GERARDI JOAN. VOSSII

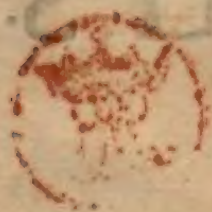
OPERUM

TOMUS QUARTUS

HISTORICUS

ET

EPISTOLICUS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

ARS HISTORICA:

DE

HISTORICIS GRÆCIS

LIBRI QUATUOR,

DE

HISTORICIS LATINIS

LIBRI TRES,

HISTORIÆ UNIVERSALIS

EPITOME:

OPUSCULA

ET

EPISTOLÆ.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & J. BLAEV,
Proſtant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM,
à SOMEREN, & GOETHALS,
M DC LXXXXIX.

GERARDI JOANNIS VOSSII

ARS HISTORICA.

SIVE DE

HISTORIÆ

ET

HISTORICES NATURA

Historiæque scribendæ præceptis

COMMENTATIO.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & J. BLAEV,
Prostant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM,
à SOMEREN, & GOETHALS,
MDCLXXXXIX.

SYNOPSIS

Hujus Libri.

- Historiæ, & historices
  - vox, cap. I.
  - res ipsa
    - natura artis
      - an sit
        - ἁπλῶς, cap. II.
        - restrictè, an ab aliis artibus distincta sit, cap. III.
      - quid sit, ubi de materia & forma, cap. IV.
      - caussæ externæ
        - finales, cap. V.
        - efficientes, sive primi historiæ scriptores, cap. VI.
      - distributio
        - historiæ, cap. VII.
        - historices, cap. VIII.
    - artis præcepta. His exponitur historiæ
      - modus, ac fundamentum: cujus leges
        - nequid falsi dicere audeamus, cap. IX.
        - nequid veri non audeamus, cap. X.
      - structura: cujus traditur
        - materies quadruplex:
          - narratio
            - totius corporis
              - rei gestæ unius. Hæc consideratur
                - ratione totius, cap. XI.
                - secundum partem aliquam: nempe
                  - personam, cap. XII.
                  - actionem, cap. XIII.
                  - locum, & tempus, cap. XIV.
                  - occasionem, modum, & eventum, cap. XV.
              - imperii unius, omnis ævi. cap. XVI.
            - unius hominis, cap. XVII.
          - judicium: de quo
            - universè, cap. XVIII.
            - ratione Sententiarum, cap. XIX.
          - conciones, cap. XX, & XXI.
          - digressiones, cap. XXII.
        - dispositio: ubi spectatur
          - procemium, cap. XXIII.
          - ordo in narrando, cap. XXIV.
          - divisio in libros, cap. XXV.
        - expolitio: ubi in considerationem venit,
          - an doctrina ejus necessaria sit, cap. XXVI.
          - quæ virtutes ejus communes: uti sunt
            - puritas, & perspicuitas, cap. XXVII.
            - ornatus, & decorum, cap. XXVIII.
          - ut historica elocutio differat
            - ab oratoria, cap. XXIX.
            - à poëtica, cap. XXX.

Corollarium, de virtutibus in historico requisitis, cap. XXXI.

Illu-

BENEVOLE LECTOR.

T quartum hoc operum Vossianorum Volumen cum tertio connecteremus, initium ab *Arte Historica* fecimus, cui reliqua Vossii idem argumentum spectantia conjunximus. Præter eximios enim de Historicis Græcis & Latinis tractatus, quorum posterior nunc aliquantò auctior quàm in prioribus editionibus prodit, damus tibi accuratam *Historiæ Universalis Epitomen*, nunquam antea typis editam, in qua auctor *Historiæ* suæ *Universalis*, hactenus frustra desideratæ, (& de qua, an integra, an partes ejus aliquæ deperditæ sint, an vero nunquam plene perfecta fuerint, & multa adhuc imperfecta relicta sint, nihil certi affirmare possumus) brevem delineationem dedisse videtur. Speramus illius editione, eruditorum, avidissimis votis ipsam Historiam nequicquam desiderantium, curiositati aliquatenus satisfacere: In ea etenim quid Vossius in magno illo opere molitus fuerit, qua methodo singularum gentium Historiam disposuerit, qua ratione tempora digesserit, quasi in tabella conspicient. Huic subjunximus aliquot Vossii *Opuscula*, diversi quidem argumenti, & diversis temporibus edita, & de quorum quibusdam ad quam disciplinam referenda sint fortasse ambigi posset: quæ tamen omnia uno fasciculo comprehendere, ac simul conjugere maluimus, ut ita ex variis opusculis, quasi membris, justum aliquod opus quasi corpus coalescat. Tandem, ut volumini huic justa moles non desit, addidimus *Epistolas*, sed selectas, & à plurimis privata aut alia minoris momenti continentibus, repurgatas. Prolixiori verò ad Hugonem Grotium Epistolæ, quia antehac seorsim prodiit hoc titulo, *Dissertatio Epistolica de Jure Magistratus in rebus Ecclesiasticis*, inter tractatus Theologicos locum daturi sumus; ne forte quisquam eam peculiari titulo nusquam in hoc opere conspiciens, aliquem Vossii tractatum à nobis omissum credat. Vale.

SERIES

Librorum in hoc Volumine contentorum.

Illustrissimo, & Amplissimo,

JOANNI BERCKIO,

EQUITI TORQUATO,

Supremi in Hollandia Consilii Senatori,

Potentissimorum fœderatæ Belgicæ Ordinum ad Serenissimam Venetorum Rempublicam Legato.

Um multùm intersit humani generis, ne pereat illa, quæ viri eruditione, & sapientiâ præstantes monumentis prodiderunt: tum in historia hoc imprimis locum habet. Nam, ut universæ intercciderent literæ, doctrinaque omnis ipsis ex hominum mentibus deleretur: non propterea posteritas semper fraudaretur pulcherrimâ eorum cognitione, quæ ad rationis disciplinam, vel rerum naturam, vel morum scientiam pertinerent. Quippe superesset nihilominus miranda mundi compages, & mortalium societas, & utriusque contemplator animus hominis; qui, ex rebus sese in vitâ offerentibus, sensim deveniret ad notitiam artium, & scientiarum, quas magistri veteres tradiderunt. Longè verò aliter cum historia est comparatum. Nam si omnis ea semel obliteraretur: non magis humanâ instaurari posset industriâ, quam studio cujusquam redire nunc ipsa scit hominis vita. Quare suus licet honos constare semper Socraticis debet chartis: præcipuè tamen vota ejusmodi fieri convenit, ut, qui res gestas literis signarunt, æternùm vigeant, floreantque. Iccirco arbitrabar, non malè à me iri publico consultum, si hoc tempore ad illustrandam historiam animum appellerem. Et hactenus quidem in eo præcipuè opera consumta est mea; ut non modò tractarem de Historicis, Græcis pariter, ac Latinis: sed præterea res gestas digererem omnis ævi. At quia nondum ea ad umbilicum perduxi: libellum hunc De natura historiæ, & ejus scribendæ præceptis, in anteçessum dare visum fuit. Quamvis enim, ut verissimè Plinius ait, historia quoquo modo scripta delectat: *tamen, quia non tam voluptate omnia metiri decet, quam publicis commodis: neque exiguo emolumento contenti esse possumus, ubi frui datur ingenti: profectò nec diffiteri illud licebit, plurimùm referre, utrùm negligentèr tractentur res gestæ, an eædem cùm fide optimâ, tum prudenter, ornateque memorentur. Nec temerè à me factum puto, quòd minutum hoc emittere sum ausus sub præstantissimi nominis tui auspiciis. Cui enim hæc a me offerri æquius erat, quàm illi, qui & studia hæc, & me ipsum amaret, & aberrantem in viam reducere non minùs vellet, quam posset? Nam quamvis ætatem universam, quod minimè te fugit, in honestarum artium studiis exegi: non tamen sum ita Suffenus, ut ignorem, hæc ipsa, quæ commentabar de via ac ratione scribendæ historiæ, multo ab iis meliùs intelligi, qui juxta mecum evolverunt scriptores veteres, & aliquanto id majori, quàm ego, judicio egere; partim ob eximias animi dotes, quibus ab iis longissimè vincor; partim quia rerum civilium (quod in legendâ condendâque historiâ præcipuè conducit) longè sunt peritiores; utpote in Rep. semper versati, & ita versati, ut ipsi etiam res egregias in ea gesserint. At cui laudes istas justiùs deferamus, quàm eximio nomini tuo? Postquam enim, vernanti ætate, quemadmodum antiquâ*

ac

ac nobili domo tuâ, & præcellenti ingenio, dignum erat, multijugâ eruditione, præcipuè autem æqui justique scientiâ, & doctrinâ civili, pectus imbuisses: fieri haut aliter poterat, quin princeps, ac cordatissima Bataviæ civitas, cui vitalem hanc auram debes, excelsas animi tui dotes statim perspiceret, ac vix adolescentiâ egressum idoneum censeret, cujus oraculum consultum iret in obscuris involutisque Reip. ac civium rebus. Nec hujus eam pœnituisse judicii unquam, luculentè illud docet, quòd annis triginta, & quod excurrit, usque adeò feliciter usa sit consiliis tuis. Neque Urbe in patria duntaxat sese exeruit splendor iste virtutis tuæ: sed in amplissimis quoque illustrium Ordinum consessibus: quoties nempe inclytæ civitatis nomine in augusto hoc loco de pace, bello, induciis, fœderibus, aliisque negotiis maximis, decerni oporteret. Ingenii verò, prudentiæ, ac fidei tuæ hunc fructum retulisti, quòd oculos omnium conjectos in te vidimus: neque quicquam tam arduum creditum est, quod non rectè tibi committi posse videretur. Itaque & in supremi Consilii Senatores es adlectus: & fœderatæ Belgicæ Ordinibus, Patriæ Patribus, præcipuè es delectus, qui de rebus gravissimis legationes tot obires. Nam semel iterumque sublimis hic honos obtigit ad magnum magnæ Britanniæ regem, Jacobum I. cui tantopere placuisti, ut te virtutis ergo dignitate equestri decoraret. Iterum amplissima legatione functus es ad potentissimum Daniæ, & Norwegiæ regem, Christianum IV. Atque (ut de magnifica opera tua, præpotentium Belgicæ Ordinum auspiciis suscepta, ad illustrissimos Cliviæ duces, nihil nunc dicam) quid splendidius hac ipsa legatione ad serenissimam Venetorum Rempublicam? invictissimam illam, ac beatissimam, &, si formam spectes imperii bene constituti, nihilo inferiorem veterum ulla. Cujus grande ac mansurum decus celebrarem hoc loco non invitus: sed periculum extimesco, ne, ut nubes Solis radios intercipit, ita ego, ob infantiam meam, subducam faciliùs, quam addam lucem. Itaque laudibus ejus non insisto: nec magis tuis, illustrissime Legate, quas meliùs posteris annales Belgici loquentur. Mihi satis sit, devotissimo pectore gratulari eximium hunc honorem virtuti tuæ. Cujus, animi mei, quem tibi penitus obstrinxisti beneficiis tuis, libellum hunc obsidem mitto. Multùm verò gaudeo, quòd ille in ea potissimùm deventurus est loca, ubi literas & literatos pretio suo æstimare sciant viri nobilissimi, & præstantissimi: quos inter honoris caussâ nomino Illustrissimum & Amplissimum Dominicum Molinum, virum majorum meritis inclytum, sed magis virtute suâ: de quâ quicquid dixeris, minus erit. Tu verò, maxime, & illustrissime Domine Legate, placida & serena illa fronte, qua me ipsum soles, suscipe nunc hoc qualecunque ingenii mei monumentum; parùm illud dignum quidem limato politoque judicio tuo; sed quod eò pretiosius apud omnes censebitur, quia clarissimi nominis tui sacrario fuerit appensum. Lugduni Batav. VI *Kal. Mart. Ann.* CIↃ IↃ C XXIII.

Prælustris nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

GERARDI JOANNIS VOSSII
ARS HISTORICA,
SIVE
LIBER
De Historices & Historiæ Natura, Historiæque scribendæ præceptis.

Caput I.

Historices & historiæ discrimen. Verum historiæ ἔτυμον adfertur, adversus Servium & Isidorum. De Platonis, & Varronis originibus judicium. Historia triplex. Historiæ appellatio tributa etiam doctrinæ de rebus universalibus, atque adeò exquisitæ philosophiæ. Historia ἐξηγηματικὴ quid sit, & quam latè se extendat. Historia justa, annalium, & diurnorum actorum discrimen. Quadruplex veterum opinio de propria historiæ notione. Patricii error. Appuleio lux. Cicero refellitur, itemque Cornificius. Cur historice paucis solùm agat de annalibus scribendis.

Quemadmodum antiqui fores suas exornare solent, aut *a* aliquo è gentium Diis, aut corvo, aut vulture, aliove antipagmento: ita hodie quoque non immeritò in usu est, ut illecebrâ aliqua in operis ingressu allectent lectorem ad perspectanda ulteriora. Mihi tamen id nunc curæ futurum non est; verùm hanc historicæ facultatis tractationem auspicabor à simplicissimis, maximeque in vulgus notis. Certè nihil magis extra controversiam poni debet, quàm historicen differre ab historiâ, quâ ratione distinguitur poëtica à poësi. Nam utraque disponit præcepta; illa ad conficiendam historiam, hæc ad poësin. Atque id ipsum historicæ nomen indicat, quod ab historiâ est: unde & verbum ἱστορεῖν: non contra: quod Servius *b*, & Isidorus *c* putarunt. At historia ipsa, ut rectè Simplicius in primum de anima scripsit, ita dicta est ἀπὸ τοῦ ἰσάσθαι, quod est scire, cognoscere. Nempe ejusdem originis sunt ἐπιστήμων & ἵστωρ, unde ἱστορία. Plato quidem in Cratylo deducit παρὰ *d* τὸ ἱστάναι τὸν ῥοῦν: quòd nempe fluentem & quasi fugientem antiquitatem sistat, tanquam stator quidam Jupiter. Sed docti haud ignorant, quid de Platonis Cratylo sit statuendum; quemadmodum & de Varronis originibus, qui sæpe in suis de L. L. libris prudens sciens fallit, falliturque. Quod si historice, ut dicebamus, ad scribendam historiam viam munit: cùm multifariam historiæ vox accipiatur, illud inprimis est videndum, quòd historiæ genus intelligendum sit. Nam περὶ τὸ ὀρθῶς διδάσκειν, δεῖ πρῶτον ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα *e*: ut philosophus inquit.

a Tertull. de corona milit. Plaut. Mostell. Festus. Hesych.
b In 1. Æneid.
c Lib. 1. orig. c. 40.
d Ab eo quòd sistat fluxionem.
e Ut rectè doceatur, primum vocabula examinare oportet.

Hoc ut commodiùs fiat, explicandum est, circa quas res historia versetur. Sed paucis id nunc faciemus, quia infrà se proprius offeret de hoc agendi locus.

Rerum aliæ sunt universales, aliæ singulares. Priores bifariam considerantur: vel pinguiori Minervâ, cùm solùm *quid sit* exponitur: vel accuratè, cùm occultiores rei caussas adducimus. Res verò singulares vel à Deo sunt, & naturâ; ut deliquium solis, terræ motus, inundationes, prodigia, aliaque istiusmodi: vel sunt à voluntate humanâ; quales sunt, tum actiones, uti res gestæ; tum opera, ut structuræ, automata, alia: vel denique ab utraque caussâ proveniunt; ut regiones, urbes, horti, similiaque.

Pro rebus adeò diversis, & dispari considerandi modo, historia dividitur in φιλοσοφικὴν, quæ universalium est; ἐξηγηματικὴν *a*, quæ circa singularia versatur: & μικτὴν *b*, quæ de utrisque tractat. Historiæ ejus, quæ vel sola universalia, vel saltem non sola singularia exponit, exemplum nobis præbet Theophrastus, qui opus suum inscripsit, *historiam plantarum*: item Plinius, cujus est *historia mundi*; & Aristoteles ipse, cùm lectissimo, at paucis nimiùm nostro seculo lecto, operi nomen fecit, *historia animalium*. Sed & Philosophus idem, cap. 1. lib. 1. de animâ, τὴν ψυχολογίαν *c* vocat animæ historiam: κυριωτάτως *d* profectò, si respiciamus originem nominis, quam antè adducebamus. Ἴσμεν γὰρ ὅτε ἀκριβῶς γινώσκομεν *e*, ut Simplicius *f* inquit. At καταχρηστικῶς *g*, si sequamur communiorem vocabuli usum; juxta quem magis cæteris, quos dixi, tractatibus accommodata est historiæ appellatio, in quibus pleraque omnia velut in historiis referuntur, non demonstrantur. Sanè Plinius lib. x. historiæ Naturalis cap. 111, *Nobis*, inquit, *propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas judicare dubias.* Hæc igitur caussa est, cur opus suum Historiam inscripserit. At minus ea appellatur. At minùs convenit tribus Aristotelis de animâ libris, cùm sint ἀκροαματικοὶ *h*, nec solùm τὸ ὅτι *i* afferant, sed & τὸ διότι *k*. Nos, cùm historicen dicebamus viam sternere ad historiam, ἐξηγηματικὴν seu narrativam intelleximus. De quâ ita Plutarchus libro de Homero, Ὁ μὲν *l* ἱστορικός ἐστι λόγος, ὁ τῶν γεγονότων πραγμάτων ἔχων διήγησιν. Justinus quoque Martyr libro quæst. & respons. ad Orthodoxos, resp. LX: Ἱστορία λόγος διήγησιν περιέχων τῶν ἤδη γεγονότων πραγμάτων *m*. Et Theo in Progymnasmatis, Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστιν ἱστορία ἢ σύστημα διηγήσεως *n*. Item Isidorus lib. 1. Orig. cap. XL: *Historia est narratio res gesta, per quam ea, quæ in præterito facta sunt, dignoscuntur.* Quamquam hæ quidem descriptiones non satis sint accuratæ, ut postea patebit.

Cùm verò narrationes propriè singularium sint, hæc autem, ut diximus, vel à Deo & natura sint, vel à voluntate humana, vel ab utroque horum: primum quidem genus tractat historia naturalis; non illa, quæ philosophiæ pars est, sed quæ solùm singularia narrat: postremum genus considerat ea, quæ τοπογραφία *o* vocatur: medium genus à nobilissimâ parte appellatur historia civilis: sub quâ etiam Ecclesiasticam, & Scholasticam, uti philosophorum vitas, meritò comprehendimus, cùm ecclesiæ & scholæ pars sint civitatis sive Reip. Cùm autem latè adeò pateat historia ἐξηγηματικὴ *p*, satis liquet, hujus generis esse, tum narrationes institutas de situ alicujus regionis, vel urbis, aut ejus moribus, institutis, legibus: item quæ sunt de phi-

a Narrativam.
b Mixtam.
c Doctrinam de anima.
d Propriè admodum.
e Scire enim dicimur, quæ accuratè cognoscimus.
f Initio comment. in lib. 1. de anima.
g Abusivè.
h Auscultatorii.
i Quod res sit.
k Quare quid sit.
l Historicus sermo est, qui rerum præteritarum continet narrationem.
m Historia oratio est enarrationem continens rei jam gestæ.
n Neque enim historia aliud est, quàm conjunctio ac veluti compages narrationum.
o Locorum descriptio.
p Narrativa.

philosophorum opinionibus, aut sapientum dictis, aut imperatorum stratagematis: item quibus exponuntur vitæ, sive privatæ sive publicæ personæ; seu viri, seu feminæ. Verùm imprimis sibi hoc nomen vendicant illæ, quæ sunt de rebus gestis unius pluriumve populorum, aut civitatum. Ut quæ referunt res Atheniensium, aut Romanorum, sive universè, sive ex parte, ut de bello Peloponnesiaco, aut bellis Punicis, & similibus.

Quid quod multis ne sic quidem satis pressè ea vox accipi videtur? Adeò ut etiam in controversiam veniat, cujusmodi de rebus gestis narratio nomen historiæ mereatur, tam variè variis serram ducentibus.

a Lib. 1. rerum gestarum apud Gell. lib. 5. cap. 18.

Prima est sententia Sempronii Asellionis *a*, cui historia & annales distinguuntur, quòd in historia referebantur res illustres, ac eorum caussæ quoque, & consilia, & quomodo aliquid gestum esset: annalibus autem res quidem illustres continerentur, sed tantum, quo anno, & à quibus quid gestum esset, exponeretur: quemadmodum, si nec res illustres essent, ad acta diurna, (ἐφημερίδα Græci, *diarium* Sempronius Asellio *b* vocabat) non ad historiam, aut annales, pertinebant. Tacitus lib. decimotertio Annal. *Nerone secundùm, L. Pisone consulibus, pauca memoriâ digna evenere; nisi cui libeat, laudandis fundamentis, & trabibus, quis molem amphitheatri apud campum Martis Cæsar exstruxerat, volumina implere: cum ex dignitate populi Romani repertum sit, res illustres annalibus; talia diurnis actis mandare.*

b Gell. lib. 5. cap. 18.

c Lib. de significatu verborum apud Gell. lib. 5. cap. 18. d In lib. 1 Æn. versum illum, Et vacet annales nost. &c. e Lib. Origin. cap 40. & 43. f Oculatus testis. g Lib. 1. h De hist. dial. 2. i In. k Videre. l De sectis. m Tom 1. p. 6. edit. Ald.

Altera est sententia Verrii Flacci *c*, Servii *d*, Isidori *e*, quibus historia propriè est narratio rerum gestarum, quarum quis fuerit αὐτόπτης *f*, aut quas videre potuerit; cujusmodi sunt, quæ quis ab iis accepit, qui ipsi rebus gestis interfuerunt. Hæc se secutum scribit Thucydides *g*, ut propriè juxta hos ejus libri dici possint historici, quia, secundùm illos, eo differat historia ab annalibus, quòd in his referri possint, quæ ætatem nostram antecesserunt, in historia non possint. Et hanc sententiam eo plerique, atque eos inter Franciscus Patricius *h*, defensum eunt, quòd ἱστορία dicatur ab εἰς *i* & ὁρᾷν *k*, ut propriè inspectionem, sive αὐτοψίαν notet. Sed de etymo falli, satis liquet ex iis, quæ antè diximus. Interim ἱστορίαν angustè ita quandoque accipi, ut iis solùm conveniat, quæ αὐτοψίᾳ didicimus, cognoscimus ex Galeno περὶ αἱρέσεων *l*, ubi Empiricis ait τήρησιν vocari, quicquid aliquando observassent, magnamque horum copiam dici ἄθροισμα, memoriam verò eorum, quæ frequenter eodem modo viderint, ab illis αὐτοψίαν nuncupari, eademque ubi didicerint, appellari ἱστορίαν. Verba Galeni sunt *m*: Ἐκλήθη δὲ ὑπ' αὐτῶν αὐτοψία τὸ τοιοῦτον ἄθροισμα, μνήμη τις οὖσα τῶν πολλάκις & ὡσαύτως ὀφθέντων. ὠνόμαζον δὲ αὐτὸ τοῦτο & ἐμπειρίαν. ἱστορίαν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τῷ μὲν τηρήσαντι, αὐτοψία, τῷ δὲ μαθόντι τὸ τετηρημένον, ἱστορία ἐστίν. Ideirco Plutarchus lib. de defectu oraculorum ἱστορίας & θέας conjungit. Dicit enim *n*: Πλεῦσαι δ' αὐτὸς ἱστορίας & θέας ἕνεκα, πέμποντος τοῦ βασιλέως. Quæ maximus Turnebus ita vertit: *Sese autem cognoscendi visendique caussâ, imperatore mittente, navigasse.* Atque inde lucem capit Appuleji illud de dogmate Platonis: *Ceterùm tres ejus* (Platonis) *ad Siciliam adventus, mali quidam carpunt, diversis opinionibus disserentes. Sed ille primò historiæ gratiâ, ut naturam Ætnæ, & incendia concavi montis intelligeret: secundò, petitu Dionysii, ut Syracusanis assisteret, professus est,* &c. Ubi *historiæ gratiâ* ait, ut Plutarchus ἱστορίας & θέας ἕνεκα. Qui & in Solone similiter dixit, πολυπειρίας ἕνεκα & ἱστορίας. De secundâ sententiâ satis.

n Pag. 746. edit. H. St.

o Lib. 1. de Invent. p Lib. 1 Rhetor. ad Heren.

Tertia verò est Ciceronis *o*, ac Cornificii *p*, quibus historia est narratio rerum gestarum, ab ætatis nostræ memoriâ remotarum: eaque sententia è diametro cum secundâ pugnat. Nam quæ de bellis Punicis scripsit Livius, non erunt historia Verrio, erunt Ciceroni ac Cornificio: quæ de suâ ætate idem memoriæ prodidit, non erunt historia Ciceroni ac Cornificio, erunt Verrio. Ciceronis verò ac Cornificii sententiam ex Cicerone ipso refellere licet. Nam eruditâ illâ ad Lucceium epistolâ *q* postulat Tullius, ut eorum, quæ in consulatu suo gessisset, historiam scribere Lucceius vellet. At utique ea a Ciceronis memoria non erant remota.

q Lib. 5. epist. 12.

r Lib. 5. Noct. Att. cap. 18.

Quarta est opinio Agellii *r*, cui in noctibus Atticis historia est quævis rerum gestarum narratio, ita ut ei historia, & annales differant, quemadmodum genus & species. Annales enim omnes, sunt historiæ; at non omnes historiæ sunt annales.

Historice neque speciatim indicat rationem ea scriptis consignandi, quæ à seculo nostro sunt remota; neque ea solùm prodere docet, quæ aut viderit quis ipse, vel videre potuerit; ut planè neque Verrii, neque Ciceronis aut Cornificii interpretatio huc faciat: sed generatim monstrat modum, quo, cùm annales, tum quævis aliæ historiæ scriptis optimè consignentur. Verumtamen quia, qui facere nòrit historiam, in quâ exponantur caussæ, ac consilia, aliaque, quæ haut requiruntur in scribendis annalibus, is quoque annalium conscribendorum artificium perspectum habebit: (unde in historia etiam annales contineri, Servius *s* ait) eò omnis ferè opera historices est de conficiendâ historiâ istiusmodi, qualem solam Sempronius Asellio historiæ nomine dignabatur. Ac de vocabulo satis, nunc ad rem accedamus.

s In Æn. 1. vers. 377.

Cap. II.

Esse disciplinam aliquam, quæ rationem doceat conficiendæ historiæ. Zabarella refellitur. Varronis Sisenna. Annales veterum pontificum ut scribi solerent. Cur annales fabulis comparentur a Sempronio Asellione. Historia an scientiæ aut artis nomen convenire possit. Sextus Empiricus refutatur. Expenditur sententia Francisci Pici Mirandulani.

Quàm notum est historiæ nomen, tam penè ignotum est plurimis, organicam esse disciplinam, quæ *Historice* vocetur. Verùm ut indoctis ignosci debeat, apud quos tam altum semper hac de arte silentium, ut Harpocrati, aut Angeronæ sacris operati esse litasseque videantur, facit acutissimus, doctissimusque philosophus, imò philosophorum seculi nostri princeps, Jacobus Zabarella: quippe qui in suis de naturâ Logicæ libris probare adnixus sit, non dari artem historicam, verum argumentis plane ficulnis, atque adeo ψυχροτέροις τῶν Χρυσίππου συλλογισμῶν *b*. Negat enim, historicen dari, tum quia neque ab Aristotele, neque alio quoquam scripta sit: tum quia fortasse nec digna sit, in quâ scribendâ opera ponatur. Verùm nos scimus, olim Lucianum scripsisse πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν *c*: scimus &, antea etiam Dionysium Halicarnassensem normam texendæ historiæ ostendisse in suo de Thucydide judicio ad Cn. Pompeium. Neque dubium mihi est, quin hac de arte egerit Varro libro eo, qui inscribebatur *Sisenna, sive de historia*: cujus testimonio utitur Gellius lib. XVI. cap. IX. E recentioribus quoque non ignoramus hâc de re tractâsse in Actio suo Jovianum Pontanum, atque etiam de eâ commentarios edolâsse Hermolaum Barbarum, Franciscum Patricium, Joannem Antonium Viperanum, Franciscum Robortelium, Ubertum Folietam, Sebastianum Foxium, Venturam Ceccum, atque alios nonnullos. Atque ut ▪ non esset, cùm multa a multis tum veterum, tum recentiorum, præcepta afferantur historica: quis non videt, ea in unum conflata corpus, justoque ordine ac methodo tractata, artis constituere σύστημα *d*, & κατασκεύασμα *e*? Aut quis nescit, ubicunque ab uno quid laudabiliter, ab altero infeliciter fiat, ibi certas posse observari rationes, certaque præcepta, quæ qui velit σωματοποιεῖν *f*, is artem condat? At, inquit, historia est nuda gestorum narratio, quæ omni artificio caret, præterquam fortasse elocutionis, quam aliâ ab arte mutuatur. Nos verò plurimùm artificii in historiâ conspicimus, & conspiciunt, quotquot in eâ versantur, non ut, ceu in conviviis ac circulis, alios acroamatis amœnis oblectent, sed ut pectus civili prudentia instruant. Audiamus Lucianum, lib. De hist. scrib. *g* hac ipsâ de

a Lucian. in Icaromenippo. b Frigidioribus quam sunt Chrysippi syllogismi. c Quomodo scribenda sit historia. d Compagem. e Quasi corpus bene compactum. f In corpus unum redigere. g Pag. 367. edit. vet. vel 660. nov.

de re loquentem: τοῦτο δὲ οἶδά που καὶ αὐτός, ὦ ἑταῖρε, ὡς οὐ τῶν εὐμεταχειρίστων οὐδὲ ῥᾳθύμως συντεθῆναι δυναμένων τοῦτ' ἔστιν, ἀλλ' εἴ τι ἐν λόγοις καὶ ἄλλο πολλῆς τῆς φροντίδος δεόμενον, ἤν τις, ὡς ὁ Θουκυδίδης φησίν, ἐς ἀεὶ κτῆμα συνθείη. *Ceterùm, hoc & ipse nosti, amice, quòd munus hoc* (scil. scribere historiam) *non occupatur in rebus, quæ levi manu perfunctorieque componuntur; sed, quæcunque multâ pensiculatione indigent; veluti, si quod monumentum posteritati sit dedicandum.* Non multum à veritate aberrâsset summus philosophus, si historiæ haut aliter scribi deberent, quàm annales veterum Pontificum. De quibus Tullii afferam παράδειγμα ex lib. II. de Oratore: *Erat*, inquit, *historia nihil aliud, nisi annalium confectio: cujus rei, memoriæque publicæ retinendæ caussâ, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium, pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis pontifex maximus, efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; ii qui etiam nunc Annales maximi nominantur. Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt, qui sine ullis ornamentis monumenta solùm temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum reliquerunt. Itaque qualis apud Græcos Pherecydes, Hellanicus, Acusilaus fuit, aliique permulti, talis noster Cato, & Pictor, & Piso, qui neque tenent, quibus rebus ornetur oratio; modò enim huc ista sunt importata, & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem. Paullulùm se erexit, & addidit historiæ majorem sonum vocis vir optimus, Crassi familiaris, Antipater. cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.* Sed profectò, qui ejuscemodi nudam rerum commemorationem historiam esse credat, longè ab antiquitatis judicio abibit. Sanè Cassiodorus lib. de divinis officiis cap. XVII, chronologias, sive *brevissimas temporum commemorationes* appellat *imagines historiarum*, ut ostendat, quantum inter rem, ejusque picturam interest, tantum distare germanam historiam ab ejusmodi narratione, quæ solùm fastigia rerum carpit. Imò interdum scripta hujusmodi non multò meliori loco ducebat, quàm fabulas: nempe quia ex iis, haut aliter ac ex fabulis, voluptas magis percipitur, quàm fructus. Sanè Sempronius Asellio apud Agellium *a* de istius generis scriptis dicere non veretur: *Id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.* Ita ὑπερβολικώτερον locutus nobilissimus scriptor, nempe quia talibus non augetur prudentia civilis: qui præcipuus est historiæ fructus. Adde quòd omnia, quæ suo quidem seculo utilia fuere, nunc autem, melioribus repertis, in usu esse desiere, fabulas nominabant: quomodo Justinianum quoque locutum esse in procemio Institutionum, docuit Scipio Gentilis lib. II Παρέργων cap. XXVI.

a Lib. 5. cap. 18.

De ornamentis verò, quòd ea Zabarella existimat ab Oratoriâ peti, frustra est. Nam cùm alia sit orationum, alia carminis, alia historiarum exornandi ratio; Oratoriæ est agere de orationum; Poëtices de poëseos; Historices de historiarum ornamentis. Quare nec Zabarellæ in eo adstipulor, quòd, ut ornamenta requirantur ad historiam, haut tamen præter ea aliud quicquam historiæ reliqui esse censet. Nam quàm multa gravia utilissimaque supersint historiæ præcepta, cognoscere est, tum ex illis, quæ hac de re postea tradeimus: tum quòd antiqui omnes historici tantopere desudarunt in exprimendis effingendisque orationibus; quod historici quoque munus esse inferiùs ostendemus.

Sic igitur statuimus: etsi historia propriè nec ars sit, nec scientia, atque adeò nec disciplina: tamen historicen esse artem: quippe quæ circa universalia versetur: quod de historia dici non potest: ut quæ occupetur circa singularia; idque eo fine, ut universalia præcepta inde colligantur, atque illustrentur. Laxè verò disciplinam ac scientiam esse, nemo negaverit, cùm discatur, & sciatur. Quòd verò Sextus Empiricus *b*, nullam esse historiæ artem, exinde colligit, quia historia versetur circa singularia; hæc verò infinita sunt: id nullo negotio refellitur. Nam verum quidem est, quod Aristoteles *c* dicit, ἀδύνατον τὰ ἄπειρα διελθεῖν *d*: verùm historia non omnia sibi singularia proponit, sed unum plurave. Atqui non singula, sed universa singularia, sunt infinita, vel quasi infinita.

b Lib. 1. adversus Mathematicos cap. 12. quo disputat, An consistere possit pars historice.
c Lib. 1. Post. Anal. cap. 3.
d Infinita animo percurrere non possumus.

Nihilo magis sententiæ huic adversatur, quod adversus historicam objicit Joa. Franciscus Picus Mirandulanus *e*. Ait, inter alia, historicen non videri artem, eò quòd in historia usque adeò multa fabulosa permisceantur veris. Atque ejusce rei aliquammulta adfert exempla. Ac tandem concludit: *His igitur, & hujuscemodi in rebus, à falsis vanisque historiis originem trahentibus, & desinentibus in ambages varias, & inexplicabiles, ad quorumlibet etiam arbitrium fictas, artificialis ulla methodus, aut speculatio reponetur?* Sed hæc si quicquam efficiunt, illud solùm colligi ex iis potest, historiam non esse artem, quod fatemur non inviti. At minimè ex eo consequitur, non esse artem ullam, quæ tradat scribendæ historiæ præcepta. Neque illud censuisse Mirandulanum existimo. Nam per historicam, non eam, quam dixi, artem intellexit; sed cognitionem rerum antiquarum, quarum explicationem Grammatici sibi vendicant, ac *historicen* quoque ambiguo nomine appellant; ut ex sequentibus pleniùs intelligitur.

e Lib. 3. eorum, quibus examinat vanitatem doctrinæ gentilis, cap. 3.

CAP. III.

Historicen non esse partem vel Grammaticæ, vel Rhetoricæ, vel Poeticæ, vel Logicæ. Refellitur Robortelius. Item Sextus Empiricus. Quibus limitibus Grammatica ars circumscribatur. Alter error Robortelii. Item Marcellini, Græci historici, lapsus. Oratori, ex veterum quidem opinione, honesto uti mendacio licere. Thomas Corraus refutatur. Item alter Marcellini error. Veterum non pauci ab eloquentiæ studio ad historiam se appulerunt. De Timæi stylo non similiter veteres sensere. Marcellinum non videri satis perspexisse, quomodo historia & poesis differrent: verumque inter hæc discrimen allatum. Etiam ex mente Cæsaris Scaligeri, historicen esse ab oratoria & poëtica diversam. Keckermanni opinio non uno nomine damnatur.

Historicen posse methodo tradi, satis ex istis constat. At nondum liquet, utrùm per se artem constituat, an alterius artis pars sit. Sanè vir doctissimus, Franciscus Robortelius, disputatione de facultate historicâ, quam ad Clarissimum Jurisconsultum Lælium Taurellum scripsit, existimat, quosdam esse, qui facultatem historicen Grammaticæ fecerint partem: eamque sententiam tribuit cùm Asclepiadi & Dionysio Halicarnassensi; tum Taurisco, Crateris auditori, juxta quem, ut ex Sexto Empirico *a* discimus, pars quædam Grammatices est, quæ κεχρηστικὴ dicitur: hæc verò in tria dividitur membra, λογικὸν *b*, τεχνικόν, ἱστορικόν. λογικὸν μὲν, τὸ στρεφόμενον περὶ τὴν λέξιν, καὶ σὺν γραμματικῆς πλοκαῖς· τεχνικὸν δὲ, τὸ περὶ τὰς διαλέκτους, καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πλασμάτων καὶ χαρακτήρων· ἱστορικὸν δὲ τὸ περὶ τὴν προχειρότητα τῆς ἀμεθόδου ὕλης. Equidem minimè hos illud, quod Robortelius existimat, statuisse, persuasum habeo. Nam, quod non semel diximus, est aliud longè historia, aliud historice facultas. Fuit eorum opinio, non quidem Grammatici esse, præcepta tradere de rectâ ratione scribendæ historiæ, quod historices munus est: verùm quia judicabant, ad Grammaticum pertinere autorum enarrationem; ea autem nihil aliud est, quàm obscurorum sensuum quæstionumve explanatio, ut ex Varrone docet Diomedes: idcirco etiam statuerunt, reconditam omnium historiarum, fabularum, locorum, notitiam, Grammaticæ subjici. Atque id vel ex illis Sexti Empirici *c* verbis cognoscere est, quibus, cùm ex Asclepiadis de arte Grammatica libro retulisset, triplicem esse historiam, circa quam Grammatice versetur, veram, falsam, & quasi veram; de vera ita scribit *d*: τῆς δὲ ἀληθοῦς τρία πάλιν μέρη. ἡ μὲν γάρ ἐστι περὶ τὰ πρόσωπα θεῶν καὶ ἡρώων, καὶ ἀνδρῶν ἐπιφανῶν· ἡ δὲ περὶ τοὺς τόπους, καὶ χρόνους· ἡ δὲ περὶ τὰς πράξεις. Falsæ verò speciem esse dicit genealogias deorum.

a Lib. 1. operis adversus Mathem. cap. 12.
b Rationalem partem, exercitatoriam, historicam: ac rationalem versari circa vocem, & tropos Grammaticos: exercitatoriam eam, quæ in linguæ proprietatibus, & diversitate figurarum ac characterum: historicen verò, quæ consistit in tractatione materiæ, non habentis certam rationem, ac methodum.
c Loco ante citato.
d Vera autem tres rursum sunt partes. Nam alia quidem versatur in describendis personis deorum & heroum, & virorum illustrium: alia autem in locis, & temporibus: alia in actionibus.

Quasi veræ exemplum facit argumenta comœdiarum, & mimos. Mox verò ita concludit, *a* ἀλλ' ὅτι μὲν γραμματικῆς εἶναι μέρος βούλονται τὸ ἱστορικὸν, ἐκ τούτων ἐστὶ συμφανές. Multaque alia in hanc sententiam ibidem legere est. Neque aliò respexit Isidorus *b*, cùm historiam dicit ad Grammaticen pertinere.

Satis ex his liquere arbitror, per historicen haud aliud à Taurisco Grammatico, aliisque, intelligi, quàm historiarum notitiam, sine quâ aliquem Grammatici nomen tueri haut posse arbitrabantur. Hanc verò eorum sententiam eo argumento diluere conatur Sextus Empiricus *c*: Grammatice, inquit, ars est, ac methodo continetur: at, ut Tauriscus dicebat, historice versatur circa ἀμέθοδον ὕλην *d*. Verùm parùm validus hic aries. Nam partes Grammaticæ duæ sunt. Prior rectè vocatur μεθοδική, quia continet artis præcepta. Est enim μέθοδος, ἕξις ὁδοποιητικὴ μετὰ λόγου *e*, ut definit Eustratius in primum Eth. Nicom. Altera vocatur ἐξηγητική, non quia omnia in omnibus explicet scriptoribus, sed quòd vocum notitiam aperiat. Quare quòd universam Grammaticam methodo contineri ait Sextus philosophus, id verò inficiamur. Nos longè aliter hanc Taurisci opinionem impugnamus: Critice non est pars Grammaticæ; neque igitur historice ejus pars erit, quam tertium κριτικῆς membrum faciebat Tauriscus. Κριτικὴν verò Grammaticæ partem non esse, abunde ostendimus lib. de naturâ ac constitutione Grammaticæ. Quare animus non est hic cramben recoctam lectori apponere. Quod si historiarum notitia neutiquam Grammaticæ subjicitur: multo minùs Grammaticæ erit, præcepta tradere de ratione conscribendæ historiæ. Nam enarrationem autorum, ad quam historiarum cognitione opus est, plurimi veterum, Grammaticæ subjecerunt: at præcepta tradendæ historiæ, nemo; quamvis aliter existimârit Robortelius. Grammatice profectò versatur circa sermonem, ejusque finis est puritas: at historice præcepta scribendæ historiæ docet: eoque & fine, & objecto, hæ disciplinæ differunt.

a Atque quod Grammaticæ quidem partem velint esse historicam, ex his est perspicuum.
b Lib. 1. Orig. cap. 40.
c Ibidem.
d Materiam ac sylvam methodi expertem.
e Habitus animi cum recta ratione viam aperiens.

Quemadmodum autem in eo lapsus Robortelius, quòd existimârit, veteres historicen, de qua nos agimus, Grammaticæ subjecisse, quam quidem sententiam jure rejicit: ita in altero quoque deceptus est, cùm historicen facultatem, Rhetoricæ partem facit. Quamquam jam olim hanc sententiam defenderit Marcellinus in Thucydidæ vita. Verùm id si est, nemo hactenus Rhetoricen perfectè tradidit; sed illustrem admodum partem, quotquot fuerunt Rhetores, prætermisere. Deinde cùm disciplinæ objecto, & fine imprimis, distinguantur; si longè aliud objectum, aliusque finis Historices est, quam Rhetorices; neutra alterius pars erit. At objectum Historices sunt præcepta contexendæ historiæ; finis est historiæ opus: objectum verò Rhetorices est quæstio civilis, quâ de re fusiùs alibi *f* egimus. Adde quòd officium historici sit narrare res gestas, uti gestæ; neque quicquam turpius, quàm si historicus veritatis transiliat stateram: at oratoris est cogitare verisimilia, atque ad persuadendum accommodata, cujusmodi falsa etiam esse possunt. Certè, ne longè abeamus, Ciceronem constat in Milonianâ longè aliter prudentem scientem narrare, quàm res gesta erat. Nam neque Milo insidias Clodio, neque Clodius Miloni struxerat, ut ex Asconio in Oratoriis nostris *g* ostendimus. Neque me fugit, etiam mendacium, quod civis conservandi caussâ fit, in Oratore improbandum esse: verùm longè aliter eâ de re veteres statuère, qui iccirco *honestum*, ut Scholastici *officiosum*, mendacium istiusmodi dixere. Tullius pro Ligario: *Si honesto & misericordi mendacio saluti civis calamitosi consultum esse vellemus.* Atque ex his abunde cognoscere est, Historicen neutiquam esse Rhetorices partem; ac falsum quoque Thomam Corræum, qui lib. 1. de Eloquentiâ, cap. ultimo, historias subjicit generi demonstrativo. Historia enim, quatenus istiusmodi est, nec laudat, nec vituperat: imò nihil vitiosius, quàm ex historia facere encomium, aut vituperationem: ut inferiùs ostendemus. Similis est error Marcellini in vita Thucydidis, qui historias subjicit generi deliberativo. Nam historia est rei prætentæ: suasio & dissuasio respicit tempus futurum. Itaque in deliberativo rarò narrationem adhibet orator: nempe tum tantum, quando ex iis, quæ facta sunt, dispiciendum est, quid consilii capere oporteat. Interim magna est historiæ cognatio cum oratoria: ut infra dicemus. Atque iccirco negare non possumus, plurimum momenti ad historiam scribendam conferre eloquentiam. Quin, ut ait Cicero, secundo de Oratore, *quasi ex clarissimâ Rhetoris officinâ duo præstantes ingenio, Theopompus & Ephorus, ab Isocrate magistro impulsi, se ad historiam contulerunt.* Timæus quoque, ut idem scribit, *longe eruditissimus rerum copiâ, & sententiarum varietate abundantissimus, & ipse compositione verborum non impolitus, magnam eloquentiam ad scribendum attulit.* Quamquam de hoc aliquanto aliter sentit maximi judicii Rhetor, Dionysius Longinus *a*, juxta quem τοῦ ψυχροῦ πλήρης ὁ Τίμαιος, καὶ πολλάκις ἐκπίπτων εἰς τὸ παιδαριωδέστατον *b*. Utut est, plurimum historico prodest Oratoria facultas, ac cumprimis in concionibus exprimendis. Nam has quoque ad historicum pertinere, inferiùs ostendemus. Neque est, quòd ex eo quisquam consequi putet, historicen pertinere ad Oratoriam facultatem, ut Robortelius statuit. Nam in Oratore Grammaticæ, Logicæ, Jurisprudentiæ, aliarumque disciplinarum notitia requiritur: neque iccirco eas esse Oratoriæ facultatis partes, judicat quisquam. Quare ut Grammaticen, ita Historicen, distinctam esse disciplinam statuimus; neque puto quisquam Robortelianam sententiam iis, quibus corculis esse datum est, probaverit,

f Libro de natura & constitut. Rhetor. cap 4.
g Lib. 1. Institut. Orator. cap. 6.
a Lib. περὶ ὕψους sect. 3.
b Frigido sermone plenus est Timæus, ac sæpe reperitur infantissimus.

Scilicet c decies si cor purgetur aceto,
Anticipetque suum Samii Lucumonis acumen.

c Ausonius.

Porrò neque defuerunt, qui historiam artemque ejus scribendæ crederent ad poëticam pertinere. Meminit horum Marcellinus in Thucydidæ vita. Quid verò eos moverit, ex iis cognosci potest, quæ superiori capite diximus. Hanc sententiam eo refellit Marcellinus, quòd historici oratio nullâ metri lege sit adstricta.

Sed istius sententiæ defensores vel amictu, quod dicitur, telum illud Marcellini elusissent. Siquidem historia etiam fuerit, si metro concludatur. Ut si Herodotum, aut Livium, metro alliges, nec de veritate aliquid imminuas. Hinc illa disceptatio apud antiquos, utrùm Lucanus etiam in poëtis esset numerandus: cujus etiam meminit Martialis *d*: pleniùs verò de totâ hac re egimus in libro de re Poëtica. Quare majoris momenti est discrimen, quod Cicero adfert primo de Legibus, ubi ait, *alias in historia leges observandas, alias in poemate: in illâ ad veritatem quæque, in hoc ad delectationem pleraque referri.* Sanè historicus omnia vero metitur, nec aliter res narrat, quàm gestæ sunt: poeta verò imitatur, resque narrat, quomodo fieri potuerunt, aut debuerunt. Adhæc historia actiones plurimas comprehendit, ac pro ordine, quo quæque gesta est, aliam alii accudit. Poeta verò unam sibi actionem imprimis proponit; cæteræ ei sunt episodia; nec eas refert, nisi quatenus actioni principi inserviunt. Cumque historicus ordinem temporis ferè sectetur; poëta ordinem eum negligit, sæpeque a mediis incipit. Poeta decoro in personis studet: historicus nihil pensi habet, num decorum servetur, an violetur, dummodo ne à vero aberret. Nec historia περιπέτειαν, & agnitionem agnoscit: contra quàm poëta facit. Alia quoque sunt, quæ rectiùs, quàm accidentarium illud discrimen, Marcellinus assignasset: de quibus & inferiùs dicemus, & libro etiam de re poëtica abunde à nobis actum fuit. Quare etsi multa sunt, in quibus hæc duo conveniant, adeò ut dixerint veteres, historiam esse poësin solutam: tamen & multa adeò sunt, in quibus differant, ut qui poëticen & historicen pro eâdem disciplinâ habere velit, sanæ mentis esse minimè videatur.

d Lib. 14. car. 194.

At dicat aliquis, non esse historicen vel solius oratoriæ, vel poëticæ unius portionem: sed partem ejus ad oratoriam, partem ad poeticam pertinere: ac propterea minimè esse distinctam ab duabus illis disciplinam. Sententia hæc

ut

ut multos patronos habet, ita etiam subnixa esse videtur ingenti tibicine, Cæsare Scaligero, in libris de caussis L. L. *a* ubi cùm dixisset, orationem à grammatico considerari sub figurationis ac compositionis modo, à dialectica autem sub ratione veritatis; ista deinde subjungit: *Accidit autem ei postea ornatus ab oratore, & numerus à poeta. Nam historia parum ab utroque differt, sed ex utroque potius mixta est.* Verùm historicum quædam cum oratore, quædam cum poëtâ habere communia, lubentes fatemur. Sed sunt etiam, in quibus differat ab utroque; ac in istis, quibus illis similis est, videndum est, quatenus oratori, quatenus poëtæ sit similior. Id verò explicare est artis historicæ. Itaque idem ille Scaliger in suis de re poëtica libris *b* distinctam hanc ab utraque disciplinam facit. Nam ait, præter grammaticam, & dialecticam, esse unam summam scientiam tertiam, cui nomen inditum nondum sit: sub hac autem scientiâ tres istas notas comprehendi, oratoriam, historicam, poëticam. Quid verò dici apertiùs potuisset?

a Lib. 1. cap. 1.
b Lib. 3. de re poet. cap. 30.

Postremò excutienda est nobis eorum sententia, qui historiam maximè logici esse opus existimant. Nam ex logicis peti debere, quomodo tractentur themata singularia, circa quæ historia versatur. Imò non rhetorem solùm, sed logicum etiam, ajunt, qui stylus historico conveniat, exponere debere. Voluit quoque Keckermannus. Quæ probare neutiquam possum. Non quidem rationis particeps quisquam negabit, rationis disciplinam utilem esse ad omnia, ubi ratio locum habet. Verùm enimverò non idcirco logici est præscribere, qualis esse debeat dictio sive character poetæ, historici, oratoris. Dirigit enim logica intellectum, non in verborum compositione, sed in rerum cognitione. Verborum verò consideratio partim ad grammaticen pertinet, partim ad tres illas disciplinas, oratoriam, historicen, poëticen; quarum quæque docet, cujusmodi dictio conveniat materiæ isti, quam tractat. Imò ne illud quidem verum est, quod idem ait, à logico tradi methodum, juxta quam historicus sua digerat, ac disponat. Neque enim historici sequuntur ordinem eum in narrando, quem in simplicis aut conjunctæ quæstionis tractatione logicus præscribit. Quod ex nobilissimis quibusque historicis manifestissimum est. Denique cogitasse eum oportuit, præter stylum ac methodum multa alia in considerationem venire, de quibus logicus minimè agat, neque agere possit, nisi transilire velit artis suæ limites. Sed hæc planiora multò fient, ex ipsis artis præceptis, quæ postea trademus.

CAP. IV.

Historicen propriè artem, non scientiam esse. Officium hujus artis. Historiæ definitio. Refellitur communis sententia, quæ narrationem faciunt historiæ genus. Gellii, Boethii, atque aliorum lapsus, credentium syllogismum rectè per orationem definiri. Λόγος duplex. Historiam malè à Sebastiano Maccio ad artem referri. Ejusdem ἀντιλογία. Definitio historiæ à Keckermanno allata expenditur. Objectum historiæ. Quo sensu dicat Aristoteles, sensum singularium esse; rationem, universalium. Ex cujusmodi errore originem traxerit fœda Averrois opinio, tollentis providentiam divinam. Ἀξιαφήγητα. An proba sit ἀξιολογώτατον vox apud Dionysium Halicarnassæum. Castigatus eorum error, qui res privatas omnimodis ab historia arcent. Item error Patricii, segregantis ab historia, quæcunque non sunt actiones humanæ. Veterum aliqui, qui scripsere de animarum apparitionibus, ac prodigiis. Historici, divinæ providentiæ ministri. Averroes adversus Zabarellam defensus. Refutantur, qui in historicis, aliisque, rem esse materiam, putant; formam verò, dictionem. Cur forma dicatur Græcis ἐντελέχεια. Cur iisdem mysteria τελεταί, Latinis contrà initia dicantur. Quâ mente dictio sive stylus statui possit historiæ forma. Maccius iterum refellitur.

EX his liquet, historicen esse disciplinam, & quidem ab aliis distinctam. Nunc, quæ ad naturam definitionemque tum historices, tum historiæ pertinent, persequamur. Ac de historice quidem obscurum non est, eam esse artem, quæ historiam scribere doceat. Nisi quis de genere ipso litem movere velit. Sed rectè hoc genus adsignari, constare ex iis potest, quæ de arte fusè prosecuti sumus, cùm de Logicæ natura tractaremus. Scientia verò non est, ut tum finis indicat, tum objectum. Nam historice discitur, ut historiam legitimè contexamus; scientia verò est, non operationis, sed sciendi gratia; ut Aristoteles indicat lib. III. Metaph. Deinde Historice versatur circa res contingentes, cujusmodi sunt notiones omnes secundæ, & actiones humanæ, quas memoriæ prodit historia; at scientia est rerum necessariarum; unde eam Johannes Duns Scotus *a* definit, cognitionem certam alicujus rei necessariæ, productam à caussa evidenti, intellectui applicatam ad rem cognitam, vi & beneficio ratiocinationis.

a Lib. 1. Sentent. quæst. 4. & 5.

Est igitur historice ars, non scientia. Genus verò hoc restringi debet officio artis: quod est tradere præcepta historiæ scribendæ. Nempe ejus est agere de stylo historico, item docere, (ut Politiani *b* hac de re verbis utar) *quo utendum principio, qui tenor rebus, qui modus accommodandus, quæ subticenda, quibus immorandum, quæ carptim tantummodo perstringenda, quo pacto fieri fides, quoque modo vacari omni suspicione autor possit, quæ sint omnino in temporum ordine, locorum descriptione, caussis, consiliis, eventibus, rebus ipsis gestis explicandis, observanda: quid spectare imprimis autorem, à quibus avocare animum, quantum utilitati servire, quantum indulgere voluptati oporteat.*

b Præfat. in Suetonii expositionem.

Ab historice transeamus ad historiam. Quæ non incommodè definiri nobis posse videtur, cognitio singularium, quorum memoriam conservari utile sit ad bene beateque vivendum. Eâ definitione tria sumus complexi, genus, objectum, finem. Dicemus de singulis accuratius.

Genus fecimus notitiam, sive cognitionem: non, uti alii, explicationem, narrationem, vel commemorationem. Nec enim de historiæ οὐσίᾳ *c* est, ut res gestæ narrentur; sed tantùm, ut sciantur. Idcirco Ciceroni quoque historia vocatur *memoria rerum*. Ut cùm in Bruto ait: *Nemo erat, qui memoriam rerum Romanarum teneret.* Sanè qui rei cuipiam gestæ interfuerit, & sedulò cuncta observârit, is historiam rei gestæ animo inscriptam habebit: eaque historia erit, ut vel nunquam narretur: quod si narretur, id accidere historiæ putandum. Quare qui historiam per narrationem definiunt, vel expositionem, aut commemorationem, quos inter etiam Verrius est apud Gellium *d*, item Quinctilianus *e*, ac B. Augustinus *f*, hi similem errorem errant, ac illi, qui syllogismum definiunt per orationem: ut idem Gellius *g* facit, item Boethius *h*, & ex veteribus Latini omnes. Nam syllogismus quoque est, licet animo solùm concipiatur: sed accidit ei, ut proferatur: ut omnino philosophus *i*, cùm λόγον vocat, non προφορικόν, sive orationem intellexerit; sed ἐνδιάθετον, sive rationem, hoc est, quem Græci vocant [illegible] τοῦ νοῦ, sive mentis discursum. In quo Aristotelis sententiam satis perspexit Franciscus Burana, uti & Joannes Baptista Monlorius, & Fortunatus Crellius. Quemadmodum & in altero illo, quod de historia dicebamus, assentientem habemus Sebastianum Maccium Durentinum. cujus hæc verba in tertio de historia *k*: *Historia non est narratio rerum gestarum. fieret enim, ut historia non esset historia, nisi narraretur. Res namque gestæ sive narrentur, sive non narrentur, semper sunt gestæ, atque propterea historia. Narratio vero accidit historiæ, & est attributum, & extrinsecum quoddam, & penitus extraneum in historia.*

c Essentiâ.
d Lib. 5. cap. 18.
e Lib. 2. cap. 4.
f Lib. 2. de Genesi contra Manich. cap. 2.
g Lib. 15. cap. 26.
h In Aristotelis tralat.
i Lib. 1. Analyt. prior. c. 1.
k Cap. 12.

At eidem Maccio assentire non possumus, cùm historiam putat ad artem posse referri. Nec enim historia universalium est, nec propriè dici potest ποιεῖν *l*. Quare hæc sententia homine Peripatetico, qualem se Maccius profi-

l Facere.

tetur,

tetur, planè est indigna: ut satis constat ex ea artis definitione, quam philosophus in Nicomachiis *a* tradidit. Sed videamus, quomodo Maccius opinionem hanc suam conetur stabilire. *Ortum*, inquit *b*, *ars habet ex iis, quæ cadunt sub sensum: ex eis enim fit memoria: & pluribus memoriis comparatur experientia. Ex hac vero percipitur universale; quod artis & scientiæ principium est. Propterea quemadmodum experientia est singularium, ita ars est universalium cognitio. Atque hæc est ratio, quâ historia redigitur ad artem. Licet enim rerum singularium narratio sit, tamen ex his orta experientia parit historiam.* Verùm enimvero, quid ineptius, quàm sic colligere velle, historiam esse artem, quia ex singularibus, quæ historia narrat, artes, & scientiæ promanant? Non jam illud dicam, non posse inde probari, potiùs artem, quàm scientiam esse, cùm utraque ex singularibus resultet: illud solùm dicam, non omnia caussæ convenire, quæ effectui competant: eoque nec continuò artem esse, quod caussa est artis.

a Lib. 6. Ethic. cap. 4.
b Lib. 3. de histor. cap. 10.

Illud quoque in eodem Maccio miramur, quòd cùm de historiæ οὐσίᾳ *c* esse negâsset, ut narretur: tamen eam definiturus, disertim dicat, esse memoriam rerum gestarum monumentis literarum commendatam. Ac ne excidisse hoc ei putes, caussam ipse verborum eorum addit. *Commendatio*, inquit *d*, *ejusmodi nihil extraneum designat, sed proprium vigorem ejusdem rei gestæ, ac veri, quod exprimitur. Sunt enim quædam attributa ita connexa cum suo primario, ut non solùm conferant ad illud cognoscendum, sed etiam videantur ejus quodammodo naturam constituere. Hoc modo se habet ejusmodi commendatio: attributa enim separabilia sunt, quæ improbantur, non naturalia: quæ enim naturalia sunt, non accidentia sunt, sed interioris naturæ ejus, de quo agitur, necessaria positio, & præcipua pars.* Quis verò non videt, quod hîc negat, accidere historiæ, ut literis mandetur, id manifestè pugnare cum eo, quod antè dixerat, planè extraneum esse historiæ, ut narretur? Illud interim non inviti fatemur, historiam vulgò accipi solere pro historici alicujus monumento: similiterque historicos dici, qui historias scripsere. Sed ex iis, quæ superiùs diximus, liquet, historiam primò proprieque dici de notitia rei gestæ; κατὰ μετωνυμίαν verò de monumentis, quibus historia continetur: quomodo & artes omnes, ac scientiæ, primò proprieque de animi habitu dicuntur; secundariò verò de scriptis eorum, qui disciplinas istas tractarunt. At philosophi est ejus præcipuè significationis habere rationem, quæ princeps, maximeque propria est. Quamquam nec illud dissimulandum, si ullum disciplinæ genus requirit, ut literarum monumentis consignetur, id historiam esse: cujus rei caussam capite proximo adferemus. Quare neque est, quod prohibeat, quo minùs historiam consideremus, non solùm quatenus animo conclusa latet, sed etiam quà, ad commune hominum bonum, scriptis traditur. Atque huc respexisse videntur, qui historiam definiunt, notitiam & explicationem rerum singularium. Uti fecit Bartholomæus Keckermannus. Sed tamen in eo minimè mihi satisfacit, quod putârit, cognitionem non explere per se generis naturam; sed adjungi ei debere, quod historiæ accidit. Rectiùs omnino illud, quod inter accidentia principem facilè locum obtinet, differentiæ partem fecisset, quò per eam historia, quæ cæteroquin solùm respicit animum humanum, ad historicorum monumenta restringatur. Ut si historiam dixisset esse notitiam rerum singularium literis consignatam ad vitæ humanæ bonum. Atque hoc etiam voluisse Maccius videtur: etsi in eo, ut diximus, peccârit, quod unum idemque, nunc accidens separabile, nunc naturalem & inseparabilem rei proprietatem appellet: quam viri ejus inconstantiam jure optimo improbamus. Sic igitur statuimus, historiam propriè accipi, quando consideratur, ut inest animo humano: atque ita per notitiam optimè definiri: notitiam verò istam (quæ rerum est singularium, ut mox ostendemus) ejus esse naturæ, ut possit voce, aut scriptis explicari: ut autem reapse explicetur, non esse de historiæ naturâ; nisi eo nomine utamur pro operibus, quæ quia, quod de rebus singularibus scitur, exponunt, eò historiæ nomine κατὰ μετωνυμίαν appellantur.

c Essentiâ.
d Lib. 3. de histor. cap 13.

De genere satis dictum. Sequitur objectum seu materia. Quæ illa sit, docet nos Aristoteles lib. de re poëtica, ubi discrimen istiusmodi statuit inter objectum poëseos, & historiæ, quòd illa plurimùm spectetur universale, hæc verò circa singulare versetur. Verba ejus sunt: ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ac poëtas quidem circa universalia versari, eo ostendit Aristoteles, quòd cùm fabulas constituunt, etiam nomina imponunt: atque hoc quale sit, fusiùs exposuimus, cùm poëticæ naturam explicaremus. At de historiâ quidem extra omnem controversiam est, eam versari circa singularia, atque ex eo manifestus est eorum error, qui existimant, intellectum non esse singularium: neque enim tam crassos esse puto, ut judicent, ad historiam non requiri intellectum, sed tantummodo sensum. Non quidem nescio, ab Aristotele 1. Physic. *a* scriptum esse, rationem esse universalium, sensus autem singularium. Verùm id accipiendum oppositè, quia sensus tantùm singularium sit, intellectus autem insuper sit universalium; imò perfectiùs universalia intelligat, quàm singularia. Et certè si non intelligit intellectus singularia, quomodo prudentia, quæ est habitus intellectus, versatur suâ naturâ circa singularia? Aut si intellectus non intelligit singularia, quomodo ab iis abstrahit universalia? Suntque hæc eo magis consideranda, quod, cùm Averroës existimaret, intellectum non esse singularium, statuerit Deum, quia purus est intellectus, non perspicere res singulares, neque ea, quæ in mundo fiunt, curare.

a Text. 48.

Est autem historia non rerum tantùm singularium, sed etiam verborum. Itaque aliud est historia verborum, aliud ars grammatice. Historia exponit singulatim quæ ad cujusque vocabuli aut verbi proprietatem pertinent. Ars ex singulorum verborum natura communia quædam præcepta concludit, eaque methodo constringit. Varro lib. VII. de L. L. *Duo igitur omnino verborum principia, impositiciorum & declinatorum: alterum, ut fons; alterum, ut rivus. Impositicia nomina esse voluerunt quam paucissima, quo citius ediscere possent: declinata quam plurima, quæ istoc opere faciliùs omnes, quibus opus essent, discerent. Ad illud genus quod prius,* HISTORIA *opus est. nisi descendendo enim, aliter id non pervenit ad nos. ad reliquum genus, quod posterius,* ARS: *ad quam opus est paucis præceptis, quæ sunt brevia.* De historia non verborum, sed rerum, tractamus hoc loco.

Etsi verò objectum historiæ statuimus res singulares; non tamen, quicquid singulare sive individuum est, ab historico debet explicari: sed duntaxat res singulares memoria hominum dignæ: quæ Græci μνήμης ἄξια, & ἀξιομνημόνευτα vocant. Item ἀξιόλογα, & ἀξιαφήγητα, quasi ἀφηγήσεως ἄξια. Imò, si vulgatis Dionysii Halicarnassensis codicibus credimus, etiam ἀξιολογεύματα vocantur; sed vox ea, tanquam insolens planè, Henrico Stephano suspecta est, ac pro ea mavult ἀξιώματα. Ego nihil mutandum censeo, cùm inveniam alia etiam apud eundem scriptorem, quæ haut temere alibi legantur.

Cæterùm nec æquè circa omnia ἀξιόλογα *b* historia versatur. Nam admiscet quidem angelorum, animarumque, ac spectrorum apparitiones, cometas, fulmina, mirabilia ea, quæ circa animalia, aut plantas, contingunt, aliaque ejus generis: verùm princeps & propria ejus cura est exponere τὰ πρακτὰ, ut Græci appellant: hoc est actiones, quas singularium esse, scribit Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 11. & lib. 11. Eth. Nicomach. cap. VII.

b Quæ sunt memoriâ digna.

Per actiones verò intellige res gestas publicas, vel privatas illustriores. Nam etsi id quidam negarint, tamen ex historiis omnibus satis apertum est, etiam eâ res privatas posse exponi; sed quæ humiles non sint, verùm insigniores, ac tales planè, ut conducant institutioni vitæ humanæ; sive eam generatim spectes, sive restringas ad gubernationem domus, scholæ, ecclesiæ, reipublicæ.

Verùm Francisco Patricio videtur hæc sententia ob-

jectum

jectum ejusmodi adsignare, quod latiùs pateat, quàm historiæ pomeria, ac fines permittunt. Eoque limitat illud hunc in modum, ut objectum dicat esse, non ἁπλῶς res singulares, ac imprimis actiones memoriâ dignas; sed actiones humanas, sive res ab hominibus gestas. Sed multa sunt, cur putemus, etiam ea, quæ ab hominibus facta non sunt, ab historico exponi, & posse, & debere. Fecere enim id historici prope omnes: imò non defuere, quibus potissima hæc cura esset, ut de dæmoniis, angelis, aut spectris agerent. Sanè ex Photio *a* discimus, Damascium scripsisse libros duos incredibilium narrationum: unum de dæmoniis, qui capitibus constaret LII: alterum de animis à morte apparentibus, qui capitum erat LXIII. Etiam Eustratius, magnæ Ecclesiæ presbyter, multas narrationes hujus generis intexuisse videtur libro de vitâ functorum animis: de quo idem Photius in bibliotheca sua *b*. Qui & auctor est *c*, Laurentium Philadelphensem Lydum de cœlestibus, aliisque prodigiis scripsisse. Uti & è Latinis Julius Obsequens fecit. Quis autem cœlestia prodigia esse hominum actiones dixerit? atque idem judicium esto de urbibus diluvio, aut terræmotu absorptis, vel pestilentiâ exstinctis. Suntque alia ejus generis non pauca, Dei profectò, non hominum opera. Imò varietates quoque imperiorum, horrendi impiorum exitus, & quæ alia hujusmodi sunt, Deo debent adscribi: cujus providentia non aliunde magis, quam ex historia elucet: ut rectè omnino senserint, qui historicos olim vocandos putarunt divinæ providentiæ ministros: quippe qui quasi scribæ & actuarii eorum sint, quæ Deus fecit. Hinc B. Augustinus lib. de Vera religione cap. XXV: *Quoniam divina providentia non solùm singulis hominibus, quasi privatim; sed universo generi humano, tanquam publicè consulit: quid cum singulis agitur, Deus scit: atque ipsi, cum quibus agitur, sciunt. Quid autem agatur cum genere humano, per historiam commendari voluit, & per prophetiam.* Eidemque Augustino libro de Genesi ad literam cap. III. historia esse dicitur, *cùm sive divinitus, sive humanitus res gesta commemoratur.* Atque ex his satis constare puto, cur assentire Patricio non possimus, cùm historiæ objectum esse dicit res ab hominibus gestas. Quamquam minùs spissus est error iste, quàm ille alterius cujusdam *d*, qui historiam, haut aliter ac Grammaticen, circa verba versari ait. Quo errore quid fœdius? Nam historices quidem est non tantùm agere de rebus, circa quas historia occupatur; sed etiam de elocutione ac stylo: verùm historia non de verbis, sed tantùm de rebus tractat: imò neque res omnes refert, sed, ut diximus, res singulares memoriâ dignas. Quare, quin res ejuscemodi materia atque objectum historiæ sint, minimè dubitandum.

a Tinema-te 130.
b Tinema-te 171.
c Tinem sive cod. 180.
d Thomæ Benii l. 1. de historia.

Quæ verò historiæ forma sit, frustra aliquis hoc loco requirat. Nam ea est genus ipsum, hoc est comprehensio sive notitia: de quo satis antea dictum. Scio, aliter multis videri, quibus placet, id rei formam esse, quod in definitione locum differentiæ implet. Sed hoc in substantiarum definitionibus verum est: ut cùm in animalis definitione corpus animatum eo restringitur, quòd sit sentiendi facultate præditum: aut in hominis definitione, ubi animal restringitur per hoc, quod sit ratione præditum. Nam & hoc hominis, & illud animalis est forma essentialis. Sed aliter se res habet in accidentibus: quorum definitio ex forma & materia constat; ac forma est genus, materia verò subjectum: ut disertim Averroes *e* scribit. Neque ignoro, hoc nomine Averroem reprehendi ab egregio philosopho, Jacobo Zabarella *f*: sed illud item scio, Zabarellam ipsum alibi *g* idem scripsisse: neque omnino verum est, quod Zabarella ait, subjectum in accidentis definitione poni, non tanquam aliquid essentiale, sed tanquam conditionem necessariam. Nam accidentia per subjectum essentialiter definiri, clarè liquet ex Aristotelis Posterioribus Analyticis *h*, & Metaphysicis *i*. Ac ratio idem ostendit, cùm, ut Zabarellæ ipsius verbis *k* utar, *definitio accidentis ex materia & forma constans dicatur essentialis sive quidditativa, quia tota accidentis essentia per eam exprimitur: licet per genus restrictum à subjecto proprio fungente officio differentiæ.* Solùm nôsse oportet, quod de subjecto hic dicitur, id objecto etiam aptari debere. Nam in accidentibus propriis quidem, qualia sunt tonitrus, eclipsis, similiaque, differentia à subjecto petitur: sed in habitibus ab objecto id fieri debet.

e In lib. 2. poster. contextu 39. & 42.
f Libro de conversione demonstrationis in definitionem, cap. 4.
g Lib. 4. de methodis c. 14.
h Lib. 1. Post. c. 6. & lib. 2. Post c. 10.
i Lib. 6. cap. 4.
k Lib. 4. de meth cap. 14.

Atque ita quidem de materia, & forma historiæ statui debet, si historiam consideremus, quatenus animo inhæret. At aliter longè de utroque horum judicandum est, si eam spectemus, quatenus est aliquid literis consignatum: ut cùm Thucydidis, vel Livii historiam dicimus. In cujusmodi operibus vulgò dicitur, rem, de qua agitur, materiam esse; formam verò, dictionem. Quomodo in Thucydide materiam vocarent, bellum Peloponnesiacum; in Livio, res Romanas. Character verò, sive stylus, formæ iis nomine censeretur. Quamquam verò in hac sententia minimè periclitentur vectigalia, aut salus populi: tamen cùm ubique amanda sit veritas, & sapientis sit non solùm bene sentire, sed etiam, quæ bene senseris, aptè eloqui: sanè Cæsari potius Scaligero *a* assentimus, qui putabat, in istiusmodi rebus materiam potiùs dictionem dici debere; formam verò essentialem, esse rem ipsam. Neque ut ita sentiam, tam viri me summi autoritas, quàm ratio ipsa compellit. Certè non à verbis, sed à rebus historici nomen fecerunt historiis suis. Est verò id forma, per quod res est id, quod est, ac proinde certum quoque nomen accipit. Adde, quod verba sunt rerum notæ, teste Philosopho, lib. περὶ ἑρμηνείας. res verò sunt verborum finis. finis autem, ut docemur lib. II. φυσ. ἀκρο. nonnisi ratione differt à formâ, quam Græci idcirco appellant ἐντελέχειαν, ab ἐντελὲς *b*, quod ipsum est à τέλος *c*. ut formam constet haut aliâ de caussa dictam ἐντελέχειαν, (*perfectihabiam* ad verbum interpretabatur Hermolaus Barbarus) quàm quia res per eam finem, eoque perfectionem suam consequitur. Eandemque ob caussam Græci sacra opertanea tum Cereris, tum Bacchi, vocarunt τελετάς, quia in iis esset finis, hoc est, perfectio vitæ. Latini à planè contrariâ voce originem petierunt, quia nominant *initia*, vel *initiati*, οἱ μεμυημένοι: ejusque ratio est, quòd sacra hæc crederentur esse exordium melioris & felicioris vitæ.

a Lib. 1. de re poët. cap. 1. & lib. 3. cap. 1.
b Perfectum.
c Finis.

Interea concedere possumus, formam esse verba, sive dictionem, dummodo intelligatur forma externa: per dictionem verò capiamus, non verba ἁπλῶς, sed styli elegantiam, atque ornatum: qui neque oratorius est, ut fallò quidam putarunt: neque item poëticus, ut alii credunt: sed medius inter utrumque, ut suo loco monstrabimus.

Sub ornatu verò hoc splendor quoque orationis continetur: ut qui nihil aliud sit, quàm pulchritudo sermonis ἐν ἀξιώματι *d* consistens; sive cultus orationis cum gravi dignitate conjunctus: quemadmodum in Oratoriis Institutionibus *e* diximus. Quod si elegantia atque ornatus omnis solùm accidentaria est historiæ forma: errare etiam liquet Sebastianum Maccium *f*, cùm nihil nisi οὐσιῶδες *g* contineri ait suâ historiæ definitione. Nam eam esse ait, *absolutam rei gestæ memoriam, certis literarum monumentis, veri conservandi gratiâ, fideliter & splendidè commendatam.* Si enim per splendorem intelligit λαμπρότητα illam, de qua Hermogenes *h*, atque alii Rhetores tractant: jam liquet, eam accidere historiæ, cùm ferè commentariis absit, qui historiæ tamen nomine comprehenduntur. sin (ut ait Maccius) *non dicit ornatum, sed naturalem quandam vim, quam verum sibi habet omnino insitam, & ita immixtam, ut non possit sine veri læsione disjungi, ac separari:* jam nihil attinet, splendoris meminisse eâ definitione, quâ fidei seu veritatis mentio fit, in qua splendor, haut aliter ac τὸ γελαστικὸν *i* in λογικῷ *k*, continetur.

d In dignitate.
e Lib. 6. cap. 5.
f Lib. 3. de histor. cap. 13.
g Essentiale.
h Lib. 1. περὶ ἰδεῶν cap. 9.
i Ridendi facultas.
k Facultate rationali.

CAP. V.

De FINE *historiæ, ac multiplici ejus effectu. Luciani ac Strabonis sententia de hoc expensa. Historias, nisi scripto consignentur, minùs quàm disciplinas, per ma-*

num tradi posse. Recta ad prudentiam via, esse ἐπιστημονικήν. Quæ dicatur πολιτικὴ συνωνύμως. Historiam justam nihil esse aliud, quam philosophiam exemplis constantem. Utrum historia exempla, an philosophia præceptis, melius prudentiâ animum instruant. Magis movere exemplum in persona vera, quàm imaginem virtutis in persona ficta. Disseritur adversus eos, qui putant, non ante historicos legi debere, quam animum imbueris philosophiæ præceptis.

AB internis caussis accedamus ad finem. Nam ut in accidentis proprii definitione præter subjectum adfertur caussa efficiens proxima: ita habitus per objectum ac finem definiuntur. Sed de fine historiæ non similiter veteres sentiunt. Luciano *a* enim finis ejus est τὸ χρήσιμον, hoc est, utile. Nimis profectò laxè, ut postea patebit. Interim rectè, quòd non addit τὸ τερπνόν, sive jucundum, quandoquidem id adjunctum est finis, non essentia. Straboni *b* scopus ejus est veritas. Verùm ea propriè non finis, sed necessaria est historiæ conditio, imò princeps legitimæ historiæ nota; unde eam Tullius fundamentum, alii quasi animam historiæ faciunt. In hoc dissensu, ut rectiùs certiusque de fine historiæ statuere possimus, distinctè ejus fructus, atque effectus enumerabimus. Nam ad hos in scribendâ legendâque historiâ, tanquam ad scopum, collimamus.

a Lib. de scribenda historia.
b Lib. 1.

Effectus historiæ vel primarius est, vel secundarius. Primarius vel communis est omnium disciplinarum, vel certæ peculiaris disciplinæ.

Communis effectus est duplex. Prior est, ut conservetur ac vigeat memoria eorum, quæ acciderunt. Nam si uspiam opus, ut quæ sciunt homines, ea consignent memoriâ: sanè in historia id locum habet. Siquidem in disciplinis propriè dictis minùs necessaria est scriptura, quia vivâ voce, quasi de manu in manum, tradi possunt: quod de historiis non æquè dici potest: quippe quæ circa singularia versentur: hæc verò infinita sunt, eoque memoriâ conservari non possunt. Hoc ita esse, satis inde cognoscimus, quòd res ab antiquis proditæ in tenebris jaceant, nisi quas historiæ lumen illustrat. Nam vel maximè de historia verum est, quod de poeta cecinit Horatius *c*:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur; ignotique, longâ
Nocte, carent quia vate sacro.

Itaque nec Herodotus dubitat ab istis verbis auspicari historiam suam *d*: Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε· ὡς μήτε τὰ γινόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισιν ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται. Quicum consentit illud Plinii *e*, ut historiam scriberet, roganti: *Mihi pulcrum imprimis videtur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur.* Atque hæc satis ostendunt, cur historiam Cicero *f* appellet, *testem temporum, lucem veritatis, vitam memoriæ, & nunciam vetustatis.*

c Lib. 4. od. 9.
d Herodoti Halicarnassensis historiæ explicatio hæc est: ut neque ea, quæ gesta sunt, ex rebus humanis obliterentur longinquitate ævi: neque ingentia & admiranda opera, vel à Græcis edita, vel à Barbaris, gloriâ fraudentur.
e Lib. 5. epist. 8 quæ ad Capitonem, vel, juxta alios, ad Tacitum.
f Lib. 2. de Orat.

Alter communis effectus est, ut ex singularibus universale præceptum observetur: universale item præceptum singularibus exemplis illustretur, & comprobetur. Quid enim certius, quam, ex memoria eorum, quæ plurimùm contingunt, & observatione caussarum, ob quas contingunt, in omni vitæ genere peritiam ac prudentiam nasci? unde scitè Afranius *g* dixit in togata, cui Sellæ nomen;

Usus me genuit, mater peperit Memoria:
Sophiam vocant me Graii, vos Sapientiam.

Quod non de civili solùm prudentia, sed etiam de scientiis, & quibusvis artibus, intelligi debet. Sanè doctissimus philosophus Pomponatius, lib. De incantationibus, cap. x, *h* disertim ait; *Sine historiis impossibile est, esse aliquem perfectum in naturali philosophiâ.* Idem, cap. xii; *i Philosophi esse, caussam reddere effectuum naturalium. Hoc autem fieri non posse, nisi quando, quid factum,* (τὸ ὅτι vocat Aristoteles,) *sciatur. Effectus autem multos esse rarissimos. Ac historico propterea probatis historiis hoc opus esse.*

g Apud Gellium l. 13. c. 8.
h P. 121
i P. 296.

Peculiares effectus variant pro disciplinis. Nam exempla suppeditat: quorum alia pertinent ad disciplinam quampiam ὀργανικὴν *a*, uti logicen, rhetoricen, cæterasque: alia ad disciplinam principalem: sive ejus finis sit θεωρία *b*, ut in physicis, arithmeticis, aliisque scientiis contemplativis, si metaphysica excipias: (quæ inprimis θεωρητικαί, verùm ad vitam exempla non suppeditant:) sive finis sit πρᾶξις *c*, ut in ethicis, œconomicis, politicis; item in theologia, & jurisprudentia: sive is sit ποίησις *d*, ut in poëtica, medicina, architectonica, pictura, sculptura, cæteris.

a Instrumentalem.
b Contemplatio.
c Actio.
d Effectio.

Imprimis verò usus ejus manifestus est in ethicis, ac politicis; idque trifariam. Primùm enim virtutem docet, atque ad eam excitat. Siquidem exempla proponit virtutum, & vitiorum; item præmiorum, & pœnarum. Cujusmodi sunt virtutum stimuli, & laudum semina. Hinc Livius in præfatione historiæ suæ: *Hoc illud est præcipuè in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri: inde tibi, tuæque Reip., quod imitere, capias: inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites.* Iccirco & Polybius initio operis scribit, esse ἀληθινωτάτην *e* παιδείαν, καὶ γυμνασίαν πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις, τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησιν. Ac pertinet eodem hoc Philonis Judæi libro de sacrificio Abelis ac Caini: Ὠφελεῖ μὲν οὖν εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν τελείας, ἀλλά τοι πρὸς πολιτείαν, καὶ τὸ παλαιὰς, καὶ ὠγυγίους ἐκμεμαθηκέναι δόξας, καὶ ἀρχαίαν ἀκοὴν ἔργων καλῶν μεταδιώκειν, ἅπερ ἱστορικοί, καὶ σύμπαν τὸ ποιητικὸν γένος, τοῖς τε καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τοῖς ἔπειτα, μνήμῃ παραδεδώκασιν. *Prodest tamen, si non ad parandam perfectam virtutem, certe ad curam Reip., nosse opiniones priscas, & Ogygias, audireque antiquitatis pulcherrima facinora, quæ historici, & omne genus poetarum, prodiderunt ætati suæ ad posteritatis memoriam.* Egregiè etiam hac de re Basilius Imp. Exhortationum cap. LVI. ad Leonem filium: Ἱστορίας ἀρχαίας ἐξερευνᾶν μὴ κατόκνει· ἐν αὐταῖς γὰρ εὑρήσεις, ἅπερ ἕτεροι συνῆξαν ἐπιπόνως· καὶ μαθήσῃ ἐκεῖθεν τάς τε τῶν σπουδαίων ἀρετὰς, καὶ τὰς τῶν φαύλων κακίας, τάς τε τοῦ βίου πολυτρόπους μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ πραγμάτων τὰς ἐναλλαγὰς, καὶ τοῦ κόσμου τὸ ἄστατον, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς εὐμετάπτωτον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τῶν μὲν φαύλων τὰς ἀμοιβὰς, τῶν δὲ σπουδαίων πρόξενον τὰς ἀντιδόσεις, ὧν τὰς μὲν φύγῃς, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν δίκης πεῖραν μὴ λάβῃς, τὰς δὲ κατορθώσῃς, ἵνα τῶν ἐντεῦθεν ἐπάθλων καταξιωθῇς. *Evolvere ne unquam cesses historias veterum. Ibi enim reperies sine labore, quæ alii magno cum labore congesserunt: atque inde bonorum virtutes, & improborum vitia cognosces, & vitæ humanæ varias mutationes, & rerum in ea conversiones: mundi hujus instabilitatem, & imperii ad cadendum pronitatem disces. Breviter, malefactorum pœnas, & bonorum præmia leges: quorum illa fugies, ne ultionis, quæ inde sequitur, severitatem patiaris: hæc autem amplecteris, ut præmia, quæ ex iis manant, consequi merearis.* Nempe historiæ id efficiunt in generosis animis, quod Themistocli trophæa præstitere Miltiadis, quæ eum quiescere non sinebant. Imò non probos solùm ad virtutem inflammant: sed improbos sæpe infamiæ metu à sceleribus deterrent. Et profectò, si non aliæ majores essent, vel ista satis gravis caussa esset, cur intersit memoriæ prodi, quæcunque fiunt. Pulchrè Tacitus lib. III. Annal. *Præcipuum*, inquit, *munus annalium reor, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate, & infamiâ, metus sit.* Sanè quantopere istoc metu torqueantur tyranni: indicio esto acerba illa Tiberii querela in initio cujusdam epistolæ *f*: *Quid scribam vobis, Patres Conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore? Dii me, Deæque peius perdant, quam quotidie perire sentio, si scio.* Atque hæc quoque caussa fuit, cur Nero *g*, dicente quodam,

e Historiam esse institutionem, atque exercitationem longe verissimam & ad res civiles.

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί:

ille subjecerit:

Ἐμοῦ δὲ ζῶντος.

Nempe, contrà quàm de se Plinius *h* scribit, *scelerum sibi conscius posteritatis memoriam reformidabat*: eoque non

f Suet. in Tib. c. 67.
g Suet. in Ner. c. 38.
h Lib. 5. epist.

dico

dico se mortuo, sed vel spirante etiam optabat, terrarum orbem deflagrare, ne quid forte scelerum suorum audire cogeretur. *Tantus audiendi timoribus, quæ fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quæ audire erubescunt:* ut idem Plinius *a* ait. Vide & quæ hanc in sententiam scripsit Bodinus lib. II. de Rep. cap. IV.

Præterea historiæ in rebus arduis ac difficilibus consilium suppeditant. Quomodo Marcus Cicero *b*, Thrasybuli nominis exemplo, ἀμνηστίαν *c*, ut Valerius Max. *d* & Plutarchus *e* vocant, sive τὸ μὴ μνησικακεῖν *f*, ut alii *g* id efferunt, Romano Senatui suadebat. Et quis nescit, quantum in militia juvare ducem possint strategemata, quæ Polyænus, & alii congessere? Nec tantum iis, quæ alii prudenter fecere, reddimur cautiores: sed etiam periculis alienis; dum videmus, quantas in calamitates sua alii stultitia ceciderint. Cornificius lib. IV ad Herennium *h*: *Rerum imperiti, qui unicuique rei de rebus ante gestis exempla petere non possunt, ii per imprudentiam facile deducuntur in fraudem. At ii, qui sciunt, quid aliis acciderit, facile ex aliorum eventu suis rationibus possunt providere.* Itidem historiæ utilitatem prædicans Dio, oratione ea, quæ est de dicendi exercitio, ait inter alia: *i* [illegible] Sic igitur statuendum, vel præcipuum esse hunc historiæ fructum, quòd ex similibus, vel contrariis colligamus, quid privatim, aut publicè expediat. Nam prudens qui esse volet, debet observandi esse studiosus, sive, ut Græci illud dicunt, [illegible]. Siquidem ἐξ ἐμπειρίας *k* prudentia oritur: ut Peripatetici tradunt. Atque in hac ipsa distinguere oportet, candidam sinceramque prudentiam, & malitiam seu δεινότητα *l*, quæ [illegible] vocatur à Græcis *m*. Uti & ab utraque distinguenda [illegible], quam necessitas expressit, unde [illegible] *n* vocatur; quia nempe aliud simulatur, quàm agitur. Quantum juvet historia, ut cautè & providè vivamus, indicat Cyrus apud Xenophontem in Pædia. Qui eo commendat filiis historiam, quòd doceat divinare. Sunt, qui eadem comœdiæ tragœdiæque inesse decernant, quòd ex præteritis præsentia judicare, & futura præsagire doceant. Denique historia facit, ut ne rebus secundis nimis efferamur: aut rebus adversis animo simus pusillo fractoque. Nempe historia est speculum vitæ humanæ. in eo enim videmus, quantis casibus obnoxia sit omnis hominum vita. quæ res efficit, ut ne nimis fidamus rebus prosperis, sed abenis casibus moniti cogitemus, eadem nobis posse contingere, juxta illud Varronis *o*, veteri etiam proverbio *p* celebratum,

Nescis quid serus vesper vehat.

Atque idem nos in adversis patientes facit, dum animo obversatur, non recusare nos debere communem hominum sortem. Utriusque istius utilitatis ibidem meminit Dio, ubi de historiæ grato sic scribit: *q* [illegible]

Quis ex istis non videt, historiam à Cicerone *r* jure optimo vocari *magistram vitæ*: pulcherrimè item à Dionysio Halicarnassensi *s* dictum esse, τὴν ἱστορίαν φιλοσοφίαν εἶναι ἐκ παραδειγμάτων *t*. Nam ut civilis prudentia præceptis docet severis, quid fieri oporteat: ita historia præcepta illa condit varietate exemplorum, quò faciliùs animis inseribantur, atque inhæreant: quemadmodum in præfatione operis disserit Agathias. Imò si alterutra carendum; satius videtur, præcepta philosophiæ a doctore nullo hausisse. Nam philosophia caussas universales exponit, eoque communibus præceptis insistit. Historia verò in singularibus versatur. Quemadmodum verò, cùm ægrotamus, medicum experientem præferimus illi, qui in Hippocratis lectione fuerit exercitatus, ac de universo genere egregiè sciat disputare, verùm experientiæ sit nullius: ita quoque non tam cum eo consilium capere oportet, qui in philosophorum schola hauserit communia vivendi præcepta, quam cum illo, qui vel assiduâ historiæ lectione, vel experientiâ longâ, multa quidem generis egregio judicio observârit.

Sunt verò hæc eo majoris, quòd cognitio ista ex historiis, & facillima sit, & tutissima; cùm illa, quam per experientiam consequimur, & diuturnum tempus requirat, & multis sit periculis obnoxia: cujus rei exemplum esse potest Ulysses Homericus, qui, non sine magnis calamitatibus *a* [illegible]

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω *b*.

Dispar verò, ut dixi, historiæ ratio est: quippe ubi alienos errores, ac casus, (ut pulchrè Polybius disserit lib. I. postquam Atilii Reguli cladem exposuerat,) sine ullo periculo nostro, videamus: ubi item res propè omnes, adeò locis & temporibus distantes, in una quasi tabella ob oculos ponantur. Atque hæc de effectis primariis dicta sunto.

Secundarii verò effectus sunt duo. Eorum unus est voluptas, & delectatio; quæ tergemino ex fonte promanat. Ac primùm ex eo, quia historia res singulares tractet, quæ cùm sensuum objecta sint, facilè a quovis intelliguntur. Deinde verò ex varietate summâ, quæ sæpe mirandos habet eventus. Ac denique inde, quòd aliena pericula videamus salvi ipsi atque incolumes: quæ res hominibus jucunda esse solet; juxta illud Lucretii *c*,

Suave, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem:
Non quia vexari quemquam est jucunda voluptas;
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est.

Est hoc de effectu illustris planè locus apud *d* M. Ciceronem. Sic enim scribit epistolâ ad Lucceium: *Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: cæteris vero, nullâ perfunctis propriâ molestiâ, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fugâ redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissima lectionis voluptate.* Pertinet huc etiam Plinii *e* illud ad Capitonem: *Hoc propè sola historia polliceri videtur. Orationi enim, & carmini, est parva gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines naturâ curiosi, & quamlibet nudâ rerum cognitione capiuntur; ut qui sermunculis etiam, fabulisque ducantur.* Voluptatis istius, quam ex historicis capere est, illustre exemplum habemus in sapientissimo Arragoniæ rege Alphonso. Alphonsus, Castiliæ & Siciliæ rex, lectione Liviana dicitur restitutus valetudini medicorum judicio deploratæ: & Ferdinandus eorum regnorum dominus simili dicitur morbo liberatus lectione Curtii: & Laurentius Medicus valetudinem, absque medicamentorum ope, dicitur recuperasse acroamate suavis historiolæ unius de Conrado III Imper. qui cùm tandem precibus nobilium feminarum hoc dedisset, ut ipsis ex urbe liceret abire inviolatis, & secum exportare quantum humeris possent: pulcherrimo dolo ludificatæ sunt Imperatorem, exportando maritos suos; quos inter erat Guelfus, Bavariæ dux, infestissimus hostis imperatoris: tantumque abest, ut propterea revocaret promissum imperator, ut præ gaudio lacrymas non tenuerit, oppido, quod delere statuerat, pepercerit, & cum hoste infensissimo sit conciliatus. Qui cum gravissimo morbo laboraret, multaque incassum medici remedia adhiberent, Curtii de Alexandro historiam legere cœpit, eâque tantopere delectatus fuit, ut valetudini restitutus dixisse dicatur *f*,

Marginal notes (left): a Lib. 9. epist. 27. ad Lacer. verum, sive Paternum. b Cicer. Philipp. 1. & Dio lib. 44. in concione Cicer. c Oblivionis legem. d Lib. 4. cap. 1. e In præceptis politicis. f Præteritas injurias non vindicari. g Æschin. orat. cont. Ctesiph. Isocr. orat. de bigis. Dio l. 44. h In mediocris charactere exemplo. i Qui plurima noverit, quæ aliis evenerunt, is optime ea, quibus ipse maxime admovet, conficiet, quæ minime que inveniet, tutissime. k Ex observatione. l Perspicaciam. m Polyb. n Eidem. o In satyra inscriptione. p Livius lib. 45. q Neque in rebus secundis ultra modum vehemens erit: adversas vero casus omnes tolerabit generose; et quod neque in secundis rebus insolens erat, possit omnia in contrarium mutari. r Lib. 2. de Orat. s E'τι γρ pag. 65. ed. Franc. t Historiam esse philosophiam ex exemplis.

Marginal notes (right): a Homer. Od. α. b Multorum mores hominum cognovit & urbes. c In proœmio lib. 2. d Lib. 5. epist. 12. ad famil. e Lib. 5. epist. 8. f e Anton. Panormitanus lib. de rebus gestis Alphonsi.

Valeant Avicenna, Hippocrates, medici cæteri: vivat Curtius, sospitator meus.

Alterum ex secundæ notæ effectis est, quòd hominem ornet. Siquidem historiarum gnari, & æstimantur ob multijugam lectionem atque observationem: & amantur ob fructum ac voluptatem, quam ex eorum præsentia ac sermone cuivis percipere licet.

Sed duo postremi historiæ fructus longè dignitate iis cedunt, quos antea commemoravimus: eoque ridiculi planè sunt, qui non alio fine historias legunt, quàm ut animum oblectent, & habeant, quod in conviviis ac circulis narrent. Quanto profectò excellentiorem ob finem Homericorum heroum gesta lectitabat Alexander Magnus? ac Xenophonteâ Cyri institutione ita capiebatur Scipio Africanus, ut eam de manibus nunquam deponeret. Quod si etiam fabulas, vel mythistorias legebant tanti viri, ut exemplis fictis vel meliores, vel prudentiores redderentur: quis dubitabit, quin eosce potissimùm fine veras legerint historias, quæ ad movendos animos majorem longè vim habent? Nec enim facilè quisquam desperabit, ea se consequi posse, quæ alios novit præstitisse. At in fictis exemplis ea perfectio non rarò ad imitandum proponitur, ad quam mortalium conditio neutiquam pertingit.

Satis multa videor dixisse de historiæ utilitate. Plura qui volet, adeat, quæ de Historiæ laudibus singulari libro ad Stephanum, Poloniæ regem, scripsit Joannes Michaël Brutus. Item quæ hac de re prodidere Politianus præfatione in expositionem Suetonii, & Casaubonus eruditâ illâ præfatione, quam Polybio præfixit. Nec adspernanda sunt, quæ congessit Andreas Frankebergerus in institutione antiquitatis. Idemque argumentum tractant, Philippus Beroaldus, oratione, quam habuit Livium & Sillium Italicum explicaturus; Ludovicus Vives, initio libri v. De tradendis disciplinis; Antonius Muretus, oratione eâ, quam habuit Tacitum enarraturus; Franciscus Patricius, dialogo x de historia; Bodinus, præfatione in methodum historiæ: & quis omnes enumeret?

Quæ verò hactenus de utilitate historiæ diximus, ea occasionem injiciunt nobis alterius quæstionis. Nam hoc quorundam, & eos inter docti viri, Barth. Keckermanni a, judicium est, quia historia philosophiam civilem illustret exemplis, eò historicos non antea legi debere, quam philosophiâ civili fuerimus instructi. Secus si fiat, tantumdem fore putant, ac si legamus Grammatices, aut Rhetorices exempla, priusquam vel hujus, vel illius artis præcepta hauserimus. Istud verò mirè iis ridiculum videtur: atque hoc in caussâ est, cur impensè adeò isthoc iis placeat argumentum. Meo autem judicio admodum est infirmum. Non jam illud dicam, nihil absurdi esse, si exempla ante præcepta addiscamus: imò posse linguas optimè absque præceptis ullis addisci. Illud dixisse contentus ero, non parvum eos errorem committere, cùm non satis distinguunt inter lectionem historiæ alicujus, ac historiam scribendi munus, ad quod nemo philosophiæ civilis ignarus applicare animum debet. Item confundere eos nudam ac simplicem rerum omnium historiam cum ἱστορικῇ πραγματείᾳ, quæ curatè in circumstantias, & eventuum caussas inquirit. Prior ista non modò est rerum verè gestarum, sed etiam fabularum, & locorum: quorum omnium intelligentes potiùs πολυΐστορες vocantur. Hoc studium omne primæ convenit ætati. Neque enim aliquid caussæ est, cur putemus, minùs illam historias veras capere posse, quàm fabellas, à quibus eam auspicari omnis voluit antiquitas. Propterea valde cæcutiunt, qui non vident, historiam, hoc est, polyhistoriam, sive antiquitatis studium, inter primæ ætatis studia reponi oportere. Et sanè Fabius b, optimus instituendæ pueritiæ artifex, oratori futuro primùm poetas vult a Grammatico enarrari, à quibus etiam incipi olim solere, Strabo c, & alii d testantur: mox verò idem adjici iis ab Rhetore jubet oratores, atque historicos. Inque historicis minimè dubitat Livium præponere Sallustio; non tantùm, quia candidior sit, ac Ciceroni similior; sed etiam, quia majoris sit historiæ auctor. Quomodo neutiquam loqueretur, nisi ita credidisset, pueritiæ convenire historias magis universales. Ac propterea neque dubitandum nobis, quin ad utrumque istoc in historia respici debeat, quam prope aliquis a Tullii dictione absit, & quanti temporis historiam complectatur. Quæ cùm ita sint, ne illud quidem obscurum esse potest, pueritiæ commendari oportere eos, qui κατ' ἐπιτομὴν proponunt res in orbe gestas: ac præ cæteris, sacras, Romanas, Græcas: adhæc generalem locorum notitiam, sine qua intelligi historiæ non possunt. Cum quibus conjungi mox poterunt præcellentium virorum vitæ; uti Cyri, Alexandri, Miltiadis, Phocionis, Aristidis, Scipionis, Catonis, Pompeji, Cæsaris, aliorum. Nihil verò absurdius, quàm, lectionem istorum differre velle, usque dum aliquis philosophiæ gnarus fuerit. Nam quis non videt, primam illam ætatem multùm memoriâ, parùm judicio valere: ac iccirco ad linguas addiscendas peridoneam esse; civilis scientiæ capacem non esse. Atque utriusque linguæ notitia hauriri debet ex Latinis Græcisque scriptoribus: quos inter non infimus debetur historicis locus. Imò, me judice, non aliunde suaviùs faciliusque illa literaturæ notitia comparatur: eoque, ubi quis in Terentio, Tullioque, mediocriter fuerit versatus, optimè illis comites dabimus, Cæsarem, Nepotem, Livium, Velleium, Curtium, Florum, Justinum: ac similiter post mediocrem Græcæ literaturæ notitiam admisero aliquem ad Herodotum, Xenophontem, & alios, qui ad eorum dictionem proximè accedunt. Dixerit aliquis, per ætatem à multis perspici tum nondum posse τὸ ἠθικὸν, ac multo minùs τὸ πολιτικόν. Verùm satis esse debet, quòd iisdem postea, ubi hauserint præcepta sapientiæ civilis, sponte propemodum se ingeret, quod ante tempus tantopere requirunt. Interea verò, dum animus majora non capit, jucundâ scriptorum illorum lectione multùm auxerit divitias utriusque sermonis; & eâ historiæ notitiâ, quæ in polyhistore sufficere possit, feliciter sibi ad civilem prudentiam, & reginam illam eloquentiam, munierit viam. Sed de fine, atque utilitate historiæ, & quando hoc studium auspicari oporteat, satis, ut arbitror, diximus.

a Lib. de histor.

b Lib. 2. cap. 6.

c Lib. 1.

d Lucianus περὶ γυμνασίων, & Athenæus l. 1.

CAP. VI.

Quis primum historiam scripserit, aut prosâ oratione ediderit quicquam. Unde Arcades προσέληνοι dicti. Pomponii Læti error. Cur Saturni ædi Tritones cum buccinis soleant imponi, & quidem caudis humi mersis. Pleraque in historia Romana, ante Urbem à Gallis captam, fluxæ incertæque fidei esse. Idemque judicium de rebus Græcorum ante bellum Trojanum, imò ante Olympiadas. Varroniana omnis ævi distinctio. Cur, quod Varro refert ad μυθικὸν, seu fabulare tempus, id Plauto dicatur historia. Μυθιστορικοὶ scriptores aliqui. Ἐπικὸς κύκλος quid, & quâ serie concinnatus.

Hactenus, cùm internas historices & historiæ caussas, tum finem quoque exposuimus: solam è caussis præteriimus efficientem, quam tamen necessariò infert finis, ut contra Eudemum, & Alexandrum asserit Averroës a: & Hervæus b eo probat argumento, quòd siquid non habeat efficientem, id habeat τὸ εἶναι c à se, & quod à se illud habet, id quoque sit propter se, non propter aliud, eoque finem nullum agnoscat. Itaque existimo, antequam de partitione historiæ & historices dicamus, de utriusque efficiente sive autore paucis hoc loco agendum esse. Ac de historicâ quidem ita statuo: non parùm debere hanc artem omnibus iis, qui præcepta aliquot historica observârunt, scriptisque consignarunt; quos inter Polybius, Tullius, alii: plus tamen debere Luciano, atque aliis, qui è professo de eâ egerunt: plurimum autem debituram illi, qui plenè planeque, & ordine optimo, quod à veterum nullo præstitum fuit, corpus ac σύστημα historices conscripserit.

a Lib. de substantia orbis.

b 2. Quod. lib. quæst. 1.

c Esse.

Longè verò alia ratio historiæ est. Cujus inventrix Clio dicitur Apollonii scholiastæ a in librum III. Ἀλλ' ἐκ τῶν Μουσῶν ἡ μὲν Κλειὼ εὕρηκεν τὴν ἱστορίαν. *Clio, Musarum una, historiam invenisse fertur.* Inventionem Cadmo Milesio tribuit Plinius lib. VII. cap. LVI. quo etiam loco Pherecydem Syrium scribit primum prosam condidisse. At lib. V. cap. XXIX. id ipsum etiam Cadmo tribuit, alios, puto, secutus autores. Sed & Strabo lib. I. tradit, Hecatæum cum Cadmo & Pherecyde metrum solvisse, ac primos prosam instituisse orationem, eique de re adeunda quoque Suidæ collectanea. Nos apud Græcos hos fuisse historiæ autores, haut inficias imus: at ἁπλῶς si intelligant, Mosen longè antiquiorem historicum agnoscimus. Quin & eum historiæ conditorem putat Eusebius lib. XI. de præpar. Evang. Atque, ut id non esset, Ægyptiis potiùs hæc laus deberetur, quàm Græcis: quos ita compellat Tatianus in oratione sua: [illegible] b. Ægyptiorum certè, Chaldæorumque sacerdotes diu ante Græcos antiquitatis fuerunt studiosi. quamquam quod jactitant se continuas habuisse historias multorum annorum millium, id non magis verum est, quàm quod Arcades (ut scribit Statius Papinius) fuerint *astris Lunâque priores*, uti gloriabantur, [illegible] nomen a populis finitimis inditum, quòd nihil scirent ante novilunium aut plenilunium aggrederentur, interpretatione suâ eludentes, atque ad gentis originem referentes: nisi malis cum Censorino c, id nomen accepisse, *quod priùs habuerint annum, quàm is in Græciâ ad Lunæ cursum constitueretur.*

a Pag. 107.

b [illegible] documentum.

c De die natali cap. 19.

d De temporibus [illegible] Trojanum [illegible]

Apud Latinos sunt, qui Saturno inventæ historiæ laudem tribuant. Cyprianus certè de Idolis agens, scribit, Saturnum primum literas impressisse: unde Petrus Calaber, qui se Pomponium Lætum appellari maluit, homo in Cypriano, ejusque generis scriptorum lectione satis infrequens, ineptè existimabat, artem typographicam Saturni fuisse ævo cognitam. Nostræ quoque sententiæ firmandæ facit illud Macrobii lib. I. Saturn. cap. VIII: *Illud non omiserim, Tritonas cum buccinis fastigio Saturni ædis superpositos, quoniam ab ejus commemoratione ad nostram ætatem historia clara, & quasi vocalis est, ante verò & muta, & obscura, & incognita: quod testantur caudæ Tritonum humi mersæ, & absconditæ.* Neque ideirco putandum, à Saturni ævo cuncta fuisse in Italiâ explorata, cùm & multò post haut planè caligo illa, in quâ versabantur, luce historiarum fuerit discussa. Nam incerta admodum sunt, quæ sub Regibus septem Romæ accidisse dicuntur. Quin aliquandiu pòst quoque omnia obscura, neque ullo probato autore subnixa. quâ de re ita Livius lib. VI: *Quæ ab conditâ urbe Româ ad captam eandem urbem Romani, sub Regibus primùm, Consulibus deinde ac Dictatoribus, Decemvirisque ac Tribunis consularibus, gessere foris bella, domi seditiones, quinque libris exposui: res cùm vetustate nimiâ obscuras, velut quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur; tum quod perraræ per eadem tempora literæ fuere, una custodia fidelis memoriæ rerum gestarum: & quod etiam, si quæ in commentariis Pontificum, aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensâ Urbe pleraque interiere.*

e [illegible] f [illegible] nihil a Græcis ante Olympiadas accuratè scriptum esse, neque exstare scriptorum ullum veterem, in quo res ipsa Græcorum, vel Barbarorum sit relata.

Nihil quoque certi apud Græcos est ante bellum Trojanum, ut Diodorus Siculus tradit, initio bibliothecæ suæ. ubi sic ait: [illegible] Imò ante Olympiades (quas Trojæ [illegible] annis CCCCVII præcessit) nihil certi apud eos fuit: sed omnia aut ignota, aut fabulis involuta. Id Græcis exprobrat Justinus Martyr λόγῳ παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας. [illegible] Ὀλυμπιάδων ἀκριβὲς ἱστόρηται, [illegible] σύγγραμμα παλαιὸν Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων [illegible] πράξεων. Idem tradit Africanus apud Eusebium Εὐαγγ. προπαρασκ. cap. X: Μέχρι μὲν τῶν Ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστόρηται τοῖς Ἕλλησι, πάντων συγκεχυμένων, καὶ κατὰ μηδὲν αὐτοῖς τῶν πρὶν συμφωνούντων. Itaque, ut apud Censorinum legimus cap. XXI, *Varro tria discrimina temporum esse tradit. Primum ab hominum principio, usque ad cataclysmum priorem; quod propter ignorantiam vocatur adelon. Secundum a cataclysmo priore usque ad Olympiadem primam, quod, quia in eo multa fabulosa referuntur, mythicum nominatur. Tertium a primâ Olympiade ad nos, quod dicitur historicum, quia res in eo gestæ veris historiis continentur.* Secundi temporis mythica historia, quasi penus quoddam fuit, è quo poëtæ argumenta carminis petebant. Quare non mirum, si Plautus, poëta Comicus, hujusce temporis fabulas, historiarum nomine dignetur: ut cùm alibi, tum Bacch. Act. I. Sc. II. Historiæ ultimus fabularis scriptores fuere Onomacritus, Lesches, Arctinus, Eumelus, alii: quorum poemata in unum corpus conflata dicebantur ἐπικὸς κύκλος, ut eruditè ostendit Isaacus Casaubonus in Animadvers. in Athenæum lib. VI. cap. III. Non tamen mythicum tempus, & epicus cyclus æquè latè patent. Nam, ut Photius è Proclo in bibliothecâ suâ narrat, exordiebatur cyclus epicus à mundi origine, Deorum generatione, primâque hominum ætate: quæ omnia priorem cataclysmum antecesserunt, ac proinde ad tempus ἄδηλον pertinent. Porrò explicabat Gigantum, & Titanum pugnam, & antiquorum omnium heroum res gestas: unde tempus hoc etiam ἡρωϊκὸν vocatur: desinebat autem in Ulyssis cæde, quam ad historicum tempus pertinere, nemo non videt.

g Usque ad Olympiadas nihil accuratè esse perscriptum à Græcis sed omnia fuisse confusa, neque ante id tempus inscriptum [illegible]

CAP. VII.

Historiæ divisio in divinam, naturalem, humanam. Cornuti liber de Diis aliter appellari solet à Christianis, quàm auctor inscripserat. Euhemerus, & gentilium alii ingenuè fassi, Deos, qui vulgo celebrantur, homines fuisse. Palæphati, Ægyptiaca, & Sanchoniathonis Phœnicia Theologia. Suidæ de Sanchoniathonis patriâ error. Sanchoniathon unde suam hauserit Theologiam. Manethonis Theologia Ægyptiaca, & unde accepta. Nobiles aliquot scriptores, qui de animalibus, plantis, lapidibus tractarint. Historia humana distributio in veram, falsam, quasi veram. Male ab Asclepiade unam duntaxat speciem statui historia falsa. Quatenus fabulares narrationes mereantur inter historiæ species recenseri. Minus rectè ab Asclepiade historiam personarum, & actionum, diversas historiæ formas putari. Cur locorum temporumque historia constituat speciem diversam a personarum historiis. Illustres aliquot veterum Chronographi & Chorographi, qui non ampliùs extent. Historia personarum divisa in perpetuam, & sejunctam: perpetua item in universalem, particularem, singularem: item universalis duo, ac totidem particularis historiæ genera. Aliquammulti, qui gentis unius historiam tradiderint, quorum scripta deperierunt. Historia sejuncta quæ: quæ item miscella. Πέπλος Aristotelis, & Philetæ.

PRoximum est, ut exequamur, quæ pertinent ad divisionem historiæ, & historicæ facultatis. Ac historia quidem ab antiquis distribui solet in divinam, cujus finis est religio, naturalem, cujus finis scientia; & humanam, cui finis prudentia vel ars. Ex his divina, cùm tota θεόπνευστος sit, minimè indiget præceptis humanis. At illa a gentilium falsò huc refertur. Nam quæ de Diis suis finxere, ea quidem involucris quibusdam occultant mysteria naturæ, aut utilia continent vitæ documenta: sed eo intuitu non hujus sunt fori, verùm ad philosophiam pertinent. Involucra ista præter alios detexit Phurnutus, sive potiùs Cornutus, libro eo, quem ipse, utpote gentilis, inscripsit, θεωρίαν περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως. Christiani verò vocare solent Ἑλληνικὴν θεολογίαν. Ita appellat Theodoretus Therapeut. II. item Etymologici magni auctor, voce Ζεύς. Ex quo qui hanc genuinam esse inscriptionem existimet, non satis attendat ad morem Christianorum veterum, qui titulos impiam gentium pietatem continentes in

a Divinitus inspirata.

alios

alios Christianæ pietati magis convenientes solent immutare. Interim fatemur, narrationes istas de Diis gentium non ad philosophiam, sed ad historiam pertinere, quatenus homines aliquando fuerunt, atque ob merita præclara in Deorum fuere numerum relati. Quod satis paruit ex Euhemero, quem Ennius transtulit. Audiamus Minucium Felicem in Octavio: *Lege Stoicorum scripta, vel scripta sapientum: eadem mecum recognosces, aut merito virtutis, aut muneris, Deos habitos. Euhemerus exsequitur, & eorum natales, patrias, sepulchra, dinumerat, & per provincias monstrat.* Item Arnobius in IV advers. sus gentes: *Possumus hoc, omnes istos, nobis quos inducitis, atque appellatis Deos, homines fuisse, monstrare, vel Agragantino Euhemero replicato, cujus libellos Ennius, clarum ut fieret omnibus, sermonem in Italum transtulit.* Addit ibidem, hoc ipsum posse cognosci ex *Nicagora Cyprio, vel Pellao Leone, vel Cyrenensi Theodoro, vel Hippone ac Diagora Meliis, vel aliis auctoribus mille, qui scrupulosa diligentia cura in lucem res abditas libertate ingenua prodiderunt.* Nec dubium, quin idem paruerit ex Palæphati Ægyptii Theologia Ægyptiaca, cujus meminit Suidas. Nam studium ei viro fuisse, eruere historiam è fabellis, veraque à falsis distinguere, indicio est περὶ ἀπίστων *a* libellus aureolus, cujus hodieque pars exstat. Idem censeo de Phœnicum Theologiâ, quam scripserat Sanchoniathon Tyrius, ut quidem Suidas vocat, sive potiùs Berytius, ut Theodoretus *b* appellat, idque Porphyrio præeunte: cui fidem hac parte habere potius oportet, quàm Suidæ; utpote non modò longè antiquiori, sed & populari Sanchoniathonis, eoque intelligentiori eorum, quæ ad res Phœnicum pertinerent. Satis enim constat, & Malchum sive Porphyrium illum fuisse Phœnicem. De historia hac, quam Philo Berytius, Theodoreto *c* teste, è Phœnicia lingua in Græcam transtulit, ita scribit Porphyrius apud Eusebium εὐαγγελικῆς ἱστορίας lib. X: Σαγχωνιάθων δ' ἐστὶν ὁ κατὰ τὴν τῶν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως πᾶσαν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν, συναγαγὼν τε καὶ συγγράψας. Nec aliud sentiendum de Ægyptiacâ Theologiâ Manethonis Ægyptii, quo ille Isidis, Osiridis, Apidis, Sarapidis, aliorumque, quos Ægyptii in Deorum numerum retulere, res gestas prodidit: teste Theodoreto *e*: quod opus eum ex sacris Ægyptiorum monumentis transscripsisse, auctor est Josephus adversus Appionem.

A historia divina transeo ad naturalem. De qua quàm multa Aristoteles, & Theophrastus scripserint, præter ea, quæ hodie habemus, indicant indices operum apud Laërtium. Eodem pertinent, Sostratus περὶ ζώων *f*, Apollodorus περὶ θηρίων *g*, Dorion & Epænetus περὶ ἰχθύων *h*, Seleuci Tharsensis ἁλιευτικά *i*, (quorum inter alios meminit Athenæus,) Amyntianus περὶ ἐλεφάντων *k* apud Pindari scholiastem, Democritus de vi & natura chamæleontis apud Gellium, Boëthus de ornithogonia apud Plinium in histor. Natur. Itidem è Latinis Nigidius Figulus scripsit de animalibus, de hominis naturalibus, de vento: cujus scriptoris fragmenta in præclaro Variarum Lectionum opere collegit nobilis, ac summus Vir, Janus Rutgersius *l*. Similiter Æmylius Macer Veronensis, præter ophiogoniam, (pro quo corrupte apud Nonium theogonia legebatur) etiam ornithogoniam, & botanica scripsit: ut magnus Scaliger ostendit in Animadversionibus Eusebianis *m*. Sed & Trogum, ac Fabianum de animalibus laudat Charisius.

Huc etiam refer, qui de plantis ègere. Ut è Græcis præter Theophrastum & Dioscoridem, etiam Phaniam Eresium, cujus Athenæus meminit, Dionysium περὶ φυτῶν, quem Varro laudat, nisi εὐφρονῶν legere malis cum Petro Victorio, item Ctesiphontem περὶ φυτῶν *n*, quem citat Plutarchus de Flum. e Latinis præter Macrum refer Oppium de sylvestribus arboribus; de quo Macrobius lib. III Saturnal. cap. XIX. item Appuleium de arboribus, cujus meminit Servius in II Georg. Ex eodem Plutarcho de fluminibus discimus, de lapidibus commentatos Agatharcidem Samium, Archelaum, Aristobulum, Dercyllum, Dorotheum Chaldæum, Heraclitum Sicyonium, Niciam Mallotem, Theophilum, & Thrasyllum Mendesium. Sed & Socratem Rhodium περὶ ὀρῶν, καὶ πυρὸς, καὶ λίθων *a* citat Athenæus, Tacium περὶ λίθων *b* Apollonius Dyscolus *c*: atque alios alii, quos omnes commemorare longum esset: nec id hujus proprium est loci. Nobis enim est sermo de historia ea, quæ singularia tractat. At isti, quos diximus, universalia considerant, eoque inter philosophos potiùs, quàm historicos reponi debent.

Superest historia humana. Quam eo modo dividere possumus, quo ἱστορίαν γραμματικὴν distribuit Asclepiades apud Sextum Empiricum *d*: nempe in veram, mythicam sive fabularem, (quomodo Tranquillus *e*, & Censorinus vocant) & quasi veram. Vera eorum est, quæ contigerunt: ut illa Thucydidis, Polybii, Sallustii, &c. Quasi vera continet, quæ non contigere quidem, sed contingere tamen potuerunt: ut argumenta comœdiarum, quas imaginem veritatis etiam Cicero appellat. Fabularis sive ἡ περὶ τὰ πλάσματα καὶ μύθους, ut Sexto Empirico *f* dicitur, ea exponit, quæ ne contingere quidem potuere. Huic Asclepiades *g* unam tantùm speciem assignabat: nempe genealogias Deorum. Atqui quæ de mutatis hominum formis poëtæ narrant, aliaque multa, quæ non minùs, quàm istæ, fidem excedunt, planè ad hoc historiæ genus pertinent: si modò historiæ nomen merentur. Nam quid magis historiæ, quàm fabula, adversatur? Nec tamen propterea illam Asclepiadis divisionem planè damnamus. Siquidem mythica etiam historia sæpe subest: unde fuere, qui μυθολογουμένων historias scriberent, uti Hyginus, & alii. Itaque & historice fieri dicunt, quod fit juxta historiam mythicam, sive fabulas poetarum. Ita loquitur Vitruvius lib. VI. cap. X: *Item si qua virili figura signa mutulos aut coronas sustinent; nostri telamones appellant; cujus rationes, quid ita aut quare, ex historiis non inveniuntur. Græci vero eos Atlantas vocant. Atlas enim historicè formatur sustinens mundum.* Vide quæ fusè de fabulis Strabo disserit, in primo Operis. Ubi inter alia sic, Οὐ κενῶν, ait, πλάσματα ἐστιν, οὐδὲ συγγραφέων, ἀλλὰ γεγενημένων ἴχνη, καὶ προσώπων, καὶ πράξεων. *Non poëtarum figmenta sunt, vel scriptorum, sed gestorum vestigia, sive personas consideres, sive actiones.*

Historia vera eidem Asclepiadi triplex est. Una versatur in descriptione personarum, altera in locis & temporibus, tertia in actionibus. Sed illa actionum rectiùs subjicitur historiæ personarum, cùm hæ inprimis ab actionibus describantur. Sunt qui illam locorum & temporum similiter sub personarum historiâ comprehendant: & movet eos, quòd rebus à persona gestis etiam locorum & temporum descriptiones soleant admisceri. Verùm aliquid dicerent, nisi hæ seorsum etiam traderentur. Ita Andronem Alexandrinum, & Ctesiclem, & Sosimum χρονικὰ scripsisse, ex Athenæo scimus: idemque de Apollodoro testatur Phlegon: de Dexippo Stephanus περὶ πόλεων: de Cornelio Nepote Gellius, &c. Longeque plures de locis tractarunt. Quorum alii scripsere de orbe universo, ut Eratosthenes: alii de parte aliqua egerunt, ut Heraclides Cretensis, cujus librum περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων *h* citat Apollonius Dyscolus. Eodem refer, qui de fluviis scripsere: ut Asclepiades, Stephano περὶ πόλεων memoratus: & Agathocles Milesius, Agathon Samius, Archelaus, Aristoteles, Chrysermus, Ctesias Ephesius, Demaratus, Demostratus, Leo Byzantius, Nicagoras, Nicanor Samius, & Sostratus: quorum omnium meminit Plutarchus de Fluminibus. Uti & Cleanthis, Ctesiæ Cnidii, & Dercylli; quos de montibus scripsisse testatur.

Atque hæc de temporum, & locorum descriptione. Historia verò personarum vel perpetua est, vel sejuncta. Perpetua secundùm temporis seriem enarrat ea, quæ constituunt historiæ corpus. Estque vel universalis, vel particularis, vel singularis.

Universalis est omnium, vel præcipuarum saltem gentium. Ac vel omne tempus complectitur, vel aliquam tem-

a De incredibilibus
b Secunda therapeutica.
c Ibidem.
d Sanchoniathon, qui Phœnicia lingua, insigni veri studio, omnem historiam veterem ex commentariis urbium, & libris sacris, collegit ac conscripsit
e Loco ante citato.
f De animalibus.
g De bestiis.
h De piscibus.
i De piscatione.
k De elephantis.
l Lib. 3. cap. 16.
m Ad annum MMI.
n De plantis.

a De montibus, & igne, & lapidibus.
b De lapidibus.
c Cap. 36. Nisi potius pro Tacio legendum Sotacus, ut ex Plinio ostendit Meursius. Quod verum puto.
d Adversus Mathemat. cap. 12.
e In Tiber. cap. 70.
f Ibidem.
g Ibidem apud Sextum Empiricum.
h De civitatibus Græciæ.

temporis portionem. Prioris generis aliquid dicitur ἁπλῶς, vel ex hypothesi. Ἁπλῶς omne tempus comprehendit historia, quam quis ab orbe condito incipit, & ad suam usque aetatem deducit. Ex hypothesi verò ita vocatur, quae incipit ab eo, quod gentium opinione antiquissimum putatur. Ut facit historia Diodori Siculi, item Trogi Pompeii. Universalis autem historiae ejus, quae non temporis, sed loci tantum ratione ita vocatur, insigne exemplum praebet Polybius. Narrat enim, quae intra annos non ita multos per universum orbem, aut saltem in nobilissimis gentibus, gesta fuerunt.

Particularis historia est duum generum. Nam vel tradit, quaecunque ad gentis alicujus, aut civitatis res gestas pertinent: vel partem duntaxat refert. Prioris generis est historia Livii, qui res Romanas perduxit ab urbe condita usque ad Augustum, sub quo vixit. Posterioris generis est historia Thucydidis de bello Peloponnesiaco, Sallustii de bello Jugurthino & Catilinario, Caesaris de bello Gallico & civili.

In utroque genere innumeri periere. Ut è Latinis historiae Sisennae, annales Claudii Quadrigarii, Fabii Pictoris, Calpurnii Pisonis, Cassii Heminae, Cn. Gellii, Caelii Antipatri, Cn. Fannii, Valerii Antiatis, C. Licinii Macri, & aliquot aliorum. Sed ingens imprimis Graecorum numerus est. Ut sunt Myrtili Lesbiaca, & Philonis Aethiopica, quorum mentio est apud Antigonum Carystium: item Arctaei, Alexandri Cornelii, Agatharcidis, Hermesianactis Cyprii, & Timolai Φρυγιακά, Agathonis Samii, & Ctesippi Σκυθικά, Chaeronis, Clitophontis Rhodii, & Chrysermi Ἰνδικά, ejusdem Chrysermi Πελοποννησιακά, Callisthenis Sybaritae Γαλατικά, Dercylli & Dioclis Rhodii Αἰτωλικά, Leonis Byzantii Βοιωτικά, Sosthenis Ἰβηρικά, Thrasylli Αἰγυπτιακά. Quorum omnium Plutarchus meminit libro de Fluminibus. His adde ex Pindari scholiaste Archini Θετταλικά, Bati Ἀττικά, Dieuchidae Μεγαρικά, Hellanici Αἰολικά, & Festi Μακεδονικά. Item ex Arnobio Philostephani Cypriaca, Posidippum super Gnido & rebus ejus. Adhaec, ut ex Stephano sive Hermolao περὶ πόλεων scimus, scripsit Aristagoras Αἰγυπτιακά, Claudius Iulus vel Iolaus Φοινικικά, Crito Γετικά, Demosthenes Bithyniaca, Philo Φοινικικά, Polyhistor Λιβυκά, Rianus Ἀχαϊκά, Ἠλιακά, Θετταλικά, Ἐλιακά, Μεσσηνιακά, Xenion Κρητικά. Apud Strabonem verò, Plinium, Athenaeum, Pausaniam, Photium, Eustathium, Suidam, & alios longè maxima est hujusmodi scriptorum sylva. De quibus abunde dixi libris illis, quos de Historicis Graecis scripsi.

Nec tantùm hujus loci sunt, qui res gestas tradunt; sed etiam qui Reip. formam, ac leges & ritus describunt. Ut Critiam fecisse, Julius Pollux indicat. Qui & Xenophontem de Atheniensium, itemque Lacedaemoniorum Rep. citat. Ac, Athenaeo teste, Cotta Romanus scripsit περὶ Ῥωμαίων πολιτείας a; Aristocles & Critias, & Molpis Lacon, & Pericles, & Proxenus, & Saerus, & Sphaerus, Λακεδαιμονίων πολιτείαν. Agathocles verò Samius, ut Plutarchus libro de fluminibus ait, Πεσσινουντίων πολιτείαν. Ac Aristotelem quoque de CLVIII urbium legibus, & Reip. forma egisse, testis est Laertius. Has inter fuit Resp. Agrigentinorum, Argivorum, Himeraeorum, Orchomeniorum, Sicyoniorum, Tarentinorum, uti ex Julio Polluce constat. Aliarum etiam Rerump. nomina ex Strabone, Athenaeo, & aliis discimus. Atque haec de historia particulari.

a De Romanorum Rep.

Singularis verò historia est, quae vitas hominum singularium describit. Quomodo, Athenaeo teste, Amphicrates egit περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν b, Adaeus Mitylenaeus περὶ ἀγαλματοποιῶν c, Ammonius, & Apollodorus Atheniensis, & Gorgias Atheniensis, περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἑταιρίδων d. Philostratus quoque in praefatione librorum, quos de sophistarum vitis scripsit, auctor est, Porphyrium vitas Philosophorum pertexuisse usque ad Platona; Sotionem verò, qui Porphyrio vetustior fuit, ulterius etiam progressum. Sed Sotionis omnia perierunt. Porphyrii quoque nihil in hoc genere superest, praeter vitam Pythagorae à Rittershusio primùm editam. Similiter periit quoque Eudemi historia Mathesios, quae videtur Mathematicorum tempora complexus, & vitas, & imprimis quae ad hoc studium quisque contulisset. Nec magis exstant, quas vitas scripsere, *Hermippus Peripateticus*, *Antigonus Carystius*, *Satyrus vir doctus, & longè omnium doctissimus Aristoxenus Musicus*: quorum exemplo se de scriptoribus Ecclesiasticis scribere, ait B. Hieronymus praefat. ejus operis. Hujus Aristoxeni librum de Pythagora citat Gellius. Varia autem ex opere illo de vitis fragmenta collegit Clarissimus & amicissimus Jo. Meursius in Notis ad eum scriptorem. Aliquot etiam alios e Graecis, qui vitas ediderint, suggeret Jo. Wouwerius tractationis de Polymathia cap. XIII a. Ac ut Latinos etiam nominemus, citat Gellius Julii Hygini librum de vita rebusque illustrium virorum. Idemque seorsim laudat librum de vita, & rebus Africani. De quo argumento & Caium Oppium scripsisse, idem testatur. Etiam Cajus Plinius scripsit vitam Neronis: item vitam Pomponii Secundi: quod ex naturali ejus historia liquet. Vopiscus in Probo inter vitarum scriptores, quos imitari velit, refert Marium Maximum, Fabium Marcellinum, & Gargilium Martialem. Idem in Bonoso dicit, ab Onesimo editam fuisse vitam Probi. Inque Taciti vita scribit, ejusce Augusti vitam fuisse concinnatam à Suetonio Optatiano: pluresque, qui Augustorum vitas scripsere, si voles, vide apud Politianum praefat. in Tranquillum. Alios etiam cùm Latinos, tum Graecos vitarum scriptores, sed quorum libri hodieque exstent, inferiùs commemorabimus.

b De viris illustribus.
c De statuariis.
d De scortis Atticis.
a Pag. 97. & 104.

Vidimus de historia perpetua. Sequitur sejuncta, quae ex perpetuâ narratione rerum gestarum excerpit facta vel dicta memorabilia: ac, quae hujusmodi sunt, vel prout se quodque offert, vel secundùm virtutum vitiorumque seriem, vel secundùm gentem, sexum, aliove non absimili ordine, disponit. Hujus generis fuisse videntur τὰ ἀπομνημονεύματα Xenophontis, & aliorum: item Pescennii Festi *historia per saturam*, quarum meminit Lactantius. Saltem huc pertinuere Julii Hygini exempla, quae Gellius citat. Item Callisthenis apophthegmata, quorum meminit Pollux. Ac ne solùm nominemus, qui perierunt, hujus loci sunt memorabilia Valerii Maximi, apophthegmata Plutarchi, Polyaeni & Frontini stratagemata, & similia istis.

Quaecunque verò diximus, ea pertinent ad historiam magis simplicem. At est etiam cùm una historiae forma alteri permiscetur: ut verae fabularis, humanae naturalis, & ita in aliis. Talem exhibet nobis Solini Polyhistor, & similes. Eam mixtam, vel miscellam, vel confusaneam dicere possumus: vel, cum Graecis, σύμμικτα, aut ποικίλην, vel παντοδαπὴν ἱστορίαν: uti &, si ordinis nulla habeatur ratio, ἄτακτα: quomodo Aristoclem opus suum inscripsisse, testis est Laertius, Philetam, Athenaeus.

Haec sufficiant de variis historiae formis, ex quibus solùm à nobis consideratur historia humana, eaque vera, ac quidem sola, quae circa personas & actiones versatur. Immò nec illa omnis, sed quam simplicem ac perpetuam vocabamus, ac imprimis justa perfectaque, quae non est contenta nudâ expositione eventus, sed etiam in caussas, ac modum, diligenter inquirit. Haec enim illa est, quae parit atque alit prudentiam civilem: atque ab antiquis nihil aliud esse dicitur, quàm philosophia exemplis constans. Ut omnino magnum sibi invideant bonum, qui semper haerent in libellis, quibus summa rerum traditur; nec unquam ad germanam ac justam historiam adsurgunt.

CAP. VIII.

De divisione artis historicae. Luciani partitio adducitur, ac refellitur. Altera tertiaque adfertur, & approbatur.

NUnc ad divisionem historicae artis accedamus. Ac Lucianum quidem si audimus, ea dispescenda est in partem unam de vitiis historiae, & alteram de virtutibus ejusdem. Verba ejus sunt: Ἀλλ' ἐπειδὴ δύο τὸ συμβουλεῦον ἔχει,

τὰ μὲν γὰρ αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ φεύγειν διδάσκει) φέρε, πρῶτα εἴπωμεν ἅτινα φευκτέον τῷ ἱστορίαν συγγράφοντι, καὶ ὧν μάλιστα καθαρευτέον. ἔπειτα, οἷς χρώμενος, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς ὀρθῆς, καὶ ἐπ' εὐθὺ ἀγούσης, ἀρχήν τε οἵαν αὐτῷ ἀρκτέον, καὶ τάξιν ἥντινα τοῖς ἔργοις ἐφαρμοστέον, καὶ μέτρον ἑκάστου, καὶ ἃ σιωπητέον, καὶ οἷς ἐνδιατριπτέον, καὶ ὅσα παραδραμεῖν ἄμεινον, καὶ ὅπως ἑρμηνεῦσαι αὐτὰ, καὶ συναρμόσαι. *Cum autem duplex sit consilii opus, & alia eligere, alia vitare doceat: age primùm dicamus, quænam fugienda sint ei, qui historiam scribit, & à quibus maximè purum se tueri debeat. Deinde quibus rebus utendo non aberraverit à recta via, & eò, quo tendit, ducente: nempe quo exordio incipiendum, quo ordine res inter se sint componendæ, quis modus singulis adhibendus, quæ silentio prætereunda, quibus immorandum, & quomodo exponenda & coaptanda, quæ percurrere est satius.* Sed hæc distributio non magis placet, quàm siquis artem Grammaticen dividat in partem de vitiis sermonis, ut sunt τὸ βάρβαρον, sive rusticum, & τὸ σόλοικον, sive striboligo: partemque alteram de recto sermone, quæ ὀρθογραφίαν, προσῳδίαν, ἀναλογίαν, & σύνταξιν comprehendat. Imò sententiam hanc refellere est ex ipso Luciano: modò quis pro vero agnoscat hunc dialecticorum canona, quem eopse libello commemorat ὡς ἡ τῶν ἀμφοῖν ἑκατέρου ἀρετὴ τὸ ἕτερον πάντως ἀντεισάγει. Ac eâdem mente dici vulgò solet, rectum esse indicem sui & obliqui. Quæ si ita sunt, profectò doctrina de vitiis historiæ neutiquam constituere potest justam ac segregam partem à doctrina de ejus virtutibus.

a *Eorum, inter quæ medium nullum, altero elevato, alterum contrà deprimi.*

Vera autem historicæ artis divisio dependet ex historiæ natura. At verò, ut in quolibet sermone, ita & in historia duo sunt consideranda, verba & res. Indicat id Cicero quoque cùm scribit b; *Thucydides omnes dicendi artificio, meâ sententiâ, facilè vicit: qui ita creber est rerum frequentiâ, ut verborum propè numerum, sententiarum numero consequatur; ita porro verbis aptus & pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur.* Quare cùm disciplina ex objecto, & fine debeant dividi: commodè mihi duas statuere videor partes historices: quarum una sit de rebus, cujusmodi est civilis prudentia: altera de verbis. Quid quòd Lucianus ipse hac etiam parte pro nobis pugnat: Duo enim disertim requirit in eo, qui historiam scribit, σύνεσιν c πολιτικὴν, καὶ δύναμιν ἑρμηνευτικήν.

b *Lib. 2. de Orat.*

c *Prudentiam civilem, & dicendi facultatem.*

Est verò & altera partiendi ratio, eaque si non plenior, at certè planior: puta ut pars historices prior tractet de fundamento, quod est veritas: altera verò agat de exædificatione. Hic in distributione catabundis itidem facem prælucet Cicero; cujus verba capite proximo adferemus. Exædificatio verò sive structura tria comprehendit. Nam videndum, & quid scribamus, & quo ordine, & quibus verbis ac sententiis. Quare pars ea dividetur in tres istas, rerum comprehensionem, earundem dispositionem, & elocutionem sive exornationem. Hactenus de natura historiæ, ac constitutione historicæ facultatis.

Cap. IX.

Ad ipsa artis præcepta transitum. Ea strictim comprehensa à Tullio. Veritas historiæ basis atque anima, ejusque vis in animis humanis. Securitas eorum damnata, qui auditis acquiescunt. Thucydidæ ac Polybio laudabilis industria in vero cognoscendo. Ridicula Græculorum, atque aliorum etiam vanitas, qui, ut auditorem admiratione percellant, confugere solent ad ficta prodigia, ac res fidem omnem excedentes: atque ad effugiendam vanitatis notam, satis fore putant, si addant sollemne suum, AJUNT, FERTUR, vel aliquid quod tantumdem valeat. Theopompum, Herodotum, Timæum, Memnonem, Dionem, Zosimum, & è Latinis inter alios Vellejum, non semper litâsse Veritati. Vita Karoli M. à quodam Turpino scripta, turpibus mendaciis referta. Vanitas Pauli Jovii. Non rarò deprenditur, historicum velle fucum facere lectori ex eo, quòd anxiè nimis, vafreque hoc agat, ut sibi credatur. Amplificatio, oratoris, ac poetæ instrumentum, non item historici. Alexandri M. judicium de fama. Cur ignosci etiam debeat historicis, si veritatis lineâ excidant: imprimis in rebus vetustis, ac eas inter in urbium primordiis. Præter rerum obscuritatem ex vetustate provenientem, etiam nimiam veterum credulitatem esse in caussa, cur fabulas sæpius historiis suis adspergant. Vopisci dictum, nullos non historicorum aliquid mentiri. Nec tamen albâ eos lineâ signari debere, qui imbecillitate, quique studio falluntur. Valerii Antiatis error de Pythagoræ ætate, à Livio etiam notatus. Jam olim in dubium vocatum, an Alcibiades Eupolin in mare præcipitâsset: item an Zaleucus Locris leges dedisset. Ovidii lux. Κυνὸς οὐρά.

PErvenimus ad alteram instituti hujus partem, ipsaque artis præcepta; quæ κατ' ἐπιτομὴν deinceps trademus. (De modo scribendæ historiæ hæc observat Autor ex Isidoro Hisp. lib. VI Orig. cap. XII: *At verò historiæ majore modulo scribebantur, & non solum in charta, vel membranis, sed etiam in omentis elephantis*, (ita pro *momentis* legendum,) *textibusque è malvarum foliis, atque palmarum.* De scribendâ historiâ fusè agit Ludovicus Vives, lib III De ratione dicendi a. Historiæ scribendæ leges etiam scripsit Bernardinus Baldus Urbinas, vir undecunque doctissimus: cujus utinam omnia lucem vidissent.) Ac summa quidem capita eorum delibat M. Tullius libro secundo de Oratore: cujus idcirco verba apponere visum fuit. *Nam*, inquit, *quis nescit, primam esse historiæ legem, ne quid falsi dicere audeat? deinde ne quid veri non audeat? ne qua suspicio gratiæ sit in scribendo? ne qua simultatis? Hæc scilicet fundamenta nota sunt omnibus. Ipsa autem exædificatio posita est in rebus, & verbis. Rerum ratio ordinem temporum desiderat, regionum descriptionem; vult etiam, quoniam in rebus magnis, memoriaque dignis, consilia primùm, deinde acta, postea eventus exspectantur, & de consiliis significari quid scriptor probet, & in rebus gestis declarari, non solùm quid actum, aut dictum sit, sed etiam, quomodo: & cùm de eventu dicatur, ut caussæ explicentur omnes, vel casus, vel sapientiæ, vel temeritatis: hominumque ipsorum non solùm res gestæ, sed etiam qui fama ac nomine excellant, de cujusque vita atque natura. Verborum autem ratio, & genus orationis fusum, atque tractum, & cum lenitate quadam æquabili profluens, sine hac judiciali asperitate, & sine sententiarum forensium aculeis, prosequendum est.* Hactenus Tullius. Cujus vestigiis insistemus, sed sic, ut pleniùs de singulis agamus.

a *Pag. 139. & seqq.*

Ac fundamentum quidem historiæ Cicero esse dicit veritatem: quomodo & Dionysius Halicarnassensis, ἱερὰ, inquit, τῆς ἀληθείας ἡ ἱστορία: & Diodorus Siculus, προφῆτιν ἐστὶ τῆς ἀληθείας b. & Strabo lib. XI, ubi quæ de Amazonibus narrantur, inter fabulas refert, ἡ ἱστορία βούλεται τἀληθὲς, ἄν τε παλαιὸν, ἄν τε νέον· καὶ τὸ τερατῶδες, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ σπάνιον. *Historia requirit veritatem, sive ea vetus sit, sive nova: monstrosa autem, vel nulla admittit, vel rara.* Præclarè quoque de ea Polybius lib. I: Ὥσπερ c ζῴου τῆς ὄψεως ἀφαιρεθείσης, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα. Nempe cum historia haut aliter ac cum arteria aspera comparatum est. Uti enim hæc rejicit, quicquid inciderit: ita historia aversatur ac repellit, quicquid à vero abhorret. Idcirco Timæus, eodem Polybio d teste, dicebat, regulam quidem rectitudine, at historiam veritate definiri. Sunt & illa Polybii verba in Excerptis lib. XIII: Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις ἀποδεῖξαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν. πάντων γὰρ αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταττομένων· οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὑτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων· καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὑτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ,

b *Deæ Veritatis propheta & sacerdos.*

c *Ut animal luminibus ademtis prorsus inutile redditur: ita, si veritatem ex historia tollas, quid illius superest, inutile fit.*

d *In excerptis lib. 12.*

καὶ

καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος. Equidem existimo, Naturam mortalibus Veritatem constituisse Deam maximam, maximamque illi vim attribuisse. Nam hæc cum ab omnibus oppugnetur, atque adeò omnes nonnunquam verisimiles conjectura à mendacio stent; ipsa per se nescio quomodo in animos hominum sese insinuat; & modò repente illam suam vim exerit: modò tenebris obtecta longo tempore; ad extremum suapte vi ipsa vincit obtinetque, & de mendacio triumphat.

Sed quod de pulcherrimis quibusque rebus proverbio celebratur, eas difficiles esse: id locum etiam habet in Veritate, quæ, ut Democritus dicebat, alto sæpe puteo pressa latet: adeò ut nulli ærumnabili labori, nulli etiam impensæ, parcendum sit: in quo præter alios Theopompus pulcro fertur præisse exemplo. Nec enim satis est, ut mentiendi absit libido, quâ tamen multi historicorum minimè vacant: verùm etiam abesse debet securitas omnis, omnisque credulitas: ac propterea maximè fidem merentur, qui, ne parùm explorata, atque, ut Polybius loquitur, ἀκοὴν ἐξ ἀκοῆς *a* scriptis consignent, continent se intra ea, quæ suo, & parentum ævo, contigere: adeò ut nihil prodere necesse habeant, nisi cui interfuerint ipsi, vel quod non saltem acceperint à viris fide dignis, qui interfuissent. Fecit id Thucydides, qui haut satis fore putavit, si cognosceret ab Atheniensibus, quæ de rerum gestarum veritate atque ordine apud eos dicerentur, (jure enim metuebat, ne honori suo velificantes non pauca confingerent) verùm insuper nullis parcere sumtibus voluit, quò etiam Lacedæmoniorum de iis sententiam intelligeret. Auctor istius rei nobis est Marcellinus in vita ejus: qui illum voluisse ait, ἐκ *b* τῆς τῶν πλειόνων συμφωνίας θηρᾶσθαι τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν· τὸ γὰρ ἀσαφὲς ἐξελέγχεται τῇ τῶν πλειόνων συναδούσῃ συμφωνίᾳ.

a Auditione ab aliis, qui itidem audissent tantùm, accepta.

b Ex multorum similis relatione veritatem indagare. Nam quæ obscura sunt, ea multorum per omnia consentiens relatio averit explicatque.

Par quoque, vel major etiam Polybii industria fuit: qui, nequid falsi scriberet imprudens, iter instituit in oras longinquas, suisque eas oculis coràm lustravit. Galliam enim, atque Alpes adiit, ac Hispaniæ pleraque vidit, ne de rebus à Scipione in Hispania gestis minùs scriberet explorata: imò Atlanticum *c* navigavit Oceanum, ne de Annibalis profectione referret alia, quàm quæ certissima essent. Romanam etiam linguam didicit, operamque dedit, ut monumenta eorum antiqua intelligeret, quæ multi etiam indigenæ, atque hi præstantissimi viri, ignorabant. Quanto profectò laudabiliora sunt ista, quàm multorum iners vanitas: qui, quæcunque ab aliis accipiunt, chartis illinunt, atque etiam ubi nihil habent magnopere mirandum quod dicant, ad prodigia atque ostenta recurrunt, vel res in immensum extollunt, nihil pensi habentes, dummodo attonitum teneant lectorem suum. Ad hoc audendum fiduciam sumunt ab vanissimâ hominum curiositate: quemadmodum non vanè queritur Lucretius lib. IV:

c Plinius lib. 5. c. 1.

Cætera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur,
Ne loca deserta ab divis quoque forte putentur
Sola tenere; ideo jactant miracula dictis;
Aut aliquâ ratione aliâ ducuntur: ut omne
Humanum genus est avidum nimis auricularum.

Illustris est hac de re locus Senecæ lib. VII. natur. quæst. cap. XV. ubi meminit duorum cometarum, quorum unus diceretur fuisse non minor sole, alter æquâsse viam lacteam. Quæ cùm commemorasset, subjungit, *Quidam incredibilium relatu commendationem parant, & lectorem, aliud acturum si per quotidiana duceretur, miraculo excitant. Quidam creduli, quidam negligentes sunt: quibusdam mendacium obrepit, quibusdam placet. Illi non evitant, hi appetunt: & hoc in commune de tota natione, quæ approbare opus suum, & fieri populare non putat posse, nisi illud mendacio adsperserit.* Atque ita cùm animati sint, ubi metuunt ne manifestè teneantur, satis fore putant, si addant sollemne illud suum, λέγεται, φασὶ *d*, vel quid simile. Quales meritò perstringit idem Seneca lib. IV. Nat. Quæst. ubi ait: *Quod historici faciunt, & ipse faciam. Illi, cùm multa mentiti sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere, sed adjiciunt, Penes auctores fides erit.*

d Dicunt, ajunt.

Vanitatis istius imprimis reos agere licet Græcos: Nam uti fabulæ poëtarum sunt ἀπὸ τῆς μυθοτόκου Ἑλλάδος *a*, prout eam Nonnus *b* appellat: itidem fabulosa multa se offerunt in historicis, quos nobis dedit: quippe quorum longè plurimi minimè narrent ἱστορικῶς, ut Sextus Empiricus *c* loquitur, verbaque sua, ut cum Nasone *d* dicam, haut historicâ fide obligent. Vide è Christianis doctoribus Origenem lib. IV. adversus Celsum; è gentilibus Livium lib. XVIII. Plutarchum in Solone, & Pausaniam in Corinthiacis. Quinctilianus etiam lib. II. Orat. Inst. cap. II. scribit, *Græcis historiis plerumque poëticæ similem esse licentiam.* Et Tullius pro Flacco, & ad Q. fratrem, Græcos negat coluisse testimoniorum veritatem. Idem primo de Legibus, *Apud Herodotum*, inquit, *historiæ patrem, & apud Theopompum, sunt innumerabiles fabulæ.* De eodem Herodoto sic judicat Marcellinus in vita Thucydidæ, eò quòd à Corinthiis spretus fuisset, ita succensuisse, ut scriberet, subterfugisse illos navalem pugnam ad Salamina pugnatam. Addit quoque, à Timæo Tauromenita Timoleontem efferri supra modum, quòd non fuisset ab eo pater ipsius Andromachus regiâ potestate spoliatus. Ait quoque, Memnonem eò à Xenophonte conviciis incessi, quòd ipse Platonis æmulus, Memnon autem Platonis amicus esset. Quod si quis hæc in dubium vocare volet, at illud sanè non potest, Diodorum Siculum fabulas plurimas historiæ miscere in quinque primoribus libris, quibus ea exponit, quæ ante bellum Trojanum contigerant. Dionem quoque Cassium à veritatis orbita sæpe deflectere, haut eum fugit, qui vel illa legit, quæ memoriæ tradidit de Cicerone, Cassio, Seneca. Zosimo verò, acri Christiani nominis hosti, quis fidem semper habeat in iis, quæ malignè adeò scripsit de principibus Christianis? Neque aliorum Græculorum minor vanitas: ut nemo indignari debeat, cùm illud legit Juvenalis *e*, [illegible]

a A fabularum parente Græcia.
b Lib. 1. Dionys.
c Lib. 1. Pyrrhon. hypoth. cap. 1.
d Lib. 3. Amor. el. 11.

—— Et quicquid Græcia mendax
Audet in historiâ.

e Lib. 4. sat. 1.

Quamquam & Latinorum aliqui veritatis confregere tesseram. Multos videas nihil pensi habere, quàm vera dicant, dum placeant popello: quasi non longè aliud sit historia ac fabula, quæ agitur: cujus scriptor quid sibi propositum habeat, ex Terentio cognoscas, cùm de se sic scribit:

Poëta cùm primùm animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solùm dari,
Populo ut placerent quas fecisset fabulas.

Vellejus Paterculus quid aliud, quàm supparasitatur, & secundas agit in rebus sui ævi? Id quidem arguunt luculentæ illæ laudes Tiberii, Liviæ, Seiani. Si medii ævi scriptores quærimus, quàm fabulosè Karoli magni vitam scripsit Turpinus, Archiepiscopus Rhemensis, qui ejusce imperatoris & Ludovici filii temporibus vixit? Si modò inscriptio non mentitur auctorem. Quod ego planè censeo; etsi multi, cùm in aliis, tum Hispaniæ rebus, tam futilis scriptoris auctoritate nitantur. Quàm fluxæ etiam fidei patrum ævo fuit Paullus Jovius? quem constat in aulâ Henrici secundi quibusque terræ filiis, bene de se merentibus, generis claritatem, ac perpetuum nomen pollicitum: contraque maledicè eos traduxisse, qui venali historico morem non gererent. Nempe istiusmodi historicis, ut ridens ait Augustinus, inservias opus est, si te immortalem esse cupis. Neque is in rebus sui ævi dumtaxat sublestæ fidei fuit, quod de Velleio dicebamus. Nam vel Ligurinus Guntheri, poëtæ supra seculum suum boni, argumento est, quàm malignè falsoque idem ille Fridericum Barbarossam, seu Ænobarbum, depinxerit in elogiis suis virorum bellicâ virtute illustrium. De legendis cum judicio Legendis Sanctorum, quòd exiguo sæpe judicio scriptæ, vide judicia Doctorum Romanæ ecclesiæ, in Consultatione de horis canonicis *f*.

f Parisiis excusâ an. 1643. pag. 112.

Itaque non levis est negotii, distinguere historicos veros à falsis. Annius quidam Viterbiensis tria, quibus dignoscantur, indicia adducit ex fictitio Metasthene. Ita ineptè vocat, quem Megasthenem nominant antiqui omnes. Diluit autem Annii notas Melchior Canus, aliasque assignat in Locis, lib. XI. cap. VI. In iis verò, cùm alia nonnulla, tum

tum illud prudenter: *Mihi sanè*, inquit, *aliquando & verum ipsum in scribentis sinceritate candoréque elucet; & mendacium contrà autoris quidam angor, & calliditas patefacit.*

Magnâ verò ex parte isthæc historicorum culpa provenit ab amore, odio, metu. à quibus propterea scribentis animum vacuum esse decet. Iccirco Plutarchus in Pompeio, cùm quædam narrasset Pompeji indole ac moribus indigna, subjungit, non esse, quod fidem iis alligemus, quòd ea hauserit ex C. Oppio, Cæsaris familiari, qui amore Cæsaris, odioque Pompeji, pleraque scripsisse videri possit. Sanè ut Sallustius in Catilina ait: *Plerique quæ delicta reprehenderis, malevolentia, & invidia dicta putant.* Tanto magis & lectori opus, videre, an malefacta, quæ narrantur, satis conveniant cum alius natura. Nec modo falsitas ab affectu, & partium studio esse solet, sed etiam ab levitate humano generi insitâ. Quippe ita usu venire videmus, ut propè omnes, quemadmodum apud Juvenalem *a* legimus,

a Sat. 4.

—— de magnis majora loquuntur.

b Pag. 112.

Strabo, libr. I I I *b*, in bellorum ducibus hanc, & scriptoribus rerum gestarum, proclivitatem observat. Οἱ στρατηγοὶ, καὶ οἱ συγγραφεῖς, ῥαδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα, καλλωπίζοντες τὰς πράξεις. *Bellorum duces, & rerum scriptores gestarum, ad hoc mendacii proclives sunt, ut actiones exornent.* Iccirco non facilè nos famam sequi oportet: sed potiùs audiemus Magnum illum Alexandrum, cujus hæc ad milites verba *c*: *Non est improvisa vobis mentientium vanitas. Nunquam ad liquidum fama perducitur. omnia, illa tradente, majora, sunt vero. Nostra quoque gloria, cùm sit ex solido, plus tamen habet nominis, quàm operis.* Nempe historia nec plus, nec minus dicere debet, quàm in re est. In quo ab oratore distingui solet. Nam amplificatio inter præcipua oratoris instrumenta numeratur: cujus beneficio pro re nata unum idemque vel auget, vel minuit: ut oratio ejus sit similis umbrarum, quæ mane ac vesperi cadunt majores; circa meridiem minores, ac propè nullæ. Longè aliter cum historia comparatum est, quæ imago est veritatis, eoque rem non amplificat, sed æquat. Ut meritò culpatus sit Valerius Antias, quod propè omnia in immensum solet augere, præsertim in iis quæ ad prœlia & victorias pertinent Romanas. Unde de eo sic Livius lib. XXXVI, cum retulisset magnitudinem victoriæ quam Q. Minucius proconsul reportarat de Liguribus: *In numero scriptori parum fidei sit, quia, in augendo, eo non alius intemperantior fit.*

c Apud Curtium lib. 9.

Quæcunque autem de historicis diximus, ita accipi debent, ut eos etiam homines esse cogitemus; nec statim respuamus, si uspiam aliquid se immisceat falsi. Nam ut pauxillum aquæ marinæ, non dico Eridanum, aut Rhenum, sed ne fluentem quidem, falsum efficere potest: ita nec historia mendax dici debet, cui fabulosi aliquid irrepserit. Imò nec fieri potest, ut non interdum fallamur in iis, quæ longissimè à memoria nostra sunt remota, præsertim in exterarum gentium rebus. Ubique enim de patria quædam per manus incolæ à majoribus acceperunt, quæ & posteris suis ipsi tradunt: horum qui antiquitates scribere velit, haut aliter ea referre possit, quàm ab incolis ipsis acceperit. Ac eam quidem caussam adfert Dionysius Halicarnassensis *d* cur historici veteres fabulosa quædam scriptis suis inserere haut dubitarint. Imprimis verò locum id habet in urbium primordiis. Quò Livii *e* illud pertinet: *Datur hæc venia antiquitati, ut, miscendo humana divinis, primordia urbium augustiora faciat.* Addit deinde: *Et, si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad deos referre autores: ea belli gloria est populo Romano, ut quum suum, conditorisque sui parentem Martem potissimum ferat, tam & hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quàm imperium patiuntur.*

d Tract. περὶ τῆς Θουκυδ. ἰδιώματος.
e In præf. universi Operis.

Sed præter istam, cur falsa veris misceant, est & altera ratio, nimia antiquorum credulitas. Eam tangit Tubero lib. I. apud Nonium: *Siquid à parentibus acceptum, pretium antiqui memoria tradiderunt.* Nam *antiqui* heic pro *antiquè* legi debere, quivis videt: & jamdudum observatum id Christophoro Collero suis ad Sallustium Notis.

Quin veniam quoque iis dare oportet, qui alicubi, in rebus sui ævi, veritatis septa transiliunt. Sanè, quàm fluxa sit historicorum fides, dicet Franciscus Picus Mirandulanus in Examine doctrinæ gentium lib. II. cap. XXXVII. & Ludovicus Vives lib. VI. de caussis corruptarum artium. Ut Aristoteles planè sit audiendus, qui monet, ut neque creduli, neque increduli nimis simus. Nam cui potiùs fides debet haberi, quàm Thucydidi? ut qui ea scripserit, quibus ipse interfuit. Et tamen, tanquam multa mentitus, accusari à nonnullis solet: quemadmodum apud Josephum legimus lib. I. contra Appionem. Sed quid unum Thucydidem dico, cùm Flavius Vopiscus in Aureliano suo disertim profiteatur, ipsum se dixisse Junio Tiberiano, *neminem historicorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum: prodidisse quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testimoniis convinceretur.*

a P. 658.

Nec propterea secutos nos esse convenit, eorum instar, quos urbanè perstringit Seneca in ἀποκολοκυντώσει. ubi ait: *Hæc ita vera siquis quæsierit unde sciam: primùm, si noluero, non respondebo. si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam venerit. quis unquam ab historico juratores exegit?* A quo genere non multum abfuisset ille, cujus antea memini, Tiberianus, qui cùm summos etiam historicos mentiri interdum audisset, talibus ad Vopiscum verbis usus fuit: *Scribe, ut libet; securus, quod velis, dicas; habiturus mendaciorum comites, quos historica eloquentia miramur autores.* Minimè verò; sed ignosci mentienti historico volumus, modò id ratum sit, & ignorantiæ, non malitiæ culpa. Rectè Augustinus epist. CXXXI, quæ ad Memorium episcopum: *Est in historicis aliqua propinquitas libertatis, si voluntatem mentiendi non habent; nec homines fallunt, nisi cùm ab hominibus humanâ infirmitate falluntur.* Quâ de re insignis est Polybii locus in excerptis libri duodecimi. Nam cùm Timæi dictum istoc commemorâsset, *Ut regula rectitudine, ita historiam definiri veritate:* subjungit ista *a*, Δύο *b* μὲν πλοκὰς φαμὲν εἶναι ψευδῶν· ἓν μὲν τὸ κατ' ἄγνοιαν, ἕτερον δὲ τὸ κατὰ προαίρεσιν. καὶ τοὺς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπαίοντας τῆς ἀληθείας διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν. Etiam Diodorus Siculus lib. XIII *c*. graviter reprehendit Timæum, quòd tantopere invehatur in historicos priores, nec ullum iis veniæ locum relinquat; etiam cùm sedulò, ut ne à vero aberrarent, operam dederunt. Atqui, inquit, historici etiam homines sunt, & veritas est δυσεύρετος *d*. Verùm, ait, τὴν *e* ἐκ προαιρέσεως ἀτυγχάνοντας τοῦ ἀκριβοῦς, προσηκόντως κατηγορίας τυγχάνειν, ὅταν κολακεύοντές τινας, ἢ δι' ἔχθραν πικρότερον προσβάλλοντες, ἀποσφάλλωνται τῆς ἀληθείας.

b Sed nos duplex esse mendacii genus dicimus: unum, quod ab ignoratione veri proficiscitur: alterum quod à certo mentiendi proposito venit. Qui igitur per ignorationem à proposito aberraret, ei veniam esse dandam: at capitali ab eo odio esse dissidendum, qui id voluntate, & certo animi proposito agant.
c Pag. 550 edit. H. St.
d Difficilis indagatu.
e Qui datâ operâ exactam inquisitionem negligunt. hos merito accusandos arbitror: quando nimirum nonnullis adulando, vel per odium violentius alios oppugnando, à veritate aberrarint.

Præsertim autem ignoscere convenit, siquando communis imposuit opinio. Quare etsi nihil certius est, quàm Pythagoram centum ampliùs annis post Numam floruisse: tamen venia dari debet Valerio Antiati, cùm libros septem in agro L. Petilii scribæ sub Janiculo inventos, qui de Philosophia Græcè scripti erant, Pythagoricos fuisse prodidit. Nam, ut Livius lib. XL scribit, *vulgata opinioni, quia creditur, Pythagoræ auditorem fuisse Numam, mendacio probabili accommodat fidem.* Eoque in errore etiam hæsere Cassius Hemina, & Cajus Piso: ut cognoscimus ex Plinii hist. natur. lib. XIII. Vide si voles, quæ ex antiquis hac de re collegit Floridus Sabinus Subsecivarum lectionum cap. XIII. Est & hujusmodi ἀνιστορησίας excusatio apud Ciceronem epist. I. lib. VI. ad Att. Verba Tullii hæc sunt: *Nam illud de Flavio & fastis, si secus est, commune erratum est: & tu bellè ἠπόρησας*, & nos publicam prope opinionem secuti sumus, ut multa apud Græcos. Quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας f ab Alcibiade, navigante in Siciliam, dejectum esse in mare? redarguit Eratosthenes. adfert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. Num iccirco Duris Samius, homo in histo-*

* dubitasti.
f Eupolim veteris comœdiæ poëtam.

historiâ diligens, quòd cum multis erravit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur jacet Theophrastus, si id a Timaeo, tuo familiari, reprehensum est? Ubi duo illustria ἀνιστορησίας exempla a Tullio adferri videmus. Unum est de Eupolide, quem in mari fuisse submersum, etiam à Platonio scriptum est in fragmento de differentiis comoediarum apud Graecos. En verba: Γέγονεν ἀγῶν, τὸν Εὔπολιν ἐπὶ τῷ διδάξαι τοὺς Βάπτας, ἀποπνιγέντα εἰς τὴν θάλασσαν ὑπ' ἐκείνων εἰς οὓς καθῆκε τοὺς Βάπτας. Ac putabat Turnebus b, Eupolidem quoque signari istoc Ovidii versu in Ibide:

Comicus ut liquidis periit dum nabat in undis.

Sed aliter vetus interpres, qui (ut e Lilio Gyraldo didici: nam mihi videre eum nondum contigit) ad hunc versum ista annotavit: *Menander, Comicus Atheniensis, dum in Piraeo portu nataret, submersus est.* Menandri quidem sepulchrum in Attica ostendi venientibus ex Piraeo, etiam Pausanias auctor est. De morte verò Eupolidis longè aliter scripsit Aelianus lib. x. de animalibus cap. XLI. ubi in Aegina mortuum ac sepultum refert: & locum vocari κυνὸς θρῆνον, eò quòd canis dominum suum Eupolin lugens ibidem sit exstinctus. Quae Eratosthenis de Eupolide sententiam confirmant. Alterum ἀνιστορησίας exemplum est de Zaleuco, quem Locris Epizephyriis leges dedisse scripserat Theophrastus, idque praeeunte Aristotele lib. II. Politic. cap. ult. Idemque traditum à Diodoro Siculo lib. XII, Valerio Max. lib. I. cap. XIII, Plutarcho, libello Quomodo quis se citra invidiam possit laudare, Aeliano lib. XIII, Variae historiae cap. XXIV, & Suida. Eaque satis ostendunt, communem hanc ac receptam fuisse sententiam: ut omnino, si falsa sit, quod Timaeus putabat, tamen proclivis in eo error sit, quod cùm ante Timaeum, tum etiam postquam id reprehenderat Timaeus, tot ac tantos auctores habet. Quare etsi imprimis, qui historiam scribere cogitat, Epicharmi illud de non temerè credendo insculptum in pectore habere debet: tamen quia humanae imbecillitati exemtus non est, cùm aliàs veniam meretur, quando errore peccat; tum imprimis, cùm id facit communi opinione adductus & inductus.

Quod si ipsi etiam de veritate rei uspiam ambigamus, cautè illud proferendum: & hoc, vel simili modo, ac Curtius Indica describens facit lib. IX. *Equidem plura transscribo, quam credo. Nam nec adfirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quae accepi.* Nempe incerta, ut incerta; obscura, ut obscura, scribemus. Nec displicet, si interdum exponamus, utrum verum esse malimus. Ut Livius facit lib. XXI, ubi cùm retulisset, de Scipione consule in pugna adversum Annibalem servato a filio tum primum pubescente, cui postea cognomen Africano fuit, ista continuò subjungit: *Servati consulis decus Caelius ad servum natione Ligurem delegat. Malim equidem de filio verum esse: quod & plures tradidere autores. Servum fama obtinuit.* Atque haec de prima historiae conditione, Nequid falsi dicamus.

a *Scimus enim, Eupolin, quia Baptas docuisset, ab iis in mari fuisse submersum, contra quos Baptas emiserat.*
b *Lib. 9. Advers. cap. 25.*

Cap. X.

Historici esse, nec in amicis vitia, nec in inimicis virtutes praeterire. Sisenna parum libero ore de Sylla scripsit. Anna Comnena, ac Sozomeni de παρρησίᾳ loci. Poggius ac Machiavellus improbati, ac contrà Frisingensis Otto laudatus: item Thucydides, ac Polybius. Timaeus quo nomine à Polybio inter alia culpetur. Valerii Antiatis opinio de Scipionis in Hispania incontinentia posthabita iis, quae de eo Polybius narrat. Gellius super eo refellitur, quod scripsit, Valerium Antiatem videri Naevii versibus impulsum, ut de Scipione sequiùs, quam alii, scriberet. Periculosa rem aleae esse, de iis scribere, quibus sis obstrictus. Historici esse, non tam laude eorum, qui vivunt, quàm posteritatis judicio, quid scribere, aut non scribere, debeat, metiri. Sostrati, Gnidii architecti, prudentia.

Altera verò historiae conditio Tullio erat, Nequid veri omittamus. Neque enim sufficit ἡ ἀλήθεια a, sed requiritur etiam παρρησία b. quam non habuit Sisenna, cùm de Syllae rebus scriberet. Unde sic de eo Sallustius in bello Jugurthino: *Idoneum visum est, de natura, cultuque ejus, paucis dicere. neque enim alio loco de Syllae rebus dicturi sumus: & L. Sisenna optimè & diligentissimè omnium, qui eas res dixere, persecutus, parum mihi libero ore locutus videtur.* Nec solus est Sisenna, qui hac parte peccàrit: sed sollemne hoc propè omnium historicorum vitium est: qui dum alieno honori consultum eunt, negligunt suum. Idem ne vitio nobis vertatur, ne ista quidem praeterire licebit, quae vel ad vituperationem amicissimorum, vel hostium commendationem pertineant. Egregium hac de re locum promam ex prooemio Annae Comnenae, quae Alexiados libris patris sui Alexii res gestas composuit: Ὅταν γάρ τις τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ, ἐπιλαθέσθαι χρὴ εὐνοίας καὶ μίσους· καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δὲ ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσι. διόπερ οὔτε τὸν φίλον καθάπτεσθαι, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον. *Nam siquis historiam, prout convenit, scribere suscipiat, hunc & amore & odio vacare oportet: ac saepe maximis laudibus inimicos ornabit, siquando id actiones requirent: saepe etiam necessitudine conjunctos vituperabit, si vitae delicta hoc faciendum ostendent. Propterea nec amicorum vituperatione, nec inimicorum laudatione abstinendum.* Quae exscripsit pene ad verbum ex libro primo Polybii, ubi Philinum & Fabium ob partium studium reprehendit. Sed fusiùs omnino Polybius. cujus verba adscribi planè merentur: Ἐν μὲν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἄν τις ἐκβάλλοι. καὶ γὰρ φιλόφιλον δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ φιλόπατριν, καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς, καὶ συναγαπᾷν τοὺς φίλους. ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων· καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δὲ ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. ὥσπερ γὰρ ζῶον, τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν, ἀχρειοῦται τὸ ὅλον· οὕτως, ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα. διόπερ οὔτε τῶν φίλων κατηγορεῖν, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον· οὔτε δὲ τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν ψέγειν, ποτὲ δὲ ἐγκωμιάζειν εὐλαβητέον. ἐπειδὰν τοὺς ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένους οὔτ' εὐστοχεῖν αἰεὶ δυνατὸν, οὔθ' ἁμαρτάνειν συνεχῶς εἰκός. ἀποστάντες οὖν τῶν πραττόντων, αὐτοῖς τοῖς πραττομένοις ἐφαρμοστέον τὰς πρεπούσας ἀποφάσεις καὶ διαλήψεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. Quae sic transtulit Casaubonus: *Sanè quidem in caeteris vitae partibus ejusmodi aequus animus non sit fortasse aspernabilis. par est enim, ut vir bonus & amicorum & patriae sit amans; atque commune cum amicis adversus eorundem hostes odium gerat, & eorumdem amicos amore communi prosequatur. verùm ubi historici personam aliquis suscepit, horum omnium illi obliviscendum. ac saepe quidem de hostibus bene loqui, & summis ipsos ornare laudibus, rerum scriptor debet, cùm id facta ipsorum postulant: nonnunquam verò reprehendere, vel maximè necessarios, nec sine probris vituperare, cùm ita fieri oportere admissi in susceptis rebus errores monent. nam ut animal luminibus ademtis prorsus inutile redditur: ita si veritatem ex historia tollas, quae superest illius narratio est nullius usus. quamobrem & accusare amicos, & inimicos laudare sine cunctatione debemus: neque reformidandum, quo minus eosdem aliquando reprehendamus, aliquando laudemus: cùm fieri nequeat, ut qui in rebus gerendis versantur, rectè semper colliment: nec rursus eosdem continuè errare, vero sit simile. itaque relictis illis qui res gerunt, convenientes iis ipsis, quae geruntur, sententiae ac judicia in commentariis sunt aptè adhibenda.* Requirit idem Lucianus lib. de histor. scrib. Κἂν ἰδίᾳ μισῇ τινας,

a *Veritas.*
b *Dicendi libertas.*

C πολὺ

πολὺ ἀναγκαιότερον ἡγήσεται τὸ κοινὸν, καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ πλείονος ποιήσεται τῆς ἔχθρας· κἂν φιλῇ, ὅμως οὐκ ἀφέξεται ἁμαρτάνοντος. *Sive privatim oderit quosdam, id quod publicum est, magis necessarium putabit esse, veritatemque pluris faciet, quam inimicitiam: sive amaverit, tamen non parcet illi, quisquis peccaverit.* Quod fusiùs paullo declarat postea his verbis: Τοιοῦτος οὖν μοι ὁ συγγραφεὺς ἔστω, ἄφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρρησίας καὶ ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ Κωμικός φησι, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην ὀνομάζων. οὐ μίσει, οὐδὲ φιλίᾳ νέμων, οὐδὲ φειδόμενος, ἢ ἐλεῶν, ἢ αἰσχυνόμενος. ἴσος δικαστὴς, εὔνους ἅπασιν, ἄχρι τοῦ μὴ θατέρῳ ἀπονεῖμαι πλεῖον τοῦ δέοντος· ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις, καὶ ἄπολις, αὐτόνομος, ἀβασίλευτος, οὐ, τί τῷδε ἢ τῷδε δόξει, λογιζόμενος, ἀλλὰ τί πέπρακται λέγων. *Talis igitur mihi historicus sit ille, ut & metu careat, & nullis muneribus corrumpatur, & liber sit, & dicendi libertatem, ac veritatem amet, & quemadmodum Comicus ille ait, ficus ficus, ligonem ligonem nominet: non odio, neque amicitiæ quicquam tribuens, non parcens, aut miserescens, aut erubescens, aut exorari se facile patiens: æqualis judex, ac benevolus omnibus: eò tamen usque, dum ne alteri plus æquo aliquid tribuat; hospes in libris, ac peregrinus, suis legibus vivens, nullius imperio subjectus, non quid huic, aut illi placiturum sit, secum cogitans; sed id, quod actum est, exponens.* Idemque monet Sozomenus. Nam quia orthodoxorum referret contentiones, ac quorundam etiam perfidiam: metuere se ait *a*, ne proficisci id videatur ab animo maligno, qui ex talium commemoratione capiat voluptatem: verum, inquit, professo veritatem nihil illorum dissimulandum fuit. Verba ejus inter alia sunt: Μάλιστα *b* τῆς ἀληθείας ἐπιμελεῖσθαι χρεὼν, διὰ τὸ τῆς ἱστορίας ἀξιόδηλον. item: πάντα *c* δεύτερα ποιεῖσθαι τῆς ἀληθείας τὸν συγγραφέα προσήκει. Neglexit hanc legem Poggius Florentinus. In quem epigramma istoc lusit Actius Syncerus Sannazarius:

a Lib. 1. Hist. Eccl. cap. 1.
b In historia nihil ponendum, quod non sit maximè sincerum.
c Veritatem omnibus rebus anteponere scriptorem decet.

> *Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,*
> *Nec malus est civis, nec bonus historicus.*

Item Machiavellus, qui planè multa comminiscitur in vita Castrutii: nempe quia is hostis fuisset Reip. Florentinæ. Quanto meliùs Otho Frisingensis, Cæsaris nepos, frater, & patruus, si verè de eo Æneas Sylvius *d* scripsit, *licet fratris nepotisque gesta memoriæ traderet, qui Romanorum pontificum hostes fuere, ita tamen historiæ legem servâsse, ut neque cognatio veritati, neque cognationi officeret veritas.*

d In Australis historiæ fragmento, quod historiæ Ottonis præmissum fuit à Cuspiniano, primo Ottonis editore.

Sed antiquorum potiùs exempla adferamus. Qualis Thucydides, qui, ut etiam in vita ejus observat Marcellinus, quamquam ab Atheniensibus in exilium se ejectum sciret, nullum tamen infesti erga eos animi indicium prodidit: ne erga Cleonem quidem, præcipuam exilii caussam, aut Brasidam, qui hujus ei calamitatis caussa fuerant. Quodsi quis de Thucydide credere malit Halicarnassæo, qui minimè affectu omni vacâsse existimat: at Polybius, nec amore cujusquam præterit, quod culpandum: nec odio omittit, quod laudandum. Aratum, Achæorum ducem, quanti Græcia æstimârit, omnibus est notum: nec obscurum est, quantopere eum admiratus sit ipse Polybius: sed tamen, quàm liberè idem commemorat, quæ reprehendi merebantur! Et cui parceret, qui ne pepercit quidem Philopœmeni, & Lycortæ: quorum hic parens fuit; alterum verò ut parentem suspiciebat, atque amabat. Nec propterea dissimulat ipsorum eorum negligentiam in fœdere renovando cum Ægypti rege; quam meritò iis objectârat Aristænus; adeò ut nec, quod responderent, haberent quicquam; sed ad vocem inimici in concilio ipse obmutesceret Lycortas. Quis quoque ignorare potest, quantopere exosum habuerit tyrannum Siciliæ, Agathoclem? Tamen, quia malis etiam suæ sunt laudes, quas historicus æque quam crimina referre debet, Timæum optimo jure reprehendit, qui id in Agathocle minimè fecisset. Atque hæc res in caussâ est, cur nec Polybio ausim derogare fidem in eo, quod scribit, Scipionem Africanum superiorem, cùm in Hispaniis virgo ei formosissima obtigisset ex præda, inviolatam intactamque suis reddidisse: etsi longè aliter hac de re scripsisse sciam nobilem historicum, & Livio sæpe memoratum, Valerium Antiatem; cujus verba adducit Gellius lib. VI. cap. VIII. Satis verò mirari nequeo, etiam Camerarium, in Subsecivis suis *a*, in Antiatis magis partes inclinare. Nam vel solus Polybius si istud scripsisset; tamen omnium instar esse potuisset. Nunc Valerius Antias, ut Gellius ait, id contra cæteros omnes retulit scriptores. Quod verò Gellius scribit, Valerium, ut ita sentiret, impulsum videri versibus Nævii: id neque verisimile est, neque verum arbitror. Nævii, quos dicit, versus sunt isti:

a Part. 1. cap. 49.

> *Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè,*
> *Cujus facta viva nunc vigent, qui apud gentes solus*
> *Præstat, eum suus pater cum pallio uno ab amicâ abduxit.*

Atqui non satis constiuit, versus istos in Scipionem fuisse scriptos: neque, ut ille in adolescentiâ fama fuerit minùs sincerâ, obstare illud possit, quo minus, ætate provectior, honestè vitam egerit. Imò, ut mores veteres non in totum exuisset; honos suus, & populi Romani, generosi adeò spiritus virum, in quem omnium oculi conjecti essent, facile impellere potuerunt, ut præclarum aliquod continentiæ suæ specimen daret. Quare persuadere mihi neutiquam possum, futili adeò argumento Antiatem fuisse impulsum, ut ita sentiret. Ac longè minoris momenti apud me est, quod Polybii fidem eo suspectam reddere Camerarius conatur, quòd Plutarchus paullo aliter referat verba Scipionis, quàm fecerit Polybius. Nam, ut alia mittam, in hac quidem caussâ, quis est Plutarchus ad Polybium? cùm ille Trajani demum temporibus floruerit: hic non illis modò temporibus vixerit proximus, (nam Polybii natalis in primum Africani incidit consulatum,) sed etiam Scipioni Æmyliano, qui superioris Africani adoptione erat nepos, diu à consiliis fuerit, & belli comes. Mirum verò, non potiùs objecisse, difficile esse, ut non utramque in historiæ legem peccet, qui ejus res gestas scribat, in cujus sit potestate. Nam ita fere usu venit, ut talis non aliter scribere ausit, quàm ad voluntatem alienam, ut etiam Pausanias agnoscit. Et satis hoc Velleji, atque tot aliorum exemplis edocti sumus. Verùm, ut ego arbitror, non multùm ista ad præsentem caussam faciunt, cùm Polybium videamus ne proprio quidem parenti parcere voluisse: &, à Scipione siquid sequiùs, quàm oporteret, actum esset, quod propter Scipionem Æmylianum promere minùs fuisset ausus, nihil aperto opus mendacio fuisset, sed consulere ejus honori potuisset Polybius silentio suo. Interea cùm ne totidem quidem Polybios invenire possimus, quot sunt

> *Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili* b:

b Juven. sat. 13.

fatendum plane est, non injuria suspectam esse propè omnium eorum fidem, qui res ab iis gestas scribendas suscipiunt, quibus vel ob summa merita, vel aliis de caussis, obnoxii sunt. Iccirco Lucianus *c* jure talem sibi optat historicum, qui sit *d* αὐτόνομος, καὶ ἀβασίλευτος. Quales profectò non fuerunt monachi, atque alii, Ecclesiastici muneris vacantes. Qui certamina Imperatorum & Paparum superioribus seculis descripsere. Quippe, ut de anathematis metu nihil dicam, juramento erant devincti Pontifici Romano. Sanè quibus conditionibus pallium dare soleat Pontifex Romanus, docebit formula juramenti, quæ est apud Albertum abbatem Studensem ad annum CIↃCCLXXVII. Atque hinc Pius II colligebat in disceptatione adversus Dietherum Archiepiscopum Moguntinum, etiam vera in Papam dicere, esse contra Episcopale juramentum: quemadmodum in paralipomenis abbatis Urspergensis legere est. Imprimis verò gratiæ suspicionem injicere solet, siquem ex historia facere encomium videamus: quo de inferiùs pluribus agemus, cùm ad locum de historici judicio erit deventum. Nunc contenti erimus illud dixisse, nec facilè nos falsum dicturos, nec verum dissimulaturos, dum nobis ob oculos semper ponamus judicium posteritatis de scriptis nostris. Qua de re pulcra impri-

c Lib. de scrib. hist.
d Suis legibus vivens, nec alieno imperio obnoxius.

imprimis est admonitio illa Luciani, paullo antequam librum suum claudat: Τὸ δ' ὅλον, ἐκείνου μοι μέμνησο, (πολλάκις τὸ αὐτὸ ἐρῶ,) καὶ μὴ πρὸς τὸ παρὸν μόνον ὁρῶν γράφε, ὡς οἱ νῦν ἐπαινέσονταί σε, καὶ τιμήσουσιν, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἐστοχασμένος, πρὸς τοὺς ἔπειτα μᾶλλον σύγγραφε, καὶ παρ' ἐκείνων ἀπαίτει τὸν μισθὸν τῆς γραφῆς, ὡς λέγηταί ποτε καὶ περὶ σοῦ, Ἐκεῖνος μέντοι ἐλεύθερος ἀνὴρ ἦν, παρρησίας μεστός· οὐδὲν οὐδὲ κολακευτικὸν, οὐδὲ δουλοπρεπὲς, ἀλλ' ἀλήθεια ἐπὶ πᾶσι. Τοῦτ' εἰ σωφρονοίη τις, ὑπὲρ πάσας τὰς νῦν ἐλπίδας θεῖτο ἄν, οὕτως ὀλιγοχρονίους οὔσας. *In universum autem illud memineris, (sæpius autem idem dico) & non ad præsens solùm tempus respiciens scribas, ut ii, qui nunc sunt, te laudent, & honoribus afficiant, sed in omne ævum intentus, illis potiùs, qui in posterum victuri sunt, historiam componas, atque ab illis mercedem scriptionis deposcas, ut dicatur & de te aliquando, Ille vero vir liber fuit, & ad dicendum fiduciâ plenus: nihil heic neque adulatorium, neque servile: sed veritas in omnibus servatur. Atque hoc siquis modestè sapiat, ante omnes præsentium spes merito ponat, quæ breves adeò ac momentaneæ sunt.* Nobile verò hoc præceptum illustrat idem Lucianus pulcherrimo exemplo Sostrati, Gnidii architecti, qui, cùm Pharum exstruxisset, unum è septem orbis miraculis, interiùs quidem in saxis nomen suum insculpsit; calci verò exterius illitæ inscripsit nomen Ptolomæi, qui tum regnabat. Nempe prospiciebat, brevi fore, ut literæ, quæ in calce conspiciebantur, evanescerent; interior verò titulus appareret, duraretque quamdiu turris ea esset. Subjungit deinde Lucianus ista, quibus libellum suum obsignat: Χρὴ τοίνυν καὶ τὴν ἱστορίαν οὕτω γράφεσθαι, σὺν τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα, ἤπερ σὺν κολακείᾳ, πρὸς τὸ ἡδὺ τοῖς νῦν ἐπαινουμένοις. Οὗτός σοι κανὼν καὶ σταθμὴ ἱστορίας δικαίας. Καὶ εἰ μὲν σταθμήσονταί τινες αὐτῇ, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ εἰς δέον ἡμῖν γέγραπται· εἰ δὲ μὴ, κεκύλισται ὁ πίθος ἐν Κρανείῳ. *Oportet igitur & historiam eodem modo componi, cum veritate magis in futuram spem, quàm cum adulatione ad gratiam & dulcedinem iis, qui eam in præsentia nunc laudent. Atque hæc tibi regula & amussis historiæ justæ. Quâ quidem siqui examinando ac perpendendo utentur, bene res habet, & commodùm hæc à nobis scripta sunt: si minùs; volutatum est in Cranio dolium.*

Interea prudentia hac opus, ne libertate nimiâ periculum nobis creantes, Remp. privemus bono & utili cive. Ut sicut si sub tyranno vivamus. Exemplo sit Cremutius Cordus: Qui cùm laudasset Brutum, ac Cassium dixisset ultimum Romanorum: etsi accurata se oratione defendisset, mori tamen à Tiberio jussus est, ut est apud Dionem: libros quoque comburi Patres mandarunt, ut testis est Tacitus. Suetonius item refert, ut Domitianus necarit Junium Rusticum, quòd laudâsset Pætum Thraseam, & Helvidium Priscum, eosque vocasset sanctissimos viros. Quam rem etiam, sed paullo aliter, narrat Tacitus in Julii Agricolæ vita. Idem Domitianus sustulit Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras. Quamobrem videndum, sub quo principe scribamus: ne serò pæniteat, quando stultæ libertatis pœnas demus. Non quasi omnes eos improbemus, qui veritatis caussâ à tyrannis exitium tulere: sed quia sæpe satius sit, illa, quæ lædere malum principem possint, premere eo superstite, melioraque tempora exspectare: vel hæredibus nostris eorum editionem committere. Nec benè interim de se ipsis merentur tyranni, qui ita in ingenia sæviunt. Exemplo sit Tiberius: in cujus gratiam cremari historiam Cremutii jusserat Senatus. Sed occultata illa, postea que edita, ac tanto avidiùs lecta. *Quo magis* (ut Taciti verba adscribam) *socordiam eorum admirari libet, qui præsenti potentiam credunt, extingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contrà punitis ingeniis crescit auctoritas. Neque aliud externi reges, aut qui eâdem sævitiâ usi sunt, nisi dedecus sibi, & illis gloriam peperere.* Porro de Tyrannis malisque Principibus quam difficile historia scribatur, refert Spartianus in Pescennio Nigro ad Diocletianum Augustum: *Rarum atque difficile est, ut quos tyrannos aliorum victoria fecerit, bene mittantur in literas; atque ideo vix omnia de his plene in monumentis, atque annalibus habentur. Primum enim, quæ magna sunt, in eorum honorem* (horrorem rectè emendant) *a scriptoribus depravantur, deinde alia supprimuntur: postremò non magna diligentia in eorum genere, ut vita requiritur, cùm satis sit audaciam eorum, & bellum, in quo victi fuerint, ac pœnam, proferre.*

Cap. XI.

Acceditur ad historiæ structuram: ubi agi incipit de rebus, ex quibus historiæ corpus componitur: ac primùm de narratione actionis humanæ; cujus varia genera, & varia generum formæ adferuntur. Contra Halicarnassæum asseritur, primum historici officium esse, non ut jucundum, sed ut utile argumentum tractet. Alterum præceptum, ut rectè auspicemur, ac finiamus. Thucydides hac etiam parte adversus Dionysium defensus. Historici fidi cum speculo splendido, ac statuario similitudo. De octavo Thucydidis libro judicium veterum. Tertia historiæ lex, de iis solùm commemorandis, quæ magna sunt, & memoriâ digna. Dionem Cassium sedulo hanc legem observare. In quibus veniam mereantur historici, si ad minutias descendant. Damidis ἀποφθεγμα. Archimedis sepulchrum à Cicerone Syracusis inventum, quod ne incolæ quidem norant: & nobilissimi oratoris super eo gloriatio. Sallustii locus aliter enarratus, quam à Victorio factum.

TAntum de veritate. Quam si animæ comparaveris, pars altera similis dicetur corpori. Sin priorem cum Tullio fundamentum historiæ vocare visum est: alteram hanc cum eodem structuræ compares licebit.

Tria verò hæc pars, ut superiùs quoque dictum, comprehendit. Primum enim res, ex quibus historiæ corpus, ac quasi domus, exsurgit, congeri debent: deinde eas necesse est digeri atque ordinari: postrema verò expositionis sive ornatus cura erit.

Historiæ materia ac seges sunt, non ea, quæ rumore dispersa, sed quæ prodita, vel commentariis senatus, vel actis diurnis, sive publicis, sive urbanis, quæ & ἁπλῶς acta nominantur. De utrisque autem, & senatus, inquam, & populi actis, vide, quæ fusè notavit Lipsius in v annalium Taciti.

Res, ex quibus conflatur historia, meo judicio non incommodè ad quatuor capita revocantur, narrationem, judicium de rebus, concionem, & digressionem. Ex quibus primum planè est ἔργον: ultimum potiùs est πάρεργον: duo intermedia mediam quoque naturam habent.

Ordiemur à parte primâ ac præcipuâ, quæ Græcis διήγησις, Latinis *narratio* vocatur: non quasi non narret historicus, dum orationem alicujus refert, aut cùm digreditur à proposito: sed quia hæc quam diximus, est narratio propriè ac præcipuè instituta. Ideo Photio a non ἁπλῶς dicitur διήγησις, sed ἡ κατὰ μέρος διήγησις. a Tom. i. sive cod. 83.

Narratio hæc vel est rerum gestarum, vel earum, quæ ad rei naturam pertinent: ut sunt prodigia, & similia, quæ à Livio, & aliis, admiscentur iis, quæ homines gessere. Sed præcipuè versari historicus solet circa actiones humanas, sive res gestas.

Actiones istæ variæ ac multiplices sunt: adeò ut penè omnes scientiæ, atque artes, exempla sibi ex historia sumere possint. Verùm hoc loco solùm agimus de actionibus istis, quæ referuntur ad philosophiam πρακτικὴν, sive moralem, ac civilem.

Narrationes, quibus istiusmodi actiones exponuntur, vel suntunius corporis, ut Reip. alicujus: vel unius hominis, ut Platonis.

Ea quæ totius corporis est, vel est omnis ævi, vel unius imperii, vel rei gestæ unius.

Ordiemur à tertio genere, utpote trium istorum simplicissimo. Nam cùm omnis ævi historia conflettur ex historiis omnium, vel præcipuorum imperiorum: ac historia cujusque imperii coalescat ex narrationibus multis, quarum singulis res una narretur: satis liquet, quæ hoc in genere de simpliciori narratione traduntur, eadem etiam in imperii alicujus, atque adeò ævi omnis historiâ, observari oportere.

Narratio rei gestæ unius vel universè consideratur, vel ratione partium.

Ad considerationem rei universæ pertinet præceptum illud Dionysii Halicarnassæi *a*, quo jubet materiem eligere pulchram, & quæ animos hominum voluptate perfundat. Et sanè, cùm multùm adeò voluptas possit in animis humanis: facilè omnes vident, in aliqua felicitatis parte esse ponendum, si argumentum ejuscemodi obtingat. Verùm de eo assentire non ausim, quod non dubitat hoc vocare primum, ac vel maximè necessarium ejus officium, qui res gestas scribere velit. Nec enim in manu nostra est, ut jucunda sit temporum istorum recordatio, quorum memoriam ad posteros transmittere cogitamus. Ac vel hoc ex Thucydide, scriptore florentissimo, cognoscimus. Ait enim Dionysius, & verè ait, hac in re feliciorem eo fuisse Herodotum: nam Thucydidem bellum scripsisse Græcis suis, quod neque honestè satis susceperunt, neque feliciter gesserunt. Sed quis hìc culpam aliquam Thucydidæ videt? cujus gloria est, quod tempora ista, quantumcunque misera, longè tamen dignissima, quorum memoria ad posteros propagaretur, consignârit fide optimâ, prudentiâ summâ, & dictione pro ætate eâ, quâ florebat, supra modum disertâ. Iccirco non primùm in historico desidero τὸ τερπνὸν *b*: sed τὸ χρήσιμον *c*. Quod optimè perspexit Lucianus, cùm inquit: Ἓν ἔργον ἱστορίας καὶ τέλος, τὸ χρήσιμον, ὅπερ ἐκ τοῦ ἀληθοῦς μόνου συνάγεται. τὸ τερπνὸν δὲ ἄμεινον μὲν, εἰ καὶ αὐτὸ παρακολουθήσειεν ὥσπερ καὶ κάλλος ἀθλητῇ. εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν κωλύει ἀφ' Ἡρακλέους γενόμενον Νικόστρατον τὸν Ἰσιδότου γενναῖον εἶναι, καὶ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἑκατέρων ἀλκιμώτερον, εἰ αὐτὸς μὲν αἴσχιστος ὀφθείη τὴν ὄψιν. Ἀλκαῖος δὲ ὁ καλὸς ὁ Μιλήσιος, ἀνταγωνίζοιτο αὐτῷ καὶ ἐρώμενος ὥς φασι τοῦ Νικοστράτου εἴη. Καὶ τοίνυν ἡ ἱστορία εἰ μὲν ἄλλως τὸ τερπνὸν παρεμπορεύσαιτο, πολλοὺς ἂν τοὺς ἐραστὰς ἐπισπάσαιτο. ἄχρι δ' ἂν καὶ μόνον ἔχῃ τὸ ἴδιον ἐντελὲς, λέγω δὲ τὴν τῆς ἀληθείας δήλωσιν, ὀλίγον τοῦ κάλλους φροντιεῖ. *Unum historiæ opus, unusque finis, est utilitas, quæ ex veritate colligitur. Jucundum verò melius erit, si illam, ut forma athletam, sequatur. Sin minus, nihil vetat, Hercule prognatum esse Nicostratum, Isidoti filium, cùm sit generosus, & utroque colluctatore fortior, si ipse facie turpissimâ videatur: Alcæus autem, formosus ille Milesius, ipsius Nicostrati amasius, cum eo colluctetur. Proinde historia, si jucundum auctarii vice haberet, multos, à quibus sciberetur, alliceret. Sed quatenus propriam habet duntaxat perfectionem, veritatis dico patefactionem, pulchritudinem parvi pendit.* Satis ista ostendunt, jucundum non per se finem esse historiæ, sed sponte è fine subsequi. Neque historia, si miserabiles tantum casus narret, eò omnis voluptatis expers erit. Nam hoc ipsum delectare homines solet, quod alienæ stultitiæ tristes vident effectus, iisque fiunt cautiores. Adde, quod ipsum scire per se delectat: imò, ut Lucretius *d* ait,

—— —— —— —— omne

Humanum genus est avidum nimis auricularum:

Unde est, quod iis etiam capitur, quæ commentitia esse non ignorat: ut sunt Heliodori Æthiopica, Luciani & Appuleji μεταμόρφωσις in asinum, similiaque otiosorum hominum figmenta.

Alterum huic præceptum addit Dionysius, ut consideremus, unde principium sumere, ubi item desinere oporteat. Quæ aliquis ad dispositionem potiùs pertinere existimet. Sed non ita est. Neque enim hoc Dionysius vult, ut videamus, quid ex dicendis primum, quid medium, quid ultimum debeat locum occupare: sed jubet, ut postquam animo omnem rei historiam complexi sumus, illud etiam cogitemus, num initium ac finis temporis, quo historiam circumscripsimus, bellè sibi respondeant, jucundaque ac grata futura sint civibus nostris. Hoc si est, ita occipere ac desinere jubet: sin minus; satius putat, ut vel altiùs ordiamur, vel aliquid de initio præcidamus: ac similiter vel citius desinamus, vel ulterius narrationem extendamus. Unde autem auspicari, ubi finire oporteat, id nos putat honesto, atque jucundo metiri oportere. Ait verò, hac etiam in re Herodotum debere Thucydidi præferri. Illum enim prudenter incipere à caussis, propter quas barbari Græcos injuriâ afficere cœperunt: desinere verò in pœnis, quas propterea Græcis barbari dedere: Thucydidem contrà incipere ab infelici Athenarum statu, atque ita eum narrare, ut belli caussas non obscurè Athenarum civitati adscribat, cùm eas in Lacedæmonios conjicere posset, atque adeò, si Dionysium audimus, id facere debuerit: præsertim cùm non civis ipse modò Atheniensis foret, sed unus etiam de primoribus. Ego verò nullam hic Thucydidæ culpam video. Nam historici munus implevit, cùm iis culpam adscripsit, penes quos eam esse arbitraretur. Siqua stultè gesta sunt; qui fecere, in caussa sunt; non Thucydides, qui narrat. Nec enim ea ipse comminiscitur; sed verbis tantùm significat. Scitè hac de re judicat Lucianus, cùm ait: Εἰ σιωπήσας αὐτὰ, ἢ πρὸς τοὐναντίον εἰπὼν ἐπανορθώσασθαι ἐδύνατο, ῥᾷστον ἦν, ἑνὶ καλάμῳ λεπτῷ τὸν Θουκυδίδην ἀνατρέψαι μὲν τὸ ἐν ταῖς Ἐπιπολαῖς παρατείχισμα, καταδῦσαι δὲ τὴν Ἑρμοκράτους τριήρη, καὶ τὸν κατάρατον Γύλιππον διαπεῖραι μεταξὺ ἀποτειχίζοντα καὶ ἀποταφρεύοντα τὰς ὁδούς. Ἀλλ' οἶμαι, τὰ μὲν πραχθέντα οὐδὲ Κλωθὼ ἂν ἔτι ἀνακλώσειεν, οὐδὲ Ἄτροπος μετατρέψειεν. τοῦ δὴ συγγραφέως ἔργον ἓν, ὡς ἐπράχθη, εἰπεῖν. *Si tacendo, aut contrario modo narrando, corrigi res possent, facillimum fuerat Thucydidi, uno ac tenui calamo munitiones Epipolarum invertere, Hermocratis triremem submergere, & execrabilem istum Gylippum confodere interea dum vias obstruit, & fossis intercludit. At, puto, quæ facta sunt, neque Clotho revolvat denuo, neque Atropos immutet. Proinde historici unum est opus, ut res, prout gesta sunt, exponat.* Nempe, ut idem Lucianus dicit, historici mens debet esse similis speculo optimo, quod formas omnes recipit, atque exhibet quales sunt. Optimè etiam comparatur cum Phidia, Praxitele, Alcamene, & similibus, qui aurum, argentum, vel ebur, aliunde accipiebant: exinde verò poliebant, concinnabant, inaurabant. Similiter enim historicus non ea fingit, quæ dici debent: quippe quæ jam gesta sint: sed hæc ipsa verè libereque proponit; ordine apto disponit; eleganter, perspicuè, ornatè, decoreque exponit: atque in his ejus artificium consistit; non illo, quod Halicarnassæus putavit.

Nec magis audiri idem debet, cùm Thucydidem reprehendit, quia desinat in prælio navali, quod anno XXII belli Peloponnesiaci inter Athenienses ac Lacedæmonios juxta Cynossema gestum fuit. Ait, jucundiùs desinere potuisse in gratissimo Phliasiorum reditu. Verùm historici non est spectare, quid jucundum; sed quid utile sit: ut superiùs satis ostendimus. Adde quòd non satis liquet, ubi Thucydides facere voluerit scribendi finem. Nam cùm in octavo occuparetur libro, vivere desiit; eaque, ut Marcellinus *a* putat, caussa est, cur liber ille tenui stylo scriptus sit, cùm priores longè altiùs assurgant. Imò multi ne Thucydidæ quidem esse putarunt; sed vel filiæ ejus, vel Xenophontis, vel Theopompi, vel alius: ut ex eodem Marcellino discimus.

Duplici huic historici muneri tertium addit idem Dionysius. Præterea enim considerare jubet, quæ in historiam referre, quæ item præterire oporteat. Quo in ipso etiam Herodotum superiorem fuisse Thucydide contendit. Est verò tertia hæc virtus magni planè momenti. Nam etiam qui luculentam planè historiam scribere sunt aggressi, ac satis perspiciunt, ubi ordiri, ubi item desinere oporteat: tamen multa omittenda dicunt, multa dicenda omittunt. Eoque planè scito opus, cujusmodi sint, quæ dici, quæ item prætereri debeant. Docet verò hoc Cicero quoque in secun-

a Responsione ad Cn. Pompejum de Platonis stylo, item Herodoto, & Xenophonte.

b Jucundum.

c Utile.

d Lib. 4.

a In vita Thucydidis.

secundo de Oratore, cùm historiam versari ait *in rebus magnis, memoriáque dignis.* Sanè, post vanitatem ac mendacia, nihil in historico vitiosius est, quàm si ad minutias descendat: quod etiam in Timæo reprehendit Plato. Ammianus quoque Marcellinus, initio lib. XXVI, historiam scribit *adsuetam discurrere per negotiorum celsitudines: non humilium minutias indagare caussarum: quas si scitari* (ita & Rob. Stephanus edidit: sed assentior Conr. Rittershusio, qui *citari* aut *sciscitari* legendum putat) *voluerit quispiam, individua illa corpuscula volitantia per inane, atomos, ut nos appellamus, numerari posse sperabit.* Idem paullo pòst μικρολογίαν hanc inscitiam vulgarem vocat. *Proinde*, inquit, *inscitiâ vulgari contemtâ, ad residua narranda pergamus.* Plutarchus ipse audiatur in vita Demosthenis: Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ, καὶ ἱστορίαν ἐξ οὐ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ξένων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρὴ πρῶτον ὑπάρχειν καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον, καὶ πολυάνθρωπον, ὡς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχειν, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφυγόντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπυνθανόμενος μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγκαίων ἐνδεὲς ἀποδιδοίη τὸ ἔργον. *Qui opus, & historiam agitas componere, non ex iis, quæ ad manum sunt, & domi ac in trivio reperiuntur; sed ex incognitis, & externis quamplurimis, ac dispersis apud varios autores collectam lectionibus, illum haud dubiè imprimis ac potissimùm expedit habitare in celebri, splendida, elegante, & populosâ civitate, quo & librorum omne genus copiam in promtu habeas, & quæ scriptorum stylum fugerunt, clariorem autem fidem obtinuerunt, quòd in memoria hominum servata sunt, audiendo ediscat percontetur que sedulo, ne opus multis, ac necessariis destitutum rebus edere necesse habeat.* Præterea luculentus est iste Luciani *a* locus:

a Lib. de hist. scrib.

Εἰσί τινες οἳ τὰ μεγάλα μὲν τῶν πεπραγμένων, καὶ ἀξιομνημόνευτα παραλείπουσιν, ἢ παραθέουσιν· ὑπὸ δὲ ἰδιωτείας, καὶ ἀπειροκαλίας, καὶ ἀγνοίας τῶν λεκτέων, ἢ σιωπητέων, τὰ μικρότατα πάνυ λιπαρῶς καὶ φιλοπόνως ἑρμηνεύουσιν ἐμβραδύνοντες. ὥσπερ ἂν εἴ τις τοῦ Διὸς τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ μὲν ὅλον κάλλος, τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον ὄν, μὴ βλέποι, μηδ' ἐπαινοῖ, μηδὲ τοῖς οὐκ εἰδόσιν ἐξηγεῖτο· τοῦ ὑποποδίου δὲ, τό τε εὐθυεργὲς, καὶ τὸ εὔξεστον θαυμάζοι, καὶ τῆς κρηπῖδος τὸ εὔρυθμον. *Sunt quidam, qui rerum gestarum maximas, & memoriâ dignissimas prætermittunt, aut percurrunt. Præ imperitiâ autem, aut ineptiâ & ignorantiâ, cum eorum, quæ dicenda, tum quæ tacenda sunt, res minimas admodum prolixè & laboriosè immorando persequuntur. Non aliter ac si quis Jovis Olympici pulchritudinem universam, quæ tanta est ac talis, nec videat, nec laudet; neque etiam iis, qui ea nesciunt, quicquam narret: sed subsellii rectitudinem, & expolitionem, & crepidæ concinnitatem admiretur, & hæc planè magno studio exponat.* Aliquanto etiam pòst scitè ait idem, Εἰκότως ἄν τις εἴποι τοὺς τοιούτους, τὸ μὲν ῥόδον αὐτὸ μὴ βλέπειν, τὰς ἀκάνθας δὲ αὐτοῦ, τὰς παρὰ τὴν ῥίζαν, ἀκριβῶς ἐπισκοπεῖν. *Proinde meritò dixerit quispiam, tales scriptores rosam quidem ipsam non videre: spinas autem, quæ juxta radicem enascantur, accuratè contemplari.* Nec possum, quin alteram etiam similitudinem ejusdem auctoris adscribam, sanè venustam. Nam cùm dixisset, magna copiosè esse exponenda, parva autem & minùs necessaria satius esse percurrere, quin potiùs multa debere prætermitti: scitè subjungit, Οὐδὲ γάρ, ἢν ἑστιᾷς τοὺς φίλους, καὶ πάντα ᾖ παρεσκευασμένα, διὰ τοῦτο ἐν μέσοις τοῖς πέμμασι, καὶ τοῖς ὄρνισι, καὶ λοπάσι τοσαύταις, καὶ συσὶν ἀγρίοις, καὶ λαγωοῖς, καὶ ὑπογαστρίοις, καὶ σαπέρδην ἐνθήσεις, καὶ ἔτνος, εἴ τι κἀκεῖνο παρεσκεύαστο· ἀμελήσεις δὲ τῶν εὐτελεστέρων. *Neque enim, si convivio accipies amicos, omniaque fuerint apparata, ob hoc inter media bellaria, & aviculas, & patinas tam multas, & apros, & lepores, & sumina, saperdam quoque appones, & pulmentum, si illud etiam fuerit apparatum: sed quæ viliora sunt negliges.*

Hanc historiæ legem valde in Chronicis suis neglexere Dominicani Colmarienses: ut cùm annotant, mulierem peperisse quatuor liberos, pueros aliquot à lupis fuisse comestos, mures vastasse frumenta, gallinam peperisse ova duos habentia vitellos, quo anno fuerit ceræ & mellis copia, aut quo penuria frumenti: aut de gallo sub cujus ventre gallina transiret, vel de viso erinaceo, sive, ut ibi vocatur, porco spinoso: Calendis Junii fraga, pisa, & cerasa in Alsatia fuisse matura, ab muliere viduam cum puero interemtam fuisse, ab alia fuisse interfectum maritum: aliaque id genus, quæ privatorum diariis conveniant magis, quàm actis publicis. At eam, quam dixi: historiæ legem optimè servat Dio Cassius: ut qui nusquam ad minutias dilabatur: vel siquid, quod levius videatur, minimè prætertire volet, excusatione utatur: ut facilè liqueat, neutiquam imprudentiâ, vel inscitiâ, peccare. Exemplo esto iste ejus locus in excerptis Xiphilini è Commodi vitâ: Καὶ μή με τις κηλιδοῦν τὸν τῆς ἱστορίας ὄγκον, ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα συγγράφω, νομίσῃ· ἄλλως μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶπον αὐτά· ἐπειδὴ δὲ πρός τε τοῦ αὐτοκράτορος ἐγένετο, καὶ παρὼν αὐτὸς ἐγὼ καὶ εἶδον ἕκαστα, καὶ ἤκουσα, καὶ ἐλάλησα, δίκαιον ἡγησάμην μηδὲν αὐτῶν ἀποκρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτά, ὥσπερ τι ἄλλο τῶν μεγίστων καὶ ἀναγκαιοτάτων, τῇ μνήμῃ τῶν εἰς ἔπειτα ἐσομένων παραδοῦναι. *Neque verò quisquam existimare debet, me propterea minuere gravitatem historiæ, quòd hæc scribo. nam cùm ea ab imperatore facta sint, affuerimque ipse præsens, viderimque singula, audiverim, & collocutus sim, nihil reticendum putavi: sed ea perinde volui, atque si maxima essent, apprimeque necessaria, posteris memoriæ prodita relinquere.* Et sanè nusquam faciliùs veniam merentur historici, si minutiora quædam recenseant, quàm si ejusmodi sint, ut summos viros spectent, & quæ coràm viderint, vel audierint ipsi illi, qui narrant. Nam quisquis novit vanitatem mortalium, facilè cogitare potest, quàm proclivis sit error in omnibus istis, quæ ab aliis fando accepimus. Quotusquisque enim est, qui non vel ea, quæ quotidie fiunt, sive affectu abreptus, sive incuriâ deceptus, longè aliter narrare soleat, quàm facta sint? Quare omnibus veritatis amantibus magnam adferre voluptatem solet, si ea audiant, aut legant, quæ graves & prudentes viri vidisse se, vel audiisse testantur. Imprimis si ea, ut dixi, pertineant ad viros principes, vel virtute aut eruditione præstantes. Sanè Damis *a* olim, cùm in Apollonii vita minutias quasdam adspersisset, atque eo nomine culparetur, bellè respondit, etiam ea, quæ de mensis Deorum deciderent, colligi oportere, ne ambrosiæ illius pereat quicquam. Quod verò minora sint, facilè altero compensari, quòd sint certiora. Propterea enim magis ferè afficere animos solent, quàm majora aliorum, quorum fides minùs est certa. Adhæc altera etiam ratio accedit. Nam ita cum omnibus comparatum est, ut eo sibi placeant, quo cæteris antistant: unde fit, ut siquid rectiùs ceteris noverint, utcunque exile videatur, lubentes tamen, ubi se offert qualiscunque occasio, sermoni illud, aut scriptis, inspergant. Quod etiam à Cicerone factum videmus lib. V. Tusculan. Quæst. Ubi de vita beata disserens, interserit historiam de indagato, atque invento à se Archimedis sepulchro. Nihil profectò hoc ad præsens institutum faciebat. Sed Orator nobilis, ut gloriæ avidus fuit, plùs etiam quàm satis esset, cùm dixisset, Dionysio Syracusano beatiores sibi videri Platonem, Archytam; Archimedem, arripiendam inde sibi occasionem putavit narrandi historiolam hanc, ut, cùm Syracusis quæstor esset, sepulchrum invenisset Archimedis, quod ne Syracusani quidem novissent. Eam verò plusculis à se verbis prolatam epiphonemate hoc claudit: *Ita nobilissima Græciæ civitas, quondam verò etiam doctissima, sui civis unius acutissimi monumentum ignorâsset, nisi ab homine Arpinate didicisset.* Inde ad institutam disputationem revertitur. Quodsi audimus doctissimum Petrum Victorium *b*, simile apud Sallustium exemplum habemus in Jugurthina historia: ubi narrat illa de Philænis, qui se vivos obrui passi sunt pro Pœnorum Rep. Ait enim, ista prætertire potuisse; sed eò id facere noluisse, quia non multa antè locum ipse lustrâsset. Atque hoc ita esse, probare

a Philostr. lib. 1. vita Apoll. cap. 13.

b Lib. 10. Var. Lect. cap. 23.

bare

bare conatur istis Sallustii verbis: *Sed quoniam in has regiones per Leptitanorum negotia venimus, non indignum videtur, egregium atque mirabile facinus duorum Carthaginensium memorare: eam rem nos locus admonuit.* Sed profectò summus vir, judicio meo, non assequitur mentem Sallustii. Neque enim dicit, se Philænorum aras vidisse: sed ait, se, quia de duabus Syrtibus, & Lepti, ejusque civitatis negotiis egerit, eò occasione hac velle aliquid addere de fratrum Philænorum aris. Imò ne hoc quidem satis certum videtur, an ea loca unquam Sallustius lustrârit: etsi haut nesciam, ab Julio Cæsare Numidiæ fuisse præfectum; eamque expilasse provinciam: ut Dio Cassius testatur lib. XLII. Sed an ad aras usque Philænorum fuerit profectus, dicere non possum. Saltem illud ex Sallustii verbis haut certò consequitur, etsi verba scriptoris ambiguam sententiam admittant.

Cap. XII.

Acceditur ad ea, quæ partem aliquam narrationis respiciunt. Partes istæ recensentur. Prima earum est persona: de quâ quæritur, utrum ipse is, qui res gessit, de iis historiam scribere possit. Ostenditur, fecisse id multos viros præstantes: eos inter Julium Cæsarem. Quamquam hic non videatur omnia satis bonâ fide narrare. Et omnino esse difficile, ut aliquis modestior suas laudes promat, aut ut quisquam honoris avidior posteris tradat culpas suas. Eò satius esse, ut alteri de nobis scribendi provincia committatur. Saltem non suscipi debere, nisi magnum aliquod urgeat bonum. Posse etiam, quæ de nobis scripserimus, edi sub nomine cujuspiam amicorum, aut sub nomine ficto. Denique satius videri, ut de se quisque loquatur tanquam de alio, quàm ut illud EGO *aut* NOS, *fastidiosis ac invidis hominibus identidem inculcet.*

SEd de isto satis. Nunc ab iis, quæ narrationem universè spectant, accedamus ad [illegible], quæ partem aliquam respiciunt. Partes istas enumerat Plutarchus libro de Homero. Ubi, cùm dixisset, historiam esse rerum præteritarum narrationem, subjungit ista; *a* Πάσης δὲ διηγήσεως ἀφορμαὶ γίνονται· πρόσωπον, αἰτία, τόπος, χρόνος, ὄργανον, πρᾶξις, πάθος, τρόπος· καὶ οὐδὲν τούτων ἔξω ἐν ἱστορίᾳ περιέχει οὐδεμία διήγησις.

a Omni narrationi occasionem hæc præbent, persona, causa, locus, tempus, instrumentum, actio, effectio, modus: neque extra hæc quicquam ulla in historica narratione continetur.

In propriis locorum vel hominum nominibus quæ à barbaris accipimus, poetæ quidem emollire voce barbarum sonum licet, historico autem quàm proximè abeundum à barbaris. Multùm enim illud facit ad historiæ lucem, si continuò manifestum sit legenti, quæ loca significentur. Hinc Lupus Servatus (qui Ludovici Pii temporibus claruit, & deinceps) præfatione in Vitam S. Wigberchti: *Id autem à peritis benevolentia lectoris obtinuerim, ut sicubi Latini sermonis lenitas hominum locorumve nominibus Germanica lingua vernaculis asperatur, modicè ferat, ac meminerit, non carmen me scribere, ubi poeticâ licentiâ nonnunquam nomina mutilantur, atque ad sonoritatem Romani diriguntur eloquii, vel penitus immutantur: sed historiam, quæ se obscurari colorum obliquitatibus renuit.* Sanè maximus vir Thuanus in sui temporis historia, quando res Belgicas enarrat, sæpe in locorum nominibus vix à Belgis intelligitur, quia loca appellat non ut Belgicis sonant auribus, sed ut corrupte ea proferunt Galli, non satis assequentes Belgicorum sonum.

Verùm, ut parteis has distinctiùs tractemus, primùm agendum de persona: hinc de actione ejus: deinde de actionis circumstantiis, quæ duæ sunt, locus & tempus: postremò videbimus de istis, quæ rem vel antecedunt, ut consilia: vel comitantur, ut modus: vel consequuntur, ut eventus.

De persona unum illud in disquisitionem venit, utrùm idem ille, qui res gessit, scribere eas possit. Non levia sanè sunt, quæ hoc suadent. Nam seu ratione pugnandum est, quis meliùs res novit, quàm qui gessit? sin exemplis agendum est, multa pro hac sententia possunt adferri. Primùm nomino Claudium Cæsarem, quem octo de vita sua libros scripsisse, cognoscimus ex Tranquillo in vita ejus *a*. Sed respondeat aliquis, magis hoc ineptè, quàm ineleganter fecisse, ut idem auctor est *b*: item principis hujus stultitiam, non ab aliis tantum, sed matre etiam Antonia, solere rideri: quemadmodum alibi *c* idem testatur. Age igitur, alios laudemus, qui nihil minùs soleant, quam, ut Nero de Claudio hoc dicebat *d*, morari. Sunt illi L. Sylla, P. Rutilius Rufus, Q. Æmilius Scaurus. De quibus auctores habeo Ciceronem in Bruto, Tacitum in Agricola, Plutarchum in Sylla; ut de Grammaticis veteribus nihil dicam. Taciti verba, quæ adscribantur, dignissima sunt: *Apud priores, ut agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat: ita celeberrimus quisque ingenio ad prodendam virtutis memoriam sine gratia, aut ambitione, bonæ tantum conscientiæ pretio ducebatur. Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quàm arrogantiam arbitrati sunt. nec id Rutilio, & Scauro, citra fidem, aut obtrectationi fuit. adeò virtutes iisdem temporibus optimè æstimantur, quibus facillimè gignuntur.* Tribus istis tres alios addo, magnos sanè viros: Terentium Varronem, cujus de vita sua libros citant antiqui: Julium Cæsarem, cujus commentarii supersunt de bello, quod in Galliis gessit, item de bello civili: Augustum Cæsarem, quem vitam suam Cantabrico tenus bello tredecim fuisse libris complexum, auctor est in vita ejus *e* Tranquillus; item Suidas, voce *Augustus*. E Græcis, de rebus ab Achæis, se prætore, gestis, scripsit Aratus Sicyonius; ut ex Plutarchi Arato & Agide constat. Alios *f* etiam nominare possem, nisi sufficere istos putarem. Nec propterea deesse putandum, quæ pro contrariâ possint sententiâ adferri. Nam, ut de exemplo Cæsaris primùm dicam, non quidem ignoro, commentarios ejus tantopere à Cicerone *g* ipso laudari, ut sanos homines à scribendo deterruisse dicat: verùm hoc ad dictionem pertinet; non ad rei fidem. De qua longè aliter quibusdam visum fuit. Audiamus Suetonium lib. I. cap. LVI. *Pollio Asinius parùm diligenter, parùmque integrâ veritate, compositos* (à Cæsare rerum suarum commentarios) *putat: cum pleraque, & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se; vel consulto, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit. existimatque, rescripturum, & correcturum fuisse.* Et profectò, qui cum Cæsaris commentariis contulerit ea, quæ ab aliis, cùm Latinis, tum Græcis, de rebus Cæsaris scripta fuere, negare non poterit, cum, siquid imprudentiùs, vel quomodocunque aliter fecisset, quam oporteret, hoc ferè, vel planè præterire, vel ita referre, ut in alios potiùs conjiciat culpam. Atque ut hoc scribendi de se genus Cæsari, & nonnemini alteri, omnino feliciter successisset: ratio tamen dictat, longè satius esse, ut per alium res à nobis gestæ posteris tradantur. Nam, ut Cæsar apud Sallustium *h* ait, *haut facile animus verum providet, ubi officiunt odium, amicitia, ira, atque misericordia.* At quisque amat seipsum, hostes verò atque inimicos odit. Quare difficile est cuiquam, ita scribere, ut non aliquando vel sui amore, vel odio adversarii, aut falsum dicat, aut verum omittat. Atque ut vacuus esset ab affectu omni, non tamen fidem facilè inveniet: utpote suspectior. Accedit ad hæc verecundia, quæ impedit, quo minùs laudare se, aliosque reprehendere ausit. Vidit hæc Tullius: qui cùm à L. Lucceio petiisset, ut res à se in consulatu gestas literis vellet consignare: extremo loco ita scribit; *Quodsi à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit, cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. scribam ipse de me: multorum tamen, & clarorum exemplo. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia. & ut verecundiùs de se ipsi scribant, necesse est, siquid est laudandum: & prætereant, siquid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores esse pracones ludorum gymnicorum, qui cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorumque nomina magnâ voce pronun-*

a In Claud. cap. 41.
b ibid.
c In Claud. cap. 3.
d Sueton. in Ner. cap. 33.
e In Aug. cap. 85.
f Eosque inter gravissimum scriptorem, Josephum, qui de Vita sua scripsit.
g In Bruto.
h In Catil.

ciaverunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præconem adhibeant, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupis; &, si recipis caussam nostram, vitabimus. Hæc Cicero ad Lucceium. Cui fortasse & caussam suam probavit: quod inde verisimile fit, quia Lucceji, orationes in Catilinam citat Asconius, notis in orationem, quam Cicero habuit in toga candida. Addam & egregium Plinii locum ex epist. VIII. lib. I, quæ est ad Pompejum Saturninum: *Hujus cunctationis meæ rationes non tam in scriptis, quàm in ipsa materia genere consistunt. Est enim paullo quasi gloriosius & elatius. Onerabit hoc modestiam, etiamsi stylus ipse fuerat pressus demissusque, propterea quod cogimur, cùm de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic & lubricus locus est, etiam cum illis necessitas lenocinetur. Etenim si aliena quoque laudes parum æquis auribus accipi solent: quàm difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se, aut de suis, disserentis? Nam cùm ipsi honestati, tum aliquanto magis gloriæ ejus, prædicationique invidemus: atque ea demum rectè facta minùs detorquemus, & carpimus, quæ in obscuritate & silentio reponuntur.* Et aliquando pòst: *In ratione edendi veremur, ne fortè non aliorum utilitatibus, sed propriæ laudi servisse videamur. Præterea meminimus, quanto majore animo honestatis fructus in conscientia, quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec si casu aliquo non sequatur, idcirco quòd gloriam non meruit, minùs pulchrum est. Ii verò, qui benefacta sua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint, sed ut prædicarent, fecisse creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuisset, ipso, qui gesserat, recensente, vanescit. Homines enim, cùm rem destruere non possunt, jactationem ejus incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quòd non sileas, ipse culparis.*

Atque hæc præcipuè sunt, quæ in utramque partem dici posse videntur. Quibus expensis, in eam maximè sententiam inclino, si idoneus rerum nostrarum scriptor obtingat, satius esse, per alium id fieri, quàm ut ipsi virtutis nostræ præcones fiamus. Sin ita fortunati minimè simus, posse quemque commentarios de rebus suis scribere, exemplo summorum virorum, quos antè diximus. Ac proderit tum libellus Plutarchi, Quomodo se ipsum quis citra invidiam possit laudare. Cujus epilogus est iste, a Ἀφεξόμεθα τοῦ λέγειν περὶ αὑτῶν, ἂν μή τι μεγάλα μέλλωμεν ὠφελεῖν ἑαυτοὺς, ἢ τοὺς ἀκούοντας. Ubi videmus, duo tantum tempora adsignari, quibus de nobis dicere, aut scribere possimus. Atque hoc verissimè à prudentissimo & gravissimo scriptore dictum esse, luculenta ostendunt exempla, quæ libello illo adferuntur.

a *Abstinebimus à dicendo de nobis ipsis, nisi magnum aut nobis, aut auditoribus, simus allaturi utilitatem.*

Estque istoc in caussa, cur nonnulli, cùm de sese scripsissent, sub nomine alicujus è suis ista edere maluerunt. Fecit hoc Imperator Hadrianus. De quo ita Spartianus in ejus vita: *Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, ut libros vitæ suæ scriptos à se, libertis suis literatis dederit, jubens, ut eos suis nominibus publicarent: nam Phlegontis libri Adriani esse dicuntur.*

Nec multùm ab hoc abit exemplum Joannis Cantacuzeni, eximperatoris Constantinopolitani: qui de rebus ab Andronico Juniore ac se gestis scripturus, ut celaret auctorem, (quod tamen haut ita fecit, ut non certis indiciis prodat) Christodulum se vocavit: quod nomen sibi imponit à statu, quia in vita monastica Deo servivit.

Et sanè satius interdum sit, horum imitari exemplum, quàm si laudatione nostri ipsorum apud aliquos invidiam nobis conflemus, aliis verò ludibrium debeamus.

Extremo illud loco addam, siquando de nobis in historia aliquid dicendum sit, modestius videri, si hæc referamus, quasi de alio loquamur. Sanè Xenophon in septem libris, quos de Cyri expeditione scripsit, id sedulò observat. Ut lib. primo: b Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, &c. Et mox, Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν, c &c. Et aliis ejus operis locis sexcentis. Idem in commentariis suis Cæsar facit. Notavit hunc historicorum morem etiam

b *Hunc à Græcorum ordinibus Xenophon Atheniensis conspicatus.*

c *Xenophon verè dixit.*

B. Augustinus lib. XVII. contra Faustum Manichæum cap. IV: *At quàm elegantem rem sibi visus est Faustus dicere, ubi propterea voluit non credi hæc scripsisse Matthæum, quia cùm de suâ electione diceret, non ait, Vidit me, &, Dixit mihi, sequere me: sed, Vidit Matthæum, &, Dixit ei, sequere me: quod nescio, utrùm de errore imperitiâ dixerit, an de more fallacia: sed non usque adeò imperitum putaverim, ut nec legerit, nec audierit, solere scriptores rerum gestarum, cùm in suam personam venerint, ita se contexere, tanquam de alio narrent, quod de se narrant.* Atque hactenus de persona.

Cap. XIII.

Transitum ad actionem. Quæ in bello spectanda. Agrippa, & Vivis judicio, bella pro latrociniis habenda. Ea sententia refellitur. Tres justi belli leges. Manichæos omnia olim bella damnasse.

Altera narrationis pars est res sive actio: cujus ratione narratio omnis vel est de bello aliquo, vel de pacis tempore, vel de seditione sive conjuratione. In bello spectamus, qui utrimque duces, quantæ copiæ. Quodsi de eo incerta tradantur, videndum an ex temporis ratione, vel aliunde, veritatem conjectare possimus. Fecit id Livius lib. XXIX: ubi cùm de Masanissâ ejusque exilio egisset, addit: *Hæc animum inclinant, ut cum modico potius, quàm cum magno præsidio equitum, ad Scipionem quoque postea venisse Masanissam credam. quippe illa regnantis multitudo, hæc paucitas exulis fortunæ conveniens est.* Quæ præterea in bello observari imprimis debeant, ostendit Lucianus. Præcipit verò, ut ne respiciamus ad partem unam, puta Romanos solùm, solosve Persas, sed ad utrosque. In acie item monet, ut ne oculos convertamus ad unum quempiam: nisi fortè is fuerit, aut Brasidas aliquis, qui de navi prosiliat, aut Demosthenes, qui descensum in terram prohibeat. Adhæc duces jubet intueri, & quomodo, ac quo consilio sic potiùs, quam aliter, aciem instruxerint; & quæ alia huc pertinent. Ubi verò ad manus jam deventum, monet, ut utramque partem velut trutinæ impositam spectemus, & quæ utrinque geruntur. Denique & autor est, ut cum fugientibus fugiamus, & fugientes item persequamur. Sunt autem hæc eo magis observanda, quia de pacis tempore pauca solent narrari: at bella, seditiones, conjurationes, penè omnem implent paginam. Ac propterea Cornelius Agrippa in suo de vanitate scientiarum libro a culpare historias non veretur, quasi quæ nihil (ut verbis ejus utar) *nisi magnos & furiosos latrones, famososque orbis prædones descripserint.* Quæ majoris ponderis forent, nisi etiam bella aliqua justa essent, quæ profectò pro latrociniis haberi minimè debent. Hujusmodi igitur scribere legereque decet: quòd ea res prudentiam imprimis augeat. Atque hinc quoque liquere arbitror, quid judicii ferri oporteat de istis Ludovici Vivis verbis lib. V. de tradendis disciplinis b: *Bella & prælia non accuratè persequenda, quæ* TANTÙM *instruunt animos ad nocendum, & vias ostendunt, quis invicem possimus lædere.* Nec enim TANTÙM instruunt ad nocendum, sed ad eos etiam, qui nocere volunt, cavendos. Quare ne audiendus quidem in eo, quod subjungit: *Notanda sunt* DUNTAXAT, ET LEVITER, *qui arma ceperint, qui utrimque duces, ubi congressum, qui victi, quid illis actum: nec aliter dicenda, vel legenda hæc, quàm latrocinia.* Illud verò cautiùs, cùm addit: *Ejusmodi revera sunt* PLERAQUE *horum omnia, nisi quæ fortè adversus latrones sunt suscepta. quod inter Christianos utinam non tam rarò usu eveniret.* Nam hic saltem PLERAQUE justa esse non diffitetur: cujusmodi sunt, ubi tria ista concurrunt, legitima indicentis auctoritas, caussa belli justa, ac propositum rectum. Siquidem principis est, non deserere populum suum, si injuria ei fiat: nec enim sine caussâ gladium portat c, cùm Dei sit minister: sed eo fine hunc accepit, ut domi forisque propulset ac vindicet injurias civibus illatas.

a *Cap 5.*

b *Tom. 2. operum pag. 507.*

c *Ad Rom. cap. 13.*

Eoque

Eoque omnia quidem tentare convenit, priusquam ad arma deveniatur: verùm, si hac viâ non processerit, armatâ etiam vi occurrere necessum erit, dummodo injuriæ illæ tanti sint, ut hacpropter ad arma venire cogamur. Hujusmodi tempus sit, quando quis terras nostras copiis suis invadere ac vastare non cessat. Et tamen tum quoque suscipi arma debent, non cupiditate nocendi, non dominandi libidine, non similes ob fines: sed propter commune bonum: hoc est, ut cives pacatè & tranquillè ex justitia ac pietate possint vivere. Qui verò, quale diximus, bellum damnant, Manichæorum hæresin renovant. Hi enim bella omnia execrabantur, etiam ea, quæ Moses gessit. Vide B. Augustinum lib. XXII. contra Faustum Manichæum cap. LXXIV, & aliquot sequentibus: aliqua item de bello justo apud eundem leges epist. V ad Marcellinum; & CCVII ad Bonifacium Comitem, ubi præclarè illud, *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas.* Adi etiam, si voles, Thomam Aquinatem secunda secundæ Quæst. XL. Art. I. Alexandrum ab Ales Part. III. Quæst. LXXVI. M. III. Henricum Gandavensem Quodlib. XV. Quæst. XVI. Gabrielem Biel in IV Sentent. Dist. XV. Quæst. IV. Sylvestrem Prier. in Summa, voce *Bellum.* atque alios, quos nominare longum esset. Nec tanti est, cùm ferè, quicquid dicunt, id hauserint ex iis Augustini locis, quæ antè indicavimus.

CAP. XIV.

Neglectu duorum historiæ luminum, Chronographiæ, & Geographiæ, (sub qua & Chorographiam, & Topographiam complector) magnas in historia tenebras oboriri. Hellanicum, & Fabium Pictorem, temporis fuisse negligentiores. Nonnunquam obiter adjici, siquid memoriâ dignum alibi eodem tempore factum sit. Cur Appianus pro locis historiam distinxerit. Etiam loci contentæ descriptionem necessariam esse, si absque ea res minus intelligatur. Posse & interdum, loci factâ mentione, addi, siquid olim admodum memorabile ibidem contigerit. Primordia urbium, ac gentium, multum fere incerti habere; eoque cautè hic agendum.

A Persona, atque actione, venio ad circumstantias rei. Quæ duæ sunt, locus, & tempus: quorum si alterutrum negligatur, magnæ tenebræ affunduntur historiæ. Idcirco, ut superiùs vidimus, Cicero *a* etiam in historia requirit, *ordinem temporum, & regionum descriptionem.* Græci vocant τὸ χρονικὸν, καὶ τοπικόν: quæ duo ad historiam pertinere, etiam Eustathius docet commentario in Dionysium περιήγητὴν *b*. Nam in eo dividi ait historiam in topicum, pragmaticum, chronicum, & genealogicum. Τὸ δὲ, inquit, παρὸν σύγγραμμα, ἱστορικὸν καλοῦσιν οἱ παλαιοί, συγκείμενον ἐκ τοπικοῦ, καὶ πραγματικοῦ, καὶ χρονικοῦ, καὶ γενεαλογικοῦ· εἰς ἃ διαιρεῖσθαι τὴν ἱστορίαν φασί. ἐκ μὲν τοπικοῦ, ὅτι ὁ πᾶς ἐνταῦθα τοῦ βιβλίου σκοπὸς, τόπων γῆς ἐστι περιήγησις. πραγματικοῦ δὲ, ἐν οἷς ἄλλα τέ τινα ἱστορεῖ, καὶ ἐθνῶν ἤθη ἐκτίθεται· χρονικοῦ δὲ, ὡς ὅτε καιροῦ μέμνηται, καθ' ὃν αὐτὸς ἤκμαζεν· ὅτι δηλαδὴ οὐκ ἐπὶ τῶν ὑπάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀνάκτων· γενεαλογικοῦ δὲ, οἷον ὅτε τοὺς Σαυρομάτας ἐξ Ἀμαζόνων εἶπε κατάγεσθαι, καὶ ἐκ δούλων τοὺς Ἐπιζεφυρίους Λοκρούς. hoc est, *Præsens verò opus, veteres appellant historicum, constans ex topico, pragmatico, chronico, & genealogico; in qua historiam dividi aiunt. Ex topico, cùm universi libri scopus sit orbis terrarum descriptio. Ex pragmatico, in quibus alia quædam enarrat, & populorum mores exponit. Ex chronico, cum temporis meminit, quo quid accidit; puta non modò sub quibus consulibus, sed etiam regibus. Ex genealogico, velut cum Sauromatas ait ab Amazonibus genus ducere, atque Locros, qui ad Zephyrum vergunt, à servis.* Ex quatuor istis, in quæ Eustathius historiam dividit, τὸ γενεαλογικὸν ad personam, τὸ πραγματικὸν ad actionem sive rem pertinet: τὸ χρονικὸν verò, καὶ τοπικὸν, hujus propriè sunt loci. Distinctè dicam de utroque.

a Lib. 2. de Orat.

b In prolegomenis de Dionysii genere, & præsenti poëmate.

Ordiar autem à tempore. De quo ita Tatianus oratione πρὸς Ἕλληνας *a*: Παρ' οἷς ἡ γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφή, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δυνατόν. Idcirco & B. Chrysostomus *b* comparat rationem temporum cum limitibus agrorum: quia ut absque his agri, ita sine illa res gestæ confunduntur. Optimo igitur jure Hellanicum reprehendit Thucydides: uti & Fabium Pictorem Dionysius Halicarnass. Neuter enim accuratam habuerat temporum rationem.

Temporis verò nomine ista complectimur, quibus consulibus, vel quo archonte, aliquid factum sit: item ecquid hieme acciderit, an vere, an aliâ anni parte; diu, an noctu; num tempore opportuno, quâ vitæ ætate, aliaque ejusce modi.

Imò interdum etiam licet adjungere, siquid memorabile eodem tempore aliis in terris contigerit. Nam etsi id vel nihil vel parum pertineat ad historiam præsentem: tamen varietas ea grata jucundaque esse solet. Exemplo esto Sallustianum hoc in Jugurtha: *Per idem tempus adversum Gallos ab ducibus nostris, Q. Capione, & M. Manlio, male pugnatum. quo metu Italia omnis contremuerat. Illique, & inde usque ad nostram memoriam Romani, sic habuerunt; alia omnia virtuti sua prona esse, cum Gallis pro salute, non pro gloria certare.* Sic Livius *c* aliqua narrat de bello Achaico adversus Messenen: non quidem caussam, sed eventum tantùm: *Cujus*, inquit, *belli caussam, & ordinem, si exponere velim; immemor sim propositi, quo statui, non ultrà attingere externa, nisi quà Romanis cohærerent rebus. Eventus memorabilis est.* Narrat deinde Philopœmenis mortem, funus, honoresque ei collatos: atque annum eum celebrem fuisse ait morte trium clarissimorum ducum, Annibalis, Philopœmenis, Scipionis. Similiter Justinus lib. V, cùm de captus a Lysandro Athenis egisset: *Insignis hic annus expugnatione Athenarum, & morte Darii, regis Persarum, & exilio Dionysii, Siciliæ tyranni, fuit.* Item lib. VI, cùm dixisset de pace ab Artaxerxe Græcis data, (quæ pax Antalcidæ vocatur) *Hic*, inquit, *annus non eo tantùm insignis fuit, quòd repente pax totâ Græciâ facta est: sed etiam eo, quòd eodem tempore urbs Roma à Gallis capta est.* Hæc de chronico.

De Topico autem videndum, num quid terrâ factum, an mari, quâ in regione, juxta quam civitatem, num in loco montano, an plano, & similia.

Quod si locus minùs vulgò fuerit notus, situm ejus exponi oportebit. Ita Africam in Jugurtha Sallustius describit: tum ut situs loci notus foret: tum etiam, ut constaret, qui in ea provincia amici, qui hostes fuissent. Et sanè tantum lucis accedit historiæ ex locorum notitia, ut Appianus propè omnes labores suos pro locorum diversitate distinxerit. Quomodo alia vocat Punica, sive Carthaginensia, alia Syriaca, alia Parthica, & ita fere in aliis, tum iis, quæ extant, tum quæ perierunt, ut ex Photio cognoscimus. Etiam Polybius dicere non veretur, præliorum descriptiones, similiaque, nisi natura loci declaretur, cæca effici. Ita enim loquitur. Atque hæc res satis ostendit, sæpe ne sufficere quidem, ut limites regionis, ac nobiliora ejus loca proponamus: sed opus esse, ut ne minuti quidem abjectique loci descriptionem refugiamus: ut si insidias in eo struxerit aliquis, vel saltem de eo sit deliberatum: quæ res omnino intelligi nequit, nisi sciatur, quàm idoneus ei rei fuerit locus. Exemplo esto Livius *d*. cujus hæc verba: *Tumulus erat inter castra Minutii, & Pœnorum: qui cum occupasset, haut dubie iniquiorem erat hosti locum facturus. Eum non tam capere sine certamine volebat Annibal, quamquam id opera pretium erat, quàm caussam certaminis cum Minucio, quem semper occursurum ad obsistendum satis sciebat, contrahere. Ager omnis medius erat primâ specie inutilis insidiatori, quia non modo sylvestre quicquam, sed ne vepribus quidem vestitum habebat, re ipsâ natus degendis insidiis, eo magis, quòd in nudâ valle nulla talis fraus timere poterat. Et erant in anfractibus cavæ rupes, ut quædam earum ducenos armatos possent capere.*

a Apud quos confusa & disturbata temporum ratio, illis nec historiæ veritas constare potest.

b Secunda homil. in Esa.

c Lib. 39.

d Lib. 22.

Nec

Nec insidiæ duntaxat, sed alia etiam ad istiusmodi locorum descriptionem præbere occasionem possunt. Ita Sallustius in conjuratione Catilinæ, cùm dixisset, Lentulum in carcerem à consule Cicerone esse deductum, addit illa, *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur, ubi paullulum escenderis ad lævam, circiter duodecim pedes humi depressus. eum muniunt undique parietes, atque insuper camera lapideis fornicibus juncta.* Isti descriptioni continuò subdit: *In eum locum demissus est Lentulus.*

Possumus quoque, si loci minùs clari mentio fiat, adjicere, siquid olim memorabile in eo contigerit. Nam & veterum id faciemus exemplo, & res ea, uti lucis, ita voluptatis non parum, adferet lectori. Livius lib. XXXIV: *Quinctius, satis jam omnibus paratis, profectus ab stativis, die altero ad Sellasiam super Oenunta fluvium pervenit: quo in loco Antigonus, Macedonum rex, cum Cleomene, Lacedæmoniorum tyranno signis collatis dimicâsse dicebatur.*

Similiter etiam in magis illustribus, ut urbium, & aliorum non ignobilium locorum descriptione, dicere aliquid licet, quod ad originem & primordia eorum pertineat. Nam hoc etiam ad historiæ dignitatem confert. Sed videndum, ne incerta pro certis adferamus. Pleraque enim illa commentitia esse solent: ut quæ de Judaicæ gentis origine Tacitus adfert. Quare omnino hic judicio opus est. Idem de initiis nationum dictum velim. Uti sunt, quæ Sallustius in Jugurtha narrat de gentibus, quæ initio Africam habuere. Nam ex Afrorum fide refert, Herculem in Hispania interiisse: exercitum verò ejus, qui ex variis gentibus compositus erat, in diversas esse terras delapsum: Persas autem, item Medos, atque Armenios, in proximam Africam navibus esse transvectos: Persas dedisse originem Numidis: et alveos navium inversos primitus iis pro tuguriis fuisse: atque inde esse, quòd adhuc agrestium Numidarum domus essent oblongæ, & incurvis lateribus tectæ, carinarum instar: Medis verò, postquam iis Libyes accessissent, nomen paullatim esse corruptum, ac pro Medis Mauros esse dictos. Hæc, atque alia ejusmodi, non multum à fabulis abesse videntur: saltem valde diversa ab iis sunt, quæ Græci scripsere. Iccirco ea narraturus Sallustius, cautè prius hunc in modum viam sibi munit: *Qui mortales initio Africam habuerint, quique postea accesserint, aut quomodo inter se permisti sint: quamquam ab ea fama, quæ plerosque obtinet, diversum est: tamen, uti ex libris Punicis, qui regis Hiempsalis dicebantur, interpretatum nobis est; utique, rem sese habere, cultores ejus terræ putant: quàm paucissimis dicam. cæterùm fides ejus rei penes auctores erit.*

Cùm verò in universa historia, tum imprimis in hujusmodi descriptionibus, brevitati studere oportet. Lucianum audiamus: Μάλιστα δὲ σωφρονητέον ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν, ἢ τειχῶν, ἢ ποταμῶν ἑρμηνείαις, ὡς μὴ δύναμιν λόγων ἀπειροκάλως παρεπιδείκνυσθαι δοκοίης, καὶ τὸ σαυτοῦ δρᾶν, παρεὶς τὴν ἱστορίαν· ἀλλ' ὀλίγον προσαψάμενος, τοῦ χρησίμου, καὶ σαφοῦς ἕνεκα, μεταβήσῃ, ἐκφυγὼν τὸν ἰξὸν τὸν ἐν τῷ πράγματι, καὶ τὴν τοιαύτην ἅπασαν λιχνείαν. *Imprimis verò tibi temperandum in descriptionibus montium, vel murorum, vel fluminum, ne vim orationis ineptè ostentare videaris, & omissa historia tuum ipsius negotium agere. Sed cùm illa paullùm attigeris, utilitatis & perspicuitatis tantùm gratiâ, mox inde digrediaris: evitato, quod in illa re est, glutino, & omnibus hujusmodi cupediis.*

Hujusmodi igitur rationem inire oportet in locorum descriptione: neutiquam verò imitandi sunt illi, qui ὑπ' ἀσθενείας a τῶν ἐν τοῖς χρησίμοις, ἢ ἀγνοίας τῶν λεκτέων, ἐπὶ τὰς τῶν χωρίων καὶ ἄντρων ἐκφράσεις τρέπονται; ut est apud Lucianum. Quales, cùm in multa præclarè gesta inciderint, similes esse ait famulis recens ditatis ex domini bonis, qui ignorant, quo pacto induere vestem conveniat, neque ut ex lege sit cœnandum: sed in mensam irruentes, quamvis appositæ sint gallinaceæ, suillæ, leporinæ carnes, tamen pulmento aliquo sic sese replent, ut propemodum rumpantur.

a Ob imbecillitatem, quæ utilia non possunt discernere, propterque ignorantiam dicendorum, ad locorum & antrorum descriptiones divertuntur.

CAP. XV.

Consilia, modum, eventum, necessariò referri debere: philosophi ac historici in isto discrimen: nec proximas solùm caussas, sed remotas etiam esse adducendas. Sallustius super eo defensus, quod de conjuratione Catilinæ dicturus, ab ipsis Urbis initiis ordiatur. Partis utriusque consilia esse adferenda: item omne id, quod nisi fuisset, res aliter evenire potuisset. Si caussa ignoretur, excogitari debere caussas verisimiles: sed cautione hac utendum esse, ut nequem iis impulsum dicamus, sed impulsum VIDERI. *Dionysii Halicarnassensis, Sempronii Asellionis, & Polybii judicium de historiis, quæ caussam, modum, eventum, negligunt.*

Supersunt narrationis partes eæ, quæ rem vel antecedunt, vel comitantur, vel consequuntur. Antecedunt consilia, eorumque caussæ. Ut non in philosopho solùm, sed etiam historiæ scriptore lectoreque locum habeat poetæ illud a, a Virg. 2. Georg.

Felix, qui potuit rerum cognoscere caussas.

Sed hoc inter eos discriminis est, quòd philosophus exquirit caussas rei universalis: historicus verò rei singularis, nempe actionum humanarum. Itaque hic videndum, quo fine quid factum sit: uti; nunquis eò spectârit, ut regnum occuparet, aut ut patriam liberaret, aut imperium augeret, aut barbaros compesceret, aut ut libidinem expleret, aut sese ulcisceretur; & similia.

Videndum autem, ne, quod à multis fieri solet, principium, caussam & prætextum, confundamus. Quæ optimè distinguit Polybius lib. III b. Verba ejus Latinè solùm b Pag. 162.
ponam: *Eorum qui res Hannibalis memoriæ prodiderunt, nonnulli cùm exponere caussas velient, ex quibus ortum est inter Carthaginenses ac Romanos bellum, primam hanc adsignant, quòd Saguntum Carthaginenses obsederint: alteram verò hanc, quod contra pacis leges amnem Iberum iidem transierint. Ego verò initia quidem belli ea fuisse, infitias non ierim, caussas exstitisse nequaquam concesserim. quin longe aliter res habet. Nisi quis putet, Alexandri transitum in Asiam, belli contra Persas caussam fuisse: & quòd Antiochus Demetriadem venisset cum classe, eius quod cum Romanis ab eo gestum. quum neutrum verum est, ac ne probabile quidem. Nam quis eam fuisse caussam existimet multorum, quæ partim Alexander antea, partim etiam Philippus, dum adhuc erat in vivis, effecerat, & ad bellum adversus Persas apparaverat? aut eorum, quæ similiter ante Antiochi adventum Ætoli ad bellum contra Romanos? Hoc verò dicere, hominum est, qui nunquam cogitarunt, quid discriminis sit, & quantum inter se distent, principium, caussa, & prætextus: quorum duo posteriora præcedunt rem universam: principium postremum est eorum, quæ diximus. Ego principia cujusque rei esse statuo, conatus primos, & eorum effectiones, quæ fuerint decreta: caussas verò, quæ judicia & deliberationes rerum antecedunt. cogitationes dico, effectus animorum, & ratiocinationes, quæ de iis suscipiuntur: per quas ad decernendum aliquid & suscipiendum venimus. Quod dico, clarius fiet ex sequentibus. Nam quæ veræ caussæ fuerint, undeque sit natum bellum contra Persas, quivis facilè intelliget. Prima earum est, Græcorum, qui cum Xenophonte erant, reditus e superioris Asiæ satrapiis: cùm quidem totam Asiam, hostium suorum sedem, pertranseuntibus ipsis, nemo repertus est barbarorum, qui prodire contrà, & se eis opponere auderet. Altera caussa est Agesilai, Lacedæmoniorum regis, transitus in Asiam: quando ille, nemine invento, cui satis animi aut virium esset ad prohibenda sua incepta, in medio conatu, propter tumultus in Græcia exortos, nullo edito opera pretio, coactus est redire. Ex his cùm de ignavia & socordia Persarum conjecturam fecisset Philippus, suam & Macedonum peritiam rei militaris non ignorans: cùm etiam ob oculos sibi posuisset magnitudinem ac decus præmiorum,*

quæ eo bello consecuturus esset: simul ac Græcorum omnium consentientem benevolentiam sibi conciliâsset: confestim eo prætextu utens, quasi Græcorum injurias à Persis acceptas omni studio ultum iret, impetum sumsit, ac consilium iniit gerendi belli, omniaque ad tantum inceptum necessaria apparare cœpit. Quamobrem belli contra Persas caussæ quidem censeri debent, quas primo loco posuimus: prætextus vero, quem secundo: principium autem Alexandri trajectio in Asiam. Sic etiam ejus, quod inter Antiochum & Romanos fuit, palam est, caussam debere statui indignationem Ætolorum. nam hi a Romanis spreti multis modis, ut quidem ipsis videbatur, circa exitum belli contra Philippum, non solum Antiochum acciverunt, ut ante dicebamus: sed etiam præ ira illo tempore concepta, quidvis facere ac pati sustinuerunt. at prætextus existimandus est liberatio Græcorum: ad quam Ætoli, singulas urbes cum Antiocho obeuntes, omnes vocabant. principium vero fuit Antiochi ad Demetriadem cum classe appulsus. Hæc Polybius. quæ & lucem majorem capiunt ex iis, quæ deinceps subdit de caussis belli Punici secundi.

Nec satis est, caussas rei proximas exponamus: sed sæpe adscendendum ad antiquiora tempora, unde cætera, tanquam à fonte, fluxerunt. Observat hoc Sallustius in Jugurthâ: ubi, ut Micipsæ consilia clariùs paterent, à bello Numantino ea repetit. Similiter egit in Catilina. Scio, propterea reprehendi a multis, quasi ambitiosè fecerit, dum, de Catilinâ dicturus, poetarum more historiam auspicatur à primis Urbis initiis. Sed nobilem historicum egregiè tuetur Julius Scaliger in suis de re Poetica libris *a*. Atque idem antea in Actio suo fecerat Jovianus. Huc autem redit utriusque defensio, debuisse Sallustium exponere prius, quo pacto urbs creverit; & quomodo paullatim ab antiquis moribus desciverit: ut ita ostenderet, corruptis Urbis moribus factum esse, ut Catilina de conjuratione ista cogitaret, & multos eâ in civitate inveniret, qui sceleris hujus participes esse vellent.

a Lib. 3. de re poët. cap. 96.

Ut verò consilia meliùs intelligantur, utile est, non unius solùm partis, sed adversæ etiam, rationes exponi. Multùm enim lucis ea res historiæ adfert. Ita videmus, ab eodem Sallustio in Catilina, & Cæsarem, & Catonem, diversa planè suadentes, induci. Ac Herodotus quoque refert, cujusmodi oratione Otanes suaserit popularem statum, Megabysus commendârit imperium optimatium, Darius verò hortatus sit ad unius dominatum.

Cæterùm consilia, ac caussæ eorum, satis intelligi non possunt, nisi sciamus, quæ sit Reip. forma, & quæ leges; item quæ vires ejus, qui bellici apparatus; quo ingenio, quibus moribus sit belli dux. Ac propterea hæc etiam ab historico debent exponi. Unde est, quòd Sallustius describit mores Catilinæ, & Senatus principum: quòd item Livius tanta cura nobis Hannibalis ingenium, institutionem, moresque depingat.

Quærat non injuriâ aliquis, quid fieri debeat, si res gesta sciatur, caussa ignoretur. Scio, sic interdum usu venire: sed tum circumferendus animus per omnia illa, quæ ad personæ naturam, & rei circumstantias pertinent. Nam inde illud saltem cognoscemus, quibus aliquem fuisse impulsum credibile sit. Eas igitur suspiciones nostras exponemus: non sic tamen, ut incerta adseramus pro certis: sed contenti erimus dicere, videri hæc vel ista in caussa fuisse, cur aliquis isthoc in animum induceret. Vel etiam, non satis de caussa constare, dicemus, aut quibus autoribus aliquid factum sit. Exemplo sit Livii hoc lib. XXX: *Annibal, si integer, quàm si victus peteret pacem, æquiora impetraturum posse ratus, nuntium ad Scipionem misit, ut colloquendi secum potestatem faceret. Id utrùm sua sponte fecerit, an publico consilio, neutrum cur adfirmem habeo.* Atque hæc de consiliis, & caussis.

Rem comitatur modus, ubi spectamus, numquid factum sit aperto Marte, an arte; alacriter, an timidè; sedulò, an segniter. atque ita in aliis. Quæ minimè præteriri debent. Nam vel paullùm variante modo rei gestæ; uti & [illegible] aliquâ; ferè aliter atque aliter evenire res solent. Quare malè suo munere funguntur illi, qui ea omittunt, quæ nisi fuissent, aliter res cadere potuisset.

Rem consequitur eventus: qui interdum præter omnem hominum opinionem sese habet, propter aliqua, quæ divinitus intercidunt.

Ex his satis cognoscimus, cur Tullius, uti suprà vidimus, tria hæc explicare jubeat, consilia, modum, eventum. Quod sedulò præstat Dionysius Halicarnassensis. Unde libro quinto sic scribit: Ἄλλος μὲν οὖν ἄν τις ἀποχρῆν ὑπέλαβεν, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὅτι &c. Quæ verba ita transtulit H. Stephanus: *Enimvero alius quispiam hoc satis esse putâsset, ipsum rei caput dicere, illum eos, qui secreta consilia inter se agitaverant, morte mulctâsse: tanquam rebus hujusmodi brevis declaratio sufficiat: at ego ipsum etiam modum, quo illi comprehensi fuerunt, memoriâ dignum ratus, statui minime silentio præterire: quippe qui considerem, historiarum lectores non satis ex iis utilitatis capere, si tantum, quis rerum exitus fuerit, intelligatur: sed eorum unumquemque postulare, ut sibi commemoretur, & cur, & quo singula modo acta fuerint, & mentem illorum, qui ea egerunt: nec non quæ divinitus intervenerunt: ac nihil non audire eorum, quæ res comitari consueverunt.* Illustrem quoque hac de re locum apud eundem habemus libro VII. ubi, cum egisset de seditione ea, quæ prima Romæ concitata fuit, in hunc modum scribit: Ἐμήκυνα δὲ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον, τὰ μὲν πάνυ θαυμάσας πῶς ἐπείσθησαν, &c. *Longior in narratione hac fui, nequis miretur, quomodo patricii tantam potestatem plebi tradere sustinuerint, cum neque cæsi, neque in exilium pulsi fuissent optimatum ulli, ut in aliquibus civitatibus evenit. Unusquisque enim, cum aliquid præter opinionem audit, caussam intelligere cupit: atque ex hac pendet fides, quam habet, res narrata. Considerabam itaque, futurum, ut longe, atque adeò planè a fide mea abhorreret oratio, si hoc solum dixissem, patricios potestate suâ plebi cessisse, &, cum possent gubernacula Reip. tradere optimatibus, potius rerum summam populi arbitrio commisisse: sed propter quas hæc patricii plebi concessissent caussas, omisissem: eoque omnes recensui.* Idem egregie hac de re disserit initio libri undecimi: *Quomodo*, inquit, (Romani Decemvirorum) *potestatem, quæ jam altas egerat radices*, (ex Rep.) *exstirpare aggressi fuerint, quorum virorum ductu libertatem recuperarint; ob quas caussas, quibusve occasionibus; re ab initio repetitâ narrare conabor. Talia enim discere, necessarium, & pulchrum esse existimo, cum omnibus, pene dixerim, hominibus; tum præcipuè vero iis, qui in contemplatione rerum ad philosophiam pertinentium, & in civilium negotiorum tractatione, versantur. Multis enim non satis, hoc solùm ex historia cognoscere, bello Persico, ut potissimum de eo loquar, Athenienses & Lacedæmonios victores fuisse duobus præliis navalibus, unoque terrestri, devicto barbaro, qui secum ducebat tricies centena hominum millia, cùm tamen ipsi cum sociorum auxiliis non essent plures, quam centum & decem hominum millia: hæc, inquam, ex historia cognoscere multis non sufficit; sed etiam cupiunt, loca, ubi res gestæ fuerunt, ex historia intelligere, & caussas audire, ob quas illa facinora admiranda, & omnem fidem superantia ediderint, & percontari, quinam fuerint tam barbarorum, quàm Græcorum exercituum duces: denique (ut ita dicam) quicquid in ipsis præliis gestum est, audire volunt.* Rationem verò hanc addit, Ἥδεται γὰρ ἡ διάνοια παντὸς ἀνθρώπου χειραγωγουμένη διὰ τῶν λόγων ἐπὶ τὰ ἔργα, καὶ μὴ μόνον ἀκούουσα τῶν λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τὰ πραττόμενα ὁρῶσα. *Cujusvis enim animus, dum verbis ad ipsas res quasi manu ducitur, & non solùm audit, quæ dicuntur, verum etiam videt, voluptate afficitur.* Mox quoque huic bellico exemplo subjungit alterum ex actionibus civilibus, quas πολιτικὰς πράξεις vocat: atque ait, ex accuratâ hac cognitione, non summam tantum voluptatem percipi; sed etiam fructum, cùm exempla ejusmodi prudentiam mire alant. Et sanè, si caussæ, consilia, modus, prætereantur; pueris quidem fabulæ narrentur, non historiæ scribantur.

ut

ut apud Agellium dicit Sempronius Asellio. Adstipulatur eidem Polybius lib. III; ἱστορίας γὰρ, inquit, ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ Διὰ τί, καὶ Πῶς, καὶ Τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερον εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δ' οὐ γίνεται. *Si quis historiæ ademat, Quare, Quomodo, Quem in finem, unumquodque actum sit, & numquid exitum habuerit rationi consentaneum: quicquid in illa reliquum fuerit, inanis erit ostentatio, non documentum.*

Cap. XVI.

De historia unius imperii. Quinque in ea res spectari oportere, &, quæ in singulis considerari debeant, ostenditur. Urbis, & imperii initium, differre. Similiter non eundem semper urbis esse finem, atque imperii. Ut Græcorum res paullatim ad summum honoris fastigium pervenerint, ac sensim retro ierint. Quibus modis a Græcis dicatur historia universalis, & quo pacto scribi ea debeat.

EGimus de historia rei gestæ unius: sequitur historia unius imperii. Quæ Dionysio Halicarn. lib. VII dicitur ἐπιχώριος ἱστορία. Nec enim ita solùm vocatur, quæ unius est regionis, sed etiam quæ unius est civitatis, aut loci. Hæc quomodo scribi debeat, magna ex parte cognoscitur ex iis, quæ diximus de ratione rei unius gestæ. Nam constat historia imperii ex multis partibus, quales descripsimus. Ut si res Græcorum narrandæ sint, describi oportet bellum non unum; sed & Marathonium, & Salaminium, & alia, in quibus ea observanda sunt, quæ antea diximus.

Sed præterea opus est, ut imperium consideremus universè, quatenus singulæ partes inter se nexum habent, & σῶμα sive corpus quoddam conficiunt.

Partes istæ, quas spectari convenit, sunt quinque, ortus imperii, incrementum, status, declinatio, & finis: quæ Græcis, ἀρχὴ, ἐπαύξησις, ἀκμὴ, παρακμὴ, καὶ φθορά.

Distinguere verò oportet inter initium urbis, & imperii. Raro enim initium idem est amborum, quia tum demum imperium habere urbs dicitur, quando sui est juris ac potestatis: ut quando habet potestatem propriis auspiciis bellum gerendi.

Itaque priusquam de initio imperii agamus, de urbis initio dicendum: ubi videndum, & à quo, & qua de caussa urbs sit condita. De priori interest scire, num à principe populi exstructa sit; an pluribus, qui potestate fuerint æquales. Nam pro isto variare etiam imperii ratio solet: quæ vel unius est potestas, vel paucorum, vel populi universi.

De altero in considerationem venit, quæ commoda spectarint, qui urbem exstruxere.

Ea verò respiciunt partim acquisitionem, partim conservationem illorum, quæ utilia sunt ad hanc vitam.

In acquisitione spectamus, tum quid domi nascatur, ubi consideramus agros fertiles, fluvios piscosos, & similia: tum quid aliunde commodè importetur, si domi minùs proveniat. Quantopere autem requiratur agri fertilitas, eo quòd populus frequens sine copia cibi vitam tueri non posset, cognoscere est ex historia nobili de Dinocrate, sive ut vocatur in inscriptione antiquæ Democrate architecto, pollicente se Athon montem ita efformaturum, ut haberet figuram regis Alexandri; ac manus læva amplecteretur amplissimæ civitatis mœnia; dextera autem pateram, quæ flumina ejus montis exciperet, inque mare effunderet. Cujus consilium non alia de caussa rejecit Alexander, quàm quia conspiceret, ut si colonia eò deduceretur, judicium suum improbaretur, quia esset civitas sine agris & eorum fructibus. Quare Dinocratem quidem secum retinuit: sed opera ejus usus est in urbe condenda Alexandria, loco magis idoneo, seu ea quæ agricultura, seu quæ mercatura præberet, spectarentur: quippe juxta Nilum ac mare. Vide Vitruvium præfat. lib. II.

In conservatione videmus, num vel loci naturâ, vel hominum vi custodire ac tueri nos nostraque possimus adversus pericula: ut inundationem, vim hostilem, atque alia.

Horum in condenda, & retinenda urbe ratio haberi solet. Uti fecit Arsaces, primus Parthorum rex, cùm Daram, sive Dasam, vel Dareum conderet. Quemadmodum his verbis docet Justinus lib. XLI: *Revocato*, inquit, *Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat, urbem quoque nomine Daram in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit: ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat; & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur: jam fontium ac silvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur.* Sanè qui in exstruendo non attendunt ad ista, imprudentes sunt: timidi autem, qui, periculo postea cognito, sedes meliores quærere non audent.

Est & cùm urbes in extero solo conduntur, ut regionem muniant. Hujus generis coloniæ Romanorum esse solent.

Refert etiam scire, num homines sponte urbem condiderint: an aliunde expulsi. Quomodo Teucer exul condidit in Cypro Salamina.

Interdum quoque urbes partim ab indigenis, partim ab exteris conduntur. Ita Lavinium a Latinis indigenis, & Trojanis advenis fuit exstructum.

Atque hæc de urbis initio. De quo & quædam non aspernanda habet Machiavellus Disput. de Repub. lib. I. cap. I. Postilla referemus, ut urbs paullatim indepta sit imperium: atque id partim opibus publicis ac privatis, quo refer reditus, & vectigalia, ac victum civium: partim legibus, prudentiaque eorum qui imperarent: ut qui non amari mallent, quàm metui vellent: partim etiam fortitudine, ac disciplina militari.

Hinc exponemus, ut iisdem artibus ad summum potentiæ atque honoris fastigium pervenerit. Nam quibus imperium comparatur, iisdem retinetur, atque augetur.

Excipit ista declinatio imperii. Caussæ verò, cur labefactetur, esse solent, vel luxuries, & alia civium vitia, vel seditiones, vel nimia externi principis potentia. Atque hæc etiam exitio imperio sunt. Est verò, cum intereat vel fame, & pestilentiâ, vel incendio, aut diluvio, vel terræmotu, quo integræ sæpe civitates sunt absorptæ.

Porrò interdum sit, ut urbis idem sit finis, atque imperii, ut accidit Trojanis, & Carthaginensibus. item Hierosolymis à Tito devictis. Interdum urbs manet, non imperium, ut Hierosolymis captis à Pompejo. Interdum urbs deleta, imperium mansit, sed aliò translatum. Quod contigit Jesolo, Heracleæ, & Medauco veteri, Italiæ civitatibus. Nam post earum ruinam imperium translatum fuit Rivaltum. Atque hæc, quæ de imperii unius historia diximus, pleniùs exponit Patricius dialogo VI de historiâ. Multum verò iis lucis accesserit ex Græcorum imperio. Nam nihil memorabile egerant à Trojanis temporibus, usque ad bellum, quod adversus Darium, & Xerxem gessere. Marathoniâ verò & Salaminiâ pugnâ ad summam pervenere potentiam. Mox dissidium inter Athenienses, & Lacedæmonios, conflavit bellum Peloponnesiacum, quod vires eorum ita distraxit, atque attrivit, ut Philippus, Macedoniæ rex, occasione ea utendum sibi ratus, Græcorum invaserit imperium. Huic successit filius Alexander, qui Persiam, aliaque orientis regna, paterno imperio adjecit. Eo defuncto, præfecti exercitus imperium inter se divisere. Sed mutuis dissensionibus & bellis, cùm illorum, tum eorum qui istis successere, & Græcia, & quæcunque Alexandri virtute parta erant, Romanorum in potestatem venerunt. Hæc quæ breviter nos diximus, paucis item, [illegible] paullo tamen fusiùs, etiam Zosimus narrat initio libri primi. Ubi & observat, ut Romanorum res creverint, posteaque declinarint. Atque hæc de historia particulari, sive, ut Polybius a vocat, τῆ κατὰ μέρος ἱστορία. a Lib. I.

Proximum erat, ut traderemus, quomodo historia omnis ævi ab origine mundi usque ad nostra tempora scribi debeat. Item quæ non omnis quidem est ævi, attamen orbis est universi, vel nobilissimorum orbis imperiorum:

ut cùm narrandum, quæ annis aliquot, vel etiam seculis, per orbem universum, vel gentes maximè celebres, contigerunt. Polybio *a* vocatur ἡ τῶν καθόλου πραγμάτων σύνταξις. Dionysio Halicarnass. lib. v. est κοινὴ ἱστορία. cui opponitur ἐπιχώριος, quæ uni est loco adstricta. Quomodo verò ἡ κοινὴ ἱστορία scribi debeat, cognoscere est ex iis, quæ hactenus de unius rei gestæ, atque unius imperii historia diximus. Nam ut ex multis unius rei gestæ historiis conflatur historia imperii totius: ita ex multis universi imperii historiis componitur historia universalis. Quicquid verò peculiaris hìc artificii est, id ad dispositionem pertinet: de quâ dicemus suo loco. Quodsi quis scire etiam volet, quanta hujus κοινῆς ἱστορίας utilitas sit; videat, quæ fusè initio bibliothecæ suæ disserit Diodorus Siculus.

a Lib. 1.

Cap. XVII.

De vitiis, seu historia unius hominis. Utrùm etiam privatorum vita scribi debeant, si doctrinâ, vel arte aliquâ excelluerint. In vitis privatorum, privatam duntaxat; in iis, qui publicos honores gessere, & publicam, & privatam vitam spectari. Aliter de utroque horum agere, qui vitas scribunt; aliter, qui annales condunt. Bonorum vitas, duplici; improborum, uno tantùm nomine prodesse. In vitis solum exponi, quæ sciri interest. Junii Cordi peccatum in hoc geminum. Duplex via scribentium vitas.

Vidimus de historia totius corporis, & variis ejus formis: ut quæ vel omnis est ævi, vel integri imperii, vel solùm unius belli, aut conjurationis. Superest historia unius hominis.

In hac duo spectare oportet: quorum vitas scribere conveniat, & quomodo id fieri debeat.

De priori illud satis est apertum, tum virorum, tum mulierum vitas scribi posse; quos virtus, aut honor, illustri in loco collocaverit; vel etiam facinora fœda nobiles fecerint. Illud verò in controversia est, an præter eos, qui gesserint publicos honores, ac sago, aut togâ, multum Reip. emolumenti attulerint, aut damni dederint, etiam describi oporteat vitas hominum privatorum: ut pictorum, sculptorum, grammaticorum, rhetorum, philosophorum, & similium. In dubium illud vocat Patricius dialogo de Historia octavo. Sed scimus, Tranquillum non minùs de grammaticis, rhetoribus, ac poëtis scripsisse, quam de duodecim Cæsaribus. Et philosophorum vitas scripsit Laërtius, uti sophistarum, Philostratus, atque Eunapius. Ac multos etiam alios, qui hodie non exstent, superiùs *a* commemoravimus. Adhæc si Reip. refert, præclaros esse philosophos, poëtas, rhetoras, quis dubitet, quin Reip. intersit, eorum vitas ad posteros propagari, quò istorum exemplo ad simile studium alii excitentur?

a Cap. 7.

Sic igitur statuo, duplex esse eorum genus, qui vitas scripsere: alios enim hominum privatorum, alios autem principum vitas composuisse. Inter quos hoc interest, quòd priores privatæ tantùm vitæ conducunt: posteriores & privatæ, & publicæ. Nam duo hæc in principum vitis spectantur, *qualis quisque fuerit imperio, & interior ac familiaris vita*, ut verbis utar Suetonii. Posterius hoc respondet τῷ ἠθικῷ, prius τῷ πολιτικῷ. Cæterùm in priori etiam differunt vitarum scriptores ab annalium conditoribus. Nam hi præcipuè spectant Rempublicam: ea verò, quæ ad privatam pertinent vitam, tantùm per occasionem delibant. Liquet hoc ex Tacito, Dione, Herodiano, Ammiano, & aliis. At vitarum scriptores imprimis exponunt vitam singulorum privatam: ea, quæ publica sunt, per occasionem attingunt, atque, ut Græci dicerent, κατ᾿ ἐπακολούθημα. Quod satis ostendunt Tranquillus, Lampridius, cæterique, qui Cæsarum vitas scripsere.

Quamquam autem non bonorum tantùm, sed sceleratorum etiam vitas posteritati prodi expediat: multùm tamen interest, illas potiùs scribi, quàm has. Nam bonorum exempla non solùm cognitione boni nos instruunt: sed etiam ad imitandum excitant. At non pauci sunt, quos malorum artes nescire præstaret. Atqui, ut Plinius verè ait, parum abest a docente, qui narrat. Hactenus de iis, quorum vitæ scribi debent.

Altera quæstio erat, de modo, quo id fieri convenit. Ubi imprimis meminisse ejus oportet, quod superiùs dicebamus, materiem, circa quam historia versatur, non esse quævis, quæ homines egere, sed τὰ ἀξιόλογα, ac memoriâ digna. Quare nec in Vitis quævis exponemus: sed ea duntaxat, quæ prælustria sunt, atque ejusmodi, ut ea nota esse publici intersit. Ac propterea etiam à Julio Capitolino *a* reprehenditur *Junius Cordus, asserens, se minima* *a In Opilio*
quæque persecuturum, quasi vel de Trajano, aut Pio, aut *Macrino.*
Marco sciendum sit, quoties processerit, quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit: quæ ille omnia exequendo mythistorias replevit talia scribendo; cum omnino rerum vilium, aut nulla scribenda sint, aut nimis pauca; si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt, ut ex iis cætera colligantur.

Hac ipsa de caussa non facilè eorum vita scribenda est, qui nihil memoratu dignum egere. In quo idem Cordus peccavit. Nam, ut ibidem Capitolinus ait, *studium ei fuit eorum imperatorum vitas edere, quos obscuriores videbat. Qui non multùm profecit. Nam & pauca reperit, & indigna memoratu.* Quare non temerè aliorum vitæ scribendæ, quam qui rebus gestis, vel ingenii monumentis, vel re alia, suo ævo fuere illustres. Quodsi qui solâ imperii amplitudine commendentur, hos non est quòd stylo nostro dignemur.

Bifariam verò vitæ scribi solent; *per tempora, vel per species*, ut Tranquillus in Augusti vita loquitur. Hoc est, vel temporum gradus servandi; vel generum sequimur distributionem, nullâ temporis habitâ ratione.

Posterioris exemplum sit, si, quæ Spartianus scripsit, revoces ad tria hæc capita; publicè gesta, peregrinationes, & cæteram vitam privatam.

In posteriori genere per eadem capita eundum, per quæ oratores procedunt in genere demonstrativo: ut sunt; genus, patria, ingenium, indoles, forma, opes, educatio, mores, studium virtutis & sapientiæ, amici, vitæ genus, pietas; prudenter, justè, fortiter, moderatè dicta, vel facta; honores, conjugium, liberi, mors, fama, & siqua hujusmodi alia: de quibus in Oratoriis Institutionibus, ac Partitionibus satis dictum nobis.

Interim cavendum, ne ex historica vitæ narratione faciamus elogium, aut vituperationem: quæ plurimùm ab historia differre, ex Luciano superiùs ostendimus.

Ut verò meliùs perspiciatur modus, quo vitæ scribi debent, exemplum capere possumus ex Cornelio Nepote, a quo Attici vitam elegantissimè scriptam habemus. Uti & Imperatorum vitas, quas fallò tribuunt Æmilio Probo. Nepoti adde Tranquilli illa, quæ exstant. E Græcis virorum principum vitas nobis reliquit divinus Plutarchus: philosophorum, Laërtius: Demonactis, Lucianus: Apollonii Tyanæi, Philostratus secundus, primi, qui singularum iconum edidit librum, ex filia nepos. Nec prætereundus Philostratus tertius, secundi ex fratre nepos, qui sophistarum vitas libris duobus complexus fuit: uti nec Eunapius, qui & ipse de sui ævi sophistis librum scripsit planè luculentum, nisi quâ parte favet Platonicorum istius ævi magiæ, Christianæ verò religioni omnino iniquior est.

Cap. XVIII.

De judicio historico. Franciscus Patricius refellitur. Judicium ferri non debere, nisi probè omnia circumspexeris. Quo pacto institui debeat, Sallustii, Liviique locis aliquot ostensum. Pertinere eò, ut de vita cujusque dicamus, qualis fuerit. Si hic peccandum est, satius esse, ut de malis bene, quàm ut de bonis malè sentiamus. In more esse, ut post vitæ historiam adjiciatur funebris laudatiuncula. Refelluntur, qui laudationes putant ab histo-

historia esse alienas. Interim in laudando modum esse servandum. Sallustius eo reprehensus, quod maligne laudet, fuse ampleque vituperet. Laudatiuncula historica, & oratoris encomii discrimen ex Agathia, ac Luciano; & unde Tullio lux. Joviani Pontani, & alterius, sententia expensa. An historici etiam sit affectus movere, obiter quæsitum.

QUæ hactenus diximus, propriè ad τὴν κατὰ μέρος διήγησιν, sive narrationem præcipuè institutam pertinent. Sed præter eam tria alia sunt, ex quibus historiæ corpus componatur; judicium, conciones, & digressiones.

Judicium appello, quo historicus post rem narratam adfert sententiam suam.

Neque hanc partem neglexit Tullius in secundo de Oratore. Jubet enim, *de consiliis significari, quid scriptor probet.* Quod verò de consiliis ait Tullius, idem in cæteris locum habet. Ita Curtius lib. IX, cùm quædam ambiguæ fidei de canibus venaticis in Sophite regione narrâsset, continuò subdit: *Equidem plura transcribo, quàm credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito; nec subducere, quæ accepi.*

Verùm, inquiunt nonnulli, præjudicium ea res adferet lectori. Minimè verò. Nam & quisquis legit historiam, secum tacitus judicat: expedit verò ut, ubi ad narrationis finem devenerit, suum cum historici judicio conferat. Nec tamen est, quod dicunt, ita narrationis filum abrumpi. Nam leviculum hoc incommodum abunde compensatur majori emolumento, quod ex judicio isthoc consequimur. Neque movere debet, quòd Xenophon ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς *a* id neglexerit. Nam uti caussam habuit, cur eo opere judicio supersederet: ita alio in opere judicium adhibet: nempe illo, quod Cyri ἀναβάσεως *b* inscribitur. Quod verò Cæsarem quoque negant judicium suum interponere: id levis est momenti. Nam commentarios is, non historiam scripsit.

a Libb. de rebus Græcor.
b Adscensus sive expeditio in Asiam.

Atque ista clarè etiam refellunt Franciscum Patricium, qui dialogo X. hanc historiæ legem facit, ut tantùm res gestas narret; non item, vel caussas rerum scrutetur, vel judicium suum interponat. Nempe quia hoc philosophi esse putet, non historici munus. Itaque ne Polybium quidem perstringere veretur, quòd subinde, rebus narratis, philosophi instar de iis dissêrat. Sed nobis potior est Polybii auctoritas, præsertim quæ ratione adeò validâ sit subnixa. Est enim historia, ut non semel dictum, philosophia exemplis constans. Hæc philosophiæ, & historiæ affinitas, ac conjunctio, facit, ut philosopho præcepta sua liceat historicorum exemplis illustrare: & vicissim historicus possit facta quædam ad philosophorum præcepta expendere. Loquor verò de historiâ justâ. Neque enim in commentariis ista exigi debent. Longeque minus ἐν χρονολογημένοις. Ubi satis est, capita rerum gestarum referri, & temporibus suis accommodari.

Interea agnoscimus, interdum usu venire, ut etiam in justa ac legitima historia judicio satius sit supersedere. Ut si singula non satis sint nobis explorata. Nam pendet judicium ab omnibus circumstantiis, quarum vel una si ignoretur, judicare de re minimè possumus. Quod etiam Ulpiani judicium est l. injuriam, v. §. idem. ff. de injuriis.

In rebus verò minimè incertis planè judicium apponemus: sed quasi obiter, atque ut plurimùm paucis. Qua in re exemplo esse possit Sallustius. Nam cùm improba Catilinæ consilia, omnemque conjurationis apparatum, luculentè narrâsset: judicium suum his verbis apponit: *Ea tempestate mihi imperium populi Romani multo maxime miserabile visum est. cui cum ad occasum ab ortu Solis omnia domita armis parerent; domi otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant, affluerent: fuere tamen cives, qui seque, & rempub. obstinatis animis perditum irent. Namque, duobus Senati decretis, ex tanta multitudine, neque præmio inductus conjurationem patefecerat, neque ex castris Catilinæ quisquam omnium discesserat. Tanta vis morbi, atque uti tabes, plerosque civium animos invaserat.* Et in Jugurtha, cùm captum à Mario montem saxeum mediocri castello, ubi regis erant thesauri, retulisset, addit: *Sic Forte correcta Marii temeritas gloriam ex culpa invenit.* Similiter Livius *a*, cùm narrâsset eruptionem ad Nolam à Marcello factam: *Ingens*, inquit, *eo die res, ac nescio, an maxima illo bello gesta sit. Non vinci enim ab Annibale vincentibus difficilius fuit, quàm postea vincere.* a Lib. 23.

Sæpe etiam expedit, judicium apponamus, non ut nostri unius, sed tanquam sapientium commune. Pondus enim ea res addit orationi. Exemplo esto Livius *b*, cùm explicaret desidiam Annibalici exercitus ad Capuam: *Majus*, ait, *id peccatum ducis apud peritos artium militarium habetur, quàm quòd non ex Cannensi acie protenus ad urbem Romam duxisset exercitum. Illa enim cunctatio distulisse modo victoriam videri potuit: hic error vires ademisse ad vincendum.* b Lib. 23.

Cæterùm ad judicium meliùs ferendum plurimùm valet, si etiam, ut Ciceronis *c* utar verbis, *explicentur hominum ipsorum non solùm res gestæ, sed etiam, qui famâ ac nomine excellant, de cujusque vita ac natura.* Præcipit idem Dionysius Halicarn. lib. v. cùm ait; Πάντως μάλιστα (H. Stephanus legit πάντων μάλιστα, vel πάντως μᾶλλον) τοῦτο νομίζω προσήκειν τοῖς γράφουσιν ἱστορίας, μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις τῶν ἐπισήμων ἡγεμόνων διεξιέναι, μηδ' εἴ τι πολίτευμα καλὸν καὶ σωτήριον ταῖς πόλεσιν ἀπεδείξαντο ἐξευρόντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς βίους αὐτῶν, εἰ μέτριοι, καὶ σώφρονες, καὶ μένοντες ἐπὶ τοῖς πατρίοις ἔθεσι καὶ πολιτεύμασι διετέλεσαν, ἐπιδεικνύναι. hoc est; *Inprimis existimo convenire iis, qui historias scribunt, ut non modo exponant res ab insignibus Imperatoribus in militiâ gestas, & siquid præclarum, ac reip. administrationi salutare, invenerunt: sed insuper, ut vitas eorum, num moderati ac temperantes, moribusque patriorum atque institutionum observantes fuerint, ostendant.* Itaque & in historia locum habent laudes, quas quisque meritus est. Sunt enim pars judicii; quod inter præcipuas est historiæ virtutes. Solùm videndum, ne in laudationibus istis negligamus τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον *d*, quorum imprimis se προνοεῖσθαι *e*, idem Dionysius in procemio ait. Negligitur verò utrumque, si vel probos vituperemus, vel improbos laudemus. Neutrum historico convenit: qui neque cum Xenophonte Cyrum, regem justitiâ minimè commendabilem, optimi ac justissimi principis statuet exemplar: neque cum Marone univiram ac castissimam Didonem depinget, ut parum pudicam. Et tamen, si alterutro peccandum est, leviùs delinquit, qui virum malum celebrat ab egregiis virtutibus: quàm qui probis vitia fallò affingit. Nam posterius qui facit, alienam lædit existimationem: at non alterius violat famam, qui fallò prædicat alicujus virtutes. Nisi fortè certamen fuerit probo cum improbo. Tum enim laudatio improbi in præjudicium ejus verget, qui ei in vita fuerit adversatus. Altera etiam caussa accedit, quia probi hominis argumentum esse solet, omnia in meliorem partem interpretari. Nam quisque alios ex sese metiri solet: unde fit, ut qui probis ipse moribus est, idem alios similes esse facilè in animum inducat: improbus verò, etiam dum res in incerto est, esse alios improbos existimet, eoque omnia rapiat in deteriorem partem.

c Lib. 2. de Orat.
d Veritatem & æquitatem.
e Curam gerere.

Quæritur porrò, ubi historicus apponere judicium debeat. Verbo id jam antè indicavimus: nempe post res narratas. Imprimis verò facere id veteres solent, postquam excellentis ducis obitum retulerunt. Hinc Brutidius Niger apud M. Senecam Suasoria VI, vel, ut alii distinguunt, VII: *Quoties magni alicujus mors ab historicis narrata est, toties ferè totius consummatio vitæ, & quasi funebris laudatio redditur.*

Keckermannus tamen in suo de historia opere laudationes in totum repudiat: partim quia illas rhetoris, non historici esse putet: partim quia, si eum audimus, in historia etiam superfluæ sint. *Nam*, inquit, *ipsa narratio satis superque prudenti lectori laudabit aut vituperabit factorum auctores.* Sed facilè utrique argumento obviam itur. Nam

rhetor, & historicus, multa quidem habent communia: sed nec considerandi, nec tractandi ratio convenit. Neque supervacaneum est, quod judicium imbecilliorum firmat, benefactis & malefactis cujusque mercedem suam rependit, aliosque ad virtutem inflammat, à vitiis absterret.

Sed tamen à nonnullis modum ea in re minimè teneri, satis ostendunt, quæ Seneca subjungit, post verba illa, quæ paullo ante citabamus: *Hoc*, inquit, *semel atque iterum a Thucydide factum. idem in paucissimis personis usurpatum à Sallustio. Livius benignius omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt.* Ubi, Sallustium in laudando parcum fuisse, non minùs verè dicit, quàm ejus in verbis parcimoniam laudat Appuleius *a*: sed in vituperando tamen parcus minimè fuit. Nam *homo nequam*, ut eum Lactantius *b* vocat, sed *gravissimus aliena luxuria objurgator & censor*, ut de eo loquitur Macrobius *c*, tum in Catalinariâ, tum in Jugurthinâ, usque adeò multus est in insectando, ut interdum oratio ejus propiùs ad invectivam in mores populi Romani, quàm ad historiam accedere videatur. Idem de Theopompo dictum velim, quem Lucianus *d* ait adeo vehementer atque acerbe vituperare, ut videatur κατηγορεῖν *e* μᾶλλον, ἢ ἱστορεῖν τὰ πεπραγμένα.

a In Apolog.
b Lib. 2. de falsa relig. cap. 13.
c Lib. 3. Saturn. cap 15.
d Lib. de scrib. hist.
e Accusare magis, quàm historiam scribere.

Nec tamen in vituperando solùm, sed etiam in laudando modus tenendus est. quod idem Lucianus indicat his verbis: Οὐ τοῦτο φημι, ὡς οὐχὶ καὶ ἐπαινετέον ἐν ἱστορίᾳ ἐνίοτε, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι ἐπαινετέον, καὶ μέτρον ἐπακτέον τῷ πράγματι, τὸ μὴ ἐπαχθὲς τοῖς ὕστερον ἀναγνωσομένοις αὐτά. *Non hoc dico, quasi non laudandum in historia quandoque sit: sed suo loco & tempore laudandum, modumque rebus adhibendum esse censeo, nequâ molestiâ afficiantur ii, qui in posterum eadem hæc aliquando legent.* Nempe aliud omnino est laudatiuncula historica, aliud laudatio oratoria. Quæ jure distinguit Agathias operis sui præfatione, ubi inter alia; Καί τοι ἐγκωμίῳ μόνῳ προσήκειν αἱ ταῦτα δεινοί φασι, τὰ προσόντα ὁτῳοῦν ἀγαθὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἐξαίρειν. ἱστορία δὲ ἐπαινεῖν μὲν καὶ οὐδὲ αὐτὴ εὖ τι δεδρακότας οὐ πάμπαν ἀναίνεται· οὐ μὴν τοῦτό γε σκοπὸν εἶναι καὶ γνώρισμα ἔχειν ἐθέλει. ἀλλ' εἴ πως ἡ τῶν πράξεων ἀπεργασία ἔπαινον ἢ ψόγον ἐπάγει, οὐ βιάζεσθαι αὐτῇ θέμις, οὐδὲ μεταποικίλλειν τὰ γεγενημένα. *Atqui periti harum rerum auctores soli encomio convenire ajunt, bona, quibus quisque præditus est, verbis exaggerare, atque extollere. Historia vero, tametsi ne ipsa quidem à laudatione eorum, qui præclari aliquid gesserunt, prorsus abhorret: hunc tamen scopum argumentumque sibi præfixum habere nolle, existimo. Sed sicubi factorum effectus laudem aut dedecus conciliat, vim facere historiæ non licet, neque res ipsas palliare fucareque oportet.* Hæc Agathias: quæ tamen in suâ ineptissimâ interpretatione, ut alia multa, planè præteriit Christophorus Persona.

Ex his verò Agathiæ verbis eadem cognoscimus, caussam, cur oratorium encomium non conveniat historiæ, non hanc solùm esse, quòd historicus paucis laudet, orator fusè id agat: verum imprimis, quia qui in laudes amplè excurrit, difficulter se tenet intra limites veritatis. Hinc Cicero epist. XIX. lib. I. ad Att. *Quamquam non* ἐγκωμιαστικὰ *sunt, sed* ἱστορικὰ, *quæ scribimus.* Sed pluribus hac de re præcipit Lucianus his verbis: Καὶ πρῶτόν γε ἐκεῖνο, ἡλίκον ἁμαρτάνουσιν, ἐπισκοπήσωμεν. Ἀμελήσαντες γὰρ οἱ πολλοὶ αὐτῶν τοῦ ἱστορεῖν τὰ γεγενημένα, τοῖς ἐπαίνοις ἀρχόντων καὶ στρατηγῶν ἐνδιατρίβουσι· τοὺς μὲν οἰκείους, ἐς ὕψος ἐπαίροντες, τοὺς πολεμίους δὲ, πέρα τοῦ μετρίου καταρριπτοῦντες, ἀγνοοῦντες ὡς οὐ στενῷ τῷ ἰσθμῷ διώρισται καὶ διατετείχισται ἡ ἱστορία πρὸς τὸ ἐγκώμιον. ἀλλά τι μέγα τεῖχος ἐν μέσῳ ἐστὶν αὐτῶν, καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν, ἐστὶ πρὸς ἄλληλα. εἴ γε τῷ μὲν ἐγκωμιάζοντι μόνου ἑνὸς μέλει, ὁπωσοῦν ἐπαινέσαι καὶ εὐφρᾶναι τὸν ἐπαινούμενον· καὶ εἰ ψευσαμένῳ ὑπάρχει τυχεῖν τοῦ τέλους, ὀλίγον ἂν φροντίσειεν. ἡ δὲ οὐκ ἄν τι ψεῦδος ἐμπεσὸν ἡ ἱστορία οὐδ' ἀκαριαῖον ἀνάσχοιτο, οὐ μᾶλλον, ἢ τὴν ἀρτηρίαν ἰατρῶν παῖδές φασι τὴν τραχεῖαν παραδέξασθαι ἄν τι ἐς αὐτὴν καταποθέν. *Ac primum quidem illud, quantum peccent, consideremus. Nam plerique ipsorum, neglecto eo, ut rem ipsam, perinde ut gesta est, exponant, in laudibus imperatorum, & ducum, immorantur, suos quidem in cælum extollentes, contra autem hostes ultra modum deprimentes: ignari videlicet, quòd non angusto aliquo isthmo divisæ & intersepta sint historia & encomium: sed magno quodam muro per medium eunte distincta, & musicorum illud,* BIS PER OMNES CHORDAS, *inter se distent. Siquidem ille, qui encomium scribit, hoc unum spectat, ut quibuscunque modis possit, eum, quem laudandum suscepit, extollat atque oblectet: ac etiamsi per mendacium forte id consequatur, quo tendit, parum id curat. At contra historia nihil falsum inferri sibi, ne pauxillum quidem, permittit; non magis quàm arteriam dicunt medicorum filii, eam quæ aspera vocatur, quicquam potus, aut cibi, in se recipere.*

Ex his satis liquet, neutiquam eorum probari sententiam posse, qui historiam definiunt *a*, rerum gestarum cum laude aut vituperatione narrationem. Nam oratoria quidem laudatio in historia locum non habet: ut verò ἁπλῶς laudemus, licet quidem, dum suo loco, & tempore, & cum modo fiat: sed tamen non est de historiæ ἴδιον, ut constat ex iis, quæ de ejus natura superiùs diximus. Cautè itaque etiam accipi debent, quæ doctissimus Jovianus Pontanus in Actio suo scribit: *Illud*, inquit, *rerum scriptori servandum maxime, atque in tota rerum serie, ut pro locis, rebus, occasionibus, judicio ipse personam induat, ut laudet, condemnet, admiretur, deprimat, misereatur, nunc rideat humanos casus, nunc deploret: demum meminerit, demonstrativo in dicendi genere se versari, ac cùm laudandi, tum vituperandi onus à se esse susceptum.* Ubi in altero etiam vix ausim assentire. Ait, historici munus esse, legentium animos ad commiserationem movere. At quanto aliter Polybius! qui muliebre id putat atque effœminatum: neque Philarchum reprehendere eo nomine veretur. Et sanè tragœdiæ id propositum, non historiæ: quæ immane quantum distant. Tamen non videtur vitiosum, si res adeo sit miserabilis, ut animus cohibere se minùs possit, quin in affectum hunc erumpat. Cujus rei exemplum non unum in Livio habemus: ut cùm alibi, tum in Albæ ruinis *b*. Nam quid ad misericordiam movendam aptius dici potuit Livianis istis? *Inter hæc jam præmissi Albam erant equites, qui multitudinem traducerent Romam. legiones deinde ductæ ad diruendam urbem. quæ, ubi intravere portas, non quidem fuit tumultus ille, nec pavor, qualis captarum esse urbium solet, cum, effractis portis, stratisve ariete muris, aut arce vi captâ, clamor hostilis, & cursus per urbem armatorum, omnia ferro flammaque miscet: sed silentium triste, ac tacita mæstitia, ita defixit omnium animos, ut præ metu obliti quid relinquerent, quid secum ferrent, deficiente consilio, rogitantesque alii alios, nunc in liminibus starent, nunc errabundi domos suas, ultimum illas visuri, pervagarentur. Ut verò jam equitum clamor exire jubentium instabat; jam fragor tectorum, quæ diruebantur, ultimis urbis partibus audiebatur; pulvisque ex distantibus locis ortus, velut nube inducta, omnia impleverat: raptim, quibus quisque poterat, elatis, cùm larem ac penates, tectaque in quibus natus quisque educatusque esset, relinquentes exirent: jam continens agmen migrantium impleverat vias: & conspectus aliorum mutua miseratione integrabat lacrimas: vocesque etiam miserabiles exaudiebantur, mulierum præcipue, cùm obsessa ab armatis templa augusta præterirent, ac velut captos relinquerent deos. Egressis urbem Albanis, Romanus passim publica privataque omnia tecta adæquat solo: unaque hora quadringentorum annorum opus, quibus Alba steterat, excidio ac ruinis dedit.* Hactenus Livius, graphicè omnino, & oratorium planè in modum: adeo ut vel rigidum aliquem Zenona, vel Catonem, possint commovere: iis verò, quibus mollior animus, vel lacrimas excutere valeant. Sed orationem hujusmodi παθητικὴν locum in historia non habere, nisi in atroci aliqua, ac publica calamitate: satis ex iis liquet, quæ antea diximus.

a Uti Cornel. Agrippa lib. de vanit. scient.
b Lib. 1.

CAP. XIX.

De sententiis ostensum, quales in historia habeant locum, & quomodò, & quatenus usurpanda: ac Liviusne eâ parte potius imitandus, an Sallustius.

AD judicium historicum, de quo proximè egimus, etiam pertinent γνῶμαι sive sententiæ. Nam iis utitur historicus, quando judicium suum explanat: sive id fiat, ut ratio eorum adferatur, quæ dicta sunt; sive ut epiphonematis loco fungantur. Sententias verò appello, non eas tantum, quibus exponitur, quid in vita fieri debeat; sed etiam quid fiat: quomodo & Cornificius usurpat in Rhetoricis ad Herenn. Conveniunt autem historiæ non quævis sententiæ, sed graves & severæ: quales non sunt, quæ elegantes quidem sunt, sed humiles. Etiamsi verò aliunde promuntur: tamen ita ab historico debent adferri, ut domi natæ, non foris arcessitæ, videantur. Etiam Petronii illud haut temere negligendum: *Curandum est, ne sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ, sed intexto a vestibus colore niteant.* Nempe jam Petronii ævo, & oratores, & historici, ita eas affectabant, ut condensatione earum laboraret oratio. Damnat id quoque Fabius lib. IX. cap. V. *Lumina præcipue in clausulis posita sententias vocamus. Quæ minus crebra apud antiquos nostra temporibus modo carent.* Antiquos igitur, ut Fabius hoc loco monet, imitabitur, non orator tantum, sed etiam historicus noster: ne forte audire cogatur illud B. Hieronymi ad Pammachium, *More puerorum argutas sententiolas in clausulis struis.* Quanquam nec antiquorum omnes unam viam institerunt. Frequens enim earum usus est Thucydidi, Polybio, ac Sallustio: parcus admodum Dionysio, & Cæsari. Mediam verò viam Livius tenet. Hicne verò, an ille, vel iste, sequendus sit nobis, præcepto tradi nequit: imò nec omnia omnes possumus, ac propterea suo se quisque pede metiri, ac genium suum sequi debet. Interim etiam considerare oportet, utrùm commentarios, an justam, & legitimam historiam scribamus: in illis vix sententiis opus: in hac magis requiruntur: non sic tamen, ut Sallustium potiùs sequi necesse habeamus, quàm Livium. Nam sententiosum illud scribendi genus plus quidem prodest, & afficit, imprimis viros graves, ac prudentes: sed non propterea ita scribere cogimur, cùm id non sit de historiæ natura: quod negare non possumus, dummodo historiam consideremus *b*, ἄχρι ἂν ἓν μόνον ἔχῃ ὡς ἴδιον ἐπιτελὲς, λέγω δὲ τὴν τῆς ἀληθείας δήλωσιν. Eoque, ut dixi, spectandum cuique, quid humeri ferre valeant, & quò natura trahatur. Atque hæc de sententiis, & universe de judicio dicta sunto.

a Al. intexto.

b Lucian. de scr. hist.

c Quatenus propriam duntaxat perfectionem habet, veritatis dico patefactionem.

CAP. XX.

De concionibus, contra Francisci Patricii, & Pauli Beni opinionem, ostenditur, habere eas in historia locum: nec ratione id solùm evincitur, sed etiam Herodoti, Thucydidis, Xenophontis, & aliorum Græcorum auctoritate. Cratippum in historia conciones damnâsse. Unde fit, quòd in solo octavo Thucydidis libro nonnulla sint conciones. Dionysium, cùm in Rhetoricis damnat eos, qui historiæ conciones inserunt, vel non quasvis conciones intelligere, vel opus illud scripsisse ante Antiquitates Romanas, ubi ipse eas frequentat. Diodorus Siculus adversus Bodinum defenditur. Diodori illustris locus de recto concionum usu.

NUnc veniamus ad conciones. Ubi primùm excutienda nobis πολυθρύλλητος quæstio, an eæ in historia habeant locum. Nam neque olim defuere, qui id negarent, ut postea dicemus: & multi hoc seculo pedibus in eam sententiam eunt: eosque inter Franciscus Patricius lib. X. de historia: Paullus Benius itidem in suis de historia libris: & Barthius Adversariorum lib. LX, ubi commentatur in B. Augustini lib. I. de Civ. Dei cap. V: nec alias admittit orationes in historia, quam exceptas a notariis: cæteras ad ostentationem eloquentiæ inseri non dubitat dicere. Quare planè veniam mihi dari postulo, si paullo fusius hac de re agere videar, quam instituti ratio requirere alioqui videatur. Et tamen non dicam omnia, quæ dici possunt. Nam uberrim hac de re egit Ubertus Folieta: uti & Sebastianus Maccius. Ego illa imprimis persequar, quæ illi vel prætereerunt, vel tantùm attigere.

Qui in contraria sententia sunt, illi ajunt, orationes, quas historicus fingit, repugnare veritati, quam is potissimùm sibi propositam habet. Et hoc ita esse, contendunt, quòd, seu verba, seu rem spectes, non eadem dixerint illi, qui ista dixisse dicuntur. Livium enim, non Scipionem modò, ac Fabium, sed ipsum Romulum, Sabinas mulieres, Horatii patrem, Brutum, Canulejum, & alios, eo modo loquentes inducit, quo Augusti ævo sermones suos cædebant. Atqui veteres illos non candido, & terso adeò sermone, sed horridiore omnino, usos esse, extra omnem controversiam est.

Præterea historici, ne sententiam quidem si spectes, cùm eandem concionem referunt, per omnia conveniunt. Quod nemo negaverit, qui orationem Veturiæ, sive, ut aliis vocatur, Volumniæ ad Coriolanum filium, quæ apud Dionysium Halicarn. *a* exstat, contulerit cum ea, quæ est apud Livium *b*, & utramque cum illa, quæ est apud Plutarchum *c*. Cujus varietatis non alia est caussa, quàm quia more poëtarum considerarint τὰ καθόλου, sive universum genus: quomodo dissimili modo Ulyssem in Philoctete suo describunt Æschylus, Sophocles, Euripides. Nempe quia non eodem modo conceperunt animo naturam, atque indolem hominis callidi ac prudentis. At, quemadmodum Aristoteles ait in libro de re poëtica, eo differunt historicus, & poëta, quòd hic magis singula, ille magis universum genus consideret. Quippe qui non tam attendat, quid dictum factumve sit, quam quid fieri vel dici convenerit ab tali homine, qualis erat, quem describit.

a Lib. 8. Antiquit. Roman. pag. 521.

b Lib. 2.

c In Coriolano.

Adhæc, ajunt, orationes facere, ut *historia fiat atque dicatur*: quod Ramundi Lulli judicium est lib. V. de oratione cap. IV. ubi & in Livio hoc *poeticum & fictum* appellat.

Sed facilè istis occurritur. Nec enim historicus jurat in aliena verba: sed ei satis est, si rem fideliter referat. Quare etsi historicus res gestas haut aliter narrare debeat, quam acciderunt: sermones tamen hominum non necesse habet, narrare, quemadmodum habiti fuere: nam hoc quidem plurimùm fieri nequit: verùm sat est, ut referat eo modo, quo si rem spectes, loqui debere, quoque eos locutos esse, verisimile est. Imò, si vel historicus nactus sit orationes, prout eas notarii exceperunt, necesse tamen erit, ut cæteræ historiæ stylo accommodentur, ne dictio sit hybrida, ac dissimilis sui. Nec fiat historia orationibus insertis, quia pars & ipsa historiæ sunt. Nec poëtica sunt figmenta, quia orationes verè habitæ, & in eam mentem.

Ostendunt hæc, quàm infirmis nitantur argumentis, qui conciones putant historiæ repugnare. Nunc illud addamus, tantum abesse, ut historia ab iis abhorreat, ut eas omnino requirat. Siquidem ex illis, quæ superiùs diximus, satis liquet, in historiis vel imprimis requiri rerum caussas. Atqui conciones inter eas non infimum tenent locum. Unde Dionysius Halicarnassensis lib. VII, cùm egisset de seditione plebis adversus Senatum, ait, mirari se, multos tantopere occupari in prælio aliquo describendo, aut loci natura, aut genere armaturæ, & aliis, quæ alterutris victoriæ caussa fuerunt: at non item orationes memoriæ prodere, per quas præter opinionem res maximæ contigerunt, planeque admirandæ.

Nec ratione solùm hæc sententia nixa est, sed etiam auctoritate totius pene antiquitatis. Non jam dicam, Lucianum scribere, licere historico in concionibus ῥητορεῦσαι: Tullium item in secundo de Oratore propterea imprimis velle, maximè esse oratoris, historiam scribere. Ipsos potius historicos, testes maximè locupletes, adducam.

Et unde potiùs ordiar, quàm ab Herodoto, historiæ patre, scriptore omnium eorum, quorum opera solutâ oratione extant, antiquissimo? Apud eum lib. I. habemus orationem Sandanidis Lydi, quâ Crœso bellum dissuadet adversus Cappadocas: Cyri, quâ Persas ad defectionem sollicitat: Massagetarum legati, cùm Cyrus in eorum terras exercitum ducere vellet: Crœsi suadentis, ut Cyrus potiùs in Massagetarum solum copias duceret, quàm eos in suo exspectaret. Item lib. III orationem, quam Periandri, Corinthiorum regis, filia ad Lycophronem fratrem habuit, ut Corcyrâ Corinthum rediret: præterea orationem Cambysis, interemtum a se fratrem Smerdin confitentis, & amicos incitantis ad ulciscendum magum Smerdim, hominem Medum, qui imperium occuparat: item orationem Darii, qui sex proceres Persicos accendebat ad maturandam Smerdis cædem: adhæc Otanis pro imperio populari, Megabyzi pro optimatum statu, Darii pro unius dominatu: item Mæandrii post obitum Polycratis, Samiorum tyranni, libertatem populo restituentis. Variæ etiam sunt orationes libri quarti. ut Cois Mitylenæi, legati Scythici; Scytharum; Indathyrsi Scytharum regis. Libro quinto item Aristagoræ Milesiorum tyranni, Lacedæmoniorum, Sosiclis Corinthii, Histiæi. Lib. VI, Persarum, Dionysii ducis Phocæi, Leutychidis, Miltiadis. Lib. VII, Xerxis ad proceres, cùm de bello Græcis inferendo cogitaret: Mardonii, expeditionem adversus Græcos suadentis: Artabani eam dissuadentis: item plures aliæ, tum Xerxis, tum Artabani: duæ item Demarati, & aliæ aliorum. Lib. VIII, cum aliæ, tum illa Alexandri Macedonis, Xerxis legati, quâ suadebat Atheniensibus, ut cum Persis societatem, ac fœdus inirent: item Lacedæmoniorum, quâ eosdem monebant, ut ne à communi societate, ac defensione Græciæ, deficerent: insuper Atheniensium una, quâ Alexandro, legato Persico; altera, quâ Lacedæmoniis respondent. Ac denique lib. IX, cùm aliæ aliquot, tum illa Tegeatarum de honoratiori loco in bello cum Atheniensibus contendentium: & Atheniensium, quâ Tegeatis respondent.

Cæterum Herodotus quidem conciones (ut Marcellinus in Thucydidæ vita ait) δι᾽ ὀλίγων ἐποίησε λόγους, ὡς προσωποποιΐας μᾶλλον, ἤπερ δημηγορίας. At accuratas conciones, ac perfectas, primus, quemadmodum ab eodem Marcellino refertur, Thucydides scripsit. Ac libro quidem primo apud eum habemus contrarias Corcyrensium & Corinthiorum orationes: quibus utrique societatem, atque auxilium Atheniensium petunt. Item Peloponnesensium ad Athenienses, quâ postulant, ut aut Corcyrenses adversus Corinthios bello juvare desistant, aut se hostes adversus Peloponnesenses profiteantur: item Atheniensium, quâ respondent Peloponnesensibus. Adhæc Corinthiorum, quâ adhortati Lacedæmonios, ut Atheniensibus quamprimum bellum inferrent: Atheniensium, quâ Corcyrensibus respondent: Archidami, Spartanorum regis, Lacedæmoniis suis suadentis, ut ne propter Megarensium, Corinthiorum, & aliorum querelas, statim Atheniensibus bellum inferrent, sed prius cum iis per legatos agere vellent: item Sthenelaidæ, Ephororum unius, quâ auctor est, ut quamprimum adversus Athenienses bellum decernatur. Insuper Corinthiorum altera, quâ Lacedæmonios ad suscipiendum bellum vehementiùs accendunt: ac denique Periclis, quâ Atheniensibus suadet, ut potiùs bellum eligant, quàm duras adeo conditiones sibi ab imperiosis Lacedæmoniis præscribi patiantur. Similiter sex sequentibus libris variorum conciones refert. Solus octavus earum est expers. Atque hinc patrocinium suæ olim quæsiere sententiæ Cratippus ac Dionysius *b*: quorum sententia erat, orationes in historiis οὐ μόνον ταῖς πράξεσιν ἐμποδὼν γεγενῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀκούουσιν *c*: atque addebant, Thucydidem propterea ἐν *d* τοῖς τελευταίοις τῆς ἱστορίας μηδεμίαν τάξαι ῥητορείαν, πολλῶν μὲν κατὰ τὴν Ἰωνίαν γενομένων, πολλῶν δ᾽ ἐν ταῖς Ἀθήναις, ὅσα διὰ λόγων καὶ δημηγοριῶν ἐπράχθη. Sed in isto quidem, Cratippo, & Dionysio facilè assentio, orationes crebras, longas, intempestivas, rebus impedimentum adferre, ac præterea auditori creare molestiam: sed de quibusvis orationibus id verum non est: quemadmodum in eo etiam ratio illos fugit, quòd Thucydidem putant extremo libro conciones neglexisse, quia aliter hac de re tum judicaret, quàm fecisset, cùm priora scriberet. Neque enim hoc, judicio fecit, sed imbecillitate ac morbo coactus: quippe qui, dum in scribendo octavo est, vivendi fecerit finem: eoque extremam operis partem imperfectam reliquerit: quemadmodum superiùs *a* ex Marcellino dicebamus.

a Paucorum fecit verborum, & personarum fictionibus, quam concionibus, similiores.
b Judicio de historia Thucydid. ad Æl. Tuberon.
c Non solùm rebus ipsis esse impedimento, sed & auditoribus esse permolestas
d Nullas in ultima historiæ parte orationes addidisse, etsi multa tum in Ionia, tum Athenis contigissent, quæ orationum concionumque interventu acta sint.
a Cap. 9.

Itaque jure optimo, qui postea consecuti sunt, non octavum Thucydidis, de quo multi, an Thucydidis esset, dubitarunt, sed priores illos imitari voluerunt. Fecit hoc Xenophon, qui in opere de Cyri pædia varias conciones habet: ut illas, Chrysantæ, Pheraulæ, Assyriorum regis, Cyaxaris, Cambysis: & multo plurimas ipsius Cyri: atque inter alias illam, quam *b* ad proceres habuit de ratione conservandi augendique imperii, quod pepererat: item *c* quam morti vicinus habuit ad Cambysen & Tanaoxarem filios, quo eos ad fraternam concordiam hortaretur. Nec in ficto solùm argumento id fecit, sed etiam in libris de expeditione Cyri: ubi orationes recenset Clearchi, Tissaphernis, Hieronymi, ac suas imprimis. Ut illam *d*, quâ, belli ducibus a Tissapherne perfidè interemtis, consolatur milites, & ad animi magnitudinem excitat: item quâ *e* petit a Seuthe, ut stipendia promissa militibus persolvat: atque alias hujus generis. Similiter egit in libris de rebus gestis Græcorum. Ut cùm *f* Critias Theramenem perfidiæ ac proditionis accusat: ac Theramenes ad ea respondet: item *g* cum civis Sicyonius defendit se, quòd Euphronem occiderit: ut nihil dicam de orationibus Callicratidæ, Euryptolemi, Thrasybuli, Cleocriti, & multorum aliorum.

b Extremo lib. 7.
c Lib. 8.
d Lib. 3. de Cyri exped.
e Lib. 7.
f Lib. 2. de rebus gest. Græc.
g Lib. 7.

Qui verò Polybium à concionibus abstinuisse existimant, hoc ostendunt, se planè hospites esse in gravissimo illo scriptore. Sunt enim apud eum non paucæ, aliæ quidem obliquæ, aliæ verò directæ, aut mixtæ. Obliqua est illa Hannibalis, quâ *h*, postquam Alpes superasset, milites suos, exemplo prius animatos, vehementiùs accendit. Obliqua etiam est illa P. Cornelii ad milites hortatio, quæ Hannibalis orationem excepit. Obliqua item Agelai *i* Naupactii adhortatio ad regem Philippum. Sed directa est, quam Annibal *k* habuit ante Cannensem pugnam. Item oratio Chlæneæ *l* Ætoli, gentis suæ nomine ad Lacedæmonios legati, quâ in Philippum, Persei patrem, invehitur, ac universam Macedonicorum regum domum. Item, quæ hanc continuò excipit, oratio Lycisci Acarnanis, suæ gentis ad eosdem Lacedæmonios legati, quâ Philippum ac reges Macedonas adversus Chlæneam defendit, ac Spartanos hortatur ad concordiam, & societatem cum Græcis cæteris, ob periculum imminens à Romanis. Directa quoque est illa *m* universæ Græciæ nomine habita ad Ætolos, quâ eos hortatur orator, ut bellum cum Philippo rege gerere desinant, ac sibi caveant a Romanorum consiliis, qui & Græcis reliquis libertatem, & sibi salutem inviderent. Item Peuliæ *n*, quâ Ptolomæi Philopatoris filium, post patris excessum, populo commendavit. Similiter T. Quinctii *o*, milites hortantis ad fortiter pugnandum adversus Philippum. Mixta verò est L. Æmilii *p*, quâ suos ad strenuè dimicandum animat: & Annibalis *q*, quam habuit ante prælium Cannense: & Scipionis *r* ad seditiosos milites: item altera Annibalis *s* in Africam revocati, habita ad Scipionem: & Scipionis, quâ Annibali respondit: & Eumenis *t* regis, de urbibus Asiaticis libertate donandis. Quæ omnes obliquè incipiunt, sed directè postea procedunt.

h Lib. 3.
i Lib. 5.
k Lib. 3.
l Lib. 9.
m Lib. 11.
n Lib. 15.
o Lib. 17.
p Lib. 3.
q Ibid.
r Lib. 11.
s Ibid.
t In excerptis legationum.

Sed enim, dicet aliquis, refugit conciones Dionysius Halicarnass. Minimè verò, modò ex libris Antiquitatum Romanarum judicium ferre lubet. Nam centenas in iis orationes lego: imò lib. VII. disertum ait, inseri orationes eas historiis debere, quæ in controversiis habitæ sunt. Nec interim diffiteor, eum epistola ad Tuberonem improbare conciones, idque præeunte Cratippo, ut antea diximus. Unde Sebastianus Maccius *u* scribere non dubitat,

u Lib. 2. de histor. cap. 28.

Dio-

Dionysium propriis suis armis convinci: damnare orationes in alios: ipsum tamen tam obliquas, & mixtas, quàm etiam directas, passim frequentare. Verùm, qui hoc in Dionysio reprehendunt, minimè cogitant, eum priùs, ac fortasse juvenem etiamnum, libros Rhetoricos edidisse: postea ætate, & judicio grandiorem, historias scripsisse. Nam cui verisimile fiat, quo tempore in historia Thucydidem imitaretur, eodem in Rhetoricis reprehendisse scriptorem florentissimum? Quare vel hoc dicendum, quod diximus: vel statuere oportet, non quasvis reprehendisse conciones, sed eas duntaxat, quæ frequentes nimis essent, aut justam excederent magnitudinem, aut non suo loco adhiberentur.

Sanè hæc Diodori Siculi mens fuit: quem cùm Bodinus in methodo historiæ suæ reprehendit, quasi in leges suas peccet ipse, conciones historiæ inserendo, planè assecutus non est mentem Diodori. Nam solùm eos damnare se ait, qui *a* εἰς ἱστορίας ὑπερμήκεις δημηγορίας παρεμβάλλουσιν *b*, quique utuntur πυκναῖς ῥητορείαις *c*. Ac rationem geminam addit, quia tales, & narrationis cursum interrumpant, & lectorem in historiæ cognitione morentur. Venustè etiam ait, eos προσθήκην ποιεῖσθαι τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς δημηγορίας *d*. Quasi eos dicat τὸ ἔργον πάρεργον, καὶ τὸ πάρεργον ἔργον facere. Quæ cùm dixisset, mox, ubi conciones habeant locum, & quem in iis modum servare conveniat, ostendit. Locus paullo prolixior est, sed tamen mirè illustris, quem iccirco integrum, sed Latinè duntaxat, ne longiores simus, apponemus. *Qui*, inquit, *prolixas nimis conciones historiis inserciunt, aut crebris declamationibus utuntur, eos non injuriâ quis reprehendat. Præterquam enim, quòd continuam narrationis seriem intempestivâ orationum introductione interrumpunt; etiam illos, qui cupidè ac studiosè expetunt rerum cognitionem, remorantur. At enimvero, quos suam dicendo facultatem ostentare juvat, iis seorsum conciones publicas, & sermones à legatis habitos; laudationes item, ac vituperationes; atque id genus alia, componere licet. Nam qui, styli moderatione adhibitâ, separatim utrumque argumentum elaborarint, non præter rationem utroque tractationis genere laudem promerentur. Jam verò occurrunt, qui, in Rhetoricis ornamentis nimiis, totam historiam velut appendicem concionum fecere. Atqui non mala duntaxat scriptio molesta est: sed hoc etiam, quod, licet in cæteris scopus attingi videatur, à convenienti tamen locorum & temporum ordine aberretur. Propterea qui id genus scripta legunt, partim artificiosas illas orationes, etiamsi maximè apposita videantur, transiliunt: partim prolixitate & intempestivâ scriptoris diligentiâ lassati, prorsum à lectione desistunt. Nam historia natura simplex est, & inter se cohærens, adeoque corpori animato similis: cujus pars avulsa gratiam illam animalem deperdit. Contrà quod debitam habet compositionem, suo commodè loco observatur, & totius descriptionis cohærentiâ jucundam & perspicuam exhibet lectionem. Nec tamen artificium Rhetoricum usquequaque repudiatum omnino ex historia profligamus. Nam quia varietate historia exornari debet: quibusdam in locis hujusmodi orationes adoptari necessum est. Et hac opportunitate ne me quidem privatum velim. Itaque si circumstantia legati, aut consiliarii, aut id genus aliorum, orationem expetunt: qui tum ad certamen non animosè descenderit, etiam ipse culpandus fuerit. Rationes enim non paucas quis invenerit, quare sæpenumero Rhetoricus ornatus sit adhibendus. Nam de multis dextrè ac præclarè dictis per negligentiam hautquaquam prætereunda sunt memoratu digna, & quæ conjunctam cum historia utilitatem habent. Aut ubi res magnificæ fuerint, atque splendida; concedendum minimè, ut à magnitudine argumenti oratio superari videatur. Est etiam ubi præter exspectationem aliquid evenit, ut ad dissolvendum intricatæ rationis nodum accommodatis instituto verbis uti cogamur. Verùm de hisce nobis dicta hactenus sufficiant.* Hæc satis ostendunt, Diodorum neutiquam omne concionum genus improbare; sed intempestivas, prolixas, crebras.

a *Initio lib. 20.*
b *Prolixas nimis conciones historiis inserciunt.*
c *Crebris declamationibus.*
d *Appendicem concionum facere totam historiam.*

A Diodoro ad alios accedamus. Sanè Philo libro de legatione suâ ad Caium, qui totus ferè historia est, infert orationem, quam honoratissimi Judæorum ad præsidem Petronium habuere supplices, cùm is Caligulæ statuam templo vellet inferre. Ut & longam Agrippæ epistolam ad Caium pro gente Judaica.

Apud Josephum quoque complures conciones habemus. Ut lib. II de bello Judaico est oratio Agrippæ ad Judæos, quâ eos dehortatur à bello adversus Romanos. Lib. III est oratio Josephi, quâ socios dehortatur, ne manus sibi ipsis afferrent. Lib. VII est oratio Titi ad Judæos, quâ eorum pertinaciam accusat. Nec expers earum est Judaicarum antiquitatum opus. Nam, ut cæteras mittam, lib. XVI Alexander, Herodis filius, de insidiis se purgat, quarum accusatus erat à fratre Antipatro.

Arrianus quoque, ut in aliis Xenophontem imitatur, (unde & alter Xenophon dictus fuit) ita hac quoque in parte ejus sequitur exemplum. Itaque lib. II recenset orationem Alexandri ad milites, cùm apud Issum esset pugnandum: quamquam hæc quidem obliqua est tota. Sed directa est illa, qua docet, quanti intersit Tyrum capi, priusquam aliis bellum inferant. Item lib. III obliqua est, quam habuit ad Arbelam pugnaturus. At directa illa lib. IV, qua Callisthenes Anaxarcho adversatur de adoratione Alexandri. Est & directa lib. V. quam Acaphis, Nyssæorum rex, habuit ad Alexandrum. Item oratio Alexandri Magni ad exercitum Macedonicum, cùm hic minaretur se militiam deserturum, si rex minùs idoneos dimitteret: item oratio Cœni, Polemocratis filii, veterani ducis, quâ Alexandrum rogat, ut bonâ cum ejus veniâ exercitui domum liceat reverti. Item lib. VII est oratio Alexandri ad Macedonas tumultuantes, ac à sacramento postulantes absolvi. item Callinis oratiuncula, quam ad Alexandrum pro Macedonibus habuit.

Nec prætereundus nobis Appianus Alexandrinus, alienorum ille quidem laborum fucus, ut meritò à magno viro *a* appellatur; sed scriptor utilis tamen, præsertim post deperditos non paucos eorum, quos exscribere solet. In ejus Punicis habemus orationem legatorum Carthaginensium ad Consules Romanos, quâ de pace tractant. Item Hannonis Gillæ, qua impetrare conatur à Romanis, ut ne Carthaginem exscindere velint. Adhæc eam, qua Censorinus ad Gillæ verba respondet. Similiter lib. II. de bello civili est oratio Bruti ad populum, quâ cædem Cæsaris defendit. Præterea lib. III. est oratio Octavii ad Antonium consulem, qua de Cæsaris nece conqueritur, & actis eam secutis. Item quam Cicero in Senatu habuit, cùm Salvius Tribunus Pl. intercessione suâ impediisset, quo minùs Antonius hostis judicaretur.

a *Joseph. Scalig. animad. Euseb. pag 163. edit. pr.*

Veniamus ad Dionem Cassium. Apud quem, lib. XLIV historiæ Romanæ, legitur oratio Ciceronis in Senatu, quâ suasit, ut perpetuâ oblivione injuriæ omnes, quibus partes se mutuò affecerant, abolerentur. Item M. Antonii funebris, qua Julium Cæsarem laudavit. Item lib. XLV. oratio Ciceronis in Senatu contra Antonium. Insuper lib. XLVI. maledica illa Q. Fusii Caleni, qua Ciceroni respondet pro Antonio. Lib. L. est Antonii ad milites suos oratio: item Octavii Cæsaris ad suos. Lib. LII. oratio Agrippæ ad Cæsarem, quâ eum hortatur, ut principatum deponat, ac populo Romano arma, provincias, ac potestatem omnem restituat: adhæc oratio Mæcenatis, quâ suadet, ut retineat imperium. Lib. LIII. oratio Augusti, quâ se imperium deponere velle significat. Lib. LVI. oratio ejusdem quâ laudat conjuges ac conjugium: item altera ejus, quâ cælibes ac cælibatum exagitat. Item oratio Tiberii in funere Augusti.

Nec concionibus abstinuit Herodianus. Siquidem lib. I. legere est orationem M. Antonini imperatoris ad amicos, quâ filium iis commendat: orationem Commodi ad milites, quâ hoc agit, ut imperator ab iis salutetur: Pompejani

ad Commodum, dissuadentis, ne, relictâ Istri ripâ, Romam se conferret: Fadillæ ad Commodum fratrem de seditione à Cleandro excitatâ. Lib. II. orationem Læti, Præfecti prætorio, qua militibus, mortuo Commodo, Pertinacem commendat: Pertinacis gratias agentis ob imperium sibi delatum: alteram Pertinacis ad prætorianos, cùm nudis gladiis accurrissent, ut imperatorem suum interimerent: orationem Nigri ad exercitum, quâ animos ejus tentabat, ut, num imperium sibi offerre vellet, cognosceret: orationem Alexandri Severi ad milites, quâ ostendit, Romano imperio debere succurri, & id, se duce, facile fore exercitui Pæonico: alteram ejus, quâ relegat milites eos, qui Pertinacem interemerant, & Juliano imperium addixerant. Sequentibus quoque libris habemus orationes Severi, Caracallæ, Macrini, Alexandri Mammeæ filii, Maximini, & Maximi, Imperatorum.

Idem de Procopio dicere possum: qui Romanorum, & barbarorum orationes plurimas habet. Ac eò majoris à nobis fieri debet, quia non tantùm eas mirâ elegantiâ tractavit: sed etiam sententiam eorum, quæ dicta essent, optimâ fide exprimere potuit, cùm individuus fuerit Bellisarii comes, ut multis interfuisse concionibus verisimile sit. Sed de Græcis historicis finem faciamus.

Cap. XXI.

Etiam Latinis historicis usurpatissimas esse conciones, multis comprobatur exemplis. De Cæsare falli, qui eas refugisse tradiderunt. Sallustius Liviusque defensi adversus Trogum Pompejum. Quando concionibus locus sit, ostensum. Jovium in his modum non tenere: nec tamen adeò in culpa esse, quàm multis videtur. Viro docto responsum de oratione Habraymi Bassæ apud Jovium. Nec conciones solùm, sed epistolas etiam inseri historiis. Non requiri in iis, ut verba scriptoris reserventur. Scipionis Gentilis, & Christophori Colleri sententia refellitur.

VEnio ad Latinos. Quorum agmen ducet Crispus Sallustius, Romanæ historiæ princeps. In cujus Catilinaria est oratio Catilinæ, quâ in abdita ædium parte, eos, quos consilii sui participes habuit, hortatur, ut sese, quem admodum loquitur ipse, in libertatem vindicare vellent: item legatorum C. Manlii ad Q. Martium regem: item Cæsaris, quâ suasit, ut ne Catilinæ socii afficerentur morte, sed bona eorum publicarentur; ipsi in vinculis per municipia haberentur, quæ maximè opibus valerent: item M. Porcii Catonis, qua auctor fuit, ut de confessis, sicut de manifestis rerum capitalium, supplicium sumeretur: adhæc alia Catilinæ ad milites, cùm statuisset cum Antonio confligere.

In Jugurthina itidem habemus orationem Micipsæ ad Jugurtham, Adherbalis ad Senatum Romanum, C. Memmii ad Quirites, Marii ad eosdem, Syllæ ad Bocchum regem, & Bocchi ad Syllam.

Etiam ex deperditis Historiarum libris supersunt oratio Lepidi conf. ad pop. Rom. quamque Philippus habuit in Senatu, & C. Cottæ consulis ad populum, & Marci Tribuni Plebis, ad eundem.

Sed litem nobis intendunt de Caio Julio Cæsare: quem refugisse conciones ajunt. Sanè verum si dicerent, parum tamen efficerent: neque enim ille historiam justam, sed commentarios duntaxat scripsit. Nunc autem tantùm abest, ut verum dicant, ut nihil à vero sit magis alienum. Pleræque tamen conciones ejus sunt obliquæ: ut lib. I. de bello Gallico illa legatorum Helveticorum apud Cæsarem: item Diviconis, qui legationis princeps erat. Lib. II, Divitiaci pro Æduis. Itidem lib. IV. obliquè orant legati Germanorum apud Cæs. Lib. V. Ambiorix similiter orat. Lib. VII. Vercingetorix, item Æduorum legati, & Cæsar ipse apud milites. Item lib. I de bello civili Cæsar apud milites obliquè concionatur. Lib. III. Vibullius Rufus apud Pompejum.

Sed apud eundem Cæsarem etiam conciones sunt directæ. Ut quâ lib. VII de bello Gallico sese purgat Vercingetorix Æduus, proditionis insimulatus apud suos: item Litavici apud milites suos: & Critognati apud Arvernos. Item lib. II de bello civili, Curionis apud milites suos: & lib. III. oratio Pompeji ad milites: & Labieni apud Pompejum & milites.

Idem de Hirtio, sive Oppio, dictum velim. Nam lib. de bello Alexandrino concionatur ad milites Cæsar, sed obliquè: mixtè quoque orat idem lib. de bello Hispaniensi: at eodem libro directè orat Tullius legatus cum Catone Lusitano apud Cæsarem: directè item libro de bello Africano Getuli orant apud eundem.

Ad Livium deventum, qui copiâ concionum cæteros facilè exsuperat: eas omnes enumerare longum esset, nec opus, præsertim quia sunt, qui seorsim eas ediderint: aliquas verò e tantâ multitudine excerpere necesse non est: imò hac parte, quod de Karthagine olim Sallustius, tacere de Livio satius puto, quam pauca dicere.

Sed enim, dixerit aliquis, aliter sapiebat Trogus, qui eo nomine, uti Sallustium, ita Livium quoque culpavit. Nam, ut apud Justinum a est, *Pompeius Trogus in Livio, & Sallustio, reprehendit, quòd conciones directas, & orationes operi suo inserendo, historiæ suæ modum excesserint.* a Lib. 38.

Sed facile Trogo occurritur. Nec enim qualvis orationes damnat, sed directas. Obliquas vero non refugisse, vel liquet ex illa Zopyri apud Babylonios, quæ apud eum extremo lib. I. exstitit. Nunc ἐπιτομὴν ejus ex Justino habemus. Libro quoque XI exstat oratio obliqua Darii Codomanni ultimi Persarum regis: qua tum Alexandro gratias agit, tum poscit, ut sui cædem ulciscatur. Etiam lib. XXXI habes egregiam, licet obliquam, Hannibalis ad Antiochum regem, qua auctor est regi, ut Italiam statuat sedem belli. Et quàm luculenta illa Mithridatis ad milites? qua suadet bellum Romanum seu Asiaticum. At si obliquas admittit, cur directas damnet, caussa satis gravis non est. Quid enim refert, utrùm hoc, an illo modo dicatur, si idem dicatur? Exempli gratiâ, dicamne, Germanicum Cæsarem, cùm finis vitæ adesset, amicis dixisse, *Si fato concederet, justum sibi dolorem fore*, & ita deinceps: an verò, ut apud Tacitum b est, dicam, *Adsistentes amicos in hunc modum alloquitur, Si fato concederem, justus mihi dolor esset*, &c. Sed nec directas penitus refugit, si ex Justino judicare de Trogo licet. Nam is lib. XIV. Eumenis catenis constricti duas adfert orationes directas. Et licebitne liberè conjecturam nostram de Trogo promere? Planè metuo, ne invidiâ compulsus dissenserit à Livio. Æquales enim fuere: Livioque res Romanas edente, exponebat Trogus res externas; uti Assyriorum, Medorum, Persarum, Græcorum: res verò Romanas attingere contentus fuit. Quid mirum? non erat, quod in Romanis ad Liviana adderet: nec illa viro facundia fuit, ut aliquid melius se dicere posse speraret. Ac ne externis quidem, quæ scriberet, conciones illas adhibuit: sive quia desperaret, se ad Livii gloriam posse pertingere: sive quia non unum, ut Livius, sed tam multa imperia tractanti, concionibus supersedendum videretur, ne in immensum historia excresceret. Ita quidem nobis videtur. Sed certius omnino aliquid hac de re diceremus, si Trogi ipsius libri hodie exstarent. b Lib. 2. Annal.

Verùm quid multis opus? num historici illi, qui post Trogum vixere, Trogi potiùs, quàm Livii, ac Sallustii, judicio accessere? minimè verò.

Ostendit hoc Q. Curtius, Latinorum historicorum, qui exstant, post Trogum, (unum si Velleium Paterculum excipias, qui sub Tiberio vixit) antiquissimus. Floruit enim Curtius sub Cæsare Vespasiano, quemadmodum in Variis suis c ostendit Vir Cl. & Amplissimus Janus Rutgersius. Est autem apud Curtium lib. III. oratio Charidemi, de Persico & Macedonico exercitu judicium ferentis: legatorum Darii ad Alexandrum, quâ de pace ineundâ tractant: Parmenionis, suadentis Alexandro, ut pacem bello anteferret: Alexandri ad Darii legatos, oblatas pacis con- c Lib 1. cap. 19.

conditiones repudiantis. Lib. IV est oratio Darii ad milites, cùm tertiùm esset pugnandum adversus Darium. Lib. V est oratio Euctemonis Cynæi, suadentis Græcis captivis, ut ne senectâ ætate, quâ vix molestias perferre non possent, & corpore lacero ac deformato, quales nec suis grati forent, in patriam velint reverti. Item obliqua Theati Atheniensis oratio, quâ contrarium suadet. Adhæc Darii tentantis animos suorum, an quartùm cum Alexandro decertare sint parati: & Nabarzanis, qui auctor fuit, ut potiùs Besso, Bactrorum satrapæ, imperii summa deferretur. Etiam libris sequentibus habemus orationes Crateri, Philotæ, Amyntæ, Cobaris, Scythici legati, Callisthenis, Hermolai, Cœni, Perdiccæ, Meleagri, & multas imprimis Alexandri regis.

Nec tacere fas Tacitum puto. Cujus lib. I Annalium est seditiosa oratio Percennii, sed obliqua: nec multo pòst sequitur directa Vibuleni. Eam excipit obliqua Drusi: hanc directa Clementis centurionis. Inde Germanici Cæsaris, & Segestis; postea obliquæ Arminii, & Cæcinæ, & Tiberii. Item lib. II obliquæ Germanici, Arminii, Galli Asinii, Tiberii. Directa item Hortali, & Tiberii ad eam responsio. Mox obliqua Arminii, & Marobodui. Hinc iterum directa Germanici jam morituri. Exinde obliqua Domitii Celeris. Similiter in cæteris Annalium libris nunc obliquas, nunc directas orationes usurpat. Quas inter illæ Cremutii, & M. Terentii, & Senecæ, & Pæti Thraseæ. Atque idem in historiarum libris facit. Imò in vita etiam Julii Agricolæ primùm obliquam legimus Britannorum orationem: hinc directam Galgaci, & alteram Julii Agricolæ.

Nec aliter fecere historiæ Augustæ scriptores. Nam apud Julium Capitolinum est oratio Clodii Albini, cùm imperium recusaret. Item Maximini, & Mauricii Afri, & Senatoris cujusdam, & Vectii Sabini.

Apud Lampridium est oratio Macrini, filium commendantis, & donativum promittentis. Item Alexandri Severi, gratias agentis pro honore ac titulis oblatis. Et altera ad milites, quâ eorum intemperantiam reprehendit. Et tertia, quæ gratulationem continet de partâ victoriâ contra Persas.

Apud Trebellium Pollionem est oratio Decii consulis, quâ ei gratulatur, quòd censor esset electus. Item Valeriani ad Decium responsio. Et Balistæ ad Macrianum oratio, quâ suadet, ut imperium capessat: & quâ Macrianus ad eam respondet.

Apud Vopiscum est oratio A. Taciti, primæ sententiæ senatoris, laudantis Imperatorem Aurelianum, postquam is servi fraude erat interfectus. Item Manlii Statiani ad Senatum Rom. laudantis Probum Imp. electum. Item Metii Falconii Nicomachi, gratulantis populo Romano de novo imper. Tacito.

Apud Ammianum Marcellinum quoque habemus varias orationes Constantii, & Juliani, & Valentiniani; uti & Procopii illam, qua militibus auctor fuit, ut à Valentiniano descisceremt.

Possem alios addere: atque inter eos Hegesippum de excidio Hierosolymæ, apud quem habemus orationem Herodis ad Varum: item Antipatri responsionem, cùm parricidii esset accusatus. Sed non hunc tantùm, scriptorem ὑποβολιμαῖον; verùm & quosdam alios γνησίους, planè præterire visum. Nam cui hæc, quæ diximus, non sufficiunt, ei nihil sufficere posse arbitror.

Quia igitur, & ratione, & Græcorum Latinorumque auctoritate, satis est commonstratum, conciones etiam in historia locum habere: accedamus nunc ad quæstionem eam, quando concionibus sit utendum. Sed istoc certis circumscribere limitibus, perdifficile est. Usque adeò variat hæc res pro negotiorum naturâ, ac personis, locis, & temporibus diversis. Imprimis verò locum habent conciones, quando gravis est consultatio de novo principe eligendo: aut cùm popularis seditio compesci debet: aut cùm deliberatur de bello inferendo: aut cùm inflammandus est miles ad fortiter pugnandum. Verbo ut omnia dicam, veteres nobis hac in re erunt exemplo, imprimis Thucydides, & Sallustius. Juniorum autem quidam in eo modum non tenent: nequis nos putet ubique probare Paullum Jovium, qui nimium sibi hac parte indulsit. Et tamen ne is quidem tantopere reprehensionem meretur, quam visum quibusdam fuit. Culpant prolixam concionem *a* Habraymi Bassæ, qua Solimanno, Turcarum imperatori, suadebat, ut Persas potiùs, quàm Christianos, bello persequeretur. Quàm multæ verò apud Dionem ad magnitudinem eam accedunt, imò excedunt? At quærit vir eruditus *b*, cùm ea secretis colloquiis acta sint, ut Jovius ipse agnoscit, *cujus avi indicio* (verba ejus retineo) *concionem eam acceperit, & collegerit.* Equidem censeo, si non verba, at sententiam concionis accepisse ab Aloysio Gritto, Andreæ Veneti principis filio. Nam eum Habraymo ex quotidianâ consuetudine intimum fuisse, atque inde sensim Solymanno mirificè commendatum, eodem libro à Jovio proditum est.

Uti verò conciones, ita etiam epistolas, historiis inserere licet. Quomodo Mithridatis epistolam habemus apud Sallustium in Historiarum reliquiis: Tiberii apud Tacitum in primo Annalium: Drusi item lib. III: Alexandri ad Darium apud Arrianum lib. II. & sexcentas alias apud historicos. Imò de epistolis minùs mirum, quàm de orationibus. Epistolæ enim, quia scriptæ ab aliis mittuntur, multos in annos durare possunt, cùm orationes sint ἔπεα πτερόεντα *c*. Quare nec magnopere ab veritate abhorret eorum opinio, qui, epistolas, dicunt, modò haberi possent, historiis ad verbum inseri solere: orationes non item, quòd earum non exstaret exemplum. Magis tamen verisimile fit, ne in epistolis quidem verba scriptoris ab historico reservari. Argumento est, quòd eodem stylo epistolæ scriptæ sunt, quo reliqua historia: quod minimè esset, nisi alienam sententiam exprimeret historicus verbis suis. Juvat etiam, quòd aliis verbis epistolam Lentuli * referat Cicero invectiva III in Catilinam: aliis verò Sallustius in Conjuratione. Scio, Scipionis Gentilis *d*, Christophori Coleri *e*, & aliorum quorundam sententiam esse, Sallustium Lentuli verba reservâsse, quòd scriberet: Ciceronem non item, quòd diceret. Sed mihi contrà videtur, Ciceronem epistolam ipsam legisse, nequid affingere Lentulo videretur: Sallustium sententiam expressisse, quòd in historico id satis esset. Ampliùs dicam, ea historicorum veterum opinio fuisse videtur, ne debere quidem vel orationes vel epistolas alienas ad verbum adscribi: ne stylus varietate istac, chimæræ instar, fieret multiformis.

a *Lib. 33. historiarum sui temporis.*

b *Barth. Keck. rem. lib. de hist.*

c *Verba alata.*

* *Ita monuit nos Cl. Tob. Andreæ.*

d *Notis in Appuleji apol. emend. 552.*

e *In uno pigr.*

CAP. XXII.

Digredi in historiis licere, cùm ornandi, & delectandi caussâ: tum ad aliquid confirmandum. Livius parcus in digrediendo: multus verò Theopompus. Philippica Theopompi historia à rege Philippo in epitomen redacta. Othonis Frisingensis digressiones nihil ad institutum facientes. Polybius adversus Sebast. Maccium defensus. Quantus vir fuerit Lycortas. Achæorum Rempublicam Polybii ætate maximo in honore fuisse. Achaia cur ponatur pro universa Græcia. Illustria digressionum exempla apud Polybium. Sallustius defenditur adversus eundem Maccium. Quos Sallustius honores gesserit, & unde comesto patrimonio opes acquisierit, quibus hortos emit, hodieque Sallustii nomine celebres. Sallustii apud veteres elogia.

HActenus de concionibus. Nunc videamus de digressionibus, quas Græci ἐκβάσεις, & usitatiùs παρεκβάσεις, interdùm etiam παρεκβατικοὺς λόγους, Dionysius Halicarnassensis in Rhetoricis libris ἐπεισόδια, appellant. Livius *diverticula* vocat lib. IX.

Talis illa Sallustii in Jugurthino bello, cujus initium, *Cæterum mos partium popularium, & Senatus factionum, ac deinde omnium malarum artium, paucis antè annis*

Roma ortus est, otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt. Concludit verò eam his verbis: *Sed de studiis partium, & omnibus civitatis moribus, si singillatim, aut pro magnitudine parem disserere, tempus, quam res, maturius deseret. quamobrem ad inceptum redeo.*

Eas aliqui in totum damnant. Et sanè, compendiis minimè convenire, liquet: ubi nihil nisi necessarium afferendum: uti à Dionysio Halic. in historicâ suâ synopsi factum esse, Photius scribit tmemat. LXXXIV. Sed hoc nihil ad legitimam historiam: ubi aliqua παρεκβατικῶς *a* dici posse, non solùm ostendit veterum historicorum auctoritas, sed etiam ratione invictâ comprobatur.

a Per digressionem.

Nam non oratori solùm, sed etiam historico, utrumque horum propositum est, ut delectet, & ut doceat. Itaque Dionysius, quem in synopsi digressione diximus abstinere, idem in libris antiquitatum Romanarum utrumque ob finem eas frequentat. Ac de priori quidem fine ita scribit Photius tmem. LXXXIII, quo de Dionysio agit: Κέχρηται *b* δὲ παρεκβάσεσιν οὐκ ὀλίγαις, τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν ἱστορίαν τόνου διαλαμβάνων ταύταις, καὶ ἀναπαύων, καὶ ἀνακτώμενος. Alterum autem finem adfert Dionysius ipse lib. VII *c*: ubi cùm dixisset, velle se describere ludos Romanos, addit, non eò se facere illud, ut gratiam conciliet operi θεατρικαῖς *d* προσθήκαις, καὶ λόγοις ἀνθηροτέροις, (*amœna diverticula* Livius *e* appellat) ἀλλ' ἵνα *f* τῶν ἀναγκαίων τι πιστώσηται πραγμάτων.

b Digressionibus utitur non rarò, eoque historiæ fastidium levat, lectoremque interdum reficit, ac recreat.
c Prope finem.
d Theatrica appendice, floridiori sermone.
e Lib. 9.
f Sed ut rei necessariæ fidem faciat.

Sic igitur statuimus, digressiones tum delectare, atque ornare: tum ea confirmare, quæ narrantur: quorum ille finis historici est secundarius; hunc præcipuè sibi proponit: imò absque eo fine digressio culpâ non carebit.

Hæc caussa est, cur historicorum nonnulli sedulò digressiones refugiant. Uti à Livio factum videmus. cujus ista sunt verba libro nono: *Nihil minus quæsitum à principio hujus operis videri potest, quàm, ut plus justo ab rerum ordine declinarem, varietatibusque distinguendo opera, & legentibus velut diverticula amœna, & requiem animo meo quærerem: tamen tanti regis ac ducis mentio, quibus sæpe tacitis cogitationibus volutavit animum, eas evocat in medium: ut quærere libeat, quinam eventus Romanis rebus, si cum Alexandro foret bellatum, futurus fuerit.* Et tamen ne illa quidem digressio planè extra propositum est. Nam pertinebat ad virtutem Papirii Cursoris, nôsse, an par fuerit futurus Alexandro Magno, si is cum exercitu in Italiam trajecisset.

Multo minùs à proposito aliena sunt illa de Masanissæ varia fortuna, quæ legere est lib. XXIX. Ad eam digressionem hoc pacto accedit: *Cæterùm cùm longè maximus omnium ætatis suæ regum hic fuerit; plurimumque rem Romanam juverit: opera pretium videtur excedere paullulum ad enarrandum, quam varia fortuna usus sit in amittendo recuperandoque paterno regno.* Nec aliena ab historia Romana, quæ Livius lib. XXXV narrat de Ætolorum consiliis, hoc agentibus, ut Demetriade, Sparta, & Chalcide potirentur. Quibus expositis hæc subdit: *Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res immissæ Romanis: non quia ipsas operæpretium esset perscribere, sed quia caussæ fuerunt cum Antiocho belli.*

Cautè etiam hac parte se gessit Thucydides. Non item Theopompus in libris historiæ Philippicæ, qua egit de rebus gestis Philippi, Amyntæ filii, Alexandri Magni patris. Eam historiam cùm digressionibus Theopompus implêsset: Philippus, proximus ab ultimo Macedonum rex, Persei pater, ex libris LVIII (tot enim scripserat Theopompus) fecit libros XVI, nihil de suo addens, sed solùm digressiones ejus resecans: quemadmodum ex Photio discimus.

Nec satis est, ut ne digressionibus utamur nimis multis: nam etiam in paucis peccari potest: ut si sint ἄκαιροι *g*, nihilque ad præsens institutum pertineant. Qualis est philosophica illa Othonis Frisingensis, quæ est lib. 1. de gestis Friderici cap. V. item theologica illa cap. LIII. Ut de Suevica historia Martini Crusii, & aliis aliorum, nihil dicam.

g Intempestiva.

Imò si Sebastianum Maccium audimus, hujus criminis rei etiam sunt Polybius, & Sallustius. at quanti viri! & tamen, ut Maccio videtur, turpiter se hîc dederunt: ut qui inutilibus digressionibus historiam repleverint, atque id non alio fine fecerint, quam ut stulto fastu sese supra cæteros efferrent. Audiamus hominem in florentissimos scriptores debacchantem. *Polybius, & Sallustius, ita peccarunt, ut nullam unquam veniam impetrarint. In hoc duntaxat se occupant; dum digrediuntur, laudant se ipsos, atque oculos ita captare student, ut ab cæterorum lectione penitus summoveant. Hic est finis omnium digressionum, quas tam Polybius, quam etiam Sallustius, faciunt. Hoc verò genus scriptionis est maxime vituperabile, & naso adunco omnino suspendendum. Et est minus tolerabile, quando, quæ fuerit historici conditio, non ignoratur. Sallustii vita qualis fuerit, notum lippis & tonsoribus. De Polybio quid dicam? Fuit oriundus Megalopoli in Arcadia ex abjectissimis, atque ignobilissimis parentibus, datus pædagogus Scipioni. Sed cum nullam præ se ferret gentis nobilitatem, voluit dicendo famam virtutis sibi comparare: propterea se, suumque studium, tantopere jactavit: atque, ad id nobis inculcandum, dicit, se interfuisse, præfuisse, administrâsse. Sed quid vanius? quid ambitiosius? Vitium profectò hoc est vel maximum; sed quod totum in hominis conditionem convertitur. Tam enim Sallustius, quam etiam Polybius, cum plebeii essent, atque ignobiles, sine ulla parentum suorum imagine nobilitatem sibi, de se prædicando, comparare voluerunt.* Quæ verba viri neutiquam vel ingenii, vel eruditionis aspernandæ, prope, nequid dissimulem, cerebrum mihi findunt. Nam quale est illud, quòd ait, Polybium, & Sallustium, natos fuisse *abjectissimis atque ignobilissimis parentibus?* O spissam inscitiam! quis nescit, Polybium, ut de hoc primùm dicam, fuisse filium Lycortæ *a*? At is non tantum Achæorum ad Romanos, sed etiam ad *b* Ptolomæum, Ægypti regem, legatus fuit. Imò gentis *c* Achæorum fuit στρατηγός, quem Latini prætorem, vel imperatorem, vocant. Eâque in dignitate, & prudentissimis consiliis, & rebus fortiter gestis, tanto se honori parem ostendit. Quæ ex Polybianis legationum excerptis certissima sunt: &, si ista nondum viderat Maccius, saltem pleraque horum ex Livio, quem unum cum Thucydide prædicat, scire debuit. Siquidem Livius lib. XXXV narrat, prælio, quod inter Philopœmenem, & Nabidem, commissum fuit, Lycortam hunc Megalopolitanum equitibus præfuisse. Idem Livius lib. XXXVIII. sic de eo scribit: *Utraque legatio missa Romam est. exules quoque Lacedæmoniorum suorum caussam legationemque Achæis injunxerunt. Diophanes & Lycortas, Megapolitani ambo, principes legationis Achæorum fuerunt.* Et libro proximo: *In Peloponneso adventus Romanorum legatorum, qui ex Macedonia in Achaiam ire jussi erant, exspectabatur, adversus quos, ut præparata consilia haberent, Lycortas prætor concilium indixit.* Ubi & mox Lycortæ hujus ad Appium orationem subjungit. Et quale est, quòd Polybium fuisse Scipionis duntaxat pædagogum calumniatur? Quasi in eam spem, ut pueros doceret, educatus fuerit à patre, principe Achæorum, quorum Respub. inter Græcos tum plurimùm poterat, unde & (verba Livii *d* sunt) *magnæ auctoritatis apud Romanos tum gens Achæorum erat.* Imò quòd Cicero, & alii, Achaiam κατὰ συνεκδοχὴν pro universâ usurpant Græciâ, id non aliunde est, quàm quia, cùm Romani Græciam subigerent, Achæi in ea principatum obtinerent: quemadmodum in Oratoriis Institutionibus *e* etiam diximus. Ab nobili eâ gente Polybius cum patre Lycorta, & Arato, Arati filio, legatus missus fuit ad Ptolomæum Epiphanem. Et hic honos cùm ei in patria haberetur, necdum attigerat ætatem legitimam capessendæ Reip. ut ipse indicat. Etiam postea Achæorum *f* ad consules Romanos in Thessaliam legatus fuit: ac mox in patriam reversus consilio suo effecit, ut Achæi liberarentur multâ, quæ exsuperaret CXX talenta. Præfectus quoque

a Polyb. in Excerptis Legat. tmem 37.
b Ibid.
c Ibid. tmem. 53.
d Lib. 38.
e Lib. 4. cap. 8.
f Polyb. in Excerps. Legat. tmem 78.

que *a* equitum fuit. Postquam verò in Romanorum venit potestatem, *Scipio, elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinæ & auctor, & admirator, domi militiaque secum habuit*: ut Velleius Paterculus *b* inquit. Nec solùm Scipioni huic Africano, quamquam unus is multorum instar esse posset; sed regibus etiam, variarumque gentium principibus, summâ amicitiâ conjunctissimus vixit. Multùm etiam Locriorum civitati utilis fuit *c*, quæ uni huic acceptam tulit immunitatem durissimorum onerum, cui adstricta erat legibus pacis initæ cum Romanis. Nec si Polybius de se ista tacuisset, alii ea ignorare nos sivissent. Nam Pausanias in Arcadicis testis est statuarum ei in Græcia positarum: quæ res satis arguit, quàm gratus fuerit suis. Jam scriptis quid laudatius? Josephus *d* eum vocat ἀγαθὸν ἄνδρα *e*, Strabo *f* ἄνδρα φιλόσοφον *g*, Ælianus *h* ἄνδρα πολυμαθῆ *i*, Velleius præcellentem ingenio virum, Livius *k* hautquaquam spernendum auctorem, quod fortasse κατὰ λιτότητα dictum de eo, quem Cicero *l* ipse appellat auctorem imprimis bonum. Nempe quomodo Achilles Homero *m* vocatur οὐκ ἀφαυρότατος Ἀχαιῶν *n*, qui Achivos omnes fortitudine superabat: quomodo item Pythagoras Horatio dicitur *non sordidus auctor naturæ, verique*. De quo loquendi genere multa Casaubonus ad Polybium *o*, & nos in Oratoriis nostris *p*. Huic viro, & genere, & rebus gestis, & scriptis nobilissimo, ita insultat Maccius, ut hominem pædagogum appellet, genere aiat ortum vili abjectoque, animo etiam adeò stolido inflatoque fuisse dicat, ut digressiones affectârit, non aliâ de caussâ, quam ut eorum instar, quibus mali obtigere vicini, suarum fieret laudum curio ac buccinator. Quod nunquam dicet, qui satis attenderit, cujusmodi sint digressiones Polybii. Nam passim quidem digreditur, sed vel ut locum aliquem describat, sine cujus notitia res non possit intelligi: vel ut caussa rei ac modus, quo quid gestum est, meliùs intelligatur: vel ut alienam refellat opinionem, quæ officeret narrationi suæ. Ita lib. II. caussas aperit, quibus feliciter adeò creverat Achæorum Resp. Lib. IV. tractat de caussis, ex quibus Cynethensium infelicitas provenerat. Liber VI. integer digressio est, quâ, cur Romani post clades à Pœnis acceptas e misero adeò statu emerserint, atque ad tantam magnitudinem pervenerint, caussam esse docet, non fortunam, quam amentes eventuum caussam facere solent: sed prudentiam Romanorum, hoc est, tum Reip. formam, tum scientiam militarem. Quæ summi viri dissertatio auro magis aurea est. Lib. IX. disserit de institutione præclari imperatoris, & scientiis, quibus ei opus. Lib. X. agit de ratione dandi signa per faces: nec veterum morem docere contentus, etiam inventis suis artem eam adauget. Item lib. XVII. caussas adfert, cur Romani vincere potuerint phalangem Macedonicam, quæ invicta priùs erat, ac ejus erat naturæ, ut vinci haut posse, neque id temerè, persuasum esset. Multis etiam locis de historiæ natura, atque historici officio disserit. Quodsi quis contendat, talia potiùs ad philosophum, quàm historicum, pertinere; equidem non refragabor: tantùm dicam, historicum illum omne, meo judicio, punctum ferre, qui, admirabili cinno, non philosophi minus, quàm historici munus, expleverit. Atque id facilè mihi concessuros arbitror, qui persuasum habeant, historiam, & philosophiam πεπλεγμένως, sine convenire; neque aliud historiam esse, quàm philosophiam exemplis institutam: ut superiùs etiam dicebamus.

Nec propterea necesse puto, ut hac semper parte Polybium potiùs imitemur, quàm cæteros, qui in digrediendo & parciores sunt, & breviores. Est enim non unum historiæ genus: neque idem historicis omnibus propositum est. Polybius non contentus prodere sui temporis historiam, simul πρᾶξιν tradere instituit civilis doctrinæ, tum ejus quæ in administranda Rep. versatur, tum quæ ad militarem disciplinam pertinet: quibus duabus partibus politice absolvitur. Idem si nobis propositum sit, locum itidem habebunt digressiones etiam longæ, & philosophicæ. Sed non omnia sic tractari opus est: imò nec omnia debent, nec ab omnibus possunt.

a Ibid. fragmen. 73. b Lib. 2. c Polyb. lib. 12. d Lib. 12. Antiq. Juda. cap. 13. e Virum bonum. f Lib. 1. g Hominem philosophum. h Lib. de acie instr. cap. 1. i Virum multiscium. k Lib. 30. l Lib. 3 de Offi. m Iliad. O. n Non infirmissimus Achæorum. o Pag. 1034. p Lib. 4. Orat. Instit. c. 10

A Polybio ad Sallustium venio: quem temerè ait Maccius generis nobilitate Livio cedere. Nam quo veteri auctore id adstruet? Nec dicere possit dignitate inferiorem fuisse: nam & quæstor, & tribunus plebis, & senator Romanus fuit. Imò & Julii Cæsaris favore hoc consecutus est, ut Africæ esset prætor: unde eas est opes consecutus, ut, qui priùs paternam domum vendere fuerat coactus, is postea emerit amœnissimos hortos sub Quirinali extra pomœrium ad portam Collinam, qui hodieque dicuntur *horti Sallustiani*. Hæc satis certa sunt: partim ex oratione ea in Sallustium, quæ vulgò Ciceroni tribuitur; quam antiquam admodum esse, vel inde liquet, quòd eam, tanquam ipsius Ciceronis, Quinctilianus *a* citet: partim ex schidis antiquis, quarum indicio istæc in Sallustii vita legimus, cùm eâ, quam in sua Sallustii editione ante seculum & ampliùs posuit Pomponius Lætus, tum illa, quam scripsit Petrus Crinitus. Interim fatemur, vitam historici defendi non posse: uti nec illud, quòd, qui ipse vitiis erat coopertus, usque adeò in illa invehatur, quasi alienis vitiis invideret. Sed de isto quæstio non est: verùm, fueritne genere vili, dignitate nullâ, ac propterea animo stultè adeò superbo, ut crebrò digredi soleat, atque id semper, quò, vituperantibus cunctis, sese ipse laudaret. Quæ pura puta calumnia est. Nam sive digrediatur, ut locum exponat, res sine eo intelligi non potuit: sive corruptos civitatis mores, similiaque narret, sunt ea inter caussas eorum, quæ deinde contigerunt. Sanè quanto aliter sapiens vetustas de historia Sallustii, quàm Maccius, judicavit? Nam, qui proximi illis temporibus fuere, Velleius Paterculus, & M. Seneca Rhetor, alter *b* eum *perfectissimum in forma operis* sui vocat: alter *c* ipsi Thucydidi præferre non dubitat: nec Quinctilianus *d* idem facere veretur: imò, à doctissimis quibusque Romanorum, principem in historicis locum ei tributum esse, vel ex Martialis *e* de eo epigrammate notum est. Sanctorum patrum quoque si poscatur judicium, B. Hieronymus, epistolâ ad Paullinum, quæ est de institutione monachi, quatuor hos esse dicit, quos historicus imitando proponere sibi debeat, Thucydidem, Sallustium, Herodotum, Livium. Istoc enim ordine recenset illos.

a Lib. 4. cap. 1. b Velleius lib. 1. c Sen. lib. 9. declam. 1. & controvers. 25. lib. 5. d Lib. 10. cap. 1. e Lib. 14.

CAP. XXIII.

DE DISPOSITIONE, *sive ordine. Quàm is historico etiam necessarius sit. Proœmio etsi primus locus debeatur, postremò tamen scribi posse: atque id à Thucydide etiam, ac Dionysio, factum videri. Duplex proœmii munus. Quandoque tamen & tertium ei accedere, ut benevolentiam paret: quod ita esse, Livii autoritate contra Lucianum comprobatur. Proœmii virtus, ut quasi è visceribus historiæ trahatur: ac Sallustium à Fabio reprehendi, quòd istoc neglexerit. Damnantur exordia frigida, magnifica nimis, & longa. Reprehensi item, qui proœmium pœnitus omittunt, atque in eo se Xenophontem imitari dicunt, vel Cæsarem. Philosophorum, & veterum oratorum mos, invocare numen initio operis. Cur historici non æquè id agant, ac poëtæ. Unde poëtæ dicantur* sacri vates, Deorum ministri, ac interpretes.

ALteram seu corporis, seu exædificationis historicæ partem feceramus ordinem, sive, ut Græci vocant, τὸ κατὰ τὴν οἰκονομίαν χρησμόν *a*. Hujus quàm studiosus esse debeat historiæ scriptor, ostendit Dionysius Halicarn. *b* qui inter quinque illa, quorum habenda est ratio, ordinem quoque ponit. item Diodorus Siculus initio lib. V. ubi & Ephorum laudat, quòd non solùm curârit illa κατὰ τὴν λέξιν *c*, sed etiam κατὰ τὴν οἰκονομίαν *d*.

Primum verò ordine in historia locum tenet proœmium: quod tamen non impedit, quo minùs postremo loco scribatur. Fecit hoc Thucydides, ut verba illa in ingressu operis ostendunt: Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν

a Diod. Sicul. initio lib. 5. b Epist. ad Cn. Pompeium. c Verborum elegantiam. d Ordinem. e Thucydides Atheniensis bellum Peloponnensium, Atheniensiumque, quod inter se gesserunt, conscripsit, exorsus statim ab eo mota.

μηθεν πρὸς ἀλλήλους· ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου. Non ξυγγράψω adicit, sed ξυνέγραψε *b*, non ἀρξόμενος *c*, sed ἀρξάμενος *d*. Idem factum a Dionysio Halicarnasseo, qui similiter in præfatione suâ ait: Τήνδ' ἐπεχείρησα τὴν γραφήν *e*. Ait ἐπεχείρησα *f*, non ἐπιχειρήσω *g*. Propterea Lucianus quoque de exordio demum tractat, postquam universa pene tradiderat historiæ scribendæ præcepta. Eam partem sic orditur, Πάντων *h* δὲ ἤδη παρεσκευασμένων καὶ ἀπροοιμίαστον μέν ποτε ποιήσεται τὴν ἀρχήν, &c. Licet verò necesse non sit, ut proœmium primò scribatur: tamen, ubi scriptum est, initio poni debere, vel ex voce ipsa satis est evidens.

Officium proœmii minimùm duplex est. Prius est, ut significetur, qua de re historia instituatur. Alterum, ut lector attentus reddatur. Quibus tertium quandoque accedit, ut benevolentia captetur. Sed Lucianus solùm priora duo agnoscit. Sic enim scribit *i*: Ὁπόταν *k* δὲ καὶ φροιμιάζηται, ἀπὸ δυοῖν μόνον ἄρξεται, οὐχ, ὥσπερ οἱ ῥήτορες, ἀπὸ τριῶν, ἀλλὰ τὸ τῆς εὐνοίας παρείς, προσοχὴν καὶ εὐμάθειαν εὐπορήσει τοῖς ἀκούουσι. Etiam cur necesse non habeat historicus benevolentiam parare, rationem continuò adjungit: Προσέξουσι *l* μὲν γὰρ αὐτῷ, ἢν δείξῃ, ὡς περὶ μεγάλων, ἢ ἀναγκαίων, ἢ οἰκείων, ἢ χρησίμων ἐρεῖ. Sed Livius securè hoc præceptum negligit. Tria enim facit in præfatione suâ. Ac primùm argumentum operis indicat, cùm inquit: *Facturusne operæ pretium sim, si à primordio urbis res populi Romani perscripserim.* Attentum verò lectorem reddit, cùm mox vocat *res gestas principis terrarum populi.* Item cùm ait: *Cæterùm aut me amor negotii suscepti fallit, aut nulla unquam resp. nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit: nec in quam sero avaritia luxuriaque immigraverint: nec ubi tantus, ac tam diu paupertati, ac parsimoniæ honos fuerit: adeò quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat.* Quæ operis instituti dignitatem commendant. Benevolentiam denique parit his verbis: *Etsi in tanta scriptorum turbâ, mea fama in obscuro sit: nobilitate ac magnitudine eorum, qui nomini officient meo, me consoler.* Item cùm ait: *Ego contrà hoc quoque laboris præmium petam, ut me à conspectu malorum, quæ nostra tot per annos vidit ætas, tantisper certe, dum prisca illa tota mente repeto, avertam, omnis expers curæ, quæ scribentis animum, etsi non flectere à vero, sollicitum tamen efficere possit.* Suntque similia illis in eodem prologo.

Præterea videndum, quæ proœmii virtutes sint, quæ item vitia. Optima sunt illa, quæ ex narrationis visceribus trahuntur. Qualia sunt Herodoti, Thucydidis, Dionysii, Livii, Taciti, aliorum multorum. At non item probari solent, quæ vel omni commentationi, vel saltem cuivis historiæ, aut propè omni conveniant. Si tamen Fabio *m* credimus, *Crispus Salustius, in bello Iugurthino & Catilinario, nihil ad historiam pertinentibus principiis usus est.*

Vitiosa etiam sunt proœmia frigida: quali usus Callimorphus medicus, Parthicæ historiæ auctor, in cujus proœmio colligebat, medici esse historiam scribere, quia Æsculapius foret Apollinis filius, Apollo verò sit dux Musarum, atque omnis eruditionis princeps. Auctor Lucianus *n*, qui & similia refert exordia, & quidem frigida ὑπὲρ *o* τὴν Κασπιανὴν χιόνα, καὶ τὸν κρύσταλλον Κελτικόν, ut ipse loquitur. Hujusmodi quæ sunt, absterrent à lectione historiæ, priusquam cœperis. Nec enim facilè ab eo præclari aliquid exspectes, qui in portu ipso impingit.

Nec frigida solùm exordia damnantur, sed etiam nimis magnifica. Qualia si præponantur historiæ vulgari stylo scriptæ, non minus ridiculum esse dicit Lucianus, quam cùm Cupido inducitur, Herculis, aut Titani alicujus personam sustinens. Unde & iis, qui exordio ejusmodi utuntur, acclamari statim solet *p*,

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Hoc ne usu veniat nobis, jubet Lucianus, ut omnia sint similia, & ejusdem coloris, atque ut reliquum corpus capiti respondeat: ne galea quidem aurea sit, thorax verò ex

a Scribam. b Scripsi. c Orsurus. d Orsus. e Tum demum hanc historiam sum aggressus. f Aggressus sum. g Aggrediar. h Porrò jam adornatis omnibus, aliquando etiam absque proœmio auspicabitur. i Lib. de scribenda historia. k Quando verò proœmio utitur, à duobus tantùm ordietur, non, ut rhetores, à tribus: sed benevolentiæ loco prætermisso, attentionem & docilitatem pariet auditoribus. l Advertent enim ipsi animum, si ostenderit, quam de magnis, aut necessariis, aut ad ipsos pertinentibus, aut utilibus denique rebus, sit dicturus. m Lib. 3 cap. 10 juxta edit. Rob. St. Aliis verò id cap. 8. n Lib. de scribenda histor. o Magis quàm Caspiæ nives, & glacies Gallica. p Horat.

pannis vetustis, aut pellibus putridis; clypeus item salignus, tibialia conchis obsita, aut ex corio suillo facta.

Nec debent ea esse nimis longa. quod tantumdem esset, ac siquis Rhodii illius colossi caput pumilioni imponeret.

In contrarium verò peccant, qui proœmium planè omittunt. Quod idem Lucianus simile esse dicit, ac siquis hominem produceret sine capite. Solent verò tales defendere se, cum aliorum, tum Xenophontis exemplo, qui expeditionem Cyri minoris sic orditur: Δαρείου *a* καὶ Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο. Sed respondet Lucianus, nescire istos, ὡς *b* δυνάμει τινὰ προοίμιά ἐστι λεληθότα τοὺς πολλούς· quod alibi fusiùs declarat. Tamen Cæsar quoque proœmio abstinet. Sed commentarios ille, non justam historiam, scripsit: ut non semel dictum.

Illud extremo loco in considerationem venit, num in proœmio etiam invocare debeat historicus. Sanè Xenophon in Oeconomico jubet σὺν *c* τοῖς θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. Philosophis quidem id in more fuisse, indicat Jamblichus in vita Pythagoræ *d*. Ac antiquos quoque oratores id facere consuêsse, testis est Servius in illud XI Æn.

Præfatus Divos solio rex infit ab alto,

Ubi & Ciceronis illud tangit ex Divinatione: *Tu horum nihil metuis, nihil cogitas, & siquid ex vetere aliqua oratione, JOVEM EGO OPTIMUM MAXIMUM, aut aliquid ejusmodi, discere potueris, præclare te paratum in judicium venturum arbitraris.* De poëtis verò satius puto tacere. Nam nemo adeò est à Musis alienus, ut initio operis illas ab iis invocari ignoret. Sed de historicis id dici non potest: quippe qui invocationem soleant omittere. Unde Livius præfationem suam ita claudit: *Sed querelæ ne tum quidem gratæ futuræ, cum forsitan & necessariæ erunt: ab initio certe tantæ ordiendæ rei absint. Cum bonis potius ominibus, votisque ac precationibus deorum dearumque, si, ut poëtis, nobis quoque mos esset, libentius inciperemus, ut orsis tantum operis successus prosperos darent.* Etiam Lucianus *e*, de ineptis quibusdam historicis agens, inter alia inquit: Εἷς *f* μέν τις αὐτῶν ἀπὸ Μουσῶν εὐθὺς ἤρξατο, παρακαλῶν τὰς θεὰς συνεφάψασθαι τοῦ συγγράμματος. Deinde more suo salsè hunc ridet: Ὁρᾷς *g* ὡς ἐμμελὴς ἡ ἀρχή, καὶ πρὸς τὸ ᾆσμα ἡ ἱστορία, καὶ τῷ τοιούτῳ εἴδει τῶν λόγων πρέπουσα; Nec obscura est ratio, cur historicos a poëtis hac etiam parte differre putarint. Nam ita statuebant, in iis, qui ingenio ad historiam scribendam idoneo sint, & illis instructi disciplinis, quarum notitiâ historico opus est, nihil ulteriùs, præter fidem & industriam, requiri: in poëtis verò exigi spiritum *h* ἔνθεον καὶ κατοχὴν ἐκ Μουσῶν *i*. unde illud Sulmonensis poëtæ *k*:

Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli:
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Atque, ut idem alibi *l* ait,

Hinc *sacri vates, & Divûm cura vocantur.* Imò Plato ipse eos Deorum ἑρμηνέας καὶ ὑπηρέτας *m* appellat in Ione: nempe quia cælitus veniat furor iste, quo correpti ea canunt, per quæ Dii volunt hominibus mentem suam aperire.

a Darii, & Parysatidis filii fuere duo. b Esse proœmia quædam ut ex potestate, quæ fugiant multos. c Actionem omnem à Diis auspicari. d Initio operis. e Lib. de hist. scrib. f Ac unus quidem ipsorum statim à Musis exordiebatur, invocando deas, ut ipsæ opus hoc scribenti adesse vellent. g Vides, quàm commodum principium, quàm in promptu historia, quam tali orationis formæ conveniens? h Lucian. de hist. scrib. i Divinum à Musis afflatum. k Lib. 3. de Arte. l Lib. 3. Amor. el. 8 m Interpretes ac ministros.

CAP. XXIV.

Acceditur ad ordinem, qui in narratione servari debet: is duplex; unus, quo temporis ratio habetur; alter, qui generum sequitur distributionem: & quando, vel hoc, vel isto, uti oporteat. Temporis ordinem à fama peti non debere. Quis ordo servandus sit in sex istis; quis egerit, quid, cur, quomodo, ubi, & quando. Quanto plus fructus capiatur ex historia, quæ partes connectit; quam illis, quæ de partibus seorsim agunt: & quis ordo historiæ adeo luculenta. Riccobonus refellitur. Non semper temporis ordinem servari in historia, quæ de totâ, vel pluribus etiam nationibus, tractat. Transcundi in eâ ratio. Thucydidem, dum accurate nimis tempus observat, subinde fieri obscurum: contrà verò Tacitum, & alios, perspicuitatis causâ, res diversi temporis simul complecti. Ὕστερον πρότερον *etiam in historia à Theone agnosci. De ordine, quis in Vitis ob-*

observatur. Judicium de ordine, quem historia Augustæ scriptores sequuntur.

Satis dictum de proœmio. Quæ pars historiæ prima est, si loci ordinem spectes. Sed dignitate longè est princeps ipsa narratio, quæ constituit τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας *a*, ut Lucianus vocat. Debet verò mollis ac placida esse ad narrationem transitio, ut idem ait. Εὐαφὴς δὲ, inquit, καὶ διάγωγος ἔστω ἡ ἐπὶ τὴν διήγησιν μετάβασις.

a *Historia corpus.*

In narratione imprimis ordo exigitur. Unde Plinius epist. 1. lib. 1. *Collegi epistolas non servato temporis ordine: neque enim historiam componebam.*

Atque heic duplex servatur ordo. Siquidem historici in eâ vel τοῖς χρόνοις ἀκολουθοῦσι *b*, vel ταῖς περιοχαῖς τῶν πραγμάτων *c*, ut ait Halicarnassensis; qui & prius illud à Thucydide, posterius ab Herodoto factum ait.

b *Tempora sequuntur.*
c *Rerum complexiones.*

Videamus, quando vel hoc, vel illo ordine sit utendum. Plurimùm autem illud pendet à rei natura, de qua agendum. Res ea vel est corporis integri, vel unius hominis. De corpore toto vel refertur res simplex, vel res plures. In re simplici eo omnia ordine prosequemur, quo gesta sunt. Sed ordinem hunc à rumore neutiquam discere oportet. Nam *summam rerum nuntiat fama, non ordinem:* ut Plinius ait epistolâ ad Minutianum *d*. Ubi verò ordinis satis gnari sumus; haut ullo artificio opus est, nisi quatenus & aliqua ejus ratio habetur in commemorandis sex istis, quæ in omni narratione spectari solent, personâ, re, caussâ, modo, loco, ac tempore. Quam rem commodè satis exposuit Franciscus Patricius. Nec enim, si agendum esset de Rhodiorum obsidione, rectè ordiremur à militum numero, hinc arma describeremus, tum caussam suscepti belli exponeremus, postea indicaretur locus, postremò belli successus, & quo tempore hæc contigissent. Nam ista ordinis perturbatio multùm turbaret lectorem. Ut ergò distinctè omnia narrentur, ita potiùs digeremus. Primùm exponemus auctorem, hinc occasionem, tum apparatum & instrumenta, postea locum, & agendi modum, postremò actionem ipsam, atque successum. Suum autem attributis singulis tempus addetur. Est enim quasi communis quædam omnium vestis: eoque, si in singula dividatur, nulli partium deerit, quo contegatur. Hic ordo plurimùm est servandus, cùm naturæ maximè sit consentaneus. Interdum tamen negligitur, quia casus alium ordinem offerat. Atque hæc quidem satis perspicua sunt.

d *Lib. 4. epist. 11.*

At operosior multò est οἰκονομία historiæ ejus, quæ res multas comprehendit. Quin tanto hic magis habenda est ordinis ratio, quanto amplius fructus ex ejusmodi historia hauritur. *Nam* (ut optimè Polybius *e* monet) *universam illorum, quæ ad summam rerum conferunt, administrationem in iis, quæ acciderunt, quando, & à quibus principiis quæque sunt profecta, quove modo hunc tandem finem res sint nactæ: hæc ex iis, qui particulatim res gestas scripsere, non cognoscas: nisi fortè aliquis, ubi nobilissimas urbes singillatim adierit, aut etiam mehercule pictas in tabula fuerit contemplatus: statim putaturus sit, totius quoque orbis figuram, universumque adeò illius situm atque ordinem, probè se didicisse: quod penitus à ratione sit alienum. Omnino, meo quidem judicio, similes sunt, qui persuadent, è particulari historiâ summæ rei notitiam satis commodè parari posse, iis, qui dissecta membra corporis antè animati ac pulchri tuentes, abundè satis spectatum sibi crediderint animalis ipsius vim, actiones, ac pulchritudinem. nam siquis illa membra repentè in unum composuerit, & denuo integrato animali suam formam, & animæ decus reddiderit, atque ita rursus iisdem illud ipsum ostenderit: omnes, credo, statim fateantur, longè se antea à rei veritate abfuisse: non multò secus, atque eos, qui somnia vident. quippe ex parte quidem de toto subire animum cogitatio; cæterùm scientia, & cognitio vera haberi nequaquam potest. Quamobrem ita existimare debemus: parum omnino singularum partium historiam ad rerum universarum conferre notitiam, & fidem: quam ex solâ cunctarum inter se partium connexione & comparatione, item similitudine ac differentia, aliquis consequatur: eoque modo in penetralia admissus historiæ, & utilitatem, & voluptatem ex eâ poterit capere.* Hactenus Polybius: quem quia locus esset longior, Latinè solùm loquentem induximus.

e *Lib. 1. pag. 4. edit. Casaub.*

Ex his satis liquet, quantum referat, ex particularibus historiis contexi universalem. Quod verò ad ordinem atque οἰκονομίαν ejus, ante omnia dispicere oportet, num res gestæ continuâ serie sint connexæ, uti quæ ab uno geruntur imperio: qualia fere sunt, quæ Livius narrat de Romanis, antequam cum classe trajicerent in Siciliam: an à diversis gentibus fiant, sed unum in finem referantur: uti illa apud Polybium, qui variarum gentium historiam tractat, sed ita ut ad imperium Romanum respiciat προηγμένως *a*, ad gentes alias κατὰ *b* δεύτερον καὶ παρελκόμενον λόγον, ut Stoici loquuntur: an denique ita à diversis nationibus gesta sint, ut minimè cohæreant: qualia sunt, quæ Diodorus Siculus narrat: item Trogus, sive Justinus.

a *Primariò.*
b *Secundario, & per occasionem.*

In postremo hoc genere dubium non est, quin unaquæque res integrè sit narranda, priusquam ad alteram transeatur. Nempe, ut quoque Diodorus Siculus *c* hac ipsa de re scribit, Οὕτω *d* μάλιστα διαλαμβάνομεν, τὴν ἱστορίαν εὐμνημόνευτον, καὶ σαφῆ γενέσθαι τοῖς ἀναγινώσκουσι. Sanè Herodotus id plurimùm observat. Idemque faciunt Paterculus, ac Justinus: quos immeritò sugillat Riccobonus, quasi seriem temporis malè neglexerint. Nimirum non vidit, quando res nec ex eodem principio nascuntur, nec eundem in finem tendunt, tunc minimè requiri, ut ob solam temporis cognationem intercidamus narrationem. Quin id non modò opus non est, sed in historia legitima, hoc est, eâ, quam Græci διεξοδικὴν καὶ πραγματικὴν appellant, (nam χρονολογίας dispar ratio est) ne fieri quidem debet: quia ea res intelligentiam moratur. Unde Velleius Paterculus: *Faciliùs cujusque rei in unum contracta species, quàm divisa temporibus, oculis animisque inhæret.* Satis hoc etiam perspexit Suetonius, qui cùm de genere egisset Cæsaris Augusti, omnemque ejus vitam (vixit verò annis prope LXXVI.) distribuisset in annos illos duodeviginti, & menses sex, qui mortem Julii Cæsaris præcesserunt: XII que proximos, quibus paullùm primò optimatium partibus hæsit, mox cum M. Antonio, & M. Lepido, deinde tantùm cum Antonio Remp. tenuit: denique annos illos XLIV, quibus eum tenuit solus: subjungit exinde de ordine quo vitam Augusti scripturus esset, hæc verba: *Proposita vitæ ejus velut summa, partes singillatim, neque per tempora, sed per species exsequar, quo distinctiùs demonstrari cognoscique possint.* Profectò ut Pentheum, aut Apsyrtum discerptum, difficulter agnovisses: ita nec facilè intelligas narrationem, quæ rebus aliis crebrò intersecatur. Nec eo tempus ignorabitur, quia illud initio, aut fine cujusque narrationis, poterit indicari.

c *Initio lib. 16.*
d *Sic putamus historiam memoria facile comprehendi, & perspicuam reddi legentibus.*

At dispar ratio est primi secundique generis, ubi vel unius imperii res commemorantur, vel diversarum gentium, sed ita ut ad unum referantur. Nam in hujusmodi historiâ sequimur rationem temporis, contra quam poëtæ facere solent. Quâ de re ita Macrobius lib. V. Saturn. cap. 11. *Homerus, vitans in poëmate historicorum similitudinem, quibus lex est incipere ab initio rerum, & continuam narrationem ad finem usque perducere, ipse poëticâ disciplinâ à rerum medio cœpit, & ad initium post reversus est.* Plinius, lib. 1, epist. 1. *Collegi epistolas, non servato temporis ordine: neque enim historiam componebam.* Similiter Lucianus *e* jubet ὁμοχρονεῖν, & ea conjungere inter se, quæ temporibus congruunt. Sic enim scribit, πρὸς *f* πάντα συνδέδετο, καὶ ὡς δυνατὸν ὁμοχρονείτω. καὶ μετὰ ταῦτα θέω ἀπ' Ἀρμενίας μὲν εἰς Μηδίαν· ἐκεῖθεν δὲ ῥοιζήματι ἑνὶ εἰς Ἰβηρίαν· εἶτα εἰς Ἰταλίαν· ὡς μηδενὸς καιροῦ ἀπολείποιτο. Hoc à se factum ait Diodorus Siculus in rebus Philippi & Alexandri. Ac caussam hanc initio libri XVII. adfert: Οὕτω *g* γὰρ μάλιστα ὑπολαμβάνομεν τὰς τε πράξεις εὐμνημονεύτους ἔσεσθαι, κεφαλαιωδῶς τεθείσας, καὶ συνεχῆ ἕξειν τὰς ἀρχὰς τῷ τέλει.

e *Lib. de hist. scrib.*
f *Ad omnia festinet, & quatenus fieri potest, quæ temporibus conveniunt, conjungat: transvoletque ex Armeniâ quidem in Mediam, hinc autem curriculo uno in Iberiam, inde in Italiam: ita ut nullam occasionem prætermittat.*
g *Ita enim existimamus res facilius memoria retineri, cum res in certa capita digesta finem habent capiti coherentem.*

Interim ne in hoc quidem genere perpetuò temporis ordo servatur. Quod indicat Lucianus ipse, cùm addit, ὡς δυνατόν a. Sanè esse, cùm necessitas cogat, nos de ordine esse secutos: satis ostendit Diodorus Siculus lib. xx. his verbis: Τούτων b δ' οὕτως ἐχόντων, ταύτῃ ἄν τις καὶ τὴν ἱστορίαν καταμέμψαιτο, θεωρῶν ἐπὶ μὲν τοῦ βίου πολλὰς καὶ διαφόρους πράξεις συντελουμένας κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, τοῖς δ' ἀναγράφουσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχον τὸ μεσολαβεῖν τὴν διήγησιν, καὶ τοῖς ἅμα συντελουμένοις μερίζειν τοὺς χρόνους παρὰ φύσιν· ὥστε τὴν μὲν ἀλήθειαν τῶν πεπραγμένων τὸ πάθος ἔχειν, τὴν δ' ἀναγραφήν, ἐστερημένην τῆς ὁμοίας ἐξουσίας, μιμεῖσθαι μὲν τὰ γεγενημένα, πολὺ δὲ λείπεσθαι τῆς ἀληθοῦς διαθέσεως. *Hæc cum ita se habeant, hoc quispiam loco historiam reprehendat, videns multas, generisque diversi res in vitâ eodem tempore geri: scriptores vero ad interrumpendam narrationem, & ad res, quæ uno geruntur tempore, dividendas, necessitate contra naturam adigi: Unde sequatur, ut veritas quidem gestorum affectionem suam habeat: descriptio verò, cui facultas hæc negatur, quamquam res quidem imitetur, longo tamen intervallo post veram illarum affectionem relinquatur.* Hac de necessitate illustris etiam est Polybii locus in Legationum Ecloga LXXX. Latinè sic sonat. *Quos sermones apud Senatum isti legati habuerint, quæ à patribus responsa tulerint, & quomodo, omne genus humanitatis & comitatis experti, redierint: in expositione rerum Italicarum jam diximus. Est verò lector sæpe hujus nobis admonendus, sicut etiam studiosè facimus: quòd non raro orationes habitas a legatis, & data illis responsa, cogimur prius exponere, quàm de ipsorum legatione decretâ, & de missione, verba fecerimus. Quoniam enim, per annos singulos res gestas, quæ temporibus inter se congruunt, scribentes, quæ apud quamque gentem sunt facta, summatim uno tempore conamur referre: perspicuum est, id scriptioni nostræ necessariò evenire.*

Multum verò lucis historiæ adfert, si aperta sit transitio: quod præstant istiusmodi verba initio apposita, *Interim*, *Per id tempus*, *Dum hæc geruntur*, & similia. Ita Livius lib. XXI, cùm egisset de descensu Annibalis ex Alpibus, & prodito ei Clastidio, verbis istis ad alia transit: *Cùm ad Trebiam terrestre constitisset bellum, interim circa Siciliam, insulasque Italiæ, mille armatis ad depopulandum oram Italiæ a Carthaginensibus missis, novem Liparas, octo insulam Vulcani tenuerunt, tres in fretum avertit æstus maris.* Persequitur deinde navalem pugnam inter Pœnos, & Romanos. Post multa dicturus de Cn. Scipionis in Hispaniam profectione, ita incipit, *Dum hæc in Italia geruntur, Cn. Scipio in Hispaniam cum classe & exercitu missus*; & quæ sequuntur. Sed, ut dixi, non transeundum ad partem aliam, nisi de priori, quod satis sit, dixerimus: nec ad priorem redeundum, nisi isti etiam parti sit satisfactum. Quæ omnia ratio ac prudentia moderari debet: ut a Livio fieri videmus. Thucydides verò, dum studiosè nimis temporis ordinem sectatur, obscuritatem effugere non potuit. Nam, ut Dionysius Halicarnassensis c etiam observat, *cùm multa eâdem æstate & hieme in diversis, ut fit, locis gererentur, imperfectas primas res gestas relinquens, alias attingit, quæ eâdem æstate & hieme contigerunt. Erramus igitur, & summâ cum difficultate res expositas mente jam turbatâ assequimur.* Itaque ait idem Dionysius, eum πολλὰ ποιῆσαι μέρη τὸ ἓν σῶμα d: contra quàm ab Herodoto factum, quem ait, τὰς e πολλὰς καὶ οὐδὲν ἐοικυίας ὑποθέσεις περιλαβόμενον, σύμφωνον ἓν σῶμα πεποιηκέναι. Quare prudentis est historici, recedere paulisper à serie temporis, quando ea res perspicuam magis reddit narrationem. Atque hoc in caussâ est, cur Curtius, etsi bellum inter Archelaum Macedoniæ præfectum, & Agidem regem Spartanum, antecesserit prælium Alexandri ad Arbela, non tamen prælium id ante narret: ac ne quidem eo prælio ad Arbelam exposito referat: sed eo in librum sextum dilato persequatur, quæ post prælium ad Arbelam evenere, usque ad mortem Darii. Hinc ipse initio libri v: *Quæ interim ductu imperioque Alexandri, vel in Græcia, vel Illyris, ac Thracia, gesta sunt, si suis quæque temporibus reddere voluero, interrumpenda sunt res Asiæ, quas utique ad fugam mortemque Darii universas in conspectum dari, & sicut inter se cohærent, ita opere ipso conjungi, haut paullo aptius videri potest. Igitur quæ prælio apud Arbela conjuncta sunt, ordiar dicere.* Idem Taciti consilium fuit: qui lib. XII Annalium, cur res diversorum annorum in unum tempus interdum conjiciantur, hanc adfert caussam, *ne divisa haut perinde ad memoriam sui valeant.* Et ante eos scripserat Polybius lib. v. a: *Etsi non fugit nos, bellum istud nondum finitum tempore illo fuisse, in quo desinunt res Græcanicæ superius enarratæ: judicio tamen fecimus, quod hoc ordine, & partitione istâ, in contexendâ historiâ nostrâ utimur. Nam, ut lectores in exactâ notitia temporũ, quo res quæque per partes sunt actæ, non fallerentur; satis abunde illos instruximus, cùm in explicandis Olympiadis hujus annis, & rebus Græcorum tunc gestis, principia & fines eorum, quæ in Asia fiebant, diligenter ubique annotavimus, & in memoriam lectori subinde revocavimus. Ad lucem namque, & facilem narrationis intelligentiam, faciendum omnino duximus in hac Olympiade, ut res in illâ gestas ne misceremus, donec ad sequentes Olympiades fuerit ventum: quarum res gestas, ut quæque illarum variis locis actâ ratione temporis inter se congruent, in annos singulos digeremus. Nam qui non aliquam partem separatim, verùm omnia simul, quæ ubique locorum fuere gesta, perscribere instituerimus, & quod jam alicubi antea dicebamus, majus historiæ opus, quàm fere hactenus quisquam suscipere sit ausus, ipsi suscepimus; præcipua videlicet adhibenda nobis cura fuerit, quo sic omnia ordinentur, atque inter se connectantur, ut & universa scriptio operis nostri, & singula illius partes, perspicuam explicationem habeant.*

Hæc satis ostendunt, in historia πραγματικῇ, διὰ τὸ εὐπαρακολούθητον, hoc est, ut perspicuè res explicentur, non rarò committi ὕστερον πρότερον, & exitus rei ante initia referri. Quod etiam Theon agnoscit in progymnasmatis. ubi nobilis ille rhetor sic scribit: Τὴν δὲ ἀναστροφὴν τῆς τάξεως πολλαχῶς ποιησόμεθα· καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων ἔστιν ἀρξαμένους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναδραμεῖν, εἶτα ἐπὶ τὰ τελευταῖα καταντῆσαι. Transtulit Camerarius: *Mutari autem ordo solet multifariam: nam & à medio orsus poterit ad initium recurrere, atque ita extrema persequi.* Ac ne id tantùm de poëtis aut oratoribus dictum putes, subjicit Theon exemplum ex Thucydide. Ait enim: Καὶ Θουκυδίδης δὲ ἀπὸ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ἀρξάμενος, ἀνέδραμεν ἐπὶ τὴν πεντηκονταετίαν, ἔπειτα κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. *Thucydides quoque de Epidamno orsus recurrit ad res annorum quinquaginta, unde ad bellum Peloponnesiacum pervenit.* Inde verò subjungit Theon: Ἔξεστι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἀρξαμένους, ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ μέσα, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καταντῆσαι. ὥσπερ Ἡρόδοτος ἐπὶ τῆς τρίτης ἡμᾶς διδάσκει, λέγων οὕτω· πέμψας Καμβύσης εἰς Αἴγυπτον κήρυκα, αἴτεε Ἄμασιν θυγατέρα. αἴτεε δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἄμασιν, ἔπρηξε ταῦτα, ὅτι μιν ἀποσπάσας γυναικός τε καὶ τέκνων, ἔκδοτον ἐποίησεν εἰς Πέρσας. Εἶτα καὶ τὰ αἴτια διηγεῖται· ὅτι ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ᾔτησε παρὰ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως ἰατρὸν ὀφθαλμῶν, ὅς εἴη ἄριστος. ἡ γὰρ κατὰ φύσιν τάξις τῆς διηγήσεως, πρῶτον μὲν τὴν ὀφθαλμίαν εἰπεῖν τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ ὡς πέμψας εἰς Αἴγυπτον ᾔτησε παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐκεῖ ἰατρὸν ὀφθαλμῶν. ὁ δὲ τοῦτον ἀναπέμπει. ἔπειτα ὅτι χαλεπῶς φέρων ὁ ἰατρὸς γυναικός τε καὶ παίδων ἀπελειφθείς, ἐμνήσατο τὸν ἐκδόντα, συμβουλεύσας τῷ Περσῶν βασιλεῖ, αἰτῆσαι θυγατέρα παρὰ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως, ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῷτο, ἢ μὴ δοὺς ἀπέχθοιτο. Apponam quoque interpretationem Joach. Camerarii: *Licebit & ab ultimis incipere, & pergere ad media, atque ita ad prima devenire. Id quòd docuit nos Herodotus in tertio libro his verbis:* Misso præcone in Ægyptum, petiit Cambyses filiam Amasidos. Petiit autem de suasione Ægyptii cujusdam, qui hoc ageret odio Amasidos, à quo traditus fuisset Persis, abstractus a liberis & uxore. *Addit caussam: ab Ægypti rege Cambysen petiisse medicum oculorum*

a Quantum fieri potest.
b P 755. edit. H St.
a P. 378.
c Epist. ad Cn. Pomp.
d Unum corpus in partes multas divellere.
e Multis, & dissimilibus argumentis assumtis, unum corpus sibi consentiens fecisse.

omnium præstantissimum. Nam naturalis ordo narrationis hic erat: primum, ut diceretur, ex oculis laborâsse regem Persarum, & misisse in Ægyptum illum, petiisseque a rege Ægypti medicum oculorum, eumque transmisisse hunc. Deinde graviter ferentem medicum, deferendam sibi fuisse conjugem & liberos, ultum esse traditorem suum, & suasisse regi Persarum, ut peteret filiam Ægyptii: ut aut doleret, si dedisset; aut, si non dedisset, haberet inimicum Persam. His denique subjicit Theon: Ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν μέσων ἀρξάμενον, ἐπὶ τὰ τέλη ἐλθεῖν, εἶτα ἐν τούτοις λῆξαι. καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν τελευταίων ἀρξάμενον, ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ λῆξαι εἰς τὰ μέσα. καὶ ἔτι ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρξάμενον μεταβῆναι ἐπὶ τὰ τελευταῖα, καὶ ἐν τοῖς μέσοις παύσασθαι. *Licebit & à mediis ordiri, & in fine consistere: rursumque ordiri à fine, & recurrere ad initium, & in medio finire narrationem: atque ordiri à primis, transire ad ultima, & in media desinere.* Quare ita concludimus, χρησιμὸν δὲ οἰκονομίαν ἱστορίας διεξοδικῆς interdum ob perspicuitatem, καὶ τὸ πλεῖστον, requirere, ut à temporis ordine paullùm recedamus: quâ de re nec aspernanda planè sunt, quæ Patricius scripsit extremo dialogo x.

Nunc quia de ordine in rebus à toto corpore gestis satis dictum: aliquid etiam addendum de serie, quam sequi convenit in vitis describendis. Ac superiùs quidem diximus, vel temporis ordinem servari: vel narrationem omnem in capita quædam dispesci: ut si priùs agas de rebus publicis; deinde de illis, quas quis privatim gessit. Sed est & mixtus ordo, ut si initio quidem temporis ordinem retineamus: ubi verò ad grandiorem pervenimus ætatem, omnia ad capita certa revocemus.

Ex Græcis vitarum scriptoribus etiam in οἰκονομίᾳ exemplo esse possunt Plutarchus, Philostratus, Laërtius, Eunapius: è Latinis, cùm Cornelius Nepos, tum Tranquillus, quo nemo eorum, qui vitas Cæsarum scripsere, ordinis est magis studiosus. Quamquam nec est, quòd reprehendi possit Flavius Vopiscus. Paullùm peccat Trebellius Pollio. At negligentiores Spartianus, Lampridius, & Vulcatius Gallicanus. Omnium verò maximè incuriam suam prodidit Julius Capitolinus: cui congerendi tantùm, non digerendi voluntas fuisse videtur.

CAP. XXV.

Utrùm historia in libros sit dividenda. An divisio librorum Livii in decadas sit ab auctore. Sebastianus Maccius, & Cælius Rhodiginus refelluntur. Ubi librum quemque claudere conveniat.

HActenus de Dispositione. Ubi quia duo spectantur, in quas partes historia dividatur, & quo illæ ordine collocentur: eò visum est, superiori doctrinæ adnectere quæstionem vicinam, ut quæ & ipsa ad divisionem pertineat; utrùm historiæ corpus continuum esse debeat, an rectiùs in libros dividatur. De quo ita nobis videtur, si res una narretur, & simplex; neque ea materie ampla sit; uno commodè libro comprehendi: ut à Sallustio factum in Catilinaria, & Jugurthina: sin materiem tractemus varietate & copiâ suâ diffusam; rectiùs in libros dividi; uti fecit idem Sallustius in deperditis historiarum libris. Nam ut longissima via jucundiùs conficitur, si distinguatur spatiis quibusdam, ubi interquiescas: ita & minori fastidio historia cùm scribitur, tum legitur, si non amplum illud camporum æquor continuò percurratur, sed spatiis distinctis: hoc est, si libro quoque ad finem perducto, animus fatigatus respiret, ac paullùm se colligat, priusquam ad reliquam historiam se conferat: quæ res, & scribentem suscitat, novasque lasso vires suppeditat, ad reliqua eodem genio pertexenda: & legenti novam affert alacritatem, ad cætera quoque non somniculosè legenda. Itaque non unum, & alterum, sed universos historicos hanc iniisse rationem videmus. Uti Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Polybium, Dionysium, Diodorum, Cæsarem, Trogum, Curtium, atque alios: qui omnes, si amplior materies obtigisset, eam in certos libros secuere. Imò Livius historiam universam in decadas, has verò in libros divisit: ut Sebastianus Maccius *a* scripsit, & ante eum defendit Cælius Rhodiginus *b*: idque hoc argumento, quòd Livius decadibus præfationes præponat. Sed non tanti hoc est, ut movere quemquam debeat. Nam verum quidem est, lib. XXI & XXXI præmitti quiddam proœmii non omnino dissimile. Sed unde ibunt probatum, idem fecisse eum libro XI, XLI, qui ἀκέφαλος, item LI, & cæteris, qui decada incipiebant? Præterea istiusmodi præfatiuncula etiam præponitur, ubi decadis initium non est: uti libro sexto. Quare omnino assentire malo Petrarchæ *c*, Crinito *d*, Politiano *e*, Sigonio *f*, atque aliis, qui divisionem eam, non à scriptore, sed librariis esse, putant. Movet verò me illud, quòd etiam istos movit: nempe quòd Censorinus, Diomedes, ac veterum alii, nunquam decadum, sed semper librorum meminere. Nec aliter Florus in epitome omnium librorum Livii. Ex qua etiam discimus, scripsisse libros non solùm CXL, sed CXLII. quod ipsum divisioni isti in decadas adversatur.

a Lib. 2. de histor. cap. 32. *b Lib. 25. Antiquar. Lectionum cap. 3.* *c Epist. ad Jo. Boccacium.* *d Lib. 7. de honesta disciplin. cap. 12.* *e Ibid. apud Crinitum.* *f Initio scholiorum in Livium.*

Sed non tam prosit scire, historiam ampliorem in libros dispesci oportere; quod nemo unquam neglexit, nemo impugnavit: quàm illud nôsse, ubi aliorum quemque claudere conveniat. Hoc verò perspici potest è rei tum qualitate, tum quantitate. Ut si de rebus Romanis fusiùs agere velis, Livii exemplo libro primo commodè comprehendes ea, quæ ad originem Romanorum, & imperium septem regum pertinent. Siquidem, seu magnitudinem spectes, est ea εὐσύνοπτος *g*: seu exitum videas, pulcrè finis regii imperii finiet eum librum; alterque incipiet ab initio potestatis consularis. Atque eadem in aliis ratio est. Nempe tum finem libro faciemus, cùm aliquid erit, quod pulcrè & convenienter terminet; & multa adeò complexi sumus, ut, si ultra librum procudamus, legentibus ea res fastidium possit adferre.

g Pulcra, ac conspicua.

CAP. XXVI.

DE ELOCUTIONE HISTORICA *universè: ac speciatim, an pars ea necessariò in hac arte tradatur. Ludovicus Carbo refellitur. Historici dictionem ab oratoriâ differre, sive eam Grammaticorum more spectes, sive compositionem oratoriam, & verborum sententiarumque lumina consideres. Parthenii liber de vocabulis historicorum.*

VIdimus, quas res historia tractet, & quo ordine eas persequatur. Superest doceamus, cujusmodi dictione utatur. Quæ historicæ artis pars Elocutio vocatur. Sed ejus cura prope supervacua est, si omnis elocutionis laus in eo consistit, ut intelligamur, ac satis nobis est, ut narratores simus: quâ in sententiâ, ut auctor est Tullius *a*, fuere ex Græcis, Pherecydes, Hellanicus, Acusilaus: ex Latinis item, Cato, Pictor, Piso. Sin non narratores solùm, sed etiam exornatores esse volumus: potiùs nobis exemplo esse debent, è Græcis, Herodotus, Thucydides, Xenophon: è Latinis, Sallustius, Livius, Curtius, Tacitus. Nam priorum scripta, qui ornatum neglexerant, ætatem ferre minimè potuerunt: at accurata eorum diligentia, qui non veritatis solùm, sed voluptatis etiam rationem habuerunt, verè omne punctum tulit: eruntque eorum literæ ac monumenta in gloria atque admiratione, quamdiu homines erunt. Propterea non illis tantùm, quibus oratorium, vel poëticum studium placet; sed etiam, qui ad historiam scribendam appellere animum volunt; multùm se in dicendo priùs exercere debent. Quod satis perspexit, egregius Rhetor, Theon: qui in progymnasmatis suis, cùm de paraphrasi excolendâ egisset, ista subjungit: Ὅτι μὲν ἐστιν ἀναγκαῖον ἡ τῶν γυμνασμάτων ἄσκησις, οὐ μόνον τοῖς μέλλουσι ῥητορεύειν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἢ ποιητῶν, ἢ λογοποιῶν, ἢ ἄλλων τινῶν λόγων δύναμιν ἐθέλει μεταχειρίζεσθαι. *Omnino esse necessariam hujusmodi exercitiorum usurpa-*

a Lib. 2. de Orat.

tionem, non modò iis, qui oratores fieri cupiunt; sed etiam illis, qui vel poeticam, vel historiam, vel aliam eloquendi facultatem, aggredi velint.

Sed multi, ut hoc fatentur, ita negant, aliis hanc ad rem præceptis opus esse, quàm rhetorum: quippe ex quorum monumentis discere sit, quibus rebus sermo omnis fiat ornatior. Verùm vel amictu, quod dicitur, eorum telum evitabimus. Nam si non paullo alia sit dictio historici, quam vel oratoris, vel poetæ; nec eadem tamen est, quæ vulgaris: omnino, ut in oratoriâ, ac poëticâ, ita in historicâ etiam, de elocutione agi debet. Quare spissius est error, non vulgi modò, sed etiam viri multijugæ lectionis, Ludovici Carbonis, qui, lib. primo de Elocutione oratoria *a*, scribere veritus non est, duas solùm artes selectâ & à vulgari remotâ dicendi formâ uti. Loquitur autem de Oratoriâ, & Poëticâ. Quanto meliùs hac de re nobilis Grammaticus, Augustinus Saturnius, Mercurii Majoris lib. x. cap. ix. ubi ait: *Cùm tria sint autorum genera, poetæ, historici, oratores: horum quisque suas quasdam dicendi leges sibi vindicant. Ut quod, exempli gratiâ, historici*, sum velox pedibus: *oratores*, velocibus pedibus: *poeta ipsi suo quodam jure*, velox pedes, *multo licentius enunciarint: non quòd his cancellis usque sese contineant; sed quòd non temere aliter fari consueverint.* Et sanè, si minutiis istis insistere lubido sit, multa possint adferri, quæ ostendant, historici dictionem, etiam Grammaticorum more si consideretur, mediam esse inter oratoriam, & poëticam. Nam ut multa à poëtis audaciùs dicuntur, quam ut historicus ea ausit usurpare: tamen neque desunt, quæ historicus cum poeta communia habeat. Ut cùm tantopere gaudet infinitum pro finito ponere: qualia sunt, *tendere* pro tendebat, *negare* pro negabat. Nisi hæc dicta malis κατ' ἔλλειψιν verbi *cœpit*, vel similis. Servium audiamus *b* in 11 Æneid. *Infinitus modus pro indicativo: & est figura propria historiographorum: ut Sallustius; Equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare.* Aut cùm idem, Græcorum more, adjectivis jungit accusativum, qui partem, aut patriam, aut habitum significet. Ut Curtius lib. x: *Itaque revocatas vestem fratris, eam ipsam, quæ in sella erat, induitur.* Aut cùm aliqua κατὰ σύνθεσιν, sive generis ἐναλλαγὴν profert. quale hoc est ejusdem Curtii in quarto: *Duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus adfixi.* Aut cùm adjectivis substantivè acceptis partium casum addit. ut, *incerta fortunæ*, apud Livium. &, apud Justinum lib. xli: *Ut non immensa tantum ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua, occupaverint.* Quomodo non temere loquetur orator: sed Tacito nihil pene est frequentius. Ut in primo Annalium: *Truci sonore subjecta vallium ac resultanteis saltus complerent.* Et secundo, *prominentia montium.* Et mox, *prima silvarum.* Item, *avia saltuum.* Item, *inania famæ.* Ac lib. iii, *longinqua imperii.* Item, *incerta maris, & tempestatum.* Et lib. iv, *asperis maris.* Et eodem, *Jussa principis magis, quàm incerta belli metuens.* Et lib. xii, *Ripas, & colles, ac montium edita, in modum theatri*, &c. Et lib. iii Hist. *Sed prima rerum quieti speculabantur.* Et eodem: *Offensarum operta metuebantur.* Et eodem: *Ad Sallustianos hortos per angusta, & lubrica viarum flexerant.* Et iv. Histor. *Ardua Alpium præsidiis claudere.* Et eodem lib. *Statos æstivis flatibus dies* (Lips. Etesiarum dies) *& certa maris operiebantur.* Et vita Agricolæ: *Ludos, & inania honoris.*

Nec in historica dictione sufficit ad ea attendamus, quæ & Grammaticorum filii observare solent. Uti fortasse fecit Parthenius ὁ τοῦ Διονυσίου *c*, cujus libros περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων *d* Athenæus citat in undecimo. Ulteriùs attollendus animus: ad dignitatem nempe, totamque compositionem: hoc est, verborum sententiarumque lumina, quæ τρόπους & σχήματα appellant: adhæc ad juncturam, ordinem, periodos, ac numerum. Hæc enim sunt ea, quæ Cicero præcipue respexit, cùm in Bruto suo ita loquitur: *Demochares, qui fuit Demosthenis oratoris filius, earum rerum historiam, quæ erant Athenis ipsius ætate gesta, non tam historico, quàm oratorio genere, perscripsit.* Quæ non obscurè ostendunt, etsi historicus ornatus cum oratorio conveniat in multis, tamen esse, ubi differat ab eodem. Quare etsi multa in Partitionibus, plura in sex Oratoriarum institutionum libris, de Elocutione dixerimus: tamen hoc iterum loco de ea agendum nobis. Ac primùm videbimus de virtutibus iis, quæ κατ' ἀναλογίαν quandam communes sunt oratori, historico, ac poëtæ. Deinde explicabimus, in quibus historica dictio ab oratoria, ac poëtica differat, & quod dicendi genus (χαρακτὴρ Græcis vocatur) maximè historico conveniat.

a Cap. 1. post 4.
b Pag. 230.
c Dionysii filius.
d De vocabulis apud historicos.

Cap. XXVII.

De duabus historiæ virtutibus primis, sermonis puritate, ac perspicuâ brevitate. Herodotus Ionismi, Thucydides Atticismi exemplar. Catonis dictum de Albino, qui, oratione Græcâ scripturus res Romanas, imperitia veniam poposcerat. Thucydides, & Philistus, obscuriores facti, dum laborant esse breves. Parùm perspexisse Julium Scaligerum, in quo Sallustiana brevitas consistat. Alienas, seu orationes, seu epistolas, non debere ad verbum inseri: ac Joannis Cilicis hac in parte peccatum. Thucydidem obscuriorem reddi ob hyperbata crebra. Falli interim, qui affectâsse cum obscuritatem arbitrantur.

QUæ virtutes sint historicæ dictionis, rectè perspexit Lucianus, cùm de eo judicium facit ex istis, quæ de narratione Rhetores tradunt. Cùm enim locutus esset de transitione ab exordio ad narrationem, ista subjungit: Ἅπαν *a* γὰρ ἀτεχνῶς τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς ἱστορίας, διήγησις μακρά ἐστιν, ὥστε ταῖς τῆς διηγήσεως ἀρεταῖς κατακεκοσμήσθω. Virtutes eas pluribus enumerat Dionysius Halicarn. epist. ad Cn. Pompeium. Possunt verò revocari ad quatuor istas, quas Crassus etiam apud Ciceronem in oratione requirit: puritatem, perspicuitatem, ornatum, & decorum.

De puritate sic scribit Dionysius: Πρώτη *b* τῶν ἀρετῶν γένοιτ' ἄν, ἧς χωρὶς οὐδὲν τῶν ἄλλων τῶν περὶ τοὺς λόγους ὄφελος. τίς; ἡ καθαρὰ τοῖς ὀνόμασι, καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα σώζουσα διάλεκτος. Mox de Herodoto ac Thucydide *c* adjungit: Ἡρόδοτός τε γὰρ *d* τῆς Ἰάδος ἄριστος κανών· Θουκυδίδης δὲ τῆς Ἀτθίδος. Seriò verò cogitandum illud, quod Halicarnassensem dicere videmus, absque puritate, & elegantiâ, inutilem esse sermonem. Propterea A. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, excusatione sibi opus esse putavit, cùm res à Romanis gestas Græcè composuisset. Nam historiæ suæ initio hunc in modum disserebat: *Neminem succensere sibi convenire, siquid in his libris parùm compositè, aut minùs eleganter, scriptum foret. Nam sum*, inquit, *homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est.* Ea cùm legisset Cato, *Ne tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quàm culpâ vacare. Nam petere veniam solemus, aut cùm imprudentes erravimus, aut cùm compulsi peccavimus. Te*, inquit, *oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur?* Hæc Gellius ex Cornelii Nepotis libro de Illustribus Viris. De reliquo, extra omnem controversiam poni debet, satiùs plurimùm esse, historiam scribere linguâ Latinâ, quàm Gallicâ, Italicâ, Germanicâ, Hispanicâ, vel aliâ. Nam hæ suis ferme continentur finibus: Latina per omnes gentes diffunditur.

Præterea, ut dixi, requirit Dionysius τὴν ἐνάργειαν, sive perspicuitatem. Eam imprimis commendat in brevitate, quam συντομίαν appellat. Sanè, ut idem ait, μετὰ τοῦ σαφοῦς ἐξεταζόμενον, ἡδὺ φαίνεται τὸ βραχύ· εἰ δὲ ἀπολείποιτο τούτου, πικρόν. *brevitas cum perspicuitate conjuncta, videtur jucunda: sin ea desiat, acerba austeraque.* Iccirco Cicero in Bruto suo: *Nihil*, inquit, *est in historia, purâ, & illustri brevitate dulcius.* Nempe quia non sufficit brevitas, cùm ea sæpe obscuritatem afferat, eò addit *illustris*,

a *Omnino omne reliquum historiæ corpus longa est narratio. Quare & narrationis virtutibus exornetur.*
b *Virtus omnium prima est, sine qua nulla alia est orationis utilitas. Quæ illa est? Sermo purus & proprietatem linguæ Græcæ retinens.*
c *Hanc ambo studiose consectantur.*
d *Herodotus enim Ionicæ linguæ optima regula est. Thucydides vero Atticæ.*

hoc

hoc est, clara apertaque. Estque hæc res eo majoris momenti, quia Thucydides ipse, ac Philistus, dum concisis student sententiis, nimio acumine obscuriores sunt facti: quod etiam Cicero fatetur.

Multi verò ne quidem intelligunt, quid brevitatis nomine censeri mereatur. Sanè illorum si judicio rem metiamur, ne Sallustius quidem fuerit brevis: cujus divinam brevitatem Fabius prædicat, & omnis antiquitas. Nam dicent, longè paucioribus tum Catilinarium, tum Jugurthinum bellum, potuisse comprehendi. Quod concessero non invitus: sed quòd usque adeò multa complectatur verbis paucis, id admiratione imprimis dignum est: inque eo Sallustii brevitas consistit. Scio aliter judicare Julium Scaligerum, qui lib. IV de re Poëtica cap. XXIV, *censet, brevitatem Sallustii propterea vulgò jactatam, quia tribus vocibus integras explet sententias, non circumducit, asyndetis utitur, omittit verba.* Verùm longè gravior caussa subest; nempe ea, quam dixi. *At,* inquit summus ille vir, *qui conciones inserat, quas nullus habuerit imperator, easque prælongas non raro: qui apud Aras fratrum, quasi in amœno diverticulo, spatietur: qui, præter historiæ argumentum, Catonis Cæsarisque collatione plurimos versus occupet: qui ad Catilinæ bellum narrandum principia urbis Romæ arcessat: non video, quo consilio brevem potius, quàm vel prolixum, vel etiam nimium, supervacuumque, existimemus.* Sed hæc quidem minimè movent. Nam etiam in concionibus istis, & diverticulis, & exordiis longè arcessitis, verbis non multis res multas comprehendit: adeò ut non in his minus, quàm cæteris, otiosum atque attentum lectorem requirat. Siquidem sic usu venire solet, ut, dictio si sit pressa & concisa, facilè res quædam animum transvolent legentis. Vide omnino collationem illam, quam inter Sallustium Liviumque, hac ipsa in re, instituit Jovianus Pontanus in Actio suo a.

a Fol 141. & 142. edit. Ald.

Brevitati & perspicuitati obsunt, qui, ut fidem magis concilient historiæ, ad verbum inserunt scripta aliena. Quomodo Joannes Cilix in Ecclesiastica sua historia retulit epistolas ab Episcopis ultro citroque missas: quæ cum volumen immane quantum augerent, tamen haut multum rei historicæ continebant, ac copia invisa oberant perspicuitati: ut Photius in bibliotheca sua censet, num. XLII.

Sunt & alia multa, quæ perspicuitati adversentur: imprimis verò verba obscura; cujusmodi quæ sint, in Oratoriis satis diximus. Nec propterea vulgaribus, ac sordidis utendum: sed consilium sequemur Luciani. Ejus hæc verba: Ὡς τῇ γνώμῃ τοῦ συγγραφέως σκοποὺς ὑπεθέμεθα παρρησίαν, καὶ ἀλήθειαν· οὕτω δὲ καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ εἷς σκοπὸς ὁ πρῶτος, σαφῶς δηλῶσαι, καὶ φανότατα ἐμφανίσαι τὸ πρᾶγμα, μήτε ἀπορρήτοις, καὶ ἔξω πάτου ὀνόμασι, μήτε τοῖς ἀγοραίοις τούτοις, καὶ καπηλικοῖς, ἀλλ' ὡς μὲν τοὺς πολλοὺς συνιέναι, τοὺς δὲ πεπαιδευμένους ἐπαινέσαι. *Ut mentis scriptoris hosce scopos proposuimus, dicendi libertatem, & veritatem: ita & vocis ei unus hic esto scopus, ut rem planè aperiat, & quàm lucidissimè declaret, verbis neque obscuris, neque ab usu remotis; neque etiam vulgaribus hisce, & tabernariis; sed quæ vulgus intelligat, & eruditi laudent.*

Præterea perspicuitati repugnat ordo verborum perturbatus. Sanè Thucydides quoque Marcellino b dicitur esse ἀσαφὴς c τὴν διάνοιαν διὰ τὸ ὑπερβατοῖς χαίρειν. Nec tamen accedere iis possum, qui studio eum putant obscuriorem esse voluisse. Sed Tullio potiùs assentio, qui ita locutos tum ait viros in Rep. celebres, ac facundiâ nobiles: atque ipsum Thucydidem fuisse maturiorem & mitiorem futurum, si postea vixisset. Hæc de brevitate. De qua & aliqua ex antiquis videre potes apud Cælium Rhodiginum lib. XXV. Antiqu. Lect. cap. III.

b In vita Thucydid. c Quod ad sententiam, obscurus, quia verborum trajectione delectetur.

Cap. XXVIII.

De tertiâ, quartâque historicæ elocutionis virtute: ornatu nempe, & decoro. Herodotum τὸ ἠθικὸν, Thucydidem τὸ παθητικὸν magis observâsse: atque ut in aliis etiam alter alteri antistet. Compositionem nec numerosam admodum, nec tamen asperam esse debere. Quomodo Thucydidem Marcellinus defendat in eo, quòd in concionibus lenocinia orationis neglexerit.

VEnio ad tertiam virtutem, hoc est, ad ornatum. quò refertur à Dionysio τῶν ἠθῶν & παθῶν μίμησις a: atque ait idem, Herodotum meliùs τὰ ἤθη b, Thucydidem rectiùs τὰ πάθη c exprimere. Eodem quoque pertinent τὸ μέγα d & θαυμαστὸν ἐμφαίνουσαι τῆς κατασκευῆς ἀρεταί. Quibus Herodotum, & Thucydidem, pares esse dicit. Item αἱ e τῆς ἰσχύος, καὶ τοῦ τόνου, καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους δυνάμεις τῆς φράσεως ἀρεταὶ περιέχουσαι. Quibus Thucydidem vincere ait. Item ἡδονή f, καὶ πειθώ, καὶ τέρψις, καὶ αἱ ὁμοιογενεῖς ἀρεταί. Quibus Herodotum longè præstantiorem esse dicit.

Nec Dionysius solùm, sed etiam Lucianus, virtutem hanc in historico requirit. Cùm verò ornatus propriè in tribus consistat, elegantiâ, compositione, dignitate, quemadmodum in Oratoriis diximus: ad elegantiam quidem pertinet, quòd abstinere jubet ἔξω g πάτου ὀνόμασι, καὶ τοῖς ἀγοραίοις, καὶ καπηλικοῖς: ac contra usurpare ea, quæ intelligant omnes, ac laudent periti.

Ad compositionem pertinet, quòd requirit, ut narratio sit λεία τις καὶ h ὁμαλὴ προϊοῦσα, καὶ αὑτῇ ὁμοίως, ὥστε μὴ προέχειν, μήτε κοιλαίνεσθαι. Alibi quoque copiè operæ de eâ sic scribit: Συνθήκῃ i τῶν ὀνομάτων εὐκράτῳ, καὶ μέσῃ χρηστέον, ὡς μήτε ἄγαν ἀφιστάντα, καὶ ἀπαρτῶντα, τραχὺ γάρ, μήτε ῥυθμῷ, παρ' ὀλίγον ὡς οἱ πολλοί, συνάπτοντα. Τὸ μὲν γὰρ ἐπαίτιον· τὸ δ' ἀηδὲς τοῖς ἀκούουσι.

Denique de dignitate, hoc est, de verborum sententiarumque luminibus, sic paullo antè idem scripserat: Καὶ k σχήμασι κεκοσμημένος ἀνεπαχθέσι, καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτον μάλιστα ἔχουσιν· ἐπεὶ τοῖς κατηρτυμένοις τῶν ζωμῶν ἐοικότας ἀποφαίνει σοὺ λόγους.

Superest, ut de Decoro dicamus: quæ quarta Ciceroni l est orationis virtus. Eam in historico vel imprimis requirit Halicarnassensis m. Ἀρετῶν n, inquit, ἡ κυριωτάτη τὸ πρέπον. Lucianus similiter Ἢν δέ ποτε o καὶ λόγους ἐρέντα τινα δεήσῃ εἰσάγειν, μάλιστα μὲν ἐοικότα τῷ προσώπῳ, καὶ τῷ πράγματι οἰκεῖα λεγέσθω. Quare vel maximè historicus curare hoc debet, ut sermo cujusque accommodatus sit personæ, κατὰ ἔθνη p, γένη, ἡλικίας, προαιρέσεις, τύχας, ἐπιτηδεύσεις. Exemplum hujus rei capiemus ex Herodoto, qui barbarum Candaulem hoc pacto loquentem inducit, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἀπιστότερα τῶν ὀφθαλμῶν q. Quæ verba accuratè expendit Dionysius Halicarnass. Et sanè quis non videt, quam rudis ac horridus sit sermo, cùm, quod hoc loco fit, partes corporis, quibus sensus insunt, (Græci αἰσθητήρια, barbari nostri *sensoria* appellant) pro ipsis usurpantur sensibus? Quamquam verò hac virtute ab Herodoto vincitur Thucydides, ut idem Halicarnasseus ait: non propterea tamen hic eam neglexisse existimari debet. Sanè, quòd omiserit illas sententiarum figuras, quibus tantopere triumphat Demosthenis oratio, id Marcellinus quoque, in historici ejus vita, icciro factum putat, non quia nesciret iis uti, sed quia parùm illæ convenirent personis, de quibus tractat. Quid enim? inquit; an decuisset, Periclem, Archidamum, Niciam, Brasidam, aliosque, excelso adeò animo viros, ironiis, & scitamentis aliis ludere? quasi non liceret iis apertè reprehendere, ac palàm conqueri, & dicere quod vellent. Propterea simplici oratione, ac minimè figuratâ, eos loquentes semper inducit. Nempe, ut ejusdem Marcellini verbis hoc caput claudam, Τεχνίτου r ἀνδρὸς, φυλάξαι τοῖς προσώποις τὴν ἐπιβάλλουσαν δόξαν, καὶ τοῖς πράγμασι τὸν ἀκόλουθον κόσμον. Præter δίζυγα ἐνέστιν, hoc est,

a Morum affectuumque imitatio. b Mores. c Affectus. d Virtutes illæ, per quas magnum & admirandum quid in apparatu orationis relucet. e Quæ orationis vim & vehementiam, & similes facultates, complectuntur. f Suavitas, persuasio, delectatio, & aliæ virtutes cognatæ. g Ab usu remotis nominibus, ac vulgaribus, & tabernariis. h Leniter, & æqualiter procedens, sibi similis, ita ut neque exsiliat, neque hiatus habeat. i Temperata mediaque compositione vocabulorum est utendum, ut neque nimium distrahas illa & disjicias: id enim foret asperum; neque, quod plerique faciunt, numerosè connectas. alterum enim vitiosum est, alterum auditoribus injucundum.

k Figuris ornetur non molestis, & non affectatis. siquidem illud orationem condimentis similem reddit. l Lib 3 de Orat. m Epist ad Cn. Pompejum n Virtutum princeps, decorum. o Quod siquando & dicentem aliquem introducere opus erit: vel maxime curandum est, persona decora, & rei convenientia, ac propria dicas. p Ratione gentis, generis, ætatis, consilii, fortunæ, studii. q Aures sunt hominibus infideliores incertioresque oculis. r Est ejus, qui artis suæ intelligens sit, servare personæ cujusque dignitatem, ac rebus omnibus convenientem tribuere ornatum.

est, oratoriam eloquentiam ac poëticam, est & tertia, historica. Audiamus quæ Junius Tiberianus dicat apud Flavium Vopiscum *a*, *Scribe ut libet, securus, quod velis, dicas, habiturus mendaciorum comites, quos* HISTORICÆ ELOQUENTIÆ *miramur auctores.*

a In Aureliani vita.

Cap. XXIX.

Acceditur ad alteram Elocutionis partem, quæ specialia persequitur. Adversus Doletum, Camerarium, alios, ostensum, in historia potius ad Herodotum, Thucydidem, Livium, quàm Demosthenem, vel Ciceronem, respici debere. Historicus non adeo numeris, & compositioni studet, quam orator. Theopompi in eo peccatum. Periodi historicæ, oratoriæ, ac dialogicæ, discrimen. Figuras, quibus ornatur oratio, minus historiæ convenire: ac Theophylactum Simocatta reprehensum, quòd nimis iis studuerit. Polybium verborum esse negligentiorem, rerum curiosissimum. Nimium eloquentiæ studium non convenire historico: ut nec concitatum, foroque aptum dicendi genus. Callisthenem tamen rhetorico more historiam scripsisse. Cæcinæ locum apud Ciceronem aliter expositum, quam à Sebastiano Corrado factum fuit.

Vidimus de quatuor virtutibus, quæ historico cum oratore, ac poëta, sunt communes. Nunc, quomodo ab utroque differat, videamus. Multi enim putarunt, eundem esse historici stylum, ac oratoris. Imò nec defuere, qui historicum a poëta solo existimarent metro differre. Cùm verò multùm inter oratoris & poëtæ dictionem intersit: vel utrosque, vel alterutros saltem, aberrâsse, satis liquet. Prius eorum expendemus sententiam, qui, in historia scribenda, arbitrantur, ad Ciceronem potiùs, quàm ad Sallustium, vel Livium, respici oportere. Negat quidem id Floridus Sabinus in Subsicivis suis *a*. Sed asserit Stephanus Doletus, & is, cujus jure major aliquanto, quàm Doleti, auctoritas esse debet, Joachimus Camerarius *b*. Nec alia mens fuisse videtur Petro Bembo. Dictio quidem ejus planè oratoria, ac Tullianum fontem sapiens. Et quibus hæc scribendi ratio placet, hi se patrocinio tuentur optimi omnium patroni, ut Veronensis poëta eum verissimè vocabat. Sciunt omnes, me dicere Marcum Ciceronem, qui primo de Oratore scribit, *historiam esse munus oratoris*: & primo de Legibus, *historiam opus esse maximè oratorium*. Verùm non ulteriùs profectò hæc verba trahi debent, quàm, quòd orator qui sit, non multum laboraturus sit in dictione historica: ut quæ ab oratoria propiùs absit. Neutiquam verò eandem esse utriusque dictionem, clarè docet Strabo lib. 1. ubi adversus Eratosthenem disputat, atque inter alia sic ait: ἀλλ' ἑτέρα φράσις ἡ ποιητική. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ποιητικῇ, ἡ τραγικὴ & ἡ κωμική, καὶ ἐν τῇ πεζῇ ἡ ἱστορικὴ, καὶ ἡ δικανική. *Alia est poeta dictio: in qua poetica dictione alia est tragica, quam comica: uti in pedestri alia est historica, quam judicialis.* Et sanè hoc ita esse, multa ostendunt. Primùm illud discrimen se offert, quòd historicus non usque adeò periodis ac numeris studeat, quàm orator facit. Nam ideirco est, quòd Dionysius Halicarnassensis in Theopompo, qui Isocrati similis erat, accuratam nimis verborum compositionem reprehendit. Verba ejus adpono: Εἰ δὲ ὑπερεῖδεν ἐν τούτοις, ἐφ' οἷς μάλιστα ἂν ἐσπούδακε, τῆς τε συμπλοκῆς τῶν φωνηέντων γραμμάτων, καὶ τῆς κυκλικῆς εὐρυθμίας τῶν περιόδων, καὶ τῆς ὁμοειδείας τῶν σχηματισμῶν· πολὺ ἀμείνων ἂν ἦν αὐτὸς ἑαυτοῦ κατὰ τὴν φράσιν. Id est, *Quodsi neglexisset in iis, in quibus maximè elaboravit, concursum vocalium, & numerosam periodorum concinnitatem, ac similem figurarum conformationem: se ipso longè melior in elocutione evasisset.* Idem cognoscimus ex Demetrio lib. περὶ ἑρμηνείας, ubi triplicem statuit periodum, historicam, oratoriam, ac dialogicam. Eas ita distinguit: Ἱστορικὴ μὲν ἡ μήτε περιηγμένη, μήτ' ἀνειμένη σφόδρα, ἀλλὰ μεταξὺ ἀμφοῖν· ὡς μήτε ῥητορικὴ δόξειε, καὶ ἀπίθανος, διὰ τὴν περιαγωγὴν, σεμνόν τε ἔχουσα, καὶ ἱστορικὸν ἐκ τῆς ἁπλότητος. Τῆς δὲ ῥητορικῆς περιόδου συνεστραμμένον τὸ εἶδος, καὶ κυκλικὸν, καὶ δεόμενον στρογγύλου στόματος, καὶ χειρὸς συμπεριαγομένης τῷ ῥυθμῷ. Διαλογικὴ δέ ἐστιν ἡ περίοδος, ἡ ἔτι ἀνειμένη, καὶ ἁπλουστέρα τῆς ἱστορικῆς, καὶ μόλις ἐμφαίνουσα ὅτι περίοδός ἐστιν. *Historica est, quæ neque circumacta est, neque remissa vehementer, sed in medio posita ambarum: ut non possit oratoria videri, & aliena a persuadendo, propter circumactionem; gravitatem interim fidemque historicam ex simplicitate habens. Oratoriæ autem periodi forma est contorta, & circularis, & quæ egeat rotundo ore, & manu, quæ unà cum numero circumagitur. Dialogica autem periodus est, quæ etiam remissior simpliciorque est historicâ, & vix præ se ferens, quod periodus sit.* Quæ ibidem etiam exemplis Demetrius illustrat.

a Lib. 1. cap. 2.
b Comment. in 1 Tusc. Quæst.

Nec solùm juncturæ, periodis, numerisque, minùs historicus studet, quam orator: sed etiam verborum sententiarumque lumina, quæ ornatum orationi afferre solent, minus consectatur, quàm Isocratici magistri solent. Hoc non satis attendit Theophylactus Simocatta; qui dum scitamenta illa avide adeò arripit, ac sententias etiam intempestivè admiscet, εἰς *a* ψυχρολογίαν τινὰ & μειρακιώδη ἀπειροκαλίαν ἀποτελευτᾷ, ut de eo Photius scribit.

Interim cavendum, ne vitii hujus fugâ incidamus in verba nimis vulgaria, aut rebus parum idonea, periodos prælongas, compositionem asperam atque hiulcam: qualis sermo à Demetrio ἄχαρις *b* vocatur. Quin plus etiam ornatus probârim, quàm Polybius adhibet. Sanè jam olim in eo Dionysius Halicarnass. reprehendit dictionis incuriam, & quòd utatur comprehensione verborum minùs accuratâ. Polybio interim ignosci debet, quia fieri vix potest, ut qui tantopere, ac ab eo factum, de rebus sollicitus sit, is de verbis adeò laboret, quam fortasse rerum dignitas merebatur. Imò ea est humani animi imbecillitas, ut ingentem illam verborum curam rerum incuria plurimùm consequatur. Ita observatum est a viris doctis, Dionem multùm rhetoricari in præliorum descriptione; sed eorum, quæ ad rem militarem requiruntur, exiguam ostendere peritiam, prope dixerim nullam; Polybium contra λευκῶς pigmentaque illa oratoria aspernari; sed tantam in eo militaris disciplinæ scientiam elucere, ut Tacticos ipsos possit provocare. Quare non de nihilo est, quòd Diodorus Siculus in historico damnat nimium eloquentiæ studium. Neque eo hæc à me dicuntur, quòd Polybii dictionem horridiusculam, & Martiam, commendem præ illa Herodoti, aut Xenophontis: sed ita dictionis censeo habendam esse rationem, ut imprimis rerum habeamus curam: &, si in alterutro peccandum, Polybium potiùs sequemur, quàm Theopompum, Simocattam, & similes. Optimum verò fuerit, si modum teneamus, exemplo Herodoti, Livii, & aliorum, qui ad hos proximè accesserunt. Nam neque in iis est ornatus, quantus est Isocratis, & similium logodædalorum, quem historia planè refugit, ut diximus: sed neque adeò exiguus est, ac in caussis forensibus, quæ ne historiæ quidem nitorem requirunt. Estque hæc quoque sententia Fabii Quinctiliani lib. x. cap. 1. ubi de discrimine dictionis historicæ, & ejus, quâ in judiciis utuntur oratores, scribit in hunc modum: *Historia quoque alere orationem quodam molli jucundoque succo potest. Verùm & ipsa sic est legenda, ut sciamus, plerasque ejus virtutes oratori esse vitandas. Est enim proxima poetis, & quodammodo carmen solutum: & scribitur ad narrandum, non ad probandum: totumque opus non ad actum rei, pugnamque præsentem, sed ad memoriam posteritatis, & ingenii famam componitur. Ideoque & verbis liberioribus, & remotioribus figuris, narrandi tædium evitat. Itaque, ut dixi, neque illa Sallustiana brevitas, quâ nihil apud vacuas aures, atque eruditas, potest esse perfectius, apud occupatum variis cogitationibus judicem, & sæpius ineruditum, captanda nobis est: neque illa Livii lactea ubertas satis docebit eum, qui non speciem expositionis, sed fidem quærit. Adde quod M. Tullius ne Thucydidem quidem, aut Xenophontem,* utiles

a Oratio eius frigida fit, ac in juvenilem desinit ineptiam.
b Invenustus.

miles Oratori putat: quamquam, illum bellicum canere, Sudunus ore Musas esse locutas, existimet. Licet tamen nobis in digressionibus uti vel historico nonnunquam nitore, dum in iis, de quibus erit quæstio, meminerimus, non athletarum toros, sed militum lacertos esse. Huc quoque pertinet, quod idem lib. IX. cap. IV ait, *historiæ currere debet, ac fieri*: unde ibidem colligit, minùs ei, quam oratori, convenire *intersistentes clausulas, & debitam actionis respirationem, & claudendi inchoandique sententias rationem.* Hæc profectò satis ostendunt, non solum alium esse ornatum historicum, alium oratorium: sed neque convenire historiæ vehemens illud ac concitatum dicendi genus, quod oratores amant in foro. Et aliter si esset, non hoc notasset in Callisthene Cicero, quòd vehementior esset, quàm historiæ conveniret. Ita enim intelligi ejus verba debere, ἀντίθεσις ostendit inter Xenophontis & Callisthenis stylum. Locus est libro secundo de Oratore: *Denique etiam a philosophiâ profectus princeps Xenophon Socraticus ille; post ab Aristotele Callisthenes, comes Alexandri, scripsit historiam: & hic quidem Rhetorico pene more: ille autem superior, leniore quodam sono est usus, & qui illum impetum oratoris non habeat; vehemens fortasse minus, sed aliquanto tamen est, ut mihi quidem videtur, dulcior.* Quod siqui hoc Tullii loco aqua hæret, eumque credat de oratorio solùm ornatu, non verò de vehementi & acri dicendi genere, accipi oportere: at scrupulum omnem animo eximent hæc ejusdem Ciceronis: *Verborum ratio & genus orationis fusum atque tractum, & cum lenitate quadam æquabili profluens, sine hac judiciali asperitate, & sine sententiarum forensium aculeis, prosequendum.* Idem de oratore perfecto: *Sed in his tracta quædam & fluens expetitur, non hæc contorta & acris oratio.* Ubi tractus sermo, est, quem Aristoteles in Rhetoricorum tertio appellat εἰρομένην λέξιν: contortus verò, qui eidem λέξις κατεστραμμένη. Quam rem pleniùs declaramus in Institutionibus oratoriis lib. IV. cap. III. Idem cognoscimus ex illis Plinii verbis lib. V. epist. VIII. quæ ad Tacitum, vel Capitonem: *Habet oratio, & historia, multa communia, sed plura diversa in his ipsis, quæ communia videntur. Narrat sanè illa, narrat hæc, sed aliter. huic pleraque humilia, & sordida, & ex medio petita: illi omnia recondita, splendida, excelsa conveniunt. hanc sæpius ossa, musculi, nervi: illam tori quidam, & quasi jubæ decent. hæc vel maximè vi, amaritudine, instantiâ: illa tractu & suavitate, atque etiam dulcedine placet. postremò alia verba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimùm refert, ut Thucydides a ait, κτῆμα b sit, an ἀγώνισμα c: quorum alterum oratio, alterum historia est.* Idem confirmat ejusdem Plinii locus de Pompeio Saturnino. Nam cùm eum laudâsset à facundiâ in caussis agendis, subjicit hæc de eodem d: *Idem tamen in historia magis satisfaciet, vel brevitate, vel luce, vel suavitate, vel splendore etiam, & sublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem, quæ in orationibus, vis est: pressior tamen, & circumscriptior, & adductior.* Ubi per orationes intelligit *forense concertatorium judiciale genus*, ut Cicero vocat in Bruto: ubi ait, Thucydidem, apud quem conciones multæ, hoc tamen forense concertatorium judiciale genus non attigisse. Illustris quoque est locus ille Luciani, Ὁ συγγραφεὺς ἡκέτω μοι, τὴν τῆς ἑρμηνείας ἰσχὺν, τὴν μὲν σφοδρὰν ἐκείνην, καὶ κάρχαρον, καὶ συνεχῆ ταῖς περιόδοις, καὶ ἀγκύλην ταῖς ἐπιχειρήσεσι, καὶ τὴν ἄλλην τῆς ῥητορείας δεινότητα, μὴ κομιδῇ τεθηγμένος ἀρχέσθω τοῦ γράφειν, ἀλλ' εἰρηνικώτερον διακείμενος. *Veniat ad me historiam scripturus, expositionis vim, illam quidem vehementem & asperam, ac periodis continuam, & argumentationibus rotundam, præterea reliquam oratoriam facultatem, non afferens; ne admodum acuminatus scribendi initium faciat: sed sedatiorem se præbeat.* E junioribus quoque hoc historicæ, & oratoriæ dictionis, discrimen satis perspexit Angelus Politianus in Panepistemone suo. *Stylus*, inquit, *in historia fusus, & continuus; non periodicus, nisi cùm prosopopœias adsciscit in concionibus.* Idem, præfatione in Suetonii expositionem, historicam orationem ait *forensi carere asperitate, fuso atque æquabili suo quodam tractu deferri, crebrioribus uti & sensibus, & aculeis, & ad poeticam sublimitatem quàm proximè accedere.* Plures, puto, adducere nihil est opus. Nam ex iis, quos jam advocavimus, satis liquet, historiam non requirere vim, & contentionem illam fori, ac judiciorum: sed leniter, placidi instar fluminis, procurrere: ita tamen, ut pro vario argumento, & tractandi modo, varios servemus gradus.

Spiritu igitur errat doctissimus vir, Sebastianus Corradus: qui, commentario suo in Brutum Ciceronis, de historico stylo interpretatur verba illa Cæcinæ ad Ciceronem a; *Genus hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat?* Nec enim historiæ, sed forensibus caussis, atque invectivis, stylus convenit incitatus, atque elatus. Eoque se usum Cæcina dicit, non in historia, sed libro eo, quo Cæsari maledixerat: ut verba ista indicant, *Meus error exilio multatur, cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi.* Nempe Cæcina bello Pompeiano, non gladium modò, sed calamum etiam adversus Cæsarem strinxerat: atque hæc caussa est, cur Dictator ille, etsi aliis ignosceret, erga Cæcinam tamen adeò se durum præberet, ut eum exilio multaret. Atque hæc de quæstione ea, an historia scribi debeat dictione oratoriâ.

a Apud Cic. ad familiar. lib. 6. epist. 7.

Cap. XXX.

De elocutionis historicæ ac poëticæ convenientia, & discrimine. Fabii, Agathiæ, Luciani, de eo testimonia, item Joviani Pontani. Cur poetis major, quàm historicis, sit verborum libertas, duplex ratio affertur. Candidi Isauri dictio μιμητικωτέρα, quàm historiæ conveniret.

QUemadmodum verò errant, qui eandem oratoris, ac historici, esse dictionem arbitrantur: ita etiam falsi sunt, qui putarunt, historicum, & poetam, solo metro differre. Tuentur se auctoritate Joviani Pontani, qui in Actio suo scribit, *rectè putâsse majores, historiam esse quandam quasi solutam poeticam.* Ubi per majores imprimis signat Fabium Quintilianum a, qui disertim dicit, *historiam esse proximam poetis, & quodammodo carmen solutum.* Imò Agathias quoque, nobilis historicus, (cui eò major fides debetur, quia prorsâ vorsaque pollebat facundiâ) scribit lib. I, ... ποίησιν ... ἀλλ' ἄμφω ταύτω εἶναι ἀδελφὰ, καὶ ὁμόφυλα, καὶ μόνῳ ἴσως τῷ μέτρῳ ἐστὶ διακεκριμένα. Sed cautè Agathias addit ἴσως c, ut Fabius *quodammodo*, Pontanus *quasi*. Etsi enim Thucydides, Dionysius Halic., Livius, alii, poëticis gaudeant vocabulis, ac loquendi formis: non tamen quævis ex iis, nec ubivis usurpant, sed magno hac parte delectu utuntur. Sanè longè plurima sunt, quæ solis conveniant poetis: qualia intellexit Lucianus d, cùm damnat τοὺς τοῖς ποιητικοῖς ὀνόμασιν ἐν ἱστορίᾳ χρωμένους. Cujusmodi esse dicit, ἐλέλιξε f μὲν ἡ μηχανή: &, τὸ g τεῖχος τὸ κλεινὸν ἐδούπησε. & similia, quæ apud eum legi possunt. Sed imprimis memorabilis est ejusdem Luciani locus, quo clarè docet, ubi imprimis assurgere debeat historici oratio, & quomodo tum quoque ita eam moderari oporteat, ut infra grandiloquentiam poëtarum subsidat. En verba: Καὶ ἡ μὲν γνώμη κοινωνείτω, καὶ προσαπτέσθω τι καὶ ποιητικῆς, ἐπεὶ καὶ μεγαλήγορος, καὶ διηρμένη καὶ ἐκείνη. καὶ μάλισθ' ὁπόταν παρατάξεσι, καὶ μάχαις, καὶ ναυμαχίαις, συμπλέκηται. Δεήσει γὰρ τότε ποιητικοῦ τινος ἀνέμου ἐπουριάσοντος τὰ ἀκάτια, καὶ συνδιοίσοντος ὑψηλὴν, καὶ ἐπ' ἄκρων τῶν κυμάτων, τὴν ναῦν. ἡ λέξις δὲ ὅμως ἐπὶ γῆς βεβηκέτω, τῷ μὲν κάλλει, καὶ τῷ μεγέθει τῶν λεγομένων συνεπαιρομένη, καὶ ὡς ἔνι μάλιστα ὁμοιουμένη· μὴ ξενίζουσα δὲ, μηδὲ ὑπὲρ τὸν καιρὸν ἐνθουσιῶσα· κίνδυνος γὰρ αὐτῇ τότε μέγιστος παρακινῆσαι, καὶ κατενεχθῆναι ἐς τὸν τῆς ποιητικῆς κορύβαντα· ὥστε μάλιστα πειστέον τηνικαῦτα τῷ χαλινῷ, καὶ σωφρονητέον, εἰδότας ὡς ἱπποτυφία τις, καὶ ἐν λόγοις πάθος οὐ μικρὸν γίγνεται. Ἄμεινον οὖν ἐπὶ τῶν τότε ἐφ' ἵππου ὀχουμένῃ τῇ γνώμῃ τὴν ἑρμηνείαν πεζῇ συμπαραθεῖν, ἐχομένην τοῦ ἐφιππίου, ὡς μὴ ἀπολείποιτο τοῦ φερομένου. *Ac sententia sit*

a Lib. 10. cap. 1.
b Historiam non multum differre à poetica: sed hæc duo esse germina affinia que & solo pene rythmo inter se discrepare.
c Fortasse, pene.
d De scrib. hist.
e Eos qui in historia poeticis utuntur vocibus.
f. Stridorem dedit machina.
g Murus cadens vehementem edidit fragorem.

parti-

particeps, & affinis etiam poëtices, quatenus grandiloqua est illa, & in sublime elata: idque imprimis, quoties aciebus & pugnis, navalibusque præliis concurrit. Opus enim tunc erit poetico quopiam vento, qui secundo flatu vela impleat, ac sublimem, perque summos fluctus sublatam navem provehat. At dictio tamen humi incedat, cum pulchritudine quidem, ac magnitudine eorum, quæ dicuntur, sublata, & iis quam maxime assimilata: sed nihil peregrini præ se ferat; nec intempestivè exultans, quasi quodam furore concitetur. Periculum enim est, ne, quod maximum est, de statu mentis dimoveatur, & in istum Corybantem poetices impingat. Quare maxime tunc freno credemus, & ratione utemur, illud scientes, quòd & in verbis non mediocre malum est, inani gloriâ esse inflatum turgidumque. Proinde satius fuerit, sententiâ super equo incedente, dictionem humi currere ephippio adhærentem, ne à vehementia cursus superetur. Committere non potui, quin egregium hunc Luciani locum adscriberem, qui satis ostendit, etsi historicus sæpe sublimi stylo utatur, & qui à poetico non longè adeò abscedat: tamen nec tam exiguum esse inter eos discrimen, ut termini distingui non possint. Eadem mens Joviani Pontani, qui in Actio suo clarè docet, in quibus Historia ac Poëtica conveniant, in quibus item differant, seu res, seu ordinem, seu dictionem spectes. Quamquam verò scriptor ille veteribus annumerari minimè possit: tamen quia luculentus planè est locus, & ea est magnitudo viri, ut cum veterum nonnullis certare possit; non defugiam laborem exscribendi περιοχὴν ejus bene longam. En verba: *Romani, quòd per annos singulos quæ gesta essent, mandare literis consuessent, Annales initio vocavere: pòst, accepto Græco nomine, & ab illis quoque historia dicta est, prisco & Latino nomine pene obliterato. Eam majores nostri quandam quasi solutam Poëticam putavere, recteque ipsi quidem: pleraque enim habent inter se communia; ut rerum vetustarum, ac remotarum repetitiones; ut locorum, populorum, nationum, gentium, descriptiones, ut etiam illorum situs, mores, leges, consuetudines; ut vitiorum insectationes, virtutum, ac benefactorum laudes: utraque enim demonstrativo versatur in genere: nec minus etiam in deliberativo, quod ipsum conciones indicant, ac consilia, quibus tum Poetica, tum Historia, maxime ornatur, gloriaturque, ex iis locupletiorem sese bonis ab auctoribus redditam. Ad hæc repentini casus, successusque ipsi varii atque incerti, consilia item diversa, quæque præter hominum ipsorum opinionem plurima contingunt in vita ac rebus gerendis. Nec vero, si Poetica ipsa multa est in explicandis deorum tum consiliis, tum rebus, quæ ab illis administrantur, non historia etiam Deorum iras explicat, refert prodigia, placatque illis votis, supplicationibus, ludis, consulitque eorum oracula. Utraque etiam gaudet amplificationibus, digressionibus item, ac varietate, studetque movendis affectibus, sequiturque decorum quaque in re ac materia suum. Itaque neutrius magis, quàm alterius, aut propositum est, aut studium, ut doceat, delectet, moveat, ut etiam prosit, rem apparet, eamque ante oculos ponat, ac nunc extollat aliud, nunc aliud elevet. Sed nec in deligendis tum rebus, tum verbis; iisdemque propriè ac decenter disponendis, collocandisque, altera cedit alteri. Historia tamen est castior, illa verò lascivior. Nec item in ornatu, & cultu, non eadem quoque utriusque sedulitas est, & cura: tametsi historia cultu tantùm contenta esse potest suo, eoque, qui sit matronâ dignus, idoneusque continentia, à fucoque abstineat, ac purpurisso: quem quidem in alterâ illâ theatra persæpe probant, idque, ut in puella, nequaquam aliquando reprehenditur, dum tamen ipsa intellegat, quid ingenuam inter, & vulgarem intersit. In verbis item, ac sententiis, altera castigatior; altera, ut etiam in numeris, sic in verbis, nunc liberalior est, nunc etiam affectatior. Nam parum contenta priscis, atque usitatis vocibus, exultat persæpe novandis illis, aut peregre afferendis. Proposito vero omnino penè, aut maxime profectò differunt: cùm altera veritati tantùm explicandæ, quamvis & exornandæ quoque, intenta esse debeat. Poëtica verò satis non habeat, neque decorum suum servaverit; nisi multa etiam aliunde comportaverit, nunc ex parte aut vera, aut probabilia; nunc omnino ficta, neque veri ullo modo similia; quo admirabiliora, quæ à se dicuntur, appareant. Hoc tamen ipso mirifice conveniunt, quod utriusque propositum est, quod susceperit dicendum, illustrare, & quoad possit, sempiternum efficere. Numeros quoque utraque suos habet, itemque dicendi figuras, diversâ tamen ratione. Ordine quoque enarrandarum rerum differunt inter se; cùm historia, rerum gestarum ordinem sequatur, ac seriem; at illa altera persæpe à mediis, nonnunquam etiam pene ab ultimis narrandi principium capiat; assumens etiam extrinsecus personas pro rei ipsius natura; ut deorum, nympharum, numinumque aliorum; ut vatum, furentiumque. Quid quòd vocem quoque dat & orationem rebus mutis, divinitatem tribuit insomniis, Deos etiam ipsos mortalibus instruit affectionibus? quæ quidem omnia apud Græcos Homerus, apud nostros Vergilius passim ostendunt. Unâ vero re potissimùm sibi ipsa conciliantur, quod utraque naturam sequitur, quâ magistrâ, & duce, ambæque quoque varietati student, cum ea ipsa natura cumprimis varietate lætetur, & decorum illud, quod ab eâdem rei est cuique attributum, cum venustate sequatur, ac dignitate etiam summa.* Hactenus Jovianus. Ex quibus, præter ea, quæ hujus loci non sunt, cognoscimus illud, quod proxime dicebamus, non parum interesse inter historici & poëtæ dictionem: ac majorem omnino verborum libertatem, & figurarum licentiam, poetis esse concessam. Nam, ut Fabius *a* ait, *eos metri necessitas excusat*: atque, ut idem *b* ait, *versuum propria conditio est.* Nempe poetæ, quia alligati sunt metro, eò ad quædam eloquendi diverticula confugere necesse habent. Imò præter necessitatem altera etiam ratio est, quia generosior poëtæ spiritus longiùs etiam se tollere humo conatur. Quò pertinet illud Petronii: *Effugiendum est* poetæ *ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate, & sumendæ voces à plebe remotæ: ut fiat, Odi profanum vulgus, & arceo.* Hæc non attendunt, qui, quòd historiæ sciant stylum convenire sublimem, eò puerili affectatione phrasin poetarum sine delectu usurpant: uti olim in historiâ suâ Candidum Isaurum fecisse, Photius scribit cap. LXXIX.

a Lib. 1. cap. 10.
b Lib. 9. cap. 4.

Cap. XXXI.

Historicus ubi sublimi charactere potiùs utatur; ubi item mediocri, vel tenui. Stylus Cæsaris, Nepotis, C. Fannii, Trebellii Pollionis, Damidis Assyrii, Memnonis, & Olympiodori. Defensus Olympiodorus adversus Photium. Sebastianus Maccius refellitur. Thucydidæ, Herodoti, & Xenophontis stylus. Quomodo restringi oporteat, quod à Luciano, & aliis, dicitur, historias grandi esse stylo scribendas.

SEd quod dixi de sublimi historici charactere, id de justâ ac legitimâ historiâ intelligi debet. Nam in commentariis, ac vitis, dispar ratio est: quod ex commentariis Julii Cæsaris, & Cornelii Nepotis vitis, satis est evidens. Nec grandi stylo suos de Neronis sceleribus libros scripserat C. Fannius. de quo ita Plinius lib. v. epist. ad Maximum: *Quamvis agendis caussis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone: & jam tres libros absolverat, subtiles, & diligentes, & Latinos, atque inter sermonem, historiamque medios.* Quid hinc apertius, quàm in commentariis istis usum esse stylo, qui medius foret inter sermonem familiarem, & eum, quò justa historia scribi solet? Nec Trebellius Pollio tenuem stylum refugit. Sic enim orditur ea, quæ de xxx tyrannis edidit: *Scriptis jam pluribus libris, non historico, nec diserto, sed pedestri eloquio.* Ubi pedestrem historiam non pro solutâ usurpat, quomodo pedestres historias dixit Horatius *a*: sed pro humili, & vix altiùs se efferente, quàm sermo familiaris solet. Ac ne disparem esse apud Græcos rationem putes: Philostratus apertè osten-

a Lib. 2. od. 12.

ostendit, τὸ λογοειδὲς, hoc est, accuratiorem sermonem, non exigi in commentariis. Nam lib. primo cap. XIII. ita scribit de Damide Assyrio: Τὸ δὲ λογοειδὲς οὐκ εἶχεν, ἅτε παιδευθεὶς ἐν βαρβάροις. διαιτῆσαι δὲ ἀναγράψαι, καὶ συνουσίαν, καὶ ὅ, τι ἤκουσεν, ἢ εἶδεν, ἀνατυπῶσαι, καὶ ὑπόμνημα τῶν τοιούτων ξυνθεῖναι, σφόδρα ἱκανὸς ἦν, καὶ ἐπιτηδειότατα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. *Accuratum, & elegantem sermonem, minimè habuit, utpote inter barbaros institutus. Sed quæ quotidie agerentur, & familiarium dicta factaque, quæcunque audisset, aut vidisset, exprimere, atque in commentarios suos referre, apprimè idoneus erat, atque in hoc se exercuerat supra cæteros mortales.* Etiam Photius a auctor est, Memnonem, scriptorem sanè prudentem, in sexdecim libris de rebus Heracleæ Ponticæ, secutum esse ἰσχνὸν χαρακτῆρα b, usumque verbis usitatis. Eos libros solùm commentarios fuisse planè censeo. Sed de eo utcunque est, idem Photius c auctor est, Olympiodorum, qui Theodosii minoris temporibus vixit, historiam suam scripsisse humili stylo, ac plebejo, ac cùm hoc sciret, eam ὕλην, sive *sylvam*, inscripsisse, quasi qui aliis materiam solùm scribendi præbere vellet: cujusmodi libros Latini *commentarios* appellant. Reprehendit autem in eo Photius, quod cùm illa, quæ scripsisset, *sylvam* appellaret, tamen in libros eam distingueret, & præfationibus ornare niteretur. Sed non video, quid naturæ commentariorum obstet, quod in libros dividantur. Sanè nec Cæsar in commentariis suis hoc refugit. Neque magis adversatur titulo, quòd præfationes adjecit: dummodo & illæ, uti ab Olympiodoro factum puto, humili stylo scriptæ fuerint. Atque hæc satis ostendunt, commentarios & vitas humili stylo scribi solere.

a Tmemate 224. cap. 62.
b Tenue dicendi genus.
c Tmemate sive cod. 80.

Sed de justa & legitima historia multo aliter statui debet: ut cui grandis character maximè conveniat, quemadmodum suprà diximus. Quod tamen non ita accipi debet, quasi stylum mediocrem vix admittat, tenuem verò planè refugiat. Scio hoc putare Sebastianum Maccium, cujus verba ita lib. II de historia cap. XV: *Stylo mediocri, & infimo, verum exponi, præsertim rei gestæ, dedignatur, ne vilescat. non enim doctrinis ostenditur, sed verbis, iisque aliquâ fide, & auctoritate dignis, quo gravior, & augustior mentibus hominum appareat. Stylo etiam mediocri, aut infimo, nemo unquam scripsit historiam.* Quæ vellem erudito viro nunquam excidissent. Poteram eum meis refellere verbis: sed malo pugnare autoritate Marcellini, historici ac rhetoris antiqui, ex cujus historiâ Græcâ nunc sola superest Thucydidæ vita. In ea cùm dixisset, Thucydidem grandi uti charactere, hæc subjicit: ἵνα δὲ μηδὲ τὰς ἄλλας ἀγνοῇς χαρακτῆρας, ἴσθι ὅτι μέσῳ μὲν Ἡρόδοτος ἐχρήσατο (ὃς οὔτε ὑψηλός ἐστιν, οὔτε ἰσχνός) ἰσχνῷ δὲ ὁ Ξενοφῶν. Ac confirmantur hæc iis, quæ de eorundem stylo scribit Hermogenes in secundo de formis orationis. Alios quoque historicorum adferre possum, qui grandi stylo usi non sint: sed nihil attinet fusiùs de eo agere hoc loco, cùm satis id sit manifestum ex libro nostro de Historicis antiquis. Contentus igitur ero adjicere calculum docti Hispani, Sebastiani Foxii, Morzilli Hispalensis: cujus hæc oratio lib. de Imitatione, sive ratione styli e: *Tragici, & heroici carminis scriptores, sublimes, & concitati ferè sunt omnes. Epigrammatum, epistolarum, lyricorum, elegorum, mixti generis, hoc est, partim graves, partim moderati, ac demissi, pro re, quæ tractatur, natura. His aliquantum accedunt historici; quorum est gravis moderataque oratio; ni quando, aut res ardua, & sublimes, aut concio aliqua ducis ad milites sublimem exigat orationem.* Videmus, ut historiæ censeat convenire non tam humilem characterem, quam mediocrem: sed sic ut subinde etiam exigat sublimem. Quare cùm multi veterum historiam grandi stylo scribere jubent, id non ita capere oportet, quasi aliter componi non possit: sed quia, quæ talis sit, ea imprimis, non voluptati modò esse soleat, sed etiam admirationi.

d Sed ut reliquas quoque dicendi formas cognitas habeas, scito, Herodotum quidem mediâ esse usum (neque enim sublimis est, neque tenuis) Xenophontem verò tenui.
e Fol. 31. b.

Cap. XXXII.

Corollarium eorum, quæ hactenus dicta sunt: quo muneris difficultas ostenditur; &, quàm multis ei opus sit, qui historici boni nomen possidere velit. Item, quinam apud Babylonios, Persas, Græcos, ac Romanos, difficilem adeo historiæ scribendæ provinciam soleant suscipere.

QUæ hactenus diximus de præceptis historicis, satis ostendunt, rem arduam esse historiam scribere, & ad quam multa magnaque requirantur. De difficultate muneris historici, quod tamen parvo soleat præmio rependi, minori sanè, quam ejus qui solùm excipit acta, conqueritur hunc in modum Juvenalis Sat. VII:

Vester porrò labor fecundior, historiarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus:
Namque oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus, & crescit multâ damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?

Verissimè autem de difficultate scribendæ historiæ hoc dicere ex historicorum confessione videmus. Diodorus enim Siculus ait, se annos XXX impendisse historiæ suæ. Dion Cocceius refert, se annis X fuisse distentum colligendæ historiæ, XII scribendæ. Et, ut juniores quoque nominem, Gobelinus Cosmodormio suo annos dedit XLII: Paulus Æmilius historiæ Gallicæ annos XXX: Paulus Jovius historiæ suæ annos XXXVII. Nam primùm quidem opus est, ut quis sit τὴν φύσιν συνετὸς a, ut est apud Lucianum. Præterea, ut idem monet, debet esse ἄριστα b πρὸς λόγους ἠσκημένος. Quæ duo idem postea conjungit, cùm talem discipulum exigit, qui sit συνεῖναί τε, καὶ εἰπεῖν, οὐκ ἀδύνατος c. Nec satis est, ut naturæ præsidiis sit ornatus, & eloquentiâ instructus: sed necesse etiam est, ut civilium, & bellicarum, omniumque rerum magnarum, scientiam sibi parârit. Unde Lucianus postulat γνώμην d στρατιωτικὴν, ἀλλὰ μετὰ τῆς πολιτικῆς, καὶ ἐμπειρίαν στρατηγικήν. Imò optandum, ut etiam publicis cœtibus, quibus de pace, bello, fœderibus, aliis rebus maximis, disseritur, interfuerit, atque adeò etiam ad interiora principum consilia adhibitus sit, bello præfuerit, legationes obierit, &, quæ hujusmodi alia sunt, gesserit. Quod hæc Luciani verba ostendunt: Καὶ, νὴ Δία, ἐν στρατοπέδῳ γεγονώς ποτε, ἢ γυμνάζοντας, ἢ τεταγμένους στρατιώτας ἑωρακώς, ἢ ὅπλα εἰδώς, ἢ μηχανήματά τινα, ἢ τί ἐπὶ κέρως, ἢ τί ἐπὶ μετώπου, πῶς οἱ λόχοι, πῶς οἱ ἱππεῖς, ἢ πόθεν, ἢ τί ἐξελαύνειν, ἢ περιελαύνειν. *Denique, per Iovem, etiam in castris sit versatus, & milites ipsos, seu cùm ad prælia exercentur, seu cùm in aciem educuntur, viderit, & arma, & machinas aliquas nôrit, & quid sit diductis cornibus, quid exporrectâ fronte aciem instruere: quomodo cohortes, & turmæ ordinentur; & unde, & quid equum emittere, quid obequitare.* Neque enim dubium est, quin tales rerum maximarum, quas historia prodit, intelligentiores sint iis, qui de singulis alios rogare coguntur. Unde continuò subdit Lucianus: Καὶ ὅλως ε, οὐ τῶν κατοικιδίων τις, οὐδ' οἷος πιστεύειν μόνον τοῖς ἀπαγγέλλουσι. Idcirco Sidonius Apollinaris f rogatus ab Leone, Euarigis Gothorum regis consiliario, ut epistolarum loco historiam scribere vellet, Leonem ipsum huic muneri dicit magis idoneum fore, quia eorum esset intelligentissimus, de quibus historiæ tractarent: *Quotidie*, inquit, *per potentissimi consilia regis totius sollicitus orbis, pariter eius negotia, & jura, fœdera, & bella, loca, spatia, merita, cognoscis. Unde quis justiùs sese ad ista succinxerit, quàm ille, quem constat gentium motus, legationum varietates, facta ducum, pacta regnantium, tota denique publicarum rerum secreta didicisse?*

a Naturâ prudens.
b In dicendo optimè exercitatus.
c Neque ad intelligendum, neque ad dicendum, ignavus.
d Militarem animum, sed cum prudentia civili, atque experientiam imperatoriam.
e Denique non sit ex iis, qui domi desident, neque solùm iis credat, qui renuntiant.
f Lib. 4. epist. 22.

Interea ne alios quidem ab hoc munere excludimus, dum ingenio, & facundiâ, valeant, ac civilium, & bellicarum, & maximarum quarumque rerum scientiam, eorum consuetudine sint consecuti, qui publica tractarint, atque ista gesserint, quæ Lucianus enumerat. Vide omnino, quæ pro hac sententia scribit Ubertus Folieta lib. de ratione scribendæ historiæ ad Octavianum Pasquam.

Præter ista verò opus, ut libero sit animo, neque vel spe, vel metu, transversum se rapi patiatur. Tacitus in primo Annalium: *Tiberii, Caiique, Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis,* OB METUM *falsæ: postquam occiderant, recentibus* ODIIS *compositæ sunt. Inde consilium mihi pau-*

pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberii principatum, & cætera, SINE IRA ET STUDIO; *quorum caussas procul habeo.* Atque huc pertinent ista Luciani: μάλιστα δὲ καὶ περὶ τῶν πάντων ἐλεύθερος ἔστω τὴν γνώμην καὶ μήτε φοβείσθω μηδένα, μήτε ἐλπιζέτω μηδὲν, ἐπεὶ ὅμοιος ἔσται τοῖς φαύλοις δικασταῖς πρὸς χάριν, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἐπὶ μισθῷ δικάζουσιν. *Imprimis vero, & ante omnia, libero sit animo, ac neque quemquam metuat, neque quicquam speret: quoniam similis esset malis judicibus, qui vel ad gratiam, vel ad odium, acceptâ mercede, sententiam ferunt.* Et post pauca: Καὶ ὅλως, πῆχυς εἷς, καὶ μέτρον ἀκριβὲς, ἀποβλέπειν, μὴ εἰς τοὺς νῦν ἀκούοντας, ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα συνεσομένους τοῖς συγγράμμασιν. *Vna denique ulna, certaque mensura est, ut non præsentes auditores adspiciat, sed eos, qui in posterum in legendis scriptis hisce versabuntur.* Qua de re fusiùs supra ex eodem diximus.

Sed difficile omnino est, ut quis non respiciat præsentes, nisi in tanto honoris fastigio fuerit constitutus, ut longissimè emineat supra eos, quos offendere posset. Talis erat ille Leo, de quo antè diximus: unde hoc quoque argumento persuadere ei conatur Sidonius *a*, valde ad historiam scribendam idoneum fore. *Præstantis*, inquit, *positus in culmine non necesse habet, vel supprimere verum, vel concinnare mendacium.* Sed quos gloria non extulit ad tantum decus, hi sæpe potentiorum metu sua premere coguntur, quamdiu superstites sunt. Ammianus Marcellinus initio lib. XXVI: *Hac quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum stylis uberibus explicatas non edidere superstites; ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistolâ Tullius quoque, testis reverendus, adfirmat.*

a *Lib.* 4. *epist.* 22.

Nec sufficit, ut præsentium amore, vel odio ne peccemus: sed neque virtus, vel improbitas eorum, qui prodesse, vel obesse ampliùs non possunt, ita amori nobis, vel odio esse debent, ut non semper nobis obversetur, quod idem Lucianus ait, μόνῃ *b* θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, τῶν δ' ἄλλων ἀμελητέον. Quare siquis narret, ut Philippum Aster Amphipolitanus altero oculo orbârit: vel ut Alexander Clitum in convivio interemerit: vel ut Cleon in concionibus dominetur, & quæ hujus generis innumera sunt: non iccirco gaudebit, excruciabit se, terrebitur; sed suis coloribus depinget unumquodque, uti gestum est, ita ut coràm cernere videaris.

b *Soli immolandum veritati, cætera verò omnia postponenda.*

Denique opus etiam, ut quis curâ, & negotio vacet: unde & Tullius ipse primo de Legibus ait, eò se alia potiùs tractare, quàm historiam scribere, quia *Historia nec institui potest, nisi præparato otio, nec exiguo tempore absolvi.* Hujus verò rei caussa inter alia est, quòd in multis adeò, etiam iis, qui judicio plurimùm valent, difficile est vera à falsis discernere. Nam si antiqua spectemus, οἱ *c* ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται, ut ait Thucydides *d*. Sin ea quoque consideremus, quæ nostris temporibus contigerunt: diversè adeò ea narrari solent, ut planè arduum sit videre, quibus potissimùm habere fidem debeamus. Quod idem Thucydides *e* testatur. Nam cùm dixisset, se non alia velle narrare, quàm quibus interfuisset, aut quæ ex aliis, sedulò in omnia singulaque inquirens, cognovisset, addit hæc verba, Ἐπιπόνως δὲ *f* εὑρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἑκάστοις, οὐ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἑκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

c *Homines famam rerum ante ipsos gestarum, etsi domesticæ sint, nullo prorsus examine eorum invicem, planè admittunt.*
d *Præfat. operis.*
e *Ibidem.*
f *Difficulter verò res erui poterat, eo quòd, qui rebus gerendis singulis adfuerant, non eadem de iisdem dicebant: sed prout quis, aut in alterutrum propensior erat, aut reminiscebatur.*

Quare cùm tam multa, tam magna, tam varia, in historiæ scriptore exigantur: nihil sanè mirandum, si annalium ac diariorum scriptores apud Hebræos הַמֹּשְׁלִים *hammoschelim* vocati sint: ut ex Num. XXI, 27, colligit doctissimus Masius præfatione in Josuam: nempe quasi scitos atque elegantis ingenii scriptores dicas. à מָשָׁל, *maschal*: quo significatur urbanum, atque ingeniosum & elegans scribendi genus: ut *moschelim* fuerint, qui prosâ aut versâ facundia in populo Dei eminerent, eoque magis idonei essent ad res memorabiles scripto consignandas. Etiam apud gentes historiæ scribendæ munus committi solet non quibusvis, sed viris, cùm gravibus, & sapientibus, tum qui studio isti vacare possent. Quales apud Babylonios erant Chaldæi, *antiquissimum è doctis genus*: ut Cicero appellat lib. 1 de Divinat. Apud Persas verò idem magi fecere: apud Ægyptios similiter gentis ejus sacerdotes. Persica quidem Chronica auctoritate publica scribi solere in diphtheris, (quæ & κεφαλίδες appellantur à Græcis) vel indicat Diodorus Siculus, cùm ait, hausisse eum sua ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερῶν, ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατά τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας. Ecce clare ait, κατά τινα νόμον. Atque hujusmodi libri in regia adservabantur. Vide Esdr. VI. 2. Ester. II. 22. VI. 1. X. 2. Etiam 1. Esdræ IV nominant, qui Judæos accusarent epistola sua ad Artaxerxem, librum gestorum ejus. Ctesias se regios hos commentarios secutum aiebat. Ac Flavius quoque Josephus meminit commentariorum regum Persicorum, & bibliothecæ Susianæ. Apud Græcos non fuit hoc negotium certi ordinis: sed, ut Cicero *a* ait, *eloquentissimi homines, cùm ad cæteras res illustres, tum scribendam historiam, maximè se applicaverunt.* Apud Romanos autem primitus quidem pontificum maximorum cura fuit annales scribere, Tullio *b*, & Macrobio *c* testibus: postea verò alii quoque, cùm annales, tum historias scribere sunt aggressi; sed si Sallustium, Livium, Curtium, & Tacitum exceperis, ex iis quidem, quos habemus, quem Græcis æquiparare possis, invenias neminem. Nam Velleii, elegantissimi scriptoris, pauca admodum supersunt: atque eorum honorem fædâ adulatione in sui ævi rebus non leviter offuscavit. Cæsar verò commentarios; Nepos, & Tranquillus, vitas; non legitimam historiam, scripsere. Quâ de re pleniùs agimus in eo, cujus & antè meminimus, opere, quod *De historicis antiquis* fecimus. Rerum veterum Bataviæ non alios habemus scriptores antiquos, quàm Ecclesiæ Ultrajectinæ canonicos, & Egmondensis monasterii monachos. Apud Anglos, quis ante secula aliquot mos obtinuerit, ostendit his verbis auctor Scoti chronici lib. XVI. c. XXXIX: *Statutum convenienter in Anglia, quod unumquodque monasterium, à Regibus fundatum, haberet de ipso loco suum certum scribam, vel scriptorem, quo omnia notabilia tempore Regis, saltem in regno, vel è vicinis contingentia, secundùm quod veritas factis se haberet cum data, annotarentur: ad proximum generale Concilium, post obitum regis, omnes illi Chronographi convenirent, & sua verè dicta sive scripta, in medium producerent, & delectu à concilio sagacioribus, & in talibus peritis, & expertis, scripta examinarent, & diligenti habitâ collatione, de congestis summarium extraherent, & Chronicam compingerent, ac in Cœnobiis archivis librariorum, pro authenticis chronicis, quibus fides daretur, scripta reponerent, ne temporum labilitate memoria gestorum in regno deperirent.* In Ecclesia etiam Romana obtinuit consuetudo, ut diaconi signarent res gestas, ac passiones martyrum. Unde de Clemente legimus in Pontificum vitis Damaso olim tributis: *Hic fecit septem regiones dividi notariis fidelibus Ecclesiæ, qui gesta martyrum sollicitè & curiosè, unusquisque per regionem suam perquirerent.* Et de Fabiano: *Hic regiones divisit diaconibus, & fecit septem subdiacones, qui septem notariis imminerent, qui gesta martyrum in integrum colligerent.*

a *Lib.* 2. *de Orat.*
b *Lib.* 2 *de Orat. &* 1. *de Leg.*
c *Lib.* 3. *Saturnal. cap.* 2.

ATQUE hæc præcipuè sunt, quæ de historica arte observabam. Nec operam mihi videor lusisse, qui primus eam institerim viam, ut non modò ordine justo nobilissimæ artis σύστημα *a* consignarem: sed singula etiam adstruerem veterum autoritate. Nempe dives ille antiquitatis penus, quod imperiti vitio mihi vertent, ego autem gloriæ duco, non mediocriter ditavit hunc libellum meum. Cæterùm cùm aliqui *b* putarint, nullam historiæ scribendæ artem veteribus fuisse notam: ex commentatione hac satis liquebit, tam multa, quæ ad eam artem pertineant, apud hos inveniri, ut judicio mihi non exiguo in delectu opus fuerit. Præsertimquia primò, non de singulis aliquid carpere, neque omnem exhaurire seriam: sed duntaxat præbere artis gustum animus erat. Sed dum oculum non incuriosum per Saliares illas antiquorum epulas circumfero; & nunc hinc, nunc inde, aliquid delibo: tam multa ecce salivam movere protenus cœperunt, ut cessandum non putârim, priusquam tantum depromsissem, quantum videretur sufficere, non modò ad sportulam dandam, sed etiam ad cœnam rectam. Nec propterea laureolam ullam ex hoc mustaceo quæro: abunde erit, si, dum illæc palato hominum paro elegantiorum, Momi ipse dentem effugero. Quod ne ipsum quidem si consequi licebit, consolabor me hujusce ævi moribus, quo fortasse duobus, vel nemini, quod dici solet, præterquam, quod ipse agit, rectè aliquid factum videtur.

a *Compagem.*
b *Zabarell.*

F I N I S.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

HISTORICIS GRÆCIS

LIBRI IV.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & J. BLAEV,
Prostant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS,
MDCLXXXXVII.

SERENISSIMÆ

ET

SAPIENTISSIMÆ

CHRISTINÆ.

On dubito, Serenissima Regina, quin plerique, qui prolixum tuum erga me favorem & beneficentiam norunt, valde mirentur, nullum me hactenus grati animi signum ostendisse; cum tamen innumeri, quos nunquam obstrinxeris, in remotissimis etiam terrarum oris, virtutes tuas uno ore laudent, celebrent, & in cœlum certatim evehant. Si vel insita quædam ignavia, vel aliud animi vitium, tam diuturni esset caussa silentii; tantum abest ut delicti peterem veniam, ut ultro potius à te pœnam criminis efflagitarem. Sed me quam longissime ab hac culpa abesse, nemo potest ignorare, cui & mores mei & ingenii mensura fuerit cognita. Si nunquam præsens essem contemplatus ea, quæ totus de te terrarum orbis prædicat, miracula; fidentius aliquanto exigente necessitate sermonem de te instituerem. Nunc vero, cum videam, ea ipsa, quæ de te jactantur, longe esse infra gloriam tuam, cum omnem prorsus famam virtute excesseris; eo sum redactus, divina & incomparabilis Regina, ut neque loqui neque tacere de te possim. Vetat eximia illa erga me etiam immerentem benignitas, ut taceam; alterum vero & magnitudo tua, & ingenii mei prohibet tenuitas. Sed tamen si unquam turpe fuerit aliis, siluisse cum loquendi urgeret necessitas; mihi longe fuerit turpissimum. Ingratus merito vel malignus habear, si, destitutus ea dicendi facultate, quæ tantæ convenit Majestati, non illa saltem proferam, quæ possim. Quod itaque te alloquar, non hoc facio fretus viribus aut ingenio meo; neque enim me mea fugit imbecillitas; sed saltem, ut, si quod tacendo crimen incurrerim, illud omne loquendo diluam & repellam. Nec tamen ideo silentium rumpo, ut laudes tuas aggrediar; faciant hoc ii, qui vel sunt, vel sibi videntur facundi & diserti: à me enim uti virtus illa, ita etiam altera ista procul abest vanitas: hoc saltem peto & obsecro, ut benigna & serena fronte munus, quod offero, suscipias, nec indigne feras, quod post tam longam moram aliena pro meis audeam exhibere. Quamvis, ut rectius loquar, tuum est, Domina, non alienum, id quod tibi consecro opus: tibi quippe vivens destinârat pater meus, tibi etiam moriens ultimis reliquit ceris. Sive tamen tuum sit, sive non, accipiendo id facies tuum, eritque, ut opinor, non minus gratum quam si meum esset, imo etiam gratius, quoniam & melius. Argumentum operis quod adtinet, nec hoc spero adspernabere. continet enim ætatem & scripta eorum, quos tu libenter à mortalitate una cum suis monumentis, si per fata liceret, adsereres.

Vereor autem, Domina, ne plus doloris quam voluptatis hic tibi adferat liber. Fieri enim non potest, ut non quam gravissime commovearis, si in tot veteris Græciæ lumina, tot præclaros & inæstimabiles thesauros, avaros illos tuos & insatiabiles

conjeceris oculos. Nudam quippe scriptorum famam, solos laborum titulos, & quædam quasi humanæ sapientiæ naufragia hic conspicies. Nihil hic Theopompi, nihil Timæi, nihil denique Ephori, præter nomen: periere omnes, &, quod maxime dolendum, periere sine posteritate. Neque hoc ideo à me dicitur, quod inique de historicorum hujus seculi sentiam ingeniis, ut non illa etiam ea, qua debeam, æstimatione prosequar; sunto illi quod voluerint, dummodo sciant, multum se abesse à sublimitate veterum, & quantum ipsi plebem superant intellectu, tantundem se ab illis superari. Quamvis autem ejus rei caussam reddere non sit difficile, quid tamen opus eam multis explicare, cum eventus ipse manifeste id docuerit? Quis responderit stulto, quærenti, quare desipiat; nisi qui & ipse pro stulto velit haberi? Falsum vero est quod quidam opinantur, ex quo desierint esse heroes, desiisse etiam eos, qui facta eorum memoriæ & posteritati traderent. Cui non veterum heroum comparandus gloriosissimus tuus parens? Quis non illum regum principumque omnium diceret maximum, nisi majorem se genuisset filiam? Nullus tamen, quod sciam, facinora ejus toto orbe & omnibus seculis memoranda vel potuit, vel ausus est literis & æternitati consecrare. Hinc adparet, hodiernis scriptoribus non deesse argumentum, verum ipsos deesse argumento. Qua quidem in re uti & in cæteris ferme, plane adversantur priscis & vetustis historiæ conditoribus. illi quippe arte & industria heroas ex hominibus faciebant; isti vero culpa ingenii & facundiæ heroas, imo ipsos deos, in homines & quidem vilissimos, permutant & transformant. Sed quid ego hic aliorum crimina commemoro, cum pulcherrimam laudum præ manibus habeam materiam? Invitus, Regina, aliena persequerer vitia, si tuis prædicandis par essem virtutibus; sed eas percensere longe fuerit difficilius, quam aliorum carpere errores. Labi quippe & errare, res est, ut factu, ita quoque dictu facilis. Tua vero virtus cum nihil habeat humanum, sed sit prorsus divina & immortalis, quis eam aggredi & exprimere possit, nisi cui cœlestis quoque contigerit facundia? Nonne ego eundem incurrerem errorem, quem paulo ante in aliis reprehendebam, si heroicas & incomparabiles animi tui dotes tenuitate styli & eloquii deprimere, & tanquam de cælo in terram deducere conarer? Permitte, Serenissima Regina, si in me ingrati videatur animi indicium, de virtutibus tuis tacuisse, ut ingratus habear. Malim hoc videri, quam prodere malignitatem; cujus ego manifeste reus peragar, si te modice & frigide (neque enim aliter possim) prædicavero. Licet nihil aliud in te magnum & memorabile occurreret, quam quod fortunæ & natalibus debes, esset id tamen majus laude & præconio nostro. tantum quippe abest, ut sublimia illa, sceptra & coronas, sermone possim adsequi, ut sæpe ne verba quidem succurrant, quibus amicis & familiaribus meis satisfaciam. Sed vero, cum fortuna, licet illa omnia dederit, minora tamen præstiterit tibi, quam sint ea, quæ ipsa adquisiveris, quum propria te virtus etiam supra diadema evexerit; vanus essem & ineptus, si periculum virium facerem, & verbis attenuare mallem, quam sacro silentio venerari, ea quæ in te certatim concurrunt miracula. Huc accedit, Domina, quod laudare nemo te possit, sine gravissimo aliorum Regum Principumque vituperio. Nam sane etiamsi aliquid prædicatione dignum in his sese offerat, id tua obumbrat gloria, vixque eorum supremæ virtutes eo adsurgunt, ubi tuæ incipiunt. Honorificum est illis trium quatuorve linguarum peritiam sibi comparasse. At vero quota hæc est pars tuæ laudis, cum linguas plerasque (Barbaras tamen excipio) exactissime intelligas, multas etiam sermone exprimas, idque tam eleganter, ut ne ipsas quidem Musas elegantius disertiusque posse existimem. Et tamen, ut multas edidiceris linguas, plures tamen sunt, quæ te celebrant. Jam vero quam in aliis regibus gloriosum habetur, si erga literas, & literarum cultores, benigno & benevolo fuerint animo? Tu vero, incomparabilis Domina, non solum literarum amore teneris, verum etiam tantos in

iis

iis progressus fecisti, ut ne doctissimis quidem concedas: tuæ certe ætatis omnes longe post te reliquisti. Quodnam est enim doctrinæ scientiæque genus, cujus non etiam penitissimos perlustraveris recessus? Poëtas quidem & oratores qua Græcos, qua Latinos, partim legisse, partim memoriæ mandasse, ludus tibi jocusque fuit. Historiarum eam tibi comparasti cognitionem, qua nec majorem illi, qui totam ætatem huic studio consecrarunt. Illud vero mirandum prorsus & inauditum, quodque non in juvenem, nedum in virginem cadere existimassemus, nisi tu sola exemplo nobis fuisses, evasisse te tam cito ad illa sacra & abdita Philosophiæ penetralia, ad quæ alii assiduo labore, continuis vigiliis, vix tandem in extrema canicie pervenire potuerunt. Nescimus adhuc, Domina, propriane industria, an vero singulari Dei beneficio, tantam sis adepta sapientiam. Quamvis enim rapido concitatoque ingenio annos & ætatem tuam præcurras; quamvis etiam ea sis diligentia, ut nullum tibi tempus frustra effluat; & licet te quieti tradas, cum demum major noctium pars præterierit; nunquam te tamen Auroram dormientem deprehenderit: vix tamen patitur imbecillitas humana, ut tantum scientiarum rerumque usum tam subito, & inter tot regni negotia, adquirere & comparare tibi potueris: cœlo necesse est tam cœleste ad te prevenerit donum: neque enim ex sola Platonis, Plotini, similiumve institutione tanta repente prodiisses. Sed quid adtinet quærere, cœlitusne infusum, an vero labore partum sit, id quod in te passim colimus & admiramur, dum cœleste & immortale id esse fateamur? Cesset itaque curiosa nimium & inutilis illa inquisitio; cesset etiam omnis laus; cum laudare non possimus id, quod, quale sit, & unde habeas, ignoremus: sed tamen, cum divinum id esse agnoscamus, permitte ut te adoremus. Si enim unquam honor cultusque divinus sine crimine & errore cuiquam conferri debuerit; debuit tibi, incomparabilis & adoratione dignissima Regina. Merces hæc est exigua, si virtutes tuas, si denique ingentia quæ in me contulisti beneficia respicias. Tanta quippe illa sunt, ut, etiamsi mihi millies vita, quam dego, recurreret, millies me mors opprimeret, priusquam tuorum erga me meritorum partem vel minimam deponerem. Sed tamen neque tu majus aliquid expetis, neque ego aliquid majus possim reddere, quam animum purum, devotum, & intemeratum, quo te æternum colam, venerer, & adorem,

Humillimus servus

I. V.

AD LECTOREM.

Cce tibi, Humanissime lector, Viri Celeberrimi D. GERARDI JOANNIS VOSSII *de Historicis Græcis Amplissimum commentarium, ita auctum atque elimatum, ut novum opus videri possit. Magno labore ex antiquorum monumentis concinnavit hoc egregium opus, Vir maximus & æternitate dignissimus, atque tot veteribus Historicis, quorum nomen oblivione sepultum erat, vitam, lucem restituit. Neque tantum Historicis, sed & Historiæ antiquæ, eruditionis profundissimæ facem addidit. Pervenerat jam ad finem hic liber, cum mortalitatis leges impleret magni nominis autor. Cumque nihil aliud quam præfatio vel dedicatio desideraretur, atque magni nominis paterni & famæ hæres Isaacus Vossius, quem ex tanta liberorum segete sibi superstitem unicum pater reliquit, dissitis terrarum à nobis divulsus sit, nolui tamen desiderio vestro deesse, Humanissime Lector, atque opus completum in lucem trahere visum fuit. Vale, & Instituto nostro fave.*

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS GRÆCIS
LIBER I.

CAPUT I.

Argumentum operis. Multò historicis Græcis antiquiores sunt Asiatici, & Ægyptii. Quantum sit intervallum inter Mosem, & cladem Trojanam. Suniathonem corruptè vocari, qui est Sanchoniathon. Unde hic sua hauserit, & quando cùm ipse vixerit, tum Græcus ejus interpres, Philo Byblius. Porphyrii in isto error: itemque alio, interpretis Porphyriani. Justini lapsus in Tyri natali: Porphyrii item, de ætate Semiramidis. Ephori ingenua confessio de vetustate historiæ barbaricæ. Cadmus Milesius, & Acusilaus Argivus. Eumelus. Refelluntur illi veterum, qui Cadmum historicum non multo putant Orpheo juniorem. Unde sua hauserit Acusilaus. Tatiani ex Eusebio locus emendatus. Eusebii de Archilochi ætate error. Annii Viterbiensis Archilochus supposititius. Ætas Theagenis Rhegini. Item Aristeæ Proconnesii. Tatiani lapsus. Varii scriptores, quos ante Homerum vixisse Tatianus putàrit. Eusebius corrigitur. In eodem, & Tatiano, gemina conjectura. Hecatæi Milesii ætas. Quis historiam, quis item de philosophia, ac diis, primus scripserit oratione solutâ. Quantum distent natales Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. Scripta Hellanici. Ut majores reprehendat, & vicissim à junioribus reprehendatur. Pherecydem historicum, & Pherecydem philosophum, esse diversos. Charon Lampsacenus.

Satis de eo convenit inter omnes, nihil homini elegantiori jucundius, nihil civilis prudentiæ studioso utilius esse, quàm historiam temporum scire: ac propterea nec aliquid æquè ex usu esse, quàm novisse eos, qui vetustatis memoriam literis consecrarunt. Quamobrem, cùm vita omnis mea publico, ac præcipuè juventutis bono, desudet; duo in hoc tempore facienda mihi existimavi: primum quidem, ut historiam omnis ævi secundùm tempora digestam paucis constringerem libellis: deinde verò ut quasi digito demonstrarem fontes ipsos, unde ista pleniùs ac fusiùs hauriri à quovis possent. Posteriorem nunc laborem aggredior. In quo non ita versabor, ut sim nuda contentus nomina recensere: sed verò ætatem, qua scriptor quisque vixerit, producam; atque etiam consignabo, quorum expositionem ab unoquoque, modo supersint, oporteat exspectare. Adhæc in iis, qui familiam ducunt, ac nonnullis etiam minorum gentium, cujusmodi dictione utantur, referam. Subinde etiam alia adspergam, quæ prioribus istis posse aliquid lucis adferre videbuntur.

Historicorum nomen multò est recentius apud Græcos, quàm illos, quos barbaros appellare solent. Præsertim si in his etiam numeremus scriptores sacros. Neque enim Græci nominare ullum gentis suæ historicum possunt, qui non quingentis, & ampliùs, annis recentior sit bello Trojano. Atqui Mosem seculis aliquot antiquiorem esse, etiam gentium scriptores agnoverunt: eosque inter Apion Alexandrinus: secundùm quem Moses Inachi temporibus vixit. Eumque hac parte secuti è nostris, Justinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Tatianus, Clemens Alexandrinus, atque adeò è beato illo Patrum choro propemodum omnes, qui ante Eusebium fuerunt. Itaque inter obitum Mosis, & Trojæ excidium, intervallum erit annorum IↃ C LXXV. Sin potiùs Eusebium sequimur, (sequi sanè debemus, propter tot valida, quibus sententia ejus nititur, argumenta) vixerit Moses temporibus Cecropis, primi Atheniensium regis, quibus Triopas apud Argivos, Teucer in Phrygia imperabat. Atque ita Moses quadringentis quidem annis junior erit Inacho: attamen Ilii ἅλωσις a Mosaicâ morte posterior erit annis CCLXXV. *a Excidium.*

Nec sacri tantummodo scriptores, sed etiam, quos nostri τὰς ἔξωθεν b appellant, ætate Græcos longè præcedunt: *b Externos.* imprimis Ægyptii, Chaldæi, & Phœnices. Nam quid habuere unquam Græci, quod posset conferri cum annalibus Ægyptiis, quos Manethos excerpsit: aut Babyloniis, quos Berosus sequebatur: aut Phœniciis, quos habuit Sanchoniathon? Mitto annales, unde sua hauserunt historici isti: neminem habet Græcia, qui non multò junior sit Sanchoniathone ipso. Et tamen non paullò ille recentior est, quàm scripsit Porphyrius in quarto adversus Christianos libro: unde illustrem locum adducit Eusebius in decimo de præparatione Evangelica, cap. III. Dicit ibi Porphyrius, Mosem, & Sanchoniathonem, virorum, & locorum nomina similiter ponere; ac Sanchoniathonem sua partim hausisse ex urbium annalibus, partim è libris in templo asservatis, quos acceperit ab Jerombalo, Dei τοῦ Ἰευὼ sacerdote: hæc verò monumenta sua cum Abibalo, Berytio regi, inscripsisse: ac Philonem Byblium ea è Phœnicia lingua in Græcam transtulisse. Vixit Philo ille temporibus Adriani Cæsaris; ut ex Suida constat. Sed Sanchoniathon, si Porphyrium audimus, ἐπὶ c Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος. Quod facilè refellitur. Nam Sanchoniathon *c Vixit temporibus Semiramidis, Assyriorum reginæ.* meminit temporis, quo Tyrus condita est: & quidem meminit, ut rei antiquæ: ut bene Josepho Scaligero observatum fuit. Atqui Tyrus non quidem anno duntaxat uno ante Trojanam cladem exstructa est, quod Justinus libro epitomes suæ duodevigesimo fallò tradidit: attamen ante cladem illam condita est annis non ampliùs septuaginta sex: sive, ut quindecim illos, in quibus anachronismo peccat Eusebius, annumeremus, annis ante excidium Trojæ nonaginta, & uno. Quid Porphyrio imposuerit, non difficile est conjectare. Nam putavit, Semiramidem vixisse tempore belli Trojani, aut paullò antè. Cùm enim de ea esset locutus, subjicit statim, ἢ d πρὸ τῶν Ἰλιακῶν, ἢ κατὰ *d Hanc ante tempora Iliaca, aut circa illa fuisse scriptum est.*

αὐτάς

αὐτοῖς γε τοῖς χρόνοις γενόμενος, ἀναγέγραφεν. Sed hoc perspicuè falsum est. Nam à decimo Semiramidis anno, usque ad cladem Trojanam, intervallum est annorum octingentorum. Quare non tam quid Porphyrius dixerit, quàm quid dicere voluerit, videre debemus. Sanè qui Semiramidem belli Trojani tempore, aut paullò antè, fuisse putat; Sanchoniathonem autem Semiramidi facit æqualem: is Sanchoniathonem quoque excidio Trojæ vel parem, vel saltem supparem, facit. Hoc igitur voluit. Et sensit idem Suidas, qui, Sanchoniathonem tempore belli Trojani fuisse, disertim testatur. De Sanchoniathonis historia Phœnicia, ejusque interprete Philone Byblio, ita scribit Porphyrius lib. IV περὶ ἀποχῆς· Καὶ πλήρης ἡ ᾗ Φοινικὴ ἱστορία τῶν θυόντων, ἣν Σαγχουνιάθων μὲν τῇ Φοινίκων γλώττῃ συνέγραψεν· Φίλων δ' ὁ Βύβλιος εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν δι' ὀκτὼ βιβλίων ἡρμήνευσεν. Ineptè admodum nuperus interpres Gallus Σαγχουνιάθων vertit *De Sanchuniaston*, quasi patrius casus sit, non rectus. Meminit & præter alios non semel Theodoretus Therapeut. serm. II, qui est de principio. Ubi locum Porphyrii de eo antea citatum itidem reponit. Ac post multa sic scribit: Σαγχουνιάθων *b* μὲν ὁ Βηρύτιος τὴν Φοινίκων θεολογίαν ξυνέγραψε· μετέφρασε δὲ ταύτην εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν Φίλων, οὐχ ὁ Ἑβραῖος, ἀλλ' ὁ Βύβλιος· τὸν δὲ Σαγχουνιάθωνα λίαν ἐθαύμασεν ὁ Πορφύριος. Idem sermone III refert ex Sanchoniathone, ut Saturnus, & Rhea homines fuerint Jovis, & Junonis, parentes, atque ob beneficia à Phœnicibus post obitum aris, & sacrificiis, annuoque epulo fuerint honorati. In quibusdam Theodoreti libris Mssis est Συγχουνιάθων: sed plures longè Σαγχουνιάθων. Uti apud Eusebium, & Suidam. Ex eodem Suida discimus, eum præter libros de institutis Phœnicum, etiam scripsisse de Mercurii φυσιολογίᾳ, item de Theologia Ægyptia. Hæc de Sanchoniathonis ætate, ac scriptis eò adduximus, ut pateat, historicos barbaros esse antiquiores Græcis: quod pluribus ostendit Flavius Josephus lib. I. contra Apionem. Mirum verò, etiam Ephorum, hominem Græcum, illud agnovisse: quemadmodum locuples testis est Diodorus Siculus lib. primo bibliothecæ. Diodoro tamen aqua hîc hæret. Imò non obscurè ab Ephoro dissentit. Saltem idem, quod Ephorus, profiteri non audet. Sed quos Græcos ille nobis obducet, qui non aliquot seculis recentiores sint bello ad Trojam gesto? Dicit fortasse aliquis, Κάδμον τὸν παλαιὸν *c*, ut vocat Clemens Alexandrinus lib. VI Στρωματ. Hoc est, Suida interprete, Cadmum, Pandionis filium, Milesium, qui de urbis patriæ ædificatione, deque tota Ionia, quatuor scripsit libros. Primus sanè hic creditur à nonnullis historiam reliquisse oratione solutâ: estque & hæc sententia Plinii lib. VII. cap. LVI: paulloque fuisse junior Orpheo putatur, ut apud eundem Suidam legere est. At Orpheus Linum paullò antecessit: Linus Herculem, discipulum suum: Hercules Laomedontis vixit ætate, cujus Priamus filius fuit. Unde consequeretur, Cadmum Milesium vixisse circa bellum Trojanum. Sed non frustra est, quod Suidas, cùm dicit, Orpheo eum paullò esse juniorem, cautè addit illud κατά τινας *d*. Nam eum fuisse temporibus belli Trojani, non magis verum est, quàm vixisse tunc Acusilaum Argivum, antiquissimum item historicum, ut eum appellat Suidas: ubi & genealogias scripsisse dicit, quas pater ejus, dum locum fodit domi, repensset. Veram autem, cùm Cadmi Milesii, tum Acusilai Argivi, ætatem docebit nos Josephus libro primo contra Apionem, ubi ita scribit: Οἱ μέν τοι τὰς ἱστορίας ἐπιχειρήσαντες συγγράφειν παρ' αὐτοῖς, λέγω δὲ τοὺς περὶ Κάδμον τε τὸν Μιλήσιον, καὶ τὸν Ἀργεῖον Ἀκουσίλαον, καὶ μετὰ τοῦτον εἴ τινες ἄλλοι λέγονται γενέσθαι, βραχὺ τῆς Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας τῷ χρόνῳ προέλαβον. *Qui historias apud eos conscribere temavere, id est, Cadmum Milesium, ac Acusilaum Argivum, & post hunc quicunque alii fuisse referuntur, paullulum Persarum contra Græcos expeditionem præcessere.* Exscripsit verò Acusilaus ille Hesiodum, quod docet Clemens lib. I. Στρωματέων, cùm ait: Τὰ δὲ *e* Ἡσιόδου μετήλλαξαν εἰς πεζὸν λόγον, καὶ ὡς ἴδια ἐξήνεγκαν, Εὔμηλός τε καὶ Ἀκουσίλαος, οἱ ἱστοριογράφοι.

a *Eorum, qui (homines) sacrificarint, plena est Phœnicia historia; quam Phœniciâ linguâ Sanchoniathon scripsit: at Philo Byblius octo libris Græcè est interpretatus.*
b *Sanchoniathon Berytius Phœnicum Theologiam conscripsit: Philo verò, non Hebræus homo, sed Byblius, eam in Græcam linguam transtulit. Sanchoniathonem autem Porphyrius valde admiratur.*
c *Cadmum veterem.*
d *Juxta quosdam.*
e *Ea verò, quæ Hesiodus scripsit, commutavit in sermonem pedestrem, cùm Eumelus, tum Acusilaus, historiographi.*

Eumelus historicus, cujus hic mentio fit, Corinthius fuit, ac nonâ vixit Olympiade, tempore Sibyllæ Erythrææ: ut est apud Cyrillum contra Julianum Cæs. Scripsit verò carmine historiam patriam, ut initio lib. II Pausanias tradit: ubi etiam ambigere videtur, utrùm ea Eumeli historia foret. Meminere ejus quoque Hyginus Fab. CLXXXIII, ubi de equis Solis; Scholiastes Apollonii in IV Argon. & Isacius Tzetzes in Lycophr.

Sed sunt historicorum etiam alii nonnulli, quorum antiquitatem jactare posse Græci videantur. Quales isti sunt Archilochus, Theagenes Rheginus, Aristeas Proconnesius, Hecatæus Milesius, Hellanicus, Charon Lampsacenus, & Pherecydes Lerius. De quibus iccirco ordine dicam. Nec enim instituti ratio sinit, ut non ostendam, nullum illorum ante Gygis tempora, prope omnes post Cambysen vixisse. Ordiar ab Archilocho. Ex hoc veteres *a* aliqua de temporibus citant; unde & Chronica scripsisse putatur à doctis *b*. Juxta Clementem Alexandrinum *c*, quem Petavius sequitur, floruit circa Olympiadem vigesimam: juxta Tatianum *d*, Olymp. XXIII. Verba Tatiani apponam: Ἕτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον κατήγαγον, σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγονέναι τὸν Ὅμηρον εἰπόντες. Ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἤκμαζε περὶ Ὀλυμπιάδα τρίτην καὶ εἰκοστήν, κατὰ Γύγην τὸν Λυδὸν, ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι πεντακοσίοις. *Alii longius descendentes, Archilochi seculo Homerum conjungunt. Claruit autem Archilochus circa Olympiadem vigesimamtertiam, tempore Gygis Lydi, annis à bello Trojano quingentis.* Apud Tatianum vulgò pro κατὰ Γύγην legitur καὶ Γύγην: & paullò pòst vox ὕστερον desideratur. Sed ita, uti adduximus, rectè hæc leguntur apud Eusebium, qui bene longum Tatiani locum adducit lib. X. præparat. Euangel. Idem tamen Eusebius in Chronicis refert Archilochum ad Olymp. XXIX. Sic enim scribit ad annum MCCCLIV: *Archilochus, & Simonides, & Aristoxenus, insignes habentur.* Ubi profectò non simplicem committit errorem, cùm de trium illorum nullo dixerit verum. Ab omnibus verò hisce abiit Diphilus; qui, ut est apud Athenæum lib. XIII, Sapphûs amatores in scenam induxit Archilochum, & Hipponactem. Sed enim non seriò hoc egit, quasi eodem tempore vixisse existimaret; sed quia putaret sic ludere in Comœdia fas esse. Quomodo & Hermesianax lusit, cùm eam ait adamatam ab Anacreonte, etsi hoc senior fuerit; quemadmodum ibidem legimus. Quare seu inscius, seu παίζων *e*, ut Athenæus mavult, tempora neglexerit Diphilus; nihil certi ex eo de ætate vel Archilochi, vel Hipponactis, colligi possit. Josephus Scaliger Animadversionibus Eusebianis refert Archilochum ad tempora Darii, Hystaspis filii, qui imperare demum cœpit Olympiadis LXIV anno III. Vellem autem hujus sententiæ suæ rationem, vel auctorem, addidisset. Sed sive ea Scaligeri, sive Tatiani, aut Clementis sententia verior est: nihil Archilochi hodie habemus: illa verò ab Annio Viterbiensi sub ejus nomine edita verè sunt λῆροι *f*, ac planè ὑποβολιμαῖα *g*, ut alia multa, quæ ab impuro illo Annii fonte promanarunt.

Cambysis æqualis erat Theagenes Rheginus. Anonymus in Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. LXIII: Θεαγένης ὁ Ῥηγῖνος χρονογράφος ἤκμασεν *h*. Item Tatianus orat. adversus Græcos, & ex eo Eusebius lib. X Præparat. Euangelicæ, Θεαγένης ὁ Ῥηγῖνος κατὰ Καμβύσην γεγονώς *i*.

Aristeas Proconnesius tum prosa θεογονίαν *k*, tum carmine epico tres scripsit libros, quibus historiam complectebatur de Arimaspis Hyperboreis. Meminit ejus, tum Tatianus orat. ad Græcos, tum Gellius quoque lib. IX. cap. IV. Ac videtur Plinius eo non segniter usus, cùm scriberet septimum Historiæ Naturalis librum. Floruit, Suida teste, Olympiade L, vel potiùs LV. Tum enim Cyrus, & Crœsus, vixere, quorum ætate Aristeam fuisse dicit. Tatianus verò nimiùm caussæ optimæ indulget, cùm, ut Homerum longè esse Mose recentiorem ostendat, multos adducit scriptores, qui Homerum præcesserint, atque eos inter, cùm alios, tum Aristeam hunc reponit. Verba ejus

a *Ut Eusebius in Chron. ad annum 908, ubi de Homeri ætate.*
b *Uti Arnoldo Pontaco notis ad Eusebium. Ut Viterbiensem Annium, & similis farinæ homines mittam.*
c *Lib. I. Στρωματ.*
d *Orat. contra gentes, pag. 113. edit. Basil. in Orthodoxog.*
e *Ludens.*
f *Nugæ.*
g *Supposititia.*
h *Theagenes Rheginus, temporum scriptor floruit.*
i *Theagenes Rheginus, qui Cambysis temporibus vixit.*
k *Ortum Deorum.*

ejus sunt: Τὸ δὲ a συνέχον ἀπόδειξιν μετὰ πάσης ἀκριβείας σαφηνίζειν, ὡς οὐχ Ὁμήρου μόνον πρεσβύτερος ἐστὶν ὁ Μωυσῆς· ἔτι δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων, Λίνου, Φιλάμμωνος, Θαμύριδος, Ἀμφίονος, Μουσαίου, Ὀρφέως, Δημοδόκου, Φημίου, Σιβύλλης, Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς, ὅστις εἰς τὴν Σπάρτην ἀφίκετο, Ἀρισταίου τε τοῦ Προκοννησίου τοῦ τὰ Ἀριμάσπεια συγγράψαντος, Ἀσβόλου τε τοῦ Κυπρίου, καὶ Ἰσάτιδος, Δρυμῶνός τε, καὶ Εὐμήλου τοῦ Κυπρίου, καὶ Ὥρου τοῦ Σαμίου, καὶ Πρεσταυπίδου τοῦ Ἀθηναίου. Ita legitur is locus apud Tatianum. Citat eundem Eusebius b lib. x præparat. Evangel. Sed pro Ἀριμάσπεια corrupte apud eum est Δριμάσπεια. qui locus ex Tatiano emendandus. Etiam mox pro Εὐμήλου ibi habes Εὐκλου, ubi in Trapezuntii tralatione est Eucuh. Puto, utrumque corrigendum ex Pausania de rebus Phocensium, ubi Κύπριον Εὔκλοον vocat: uti quidem in Aldina c expressum, & ab interprete Germano: nam video esse, qui d Eueclum legerint. Denique apud Eusebium est Πρεσταυπίδου, ubi Tatianus Πρεσναυπίδου: rectum autem puto Προσμαντίδου, prout in suis codd. Gyraldus e invenit. Sed hos scriptores mittamus, qui poëtæ potiùs, quam historici, fuerunt. Præsertim quando his multa de Aristea addantur lib. IV. cap. II; iterumque de eo loquendi occasio dabitur penè initio operis de Poëtis Græcis.

a *In præsentia verò diligentissime declarabo, quod non Homero solum Moses antiquior sit, sed insuper scriptores alii, qui Mosen antecesserunt, Linus, nequam, Philammon &c.*
b *Pag. 291. edit. Rob. St.*
c *Pag. 260. edit. Ald.*
d *Gyrald. dial. 2 de poët. hist.*
e *Ibidem.*

Proximus est Hecatæus, non Abderita ille, de quo inferiùs dicam, sed Milesius, Hegesandri filius; cujus & Josephus meminit lib. I Antiq. Jud. cap. III, sive aliis VIII. Ἐν Ἀσίας περιηγήσει citat Athenæus lib. II: uti δεύτερον περιηγήσεως, lib. x. Ubi quoque nominat ejus τὴν τῆς Εὐρώπης περίοδον. Etiam Rufus Festus Avienus eum recenset inter illos, quos sequatur in descriptione oræ maritimæ. Floruit hic initio regni Darii Hystaspidæ Olympiad. LXIV, ut ex Suida constat: qui & auctor est, fuisse Protagoræ auditorem, ac præisse viam Herodoto Halicarnasseo: hunc enim aliqui (quod alii, ut superiùs vidimus, Cadmo Milesio tribuunt) primùm omnium historiam scripsisse volunt: quemadmodum, quæ ad Deos, aut rerum naturam pertinerent, primus solutâ oratione tractavit Pherecydes Syrius: ut ex Theopompo Laërtius, Suidas, atque alii tradiderunt. Sanè historicos, & philosophos, posteriores esse poëtis, docet quoque Strabo lib. I. Hecatæum hunc ad grandem pervenisse ætatem, cognoscimus ex eodem Suida: qui auctor est, superfuisse etiamnum temporibus belli Persici: ac familiariter tum eo usum fuisse Hellanicum Mitylenæum: de quo nunc dicendum.

Hellanicus ille annis duodecim ante Herodotum natus fuit: quod ex Pamphila constat. Sic enim Gellius scribit lib. XV. cap. XXIII: *Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc est in libro undecimo Pamphilæ.* Atqui bellum Peloponnesiacum cœpit Olympiadis LXXXVI anno secundo. Ergo Thucydidis natalis incidit in annum secundum Olympiadis LXXVI, Herodoti autem in annum primum Olympiadis LXXIII, Hellanici denique in annum primum Olympiadis LXX. Scripserat Hellanicus librum de antiquissimis gentium principibus, primisque urbium conditoribus: quem κτίσεις ἐθνῶν καὶ πόλεων inscripserat. Meminit Stephanus, sive potiùs Hermolaus Byzantius περὶ πόλεων, voce χαριμάτης: quamvis ibi corruptè legatur κινήσεις. Sed apud Athenæum rectè κτίσεις exstat; etsi quidam κρίσεις substituant. Quos jure reprehendit Casaubonus Animadvers. in Athenæum lib. x. cap. XIV. Præterea edidit Deucalionia. Ea citat Clemens Alexandrinus lib. VI Στρωματ. ubi Dieuchidam, Megaricæ historiæ scriptorem, libri sui initium hausisse dicit ex istoc opere Hellanici. Troicorum ejus meminit Dionysius Halicarn. lib. I Antiquit. Alia quoque Hellanici invenio, cùm apud Stephanum, tum Athenæum, & alios. Sed non facile dictu est de singulis, quæ sint Hellanici Mitylenæi; quæ Milesii. Nam uterque historicus fuit, si Suidæ credimus. Nec solent antiqui gentile nomen apponere: ut omnino, utrius illa Hellanici sint, interdum non satis liqueat. Sed ex Suida constat, Milesii esse τὴν περιήγησιν. De quo fusè dicam lib. IV. cap. V. Quemadmodum verò Hesiodus in genealogiis corrigebatur sæpe ab Acusilao: ita ab Acusilao sæpe discrepabat Hellanicus: ac Hellanicum similiter in multis mendacii arguit Ephorus, Ephorum Timæus, Timæum alii juniorum. Auctor Josephus lib. I. contra Apionem. Qui & ejusdem Hellanici meminit lib. I. Antiquitat. Judaic. cap. III. Etiam Rufus Festus Avienus in descriptione oræ maritimæ, ubi varios recenset, quos sequatur, proximo post Hecatæum Milesium loco recenset Hellanicum Lesbium: uti inde Philetam Athamensem, Scylacem Caryandenum, Pausimachum Samium, Damastem Sigeensem.

At paullò grandiores, & Hecatæo potiùs æquales fuerunt, Pherecydes Lerius, & Charon Lampsacenus. Nam vixit Pherecydes circa διάβασιν a Xerxis in Europam: quo tempore Herodotus octavum ætatis annum agebat: ut paret ex Pamphilæ loco, quem antè adducebamus. Herodoto igitur vetustior est; etsi non tanto, quanto putabat Eusebius in Chronicis; ubi ex Pherecyde Syrio, & Pherecyde Lerio, unum nobis fabricat, quos jure distinguit Suidas. Nam Pherecydes Syrius philosophus erat, Pittacum audivit, Pythagoræ & Thaleti æqualis, floruit circa Olymp. LXIX, Laertio teste: qui Pherecydis hujus vitam scripsit. At Pherecydes Lerius vixit circa Olympiad. LXXV, & historicus fuit: meminit ejus Plutarchus in Theseo; secundum, & tertium historiarum citat Athenæus in undecimo; quædam ejus etiam adsert Marcellinus in Thucydidis vita. Sed de his plenius postea, cùm de Pherecyde Atheniensi judicium feremus.

a *Transitum.*

Superest Charon, Pythoclis filius; quem Strabo etiam lib. XIII historicum appellat, atque inter illustres Lampsacenos reponit. Dionysius quoque, epistola ad Pompeium, eum ante Herodotum scripsisse historias testatur. Hic, Suida teste, de rebus Persicis scripsit libros duos. Eos Plutarchus citat in Themistocle: item Athenæus lib. IX. Idem Athenæus eum ἐν τοῖς ὅροις laudat lib. XI, & XII. Sed præterea multa alia consignavit, quæ ex Suida peti possunt. Ex quo etiam discimus, floruisse eum circa Olymp. LXXV: vel, juxta alios, paullò post Olympiad. LXXIX.

CAP. II.

Duæ ex Dionysio statuuntur eorum classes, qui historiam scripserint ante bellum Peloponnesiacum. Ad priorem, præter eorum plerosque, quos superiori capite diximus, pertinere Eugeonem, sive Eugaonem, Deiochum Proconnesium, Eudemum Parium, Democlem Phygaleum, qui minùs rectè in Dionysii codd. Phygelem vocatur, & Amelesagoram Chalcedonium, quem etiam veterum aliqui exscripserunt. Utrùm Amelesagoras, an, truncato capite, Melesagoras rectiùs vocetur, quæsitum. At secundi ordinis, præter Hellanicum, esse Damasten Sigeensem, Xenomedem Chium, & Xanthum Lydum. Quis primus feminas castrârit. Dionysii Milesii ætas, & scripta. Agesilaus, rerum Italicarum scriptor. Dea Epona, sive Hippona ortus. Suidas gemino in loco emendatur.

PRæcipuos ferè ex antiquissimis historicis mihi videor commemorâsse; nec tamen omnes. Nam præter istos etiam alios non ignobiles invenio, qui bellum Peloponnesiacum præcedant. Sed alii longiùs, alii minùs, ab eo distant: quod & de iis dici potest, quos superiùs adduxi. Remotiores a bello Peloponnesiaco, ex illis quidem, quorum antea memini, sunt Cadmus Milesius, Eumelus Corinthius, Archilochus, si is quidem Chronica scripsit, Theagenes Rheginus, Hecatæus Milesius, Acusilaus Argivus. Sed addere cùm alios illis possimus, tum imprimis quinque istos, Eugeonem Samium, Deiochum Proconnesium, Eudemum Parium, Democlem Phygaleum, & Amelesagoram

Chalcedonium. Ex iis verò, qui propiores Peloponnesiaco bello vixere, ex antea commemoratis, est Hellanicus Mitylenæus: cui æquales fuere Damastes Sigeensis, Xenomedes Chius, & Xanthus Lydus. Hæc, quæ dixi, nituntur magno tibicine, Dionysio Halicarnasseo, libro περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος. Primùm adferam verba ejus de illis, quos longiùs paullò abfuisse ait à bello Peloponnesiaco. Sunt verò ista: Ἀρχαῖοι a μὲν ἦν συγγραφεῖς πολλοὶ, καὶ κατὰ πολλοὺς τόπους γενόμενοι, πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. ἐν οἷς ἐστιν Εὐγέων τε ὁ Σάμιος, καὶ Δηΐοχος ὁ Προκοννήσιος, καὶ Εὔδημος ὁ Πάριος, καὶ Δημοκλῆς ὁ Φυγαλεὺς, καὶ Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὅ τε Ἀργεῖος Ἀκουσίλαος, καὶ ὁ Λαμψακηνὸς Χάρων, καὶ ὁ Χαλκηδόνιος Ἀμελησαγόρας. Ex illis nobis antea indictis primus est Εὐγέων, nisi Εὐγαίων malis, ut hoc nomen scribitur apud Suidam. De quo non contendero, quia & γέα, & γαῖα, dicatur.

Alter est Δηΐοχος ὁ Προκοννήσιος, sive, ut in aliis libris est, Προικονήσιος, aut etiam Προκοννήσιος. Sed malim geminare liquidam, auctoritate Strabonis b compulsus. Si tantum virum non puduit rem adeò leviculam arduo geographiæ operi admiscere: neque me verba ejus describere hoc loco pigebit: Καλεῖται c δὲ Ἑκατόννησοι συνθέτως, ὡς Πελοπόννησος, κατὰ ἔθος τοῦ Ν γράμματος πλεονάζοντος ἐν τοῖς τοιούτοις, ὡς Μυόννησος, καὶ Προκόννησος λέγεται, καὶ Ἀλόννησος.

Tertius apud Dionysium est Eudemus Parius: in quo nomine libri satis conveniunt.

Quartus est Δημοκλῆς ὁ Φυγαλεὺς, ut quidem in omnibus Dionysii codd. legitur. Sed vera lectio est Φυγαλεύς. Nam de prima quidem syllabâ discrepant scriptores: quia alii Φυγάλεια malunt, ut Polybius libro v; alii item Φιγάλεια, ut est apud eundem Stephanum; alii Φιγαλία, ut legas apud Athenæum lib. xi. Sed tamen de secundâ vocali omnes conspirant.

Quinctus est Amelesagoras Chalcedonius, qui Clementi Alexandrino Melesagoras vocatur lib. vi Στρωματ. nisi codices fallunt. Verba ejus sunt: Μελησαγόρου d γὰρ ἔκλεψεν Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, καὶ Εὔδημος ὁ Νάξιος, οἱ ἱστορικοί. Eò autem lubentiùs locum hunc attuli, quia inde cognoscimus, quantis viris profuerit Chalcedonii illius opera. Utrùm verò Amelesagoras, an Melesagoras, quomodo Andreas Dudithius apud Dionysium legendum putabat, rectiùs vocetur; non facilè dixerim: quando, uti Melesagoras quoque legitur apud Hesychium Grammaticum e, ac semel, iterumque, nominatur Maximo Tyrio serm. xxii: ita etiam Amelesagoræ cujusdam, sed Atheniensis, qui Atticam descripserit, mentio est apud Antigonum Carystium historiarum Mirabilium cap. xii. Nec dubium, quin apud Euripidis scholiasten in initium Alcestidis, ubi corruptè Ἀμελιαγόρας vocatur, Ἀμελησαγόρας sit rescribendum. Mentio autem est Chalcedonii illius, à quo scriptum dicitur, Æsculapium esse fulmine percussum, quia Glaucum revocâsset in vitam.

Post istos verò, de quibus proximè dictum, alios commemorat Dionysius; quos ait, non adeò quidem esse antiquos, quam illos; quos dixerat priùs; sed tamen vixisse & ipsos ante bellum Peloponnesiacum. Sic enim scribit continuò post illa, quæ proximè ex eo adducebam: Ὀλίγῳ δὲ πρεσβύτεροι τῶν Πελοποννησιακῶν, καὶ μέχρι τῆς Θουκυδίδου παρεκτείναντες ἡλικίας, Ἑλλάνικός τε ὁ Λέσβιος, καὶ Δαμάστης ὁ Σιγεὺς, καὶ Ξενομήδης ὁ Χῖος, καὶ Ξάνθος ὁ Λυδὸς, καὶ ἄλλοι συχνοί. οὗτοι προαιρέσεώς τε ὁμοίας ἐγένοντο περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑποθέσεων, καὶ δυνάμεις οὐ πολύ τι διαφερούσας ἔσχον ἀλλήλων. *Qui autem paullò ante Peloponnesiaca tempora vixerunt, & ad usque Thucydidem ætate pervenerunt, Hellanicus Lesbius, Damastes Sigeensis, & Xenomedes Chius, & Xanthus Lydus, & alii complures; quorum & consilium in deligendo argumento non dissimillimum fuit, & facultas penè par.*

Ex quatuor istis, de solo Hellanico vidimus. Aliorum primus est Damastes Sigeensis, è Sigeo Troadis promontorio, Dioxippi filius, Hellanici discipulus, ut disertim dicit Suidas: qui & scripsisse ait de rebus in Græcia gestis; de parentibus, & majoribus eorum, qui ad Trojam militarunt, libros duos; item gentium, & urbium catalogum; deque poëtis, & sophistis; & alia multa.

Alter est Xenomedes Chius; cujus nullam inter illustres Chios mentionem à Strabone fieri miror. Nam solùm nominat a Ionem tragicum, Theopompum historicum, & Theocritum sophistam: tum item Homerum; quando & Chios una est è septem urbibus, quæ sibi magnum hunc vatem vindicant.

Tertius est Xanthus, Candaulis Lydi filius, historicus Sardianus: qui eo tempore fuit, quo Sardes, non quidem à Cyro, sed ab Ionibus, & Atheniensibus, captæ sunt; Suida teste. Id fuit Olympiadis lxx, anno iii. Scripsit Lydiacorum libros quatuor: in quibus de regibus Lydorum egit. Meminit Diogenes Laertius in proœmio, ubi dicit, Xanthum hunc à Zoroastre usque ad Xerxis transitum, annos numerare sexcentos. Lydiacorum ejus apud Athenæum mentio est lib. xii. Idem lib. x citat ejus operis librum ii: uti & Hesychius Illustris b, ac Suidas; quorum uterque ex eo refert, Gygem, Lydorum regem, primùm feminas castrâsse, quò iis ætate florentibus semper uteretur. Sed Athenæus eo libro id prodidisse ait de Andramyta, Crœsi fratre c; qui Stephano d est Adramytes. Forsan opiniones diversas junxerat Xanthus.

Quæ diximus, non parum lucis adferent verbis Dionysii. Sed occurrit item Suidæ locus de antiquissimis aliquot historicis. Verba ejus sunt e: Ἑκαταῖος Ἡγησάνδρου Μιλήσιος γέγονε κατὰ τοὺς Δαρείου χρόνους τοῦ μετὰ Καμβύσην βασιλεύσαντος, ὅτε καὶ Διονύσιος ἦν, ὁ Μιλήσιος, ἐπὶ τῆς ξε Ὀλυμπιάδος, ἱστοριογράφος. Ἡρόδοτος δὲ Ἁλικαρνασσεὺς ὠφέληται τούτου, νεώτερος ὤν. καὶ ἦν ἀκουστὴς Πρωταγόρου, ὁ Ἑκαταῖος. Πρῶτος δὲ ἱστορίαν πεζῶς ἐξήνεγκε· συγγραφὴν δὲ Φερεκύδης. τὰ γὰρ Ἀγησιλάου νοθεύεται. *Hecatæus, Hegesandri filius, Milesius, fuit temporibus Darii, qui post Cambysen regnavit; quo tempore fuit & Dionysius ille Milesius, Olympiade lxv, historiographus. Herodotus verò Halicarnasseus, qui fuit hoc junior, fructum ex eo percepit. Protagoræ autem auditor fuit Hecatæus, & primus historiam solutâ oratione scripsit. Pherecydes vero alius argumenti libros primus edidit prosâ. Agesilai enim scripta sunt adulterina.* Quatuor commemorat historicos, qui Herodoto sunt antiquiores; Hecatæum Hegesandri filium, Dionysium Milesium, Pherecydem Lerium, & Agesilaum. De primo, tertioque, dictum nobis: non item de Dionysio Milesio, & Agesilao. Quæ Dionysius Milesius scripserit, alibi nobis Suidas f refert. Ubi dicit, fecisse libros quinque de rebus post Darium gestis, orbis descriptionem, Persica, quæ Ionicâ scripsit dialecto, rerum Trojanarum libros iii, Μυθικά g, & Κύκλον ἱστορικὸν h libris vii. Sed quis est iste Agesilaus, cujus postremo loco meminit Suidas? nec hic modò, sed etiam in Συγγραφὴ: ubi extrema reponuntur superioris loci verba. Equidem scio, Agesilaum quendam de rebus Italicis libros aliquot scripsisse: ex quorum tertio Plutarchus in parallelis minoribus i historiam citat de Fulvio Stello equam adamante, atque inde pulchram procreante filiam, quæ Eponæ, vel Hipponæ nomen acceperit, posteaque in Dearum numerum sit relata, equorumque curæ præfecta. Sed quin Agesilaus hic multò sit Herodoto junior, dubium non est. Quare planè censeo, utrobique pro Ἀγησιλάου legi debere Ἀκουσιλάου: ut intelligatur Acusilaus ille Argivus, Cabæ filius, ex Cercade una prope Aulidem, quem ἱστορικὸν πρεσβύτατον k ipse appellat Suidas. Hunc enim Herodoto esse antiquiorem, satis indicant verba Flavii Josephi, quæ superiori capite adducebamus. Et proclivis valde hic error fuit; quia Acusilai nomen paucis est notum; illud Agesilai notissimum, vel propter illum Archidami filium, fortissimum, & clarissimum Lacedæmoniorum regem; quem cum Pompeio Magno in parallelis suis conferre non dubitavit Plutarchus.

a Veteres quidem historici, & multi, & multis in locis, extiterunt ante bellum Peloponnesiacum; in quibus est Eugeon Samius, &c.
b Lib. 13
c Ex uno nomine Hecatonnesi vocantur, ut Peloponnesus, composita, abundante ex quadam consuetudine in his altera N, ut in Myonnesus etiam, & Proconnesus, & Halonnesus.
d A Melesagora autem est suffuratus Gorgias Leontinus, & Eudemus Naxius.
e In Ἐν Β' τῶν Στρωμάτων.

a Lib. 14.
b Libello de philosophis.
c Aristot. ἐν πολιτ. apud Steph. in Ἀδραμύττειον.
d Ibidem.
e In Ἑκαταῖος.
f In Διονύσιος.
g Fabulosa.
h Circulum historiarum.
i Cap. 29.
k In Ἀκουσίλαος.

CAP.

Cap. III.

Herodotum quadriennio ante expeditionem Xerxis, octennio post Marathoniam pugnam, natum esse. Dionysii Halicarn. locus expensus. Unde Herodotus vocetur Thurius, qui sit Halicarnassensis. Plinii error. Qui de rebus Persicis ante Herodotum scripserint. Æschinis orationes tres, ac novem epistolæ, quibus nominibus ornatæ. Cephalæonis, Bionis Rhetoris, & Aurelii Opilii Musæ. Ludovici Vivis sententia refellitur de caussa, cur libri Herodoti appellentur nominibus Musarum. Harpocrationis liber περὶ τοῦ κατεψεῦσθαι τὴν Ἡροδότου ἱστορίαν. Cujusmodi sit dictio Herodoti. Dubitatum de eo, quod Theopompus Chius epitomen Herodoti dicitur scripsisse. Theopompus Cnidius qua ætate vixerit. Theopompus Sinopensis, & alii duo ejus nominis. Assyriaca Homeri. Judicium super libro de vita Homeri, qui Herodoto tribuitur.

Atque omnium istorum quidem, quos hactenus commemoravi, nihil ad nos pervenit. Ut ex historicis Græcis, qui hodie exstant, antiquissimus sit Herodotus, historiæ parens, ut eum Tullius appellat in primo de Legibus. Quare ridiculus est error Jacobi Gualterii Soc. J. qui, in Tabulis Chronographicis, hunc scriptorem sub Constantino Magno ejusque liberis, ac fortasse etiam Juliano, vixisse arbitratur. Sanè in Chronographo is error planè ferendus non est. Herodotum eo anno, in quem incidit ἡ Ξέρξου διάβασις *a*, annorum fuisse quatuor, satis ex citatis *b* Pamphilæ verbis est manifestum. Nam incidit διάβασις ista in annum primum Olympiadis LXXV, quo prætor erat Calliades. Auctor Eusebius in Chronicis, & Thomas Magister in Euripidis vita; ubi poëtam hunc, transeunte in Europam Xerxe, natum dicit. Quod si tunc quatuor annorum erat Herodotus; consequitur, eum octennio natum esse post pugnam Marathoniam: quippe quæ contigerit anno primo Olympiadis LXXII, prætore Diogneto, quadriennio ante obitum Darii; teste Sulpicio Severo lib. II Histor. Sacr. Quare non ἁπλῶς de bello Persico; sed de expeditione Xerxis in Græciam, verum est, quod Dionysius Halicarnassensis scribit in judicio suo de Thucydide: Ὁ δ᾽ Ἁλικαρνασσεὺς *c* Ἡρόδοτος γενόμενος ὀλίγῳ πρότερον τῶν Περσικῶν.

a Xerxis transitus in Europam.
b Cap. 1. pag. 7.
c Halicarnassensis Herodotus paullo fuit ante tempora Persica.

Quod ad patriam hanc, verba ista Dionysii, popularis ejus, satis indicant, cùm Halicarnassensem vocat. Et ita se appellat Herodotus ipse in operis sui ingressu. Egregius verò est Strabonis locus lib. XIV, ubi de Halicarnasso loquens ait, Ἄνδρες *d* δὲ γεγόνασιν ἐξ αὐτῆς, Ἡρόδοτός τε ὁ συγγραφεύς, ὃν ὕστερον Θούριον ἐκάλεσαν, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, &c. Unde etiam discimus, quòd Juliano in epistolis *e* ὁ Θούριος λογοποιὸς *f* dicatur; hoc inde esse, quòd ab Atheniensibus una cum colonis missus fuerit in magnam Græciam, ad Thurium instaurandum, quod in sinu est situm Tarentino. Contigit verò hoc anno tertio Olympiadis LXXXIII, prætore Callimacho. Quo & ipso libros suos in Panathenæorum panegyri recitasse videtur, anno ætatis XXXVIII. Plinius lib. XII, cap. IV, ait eum *Thuriis in Italia condidisse historiam, anno Urbis* Romæ *trecentesimo decimo*: qui aliis trecentesimus undecimus. Nempe quo tempore Ardeatium fuit seditio, & consul Geganius optimatibus eorum auxilio missus fuit. Est verò is annus vigesimus secundus Artaxerxis, secundus Olympiadis LXXXIV. Quam Plinii sententiam refellit, quòd superiori Olympiade libros suos jam recitârat Athenis: ut ex Eusebii Chronicis, & aliis, constat. Ad ætatem provectam pervenisse Herodotum, cognoscimus ex eo, quòd Dionysius Halicarnasseus *g* dicat, vixisse μέχρι *h* τῶν Πελοποννησιακῶν. Trium igitur Persicorum regum temporibus floruit; Darii Hystaspidæ, Xerxis, & Artaxerxis ejus, qui Μακρόχειρ *i* dictus fuit. Sed historia ejus desinit in pugna ad Platæas, & ad Mycalen; quæ contigere anno Xerxis octavo. Unde liquet, cur Diodorus Siculus, lib. II, contentus sit dicere, eum sub Xerxe vixisse.

d Viri illustres nati ibi, Herodotus historiæ scriptor, qui deinde Thurius est appellatus, quod socium se deducendæ in Thurios coloniæ præbuisset.
e Apud Suidam in vita Herodoti.
f Thurius historicus.
g Judicio de Thucydide.
h Usque ad initium belli Peloponnesiaci.
i Longimanus

Nobilissimo huic scriptori Persica imprimis debemus. Argumentum hoc jam antè tractârat Dionysius Milesius; ut ex Suida paullò antè ostendimus: neque unus ille, sed etiam Hellanicus Mitylenæus, & Charon Lampsacenus; ut Dionysius *a* Halicarnass. ait. Sed, ut idem inquit, non hoc à scribendo summum virum deterruit; quia melius istis aliquid se posse dicere putavit: neque hac spe suâ frustratus fuit. Quod etiam Theophrasti judicium fuit; ut cognoscimus ex istis Ciceronis verbis *b* de Herodoto, & Thucydide: Primis *ab his (ut ait Theophrastus) historia commota est; ut auderet uberius, quàm superiores, & ornatius, dicere.* Inscripsit verò opus suum novem Musarum nominibus. Nempe qua ratione tres Æschinis orationes ob numerum, simulque gratiam sermonis, *Gratias*: & novem ejus epistolas, *Musas* vocarunt à Musarum numero; teste Photio tmem. LXI. Atque ita videmus etiam, Cephalæonem epitomen historicam, quam dialecto Ionicâ venustissimè scripserat, nomen Musarum nominibus appellâsse; teste eodem Photio cod. seu tmem. LXVIII. Etiam Bion ὁ ἱστορικὸς novem libris suis Musarum nomen imposuit: ut apud Laërtium legimus in Bione. atque addit, scripsisse eum Atticè, & Ionicè; esseque eorum primum, qui retulerint, esse regiones, ubi dies, ac similiter nox, foret sex mensium. Ex Latinis etiam P. Aurelius Opilius libros suos *Musarum* inscripsit: ut ex Gellio liquet lib. I. cap. XXV. Lucianus verò libro de scribendâ historiâ ita loquitur, quasi libri illi Herodoti, non ab auctore, sed ab aliis, hoc nominis acceperint, quòd summopere eos admirarentur. Verba ejus sunt: *c* ὁ Θουκυδίδης ὁρῶν μάλιστα θαυμαζόμενον τὸν Ἡρόδοτον, ἄχρι τοῦ καὶ Μούσας κληθῆναι αὐτοῦ τὰ βιβλία. Sed utcumque de isto est, satis liquet, non ita nuncupari eos libros, ut mendacia titulo ipso excusentur. Nempe quasi in ipso operis ingressu commoneri nos opus fuerit, quædam in eo ad animos oblectandos aliquanto licentiùs dici; quod Musis permittitur. Est hoc commentum eruditi Hispani in quincto de tradendis disciplinis: sed tanto viro minimè dignum. Equidem non ignoro, Harpocrationem, nomine Ælium, jam olim scripsisse librum, quo probaret, ementitam esse historiam Herodoti; ut Suidas testatur: scio etiam, quid alii senserint de toto Musarum opere: sed multum abest, ut probare hanc sententiam possim; imò, ne de iis quidem, quibus fidem non meretur, assentire velim Straboni; qui in ultimo τῶν γεωγραφουμένων scribere non veretur, hoc Herodotum sibi propositum habuisse, ut poëtarum modo oblectaret lectorem suum, atque eam esse caussam, cur multa adsperserit à fide aliena. Quid enim aliud volunt verba illa, cum ait, eum φλυαρεῖν *d*, ὥσπερ μέλος, ἢ ῥυθμόν, ἢ ἥδυσμά τι, τῷ λόγῳ τῆς τερατείας προσφέροντα. Equidem malo potiùs pedibus ire in sententiam Flavii Josephi *e*; qui errore deceptum putat, dum singula contentus est referre, prout ab aliis accepisset. Hoc volunt ista ejus de Manethone verba; qui Ægyptiacam historiam ex ipsis Ægyptiorum monumentis fuerat interpretatus: Πολλὰ *f* τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ᾽ ἀγνοίας ἐψευσμένον. Neque ab ejus amore deterret Plutarchi liber περὶ *g* τῆς κακοηθείας Ἡροδότου. Imò neque Plutarcho propterea succenseo. Utrique facilis apud me venia est. Neque enim Petrarchæ accessero, qui id tribuit invidiæ Plutarchi. Potiùs censeo, id profectum ab innato omnibus patriæ amore: quam ignominiosè notatam esse ab Herodoto, concoquere non poterat.

Ad dictionem Herodoti quod attinet, inest ei ἀνειμένον *h*, καὶ τὸ γλυκὺ τῆς ἀπαγγελίας, ut ait Dio. Tullius quoque in Oratore ait, eum *sine ullis salebris, quasi sedatum amnem, ferri.* Fabius *i* similiter testatur, *cùm in eo omnia leniter fluant, tum ipsam διάλεκτον habere eam jucunditatem, ut latentes etiam numeros complexa videatur.* Sanè Ionicæ dialecti normam esse, ut Atticæ Thucydidem, scri-

a Judicio de Herodoto, & Thuc. ad Cn. Pompeium.
b In Oratore ad Brutum.
c Thucydides, cum videret, Herodotum in summa admiratione esse, adeo ut & Musæ vocarentur illius libri.
d Nugari, velut cantus loco, aut rhythmi, aut condimenti, prodigiosas fabulas orationi adhibentem.
e Lib. 1. contra Apionem.
f Herodotum in multis convincit, de rebus Ægyptiacis per ignorantiam mentitum.
g De malignitate Herodoti.
h Remissa dulcisque oratio.
i Lib. 9. cap. 4.

bit Dionysius Halicarnassensis, eumque secutus Photius. Athenæi quoque est lib. III, ὁ θαυμασιώτατος, καὶ μελιγενὴς Ἡρόδοτος· imprimis admirandus, & mellisluus Herodotus.

a Theopompus, unus e divi Cæsaris amicis, qui largiter potuerunt.
b De terræ motibus.
c Cap. 19. de rebus mirabilibus.
d Curriculum.
e Babylonis hujus alii quoque multi fuere reges, (quorum in exponendis rebus Assyriis mentionem faciam) qui & muros ornaverunt, & templa.
f Atque ita recepto imperium Medis usque, quæ prius obtinuerant, potiti sunt, et Ninum cepere, (quomodo autem ceperint, alia in libris indicabo) Assyriisque, exceptâ parte Babyloniæ, subegerunt.
g Venetiis an. 1476
h Librorum de rebus Libycis.
i Vide Xylandri annotat. in Plutarchum de vita Homeri.
k Ut Herodotus in Homeri vita.

Si Suidæ credimus, compendium nobilissimi operis duobus libris complexus fuit Theopompus Chius, Philippicorum scriptor. Sed cùm veterum nemo ejus operis meminerit, quod sciam: magis verisimile fit, juniotis cujusdam Theopompi eam ἐπιτομὴν fuisse; fortasse Theopompi Cnidii, Julii Cæsaris amici: de quo Strabo in XIV; ubi inter illustres Chios reponitur Θεόπομπος a ὁ Καίσαρος τοῦ Θεοῦ φίλος, τῶν μεγάλα δυνάμενος. Nisi magis placet, esse Theopompi Sinopensis, cujus libri περὶ σεισμῶν b meminit Phlegon Trallianus c. Saltem eò magis inclinat animus, quàm ut sit, aut Theopompi Colophonii ἐποποιοῦ; cujus librum, nomine ἁρμάτιον d, Athenæus citat extremo lib. IV: aut Theopompi, Atheniensis comici; cujus Pollux, Athenæus, Laërtius, Harpocration, & alii veterum, meminerunt.

Decreverat etiam Assyriaca scribere. In quo de Babylonis regibus acturus erat: ut ostendit hic locus libro primo: Τῆς e δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μέν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, (τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι) οἳ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν, καὶ τὰ ἱρά. Et aliquanto ante dixerat: Καὶ f οὕτω ἀνεσώσαντο τήν τε ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον· καὶ τήν τε Νῖνον εἷλον, (ὡς δὲ εἷλον, ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποιήσαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. Sed libri isti Herodoti non videntur unquam in lucem exiisse: credo, quia, fato præventus, perficere non potuerit. Aliter si esset, puto, veterum quisquam eorum meminisset. Nam & scriptoris magnitudo, atque antiquitas, & argumenti nobilitas, illud omnino merebantur. Nec dissimulare tamen possum, apud Aristotelem, lib. VIII Histor. Anim. cap. XVIII, culpari Herodotum, quòd scripserit, in obsidione Nini aquilam bibisse; cùm avis ea, ut omnes aduncis unguibus, abstineant potu. Id nusquam legas in Musarum opere. At commodum habuerit locum in historia Assyria, quia Ninus erat Assyriæ caput. Ut nihil esse caussæ videatur, cur cum Theodoro Gaza pro *Herodoto* reponamus *Hesiodum*. Sic enim & in principe tralationis ejus editione g legitur. Præterea Herodotus in Euterpe meminit suorum Λόγων Λιβυκῶν h: de quibus idem esto judicium, ac de rerum Assyriarum libris.

Præter verò Musarum opus Herodoto etiam tribuitur liber de vita Homeri. Qui tamen an genuinus sit, nondum satis convenit inter eruditos i. Meminit ejus Stephanus in Νέον τεῖχος· ὡς Ἡρόδοτος ἐν τῷ μὲν Βίῳ k. Mea sententia est, non esse antiqui illius Herodoti. Ac movet, quòd in vita ea legere sit, fuisse Homerum annis CLXVIII post bellum Trojanum: annis DCXXII ante expeditionem Xerxis in Græciam. At Herodotus longè aliter: ut qui in Euterpe sua referat, Homerum, & Hesiodum, fuisse ante se annis non ampliùs quadringentis: ac proinde annis totidem post captum Ilium.

CAP. IV.

Thucydides æmulatione Herodoti excitatus fuit ad historiam condendam. Libri ejus non uno olim modo dividebantur. Fides ejus, & integritas, laudata: de qua tamen aliter veterum quibusdam visum fuit. Elogia, quibus Tullius, ac Fabius, dictionem ejus ornant; & quantum à dictione Herodoti differat. Obscuritas eius unde ortum ducat. Numerorum non admodum rationem habet. Veterum judicia de octavo Thucydidis libro.

a Lucianus ἀνεγνωκὼς τοὺς...

VEnio ad Thucydidem, Olori, vel potiùs Oroli filium; qui tempore belli Peloponnesiaci floruit: tantique à Demosthene fiebat, ut octies a manu suâ describeret: imò & Imperator Karolus V cum in expeditionibus, sed Gallicè redditum, semper circumgestâsse secum dicatur. De natali ejus, quæ superiùs a diximus, repetere hoc loco nihil attinet. Ad scribendum excitatus fuit, cùm Herodotum libros suos recitantem audisset; sive Olympiæ, ut quidam volunt; sive potiùs Athenis in Panathenæis. Meminere ejus rei, Marcellinus in Thucydidis vita, Photius tmem. LX, & Suidas in Θουκυδίδης. Scripsit Peloponnesiorum cum Atheniensibus bellum; non tamen, ut omne exponat bellum, quod annis durâvit XXVII; sed ut annorum XX priorum historiam referat. Interim altiùs orditur; nempe à bello inter Corinthios, & Corcyræos; quod octennio Peloponnesiacum antecessit. Eamque annorum XXVII historiam libris octo est complexus; ut nunc quidem id opus dividitur. Nam, teste Marcellino, olim ab nonnullis in libros XIII, atque ab aliis aliter, distribui solet. Multum verò fidei, siquis alius, scriptor hic meretur. Nam & egregium veritatis in eo studium elucet; & illa scripsit, quibus interfuit. Neque eo minùs defuerunt, quibus fides ejus suspecta foret. Quod Josephus testatur in primo contra Apionem, his verbis: Πολλοὶ b δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ἐστί τινων κατηγορῶν, καίτοι δοκῶν ἀκριβέστατα τῶν καθ' αὐτὸν ἱστορίαν συγγράφειν. De dictione ejus variis in locis judicium tulit Cicero. In secundo quidem de Oratore ita scribit: *Thucydides omnes dicendi artificio, meâ sententiâ, facilè vicit; ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur: ita porro verbis aptus, & pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis, illustrentur.* Eodem libro ait, eum, ut & Periclem, & Alcibiadem, esse *subtilem, acutum, brevem, sententiis magis, quam verbis, abundantem.* Idem in Oratore eum comparat cum Herodoto: atque hunc dicit sedati instar amnis labi; Thucydidem verò *incitatiorem ferri, & de bellicis rebus canere etiam quodammodo bellicum.* Fabius quoque eosdem comparat lib. X. cap. I: *Densus*, inquit, *& brevis, & semper instans sibi Thucydides; dulcis, & candidus, & fusus Herodotus: ille concitatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille vi, hic voluptate.* Sed in virtutibus tantis hoc vitii habet, quòd paullo obscurior sit. Fatetur hoc Cicero in Bruto, ubi eum reponit inter scriptores, qui *grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam ipsam caussam interdum subobscuri.* Et eodem opere: *Ipsa illa Thucydidis conciones ita multas habent obscuras, abditasque sententias, vix ut intelligantur; quod est in oratione civili vitium vel maximum.* Unde idem Tullius ibidem, *Thucydides*, inquit, *præfractior; nec satis, ut ita dicam rotundus.* Item, *In Thucydide orbem modò orationis desidero; ornamenta comparent.*

a Cap. 1.
b In multis etiam Thucydides, tanquam mentitus, accusatur, etsi accuratissimam videatur sui temporis historiam scripsisse.

Quæ verò hactenus de Thucydidis stylo diximus, ea præcipuè intelligi debent de septem prioribus libris. Octavus enim planè tenui dictione utitur; cùm in prioribus longè magis assurgat. Ac propterea aliqui putarunt, eum à filia Thucydidis scriptum esse; vel à Xenophonte, aut Theopompo, vel alio. Quorum sententiam in vita ejus rejicit Marcellinus: ac potiùs censet, fuisse scriptum à Thucydide jam ægrotante.

Plura de Thucydideo dicendi genere apud eundem Marcellinum vide: & imprimis apud Dionysium Halicarn. in Herodoti, & Thucydidæ collatione; quâ nihil mihi ἀκριβέστερον videtur.

CAP. V.

Xenophontis ætas. Quamobrem solum verterit. Cur fuerit Lacedæmoniis gratus. Triplex ejus laus. Argumentum Κύρου ἀναβάσεως, & Ἑλληνικῶν. Quantopere fallantur, qui Κύρου παιδείαν pro vera habent historia. Volaterrani lapsus. Libellus de Æquivocis suppositius. Xenophontis stylus cujusmodi, & in quo à Julio Cæsare differat. Musa dictus, vel apis Attica. Thucydidem debemus Xenophonti. De simultate inter Xenophontem, & Platonem. Gellii error. Platonis expre-

exprobratum à Xenophonte, quòd in Italiam se contulisset ad Pythagoricos; in Ægyptum, ad sacerdotes; in Siciliam, ad Dionysium tyrannum. Ctesiæ ætas, & quâ occasione rerum Persicarum cognitionem acquisierit. Ejus Assyriaca, & Persica. Ambitiosa vanitas ejus in redarguendo Herodoto. Xylandri error. Ctesiæ epitome à Pamphila scripta.

PRoximus Thucydidis temporibus fuit Xenophon, Grylli filius. Vixit Olymp. xcv. ut Eusebius in Chronicis testatur. Quicum convenit Laërtius, cùm maximè ait floruisse quarto anno Olympiadis xciv; adscendisseque cum Cyro sub prætore Xenæneto, anno uno ante Socratis mortem. Atque idem ex Stesiclide Atheniensi refert, obiisse eum anno primo Olympiadis cv sub prætore Callidemide; quo & Philippus, Amyntæ filius, imperium Macedoniæ tenebat. Vitam ejus habemus inter illas, quas Laërtius nobis reliquit. Cæterùm quòd secutus esset Cyrum bello eo, quod gessit cum fratre Artaxerxe Mnemone, hoc ei postea exilii caussa fuit. Nam Artaxerxi favebant Athenienses. Sed Lacedæmonii exuli incolendam dedere partem agri Elei in Triphylliaco solo. Ut mirandum non sit, si, quo gratiam rependeret, elegantem scripserit commentariolum de Rep. Lacedæmoniorum. Tergemina autem gloria fuit Xenophontis. Nam, ut de facundiâ viri nihil dicam, fuit & philosophus, & historicus, & bello dux bonus. Ac de postremo satis ex imperio illo liquet, in decem hominum millia: qui, cùm animum desponderent, & tantùm de morte cogitarent, ut etiam Synesius scribit, eos Xenophon ab extremis Persarum finibus in patriam reduxit; & ita reduxit, ut vinceret, quicquid auderet eorum impetum sustinere. Historiam hanc ipse Xenophon perscripsit eo opere, quod Κύρου ἀνάβασιν nuncupavit. Quamquam doctissimus vir Andreas Masius,

a Pag. 38.

commentario *a* in secundum Josuæ caput, dubitet omnino, an germinus is auctor sit. Verùm pro germano fœtu agnoscit Laërtius: & id stylus satis indicat. Præterea verò in historia habemus ejus Ἑλληνικά; quibus continuat illa, quæ Thucydides de Græcorum rebus scripserat. Nam cùm Thucydides libro extremo narret, ut Alcibiades reditum moliretur: Xenophon in primo, ut redierit, refert, & quæ porrò sunt consecuta. Fecit idem Theopompus: sed hic sexdecim tantùm annos complexus fuit; ut ex Diodoro Siculo cognoscimus: Xenophon verò historiam narrat annorum xlviii. Accusatur Xenophon, quòd in hoc Ἑλληνικῶν opere non semel in annis belli Peloponnesiaci aberret. Sed eum accuratè tuetur Samuel Petitus lib. i Observationum cap. xii. Scripsit autem Xenophon Κύρου παιδείαν; quam Cicero in Bruto *Cyri vitam, & disciplinam*, vocat. Verùm valde errant, qui inde historiæ veritatem petunt. Et tamen faciunt hoc non pauci haut aspernandæ eruditionis viri. Ubi defierit, docet hic locus ejusdem Diodori *b*: Τῶν δὲ Ξενοφῶν μὲν ὁ Ἀθηναῖος τὴν τῶν Ἑλλήνων σύνταξιν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστρεψεν ἐπὶ τὴν Ἐπαμινώνδου τελευτήν. Quæ etiam, sed paucioribus, exscripsit Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olym. civ ann. ii. Sed, quod pace eorum dixerim, hac parte Saturnias lemas lippiunt. Saltem Tullio credere debebant, qui ad Q. fratrem disertim ista habet: *Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus est; sed ad effigiem justi imperii.* Ac similiter Ausonius, oratione, quâ Gratiano pro consulatu gratias egit: *Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in ævum nostrum venires: tu, qui ad Cyri virtutes exequendas votum potius, quàm historiam, commodâsti; cùm diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet.* E junioribus verò jam seculum est, cùm idem monuit Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis. Imò Josephus Scaliger, in prolegomenis præclari operis de emendatione temporum. Nec dicere veretur, in universa Cyropædia veri nihil esse, præter nuda nomina, & mentionem duorum, triumve eventuum; ut Babylonis captæ, & Crœsi victi. Utrùm verò Xenophon, ut Tullius ait, justi imperii effigiem expresserit, an secus, non disputo. Erasmus quidem in vita B. Hieronymi, *Xenophon*, inquit, *vafrum quendam, & ἀγκυλόμητιν expressit potiùs, quàm verè prudentem, ac salutarem principem.* At spissus est error Raphaëlis Volaterrani lib. xix Anthropologiæ; ubi ait, hanc vitam, & disciplinam, esse Cyri minoris, sub quo Xenophon militârat. Exstat sub Xenophontis nomine etiam libellus de Æquivocis: sed ab Annio impostore confictus. Character, quo utitur Xenophon, tenuis est: ut diserte scribit Dionysius Halicarnass. in præceptis de oratione nuptiali: ubi docet, non esse in hoc genere discedendum ab humili elocutione; sed Xenophontis, & Nicostrati vestigiis insisti debere; sic ut in paucis oratio se efferat, atque hoc, sicubi sententiarum cogat magnitudo. Idem quoque monet Marcellinus in Thucydidæ vita. Nam Thucydidem quidem ait grandi stylo uti; sed Herodotum medio, Xenophontem tenui. Sanè Xenophon non multùm absimilis est Julio Cæsari: uterque enim purus est, & elegans, ac cum lenitate quadam fluit: sed hoc differunt, quòd Cæsar gravior aliquanto, Xenophon suavior est. Quippe scriptor hic adeò est dulcis, ut Gratiæ ejus sermonem finxisse videantur: quemadmodum Fabius in decimo scripsit. Imò Tullius ipse in Oratore ait, sermonem esse ei melle dulciorem, Musásque ore ejus locutas videri. Et in secundo de Oratore inquit, *Xenophon leniore quodam sono est usus, & qui illum impetum oratoris non habeat: vehemens fortasse minùs, sed aliquanto tamen est, ut mihi quidem videtur, dulcior.* Ac propter hanc suavitatem *Musa Attica* dicebatur, ut Laërtius in vita Xenophontis ait; vel *Attica apes*, ut in Collectaneis Suidæ legere est. Eâpse de caussâ Appuleius, in Floridis, canere dicit Xenophontem: *Canit*, inquit, *Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus modos, Xenophon historias, Xenocrates satyras.* At valde errat doctissimus Dausqueius præfat. in Silium; cùm inde colligit, omnes istos carmine scripsisse, qui hîc memorantur. Luculentum Xenophontis elogium vide apud Dionem Chrysostomum, oratione de dicendi exercitio; ubi mirè ad eum lectitandum adhortatur: atque inter alia ait, vel ejus solius lectionem sufficere posse homini politico. Imò illa etiam Xenophontis laus est, quòd cùm Thucydidem posset supprimere, primus ejus monumenta in lucem protraxerit; quemadmodum testatur Laërtius: quo vel solo nomine, quantum illi debeant omnes, nemo non intelligit. De occulta simultate, quæ inter nobiles illos Socratis discipulos, Platonem, & Xenophontem, fuit, nota est res ex Athenæi undecimo, Laërtio in Platonis vita, & Gellio in decimoquarto. Qui tamen in eo errat, quòd putat, Xenophontem nusquam Platonis facere mentionem. Nam verum est, quod Laërtius scribit, semel ejus meminisse; idque in tertio Ἀπομνημονευμάτων. Nec eo minùs verum est, quod probare Gellius proposuit. Nam Platoni inimicum fuisse Xenophontem, satis comparet ex fragmento epistolæ Xenophonteæ ad Æschinem Socraticum, ubi neutiquam obscurè Platoni exprobratur, quòd, non contentus Socratis philosophiâ, in Italiam ierit ad Pythagoricos; quorum philosophiam τερατώδη *a* esse dicit; quodque in Ægyptum etiam ad prophetas, ac sacerdotes, accesserit: quorum utrumque supervacaneum fuisse censet Xenophon; imò omnino inconstantis erga Socratem studii argumentum. Sed vitæ etiam philosopho indignæ duo adfert indicia, quibus id multo etiam planius fieri ait. Ea sunt, ἔρως *b* τυραννίδος, καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς Σικελιώτιδος γαστρὸς ἀμέτρου τράπεζα. His verbis objectat ei, quòd in Sicilia familiaris fuerit Dionysio juniori: quasi id ob mensam parasiticam fecerit, & non ut tyrannum redderet meliorem. Sed hoc etiam ab aliis Platoni exprobratum fuit. Uti à Molone, qui, tyranno è Sicilia ejecto, dicebat, Nil mirum esse, si Dionysius sit Corinthi; sed si Plato fuerit in Sicilia. Auctor Laërtius in Platone. Videtur autem præter ea, quæ exstant, & alia scripsisse. Nam Valerius Maximus lib. viii cap. xiii, ac Plinius lib. vii, c. xlviii, citant Xenophontem in Periplo: ut quidem utrobique nunc

b *Lib.* 15.

c *Ex historicis autem Xenophon Atheniensis hoc anno concludit Græcorum historiam cum morte Epaminondæ.*

a *Monstrosam.*

b *Amor tyrannidis, & Siculæ immoderati ventris mensa tenui victui prælata.*

nunc in melioribus legitur codicibus. Nam in veteribus Valerii editionibus est περὶ ἀ γήρως. Pliniani autem, tum MSSi, tum olim editi, mire variant. Xenophon hic *b* πρῶτος ἔγραψε βίους φιλοσόφων, ut ait Suidas. Opus id non exstat, si aliò respexit, quàm quæ de Socrate reliquit: ut sententia sit, primum ea aggressum scribere, quæ ad ullius philosophi vitam pertinerent; cùm ante id tempus nulla historia de vita ullius philosophi exstaret.

a De senectute. *b Primus scripsit philosophorum vitas.*

Iisdem, quibus Xenophon, temporibus vixit Ctesias Cnidius. Nam prœlio, quod Cyrus junior gessit cum fratre Artaxerxe, captus fuit; posteaque vulnere eo regem, quod a Cyro acceperat, sanavit; ac medicinam porrò exercuit in Persia, totusque annis septemdecim versatus est apud regem. Auctor Diodorus Siculus libro II. Hinc Photius cod. LXXII: Ἤκμασε *c* δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου, καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρταξέρξου, εἰς ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατῆλθεν, ἐτύγχανεν. Et antiquior utroque Strabo in XIV, ubi de illustribus Cnidi viris agit: Κτησίας *d* ὁ ἰατρεύσας μὲν Ἀρταξέρξην. Addit ibidem, συγγράψας *e* δὲ τὰ Ἀσσυριακὰ, καὶ τὰ Περσικά. Res istas Assyrias, & Persicas, uno volumine complectebatur: quod ostendit initium eorum, quæ Photius de eo habet in excerptis suis. Unde & alia discere est. Verba Latinè sic sonant: *Ctesiæ Cnidii Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum, & quæcunque res Persicas præcessere, tractat: à septimo autem libro de Persicis rebus agit: ac in septimo, octavo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, & decimotertio, quæ ad Cyrum, & Cambysem, & magnum illum, Dariumque, & Xerxem, spectant, commemorat.* Ex prioribus sex Assyriarum rerum hausisse se ea, quæ de Assyriis scribit, profitetur Diodorus Siculus lib. II. At temerè Ludovicus Vives, in B. Augustini lib. XVIII de Civit. Dei cap. II, ait; *vel regum* (Assyriorum) *nomina, vel quanto quisque tempore regnum tenuisset, piguit Ctesiam, vetustissimum scriptorem, referre.* Movere eum extra dubium verba illa Diodori lib. II. Τὰ *f* ὀνόματα πάντων τῶν βασιλέων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν ἕκαστος ἐβασίλευσεν, οὐ κατεπείγει γράφειν, διὰ τὸ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπρᾶχθαι μνήμης ἄξιον. Sed non, si Diodorum ea piguit exscribere, Ctesiam non scripsisse, consequitur. Sanè Ctesiam ea tradidisse, quis dubitet; qui sex libris Assyrias res tractâsse sciat; & ita tradidisse, ut hoc ex fonte plerique omnes juniorum sua exscribere soleant. Progressus est Ctesias usque ad Olympiadis XCV annum III; quo Dionysius, Siciliæ tyrannus, ingens bellum parabat adversus Carthaginenses. Eo anno historiam suam Persicam conclusisse, disertim de eo scribit Diodorus Siculus lib. XIV. Sic enim hoc de anno agens loquitur: Κτησίας *g* δὲ ὁ συγγραφεὺς τῶν Περσικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστρεψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Νίνου, καὶ Σεμιράμεως. Nec prætereundum, quòd Photius post ea, quæ adferebamus antè, subjungit: Σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν. ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς, καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μέν ἐστιν αὐτοῦ. φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλειόνων, ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν, ἔνθα τὸ ὁρᾶν μὴ ἐνεχώρει, αὐτήκοον καταστάντα, οὕτω τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ. *Ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrat, illum in multis & mendacem, & scriptorem fabularum appellans: illo enim posterior est. Se autem eorum, quæ narrat, magnâ ex parte oculatum testem fuisse; aut certè, quæ videre non licuit, de iis à Persis, qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec verò tantummodo ab Herodoto; sed etiam in aliquibus à Xenophontis, Grylli filii, historia dissentit.* Hæc Photius. Porrò Aristoteles libro VIII Hist. Animal. cap. XXVIII, quiddam ex ejus Indicis citans, scriptorem esse negat ἀξιόπιστον *h*. Eundem vanitatis arguit quoque Plutarchus in Artaxerxis vita. Josephi etiam Scaligeri *i* tale de eo judicium est, ineptum Græculum, modò Herodoto adversetur, nihil pensi habere: multa ab eo humanitus, multa etiam consultò per ζηλοτυπίαν peccari; atque id non obscurè cognosci ex Photii parietinis. Miretur aliquis homini adeò vano tantum fidei habitum esse a Diodoro Siculo, Trogo, & aliis, ut eum, quàm Herodotum, sequi in plurimis maluerint. Nempe imposuit iis, quòd Ctesias profiteretur, se cuncta hausisse ex regiis membranis. Qua de re ita Diodorus Bibliothecæ suæ lib. II. Οὗτος *a* οὖν φησιν ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερῶν (ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατά τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας) πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστον, καὶ συνταξάμενον τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. Præter illa, quorum superiùs memini, etiam scripsit de Indicis librum singularem. Ac uti ex Persicis, ita ex Indicis quoque excerpta luculenta Photius nobis conservavit. Xylandrum verò ratio fugit; apud quem in Strabonis loco, quem antè adferebamus, Syriaca etiam scripsisse dicitur; cùm in Aldinâ disertim sit Ἀσσυριακὰ, & consentaneum hoc sit istis Photii excerptis, quæ Latinè antè adducebamus. Harpocration memorat quoque ejus περίπλουν Ἀσίας. Alia quoque scripsit: quæ referre supersedeo; quia id fecit V. Cl. Joannes Meursius commentario in Apollonii Historiam commentitiam. Hujus Ctesiæ compendium tribus libris scripserat Pamphila; ut Suidas *b* testatur. Arbitror verò, eam epitomen non fuisse omnium Ctesiæ librorum; sed vigintitrium de rebus Persicis: quo opere imprimis celebratur.

c Floruit temporibus Cyri, Darii, & Parysatide geniti: qui frater fuit Artaxerxis: ad quem regnum Persarum devenit. *d Qui quidem medicinam fecit Artaxerxi.* *e Qui quoque de rebus Assyriis, ac Persicis scripsit.* *f Nomina regum omnium, ac quanto quisque tempore regnâsset, nihil urget, ut scribamus, quando quidem nihil egerint memoratu dignum.* *g Ctesias historicus rerum Persicarum historiam ad hunc usque annum perduxit, exorsus à Nino, & Semiramide.* *h Fide dignum.* *i Pag. 39. Notarum in fragmenta subjuncta operi de emendatione Temporum.*

a Hic è membranis regiis (ex quibus Persæ, res antiquas jussu legis cujusdam ordine descriptas habebant) multâ cura inquisita singula, historiæ ordine composita ad Græcos transtulit. *b In Pamphila.*

CAP. VI.

Ætas, & scripta Anaximandri Milesii, & Metrodori Chii. Quæ scripserint Dionysii duo, Siciliæ tyranni. Philisti Syracusani ætas, honores, exilium, reditus in patriam, pugna navalis pro Dionysio juniore, mors, ac monumenta. Opus rerum Sicularum ispartitum. Ciceronis lux. Paulli Manutii lapsus. Diversum Timæi, ac Ephori, de Philisto judicium. Dictio Philisti qualis fuerit. Eudoxi Cnidii ætas. Lapsus interpretis Laertii. Octaeteris Eudoxi, & γῆς περίοδος. Eudoxus Rhodius. Eudoxus Cyzicenus.

ÆQualis Xenophonti, & Ctesiæ, fuit Anaximander Milesius junior, Anaximandri filius. Nam Suidas vixisse ait tempore Artaxerxis τοῦ Μνήμονος. Meminit & Laërtius; qui cùm egisset de Anaximandro philosopho (is verò Olympiadis quinquagesimæ octavæ anno secundo agebat annum LXIV) subdit hæc verba: Γέγονε *a* δὲ καὶ ἄλλος Ἀναξίμανδρος, ἱστορικός, καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τῇ Ἰάδι γεγραφώς. Mirum verò, cùm & Suidas historicum fuisse dicat, nihil tamen historicum ejus proferre. Tantùm enim ait, scripsisse explicationem symbolorum Pythagoræ. Nec memini quicquam historicum sub Anaximandri nomine citari præter ἡρωολογίαν: quam hujus Anaximandri fuisse puto. Mentionem ejus operis facit Athenæus lib. XI. Sed eo fortasse in historicis illi datus fuerit locus, quia post Homerum primus attigerit Geographiam; ut in ipso operis ingressu ait Strabo. Sanè etiam Geographia quæpiam, terrarum videlicet, historia est. Alius est Anaximander Lampsacenus; ex quo Fulgentius lib. I Μυθολογ. quid Apolline, & novem Musis, significetur, docet. Quamquam profectò metuo, ne solens peccet; ac vel Anaximandrum Milesium, vel Anaximenem Lampsacenum, dicere voluerit.

Iisdem temporibus floruit Metrodorus Chius, discipulus Democriti philosophi, præceptor Hippocratis medici, & Anaxarchi; teste Suida in Δημόκριτος. Magni fuit nominis philosophus, ac medicus; multaque ad artem suam pertinentia scripsit; quorum non uno loco meminit Plinius. Sed, præter ista, *Troica* edidisse, discimus ex Athenæo; qui disertim Chio Metrodoro id opus tribuit. Etiam apud Isacium Tzetzem in Lycophronem lego *b*: Κύμη, καὶ Ὄσσα ὄρος Ἰταλίας μέγιστον, ὥς φησι Μητρόδωρος [illegible]

Etiam Artaxerxis τοῦ Μνήμονος temporibus Dionysius senior

a Fuit & alter Anaximander, historicus, & ipse Milesius, qui Ionicâ scripsit dialecto. *b P. 101. edit. Basil.* *c Cuma, & Ossa mons Italiæ maximus, ut ait Metrodorus.*

senior in Sicilia regnabat. Nam imperare cœpit Olympiadis XCIII, anno quarto: ac tyrannidem eam tenuit usque ad annum primum Olympiadis CII. Scripsit eum comœdias, & tragœdias, tum etiam historica quædam; ut est apud Suidam. Ex quo etiam discimus, filium habuisse philosophum, qui & in regno successit. Sed is historicum nihil scripsisse videtur. Tantùm enim dicit Suidas, epistolas edidisse, ac de poëmatibus egisse Epicharmi.

Dionysiorum temporibus fuit quoque Philistus Naucratita, vel, secundùm alios, Syracusanus, Archonidæ filius, Eueni eleagiaci poetæ discipulus, scriptor laudatus etiam Flavio Josepho lib. I. contra Apionem, Plutarcho in vitis non uno loco, Pausaniæ in Atticis, & Eliacis, Clementi lib. VI Στρωματ. Harpocrationi in Ἀδδηφάγος, Anonymo ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CIV ann. II, Eusebio ad annum MCCCIV, Tzetzi Chil. X Hist. CCCLVIII, Stephano in Ethnicis, locis pluribus, Arati interpreti, atque aliis. Vixit Syracusis diu, inque constituendo principatu Dionysio seniori favit, & arci ab eo præfectus fuit: quin fama etiam erat, consuevisse cum matre tyranni, hoc non omnino inscio. Sed cùm, eo ignaro, uxorem duxisset filiam Leptinæ, qui frater Dionysii erat; e Sicilia a tyranno ejectus fuit: profugit autem Adriam; atque ibi, cum otio abundaret, historiam maxima ex parte scripsisse videtur. Nec, superstite Dionysio, in patriam redire licuit. Sed regnante ejus loco Dionysio juniore, illi, qui Dioni adversabantur, ac, ne eloquentiâ suâ Plato tyranni animum mutaret, metuebant, persuasere tyranno, ut Philistum ab exilio revocaret, virum & eruditum, & tyrannicorum morum scientissimum; quem Platoni se, & philosophiæ ejus, opponere posse sperabant. Quæ spes eos neutiquam fefellit. Nam ubi Syracusas rediit Philistus, Platoni semper est adversatus; ac tandem effecit, ut tyrannus ejiceret Dionem. Sed non multo pòst Dion bellum intulit Dionysio, eumque in arce obsedit. Tum Philistus cum magna classe ex Iapygia suppetias ei tulit. Sed infeliciter pugnavit. Victus autem mortem sibi conscivit: ut Ephorus tradit, quem Diodorus Siculus sequitur. Timonides verò, qui ab initio hisce rebus cum Dione interfuit, vivum refert in hostium potestatem venisse, ac crudeliter ab iis esse interfectum. Idem quoque Timæus scripsit: sed de mortis genere non per omnia convenit. Diodorus Siculus etiam, insepultum esse projectum, testatur. Pleniùs, fusiusque, ista nosse si velis, adi Plutarchum in Dione, & Diodorum Siculum in XVI. Fuit homo doctus, ac diligens, ut de eo judicat Tullius in primo de divinatione. Primus ex arte oratoria historiam condidit, si Suidæ credimus: qui & eum ait Ægyptiaca scripsisse libris XII, res Siculas libris undecim, de Dionysio tyranno libris sex, quædam item de Libya, & Syria; ut de arte ejus rhetorica, & orationibus, nihil dicam. Præcipuè verò celebratus fuit opere de rebus Siculis. Cujus duæ erant partes; ut Diodorus Siculus testatur libro XIII. Unde etiam discimus, priorem partem septem libris constitisse, ac complexam fuisse annos octingentos: desiisse verò in capto a Pœnis Agrigento: quod contigit anno III Olympiadis XCIII: alteram verò partem, quæ libris constabat quatuor, istic, ubi desiit prior, cœpisse; hoc est, ab Dionysio seniore, qui proximo à capto Agrigento anno tyrannidem Syracusis invasit. Unde lucem accipit locus iste Ciceronis ad Q. Fratrem lib. II. epist. XII: *Siculus ille* (Philistus) *capitalis, creber, acutus, brevis, pene pusillus Thucydides: sed utros ejus habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio. me magis de Dionysio delectat. ipse est enim veterator magnus, & perfamiliaris Philisto Dionysius.* Quod verò eum Cicero pusillum penè Thucydidem hic appellet, id referri eo minimè debet, quòd præ Thucydide pauca admodum scripserit, quæ Paulli Manutii *a* sententia est; (nam longè aliud apparet ex iis, quæ ex Suida, & Diodoro, adduximus) sed quia non paullò quidem infirmior sit Thucydide; ut Fabius *b* quoque censet; attamen imitetur

a *Nota ad num Ciceronis locum.*

b *Lib. 10. cap. 1.*

eum non infeliciter. Multum civilis prudentiæ potuisse ex eo hauriri, satis ostendit, quòd Cicero etiam partem eam de Dionysio tantopere commendat. Et tamen nusquam Philistus se turpiùs dedit. Quid mirum? Impensè favebat tyrannis, ac vehementer admirabatur eorum potentiam, divitias, ac luxum: quemadmodum, cùm ex aliis, quos dixi, tum ex Cornelii Nepotis Dione constat. Idcirco etiam omnia illorum vitia, factaque injusta, honesti prætextu tegere conatus est. Hoc ejus in tyrannos studium jure reprehendit Timæus: sed eo vicissim hic peccat, quòd modum in exagitando eo nullum tenet: utpote occasionem maledicendi undique quærens: contrario planè vitio, ac Ephorus, qui Philistum etiam laudat: unde uterque reprehendi meruit à Plutarcho in Dione. Nec est, quòd Ciceronem ejusdem, ac Ephorum, vitii agamus reum. Quippe non animum Philisti laudavit Tullius; sed utilitatem libri prædicavit: atque id imprimis quidem propter prudentiam, quam ex vafri adeò tyranni vita capere esset: sed & propter dictionem, quam Thucydideæ æmulam fuisse, etiam ex secundo de Oratore cognoscimus. Ac propterea idem in Bruto, ubi M. Catoni Censorio deesse amatores conqueritur, *sicut*, inquit, *multis jam seculis, & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi.* Nec tamen dictionem eorum penitùs probabat. Siquidem horum esse dicit *concisas sententias, interdum etiam non satis apertas, cùm brevitate, tum nimio acumine.* Sed ad laudem Philisti pertinet, quòd minùs Thucydide erat obscurus: ut hæc Fabii verba ostendunt lib. X. cap. I: *Philistus, imitator Thucydidis, &, ut multò infirmior, ita aliquatenus lucidior.* Et sanè, quàm præ Thucydide amârit perspicuitatem; argumento esse potest, quòd omnem digressionem penitus fugiat; ut Theon in Progymnasmatis testatur. Sed hac parte modum non tenuit; quandoquidem digressio interdum, ut ibidem dicitur, ἀναπαύσεως ἕνεκα τῆς διανοίας τῶν ἀκροατῶν *a*: eoque non omnem fugere digressionem oportet; sed eas, quæ prolixæ adeò sunt, ut necesse sit, eorum memoriam refricari, quæ antè dicta sunt: cujusmodi erant digressiones Theopompi in Philippicis; ut idem ait. Interim illud, quòd ita brevis esse Philistus voluit, ut obscurus esse nollet, tantopere illum commendavit Dionysio Halicarnassensi *b*, ut eum propterea faceret unum ex quinque illis, quos historico esse imprimis imitandos putaret.

a *Facit ut animus audientium acquiescat.*

b *Judicio de Herodoto, & Thucyd.*

Æqualis Philisto Syracusio fuit Eudoxus Cnidius, celebris ille astrologus, ac geometra. Vixit enim circa Olympiadem CIII; ut Apollodorus in Chronicis scripsit, & ex eo Laërtius in Eudoxi hujus vita: qui etiam ex Sotionis de Successionibus libro refert, ut, cum annum ageret vigesimum tertium, audierit Platonem. Errare itaque arbitror Eusebium in Chronicis; qui floruisse dicit initio Olymp. XCVII; hoc est, septennio post Socratis mortem: quo tempore needum magnum habere nomen potuit Eudoxus, si Platonis erat discipulus. De Eusebii istac, & aliorum alucinatione, uti & de aliis ad hunc Eudoxum pertinentibus, fusiùs dissero in Historia Historicorum Græcorum lib. I. cap. VI. Quare commodè capi debet, quòd Suidæ dicitur fuisse Ἡλικιώτης Πλάτωνος *c*. Nempe eò respexit, quòd aliquamdiu unà vixerint. Nam & Platoni in Ægyptum proficiscenti comes fuit; ut etiam Strabo ait. Interim liquet, non tam floruisse statim post mortem Socratis, quam circa Olymp. CIII: ut præter Laërtium etiam Anonymus scribit ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ *d*. Præter Sotionem etiam Cicero in secundo de Divinat. Platonis fuisse auditorem ait: cumque eo profectum in Ægyptum. Rittershusius, notis in Malchum suum, pro *Platonis*, mavult *Socratis*; quia Suidæ vocetur Πλάτωνος ἡλικιώτης *e*. Sed Platonis æqualis dicitur; quia si non par, at suppar fuit. Scripta ejus idem Laërtius commemorat: interque ea fuit *octo annorum historia*, si credimus interpreti. Sed Græca sonant: τὴν ὀκταετηρίδα κατά τινας συγγράψαι *f*. Octaëterida istam Eudoxi etiam laudat Suidas: sed opus istoc non historicum fuit, verùm mathematicum. Vide illustrem de eo lo-

c *Æqualis Platonis.*

d *Ad Olymp. 103.*

e *Platonis æqualis.*

f *Octaëterida secundum alios conscripsisse.*

locum apud Censorinum lib. de die natali cap. XVIII. Sed multa historica, atque ad gentium ritus pertinentia, adsperserat alteri operi, quod inscripserat γῆς περίοδον a. Liquet hoc ex iis, quæ Athenæus, & alii, ex eo citant. Itaque & Strabo lib. II, quod inde refert, vocat τὴν περὶ τὸν Εὔδοξον ἱστορίαν b. Multis id opus libris constabat. Sane septimum, præter Stephanum, & alios, citat quoque Porphyrius, sive Malchus, libro de vita Pythagoræ. Etiam Εὔδοξος c ὁ Κνίδιος ἔγραψε Φαινόμενα, ut inquit anonymus in vita Arati. Fuit opus grande; quandoquidem ἑβδόμου τῆς γῆς περιόδου d citat idem Porphyrius de vita Pythagoræ. Primus apud Græcos constituit annum. Unde Cæsar apud Lucanum lib. X:

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Laudat eum Strabo, cùm alibi, tum lib. IX, XIV, & XVII: ubi & ait, se vidisse in Ægypto loca, ubi Plato, & Eudoxus erant commorati. Fuit præter hunc alter ejus nominis, qui justiùs inter historicos nomen suum profitetur, Εὔδοξος Ῥόδιος, ἱστορίας γεγραφώς e, ut est apud Laertium. Ac meminit ejus quoque Apollonius historiæ commentitiæ cap. XXIV: item Etymologus in Ἀδρίας, ubi eum citat ἐν ἐνάτῳ τῶν ἱστοριῶν f. Sed iste quando vixerit, ignoratur. Celebratur quoque Eudoxus Cyzicenus; qui, Ptolomæum Lathyrum fugiens, è sinu Arabico usque ad Gades navigavit: ut ex Posidonio narrat Strabo lib. II, ex Cornelio Nepote item refert Plinius lib. II. nat. hist. cap. LXVII. Sed uti hunc quidem vixisse constat circa Olymp. CLXII: ita alii potiùs navigationis ejus meminisse, quàm ipse historiam ejus scripsisse, videtur nobis.

a Ambitum terræ.
b Historiam secundum Eudoxum.
c Eudoxus Cnidius cælestia scripsit.
d Septimum de ambitu terræ.
e Eudoxus Rhodius, qui historias scripsit.
f In nono historiarum libro.

CAP. VII.

Theopompus Chius inter Isocratis discipulos familiam ducebat. Orationem, Artemisiæ postulatu, habuit in laudem mariti ejus Mausoli. Epistolæ ejus rectiusne archaicæ, an Achaicæ dicantur. Iterum quæsitum, an epitomen Herodoti scripserit. Varia ejus scripta. Historiæ ejus laus. Quot fuerint Philippicorum libri, & Suidæ super eo error. Laudatur Theopompus, quòd usque adeo studiosus sit veritatis. Dictio etiam quo nomine probetur. Reprehenditur idem, quòd acerbè adeo alios reprehendat. Ut Dionysius Halicarn. hoc excuset. Judicium Dionis de ejus stylo; item Longini, & aliorum, qui dictionem ejus dicunt magis oratoriam esse, quàm historicam. Ut istoc etiam Dionysius tueatur. Mente dicitur orbatus, cùm vellet historiis suis inserere quædam ex lege divina. Similiter de Theodecte proditum esse, eum lumina amisisse, cùm tragœdiis suis infercire quædam vellet ex scripturis sacris. Ephorus una cum Theopompo Isocratem audivit. Isocratis de utriusque ingenio judicium, Platonis item de Aristotele, & Xenocrate; Aristotelis de Theophrasto, & Callisthene. Quot annorum historiam complexus sit Ephorus. Ejus liber Ἐπιχώριος. Malæ fidei est suspectus. Fœdus error ejus de Iberis. De stylo illius diversa veterum sententia. Alter Ephorus Cumanus; sed longè recentior. Ephippus Cumanus corruptè Suidæ vocatur, qui Ephorus est.

PAullò pòst Philistum, & Eudoxum, cùm in Persia Artaxerxes Ochus, in Macedonia Philippus, Alexandri Magni pater, regnaret, floruit Theopompus Chius, Isocratis discipulus, imò, ut Dionysius a Halic. ait, ἐπιφανέστατος b πάντων Ἰσοκράτους μαθητῶν: cujus inter illustres Chios etiam meminit Strabo in XIV. De eodem sic Athenæus, lib. III: Μαθεῖν δὲ παρὰ Θεοπόμπου τοῦ Χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ. *Discat a Theopompo Chio, viro veritatis amante, & qui multum pecuniæ impenderit in accuratam historiæ inquisitionem.* Multa hunc scripsisse, indicat idem Dionysius. Primùm inde discimus, Isocratis exemplo varias edidisse orationes, partim panegyricas, partim suasorias. Prioris generis fuit illa, quam habuit apud Mausoli sepulchrum: ἐπιτάφιον ἐπὶ Μαυσώλῳ vocat Anonymus descriptione Olympiadum, ad Olymp. CIII annum I. Ac signat eandem Gellius lib. X. cap. XVIII. Ibidem dicit Dionysius, scripsisse eum ἐπιστολὰς ἀρχαϊκάς: quomodo, si vera est lectio vulgata, orationes vocabat, quæ vel de rebus essent antiquis, vel stylo exaratæ essent antiquo. Sed Stephanus dicit, se in codicibus quibusdam invenisse Ἀχαϊκάς, quod magis placet: nempe ut ita dicantur epistolæ istæ, quæ missæ essent ad Achivos. Sane Theopompum epistolas ad varios edidisse, certissimum est. Nam unam ad Chios, alteramque ad Alexandrum, citat Athenæus lib. XIII, ac tertiæ etiam ad Tisamenum meminit Harpocration in καθαρτής. Etiam libris duobus complexus fuit epitomen historiarum Herodoti: &, ne alium putes Theopompum, disertim dicit Suidas, eam epitomen concinnasse una cum Ephoro, æquali suo. Sed parùm mihi fit verisimile, duos tantos viros huic uni rei incubuisse: præsertim cum præter Suidam, ut arbitror, nemo ejus operis meminerit. Quare censeo, fuisse Theopompi alicujus junioris; quisquis tandem ille sit; ut & superiùs a dicebamus. Dicat aliquis, acrem veterum censorem Longinum περὶ ὕψους epitomen hanc Theopompo tribuere, nec distinguere. Verùm non video, unde colligi possit, loqui Longinum de epitome Herodoteâ. Meminit quidem prius Herodoti, ac mox Theopompi; sed in rebus diversis. Nam Herodoto ait hiemem describi; Theopompo autem, expeditionem Persæ in Ægyptum. Nec locus ille, quem adducit, epitomes, sed justæ historiæ, scriptorem sapit. Neque gravior caussa urget, cur credamus, de epitome hac loqui scholiastem Apollonii in lib. IV, cùm ait: Ἀκριβέστερον b δὲ ἐστὶ τὰ περὶ αὐτοῦ παρὰ Ἡροδότῳ. Θεόπομπος δ' ἐν τρίτῳ Σέσωστριν αὐτὸν καλεῖ. Nam hic videmus, ex Theopompo referri, quæ in Herodoto ipso non legerentur. Id parùm convenit cum epitomes natura. Adde quòd tertius Theopompi citetur, cùm epitome ea, si Suidæ credimus, tantùm duobus constiterit libris. Denique, cùm non additur libri nomen, potiùs signari solet historia Philippica Theopompi: ut cum idem interpres in lib. IV. citat vigesimum primum, & vigesimum quintum Theopompi. Hæc faciunt, quò minùs vel Longinum, vel scholiastem istum, loqui putem de epitome Theopompi. Nec propterea tamen cum viro summo, cui aliter videtur, contentionis funem traxero. Eundem περὶ τῶν συληθέντων ἐκ Δελφῶν χρημάτων c scripsisse, testis Athenæus lib. XIII. Adhæc egit κατὰ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς d, ut est apud eundem lib. XI: item περὶ εὐσεβείας e, de quo scholiastes Aristophanis in Aves: item θαυμάσια f ejus laudat Apollonius historiæ commentitiæ cap. X. Laertius in Epimenide, & Pherecyde, Servius ad Eclog. VI. Sed imprimis nomen paravit historiâ. Unde Dionysius: Λόγου g ἀξίαν ἱστορίαν πεπραγματευμένος, ἄξιος ἐπαινεῖσθαι. Erat verò historia hæc duplex; quarum utraque pulcherrimum tractabat argumentum. Idem Dionysius: καλαὶ h γὰρ (ὑποθέσεις) ἀμφότεραι· ἡ μὲν τὰ λοιπὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου περιέχουσα· ἡ δὲ τὰ Φιλίππῳ πεπραγμένα. Utrumque opus etiam conjungit Athenæus lib. IX: Θεόπομπος ὁ μὲν φησὶ Χῖος ἐν τῇ Ἑλληνικῶν, καὶ τῇ τρισκαιδεκάτῃ τῶν Φιλιππικῶν. Ἑλληνικῆς ἱστορίας septimum, & nonum, citat idem Athenæus lib. VI: tertium verò Φιλιππικῶν Harpocration in Δατός. At etiam trigesimum octavum memorat Athenæus in III. Imò & quinquagesimum tertium advocat idem Athenæus in X. Non quidem addit ex Philippicis esse: sed quoties ἁπλῶς historia citatur, Philippica ab eo intelliguntur. Fuere autem Philippicæ historiæ libri LVIII, ut in sextodecimo Diodorus Siculus testatur, item Photius in bibliotheca sua: non autem septuaginta duo, quot fuisse dicit Suidas. Poterat librarii error videri, nisi οβʹ, uti est apud Suidam, plusculum recederet à νηʹ. Ex illis LVIII Photius tantùm LIII

ætate

a Epist. ad Pompeium.
b Clarissimus omnium Isocratis discipulorum.
a Cap. 3.
b Accuratius de hoc Herodotus. Theopompus autem in tertio Sesostrim vocat.
c De his, quæ prædata sunt Delphicis pecuniis.
d De exercitationibus Platonis.
e De pietate.
f Admiranda.
g Cum memorabilem condiderit historiam, dignus est, qui laudibus extollatur.
h Præclari erat utraque argumenti: Una enim partem posteriorem belli Peloponnesiaci continet: altera vero agit de rebus à Philippo gestis.
i Theopompus quidem Chius in Hellenicis ait, & libro decimotertio Philippicorum.

ætate suâ exstitisse ait. Quod & Anonymus voluit ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad annum I Olymp. cv, quando ait: Θεόπομπος ὁ Χῖος τὴν ἀρχὴν τῶν περὶ Φίλιππον ἱστοριῶν ἐντεῦθεν ποιησάμενος, γέγραφε βίβλους ἐννέα πρὸς ταῖς πεντήκοντα, ἐξ ὧν πέντε διαφωνοῦσι. Nam διαφωνεῖν hoc loco est extremam vocem edere, sive exspirare atque intercidere. Videmus autem hic etiam LVIII Philippicæ historiæ libros ei tribui: quod Suidæ itidem repugnat. Idem in eo paullùm abit a Suida, quòd Grammaticus hic scripsisse dicit Ἑλληνικῆς *b* ἱστορίας βιβλία ια΄ anonymus autem Ἑλληνικῶν σύνταξιν fuisse ait βιβλίων *c* ιβ. Vide eum ad Olymp. XCII an. II, & iterum Olymp. XCVI an. II: quo loco etiam indicat, res Græcas orsum esse, ubi desierat Thucydides; annosque complexum XVII, desinere in navali pugna circa Cnidum. Fabulas permiscuisse historiæ, etiam Æliani sententia est lib. III Var. Hist. cap. XVIII: ubi de Midæ, & Sileni historia. Similiterque Euagrius Historiæ Ecclesiasticæ lib. v. cap. ult. Sed hic omnes gentium historicos ejus criminis agit reos.

Multæ autem, & magnæ fuere historiarum Theopompi virtutes. Nam præterquam quòd argumentum tractabat nobile, bellè omnia disponebat. Unde Dionysius: Ἔπειτα *d* τῆς οἰκονομίας ἄξιος ἐπαινεῖσθαι· ἀμφότεραι γάρ εἰσιν εὐπαρακολούθητοι, καὶ σαφεῖς. Præterea tanta ejus in inquirenda veritate industria fuit, ut si vel nihil posteris reliquisset, tamen satis liqueat, maximos fecisse sumtus in cunctis indagandis. Quod Dionysius quoque testatur: & præter eum Athenæus lib. III. ubi historia ejus esse dicitur ἀνδρὸς *e* φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος, εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ. Denique dictio ejus est καθαρά, κοινή, ὑψηλή τε καὶ μεγαλοπρεπής, καὶ τὸ πομπικὸν ἔχουσα πολύ, συγκειμένη τε κατὰ τὴν μέσην ἁρμονίαν, ἡδέως καὶ μαλακῶς ῥέουσα *f*: ut ibidem dicitur à Dionysio.

Sed neque interim desunt, quæ in eo veteres reprehendant. Imprimis malè audiit, quòd, ut vehementi erat, atque acri ingenio, ita in accusando nimis erat acerbus. Sanè Cornelius Nepos in Alcibiade eum conjungit cum Timæo; quos duos maledicentissimos fuisse ait. Ac, ne unius hoc Nepotis judicium putes, Lucianus *g* quoque culpat, quòd φιλαπεχθημόνως *h* κατηγορεῖ, atque hoc adeò studio habeat, ut videatur κατηγορεῖν *i* μᾶλλον, ἢ ἱστορεῖν τὰ πεπραγμένα. Imò præter istos etiam Flavius Josephus lib. I. contra Apionem ait, non Timæum solùm de variis gentibus βλασφημεῖν *k*; sed etiam Theopompum, Polycratem, & Tripolitici scriptorem: quorum primus Atheniensium Reip. detrahere conetur, alter Spartanæ, tertius mordeat Thebanos. Verba ejus sunt: Καὶ γὰρ ἐθνῶν τινες, καὶ τὰς ἐνδοξοτάτας πόλεις ῥυπαίνειν τὴν εὐγένειαν, καὶ τὰς πολιτείας ἐπεχείρησαν λοιδορεῖν. Θεόπομπος μὲν τὴν Ἀθηναίων, τὴν δὲ Λακεδαιμονίων Πολυκράτης, ὁ δὲ τὸν Τριπολιτικὸν γράψας καὶ τὴν Θηβαίων πόλιν προσέβαλε. *Quidam etiam gentium, & gloriosissimarum civitatum, fœdare nobilitatem, & conversationi detrahere tentavere: Theopompus quidem Atheniensium, Lacedæmoniorum verò Polycrates: is autem, qui Tripoliticum conscripsit, etiam Thebanorum momordit urbem.*

Sed operæ est videre, quomodo hoc excusare conetur Dionysius. Verba ejus sunt: Δοκεῖ δὲ βάσκανος ἔδοξεν εἶναι, προσλαμβάνων τινὰ τοῖς ὀνειδισμοῖς, καὶ τὰ τῶν ἐνδόξων προσώπων οὐκ ἀναγκαῖα πράγματα. ὅμοιόν τι ποιῶν τοῖς ἰατροῖς, οἳ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, ὡς βαθεῖς τὰ καυτήρια, καὶ τὰς τομὰς φέροντες, οὐδὲ τῶν ὑγιαινόντων καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων στοχαζόμενοι. *Proinde etiam obtrectator videtur esse, dum nonnullis debita convitia facit, & facta virorum illustrium non necessaria perstringit: simile quiddam faciens ac medici, qui corruptas corporis partes secant, & urunt, quàm profundissimè cauteria & sectiones immittentes; non tamen sanas corporis partes & bene affectas attingunt.*

Interim & Dionysius quædam in rebus ipsis culpat. Imprimis κατὰ *l* τὰς παρεμβολάς. οὔτε γὰρ ἀναγκαῖαί τινες αὐτῶν, οὔτ' ἐν καιρῷ γινόμεναι. Addit, similia esse, quæ de

a Theopompus Chius initium hinc fecit historiæ Philippicæ, scripsitque libros octo & quinquaginta: sed ex istis quinque liquidò definiunt.
b Græcanicæ historiæ libros undecim.
c Librorum duodecim.
d Deinde laude dignus est ob dispositionem. Nam utraque ejus historia optimè omnia connectit, & perspicua est.
e Viri veritatis studiosi, & qui ad accuratè exquirendam rei veritatem pecuniæ multum impenderit.
f Pura, vulgaris, simplex, sublimis, magnifica, & summam pompam præ se fert, & quâdam harmoniâ temperata est, jucunde, & suaviter fluens.
g Lib. de hist. scrib.
h Invidiose nimis accusat.
i Accusare magis, quam historiam scribere.
k Probra ac convicia jactare.
l Incomparationibus. nam quædam earum neque necessariò inducuntur, neque tempestivè.

Sileno refert, qui in Macedonia apparuit; quæque dicit de dracone ad triremem navali pugnâ decertante, & alia quædam similia istis. Adhæc Theon in progymnasmatis culpat digressiones ejus, tanquam nimis prolixas, ita ut necesse sit in memoriam revocari ea, de quibus primò dictum fuit.

Etiam Dio Chrysostomus, oratione de dicendi exercitio, frigidè satis laudat ejus dictionem. Nam cur post Thucydidem imprimis Theopompum commendet, hanc caussam adfert: Καὶ γὰρ ἱστορικόν τι περὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν λόγων ἔχει καὶ οὐκ ἀδύνατος, οὐδὲ ὀλίγωρος περὶ τὴν ἑρμηνείαν· καὶ τὸ ῥᾴθυμον περὶ τὰς λέξεις οὐχ οὕτως φαῦλον ὥστε σε λυπῆσαι. *Etenim historicum quid circa sermonum narrationem habet; neque impotens, neque modicus circa explicationem; & negligentia circa dictionem non ita vilis est, ut te contristet.* Sanè levicula laus, si sermo ejus non usque adeò vilis sit, & protritus, ut fastidio sit. Demetrius etiam, libello περὶ ἑρμηνείας, dicet, eum δεινὰ οὐ δεινῶς λέγειν *a*. Imò veterum hoc commune judicium est, dictionem ejus oratoriæ, ac imprimis Isocraticæ, similiorem esse, quàm historicæ. Quod ex Tullio, Fabio, & aliis, ostendimus lib. de Nat. Rhetor. & Institutionibus *b* Oratoriis. Sed hac quoque parte excusat eum Dionysius. Nam dicit, Isocrateam quidem lenitatem habere, ubi nullâ est acrimoniâ opus: cæteroquin, cùm affectus ciendi sunt, & maximè, cum urbibus, earumque ducibus, exprobrat improba consilia, tum verò non paullò elatiorem esse Isocrate, imò ne latum quidem unguem ab Demosthenis acrimonia abesse. Vide & quæ de stylo ejus scripsit Longinus libello περὶ ὕψους, item Photius in bibliotheca. Ubi & excerpta quædam ex duodecimo Philippicorum adfert.

Fuere, qui hujus etiam scriptoris esse putarent octavum Thucydidæ librum; qui longè grandiloquentiâ cedit superioribus. Sed meritò sententiam hanc repudiat Marcellinus in Thucydidis vita. Etiam, Flavio Josepho *c* teste, fuere, qui Τριπολιτικὸν ei tribuerent: sed fallò, ut ibidem dicitur. Ac multo minùs ejus fuit historia, quam Anaximenes Lampsacenus sub Theopompi nomine edidit; ut paullo pòst dicemus.

Memorabile verò est, quod de Theopompo hoc refert Aristeas lib. de LXX interpretibus: ac Josephus lib. XV Antiquit. Jud. Nam ait uterque, eum, cùm vellet quædam ex sacris scripturis, tum non ita commodè translatis, historiis suis inserere, diebus triginta mente fuisse turbatum: morbo autem intermittente, orâsse Deum, ut indicare sibi vellet, qua de caussa hoc accidisset: tum in somno didicisse, eò evenisse illud, quia divina voluisset diffundere in vulgus: Theopompum, hoc intellecto, institutum suum deseruisse; atque ita a morbo fuisse liberatum. Ibidem narrat, Theodectem, poëtam tragicum, qui iisdem temporibus vixit, cùm fabulis suis voluisset inserere aliqua ex Scripturis, divinitus fuisse visu orbatum, usque dum pœnitudine ejus facti ductus, Deoque esset reconciliatus. In Vaticano codice, hoc quoque loco, *Theopompi* nomen scriptum fuit. Sed Theopompum tragicum nusquam reperio: eoque rectum puto *Theodectes*; quem Tragicum fuisse poëtam, & cum Theopompo Chio, & Naucrate, apud Mausoli sepulchrum dicendis Mausoli laudibus decertâsse, auctor est Gellius lib. X. cap. XVIII; item Suidas in Θεοδέκτης, & Ἰσοκράτης.

Adhæc Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp CIII, ann. I. Aut hoc verum est, aut errore memoriæ Aristeas Tragicum Theopompum vocat, cùm Comicum dicere deberet.

Alter etiam Isocratis discipulus est, qui magnum habeat inter historicos, atque adeò etiam inter oratores, nomen. Est is Ephorus, Demophili filius, cui Cumæ Æolicæ patria fuerunt; teste Strabone lib. XIII. Ubi illud etiam notavit, fallè rideri, quòd, cùm Cumæorum suorum mentionem in historia facere vellet; nec magnopere sciret, quod diceret: solùm ista ei, quæ scriberet, venerint in mentem: Κατὰ *d* τὸν καιρὸν Κυμαῖοι τὰς ἡσυχίας ἦγον.

a Graviæ non graviter dicere.
b Lib. de nat. Rhet. cap. 11, & Instit. lib. 6. c. 3.
c Lib. 1. contra Apionem.
d Eo tempore quieti erant Cumæi.

Hunc unà cum Theopompo Isocratem, uti dixi, audiisse, multi veterum tradiderunt: eosque inter Plutarchus in Isocratis vita, & Photius cap. CCLXXVI. Sed duo hi discipuli ingenii valde disparis erant. Sanè Cicero in Bruto scribit, *Isocratem in acerrimo ingenio Theopompi, & lenissimo Ephori, dixisse, alteri se calcaria adhibere, alteri frenos.* Quod etiam Quinctilianus tradit lib. II. cap. IX, item Suidas in Ἔφορος. Atque idem Platonem de Aristotele, & Xenocrate, Aristotelem de Theophrasto, & Callisthene, dixisse, auctor est Diogenes Laërtius a. Scripsit Ephorus historiam annorum ferme DCCL. libris XXX: quorum singulis præfatio addita. Orsus autem fuit ab reditu Heraclidarum; ac desiit in vigesimo Philippi anno, quo Perinthum oppugnabat. Auctor Diodorus Siculus lib. IV: Ἔφορος ὁ Κυμαῖος, Ἰσοκράτους ὢν μαθητὴς, ὑποστησάμενος γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου πεπραγμένα συνταξάμενος, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο τῆς ἱστορίας. *Ephorus Cumanus, Isocratis discipulus, cùm res publicè gestas scribere instituisset, veteres quidem fabulationes omisit; illa verò, quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initium fecit historiæ suæ.* Plenius verò idem lib. XVI: Ἔφορος μὲν ὁ Κυμαῖος τὴν ἱστορίαν ἐνθάδε κατέστροφεν εἰς τὴν Περίνθου πολιορκίαν. περιείληφε δὲ τῇ γραφῇ πράξεις τάς τε τῶν Ἑλλήνων, καὶ Βαρβάρων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου. χρόνον δὲ περιέλαβε σχεδὸν ἔτη ἑπτακόσια καὶ πεντήκοντα, καὶ βίβλους γέγραφε τριάκοντα, προοίμιον ἑκάστῃ προθείς. *Ephorus Cumani historiam suam opus cum obsidione Perinthi concludit. Monumentis autem suis res à Græcis, & Barbaris, ab Heraclidarum reditu, pene per DCCL annorum decursum gestas, & in XXX volumina, quorum singulis præfatio adhæret, distributas, comprehendit.* Quæ iisdem verbis legere est apud Anonymum in Ὀλυμπ. ἀναγραφῇ ad Olymp. CIX, annum IV. Hoc de Opere ejusmodi judicium est Strabonis in X, Eudoxum de rebus Græciæ bellè, at Ephorum optimè, scripsisse. Primus, quartus, septimus, ac undecimus quoque ejus operis, citatur Theoni in Progymnasmatis. Eidem & laudatur Ἔφορος b ἐν τῷ περὶ λέξεως. cujus operis penè initio hexametrum effundere ait. Strabo lib. XIII, cùm eum vocâsset virum μνήμης c ἄξιον, cumque historias scripsisse dixisset; addit, egisse quoque περὶ d τῶν εὑρημάτων. Quod & Suidas testatur in Ἔφιππος. Nam Ἔφορος ibi legendum esse, mox planum faciam. Atque ex eodem Suidæ loco etiam cognoscimus, reliquisse περὶ e ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, βιβλία κδ'. item παραδόξων f τῶν ἑκασταχοῦ βιβλίων ιε'. Apud Harpocrationem in Αἶνος lego, Ἔφορος g ἐν τῇ τετάρτῃ περὶ Θρακίων πολισμάτων. Evagrius lib. V Historiæ Ecclesiast. cap. ult. tres illos è nobilibus gentium historicis primo recenset loco; Characem, Theopompum, Ephorum.

Plutarchus initio libri de vita Homeri scribit, eum librum fecisse de rebus patriis, hoc est, Cumanis; quem iccirco ἐπιχώριον inscripserit. Fides hujus historici multis semper suspecta fuit. Senecæ verba sunt lib. VII Naturalium Quæst. *Ephorus, non religiosissimæ fidei, sæpe decipitur, sæpe decipit.* Decipitur quidem, cùm, Arcadum secutus fidem, tradidit, apud eos, *antiquos aliquot reges ad trecentos vixisse annos.* Quod cùm retulisset Censorinus, subjungit, *verùm hæc, ut fabulosa, prætereo.* Decipit autem in eo, quòd de Herculis fano in Hispania finxit, ut est apud Strabonem initio libri III. Et fuere id genus apud Ephorum permulta. Unde & Diodorus Siculus lib. I: Οὐχ h ἄν τις παρ' Ἐφόρῳ ζητήσειεν ἐκ παντὸς τρόπου τἀκριβές, ὁρῶν αὐτὸν ἐν πολλοῖς ὠλιγωρηκότα τῆς ἀληθείας. Plutarchus in Dione, & ex eo Photius i, reprehendunt eum, quòd Philistum historicum laudare non dubitârit. Quàm verò exiguam habuerit peritiam terrarum; argumenta fuere, quæ de Ægypto tradiderat. Nam auctor est Diodorus lib. primo, satis inde perspici, nec in Ægypto fuisse, nec eos percunctatum, quibus nota esset Ægyptus. Etiam indicio est, quòd Hispanos (Iberos ipse vocat) unam putârit esse civitatem: unde rectè colligit Josephus k, serò admodum eorum, qui occidentem colunt, notitiam ad Græcos pervenisse. De οἰκονομίᾳ, & stylo Ephori, satis benignè judicat Diodorus Siculus initio lib. V. ubi sic scribit: Ἔφορος, τὰς κοινὰς πράξεις ἀναγράφων, οὐ μόνον κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν οἰκονομίαν, ἐπιτέτευχε. *Ephorus res passim gestas describens, non verborum elegantiâ duntaxat, sed accuratâ ordinis quoque observatione, probè officio historici fungitur.* Aliter verò Duris Samius lib. I Histor. qui & Ephorum, & Theopompum, scribit multùm cedere superioribus. nam & imitationis gratiâ carere, & dictionis venustate: nec multùm pensi habere, quomodo scribant. Ita ille, qui ipse multùm, & Ephoro, & Theopompo, cessit scribendi venustate: ut Photii judicium est cap. CCLXXVI. Quare poterat contemni, nisi etiam Dio Chrysostomus oratione eâ, quam de dicendi exercitio scripsit, tribueret Ephoro τὸ a ὕπτιον, καὶ ἀνειμένον τῆς ἀπαγγελίας. Idemque Suidæ judicium fuit, qui ait: Ἔφορος b ἦν τὸ ἦθος ἁπλοῦς, τὴν δὲ ἑρμηνείαν τῆς ἱστορίας ὕπτιος, καὶ νωθρός, καὶ μηδεμίαν ἔχων ἐπίτασιν.

Et hæc de Ephoro Cumano: præter quem alter ejusdem & nominis, & patriæ fuit; sed multò junior. Ut inde liquet, quòd scripserit Galeni historias libris XXVII. Fuit igitur junior Galeno, qui temporibus vixit Antonini Pii. Præter historias istas etiam Corinthiaca edidit, & περὶ τῶν Ἀλευάδων, & alia quædam, ut docet Suidas.

Exspectet aliquis, ut hoc loco subjungam de Ephippo Cumano, qui & ipse Isocratis auditor, ac historicus fuit; ut Suidas in Ἔφιππος testatur. Sed planè corruptus mihi is locus videtur, proque Ἔφιππος legendum Ἔφορος. Error sine dubio est inde ortus, quòd Ἔφιππος proximè antecessit. Nam quis credat, Isocrati duos fuisse discipulos, quorum uterque Cumanus foret, uterque historiam lib. XXX scripsisset, à Trojanis temporibus, vel Heraclidarum reditu, usque ad tempora Philippi, uterque etiam de rerum inventione volumen reliquisset: ut cætera mittam? Vide & quæ de Demophilo inferiùs dicemus.

CAP. VIII.

Euphantus Olynthius. Præceptor ejus Eubulides. Utriusque ætas. Simonides historicus. Xenocratis Chalcedonii liber περὶ βίων. Leo Byzantius. Suidæ oscitantia. Heraclides Ponticus. Pamphilus philosophus.

Atque ut isti Isocratem, ita æqualem ejus Eubulidem Milesium audivit Euphantus Olynthius. De Eubulidis verò ætate quod dixi, inde planum fit, quòd fuerit Euclidis Megarensis discipulus, ejus quem Plato etiam post Socratis mortem audivit. Item quòd Demosthenem docuisse credatur; eumque, cùm ρ pronunciare non posset, jugi exercitio emendasse. Inimico erga Aristotelem animo fuit: uti condiscipulus ejus, Alexinus Eliensis, infestus erat Zenoni: neque ad Zenonem modò, sed etiam ad Ephorum historicum, libros misit. Ipse verò Euphantus præceptor fuit primi Antigoni, regis Macedoniæ; cui Demetrius filius erat, nepos Antigonus Gonatas. Auctor istorum Laërtius in Euclide: quæ omnia satis ostendunt ætatem, uti Eubulidis, ita etiam Euphanti Olynthii. Fecit Euphantus tragœdias plurimas; quibus in certaminibus multum gloriæ retulit. Item librum de regno perutilem, & laudatissimum; quem Antigono regi misit. Denique sui temporis historiam conscripsit. Horum quoque testis idem Diogenes, ἐν τετάρτῃ ἱστοριῶν a citatus ab Athenæo lib. VI. Meminit ejus & Porphyrius lib. IV περὶ ἀποχῆς b.

Iisdem temporibus vixit Simonides is, qui historias condidit, quibus Dionis, ac Bionis gesta consignavit. Siquidem, Laërtio auctore c, eos misit ad Speusippum, qui Platonis ex sorore natus, ejusque discipulus, & in schola successor erat. Scripsit & Simonides librum de Sicilia; ut auctor est Theocriti Scholiastes d: cujus hæc verba: Σιμωνίδης e δὲ ἐν τῷ περὶ Σικελίας, Αἴτνην φησὶ κρῖναι Ἥφαιστον, καὶ Δημήτραν, περὶ τῆς χώρας ἐρίσαντας.

a In Xenocrate, & Theophrasto.
b Ephorus libro de dictione
c Memoriâ dignum.
d De rerum inventione.
e De bonis, & malis, libros viginti quatuor.
f Rerum passim ad mirabilium libros quindecim.
g Ephorus in quarto de civitatib. Thraciæ.
h Certi quid apud Ephorum nemo inquiret, qui viderit, in multis eum negligere veritatem.
i Biblioth. cap 245.
k Lib. I. contra Apionem.

a Supinum, & remissum orationis genus.
b Ephorus ingenio quidem erat simplici: in dictione verò historicâ supinus, & segnis, ac contentione carens.

a Lib. 4. Historiar.
b De abstinentia ab animalibus.
c In Speusippo.
d Ad Idyll. I. vers. 65.
e Simonides libro de Sicilia ait, Ætnam fuisse judicium inter Vulcanum, & Cererem, cum de Sicilia contenderent.

Xeno-

Xenocratem Chalcedonium, qui & ipse Platonis fuit discipulus, eique in Siciliam proficiscenti itineris erat comes, περὶ βίων *a* libros scripsisse, ex Laertio *b* discimus.

a De vitis. *b In Xenocrate.*

Fuit tum quoque Leo Byzantius; qui juvenis etiamnum Platonem audivit; ut Philostratus testatur lib. I. de vitis Sophistarum. Suidas esse ait, qui inter Aristotelis discipulos reponant. Quod verum non puto; nisi forte & grandior jam, neque diu, eum quoque audivit. Nam jam Philippi temporibus magna in auctoritate fuit, & legationes obiit; ut ex Philostrato constat. Scripsit, ut idem Suidas refert, res Philippicas, & Byzantinas, libris VII, Teuthranicum, de Bezalo, & de seditionibus. Addit Suidas, etiam de rebus Alexandri egisse. Scio, Philippo fuisse proavum Alexandrum, etiam memoratum Herodoto, ac Xerxis æqualem. Sed cum tanto ille antè fuerit, ejus res gestas à Leone seorsim scriptas esse, parum fit verisimile. Omnino igitur Alexandrum Magnum intellexit Suidas. Quæ fœda est oscitantia. Nam, paullò antè dixerat, cùm fraudulentè per epistolam Leonem traduxisset Philippus, quasi eò adverlaretur regi, quia non quantum vellet pecuniæ ei obtulisset, seditionem fuisse ea propter Byzantii coortam: Leonem verò, dum metuit ne à populo lapidibus obruatur, spontaneo vitam suspendio finiisse.

Præter ea autem, quæ ex Suida referebamus, etiam alia Leo his reliquit. Siquidem apud Plutarchum libro de Fluviis in Ismeno legas: Λέων ὁ Βυζάντιος ἐν τοῖς Βοιωτιακοῖς. Scripsit igitur & historiam rerum Bœoticarum. Idem in Tigri: Λέων δ' ὁ Βυζάντιος ἐν γ' περὶ ποταμῶν. Citat & Leonem Byzantium Athenæus in duodecimo.

c Leo Byzantius in Bœoticis. *d Leo Byzantius in tertio de fluminib.*

Platonem quoque audivit Heraclides Ponticus; ut Laërtius in Platone scribit. Sed alibi idem tradit, primum Speusippum, inde Aristotelem, audiisse. Priori sententiæ favet quoque Tullius in primo de Divinatione: *Ponticus*, inquit, *Heraclides, doctus vir, auditor, & discipulus Platonis.* Sed ista facilè conciliantur. Nam apud Platonem, & Speusippum, philosophiæ tirocinium fecit: Aristoteles eum perfecit. Quare potiùs inter Aristotelis discipulos de eo dicemus.

Etiam Pamphilus philosophus Platonis discipulus fuit, Epicuri autem præceptor: teste eodem Laërtio lib. X, atque item Suida in Ἐπίκουρος. Sed, ecquid historicum literis mandaverit, non constat. Nisi hic idem sit, de quo alibi ita Suidas: *Pamphilus, Amphipolita, aut Sicyonius, aut Nicopolita, philosophus cognomento* Φιλοπράγματος, *scripsit Imagines ordine literarum, de arte grammatica, de pictura & pictoribus illustribus, de re rustica lib. III.* Ubi unicum de pictoribus illustribus opus videmus, cujus gratia inter historicos nomen possit obtinere.

CAP. IX.

Callisthenes. Ejus fastus, & effrenis libertas, item supplicium. Quæ scripserit. Quo die capta Troia. Stylus Callisthenis. Quam graviter eadem Callisthenis tulerit Theophrastus. Historica, quæ Theophrastus scripsit. Ut prius dictus sit, & unde Theophrasti nomen acceperit à magistro. Longævitas ejus. Veterum in eo dissensus. Aristoxeni Tarentini ingratus erga Aristotelem animus. Ejus Vitarum libri. Heraclidis Pontici scripta. Tres hujus nominis, & gentis; unus philosophus celeberrimus, alter historicus, tertius poeta. Dicæarchus Messenius. Quanti ejus libri de Republ. Spartana fieri Lacedæmone soleant. Libri illius de Græcia. Qui genuinus scriptor operis de bello Tripolitico. Spissus, & pestilens Dicæarchi error de mente humana. Hieronymus Rhodius aetas, & scripta. Clearchus Solensis. Qui primus Socraticorum pro institutione exegerit mercedem. Phanias, sive Phanias, Eresius. Plutarchi locus emendatus; uti & Etymologici magni. Satyrus Peripateticus. Palephatus Abydenus. Abydeni historia Assyria.

Iis, qui ex Academia prodierunt, Platoneque usi magistro, subjungimus plusculos; qui Aristotelem in Lyceo philosophantem audierunt. Ordiemur à Callisthene; qui Aristotelis non discipulus modò, sed etiam, quod & Laërtius *a* scripsit, consobrinus erat; eoque auctore, regem in Orientem secutus fuit. Condidit historiam de rebus gestis Alexandri: ex qua aliqua adducit Strabo lib. XVII. Nec desunt, qui hanc ejus historiam tradunt MSam superesse in Bibliotheca Strozæ, & Cardinalis Tit. S. Angeli, & regis Galliarum. Sed opus id esse ψευδώνυμον, didici ex Casauboni ad Scaligerum epistola XXXIX, & XCIII, nec non XCV: ubi ait, impostorem illum decenter minimum agere: esseque eum Callisthenem, quem non semel laudat Pseudogorionides; imò & μεταφράσεως transcripsit; sive Græcè eum legerit, quod non putat; sive potiùs Latinè, vel Gallicè. Etiam Salmasius, Exercitationibus in Solinum *b*, auctorem dicit incertum. Quos eò lubentiùs laudo, quia mihi videre id opus necdum contigit. Quod verò ad Callisthenem, tanto is fastu, atque oris adeò liberi erat, ut Alexandri facta suis esse scriptis inferiora prædicaret: neque se ad Alexandrum venisse, ut ex eo gloriam compararet: sed ut Alexandrum inter mortales gloriosum redderet, atque illustrem. Idem cùm Alexandro divinos deferre honores suaderet Anaxarchus, magnopere ei se opposuit. Ac per ista magnum in odium apud regem venit. Itaque & cùm Hermolaus, puer ex regia cohorte, qui Callisthene usus erat familiariter, de interimendo rege cum Sostrato, & aliis ejusdem cohortis pueris, conspirasset: rex lubens calumniatoribus illis aurem commodavit, qui, Callisthene incitante conspirationem eam esse factam, dicebant. Sed quo supplicio propterea affectus sit, ne inter illos quidem satis convenit, qui temporibus illis vixerunt. Vide fusiùs de his Curtium in octavo, Arrianum in quarto, Plutarchum in Alexandro, & Justinum Philippicæ historiæ lib. XV. Sed redeamus ad ea, quæ Callisthenes scripsit. Inter ista etiam sunt Ἑλληνικά, sive historia de rebus gestis Græcorum ante tempora sua. Quam Plutarchus testem advocat in Cimone, & Agesilao, Athenæus lib. X, & Stephanus in Τεγέα. Complectebatur ea annos triginta, atque orsus est ab eo anno Olympiadis XCIII, quo facta est pax Antalcidæ: desiit verò in eo anno, quo templum Delphicum à Philomelo Phocensi captum, & expilatum fuit. Auctor Diodorus Siculus extremo libro XIV, item lib. XVI, & Anonymus in Ὀλυμπιάδων ἀναγρ. ad Olymp. XCVIII, anno II, & Olymp. CV, anno IV. M. Tullius, erudita epistola ad Lucceium, eum vocat historiam perpetuam: atque seorsim etiam scripsisse ait bellum Troicum. Ex belli Troici historia refert Plutarchus in Camillo, vigesimo quarto die mensis Thargelionis captam fuisse Troiam: quod etiam ab Ephoro, Damaste, & Phylarcho, proditum esse ait. Multa quoque alia scripsisse videtur. Nam Plutarchus in parallelis citat Μακεδονικά, Θρακικά, Μεταμορφώσεις. Item Περὶ ἰσῆς ποίησεως Athenæus lib. XIII, Ἀποφθέγματα Julius Pollux lib. IX. cap. VI, Κυνηγετικά Plutarchus de fluminibus, Περσικά scholiastes Apollonii in lib. I, Περσικά Apostolius, proverbio Σαρδαναπάλου βίος. Sed cùm non unus fuerit Callisthenes, (nam & Callisthenis Sybaritæ, qui Γαλατικά scripserit, meminit Plutarchus de Flumin.) difficile omnino dictu est de singulis, quæ hujus sint Callisthenis, quæ alterius. Et hæc de librorum titulis. Meminit ejus quoque Polybius libro IV: item in VI, ubi, de Republ. Cretensium quæ scripserit, refert: adhæc in excerptis ex historiarum duodecimo. Item Strabo lib. VIII, XI, XVII, & Ælianus lib. XVI Histor. animal. cap. XXX: ubi Olynthius vocatur, ac prodidisse dicitur, capras in Lycia tonderi. Adhæc Proclus lib. I. in Timæum Platonis *c*; ubi ex eo, & Phanodemo, memorat, Athenienses esse Scytharum progenitores. Præterea Harpocratio in Ἀταλάντη, & alii. Tacticæ artis imperitum fuisse, colligit Polybius ex iis, quæ de pugna Alexandri in Cilicia cum Dario scripserat: ubi multa

a In Theophrasto. *b Pag. 908.* *c Pag 30. edit. Basil. an. 1534.*

multa absurda, & quæ fieri non possent, effutiit. Vide excerpta ex Polybii libro xii. Ad dictionem quod attinet, Tullius in secundo de Oratore ait, *scripsisse historiam Rhetorico pene more.* Suidæ dicitur εὐφυὴς *a* πρὸς τὸ αὐτοσχεδιάζειν, καὶ ῥύμῃ πολλῇ φερόμενος.

a *Valere extemporali dictione, magnoque ferri impetu.*

Callistheni quem potiùs jungemus, quàm sodalem ejus Theophrastum Eresium? qui cædem Callisthenis sui ita graviter molesteque tulit, ut eapropter fecerit librum περὶ πένθους *b*, quem & Καλλισθένην inscripsit, ut Laërtius indicat: & Cicero quoque testatur Tuscul. iii, his verbis; *Theophrastus, interitum deplorans Callisthenis, sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur. Itaque dicit, Callisthenem incidisse in hominem summâ potentiâ, summâque fortunâ; sed ignarum, quemadmodum rebus secundis uti conveniret.* Ac meminit quoque Tusculan. v: *Vexatur idem Theophrastus, & libris, & scholis, omnium philosophorum, quòd in Callisthene suo laudarit illam sententiam, Vitam regit fortuna, non sapientia.* Citat quoque hunc librum Alexander Aphrodisiensis comment. in secundum Aristotelis de Anima. Cæterùm Theophrasti hujus, quem Theophylactus Simocatus *c* meritò vocat τὴν *d* τῆς φύσεως θυλακήν, majus multo est nomen inter philosophos, quàm historicos. Sed tamen & ἱστορικὰ ὑπομνήματα scripsisse, auctor est scholiastes Apollonii lib. iv. Ac historicum quoque opus fuit Τυρρηνικῶν *e*: quod Pindari scholiastes citat in Pyth. od. ii. Imò planè censeo, hujus esse Theophrasti, cujus secundum περὶ καιρῶν *f* librum advocat Suidas in Κυψελιδῶν. Πρὸς καιροὺς appellat Parthenius Eroticωn cap. ix, & xviii. Erat quoque historicum opus περὶ νόμων *g*: ut liquet ex Harpocratione in Ἀρδηττός, & Ἀμβάτης, ubi laudatur, ἐν *h* τῷ εἰκοστῷ τῶν νόμων. De stylo ejus satius est tacere, quàm pauca dicere. Nam & elegantia ejus satis ex tam multis perspicitur, quæ ad nos pervenerunt: & nemo adeò insanit, ut non magnificè de eo sentiat, quem summus sapiendi, & dicendi magister, Aristoteles, ob divinam φράσιν vocavit Θεόφραστον, cùm priùs Tyrtamus diceretur. Auctores Strabo lib. xiii, Laërtius in Theophrasto, Joa. Tzetzes Chil. ix. cap. ccxcvi, & Suidas in Θεόφραστος. Sed hic primùm Tyrtamum, hinc Εὔφραστον, denique Θεόφραστον dicit vocatum. Quem verò ob præstantiam primo inter discipulos loco collocamus, hunc post omnes fuisse superstitem, satis est verisimile. Nam centum & septem annos vixit; ut Hieronymus scribit epistolâ ad Nepotianum. Verba ejus sunt: *Vnde & sapiens vir Theophrastus*, (ita rectè emendat Casaubonus *i*, ubi vulgò *Themistocles*) *cùm, expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quòd tum egrederetur è vita, quando sapere cœpisset.* Et sanè ipse Theophrastus præfatione elegantissimi libelli, quem ἠθικοὺς χαρακτῆρας *k* inscripsit, ait, eum se scribere annos natum xcix, postquam cum multis, & omnis generis naturæque hominibus, esset versatus. Tamen Diogenes Laërtius, quæ verba Hieronymus dixisse dicit, annos natum centum & septem, hæc vult protulisse, cùm esset annorum lxxxiv. Unde Casaubonus in præfation. Theophrasti legendum suspicabatur οθ', hoc est, lxxix, non ϙθ', hoc est xcix. Et profectò si ad tantam ætatem pervenit Theophrastus, ac Hieronymus ait: mirum, non ejus meminisse duos illos, Censorinum cap. xv, ubi plerosque longævos recenset, ac imprimis Lucianum, qui ex professo περὶ μακροβίων *l* tractat.

b *De luctu.*
c *Problemate Physico ultim.*
d *Cognitionis matrem.*
e *De Tyrrhenis.*
f *De temporibus.*
g *De legibus.*
h *In vigesimo de legibus.*
i *Notis ad Theophrasti characteres.*
k *Notiones morum.*
l *De longævis.*

Etiam Aristotelis auditor fuit Aristoxenus Tarentinus: qui tantæ, superstite etiamnum magistro, auctoritatis apud condiscipulos erat, ut iccirco planè sibi persuaderet, defuncto Aristotele, non alteri potiùs destinatum iri loci & magisterii successionem. Sed Aristoteles, cùm corpore ægro, & tenui vitæ spe, foret, à discipulis consultus, successorem delegit Theophrastum. Quod ita indignè tulit Aristoxenus, ut parùm memor, quid præceptori deberet, fœdis defunctum conviciis assiduè proscinderet. Auctor Gellius lib. iv. cap. xi. Cæteroquin, ut ibidem dicitur, fuit *vir literarum veterum diligentissimus.* Aristoxeni hujus περὶ ἁρμονικῶν στοιχείων *a* tres libros primus in lucem protraxit vir is, cui multum adeò tot Græci scriptores debent, Joannes Meursius. Præter tres hosce libros quàm varia Aristoxenus edolârit, vel conspicuum est ex titulis, quos in Notis ad hunc scriptorem ejusdem viri industria collegit. Et sanè Suidas auctor est, præter musica, etiam historica & philosophica scripsisse: atque adeò in omni disciplinarum genere edidisse aliqua: ac librorum numerum fuisse ccccliii. Nihil verò celebratius opere de vitis illustrium virorum. Nisi potiùs intelligit variam ejus historiam, quam signat Laërtius in Mysone, cùm citat Ἀριστόξενον ἐν τοῖς σποράδην *b*. Aristoxeni Musici meminit è Latinis quoque Marius Victorinus lib. i artis grammaticæ: eoque antiquior Valerius Maximus lib. viii. cap. xiii; ubi ex eo narrat memorabilem, & felicem senectutem Xenophili Chalcidensis Pythagorici. Ac ejusce rei etiam Aristoxenum hunc auctorem laudat Lucianus in Macrobiis. Meminit & ejusdem Aristoxeni Plutarchus in Aristide. Nec alium signat in Lycurgo. Ubi sine Musici cognomento ἁπλῶς Aristoxenum vocat: ut & Laërtius facit in Pherecyde, Thalete, atque alibi. Sæpius etiam memoratur Malcho, sive Porphyrio, libro de Pythagoræ vita; ubi inter alia commemorat, ut Aristoxenus ipse Dionysium juniorem, qui Siciliæ tyrannus fuerat, audierit narrantem ea, quæ de vadimonio Damonis pro Phintia præstito (Ciceroni est Phidias) tam multi *c* veterum prodiderunt. Vide & Aristoxeni ea de re verba apud Jamblichum de vita Pythagoræ cap. xxiii. Quod si nesciremus, Aristoxenum fuisse Aristotelis discipulum, atque, ut Stephanus *d* vocat, Ἀριστοτέλους *e* γνώριμον: hinc ætatem Aristoxeni satis nosceremus. Nam Dionysius iste Syracusis Corinthum in exilium abiit septennio antequam Alexander M. cœpit imperare. Præterea ejus B. Hieronymus meminit in præfatione libri de scriptoribus Ecclesiast. *Fecerunt*, inquit, *hoc idem apud Græcos, Hermippus peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus, doctus vir, & longè omnium doctissimus, Aristoxenus Musicus.* Ex eo variæ vitæ à Græcis scriptoribus laudantur: uti Architæ, Socratis, Platonis, Telesti, Xenophili, & præcipuè Pythagoræ; cujus vitæ etiam mentio fit apud Malchum, sive Porphyrium, in vita Pythagoræ. E Latinis quoque celebrat eum Gellius loco ante citato. Etiam ὑπομνήματα ἱστορικὰ citat Laërtius in Democrito; quæ ἱστορίας vocat Suidas. Sed fortasse idem hoc opus est istu, quod de Vitis erat illustrium virorum. Apud Cyrillum initio libri primi contra Julianum legas, Aristoxenum Musicum unà cum Hipponacte, & Simonide, vixisse Olympiade xxix. Sed qui Aristotelis discipulus fuit, minimùm lxxx Olympiadibus pòst floruit. Decepit Cyrillum, quòd putaret, Eusebium de Aristoxeni ætate idem prodidisse in Chronicis ad annum mccc liv. Sed fallus in eo fuit. Nam Eusebius Musici cognomen non addit: eoque intelligere possum Aristoxenum Selinuntium, poëtam, Epicharmo ipsi memoratum; ut Hephæstio ait in Enchiridio, & Aristophanis scholiastes in Plut. Act. ii. Scen. v.

a *De elementis harmonicis.*
b *Aristoxenum in dispersè scriptis.*
c *Cicero lib. 3. de off. & 5. Tuscul. Val. Max. lib. 4. c. 7. Plutarchus, Lactantius, alii.*
d *In Τάραντ.*
e *Ex notis Aristotelis.*

Heraclides Ponticus quoque, cùm primùm Speusippum, & Pythagoricos, audisset, postea Aristotelem accessit; ut Sotion ἐν Διαδοχαῖς *f* scripsit, & ex eo Laërtius, qui Heraclidis hujus vitam consignavit. Ubi & testatur, propè in omni disciplinarum genere aliqua reliquisse, eaque κάλλιστά τε καὶ ἄριστα *g*. Inter alia scriptisse dicit Ἱστορικὰ *h*, Περὶ Πυθαγορείων, καὶ Περὶ εὑρημάτων. Ac planè censeo, huc etiam pertinere libros Περὶ βίων *i*, quorum meminerit Laërtius inter φυσικά. Sanè opinionem nostram non leviter firmat, quòd Eutocius in Archimedem citat Ἡρακλείδην ἐν τῷ Ἀρχιμήδους βίῳ *k*. Quod absque dubio historicum opus fuit. Ex tam multis verò, quæ fecit, nihil ejus hodie exstat præterquam illa Περὶ πολιτείας *l*. De dictione ejus ita censet Laërtius, Ἐν ἅπασι *m* μέντοι ποικίλος τε, καὶ διηρμένος τὴν λέξιν ἐστὶ, καὶ ψυχαγωγεῖν ἱκανῶς δυνάμενος. Passim hujus scriptoris meminere Græci: è Latinis item Cicero ad Quinctum Fratrem lib. iii. epist. v, Tertullianus lib. de Anima cap. x. Nec alium signat

f *In traditionibus.*
g *Pulcherrima, & optima.*
h *Historica, de Pythagoricis, & de inventis.*
i *De vitis.*
k *Heraclidem in vita Archimedis.*
l *De Rep.*
m *In omnibus est varius, ac oratione distinctus, planeque idoneus est ad animos capiendos, & oblectandos.*

signat Plinius lib. VII, cap. LII; ubi de iis agit, qui elati revixerunt. *Huc*, inquit, *pertinet nobile illud apud Graecos volumen Heraclidis, septem diebus femina exanimis ad vitam revocata.* Liber ille Heraclidis Pontici περὶ ἄπνου *a* inscribebatur; ut cognoscimus ex Galeni lib. VI. περὶ τῶν πεπονθότων τόπων *b*, & Laërtio in proœmio. Fuit & alter Heraclides Ponticus; qui Caii, Claudii, & Neronis temporibus vixit. De eo Suidam vide in Ἀντίμαχος, & Ἡρακλείδης: ubi multa dicitur scripsisse versu heroico; item libros versu Sapphico, quos Λέσχας, sive Nugas, vocavit. Ab utroque diversus videtur Heraclides ille, cujus meminit Stephanus in Ὀδησσός, quo loco Heraclides ἱστοριογράφος vocatur, & Odessi natus dicitur. Nam etsi & primus ille historiam tractavit: tamen cùm, prae illis, quae ad philosophiam pertinerent, pauca in hoc genere scripserit; planè fit verisimile, ita vocari, ut non à philosopho minus, quàm poëta, distinguatur. Ponticum verò etiam historiographum hunc esse, satis liquet; quando, ut ibidem à Stephano dicitur, Ὀδησσὸς est Ponti civitas. Heraclidi Pontico, Laërtio *c* teste, filius Euthyphron fuit. Ex quo refert idem Laërtius *d*, cùm oraculum dixit, Anacharside sapientiorem esse Eteum, per *Eteum* intellexisse Cretensem: nam in Creta esse oppidum; unde fuerit Myson. Secundi, vel tertii Heraclidae Pontici, fuerit liber, qui nunc inscribitur Ἀλληγορίαι Ὁμηρικαί. Scio, Laërtium in vita Heraclidis Pontici, primum hujus nominis, qui Aristotelis discipulus fuit, auctorem facere Λύσεων *e* Ὁμηρικῶν: quomodo olim is liber inscribebatur. Scio etiam, doctissimum Gesnerum, qui eum vertit, in frontispicio libri velle, hunc auctorem esse, qui Aristotelis vixerit aetate. Sed valde utrumque falli, argumento est, quòd eo in libello mentio fiat multorum, qui multo pòst Heraclidem eum vixerunt: ut Arati, Callimachi, Eratosthenis, Apollodori, Cratetis, ejus discipuli Herodici, & aliorum.

Dicaearchus quoque Messenius Aristotele magistro gloriari potuit. Athenaeus lib. XI: Δικαίαρχος *f* ὁ Μεσσήνιος, ὁ Ἀριστοτέλους μαθητής, ἐν τῷ περὶ Ἀλκαίου. Aristophanis scholiastes in Pacem: *g* Δικαίαρχος *h* δὲ ὁ Μεσσήνιος, Ἀριστοτέλους μαθητής, ἐν τῷ περὶ Ἀλκαίου, καὶ τὴν λάταγα καὶ τὴν εἶναι Σικελικὸν ὄνομα. Sed de patria scrupulum injicere possint haec verba ejusdem in XV: Δικαίαρχος *i* ὁ Μιλήσιος, Ἀριστοτέλους μαθητής, ἐν τῷ περὶ Ἀλκαίου. Sed legendum Μεσσήνιος, ut Casaubonus *k*, & ante eum Gesnerus *l*, observavit. Nam & Aristophanis scholiastes Messenium vocat. Item Suidas, Δικαίαρχος *m*, inquit, Φειδίου, Σικελιώτης, ἐκ πόλεως Μεσσήνης, Ἀριστοτέλους ἀκουστής, φιλόσοφος, καὶ ῥήτωρ, καὶ γεωμέτρης. Et alibi Aristoxenum Musicum aequalem facit Dicaearchi Messenii. Ex eodem cognoscimus, scripsisse dimensiones montium Peloponnesi. Item Remp. Spartiatarum; quod opus quanti Lacedaemone fieri soleat, inde videmus, quòd lege cautum fuerit, ut in Ephororum praetorio, audientibus puberibus, quotannis recitaretur; atque is mos diutissimè fuerit observatus, Suida teste. Ex eodem discimus, scripsisse libros tres de populis, & civitatibus Graeciae; in quibus egit de singulorum populorum, & civitatium moribus, vitaeque institutis; quae caussa est, cur eos inscripserit περὶ *n* τοῦ Ἑλλάδος βίου *n*. Eam Graeciae descriptionem citat etiam B. Hieronymus lib. II adversus Jovinianum. Verba ejus sunt: *Dicaearchus in libris Antiquitatum, & descriptione Graeciae, refert, sub Saturno, id est, in aureo seculo, cùm omnia humus funderet, nullum comedisse carnes; sed universos vixisse frugibus, & pomis, quae sponte terra gignebat.* Libris plurimis hoc opus constitisse, indicat, quòd librum tertium memoret Athenaeus libro XIII. Atque hanc sententiam adstruunt etiam Suidas, & Stephanus περὶ πόλεων *o*.

Hodie vel epitomen, vel egregium ejus operis habemus fragmentum; unde etiam cognoscimus, dicatum fuisse Theophrasto; qui absque dubio magnus magni illius philosophi discipulus fuit. Citat & Dicaearchum ἐν πρώτῳ περὶ βίων *p* Diogenes Laertius in Platone *q*: Ἔνιοι *r* δ' ὅτι καὶ παλαῖσαι φασὶν αὐτὸν Ἰσθμοῖ, καθὰ καὶ Δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ βίων. Scripsit quoque de montibus; ut adparet ex Stephano Byzantino; cujus libri fragmentum videtur esse descriptio illa montis Pelii. Etiam Cicero ad Atticum lib. XIII, epist. XXXII, & Athenaeus lib. XV, citant Dicaearchi Τριπολιτικόν: quem Messenium hunc fuisse, omnino verisimile est. Videtur autem, de hujus libri auctore fuisse olim dubitatum. Nam Josephus lib. I contra Apionem ait, multos putasse, esse eum Theopompi Chii; quos falsos esse scribit; sed Dicaearchi esse, non addit: fortasse quia genuinum auctoris nomen non occurreret. Denique citatur etiam Dicaearchus ab Athenaeo lib. XIII περὶ *a* τῆς εἰς Τροφωνίου καταβάσεως: item περὶ *b* τῆς ἐν Ἰλίῳ θυσίας: adhaec lib. XIV; ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ *c*: lib. XV. ἐν τῷ περὶ Ἀλκμᾶνος *d*: & τῷ περὶ Ἀλκαίου *e*. Etsi enim non ignoro, fuisse & alterum Dicaearchum *f*, Lacedaemonium, Aristarchi discipulum: quin tamen ista Messenii hujus fuerint, minimè dubitandum. Praesertim cùm Cicero, ut unius auctoris, conjungat Dicaearchi Τριπολιτικόν, & καταβάσεως, & περὶ ψυχῆς. Locus est ad Att. lib. XIII, epist. XXXII: *Dicaearchi* περὶ ψυχῆς *utrosque velim mittas; &* καταβάσεως. Τριπολιτικὸν *non invenio, & epistolam ejus, quam ad Aristoxenum misit.* Meminerat & καταβάσεως Dicaearchi epistolâ praecedenti. Nec magis ambigere licet de libro, quem Tullius eum de divinatione, & somniis, scripsisse auctor est. Nec alterius est liber de Musica; cujus meminere Plutarchus, Fabius, & Aristophanis scholiastes ad Nubes. Idem quoque intelligendus apud Gellium lib. IV, cap. XI, Plutarchum in Theseo, & Agesilao, Laërtium in Thalete, Censorinum de die Natali cap. IV, Clementem Alexand. ἐν Προτρεπτικῷ, item Malchum sive Porphyrium in vita Pythagorae, & lib. IV περὶ ἀποχῆς, ubi dicitur τῶν *g* συντόμως τε καὶ ἀκριβῶς τὰ Ἑλληνικὰ συναγαγόντων εἷς. Adhaec Geminum isagoge εἰς τὰ Φαινόμενα: sed ibi corruptè vocatur Δικάναρχος: item Sophoclem in Aristophanis Vespas, ubi citatur Δικαίαρχος ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ: nec non ἐν *h* τῷ περὶ μουσικῶν ἀγώνων: puto enim, hic quoque Messenium signari, & fortasse ubicunque ἁπλῶς mentio fit operum Dicaearchi. Quem Cicero nunc scriptorem luculentum, nunc historiae peritissimum, nunc peripateticum magnum, & copiosum vocat. Hujus scriptoris faedus iste error fuit, *nihil omnino animum esse*: de quo ita Cicero lib. I Tuscul. Quaest. *Dicaearchus in eo sermone, quem Corinthi habitum tribus libris exponit, doctorum hominum disputantium, primo libro multos loquentes facit: duobus, Pherecratem quendam, Phthiotam senem, quem ait à Deucalione ortum, disserentem inducit,* NIHIL OMNINO ESSE ANIMUM, *& hoc esse totum nomen inane, frustraque & animantia, & animantes appellari; neque in homine inesse animum, vel animam, neque in bestia.* Et pòst pauca: *Quid de Dicaearcho dicam, qui nihil omnino animum dicat esse?* Esse verò illum Dicaearchum Messenium, indicant haec Tertulliani verba lib. de Anima cap. XV: *Denique, qui negant principale, ipsam prius animam nihil censuerunt; Messenius aliquis Dicaearchus, ex Medicis autem Andreas, & Asclepiades.*

Discipulus quoque Aristotelis fuit Hieronymus Rhodius. Athenaeus lib. X: Ἱερώνυμος *i* ὁ Ῥόδιος, Ἀριστοτέλους δὲ μαθητής, ἐν τῷ περὶ μέθης. Cujus operis etiam meminit lib. XI. Ab eodem lib. XIII dicitur Ἱερώνυμος ὁ Περιπατητικός; Plutarcho *k*, Ἱερώνυμος ὁ φιλόσοφος. Aequalem fuisse Arcesilai, indicat Laërtius philosophi hujus vitâ. At idem ex Apollodori Chronicis tradit, Arcesilaum floruisse circa Olymp. CXX. Quare vel inde posset constare, Hieronymum temporibus Ptolemaei Lagi vixisse. Superfuisse verò videtur etiam temporibus Philadelphi. Siquidem Timoni fuit familiaris: Timon autem Antigono, & Philadelpho, carus fuit; ut Laërtius testatur in Timone. Scripsit inter alia etiam historias. Athenaeus lib. XIII: Ἱερώνυμος *l* ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ὑπομνήμασιν. Ac fortasse idem opus signat Laërtius in Thalete, cùm citat Ἱερώνυμον *m* ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν σποράδην ὑπομνημάτων.

a De exanimi, nec respirante.
b De locis affectis.
c In Mysone.
d Ibidem.
e Solutionum Homericarum.
f Dicaearchus Messenius, Aristotelis discipulus, libro de Alcaeo.
g P. 716
h Dicaearchus Messenius, Aristotelis discipulus, in libro de Alcaeo ait, & vocabulum Latax, quo sonus compotationis significatur, esse a Sicilia.
i Dicaearchus Milesius, Aristotelis discipulus, libro de Alcaeo.
k Animad. in Athen.
l In Bibliotheca.
m Dicaearchus Phidiae filius, Siculus, Messenius, Aristotelis auditor, philosophus, orator, geometra.
n De vita Graeciae.
o De urbibus.
p Libro primo de vitis.
q P. 189. edit. Henr. St. an. 1594
r Sunt & qui dicant, palaestrâ se exercuisse in Isthmo; quemadmodum est apud Dicaearchum libro de Vitis.

a De descensu in antrum Trophonii.
b De sacrificio in Ilio.
c In Olympico.
d Lib. de Alcmane.
e Lib. de Alcaeo. Cujus libri etiam mentio est in undecimo.
f Suid.
g Unus eorum, qui res Graecanicas breviter, & accurate, collegerunt.
h De musicis certaminibus.
i Hieronymus Rhodius, qui Aristotelis discipulus fuit, libro de ebrietate.
k In Agesilao.
l Hieronymus Rhodius in historicis commentariis.
m Hieronymum in secundo collectaneorum varii argumenti.

Etiam tanto se magistro jactat Clearchus; ut scribit Josephus lib. I contra Apionem: ubi & eum Peripateticorum dicit nulli esse secundum. Adfert quoque egregium fragmentum ex libro ejus de somno. Quod ipsum exscripsit Eusebius lib. IX de praeparat. Euang. a. Exponit autem Scaliger, Appendice libri de emendatione Temp. b. Etiam Κλέαρχος ὁ ἐκ τοῦ περιπάτου c vocatur Æliano lib. XII de animalibus cap. XXXIV. Intelligendus verò Clearchus Solensis, ut cognoscimus ex Suida, item Diogene Laërtio in procemio; ubi ejus librum περὶ παιδείας d citat. Cujus & mentio fit apud Athenaeum lib. XV. Multa quoque alia illius idem laudat. Eaque inter libros περὶ βίων e, quorum meminit lib. VI, his verbis: Κλέαρχος f δ' ὁ Σολεὺς, εἷς δ' οὗτος τῶν Ἀριστοτέλους ἐστὶ μαθητῶν, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν βίων τάδε γράφει. Atque ut hic librum Vitarum primum, ita ejus operis secundum citat lib. IV; quartum verò, & quinctum, libro XII. Nec aliunde est, quod de Pythagora refert Gellius lib. IV. cap. XI. Arbitror, & historicum fuisse opus ἐρωτικῶν g: nec aliud ferè continuisse, quam narrationes amatorias. Memorat illud Athenaeus, cùm alibi, tum lib. XIII; ubi refert ex primo ἐρωτικῶν de Gyge, Lydiae rege, quanto fuerit honore dignatus scortillum, quod amabat. Nec alterius fuit opus περὶ γρίφων h, eidem Athenaeo celebratum lib. VIII; aut περὶ παροιμιῶν i, cujus ibidem mentio: aliaque, apud eundem, complura. Etiam τακτικὰ k scripsisse, auctor est Ælianus cap. I libri περὶ l στρατηγικῶν τάξεων Ἑλληνικῶν. Item libri de gryphis meminit scholiastes Aristophanis in Vespas. Eundem περὶ τοῦ Πανικοῦ citat Athenaeus lib. IX; ubi de salacitate perdicum. Meminit & Clearchi, Lycophronis scholiastes m; ubi tres Hercules ex eo fuisse narrat; Herculem Briarei, Herculem Tyrium, ac Herculem Graecum.

Denique etiam, auctore Suidâ, Phanias, sive Phaenias, Eresius, philosophus Peripateticus, Aristotele magistro profecit. Meminit illius & Laertius n lib. II: ubi ex eo tradit, Aristippum Cyrenaicum primum Socraticorum mercedem pro institutione exegisse. Varia scripsisse, ex Athenaeo cognoscimus. Nam saepius nominat opus περὶ φυτῶν o. Item libro III citat eum ἐν τῷ p ἐπιγραφομένῳ, Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας. Libro VI, περὶ q τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων. Lib. VIII, ἐν r δευτέρῳ πρυτάνεων Ἐρεσίων. Et eodem, ἐν δευτέρῳ περὶ ποιητῶν s. Item lib. XIV; πρὸς t τοὺς σοφιστάς. Quaedam quoque ejus Laertius citat. Nam in Antisthene legas: Φανίας u ἐν τῷ περὶ τῶν Σωκρατικῶν. Et in Zenone: Καθά φησι x Φανίας ὁ Ποσειδωνίου γνώριμος, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ποσειδωνείων σχολῶν. Historiam de Hipparino ex Phania hoc citat Parthenius in Eroticis cap. VII. Ad eundem Phaniam exstitit olim epistola Theophrasti, popularis ejus: quod ipsum quoque aetatem ejus ostendit. Apollonii scholiastes in lib. I: Λέγει y δὲ ξύλον καὶ ζῶόν τι, ἠπείδιον πολύπουν. ἑκατέρωθεν γὰρ ἔχει πόδας πολλούς, ὥσπερ σκολόπενδρα. Θεόφραστος δὲ ἐν τῇ πρὸς Φανίαν ἐπιστολῇ, καὶ ἄλλον φησὶν αὐτὸν καλεῖσθαι. Meminit & Phaniae hujus Antigonus Carystius in Collectaneis Histor. Mirab. cap. CLXXII: & Plutarchus de defectu oraculorum: item in Solone; ubi vocatur Phanias Lesbius. Quid mirum? cum Ἔρεσος sit civitas insulae Lesbi; ut ex Strabone, Mela, & Ptolomaeo constat. In eâdem Solonis vitâ extremâ legas, Φανίας ὁ Ἐφέσιος: corruptè pro Ἐρέσιος. Nam Lesbium illum signari, certum est; cum, uti antè, ita illic quoque, de Solone quaedam ex Phania narrentur. Corrigendus similiter Etymologici magni auctor voce Κυρβεῖς; ubi nunc scriptum, Φανίας ὁ Ἐφέσιος. At incorruptè legas apud Anonymum ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CXI. an. I. Φανίας ὁ Ἐρέσιος Περιπατητικὸς Ἀριστοτέλους μαθητὴς ἐγνωρίζετο. Eundem signat Antigonus Carystius Hist. Mirab. cap. CLXXI.

Utinam verò exstaret Nicandri Alexandrini liber de discipulis Aristotelis, cujus meminit Suidas. Despici posset, an non eos inter esset Satyrus Peripateticus. Sed de hoc videbimus libro tertio in scriptoribus incertae aetatis.

a P. 240. edit. Rob. Steph.
b P. 928. edit. Bas.
c Clearchus Peripateticus.
d De disciplina.
e De vitis.
f Clearchus Solensis, qui unus fuit ex Aristotelis discipulis, libro Vitarum primo ita scribit.
g Amatoriorum.
h De arcanis solutionibus.
i De proverbiis.
k De instruenda acie.
l De instruendis copiis Graecorum.
m P. 65.
n In Aristippo.
o De plantis.
p Libro, qui inscribebatur, Tyrannorum caedes ex vindicta.
q De tyrannis Siciliae.
r In secundo de magistratibus Eresiis.
s In secundo de poetis.
t Ad sophistas.
u Phanias libro de Socraticis.
x Sicut Phanias ait, Posidonii familiaris, in primo de Posidonii dissertationibus.
y Dicitur autem etiam animal quippiam, animalculum multipes: utrimque enim pedes habet multos, instar scolopendrae. Theophrastus epistola ad Phaniam ait, & aliud vocari a Sophocle in mutis Satyris.

u Phanias Eresius, Peripateticus, Aristotelis discipulus, clarescebat.

Discipulis Aristotelis succedat Palaephatus Abydenus, qui amasius ejus fuit; ut Philo scripsit lib. I de Admirabili historia, & Theodorus Iliensis Troicorum lib. II, atque ex his Suidas. Qui auctor quoque est, edidisse Cypriaca, Deliaca, & Arabica. Etiam Abydeni historiam Assyriam citant varii: & ex eo Eusebius lib. IX a praeparat. Euang. fragmentum adfert nobile, quod à Scaligero explicatur in appendice libri de Emend. Temp. Sed cùm ἄλλος vocet Abydenum; alium esse à Palaephato Abydeno, censeo. Praesertim cùm non tantùm Ἀβυδηνὸς vocetur; sed in plerisque libris sit Ἀβιδηνὸς, & Ἀβυδινός; ut hominis possit nomen videri, non gentis. Et profectò ita est; ut lib. III pluribus dicemus.

a P. 243. edit. Rob. Steph.

CAP. X.

Marsyas Pellaeus. Duo alii ejusdem nominis, iidem historici. Hecataeus Abderita. Liber ejus de Judaeis. Aristobulus, Aristobuli filius. Aristobulus Judaeus, Trapezuntius notatus. Clitarchus. Cujusmodi ejus dictio, & fides. Clitus Peripateticus. Anaximenes Lampsacenus rhetor, Ejus videri Rhetorica ad Alexandrum, quae Aristoteli tribuuntur vulgò. Scripta illius historica. Ut pulcherrimo dolo cives suos servârit. Quâ arte ulctus sit Theopompum. Quaedam orationes ejus improbata à Plutarcho; uti & Theopompi, atque Ephori. Onesicritus. Spontaneum Calani vivicomburium. Nearchus. Ptolomaei Lagi historia. Cur prae caeteris fides ei habita sit ab Arriano. Antipatri historia. Archelaus χωρογράφος. Rejecta Mausaci conjectura. Strattis Olynthius. Eumenes Cardianus. Diodotus Erythraeus. Chares Mitylenaeus εἰσαγγελεύς. Aristus Salaminius. Asclepiadis, ac Jasonis item, historia de Alexandri rebus gestis.

PErsequamur nunc caeteros ejusdem aetatis scriptores: uti sunt illi, qui cum Alexandro Magno nutriti fuerunt; aut ejus fuere in bello comites, aut duces. Poterat his accenseri Callisthenes, philosophus, & historicus summus; de quo jam dictum nobis. Sed cùm de sanguine Aristoteli junctus fuerit, & multis partibus amplius debuerit Aristoteli, quàm Alexandro: maluimus ei locum dare inter Aristoteleos, quàm istos, quibus ab Alexandro claritudo aliqua nominis accessit. Ordiemur igitur à Marsya Pellaeo. Hic γραμματοδιδάσκαλος a fuit, Periandri filius, frater verò Antigoni ejus, qui post Alexandrum regnavit. Reliquit librum de educatione Alexandri: de qua non alius meliori fide scribere poterat: quippe qui unà cum Alexandro fuit educatus. Sed praeterea edidit libros XII de rebus Atticis: item libros X rerum Macedonicarum. Opus illud ordiebatur à primo Macedoniae rege Carano: ac terminabat Alexandri in Syriam ingressu. Auctor istorum Suidas. Qui & alterius Marsyae meminit, Critophemi filii, Philippensis. Hunc ἱστορικὸν τὸν νεώτερον b appellat. Eum quoque Macedonica scripsisse, colligo ex Harpocratione. Qui prioris quidem meminit in Μύρκινος, his verbis: Μαρσύας c ὁ πρεσβύτης ἐν ὀγδόῃ Μακεδονικῶν. Alterius verò mentionem facit in Αἰγ. Μαρσύας d, inquit, ὁ νεώτερος ἐν ἕκτῃ Μακεδονικῶν. Itaque non satis apertum est, uter signetur ab eodem in Ἀμφίπολις: aut Athenaeo lib. XIV; ubi Marsyae Macedonica, sed sine nota ἀρχαιολογικῇ, citantur. At eidem Athenaeo lib. II Μαρσύας ὁ νεώτερος scripsisse dicitur, Phaona à Venere occultatum esse ἐν e χλόῃ θριδάκων. Ac temporum ratio ostendit, eundem intelligi à Diodoro Siculo, lib. XX; quo loco describit pugnam navalem inter Demetrium, Antigoni filium, & Ptolomaeum, filium Lagi: mediaeque navium aciei praefuisse ait Themisonem, & Marsyam, historicum rerum Macedonicarum: ἧς f ἡγεῖτο Θεμίσων ὁ Σάμιος, καὶ Μαρσύας ὁ τὰς Μακεδονικὰς πράξεις συγγεγραφώς. Est & tertius Marsyas, Marsi filius, Tiberius historicus; qui libros XII antiquitatum, libros VII rerum fabulosarum, & quaedam de patria sua, Suidâ teste, perscripsit.

a Literarum magister.
b Historicum juniorem.
c Marsyas senior in octavo rerum Macedonicarum.
d Marsyas junior in sexto de rebus Macedonicis.
e In segete virentis oleris.
f Quibus (tunicatis navibus) Themiso Samius & Marsyas, Macedonicarum rerum scriptor, praefuerunt.

Mar-

Marsyæ accedat Hecatæus Abderita: quem cum Alexandro M. nutritum, & cum Ptolomæo Lagi commoratum fuisse,[a] testatur Fl. Josephus lib. 1 contra Apionem: ubi & sæpius ejus testimonio utitur. Hecatæi hujus elogium extat apud Eusebium lib. IX præparationis Evangelicæ: Ἑκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἀνὴρ φιλόσοφος ἅμα, καὶ περὶ τὰς πράξεις ἱκανώτατος, ἰδίαν βίβλον ἀναθεὶς τῇ περὶ Ἰουδαίων ἱστορίᾳ, πλεῖστα περὶ αὐτῶν διέξεισιν. *Hecatæus autem Abderita, vir philosophus, atque idem ad res agendas valde idoneus, singularem librum destinavit historiæ Judaicæ, in quo multa de iis prodit.* Quod si Abderita est, qui de rebus Judaicis scripsit: non dubium est, quin idem signetur à Flavio Josepho lib. 1 Antiquit. cap. VII; ubi sic scribit: Ἑκαταῖος βιβλίον περὶ αὐτοῦ (Ἀβράμου) συνταξάμενος κατέλιπε. *Hecatæus librum de Abrahamo scriptum reliquit.* Non dubito, quin liber is pars fuerit historiæ Judaicæ. Suidas tantùm dicit, fuisse philosophum, & grammaticum criticum; scripsisseque de poësi Homeri, & Hesiodi: sed libri de Judæis nullam facit mentionem; etsi aliter prodiderit Gesnerus. Ex eo libro fragmentum, ab Eusebio, quo dixi loco, adlatum, illustrat Scaliger appendice libri de Emendat. temp. Cæterùm, an genuinum id Hecatæi opus foret, dubitabat Herennius Philo. Impensè adeò illud Judæorum favebat religioni. Quâ de re insignis est locus Origenis lib. 1. contra Celsum: Καὶ Ἑκαταίου δὲ ἱστορικοῦ φέρεται περὶ Ἰουδαίων βιβλίον, ἐν ᾧ προστίθεται μᾶλλον πως ὡς σοφῷ τῷ ἔθνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ Ἑρέννιον Φίλωνα, ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι, πρῶτον μὲν ἀμφιβάλλειν, εἰ τοῦ ἱστορικοῦ ἐστι τὸ σύγγραμμα· δεύτερον δὲ λέγειν, ὅτι, εἴπερ ἐστὶν αὐτοῦ, εἰκὸς αὐτὸν συνηρπάσθαι ἀπὸ (ὑπὸ) τῆς παρὰ Ἰουδαίοις πιθανότητος, καὶ συγκατατεθεῖσθαι αὐτῶν τῷ λόγῳ. *Fertur & Hecatæi historici de Judæis liber; in quo adeò probat hujus gentis sapientiam, ut Herennius Philo in commentariis suis de Judæis primùm dubitet, an hujus historici id scriptum sit: deinde addat, si quidem ejus est, videri eum corruptum Judæorum persuasionibus, probasseque illorum placita.* Herennii Philonis judicium sequitur Jo. Scaliger epist. CXV, ad Casaubonum. Vult enim, illud opus esse ab Hellenistis antiquis confictum, atque id manifestè colligi ex Origene. Non dubium verò, quin superiora Origenis verba in animo habuerit. Nec tamen manifestè satis hoc inde colligitur, quòd dicatur, Herennium Philonem de opere eo dubitâsse; ut qui solùm scribat, vel non esse Hecatæi opus, vel Judæorum placita probâsse. Fortasse igitur Hecatæus, à Judæis persuasus, defecerit à religione Græcorum: si non in universum, saltem hactenus, ut videri posset constitutus in confinio tenebrarum, ac lucis. Edidit quoque historiam Ægyptiacam. Nam Abderitæ, non Milesii[b], fuisse hoc opus, cognoscimus ex illis Diodori Siculi verbis lib. 1: Οὐ μόνον δ' οἱ κατ' Αἴγυπτον ἱερεῖς ἐκ τῶν ἀναγραφῶν ἱστοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν παραβαλόντων μὲν εἰς τὰς Θήβας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, συνταξαμένων δὲ τὰς Αἰγυπτιακὰς ἱστορίας, (ὧν ἐστι καὶ Ἑκαταῖος) συμφωνοῦσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις. *Nec verò à sacerdotibus Ægyptiis duntaxat hæc è libris sacris referuntur: sed etiam Græcorum multi, qui Ptolomæi Lagi ætate historias Ægyptiacas composuerunt, (è quibus etiam Hecatæus est) consentiunt iis, quæ à nobis dicta sunt.* Sed fuere, qui Hecatæo Milesio hoc opus tribuerent. Eum enim signare videtur Arrianus lib. V exped. Alex. ubi de auctore dubius ita loquitur: Ἡρόδοτος[c] τε καὶ Ἑκαταῖος οἱ λογοποιοί, ἢ εἰ δή του ἄλλου ἢ Ἑκαταίου ἐστὶ τὰ ἀμφὶ τῇ γῇ τῇ Αἰγυπτίᾳ ποιήματα. Opus quoque Hecatæi Abderitæ de gentibus Hyperboreis historicum fuit; sed fabulas multas habuit admistas. Ælianus lib. XI de Nat. Animal. cap. 1: Ἀνθρώπων δὲ Ὑπερβορέων γένος, καὶ τιμὰς Ἀπόλλωνος ἐκεῖθι, ᾄδουσι μὲν καὶ ποιηταί, ὑμνοῦσι δὲ καὶ συγγραφεῖς, ἐν δὲ τοῖς καὶ Ἑκαταῖος, οὐ Μιλήσιος, ἀλλ' ὁ Ἀβδηρίτης.[d] Signat hoc volumen etiam Stephanus in Ἐλίξοια, atque iterum in Καραμβῦκαι. Utrobique docet; Carambycas, sive Cerambycas; esse gentem Hyperboream: & ejus rei auctorem laudat Ἑκαταῖον Ἀβδηρίτην. Atque ex his satis liquet, non Milesium, sed Abderitam intelligi debere apud scholiastem Apollonii, quando in librum II sic scribit: Ἑκαταῖος[a] ἄχρι τοῦ αὐτοῦ χρόνου εἶναί φησι τὸ τῶν Ὑπερβορέων ἔθνος. Ἔστι δὲ αὐτῷ βιβλία ἐπιγραφόμενα περὶ τῶν Ὑπερβορέων. Gesnerus in bibliotheca sua Abderitæ huic etiam tribuit Αἰολικά, quorum Stephanus meminit in Ἀμαζόνειον, & Μελιτηκέλπος. Sed cùm non addat Stephanus patriam; alius quoque intelligi possit. Meminit Hecatæi Abderitæ etiam Plutarchus libro de Iside, ac Osiride, & Laërtius in Pyrrhone: ac fortè Abderita hic, non Hecatæus Milesius, signatur quoque à Laërtio in proœmio, ubi advocat Hecatæum in primo de philosophia Ægyptia. Non eundem esse, qui de Ægyptia terra, quique de philosophia Ægyptia scripsit, satis verisimile est. Apud Clementem in V Στρωματ. legas, Hecatæum in sua historia agere de Abrahamo, & Ægyptiis. Cæterùm corrigi debet Hecatæi nomen apud Rufinum, Josephi interpretem, lib. 1 Antiquit. cap. VIII; ubi *Echatans* vocatur: quemadmodum & ibidem *Estius* dicitur, qui est Hestiæus, sive Histiæus. At longè corruptiora etiam nomina ista scriptorum sunt apud Freculphum Lexoviensem; qui duos Chronicorum libros ante annos penè octingentos edidit. In eorum primo cap. XXVI hæc legas: *Manethon, qui descriptionem fecit Ægyptiorum, & Berosus, qui Chaldaica desloravit, & Mochus, & Aetius, adhuc & Hieronymus Ægyptius, qui Phænicam disposuit, concordant cum eis dictis. Hesiodus quoque, & Agatheus, & Hellanicus, & Acusivavus.* Non operosum est hæc emendare ei, qui sciat exscripsisse ea ex Rufino, Josephi interprete. Primùm qui Josepho Μανέθως[b], is apud Rufinum vitiosè *Manathon*, apud Freculphum *Manethon*. Qui Josepho Ἑστιαῖος[c], is Rufino corruptè *Estius*, Freculpho corruptiùs *Aetius*. Hieronymus Ægyptius dicitur Josepho scripsisse Φοινικικά[d]. Apud Rufinum in editis legas, eum *Phœniciam*, apud Freculphum, (uti & Rufino meo MSo) *Phœnicam* disposuisse. Apud Josephum est Ἑκαταῖος. Apud Rufinum perperam est *Echatam*, vel, ut in MSo est, *Egathans*: apud Freculphum ineptiùs etiam est *Agatheus*. Apud Josephum est Ἀκουσίλαος[e], apud Rufinum *Accusilaus* in editis, in MSo *Acusilaus*, apud Freculphum *Acusitavus*. Sed quid fiet loco isti, ubi apud Flavium Josephum est, Ἡσίοδος, apud Rufinum *Isidorus*, ut & in MSo meo? Nimium quantum hic literarum ductus discrepant. An utrobique vox corrupta ex Ἡλιόδωρος? Sanè hoc & in Ἡσίοδος, & in *Isidorus*, (sic enim apud Rufinum in editis exaratum est) facilè potuit immutari. Et complures Heliodori fuere, qui historiam scripserint. An durius sit statuere, utrumque locum esse corruptum: eoque satius est, si ex Græco Rufinum corrigamus, pro *Isidoro* (ut quoque in MSo reperio) reponentes *Hesiodus*? Sanè nisi & olim in Rufini codicibus *Hesiodus* fuisset, non hoc nomen, uti apud Josephum, sic hodieque apud Freculphum legeretur; qui non Josephum, sed interpretem, exscripsit: quippe qui hujus verba toto illoc capite reservet. An potiùs apud Josephum scribendum est Ἰσίδωρος? Nec enim Hesiodo locus inter historicos erat. Postremum hoc non displicet. Nam loquitur Josephus de iis, qui veterum meminerint mille annos viventium. Hoc verisimile est fecisse Isidorum Characenum. Nam si ex professo de longævis non scripsit, saltem occasio ei digrediendi de his fuit, quia longævorum exempla in historia sua retulit. Hoc ita esse, cognoscimus ex Luciani Macrobiis: ubi ex Isidori Characeni historia duo adfert exempla regum longævorum: Artaxerxis Persæ, quem XCIII fuisse annorum ait, cùm à fratre Gosethra obtruncaretur: item Goæsi, qui, cùm Mano apud Arabas regnaret, annorum fuit CXV, ac tandem morbo periit.

Præterea Aristobulus, Aristobuli filius, inter comites Alexandri fuit. Hic quoque post mortem Alexandri suam de rebus ab eo gestis historiam perscripsit: quemadmodum tradit Arrianus initio historiæ de expeditione Alexandri. Ubi duos illos, Aristobulum hunc, & Ptolomæum Lagi filium, imprimis sequi se velle profitetur. Sæpius Ari-

[a] P 239 edit. Rob. Steph.

[b] Qui seculo, & ampliùs ante Abderitam claruit: nempe Darii Hystaspidæ temporibus; ut dictum libri hujusce c. 1.

[c] Herodotus & Hecatæus historiarum scriptores, nisi alterius, quam Hecatæi, sint illa de regione Ægypti scripta.

[d] Hyperboreorum gentem, & Apollinis apud eam honores, carmine quidem prædicant poetæ, sed historici etiam celebrant. Inter quos his Hecatæus, non Milesius ille, sed Abderita.

[a] Hecatæus verò ait, ad suam usque ætatem durare Hyperboreorum genus. Scripsit verò is de Hyperboreis libros.

[b] Manethon.

[c] Hestiæus.

[d] Phœnicica.

[e] Acusilaus.

Aristobuli hujus meminit Plutarchus in Alexandro. Multaque ex eo de rebus Indicis adfert Strabo lib. xv. Non dubium verò, quin idem sit, quem Cassandreum cognominat Plutarchus in Demosthene. Item Lucianus in Macrobiis; ubi illustris est hoc de scriptore locus. Verba ejus sunt: Ἀριστόβουλος ὁ Κασσανδρεὺς ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη λέγεται βεβιωκέναι. τὴν ἱστορίαν δὲ, τέταρτον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος γεγονὼς, ἤρξατο συγγράφειν· ὡς αὐτὸς ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας λέγει. *Aristobulus Cassandreus ultra nonaginta annos vixisse fertur: qui historiam suam, quartum & octogesimum annum agens, orsus est conscribere; quemadmodum ipse in operis sui principio ait.* Etiam Athenæo lib. II citatur Aristobulus ὁ Κασσανδρεὺς, ac scripsisse dicitur, ut Mileti fons sit, quem incolæ vocent *Achilleum:* ejus aquam profluentem esse dulcissimam: at quæ fundo propior, salsam esse: in hoc fonte sese lustrâsse heroem, cùm interemisset Strambelum, Lelegum regem. Etiam Κασσανδρεὺς vocatur lib. VI: sed ἁπλῶς *Aristobulus*, semel iterumque, in XII. Plutarchus libro de Fluminibus citat primum Aristobuli librum de Lapidibus. Siquis eundem putet, non video, ut refelli possit. Fortasse & idem est Aristobulus, cujus libros de rebus Italicis citat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XXXII. At alius est Aristobulus Judæus, philosophus Peripateticus; ut eum vocat Clemens Alexandr. lib. I Στρωμ. & Eusebius lib. IX præparat. Euangel. Eundem signat B. Hieronymus in illustr. script. cap. XXXVIII, quod est de Clemente Alexandrino. Scripsit is explanationem in Mosen, eamque Ptolomæo Philometori dicavit; qui regnare cœpit Olympiade CL, anno uno ante Perseum Macedoniæ regem. Eusebii eo, quo dixi loco, verba sunt: Ἀριστόβουλος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα. Quæ Trapezuntius vertit, *Aristobulus in primo apud Philometora;* cùm deberet, *in primo eorum, quos ad Philometora scripsit.* Vide & Eusebium lib. VII Historiæ Ecclesiasticæ cap. XXVI: quæque de hoc Aristobulo adversus Anatolium, & Clementem, observat Josephus Scaliger ad Chron. Euseb. annum MDCCCXL.

Lego quoque, Clitarchum fuisse Alexandri expeditionum comitem, & historiam condidisse de rebus a rege suo gestis. Meminit ejus Curtius lib. IX semel, iterumque: Græcorum verò longè plurimi: in quibus, Plutarchus in Alexandro, & Themistocle: item Athenæus, cum alibi, tum lib. XII; ubi eum citat ἐν τετάρτῃ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον. Adhæc Ælianus lib. VII hist. animal. cap. II. Et his antiquior Strabo lib. V: ubi de Indico tale quiddam ex eo refert. Et ante omnes Diodorus Siculus lib. II; qui cum Alexandro M. in Asiam trajecisse, non obscurè indicat. E Latinis non ignotus est vel Ciceroni in Bruto, vel Gellio lib. IV cap. XI. Plinius quoque lib. VI cap. XIII ab eo proditum ait, mare Caspium, sive Hircanum, non minus esse, quàm pontum Euxinum. Etiam ex Plinio colligunt, scripsisse librum ad Nicodorum Archontem. Sed, qui sedulò consideret ejus verba, cognoscet, non hoc dicere, Clitarchum Nicodoro, sed Theophrastum illi, scripsisse. Verba enim Plinii sunt ista lib. III cap. V: *Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius scripsit, (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, urbem duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus, ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam) hic jam, plusquam & famâ, Circeiorum insulæ mensuram posuit stadia octoginta, in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratu; qui fuit Urbis nostræ quadringentesimo sexagesimo anno.* Præterea (quod jam ad ipsum pertinet Plinium) metuo, ne memoria illum fugerit; quandò anno Urbis CCCCLX, Athenis ait magistratum, sive ἄρχοντα, fuisse Nicodorum. Nam is ἄρχων erat anno quarto Olympiadis CXVII: ut ex Dionysii Halicarnassensis Dinarcho, atque aliis, constat. Qui annus est ab Alexandri excessu quinctusdecimus. Atqui annus Romæ conditæ CCCCLX incidit in Olympiadem CXXI: cujus anno secundo ἄρχων erat Nicostratus. Num igitur putabimus, à Plinio Nicodorum, & Nicostratum, confundi? an verisimilius est, pauxillum esse peccatum in annis Urbis? ut si dicamus; ad an. CCCCLX, tres quatuorve annos adjici oportere? præsertim, quando notum est, Romanos in annis Urbis computandis uno, alteroque anno, imò aliquos etiam triennio, atque adeo quadriennio, variâsse. Ad Clitarchum redeo. Ciceronis de hoc scriptore judicium ejusmodi est, in primo de Legibus: *Sisenna omnes adhuc nostros scriptores facilè superavit: is tamen in historia puerile quiddam consectatur; ut unum Clitarchum, neque quemquam præterea, de Græcis legisse videatur; eum tamen velle duntaxat imitari; quem si assequi posset, aliquantum ab optimo tamen abesset.* Quinctilianus de eodem lib. X. cap. I: *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.* Græci Critici incidisse observant in stylum, qui ἄχαρις, sive invenustus, vocatur. Uti Demetrius lib. περὶ ἑρμηνείας; ubi eum ridet, quòd cùm de apis genere sermo esset, locutus sit tanquam de bove fero, vel apro Erymanthio. Verba Clitarchi erant: Κατανέμεται *a* μὲν τὴν ὀρεινὴν, εἰσίπταται δὲ εἰς τὰς κοίλας δρῦς. Propterea Longino, libello περὶ ὕψους, dicitur φλοιώδης ἀνὴρ, καὶ φυσῶν: hoc est, corticeus, sive, ut Horatius *b* loquitur, *cortice levior*, planeque ventosus, ac turgidus. Tzetzes Chil. V, 21 Hist. *c* recitat verba Clitarchi hoc pacto: Νέμεται μὲν τὴν ὀρεινὴν, ἵπταται δρῦς τὰς κοίλας. Ac meminit quoque ejus rei Chil. X, 2. Hist. CCCLXXXVI. Interpres ejus Paullus Lacicus utrobique putat ista dici de teredine: sed fallitur. Nam τενθρηδὼν, de qua loquitur Clitarchus, est ζῶον *c* μελίσσῃ ἐοικός: imò est ζῶον μελισσοποιὸν *d*, ut Nicandri scholiastes censet in Alexipharmaca; quod aliqui, ut idem ait, βομβύκια appellant. Sed de isto in Oratoriis etiam diximus lib. VI, cap. VII, sect. X.

a Depascitur montana loca, atque involat in cavas quercus.
b Od 9. lib. 3.
c Animal api simile.
d Animal mel faciens.

Itidem, qui res gestas Alexandri scripsere, Clitum inter ejus comites referunt: uti & facit Valerius Maximus. Κλεῖτος ὁ Ἀριστοτελικὸς dicitur Athenæo lib. XII; ubi ejus libri de Mileto meminit, atque ex eo quædam refert de luxu Polycratis Samii. Apud eundem Athenæum legas lib. XIV: Κλῦτος *e* ὁ Μιλήσιος Ἀριστοτέλους μαθητὴς, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Μιλήτου. Ubi Κλεῖτος legendum; ut est libro XII.

e Clitus Milesius, Aristotelis discipulus, in primo de Mileto.

Alexandrum quoque comitabatur Anaximenes Lampsacenus senior, Aristoclis filius, Diogenis Cynici *f* discipulus. Cui, ut a juniori distinguatur, rhetoris cognomentum ferè addi solet. Eum quoque signat Dionysius Halicarn. epist. ad Ammæum; ubi cum Isocrate, & Alcidamante, reponitur inter παραγγελμάτων *g* τεχνικῶν συγγραφεῖς, καὶ ἀγωνιστικῶν λόγων ῥητορικῶν. Item Fabius lib. III cap. V: *Anaximenes judicialem, & concionalem, generales partes esse voluit.* Non displicet verò conjectura Petri Victorii *h*; qui hujus Anaximenis esse existimat libros Rhetoricorum ad Alexandrum, Aristoteli vulgò tributos. Quibus argumentis impulsi ita judicemus, nihil attinet hoc loco referre. Qui volet, Victorium ipsum adeat, præfatione in genuina Aristotelis Rhetorica. Atque idem sensit Franciscus Robortelius. Item Petrus Nunnesius notis *i* in Phrynichum. Rhetor hic etiam scripsit de rebus gestis Alexandri: ut ex Diogene Laërtio constat; ubi disertim dicitur, juniorem Anaximenem fuisse natum ex sorore Anaximenis Lampsaceni τοῦ ῥήτορος *k*, τοῦ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις γεγραφότος. Ut omnino, aut perperam hunc locum verterit interpres; aut alios sit codices secutus. Anaximenem ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον citat Harpocration in Ἀλκίμαχος. Quodsi senioris Anaximenis sunt res gestæ Alexandri: ejusdem quoque erunt res gestæ Philippi, & de antiquitatibus Græciæ liber. Nam eidem Anaximeni tribuit hæc Pausanias Eliac. lib. II: ubi sic scribit: Ἐνταῦθα *l* καὶ Ἀναξιμένης οἶδα εἰκόνα ἀνακειμένην, ὃς τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα, καὶ ὅσα Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος, εἰργάσατο, συνέγραψεν ὁμοίως ἅπαντα. Philippicorum Anaximenis Eustrathius meminit in Aristotelis lib. III cap. VIII; & Harpocration in Ἀλόννησος; ubi eum citat ἐν τετάρτῳ Φιλιππικῶν, item in Καβύλη, ubi octavum ejus operis laudat, & in

f Suid.
g Eos, qui de artis præceptis scripserunt, & causas egerunt.
h Cùm alibi, tum lib. 14. Var Lect. cap. 11.
i Pag. 56.
k Oratoris ejus, qui Alexandri gesta conscripsit.
l Ibidem & Anaximenis statuam memini me reperire; qui res priscas Græcorum quasque Philippus Amyntæ filius, & postea Alexander, gesserint, omnes simul conscripsit.

Ma-

Μάντειαν. Sed quæ Pausanias vocat τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα, hæc ipse inscripserat πρώτας ἱστορίας, ut optimè doctissimus Meursius colligebat ex istis verbis Athenæi lib. VI, Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνὸς ἐν ταῖς Πρώταις ἐπιγραφομέναις ἱστορίαις. Nam quid aliud sint Historiæ primæ, quam antiquissimæ, sive de vetustissimis rebus Græcorum? Sed & singulo numero Πρώτην τῶν Ἑλληνικῶν dixere: quo non primus rerum Græcanicarum liber intelligi debet; sed πρώτη ἱστορία a. Ita vocat Harpocration in Ἀμφιδώνες. Item Diodorus Siculus lib. XV. ubi & operis ejus argumentum adfert his verbis: Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνὸς τὴν πρώτην τῶν Ἑλληνικῶν ἀνέγραψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ θεογονίας, καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου γένους τῶν ἀνθρώπων· κατέστρεψε δ' εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, καὶ τὴν Ἐπαμινώνδου τελευτήν. περιέλαβε δὲ πάσας σχεδὸν τάς τε τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πράξεις ἐν βίβλοις δώδεκα. *Anaximenes Lampsacenus primam* (non *primum*, ut vertit interpres) *rerum Græcarum historiam descripsit: eamque à Deorum ortu, & generis humani primordiis, exorsus, ad prælium apud Mantineam commissum, & Epaminondæ mortem, deducit, universas prope Græcorum, & Barbarorum res, duodecim voluminibus complexus.* Satis constat, prælium illud ad Mantineam, in quo Epaminondas occubuit, incidere in annum secundum Olympiadis CIV. Inde verò anni sunt XXXIII usque ad pugnam, quæ ad Arbelam commissa cum Dario fuit. Quo tempore imprimis florebat Anaximenes. Nam habere eum secum solet Alexander in bellis, penè haut secus ac Cyneam Pyrrhus, Epirotarum rex. Et memorabilis est historia, quæ ad tempora hæc pertinet. Junxerant Lampsaceni se Dario: ac propterea iis atrocia quæque Alexander fuerat comminatus. Eo territi Lampsaceni Anaximenem, civem suum, ad Alexandrum miserunt deprecatum. Rex, ut cognovit, cur Anaximenes advenisset, verbis conceptis juravit, nihil eorum, quæ orator ille postulaturus esset, exoraturum. Tum Anaximenes dolo pulcherrimo regem circumvênit. Poposcit à rege, ut Lampsacenos cives, eorumque uxores, & liberos, sub corona venderet, templa incenderet, urbem solo æquaret. Ita Alexander, cùm jurejurando se constringi videret, Lampsacenis pepercit etiam invitus. Auctor Pausanias, & ex eo Suidas. Ex quorum utroque etiam cognoscimus, Anaximenem magnas gessisse inimicitias cum Theopompo historico, atque invidiosè admodum sese de eo vindicasse. Scripsit enim librum ad Athenienses, item συγγραφὴν λοίδορον b ad Lacedæmonios, & Thebanos. In his Theopompi dictionem egregiè expresserat, etiam nomen ejus inscripserat, ut ejus esse ab omnibus crederentur. Quo pessimo artificio magnum in odium adduxit Theopompum per universam penè Græciam. Cùm verò exquisitam illam Theopompi dictionem potuerit exprimere, quando vellet: satis liquet, quantum valuerit dicendo. Interim, uti in Theopompo, ac Ephoro quoque; ita etiam in historico hoc, damnantur orationes prolixæ, ubi illæ locum non habent. Qua de re sic egregiè Plutarchus, libro eo, quem πολιτικὰ παραγγέλματα c inscripsit: Καθόλου δὲ ὁ μὲν ὄγκος, καὶ τὸ μέγεθος τῷ πολιτικῷ μᾶλλον ἁρμόττει. παραδείγματα δὲ οἵ τε Φιλιππικοί, καὶ τῶν Θουκυδίδου δημηγοριῶν ἡ Σθενελαΐδα τοῦ Ἐφόρου, καὶ Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως ἐν Πλαταιαῖς, καὶ Περικλέους ἡ μετὰ τὸν λοιμόν. Ἐπὶ δὲ τῶν Ἐφόρου, καὶ Θεοπόμπου, καὶ Ἀναξιμένους ῥητορειῶν, καὶ περιόδων, ἃς περαίνουσιν ἐξοπλίσαντες τὰ στρατεύματα καὶ παρατάξαντες, ἔστιν εἰπεῖν:

Οὐδεὶς σιδήρου ταῦτα μωραίνει πέλας.

Hoc est, *Et, ut semel dixerim, gravitas & amplitudo orationis iis, qui resp. præsunt, maximè convenit. Huic rei exemplo sint orationes Philippicæ, atque ex Thucydidis concionibus illa, quam Sthenelaidas Ephorus quamque Archidamus rex Platæeis habuit, quamve Pericles post pestilentiæ cladem habuit ad populum. At verò de Ephori, Theopompi, Anaximenis orationibus, quibus copias armant, & instructas in aciem ducunt, hoc dicere possis:*

Præsente ferro nemo tantùm desipit.

a *Prima historia.*

b *Maledicum opus.*

c *Civilia præcepta.*

Alexandri etiam in comitatu fuit Onesicritus: qui ab rege eo ad Indiæ sophistas (quorum alii Brachmanes, alii Germanes, dicuntur) missus fuit: atque ex iis etiam collocutus est cum Calano, nobili philosopho; qui postea in Persiam usque Alexandrum est secutus, ac spectantibus Macedonibus, & Persis, spontaneo ultimum diem vivicomburio clausit. Auctor Strabo lib. XV; quo persequitur res Indicas. Meminere Onesicriti præter Strabonem, qui multa imprimis ex eo refert, etiam Plutarchus in Alexandro, (ubi & legas, fuisse philosophum ex Diogenis Cynici contubernio) & Agellius lib. IX. cap. IV. Curtii de eo verba mox adferam. Adhæc ita Lucianus de Longævis; Ὀνησίκριτος a, ὁ τὰ περὶ Ἀλέξανδρον συγγράψας. Item Ælianus lib. XVI de animalibus cap. XXXIX. ubi vocatur Ὀνησίκριτος ὁ Ἀστυπαλαιεύς. Nempe ab Ægei maris insula Astupalæa, cujus meminere Strabo, Ptolomæus, alii. Mentionem quoque Onesicrati idem Ælianus facit lib. XVII ejusdem operis cap. VI. Item Joannes Tzetzes Chil. III. Histor. CXIII. Et, qui antiquâ magis fide est, Arrianus lib. VI de Expeditione Alexand: ubi hæc legas: Τῆς b δὲ αὐτοῦ νεὼς κυβερνήτης Ὀνησίκριτος, ὃς ἐν τῇ ξυγγραφῇ, ἥντινα ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου ξυνέγραψε, καὶ τοῦτο ἐψεύσατο, ναύαρχον ἑαυτὸν εἶναι γράψας, κυβερνήτην ὄντα. Sed non in eo solo Onesicratus fefellit. Nam in multis fides ejus suspecta erat: minùs tamen, quàm Daimachi Platæensis, ut dicam cap. XII. Neque vulgaris navis gubernator fuit; sed regiæ. quod ipse Arrianus agnoscit lib. VII; ubi vocatur κυβερνήτης c τῆς νεὼς τῆς βασιλικῆς. De stylo ejus ita censet Suidas, Xenophontem sibi imitandum proposuisse; sed elegantiam ejus assequi minimè potuisse.

Nearchus quoque, Suida teste, cum Alexandro militavit, deque eo historiam scripsit. Ex ea multa quoque adducit Strabo eodem libro XV. Meminit & idem Suidas in Ἀλέξανδρος. Planè verò hunc esse Nearchum illum censeo, cui, post Alexandri obitum, Lyciæ & Pamphyliæ præfectura obtigit; ut scribit Justinus lib. XIII. Nec de eo dubitare nos patiuntur Arrianus in libris de expeditione Alexandri. Nam lib. V. legas, Ὁ ἐκπεριπλεύσας d τὴν μεγάλην θάλασσαν τὴν κατ' Ἰνδοὺς Νέαρχος. Libro etiam VII narrat, ut Alexander Nearchum hunc, postquam Susa pervenerat, coronârit, quòd classem ex Indorum regione in Oceanum duxisset. Sed imprimis vide, quæ ex Nearcho hoc variis in locis refert idem Arrianus libro rerum Indicarum: item quæ de eo narrat Strabo lib. II, XI, & XVI; & Plutarchus in Alexandro. Meminit quoque Curtius lib. IX: *Nearcho, atque Onesicrato, nauticæ rei peritis, imperavit* (Alexander,) *ut validissimas navium deducerent in Oceanum; progressique, quoad tutò possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate, subire eos posse, cum reverti ad se vellent.* Vide & Philostratum lib. I de vita Apollonii cap. VIII.

Summa verò dignitas non patitur, ut prætereamus Ptolemæum Lagi, primum ejus nominis Ægypti regem, qui & ipse Alexandri magni, sub quo militârat, res gestas perscripsit. Curtius lib. IX: *Ptolemæum, qui postea regnavit, huic* (Alexandri in Oxydracarum oppido) *pugnæ adfuisse, auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriæ suæ refragatus, abfuisse se, missum in expeditionem, memoriæ tradidit.* Arrianus præfatione histor. de Expedit. Alexandri: Πτολεμαῖος e ὁ Λάγου, καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου, ὅσα μὲν ταὐτὰ ἄμφω περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου ξυνέγραψαν, ταῦτα ἐγὼ ὡς πάντη ἀληθῆ ἀναγράφω. Cur verò non temere Ptolomæo fides debeat derogari, caussam hanc adfert satis gravem, quòd non solùm sub Alexandro militârit; sed etiam rex fuerit, cùm ista scriberet: in quo turpius mendacium foret, quàm alio quoquam. Ptolomæi historiam laudat quoque Plinius in historia naturali lib. XII, & XIII. Meminit & Plutarchus, in vita Alexandri; ubi inter eos, qui illud de Amazonis ad Alexandrum accessu commentum esse asserunt, præter Aristobuli, Duridis, & aliorum, etiam mentio fit hujus Ptolomæi.

a *Onesicratus, qui res Alexandri conscripsit.*

b *Navis* (*Alexandri*) *gubernator fuit Onesicratus; qui in historia sua de Alexandro hæc quoque mentitus est, fuisse se classis præfectum, qui tantum fuerit gubernator navis.*

c *Regiæ navis gubernator.*

d *Nearchus, qui Oceanum Indicum pernavigavit.*

e *Ptolemæus Lagi filius, & Aristobulus Aristobuli filius, quæ ambo quidem de Alexandro commemorant, hæc ego, tanquam verissima, conscribam.*

Nec ex ducibus Alexandri solus ille Lagi filius; sed etiam Antipater, historiam scripsit; ut ex Suida discimus. Iolai, sive Iuli filius fuit, discipulus Aristotelis; ut idem auctor est: unde & superiori capite inter Aristotelis discipulos potuerat reponi. Sed malui hoc loco referre; quia, si vitæ genus spectes, propiùs multo ad Alexandrum, quàm Aristotelem, accessit. Nam &, vivo Alexandro, inter duces ejus fuit, & post illius obitum; non quidem Macedoniæ factus rex; sed tamen, cùm penes Aridæum, fratrem Alexandri, solum imperii titulus foret, ipse omnem imperii curam sustinuit: moriens quoque ita tutorem Aridæi fecit Polysperchonta, ut tamen potentiâ proximus ab eo esset filius suus Cassander: qui, cùm Polysperchontis ignaviam exosa esset Græcia, facilè imperium occupavit, ac Olympiadem, Alexandri matrem, cùm consiliis suis obstaret, interemit. Tradidit Antipater, Suida teste, res à Perdicca in Illyriis gestas. Epistolarum etiam libros duos reliquit.

Suspicor autem, sed tantùm suspicor, etiam in comitatu Alexandri fuisse Archelaum τὸν a χωρογράφον τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου πεπεζευμένης γῆς: ut Laertius eum vocat. Censeo, eundem esse, cujus Euboica citat Harpocration. Uti & illum, cujus librum de fluviis celebrat Stobæus sermone de moribus. Nam cùm utrumque argumentum sit χωρογραφικὸν, unius esse scriptoris est verisimile: ut caussa non sit, cur apud Harpocrationem pro *Archelao* legamus *Archemachus*; quod doctissimus Mausacus malebat.

a *Qui omnem ab Alexandro peragratam terram descripsit.*

Stratus quoque Olynthius, nisi conjectura fallit, & tum vixit, & inter Alexandri comites fuit. Scripsit de diurnis Alexandri actis libros v, de fluviis, fontibus, & lacubus, item de obitu Alexandri. Auctor Suidas.

Dispiciendum, an non & temporibus iisdem floruerint Eumenes Cardianus, & Diodorus Erythræus; quos similiter Alexandri ephemeridas fecisse, Athenæus dicit lib. x. Ephemeridum Cardiani mentio etiam fit ab Æliano lib. III. cap. XXIII. Item Dorotheus; cujus textum de rebus Alexandri advocat initio lib. VII idem Athenæus. Nec alius ab eo videtur, qui Ascalonita ab eo vocatur lib. XIV. Item Chares Mitylenæus; qui & ipse de rebus ab Alexandro gestis opus condidit. Citatur ab Athenæo lib. I, III, V, X, XI, XII, & XIII. Item Plutarcho in vita Alexandri. Ubi εἰσαγγελεὺς vocatur. Item Gellio lib. V. cap. II.

Scripsit quoque res gestas Alexandri Aristus. Uti & Asclepiades. Arrianus lib. VII de expedit. Alexand. b Ἄριστος δὲ, καὶ Ἀσκληπιάδης, τῶν τὰ Ἀλεξάνδρου ἀναγραψάντων, καὶ Ῥωμαίους λέγουσιν ὅτι ἐπρέσβευσαν. Aristus iste Salaminius fuit; ut præter Athenæum testatur Clemens Alexandr. ἐν Προτρεπτ. c Τί με δεῖ καταλέγειν Ἀλέξανδρον; γραμματικὸς οὗτος τὴν θεοποιίαν γεγονώς, ὃς ἐζήλου d Ἄριστος ὁ Σαλαμίνιος, αὐτὸν κατεσχηματίζεν εἰς ἥλιον. Itemque istis antiquior Aristus iste Salaminius fuit; ut indicat Strabo lib. XIV in descriptione Cypri: Μετὰ δὲ ταῦτας ἡ Σαλαμὶς, ὅθεν ἦν Ἄριστος ὁ συγγραφεύς. De ætate verò nihil prodit. Et nimis sit imbecille, ex eo, quòd Alexandri res gestas vel ille, vel alius, perscripsit, de tempore certi quid statuere velle, cùm, tanto pòst, Curtium, & Arrianum, idem tractâsse argumentum videamus. Saltem Asclepiades multo recentior est, si est Myrleanus ille, de quo postea dicemus. Imò & Aristus; si sit ille Ciceronis æqualis, ac Bruti magister. de quo sic scribit Cicero in Bruto: *Nam quid ts exercuis Pammenes*, (Brutum alloquitur) *vir longè eloquentissimus Græciæ? quid illa vetus Academia, atque ejus hæres Aristus, hospes & familiaris meus?* Unde, philosophum veteris Academiæ fuisse, discimus. Sed hoc, quo minus historiam condere potuerit, nihil impedit.

b *Aristus autem, & Asclepiades, ex iis, qui de Alexandri rebus gestis scripserunt, dicunt, Romanos etiam legatos misisse.*

c *Quid vero opus, me dicere Alexandrum? hic cum grammaticus foret, ut Aristus Salaminius refert, sese transformabat in solem.*

d *Est post has Salamis, patria Aristi historici.*

Ex his verò liquet, cur neque de Jasone certi quicquam statuere ausimus, cujus tertium librum e περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἱεροφαντίας Ἀλεξανδρείᾳ citat Athenæus lib. XIV. Etiam vitam Græciæ scripsit; cujus Stephanus meminit f his verbis: Ἰάσων g ὁ τὸν Ἑλλάδος βίον γράψας ἐν τέτταρσι βιβλίοις. De Menæchmo Sicyonio, qui & ipse res gestas Alexandri scripsit, paullo pòst agemus.

e *De consecratione Alexandri in Alexandria.*

f *In Ἀλεξάνδρεια.*

g *Jason, qui vitam Græciæ scripsit libris quatuor.*

CAP. XI.

Hieronymus Phœnix, vel potiùs Ægyptius. Tertulliani error. Hieronymus Cardianus. Lapsus Æmylii Porti. Ἐπίγονοι τῶν ἐπὶ Θήβαις. Ἐπίγονοι Ἀλεξάνδρου, *qui & διάδοχοι. Menæchmus Sicyonius. Anaximenes Lampsacenus junior. Ejus scripta. Stratonis, & Nicoclis, de mollitia certamen. Nicoclis misera mors. Demochares à Timæo accusatus, à Polybio defensus. Ejus in historia stylus cujusmodi. Callias Syracusanus. Sublesta ejus in historia fides. Callias Atheniensis. Callias Mitylenæus. Megasthenes. Ejus ad Indos iter. Fœdus impostoris Annii error, qui nec verum historici hujus nomen cognitum habuit. Idomeneus. Euhemeri ætas, peregrinatio, patria, historia ex inscriptionibus contexta, & ab Ennio versa, item ἄθεοτης. Zenodoti tres.*

Vidimus de iis, qui vel Aristotelem in schola docentem audierunt, vel Alexandrum in Asia sunt secuti, vel etiam utrumque horum præstiterunt. Dicemus nunc de aliis historiæ scriptoribus, de quibus fortasse nec hoc, nec illud, verè asseri possit; sed quos tamen constet eadem vixisse ætate. Qualis fuit Hieronymus is, qui Syriæ terræ præfectus fuit; sive ab rege Antiocho; ut Græca habent Flavii Josephi verba; sive à rege Antigono; ut est apud Rufinum, & Gelenium, Josephi interpretes. Si prius placet, signabitur Antiochus Σωτὴρ, secundus Syro-Macedonum Rex. Sed omnino historiæ magis est consentaneum, Hieronymum fuisse Syriæ præfectum ab Antigono Asiæ rege; nempe quando is, Eumene devicto, in Babyloniam venit, ac, post Seleuci Nicatoris ad Ptolomæum Philadelphum fugam, Demetrium filium in Syria reliquit. Quod Olympiade accidit CXVI. Hanc posteriorem sententiam firmat Lucianus libro de Longævis: ubi Hieronymus ille, nisi Cardianus potiùs intelligitur, de quo mox dicam, cum Antigono dicitur militâsse. Verba ejus sunt: Ἀντίγονος δὲ ὁ Φιλίππου ὁ μονόφθαλμος, βασιλεύων Μακεδόνων, περὶ Φρυγίαν μαχόμενος Σελεύκῳ, καὶ Λυσιμάχῳ, τραύμασι πολλοῖς περιπεσὼν, ἐτελεύτησεν, ἐτῶν ἑνὸς καὶ ὀγδοήκοντα, ὥσπερ ὁ συστρατευσάμενος αὐτῷ Ἱερώνυμος ἱστορεῖ. *Antigonus unoculus, Philippi filius, Macedonum rex, in Phrygia cum Seleuco, & Lysimacho confligens, multis acceptis vulneribus collapsus, vitam finivit, annorum cùm esset octoginta & unius: sicut refert Hieronymus, qui cum eo militavit.* Itaque non Rufinus ex Josepho; sed Græca ex interprete Rufino corrigi debent. Aliquot autem annos post hanc Antigoni cædem superfuisse Hieronymum, colligo ex eodem Luciano. Nam continuò subjungit, ab eodem Hieronymo tradi, Lysimachum, cùm in prœlio caderet, octogenarium fuisse. At occubuit Lysimachus anno quarto Olympiadis CXXIII, annis post Antigoni cædem decem & septem. Imò & multo pòst superfuisse, ostendunt hæc Luciani verba eopse libello: Ἱερώνυμος a δὲ ὁ ἐν πολέμοις γενόμενος, καὶ πολλοὺς καμάτους ὑπομείνας, καὶ τραύματα, ἔζησεν ἔτη τέσσαρα καὶ ἑκατόν. Nam eundem Hieronymum signari, argumento est, quòd, cùm de historicis longævis se acturum dixisset, eum secundo refert loco. Dicat quispiam, fuisse & Hieronymum Rhodium, qui historiam reliquit. Ita est. Sed, quòd Hieronymum hunc in bellis versatum dicit, ostendit, eumpse signari, quem antea dixerat cum Antigono militâsse, vel, inquam, Hieronymum Ægyptium, Phœniciæ Syriæque præfectum: vel alterum ejus nominis, patria Cardianum; quod magis, magisque, nunc cœpit arridere. Ac inter alia tum Diodori Siculi verba movent, quæ de Cardiano inferiùs adducam: tum autem, quòd nusquam legam, Hieronymum Syriæ præfectum scripsisse de successoribus Alexandri. Sed de Cardiano mox pluribus: ubi priùs ero prosecutus nonnulla, quæ ad Ægyptium pertinent. Vix dubium verò, quin hunc ipsum Hieronymum signârit Tertullianus in Apologetico cap. XIX: ubi conjungun-

a *Hieronymus verò in bellis versatus, ac non paucis laboribus, & vulneribus affectus, vixit ad annum quartum & centesimum.*

junguntur Manethon, sive Manethos Ægyptius, Berosus Chaldæus, Hieronymus Phœnix Tyri rex, Ptolomæus Mendesius, atque alii; quos a Josepho Judæo partim probari ait, partim refelli. Nam Hieronymus iste, quem Flavius Josephus inter alios gentium scriptores in primo contra Apionem laudat, nec non libro primo Ἀρχαιολογίας, uti & interpretes ejus cap. VIII, Phœniciæ, Syriæque præfectus fuit, & de rebus Phœniciis scripsit. Atque hoc fecit, ut eum μνημονικῷ ἁμαρτήματι a confunderet Tertullianus cum Hiromo, Tyri rege, cui Salomo fuit familiaris. Εἴρηκεν etiam Menander Ephesius apud Josephum primo contra Apionem b vocat: ac sæpiùs sic ipse nominat Josephus. At sanè multùm distat inter Phœniciæ regem, & ejus terræ præfectum: ille domo Phœnix, hic Ægyptius fuit. Nam Ægyptium disertim vocat lib. 1 Antiquit. Judaic. & ex eo Freculphus Tomi prioris lib. 1. cap. XXV. Ubi uterque illum in libris, quos de Phœnicum rebus scripsit, meminisse ait diluvii universalis. Magnum etiam intervallum est inter amborum tempora. Hiromus, rex Phœniciæ, vixit annis amplius ducentis ante primam Olympiada. At Hieronymus, Phœniciarum rerum scriptor, floruit circa Olympiadem CXX; ut inde cognoscitur, quòd, Josepho c teste, æqualis fuerit Hecatæo; qui sine dubio est Hecatæus Abderita. Hic enim Judæis notior, quia de Judæis librum scripserat; ut suprà diximus. Fuit igitur Hieronymus hic æqualis Hieronymo Rhodio, Aristotelis discipulo, de quo antè dictum. Ab utroque verò hoc Hieronymo, & Rhodio, inquam, & Ægyptio, diversus est Hieronymus Cardianus. Nam *Cardia* est Thraciæ Chersonesi civitas; ut præter Suidam etiam Plutarchus in Eumene, & Stephanus, sive Hermolaus Byzantius, in Καρδία, testantur. Ptolomæo *Cardiapolis* vocatur. Hujus Cardiani non ignobile inter historicos nomen est. Scripsit autem de rebus gestis Alexandri; quemadmodum est apud Suidam. Itaque hunc Hieronymum intelligi puto ab Appiano in Mithridaticis: ubi, postquam de rebus Bithyniæ egisset, ad Cappadocas accedit; atque ex Hieronymo refert, Alexandrum, cùm adversus Darium proficisceretur, has gentes reliquisse intactas; ingressumque aliam viam maritimam, per Pamphyliam, & Ciliciam. Nec de Alexandro solùm, sed illis etiam Hieronymus egit, qui Alexandro successerunt. Siquidem Dionysius præfatione historici operis citat eum ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπιγόνων πραγματείᾳ. Quod Lapus vertit, *de successione heroicorum principum*: sanè ineptè, cùm vel transferri debeat, *de partiariis regni Alexandri*; ut placuit Josepho Scaligero in animadversionibus ad Eusebium: vel potius, *de posteris eorum, qui Alexandri regnum diviserunt.* Hos enim Græci ἐπιγόνους appellant. Quod neque animadvertit doctissimus vir, Æmilius Portus d; qui hic agi putavit de septem ducum ad Thebas cæsorum filiis, quos ἐπιγόνους vocari, indicat Apollodorus lib. III. his verbis: Μετὰ δὲ ἔτη δέκα, οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες κληθέντες Ἐπίγονοι, στρατεύειν ἐπὶ Θήβας προῄρηντο, τὸν τῶν πατέρων θάνατον τιμωρήσασθαι βουλόμενοι. *Decimo autem post anno cæsorum ad Thebas ducum filii, cognomento Epigoni, ac si Latinè dicas, posteri, paternas cædes ulturi, bellum contra Thebanos gerendum statuerunt.* Verùm non intellexit Dionysius ἐπιγόνους τοὺς ἐπὶ Θήβας, sed ἐπιγόνους Ἀλεξάνδρου. Nam Hieronymum eo opere etiam res Romanas cursim attigisse, ibidem testatur. Quid autem res Romanæ ad priores ἐπιγόνους. Quorum ætate Roma nondum erat? Imò Troia eo tempore adhuc stabat. Quare intelligere oportet ἐπιγόνους e Alexandri: qui, si Scaligerum audimus, etiam Διαδόχοι appellantur; ut apud Suidam, cùm Hecatæum Abderitam fuisse ait ἐπὶ τῶν Ἀλεξάνδρου Διαδόχων f. Sed omnino malim distinguere inter Διαδόχους, & ἐπιγόνους, ut illi sint successores Alexandri, & imperii ejus partiarii: at ἐπίγονοι sint eorum posteri. Quomodo eidem Suidæ Nymphis Heracleotes dicitur scripsisse περὶ g Ἀλεξάνδρου, καὶ τῶν Διαδόχων, καὶ ἐπιγόνων. Perduxerat ille historiam suam usque Ptolomæum tertium, ut idem Suidas dicit. Ergo inter Διαδόχους erat Ptolomæus Lagides: uti & Seleucus Nicator. Inter verò ἐπιγόνους sit Ptolomæus secundus, cognomine Philadelphus, ut quoque Seleuci Nicatoris filius Antiochus Σωτήρ. Quare non dubitamus, quin ultra Ptolomæi Lagi tempora, ultimi τῶν Διαδόχων, vitam produxerit Hieronymus. Neque enim aliter agere potuisset de omnium, qui Alexandri regnum partiti essent, successoribus. Interim περὶ a Διαδόχων quoque tractavit. Uti de Lysimacho, & Antigono. Quod etiam ex Pausaniæ Atticis constat. Ubi, cum in iis, quæ ad Lysimachum, & alios, pertinent, non optimâ fide usum esse, multaque in Antigoni gratiam prodidisse, dicitur. Nec quicquam manifestius verbis Diodori Siculi lib. XVIII: qui eum inter legatos Eumenis ad Antiochum fuisse narrat. Ἱερώνυμος ὁ τὰς τῶν Διαδόχων γράψας. *Hieronymus, qui successorum historiam conscripsit.* Ac ne alium hunc esse putes ab Hieronymo Cardiano, eodem postea libro memorat, ut Antigonus Hieronymum hunc ad Eumenem miserit legatum. Verba ejus sunt: Ἱερώνυμον τὸν τὰς ἱστορίας γράψαντα μετεπέμψατο, φίλον ὄντα καὶ πολίτην Εὐμένους τοῦ Καρδιανοῦ. *Hieronymum misit, historiæ scriptorem, Eumenis Cardiani amicum, & civem.* Etiam lib. XIX, cùm de morte Eumenis egisset, subjicit ista: Ἀνήχθη δ' ἐν τοῖς τραυματίαις (al. ἐπιλογίσει) αἰχμάλωτος καὶ ὁ τὰς ἱστορίας συνταξάμενος Ἱερώνυμος ὁ Καρδιανὸς, ὃς τὸν μὲν ἔμπροσθεν χρόνον ὑπ' Εὐμένους τιμώμενος διετέλεσε, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον ὑπ' Ἀντιγόνου ἐτύγχανε φιλανθρωπίας καὶ πίστεως. *Inter saucios tunc etiam Hieronymus Cardianus, historiarum scriptor, captivus fuerat abductus. Qui per antegressum tempus ab Eumene semper in precio habitus, post interitum ejus, Antigoni etiam humanitatem, fidemque expertus est.* Vixerit igitur extremis Διαδόχων, & primis ἐπιγόνων b temporibus. Quod etiam inde liquet, quia antiquior sit Timæo, qui extremis Philadelphi temporibus floruit. Saltem Hieronymum Cardianum ante Timæum Siculum scripsisse, disertim testatur Diodorus Siculus lib. 1 Antiquit. Ex hoc opere Lucianus in Longævis refert, Lysimachum, cùm, in prœlio adversus Seleucum, occumberet, annorum fuisse octoginta: pro quo, *quatuor & LXX*, legere est apud Justinum lib. septimodecimo.

Atque ex his cognoscimus etiam, temporibus Ptolomæi primi floruisse Μαίναιχμον sive potiùs Μέναιχμον Sicyonium, filium Alcibii, vel Alcibiadis. Siquidem Suidas eum vixisse dicit ἐπὶ τῶν Διαδόχων c. Est verò unus ex iis, qui res ab Alexandro gestas scripsere; eodem Suida auctore. Ejusdem περὶ τεχνιτῶν d librum citat Athenæus lib. II, & XIV: item Σικυωνιακὰ, libro VI. Non dubito autem, quin inde sit productum fragmentum illud de Adrasto, Sicyoniorum rege, quod ex Menæchmo Sicyonio depromere se dicit Pindari scholiastes in Nem. od. IX. Meminit & ejusdem, ut censeo, Menæchmi in od. II. Nem. Μέναιχμος δὲ ἱστορεῖ, τοὺς ῥαψῳδοὺς, σχεδὸν καλεῖσθαι διὰ τὸ τοὺς στίχους ῥάβδους λέγεσθαι ὑπό τινων. Fortasse est ex opere περὶ f τεχνιτῶν. Plinius lib. IV. cap. XII. tradit ex Menæchmo, Eubœam priùs vocatam Abantiada. Id potius ex Sicyoniacis videtur. At alius est Menæchmus, cujus ex Πυθικῷ duos oraculi versus hexametros adducit interpres Pindari in Pythiorum od. IV. item Menæchmus mathematicus, Proclo laudatus lib. III. g εἰς τὰ Εὐκλείδου στοιχεῖα. Apud Stephanum in Τελφοῦσα, pro Μεναίχμου, legi debere Μέναιχμος, jamdiu Xilander observavit.

Floruit & iisdem temporibus Anaximenes Lampsacenus junior, cujus avunculus fuit Anaximenes Lampsacenus senior, orator idem, ac historicus; ut superiùs dictum. Mirum verò, Strabonem in XIII, ubi illustres recenset Lampsacenos, senioris tantùm meminisse, hoc est, Ἀναξιμένους τοῦ ῥήτορος. Præsertim cùm libro proximo ex Anaximene Lampsaceno tradit Milesiorum colonias. Qui sanè videtur esse Anaximenes historicus. Saltem apertè distinguit Laërtius in Anaximene Milesio, cùm ait, Γεγόνασι h δὲ καὶ ἄλλοι δύο Λαμψακηνοὶ, ῥήτωρ, καὶ ἱστορικὸς, ὃς ἀδελφῆς υἱὸς ἦν τοῦ ῥήτορος. Ac junior hic etiam intelligendus

a *Memoriæ lapsu.*
b P. 914. *edit. Frob.*
c *Lib. 1. contra Apionem.*
d *Annot. in Dionys. Halic.*
e *Posteri.*
f *Sub Alexandri successoribus.*
g *De Alexandro, & ejus successoribus, & illorum posteris.*

a *De iis, qui Alexandri regnum sunt partiti inter se.*
b *De illis, qui successere istis, qui regnum Alexandri Magni inter se distribuerant.*
c *Sub successoribus Alexandri.*
d *De artificibus.*
e *Menæchmus refert, rhapsodes dictos esse, quia versus facerent, propterea quod versus a nonnullis ῥάβδοι dicantur.*
f *De artificibus.*
g *Pag. 68.*
h *Forte & alii duo Anaximenes Lampsaceni, orator unus, alter historicus; qui posterior ex sorore erat natus.*

videtur apud Clementem Alexandrinum lib. VI Στρωμ. & Stephanum in Παισικαρχίδα; ubi Anaximenes citatur ἐν μεταλλαγαῖς βασιλέων a. Uti & apud Athenæum lib. XII. Ubi ex eo narrat, ut inter Stratonem, Phœnicum, & Nicoclem, Salaminiorum regem, certamen fuerit, uter esset mollior ac effeminatior: utrumque autem violentâ morte periisse. Nicocles iste, sive Nicocreon, Euagoræ filius, Antigoni partes erat secutus. Propterea Ptolomæus Lagides exercitum adversus eum in Cyprum misit. Eo cognito, Nicocles laqueo vitam finiit. Exemplum secuta est uxor; quæ & filias interemit, ac fratribus Nicoclis persuasit, ut se, igne tectis injecto, comburerent. Accidit hoc Olympiadis CXVI anno primo; anno duodecimo a morte Alexandri Magni. Unde cognoscimus, ut senior Anaximenes sub Alexandro claruit: ita hunc, sororis filium, floruisse temporibus Ptolomæi Lagi. Fortasse autem & alia hujus sunt, quæ Anaximeni avunculo tribuebamus, idque uno Laërtii loco compulsi; quem tamen aliter legisse videtur interpres. Imò ne illud quidem satis est apertum, alterius horum, an neutrius fuerint de picturis libri; ex quorum secundo historiæ, sub Actæonis fabula latentes, a Fulgentio exponuntur lib. III Mytholog.

a *Libro, qui refert immutationes, sive mortes regum.*

Æqualis Anaximeni juniori fuit Demochares; non Solensis ille, qui, Plutarcho teste b, poëta fuit, ac fabulam, nomine *Demetrium*, fecit, sed qui Rhetor Athenæo vocatur in undecimo; ac quem idem in XIII, adversus Philonem, Aristotelis familiarem, orationem scripsisse ait, quâ Sophoclem defendit, cùm philosophi omnes Atticâ excedere jussi essent. Et meminit orationum ejus Cicero quoque in Bruto. Demosthenis sororis filius fuisse dicitur ibidem, & in secundo de Oratore. Similiterque ab Athenæo lib. VI, & XIII, vocatur Δημοσθένους ἀνεψιὸς c: ab Æliano lib. III Var. Hist. cap. VIII, Δημοσθένους ἀδελφιδοῦς, quomodo & Suidæ appellatur. Etiam cujusdam dicti ejus ad Theophrastum Eresium meminit Ælianus lib. VIII Var. Histor. cap. XII. Atque hæc, quâ ætate vixerit, satis ostendunt. Maledicentissimus Timæus descripsit eum, tanquam hominem impurissimum, & scelestissimum. Sed defendit illum Polybius lib. XII; qui, & ducem ab Atheniensibus creatum, & alios gessisse honores, ait; ut Suidas quoque monet. Præter verò orationes, de quibus antea sermo fuit, etiam historiam sui temporis condidit: cujus apud Plutarchum in Demosthene mentio est, & Athenæum in VI, ubi ejus vigesimum historiarum librum citat. Nec dubium, quin eo in opere inter alia scripserit, Agathoclem, Siciliæ regem, annos vixisse XCV: quod à Demochare, uti & Timæo, proditum fuisse, Lucianus ait in Macrobiis. De stylo ejus ita Tullius in Bruto: *Demochares, qui fuit Demosthenis sororis filius, & orationes scripsit aliquot, & earum rerum historiam, quæ erant Athenis ipsius ætate gestæ, non tam historico, quam oratorio genere, perscripsit.*

b *In Demetrio.*

c *Demosthenis necessarius.*

Vixit quoque his temporibus Callias Syracusanus, qui de rebus Siculis libros complures reliquit; multo post Philistum quidem, sed ante tamen Timæum; qui non minus à Callia, quàm Callias à Philisto, dissentit. Auctor Josephus lib. I contra Apionem. Athenæus quoque lib. XII citat Καλλίαν ἐν ὀγδόῃ περὶ Ἀγαθοκλέα d. qui idem est liber, ac ille, cujus Josephus meminit. Similiter Ælianus lib. XVI. hist. animal. cap. XXVIII: Καλλίας ὁ ἐν τῇ δεκάτῃ τῶν περὶ τὸν Συρακούσιον Ἀγαθοκλέα λόγων. Et Apollonii scholiastes in lib. III: Καλλίας f ἐν δεκάτῳ τῶν περὶ Ἀγαθοκλέα. Nec Latinis est ignotus. Nam fragmentum ex ejus septima historia de rebus Siculis adducit Macrobius lib. V Saturnal. cap. XIX. Qua fide verò historiam hanc de Agathocle, Siciliæ rege, consignârit, optimè nos docebit Suidas. Ait enim, donis ab Agathocle corruptum, planè omnia ad regis arbitrium scripsisse; egregieque operam dedisse, ut largitionem regiam laudibus ejus prædicandis adæquaret. Itaque contrarium planè fecit, ac Timæus; qui, ab eodem Agathocle in exilium ejectus, ut se ulcisceretur, præclara multa præterit, multa etiam injuriâ reprehendit; ut postea dicemus. Unde verò ista de Timæo pariter, ac

d *Calliam libro octavo de Agathocle.*
e *Callias libro decimo eorum, quæ de Agathocle Syracusio scripsit.*
f *Callias libro decimo de Agathocle.*

Callia, hauserit Suidas, nunc facile est dictu, postquam V. Cl. Henricus Valesius, ut Polybii, Nicolai Damasceni, atque aliquot aliorum, ita etiam Diodori Siculi, edidit excerpta: quæ continebantur Collectaneis Constantini Porphyrogenneti, libro de Virtutibus, & Vitiis. In istis enim hæc iisdem verbis, quibus ea retulit Suidas, leguntur; ut, quin ex Diodoro illa Grammaticus hic exscripserit, nullus dubitationi relictus sit locus. Meminit quoque hujus operis Dionysius Halic. lib. I. Roman. Antiq. Καλλίας a ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας. Item Festus Pompeius in *Romam: Callias*, inquit, *Agathoclis Siculi qui res gestas conscripsit.* Ab hoc verò Callia, quem Syracusanum vocat Suidas, diversus est Callias Atheniensis; qui paullo ante Strattidis sæculum genitus fuit, & tragœdiam Grammaticam reliquit: quæ cujusmodi fuerit, docebit Athenæus lib. X. Comœdias quoque fecit, quarum nomina Suidas recenset. Est & alius Callias, Mitylenæus, quem ἐν τῷ b περὶ τῆς παρ' Ἀλκαίῳ λεπάδος citat Athenæus lib. III. Eundem memorat Strabo lib. XIII; ubi inter illustres Lesbios referuntur, Ἑλλάνικος c ἱστορικὸς συγγραφεύς, καὶ Καλλίας ὁ τὴν Σαπφὼ καὶ τὸν Ἀλκαῖον ἐξηγησάμενος.

a *Callias Agathoclis rerum gestarum scriptor.*

b *Libro de Alcæi lepade, sive ut Græci appellant, patella.*

Megasthenem quoque in hæc tempora refert Strabo lib. I. ut & Clemens Alex. lib. I Στρωματ. ubi ait: Μεγασθένης d ὁ συγγραφεύς, ὁ Σελεύκῳ τῷ Νικάτορι συμβεβιωκώς, ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν ὧδε γράφει. Quæ & verba adducit ex eo Eusebius lib. IX præparationis Euangelicæ e. Hinc verò simul cognoscimus, eum Indica scripsisse. Ea cùm consignaret, apud Indorum reges commorabatur, ut omnia bonâ fide traderet: quemadmodum auctor est Plinius lib. VI. cap. XVII, & Solinus cap. LIX. Cave autem, genuina esse putes, quæ sub hujus nomine edita sunt ab Annio Viterbiensi. Nam cuncta ista ab Annio sunt conficta: qui ne verum quidem historici nomen sciebat. Alioqui eum, non *Metasthenem* vocasset, quæ appellatio nec Græca quidem est; sed *Megasthenem*; ut faciunt Athenæus, Arrianus, Cicero, & veteres omnes. Nempe decepit hominem vetus Rufini tralatio; ubi, librarii vitio, perperam ita scriptum erat. Quod si germana aliqua Megasthenis quærimus; adeundus imprimis Strabo lib. XV; ubi is scriptor penè omnem facit paginam. Adeò multa ex eo se exscribere profitetur. Etiam ex IV Indicorum libro apud Flavium Josephum lib. X Judaicarum Antiquitatum cap. XI, (Rufino autem XIII) atque iterum in primo contra Apionem, nobile ejus fragmentum habes; quod Josephus Scaliger exponit appendice libri de emendatione Temporum. Vide & Ælianum lib. VIII. Histor. animal. cap. XI. Fidem ejus in historiâ Indicâ præter Plinium, de quo dictum antea, etiam probat Arrianus lib. V. Expedit. Alex. ubi ille, & Eratosthenes, vocantur δοκίμοι f ἄνδρες. Idem & aliqua ejus citat lib. VII: item rerum Indicarum libro.

c *Hellanicus Lesbius historicus, & Callias, qui Sapphus, & Alcæi versus, interpretatur.*

d *Megasthenes historicus, qui vixit cum Seleuco Nicatore, scribit sic in tertio rerum Indicarum.*

e *Pag. 241. edit. Rob. St.*

f *Probati auctores.*

Etiam Ptolomæi Lagi temporibus vixit Idomeneus Lampsacenus. Strabo lib. XIII ait, Epicurum eo familiariter usum esse. Item ex decimo Laërtii libro constat, fuisse auditorem Epicuri, atque uxorem habuisse Batidem, sororem Sandis Lampsaceni; qui & ipse Epicuri discipulus erat. At satis ex eodem Laërtio liquet, Epicurum venisse Athenas, cùm Aristoteles Chalcide scholam haberet. Scripsit libros de Socraticis: quorum mentio apud eundem Laërtium in Socrate; ubi legas, Ἰδομενεὺς g ἐν τοῖς περὶ τῶν Σωκρατικῶν: item historiam Samothraciam, de qua auctor Suidas. Meminere Idomenei hujus Plutarchus in Demosthene, Pericle, Aristide, Phocione, Athenæus lib. XIV, atque alii.

g *Idomeneus libro de Socraticis.*

Insuper Euhemerus tum vixit: quippe amicus Cassandri ejus, qui Antipatri filius, & Macedoniæ rex fuit; ut Eusebius scribit lib. II. præparatione Euangel. ubi etiam testatur, regis hujus postulato peregrinatum in oras longinquas, & Oceanum Australem, ejusque insulas, lustrâsse. Sed in Trapezuntio frustra ea quæras; cujus translatio nihil aliud continet, quàm Eusebii excerpta multa. Agrigentinum vocat Arnobius lib. IV. Sed Messenium facit

facit Plutarchus lib. de Iside, & Osiride. Item Lactantius. Cujus hæc verba lib. I cap. XI. *Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Iovis, & cæterorum, qui dii putantur, collegit; historiamque contexuit ex titulis, & inscriptionibus sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur; maximeque in fano Iovis Triphylii; ubi auream columnam positam esse ab ipso Iove, titulus indicabat: in quâ columnâ gesta sua perscripsit, ut monumentum posteris esset rerum suarum. Hanc historiam & interpretatus est Ennius, & secutus.* Cicero idem paucis dicit lib. I de nat. Deor. ubi cùm egisset de iis, qui in Deorum numerum relati essent, *Quæ ratio*, inquit, *maxime tractata est ab Euhemero; quem noster & interpretatus, & secutus est, præter cæteros, Ennius.* Item Varro lib. I de re Rust. cap. XLVIII: *Id apud Ennium solum scriptum, scio, esse in Euhemeri libris versis.* Inter illos numeratus Euhemerus fuit, qui ἄθεοι dicebantur; teste, cùm Sexto Empirico, tum etiam Plutarcho lib. de placitis philosophorum; ubi & Callimachi versiculos citat, quibus eum propterea perstrinxit. Ex nostris quoque Theophilus, Antiochenis episcopus, scribit lib. III: Τὰ περὶ Εὐημέρου τοῦ ἀθεωτάτου περισσὸν ἡμῖν καὶ λέγειν. πολλὰ γὰρ περὶ θεῶν τολμήσας φθεγξάμενος, ἔσχατον καὶ τὸ ἐξόλου μὴ εἶναι θεούς, ἀλλὰ τὰ πάντα αὐτοματισμῷ διοικεῖσθαι βούλεται. *Nam quæ prorsus impiùs Euhemerus commemorat, ea supervacaneum reor in medium adferre. Cum enim plurima de diis ausus fuisset proponere; postremo Deos prorsus è rerum natura tollit, & hoc uni versum casu & fortuitò, non providentiâ regi, confitetur.* Etiam meminere Euhemeri, Columella semel, iterumque lib. IX de re R. cap. II, & Minucius Felix in Octavio. Vide & Politianum in Miscellaneis cap. XXXIV. Adhæc Hyginus in poetico Astronomico, & Lactantius lib. I de falsâ religione. quorum uterque compluria ex ficta ejus historia refert. Plinius quoque lib. XXXV cap. XXII inter eos numerat, qui scripserunt de pyramidibus Ægypti. E Græcis itidem mentionem faciunt, Strabo lib. I; ubi eum cum Antiphane Bergæo conjungit, ac utrumque, ut futilem, traducit: Flavius Josephus lib. I contra Apionem; ubi & Judæorum ait meminisse: Ælianus lib. II Var. Hist. cap. XXXI; ubi cum Dionysio Phryge, & ejus farinæ aliis, inter ἀθέους, divinamque negantes providentiam, reponit.

Zenodotus quoque, Philetæ discipulus, vixit sub Ptolomæo primo, ejusque præfuit bibliothecæ: sed caussæ satis non video, cur inter historicos debeat referri. Nam versificator quidem, & grammaticus fuit; primusque Homerum emendare est aggressus, nobilis criticus; unde Bibaculus *a* in Catonem,

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis!

Sed cur historicum putent aliqui, nondum liquet. Epitomas quidem Zenodoti citat Athenæus lib. X. At historicas fuisse, quis dixerit nobis? Imò ne illud quidem apertum est, an hujus sint Zenodoti. Nam idem Suidas nominat & alterum Zenodotum, Alexandrinum; quem juniorem fuisse, inde cognoscimus, quòd recognovit ea, quæ ab Aristarcho damnarentur in Homero. Aristarchus verò vixit *b* Olymp. CLVI, tempore Ptolomæi Philometoris. Scripsit Zenodotus *c* iste adversus Platonem, De diis, De Homerica consuetudine, Solutiones Homericarum dubitationum, item in Hesiodi Theogoniam, & alia. Est tertius quoque Zenodotus, sophista; qui Hadriani Cæsaris tempore vixit; &, cum propria quædam scripsit; tum Sallustii historias vertit Græcè. Nisi is Zenobius potiùs vocatur; ut Suidas nominat. Zenodoti grammatici etiam meminit Ammonius, sive Herennius Philo, libello de similibus & differentibus vocibus, in Οὐδὶν: item Stephanus in Δωδώνη. Etiam Arati scholiastes in versum XXXIII; ubi vocatur Ζηνόδοτος ὁ Μαλλώτης. Item Zenodotum ἐν ταῖς ἐθνικαῖς λέξεσι citat Galenus in glossis.

a Apud Suet. lib. de Grammat. illustr.

b Suid. in Aristarcho.

c Suid. in Zenod.

Cap. XII.

Demetrio Phalereo CLX statuæ positæ ab Atheniensibus. Ejus in Ægyptum fuga. Ubi magno in honore apud Ptolomæum Lagi erat. Sed filio ejus Philadelpho fuit exosus, quòd auctor patri fuisset, ut fratrem ex priori conjuge, Ptolemæum Ceraunum, in imperio præferret. Conciliantur, cùm Hermippus, tum Irenæus, & Anatolius, cum aliis veterum, qui Demetrium dicunt præfuisse bibliothecæ Philadelphi, bibliaque, eo procurante, esse Græce translata. Contrà Scaligeri sententia rejicitur. Liber Demetrii de archontibus. Dictio illius cujusmodi. Laërtius refellitur. Lycus Bytheræus, Rheginus, Demetrii hujus insidias petitus. Plerus poëtarum. Damachus Platæensis. Strabonis de eo judicium, item de Megasthene, Onesicrito, Neandro, & Patrocle. Patroclis ætas, & cur à Strabone cæteris rerum Indicarum scriptoribus præferatur. Antigoni Carystii ætas. Lapsus interpretis Laertii. Antigoni scripta. Hegesiæ Magnesii ætas. Exclamatio eius à Plutarcho reprehensa, quam in Timæo Cicero probavit. Alter Hegesias, cognomento Πεισιθάνατος. Quis primus induxerit Asiaticum stylum. Dictio Hegesiæ Magnesii à Cicerone damnatur, & Dionysio Hal. Varronis de eo judicium repudiatur. Timæus Locrus. Timæus Siculus. Eius ætas, & scripta. Γραοσυλλέκτρια quis vocatus. Ubi fidem Timæus meritus sit. Ut in Agathoclis historia undique malignum erga eum animum prodat. Volaterrani error. Ciceronis de Timæo judicium. item Diodori Siculi. Timæi maledicentia, unde Ἐπιτίμαιος dictus. Longini judicium de eodem.

Atque hos omnes, si postremos rerum Alexandri scriptores exceperis, Ptolomæi Lagi, & Seleuci Nicatoris temporibus, floruisse, satis est manifestum. Addam istis alios, qui illorum quidem vixerint ætate; sed ulteriùs etiam vitam produxerint. Traditum hoc est de Demetrio Phalereo. Fuit hic Theophrasti auditor *a*, ac Atheniensium per decennium præfectus; à quibus tot statuis fuit ornatus, quot dies annus habere credebatur; hoc est, trecentis, & sexaginta. M. Varro:

Hic Demetrius æneas tot aptu'st,
Quot luces habet annus absolutus.

Vide & Strabonem lib. IX, ac Plinium lib. XXXIV cap. VI. Sed post Cassandri necem, quemadmodum ex Hermippo Laërtius refert, Antigoni metu confugit ad Ptolomæum Lagidam, cognomento Σωτῆρα: atque ibi, cùm magno in honore esset, auctor regi fuit, ut liberos, quos ex Eurydice haberet, regni successores designaret; non filium Beronices, qui postea dictus Philadelphus. Sed Σωτὴρ etiam superstes Philadelphum regni consortem fecit. Exinde Demetrius Philadelpho semper fuit exosus, qui & eum, mox post obitum patris, honore omni privavit, inque carcerem conjecit; ubi aspidis morsu periit. Hæc ætatem Demetrii liquidò ostendunt: sed non satis convenire videntur iis, qui, illum sub Philadelpho præfuisse bibliothecæ Alexandrinæ, eoque procurante, biblia ex Hebræo fonte in Græcum sermonem translata esse, tradiderunt. Et tamen ea res magnos etiam viros ex antiquis auctores habet. Equidem, quomodo hæc concilientur, haud facilè dictu puto. Sed in medium adferam, quod maximè sit verisimile. Censeo, translationem eam fuisse institutam, quo tempore cum parente suo regnabat Philadelphus. Sanè hoc si dicamus, etiam Irenæus, & Clemens Alexandrinus, conciliari poterunt cum aliis veterum. Nam duo isti tradunt, sacrum codicem Græcè versum esse tempore Ptolomæi Lagi. At referunt hoc ad Philadelphi tempus, Aristæus, Aristobulus Judæus, Philo, Josephus, Tertullianus, Eusebius, Epiphanius, & alii, multi adeò, ut referre eos longum sit. Nec caussa obscura est, cur plerique omnes id Philadelphi potiùs temporibus fa-

a Cicero in Bruto. Strabo lib. 9 & Laërtius in Demetrii hujus vita.

ctum dicant. Nam humanissimus semper hic erga Judæos fuit: ut, illum consilii istius de Biblus transferendis, & proram, & puppim, fuisse, per sit verisimile. Et fortasse, parente vivo, labor ille duntaxat cœptus: at, cùm solus regnaret Philadelphus, absolutus demum fuit. Equidem tale aliquid dicere malim, quàm cum Scaligero, in Animadversionibus Eusebianis, propter unum Hermippum, (sive is Smyrnæus, qui sub Ptolemæo Euergete fuisse videtur; sive Berytius, qui demum Hadriani Cæsaris tempore vixit,) omnibus illis, & Judæis, & Christianis antiquis, derogare fidem, qui, Demetrium Phalereum bibliothecæ Philadelphi præfuisse, summo consensu tradiderunt. Atque hæc cum scripsissem, visum accuratiùs perpendere, quæ apud Eusebium memineram legere lib. VII Hist. Ecclesiast. cap. XXVI, sive Græcè Κεφ. λβ: ubi habemus Anatolii ista de Aristobulo: Ὃς ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα καταλεγμένος τοῖς τὰς ἱερὰς καὶ θείας Ἑβραίων ἑρμηνεύσασι γραφὰς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ, καὶ τῷ τούτου πατρί, καὶ βίβλους ἐξηγητικὰς τοῦ Μωσέως νόμου τοῖς αὐτοῖς προσεφώνησε βασιλεῦσιν. *Qui unus ex septuaginta interpretibus, qui sacras, divinasque scripturas interpretati sunt Ptolemæo Philadelpho, & patri ejus, quique commentarios in legem Mosaicam iisdem regibus dedicavit.* Ubi clarè videmus, utrumque regem jungi, patrem, & filium. Hæc sanè omnem scrupulum eximunt, conjecturamque nostram penitùs confirmant.

Sed ad ea, quæ instituti nostri propria sunt, veniamus. Demetrium præter rhetorica, poetica, politica, etiam historica quædam reliquisse, abunde constat ex Plutarchi Lycurgo, Solone, Aristide, Demosthene, & aliis locis: ac disertim id Laertius dicit: & satis liquet ex librorum catalogo, quem idem contexit. Mirum verò, non meminisse ibi libri de Archontibus. Atqui ipse in Thaletis vita Demetrium citat ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ[a]: uti & antè fecerat in vita Thaletis. Ac ex Didymo, & Zopyro, ejusdem operis mentio fit apud Marcellinum in vita Thucydidis. In monumentis suis quædam de Judæis scripsisse, ait Josephus lib. I adversus Apionem. Ac meminit quoque Demetrii libro II; ubi ait, eruditione sui seculi facilè principem fuisse. De stylo ita judicat Laertius, Χαρακτὴρ φιλόσοφος, εὐτονίᾳ ῥητορικῇ, καὶ δυνάμει κεκραμένος[b]. Sed de robore, ac lacertis, quod Laertius dicit, id minime verum puto. Sanè aliter Tullius; qui de eo sic scribit in Bruto: *Phalerem successit eis senibus adolescens; eruditissimus ille quidem horum omnium; sed non tam armis institutus, quàm palæstra. Itaque delectabat magis Athenienses, quàm inflammabat. Processerat enim in solem, & pulverem, non ut e militari tabernaculo; sed ut e Theophrasti, doctissimi hominis, umbraculis. Hic primus inflexit orationem, & eam mollem teneramque reddidit: & suavis, sicut fuit, videri maluit, quàm gravis; sed suavitate eâ, quâ perfunderet animos, non quâ perfringeret.* Idem primo de Officiis: *Nemini video Græcorum adhuc contigisse, ut idem utroque in genere laboraret, sequereturque & illud forense, & hoc quietum disputandi genus: nisi forte Demetrius Phalereus in hoc numero haberi potest, disputator subtilis, orator parùm vehemens; dulcis tamen, ut Theophrasti discipulum possis agnoscere.* Quod si in orationibus, ubi acrimonia potiùs opus erat, suavis adeò fuit: sanè dubium non est, quin dulcis admodum fuerit in historia; ubi acrimonia ista non requiritur.

An verò etiam Lagidæ supervixerit Lycus Βουθήρας[c], non facilè dixerim. Sed tamen huc commodè refertur, cùm Demetrii Phalerei fuerit æqualis, ut mox liquebit. Fuit historicus Rheginus. Meminit ejus quoque Agatharchides libro de mari rubro, his verbis, Τὰ μὲν ὁ περὶ Σικελίαν ἐξείργασαι Λύκος, καὶ Τίμαιος. Item Porphyrius, sive Malchus in vita Pythagoræ; cujus verba optime emendabat Jo. Meursius[d]. Legi enim debet, Λύκος ἐν τετάρτῃ Ἱστοριῶν: ubi vulgò Λοῦκος. Meminit & Clemens Alexandr. lib. I Στρωματ. ubi Peripateticus vocatur. Item Stephanus in Ἀβόριγες: Λύκος ὁ Ῥηγῖνος χωρίον οἰκῆσαι ε. Item Jo. Tzetzes Chiliad. III, Histor. c.

Condidit, Suida teste, historiam Libyæ, & Siciliæ. Ex Libyca historia quædam citat Antigonus Histor. Mirab. LXVI. Qui & ejus de fluminibus, ac fontibus, librum advocat histor. CXLVIII, & CLIV. Ac præterea de Alexandro scripsisse, discimus ex Stephano in Σκίδρος. Demetrii Phalerei insidiis appetitum fuisse, tradit Suidas. Atque hinc cognoscimus, quod de ætate dicebam. Uti & inde, quòd vel natura, vel adoptione, pater fuit Lycophronis: ut idem Suidas tradit in Λύκος, & Λυκόφρων, & Isaacius Tzetzes comm. in Lycophronem. Siquidem Lycophron fuit unus ex septem poëtis, qui sub Lago, & Philadelpho, crediti floruisse; unde & *Pleias* dicebantur. Sunt autem isti; Theocritus, Nicander, Callimachus, Apollonius, Homerus tragicus, Aratus, & Lycophron; ut scribit Isaacius Tzetzes, Lycophronis interpres. A quo de nominibus non parùm quidem dissentit Hephæstion: sed Lycophronem tamen & ipse inter eos reponit. Qua de re plura diximus volumine de Poëtis Græcis. Est autem hic Lycophron iste, ex cujus poëmatis tam multis, quorum nomina apud Suidam leguntur, sola hodie exstat Alexandra, sive Cassandra, poema obscurum; ut etiam Suidas appellat.

Ad hæc etiam tempora referendus Daimachus, sive Deimachus Platæensis: quippe qui, ut Strabo testatur lib. I, legationem obierit ad Allitrochadem, Indiæ regem, filium Androcotti, sive, ut aliis vocatur, Sandrocotti. At satis constat, Androcottum *eâ tempestate, quâ Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possedisse*: ut Justinus scribit lib. XV; ubi etiam narrat, ut mirâ fortunâ, pulsus Alexandri præfectis, regnum hoc occupârit. Cave igitur putes, Ephorum pleraque hujus Daimachi in historiam suam totidem verbis transcripsisse: etsi id doctissimus Casaubonus[a] ex Porphyrio probare conetur. Nam Ephorum tanto esse antiquiorem, satis ex iis, quæ supra diximus, liquet. Meminit Daimachi Plutarchus in Poplicola, & fortasse etiam in Lysandro; ubi Damachus nominatur. Indica scripsit, ut testatur Athenæus lib. IX, & Harpocration in Ἐγγυθήκη; ubi legas, Δαίμαχος ὁ Πλαταιεὺς ἐν δευτέρῳ περὶ Ἰνδικῆς[b]. Item Apollonii scholiastes in lib. I; ubi dicitur Δηίμαχος. Idem πολιορκητικὰ ὑπομνήματα[c] reliquit; quorum XXXV citat Stephanus in Λακεδαίμων. Fuit rerum mathematicarum rudis, & imperitus, multasque fabulas historiæ suæ inseruit; teste Strabone lib. I. Verba ejus sunt ista: Ἅπαντες μὲν οἱ περὶ τῆς Ἰνδικῆς γράψαντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ψευδολόγοι γεγόνασι, καθ᾽ ὑπερβολὴν δὲ Δηίμαχος, τὰ δὲ δεύτερα λέγει Μεγασθένης, Ὀνησίκριτος τε, καὶ Νέαρχος, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι παραψελλίζοντες ἤδη. καὶ ἡμῖν δ᾽ ὑπῆρξεν ἐπὶ πλέον κατιδεῖν ταῦτα, ὑπομνηματιζομένοις τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις. Διαφερόντως δ᾽ ἀπιστεῖν ἄξιον Δηιμάχῳ τε, καὶ Μεγασθένει· οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ τοὺς ἐνωτοκοίτας, καὶ τοὺς ἀστόμους, καὶ ἄρρινας ἱστοροῦντες, μονοφθάλμους τε, καὶ μακροσκελεῖς, καὶ ὀπισθοδακτύλους. ἀνεκαίνισαν δὲ καὶ τὴν Ὁμηρικὴν τῶν Πυγμαίων γερανομαχίαν, τρισπιθάμους εἰπόντες. οὗτοι δὲ καὶ τοὺς χρυσωρύχους μύρμηκας, καὶ Πᾶνας σφηνοκεφάλους, ὄφεις τε, καὶ βοῦς, καὶ ἐλάφους σὺν κέρασι καταπίνοντας. περὶ ὧν ἕτερος τὸν ἕτερον ἐλέγχει, ὅπερ καὶ Ἐρατοσθένης φησίν. Ἐπέμφθησαν μὲν γὰρ εἰς τὰ Παλίμβοθρα, ὁ μὲν Μεγασθένης πρὸς Ἀνδρόκοττον, (al. Σανδρόκοττον) ὁ δὲ Δηίμαχος πρὸς Ἀλλιτροχάδην τὸν ἐκείνου υἱόν, κατὰ πρεσβείαν· ὑπομνήματα δὲ τῆς ἀποδημίας κατέλιπον τοιαῦτα. Πατροκλῆς δ᾽ ἥκιστα τοιοῦτος· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ μάρτυρες οὐκ ἀπίθανοι, οἷς κέχρηται ὁ Ἐρατοσθένης. *Sane, quicunque de India scripserunt, pleraque mentiti sunt: præ reliquis Daimachus, proximè Megasthenes, Onesicritusque, & Nearchus, aliique tales, jam nonnihil etiam balbutientes: nobisque ista plenius perspicere contigit, cùm de rebus Alexandri faceremus commentarium. Præcipuè autem fides Daimacho est, & Megasthenei, deroganda: hi enim sunt, qui in auribus cubantes, ore, naribus carentes, unoculos, longipedes, digitis retro aversis præditos, referunt. immutarunt etiam Homericam Pygmæorum pugnam, trium spithamarum iis staturam adsignantes. iidem narrant formicas aurum effodere:* esse

a In descriptione præterum Athen.

b Stylus philosophicus est, & suavitate oratoriâ, ac robore mixtus.

c Ea quæ adoccidentem sunt, exsequitur Lycus, & Timæus.

d Ad Hesych. 13.

e Lycus Rheginus esse putat nomen loci.

a Notis ad Laertium in vita Thaletis.

b Daimachus libro secundo Indicorum.

c Commentarios de bellicis machinis, tormentis, telisque.

esse quosdam Panas capita cunei formâ habentes; qui serpentes, boves, & cervos cum cornibus deglutiant, atque de his alter alterum redarguit; ut ait Eratosthenes. Missi enim fuerunt legati Palimbrota a, Megasthenes ad Androcottum, Daimachus ad filium ejus Allitrochadem; talesque suarum peregrinationum commentarios, nescio qua de causâ, reliquerunt. Patrocles vero minime eorum similis est: neque reliqui leves sunt testes, quibus utitur Eratosthenes. Verba hæc eo lubentiùs adduxi, quia non de uno Daimacho; sed de quinque nobilibus rerum Indicarum scriptoribus judicium contineant. Ac minimum quidem fidei tribuit Daimacho. In proximo vanitatis gradu collocare non dubitat Megasthenem; de quo superiori capite agebamus. Arrianus tamen b δόκιμον ἄνδρα c appellat; eumque sequi se velle profitetur. Tertius, quartusque locus, assignatur duobus illis Alexandri comitibus, de quibus capite decimo dictum fuit; Onesicrito, inquam, & Nearcho: quorum ille philosophus erat ex Diogenis Cynici contubernio; ab Alexandro autem gubernatorum magister in Indiis constitutus fuit: hic verò ab eodem Alexandro præfectus fuit classi Indicæ, qua Oceanum Indicum pernavigavit; unde in Euphratem reversus ad Alexandrum Babylonem euntem venit; eumque de Chaldæorum sententia commonuit, ut ne Babylonem ingrederetur: ac rex quidem prædictionem Chaldæorum tunc neglexit; verum postea, prodigiis aliquot territus, pœnitudine duci cœpit, quòd Nearcho non habuisset fidem: etiam post dies paucos, octiduo verò ante obitum suum, in balneo vacavit Nearcho, qui ei, jam febri correpto, narrabat navigationem suam, & quæ in Oceano Indico vidisset. Auctor istorum Plutarchus in Alexandro. Ut mirum non sit, si Arrianus d Nearchum imprimis inter eos reponat, quos fide dignos censeat. Sed Strabonis, ut vidimus, longè aliud judicium est. Et res clamat, meras esse fabulas, quæ ex Nearcho, Onesicrito, Megasthene, ac cæteris ejus farinæ historicis, adferuntur à Mela, Plinio, Solino, atque aliis. Quinctus ex istis Indiæ scriptoribus est Patrocles, qui Seleuci Nicatoris, & filii ejus Antiochi temporibus, mare Indicum classe lustravit. Plinius lib. VI Hist. Nat. cap. XVII: *Patefacta est* (India) *Alexandri magni armis, regumque, qui ei successere; circumvectis etiam in Hyrcanium mare, & Caspium, Seleuco, & Antiocho, præfectoque classis eorum Patrocle.* Huic Strabo præ omnibus fidem dicit habendam. Nec leves sententiæ suæ caussas adfert. Nam, summæ fuisse auctoritatis, dicit: quippe qui præfuerit locis, quæ descripsit; atque ab duobus regibus, Seleuco, & Antiocho, hoc imperium acceperit. Adhæc rerum mathematicarum minimè fuit rudis; contra quàm de Daimacho dicebamus. Præterea, cùm Alexandri comites multa obiter tantùm lustrata in commentarios sæpius retulerint. Alexander verò omnia soleat indagare, descriptionemque regionum à peritissimis consueverit accipere: Patrocles eam se descriptionem postea temporis accepisse dicit à Xenocle, gazæ præfecto. Ex his apparet, quanto judicio usus sit Strabo in historicis istis: longè aliter ac Plinius; qui multa ex Megasthene, & similibus, suis inseruit libris, de rei veritate securus, dum bonâ referat fide, quæ apud veteres legisset.

Etiam sub Ptolomæo Lagida, & Philadelpho, vixit Antigonus Carystius. Opponet fortasse aliquis nobis Diogenem Laërtium; cujus interpreti si credimus, in hanc sententiam scripsit: *Sunt igitur hujusmodi notæ, & hic librorum numerus: ut Antigonus Carystius in libro, quem* NUPER *de Zenone edidit, refert.* Hæc qui legat, non aliud existimare potest, quàm Carystium hunc vixisse circa tempora Hadriani. Siquidem ipse Diogenes floruit sub successore Hadriani, Antonino Pio, vel paullo etiam post. Sed interpres neutiquam est assecutus Laërtii sententiam. Græcè est: Τὰ μὲν σημεῖα, ταῦτα, καὶ τὰ βιβλία, τοσαῦτα· ἅπερ (Ἀντίγονός φησιν ὁ Καρύστιος ἐν τῷ περὶ Ζήνωνος) νεωστὶ ἐκδοθέντα εἴ τις ἤθελε διαναγνῶναι, (malim cum Casaubono ἀναγνῶναι) μισθὸν ἐτέλει τοῖς κεκτημένοις. Hoc est: *Sunt igitur hujusmodi, notæ, & tot numero, quæ scripsit: quæ (ut verbis utar Antigoni Carystii libro de Zenone) nuper edita, siquis cognoscere voluisset, mercedem his, eos qui possiderent libros, persolvebat.* Dicit igitur Antigonus, nuper editos esse Platonis libros, cum notis à se expositis, quas antea si quis intelligere voluisset, pretii aliquid annumerare debuerit. Nihil igitur hæc derogant sententiæ nostræ; quâ dicebamus, Antigonum hunc sub Lagi filio, & Philadelpho, vixisse. De Lagi filio docuit me Aristocles, antiquissimus scriptor, cujus nobile fragmentum conservavit nobis industria Eusebii lib. XIV præparationis Euangelicæ. In eo, ubi de Pyrrhone, & ejus philosophia, multa narrat, inter alia hæc verba leguntur a: Ἀντίγονος γὰρ ὁ Καρύστιος κατὰ τοὺς αὐτοὺς γενόμενος χρόνους, καὶ ἀναγράψας αὐτῶν τὸν βίον, φησὶ, τὸν Πύρρωνα διωκόμενον ὑπὸ κυνὸς, ἀναφυγεῖν ἐπί τι δένδρον· σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων, εἰπεῖν, ὡς χαλεπὸν εἴη τὸν ἄνθρωπον ἐκδῦναι. *Antigonus Carystius, qui iisdem temporibus vixit, eorumque vitam perscripsit, ait, Pyrrhonem, cùm canis eum insequeretur, in arborem quampiam refugisse; ac cum, qui adessent, eo nomine deriderent,* (quasi qui facto suo destrueret proprium dogma ἀδιαφορίας b) *dixisse iis, grave omnino esse, hominem exuere.* Quod de Pyrrhone hoc etiam narrat Laërtius: sed auctores suos non laudat. At Pyrrho ille æqualis fuit Anaxarcho; ut ex eodem Laërtio constat. Anaxarchus autem vixit Olympiade CX; ut disertim idem scribit. Et, ut hoc non diceret, dicit, congressum esse cum Alexandro Magno, & post ejus obitum crudeliter fuisse occisum à Nicocreonte, Cypri tyranno. Aliter quoque idem cognoscimus. Nam Pyrrhonis discipulus fuit Hecatæus Abderita, Laërtio eodem teste. At Hecatæum hunc cum Alexandro M. nutritum, & cum Ptolomæo Lagi commoratum fuisse, superiùs diximus ex primo Josephi libro contra Apionem. Vixit igitur Antigonus Carystius temporibus Ptolomæi Lagi. Interim quoque floruit sub successore ejus Philadelpho. Nam scripsit vitam Timonis; ut liquet ex Laërtio. Ac idem testatur, Timonem hunc Antigono regi, & Ptolomæo Philadelpho, carum fuisse.

Quod ad scripta ejus: non solùm Timonis, aut Pyrrhonis vitas, in literas retulit, de quibus jam vidimus: sed etiam Polemonis, Antipatri, Menedemi, Dionysii Heracleotæ Metathemeni, Lyconis, & Zenonis: quarum variis in locis meminit Athenæus. Itaque Laërtius c ἁπλῶς eum citat ἐν τοῖς βίοις d. Ac meminit ejus operis quoque Hieronymus præfat. libri de scriptoribus Ecclesiasticis. Etiam περὶ ζώων e commentarium elucubratus est, teste Hesychio in Γλαῦξ: item περὶ λέξεως f, ut liquet ex Athenæi lib. III, & VII. Idem Athenæus lib. XIII citat Καρυστίου ὑπομνήματα ἱστορικὰ g: atque ex iis refert, ut Lysimachus è regno suo, Athenienses item publico decreto ex sua Republica, ejecerint philosophos: quod factum oratione improbavit Philo Alexandrinus; probavit Demochares, Demosthenis consobrinus. Scripsit & ἱστοριῶν παραδόξων συναγωγὴν h, quæ sola ad nos pervenit. Nam Carystii illius opus hoc esse, non Alexandrini illius, vel Cumani Antigoni, liquet ex Stephano περὶ πόλεων in Γυαρός; ubi scriptorem ejus operis Carystium disertim vocat: quemadmodum collega meus Jo. Meursius optimè observat in eruditis ad eum scriptorem notis. Video & alia citari sub Antigoni nomine: eaque inter, περιήγησιν Μακεδονικὴν i apud eundem Stephanum in Ἄβοργος; item Ἀλλοιώσεις k apud Antoninum Liberalem Metamorph. XXIII: περὶ πινάκων l apud Laërtium in Chrysippo: & ἱστορίαν Ἰταλικὴν apud Dionysium Halic. lib. I Rom. Antiq., Plutarchum in Romulo, & Festum Pompeium in *Roma*. Sed cùm nusquam in istis Carystii nomen apponatur, cujus ista Antigoni sint, asserere non ausim.

His quoque temporibus fuit Hegesias Magnesius, imitator Charisii ejus, qui Democharis temporibus vixit. Quod ostendit hic Ciceronis locus in Bruto: *Duo fuerunt per idem tempus dissimiles inter se, sed Attici tamen, quorum Charisius multas orationes scribebat aliis, cùm cupe-*

re

a *Indiæ oppidum.*
b *Lib. 5. exped. Alex.*
c *Spectatæ fidei virum.*
d *Lib. 5. exped. Alex.*

a P. 445. edit. Rob. St.
b *Indifferentiæ.*
c *In Polemone.*
d *In vitis.*
e *De animalibus.*
f *De voce.*
g *Carystii commentarios historicos.*
h *Historiarum mirabilium collectanea.*
i *Descriptionem Macedoniæ.*
k *Immutationes formæ.*
l *De tabulis.*

re videretur imitari Lysiam: Demochares autem, qui fuit Demosthenis sororis filius, & orationes scripsit aliquot; & earum rerum historiam, quæ erant Athenis ipsius ætate gestæ; non tam historico, quàm oratorio genere, perscripsit. At Charisii vult Hegesias esse similis, &c. Satis hinc liquet; fuisse juniorem Demochare, de quo antea diximus. At idem Timæo, vel antiquior, vel σύγχρονος a fuit. Antiquiorem fuisse, censet P. Victorius, extremo capite xv libri xvi Variarum Lectionum. Saltem juniorem non esse, hinc verisimili conjecturâ colligo, quòd Plutarchus in Alexandro ab eo scriptum fuisse dicat, quo die Dianæ Ephesiæ templum conflagravit, natum fuisse Alexandrum: atque, hoc cùm diceret, exclamâsse, domo abfuisse Dianam, quòd in partu Olympiadis adesse voluisset. Eamque exclamationem Plutarchus ita frigidam esse ait, ut vel illud templi incendium valuerit restinguere. Atqui, si Ciceronem memoria non fefellit, idem scripsit Timæus: a quo id concinnè dictum fuisse, Tullius ait libro secundo de Natura Deorum. Nempe Tullius, ut homo erat venustus, καὶ ἐντεχνῶς b, amavit ingenii eo ex dicto relucentis elegantiam: Plutarchus, severioris supercilii philosophus, turpem assentationem improbavit. Puto autem, Plutarchus, vir immensæ lectionis, & cui, cùm Vitas istas scriberet, ad manus semper erant Timæus, atque historici alii, nunquam Hegesiæ illud dictum tribuisset, quod Timæo assignat Tullius, nisi prior Hegesias dixisset: aut ni saltem, circa eadem tempora, ita uterque scripsisset. Quod si est, extremis Ptolomæi Lagi, & primis Philadelphi temporibus, vixerit Hegesias. Jure verò eum inter historicos reponi, partim ex iis, quæ diximus, liquet: partim ex Dionysio Halic. lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. (ubi jungitur Duridi Samio, Polybio, Satyro, Demetrio Calantiano, Hieronymo, Antilogo, vel potius Antiocho Syracusano, & Heraclidi; qui omnes fuere historici) partim ex Gellii lib. ix, cap. iv; ubi eum conjungit cum Aristea Proconnesio, Isigono Nicæensi, Ctesia, Onesicrito, & Polystephano, scriptoribus veteribus non parvæ auctoritatis; sed quorum libri miraculorum, ac fabularum, sint pleni; ut ibidem dicitur. At cave hunc Hegesiam confundas cum illo, qui, Laërtio c teste, Πεισιθάνατος est dictus. De quo Cicero lib. i Tuscul. & Valerius Max. lib. viii, cap. ix. Nam iste Cyrenaicus fuit philosophus, ac Platonis temporibus vixit. Quippe qui discipulus fuerit Paræbatis ejus, quem etiam audivit Anniceris, is qui Platonem redemit: ut Laërtius in Aristippo testatur. At Hegesias iste, de quo nunc sermo, multo, ut vidimus, junior fuit, orator idem, atque historicus, patriâ Magnesius; qui primus induxit Asiaticum dicendi genus. Strabo lib. xiv: Ἄνδρες δὲ γεγόνασι γνώριμοι Μάγνητες, Ἡγησίας ὁ ῥήτωρ, ὃς ἦρξε μάλιστα τοῦ Ἀσιανοῦ λεγομένου ζήλου, παραφθείρας τὸ καθεστηκὸς ἔθος τὸ Ἀττικόν. Etiam stylum damnat Tullius in Bruto. *At Charisii*, inquit, *vult Hegesias esse similis; isque se ita putat Atticum, ut veros illos præ se penè agrestes putet. At quid est tam fractum, tam minutum, tam in ipsa, quam tamen consequitur, concinnitate puerile?* Item in Oratore: *Quam perversè fugiens Hegesias, dum ille quoque imitari Lysiam vult, alterum penè Demosthenem, saltat, incidens particulas: & is quidem non minus sententiis peccat, quàm verbis: ut non quærat, quem appellet ineptum, qui illum cognoverit.* Et aliquanto pòst: *Sunt etiam, qui illo vitio*, QUOD AB HEGESIA MAXIME FLUXIT, *infringendis, concidendisque numeris, in quoddam genus abjectum incidant, Siculorum simillimum.* Dionysius quoque Halicarnassensis, libro περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. ait, genus dicendi ejus esse μικρόκομψον, ἀγεννές, μαλθακόν: atque alibi eodem libro refert, deformis compositionis primas, medias, ultimas, tenere: atque id allato ex eo exemplo probat. Horum judicio standum potiùs, quàm Varronis; viri quidem omnium Romanorum doctissimi, sed minus intelligentis eorum, quæ ad laudabilem pertinent characterem. Ab eo quidem Hegesiæ dictionem laudatam fuisse, verba ista Ciceronis ostendunt ad Atticum lib. xii epist. vi: *Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat.* Nam sententia est: Ex eo, quem ad te misi, Hegesiæ libro, facile nunc vides, quam turpiter se det Varro; cùm non vereatur laudare dicendi genus, quod Hegesias usurpat.

a *Æqualis.*

b *Et facetus.*

c *In Aristippo.*

d *Magnetes viri illustres fuere, ut Hegesias orator, qui princeps induxit stylum Asiaticum, Attico, qui tum erat, corrupto.*

e *Illiberalem, ignobilem, atque ignavum.*

Etiam sub Ptolomæo Lagi filio, & Ptolomæo Philadelpho, vixit Timæus; non ille Locrus, philosophus Pythagoricus, cujus exstat libellus de natura, & anima mundi, Doricâ scriptus dialecto; quemque Plato loquentem inducit in dialogo suo, cui inde Timæo nomen; quem item de Pythagoræ vita librum scripsisse, ait Suidas a: sed alter, eo junior, Andromachi filius, domo Siculus. Lycophronis Schol. b Τίμαιος ὁ Σικελικὸς φησί: ubi arbitror corrupte Τίμαιος pro Τίμαιος legi. Nempe Timæus erat Tauromenita; ut ex secundo Athenæi, & aliis, constat. De ætate verò quod dixi, certissimâ nititur ratione. Nam ex illis, quæ deinceps referam, planum fiet, vixisse temporibus iis, quibus Agathocles in Sicilia imperabat, inque Italia Tarentinum bellum gerebatur. At Agathocles anno uno ante mortuus est, quàm regnare cœpisset Philadelphus. Tarentinum verò bellum exarsit, cùm triennium jam imperâsset Pyrrhus. Scripsit Timæus, Suida teste, libros lxviii, quibus argumenta rhetorica collegit. Sed præcipuè historiâ inclaruit; quanquam multis vitiis sit parvo omnia judicio in literas referre, usque adeò, ut propterea etiam γραοσυλλέκτρια c diceretur, Hesychio, & Suida testantibus. Historica ejus sunt ista: libri tres de Syria, & ejus urbibus, ac regibus. Item Olympionicæ, & χρονικὰ πραξίδια d, quod idem opus fuisse censeo, ac illud de Olympionicis. Adhæc Ἰταλικά, καὶ Σικελικὰ libris viii, & Ἑλληνικά, καὶ Σικελικά. Nempe utroque in opere exposuit res Siculas: sed in priori retulit, quâ permiscentur rebus Romanis; ut quæ Romani in Sicilia gessere tempore belli Punici primi: in altero verò egit de bellis inter Græcos, & Siculos; quæ multa variaque. Σικελικὰ ejus citat etiam Antigonus ἐν θαυμασ. hist. i, & Parthenius Erot. xxix. Utrum verò opus significent, non addunt. In prioribus ejus operis libris, quod erat de rebus Græcis, & Siculis, diligentem habuit veritatis rationem: non item, ubi ad res Agathoclis deventum. Quippe, quia Siciliâ ejectus erat à rege, eo undequaquaversum occasionem captare solet, quâ sese vindicet; usque adeò etiam, ut, ubi delicti nihil erat, ibi infortunium vitio vertat. Etiam isto nomine latæ est culpæ reus, quòd ignaviam exprobrat viro strenuo, & forti. Et hoc cùm facit, ne quidem sibi constat. Nam Syracusanorum fortitudinem extollit in cœlum. Quasi non eos subegerit Agathocles. Si isti fortes, quid judicii feremus de Agathocle, modò mica candoris sit in nobis? Præsertim quando non proclive hoc illi fuit, qui figulo patre natus erat. Et tamen iste ad tantum pervênit imperium. Quo alio, quàm prudentiâ eximiâ, ac fortitudine animi singulari? Nec domi modò rem præclarè gessit; sed etiam foris: ut qui magnam subegerit Italiæ & Libyæ partem. Quare mero meridie clarius est, Timæum, parum fidei mereri in hujus principis rebus: quemadmodum bene observatum est a Suida; vel potiùs a veteribus illis, quos Suidas exscribit; Unde verò ista excerpserit Suidas, non sinunt nos ignorare fragmenta illa Diodori Siculi ab Henrico Valesio paucos ante annos Lutetiæ edita ex Collectaneis Constantini Porphyrogenneti: in quibus ista iisdem leguntur verbis; ut nihil caussæ sit, cur ulteriùs aqua isthic hæreat cuiquam. Præter verò ista, quæ diximus, etiam de Romanorum bello cum Pyrrho, Epirotarum rege, commentarium condidit. Nam cùm res priscas universali rerum Italicarum historiâ esset complexus; bello cum Pyrrho proprium dicavit volumen: ut auctor est Dionysius Halicarnass. in præfatione Antiquitatum Romanarum. Item Cicero lib. v, epist. ad Lucceium: *Ut cogitares, conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum,*

a *In Timæo.*

b *P. 105.*

c *Anus collectrix.*

d *Acta ad tempus suum relata.*

lum; Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum. qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt. At vel memoria, vel corrupti codices fefellere Raphaëlem Volaterranum libro x Antropologiæ; ubi Timæum ait scripsisse bellum Thebanum; atque ejusce rei Ciceronem in illâ, quam dixi, epistolâ laudat auctorem. Arbitror autem, idem opus signari a Gellio lib. x i. cap. 1; ubi Timæum oratione Græcâ scripsisse ait de rebus Romanis. Mirum interea, Suidam non meminisse historiæ istius de bello cum Pyrrho. Nisi idem sit liber, ac iste, quem de rebus Italicis, & Siculis, conscripsit; quod non admodum verisimile fit. Satis Timæum hunc laudat Cicero libro de Oratore: *Post*, inquit, *Callisthenem Timæus longè eruditissimus, & rerum copiâ, & sententiarum varietate, & ipsâ compositione verborum non impolitus, magnam eloquentiam ad scribendum attulit.* Asiaticum dicendi genus sequebatur. Sed cùm id duplex fuerit, utrum probârit Timæus, ostendunt hæc ejusdem Ciceronis verba in Bruto: *Genera Asiaticæ dictionis duo sunt: unum sententiosum, & argutum, sententiis non tam gravibus, & severis, quàm concinnis, & venustis; qualis in historia Timæus: aliud autem genus est, non tam sententiis frequentatum, quàm verbis volucre, atque incitatum; qualis est nunc Asia tota; nec flumine solum orationis, sed etiam exornato, & faceto genere verborum.* At illustris imprimis est Diodori Siculi locus lib. v. quo, quid in eo laudari, quid culpari mereatur, ostendit his verbis: Τίμαιος μὲν γὰρ μεγίστην πρόνοιαν πεποιημένος, τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας, καὶ τὴν πολυπειρίαν πεφροντικώς, διὰ τὰς ἀκαίρους καὶ μακρὰς ἐπιτιμήσεις εὐλόγως διαβάλλεται. καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐπιτιμήσεως Ἐπιτίμαιος ὑπό τινων ὠνομάσθη. *Timæus sanè, & in temporum notatione exquisitam adhibuit diligentiam, & ut variâ rerum cognitione abundet, sollicitè laborat. At, propter intempestivas, & verbosas reprehensiones, jure etiam ipse reprehenditur. Quare ob nimiam taxandi libidinem, & acerbitatem, Epitimæus (id est, taxator) à quibusdam dominatus fuit.* Hanc ejus in Philisto, aliisque historicis reprehendendis, acerbitatem damnat idem Diodorus lib. x i i i. & fecerat idem, cùm Cornelius Nepos in Alcibiade; ubi *maledicentissimum* appellat: tum utroque antiquior Polybius lib. x i i; ubi sic scribit: Διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τὰ ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένα. ἐκεῖνος δὲ ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι συγγνώμης, οὐδὲ πίστεως ὑπ' οὐδενός, διὰ τὸ προφανῶς ἐν τῇ λοιδορίᾳ ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν: Hoc est, *Quocirca nunc quoque nos ea, quæ à Timæo dicta sunt in Democharem, meritò improbare videamur. Ille autem indignus, cui à quoquam ignoscatur, & fides habeatur, videri debet: quia apertè in maledictis ab officio discedit, ac deflectit, propter insitam acerbitatem.* Nec aliter Strabo in x i v; ubi eum βάσκανον, καὶ συκοφάντην a, appellat: ac à reprehendendi studio vocatum ait ἐπιτίμαιον, quod & Diodorum scripsisse vidimus: nisi quòd apud eum ἐπιτίμαιον legitur, uti & Suidam. Et rectiùs, ut arbitror, taxat quoque hunc taxatorem, tum Clemens lib. 1 Στρωμ. tum Plutarchus in Dione, & ex eo Photius bibliothecæ suæ cap. c c x l i v. Nec prætereunda videntur ejusdem Plutarchi verba in Nicia; ubi Timæum tantopere sibi placuisse ait, ut superare posse Thucydidem sibi videretur; dum in eo totus est, ut Philistum ostendat rudem fuisse, & impolitum, propriam prodere infantiam, ac pingue quid sonare, Siculâque adipe oblitum, ut Diphilus dicebat. A quo nec abit ὁ κριτικώτατος b Longinus lib. περὶ ὕψους. ubi sic de eo scribit: Θατέρου δὲ οὗ εἴπομεν, λέγω δὲ τοῦ ψυχροῦ, πλήρης ὁ Τίμαιος, ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα ἱκανός, καὶ πρὸς λόγων ἐνίοτε μέγεθος οὐκ ἄφορος· πολυίστωρ, ἐπινοητικός, πλὴν ἀλλοτρίων μὲν ἐλεγκτικώτατος ἁμαρτημάτων, ἀνεπαίσθητος δὲ ἰδίων, ὑπὸ δὲ ἔρωτος τοῦ ξένας νοήσεις ἀεὶ κινεῖν πολλάκις ἐκπίπτων εἰς τὸ παιδαριωδέστατον. *Eorum porrò vitiorum, de quibus diximus, altero, frigido, inquam, passim laborat Timæus, vir alioqui alia, quæ ad artem pertinent, callens non mediocriter, nec interdum in conciliandâ orationi magnitudine sterilis; qui multa novit, consultus, & prudens; præterquam quod ad alienos errores reprehendendos propensissimus, propriorum autem sensu destitutus, aliorum commentationes subinde agitandi cupidine, plerumque ad id, quod infantissimum est, excidit.* Hoc ita esse, à Cæcilio pluribus fuisse ostensum, addit: atque ipse unum alterumque ejus locum adducit, quo id planum fiat. Annos sex & nonaginta Timæum vixisse, auctor est Lucianus in Macrobiis.

a brevidum & calumniatorem.

b Summi judicii scriptor.

CAP. XIII.

Berosus, seu Berossus. Ejus nominis origo; uti & nominis Βαρθολομαῖος. *Claudius Verderius refellitur. Item Conradus Gesnerus. Adversus utrumque ostensum, Berosum vixisse sub Ptolemæo Philadelpho, dicasseque sua seu Antiocho Soteri, seu filio ejus Antiocho* Θεῷ. *Historia Berosi* Βαβυλωνικὰ, *seu* Χαλδαϊκὰ, *tribus constans libris. Nabopolassar quis. Viri eruditi de Annii Beroso sententia refellitur.*

Æqualis quoque horum fuit Berosus, sive, ut Græcis vocatur, Βηρωσσός. Quod nomen summis viris a ita dici placet, quasi Oseæ filium. Sanè ex Elia constat, Chaldæis בר idem esse, quod Syris בר; unde similiter *Bar-Ptolomæus*, quasi filius Ptolomæi; item *Bar-Iesus*, *Bar-Timæus*, & similia. Sed de ætate Berosi non convenit inter omnes. Mesi æqualem statui à nonnullis, ait Barthius Adversar. lib. l i, cap. v i i. Quam sententiam jure, ut ineptissimam, damnat. Claudius Verderius, suâ in Annianum Berosum censurâ, vixisse ait paullo ante principatum Alexandri Magni. Hoc unde adstrui possit, non video. Sed tamen Alexandri ætate vixisse, lego apud Tatianum oratione adversus gentes. Verùm addit idem Tatianus, eum historiam suam dicâsse Antiocho ei, qui tertius fuit ab Alexandro. Imò nec satis constans hæc lectio est. Nam apud Eusebium lib. x. præparat. Euangelicæ iste Tatiani locus hunc in modum adducitur b: Βηρωσσὸς ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς Βήλου, κατ' Ἀλέξανδρον γενόμενος, Ἀντιόχῳ τῷ μετὰ Σέλευκον τρίτῳ τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις κατατάξας, καὶ τὰ περὶ βασιλέων ἐκθέμενος, ἀφηγεῖταί τινα αὐτῶν, ὄνομα Ναβουχοδονόσορ, &c. *Berosus igitur Babylonius, Beli Babylone sacerdos, qui Alexandri ætate vixit, & Antiocho post Seleucum tertio Chaldæorum historiam tribus libris perscripsit, & regum gesta exposuit, mentionem facit cujusdam, cui nomen Nabuchodonosor.* Hic est μετὰ Σέλευκον. At apud Tatianum c ipsum pro eo invenio μετ' αὐτὸν, ut idem Alexander signetur. Et magis historiæ esse consentanea hæc lectio videtur. Sanè proximus ab Alexandro est Seleucus Nicator, alter ab eo Antiochus Σωτὴρ, tertius Antiochus Θεός. Qui sexaginta annis, & uno, imperare cœpit post obitum Alexandri. Nihil verò prohibet, quo minùs Berosus, cùm Babylone esset Alexander, fuerit annorum circiter triginta, vel etiam minùs: idem nonagenarius, vel junior paullo, historiam suam dicârit Antiocho Θεῷ. Dicere etiam possumus, cùm Antiochus nominatur, qui tertius est ab Alexandro, intelligi Antiochum Σωτῆρα; ut nempe ipse in orationem veniat Alexander; alter sit Seleucus; tertius Antiochus Σωτὴρ, ad quem ab obitu Alexandri anni duntaxat sunt x l i v. Possis etiam, si hæc numerandi ratio placet, retinere lectionem, quæ apud Eusebium est: nempe ut Seleucus, primus sit; secundus, Antiochus Σωτὴρ; tertius, Antiochus Θεός. Et ita quidem dicere liceat, si in adductis Tatiani verbis, istoc, κατ' Ἀλέξανδρον γενόμενος, ut apud Stephanum est; sive, κατ' Ἀλέξανδρον γεγονώς, ut legitur in Tatiano ipso; rectè à Gesnero transfertur, *qui Alexandri ætate vixit*: quam interpretationem etiam sequitur Onuphrius Panuinus libro de Sibyllis. Sed, verba hæc penicillatiùs expendenti, in mentem venit, rectiùs verti, *qui Alexandri ætate natus est.* Sic sanè omnis tollitur scrupulus. Quippe natus sit Berosus biennio ante obitum Alexandri. Fuerit hoc pacto tantùm annorum l x i v, cùm cœpit regnare Ἀντίοχος Θεός, cui librum suum obtulit.

a Joseph. Scaligeri Animad. Euseb. pag. 148. edit. prim.

b P 289. edit. Rob. Steph.

c In Basil. edit Orth. an. 1555.

Utcunque est, Berosus historiam suam emisit temporibus Ptolomæi Philadelphi. Nam is annis imperavit XXXVIII: ac anno quidem ejus sexto regnare in Syria cœpit Antiochus Σωτὴρ: anno autem vigesimo secundo Antiochus Θεός: quorum alterutri sua nuncupavit Berosus. Minimè verò assentiendum Conrado Gesnero, viro doctissimo: qui in notis ad Tatianum per Alexandrum intelligi putat, non illum Philippi filium, cognomento Magnum; sed eum, qui in Syriæ regno Demetrio Soteri successit, successoremque habuit Demetrium Nicanorem: per Antiochum verò capit Antiochum Sedetem; qui post Demetrium Nicanorem regnavit. Hæc enim si vera essent, Berosus seculo toto esset junior Manethone. Atqui Manethos floruit sub Philadelpho, ut postea liquebit. Philadelphus obiit anno tertio Olympiadis CXXXIII. At Antiochus Sedetes Syriam invasit anno primo Olympiadis CLX. Quomodo tum demum vixisse Berosus potest, qui paullo antiquior est ipso Manethone? quod disertim dicit Georgius Syncellus. Verba ejus postea adducam. Aliter etiam ætatem Berosi adstruimus. Siquidem Plinius lib. VI Hist. Nat. cap. LV refert, Berosum tradere memoriam quadringentorum annorum, & octoginta: qui sine dubio sunt anni Nabonassaris. At caput ætæ Nabonassareæ surgit Olympiadis VIII anno II. A quo tempore si annos numeres CCCCLXXX; incidemus in extrema tempora Antiochi Σωτῆρος. Quare vel huic, vel filio ejus Antiocho Θεῷ, historiam suam dicaverit Berosus. Hæc profectò de ætate Berosi dubitare nos minimè sinunt. Meminere Berosi plurimi veterum; eosque inter Vitruvius lib. IX cap. IX, Tertullianus in Apologetico cap. XIX, & scriptor Chronici Alexandrini *a*. Condidit Babylonica, sive Chaldaica, tribus libris. Promiscuè enim his nominibus utuntur veteres. Βαβυλωνικά quidem Berosi advocat Athenæus in quartodecimo. At Tatianus ait, scripsisse τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις *b*. Ac, ut vidimus, Clemens Alexandrinus *c* citat Berosum ἐν τρίτῃ Χαλδαϊκῶν *d*. & alibi *e* ἁπλῶς, ἐν ταῖς Χαλδαϊκαῖς ἱστορίαις *f*. Agathias quoque lib. II. contexuisse ait τὰ *g* ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ Μήδων. Freculphus Lexoviensis Chronicorum lib. I. cap. XXVI: *Berosus, qui Chaldaica desloravit.* Nec res solùm Assyrias, seu Chaldæas, sed etiam Medicas libris istis complexus fuit. Agathias lib. II: Ὡς ἐν Βηρωσῷ τε τῷ Βαβυλωνίῳ, καὶ Ἀθηνοκλεῖ, καὶ Σιμάκχῳ, τοῖς τὰ ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων τε καὶ Μήδων ἀναγραψαμένοις, ἱστόρηται. *Ut alibi Berosus Babylonius, & Athenocles, & Simachus, qui antiquissimas Assyriorum & Medorum res conscripsere, retulerunt.* Ex eo opere præclara quædam fragmenta conservavit nobis Flavius Josephus lib. I. contra Apionem. Quorum aliqua luculentis notis illustrat Scaliger in appendice operis de emendatione temporum. Sanè ex fragmentis istis inter alia illud discimus, Nabopolassarum fuisse patrem Nabuchodonosori, & tertium decimum Nabuchodonosori esse trigesimum Nabopolassari. Vide & Eusebium in IX Præparationis Euangelicæ cap. XL. Habes & aliud fragmentum apud eundem Josephum lib. I Antiquitatum Judaicarum cap. V. Sed Annii Berosus ejusdem est farinæ, ac sunt ejus Megasthenes, & Archilochus; de quibus antè diximus. Ut insanum sit, velle ex quisquiliis istis, ac nugis mendacibus, metiri magnum illum Berosum, cui *ob divinas prædictiones Athenienses publicè in gymnasio statuam inauratâ linguâ posuere:* ut auctor est Plinius lib. VII. cap. XXXVII. Et tamen V. Cl. Dionysius Gothofredus, præfatione suâ in antiquæ historiæ auctores, historiarum studiosos cognitionem earum haurire jubet, non ex decimâ, ut ait, lacunâ; sed ex illo Annii Beroso, Manethone, & Metasthene. Quia verò non ignorabat, maximos viros censere, esse istos scriptores suppositirios, & mendis, mendaciisque coopertos, eo continuò adjungit, *suspecta sunt, ac fluxa apud viros quosdam eruditissimos fides. sed quid? sua illi, mea mihi, aliisque, opinio est.* Et post pauca: *Quod si morose, ac pertinaciter, in superioribus auctoribus recusandis manserint, eodem per me liceat loculamento in bibliothecis suis Berosum, & alios, asservent, quo Herodotum, quo denique priores Dionysii Halicarnassei, ac multorum aliorum, ac maximè Plinii historici libros.* Quibus verbis quid aliud facit, quàm quod noctuam aquilæ conferat, picam cum luscinia, culicem cum elephanto? *Sed*, inquit, *seriem principum, quos* (Berosus, Manetho, Megasthenes Annii) *enumerant, pene totam Eusebius Chronico suo recenset. quos nec difficile fuerit, apud veteres eosdem quoque nancisci, atque offendere.* At toto errat cœlo. Nam Annianus ille Berosus multos comminiscitur reges, qui nusquam exstant: quod satis docti viri ostenderunt. Ac vix quicquam eorum invenias apud hunc, quæ ex vero Beroso citat Josephus. Imò interdum pugnantia habet; ut, cùm ait, Babylonem à Semiramide conditam esse: cùm Josephus dicat, à Beroso scriptum fuisse, non esse eam à Semiramide ædificatam. Quàm etiam ridiculum, cùm Berosus iste libro V, quo loco de quartodecimo Babyloniorum rege tractat, ait, ejus tempore *regnâsse apud Celtas Lugdum, à quo provincia, & homines, cognomenta sumserint:* hoc est, à quo, ut Annius ipse exponit, Celtica vocari cœperit *Lugdunensis*, & homines dicti sint *Lugdovici*, posteaque, extrito G *Ludovici*. Nam & Lugdus ille est commentitius, & *Ludovicus* est Germanicum nomen. Et Galliæ ea pars, demum seculis duobus, & ampliùs, post Berosum, nomen *Lugdunensis* accepit. Nam dicta ita est a Lugduno; postquam ad magnam ea urbs nominis claritatem venerat. At nomen ejus obscurum fuit, priusquam L. Munatius Plancus, Ciceronis discipulus, coloniam eò Romanorum deduxit: ut Hieronymus testatur in Eusebiano Chronico, & vetus quædam indicat inscriptio, quæ Caietæ in Neapolitanorum agro reperta creditur. Colonia deducta est principatu Augusti. Berosus autem vixit tempore Antiochi Θεοῦ, hoc est primi belli Punici. Inter quæ duorum est seculorum intervallum. Fortasse aliquis credat, in errorem propemodum æquè spissum incidisse B. Martyrem Justinum, quando, in cohortatione ad Græcos, Sibyllam Babyloniam Cumis vaticinatam dicit, eamque vocat Βηρωσοῦ *a* τοῦ τὴν Χαλδαϊκὴν ἱστορίαν γράψαντος θυγατέρα. Nam, dicat quis, Cumana Sibylla, vel tempore vixit Æneæ, cui oraculum dedit, juxta Maronem in sexto: vel saltem junior non erat Tarquinio Prisco, cui libros suos obtulit, ut à multis veterum proditum est. At inter Tarquinium Priscum, & primum bellum Punicum, cujus tempore Berosus erat, sunt anni ducenti quadraginta quinque. Equidem fateor, nihil piaculi fore, si agnoscam, deceptum in hac re Beatum martyrem: cumque legisset, Sibyllam, quæ Tarquinii tempore vixit, fuisse filiam Berosi, (quod ab Justini æquali Pausania in Phocicis, & Suida etiam, scriptum est) putâsse, eam esse filiam Berosi historici: nec cogitâsse satis, fuisse & alios Berosos in Chaldæa. Sed nihil opus est, ut tam fœdam ἀνιστορησίαν doctissimo pariter, & sanctissimo viro impingamus. Nam quid prohibet, quo minùs dicamus, locutum de aliâ Sibyllâ Cumanâ, multo juniore, quæ mox à primo bello Punico fuerit? Neque enim una Cumis, sed complures sunt vaticinatæ: ut ex libro de mirabilibus rebus auditu perceptis, qui Aristoteli tribuitur, item ex Martiano Capella, & aliis, jam diu planum fecit Onuphrius Panvinius libro de Sibyllis.

a Pag. 48.
b *Historiam Chaldaicam libris tribus.*
c Ἐν προτρεπτ.
d *Libro tertio Chaldaicorum.*
e *Lib.* I. Στρωμ.
f *In historiis Chaldaicis.*
g *Antiquissima Assyria, & Medica gentis.*

a *Berosi ejus, qui Chaldaicam historiam scripsit, filiam.*

Cap. XIV.

Manethos Sebennita, sive Sebenita. Annii Manetho rejicitur. Genuini Manethonis dignitas, historia sacra, & ejus argumentum. Manetho Mendesius. Κῦφι.

ET hi quidem tum sub Sotere, Lagi filio, tum sub Philadelpho, vixerunt. Dicam nunc de istis, qui an sub Sotere floruerint, non satis liquet: sed quos tamen sub Philadelpho fuisse, certò comperiam. Horum primus esto Manethos Sebennita Diospolitanus; qui, Beroso jam sene, adolescens fuisse, ac post eum superfuisse, videtur.

Sal-

Saltem juniorem facit Georgius Syncellus: Μανεθὼς ὁ Σεβεννύτης, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μιαρῶν ἱερῶν ἀρχιερεὺς, μετὰ Βηρωσσὸν γενόμενος. Unde etiam videmus, fuisse flaminem Ægyptium. Philadelphi ætate vixisse, ibidem dicitur; pleniusque & hoc, & quod de dignitate ejus retuli, cognoscere erit ex Eusebii verbis, quæ postea adferam. Scriptor est memoratus Josepho lib. I Antiq. Jud. cap. III *b*, Plutarcho lib. de Iside, & Osiride, Theophilo lib. III ad Autolycum, Tertulliano in Apolog. cap. XIX, Porphyrio lib. de abstinentia animalium secundo, (ubi citatur ἐν τῷ περὶ ἀρχαϊσμοῦ, καὶ εὐσεβείας *c*,) Eusebio in Chronicis ad annum XV Manethonis Ægyptii regis, (sed in quibusdam codicibus is locus desideratur) item ad annum VII Thuoris, tertiæ Ægypti regis, sub quo Troia capta est. Adhæc Cedreno *d*, & aliis. Sub Manethonis nomine quædam edidit Annius Viterbiensis; de cujus commentis toties dicere piget. De genuino potiùs Manethone videamus. Quem complura scripsisse, indicat hic Eusebii locus initio lib. I Præparat. Euangel. Πᾶσαν μὲν ἂν τὴν Αἰγυπτιακὴν ἱστορίαν εἰς πλάτος τῆς Ἑλλήνων μετείληφε φωνῆς, ἰδίως τε τὰ περὶ τῆς κατ' αὐτοὺς θεολογίας, Μανεθὼς ὁ Αἰγύπτιος, ἔν τε ᾗ ἔγραψεν ἱερᾷ βίβλῳ, καὶ ἐν ἑτέροις αὐτοῦ συγγράμμασι. *Omnem historiam Ægyptiacam, proprieque, quæ ad theologiam hujus gentis pertinent, fuse in Græcam transtulit linguam Manethos Ægyptius, cum in sacro opere, quod scripsit, tum in aliis commentariis.* Per sacrum verò librum intelligi hoc loco debet historia, quam, postulato Ptolomæi Philadelphi, ab antiquissimis ac fabulosis temporibus exorsus, perduxit pene usque ad tempora Darii Codomanni, ejus quem Alexander Magnus devicit. Sanè apud Eusebium in Chronicis, ad annum XVI Artaxerxis Ochi, annotatur, HUC USQUE MANETHOS. Est is annus secundus Olympiadis CVII. Quo ipso, ut ibidem legere est, Ægyptiorum concidit imperium, Nectanebo in Æthiopiam pulso; rediitque Ægyptus in potestatem Persarum: uti, Persis devictis, sub Alexandro, & Ptolomæis fuit. Nec dubito, quin hæc caussa fuerit, cur Manethos desierit in ultimo Nectanebi anno: sequentia enim tempora ex Persarum, & Græcorum imprimis, monumentis poterant colligi. Historiam hanc tribus distinxerat tomis. Primo complectebatur τὰς θεῶν, καὶ ἡμιθέων, δυναστείας *e*: quæ numero fuere XI. Altero comprehendebat δυναστείας octo: tertio duodenas. Dynastias istas invenies in excerptis Africani; ex quo & sua hausit Eusebius, sed ea interpolavit. Committere verò non possum, quin ex Eusebii Chronicis illustrem adscribam locum; ex quo cognoscere sit, quis fuerit Manethos, quando vixerit, unde historiam suam hauserit, & ut eam regi Philadelpho dicârit. Verba Eusebii sunt ista: Ἐκ τῶν Μανεθῶ τοῦ Σεβεννύτου. ὃς ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἀρχιερεὺς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εἰδώλων, χρηματίσας ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων στηλῶν, ἱερᾷ, φησὶ, διαλέκτῳ, καὶ ἱερογραφικοῖς γράμμασι κεχαρακτηρισμένων ὑπὸ Θὼθ τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ, καὶ ἑρμηνευθεισῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς διαλέκτου εἰς τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν γράμμασιν ἱερογλυφικοῖς, καὶ ἀποτεθεισῶν ἐν βίβλοις ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοδαίμονος τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ, πατρὸς δὲ τοῦ Τάτ, ἐν τοῖς ἀδύτοις τῶν ἱερῶν Αἰγυπτίων. ἃ προσεφώνησε τῷ αὐτῷ βασιλεῖ, δευτέρῳ Πτολεμαίῳ, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Σώθεως γράφων οὕτως. Quorum hæc sententia est: *Ex libris Manethonis Sebennitæ; qui cùm temporibus Ptolomæi Philadelphi flamen sacrorum esset, sive malis idolorum,* (ἱερῶν *f* μιαρῶν ἀρχιερεὺς dicitur Georgio Syncello) *eruit ista ex columnis in Seriadica terra positis; quibus sacrâ, ut ait, dialecto sacra erant nota insculpta à Thoiit, primo Mercurio: ea vero post diluvium ex sacra lingua in Græcam notis ibidem sacris versa fuerunt; interque libros in adyta Ægyptia relata ab Agathodæmone, altero Mercurio, patre Tat. Hæc verò Manethos Philadelpho, secundo è Ptolomæis, dicavit: ad quem ita perscripsit in Sothis libro:* hoc est, libro Siis, sive Isidis; à cujus peregrinatione Manethos ordiebatur. Post ista subjungit Eusebius epistolium Manethonis ad Philadelphum. cujus hæc inscriptio: Μανεθὼς ἀρχιερεὺς, καὶ γραμματεὺς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερῶν ἀδύτων, γένει Σεβεννύτης ὑπάρχων, Ἡλιοπολίτης, τῷ δεσπότῃ μου Πτολεμαίῳ χαίρειν. *Manethos flamen sacrorum, & scriba adytorum Ægypti, genere Sebennita, Heliopolites, domino meo Ptolomæo salutem.* In literis verò ipsis dicit, secutum se ἱερὰ βιβλία γραφέντα ὑπὸ τοῦ προπάτορος Τρισμεγίστου Ἑρμοῦ· *libros scriptos ab avo Mercurio Trismegisto.* Quamquam verò optandum esset, ut scriptor hic integer ad nos pervenisset: tamen bene saltem est, quòd luculenta quædam fragmenta conservavit nobis Fl. Josephus lib. I. contra Apionem: in quibus egregiè distinguit ea, quæ Manetho ex libris sacris, quæque ex vulgi hauserat fabellis: posterioraque hæc solidè ibidem refellit. Bene etiam est, quòd Africani beneficio epitomen totius Manethonis habemus. Cui lucis multum attulit Josephus Scaliger, notis in Græca παντοδαπῆς ἱστορίας *a* Eusebii *b*: item in canonibus Isagogicis lib. II. cap. II, & lib. III. cap. II. Et hæc de Manethone Sebennita Diospolitano; à quo distinguendus Manethos, sacerdos Mendesius, quem Suidas scripsisse dicit de confectione κυφίων. Est verò κῦφι suffimenti genus sacerdotibus Ægyptiis usitatum: unde ἱερατικὸν *c* Galenus vocat in libris τῶν κατὰ τόπους *d*. Meminit suffimenti ejus & Plutarchus lib. de Iside & Osiride, & B. Hieronymus lib. II adversus Jovinianum. Fortasse autem hic Manetho Mendesius is est, quem ἐν τῇ τῶν φυσικῶν ἐπιτομῇ citat Laërtius in proœmio. Puto, & eundem signari ab Æliano lib. X. de natura animalium cap. XVI; ubi vocat Μανέθωνα *e* τὸν Αἰγύπτιον, σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακότα: ac proditum ab eo dicit, vitiligine, & leprâ, corripi solere, qui suillo lacte vescuntur.

a Manethos Sebennita, Imperatorum in Ægypto sacrorum summus sacerdos; qui post Berosum fuit.
b Juxta distinct. Græci cod. at c. 8. juxta distinct. interpretis vet.
c Libro de antiquitate, & pietate.
d Pag. 8. & 10.
e Deorum & semideorum imperia, ac principatus.
f Impurorum sacrorum flamen.

a Omnigenæ historiæ.
b P. 250. & deinceps ed. I.
c Sacerdotale.
d Lib. 8. c. 5, & 7.
e Manethonem Ægyptium, summæ sapientiæ virum.

CAP. XV.

Callimachus Cyrenæus. Ejus genus, præceptor, ætas, scripta. Philostephanus. Hujus, an Heraclidis, foret de insulis liber, nec olim satis constabat. Aristeas. Non videri genuinum opus, quod sub Aristeæ nomine exstat de tralatione τῶν ἑβδομήκοντα a. Cur Zoilus vocetur canis Rhetoricus. *Ejus scripta. Polycratem falsò credi unum ex iis, qui Socratem coram judicibus accusarunt. Zoili paupertas, & misera mors. Dionysii Halicarnassensis honestum de Zoilo judicium. Duris Samius. In Suida conjectura. Duris circa verborum collocationem negligens. Lynceus Samius. Suidas emendatur. Neanthes Cyzicenus. Cleanthis Antiquitatum libri. Ctesibius historicus. Ctesibius junior, qui hydraulicas machinas invenit. Sosibius Lacon. Antonius Diogenes.*

a Septuaginta interpretum.

Iisdem temporibus floruit Callimachus, Batti & Mesatmæ filius, unde Battiadem vocat Ovidius in Ibide; A Batto eo, qui Cyrenen condidit, genus se ducere dicebat; ut Strabo scribit lib. XVII. Fuit discipulus Hermocratis, Jasensis grammatici: ac ipse etiam, priusquam Philadelpho commendaretur, literas in vico Alexandrino docebat. Pertigit verò usque ad tempora Ptolomæi Euergetæ. Auctor Suidas. Ac convenit, quòd Gellius lib. XVII. cap. XXI. floruisse dicit paullo post primum bellum Punicum. Nec inmeritò à nobis inter historicos recensetur. Siquidem tabulam edidit, sive descriptionem eorum, qui in quavis disciplina clari fuerunt, illorumque quæ scripserunt. Constabat hoc opus libris centum, & viginti. Præter Suidam ejus meminit Athenæus lib. VI, & XIV; item Etymologus his verbis: Καλλίμαχος *b* ὁ γραμματικὸς ἐποίησε πίνακας, ἐν οἷς ἦσαν αἱ ἀναγραφαὶ τῶν ἀρχαίων. In his illud quoque annotârat, quot versuum liber quisque esset; ut ex Athenæo constat. Atque idem fecerat in scripto à se πίνακι *c* τῶν νόμων· ut videre est ex Athenæi XIII. Id in poëtis facere nunc quoque facile sit: sed nec difficile olim fuit in iis, qui prosâ uterentur. Nam in describendis auctoribus usi chartæ genere certæ formæ: ut facilè ex versuum numero colligi posset de operis magnitudine: quâ de re vide quæ notata Salmasii prolego-

b Callimachus Grammaticus fecit tabulas, in quibus describeret antiques.
c Indice Legum.

legomenis in Solinum. Scripsit etiam κτίσεις sive origines insularum, & urbium, & nominum mutationes: item de fluminibus Europæ, de rebus in Peloponneso, & Italia, admirabilibus & incredibilibus, de mutatione nominum piscium, de ventis, de avibus, de orbis terrarum fluminibus; item collectanea de miraculis in singulis locis orbis terrarum; & multa alia, quæ ex Suida peti possunt. Mirum verò, eum præterire librum περὶ ἀγώνων a: in quo inter alia de Actiacis ludis, Virgilio etiam memoratis, egisse, auctor est Harpocratio in Ἄκτια. Cui & in Ἀκτὴ citatur Καλλίμαχος b ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. Sed cujusmodi commentarios signet, non addit. Mirum quoque, Suidam non nominare ibidem Hecalen; quo nomine poëmatium ab illo editum fuisse, scholiastes ejus docet. Hujus argumentum vide apud Politianum Miscellaneorum cap. XXIV. Scripsit quoque Αἴτια, quæ Martialis memorat lib. X. epigr. IV, & Servius in VII Æn. Edidit & hymnos, qui hodieque exstant. Item carmen de Beronices coma; quod Catullus transtulit. Sed & aliqua ejus ad nos epigrammata pervenerunt. Καλλίμαχος c ἐν τοῖς περὶ ὀρνίθων citatur à Tzetze in Lycoph. d Fortasse tamen quædam ex iis, quæ Callimacho huic tribuuntur, fuere Callimachi junioris. Nam fuit & Callimachus Cyrenæus, poëta ἐπικός, ex superioris sorore natus, filius Stasenoris, & Megatimæ, quæ Callimachi soror erat; ut est apud Suidam. Sed hujus non ita magnum nomen fuit. Itaque & Strabo lib. XVII, ubi commemorat insignes viros Cyrenæos, unum tantùm Callimachum laudat; quem à rege Ægyptio in honore habitum ait. Ex seniori Callimacho etiam historiolam unam, alteram, recenset Jo. Tzetzes Chil. IV histor. CXXXVIII, & Chil. VIII hist. CCXXVIII.

Eodem sub rege floruit Philostephanus Cyrenæus; utpote Callimachi familiaris. Athenæus initio lib. VIII: Φιλοστέφανος e ὁ Κυρηναῖος μὲν γένος, Καλλιμάχου δὲ γνώριμος, ἐν τῷ γ' περὶ παραδόξων ποταμῶν, &c. Præter opus, cujus hic meminit Athenæus, etiam scripsit Δήλιον. quod idem nominat lib. VII. Atque eodem libro citat librum septimum urbium Asiaticarum. Φιλοστέφανος ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς f celebratur Harpocrationi in Βούχετα. Historiæ ejus mentio est apud Plutarchum in Lycurgo: operis περὶ εὑρημάτων g apud Clementem lib. I Στρωμ. Idem προτρεπτικῷ πρὸς Ἕλληνας advocat librum ejus de Cypro: atque inde narrat, ut Pygmalion Cyprius eburneum Veneris simulachrum perditè amârit: quod & facit ex eo Arnobius lib. VI. Librum istum censeo fuisse partem majoris operis, quod περὶ νήσων h inscribebatur. Nam Philostephano nonnulli illud opus tribuebant; ut indicant hæc Harpocrationis verba in Στρόμη: Ἡρακλείδης, ἢ Φιλοστέφανος, ἐν τῷ περὶ νήσων i. Et Servius in I Æn. juxta codicem Fuldensem, citat *Phicopostephanum* περὶ τῶν νήσων k; ubi sine dubio *Philostephanum* legendum. Et sanè Heraclidi librum tribuit Stephanus in Ἀλίαρτος: sed Philostephano adjudicat quoque Constantinus de Themat. lib. I. cap. XV. Et videtur sententiæ ejus accedere Laërtius: quippe qui, recensens Heraclidis libros, cum nullus nominet. Meminit Philostephani hujus etiam Anonymus Homeri interpres in Iliad. B l, H m; ubi ex eo de Phryxo, & Helle: item Apollonii Scholiastes in II Argon, n. ubi de Sinope: & Tzetzes Chil. VII Histor. CXLIV.

Etiam Philadelphi tempore vixit Aristæus, scriptor jam olim laudatus Josepho, Antiquitatum Judaicar. lib. XII, cap. II, & libro contra Apionem: Tertulliano in Apologetico cap. XII, Eusebio cùm aliàs, tum lib IX o Præparationis Euangelicæ. Ἀριστέας p, inquit, ἐν τῷ χαφὲν τι βιβλίῳ περὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου: item Epiphanio lib. de mensuris, & ponderibus: & Hieronymo præfat. in pentateuchum. Exstat hodieque liber sub Aristæi, seu Aristeæ nomine, de translatione legis per LXXII interpretes. Sed eum genuinum videri, negat Ludovicus Vives in Augustini lib. XVIII de Civitate Dei cap. XLII. Scio, Vivi in eo refragari, cùm alios non paucos, tum Perionium, Observationibus in B. Justini parænesin ad gentes; tum Cardinalem Bellarminum libro de scriptoribus Ecclesiasticis, & Margarinum Bigneum edit. II bibl. PP. Sed Vivi accedunt Leo Castrius prol. in Jes. VI, & Alphonsus Salmero in Prolegom. VI. Et profectò levia non sunt, quæ pro hac sententia adfert Josephus Scaliger Animadvers. Euseb. ad annum MDCXXXIV. Ipsum adi.

Felix quoque Philadelphi seculum infelicem Zoilum vidit: ut constat ex Vitruvio; cujus verba postea adducam. Ephesium vocat Anonymus Homeri interpres in Iliad. E: ut mox videbimus, ubi verba ejus attulero. Sed fuit Amphipolitanus; teste Heraclide Pontico in Allegoriis Homericis; cui ibidem vocatur icciro Θρακικὸν ἀνδράποδον a. Eandem ei patriam tribuit Ælianus libro XI. Var. Histor. cap. X: ubi etiam docet, vocatum fuisse *canem Rhetoricum: ac Rhetoricum* quidem, quia sophista esset, & eleganti dictione uteretur: *canem* autem, quòd stylo mordaci adlatraret summos viros: atque adeò Homerum ipsum, adversus quem Grammatica quædam libris IX scripsit; ut Suidas indicat. Ponam unius, atque alterius verba. Anonymus Iliad. E. b Ζωΐλος δὲ ὁ Ἐφέσιος κατηγορεῖ τοῦ τόπου τούτου, καὶ μέμφεται τὸν ποιητὴν, ὅτι λίαν γελοίως πεποίηκεν ἐκ τῶν ὤμων τοῦ Διομήδους καιόμενον πῦρ. ἐκινδύνευσε γὰρ καταφλεχθῆναι ὁ ἥρως. *Zoilus verò Ephesius accusat hunc locum, ac culpat poetam, quòd admodum ridiculè fecerit, scribendo, ex humeris Diomedis arsisse ignem. Siquidem sic periculum fuerit, ne heros conflagraret.* Et paullo pòst citat Zoilum; ubi rursus Homerum reprehendit: Κατηγορεῖ γὰρ τούτου τοῦ τόπου Ζωΐλος ὅτι λίαν, φησὶ, γελοίως πεποίηκεν ὁ ποιητὴς τὸν Ἰδαῖον, καταλιπόντα σὺν ἵππους καὶ τὸ ἅρμα, φεύγειν. Ἰδύνατο γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἵπποις φυγεῖν. *Accusat & hunc locum Zoilus: quòd valde, inquit, ridiculè fecerit poeta, scribendo, Idæum, equos & currum relinquentem, fugere: potuisset enim magis in equis fugisse.* Indeque factum, ut omnes alienarum laudum obtrectatores *Zoili* dicerentur. Ovid. lib. I. de Remed. Amor.

Ingenium magni livor detrectat Homeri.
Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.

Etiam adversus Platonem, & Isocratem, calamum strinxit; ut ex eodem Æliano, & Suida, constat. Idem Suidas indicat, Historiam libris tribus scripsisse; eamque à θεογονίᾳ, sive generatione Deorum, orsum fuisse: desiisse autem in Philippi interitu. Item ait, edidisse libros tres de urbe patria, Amphipoli; aliaque multa. Inter quæ Tenediorum encomium fuit. Strabo lib. VI: Ἀλφειὸν c δέ Ζωΐλος ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ Τενεδίων ἐγκωμίῳ φησὶν ἐκ Τενέδου ῥεῖν, ὁ τὸν Ὅμηρον ψέγων ὡς μυθογράφον. Fuit auditor Polycratis illius, qui accusationem contra Socratem scripsit. Hoc disertim legere est apud Ælianum lib. XI Var. Histor. cap. X. Sed videtur parùm esse consentaneum ei, quod vixisse dicitur temporibus Philadelphi. Nam Socrates cicutam bibit Olympiadis XCV anno II. Philadelphus autem imperare cœpit Olympiadis CXXIII anno IV. Intermedii sint anni CXIV. Non leve hoc argumentum foret adversus illud, quod de ætate Zoili dicebamus, si Polycrates fuisset inter eos, qui Socratem accusarunt; quod Hermippus putavit. Verùm tres solùm fuere, qui litem intenderent Socrati; Anytus, Lyco, ac Melitus: ut Plato in Apologia retulit, & Antisthenes in Successionibus, Laërtio teste. Polycrates autem aliquanto pòst vixit. Sanè orationem, quam adversus Socratem scripsit, meminit murorum, quos instauravit Conon. At factum hoc sexennio post mortem Socratis. Unde liquet, eam orationem postea demum scriptam esse: quod etiam animadvertit Phavorinus in primo commentar. Auctor idem Laërtius. Sed alterum etiam argumentum video adversus id, quod dicebamus. Nam Heraclides Ponticus in Ἀλληγορίαις Ὁμηρικαῖς meminit Zoili hujus Amphipolitæ. At ille Heraclides Aristotelis ætate vixisse putatur. Sed facilè occurritur. Nam Heraclides iste Aristotele, seculo, & amplius, junior fuit: ut alibi ostendimus. En & tertium adversus nos telum. Suidas in Ἀναξιμένης refert, eum fuisse discipulum Zoili illius, qui Homerum est insectatus. Atqui Anaximenes, ut ibidem dicitur, vixit tempore Alexandri Magni. Sed Suidas, credo, alios est secutus auctores; quos vellem ad-

a De certaminibus.
b In commentariis.
c In opere de avibus.
d Pag. 83
e Philostephanus verò genere quidem Cyrenæus, Callimachi autem familiaris, in tertio de fluminibus admirabilibus.
f Philostephanus de rebus Epiroticis.
g De rebus inventis.
h De insulis.
i Heraclides, aut Philostephanus, libro de insulis.
k De insulis. Servius Danielis Appendicis, ubi variæ Lectiones, pag. 28. edit. Paris. 1600.
l Pag. 32. edit. Herwag.
m Pag. 138.
n P. 110. edit. H. St.
o P. 260. edit. R. St.
p Aristæus in libro, quem scripsit de translatione legis Judaicæ.

a Thracium mancipium.
b Pag. 92. edit. Herwag.
c Jam Zoilus orator, is qui Homerum, tanquam fabularum scriptorem, vituperat, in Tenediorum encomio scribit, Alpheum è Tenedo fluere.

adscripsisset. Interim hæc docent, quantopere varient antiqui de Zoili ætate. Nec minùs disconvenit de mortis genere. De isto est illustris locus Vitruvii Pollionis præfatione libri VII de Architectura: *Insequentibus annis a Macedonia Zoilus, qui adoptavit cognomen, ut Homeromastix vocitaretur, Alexandriam venit, suaque scripta, contra Iliadem, & Odysseam comparata, regi recitavit: Ptolemæus vero, cum animadvertisset, poetarum parentem, philologiæque omnis ducem, absentem vexari, & cuius ab cunctis gentibus scripta suspicerentur, ab eo vituperari; indignatus, nullum ei dedit responsum. Zoilus autem, cùm diutiùs in regno fuisset, inopiâ pressus, summisit ad regem, postulans, ut aliquid sibi tribueretur: rex vero respondisse dicitur, Homerum, qui ante annos mille decessisset, ævo perpetuo multa millia hominum pascere: item debere, qui meliori ingenio se profiteretur, non modò se unum, sed etiam plures alere posse. Et ad summam, mors eius, ut parricidii damnati, variè memoratur. Alii eum scripserunt à Philadelpho esse in crucem fixum; nonnulli in eum lapides esse coniectos; alii Smyrnæ vivum in pyram coniectum: quorum utrum ei acciderit, merenti digna constitit pœna.* Hactenus Vitruvius. Dionysius tamen Halicarnass. honestè de hoc Zoilo sensit. Putat enim, solo veritatis amore hoc fecisse: eoque nec dubitat eum jungere Aristoteli, & aliis viris magnis; quorum exemplo se etiam velle ait inquirere in Platonis virtutes, vitiaque.

Ejusdem Philadelphi tempore floruit Duris Samius, scriptor celebratus Plinio lib. VIII histor. Nat. cap. XL, lib. XXXIV cap. VIII, lib. XXXVI cap. XII, Plutarcho in Pericle, Alcibiade, Lysandro, Agesilao, & multis aliis in locis. Item Straboni lib. I, Clementi lib. I Στρωματ. Laërtio in Socrate, & Harpocrationi in voce Ἀσπασία, Stephano in Ἀκράγαντες, & alibi, Suidæ quoque in Πανύασις. Eidem in Λαμία citatur Δοῦρις *a* ἐν δευτέρῳ Λιβυκῶν. Ubi fortè legendum Δοῦρις. Nam & scholiastæ Aristophanis in Vespas Δοῦρις in eopse Λιβυκῶν libro laudatur. Præter librum de Tragœdia, Athenæo memoratum lib. XIV, etiam condidit historiam Agathoclis Syracusani; qui anno uno decessit antequam imperaret Ptolomæus Philadelphus. Ex hoc opere tertium librum citat Athenæus lib. XIII. At lib. X eundem memorat ἐν τῇ δεκάτῃ τῶν περὶ Ἀγαθοκλέα *b*. Scripsit præterea Macedonica; ex quibus septimi meminit idem Athenæus in IV: quindecimi, Aristophanis scholiastes in Nubes *c*. Sed & lib. XV citat eum ἐν τοῖς Σαμίων ὅροις· *de finibus Samiorum.* Unde corrigendus Euripidis scholiastes in Hecub. ubi legas, Δοῦρις *d* ἐν τῷ β΄ τῶν ὡρῶν, pro ὅρων *e*. Ac similiter legendum censeo apud Malchum, sive Porphyrium, in vita Pythagoræ: ubi itidem vulgò exaratum: Δοῦρις ὁ Σάμιος ἐν δευτέρῳ τῶν ὡρῶν *f*. Sanè cùm Duris fuerit Samius, & scripserit de limitibus Samiorum, & loquatur istic de Pythagora Samio; quid verisimilius, quam idem opus signari. Laërtius in Pherecyde epigramma adfert ex ejusdem δευτέρῳ *g* τῶν ἱερῶν. Expectet fortasse quis, ut tandem aliquid dicam de historia Græcorum, quam scripsit. Sed puto, non esse hoc opus diversum à Macedonicis. Movet me, quòd post Amyntæ obitum Philippus Macedo paullatim est adeptus imperium universæ Græciæ. Atqui ab obitu Amyntæ, & imperio Philippi, res Græcas orsus est Duris; ut ostendit Diodorus Siculus lib. XV. ubi cùm de trium præstantium ducum, qui eodem anno obiere, Amyntæ, Agesipolidis, & Jasonis morte, dixisset; addit ista: Δοῦρις δ' ὁ Σάμιος ὁ ἱστοριογράφος *h* τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν ἐντεῦθεν ἐποιήσατο τὴν ἀρχήν. Quæ & more suo verbis totidem exscripsit Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CII. an. III. Atis, qui Macedonica condiderat, quid magnopere habuit, quod diceret de temporibus illis, quibus Macedonia cum reliqua Græcia conflictabatur, usque dum principatum tandem obtineret? Præsertim cùm fusè adeò res Macedonicas scripserit. Nam & in πεμπτῃ *i* καὶ δεκάτῃ τῶν Μακεδονικῶν citatur ab Apollonii scholiaste in lib. IV. Diversum tamen opus fuerit Μακεδονικῶν, καὶ Ἑλληνικῶν, si Μακεδονικὰ Duris altiùs, quàm a Philippo M. orsus fuit. Sed non video, quo argumento id fecisse comprobetur. Et ista quidem sunt, quæ scripsit Duris. A Cicerone *a* vocatur *homo in historia diligens.* Quod intelligi debet de studio ejus in rebus inquirendis, & collocandis. Sed verborum structuram, & Duris ille, & Polybius, & juniores omnes, neglexerunt: ut est apud Dionysium *b* Halicarn. Imò & Photius in bibliotheca *c* sua ait, cum dictionis venustate longè inferiorem fuisse Ephoro, & Theopompo; quos tamen in primo historiarum libro non veritus sit carpere, quasi destituantur imitationis gratiâ, ac dicendi venustate. Alius verò, ni fallor, ab hoc Duride est is, cujus liber περὶ ζωγραφίας *d* citatur à Laërtio in Thalete: estque is sine dubio, quem Toreuticen scripsisse ait Plinius. Sunt enim affines artes pictorum, & tornatorum. Uti & sculptorum. Eoque non absurdè existimemus, hunc esse, qui ad commendationem suæ artis prodiderit, Socratem quoque ἐργάσασθαι *e* λίθους, teste Laërtio in Socrate.

Habuit Duris & fratrem historicum, Lynceum Samium, Theophrasti discipulum. Suidas: Λυγκεὺς *f*, Σάμιος γραμματικὸς, Θεοφράστου γνώριμος, ἀδελφὸς Θεοδώρου, καὶ ἱστοριογράφου, τοῦ καὶ τυραννήσαντος Σάμου. Quem locum sic emendo: ἀδελφὸς Δούριδος τοῦ ἱστοριογράφου. Sic legi debere, ostendunt verba hæc Athenæi lib. VIII: Λυγκεὺς *g* ὁ Σάμιος, ὁ Θεοφράστου μὲν μαθητὴς, Δούριδος δ' ἀδελφὸς, τοῦ τὰς ἱστορίας γράψαντος, καὶ τυραννήσαντος τῆς πατρίδος. Ac citat ibidem Lyncei hujus Apophthegmatum librum, cujus & meminerat lib. VI. Uti quoque ἀπομνημονευμάτων. Sed & eundem ἐν Αἰγυπτιακοῖς laudat lib. VI. Et secundum περὶ Μενάνδρου, libro eodem. Et talia quædam, aliis in locis. De Lamiæ cœna scripsisse, testatur Plutarchus in Demetrio.

Æqualis quoque istis fuit Neanthes, Cyzicenus orator. Siquidem discipulus fuit Philisci, Milesii oratoris, ejus qui Isocratis fuerat auditor. Auctor Suidas in Νεάνθης, & Φιλίσκος. Meminit Neanthis Porphyrius περὶ ἀποχῆς *h* lib. IV. Ὥς *i* φησι Νεάνθης ὁ Κυζικηνός. Item scriptor τῶν *k* θεολογουμένων τῆς Ἀριθμητικῆς. Scripsit Ἑλληνικὰ *l*; quæ cùm alibi laudat Athenæus, tum lib. XIII; ubi tertium, quartumque ejus operis citat. Idem lib. IX, & XIII, citat Νεάνθην τὸν Κυζικηνὸν ἐν δευτέρῳ περὶ τελετῆς *m*. Ac celebrat quoque hoc opus Etymologus. Μυστικὸν λόγον *n* vocat Harpocratio in Ἄττις. Eo explicabat ritus mysticos gentilis superstitionis. Meminit Clemens Alexandrinus lib. V Στρωμ. ubi narrat ex eo quædam de sacerdotibus Macedonicis. item lib. I; ubi a Neanthe traditum ait, Pythagoram, non Samium, sed Tyrium fuisse. quod ex Neanthe etiam refert Theodoretus lib. I Θεραπευτ. Eundem ἐν τρίτῳ τῶν κατὰ πόλιν *o* citat Ammonius libello de vocum differ. Scripsit etiam ὥρας *p*. Unde primum librum citat Athenæus lib. IV. Item librum περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν *q*. quem laudat Stephanus, & inde quædam adducunt Clemens lib. I Στρωμ.; Diogenes Laërtius in Periandro, Empedocle, Platone & Heraclito; Malchus sive Porphyrius in vita Pythagoræ semel, iterumque; Parthenius Erot. cap. XXXIII; & Hesychius Miles. in Empedocle.

Num & Cleanthem inter historicos referre licebit? Sanè ἀρχαιολογίας, sive antiquitatum libros reliquit, Laërtio teste. Et his vixisse temporibus, constat ex eodem. Nam Zenonis discipulus fuit; qui Olympiade CXXX jam octogenarius erat. Scripsit inter alia, eodem teste, etiam libros, tum περὶ θεῶν *r*, tum περὶ *s* γιγάντων. Planè censeo, esse idem opus θεομαχίας *t*: undè tertium librum testem adducit Plutarchus de Flumin. Nec dubito, quin ejusdem Cleanthis sint μυθικὰ *u*, quæ citat Athenæus lib. XIII. Uti & Porphyrius initio libri de vita Pythagoræ. Unde discimus, opus hoc quinque minimùm libris constitisse. Nam citat πέμπτον τῶν μυθικῶν *x*. Non meminit eorum Laërtius, uti nec librorum περὶ *y* μεταλήψεως. Quos ejusdem esse, satis ostendit Athenæus lib. XII; cùm disertim auctor eorum vocetur

a Duris in secundo Libycorum.
b Lib. decimo de Agathocle.
c P. 150. edit. Aurel. Allobr.
d Duris in duodecimo de horis.
e Terminis.
f Duris Samius in secundo de horis.
g Secundo sacrorum.
h Duris, Samius historicus, rerum Græcarum initium inde cepit.
i Libro quintodecimo Macedonicorum.

a Epist. I lib. 6. ad Att.
b Lib. de collocat. verborum.
c Cod. 176.
d De pictura.
e Sculpsisse lapides.
f Lynceus, Samius Grammaticus, Theophrasti discipulus, frater Thuridis & historiographi, qui & Sami tyrannus fuit.
g Lynceus Samius, Theophrasti discipulus, frater Duridis, qui scripsit historias, & in patria tyrannidem exercuit.
h De abstinentia ab esu animalium.
i Ut ait Neanthes Cyzicenus.
k Arithmetices explanationum de Diis.
l De rebus Græcorum.
m Neanthem Cyzicenum libro secundo de Initiis.
n Sermonem mysticum.
o Tertio eorum libro, qua ad singulas pertinent civitates.
p De Horis.
q De viris illustribus.
r De diis.
s De gigantibus.
t De pugna cum Diis.
u Fabulosa.
x Librum quintum rerum fabulosarum.
y De commutatione, vel translatione, &c.

Κλεάνθης a ὁ φιλόσοφος. Sed & Clemens lib. v. Στρωματ. ex poëmatis hujus, quem Στωικὸν vocat, apponit quatuor versus hexametros, & octo jambicos senarios: qui legi apud eum possunt. Et sanè Laërtius ipse alios quoque refert, eosque sibi ipsi præteritos in librorum catalogo, quem in Cleanthis vita contexit. Ut in Zenone citatur Κλεάνθης b ἐν τῷ περὶ χαλκοῦ. Puto autem, eundem esse Cleanthem Stoicum, ex quo Theophilus libro III ad Autolycum commemorat gentis cujusdam consuetudinem vescendi carnibus; & quidem, ut patres à propriis liberis assentur, ac comedantur; &, siquis, ab hoc abominando more abhorrens, oblatum membrum aversetur, ut jus sit reliquis mactandi eum, ac devorandi. Interdum autem hoc nomen corruptum est ex *Neanthes*. Ut apud Aristophanis interpretem ad hunc versum in Equitibus, Ο' Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος. Ubi ex Cleanthe annotatur de tribus civitatibus, quæ Themistocli præberent frumentum, vinum, & opsonium. Sed Plutarchus in Themistocle ejusce rei auctorem laudat Neanthem Cyzicenum: quæ quin vera lectio sit, nullus dubito. Multum ad honorem hujus Cleanthis facit, quòd à Romanis ei S. C. Assi posita sit statua: quam sibi visam scribit Simplicius, commentario in Enchiridium Epicteti.

Ctesibium historicum quoque lubens ad hæc tempora referam. Ex eo enim Hermippus Smyrnæus quædam de Demosthene citavit; ut cognoscimus ex Plutarcho in Demosthenis vita. Demosthene igitur junior fuit; grandior verò Hermippo; qui sub Ptolomæo Euergete vixit. Apollodorus in Chronicis narrat, eum annos vixisse CIV, teste Phlegonte Tralliano c. Ejus verba sunt: Κτησίβιος d ὁ ἱστοριογράφος ἔτη ἑκατὸν τέσσαρα, ἐν περιπάτῳ δὲ ἐτελεύτα, ὡς Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς χρονικοῖς δεδήλωκεν. Sed Lucianus in Longævis vixisse ait annis CXXIV. Nisi locus corruptus, & ex Phlegonte emendandus; quod censet clarissimus & amicissimus vir Joa. Meursius. At junior hoc Ctesibius Alexandrinus; qui pneumaticam rationem, & hydraulica organa reperit. Is enim vixit tempore Ptolomæi Euergetæ, secundi ejus cognominis, qui aliter Physcon. Vide de hoc Ctesibio Vitruvium lib. IX, cap. IX, & Plinium lib. VII Hist. Nat. cap. XXXVII.

Sub Philadelpho etiam vixit Sosibius Lacon, Grammaticus ex eorum genere, qui ἐπιλυτικοὶ dicebantur, eò quòd obscura quæque in scriptoribus explicarent: ut ex Suida cognoscimus. Meminit Athenæus lib. III, & Arnobius lib. IV. Ejus tertium περὶ Ἀλκμᾶνος e citat idem Athenæus, eodem libro, & XIV. Chronographiam quoque edidit. Clemens Alexandr. lib. I Στρωμ. Σωσίβιος f ὁ Λάκων ἐν χρόνων ἀναγραφῇ. In eo scripsit, ab Inachi regno, usque ad Olympiadem primam, esse annos CCCXCV: ut Censorinus auctor est cap. XXI. Athenæus lib. IV ait, quosdam & ei tribuere librum de regno ad Cassandrum. Callimachi fuisse æqualem, ibidem dicit. Alius fuit Sosibius, quicum Anaxagoræ æmulatio fuit; ut ex Laërtio in Socrate constat. Alius item, qui Claudii Cæsaris ætate vixit, Britannici educator; ut Tacitus docet initio XI Annal. Ambigit Lipsius, utrùm hic sit, cujus Arnobius, & Clemens, meminere. Mihi haut dubium videtur, quin eum signent, qui Philadelphi ætate vixit. Nam is Λάκων nuncupatur ab Athenæo lib. III. At Laconem quoque Clemens vocat: ut, eundem signari, per sit verisimile.

Iisdem, vel circiter, temporibus Antonium Diogenem scripsisse arbitror incredibilium de Thule insula libros XXIV: quorum meminit Porphyrius in vita Pythagoræ. Meminit & Servius ad Virgilii lib. I Georg. Eorum argumentum luculentè narrat Photius tmem. CLXVI: ac vixisse putat non multo post tempora Alexandri Magni: quam unicam caussam habemus, cur Ptolomæi Soteris, vel summùm Philadelphi temporibus, fuisse eum putemus.

a *Cleanthes philosophus.*
b *Cleanthes libro de ære.*
c *Lib. de longævis cap. 2.*
d *Ctesibius historicus annos vixit centum & quatuor. Inter deambulandum verò vivendi finem fecit; ut Apollodorus in Chronicis testatur.*
e *De Alcmane.*
f *Sosibius Lacon in descriptione temporum.*

CAP. XVI.

Apollonius cur Rhodius dicatur, qui sit Alexandrinus. Idem Ibis *vocatus à præceptore Callimacho. Ovidius, Callimachi exemplo, Ibin scripsit. Gyraldus notatur. Hermippi Smyrnæi ætas, ac de Vitis liber. Duo alii Hermippi. Nymphis Heracleota. Sphærus. Zenonis de Pyrrho historia. Duo alii Zenones, qui historicum tractarint argumentum. Euphorion Cherronesiota, sive Chalcidensis. Cur Attica prius dicta sit* Mopsopia. *In Athenæo conjectura. Duo alii Euphoriones. Timarchus. Timachidas glossographus.*

A Philadelphi temporibus conferamus nos ad ea, quibus vixit Ptolomæus Euergetes. Floruit tum Apollonius Rhodius; cujus quatuor habemus Argonauticôn libros. Sillei, vel, ut alii vocant, Illei filius fuit, Callimachi discipulus. Quamquam verò patriâ esset Alexandrinus; dictus tamen fuit Rhodius, postquam Alexandriâ Rhodum concessit, atque ibi magno diu in honore vixit. Scio, virum eruditum pro diversis habere, Rhodium hunc, & illum, quem Suidas vocat Alexandrinum, & Eratostheni in Alexandrinæ bibliothecæ curatione successisse dicit. Sed cùm idem Suidas fateatur, Alexandrinum illum diu Rhodi esse commoratum; vel inde, eundem esse, cognoscimus. Tempora sanè conveniunt. Et apertè id, quod dixi, docet nos Anonymus a, qui vitam Apollonii scripsit. Nam cùm egisset de patria Alexandria, de parentibus Silleo, sive Illeo, & Rhode, deque præceptore Callimacho; ac, quâ item occasione Rhodum abierit, dixisset: subjungit, κἀκεῖ b ἐπολιτεύσατο καὶ ἐσοφίστευε ῥητορικοὺς λόγους· ὅθεν καὶ Ῥόδιον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν. Quæ ipsa fusiùs etiam narrat Ἀνώνυμος, qui scripsit γένος Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου c. Quare dubium non est, quin Apollonius, cùm Alexandrinus esset, eâ ratione cognominatus sit Rhodius, quâ Apion, cùm Oasensis foret, Alexandrini cognomento gaudebat, quòd viveret Alexandriæ. Nisi magis placet, Apollonium non Alexandrinum fuisse, sed Naucratitam; quia Ælianus dicat lib. XV de animalibus cap. XXIII: Λέγει d δὲ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος, ἢ Ναυκρατίτης. Utcunque est, Ægyptus patria sit, non Rhodus. Nam & Naucratis Ægypti urbs: ut ex Strabone, Plinio, aliis, constat. Scripsit Apollonius hic librum περὶ Ἀρχιλόχου e, cujus Athenæus meminit lib. X. Item Κτίσεις f; quo ex opere Ἀλεξανδρείας κτίσις g citatur ab Scholiaste Nicandri in Theriacis: Καύνου κτίσις h à Parthenio Erot. XI: Κνίδου κτίσις i à Stephano in Ψυκτήριος. Ita enim legendum, ubi vulgò Κνίδης κτίσις. Alia quoque, quæ scripsit, vide apud Meursium syntagmate de Apolloniis. Uno verò nomine historicus iste, & poeta, audit pessimè. Siquidem, ut Suidas k testatur, ingratus fuit erga præceptorem suum, Callimachum grammaticum. qui cùm hoc concoquere non posset, in discipulum scripsit carmen maledicum, quod ab ave Ægyptiâ, rostro ventrem purgante, Ibin vocavit: ejusque exemplo postea Ovidius, seu Corvinum l, seu alium, qui uxorem poetæ sollicitârat, & Augusto auctor erat, ut ne ab exilio eum revocaret, Ibin nominavit. Hinc inter alia Ovidius ipse:

Nunc quo Battiades inimicum devovet Ibin,
Hoc ego devoveo teque, tuosque, modo.
Utque ille, historiis involvam carmina cæcis,
Non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
Oblitus moris, judiciique mei.
Et quoniam, qui sis, nondum quærentibus edo;
Ibidis interea tu quoque nomen habe.

Satis verò mirari non possum, quod apud Lilium Gyraldum lego dial. III de poëtis. *Apollonio poeta*, inquit ille, *familiaris fuisse perhibetur Charon Lampsacenus, historiarum scriptor, qui & ipsius Apollonii poëmatis historias colle-*

a *In Apollonii editione Basil.*
b *Atque illic versabatur, atque oratoriam profitebatur: unde & Rhodium eum appellarunt.*
c *Genus Apollonii Rhodii.*
d *Dicit Apollonius Rhodius, aut Naucratita.*
e *De Archilocho.*
f *Origines.*
g *Origo Alexandriæ.*
h *Cauni origo.*
i *Cnidi origo.*
k *In Καλλίμαχος.*
l *Cælius Rhodiginus ex nescio quibus fragmentis Cæcilii Minutiani Appuleji.*

collegit, quæ citata identidem apud scriptores Græcos legimus. Video equidem, Apollonii scholiasten, in librum II *a* Argonauticôn, ex Charonte Lampsaceno illustrare illa de Hamadryadibus. Sed enim intelligendus & hic Charon Lampsacenus, historicus, qui Herodotum præcessit: ut Dionysius Halicarnassensis non uno dicit loco: item Tertullianus lib. de anima cap. XLVI; *Hoc etiam,* inquit, *Charon Lampsacenus, Herodoto prior, tradit.* Quibuscum consentit Suidas, qui vixisse dicit Olymp. LXXV, temporè Darii Hystaspidæ. At Ptolomæus Philopator, sub quo Apollonius Rhodius floruit, imperare demum cœpit Olympiade CXL.

Ad hæc tempora etiam refero Hermippum Smyrnæum. Antiquior saltem esse non potest; cùm Theophrasti Vitam scripserit. Nec junior videtur, cùm in Vitis suis nullum, ut puto, descripserit eorum, qui postea vixerunt. Et pondus aliquod sententiæ nostræ addit, quòd Καλλιμάχειος ab Athenæo in XV vocatur. Nec enim aliunde fieri id censeo, quàm quia Callimachi fuerit discipulus, & non paullo gratior erga magistrum, quàm Apollonius ille, de quo diximus. Utcunque istoc est, Hermippum hunc Fl. Josephus lib. I contra Apionem esse dicit diligentissimum circa omnem historiam indagatorem. Peripateticum appellat; ac, virorum eruditione illustrium vitas prodidisse, dicit B. Hieronymus præfatione libri de scriptoribus Ecclesiasticis. Et Diogenes Laërtius in Thalete disertim citat ἐν τοῖς βίοις *b*. Ejusque operis varias particulas allegat idem Laërtius, interque alia *c* ἐν πρώτῳ περὶ Μάγων *d*. Item, ἐν τῷ περὶ Θεοφράστου *e*: & alibi in vita Platonis, Arcesilai, Aristotelis, Lycophronis, aliorum. Athenæus quoque libro VII inquit: Ἕρμιππος *f* ὁ Σμυρναῖος ἐν τοῖς περὶ Ἱππώνακτος. Lib. VIII: ἐν *g* τρίτῳ περὶ τῶν Ἰσοκράτους μαθητῶν. Cujus operis etiam meminit lib. X. Ubi & citat eum ἐν τοῖς περὶ τῶν ἑπτὰ σοφῶν *h*. Item lib. XI, ἐν τῷ περὶ Γοργίου *i*. Et lib. XIII, ἐν τῷ περὶ Ἀριστοτέλους πρώτῳ *k*. Uti & lib. XV, cùm ait, Ἕρμιππος *l* ὁ Καλλιμάχειος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ἀριστοτέλους. Origenes lib. I. contra Celsum laudat ἐν *m* τῷ πρώτῳ περὶ νομοθετῶν. De Hyperide ex eo quædam refert Plutarchus libro de vitis X Rhetorum: de Triptolemo, antiquissimo legislatore Atheniensi, Porphyrius lib. IV περὶ ἀποχῆς: de Euthia, & Anaximene, Harpocratio in Εὐθίας. Anonymus in argumento orationis Isocrateæ ad Philippum ex Hermippo tradit, orationem illam ab eo jam sene scriptam esse, paullo ante, & ipsius, & Philippi obitum. Puto, id esse ex vita Isocratis. Minimè verò confundi Hermippus hic debet cum antiquiore Hermippo, veteris comœdiæ poëta, ac XL *n* fabularum scriptore; quarum varias laudant Athenæus, Pollux, Stephanus, alii: ac Plutarchus quoque quinque ex eo versus citat in Pericle. Neque item confundendus cum juniore Hermippo, patriâ Berytio, qui Hadriani temporibus vixit: ut suo loco dicetur.

Euergetæ etiam tempore Nymphis claruit, & usque ad hujus regis tempora historiam suam perduxit. Hic, cùm Heracleenses bello adversus Galatas juvissent Mithridatem; atque bellum hoc infeliciter iis cecidisset; legatus inter alios, imò κορυφαῖος *o* τῶν πρεσβειῶν, ad Galatas missus fuit; multâque pecuniâ effecit, ut è finibus Heracleensium discederent: uti narratur è Memnonis Excerptis in Myriobiblo Photii, codice CCXXIV. Mithridates autem iste, quem plerique, more Græcorum, *Mithradatem* appellant, filius erat Ariobarzanis; ut Photius ibidem ait. De hoc ita Suidas: *Nymphis Xenagoræ filius, Heracleotes, Ponticus, historicus, scripsit de Alexandro, & successoribus ejus, ac successorum posteris,* (περὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ τῶν διαδόχων, καὶ ἐπιγόνων) *libros XXIV. item de Heraclea libros XIII. Continet autem res gestas post Epigonos usque ad tyrannorum eversionem, & usque ad tertium Ptolemæum.* Operis de Ptolomæis librum IX citat Ælianus lib. XVII de Animal. cap. III. Librum de Heraclea laudat Apollonii scholiastes in lib. II: Νύμφις *p* ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας. Primum ejus operis adducit Stephanus in Ψύλλα [?], & Τρίζος [?]: quartum Plutarchus libro de virtutibus mulierum. Librum sextum de Heraclea laudat Athenæus lib. XII. Νύμφις *a* ὁ Ἡρακλεώτης ἐν ἕκτῳ περὶ τῆς πατρίδος. Ejusdem περίπλουν Ἀσίας *b* citat lib. XIII.

a Pag. 91 editionis Stephanianæ. *b In vitis.* *c In præfat.* *d Lib. I de magis.* *e Libro de Theophrasto.* *f Hermippus Smyrnæus in iis, quæ de Hipponacte scripsit.* *g Libro tertio de discipulis Isocratis.* *h Opere de septem sapientibus.* *i Libro de Gorgia.* *k Libro primo de Aristotele.* *l Hermippus Callimachius libro primo de Aristotele.* *m Libro primo de legislatoribus.* *n Suidas.* *o Princeps legatorum.* *p Nymphis Heracleota libro de Heraclea.*

Etiam Sphærus, ut extremis Philadelphi annis fortasse aliquod nomen habere cœperit: tamen sub Euergete præcipuè floruit. Nam primùm, Laërtio teste, Zenonis Cittici auditor fuit. Obiit autem Zeno Olympiadis CXXIX anno primo; juxta Eusebium in Chronicis. Hoc est, annis XVII, antequam imperaret Euergetes. Post Zenonis verò obitum Cleanthem audivit; ut idem Laërtius auctor est. Qui & inter alia scripsisse refert de Eretriacis philosophis: item de Lycurgo, & Socrate, libros III: adhæc de Rep. Laconica; cujus operis librum III citat Athenæus in quarto Δειπνοσοφ.

Quantum etiam conjectare possum, mox post bellum Punicum primum, quod quinctо Ptolomæi Euergetæ anno desiit, historias suas condidit Zeno iste, qui inter octo ejus nominis quartus est Laërtio, & consignâsse eidem dicitur τὴν Πύῤῥου *c* ἱστορίαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν: item ἐπιτομὴν *d* τῶν πεπραγμένων Ῥωμαίοις τε καὶ Καρχηδονίοις. Ibidem & alius Zeno commemoratur, qui ei numero est tertius: hunc in literas retulisse ait τὴν *e* ἰδίαν τόπων ἱστορίαν. Ac meminit ejus quoque Diodorus Siculus lib. V, *f* his verbis: Περὶ *g* μὲν οὖν τῶν ἀρχαιολογουμένων παρὰ Ῥοδίοις οὕτως τινὲς μυθολογοῦσιν. ἐν οἷς ἐστὶ καὶ Ζήνων, ὁ τὰ περὶ ταύτης συνταξάμενος. Et, puto, is est, quem Cephalæon apud Eusebium in Chronicorum primo, una cum Hellanico Lesbio; & Herodoto, testem laudat de Babylone a Semiramide muris circumdatâ. Porrò uterque hic Zeno refricat mihi memoriam & tertii Zenonis, itidem historici, Laërtio, quod miror, indicti. Est is Zeno Sidonius. Dicat aliquis, hunc Laërtio esse numero octavum. Sed non ita est. Nam iste Sidonius, cujus Laërtius meminit, fuit philosophus Epicureus; quemadmodum ibidem *h* dicitur; ac alibi *i* quoque ait, audisse Appollodorum, discipulum Epicuri. At is, de quo nunc sermo est nobis, Suidâ teste, fuit philosophus Stoicus, ac Diodorum Cronum audivit, & præceptor fuit Zenonis Cittiei. Quamquam non satis liquet, quomodo Stoicum vocet præceptorem ejus Zenonis, qui primus philosophiam Stoicam condidit. Nam Zenoni eam sectam debere originem suam, satis convenit. Sed hoc utcunque est; ex magistro, & discipulo, ejus ætatem non obscurè perspicimus. Nam Diodorus Cronus temporibus Ptolomæi Soteris, sive Lagi, etiamnum in vivis fuit: ut videre est ex vita ejus apud Laërtium. Zeno autem Citticus, quo tempore Alexander M. obiit, annorum jam erat XXXVIII. Siquidem Laërtius dicit, mortuum esse anno ætatis XCVIII, ac fuisse hunc annum primum Olympiadis CXXIX: qui à morte Alexandri fuerit annus LXI. Quare, si Suidæ standum est, vixerit iste Zeno Sidonius temporibus Alexandri M. Meritò verò aliquod nomen inter historicos obtinere, arguit; quòd, præter Socratis apologiam, etiam Sidoniaca scripserit: ut Suidas docet. Sed ad Euergetæ æquales redeamus.

Extremis etiam Euergetæ temporibus, quibus in Syria primùm Seleucus Κεραυνός, posteaque Antiochus Magnus regnabat, floruit poëta historicus, Euphorion, Polymneti filius, Cherronesiota, ut Hephæstion eum appellat; sive è Chalcide Eubœæ, ut Suidas scribit. Natus fuit Olymp. CXXVI; quo tempore Romani Pyrrhum vicerunt, inque Ægypto Philadelphus, in Syria Antiochus Σωτὴρ regnabat. In poëtica discipulus fuit Archebuli, Theræi poëtæ; in philosophia autem, Lacydis, & Prytanidis. Charus fuit Niciæ, uxori Alexandri, Eubœæ regis, Crateri filii. Inde, multùm ditatus, contulit se in Syriam ad Antiochum Magnum; qui eum bibliothecæ regiæ præfecit. Ibique defunctus, Apameæ, vel, ut alii volunt, Antiochiæ sepultus fuit. Auctor horum Suidas. Ex quo etiam discimus, heroico versu poëma condidisse, cui *Hesiodo* nomen esset. Item Μοψοπίαν, sive Ἄτακτα *k*: quod opus Μοψοπία quidem inscribebatur,

a Nymphis Heracleensis in sexto de patria sua Heraclea *b Circumnavigationem Asiæ.* *c Historiam eorum quæ Pyrrhus in Italia gessit, & Sicilia.* *d Epitomen eorum, quæ Romani, & Carthaginenses, gesserunt.* *e Singularem librum de historia locorum.* *f P. 227. edit. Rob. St.* *g De antiquitatibus Rhodiorum hæc quidam literis prodiderunt: in quibus est Zeno, qui historiam illorum contexuit.* *h In Zenone.* *i In Epicuro.* *k Indigesta.*

tur, quia agebat de rebus Atticis: Attica autem olim *Mopsopia* dicta fuit; sive ab ejus nominis Oceani filiâ, quod Suidas *a* ait; sive potiùs a Mopso quodam, alio quàm vate, Tiresiæ filio, vel nepote, ut Eustathius *b* annotavit, & ante eum Strabo lib. IX. Ἄτακτα verò hunc commentarium nuncupavit, quia eo tractabat συμμιγεῖς ἱστορίας *c*, ut ait idem Suidas. Unde & idem opus signari arbitror ab Athenæo lib. IV: ubi Euphorionem citat ἐν δ ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι: &, ne alium putes, disertim addit, Chalcidensem. Quantum verò ex obscuris, atque adeò corruptis Suidæ verbis colligere possum; labor iste quinque libris constabat, ac eorum ultimus inscribebatur Χιλιάς *e*, eo quòd complecteretur oracula annorum mille eventu comprobata. Apud Athenæum tamen lib. X lego: Μνημονεύει *f* δ᾽ αὐτοῦ Εὐφορίων ὁ ἐποποιὸς ἐν Χιλιάσι. Sed parum fit verisimile, cum uni operi triplicem fecisse inscriptionem, Μοψοπίαν, Ἄτακτα, & Χιλιάδας. Quare legere malim Χιλιάδι; ut quinctus ejus operis signetur. Idem Athenæus testatur, egisse περὶ μελοποιῶν *g*, uti & περὶ Ἰσθμίων *h*; cujus operis meminit lib. IV, & XIV; (ubi ex eo refert, τὰ ἐ πολύχορδα τ̃ ὀργάνων esse antiquissima, ac nomina solùm esse mutata) ac disertim ἐποποιὸν *k* vocat: ut omnino intelligi Chalcidensis hic debeat. Similiter Euphorionem hunc nunc Chalcidensem vocat Clemens Alexandrinus, ut lib. IV Στρωμ. nunc ποιητὴν, ut ἐν Προτρεπτ. & lib. V Στρωμ. Ex Euphorione hoc est versus iste ab Eustathio ad Dionysium *l* productus:

. . . Χαλκείῳ *m* ἀκάτῳ Βιθυνηΐδι ἐνήνεικε.

Etiam versum ejus citat Arati scholiastes ad vers. XXXIII: & alterum, quo loco poëta de Hyadibus tractat: item alium, ubi idem agit de sideribus circuli æquinoctialis. Signat quoque poëtam hunc Tranquillus in Tiberio c. LXX; cùm ait: *Fecit & Græca poemata, imitatus Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium.* Et Probus Grammaticus, *Euphorion*, inquit, *Elegiarum scriptor, Chalcidensis fuit; cujus in scribendo secutus colorem videtur Cornelius Gallus.* Sed fuit præterea Euphorio quidam rei rusticæ scriptor, cujus patria nescitur; testibus Varrone, & Columellâ, utroque initio operis de re rustica. Fuit autem ejus nominis poeta tragicus, nobilis poetæ Æschyli filius, qui fabulis patris, priusquam editæ forent, actis, quater vicit, ac etiam sua quædam edidit, Suida teste. Quare difficile est videre, quis horum signetur à Stephano, cùm toties Euphorionem laudat: aut etiam apud Clementem, qui libro I Στρωμ. citat Euphorionem περὶ Ἀλευάδων, ac lib. V versum adducit ex Euphorionis ἀπολογία ad Theoridam: aut apud Parthenium in Eroticis; quorum cap. XIII historia de Harpalice ex Euphorione citatur; & cap. XXVI historia de Apriate; & cap. XXVIII de Clite: aut apud Servium cùm in II Æn. ait, ab Euphorione dici, *Priamum ex Arisba vatem filium suscepisse:* aut scholiastem Apollonii, lib. II; ubi de Mariandynorum solo ex eo scribit: aut apud interpretem Nicandri, qui sæpius meminit in Theriac. aut apud Athenæum quoque, cùm Euphorionem laudat in Ἀποδόσει. Quamquam satis sit verisimile, fabulæ ejus auctorem Æschyli filium esse; cùm Chalcidensis poeta non tam fabulas facere, quàm historias heroico carmine soleat complecti: unde ἐποποιὸς *n* vocatur passim.

Eidem verò ætate claruit etiam Timarchus: quippe quem cum Apollonio, & Eratosthene, sub Ptolomæo Euergete vixisse, disertim dicat Suidas in Ἀπολλώνιος. Sed an historicus fuerit, ultrà dispiciendum. Ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ τ̃ Ἐρατοσθένους Ἑρμοῦ *o* citat eum Athenæus lib. XI. Etiam Harpocrationi in Ἀργᾶς citatur Τίμαρχος ὁ Ῥόδιος. Quem cur non eundem putemus, caussæ nihil video. Etsi aliter visum viro erudito. Sed argumenta, quibus pugnat, satis firma non sunt. Neutiquam quippe, si Timarcho dicatur ἀργᾶς esse genus serpentis, quod κατὰ γλῶτταν dici putarunt, inde Timarchum fuisse glossographum consequitur. Atque ut consequeretur, non eò lectio vulgata sit sollicitanda; proque Timarcho *Timachidas* legi debeat. Neque enim caussæ est quicquam, cur in tanto eorum numero, qui glossas tradiderunt, haut æque *Timarchus*, ac *Timachidas*, esse possit. At, inquit ille, Timarchus, cujus Athenæus meminit, non fuit Rhodius. Sanè Rhodium quidem fuisse, non dicit Athenæus: sed si inde non esse Rhodium consequitur, nusquam natus sit; quia ubi natus sit, grammaticus ille uno hoc loco, quo ejus meminit, non expressit. Adde quòd neque patriæ nomen ponitur, ubi Timachidas citatur. Nam libro II ἁπλῶς dicitur, Τιμαχίδας ἐν γλώσσαις. Quem tamen non alium puto ab Timachida illo, qui Rhodius vocatur lib. I, & VII, ejusdem Athenæi. Ἁπλῶς etiam Τιμαχίδας dicitur, cumque Clitarcho glossographo jungitur Harpocrationi in Ἐπήλυτας.

a In Euphorion. *b* In περιήγησιν Dionys. *c* Historiam miscellam. *d* In historicis commentariis. *e* Millenarius. *f* Meminit ejus Euphorio, poeta epicus, in chiliadibus. *g* De poetis lyricis. *h* De Isthmiis. *i* Instrumentorum musicorum ea, quæ multas habent fides. *k* Heroici carminis scriptorem. *l* Ad versum Περιηγήσεως 558. *m* Ærea navi ex Bithynia bubus abundante. *n* Carminum heroici scriptor. *o* In quarto de Eratosthenis Mercurio.

CAP. XVII.

Aratus Sicyonius. Eratosthenis Cyrenæi ætas, & multiiuga scientia. Cur Βῆτα *dictus. Timosthenes, & Pytheas Massiliensis, Eratosthene priores. Eratosthenis varia. Cui primo grammatici datum cognomen. Rhianus Benæus. Phylarchus. Patria ejus incerta. Historia illius. Chrysippus Solensis. Tres alii Chrysippi. Diogenes Laertius emendatur.*

Addam his alios, qui sub eodem quidem vixerint Euergete: sed ulteriùs aliquanto vitam extenderint. Eorum primus esto Aratus Sicyonius; qui, primo Olympiadis CXXXII anno, ipse annos natus tantùm XX, patriam suam Achæorum junxit Reip., eorumque prætor factus fuit; ut Polybius testatur lib. II. Factum hoc est quinquennio ante obitum Philadelphi. Euergetæ verò temporibus, qui XXVI imperavit annos, Acrocorinthum dolo occupavit; quæ antea fuerat in potestate Antigoni, Macedoniæ regis. Atque ita Corinthum quoque Achæorum junxit Reip. Multaque alia præclarè gessit; quæ peti possunt ex Polybio; item Plutarcho, qui Arati hujus vitam scripsit. Tandem, ut iidem narrant, à Philippo II, Macedoniæ rege, veneno est sublatus, Olympiadis CXLI anno III; qui septimus erat Ptolomæi Philopatoris. Scripsit Aratus historiam de rebus ab Achæis, & se ipso, gestis. Laudat Polybius lib. II; Τῶν μὲν περὶ τ̃ Ἀράτου διωκημένων, καὶ νῦν, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπικεφαλαιούμενοι μνησθησόμεθα, διὰ τὸ καὶ λίαν ἀληθινοὺς, καὶ σαφεῖς, ἐκεῖνον περὶ τ̃ ἰδίων συντεταχέναι πράξεων ὑπομνηματισμούς· *Arati tamen facta & nunc, & deinceps, dicemus summatim: quia exstant ab ipso editi, singulari tum fide, tum sermonis perspicuitate, commentarii.* Meminit quoque ejus commentarii Plutarchus in Arato; item in Agide, qui Arato huic σύγχρονος fuit. Συντάξιν Ἀράτου vocat Polybius lib. I, & IV: quo loco & se persequi historiam Arati dicit. Historiam eam plusquam XXX librorum fuisse, auctor est Anonymus in vita Arati Solensis. Verba ejus libro IV adducimus.

Iisdem, & ultrà, temporibus vixit Eratosthenes Cyrenæus. Cujus ætatem utcumque ex eo videre est, quòd Strabo illum lib. I æqualem facit Aristonis, & Arcesilai. Distinctiùs verò eam hinc perspiciemus. Natus est sub Ptolomæo Philadelpho, anno primo Olympiadis CXXVI: sed à successore illius Ptolomæo Euergete arcessitus, Athenis venit in Ægyptum; atque ibi Alexandriæ bibliothecæ præfectus fuit. Porrò autem floruit sub quarto Ptolomæo, cui cognomen Philopatori: ad cujus annum octavum collocat eum Eusebius in Chronicis. Denique anno primo Olympiadis CXLVI inediâ, ob hebetem oculorum aciem, decessit, annos natus LXXX: quo tempore regnabat Ptolomæus quinctus, qui dictus est Epiphanes. Atque hæc quidem satis manifesta sunt ex Suida *a*. Qui & auctor est nobis, præceptore usum fuisse Callimacho; discipulum autem reliquisse Aristophanem Byzantium. Idem testatur, eum Platonem alterum, & Πένταθλον, sive *Quinquertionem*, dictum esse, ob multijugam scientiam. Sed operæ est scire de eo judicium Strabonis *b*, gravis imprimis scriptoris. Ait ille, ex tractatione *De bonis* ab eo editâ, & declamationibus, atque aliis similibus, satis lique-

a In Ἐρατοσθένης, & Ἀπολλώνιος. *b* Lib. I.

liquere, medium tenuisse inter eum, qui philosophari vellet, & illum, qui haut seriò auderet isti se instituto dare; sed eò usque tantummodo progrederetur, ut philosophari putaretur, aut philosophiam duntaxat faceret παρέργως a ab reliquo disciplinarum orbe, sive oblectamenti solùm caussâ, sive etiam doctrinæ gratiâ. Quare nihil mirum, si, ut Hesychius Milesius tradit, τὸ βῆτα soleat vocari; eo quòd omni disciplinæ genere, non quidem primas, sed secundas tamen ferre soleat: nempe quomodo Martialis dicat lib. v. epigr. xxvii:

Dicas licebit beta me togatorum.

Eo verò ex Hesychii loco Suidam corrigi debere, ubi pro Βῆτα est βῆμα, jam diu est, quòd Heraldus in Arnobium observavit; uti & Joannes Meursius ad Hesychium Milesium. Cujus sententiam firmare visum est etiam altero scriptore. Nempe Martiano Heracleotâ. Is in periplo suo, cùm de Timosthene egisset, subjungit b, καὶ c μετ' ἐκεῖνον Ἐρατοσθένης, ὃν Βῆτα ἐκάλεσαν οἱ τῷ Μουσείῳ προστάντες. Scripsit Eratosthenes geographiam; quo in opere Timosthenis de portubus librum exscripsit. Absque dubio igitur illum Cæsar designat lib. vi. de bell. Gall. cap. xxiv: cùm eum Hercyniæ sylvæ ait meminisse: *Hercyniam Sylvam, quam Eratostheni, & quibusdam Græcis, famâ esse notam video: quam illi Orciniam appellant.* Idem Martianus: Ἐρατοσθένης d Κυρηναῖος, οὐκ οἶδα τί παθὼν, τὸ Τιμοσθένους μετέγραψε βιβλίον, βραχέα τινὰ προσθεὶς· μηδὲ τοῦ προοιμίου τοῦ μνημονευθέντος ἀποσχόμενος, ἀλλ' αὐταῖς λέξεσι κἀκεῖνο τῷ οἰκείῳ προσθεῖναι συγγράμματος. Ac meminit Timosthenis ἐν τῷ περὶ λιμένων e Harpocration quoque in voce Ἐφ' ἱερόν. Timosthenes ille paullo grandior fuit Eratosthene. Nam vixit sub Philadelpho. Quod docet Strabo lib. ix: Τιμοσθένης f ναύαρχος τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου, ὁ καὶ τοὺς λιμένας συντάξας ἐν δέκα βίβλοις. Martianus Heracleota in Periplo: Τιμοσθένης g ὁ Ῥόδιος ἀρχικυβερνήτης τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου γεγονώς. Opus ejus de portubus præcipuè laudabat Eratosthenes: sed sæpius in eo peccâsse, arguit Strabo lib. ii. Meminit & idem Timosthenis lib. iii. Uti & Stephanus in Ἀλεξάνδρεια, Ἀγραῖοι, Ἀπία, Ἀγάθη; ubi citatur ἐν σταδιασμῷ, hoc est, dimensione terræ per stadia. E Latinis sæpe advocat Plinius; ut lib. ii. cap. cviii: *Universum autem hunc mundi circuitum Eratosthenes, in omnium quidem literarum subtilitate, & in hac utique præter cæteros solers, quem cunctis probari video, trecentorum quinquaginta duorum millium stadium prodidit. Quæ mensura, Romanâ computatione, efficit trecenties quindecies centena millia passuum. Improbum ausum, verum illâ subtili argumentatione comprehensum, ut pudeat non credere.* Eam Eratosthenis sententiam memorant è Græcis Geminus, & Strabo; è Latinis verò Vitruvius, Censorinus, Macrobius, & Martianus Capella. Præterea mentio est Eratosthenis apud eundem Plinium lib. v, cap. ix: ubi ex eo prodit, quantum Asia à Canopico ostio usque ad Ponti ostium pateat. Et cap. xxxi, ab eo referri Cypri magnitudinem, testatur. Et lib. vi. cap. v; ubi de Colchicis litoribus. Et ejusce libri cap. xxviii: ubi de longitudine sinûs Arabici. Et cap. seq. ubi de itinere à Siene Meroën usque: atque ibidem Timosthenes classibus Philadelphi præfuisse dicitur. Et cap. xxxi, ubi ex eodem refert Æthiopici maris insulas. Hæc in Philadelphi temporibus potiùs dicenda fuerant. Sed Martiani locus memoriam hic Timosthenis refricavit, de quo tum non occurrebat. Nec post Timosthenem solùm, sed etiam Pytheam Massiliensem, scripsit Eratosthenes. Nam Strabo lib. ii, cùm dixisset, Polybium inquirere in Dicæarchum, Pythiam, alios; ait, eorum, qui geographiam tractarint, ultimum ab eo vocari Eratosthenem. Est verò is Pytheas Massiliensis: qui in epitome Artemidori Ephesii, inter veteres geographos editâ, numeratur in illis, qui periplum orbis scripsere. Sed redeamus ad Eratosthenem. Scripsit hic quoque grammatica: imò primum hunc putant *grammatici*, seu *philologi* nomine, appellatum: quod alii tribuunt Apollodoro Cumano; teste Clemente lib. i. Στρωματ. Edidit quoque, ut Suidas dicit, dialogos multos de vacuitate doloris, astronomiam seu situm stellarum, de sectis philosophorum, poëmata, & historias; quarum potissimùm caussâ ejus meminimus hoc loco. Hujusmodi erant ejus Γαλατικὰ a; quorum secundum, quartum, septimum, Stephanus citat, imò & xxxvii. Vide eum in Ὕδρηλα. Etiam περὶ χρονογραφιῶν b commentarium reliquisse, cognoscimus ex Harpocratione in Εὔηνος. Quomodo autem tempora descripserit, ostendet Clemens lib. i. Στρωμ. ubi & de Homeri ætate. Simile, si non idem opus, erat, quo Olympionicas retulit. Sanè Ἐρατοσθένης c ἐν Ὀλυμπιονίκαις citatur Laërtio in Empedocle. Puto &, majorem partem historicum fuisse opus περὶ d ἀρχαίας κωμῳδίας; cujus octavum librum idem in Zenone celebrat. Crebra illius est mentio apud Strabonem. Laudat & Soranus in vita Hippocratis. Plutarchus quoque meminit in Lycurgo, Alexandro, Demosthene, & alibi. Atque idem in Themistocle commentarium ejus de divitiis citat. Sic enim vulgò editum: Ὁ δὲ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς πλούτου. Sed videtur locus corruptus, legendumque ἐν τῷ περίπλῳ. Quod opus, quippe geographicum, convenientius sit geographo. Elegiam ejus adfert Eutocius Ascalonita comment. in Archimedem. Sed multa quoque alia in literas retulit; de quibus clarissimum Joannem Meursium vide in notis, partim ad Hesychium Milesium, partim ad Nicomachi Gerasceni Enchiridion. Ad lxxx, ut Suidas ait, annum pervênit; sive lxxxii, ut Lucianus ait in Longævis.

a Digressionem.

b Pag. 95. edit. Augustanæ.

c Et post eum Eratosthenes, quem Beta nuncupabant præfecti Alexandrinæ bibliothecæ.

d Eratosthenes Cyrenæus, nescio qua ratione motus, Timosthenis librum in suum transtulit, pauca quæpiam addens: adeo ut nec prooemio ejus, quem dixi, abstineat; sed ad verbum illud proprio apponat operi.

e Libro de portubus.

f Timosthenes, secundi Ptolemæi classi præfectus; qui de portubus volumen composuit decem libris constans.

g Timosthenes Rhodius, qui præcipuus gubernator fuit secundi Ptolemæi.

a De rebus Galatarum, sive Gallogræcia.

b De temporum descriptione.

c Eratosthenes de iis, qui ludis vicissent Olympiis.

d De prisca comœdia.

Eratostheni huic æqualis erat Rhianus Benæus, Suida teste. Est autem Βήνη Cretæ civitas. Nobilis fuit grammaticus, & poëta; Athenæo etiam memoratus lib. xi, & Stobæo serm. de imprudentia. Stephanus citat ejus Eliaca, Thessalica, Iliaca, Achaica, & Messeniaca. Pausanias in Messeniacis magis commendat Rhiani Messeniaca, licet carmine scripta, quàm historiam ejusdem argumenti contextam à Myrone Prienensi. Unde, Rhianum hunc poëtam historicum fuisse, cognoscimus. Pausaniam ipsum vide. Heracleida quoque edidit. Opus id constitisse βιβλίοις e τέσσαρσι, ait Suidas. Quem sequitur Lilius Gyraldus in poëtarum hist. dial. iii. Sed apud Etymologum in Ἀσέλγεια citatur Ῥιανὸς f ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ Ἡρακλείας. Unde Suidas, denario adjecto, emendandus. Meminit & Rhiani Euripidis scholiastes in initium Alcestidis: ubi ex eo commemorat, Apollinem volentem serviisse amori Admeti. Item è Latinis Tranquillus in Tiberio cap. lxx: *Fecit & Græca poemata, imitatus Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium. Quibus poetis admodum delectatus, scripta eorum, & imagines, publicis bibliothecis inter veteres, & præcipuos auctores, dedicavit.*

e Libris quatuor.

f Rhianus in decimoquarto Heracleæ.

Etiam Euergetæ, & Philopatoris ætate vixit Phylarchus, qui & *Philarchus* in plerisque codd. vocatur. Eum aliqui Atheniensem, aliqui Naucratitam, alii Sicyonium, vel etiam Ægyptium fuisse, prodiderunt g. Præter compendium fabulosum h περὶ τῆς τοῦ Διὸς ἐπιφανείας i, item librum de inventis, & alium de significationibus, etiam scripsit duodetriginta historiarum libros; quos k ordiebatur ab expeditione Pyrrhi in Peloponnesum; perducebat verò usque ad mortem Ptolomæi Euergetæ, & Beronices, item Cleomenis Lacedæmonii; qui ab Antigono victus in Ægyptum fugerat ad Ptolomæum Euergeten: sed, eo mortuo, ab successore illius, Ptolomæo Philopatore, in carcerem fuit conjectus. Obitus ille Euergetæ incidit in Olympiadis cxxxix annum iv. Ex eo Phylarchi opere septimum librum citat Apollonius Alexandrinus in historia commentitia l, & alibi m vigesimum. Etiam septimum Phylarchi citat Apollonii scholiastes in lib. iv. Librum nonum Sextus Empiricus adversus Mathematicos libro i. cap. xli; ubi ex eo narrat, Æsculapium propterea de cœlo tactum esse, quòd excæcatis Phinei liberis visum restituisset, gratificans eorum matri Cleopatræ, Erechthei filiæ. Librum duodecimum laudat Ælianus libro xvii de natura animal. cap. v: ubi ex eo scribit, ut Ægyptii aspidem colant, & mansuefaciant. Ex quinctodeci-

g Suidas.

h Idem.

i De Jovis adventu.

k Suidas.

l Cap. 14.

m Cap. 18.

decimo historiam de Daphne adfert Parthenius Eroticôn cap. xv. Meminit & Plutarchus in Themistocle: & sæpe imprimis Athenæus; qui vigesimum secundum advocat lib. xi; vigesimum quinctum lib. vi, & xii; atque alios item alibi adducit. xii item advocat Ælianus lib. xvii de Animal. cap. v. Edidit præterea Phylarchus res Antiochi, & Eumenis Pergameni; teste eodem Suida. Quo loco procul dubio intelligit Antiochum Magnum, & Eumenem ii: quorum ille desiit imperare anno primo Olympiadis cli; hic verò anno tertio Olympiadis clv. Et istorum quidem temporibus quin Phylarchus vixerit, nullus ambigo. Mentionem quoque ejus facit Hyginus in Poëtico astronomico. Plutarchus lib. de Iside & Osiride refert ex eo de bubus duobus ex India adductis; quorum unus Apis, alter Osiris dicatur. De aquilæ erga juvenem amore eundem auctorem laudant Ælianus lib. vi de nat. animal. & Jo. Tzetzes Chil. iv Histor. lxxxiv. De stylo ejus ita censet Halicarnasseus *a*, planè illum in collocatione verborum negligentem esse: uti & Duridem Samium, & Polybium Megalopolitanum, & alios juniorum.

Videtur verò & Chrysippo Solensi locus esse aliquis inter historicos. Siquidem σύγγραμμα edidit περὶ τῶν ἀρχαίων φυσιολόγων *b*, teste Laërtio *c*. Fortasse pars erat operis Περὶ βίων, Laërtio memorati lib. vii in Zenone: ubi & primum de Vitis citat; ut pluribus id opus constiterit libris. Imò Plutarchus quoque in Parallelis minoribus (quæ non illius Chæronensis, sed junioris Plutarchi videntur) citat Chrysippi libros de rebus in Italia gestis. Dicet aliquis, non meminisse Laërtium ejus operis. Non diffiteor: verùm is, cùm scripsisse dicat volumina ɔccvii, tantùm recenset ccccxxxi: ut omnino quædam incuriâ, seu scriptoris, seu librarii, omissa sint. Nec tamen repugno, sicui Chrysippus iste alius à Solensi esse videatur. Nam præter eum etiam fuit Chrysippus Gnidius medicus; à quo Erasistratus multa se didicisse profitetur; item alius, Erasistrati discipulus: ac tertius Ptolomæi medicus, qui, calumniâ oppressus, duro, à rege suo, supplicio affectus fuit: & alius, qui Georgica scripsit. Nominat istos Laërtius. Solensis verò quin Ptolomæi Euergetæ, & Philopatoris ætate vixerit, dubium non est. Nec obstat, quòd apud Laërtium legitur, obiisse eum Olympiade xliii. Nam id perspicuè falsum est. Imò error est annorum quadringentorum; quod facilè comprobatur. Nam Chrysippus fuit discipulus Cleanthis, Cleanthes Zenonis Cittiei; qui, ipso teste Laërtio, Olymp. cxxx. superstes erat, annumque agebat octogesimum. Non igitur Chrysippus mori potuit Olympiade xliii, trecentis & ampliùs annis antequam natus esset; sed Olympiade cxliii. Nimirum, qui Laërtium exscripsit, pro ρμγ' scripsit μγ'. Quod ita esse, ex Suida etiam liquet; qui disertim refert, obiisse Chrysippum ἐπὶ ἑκατοστῆς τεσσαρακοστῆς τρίτης Ὀλυμπιάδος *d*. Inde igitur Laërtius emendandus; quod mirum, nec ei, qui Laërtium transtulit, nec summo viro, qui eruditis eum notis illustravit, fuisse animadversum.

Fuit tunc quoque C. Acilius C. F. L. N. Glabrio: quippe qui quæstor provincialis fuerit anno ab urbe condita ɔli; Cn. Servilio Cæpione, & C. Servilio Nep. Coss.: item tribunus plebis anno ɔlvi, C. Cornelio Cethego, & Q. Minucio Rufo Coss. Puto autem, eundem esse, cujus annales citat Plutarchus in Romulo: Γάϊος δὲ Ἀκίλιος ἱστορεῖ, πρὸ τῆς κτίσεως τὰ θρέμματα τῶν περὶ τὸν Ῥωμύλον ἀφανῆ γενέσθαι· τοὺς δὲ τῷ Φαύνῳ προσευξαμένους ἐκδραμεῖν γυμνοὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν, ὅπως ὑπὸ ἱδρῶτος μὴ ἐνοχλοῖντο. καὶ διὰ τοῦτο γυμνοὺς περιτρέχειν τοὺς Λουπέρκους. *C. verò Acilius refert, ante urbem conditam amissum fuisse pecus Romuli, & Remi: eos, Fauno voto facto, nudos, ne sudor iis molestiam crearet, ad inquirendum id pecus excurrisse. Atque hinc nudos discurrere Lupercos.* Meminit etiam Tullius lib. iii. de Officiis: ubi narrat, ut Senatus eos, qui relicti in castris fuissent à Paullo, & Varrone Coss., non censuerit redimendos: atque Annibalis animus eo fuerit fractus, quòd populum Romanum rebus adeò adversis tam infracto vidisset animo. Subjungit inde Tullius hæc verba: *Acilius autem, qui Græcè scripsit historiam, plures ait fuisse, qui in castra revertissent, eâdem fraude, ut jurejurando liberarentur: eosque à Censoribus omnibus ignominiis notatos.* Ex his etiam, de bello Annibalico scripsisse, cognoscimus. Verùm in editione Aldi Nepotis, quæ anno prodiit cIɔIɔlxxxiii; uti & Leidensi nuperâ Elzevirii; pro *Acilii* legas *Attilii*. Quod planè repudiandum. Siquidem scriptor Atilius non historicus Græcus fuit: sed poëta Latinus; cui quinctum inter Comicos locum Volcatius Sedigitus adsignat apud Agellium lib. xv. cap. xxiv. Porrò annales eos Acilii transtulit Claudius, seu Quadrigarius, seu alius. Livius lib. xxv: *Ad* xxxvii *millia hostium, ductu L. Marcii, cæsa, auctor est Claudius; qui annales Acilianos ex Græco in Latinum sermonem vertit.* Idem Livius lib. xxxv: *Claudius, sequutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuisse legatione, tradit.* Loquitur de legatione ad Antiochum M. apud quem eo tempore agebat Annibal. In Aurelio Victore, sive quisquis ille est scriptor de origine gentis Romanæ, legere est hæc verba: *Et postquam ad classem rediit, repe*-*ritque, mortuam* (Prochytam:) *in insula proxima sepelisse: quæ nunc quoque eodem est nomine; ut scribunt Vulcatius, & Acilius Piso.* Ubi placent, qui legunt, *Vulcatius, Acilius, & Piso.* Nam diversi sunt C. Acilius, & L. Calpurnius Piso. Nec in gente Acilia Pilones ullos norunt, qui de Romanis familiis egerunt. Videndum autem, idemne, an alius sit Acilius Glabrio, scriptor Tabulæ, ex qua Atilius Fortunatianus, libro de arte Metrica, hæc citat: *Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.* Equidem, cur alium credam, non video.

Eadem ad tempora referendus est Philinus, Φιλῖνος. Is bellum descripsit inter Carthaginenses, & Romanos, propter Siciliam gestum. Sed ut Fabius, Romanis nimis addictus, quædam longè aliter narrat, quàm res erat: itidem Philinus, partium studio, nimiùm velificatur honori Carthaginensium: quemadmodum ostendit Polybius libro primo. Idem libro tertio secundum citat: unde videmus, opus illud fuisse in plures divisum libros. Agrigentinus patriâ fuit: ut scimus ex Eclogis Diodori Siculi lib. xxiii; ubi quædam de Siculo hoc bello ex eodem refert. Uti & in Eclogis libri sequentis facit. Quod si Agrigentinus fuit; nihil mirum, si iniquior erat Romanis. Nam cùm initio ejus belli Sicilia esset divisa in tria imperia; Romanum, cujus erat Messana; Syracusanum, cujus rex Hiero; & longè maximum Pœnorum, sive Carthaginensium, qui sedem belli elegerant Agrigentum: Romani, postquam pacem cum Hierone inierant, Agrigentum obsedere, ac post septem mensium obsidionem urbem ceperunt: ac quanquam Agrigentini in fugientem Annibalem impetum fecissent, multosque occidissent; ut Zonaras testatur; non tamen eo reprimere potuerunt Romanorum iracundiam: qui, ut Diodorus refert, nihilominus Agrigentinos cives sub corona vendidêre, prædamque opimam dederunt militibus.

Porrò ex Polybio, ac Diodoro, corrigendus est Cornelius Nepos, ubi *Philænius* perperam vocatur. Verba ejus sunt ista in vitâ Annibalis: *Hujus* (Annibalis) *bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Philænius, & Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Annibal literarum Græcarum usus est doctore.*

Quibus ex verbis etiam alteram Sosili historici ætatem discimus. Lambinus *a* *Sosilum* vocatum putat. Sed *Sosilus* ab aliis etiam appellatur. Patriam ejus, ac librorum numerum, indicat his verbis Diodorus Siculus: Σώσιλος *b* δὲ ὁ Ἰλιεὺς τὰ περὶ Ἀννίβαν ἔγραψεν ἐν βιβλίοις ξ. Interea Sosilus historici nomine vix dignus videtur. Nam opus ejus ex rumusculis conflatum erat, & narratiunculis infimæ plebis: ut ex Polybii lib. iii constat. Verba ejus adducimus libro iv, quo loco de Chærea, simili nugivendo, agimus.

a Lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ.

b Opus de antiquis physicis.

c In Chrysippo.

d Centesima & quadragesima tertia Olympiade.

a Notis in Corn. Nepotem.

b Sosilus Iliensis res Hannibalicas scripsit libris sexaginta.

Cap. XVIII.

Philochorus quando vixerit. Suidas emendatus. Quæ scripserit Philochorus. Stesiclides Atheniensis. Ptolemæus Agesarchi. Argumentum historiæ ejus. Simleri lapsus. Asclepiades, Diotimi filius. Error Suidæ. Asclepiades Tragilensis. Polemon Euegetis. Ætas cum Aristophanis Byzantii, tum Polemonis hujus. Variæ urbes de Polemonis patriâ certantes. Unde Ἑλλαδικὸς *dictus sit, &* Στηλοκόπας. *Varia ejus scripta.*

Atque isti fuere sub Ptolomæo Euergete, & Philopatore. Nunc ulteriùs proferamus gradum ad eos, qui sub Ptolomæo Philopatore, & Epiphane, floruerunt. Vixit autem eorum tempore Philochorus, Cygni filius, vates atque aruspex Atheniensis. Ætatem ejus inde suspamur, quòd, Eratosthene jam sene, adolescens fuerit, teste Suidâ: item quòd ibidem dicitur periisse insidiis Antigoni, cùm Ptolomæo addictior esse diceretur: quæ lectio si recta est, intelligi debet Antigonus ὁ Δώσων a, & Ptolomæus Euergetes. Sed obstat, quòd Antigonus iste obiit mox post victoriam de Dardanis partam, Olympiadis CXXXIX anno III. Eo autem tempore Eratosthenes, qui annos vixit LXXX, tantùm erat annorum LIV. Siquidem superiùs dicebamus, eum natum fuisse anno primo Olympiadis CXXVI. Demus, ultimo Antigoni anno sublatum ab eo rege esse Philochorum. At tum Eratosthenes quatuor tantùm annos supra quinquagesimum natus erat. Atqui, Eratosthene jam sene, Philochorus erat adolescens. Consequetur igitur, Philochorum in adolescentia periisse. Verùm hoc verisimile non est de eo, qui tam multa monumenta, ac tantum nomen reliquerit. Quare apud Suidam pro Ἀντιγόνου legendum censeo Ἀντιόχου, ut intelligatur Antiochus Magnus; qui imperare cœpit anno proximo post obitum Antigoni τοῦ Δώσωνος, ac rexit annis XXXVI. Ptolomæus verò, cui Philochorus studebat, fuerit Ptolomæus Philopator, vel potiùs successor ejus Epiphanes. Philochori hujus meminère cùm alii, tum Strabo lib. VII, & IX; Plutarchus in Theseo, ac vitis decem Rhetorum; Gellius lib. XV. cap. XX; Laërtius in Protagora, Ælianus lib. XII de natura animal. cap. XXXV, Tertullianus de anima cap. XLVI, Clemens Alexandrinus in προτρεπτ. semel iterumque, & lib. V Στρωματ. Harpocration in Ἀγρίας, & Ἀδωνίασι, & Ἀλωπεκαί, & Ἀντιχαρφίδης, & alibi. item Africanus lib. III. chronographiæ apud Eusebium lib. X. præparationis Euangel. ubi & Atheniensem appellat. adhæc scholiastes Aristophanis in Plutum, Sophoclis in Oedipum Coloneum, Euripidis in Orestem. Edidit de Attica libros XVII: quibus, ut Suidas ait, complectebatur res gestas Atheniensium eorumque reges, & prætores, usque ad tempora Antiochi Θεοῦ. Opus verò hoc adversus Damonis historiam Atticam composuerat. Ἁπλῶς Φιλόχορον b ἐν Ἀτθίδι citat Julius Pollux lib. X. cap. XX. Libro secundo Atthidis retulit inter alia ut Adoneus, id est Orcus, rex Molossorum, rapuerit Proserpinam: atque ut idem canem habuerit ingentem, qui Pirithoum devoravit: item ut Theseum quoque fuerit voraturus, ni Hercules subvenisset; unde eum ab inferis liberâsse dicitur. Auctor Eusebius in Chronicis. Quinctum Philochori de rebus Atticis citat anonymus Ὀλυμπιάδ. ἀναγρ. ad Olympiad. C. anno III. Sextum ad Olymp. XC. an. II: qui & luculentum ex eo fragmentum apponit ad Olymp. CVII. an. IV. Citat & eundem librum Harpocration in Διαψήφισις. Septimum idem in Φυλή, uti & Athenæus lib. VI. Ex octavo fragmentum habes apud anonymum antè dictum ad Olymp. CXVIII. an. II, & ex nono ejus operis ad annum sequ. Etiam noni meminit Athenæus lib. V. In decimosexto autem citatur ab Harpocratione in Ἀμυνομένω. De Philochori Archontibus est egregius locus Anonymi ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CI. an. II. Φιλόχορος c Κύκνου Ἀθηναῖος πραγματείαν συντιθέντα περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἀρξάντων, ἀπὸ Σωκρατίδου, καὶ μέχρι Ἀπολλοδώρου. Opus de Archontibus pars erat commentariorum de Attica. Ejus seorsim meminit Marcellinus in vita Thucydidis. Ubi etiam alterum nominat, qui de Archontibus scripserit, Demetrium Phalereum. De utroque laudat Didymum; quem hoc ex Zopyro dicit referre. Tertius etiam, qui hoc argumentum tractaret, fuit Stesiclides Atheniensis. Quem de Archontibus, & Olympionicis, librum reliquisse, Laërtius indicat in vita Xenophontis. Præterea scripserat Philochorus περὶ μαντικῆς a. Meminit Athenæus lib. XIV. Ac πρῶτον περὶ μαντικῆς nominat Clemens lib. I Στρωματέων, τρίτον b Suidas in Εἰσαγρειμυθος. Τετράπολιν quoque emisisse, ex eodem Suida scitur; item Athenæi lib. VI; & scholiaste Sophoclis in Oedipum Coloneum, qui eo ex opere illustrem adducit locum. Fecit & librum περὶ c θυσιῶν; de quo Apollonii scholiastes lib. I. Præterea edidit Salaminis origines, item Olympiadum libros duos, insuper de Atheniensium certaminibus libros XVII, item epitomen historiæ Atticæ, adhæc librum de rerum inventionibus; & alia multa, de quibus Suidas.

Etiam Ptolomæi Euergetæ & Philopatoris temporibus, floruisse videtur Ptolomæus, Agesarchi filius, Megalopolitanus; qui historiam scripsit Ptolomæi Philopatoris quarti regis Ægyptii. Nec, cur homo Megalopolitanus ejus res gestas consignaret, caussa nulla erat. Nam Cleomenes, rex Spartanus, Megalopolim, frustra obsistente Philopœmene, ceperat, diripuerat, incenderat. Paullo pòst verò ab Antigono, qui Achæis venerat auxilio, devictus, in Ægyptum fugerat ad Ptolomæum Euergeten, qui opem ei promisit adversus Achæos. Sed altero pòst anno moritur Euergetes: succedit verò Philopator; qui Cleomenem in carcerem compegit. Ita Achæi, quibus & se junxerant Megalopolitani, Philopatoris beneficio liberati fuerunt gravissimi belli metu, quod à Cleomene, & Ægyptiis impendebat. Nec indignus planè erat Philopator, cujus res gestæ proderentur. Nam imperium quidem auspicatus fuit à parricidio, homo impius: sed multa tamen strenuè gessit; præsertim adversùm Antiochum Magnum. Nam ereptam ei Cœlesyriam iterum Ægyptio addidit regno. Ista igitur, aliaque, hic Agesarchi filius persequebatur. De quo ita Athenæus lib. VI: Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Ἀγησάρχου d, Μεγαλοπολίτης γένος, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν περὶ τὸν Φιλοπάτορα ἱστοριῶν, συμπότας φησὶ τῷ βασιλεῖ συνάγεσθαι ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως· οὓς προσαγορεύεσθαι γελοιαστάς. Tertium ejus operis citat lib. X. Meminit quoque historiæ istius lib. XIII. Uti etiam Clemens in Προτρεπτικῷ, & ex eo Arnobius lib. VI. Cujus hæc verba: *Agesarchi Ptolomæus de Philopatore, quem edidit, primo, Cinyram regem Paphi cum familia omni suá, imo cum omni prosapiá, in Veneris templo situm esse, literarum auctoritate declarat.* Josias Simlerus e suspicatur, scripsisse etiam περὶ f τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλείων, & de animalibus, quæ in eis nutriuntur. Sed est is Ptolomæus Euergetes secundus. Quod ostendunt hæc Athenæi verba in XIV: Πτολεμαῖος g ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ δυοκαιδεκάτῳ τῶν ὑπομνημάτων περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλείων λέγων, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων τρεφομένων, φησίν. Unde etiam videmus, non esse eam justi operis inscriptionem; quod putabat vir eruditus: sed hoc solùm dicere Athenæum, in commentariis istis alicubi de eo argumento fieri mentionem.

Etiam Ptolomæi Epiphanis ætas vidit Asclepiadem, Diotimi filium. Hic oriundus erat Nicæâ, ortus verò Myrleæ, quæ & ipsa Bithyniæ est civitas, dicta postea Apamea. Audivit Apollonium, Callimachi discipulum, æqualem Eratosthenis, Euphorionis, & Timarchi, teste Suida. Hinc ejus ætas non obscurè patet. Uti & inde, quòd Suidas disertè dicat, Asclepiadem hunc sub Philopatore, qui Euergetæ successit, adolescentem commoratum Alexandriæ: floruisse autem sub regibus Pergamenis, Attalo, & Eumene. Eumenes enim Attalo successit septimo Ptolomæi Epiphanis anno. Ut hæc probè conveniant cum eo,

a Cognomento Dosonis.

b Philochorum de rebus Atticis.

c Philochorus, Cygni filius, volumen composuit de iis, qui Athenis prætores fuere ab Socratide usque ad Apollodorum.

a De divinatione.

b Tertium.

c De sacrificiis.

d Ptolemæus, Agesarchi filius, civis Megalopolitanus, libro secundo historiarum Philopatoris, coactos fuisse tradit ex omnibus civitatibus regi compotatores; quos Ridiculos nominabant.

e Appendice biblioth. Gesn.

f De regio palatio.

g Ptolemæus rex libro duodecimo commentariorum, ubi loquitur de regis palatio, quod est Alexandriæ, & animalibus, quæ in eo nutriuntur.

quod

quod dixi. Sed quod Suidas subjungit, tempore Pompeji Magni Romæ docuisse, id verum esse non potest. Nam septimus annus Ptolomæi Epiphanis est quartus Olympiadis CXLV. Unde ad tertium annum Olympiadis CLXVIII, hoc est, Urbis conditæ annum DCXLVIII, quo Pompejus, & Cicero, nati fuere, anni sunt XCI. Quomodo Pompeji tempore adolescens docebat Romæ, qui tot annis floruit ante natum Pompejum? De quo mox plura. Varia scripsisse, Suidas testatur. Quæ ea sint, non addit. Sed, in Ὀρφεῦς, citat illius librum περὶ γραμματικῶν *a*. cujus & meminit is, qui Arati vitam composuit.

Strabo lib. III. auctor est, in Turditania non tantùm docuisse grammaticam; sed edidisse etiam περιήγησίν τινα τῶν ἐθνῶν *b*. Qui & ex eo postea quædam de Igletis, Hispaniæ populo, refert. Item ὁ Μυρλεανὸς c Ἀσκληπιάδης ἐν τοῖς περὶ Κρατίνου testis adducitur ab Athenæo in XI; ubi ex eo exponit vocem βαλανειομφάλων. Etiam libri περὶ Νηρηΐδος *d* mentio non semel est apud Athenæum lib. XI. Ὑπόμνημα *e* τῆς Ὀδυσσείας laudat Etymologus in Ἀργαλέος. Præter quæ etiam Βιθυνιακὰ *f* scripsit. Ex eo opere primum librum adducit Parthenius Erot. XXXV: decimum item citat Apollonii scholiastes in lib. II. Etiam Asclepiades scripsit res gestas Alexandri Magni teste Arriano lib. VII. de expeditione Alexandri. Ac Athenæus lib. III. ex Asclepiadis Ægyptiacis citat librum LX. Sed incertum, an vel Ægyptiaca, vel Alexandri historia, sit Myrleani. Nam præter eum alii quoque hujus nominis celebrantur: eosque inter ὁ *g* τὰ τραγῳδούμενα γράψας ἐν ἓξ βιβλίοις: quem Tragilensem fuisse, testis est Stephanus in Τράγιλος. Meminere ejus, Plutarchus in Isocrate, Athenæus lib. X, Harpocration in Δυσκύλης, Hesychius in Ῥησίαρχος, & plerique scholiastæ. Alios etiam ejus nominis suggeret Joannes Meursius notis ad Chalcidium.

Præterea Ptolomæi Epiphanis temporibus vixit Polemon, Euegeti filius. Siquidem Polemon iste, Suida teste, æqualis fuit Aristophanis Byzantii, grammatici ejus, cujus librum *h* de personis, & alterum *i* in Callimachi tabulas, atque alia, citat Athenæus. At Aristophanes Eratosthenis discipulus erat; qui sub Ptolomæo Euergete, & Philopatore, claruit; sub Epiphane autem mortuus fuit anno ætatis octogesimo. Quare Aristophanes, cujus æqualis Polemo est, floruerit imprimis sub Epiphane: uti discipulus ejus Aristarchus sub Philometore in pretio erat Olympiadis CLVIII; quemadmodum prodidit Eusebius in Chronicis, & Suidas in *Aristarchus*. Alterum etiam argumentum accedit, quòd Polemo, eodem Suida auctore, audiit Panætium Rhodium. Hoc sub Epiphane factum putamus. Nam Panætius jam provectior vixit cum Scipione Æmiliano; ut ait Cicero lib. IX ad Att. & Tuscul. I. At Scipionem Philometoris, qui Epiphani successit, & Euergetæ secundi, æqualem fuisse, satis liquet.

De hujus Polemonis patriâ admodum dissentientes fuere veterum sententiæ. Nam, ut Athenæus in VI testatur, Samium aliqui putarunt, nonnulli Sicyonium, alii Atheniensem, ut Heraclides Mopseates; alii aliter, ut Suidas, qui Iliensem facit ex Glycea, Iliaco pago. Vocatus etiam Ἑλλαδικὸς, quasi dicas *Gracanicum*, aut *Graciensem*: nempe qui Athenis in civium numerum fuisset adscriptus; ut Suidas ait. Idem dictus est Στηλοκόπας, ut ex Herodico, Cratetis discipulo, tradit Athenæus *k*. Et certissima est conjectura doctissimi Casauboni *l*, ita fuisse nuncupatum παρὰ *m* τὸ κόπτειν τὰ περὶ τὰς στήλας. Nam hoc clarè dicunt verba ex Polemone ab eo adducta, ubi laudat στήλην *n*, ἐν ᾗ ψήφισμα Ἀλκιβιάδου. Et manifestè confirmant tituli librorum, qui supersunt. Siquidem librum scripsit περὶ *o* τῶν κατὰ πόλεις ἐπιγραμμάτων, teste Athenæo lib. X. Item περὶ *p* τῆς Ἀθήνῃσιν ἀκροπόλεως, ut idem docet lib. XI. Sive, ut integrè titulum apponamus ex Strabonis lib. IX, τέτταρα *q* βιβλία περὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Item, quorum alibi idem meminit Athenæus, περὶ *r* τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀναθημάτων, περὶ *s* τῆς ποικίλης ἐν Σικυῶνι στοᾶς, περὶ *t* τῶν ἐν Σικυῶνι πινάκων. Alia quoque multa reliquit. Ea inter orbis descriptionem, sive geographiam, teste Suida. Hinc Straboni lib. IX. περιηγητὴς *a* vocatur. Uti & Athenæo lib. IX: Πολέμων *b* ὁ περιηγητὴς ἐν τῷ περὶ Σαμοθρᾴκης. Idem opus condidisse dicit περὶ *c* τῶν ἐν Σικελίᾳ ποταμῶν. Etiam ἁπλῶς ἐν *d* τῷ περὶ ποταμῶν citatur ab Euripidis scholiaste in Medeam. Sed liber is περὶ *e* τῶν ἐν Σικελίᾳ θαυμαζομένων ποταμῶν vocatur a Macrobio lib. V Saturn. cap. XIX; ubi inde illustre adducit fragmentum. Fortasse pars erat operis De admirandis. Nam Athenæo lib. XIII citatur Πολέμων *f* ὁ περιηγητὴς ἐν τῷ περὶ θαυμασίων. Ubi ex eo refert, Archestratum vatem corpusculo adeò tenui fuisse, ut ab hostibus captus, stateræque impositus, non amplius, quam obolum, pependerit. Περὶ *g* ἱερᾶς ὁδοῦ scripsisse, testis est Harpocratio in Ἱερὰ ὁδός. Item in Λαμπάς citatur liber ejus περὶ τῶν *h* ἐν τοῖς προπυλαίοις πινάκων. Eidem Harpocrationi in Ἄξονες, & Scholiastæ Sophoclis in Oedipum Coloneum, citatur Πολέμων *i* ἐν τοῖς πρὸς Ἐρατοσθένην. Legas & apud Aristophanis scholiastem in Aves, Μέμνηται *k* δὲ αὐτοῦ καὶ Πολέμων ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθήνῃσιν Ἐρατοσθένους ἐπιδημίας. Et ∎ eandem comœd. Ἀναγράφει *l* δὲ περὶ ἐπωνύμους ἐνδήμων καὶ φυλῶν Πολέμων. Ac Suidas auctor est, consignâsse origines urbium Phocensium, item de cognatione urbium Ponticarum cum Atheniensibus: adhæc de urbibus Laconicis: præterea descriptionem Ilii, tribus comprehensam libris. Apud Athenæum verò lib. III. etiam nominatur liber περὶ ἀρτ... *m*, & περὶ *n* Μωρύχου; & libro XI. *o* τὰ πρὸς Τίμαιον συγγράμματα; quorum librum quinctum citat lib. III, librum VI libro X, librum XII libro XV. Eidem Athenæo, penè extremo libro IX, celebratur ἐπιστολὴ περὶ ἀδόξων ὀνομάτων *p*. Idem lib. XI. Ἑλλαδικόν *q*. quod opus puto etiam signari à Justino Martyre parænesi ad Græcos. ubi cùm dixisset, plerosque è gentium historicis circa Ogygis & Inachi tempora Mosis meminisse, addit: Οὕτω *r* γὰρ Πολέμων ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν μέμνηται. Quæ etiam legas apud Eusebium lib. I. Χρονικῶν *s*, & Cyrillum libro primo contra Julianum. Athenæo quoque, libro XI, citatur Ἑλλαδικὸν *t*: Suidæ etiam memorata τὰ *u* πρὸς Ἀδαῖον καὶ Ἀντίγονον συγγράμματα, quorum librum primum nominat Athenæus lib. XI; librum V, & VI libro IX: item περὶ *x* τοῦ Διὸς κῳδίου, lib. XII; libro verò XIII, περὶ *y* τῶν ἐν Καρχηδόνι πέπλων. Ac eo ipse libro advocantur αἱ *z* πρὸς Νεάνθην ἀντιγραφαί. Quamquam fortasse aliqua ex his sint Polemonis Atheniensis, discipuli Xenocratis ejus, qui Platoni in Academia successit, ac Clementi etiam laudatur in secundo Στρωματ. Iliensis Polemonis mentionem facit & Strabo lib. IX. Historicus quoque ille intelligitur, ut puto, Festo Pompeio in voce *Salii*; Hesychio in Βύνη, & Ἐφόδιον; Pindari scholiastæ in I Olympiadis *a*. item Scholiast. Apollonii, lib. IV; Clementi Alexandrino in Protrept. & alibi. Justinus Martyr, cohortatione ad Græcos, ait, apud Polemonem ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν mentionem fieri Mosis, ut ducis, & legislatoris Judaici. Sed in tam multis ejusce nominis quis potissimùm signetur, haut facilè dictu. Antiquissimus verò eorum, quos Polemonem Euegeti laudâsse invenio, est Asclepiades Myrleanus. Siquidem, quod dicebam, æqualem fuisse Aristophanis Byzantii, ejusce rei hunc Asclepiadem auctorem laudat Suidas. Unde quæstio exsurgit, quomodo Asclepiades ille Polemonis ætatem scriptis voluerit consignare, si æquales erant? An dicemus, utrumque vixisse quidem sub Ptolomæo Epiphane, quod clarè adeo evicimus, ut negari non possit: sed diu post Polemonem superfuisse Asclepiadem; etsi non quanto spatio putavit Suidas, qui Pompeji tempore Romæ docuisse ait? An potiùs duos statuemus Asclepiadas Myrleanos? unum patrem, vel

a De Grammaticis.
b Descriptionem quandam gentium.
c Asclepiades Myrleanus in opere de Cratino.
d De Nereide.
e Commentarium Odysseæ.
f De rebus Bithyniæ.
g Qui sex libris scripsit de iis, quæ tragœdiis decantantur.
h Athen. lib. 14.
i Idem extremo lib. 9.
k Lib. 6.
l Animadversionibus in Athen. l. 6. c. 5.
m Ob laborem circa pilas, & statuas.
n Pilam, in qua Alcibiadis decretum.
o De inscriptionibus, quas videre est in urbibus Græciæ.
p De arce Athenarum.
q Libros quatuor de donariis in Athenarum arce.
r De donariis, quæ erant Lacedæmone.
s De porticu la... Sicyone.
t De tabulis, quæ Sicyone habentur.

a Qui orbem descripsit.
b Polemon, qui orbem descripsit, libro de Samothracia.
c De fluviis Siciliæ.
d Libro de fluviis.
e De admirandis Siciliæ fluviis.
f Polemo orbis descriptor, libro de admirandis.
g De sacra via.
h De tabulis in ingressu, sive vestibulis.
i Polemo in opere ad Eratosthenem.
k Meminit verò ejus Polemo in secundo opere de tempore, quo Eratosthenes Athenis agebat.
l Describit Polemo, à quibus populi Atticæ, ac tribus, nomina acceperint.
m De pane.
n De Morycho.
o Eorum, quæ ad Timæum scripsit.
p Epistola de nominibus obscuris.
q Græcanicum.
r Ita enim Polemo in primo Græcanicarum rerum libro memorat.
s Pag. 25. Thesaur. Tempor. Joseph. Scalig.
t De Græcanicis libr.
u Libri ad Adæum, & Antigonum.
x De vellere ovis Jovi mactatæ.
y De peplis Carthaginis.
z Opus, quo Neanthi rescripsit, ut se defenderet.
a Pag. 4. editionis Paulli Stephani.

vel potiùs avum; alterum filium, aut nepotem; ex quibus unum fabricârit Suidas. Ac illum quidem dicemus cum Polemone vixisse temporibus Ptolomæi Epiphanis: junior verò fuerit is, quem Pompeii tempore ait docuisse Romæ. Sanè quid aliud Suidam in spissum adeò errorem impellere potuerit, non video.

Cap. XIX.

Polybius quando natus, quamdiu vixerit, quanto primum in honore fuerit apud suos, ac quanto postea favore eum complexi sint Romani. Quousque historiam suam perduxerit. Cur historiam suam vocarit καθολικήν. Ejusdem de bello Numantino historia. Ambigua elogii verba, quo à Livio ornatur. Quanti eum fecerit M. Brutus. De stylo ejusdem judicium. Scylacis adversus Polybium liber. De ætate Scylacis dissensus Dionysii à Suida. Scylacis geographi scripta.

EPiphanis temporibus cœpit quoque in aliqua dignitate esse Polybius Megalopolitanus, filius Lycortæ: sed imprimis floruit tempore Ptolomæi Philometoris: ἀνὴρ a πολυμαθὴς, Σκηπίωνι συγγεγονώς, ut de eo scribit Ælianus b. Natus fuit Olympiadis CXLIII anno IV, anno Urbis Conditæ IↃ XLVIII, P. Cornel. Scipione (qui postea dictus Africanus) primùm consule cum P. Licinio Crasso. Quod ita esse, constat ex Luciani Macrobiis; ubi obiisse dicitur anno ætatis octogesimo secundo. Satis autem convenit, discessisse eum annis XVII ante natum Ciceronem; nempe Olympiadis CLXIV anno I, anno V. C. IↃC XXXI, Q. Cæcilio Metello, cui postea nomen Balearico, & T. Quinctio Flaminino coss. Unde, si retro tempora legamus, satis parebit id, quod dixi. Annos natus XXIV cum Lycorta, & filio ejus cognomine, item cum Arato, Arati filio, legatus ab Achæis ad Ptolomæum Epiphanem missus fuit, Olympiadis CXLIX anno IV, Romæ conditæ IↃ LXXIII, A. Posthumio Albino, & C. Calpurnio Pisone coss. Anno ætatis ejus XXXVII, Olympiadis CLII anno V, Romæ conditæ IↃ LXXXV, L. Æmilio Paullo II, & C. Licinio consulibus, Ptolomæi duo, Ægypti reges, postulârunt ab Achæis auxilium; & nominatim, ut Lycortas socialibus præesset copiis, Polybius verò equestribus. Veruntamen res ea non successit. Anno proximo, quo consules erant Q. Æmilius Pætus, & M. Julius Pennus, Romam venit: utpote unus ex mille Achæis maximè suspectis, quos, ne domi rebus novis studerent, in Italiam evocârant Romani. Unde eos ἀνακεκλημένους c vocat Polybius: uti & κατηγορημένους d. Plutarchus φυγάδας e nominat. Septendecim annis pòst propter Polybii imprimis gratiam, isti φυγάδες Achivi, qui tum trecenti tantùm supererant, potestatem accepere redeundi in patriam. Nempe Olympiadis CLVII anno II, Romæ IↃCIII, L. Quinctio Flaminino, & M. Acilio Balbo consulibus. At Olympiadis CLVIII anno I, Urbis Romæ IↃCVI, P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus Polybium secum in Africam duxit. Ubi pleraque ex Polybii consilio egit. Quod & illa Ammiani verba indicant lib. XXIV. *Legerat* (Julianus,) *Æmilianum Scipionem, cum historiarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, & triginta millibus, portam Carthaginis impetu simili subfodisse.* Hoc, quod Ammianus dicit, anno proximo contigit: nempe ejusdem Olympiadis anno II. Biennio pòst, puta Olympiadis ejusdem anno IV, à conditâ Urbe anno IↃCVIII, Q. Fabio Max. Æmiliano, & L. Mancino coss., Polybius in Græcia fuit, ac coràm spectavit cladem eam, cùm à L. Mummio Corinthus diriperetur, & incenderetur: ut testatur Strabo lib. VIII [illegible]. Ac huc usque etiam historiam suam perduxit Polybius. Erat ea librorum XXXVIII, quibus complectebatur gesta annorum LIII: nempe ab initio belli Punici secundi, usque ad Carthaginis excidium; ut ait Euagrius lib. V cap. ultimo; sive potiùs Macedonici regni eversionem; quibus paucos annos attexuit. Nec Romanorum solùm, etsi horum imprimis; sed simul aliarum orbis gentium celebriorum res gestas narrat; unde suam ἱστορίαν καθολικὴν a appellat. Istis verò XXXVIII libris præmisit duos εἰσαγωγικὰς b: quibus tempora percurrit à Roma per Gallos, Brenno duce, captâ, usque ad primam trajectionem in Siciliam: quæ initium fuit primi belli Punici: & inde κατ' ἐπιτομὴν c, sed paullo fusiùs tamen, quàm priora, exequitur cætera, usque ad bellum Punicum secundum. Ut in universum (quemadmodum etiam Stephanus scribit in Μεγάλη πόλις) fuerint libri XL: ex quibus quinque primi ad nos salvi atque incolumes pervenerunt: ex cæteris solùm excerpta habemus. Ex Tullii verò lib. V epistolarum d etiam scimus, separato opere scripsisse de bello Numantino, quod idem Scipio Æmilianus gessit, qui Karthaginem delevit. Apud Geminum etiam, Isagoge εἰς φαινόμενα, legere est, Πολύβιος e ὁ ἱστοριογράφος πεπραγματευμένος βιβλίον, ὃ ἐπιγραφὴν ἔχει, Περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως. Ac ibidem complura eo ex opere adfert. Mirum verò, Livium f non alio elogio Polybium dignari, quàm *scriptoris haud quaquam spernendi*: præsertim cùm integros ex eo libros prope ad verbum describat. Sed possumus id κατὰ λιτότητα g intelligere: quod omnino fieri debere, multis ostendere adlaborat Casaubonus. Et sanè aut hoc faciendum, vel meritò candorem in Livio requiramus. Marcus quidem Brutus, prudens rerum æstimator, ac præterea acris adeò verborum censor, ut nec Cicero ei satisfaceret, tanti Polybium fecit, ut etiam ultimis, atque adflictissimis temporibus, partim ad solatium, partim ad vitæ institutionem, non modò eum legeret studiosissimè, sed etiam, quæ ab eo fusiùs dicta essent, compendio constringeret. Falsus interim summus vir, Isaacus Casaubonus, quando suspicatur, παρεκβολὰς illæ sive excerpta è Polybii libro sexto, & sequentibus, usque ad finem septimidecimi, esse partem compendii M. Bruti. Nam aliud sanè sunt excerpta, aliud verò est epitome. Excerpimus seligendo ea, quæ χρήσιμα, ac *laudabilia* dicuntur. Nec opus, ut istiusmodi inter se cohæreant. At epitome, si digressiones exceperis, omnia attingit paucis: partesque omnes non minùs cohærent, quàm in justa fit historia. Illud etiam addamus. Excerptis, quæ Casaubonus suâ editione longè omnium optimâ exhibet, addi oportere Polybii illa, quæ ex Constantini Porphyrogenneti Collectaneis primus edidit, vertit, notisque illustravit Henricus Valesius h, vir & hoc, & aliis nominibus, optimè de studiis meritus.

Quod ad dictionem Polybii, Halicarnassensis quidem Dionysius incuriam ejus reprehendit, & minùs accuratam verborum comprehensionem. Sed profectò nihil mirum videtur, dictionis comtæ minùs rationem habere virum adeò seriis semper deditum, sive, ut cum Strabone loquar, τὸν οὕτως ἐσπουδασμένον ἄνδρα. Nempe suffecit ei τὸ ἐμφατικὸν i, καὶ τὸ ἀληθὲς τῶν ἐννοιῶν; quod Græci critici dicunt. Quemadmodum pluribus disserit Casaubonus suis ad Polybium notis. Verùm ut sanè Polybius eloquentiâ cedat Herodoto, Xenophonti, & præterea uni, alterique Græcorum; attamen civilem prudentiam si spectes, & scientiam militarem, nulli fuerit secundus. Narrare contentus non est; sed etiam monet, duplici fungens munere, historici, & philosophi. Quod immeritò sugillat Patricius. Quemadmodum nec Raimundus Lullus k rectè in eo, ut affectatum nimis, improbat sententiarum usum; quas eum ait nimis cumulâsse. Vide &, quæ de Polybio diximus in Arte historica, cùm alibi, tum imprimis cap. XXII.

Adversus nobilem hunc historicum scripsit Scylax quidam. Unde sic Suidas: Σκύλαξ l Καρυανδεὺς, (πόλις δὲ ἐστι τῆς Καρίας πλησίον Ἁλικαρνασσοῦ ἡ Καρύανδα) Μαθηματικὸς, καὶ Μουσικός. Ἔγραψε περίπλουν τῶν ἐκτὸς Ἡρακλείων στηλῶν· τὰ κατὰ τὴν Ἡρακλείδην τὸν Μυλασσέων βασιλέα· γῆς περίοδον. ἀντιγραφὴν πρὸς τὴν Πολυβίου ἱστορίαν. Si librum ille adversus Polybium scripserit, non potest is esse Scylax Caryandensis, quem Herodotus in Melpomene ait à Dario Hystaspide missum esse inter alios cum pluribus navi-

a *Vir variæ eruditionis, & Scipioni familiaris.*
b *Lib. de acie instruenda.*
c *Evocatos.*
d *Accusatos.*
e *Exules.*

a *Universalem.*
b *Ut manuductio essent.*
c *Compendio.*
d *Epist. ad Lucceium.*
e *Polybius historicus conscripsit librum, qui inscribitur, De habitatione circa æquinoctialem.*
f *In fine libri trigesimi.*
g *Per extenuationis figuram.*
h *Paris. an. 1634.*
i *Efficacia, ac veritas conceptuum.*
k *Lib. 5. de Orat. cap. 4.*
l *Scylax Caryandensis, (Caryanda verò est urbs Cariæ prope Halicarnassum) Mathematicus, & Musicus. Scripsit navigationem extra columnas Herculis. De Heraclide, Mylassorum rege. Terræ ambitum. Librum adversum Polybii historiam.*

navi-

navibus, quo cognosceret, ubi Indus fluvius in mare influeret: quo cognito, Darium Indos subegisse, ac maris potitum. Siquidem Darius ille vitâ excessit Olympiadis LXXIII anno III. Polybius demum natus Olympiadis CXLIII anno IV. Nec ille Polybii adversarius fuerit, quem Aristoteles signat lib. VII Politicorum cap. XIV, cùm ait: Οὐδέ ἐςιν, ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς ᵃ φησι Σκύλαξ, εἶναι τοὺς βασιλέας τοσοῦτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων. Nam satis constat, Aristotelem vixisse Philippi, & Alexandri M. temporibus: Polybium autem ætate Ptolomæi VII, cui cognomentum Physcon, vel Euergetes II. Estque verisimile, cùm Aristoteles quædam de Indis adducat ex Scylace Caryandensi, ea esse ex commentariis illius Scylacis Caryandensis, quibus complexus erat, quæ ad Indos à Dario missus observasset. Ut nec alius sit Scylax Caryandensis: quem idem Aristoteles ἐν Καρυανδέων πολιτείᾳ testem adduxit: ut cognoscere est ex Apollonii scholiaste in librum primum Ἀργοναυτ. Porrò quæritur, quis ille sit Scylax Caryandensis, cujus sive γῆς περίοδος, ut Suidas vocat, sive περίπλους, ut vulgò inscribitur, primùm beneficio Davidis Heschoelii prodiit in lucem, unà cum Marciani Heracleotæ, Artemidori Heracleotæ, Artemidori Ephesii, Dicæarchi Messenii, & Isidori Characeni Geographicis. Quem ipsum ante novennium Latinè à se redditum, & castigationibus, ac notis illustratum, edidit filius meus Isaacus. Non possum adduci, ut existimem, esse id opus illius Herodoto memorati. Nam bene jam filio monitum, hunc, quem habemus, meminisse longorum Piræei murorum, quos Themistocles duxit: item Amphipoleos, quam Brasidas condidit: adhæc Cleostrati, astrologi Tenedii, & Callistrati, Rhetoris Atheniensis, qui exul Datum urbem in Thracia exstruxit. Cuncta hæc recentiora esse temporibus Darii Hystaspidæ, satis convenit. Et tamen Aristotele esse antiquiorem arguit, quòd (ut vetus scriptor in vita Scylacis Caryandensis observat) ex hoc scripto colligere sit, τὸ ᵇ μήτε Ἀλέξανδρον εἰδέναι τῶν Μακεδόνων βασιλέα, μήτε τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐκείνου τῶν χρόνων. Subjungit deinde ex primo Aelii Dionysii de Alexandria, ut Scylax meditationes suas inscripserit Dario. Atqui tres Darii fuere Persarum reges; Hystaspides, Nothus, & Codomannus: quorum hic regnare cœpit eopse anno, quo Alexander Magnus. Proinde si is Codomannus non sit; consequitur vel Hystaspidem signari, vel Darium Nothum. Sed Hystaspidi multa obstant, quæ antea adduximus. Quare videri possint tres fuisse Scylaces Caryandenses: unus tempore Hystaspidæ, de quo Herodotus: alter ætate Darii Nothi, cujus periplus exstat: tertius par, vel suppar Polybio, adversus quem scripsit. Nec propterea necesse est credere, tres fuisse Scylaces Caryandenses, eosque Geographos. Magis est verisimile, Suidam falli, cùm ab eodem Scylace esse arbitratur, & γῆς περίοδον ᶜ, & librum adversus Polybium. Imò fortasse ne illud quidem verum est, periplum, uti nunc habemus, esse exaratum Darii Nothi ætate. Potiùs censeo, opus, quod habemus, esse compendium antiqui illius Scylacis, qui Hystaspidis ætate claruit: ac Scylacem inscribi, quia ex Scylace sit excerptum ab aliquo, qui seculis aliquot post Polybium vixerit. Sanè parum est credibile, Polybii ætate, nedum antea, quemquam gloriam fuisse quæsiturum ex minuta epitome; vel eam fuisse victuram ad nostra usque secula, tot præclaris scriptoribus intermorientibus. Propius ad verum accedit, aliquem ante secula non ita multa fecisse hoc compendium: fortasse temporibus demum Cæsaris Constantini Porphyrogennetæ: quo regiâ auctoritate ex præstantissimis scriptoribus laudabilia excerpi solent: ut lib. II cap. XXV referemus. Utcunque est, neque Strabo lib. XIV eum, qui hanc epitomen concinnavit, sed majoris operis auctorem designat; cùm ei Scylax Caryandensis vocatur παλαιὸς συγγραφεὺς ᵈ, uti Stephano in Καρύανδα nuncupatur ὁ παλαιὸς λογογράφος ᵉ; cumque eidem Straboni lib. XIII Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (sic pro Καρυανδεὺς rescribendum esse, satis est apertum) dicitur initium capere Troados ab Abydo. In quo abitur ab Scylace, quem habemus. Nam hic incipit eam à Dardano. Atque hoc etiam, argumento fuerit, plurima in nostri ævi Scylace esse mutata, vel omissa. Etiam priscum illum intellexit Harpocratio, cùm de Troglodytis citat Scylacem in Περίπλῳ: adhæc Marcianus Heracleota, in epitome Artemidori, & Menippi; ubi inter eos, qui internum, vel externum mare, descripserint, reponit Scylacem, & Botthæum: tum autem Philostratus in vita Apollonii Tyanei lib. III cap. XIV, ubi Scylacem in Indicis referre ait homines σκιάποδας ᵃ, καὶ μακροκεφάλους, & alia ejusmodi monstra, quæ ex eodem Scylace recenset Joannes Tzetzes Chiliad. VII. Meminere & Scylacis hujus Rufus Avienus in ora Maritima, & Constantinus Porphyrogenneta in Themate Armeniaco. Adhæc Scholiastes Apollonii in Argonaut. lib. I, & IV. De Suida superiùs dictum. Corrigendus autem videtur, ubi apud eum legitur vulgò, Ἔγραψε ᵇ περίπλουν τῶν ἐκτὸς τῶν Ἡρακλέους στηλῶν. Malim equidem, τῶν ἐντὸς ᶜ, καὶ ἐκτὸς τῶν Ἡρακλέους στηλῶν. Sanè Scylax, qualem nunc habemus, non modò ea, quæ sunt extra columnas Herculis, perscribit: sed etiam, quæ intra eas. Alius ab his, de quibus diximus, est Joannes Scylax, non Caryandensis ille; sed Constantinopolitanus; qui & Scyliza, & Scylix, & Scylex, in plerisque libris vocatur. De Scyliza illo dicam lib. IV.

CAP. XX.

Heraclides Lembus. De patria eius dissensus veterum. Unde Lembi acceperit cognomen. An idem sit Heraclides, qui sex Successionum libros, quippe Sotionis, & Satyri, compendium scripsit. Heraclidæ tres alii; Magnesius, Cumanus, Cretensis. Agatharchides Cnidius. Eundem videri, qui Samius dicitur. Artemidorus Aristophanius. Stratones octo. In Laërtio defectus paucorum verborum de quinto Stratone; qui videtur esse Strato geographus. A. Albini, hominis Romani, de rebus Romanis historia Græcè scripta. Ut Cato Albinum hunc festivè riserit. Res ea paullo aliter relata à Plutarcho, quàm Nepote. Albinus adversus Catonem defensus. Albinus junior, poeta; quem cum priori confuderit Gesnerus.

VEnio ad alios, quos Polybio æquales esse, magis sit compertum. Qualis est Heraclides, Sarapionis filius, cognomento Lembus. Siquidem à Suida vixisse dicitur temporibus Ptolomæi sexti, hoc est Philometoris; qui imperare cœpit Olympiadis CL anno primo; desiit verò anno tertio Olympiadis CLVIII. De patria non satis convenit. Nam Diogenes ᵃ ipse dubius inquit, Καλλατιανὸς (malim Καλλατιανὸς) ἢ Ἀλεξανδρεύς. Est verò Καλλατία in Mœsia minori, juxta Ptolomæum. Suidas neutrum probat. Nam Ὀξυρυγχίτην appellat. Est autem Oxyrynchus Ægypti civitas; teste eodem Ptolomæo; item Strabone, & Stephano in Ethnicis. Meminit Heraclidæ hujus Laërtius quoque in Pythagora & Empedocle: utrobique Sarapionis filium vocat; in quo ei cum Suida probè convenit. *Lembi* cognomentum, præter Laërtium, & Suidam, ei dant Athenæus lib. XIII, & Festus Pompeius in *Romam*. Sed Laërtius etiam caussam nominis explicat. Composuisse enim ait Λεμβευτικὸν ᵇ λόγον, ὅθεν καὶ Λέμβος ἐκαλεῖτο. Præter eam orationem fecit grandè historiarum opus; ex quo librum XXI citat Athenæus lib. VIII, ac XXXVII nominat lib. III. Etiam τὰς ᶜ πρὸς Ἀντίοχον συνθήκας edidisse, auctor est Suidas ᵈ. Insuper Laërtius disertim dicit, eum scripsisse τὰς ᵉ διαδοχὰς ἐν ἓξ βιβλίοις. Procul dubio autem hoc vult, prodidisse, qui philosophorum, alii aliis, in schola successerint. Sed quæritur, an opus hoc fuerit compendium Sotionis; quem de eopse argumento egisse, constat. Sanè Laërtius in Demetrio citat Ἡρακλείδην ᶠ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Σωτίωνος διαδοχῶν. Ac, ne à Sarapionis filio diversum putes, idem in Pythagora inquit: Ἡρακλείδης ᵍ ὁ τοῦ Σαραπίωνος ἐν

a *Neque ita evenit, quemodo Scylax apud Indos fieri ait, ut reges tantopere iis præstent, quibus imperant.*

b *Quòd neque norit Alexandrum, Macedonum Regem; neque aliquem qui paullo ante eum vixeris.*

c *Terræ ambitum.*

d *Antiquus historicus.*

e *Antiquus historiæ scriptor.*

a *Homines, qui pedibus sibi umbram faciant, alios item oblongis capitibus.*

b *Scripsisse ambitum terræ extra Herculis columnas.*

c *Tum intra, tum extra columnas Herculis.*

a In Heraclide.

b Orationem Lembeuticam, unde & Lembus vocabatur.

c De fœdere facto cum Antiocho.

d In Heraclides.

e Successionem libris sex.

f Heracliden in epitome Successionum Sotionis.

g Heraclides, Sarapionis filius, in Sotionis epitome.

ἐν τῇ Σωτίωνος ἐπιτομῇ. Sotion ille scripserat Διαδοχὰς, sive successionum libros: ut ex Laërtio, & Eunapio constat. Fuit igitur ante Heraclidem: qui eum in compendium contraxit. Suspicor, eundem Heraclidem intelligi à Laërtio, cùm in Zenone Eleate inquit; Ἡρακλείδης a ἐν τῇ τοῦ Σατύρου ἐπιτομῇ. Sanè ut Sotion literis prodiderat, qui philosophorum alii aliis in schola successissent (unde operi suo Διαδοχῶν b nomen fecerat:) ita Satyrus quoque illustrium virorum Vitas composuit; ut capite IX ostensum. Argumenta non multùm abeunt. quod suspicionem nostram auget, quâ dicebamus, Heraclidem, qui Satyri compendium fecit, eundem illi videri, qui in epitomen redegit Sotionem: utcunque hic dicatur Sarapionis filius; in eo, qui Satyri compendium reliquit, illud non apponatur. Certiora adferrem, si Laërtius clarè satis distingueret Heraclidas: qui quatuordecim ejus nominis agnoscit: eosque inter, qui non minùs condiderint historiam, quàm Sarapionis ille filius, cognomento Lembus. Uti est Heraclides Magnesius, Mithridaticorum scriptor; & Heraclides Cumanus, qui quinque reliquit libros de rebus Persicis: cujus operis meminit quoque Athenæus lib. III, XI, & XII, ac Etymologus in Δαχάρης. Et fortasse alii etiam fuere; cùm non desint, qui vicinum argumentum tractarint; ut Heraclides Cretensis, cujus librum περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων c Apollonius citat Hist. Mirab. cap. XIX.

a *Heraclides in Satyri epitome.*
b *Successionum.*
c *De civitatibus Græciæ.*

Etiam Ptolomæi Philometoris tempore vixit Agatharchides Cnidius. Hic à Diodoro Siculo celebratur lib. III: Ἀγαθαρχίδης d ὁ Κνίδιος ἱστοριογράφος: item à Strabone lib. XIV; ubi inter illustres Cnidi viros esse dicitur Ἀγαθαρχίδης e ὁ ἐκ τῶν περιπάτων, ἀνὴρ συγγραφεύς. Unde & Peripateticum fuisse discimus. Quod si sequimur tralationem Xylandri, vixerit Julii Cæsaris temporibus. Ita enim habet: *Præterea Agatharchides Peripateticus, unus de amicis divi Cæsaris.* Sed ex Græco codice suppleri sic locus debet: *Præterea Agatharchides, peripateticus, historicus: nostrâ verò ætate Theopompus, unus de amicis divi Cæsaris.* Fortè typographi incuria verba intermedia sunt omissa. Omnino autem vixit tempore Heraclidæ Lembi: quippe cujus fuerit anagnostes; ut Photius disertè scribit bibliothecæ suæ tmemate CCXIII. Quantus fuerit, & quàm varia scripserit, ibidem Photius ostendit. Apud eundem Photium, tmem. CCL, supersunt summa capita ex libro primo, & quincto, de rubro mari, cæterisque rebus, quæ fidem excedunt. Historia ejus Asiatica pluribus memoratur. Diodorus Siculus lib. III: Ἀγαθαρχίδης f ὁ Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ τῶν περὶ Ἀσίας. Ex nono ejus operis de Hieronymi vivacitate quædam adfert Lucianus in Macrobiis. Athenæo lib. XII citatur Ἀγαθαρχίδης g ὁ Κνίδιος ἐν δεκάτῳ περὶ Ἀσίας. Idem lib. IV laudat τῶν Εὐρωπιακῶν h librum XXVIII: libro IX citat librum XXXIV: libro VI etiam advocat librum XXXVIII, & aliis locis alios ejusdem operis libros. Plutarchus, scriptor libri de fluminibus, citat eum ἐν ι τοῖς Φρυγιακοῖς; quo loco de Marsya agit. Meminit Agatharchidæ quoque Plinius lib. VII cap. II; ubi ex eo quædam adfert de Psillorum in Africa gente: atque iterum postea de Macrobiis in India. Adhæc Ælianus lib. XVI de Animal. cap. XVII: item Photius in excerptis ex septimo Theophylacti Simocattæ, & Josephus lib. I adversus Apionem: ubi & egregium adducit fragmentum. Eo narrat, ut Stratonice, deserto marito Demetrio, in Syriam venerit, spe nubendi Syriæ regi: sed, eâ spe elusa, bellum illi moverit, ac tandem, dum somnio paret, capta sit in Seleucia. Item, ut Ptolomæus Lagi filius, cùm sciret, Judæos septimo die feriari, Hierosolyma nullo negotio ceperit, dum cives admittere eum malunt, quàm pugnando sabbathum violare. Meminit & ejus idem Josephus initio lib. XII Antiquitatum; ubi in Græco planè est, Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος. Sed apud Rufinum interpretem legas, *Ovidius Abatarcides*: quomodo non modò in excusis omnibus invenio, sed etiam in nostro MSo. Unde suspicor, Rufinum esse usum codice corrupto. Nam unde illud *O* in *Ovidius*, nisi ab articulo ὁ? Sed seu codicis culpa est, quo usus Rufinus; seu ejus, qui interpretationem Rufini exscripsit, ac irrepserit ex c, quod in *Cnidius* principem locum tenet: omnino *Cnidius Agatharchides* scribi debuit. A Rufino etiam deceptus est Freculphus, Tom. I lib. IV cap. XXVII. Sed, ut fœcundus est error, *Sabatarcides* editum. Plutarchus, initio parallelorum minorum, citat Agatharchidem Samium in secundo rerum Persicarum. Eundem hunc, ac Cnidium, esse existimat Gesnerus a. Nec abnuerim; cùm insolens non sit, ut gemino a loco cognomen geminum indatur: quod non uno loco hujus operis ostendimus.

d *Agatharchides è Cnido historicus.*
e *Agatharchides peripateticus historicus.*
f *Agatharchides Cnidius libro secundo de Asia.*
g *Agatharchides Cnidius lib. decimo de Asia.*
h *Rerum Europæarum.*
i *De Phrygia.*
a *In bibliotheca.*

Iisdem temporibus claruit Artemidorus, cognomento Aristophanius; quod nomen habuit à præceptore Aristophane Grammatico; uti & Diodorus, qui caussa de caussa similiter dictus Aristophanius. Atque hæc res utriusque ætatem satis ostendit. Artemidorus, præter glossas ὀψαρτυτικὰς b, librum vulgavit de Doride; ut ex quarto Athenæi libro cognoscimus.

b *Eorum quæ pertinent ad res culinarias.*

Sub Ptolomæo Philometore etiam floruisse videtur Strato c ἱστορικὸς, Φιλίππου καὶ Περσέως, τοὺς Ῥωμαίοις πολεμησάντων, γεγραφὼς πράξεις: ut Laërtius inquit d, qui octo enumerat Stratones. Primus est Isocratis discipulus. Alter Theophrasti auditor, & in schola successor, præceptor autem Ptolomæi Philadelphi; qui scholæ præesse cœpit Olymp. CXXIII, eamque tenuit annis XVIII; ut Apollodorus in Chronicis prodidit. Hic Physicus cognominatur, quia imprimis in speculatione naturæ versaretur. Quàm multa autem scripserit, Laërtius indicabit. Ea inter fuit liber *De insomniis*, quem signat Tertullianus lib. de Anima cap. XLVI. Tertius est medicus, Erasistrati seu discipulus, seu alumnus. Floruit autem Erasistratus sub Ptolomæo Philadelpho; teste Eusebio in Chronicis. Quartus est historicus, quem tempore Ptolomæi Philometoris, & Persei, ultimi Macedoniæ regis, vixisse putamus, eò quòd illud potissimùm bellum tractandum susceperit, quod Romani cum Perseo, & patre ejus Philippo, gesserunt, Quinctus quis sit, apud Diogenem desideratur. Omnino aliquid deest. Sextus est poeta, epigrammatum scriptor. Septimus, medicus antiquus, etiam memoratus Aristoteli, sive Aristocli; prout legit Laërtii interpres. Octavus vocatur Περιπατητικὸς e, βεβιωκὼς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Quem opus historicum de rebus inventis reliquisse, ostendunt hæc verba Clementis Alexandrini lib. I Στρωμ. Στράτων f ὁ Περιπατητικὸς ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων ταῦτα ἱστόρησε. Videmus, non meminisse Laërtium Stratonis geographi; quem sub Tiberio vixisse, ait Suidas. Sed fortasse is erat quinctus; qui nunc desideratur. Mirum verò, quod & Strato iste Amasenus fuisse dicitur. Nam Amasenus quoque erat Strabo, & geographus quoque erat, & sub Tiberio vixit. Quare vel Suidas, vel librarius, Strabonem, Stratonemque, confudisse videtur. Sanè hoc verisimilius sit, quàm, quod somniabat Franciscus Patricius, nobilem illum geographum, quem veteres omnes *Strabonem* vocant, *Stratonem* dici oportere.

c *Historicus, Philippi & Persei, qui adversus Romanos pugnarunt, gesta rerum scriptor.*
d *In Stratone.*
e *Peripateticus, qui Alexandriæ vixit.*
f *Strato Peripateticus retulit hæc libris de rebus inventis.*

Est & Romanus homo, qui temporibus Philometoris historiam emisit Græcè, sed de rebus Romanis. Est is A. Postumius Albinus, qui cum L. Licinio Lucullo consul fuit anno Urbis DCII. M. Cicero in Bruto: *Nam & A. Albinus, is qui Græcè scripsit historiam, qui consul cum L. Lucullo fuit, & literatus, & disertus fuit.* Gellius lib. III. cap. X: *Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Græcâ scriptitavit.* Refert deinde, ut Albinus veniam sibi imperitiæ petierit, quòd homo Romanus Græcâ oratione uteretur, quæ à gente suâ esset alienissima: M. Cato autem propterea eum festivè riserit, quòd maluerit culpam deprecari, quàm culpâ vacare. Ipsum vide hoc fusiùs narrantem ex libro Cornelii Nepotis de viris illustribus. Idemque legere est apud bonorum scriptorum lavernam, Macrobium, in prooemio Saturnaliorum. Narrat quoque id Plutarchus in Catone, sed paullo aliter: ac pro Albino vocat Labienum. Verba ejus sunt: Ποστόμιον Ἀλβῖνον, ἱστορίαν Ἑλληνιστὶ γεγραφότα, καὶ συγγνώ-

γράφειν αἰτούμενος, ἀπέσκωψεν, εἰπών, δεινὸν εἶναι τὴν συγγράφην, εἰ τῶν Ἀμφικτυόνων ψηφισαμένων ἀναγκασθεὶς ὑπέμεινε τὸ ἔργον. *Postumium Albinum, qui historias scripserat Græcè, veniam petentem irrisit, dicens, planè dari eam debere, si Amphictyonum decreto adactus scripsisset.* Nos verò etiam veniam damus, licet nullum Amphictyonium decretum ad scribendum compulerit. Abunde enim excusat patriæ amor: qui fecit, ut res Romanas Græco potiùs sermone legi vellet. Nam is in omnibus ferè gentibus notissimus erat; cùm Latina finibus suis, sanè exiguis, continerentur: ut Cicero etiam pro Archia agnoscit. Itaque non Albinus modò, sed & alii complures è Romanis, hoc sermone res gestas ad posteritatis memoriam tradiderunt. Nempe turpe censebant, res externas ab omnibus legi: ea autem, quæ præclarè, fortiterque Romani gessissent, ob ignorantiam Latini sermonis paucis innotescere. Atque hoc pro Albino adversus censuram Censorii illius Catonis dictum esto. Ac simul adversus Suidam, qui Catonis judicium sequitur in Αὖλος Ποστούμιος. Priscianus in septimo citat tres versus istos ex Albini lib. I rerum Romanarum:

Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis
Sponte Deum patuere, cui freta nulla repostos
Abscondere sinus, non tuta mœnibus urbes.

Esse ejusdem Albini, censet Gesnerus *a*: sed planè sunt junioris Albini: qui versibus illis triplicem signat Pompeii ex tribus orbis partibus triumphum; ex Africa unum de Hiarba: alterum ex Hispania de Sertorio: tertium ex Asia de Mithridate, ac piratis.

a *In biblioth.*

CAP. XXI.

Ptolomæus Euergetes, qui & κακεργέτης, rex idem, atque historicus. Apollodorus grammaticus. Vulgata in Athenæo lectio firmata. Mnaseæ tres; Patrensis, Berytius, Colophonius. Demetrius Scepsius. Argumentum operis quod Τρωικὸν διάκοσμον *inscripsit. Metrodori quatuor; Scepsius, Chius, Lampsacenus, & Atheniensis. Menecrates quinque. Aristodemi Nysæi duo. Alii illustres grammatici Nysæi. Aristodemus Alexandrinus. Aristodemus Eliensis. Herodicus Crateteus. Clitomachi liber de sectis.*

A Sexto Ptolomæo accedo ad filium ejus Ptolomæum Physconem; qui & Euergetes secundus vocatur. Est is Πτολεμαῖος *a* ὁ ἕβδομος Αἰγύπτου βασιλεύσας, ὁ αὑτὸν μὲν Εὐεργέτην ἀνακηρύττων, ὑπὸ δὲ Ἀλεξανδρέων κακεργέτης ὀνομαζόμενος: ut de eo loquitur Athenæus lib. XII. Dicitur scripsisse ἱστοριῶν *b* βιβλία κδ´. Ὑπομνήματα vocat Athenæus lib. II: Πτολεμαῖος *c* δὲ ὁ Εὐεργέτης, βασιλεὺς Αἰγύπτου, εἷς ὢν Ἀριστάρχου τοῦ γραμματικοῦ μαθητῶν, ἐν δευτέρῳ ὑπομνημάτων γράφει οὕτως. Atque ut hic secundi meminit libri, ita primum citat libro X, septimum lib. II, octavum libro VI, nonum in IX, duodecimum libro XIV: ubi loquitur de regiis palatiis, quæ sunt Alexandriæ, & animalibus, quæ ibi nutriuntur.

Sub hoc Euergete secundo floruit Apollodorus Atheniensis, Asclepiadis filius, grammaticus, primus versuum auctor, qui τραγιάμβων nomine censentur. Siquidem & hic unus ex discipulis fuit Aristarchi grammatici, & Panætii philosophi; ut Suidas testatur. Puto, hunc esse, qui Heraclidi Pontico *d* in Allegoriis Homericis vocatur περὶ πᾶσαν ἱστορίαν δεινός *e*. Nam de Apolline agit, quem Solem esse ait: ac de talibus inquit Apollodorum scripsisse. Nempe signantur ejus bibliotheces, sive de Deorum origine, libri tres. Quod opus non tam alienum est ab historia, quam vulgò arbitrantur. Afferam hac de re quod verissimè scripsit Scaliger elencho orationis Chronologicæ *f*. *Tota bibliotheca Apollodori, opus sanè ingeniosissimum, & elegantissimum, fabulosa est; non utique si homines, sed si hominibus attributa considerentur. Eam totam, si velimus, possumus,* κατὰ γενεὰς *g*, *in certum Chronicon conjicere: quod longè certius, veracius, exploratius erit, quàm Beroaldinæ delirationes.* Hodie tres duntaxat ejus operis libros habemus. Plures autem multo fuisse olim, arguit, quòd sextum citat Harpocration in Ἀποπομπαῖς: decimumquartum Macrobius lib. I Saturn. cap. XVII: septimumdecimum Stephanus, sive Hermolaus, in Ἀγκαί. Præterea Chronica scripsit. Diogenes Laërtius in Empedocle: Ἀπολλόδωρος *a* δὲ ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς χρονικοῖς φησιν. Ejus operis meminit in Thalete, Pittaco, Aristotele, Stratone, Chrysippo, Zenone, Eleate, Pyrrhone. Indeque est, quòd Diodorus Siculus initio bibliothecæ scribit, ab excidio Trojano, usque ad reditum Heraclidarum, annos esse LXXX: & inde usque ad primam Olympiadem annos CCCVIII. Idem opus nominat lib. III; ubi dicitur χρονικὴ σύνταξις *b*. Item Lucianus in Macrobiis, Gellius lib. XVII, cap. IV, Clemens Alexandr. lib. I Στρωμ. atque alii multi. Ex Athenæo etiam discimus, scripsisse περὶ *c* τῶν Ἀθήνησι ἑταιρίδων, item περὶ *d* κρατῆρος, ut vulgò quidem legitur, ῥητορικοῖς, adhæc περὶ νεῶν καταλόγου *e*, & περὶ *f* ἐτυμολογιῶν. item τὰ περὶ Σώφρονος; qui non libri erant de Sophrone, sed libri interpretantes Sophronem; ut benè Casaubonus *g* in Athenæum observat. Eorum commentariorum librum IV citat Aristophanis scholiastes ad Vespas. Sed imprimis memorari debet opus περὶ νομοθετῶν *h*; cujus librum secundum citat Laërtius in Solone. Item περὶ φιλοσόφων αἱρέσεων *i*: qui liber in eâdem Solonis vitâ citatur. Ac vel idem, vel geminum huic opus fuit istud, cujus his verbis meminit in Chrysippo: Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ Ἀθηναῖος, ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν δογμάτων, βουλόμενος παριστάνειν, ὅτι τὰ Ἐπικούρου οἰκείᾳ δυνάμει γεγραμμένα, καὶ ἄνευ παραθέσεως ὄντα, μυρίῳ πλείω ἐστὶ τῶν Χρυσίππου βιβλίων, φησὶν οὕτως αὐτῇ τῇ λέξει. Εἰ γάρ τις ἀφέλοι τῶν Χρυσίππου βιβλίων, ὅσ' ἀλλότρια παρατέθειται, κενὸς αὐτῷ ὁ χάρτης καταλελείψεται. *Apollodorus quoque Atheniensis, in Collectione dogmatum, cum vellet asserere, quæ Epicurus viribus suis fretus conscripsisset absque adminiculo, esse incomparabiliter plura, quàm Chrysippi opera, sic ad verbum dixit: Nam si quis tollat de Chrysippi libris, quæ aliena sunt, vacua illi charta relinquetur.* Apollodori hujus meminit quoque Josephus lib. II contra Apionem; ubi ait, ex eo constare, nihil risu dignum ab Antiocho Epiphane inventum esse in templo Hierosolymitano, cùm illud vastaret. Nec rara illius mentio scholiastis: ex quibus Pindari interpres ejus meminit in od. I Olymp. & in od. X Nem. Distinguere verò ab hoc oportet Apollodorum Artemitam, Parthicorum scriptorem, qui de Hircania & Bactriana, accuratiùs multo, quam alii, commentatus: ut ex Strabone planum faciemus lib. III. Eum Athenæus quoque citat ἐν δ´ Παρθικῶν *k*. De lectionis hujus veritate ambigit vir summus. Sed Strabonis locus, quem dixi, scrupulum tollit. Alii quoque multi hoc nomine fuerunt, quos commemorare longum esset: & scripsit de iis commentarium Scipio Tettus.

Physconi similiter æqualis fuit Mnaseas: quando & iste, ut ait Suidas *l*, discipulus fuit Aristarchi, qui Physconem docuit; ut antè diximus. Neque ignoro, fuisse etiam Mnaseam Berytium, quem de arte dicendi, & verbis Atticis, scripsisse, idem Suidas ait: item Mnaseam Colophonium, aut Locrum, qui Pægnia edidit, teste Athenæo in septimo. Verùm obscuri sunt isti præ Mnasea Patarensi, vel Patrensi: cujus crebra adeò mentio apud veteres: ut omnino verisimile sit, non alium à Suida intelligi, quàm Patrensem, cùm nulla addatur nota διακριτική *m*. Mnaseas hic reliquit περίπλουν, ut vocat Athenæus lib. VIII: Μνασέας, inquit, Πατρεὺς ἐν τῷ περίπλῳ *n*. sive περιήγησιν, ut est apud Stephanum in Ἐγγελᾶνες; ubi Mnaseam ἐν γ´ περιηγήσεως *o* citat. Idem περὶ Ἀσίας *p* scripsit, ut ex ejusdem Athenæi lib. VIII constat. Sed imprimis celebrantur ejusdem Εὐρωπιακά; unde locum adducit Suidas in Παρεξειρεσία. Primum librum citat Harpocration in Ἱππεία: tertium autem Athenæus in XII, item Fulgentius Planciades voce *Vespillones*. Sed in Harpocrationis loco cor-

a *Ptolomæus, septimus Ægypti rex, qui se ipsum Euergetem, hoc est, beneficum, nuncupabat; ab Alexandrinis verò Cacergetes, sive maleficus, vocabatur.*
b *Historiarum lib. 24.*
c *Ptolomæus verò Euergetes, rex Ægyptius, unus discipulorum Aristarchi, in secundo commentariorum scribit hoc pacto.*
d P. 96.
e *Vir in omni historia versatus.*
f P. 81.
g *Secundùm generationes.*

a *Apollodorus verò Grammaticus in Chronicis.*
b *Temporum ordo, ac structura.*
c *De scortis, quæ erant Athenis.*
d *De cratere.*
e *De catalogo navium apud Homerum.*
f *De origine vocabulorum.*
g *Lib. 7. cap. 6.*
h *De legislatoribus.*
i *De philosophorum sectis.*
k *Libro quarto rerum Parthicarum.*
l *In Eratosthene.*
m *Quæ ab aliis distinguat.*
n *Mnaseas Patrensis in periplo.*
o *Lib. tertio de orbis descriptione.*
p *De Asia.*

corruptè vocatur Μνασαίας. Ac emendandum idem nomen apud Ammonium libro de vocum differentiis in Νυμφίδες: ubi vulgò legitur, Μνασέας a ἐν τοῖς περὶ τῆς Εὐρώπης. At integrè id nomen habes apud interpretem Cæsaris Germanici, quo loco de Luna disserit: ubi inter alia ait, *Primus hominum Endymion cursum Lunæ invenit, unde & triginta annos dormisse dicitur: quia nihil aliud in vita sua, nisi huic repertioni studuit; sicut Mnaseas in primo libro de Europa scribens tradit.* Eademque legas apud Fulgentium lib. II. Mythologicôn cap. ult. qui totum illud caput de Proserpina, & Endymione, ex Germanici interprete exscripsit. Sed sæpe imprimis celebratur hic scriptor non addito operis nomine; ut Hygino in poëtico astronomico *b*; ubi ex eo docet, unde Hyades, & Pleiades, hæc nomina sortitæ sint. Adhæc Plinio lib. XXXVII, cap. II. cujus verba: *Mnesias* (l. Mnaseas) *tradit Africæ locum, Sicyonem appellatum, & Crathin amnem, in Oceanum effluentem e lacu: in quo aves, quas meleagridas, & penelopas vocat, vivere.* Item Plutarcho, libro de Iside & Osiride; & scholiastæ Pindari Olymp. X. & Pyth. od. IV. ubi disertè vocatur Μνασέας ὁ Πατρεύς. Adhæc Apollonii scholiastæ in lib. II; ubi ex eo traditur, νῦν c τοὺς Ὑπερβορίους Δελφοὺς λέγεσθαι. Ac in IV ex eodem dicitur, Arcadum reges Lunâ fuisse antiquiores. Post tam multos, duos ex Ecclesiasticis scriptoribus addere contentus ero. Est & apud Theocriti scholiasten in Idyllion I *d*: Μνασέας e δέ, ἐν τῷ περὶ Εὐρώπης, Πανὸς υἱὸν φησὶ Βουκολίωνα, ἀφ' οὗ καὶ τὸ βουκολεῖν. Præterea Mnaseas περὶ Λιβύης ab Hesychio citatur in Βαγχαίοις ὄχοις. Meminit Mnaseæ etiam Fl. Josephus lib. I. contra Apionem; ubi eum Judæorum quoque mentionem facere ait. Item Arnobius lib. III. adversus gentes: & Apollonii scholiastes, quo loco de Cabiris tractat. Atque hæc de Mnasea Patrensi. At Berytium, de quo superiùs tangebamus, sine dubio signat Josephus Scaliger in Conjectaneis *f*; cùm ait, Mnaseam fuisse genere Phœnicem, ac Phœnicum res omnes complexum: atque adeò ipsum nomen *Mnasea*, hoc est, Manassis, Phœnicium esse.

a Mnaseam in iis, quæ de Europa scripsit.
b In Tauro.
c Hyperboreos nunc Delphos vocari.
d Pag. 15.
e Mnaseas verò, libro de Europa, Panis filium fuisse ait Bucolionem: unde & ars pastoralis.
f Pag. 120. edit. H. Steph.

Num & memorandus nobis Demetrius Scepsius? Discipulus is Cratetis, & Aristarchi fuit: ut Strabo dicit lib. XIII. Unde de ætate liquet. Sed an Demetrius hic, quem Grammaticum Strabo appellat, etiam inter historicos qualecunque nomen mereatur, non injuriâ aliquis in dubium vocet. Scripsit quidem Τρωικῷ διακόσμῳ *g* libros; quòd etiam Strabo refert: & Stephanus in Σιλινδὸν ex iis citat librum XVI. Athenæus libro III meminit decimiquinti libri, & vigesimisexti, & alibi quoque alios laudat. Sed opus hoc propriè erat commentarius in eam partem Iliados B, quâ recenset copias Troianas. Interea verum est, eo commentario retulisse, quo genere essent duces Troiani, quæ ipsi, quæ majores gessissent, quales illæ gentes, atque urbes forent, quibus præessent: ut historicum, & geographicum fuerit opus. Meminit hujus scriptoris etiam Harpocratio in Ἀδράστεια, & Apollonii scholiastes lib. I; ubi ex eo tradit, esse eandem Apolloniatarum dialectum, & eorum, qui in Ponto habitant. Item aliquanto pòst in eundem librum, ubi vulgò legitur, Δημήτριος Σκήψιος ἐν τῷ αὐτῷ διακόσμῳ. corrige, ἐν Τρωικῷ διακόσμῳ. Ut opus signet, de quo antè dictum. Etsi, & ἁπλῶς διάκοσμον vocari, non inficier. Quomodo apud Harpocrationem in Θυργωνίδαι legas, ἐν δεκάτῳ διακόσμου. Sed verba illa scholiastæ τῷ αὐτῷ manifestè corrupta sunt ex Τρωικῷ. Nec enim antè hoc opus nominarat. Interdum autem hic scriptor ἁπλῶς appellatur Σκήψιος: ut apud Strabonem lib. IX, & X sæpius: quemadmodum & ἁπλῶς vocatur Δημήτριος lib. XII, & XIII. Integrè autem Demetrium Scepsium nominat lib. I, & in VIII aliquoties. Fuit hic Scepsius vir dives, ac nobilis, & admodum φιλόλογος, ut Laërtius dicit; qui eum undecimo loco refert inter viginti illustres Demetrios.

g Ordinationis copiarum Troianarum.

Eâdem ut patriâ orti Demetrius Scepsius, & Metrodorus Scepsius: (est verò Scepsis Mysiæ minoris, vel Troadis urbs:) ita eâdem quoque ætate vixere: ut illud clarè arguit, quòd Demetrius iste, ut ait Laërtius, provexerit hunc Metrodorum: amore videlicet erga civem. Exinde etiam ætatem perspicere est, quòd Metrodorus hic postea fuerit legatus Mithridatis Eupatoris ad Tigranem: quâ de re plura Strabo lib. II. Estque idem ille, qui à Romanorum odio cognomen invenit; interque alia Romanis objecit, quòd Volsinios propter duo millia statuarum expugnâssent. Auctor Plinius lib. XXXIV, cap. VII. Hujus Metrodori libros περὶ ἀλειπτικῆς a citari video ab Athenæo lib. XII. Sed nihil istoc ad historiam. Meminit quoque Plinius lib. III, cap. XVI; ubi à Metrodoro Scepsio traditum ait, Pado flumini inde nomen esse, quia adsitæ sint multæ piceæ, quæ linguâ Gallica *pades* dicuntur. Verùm ex quo opere id sit, non addit. At non difficile hoc fuerit conjectu, si idem est, ac ille, qui περιήγησιν *b* scripsit. atque inde Periegeticus appellatur Placido Lutatio ad illud poetæ:

a De ratione ungendi athletas; & aliis ad magisterium gymnasii pertinentibus.
b Orbis descriptionem.

—— patrioque æqualis honori
Branchus.

Etiam huic argumento conveniens fuerit, quod ex Metrodoro dicit Plinius lib. III. cap. XXXI, Chion, sive Chiam, Ægei maris insulam, à Chione nympha sic appellatam. Quodque idem lib. VIII, cap. XIV narrat, *circa Rhyndacum amnem in Ponto serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut supervolantes, quamvis altè perniciterque, alites haustu raptas absorbeant.* Illud quoque non alienum fuerit à Περιηγήσεως opere, quòd ex quarto Metrodori libro Stephanus voce Ὕπανις narrat, fontem quempiam amarum fluere in Hypanim, atque efficere, ut aqua fluvii ejus potabilis non sit. Nec tamen spondere ausim, eundem esse Metrodorum Scepsium, & Περιηγήσεως auctorem, vel cuncta hæc ex Περιηγήσει esse desumta. Utcunque enim hæc conjectura non abludat à vero: eo tamen incerta, quia non apponitur Scepsii cognomen. & fuere Metrodori complures: in his Chius, Troicorum scriptor: de cujus ætate vidimus libri hujus cap. sexto. Fuit præterea Metrodorus Lampsacenus, familiaris Anaxagoræ philosophi, qui Olymp. LXX floruit, juxta Eusebium in Chronicis: ac, ut idem ait, mortuus est Olymp. LXXIX. Metrodori hujus ex omnigenâ Phavorini historiâ meminit Laërtius in Anaxagora. Fuit quoque Metrodorus Atheniensis, sectâ Epicureus. Ejus ætas inde liquet, quòd discipulus, ac familiaris fuit Epicuri; eandemque, ac ille, meretricem Leontium amârit: cujus rei etiam Joannes Saresberiensis meminit lib. VII. de nugis curialium cap. XI. Præit verò Laërtius; qui & septennio ait ante Epicurum esse defunctum. At Epicurus est mortuus Olymp. CVII: quo tempore Philippus, Alexandri M. parens, duodecimum regnabat annum. Sic sanè statuendum, si sequamur vulgatos Laërtii codices. Sed liquet ex iis, quæ libro de Philosophorum sectis dicam, pro Olympiade CVII rescribendum esse CXXVII. Nempe in Græco excidit εἰκοστῆς c; quod etiam visum Casaubono, Meursioque. Quæ Metrodorus iste scripserit, ex eodem Laërtio discere est. Nunc ea præterimus, quia nihil ad historiam faciunt.

c Vigesimæ.

Aristarchi quoque discipulus fuit Menecrates Nysæus; teste Strabone in XVI. Verba ejus adducam, cùm de filio illius Aristodemo loquar. Videndum verò, an hic sit Menecrates iste, cujus historiam de Nicæa Bithyniæ citat Plutarchus in Theseo. Res eo obscurior est, quia patriam non addit. At præter Nysæum quatuor celebrantur hujus nominis. Unus medicus Syracusius; de cujus fastu multa Athenæus in VII, pauca item Suidas. Alter, poëta Comicus; cujus fabula Μανέκτωρ, ἢ Ἑρμιονεύς, Suida teste. Tertius, Menecrates Ephesius; quem carmine de re rustica scripsisse, auctor est Varro lib. I. Rei Rust. cap. I. Estque idem Menecrates poeta, ex quo se profecisse scribit Plinius in VIII Hist. Nat. Quartus est Menecrates Xanthius; qui, Troiam ab Ænea Achivis proditam fuisse, tradidit; ut refert Dionysius Halicarn. lib. I. Antiq. Rom. Hujus Lyciaca citant Stephanus in Ἀρτύμνησος, & Antonius Liberalis, Metamorph. XXXV. Imò & quinctum invenio, eumque Elaïtam: de quo libro proximo dicetur.

Etiam sub Euergete, & post eum, floruit Aristodemus: quippe filius Menecratis illius, qui Aristarchum audivit, ipseque etiam Aristarchi discipulus. De posteriori testis scholiastes in od. VII. Nem. Ἀριστόδημος a δὲ ὁ Ἀριστάρχου μαθητής. De Menecrate parente auctor Strabo lib. XIV: qui etiam docet, fuisse Nysæum, & præter eum fuisse item alterum Aristodemum, itidem Nysæum, sed juniorem; ut qui docuerit Pompeium Magnum. Verba Strabonis sunt ista: Ἄνδρες δὲ γεγόνασιν ἔνδοξοι Νυσαεῖς· Ἀπολλώνιός τε ὁ Στωικὸς φιλόσοφος, τῶν Παναιτίου γνωρίμων ἄριστος· καὶ Μενεκράτης, Ἀριστάρχου μαθητής· καὶ Ἀριστόδημος, ἐκείνου υἱός, οὗ διηκούσαμεν ἡμεῖς ἐσχατογήρω νέοι παντελῶς ἐν τῇ Νύσῃ. καὶ Σώστρατος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀριστοδήμου· καὶ ἄλλος Ἀριστόδημος, ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ παιδεύσας Μάγνον τὸν Πομπήιον· ἀξιόλογοι γεγόνασι γραμματικοί. ὁ δ᾽ ἡμέτερος, καὶ ἐρρητόρευε· καὶ ἐν τῇ Ῥόδῳ, καὶ ἐν τῇ πατρίδι, δύο σχολὰς συνεῖχε, πρωῒ μὲν τὴν ῥητορικὴν, δείλης δὲ τὴν γραμματικὴν σχολήν· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῶν Μάγνου παίδων ἐπιστατῶν ἤρκεῖτο τῇ γραμματικῇ σχολῇ. *Nysa illustres protulit viros, Apollonium, Stoicum philosophum, Panætii auditorum optimum; & Menecratem, Aristarchi discipulum; & Aristodemum, ejus filium, (quem nos jam decrepitum audivimus Nysæ, admodum adolescentes;) item Sostratum, hujus filium; item alium Aristodemum, hujus consobrinum, qui docuit Pompeium Magnum. Hi omnes egregii fuerunt grammatici: noster etiam Rhetoricam docuit; & in Rhodo, atque in patria, duas scholas habuit: ita ut mane rhetoricam, vesperi grammaticam tractaret: sed Romæ, filiis Pompeji præfectus, grammaticâ scholâ fuit contentus.* Ex his colligimus, priorem Aristodemum vixisse temporibus Ptolomæi Euergetæ secundi. Nam fuit discipulus Aristarchi, qui sub Ptolomæo Philometore floruit; ut antea dictum. Alter verò, qui Pompeji liberos docuit, vixerit circa Olymp. CLXXVIII. Nam Pompeius natus fuit anno secundo Olymp. CLXVIII: initium verò belli Pompeiani, quod liberi Pompeji post patris obitum continuarunt, incidit in annum tertium Olymp. CLXXXII. Ex quibus tempus conjectare non est difficile. Porrò alterutrum eorum historiam scripsisse, planum est ex Parthenio in Eroticis cap. VIII, quod est de Euripe; ubi ait, Ἱστορεῖ b Ἀριστόδημος ὁ Νυσαεὺς ἐν α΄ ἱστοριῶν. ubi Νυσαεὺς rescribi debere, liquet ex allatis paullo antè Strabonis verbis. Fuit & Aristodemus ὁ Ἀλεξανδρεὺς, memoratus scholiastæ Pindari in od. I Isthm. item Ἀριστόδημος ὁ Ἠλεῖος; cujus mentio apud Harpocrationem in Ἑλλανοδίκαι. Difficile igitur est dicere, cujus Aristodemi sit collectio fabularum, de qua Plutarchus in parallelis minoribus, cap. XXXV: ubi ex tertia congerie narrat, ut Helena, cùm immolanda esset ad averruncandam Lacedæmone pestilentiam, aquilæ beneficio fuerit liberata. Item cujus fuerint Θηβαϊκά; quorum primum citat Apollonii scholiastes in II Ἀργον. Aut Γελοίων c ἀπομνημονευμάτων; quorum secundum librum adducit Athenæus lib. VI, VIII, & XIII. Aut Μυθικὴ d συναγωγή; ex qua quiddam narrat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XXXV. Atque idem judicium esto de libris Aristodemi περὶ εὑρημάτων e; quorum mentio est apud Clementem in primo Στρωματ. Item de epitome Aristodemi τῆς καθόλου f Ἡρωδιανοῦ πρὸς Δαναόν; de qua Suidas. Meminere Aristodemi etiam Varro lib. IX. de L. L., Tertullianus lib. de anima cap. XLVI; nec non Eusebius lib. I. χρονικῶν g; ubi Aristodemum de Olympiadum initio consentire ait cum Polybio.

a Aristodemus, Aristarchi discipulus.
b Refert Aristodemus Nysensis in primo historiarum.
c Ridiculorum commentarii.
d Collectanea fabulosa.
e De rerum inventione.
f Universæ doctrinæ Herodiani ad Danaum
g Pag 37 Thesauri Tempor. edit. pr.

Quemadmodum verò horum ætatem perspicimus ex eo, quòd Aristarchi fuerint discipuli: ita cognoscimus, eâdem ætate vixisse Herodicum Crateteum, eo quòd à præceptore Cratete hoc cognomen acceperit. Nam Crates erat æqualis Aristarchi: imò gravis inter Grammaticos istos diu contentio fuit; ut Suidas testatur; quem vide in *Crates*, & *Aristarchus*. Sed an Herodicus iste historicum quid scripserit, minùs evidens est. Sanè κωμῳδουμένων h ejus non multùm ad historiam pertinere videntur. Nam quid comœdiæ figmentis, dixerit aliquis, cum historiæ veritate? Historicum tamen est, quod Athenæus in XIII ex sexto κωμῳδουμένων refert, duas fuisse Phrynas: quarum una à rhetoribus dicta sit Σηστὸς, ἀπὸ τοῦ σήθειν a, quia amatores suos quasi cribro cerneret, & fortunis excuteret: altera Thespica, adeò opulenta, ut Thebarum se mœnia instauraturam sponderet, dummodo hoc adscribere vellent Thebani: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ b ΜΕΝ ΚΑΤΕΣΚΑΨΕΝ, ΑΝΕΣΤΗΣΕ ΔΕ ΦΡΥΝΗ Η ΕΤΑΙΡΑ. Historicum quoque est, quod Sinopis, scortum Demostheni etiam memoratum, ob ætatem, caussámque, ut puto, obscœnam, Ἄβυδος dicebatur. Hæc eâ occasione retulerat Herodicus, quia Comici Phrynes, & Abydi, meminissent. Nempe Herodicus eo tractabat opere de iis, qui in comœdiis perstringerentur. Id enim est κωμῳδεῖσθαι. Uti igitur τραγῳδουμένων libri, quos Asclepiades Tragilensis scripserat, de iis erant, quæ argumentum tragœdiis præbent: ita libri κωμῳδουμένων fuerint de istis, qui à comœdis notarentur. Quare seu hoc solum, seu, inter alia, κωμῳδουμένων erat argumentum, non alienum sanè ab historia fuerit. Scripsit & de parasitis; quod opus & ipsum hujus loci erit, si eo vitas, & dicta, factaque parasitorum consignavit. Puto, nec aliena ab historico fuisse argumento ejus σύμμικτα c ὑπομνήματα. Duorum verò horumce operum meminit Athenæus. Ac ex συμμίκτοις quidem esse ea videntur, quæ ex Herodico Crateteo refert Heraclides Ponticus in Homericis allegoriis; ubi ab eo proditum ait, Græcos non decennio integro mansisse ad Ilium; sed, cùm ex Calchantis vaticinio nossent, decimo demum anno capi illud posse, novennio quidem circumnavigâsse Asiæ regiones, ac bellicis se artibus exercuisse, castraque replêsse manubiis; sed ubi decimus, quem fatum præfiniverat, advenisset annus, tum omnes eos vi Ilium expugnatum ivisse. Alius ab hoc est Herodicus, magni Hippocratis Coi præceptor; ut in vita ejus Soranus testatur. Is enim ante bellum Peloponnesiacum vixit.

h De iis, quæ ad comœdiam pertinent.
a Cribro cernere, & excutere.
b Alexander quidem diruit; sed amica Phryne refecit.
c Miscellanea.

Clitomachus quoque his temporibus emisit libros de sectis; quorum primum citat Laërtius in Aristippo. Sed neque, an opus hoc historicum propriè fuerit, dicere possim. De ætate verò satis arbitror liquere. Nam Carneadis auditor fuit, floruitque circa Olympiadem CLXII: cujus anno quarto obiit magister ejus Carneades; ut Apollodorus in Chronicis retulit, & ex eo Laërtius in Carneadis vita. Clitomachi versum memorat Stobæus sermone CIII. Vide sis, quæ de Clitomacho prodidere, Laërtius in vita ejus, Stephanus in Καρχηδών, & Suidas in Κλειτόμαχος.

CAP. XXII.

Publius Rutilius Rufus. Quo usus sit genere dicendi. Ejus orationes, & libri de Vita sua, & historia de bello Numantino. Historia Græcè ab eo scripta. Ejus exilium. Livii vulgaris scriptura refellitur; veraque lectio, præeunte Corrado, indicatur. Mutia, Græcorum festum. Quanti exulem Rutilium fecerint Asiatici. Quam fortiter exilium tulerit. Artemidorus Ephesius. Artemidorus Daldianus. Ejus ætas. Artemidorus Cnidius. Artemidorus Aristophanius. Artemidorus alius tempore Trajani. Iterum de Asclepiade Myrleano. Ejus Περιήγησις gentium Hispanarum. Asclepiades Ægyptius. Ægyptiaca hujus esse, non Myrleani. Alexander Cornelius Polyhistor. Ejusdem captivitas, manumissio, mors misera, & fœdum commentum de Moso muliere, qua leges tulerit Judæis. Varia ejus scripta. Elogium ejusdem ex Clemente, & Suida.

OCtavus è Ptolomæis fuit Lathyrus: cujus tempus est tripartitum. Nam primùm ipse imperium Ægypti habuit: hinc, eo ejecto, regnavit mater Cleopatra cum juniore filio Alexandro: postremò, dejecto Alexandro ob interfectam Cleopatram, Lathyrus iterum regno restitutus fuit. Primis, mediisque temporibus, floruit Nautius, ut quibusdam vocatur; qui & prænomen hoc reponunt

nunt apud Athenæum lib. VI; vel, quod verum ejus prænomen est, Publius, Rutilius Rufus; qui cum C. Mallio consul fuit anno ab V. C. sexcentesimo quadragesimo nono, Olympiadis CLXVIII anno IV. Hic, licet homo esset Romanus, tamen inter historicos Græcos etiam nomen profitetur suum; ut postea liquebit. Fuit orator, pro illis temporibus, bonus. Ait Tullius in Bruto, *in quodam tristi, & severo genere dicendi versatum; fuisseque naturâ vehementem, & acrem, multâ operâ, multâque industriâ: qua erat propterea gratior, quòd idem magnum munus de jure respondendi sustinebat.* Addit deinde; *Sunt ejus orationes multa, multa praclara de jure: doctus vir, & Gracis literis eruditus; Panatii auditor, propè perfectus in Stoicis.* Ex orationibus ejus, quas multas fuisse, Tullius hoc loco ait, duæ ab antiquis celebrantur: una de modo ædificiorum; de qua Tranquillus in Augusto *a*, & Val. Max. lib. II, cap. III: altera pro L. Cætucio ad populum; ex qua verba pauca Diomedes adducit lib. I. Nec orator modò, philosophus, ac jurisconsultus; quod Cicero hic dicit; sed historicus etiam fuit. Scripsit enim libros de Vita sua; quorum sæpius meminit Sosipater lib. II: unde eos Latinè edidisse cognoscimus. Item historiarum libros; quos laudant Velleius Paterculus lib. II; Gellius lib. I, cap. XVI; & Plutarchus in Pompeio. Multa ex iis in Iberica sua transtulit Appianus; ut ipse testatur. Ex quo etiam discimus, complexum iis fuisse historiam belli Numantini; in quo ipse tribunus militârat sub consule P. Cornelio Scipione Africano Æmiliano. Meminit ejusce rei & Suidas in Ῥουτίλιος. Eum verò, cùm Græcis literis eruditus esset, ut ait Tullius, hosce historiarum libros Græcè scripsisse, indicat Athenæus in quarto; Ῥουτιλίῳ *b*, inquit, τῷ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐκδεδωκότι τῇ Ἑλλήνων φωνῇ. Ac ne alium ab eo, de quo dicebamus, putes, addit, operâ Apicii cujusdam (non ejus, qui Tiberii ætate vixit; sed hujus fortasse avi; quod Schegkius, notis in Velleium, non satis attendit) in exilium fuisse ejectum. Atque hoc probè convenit cum illo in epitoma Livii lib. XX: *P. Rutilius, vir summa innocentia, qui legatus C. Marii proconsulis à publicanorum injuriis Asiam defenderat, invisus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus in exilium missus est.* Quamquam verum non est, quod hic dicitur, Rutilium Marii proconsulis in Asia fuisse legatum. Nec enim unquam Marius in Asiam proconsul fuit missus: etsi P. Sulpicius, seditiosus tribunus pleb. legem tulerit, ut pro Sylla Marius adversus Mithridatem mitteretur. Sed nec ivit Marius, quia, ut Sulpicii factum rescivit Sylla, cum infesto exercitu ex Campania Romam venit, ac Sulpicii, & Marii factionem, Urbe expulit. Nec, si in Asiam isset, hoc multum ad rem faceret: quia ante eam legem Sulpicii Rutilius jam erat damnatus. Nam legem istam Sulpicius tulit, P. Cornelio Syllâ Felice, & Q. Pompeio Rufo Coss., anno ab V. C. DCLXVI. At quadriennio ante in exilium actus est Rutilius, C. Claudio Pulchro, & M. Perpennâ coss. Nec tamen Livii tam errorem hunc puto, quàm librariorum; qui, ut Sebastianus Corradus non immeritò suspicatur, ex *Mutii* fecere *Marii*; postea que, cùm prænomen huic Caio fuisse scirent, etiam Q. in C. commutarunt. Favent huic conjecturæ verba Asconii in III contra Verrem: *Q. Mutius Asiam singulariter rexerat: adeò ut dies festus à Gracis in honorem ejus constitueretur, qui diceretur Mutia.* Et imprimis in Divinationem: *Q. Mutii Scavola quastor Rutilius Rufus damnatus est, quod cum pratore consenserit suo, ne publicani aliquid agerent in provincia sua. quo cognito, equites Romani (nam tum ante Syllana tempora judicabant) damnarunt eum. Hic est Mutius, in honorem cujus Asiani diem festum Mutia nominabant.* Prudenter itaque Asiam potissimùm exilii sedem delégit. cui quàm gratus fuerit, ostendunt verba hæc Valerii Maximi lib. II. cap. X: *Asiam petenti omnes provincia illius civitates legatos, secessum ejus opperientes, obviam miserunt. Exulare aliquis hoc loco, an triumphare, justiùs dixerit?* Quàm fortiter exilium tulerit, argumento est, quòd, (ut Fabius refert libri XI. cap. I.) *revocante eum L. Syllâ, manere in exilio maluit.* Unde & Ovidius *a* de eo:

Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati.

Et Seneca lib. de providentia cap. III: *Infelix est Rutilius, quod, qui illum damnaverunt, caussam dicent omnibus seculis? quòd aquiore animo passus est se patria eripi, quàm sibi exilium? quòd Sylla dictatori solus aliquid negavit, & revocatus non tantum retro cessit, sed longius fugit?* Idem dicit initio epist. XXIV, & LXXXIX. Sed & vide eum sexto de benefic. cap. XXXVII; ac Fabium lib. XI, cap. I. Consenuisse eum Smyrnæ, literis intentum, Orosius ait lib. V, cap. XVI. Unde & de eo Ovidius *b*:

Smyrna virum tenuit, non Pontus, & hostica tellus.

Aliquid & de illo Cujacius, Observat. lib. II, cap. XXVII, ac Torrentius in Suetonii Augustum, cap. LXXXIX. Sed nihil, ni fallor, adferunt nobis indictum.

A Romano homine venio ad Græcos. Primus sit Artemidorus Ephesius. Qui, ut Marcianus Heracleota in Periplo testatur, vixit κατὰ τὴν ρξθ´ Ὀλυμπιάδα, hoc est, *Olympiade* CLXIX; quo tempore, Ptolomæo Lathyro ex Ægypto pulso, mater ejus Cleopatra regnabat cum juniore filio Alexandro; qui totus in matris erat potestate. Terras descripsit libris undecim. ut ibidem a Marciano dicitur. item initio operis: Ἀρτεμίδωρος *c* ὁ Ἐφέσιος, γεωγράφος, ἐν ἕνδεκα τοῖς τῆς γεωγραφίας βιβλίοις τὸν Περίπλουν, ὡς ἂν ἦν μάλιστα δυνατὸν, συνέγραψεν. Ejus operis libri octavi meminit Diodorus Siculus lib. III: Ὁ τῆς δὲ γεωγραφίας συνταξάμενος, Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἐφέσιος, κατὰ τὴν ὀγδόην βίβλον. Decimum τῶν γεωγραφουμένων citat Athenæus lib. VIII. Stephanus in Χαλκῖται laudat librum XI, ut alibi librum I, II, III, item ἐπιτομῇ ἐκ τῶν ἕνδεκα. Nec alius est Artemidorus, cujus sæpius meminit Strabo, lib. III: etsi patriam non addit. Uti nec lib. XV: ubi Artemidorum in iis citat, quæ ad res Indicas pertinent. Ac idem videtur, cujus de Bithynia volumen laudat Stephanus in Ἀσκαλών. Sæpeque Plinio memoratur in Historia Natural. ut lib. II, cap. VIII; lib. IV, cap. XXII; lib. V, cap. VI, & IX; lib. VI, cap. XIII, XIX, XXVIII, & XXXIII; lib. XXXVI, cap. XII. Præter γεωγραφούμενα etiam literis mandavit Ἰωνικὰ ὑπομνήματα *f*; quorum meminit Athenæus lib. III. Fuit & alter Artemidorus, itidem Ephesius, si paternum solum attendas; uti convenit: nam materno genere erat Daldianus. Est is, cujus ὀνειροκριτικὰ exstant, opus vanissimum, sed eruditum; ut multa inde bona philologi haurire possint. Vixit is temporibus Antonini Pii. Ut cognoscere est ex lib. I, cap. XXVIII; ubi narrat, se nôsse quendam, qui ludis, ab Antonino in honorem patris Hadriani actis, visus sibi sit cæcus factus, posteaque victor evaserit. Item ejusdem libri cap. LXVI; ubi novisse se ait, qui, Adriani certamine decertaturus, sibi videretur in balneo non invenire aquam; posteaque multatus, & è certamine sit ejectus. Fuit præterea Artemidorus Cnidius, Theopompi Cnidii filius: quos suâ ætate, hoc est, Augusti, & Tiberii temporibus, vixisse, Strabo ait lib. XIV: ubi illustres ejus insulæ viros recenset. Est & Artemidorus Aristophanius; qui, præter glossas ὀψαρτυτικὰς *g*, etiam volumen de Doride scripsit. Prioris operis meminit Athenæus lib. IX, & XIV. Posterioris, libro IV; ubi secundum ejus operis citat. Non dubium, quin *Aristophanius* dicatur ab Aristophane Byzantio, magistro suo. Quare fuerit æqualis Aristarchi, qui & ipse discipulus fuit Aristophanis: ut uterque vixerit sub Philometore. Artemidorus quoque Grammaticus inter illustres viros, quos Tarsos dedit, reponitur à Strabone lib. XIV. Etiam Artemidorus philosophus Trajani tempore fuit: cujus elogium apud Plinium est lib. III, epist. XI, ad Julium Genitorem. Sed omnes ejus nominis recensere longum sit.

Quod si Suidas audiri meretur, cùm Asclepiadem Myrleanum tempore Pompeji Magni Romæ ait docuisse: ad hæc eum etiam tempora referre oportebit. Conjecturam nostram

a Cap. 89.

b Rutilio, qui historiam Romanam Græcâ scripsit linguâ.

a De Ponto lib. I, eleg. 4.

b Ibidem.

c Artemidorus Ephesius, geographus, undecim geographiæ libris periplum, quàm optime potuit, perscripsit.

d Artemidorus ille Ephesius, qui res edidit Geographicas, libro octavo.

e Compendium undecim librorum.

f Ionicos commentarios.

g Res culinarias, sive artis opsonia condiendi.

a Cap. 18. nostram superiùs a attulimus: nempe duos Asclepiadas fuisse, quos Suidas confuderit. Quod si non displicet, dicemus, Asclepiadem Myrleanum juniorem his vixisse temporibus. Ac fortasse est junior hic quoque, quem Strabo lib. III. ait in Turditania, Hispaniæ regione, docuisse Grammaticen. Ubi etiam addit, edidisse descriptionem gentium, quæ iis in terris essent. Sed Ægyptiaca Asclepiadæ, ex quibus dicebamus ab Athenæo citari librum sexagesimum, ea etsi Myrleani à nonnullis esse credantur, tamen non falsò nos suspicati sumus, illa alterius esse. Sunt enim Asclepiadæ Ægyptii. Ægyptius ille tum non obversabatur: sed meminit ejus Suidas in Ἡραΐσκος: ubi dicit, eum, cùm in patriis, hoc est, Ægyptiis sacris, versatissimus esset, scripsisse hymnos in Deos Ægyptios. Addit præterea, edidisse commentarium de omnium religionum consensu: adhæc historiam Ægyptiacam de rebus Ogygiis; quâ profitebatur, se complecti non minùs, quàm tres annorum myriadas. Non dubium igitur, quin Ægyptius ille, non Myrleanus Asclepiades, ab Athenæo intelligatur.

Minimè verò prætereundus nobis Alexander Cornelius, cognomento Polyhistor; qui multa, & philologica, & historica, reliquit. Floruit Olympiade CLXXIII; qua in Ægypto iterum imperabat Ptolomæus Lathyrus, bellumque in Græcia gerebat Lucius Sylla. De hoc Alexandro ita scribit Suidas: *Alexander Milesius, qui & Polyhistor, & Cornelius cognominatur, propterea quod captus Cornelio Lentulo fuit venditus, ejusque pædagogus factus est, & postea manumissus. Fuit autem Romæ Syllæ temporibus. Laurenti periit, ædibus, in quibus erat, flammâ consumtis; quod ubi ejus uxor audivit, laqueo vitam finivit. Fuit vero grammaticus, Cratetis discipulus: & libros scripsit innumeros; & de Roma libros quinque; in quibus ait, Hebræam fuisse mulierem Moso nomine, cujus scriptum sit lex Hebræorum.* Hæc Suidas. Sed quod Alexandrum facit Milesium, in eo repugnat Stephanus, sive Hermolaus Byzantius in Ethnicis; ubi eum natum dicit Cotyaëi, civitate Phrygiæ ejus, quæ ἐπίκτητος, vel Hellespontia, vel etiam minor, appellatur. Atque hinc Ἀλέξανδρος ὁ Κοτυαεὺς vocatur Etymologo in Δίδοικα, & Πεζαρόνδης. Eidem Stephano dicitur fuisse filius Asclepiadæ, ac scripsisse περὶ b παντοδαπῆς ὕλης πραγματειῶν λόγους.

b De omnigenis rebus libros quadraginta duos.

Nam ne hunc Asclepiadæ filium alium à Polyhistore putem, facit, quòd ibidem vocatur γραμματικὸς πολυμαθέστατος c. Multa quoque idem adducit passim, quæ scripsit: sed quædam eorum pertinuisse ad illos omnigenæ historiæ libros, planè censeo. Nominat d verò Φρυγιακὰ, sive περὶ Φρυγίας; cujus operis etiam meminit Plutarchus de Fluminibus. Item e περὶ Βιθυνίας; de quâ ab eo fuisse scriptum, etiam auctor est nobis Etymologus in Κύβελον. Item Ægyptiaca, Carica, Lyciaca, Libyæ periplum; de Asia, Paphlagonia, Syria, Cypro, ponto Euxino, Europa. item περὶ f τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς εἰρημένων. Primum Κρητικῶν advocat Apollonii scholiastes in lib. IV. Alexandrum de tractu Illyrico (nec alius is) laudat Valerius Maximus lib. VIII. cap. XIII. Athenæus quoque lib. XI. citat ἐν τρίτῳ. Plutarchus, penè initio libri de Musica, exarâsse librum ait, quo Phrygios Musicos collegit. Adhæc ἐν Διαδοχαῖς g citatur à Laërtio in vita Pherecydis, & Socratis. Eo opere docuisse videtur, ut philosophorum alii aliis successerint. Etiam edidit Πυθαγορικὰ ὑπομνήματα h, sive περὶ τ Πυθαγορικῶν συμβόλων.

c Multijuga scientiæ grammaticus.
d Voce Γάγγρα.
e Voce Καλλίπολις.
f De locis, quorum meminit Alcman.
g In traditionibus.
h Commentaria Pythagorica.

Priori modo appellat Laërtius in Pythagora: posteriori Clemens Alexand. lib. I Στρωμ. & Cyrillus lib. IX. adversus Julianum. Idem Clemens lib. I. citat librum περὶ Ἰουδαίων k: uti quoque Eusebius lib. IX de præpar. Euang. cap. XVII. Ubi penè integrum ejus librum exscribit. Ibidem & illustre ejus elogium habemus. Sic enim de eo scribit: Συνῳδὰ δ' ἦ τούτοις ὁ πολυΐστωρ Ἀλέξανδρος, πολυνοὺς ὢν καὶ πολυμαθὴς ἀνὴρ, τοῖς τε μὴ παρέργως τ ἀπὸ παιδείας καρπὸν πεποιημένοις Ἕλλησι γνωριμώτατος. *Concinit istis Alexander polyhistor, vir acutus, & variæ scientiæ, ac Græcorum iis notissimus, qui non dicis causâ, & perfunctoriè, fructum cepere ex studiis.*

i De symbolis Pythagoricis.
k De Judæis.

Nec dubium, quin hoc opus signet Justinus Martyr, cohortatione ad Græcos; ubi eos refert, qui Mosis meminerint, ut ducis, & principis Judaici. Et sanè nulli obscurum est, quantum illi debeat Plinius ipse: quippe quem toties ad partes advocet in Historia naturali. Inter alia est locus iste lib. IX, cap. XXXV: *Alexander Polyhistor, & Sudines, senescere eos putant.* Ita legendum, non *Alexander, & Polyhistor*; ut vulgò editum: quo fortasse deceptus fuit, vir eruditus, Maussacus, cùm commentario in Plutarchum de Flum. Alexandrum Cornelium ab Alexandro Polyhistore diversum facit. Eundem signat Servius in illud Maronis Æn. VIII;

—— *immani corpore Tybris.*

Quæ ad verba hæc annotavit: *Alexandrum sequitur; qui dicit, Tiberinum, Capeti filium, venantem in hunc fluvium incidisse, & fluvio nomen dedisse.* Item in hoc Æn. X:

—— *Rhæti de gente vetustâ*
Archemolum.

ubi idem ait: *Gente vetustâ ideo, quia à Phorco, deo marino, originem ducere legitur. Hoc totum Alexander Polyhistor tradit, quem Lucilius Sylla* (leg. Lucius Sylla) *civitate donavit.* Sed quod ait, à Lucio Cornelio Sylla civitate donatum, id aliter narrat Suidas; qui, ut vidimus, à Cornelio Lentulo manumissum, & ab eo Cornelii nomen accepisse narrat. Meminit quoque Chalcidius, comment. in Timæum Platonis, & Agathias Scholiast. lib. II Historiæ suæ, &, ne solùm τῶν ἔξωθεν a nominemus, etiam Fl. Jos. lib. I Ant. Jud. cap. XVI: quod alii XV aliis etiam XXII. Ejusdem de diluvio, & alterum de turri Babylonis, testimonium, adfert Cyrillus initio libri primi contra Julianum. a Gentiles.

CAP. XXIII.

Theophanes Lesbius historicus. Quanto patriæ fuerit ornamento; atque ut iisdem libertatis fuerit caussa. Filius ejus Asiæ procurator. Sed pronepotibus hujus obfuit memoria proavi. Dionysius grammaticus, quomodo & Thrax, & Alexandrinus, & Rhodius, dici potuerit. Apollonius Tyrius. Alii ὁμώνυμοι. Demetrius Magnes. Vulgata Ciceronis lectio defensa; uti & Laërtii. Dinarchi quatuor.

PTolomæo Lathyro successit in regno filius Ptolomæus Auletes. Quo in Ægypto regnante, magnum imprimis Magni Pompeji nomen Romæ fuit. Floruit his temporibus Theophanes Lesbius, Mithridatici belli scriptor, quippe qui Pompeio familiaris fuerit, atque in expeditionibus plerisque comes. Meminit ejus Julius Cæsar lib. III de bello Civili, cap. XVIII: ubi Pompejum ait de maximis rebus cum eo solitum communicare. Item Valerius Maximus lib. VIII. Memorabil. cap. XIV, ubi ait: *Ne Pompejus quidem Magnus ab hoc affectu gloriæ aversus; qui Theophanem Mitylenæum,* SCRIPTOREM RERUM SUARUM, *in concione militum civitate donavit.* Item Jul. Capitolinus in Maximo, & Balbino: *Familia Balbinus vetustissima, ut ipse dicebat, à Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui per Cn. Pompeium civitatem meruerat, cùm esset suæ patriæ nobilissimus, idemque historiæ scriptor.* E Græcis eundem celebrat Plutarchus in Pompeio: item Strabo lib. XI, & imprimis XIII: ubi inter illustres Mitylenæos, qui suâ vixerint ætate, reponit τὸν συγγραφέα Θεοφάνη a: ac porrò de eo sic scribit: Οὗτος δ' ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις· ἀφ' ὧν τήν τε πατρίδα ἐκόσμησε, τὰ μὲν δι' ἐκείνου, τὰ δὲ δι' ἑαυτοῦ, καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν. *Hic in rep. etiam versatus est; & usus Magni Pompeji amicitiâ, suam ob virtutem in omnibus præclaris facinoribus socium se ei præbuit: ac partim Pompeji, partim suâ ipsius operâ, patriam ornavit, seque omnium Græcorum illustrissimum præstitit.* Nec patriæ ornamento solùm fuit, quod Strabo hic dicit: sed libertatem etiam eidem impetravit; quod Plutarchus testatur

a Theophanem historicum.

in Pompeio, item Velleius Paterculus lib. II. *Horum (Rhodiorum) fidem Mitylenæorum perfidia illuminavit; qui M'. Aquilium, aliosque, Mithridati vinctos tradiderunt: quibus libertas, in unius Theophanis gratiam, postea à Pompeio restituta est.* Atque hæc ostendunt, hunc ipsum Theophanem signari à M. Tullio, cùm ad Atticum sic scribit lib. II, epist. XVII: *Velim te ex Theophane resciscere, quonam in me animo sit Arabarches.* Nam per *Arabarchen*, sive, ut alii legunt, *Alabarchen*, intelligit Pompeium. Quâ de re plura diximus in Originum libris, voce *Alabarches*. De filio Theophanis sic ibidem scribit Strabo: Υἱὸν ἀπέλιπε Μάρκον Πομπήιον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησε ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός· καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων. *Filium reliquit M. Pompeium, quem quondam Augustus Cæsar Asiæ procuratorem constituit: hodie inter primos Tib. Cæsaris amicos censetur.* Sed scribebat ista Strabo anno V. C. DCCLXXI: qui Tiberii annus erat quartus. Verùm anno V. C. DCCLXXXVI, qui Tiberii fuit XIX, (quo tempore Pompeius iste, ut videtur, jam fato concesserat) memoria Theophanis multum posteris nocuit. Sic enim scribit Tacitus in actis ejus anni, quem dixi: *Etiam in Pompeiam Macrinam exilium statuitur; cujus maritum Argolicum, socerum Laconem, e primoribus Achæorum, Cæsar afflixerat. Pater quoque, illustris eques Romanus, ac frater prætorius, cùm damnatio instaret, se ipsi interfecere. Datum erat crimini, quòd Theophanem Mitylenæum, proavum eorum, Cn. Pompeius inter intimos habuisset; quodque defuncto Theophani cælestes honores Græca adulatio tribuerat.* Atque hic locus satis refellit doctissimum virum Savaronem; qui ad Sidonii lib. IX, epist. XIV, eundem putat CORNELIUM BALBUM; à quo ephemerides Cæsaris scriptas dicit Sidonius: & CORNELIUM BALBUM THEOPHANEM; quem nobilissimum suæ patriæ fuisse, ac historia sibi nomen peperisse, Julius Capitolinus auctor est. Nam prior ille Cæsari fuit familiarissimus; teste Suetonio lib. I, cap. LXXI, & Gellio lib. XVII, cap. IX. At Theophanes fuit intimus Pompeio; ut hic Tacitus dicit. Qui & subdit, ejus posteris id culpæ datum fuisse sub Tiberio. Adde quòd Theophanes, homo Lesbius, Græcè scripsit: alter autem Romæ vixerit, Romanâque scripserit linguâ. Porrò in Lesbio hoc nihil æquè culpari meretur, quam quòd in gratiam Pompeii scripserit, arce, Κοινῷ dicta, à Pompeio captâ, inventas esse literas Publii Rutilii, quibus Mithridatem accenderet ad occidendos cives Romanos. Nihil enim alienius à moribus Rutilii, viri optimi, & omnium judicio sanctissimi. Itaque pro mero Theophanis commento jure habitum fuit. Voluit autem se ulcisci de Rutilio, qui Pompeium Strabonem, Magni parentem, dixerat fuisse improbissimum. Nempe quia Rutilius noluit peccare in secundam historiæ legem, ne quid veri scribere non auderet: Theophanes etiam peccavit in primam, ut nempe scribere auderet falsa. De poëmatis ejus dicam libro de poetis.

Pompeiis familiari, ac Mithridatici belli scriptori, subdatur Mithridatis anagnostes Æsopus; cui Mithridatis encomium nomen peperit: item opus alterum de Helena. Posteriori, hoc prodidit, esse piscem cetacei generis, Pana dictum: inque eo reperiri gemmam Asteriten, à Sole accendi idoneum: valere autem ad philtra. Auctor Suidas in Αἴσωπος. Sed est istud vanum Græculorum commentum: & interim ejusmodi, quod nullus facilè refellat. Ecquando enim constabit, quod genus cetacei piscis per suum Pana intellexerit Æsopus? vel quando is capietur, ut experimentum fiat à fatuis Veneris nepotulis, qui gaudent philtris?

a Dionysius vero Thrax, & Apollonius Argonauticorum conditor, Alexandrini fuere; sed nominati sunt Rhodii.

Pompeii tempore etiam Romæ, Suida teste, docuit Dionysius cognomento Thrax, patriâ Alexandrinus: sed Rhodius vulgò dictus, quia Rhodi habitaret. De quo ita Strabo lib. XIV: Διονύσιος ὁ Θρᾷξ, καὶ Ἀπολλώνιος ὁ τὰς Ἀργοναύτας ποιήσας, Ἀλεξανδρεῖς μὲν ἐκαλοῦντο δὲ Ῥόδιοι. Aristarchi fuit discipulus, variaque grammatica, & syntagmatica, & commentaria scripsit, ut ait Suidas. Inter ea historicum opus erat περὶ Ῥόδου α, cujus meminit Stephanus in Ταρσός. Ab hoc Dionysio Thrace, uti & ab ejus præceptore Aristarcho, Homerum fuisse habitum Atheniensem, scribit Plutarchus in vita Homeri. Meminit & Dionysii Thracis Clemens Alexandrinus lib. V Στρωματ. his verbis: Ἀλλὰ β καὶ Διονύσιος ὁ Θρᾷξ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐμφάσεως τοῦ περὶ τῶν τροχίσκων συμβόλων.

a De Rhodo.

b Quis & Dionysius Thrax in declaratione symboli de rotulis.

His quoque temporibus fuit Apollonius Tyrius. De quo Strabo lib. XVI: Ἐκ Τύρου δ' Ἀντίπατρος, καὶ μικρὸν πρὸ ἡμῶν Ἀπολλώνιος, ὁ τὸν πίνακα ἐκθεὶς τῶν ἀπὸ Ζήνωνος, φιλοσόφων, καὶ τῶν βιβλίων. *Tyrius etiam fuit Antipater, &, qui paullo ante tempora nostra fuit, Apollonius, is qui tabulam scriptorum Zenonis, & philosophorum ejus secta, edidit.* Opus hoc Apollonii plurium fuisse librorum, argumento est, quòd Ἀπολλώνιον c τὸν Τύριον ἐν πρώτῳ περὶ Ζήνωνος citat Laërtius lib. VII. Stephanus, in Χαλκηδών, etiam laudat Ἀπολλώνιον d τετάρτῳ χρονικῶν. Sed utrùm idem, an alius, ille sit Apollonius, haut facile dictu puto. Nam præter hunc Tyrium, est etiam Apollonius Alexandrinus; de quo suprà dictum: est item Apollonius Aphrodiseus, ἀρχιερεὺς e, καὶ ἱστορικός, Suida teste; qui scripsisse dicit Περὶ f Τραλλέων; adhæc Περὶ Ὀρφέως, καὶ τῶν τελετῶν αὐτοῦ g; item Καρικά; quod opus sæpe citat Stephanus. Est etiam Apollonius ὁ εἰδογράφος h; quem Pindari scholiastes citat in od. II Pythiorum. Est Ἀπολλώνιος ὁ λογιστικὸς i; cujus Diogenes meminit in Thalete & Pythagora. Est Apollonius Nysæus, philosophus Stoicus, Panætii auditorum optimus: de quo Strabo lib. XIV. Est Apollonius Alabandensis, cognomento Molon; quem Cicero adolescens audivit primùm Romæ, deinde in Asia: ut ipse refert in Bruto: scriptor celebratus etiam Fabio lib. III cap. I, Suetonio in Julio cap. IV, Josepho lib. II contra Apionem; ubi & quædam de Judæis mentitum dicit. Et ne sic quidem omnes dixi: ut ostendet Meursii syntagma de Apolloniis.

c Apollonium Tyrium in primo de Zenone.

d Apollonium in quarto Chronicorum.

e Summus sacerdos, & historicus.

f De Trallensibus.

g De Orpheo, & ejus sacris.

h Odarum scriptor.

i Supputator.

Præterea Demetrius Magnes tum vivebat. Quod colligo ex Ciceronis verbis lib. VIII ad Att. epist. XI: ubi ait, *Memini librum tibi afferri, à Demetrio Magnete ad te missum* περὶ ὁμονοίας k. Ecce, disertim ait, recordari se ejus temporis, cùm Demetrius Magnes mitteret librum quendam suum ad Pomponium Atticum. Fuit igitur Attici, & Ciceronis æqualis. Sed de nomine libri, quem miserat Demetrius, controversia est. Vulgò legitur περὶ ὁμονοίας l. Quod rectum puto. Nam scripsit hanc epistolam Cicero, cùm jam Pompeius ex Italia fugisset, & Cæsar per Apuliam Brundusium tenderet. Hoc argumentum epistolæ clamat. Nil mirum igitur, si Cicero, qui omnia sua consilia ad pacem, & concordiam, dirigebat, librum petierit de concordia tractantem. Nec enim eo tempore se junxerat Pompeianis, sed quiescebat: quippe qui dicat, literas se accepisse à Cæsare; quibus scribebat, gratissimum sibi esse, quòd quiesceret. Alia etiam in hanc sententiam ibidem legere est. Denique omnem scrupulum tollunt verba Ciceronis sequentia: *Eum mihi velim mittas. Vides, quam caussam mediter.* Hoc est, Cùm cupiam mihi librum transmitti de concordia scriptum: facilè vides, & me aliquid de concordia meditari, eâ spe, ut animos civium meorum ab hoc civili bello quàm maximè dehorter. Hæc faciunt, ut planè dissentiam ab erudito viro, Philippo Mausaco, qui in notis suis ad Harpocrationem pro ὁμονοίας legendum putat ὁμωνύμων. Nempe quia Demetrius Magnes ediderat etiam librum historicum; seu philologicum, de iis scriptoribus, qui eodem nomine appellarentur. Græcè is inscribebatur, περὶ m ὁμωνύμων ποιητῶν, καὶ συγγραφέων; ut constat ex Laërtio in Epimenide. Simpliciter ὁμωνύμων dicitur Athenæo, extremo lib. XIII. Ac meminit quoque Laërtius in Zenone. Sed non video, quid utilitatis opus hoc adferre ei potuerit, qui meditaretur aliquid ad pacem inter cives componendam. Quare vulgata lectio sollicitari minimè debet. Uti neque apud Laërtium in Thalete; ubi legitur,

k De concordia.

l De concordia.

m De ejusdem nominis poëtis, ac historicis; sive, & aliis scriptoribus.

tur, Δημήτριος [a] ὁ Μάγνης περὶ συνωνύμων. Malebat Casaubonus περὶ ὁμωνύμων [b]. Sed de utrisque egerat Demetrius. Nam & apud Plutarchum in Demosthene scriptum est, Δημήτριος [c] ὁ Μάγνης ἐν τοῖς περὶ συνωνύμων. At magis eidem Casaubono assentio, cùm [d] apud Dionysium Halic. in Dinarcho reponere jubet, Δημήτριος [e] ὁ Μάγνης, ὃς ἔδοξε πολυΐστωρ, ἐν τῇ περὶ τῶν ὁμωνύμων πραγματείᾳ. Ubi vulgò legitur Δῆμος. Credo, Δῆμος, compendio literarum studens pro Δημήτριος scripserat librarius. Quomodo verò hoc tractare soleat Demetrius Magnes, ostendit fragmentum ibidem adductum de quatuor Dinarchis; uno, oratore Atheniensi; altero, qui fabulas Cretenses collegerat, & explicârat; tertio, genere Delio, utroque antiquiori; quarto, scriptore libri de Homero. Nempe enarrabat scriptorum vitas, deque eorum libris judicium ferebat: quod pleniùs cognoscere est ex Plutarchi Demosthene, Athenæi lib. XIII, & Laërtii Hippaso, Philolao, ac Xenophonte.

a Demetrius Magnes de nominibus idem significantibus

b De habentibus idem nomen.

c Demetrius Magnes in libris de vocabulis idem significantibus.

d Notis in Strabonem.

e Demetrius Magnesius, qui polyhistor censebatur, in commentatione de iis, qui idem nomen habuerunt.

CAP. XXIV.

Timagenes. Plures ejus nominis. Asinius Pollio Trallianus. In dubium vocatur, quòd à Suida scriptum fuit, Asinium, post Philochorum, compendium fecisse historiæ Atticæ Philochori. Aulus Licinius Archias. Artuasdes Armenius. Posidonius Apameensis. Athenæi ἁμάρτημα μνημονικόν. Panætius comes erat Scipionis Æmiliani, cùm ad Ptolomæum Physconem legatus proficisceretur. Quando Romam venerit Posidonius. Suidæ lapsus, Posidonios duos, Apameensem, & Alexandrinum, confundentis. Tertius Posidonius, Olbiopolita. Quo trium istorum Cicero usus sit magistro. Quomodo Apameensem illum sui temporis scriptorem vocet Strabo; cùm Posidonius, Pompeii ac Julii; Strabo, Tiberii tempore vixerit. Aurunculeius Cotta. Castor Rhodius. Thallus. Duo Castoris cognomenta, Φιλορώμαιος, & Σαωκονδάριος. Genus ejus, fortuna, & cædes. Ciceroni pro Deiotaro lux. Didymus. Unde χαλκέντερος, & βιβλιολάθης vocatus. Quantum librorum numerum scripserit; quantum item Origenes. Cur hic dictus συντακτικός. Didymi elogium. Non videri auctorem brevium scholiorum in Odysseam. Alter Didymus, itidem Alexandrinus. Tertius ejus nominis. Empylæ Brutus, sive de nece Cæsaris. Cononis ætas, commentatio, stylus.

PTolomæus Auletes in regno successores habuit liberos suos, Ptolomæum Dionysium, XIII annorum puerum; cujus jussu postea Pompeius M. interfectus fuit; & Cleopatram, Julii Cæsaris primùm, posteaque M. Antonii amasiam: quæ cùm quadriennium imperâsset cum fratre, sola postea annis rexit septendecim. Horum præcipuè temporibus vixit Timagenes, regii argentarii filius, Alexandrinus orator; qui sub Pompeio Magno bello captus, Romam à Gabinio deductus est; & à Fausto, Syllæ filio, redemtus, Romæ docuit, cùm sub ipso Pompeio, tum etiam Cæsare Julio, & triumviris, ac ulterius fortasse. Testis Suidas; qui & mortis genus commemorat, & multa edidisse ait. Mox verò addit: *Timagenes historicus περίπλουν totius maris libris quinque descripsit.* Inde subjicit: *Timagenes, sive Timogenes, Milesius historicus, & orator, scripsit de Heraclea Pontica, & doctis clarisque illius urbis viris, libros V, & epistolas.* Timagenis istius, quem περίπλουν maris scripsisse dicit, patria non apponitur: credo, quia non satis perspectum haberet, idemne esset ac Milesius historicus, ac Alexandrinus orator; quem multa composuisse dicit; sed quæ illa sint, non dicit. Ejus quidem, quem sub Pompeio, Julioque, & triumviris, vixisse dicebam, mentionem facit Horatius lib. I. Epist. XVII ad Mecœnatem:

> *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua,*
> *Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.*

Meminit etiam Suetonius in Augusto. Adhæc & Plinius lib. III. Histor. Nat. Item Flavius Josephus lib. II contra Apionem; ubi inter eos adducitur historicos, qui agnoscunt, Antiochum Epiphanem, cùm Hierosolymitanum templum spoliaret, nihil in eo vidisse, quo nomine risum gentibus Judæi deberent. Ceterùm alia etiam historica, ab alterutro, præter ea, quæ Suidas nominat, scripta esse, ex Stephano liquet in Μιλύαι; ubi citatur Τιμαγένης [a] πρώτῳ βασιλέων. Fortasse in hoc de regibus opere fuit illud de rege Alexandro Magno: quod Curtius lib. IX memorat: *Ptolomæum, qui postea regnavit, huic* (Alexandri) *pugnæ adfuisse, auctor est Clitarchus, & Timagenes.* Nisi hoc opus tertii fuerit Timagenis, natione Syri: de quo libro III dicemus. Sanè difficile est de isto certi quicquam statuere. Illud interim evidens est, Timagenem historicum sub Augusti principatu vixisse. Nam hoc clarè docet L. Seneca lib. III de Ira cap. XXIII. ubi hæc legas: *Multa & divus Augustus digna memoriâ fecit, dixitque, quibus appareat illi iram non imperâsse. Timagenes, historiarum scriptor, quædam in ipsum, quædam in uxorem ejus, & in totam domum, dixerat; nec perdiderat dicta. magis enim circumfertur, & in ore hominum est temeraria urbanitas. Sæpe illum Cæsar monuit, ut moderatius linguâ uteretur: perseveranti, domo suâ interdixit. Postea Timagenes in contubernio Pollionis Asinii consenuit, ac tota civitate dilectus est. nullum illi limen præclusa Cæsaris domus abstulit. Historias postea, quas scripserat, recitavit, & combussit, & libros acta Cæsaris Augusti continentes in ignem posuit. inimicitias gessit cum Cæsare. Nemo amicitiam ejus extimuit, nemo quasi fulguritum refugit: fuit, qui præberet tam altè cadenti sinum. Tulit hoc, ut dixi, Cæsar patienter; ne eo quidem motus, quòd laudibus suis, rebusque gestis, manus attulerat. Nunquam cum hospite inimici sui questus est: hoc duntaxat Pollioni Asinio dixit, θηριοτροφεῖς [b]. Paranti demum excusationem obstitit. Fruere, inquit, mi Pollio fruere. Et, cùm Pollio diceret; Si jubes, Cæsar, statim illi domo meâ interdicam; Hoc me, inquit, putas facturum, cùm ego vos in gratiam reduxerim? Fuerat enim aliquando Timageni Pollio iratus: nec ullam aliam habuerat caussam desinendi, quàm quòd Cæsar cœperat.* Meminit & Epist. XCI, his verbis: *Timagenes, felicitati Urbis inimicus, aiebat, Romæ sibi incendia ob hoc unum dolori esse, quòd sciret, meliora resurrectura, quàm arsissent.* Sed priori loco quod attulimus, id lucem adfert verbis M. Senecæ controvers. XXXIV: *Sæpe solebat* (Asinius Pollio) *apud Cæsarem cum Timagene confligere, homine acida lingua, & qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat ex captivo coquus, ex coquo lecticarius, ex lecticario usque ad amicitiam Cæsaris felix. usque eò utramque fortunam contemsit, & in qua erat, & in qua fuerat; ut, cùm illi multis de caussis iratus Cæsar interdixisset domo, combureret historias rerum ab illo gestarum: quasi & ipse illi ingenio suo interdiceret; disertus homo, & dicax; à quo multa improbè, sed venustè, dicta.* Etiam, Timagenem Cæsaris amicitiâ excidisse, narrat Plutarchus: sed de caussâ paullo aliter sentit. Vide eum libro de adulatoris, & amici discrimine. Nos M. Senecam potiùs audimus, qui ejus ætate vixit Romæ, & ipsum procul dubio vidit. Operæ autem est, conferre illa, quæ de Timagene Alexandrino refert Suidas: quæque de Timagene historico tradit uterque Seneca. Timagenes Alexandrinus docuit Romæ. nihil tale legimus de historico; sed gesta Augusti scripto consignâsse dicitur. Alexandrinus ob libertatem scholâ excidit. Sed historicus excidit ob libertatem amicitiâ Cæsaris. nec ultrà tamen pœnas luit, quàm quòd ei domo Cæsaris interdictum est. nullius enim Romani civis limen ■ fuit præclusum; ut antea vidimus. Alexandrinus in Tusculano transegit vitam, ac mortuus est Dabani. Ea autem (ut ex imperii notitiarum

a Timagenes in primo de regibus.

b Serpentem nutris.

libro

libro constat) civitas est Osthoënæ; quæ Mesopotamiæ est præfectura inter Euphratem, & Chaboram fluvium. Sed historicus consenuit Romæ in contubernio Asinii Pollionis. Quare alius omnino fuerit Timagenes historicus ab Rhetore Alexandrino, qui Romæ docuit, Pompeii, & Cæsaris, temporibus; & ulteriùs fortasse ætate provectus fuit. Timagenes historicus idem est illi, qui geographica edidit. Nam ab historico σελήνων matis esse editum, apertè tradit Suidas. Quare hic erit ille, quem Plinius in Indice refert inter eos, ex quibus geographica sua depromsit. Et, puto, idem est, quem signat Quinctilianus lib. I cap. I. ubi ait: *Timagenes auctor est, omnium in literis studiorum antiquissimam Musicen exstitisse.*

Etiam, Suida *a* auctore, sub Pompeio Magno Romæ, Timagenis scholâ per successionem susceptâ, docuit Asinius Pollio Trallianus: sed idem, Cæsare Dictatore, imprimis floruit. Scripsit epitomen Atthidis Philochori; dicta & facta memorabilia Musonii philosophi; epitomen Diophanis Georgicorum libris duobus; (perperam interpres Æmilius Portus reddit *quatuor*, cùm Græcè, etiam in Aldinâ, sit B) adhæc ad Aristotelem de animalibus lib. X; deque bello civili inter Pompeium, & Cæsarem. Satis verò mirari non possum, quid impulerit Asinium, ut scriberet epitomen Atthidis Philochori; quando ipse auctor contexuerat epitomen Atticæ suæ historiæ; ut disertim à Suida scriptum est in Φιλόχορ☉. An meliùs hoc Philochoro ipso præstitutum se putavit Asinius? An error est Suidæ? qui, cùm repensset Atticæ epitomen, nomine Asinii ejus, qui in compendium redegerat, non expresso, Philochorum ipsum grande suum de rebus Atticis opus paucis constrinxisse, crediderit? Sanè hoc verisimilius puto. Caveautem existimes, hunc Asinium Pollionem esse Pollionem illum principem oratorem, & civem, ut Plinius vocat lib. VII cap. XX, qui de Dalmatis triumphavit; ut ex fastis Capitolinis, & Dionis lib. LXVIII, constat. Nam, de quo nunc loquimur, homo Græcus fuit, & Romæ docuit; teste Suida. Quod minimè fuisset ex dignitate viri principis: sed ferè libertinorum erat. Et sanè planè censeo, Trallianum hunc Asinium fuisse id nomen consecutum ab claro illo cive, atque oratore Pollione; quia eum libertate, vel civitate donâsset. Non igitur in Suidæ verbis intelligendum volumen de bello civili, quod nobilis ille civis Romanus etiam Horatio *b* scripsisse dicitur. Præsertim quando hic Latinè, Trallianus ille scripsit Græcè.

a In Πωλλίων.

b Lib. 2 od. 1.

Aulus Licinius Archias Antiochenus carmine Græco Romanorum bella Cimbrica memoriæ tradidit. Orsus est describere consulatum Ciceronis. Supersunt ejus epigrammata varia in Ἀνθολογίᾳ. Hic ille est, quem Cicero oratione defendit. Vide igitur plura de eo oratione pro Archia.

Etiam his temporibus claruit Artuasdes Armenius rex; qui M. Crassum prodidit bello Parthico; ut est apud Plutarchum in Crasso. Ubi & refert, scisse eum Græcè, & scripsisse tragœdias, ac historias, suoque etiam tempore quasdam exstitisse.

Tempore belli Pompeiani, ac sub Julii Cæsaris principatu, floruit etiam Posidonius Apameensis. Sed non leviter obstare huic sententiæ videtur, quòd apud Athenæum lib. XII legere sit: Ποσειδώνι☉ ὁ ἀπὸ Στωικός, συναποδημήσας Σκιπίωνι τῷ Ἀφρικανῷ κληθέντι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ θεασάμεν☉ αὐτὸν (Πτολεμαῖον ἕβδομον,) γράφει ἐν ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν ἕτως. Equidem multùm metuo, ne memoria fallat Athenæum. Ait, Posidonium Stoicum fuisse comitem Scipionis Æmiliani, in legatione eâ, quâ cum Sp. Mummio, & L. Metello, à Senatu missus fuit in Ægyptum, atque Orientem, ut regum sociorum regna lustraret. Accidit hoc C. Claudio Pulchro, & M. Perpenna coss., anno Urb. Cond. DCXXIV, anno uno ante obitum Scipionis hujus, Olympiadis CLXII anno III. Sed quo minùs tum Posidonium Scipionis eâ in legatione comitem fuisse putem, illud compellit, quòd Plutarchus in Apophthegmatis dicat, in comitatu habuisse Panætium, & quinque servorum familiam. A quo proximè abest Valerius Max. lib. IV, cap. III: ubi scribit, septem servis

c Posidonium Stoicum, qui Scipionem, cognomine Africanum Alexandriam comitatus fuit; quique ipsum (Ptolemæum septimum, sive Physconem) viderat; ita scribit octavo historiarum libro.

sequentibus, officio legationis functum esse. Quare omnino puto, in legatione eâ non fuisse Posidonium Stoicum, sed Panætium Stoicum. Et firmat hanc sententiam quoque Suidas, cùm Posidonium Apameensem dicit venisse Romam, consule M. Marcello. Hoc est, totis octoginta post legationem eam annis. Nam fuit Marcellus consul cum Ser. Sulpicio, anno ab V. C. DCCIII, altero anno ante bellum Pompeianum. Est verò is annus secundus Olympiadis CLXXXII. Juvat etiam Strabo lib. XVI: quo loco de Apamea, Syriæ urbe, agens, ita scribit, Ἐντεῦθεν *a* δ' ἐςὶ Ποσειδώνι☉ ὁ Στωικὸς, ἀνὴρ τ̃ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων πολυμαθέςατ☉. Sunt verò à consulatu Marcelli usque ad quartum Tiberii annum anni LXVIII. Ubi à legatione Scipionis in Ægyptum, usque ad tempus, quo Strabo hæc scribebat, sunt anni CXLVIII. Apud eundem Strabonem etiam legimus lib. XI, Pompeium, ad bellum Mithridaticum proficiscentem, cùm Rhodum venisset, istic audisse Posidonium; cumque discedens rogaret, ecquid mandaret, versu hoc respondisse philosophum:

Αἰὲν *b* ἀριςεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Ibidem additur, Posidonium de rebus à Pompeio gestis scripsisse. Quare inter historicos quoque ei locus est. Et sanè ostendit hoc etiam locus iste Luciani in Macrobiis: Ποσειδώνι☉ *c* ὁ Ἀπαμεὺς τ̃ Συρίας, νόμῳ δὲ Ῥόδι☉, φιλόσοφός τε ἅμα, καὶ ἱςορίας συγγραφεύς. Posidonii hujus historias advocat Plutarchus in vita Marcelli, & Paulli Æmilii. Item Athenæus, qui alios quidem libros alibi, sed librum ejus trigesimum sextum citat in XI; atque etiam quadragesimum nonum lib. IV. Fuere verò libri in universum LII: quibus complexus fuit, quæ consecuta sunt post illa, quæ Polybius scripsit. Hoc etiam ostendunt verba ista Suidæ: Ἔγραψεν *d* ἱςορίαν τ̃ μετὰ Πολύβιον ἐν βιβλίοις νϐ, ἕως τ̃ πολέμου τ̃ Κυρηναϊκῦ, καὶ Πτολεμαίου. Ubi intelligo Ptolomæum primum, Lagi filium; cujus dux Ofella Cyrenæos Ptolemæi imperio subjecit, Olymp. CXIV: ut fusiùs narrat Diodorus lib. XVIII. Neque ignoro, Suidam ista scribere de Posidonio Alexandrino, quem Zenonis Cittiensis discipulum fuisse ipse agnoscit, & multo ante eum ex Hippoboto tradiderat Laertius *e*. Sed manifestus est iste, sive Suidæ, sive librarii, error. Nam Zeno Κιτιεὺς claruit initio belli, quod cum Tarentinis, & Pyrtho rege, gestum fuit: teste Gellio lib. XVII cap. ult. hoc est, Olymp. CXXIV. Quod etiam Laërtius confirmat. Quippe, jam senem fuisse, ait, Olympiade CXXX. Ex quo colligimus, circa hanc Olympiadem etiam vixisse Zenonis discipulum Posidonium Alexandrinum. Ab initio verò belli Tarentini, ad initium belli Numantini, quod Polybius descripsit, intermedii sunt anni centum, & quadraginta. Ergò jam decesserat Posidonius Alexandrinus multo ante natum Polybium. Quomodo igitur incipere inde historiam suam potuit, ubi desierat Polybius? Accedit auctoritas Athenæi lib. VI; ubi historias istas non Alexandrino, sed Apameensi, tribuit. Sic enim scribit: Ποσειδώνι☉ δ' ὁ Ἀπαμεὺς *f* ἐν τῇ εἰκοςῇ τρίτῃ τῶν ἱςοριῶν. Sollemnia igitur errat Suidas, cùm ejusdem nominis scriptores confundit. Quod ad stylum Posidonii Apameensis attinet, is ornatus, atque elegans erat; Strabone teste lib. III. Imò, ut ibidem dicitur, interdum scriptor ille συνεπιθειάζει *g* ταῖς ὑπερβολαῖς. Cujus rei luculentum exemplum adfert, verba ejus de metallis Hispanicis. Hæc verisimile est citari ex eo historiarum libro, quo prodidit, M. Marcellum, cui minimè ignota erat Hispanici metalli bonitas, ac copia, ab Celtiberis exegisse tributum talentorum sexcentorum; ut idem Strabo *h* narrat ex Posidonio. De historico igitur Posidonio sermo ei est. Alexandrinus verò Posidonius alia scripserat. Ælianus quidem *i* citat Posidonii Stoici librum de instruendis aciebus. Credo is erit Alexandrinus. Et illius esse puto, quæ passim ex ejus nominis scriptore adfert Laërtius. Uti & librum de heroibus, ac dæmonibus; cujus meminit Macrobius lib. I Satur. cap. XXIII. Præter verò istos fuit alius Posidonius, itidem historicus, patriâ Olbiopolita, qui Atticas historias libris IV scripsit: item Libyca libris XI; item de regione

a Ex hac urbe est Posidonius Stoicus, vir philosophorum nostri temporis eruditissimus.

b Rem gere præclaré, atque aliis præstare memento. Homerus lib. 3. vers. 208.

c Posidonius Apamea in Syria natus; sed lege Rhodius; philosophus pariter, & historicus.

d Scripsit historiam eorum quæ consequuntur historiam Polybii, libris LII usque ad bellum Cyrenaicum, & Ptolemaicum.

e In Zenone.

f Posidonius Apameensis libro vigesimo tertio historiarum.

g Pathetico quasi furore rapitur.

h Lib. 3.

i Lib. de militaribus ordin. cap. 1.

ne

ne Tyriâ; adhæc de Oceano, & aliis, quæ juxta eum sunt; atque alia nonnulla. Auctor Suidas. Operis de Oceano mentio est apud Strabonem lib. 11: Ἰδίως δ᾽ ὁ ἡμέτερος Ποσειδώνιος, ἅ φησιν ἐν τοῖς περὶ Ὠκεανοῦ· δοκεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ πολλὰ χωρογραφεῖν, τὰ μὲν οἰκείως, τὰ δὲ μαθηματικώτερον· Sed, iste quando vixerit, non satis liquet. Cicero non uno loco Posidonio quodam se magistro usum indicat. Nam lib. 1 de Natura Deorum ait; *Et principes illi, Diodorus, Philo, Antiochus, Posidonius; à quibus instituti sumus.* Et in primo de Fato; *Quædam etiam Posidonius, pace magistri dixerim, comminisci videtur.* Initio verò libri 1 de Finibus etiam familiarem suum vocat. Quis iste Posidonius fuerit, præteriit industria maximi Turnebi in commentariis ad eum locum. Franciscus Fabricius, qui eruditè Ciceronis vitam pertexuit, Apameensem vocat. Quod cur verum putem, non levia adducunt. Primùm video, Suidam scribere, Posidonium Apameensem Rhodi habuisse scholam. At Plutarchus *b* dicit, Ciceronem Rhodi audivisse Apollonium Molonis, & Posidonium philosophum. Nec obstat, quòd Cicero in Bruto Molonis quidem meminit, Posidonii non item. Nam idem refert, quibus usus sit dicendi magistris: quos inter Posidonius iste non fuit. Sed in philosophia Stoica ab eo factus est exercitatior. Sanè Suidas vocat philosophum Stoicum, & Athenæus nunc τὸν φιλόσοφον, nunc τὸν ἀπὸ τῆς στοᾶς *c* appellat. Imò Plutarchus disertè, præceptorem ejus appellat Posidonium philosophum. Denique tempus convenit. Nam ab eo tempore, quo Cicero in Asia, ac Rhodi, Græcis utebatur magistris, sunt ad consulatum M. Marcelli, quo Posidonius ille Romam venit, anni tantùm septem & viginti: ut omnino Posidonius, quem Cicero Romæ audivit, Apameensis ille esse videatur. Dicat aliquis, ab extremis Syllæ temporibus, quibus Cicero Posidonium audiit, usque ad tempus illud, quo Strabo illud scribebat, esse annos centum, & viginti sex: Strabonem verò dicere eum sui temporis scriptorem. Est sanè hoc intervallum ingens; sed non tantum tamen, ut, si Apameensis ille ad grandem pervenit ætatem, & Strabo ista scribebat jam senex, illius senectus hujus pueritiam attingere non potuerit. Et notum quoque est, quàm laxè usurpare soleant Græci suum illud καθ᾽ ἡμᾶς *d*. Vel exemplo sit locus Strabonis lib. XVII; ubi secundo Euergetæ, qui & Physcon dicebatur, Lathyrum successisse ait; ac deinde subjungit, Τούτου *e* δ᾽ ὁ Αὐλητὴς ὁ καθ᾽ ἡμᾶς, ὅσπερ καὶ τῆς Κλεοπάτρας πατήρ. Atqui a morte Ptolomæi Auletæ usque ad quartum Tiberii annum sunt anni LXVII. Hoc verò spatium ab eo, quo Posidonius Apameensis Romam venit, uno duntaxat anno vincitur. Ut verò illud καθ᾽ ἡμᾶς *f* usurpat Strabo, de Ptolomæo Aulete agens: similiter illo potuit uti de Posidonio Apameensi: fortasse & multo justiùs, quando propiùs hic attigisse potuit tempora Tiberii. Nam postquam Romam venit Posidonius, annos fortean multos superfuit: quod de Aulete dici non potest: quem decessisse anno uno ante bellum civile, hoc est, proximo, postquam Apameensis Posidonius Romam venerat, anno, satis ex antiquis historicis constat.

a *Videamus jam nunc, quæ Posidonius dicat in opere de Oceano: in quo videtur multa geographice tradere, partim ut historiæ proprium est, partim magis mathematicè.*
b *In vita Cic.*
c *Stoicum.*
d *Nostris temporibus.*
e *Lathyro autem, ætate nostra, Auletes, Cleopatræ pater.*
f *Temporibus nostris.*

Lucius Auruncuieius Cotta Julii Cæsaris in Galliis legatus fuit, atque ibidem vulneratus fundâ: posteaque ab Ambiorige circumventus, cum maxima parte militum est interfectus: ut Cæsar ipse refert in quinto de bello Gallico. Videtur is esse, qui librum de Rep. Romanâ conscripsit; teste Athenæo in sexto, his verbis: Γάιος δὲ ὁ Καῖσαρ, ὁ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς Βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν, τρεῖς οἰκέτας τοὺς πάντας συνεπήγετο, ὡς Κόττας ἱστορεῖ, ὁ τότε ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, ἐν τῷ περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συγγράμματι, ὃ τῇ πατρίῳ ἡμῶν γέγραπται φωνῇ. *Julius vero Cæsar, qui primus omnium hominum in insulas Britannicas trajecit cum mille navibus, tres tantummodo servos habuit; ut auctor est Cotta, sub eo militum ductor, qui de Rep. Romana commentarium patriâ nostrâ linguâ conscripsit.*

Etiam sub Julii Cæsaris principatu floruit in Asiâ Castor Rhodius, quem aliqui Galatam vocarunt, quia in Galatia vixerit. Puto autem, eundem esse, cujus meminit Plinius lib. XX Historiæ Naturalis, Cyrillus lib. I contra Julianum, ac Stephanus in Ethnicis, voce Βιθυνία. Nobilis chronographus fuit; atque eo nomine etiam laudatus Eusebio in Chron. ad annum DCCCCLXXXIX; ubi ex Chronographia Castoris de regno Sicyoniorum, & mox de Athenensium regno, fragmentum citat. Item ad an. CLXI, & DXLII; ubi quædam adfert ex eo de regno Argivorum. Adhæc Tatiano *a* etiam celebratus, & ante hos Fl. Josepho; qui in secundo contra Appionem libro eum historicis annumerat, ex quibus constet, Antiochum Epiphanem in templo Hierosolymitano a se spoliato haut quicquam repensse, propter quod Judæi a nationibus rideri mereantur. Massiliensis primùm fuit orator, si Suidæ credimus qui & auctor est, scripsisse libros V, sive, juxta alios, libros IX de epicheirematis; item de persuadendo libros II; adhæc artem dicendi. Sed historica ejus quorum idem meminit, sunt ista: libri duo de Babylone, liber de Nilo, item χρονικὰ ἀγνοήματα *b*; quæ etiam Apollodorus citat lib. II; & fortasse Ausonius Carm. XXIII in professores Burdigalenses;

Quod Castor cunctis de regibus ambiguis. ——

Nam cùm imprimis soleat in temporibus peccari, eò quòd ejusdem nominis principes confundantur: planè est verisimile, Castorem illo opere unius nominis reges distinxisse. Scripsit præterea, eodem teste, περὶ *c* θαλασσοκρατησάντων: ex quo opere sunt, quæ Eusebius in Chronicis passim de illis refert, qui mare obtinuerunt. Castorem hunc, atque item Thallum, diligenter tractâsse historiam, auctor est Africanus, & ex eo Eusebius lib. X præparat. Euangel. cap. III. Idem Eusebius lib. I χρονικῶν: *d* ἐν τῷ κανόνι αὐτοῦ φησὶν ὧδε. Affert deinde ejus verba de imperio Assyrio, ejusque initio; quod est à Belo. Mentionem quoque Justinus Martyr facit parænesi ad Græcos. Impensiùs semper favisse Romanis, indicat cognomen Φιλορώμαιος: cujus meminit Suidas. Atque eo magis verisimile fit, esse hunc ipsum Castorem illum, qui volumine quodam Romana instituta cum Pythagoricis contulit; teste Plutarcho in Quæstionibus Romanis. Quod opus etiam signat libro de Iside & Osiride. Sed Strabo alterum etiam cognomen adfert. Nam lib. XII vocatur *Saocondarius*. Refert ibidem, fuisse generum Deiotari, regis Galatiæ, atque ab eodem unà cum uxore fuisse interemtum. Suidas caussam hanc cædis addit, quòd socerum esset criminatus apud Julium Cæsarem. Itaque videri possit hic esse idem Castor, adversus quem pro Deiotaro orationem habuit Cicero apud Cæsarem. Sed obstat, quòd Castor iste Deiotari fuit nepos: & vocatur adolescens; quâ ætate tam multa scripsisse minimè fit verisimile. Verba Ciceronis *e* sunt: *Crudelis Castor; ne dicam sceleratum, & impium; qui nepos avum in discrimen capitis adduxerit, adolescentiaque sua terrorem injecerit ei, cujus senectutem tueri, & tegere debebat.* Cicerone autem quis meliùs ista nôsse potuit, qui caussam Deiotari adversus Castorem egit? Num igitur Strabonem, & Suidam, errâsse dicemus, qui ex nepote generum fecerint? An potiùs statuendum, Castorem illum de quo Cicero loquitur, esse filium Castoris illius de quo Strabo, & Suidas? Saltem illud extra controversiam ponimus, Castorem nepotem, de quo Tullius, esse filium Castoris chronographi; qui cùm genere esset humili, solâque fortasse eruditione, & facundiâ commendabilis, (Massiliensem rhetorem priùs fuisse, tradit Suidas) regis gener factus est. Hoc indicant clarè illa Ciceronis verba: *Vos vestrâ secundâ fortunâ, Castor, non potestis sine propinquorum calamitate esse contenti. Sint sanè inimicitiæ, quæ esse non debebant. Rex enim Deiotarus vestram familiam abjectam, & obscuram, è tenebris in lucem vocavit. Quis tuum patrem ante, qui esset, quam, cujus gener esset, audivit?* Solùm scrupulus relinquitur, utrùm Castorem interemerit Deiotarus. Strabo, & Suidas, patrem dicunt: & fortasse hinc inimicitiæ inter avum, & nepotem. Sed Suidas ait, Castorem occisum, quòd detulisset Deiotarum apud Cæsarem. Hoc, puto, Suidas hauserat ex veteribus. Atqui nepos accusavit avum

a *Orat. adversus gentes.*
b *De ignorationes temporum.*
c *De iis, qui imperio maris sunt potiti.*
d *Castor in canone suo sic ait.*
e *Orat. pro Deiotaro.*

avum apud Cæsarem. Ergo nepotem occidisse videtur. Dicam, quod sentio. Puto, scriptores istos posse conciliari inter se. Nam, ut Deiotari servus iste, qui adversus dominum caussam Romæ dixit, fuit à Castore juniore præmiis corruptus, atque ad accusandum dominum impulsus; quod Cicero initio orationis suæ testatur: ita Castor hic parentis sui instinctu potuit fecisse, quod fecit. Sed nepotis solùm meminit Tullius, quia is Romæ erat, ut Cicero ipse indicat: & eò iverat ad avum atrocissimi criminis agendum reum. Sanè, non nepotem solùm, sed similiter generum, fuisse Deiotaro infestos, verisimile facit, quòd Tullius, cùm dixisset, abjectam obscuramque Castoris familiam à Deiotaro in lucem esse productam; nec ante notum fuisse ejus parentem, quàm gener esset regius: continuò subjungat; *Sed quamvis ingratè, & impiè, necessitudinis nomen repudiaretis: tamen inimicitias hominum more gerere poteratis; non ficto crimine insectari, non expetere vitam, non capitis arcessere.* His mihi non nepotem tantùm, sed etiam generum regis, perstringere videtur. Quod si est, fuerit tum Castor chronographus etiamnum in vivis: eumque, credo, interemerit Deiotarus, cùm cognovisset, ab eo, & filiâ suâ, nepotem esse Romam missum ad se accusandum apud Cæsarem, quasi insidias vitæ ejus struxisset, cùm ad se divertisset. Hoc enim imprimis crimen est, cujus Deiotarus reus erat. Et sperabant cùm gener, tum nepos regius, se, pro illo insidiarum crimine patefacto, hoc mercedis relaturos, quòd in regno essent successuri loco filii, cui regnum Cæsar concesserat. Hoc posterius illa Ciceronis verba indicant: *Omnia tu Deiotaro, Cæsar, tribuisti, cum & ipsi filio nomen regium concessisti.*

Julii Dictatoris, & triumvirorum temporibus, & paullo etiam ulteriùs, vixit quoque Didymus, Didymi salsamentarii filius; teste Suida, & Hesychio Milesio. Χαλκέντερον *a* vocant Ammianus Marcellinus lib. XXII, Hieronymus epist. ad Marcellum, & Rufinus in Hieronymum. Id verò nomen accepit ab assiduo labore, ac indefesso scribendi studio. Nam edidisse dicitur libros ter mille, ac quingentos. Ita Suidas; cui de numero hoc præit Athenæus lib. IV. Sed alterum hic ei cognomen tribuit. nam à Demetrio Trœzenio βιβλιολάθαν ait vocatum, quasi dicas *oblivionem librorum:* nimirum, quia sæpe nec eorum meminisset, quæ ipse scripsisset. Seneca epistola LXXXVIII etiam librorum numerum auget. Nam quater mille eum edidisse ait. Et tamen sic quoque ab Origene vincetur: qui libros scripsit sexies *b* mille: unde Συντακτικὸς *c* vocabatur. Illustre Didymi elogium habemus apud Macrobium lib. V Saturnal. cap. XII; ubi dicitur, *Grammaticorum omnium, qui sunt, quique fuerint, instructissimus.* Et apud Ammianum, libro quem diximus, legas: *Plurimi scriptores, multorum in literis nobilium studiorum: inter quos Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis scientiæ cœpti memorabilis.* Ubi pro *cœpti* legendum divinabam *copia.* Sanè in manuscripto est *copti.* Stylum Ciceronis ab eo reprehensum fuisse, ostendunt, quæ ibidem subjicit Ammianus: *Qui in illis sex libris, ubi nonnunquam imperfectè Tullium reprehendit, sillographos imitatus, scriptores maledicos, judicia doctarum aurium, incusat, ut immania frementem leonem putredulis vocibus vanus catulus longiùs circumlatrans.* Nec hoc solùm nomine culpatur. Nam cujusmodi pleraque fuerint, quæ tractabat, Senecæ hæc verba ostendunt, eâ, quâ dixi, epistolâ: *In his libris* Didymi *de patria Homeri quæritur; in his, de Ænea matre verâ; in his, libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit; in his, an Sappho publica fuerit; & alia, quæ erant dediscenda, si scires.* Inter tam multa verò etiam *historiam peregrinam* reliquit; unde quiddam de Perseo, & capite Medusæ, Eusebius in Chronico commemorat, ad annum IↃCLXI. Item librum integrum edidit de civitate Cabasso; ut auctor est Stephanus in Ἀνθηδόνι. Quod opus planè historicum fuisse arbitror. Uti & quæ adversus Jubam regem edidit: quorum meminit Suidas in *Jubas.* Unde liquet, etiam vixisse sub Augusto. Tum enim floruit Juba historicus; ut postea dicemus. Alia etiam historica consignâsse, ostendunt tam multa, quæ veteres ex eo Grammatici adducunt. Exstant hodie sub Didymi nomine scholia in Odysseam: quæ, seu Tzetzæ, seu alterius sint; saltem Didymi esse non possunt, cùm in iis ipse Didymus citetur. Præterea sub ejus nomine habemus proverbia cum Tharræi proverbiis conjuncta. Adagiorum Didymi meminere Tzetzes Chil. VIII. Histor. CLIX; & Photius cod. CCLXXIX; ubi ex Helladii Besantenoitæ χρηστομαθειῶν libris refert, decem proverbiorum libros à Didymo scriptos fuisse. Nec pauca Didymi legas in singulis Geoponicorum libris; quos Dionysius Uticensis, aut Cassianus Bassus Scholasticus, collegit, & Constantino Cæsari nuncupavit. Neque nihil Didymo debent Collectanea ex Apsyrto, Hierocle, Theomnesto, & aliis mulomedicis. Attamen omnia, quæ dixi, Didymo isti tribuere non ausim; quandoquidem & alter Didymus fuit, itidem Alexandrinus, & Grammaticus; quem Probabilia, & de Orthographia, & alia scripsisse, auctor est Suidas. Ex quo etiam discimus, fuisse præterea Didymum, Heraclidæ filium; qui & grammaticus fuit, & egregius Musicus: cumque eo nomine Neroni Cæsari gratissimus esset, magnas sibi opes paravit. Atque idem testatur, fuisse alium grammaticum ejus nominis, cognomento Claudium; qui de Thucydidis in analogia erratis scripsit: item epitomen Heraclionis, & alia quædam. Didymus in libris ἐξηγήσεως Πινδαρικῆς testis laudatur à Lactantio lib. I. cap. XXII. Non dubito, quin is sit, quem χαλκέντερον vocatum dicebamus.

Empylus, Marci Bruti, ejus, qui Julium Cæsarem interfecit, contubernalis, libellum de Cæsaris nece reliquit; utrâ linguâ, non certò dixerim; sed suspicor Græcâ. Plutarchus in Bruto: Ὁ δ᾽ Ἔμπυλος (οὗ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, καὶ οἱ φίλοι μέμνηνται πολλάκις, ὡς συμβιοῦντος αὐτῷ) ῥήτωρ μὲν ἦν, καὶ καταλέλοιπεν μικρὸν μὲν, οὐ φαῦλον δὲ σύγγραμμα περὶ τῆς Καίσαρος ἀναιρέσεως, ὃ Βροῦτος ἐπιγέγραπται. *Empylus (cujus & Brutus ipse in epistolis, & ejus amici, sæpius meminere, tanquam viventis cum eo) orator fuit: ac exiguum quidem, at non inelegantem commentarium, de Cæsaris nece reliquit, qui inscribitur Brutus.*

Iisdem temporibus floruisse censeo Cononem; qui libellum quinquaginta narrationum è veterum scriptis collegit, eumque dicavit Archelao Philopatori regi; ut Photius ait. Nam rex iste inter eos fuit, qui Antonium triumvirum adversus Augustum secuti in Asia fuerunt: quantum ex Dione, Strabone, & aliis, colligere possum. Narrationes Cononis paucis constrinxit Photius themate CLXXXVI. Pertinent verò ad tempus μυθικὸν *a*, καὶ ἡρωικόν. Ex hujus libris non pauca in suâ παραδόξων *b* ἐθῶν συναγωγῇ excripserat Nicolaus Damascenus; ut idem Photius narrat themate CLXXXIX. De stylo ejus ita idem judicat, Attico illum sermone uti, esseque ταῖς *c* τε συνθήκαις, καὶ ταῖς λέξεσι, χαρίεντά τε, καὶ ὑποφαίνοντα: interim habere aliquando quiddam συνεστραμμένον *d*, καὶ ἀποκεχωρηκὸς τοῖς πολλοῖς.

ATQUE hæc dicta sunto de historicis istis, qui fuerunt temporibus imperii Persici, vel sub Alexandro Magno aut ejus successoribus: ex quibus à Ptolomæis diutissimè in Ægypto regnatum fuit. Quippe horum imperium demum defecit in morte Cleopatræ, Antonii amasiæ, postquam Ægyptus in provinciam ab Augusto redacta est. Jure igitur operis nostri de historicis Græcis primus ibi desinet liber, ubi omnimodis Græcorum desiit imperium. Jure etiam novum ibi initium faciemus, ubi in Romano imperio cœpit μοναρχία, ac principatus Augusti, qui cum ipso Augusti nomine per tot secula in successores transmissus fuit. Atque eò justiùs illud faciemus, quia Augusti hoc ævo, annis à principatus ejus initio non ampliùs viginti septem, vel, si vulgarem sententiam sequi quis amet, undetriginta, nova affulsit hominibus lux, sol ille justitiæ inclytus, & verè augusta salutis nostræ origo, JESUS CHRISTUS; cujus natali dividi omne ævum solet.

a *Æneis intestinis præditum.*

b *Homerius in hemorariibus Eccles.*

c *Compositor librorum.*

a *Fabulosum, sive heroicum.*

b *Admirabilium morum collectione.*

c *Compositione, & dictione gratiosum, ac venustum.*

d *Contortum, & à vulgi cognitione remotum.*

FINIS LIBRI PRIMI.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS GRÆCIS
LIBER II.

CAPUT I.

Parthenius Nicænus quando vixerit, & quæ scripserit. Parthenius Chius. Parthenius Phocensis. Parthenius Dionysii. Chæremon Ægyptius. Quamdiu phœnicem vivere Chæremon putârit; atque ut veterum alii ætati ejus longè minus spatium assignent. Aristocles Rhodius.

Initio principatus Augusti, à quo Actiaca quoque Ægyptiorum æra incipit, floruit Parthenius, auctor elegantissimi libelli, περὶ ἐρωτικῶν παθημάτων a; qui hodie superest, ac narrationes continet collectas ex scriptoribus bene antiquis, sed deperditis: ut vel hoc nomine gratissimus esse debeat philologiæ, & veteris historiæ studiosis. Eum dicavit auctor Cornelio Gallo Forojuliensi, primo Ægypti præfecto. Quid mirum? Erat Gallus poëta egregius, & amorum minimè vacuus; quod vel ex Maronis eclogis notum est. At similiter Parthenius, & poëta nobilis fuit, & qui amatorio se argumento imprimis oblectaret. Planè enim verisimile fit, esse hunc Parthenium illum, quem Suidas dicit esse Heraclidis, & Eudoræ, sive, ut Hermippus putabat, Tethæ filium, patriâ Nicæηum, vel juxta alios, Myrleanum: qui præter Aretes, conjugis suæ, encomium, ac tres libros de laudibus uxoris, aliaque nonnulla, etiam elegias in Venerem scripsit. Sensit idem Joannes Cornarius; nec tempora repugnant. Nam poëta ille, ut ex eodem Suida cognoscimus, belli Mithridatici tempore captus fuit; posteaque, ob eruditionem, est manumissus: ac pervênit usque ad tempora Tiberii Cæsaris. Quamquam majus quidem hoc videatur intervallum, quàm ut scriptor ille tot annos post captivitatem fuerit superstes. Nam à morte Mithridatis, usque ad imperium Tiberii, anni sunt LXXVI. Sed fortasse erat adolescens admodum, cùm caperetur; valdeque senex, cùm decederet. Aut hoc verum est, aut Tiberii tempus intelligi debet, non quo imperare, sed quo florere cœpit: ut cùm Rhætos, & Vindelicos vicit. Id spatium totis undetriginta annis minus erit. Potuit autem circa ista tempora Tiberio aliquid dicare; unde Suidas crediderit, eum vixisse imperante Tiberio. Ex Parthenio hoc verbum à Marone expressum Gellius refert lib. XIII, cap. XXV. Imò Tiberius Cæsar eum in pangendis versibus imitari solet; teste Suetonio Tranquillo. Μεταμορφώσεις edidit; ut ex Plutarcho, & Eustathio, scitur: item Suidâ in Νίκαια; ubi Parthenius hic Nicenus vocatur. Eas Metamorphoses Ovidium secutum fuisse, per est verisimile. Archelaida ejus nominat Hephæstion: Herculem, Iphiclum, Ἀνθίππην, Delum, Epicedium in Auxithemin, & Προπεμπτικόν, celebrat Stephanus: ac meminit quoque Probus in Ecl. III Virgilii, & Artemidorus lib. IV Ὀνειροκριτικῶν. Cùm autem de patria fuerit dubitatum, Nicenum quoque facit Stephanus in Νίκαια. At alius omnino ab hoc est Parthenius Chius, cognomento Chaos, ex Homeri, ut creditum, posteritate unus; qui de patre suo Thestore scripsit, teste Suida. Alius Parthenius ὁ Φωκαεὺς a; cujus meminit Stephanus in Γόρτυς, & Δεκέλεια. Alius denique Parthenius grammaticus, Dionysii grammatici discipulus; cujus ætatem ex magistro cognoscimus. Nam Dionysius ille à Neronis temporibus floruit usque ad Trajanum; ut Suidas docet. Est, puto, hic Παρθένιος ὁ Διονυσίου b, quem ἐν πρώτῳ c περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων ζητουμένων Athenæus citat lib. XI.

a De amatoriis affectionibus.

a Phocensis.

b Parthenius, discipulus Dionysii.

c In primis de vocabulis apud historicos quæsitis.

Tum quoque vivebat Chæremon Ægyptius; qui Hieroglyphica, & res Ægyptias, literis commisit. *Chercinon* dicitur Simlero in Bibliotheca, & aliis hunc secutis. Sed id vocabulum non est nauci. Ætatem ejus arguit non obscurè, quòd præceptor fuerit Dionysii Alexandrini, ejus qui à Nerone usque ad Trajanum docuit, ac bibliothecæ præfuit, & ab epistolis, ac responsis fuit, variasque obiit legationes, Suida d teste. Sed imprimis Chæremonis ætatem inde scimus, quòd Ælium Gallum, Alexandriâ navigantem, in Ægyptum fuerit secutus; ut Strabo narrat lib. XVII. Refert etiam, professum fuisse philosophiæ & astronomiæ peritiam: sed ob inscitiam, & arrogantiam, ludibrio fuisse. Sanè vanitatem hominis ostendunt etiam verba hæc Tzetzæ Chiliad. V. Hist. VI.

d In Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς.

> Ὡς δ' ὁ Αἰγύπτιος ἱερογραμματεὺς Χαιρήμων
> Ἔδειξεν ἐν διδάγμασι τῶν ἱερῶν γραμμάτων,
> Ὁ φοῖνιξ ἓξ τοῖς ἔτεσι καὶ ἑπτακισχιλίοις
> Θνήσκει, παραγινόμενος ἐν τόποις τοῖς Αἰγύπτου.
> *Vt autem Ægyptius sacrarum literarum scriba, Chæremon,*
> *Ostendit in disciplinis sacrarum literarum,*
> *Phœnix sex annis & septem millibus*
> *Moritur, cùm fuerit in locis Ægypti.*

Nam quis nescit, quanto aliter de numero annorum veteres omnes scripserint. Quingentos solùm phœnici tribuit Herodotus lib. II. atque ita Heliopolitanos tradere addit. Similiter Ovidius lib. XV Metam., Ælianus lib. VI de animal. cap. LVIII, Philostratus lib. III de vita Apollonii cap. XIV. Esseque id spatium maximè vulgatum, dicit Tacitus lib. VI annalium. Nec multum excedit Solinus cap. XXXVI. Nam sexaginta tantùm annos addit. At Plinius etiam centenos adjicit lib. X. nat hist. cap. II: ubi ei annos adsignat DCLX. Sunt tamen, qui annos mille quadringentos sexaginta unum vivere dicant; ut ibidem Tacitus testatur. Sed quanto calidius est mendacium Chæremonis, qui septem annorum millia vivere dicit. Ex vanissimi hujus scriptoris Ægyptiaca historia quædam, quæ mentitus erat de rebus Judaicis, adducit Joseph. lib. I contra Apionem: eademque ibidem refellit. Meminit & ejus

Theo-

Theodoretus Therapeutices serm. III; qui est de angelis, diis, & dæmonibus. Imò quisquis, quæ hactenus dixi, perpendat, facilè videbit, non alium esse eum, de quo sic Porphyrius lib. IV de abstinentia: Τὰ *a* γοῦν κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἱερέας Χαιρήμων ὁ Στωικὸς ἀφηγούμενος. Vide &, quæ ex hoc Chæremone ibidem referuntur. Cæterùm ex allatis Porphyrii verbis cognoscimus, eum ple esse, qui de cometis scripsit. Nam eum disertim Stoicum vocat Origenes lib. I contra Celsum, ubi ait: Ἀνέγνωμεν *b* δ᾽ ἐν τῷ περὶ κομητῶν Χαιρήμονος τοῦ Στωικοῦ συγγράμματι. Mirum autem, ni corruptum hoc nomen sit apud Senecam Natural. Quæst. lib. ult. cap. V: *Charimander quoque in eo libro, quem de cometis composuit.* Equidem eò inclino, ut *Chæremon* hic reponam. Alius, ut ætas clamat, est Chæremon Aristoteli memoratus in II, & III Rhetor. Et ille erat Κωμικὸς *c* ποιητής; ut ibi dicit interpres.

Quod si Aristocles historicus, cujus Clemens meminit lib. VI Στρωμ. quemque ἐν τρίτῳ Ἰταλικῶν *d* citat Plutarchus in parallelis, is Aristocles Rhodius fuerit; ut doctissimus & amicissimus Jo. Meursius *e* satis probabiliter existimat; omnino in eadem tempora referri debebit. Nam Aristoclem hunc suâ ætate vixisse, disertim dicit Strabo lib. XIV; quo loco de illustribus viris Rhodiis tractat. Meminit ejus, sed ut Grammatici, Erotianus in Lexico Hippocratico, item Varro in IX de L. L. ubi & Aristoclis, & Aristodemi, grammaticorum, obscuras fuisse definitiones ait. Ejusdem verò, ut rhetoris Rhodii, mentionem facit Dionysius Halicarn. in Dinarcho. Etiam περὶ Ποιητικῆς scripsisse, Ammonius indicat de Differ. Verb. voce Ἐπικήδειος. Quo minùs verò, qui inter grammaticos, & rhetoras, celebraretur, idem historiam scriberet, caussæ nihil video, quando à plerisque id factum fuit; quemadmodum ex multis planum fit, quos hactenus laudavi. Fuere & alii Aristocles, ut ex Suida constat. Sæpius autem nomen *Aristoclis* corruptum leges apud scriptores. Nempe librarii, quia illud *Aristotelis* notius foret, hujus nomen reposuerunt. Uti factum apud Eusebium lib. XI Προπαρασκευῆς Εὐαγγελ. Nam fragmentum, quod adducit, non Aristotelis, sed Aristoclis esse, argumento fuerit, quòd in eo fiat mentio Aristoxeni Musici, qui discipulus Aristotelis erat.

a *Ea, quæ ad sacerdotes Ægyptios pertinent, Chæremon Stoicus exponens.*
b *Legimus in Chæremonis Stoici commentario de cometis.*
c *Comicus poeta.*
d *Libro tertio rerum Italicarum.*
e *Notis ad Aristoxenum.*

CAP. II.

Diodori Siculi ætas, & patria. Quomodo idem inscripserit opus suum, & argumentum illius. Lapsus ejus geminus. Diuturnus Diodori labor in bibliotheca consarcinanda. Quantum librorum ejus damnum fecerimus. Diodori βίβλος νησιωτική. *Quem plerique sextum vocent Diodori. Defenditur Diodori fides adversus Vivem; stylus, adversus Bodinum.*

RES interim apertior est de ætate Diodori Siculi. Antiquiorem paullo esse aliquis dicat, quia, tempore Julii Cæsaris vixisse, Eusebius in Chronicis tradat: atque adeò ipse Diodorus non uno hoc loco de sese testetur. Sed non malè propterea Suidas; qui sub Augusto vixisse dicit. Nam ad grandem pervenit ætatem, adeò ut ad medium usque Augusti principatum superfuerit. Quod ita esse, optimè ex eo Scaliger *a* observat, quòd meminerit bisexti Romani. Nec enim id nomen obtinuit, priusquam fastos correxisset Augustus. Natale ei solum Argyrium, sive Angyrium, Siciliæ oppidum; ut quidem vulgò legitur apud Diodorum; vel potiùs Agyrium; quod verum esse oppidi nomen, aliorum scriptorum consensu probat princeps ætatis nostræ geographus, Philippus Cluverius, in Sicilia sua antiqua. Scripsit Diodorus Siculus βιβλιοθήκην ἱστορικήν, sive, ut Aristophanis scholiastes vocat, τῶν ἱστορικῶν βιβλιοθήκην, quam veterum alii ἁπλῶς βιβλιοθήκην, vel etiam βιβλιοθήκας nominant. Βιβλιοθήκην verò appellavit, quia tractet historiam καθολικήν. Agit enim de rebus Ægyptiis, Assyriis, Medicis, Persicis, Græcis, Romanis, Punicis, atque aliis. Constabat verò opus hoc libris quadraginta; quorum argumentum ipse in præfatione recenset. Latine referre ero contentus: *Ex libris nostris primi quidem sex continent res ante Troianum bellum gestas, eaque quæ fabulis de seculo isthoc prodita fuerunt: atque horum priores tres, antiquitates barbaricas; tres posteriores, ferè Græcas comprehendunt. Vndecim verò sequentibus res ubique locorum gestas, à bello Troiano usque ad Alexandri Magni mortem, descripsimus. Denique, in tribus & viginti libris, cæteras res gestas retulimus, usque ad initium belli adversus Gallos excitati; quo Imperator C. Julius, cui res gestæ Divi nomen peperere, plurimis & pugnacissimis Gallorum gentibus debellatis, imperium Romanum ad Britannicas usque insulas prolatavit.* Quod verò continuò addit, *Cujus res principio gestæ incidunt in primum Olympiadis centesimæ & octogesimæ annum, archonte tum Athenis Herode:* id profectò verum non est, cùm initium belli Gallici in tertium ejusce Olympiadis annum inciderit. Nihiloque verius est, quod subjungit de annis, qui intercedunt ab excidio Troiæ usque ad tempus id, quo bibliothecam suam ad umbilicum perduxerat. Vide, quæ de eo idem Scaliger ad Eusebium *a* notavit. Et sanè multa adeò sunt σφάλματα *b* Diodori in Olympiadum annis, & Romanis magistratibus, ut planè verisimile sit, corruptis ac mutilis fastis usum esse. Sanè hoc nomine non à Bodino modò vapulat: sed ab ipso etiam Sigonio, Stephano item Pighio, & aliis χρονογράφοις, sæpe reprehenditur. Cætera si spectes, magna ejus φιλοπονία *c* fuit: ut qui triginta annorum operam in hanc se historiam impendisse scribat in præfatione sua. Ubi &, quanto veritatis studio laborârit, ostendit peregrinatione suâ in Asia, atque Europa. Nempe periculis, vel ærumnis nullis territus fuit, quo minùs loca ipsa lustraret, de quibus scripturus esset. Utinam modò nobile adeò opus integrum ad nos pervenisset. Nunc ex quadraginta libris solùm quindecim exstant; atque item pauca ex Photio, & aliis, de quibus mox dicam, excerpta. Ex istis XV ultimus, hoc est, vigesimus, desinit in anno Urbis CCCCLII, quo Consules fuere M. Livius Denter, & M. Æmilius Paullus. Sed, ad Julium Cæsarem pertigisse, credere oportet Diodoro ipsi; cujus ex præfatione verba paullo antè adduximus. Atque idem traditum est ab Euagrio lib. V, cap. XXIV. Æquiori animo jacturam tantam ferremus, si superessent Berosus, Theopompus, Ephorus, Philistus, Callisthenes, Timæus, atque alii; ex quibus sua assiduo labore congesserat Diodorus. Sed nullis libris inviti magis caremus, quàm illis, qui sequebantur βίβλον νησιωτικήν *d*; prout librum quinctum ipse appellat Diodorus, quia eo de insulis agat. Quinque enim libri, qui alteram decada proximè anteibant, fuere de imperiis Orientis: unde multum lucis accedere potuit sacris veteris instrumenti libris. Neque imponere debet, quòd etiam sextum videas citari à nonnullis. Nam fefellit eos Poggius Florentinus, qui ante hos annos CLX, postulato Nicolai V, magni, imò primi literarum vindicis, quinque primos transtulit. Siquidem is bipartitum Dionis librum primum discerpsit in duos: unde, qui reverà secundus, hic ei tertius; qui tertius; hic illi quartus; ac par ratio in quarto, & quincto. In tanta verò librorum Diodori jactura, qualicunque solatio est, quòd ex deperditis ἐκλογαῖς atque excerpta habemus; ut apud Photium; quæque de legatis dedit Fulvius Ursinus; item quæ ex codice Augustano juris publici fecit David Hœschelius, ac vertit Rhodomannus; præterea, quæ post editionem Rhodomanni, ex Collectaneis Constantini Porphyrogenneti, Henricus Valesius edidit primus, ac vertit, & notis illustravit. Item fragmentum de Cleonnide, & Aristomene: quod unà cum nonnullis Polemonis, & Himerii, edidit Henricus Stephanus. Sed nesciebat, esse Diodori Siculi: cui tribuitur in Florentino codice Bibliothecæ Mediceæ: unde in peregrinatione sua exscripsit filius meus Isaacus, ignarus tum, jam Stephani prælo prodiisse. Porrò egregium hoc Diodori opus, nec τοῖς ἔξωθεν *e* modò, sed etiam Justino Martyri *f*, ac Eusebio *g*, laudatum,

a *Animadversionib. in Euseb. ad annum 1667.*

a *Ibidem.*
b *Errata.*
c *Industria.*
d *Librum insularem.*
e *Scriptoribus externis, sive gentilibus.*
f *Cohortatione ad Græcos, ubi dicitur* ἐνδοξότατος τῶν ἱστοριογράφων, *historicorum clarissimus.*
g *In proœmio lib. 2. Præparat. Evangel. ubi illustre ejus elogium habes. Vide non tam tralationem Trapezuntii, quam Eusebium ipsum.*

non caruit nostro seculo reprehensoribus suis, seu rem, seu dictionem spectes. Rem ipsam culpat Ludovicus Vives; qui in quincto de tradendis disciplinis refert, nihil Diodoro esse nugacius: contra profectò, quàm Plinius judicàrat, qui in præfatione scripserat, cùm Græcorum alii magnificis titulis superbiant, Diodorum, qui ἁπλῶς βιβλιοθήκην vocat, primum Græcorum desiisse nugari. Sed videamus, quid moverit eruditum illum censorem, ut iniquum adeò judicium ferret. Nempe unum hoc eum impulit, quòd primis libris tradat μυθικὴν ἱστορίαν *a*, sive, ut Diodorus ipse vocat, παλαιὰν μυθολογίαν *b*. Atqui ipsâ hac appellatione satis se purgat Diodorus. Adde quòd istæ heroicorum temporum narrationes pro meris fabulis haberi minimè debent. Nam verum iis argumentum subest; sed fabulari se quædam admiscentur. Quæ in re non modò Palæphati reliquiæ lucem aliquam afferunt: sed idem etiam comprobant, quæ de cataclysmo, & turri Babylonicâ, prodidere Berosus, Hecatæus, Alexander Polyhistor, Hieronymus Ægyptius, Mnaseas, atque Abydenus. Nec movere debet, quòd scriptores hujusmodi disconveniant in multis: sed cogitandum, non temere esse, quòd conveniant in multis. Et sanè, cùm narrationes ejusmodi ab historia quidem originem capiant; sed tamen longo ævo, in ista ingeniorum varietate & vanitate, multum ex falso contrahant: nihil mirum est, si in μυθικῇ historiâ aliquis inveniatur dissensus. Ut in fabula de Phineo à diis excæcato, atque ab Harpyis divexato, quas alati Boreæ filii, Zetes & Calais, cum ad eum in Argonautica expeditione divertissent, occiderint. Nam aliter multò, ac Apollonius, & poëtarum alii, narrat ista Diodorus Siculus lib. IV, & diversitatis hanc caussam adducit; Καθόλου *c* δὲ σὺν τὰς παλαιὰς μύθους οὐχ ἁπλῆν, οὐδὲ συμπεφωνημένην ἱστορίαν ἔχειν συμβέβηκε. Satis ista ostendunt, haut multò meliori fide agere potuisse Diodorum in rebus ab omni omnium historicorum memoriâ remotis. Neque enim diffitetur, prisci temporis historiam fabulis esse permistam, & aliter, atque aliter, de iis veteres tradidisse: sed contentus est referre, quæ veritati maximè consentanea esse putaret: ac ne sic quidem haberi ea vult pro usquequaque veris: sed satius putat, quomodocunque res priscas nôsse, quam eas penitùs ignorare. Quemadmodum verò rem ipsam Vives, ita dictionem Diodori arrodit Bodinus in methodo historiæ. Quanto melius de eo censuit Photius patriarcha μυριοβίβλου suæ cap. LXX! ubi usum ait φράσει σαφεῖ τε, καὶ ἀκόμψῳ, καὶ ἱστορίᾳ μάλιστα πρεπούσῃ *d*. Addit, non affectare dictionem nimis Atticam, sed neque devolvi ad vulgatem, & tritam dicendi formam, verùm mediocri genere gaudere. Quæ sanè majoris, quàm Bodini judicium, fieri debere, nobiscum fatebitur, qui vel de stylo judicare per se possit; vel, quàm exquisito in talibus judicio Photius fuerit, intelligat.

a Historiam fabularum. *b Enarrationem veterum fabularum.* *c In priscis fabulis nulla simplex, & per omnia consentiens sibi, est historia.* *d Dictione perspicuâ, nec nimium ornatâ; sed historiæ maximè conveniente.*

Cap. III.

Ætas Dionysii Halicarnassensis. Ἀνιστορησία *Keckermanni. Quanti temporis, ac quot librorum historiam Dionysius consignârit. Non videri universis libris, sed primis duntaxat, fecisse nomen Antiquitatum Romanarum. Refellitur Sigismundus Gelenius. Dionysii cura in observatione temporis, & explicatione rituum Romanorum. Stylus ejus cujusmodi. Scripsit ipse historiæ suæ compendium. Rhetoricorum ejus, & Criticorum operum laus. Dionysius Pergamenus. Dionysius ὁ περιηγητής. Quando hic vixerit, accuratè ostensum. Patria ejus ex Plinio indicata. Suidas emendatur. Ejusdem de patria Dionysii conjectura refellitur. Conciliatur idem cum Plinio. Scripsit Dionysius hic quoque de lapidibus. Sed opus de avibus erat Dionysii Philadelphensis. Bassaricorum, sive operis de gestis Bacchi, auctor erat Dionysius Rhodius, qui aliis Samius. Alter Dionysius* περιηγητής, *patriâ Milesius. Dionysius Thrax, & Dionysius, Glauci filius, uterque Alexandrinus.*

AUgusti quoque temporibus floruit Dionysius, Alexandri filius, Halicarnassensis. Quod satis indicat Strabo, ejusdem temporis scriptor. Sic enim ille libro XIV: Καὶ *a* καθ' ἡμᾶς Διονύσιος ὁ συγγραφεύς. Ac ne alium hunc Dionysium putes, ipse in præfatione scribit, in Italiam se venisse, simul ac Cæsar Augustus finem imposuit bello civili, circa mediam Olympiadem centesimam octogesimam septimam. Ut omnino aliud egerit vir eruditus *b*, cùm in suo de historia opere tres esse scribit, qui acriùs in Plutarchum censuram exerceant; eosque inter esse principem Dionysium Halicarnasseum: quasi Plutarchus non Traiani demum temporibus floruerit: Dionysius autem vixerit sub Augusto; quemadmodum vidimus. Subjungit postea Dionysius, ex eo tempore, quo Romam venit, usque ad illud, quo ista scriberet, exactos esse annos viginti duos; quibus Romæ egerit, Urbisque didicerit sermonem, ac partim eruditorum hominum consuetudine, partim lectione Porcii Catonis, Fabii Maximi, Valerii Antiatis, & aliorum, historiam istam scripserit. Ac primùm, ut, unde Romani genus sumserint, liqueat, ea refert, quæ de Aborigenum populo, & priscis Italiæ incolis, ferebantur. Pertexuisse verò se historiam dicit usque ad primum bellum Punicum, sive annum urbis CCCCLXXXVIII, vel, juxta alios, CCCCXC; unde Polybium incipere ait. Ac convenit, quòd usque ad Pyrrhum, Epirotarum Regem, produxisse ait Euagrius lib. V. Histor. Ecclesiast. cap. ultimo. Opus hoc ipse appellat Ἀρχαιολογίαν Ῥωμαϊκὴν *c*, nisi is titulus proprius sit priorum librorum; quos ante cæteros, ut totius operis gustum haberent Romani, editos fuisse, rectè observavit H. Stephanus. Hodie ex XX libris (quot à Dionysio scriptos fuisse, etiam Photius dicit) tantum extant undecim; quibus pervênit usque ad sublatum decemviratum, plebeios ad tribunatum militarem admissos, eamque potestatem abrogatam, & consules ex ordine patritio iterum electos: quod factum est anno V. C. CCCXII. Ex posterioribus libris, qui perierunt, Stephanus περὶ πόλεων citat aliquos: ut decimumsextum in Αἴκαλον, & undevigesimum in Κορσίωτεια. Quare, ut tacuisset Dionysius, quousque historiam suam perduxisset: tamen ex Ἐθνικῶν scriptore satis constaret, Gelenium falli, qui putabat, Dionysium operi isti immortuum esse; nec plura scripsisse, quàm hodie habemus. Quam sententiam etiam refellit Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olympiad. CXXVIII an. III. ubi ait: Ἀρχὴ *d* δὲ πρώτου Ῥωμαίων, καὶ Καρχηδονίων πολέμου. ἐνταῦθα τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχαιολογιῶν πραγματείαν καταστρέφει Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς. Ex novis libris deperditis luculentum nobis fragmentum conservavit Constantinus Porphyrogennetus, eo Collectaneorum libro, quo agebatur de Virtutibus, & Vitiis. Unde una cum Excerptis Polybii, Diodori Siculi, Nicolai Damasceni, & aliorum, appositâ tralatione suâ, ac notis, edidit jam *e* semel, iterumque, memoratus nobis Henricus Valesius. Eusebius in IV Præpar. Euang. cap. XVI, quo περὶ τῆς παλαιᾶς ἀνθρωποθυσίας *f* tractat, vocat Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα, ἄνδρα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἀκριβεῖ τὴν γραφὴν ἅπασαν ἐκπεπονημένον. *Dionysium Halicarnassensem, virum, qui accuratè historiam Romanam perscripsit universam.* Et sanè Dionysio huic laudem eam tribuit Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, quòd curatiùs eo tempora nemo observârit. Hac quoque parte Livio præfertur, quòd & plura, & accuratiùs, multa tradat, quæ ad Romanas antiquitates pertinent. Quâ de re H. Steph. vide operæ primæ in Dionys. cap. X. Stylus quoque, ut Photius loquitur, est καινοπρεπὴς *g*: atque, ut idem ait, τὸ κομψὸν τοῦ λόγου, τήν τε κατὰ μέρος ἀφήγησιν, καὶ τῇ παρεκβάσει κεκερασμένον, τὴν ἐπὶ τὸ τραχύτερον ῥέπουσαν θεραπεύει συνθήκην. *orationis elegantia, quæ rerum particularium narratione, & digressione, temperatur, dictionem, quæ in asperitatem abiisset, lenit.* Horum XX librorum σύνοψιν scripsit ipse auctor; ut Photius dicit: addit autem, in eâ solùm necessaria exposuisse, eoque utilem magis fuisse operam, quàm suavem. Quinctum hujus epitomes librum citat Stephanus, sive Hermolaus, in Ἀρίκεια. Meminit quoque ejusce epitomes

a Ac nostri temporis scriptor, Dionysius historicus. *b Bartol. Keckermann.* *c Antiquitatum Romanarum historiam.* *d Initium belli inter Romanos, & Carthaginenses. Hic antiquitatum Romanarum opus finit Dionysius Halicarn.* *e Parisiis an. 1634.* *f De antiqua consuetudine immolandi homines.* *g Gratam ac decoram habens novitatem.*

ill

in Κορίνθια: sed quotum ejus librum advocet, parùm liquet. Corruptè enim legitur, Διονύσιος ἐν ς' τῆς ἐπιτομῆς. Existimare aliquis possit, ς esse corruptum ex Κ; ut vigesimus signetur. Sed obstat, quòd epitome ea tantùm quinque constiterit libris: ut clarè ait Photius. Liceat tamen suspicari, fuisse plures, quàm Photius vidisset. Nec bonus tantùm historicus fuit, sed etiam Rhetor, ac Criticus nobilis: quod ostendunt Rhetorica, ac Critica ejus opuscula, quæ supersunt: præter quæ alia ejus generis elaborâsse, cognoscimus inde, quòd in istis multa è suis hujus argumenti citet, quæ hodie non habemus.

Proximus Dionysio huic fuit alter Dionysius, itidem historicus; sed natione Pergamenus, cognomento Atticus, discipulus Apollodori Pergameni, rhetoris ejus, qui Augusto Cæsari familiaris adeò fuit, & à quo condita est secta Apollodorea, quæ Theodoreæ opponitur. Auctor Strabo lib. XIII: ubi & Dionysius iste vocatur σοφιστὴς *a* ἱκανὸς, συγγραφεύς, καὶ λογογράφος. Meminit hujus Dionysii etiam Suidas: quem saltem auctorem potiùs laudare debuit Gesnerus in bibliotheca sua, quam Æneam Sylvium.

Ad hæc etiam tempora referri debet Dionysius ille, cujus περιήγησις hodieque exstat: quod opus ἱστορικὸν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ *b*: ut ait Eustathius *c* scholiastes. Idem vixisse ait οὐκ ἐπὶ τῶν ὑπάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀνάκτων *d*, atque hoc ipsum de se scribere dicit. Signat verò locum istum:

> Ἐκ *e* Διὸς Αὐσονίῳς αἰεὶ μέγα κοιρανέοντος.

Et imprimis versus istos:

> Ῥώμην *f* τιμήεσσαν, ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
> Μητέρα πασάων πολίων, ἀφνειὸν ἔδεθλον.

Ubi Eustathius monet, cùm Dionysius dicit ἐμῶν ἀνάκτων *g*, satis ostendere, non sub consulibus se ista scribere, sed sub imperatoribus. Quod verum est. Sed, quo sub imperatore, minùs liquet. Antoninorum temporibus vixisse, censet Barthius Advers. Lib. LVIII. cap. V. Atque eos per ἄνακτας intelligendos putat. Severi temporibus claruisse dicit Salmasius in Solinum *h*. Imò & Scaliger Eusebianis Animadversionibus ad annum MMCCXV: ubi per suos ἄνακτας intelligere ait Severum cum filiis Getâ, & Caracallâ; quos ipsos per triplicem imperii virtutem signat Tertullianus *i*. Sed si, quia ἄνακτας dicit, plures designantur; quid prohibet, ut Divos fratres, M. Aurelium & L. Verum, intelligamus? At multo antè vixisse putat Eustathius, nempe sub Nerone; imò Augusto, juxta quosdam: cujus etiam mentionem eidem facere videtur, cùm, postquam de Parthorum ferociâ dixisset, addit,

> Αὐσονίῳ *k* βασιλῆος ὑπεπτήξαντ' ἀκωκήν.

Sanè consules nunquam ἄνακτας *l* vocâsset. Quod verò Parthos, Ausonii domini hastâ coactos, ferociam ait deposuisse, id optimè convenire Augusto, ostendunt ista verba Tranquilli *m*: *Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè cesserunt: & signa militaria, quæ M. Crasso, & M. Antonio, ademerant, reposcenti reddiderunt; obsidesque insuper obtulerunt: denique, pluribus quondam de regno concertantibus, nonnisi ab ipso electum comprobaverunt.* Quod siquis, quia Eustathius dubitare videtur, num sub Nerone, an sub Augusto vixerit, eo & ipse ambigat, sub utro floruerit: at omnem scrupulum tollit, illis temporibus proximus, Plinius secundus. Ex quo etiam patriam discimus fuisse Alexandriam, non illam Ægypti, aut Syriæ; sed oppidum Susianæ ad sinum Arabicum, inter Tigrim, & Eulæum fluvium; quod ut sæpe nomen mutarit, idem Plinius refert. Adscribam ea solùm verba, quibus sub Augusto claruisse, atque Alexandriæ Susianæ natum esse, cognoscimus. Locus est lib. VI Nat. Hist. cap. XXVII: ubi cùm de eo Susianæ oppido egisset, subjungit ista: *Hoc in loco genitum esse Dionysium, terrarum orbis recentissimum auctorem, constat; quem ad commentanda omnia in Orientem præmisit Divus Augustus, ituro in Armeniam, ad Parthicas, Arabicasque res, majore filio.* Quare omnino inanis est conjectura Suidæ, cùm Dionysium, si vulgata lectio vera est, By-

a *Sophista bonus, & historicus, & orationum scriptor.*
b *Historicum veteres vocant.*
c *In præfat.*
d *Non sub consulibus, sed sub imperatoribus.*
e *A Jove Ausonii semper firmati dominantes.*
f *Romam gloriosam, meorum magnam domum dominorum, Matrem urbium, opulentam sedem.*
g *Regum sive imperatorum meorum.*
h *P. 618.*
i *Lib. de Pallio cap. 3.*
k *Ausonii imperatoris mansuefacti cuspis.*
l *Reges seu imperatores.*
m *In Augusto cap. 21.*

zantium fuisse arbitratur, propter ea, quæ de fluvio Rheba canit. Sunt verò hæc:

> Ἀγχοῦ δὲ Βιθυνοὶ λιπαρὴν χθόνα ναιετάουσι,
> Ῥήβας ἔνθ' ἐρατεινὸν ἐπιπροΐησι ῥέεθρον,
> Ῥήβας, ὃς Πόντοιο παρὰ στόμα πίονος ἕλκει,
> Ῥήβας, οὗ κάλλιστον ἐπὶ χθονὶ σύρεται ὕδωρ.

Quæ sic vertit vetus interpres, Rufus Avienus:

> —— *Propter Bithynia glebam*
> *Exerit. hic latè Rhebas extenditur amnis,*
> *Rhebas cyanei qui disjicit æquora Ponti,*
> *Rhebas argento similem qui porrigit undam.*

Nimirum putavit Suidas, nisi Rhebas patrium solum interluisset, nunquam illustri adeò elogio fuisse dignaturum. Nondum disputo, quàm validum hoc sit argumentum. Illud solùm dico, & Dionysii, & interpretis verba, satis ostendere, Rhebam esse Bithyniæ flumen. Atque idem liquet ex scholiaste Eustathio: imò ex Plinio etiam lib. VI Nat. Hist. cap. I. Ῥηβαῖον vocat Apollonius in II Ἀργοναυτ. Hodie verò à Græcis *Ribas* nominatur: ut cognoscimus ex doctissimo P. Gillio *a*; qui loca hæc ipse lustravit. Sed si Rhebas Bithyniæ est fluvius, ut ista ostendunt; quomodo Suidas ex eo, quòd Dionysius tantopere laudat Rhebam, colligit, eum fuisse Byzantinum? Sic enim scribit: Ὑπολαμβάνω *b*, ὅτι Διονύσιος ὁ περιηγητὴς Βυζάντιος ἦν, διὰ τὸ τιμᾶν Ῥήβαν. Equidem, quod sentio, dicam. Puto, Suidæ locum corruptum esse, proque Βυζάντιος legendum esse Βιθυνός. Hæc omnino, judicio meo, vera lectio est. Nec propterea persuadere mihi possum, Bithynum fuisse. Nihil enim argumento illo infirmius. Nam potuit egregiam adeò ejus fluminis laudem dare auribus Bithynorum, quòd aliquamdiu jucundè apud eos vixisset, aut aliâ de caussâ. Utut est, Plinii verbis omnis de patria scrupulus tollitur. Nam quin idem sit Dionysius, de quo Plinius loquitur, & iste, quem habemus, dubitari non potest propter ea, quæ in laudem Augusti dicit; ut vidimus. Eustathius tamen hoc, quod de patria Dionysii dicebamus, ignorâsse videtur. Nam nullam Alexandriæ mentionem facit, dicere contentus *c*, esse genere Afrum. Quod falsum esse contenderem, nisi semper scriptores ἐναντιοφανεῖς *d* conciliare mallem, modò id fieri possit. Fortassè autem Dionysius oriundus quidem ex Africa fuit: sed ortus erat in Susiana.

Porrò ex Eustathio discimus, alia etiam huic Dionysio tribui solere; ut λιθιακά *e*, ὀρνιθιακά *f*, καὶ βασσαρικά *g*. Ac idem λιθιακά quidem Dionysii hujus esse agnoscit, propter similem stylum: ὀρνιθιακά verò à doctoribus tribui dicit Dionysio Philadelphensi, qui διὰ *h* λέξεως ἀκυρολογίαν Διάκτορος vocabatur. Βασσαρικά autem, quia stylum habeant incultum, eò indigna esse visa ait, quæ Dionysii hujus crederentur: sed potiùs adscribenda esse Dionysio Samio. Βασσαρικῶν Dionysii meminit etiam Stephanus in Ethnicis aliquoties. Βασσαρικά autem eadem esse, ac Διονυσιακά, etiam Suidas auctor est in Σωτήριχος; quem ejusdem tituli, atque argumenti, opus condidisse sub Diocletiano, auctor est ibidem. Appellatio est ex eo, quia βασσάραι, αἱ βάκχαι. Cæterùm præter hunc Dionysium περιηγητὴν, quem habemus, fuere etiam alii ejus nominis, qui similiter περιηγήσεις scripserint. Unus Milesius fuit; qui Herodoto ipso antiquior est. De hoc diximus cap. II libri præcedentis. Alter, utrùm Samius, an Rhodius fuerit, non satis constat. Rhodium vocat Tertullianus libro de Anima cap. XLVI. Ubi scripsisse ait de divinatione à somniis. At Samium disertim appellat Eustathius; ut paullo antè vidimus. Credo, cùm in Samo esset natus, nihilominus Rhodius dicebatur, quia Rhodi habitaret, atque ibi sacerdos esset Solis; qui Rhodi imprimis colebatur, eò quòd in insula hac nunquam ita nubilum sit cælum, quin luce solis perfundatur, ut Solinus dicit cap. XXVII. De hoc Dionysio ita Suidas: *Dionysius, Musonii filius, Rhodius, aut Samius historicus, fuit autem etiam sacerdos templi Solis, quod ibidem erat. Scripsit locorum historias libris sex, orbis descriptionem, (οἰκουμένης περιήγησιν) historica institutionis* ἱστορικῆς παιδεύ-

a *Lib. 3 de Bosphoro Thracio cap. 1.*
b *Existimo, Dionysium, qui orbem descripsit, Byzantinum fuisse, propter flumen Rhebam.*
c *In prolegomenis.*
d *Qui inter se pugnare videntur.*
e *De lapidibus.*
f *De avibus.*
g *Dionysiaca, sive de rebus à Baccho gestis.*
h *Ob dictionem impropriam Diactorum.*

ἐιδωπικῆς) libros decem. Ex hoc Dionysio censeo esse versus istos, quos Jo. Tzetzes Chil. XII Histor. CCCCL in Dionysii περιηγήσει legi scribit:

Τῆς α γάρ τοι φιλότητ@ Ἀμαζονίδων ἰχῶντο,
Τὼν ποτὲ δὴ μίχθησαν ἐπ' ἀνδράσι Σαυρομάτῃσι.

Nam in ea quidem Dionysii περιηγήσει, quam habemus, versus hos nullus invenio: sed istos,

—— Ἐκ b τῆ ἐκείνης
Ἴφθίμης φιλότητ@ Ἀμαζονίδων ἰχῶντο,
Τὼν ποτὶ Σαυρομάτῃσιν ἐπ' ἀνθρώποισι μίγησαν.

a Illi enim ex amore Amazonidum fuerunt geniti. Quae olim sane commixtae sunt cum viris Sauromatis.
b Ex illo enim valenti concubitu Amazonidum geniti sunt. Quae se cum Sauromatis viris miscuerunt.

Quemadmodum verò præter Dionysium Alexandrinum duo fuisse Dionysii existimantur, quorum uterque περιήγησιν scripserat: ita præter Dionysium istum περιηγητὴν fuere duo Dionysii, qui Alexandrini non minùs vocarentur, sed περιήγησιν scripsisse nusquam, quod sciο, dicantur. Eorum unus est Dionysius, cognomento Thrax, qui sub Pompeio Magno docuit; ut superiùs ostendebamus. Alter fuit Dionysius, Glauci filius, discipulus Chæremonis philosophi, cui etiam Alexandriæ successit, præceptor verò Parthenii Grammatici. Vixit is à Neronis temporibus usque ad Trajanum: præfuit bibliothecis; fuit ab epistolis, & à responsis; & legationes varias obiit. Auctor Suidas.

Cap. IV.

Jubæ historici genus, captivitas, institutio, regia dignitas, conjugium, libri. Nestoris Tarsensis ætas, fortuna, scripta. Cujusmodi fuerit, tum Nestoris Larandensis Ilias, tum Triphyodori Odyssea. Alia, quæ idem Nestor consignavit. Nicolaus Damascenus quanti viris acceptus fuerit. Quid per Nicolaos *intelligant antiqui. Nicolai historia* καθολική. *Dalecampius notatus.* Καλὴ Ἀκτή, *seu* Καλάκτη. *Alios esse* Calatinos, *alios* Calactinos. *De ætate Cæcilii disseritur. An religione fuerit Judæus. Aristo, atque Eudorus, alter alterum furti alligant. Male confundi Aristonem Ceum, Peripateticum, & Aristonem Chium, Stoicum. Aristo Pellæus.*

AB Dionysiis ad alios venio, qui Augustæo ævo floruerint. Eos inter, ob regium genus, agmen ducat Juba secundus, filius Jubæ primi, ejus qui Numidiæ, & partis Mauritaniæ, rex fuit, belloque civili partes Pompeii est secutus; à Cæsare autem victus, cum M. Petreio singulari certamine concurrens, vitâ functus est. Vide Dionem lib. XLIII. Cùm patrem non posset, filium ejus Jubam, admodum puerum, in triumphum Julius Cæsar duxit; teste Plutarcho in C. Cæsare. Qui & addit, hanc Jubæ fortunatam fuisse captivitatem; quia occasione eâ factum fuit, ut in Italia optimis literis excoleretur, atque ex barbaro Numida historicus fieret eruditissimus. Sanè Athenæus quoque lib. III ἄνδρα πολυμαθέστατον c appellat. Nec paternæ dignitatis planè exsors permansit. Nam Augustus eum, studiis jam egregiè excultum, suasque secutum partes adversus Antonium, pro paterno regno quibusdam Gætuliæ partibus, & Bocchi ac Bogudis ditionibus donavit: præterea uxorem ei didit Cleopatram Σελήνην juniorem, Antonii triumviri ex Cleopatra filiam. Auctor Dio lib. LI, & LIII. Multa scripsit, quæ à plurimis veterum citantur: imprimis Plinio in Historia Naturali; ut lib. VI, cap. XXVII, XXIX, XXXI, XXXII; lib. X, cap. XLIV; & alibi. Laudat & Plutarchus in Romulo, Numa, Sylla, in Quæstionibus verò Romanis sæpius; Tertullianus adversus gentes cap. XIX; Philostratus de vita Apollonii lib. II cap. VI, & VIII. Etymologicum Magnum in Βλίτυρα, & Διόνυσ@: ex Ecclesiæ scriptoribus Tertullianus in Apologetico cap. XXIX; & alii. Edidit inter alia opus de expeditione Arabica, Plinio memorante lib. VI. cap. XXVII. Item συγγράμματα d περὶ Λιβύης, quæ citat Athenæus lib. III; & Plutarchus Parallelorum minorum cap. XXIII; ubi è tertio ejus operis quiddam narrat. Idem lib. IV advocat περὶ τῆς e θεατρικῆς ἱστορίας. Eâ egerat de fabulis, & historiis, quæ tragœdiis argumentum præbere solent. Scripsit quoque duos de Assyriis libros, quos ex Beroso excerpserat; teste Tatiano orat. ad gentes. Epigramma ejus in Leontem Argivum, tragicum, refert Athenæus lib. VIII. Sed imprimis laudari meretur Ῥωμαϊκὴ ἱστορία a; cujus librum primum celebrat Stephanus in Ἀβοριγῖνες, & Ὠσία. Alius est Juba, ex quo Priscianus, initio libri de versibus Comicis, aliqua refert de jambicis cacometris. Grammaticus is fuit & Latinè scripsit.

c Virum multijuga eruditionis.
d Commentarios de Libya.
e Lib 4. theatrica historia.
a Historia Romana.

Nec magis obscura potest esse ætas Nestoris Tarsensis. Siquidem præceptor fuit Marcelli ejus, qui à Virgilio celebratur, & C. Marcelli ex Octavia, Augusti sorore, filius erat. Docet hoc nos Strabo lib. XIV; ubi, de egregiis Tarsensibus agens, inter cætera inquit, Οὗτοι b μὲν Στωϊκοὶ ἄνδρες. Ἀκαδημικὸς δ' ὁ Νέστωρ ὁ καθ' ἡμᾶς, ὁ Μαρκέλλου καθηγησάμεν@ τοῦ Ὀκταυΐας παιδὸς, τῆς Καίσαρ@ ἀδελφῆς. Scripsit Θεατρικὰ ὑπομνήματα c. Hæc historia eorum erat, quibus personant theatra. Meminit Athenæus lib. X. At multo junior hoc Nestore fuit alter ejus nominis, poëta epicus, qui sub Severo imperatore vixit, & patriâ fuit Larandensis, ex Lycia; sive Lycaonia. Hic, Suida teste, fecit Ἰλιάδα λειπογράμματον d; cujus liber primus nullum Α habebat, liber II nullum Β, lib. III nullum Γ, & ita deinceps. Quomodo & Triphyodorus Ægyptius, is cujus hodieque Ἰλίου ἅλωσις e exstat, scripsit Ὀδύσσειαν λειπογράμματον f. Auctores de utroque Hesychius Milesius, & Suidas. Etiam Ἀλεξανδρειάδα ejus nominat Stephanus in Τύπανον. Μεταμορφώσεις citat Menander rhetor cap. περὶ λαλιᾶς, & Suidas in Νέστωρ: ac duo epigrammata ejus exstant lib. I Ἀνθολογίας.

b Atque hi quidem fuere Stoici. Academicus autem nostrâ ætate Nestor, qui docuit Marcellum, filium Octaviæ, Augusti sororis. Doctissimus Xylander extremis verbis pro sororis vertit filiæ. Nempe aliud agebat vir Græcè scientissimus.
c Commentarius theatrales.
d Iliada literarum aliquâ carentem.
e Ilii excidium.
f Odysseam quapiam literâ defectam.

Nicolai Damasceni ætas nulli ignota esse potest, qui sciat, familiarem fuisse Herodi regi: amicissimum item Augusto Cæsari, usque adeò, ut *Nicolaorum* nomen ab hoc imponeret, sive dactylis, quod est apud Athenæum g, Plutarchum h, Isidorum i, & Adhelmum k; sive placentæ generi, juxta Serenum Samonicum, Hesychium Milesium, Photium, & Suidam; quomodo & Palladius usurpat lib. de monachis Ægyptiis histor. VIII. Meminit Nicolai Damasceni quoque Eusebius lib. IX. Præparat. Euang. Fuit Philosophus Peripateticus, vir planè summus, & undecunque doctissimus. Scripsit de vita propria, teste Suida: qui & alia multa nominat, quæ apud eum legi malo. Ipse ea solùm adferam, quæ historica sunt. Qualis est historia Assyria, quam ab eo scriptam fuisse, auctor est Photius. Qui etiam putat, fuisse ejus Collectanea morum incredibilium. Planè autem censeo, historiam Assyriam fuisse partem universalis historiæ. Ea librorum erat LXXX, juxta Suidam, CXXIV, secundùm Josephum: sed fuisse librorum centum & XLIV, indicat Athenæus lib. VI: Νικόλα@ ὁ Δαμασκηνὸς, εἷς δ' ἦν τῶν ἐκ τοῦ περιπάτου, ἐν τῇ πολυβίβλῳ ἱστορίᾳ (ἑκατὸν γὰρ καὶ τεσσαράκοντα τινές εἰσι πρὸς ταῖς τέτταρσι) τῇ ἑκκαιδεκάτῃ καὶ ἑκατοστῇ φησιν. &c. *Nicolaus Damascenus, unus ex Peripateticis, in historia sua multis constante libris, nimirum centum, & quadraginta quatuor, libro centesimo decimosexto ait.* Ex libro XCVI locum quendam de diluvio, & arcâ, citat Flavius Josephus lib. I. Antiq. Jud. cap. V. Item alium de patriarcha Abrahamo, & illius habitatione apud Damascenos, cap. VII ejusce libri. Operæ etiam fuerat adire librum XVI hujusce operis cap. XI; ubi ostendit, quantopere ejus fides fuerit suspecta in rebus Herodis M., quo vivo scribebat. Meminit quoque Freculphus Lexoviensis Chron. Tom. I. cap. XXV. Ubi vulgò legitur: *Sed Manaseas Damascenus in nonagesimo sexto Histor.* Legendum autem; *Sed & Mnaseas, & alii complures. Damascenus in nonagesimo sexto Histor. ita de hoc diluvio dicit.* Nempe Freculphus Rufinum exscripsit, more suo; apud quem eadem legas in Josephi tralatione l. Sed in Mso nostro est, *Manassea.* Apud Josephum, quod omnem scrupulum tollit, legitur: Καὶ Μνασέας δὲ καὶ ἄλλοι πλείους. Καὶ Νικόλα@ δὲ ὁ Δαμασκηνὸς, ἐν τῇ ἐνενηκοστῇ καὶ ἕκτῃ βίβλῳ, ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν, &c. Quædam, quæ

g Lib. 14.
h Sympos. lib. 8. cap. 4.
i In Glossis.
k Lib de virginitate.
l Lib. 1. Ant. cap. 5.

quæ ad Indiam pertineant, refert ex eo Strabo lib. xv. Etiam geminum ejus fragmentum eruditis notis illustrat Jos. Scaliger append. operis de Emend. Temporis. Ab aliis excerpta tantùm, aliis verò integra Venetiis historia exstare dicitur, ut ait Gesnerus Tom. 1 biblioth. Sed metuo multùm, ne fucum aliquis fecerit Gesnero. De integra, inquam historia. Nam excerpta quædam nobis conservavit Constantinus Augustus Porphyrogennetus libro de Virtutibus, ac Vitiis: unde ea V. Cl. Henricus Valesius depromsit, cumque tralatione sua, ac notis, bono publico divulgavit *a*. Quædam etiam in iis sunt non ex Historiarum libris, sed libro de vita sua, item libro de Institutione Augusti. Addidit quoque illa, quæ ex Damasceni historia universali hauserat Stobæus. Συναγωγὴν *b* Nicolai Damasceni citat Abba Maximus, Eclog. cap. IV: indeque aliqua adducit. Ambigo autem, idemne, an aliud sit opus, quod Græcè Msum haberi in Nomenclatore suo ait Rob. Constantinus, ac Nicolai Damasceni Syllogas appellat. Sanè Collectanea Græcis Συναγωγὴ, & Συλλογή.

a Parisiis an. 1634.
b Collectanea.

Augustæo quoque ævo vixit Cæcilius Siculus, rhetor nobilis, sed servili genere prognatus. Verùm, quòd tum vixisse dicebamus, & quòd Siculum fecimus, utrumque id non videtur controversiâ carere. Nam in Atticâ natus fuit, si credimus Dalecampio; qui lib. VI, & XI Athenæi, ubi Græcè est, Καικίλιος ὁ ῥήτωρ, ὁ ἀπὸ καλῆς Ἀκτῆς, vertit, *Cæcilius rhetor in pulchra Attica genitus*. Sed non venit ei in mentem, Καλὴν ἀκτὴν notare *Siculum litus*, inque eo civitatem Siciliæ. Ejus mentio est apud Diodorum Siculum lib. XII: ubi de Ducetio sic scribit: Προσποιησάμενος *c* χρησμὸν αὐτῷ δεδόσθαι, κτίσαι τὴν Καλὴν ἀκτὴν ἐν Σικελίᾳ. Etiam Herodotus ita vocat lib. VI. Sed ex Καλὴ ἀκτὴ postea factum Καλάκτη: quomodo vocatur apud Ptolomæum, ac Priscianum quoque extremo lib. II; ubi & Mssi mei, & antiquissimæ etiam editt. constanter habent, *Præneste Prænestinus*, *Calate Calatinus*, *Calacte Calactinus*. Quare planè assentio doctissimo Casaubono *d*; qui apud Diodorum Siculum *e* scribendum suspicabatur, τὴν τῆς Καλακτίνων πατρίδα, ubi vulgò est Καλακτίνων. Ac monuit summus vir, Philippus Cluverius, similiter apud Ciceronem actione III in Verrem legi debere, *Calactinus quamobrem imperasti anno tertio, ut decimas agri sui, quas Calacta dare consueverant, Amestrati M. Cæsio decumano darent*. Ubi vulgò est *Calata*, & *Calatinis*: cùm Calate, sive Γαλάτη sit in mediterraneis Siciliæ, unde Plinio *Galatini*. Alibi quoque in hoc nomine peccatum esse, pluribus idem ostendit in sua Sicilia antiqua lib. II. cap. IV. Nec de patria solùm, sed de ætate etiam, dubitatio est. Nam Suidas agnoscit quidem, docuisse Romæ sub Augusto Cæsare: sed addit, inde usque ad Hadriani tempora docuisse. Atque ab excessu Augusti, usque ad principatum Hadriani, sunt anni CII. Nunc adde annos, quibus scholam habuit sub Augusto. An dicemus, non debere intelligi principatum Hadriani, sed pueritiæ; quia fortasse Hadrianus eum audierit Romæ? At à morte Augusti, usque ad XV Hadriani annum, sunt anni LXXVI. Hoc quoque spatium, vel sine annis Augusti, nimium videtur. Quare, quod ad Hadrianum usque vixisse Cæcilium ait, non magis fidem meretur, quàm quod alii dixere, fuisse religione Judæum. Nam, ut bene inquit Suidas, Πῶς *f* Ἰουδαῖος σοφὸς τοῖς Ἑλληνικοῖς: Præsertim qui non in Judæâ, aut Ægypto, vixisset; sed in Sicilia, & Romæ? Fortasse duo fuere Cæcilii Rhetores Calactini; aut unus Calactinus, alter Calatinus: indeque error obortus, tum de religione, tum de ætate. Sanè fuisse Cæcilium Rhetorem Ciceronis ætate, si non Judæum, at saltem judaizantem, ostendit dictum illud Tullii de eo, cùm Verrem accusare vellet: *Quid Judæo cum Verre?* Qui autem Ciceronis temporibus caussas agebat, potuit & ulteriùs vitam produxisse. Vel fortasse ille, qui sub Augusto claruit, filius ejus erat, quem Cicero dicto illo notârat. Utcunque hoc est, Cæcilius ille Calactinus Augusti ætate vixit. Siquidem amicissimum sibi esse, dicit Dionysius Halicarn. epist. ad Cn. Pompeium. Nobilis planè rhetor fuit, etiam Fabio sæpe laudatus: ut nihil de iis dicam, qui post Hadrianum vixerunt: ut sunt Athenæus lib. VI, ac Dionysius Longinus initio libelli περὶ ὕψους *a*; ubi de eodem argumento Cæcilium egisse dicit. Alia quoque ejus commemorat Suidas: quæ apud eum legi possunt. Nos contenti erimus adferre, quæ ad nostrum magis institutum faciunt. Ut quòd historiam condidit bellorum servilium. Athenæus lib. VI: Σύγγραμμά *b* τι ἐκδέδωκε περὶ τῶν δουλικῶν πολέμων Καικίλιος ὁ ῥήτωρ ὁ ἀπὸ Καλῆς Ἀκτῆς. Nec historiam modò, sed etiam de historia scripsit. Unde idem Athenæus lib. XI: Καικίλιος *c* ὁ ῥήτωρ ὁ ἀπὸ Καλῆς Ἀκτῆς ἐν τῷ περὶ ἱστορίας. Cujus operis etiam meminit Suidas; qui ejus argumentum fuisse docet περὶ *d* τῆς καθ᾽ ἱστορίαν, ἢ παρ᾽ ἱστορίαν, εἰρημένων τοῖς ῥήτορσι.

c Fingens se oraculo juberi in Sicilia condere Calen Acten.
d In Athen. Animadv. lib. 6. cap. 21.
e Lib. 12.
f Quo pacto Judæus disciplinas Græcanicas norat?

a De sublimi charactere.
b Commentarium de bellis servilibus edidit Cæcilius Rhetor Calactinus.
c Cæcilius Rhetor Calactinus libro de historia.
d De iis, quæ ab oratoribus secundùm historiam, vel præter historiam veritatem, dicta sunt.

Nec dubium, quin Cæcilii Rhetoris sit liber de Antiphonte Rhetore, quem à Cæcilio editum fuisse, auctor est Plutarchus initio libri de X Rhetoribus.

Felici ævo Augusti, quo tot ingenia eluxerunt, etiam vixit Aristo Alexandrinus; philosophus Peripateticus, qui de Nilo scripsit. Meminit Strabo lib. XVII his verbis: Ἀρχεῖσθαι *e* δύο μηνύουσι τοὺς ποιήσαντας καθ᾽ ἡμᾶς τὸ περὶ τοῦ Νείλου βιβλίον, Εὔδωρόν τε, καὶ Ἀρίστωνα, τὸν ἐκ τῶν Περιπάτων. Addit deinde, iisdem prope verbis utriusque librum esse perscriptum; ut alter necessariò sit plagiarius: sed uter ab altero sit suffuratus, id esse dictu difficile: ab Eudoro quidem accusari hoc nomine Aristonem: sed dicendi genus magis esse Aristoneum. Est verò Aristo hic sextus ordine ex iis, quos hujus nominis Laërtius recenset lib. VII *f*. Ubi alterum etiam nominat Aristonem Peripateticum, sed Ceum; quippe Julietem. Est autem Julis, civitas in insula Ceo; patria non hujus modò Aristonis, qui Bionis Borysthenitæ imitator fuit, ut Strabo ait lib. X; sed etiam Simonidis, poëtæ Lyrici, & Bacchylidis, qui Simonidis consobrinus erat, & Erasistrati medici: ut ibidem dicitur à Strabone, atque ex eo à Stephano, in Ἰουλίς. Porrò similitudo nominis inter Aristonem Ceum, & Aristonem Chium, qui Zenonis Cittiei auditor fuit, fecit, ut multa Aristonis Cei, Peripatetici, tribuerentur Aristoni Stoico. Nam ex tam multis, quæ Laërtius commemorat, solæ epistolæ verè erant Aristonis Chii: cætera fuere Aristonis Cei, Peripatetici: ut Laërtius tradidit ex Panætio, & Socrate. Sed si non aliud dicit Strabo, quàm Peripateticum Aristonem esse auctorem libri de Nilo: Laërtius autem docet, duos fuisse Aristones Peripateticos, Alexandrinum unum, alterum Ceum: unde constat Alexandrinum potiùs ejus operis esse patrem, quàm Ceum? Nempe, ita ut sentirem, impulit, quòd verisimile videretur de fluvio Ægyptio egisse potiùs hominem Ægyptium, quàm de Ægei maris insula. Sed scrupulum injicit scholiastes Apollonii in IV Argonaut. ubi Aristonis Chii de Nili origine sententiam inter alia adfert. Nempe vulgatem quidem secutus sententiam, *Chium*, & *Ceum*, confudit: at interim verisimile satis est, eum de Nilo opus vulgâsse, cujus de Nilo sententia memoratur. Fortasse autem ex hoc de Nilo opere etiam sunt, quæ miranda de aliis aquis prodidisse dicitur. Verba sunt Sotionis, cujus excerpta in Sylburgiana Aristotelis editione leguntur: Ἀρίστων *g* ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος ἐν τῇ Κίῳ πηγὴν φησιν ὕδατος εἶναι, ἀφ᾽ ἧς πίνοντας ἀναισθήτους γίνεσθαι ταῖς ψυχαῖς. Qua de re, præterito, unde hausisset, nomine, ita Vitruvius scribit lib. VIII, cap. III. *Est*, inquit, *in insula Chio fons, è quo, qui imprudenter biberint, fiunt insipientes*. Prout etiam legitur in utraque veteri Florentina *h*. Ut non satis liqueat, utrùm signetur Χῖος insula, an Κέως, quæ Κία Ptolomæo. Sed ad Aristones redeamus. Aristoni Chio tribui solet liber ἐρωτικῶν διατριβῶν *i*; quem Aristoni Ceo Peripatetico assignat Athenæus lib. X, & XIII; ubi vocatur ἐρωτικὰ ὅμοια *k*; secundusque ejus operis adducitur. Chii Aristonis meminit & Plutarchus in Aristide, & Demosthene. Sed crebrò imprimis mentio ejus fit ἁπλῶς, patriæ nomine non expresso, vel cum sola philoso-

e Satis fit duos afferre, qui ante nostra de Nilo scripserunt; Eudorum, & Aristonem Peripateticum.
f In Zenone.
g Aristo philosophus peripateticus ait, fontem esse in Cio, unde qui biberint, animi sensum deperdant.
h Unâ an 1496, alterâ 1522.
i Amatoriarum exercitationum.
k Amatoriæ similitudines.

losophi appellatione. Ut apud Strabonem in primo, ubi Eratosthenes Aristoni, & Arcesilao, æqualis fuisse dicitur. Item Plutarchum in Themistocle, & Cicerone: etiam de Iside, & Osiride, ubi laudatur Ἀρίσων ὁ γεγραφὼς Ἀθηναίων ἀποικίαν a: item Laërtium in Heraclito, ubi citat Ἀρίσωνα b ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείτου: adhæc Pindari scholiastem in od. I, & III Nemeorum, & alibi sæpe. Fuit & Aristo Pellæus; sed qui Hadriani demum tempore, aut pòst, vixerit. Ex eo quædam de postrema Judæorum rebellione, quæ sub Hadriano contigit, refert Eusebius historiæ Ecclesiasticæ lib. IV cap. VI; & Nicephorus Callistus lib. III Histor. Ecclesf. cap. XXIV.

a Aristo, qui Atheniensium coloniam scripsit. b Aristonem libro de Heraclito.

CAP. V.

Ptolomæi Mendesii, sacerdotis, regum Ægyptiacorum historia. Pharao is, sub quo Israëlitæ ex Ægypto egressi, Amosis, juxta hunc Ptolomæum, fuit. Ejus Ptolomæi fortasse erat liber de Herode. Memnonis historia de Heraclea. Socrates Rhodius. Sostratus grammaticus. Athenodorus Tiberii, imò & Augusti præceptor, nunc Tarsensis, nunc Alexandrinus, vel Cananites, vocatus. Quàm præclarè de Tarsensibus meritus sit, & gratus horum animus. Varia ejus scripta. Alter Athenodorus, iidem Tarsensis. Alteruter historiam scripsit rerum Tarsensium.

SUnt præterea alii, quos ætate hac vixisse, arbitrarium magis sit, quàm certum. Sunt item, de quibus non satis liqueat, an deperditum opus propriè historicum fuerit. Tam horum, quam illorum, aliquos adducam. Initium sumam à Ptolomæo Mendesio; cujus locum quendam in commentariis suis exscripsit Apio Alexandrinus; ut Clemens refert libro primo Στρωματέων, & ex eo Eusebius lib. X præparat. Euang. cap. XII a. Ubi etiam dicitur, Ptolomæum hunc non regem fuisse, sed sacerdotem. Verba Clementis sunt: Ἀπίων ὁ γραμματικὸς, ὁ Πλειστονίκης ἐπικληθεὶς, ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἱστοριῶν, Ἀμώσιος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως μεμνημένος, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πράξεων, μάρτυρα παρατίθεται Πτολεμαῖον τὸν Μενδήσιον. καὶ τὰ τῆς λέξεως αὐτοῦ ὧδε ἔχει. Κατέσκαψε δὲ τὴν Ἀθυρίαν b Ἄμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος Ἴναχον, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος. ὁ δὲ Πτολεμαῖος οὗτος, ἱερεὺς μὲν ἦν τὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων πράξεις ἐν τρισὶν ὅλαις ἐκθέμενος βίβλοις, κατὰ Ἄμωσιν φησιν Αἰγύπτου βασιλέα, Μωυσέως ἡγουμένου, γεγονέναι Ἰουδαίοις τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν. *Apion Grammaticus, cognomine Plistonices, libro quarto historiæ Ægyptiacæ meminit Amosis, regis Ægypti: & eorum, quæ eius temporibus contigere, testem laudat Ptolomæum Mendesium. Ac verba quidem Apionis sic sonant: Evertit Athyriam c Amosis, qui temporibus fuit Inachi Argivi: ut libro de temporibus scripsit Ptolomæus Mendesius. Ptolomæus verò hic sacerdos fuit, ac tribus libris integris comprehendit ea, quæ gesta sunt à regibus Ægyptiis; inque iis auctor est, temporibus Amosis, Ægyptii regis, duce Mose, Judæos exiisse ex Ægypto.* Meminit Ptolomæi hujus, & istius de Temporibus operis, etiam Tatianus in Orat. ad Græcos: Αἰγυπτίων d δέ εἰσιν αἱ ἐπ' ἀκριβὲς χρόνων ἀναγραφαί. καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς γραμμάτων ἑρμηνεὺς ἐστι Πτολεμαῖος, οὐχ ὁ βασιλεὺς, ἱερεὺς δὲ Μενδήσιος. Et paullo pòst: ὅς e ἐν χρόνοις ἀνέγραψε ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος. Mentio quoque fit ejus apud præceptorem Tatiani Justinum in exhortatione ad Græcos. Nam cùm dixisset, à gentibus quoque referri ætatem Mosis ad Inachi, & Ogygis tempora, testes ejus rei laudantur Polemo, Apio Alexandrinus, & Πτολεμαῖος ὁ Μενδήσιος τὰ Αἰγυπτίων ἱστορῶν f. Meminere & Tertullianus in Apologetico cap. XIX; item Cyrillus lib. I. contra Julianum. Facilè autem assentio amicissimo, & doctissimo Joanni Meursio, qui eundem Ptolomæum intelligit in illis Ammonii verbis lib. de differ. verb. Ἰδουμαῖοι g καὶ Ἰουδαῖοι διαφέρουσιν, ὥς φησι Πτολεμαῖος ἐν πρώτῳ περὶ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως. Quod si de Herode scripsit, Augusto esse antiquior non potest. Nam Herodes iste sine dubio est Herodes Magnus: qui annis quatuordecim decessit ante obitum Augusti. At Mendesii Ptolomæi meminit Apion; qui sub Tiberio jam maximi nominis erat, adeò ut ab illo *cymbalum mundi* diceretur. Quare hinc verisimile fit, Augusti, & fortasse etiam Tiberii tempore, vixisse. Præsertim cùm ante Apionem, nec multæ adeò lectionis Strabo, nec veterum alius, quod sciam, meminerit hujus Ptolomæi: quod sententiam nostram non leviter firmat. Nam si Apion iste Tiberii, & Caii, tempore vixit; sanè Mendesius ille nec junior esse Tiberio possit.

a P. 391. edit. Rob. St. b Al. Ἀὐαρίαν. c Al. Auarim. d Exstant verò annales Ægyptiorum diligenter concinnati: & rerum iis contentarum interpres est Ptolomæus, non quidem rex, sed Mendesius sacerdos. e Ut libro de temporibus Ptolomæus Mendesius scribit. f Ptolomæus Mendesius, rerum Ægyptiarum scriptor. g Idumæi, & Judæi, differunt, ut ait Ptolemæus in primo de rege Herode.

Sub Augusto etiam floruisse Memnon videtur. Hic literis mandavit historiam de rebus Heracleæ Ponticæ; quæ libris constabat XVI. Eos pene universos in compendium redegit Photius unem. sive cod. CCXXIV. unde etiam discimus, præter sexdecim libros istos elucubrâsse octo alios; sed quos nec Photius viderit. Ex sexdecim verò, quos dixi, postremus desinebat in morte Bithagoræ, Heracliensium legati ad C. Julium Cæsarem, cum ad unum illum imperium devenisset Romanum. Scriptor est prudens; charactere usus tenui, dictione usitatâ, & perspicua: quemadmodum ibidem dicitur.

Socrates Rhodius, quantum videre possum, sub eodem Augusto vixit. Reliquit libros de bello civili: quorum tertium citat Athenæus lib. IV; atque ex eo quædam refert de convivio, quo Cleopatra amasium suum Antonium excepit. Videtur & idem Socrates esse, quem ἐν ἕκτῳ ἐπικλήσεως a idem citat lib. III; ac cujus librum περὶ ὅρων b, καὶ πυρὸς, καὶ λίθων, idem advocat in IX.

a Libro sexto appellationum, seu cognominum. b De finibus, igne, & lapidibus. Nisi leg. ὀρῶν, id est, montibus.

In istis de ætate non penitus liquet. Alios esse dicebam, ubi non satis sit apertum, ecquod inter historicos nomen mereantur. Qualis Sostratus grammaticus: quem Augusti ætate vixisse, minimè est dubium. Est enim filius Aristodemi illius, quem Strabo admodum adolescens audivit jam decrepitum: nepos verò ejus Menecratis, qui Aristarchi fuit discipulus. Auctor Strabo in XIV: ubi Sostratum hunc commemorat inter illustres Nisæos. Ergo diversus est ab Sostrato illo, qui Phanagorites dicitur Stephano in Μυκάλη. Iccirco statuere non possumus, hujus, an illius Sostrati sit, quoties historicum quid, vel alterius generis, Sostrato acceptum referunt scriptores. Uti sunt libri rerum Hetruscarum; quorum secundum citat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XXVIII. Aut libri de animalibus; quos fecisse Sostratum ait Athenæus lib. VII. qui & aliquanto ante citârat librum ejus operis secundum: quarti verò meminit Apollonii scholiastes in lib. I. Aut libri fabulosæ traditionis; quorum, post Plutarchum lib. de fluviis, etiam Stobæus mentionem facit, sermone de morbis. Aut de venatione; quorum apud eundem mentio est in vituperatione Veneris: si placet emendatio Gesneri: nam in vulgatis pro *Sostratus* est *Sosistratus*. Aut tyrannica; ex quibus aliqua eodem adducit sermone. Aut libri rerum Thraciæ; quorum ex secundo quædam adfert serm. de Fortitudine. Aut libri de Fluminibus; qui celebrantur Plutarcho ejusdem argumenti libello cap. de Ismeno. Meminit hujus scriptoris & Ælianus lib. VI de nat. animal. cap. LI: ubi quædam de dipsade ex eo narrat. Videntur ea esse ex Sostrati de animalibus libris, de quibus diximus.

Ulteriùs etiam inquirendum, num historias scripserit Athenodorus. De ætate quidem nemo ambigit. Nam Augustus eum Tiberio præposuit: ut constat ex Suetonio, qui ex Augusti epistola hæc verba adducit c: *Tiberium adolescentem ego verò, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne solus cœnet cum suo Sulpicio, & Athenodoro.* Imò & Augusti ipsius præceptor antè fuerat; si Luciano credimus: cujus verba mox adferam. De patria non convenit inter omnes. Theodorus Metochita in historiæ Romanæ compendio Alexandrinum vocat. Verba ejus in vita Augusti sunt: Σοφὸν d δέ τις Ἀλεξανδρεὺς, Ἀθηνόδωρος ὄνομα. Similiter Cedrenus, & Manasses. Sed Eusebio est Tarsensis. Siquidem in Chronicis ad

c Cap. 4.
d Sapiens quispiam, Alexandrinus, Athenodorus nomine.

ad Olymp. CXCVI annum IV appellatur *Athenodorus Tarsensis, Stoicus philosophus.* Et ante eum idem tradiderat Lucianus in Macrobiis. Imò ante utrumque Strabo, qui Athenodori ipsius ætate vixit, idem dixit. Ex quo etiam cognoscimus, *Cananiten* vocatum esse. Sic enim ait lib. XIV: Ἀθηνόδωρος, *a* ὁ τοῦ Σάνδωνος, ὃν καὶ Κανανίτην φασὶν ἀπὸ κώμης τινὸς, Καίσαρος καθηγήσατο, καὶ τιμῆς ἔτυχε μεγάλης. Ubi etiam refert, ut jam senex in melius mutârit statum patriæ suæ, quem perverterat Boëthus, & poeta ille, & civis malus; sed ad honores tamen summos evectus; partim ab Antonio, ob carmen scriptum in victoriam ad Philippos; partim ab Tarsensibus, quibus levitas quædam innata erat. Nec eo solùm, sed altero etiam nomine Athenodorus profuit Tarsensibus suis. quod indicat locus iste Luciani in Macrobiis: Ἀθηνόδωρος Σάνδωνος, Ταρσεὺς Στωϊκὸς, ὃς καὶ διδάσκαλος ἐγένετο Καίσαρος Σεβαστοῦ θεοῦ, ὑφ' οὗ ἡ Ταρσέων πόλις καὶ φόρων ἐκουφίσθη, δύο καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη βιοὺς, ἐτελεύτησεν ἐν τῇ πατρίδι. καὶ τιμὰς ὁ Ταρσέων δῆμος αὐτῷ κατ' ἔτος ἕκαστον ἀπονέμει, ὡς ἥρωι. *Athenodorus Sandonis, Tarsensis Stoicus, qui fuit Cæsaris Augusti præceptor, cujus precibus Tarsensium civitas vectigalibus levata est, duos & octoginta annos agens, mortuus est in patria. Huic Tarsensis populus quotannis sollemnes honores, ut heroi, persolvit.* Meminit Athenodori quoque Clemens Alexand. Προτρεπτ. Ἀθηνόδωρος *b* ὁ τοῦ Σάνδωνος, ἀρχαΐζειν βουληθεὶς, οὐκ οἶδ' ὅπως περιέπεσεν, ἐλέγξαι αὐτὸν ἄγαλμα εἶναι γενητόν. Et ante eum Plutarchus in Poplicola: Τοῦτον *c* τὸν ἄνδρα Μούκιον ὁμοῦ τι πάντων, καὶ Σκαιόλαν καλούντων, Ἀθηνόδωρος ὁ Σάνδωνος, ἐν τῷ πρὸς Ὀκταβίαν τὴν Καίσαρος ἀδελφὴν, καὶ Ὀψίγονον ὀνομασθῆναι φησίν. Præter verò librum ad Octaviam, cujus hic mentio, etiam librum fecit περὶ *d* σπουδῆς, καὶ παιδιᾶς; cujus meminit Athenæus. Item περιπάτων *e* libros; ex quorum octavo Laërtius refert, ut Democritus summam in ruspanda natura industriam suam documentis quibusdam Hippocrati fecerit testatam. Quæstionem etiam de Oceano, & æstu ejus, tractasse, ex Strabonis lib. I constat; ubi de hac remittit nos ad Posidonium, atque Athenodorum; quos de iis affatim edisseruisse scribit. Nisi hic diversus ab illo sit Athenodorus. Nam Strabo lib. XIV. præter eum, de quo diximus, etiam alterum fuisse ejus nominis ait, itidem Tarsensem, cognomento autem Cordylionem, qui cum M. Catone vixerit, atque apud eum obierit diem suum. Utcunque hoc est, alteruter saltem de rebus Tarsensium historicum opus reliquit. Quod ostendit Stephanus in Ἀγχιάλη, quæ postea Tarsus plerisque dicta creditur. Ἔστι *f* δὲ, inquit, Ἀγχιάλη κτίσμα Ἀγχιάλης τῆς Ἰαπετοῦ θυγατρὸς, ὡς Ἀθηνόδωρος περὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος γράφει.

a Athenodorus Sandonis, quem & Cananitem à pago quodam vocant, Cæsaris præceptor fuit, magnosque est honores consecutus.
b Athenodorus, filius Sandonis, cum vellet Sarapidis ostendere antiquitatem, nescio quomodo eo lapsus est, ut eum argueret factum fuisse statuam.
c Hunc virum etsi plerique omnes & Mucium, & Scævolam, nominant, Athenodorus Sandonis tamen, in libro quem ad Octaviam scripsit, Cæsaris sororem, fuisse etiam dicit Postumium vocatum.
d De seriis, & jocis.
e Dissertationum.
f Est verò Anchiale opus Anchiales, Iapeti filiæ, juxta Athenodorum, qui de patria sua scripsit.

Cap. VI.

Strabo patriâ Amasenus. Refellitur Xylander, qui Peripateticum fuisse putavit; cum Aristotelicos quidem audierit, sed Stoicam sectam secutus sit. Quæ scripserit præter ea, quæ exstant. Quo anno ediderit geographica sua. Diodorus Sardianus, Strabonis amicus, historiam reliquit.

VEnio nunc ad historicos illos, quos ultra Augusti tempora extendisse vitam suam constet. Est inter eos Strabo, vir profectò maximus. Ad patriam quod attinet, Cnosso quidem, Cretæ civitate, oriundus erat; ut lib. X. ipse refert: (unde Cretensem alicubi vocat Joannes Aventinus *a*) sed natus fuit Amasiæ, civitate Ponti. Cujus non est quòd Suidam laudemus auctorem; quandoquidem ipse hoc de se profitetur in duodecimo Geographiæ. ubi exponens quandam Ponti partem, ait: Ταύτης δὲ τῆς χώρας τὰ μὲν προσάρκτια πλευρὰ ἥ τε Γαζηλωτὶς συγκλείει, καὶ ἡ τῶν Ἀμασέων· τὸ δ' ἑσπέριον, ὁ Ἅλυς· τὸ δ' ἑῷον ἡ Φαναροία· τὸ δὲ λοιπὸν ἡ ἡμετέρα ἡ τῶν Ἀμασέων, πολὺ πασῶν πλείστη καὶ ἀρίστη. *Hujus regionis Septentrionale latus Gazelotis, & ager Amasenus, includunt: occiduum, Halys; orientale, Phanaræa: reliquum, NOSTRA Amasensium terra, omnium multo amplissima & optima.* Exstant ejus XVII Geographiæ libri; quos non unâ de caussâ maximi facere oportet. Fuit enim egregius philosophus: ac, Xylandrum quidem si audimus, secta Peripateticus erat. Quam sententiam refellit Stephanus his verbis: Ἀμάσεια *a* πόλις Ποντικὴ, ἀφ' ἧς Στράβων ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος. Idem Suidas *b* testatur. Possem & alios adferre. Sed nihil opus est testibus, quando hoc indicat ipse Strabo lib. II: ubi dicit, Posidonium sæpe de caussis disputare, inque multis Aristotelem imitari: suæ verò sectæ homines fugere istæc ob caussarum obscuritatem. Græca siquis malit, en verba: Πολὺ γάρ ἐστι τὸ αἰτιολογικὸν παρ' αὐτῷ, καὶ τὸ Ἀριστοτελίζον, ὅπερ ἐκκλίνουσιν οἱ ἡμέτεροι διὰ τὴν ἐπίκρυψιν τῶν αἰτιῶν. Et sanè Stoico magis, quàm Peripatetico, conveniunt verba illa lib. IV: Καὶ γὰρ ἐν τοῖς περὶ τῆς προνοίας, καὶ τῆς εἱμαρμένης λόγοις, εὕροι τις ἂν πολλὰ τοιαῦτα τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν φύσει γινομένων, ὥστ' ἐπ' αὐτῶν φάναι, πολὺ κρεῖττον εἶναι τόδε ἢ τόδε γενέσθαι· οἷον, εὔομβρον εἶναι τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ μὴ τὴν Αἰθιοπίαν ποτίζειν τὴν γῆν· καὶ, τὸν Πάριν, εἰς τὴν Σπάρτην πλέοντα, ναυαγίῳ περιπεσεῖν· ἀλλὰ μὴ τὴν Ἑλένην ἁρπάσαντα, δίκας τῖσαι τοῖς ἀδικηθεῖσιν ὕστερον, ἡνίκα τοσοῦτον ἀπηργάσατο φθόρον Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων· ὅπερ Εὐριπίδης ἀνήνεγκεν εἰς τὸν Δία·

Ζεὺς γὰρ, κακὸν μὲν Τρωσὶ, πῆμα δ' Ἑλλάδι
Θέλων γενέσθαι, ταῦτ' ἐβούλευσεν πατήρ.

Hoc est, *Nam ubi de providentia, & fato, disputatur, multa inveneris alioqui in rebus humanis ac naturalibus; de quibus diceres, præstitisse alio, quam hoc modo, ea fieri. Ut, verbi gratiâ, imbribus potius irriguam Ægyptum debuisse esse, quàm ab Æthiopia humorem accipere: & Paridem, cum Spartam peteret, debuisse potius naufragium facere; quam, raptâ Helenâ, pœnas postmodo sceleris dare, auctorem tantæ cladis Græcorum, ac barbarorum. quam Euripides Jovi imputat:*

Teucris malum, Helladique cladem Jupiter
Contingere volens, ista decrevit pater.

Hactenus Strabo. Nec tamen philosophiæ Peripateticæ ignarus fuit. Siquidem in ea se cum Boetho Sidonio exercuit: ut ipse ait lib. XVI. ac libro XIV præceptorem suum vocat Xenarchum Seleuciensem, peripateticum. Alterum etiam est, quod labores Strabonis maximopere nobis commendet. Siquidem priorum geographorum nemo plus terrarum lustravit: ut ex his cognoscimus, quæ scripsit lib. II. Ea Latinè sic sonant: *Exponemus, tum, quæ ipsi obivimus terrâ, marique; tum de quibus aliorum sermonibus, aut scriptis, nobis fides est facta. Ipsi obivimus versus occasum ab Armenia usque ad Etruriæ loca Sardiniæ opposita: versus meridiem ab Euxino ponto usque ad fines Æthiopiæ. Neque vero reliquorum, qui situm descripserunt, quemquam invenies, qui dicta intervalla obeundo, multò plura, atque nos, præstiterit. nam qui in occidua plaga plura viderunt, orientalium non tantum, quantum nos, attigerunt: contrà alii pauciora in occasu: quod idem de septentrione, & meridie, affirmo.* Priusquam verò hos libros scriberet, ediderat ipse ὑπομνήματα *c* ἱστορικὰ, χρήσιμα εἰς τὴν ἠθικὴν, καὶ πολιτικὴν φιλοσοφίαν, quemadmodum ipse testatur lib. I. Geographiæ. Scripsit etiam, quæ consecuta sunt post illa, quæ Polybius consignavit. Nam lib. XI. de Parthis se plura ait scripsisse ἐν *d* τῇ ἕκτῃ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων βίβλῳ, δευτέρᾳ δὲ τῶν μετὰ Πολύβιον. Nempe geminum opus adsignat, quorum utroque de Parthis non minùs, quàm in geographicis, tractârit. Possis tamen cum doctissimo Casaubono aliter etiam hæc verba capere. Nempe ut idem liber intelligatur, qui sextus fuerit commentariorum historicorum, hoc est, operis universi: secundus verò partis ejus, quæ persequebatur res gestas post illa Polybii. Fortasse & in historicis commentariis egerat de rebus ab Alexandro gestis. Nam libro secundo ait se ὑπομνηματίσασθαι *e* τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις. Nisi, cum Casaubono, malis ea capere de istis, quæ, cùm aliis, tum imprimis tribus postremis de Alexandro libris adfert. Sed mihi altera sententia non minus verisimilis videtur. Quando vixerit, ostendit lib. XIII; cùm ait, Ἡ δὲ Τιβερίου *f* πρόνοια τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνος.

a In iis, quæ de auctoribus primo annalium suorum libro præmittit.
a Amasia, civitas Pontica; ex qua Strabo, philosophus Stoicus.
b In Amasia, juxta interpretationem Isolij, nescio ex quibus codd. Græcis. nam in vulgatis id desideratur.
c Commentarios historicos, utiles ad moralem ac civilem philosophiam.
d In sexto quidem commentariorum historicorum; secundo autem illorum, quibus historiam Polybii continuat.
e Commentatum esse de gestis Alexandri.
f Tiberii autem Cæsaris providentia, qui nostra ætate rerum potitur.

μέν⊙. Et lib. IV; ubi ait, scribere se istæc anno XXXIII post Noricos, Carnos, atque alias gentes Inalpinas, à Tiberio, & Druso, devictas. Accidit verò hoc anno ab V.C. IↃCCXXXVIII: qui primus fuit Olympiadis CXCI. Ergò Geographiam suam scribebat anno V.C. IↃCCLXXI, quarto anno imperii Tiberii Cæsaris. Fuisse verò tum ætatis admodum provectæ, inde videmus, quòd libro II dicat, amicum ac sodalem suum fuisse Ælium Cornelium Gallum, qui primus Ægypto præfuit: quicum & Memnonis statuam, tantopere scriptoribus antiquis celebratam, vidisse se scribit libro XVII. Atqui Gallus iste præesse Ægypto cœpit mox post Antonii, ac Cleopatræ mortem; à quo anno cœpit nova æra Ægyptiaca. Præfuit verò Ægypto quadriennium. Nam interemit se Cæsare Octaviano VIII, & L. Statilio Tauro coss. Unde usque ad quartum Tiberii annum, quo Strabo scribebat, anni sunt tres, & quadraginta. Atqui jam tum, cùm Gallus, vir tantæ & eruditionis, & dignitatis, Strabone amico adeò & familiari uteretur, alicujus hunc nominis fuisse, nemo, ut puto, inficiabitur. Quare vel ex eo, quod dixi, argumento, grandem ætate fuisse Strabonem, cùm geographiam suam ederet, satis evidens esse arbitror. Nec tamen magnopere super eo contendero. Video enim, non Cornelio Gallo dici amicum, ac familiarem; verùm Ælio Gallo. Fortasse igitur Ælius Gallus, Publii, vel aliud, habuit prænomen. Saltem duo Galli Ægypto fuere præfecti, Cornelius Gallus, poëta Maroni celebratus, & Ælius Gallus, tertius præfectus. Quid si igitur Strabonis ille familiaris, fuerit non Cornelius Gallus, sed Ælius Gallus: inter quos Petronius intercessit? Dicam de isto pluribus opere de poëtis Latinis.

Strabonis etiam ætate fuit Diodorus Sardianus junior; qui ex genere fuit Diodori Sardiani senioris, ejus qui Mithridatici belli temporibus vixit. Uterque orator; sed junior etiam poëta, & historicus, fuit. Auctor Strabo lib. XIII; ubi commemorat illustres viros Sardibus natos, ac juniorem hunc amicum suum appellat, scripsisseque dicit ἱστορικὰ a συγγράμματα, καὶ μέλη, καὶ ἄλλα ποιήματα, τὴν ἀρχαίαν γραφὴν ἐμφαίνοντα ἱκανῶς. Aphthonii scholiastes initio scholiorum adducit definitionem quandam Rhetoricæ ex Diodoro. Ea utrius Diodori sit, non satis liquet, cùm, utrumque ῥήτορα fuisse, dicat Strabo.

a Historica volumina, edas, aliaque carmina, quæ antiquam scribendi formam referrent.

CAP. VII.

Potamon Mitylenæus. Cujusmodi literario viatico eum prosecutus sit Tiberius Cæsar. Sotion Alexandrinus. Bucephala, & Perita, oppida Indiæ, ab Alexandro exstructa in memoriam mutorum animantium. Apionis elogia. Suidæ lapsus. Cognomina Apionis, Πλειστονίκης, καὶ Μόχθ⊙. Dictus & cymbalum mundi. *Alexandrinorum apud Caligulam caussam egit adversus Judæos. Historiâ Ægyptiacâ imprimis notus fuit. Mirificè se in scriptis suis ostentabat. Philo Alexandrinus. Ejus facundia, & legatio pro gente Judææ. Antiquitates biblicæ, quæ Philoni huic tribuuntur, planè supposititiæ sunt. Pamphila historia miscella. De mariti ejus nomine nec secum convenit Suidas.*

SUb Tiberio etiam docuit Romæ Potamo Lesbius, sive Mitylenæus. Hunc, ut auctor est Suidas, cùm aliquando in patriam rediret, talibus literis, viatici loco, instruxit Tiberius, Ποτάμωνα a Λεσβώνακτ⊙ εἴ τις ἀδικεῖν τολμήσοι, σκεψάσθω εἰ μοι δυνήσεται πολεμεῖν. Scripsit de rebus gestis Alexandri Magni. Item de limitibus Samiorum: adhæc laudationem Bruti, item encomium Tiberii Cæsaris, item de perfecto oratore. Auctor idem Suidas. Meminit & Plutarchus; ut in Sotione mox referam. Cave autem Potamonem hunc Lesbium confundas cum Potamone Alexandrino: qui & ipse quidem sub Augusto, & deinceps, claruit; verùm non Rhetor, sed Philosophus fuit, ac primus condidit sectam ἐκλεκτικὴν, b quæ ab eo Potamonica vocabatur: ut pluribus exposui libro de Philosophorum sectis.

a Potamonem, Lesbonactis filium, siquis injuriâ afficere fuerit ausus, videat, an bellum adversus me gerere valeat.

b Electricem, sive optima quæque ex singulis sectis seligentem.

Quemadmodum verò duo Potamones: ita minimùm duo quoque illustres fuere Sotiones. Prior sub Ptolomæis vixit; ut non pertineat ad hæc tempora. Alter hujus est loci. Dicam de utroque, quia aliqui confundunt. Antiquior sibi memoriam pepent opere τῶν διαδοχῶν, sive *successionum:* quo tradidit, quis philosophus cuique successerit. Unde Laërtius in Anaxagoræ vitâ: Σωτίων a ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν φιλοσόφων. Philosophorum vitas persequebatur hoc opere; ut indicat Eunapius initio vitarum. Tertium inde librum memorat Laërtius in proœmio. Ac vix dubium, quin ejusdem fuerit Sotionis opus περὶ τῶν Τίμωνος σίλλων b, Athenæo memoratum lib. XII. Id ut existimem, facit vicinitas argumenti. Siquidem Timon opere eo philosophos omnes conviciis insectabatur: ut verisimile sit, Sotioni fuisse propositum, obviam ire Timonis calumniis. Diximus de hoc Timone commentario nostro de Poëtis Græcis. Ætatem hujus Sotionis ex parte indicat, quòd ejus de Successionibus librum in compendium redegerit Heraclides Lembus, Sarapionis filius: ut Sotion Heraclide illo junior esse non possit. At, ut dictum lib. I. cap. XX, ex Suida cognoscimus, Heraclidem hunc floruisse sub Ptolomæo sexto, cui cognomentum *Philometor* fuit. Regnare is cœpit Olympiade CL. At alter Sotion demum claruit temporibus Tiberii Cæsaris; qui imperium accepit Olympiade CXCVIII. De ætate hac colligo ex Plutarcho in vita Alexandri: ubi narrat, ut Sotion ex Potamone Lesbio (quem Tiberii Cæsaris fuisse æqualem, antea ostensum) audierit illud, Alexandrum non solùm in equi memoriam, cui *Bucephalus* nomen erat, condidisse Bucephalam, sive Bucephaliam oppidum: sed etiam in memoriam canis dilecti, cui nomen *Perita*, nominis hujus oppidum in eâdem Indiâ exstruxisse. Meritò autem Sotion hujus rei testem citabat Potamonem Lesbium; quia is summæ foret auctoritatis, & res gestas Alexandri Magni literis mandâsset: quorum utrumque ex Suida proximè vidimus. Et quia hæc Sotion prodiderat de rebus ab Alexandro in India gestis: existimo etiam, ex eodem Sotionis opere fuisse illa de mirificis hominum formis in India; quorum testem Sotionem citat Tzetzes Chiliad. VII. Historiar. CXLIV. Nam istiusmodi fabellas prodiderant, qui cum Alexandro fuerant in Indiam profecti. At non facilè item dixero, hujus, an prioris Sotionis, vel fortasse tertii cujusdam ejusce nominis, fuerit liber de ira, aliaque, quæ laudat Stobæus. Sanè de ira conveniens fuerit argumentum philosopho: Sotionem autem philosophum nuncupat Tzetzes in Lycophronem c. Gellio etiam lib. I. cap. VIII. vocatur *ex Peripatetica disciplina haut ignobilis vir:* ubi scripsisse etiam dicitur Κέρας Ἀμαλθείας d. Fit & Sotionis mentio in Geoponicis Constantino dicatis. Hodieque aliqua exstant ἐκ τῶν Σωτίων⊙ e τῶν σποράδην, περὶ ποταμῶν, καὶ κρηνῶν, καὶ λιμνῶν παραδοξολογουμένων. Quæ, ut libri hujus cap. VII dicebamus, primus, cùm Aristotelis θαυμασίοις ἀκούσμασιν f, edidit Henricus Stephanus: posteaque in sua Aristotelis editione, longè omnium optimâ, inseruit Fredericus Sylburgius, non exiguum Cattorum decus.

a Sotion libro de philosophorum successione.

b De sillis Timonis.

Tiberii quoque, & ultrà, temporibus floruit Apion, sic ab Ægyptio Apidis numine vocatus; quemadmodum ab Oro, itidem Ægyptiorum Deo, factum est nomen Ὠριγένης. Decipiuntur, qui *Origines* malunt, per tertiam vocalem; cùm simile sit ac Διογένης, & Ἑρμογένης. Nec minùs falsi, qui, geminato P, dicunt *Appionem*, quasi derivatum sit ab Appia gente Romana. Video tamen, non semel sic scribere Josephum Scaligerum in erudita Appendice præclari operis de Emendatione Temporum g, περιεργότατ⊙ h γραμματικῶν, ut Africano apud Eusebium i vocatur; ἀνὴρ δοκιμώτατ⊙ k, ut dicitur Tatiano l; *literis homo multis praditus, rerumque Græcarum plurimâ atque variâ scientiâ;* ut judicat Gellius lib. V. cap. XIV: qui & ejusdem meminit lib. VI, cap. VIII.

c P. 141.
d Cornu Amalthea.
e Ex miscellis Sotionis, de fluviis, fontibus, & lacubus mirabilibus.
f Auditionibus mirabilibus.
g Pag. 18. edit. Raphaleng. & alibi.
h Grammaticorum curiosissimus.
i Lib. 10. de præpar. Evangel. pag. 288. edit. Rob. Steph.
k Vir celeberrimus.
l Orat. ad gentes.

Natus

Natus fuit Oasi, Ægypti civitate: sed Alexandrinus vocari gaudebat, quòd jus ejus civitatis haberet. Auctor Iosephus lib. II. eorum, quos adversus eum scripsit. Cognomen habuit Πλειστονίκης a; ut liquet ex Plinii lib. XXXVII, cap. V; Gellii lib. V, cap. XIV; & lib. VI, cap. VIII; & Clementis Alex. lib. I. Στρωμάτων. Sed Suidæ dicitur Ἀπίων ὁ Πλειστονίκου b. Verùm fallitur. Nam Posidonii filius fuit; ut Africanus scripsit in tertio χρονογραφιῶν; & inde Eusebius, loco, quem antè diximus. Etiam cognomen habuit Μόχθος c, ab assiduo labore; ut Suidas docet. Ex quo etiam cognosces, quibus præceptoribus usus sit. De eo sic Plinius, in præfatione historiæ naturalis: *Apion Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cùm publicæ famæ tympanum potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat.* Unde liquet, Tiberii ætate non exiguum nomen habuisse. Idem ab Alexandrinis ad C. Cæsarem, cognomento Caligulam, accepit legationem. Quo tempore Philo à Iudæis est missus ad eundem, ut gentis suæ caussam ageret adversus Alexandrinos. Auctor Iosephus lib. XVIII. Antiquit. Iud. cap. X d; & ex eo Eusebius lib. II. Histor. Ecclesiast. cap. V. De eodem sic Seneca epist. LXXXVIII: *Apion Grammaticus, qui sub C. Cæsare totâ circulatus est Græciâ.* Ita enim ex veteri codice rectè legit I. Lipsius: ubi in vulgatis *circumlatus*. Nec tantùm Tiberii, & Caji; sed Claudii etiam tempore vixit; ut Suidas scribit. Edidit librum adversus Iudæos: cui Flavius Iosephus respondit. In hujus operis lib. IV. Mosis ætatem retulit ad tempora Ogygis, & Inachi; ut testis est Iustinus Martyr in cohortatione ad Græcos. Item scripsit Ægyptiacorum libros quinque; ut Tatianus e testatur: ubi & ex quarto eorum quædam adducit. Meminit hujus operis Gellius lib. V, cap. XIV; lib. VII, cap. VIII; lib. X, cap. X. Utriusque scripti mentionem facit Clemens in primo Στρωματέων, his verbis: Ἀπίων ὁ γραμματικὸς, ὁ Πλειστονίκης ἐπικληθεὶς, ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἱστοριῶν καίτοι φιλαπεχθημόνως πρὸς Ἑβραίους διακείμενος· ἅτε Αἰγύπτιος τὸ γένος, ὡς καὶ κατὰ Ἰουδαίων συντάξασθαι βιβλίον, &c. *Apion, cognomine Plistonices, in quarto historiæ Ægyptiacæ: licet inimico infestoque erga Hebræos animo esset, quippe qui genere Ægyptius foret; adeò ut etiam librum fecerit adversus Judæos,* &c. Et ante eum utriusque operis mentionem fecit Iustinus parænesi ad Græcos. Ubi itidem quartum historiarum citat. Deque altero opere sic ait: Ἀπίων ὁ Ποσειδωνίου ἐν τῷ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ f. Cujus loci eò lubentius memini, quia inde etiam liquet, quod de patre ejus ex Africano, & Eusebio, adversus Suidam dicebamus.

Gellius de Ægyptiaca ejus historia ita judicat lib. V, cap. XIV: *Ejus libri non incelebres feruntur, quibus omnium ferme, quæ mirifica in Ægypto visuntur, audiunturque, historia comprehenditur: sed in his, quæ audivisse, vel legisse, sese dicit, fortasse à vitio studioque ostentationis, sit loquacior. Est enim sanè quàm in doctrinis suis venditator.* Inter mirifica Ægypti imprimis fuisse pyramides, nihil monere attinet. Itaque inter duodecim scriptores, qui de iis scripserint, Apio hic postremus à Plinio, nempe temporibus illis proximo, recensetur lib. XXXVI Histor. Nat. cap. XII.

Apionis hujus æqualis fuit Philo Alexandrinus, Judæorum, ut de eo Hieronymus scribit, disertissimus, Platonis imitator summus; ut de eo dictum sit, ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει g. Scripsit inter alia de vita Mosis, item de vita Josephi. Item de legatione suâ ad Caium Cæsarem, cognomento Caligulam. Quâ narrat, quanta Judæi mala fuerint perpessi ab Avidio Flacco; qui Ægyptum præses obtinebat; & Judæos, Alexandrinæ adversus Græcos, & populum Alexandrinum tumultuantes, oppresserat; eorumque synagogas imaginibus, aris, victimis, inquinârat. Narrat quoque, quæ in legatione eâ contigerint. Uti verò à Judæis Philo, ita ab adversa factione missus fuit Apio Alexandrinus: quemadmodum paullo antè dictum est. Rejecit verò Caligula legationem Judæorum ob non admissas Cæsaris imagines. Vide Josephum Antiquitat. lib. XVIII, cap. XV; Eusebium in Chronic. & II Histor. Ecclesiast. cap. V; Orosium lib. VII, cap. V; & Zonaram. Eusebius a addit, libris V complexum, quæ ad has Judæorum calamitates, & legationem suam pertinerent. Sed libri illi perierunt. Scripsit & de vita eorum, qui ἀσκηταὶ dicuntur; quales monachi. Essenos intellige; quæ Judæorum secta. Etsi Christianos signari putet Eusebius: qui fusè de iis lib. II. Histor. Ecclesiast. cap. XVI; eumque secuti Rufinus cap. XVII; & Nicephorus lib. II. cap. XVII. Exstat quoque sub nomine hujus Philonis historia ab Adamo usque ad Sauli regis tempora. Tritthemius appellat, *De generationis successu.* Ac Ludovicus Vives pro genuino agnoscit, lib. V. b de tradendis disciplinis. A compluribus, ut genuinum, videas adduci: in his à Gobelino Persona in Cosmodromio Ætat. II. cap. II. Sed Græcè non exstat, nec quicquam Philonis genio dignum habet. Et cum Scripturis, cumque Josepho sæpius adversatur; ut omnino scriptor sit ὑποβολιμαῖος c. Vide de eo disserentem Melchiorem Canum lib. XI. Loc. Comm. cap. VI.

PAMPHILA, genere Ægyptia, vixit tempore Neronis imper. ac scripsit perutiles octo libros historiæ miscellæ; quibus congessit, quæ vel ex marito, quicum tredecim annos nupta fuit, audisset, vel ex viris eruditis, qui mariti ædes frequentassent, vel quæ ipsa observâsset. Auctor Photius tmem. VIII. Sed Suidas ait, Epidauriam fuisse, filiam Soteridis, conjugem Socratidis; ac scripsisse historiarum libros XXXIII; & epitomen Ctesiæ lib. III; & epitomas alias historicorum, aliorumque scriptorum plurimas. Fuere autem, qui libros istos Soteridi attribuerunt; ut idem Suidas dicit in hac voce: ubi &, sui oblitus, Soteridem maritum Pamphilæ, non patrem fuisse dicit. Ex primo Pamphilæ, ac porrò ad decimum usque, excerpserat magnam partem libri secundi eclogarum Sopater Sophista; teste Photio tmem. CLXI. Nonum & vigesimum Pamphilæ commentarium citat Gellius lib. XV, cap. XVII. Sæpe etiam Pamphilæ meminit Laërtius. Ut in Pittaco; ubi eam memorat ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ὑπομνημάτων d; indeque refert, ut Pittacus noluerit capere pecunias, quas Crœsus dono miserat. Idem in Periandro ex quincto commentariorum probat, duos fuisse Periandros. Et in Socrate narrat ex septimo Pamphilæ, ut Alcibiades Socrati donârit ingentem aream ad extruendam domum: ille autem recusârit; addens, si corium sibi daretur ad parandos calceos, non se recepturum; &, ridiculum se fore, aliter si faceret. Iterum in Platone; ubi ex libro vigesimoquincto narrat, ut Arcades, & Thebani, cùm ingentem condidissent urbem, Platonemque rogâssent, ut eorum constitueret Rempublicam, proficisci eò noluerit; quòd æqualitatem illos sequi nolle intelligeret. Idem in Theophrasto prodit ex trigesimo Pamphilæ, Menandrum Comicum Theophrasti fuisse discipulum. Mentionem etiam facit in Thalete, Chilone, Cleobulo. Sed istis in locis numerum libri non addit. Quare etsi Photius tantum octo libros viderit, tamen, XXXIII scripsisse, Suidæ credimus.

Neronis, & Vespasiani temporibus, claruit PERIPLI AUCTOR, qui perperam vulgo creditur Arrianus. Multo tamen junior fuerit, si inscriptioni fides: quæ istiusmodi est: Αὐτοκράτορι Καίσαρι Τραιανῷ Σεβαστῷ Ἀρριανὸς χαίρειν e. Sed id posse subsistere, negat clarissimus Claudius Salmasius Plinianis exercitationibus in Solini Polyhistora f. Ubi & comprobat, nec Arrianum esse, nec Hadriani temporibus vixisse; sed Plinio fuisse æqualem, vel paullo etiam vetustiorem. Argumenta apponerem, nisi plura essent: ut satis videatur, digitum ad fontem intendere.

a Multivictor, sive sæpe victor.
b Apion, filius Plistonici.
c Labor ærumnabilis.
d Al. 15.
e Orat. ad gentes.
f Apio, Posidonii filius, in suo adversus Iudæos commentario.
g Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonem imitatur.

a Histor. lib. 2. c. 4.
b Pag. 507.
c Suppositicius.
d In quinto commentariorum.
e Imperatori Cæsari Traiano Augusto Arrianus salutem.
f P. 1186. Tungis & pag. 1021.

CAP. VIII.

Fl. Josephus ad Romanos legatus. Galilæorum postea dux, ab Romanis captus. Vespasiano, & Tito, adaptat oraculum de Christo; eumque errorem secuta est nationum vanitas. Suidas corrigitur. Portus refellitur. Quanto

in honore fuerit Josephus apud Titum, ac quàm præclare idem de ejus historia Judaica senserit; uti & rex Agrippa. Quæ præterea Josephus ediderit. Stylus ejus cujusmodi. Discrepantes de fide illius sententiæ juniorum. Josippus, Gorionis filius, alius est à Fl. Josepho, & quidem longe recentior; imò putidus impostor, qui nec cautè satis sciat mentiri. Curdicatur Josippus Longus. Justus Tiberiensis. Ejus historia, & stylus, & cum Fl. Josepho inimicitiæ.

FLavius Josephus, Matthathiæ filius, natus fuit anno primo Caji Cæsaris, cognomento Caligulæ: maternum genus ducebat a regia Hasmonæorum stirpe, sive, ut vulgò vocant, Maccabæorum: sectâ fuit Pharisæus; quam ipse ait ad illam, quæ Græcis Stoica vocatur, proximè accedere: annos natus XXVI Romam iit, ut pro sacerdotibus aliquot suæ gentis intercederet; quos Felix, Judææ procurator, ob culpam leviculam, vinctos miserat Romam: eâ occasione per Aliturum mimum, genere Judæum, ac Neroni charum, innotuit Poppeæ Augustæ: nec modò impetravit, ut dimitterentur sacerdotes; sed etiam donis ab Augusta ornatus in patriam rediit. Ubi gliscente seditione, dux Galilæorum ab Hierosolymitanis factus, multa prudenter, & fortiter gessit; usque dum, captâ Iotapatâ, vivus in manus Romanorum venit: hinc custodiæ datus fuit, ut ad Neronem mitteretur. Quo cognito, postulavit, ut cum Vespasiano loqui posset, Tito filio, & duobus amicis præsentibus. Ibi ille Vespasiano imperium prædixit. Cujus etiam rei Suetonius meminit. Nam cùm de Carmeli Dei apud Judæam oraculo dixisset, subjicit ista: *Et unus ex nobilibus captivis, Josephus, cum conjiceretur in vincula, constantissimè asseveravit, fore, ut ab eodem brevi solveretur; verùm jam imperatore.* Nimirum vaticinium propheticum de Messia rege, quem iis temporibus Judæi etiamnum exspectabant, Vespasiano accommodabat: eamque vanissimam interpretationem eventu postea comprobatam fuisse, gentiles putarunt; quibus ignotum erat regnum spirituale, quod per universum orbem habet Sospitator noster Jesus. Hinc idem Tranquillus paullo antè dixerat: *Percrebuerat Oriente toto vetus, & constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Judæâ profecti rerum potirentur. Id de imperatore Romano (quantum eventu postea paruit) prædictum, Judæi ad se trahentes rebellarunt.* Ac similiter Tacitus lib. v. Histor. *Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore ut valesceret Oriens, profectique Judæâ rerum potirentur: quæ ambages Vespasianum, ac Titum, prædixerant.* Nempe, ut videmus, in subiectâ hac interpretatione gentibus prævivit Josephus, postquam res Judæorum retro cedere, ac Vespasiano omnia ex voto fluere, perspexit. Est eâ de re egregius quoque locus apud Zonaram annalium Tom. II a: Ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν Γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκὼς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τὰς ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγὰς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τοῦτον ὑπείληφε τὸν χρησμὸν, καὶ τὸ κράτος προεμαντεύσατο. Τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. Δικαιότερον δ' ἂν ἢ ἀληθὲς μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ τὸν σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. Οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμὸν, ἀλλὰ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους μόνης. *Josephus enim, ut ipse narrat, cùm in sacris literis oraculum reperisset, fore, ut quidam ex Judæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum seditiones, ad Vespasianum retulit, eique vaticinatus est imperium. Ejus oraculi meminit etiam Apianus historia Romana lib. XXII. Rectius autem, ac verissimè, id oraculum de servatore humani generis, Domino Jesu Christo, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Vespasianus imperavit: sed Romano imperio duntaxat.* Quod & judicium fuit Eusebii, Histor. Eccles. lib. III, cap. VIII: ubi itidem legas, oraculum illud non Vespasiano aptari, sed Christo, debuisse. Ac verba quidem, quibus tum Josephus ad Vespasianum usus fuit, adfert ipse lib. III de bello Judaico cap. XIV. Sunt verò ejusmodi: Σὺ μὲν, Οὐεσπασιανὲ, νομίζεις, αἰχμάλωτον αὐτόμολον εἰλῆφθαι τὸν Ἰώσηπον· ἐγὼ δὲ ἄγγελος ἥκω σοι μειζόνων. μὴ γὰρ ὑπὸ θεοῦ προπεμπόμενος οὐκ ᾔδειν τὸν Ἰουδαίων νόμον, καὶ πῶς στρατηγοῖς ἀποθνήσκειν πρέπει. Νέρωνί με πέμπεις; τί δαί; οἱ μετὰ Νέρωνα μέχρι σοῦ διάδοχοι μένουσι; Σὺ Καῖσαρ, Οὐεσπασιανὲ, καὶ παῖς ὁ σὸς οὗτος. Δέσμευε δέ με νῦν ἀσφαλέστερον, καὶ τήρει σεαυτῷ· δεσπότης μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐμοῦ σὺ, Καῖσαρ, ἀλλὰ καὶ γῆς, καὶ θαλάσσης, καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τιμωρίαν δέομαι φρουρᾶς μείζονος, εἰ καταςχεδιάζω καὶ θεοῦ. *Tu quidem, Vespasiane, putas, Josephum te habere transfugam captivum: ego autem majorum ad te nuntius venio, præmissus à Deo: alioqui Judæorum legem sciebam, & quemadmodum duces exercituum mori deceret. Ad Neronem me mittis? quid ita? quasi qui Neroni usque ad te successuri sunt, maneant. Tu es Cæsar, Vespasiane, & Imperator, atque hic filius tuus: me autem colligatum arctius tibi asservato: nam dominus quidem non mei solius es tu, Cæsar; verùm etiam terræ, marisque, ac totius humani generis: me autem ad majorem pœnam custodiri oportet, si ex tempore, & subito, in Deum ista confingo.* Ex hoc Josephi loco emendandus est Suidas in Ἰώσηπος; ubi ea Josephi oratio, nec rectè, nec integrè, adducitur. Neque audiendus Æmilius Portus, cùm apud Suidam, ubi nunc est, Μὴ a γὰρ ὑπὸ θεοῦ προπεμπόμενος εἶδον τὸν Ἰουδαίων μόρον, legere jubet εἶδες, ut ad Vespasianum referatur, qui Judæorum urbem expugnavit, & interitum vidit. Nam rectum est εἶδον, vel potius ᾔδειν. Neque ista, ut ille putat, dixit Josephus, captis Hierosolymis, & deletâ gente; sed captâ Jotapatâ: quo tempore Hierosolyma nundum obsidebantur. Cæterùm etsi Vespasianus putaret, callidè ista Josephum esse commentum, quo dimitteretur: tamen, ubi cognovit Neronis, & Galbæ mortem; ac civile inter Othonem, & Vitellium bellum; ubi item Tiberius Alexander, Ægypti præfectus, in Vespasiani verba legiones adegit: mox Josephum veste, & ornamentis donavit; qui vinculis solutus, & eo nactus honore, cum Tito ad Hierosolymorum obsidionem profectus fuit. Hoc peracto bello, edidit Josephus libros VII. de eopse bello Judaico: quibus Romæ, ob ingenii & eruditionis gloriam, statuam meruit: ut Hieronymus quoque narrat in Ecclesiasticorum scriptorum catalogo. Eos se primùm Vespasiano, & Tito, obtulisse ait, quòd eorum judicium minimè expavesceret. Quin refert, Titum ex solis istis peti voluisse ejus belli historiam: præterea illum manu suâ iis subscripsisse, & jussisse, ut in bibliotheca publica asservarentur. Adhæc commemorat, ut regi eos Agrippæ ostenderit, & ab eo acceperit epistolas septuaginta duas, quibus, quàm verissimè historiam à se exaratam esse, planum fiat. Multa quoque alia adfert, quibus fidem historiæ suæ conciliet: imprimis, quòd propè omnia oculis suis viderit, cætera ab iis acceperit, qui ipsi rebus præfuerunt. Adhæc edidit XX libros Antiquitatum Judaicarum; quas decimotertio Domitiani anno absolvit. Orditur verò eas ab orbe condito, ac perducit usque ad duodecimum annum Neronis: quo Judæi, injuriis Flori, qui Albino successerat, coacti, arma adversus Romanos ceperunt. Opus illud Evagrius lib. v. cap. ultimo appellat ἱστορίαν b χρειώδη εἰς ἅπαντα τυγχάνουσαν. His libris adtexuit Vitam suam; unde peti debent, quæ prætermimus. Scripsit quoque libros II contra Apionem; qui à gentilibus legatus Romam missus librum adversus Philonem ediderat, quo Judaicæ gentis vituperationem complexus erat. Fecit & librum περὶ τοῦ αὐτοκράτορος λογισμοῦ c. Qui & Μακκαβαϊκὸν d inscribitur. Cæterùm Porphyrius quoque lib. IV περὶ ἀποχῆς e quædam de triplici apud Judæos sectâ adducit ex Josephi duodevigesimo Antiquitatum libro: item ex secundo historiæ Judaicæ; ac septem fuisse addit historiæ ejusce libros. Hoc Judaicæ historiæ opus signat & Stephanus in Φασαηλίς; ubi eum citat ἐν f τῷ α΄ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμῳ. De stylo ejus ita censet Photius g, esse eum candidum, purum,

a Pag. 193.

a Nisi enim à Deo præmissus essem, non vidissem Judæorum exitium.

b Historiam ad omnia utilem.

c De imperio rationis.

d De Maccabæis.

e De abstinentia ab animalibus.

f Libro primo de bello adversus Romanos.

g Cod. 47.

purum, elegantem, ac jucundum; in concionibus etiam disertum. B. Hieronymus, libello ad Eustachium de custodia virginitatis, Græcum Livium nominat. Quantum autem fidei mereatur, minimè nunc convenit inter eruditos. Sunt quibus usque adeò fides ejus suspecta sit, ut planè susque deque habeant, quid Josephus dicat, dummodo vel alterius qualicumque auctoritate, vel minutâ ratiunculâ, defendere contrarium sibi posse videantur. Contrà magnus Scaliger Prolegomenis ardui operis de Emendatione Temp. censet, ubique elucere Josephi, & eruditionem, & fidem, in tantum, ut non solùm in rebus Judaicis, sed etiam externis, tutiùs ei credatur, quam omnibus Græcis, ac Latinis. Illustre apud eum de Christo testimonium habemus in duodevigesimo Antiquitatum libro: unde illud etiam citat Hieronymus in Ecclesiasticorum scriptorum catalogo, item Suidas in Ἰώσηπος. Mirum verò, non meminisse ejus Photium in excerptis suis cap. LXXVI.

Æqualis huic Josepho, juxta Gerebrardum a, imò, si Munsterum audimus, idem planè fuit Josephus is, qui vulgò dicitur Josippus Gorionides b; scriptor historiæ de bello Judaico; quæ Hebraicè exstat; ac beneficio Munsteri, mutilè tamen, in lucem prodiit Basileæ; integriùs verò excusa est Venetiis. Sed neque hic idem est, ac Flavius Josephus; neque æqualis. Siquidem lib. III cap. XV. Gotthos in Hispania ponit: etiam partem Africæ vocat *Barbariam:* item lib. V cap. I ait, Francos à Iulio Cæsare subactos. Quo tempore nomen id non erat Gallis. Imò ejusdem libri cap. XLII c Francorum meminit, qui Gallias occupâssent. At aliquot demum seculis pòst natio ista has terras obtinuit. Quid quod multa adeò dicat, quæ Flavio Iosepho, ac veritati ipsi, repugnent? Quocirca non possum dissentire ab illis, qui pro supposititio scriptore habent: ut sunt Baronius Tom. I. Annal. ad ann. LXXII num. XXVII, Possevinus in Apparatu, voce Hegesippus, Ribeira comment. in Obadiam num. CX, & Maldonatus in Matth. cap. XVI. Amplius dico; Gorionides ille non librariorum culpâ titulum mentitur: sed ipse, quantus quantus est, impostor est. Quod pluribus probandum duxi. Scriptor ejus operis legerat apud Iosephum, ex interpretatione Rufini, (hac enim usum liquet) Iosephum, Gorionis filium, quem Γωρίωνα Fl. Iosephus nominat, unà cum Amano mœnibus fuisse præfectum: Iosephum autem, Matthathiæ filium, præfuisse Galilææ. Horum ille utrumque in unum conflavit: & bonus vir persuadere nobis est conatus, se nempe esse sacerdotem illum Iosephum, qui de excidio Iudaico scripserat. Sed vide hominis stuporem. Ipse commenti sui interdum obliviscitur. Uti quando ait, non quivisse se sanctuarium ingredi, eo quòd solis sacerdotibus fas esset. Quàm bellè cum eo hoc convenit, quod se finxerat sacerdotem? Et tamen genti suæ, ut ad istiusmodi credula est, potuit persuadere, esse se celebrem illum Fl. Iosephum. Solent verò Iudæi nobilem illum historicum, de quo antea dictum, vocare *Josephum*, sive *Josippum Longum:* nempe ut distinguant ab ea Iosippi epitome, quam Hebraicolatinam Basileæ edidit Sebastianus Lepusculus. Quod ad gentem, & ætatem Pseudogorionidæ, fuisse Iudæum Gallum, & quidem nuperum scriptorem, saltem vixisse pòst annum Christi sexcentesimum, satis verisimiliter probat Ios. Scaliger: quem vide Trihæresii elencho cap. IV, & V.

a *In Chronologia.*
b *Præfat. in lib. Josephi edit. Basil. ann.* 1541.
c *In Lat. tralat. sed in Hebr.* 41.

Iustus Tiberiensis, è Galilæa provincia, Iosephi, Iudaicarum antiquitatum scriptoris, æqualis fuit: quicum & graves ei inimicitiæ intercesserunt. Scripsit, Photio teste d, Iudæorum regum Chronicon qui coronati fuere. Incepisse illud ait à Moyse, & perduxisse usque ad exitum Agrippæ, septimi è familia Herodis, ac Iudaicorum regum ultimi: qui Claudii tempore regnare cœpit; sub Nerone crevit, majoraque incrementa sumsit sub Vespasiano; ac tertio Trajani anno obiit: quousque & historiam Iustus perduxit. Ejusdem judicium tale de eo fert, stylum esse συντομώτατόν τε, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀναγκαιοτάτων παρατρέχοντα e. Adhæc dicit, communi Hebræorum vitio laborare, ut, cùm Iudæus genere esset, nullam de Christi adventu, aut miraculis ejus, faceret mentionem. Multa item in historia finxisse eum: imprimis de iis, quæ ad Romanorum adversus Iudæos bellum: & excidium Hierosolymorum pertinerent. Hoc Photii judicium convenit cum iis, quæ de eo Iosephus scripsit in Vita sua. Pauca inde Latine apponam. *Hoc*, inquit, *loco libet paucis reprehendere Justum, hujus argumenti scriptorem. Is, ut videretur bene tempus insumere, res hoc bello gestas scribere aggressus, multa mentitus de me, ne de suâ quidem patriâ vera locutus est.* Et mox: *Ut igitur ad te jam sermonem vertam, Juste, historicorum tuo judicio gravissime; quomodo ego, & Galilæi, in caussa fuimus, ut patria tua deficeret à rege simul, & Romanorum imperio? quandoquidem, priusquam ego ex decreto civitatis Hierosolymitanæ in Galilæam dux mitterer, tu cum tuis Tiberiensibus, armis correptis, populariter ausi estis infestare etiam Syrorum Decapolim.* Longum esset exscribere omnia, quæ ad vitam scriptaque hujus Iusti pertinent: sunt enim pagellæ aliquot: quare solùm adferam, quæ ad tempus pertinent, quo sua edebat. In hanc igitur sententiam sonant Græca verba Iosephi: *Si confidis, te scripsisse melius omnibus, cur, vivo Vespasiano, ac Tito, ac quorum auspiciis id bellum gestum est, & Agrippâ superstite, cognatisque ejus, viris Græcarum literarum peritissimis, non edidisti tuam historiam? Ante viginti enim annos eam scripseras, & poteras à consciis habere testimonium. Nunc postquam illi non sunt inter nos amplius, nec putas esse, qui te coarguat, ausus es librum edere. At non sic ego: neque meis scriptis timui; sed ipsis opus id imperatoribus tradidi, cùm adhuc recens bellum penè versaretur in hominum oculis.* Meminit hujus operis etiam Eusebius Histor. Eccles. lib. III, cap. IX. Adhæc B. Hieronymus in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Item Stephanus in Τιβεριάς: Ἐκ ταύτης a ἦν Ἰοῦστος, ὁ τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον τὸν κατὰ Οὐεσπασιανοῦ ἱστορήσας. Unde colligo, ut Iosephus, ita & Iustum, non modò de Antiquitatibus Iudaicis, sed seorsim etiam de bello Iudaico scripsisse. Item meminit Honorius in luminaribus Ecclesiæ; apud quem perperam legitur, *Justinus Tiberiensis*. Alia quoque ab eo edita esse, ex Suida discimus: &, credo, aliquis istoc etiam adstruere conabitur ex hoc Laërtii loco in Socrate: φησὶν b Ἰοῦστος ὁ Τιβεριεὺς ἐν τῷ στέμματι. Sed nihil infirmius hoc argumento, si Laërtius, quod verissimum puto, librum signat de corona Iudaica, sive de regibus Iudaicis, qui coronâ fuerant ornati. Siquidem hoc opus ita inscribebatur, Ἰούστου c Τιβεριέως περὶ Ἰουδαίων βασιλέων τῶν ἐν τοῖς στέμμασιν: ut testis Photius. Frustra verò est doctissimus Xylander; cùm apud Stephanum in Τιβεριάς, ubi Iustus, belli Iudaici adversus Vespasianum scriptor, fuisse dicitur Tiberiensis, *Josephus* pro *Justus* legendum esse suspicatur. Nam Iosephus non Tiberiensis, sed Hierosolymitanus fuit. Iustum autem Tiberiensem fuisse, & Chronica condidisse; præter eos, quos dixi, scriptores, etiam anonymus testatur ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. an. IV: Ἐν ταύτῃ d λήγει τὸ Ἰούστου τοῦ Τιβεριέως χρονικόν, ἀρξάμενον ἀπὸ Μωσέως.

d *Themate* 33.
e *Concisum, & pleraque relatu maxime necessaria prætermittentem.*

a *Inde erat Justus, qui historiam belli Judaici adversus Vespasianum scripsit.*
b *Justus Tiberiensis ait in Corona.*
c *Justus Tiberiensis in historia regum Judæorum, qui fuere coronati.*
d *Hic desinit Justi Tiberiensis Chronicon, quod orditur à Mose.*

CAP. IX.

Supposititii scriptores. I. Prochorus de vita B. Joannis. II. Abdias Babylonius de certamine Apostolorum. III. Linus de passione BB. Petri, & Pauli. IV. Anonymus, vel potius presbyteri Achaiæ, de passione B. Andreæ. V. Anonymus de actis Pauli, & Thecla. Clemens Romanus, cui Recognitionum libri attribuuntur. Et fuere olim etiam alia spuria, quæ nunc non exstant. Ut liber de adscensu Pauli, Evangelium Judæ, & alterum secundùm Ægyptios, & aliud secundùm Hebræos. Caianorum secta. Clementis Alexand. ἀκρίβεια.

AB tribus his, qui bellum Judaicum memoriæ prodiderunt, transeo ad sex septem scriptores historiæ Christianæ; sed supposititios omnes. Eos hoc loco subnectam, quia eadem, hoc est Domitiani, ætate, vel saltem non multo pòst, vixisse dicuntur.

Ex istis est Prochorus, unus ex septem diaconis, sive, ut Ecclesiastici fere loqui amant, diaconibus, quos Apostoli ipsi ordinarant: ut Lucas testatur in Actis cap. VI. Scripsisse hic dicitur vitam Euangelistæ, & Apostoli Joannis, quæ in Orthodoxographis, & bibliotheca Patrum, legitur. At, multo recentiorem esse, arguit, quòd nominat disertim ὁμοούσιον τριάδα *a*, quomodo antiquissimi illi necdum loquebantur. Præterea fabulis, mendaciisque, ita coopertus est, ut nec in iis, quæ vera fortasse sunt, fidem mereatur. Idem censent, Baronius in annalibus *b* Eccles. Bellarminus in Ecclesiæ scriptoribus, magister sacri palatii in Ind. Expurg. Lorinus in Act. cap. VI. Facilè autem iis assentio, qui arbitrantur, esse eundem librum, qui *circuitus Joannis* vocari antea solet, atque hoc nomine etiam inter apocrypha refertur ab Athanasio in Synopsi. Nec tamen Serrarius lib. de Apostolis, sectione LV, dubitat Prochori auctoritate refellere eos, qui negant, Apostolos ante duodecimum à passo Christo annum Hierosolymis decessisse. Nec ignorabat, quo loco alii Prochorum haberent. Sed addit: *Quisquis is est, vetus est.*

a Consubstantialem Trinitatem.
b Tom. 1. ad. an. 99. num. 4. & ad an. 44. num. 30.

Etiam Abdias Babylonius creditur Hebraicè fecisse libros decem de historia certaminis Apostolici: quos Græcè transtulerit Eutropius, ac Latinè interpretatus sit Julius Africanus, nobilis ille chronographus, de quo suo loco dicetur. Scribit verò Abdias iste lib. VI, se Sospitatorem nostrum Christum vidisse in carne: cumque unus foret ex LXXII discipulis, asseclam se fuisse Simonis, & Judæ, quando in Persiam abibant ad prædicandum Euangelium: denique ab iis, priusquam istis oris excederent, Babyloniæ se episcopum factum esse. Atque eadem legere est apud interpretem in præfatione. Quæ si vera sunt, jure magnum apud omnes scriptoris hujus nomen esse debet. Sanè Wolfangus Lazius, qui primus ex cœnobio Ossiacensi Carinthiæ, nec non è cœnobio S. Trutberti in sylva Hercynia illum in lucem protraxit, tanti eum fecit, ut dubitare se dicat, utrum ea, in quibus cum Luca consentit, hauserit ex hoc Euangelista, an Lucas potiùs ea ex Abdia isto exscripserit: nempe qui ὁμήλικες *c* fuere. In eâdem sententiâ fuit Jo. Faber, Theologus Parisiensis. Sed si adeò antiquus est Abdias ille, mirum, non Eusebium, non Hieronymum, non alium veterum quemquam, meminisse vel Abdiæ, vel interpretationis istius, ne istic quidem, ubi Africani scripta recensentur. Præterea quomodo fidem habere ei possumus, qui dicat, se Christum vidisse, cùm in terris versaretur; atque interim laudet Hegesippum historicum, verbaque ejus citet ex lib. V commentariorum? Nam Hegesippus ille Justini, & Athenagoræ, æqualis fuit; ut constat ex Eusebii Hist. Eccl. lib. IV cap. XXI, & Hieronymo in scriptoribus Eccles. Quare centum circiter, & triginta annis, floruerit, postquam Christus adscenderat in cœlum. Adhæc quomodo Abdiam eum Latinè transtulit Julius Africanus, quem Græcum fuisse scriptorem, ex Eusebio, & aliis, constat? Denique in scriptore hoc multæ adeò sunt fabulæ, ac mendacia, ut eos libros, *velut fide indignos, Paullus Papa IV inter scripta à se damnata rejecerit:* quemadmodum scribit Sixtus Senensis lib. II bibliothecæ sanctæ. Multa quoque errонea in eodem notavit Joa. Hessels in Censura de quibusdam sanctorum historiis cap. X. Eundem rejiciunt Bellarminus in scriptorib. Eccl.; Baronius in annal. *d* Eccl., Joannes Molanus lib. I. de fide hæreticis servanda cap. VI; Possevinus in Apparatu sacro voce *Abdias*, & *Severus Sulpitius*, Espencæus de continentia lib. V cap. V; & lib. VI cap. II. Adhæc Salmeron Comment. in II Timoth. II disp. II *e*, & Nicolaus Nancelius catalogo librorum, quos scripsit: ubi auctorem eum, *plurimis indiciis, & argumentis à se falsi convictum, interimque correctiorem multo reddi-*

c Æquales.
d Ad an. 44. num. 44. & ad ann. 51. num. 51.
e P. 585.

tum ait. Ac paullò pòst dicit, scriptorem eum licet supposititium, uti & Clementem Romanum, *multis & argumentis à se, notisque illustratum.* Puto autem, istos Abdiæ libros signari à beato Augustino contra Adimantum cap. XVII; cùm ait, *Manichæi legunt scripturas apocryphas, quas etiam corruptissimas esse dicunt: ubi scriptum est, Apostolum Thomam maledixisse homini, nec multo pòst à leone dilaniatum, & occisum esse.* Nam historia illæc, vel fabula potiùs, (ut Melchior Canus *a* appellat) refertur ab hoc Abdia lib. IX, qui est de gestis Thomæ in India.

a Loc. Com. lib. 11. cap. 6.

Præterea sub nomine Lini, episcopi Romani, & martyris, duo circumferuntur libri ad ecclesias orientales: qui acta continent passionis Petri, & Pauli. Agnoscit ea Sigebertus de illustribus Scriptoribus cap. V; *Linus, primus post Petrum Papa, scripsit Græco sermone martyrium Petri, & Pauli, uno die passorum; & Ecclesiis Orientalibus destinavit.* Item Anonymus in vita Nerei, & Achillei, apud Surium: *Quo autem pacto* (Petrus, & Paulus) *cum Simone congressi sint, cùm ipsi coram sitis intuiti, superfluò mihi visum sum apud vos velle referre: maximè cum S. Linus Orientis Ecclesiis omnem passionis eorum seriem Græcè perscripserit.* Sed historia ea, quæ hodie quidem exstat, est commentitia, ac multos continet errores: ut docent, Bellarminus in Ecclesiast. script. & lib. II de Pontif. Rom. cap. IX, Baronius in Ann. Eccl. ad ann. LXIX num. VI. Possevinus in apparatu sacro, voce *Linus.* Joannes Maria, magister sacri palatii in Ind. Exped. tom. I, & Claudius Espencæus lib. VI de continentia cap. II. Etsi autem scriptor sit fabulosus, est tamen antiquus; & fortasse, licet Linus à Sigeberto dicatur Græcè sua literis mandâsse, nihilominus, quæ non habemus, Latinè primùm conscripta sunt; non à Lino quidem, sed aliquanto pòst. *Stylus ipse prisci alicujus monachi esse arguit:* ut non male conjectat Barthius Adversar. lib. XLIII. cap. XIII.

Exstat & passio S. Andreæ Apostoli, scripta, ut aiunt, à presbyteris & diaconis Ecclesiarum Achaiæ, qui passioni interfuerant. Eam pro legitimâ agnoscit Petrus Damiani *b*; qui temporibus vixit Gregorii VI, usque ad Gregor. VII; atque obiit anno Christi CIↃ LXXII. Sed Petro Damiani opponimus Epiphanium; qui hæres. XLVII Encratitas ait uti actionibus Andreæ, Joannis, & Thomæ. Item Philastrium de hæres. cap. XL; quod est de apocryphis, ubi inquit: *Contra disputationes beatissimorum Apostolorum consulta ponunt. e quibus sunt Manichæi, Gnostici, Nicolaitæ, Valentiniani, & alii quam plurimi; qui, apocrypha Prophetarum, & Apostolorum, id est, actus separatos habentes, canonicas legere Scripturas contemnunt.* Et pòst pauca: *Habent Manichæi apocrypha beati Andreæ Apostoli, id est, actus, quos fecit veniens de Ponto in Græciam: quos conscripserunt tunc discipuli sequentes Apostolum.* Mox idem censet de actibus Ioannis, Petri, & Pauli. Item Innocentius I, extremâ epistolâ primâ, quæ est ad Exuperium, Tolosanum episcopum, cum, quem Ausonius quoque inter claros sui seculi oratores celebrat: *Cætera, quæ vel sub nomine Matthiæ, sive Jacobi Minoris, vel sub nomine Petri, & Joannis, quæ à quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Andreæ, quæ à Nexocharide, & Leonide philosophis, vel sub nomine Thomæ, & si qua sunt alia, non solùm repudianda, verùm etiam noveris esse damnanda.* Ubi simul auctorem operis istius indicat. Similiter Gelasius, decreto cum LXX episcopis habito, in apocryphis reponit *Actus nomine Andreæ Apostoli.* Inclinat huc etiam Baronius in annal. Eccl. ad an. LXIX. §. XXXIV: imò etiam agnoscit, acta passionis Andreæ à Manichæis esse corrupta, atque ab iis citari solita, & propterea dubiæ in Ecclesia fidei censeri. Sanè non alienum esse à moribus Manichæorum, acta Apostolica promulgare fabulis plenissima, vel ex iis liquet, quæ de Leucio Manichæo retulimus ex Innocentio: quæque de eo legere est apud B. Augustinum libro de fide contra Manichæos cap. XXXVIII. Ut mirum mihi videatur, Possevinum a sic

b Serm. 1. de sancto Andrea.

a In Apparatu, voce Andreæ.

a sic laborare in eo, ut Passionem illam Andreæ doceat esse genuinam; ac Bellarminum quoque in eadem esse sententia. Distinguit enim inter acta olim damnata, & illa presbyterorum Asiæ, quæ apud Surium leguntur Tom. VI, die XXX Nov. b Ac posteriora hæc legitima esse arbitratur. Quibus caussis moveatur, exponit in Scriptoribus Ecclesiasticis seculi primi. Sed iis alibi occurremus.

b P. 696.

Similiter statuendum de actis Pauli, & Theclæ. Quorum crebra adeò est mentio apud veteres. E Græcis meminit Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Athanasii, & exhortatione ad virgines, item oratione I in Iulianum Apost. & orat. XVIII; quæ est in laudem Cypriani: item carmine jambico de vita sua: adhæc Gregorius Nyssenus; apud quem illustre est Theclæ elogium orat. XIV in Cantica Canticorum: item Epiphanius hæresi LXXVIII contra Collyridianos, Chrysostomus homil. XXV in Act. Apost. & ad Antioch. homil. XXII, Isidorus Pelusiota lib. I. epist. LXXXVII, & CLX, Damascenus oratione de iis, qui cum fide ex his terris excesserunt: ut de Basilio Seleuciensi, & Simeone Metaphraste Logotheta, & prato spirituali Sophronii, atque aliis, nihil dicam. E Latinis item mentionem faciunt, Cyprianus orat. pro martyribus, & orat. sub diem passionis suæ, Ambrosius epist. VII, & LXXXI, & lib. II de Virginibus, Hieronymus epist. XXII, quæ est ad Eustochium, Augustinus lib. XXX contra Faustum cap. IV, Sulpicius Severus Dial. II. cap. XIV, Fortunatus Pictaviensis non uno in loco, Ado Viennensis in suo Martyrologio, atque alii. Sed non, si Patres illi quædam pro veris habuerint, quæ actis istis continerentur, hinc, illa genuina, & undequaque vera esse, consequitur. Nam supposititia quin fuerint, dubitare non patitur nos locus iste Tertulliani lib. de baptismo cap. XVII: *Quod si qua Pauli perperam scripta* (expressit Græcum παραγεγραμμένα, hoc est; ψευδεπίγραφα) *legunt, exemplum Thecla ad licentiam mulierum docendi tingendique defendunt: sciant, in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, convictum atque confessum, id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.* Refellit quoque ea Hieronymus in catalogo c Script. Eccles. ubi cùm dixisset, Lucam fuisse *sectatorem Pauli, & omnis peregrinationis ejus comitem*, paullo pòst addit: *Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις Ἀποστόλων d prænotatur: cujus historia usque ad biennium Romæ commorantis Pauli pervenit, id est, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eâdem urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam; inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuus comes Apostoli, inter ceteras ejus res hoc solùm ignoraverit? Sed & Tertullianus, vicinus eorum temporum, refert, presbyterum quendam in Asia σπουδαστὴν Apostoli Pauli, convictum apud Joannem, quòd auctor esset libri, & confessum, se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse.* Denique Gelasius papa, & concilium LXX episcoporum, disertim ita statuunt: *Liber qui appellatur Actus Theclæ, & Pauli apostoli, apocryphus.* Et jure à Gelasio acta ea rejici, etiam Melchior Canus scribit in locis Theol. lib. XI, cap. VI.

c In Luca.

d Actus Apostolorum.

Eodem loco haberi debent, quæ sub nomine Clementis Romani episcopi, Ἀναγνώσεις, sive Recognitiones exstant. Sunt illæ idem opus, quod *historias Clementis* appellat Beda de rat. temp. cap. III, & in Acta Ap. cap. V. Antiquitus dicebatur Itinerarium, vel Circuitus Petri: atque eo nomine inter apocrypha refertur ab Athanasio, extremo capite synopsios; ubi περίοδον Πέτρου inter illa reponit, quibus contradicitur: item à Gelasio, concilioque Romano: *Itinerarium*, inquit, *S. Petri, quod appellatur Clementis, libri decem, apocryphum.* Similiter Honorius libro de luminaribus Ecclesiæ; ubi ei tribuit *itinerarium Petri, nec non disputationem Petri, & Apionis.* Latinè hoc opus vertit Rufinus Aquilejensis: quod & Gennadius testatur in catalogo virorum illustrium. Edidit id primus Io. Sichardus, ann. CIↃ IↃXXXVI. Sed ἀκρισίαν a suam ostendit, cùm pro genuino habet Clemente, nec Gelasii judicium reprehendere veretur. Meminit itinerarii istius Humbertus, episcopus Sylvæ Candidæ; qui anno vixit CIↃL. Nam cùm Nicetas Pectoratus jejunia Sabbathi conatus esset refutare ex Clemente, & canonibus, qui Apostolorum esse dicuntur: respondit ei in hunc modum: *Et hoc b asserere conaris ex apocryphis libris, & canonibus, pari sententiâ sanctorum Patrum repudiatis? Nam Clementis librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & canones Apostolorum, numeravere inter apocrypha, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt regulis orthodoxiæ adjungenda.* Et sanè multa ostendunt, opus hoc non paullo esse recentius Clemente Romano. Primùm illud, quòd (ut optimè observavit Sixtus Senensis c) nono itinerarii illius libro legantur duo integra folia, quæ Epiphanius d citet ex Bardesanis Syri libro de fato adversus Abidam astronomum. Bardesanes iste vixit sub Marco Imp. annis circiter septuaginta post mortem Clementis, qui tertio Trajani anno martyrii coronam acceperat. Accedit, quòd multa adeò illo opere contineantur ex intimâ Platonis, atque Aristotelis philosophiâ deprompta, planeque aliena a simplicitate, quæ in primitiva Ecclesia vigebat. Denique quid multis opus? libri illi *insulsis fabulis sunt referti*: quod etiam judicium est Baronii e in Annal. Ecclesiast. Nicolaus Nancelius in catalogo librorum, quos composuit, de eodem sic scribit: *Clemens dictus Papa, & Pauli discipulus, inscriptus Ἀναγνώσεων, sive Recognitionum auctor, ad Jacobum fratrem Domini X libris, Rufino videlicet interprete, suo ipsius gladio à me confossus est, & falsi redarguitur, ex ipsa serie historiæ locis certis indicatis, præsertim ex fine libri III; ut attente consideranti liquet. Licet subdititius, multis tamen, & argutiis à me notis illustratur.* Pariterque eos rejiciunt, vel fidem saltem suspectam habent, Pererius, Bellarminus, Possevinus, ac hodie eruditiores omnes.

a Judicii defectum.

b P. 115. Tom. 11 Baron. in appendice edit. Moreti.

c Lib. 2. biblioth. in Clemens.

d Hæres 56. Vide & Eusebium lib. 4 Hist. Eccl cap. ult. & lib. 6. Præparat. Evangel. cap. 10. item Hieronymum in Catalogo script. Eccles.

e Tom. 2. ad ann. 102. num. 22.

Huic operi præmittitur ad Gaudentium Episcopum præfatio Rufini, vel alterius sub ejus nomine, in editione, quam anno CIↃ IↃ XXVI ex officina Bebelii Io. Sichardus procuravit. Nam in illa, quæ Parisiis anno CIↃ IↃ LXVIII à Michaële Sonnio est emissa, frustra quæras. Digna verò observatione sunt ejus præfationis verba, quæ adscribam: *Puto, quòd non te lateat, Clementis hujus in Græco ejusdem operis Ἀναγνώσεων, hoc est, Recognitionum, duas editiones haberi, & duo corpora esse librorum, in aliquantis quidem diversa, in multis tamen ejusdem narrationis. Denique pars ultima hujus operis, in qua de transformatione Simonis refertur, in uno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam in utroque corpore de ingenito Deo, genitoque, disserta; quæ, ut nihil amplius dicam, excesserunt intelligentiam nostram.* Hæc ille. Ubi duo in considerationem veniunt. Prius est de Faustiniano, à Simone mago in faciem hujus Simonis converso, & à B. Petro prædicare Antiochenis jusso de pœnitentia Simonis magi, quòd tot falsiloquis dictis impetusset hunc Apostolum. Quàm enim hæc abhorreant à vero, quis non videt? Nec enim ulla pœnitudine Magus ducebatur. Ut non nisi spisso mendacio hæc Faustinianus potuerit Antiochenis ire persuasum. Sanè veritas cœlestis non indiget ejus generis artibus. Quare credibile est, vel aliquem ista prioribus apposuisse, vel alium, qui illis offenderetur, omisisse: à quo & alia sunt mutata; ut præfatio indicat. Alterum est, quòd dicitur, quædam in hoc opere de Deo, ingenito, ac genito, esse difficilia perceptu, ne quid gravius, hoc est, verius, dicat. Atque ad oram eorum legas in ista Sichardi editione: *Corrupta enim hæc fuisse suspicor ab Eunomio: quemadmodum Pauli epistola ad Corinthios à Marcione.* Ubi, ut Eunomio id potissimùm tribueret, Rufinus fecit; qui sic de adulteratione librorum Origenis scribit ad Macarium f: *Clemens Apostolorum discipulus, qui Romanæ Ecclesiæ post Apostolos, & Episcopus, & martyr præfuit, libros edidit, qui appellantur Ἀναγνωρισμὸς, id est, Re-*

f Habes Hieronymi Tom. 4. pag. 195. edit. Basil. an 1553.

Recognitio. in quibus cùm ex persona Petri Apostoli doctrina quasi vere Apostolica quamplurimis exponatur: in aliquibus ita Eunomii dogma scribitur, ut nihil aliud, quàm ipse Eunomius disputare credatur. Quod & statuit Mirandulanus Picus, vel Phœnix potiùs, in apologia sua, quo loco disserit de salute Origenis. Sed enim meritò in dubium vocari possit, utrùm hos libros, qui supersunt, designet Rufinus, vel Hieronymus libro secundo adversus Rufinum. Quippe non satis hæc conveniunt cum eo, quòd Rufinus eos Clementis libros Latinè reddiderit. Nisi ab alio malis translatos, & prorsus fictitiam esse præfationem, quæ Rufini ad Gaudentium esse dicitur. Interea constat, fuisse & alios x Recognitionum libros, qui ante istos x superstites scripti sint. Clarè enim id legas extremo lib. III: ubi & argumentum affertur singulorum librorum, qui deperierunt. Multùm verò id differt ab argumento librorum, quos habemus. Et, credo, de deperditis illis intelligendus similiter est Eusebius lib. III historiæ Ecclesiasticæ, cap. XXXVIII; ubi de Clementis Romani libris tractans, sic loquitur: *Jam & alios quosdam nuper multiloquos, & prolixos commentarios, quasi illius sint, nonnulli prodiderunt: ut qui Petri, & Apionis dialogos contineant; quorum apud veteres prorsus nulla sit mentio. Neque enim sincerum recta, & Apostolicæ doctrinæ characterem tenent.* Possis similiter de amisso opere intelligere, quod ait Epiphanius hæresi XXX, ubi de Ebionæis agit a: Χρῶνται δὲ καὶ ἄλλαις τισὶ βίβλοις, δῆθεν ταῖς Περιόδοις καλουμέναις Πέτρου, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις, νοθεύσαντες μὲν τὰ ἐν αὐταῖς, ὀλίγα δὲ ἀληθινὰ ἐάσαντες, ὡς αὐτὸς Κλήμης αὐτοὺς κατὰ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν ἐγκυκλίων τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων, ὅτι ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα ἡ αὐτοῦ πίστις, καὶ ὁ λόγος, παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς Περιόδοις νενοθευμένα. *Sunt & alii libri, quibus utuntur, velut Petri Circuitus, à Clemente conscripti: quo in libro paucis veris lectis, catera supposuerunt: quemadmodum Clemens ipse omnibus illos modis redarguit iis epistolis, quæ ab eo scripta in sacrosanctis Ecclesiis leguntur. Ex quibus constat, longè ab iis, quæ in Circuitibus illis sub ejus nomine adulterina exstant, illius fidem, ac sermonem abhorruisse.* Quæ pluribus deinde demonstrat. Sed ut libri x, quos habemus, non sint Clementis; opus tamen est antiquum, & in quo multa bona sint monita: ut si non historiæ ergo, saltem eo pacto legi mereatur, quo Philostratum versamus; ut se facere ait Barthius lib. XLV, cap. V. Ubi & de interprete judicium invenies. Nempe dictionem ejus, etsi non careat nævis, tamen necdum esse inquinatam illuvie Gothicâ, & aliorum barbarorum: eoque si non sit Rufini, tamen non esse multo recentioris.

a P. 139. edit. ann. 1622.

Multa insuper alia apocrypha circa hæc tempora edita fuerunt: ut Pauli Ἀναβατικὸν b; quomodo inscripsere, occasione inde arreptâ, quòd Apostolus dicat, se ascendisse usque in tertium cœlum, atque ibi audisse verba arcana, quæ nulli hominum liceat profari. Ajunt igitur, arcana ista verba hoc opere contineri. Refertum verò erat actionibus planè nefariis; ut pluribus docet Epiphanius hæresi XXXVIII, quæ est Cajanorum. Ibidem etiam meminit Epiphanius Evangelii scripti ab Juda Iscarioth; quem Cajani annumerabant cognatis suis; uti & Sodomitas, & Esau, & Core, Dathan, atque Abiron: horum verò omnium, & sui quoque, patrem profitebantur Cainum; quem Abelo multis partibus præferebant; unde *Caini* dicebantur. Negabant verò salvari quemquam, nisi qui propudiosam, atque abominabilem Carpocratis vitam sectaretur: unde quale hoc eorum Evangelium fuerit, non difficile est conjectare.

b De ascensu.

Melioris notæ, quàm Evangelium Judæ, spurium nihilominus, erat Evangelium secundùm Ægyptios: item Evangelium secundùm Hebræos: quorum tamen testimonio non semel usus est Clemens Alexandrinus. Sed aliorum etiam, non unius Clementis, hæc ἀχρεία c fuit. Vide, quæ de variis Evangeliis scribit Sixtus Senensis d lib. II bibliothecæ. Est verò Evangelium hoc secundùm Hebræos planè idem, ac illud, quod secundùm Nazaræos dicebatur. Cur ita dictum sit, & ut magis magisque recesserit ab Evangelio, quod Hebraicè scripserat Evangelista Matthæus, fusè exposui in Dissertatione de genere Jesu Christi cap. secundo a.

c Judicii aberratio.
d Voce Hebræorum, & deinceps.
a Pag. 15. 16. 17. 18.

Apud Sigebertum in catalogo scriptorum illustrium, legere etiam est, Marcum Evangelistam literis quoque mandasse passionem Barnabæ Apostoli: à Polycrate item elucubratam esse vitam Timothei. Sed utraque supposititia fuisse, inde colligere est, quòd eorum non meminerint Eusebius, ac Hieronymus.

Exstat præterea, idque Græcè b, sub nomine Clementis, Romani episcopi, de rebus gestis, peregrinationibus, atque concionibus Petri, epitome ad Jacobum, Hierosolymorum episcopum. Quod opus non admodum antiquum esse, præter dictionem multis argumentis convincitur: ut videre est apud Barthium Advers. lib. XXXII, cap. XIV. Nec liber is epitome x librorum, qui *Recognitionum* dicuntur, existimari debet, cùm multa adeò contineat, longè ab iis recedentia, quæ in Recognitionum opere leguntur; multa etiam libris illis indicta.

b Edidit Adrianus Turnebus an. 1555: vertit Latine Joachimus Perionius. Habes quoque in editione Clementis Sommand an. 1568.

Cap. X.

Hermogenes Tarsensis. Damis Assyrius, Maximus, & Mœragenes, tres ejusdem temporis, qui vitam Apollonii Tyanei literis mandarint. Plutarchus Charonensis. Ejus dignitas, multijuga lectio, stylus. Plutarchi junioris quædam videri, quæ Charonensi tribuuntur. Lampriæ tabula, quæ Plutarchi libros indicabat. Herennius Philonis Byblii atas, & scripta. Severus, qui Philonis librum περὶ πόλεων *constrinxit. Alter, Philo Heracleota; & tertius, philosophus. Phavorinus Arelatensis. Tria in eo miranda. Ptolemæus Alexandrinus, cognomento Chennus. De ætate ejus conciliatus secum Suidas.*

AB Ecclesiæ scriptoribus redeamus ad externos: sed à suppositiitiis ad genuinos. Qualis Domitiani temporibus fuit Hermogenes Tarsensis: de quo Suetonius in Domitiano cap. X; *Occidit item Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras; librariis etiam, qui eam descripserant, crucifixis.* Item Damis Assyrius. Hic Ninum veterem incoluit, quò ad eum Antiochiâ venit Apollonius Tyaneus. Istac occasione Apollonio usus est familiariter; posteaque scriptis consignavit ejus sermones, & vaticinia. Stylus erat minùs laudabilis; quippe hominis Assyrii, inter barbaros instituti: sed tamen ea, quæ vidisset, atque audisset, commodè satis scribere poterat. Auctor Philostratus lib. I de vita Apollonii, & ex eo Suidas in *Damis.* Meminit & Eusebius contra Hieroclem: Εἴτε a τις Δάμις Ἀσσύριος, εἴτε Φιλόστρατος, εἴτε τις ξυγγραφεὺς, ἢ λογογράφος.

a Sive quis Damis Assyrius, sive Philostratus, sive quis historiæ, aut orationum scriptor.

Videntur verò eâdem tempestate etiam vixisse Maximus, & Mœragenes. Quorum Maximus Ægiensis fuit, ac res scripsit ab Apollonio gestas ἐν Αἰγαῖς civitate. Citatur à Philostrato lib. I de Apollonii vita cap. V, Eusebio contra Hieroclem b: & Jo. Tzetze Chil. II Histor. CCXCI.

b P. 435.

Alius verò est Maximus, de quo Tzetzes Chil. IX. Hist. CCXCI: Μέμνηται c μὲν καὶ Μάξιμος ἱστοριῶν τοῖς λόγοις. Ὃς ἱστορίας ἔγραψε Γρηγόριος ὁ Μέγας.

c Meminit & Maximus in historiarum libris. Quas historias scripsit Gregorius Magnus.

Mœragenes IV libros de Apollonio edidit. Iis fidem habendam negat Philostratus lib. I. cap. IV. Multa enim dicit Mœragenem ignorâsse. Meminit & Tzetzes Chil. II Histor. [illegible]

Tum etiam, ac diu postea, claruit Plutarchus. Fuit natione Bœotus, patriâ Chæronensis, ut de se non uno scribit loco d. Sub Cæsare Claudio natus fuit. Sub Nerone est Ammonio usus præceptore. Ad pueritiam igitur restringendum, quòd Photius in bibliotheca sua caput CCXXV (continet illud excerpta ex Plutarcho) claudit his verbis: Ἐπὶ δὲ Νέρωνος ἦν e. Sanè & ipse Neronis ita me-

d In Cimone, Sylla, & libro de Romanorum fortuna, atque alibi.
e Neronis erat temporibus.

meminit; ut ejus se ætate vixisse ostendat. Cùm Vespasianus cœpit imperare, fuisse videtur XVII, aut XVIII annorum. Ut sub Nerone nullum, ita vix sub Vespasiano ullum habuit nomen. Interim admodum juvenis erat, quando à Chæronensibus suis legatus est missus ad Proconsulem: ut ipse tradit in Præceptis Politicis. Familiaris fuit L. Junio Aruleno Rustico, quem Domitianus occidit *a*. Ac sub Domitiano hoc cœpit Plutarchus inclarescere. Multumque auxit nominis decus imperante Nerva, ac Traiano. Horum tempore familiaris fuit C. Sossio Senecioni, quater consuli; ut constat ex Fastis Capitolinis, & aliunde: primùm anno Nervæ primo, iterum Traiani primo, denuo Traiani tertio, quartove, ac quartùm anno ejus IX, vel X. Imò Plutarchus ipse etiam à Traiano dignitate ornatus est consulari: ut ex Suida cognoscimus. Addit, omnes Illyrici præfectos in mandatis habuisse, nequid agerent Plutarchi injussu. Video esse, qui hunc honorem ei tributum arbitrentur, ut præceptori. Quæ non modò opinio fuit Francisci Petrarchæ *b*; sed etiam eo antiquioris Joannis Sarisberiensis *c*. Qui hoc adstruit epistolâ Plutarchi ad Trajanum, quæ Politicis præmittitur. At, cùm epistola hæc Latinè solùm legatur, meritò pro supposititia habetur. Majoris momenti est, quòd apophthegmata Plutarchi ad Trajanum leguntur Græcè. Sed videntur ea Plutarchi esse junioris. Saltem, an Chæronensis sint, meritò etiam ambigit Xylander. Neque id putat Joannes Rualdus in Plutarchi vita. Ultra etiam tempora Traiani vixit. Unde ad tertium Hadriani annum reponitur à B. Hieronymo in Chronico Eusebiano. Etiam postea Ἄρχων, sive prætor Chæronensium fuit: ut ipse indicat Symposiacôn lib. VI. problem. VIII. Imò sub Antonino Pio factus est Apollinis Pythii sacerdos: ut liquet ex libro ejus, *An seni sit administranda Respublica*.

Elogia Plutarchi apud veteres permulta habemus. Quale quòd Tauro apud Agellium dicatur *vir doctissimus, ac prudentissimus*. Et ipsi Agellio, *homo in disciplinis gravi auctoritate*. Himerio Sophistæ Bithyno, in laudatione filii Rufini, θειότατος *d*; Eunapio, præfatione operis de vitis Sophistarum, θεσπέσιος *e*, item τῆς φιλοσοφίας ἁπάσης Ἀφροδίτη, καὶ λύρα *f*. Fertur quoque Theodorus Gaza rogatus, si necesse foret libros in mare dare præcipites, quem postremo esset demersurus, respondisse, Plutarchum. Et sanè fuit Plutarchus vir undecunque doctissimus, idem philologus, philosophus, & historicus summus. Magnam enim horum trium scientiam undique ejus scripta spirant. Quin habitus etiam fuit orator bonus. Itaque Himerius, laudatione funebri filii sui Rufini, cùm dicere vellet, quam præclaram de filio suo spem concepisset, sperasse se ait, Minuciano fore vehementiorem, Nicagora graviorem, Musonio sapientiorem, Sexto fortiorem, Plutarcho disertiorem, ac quibusque oratoribus, qui antea viguissent, clariorem, & meliorem. Auctor Photius biblioth. cap. CCXLIII. Tamen dissimulare non possum, dictionem ejus gravem quidem esse; sed duriusculam videri. Verùm leviculum hunc defectum multijugâ adeò scientiâ abunde summus vir compensat. Vitæ parallelæ non universæ, sed aliæ post alias, editæ sunt; neque id eopse ordine, quo leguntur, sed quo scripserat. Itaque cùm nunc primæ se offerant Thesei, & Romuli vitæ, hinc Lycurgi, & Numæ; tamen posteriores hasce priùs ediderat: ut ex præfatione in Thesei ac Romuli vitam cognoscimus. Præter ista autem, quæ habemus, alias etiam vitas scripsit; aliaque, ut vulgò appellant, ἠθικὰ opuscula edidit: quod partim ex Plutarcho ipso scimus, qui deperdita compluria è suis citat: partim ex veteri opusculorum catalogo; quem in suis se manuscriptis reperisse, testatur H. Stephanus: partim ex Gellio, Philopono, aliis, qui Plutarchum laudant in libris variis, quos non habemus. Quemadmodum verò non pauca ejus viri perierunt; ita & aliqua genuinis permiscentur, quæ alium habeant auctorem. Fortè Πλούταρχον *g* τὸν νεώτερον, ut eum vocat Jo. Tzetzes Chiliad. I. Hist. XIV; ubi ex eo refert, Sirenes, de quarum pellaci cantu multa adeò fabulantur poëtæ, meretrices fuisse. Et hujus credo junioris Plutarchi fuerint quoque libri V. περὶ *a* τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, uti alibi *b* dictum nobis. Item liber περὶ ποταμῶν *c*: quem Plutarchi ejus, cujus de amatoriis affectionibus librum habemus, esse credebat Ianus Cornarius; ut ex præfatione eâ constat, quam Marcello Empirico præmisit. Imò & alii fuere scriptores Plutarchi nomine. Ut Nicandri interpres, teste Stephano in Κορόπη. Credo is Grammaticus ille hoc nomine citatus Etymologo in Ἄψ. Nec desunt, quibus in vitis X Rhetorum illa Isocratis non videatur genuina, eò quòd pleraque aliter tradiderit in Pericle. Sed argumentum hoc parum est validum; quia fortasse, postquam priora scripserat, in meliores incidit scriptores. Poterat verò & de istis, quibus caremus, & aliis quibusdam, quæ sub ejus nomine leguntur, certius judicium ferri; si nobis vitus foret ὁ πίναξ *d* sive καταγραφὴ *e*; quam, ut ait Suidas *f*, de Plutarchi scriptis fecerat Lamprias filius; quamque in Italia editam esse, refert Joannes Rualdus libro de vita Plutarchi cap. VI. Opinor, non aliam esse ab eâ, cujus antea ex H. Stephano meminimus.

Philo Bybliensis vixit sub Nerone, Vespasiano, Tito, Domitiano, Nerva: imprimis autem nomen, famamque obtinuit sub Traiano, atque Hadriano. Suidas: Φίλων Βύβλιος *g*, γραμματικός. Οὗτος γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων ἐγγὺς Νέρωνος, καὶ παρέτεινεν εἰς μακρόν. Ὕπατον γοῦν τὸν Σεβῆρον, τὸν Ἑρέννιον χρηματίσαντα, αὐτὸς εἶναί φησιν, ὅτε ἦγεν ὄγδοον, καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος, ὀλυμπιάδι σ κ΄, καὶ διακοσιοστῇ. Similiter apud Anonymum ἐν Ὀλυμπ. ἀναγ. legas: Φίλων *h* Βύβλιος, γραμματικός, ὢν ἐτῶν οη΄, ἐγνωρίζετο ἐπὶ ὑπάτου τοῦ Ἑρεννίου χρηματίσαντος. Sed Olympiade CCXX nullum ejus nominis consulem reperio. Ut videatur fuisse consul non ordinarius, atque ἐπώνυμος *i*, sed in mortui locum suffectus. Ac natus quidem fuerit anno Tiberii decimo exacto. Ut quando Nero cœpit imperare, quod erat M. Asinio Marcello, & M. Acilio Aviolâ consulibus, annos habuerit XXX. At cùm XV annis pòst Vespasianus imperium est adeptus, annum implêrit XLV. Atque hoc tempus signat Suidas, cùm ait, vicinum fuisse temporibus Neronis. Nempe claruit sub principibus Flaviæ gentis; Vespasiano, Tito, & Domitiano. Sed sic ut ulteriùs etiam vitam extenderit, ad tempora non Traiani modò, sed etiam Hadriani: ut indicio sunt, quæ ex Suida adduximus: & his, quæ alibi *k* apud eundem legas: Ἕρμιππος *l* Βηρύτιος ἀπὸ κώμης μεσογαίας, μαθητὴς Φίλωνος τοῦ Βυβλίου, ὑφ' οὗ ᾠκειώθη Ἑρεννίῳ Σεβήρῳ, ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ βασιλέως. Imò cùm Philo hic, Suida teste *m*, librum reliquerit de imperio Adriani, videri possit etiam post Adriani tempora vixisse.

Præterea & alia multa literis mandavit. Ut libros XII περὶ κτήσεως καὶ ἐκλογῆς βιβλίων. Adhæc de Urbibus, & quos quælibet claros genuerit viros. Auctor & horum Suidas. Qui etiam testis est *o*, posterioris hujusce operis Philonæi περὶ πόλεων epitomen fuisse scriptam ab Ælio Severo Athenæo. Ac meminit epitomes ejus à Severo factæ Etymologici magni scriptor in Ἀρσινόη, & Βυβλίς. Nec exiguum nomen comparavit sibi Philo, ex Phœnicia lingua in Græcam transferendo Sanchuniathonem, historicum antiquissimum. De quo silet quidem Suidas: sed non sivit nos ignorare Porphyrius lib. IV adversus Christianos *p*: Τὰ *q* δὲ τοῦ Σαγχουνιάθωνος εἰς Ἑλλάδα γλῶσσαν ἡρμήνευσε Φίλων. Adhæc scripsit Αἰθιοπικά, teste Antigono Mirabil. Hist. CLX. Item Φοινικικά *r*, & περὶ *s* ἰατρικῶν; quorum meminit Stephanus. Sed fortasse Phœnicum historia non est diversa ab illa Sanchuniathonis, cujus historiam Phœniciam Græcè verterat. Præterea Etymologus citat τὰ ῥηματικὰ *t*, τὸ ῥητορικὸν *u*, τὴν περὶ Ῥωμαίων διαλέκτου *x*, sive περὶ Ῥωμαίων διαλέκτου *x*, & librum περὶ χρηστομαθίας *y*: ubi hic scriptor Herennius Philo vocatur. Quod nomen etiam firmat Suidas in Ἑρέννιος; ubi refert, ipsum Philonem tradere, nomen sibi Herennio fuisse. Miror,

a Plutarchus de Curiositate.
b Lib. 5. epistolar.
c Lib. 5. de Nugis Curialium cap. 1.
d Divinissimus.
e Divinus.
f Totius philosophiæ Venus, ac lyra.
g Plutarchum juniorem.

a De placitis, decretisque philosophorum.
b Responsione de satisfactione Jesu Christi adversus H. Rav. c. 1.
c De fluminibus.
d Tabula.
e Recensio, sive catalogus.
f In Lamprias.
g Philo Byblius, Grammaticus. Hic fuit vicinus temporibus Neronis, & diu vixit. Severum enim, qui Herennius vocabatur, ait se consulem, quando ipse annum ageret septuagesimum octavum.
h Philo Byblius Grammaticus, annorum LXXVIII. erat, cùm consulatum gereret Severus Herennius.
i Unde annus denominaretur.
k In Ἕρμιππος.
l Hermippus Berytius ex pago mediterraneo, discipulus Philonis Byblii, à quo commendatus est Herennio Severo, sub Adriano Cæsare.
m In Φίλων
n De parandis, & deligendis libris.
o In Σεῦηρος.
p Apud Eusebium.
q Libros Sanchuniathonis in Græcam linguam transtulit Philo.
r De rebus Phœniciis.
s De rebus medicis.
t Verbalia.
u De vocibus oratorum.
x De dialecto Romana.
y De laudabilibus.

Mitor, Æmilium Portum ad ea verba annotare, de istoc sibi non liquere. Perperam verò in libris nonnullis pro Ἐσσηνὸς exaratum Ἐσσαῖος, vel Ἑῤῥένιος. Etiam Julius Pollux lib. x, cap. i i. ambigit, Philonis, an Apollodori, sit ἢ ὁ τῦ ναῦ ποιητής a. Eodem nomine appellatur ab Origene contra Celsum b; ubi ait, eum edidisse σύγγραμμα περὶ Ἰουδαίων c: & refert ibidem judicium Herennii Philonis de Hecatæo; qui itidem librum de Judæis scripserat. Fuere & alii hujus nominis: imò præter nobilem Alexandrinum illum, de quo superiùs dictum, duos minimùm comperio, qui ad institutum nostrum pertineant. Unus est Philo Heracleota, cujus περὶ θαυμασίων d librum citavit Porphyrius libro περὶ Στυγὸς e. Atque inde fortasse sunt miranda illa, quæ, de galli gallinacei, graculi, & apum amore erga hominem, ex Philone prodit Ælianus lib. x i i. cap. xxxvii. Alter est philosophus, cujus historiam Ecclesiasticam in Annalibus suis laudat Glycas.

a Templi poesis.
b Lib. i. pag. 13
c Commentariorum de Judæis.
d De rebus mirabilibus
e De Styge.

Trajani etiam, ac imprimis Adriani tempore, floruit Phavorinus Arelatensis, ἀνδρόγυνος f, ut etiam Suidas, imò & Philostratus in vitis Sophistarum, ait; vel, juxta alios, eunuchus. Sanè senex quoque imberbis erat, & voce acutâ, ac stridulâ, ut eunuchi solent. Interim rerum amatoriarum erat callentissimus; usque adeò ut in adulterio etiam deprehensus dicatur. Quod & Lucianus in Eunucho narrat. Nam etsi nomen ipsum reticeat; tamen, cùm patriam, & ætatem exprimat, satis docet, quem signet. Ab Adriano Cæsare aliquando culpatus ob sermonem, quem defendere optimâ ratione posset, silere maluit. Reprehendentibus hoc amicis, dicebat, nolle sibi cum eo negotium esse, qui triginta haberet legiones. Autor Spartianus in Hadriani vitâ. Interdum tamen cum eo contendit; quæ res plusquam satis erat periculosa. Nam Adrianus eos, à quibus eruditione vinceretur, odio tanto prosequebatur, ut plerosque eorum è medio tolleret. Nota res ex Xiphilino, qui memorabilem historiam refert de architecto Apollodoro, ejusque cæde. Itaque Phavorinus tria in se miranda esse dicebat, quòd homo Gallus Græcè loqueretur; quòd eunuchus adulterii caussam ageret; quòd cum Imperatore disceptaret, & viveret. Autor Philostratus in vita Phavorini. Multa admodum, eaque & philosophica, & historica, scriptis mandavit; Plutarchi Chæronensis æmulus, ut Suidas testatur. Inter ea fuere libri παντοδαπῆς g ὕλης ἱστορικῆς: quorum, præter Stephanum, Laërtius meminit in Platone, Speusippo, Bione, Carneade, Aristotele, Diogene, Parmenide. Qui & in Pittaco, ac Socrate, citat eum ἐν πρώτῳ h ἀπομνημονευμάτων; & in Aristotelis vita similiter advocat secundum ejus operis; in Pythagora tertium; in Parmenide quinctum. Puto, aliud esse opus à priori. Saltem, alia quoque divulgâsse, constat vel ex eodem Laërtio, cui in Socrate citatur Φαβωρῖνος ἐν τῷ Μητρῴῳ: ac imprimis Galeni libro de optimo genere interpretandi, qui adversus Phavorinum, & Academicos, scriptus est. Ac Stephanus quoque varia ejus adducit: ut προτεχνολογήματα ἐθνικὰ i in Αἰθίοψ, epitomen quartam Pamphyliæ in Ῥώμη, Κυρηναϊκὰ k in Ἀλεξάνδρεια. De vita ejus plura si voles, adi Philostratum lib. i. de vitis Sophistarum. Meminit & Spartianus in Hadriano.

f Utriusque sexus.
g Omnigenæ historicæ sylvæ.
h In primo commentariorum.
i Præcedanea doctrina ejus, quæ est de nominibus gentium.
k De rebus Cyrenaicis.

Etiam sub Traiano, & Hadriano imperatoribus, fuit Ptolomæus Alexandrinus, cognomento Chennus, grammaticus; æqualis Epaphroditi Chæronensis, itidem grammatici. Auctor Suidas in *Epaphroditus*, & *Ptolomæus*. Qui tamen in eo nonnihil dissentire à se ipso videtur, quòd cùm eos tradat esse æquales, tamen in Epaphrodito scribat, hunc à Nerone claruisse usque ad Nervam; in Ptolomæo autem Alexandrino dicat, Ptolomæum istum floruisse sub Traiano, & Adriano. Sed non difficulter hæc concilientur, quia Epaphroditi senectutem attigit juventus Ptolomæi Alexandrini. Reliquit verò Ptolomæus Chennus opus περὶ παραδόξου ἱστορίας l; item sphinga; quæ fabula est historica; adhæc Ἀνθόμηρον, poëma xxiv librorum; cui inde nomen, quòd Homericæ Iliadis, vel Odysseæ, libros adæquaret. Alia quoque edidisse, ait Suidas. Cùm autem hunc Ptolomæum Suidas fuisse Hephæstionis filium dicat: non dubium, quin idem sit, ac ille, quem designat Photius in biblioth. cod. cxc, cùm ait: Ἀνεγνώσθη Πτολεμαίου τοῦ Ἡφαιστίωνος a, περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας, λόγοι ἑπτά. Dedicasse hoc opus Tertullæ, ait: ac utile iis esse, qui πολυμάθειαν b ἱστορικὴν sectantur. interim multa continere περίεργα c, καὶ χαρίεντα: unde idem opus esse censeo, quod Suidas vocat περὶ d παραδόξου ἱστορίας. Bene autem est, quòd ex his septem Ptolemaicæ historiæ libris saltem excerpta habemus, Photii beneficio, sanè nec inutilia, nec injucunda.

l De admirabili historia.
a Legi Ptolomæi Hephæstionis novæ ad variam parandam eruditionem historiæ libros septem.
b Multijugam historiæ scientiam.
c Prodigiosa, mireque conficta.
d De Historiis mirandis.

Cap. XI.

Hadriani Cæsaris eruditio multijuga, variaque scripta. Non videri de re militari scripsisse, contra quam putavit Gesnerus. Arrianus Nicomediensis. Videri aliquibus eundem esse, cujus in Digestis mentio fit; sed perperam. Dictus hic alter Xenophon. Dignitas ejus, & opera. Stuckii error. Æliani dictio, ætas, scripta. Martialis illustratus. Cur stylus in Varia historia minus sit elegans, quàm in Historia animalium. Ex opere ejus de Providentia quædam allata de aris, ac templis Gaditanis. Phlegon Trallianus. Chronica ejus. Refelluntur, qui Octaviani Augusti fuisse libertum putarunt. Defenditur ejusdem Chronicon adversus Photium. Zenobius, qui nonnullis Zenodotus. Sauxstius Græcè ab eo versus.

NEc indictus abire nobis debet Hadrianus Cæsar, princeps eruditus, & eruditorum amans; præterquam eorum, qui palmam ei doctrinæ præriperent; imprimis si tam dira eos gloriæ cupido cepisset, ut cum imperatore triginta habente legiones, quemadmodum antea dicebamus, de eruditione contendere auderent.

Nec doctrina ejus unius generis erat. Dionis a verba sunt: Φύσει φιλόλογος ἦν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ γλώσσῃ. καὶ τινα πεζὰ, καὶ ἐν ἔπεσι ποιήματα παντοδαπὰ καταλέλοιπε. *Naturâ amans erat literarum utriusque linguæ, multaque partim pedestri oratione, partim carmine conscripta omnigena reliquit.* Poëtam fuisse, satis constat. Nam & Latina b, & Græca c ejus epigrammata aliquot, hodie exstant. Poëma etiam erant libri Alexandreidos; quorum primum citat Stephanus in Ἀγραία, septimum in Σαΐτα. Orationes quoque edidit; ex quibus est, quam de Italicensibus in senatu habuit, Gellius meminit lib. xvi. cap. xiii. Præterea libris illius de re militari adjutum se profitetur Vegetius; si rectè eum intellexit Gesnerus. Locus, quem attendit, est iste lib. i. cap. viii: *Hæc necessitas compulit, evolutis auctoribus, ea me in hoc opusculo fidelissimè dicere, quæ Cato ille Censorius de disciplina militari scripsit; quæ Cornelius Celsus, quæ Frontinus, perstringenda duxerunt; quæ Paternus, diligentissimus juris militaris assertor, in libros redegit; quæ Augusti, & Traiani, Adrianique constitutionibus, cauta sunt.* Sed non magis inde consequitur, quod Gesnerus putabat; quàm Augustum, aut Traianum, de arte militari scripsisse: quod nemo dicat. Sed utcunque est de cæteris Hadriani scriptis, id, cujus gratiâ potissimùm ejus hoc loco memini, sunt libri quos de Vitâ suâ scripsit, ac sub Phlegontis, unius ex libertis, nomine edidit; ut Spartianus in vita Hadriani tradit. Sanè Hadriano ipsi eos quoque tribuit Dio, sive Xiphilinus; ubi ex his libris refert, Antinoum, Hadriani παιδικὰ d, in Nilo fuisse submersum.

a In Xiphilini epitome pag. 257. editionis H. Steph.
b In append. Virgil.
c In Anthologia.
d Deliciæ.

Sub erudito adeò principe multi doctrinâ floruerunt: atque in his etiam aliqui, qui historicum argumentum tractarint. Uti fecit Arrianus Nicomediensis, Epicteti discipulus, philosophus idem, & historicus, &, si quorundam conjecturæ fidimus, jurisconsultus insignis. Nempe hunc esse eundem arbitrantur e, cujus à Paullo f, & Ulpiano, mentio fit: atque eò id verisimilius illis videtur, quia, uti ajunt, lege quâdam g meminit Hadriani imperatoris. Sanè historicus Arrianus, Hadriani, & utriusque Anto-

e Alexander Gabuccinus Turcellinus epistolâ ad Theodorum Pulmannum de variis lectionibus. Item Gulielmus Stuckius notis in Arriani Periplum.
f L. Arrian 47. ff. de oblig. & act.
g L. contra disciplinam ff. de re militari. §. Qui se vulneravit.

Antonini temporibus, claruit; teste Eusebio in Chronicis ad annum ɔlɔcLIII; item Photio, & Suidâ. Sed, quod hinc eundem esse colligunt, planè frivolum est argumentum. Nam Arrianus Jurisconsultus post Hadrianum aliquanto vixit. Alioqui Pomponius, qui sub Antonino Pio fuit, meminisset ejus l. 2. ff. de origine juris; ubi recensentur Jurisconsulti varii, qui sub Hadriano, & post obitum ejus, in pretio fuerunt. Præterea quòd Arrianum sub Hadriano vixisse colligunt ex L. *omne delictum*, §. *qui se vulneravit. ff. de re militari*: id omnino ineptum est: quia lex illa non est Arriani, sed Arrii Menandri; qui longè junior fuit, deque re militari libros reliquit. Ac, velle ex eo, quòd Arriani meminit, colligere, fuisse ei æqualem, omnino frigidum, & infirmum est. Sed redeamus ad Arrianum historicum: quem Suidas ex Heliconio refert ad consularem dignitatem esse evectum: addit etiam, ob dulcedinem sermonis, alterum fuisse dictum Xenophontem: quæ & apud Photium legas. Lucianus de eodem in Pseudomante sic scribit: Ἀῤῥιανὸς *a* ὁ τῦ Ἐπικτήτυ μαθητὴς, ἀνὴρ Ῥωμαίων ἐν τοῖς πρώτοις, ἐς παιδείᾳ παρ' ὅλον τὸν βίον συγγενόμενος. Atque vel ex hoc uno, qui Lucianum sub M. Aurelio vixisse sciat, facilè eorum refellet sententiam, qui Arrianum historicum sub Gordiano vixisse colligunt ex Julio Capitolino in Gordiani vita. Meminit & Arnobius in fine libri secundi, his verbis: *Cùm de animarum agitur salute, ac de respectu nostri, aliquid & sine ratione faciendum est: ut Epictetum dixisse approbat Arrianus.* Neque à vero eorum abhorret opinio, quibus placet, hunc eumpse Arrianum esse, quem Dio in vita Hadriani refert Cappadociæ præfuisse, ac Alanos, seu Massagetas, compescuisse: item ad quem septem exstant epistolæ Plinii Novocomensis; qui, Arriani temporibus, Bithyniæ, ac Ponti proconsul fuit. Hæc eò verisimiliora fiunt, quia Arrianus in Bithynia natus erat, ac non Bithynicam tantùm, sed etiam Alanicam historiam condidit; Photio teste. Atque idem auctor est, scripsisse septemdecim Parthicorum libros: etiam paucula ex iis excerpit. Lucianus in Pseudomante ait, consignâsse vitam Tilibori latronis; qui in Minya, & Ida, ac vicinis Asiæ locis, grassabatur, omniaque populabatur. Atque hujus exemplo se tuetur, quòd Alexandri Pseudomantis vitam non dubitârit literis prodere. At nihil hodie habemus præter libros IV de dissertationibus Epicteti. Item periplum, sive lustrationem tum ponti Euxini, tum ponti Erythræi; quod opus Hadriano Cæsari dicavit, si inscriptioni fides. Sed Claudio Salmasio videtur scriptor ille longè alius, Plinii æqualis, vel etiam paullo vetustior: ut cap. VII hujus libri dicebamus. Adhæc ejus septem habemus libros ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρε *b*. Eos scripsit exemplo Xenophontis, cujus totidem habemus libros Κύρε ἀναβάσεως *c*. In his maximè secutum se ait Ptolomæum Lagi, & Aristobulum, Aristobuli filium; quorum uterque sub Alexandro militârat. Supersunt quoque Indica Arriani; quorum meminit Hermolaus Byzantius, sive Stephanus περὶ πόλεων, voce Μάσακα. Sanè hodieque initio Indicorum Arriani mentio fit Massacæ; ubi esse ait Assaceni regni caput. At planè ratio fugit doctissimum Guilielmum Stuckium *d*; cùm opus hoc ait temporum injuriâ intercidisse. Nam Indica nihil aliud sunt, quam qui vulgo creditur liber octavus de expeditione Alexandri. Quem seorsum à prioribus septem scriptum esse, cùm ex Photio constat, tum ex fine septimi de Alexandro: ac vel maximè ex Indicorum, sive, ut vulgò vocant, libri octavi fine. At verissimum est, periisse, ut diximus, Alanica: item Parthica; quorum quartum citat idem Hermolaus, sive Stephanus, in Γάσκος, & septimumdecimum, sive ultimum, in Ἀτραι: tum etiam Bithynica; quorum meminit idem in Ἀλαζῶνιον, & Ἀστακός, atque etiam Βιθυνιόπολις, ubi quinctum citat Bithynicorum. Uti secundum Bithynicorum Etymologus in Ἀσφίνθος. Ex iisdem Bithynicis refert Photius, fuisse Arrianum Nicomediæ natum, atque institutum; ibidem quoque fuisse sacerdotem Cereris, & Proserpinæ. Etiam quædam ex illis narrat Tzetzes Chil. III, histor. CXV. Adhæc interierunt libri decem de rebus post Alexandrum gestis: præter quædam a Photio excerpta tmem. XCII. Item liber de rebus Dionis Syracusii. Eos idem Photius laudat. Apud quem etiam luculentum de præstantis hujus scriptoris stylo judicium habemus extremo tmem. CXII.

a Arrianus, Epicteti discipulus, vir inter Romanos imprimis laudatus, ac per omnem vitam in literarum studiis versatus.

b De adscensu sive expeditione Alexandri.

c De expeditione Cyri.

d Notis in Arrianum de ponto Euxino.

Sub eodem Cæsare vixit Claudius Ælianus. Præneste is natus fuit, Suida teste; sed Romæ vixit, civisque Romanus fuit; unde & se in Variis sæpiùs Romanum appellat; uti quoque Philostratus facit. Et iste in Italia natus ita Atticè loquebatur, quàm Attici Athenis solent; ut idem Philostratus ait. Imò tanta inerat sermoni & scriptis suavitas, ut propterea diceretur Μελίγλωσσος *a*, vel Μελίφθογγος *b*; quemadmodùm apud Suidam legere est. Ætatem ejus indicat, quòd Tactica sua miserit ad Adrianum Cæsarem. Eorum verò in præfatione ait, se Nervam convenisse Formiis. Itaque facilè mihi persuadeo, non alium ab hoc Æliano esse, cujus meminit Martialis lib. XII, epigr. XXIV:

> *O jucunda, Covine, solitudo,*
> *Carrucâ magis, essedoque gratum*
> *Facundi mihi munus Æliani.*

Sanè Martialis sub Domitiano, Nerva, & Trajano floruit: ut vel ex eopse libro *c* liquet, quo obliquè Domitiani tempora damnat; illa Nervæ, & Trajani, laudat. Et, quòd Ælianum hic *facundum* appellat, bene cum eo convenit, quòd μελίγλωσσον, & μελίφθογγον, vocatum dicebamus. Sub eodem verò Trajano, vel Nervâ, etiam Ælianus Domitiani accusationem scripsit; sed nomine mutato. Nam inscriptio erat, κατηγορία τῦ Γυννίδος τυράννε. De qua Philostratum vide. Et ista satis certa videntur. Suidas verò addit, sub Antonino etiam, qui Hadriano successit, Rhetoricen docuisse Romæ. Et fieri potest, ut verum dicat, cùm Philostratus auctor sit, annum excessisse sexagesimum. Quanto ætatem eam excesserit, non dicit. Nec multùm adeò de eo laboro; quando ab Nervæ excessu, usque ad principium Antonini, sunt anni duntaxat quadraginta. Præter Tactica quoque edidit libros XVII de Animalibus: in quibus, præ scriptoribus aliis, laudem eo meretur, quòd ex mutis animantibus vitæ exemplum capere homines docet. Sed cujus præcipue caussâ Ælianus etiam hoc in opere aliquem sibi locum deposcere visus fuit, id est Historia Varia, libris constans XIV: etsi nec pauca in inesse diffitear, quæ ad naturæ potiùs historiam pertineant. Si librorum horunce stylum spectem; minùs elegans est, quàm librorum de animalibus. Sed planè mihi persuadeo, non esse extremam operi manum additam ab auctore, eò quòd fato præveniretur. Nam absque dubio aliter concinnaturus erat ista capita, quæ ab Ὅτι *e* ordiuntur. Siquidem sic solent scribere, qui alieni operis excerpta solùm nobis dant: ut ostendunt Strabonis epitome, Photii bibliotheca, pluriaque hujus monetæ. Alia etiam historica edidisse, quæ non exstent, certum est. Nam Ælianum ἐν πρώτῳ ἱστορικῆς διαλέξεως *f* citat Stephanus in Χεῤῥόνησος. Nec enim puto, signare libros ποικίλης *g* ἱστορίας. Præsertim cùm ibi dicat Stephanus, Ælianum in primo laudati operis à Χεῤῥόνησος formare Χεῤῥονήσιος. Nam eâ voce nusquam utitur Ælianus in primo Variæ historiæ. Etiam Ælianum ἐν τοῖς *h* περὶ προνοίας citat Eustathius in περιήγησιν Dionysii: ubi ex eo opere refert, in Gadibus geminam aram esse constitutam, alteram Anno, alteram Mensi, in honorem temporis, & longioris, & brevioris. Item templum ibidem esse exstructum Senectuti, quòd multum ætati isti honoris tribuatur: item alterum in honorem Mortis, quòd hæc communis sit omnium quies. Insuper & aram ibi Paupertati esse positam, & Arti: Paupertati quidem, quo eam placarent: Arti verò, tanquam remedio ad effugiendam paupertatem longè optimo.

a Linguâ præditus mellea.

b Melliflums.

c Epigr. 6, & 8.

d Accusatio Gynnidis tyranni.

e Quòd.

f In primo historicæ dissertationis.

g Variæ historiæ.

h Operis de providentia.

De Phlegonte Tralliano, Hadriani liberto, superiùs retulimus, nomen ejus prætulisse librum de Cæsaris hujus vita, qui ipsius esse Hadriani crederetur. Sed, ut hujus libri non fuerit auctor, multa tamen alia ab eo edita esse, ex Suida cognoscimus. Imprimis, quo celebratur, erat opus Olympiadum, sive Chronicorum. Utroque enim modo cita-

citatur ab antiquis: quemadmodum ab eruditissimo Meursio in notis ad reliquias ejus scriptoris est observatum. Divisum hoc opus fuit in libros sexdecim. Continebat verò Olympiades CCXXIX; quarum ultima desinit in quartum Antonini Pii annum. Ex eo opere nunc fragmentum duntaxat habemus. Neque integer ad nos pervênit liber de Mirabilibus; cujus initium deest. Hujus libri caput X meminit consulum M. Plancii Silvani, & Sentii Augurini: qui undevigesimo Antonini Pii anno consules fuerunt, anno tertio Olymp. CCXXXIII. Ac tum inde, tum ex eo, quod de Chronicorum opere dixi, satis refellitur error illorum, qui Augusti, non Hadriani, fuisse libertum putarunt; ut ex Suida cognoscimus. Superest & libellus de Longævis. Nisi id quoque fragmentum duntaxat est. Quod verum puto. Nam longævorum aliquot satis illustrium non meminit. De stylo ita censet Photius, neque omnino humi serpere, neque satis Atticum esse. De quo nequaquam repugno. Sed non penitus probare possum, quòd idem reprehendit anxiam illam curam in Olympiadibus recensendis, atque iis annotandis, quæ singularum tempore contigerunt. Imò verò utinam totum Chronicon exstaret. Multum enim lucis absque dubio priscæ inde Ecclesiæ temporibus accederet. Atque hoc eo justiùs putamus, quia inter alia industriæ testimonia etiam eclipsios illius meminerit, quæ Dominicæ passionis tempore contigit: ut constat ex Origenis in Matth. tractatu XXXV. item Eusebio in Chronicis.

Æqualis Phlegonti fuit Zenobius sophista, Suida teste; qui Romæ docuisse ait sub Cæsare Adriano. Est hic, cujus proverbia exstant, ex Tarrhæo, ac Didymo, exscripta. Sed quem Suidas, & Etymologici magni auctor, Ζηνόβιον appellant, hunc Aristophanis scholiastes ἐν Νεφέλαις vocat Ζηνόδοτον. Eumque interdum sequitur Erasmus. Scripsit quoque Genethliacum Adriani. Historicum verò nihil edidisse videtur. Sed tamen principem apud Romanos historicum, Crispum Sallustium, Græcè a vertit. Quo nomine non planè indignus est visus, cujus hic nomen legeretur. Satis autem ingeniosa videtur doctorum virorum conjectura, qui, quo loco apud Suidam legitur, Zenobium vertisse Sallustianos libros βελῶν, quod esset *telorum*, legunt βίβλων; ut Romano hoc vocabulo signentur libri de bello Catilinario, deque bello Jugurthino: de quibus seorsim scripsit Sallustius.

a *Suid.*

CAP. XII.

Cephalæonis Musæ. Fastus ejusdem. Suidæ error, Cephalæonem, & Cephalonem, confundentis. Dionysius Halicarnassensis junior. Hermippi Berytii natales, facundia, historia somniorum. Leander Nicanor, Hermiæ filius, Cyrenæus, cognomento Stigmatias: atque unde hoc cognomen acceperit. Ejus libri μετονομασιῶν. Diogeniani Heracleensis scripta. Iterum de Jasone Argivo actum.

Quatuor istorum, quos proximè diximus, non omnia delere potuit ætas. Subjiciam nunc alios ejusdem temporis, quorum nec historicum, nec alterius argumenti aliquid, ad nos pervênerit. Inter hos non minimum nomen fuit Cephalæonis, Eusebio etiam laudati in priori Chronicorum libro. Præter declamationes, atque alia, etiam scripsit σύντομον ἱστορικὸν a, à Nino, & Semiramide, usque ad Alexandrum Magnum; cujus etiam gesta perscripsit. Illustrem inde locum adducit Eusebius in primo χρονικῶν b. Opus hoc in Sicilia fecit, quò ab Hadriano erat relegatus. Erat verò Ionicâ scriptum linguâ: ac constabat libris novem, quibus Musarum nomen fecerat, Herodoti exemplo. Tanti autem fastus erat, ut patriam dissimularet: atque id Homeri se facere diceret exemplo. Auctores ejusce rei habeo Photium, & Suidam. Sed hic male confundit duos istos, Cephalæonem, & Cephalonem. Cephalæonis enim patria ignota erat, ut diximus: Cephalon autem fuit Gergithius, multoque erat antiquior: quippe cujus etiam meminerit Dionysius Halicarn. lib. I. Antiquitat. ubi ei vocatur συγγραφεὺς a παλαιὸς πάνυ. Scripsit verò de adventu Æneæ in Italiam; ut cùm ex eodem Dionysio scimus, tum ex Verrio Flacco, sive Festo in *Romam*. Plura de Cephalonis historia lib. III. dicemus.

a *Compendium historicum.*
b *Pag. 30. Thesaur. Temp.*
a *Historicus antiquissimus.*

Sub Hadriano Cæsare claruit quoque Dionysius Halicarnassensis junior, unus ex posteris senioris Dionysii Halicarnassensis, qui sub Augusto floruit. Emisit junior hic, Suida teste, Historiæ Musicæ libros XXXVI; in quibus tibicinum, citharœdorum, & poëtarum omnis generis meminit. Vigesimumtertium ejus operis citat Stephanus in Ὕδεια. Trigesimum Suidas, in Σωσιθέου, ubi ἁπλῶς Dionysius vocatur, nullâ patriæ factâ mentione. Alia quoque edidit; quæ apud Suidam vide.

Ac ex eodem Suida b scimus, iisdem temporibus in pretio fuisse Hermippum Berytium, Philonis Biblii discipulum. Servili is genere ortus erat. Nec tamen hoc impedit, quo minùs a magistro suo Philone commendaretur Herennio Severo. Nempe generis obscuritatem claritate nominis vincebat. Erat enim eloquens, multáque scripsit; ut est apud eundem Suidam c. Citat eum Clemens Alex. lib. I. Στρωματ. & Stephanus in Φαβέννα. Inter alia edidit somniorum historiam libris V. Meminit ejus operis Tertullianus lib. de anima cap. XLVI: *Cætera cum suis, & originibus, & ritibus, & relatoribus, cum omni deinceps historia somniorum, Hermippus Berytensis quinione voluminum satiatissime exhibebit.* Fecit & opus de Legislatoribus. Citat Origenes contra Celsum d: Λέγεται δ' ὁ Ἕρμιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ νομοθετῶν ἱστορηκέναι, Πυθαγόραν τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. *Dicitur & Hermippus in primo de legislatoribus retulisse, Pythagoram suam Philosophiam à Judæis deduxisse in Græciam.* Puto, eundem esse Hermippum, cujus semel, iterumque meminit Arati scholiastes.

b *In Νικάνωρ.*
c *In Ἕρμιππ.*
d *Lib. I. pag. 13.*

Huic Hermippo Berytio æqualis fuit Nicanor, Hermiæ filius, Grammaticus Alexandrinus, ut Suidas refert; qui & varia ejus opera recenset, interque alia librum περὶ στιγμῶν, hoc est, *de puncto*; ob quam unam caussam, non autem, quasi aliquando servitutem servierit, Στιγματίας, hoc est, *notis compunctus*, vocabatur. Hic libros de Alexandria, ubi vivebat, edidit. Stephanus in Ἀλεξάνδρεια: Νικάνωρ e δὲ ὁ Ἑρμείου ἐν τῷ περὶ Ἀλεξανδρείας πρώτῳ. Simul vides, de patris nomine conspirare cum Suida. Adi & Stephanum in Τίβειρις. Ac imprimis in Ἄβλιβες, ubi refertur, scripsisse πρὸς Ἀδριανὸν f. Qui non alius est ab Adriano Cæsare. Egit præterea de illis, quibus nomen immutatum fuit. Meminit hujus operis idem Stephanus in Πάρος, & Ὕδη; ubi Λέανδρος ὁ Νικάνωρ vocatur; diciturque ἐν μετονομασίαις retulisse, urbem esse eandem Ὕδην, ac Σάρδεις. Ejusdem operis mentio fit apud Athenæum lib. VII; qui patriâ fuisse Cyrenæum ostendit: Νικάνωρ g ὁ Κυρηναῖος ἐν μετονομασίαις τὸν Μελικέρτην φησὶ Γλαῦκον μετονομασθῆναι. Nec alius est Nicanor, ex quo scholiastes Apollonii in lib. IV narrat, Ægyptios esse hominum antiquissimos, primasque in Ægypto Thebas conditas fuisse.

e *Nicanor, Hermiæ filius, libro primo de Alexandria.*
f *Ad Adrianum.*
g *Nicanor Cyrenæus, in libris de nominum mutatione, ait, Glaucum mutatum esse nomen, & vocatum Melicertam.*

Diogenianus quoque Heracleota tum vixit; ut Suidas testatur. Sed non video, quo nomine magnopere hic referri mereatur; nisi fortè, quòd ab historico argumento non fuerit alienus liber ejus de fluminibus, lacubus, montibus: item tabula, qua omnes universæ terræ urbes complectebatur. Fuit ἀνὴρ h σπουδαῖος, καὶ φιλόκαλος; ut ab Hesychio in lexici sui initio vocatur: ubi ait, se Diogeniani hujus exemplo parœmias quoque admiscere libro suo, multumque se ejus operâ fuisse adjutum. Diogeniani parœmias ex duobus codd. MSS. primus divulgavit V. Cl. Andreas Schottus. Meminit verò ejus operis quoque Suidas. Quippe ubi dicitur edidisse compendio scripta collectanea περὶ ποταμῶν i, legi debet περὶ παροιμιῶν k, ut ab eodem Schotto est observatum. Siquidem de fluminibus libri jam mentio erat facta, ut nihil attinuerit seorsum eadem inculcare. Alia quoque ejusdem memorat Suidas. Præter Diogenianum hunc etiam alter fuit, seu Dio-

h *Vir studiosus, & elegans.*
i *De fluviis.*
k *De adagiis.*

Diogenianus, seu Diogenes, (neque enim de nomine convenit,) grammaticus Cyzicenus, quem Suidas inter alia commentatum ait de institutis patriæ suæ Cyzici. De hoc, libro III dicemus.

Ad Hadriani etiam tempora referendus videtur Jason, Argivus grammaticus. Sane Plutarcho Chæronensi junior est; ut scribit Suidas. Quomodo, qui ætatem ejus indicare est contentus, aut Plutarcho eum proximum facit, aut hæret ipse. Scripsit, Suida teste, de Græcia libros IV. Quibus complectebatur, tum Græciæ antiquitates, tum res gestas Alexandri, quas cœpit ἀπὸ τῶν Μηδικῶν, hoc est, à bello adversus Medos, & Persas: perduxit verò ad mortem Alexandri, & captas Athenas ab Antipatro, patre Cassandri. Athenæum hujus operis meminisse, ostendimus lib. I, cap. X. Sed negabamus, liquere de ætate ejus. Nempe non observabatur animo locus Suidæ, quem dixi. Mentio præterea ejus fit apud Stephanum in Ἀλεξάνδρεια; ubi ait, Ἰάσων α̅, ὁ τὴν Ἑλλάδος γράψας ἐν τέσσαρσι βιβλίοις.

a *Jason opere qui Græcia antiquam scripsit quatuor libris.*

CAP. XIII.

Appiani Alexandrini ætas, scripta, stylus, furta. Diogenes Laertius. Frigidum Keckermanni judicium de eo refellitur. Ætas Diogenis. Femina nuncupavit Vitas suas. Callinicus Sutorius. Ætas Rutilii Lupi rhetoris.

Accedo ad eos, qui Antonini Pii tempore fuerunt. Ut Appianus, qui sub Trajano, & Hadriano quidem vixit; ut Photius est auctor: sed ulteriùs tamen produxit vitam; sicut argumento est, quòd in præfatione scribat, nongentos jam annos Romanam duràsse potentiam. Nongentesimus enim Urbis annus incidit in tempora Antonini ejus, qui Hadriano successit. Convenit cum eo, quod ibidem ait, à principatu Julii Cæsaris esse annos propè ducentos. Nam ducentesimus annus incidit in annum Antonini Pii decimum septimum. Ut videatur condendis doctrinæ industriæque suæ monumentis vacàsse, cùm Antoninus hic cœpit imperare. Eâdem præfatione refert, se patriâ esse Alexandrinum; ac Romæ priùs fuisse caussarum patronum, posteaque adlectum fuisse Cæsaris procuratoribus. Historiam Romanam complexus est libris XXIV. Ac orsus ab Ænea, & Ilio capto, percurrit illa tempora usque ad Romulum. Inde accuratiùs persequitur omnia usque ad Augustum: quædam etiam carptim, atque obiter, addit usque ad Trajanum. Quâ ratione verò opus hoc diviserit, & qui tituli, atque argumenta librorum fuerint, non tam Suidas dicet, quàm ipse in eâdem præfatione, ac Photius in biblioth. Ex vasto opere supersunt hodie Punica, Syriaca, Parthica, Mithridatica, Iberica, Annibalica, Illyrica, de bellis civilibus lib. V, & Celticorum fragmentum, vel compendium. Iberica, cùm primò eorum tantummodo fragmentum haberemus, primus edidit David Hoeschelius. Ἑλληνικῆς συγγραφῆς a mentionem ipse facit initio Syriacorum. Ægyptiacorum suorum item meminit in Mithridaticis b. Zonaras annal. Tom. II laudat Appianum ἐν τῇ c εἰκοστῇ δευτέρᾳ λόγῳ τῆς ἱστορίας Ῥωμαϊκῆς. Etiam ex historia Βασιλικῇ d, quæ erat de Regibus Romanis, item ex aliis ejusdem, excerpta primus edidit e Henricus Valesius: quæ desumpsit ex Collectaneis Constantini Porphyrogenneti, Leonis Aug. filii, Basilii Macedonis nepotis. Euagrii de eo judicium est libri v cap. ult. Ἐναργῶς f διηγήσατο ἐκεῖσε τὰ πράγματα, ἢ ... Addit, hos non in iis modò præstare, quæ retulisset Polybius; quod minùs mirandum foret tanti viri judicium secuto; sed in illis etiam, quæ postea contigissent. Stylo est, ut Photius indicat, ἀπερίττῳ, ἰσχνῷ; sed quo, veritati studuisse, & intellexisse rem militarem, & affectus posse movere, satis appareat. Scaligeri tamen in Animadversionibus Eusebianis h judicium est, vel admodum in historia esse infantem, vel multa ejus Syriacis esse adsuta.

b *P. 251.*
c *Libro XXII. historiæ Romanæ.*
d *Regia*
e *Parif. an. 1634.*
f *Historiam suam de rebus Græcorum.* ...
g *Minime tracta dans, sed tenuis.*
h *P. 195. a.*

Atque idem alibi a, eodem in opere, vocat alienorum laborum fucum. Sanè multum Polybio debere, ac Plutarchum ad verbum exscribere solitum, viri docti jamdiu observarunt.

a *P. 168.*

Ad hæc tempora etiam refero Diogenem Laërtium, sive, ut Tzetzes vocat, Diogenianum: cujus decem habemus libros de vitis philosophorum. Parùm idoneè judicat de eo, vir cæteroquin eruditus, sed novellorum scriptorum, quam antiquitatis, studiosior, Bartholomæus Keckermannus. Ait ille libro suo de Historia, scripsisse Laërtium *languide & frigide, sæpe tamen non inutiliter*. Quæ profectò frigida laus est operis utilissimi, & auro contra non cari. Quippe ex quo discere sit, cùm alia tam multa ad historiam temporum pertinentia, tum præclara tot veterum apophthegmata; quorum Keckermannus, malo sanè exemplo, Erasmum laudare mavult autorem, quàm Plutarchum, Laërtium, & similes. Quin, quod caput est, discrepantes ex eodem Laërtio sectarum sententias discimus. Atqui, ut ait Lactantius b, *nulla secta fuit tam devia, nec philosophorum quisquam tam inanis, qui non viderit aliquid ex vero.* Imò, ut idem dicere non veretur, *Si exstitisset aliquis, qui veritatem sparsam per singulos, per sectasque diffusam, colligeret in unum, ac redigeret in corpus, is profectò non dissentiret à nobis. Sed hoc*, inquit, *nemo facere, nisi veri peritus, ac sciens, potest. Verum autem scire, non nisi ejus, qui sit doctus à Deo.* De solis iis, qui moralem philosophiam docuerunt, loquitur Lactantius. Nunc verò agit etiam Laërtius de aliis philosophiæ partibus; ubi ratio, & naturæ lumen, non minùs pollet: ut omnino, qui veterum omnes sententias de his nôrit, meliùs ac certiùs judicare sciat de rerum natura; modò

b *Lib. 7. cap. 7.*

Nullius c adsuêrit jurare in verba magistri.

c *Horat. Epist. 1. lib. 1.*

Multa ex eo Laërtii opere suis doctrinæ variæ eclogis inseruerat Sopater; teste Photio mem. CLXI. Atque hinc liquet, vixisse Diogenem ante tempora Constantini Magni, à quo Sopater iste Apamensis, sive potiùs Alexandrinus, interfectus fuit; ut Suidas narrat in Ἀλέξανδρος. At junior omnino est Trajano. Siquidem in Speusippi, atque item Anaxagoræ vita, Plutarchi meminit, qui Trajani, atque etiam Hadriani tempore floruit. Præterea in Timone mentionem facit decem librorum Sexti Empirici; item Saturnini; qui Sextum audivit. Nempe vixit Laërtius sub Antonino Pio, vel paullo pòst; quemadmodum ostendimus libro de Natura & Constitutione Rhetorices cap. IX. Hoc opus à Laërtio scriptum fuisse ad feminam, tradit Ludovicus Vives lib. V. de tradendis d disciplinis. In id primùm cum incidissem, mirari subiit, quia tale nihil apud Laërtium meminissem me legere. Sed iteranti lectionem præclari operis, quod etiam tertiam meretur, locus occurrit in vita Platonis e, qui omnem scrupulum tolleret. Antiquissimus eorum, qui hujus scriptoris meminerint, est Stephanus in Χολλίδαι; ubi citatur Διογένης Λαέρτιος ἐν δευτέρῳ Φιλοσόφων ἱστορίας. Similiter in Ἐνετοί. Ἐκ f καὶ πόλις Ἐνετή, ... ὁ Σιλλογράφος φιλόσοφος, ὡς Διογένης ἐν δευτέρῳ Φιλοσόφων ἱστορίας. Ἁπλῶς quoque ejus Φιλοσόφων g ἱστορίαν citat in Ἐνετοί, & Δρυΐδαι. Quod si Laërtii interpreti Ambrosio credimus, etiam reliquit εἰς τοὺς Σίλλους ὑπομνήματα h: quorum primum librum citet ipse in vita Timonis. Sed omnino interpres mentem Laërtii assecutus non est. Nam non se, sed Timonem Apollonidem, ait commentarios eos scripsisse: dicasseque Tiberio Cæsari. At inter Tiberium, & Antoninum Pium, sub quo Laërtius vixit, integrum seculum est. Atque ideo addit de Timone, seu Simone hoc, ὁ πρὸ ἡμῶν, ubi malim, ὁ πρὸ ἡμῶν, hoc est, qui antecessit seculum nostrum. Nempe propiùs, quàm alter Timo Philosophus; qui cognitus fuit Antigono regi, & Philadelpho, æqualis Arati poetæ; à quo rogatus, quæ Homeri exemplaria optima forent, respondit, ea esse emendatissima, quæ minimè essent emendata. Ac reliquerat Diogenes quoque epigrammata omni genere metrorum: unde hoc opus παμμέτρων inscripsit; mul-

d *P. 508.*
e *P. 117. edit. 1. Hen. St. sive pag. 214 edit. Græcolatinæ.*
f *Est quoque urbs Henetos, ubi natus erat Myrmex, philosophus Dialecticus: ut Diogenes ait in secunda historia de philosophis.*
g *Historiam philosophorum.*
h *Commentaria in Silles.*

multaque de Philosophis epigrammata inde adducit, & Ἐπιγραμματογράφον ex eo vocat, Tzetzes Chil. III, cap. LXI.

Antonini Pii tempore viguit itidem Callinicus, Caii filius, cognomento Sutorius, sophista, natione Syrus, vel potiùs Arabs; nempe ex Arabia Petræa. Docuit Athenis. Emisit προσφωνητικὸν *a* ad Galenum; quod ejus ætatem ostendit. Reliquit etiam περὶ κακοζηλίας *b* librum ad Lupum, qui videtur esse filius illius Rutilii Lupi, cujus de Figuris sententiarum, & elocutionis opusculum exstat. Sanè Rhetoricus libellus convenienter missus Rhetoris filio, & Rhetori fortasse. Quo minùs verò patri ipsi missum credam, facit, quòd idem ille de Figuris scriptor memoretur Fabio lib. IX cap. II: ubi dicitur Gorgiæ, æqualis sui, libros IV in unum contraxisse. Ut omnino paullò sit antiquior Fabio. At à Neronis excessu, sub quo vixisse Rutilius videtur, usque ad principatum Antonini Pii, sub quo Galenus floruit, anni sunt LXVIII. Nisi placet, & Rutilio jam seni sub Vespasiano sua misisse; & Galeno juveni sub Hadriano. Sunt enim inter duos illos imperatores anni duntaxat XXXVII. Sed de isto quisque judicio suo fruatur. Scripsit præterea Callinicus ad Cleopatram. Item (nisi idem hoc opus) de Alexandrinis historiis libros decem: adhæc adversus philosophorum sectas, & de Romanorum renovatione, & laudationes, atque alias orationes. Auctor Suidas. Opus de Alexandrinis historiis signat B. Hieronymus præfat. in Danielem, his verbis: *Ad intelligendas autem extremas partes Danielis, multiplex Græcorum historia necessaria est: Sutorii videlicet Callinici, Diodori, Hieronymi, Polybii, Posidonii, Claudii Theonis, & Andronici cognomento Alypii: quos & Porphyrius esse secutum se dicit.* Ita eum locum emenda. In vulgatis est *Suctorius*, & ante *Callinicus* distinguitur, quasi à Sutorio sit diversus. Non dubito, quin hujusce Callinici ea sint, quæ in excerptis variis Græcorum Sophistarum, ac Rhetorum, edidit Romæ *c* Leo Allatius. Inscriptio est: Καλλινίκου *d* Σοφιστοῦ ἐκ τῶν εἰς τὰ παλαιὰ τῆς Ῥώμης.

a Dedicatoriam.
b De prava imitatione oratoria.
c Ann. 1643.
d Callinici Sophistæ ex Antiquitatibus Romanis.

Cap. XIV.

M. Antoninus Philosophus. Polianus Macedo. Polianus Sardianus. Amyntianus. Damophilus. Pausaniæ ætas, dictio, libri. Apollonius Alexandrinus. Melitonis Sardensis liber de transitu B. Mariæ, supposititius. Hegesippus genuinus. Alter hujus nominis ὑποβολιμαῖος. Ætas ejus. Fl. Josephum exscribit, & quandoque leviter incrustat. Crater, Aurelii Cæsaris libertus. Theophilus Antiochenus.

POst T. Ælium Hadrianum Antoninum, cognomine Pium, imperavit M. Annius (sive, ut postea dictus est, Aurelius) Verus Antoninus, cognomento Philosophus, ac ejus frater adoptivus, collega; & gener, L. Aurelius Verus Commodus: qui Divi fratres solent vocari.

Marcus Antoninus Philosophus, Suidâ teste, scripsit ἰδίου *a* βίου διαγωγῆς βιβλία ιβ'. Quæritur, utrùm hi sint illi ipsi libri, quorum inscriptio τὰ καθ' ἑαυτόν. Ita censet Xylander. Et favet huic sententiæ, quod & illi sint XII numero: & Suidas non aliis operis meminit, quàm ejus, quod dixi. Amplior tamen inscriptio, quæ apud Suidam: cùm in duodecim illis libris, quos hodie habemus, non tam vita Aurelii referatur, quàm illustria tradantur Sapientiæ præcepta. Quare alicui placere possit suspicio Barthii, Adversl. lib. LI, cap. XVI; ubi censet, non exstare ipsos Antonini libros, sed excerpta ex iis, qualia veteres *Florida*, vel *Laudabilia*, Græci χρήσιμα, dixere. Cui sententiæ favere aliquis dixerit; quòd in codice usto, qui Romæ est, inscribantur ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν *b*, Gesnero testante. Sed multo verisimilius est, τὰ καθ' ἑαυτόν, idem esse opus, ac illud, quod Suidas appellat ἰδίου βίου διαγωγήν: non quasi vitæ suæ historiam reliquerit, ut vulgò sunt arbitrati: sed quia ideam suæ vitæ condiderit. Siquidem sunt hi XII libri de officio boni principis, quos scripsit non ad filium, sicut Tullius filio ternos misit de officiis libros: sed πρὸς ἑαυτόν, hoc est, *ad se ipsum*: nempe ut illos assiduè legeret, ac secundùm eos componeret vitam, & mores suos. Opus hoc, erutum è Palatina bibliotheca, primus in lucem emisit Conradus Gesnerus: Latinè autem vertit Gulielmus Xylander. Ejus postea tralationem ad incudem vocavit Vir Clarissimus Mericus Casaubonus If. Fil. Eruditas præterea notas; & emendationes addidit. At vita illa M. Aurelii Antonini, quæ ab Antonio Guevara, Mendonensi Episcopo, & Cæsari Carolo V. à consiliis, Hispanicè edita est, eàque è linguâ in alias permultas translata fuit, nihil Antonini habet; sed tota est supposititia, ac germinus Guevaræ ipsius fœtus; qui turpiter os oblevit lectori; planè contra officium hominis candidi, maximè Episcopi. Habet interim plurima lectu nec inutilia, nec injucunda; imprimis viro principi: unde & *Horologium Principum* inscribitur.

a De vita sua libros duodecim.
b Ex iis quæ ad se ipsum scripsit.

Vixit tum quoque Poliænus. Hic Divis fratribus dedicavit octo libros, quibus nongenta (ut ipse in præfatione ait) præstantium ducum strategemata complexus est. Macedonem se esse, ibidem dicit. Fuit orator, & caussarum patronus. Scriptor est elegans, & argutus: quem magno ære a se emtum primus Græcè edidit Isaacus Casaubonus. Præterea scripsit de Thebis: item Τακτικὰ, sive de instruenda acie lib. III: atque alia item, Suida teste. Ex quo etiam discimus, alterum quoque fuisse Poliænum, Sophistam Sardianum; qui sub Caio Caligula vixit, atque orationes forenses composuit, & caussarum sive patrociniorum ὑποτυπώσεις *a*, & Parthici triumphi libros III, atque alia. Prioris Poliæni στρατηγηματικῶν *b*, meminit anonymus ab Leone Allatio è bibliotheca Vaticana editus *c* cum Heracleto, & aliis. Vide eum fabulâ XI, quæ est de Pane.

a Formas.
b De strategematis.
c Ann. 1641.

Æqualis Polyæno fuit Amyntianus. Siquidem librum suum de laudibus Alexandri dedicavit Marco Antonino Imperatori. Quamvis verò promisisset stylo se æquaturum res Alexandri: tamen scriptor erat frigidus, multoque inferior iis, qui ante eum Alexandri gesta literis mandarant. Edidit quoque vitam Olympiadis, Alexandri matris: item vitas comparatas, ut Dionysii, & Domitiani, libris duobus: & Philippi, Macedonum regis, ac Augusti, libris totidem. Auctor Photius ἀnem. cxxxI.

Damophilum quoque huc pertinere, Suidas docet: qui auctor est, educatum fuisse ab Juliano illo, qui sub Marco Antonino consulatum gessit. Philosophus fuit, ac sophista bonus: interque alia nomen sibi comparavit philobiblo primo, qui erat de libris comparatu dignis. Sed, quòd hoc loco ejus meminerimus, præcipue est ob librum de Vita veterum. Alia quoque historica consignâsse, credibile est. Sed ex tam multis, quæ ediderat, hæc sola in manus suas pervenisse, ait Suidas.

Pausanias itidem sub hoc Cæsare floruit. Siquidem, Philostrato teste, discipulus fuit Herodis Attici; qui sub Hadriano, & Antonino Pio, magnum adeò nomen habuit inter sophistas. Etiam Pausanias ipse meminit Olympiadis CCXXXV; quâ imperare cœpit Antoninus Philosophus. Patria ei fuit Cæsarea Cappadociæ. Inde erat, quòd in declamando, Cappadocum more, corripiendas syllabas produceret, producendas corriperet: ac propterea coquo comparabatur, cibos bonos malè condienti. Sed & stylus per se languidior erat. Declamavit non solùm Athenis, sed etiam Romæ; ubi senex decessit. Plura de eo apud Philostratum vide in secundo de vitis sophistarum. Exstat hujus scriptoris minùs quidem facundum, sed eruditum opus de Græcia, libris decem constans: iis & situm urbium ac locorum, & antiquitates Græcanicas, & quicquid penè memorabile Græcia habuit, magno philologiæ & historiæ studiosorum bono, complexus fuit. Quod olim dicebat Domitius Piso *d*, thesauros scribi debere, non libros, id à Pausania verè factum dixeris. Quare non satis concoquere possum, quod excidit

d Plinius in præfat. hist. Nat.

Cæsari Scaligero *a* commentario in priorem librorum de plantis, Aristoteli falsò inscriptorum; ubi dicitur, *Græculorum omnium mendacissimus.* Non sum ignarus, quàm multa narret fabulosa. Sed hoc Grammaticum decebat. Nec sine fabularum istiusmodi notitia satis intelliguntur veteres scriptores. Utinam tantùm exstarent ejus Asiatica, sæpiùs memorata Stephano in Ethnicis. Ut ubi laudetur Pausanias in Φοινικικοῖς, Συριακοῖς, τοῦ περὶ Ἀντιοχείας; & alibi, quando de Syriæ aliqua civitate fit mentio; ut in Μαγαλμμία; ubi sextus Pausaniæ liber citatur: item in Γάζα, Γάζα, atque aliis locis. Sanè eundem esse Pausaniam, dubium non est; partim ex eo, quòd ἀμφοῖν Pausaniam dicat; partim quòd in opere de Græcia non uno loco ostendat, Asiam sibi perlustratam.

a Pag. 89. edit. Crisp.

Fortasse aliquis requirat, ut locum etiam inter historicos demus Apollonio Alexandrino, cognomento Δυσκόλῳ, patri Herodiani ejus, qui de arte Grammatica scripsit; nempe paterno exemplo, quando & Dyscoli hujus quatuor περὶ συντάξεως *b* libros habemus. In vita Apollonii hujus ab anonymo scripta, quæ quatuor istis libris præfigitur, caussam legere potes, ob quam Δύσκολος *c* dicatur. Scripsit alia quoque multa, ut ex Suida constat. Eaque inter librum, cui titulus ἱστορίαι θαυμάσιαι *d*. Sed cone nomine satis mereatur hoc loco adscribi, non injuriâ aliquis dubitet. Nam liber is non solùm ad rerum gestarum, sed etiam ad naturæ historiam pertinet: ac de utroque genere ea duntaxat adfert, quæ commentitia vel sunt, vel sane videntur. Et, ut verbo dicam, non tam historiæ studiosum juvare hoc opus potest, quàm philologum. Primus eum exhibuit Guilhelmus Xylander. Meminit & Suidas: sed ei dicitur, περὶ ψευδεμφῆς ἱστορίας *e*. Quo compulsus eruditissimus Meursius, veterem inscriptionem mutavit in editione sua, qua nobis Apollonium Notis auctiorem dedit. Nollem factum. Nec enim Apollonius operi suo titulum erat daturus, quo fidem sibi in universum abrogaret, etiam vera dicenti; cujusmodi sunt pleraque ex Aristotele, & alia ex aliis. Nec movere debet Suidæ auctoritas, qui eo modo opus illud nuncupavit, quo nominare illud Christiani vulgò solent. Siquidem moris iis fuit, scripta Gentilium appellare, non ut inscriberant auctores, sed ut inscribi, eorum judicio, merebantur. Quare & Apollonii hoc opus, fabellis scatens, dixere historias commentitias; etsi auctor non pro falsis, sed pro mirabilibus, haberi eas voluisset. Similiter librum Phurnuti, sive potiùs Cornuti, qui inscribitur, περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως *f*, vocârunt, περὶ Ἑλληνικῆς θεολογίας *g*; ut videre est apud Theodoretum Therapeut. II, & Etymologum voce Ζεύς. Nam quis credat, hominem gentilem doctrinam de Diis, more Christianorum, vocaturum Ἑλληνικήν, hoc est, ἐθνικήν? Notum enim, istoc Christianis sonare hoc nomen, unde Ἑλληνισμός, ipsa paganorum religio.

b De structura sermonis. *c* Difficilis, vel morosus. *d* Historiæ mirabiles. *e* De historia commentitia. *f* De natura Deorum. *g* De Theologia Græcanica, sive Gentili.

Ac longè etiam minùs locum sibi hic vindicare possit Melito, Sardensis episcopus; qui M. Aurelii *h* tempore floruit, proque Christianis apologiam obtulit. Nisi forte referre huc libet propter librum de vita prophetarum; quem ab eo scriptum fuisse, Hieronymus ait; uti & Honorius. At non item huc pertineat, si spectes, quæ exstent. Ei tribuitur quidem liber de transitu B. Virginis: qui legitur in bibliotheca Patrum *i*. Imò Tritthemius quoque inter Melitonis scripta reponit. At non Eusebius, vel Hieronymus; quorum uterque accuratè texit catalogum eorum, quibus Melito memoriam sui propagavit. Primus veterum, quod sciam, meminit ejus Gelasius *k*: sed, ejus judicio, *liber, qui appellatur transitus, id est, adsumptio S. Mariæ, apocryphus est.* Ac Beda *l* quoque notavit, multa continere, quæ Apostolicis Actis repugnant. Bellarmini *m* etiam judicio *liber est indignus, qui tanto viro tribuatur.* Atque idem censet Sixtus Sinensis lib. II biblioth. S. Baronius Tom. II ad annum XLVIII num. XII, & anno CLXII, num. V; item Possevinus in Apparatu sacro, & Joannes Maria, Magister Sacri Palatii, in indice Romano.

h Euseb. lib. 4. c. 26. *i* Tom. 7. *k* In concil. Romano sub Gelasio. *l* Retract. in Act. c. 8. *m* In catalogo scriptorum Ecclesiast.

Meliori verò jure hic adscribetur Hegesippus, non quidem, si consideres, quæ vulgò illi tribui solent: sed propter ea, quæ perierunt. Nam cum quinque actuum Ecclesiasticorum libros elucubrasse, auctores sunt Eusebius, Hieronymus, ac Honorius: & quinctum eorum citat Eusebius Histor. Eccles. lib. II, cap. XXII, at Græcè κγ'; ubi de Jacobi, fratris Domini, martyrio verba facit. Item Photius biblioth. cod. CCXXXII; ubi vocatur ἀρχαῖός τε ἀνὴρ, καὶ ἀποστολικός *a*. Ex illustribus verò fragmentis, quæ apud Eusebium habemus, omnes vident, quanto cum damno libri ejus interciderint. At Hegesippus ille vulgaris, quem B. Ambrosius Latinè vertisse diu creditus fuit, pro genuino quidem habetur a Tritthemio: imò, quantum videre possum, etiam a Ludovico Vive *b*, & aliis quibusdam: sed omnino est scriptor ὑποβολιμαῖος, vel saltem alius ab illo nobili Hegesippo, Apostolorum temporibus proximo, Justino Martyri, & Athenagoræ æquali. Sanè alterius planè opus esse, censet etiam Baronius in Annal. *c* Eccles. Atque idem judicium est Laurentii de la Barre *d*, Margarini Bignei *e*, Nicolai Nancelii *f*, & aliorum. Ac validæ id adstruunt rationes. Nam, ut alia multa mittam, non hic scriptor agit de Ecclesiæ rebus: sed de gestis Judæorum inde à Maccabæis usque ad Urbis excidium. Præterea in his libris mentio fit Constantinopolis, & dignitatis ejus, quam habuit Romanæ urbi æqualem. Sic enim lib. III, cap. V, scribit de urbe Antiochia, *Urbs tertio loco ante ex omnibus, quæ in orbe Romano sunt, civitatibus æstimata, nunc quarto, postquam Constantinopolis excrevit, civitas Byzantiorum.* At Hegesippus, antequam Constantinus urbem suam adjecisset urbi Byzantio, maximum fuisse decus trium urbium, primum Romæ, inde Alexandriæ, hinc Antiochiæ: sed Antiochiam quarto nunc loco contentam esse, postquam imperium est translatum Constantinopolin, eaque urbs dicta est νέα Ῥώμη *g*, ac veteri Romæ æquata. Quæ clarè ostendunt, à maligna manu, ac planè contra mentem Hegesippi, adjecta esse, quæ mox sequuntur: *Prima enim Roma, secunda Alexandria, tertia Antiochia, quarta Constantinopolis.* Nec leviter hanc firmat sententiam Cornelius Gualterus; qui in Notis ad eum scriptorem monet, verba ista non legi in codd. Mssis. Quemadmodum verò ea, quæ diximus, clarè ostendunt, vixisse hunc scriptorem, postquam imperium Constantinopolin translatum fuit; ita ibidem alia leguntur, unde etiam sexcentis amplius annis post id tempus vixisse colligam. Nam de Antiochia sic ibi scribit: *Persarum quondam caput, nunc repulsorium.* At Antiochia Persis, sive Saracenis, erepta est a Nicephoro Phoca anno Christi CCCCCLXVIII: quemadmodum narrat Cedrenus. Quare, non multo post hæc tempora vixerit, necesse est. Neque enim puto, Hegesippum signare tempus illud, quo eam Turcis eripuere sacræ expeditionis duces; quod demum est factum anno Christi CIƆ XCVIII. Utcunque est, infimæ esse antiquitatis scriptorem, satis illa, quæ dixi, ostendunt. Porrò in his libris ita Josephi vestigiis insistit, ut magis interpretis, quàm scriptoris, officio fungatur: ut etiam scripsit Durantius Casellius lib. II. Var. Lect. cap. XIII. Neque quisquam judicare aliter potest, qui legerit. Interim hoc habet, quòd subinde, non contentus Josephi verbis, ut videatur aliquid novi adferre, sincerum vas incrustet: de quo vide, quæ notavit Scaliger ad Eusebii annum CIƆ CCCCCL: ubi impudens ejus commentum diluit de illis, quæ Pompeium, captis Hierosolymis, vidisse memorat. Nec Græcum tamen, & genuinum Hegesippum, nunquam nugatum esse, ostendit idem eo ipse opere: ubi refellit ridicula ejus commenta de passione Jacobi Apostoli: item de Juda fratre Domini, deque Davidis posteritate. Vide omnino Scaligerum ad Eusebii annum MMLXXVIII; item MMCXII.

a Vir antiquus, & Apostolicus. *b* Lib. I. de tradendis disc. *c* T. 2. ad ann. 167. num. 15. *d* Præfat. histor. Christian. vett. Pat. *e* In indice Chronolog. ad fin. tom. 6. bibl. PP. edit. 2. *f* In catalogo librorum, quos scripsit. *g* Nova Roma.

Crator libertus fuit M. Aurelii Veri, ac descripsit exactè nomina temporaque consulum, atque aliorum, qui annuum magistratum Romæ gesserunt annis CCCCLIII. Testus Theophilus Antiochenus in fine libri tertii. Sed perperam

tam ibi scriptum ἀπελεύθερος a γραφεὺς Μαυρηλίου Οὐήρου, pro M. Αὐρηλίου b.

Aliquis quoque hic locus fuerit Theophilo, sexto Antiochensis Ecclesiæ Episcopo; quem sub M. Antonino Vero floruisse, etiam testatur B. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Ubi &, quàm variis monumentis laudem sibi pepererit, refert. Meminimus verò ejus propter tertium ad Autolycum librum; qui chronologicus est. Eum signat Lactantius lib. I cap. ult. his verbis: *Theophilus, in libro de temporibus ad Autolycum scripto, ait: In historia sua Thallum dicere, quod Belus, quem Babylonii & Assyrii colunt, antiquior bello Troiano fuisse invenitur CCCXXII annis.*

a Qui libertus fuit Maureli Veri.
b M. Aurelii.

Cap. XV.

Athenæi Naucratitæ ætas, deque Syriæ regibus liber. Duo alii ejusce nominis scriptores. Lucianus Samosatensis. Unius, & alterius, de ætate ejus error refellitur. Eorum quoque sententia diluitur, qui Apollonii vitam à Luciano fuisse scriptam putarunt. Quanto in pretio Apollonium habuerint stultæ nationes, inque iis Caracalla Imperator, & Hierocles philosophus. Severus Cæsar. Stylus Philostrati. Julia Augusta, Severi Imper. uxoris, jussu vitam eam Apollonii scriptam fuisse. Diversus ab hoc Philostrato est is, qui sophistarum vitas edidit. Julius Africanus. De ætate ejus Bodini error. Cedreni ἀνισορησία. Godefridi Viterbiensis lapsus. Item alius Eusebii. Africanum videri κεςῶν auctorem, contra quam Scaliger putavit. Dionis Cassii patria, ætas, dignitas, historia, ejusque argumentum, & stylus. Herodianus. Ejus dictio, ac fides.

SUb M. Aurelio etiam vixit Athenæus Naucratita, grammaticus; quemadmodum Suidas prodidit. Sed hunc ulteriùs aliquanto vitam produxisse, inde cognoscimus, quòd lib. XII Δειπνοσοφιστῶν referat, ut Commodus Imperator, qui patri M. Aurelio in imperio successit, in curru suo appositam habuerit clavam Herculis, substratâ leonis pelle. Imò ne hoc quidem, ut puto, saltem non istum in modum, literis mandâsset, nisi Commodo jam defuncto. Vixerit igitur sub Pertinace etiam, & Severo. Maximos ingenii, doctrinæque suæ, fructus percepit à posteritate quindecim libris Δειπνοσοφιστῶν: quorum & excerpta supersunt, sive, ut mutilator ipse appellavit, παρεκβολαί. Præterea verò consignavit librum de regibus Syriæ. Indicat hoc ipse libro V, proximè antequam describat convivium Alexandri, Syriæ regis, ejus qui Antiochi Epiphanis filius erat suppositititius. Etiam opere quodam collegit historias Ducum istorum, qui singulari pugnaverunt certamine, atque ita salutem exercituum redemerunt. Docent hoc verba ista Athenæi lib. IV a. Ὅτι b δὲ καὶ οἱ ἔνδοξοι, καὶ ἡγεμόνες, ἐμονομάχουν, καὶ ἐκ προκλήσεως τοῦτ' ἐποίουν, ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν. Diversus planè, ut ætas ostendit, ab hoc Athenæo est nobilis ejusdem nominis peripateticus, & orator, qui Seleuciæ in Cilicia Remp. tractavit, & Murænâ usus est familiariter: hujus verò insidiis in Augustum deprehensis, unà captus, atque ad Augustum est deductus; sed ubi culpâ vacare repertum fuit, custodiâ dimissus est: nec multò pòst, jam ad suos reversus, noctu, domus ejus ruinâ, in quâ degebat, exstinctus fuit. Auctor Strabo lib. XIV. Fuere & alii hujus nominis: ut ille Galeno celebratus inter recentiores medicos libro de elementis, & lib. II de caussis symptomatum. Sed omnes persequi, non est hujus instituti. Ac ne ista quidem dixissemus, nisi temporum ignaris sæpe imponeret nominis similitudo.

a Cap. 13.
b Illustres etiam viri, & duces, singulari certamine certarunt; atque hoc quidem fecere provocati; ut alio opere diximus.

Athenæo Naucratitæ æqualis fuit Lucianus Samosatensis. De quo aliquid dictum nobis lib. de Rhetoricæ natura, ac rhetoribus antiquis cap. XII. Et paullò majorem natu facit Suidas. Nam vixisse ait ἐπὶ c τοῦ Καίσαρος Τραϊανοῦ, καὶ ἐπέκεινα. Suntque hac in sententia quoque è junioribus, Gilbertus Cognatus, & Jacobus Zuingerus: quorum ille Luciani scripsit elogium; hic de vitâ, scriptisque ejus, narrationem contexuit. Quin Ludovicus Vives, vir acris judicii, suspicatur, eum ad insectandos philosophos impulsum fuisse invidiâ Plutarchi Chæronensis; quem summo apud Trajanum loco esse cerneret, & doleret. Mihi secus videtur; neque id levi de caussâ. Quippe meminit Lucianus Marci Cæsaris, ac belli Marcomanici ab eo gesti. Locus est in Alexandro, seu Pseudomante: Διαπέμπεται a ἐν Γερμανίᾳ πολέμου ἀκμάζοντος, ὅτε θεὸς Μάρκος ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις, καὶ Κουάδοις, συνεπλέκετο. Vides, ut non tantùm belli meminerit cum Marcomannis, & Quadis, gesti: sed Marcum voce θεὸν, hoc est Divum: quod arguit, naturæ cessisse, ac jam locatum fuisse cœlo. Quare extra controversiam poni debet, Lucianum, tum Marci Antonini Philosophi ætate vixisse, cùm referat b sermones, quos habuit ipse cum Alexandro Pseudomante; tum sub Commodi Antonini Philosophi filio, quandoquidem Marcum appellat Divum. Reliquit Lucianus inter alia utilem librum, cujus inscriptio est, πῶς c δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν. Ac vel hoc nomine mereatur aliquem hìc locum. Justiùs saltem, quàm libris duobus, quos ἀληθοῦς ἱστορίας d inscripsit. Quippe fidem quibus habendam ipse neget. Atque ut contrarium dixisset, nec jurato fides haberetur. Nihil enim iis libellis refert, nisi Lamiæ turres, & pectines Solis. Nec tamen solo de historia scribenda opere dignus censeri debet, qui hoc loco memoretur. Nam, ut historiam de Dea Syria mittam, quam ante seculum, & ultrà, eleganter, Bembo e judice, Georgius Cælius Lusitanus transtulit; utque item similes aliquot libros prætercam: Eunapio quoque refertur inter Vitarum scriptores, propter unam Demonactis vitam. Sic enim scribit: Λουκιανὸς f ὁ ἐκ Σαμοσάτων, ἀνὴρ σπουδαῖος ἐς τὸ γελασθῆναι, Δημώνακτος φιλοσόφου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους βίον ἀνέγραψεν. Vitas verò ad historiam quoque pertinere, ipse ostendit initio capitis, cùm ait; Τὴν g φιλόσοφον ἱστορίαν, καὶ τοὺς τῶν φιλοσόφων ἀνάγων βίους, Πορφύριος, καὶ Σωτίων, ἀνελέξαντο. Et alia quædam ejusdem scriptoris aliena non sunt ab historico instituto: interque ea liber, quo τοὺς μακροβίους h recenset. Quid quòd Guilielmus Philander, suo in Vitruvium commentario, Apollonii vitam Luciano huic adscribere videtur? Et Gilbertum Cognatum i eodem propendere, *arbitror*: ut eo verbo utar, quod à Cicerone k considératissimum vocatur. Sed Lucianum minimè esse operis ejus scriptorem, facilè comprobatur. Nam Epicurei rident omnes præstigias, ac vaticinia, & quicquid istiusmodi est: Lucianus autem tam Epicureæ sectæ addictus erat, quàm qui maximè. Quorum neutrum negabit, qui vel ejus Alexandrum duntaxat oculis percurrerit non conturbatis. Illud quoque validè hanc rem confirmat, quòd Lucianus, ostensurus à cujusmodi præceptoribus hauserit hoc sceleratissimum vitæ genus, refert, quomodo eum primò in contubernium receperit ἐραστὴς l γόης, τῶν μαγείας, καὶ ἐπῳδὰς θεσπεσίους ὑπισχνουμένων: huic se eum prostituisse: ac mercedis loco κακίαν, seu maleficii artem, reportâsse: fuisse autem doctorem hunc genere Tyaneum, ac è comitibus Apollonii Tyanei; cujus omnes imposturas probè calluerit. Sic enim inquit: Ἦν δὲ m ὁ διδάσκαλος ἐκεῖνος, καὶ ἐραστής, τὸ γένος Τυανεύς, τῶν Ἀπολλωνίῳ τῷ Τυανεῖ πάνυ συγγενομένων, καὶ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ τραγῳδίαν εἰδότων. Quæ manifestè indicant, quo loco Apollonium habuerit Lucianus. Quemadmodum & illud, quod mox subjicit: Ὁρᾷς n ἐξ οἵας σοι διατριβῆς ἄνθρωπον λέγω; Hæc pluribus commemorare visum fuit, quò pareat cuivis, quàm inanis sit suspicio eorum, qui libros de Apollonii vita, contra codicum omnium fidem, contra autoritatem Eunapii, B. Hieronymi, Photii, Suidæ, & tot aliorum, abjudicant Philostrato: quo de scriptore mox dicendum nobis erit.

c Temporibus Trajani Cæsaris, ac postea.

a Oraculum divulgavit, cum bellum in Germania maximè flagraret, Divo Marco cum Marcomannis, & Quadis, conserente.
b In Alexandro.
c Quomodo historia scribenda sit.
d vera historia.
e Petrus Bembus lib. 6. epist. ad Georg. Cælium.
f Lucianus Samosatensis, vir ad concitandum risum factus, Demonactis, suâ ætate philosophi, vitam retulit.
g Historiam philosophicam, ac vitas eorum, qui haud insinceri fuere philosophi, Porphyrius, & Sotion, collegerunt.
h Longævos.
i Annotat. in Luciani Alexandrum, seu Pseudomantem.
k Orat. pro Fonteio fol 279 a. edit. Ald.
l Amans præstigiator, ex iis, qui magiam, & divinas incantationes, profitentur.
m Doctor ille, idemque amator erat, natione Tyaneus, ac ex eorum numero, qui conversati cum Apollonio Tyaneo, totamque ejus tragœdiam norunt.
n Vides, è cujusmodi schola hominem tibi dicam?

Se-

Severus imperator de vita sua commentarios conscripsit. Herodianus lib. II; ubi narrat, quæ potissimùm ei spem fecerint imperii: Τὰ μὲν οὖν πολλὰ αὐτὸς τε συγγράψας ἐν τῷ καθ' αὐτὸν βίῳ. *quorum pleraque ipse libris de vita sua conscripsit.*

Philostratus, ejus Philostrati, qui sub Vespasiano, & Tito vixit, ex filia nepos, Severi imperatoris temporibus, atque inde usque ad Philippum, floruit; teste Suida. De patria non convenit. Eusebius, contra Hieroclem, facit Atheniensem. Ὅ γε μὲν Ἀθηναῖος Φιλόστρατος, τὰ φερόμενα πάντα ὁμοῦ ἀπό τε τοῦ Μαξίμου, καὶ αὐτοῦ τοῦ Δάμιδος, καὶ ἄλλων, ξυναγαγεῖν ἑαυτὸν φήσας, πάντων μάλιστα ἐκπλῆ ἀπὸ γενέσεως καὶ μέχρι τελευτῆς ἱστορίαν τοῦ κατὰ τὸν ἄνδρα βίου πεποίηται. *Atheniensis Philostratus, & Maximum, & Damidem complexus, & ex aliis quoque sua se collegisse affirmans, maxime omnium exactam, a nativitate ipsa exorsus ad obitum usque, historiam vitæ ejus viri composuit.* Alii verò Tyrium judicant; qui ab Atheniensi est diversus: ut censet Joannes Tzetzes Chiliados VI historiâ XLV:

a Flavius Philostratus, Tyrius, ut puto, Rhetor. Alius verò est Atheniensis.

Φιλόστρατος a ὁ Φλάβιος, Τύριος, οἶμαι, ῥήτωρ.
Ἄλλος δ' ἐστὶν ὁ Ἀττικός.

Tyrium quoque nuncupat Photius in bibliotheca codice XLIV: ut & cod. CL; ubi de Lexico ejus sermo. Fortasse autem, qui Tyrium dixere, vitiosis usi codicibus; ut in quibus Τύριος pro Μύριος scriberetur. Est enim Myrina Lemni civitas ea, in cujus forum, etsi LXXXVI passuum millibus distet, Athos mons umbram jacit: ut ex Solino, & aliis, constat. At Philostratus fuit Lemnius, secundùm Eunapium, Hesychium Illustrem, & Suidam. Quod si est, nihil mirum, si lib. VI. cap. XIII. dicat, se ex æquali suo quædam olim in Lemno audisse de Satyro, matrem ejus accedere solito. Nempe hæc audierit adolescens, antequam è patria pedem poneret. Philostratus hic immortalem est nactus memoriam libris octonis de Apollonii vita. In eâ se profitetur sequi, tum Damidem Assyrium, de quo suprà dictum nobis; tum alios duos, qui & ipsi Philostrati vitam scripserint; nempe Maximum, & Mœragenem; quorum mentionem facere dicebamus Joannem Tzetzem Chil. II. Histor. LX. Sed, seu vanos sequitur duces, seu ipse multa comminiscitur, *magna Homeri mendacia majoribus mendaciis corrigit*; ut de eo refert Vives lib. V. de tradendis disciplinis. Et tamen hujusmodi commentis deceptus Caracalla Apollonio heroicum erigere monumentum non dubitavit; ut est apud Xiphilinum in vita Caracallæ. Quin fuere gentiles, quos etiam Christo comparare Apollonium non puderet. Uti Hierocles ille, adversus quem Eusebius disserit. Eunapius quoque ait, Philostratum opus suum non debuisse inscribere Ἀπολλωνίου βίον b, sed θεοῦ εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίαν c. Interim, quod ad stylum Philostrati attinet, est is elegans, perspicuus, suavis: ut etiam censet Photius, quem vide tmem. XLV. Narrat verò Philostratus lib. I. cap. III, se istos de Apollonio commentarios fecisse jussu Juliæ τῆς βασιλίδος. Quæ Julia hæc fuerit, videtur Tzetzes ignorasse. Sic enim scribit Chil. VI. Histor. XLV; postquam, Philostratum fuisse Tyrium, non Atticum, dixerat:

b Apollonii vitam.
c Adventum Dei ad homines.

d Tyrius igitur rhetor. Erat, ut ipse in suis libris describit, Unus e choro rhetorum atque scribarum Julia, potentis imperatricis. Cujus verò imperatoris fuerit uxor, non dicit.

—— Ὁ Τύριος οὖν οὗτος d
Ἦν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ βιβλίοις διαγράφει,
Εἷς τοῦ χοροῦ ῥητόρων τε καὶ τῶν γραμματευόντων
Τῇ Ἰουλίᾳ κρατούσῃ τελούσῃ βασιλίδι.
Σύζυγος αὐτὴ δ' ὑπῆρχε τίνος ἦν βασιλέως.

Erat verò conjux Severi Augusti, quam iccirco duxerat etiamnum privatus, quòd ejus in genitura esse cognovisset, fore, ut regi jungeretur: quemadmodum prodidit Spartianus in Severo, & Antonio Geta. Apud Flavium Josephum lib. X. Antiquitat. cap. XI. (quod Rufino est XIII.) memoratur etiam Φιλόστρατος e ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς, καὶ Φοινικικαῖς ἱστορίαις. Ac ex Rufino, more suo, similiter Freculphus Tom. I. cap. XVII. laudat *Philostratum in Indicis, & Phœniciis historiis.* Utrobique puto signari Apollonii vitæ scriptorem: imò, credo, Indica non aliud sunt, quàm vita Apollonii, qui profectus erat ad Indos, sive Brachmanas: quâ occasione de Indis, eorumque sapientiâ, tractat Philostratus. Scripsit etiam λόγους Κορινθιακούς a: quod ipse non sivit nos ignorare lib. IV. cap. XIV. Et hæc de Philostrato eo, qui elucubravit Apollonii vitam.

e Philostratus in historiis Indicis, & Phœniciis.

a Sermones Corinthiacos.

At justiùs inter historicos nomen meretur Philostratus tertius; cujus is, qui Apollonii vitam fabulosè adeò condidit, patruus, & socer erat. Tertii hujus Philostrati sunt vitæ sophistarum. Nam Suidam falli, qui patruo, soceroque tribuit, alibi dictum nobis. Vixit hic sub Macrino, & Heliogabalo.

Imò, quanquam Suidas tres solùm Philostratos nominet: tamen & quartus Philostrato tertio memoratus. Nam in vitis Sophistarum ait, vitum sibi Philostratum Ægyptium, philosophum pariter, ac sophistam: ut omnino is quoque vixerit Macrini temporibus. Difficile est dictu, quis horum sit Philostratus ille, cujus περὶ Κύπρου librum citat Tzetzes, commentario in Cassandram Lycophronis b.

b Pag. 79. edit. Basil.

Æqualis huic fuit Julius Africanus, accuratissimus temporum observator, prænomine Sextus; ut colligo ex Suida; ubi ait, Origenem contra Sexti Africani de Susannæ historiâ sententiam librum edidisse. Vide eum in Σέξτος. Christianorum primus Chronologiæ fontes reclusit, ac πεντάβιβλον χρονολογικὸν scripsit; ex qua integras etiam paginas in suum chronicon transscripsit Eusebius. Primus eas Græcè publicavit Josephus Scaliger; qui nec dubitat c Eusebii Chronicon vocare Africani Chronicon recoctum. Atque hinc deteguntur spissus error Jo. Bodini, qui in Methodo historiæ suæ Eusebio juniorem facit; atque addit, deduxisse tempora usque ad annum CCCXX. Scribere debuit CCXX, ut ex Eusebio scimus, qui Africanum exscripsit. At Photius quoque in bibliotheca tmem. XXXIV, tempora esse complexum dicit usque ad imperium Macrini. Rectiùs igitur Freculphus Lexoviensis Chronicorum Tom. III. cap. IV: ubi, Eusebium secutus, vixisse ait iis temporibus, quibus Origenes instituit Theodorum, sive Gregorium, qui postea dictus Thaumaturgus, fratremque ejus Athenodorum. Etiam refert, Africanum ipsum narrare, se, excitatum Heraclæ episcopi famâ, Alexandriam profectum. Nec abit Cedrenus; cùm sub Pertinace vixisse ait; quibus temporibus Leonidas, Origenis pater, martyrium subiit. Quamquam fallò putat, martyrium illud sub Pertinace contigisse, cùm acciderit anno decimo Severi. Sed istiusmodi ἀνιστορησίας d plenus est Cedrenus. Verùm imprimis ridiculus est error Gotefridi Viterbiensis, qui in prooemio Panthei, sive Chronicorum suorum, ita scribit: *Habemus Julium Africanum, qui prima Chronica conscripsit sub Marco Crasso.* Nisi is somniculosi librarii potiùs error; qui, cùm ἁπλῶς invenisset *Marci*, non addito *Antonini* nomine, ut sæpe fit, crasso admodum errore adjecit illud *Crassi*: quod credere malo, Viterbiensis caussâ. Apud Honorium in Luminaribus Ecclesiæ pro eo legas, *Aurelio imperatore.* Qui idem, ac Antoninus. Sanè integrè Cæsaris hujus nomen expressit Isidorus; qui his verbis & quinctum claudit Originum librum, & Chronicon suum orditur; *Brevem temporum seriem per generationes, & regna, primus ex nostris Julius Africanus, sub imperatore Marco Aurelio Antonino, simplici historia stylo elicuit.* Quæ verba cum sequentibus initio Chronici sui etiam exscripsit Ado Viennensis. Solùm cauto opus est, nequis hæc capiat de M. Aurelio Antonino, cui cognomen Philosopho. Nam signatur is M. Aurelius Antoninus, qui dicebatur Heliogabalus, sive potiùs Elagabalus. Id clarè indicat B. Hieronymus in catalogo illustrium scriptorum. uti & Græcus ejus interpres, Sophronius. Quippe dicunt, *Sub imperatore M. Aurelio, qui Macrino successit, legationem pro instauratione Urbis Emaus suscepit, quæ postea Nicopolis appellata est.* Quid autem, quod ne Eusebius quidem examussim nôrat tempus, quo Africanus desiit Chronicon suum? Nam factum id putat anno eo, quo Alexander Imper. coloniam deduxit, cujus rei ergo ad Alexandrum legatus fuerit Africanus. Nempe tempus educendæ coloniæ cum eo confundit, quo Chronicon finiit. Terminavit verò Chronicon suum quarto

c In Euseb. pag. 241. edit. pr.

d Historica ignorationes.

anno Antonini Elagabali, Grato & Seleuco coss. Quod ex ipsis Africani verbis clarè Scaliger comprobavit. Sed non æquè apertum, quod ait idem Scaliger a, ab Africano hoc diversum esse Africanum τῶν Κεςῶν scriptorem, cujus meminit Eusebius lib. I Chronicorum, his verbis: Ἀφρικανὸς b ὁ τὴν ἐννεάβιβλον τῶν Κεςῶν ἐπιγεγραμμένην πραγματείαν, ἰατρικῶν, καὶ φυσικῶν, καὶ γεωργικῶν, καὶ χυμικῶν περιέχουσαν δυνάμεις, Ἀλεξάνδρῳ τούτῳ προσφωνεῖ. Sanè eundem planè esse, Photius dicit in bibliothecâ suâ. Cui hac parte fidem potiùs habere convenit. Præsertim quando & idem apertè ait Eusebius lib. VI. Histor. Ecclesiast. cap. XXIII; ubi & alia Africani scripta recenset; eaque inter de genealogia Christi epistolam; quam & alibi citat; uti & Augustinus facit lib. II. Retractat. cap. VII, & alii.

a *In Euseb. pag. 241 edit. prim.*
b *Africanus libros novem, quos Cestorum inscripsit, ac quibus complectitur res medicas, physicas, rusticas, chymicas, Alexandro huic dicat, & nuncupat.*

Iisdem temporibus vixit Dio Cassius, qui & Cocceius, sive Cocceianus, vocatur. Nicææ hic, Bithyniæ urbe, natus fuit. Patrem habuit, qui, cùm Hadrianus ad imperium perveniret, Ciliciæ præerat; ut ex Dione constat. Fortè is erat Cassius Apronianus; qui consulatum gessit sexto Hadriani anno; sive urbis conditæ anno IↃCCCLXXV: nisi is avus potiùs existimandus. Sub Commodo, & proximis imperatoribus, senatoriâ gavisus est dignitate: à Pertinace etiam ornatus; ab Alexandro, Mammeæ filio, ad consulatum fuit evectus; quem cum ipso imperatore gessit anno Urbis IↃCCCCLXXXI. Extremâ ætate, cum bonâ ejusce Imperatoris veniâ, Nicæam abiit, ut reliquum vitæ tempus in urbe patriâ viveret. Historiam ad hunc usque Alexandrum libris LXXX perduxit. Ac orsus quidem fuit ab Urbe conditâ. Sed primi XXXIV libri perierunt: imò & major pars trigesimi quinti. Exstant verò sequentes XXV; qui incipiunt à Luculli gestis, ac desinunt in morte Claudii Cæsaris. Qui inde sequebantur, itidem interciderunt. Attamen bene est, quòd horum excerpta saltem habemus. Nam supersunt ἐκλογαὶ c Joannis Xiphilini, à Pompeio, ac Julio Cæsare, usque ad Alexandrum, quem dixi. Euagrius lib. V. cap. ult. narrat, pervenisse usque ad Ἀντωνῖνον d τὸν ἐξ Ἐμέσης. Ubi si Alexander designatur, Ἀντωνῖνον legi oportet. Sic enim Senatus appellari voluit Alexandrum Mammeæ; ut arguunt acclamationes ejus apud Ælium Lampridium in ejus vita. Sed dispiciendum, quomodo, quòd idem Emesæ natum ait, conveniat cum isto, quòd eum Lampridius ait *urbe Arcenâ genitum*. Ac usque ad Commodum quidem ab aliis Dio, quæ scriberet, accepit; at, sequentia se ipsum observâsse, dicit: nempe quæ gesta sub Commodo, Pertinace, Severo, Caracalla, Macrino, Heliogabalo, Alexandro. A Commodi verò obitu, usque ad octavum Alexandri annum, quo cum imperatore consul fuit, anni sunt XXXVII. Ac sub Commodo, ut dictum, jam senator erat; ut minimùm quadraginta circiter annos fuerit in dignitate. Grandi stylo uti, & in concionibus Thucydidem æmulari, sed magis esse perspicuum, judicat Photius tmem. seu codice LXXI. Unius interim, sed latæ admodum culpæ, absolvere Dionem non possum; quòd quâdam seu judicii, seu morum pravitate, virtutes suo pretio æstimare nescit; sed virus suum ejaculatur in optimos, & præstantissimos viros: ut Ciceronem, & Brutum, Cassiumque & L. Senecam. Omnino hæc aut insignem judicii defectum, aut malam mentem, arguunt. Transtulit Dionem Cassium Latinè Xylander: idemque à se, sed liberiore stylo, factum ait Robertus Constantinus in suo scriptorum nomenclatore. Præter istos LXXX libros, qui in decadas distribuebantur, etiam prodidit Persica, Getica, Ἐνόδια, sive potiùs, ut Hieronymus Wolfius emendat, ὁδοιπ., itineraria; adhæc res à Traiano gestas, & Arriani philosophi vitam; auctore Suida.

c *Excerpta.*
d *Antoninum Emesenum.*

Tum quoque magno in pretio fuit Herodianus. Condidit hic historiarum libros octo. Eos exorsus ab excessu Marci Aurelii Antonini philosophi; desiit in morte Balbini, & Maximi, ac imperio Gordiani nepotis. Quod & Euagrio traditum lib. V. cap. ult. Stylus, Photio teste, est elegans, perspicuus, ac talis planè, ut vix historicorum ulli ullâ virtute cedat. Veritati etiam studuit: nisi quòd fides ejus nutet in Alexandro, & Maximino. Quod etiam observatum politissimo hujus scriptoris interpreti, Angelo Politiano a. Et ante eum Julio Capitolino in Maximinis duobus. ubi ait: *Herodianus, Græcus scriptor, ei, quantum videmus, in odium Alexandri plurimùm favit.* Similiter Trebellius Pollio in XXX tyrannis: ac Lampridius in Alexandro Severo, & in Antonino Diadumeno.

a *Præfatione in expositionem Suetonii.*

CAP. XVI.

Nicagoras. Asinius Quadratus. Suidæ error. Suidas corrigitur. Ephorus Cumanus. Nicomachus. Dionysius Longinus. Ejus mors. Dexippus Herennius. Ejus ætas, scripta, stylus. Porphyrii ætas, & historia de vitis philosophorum. Eundem & patriâ linguâ Malchum, & Græcâ Porphyrium dictum. Πορφυρογέννητοι. *In dubium vocatum, quòd B. Augustinus Porphyrium ait primùm fuisse Christianum. Refelluntur, qui eundem iterum Christianum esse factum arbitrantur. Alius ab hoc Porphyrio est, cujus panegyricus exstat. Error eorum, qui Porphyrium, & Eusebium, eodem tempore floruisse censent. B. Methodius. Chronicon ei falsò tributum. Cognomen ejus Eubulius. Soterichus Oasites. Pasicrates.*

Ulteriùs gradum moveamus ad eos, qui vixerunt sub Philippo, Decio, atque aliis, qui postea imperarunt, usque ad tempora Constantini Magni. Philippi Cæsaris temporibus floruit Nicagoras, Mnesæi oratoris filius, Atheniensis sophista; teste Suida. Qui scripsisse addit Vitas clarorum virorum, De Cleopatra in Troade, & Legationem ad Philippum, imperatorem Romanum.

Asinius quoque Quadratus, qui Græcis Ἀσίνιος, vel Ἀσίνιος Κουάδρατος, sub Philippis vixit. Romanus est historicus, ac Ionicâ dialecto Romanam historiam libris condidit quindecim: opus autem suum Χιλιετηρίδα inscripsit, quia complecteretur annos mille. Autor Suidas a. Nempe historia erat ab urbe conditâ, usque ad annum Urbis millesimum, quo millenarius agon à Philippis impp. maximo fuit apparatu celebratus. Hoc minùs perspexit Suidas; qui perduxisse historiam ait usque ad Alexandrum Mammeæ filium. Puto, idem opus signari, quando Stephanus ex Asinio hoc Quadrato, vel secundum Ῥωμαϊκῆς χιλιάδος citat in Ἄνθιον; vel decimumquartum Ῥωμαϊκῆς χιλιαρχίας in Ὀξύβιος; vel decimumquinctum Ῥωμαικῶν in Θαψίμαλις. Etiam Parthyenica, sive Parthorum origines, ac bella, in literas retulit; teste Capitolino in vita Veri imp. *Quod quidem & jam Quadratus, belli Parthici scriptor, incusatis Seleucenis, purgat.* Primum Παρθυηνικῶν librum idem Stephanus advocat in Γηλὺς; tertium in Γερμανίκεια, & Ταρσός; octavum in Γάζακα; nonum in Σόλυμα. Idem scriptor ἁπλῶς laudat Ἀσίνιον Κουάδρατον in Μεσσήνη. Primò Παρθενικὰ hic liber vocabatur in codd. vulgatis. Unde Xylander fecit Παρθικά. Sed scripserat Stephanus Παρθυωνικά. Nam Παρθυωνὴ potissima est regio Parthiæ, sive regni Parthici. Unde συνεκδοχικῶς Πάρθοι pro Παρθυωνοῖς; ut Stephanus agnoscit. Historiæ hujus Parthyenicæ meminit Volcatius Gallicanus initio vitæ Avidii Cassii. Verba ejus sunt: *Avidius Cassius, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur; per matrem tamen avo genitus Avidio Severo: qui ordines duxerat, & pòst ad summas dignitates pervenerat. Cujus Quadratus in historiis meminit, & quidem graviter, cùm illum summum virum, & necessarium Reip. asserit, & apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum.* Apud Glandorpium in Onomastico vocatur Numidius Quadratus: perperam, etsi & Numidii Quadrati mentionem faciat Ælius Spartianus in vita Adriani. Sed is non paullò hoc Quadrato fuit antiquior; utpote ex iis, quos graviter sit exsecutus Adrianus; ut ibidem narratur. Apud Dionem autem mentio quidem est Ninnii Quadrati; sed tribuni plebis, qui à Ciceronis partibus contra Clodium stete-

a *In Κουάδρατος.*

ſteterit. Quare nihil ille ad hiſtoricum noſtrum; cui nomen fuiſſe Aſinio Quadrato, ex Stephani Ethnicis diximus. Ac ſic quoque nominat Euagrius lib. v. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. ult. ubi commemorat aliquot nobiliorum gentium hiſtoricos, & quod quiſque tractârit argumentum.

Sub Claudio Cæſare, ejus nominis ſecundo, fuit Lupercus, Grammaticus Berytius, Suida teſte; qui, multa compoſuiſſe, docet; interque ea κτίσιν *a* τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἀρσινοΐτης. Sic enim apud eum legi debet, non κλῆσιν. Quâ in voce ſæpe peccarunt librarii. Ἀρσινοΐτην verò, ſi ea modò lectio recta eſt, Ægypti urbem vocat, quæ aliter Ἀρσινόη dicitur.

Ejuſdem imperatoris temporibus vixit Ephorus Cumanus; ſi libri XXVII hiſtoriarum, quas ſcripſit, de Gallieno imperatore fuerunt. Cenſet hoc Raphael Volaterranus lib. XV. Commentar. Urban. Nempe apud Suidam legit, Γαλλιηνοῦ ἱστορίας; ubi editum Γαλλιηνοῦ. Quomodo Claudius intelligatur; ſive ejus vita ab Ephoro ſcripta fuerit; ſive hiſtorias, quæ paſſim apud Galenum leguntur, uno faſce complexus ſit. De Ephoro hoc, occaſione Ephori Cumani ſenioris, Iſocratis diſcipuli, dictum nobis etiam libri I extremo cap. VII.

a Originem ſive ſtructuram Arſinoeti in Ægypto.
b Suetam ad Sidonium, & Menerſius ad Nicomachum.
c Politioris quidem literaturæ peritum; philoſophum vero minime.
d Bibliothecam quandam, & ambulans muſeum.
e [illegible] tra fidem hiſtoriarum, tanquam hiſtorica, enarrent grammatici.
f De principiis.
g De finibus.
h De iis, quibus animi concitantur.
i Epiſtolam ad Plotinum, & Gentilianum.
k De ſublimi dictione.
l Quibus etiam temporibus vixit Dexippus, qui temporum hiſtoriam conſcripſit, vir in liberalibus diſciplinis, & facultate logica, verſatiſſimus.
m Rerum poſt Alexandrum M. geſtarum libros quatuor.
n A Carano uſque ad mortem Alexandri.
o De regibus Macedonum, ex Dexippo.

Nicomachus Aureliani temporibus vixit. Meminit hiſtorici ejus Vopiſcus in Aureliano: *Hanc*, inquit, *epiſtolam Nicomachus ſe tranſtuliſſe in Græcum ex lingua Syrorum dicit, ab ipſa Zenobia dictatam.* Ac cenſent viri docti *b*, eundem eſſe, qui vitam Apollonii Tyanei conſignavit. De qua ſic Sidonius lib. VIII. epiſt. III: *Apollonii Pythagorici vitam, (non, ut Nicomachus ſenior, è Philoſtrati; ſed, ut Taſcius Victorianus, è Nicomachi ſchedio, exſcripſit) quia juſſeras, miſi.*

Aureliani etiam ætate vixit Dionyſius Longinus Caſſius, nobilis criticus, hæres Frontonis Emiſeni, Oratoris; qui ejus avunculus fuit; & Severi Imperatoris tempore, Philoſtrati, & Apſinis Gadarenſis, æmulus, atque adverſarius, docuit Athenis; ut à Suida proditum eſt in Φρόντων. Fuit Longinus hic Porphyrii philoſophi præceptor, & Zenobiæ, Palmyrenorum reginæ, à conſiliis. Philoſophum vocat Suidas in Λογγῖνος. Sed Plotinus eum dicebat φιλόλογον *e* μὲν, φιλόσοφον δὲ οὐδαμῶς. Teſtis Porphyrius in Plotini vita; ubi & complura Longini hujus illuſtria inveniet elogia. Etiam Eunapius eum vocat βιβλιοθήκην *d* ἔμψυχον, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον. Multa admodum ſcripſit; quæ apud Suidam legi poſſunt. Ea inter eſt, τινα *e* περὶ τῆς ἱστορίας οἱ γραμματικοὶ, ὡς ἱστορικὰ, ἐξηγοῦνται. Præter ea, quorum Suidas meminit, etiam librum fecit περὶ ἀρχῶν *f*; item περὶ *g* τέλους; item περὶ τῶν παθητικῶν *h*; item πρὸς *i* Πλωτῖνον, καὶ Γεντιλιανὸν, ἐπιστολήν; quæ libri magnitudinem habebat. Meminit horum Porphyrius. Scripſit & περὶ ὕψους *k* elegantiſſimum libellum. Nec quicquam ejus hodie exſtat, præter opuſculum iſtoc, & fragmenta quædam apud Porphyrium in vita Plotini, & apud Euſeb. lib. XV. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς. Occiſus eſt à Cæſare Aureliano, propterea quòd Zenobiæ fuiſſet auctor, ut ſe Romanis opponeret, & ſuperbiorem ei epiſtolam dictâſſet. Vide fuſiùs de iſtis Zoſimum.

Dexippi Herennii Athenienſis ætatem docet nos Eunapius in Porphyrio. ubi cùm nominâſſet Gallienum, Fl. Claudium, Tacitum, Aurelianum & Probum Impp., continuò addit *l*, καθ' οὓς χρόνους ἦν καὶ Δέξιππος, ὁ τὴν χρονικὴν ἱστορίαν συγγράψας· ἀνὴρ ἁπάσης παιδείας τε καὶ δυνάμεως λογικῆς ἀνάπλεως. Scripſit Dexippus τὰ *m* μετὰ Ἀλέξανδρον, ἐν λόγοις τέσσαρσιν, Photio teſte. Huic verò operi compendio præmiſiſſe videtur reges Macedonicos ἀπὸ *n* τοῦ Καράνου μέχρι τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου. Etiam operis illius partem Euſebius ſignat lib. I. Chronicorum; ubi Dexippum citat περὶ *o* τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ἐκ τῶν Δεξίππου. Ibidem luculentum ac prænobile inde fragmentum adfert: ipſe interim alios ſequi auctores maluit, quàm Dexippum. Nam Dexippus ab initio Carani uſque ad initium Alexandri annos numerat CCCXCVI; Euſebius verò annis auget LXXXI. Nam annos colligit CCCCLXXVII.

Scripſit præterea Dexippus ἐπιτομὴν *a* σύντομον ἱστορικὸν μέχρι τῆς Κλαυδίου ἀρχῆς; ut eſt apud Photium. Ubi Claudium intellige, qui Gallieno ſucceſſit, & Aurelianum habuit ſucceſſorem. Sæpiùs hoc opus laudant Auguſtæ hiſtoriæ ſcriptores: uti Lampridius in Alexandro Severo; Capitolinus in Maximo Juniore, in tribus Gordianis, in Maximo, & Balbino; Trebellius Pollio in Gallienis duobus, in XXX tyrannis, & in Claudio. Sed unde hoc opus fuerit exorſus, non adeò apertum eſt. Si credimus Chriſtophorſono, interpreti Euagrii, a rebus Medicis cœperit. Ut liquet ex lib. v. cap. ult. Sed Græcè eſt non Μηδικῶν *b*, verum Μυθικῶν *c*; ut videatur orſus à temporibus heroicis, & fabuloſis. Ac probat etiam hanc lectionem Clariſſimus & ſummus vir, Philippus Labbæus in Delineatione Apparatus Hiſtoriæ Byzantinæ *d*. Adhæc Scythica prodidit, ſive de prœliis inter Romanos, & Scythas. Occaſio huic operi data bello Scythico; quod ejus tempore fuit, & in quo ſtrenuè ſe Dexippus geſſit. Trebellius Pollio in Gallienis duobus: *Inter hæc Scythæ per Euxinum navigantes, Iſtrum ingreſſi, multa gravia in ſolo Romano fecerunt. Quibus compertis, Gallienus Cleodamum, & Athenæum Byzantios, inſtaurandis urbibus, muniendiſque, præfecit. Pugnatum eſt circa Pontum, & à Byzantiis ducibus victi ſunt barbari. Veneriano enim duce, navali bello Gotthi ſuperati ſunt: tum ipſe Venerianus militari periit morte. Atque inde Cyzicum, & Aſiam, deinceps Achaiam omnem vaſtaverunt, & ab Athenienſibus, duce Dexippo, ſcriptore horum temporum, victi ſunt.* Unde etiam, quod de ætate diximus, liquet: &, eum fuiſſe ſtrenuum bello ducem, cognoſcimus. Etiam ex Scythicis ejus eſſe videntur, quorum Dexippum hiſtoricum laudat autorem Jornandes de rebus Geticis cap. XXII. Niſi ſignatur opus de iis, quæ Carpi, & aliæ gentes barbaræ, in Hellade, Thraciâ, & Ioniâ, bello geſſêre. Cujus voluminis meminit Euagrius lib. v. cap. ult. Oratio ejus brevis eſt, & aperta; ut alterius Thucydidis, ſed perſpicui magis. Autor Photius; qui & pauca excerpſit ex hiſtoria de iis, quæ poſt Alexandrum contigerunt; ac cùm in iſtis, tum in pleriſque omnibus, cum Arriano ait conſentire. Præterea quædam ex Dexippi hiſtoria habemus in Excerptis de Legationibus. Verùm iſta ex alio opere ſunt. Nempe ex Scythicis ejus. Nam tractat de iis, quæ accidêre inter Aurelianum imperatorem, & Juthungos Scythas. Stephanus citat Dexippi χρονικῶν librum X in Σαλχαῖοι, librum XII in Ἔλυροι. Uti & Etymologus, voce Ἔλυρος: Δέξιππος *e* ἐν δωδεκάτῳ χρονικῶν. Eundem in Theſauro laudat Suidas in Κορυκαῖος. Exſtat hodieque Dexippi, philoſophi Platonici, liber pro Ariſtotelico τῶν κατηγοριῶν libro ſcriptus adverſus Plotinum. Eſt is ejuſdem Dexippi: quod ex Tzetze liquet Chiliad. IX. Hiſtor. CCLXXIV. Verſus ejus, quia & alia nos docent, apponam:

Δέξιππος ὁ φιλόσοφος, μύστης ὢν Ἰαμβλίχου,
Πολλὰ μὲν συνεγράψατο καὶ ἕτερα βιβλία.
Ἐν τῷ ἑνὶ ἐνέτυχον, τῷ εἰς κατηγορίας.
Ἔγραψε δὲ καὶ Σκυθικά· ἃ μέχρι νῦν οὐκ οἶδα·
Καὶ ἕτερα, ὡς εἴρηκα· μόνον τὸ ἓν δ' ἀνέγνων.

Dexippus philoſophus, myſtes qui fuit Iamblichi,
Multos quidem conſcripſit & alios libros.
In unum verò incidi, qui eſt in Categorias.
Scripſit autem & Scythica; quæ hactenus non vidi:
Et alia, ut dixi. ſolùm ſed unum legi.

Eâdem, quâ Dexippus, ætate vixit Porphyrius; quod in vita ejus clarè dicit Eunapius. Magnum hujus inter philoſophos, ac ſophiſtas, nomen fuit. Sed, inter hiſtoricos quoque jure optimo referri, nemo inficias iverit, qui ſciat, philoſophorum vitas ſcripſiſſe. Id, quod dixi, cognoſcimus ex Cyrilli libro I. contra Julianum, (qui & egregia inde fragmenta adfert;) item Nicephori Calliſti hiſtoriæ Eccleſ. lib. X, cap. XXXVI; ubi, ut oſtendat, quàm φιλεγκλήμων *f* fuerit Porphyrius, pro argumento adfert, quòd Socratem, à Platone, & Xenophonte, tantopere laudatum, ita calumniis traducat, quaſi accuſatores ejus Anytum, ac

a Alteram compendium hiſtoricum uſque ad Claudii principatum.
b Medicorum.
c Fabuloſorum.
d Pag. 40.
e Dexippus in XII Chronicorum.
f Delatorum, & ſ[illegible] amans.

ac Melitum, vincere voluisset. Mentio quoque hujus operis est apud Tzetzem Chil. xi. Histor. ccclxxvii. Eas ad Platonem usque pertexuisse, ait Eunapius in præfatione libri sui de vitis sophistarum. Nec dubium, quin hoc opus signetur à Stephano in Γάδαρα; ubi tertius citatur φιλοσόφου ἱστορίας: item Suida in Ὅμηρος; ubi ex Porphyrii φιλοσόφου ἱστορίᾳ refert, Homerum ante primam Olympiadem annis vixisse cxxx: & in Excerptis barbarolatinis; ubi similiter vocatur *Porphyrii historia philosophica*: eoque nomine exinde à Scaligero citatur ad Eusebii annum mccx. Exstat ex historia hac Pythagoræ vita, quam primus sub Malchi nomine publicavit Conradus Rittershusius. Nempe, ut Eunapius ait, Μάλχος κατὰ τὴν Σύρων πόλιν ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα. τοῦτο δὲ δύναται βασιλέα λέγειν· Πορφύριον δὲ αὐτὸν ὠνόμασε Λογγῖνος, ἐς τὸ βασιλικὸν τῆς ἐσθῆτος παράσημον τὴν προσηγορίαν ἀπευθύνας. *Porphyrius prius, juxta Syrorum linguam, Malchus dicebatur. Ea vox regem sonat. Sed Longinus, detortâ appellatione ad purpuram, regium in vestimento insigne, Porphyrium, velut purpureum, nominavit.* Imò Porphyrius ipse apud Plotinum, sibi, & patri, *Malcho* fuisse nomen testatur. Ut de Suida nihil dicam; qui & ipse *Malchum* ait Tyriâ linguâ (Tyrius autem erat Porphyrius) regem significare. Sanè Hebræis, à quibus Phœnicum lingua dialecto solùm distat, מלך rex. Et quid multis opus? B. Cyrillus in tertio adversus Julianum, quædam ex hac Pythagoræ vita adducens, ea disertim Porphyrio adscribit. Nec ineptè pro rege purpureum vocavit Longinus; quando, ut Eunapium dicentem audivimus, purpura regum est insigne. Unde & Albino nomen *Porphyrii*. Capitolinus in vitâ Albini: *Accessit omen (Albino,) quòd, cùm pueri ejus familiæ russulis fasciolis illigarentur, quòd forte lota, atque uda essent russula fasciola, quas mater prægnans paraverat, purpureâ matris illigatus est fasciâ: unde illi joco nutrices etiam Porphyrii nomen indiderunt.* Itaque Alexius Angelus Comnenus Irenen, filiam suam, gestare jussit purpurea sandalia, quòd illi, & cui desponderetur, imperium suum destinâsset: ut initio operis narrat Georgius Protovestiarius. Quin & πορφυρογέννητοι propterea vocabantur, ad quos natalium jure successio in regno pertineret. Magis hoc verisimile fit, quàm, appellationem illam inde cepisse, quòd, ut Constantinus Manasses in Annalibus suis refert, πορφύρα diceretur domus ea, in quâ parerent Imperatrices. Unde prolem Cæsaream πορφυρογέννητον vocari, notavit ibidem doctissimus Leonclavius. Præter Philosophorum Vitas, de quibus diximus, etiam reliquit ἱστοριῶν παραδόξων a libris tribus. Ut cognoscimus ex Eusebii de præparatione Euangelica lib. i b. Ubi cùm de Sanchoniathone, ejusque interprete Philone Byblio, ex Porphyrio quædam retulisset, ait, eundem Porphyrium, de discrimine Græcanicæ, ac Paganicæ Theologiæ loquentem, dicere: Περὶ c ἧς μοι τρία πεφιλοτίμηνται βιβλία, τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα παραδόξων ἱστορίας. Puto, & eundem signari ab Eusebio aliquanto pòst d; cùm locutus de libris Sanchoniathonis, à Philone Byblio versis, & à Porphyrio approbatis, addit; Ὁ e δ' αὐτὸς ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι. Hinc illustrem ex eo locum adducit. Item cùm postea sequitur: Εἴρηται f δὲ ἡμῖν περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς διαχαραχθεῖσι Ἐκλογῶν ὑπομνήμασιν ἐπιπλεῖον. Porphyrium primitus fuisse Christianum, sed postea à religione hac resiluisse, Augustinus innuere videtur lib. de Civit. Dei cap. xxviii. Id ob auctoritatem tanti viri inficias ire non ausim: sed hactenus tamen nihil invenio, quo id verisimile fiat, præterquam quòd junior familiariter usus sit Origene. Ac longè etiam minus assentire possum doctissimo Annalium Ecclesiasticorum scriptori g, qui jam senem denuo ex gentili Christianum factum putat. Nempe propter Hieronymi hæc verba h in Chronicis: *Porphyrius misso ad Constantinum insigni volumine exilio liberatur.* Sanè hodieque exstat laboriosissimum carmen panegyricum ad Constantinum Augustum, quod Christiani hominis est, ac Porphyrio tribuitur, non modò vulgatis in libris, sed quoque à venerabili Beda libro de metris; ubi addit, Porphyrium eo carmine meruisse ab exilio liberari. Sed alius à Porphyrio philosopho est Publilius Optatianus Porphyrius, carminis ejus pater; ut jamdudum Scaligero ad Eusebium est observatum. Nunquam enim Porphyrius philosophus in exilium missus fuit: nunquam sua retractavit: neque, si fecisset, veniam à Christiano quoquam Imper. impetrâsset: quippe qui neutiquam ad ea tempora pervenerit, quibus Diocletianus imperium deposuit; ut ex iis constat, quæ de ætate ejus ex Eunapio diximus. Atque inde etiam refelluntur, qui existimant, eodem tempore, & Porphyrium adversus Christianos calamum strinxisse, & Eusebium ei respondisse libris xxx; quot contra Porphyrium scripsisse, auctor est B. Hieronymus in Chronico Euseb.

a Historiarum rerum, quæ sunt præter hominum opinionem.
b Pag. 23 edit. Rob. Steph.
c De qua magno cum studio elaboravi tres libros, qui inscribuntur, Historiæ paradoxæ.
d Pag. 26.
e Hic ipse in commentario de Iudæis.
f De eo amplius nobis dictum est in libris Eclogarum.
g Ad annum 325
h Ad an. 2345.

Sed Eusebius quidem respondit Porphyrio jam defuncto. Vivente autem eo idem fecerat S. Methodius, Olympi Lyciæ, aut Patararum, & postea Tyri episcopus: qui, juxta Suidam, sub Decio, & Valeriano; sed veriùs (ut apud Hieronymum etiam legitur) decimâ persecutione, sub Diocletiano martyrii coronam accepit. Hic quoque, si Tritthemio credimus, historicis est accensendus. Nam, Chronicon scripsisse, ait. Quin apud Marianum Scotum fragmenta quædam habemus ex Methodii Chronicis. Indeque etiam meminit Martinus Polonus lib. i. cap. iv. Sed nec Hieronymus, nec Suidas, qui Methodii scripta recensent, Chronicorum ejus meminerunt: ut opus istoc alterius possit videri. Methodii hujus fragmentum admodum luculentum invenio apud Epiphanium hæres. lxiv: ubi dicitur alio quoque nomine vocatus esse *Eubulius*, fuisseque vir bene doctus, & veritatis intelligentissimus.

Locus quoque hic esto Soterico Oasitæ: qui Poëta quidem epicus fuit: sed & historiam tractavit. Vixit sub Diocletiano; cujus etiam encomium fecit. Alia quoque ejus laudat Suidas: eaque inter est vita Apollonii Tyanei: item Pytho, sive Alexandriacum: historia hæc fuit de Thebis, atque aliis, ab Alexandro captis. Item condidit Calydonia. Autor nobis est Lycophronis scholiastes a: καὶ Σωτήριχος ἐν τοῖς Καλυδωνιακοῖς. Videtur autem opus illud prosâ oratione scriptum esse, quantum ex fragmento, ab eodem scholiaste allato, colligere est. Meminit Soterichi etiam Jo. Tzetzes Chil. vii, hist. cii. item Stephanus, sive Hermolaus, his verbis: Ὕασις b, πόλις Λιβύης. λέγεται καὶ Ὄασις, καὶ ὁ πολίτης, Ὀασίτης, ὁ ποιητὴς Σωτήριχος, ὁ τὰ πάτρια γεγραφώς: unde Suidam corrigi debere, etiam Lilius Gyraldus c vidit. Nam corruptè apud eum ὁ Ἀσίτης scriptum pro Ὀασίτης. Alius est Sotericus Alexandrinus, quem insignem fuisse musicum, dicit Plutarchus initio libri de Musica.

Ad Diocletiani quoque tempora refertur Pasicrates, S. Martyris Georgii servus, qui martyrium passus dicitur circa annum ccxcv. Georgii hujus vitam Pasicrates reliquisse creditur: quæ ex Cryptæ Ferratæ bibliotheca ab Aloysio edita est, atque item Surio Tom. ii, ad xxiii April. Sed acta Georgii planè sunt ἀπόκρυφα; quemadmodum jam olim Gelasius Papa judicavit. Aloysius censet, hæc alia esse ab iis, de quibus loquitur Gelasius. Nos vel eadem putamus, vel nihilo illis meliora, quæ Gelasius vidit, & rejecit, tanquam ab hæreticis composita. Vide eum Dist. xv. cap. Sancta Romana.

a Pag. 77.
b Hyasis, urbs Libyæ. dicitur & Oasis, & civis ejus Oasites; ut Soterichus poeta, qui res patrias scripsit.
c De poët. hist. dial. 4.

Cap. XVII.

Sopater Apamiensis. Constantini Magni jussu interfectus est. Ejus scripta. Eusebius Cæsariensis cur Pamphili cognomen habeat. Chronicorum ejus divisio, atque argumentum. Παρασκευῆς εὐαγγελικῆς libri quo fine scripti. Quot olim libri Ἀποδείξεως εὐαγγελικῆς. Operis προγονοδιαγραφικοῦ commendatio. Praxagoras Atheniensis. Quanti Constantinum fecerit, licet gentilis esset. Bemarchius Cæsariensis, atque alii, qui scripserint de rebus gestis Constantini.

Entro-

Eutropii historicum compendium Græcè translatum. Eustochius Cappadox. Esaias, de martyrio Iona, & Barachisii. Acasius Cæsariensis Episcopus.

DEvenimus ad meliora tempora, quibus Imperatores Romani Christianam fuere religionem amplexi. Princeps eorum fuit Flavius Constantinus, cognomento Magnus. Sub hoc floruit Sopater Apamiensis, sophista, & philosophus Alexandrinus; Jamblichi discipulus, Platonicorum suæ ætatis facilè princeps. Eo Constantinus ipse familiariter utebatur: sed cùm propterea videretur non alienus à religione gentili, interfici eum jussit, quò fidem omnibus faceret, se ex animo Christianæ religioni favere. Ita quidem Suidas. Sed accuratiùs, pleniusque, de hoc Eunapius Sardianus in Ædesii vita: ubi ejus facti culpa in Ablavium, prætorio præfectum, derivatur. Quædam etiam de Sopatro hoc legere potes apud Sozomenum lib. I. Historiæ Eccles. cap. V. Reliquit, Suida teste, librum de providentia, & iis, qui præter meritum felices sunt, aut infelices. Item fecisse testatur librorum plurimorum epitomas: atque historiarum etiam excerpta ejus existimari. Excerpta ista Photius eclogas variæ doctrinæ appellat, ac constituisse dicit libris XII; fuisseque id opus collectum ex variis historicis, aliisque scriptoribus, quos nominat ipse tmemate CLXI.

Sub Constantino etiam, filioque ejus Constantio, floruit Eusebius Pamphili (quomodo vocabatur ob amicitiam cum Pamphilo martyre, teste Hieronymo *a*) Cæsareæ Palæstinæ episcopus; quem πολυμαθῆ *b*, καὶ πολυΐστορα, meritò appellat Georgius Cedrenus. Scripsit Eusebius Chronica à mundi fabrica usque ad Constantini Magni vicennalia, qui est annus Christi CCCXXVI. Horum priorem partem παντοδαπὴν ἱστορίαν *c* ipse Eusebius vocat: alteram, χρονικὸς κανόνας. Georgius Syncellus χρονικόν, ac frequentiùs κανόνα appellat. Opere hoc propositum Eusebio fuit, monstrare, Mosaicas origines tum initiis omnium dynastiarum, regnorum, ac Rerump., tum natalibus fabulosorum Deorum, longè esse antiquiores. Atque ut hoc opere vetustatem doctrinæ Mosaicæ; ita ejusdem, ac Christianæ item religionis, veritatem adversus philosophos tuetur aureis commentariis de præparatione Euangelica. Idem quoque elaboravit viginti libros demonstrationis Euangelicæ: quot olim fuisse, auctores sunt S. Hieronymus in scriptor. Eccles. & Photius in biblioth. Sed hodie decem tantùm supersunt. Arrianum fuisse, vel saltem excidisse illi, Arrio magis, quàm Nicenæ Synodo, convenientia, etsi veteres non dicerent, satis ex hoc opere pareret: quemadmodum ostendit doctissimus Billius lib. I Observationum Sacrarum cap. XXVII. Ex scriptis nominatis Chronica (quorum & Epiphanius meminit in λόγῳ ἀγκυρωτῷ) cum vett. libb. contulit doctissimus Arnoldus Pontacus. Atque idem opus Josephus Scaliger castigavit, notisque illustravit, quibus nihil hic sol videt eruditius: ut omnino tacere de iis satius videatur, quàm pauca dicere. Utinam aliquis tandem exsurgat, qui in illo, quod dixi, εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς opere, parem præstet industriam. Nam eo Eusebius satis docet, omnes se reserâsse arcas librarias philosophorum, historicorum, Theologorum; non Græcorum modò; sed etiam Ægyptiorum, ac Phœnicum. Atque hæc quidem eò fecit: tum ut ex divina lege arguat gentiles: tum ut comprobet, multa illos de Hebræorum fontibus hausisse. Condidit præterea Historiam Ecclesiasticam libris decem; quibus initium capit à nato Christo, &, per tyrannorum tempora accuratè progressus usque ad Constantinum Magnum, ea, quæ ab illo in Ecclesia instituta, vel saltem sub eo gesta, diligentissimè tractat. Mentionem facit eorum & Euagrius lib. V. cap. ult. & Photius tmemate XXVII. Edidit insuper librum de martyribus: ut constat ex Histor. Eccl. lib. IV, cap. XIV; & lib. V. cap. I, & IV, & XX. Meminit ejus operis quoque, cùm Hieronymus in scrip. Eccles., tum Gregorius M. ad Eulogium epist. XXIX lib. VII Indict. I. Inque catalogo codicum, qui sunt Scodriaci in Regis Hispaniarum bibliotheca, est Eusebii hujus liber de sanctis Martyribus, & alter de Martyribus è Cæsarea Palæstina sub Diocletiano, & Maximino. Etiam de vita Pamphili fecit tres libros, ac alia multa; quorum titulos legere potes apud Hieronymum in dicto opere. Mirum verò, præteriri ab illo libros IV de vita Constantini; qui hodieque extant, ac pro Eusebianis quoque agnoscuntur à Photio; ubi ἐγκωμιαστικὸν τετράβιβλον *a* vocat. Similiter nec mentionem facit Hieronymus orationis Eusebianæ, quæ inscribitur εἰς Κωνσταντῖνον τὸν βασιλέα τριακονταετηρικός *b*. At ejus meminit ipse Eusebius lib. I de vita Constantini cap. I, & lib. IV cap. XLVII.

a In scriptor. Eccles. catal.
b Varia instructum eruditione, ac multiscium.
c Omnimodam historiam.

Præter Eusebium multi etiam alii Constantini vitam consignarunt: atque aliqui quidem, ut videtur, tempore liberorum ejus. Uti Praxagoras Atheniensis. Hic, annos natus XIX, edidit libros duos de regibus Atheniensibus. Cùm annorum esset XXII, emisit libros duos de gestis Constantini M. Anno XXXI elucubravit libros VI de rebus gestis ab Alexandro M. Ionicâ usus fuit dialecto, ac stylo aperto, & jucundo; sed languidiusculo. Ex historia de Constantino Magno quædam excerpta habemus à Photio bibliothecæ cap. LXII: ubi & testatur, etsi homo esset gentilis, tanti tamen fecisse Constantinum, ut prioribus eum Imperatoribus omnino anteferret, atque adeò eorum gloriam diceret à Constantino esse obscuratam.

a Quatuor libros in laudem scriptos.
b Oratio de Constantino Imperatore habita anno imperii ejus trigesimo.

Etiam circa hæc tempora claruisse videtur Bemarchius Cæsariensis, Cappadox sophista: qui præter declamationes, & orationes, vulgavit libros decem de rebus gestis Constantini Imp., teste Suida: sed ætatem non ponit.

Imprimis verò illustris est locus apud Georgium Codinum in Selectis de Originibus Constantinopolitanis: ubi, cùm locutus esset de urbis Byzantinæ muris à Constantino M. exstructis, deque ejusdem encæniis, & tempore, quo hæc contigerunt, continuò addit: Καθὼς ἱστοροῦσιν, Εὐτυχιανὸς πρωτοασηκρῆτις ὁ γραμματικὸς, καὶ Εὐτρόπιος ὁ σοφιστὴς, ὁ τῷ παραβάτῃ Ἰουλιανῷ συμπαρὼν ἐν Περσίδι, καὶ ὁ ἐπιστολογράφος Κωνσταντῖνος, Ἐλεύσιος τε διάκονος ὁ φιλόσοφος, Τρωΐλος ὁ ῥήτωρ, ὁ πολλὰς ἀρχὰς μετὰ δόξης ἀνύσας, καὶ Ἡσύχιος ὁ ταχυγράφος. οὗτοι πάντες αὐτόπται γενόμενοι τῶν τηνικαῦτα πραχθέντων, ἀκριβῶς ταυτὶ συνεγράψαντο. *Quemadmodum memorant, Eutychianus, primus à secretis, grammaticus; Eutropius sophista, qui Juliano Apostatæ in Perside aderat; Constantinus, qui ab epistolis erat Imperatori; Eleusius diaconus, philosophus; Troilus orator, qui in magistratu magno cum honore versatus fuit; & Hesychius notarius. Hi omnes, quæ suis oculis tum viderunt, accuratè scriptis mandarunt.* Postrema verba satis ostendunt, vixisse eos, Constantino M. encænia novæ Romæ celebrante. Sed non, si quædam de Constantino magno, & urbis encæniis, prodiderunt, eò historiam consignâsse sequitur: quia hoc obiter in alius generis opere fecisse possunt: neque si historiam condiderint, eò scripserint Græcè. Sanè Eutropius, cujus hic mentio est, id fecit Latinè: sed eum Græcè versum fuisse à Capitone Lycio, testis est Suidas. Ab hoc verò Eutychiano, ut temporis ratio docet, diversus est Eutychianus junior; ut eum vocat Agathias in proœmio: ubi illum perhibet primarium fuisse Cæsaris scribam, ac virum bonum, & prudentem, mediocriter etiam eruditum, & egregium gentis Floridorum ornamentum. Troilus ille sophista, qui loco memoratur quinctò, Suida teste, Constantinopoli docuit; ac orationes civiles, & septem edidit epistolarum libros. Apud Socratem lib. VII cap. XXVII; (ut jam monitum Labbæo in delineatione ad Apparatum corporis Historiæ Byzantinæ *c*) pro Τρόφιλος ὁ σοφιστής, quam lectionem etiam retinuit interpres Latinus, omnino Τρωΐλος rescribendum. Meminit ejus quoque Nicephorus Callisti lib. XIV cap. XXIX.

c Pag 53.

Eustochius Cappadox, sophista, Constantis imperatoris tempore in literas retulit Cappadociæ, & reliquarum gentium, Antiquitates. Auctor Suidas.

Ad eadem tempora refertur, Esaias, Adami filius, eques Sa-

Saborii, regis Persarum; qui spectator, atque auditor fuit martyrii sanctorum Jonæ, & Barachisii, atque id scripto consignavit. Habes apud Simeonem Metaphrastem, & exinde apud Surium Tom. II, a.d. XXIX Mart.

Item quo tempore Constantini liberi imperarunt, Acacius, Cæsareæ in Palestina episcopus, vitam prodidit præceptoris, & decessoris sui Eusebii Cæsariensis: qui anno obiit CCCXL. Credo, propterea etiam Christianus Massæus in accurato suo Chronico eum *historiæ scriptorem* appellat. Mirum, hujus Acaciani operis nullam exstare mentionem apud B. Hieronymum in Catalogo. Sed meminit ejus Socrates libro II Histor. Eccles. cap. III. Fuit hic Acacius partibus Arrianis valde addictus; ut ex Athanasio de Synodis cognoscitur. Imò ab eo Arriani quoque dicti fuere *Acaciani*. Vide de Acacio, & Acacianis, plurima apud Socratem, & alios Ecclesiasticæ historiæ scriptores: in his quinctum Historiæ Tripartitæ. Epistolam ejus habes inter Cyrilli illas numero XV. Non possumus itaque adsentire Possevino, quando in Apparatu Sacro vocem *Arriani* delere jubet in Catalogo quem dixi. ubi legitur vulgò: *In tantum autem* (Acacius) *sub Constantino claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem, Arrianum episcopum, constitueret.* Scio, vocem *Arriani* in compluribus Hieronymi codicibus desiderari; uti & apud Sophronium, Hieronymi interpretem Græcum. Sed enim in vocabulo *Arriani*, omnis est vis argumenti. Sententia enim Hieronymi est: Acacium tantæ fuisse auctoritatis, ut per eum, in locum Liberii, in ipsa sede Romanâ, sufficeretur homo Arrianus. Nec sanè Constantinus Cæsar, & Acacius, qui ambo hoc veneno fuere infecti, Catholicum constituere voluissent.

CAP. XVIII.

Julianus Apostata. Jamblichus Platonicus. In vita Pythagoræ magna ex parte exscripsisse præceptorem suum Porphyrium. Dorotheus Tyrius. Apollinaris. S. Ephræm. Eunapius Sardianus. Quantopere cum eo conveniat Zosimus. Marcellinus. Sitne idem ac Ammianus.

a *Desertor.* QUodsi Julianus ὁ παραβάτης a historiam condidit; non dubium est, quin proximè commemorari debeat post eos, quos diximus. Nam præterquam, quòd pauxillo tempore cum Constantio Constantini filio imperavit, eique successit: etiam natus fuit ex Constantini M. fratre, Flavio Constantio: maritus item Helenæ erat, quæ Constantini Magni fuit filia. Suidas fallitur, cùm filium appellat Flavii Dalmatii Cæsaris, qui frater Juliani erat. Quemadmodum &, quando natum esse ait ex Galla: cùm mater ei fuerit Basilinna, Juliani, Comitis Orientis, filia. Aliquem verò inter historicos ei locum deberi, credat quispiam, qui apud Suidam legat, scripsisse τὰς καλουμένας Καίσαρας b. Sed liber is non vitas Cæsarum continet; verùm in priores imperatores satyra est: inque veteribus libris Κρόνια, sive *Saturnalia*, item Συμπόσιον; inscribitur. Transtulit eum Carolus Cantoclarus: & non paullo feliciùs, licet tum admodum adolescens, Petrus Cunæus, vir Latinè, Græcè, Hebraicè scientissimus, atque idem eloquentissimus, & jurisconsultissimus, vetus in Leidensi, dum viveret, collega meus. Exstant quoque Iuliani epistolæ elegantissimæ, & Misopogon adversus Antiochenos, & περὶ βασιλείας c liber, & ὕμνος d εἰς βασιλέα Ἥλιον. Sed ex Suida cognoscimus, præterea scripsisse περὶ e τριῶν σχημάτων; item Κρόνια f; adhæc περὶ τοῦ πόθεν τὰ κακὰ τοῖς ἀπαιδεύτοις g; item πρὸς τὸν h κυνικὸν Ἡράκλειον, ὅπως κυνιστέον. Sed quid hic historicum?

b *Librum, qui inscribitur Cæsares.*
c *De regno.*
d *Hymnus in Solem regem*
e *De tribus figuris.*
f *Saturnalia.*
g *Unde mala oriantur secundum indoctos.*
h *Adversus Heraclitum Cynicum, quo pacto Cynica vita institui debeat.*

At meliori jure huc refertur Iamblichus, philosophus Platonicus, ad quem Iuliani Cæsaris tres epistolæ exstant. Varia Iamblichus hic composuit. Ex quibus exstant, tum protrepticæ ad philosophiam orationes, tum (cujus caussâ hoc loco ejus meminimus) de vita Pythagoræ liber. Tractârat hoc argumentum antea præceptor ejus Malchus, sive Porphyrius: ex cujus de Pythagora libro multa, vel iisdem, vel leviter immutatis verbis, describit Jamblichus. Meminit hujus operis Jamblichi etiam Eustathius in Il. Α a, Β b, & Ν c. Vitam Jamblichi Eunapius exscripsit: in qua eum θαυμάσιον d, ut Proclus Diadochus e θεῖον f, appellat. Edidit quoque Jamblichus vitam Alypii, viri in Dialecticis exercitatissimi, patriâ Alexandrini. Testis est Eunapius in Jamblichi vita.

a *p. 114 edit. Rom.*
b *p 190.*
c *p. 951.*
d *Admirandum.*
e *In Timæum pag. 5. 6. 64 & 94.*
f *Divinum.*

Dorotheus Tyrius, qui sub Diocletiano vixit, & sub Juliano multa perpessus fuit, creditur à multis auctor esse libelli, de vita, ac morte Prophetarum, Apostolorum, & discipulorum Christi. Sed non pauca in eo sunt tanto viro indigna. Inter alia, quòd, cùm Apostolus Philip. IV. 22: *Salutant vos omnes sancti, maximè verò, qui sunt ex Cæsaris domo:* per *Cæsarem* intelligit aliquem ex Christi discipulis: quasi non perspicuum sit, loqui Paulum de Nerone. Interea multa in eo à Bellarmino, & aliis, injuriâ culpantur. Reprehenditur graviter, quòd Eunuchum reginæ Candacis, qui demum post adscensionem Jesu Christi fuit conversus, inter Apostolos numeret; item Juniam feminam. Atqui LXVIII discipulis annumerat Marcum, & Lucam Euangelistas: ut ita septuagenarius impleatur: extra horum autem numerum ponitur Eunuchus Candaces, & Junias, ὁ Ἰουνίας, quem cum Andronico salutat Paulus ad Rom. XVI. 17. Et quomodo Junias fuerit femina, cum ibidem dicat Paulus, fuisse Andronicum, & Juniam, insignes inter Apostolos: laxiùs nempe *Apostoli* voce acceptâ: quomodo & alii Christi nomine legatione fungentes, etsi non ἀμέσως à Christo, sed ab Apostolis missi, *Apostoli* nominantur: ut pluribus alio in opere ostendimus. Sed etsi hac parte dissentimus; tamen genuinum non esse, facilè credimus Bellarmino. Cui consentiunt Possevinus, Margarinus de la Bigne, Molanus, item Baronius; qui alicujus recentioris Dorothei, abbatis Romani, arbitratur. Vide eum in Notis ad Martyrologium Romanum, V. Jun. Nonnulla in hoc Dorotheo, sive interprete ejus, explicat Barthius Advers. lib. XLIII, cap. XIV.

Fortasse & aliquis hic locus sit Apollinari, qui tempore Juliani Apostatæ, ac deinceps, claruit. Veteris Testamenti libros historicos partim carmine heroico, ad Homeri modum, expressit: partim lyrico versu, ad Pindari morem: partim ad formam comœdiarum Menandri, aut tragœdiarum Euripidis. Historiam quidem ab orbe condito, usque ad regnum Saulis, absolvit libris XXIV, ac singulis singularum Alphabeti literarum nomen fecit. Occasionem dederat, quòd Julianus Apostata interdixisset, ne Christiani docerent poetas veteres, vel Græcanicas disciplinas. Iniquum enim Apostata esse ajebat, ut ex iis Christiani caperent utilitatem, quæ ut fabulas traducerent, & quæ postilla, petitis inde armis, impugnarent. Ita factum, ut temporibus ejus, Christianorum in scholis Apollinaris poemata, pro Homero, & aliis, regnarent. Est autem hic Apollinaris pater: cujus & Psalmorum paraphrasis hodie exstat. Alius ab eo filius, qui, cùm Oratoriâ arte magis polleret, Euangelia, & Apostolorum scripta, dialogis, Platonis more, tractavit. Plura de Apollinare patre, presbytero, & Apollinare filio, episcopo Laodiceno in Syria, vide apud Hieronymum in scriptoribus illustribus; Socratem Scholasticum, Sozomenum lib. V, Suidam in Ἀπολλινάριος. Sic enim Græcis per ιος effertur, qui Latinis semper *Apollinaris*: quomodo & iisdem Hesychius dicitur Ἰλλούστριος, qui Latinis perpetuò *Illustris*. De Apollinare etiam actum nobis opere de Poëtis Græcis. Inde, quæ nunc prætermitimus, petere licebit.

Juliani quoque temporibus S. Ephræm fuit; sed sub Valente obiit. Hic reliquit inter alia vitam S. Abrahæ Eremitæ; quæ Latinè ab anonymo, sed veteri interprete, reddita, exstat in vitis SS. Patrum. Nova verò translatio Ger. Vossii Eburonis est in operibus B. Ephræm. Cum vita autem Abrahæ Eremitæ, etiam jungitur vita S. Mariæ,

riæ, meretricis; quæ nata ex fratre erat Abrahæ Eremitæ. Verùm in Rolweidi editione vitarum, vitæ istæ disjunguntur, ut seorsim legantur viri ἀσκηταὶ a, & feminæ ἀσκήτριαι b.

a *Austerius, & exactius Christianæ vitæ genus secuti.* b *Quæ sese exercuissent in austeriori, & exactiori vita: ut Augustino dictæ sanctimoniales.*

Valentiniani, Valentis, & Gratiani temporibus, imò & deinceps, usque adeò, ut pertigisse videatur usque ad initia Theodosi Junioris. Eunapius vixit: sophista idem, medicus, ac historicus insignis, magni illius Proæresii discipulus, ac affinis nobilis sophistæ Chrysanthii: quippe qui Eunapii consobrinam duxisset uxorem. Impulsu hujus Chrysanthii scripsit De vitis Sophistarum, opus elegans, ac venustum: sed in quo passim prodat, quàm Christiano nomini fuerit infestus. Idem res gestas Cæsarum, exinde orsus, ubi desierat Herodianus, ad sua usque tempora perduxit. Signat hoc opus initio vitæ Proæresii, ubi appellat ἱστορικὰ ὑπομνήματα. Styli elegantiam commendat Photius cap. LXXVII: sed damnat, quòd Constantinum M. vituperet, ac Julianum contra extollat. Eo ex opere solùm De legationibus fragmentum, beneficio V. Cl. Andreæ Schotti, lucem vidit c: reliqua extare dicuntur in bibliotheca Veneta. Eò autem æquiori animo istis caremus, quòd Zosimum habeamus. Nam easdem res Eunapius, & Zosimus, tractarunt: & ita tractarunt, ut Zosimus Eunapium propè descripsisse visus sit: ut à quo solùm differat, quòd non, uti Eunapius fecerat, Stilichontem conviciis proscindat: item quòd brevior, & planior Eunapio sit; nec figuris, nisi rarò, utatur. Quo in judicio præit nobis Photius in bibliotheca sua. Vide eum tmem. XCIX. Meminit quoque Suidas in Κωνσταντῖνος, & Ζώσιμος, aliique permulti.

c *Anno 1396.*

Videtur adhæc quoque tempora referri debere Marcellinus, scriptor historiæ Græcæ, ex qua solùm superest dissertatio de Thucydidis vita, & ejus genere dicendi; quæ historico huic præmitti solet. Arbitror verò, eundem esse, cujus in Hermogenem de Statibus commentarios unà cum Syriano, & Sopatro, excudit Aldus. Quin & Conradi Gesneri suspicio est, non alium hunc esse ab Ammiano Marcellino; cujus ex XXXI historiarum libris exstant libri XVIII. Nempe quia Ammianus ille Græcum se fuisse dicit extremis libri XXXI verbis: & phrasis ipsa satis hoc prodit. At satis constat, Ammianum illum vixisse sub Gratiano, & Valentiniano juniore. Altero quoque argumento ætatem ejus ostendere idem conatur. Nempe quia Marcellinum dicat Suidas fuisse familiarem Sallustio philosopho. Eum censet esse Sallustium prætorio præfectum, qui Valentinianum designavit imperatorem; ut Suidas ait. Dictus is fuit Sallustius Promotus; de quo Fasti Onuphrii Panuini ad Olymp. CCLXXXI ann. III. Urb. Cond. CIƆXCIX. Sed scrupulum injicit, quòd Suidas Sallustium prætorio præfectum distinguat à Sallustio philosopho. Adde quòd non video, unde Marcellinum, quem principem Dalmatiæ, & Illyridis, fuisse dicit Suidas, colligi possit, eum ipse esse, ac is, qui Græcè historias emisit.

CAP. XIX.

S. Basilii, & Gregorii Nysseni orationes de vitis aliquot Sanctorum. Amphilochius Iconiensis. Epiphanii de Prophetarum vita liber suspectus. Joannes Chrysostomus de plurium vitis, & martyrio. Joannes Sinaita de vita Barlaami. Palladii Historia Lausiaca. Rufino Palladius favit; Hieronymo inimicior fuit. Timotheus de aliquot sanctorum Vitis. Heraclidis Paradisus. Heliconius. Euagrius Ponticus. Vita ejus falsò Hieronymo tributa. Sixti Senensis, & Trithemii error. Sophronius.

Venio ad Ecclesiæ doctores. Qualis B. Basilius Cæsariensis Episcopus. Hic orationem reliquit, qua martyrium Gordii, militis Christiani, depingit. Item aliam de S. Barlaam, martyre. Præterea de XL martyribus, de martyre Julitta. Floruit Basilius sub Valente; atque obiit sub Gratiano, teste Hieronymo in script. Eccles.

Qualis item Gregorius Nyssenus, S. Basilii frater, qui vitam scripsit Gregorii Thaumaturgi. Etiam apud eum, epistola ad Olympium a Monachum, habes vitam sororis ejus, beatæ Macrinæ, quam idem Nyssenus scripsit. Item reliquit vitam S. Ephræmi, quam & in Nysseni, & in Ephræmi operibus habes.

a *In append. operum Nysseni.*

Succedant qui sub Theodosio M. vixerunt. Qualis est Amphilochius, Iconii (Lycaoniæ hæc metropolis est) episcopus. Quanti eum fecerit B. Hieronymus, argumento est, quòd, epistolâ ad Magnum, sacrâ, profanâque doctrinâ cum Basilio, & Gregorio Nazianzeno, æqualem facere videtur. Sigebertus in Viris Illustr. *Amphilochius, Iconii Episcopus, scripsit vitam Basilii Cæsariensis Episcopi.* At Hieronymus, & Honorius, contenti sunt dicere, edidisse librum de spiritu S. Saltem vita S. Basilii, quæ sub Amphilochii hujus nomine exstat, genuina non est: quod solidè probant, Bellarminus in catalogo scriptorum Eccles. & Possevinus in Apparatu Sacro. Atque idem non uno in loco Baronius etiam fatetur. Imò jam olim fidem ejus in dubium vocavit Glycas annal. part. IV. De Urso, veteri ejus interprete, in Latinis historicis dicemus.

Floruit his quoque temporibus Epiphanius, Salamine in Cypro episcopus. Epistolam de vita, ac laudibus S. Hilarionis, scripsisse dicitur. Sed ea non exstat. At superest historia brevis de prophetarum vita. Verùm meritò ea suspecta est, cùm veteres ejus non faciant mentionem, & quædam contineat Thalmudico de fonte deprompta, Epiphanio sanè parum digna. Imò Panarium ejus, quo LXXX hæreses recenset, ac refellit, magna ex parte historicum opus est.

Est & quod Joanni Chrysostomo, Episcopo Constantinopolitano, ac eorundem temporum scriptori, historia debeat. Quippe & B. Babylæ passionem consignavit, & Juventini, ac Maximi martyrium, & vitam S. Meletii, Episcopi Antiocheni, & Pelagiæ, martyris Antiochenæ.

Fuit & tum Joannes Sinaita, qui auctor genuinus putatur historiæ Barlaami, Damasceno tributæ. Ejus quidem nomen præfert catalogus Augustanæ bibliothecæ Græcus, cap. CCV. Qua de re vide, quæ in Damasceno infrà dicemus. Interpretatio adscribitur Trapezuntio. Sed, alterius, nec Sinaitâ multo junioris, esse, ait Barthius, Advers. lib. XLI cap. XI, & XXVII; item lib. XLIII, cap. XIII, & lib. LX in Augustini lib. I de Civit. Dei, cap. IX.

Iisdem temporibus floruit Palladius Galata. Vitas aliquot sanctorum in literas retulit; quæ vulgò *historia Lausiaca* dicitur, quia nuncupata est Lauso præfecto. Etiam in libris quibusdam vocatur *paradisus Heraclidis*: sed falsò. Opus hoc certis diebus in Ecclesia prælegi solere, ex Triodio ostendit in glossario suo Clarissimus Jo. Meursius: qui & primus hunc scriptorem edidit Græcè, cùm aliis multis, tum hoc quoque nomine de Rep. litterariâ præclarè meritus. Fuit Palladius Rufini amicus, quemadmodum ejus laudes ostendunt: at B. Hieronymo inimiciorem fuisse, satis ex iis liquet, quæ ipse Hieronymus ad Ctesiphontem refert, præfatione operis adversus Pelagianos. Cum Euagrio Pontico triennium se, & quod excurrit, in Ægypti eremo vixisse, narrat ipse historiæ suæ Lausiacæ cap. XII. Meminere historiæ hujus à Palladio exaratæ Socrates lib. IV Histor. Eccl. cap. XVIII, Cassiodorus histor. Tripart. lib. VIII cap. I, Joannes Damascenus libro de iis, qui in fide dormierunt, & Nicephorus Callistus lib. XI cap. XLIV. Huic Palladio etiam tribuitur à plerisque dialogus de vita Chrysostomi, in qua colloquuntur Palladius, Helenopolitanus, Episcopus, & Theodorus, diaconus Ecclesiæ Romanæ. Sanè Palladium Episcopum auctorem facit Photius quoque. Sed ea in hoc dialogo legas, quæ nunquam de se ipso, salvo pudore, scribere potuisset Palladius. Eoque alii potiùs censent esse Theodori diaconi, qui cum Palladio hic loquitur. Baronius autem arbitratur esse illius Palladii, qui à B. Augustini temporibus in Scotiam à Cœlestino Papa missus fuit ad prædicandum

Evan-

Euangelium. Dialogum eum, seu Palladii, seu Theodori, è Græco vertit Ambrosius, monachus Camuldulensis. Græcè autem nondum prodiit.

Palladii quoque æqualis fuisse videtur Timotheus; qui & ipse, Vitas Sanctorum enarrando, nominis sibi decus comparavit. Aut si non alter alteri par, sanè suppar fuerit. De eo sic Sozomenus lib. VI Histor. Eccles. cap. XXIX: ἀλλ' οἵα μὲν ἀγωγῇ ἐχρῆτο, καὶ ἡλίκων, καὶ θείων, καὶ παραδόξων πραγμάτων ποιητής, ἱστορεῖ Τιμόθεος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησιῶν ἐπιτροπεύσας δὲ μάλα, αὐτοῦ, καὶ πολλῶν ὧν ἐπεμνήσθην, καὶ ἄλλων δοκίμων μοναχῶν τοὺς βίους διεξελθών. Vertit Christophorsonius: *Sed quænam fuerit disciplina ejus ratio, & quanta, quamque divina fecerit miracula, Timotheus, Ecclesia Alexandrina antistes, accuratè narrat: qui non illius modò, sed aliorum etiam complurium, de quibus facta à me mentio, vitas literis persecutus est.* Hujus Timothei est liber de miraculis Menæ; qui est apud Sur. T. VI, die XI Nov. Ejusdem videntur esse pleræque vitæ, quæ leguntur in vitis Patrum lib. II. Vide Rosweidum in prolegomenis ejus operis sect. IV.

Palladii ætate simile etiam argumentum tractavit Heraclides Origenista; is quem solitarium degere solitum scribit Georgius Alexandrinus in B. Chrysostomi vita. Videtur autem liber, qui Palladii nomine legitur, conflatus esse ex duobus; Palladii uno, altero Heraclidis; seu Palladius illum Heraclidis, seu Heraclides illum Palladii suo inseruerit libro, indictaque alteri adjecerit. Suspicionem hanc injicit, quòd præfatio gemina, una Palladii, altera Heraclidis, Lausiacis præmittitur. Adde quòd in quibusdam libris vitæ illæ Palladio, in quibusdam Heraclidi tribuantur. Heraclides autem librum suum inscripserat Paradisum. Unde prima editio Palladii, quæ cura Jacobi Fabri Stapulensis Parisiis prodiit, non Palladii nomen præfert, sed titulum habet, Heraclidis paradisus. In quo editor Msi fidem est secutus. Imò & Vincentius Belvacensis in Speculo Historiali, & Petrus à Natalibus in catal. Sanct. similiter appellant. Vide Rosweidi prolegomena in Vitas Patrum.

Quantum etiam videre possum, vixit tum quoque Heliconius, sophista Byzantinus: quem Suidas ait annalium compendium scripsisse ab Adamo usque ad Theodosium M. libris X. Simlerus ait, se accepisse, in Italia etiam exstare.

At de Euagrii Pontici ætate satis res aperta est. Ponticus dicebatur, quia natus esset circa Pontum Euxinum: unde & Hyperboritam Hieronymus, ad Ctesiphontem scribens, appellat. A S. Basilio Lector fuit ordinatus: à Gregorio Nazianzeno cooptatus est inter Constantinopolitanos Diaconos. Postilla Hierosolymam profectus fuit: atque ibi ex clerico factus est monachus. Hierosolymâ in Ægyptum venit; ubi in Nitriæ monte monachus vixit annis XVI: ut Palladius, qui ei familiaris fuit, in Lausiaca historia *a* testatur. Valde Euagrium hunc Gennadius laudat in scriptoribus Ecclesiasticis. Etiam commendat eum Palladius Galata in Lausiacis. Item Socrates lib. IV, Histor. Eccles. cap. XVIII, & Sozomenus lib. VI, cap. XXX. Sed ex Hieronymo constat, Pelagiani dogmatis semina jecisse. Hieronymi autem judicium adversus Rufinum comprobatur à Gelasio in Concilio Rom. LXX episc. Imò & inter hæreticos reponitur ab Antiocho monacho; qui ætate Heraclii vixit, homilia CXXX, quæ est de regno. Etiam Synodo V generali cum Origene, & Didymo Alexandrino, damnatus fuit: ut testis est Tharasius in Concil. Nic. II act. III, Cedrenus item, ac Nicephorus. Elucubravit, cùm multa, tum vitas Patrum, Hieronymi à multis creditas. Quanquam non universæ ab Euagrio sint: sed tantùm usque ad caput de periculis in eremo. Sixtus Senensis tribuit eas Euagrio Antiocheno, qui B. Antonii vitam è Græco Latinè vertit, Hieronymo teste. Quo in errore etiam Trithemius hæsit.

a *Sect 74. sive secundum alios 86.*

Iisdem temporibus fuit Sophronius; qui vitam Hilarionis monachi signavit, & B. Hieronymi librum de illustribus scriptoribus Græcè transtulit. Aliaque ejusdem commemorat Hieronymus dicto opusculo. Hujus nomen passim in vett. codd. (ut à clarissimo, & amicissimo, P. Scriverio monitum) corrumpitur in *Sempronius*: uti initio Chronici Prosperi; ubi, Ausonio, & Olubrio consulibus, dicitur *Sempronius, vir apprime eruditus, agnitus esse.*

CAP. XX.

Anianus chronographus. An idem sit, ac Anianus ille, qui Chrysostomi quædam transtulit. Joannes de S. Epiphanii vita. Marcus, diaconus Gazensis. Panodorus monachus Ægyptius. Incertus de vita S. Pachomii. Philippus Sideta. Socrates. Ejus stylus, & in dogmatis Christianis fides. Hermias Sozomenus. Ejus dictio. Verene à Gregorio Magno dicatur, laudasse Theodorum Mopsvestiæ episcopum. Extremam historiæ ejus partem, injuriâ temporum, intercidisse. Nonnus monachus. Cyrillus Alexandrinus. Theodoretus. Utrùm Cyrus oppidum à Judæis, an Cyro rege, conditum sit. Trithemii, & Herantii, error. Zosimus. Dictio ejus. An omnimodo fides ejus suspecta esse debeat in rebus Christianorum. Zosimus Gazæus, Zosimus Alexandrinus, Olympiodorus, Philostorgius, Sabinus, Thraciæ Episcopus. Jacobus, Heliopolis diaconus, de vita S. Pelagia.

Sub Arcadio, Theodosii magni filio, floruit Anianus, monachus Ægyptius. Hic Chronologiam scripsit: in qua Eusebium sequitur; sed nec rarò tamen eum reprehendit: ut ex Georgio Syncello constat. Quid si idem sit, qui è Græcis Latinas fecit octo primas Chrysostomi homilias in Matthæum? Saltem ætas non disconvenit. Nam interpres iste vixit tempore Alarici; à quo Roma capta est. Sigebertus: *Anianus, vir spectabilis, jubente Alarico rege, volumen unum de legibus Theodosii Imp. edidit; &, monente Oruntio episcopo, librum Jo. Chrysostomi in Matthæum è Græco in Latinum transtulit.* Sed tamen ut diversum putem, facit, quòd Anianum hunc vocat, non sanctum; sed spectabilem virum. Omnino enim *spectabilis viri* elogium magis convenit in civili dignitate constituto. At Chronologiæ scriptor, ut dixi, monachus erat Ægyptius. Nec monachus, puto, de Theodosianis legibus scripsisset; quod argumentum convenientius homini politico, ac jurisconsulto.

Item sub Arcadio fuit Joannes, discipulus Epiphanii; qui vitam scripsit præceptoris sui. Habes apud Simeonem Metaphrastem, & Surium, a. d. XII Maji: item Epiphanii editione Græcolatinâ, quam cum suis Animadversionibus Petavius dedit.

Sub eodem Arcadio in pretio erat Marcus, diaconus Gazensis Ecclesiæ, ac Porphyrii, ejusdem Ecclesiæ episcopi, legatus ad Arcadium imperatorem, cùm gentiles eâ in urbe Ecclesiam infestarent. Marcus hic acta collegit, & edidit, rerum gestarum Porphyrii, episcopi sui. Quæ apud Simeonem Metaphrastem exstant a. d. XXVI Febr. item apud Surium a. d. eundem.

Vixit tum quoque Panodorus, monachus & ipse Ægyptius; qui itidem χρονογράφιον scripsit; inque eo similiter multa ex Eusebio desumsit, & sæpe errantem Eusebium castigavit. Ætatem ejus satis nos docet Syncellus; qui Anianum, & Panodorum, vocat μονάζοντας ὁμοχρόνους *a*. Eidem Panodorus dicitur Αἰγύπτιος *b* μοναχὸς ἱστορικὸς, οὐκ ἄπειρος χρονικῆς ἀκριβείας, ἐν τοῖς χρόνοις ἀκμάσας Ἀρκαδίου βασιλέως, καὶ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου. Multa ex Panodoro hoc adducit Syncellus, atque ex eo Scaliger in animadversionibus Eusebianis.

a *Monachos ætatis ejusdem.*
b *Ægypti monachus historicus, non ignarus accuratioris chronologiæ; qui floruit tempore Arcadii Imperatoris, & Theophili, Archiepiscopi Alexandrini.*

Iisdem temporibus fuisse videtur, qui S. Pachomii vitam Græcè consignavit. Nam cap. X ait, ea quæ tradit, se accepisse ab iis, qui cum Pachomio vixerant. Atqui S. Pachomius CX annum agens mortuus est, Arcadii, & Honorii anno IX, Christi autem CCCCVI; ut est

apud Sigebertum *a* in Chronicis. Hanc vitam Pachomii toto pòst seculo *c* Græca Latinam fecit Dionysius Exiguus, abbas Romanus: quæ translatio adhuc exstat.

a Qui tamen in annis biennio peccat, cùm Honorii, & Arcadii imperium orditur ab anno 397. quod cœpit anno 395.

Sub eodem Arcadio, ac imprimis filio ejus Theodosio, fuit Philippus Sideta, presbyter, ita dictus a Sida, Pamphyliæ civitate; ubi natus fuit. Junior familiariter usus est B. Chrysostomo: ac pòst ad patriarchalem sedem adspiravit: sed in hoc prælatus est illi Sisinnius. Quæ ætatem ejus satis docent. Nam Sisinnius Attico successit, Atticus Arsacio, Arsacius Chrysostomo; ut diximus historiæ Pelagianæ lib. I, cap. XXXVIII. Philippus hic scripsit *historiam Christianam*; sed stylo planè Asiatico, adeò ut plus ostentationis haberet, quàm fructûs: quemadmodum Photius censet; quem vide tmem. XXXV: uti & Socratem lib. VII. Histor. Ecclesiast. cap. XXVII, & Nicephorum Callistium lib. XIV. cap. XXIX.

Æqualis huic fuit Socrates Scholasticus, Ammonii, & Helladii in Grammaticis discipulus. Hic Ecclesiæ historiam septem libris complexus est. Ea proximè excipit historiam Ecclesiasticam Eusebii. Nam à Constantino Magno incipit, & ad Theodosii minoris tempora perducit. Uti quoque est apud Euagrium lib. V. cap. XXIV. Est id tempus annorum CXL. Nec stylum admodum splendidum habere, nec in dogmatibus esse accuratum, censet etiam Photius tmem. XXVIII. Sanè Novatianis favere, nulli obscurum esse potest, qui legerit. Atque inde est, quòd cognomen quidem *Cathari* habuisse, sed animo minimè καθαρὸν, hoc est, *purum*, fuisse, dicat Nicephorus Callisti in procemio. Mentionem etiam facit Cassiodorus libro de Divinis Lectionibus cap. XVII. Vide & de eo Jacobum Billium Observationum Sacrarum lib. I, cap. XXVI.

Sub juniore Theodosio etiam Hermias Sozomenus, Salaminius, Scholasticus, quem miror à Lango *b* vocari *Mercurium Sozomenum*. Saltem *Mercurialem* dixisset, ut ab Apolline formatum est nomen *Apollinaris*: à Marte *Martialis*. Neque enim Ἑρμῆς, sed Ἑρμείας dictus. Sic Διόνυσος, *Liber*; Διονύσιος, *Liberalis*; unde *Liberalium* festum. De M. Antonio Rhetore, Palæmonis inimico, & M. Antonio Liberale, Metamorphoseon scriptore, diximus operis hujus lib. III. Sozomenus hic condidit historiæ Ecclesiasticæ libros novem: quos incipit à consulatu Crispi, & patris ejus Constantini, ac perducit usque ad imperium Theodosii minoris, cui historiam hanc suam dicavit. Ita quoque Euagrius lib. V, cap. ult. Sed historiæ desunt anni quasi XX: videlicet ab anno CCCCXX, ad annum CCCCXXXIX, quo Theodosius decimumseptimùm consul fuit. Singulorum librorum argumentum in epistola ad Theodosium ipse exponit. Dissentit in quibusdam a Socrate; ac stylum eo præstantiorem habet; ut Photius judicat tmem. XXX. Apud Gregorium M. lib. VI. epist. XCV. hujusmodi de eo judicium est: *Sed ipsam quoque Sozomeni historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur: & Theodorum Mopsvestiæ nimiùm laudat: atque ad diem usque obitûs sui magnum doctorem Ecclesiæ fuisse perhibet.* Quod de Theodoro Mopsvestiæ ait, id hodie in Socrate non legas; sed in Theodoreto. Quare videri possit μνημονικὸν Gregorii ἁμάρτημα *c*. Sed verisimilius est, scripsisse hoc Sozomenum in iis, quæ deperierunt. Nam ipse Sozomenus refert in præfatione, se historiam suam produxisse usque ad consulatum Theodosii Junioris septimumdecimum: ut penè viginti annorum historia desideretur, sicut diximus. Meminere ejus Cassiodorus de Divinis Lectionibus cap. XVII, Euagrius non uno in loco, Photius cod. XXVIII, & XXX, Anastasius bibliothecarius in præfatione ad Paulum diaconum, Petrus Siculus historia de Manichæis, & suâ ad Armenios legatione, Nicephorus Callisti in præfatione.

b In Præfatione Sozomeni.

c Memoriæ error.

Etiam ejus ætate fuit Nilus, Constantinopolitanus monachus: quippe B. Chrysostomi discipulus, ac Theodoreti æqualis. Scripsit de cæde sanctorum martyrum monachorum in monte Sina. Alia etiam reliquit, sed parænetica. Vide de eo Photium in Bibliotheca cod. CCLXXVI, & Nicephorum Ecclesi. Histor. lib. XIV, cap. LIV. Latinè habes apud Surium tom. I, ad XIV Januarii. Opuscula hujus Nili ab hæreticis fuisse vitiata, judicium est Synodi Nicenæ secundæ, quâ cultus imaginum comprobatur.

B. Cyrillus, Episcopus Alexandrinus, inter tot alia etiam elucubravit vitam Jo. Chrysostomi; ex quo sua hausit Georg. Alexandrinus in commentario de ejusce Patris vita.

Theodoretus quoque iisdem temporibus vixit. Trithemius quidem floruisse ait anno Christi CCCXC. Sed grandiorem ostendit, quòd tempore fuerit concilii Ephesini; ut ex concilio ipso satis liquet. Sed malo credere, lapsum esse librarii; cùm Theodoricum (*Theodoretum* rescribe) proximè subdat Cœlestino Papæ, cujus extremis temporibus celebrata est Synodus Ephesina. Fuit episcopus Cyri; quod Syriæ est oppidum a Judæis conditum in memoriam beneficii a Cyro, primo Persarum rege, accepti: ut refert Procopius Cæsariensis lib. de ædificiis Justiniani. Sed verisimilius est, à Cyro ipso exstructum, & conditoris sui nomine donatum esse: quod Gennadius tradit in scriptoribus Ecclesiasticis *a*; item Honorius, ac Sigebertus in ejusdem argumenti opere, Matthæus Westmonasteriensis ad annum CCCCLXVII. Supersunt Theodoreti libri quinque historiæ Ecclesiasticæ: quos ab hæresi Arrii incipit, & deducit usque ad tempora Theodosii junioris. Meminit inter alios Cassiodorus lib. de Divinis Lectionibus cap. XVII; Euagrius lib. V. cap. ult. Nicephorus Callisti in Procemio. cujus verba: Καὶ ὁ τῶν Κυρεστῶν προεδρεύων σοφὸς Θεοδώρητος, τῇ τρίτῃ συνόδῳ πρὸς μάχην ἰών. Secundæ synodi generalis gesta fusiùs, quàm historici alii, enarrat. Apud Gennadium autem legimus, continuâsse eum historiam suam usque ad Leonem Imper. atque id aliis quinque libris adjectis. Sed isti perierunt. Interim hoc quoque validiùs superiorem Trithemii errorem refellit. Nam Leo imperare demum cœpit anno CCCCLVII. Atque eo lubentiùs illud monemus, quia Trithemius in hoc plerosque alios sectatores invenit: & eos inter Franciscum Horantium Hispanum lib. III. Loc. Comm. cap. XVIII *c*. Scripsit Theodoretus quoque historiam sanctorum, quam φιλόθεον, sive religiosam, appellat. De stylo Theodoreti ita censet Photius tmem. XXXI, historiæ eum magis convenire, quàm istum, quo vel Socrates utitur, vel Hermias Sozomenus, vel etiam Euagrius Ponticus. Cum antea seorsum Græcè, ac Latinè, prodiisset; postea eum Græcè cum versione Latina edidit Jacobus Sirmondus. Latinam præterea interpretationem recensuit.

a In voce Theodoretus.

b Et Cyrensium antistes sapiens Theodoretus, qui ad tertiam ruit synodum concertandi gratiâ.

c P. 121. edit. Ven.

Miretur quis, tres istos, de quibus proximè diximus, ætate eâdem eandem historiam tractâsse. Sanè & Nicephorus, in procemio, nescire se, ait, quo consilio eandem tibi omnes materiam proposuerint. Sed ratio est, quia nullus alterius historiam probaret. Verum enim est, quod continuò subjicit Nicephorus, variè eos in rebus quibusdam dissentire, ac, prout quisque animatus esset, ita Episcoporum contentiones referre.

ZOSIMUS quoque, comes, & exadvocatus fisci, vixit tempore Theodosii junioris; ut ex Euagrio *d* scholastico constat. Reliquit historiæ libros VI: quorum primus Cæsares ab Augusto usque ad Diocletianum percurrit. Cæteris quinque fusiùs persequitur res Romanas usque ad Romam iterum ab Alarico obsessam, Attalum ab eo designatum Imperatorem, posteaque eâ dignitate exutum, & Sari ad Honorii partes transitum. Paullo tamen ulteriùs progressum esse, verisimile est. Nam quædam in fine deesse, nemini puto esse obscurum. Sed id esse multum nequit: quando, nonnisi ad Honorium, & Arcadium, suam pertexuisse historiam, clarè ait Euagrius lib. V. Histor. Eccles. cap. ult. Libros istos Latinè vertit, atque edidit, Leunclavius. Henricus Stephanus duos primos etiam Græcè cum Herodiano suo excudit. Sed interpretationem esse Leunclavii, parùm candidè dissimulavit. Dictio Zosimo est brevis, perspicua, pura, & suavis; ut Photius statuit in bibliotheca sua. Sed homo fuit paganus; unde creber est in sugillandis principibus Christianis: quo nomine etiam à Photio reprehenditur cod. XCVIII; ubi dicitur ἀσεβὴς ἐς τὴν θρησκείαν, καὶ πολλάκις ἐν πολλοῖς ὑλακτῶν

d Histor. Ecclesiast. l. 3. c. 41.

e Religionis cultu impius, ac sæpius pие oblatrans.

κατὰ τῶν εὐσεβῶν. Eapropter culpatur. Item Evagrio, Nicephoro, & aliis. Sed Leunclavius censet, ne in istis quidem fidem facilè Zosimo esse abrogandam. Nam & Christianos principes quædam enormia vitia habuisse: quæ fidelis historicus minimè debeat præterire. Vide ipsam Leunclavii pro Zosimo apologiam, quam Latino suo Zosimo præmisit. Theodosium adversùs Zosimum defendit Joannes Filesacus Select. lib. 1. cap. xv. Diversus autem ab hoc Zosimo est Zosimus Gazæus, qui commentarios fecit in orationes Demosthenis, ac Lysiæ. Quippe qui temporibus vixerit Anastasii imperatoris; ut ait Suidas. Meminit & idem Zosimi Alexandrini, qui vitam Platonis posteris tradidit, & χυμευτικῶν *a* libros xvii. Sed ætatem ejus non ponit; ut, an idem sit, ac Zosimus iste, de quo priùs diximus, parùm liqueat.

a De arte fusoriâ.

Vixit tum quoque Olympiodorus Thebis Ægyptiis: qui historiarum condidit libros duos, & viginti; atque incepit ab Honorii Consulatu septimo, & Theodosii secundo; hoc est, anno Christi ccccvii: desiit verò, ubi Valentinianus, Placidæ & Constantii filius, factus est Imperator Romanus; hoc est, anno ccccxxv. Dicavit historiam suam Theodosio minori, Arcadii filio. Stylo usus est commentariis, non historiæ, convenienti: quod nec ipse nescivit: ut qui libros suos Ὕλην, sive sylvam, historiæque materiem, inscribat: uti Latini solent Commentarios. Auctor Photius; apud quem etiam excerpta admodum luculenta ex commentariis istis habemus; uti & Zosimum lib. v.

Æqualis eidem erat Philostorgius Cappadox: qui, Carterio, & Eulampia, parentibus, natus fuit sub Valentiniano, & Valente, imperatoribus, circa annum Christi ccclxvii. Sed sub Theodosio juniore Ecclesiasticæ Historiæ libros edidit xii, pro duodecim literis, quas habemus in nomine ejus: ac primus quidem liber cœpit à Φ, alter ab I, tertius à Λ; & ita porro; ut tandem integri nominis, quod est Φιλοστόργιος, fieret Ἀκροστιχίς. Hoc fecisse arbitror, ne auctor aliquando ignoraretur, sed ex Acrostichide posset agnosci. Quomodo & Plautinarum comœdiarum nomen indicatur versibus, qui cuique fabulæ præmittuntur. Ex historia hac superfuisse nonnulla apud Diegum Hurtadum, Cæsareum apud Venetos legatum, refert Conr. Gesnerus in bibliotheca sua. Stylo usus fuit sic satis eleganti; sed undique erga Eunomianæ sectæ homines amorem, erga Catholicos odium prodidit. Ab Arrii in hæresin studio incepit: ac desiit in eo tempore, quo Theodosius junior imperii sceptra Valentiniano minori, Placidiæ, & Constantii filio, patrueli suo, tradidit. Testis Photius, patriarcha Constantinopolitanus, in Bibliotheca sua; codice, seu tmemate xl: ubi plura de illo, scriptisque ejus, invenies. Atque idem peculiari extra bibliothecam opere historiam ejus in compendium redegit. Id compendium primus vir summus, Jacobus Gothofredus, edidit Græcè, Latineque vertit, & luculentis prolegomenis, ac notis, sive dissertationibus, illustravit, etiam supplementis quibusdam cumulavit. Idem ex codice olim Heidelbergensi, nunc Vaticano, bina in Philostorgium epigrammata addidit. Eorum priori dicitur eruditâ cum gratiâ scripsisse historiam Athei, hoc est Aëtii, cognomento Athei *b*, Eunomii magistri. Alterum refert, quomodo ex primis librorum literis nomen ejus connecteretur; sicut antè ex Photii bibliotheca, & Philostorgiani compendii initio, memorabam. Quædam etiam ex hoc Philostorgio recenset Suidas in Gregorio, item in Apollinari. Vide & eum in Leontio Tripolitano, & Phlegonte Tralliano. Item Nicetam Choniatem in Thesauro fidei. Multa verò ex eo exscripsit Nicephorus Callisti: qui initio operis sui, & libro vii. cap. xix, eum vocat θεομισῆ *c*: nempe ob hæresin Eunomianam. Etiam, ut ineptum Eunomii laudatorem, taxat lib. xii, cap. xxix. Meminit quoque libro ix, cap. xix.

b Socrates Hist. Eccl. lib. 2 cap 28, & Sozomenus lib. 3. cap. 14.

c Deo invisum.

Sub eodem juniore Theodosio claruit Sabinus, Heracleæ Thraciæ episcopus: qui reliquit συναγωγὴν τῶν συνοδικῶν, hoc est, collectionem Actorum synodalium, & epistolarum ἱερατικῶν, sive sacerdotalium. Quemadmodum cognoscere est ex Socrate lib. 1. Historiæ Ecclesiast. cap. v, & lib. ii. cap. xi, xiii, xvi, & lib. iii. cap. penult. Unde etiam videre est, fuisse Semiarrianum, sive Macedonianum. His enim vocabulis promiscuè usi veteres; ut fit can. 1. Concilii Constantinopolitani primi. Hoc opere autem suæ in tantum sectæ studuit, ut suorum epistolas insereret, illas Catholicorum præteriret, illis etiam apertè obtrectaret.

Marciani Cæsaris ætate fuit Jacobus, Heliopolitanus in Phœnicia diaconus: qui in literas retulit vitam S. Pelagiæ, priùs meretricis, sed à Nonno episcopo in urbe Antiochena conversæ. Opus id hodieque exstat in Vitis Patrum *a*, interprete Eustochio. Eo autem Jacobum ad hæc tempora refero, quòd is diaconus fuerit Nonni episcopi, qui Pelagiam convertit: ac Nonnus Edessenus fuit episcopus, Ibæ, Edesseni episcopi, successor. Cujus de caussa in Chalcedonensi synodo actum est octavâ sessione. Unus tamen scrupulus est, quòd apud Jacobum Diaconum Nonnus ex Tabeiensionatarum monacho dicatur factus episcopus Heliopolis, Phœniciæ civitatis. At Nicephorus lib. xxiv. cap. xxx. ait, Nonnum eum Edessenum fuisse episcopum. Ac in Martyrologio quoque Romano legas 11 Decembris: *Edessæ S. Nonni episcopi, cujus precibus Pelagia pœnitens ad Christum conversa est.*

a Habes quoque apud Surium ex Mstis codd. expressam Tom. 5. die 8. Octobr.

Cap. XXI.

Pamprepius Ægyptius. Joannes Ægeates, Nestorio addictus. Gelasius Cyzicenus. Cyrillus monachus. Is cum novâ tralatione Franc. Junii promittitur. Candidus. Isaurus Eustathius Epiphanensis. Malchus sophista. Timotheus Gazæus.

At Zenonis Imperatoris temporibus claruit Pamprepius, Thebis Ægyptiis natus, vel, juxta alios, Panopolita, Procli discipulus. Scripsit versibus multa; solutâ verò oratione Isaurica consignavit. Vitam ejus scire si voles, Suidam adi in Παμπρέπιος.

Ad hæc quoque tempora referendus est Joannes presbyter, Ægeates: qui Ecclesiasticæ historiæ scripsit libros decem; quorum primus à Theodosio minore, & Nestoreo hæretico, est orsus: desiit autem quinctus in Zenone Imp. & è sede Antiochenâ dejectione Petri hæretici, cui Γναφεὺς, sive Fullo, cognomentum fuit. Quinque postremos sibi visos Photius negat. Non fuisse Catholicum, inde probat Photius tmem. xli, quòd Synodum Ephesinam, quæ λῃστρικὴ *a* vocatur, divinam appellet: item Dioscorum, præsidem ejus, cum asseclis, laudet: adhæc quòd Chalcedonense Concilium probris insectetur. Nimiùm Eutychianus fuit.

a Latrocinatrix.

Æqualis iisdem erat Gelasius Cyzicenus, presbyteri Cyziceni, Photio teste, filius, Cæsareæ Palæstinæ episcopus. Quippe qui vixisse se dicat sub Basilisco, eo, qui, Zenone pulso, tyrannidem occupavit: hoc est, anno cccclxxvi. Hic tribus libris complexus fuit res in Nicena synodo gestas: opus οὐ *b* μᾶλλον σύνταγμα πραγματικὸν, ἢ ἱστορικόν. Secutum se ait, cùm alios, tum acta vetustis membranis inscripta, quæ fuerant Dalmatii, Cyzicenorum episcopi, Socrati etiam memorati lib. vii. cap. xxviii. Ex his Gelasii libris paucula excerpta Photius exhibet: sed ipsum Gelasium, vel saltem libros ejus duos Græcè cum interpretatione suâ edidit Rob. Balforeus: tertii autem loco dedit solùm tres epistolas Constantini Imperatoris. Videtur tertius liber omissus, quia non omnibus probarentur, quæ scripsisset de baptizato Constantino paullo ante mortem, idque ab Episcopo orthodoxo. Photium vide. Eosdem libros, & alia quædam, ad Nicenam synodum, & Arrii caussam, pertinentia, vertit quoque clarissimus vir, nec tot modò linguarum, sed rerum etiam divinarum, & humanarum, scientissimus, Franciscus Junius, socer meus beatæ memoriæ. Ea dono accepi à filio ejus, Francisco Junio; viro genere quidem, sed magis tamen multijugâ eruditione nobili; neque tam affinitatis caussâ, quàm quia virtutem paternam feliciter adeò æmuletur,

b Non tam digestam, plenamque rerum gestarum narrationem continens, quàm simplici historiâ contentum.

letur, carissimo. Tralationem hanc, cum notis in ipsum Gelasium nostris, publico haut invidebo, ubi prima se offerat edendi occasio. Stylus Gelasii vilis est, & humilis: ut de eo gemino in loco censet Photius, cod. XV, & LXXXVIII. Dubitat idem, num alius ab eo sit Gelasius ille, cujus libellus superest adversus anomœos, sive Eutychen, de duabus in Christo naturis. Sed eundem esse contendit Baronius in annal. Eccles. ad annum CCCCXCVI. Photius tamen stylum hujus præfert. Quem ait minime superfluum; sed gravem, ac vehementem, & Atticis permistum vocabulis. Nec tamen per omnia probat. Vide in ejus bibliotheca Codicem CII.

Sub Zenone, & successore ejus Anastasio, floruit Cyrillus monachus, discipulus magni illius Euthymii, Archimandritæ in Palæstina; qui sextodecimo obiit Leonis anno; Christi CCCCLXXII. Prodidit nobis vitam præceptoris sui Euthymii; quæ exstat apud Surium Tom. I, XX Januar. Neque enim eam esse Simeonis Metaphrastæ, sed hujus Cyrilli, fidem fecerint verba ista in eâpse vitâ: *Cum procedente autem tempore postea congregata fuisset Constantinopoli quincta sancta Synodus, & Origenis, & Nestoris dogmata fuissent ab eâ percussa anathemate, &, qui novam Lauram tenuerant Origenistæ, illinc essent expulsi, & fideles Orthodoxi Patres rursus in eam migrâssent: permittente mihi admirabili Joanne Silentiario, eo, inquam, qui erat Episcopus, discedo à cœnobio, & ipse quoque versor in hac Laura. Cùm autem ad eam transissem, secutus paternas literas, quæ à me portabantur, ut componerem historiam beatorum Euthymii, & Sabæ; duos quidem annos deinceps continuos quievi in Laura, & cœptum opus sum persecutus. Cùm verò non possem orationis facere principium; ut qui non sim internâ versatus eruditione: non cessabam lachrymari, & vehementissimè rogare, ac precari. Jam autem cogitabamus desistere à cœpto adeò difficili, & quod nostris erat viribus superius. Cùm itaque essem aliquando animi dubius, & perplexus, & sederem in solita cathedra, habens chartam in manu, & cogitabundus; circa secundam horam diei me somnus opprimit; & statim magnus Euthymius, & divinus Saba apparent, vestiti ita, ut consueverant; & mihi videbar eos audire disserentes, venerando Sabâ primum incipiente sermonem, & dicente magno Euthymio: Ecce Cyrillus tum manu quidem tenet chartam commentariorum: cùm autem magnum adhibuerit studium, & diligentiam, nondum potuit orationi ne principium quidem imponere. Cùm autem dixisset Euthymius; & quomodo hoc poterit facere, si non eum superna adjuverit gratia? divinus Sabas, At tu ei da gratiam, sancte pater, respondens inquit. Et simul divinus Euthymius annuenti similis, cùm manum suam in sinum immisisset, argenteam quandam mellis pyxidem illinc sumit, in qua cùm scalpellum intinxisset, in os mihi ter immisit. Illius autem species quidem erat similis oleo; gustus verò (ô quæ illic sunt gratiæ!) revera explicari, & verbis exprimi non potest. Et id quidem cum melle conferre, esset planè eam rem afficere injuriâ. Nam mihi etiam expergefacto, propter voluptatem, quæ narrari non potest, ejus adhuc in ore remanebant reliquiæ; & sic expletus divinâ hac suavitate, præsens opus sum aggressus: in alio quoque opere conatus Sabæ res gestas scribere.* Porrò extremis ex verbis eundem discimus auctorem esse vitæ S. Sabæ; quæ exstat apud Surium Tom. VI, V Decembr. Ab eodem consignata est vita Ioannis, primùm Episcopi, inde abbatis Lauræ; ac postea Sabæ Silentiarii; quamquam is, scribente ea Cyrillo, necdum terris excessisset. Sic enim vitam illam claudit: *Ut autem audivi sanctam ejus linguam narrantem, trigesimo octavo suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, ut suprà dictum est, & transegit decem annos in episcopatu. Mansit autem in Laura prius novem annis: & in sella sedens, in qua silet usque in hodiernum diem, implevit, Dei gratiâ, quadraginta septem annos: & ecce jam pervenit ad centesimum quartum annum suæ ætatis. Estque, licet valde senex, læto vultu, promtoque & alacri animo, & divinâ plenus gratiâ. Oramus autem nos quoque humiles, & abjecti, ut Deus eum adhuc magis confirmet, & corroboret, & ejus cursum in pace consummet.* Exstat ea vita apud Surium Tom. III, XIII Maji. Baronio ad annum CCCCLXXV Cyrillus hic vocatur *diligens, & veritatis cultor, suorum temporum historicus.* Et ad annum CCCCXCI, cùm dixisset, hoc anno Anastasium ex Silentiario factum imperatorem; Ioannem ex Episcopo Coloniæ in Armenia factum monachum sub disciplina magni Sabæ, atque ob incomparabilem silentii observantiam Silentiarium vocatum; historiam autem ejus rei scriptam esse à Cyrillo, qui his temporibus vivebat: subjungit continuò hæc verba: *Liceat absque invidia dicere, me neminem reperisse, post Sanctos Athanasium, & Hieronymum, qui majori fide scripserit sanctorum res gestas, dirigens eas, atque distinguens accuratè per tempora, ac Cyrillus, dum, quæ ipse vidit, vel sanctorum omni probitate præstantium virorum relatione didicit, absque levi suspicione mendacii, sinceram veritatem, veluti sacrosanctum depositum, posteris tradidit: nempe acta Euthymii, itemque Sabæ, & Joannis Silentiarii, de quo est sermo: sed & ejusdem auctoris creduntur esse vita Theodosii Cœnobiarchæ, nec non Quiriaci anachoretæ, qui iisdem temporibus claruere sanctissimi: sed quòd illæ careant auctoris inscriptione, feruntur nomine ejus, qui postremò edidit Metaphrastes: cùm tamen ipse eas antiquitus scriptas tantum exscripserit.*

Sub Anastasio quoque florebat Candidus Isaurus, qui historiam suam ab electione Zenonis ordiebatur: atque eam desinebat in genere ejus Zenonis morte. Eclogas quasdam ex illo legere est apud Photium in bibliot. cap. LXXIX. ubi & stylum ejus damnat, tanquam πολιτικώτερον a. Epi- a Politicum magis.
phâniensis dictus ab Epiphania, Syriæ urbe ad Orontem fluvium. Itaque sine dubio idem erit, ac ille, qui *Eustathius Syrus* dicitur. Nicephoro Callisti memoratur, in proœmio; ubi unus fuisse eorum refertur, ex quibus sua descripsit Euagrius. Et sanè hìc ejus meminit: quod & facit non in proœmio modò, ubi, sicuti dixi, *Eustathium Syrum* vocat: ut & facit lib. III. cap. XXVI, & initio sequentis: sed alibi etiam; ut ejusdem libri cap. XXIX; quo loco simpliciter nuncupat Eustathium. *Epiphaniensem* autem appellat lib. V. cap. ult. Ubi testatur, strictim quidem, sed præclarè, duo reliquisse volumina: unum à mundi primordio ad vastationem Ilii: alterum exinde usque ad annum XII Anastasii imperatoris.

Tum quoque vixisse arbitror Eustathium Epiphaniensem. Is, Suida teste, condidit annalium compendium ab Ænea usque ad Anastasium Imp. libris IX., & alia quædam. Ut Amidæ expugnationem; quemadmodum constat ex Nicephoro. Eum vide lib. XIV Historiarum Ecclesiastic. cap. LVII.

Sub Anastasio etiam vixisse videtur Malchus sophista; qui, Suida teste, historiam condidit ab imperio Constantini usque ad Anastasium: qua res gestas Zenonis, & Basilisci, & bibliothecæ publicæ conflagrationem, & statuarum Augustalis, atque alia quædam, commemorat magnâ cum gravitate; eaque haut secus, ac in tragœdia fit, deplorat. Ex Photio discimus, etsi Suidas sophistam Byzantium vocet, tamen patriâ fuisse Philadelphensem; ac septem historiæ ejus Byzantinæ libros Photio visos esse; nempe ab eo tempore, quo morbus Leonem decimo septimo imperii sui anno extinxit, usque ad mortem Iulii Nepotis; quæ in annum incidit CCCCLXXX. Stylum Malchi idem Photius admodum commendat cap. LXXVIII. Luculenta duo fragmenta ex hac historia habes in Legationum Eclogis è codice Andreæ Schotti.

Egregium quoque sub Anastasio nomen habuit Timotheus Gazæus, grammaticus: in quem etiam tragœdiam fecit de publico, quod χρυσάργυρον, quasi dicas *aurargentum*, vocabatur. Suidas auctor. Sed historicum nihil videtur edidisse, præter eam naturalis historiæ partem, quæ variam animalium naturam exponit. Io. Tzetzes Chil. IV. Hist. CXXVIII:

a De animantibus scribunt priores historiae Ælianus, Oppianus, una cum Leonide, Et cum ipsis Timotheus, grammaticus Gazaeus. Qui Anastasio regi concurrebat tempore.

Τὰς a περὶ ζώων γράψαντι σοφιστέρως ἱστορίας
Αἰλιανὸς, Ὀππιανὸς, ἅμα τῷ Λεωνίδῃ,
Καὶ σὺν αὐτοῖς Τιμόθεος γραμματικὸς Γαζαῖος,
Ἀναστασίῳ βασιλεῖ συνδρομῶν ἐν τῷ χρόνοις.

Distinctè magis opera ejus enarrat Suidas; qui scripsisse refert de quadrupedibus, & feris Indicis, Arabicis, Ægyptiis, ac Libycis. Item de avibus peregrinis, ac prodigiosis, & de serpentibus libros IV. Satis interim ex his Suidae verbis liquet, historicum magis, quàm philosophum, istis libris egisse.

Cap. XXII.

Basilius Cilix. Marinus Neapolitanus. Theodorus Anagnostes. Hesychius Illustris Milesius. Malchus. Refellitur Suidas. Procopius Cæsariensis. Cur librum IX vocârit ἀνέκδοτα. Personæ tralatio reprehensa. Agathias. Cur σχολαστικὸς vocetur. In patria ejus Persona lapsus. Stylus Agathiæ, & religio. Joannes Lydus. Plutarchus, Justiniano à secretis. Hermolaus, & Stephanus, Byzantini. Petrus orator. Ætas utriusque Chosrois. Gordianus de vita Placidi monachi. Nonnosus. Damascius Damascenus. Theophanes Byzantius. Andreas Cretensis.

Partim sub Zenone, partim etiam sub Anastasio, vixit Basilius Cilix, presbyter; ut ex Photio discimus codic. XCI, & CVII. Historiam divulgavit; cujus & Nicephorus meminit operis sui initio. Constabat ea libris tribus. Primum à Marciano auspicabatur, & desiit in Zenone. Alterum cœpit à Zenone, & obitu Simplicii, episcopi Romani: ac perduxit usque ad obitum imperatoris Anastasii, & initium successoris ejus, Justini Thracis. Tertium autem à Justino Thrace ordiebatur: unde, ultra Anastasium produxisse vitam, liquet; etsi Photius solùm dicat, floruisse sub Anastasio. Vide eum tmemate XLII; ubi & de stylo illius judicium fert. Item tmem. CVII; ubi agit de libro ejus contra Joannem Scythopolitam.

Magno quoque iisdem temporibus in honore fuit Marinus Neapolitanus, philosophus, & rhetor, Procli discipulus, inque schola successor. Composuit librum de vita præceptoris sui Procli; qui hodieque exstat. Nec prosâ solùm, sed etiam carmine edidit. Vide, quæ de Marino hoc refert Suidas.

Vivebat tum quoque Theodorus Anagnostes, sive Lector: quomodo vocabatur, quia unus fuit ex lectoribus magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Suida teste, in Θεόδωρος. Imò nec aliud voluit Nicephorus Callisti, quando in præfatione ait, καὶ ὁ Βυζάντιος ἀναγνώστης Θεόδωρος a. Neque enim id voluit, Byzantii natum, sed Lectoris munus obiisse. Reliquit libros duos Collectaneorum historiæ Ecclesiasticæ. Incipit autem à morte Theodosii Junioris, ac definit in temporibus Justini; qui imperare cœpit anno DXVIII.

a Et Byzantinus Lector Theodorus.

Unde & Judocus Coccius Indice Auctorum, quem Thesauro suo Catholico præmisit, eum vixisse anno ait DXX. Quod biennio fuerit post mortem Anastasii. Solùm igitur tractat de Marciano, Leone, Zenone, Basilisco, & Anastasio. Loquor autem de Theodoro, qualem nunc habemus Græcè, Latineque, in corpore Historiæ Ecclesiasticæ, ac Latinè solùm in Bibliotheca Patrum Tom. VII. edit. sec. Sed is, quo Suidas usus, cœpit à Constantino Magno. Num dicemus, eò tanto altiùs ordum dici, quia extremo libro pauca subdat de annis Constantini Magni, Constantii, Theodosii Magni, Arcadii, & Theodosii junioris? Sed enim tam ista sunt exilia, ut non mereantur in considerationem venire; præsertim cùm extremo addantur loco, ut ab alio potiùs videantur assuta. Imò tam exigui sunt duo libelli Collectaneorum, ut vix digni sint appellatione ἱστορίας ἐκκλησιαστικῆς, quomodo vocat Suidas. Equidem metuo, ne solùm sint excerpta quædam. Estque hoc eò verisimilius, quòd libri secundi inscriptio sit, ἀπὸ b τοῦ δευτέρου βιβλίου. Ac libro primo hæc præmittuntur: ἐκλογαὶ a ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπὸ φωνῆς Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου. Credo, Nicephorus Callisti (qui anno vixit CIↃCCCXX) non integram Theodori historiam, sed solùm ea, quæ excerptu digniora putavit, suo dictavit amanuensi. Et sanè Appendix Possevini ad Apparatum sacrum testatur, in Veneta Bessarionis Bibliotheca exstare *Epitomen* b *Historiarum Ecclesiasticarum Theodori Lectoris, & Philostorgii.* Item *Theodori* a *Lectoris compositionem Ecclesiasticam è variis auctoribus.* Ut Historiam Theodori justam, & ejusdem epitomen alienam, distinguere conveniat. Atque ita mihi quidem videtur. Nec tamen pugnâro, si quis cum longè doctissimo Labbæo censeat, sic hunc nodum exsolvi, quòd vel plures historias scripserit Theodorus Lector, vel plures fuerint Theodori Lectores.

b E libro secundo.

a Excerpta historiæ Ecclesiasticæ, ab ore excepta Nicephori Callisti Xantopuli. b Labbeus in Delineatione Apparatus Hist. Byz. pag. 51. c Possev. in Append. Appar. Sac. pag. 29. edit. Colon. an. 1608.

Egregium quoque iis temporibus nomen fuit Hesychii Illustris Milesii. Is Hesychii causidici, & Sophiæ, filius erat. Scripsit Universalem historiam; quam *Romanam*, & *Omnigenam*, inscripsit, & sex libris distinxit. Incepit à Belo, Assyriorum rege; ac finit in morte Anastasii imperatoris, cognomento Dicori. Auctor Photius cod. LXIX. Ac citatur ex sexto ejus operis fragmentum in glossis Basilicorum *d*. Meminit quoque Constantinus Porphyrogenneta lib. I. de Thematibus cap. II: item Suidas; & addit, fecisse etiam Nomenclatorem, sive Indicem eorum, qui eruditionis famâ claruerunt: inque eâ nullius Ecclesiastici doctoris meminisse: atque hinc colligi posse, hominem fuisse gentilem. Sed mihi secus videtur, propter ea, quæ in Sibylla de Christo dicit. Libellum hunc Græcè edidit Sambucus, Latinè vertit Hadrianus Junius: eruditis verò notis illustravit, cùm idem Junius; tum imprimis clarissimus collega meus Joannes Meursius. Qui & primus libellum hujus Hesychii *de rebus patriis Constantinopoleos* ex bibliotheca Palatina exscripsit, ac typis divulgavit. Ejus libelli non meminit Suidas; uti nec alterius operis, Photio memorati *e*, in quo narrabat, ut Anastasio successerit Justinus, & quæ is gesserit: atque item, ut hujus imperium Justinianus exceperit, & quæ primis aliquot annis fecerit. Quo minùs autem opus hoc absolveret, filii mortem evênit; quæ ita perculit animum ejus, ut abrumperet scribendi filum. Ex his eàdem liquet, non sub Anastasio tantùm vixisse; quod apud Suidam legere est: sed vel maximè sub Justino, & Justiniano floruisse: quod apertè etiam testatur Constantinus Porphyrogennetes lib. I. Themat. II. Diodorus Siculus eo uberior est, Photio teste: interim stylo est eleganti, ac diserto: &, quod caput est, veritatis est studiosus, ut idem agnoscit. Meminit Hesychii hujus etiam Jo. Tzetzes Chil. III; Ἡσύχιος *f* Ἰλλούστριος, Πλούταρχος τε, καὶ Δίων. Alius autem ab hoc est Hesychius ὁ ταχυγράφος, hoc est, notarius; cujus meminit Georgius Codinus libro de Originibus Constantinopolitanis. Nam is Constantini Magni ætate vixit. Quippe quem Codinus dicat scripsisse res eas Constantini Magni, quarum ipse esset αὐτόπτης *g*. Nisi placeat, eundem fuisse, ac deceptum esse Codinum; quod Cl. Labbæus existimat in Apparatu ad Hist. Byzantinam *h*.

d Voce Φωνὰς. Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος ὁ φιλοσόφος τῆς Μιλησίας ἐν τῷ ς' χρόνῳ τῆς διαλήμματι ἱστορίας. Hesychius Illustris, Philosophus Milesius, in historia sua sexto temporis intervallo. e Cod. LXIX. f Hesychius Illustris, & Plutarchus, & Dion. g Testis oculatus. h Pag. 43.

Præclarum quoque sub Justiniano nomen habuit Procopius rhetor. Natus hic fuit Cæsareæ Palæstinæ. Fuit idem orator, ac rhetor, seu professor, vel caussidicus. Ita capere oportet Suidæ verba, cùm vocat ῥήτορα, καὶ σοφιστήν *i*. Item cùm simpliciter ῥήτωρ dicitur Evagrio lib. IV. cap. XII, Agathiæ Scholastico lib. I, & Photio bibliothecæ cod. LXIII. Ac Evagrius quidem ibi ait, cùm desierit Eustathius Epiphaniensis in XII Anastasii imperatoris anno, Procopium esse cætera persecutum: videlicet XV posteriores Anastasii annos; quæque sub Justino Thrace, & Justiniano M. contigissent. Meminit quoque Constantinus Porphyrogennetus lib. I de Thematibus cap. II: item Georgius Codinus, atque alii. Notarius erat, ac comes Belisarii; cujus & res gestas consignavit. Accuratè, ac disertè scripsit, sive, ut Evagrius inquit loco memorato, φιλοπόνως, κ γλαφυρῶς τε, κ λογίως, ut ait Nicephorus Callisti lib. XVI. cap. X. Continet ejus historia libros VIII: quorum

i Rhetorem, ac sophistam. k Laboriosè, scitè, ac disertè.

rum duo primi sunt de bello Persico; duo sequentes de bello Vandalico; quatuor postremi de bello Gothico, quos vir incomparabilis Hugo Grotius Latinos fecit: sed necdum ea tralatio vidit lucem. Primos duos, quos de bello Persico esse dixi, in compendium redegit Photius in biblioth. cap. LXIII. At omnium σύνοψιν a habes apud Agathiam in præfatione: qui historiam suam inde cœpit, ubi Procopius desiit. Octo istis postea nonum Procopius adjecit: atque eum, quia complecteretur res antea non editas, ἀνέκδοτα b appellavit, Suida teste; qui etiam auctor est, libro hoc fuisse invectum in Justinianum, & conjugem Theodoram; item Bellisarium, & uxorem ejus Antoninam. Ἀνέκδοτα ista laudat Evagrius lib. IV cap. XXXI. Memorat quoque Nicephorus Callisti lib. XVII cap. X. Item Suidas; qui & multa inde variis exscripsit in locis. Nonum primus edidit, & commentario illustravit, Nicolaus Alemannus, anno cIↄ Iↄ CXXIII. Præter novem, quos dixi, libros, exstat volumen Procopii de Justiniani ædificiis in sex narrationes, sive, ut ipse vocat, λόγους, divisum. Ex iis clarè elucet, hominem fuisse Christianum; non gentilem; qualium αἱρέσεων detestatur: sed neque hæreticum, etsi in Iustiniano damnet, quòd in tales statuerit pœnam capitalem. Nimirum judicabat, aliquas fidei controversias tam esse difficiles penetratu, ut multi eas capere non possint: eoque probare non poterat, si propterea quis vitâ privaretur. Hoc opus intellexit Georgius Codinus in selectis de Constantinopoli; ubi ait, καθὼς c εἰς τὸ περὶ κτισμάτων περιέχει. Atque exstat idem Msum in bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Iulii Mazarini; quem conferre cum editis volenti pollicetur Gabriel Naudæus. Etiam de aliis Msis dicit Philippus Labbæus in catalogo scriptorum Historiæ Byzantinæ. Quicquid autem Procopii, ante edita ab Alemanno ἀνέκδοτα, Græcè habemus, hoc debemus Davidi Heschœlio: estque hoc egregii viri beneficium eo majus, quòd Latini interpretes toties abeant à Græcis: imprimis ineptissimus ille Christophorus Persona quatuor rerum Gothicarum libros vertit; si vertisse, & non pervertisse dici is debet, qui multa adeò omittit, & in iis, quæ refert, toties nobis sua narrat somnia. De interpretum aliis, ut sunt Leonardus Aretinus, & Arnoldus Vesaliensis, in libro de Historicis Latinis dicam.

a Conspectum sive compendium.

b Inedita.

c Ut in opere de structuris scriptum est.

Multum quoque tempora illa Iustiniani, ac præcipuè Iustini junioris, ornabat Agathias; sive, ut se in epigrammatis vocat, Agathius, natus Murinæ; quæ in Asia veterum Æolensium colonia est ad ostia Pythici fluminis sita: ut ipse in præfatione ait; ubi & se patre dicit Memnonio prognatum, ac juri & legibus operam dedisse; unde & *Scholasticus* vocatur. Erant enim scholæ, collegia jurisperitorum: unde σχολαστικοὶ dicti, qui alio nomine *advocati* appellantur. Fuit autem advocatus Smyrnæ; auctore Suida, qui σχολαστικὸν d Σμυρναῖον vocat: quod non attendens Christophorus Persona, natione Smyrnæum fuisse putavit, cùm ipse, ut diximus, Murinensem se dicat. Præter epigrammata multa, quæ in Ἀνθολογίᾳ habemus, condidit libros quinque de imperio, & rebus gestis Iustiniani. Nec tamen omnia de eo refert: sed inde, ut ipse ait, cœpit, ubi desiit Procopius. Etiam Δαφνιακὰ, atque alia, partim prosâ, partim carmine exaravit: ut Suidas testatur. Imò meminit ipse in præfatione historiæ suæ; ubi se à puero ait admodum carmine fuisse delectatum, ac panxisse hexametro versu poëmatia quædam, amoribus, & istiusmodi illecebris, variegata; eaque Δαφνιακὰ appellari. Dictione utitur tersâ, & floridâ. Gentilem fuisse, præter alia ostendit illud φασὶν e, quo lib. III utitur, cùm sermo fit de martyrio B. Stephani. Meminere præterea Agathiæ Evagrius lib. V cap. ultimo, Constantinus Porphyrogennetus lib. I de Thematibus Orientis cap. II, Zonaras in Iustino juniore, Nicephorus Callisti, & alii. Vide etiam de Agathia Dionysium Petavium exercitationibus Miscellaneis ad Iulianum Imperatorem.

d Scholasticum, sive advocatum Smyrnæum.

e Ajunt.

Procopii etiam, & Agathiæ, æqualis fuit Ioannes Lydus; qui & ipse res Iustiniani consignavit. Memoratur Ioanni Curopalatæ; item Cedreno; utrique in operis procemio. Sed Cedrenus Lydum esse non addit. Egisse hunc de sui ævi rebus, ait uterque. Unde, cùm Iustiniani gesta persequatur, ignorare ejus tempora non possumus. Doctissimus tamen vir, qui delineationem apparatus edidit in corpus Historiæ Byzantinæ, ait, ex præfatione Ioannis Scylitzæ, sive Curopalatæ, hoc unum constare, vixisse post annum Christi Iↄccc. Nos duobus seculis, & amplius, minùs dicebamus; ut vel me, vel præclarum illum virum, multùm ratio fefellerit. Est qui eum esse Ioannem Zonaram arbitretur: quod esse non potest, cùm & Curopalates, & Cedrenus, Zonaram ætate antecedant. Etiam à Nicephoro Callisti, in procemio, Ioannes (ἁπλῶς sic vocat) illustris dicitur orator fuisse; interque eos historicos refertur, ex quibus historiam suam excerpsit Evagrius scholasticus. Ubi si signatur idem Ioannes Lydus, non possit demum post annum Iↄccc vixisse, cùm Evagrius sub Tiberio, & Mauricio, claruerit; nempe anno Iↄc, & antè.

Plutarchus Iustiniano fuit à secretis: atque ejus res posteris tradidit: ut censet etiam Nicolaus Alemannus Prolegomenis in Procopii historiam arcanam a.

a Pag. 2.

Iustiniani hæc tempora viderunt quoque Hermolaum, Constantinopolitanum grammaticum; qui in schola Eugenio successit, ac Stephani grammatici ἐθνικὰ b in compendium redegit, atque illud nuncupavit Iustiniano: ut ex Suida cognoscere est. Stephanus iste, quem diximus, Byzantinus fuit; ejusque libri de populis, atque urbibus, meminit & Tzetzes Chil. III Hist. c. Alteruter autem, Stephanus, inquam, aut compendii auctor, Hermolaus, (sed hic potiùs, ut videtur) Byzantinam quoque historiam composuit. Ostendunt hoc ista compendii verba in Γότθοι: ὡς c ἱστόρηταί μοι ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς. Eustathio alteruter istorum τῷ ἐθνογράφῳ signatur. Ut cùm ad versum Dionysii Iↄcxciv adnotat hæc verba: Τὸ d Ἀρμένιον ὄρος, ἀφ' οὗ ῥέειν ὁ Φᾶσις ἄρχεται, ὁ μὲν τὰ ἐθνικὰ γράψας περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Ὑρκανίας εἶναι οἴεται. Similiter appellârat ad versum XXXVIII.

b De gentibus libro.

c Ut dictum mihi in historia Byzantina.

d Armenium montem, ex quo Phasis fluit, Ethnicorum scriptor in Hyrcania initio esse putat.

Etiam temporibus Iustiniani vixit Petrus Patricius, patriâ Thessalonicensis, orator, & magister, & historicus; qui, legatus ad Chosroën missus, mirâ facundiâ ingenia barbarica demulcebat. Scripsit historias, & de statu Reip., teste Suida in Πέτρος. Chosroën autem, ad quem missus fuit, censeo esse Cosroën magnum; qui anno Iↄxxxi regere cœpit, ac annis imperavit XLVIII. Fortasse tamen filius ejus intelligi debet; qui anno duodecimo post Chosroïs Magni obitum, imperium auspicatus est; ac temporibus Mauricii, Phocæ, & Heraclii, regnum tenuit. Meminere hujus Petri quoque Procopius, Corippus, atque alii.

Gordianus quoque floruit sub Iustiniano seniore, ac literis consignavit vitam Placidi monachi, qui à Manucha pirata, quem Abdala barbarus, Hispaniæ rex, miserat in Siciliam, interfectus fuit, anno Iↄxlv. Fuit Placidus discipulus B. Benedicti; Gordianus autem Placidi socius; cujus se famulum appellat. Exstat vita ea Placidi apud Surium a. d. v. Octob. Ei libello hæc ad calcem sunt adjecta: *Hic taliter succinctè libatis, quid Gordianus, martyris Placidi famulus, egerit, opusculo præsenti tradamus. Postquam enim idem Gordianus sanctorum martyrum corpora tradidit sepulturæ; quid faceret, vel quid diceret, nesciebat. Dicebat enim intra se; si ad Cassinum redire voluero, omnino impossibile mihi videtur: scio enim, quanta pericula in tanto itinere mihi incumbant. Hæc dum secum tacitus volveret, B. Placidi, & sociorum ejus, suffragium diebus, ac noctibus, exorabat attentius. Quartâ interea die adveniente, valde diluculo navis Neapolitanorum, mercibus onusta, in portu Messanæ civitatis devênit; descendentesque nonnulli eorum ad terram, sancti Ioannis Baptistæ, in qua sanctus Domini martyr Placidus cum sociis suis sepultus erat, ecclesiam devenerunt. Quos Gordianus adspiciens, post salutationis officia, osculatus est: ac deinde percunctatus est eos, dicens:*

Qui estis, & unde, & quò tenditis iter? Tum illi, Neapolitani (inquiunt) sumus, & cursus noster Constantinopolim tendit. Gordianus verò talia ab eis dum verba audisset, gaudio ingenti perfusus est; datoque naulo, in eorum navi conscendit. longissimaque maris itinera cum eis transfretans, Constantinopolitanam pervenit ad urbem: in quam ingressus, in domo cujusdam potentissimi viri annis quampluribus hospitatus est. Ibique, jussu JUSTINIANI *Imperatoris, enucleatius vitam, atque miracula, nec non passionem beatissimi martyris Placidi, & sociorum ejus, notificare, atque ad posteritatis memoriam* GRÆCIS LITERIS, *quibus apprime imbutus fuerat, latius annotare curavit. Illi autem hæc audientes, glorificaverunt Deum; atque secum Gordianus in eâdem urbe maneret, hortati sunt: quod & fecit. Post aliquanta verò annorum curricula Gordianus ille, valefaciens, passionem martyris Placidi, & sociorum ejus, quam ibidem, ut suprà taxavimus,* GRÆCIS *apicibus exaraverat, apud illos reliquit: ipse verò navem conscendens, Siciliam rediit, atque ad Syracusanam urbem deveniens, pauco illic tempore supervixit.*

Nec prætereundus Nonnosus. Nam historiam edidit, quâ legationem suam complexus est ad Æthiopas, & Homeritas, ac Saracenos, aliasque Orientis gentes. Eo ex opere excerpta quædam habemus apud Photium tmem. III: ubi & Justiniani tempore vixisse, aliaque quædam de Nonnoso, & parente ejus Abrahamo, & avo item, refert.

Atque hoc etiam celebrius nomen habuisse videtur Damascenus: qui quatuor reliquit παραδόξων a libros: unum de incredibilibus fictionibus; qui erat capitum CCCLII: alterum incredibilium de dæmoniis narrationum; qui fuit capitum LII: tertium narrationum incredibilium de animis à morte apparentibus; qui capita continebat LXIII: quartum naturarum incredibilium; cujus capita fuere CV. Horum auctor nobis est Photius tmemate CXXX. Atque idem tmemate CLXXX multis de hoc Damascio agit: interque alia nos docet, literis tradidisse vitam Isidori. Imò apud eundem tmem. CCXLII excerpta quædam ex hac vita invenies. Cùm verò, Damascum Syriæ esse civitatem norint etiam, qui necdum ære lavantur: planè censeo, esse hunc Damascium, philosophum Syrum, quem Suidas ait Stoicum fuisse, Simplicii, & Elamitæ, Phrygum, discipulum; qui tempore claruit Iustiniani; quemadmodum ex Agathia Scholastico scimus; qui lib. II historiæ suæ eum inter principes sui ævi philosophos numerat; ut qui ipsum cum Simplicio Cilice, Prisciano Lydo, Isidoro Gazæo, & duobus tribus aliis, jungat, ac tale subdat elogium, Ἅπαντες b, τὸ ἄκρον ἄωτον, κατὰ τὴν ποίησιν, τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ φιλοσοφησάντων. Inter alia autem, quæ scripsisse ait Suidas, etiam est historia philosophica; cujus quoque Suidas meminit in Δῶρος. Gesnerus censet, esse eandem, quæ inter notha Galeni opuscula invenitur. Tractat illa de sententiis veterum philosophorum. At, puto, historia Damascii non sententias modò, sed vitas etiam philosophorum, complectebatur. Sicuti Porphyrii historia philosophica vitas etiam continebat. Ac suspicatur Ioannes Petrus Nunnesius, vitam Aristotelis, à se ex veteri tralatione editam, Damascium habere auctorem. Sed obstat, quòd in ejus vitæ extremo Simplicius citetur. Nam Simplicius Damascii discipulus fuit; ut ipse in Commentariis Physicis agnoscit. Scio, Nunnesium sic occurrere huic difficultati, quòd potuerit præceptor discipuli testimonio uti. Verùm mihi parum fit verisimile, Damascio florente, tantum fuisse Simplicii nomen, ut eo se teste tueretur.

a *Incredibilium.*

b *Omnes, flos ipse summus, ut poetice loquar, nostri ævi philosophorum.*

Sub Justino II, qui Justiniano successit, anno DLXV, vixit Theophanes Byzantius: qui inclaruit decem Historiarum libris. Eos exorsus fuit à rupto fœdere, quo convenerant Justinus ille, & Chosroes, Persarum rex. Quod contigit exeunte anno altero, ex quo imperâsset Justinus. Producit verò hoc bellum usque ad annum X. Idem primo libro refert, quomodo & literis prodiderit res Justiniani. Etiam indicat, se denis illis, quos dixi, libris, plures subjunxisse. Auctor horum Photius in Bibliotheca cod. LXIV. Ubi & memorabile illud, quod ex eo Photius narrat, sub Justiniano demum innotuisse Græcis, ac Romanis, bombycum ortum, & texendi artificium: didicisse autem a Persa è Serum regione profecto; qui semen bombycum, ferulæ inclusum, salvum Constantinopolim detulisset: ex eo semine cùm verno tempore vermiculi essent enati, his mori folia præbuisse in alimentum; tandem texuisse; postea accepisse alas, ac semen profudisse. Non dubium, quin sic habeat historia, licet in ordine paullùm turbet Theophanes, vel Photius.

Etiam sub Justino II, circa annum DLXX, (non DL, ut est apud Possevinum, credo, librarii culpâ) claruit Andreas Cretensis, episcopus Hierosolymitanus. Hujus varii exstant sermones de Vitis Sanctorum: quos ex Simeone Metaphraste, & Aloysio Lipomano, Laurentius Surius Sanctorum Vitis inseruit.

CAP. XXIII.

Euagrii Scholastici libri, honores, stylus. Menander Protector. Theophylactus Simocattus. Eius patria, ætas, historiæ argumentum, stylus; & quæ præter historiam ediderit. Leontius, Cyprius episcopus. Auctor Chronici Alexandrini, seu Siculorum fastorum; & unde hoc nomen habeant. Georgius Pisides. Joannis Antiochensis Antiquitates. Sophronius Hierosolymitanus. Joannes Moschi Eviratus. Eleusius, sive Georgius, de vita S. Theodori. Anastasius de vita præceptoris sui Maximi. Trajani Patricii ætas, & Chronicon.

Tiberius Anicius anno DLXXVIII à Justino factus est consors imperii: necdum integro quadriennio pòst solus cœpit imperare. Anno DLXXXVI Tiberio successit Mauricius: qui anno DCII cum tota domo à Phoca est interfectus. Sub Tiberio, atque hocce Mauricio, claruit Euagrius Scholasticus, patriâ Antiochenus, scriptor Ecclesiasticæ Historiæ, quæ libris sex constat. Eam inchoat, ubi Socrates, ac Theodoretus, desiere: perducit verò usque ad annum Mauricii duodecimum: ut quidem ipse testatur in fine operis, atque ex eo Photius tmem. XXIX. Sed Baronio is est annus decimus. Idem Euagrius in peroratione historiæ suæ commemorat, etiam alterum se volumen consignâsse: quo complexus sit relationes, epistolas, decreta, orationes, disputationes, atque alia. Relationes autem maximâ ex parte sunt ex persona Gregorii episcopi Antiochiæ factæ. Pro duobus autem hisce libris ait gemino se honore esse affectum. Nam à Tiberio Constantino quæsturâ fuisse ornatum: sed à Mauricio consecutum esse, ut tabulis publicis præesset. Iudicium de eo Nicephori Callisti a istiusmodi est: *Euagrius illustri dignitate præditus, historiam usque ad Justini ætatem deduxit, maximâ ex parte res profanas tractans: quarum argumenta, & materiam, ex Eustathio Syro, Zosimo Prisco, Joanne Procopio Cæsariensi, Agathia, qui illis temporibus ordine insignes fuere oratores, & præterea ex aliis, non pœnitendis historicis, decerpsit.* Stylus ei non ingratus; ac in dogmatis etiam accuratior est, quàm alii; ut Photius indicat. Loca compluria in hac Euagrii historia explicat Iacobus Billius Prunæus libro I Observationum Sacrarum cap. XXXVIII.

Sub Mauricio quoque vixit Menander Protector. Neque ignoro, à Constantino Porphyrogenneta, lib. I Themat. II, inter eos referri, qui sub Justiniano Imperatore Chronica sua composuerint. Sed potior mihi est ipsius Menandri auctoritas: cujus luculenta de se ipso verba refert Suidas b. Narrat verò inter cætera, quomodo prius, non, fratris sui Herodoti exemplo, legibus operam dederit, & eloquentiæ deditus regiam porticum frequentârit; sed amârit equestria certamina, pantomimorum sal-

a *In proœmio.*

b *In Μένανδρος.*

ſalutationes, ac palæſtras, ſimileſque nugas; donec Mauricius ſuſcepiſſet imperium: tum ſe amore captum Muſarum; poëmataque, & hiſtorias, audiſſe avide: magnam etiam noctis partem iis impendiſſe: animum quoque appuliſſe ad ſcribendam hiſtoriam, eamque aggreſſum ab obitu Agathiæ. Ex hujuſce Menandri hiſtoria luculenta habes fragmenta in legationum Eclogis: quas è Mſsis Andreæ Schotti. codd. edidit David Hœſchelius *a*. Meminit ejus quoque Theophylactus Simocatta lib. I Hiſtoriæ Mauricianæ cap. III, & Conſtantinus Porphyrogenneta lib. I de Thematibus cap. II. Cœpit Menander ab anno Juſtiniani XXXIII, in quo Agathias deſierat; ac progreſſus uſque ad deditum Abaris; ſive Hunnius, Sirmium; quod fuit paullo ante obitum Flavii Tiberii II; qui incidit in annum IƆLXXXIII.

a Auguſtæ Vindel. an. 1603.

Junior his paullò fuit Theophylactus ὁ Σιμοκάτης, ut Suidas vocat, ſive Σιμοκάτιος, aut Σιμόκατος, ut dicitur Tzetzæ *b*, & Euſtathio *c*. Oriundus erat Ægypto, Photio teſte: ſed tamen in Græcia natus fuit; ut de ſe ipſe teſtatur præfatione de Phyſicis Quæſtionibus. Floruit circa annum IƆCXII; quo imperare cœpit Heraclius, Phocæ ejus ſucceſſor; qui Mauricium interemit. Theophylactum ſophiſtam in Nomenclatore ſuo vocat Robertus Conſtantinus. Græcè, Latineque, interprete Iacobo Pontano, Soc. J ſu Theologo, prodiit Ingolſtadii anni CIƆ IƆCIV. Sed recognovit Carolus Annibal Fabrotus I. C. & Gloſſarium addidit. Habebis in corpore Hiſtoriæ Byzantinæ, hoc anno CIƆ IƆCXLVIII, vel proximis, luci deſtinatæ. Scriptorem inter recentiores Græcos eximium appellat Caſaubonus animadverſ. in Spartianum. De rebus geſtis à Mauricio hiſtoriam condidit libris VIII: ac prioribus quinque agit de bello ejus adverſus Perſas: reliquis tribus tractat de iis, quæ geſſit adverſus Avares, & Sclavos: item de miſerabili Mauricii, ac liberorum, cæde. Hoſce libros cùm poſt obitum Phocæ de ſuperiori loco populo legeret, ubi ad cædem Mauricii ventum fuit, lachrymas ei excuſſit: quemadmodum ipſe narrat lib. VIII cap. XII. Quæ verò fuſiùs ſuis libris exponit Simocatta, ea breviùs perſtringunt Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Nicephorus Calliſtus: qui & ex Simocatta, vel iis, qui Simocattam exſcripſerant, illa, quæ de Mauricio referunt, hauſerunt. Stylus ejus venuſti aliquid habet: ſed dum figuras & ſcitamenta orationis ſectatur; curioſâ nimis cura in frigidam dictionem, ac puerilem affectationem, incidit: ut quidem Photius cenſet; qui & ex ſingulis hiſtoriæ ejus libris quædam excerpſit cap. LXV. Præter hiſtoriam ejus habemus quoque, tum epiſtolas morales, ruſticas, & amatorias, ab Aldo olim editas: tum phyſica problemata, quæ primùs Lugduni Bat. edidit Bonaventura Vulcanius: poſtea Andreæ Schotti, & Iani Gruteri beneficio, integriores prodiere in lucem. De Legationum excerptis ab Hœſchelio editis, nihil dicam, quia portio ſunt hiſtoriæ illius, de quâ antè egimus. Ab Euſtathio quoque, interprete Dionyſii Periegetæ *d*, citatur ἐν ε´ τῆς Σιμοκάτα οἰκουμενικῆς ἱστορίας: indeque refertur, Unnos, quos Perſæ *Turcas* vocant, tantoperè abundâſſe auro, ut ex eo facerent lecticas, menſas, ſedes, tribunalia: ac à Medis, pacis prætextu, exegiſſe quadringenta aureorum millia.

b Chil. 3. Hiſt. 69.
c In Dionyſii Περιηγητοῦ verſum 730.
d Adver. 730.
e Simocattæ orbis habitabilis hiſtoria.

Mauricii quoque, Phocæ, ac Heraclii temporibus, vixit Leontius, de quo ſic Sigebertus in catalogo cap. LVII: *Leontius, Neapolis, Cypriorum inſulæ, epiſcopus, ſcripſit vitam Joannis Alexandrini, qui, ob eximiam in pauperes miſericordiam, agnominatur Eleemoſynarius.* Ex hoc Leontii opuſculo hauſit ea Simeon Metaphraſtes, quæ narrat de vita Ioannis τοῦ Ἐλεήμονος: imò fortaſſe nec aliud, quàm ordinem, immutavit. Apud complures, etiam Baronium, & Poſſevinum, legas, Salaminis, ſeu Conſtantiæ, fuiſſe Epiſcopum. Sed Sigebertus, ut vidimus, ait, fuiſſe Epiſcopum Neapolis, Cypriorum inſulæ. Sanè Neapolin Cypriis quoque tribuere videtur Metaphraſtes in vita S. Simeonis Abbatis. Actione IV Synodi Nicenæ II, civitatis nomen prætteritur. Nam ſimpliciter dicitur; Leontium hunc fuiſſe epiſcopum ἐν μιᾷ τῶν πόλεων Κύπρου *a*. Ibidem mentio fit vitæ ejus, quam diximus: ac præterea vitæ τοῦ ὁσίου Συμεὼν τοῦ Σαλοῦ: hoc eſt, Sancti Simeonis Sali. Ita locus iſte capiendus. Simeon enim iſte Σαλὸς dictus; quo Syris ſignificatur *ſimplex*, vel etiam *ſtultus*. Quod cùm non attenderet Anaſtaſius bibliothecarius, pro Σαλοῦ, legit σάλου. Σάλος autem eſt *jactatio*, ſive *turbatio*. Eoque addit, ſcripſiſſe *turbationes propter Chriſtum, circa ea tempora, in Eccleſia factas*. Obſervavit eam rem Heribertus Roſweidus, Notis in lib. I de Vitis Patrum; ut omnino aberrent & Baronius, & Poſſevinus, (quos ipſi priùs ſecuti fuimus) cùm ex Nicena illa Synodo colligunt, Leontium conſignâſſe calamitates, quas Eccleſia Dei paſſa eſt temporibus Mauricii imperatoris, & Gregorii M. Eâdem è Synodo cognoſcimus, Leontium exarâſſe πολλὰ ἐγκώμια, καὶ πανηγυρικοὺς λόγους, μεθ' ὧν καὶ εἰς μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· *multas laudationes, ac orationes panegyricas: atque unà cum iis etiam transfigurationem Soſpitatoris noſtri*. Adhæc ex eodem Concilio diſcimus, pro Chriſtianis apologiam contra Iudæos emiſiſſe: unde & aliqua adducit Ioannes Damaſcenus Orat. III de Imagin.

a In una civitatum Cypri.

Ad eadem tempora referri debet ſcriptor Chronici Alexandrini: quod omne ævum digerit uſque ad XX annum Heraclii. Quamquam, quòd tum auctorem eum vixiſſe ajebam, id capiendum de illo, qui ad ea, quæ dixi, tempora Chronicon perduxit. Nam facilè mihi perſuadeo, non unius hanc fuiſſe operam: quod & Raderus, ex inſcriptione, præfatione, & Cæſarum ſyllabo, conjectat. Hoc opus in antiqua Siciliæ bibliotheca primus invenit Hieronymus Surita; atque inde, ejuſdem, & Antonii Auguſtini operâ, Romam advectum fuit. Hæc cauſſa eſt, cur vulgò *Faſtos Siculos* appellarint. Meminere jam olim ejus Sigonius, & Panvinus. Ac partem illius Euſebio ſuo Græcè adjecit Ioſephus Scaliger; qui eam à Caſaubono acceperat. Sed integrum, XXXVI aureis Solaribus emtum, Auguſtanæ bibliothecæ per Davidem Heſchœlium obtulit Fridericus Sylburgius. Unde (ultimis duobus annis exceptis, qui ita vetuſtate erant arroſi, ut legi amplius non poſſent) exſcripſit Matthæus Raderus, cumque interpretatione ſuâ publici juris fecit. Idem Chronici Alexandrini nomen libro impoſuit, eò quòd in frontiſpicio illud commendet Πέτρος Ἀλεξανδρείας. Ac ſatis veriſimiliter ſuſpicatur, eſſe hunc Petrum illum, qui numero quinquageſimus, anno Redemtoris IƆCXL, Alexandrinus epiſcopus fuit; ut ex Chronologia Iuris Græco-Latini, quam Marquardo Frehero debemus, cognoſcere eſt. Opus eſt Chronologis perutile, vel ob multa ex Africano, atque Euſebio, excerpta, quæ fruſtra alibi quæras.

Temporibus his vixiſſe etiam invenio Georgium Piſidem. Conſtantinopolitanæ hic Eccleſiæ diaconus, & chartophylax, ſive, ut vocant, chartularius, vel referendarius, erat. Condidit poëma de opere ſex dierum; quod dicavit Sergio patriarchæ. Nomen ei Κοσμουργία, ἢ Ἑξαήμερον *b*. Conſtitit verò olim tribus ſenariorum millibus; ut Suidas teſtatur. Sed ex iis hodie ſolùm ſuperſunt mille octingenti octoginta: qui procœmium ſunt operis; ut oſtendit Mſus codex bibliothecæ Auguſtanæ; ubi iſtiuſmodi inſcriptio eſt: Γεωργίου *c*, διακόνου τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, τοῦ Πισίδου, προοίμιον τοῦ ἑξαημέρου, διὰ ἰαμβικῶν στίχων. Fecit idem ſenarios εἰς τὸν μάταιον βίον, ſive *de vita vanitate:* quanquam horum non meminerit Suidas. Et iſti quoque exſtant. Græcè primus edidit, & Latinis verſibus reddidit, Fredericus Morellus, Frederici filius *d*. Etiam refutavit errores Ioannis Philoponi. Sed ex Suida, Ioanne Tzetze hiſt. LXVI, Nicephoro Calliſti Hiſt. Eccl. lib. XVIII cap. XLVIII, atque aliis, diſcimus, præterea ſcripſiſſe de Heraclio imperatore, de bello Perſico, itemque Avarica, idque καταλογάδην, ſeu ſolutâ oratione: item laudationem Anaſtaſii martyris. Hiſtoriam de Heraclio imperatore Piſidæ acceptam refert Io. Tzetzes Chil. III Hiſt. LXVI. Meminit & hujus Piſidæ Nicephorus Hiſt. Eccleſ. lib. XVIII cap. XLVIII. Romæ in bibliotheca S. Mariæ in Vallicella, ut apud Poſſevinum in appendice

b Mundi opificium, ſive opus ſex dierum.
c Georgii, Diaconi ſanctæ Eccleſiæ, ſive cognomento Piſidæ, proœmium libri de ſex dierum opificio verſibus iambicis ſcriptis.
d Lutetiæ edidit Fed. Morellus, Typographus Regius, ann. 1584.

ad

[a Pag. 41. Colon. edit. an. 1608. b Pag. 43.] ad Apparatum sacrum *a* legas, est *Georgius Pissidius de gestis imperatorum Constantinopolitanorum.* Ubi sine dubio, ut Labbæo in delineatione apparatus *b* ad Historiam Byzantinam monitum, pro *Pissidius* legendum *Pisides.* Et sunt, qui hujus Pisidæ esse arbitrentur, quos *Fastos Siculos* appellant. Sed eam sententiam initio suarum in hoc Chronicon Animadversionum refellit editor ejus Raderus.

[c De antiqua historia.] Joannes quoque Antiochensis sub eodem vixit Heraclio, ac opere περὶ ἀρχαιολογίας *c* sui memoriam reliquit: hactenus tamen ineditus est, sed sæpius ab hominibus doctissimis memoratus; ut Iacobo Gothofredo, J.C. & exconsule, prolegomenis in Philostorgium; ubi & ætatem apposuit; imprimis verò à maximo Salmasio in Plinianis ad Solinum exercitationibus; qui compluribus locis *d* quædam inde adducit. Hoc junior est alter Ioannes Antiochensis, qui nobis memorabitur libro tertio inter eos, quorum de ætate sumus incerti. Sed hæc omnia sunt subnixa fide doctissimi, & jurisconsultissimi Iacobi Gothofredi: qui, ut jam dixi, Prolegomenis in Philostorgium *e* ait, vixisse *Heraclio imperante, sub initium septimi seculi.* Quid si autem verior sit opinio summi *f* viri Philippi Labbæi, Societatis Iesu Theologi; cui & ille ἀρχαιολογίας scriptor, & Ioannes ille Antiochensis, de quo libro tertio me dicturum recepi, idem videtur? Quod si est, non sub Heraclio claruerit, sed duobus minimùm seculis pòst. Res planior erit, ubi, qui ἀρχαιολογίαν possident Msam, publici eam juris fecerint: sive hoc beneficium debituri sumus, sive τῷ πάνυ *g* Salmasio, sive doctissimo Leoni Allatio.

[d Ut pag. 142. 575. 577. 669. 903. 904. 907. & alibi. e Pag. 2. f In delineatione apparatus ad Hist. Byzantinæ scriptores p. 43. g Illustri illi.]

Etiam vixisse tum reperio Sophronium, patriâ Damascenum, primùm sophistam, postea patriarcham Hierosolymitanum; qui anno ICXXXVI decessit. Cùm alia multa in lucem emisit, tum vitam B. Mariæ Ægyptiacæ; ut cognoscimus ex Joanne Damasceno Orat. III de Imaginibus, synodo Nicæna II Act. IV, & Nicephoro libro VII capite V. Scripsit idem de laboribus, certaminibus, ac peregrinationibus BB. Petri, & Pauli: cujus libri fragmentum superest in bibliotheca P P. Aein prima quidem bibliothecæ ejus editione tribuebatur Sophronio, patriarchæ Constantinopolitano. Perperam planè. Rectiùs secunda; ubi Hierosolymitano adscribitur. Sed quod in ea apponitur ad oram, Sophronii vitam legi apud B. Hieronymum in scriptoribus Ecclesiasticis: id latius fuerat præterire. Nam est is Sophronius ipsius Hieronymi σύγχρονος *h*; qui pleraque B. Hieronymi transtulit, eaque inter & catalogum illum illustrium scriptorum. At Sophronius iste, de quo nunc agimus, vixit tempore Heraclii Imperatoris, ducentis annis post B. Hieronymum. [h Æqualis.]

Æqualis ejus fuit Joannes Moschi, cognomine Eviratus, monachus. Hic ad eum, quem proximè diximus, Sophronium, librum suum misit, nomine Λειμῶνα, sive *Viridarium*, vel, ut alii appellant, Παράδεισον. In eo vitas narrat sanctorum, qui sub Heraclio, & circa ea tempora, floruerunt. Hodie in capita divisum est CCIX: sed Photius testatur, in quibusdam libris habuisse narrationes CCCXLII. Stylo esse humiliori, ac rudiori, idem Photius judicat. Meminit operis hujus etiam Joannes Damascenus, libro eo, quo venerationem imaginum tuetur: sed vocat τοῦ ἁγίου Σωφρονίου, ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων *sancti patris Sophronii, Hierosolymorum archiepiscopi.* Eidem tribuitur in Synodo Nicenâ secundâ Act. IV. Unde suspicari licet, plerisque ita persuasum fuisse, præcipuam, aut non minimam sanè, operam in hoc volumine fuisse Sophronii; etsi solius Evirati nomen præferat. Fortè ita inter par hoc amicorum convenit: ut solus quidem Eviratus auctor in libri inscriptione diceretur: sed Sophronio opus ab Evirato dicaretur: inque eo Sophronii tanquam individui comitis sæpe mentio fieret. Utcumque enim ab Evirato factum videmus.

Eleusius, sive Georgius presbyter, & Siceonum mansionis præfectus, vixit tempore Heraclii, & filii ejus Constantini, qui patri anno successit ICXL. Eleusius hic in literas retulit vitam S. Theodori, Siceorum archimandritæ, præceptoris sui. Exstat ea apud Surium Tom. II a.d. XXII April. In fine vitæ ejus legas: *Hæc ego Eleusius, qui & Georgius à sancto Georgio vocatus sum, omnia, Deo adjuvante, conscripsi. Neque verò miraculorum ipsius expers sum. Cum enim parentes mei, ex oppido Adsgermano, diu simul vixissent, nec ullos possent liberos suscipere; ad sanctum virum accesserunt: cumque zonas, quibus ille benedixerat, accepissent, ego conceptus sum, & in lucem editus, & infans ipsi oblatus; qui &, in sancto ejus monasterio enutritus, a religiosissimo præfecto literas didici, &c.* Quando verò beatus ille Theodorus decesserit, paullò pòst exponit: *Decessit, inquit, & vitâ sanctissimus, & beatissimus, ac fidelissimus Christi servus, Theodorus, tertio imperii anno, pietatis, & Christi studiosissimi imperatoris Heraclii: quo quidem anno filius ejus, Deo charissimus, Constantinus creatus fuit Cæsar, indictione prima, die XXII mensis Aprilis.* Quæ sanè de Eleusii non magis, quàm Theodori ætate nos sinunt dubitare. Etsi autem inscriptio non indicet interpretem: tamen de Græco vitam hanc esse translatam, vel argumento est, quòd in ea vita, ubi hiatus occurrit, dicantur *nonnulla defuisse in Græco exemplari.*

Constantino fratri successit Heracleonas: sed octo solùm mensibus habuit imperium. Hinc imperium tenuit Constantini filius, Constans: qui solus imperavit ab anno ICXLI, usque ad annum ICLIII: quo consortem imperii fecit filium suum Constantinum Pogonatum: cumque eo rexit annis XV. Hujus Constantis, & fortasse etiam Constantini Pogonati tempore, fuit Anastasius, qui præceptoris sui Maximi vitam memoriæ prodidit; ut & testatur Joannes, Episcopus Ephesinus. Acta Maximi, quæ Anastasius vitæ ejus inseruit, reperiuntur in tribus codicibus Vaticanis. Unde ea accepta Petrus Morinus, Theologus Parisiensis, transtulit. Translationem illam Annalibus suis intulit Baronius ad an. ICLVI.

Post Constantinum Pogonatum imperium fuit penes Heraclium Justinianum, cognomento ῥινότμητον, quia à Leontio, imperium invadente, naribus est truncatus: quod anno fuit ICLXIV, ex quo Justinianus rexisset annis novem. Tempore hujus Justiniani τοῦ ῥινοτμήτου fuit Trajanus Patricius, vir planè Christianus, atque orthodoxus. Reliquit χρονικὸν *a* σύντομον πάνυ θαυμάσιον. Auctor Suidas in Τραϊανός. Meminit quoque Theophanes Confessor. Cujus hæc verba è cod. Mso promit Philippus Labbæus *b*: Γρατιανὸς ὁ Αὔγουστος ἐστὶ Οὐάλεντος ἐνέδυσε Θεοδόσιον Αὔγουστον, καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα, καὶ ἀπέστειλε κατὰ τῶν Γότθων πόλεμον. Γότθους δὲ ἐθνικῶς Σκύθας λέγεσθαι, ὁ Τραϊανὸς ἐν τῇ κατ' αὐτῶν ἱστορίᾳ φησί. Quæ vetus ejus interpres Anastasius Bibliothecarius sic Latinè reddebat: *Gratianus Augustus Theodosium Augustum induit, & appellavit Imperatorem, & contra Gothos direxit. Gothos autem vulgò Scythas dici Trajanus Patricius perhibet.* [a Chronicon breve, valde admirabile. b In delineatione apparat.]

CAP. XXIV.

Joannis Damasceni ætas. Trithemii, & aliorum, de hac error refellitur. An is auctor sit historiæ de Barlaam, & Josaphat. Damasceni διήγησις in istis, quæ de Falconilla, ac Trajani animis, consignavit. Zacharias Papa transtulit Græcè dialogos Gregorii M. Theodorus Studites de vita S. Platonis. Joannes Hierosolymitanus de vita Joannis Damasceni. Basilius Seleuciensis carmine Theclæ res gestas composuit. Non videri auctorem eorum, quæ prosâ sub ejus nomine de Thecla leguntur. Georgius Syncellus; & cur Σύγκελλος dictus. Eusebium exscripsit, & castigavit: sed nec rarò ipse culpandus. Fœdus error ejus de Ptolemæo. Georgius Theophanes; è quo sua hausit Anastasius bibliothecarius. Theophanes Byzantius, an idem.

Tem-

TEmpore Leonis Isauri, qui cœpit regere anno salutis IↃCCXVII, item Constantini VII, cognomento Caballini, ac Copronymi, qui imperare orsus est anno IↃCCXLI, claruit Joannes Damascenus, cognomine Chrysorrhoas, & Mansur; pro quo eum à Constantino vocatum Manseron, ait Theophanes. De ætate ejus valde falluntur, Vincentius Bellovacensis, S. Antoninus, & Raphaël Volaterranus; qui vixisse dicunt sub Theodosio M. circa annum CCCXC. Ea sententia refellitur, non tantùm autoritate Joannis Hierosolymitani, qui vitam ejus posteris prodidit; sed etiam invictis argumentis. Nam meminit Damascenus Petri Gnaphei, sive Fullonis, libro de Trisagio, & de Orthodoxa fide lib. III. cap. X. Atqui Fullo iste Leonis, & Anthemii, temporibus vixit, anno CCCCLXX, & deinceps. Adhæc libro de Hæresibus nominat Cyrum, Sergium, & Eustathium, Monothelitas; quos synodus sexta condemnavit. Etiam lib. IV. de Orthodoxa Fide cap. XVII. disputat adversus Iconomachos. Vidit hoc ex parte Jo. Tritthemius. Itaque apud eum in scriptoribus Ecclesiasticis legas: *Joannem monachum, cognomento Chrysorrhoam, natione Damascenum ex Syria, provocatum scriptis Gregorii papæ tertii, scripsisse de Græcis suis Græco sermone contra Leonem imperatorem, anno* IↃCCXXX. Sed tamen idem Tritthemius, deceptus ab iis, quos antè retuli, & alterum commemorat Joannem Damascenum, qui claruerit sub Theodosio M. anno CCCXC. In quo, ut cum poeta *a* dicam,

a Lucretio lib. 1. & 2.

Magnopere à verâ lapsus ratione videtur.

Nam quod historiam Barlaam, & Josaphat, ab antiquiori illo Damasceno scriptam ait, planè fallitur. Nihil enim caussæ est, cur alium putemus, quàm illum sub Leone Isauro. Sed hic aliud etiam in controversiam venit, an hæc Damasceni historia sit genuina. Vix videtur. Nam quo pacto potuit rex Josaphat, recens ad Christianam religionem conversus, tot se tueri testimoniis Scripturarum, quas nunquam legisset? Sed enim, dixerit aliquis, ἰδέα ipsa, ac fundamenta disputationum, verè perscribuntur: solùm Damascenus ea stylo suo diduxit, & S. Scripturæ verbis munivit. Inclinat eò Herebertus Rosweidus. At ecce alterum telum. Historiâ in eâ jubetur filius Regis credere in Spiritum S. à Patre, Filioque, procedentem. Quod Damasceni sententiæ repugnat: ut liquet ex lib. I. de Fide cap. XI. Neque video, ut difficultati huic occurri queat; nisi dicamus, ab Latinis ea esse adjecta. Sanè in Billianâ editione non habentur; seu ea præter codd. veterum fidem Billius sustulerit, seu adjecerint priores. Scrupulum quoque injicere possit, quòd Billius in codice quodam adscriptum reperit nomen Joannis Sinaitæ: qui temporibus vixit Theodosii Senioris; ut constat ex Paulli Diaconi Historiæ Miscellæ libro XIII. Imò complures inveniri Msos Græcos, in quibus Sinaitæ illi tribuatur, jam alii monuerunt. Sed eum non esse auctorem, evincit idem Billius: qui historiam hanc, à Trapezuntio, vel alio non paullò antiquiori, parùm fideliter versam, majori fide, ac curâ, transtulit; deque auctore ejus solidè disseruit. Præterea elucubravit Damascenus vitam æqualis sui Stephani junioris; qui cùm acriter imaginum cultum defenderet, multùm propterea Constantino Imperatori exosus fuit, graviaque ab eo perpeti coactus est. Habes eam non modò in Billianâ Damasceni operum editione: sed etiam in historia Sanctorum Surii Tom. VI, die XXVIII Nov. Utrùm tamen illa Stephani, & Sociorum Acta, sint genuina, dubitari video à Cæsare Baronio, Severino Binio, & Melchiore Goldasto *b*. Item dicitur Florentiæ exstare hujus Damasceni liber de gestis in Perside. Etsi verò Damascenus vir foret egregiè eruditus, ac magni nominis: tamen in plerisque credulus fuit plus satis. Hoc ostendunt historiæ ab eo relatæ in sermonibus. Sanè agnoscit etiam Baronius, *in multis ejus scriptis fidem vacillare, & compluribus ipsum scatere mendaciis.* Quod ejus judicium Casaubonus firmat exercitatione XIII adversus Baronium sect. XXXVIII: ubi varios, & spissos errores annotavit. Etiam aliis in scriptis judicium desideres: inter cætera in narratione illâ de anima Falconillæ, precibus B. Theclæ, primæ martyris, ab inferorum suppliciis liberatæ; etsi in gentili errore, & idololatria, obiisset. Item quòd ait, animam Trajani Imp. similiter pœnis infernis exemtam precibus Gregorii Magni. Quorum utrumque legas apud Damascenum oratione de his, qui in fide migraverunt. Fortasse aliquis abjudicet propterea orationem illam Jo. Damasceno. Sed Bellarminus caussam hanc satis gravem esse minimè putat. *Nam*, inquit, *narrationes quidem, falsæ esse videntur, & fabulis similiores, quàm historiæ. Sed fieri potest, ut S. Joannes Damascenus, quamvis alioqui doctus, & prudens, istis narrationibus facilè fidem habuerit; neque de veritate earum investigandâ sollicitus fuerit.* Dixerit aliquis, illud de Falconillæ animâ didicisse è Basilio, Seleuciæ episcopo, qui annis penè trecentis antecessit: quippe qui interfuerit synodo quartæ œcumenicæ, eique subscripserit. Equidem non ignoro, legi idem in vita Theclæ, sub Basilii Seleuciensis nomine edita à doctissimo viro, Petro Pantino: qui & narrationem de liberata Falconillæ anima defendit in notis suis. Sed persuadere mihi non possum, vitæ ejus scriptorem adeò esse antiquum. Sanè si tantò ante Damascenum aliquis magnæ auctoritatis monumentis suis tale quid consignâsset: puto, non altum adeò silentium esset hac de re apud scriptores omnes, qui inter Basilium, & Damascenum, vixissent. Verùm, obducat aliquis, Photium disertim testari in bibliotheca sua cod. CLXVIII, à Basilio, Seleuciæ episcopo, primæ martyris Theclæ præclarè gesta, certamina, & victorias, esse perscriptas. Dicit hoc quidem Photius; sed ait, ea complexum esse μέτροις, sive carmine. Illa verò, quæ primus edidit Pantinus, solutâ oratione exarata sunt; ut planè alia sint. Et, credo, aliquis, cùm legisset, Basilium Seleuciensem de Thecla egisse, fucum facere voluit lectori, præfigendo tanti viri nomen: quasi idem, & prosâ, & carmine, eandem rem tractâsset: quomodo nempe Tertullianus contra Marcionem fecit; ut alios mittam. Cujusmodi dicerentur speciosè, nisi, quæ libris istis traduntur, parùm ejus ævi, & eruditionis, viro digna viderentur. Neque stylus convenit; qui sanè alius est in orationibus hujus Basilii. Quod neque Pantinus negare audet. Nam tantùm ait, *stylum à Photio descriptum, quique in homiliis sub ejusdem nomine editis compáret, non valde repugnare*: quomodo qui loquitur, minimè inficias it, stylum aliquantum adversari. Hæc eò fusiùs sum persecutus, quia & libri illi duo de Thecla pertineant ad præsens argumentum, cùm historiam promittant primæ illius martyris, etiam celebratæ Tertulliano, Cypriano, Nazianzeno, Nysseno, Ambrosio, Epiphanio, Chrysostomo, Augustino, Sulpicio Severo, ac tot veterum aliis. Damasceni vitam posteritatis memoriæ tradidit Joannes, patriarcha Hierosolymitanus; ut inferiùs dicetur.

b In decretis imperialibus de cultu imaginum pag. 24, & 26.

Adhæc Constantini hujus sexti temporibus fuit Zacharias Papa: de quo sic Sigebertus in Catalogo cap. LXXVII: *Zacharias Papa libros dialogorum primi Gregorii Papæ de Latino in Græcum transtulit, & plures Latinæ linguæ ignaros lectione eorum illuminavit.* Dialogi isti à Gregorio scripti sunt de *miraculis sanctorum sui temporis*; ut idem Sigebertus ait cap. XLI. Quod eò addo, ne quis, qui minùs legerit, arbitretur, nihil eos ad historiam pertinere. Hæc Zachariæ translatio exstat in editione Gregorii Magni, quæ prodiit Romæ anno ∞ IↃ XCI. Sed hiatus ille lib. III, ubi desiderantur cap. XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, & pars XXV, ab Henrico Canisio ex membranaceo codice Augustano suppletur Tom. III Antiquarum Lect.

Etiam Constantini Caballini, sive Copronymi, & filii ejus Leonis IV Porphyrogenneti, atque item post eos, sub imperio Constantini, & matris Irenes, effulsit Theodorus Studites: quomodo vocatus à monasterio, cui *Studium* nomen erat. Hic cùm alia multa divulgavit; tum etiam oratione funebri complexus est vitam S. Platonis; quæ est apud Surium, Tom. VI. die XVI Decembris.

Extremis item Constantini hujus VI temporibus, filique ejus Leonis IV, apud omnes, qui cultum imaginum comprobarent, in pretio fuit Joannes, patriarcha Hierosolymitanus; non ille quidem, qui à Gennadio in catalogo memoratur, (totis enim seculis præcessit) sed is, qui Jo. Damasceno paullò junior fuit. Damascenum autem anno IↃCCXL vixisse, antea diximus. Ut planè falsus sit Petrus Lucius Carmelita; quando duos hosce Joannes Hierosolymitanos in bibliothecâ suâ confudit. Patriarcha hic literis mandavit vitam Joannis Damasceni, cognomento Mansur; quæ hodieque exstat, operibus Damasceni vel præmissa, vel subjuncta. Abundè eâ ex opera elucet, quantopere fuerit adversatus Constantino Caballino, filioque Leoni IV; à quibus anno IↃCCLIV Synodus erat habita contra cultum imaginum: ut liquet ex Actis Concilii Niceni secundi, Act. VI. Atque inde etiam est, quòd comparans nomen Leonis Imperatoris, & Joannis Damasceni, illud esse ait ab leonis rugientis similitudine: alterum autem fuisse impositum à gratia; videlicet quia idem Hebræis sit *Jochanan*, sive *Joannes*, quod Latinis est *Gratianus*. Vitam Damasceni, si Possevino in Apparatu sacro credimus, Arabicè primò exaravit Patriarcha is, quem dixi. Sed in vita Damasceni patriarcha ait, primò Arabicè scriptam fuisse; stylo tamen rudi, & incomto. At non dicit, se eâ composuisse linguâ. Nempe qui nonnisi laborem susceperit Græcè eam prodendi. E Græcis Latinè reddidit Joannes Oecolampadius: sed elegantiùs Jacobus Billius Prunæus. In Surii collectione Latinè invenies Tom. III. Maji VI.

Constantini Porphyrogenneti temporibus, & matris ejus Irenes, qui cœperunt imperare anno IↃCCLXXX, aliquod nomen gessit Georgius monachus, Tarasii Patriarchæ Syncellus: quomodo dicebatur, qui proximus esset patriarchæ, eique defuncto destinatus esset successor. Vide, quæ de ea dignitate annotavit doctissimus Meursius in Lexico suo Mixobarbaro. Syncelli hujus Chronicon ad nos pervênit cum inscriptione istiusmodi: Ἐκλογὴ *a* χρονογραφίας, συνταγεῖσα ἀπὸ Γεωργίου μοναχοῦ, συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου πατριάρχου. In hoc volumen Syncellus universum Eusebii Chronicon, nullâ verborum immutatione, transtulit: sed ita, ut perpetuus penè sit in Eusebio insectando, ac rarò eum sine contumelia dimittat: quin etiam ἐμβρόντητον *b* appellet. Interim fatemur, meritò sæpe ab Eusebio dissentire. Verùm enimvero est etiam, cùm Syncellus ipse non minùs latæ sit culpæ reus: quod passim ostendit Scaliger in Animadversionibus Eusebianis. Ut cætera mittam, quanti in Chronologo est stuporis, cùm Ptolomæum Astrologum, & Geographum, qui sub Antonino Pio vixit, æqualem facit Philippo Aridæo fratri Alexandri Magni? Quæ Eusebii nomine Scaliger in Thesauro Temporum edidit Græcè, ea ex Georgio Syncello excerpsit. Vixit Georgius hic temporibus Karoli Magni: opusque suum adornavit anno IↃCCXCII, annis XXI ante obitum Karoli. Morte verò præventus tantùm ad Maximianum, & Maximinum, tyrannos, volumen suum perduxit: quod etiam de eo Joannes Curopalates, & Cedrenus, monuerunt, uterque in prooemio: item Michaël Glycas prope finem partis tertiæ Annalium. Georgium hunc signari censeo à Jo. Tzetze Chil. II. Histor. XXXIII, quæ est de Cleopatra, & Pharo; ubi inter alios testis laudatur Γεώργιος ὁ χρονικός *c*. Vocatur & Georgius Ἁμαρτωλὸς *d*; ut in fragmento de inventione Crucis, apud Gretzerum de cruce Tom. II *e*. Opus hoc Georgii monachi, sive Hamartoli, à quodam Stasino ταχυκαλλιγράφου *f* descriptum, in lucem daturus est Leo Allatius in Corpore historiæ Byzantinæ, quod typis Regiis exceditur Parisiis. Exstat quoque Msum in Parisiensi bibliotheca Regis Galliarum. Sed quid sibi vult, quòd in catalogo librorum Allatii antè memorati, numero LXVI, legitur: *Historia Georgii abbatis, qui Hamartolus vocari amat, ab exordio mundi ad imperium Michaelis, Theophili filii, imperatoris.* Quod fuerit usque ad annum Chr. IↃCCCXLI. Quid item de eo dicemus, quòd in bibliothecâ Bavaricâ, quæ Monachii est, Georgii Hamartoli Annales breves ex variis collecti scriptoribus progrediantur usque ad imperatorem Constantinum Porphyrogennetum, Leonis philosophi filium, Basilii Macedonis nepotem? Qui imperare cœpit anno IↃCCCCXII. Sed de his certiora promere licebit, ubi codicem suum publicârit Clarissimus Allatius.

a *Excerpta chronographica, collecta ab Georgio monacho, Tarasii patriarchæ syncello.*
b *Attonitum, ac instar eorum, qui de cælo tacti sunt, stupentem totum.*
c *Georgius temporum scriptor.*
d *Peccator.*
e *Pag 52. edit. Ingolstad. an. 1600.*
f *Notario, & pictore.*

Æqualis ei fuit Georgius Theophanes, Confessor: ut constat ex Michaelis Glycæ Annalium parte tertiâ *a*. *Ruri degentis cætus præfectus* ibidem vocatur, sive *agri dux*; ut vertit Joannis Curopolatæ interpres initio operis. Sed *Ducis* vox huic loco non convenit. Est enim Ἀγρὸς cœnobii nomen: ut liquet ex Anastasio bibliothecario; qui vocat *Abbatem in monasterio Agri*. Eoque non *Dux* vertendum, quasi esset ἀγὸς; sed *præpositus*, vel *præfectus*, vel *antistes*, vel aliquâ non absimili ratione, quæ abbati conveniret. Chronicon elaboravit ubertimum; quod interpretatus est Anastasius bibliothecarius. Familiaris fuit Georgio Syncello: qui cùm, morte præventus, Chronicon suum tantùm perduxisset usque ad tempora Maximiani, & Maximini; Theophanes reliqua, ipsius Syncelli postulato, pertexuit; nempe usque ad obitum Nicephori Logothetæ, & initium Michaelis Curopalatæ, *Rancabe* dicti, Nicephori generi; ut testantur Joannes Curopalates, & Georgius Cedrenus, historiæ suæ prooemio. Id tempus incidit in annum Christi IↃCCCXII. Hinc &, in codice bibliothecæ Christianissimi regis, Syncellum hic Theophanes excipit. Miscellæ historiæ collector, uti in prioribus libris Eutropium, & Diaconum, exscripsit: sic in posterioribus, puta ab initio lib. XVII, sequitur Theophanem, & ita sequitur, ut interpres veriùs sit, quàm scriptor diversus. Atque id vel constare potest ex fragmentis istis, quæ Dionysius Petavius suis in Nicephorum notis inseruit. Nam integer necdum prodiit in lucem. Solùm fragmentum ejus de Moammedicæ sectæ origine, ac dogmatibus præcipuis, in Saracenicis suis edidit Sylburgius; qui & versionem ex Anastasii bibliothecarii historia Ecclesiastica adjecit. Theophanes hic Græcè edetur in corpore Historiæ Byzantinæ, quod molitur Philippus Labbæus, Societatis Jesu Theologus. Ac quia Anastasii interpretatio mutila, & vitio seculi barbara est, integriorem, & limatiorem addit translationem, Joannis Baptistæ Hautini, Consiliarii Regii. Planè autem mihi hic idem videtur, ac Theophanes ille presbyter, & præpositus; cujus oratio de exilio S. Nicephori, episcopi Constantinopolitani, deque translatione reliquiarum ejus, apud Surium exstat, Tom. II. XIII Mart. Cogitandum autem, an idem quoque sit, ac Theophanes Byzantius; ex cujus decem historiarum libris quædam de Justino, ac Chosroë, excerpta habemus apud Photium cap. LXIV.

a *Prope finem.*

Cap. XXV.

Nicephori Constantinopolitani libri, stylus, dignitas, obitus, sollemnis dies. Michael Monachus. Theosterictus. Sergius confessor. Alter Sergius, itidem confessor. Nicephorus Constantinopolitanus junior, chronologus. Scriptor Vitæ S. Anastasiæ. Photius patriarcha. Leo VI Philosophus. Nicetas David. Simeonis Metaphrastæ ætas adseritur; in qua pluribus aberratum. Non omnes Vitæ, quæ ejus creduntur, Simeonis sunt; sed quædam à junioribus additæ. Ac genuinæ partim signatæ historica fide, partim ex verisimili poetarum more conscribillatæ. Hippolytus Thebanus.

PErvenimus ad eos, qui nono partæ salutis seculo vixerunt. Ac anno quidem IↃCCCII Nicephorus Logotheta Irenen imperio dejecit. Nicephoro, anno IↃCCCXI, successit Michaël Curopalates: cui biennio pòst Leo V Armenius. Sub hisce claruit Nicephorus, patriarcha Constantinopolitanus. Familiaris fuit Theodoro Studitæ: ut cognoscere est ex ipsius Studitæ epistolis, quæ Romæ in Vaticana, & in Ascanii Columnæ, Cardinalis, bibliotheca,

ca, quæ Sirleti olim fuit, adversantur. Vide Baronium Tom. IX, ad annum ƆƆCCCXXI. Reliquit *ἱστορίαν σύντομον*, sive Breviarium de rebus gestis à Mauricii cæde, usque ad Leonis IV Porphyrogenneti, & Irenes nuptias: hoc est, Constantini Copronymi annum XXIX, Christi ƆƆCCLXIX. Primus publicavit; ac tralationem suam addidit V. Clariss. Dionysius Petavius. Notas etiam Chronologicas adjecit. Factum id anno CIƆIƆCXVI. Sed idem eum, hocce anno CIƆIƆCXLVIII, secundis curis auctiorem dedit excudendum. Ac ejusdem etiam ex Theophane luculentum fragmentum adjecit; sed alius, ut videtur, operis. Nam dictio non ita concisa est, ac in breviario: sed fusior, qualis oratorum esse solet. Quod satis verisimilem facit ejusdem Petavii conjecturam, esse ex opere aliquo, quo venerationem imaginum defenderit adversùs imperatorem. Dictionis elegantiam etiam Photius Patriarcha laudat cap. LXVI. Addit quoque, eum multos, qui antea scripsissent, hoc uno historico opere exsuperâsse: neque in eo aliud quidquam desiderari posse, quam quòd brevitas nimia deterat aliquid de summa venustate. Præfuit Constantinopolitanæ Ecclesiæ annos IX. Post id tempus ab Imperatore Leone Armeno ejectus fuit: & surrogatus ei Theodorus, sive Cassiteras. Auctor Nicephorus junior, in Chronologia: de qua hoc ipso capite dicam. Nam *χρονολογίας* auctorem esse diversum ab Nicephoro eo, de quo hactenus actum nobis, non ineptè inde colligimus, quòd *χρονολογία* ista desinit in imperio Theodoræ, filiique Michaëlis, ac patriarchatu Ignatii Eunuchi. At Nicephorus ille, de quo dictum, aliquanto antè obierat; nempe anno ƆƆCCCXXVIII, qui octavus erat Michaëlis Balbi Imperatoris, quartusdecimus exilii Nicephori. Vide Theophanis presbyteri orationem apud Surium Tom. II, Quare aut verum est, quod dixi: aut postea quædam Nicephori Chronologiæ fuerunt adjecta: ut Gennadii catalogo illustrium virorum, & historicorum multis contigisse, videmus. Hujus Nicephori patriarchæ memoria, propter ea, quæ, sacrarum imaginum venerationem defendens, perpessus fuit, celebratur in Oriente IV Non. Jun. ut ex Menologio Græcorum constat: in Occidente autem III Idus Martias, non Majas: ut apud Petavium, seu memoriæ, seu librarii errore, legitur.

Leone V Armenio per fraudem necato, imperio suo cuncta subjecit Michaël *Τραυλός*, sive Balbus: quod anno contigit ƆƆCCCXXI. Sub hoc Michaël monachus vitam exaravit æqualis sui Theodori abbatis, cognomento Studitæ; de quo antè dictum. Multaque propterea, quòd imaginum cultum propugnaret, perpessus est ab Imperatoribus iconoclastis. Obiit autem anno ƆƆCCCXXVI. De hujus ergò vita liber Michaëlis monachi, quem dixi, in Vaticano exstat: multaque inde Annalibus suis inseruit Baronius in Tom. IX, ad an. ƆƆCCXCVIII, ac deinceps. Etiam Joannes Lævineius, præfatione in Studitæ Catechesin, eum sibi librum lectum ait, indeque plusula Studitæ loca in Notis suis illustrat. Judicio autem ejus is Michaëlis liber est *copiosior, quam eruditior*.

Michaëlis etiam Balbi tempore, atque item filii ejus Theophili, qui paterni hæres imperii factus est anno ƆƆCCCXXIX, claruit Theosterictus. Hic oratione funebri complexus est vitam præceptoris sui Nicetæ Confessoris: qui vitâ excessit circa annum ƆƆCCCXXIII. Habes eam apud Simeonem Metaphrastem, & exinde apud Surium Tom. II, die III April.

Sub eodem Theophilo claruisse videtur Sergius Confessor. Hic historiam suam cœpit à Michaële imper. atque inde recurrit ad Constantinum, cui Copronymi cognomen factum. Eum Michaëlem esse censeo, cui *Balbo* cognomentum. Saltem Michaël Curopalates esse non potest; qui nec biennio toto imperavit. Dictio Sergii perspicua fuit, & minimè affectata: sed nativâ venustate florida, planè qualis Ecclesiasticum scriptorem decet; ut censet Photius bibliothecæ cod. LXVII. Alius ab hoc est Sergius Confessor, quem Leo Isaurus Iconomachus necavit. Ejus memoria est in Menologio Basilii imperatoris, die XIII Maji. Meminit & Baronius Tom. IX, ad annum ƆƆCCXXXV.

Theophilo mortuo, anno ƆƆCCCXLI, paterni imperii hæreditatem adiit Michaël III: sed consorte tantæ dignitatis matre Theodorâ. Sub his (si postremi tres, quatuorve imperatores, ejusdem sint auctoris, ac priores) viguit Nicephorus Constantinopolitanus junior: quippe qui Chronologiam suam, ut paullò antè dictum, in horum finiat imperio; ac similiter in patriarchis ultimum agnoscat Ignatium Eunuchum, eum, in cujus locum Photius suffectus fuit. Dixi, quid primò fuerit visum. Sed, ista postquam scripsissem, vidi, lucem allucente Labbæo a, ejusdem esse, tum *χρονολογίας*, tum *ἱστορίαν σύντομον*, de qua paullo antè dicebam. Arguunt hoc verba illa Anastasii bibliothecarii, præfatione ad Joannem Diaconum: *Huic sanè ope*[illegible]*, ratum duxi, Beati Nicephori, Constantinopolitani episcopi, Chronographiam proponere* b*: ut scilicet & ex ea possis aliquantula carpere, & sicubi fortassis hoc utendum judicaveris, tuam non lateat omnino notitiam.* Ejusdem igitur Nicephori sit hoc opus; nisi quòd tres, quatuorve imperatores, addiderit postea alius. Chronologiam Nicephori hujus Latinè vertisse dicitur Anastasius bibliothecarius. Transtulit postea Joachimus Camerarius, & commentarium addidit. Exinde Antonius Contius novam editionem emisit, in qua se ait tralationem Camerarii emendâsse ad Anastasianum exemplar: notas præterea chronologicas adjecit. Secuta eam est editionem bibliotheca PP. qualis secundò prodiit. At primus Græcè Nicephorum hunc divulgavit Josephus Scaliger, in Thesauro temporum.

Etiam ætate hujus Michaëlis Porphyrogenneti vixit ille, qui vitam reliquit S. Athanasiæ. Nam claruit ea circa annum ƆƆCCCL. At scriptor ejus vitæ referre se ait, quæ partim vidisset, partim audisset à matre sua, atque aliis mulieribus, quæ familiares fuerant S. Athanasiæ. Habes apud Simeonem Metaphrastem: item Surium die XIV Aug.

Anno ƆƆCCCLXVI Basilius Macedo, interemto domino suo Michaële, imperium invasit, atque annis id tenuit duodeviginti. Hujus exstant Novellæ: item *πρόχειρον* c *τῶν νόμων* titulis LX; quod nunc uni Leoni, nunc eidem & filio Constantino, nunc duobus illis, & alteri Basilii filio Leoni tribuitur. Hoc opus magnam partem in *πρόχειρον* d transscripsit Harmenopulus. Supersunt etiam Basilii ad Leonem filium *Παραινέσεις* e. Sed nihil ista ad historiam. Partim verò Michaëlis, de quo diximus, partim Basilii hujus temporibus, longè lateque nominis sui decus diffundebat Photius, Patriarcha Constantinopolitanus, omnium suæ ætatis doctissimus: qui justiùs locum sibi hic deposcit, non quidem ob *Νομοκάνονα*, quo Leges, & Canonas contulit: sed propter excerpta ex historicis, tum eos, qui vitarunt Libitinam, tum qui injuriâ temporis perierunt. Ea cum cæteris *ἐκλογαῖς*, & censuris suis, complexus est præclaro opere, quod *μυριόβιβλον* f, & *bibliothecam*, inscripsit. Confecit hoc opus rogatu fratris sui Tarasii, cùm ab imperatore Constantinopolitano missus esset legatus in Assyriam: ut ipse in præfatione operis testatur. Descripsit & templum, quod Constantinopoli erat in Palatio Imperatoris. Eam descriptionem Petrus Lambecius, cum tralatione, & notis suis, Codino subjunget in corpore Byzantinæ Historiæ, quod Parisienses moliuntur. Præterea, Photii Patriarchæ historiam de Rhetoribus decem exstare, lego in Nomenclatore Roberti Constantini. Patriarcha Constantinopolitanus in Ignatii locum suffectus est anno ƆƆCCCLIX; cùm priùs esset *πρωτασηκρῆτις* g, & urbis senator. Cætera, quæ ad vitam ejus pertinent, suggeret Andreas Schottus, Photii interpres, in Prolegomenis.

Sub iisdem imperatoribus vixit Nicetas David; qui & Nicetas Paphlago, Photii, de quo proximè loquebamur, adversarius. Composuit vitam Ignatii monachi, Michaëlis Trauli Imper. F., patriarchæ Constantinopolitani; quo exacto, Photius ex senatore factus est patriarcha. Græcè exstabat in Columnensi bibliotheca Cardinalis Sirleti: unde

a In delineatione Apparatus ad Corpus historiæ Byzantinæ pag. 47.

b Fortè præponere.

c Epitome Legalis.

d Promtum. & expeditum compendium.

e Adhortationes.

f Libros infinitos.

g Primus à secretis.

unde erutum Latinè transtulit Fridericus Metius: posteaque Matthæus Raderus, Soc. Jes. Theologus. Eo se opere adjutum fatetur Baronius ad annum ↀ ccc xlvii. Meminere etiam hujus Nicetæ Joannes Curopalates, & Georgius Cedrenus; uterque initio operis. Guilielmi Xylandri suspicio est, eundem esse hunc Nicetam, ac illum, cui *Acominatu* cognomentum fuit. Sed tempora videntur disconvenire. In quibusdam codd. Mssis Nicetæ Davidi, philosopho Paphlagoni, tribuuntur; quæ alii adscribunt Nicetæ Serroni, priùs Ecclesiæ Constantinopolitanæ diacono, postea autem Heracleensi Archiepiscopo. Ut in Catena Patrum, & scriptorum Ecclesiasticorum, excerpta in Matthæum, & Lucam Evangelistas; item expositio multorum Nazianzeni Carminum, & Orationum. Diversos tamen esse hos Nicetas, Leonis Allatii sententia est, diatribâ de Psellis. Cui hac parte potiùs subscribo.

Anno ↀ ccc lxxxvi excessit Basilius Macedo; imperiique hæreditatem adiit filius Leo vi, cognomento Sapiens, vel Philosophus: nimirum quia philosophiæ totius, ac juris esset peritissimus. Sed *Philosophus* junioribus, *Sapiens* autem veteribus dici solet. Eoque videndum, ne cum Gyraldo, & aliis, confundamus Leonem Philosophum, senioris Michaelis Pselli discipulum, cum hoc Leone Sapiente imperatore. Hujus sunt Novellæ, quas Latinè reddidit Agyllæus; & juris epitomæ; item opus βασιλικῶν *a*, quod ἑξηκοντάβιβλον *b* nominatur. Adhæc τακτικὰ *c*, & liber de Aucupio, in bibliotheca Antonii Augustini *d*; item oracula, & vaticinia varia de Roma, & Constantinopoli, in bibliotheca Constantinopol. Sed hic loci nobis memoratur propter vitam B. Joannis Chrysostomi. Savilius eam habet in tomo viii operum Chrysostomi. Sed nihil aliud est, quam epitome eorum, quæ fusiùs tradiderat Georgius, Alexandrinus episcopus. Nec à pura dictione possumus laudare; cùm ea sit propè barbara. Adde, quòd nec judicio sit magno usus in colligendo. Quæ prætereà emiserit, dicet Possevinus. Sed tacet de Chrysostomi vitâ; quam, puto, non viderat. Leonis imperatoris vita ex historia in Patriarcham Abraham, & ejusdem imperatoris historiæ particulares, exstitere Constantinopoli in Palat. Joannis Sadi; teste Possevino in append. Apparatus sacri *e*.

Sub Leone hoc Symeon Metaphrastes, propter generis claritatem, opes luculentas, dignitatem, ac inprimis prudentiam, doctrinam, facundiam, magno in pretio fuit; sicut ex Psello in Symeonis encomio cognoscimus. Atque idem refert, non Constantinopolin modò, sed etiam civitates vicinas, imò orbem universum, radiis suis illustrâsse: fuisse autem imperatoribus à secretis, & intimis consiliis, ac munus ei incubuisse renunciandi imperatori, quæ exteri adferrent, ac deinde significandi exteris, quid respondisset imperatori. Mirum, qui tantâ fuerit dignitate, eum ab Hospiniano, libro de Templis, nuncupari *trivialem ludimagistrum*. Præivit illi non quidem Gesnerus, qui nihil habet tale Tom. 1. bibliothecæ, voce *Symeon*; sed, in bibliothecæ Gesnerianæ Epitome, Josias Simlerus: ubi *ludimagistrum* appellat. Non arbitror hoc confinxisse: quod à viri optimi, & doctissimi, moribus alienum erat. Credo in Indice, sive Nomenclatore aliquo librorum Græcorum, invenerat. Vellem tamen auctorem laudâsset. Esto autem, ut in adolescentiâ hoc se munere sustentârit. Non ideo sic nuncupari eum oportuit, qui non genere modò, & opibus polleret: sed præterea evectus foret ad tantam dignitatem. Interim videre mihi videor, cur Symeonem non nisi cum istiusmodi elogio dimittendum putârit. Nempe offensus eo fuit, quòd à simplicioribus Vitæ ab eo exaratæ tanto in loco haberentur, omniaque albâ signarentur lineâ, cùm neutiquam ἀβασανίστως *f* eum legi oporteat. Equidem omne hoc lubens agnosco; ut inferiùs liquebit. Sed non propterea detractum iero justis etiam laudibus *viri in Ecclesiis Græcis celeberrimi*; ut Andreæ, Rhodi episcopo, appellatur in concilio Florentino *g*: ubi quoque idem dicit, *in Ecclesiis Græcis legi quotidie*. Imò, quemadmodum Gregorius Nazianzenus cognomentum habuit Theologi, ita Symeon hic videri possit νεώτερος

> a Rigiarum Constitutionum, de quarum auctore adi Cujacium l. 6. Observat. cap 9
> b Omn. LX librorum.
> c De acie instituenda.
> d Num. 228.
> e Pag 48 edit. Colon. an. 1608.
> f Sine examine.
> g Sess. 7.

νεώτερος *a* esse dictus *recentior Theologus*. Id verisimile etiam Gretzero *b* visum fuit, propterea quòd Index bibliothecæ Vaticanæ *c* hæc habeat verba: Τοῦ μεταφραστοῦ κυροῦ Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου περὶ ὀρθοδοξίας *d*. Præterea Josephus Methonensis contra Marcum Ephesinum in eadem Synodo Florentina ait: *Symeon novus seu junior Theologus, qui & Metaphrastes.* Sed quid de eo dicemus, quòd idem Simlerus claruisse Simeonem ait circa annum ↀ cc? At qui multò antiquior est Psellus ipse, qui ejus elogium scripsit circa annum ↀ lx. Tum enim imperare cœpit Constantinus Ducas: cujus fuerat præceptor; ut inferiùs dicetur. Jam verò Leo philosophus c l x annis ante Constantinum imperium tenuit. Sub hoc autem vixit Metaphrastes: sic tamen ut vitam ulteriùs aliquanto prorogaret. Nempe etiamnum vivebat sub Leonis filio, Constantino Porphyrogenneto; atque adeò etiam Romano Lacapeno; qui anno eo Orientalis imperii habenas accepit à Constantino, quo in Occidente cœpit imperare Henricus Auceps. Erat autem is annus Christi ↀ cccc xix. Hæc clarè docent, annis quasi trecentis aberratum esse à Simlero. Quid jam dicam de Hospiniano? qui, multo spissiori errore, censet, non nisi ducentis annis fuisse antequam ea scriberet, quod erat anno ↀ ↀ xcviii. Quomodo fuerit Simeon non multo ante annum ↀ cccc; qui error est annorum quasi quingentorum. Dixeris, bellè hoc procedere ex hypothesi ea, quòd Michaël floruerit sub Leone philosopho, Basilii Macedonis filio. Id verò priùs fuisse demonstrandum. At liquet hoc de Leone, ex occasione, qua scribere vitas sanctorum cœpit. Siquidem ab hoc Leone missus in Cretam, quam invaserant Arabes, impedientibus ventis, non ultrà provectus, quàm in Parum insulam, incidit illic in senem Anachoretam: à quo didicit vitam S. Theoctistæ, virginis Lesbiæ. Quia verò senex ille rogârat, ut, legatione perfunctus, vitam sanctæ Theoctistæ literis complecti vellet: non paruit modò, sed ab hoc sanctorum Vitas exarare orsus fuit. Quæ omnia è Psello cognoscimus. Cæterùm Arabes insulas Ægei maris, ac maritimam Græciam, infestarunt sub Leone illo, qui patri Basilio Macedoni successit: ut eodem tempore à Cedreno, & Curopalate; postea item à Zonara, & aliis, perscriptum. Meritò igitur assentio Leoni Allatio, hinc colligenti, vixisse Symeonem sub Leone philosopho. Eidem Allatio adsensum quoque præbeo, conjectanti, non alium fuisse Symeonem, qui Leonis postulato aurum à Rhodophyllo relictum obtulit apostatæ Leoni Tripolitæ, ne eversum iret Thessalonicam: ideoque ab eodem Cæsare patricius est factus, & primus secretarius. Valde enim hoc cum eo convenit, quòd toties à Psello λογοθέτης nuncupatur. Quæ verò fuerit λογοθέτου dignitas, Joannes Meursius in Glossario, atque alii, dicent. Porrò non in sanctæ Theoctistæ vita concinnanda subsistit Symeon; sed aliorum etiam vitas prodidit; easque ad mensium dies digessit. Exstant in bibliothecâ Vaticanâ, Bavaricâ, Augustanâ, aliis. Eas hortatu Aloysii Lipomani Latinas partim fecit Gentianus Hervetus; partim Gulielmus Sirletus, tunc protonotarius Pontificis, postea Cardinalis; partim etiam Franciscus Zinus Veronensis. Atque ex octo tomis Lipomani constituit Metaphrastes tres tomos. Habes & vitas eas apud Laurentium Surium. Sed plurima in iis fabulosè scripta sunt. Et ideo *Metaphrastes* dictus, quia id nomen non iis tantùm convenit, qui ex unâ aliquid linguâ transferunt in alteram; sed etiam, qui tum dictionem limant; tum, prout res tulerit, aliquid vel addunt, vel adimunt. Nempe etiam Symeon ille, ut Bellarminus verissimè ait, *multa addidit ex proprio ingenio, non ut res gestæ fuerunt, sed ut geri potuerant.* Gretzero, Bellarmino, uti & Baronio, monitum, aliquas vitas à junioribus esse adjectas: nempe omnium illorum, qui post Symeonem claruerint. A juniore quodam Psello esse eas, suspicio est v. cl. Andreæ Schotti, præfat. in Cantica. Censeo, esse à πολυγραφωτάτῳ *e* illo Michaële Psello; qui summi hujus viri, orationeque tantopere à se laudati, æmulus, vitas sanctorum & ipse elucubravit; quas inferiùs enumerabimus.

> a Discriminis caussa.
> b Appendice Notarum ad Codinum dissertatione de imaginibus à S. Luca pictis.
> c Cod 38.
> d Metaphrastæ domini Symeonis novi Theologi de orthodoxa fide liber.
> e Plurimorum scriptorum parente.

mus. Cave autem, hoc opus *Metaphrastas* appelles, cùm Μεταφράσεις ei nomen sit: sed scriptor ab opere eo dicatur *Metaphrastes*. Quod non satis attendisse videtur Simlerus in Epitome sua; ubi sic legitur *Symeon Constantinopolitanus, ludimagister composuit Græce metaphrastas, id est, sanctorum vitas; quæ singulis mensibus propriè leguntur, habenturque in bibliotheca Vaticana.* Sed cum tam multa peccent imperiti librarii, malo credere, Simlerum *metaphrases* scripsisse, quia sanctorum Vitas μεταφραστικῶς exarasset. Quærat aliquis, idemne sit hic Symeon Metaphrasta, ac Symeon junior, cujus orationes supersunt, hujusmodi titulo: Τοῦ *a* ἐν ἁγίοις Πατρὸς Συμεὼν τοῦ νέου, Θεολόγου. Item divini hymni, cum inscriptione istiusmodi: Τοῦ *b* νέου ἐν θεολόγοις, πρεσβυτέρου, καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Μάμαντος, τῆς Ξυλοκέρκου. Censet illud Jacobus Gretzerus *c*, motus illo, quòd Metaphrastæ τοῦ νέου Θεολόγου *d* nomen tribuitur tum à Josepho Methonensi, tum in Indice bibliothecæ Vaticanæ; ut superius exposuimus. Scrupulum tamen injicit, quod orationum XXXIII, huic tributarum, item vel θείων ἐρώτων *e*, vel capitum πρακτικῶν, καὶ θεολογικῶν *f*, (quæ omnia Latinè reddidit Jacobus Pontanus *g*) nulla fiat mentio à Psello in Encomio Symeonis. Præterea, quæ de civili Symeonis dignitate retulimus ex Psello, non bene cum eo conveniunt, quòd Symeon junior in Inscriptione operum, ut paullò antè vidimus, vocatur presbyter, & ἡγούμενος, sive antistes *h* monasterii, quod Constantinopoli erat prope murum, cui nomen erat Xylocerci, vel potiùs Xycerci. Puto, idem si foret, monasticæ ejus vitæ non sivisset nos ignaros esse Psellus. Denique adversatur, quòd Symeon ipse initio orationis decimætertiæ, quæ est de diabolo, dicat: Αὐτὸς γὰρ ἑξακισχιλίοις, καὶ ἑξακοσίοις, καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνα τούτων ἔτεσι διέμεινας ἀεὶ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων, ἄδηλος, καὶ κρύφιος. *Ipse annis sexies millenis, ac sexcentis, & quod excedit, perstitit esse hostis generis humani, occultus, atque clandestinus.* Loquitur ex computatione Græcorum receptissimâ, sive illâ Ecclesiæ Constantinopolitanæ; secundùm quam Christus est natus anno mundi quinquies millesimo quingentesimo nono. Adde jam annos Christi mille nonaginta & unum; conficient anni sexies milleni, & sexcenti *i*. Fuerit is annus Alexii Comneni undecimus. Sed enim propter illud μετ' ἐκεῖνα *k*, addere annos aliquot oportet. Nec tamen centenos; quia, hoc si foret, non *sexcentos* annos, sed *septingentos* dixisset Symeon. Si solùm addideris annos XXVIII; habebis annum ultimum Alexii, ac primum filii Joannis Comneni: qui imperare cœpit anno Christi CIↃCXVIII; imperium verò filio Manueli Comneno reliquit anno CIↃCXLII. Quare verisimile est, vixisse, partim extremis Alexii temporibus, partim sub filio ejus Joanne Comneno: qui vivere demum desiit anno CIↃCLXXX. Quomodo Symeo junior post Metaphrasten fuerit annis ampliùs CCL.

Hippolytus Thebanus memoratur Glycæ in tertia parte Annalium. Conradus Gesnerus in bibliotheca sua ait, composuisse Chronicon; atque id Romæ exstare in bibliotheca Vaticana. In epitome legitur, ex eo à Joanne Sambuco desumtum esse de ortu & nativitate B. Virginis Mariæ fragmentum *l*. Henricus Canisius Tom. III Antiq. Lect. edidit Græcè, Latineque, Hippolyti hujus Chronicon, vel potiùs ex eo fragmentum. Quod ad ætatem attinet, non potest esse antiquior Symeone Metaphraste, cujus ipse meminit. Æquales fuisse, Possevini sententia est. Alii Simeonem paullò juniorem arbitrantur. At omnino fallitur Gesnerus, cùm suspicatur, Thebanum Hippolytum eundem esse ei, de quo B. Hieronymus agit in Catalogo. Namque is quidem Origenis fuit æqualis, Arabum metropolitanus. Sed sollemne est veteribus, Hippolytos confundere: uti dixi in S. Hippolyto, lib. hujus cap. XV. *m*.

a *Sancti Patris nostri Symeonis junioris, Theologi.*
b *Junioris Theologi, presbyteri, & antistitis monasterii sancti & magni martyris Mamantis, prope Xylocercum.*
c *Codini appendice, quæ est de Imaginibus, pag.* 361.
d *Junioris theologi.*
e *Divinorum amorum.*
f *Moralium. & theologicorum*
g *Edita Ingolstadii an.* 1603
h *Simlerus in scriptoribus, quos Gesneri bibliotheca, sive epitome ejus addidit,* ἡγούμενον, *vertit* principem: *cùm* præsulem, *vel* præpositum, *aut simile, dicere debuerit. Sic Liberatus in Breviario cap. undecimo idem tum* hegomenus, *tum* archimandrita *vocatur.*
i 5509.
1091.
6600.
k *Et deinceps.*
l *Edidit Patavii Gratiosus Pettachinus.*
m *In Addendis.*

CAP. XXVI.

Constantinus Porphyrogennetus imperator, literarum, & literatorum, amans admodum. Ejus jussu collecti LIII libri digestorum politicorum, & historicorum. Quantum damni ea res dederit Resp. literaria. Nicephorus philosophus. Georgius Cedrenus, vix tressis scriptor, nisi quatenus ex Africano, & Eusebio, aliquos purpuræ pannos habet, quos frustra alibi quæras. Michaelis Pselli elogium. Sub Michaele illum Ducâ vixisse. Possevini ἀλογία, & quid eum in errorem induxerit. Pselli de rebus ævi sui historia. Joannis Curopalatæ ætas. Historiam ejus Cedrenus exscripsit. Eundem esse Joannem Scylitzam, ac Joannem Thracesium. Geminus Joannis Livinei error. Thracesium ubi. Qui Πρωτοβεστιάριος dicatur: quis item Κουροπαλάτης; & quanta ejus dignitas. Curopalatæ interpres notatus, quòd eius historiam produci solùm dicat usque ad tempora Isaacii Comneni; quæ viginti ampliùs annis ulteriùs se extendit. Ioannes Xiphilinus. Suidas quando vixerit, & quæ scripserit.

Decimum seculum, præsertim exacto primo decennio, quo Leo hactenus celebratus imperium obtinuit, cætera valde fuit obscurum; ut meritò ait Bellarminus in scriptor. Eccles. *a* Interea nonnihil lucis accepit à Constantino Porphyrogenneto, Leonis filio, principe studiorum amantissimo; quæ & non parum promovit; ut testantur Georgius Cedrenus, Zonaras Annal. lib. III, Theodorus Metochita Histor. Rom. lib. II, Michaël Glycas Annal. lib. IV, atque alii. Imperator hic, librum de administrando imperio, item de Thematibus duos, edidit: qui prodiere cum tralatione, ac notis, Bonaventuræ Vulcanii, Joannis Meursii, & Fed. Morelli. Etiam Tactica supersunt: sed hæc non sunt hujus loci. Magis illud, quòd scripserit vitam avi sui Basilii Macedonis; quæ Græcè exstat in Bibliothecâ Vaticanâ. Quòd item cùm videret historicorum maximum numerum, & consiliariorum in iis legendis negligentiam, quo malo isti occurreret, jussit flores ex historicis omnibus excerpi, atque in politicorum usum digeri in corpus unum: quod in partes LIII, ut alii perhibent, LIV quasi locos quosdam, digestum fuit. Dubium verò non est, quin hæc non minima fuerit caussa, cur tot nobiles Græciæ historici perierint. Nam ut loci illi solùm consuli, ac legi, cœpere: historici, ex quibus illa descripta erant, describi desierunt. Ex istis autem LIII Pandectarum, seu florilegii politici partibus, una duntaxat hodie superest: nempe illa, quæ *excerpta legationum* continet.

a *In Leone Sapiente.*

Fortasse nec indignus, qui memoretur, fuerit Nicephorus philosophus, atque orator; cujus oratio funebris exstat de vita Antonii, Patriarchæ Constantinopolitani, qui decessit anno IↃCCCCI. Habes apud Surium Tom. I. die XII Febr.

Credo, aliàs nobis accuratiùs meditanti, duo tres præterea ejus seculi se offerent. Sed enim nonne tum quoque meritò dixeris,

Occurrunt b rari nantes in gurgite vasto. b I Æn.

Quare hinc jam me confero ad seculum undecimum, longè scriptorum feracius.

Ordior à Georgio Cedreno, monacho. Hic annales, sive compendium elaboravit, ab initio mundi usque ad Isaacium Comnenum; cujus & vixisse temporibus videtur. Is verò Michaël VI Stratiotico successit anno Christi CIↃLVII. Id tamen, quod dicebamus, probabile esse, negat editor corporis historiæ Byzantinæ, excudi jam cœpti anno hoc CIↃ IↃ CXLVIII. Negat verò, certò de ætate ejus constare. Juris eum publici primus fecit Gu. Xylander cum notis suis. Sed in corpore historiæ Byzantinæ, quod Parisiis curâ Reverendi, & clarissimi Philippi Labbæi exceditur, prodibit, tribus lacunis ingentibus, aliisque, expletis, unà cum Notis in Cedrenum Reverendi Jacobi Goar, Ordinis Prædicatorum, & Caroli annibalis Fabroti J. C. Glossario ad eundem. In rebus Byzantinis Zonarâ paullò diligentior est. In iis autem, quæ Constantinopolitanos Cæsares præcedunt, cedit Zonaræ: à quo & stylo vincitur, uti etiam à Niceta, & Gregora, &

 alius.

aliis. Interim in centone hoc, ac, penè dixerim, quisquiliis istis, aliquos purpuræ pannos reperire est, ex Africano ab Eusebio, indeque à compilatore hoc, suo adsutos centoni. Nam ut Africanum Eusebius, Eusebium Georgius Syncellus, ita Syncellum, itemque Theophanem, qui Syncellum continuavit, ad verbum exscripsit Cedrenus. Vocavit verò hoc opus *σύνοψιν a ἱστοριῶν*. Sed ut ipse mutilârat priores, ita ejus quoque volumen mutilarunt juniores: idque judicio nullo, sine ordine temporum, sine delectu rerum. Fortasse tamen erit, cùm integriùs prodeat. Sanè doctissimus Leunclavius, in notis ad Turcicos annales, monet, aliquot se habuisse Cedreni folia, quæ deessent in codd. vulgatis. Ac Iosephus Scaliger, suis in Eusebium notis, paginam integram ex Georgio Syncello, atque alia quædam, adsert, quæ frustra quæras in excusis. Cæterùm historia Cedreni, à morte Nicephori usque ad imperium Isaaci Comneni, etiam legitur sub nomine Ioannis Curopalatæ, paucis exceptis: quod Gesnerus monuit. Ac Casaubonus quoque, notis in lib. XVII Strabonis, refert, ut, cùm a Græculo historiam Curopalatæ emisset, eumque contulisset cum Cedreno, deprehenderit eadem iisdem verbis ab iis dici; ut alteruter necessariò plagiarius sit. Uter autem alterum exscripserit, mox exponam, cùm de Ioanne hoc Curopalate verba faciam. De Cedreno sic inquit Labbæus in Apparatu ad corpus historiæ Byzantinæ, prodeuntis anno cIↃ IↃCXLVIII: *Hujusce Γεωργίου τοῦ Κεδρηνοῦ χρονογράφου meminit Zonaras, seu Glycas, aut quis alius, Epistola LVI, apud Leonem Allatium, in dissertatione alterâ de libris Ecclesiasticis Græcorum b. At nos Zonaræ, ut paullo post insinuabimus, tantum habemus XLVI Epistolas: & justa suspicio est, Zonaræ lucubrationibus epistolicis additas fuisse alterius cujuspiam Glycâ nostro recentioris aliquot epistolas. Qui enim fieri potuit, ut de Cedreno ne verbum quidem fecerit in Annalibus Glycas, qui Ioannem Scylitzam, Ioannemque Zonaram tam sæpe appellat?*

a Conspectum historiarum.

b P. 324 edit. Paris.

Sub Constantino Duca, qui Isaacio Comneno anno suffectus cIↃLVIII., claruit *πολυγραφώτατος c* ille Michaël Psellus. Præfectus fuit studii Michaëlis Ducæ, Constantini Ducæ filii: qui an. cIↃLXXI successit Romano Diogeni. Atque hæc satis liquent ex Zonaræ Annalibus. Bellarmini tamen, ac Possevini, sententia est, parem aut supparem fuisse Symeoni Metaphrastæ. Inque eo sequuntur Baronium in Annalibus ad annum IↃCCCL. ubi hoc colligit ex eo, quia Psellus sic scribat in laudem ejusce Symeonis d: *Non enim eum veluti abscissum, aut divisum fuisse, dicunt ii, qui viderunt: sed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes angelos; & quodammodo se ipsum tradebat illorum manibus, ut citò emigraret de corpore.* Nempe existimarunt Baronius, & alii, hoc Psellum dicere, se audisse de iis, qui viderunt Symeonis ad Deum transitum: unde colligunt, non ita multò obiisse antè quàm ista scriberet Psellus. Sed non, si ea acceperit Psellus ex iis, qui adfuere morienti, eò illos viderit, ac audierit. Accepisse ex iis possit, quæ scriptis consignassent. Quod omnino statuendum, quia inter Symeonem Metaphrastem, ac Michaëlem hunc Psellum; quasi annorum est ducentorum intervallum. Prior enim vixit sub Imp. Leone Philosopho, Basilii Macedonis filio: qui imperii habenas accepit IↃCCCLXXXV. Posterior autem imprimis claruit sub Michaële Duca: qui anno cIↃLIX cœpit imperare. Atque huic Constantino Ducæ, cujus studiis à parente Constantino fuerat præfectus, *σύνοψιν e* legum versibus panxit politicis, sive popularibus. Item edidit responsiones ad diversas quæstiones politicas, & omnifariam doctrinam, quæ capitibus constat CXCIV. Tria isthæc in bibliothecâ Palatinâ, nunc Vaticanâ, exstare, scribit Marquardus Freherus in Chronologiâ suâ, juri Græco-Romano præfixâ. Atque hæc Baronii, & Bellarmini, arguunt errorem; de quo paullò antè diximus. Antonius Possevinus agnoscit in Apparatu sacro, eundem Psellum de fide librum emisisse ad Michaëlem Ducam: atque eum superesse in bibliotheca Imperatoria, quæ est Viennæ. Quare satis mirari non possum, referre eundem paullò ante, Psellum hunc fuisse præceptorem Leonis cognomento Philosophi: qui anno IↃCCCC etiamnum imperabat. Videor autem videre mihi, quid imposuerit Possevino. Legerat nempe apud Ioannem Curopalaten, tempore Michaëlis, ac Theodoræ matris, floruisse Leonem philosophum, qui præceptore in Andro usus fuerat studioso quodam homine, Michaële Psello. Sic enim scribit in Michaële III a: *Grammaticam asserebat se Leo, & Poeticam, Constantinopoli didicisse; reliquas verò disciplinas, cùm in insula Andro commoraretur: ibi enim cum studioso quodam homine Michaële Psello versatus, atque ab eo perceptis elementis, atque rationibus quibusdam, & principiis, quando non, quantum voluit, comprehendit, obibat Monasteria.* Hunc Leonem philosophum putavit esse Leonem Imp. cognomento philosophum. Atqui Michaël cum Theodora matre rexit anno IↃCCCXLII, ac proximis XXV annis. Leo autem imperare demum cœpit anno IↃCCCLXXXVI. Præterea Leo Imp. natus erat patre imperatore, Basilio Macedone. Leo philosophus, Michaëlis Balbi æqualis, non eo commendatur à Curopalate, quòd patrem haberet imperatorem: sed quòd patruus ei foret Joannes, patriarcha Constantinopolitanus. Sed seu hunc, seu alterum Leonem intelligas, sanè spissus est error Possevini: cùm Leo prior totis annis ducentis; Leo imperator, centum & quinquaginta annis, distet a Constantino Duca, & Michaële filio, imperatoribus; sub quibus vixit celeberrimus ille Michael Psellus. Imò etiam pertigit ad tempora Nicephori Botoniatæ: sed ab hoc fuit omni dejectus dignitate. Præter librum de septem Synodis, ubi de tempore, quo habitæ, falli interdum videtur; præter item præfationem in Philippi Solitarii Dioptram b, sive dissertationem animi & corporis, quod opus esse partim theologicum, partim historicum, Simlerus c ait; præter item alia tam multa, quorum meminere Gesnerus, & Possevinus; condidit quoque historiam; quod initio historiæ suæ testatur Joannes Curopalates, ac Georgius Cedrenus. Et inde quædam referre se dicit Zonaras Tom. III, in Isaacio Comneno, item in Romano Diogene: similiterque Theodorus Metochites facit lib. II Historiæ Sacræ. Meminit & semel, iterumque, Michaël Glycas in Annalibus; ac Index Grammaticus apud Antonium Verderium in Supplemento bibliothecæ Gesnerianæ. Variæ etiam orationes ejus exstant, panegyricæ quidem, sed pariter historicæ. Ut in Constantinum Ducam, Romanum Diogenem, & Michaëlem Ducam, imperatores. Adhæc aliæ in laudem Nicolai Monachi, qui fuerat *καθηγούμενος τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς d.* Item laudem Ioannis Crustulæ, *τοῦ ἀναγνόντος ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ e.* Præterea reliquit orationem historicam, atque encomiasticam, Symeonis Metaphrastæ: post quam scriptam non diu supervixit. Habes in historia Sanctorum Aloysii. Item in Surio Tom. VI die XXVII Novemb. Hujus Pselli illustre est elogium apud Annam Comnenam Alexiados libro quincto. Atque Cedreno dicitur *τῶν φιλοσόφων ὕπατος f*: uti Cedreno *ὑπέρτιμος Ψελλός g.* Et Zonaræ *πολὺς τὴν γλῶτταν, καὶ σοφώτατος Ψελλός h.* Etiam indicta nobis multa reperies apud v. cl. Leonem Allatium dissertatione de Psellis.

c Multitudine scriptorum celebris.

d Apud Surium 27 Novemb.

e Conspectum, sive compendium.

a Pag. 29. b. edit. Ven. a. 1570.

b Latinè legi, Itali edidit Jacobus Pontanus.

c In eie, quæ addidit bibliotheca Gesneri.

d Præfecti monasterii in Olympo.

e Qui legerit in sacro loculo, sive urna.

f Philosophorum summus.

g Honoratissimus Psellus.

h Disertissimus, & sapientissimus Psellus.

Æqualis Cedreni, & Michaëlis Pselli, Ioannes Curopalates fuit. Ac de Psello quidem præfatione suâ hoc Curopalates testatur. Divulgavit historicum compendium, quod incipit ab obitu Nicephori imperatoris à Genicis; hoc est, anno IↃCCCXI: ac desinit in rebus Nicephori Botoniatæ; qui imperare cœpit anno cIↃLXXVIII. Eadem autem usque ad gesta Isaacii Comneni in Cedreno legas; ut superius dicebamus. Alter igitur alterum transcripsit. Uter autem? dixerit aliquis. Equidem non arbitror hoc à quoquam hactenus expositum esse. Quare non ingratum fore puto, si, quid super eo in mentem mihi venerit, exponam: si non ob aliud, saltem

ut

ut judicium aliorum faciliùs eliciam. Censeo igitur, Cedrenum, quæ ab obitu Nicephori usque ad imperium Isaacii Comneni refert, hausisse ex Joanne Curopalata. Movet me illud imprimis, quòd Joannes in historiæ suæ procemio ait, Georgium quidem Syncellum ordiri historiam suam ab orbe condito, eamque producere usque ad Maximianum, & Maximinum, Cæsares: hinc autem incipere Theophanem, & progredi usque ad obitum Nicephori: quæ verò post Nicephorum sunt consecuta, ea à nemine simili studio esse tractata: etsi non defuerint, qui vel nudos texerent imperatorum catalogos, vel laudationem, aut vituperationem instituerent, seu Imperatoris, seu Patriarchæ: vel qui fusiùs quidem res gestas exponerent; attamen, quia hic amore, alter odio, abriperetur, eò multùm inter se discreparent, turbarentque animos legentium. Ac propterea sibi propositum esse, quâ ratione in literas sua retulerant Syncellus, & Theophanes, eâdem cætera pertexere. Nempe usque ad tempora Isaacii Comneni, vel eorum etiam, qui paullò pòst imperarunt. Quippe ætate Isaacii Comneni, & proximorum imperatorum, vixit Joannes Curopalates: ut antè ostendimus; & ex iis etiam, quæ dicemus, planius fiet. Unde colligitur, Joannem Curopalatem fuisse, qui, ut Syncellum Theophanes, ita Theophanem ipse continuaret historiamque ad tempora usque Isaacii Comneni, imò aliquanto etiam ulteriùs, perduceret. Sanè, quam sibi laudem tribuit Joannes Curopalates, hanc vindicare sibi Cedrenus non audet: imò disertim dicit, ubi desinit Syncellus, incipere Theophanem; ubi finit Theophanes, ibi auspicari Joannem: se autem ex tribus illis conficere historiæ suæ corpus; sed ita, ut interferat suis locis nonnulla ex parva genesi, historia Ecclesiastica, & aliis. Quid igitur manifestius, quàm Ioannem sua nemini; Cedrenum tertiam operis partem, hoc est, eam, quam Ioannes tractârat, Ioanni ferre acceptam? Sed porrò quæritur, an Cedrenus, ista cùm dicit, signet Ioannem Curopalatem. Planè ità censeo. Nam historia Curopalatæ a Nicephoro, usque ad Isaacium Comnenum, eadem est ac Curopalatæ, paucis sanè mutatis. Nemo hoc negabit, qui utrumque contulerit. Quid ergò dubitamus, quin Ioannem is Curopalatem exscripserit? Verùm, obstare, aliquis dicet, duo quantivis pretii argumenta. Nam qui primum se ait constringere tempora Nicephorum consecuta, is vocatur in libri inscriptione Ioannes Curopalates Scylizza. At quem Cedrenus se exscribere ait, ab ipso appellatur Ioannes Protovestiarius, Thracesius. Adhæc, prior perducit historiam usque ad Tempora Nicephori Botoniatæ. At alter sistit in Isaacii Comneni initio. Sunt autem inter initium Isaacii Comneni, & Nicephorum Botoniaten, anni xx. Priori argumento sic abunde mihi occurrere videor. Puto, eum, qui Theophanem continuavit, fuisse Joannem Scylizzam Thracesium, dignitate priùs quidem Protovestiarium, postea autem Curopalatem. Dicam de singulis horum ordine. *Scylizzes* familiæ esse nomen videtur. Quamquam aliter de istoc visum egregio viro, Jo. Livineio, præfatione eà, quam Theodoræ Studitæ præmisit. Verba ejus sunt: *Autores laudo Joannem Zonaram, & ejus simum alterum, Ioannem Curopalaten, ac magnum Bigla* ἢ Σκυλίτζυ *Drungarium; qui exstat in Vaticano.* Sed paucis his verbis bis, judicio meo, peccat vir doctissimus. Prius est, quòd simium Zonaræ vocat Curopalaten, cùm is post Curopalaten scripserit. Nam Curopalates æqualis fuit Michaëlis Pselli; ut ex præfatione liquet. Nec ulteriùs historiam perducit, quàm initia imperii Botoniatæ: ut sub eo decessisse videatur; præsertim quando mortem ejus non exponit. At Zonaras definit in morte Alexii Comneni, qui Botoniatæ successit, atque annis imperavit xxxvii. Vixit autem Zonaras partim sub Alexio hoc, partim filio ejus Ioanne, qui patris in imperio successor fuit. Alter error est, quòd Curopalaten censet fuisse Scylitzæ drungarium, cùm drungarius non cum Scylitza, sed cum *bigla* jungatur. Ut qui dicatur fuisse *μέγας δρυγγάριος τῆς βίγλας*, hoc est, *magnus bigla*, seu *excubiarum drungarius*, sive *præfectus*. Nam βίγλα corruptum ex *vigilia*: *drungarius* autem est à *drungo*: quo pro militum globo etiam Vopiscus in Aureliano utitur: ut Codinum, & Græcorum alios, mittam. Ac de isto hîc satis. Nam fusiùs de *drungi*, & *drungarii* vocabulis, egi lib. II de vitiis Sermonis cap. v. Thracesium, quam patriam ejus statuimus, est Asiæ minoris tractus, juxta mare Ægeum: ut constat ex Constantini Porphyrogenneti lib. I de Thematibus, Themate tertio, quod *Thracesiorum* vocabatur: ubi &, cur ea pars *Thracesium* à Thracia dicta sit, exponit. Protovestiarius erat primus eorum quibus incumberet cura vestiarii imperatoris. Ita usi quoque Nicetas, Georgius Logotheta, alii. Et origo vocis satis id docet. Ab hoc munere provectus fuit ad longè majorem, nempe ad palatii, curam: quam qui sustineret, *Curopalates* audiebat. Unde Corippus Africanus, lib. II de laudibus Iustini:

Successor soceri factus, mox Cura palati est.

Dixerat quoque libro I:

Ordine pro rerum vocitatus Cura palati.

Quanta autem ea dignitas fuerit, ostendunt, quæ proximè antecedunt:

Cùm magni regeres divina palatia patris,
Par exstans curis, solo diademate dispar.

Ecce ait, dignitatem Curopalatæ proximam fuisse dignitati imperatoriæ: ut nihil mirum sit, si & imperatoris frater eâ dignitate fuerit honoratus: cujus rei exemplum habemus apud Luitprandum in Legatione. Nec movere debet, quòd præterea posse objici dicebamus: videlicet quòd longiùs in historia provehitur Curopalates, quam Cedrenus. Fortasse enim alius ista Curopalatæ adjecit. Sed non eò confugiam. Sint ea, quæ Cedrenus non habet, ab ipso Curopalata. At est illud discrimen leve. Quippe annorum xx, vel, si his triennium, quo ipse Botoniates imperavit, adjeceris, haut plures tamen fuerint, quàm xxiii. Videlicet Ioannes Scylizza, cùm protovestiarius foret, historiam tantùm perduxerat usque ad Isaacium Comnenum. Hanc compilavit Cedrenus monachus. Sed multos postea annos vixit Ioannes: interim ad curam palatii evectus fuit. Tum sequentium quoque Imperatorum, annorum puta viginti, & paullò amplius, historiam adjecit. Satis autem mirari non possum, quid impulerit Ioannis Curopalatæ interpretem, Io. Baptistam, ut, si ea, quæ de Isaacio Comneno, & deinceps, leguntur, ipsius esse Curopalatæ, non autem ab alio adjecta, arbitraretur: nihilominus & in inscriptione, & in præfatione operis, diceret, compendium hoc historicum ab obitu Nicephori a Genicis deduci usque ad imperium Isaacii Comneni. Credo, in inscriptione Mssi codicis ita reperit: quod non parùm confirmat sententiam nostram de duplici editione. Nec enim istiusmodi inscriptio locum habuisset, nisi istoc compendium, prout à Ioanne Scylizze priùs editum fuit, ad Isaacium dumtaxat pertigisset. Sed cùm pòst, non alius puto, (quamquam nec absurdè hoc defendi possit) sed ipse adjecerit Scylizza res gestas Isaacii Comneni, Constantini Ducæ, Eudociæ, quæ Ducæ vidua erat, Romani Diogenis, Michaëlis Ducæ, & Nicephori Botoniatæ, cui Alexius Comnenus successit: omnino, utcumque id à Græco librario factum non esset, ipse mutare inscriptionem veterem debuit: vel si tantillum a Græco codice abire religio ei fuit, saltem ad oram libri, aut in præfatione, vel alibi, id annotâsset. Nunc & sibi, & fortasse Curopalatæ, injuriam facit; cùm tam nobilis appendicis (à quocumque ea fit) mentionem facit nullam: ac tantùm ait, edere se historiam ab obitu Nicephori à Genicis, usque ad Isaacium Comnenum: quasi non Curopalates porrò, seu alius, sex Imperatorum gesta addiderit, ipseque etiam Gabius ea Latinè verterit: tantoque minùs silentio hoc debuerit præterire, quòd priora etiam in Cedreno (etsi hoc fugisse Gabium videtur) legere sit; at illa de sex imperatoribus postremis, ex Curopalate quidem, at non item è Cedreno, cognoscamus. Ait quidem, Curopalaten complecti historiam annorum fere trecentorum:

sed hoc verum sit, si tempora numeres usque ad Nicephori Botoniatæ excessum, sive initium Alexii Comneni. Sed ad usque Isacium Comnenum anni erunt duntaxat CCXLVI. Interea cùm Gabius plura præstet, quàm frontispicio, aut prooemio, promittit: quanto sanè ille plus laudis meretur, quàm multi, nostri temporis, contra affecti, homines, ut cum Comico *a* dicam,

a Bacchid. Act 3. sc. 6.

Linguâ factiosi, inertes operâ, sublestâ fide.

Græcè hunc historicum jam anno hoc CIƆ IƆ CXLVIII edunt Parisienses ex cod. Mso bibliothecæ Regiæ, cum castigata versione Joannis Baptistæ Gabii, & notis doctissimi Jacobi Goar.

Præter hos sub Constantino XII, cognomento Ducâ, (cujus uxori Eudoxiæ tribuitur Cento Homericus de Christo) claruit Joannes, cognomento Xiphilinus, VII ejus nominis, patriarcha Constantinopolitanus, ordine in iis LXXVIII; quâ dignitate functus est annos XI, menses VII. Antea fuit monachus montis Olympi. Patriâ erat Trapezuntius. De eo sic Glycas Annalium parte IV: *Constantino patriarchâ mortuo, Joannes Xiphilinus in ejus locum suffectus est; vir omnino propter eloquentiam, doctrinam, prudentiam, virtutem, admirandus. Trapezunte oriundus, vitam in Olympo religiosis exercitiis deditam agebat: unde vi pertractus est ad hanc dignitatem, tanquam inter alios eximius.* Xiphilinus hic Dionis historiam in compendium redegit; nisi cum nonnullis, nepotem ejus fuisse, malis. Sed priorem sententiam magis probo: uti & Andr. Schottum facere video Prolegomenis in Photii myriobiblum.

Proximè post istos Suidam vixisse censeo; temporibus videlicet Alexii Comneni; qui imperium suscepit anno CIƆLXXXI. Hoc, de ætate, scimus ex iis, quæ scribit in voce Ἀδάμ; ubi à Christo nato, usque ad id tempus, effluxisse ait annos CIƆLXVIII. Sanè, Suidam ante annos claruisse quingentos, etiam judicium est doctissimi Casauboni *b*. Sed poterat *sexcentos* dixisse; ut facit Andreas Schottus præfatione in proverbia ex Suidæ Collectaneis. *Sudines* perpetuò vocatur à Scipione Tertio, commentario de Apollodoris, ad Othonem Truesium Cardinalem. Etsi autem, quantum ad lexicon, propriè historicus non est: tamen magnam partem operis sui historiis farcivit: quas à se, ac discipulis suis, Latinè translatas seorsum edidit Hieronymus Wolfius. Primus verò Latinè transtulit, atque etiam annotationibus illustravit Robertus Grossetest, sive Capito, Anglus; qui obiit anno CIƆCCLIII; ut auctor est Balæus in scriptoribus Britannicis centuriâ IV. Sed omnium facilè industriam vicit Æmilius Portus, Francisci filius; qui Græcum textum cum Mssis contulit, multisque locis emendavit, obscura item explicuit, integrum quoque Latinè transtulit. Videri verò possit Suidas etiam alia in literas retulisse. Sanè Σουΐδας ἐν Θεσσαλικοῖς adducitur ab Appollonii scholiaste in I Ἀργοναυτ. Et eo ipse libro legas, Σουΐδας *c*, καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ περὶ Εὐβοίας πραγματευόμενοι. Imò Suidam ἐν γενεαλογίαις citat Stephanus in Ἄμυρος. Sed cùm Suidas ipse meminerit Hermolai, qui Stephani epitomen fecit: omnino alius iste Suidas fuerit. Videlicet duo minimùm fuere Suidæ. Unus ipso Strabone antiquior. De quo sic scriptor ille lib. VII: Σουΐδας *d* δ᾽ ἐν τοῖς Θετταλικοῖς μυθώδεις λόγους συγχαριζόμενος, ἐκεῖθέν τέ φησιν εἶναι τὸ ἱερὸν μετενηνεγμένον ἐκ τῆς περὶ Σκότουσαν Πελασγίας. Unde discimus, valde antiquum esse Θεσσαλικῶν opus; quod Suidæ quoque, ut jam vidimus, Apollonii tribuit scholiastes. Atque hujus etiam, tum libri γενεαλογιῶν, tum de Eubœa, fuerint, quos Stephanus à Suida exaratos esse testatur. Alter Suidas, lexici auctor, junior esse non potest Joanne Zimisce. Siquidem voce Ἀδάμ ab origine mundi exorsus temporum seriem usque ad Zimiscen perducit. Is autem imperare cœpit an. IƆCCCLXX. Et profectò si multò pòst vixisset, credo, ulteriùs tempora perduxisset. Siqua recentius seculum indicare videntur, ea fortasse addiderint juniores. Vel hoc verum est; vel locum, quem dixi, transscripserit ex aliquo, qui Zimiscis tempore vixerit. Nam

b In exercitat. 1. ad apparatum Annal. num. 25.

c Suidas, & Aristoteles, qui de Eubœa tractarunt.

d At Suidas in Thessalicis, ut Thessalis fabularum additamento gratificaretur, ex ea, quæ apud Scotusam Thessaliæ est, Pelasgiâ in Epirum translatum id fanum ait.

is nos Suidæ, ad verbum priores exscribere, neque mentione eos dignari. Propterea paullo antè me iis aggregabam, qui referre malunt ad tempora Alexii Comneni, vel saltem filii Joannis, Comneni, sive Calojoannis. Quomodo seculo, & paullo ampliùs, junior fuerit. Nescio autem, quid in mentem venerit doctissimo Angelo Politiano, ut epistolâ ad Bernardum Riccium, quæ legitur libro undecimo, dubitaret, an ullus unquam Suidas fuisset. Quam sententiam, quæ diximus, satis refellunt. Atque hi claruere seculo undecimo.

CAP. XXVII.

Euthymii Zigabeni Saracenica. Joannis Zonaræ ætas, honores, historia universalis, incuria. Annæ Comnenæ genus, eruditio, historia, fides. Michaëlis Glycæ historia quadripartita. Constantinus Manasses. Joannes Tzetzes. Anonymi Græciæ Prætoris historia annorum LX.

PErgamus porrò ad eos, qui famam obtinuere seculo duodecimo. Ex his Euthymius Zigabenus Monachus (sicut ipse initio Panopliæ testatur) ingenii doctrinæque suæ monumenta per orbem dispergebat sub Alexio Comneno: qui XX ultimis superioris seculi, ac XVIII primis seculi duodecimi annis, imperavit. Anno enim CIƆCXVIII successorem habuit filium Joannem Comnenum. Zigabeno autem aliquis videatur hic esse locus propter Saracenica, seorsum Græcè, & Latinè, edita à Commelino, & Sylburgio *a*. Sed iis narrantur quidem ortus, & commenta Mahumedis, verùm ut refellantur; quod jam ad Theologum potiùs pertinet. Idem dixero de historia aliarum hæresium, quam in Panoplia narrat. Porrò in Saracenicis non satis semper litat veritati, eò quòd usus sit pravâ Alcorani tralatione: quod Arabicè gnari sciunt: monitumque Josepho Scaligero in opere de emendatione Temporum *b*. Græcè Panopliam vertit Petrus Franciscus Zinus Veronensis *c*. Nec parum laudis invenit Euthymius commentando in Psalmos, & IV Evangelia: eò quòd sit *in verborum proprietatibus observandis diligentissimus*; ut optimè censet Maldonatus in Matth. cap. XVII. 18.

a An. 1555.

b P. 487.

c Ed. Ven. an. 1555.

Extremis ejusdem Alexii temporibus, item sub Joanne Comneno, floruit Joannes Zonaras; qui justiùs inter historicos sibi locum deposcit. Hic priùs maximos in Constantinopolitano imperio honores gessit. Nam magnus in eo Drungarius, & Protosecretarius, fuit. Postea, monachus factus, scripsit historiam καθολικὴν *d* ab initio mundi usque ad sui ævi imperatoris, Alexii Comneni, obitum: qui incidit in annum Chr. CIƆCXVIII. Passim autem Dionem vel sequitur, vel exscribit: ita ut sæpe, quid Dio in libris deperditis senserit, & scripserit, ex Zonara liceat cognoscere. Syncerae fidei historicum appellat Alexander Brassicanus Jurisconsultus, Vir Cl., præfatione in Salvianum. Majorem tamen curam, atque industriam, meritò in eo desideramus. Sed illud maximè mirandum, virum usque adeò expertientem, etiam in sui temporis rebus, pleraque perfunctoriè tantùm dicere: cùm multa, magnaque iis temporibus gesta sint, orientali orbe cum occidentali quasi concurrente. Sanè pauca sunt, quibus Alexii Comneni vitam perstrinxit. Hunc scriptorem sæpius citat Michaël Glycas. Græcè eum edidit, Latineque reddidit, Hieronymus Wolfius Oettingensis, Basileæ anno CIƆ IƆ LXXVII. Sed brevi Parisienses in corpore Historiæ Byzantinæ Græcè dabunt collatum cum Mssis codd. bibliothecæ Regiæ, & Eminentiss. Cardinalis Mazarini, studio Rev. Jacobi Goar, Ordinis Prædicatorum; qui & Wolfii tralationem exhibebit castigatiùs, notasque addet. Adhæc Phil. Labbæus tertiam partem, quæ sola Byzantinam continet historiam, conferet cum Græco Mso bibliothecæ Claromontanæ: quòd in codice, non minùs ac Regio, continentur quoque ejusdem Zonaræ epistolæ XLVI, cum

d Universalem.

cum aliis nonnullis, quæ ad Mathesin pertineant. Inclaruit etiam dissertatione de LXXXV canonibus Apostolorum, de VII Conciliis Oecumenicis, commentario in canones Joannis Damasceni, qui Ms exstat in Cæsarea bibliotheca Viennæ Austriæ, & aliis quibusdam. Cur Alexandri M. vitam prætercam, liquebit ex iis, quæ lib. III referam in Joanne Monacho.

Sed bene est, quòd hunc Zonaræ defectum supplevit Alexii imperatoris filia, Anna Comnena: de cujus eruditione ita Zonaras *a* ipse, Τῆς *b* ἐν λόγοις παιδείας ἀντείχετο, καὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀττικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων ὀξύτατον. Scripsit hæc libros quindecim de rebus gestis patris sui, quos *Alexiada* vocavit. Horum octo primos ex Augustana bibliotheca edidit Hœschelius. Multa verò de parente suo longè aliter narrat, quàm Latini solent: qui omnes propè, si unum excipias Albertum, Canonicum Aquensem, Cæsarem eum describunt, tanquam hominem fraudulentum, ac perfidum. Sed satis verisimile est, tum Latinos suo erga Græcum Imperatorem odio, tum filiam Comnenam amori erga patrem suo, aliquanto ampliùs indulsisse, quàm per leges historiæ liceret. Porrò cum in editione Augustanâ solùm VIII libri compareant; iique, sicut Hœschelius observavit, multas habuerint lacunas, ut veriùs ea debeant fragmenta censeri, quàm ipsa historia: Parisiis propediem integri prodibunt libri XV, ex codice Mso bibliothecæ Florentinæ. Latinam verò interpretationem, notasque in eum, ac Glossarium, adornat Petrus Possinus, Societatis Jesu Theologus.

a Tom. 3. pag. 242.
b Studiis erat addicta, & exquisite atticissabat, & acutissimo erat ingenio ad abstrusissimas quasque contemplationes.

Iisdem temporibus fuit videlicet Annæ Comnenæ, de qua proximè dixi, & fratris ejus Joannis Comneni Imperatoris, & aliquanto etiam ulteriùs, sub Manuele Comneno, Michaël Glycas, Siculus. Scripsit annales quadripartitos, opus non historicum modò, sed etiam physicum, & theologicum. Primâ parte agit de operibus sex dierum. Alterâ de rebus gestis ab orbe condito usque ad natum Christum. Tertiâ persequitur res à Christo usque ad Constantinum Magnum. Quartâ Cæsarum Byzantinorum res tractat usque ad obitum Alexii Comneni; qui successorem reliquit Joannem Comnenum, anno, ut antea diximus, CIↃCXVIII. Exinde usque ad captam Constantinopolin perstrinxit res Byzantinas Leunclavius: qui, uti primus Glycæ nobis interpretationem dedit, ita ei suum quoque historiæ Byzantinæ supplementum adtexuit. Scriptorem hunc leges quidem historico præscriptas non observare, multa tamen notatu digna in eo reperiri, judicium est Thomæ Demsteri paral. in Antiquitatis Rosini lib. I, cap. I. Hactenus Latinè tantùm prodiit Basileæ anno CIↃIↃLXXII. Græcè autem ex gemino codice Manuscripto pollicetur Philippus Labbæus in corpore Historiæ Byzantinæ, quod jam, ut sæpius dixi, edere aggressi sunt Parisienses. Videndum autem, an Siculus hic Glycas sit idem, ac ille Σικελιώτης διδάσκαλος *c*, cujus in prooemio Joannis Scylitzæ, & Cedreni, mentio fit; an potiùs sit Joannes Siculus, vel Petrus Siculus, qui & ipsi Chronicon condiderunt. Omnino de Joanne est verisimilius.

c Siculus magister.

Paullò Glycâ junior fuit Constantinus Manasses, scriptor non aspernandus, præsertim in rebus Byzantinis. Scripsit versibus politicis σύνοψιν ἱστορικὴν *d*: quam Latinè vertit doctissimus Leunclavius: Græcè autem primus edidit clarissimus collega noster Joannes Meursius. Denuo edere parant Parisienses, Græco textu priùs collato cum Manuscriptis bibliothecæ Regiæ, curâ Caroli Annibalis Fabroti J.C., ac variis lectionibus observatis à Viro Clarissimo Leone Allatio. Hæc Chronica ejus accuratissima appellat Janus Douza Nordovix, præfatione alterâ historiæ suæ metricæ de priscorum Hollandiæ Comitum gestis. Comprehendunt res ab initio mundi usque ad finem imperii Nicephori Botoniatæ, initium verò Alexii Comneni: quod incidit in annum CIↃLXXXI. Vixit autem circiter LXXX annis pòst: nempe circa annum CIↃCL, temporibus Manuelis Comneni. Ut cognoscitur ex descriptione Theodosii II; ubi Manueli Comneno imperatori suo, diutinum precatur imperium. Item ex lemmate prooemii; unde videmus opus suum nuncupâsse Manuelis hujus fratriæ, Irenæ, Andronico nuptæ. Atque hic Manasses, etsi versibus scripserit politicis, non metro heroico: uti factum Latinè à suppari Philippo Galthero decem Alexandreidos libris: huic tamen, & viribus ac lacertis, & uberi dicendi copiâ, præfertur à Jano Douza, præfatione alterâ, quam præmisit annalibus Batavicis, carmine à se compositis.

d Conspectum, sive compendium historicum.

Circa hæc tempora etiam claruit Joannes Tzetzes, Isaacii Tzetzæ, ejus, qui in Lycophronem commentatus, frater. Hic, præter scholia sua in Hesiodum, etiam Variam historiam est complexus versibus politicis; non autem iambicis; quod Gesnerus putavit. Ipse, Chiliade XI *a*, histor. CLXXXV, se vivere dicit annis centum post Michaëlem Psellum, qui pulicis encomium scripsit. Vixerit igitur circa annum CIↃCLX, imò & CIↃCLXXX. Verba Tzetzæ voles, ea sic habent:

a Pag. 218.

Ὁ Μιχαὴλ μὲν ὁ Ψελλὸς ψύλλας ἐγκωμιάζει,
Ἡμῶν πρὸ χρόνων ἑκατὸν ἀκμάζων ἐν τῷ βίῳ.
Michaël quidem Psellus pulices laudat,
Annis ante nos centum florens in vita.

Incerti nominis prætor Græciæ, qui claruit anno CIↃCCLXX, historiam edidit annorum LX, exorsus à Constantinopoli capta à Flandris; ac eâdem à Michaële Palæologo receptâ: quod contigit anno CIↃCCLXI. Hunc se Msum habere refert Joannes Leunclavius in Pandecte historiæ Turcicæ.

CAP. XXVIII.

Nicetas Choniates. Ejus historia argumentum, & stylus. Georgius Logothetes. Ejus elogium ex Gregorio Cyprio; sed immodicum. Georgii Pachymeris dignitas, & historia.

Sequitur seculum tertiumdecimum. Cujus initio claruit Nicetas Acominatus Choniates, vir dignitate in Constantinopolitano imperio illustris. Hic (etsi Robertus Constantinus in suo Nomenclatore tantùm septem meminerit librorum) libris XXI complexus est historiam annorum LXXXV: nempe ab obitu Alexii Comneni, ubi desierat Zonaras, qui in annum incidit CIↃCXVIII, usque ad annum CIↃCCIII, captamque à Francis Constantinopolim. Diligens fuit Homeri lector, ac imitator, adeò ut ob poëticam, atque insolentem dictionem, quandoque durior fiat: cumprimis in præfatione, quæ sanè salebrosa. In cæteris molliùs fluit. Quod & de se in præfatione promittit. Ut mihi quidem videatur præfatione eâ ostentare voluisse, quantus logodædalus foret: quod similiter in historia si fecisset, næ ille multò etiam minus laudis, quàm nunc habet, mereretur. Vertit, & Notis illustravit, Hieronymus Wolfius. Parisienses verò hoc anno CIↃIↃCXLVIII recudêre, à Carolo Annibale Fabroto collatum cum variis Manuscriptis, ac Glossario præterea illustratum.

Temporibus Michaëlis Palæologi floruit Georgius, vel, ut alii malunt, Joannes, Logothetes Acropolites. Chronicon edidit Constantinopolitanum; quod continet historiam annorum LVIII; nempe ab anno CIↃCCIII, quo Balduinus Flander Constantinopolim cepit, usque ad annum CIↃCCLXI, quo Michaël Palæologus Constantinopolin eripuit Balduino secundo, atque iterum imperium Græcis vindicavit. Scriptorem hunc nobilissimi Jani Douzæ filiis, Georgio, & Theodoro, debemus: quorum ille Constantinopoli eum advexit: hic post obitum fratris, cum interpretatione, & notis, in lucem edidit. Recudunt verò Parisienses cum tralatione, & annotationibus Leonis Allatii. Ac præterea collatum cum codice Mso illustrissimi Franciæ Cancellarii, Petri Seguerii. Quantus vir hic Logothetes fuerit, cognoscere est ex præmisso ei encomio Gregorii Cyprii, patriarchæ Constantino-

politani centesimi: quo de viro Onuphrius Panuinus in Chronico ad annum clↄ cc xxxiv. At verò Gregorius hic, Georgium Logotheten omnibus suâ ætate palmam eruditionis præripuisse; fuisseque alterum Aristotelem in disserendo, & rerum naturalium cognitione: alterum item Platona, si divinorum notitiam, & eloquentiam, spectes. Hoc profectò non est malignè laudare. Sed chronicon ejus, quod habemus, fidem adimit, præsertim de tantâ viri facundiâ. Nempe liberale adeò elogium amicitiæ datum, quæ fortasse cum Logotheta intercessit. Vel id tribuemus seculi vitio, quo, quantæ essent Platonis, & Aristotelis virtutes, nemo satis capiebat. Interea, quòd nulli ait eruditorum seculi sui secundum fuisse, id cur inficias eam, nihil equidem caussæ video. Quam dignitatem gesserit, dicet Ephræmus in Chronico, his verbis:

Πρὸ a τοῖσδε Γεώργιον Ἀκροπολίτην
Ἄρχοντα πάντων, καὶ Πρόεδρον δεικνύς,
Πρόσθεν τιμήσας τῇ Πραιτώρων ἀξίᾳ.

a *Insuper Acropolitem Georgium omnium præsidem, ac primatem constituit, priùs Prætoris dignitate insignitum.*

Laudat eum quoque Ephræmus in Chronico, & Cuspinianus in opere de Cæsaribus. Est is scriptor, de quo in principe litera sic Gesnerus ait tomo primo bibliothecæ, & in epitome sua Simlerus: *Acropolites, qui & Græce scripsit librum historicum, cujus initium à capta Constantinopoli, servatur Romæ.* Nec dubito, quin idem sit, qui in Rob. Constantini Nomenclatore dicitur *Magnus Logotheta Acropolita de expugnatione Constantinopoleos.* Nempe Gregorii nomen omissum. Nec intelligenda expugnatio à Muhammede; sed à Balduino.

At circa annum clↄ cc lxxx florebat Georgius ὁ Παχυμερής; qui Latinis vulgò Pachymerius, Constantinopoli, ut ipse narrat, oriundus, sed Nicææ ortus, atque educatus, in sacerdotum numerum cooptatus, etiam protecdici, & hieromnemonis honore auctus. Hic præter eum, quem in Dionysium Areopagitam commentarium habemus, condidit etiam historiam; quam orditur à temporibus Michaëlis Palæologi; qui imperare cœpit anno clↄ cc lxi; desinit autem in annum xxiii senioris Andronici; sub quo vixit. Opus hoc, sed mutilum, asservatur in bibliotheca Augustana: ex quo quædam excerpsit, & Nicephoro Gregoræ subjecit, Hieron. Wolfius. Cætera, quòd codex Augustanus esset cariosus, & mutilus, publicare nequivit. Partem verò illorum, quæ in Augustano codice desiderabantur, cum Nicephori Patriarchæ breviario Græcè edidit Dionysius Petavius b. At integros xiii libros excudunt Parisienses ex codice Mso bibliothecæ Regiæ, unà cum tralatione Latina Joannis Tarini, Eloquentiæ Professoris Regii. Etiam Romæ in bibliotheca Barbarina est Georgii Pachymeris codex Msus, collatus cum altero Mso N. Cherubini, & inde suppletus, variantibus etiam lectionibus appositis à Leone Allatio.

b *Paris. an. 1616.*

Cap. XXIX.

Ephraëm, poëta historicus. Nicephori, Callisti filii, Historia Ecclesiastica. Theodori Metochitæ ætas; scripta partim edita, partim inedita; eruditio varia, dictio, obitus. Nicephori Gregoræ historia; ac de ejus fide, stylo, & judicio, judicatum. Joannis Cantacuzeni dignitas; historia sub ficto Christoduli nomine edita, atque ejus utilitas. Maximi Planudis opera in vertendis Julii Cæsaris commentariis de bello Gallico.

Seculi quartidecimi initio claruit Ephraëm ille, qui vitas principum Constantinopolitanorum iambico carmine perscripsit: ut Raphaël Volaterranus annotavit: qui & opus hoc in bibliotheca Vaticana cerni ait. Duodenos versus ex hoc Ephræmi Chronico citari video ab Leone Allatio libro de Psellis a; quem Romæ elucubravit: nec dubium, quin eos versus ex ipso codice Vaticano hauserit.

a *Pag. 113.*

Tum quoque, de quo explorat iora dicere possumus, fuit Nicephorus Callisti filius, Xanthopulus, nisi malis dicere, Callisti Xantopuli filium; qui inclaruit historiæ Ecclesiasticæ, ad Andronicum Palæologum exaratæ, libris viginti tribus: quorum postremi quinque perierunt. Duodeviginti (qui ex reliquiis bibliothecæ Matthiæ, Hungarici regis, in præda reperti Turcicâ) perducunt à Christo nato historiam usque ad exitum Phocæ, & initium Heraclii imperatoris. Singulorum argumentum ipse Nicephorus in prooemio ponit: atque ibidem (ut ex Mssis codd., nec tamen omnibus, dilucet) & quinque sequentium argumentum attulerat: sed interpres Joannes Langus inde ad calcem libri rejecit. Ex iis verò argumentis discimus, desisse librum vigesimum tertium in morte Leonis imper. cognomento Philosophi; quæ incidit in annum Domini ɔcccxi. Ut omnino errent, qui in Chronologia sua tradunt, universum opus perduxisse non nisi usque ad annum ɔcxxv: quia nempe illic desinit liber duodevigesimus: quod ipse in fine ejus libri refert. At non si nunc non ulterius provehatur, eo & sic fuerit olim. Dicavit historiam suam Palæologo majori; filio Michaëlis ejus, qui Latinos Constantinopoli ejecit; avo junioris Palæologi, qui cum imperii principibus conspiravit adversus avum, eumque evertit. Condidit Nicephorus hoc opus, annum necdum trigesimum sextum egressus; ut ait ipse in proœmio. Ineptum, ac ridiculum historiæ Ecclesiasticæ scriptorem vocat Beza, Notis ad Actorum Apostolorum cap. i. vers. xiii. Videlicet propter fabellas complures, & errores non exiguos: quos in eo etiam Baronius, Possevinus, atque alii observarunt. Sed ætatem cogitemus qua vixit. Pro qua, dictione usus non invenusta. Ordine non incommodo priorum historias digessit. Alia quoque edidisse, autor est Guilielmus Eisengrinius in Catalogo Ecclesiasticorum Scriptorum. Ea sunt,

De rebus gestis post Maccabæos ad Christum, usque ad Hierosolymæ excidium.

Genealogia patriarcharum usque ad Davidem.

De rebus Mosaicis.

Catalogus judicum Israëlis.

Descriptio Regum Israëlis, & patriarcharum Constantinopolitanorum.

Genealogia Christi.

Duodecim Apostoli, & lxx discipuli; Evangelistæ, & diaconi; discipulæ Christi; & multa alia.

Miracula Salvatoris nostri, secundum iv Evangelistas. Adhæc, in Mssis codd. nonnullis, Nicephoro huic adscribitur Catalogus metricus imperatorum Constantinopoleos. Ex quo non minùs, quam præfatione Histor. Ecclesiasticæ, ætas ejus cognoscitur. Etiam in bibliotheca Regis Christianissimi exstat ea series patriarcharum fusiùs conscripta; ut apud Labbæum reperio.

Eodem tempore Theodorus Metochita vixit: quippe quem Andronicus Palæologus, ejus nominis primus, magnum logothetam fecerit: postea autem junior Andronicus Didymotichum, quod maritimum Bithyniæ est oppidum, unà cum Beco, ac Melitenione, relegârit. Quorum prius refert Codinus Curopalates de officiis Constantinopolitanis cap. ii a. Theodorus hic scripsit compendium historiæ Romanæ ab Julio Cæsare usque ad Constantinum Magnum. Id, collega noster, vir, & amicus summus, Joannes Meursius, primus edidit, & interpretationem suam, ac notas addidit. Alia quoque multa fecit: eaque inter Paraphrasin in Physicos Aristotelis libros. Hanc Latinè vertit Gentianus Hervetus. Præterea emisit Historiæ sacræ libros duos: item Constantinopolitanæ historiæ librum unum, unde Meursius monet Codinum suas concinnâsse παρεκβολάς. Utrumque opus exstitit in bibliotheca ejusdem Meursii. Præterea hujusce Theodori centum & viginti capita philosophica, & historica, supersunt in bibliotheca ea, quæ est Augustæ-Vindelicorum. Etiam in Viennensi Cæsaris bibliotheca exstat Theodori Metochitæ, Logothetæ Magni Msus codex, charactere quadrato conscriptus; in quo variæ sunt Orationes panegyricæ ad imperatores Constantinopolitanos; atque alia, ad Urbem, & eorum temporum historiam,

a *Pag. 9. edit. Parif.*

petti-

pertinentia. Alia quoque, eaque philosophica, delitescunt in bibliothecis Germaniæ, & Hispaniæ, uti & Parisina Regis Christianissimi, Nicephori Gregoræ *a* hujusmodi de eo judicium est; fuisse multijugæ eruditionis, &, quod de Longinio Eunapius dicebat, βιβλιοθήκην ἔμψυχον *b*: sed, ingenio suo & naturali facundiâ contentum, veterum imitationem neglexisse: atque inde contingere, quòd dictio ejus aures radat, ac veluti pungat, quemadmodum spinæ solent eos, qui rosas carpunt. Obiit anno Christi CIƆCCCXXXII, ac defunctum oratione funebri laudavit idem Gregoras. Apud quem plura de hoc Metochita vide lib. VII, VIII, IX. Adeatur & Phranzes lib. I, cap. IX; item Cantacuzenus lib. I, cap. LIX, & lib. II, cap. I.

a Lib. 7.
b Bibliothecam viventem.

Proximus Metochitæ huic esto Nicephorus Gregoras: quippe qui & literas ab eo accepisse se referat, &, ut diximus, oratione suâ mortuum honestârit. Hic, præterquam quòd interpretatus est Synesii librum de insomniis; præter item alia multa, quæ in Italiæ bibliothecis adservantur; etiam historiæ Byzantinæ undecim condidit libros; quibus complexus est res annorum CXLV, à Theodoro Lascare priore usque ad suam ætatem, sive obitum Andronici Palæologi posterioris, qui incidit in annum Christi CIƆCCCLXI. Hunc primus cum tralatione sua publicavit Hieronymus Wolfius *c*. Fragmenta verò quædam, quæ in vulgatis editionibus desiderabantur, nuper, cum Nicephori, Constantinopolitani patriarchæ, breviario, edidit Dionysius Petavius. Nunc eum cum variis Mssis confert Carolus Annibal Fabrotus Jur. Cons. atque is in Parisino Historiæ Byzantinæ corpore comparebit. In rebus Andronici, in cujus morte desinere eum diximus, minùs fidem meretur. Sanè Cantacuzenus historiæ suæ lib. IV, cap. XXIV, & XXV, valde eum exagitat, tanquam levem, & mendaciorum manifestum. Nempe Nicephorus in aula vixit Andronici avi; nec res nepotis tam exactè potuit nôsse, quàm Cantacuzenus. Simul etiam affectu abripiebatur, quo minùs cerneret verum. Impensè enim favebat avo adversus nepotem, inter quos de imperio certabatur. Neque de Andronico solùm; sed de Cantacuzeno etiam mentitur. Sed illa, quæ de hujus gestis prodidit, vel in bibliotheca quadam cum blattis tineisque rixantur; vel penitùs interciderant; quod veriùs puto. Consignavit & vitam Joannis, Metropolitæ Heracleæ, avunculi sui; ut ipse in nono historiæ suæ libro autor est. Plura de Gregorio si voles, vide, quæ ipse de se narrat lib. VII, VIII, IX. Ad stylum quod attinet, longè vincitur à Niceta Choniate; cujus historiam excipit. Siquidem redundans est, atque alia vitia trahit ab ævo suo. Multa enim de se miscet parùm decorè, vel ineptè potiùs. Sed de rerum caussis satis idoneus judex esse solet. Vide de eo judicium summi viri, Justi Lipsii, notis in lib. I. Politic.

c Anno 1562.

Nec præterire fas est Joannem Cantacuzenum, qui ex imperatore monachus factus, ac pro Joanne Josaaphus dictus, sub nomine Christoduli luculentam condidit historiam de imperio Andronici junioris, & suo. Constat id opus libris IV; cujus priores duo præcipuè sunt de rebus Andronici; posteriores de iis, quæ ipse post obitum Andronici gessit. Factus verò monachus fuit anno CIƆCCCLX, vel potiùs, ut Freherus *d*, & alii, computant, anno CIƆCCCLVII. Eo autem majoris historia ejus fieri debet, quia scripta est ab illo, non qui umbraticam semper vitam egisset: sed qui primùm magnus fuerit domesticus: ac, post obitum Andronici junioris, liberorum ejus tutelam obtinuerit: & mox (ita volente Senatu, & imperii rebus exigentibus) imperator creatus sit, & in ea dignitate prudenter, & fortiter, se gesserit. His illud accedit, quòd non de rebus scripsit parùm sibi perspectis; sed quibus ipse interfuit, atque adeò præfuit. Sanè inter recentiores Græcos ei neminem puto præferri oportere, utcunque ei inferiores sint Nicephorus Gregoras, Georgius Phranzes, & juniorum alii nonnulli. Latinè is Ingolstadii primùm prodiit anno CIƆIƆCIII ex interpretatione Jacobi Pontani, cum ejusdem, & Jacobi Gretzeri, additis. Anno autem CIƆIƆCXLVI Parisiis etiam Græcè divulgatus est typis Regiis, ex Mso Petri Seguerii, Franciæ Cancellarii.

d Chronologiâ Juris Græco-Romano præfixâ.

Aliquis & hic locus esse debet Maximo Planudi; si is est, qui nobis Cæsarem de bello Gallico Græcè dedit; ut viri docti arbitrantur. Vixit circa annum CIƆCCCLXX; ut etiam tradit Genebrardus in Chron. & Bucholcerus in Isagoge Chronologicâ. Plura de eo in Poetis Græcis dicam, ubi Possevini de eo refellam errorem.

CAP. XXX.

Georgius Gemistus, deque ejus stylo judicium Antimachi. Georgius Phranza. Ejus dignitas. & quando historiam ad finem perduxerit. Laonicus Chalcocondylas.

Superest seculum decimumquinctum, quo capta est Constantinopolis. Eo fuit Georgius Gemistus, philosophus & mathematicus, cognomine Pletho *a*, patriâ Constantinopolitanus, æqualis Bessarionis Cardinalis, patriarchæ Niceni, & Michaëlis Apostolii Byzantini, cujus de parœmiis librum habemus. Præter illa de discrimine Platonis, & Aristotelis, ac quædam alia, fecit libros duos de gestis Græcorum post pugnam ad Mantineam. Hi verò ita placuerunt M. Antonio Antimacho, qui eos Latinè vertit, ut diceret, non tantùm esse verbis aptos, pressosque: sed etiam artificio tanto, tantâ lenitate ac rerum copiâ ferri, ut, post Herodotum, ac Thucydidem, cum antiquissimis terræ Græciæ scriptoribus non immeritò possit comparari. Quod profectò non est malignè laudare. Præterea in Regia Parisiensi bibliotheca exstat emendatio ejus aliquot errorum Strabonis. Item in bibliotheca Oxoniensi ex Strabone descriptio Græciæ. Uti & Peloponnesi. Credo, signari orationes duas de rebus Peloponnesiacis à Plantino excusas *b* cum interpretatione Guilhelmi Canteri. Possevinus, in Appendice ad Apparatum sacrum, ait *c*, in Viennensi Bibliotheca exstare Gemisti Platonis epitomen Historiarum Sicularum. Sed vicinitas nominum facit, ut pro *Platonis* videatur legendum *Plethonis*. Nullum ejusce ætatis tantâ, ac Pletho, industriâ historiam tractâsse, etiam Theodori Gazæ judicium est, epistolâ de origine Turcarum.

a Perperam pro eo Plethron est in Nomenclatore Rob. Constantini.
b Anno 1575.
c Pag. 51. edit. Colon.

Post annum CIƆCCCCLIII, quo efferа Turcarum rabies Constantinopolin abstulit Reipub. Christianæ, duo præcipuè, qui non multo pòst vixerint, historici celebrantur. Unus est Georgius Phranza Protovestiarius, hoc est, regiarum vestium custos, ac præfectus. Is, nobilium quorundam Corcyræorum rogatu, Chronicon reliquit de rebus Byzantinis, ac Peloponnesiacis: quas magnam partem viderat, plerisque etiam præfuerat. Finivit hoc opus anno Christi CIƆCCCCLVII; ut ipse in Chronici calce testatur. Hactenus nonnisi Latinè prodiit Ingolstadii an. CIƆIƆCIV; qua in editione Theophylacto Simocattæ subjungitur, ex interpretatione Jacobi Pontani. Græcè verò Msus exstat Romæ in bibliotheca Cardinalis Barbarini; item Monachii; nec non in Laurentina Scoriacensi bibliotheca.

Alter est Laonicus Chalcocondylas Atheniensis. Robertus Constantinus in Nomenclatore suo pro *Laonico* appellat *Nicolaum*: credo, sic in Mso invenerit. Hoc saltem constat, idem esse *Nicolai*, & *Laonici* nomen: uti *Nicodemi*, & *Demonici*. Solùm compositæ vocis partes ordinem mutant. Hic Græcè historiam Turcicam libris X condidit. Orditur ab Otomanno, Orthogulis filio; qui regnare cœpit circa annum CIƆCCC. Definit in anno CIƆCCCCLXIII; quo Mahometus II bellum, à Venetis & Mathia Ungariæ rege illatum, fortiter repulit. Sed ætatem ad annum usque CIƆCCCCXC, vel ultrà, perduxit. Argumentum singulorum librorum in Chronologia sua complexus est David Chytræus. Robertus Constantinus in Nomenclatore suo perperam (nisi typothetæ id vitium)

Calcondryllum vocat; seque Græcè ait vidisse Lutetiæ apud Dionysium Coroneum, Professorem Regium, tum temporis transferendo eo distentum. Sed enim ea versio non prodiit: solaque nunc superest tralatio Latina Conradi Clauseri Tigurini, Basileæ excusa anno cIↃ IↃ LXII. Græcè autem Latineque publicarunt Genevenses anno cIↃ IↃ CXV. Verùm, cum variis Mssis bibliothecæ Regis Christianissimi collatum, Parisiis in Corpore Byzantinæ historiæ exhibebit Carolus Annibal Fabrotus J.C. At Gallicè reddidit Blasius Vigenerius Borbonius a, & commentario præterea illustravit.

a *Excus. Paris. an.* 1620.

Atque hic finem faciam, tum de iis, quorum tempora in aperto sunt: tum illis etiam, quorum de ætate, licet ea in obscuro esse existimetur, conjecturâ tamen non penitùs abludente à vero, aliquid mihi colligere posse visus fui.

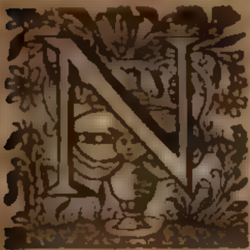
FINIS LIBRI SECUNDI.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII DE HISTORICIS GRÆCIS LIBER III;

QUI EST DE HISTORICIS ÆTATIS INCERTÆ.

Ovam nunc telam ordiar, illos etiam expositurus, quorum de ætate nihil in præsentia occurrit. In his autem, quod in negotio non planè absimili jam Augusti ævo Verrius Flaccus, & postea complures alii, fecerunt, non alium servabo ordinem, quàm literarum. Si ad pompam hoc aliquis minùs facere existimabit: equidem non repugnabo, dummodo, sic quoque studiis bene consuli, mecum fateatur.

ABas sophista, præter artem dicendi, etiam commentarios historicos edidit; teste Suida. Credo, idem est Abas, qui Candauliæ conjugem Herodoto memoratam Abro dictam tradidit: ut ex libro quinto historiæ novæ Ptolomæi Chenni retulit Photius in biblioth. cod. cxc. Fit & Abantis, qui Troica scripserit, mentio apud Servium in illud Æn. ix:

Pocula, devictâ genitor quæ cepit Arisbâ.

Verba grammatici subjungam: *Quidam ab Abante, qui Troica scripsit, relatum ferunt, post discessum à Troia Græcorum, Astyanacti ibi datum regnum: hunc ab Antenore expulsum, sociatis sibi finitimis civitatibus, inter quas & Arisba fuit: Æneam hoc ægrè tulisse, & pro Astyanacte arma cepisse, ac prosperè gestâ re Astyanacti restituisse.*

Abidenus, qui & Abydinus, de Chaldæorum, & Assyriorum rebus scripsit. Eusebius lib. 1 Chronicorum *a*: Ἀβυδηνὸς περὶ τῆς τῶν Χαλδαίων βασιλείας: & alibi *b* eodem opere legas, Ἐκ τῆς Ἀβυδηνοῦ Ἀσσυριακῶν. Iisdem verò in locis fragmenta quædam Abideni Eusebius adfert. Uti & lib. ix Præp. Euang. cap. xii, xiv, & xlvi. Ubi Ἀβυδηνὸς dicitur, quasi ab Abydo patria foret cognomen. Sed hoc si est, quod proprium nomen putabimus? Priorem Abideni locum, qui de diluvio, alterum qui de Nabuchodonosore, ac conditâ ab eo Babyle, illustrat Scaliger in Appendice operis de Emendatione temporum *c*. Etiam mentionem ejus historiæ Cyrillus facit initio operis adversus Julianum. Quin Scipio Tettus Assyriam Abideni historiam inter eos refert scriptores, quorum libri in Italia Mssi adservantur. Vide & aliquid de Abideno dictum nobis supra lib. 1 cap. ix.

a Pag. 5. thesauri Temp. à Scalig. editi.
b Pag. 13. & 41.
c Pag. 18. & 44. edit. Raphaleng.

Abroni quoque Atheniensi aliquis fortasse hic locus debetur; quando ad historiam, sive antiquitates Græciæ, pertinebant ea, quæ de festis, & sacrificiis veterum, prodidit. Stephanus: Βατὴ *a*, δῆμος τῆς Αἰγηΐδος φυλῆς, ὅθεν ἦν Ἄβρων, ὁ Καλλίου ἐξηγητής, περὶ ἑορτῶν, καὶ θυσιῶν γεγραφώς. Scripsit & περὶ παρωνύμων; cujus operis idem meminit in Ἄργος, Ἀθῆναι, & alibi sæpe. Alius fuit Abron, Phryx, aut Rhodius grammaticus, qui Romæ Rhetorica docuit, servis parentibus procreatus, ut ex Hermippo tradit Suidas. Est hic, cujus in libris suis de Syntaxi sæpius meminit Apollonius Alexandrinus. Alius quoque Abro, Lycurgi filius; de quo Plutarchus in x oratoribus. Alius item Abro, Dexippi hospes, apud eundem in Eroticis.

a Batevoticus tribus Ægeidis, unde erat Abro, Callia interpres, qui de festis, & sacrificiis, scripsit.

Acesander Cyrenaicam edidit historiam. Cujus primum citat librum Apollonii interpres in lib. iv: Ἀκέσανδρος ἐν πρώτῳ περὶ Κυρήνης. Quædam de Batto, Cyrenaeum conditore, ex eo Acesandri opere, refert Pindari scholiastes in initium od. iv Pythiorum. Et aliquanto pòst ejusdem verba adducit de Eurypyli genere.

Acesodorus, Ἀκεσόδωρος, Megalopolita, περὶ πόλεων *b* scripsit; teste Stephano in Μεγάλη πόλις. Hoc, puto, ex opere est egregius Acesodori locus, quem citat Sophoclis scholiastes in Oedipum Colonæum. Nisi Ἀκεσόδωρος legendum: de quo nunc dicam.

b De urbibus.

Acestodorus, Ἀκεστόδωρος, citatur à Plutarcho in Themistocle; ubi ex eo refert, Xerxen, ante pugnam Salaminiam, classem, & aciem, speculatum fuisse in Megaridis confinio, super colles, quos Κέρατα *c* appellant. Meminit & etymologici magni scriptor in Διθυραμβος; ubi ait, Ἡ ἱστορία *d* παρὰ Θρασυβούλῳ, καὶ Ἀκεστοδώρῳ ... [illegible]

c Cornua.
d Historia Thrasybuli, & Acestodori.

Acestor, Ἀκέστωρ ἐν τῷ περὶ Κυρήνης *e*, memoratur ab Apollonii scholiaste in lib. ii.

e Acestor opere de Cyrenarum urbe.

Acestorides quatuor vulgavit libros *de quaque urbe fabularum*, τῶν κατὰ πόλιν μυθικῶν. Quibus multa quidem vera retulit; sed multa etiam fabulosa adspersit; & propterea, ut calumniam effugeret, μυθικὰ *f* ipse inscripsit: simul ut titulo jucunditatem operis indicaret. Auctor Photius tmem. clxxxix. Prosâ scripsisse, interque alia quædam tradidisse de mirabili, ac monstrosâ hominum quorundam formâ in India, testis est Tzetzes Chil. vii Histr. cxliv.

f Fabulosorum.

Achilles Tatius Alexandrinus, nisi Tatii potiùs, puta filius, aut libertus, dici debet, lateris consignavit ἱστορίαν σύμμικτον *g*; in qua multorum magni nominis virorum meminerat. Testis Suidas: atque addit, præterea sui memoriam reliquisse opere Etymologico: nec non libro de Sphæra. Hujusce fragmentum superest, manuductio in Arati Phænomena: quæ una cum Hipparcho Bithynio ex bi-

g Historiam miscellaneam.

bibliotheca Medicea edita est curâ Petri Victorii. Esse verò hæc partem operis de sphæra, indicat inscriptio, quæ istiusmodi est: Ἐκ τῆς Ἀχιλλέως περὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὰ Ἀράτου φαινόμενα. Meminit præterea Suidas Achillis ἐρωτικῶν b: in quibus reponit τὰ κατὰ Λευκίππην, καὶ Κλειτοφῶντα. Ejus operis inscriptio est, περὶ τὰ Λευκίππην, καὶ Κλειτοφῶντα λόγοι. Nec obstant verba illa calci operis addita: Τέλος τῶν περὶ Λευκίππην, καὶ Κλειτοφῶντα ἐρωτικῶν πλασμάτων. Utcunque enim verè sint figmenta, quæ narrat Achilles: noluit tamen hoc auctor inscriptione ipsâ profiteri, sed legi id opus maluit tanquam λόγον, sive historiam veram. Sed solent librarii subinde titulos mutare, inscriptionesque ex sua mente potiùs formare, quàm qua voluit auctor legi. Sic, ut alibi monui, Apollonii Dyscoli; itidem Alexandrini, quas ipse inscripserat ἱστορίας θαυμασίας f, Suidas nuncupat ἱστορίαν κατεψευσμένων g. Valde hoc Amorum opus epigrammate suo laudat sive Photius Patriarcha, sive potiùs Imperator Leo, cognomento Philosophus. Et sanè nihil Eustathii, vel Prodromi amores ad illos Heliodori, vel Achillis Tatii. Etiam dictione utitur planè venustâ, & ejusmodi omnino, qualis esse debet λόγος ἐρωτικὸς h. Latinè eos amores vertit Annibal Croccius Mediolanensis. Sed sæpe non esse assecutum scriptoris mentem, liquet, ex quo Græcè prodiit. Quòd primò ex Palatinæ bibliothecæ codice factum Heidelbergæ in officina Commeliana. Exinde ex pluribus Mssis integriùs, correctiusque, cum Notis & Emendationibus suis edidit i eximius vir Claudius Salmasius. Cùm opus hoc conderet, fuisse gentilem, ea ostendunt, quæ de puerorum scribit amoribus, atque alia. Tandem tamen factum fuisse Christianum, atque ad episcopatum etiam pervenisse, ex Suida discimus.

Adæus Mytilenæus de statuariis librum reliquit. Athenæus lib. XIII: Ἄδαιος δ' ὁ Μυτιληναῖος ἐν τῷ περὶ ἀγαλματοποιῶν. Est idem Ἄδαιος, qui ἐν τῷ περὶ διαθέσεως l ab eodem memoratur lib. XI.

Ἀδέσποτοι, sive incerti, atque ἀνώνυμοι longè plurimi à veteribus laudantur: de quibus seorsim aliquando, σὺν Θεῷ, agemus.

Ægias Αἰγίας à Clemente citatur lib. I Στρωμ. ubi ex eo commemorat, quæ de Ilii capti tempore scripserit. Sed, qui Ægeas est Clementi, is Eusebio, in præparat. Evangelicâ Clementem exscribenti, est Agis.

Æsopus vitam Alexandri M. literis prodidit: Latinè verò interpretatus est Julius Valerius. Habere se hanc Æsopicam translationem Msam, refert Franciscus Juretus, notis in Symmachi lib. X epist. LIV. Etiam Barthius Adversar. lib. II cap. X, ait, sibi codicem esse Msum. Sed negat, se vel de auctore, vel de interprete credere; esseque opus ex mendaciis prodigiosis refertum: etsi ejus & ante secula quatuor meminisset Sylvester Gyraldus. Dicam de eo quoque lib. III de Historicis Latinis cap. de anonymis m.

Aëthlius, Ἀέθλιος ὁ Σάμιος ἐν πέμπτῳ Σαμίων ὥρων, Athenæo citatur lib. XIV: ubi tamen vulgò corruptè est ἱερῶν: sed veram lectionem vidit Casaubonus ad eum librum cap. XIX. Quæ de Junone Samiâ Aëthlium scripsisse ait Clemens in προτρεπτ. ea sine dubio fuere ex prædicto opere. Ac meminit horum quoque librorum Etymologici magni auctor in Νήριτον: ubi legas, Ἀέθλιος ἐν τοῖς Σαμίων ὥροις. Aëthlii quoque nomen Arnobio in VI, ubi vulgò *Etbedius* legebatur, restituit Theodorus Canterus.

Agaclytus Olympiadas consignavit. Suidas in Κυψελιδῶν: Ἀγακλυτὸς ὁ ἐν τῷ περὶ Ὀλυμπιάδων φησὶν οὕτως.

Agatharcides Samius in secundo rerum Persicarum laudatur Plutarcho in parallelis minoribus cap. II. Eundem Plutarchus junior libro de Fluminibus citat ἐν τοῖς Φρυγιακοῖς p. Et alibi in quarto περὶ λίθων q. Fortasse idem est, ac Cnidius: de quo dictum lib. I cap. XX.

Agathocles Babylonius laudatur Scholiastæ Hesiodi in illud Θεογον.

a Ex Achille manuductione in Phænomena Arati. b Librorum de amore. c Quæ narrat de Leucippe, & Clitophonte. d De Leucippe, & Clitophonte historia. e Finis fictionum amatoriarum de Leucippe, & Clitophonte. f Historiam mirandam. g Historiam commentitiam. h Amatorius sermo. i Leidæ an. 1640. k Adæus Mytilenæus libro de statuariis. l Libris de affectione sive dispositione. m P. 654. edit. primæ. n Aethlius Samius libro quinto de finibus Samiis. o Sic ait Agaclytus in octogesima Olympiade. p In rebus Phrygiis. q De lapidibus.

Τῇ δὲ παρεξανέστακε μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν.

Ubi ex eo commemorat, lapidem illum, qui Saturno fuit objectus, ut eum Iovis loco deglutiret, ex Proconneso fuisse apportatum. Res Cyzicenorum literis est persecutus. Eo ex opere narrat Athenæus lib. I, ut Cyrus, primus Persarum rex, Pytharcho Cyziceno, quem impensè amabat, septem donârit civitates: ille autem, opibus iis insolescens, patriæ tyrannidem affectârit, exercitu adversus eam conscripto; Cyziceni verò fortiter se defenderint. Meminit & lib. IX; Ἀγαθοκλῆς ὁ Βαβυλώνιος ἐν πρώτῳ περὶ Κυζίκου φησὶν οὕτως. Tertium ejus operis citat lib. IX. Sed quem in primo, & nono, vocat Babylonium, eum hic ἁπλῶς nominare est contentus. At lib. XII Cyzicenum appellat. Sic enim scribit: Μνημονεύει δὲ αὐτοῦ Ἀγαθοκλῆς ὁ Κυζικηνὸς ἐν τρίτῳ τῶν περὶ τῆς πατρίδος. Persuadere mihi non possum, diversos esse: sed potiùs censeo, ex cognomentis unum fuisse patriæ nomen, alterum domicilii: cujus generis exempla multa adduximus superioribus libris. Stephanus in Βέβρυκες simpliciter nominat: Ἀγαθοκλῆς ὁ ἐν πρώτῳ περὶ Κυζίκου. Item Festus in Romam: *Agathocles*, inquit, *Cyzicenarum rerum conscriptor*. Ubi illustrem ex eo locum refert de Romæ origine. Ut & Solinus in Polyhistore facit cap. I. Egregium ex eo memoratur exemplum à Tullio in primo de Divinatione: *Apud Agathoclem scriptum in historia est, Hamilcarem Karthaginensem, cum oppugnaret Syracusas, visum esse audire vocem, se postridie cœnaturum Syracusis: cùm autem is dies illuxisset, magnam seditionem in castris ejus inter Pœnos, & Siculos, milites, esse factam: quod cùm sensissent Syracusani, improvisò eos in castra irrupisse, Hamilcaremque ab iis vivum esse sublatum. Ita res somnium comprobavit.* Eundem verò censeo, cujus ὑπομνήματα citat Apollonii scholiastes in lib. IV; ubi ex septimo commentariorum ejus quædam adfert de insula Sacra, & Strongyle. Sed fuit præterea Agathocles Chius, rei rusticæ scriptor; de quo Varro, & Columella: uterque lib. I de R. R. cap. I. Est iste, de quo Plinius, cùm alibi, tum lib. XXII cap. XXII, de soncho agens: *Agathocles*, inquit, *etiam contra sanguinem tauri demonstrans succum ejus.* Est & Agathocles Atracius, quem de piscibus solutâ oratione scripsisse, auctor est Suidas. Præterea Agathoclem Samium ἐν τῇ Πεσσινουντίων πολιτείᾳ d citat Plutarchus de Flum. Atque idem Agathoclem Milesium laudat ἐν τοῖς περὶ ποταμῶν e.

Agathon Samius libros edidit rerum Scythicarum. Plutarchus de Flum. Ἀγάθων f ὁ Σάμιος ἐν β' Σκυθικῶν. Idem citat secundum περὶ ποταμῶν g. Uti & facit Stobæus serm. de morbis, & molestiarum in eis solutione. Ex Agathone hoc quædam de Busiride hospites mactante, posteaque ab Hercule interfecto, refert Plutarchus in parallelis minoribus cap. XXXVIII.

Agathonymus de Persiæ rebus egit. Ἀγαθώνυμος ἐν Περσίδι h, apud Plutarch. de Flum.

Agathosthenes in Asiaticis carminibus citatur à Germanico in Aratea: ubi ex eo narrat, Cynosuram fuisse Iovis nutricem, unam ex Idæis nymphis. Nec dubito, quin idem opus signet Tzetzes Chil. VII Hist. CXLIV; ubi, aliqua de mirandis hominum formis tradidisse, testatur.

Agesilaus memoriam sui reliquit opere de rebus Italicis: ex quorum tertio historiam seu fabellam de Fulvio Stello, ejusque filia Epona, quæ præesse Deis postea credita est, Plutarchus commemorat in Parallelis minoribus cap. XXIX.

Aglaosthenes, qui corruptè in libris nonnullis *Aglosthenes*, vel *Æglosthenes*, imò & *Ædosthenes*, vocatur, historiam rerum Naxicarum consignavit. Hyginus in poëtico astron. ubi de arcto minore loquitur: *Hanc Aglaosthenes, qui Naxica conscripsit, ait, Cynosuram esse, unam de Iovis nutricibus ex Idæis nymphis.* Idem opus signat Germanicus Cæsar in Aratea Phænomena: *Aglaosthenes dicit, Iovem, in aquilam transfiguratum, Naxiam regionem,*

a Agathocles Babylonius libro primo de Cyzico. b Meminit τοῦτον Agathocles Cyzicenus in tertio de patria. c Agathocles in primo de Cyzico. d In Pessinuntiorum Rep. e In iis, quæ de fluminibus scripsit. f Agathon Samius secundo rerum Scythicarum. g De fluviis. h Agathonymus in Perside.

nem, ubi nutritus fuerat, petiisse, & regnum accepisse. Egresso verò de Naxo, cùm adversus Titanas proficisceretur, & sacrificium faceret, aquilam ei in auspicio apparuisse; quam, bono omine acceptam, tutelæ suæ subjecisse. Quem locum intelligit Lactantius lib. I cap. XI. ubi sic scribit: *Cæsar quoque in Arato refert, Aglaosthenem dicere, Iovem, cum ex insula Naxo adversus Titanas proficisceretur, & sacrificium faceret in litore, aquilam ei in auspicium advolâsse; quam victor, bono omine acceptam, tutelæ suæ subjugârit.* Meminit Aglaosthenis quoque Plinius lib. IV cap. XII; ubi ex eo tradit, Delum aliter dictam Cynthiam. Item Jul. Pollux lib. IX cap. VI.

Agriopas Ὀλυμπιονικῶν *a* historiam texuit. Plinius lib. VIII Hist. Nat. cap. XXII: *Itaque Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat, Demænetum Parrhasium* (Demarchum vocat Pausanias *b*) *in sacrificio, quod Arcades Iovi Lycæo humanâ etiam tum hostiâ faciebant, immolati pueri exta degustâsse, & in lupum convertisse: eundem decimo anno restitutum, athleticè certâsse in pugilatu, victoremque Olympiâ reversum.*

a *Eorum, qui ludis Olympiis vicissent.*
b *In Eliacis.*

Agrœtas Ἀγροίτας in decimotertio τῶν Σκυθικῶν *c* citatur ab Apollonii scholiaste in lib. II. Idem ἐν γ´ Λιβυκῶν *d*, ab eodem celebratur in lib. IV. Meminit & ejus Stephanus in Ἄμπελος.

c *Rerum Scythicarum.*
d *Libro tertio rerum Libycarum.*

Alcetas libros scripsit de iis, quæ Delphis dicata erant. Athenæus lib. XIII: Ἀλκέτας *e* ἐν δευτέρῳ περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων.

e *Alcetas in secundo de donariis Delphicis.*

Alexander Ephesius, cognomento Lychnus, inter illos, qui Ephesum illustrârint, reponitur à Strabone lib. XIV. Verba ejus sunt: Τῶν δὲ νεωτέρων Ἀλέξανδρος ῥήτωρ, ὁ Λύχνος προσαγορευθεὶς, ὃς καὶ ἐπολιτεύσατο, καὶ συνέγραψεν ἱστορίαν, καὶ ἔπη κατέλιπεν, ἐν οἷς τά τε οὐράνια διατίθεται, καὶ τὰς ἠπείρους γεωγραφεῖ, καθ᾽ ἑκάστην ἐκδοὺς ποίημα. *Ex recentioribus fuit Alexander orator, cognomento Lychnus: is & remp. gessit, & historiam conscripsit, ac versus reliquit de rerum cœlestium, ac orbis terrestris partium descriptione, editis de singulis earum poëmatis.* Quod hoc loco Strabo dicit, præter historiam versus fecisse, id etiam cognoscimus ex Eustathio in Dionysii περιήγ. vers. DLVIII; ubi versum hunc de Hercule, æneo lebete in Erythian navigantem, adducit: Χαλκείῳ *f* ἐν λέβητι μέγαν διεπέρασε πόντον. Item ex Stephano, qui in Λάπηθος versum unum refert, & alios duos in Ταρσεῖς. Quod verò orbis terrestris partes descripsisse dicit Strabo, id ex eodem Stephano confirmatur; qui ejus Asiam, ac Libyam, citat in Χαονία. Denique ex opere de rebus cœlestibus, eidem Straboni laudato, absque dubio sunt versus de harmonia cœlesti, quos Heraclides Ponticus adfert libello de allegoriis Homericis. Quod argumentum in historia sua tractârit, id non dicit Strabo; sed Sextus Aurelius Victor, libro de origine gentis Romanæ, cùm retulisset, ut Æneas, ab Agamemnone ire, quò vellet, permissus, petiisset Idam, ibique navibus fabricatis, oraculi admonitu Italiam petiisset, autorem ejus rei laudat *Alexandrum Ephesium, libro primo belli Marsici.* Præter hoc bellum nihil alibi legisse memini; nisi idem est, qui de philosophis, & successione eorum, opus historicum condidit. Meminit Laërtius in Socrate, Euclide, Pyrrhone, ac Pythagora; ubi legas, Ἀλέξανδρος *g* ἐν ταῖς τῶν φιλοσόφων διαδοχαῖς. Sed fortasse ille est Alexander polyhistor: de quo diximus libro I cap. XXII.

f *Aereo verò lebete magnum transmeavit pontum.*
g *Alexander in successione philosophorum.*

Alexander Monachus historiam emisit de inventione pretiosæ crucis. Primus eam Gretzerus edidit ex exemplari gemino, uno bibliothecæ Augustanæ, altero Cryptæ Ferratæ.

Alexarchum in tertio Italicorum citat Plutarchus in Parallelis cap. VII. Gesnerus in bibliotheca istic legisse videtur *Alexander.* Nam Alexandrum polyhistorem de rebus Italicis scripsisse ait, atque ejusce rei auctorem laudat Plutarchum in dicto libello. Sed fallitur. Sanè & Servius in III Æn. Alexarchum, historicum Græcum, (sic vocat) testem laudat de Epiri, & Campaniæ nomine. Ea quin ex Alexarchi Italicis sint, dubium non est.

Alexis Samius conscripsit libros de finibus Samiorum. Athenæus lib. XII; Ἄλεξις *a* ἐν τρίτῳ Σαμίων ὅρων. Et lib. XIII; Ἄλεξις *b* ὁ Σάμιος ἐν δευτέρῳ ὅρων Σαμιακῶν. Ubi eo libro retulisse dicitur, meretrices, quæ Periclem secutæ erant, cùm Samum obsideret, tantopere, prostituendo se, ditatas fuisse, ut ædem Veneris, quæ in Samo erat, exstruxerint.

a *Alexis in tertio de finibus Samiorum.*
b *Alexis Samius in secundo de finibus Samiacis.*

Alexon Myndius fecit libros narrationum fabulosarum. Diogenes Laërtius in Thalete, Ἀλέξων *c* ὁ Μύνδιος ἐν ἐνάτῳ μυθικῶν. At alius, puto, est Alexander Myndius; cujus Plutarchus meminit in Marii vitâ: ubi sermo de vulturibus duobus, exercitum Marii sequentibus.

c *Alexon Myndius in nono fabulosorum.*

Ambryon Theocriti Chii vitam scripsit; ut Laërtius in Aristotelis vita auctor est: ubi ex eo refert maledicum hoc Theocriti ejusce epigramma in Naturæ promum condum Aristotelem:

Ἑρμείω εὐνούχου, ἠδ᾽ Εὐβούλου ἅμα δούλου
Σῆμα κενὸν κενόφρων τεῦξεν Ἀριστοτέλης.

Cujus sententiam, licet duriusculè, sic expresseris:

Hermiæ eunuchi, & servi monumentum Eubuli
Mentis inanis inane exstruxit Aristoteles.

Apud Etymologum in ὁμοκλήσαντες citatur ὁ Ἄμβρων. Fortasse idem est.

Amometus de Attacorum gente scripsit. Plinius lib. VI cap. XVII: *Et gens hominum Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus, eâdem, quâ Hyperborei, degunt temperie. De iis privatim condidit volumen Amometus: sicut Hecatæus de Hyperboreis.* Antigonus quoque Carystius Histor. Mirab. cap. CLXIV refert ex eo, siquis fonti Isidis cotylam vini infundat, fieri potum bene temperatum. Vocat autem Ἀμώμητον *d* τὸν ἐπιγεγραμμένον τὸν ἐκ Μέμφεως ἀνάπλουν εἰς τὴν καλουμένην Ἴσιδος κρήνην. Ejusdem rei Amometus autor laudatur in Sotionis excerptis de fluviis, & lacubus. Ælianus lib. XVII de animalibus cap. VI ab Amometo proditum testatur, in urbe quâdam Libycâ à sacerdotibus carmine quodam educi è lacu crocodilos cubitorum septemdecim.

d *Expertum navigationem a Memphi ad Isidis fontem.*

Amphicrates librum reliquit de viris illustribus: uti Laërtius indicat in Aristippo, & Athenæus lib. XIII.

Anaxandrides confecit libros περὶ τῶν *e* συληθέντων ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων. In eorum primo historiam retulerat, unde ortum proverbium; Ἄκρον *f* λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. Narrat hoc collector proverbiorum, quæ è bibliotheca Vaticana edidit Schottus *g*.

e *De anathematis, quæ sacrilegis Delphis fuere sublata.*
f *Summum cape, ac medium tenebis.*
g *P. 259.*

Anaxilai meminit Dionysius initio antiquitatum Romanarum: ubi eum dicit prooemium historiæ suæ à vituperatione aliorum orsum esse; idemque factum esse à Theopompo: quorum neutrum ait se imitari velle. Neque, ut puto, alius est Anaxilaus, ex quo, Mysonem fuisse Arcadem, Laërtius *h* refert. At alius est Anaxilaus comicus; cujus fabulas longè plurimas citat Athenæus. Ἀναξίλας dicitur Etymologo in φιλοδεσποτέομαι. Alius item est Anaxilaus medicus; quem Plinius laudat in Hist. Nat. lib. XIX cap. I, lib. XXV cap. XIII, & lib. XXX cap. VIII.

h *In Mysone.*

Andreæ, nescio cujus, historia Msa, unà cum ejusdem hymnis, in Augustanâ exstat bibliothecâ. Ea in historia describit iter suum, quo Ephesò iit Hierosolymam, &, post lustratam terram sanctam, Ephesum est reversus.

Andriscus Ναξιακῶν *i* libros elaboravit; quorum primum citat Parthenius cap. IX; secundum item cap. XIX. Atque ex eodem opere est, quod Athenæus refert in primo; Νάξιοι δὲ, ὡς Ἀνδρίσκος, ἔτι δ᾽ Ἀγλαοσθένης, ἱστοροῦσι, Μειλίχιον καλεῖσθαι τὸν Διόνυσον διὰ τὴν τοῦ σύκου χαρὰν παρέδοσαν. διὸ καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ παρὰ τοῖς Ναξίοις, τὸ μὲν τοῦ Βακχέως Διονύσου καλεῖσθαι, εἶναι ἀμπέλινον· τὸ δὲ τοῦ Μειλιχίου, σύκινον· τὰ γὰρ σῦκα μείλιχα καλεῖσθαι. *Naxii verò, ut Andriscus, ut Aglasthenes, referunt, Bacchum appellant Meilichon, quòd dederit hominibus ficum: atque ideirco & apud Naxias facies Dei Bacchi, quem Diony-*

i *De rebus Naxiacis.*

son vocant, est è ligno vitis: illius autem, quem Meilichion nominant, est e ficu: ficus enim Naxii μειλίχα appellant.

a *Andreas Tenedius in Propontidis periplo.*

Androetas Ἀνδροίτας ὁ Τενέδιος ἐν τῷ περίπλῳ τῆς Προποντίδος citatur ab interprete Apollonii in lib. II.

Andron Alexandrinus χρονικὰ condidit: quod Athenæus nos docet lib. IV. Alius ab eo est Andron Ephesius, Laërtio memoratus in Pherecyde, & scholiastæ Pindari in Isthm. od. II: ex quo discimus, de septem sapientibus Græciæ commentatum. Ab hoc quoque Τρίπους scriptus fuit; ut optimè ostendit Meursius commentario in Apollonium. Ejus operis meminere Laërtius in Thalete, Clemens lib. I Στρωματ. Suidas, & Michaël Apostolius, uterque in Σαμίων ὁ δῆμος. Alius quoque est Andron Halicarnassensis, qui laudatur Plutarcho in Theseo, Isaacio Tzetzæ ad Lycophronem, scholiastæ Æschyli ad Persas. Ac illa, quæ ex eo scriptores hi referunt, satis verisimilem faciunt conjecturam doctissimi Meursii, existimantis, ista citari ex Androne ἐν τῇ ἐπιτομῇ περὶ συγγενειῶν *b*, quam memorat Apollonii scholiastes in lib. I. Octavum ejus operis laudat Harpocratio in Φορβάντειον. Denique præter illos est & Andron Teius, cujus περίπλους citatur a scholiaste Apollonii lib. II. Nec à vero abludit, eundem esse, cujus volumen Περὶ Πόντου *c* idem celebrat in scholiis ad eundem librum. Apollonius in historia commentitia, sive potiùs miranda, cap. VIII, citat Andronis opus Περὶ *d* θυσιῶν, πρὸς Φίλιππον. Sed cujus Andronis hoc fuerit, nec addit, nec conjecturâ assequi facile est. Uti nec quis ille sit Andron, quem Ἀτθίδα *e* condidisse, Strabo innuit lib. IX. Nisi illic *Androtion* legendum; quem res Atticas consignâsse, mox planum faciam. Meminit & Andronis idem lib. XII, ubi de Dulichia loquitur; atque iterum, ubi de Eteocretibus, & Cydonibus, sermo est.

b *In epitome cognationum.*
c *De Ponto.*
d *De sacrificiis, ad Philippum.*
e *Res Atticas.*

Andronycus Alypius Syriæ regum, atque aliarum gentium, ut B. Hieronymus auctor est, historias est literis persecutus.

Androtion Atticam historiam edidit; teste Pausania in Eliacis, & Phocicis, & Marcellino in vita Thucydidis. Ejus operis liber tertius citatur à Stephano in Ἀλικαρνασσός, quartus in Ἀργυρεῖον, quinctus ab Harpocratione in Ἀγυιᾶς, sextus ab Stephano in Γεραιστός, duodecimus ab Harpocratione in Ἀμφίπολις. Puto autem, idem opus ab Hephæstione, & Stephano signari; quando ille secundum Androtionis advocat in Ἀποδέκται: hic octavum adducit in Ἀκόντιον. Uti & cùm sextum Androtionis citat Harpocration in Ἱερὰ τριήρης, & secundum Androtionis in Στρατηγός. Meminere Androtionis Plutarchus in Solone, Ælianus lib. VIII Var. Histor. cap. X, Clemens lib. VI Στρωμ., Suidas in Συγγραφεῖς, Pindari scholiastes *f* in Isthm. od. VII, Etymologici magni auctor in Βελεαῖος, & Συγγραφεῖς; Anonymus in Olymp. descriptione ad Olymp. XC an. II, Aristophanis scholiastes in Acharnenses *g*, Vespas, & in Aves semel, iterumque; scholiastes Sophoclis *h* in Oedipum tyrannum, scholiastes Euripidis in Phœnissas *i*, Lycophronis scholiastes *k*, qui de Cadmo ex eo historiolam narrat. Etiam Androtion sive idem, sive alius, de agricultura scripsit: quem Plinius memorat in Histor. Natur. & ante eum Varro, ac Columella, uterque initio libri primi de R. R. ubi eum reponunt inter eos rei rusticæ scriptores, quorum partiam non acceperint.

f *P. 399. edit. Aurel.*
g *P. 498.*
h *P. 306. edit. H. St.*
i *P. 325. edit. P. St.*
k *P. 156.*

Anticlides, Ἀντικλείδης ἐν Δηλιακοῖς *l* semel, iterumque, in secundo Δηλιακῶν citatur à scholiaste Apollonii in lib. I. Ejusdem liber περὶ νόστων *m* memoratur Athenæo lib. XI, & alibi, item Clementi Alexandr. ἐν Προτρεπτ. Νόστους autem vocavit reditum in patriam, sive Græcorum à Troia, sive Argonautarum è Colchide, vel similem. Vide Casaubonum ad Athenæum lib. IV. cap. XIV. Eundem ἐν ἐξηγητικῷ laudat Athenæus in XI. Etiam ejus memoriam celebravit Strabo in V: ubi ab Anticlide proditum ait, primos Pelasgos loca Lemno, & Imbro vicina, condidisse, ac quosdam eorum cum Tyrrheno, Atyos filio, in Italiam navigâsse. Meminit & Anticlidæ Plutarchus in Alexandro: item libro de Iside & Osiride, ubi narrat, Isidem ab eo Promethei filiam, Liberi uxorem statui. Et Plinius lib. VII Hist. Nat. cap. LVI; ubi de literarum inventione agens, *Anticlides*, inquit, *in Ægypto invenisse quendam nomine Menona tradit, XV annis ante Phoroneum, antiquissimum Græciæ regem: idque monumentis approbare conatur.*

l *De rebus Deliacis.*
m *De reditibus sive reversionibus.*

Antidamus *a* Heracleopolites edidit, præter Moralia, historiam Alexandri Magni. Utriusque operis interpretem advocat Fulgentius Planciades in expositione sermonis antiqui ad Chalcidium. Nec est, quòd miretur quisquam, judicare me, interpretem potiùs Antidami, quàm ipsum Antidamum, citari. Nam is mos est Fulgentii. Sic in *Vespillones*, cùm Antidamum hunc nominâsset, mox adducit quædam ex interprete Mnaseæ Εὐρυμαχικῶν. Mnaseam enim Εὐρυμαχικὰ sua Græcè vulgâsse, satis notum est ex iis, quæ diximus lib. I, cap. XXI. Ubi & περὶ Ἀσίας *b* egisse, ostendimus. Sanè eum ἐν *c* πρώτῳ περὶ Ἀσίας citat etiam Apollonii interpres in lib. I. Græci quoque sunt, Stesimbrotus Thasius, Diophantus Lacedæmonius, & alii, ab eodem Fulgentio laudati.

a *Nisi is Antidamas potius: ut Polydamas Homero, & Persio.*
b *De Asia.*
c *Lib. I. de Asia.*

Antigenes à Plutarcho in Alexandro commemoratur inter eos, qui Amazonem ad Alexandrum venisse narrant, cùm Orexartem fluvium trajecisset. Gesnerus censet, cognomentum habuisse Istri. Nempe quia continuò Istri nomen apud Plutarchum ibidem subjicitur. Ister ille historiam fecit rerum Atticarum, item Argolicarum, aliaque; ut ex Athenæo constat. Sed omnino Ister ab Antigene diversus est.

Antileo περὶ χρόνων *d* libros confecit: quorum secundum citat Laërtius initio vitæ Platonis. Meminit & Antileonis, seu ejusdem, seu alterius, Julius Pollux in Onomastico lib. II. cap. IV.

d *De temporibus.*

Antilogus, Ἀντίλογος, inter historicos recensetur à Dionysio Hal. lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτ. Sed viri docti legere jubent Ἀντίοχος. Quod si rectum est, planè verisimile sit signari Antiochum Syracusanum; de quo dicimus alibi. Sed ego Ἀντίλοχον rejicere non ausim, propter locum illum Clementis lib. I. Στρωματ. Ἀντίλοχος *e* δὲ αὖ ὁ τὰς ἱστορίας πραγματευσάμενος ἀπὸ τῆς Πυθαγόρου ἡλικίας ἐπὶ τὴν Ἐπικούρου τελευτήν. Unde discimus, scripsisse doctorum chronologiam. Anonymus in Olympiadum descriptione, ad Olymp. XLIX: Ἐντεῦθεν Ἀντίλοχος *f* τῆς ἱστοριῶν πραγματείας ἄρχεται. Videtur autem idem signari à Theodoreto Therapeutices lib. VIII, qui est de martyribus; si recta est vulgaris lectio, quæ habet: Καὶ *g* γὰρ Ἀθήνησιν, ὡς Ἀντίλοχος ἐν τῇ ἐνάτῃ γέγραφεν ἱστορίᾳ, ἄνω γε ἐν τῇ ἀκροπόλει, Κέκροπός ἐστι τάφος, παρὰ τὴν Πολιοῦχον αὐτήν. Sanè ita est in vetustioribus codicibus, Augustano, & Palatino, ubi in recentioribus est Ἀντίοχος: ut Sylburgius testatur. Recentioribus tamen libris favet Clemens in Προτρεπτ. En verba: Ἐν *h* τῷ νεῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Λαρίσσῃ, ἐν τῇ ἀκροπόλει, τάφος ἐστὶν Ἀκρισίου. Ἀθήνησι δὲ ἐν ἀκροπόλει, Κέκροπος, ὥς φησιν Ἀντίοχος ἐν τῷ ἐνάτῳ τῶν ἱστοριῶν. Et ex eo Arnobius lib. VI: *In historiarum Antiochus nono, Athenis in Minervio memorat Cecropem esse mandatum terræ.*

e *Antilochus vero, qui de veris doctis scripsit, ab ætate Pythagoræ usque ad Epicuri mortem.*
f *Inde Antilochus tractare incipit de viris scientia claris.*
g *Athenis enim, sicut Antilochus in nono historiæ suæ libro testatur, sepulcrum Cecropis in ipsa arce positum est, juxta Minervam, civitatis custodem.*
h *In templo Palladis, Larissæ in arce, est sepulcrum Acrisii. Athenis autem, Cecropis, ut ait Antiochus in nono Historiarum.*

Antimachorum quinque, quos commemorat Suidas, unus historicus fuisse ab eodem dicitur.

Antipater libros de Rhodo fecit; quorum tertium Stephanus nominat in Ἀρμυλία. Cognomen scriptoris omittit; ut quoque facit Stobæus, qui Antipatri de nuptiis fragmentum adfert. Item Apollonii scholiastes *i*; qui meminit operis Antipatri περὶ *k* ζώων. Ex quo esse censeo, quæ de elephantis duobus Antiochi regis, in usu bellico celebribus, ab Antipatro prodita esse, Plinius testatur lib. VIII Hist. Nat. cap. V. Varii autem fuere Antipatri, poëtæ quidam, aliqui philosophi, alii item historici. De Antipatro Macedone, Alexandri M. successore, qui de rebus scripsit Perdiccæ apud Illyres gestis, alibi *l* nobis dictum e Suida: qui & epistolarum ejus mentionem facit. Ut Cicero quoque lib. II de Officiis: *Exstant*, inquit, *epistolæ, & Philippi ad Alexandrum, &*

i *In lib. 2.*
k *De animalibus.*
l *Lib. I, cap. 10.*

Antipatri ad Cassandrum, & Antigoni ad Philippum, trium prudentissimorum. Ac Plutarchus etiam in Coriolani vita meminit epistolæ ejus, quâ Aristotelis mortem perscripsit. Præter eum est Antipater Sidonius, Ciceroni etiam lib. III. de Oratore memoratus: item Fabio lib. X. cap. VII. Uterque verò ait, eum extemporali facundiâ in carmine valuisse. Epigrammata illius undeviginti habemus in Ἀνθολογίᾳ, & aliud in laudem Sapphûs, quo decimam eam vocat Musam: atque aliud in Homerum, quod est apud Plutarchum in vita Homeri. Est præterea Antipater Tarsensis, Stoïcus, Straboni laudatus lib. XIV; cujus περὶ δεισιδαιμονίας a librum citat Athenæus lib. VIII, & alterum, ut videtur, περὶ ὀργῆς b: quem Antipatro tribuit idem lib. XIV. Is vixit Olymp. CLXIX, proximâ nempe à natali Ciceronis; ut dicemus in poëtis Græcis. Est item Antipater Thessalonicensis; cujus hexastichon habes apud Stobæum serm. XXXVII, qui est de temperantia. Ejusdem sexdecim in Ἀνθολογίᾳ epigrammata supersunt. Adhæc est Antipater Tyrius, philosophus, Catonis Uticensis, Plutarcho teste, familiaris; de quo ita Tullius in secundo de Officiis: *In his autem utilitatum præceptis Antipater Tyrius, Stoïcus, qui Athenis nuper est mortuus, duo præcepta censet esse à Panætio prætermissa, valetudinis curationem, & pecuniæ.* Antipatri Stoïci meminit idem lib. I. de Divinat. & lib. IV c. Acad. Quæst. & Laërtius in Zenone. Sed dispiciendum, utrùm de Tarsensi, an Tyrio, sermo sit. Uterque enim Stoicus fuit. Saltem is, quem Cicero libro primo de divinatione ait discipulum fuisse Diogenis Babylonii, præceptorem verò Panætii, omnino est Tarsensis; cùm Panætii doctor non potuerit ætatem producere usque ad tempora Ciceronis; quod de Tyrio refert Tullius, ut videmus. De Lucio Cælio Antipatro in Latinis historicis dicemus.

a *De superstitione.*
b *De ira.*
c *Vulgo lib. 2. Sed Nonius verius est quartus.*

Antiphanes ab Athenæo lib. XIII. inter eos refertur, qui sui memoriam reliquere commentando de Atticis meretricibus. Ac eodem libro sæpius ἁπλῶς citatur ἐν τῷ περὶ ἑταιρῶν d. Meminit & ejus operis Harpocration in Ἀντικυρα. Antiphanes de rebus inventis laudatur à Clemente Alexandrino lib. I. Στρωματ.

d *De scortis.*

Antisthenes, peripateticus philosophus, citatur à Phlegonte Tralliano Mirabil. cap. III: Ἱστορεῖ e δὲ καὶ Ἀντισθένης Περιπατητικός. Ac deinceps ex eo mira refert de Buplago Syro, & Publio, duce Romano: quæ contigisse ait post pugnam cum Antiocho apud Thermopylas. Non hic esse potest ille Antisthenes, cujus vitam emisit Laërtius: quia is Cynicus fuit, neque historicum ejus quicquam Laërtius recenset. Sed, juxta eundem Laërtium, Γεγόνασι f δὲ καὶ ἄλλοι Ἀντισθένεις τρεῖς· Ἡρακλείτειος, εἷς ἕτερος, Ἐφέσιος, καὶ Ῥόδιός, ἱστορικός. Fortasse autem & alii fuerunt: & ut hoc non sit, quid Ephesius vulgârit, non magis hinc liquet, quàm de Heracliteo: nisi quòd eum philosophicum potiùs suæ sectæ argumentum tractâsse, credibile est. Quare difficile est videre, quem signet Phlego. Sed si conjecturæ indulgere licet, cùm tertius ille, patriâ Rhodius, dicatur historicus fuisse: non video, unde potiùs, quàm ex illo, Phlegontem eam hausisse historiam putemus. Eadem de caussâ illi tribuerim τὰς g τῶν φιλοσόφων διαδοχάς: quas Antisthenem consignâsse, auctor est idem Laërtius in Thalete, Aristippo, Menedemo, & alibi. Satis quidem hæc de philosophis historia conveniebat, tum homini philosopho, ut vocat Phlego; tum historico etiam, ut Laërtius nominat. Denique, ob Laërtii verba illa, verisimile fit, eundem signari à Plinio lib. XXXVI. Hist. Nat. cap. XII: ubi inter duodecim istos, qui de pyramidibus Ægyptiis scripserint, Antisthenem nono recenset loco. Etiam a Plutarcho lib. de Flumin. citatur, Ἀντισθένης h ἐν γ' Μελεαγρίδος. Hunc siquis Ephesium illum putet, non quidem repugno: sed quid pro ea sententia certi adferri possit, planè non video.

e *Refert vero & Antisthenes Peripateticus.*
f *Fuere & alii Antisthenes tres; unus Heracliteus, alter Ephesius, & Rhodius quispiam historicus.*
g *Successiones philosophorum.*
h *Antisthenes in tertio Meleagridos.*

Antoninus Liberalis innotuit Metamorphoseôn collectaneis. Sed narrationes istæ, ut philologo utiles, ita historicum nihil juvant, nisi quatenus historia subest; ut ferè in fabulis solet. Putabat vir magnus i, hunc esse illum Liberalem, de quo Suetonium, libro de claris rhetoribus, egisse, ex indice residuo liquet: item de quo Hieronymus in Chronico Eusebiano ad ann. CIↃ IↃ LXIV ait; *M. Antonius Liberalis, Latinus Rhetor, gravissimas inimicitias cum Palamone exercet.* Hoc si est, Claudii Imper. ac fortean etiam Neronis tempore vixerit. Sed malo credere Scaligero; qui ad eum Hieronymi locum monet, esse alterius Liberalis Μεταμορφώσεις istas. Movet me, quòd hic Antoninus; ille Antonius dictus: hic Græcè scripserit, neque nisi Græcos citet scriptores; ille Latinus fuisse rhetor disertim ab Hieronymo ex Suetonio dicatur.

i *Notis ad Sueton. de claris rhetor.*

Apellas Cyrenæus, Ἀπελλᾶς ὁ Κυρηναῖος, geographus memoratus in epitome Artemidori Ephesii. Fortè est idem, qui de rebus Delphicis commentarium edidit. Hujus meminit Clemens Alexand. ἐν προτρεπτ. Ἀπελλᾶς ἢ a ἐν τοῖς Δελφικοῖς δύο φησὶ γεγονέναι τὰ Παλλάδια. Videndum, an non idem sit, qui Athenæo *Apollas* vocatur. Mihi quidem sic videtur: quia & is de Urbibus scripsit: & proclivis in una litera lapsus fuit.

a *Apellas in Delphicis duo ait fuisse Palladia.*

Aphrodisius, sive Euphemius, Ἀφροδίσιος, ἢ ὁ Εὐφήμιος, ἐν b τῷ περὶ πατρίδος citatur a Stephano in Ἀφόρμιον.

b *Libro de patria.*

Apollas volumen de civitatibus Peloponnesi reliquit. Athenæus lib. IX: Ἀπολλᾶς c ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων. ubi ex eo refert, γογγυλίδας d à Lacedæmoniis vocari γαστέρας e. Judicio meo, idem est ac Apellas Cyrenæus; ut antè dixi.

c *Apollas libro de oppidis Peloponnesi.*
d *Rapa.*
e *q. d. ventres.*

Apollodorus Artemita opere inclaruit de rebus Parthicis; ut Strabo indicat lib. II. Meminit & initio lib. XV; ubi in Parthicis retulisse dicit, ut à Syriacis regibus, qui successere Seleuco Nicatori, abalienata fuerit Bactriana. Libro quoque XI apud eum legas, Ἀπολλόδωρος f ὁ τὰ Παρθικὰ συγγράψας.

f *Apollodorus, qui res Parthicas conscripsit.*

Apollodorus etiam, nescio quis, de rebus Caricis commentatus est. Stephanus in Ἀμυνάνδρου advocat Καρικῶν g librum VII, ac XVI in Λαγινία. Idem Apollodori secundum de Alexandria citat in Ὀρβίτῃ. Adhæc περιηγήσεως h secundum in Ἄβυλοι, & Αὐγιλα: quod idem esse opus arbitror ac libros περὶ γῆς i, quorum secundum idem adducit in Γαυγάμηλα. Scio esse, qui *Artemidorum* legere malint, quia Artemidorus Ephesius terrarum situm descripsit. Sed literarum ductus nimis disconveniunt, ut omnino audacior ea sit conjectura. Apollodori Geographi meminit quoque Tzetzes Chil. III. Histor. c. Ἀπολλόδωρος k φησι ταύτην ἱστορίαν, τῷ περὶ νήσων, πόλεων, καὶ δήμων, βιβλίῳ. Etiam apud Apollonii scholiastem in librum II citari video Apollodorum ἐν l πρώτῳ περὶ Ποντικῶν. Sed & Apollodorum ἐν Ῥυτινῳ citat Plutarchus in Quæstionibus Græcis. ubi ex eo narrat, ut Dinon, Tarentinorum Dux; cùm præco, post sententiam ab eo, & aliis, dictam, pronunciâsset, *Hæc sententia suffragia habet numero plura*; ille liberè subjecerit continuò, *At hæc sententia suffragia habet meliora.* Singulos verò ex Apollodoris istis patriâ suâ distinguere eo arduum, vel potius ἀδύνατον m est, quia usque adeò multi hujus nominis scriptores fuerunt. Ut, Apollodorus Adramyttenus, quem (ut constanter exaratum videas in codd. antiquis) memorat Strabo lib. XI; ubi de Arsacia loquitur. Nisi hic legendum, Ἀρταμιτηνός, vel Ἀρταμιτηνὸς, ut Casaubono placet, & Mssi indicant; ubi nunc est Ἀρταμύττηνος, nunc Ἀρταμυθηνός. Hoc si placet, idem fuerit, qui Ἀρτεμιτηνος alibi vocatur. Fuit præterea Apollodorus Ephillus, qui vulgavit εἰσαγωγὰς n εἰς τὰ δόγματα. Earum librum primum citat Laërtius lib. VII. in Zenone. Adhæc Apollodorus ὁ Λογιστικός o apud eundem in Pythagora & Thalete, qui idem ac Ἀριθμητικὸς; ut vocatur Athenæo lib. II. Apollodorus Cyzicenus apud eundem in Democrito. Apollodorus Atheniensis, poëta comicus, qui fabulas fecit XCVII; sed septies tantum vicit. Apollodorus Atheniensis, grammaticus, de quo dictum lib. I. cap. XXI. Apollodorus Erythræus, qui Sibyllam Erythræam fuisse civem suam tradidit; teste Lactantio lib. I. de falsa religione cap. VI. Apollodorus Telmissensis, unde quiddam citat Artemidorus lib. I. cap. LXXXII: ubi

g *De rebus Caricis.*
h *De orbis descriptione.*
i *De terra.*
k *Apollodorus refert hanc historiam eo in libro, quem consignavit de insulis, urbibus, & populis.*
l *In primo Ponticorum.*
m *Impossibile.*
n *Introductiones in dogmata.*
o *Supputator.*

ubi & vocatur ἀνὴρ ἀξιόλογος a. Etsi autem, ut dixi, difficile sit dicere, quis intelligendus sit, cùm ἁπλῶς fit mentio Apollodori, tamen de auctore περιηγήσεως b videor mihi statuere posse, eum esse Adramyttenum, sive Artemitenum. Nam valde hanc sententiam verisimilem facit, quòd Strabo ex eo refert, Arsaciam à Parthis dissitam esse stadiis quingentis, sive, ut in Mssis legitur, octingentis. Cujusmodi persequi proprium est τῷ περιηγητῇ c. Apollodorus Lemnius, rei rusticæ scriptor, de quo Varro R. R. cap. I. Apollodorus Nicenus, de quo Stephanus in Νίκαια, atque alii multo plurimi.

a Vir dignus, & celebris.
b Operis de orbis descriptione.
c Orbem describentis.

Apollonides Nicenus, Ἀπολλωνίδης ὁ Νικαεὺς, scripsit ὑπόμνημα d περὶ παραπρεσβείας Δημοσθένους. Meminit Ammonius libello de similibus & differentibus vocibus, in Ὀφλεῖν. Etiam Apollonidæ Niceni περὶ παροιμιῶν e librum citat Stephanus in Τέγεα. At ἁπλῶς Apollonides ἐν f τῷ περίπλῳ τῆς Εὐρώπης semel, iterumque, citatur à scholiaste Apollonii in lib. IV; utrobique ob locorum historiam. Etiam Apollonidem laudat Strabo lib. VII; item Plinius lib. VII. Hist. Nat. cap. II; ubi ex eo commemorat, esse feminas in Scythia, quarum oculis binæ insint pupillæ. Aliquot etiam senarios Apollonidis adducit Stobæus in laude nuptiarum: legas quoque epigrammata illius XIV in primo Ἀνθολογίας libro, & novem alia in libris sequentibus. Non dubito autem, quin, si non omnia, pleraque saltem sint Apollonidis illius Nicæni, de quo diximus. Sed fuit præterea Apollonides Horapius, qui de Semenuthi scripsit: item de diis, & heroibus Ægyptiorum, & historias Ægyptiacas. Theophilus Alexandrinus lib. II: Ὡς μέμνηται Ἀπολλωνίδης, ὁ καὶ Ὡράπιος g ἐπικληθεὶς, ἐν βίβλῳ τῇ ἐπιγραφομένῃ Σεμενοῦθι, καὶ ταῖς λοιπαῖς κατ' αὐτὸν ἱστορίαις, περί τε θρησκείας τῆς Αἰγυπτιακῆς, καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ματαιοπονίας, *Vt meminit Apollonides, cognomento Orapius, in libro, cui titulus Semenuthi. Præterea & in reliquis, quas scribit, historiis, mentionem facit superstitionis circa cultum divinum Ægyptiorum, deque eorum regibus, & vano eorum labore in operibus suis.* Ita enim postrema verba, quæ planè non cepit Conradus Clauserus, interpretari oportet. Respicit enim Theophilus imprimis pyramides: circa quæ regum Ægyptiorum, ut Plinii verbo utar, *multa vanitas.* Quod & Græcum ματαιοπονίαν h dicit. Nempe, ut idem Plinius ait, *erant pyramides regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio.* Vide eum lib. XXXVI. cap. XII.

d Commentarium de male obita legatione à Demosthene.
e De adagiis
f In Europæ periplo.
g Sic nomen hoc scribo: quia conflatum censeo ex Ὧρος, unde Ὡραγένης, & Ἆπις, unde Σάραπις, & Ἄπιον, Grammatici nomen. Vitiose igitur Ὀράπιος. sive Horapius, editum.
h Vanus labor.

Apollothemus historiam fecit: quantum colligere possum ex iis, quæ de Lycurgi morte ex eo refert Plutarchus in Lycurgi vita.

Archelaus hujus quoque loci erit, si, ut veteres Harpocrationis codices habent, res Euboicas prodidit: ac præterea ab eo diversus est, qui terras descripsit ab Alexandro peragratas. Diximus de hoc aliquid lib. I. cap. X. Sed non abs re erit, si nunc paullo pleniùs de Archelais agamus. Plures enim ejus nominis fuerunt. Nobilissimus omnium est Archelaus physicus, Anaxagoræ discipulus, Socratis magister: quem Atheniensem Clemens vocat ἐν προτρεπτικῷ. Alii Milesium censent, ut ex Laërtio cognoscimus. Præter hunc tres alii celebrantur, eodem Laërtio teste. Primus erat χωρογράφος i. Hic omnem terram descripsit, quam Alexander Magnus perambulavit. Alter, quæ propriæ ac singularis naturæ sunt, consignavit versu. Tertius, orator, de arte suâ volumen reliquit. Secundus istorum Laërtio dicitur, ὁ τὰ ἰδιοφυῆ ποιήσας k. Unde liquet, eundem intelligi ab Athenæo lib. extremo IX; cùm ait, Παρὰ l Ἀρχελάῳ Χερρονησιώτῃ ἐν τοῖς Ἰδιοφυέσιν. Sed qui hoc loco est Chersonesiotes, is Ægyptius vocatur Antigono Carystio: qui, illum παραδόξων m & θαυμασίων epigrammata ad Ptolomæum scripsisse, testis est. Vide eum Hist. Mirabil. cap. XXIII, & XCVI: ubi & epigrammata ejus recitat, quibus docebat, ex crocodilo, scorpios; ex equis, vespas; ex spinæ medulla, in nonnullis cadaveribus, parvos enasci serpentes. Cùm autem hæc ad animalium historiam pertineant: planè censeo esse Archelaum eundem, quem de animalibus scripsisse, & quâ re unumquodque eorum curetur, Artemidorus dicit lib. IV Oneirocriticôn cap. XXIV, quod inscribitur περὶ συνθέσεων a. Idem confirmat locus Plinii lib. VIII. cap. L: *Auribus capras spirare, non naribus, nec unquam febri carere, Archelaus auctor est.* Et cap. LV: *Archelaus auctor est, quot sint corporis cavernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis.* Et lib. XXVIII. cap. IV: *Sanguine ipsius hominis, ex quacunque parte emisso, efficacissimè anginam illini, tradunt Orpheus, & Archelaus: item ora comitiali morbo lapsorum: exurgere enim protinus.* Et alia apud eundem. Istius, quod de capris dicit Plinius, etiam Varro Archelaum laudat auctorem. Sic enim loquitur lib. II. de R. R. cap. III: *De quibus admirandum illud*, (respicit ad titulum θαυμασίων b, καὶ παραδόξων) *quod etiam Archelaus scribit, capras, non, ut reliqua animalia, naribus, sed auribus, spiritum ducere solere.* Non alium autem Archelaum ab eo signari, quàm illum Antigono memoratum, liquet ex libro III. de R. R. cap. XVI: ubi idem ait, *Primum apes nascuntur, partim ex apibus; partim ex bubulo corpore putrefacto. Itaque Archelaus in epigrammate ait, eas esse* βοὸς c φθινομένης πεποιημένα τέκνα. *Idem*, Ἵππων d μὲν σφῆκες γενεά, μόσχων δὲ μέλισσαι. Hæc Varro. Stobæus serm. de morbis & molestiarum in eis solutione, advocat Archelaum lib. I. περὶ ποταμῶν e. Similiter Plutarchus lib. de Flumin. citat Archelaum in XIII περὶ ποταμῶν e, item primo de lapidibus. Prius opus ut τῷ χωρογράφῳ f esse putem, suadet argumentum. Sed tamen nec absurde credatur, Archelaum, qui τὰ παράδοξα g consignavit, res admirabiles, & animalium, & fluviorum, & lapidum, tradidisse.

i Regionum descriptor.
k Qui carmen fecit de propria cujusque rei natura.
l Secundum Archelaum Chersonesiotam in opere de proprietate naturæ.
m Inopinatorum, & admirabilium.

a De medicamentorum compositionibus.
b Admirabilium, & inopinatorum.
c Proles putrefacto de bove nata.
d Vespa creatur equo, sed apis progignitur à vitulo.
e De fluminibus.
f Loca describentis.
g Ea quæ sunt præter opinionem hominum.

Archemachus conscripsit Euboicarum rerum libros; ut cognoscimus ex Athenæo, & Clemente Alexandrino, quorum ille in VI, hic in I Στρωμ. eum laudat ἐν h τρίτῃ Εὐβοϊκῶν. At in τετάρτῃ i Εὐβοϊκῶν citat Harpocration in Ἀλόννησος, ut quidem ibi corrigit Maussacus. Nam in Aldina antè legebatur, Ἀρχίλαος ἐν τετάρτῳ τῶν Εὐβοϊκῶν. Nempe de patriâ suâ hos libros scripserat. Siquidem Straboni in X vocatur Ἀρχέμαχος ὁ Εὐβοεὺς, ubi de Curetibus, eorumque nomine, quædam ex illo commemorat. Etiam, seu idem, seu alius Archemachus, librum edidit, quo referebat, ut multis aliud esset nomen impositum, ac priùs habuissent. Hoc disco ex Apollonii scholiaste in lib. IV, ubi citatur Ἀρχέμαχος ἐν ταῖς μετωνυμίαις k. Nec enim dubito, quin ejusdem argumenti fuerit liber, ac ille Leandri Nicanoris Cyrenæi, quem μετονομασιῶν l inscripserat. Ex hoc Archemachi opere fuisse autumo, quod Plutarchus lib. de Iside & Osiride docuit, Serapidem non alium esse, quàm Plutonem; nec Isidem, quàm Proserpinam: quod ab Archemacho Eubœensi proditum ait. Itaque ex hoc Plutarchi loco etiam Archemachi patriam discimus. Ut Euboica ejus nihil aliud fuerint, quàm libri περὶ πατρίδος m.

h In tertio rerum Euboicarum.
i In quarto Euboicorum.
k Quasi dicas, de transnominationibus multorum.
l Mutationes nominum.
m De patria.

Archestratus, præter γαστρονομίαν n, cujus Athenæus lib. III. sæpius meminit, etiam librum edidit περὶ αὐλητῶν o, cujus apud eundem mentio fit lib. XIV.

Archinus, Ἀρχῖνος ἐν Θεσσαλικοῖς p, adducitur interpreti Pindari in Pyth. od. III.

n Leges ventri serviendas.
o De tibicinibus.
p In rebus Thessalicis.

Architimus inclaruit opere de rebus Arcadicis: ex quibus, unde Eleutheræ, Bœotiæ oppidum inter Megaram & Thebas, nomen acceperint, Plutarchus refert in Quæstionibus Græcis.

Aretades Cnidius literis prodidit Macedonica; ex quorum tertio historiam de Ariobarzane, Alexandro Darium patrem prodere volente, & interfecto eapropter à patre, refert Plutarchus in parallelis minoribus cap. XI. Reliquit idem librum de insulis: unde historiam de Telamone, & Peribœa, exscripsit Plutarchus, ejusdem libri cap. XXVII. Condidit & opus de rebus Phrygiis, ut arbitror. Sed pro eo apud Plutarchum libro de Flum. scribitur, Ἀρεταζης ἐν τοῖς Φρυγιακοῖς. Maussacus contrà censet, ex scriptore de Fluminibus utrumque Plutarchi Chæronensis locum corrigi debere. Haut magnopere repugno. Sed neque video, cur verisimilius sit, in pluribus, quam uno in loco, verum hujus viri nomen corruptum esse.

Are-

Aretes à Censorino, cap. xxi, conjungitur cum Eratosthene Sosibio, chronographo, & Timæo; ac ab Inachi regno usque ad Olympiadem primam statuisse dicitur annos ↄxiv.

Aristides Milesius celebratur à Plutarcho in parallelis minoribus cap. iv, xii, xviii, & xl. Nomen sibi comparavit libris rerum Sicularum; quarum primum advocat idem cap. i. Item Italicarum, teste eodem, cap. xi, xv, xvi, xvii, & xxxvi. Primum ejus operis citat idem cap. xxx. Tertium verò capite iii, xix, xxii, xxiv, xxxi. Quartum cap. xxxix. Undevigesimum cap. xxxv. Quadragesimum cap. v. Nec dubito, quin idem sit Aristides, qui Persica composuit: quorum ex primo quædam narrat idem cap. iv. Fortasse & idem est Aristides, quem ἐν τῷ α περὶ Κνίδε συγγράμματι advocat Pindari scholiastes in od. iii Pyth. Alioqui non ignoro, fuisse & Aristidem Samium; cujus Varro in Hebdomadibus, sive opere de imaginibus, & ex eo Gellius meminit lib. xi. cap. ix. Ut nihil dicam de Aristide, Adrianensi sophista, cujus orationes exstant. Milesii Aristidæ fuisse etiam censeo Aristidæ Milesiaca: sed opus hoc non erat de Milesiorum rebus gestis; quomodo Milesiaca Hegesippus, & nonnulli alii, scripserunt: sed narratiunculas continebat multæ lasciviæ: quo pacto Appuleius initio Metamorphoseos pollicetur, scripturum se fabulas sermone Milesio. Hoc ostendit Plutarchus in Crasso: ubi Milesiaca Aristidæ vocat ἀκόλαστα βιβλία b, pluraque in hanc sententiam refert. Ac Ovidius quoque secundo Tristium idem ostendit, cùm ait:

Junxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe suâ est.

Librum sextum Aristidæ Milesiacorum citat Harpocration in Δερμησις. Puto, Aristidem hunc etiam signari à Jo. Tzetze Chil. i. Hist. xxiv; ubi ex eo refert, ut Simonides humârit mortuum; is Simonidi in somnis gratiam pro sepultura hanc rependeret, quòd monuerit, ut ne navigâret; Simonidem paruisse; navem postea periisse; tum Simonidem hoc epitaphium condidisse monitori suo:

Οὗτος c ὁ τοῦ Κείοιο Σιμωνίδα ἐστὶ σαωτὴρ,
Ὃς ἐ τεθνεὼς ζῶντι παρέσχε χάριν.

Ita enim legendum, ubi vulgò Οὗτος ὁ Κεῖος. At hujus loci non est, quòd historiæ de Dario, & Xerxe, idem Aristidem laudat auctorem Chil. i. Hist. xxxii, & initio, & fine. Nam disertim ait initio, se ista adducere ex Aristidæ oratione Panathenaicâ: ut apertum sit, Rhetorem signari Adrianensem: in cujus Panathenaica fusè agitur de Xerxe.

Arieth us Tegeates laudatur Hygino in poëtico Astronomico; ubi ait: *Arieth us Tegeates, historiarum scriptor, non Callisto, sed Megisto, dicit appellatam; & non Lycaonis, sed Cetei filiam, Lycaonis neptem. Præterea Cetea ipsum Engonasin nominari.* Nisi corrigendum, *Areithous*. Quod verum puto. Sanè & Ἀρήϊθος Κορονίτης legere est apud Pausaniam in Arcadicis.

Aristagoras nomen sibi peperit Ægyptiacis suis. Eorum primi libri Stephanus meminit in Ἑρμοπυλικὸς, & Ταχομψὸς: secundi autem testimonio utitur in Νικίυ κώμη. Ἀπιὼς quoque hoc opus nominat in Ψεβώ, non addito libri numero. Idem volumen signat Ælianus in Hist. animal. lib. xi. cap. x: ubi Aristagoram ait explicuisse notas bovis Apidis, qui Memphide adservabatur. Inter alia hoc in opere de pyramidibus egit; ut ex Plinio constat. A quo duodecim, qui eam partem tractarint, hoc ordine recensentur, lib. xxxvi. Hist. Nat. cap. xii: *Herodotus, Euemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion.* Ex istis ætatem scimus Herodoti, Euemeri, Duridis Samii, Artemidori Ephesii, Alexandri Polyhistoris, & Apionis. Cùm verò in sex istis recensendis temporum ratio à Plinio servetur: facilè mihi persuadeo, idem in sex alteris observâsse. Quod si est, vixerit Aristagoras inter Duridem Samium, & Artemidorum Ephesium, vel alterutrius fuerit æqualis. Floruit autem Duris Samius sub Philadelpho: Artemidorus Ephesius, uti &, qui proximè sequitur, Alexander Polyhistor, Lathyri tempore floruerunt. Quod de Aristagora diximus, idem locum habet in Dionysio; quisquis ille est: nam qui sit, difficile dictu est; cùm usque adeò multi laudentur ejus nominis scriptores. Similiter colligere licebit, Butoridem, Antisthenem, Demetrium, Demotelem, nec Ptolomæo Lathyro antiquiores esse; nec juniores Tiberio Cæsare, cujus ætate vixit Apion, qui postremo loco à Plinio recensetur. Laërtius Aristagoram nominat in præfatione. Idem in Chilone meminit Aristagoræ Milesii: quem, quia Chilon, unus è septem sapientibus, brevitate gauderet, hunc loquendi morem Χιλώνειον appellâsse ait. Sed Milesius hic idemne sit Aristagoras, ac Ægyptiacorum scriptor, non satis habeo compertum.

Aristander, seu naturæ is mystes, sive historicus erat, multa ostenta scriptis consignavit. Docet id Plinius lib. xvii. cap. xxv: *Laodicea, Xerxis adventu, platanus in oleam mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet.* Et in elencho autorum libri ejus legas apud illum, *Aristander, qui de portentis.*

Aristarchus Chronographus epistolam historicam reliquit de Athenarum situ, & rebus ibi gestis, temporibus Apostolorum: inque his de vita Dionysii Areopagitæ. Hildiwinus epistolâ ad Ludovicum Pium Imper. *Maximè autem* (cognoverunt) *ex historia Aristarchi, Græcorum Chronographi; qui, in epistola ad Onesiphorum Primicerium, de situ Athena a civitatis, & gestis ibidem Apostolorum temporibus, scribens, ortum prosapia, & doctrinam ejus* (Dionysii Areopagitæ) *atque conversationis ordinem, sive ætatis tempus, nec non & ordinationem ipsius, ac prædicationem, subrogationem etiam episcopi, loco suo, & adventus illius Romam, ordinabiliter narrat: quam epistolam vestra Dominationi dirigimus; & quisquis studiosus apud nos, prævalet invenire.* Idem Hildiwinus, epistolâ ad omnes Catholicos: *Qui curiosiùs hoc scire voluerit, ut de multis quadam designemus, ex nomine Eusebii Cæsariensis historiam, & Aristarchi Græcorum Chronographi ad Onesiphorum Primicerium epistolam, & Visbii conscriptionem perquirat, & relegat. Ibique discere poterit, quis iste Dionysius fuerit, & qualiter per martyrii palmam ad Christum pervenerit.*

Aristhus res Arcadicas prodidit. Dionys. Halic. lib. i. Antiq. Roman. Ἀρίσθῳ b γράψαντι Ἀρκαδικά. Nisi (ut Sylburgio placet) legere mavis Ἀρίσθῳ, vel Ἀραίθῳ; quod contractum ex Ἀραίθοος, ut Πειρίθυς.

Aristippus quoque Arcadica condidit: unde de Api Argivo quædam refert Clemens Alexandr. lib. i Στρωματ. Ἆπις c τις ὁ Ἄργους βασιλεὺς, Μέμφιν οἰκίζει, ὥς φησιν Ἀρίστιππος ἐν πρώτῃ Ἀρκαδικῶν. Atque eadem ex Clemente habet Eusebius d lib. x. præparat. Euangel. Meminit quoque Arcadicorum Aristippi Laërtius lib. ii; ubi de quatuor Aristippis loquitur: & scholiastes Apollonii in lib. iii. item Theocriti schol. in Idyll. i. ubi inde refertur, Panos parentes esse Jovem, & nympham Oeneida. Diversus est ab Aristippo Cyrenaico, Socratis discipulo; quem, inter alia, historiam Libycam, deque antiquorum deliciis, scripsisse, alibi dicimus.

Aristocles Messenius, philosophus Peripateticus, cùm alia, tum decem reliquit libros de philosophia; quibus philosophos omnes, eorumque opiniones, recensebat. Suidam adi. Ex Aristocle hoc narrat Theodoretus Therapeut. serm. viii, Lyconem Pythagoricum tradere, ab Aristotele, Nicomachi filio, eo ritu consuevisse rem divinam fieri uxori mortuæ, quo Athenienses Deæ Cereri solent. Sed ut alia multa, ita hoc quoque, ab inimicis summi philosophi confictum fuisse, lubens mihi persuadeo. Fuit & Aristocles Rhodius, grammaticus; ut in procemio Erotianus testatur. Uter, an neuter, est Aristocles, qui paradoxorum libros scripsit? Ex iis quædam Stobæus narrat Sermone de vituperatione Veneris. Ælianus quoque lib. xi. de animalibus cap. iv. refert Aristoclis nescio cujus octastichon de bove; quem, cùm vix decem viri domare possent, una sacerdos solâ aure prehensum ad aram deducat.

a Commentario de Cnido.

b Lascivos libros.

c Hic quidem Cei Simonidis est servator. Qui & mortuum vivo retulit gratiam.

a Pro Athenarum; quæ scribi ligo potius seculo tribuenda, quàm scriptori.

b Aristho, qui Arcadica scripsit.

c Apis, rex Argivus, Memphi habitavit, ut ait Aristippus in primo Arcad. corum.

d P. 293. edit. Rob. Steph.

Aristocreon terrarum situm descripsit. Ex eo prodit Plinius lib. v. cap. ix, *ab Elephantide ad mare* DCCL *millia passuum esse*. Item lib. vi. cap. xxx. meminit his verbis: *Aristocreon Libyæ latere à Meroë oppidum Telen dierum quinque itinere tradit.*

Aristocritus innotuit commentario suo de Mileto; ex quo opere est undecima Parthenii historia in Eroticis. Plinius lib. v. cap. xxxi. tradit ex eo, ut Samus insula aliquando dicta sit Melamphyllos, item Cyparissia. Meminit & alibi. Uti etiam Apollonii scholiastes in lib. i.

Arius Tarsensis, Ἄρειος ὁ Ταρσεύς, commemoratur Sorano Ephesio in vita Hippocratis; ubi ab eo γενεαλογίαν Hippocratis scriptam prodit.

Armenidas de rebus Thebanis egit: seu is historicus fuit, seu historicum argumentum poëta sumsit, & poëtarum more tractavit: ut in Thebaide suâ fecit Papinius. Prora verò, & puppis ejus, quod de Armenida dicebamus, est Apollonii scholiastes in lib. i: ubi legitur, Ἀρμενίδας *a* ἐν τοῖς Θηβαϊκοῖς: atque ex iis refertur, civitatem Itonen ita dictam esse ab Itono, Amphictyonis filio. Sed non dissimulabo suspicionem meam. Video, ab eodem Apollonii scholiaste alibi, ac eumpse in librum, citari Antimenidæ librum primum. Unde verisimile fit, & altero in loco, pro Armenide, *Antimenidem* legi debere. Sanè Antimenidæ etiam meminit Laërtius in Socrate: ubi, multas celebrium virorum contentiones recensens, inter alia ait, Pittaco fuisse contentionem cum Antimenide, & Alcæo: pleniusque hac de re è junioribus Lilius Gyraldus dialogo ix. Quodsi idem is est Antimenides, cujus Apollonii interpres mentionem facit; de ætate ejus satis sit apertum.

Artapanus fecit librum de Judæis: in quo quæ de Mose prodiderit, refert Clemens lib. i Στρωματ. Ἀρτάπανος *b*, ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι, ἱστορεῖ, &c. In Chronico Alexandrino *c* vocatur Ἀρτάβανος; ubi ab eo traditum ait, ut Moses, cùm sibi à Chenebrone, Mempheos rege, insidias strui animadverteret, Chanethoten Ægyptium, qui Israëlitam interimere studebat, sustulerit, atque inde profugerit in Arabiam, ad Rhaguelem, qui partibus iis præerat; atque istic Sephoram, Rhaguelis filiam, duxerit uxorem.

Artemon quoque sibi inter historicos locum deposcit. Siquidem apud Pindari scholiasten in Pyth. od. i. legere est: Λέγεται *d* δὲ ὁ Πίνδαρος οὕτως ἐπιβεβλῆσθαι, κατὰ Ἀρτέμωνα τὸν ἱστορικὸν, ὅτι δὴ αὐτῷ Ἱέρων χρυσῆν ὑπέσχετο κιθάραν. Meminit & in Olymp. od. v, & Pyth. od. iii, & Isthm. od. i: ubi sic de eo scribit, Ὁ δὲ *e* Ἀρτέμων σφόδρα τὰ περὶ τὴν Σικελιώτας πολυπραγμονήσας. Patriâ Pergamenum fuisse, colligo ex istis ejusdem scholiastæ verbis in Olymp. ii: Ἀρτέμων *f* δὲ ὁ ἀπὸ Περγάμου. Nam eundem ut signari putem, facit, quòd & ibi ex eo quædam referantur de rebus Siculis; quarum usque adeò curiosus Artemo erat. Fuit verò & alter Artemo, patriâ Clazomenius: cujus mentio apud Servium in illud ix Æn.

Accelerant actâ pariter testudine Volsci.

Inventor, inquit, *testudinis Artemon Clazomenius fertur, idemque arietis repertor dicitur.* Hic de Homero librum scripsit. Suidas in Ἀρκτῖνος: Ὥς *g* λέγει ὁ Κλαζομένιος Ἀρτέμων τῷ περὶ Ὁμήρου. Ælianus librum ejusdem citat de finibus Clazomeniorum. Locus est lib. xii de animal. cap. xxxviii. Ubi Ἀρτέμων *h*, ἐν τοῖς ὅροις τοῖς Κλαζομενίοις, prodidisse dicitur, apud Clazomenios fuisse aliquando suem alatam, quæ agros vastaret. At, puto, erat diversus ab utroque ille Artemo, qui, ut Plin. lib. xxviii cap. i refert, *Calvariâ interfecti, neque cremati, propinavit aquam è fonte noctu comitialibus morbis.* Videtur is medicus fuisse. Alius quoque, ut puto, qui Κασανδρεὺς dictus. Quid is literis mandarit, docet Athenæus in xii: Ἀρτέμων *i* ὁ Κασανδρεὺς ἐν τῷ περὶ συναγωγῆς βιβλίων. Etiam Ἀρτέμων ἐν *k* τῷ περὶ ζωγράφων Harpocrationi laudatur in Πολύγνωτος; ubi de Polygnoto pictore quædam referuntur.

Aspasius Tyrius, sophista, & historicus, tum opere quodam artem dicendi tradidit; tum de Epiro, & rebus Epiroticis, historiam condidit libris xx; teste Suida.

a *Armenidas in Thebaicis.*
b *Artapanus in commentario de Judæis refert.*
c P. 148
d *Dicitur verò Pindarus sic cœpisse, secundùm Artemonem historicum, eo quod Hiero ei citharam auream promisisset.*
e *Artemo, qui de Siculis sollicitè admodùm inquisivit.*
f *Artemo Pergamenus.*
g *Ut ait Artemo Clazomenius in libro de Homero.* Nisi in Homerum commentarius fuit.
h *Artemo libro de limitibus Clazomeniorum.*
i *Artemo Cassandreus in opere, quo ad autores genuinos referuntur libri.*
k *Artemo in libro de pictoribus.*

Astynomus Ἀστύνομος de Cypro commentatus videtur. Plinius ex eo refert lib. v. Hist. Natur. cap. xxxi, Cyprum priùs vocatam fuisse Crypton, & Coliniam. Stephanus in Ethnicis, voce Κύπρος, tradit ex eodem Astynomo, insulam hanc priùs esse dictam Κρυπτὸν *a* διὰ τὸ κρύπτεσθαι πολλάκις ὑπὸ τῆς θαλάσσης; postea verò, mutatâ literâ T in P, dictam esse Κύπρον.

Athanadas de rebus Ambraciotarum volumen conscripsit. Auctor Antoninus Liberalis; à quo citatur Ἀθανάδας ἐν Ἀμβρακικοῖς. Et ex iis, ac Nicandri primo ἑτεροιουμένων *b* libro, narratur de lite inter Apollinem, Dianam, atque Herculem, super Ambracia; deque Cragaleo, postquam Urbem Herculi adjudicâsset, ab Apolline in saxum converso.

Athanis res Siculas memoriæ prodidit. Athenæus lib. iii: Ἄθανις *c* ἐν πρώτῳ Σικελικῶν. Nec caussæ aliquid video, cur aliunde esse putemus, quæ ex Athane adfert Plutarchus in Timoleonte: quandoquidem Timoleon hic, Dione Syracusis interfecto, Dionysium Siciliâ depulit, ac, rebus multis præclarè eâ in insulâ gestis, Syracusis in gymnasio, quod Timoleonteum vocabatur, totâ celebrante Siciliâ, sepultus fuit: ut etiam in vita ejus narrat Cornelius Nepos. Quare quod de Timoleonte Athani acceptum refert Plutarchus, id ex Siculâ ejus historia esse, existimandum.

Autocratis Ἀχαϊκὰ *d* memorat Athenæus in nono, & undecimo.

Balagrus Βάλαγρος ἐν Μακεδονικῷ *e* advocatur à Stephano in Ὀλυνθος: ac ἐν *f* Μακεδονικῷ δευτέρῳ ab eodem in Ἀμολβος.

Basilis Indica prodidit: quorum secundum citat Athenæus lib. ix. A Plinio lib. vi. Hist. Nat. cap. xxxix. inter eos numeratur, qui Æthiopiæ mensuram consignarint. Agatharchides autem, libro de rubro mari, ἀπλῶς ejus meminit inter illos, qui Orientis loca descripserunt.

Batus Βάτος ἐν δευτέρῳ *g* Ἀττικῶν ἱστοριῶν adducitur à Pindari scholiaste in Isthm. od. iv.

Bion Solensis Æthiopica conscripsit. Est hic quinctus ejus nominis apud Laërtium in Bione. Testimonio hujus quoque Plinius utitur, cùm alibi, tum lib. vi. cap. xxix; ubi inter illos refertur, qui mensuram Æthiopiæ tradiderunt. Idem videtur, ex quo Plutarchus *h* narrat, Antiopam Amazonem à Theseo fuisse captam. Item is, quem de Belitaris, regnum Assyrium, cùm Semiramidis stirps defiisset, occupante, literis consignâsse, Agathias narrat lib. ii historiæ suæ. At alius, puto, Bion est, qui τὰς Διατριβὰς *i* scripsit: ex quibus Laërtius *k* refert, Aristippum, famulo gestante magnam pecuniæ vim, ac de gravitate oneris querente, jussisse, ut effunderet, quod portare non posset; ferret duntaxat, quantum posset. Alius quoque à Solensi illo videtur Cæcilius Bion; de quo Plinius lib. xviii. cap. xiii: *Datur & equis lingua inveterata ex vino, præsentaneo medicamento, ut didicisse se ex barbaris Cæcilius Bion tradidit.*

Bolus, Βῶλος, Democritêus philosophus, præter librum de arte medica, etiam historiam emisit; ut ait Suidas. Ex Bolo hoc recitat ista verba Theophrastus nono de plantis, & exinde Stephanus in Ἄψινθος: Τὰ *l* περὶ Πόντον τὸ ἀψίνθιον γενόμενα, οὐκ ἔχει χολήν. Est præterea alter Bolus Mendesius, Pythagoricus. Hic memoriam sui nominis adeptus est opere περὶ *m* τῶν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱστοριῶν τῆς ἐπισημειώσεως ἀξιουμένων. Fecit quoque librum περὶ θαυμασίων *n*, atque alia; de quibus Suidas.

Botthæus (Βοτθαῖος) inter eos fuit, qui nomen sibi pepererunt circumnavigationem orbis describendo. Eum cum Scylace Caryandensi conjungit Marcianus Heracleota in Epitome Artemidori, & Menippi.

Brutius, Βρούττιος ὁ σοφώτατος ὁ ἱστορικὸς, καὶ χρονογράφος, vocatur à scriptore Chronici Alexandrini *p*; ubi ex eo quædam narrat de Danaë, & Perseo. Et, puto, idem est, qui memoratur Hieronymo in Chronico Eusebiano, ad annum MMCXII, his verbis: *Scripsit Bruttius, plurimos*

Chri-

a *Cyprum, eo quòd sæpe occultatur mari.*
b *Alterantium.*
c *Athanis in primo de rebus Siculis.*
d *Lib. de rebus Achaicis.*
e *Balagrus in opere de Macedonicis.*
f *Libro secundo rerum Macedonicarum.*
g *Lib. ii. historiæ Atticæ.*
h *In Theseo.*
i *Dissertationes.*
k *In Aristippo.*
l *Quæ Pontica absynthium denascuntur, carent bile.*
m *De iis, qui sibi per historiarum lectionem ad scientiam perduxerunt.*
n *De rebus mirabilibus.*
o *Brutius sapientissimus historicus, & temporum scriptor.*
p Pag 90.

Christianorum sub Domitiano fecisse martyrium: inter quos & Flaviam Domitillam, Flavii Clementis Consulis ex sorore neptem, in insulam Pontiam relegatam, quia se Christianam testata sit. In Græcis est Βρέττιος, non Βρέττιος. Vide, quæ ad eum Hieronymi locum de Bruttio Præsente, & Bruttianâ Præsentis domo, Scaliger annotavit. De ætate satis planum foret, si constaret, Chronographum illum esse Bruttium Præsentem, qui cum imperatore Antonino filio Consul fuit, ac cujus filia nupserat filio Antonini. Verùm possit tantummodo fuisse gentilis ejus: imò fortasse ne gentilis quidem erat.

Butas Elegiaco carmine res Romanas tradidit; ex quo fabulosas Lupercalium caussas tradit Plutarchus in Romulo. Meminit Arnobius in sexto; ubi de Bona Dea loquitur. Sed corruptè istic legitur *Putas*, pro *Butas*. Desiderius Heraldus corrigit *Plutarchus*, quia in libro Αἰτίων Ῥωμαϊκῶν *a* (sic Plutarchus *b* ipse id opus appellat, quod vulgò Κεφαλαίων καταγραφὴ *c* inscribitur) id tradi ab eo videmus, quod ex Caussalibus citat Arnobius. Non repugnarem viro doctissimo, nisi & αἴτια *d* tractâsset Butas. Itaque fabulosam Lupercalium caussam ex eo adducit Plutarchus, ut dixi. Plura de eo attulimus in opere de Poëtis Græcis.

Butorides inter duodecim istos, qui de pyramidibus Ægyptiis scripserint, reponitur a Plinio lib. XXXVI Hist. Nat. cap. XII. Vide, quæ superiùs dixi, verbo *Aristagoras*.

a Caussarum Romanarum.
b In Romulo, & Camillo.
c Capitulorum descriptio: hoc est, quæstionum solutio.
d De caussis.

CAdmi Milesii duo fuerunt; quorum uterque historiam reliquerit. Prior Pandionis filius, qui origines Mileti, ac totius Ioniæ, quatuor libris comprehendit. De hoc diximus lib. I cap. I. Alter eo junior fuit, qui sexdecim Atticæ historiæ libros condidit; ut auctor est Suidas.

Cæmaro, Καιμάρων, res Indicas tractavit: quarum decimo ex libro Plutarchus de Flum. fabellam narrat.

Callidemus an hic reponi mereatur, non satscio. Plinius lib. IV cap. XII, & Solinus cap. XVII, hoc testeadstruunt, Eubœam priùs *Chalcidem* esse vocatam, ære ibi priùs reperto.

Callippus Corinthius historiam scripsit de Orchomeniorum rebus. Pausanias in Bœoticis: Κάλλιππος *e* Κορίνθιος ἐν τῇ ἐς Ὀρχομενίους συγγραφῇ μαρτυρεῖ.

Callisthenes Sybarita consignavit Γαλατικὰ *f*; quorum librum XXIII citat Plutarchus libro de Flum. librum XIII Stobæus serm. de morbis, & molestâ in eis solutione.

Callistratus historiam edidit de rebus Samothraciis. Dionysius Halic. lib. I: Καλλίστρατος ὁ *g* περὶ Σαμοθρᾴκης συνταξάμενος ἱστορίαν. Etiam Callistratus, sed fortè alius, libro est complexus, quæ de scortis memorabilia haberet. Athenæus lib. XIII, Καλλίστρατος περὶ ἑταιρῶν *h*. Ubi eo ex opere refert, ut Phryne pollicita sit, reficere se velle Thebarum muros, modò adscriberetur: *Alexander diruit, Phryne amica* (ἡ ἑταίρα) *refecit*. Fuere & qui Callistrato tribuerent opus περὶ Ἀθηνῶν *i*: quod alii Menecli Barceo assignabant; ut ex Harpocratione infra dicemus. Meminit & Callistrati Plinius lib. XXXVII cap. VII: *Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit; extremo visu nubilantem; si attollatur, exardescentem: ob id à plerisque hunc carbunculum candidum vocari*. Sed multùm metuo, ne diversus sit ille. Quemadmodum & absque dubio alius est Callistratus Grammaticus, qui Samiis primus XXIV literas tradidit, cùm ante pauciores numerarentur; si Tzetzi credimus Chil. XII. histor. CCCXCVIII. Inter interpretes quoque Arati fuit Καλλίστρατος Τενέδιος. Ex Callistrato quiddam de Pamphilo tragico, & pictore, refert Aristophanis scholiastes in Plutum: item pòst meminit, ubi de Tenedo insula: in Vespas item sæpius; uti & in Aves, & alias comœdias. Inferiùs etiam de Domitio Callistrato dicam. Cùm autem varii fuerint Callistrati: hodie tamen nihil cujusquam ejus nominis, qui Græcè scripserit, habemus, præter Callistrati ἐκφράσεις *k* cum Philostratis editas.

e Callippus in historia de Orchomeniis testatur.
f De rebus Galatarum.
g Callistratus, qui historiam edidit de rebus Samothraciis.
h Callistratus de meretricibus.
i De Athenis.
k Statuarum expositiones.

Callixenus Rhodius libro de Alexandria testis citatur ab Athenæo lib. V: ubi ex eo enarrat pompam Ptolomæi Philadelphi. Idem lib. XI. tradit ex eodem, quale poculum fuerit carchesium. Pluribus id libris opus constabat. Nam Καλλίξενος *a* ἐν τετάρτῃ περὶ Ἀλεξανδρείας laudatur Harpocrationi in Ἐγγυοθήκη.

Camon libros fecit τῶν εὑρημάτων *b*. Quorum secundum citat Michaël Apostolius in Φοινικήια γράμματα *c*: atque ex eo refert, literas Phœnicias ita dici à Phœnice, Actæonis filiâ. Sed veram ejus appellationis caussam in dissertatione de literis *d* attulimus.

Capito, historicus Lycius (non *Lyricus*, ut in Wolfiana Suidæ translatione est) scripsit Isauriam libris VIII. Adhæc μετάφρασιν *e* epitomes Eutropii; qui rerum Romanarum compendium ex Livio, & aliis, concinnavit. Item de Lycia, & Pamphylia. Auctor Suidas. Capitonis hujus meminit Stephanus in Ἀκαλισσός; quam Lyciæ esse civitatem, ex Capitone refert. Secundum Isauricorum advocat idem in Ἀλίμαλα, atque alibi: tertium verò in Ἄρσοι, atque etiam sextum in Καλύδαυα *f*. Ab Athenæo quoque lib. VIII adducitur Καπίτωνι ὁ ἐποποιὸς *g* ἐν τετάρτῳ τῶν πρὸς Φιλόπαππον ὑπομνημάτων. Item lib. X: Καπίτων *h* ὁ ἐποποιός, Ἀλεξανδρεὺς ὢν γένος, ἐν δευτέρῳ ἐρωτικῶν. Sed hic planè alius. Nam prior Lycius fuit; hic Alexandrinus: prior, historicus; hic, poëta: prior denique post Juliani tempora vixit, quippe qui Eutropium Græcè verterit; hic verò antiquior est Athenæo, qui sub M. Antonino floruit. Accuratè interim Lycii tempus dicere non possumus: sed illud solùm, ut post Julianum claruit, ita fuisse ante Justinianum Imp. Siquidem hujusce Imperatoris æqualis. Stephanus, sive Hermolaus Byzantius, meminit ejus in Ψιμάδα. Ubi ait, sic vocari vicum Isauriæ. Unde videri possint verba, quæ adducit, esse ex ejus Isauricis. Verùm obstat, quòd hic memoretur liber quinctus decimus: at Suidas dicat, solùm octo reliquisse Isauricorum libros. Omnino, puto, vel in Suida librarius peccârit, vel in Stephano. Fit & Capitonis mentio apud Clementem initio προτρεπτ. quem, ex eo, quòd cum Eunomo, & Terpandro, conjungitur, illustrem fuisse musicum, cognoscimus.

Carystius Pergamenus ἱστορικὰ ὑπομνήματα *i* scripsit: quorum meminit Athenæus lib. X, XI, XII. Item XIII; ubi tertium ejus operis citat; etsi hic ἁπλῶς ὑπομνήματα vocat. Sed non dubium, quin eadem sint, quæ aliàs ferè ἱστορικὰ appellat, etiam eopse libro postea. Idem Athenæus lib. VI testimonium usurpat ex Carystii Pergameni libro περὶ διδασκαλιῶν *k*; ubi errorem ejus castigat, quòd putârit, Alexidem primum parasiti vocem vulgari illa notione usurpâsse, cùm ante id fecerit Epicharmus. Etiam commentarium περὶ Σωτάδου *l* edidit. Puto, quasi commentarium fuisse in Sotadem. Meminit Athenæus lib. XIV; ubi ex eo commemorat, ut Sotades Maronites nomen sibi parârit illo carminis genere, quod Ionicum vocatur.

Cassianus, homo Christianus, χρονογραφίαν edidit; ut ex Clemente Alexandrino tradit B. Hieronymus in Catalogo de scriptoribus Ecclesiasticis, cap. XXXVIII, quod est de Clemente. Puto autem, eundem esse Julium Cassianum, ex cujus de Continentiâ libro quædam adducit Clemens Alexandrinus lib. tertio Strom. Imò nec alium censeo Casianum, cujus primus Exegematicôn citatur in primo Stromat.

Cephalon Gergithius, Κεφαλὼν ὁ Γεργίθιος, memoratur Straboni lib. XIII: ubi ait, fuisse in agro Cumano urbem, quæ plurativo numero, ac genere muliebri, αἱ Γεργῖθες diceretur: atque hanc Cephalonis hujus patriam fuisse. Testem eum producunt, Parthenius in Eroticis, qui Troica illius citat historiâ IV, & Festus Pompeius in *Romam*: item Dionysius Halic. lib. I Antiq. ubi vocatur Κεφαλὼν Γεργίθιος *m*, συγγραφεὺς παλαιὸς πάνυ. Et aliquanto pòst Cephalo hic, & Hegesippus, qui de Pallene scripsit; appellantur ἄνδρες παλαιοὶ, καὶ λόγου ἄξιοι: ac uterque dicitur prodidisse, Æneam in Thracia obiisse, quò captâ Troiâ concesserat. Adhæc testimonio ejus uti-

a Callixenus in quarto de Alexandria.
b De rerum inventionibus
c Phœniciæ literæ.
d Lib. I. de Arte Grammatica c. 10.
e Interpretationem, sive tralationem.
f Inter Κλαύδιον, & Καυκασ..., pag. 163. edit. Operum.
g Qui carmine scripsit, in quarto commentariorum ad Philopappum.
h Capito, poëta epicus, genere Alexandrinus, in secundo amatoriorum
i Historicos commentarios.
k De argumento, tempore, aliisque pertinentibus ad comœdias & tragœdias, deque ipsis poëtis, qui fabulas suas docuntur didascaliis, sive docere, quando eas scenæ agerentur.
l Sotadem.
m Cephalon Gergithius, scriptor antiquissimus.
n Viri graves, & fide digni.

tur Stephanus in Γραϊκός uti & in Ἀρίσβη. ubi ait: Κεφάλων *a* δέ φησιν, ὅτι Δάρδανον, ἀπὸ Σαμοθράκης ἐλθόντα εἰς τὴν Τρωάδα, τὴν Τεύκρου τοῦ Κρητὸς θυγατέρα γῆμαι Ἀρίσβην. Quæ absque dubio sunt ex Cephalonis Troicis. Vide & alia ex Cephalonis historia apud Photium cap. LXVIII. Etiam Etymologus in καπύη hunc testem adhibet; & locis aliis, quos brevitatis caussâ mitto.

a Cephalon verò ait, Dardanum, cum e Samothracia in Troada venisset, uxorem duxisse Arisbam, filiam Teucri.

Cephisodorus nomen sibi peperit historiâ belli sacri, seu Phocici. Eustrathius in Arist. Eth. lib. III cap. VIII: ἱστορεῖ *b* περὶ τῆς μάχης ταύτης Κηφισόδωρος ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου, καὶ Ἀναξιμένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν περὶ Φίλιππον. Alius est ab antiquo poëta Comico, cujus non uno loco meminit Athenæus. Nec confundi debet cum Cephisodoto, Isocratis discipulo, obtrectatore Aristotelis, quem negabat operæ pretium fecisse, scribendo opus παροιμιῶν *c*, ut testatur idem Athenæus lib. II.

b Tradunt hac de pugna Cephisodorus libro duodecimo de bello sacro, & Anaximenes in quarto Philippicorum.

c Adagiorum.

Chamæleon Heracleota à quibusdam etiam huc refertur, quibus vitas multorum scriptorum consignâsse creditur. Nimirum quia eum ἐν τῷ περὶ Ἀνακρέοντος citat Athenæus lib. XII: item lib. XIII περὶ Σαπφοῦς, & περὶ Σιμωνίδου. Adhæc περὶ Θεσπίδος Michaël Apostolius, proverbio, Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. Verùm planè censeo, libris istis non solùm vitam exposuisse Anacreontis, Sapphûs, Simonidis, Thespidis: sed præterea quasi commentarios libros in illorum poëmata edidisse. Quomodo idem Chamæleon scholiastæ Apollonii in lib. I citatur ἐν πέμπτῳ περὶ Ἰλιάδος: quod nihil aliud est, quàm in quinto super Iliade. Variorum nempe poëtarum argumentum expendit. Idem & alia edidit. Eaque inter de Diis librum. Clemens Strom. lib. I: Χαμαιλέων *d* ἐν τῷ περὶ θεῶν. Item scripsit de ebrietate. Idem Clemens eodem libro: Χαμαιλέων *e* ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ μέθης. Quo ex loco patriam ejus discimus. Commentatus quoque est περὶ Σατύρων *f*; cujus libri mentionem facit Michaël Apostolius, proverbio, Ἀπώλεσας τὸν οἶνον, &c. Meminit & Chamæleontis Laërtius in Platone; ubi ex eo prodit, Lycurgum quoque studiosum fuisse Platonis. Idem ex eo in Heraclide narrat, Heraclidem hunc suffuratum sua fuisse ex Homero, & Hesiodo.

d Chamæleon verò in opere de Diis.

e Chamæleon Heracleota libro de ebrietate.

f De Satyris.

Charax Pergamenus, sacerdos, & philosophus, Suida teste, condidit historiarum Græcarum libros XL; in quorum secundo Augusti Cæsaris memoriam celebrat, ὡς πάλαι γενομένου *g*; in secundo item Neronis, & successorum. Unde, cum multo post Augusti ævum vixisse, colligitur. Simpliciter ejus Ἑλληνικῶν *h* meminit Anonymus fab. XI in ἀπίστοις *i* ab Leone Allatio Romæ *k* editis, cum Heraclide, & aliis. Eodemque ex opere sunt illa fabulâ XII. Secundum Ἑλληνικῶν adducit quoque Stephanus in Ἀδράστεια, & Ταίναρος. Condidit & χρονικὰ, quorum secundum idem citat in Ἀχαΐα, septimum in Ἀντανδρος, octavum in Ἀλαβανδα, decimum in Ἄρος, & Ἡφαιστία, decimumsextum in Ὠρεός. Ἁπλῶς item nominat in Ἀβοριγῖνες, & Ἄρδεα. At apud Eustathium in Iliad. I. legas *l* etiam ista: Ἐλάθη, ἐλάθος, καὶ περιεσπασμένως Κυκλάθος ὧν λόγων καὶ τὴν Αὐλωνίαν ὁ Χάραξ Καυλωνίαν φησὶν ἐν Ἰταλικοῖς. οὕτω δέ φησι καὶ τὰ ἀνθήλια κανθήλια. Euagrius lib. V. Hist. Eccl. cap. ult. ejus primo loco mentionem facit, inter illos, qui historiam, in qua fabulæ multæ, prodiderunt: itaque & Theopompum, atque Ephorum, subjungit. Quod miror, quando Charax ille, ut dixi, Augusti Cæsaris meminit. Memorat eum quoque Lycophronis scholiastes *m* ubi ait: Σάϊς *n* ἡ κατ' Αἰγυπτίους Ἀθηνᾶ λέγεται. ὥς φησι Χάραξ. Stephano quoque teste se defendit Eustathius in Dionysii περιήγησιν *o*, quo loco de Heniochis, & Zygis tractat: item Suidas in Ὅμηρος, ac Etymologici magni auctor in Καλώνεια: ubi, quibusdam ex eo narratis, subjicit deinde, Ταῦτα *p* εἴρηται Χάρακι ἱστοριογράφῳ. Lampsacenus vocatur a Lilio Gyraldo dialogo II de poëtis. Verùm Suidas in Χάραξ adducit epigramma antiquum, ubi Pergamenus dicatur. Incipit illud.

Εἰμὶ *q* Χάραξ ἱερεὺς γεραρῆς ἀπὸ Περγάμου ἄκρης.

Fortasse Gyraldo obversabatur Chares Lampsacenus: de

g Tanquam antiqui.

h Rerum Græcanicarum.

i In credibilibus.

k Anno 1641.

l P. 734. edit Rom.

m P. 24.

n Minerva Ægyptiis etiam Sais nuncupatur; ut ait Charax.

o Descriptionem orbis.

p Hæc dicta sunt à Charace historico.

q Sum Charax sacerdos venerandâ è Pergami arce.

quo dicebamus lib. I cap. I. Non de nihilo verò est, quòd Etymologus, uti vidimus, distinctè dicat, Χάρακι ἱστοριογράφῳ. Quomodo & Suidæ in Ὅμηρος bis vocatur. Nam fuit præterea alter Charax, grammaticus: cujus idem in Εἶμι meminit: Ἰστέον *a*, ὅτι, ὥς λέγει ὁ γραμματικὸς Ἰωάννης ὁ Χάραξ.

a Sciendum illud, quod dicit grammaticus Joannes Charax.

Charon, Carthaginensis historicus, descripsit tyrannos, quotquot in Europa, & Asia, fuerunt. Item prodidit vitas illustrium virorum libris IV; & vitas illustrium feminarum libris totidem. Testis Suidas.

Charon, Naucratites historicus, ut idem Suidas auctor est, retulit Alexandrinos, & Ægyptios sacerdotes, ac quæ sub eorum quoque accidissent. Adhæc reges, qui in unaquaque fuissent gente. Præterea de Naucrate, & alia quædam de Ægypto, posteris reliquit. De Charonte Lampsaceno, qui tempore Darii Hystaspidæ floruit; item de altero Charonte, qui sub Ptolomæo Euergete vixit; alibi dictum nobis.

Chrestodemus, Χρηστόδημος, ex Thebanarum rerum scriptoribus unus fuisse dicitur à Michaële Apostolio Centur. XVIII, proverb. XLII, quod est Τελμησία *b* ἀλώπηξ, ἢ κύων.

b Telmessia vulpes, & canis.

Chrysermus Corinthius gemino in loco testis adhibetur a Plutarcho lib. de Flum. semel in Euphrate; ubi quædam refert ex XIII ejus de fluminibus libro: iterum in Inacho; ubi primum advocat de rebus Peloponnesiacis. Unde & tertium citat Plutarchus in minoribus Parallelis cap. III. Scripsit & Chrysermus Indica, grande opus; quorum octogesimum librum citat Plutarchus de Flum. in Hydaspe. Videndum, Peloponnesiaca, an Indica, signentur cap. X Parallel. Min. ubi meminit decimi historiarum Chrysermi. Imò Stobæus etiam adfert Chrysermi verba ex secundo historiæ Persicæ. Apud Plinium legas lib. XXII Hist. Nat. cap. XXII: *Chrysermus & parotidas in vino decocta radice curavit*, &c. Sed, credo, hic alius est à Corinthio.

Chryserus, Χρύσηρος, sive, ut est apud Theophili interpretem, Chrysorus, reliquit opus de consulum nominibus, & temporibus, quo post reges exactos Romæ tenuerunt imperium. Auctor Theophilus Antiochenus in fine libri tertii; ubi Chryserum cum Crantore conjungit.

Chrysippus res Italicas memoriæ prodidit: quarum primum citat librum Plutarchus parallelis minoribus cap. XXIIX. Quis iste, imò ecquis iste ex quinque Chrysippis sit à Laërtio commemoratis, alterius disquirendum.

Claudius Julius de rebus Phœniciis libros concinnavit: è quorum primo testimonium usurpat Stephanus in Ἄκη. Nisi verum nomen est *Claudius Iolaus*; prout nominatur eidem in Ἰυδαία. Sed prius malim. Nam verisimile est, fuisse libertum hominis Romani, & fortasse domus Augustæ. Adhæc ita vocatur quoque ab Etymologo in Γάδειρα: ὥς *c* φησι Κλαύδιος Ἰούλιος ἐν τοῖς Φοινίκης ἱστορικοῖς. Video, summum virum putare, Phœnicia Claudii eadem esse, ac Carthaginensia Claudii. Sed Καρχηδόνια sunt Claudii Cæsaris; ut ex Tranquillo constat. A quo diversus est Claudius Julius, sive Iolaus. Iolai etiam Peloponnesiaca adducuntur à Nicandri scholiaste. Qui idem, ac Phœniciorum auctor, videtur.

c Ut ait Claudius Julius in Phœnicia historia.

Clemens historicus monumentis ac literis mandavit Romanorum reges, & imperatores. Item ad Hieronymum scripsit de figuris Isocratis, & alia. Auctor Suidas.

Cleobulus apophthegmata collegit; ut Stobæus indicat serm. III, atque alibi. Plinius lib. V, cap. XXXI, tradit ex Cleobulo, ut Chios priùs sit dicta Chia à Chione nympha: quam alii à nive habere hoc nomen arbitrantur. Fuit & Cleobulus Lyndius, unus è septem sapientibus, de cujus versibus, ac sententiis, Laërtius agit lib. I.

Cleomenes librum fecit de Hesiodo. In eo dictum illud, *Sponde, noxa præsto est*, ad Homerum referebat. Testis Clemens Alexandrinus lib. I Στρωματ. Κλεομένης *d* μὲν ἐν

d Cleomenes quidem libro de Hesiodo.

ἐν τῷ περὶ Ἡσιόδου. Nisi non tam de Hesiodo hic liber, ut doctissimus Sylburgius putabat, quàm in eum quasi commentarius erat: quod mihi verisimilius fit. Alius est ab hoc, ut arbitror, Cleomenes Rheginus, dithyramborum poëta: qui, inter alia, poëma fecit, nomine Meleagrum, inque eo, Calidonium aprum albi fuisse coloris, cecinit. Narrat Athenæus lib. IX.

Cleon Magnesius commentarios fecit, quibus res portentosas explicuit. Illustrem ex eo locum adducit Pausanias lib. X. ubi, cùm locutus esset de sepulchro Tityi, per jugera novem porrecti, ista adjungit: Κλέων δὲ ἀνὴρ Μάγνης (οἳ τῷ Ἕρμῳ προσοικοῦσιν) ἔφασκεν, ἐς τὰ παράδοξα ἀπίστους εἶναι τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μὴ παρὰ τὸν αὐτῶν γένηται βίον θεάμασιν ἐπιτυχεῖν λόγου μείζοσιν. Αὐτὸς δὲ καὶ Τιτυόν, καὶ ἄλλους, ἔφη πεισθῆναι γεγονέναι κατὰ τὴν φήμην. τυχεῖν γὰρ δὴ ἐν Γαδείροις, καὶ ἐκπλεῦσαι μὲν αὐτόν τε, καὶ τὸν ἄλλον πάντα ὄχλον, ἐκ τῆς νήσου κατὰ τὸ Ἡρακλέους πρόσταγμα. ὡς δὲ αὖθις ἐπανήκειν ἐς τὰ Γάδειρα, ἄνδρα εὑρεῖν θαλάσσιον ἐκπεπτωκότα ἐς τὴν γῆν. τοῦτον πλέθρα μὲν πέντε μάλιστα ἐπέχειν, κεραυνωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καίεσθαι. οὗτος μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε. *At Cleon Magnes (ex iis Magnesiis, qui Hermi sunt accolæ) eos maximè homines rerum miraculis fidem habere non consuesse dicebat, quibus in totâ vitâ non contigisset quicquam intueri, quod esset communi hominum opinione majus: se certè adduci posse, ut crederet, & Tityum, & alios, eâ magnitudine, quam fama prodidit, fuisse. Venisse enim fortè se aliquando Gades; & ab ea insula, cum tota sui comitatus turba, quòd id Hercules imperâsset, enavigâsse: mox iterum Gades reversum, marinum hominem, in litus ejectum, invenisse, nihilo breviorem jugerum quinque spatio, qui fulmine ictus conflagrârat.* Alius ab hoc est Cleon Syracusius, Κλέων ὁ Συρακούσιος, qui librum scripsit περὶ λιμένων a, Stephano memoratum in Ἀσπίς. Meminit ejus & epitome Artemidori Ephesii. Alius quoque est Κλέων ὁ Κουριεύς, ex quo Apollonii scholiastes in lib. I refert, unde nomen acceperit Sicinus insula.

Clidemus, sive Clidamus, Atthidem descripsit. Harpocration in Μελανίππειον: Κλείδημος b ἐν πρώτῃ Ἀτθίδος. Athenæus lib. VI; Κλείδημος c ἐν τῇ Ἀτθίδι φησί. Item νόστους d. Idem lib. XIII: Ὡς e Κλείδημος ἱστορεῖ ἐν ὀγδόῳ νόστων. Item πρωτογονίαν. Idem lib. XIV: Ὡς f φησὶ Κλείδημος ἐν πρωτογονίας πρώτῳ. Harpocratio in Πνυκί: Κλείδημος g ἐν τρίτῳ πρωτογονίας. Scripsit item Ἐξηγητικὸν h, sive, ut juniores vocant, λεξικόν. Athenæus lib. IX: Ὡς i καὶ Κλείδαμος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἐξηγητικῷ. Meminit & Plutarchus Clidemi hujus in Aristide, Theseo, & Themistocle: item Etymologus in Τρίτης. Vir doctus k ambigit, an non Atticarum rerum scriptor sit *Clitodemus*, unde *Clidemus* fecerit librarius. Quod verius puto. De Clitodemo mox dicam.

Climachleon, quem Gesneri bibliothecæ perperam adjecit Simlerus, planè corruptum est nomen ex *Chamaleon*: de quo paullo antè dictum.

Clinias fitne historicus, haut tam apertum est, quàm historicos ejus sententiam sequi in caussa nominis, quod Persiæ, & mari rubro, impositum est. Agatharchides initio libri de mari rubro: Οἱ γὰρ περὶ Κλεινίαν ἱστορικοὶ φασιν, ἀπὸ τῆς ποιητικῆς ἐξουσίας καὶ αὐτοὶ ἄδειαν λαβόντες, ἐξ Ἄργους εἰς Αἰθιοπίαν (ἐκαλεῖτο δὲ τότε Κηφηνία) παραγενόμενον ἐπὶ λύσει τῆς Κηφέως θυγατρὸς τὸν Περσέα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πέρσας μεταβάντα, Πέρσας μὲν ἀπό τινος τῶν ἐγγόνων, τῆς κλήσεως μεταδοῦναι, Ἐρύθραν δὲ γεννῆσαι υἱόν, καὶ ἐξ ἐκείνου τῇ θαλάσσῃ τὴν κλῆσιν παρασχεῖν. *Nam qui Cliniam sectantur historici, ex poëtarum licentia ipsi etiam securitatem nacti, perhibent, ex Argis in Æthiopiam (quæ Cephenia tunc habebat nomen) Perseum, ad filiam Cephei liberandam, profectum, &, inde ad Persas transgressum, nomen hoc à filiorum quopiam cum Persis communicâsse: &, procreato filio, ab hoc nomen indidisse mari.*

Clitodemus antiquissimus eorum est, qui res Atticas consignarunt. Pausanias in Phocicis: Κλειτόδημος l δέ, ὁπόσοι τὰ Ἀθηναίων ἐπιχώρια ἔγραψαν, ὁ ἀρχαιότατος. Narrat deinde prodigia, quæ contigisse Clitodemus scribit, quo tempore Athenienses classem instruebant adversus Siculos. Perperam pro eo Κλητίδημος est apud Hesychium in Aldina; ubi ex ejusdem Atticis exponit, quid sit Βοῦς ἕβδομος. Quædam ex Clitodemo refert quoque Etymologici magni auctor in Ἐπὶ Παλλαδίῳ. Meminit Michaël Apostolius centur. VIII proverb. XLII.

Clitonymus, Κλειτώνυμος, Italica prodidit; quæ Plutarchus citat in Parallelis minoribus cap. X. Idem Sybaritica edidit; ut constat ex ejusdem cap. XXI. Item Tragica, quibus complexum censeo argumenta ἐγκύκλια a, quæ Tragici tractare solent. Ex tertio τῶν τραγικῶν, Plutarchus libro de Flum. refert, ut Orphei discerpti, inque Hebrum conjecti, caput fuerit mutatum; sed lyra, Apollinis voluntate, immutata permanserit: ex sanguine autem Orphei succreverit herba, nomine *Cithara*, quæ in Bacchi sacris citharæ sonum emittat: item ut indigenæ, nebridibus, sive hinnulorum pellibus tecti, ac thyrsum gestantes, hymnum canant, in quo sit iste senarius:

Καὶ τότε φρονήσεις, ὅταν ἴσῃ μάτην φρονῶν.

Ejus sententia est:

Sapiesque demum, quando nequicquam sapis.

Clitophon Rhodius Κλειτοφῶν ὁ Ῥόδιος memoriam sui in Remp. literariam intulit, consignando res Indicas: quarum decimum librum Plutarchus citat libri de Fluviis cap. ultimo: ut & Stobæus facit sermone de morbis, & molestiarum in eis solutione. Arbitror autem, eundem esse, qui passim ἁπλῶς Clitopho vocatur. Prodidit is res Gallicas; quarum è primo lib. Plutarchus quædam adducit in parallelis minoribus cap. XV. Item cudit libros rerum Italicarum; quos Stobæus allegat lib. IX. Adhæc libros τῶν κτίσεων, sive Originum: ex quorum decimotertio Plutarchus libro de Flum. refert, Lugoduno, pro quo postea *Lugdunum* dixere, inde nomen factum esse, quòd, cùm fundamenta ejus urbis jacerentur, corvi expansis alis super colle, in quo urbs exstruebatur, apparuerint: nam *lugum* dialecto Celticâ *corvum*; at *dunum* notare locum eminentem, sive collem. Sanè *dunum* collem, vel montem, notare, indeque Lugdunum accepisse nomen: etiam sensit Henricus Benedictus Altissiodorensis, qui ante annos septingentos, & circiter quinquaginta, temporibus Caroli Calvi, claruit. Indicium faciunt hi ejus versiculi lib. IV de vita S. Germani:

Lugduno celebrant Gallorum famine nomen
Impositum quondam, quòd sit MONS LUCIDUS *idem.*

De priori vocis parte dissentit à Clitophonte: quam à luce deducit; deque ea ne hodie quidem convenit: sed de posteriori nemo ambigit: quando nunc quoque Belgæ montes vel colles vocant *dunen*: &, si rem spectes, Λούγδουνον b ἐπικείμενον ὑπὸ λόφῳ, legas & apud Strabonem lib. IV: quamquam malim dixisset ἐπὶ λόφῳ c. Quomodo Seneca epist. XCI loquitur, ubi de hujus urbis incendio agit: *civitas*, inquit, *uni imposita, & huic non altissimo, monti.* Et Petrus Venerabilis IX abbas Cluniacensis lib. I Epist. I vocat *Lugdunensium montem*. Sanè cùm multa sint Galliæ oppida, in *dunum* desinentia, omnia sunt in collibus, & locis editis: ut fortasse etiam Lugduno Batavorum inde nomen sit, quia non longè absit à tumulis arenariis ad mare sitis: vel potiùs à colle illo in Urbe ipsa, qui Burgi nomen habet, atque non tam ab Engistho, Frisiorum rege, circa annum Christi CCCCL, quàm multò antè, congestus videtur ab Romano aliquo duce: fortasse sub Augusto ab militibus Drusi, qui *per Rheni ripam quinquaginta amplius castella direxit*: ut ait Florus lib. IV cap. XII. Sed hæc παρέργως.

Cnossus in primo γεωγραφικῶν τῆς Ἀσίας d censet, Ægyptios esse omnium antiquissimos: ut ait Apollonii scholiastes in lib. IV.

Conon (alius, puto, ab Samio illo, nobili astrologo) ἐν e τῇ Ἡρακλείᾳ citatur ab Apollonii scholiaste in lib. I. Etiam Fl. Josephus, lib. I contra Apionem, Judæorum à Conone mentionem factam ait. Cononis quoque, qui Ita-

a De portubus.
b Clidemus in primo rerum Atticarum.
c Clidemus in Attide ait.
d Reditus variorum in patriam post longam peregrinationem: ut Argonautarum, Ulyssis, & similium.
e Clidemus ait octavo de reditibus.
f Ut ait Clidemus in primo de prima generatione, sive de primo secundo.
g Clidemus libro tertio de prima generatione.
h Librum de vocum significationibus.
i Ut & Clidamus in libro, qui de vocum significatione inscribitur.
k Joannes Meursius in Pisistrato, cap. XI.
l Clitodemus eorum, qui res Atticas tractarunt, vetustissimus auctor.

a Vulgaria.
b Lugdunum exstructum sub colle.
c In colle.
d Descriptionis Asiaticæ.
e Libro de Heraclea.

Italiæ res literis persecutus, meminit Servius in illud Maronis VII Æn.

Sarrasteis populos, & quæ rigat æquora Sarnus.

Ubi sic tradit: *Conon in eo libro, quem de Italia scripsit, quosdam Pelasgos, aliosque ex Peloponneso convenas, ad eum locum Italiæ venisse dicit, cui nullum antea nomen fuerit, & flumini, quem incolerent, Sarno* (in veteri codice est Sarro) *nomen imposuisse ex appellatione patrii fluminis, & se Sarrestes appellâsse.* An autem hic idem, an alius sit ab eo Conone, de quo extremo libro primo dicebamus; penes eruditos arbitratus esto.

Cosine, Κόσμη, Ægyptiaca prodendo, memoriam sui extendit. Eorum ex primo scholiastes Apollonii, in lib. IV, variorum adfert sententias de quæstione eâ, quæ gens sit antiquissima.

Craterus Macedo testis adhibetur à Plutarcho in Aristide. Stephanus citat tertium, & nonum, è Crateri libris περὶ ψηφισμάτων a. Suspicor esse eum ipsum, qui cum Alexandro M. militavit: de quo sequenti libro dicemus. Craterus autem, Antigoni regis frater, citatur à Phlegonte Tralliano Mirab. cap. XXXII.

a De scitis, sive decretis.

Crates Pergamenus res mirandas de variis gentibus literis prodidit. Plinius lib. VII cap. II: *Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat: serpentium ictus contactu levare solitos, & manu impositâ venena extrahere corpori.* Et aliquanto pòst: *Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios.* Et post pauca: *Troglodytas super Æthiopiam velociores esse equis, Pergamenus Crates refert.* Idem signatur ab Æliano lib. XVII de animalibus, ubi cùm mira narrâsset de onocentauro, hæc subjungit: Πυθαγόρας b λέγει ταῦτα, ὥσπερ οὖν τεκμηριοῖ Κράτης ὁ ἐκ Μυσίας Περγάμου. Alius est Crates Mallotes, grammaticus: ex quo idem Plinius lib. IV. cap. XII tradit, *Cretam primum Æriam dictam, deinde postea Curetin.* De eo sic Suetonius in libro de claris Grammaticis: *Primus, quantum opinamur, studium Grammaticæ in Urbem intulit Crates Mallotes, Aristarchi æqualis; qui missus ad senatum ab Attalo rege, inter secundum, ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem, cùm in regione palatii, prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul, & valetudinis tempus, plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueque disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum.* Hunc Varro signat lib. VIII de L. L. *Crates,* inquit, *nobilis grammaticus, fretus Chrysippo, homine acutissimo, qui reliquit sex libros περὶ τῆς ἀνωμαλίας c, his libris contra analogiam, atque Aristarchum, est nixus.* De eodem loquitur Strabo lib. I; ubi docet, ut Crates hic Homeri versum emendârit: item de Oceano quid senserit: tum autem lib. III, & XIII, & XIV; ubi addit, præceptorem credi Panætii. Multùm & celebratur Grammaticis Græcis: eosque inter Etymologo. Suidas in Ἀλκμὰν citat τὸν Κράτητα Πταίοντα d; ex quo refert Alcmana fuisse Sardianum, filium Damantis, vel Titari. Quis iste Crates sit, dicere non possum. Puto, locum corruptum; etsi ita constanter legatur in Mediolanensi, Aldinâ, Basileensi, aliis.

b Hæc quoque Pythagoras ait, ut testatur Crates ex Mysio Pergamo.

c De anomalia.

d Cratetem Ptæontem.

Creophylum de finibus Samiorum testem dat Athenæus lib. VIII; atque ex eo historiolam, vel fabellam, refert de Ephesi conditoribus. Est verò planè alius à Creophylo Samio; qui Homerum aliquando hospitio excepit, atque ab eo accepit dono poëma de capta Oechalia: etsi Callimachus, Homeri quidem dici, sed re verâ Creophyli esse, epigrammate quodam scribat. Sunt qui Homeri fuisse magistrum dicant: sed alii illum honorem tribuunt Aristeæ Proconnesio. Auctorem horum omnium habemus Strabonem lib. XIV. Suidas autem addit, Creophylum hunc fuisse filium Astyclis, &, quibusdam Samium, quibusdam Chium, credi; ac velle aliquos, Homeri generum fuisse; alios verò, solùm amicum: deinde subdit, quod & dixerat Strabo, credi, poëma de Oechalia ab Homero accepisse. Hæc antiquitatem Creophyli istius arguunt. Pausanias in Messenicis citat Creophylum in Ἡρακλείᾳ, atque eum ait consentire cum Thessalis, & Eubœensibus; qui urbem Oechaliam fuisse dicunt, ubi esset vicus, quem ætate suâ Eurytium vocarent. Hoc, puto, movit eos, qui appellant id poëma Heracleida, quasi fuerit de capta Oechalia. Nam nemo, humanior paullo, ignorat, Oechaliam ab Hercule captam, eversamque; cùm rex ejus Eurytus filiam Iolen, quam Herculi priùs desponderat, postea ei negâsset. Sed aliud Heraclea ab Herculeide. Quare & aliud poëma de Heraclea, aliud de Oechalia.

Crispinus exaravit vitam S. Parthenii, Episcopi Lampsaceni; quam habes apud Simeonem Metaphrasten Latinè; item apud Surium T. I ad VII Febr.

Critias ἐν ταῖς πολιτείαις a citatur à Julio Polluce lib. VII cap. XIII. Egit eo opere de variis Rebusp. Inter alia de Rep. Lacedæmoniorum: cujus libri bis meminit Athenæus lib. XI. Illustre hujus scriptoris testimonium adducit Clemens penè initio sexti Στρωματέων. Puto &, eundem Critiam esse, cujus Plutarchus mentionem facit in Lycurgo, & Cimone. Est poëta quoque Critias, Callæschri filius; cujus versus recitant Plutarchus in Alcibiade, & Athenæus lib. I, X, & XIII.

a Opere de Rebuspublicis, atque imperiis.

Critodemus quoque res veteres memoriæ prodidit. Plinius lib. VII Hist. Nat. cap. LVI: *E diverso Epigenes apud Babylonios* DCCXX *annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, gravis auctor imprimis: qui minimùm Berosus, & Critodemus,* CCCCLXXX *annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus.* Valde vicinum est nomen Clitodemi; de quo antè dictum. Diversos tamen censeo.

Critolaus se libris extulit rerum Epiroticarum; quorum tertiùm citat Plutarchus in Parallelis cap. VI. Vulgavit & libros Φαινομένων b. Ex eorum quarto quædam adducit eodem libro Plutarchus cap. IX. Meminit Critolai Plutarchus in vita Periclis, & Verrius sive Pompeius in *Salios*, & Gellius lib. XI. cap. IX: ubi illustrem ex eo historiam adfert de legatis Mileti, & Demosthene oratore. Semel autem, interumque hoc loco, & rursum initio capitis, ἁπλῶς Critolaum vocat. At lib. IX cap. V. meminit Critolai Peripatetici: & lib. VII cap. XIV narrat, ut Critolaus Peripateticus unà cum Diogene Stoico, & Carneade Academico, legatus fuerit ad Senatum populumque Romanum. Quæ etiam verbis iisdem legas apud bonorum scriptorum lavernam Macrobium lib. I Saturn. cap. V. Si idem est historicus ille, qui Peripateticus Critolaus, (ut aliquos video putare) satis de ætate liqueat. Nam legatio illa incidit in annum Urbis DXCVIII, regnante in Ægypto Ptolomæo Philometore. Sed mihi nihil hoc tempore occurrit, unde, eundem esse, colligi possit. Et scio, plures fuisse ejus nominis scriptores. Eosque inter grammaticum: cujus meminit Etymologus c in Ἦ δ' ὅς.

b Eorum, quæ in cælo visuntur.

c Col. 416. edit. Sylburgianæ.

Criton, historicus Pieriotes (est autem Pieria Macedoniæ oppidum) reliquit Pallenica, Syracusarum originem, Persica, Sicula, Syracusarum descriptionem, & de principatu Macedonum: quæ ignorare non sivit nos Suidas. Messenia ejus celebrat Julius Pollux lib. X cap. XVII. Præterea autem Getica consignâsse, ex Stephano discimus in Γετία: imò & Suida in Γέσοι: ubi, ni fallor, Q. Crito vocatur. Γέσοι d, ὅπλον, ἢ κόντος, μακρόθεν κεντῶν. Κοΐντος Κρίτων ἔγραψεν ἐν τοῖς Γετικοῖς. Quanquam aliter hoc de loco Æmilius Portus. Vide, quæ ad eum locum annotavit.

d Gesi, telum vel contus longè feriens, ut Quintus Crito in Geticis scripsit.

Ctesiæ sunt duo: unus Cnidius, alter Ephesius. Utriusque meminit Plutarchus libro de Flum. Ac Cnidio quidem tribuit libros περὶ ὀρῶν e; quorum è secundo testimonium promit in Caico; ut & Stobæus facit sermone περὶ f νόσου, &c. Estque hic nobilis ille historicus, qui Artaxerxis tempore vixit: de quo diximus lib. I. cap. V. Ephesio autem, cujus ætas nescitur, idem Plutarchus adscribit libros de Perseo illo, qui Medusam interemit, Καθάπερ g ἱστορεῖ Κτησίας Ἐφέσιος ἐν α' Περσηΐδος. Meminit & eodem libello librorum Ctesiæ περὶ ποταμῶν h; unde

e De montibus.

f De morbo.

g Ut refert Ctesias Ephesius in primo Perseidis.

h De fluminibus.

unde secundum citat. Sed utrius sint, non addit. Equidem argumentum simile facit, ut ejusdem esse putem, libros de montibus, & de fluminibus: nec video, quid impulerit doctum virum, ut, in notis ad eum scriptorem, contrarium opinaretur. Sanè eàdem operâ adsignare etiam Ephesio licebit librum περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων a; quem Ctesiæ ἁπλῶς tribuit Athenæus lib. x. Item περίπλων libros, quorum primum Stephanus citat ἐν Σίγυνος. Sed si libri ὀρῶν, καὶ ποταμῶν b, Cnidii sint Ctesiæ: caussa nulla est, cur περίπλων libros (quorum pars erat περίπλους Ἀσίας, Harpocrationi memoratus c) Ephesii esse putemus. Neque multo magis ratio est, cur ambigamus de opere alio, quo hoc egit, ut ne regionum quarumque Asiæ tributa nescirentur. Nam omne hoc argumentum ei conveniebat, qui terrarum orbem nôsset, & describere posteris vellet.

Ctesiphontis librum tertium rerum Bœoticarum Plutarchus testem adducit Parallelorum minorum cap. xII. Fortasse idem est, cujus de plantis, & arboribus, libros Plutarchus citat libro de Flum.

Ctesippus Scythicas res exposuit. Plutarchus de Flum. Ὡς d ἱστορεῖ Κτήσιππος ἐν β Σκυθικῶν.

Cydippus Mantineus inter eos est, qui tractarunt de rerum inventoribus. Clemens Alexandrinus lib. I. Στρωμ. Κύδιππός e Μαντινεύς, ἔτι τε Ἀντιφάνης, καὶ Ἀριστόδημος, καὶ Ἀριστοτέλης, πρὸς τούτοις δὲ Φιλοστέφανος, ἀλλὰ καὶ Στράτων ὁ περιπατητικός, ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων ταῦτα ἱστόρησαν.

Cyrus scriba literis est persecutus vitam Sanctorum Martyrum Leontii, & sociorum: quam habes apud Simeonem Metaphrastem, & Surium Tom. III, die xvIII Junii.

Dalion, sive, ut in aliis libris est, Dallon, de gentibus prodidisse aliqua videtur. Sanè apud Plinium legas lib. vI. cap. xxx: *Ab eâ verò parte Nili, quæ supra Syrtes majores, Oceanumque meridianum protenditur, Dalion vocatos esse dicit, pluviâ tantùm aquâ utentes, Cisoros, Longoporos.* Sed ab eodem in Elencho auctorum libri xx, xxI, xxII, & xxIII, reponitur Dalion inter medicos. Et lib. xx. cap. xxvII, *herbarius* vocatur. Puto, eundem esse. Nec enim prohibet quicquam, quo minùs idem, & herbas tractaret, & operi hujus, vel alterius argumenti, quædam de gentibus admisceret, vel seorsim etiam de iis ageret.

Damas memoriæ prodidit vitam Eudemi: ut ait Simplicius in comm. Phys. Eudemus is Rhodius fuit, discipulus Aristotelis, pro quo perperam *Menedemus* legitur apud Agellium lib. xIII. cap. v.

Damocritus, Δαμόκριτος, historicus, famam sibi paravit gemino opere: uno, de instruendis aciebus; altero, de Judæis: in quo prodidit, Judæos solitos adorare caput asini: etiam septimo quoque anno peregrinorum aliquem, quem cepissent, sacrificasse, carne ejus minutatim dissectâ. Auctor Suidas.

Damon Cyrenæus de philosophis monumentum ingenii sui consignavit: ut constat ex Laërtio in Thalete. Athenæus lib. x. nominat Damonem, sed patriam non addit: eum autem tractasse dicit περὶ f Βυζαντίου. Ἁπλῶς etiam Plutarcho laudatur in Theseo, & Numa. Item Plinio lib. vII. Histor. Natural. cap. II. ubi ait: *Haut dissimile iis genus Pharnacum in Æthiopia prodidit Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat.* Meminit & ejus Aristophanis scholiast. g

Damostratus quibus operibus nomen suum immortalitati commendare studuerit, Suidæ hæc verba ostendunt: Δαμόστρατος b ἱστορικὸς ἁλιευτικὰ ἐν βιβλίοις εἴκοσι, καὶ περὶ τῆς ἐνύδρου μαντικῆς, καὶ ἕτερα σύμμικτα, ἰσχόμενα ἱστορίας. Demostrati ἁλιευτικῶν etiam meminit Ælianus lib. xIII, cap. xxI. Item lib. xv, cap. Iv, & Ix. adhæc cap. xIx ejusdem libri. ubi & de eo sic scribit: Καὶ ὁ λέγει Δημόστρατος, ἀνὴρ ὃς καὶ τὸ τέλος τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς βουλῆς ψηφισάμενος, καὶ ὅτι τι πλέον δὲ τούτου ἤδη πεπεισμένος ἱκανός· δοκεῖ δέ μοι ἐπιστήμης τῆς ἁλιευτικῆς εἰς ἄκρον ἐλάσαι, καὶ ὅσα ἔγνω, εἰπεῖν καλλίστα. Addit deinde, sortasse & alia edidisse illustris ingenii, ac doctrinæ suæ, documenta.

a De Asiæ tributis.
b De montibus, & fluviis.
c In Σιγύνοις.
d Ut refert Ctesippus in secundo Scythicorum.
e Cydippus Mantineus fuit, ac præterea Antiphanes, & Aristodemus, & Aristoteles, & præter istos Philostephanus, sed & Strato Peripateticus, in suis de rerum inventione libris ista tradiderunt.
f De Byzantio.
g Pag. 97.
b Damostratus historicus halieutica, sive de re piscatoria libros viginti scripsit. Item de divinatione per aquam, & alia miscellanea, ad historiam proxime accedentia.
i Atque ait Demostratus: senator in Romanus fuit: nec propterea tamen fide hic ve digitur; sed videtur mihi exquisitam sibi piscatoriæ rei notitiam comparasse, ac, quæcunque sciret, oratione pulchre expressisse.

Daniel monachus literis prodidit vitam Joannis Climaci. Ea præfigitur opusculis Climaci. Habes & apud Surium Tom. II, ad diem xxx Mart.

Dectadas à Parthenio laudatur in Eroticis: ubi ex eo narrat illa de Harpalyce a.

Deilochi apud scholiastem Apollonii mentio fit, cùm alibi sæpe: tum libro secundo, ubi citatur Δηίλοχος b ἐν πρώτῳ περὶ Κυζίκου. Hoc facit, ut apud Stephanum in Λαμψακὸς legendum putem, Δείλοχος ὁ Κυζικηνός. Ubi vulgò Δηίοχος. Nam cur Stephani potiùs locum emendari putem debere, facit, quòd uno in Stephani loco proclivior fuerit lapsus, quàm scholiastæ Apollonii tam multis.

Demagoras laudatus Dionysio Halicarn. lib. I. antiquit. Rom. ubi & ille, & Agathyllus, de tempore conditæ Romæ consensisse dicuntur cum Cephalone Gergithio. Is autem Cephalo tradiderat, Romam secundâ post Trojanum bellum ætate conditam esse ab uno filiorum Æneæ, nomine Romo. Sed Demagoras iste, utrùm poeta, an historicus fuerit, non liquet. Sanè Agathyllus, cui eum hoc loco jungit, poeta erat. Nam apud Dionysium alibi eopse libro legas; Ἀγάθυλλος c Ἀρκὰς ὁ ποιητής. Quædam etiam ex elegiaco ejus carmine ibidem citat. Demagoræ meminere veterum & alii complures: è junioribus quoque Michaël Apostolius Centur. II. Proverb. LI: & Euripidis scholiastes d in Phœnissas.

Demaratus, Δημάρατος, libros in publicum edidit, cùm de Phrygia, tum de fluminibus. E priori opere quartum, ex altero tertium librum adducit Plutarchus in commentariolo de fluminibus. Adhæc res Arcadicas ingenii sui luce illustravit. Ex secundo ejus operis testimonium petit Plutarchus in parallelis minoribus cap. xvI, & Stobæus sermone de patria. Insuper reliquit Τραγῳδούμενα e. Hæc erant historia μυθικῆ f, sive ἡρωικῆ g temporis: ut de bello Trojano, vel Thebano, & similibus: unde tragœdiarum argumenta ab antiquis peti solent. Secundum librorum istorum memorat Clemens Alexandrinus in προτρεπτ. Etiam ex tertio historiolam recenset Stobæus, sermone, quem dixi. Quin & terni versiculi Demarati leguntur lib. I. Ἀνθολογίας. Et scholiastes Apollonii in lib. I. testem adhibet Demaratum. Denique Plutarchus in Agesilao scripta memorat Demarati Corinthii. Sed hujus Corinthii an cetera quoque sint, vel quæ ejus sint, quæ alterius, haut proclive est dicere.

Demetrius Byzantinus de poëtis, & poëmatis, libros edidit complures. Athenæus lib. x: Ὥς h φησι Δημήτριος ὁ Βυζάντιος ἐν τετάρτῳ περὶ ποιητῶν. Idem lib. xII. ab eo citatur ἐν i τῷ περὶ ποιημάτων. Idem lib. xII. ἐν τετάρτῳ k περὶ ποιημάτων. Fuere autem Demetrii Byzantii duo: unus, philosophus peripateticus; alter, historicus, qui volumina condidit de Gallorum ex Græcia in Asiam transitu, & Ptolomæi, atque Antiochi rebus gestis, & Libyæ statu. Auctor Laërtius. Uter ab Athenæo intelligatur, non ita facile dictu puto. Magis tamen eò inclino, ut de peripatetico loqui credam: cujus Laërtius nullum nominat scriptum. Atque idem, existimo, signatur à Laërtio, cùm in Socratis vita quædam ex Demetrio Byzantio de philosopho hoc adfert.

Demetrii Callantiani, Δημητρίου τοῦ Καλλαντιανοῦ, meminit Dionysius Halicar. lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. & Stephanus in Ἀττικυρα. Scripsit libros xx de Asia, & Europa; ut ex Laërtio constat. Semel, iterumque ejus mentionem facit Marcianus Heracleota in περιηγήσ. At corruptum hoc nomen apud Lucianum in Longævis; ubi eorum, quæ de Hierone, Syracusanorum rege, dixit, autor perhibetur Δημήτριος ὁ Καλλιστιανός. Rescribe Καλλαντιανός.

Demetrius Cyzicenus à Jo. Curopalate, & Georgio Cyziceno, utroque in proœmio, dicitur de sui ævi rebus aliqua prodidisse.

Demetrius Erythræus sextus ex Demetriis illustribus, quos, præter Phalereum, fuisse Laërtius ait lib. v: Ἕκτος l Ἐρυθραῖος, ποικιλογράφος ἄνθρωπος, καὶ ἱστορικὰ, καὶ ῥητορικὰ πεποίηκε βιβλία.

a Cap. 13.
b Deilochus libro primo de Cyzico.
c Agathyllus Arcas poeta.
d P. 271. edit. Pauli Steph.
e Tragœdiarum argumenta.
f Fabulosi.
g Heroici.
h Ut ait Demetrius Byzantinus in quarto de poëtis.
i Libro de Poematis.
k In quarto de poëmate.
l Sext. Erythræus, varius scriptor; qui historicos, & oratorios conscripsit libros.

Demetrius ab Odesso, Ponti civitate, commentarium fecit de urbe patria. Eo teste utitur Stephanus in Ὀδησσός.

Demetrius quidam librum divulgavit de Judæorum regibus: in quo & aliqua de gentis ejus captivitate retulit. Hic est, quem signat B. Hieronymus in catalogo Illustr. Script. cap. XXXVIII. Ubi eum memorari ait à Clemente Alexandrino. Signat autem hunc locum lib. I Στρωματ. Δημήτριος δέ φησιν ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων, τὴν Ἰούδα φυλὴν, καὶ Βενιαμὶν, καὶ Λευὶ, μὴ αἰχμαλωτισθῆναι ὑπὸ τοῦ Σεναχηρείμ· ἀλλ' εἶναι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης εἰς τὴν ἐσχάτην, ἣν ἐποιήσατο Ναβουχοδονόσορ ἐξ Ἱεροσολύμων, ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιοκτὼ, μῆνας ἕξ. ἀφ' οὗ δὲ αἱ φυλαὶ αἱ δέκα ἐκ Σαμαρείας αἰχμάλωτοι γεγόνασιν, ἕως Πτολεμαίου τετάρτου, ἔτη πεντακόσια ἑβδομήκοντα τρία, μῆνας ἐννέα· ἀφ' οὗ δὲ ἐξ Ἱεροσολύμων, ἔτη τριακόσια τριακονταοκτὼ, μῆνας τρεῖς. *Demetrius verò libro eo, quem de Judæa regibus scripsit, ait, tribum Juda, & Benjamin, & Levi, non fuisse abductam in captivitatem à Senacherib: sed esse ab hac captivitate usque ad ultimam, quam Nabuchodonosor fecit ex Hierosolymis, annos* CXXVIII *a, menses sex. Ex quo autem decem tribus abducta fuerunt captiva ex Samaria, usque ad Ptolomæum quartum, annos* DLXXIII *b, novem menses. Ex quo* *c* *tempore verò ab Hierosolymis abducta, esse annos* CCCXXXVIII, *menses tres.* Cùm autem videamus hoc loco, Demetrium illum tempora numerâsse usque ad Ptolomæum quartum: satis liquet, Phalereum saltem intelligi non posse, qui sub Philadelpho obiit.

Democritus Ephesius libros edidit περὶ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ *d*. Ex cujus operis libro primo quædam de Ephesiorum in vestitu mollitia ac luxurie narrat Athenæus libro XII. Quartus hic è sex Democritis est Laërtio. qui ait: τέταρτος *e* περὶ τοῦ ἱεροῦ, τοῦ ἐν Ἐφέσῳ, γεγραφὼς, καὶ τῆς πόλεως Σαμοθρᾳκης. Unde & de Samo Græcè scripsisse cognoscimus.

Demodocus, Δημόδοκος πρώτῳ Ἡρακλείας *f*, citatur à Plutarcho de Flumin. Solutâ oratione, an carmine, sit usus, non satis liquet.

Demosthenes Bithynus composuit libros de rebus Bithyniacis; quorum quartum, nonum, decimum, & duodecimum, citat Stephanus. Bithynum fuisse, cognoscimus ex eodem in Ἡραία. Scripsit quoque κτίσεις *g*; quarum idem meminit in Ὀλιζών. Alius ab eo est Demosthenes Thrax: qui, Suida teste, præter ea, quibus Iliada Homeri, & Θεογονίαν Hesiodi, illustrare conatus est, etiam Damageti Heracleotæ compendium fecit, & librum περὶ διθυραμβοποιῶν. Eo libro videri possit exposuisse duntaxat vitam poëtarum dithyrambicorum. Sed verisimilius fit, de eorum insimul poëmatis disseruisse, lucemque attulisse locis obscuris.

Demoteles unus est ex duodecim istis, quos de pyramidibus Ægyptiis composuisse Plinius dicit lib. XXXVI. Hist. Nat. cap. XII. Vide superiùs *Aristagoras.*

Demus de rebus Atticis commentatus sit; si vera est lectio apud Athenæum lib. XIV: Ἐν ᾗ *h* τῶν πρώτῃ τῆς Ἀτθίδος Δῆμος. Verùm Casaubonus legere jubet Κλείδημος. Sanè Clidemus Atthidem descripsit; ut ex eodem Athenæo superiùs ostensum. Fortasse tamen & Demetrius quispiam hanc materiem tractavit: eoque ex nomine hoc nomen fuerit corruptum; uti factum apud Dionysium Halicarn. in judicio de Dinarcho; ubi citatur Δῆμος ὁ Μάγνης; qui omnino est Δημήτριος *i* ὁ Μάγνης, ut dictum lib. I. cap. XV.

Dercyllus literis explicuit κτίσεις *k*; quarum librum primum advocat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XVII. Item Italica; quorum tertium citat ibidem cap. XXXVIII. Item Ætolica; quorum testimonio utitur Plutarchus de Fluminibus cap. de Acheloo. Item Argolica. Athenæus lib. III: Ἀγίας δὲ *l* καὶ Δέρκυλος (Δέρκυλλος) ἐν Ἀργολικοῖς. Atque ab eodem etiam libri ejus περὶ Σατυρικῶν *m*, item περὶ ὀρῶν *n*, & περὶ λίθων *o*, nominantur. Meminit & Etymologus in κύων, & Euripidis scholiastes in *p* Phœnissas.

a Alii CCCXXVIII: sed præter fidem Græci codicis
b Apud Hervetum biennio minus est in editione, quam recognovit, & commentariis illustravit. Prodiit ea Paris. an. 1612.
c Hæc vertere Gentianus neglexit.
d De templo Dianæ Ephesiæ.
e Quartus est, qui de templo Dianæ Ephesiæ scripsit, & civitate Samothrace.
f Demodocus lib. I. de Heraclea.
g Origines urbium, ac locorum.
h Demus autem in primo de Atticâ libro.
i Demetrius Magnesius.
k De locorum origine.
l Agias verò, & Dercyllus, in Argolicis.
m De Satyricis.
n De montibus.
o De lapidibus.
p P. 271.

Didymarchus Διδύμαρχος ἐν Μεταμορφώσεων γ' *a* citatur ab Antonio Liberale narratione XXIII, quæ est de Batto. Sed ab interprete scriptores, ex quibus ea hausta est narratio, prætereuntur.

Dieuchidas Megarensis (Διευχίδας ὁ Μεγαρεὺς, ut Clementi dicitur lib. VI Στρωματ.) prodidit historiam Megaricam; ut non uno Harpocrationis loco constat: sed interdum corruptè apud eum legas, Δευχίδας. At fœdiùs etiam corruptum id nomen apud scholiastem Apollonii in primum Ἀργοναυτ. ubi legitur, Διηχίδας *b* ἐν Μεγαρικοῖς ἱστορεῖ. Pluribus libris id opus constabat. Nam Harpocrationi in Ἀγνιαί adducitur ἐν τρίτῳ Μεγαρικῶν *c*. Clementi Alexandrino lib. I. citatur Διευχίδας ἐν τετάρτῳ Μεγαρικῶν *d*, & Laërtio in Solone ἐν πέμπτῳ *e*. Meminit & Dieuchidæ Stephanus in Σκίρφαι.

Dinarchus Delius Cretenses tabulas collegit; ut cognoscimus ex Dionysio Halic. in Dinarcho; ubi, ex Demi, vel potiùs Demetrii libro de ejusdem nominis viris, quattuor Dinarchos recenset. Videtur idem signari ab Eusebio lib. I. Chronicorum *f*; ubi, de Bacchi gestis loquens, ait, Ὥς *g* φησι Δείναρχος ὁ ποιητὴς, οὐχ ὁ ῥήτωρ.

Dinias scriptis suis res Argolicas comprehendit. Apollonii scholiastes lib. II: Δεινίας *h* ἐν πρώτῳ Ἀργολικῶν. Mentionem quoque Diniæ facit Plutarchus in Arati vita, & Eurip. schol. in Orest. Meminit & Sophoclis Scholiastes in Electr. *i* qui ἑβδόμην τῶν Ἀργολικῶν *k* citat.

Diocles Peparethius primus è Græcis memoriæ prodidit originem urbis Romæ, urbisque res præcipuas. Hoc indicat Plutarchus in Romulo, Τοῦ δὲ *l* πίστιν ἔχοντος λόγου μάλιστα, καὶ πλείστους μάρτυρας, τὰ μὲν κυριώτατα πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξέδωκε Διοκλῆς Πεπαρήθιος· ᾧ καὶ Φάβιος Πίκτωρ ἐν τοῖς πλείστοις ἐπηκολούθηκεν. Et aliquanto pòst: Πεπαρήθιον *m* Διοκλέα, ὃς δοκεῖ πρῶτος ἐκδοῦναι Ῥώμης κτίσιν. Etsi autem ex istis ætas Peparethii cognosci nequit: tamen, cùm ea, quæ Diocles ille de origine Romanæ urbis prodidit, secutus dicatur Fabius Pictor; qui tempore belli Annibalici vixit: satis liquet, hunc historicum Græcum floruisse ante tempora Ptolomæi Philopatoris; cujus anno tertio, qui & tertius erat Olympiadis CXL, bellum Annibalicum cœpit. Idem Plutarchus in Quæstionibus Græcis ait, Dioclem fecisse περὶ *n* ἡρώων σύνταγμα: atque inde refert edictum Tanagræorum de iis, quæ Clidamus renunciâsset. Sed fortasse is est Diocles Rhodius, cujus Αἰτωλικά citat Plutarchus de Flum. Flavio Josepho lib. Antiquit. cap. XI. (quod in tralatione Rufini est XIII.) citatur Διοκλῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Περσικῶν *o*. Sed apud Rufinum pro eo legas, *Diocles in secundo Coloniarum*: quomodo non solùm in editis reperio; sed etiam Rufino meo Mso. Et coloniarum librum secundum citat Freculphus, Tom. I, lib. III, cap. XVII. Etiam Dioclis libri περὶ ἐπιδρομῆς *p* Laërtio memorantur in Epicuro. Ac apud eundem Laërtium in Xenophonte adducitur Diocles ἐν τοῖς Βίοις τῶν φιλοσόφων *q*, sive, ut apud eundem legitur in Aristippo, ἐν τῷ περὶ Βίων φιλοσόφων. Atque ex his libris sunt, quæ ex Diocle narrat in Antisthene, Diogene, Cratete, Menippo, Menedemo, & alibi. Alius est Diocles Eleates, Musicus: item Diocles Atheniensis, aut Phliasius, Comicus, Athenæo non semel memoratus: de quorum utroque Suidas. Item alius, Diocles Carystius. de quo sic Plinius lib. XXVI, cap. II: *Hippocratis certè, qui primus medendi præcepta clarissimè condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina: nec minus Dioclis Carystii, qui secundus ætate, famâque, exstitit.* Dioclem medicum appellat lib. XXI, cap. XI. At ἁπλῶς Dioclem vocat lib. XX, cap. III, V, VI, IX, XIII, XX, & XXIII. Item lib. XXI, cap. XXXI, nec non lib. XXIII, cap. I, & lib. XXIV, cap. XIX. Meminere etiam Censorinus, Athenæus, Plutarchus, scholiastes Nicandri: imprimis medici; ut Dioscorides, ac Galenus passim. Alius ab eo est Diocles Carystius rhetor Augustæi ævi; de quo M. Seneca Controvers. I.

Diodorus Periegetes terras descripsit; ut ex cognomine ipso colligimus. Idem de monumentis tractavit. Plutarchus

a Lib. 3. transformationum.
b Dieuchidas in Megaricis refert.
c In tertio Megaricorum.
d In quarto Megaricorum.
e In quinto.
f Pag. 29. Thesaur. Tempor. vers. 17.
g Ut Dinarchus loquitur, non ille orator, sed poëta.
h Dinias in primo rerum Argolicarum.
i Pag. 95.
k Septimum Argolicarum.
l Cæterùm historiæ, quæ plus fidei invenit, ac plures testes, præcipua quæque apud Græcos edidit Diocles Peparethius, quem in plurimis sequitur Fabius Pictor.
m Peparethii Dioclis, qui primus videtur edidisse quædam de origine Urbis Romæ.
n De sacellis, quæ heroibus constituta.
o Libro secundo rerum Persicarum.
p De incursione.
q In vitis philosophorum.

chus in Themistocle: Διόδωρος ὁ δ' ὁ περιηγητὴς ἐν τοῖς περὶ τῶν μνημάτων εἴρηκεν. Meminit & idem hujus scriptoris in Theseo, & Cimone. Videtur ejus esse liber περὶ μηνῶν b, qui in bibliotheca Vaticana adservatur.

a Diodorus, qui terras descripsit, ait in opere de monumentis.
b De mensibus.

Diogenes Cyzicenus reliquit libros de VII patriæ suæ insulis; teste Stephano in Βέσβικος. Qui & primum ejus operis citat in Ἀδράστεια, tertium in Ζέλεια. Planè censeo eundem esse, de cujus nomine ambigit Suidas, utrum *Diogenes*, an *Diogenianus* vocetur. Movet me, quòd dicat, suis commendâsse monumentis instituta patriæ suæ Cyzici. Addit, prætereà tractâsse de literis; deque notis, quarum usus in libris; atque item de poëtica.

Diogenes Sicyonius res Peloponnesiacas literis mandavit; teste Laërtio, cui hic inter quinque ejus nominis secundo loco memoratur. Primus verò Laërtio nominatus est Diogenes Apolloniata, physicus, Anaxagoræ æqualis; de quo Clemens Alex. in προτρεπτ. & in παιδαγωγῷ libro priori, & Στρωμ. lib. I; item Suidas. Quid de venis senserit, docet Aristoteles lib. III. Hist. Animal. cap. II. Tertius ei est Diogenes Seleuciensis, qui, ob vicinitatem loci, Babylonius vocabatur. Hujus libros de nobilitate testes adducit Athenæus lib. IV. Ac mentio ejus quoque fit apud Tullium lib. I. de Natura Deorum. ubi ait: *Diogenes Babylonius, in eo libro qui inscribitur Minerva, partum Jovis, ortumque virginis, ad physiologiam traducens, disjungit à fabula.* Et Quinctilianus lib. I, cap. I: *Siquidem Leonides, Alexandri pædagogus, ut à Babylonio Diogene traditur, quibusdam eum vitiis imbuit, quæ robustum quoque, & jam maximum regem, ab illà institutione puerili sunt prosecuta.* Quartus est Diogenes Cynicus. Quinctus Diogenes Tarsensis, qui opere quodam complexus fuit quæstiones poëticas, atque eas solvere est conatus. Meminit & lib. X. in Epicuro: Διογένης ὁ Ταρσεὺς, ὁ τὰς ἐπιλέκτους σχολὰς συγγράψας c. Mirum verò, omitti à Laërtio Diogenem Cyzicenum: de quo antè dictum. Fortasse & alius ab illis quinque est, qui Persica scripsit: quorum primum adducit librum Clemens ἐν προτρεπτ. Et, credo, diversus est etiam, qui Palleniaca edidit. Parthenius Erot. VI: Διογένης d, καὶ Ἡγήσιππος, ἐν Παλληνιακοῖς. Ubi Παλληνιακὰ videntur ad utrumque referri; cùm historiam ibi narret Parthenius de Pallene, Sithonis, Hodomantum regis, filia. Alius est quoque Diogenes Smyrnæus, philosophus, Metrodori Chii auditor, Anaxarchi præceptor: de quo Clemens lib. I Στρωμ. At Diogenes, ex cujus tragœdia versum unum alterum citat Clemens lib. II Στρωματέων, non est alius à Cynico philosopho. Nam ex Laërtio cognoscimus, septem ei tragœdiolas tribui solere: quas Satyrus esse dicebat Philisci Æginensis, Diogenis discipuli. Obscurum autem, quis sit ille Diogenes, qui in literas retulit τὰ ὑπὲρ Θούλην ἄπιστα e. Laudat ea Malchus, sive Porphyrius, in vita Pythagoræ.

c Diogenes Tarsensis, qui selectas scholas scripsit.
d Diogenes & Hegesippus, in Palleniacis.
e Incredibilia de Thule.

Diogenetes (nisi rectum est *Diogennetus*, vel *Diogenes*) Erythræus memoratur Hygino in poëtico astronomico. ubi, de Piscium signo loquens, ita scribit: *Diogenetes Erythræus ait, quodam tempore Venerem cum Cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem venisse, & eodem loco repente Typhona giganta, de quo suprà diximus, apparuisse: Venerem autem cum filio in flumen se projecisse, & ibi figuram piscium formâ mutâsse: quo facto, periculo esse liberatos. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destitisse pisces esitare, quòd vereantur eos capere; ne simili caussâ, aut Deorum præsidia impugnare videantur, aut eos ipsos captare.* Sed ambigo, an potiùs Grammaticis sit accensendus.

Dionysius Argivus itidem an historicus fuerit, dispiciendum sit. Quid hic de Ilii capti tempore prodiderit, legere potes apud Clementem Alex. lib. I Στρωμ.

Dionysius Byzantius ἀνάπλῳ f Βοσπόρου citatur à Stephano in Χρυσόπολις. Ac videri possit idem esse, ac Dionysius, cujus περιήγησιν g habemus. Præsertim quando Suidas eum fuisse Byzantium colligit ex Rhebæ fluminis laude. Sed corruptum eum esse locum, proque Βυζάντιος, Βιθυνὸς esse legendum, ostendimus lib. II. cap. III. Quare omnino alius est ille, cujus περιήγησις exstat, ab eo, qui navigationem per Bosphorum descripsit. Meminit Dionysii Byzantii, ac dicti operis, etiam Suidas; prætereaque panxisse ait Threnos, poema epicediis refertum. Ex opere hoc de Bosporo Thracio fragmentum habeo Græcum à filio Isaaco descriptum è bibliotheca Florentina. Sed integrum opus habuit Petrus Gyllius, qui multa hoc e libro citat; ac, initio operis, eum *antiquissimum Bosporici Scripti scriptorem* vocat; & conqueritur, *tot jam annis in cæcis tenebris jacere.*

f Navigatione per Bosphorum.
g Orbis descriptionem.

Dionysius Chalcidensis Κτίσεις, sive Origines civitatum, complexus est libris quinque; teste Marciano Heracleota in περιηγήσει a. Celebratur hoc opus etiam à Suida in Χαλκιδική. Ex primo ejus libro testimonium promit Apollonii scholiastes in lib. III. Ex tertio idem facit Harpocration in Ἡφαιστία: ex quincto idem in Ἡραῖον τεῖχος. Meminit quoque Aristophanis scholiastes in Nubes, & Etymologus in Προκόννησος: sed corruptè ibi pro Χαλκιδεὺς b scriptum Ἀθηναῖος c, proque κτίσεις d, legitur κτήσεις e; ut Casaubonus observat in Addendis ad Animadversiones Athenæi, atque ex eo Maussacus ad Harpocrationem in Ἡφαιστία. Bene antiquum esse Dionysium hunc, illud indicio esse potest, quòd eo teste utatur Dionysius ipse Halicarnassensis lib. I. Antiquitatum; ubi vanas de Romæ origine sententias appendit, & expendit.

a Pag 5. edit. Aug. Vindel.
b Chalcidensis.
c Atheniensis.
d Origines.
e Possessiones.

Dionysius Mytilenæus, poeta epicus, qui σκυτοβραχίων f, & σκυτεὺς g, vocatus est, præter Bacchi, & Minervæ expeditionem, etiam Argonautica libris sex ad Parmenonem scripsit oratione solutâ; ut apud Suidam legitur. Pleniùs verò de eo Diodorus Siculus lib. III h: ubi eum vocat Διονύσιον τὸν συνταξάμενον τὰς παλαιὰς μυθοποιΐας. *Dionysium, qui opus contexuit de priscis fabulis.* Ac deinde subjungit: Οὗτος γὰρ τά τε περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς Ἀμαζόνας, ἔτι δὲ τοὺς Ἀργοναύτας, καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον πραχθέντα, καὶ πολλ' ἕτερα συνέταξε, παρατιθεὶς τὰ ποιήματα τῶν ἀρχαίων, τῶν τε μυθολόγων, καὶ τῶν ποιητῶν. *Is Bacchi, & Amazonum, historiam, & Argonautarum expeditionem, resque ad Ilium gestas, & multa id genus veterum mythologorum, & poetarum, carminibus adjunctis contexuit.* Ex hoc opere complura deinde Diodorus refert. Meminit & ejusce Dionysii Scholiastes Apollonii in lib. III. & IV. A quibusdam creditur auctor historiæ Lydiacæ, Xantho tributæ; ut dicemus lib. IV.

f Coriaceum habens brachium.
g Coriarius.
h P. 200.

Dionysius, Musonii filius, sacerdos templi Solis, nonnullis Samius, aliis Rhodius fuisse existimatur; teste Suida: quia autor est, composuisse historias τοπικὰς i libris sex, orbis descriptionem, & historicæ institutionis libros decem.

i Locorum.

Dionysius Persicus memoratur Tullio lib. I. de Divinat. *Quid ego, quæ magi Cyro illi principi interpretati sunt, ex Dionysii Persicis libris proferam? Nam cum dormienti ei sol ad pedes visus esset, ter eum scribit frustra appetivisse manibus, cùm se convolvens Sol elaberetur, & abiret: ei magos dixisse, ex triplici appetitione Solis, XXX annos Cyrum regnaturum esse, portendi.*

Dionysius Siculus de rebus Siculis scripsit: argumentum autem desumsit ex Aristidis Milesii rerum Sicularum libris. Autor Plutarchus in Parallelis minoribus cap. I. Sed ubi in Græco est, Διονύσιος ὁ Σικελιώτης, ibi apud interpretem est, *Diodorus Siculus.*

Diophantus Lacedæmonius condidit libros Antiquitatum XIV; teste Fulgentio lib. I. Μυθολογικῶν. Idem scripsit de sacris Deorum: unde quædam idem Fulgentius adducit in Expositione sermonis antiqui, voce *Nefrendes.* Quamquam ibi quidem non tam Diophantum nobis advocat, quàm, ut solet nugator ille, interpretem ejus. Nec Diophanti apud melioris notæ scriptores nulla mentio est. Nam Agatharcides de mari rubro cap. XXXI auctor est, descripsisse eum terras septentrioni subjectas. Et Stephanus eundem nominat in Ἄβιοι. Ac ab eodem in Λιβυστῖνοι adducitur Διόφαντος k ἐν πολιτικοῖς. At alius est Diophantus Syracusanus, philosophus Pythagoreus, cujus de mundi ortu sententiam adfert

k Diophantus libro de re rurali.

 Theo-

Theodoretus Therapeutices lib. IV, qui est de materia, & mundo.

Dioscorides nomen illustravit suum libris de Rep. Lacedæmoniorum: ut constat ex quarto Athenæi; ubi secundus ejus operis citatur: item Plutarcho in Lycurgo; qui & scriptoris hujus meminit in Agesilao. Dubium verò, idemne, an alius sit, cujus epigrammata in Ἀνθολογίᾳ leguntur. Item is, cujus mentionem facit scholiastes Apollonii in lib. I; ubi ex ejus sententia tradit, Amphionem lyram accepisse ab Apolline: quam eum a Musis habere, voluerunt Antimenidas lib. I, & Pherecydes in decimo. Item, cujus ἐ νομίμοις citat Aristophanis scholiastes ad Aves *a*, nec non Suidas in Σκυτάλη, verbis planè iisdem.

a Pag. 60.

Dioxippus, Διώξιππος, poeta est Comicus: sed ejus hoc loco meminimus, quia inter dramata illius fuit etiam ἱστοριογράφος. Amphicli eam fabulam Dalechampius tribuit; nempe turbatis Athenæi *b* verbis deceptus. Ita enim Dioxippi ἐν ἱστοριογράφῳ verba apud eum legi debent, ut duo trochaici sint:

b Lib. 3.

Τὴν ϲ ϲιὰν ἀπέξέπαισεν Ἀμφικλῆς, μὴ τρὰς δυό
Κρεμαμβύας δοκὰς. Ἐκεῖνον πέμπε, φησὶν, ἐὰν ἴδῃς.

c Per personam sibi adstitam fecit Amphicles, vulva ducebus, quas gestabat, effingi. Illum ad me mitte, inquit, si videris.

Esse verò drama illud Dioxippi, præter Athenæum etiam testatur Suidas: à quo quatuor ejus fabulæ recensentur, Ἀντιπορνοβοσκὸς, Φιλάργυρος, ἱστοριογράφος, Διαδικαζόμενοι: ut quidem Mediolanensis vetus editio habet. Nuperrà illa, quæ cum Porti tralatione, & notis, prodiit; *Historiographi* nomen negligenter omisit. Sulpicor, Dioxippum hac fabulâ fabulosos risisse historicos. Alius ab eo est *Dioxippus Hippocraticus, vetus medicus, & nobilis*; ut de eo scribit Gellius lib. XVII, cap. XI.

Diphilus Thesei gesta panxit: sed carmine choliambico. Ostendit hoc scholiastes Pindari in Olymp. od. X. Ejus verba apponam, ut legi oportet: Ὡς φησι Δίφιλος ὁ τὴν Θησηΐδα ποιήσας, ἐν τινι ἰάμβῳ, οὕτω·

d Comicus insignis, & sententiis affluens.

Τρέψας δὲ πώλους, ὡς ὁ Μαντινεὺς Σῆμος,
Ὃς πρῶτος ἅρματ' ἤλασεν παρ' Ἀλφειῷ.

Vt Diphilus ait, qui Theseida fecit. Sic autem scribit:
Alensque pullos, Mantinensis ut Semus,
Primus agitator curruum prope Alphenum.

Alius, ut puto, ab eo est Diphilus Sinopensis, κωμικώτατος *d* & γνωμικώτατος; ut a Clemente Alexandr. & Eusebio Pamphili vocatur. Notus vel ex Terentiano Adelphorum prologo. Alius quoque Diphilus Carystius, item Diphilus Siphnius, adhæc Diphilus Laodicensis; quorum trium meminit Athenæus. Postremus ille auctor fortasse est scholiorum Nicandri: quod ex eodem Athenæo videtur colligi posse.

e At Diyllus Atheniensis, à sacrilegio hoc historiæ suæ XXVII libros auspicatus, res Græcia, & Siciliæ his temporibus gestas, recenset.

Dius celebrabatur opere de rebus Phœnicum. Ea ■ historia fragmentum de Salomone, & Hiramo, conservavit nobis Fl. Josephus lib. I. contra Apionem.

Diyllus Atheniensis quibus sibi nomen pepererit, docet Diodorus Siculus lib. XVI. ubi, cùm dixisset, Callisthenem historiam suam perducere usque ad templum nefario Philomeli scelere captum; continuò addit: Δίυλλος δ' ὁ Ἀθηναῖος *e* ἤρξατο τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς ἱεροσυλήσεως, καὶ γέγραφε βίβλους εἴκοσι ἑπτὰ, συμπεριλαβὼν πάσας τὰς ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις γενομένας πράξεις περί τε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴν Σικελίαν. Et post multa: Δίυλλος δ' ὁ Ἀθηναῖος *f* τὸ δεύτερον σύνταξιν ἀρχὴν πεποίηται τῆς Ἐφόρου ἱστορίας τὴν τελευτὴν, καὶ ἑξῆς πράξεις συνείρε τάς τε τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν βαρβάρων, μέχρι τῆς Φιλίππου τελευτῆς. Etiam ex Diyllo hoc memorat Athenæus in XIII, ut Demetrius Phalereus amitam suam, patriâ Samiam, Λαμπιτὼ appellarit, cum priùs Χαιρεστράτη *g* nominaretur. Hæc quidem Athenæus dicit, si locus est sanus. Sed apud Laërtium ex Didymi συμποσιακοῖς *h* refertur, Demetrium ipsum Λαμπιτὼ, & Χαριτοβλέφαρον, vocatum. Ut omnino accedam Casaubono, qui apud Athenæum emendat, ἑαυτὸν Λαμπιτὼ προσαγορεύεσθαι: ubi δὲ αὐτὴν perscriptum est in vulgatis. Idem Casaubonus Diylli nomen restituit Athenæo in IV: ubi antè legebatur, Δίυλλος *i* δ' ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν ἱστοριῶν. Similiter Sylburgius Etymologo in Κέραμος, ubi nunc Θύαλλος scriptum: & Maussacus Harpocrationi in

f Diyllus verò Atheniensis alterum opus exorditur inde, ubi Ephorus historiam finierat, ac Græcorum, & Barbarorum gesta exinde usque ad Philippi obitum contexit.

g Decora supercilorum gratiâ.

h Convivalibus.

i Diyalus (leg. Diyllus) Atheniensis in nono historiarum.

Ἀρείοις; ubi priùs erat Τύλλος. Cùm autem non tantùm historiam suam usque ad Philippi Magni obitum pertexat: sed etiam de Phalereo scribat: saltem Ptolomæo Philadelpho antiquior esse non potest. Fuit & Diyllus statuarius; cujus opera commemorat Pausanias in Phocicis.

Domitius Callistratus, Δομίτιος Καλλίστρατος, de Heraclea libros composuit: quorum quartum citat Stephanus in Ἀγχιρόεσσα, & Μόκαζος; sextum in Ὀδησσόπολις; septimum in Ὀλύμπη. Varios Callistratos superiùs memoravimus.

DOROTHEUS ἐν ἑξηκοστῷ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον ἱστοριῶν *a* citatur ab Athenæo initio libri septimi. Etiam, seu idem, seu alius Dorotheus, in primo rerum Sicularum adducitur à Stobæo, Loco de vituperio tyrannidis; & à Michaële Apostolio, Centur. XX, Prov. XIII. Uterque refert ex eo, ut Phalaris Perillum, seu Perilaum, fabrum, æreo tauro incluserit. Etiam Dorotheus in quarto testis laudatur à Plutarcho minorum parallelorum cap. XX: ubi narrat, ut Marius, bello Cimbrico victus, somnioque monitus, Calpurniam filiam sacrificârit. Eundem librum nominat Clemens Alex. ἐν πρώτῳ Στρωμ. Idem Clemens lib. I Στρωμ. eum citat ἐν πρώτῳ πανδέκτῃ, atque inde de Mopso quædam tradit. Plutarchus Parall. cap. XXV. citat Dorothei librum I Transformat. Atque his in locis ἁπλῶς fit Dorothei mentio. At est, ubi (dubium, idemne, an diversus) Dorotheus Ascalonita laudetur. Ut apud Athenæum extremo lib. VII; ubi ex ejus opere, quod inscribebatur τῆς λέξεως συναγωγὴ *b*, citatur liber CVIII. Item libro XIV; ubi idem dicitur edidisse περὶ Ἀντιφάνους, καὶ περὶ τῆς παρὰ τοῖς μέσοις κωμικοῖς ματτύης. Quem locum non intellexit Dalechampius interpres. Nam vertit, *Antiphane, & Mattya, scriptoribus comœdia, quam mediam vocant*: cùm dicere deberet, *de Antiphane, & eâ qua mediæ comœdiæ scriptoribus Mattya vocatur.* Ascalonita ille grammaticus fuit; ut disertim dicit Stephanus in Ἀσκαλών. Idem Athenæus lib. XI meminit Dorothei Sidonii: qui unus veterum Græcorum apotelesmata versibus scripsit. Sequuntur eum, Manilius ex Latinis; ex Arabibus, Omar, Messalla, & Aleabicius scriptor. Etiam à Phlegonte, de rebus Mirabilibus cap. XXVI, laudatur Δωρόθεος *c* ὁ ἰατρὸς ἐν ὑπομνήμασιν; atque ex iis refertur, ut Alexandreæ in Ægypto cinædus pepererit: ac fœtus conditus, miraculi caussâ, adservetur.

a Libro sexagesimo historiarum de rebus gestis Alexandri.

b Collectionis vocabulorum.

c Dorotheus medicus in commentariis.

Dosiades de rebus Creticis libros edidit. Ex iis tradit Plinius lib. IV. cap. XII, Cretam ita dictam *à Creta nympha, Hesperidis filiâ.* Τετάρτην τῶν Κρητικῶν *d* citat Athenæus lib. IV. Fortasse idem est, ac Dosidas; ex quo à Clemente ἐν πρώτῳ quiddam adfertur de Lesbiorum sacrificiis.

d Librum quartum rerum Creticarum.

Dositheum sæpius testem adhibet Plutarchus in Parallelis minoribus. Nam cap. XIX. tertium adducit librum rerum Sicularum: cap. XXX, tertium Lydiacorum: cap. XXXIII, in Pelopidis: cap. XXXIV librum tertium rerum Italicarum: quem & capite citat XXXVII. Uti primum ejus operis cap. XL. Alius est Dositheus astrologus: cujus mentio fit apud Plinium lib. XVIII. cap. XXXI.

Echemenes, Ἐχεμένης ἐν τοῖς Κρητικοῖς *e* adducitur Athenæo in XIII. Fortè idem nomen restituendum Fulgentio lib. I. Mythologicorum: ubi Euxemenes in primo θεολογουμένων testis adhibetur. Sed nihil certò statuere ausim.

e Echemenes in Creticis.

Egesidemus utrùm historiam, an aliud scripserit, adhuc quæro. Historicum quidem est, cujus caussâ laudatur Plinio lib. IX. cap. VIII: *In eâdem urbe Iasso, Egesidemus scribit, & alium puerum, Hermiam nomine, similiter maria perequitantem, cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinumque, caussam leti fatentem, non reversum in maria, atque exspiraſſe.* Eadem refert, ac Egesidemum autorem similiter laudat Solinus cap. XVIII.

Eleusis Ἐλευσὶς *f* ἐν τῷ περὶ Ἀχιλλέως testis à Laërtio citatur in Thaletis vita.

f Eleusis libro de Achille.

Empo-

Empodus commentarios reliquit, historicos, ut puto. Athenæus lib. IX, cùm citâsset Eupolis illud ἐν Βάπταις, Ναὶ a μὰ τὴν κράμβην: subjungit deinde; Ἔοικε δὲ Ἰωνικὸς εἶναι ὁ ὅρκος. καὶ οὐ παράδοξον, εἰ καὶ τῇ κράμβῃ τινὲς ὤμνυσαν, ὁπότε καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς, ὁ τῆς στοᾶς κτίστης, μιμούμενος τὸν τοῦ κυνὸς ὅρκον Σωκράτους, καὶ αὐτὸς ὤμνυε τὴν κάππαριν, ὥς Ἔμποδός φησιν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν. *Videbatur autem esse Ionicum juramentum. Nec mirum est, per brassicam jurâsse quosdam; cùm Zeno Cittiensis, Stoicæ sectæ conditor, imitans Socraticum juramentum per canem, & ipse capparim jurârit; ut ait Empodus in commentariis.* Fortasse tamen locus est corruptus. Sanè Casaubonus b pro Ἔμποδος malit Ποσειδώνιος. Interim fatendum, hoc à vulgata lectione multum abire.

a Per brassicam ita est.

b Lib. 9. Animadv. cap. 2.

Enomides videtur scripsisse de Deorum nominibus, naturâ, & gestis. Etymologici magni scriptor: Ἐνομίδης c δὲ ὁ ἐπὶ θεῶν χρείας, καὶ τοὺς Τελχῖνας ἐτυμολογήσας, &c.

c Enomides, qui scripsit de rebus divinis, & unde Telchines nomen acceperint, exposuit.

Epaphus de Delphico templo quædam tradidit: seorsim, an in alio opere, haut sat scio. Servius in versum illum III Æn.

Da pater augurium, atque animis illabere nostris: Traditur, inquit, *à plurimis, (inter quos etiam Epaphus, vir peritissimus,) Delphis quodam tempore evenisse, ut templum, religiosum ante, & intactum, spoliatum incensumque sit: ac post, multas Corinthii urbes solis, vicosque proximos, terra motu haustos. Delon neque antea, neque postea, hoc incommodo vexatam.* Ita corruptissimum locum non incommodè emendaveris. Vel potiùs pro *singulosque proximos* (ut est apud Servium) lege, *insulasque proximas*: quemadmodum est apud Macrobium lib. III Sat. cap. VI: ubi hic locus ex libro decimo septimo Epaphi dicitur desumptus. Etiam pro illis, *ac post, multas Corinthii urbes*: ibi legas, *& adjicit*, (puta Epaphus) *multas circa Corinthum urbes.* Denique post *vexatam*, ibi adjungitur, *sed semper eodem manere saxo.*

Epigenes, astrologus, & historicus fuit quantum videre possum. Cum Beroso, & Critodemo, jungitur Plinio lib. VII cap. LVI. *E diverso Epigenes apud Babylonios* DCCXX *annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, gravis auctor imprimis: qui minimum, Berosus, & Critodemus,* CCCCLXXX *annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus.* Mentio quoque illius fit cap. XLIX ejusdem libri: & cap. III lib. XXXI. Alius est Epigenes Sicyonius, poëta non quidem Comicus, ut Suidas putavit, sed tragicus, ut rectè est apud Michaëlem Apostolium Chil. XV Prov. XIII; ubi dicitur, proverbium illud, Οὐδὲν d πρὸς τὸν Διόνυσον, ab eo originem cœpisse. Nam, inquit, Ἐπιγένους e τοῦ Σικυωνίου τραγῳδίαν εἰς αὐτὸν ποιήσαντος, ἐπεφώνησάν τινες τοῦτο. ὅθεν ἡ παροιμία. Varia ejus Athenæus citat; & ex eo Suidas.

d Nihil ad Bacchum.

e Cùm Epigenes Sicyonius tragœdiam de Baccho fecisset: quidam illud acclamarunt, unde paroemia.

Epimenides (præter Cretensem illum, qui Olympiade XLV, Solonis æqualis, vixit) tres fuerunt; duo quidem, qui genealogias scripsere: ac tertius, qui Doricè Rhodi historiam condidit: ut scimus ex Laërtii lib.

Ergias Rhodius librum reliquit de Rhodo. Athenæus lib. VIII: Ἐργίας f δ' ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς περὶ πατρίδος.

f Ergias Rhodius in iis, quæ de patria sua scripsit.

Erxias Κολοφωνιακὰ g literis mandavit; teste Athenæo lib. XIII. Nisi *Ergias* legendum, ut Gesnerus putat. Sanè in alterutro nomine peccatum videtur.

g Opus de rebus Colophoniacis.

Euagoras Lindius condidit historiam regna Ægyptiorum complexam: item vitam Timagenis, aliaque. Suidas ait. Diversus est Euagoras Thasius: qui inter eos est, ex quibus Plinius librum X historiæ naturalis contexuit. Ac fortasse idem nomen reponendum apud eundem Plinium in scriptoribus externis libri XVII; ubi vulgò est *Euagone Thasio.* Sanè, ut in natura animalium ex *Euagora Thasio*: ita in plantarum natura ex *Euagone Thasio*, se profecisse dicit. Patria eadem, ac similitudo nominum, & non absimile argumentum, faciunt, ut eundem tractâsse utrumque argumentum putem.

Eualces Ἐφεσιακὰ prodidit: ut cognoscimus ex Athenæi lib. XIII.

Euanoridas Eleus scripsit de iis, qui Olympiis ludis vicerant. Pausanias lib. VI: Εὐανορίδᾳ a δὲ Ἠλείῳ παλαίσαντι ἐν παισὶν ὑπῆρξεν ἔν τε Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείων νίκη. γενόμενος δὲ Ἑλλανοδίκης, ἔγραψε καὶ οὗτος τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπίασι νενικηκότων.

a Euanoridas Eleus, puerilis luctæ victoriam Olympiæ, ac Nemeæ, adeptus, cùm unus de iudicum præfectis esset, ipse etiam eorum nomina, qui ludis Olympiis vicerant, commentarium conscripsit.

Euanthis non incelebre nomen. Ex quo quædam refert Plinius lib. VIII cap. XXII: *Euanthes*, inquit, *inter auctores Græciæ non spretus, tradit, Arcadas scribere, ex gente Antæi cujusdam sorte familiæ lectum ad stagnum quoddam regionis ejus duci, vestituque in quercu suspenso, tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum,* &c. Euanthis ἐποποιοῦ hymnum in Glaucum citat Athenæus lib. VII. Etiam Euanthis meminit Apollonii scholiastes in lib. I. Sed fuere tres Euanthes, unus Milesius, alter Samius, tertius Cyzicenus. Milesii meminit Diogenes in Thalete. Samii ex Hermippo mentio fit apud Plutarchum in Solone: Cyzicenum celebrat B. Hieronymus lib. II adversus Jovinianum: *Euanthes Cyzicenus, & Asclepiades Cyprius, ætate, quâ Pygmaleon in Oriente regnabat, scribunt, esum carnium non fuisse.*

Eubulides Εὐβουλίδης librum de Diogene scripsit: ex quo de philosopho hoc quædam refert Laërtius in ejus vita. Etiam in Socratis vita quædam de ejus condemnatione narrat, sanè digna scitu. Ac propterea puto, etiam Socratis vitam memoriæ prodidisse.

Eubulus historiam Mithræ consignavit. B. Hieronymus lib. II adversus Jovinianum: *Eubulus quoque, qui historiam Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat, apud Persas tria genera Magorum: quorum primos, qui sint doctissimi, & eloquentissimi: exceptâ farinâ, & olere, nihil ampliùs in cibo sumere.* Hoc ex opere sunt ea, quæ de Mithra commemorat Porphyrius in commentario de Nympharum antro: ubi Eubulum eorum laudat auctorem.

Euctæus videri possit descripsisse tertiam orbis partem. Athenæus extremo lib. IX: Ὡς b καὶ Εὐκταῖος δηλοῖ, ὁ γεγραφὼς τὰς περιηγήσεις ἐν τῇ Ἀσίᾳ διαγεγραμμένην. Ita enim & in Aldina, & Basileensi, editum est; ac similiter est apud interpretem. Meritò autem, rectène ita legatur, ambigit Gesnerus in bibliotheca. Omnino enim corrigi debet, Ἑκαταῖος; prout in postrema editione rectè est expressum.

b Ut & Eucteus ostendit, vel quisquis ille, qui orbem descripsit, libro, qui Asia inscribebatur.

Eudemus condidit historiam Astrologicam. Eâ docuisse censeo, quid in re astrologica quisque observârit. Hoc de opere en Clementis verba in primo Stromat. Θαλῆν c δὲ Εὔδημος, ἐν ταῖς ἀστρολογικαῖς ἱστορίαις, τὴν γενομένην ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου προειπεῖν φησι, καθ' οὓς χρόνους συνῆψαν μάχην πρὸς ἀλλήλους Μῆδοί τε καὶ Λυδοὶ βασιλεύοντος Κυαξάρους μὲν, τοῦ Ἀστυάγους πατρὸς, Μήδων· Ἀλυάττου δὲ, τοῦ Κροίσου, Λυδῶν. Idem tradit Diogenes Laërtius in Thalete, ubi hoc volumen similiter vocat τὴν d περὶ τῶν ἀστρολογουμένων ἱστορίαν. Sed Proclus in IV primi Euclidis refert, Thaleti hoc ab Eudemo tribui ἐν e ταῖς γεωμετρικαῖς ἱστορίαις. Verùm potuit idem utroque in opere dixisse. Censet Gesnerus in biblioth., hunc esse Eudemum illum, quem de angulo, & Geometricarum enarrationum, commentarios reliquisse, auctor est idem Proclus eopse libro. Sanè utrumque opus ei convenit, qui scientias mathematicas profiteatur. Etiam apud Clementem in VI Στρωματ. memoratur Eudemus Naxius, quem historiam edidisse ait: sed eam ex Melesagora transcripsisse. Porrò vel ignoratur hujus ætas: vel idem est, ac Eudemus Parius: quem ante bellum Peloponnesiacum vixisse, constat ex Dionysio Halicarnassensi. Mihi quidem idem videtur. Nempe vicinitas loci (utraque enim, & Naxos, & Paros, inter Cycladas est) fecerit, ut alii Naxium, alii Parium vocarent. Sed de hoc quisque judicet, ut volet. Varias etiam historiolas ex Eudemo, nescio quo, narrat Ælianus in historia animalium. Ut lib. III cap. XXI, de leone leænaque, ursam mirificè ulciscentibus ob catulorum cædem. Item lib. IV cap. VIII, de supplicio, quod pullus sumsit

c Eudemus verò, in historiis astrologicis, refert, ut Thales prædixerit eclipsin solis, quibus temporibus commissa est pugna inter Medos, & Lydos; Medis quidem Cyaxare, patre Astyagis; Alyatte autem, Crœsi patre, Lydis imperante.

d Historiam eorum, quæ ad astrologiam pertinent.

e In geometricis historiis.

de equisone, quia equam iniisset. Et ejusdem libri cap. XLV, de leone ulciscente canis; contubernalis sui, cædem ab ursa patratam. Et cap. XLIII, de feris Libycis undecimam quamque prædæ partem relinquentibus intactam. Et cap. LVI, de vitulo marino, qui amore exarsit hominis spongias piscantis. Et lib. V cap. VII, de simia à summæ arboris ramo dependente, atque ita se tuente adversus feles.

Euemeridas Cnidius historica aliqua videtur divulgâsse. Plutarchus lib. de Flum. in Marsya: Εὐημερίδας *a* ὁ Κνίδιος ἱστορίας μέμνηται ταύτης.

Euelpis Carystius, Εὔελπις ὁ Καρύστιος, memoratur Porphyrio lib. II de abstinentia; ubi ex eo narrat, ut in Chio τῷ Ὠμαδίῳ Διονύσῳ *b* soleat immolari homo vivus membratim discerptus; atque ut idem mos in Tenedo obtinuerit.

Eugamon Cyrenæus librum edidit de Thesprotis: at Musæo eum suffuratus fuit: ut Clemens ait lib. VI. Στρωμ., & Eusebius Præpar. Euang. lib. X *c*. Sed qui in Clementis codd. Εὐγάμων ὁ Κυρηναῖος, is in Eusebianis appellatur Εὐγράμμων ὁ Κυρηναῖος.

Eumachius Neapolitanus, Athenæo teste, scripsit ἱστορίας *d* τῆς περὶ Ἀννίβαν.

Eumachus, Εὔμαχος *e*, ἐν Περιηγήσει citatur à Phlegonte de rebus mirabilibus cap. XVIII: ubi ex eo refert, ut Karthaginenses, fossam agentes circa provinciam suam, in arcis repererint δύο σκελετοὺς *f*, ac uni magnitudo fuerit cubitorum XXIII, alteri XXIV. Fortasse autem idem est Eumachius Neapolitanus, quem res gestas Hannibalis consignâsse dicebamus. Sanè hic res scripsit ducis Karthaginensis: &, quod Phlego narrat, ad Karthaginenses pertinet. Nisi verisimile magis sit, intelligi Eumachum, Siculum Musicum; quem Plinius reponit *g* inter scriptores, ex quibus librum IV. Hist. Nat. concinnavit. Dicat aliquis, hunc Musicum vocari. Sed hoc leve est; quando Plinius eo libro, non de Musicis, sed de variis gentibus tractat. Et Aristoxenus Tarentinus quoque Musicus fuit; qui tamen illustrium scriptorum vitas, & præterea historiam variam reliquit.

Eumolus, Εὔμολος, ἐν *h* τῇ πέμπτῃ τῶν ἱστοριῶν adducitur à Laërtio in Aristotelis vita. Dubito autem, legine debeat Εὔμηλος, an Εὔμολπος. Sanè Eumolpus Corinthius Græcorum reditum scripsit. Pindari scholiastes in Olymp. od. XIII: Τοῦτο *i* δὲ, διὰ τὸν Εὔμολπον, ὄντα Κορίνθιον, καὶ ψάλλοντα νόστον τῶν Ἑλλήνων. Lilius tamen Gyraldus in poëtarum historia dialogo III *Eumelum* hic corrigere jubet; quod mihi minùs placet. Nam aliquanto pòst *k* sequitur, Εὔμηλος τις ποιητὴς ἱστορικός. Ubi & versus ejus hexametros octo refert. Puto autem, non diversimodè adeò interpres scriptorem eundem designâsset, & quidem scholiis in eandem odam. Quare diversos censeo Eumolpum Corinthium, & Eumelum Corinthium: ille scripsit de reditu Græcorum: hic autem Corinthiaca. unde apud Apollonii scholiastem legas in lib. I: Εὔμηλος ἐν Κορινθιακοῖς *l*. Vide, quæ de eo diximus lib. I, cap. I. Fuit & Eumolpus grammaticus; ex quo, quid Κισσύβιον sit, Athenæus docet in XI.

Euphemius, incertum an Aphrodisius, auctor libri fuerit de patria sua. Docent hoc verba illa Stephani in Ἀφροδισιάς: Ἀφροδίσιος *m*, ἤτοι Εὐφήμιος, ἐν τῷ περὶ πατρίδος. Fortasse est idem Εὔφημος, quem ἐν ταῖς *n* Φανοπολέσι citat Pollux lib. X cap. XXVII: ac cujus meminit Ammonius lib. de vocum differ. in Γέλ.

Euphorus, Εὔφορος, ὁ ἐν τοῖς *o* εὑρήμασι citatur ab Athenæo lib. IV. Nec lectio ea mutanda in Ἔφορος. Nam omnino diversus est ab nobili illo historico. Ex opere hoc de rerum inventione sunt illa, quæ Clemens tradit in primo Στρωματέων, ubi sic scribit: Κάδμος *p* δὲ Φοῖνιξ ὤν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετής, ὥς φησιν Εὔφορος. Inter historicos reponit idem postea eopse libro. Verba ejus sunt: Εὔφορος *q* δὲ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, καὶ ἔθνη, καὶ γλώσσας, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι. Meminit & Euphori Laërtius in Thalete. Imò & Etymologo, in Ἐ-

- *a* Euemeridas Cnidius historiam hanc memorat.
- *b* Baccho Omadio, quod crudis gaudenti.
- *c* P. 271.
- *d* Historias rerum Annibalicarum.
- *e* In orbis descriptione.
- *f* Duas ex humano corpore reliquias universorum ossium structuras.
- *g* In auctoribus externis lib. 4.
- *h* In quinto historiarum.
- *i* P. 113. edit. Pauli Steph.
- *k* P. 117. edit. ejusd.
- *l* Eumelus in Corinthiacis.
- *m* Aphrodisius. sive Euphemius, libro quem de patria sua scripsit.
- *n* In Corymbis.
- *o* Euphorus libro de inventis.
- *p* Cadmus vero Phœnix erat, qui apud Græcos literas invenit, quemadmodum ait Euphorus.
- *q* Euphorus vero, & alii multi ex historicis, dicunt, esse septuaginta quinque & gentes, & linguas.

περιχορεύσει, citatur Εὔφορος ἐν τῇ Εὐρώπῃ *a*. Sed legendum ibi Ἔφορος. Nam Ephorus Cumanus, Theopompi æqualis, signatur: cujus quartus historiarum liber *Europa* inscribebatur; ut didici ex septimo Strabonis libro.

Eupolemus inter historicos semel iterumque numeratur à Flavio Josepho lib. I contra Apionem. Scripsisse de Judæorum regibus, constat ex Clementis lib. I Στρωματ. Ac Clementem ejus meminisse, etiam Hieronymus ait in Illust. script. cap. XXXVIII, quod est de Clemente. Etiam testis adducitur ab Eusebio lib. IX præparat. Euangel. *b* & auctore Chronici Alexandrini *c*; ubi ab eo proditum ait, Mosem primùm literas reperisse, ac Judæis tradidisse; ab his accepisse Phœnices; à Phœnicibus Græcos. Item alibi *d*; ubi ex Eupolemo refert, ut Vaphres, Ægypti rex, Salomoni ad templi structuram miserit μυριάδας π; quod interpres vertit, LXXX *millia aureorum*. Eupolemi Tactica celebrat Ælianus lib. περὶ τάξεων, cap. I.

Eusthatius Syrus, orator insignis, à Nicephoro Callisti, in proœmio, inter eos refertur historicos, ex quibus suam consarcinârit historiam Euagrius Scholasticus. Sed non alius hic est, quàm Eustathius Epiphanensis; de cujus ætate dixi lib. II, cap. XXI.

Euthymanes, Εὐθυμάνης ὁ Μασσαλιώτης *e*, geographica edidit: ut constat ex epitome Artemidori Ephesii. Nisi fortè apud eum legi debet *Euthymenes*: de quo nunc dicam.

Euthymenes Chronica condidit. Ex eo de Homeri ætate sic prodidit Clemens lib. I Stromat. Εὐθυμένης *f* δὲ ἐν τοῖς χρονικοῖς φησι, συνακμάσαντα Ἡσιόδῳ ἐπὶ Ἀκάστου ἐν Χίῳ γεγονέναι περὶ τὸ διακοσιοστὸν ὕστερον τῆς Ἰλίου ἁλώσεως.

Euxenus prisca ac fabulosa Italorum tempora carmine est persecutus: ut ostendunt hæc verba Dionysii Halic. lib. I: Εὔξενος *g* ὁ ποιητὴς ἀρχαῖος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἰταλικῶν μυθογράφων, & quæ deinceps sequuntur. Nam quod nonnulli pro Εὔξενος legunt Ἔννιος, id aliquid esset, nisi multos Græcorum constaret priscas res Italicas tradidisse. Nec Ennius in Annalibus fabulas tractare sibi proposuit; sed historias de horridis Romanorum bellis; ut ipse initio carminis sui cecinit.

GEorgius (nescio cujas) περὶ *h* τῶν ἐν Ῥόδῳ θυσιῶν commentarium reliquit: ut locuples testis est Athenæus in quinctodecimo.

Georgius Chumnus, Byzantinus, rythmicam concinnavit historiam, ab orbis creatione orsam, inque Salomonis regno desinentem. Ea cum figuris MSA exstat in bibliotheca Constantinopolitanâ illâ, quæ fuit Joannis Suzii, ut narrat Antonius Verderius in supplemento bibliothecæ Gesnerianæ.

Georgius Codinus Curopalates παρεκβολάς, sive excerpta, edidit de originibus Constantinopolitanis. Scripsit idem librum de officialibus palatii Constantinopolitani, & officiis magnæ Ecclesiæ. Prius opus primùm in lucem prodiit beneficio Georgii Duzæ: alterum, soceri mei, Fr. Junii: quorum uterque interpretationem Latinam, hic & notas, adjecit. Sed prima Junii editio; quæ anno CIↃ IↃLXXXVIII prodiit, ac senatui dicata Francofortensi, pro Juniano nomine habuit Hebræum Nadabi Agmonii. Postea idem Junius, adjutus codicibus bibliothecæ Palatinæ, & alio Raphaelis Seileri, qui eum descripserat ex Augustanæ bibliothecæ exemplari, paginas aliquot priori addidit editioni, quibus complures lacunæ explerentur. Et quia Marquardi Freheri beneficio codices istos accepisset, eidem hanc editionem, quodammodo novam, dicavit. Non pauca in utraque hac opera improbavit Jacobus Gretzerus, Societatis Jesu Theologus: ut liquet ex secundo ejus Tomo de Cruce; illis item ad Codinum notis, quas cum Ethicis Mureti divulgavit: adhæc facula Codini, additâ Commentario Mureti in Tacitum: sed imprimis ex Codini editione, cum ejus tralatione, & tribus Commentariorum, Obser-

va-

- *a* Euphorus in Europa.
- *b* P. 165. edit. Rob. St.
- *c* P. 148. edit Monach.
- *d* P. 214.
- *e* Euthymanes Massiliensis.
- *f* Euthymenes vero in Chronicis ait, floruisse Homerum una cum Hesiodo, natumque in Chio, ducentis circiter annis post Trojæ excidium.
- *g* Euxenus, vetus poëta, & alii quidam, qui Italicarum rerum fabulas tractarunt.
- *h* De sacrificiis Rhodiis.

vationum, & Emendationum libris. Multa in iis sunt, quibus etiam doctissimos doceat. Nec pauca tamen, quæ pro Junio possim reponere. Sed hic eruditorum morbus est epidemicus: ut non tam cogitent, quantum boni aliquis præstiterit: quale est hic, quòd primus eum scriptorem Junius suâ linguâ ediderit, Latinè verterit, etiam illustrârit Notis; in quibus humani aliquid subinde, in tam arduo negotio, perpessum fuisse, nec ipsi negamus. Sed, ut dici solet, inventis aliquid superaddere; vel, quando omnes sumus homines, etiam errores observare, non est usque adeò difficile. Equidem sic sum, ut si non amplius præstitisset Gretzerus, illi acturus fuerim gratias. Interea bene est, quòd posteriorum curis, literarum studia magis & magis succrescunt. Hæc, ut cum Publio Laberio loquar, *laus est publica*. Et Junius ipse jam novam moliebatur editionem: quæ magnam partem eripuisset occasionem Gretzero sic in Junium (venia sit verbo) debacchandi. Quâ de re aliquid etiam me dicere commemini præfatione operis de Historicis Latinis. Ad Codinum redeo. Præter ea, quæ diximus, supersunt ejus opuscula, de schematologia Urbis Constantinopolæ tempore Byzantis, Constantini Magni, & Theodosii Junioris: de structura templi S. Sophiæ: de statuis & spectaculis: de ædificiis: de imperatoribus, & patriarchis. Quæ omnia cum aliis aliorum ad antiquitates Constantinopolitanas pertinentibus Petrus Lambecius cum tralatione sua, ac notis, editurus est in Corpore Historiæ Byzantinæ, quod typis Regiis excudere jam sunt aggressi. Atque idem Lambecius in eodem corpore Codinum de originibus Constantinopolitanis, cujus antea meminimus, auctiorem, & meliorem exhibebit ex codicibus Mssis Jacobi Sirmondi, avunculi sui, Lucæ Holstenii, & aliorum; Etiam in Codini istis relucebit opera Reverendi Iacobi Goar, Ord. Prædicat. Romæ in bibliotheca S. Mariæ in Vallicella habes, *collecta est Chronico Cordini*: ut est apud Possevinum in Appendice ad Apparatum Sacrum. Ubi pro *Cordini* sine dubio legendum *Codini*.

Glaucippus de sacris Atheniensium scripsit; teste Macrobio Saturnal. lib. I cap. XIII. Glaucippum, Hyperidis filium, auctorem laudat Plutarchus in Phocione.

Glaucus antiquitates Arabiæ prodidit. Id opus Stephanus nunc vocat Ἀραβικὴν ἀρχαιολογίαν *a*, ut in Γέα, & Σαλμηνοί; nunc Ἀραβικά, ut in Ἄϊλανον; ubi tertium ejus operis adducit. Apud Plutarchum libro de Musica fit mentio Glauci Itali, quem tractâsse ait de poëtis, ac musicis antiquis. Idemne, an alius sit, quis spondere ausit? cùm multi adeò hujus nominis fuerint. Nam præter Glaucum Rheginum, de quo libro IV dicam cap. II, fuit & Glaucus Locrus, qui ab Athenæo in duodecimo refertur inter ὀψαρτυτικὰ συνθέντας *b*. Ac meminit quoque ejus lib. IX. Item Julius Pollux lib. VI. cap. X: ubi itidem recensetur inter ὀψοποιητικῆς *c* πραγματείας σοφιστάς. Est præterea Glaucus Atheniensis, cujus epigramma in Bacchæ icona habes in quarto Ἀνθολογίας. Nec dubium, quin ejusdem sint epigrammata, quæ alibi eodem in opere Glauco tribuuntur.

a Historia antiquarum Arabiarum.

b Eos, qui de recult-maria scripserunt.

c Coquinariæ rei doctores.

Gorgias Atheniensis scripsit περὶ τῶν Ἀθήνῃσιν ἑταιρίδων *d*, teste Athenæo lib. XIII; ubi & de eodem argumento tractâsse ait Aristophanem, Apollodorum, & Antiphanem. Floruit verò Gorgias post Aristophanem; qui Byzantius fuit. Nam cùm is recensuisset scorta Attica CXXXV: Gorgias, multa omisisse testatus, longè plura enumeravit; eorumque aliqua refert Athenæus postea eodem libro.

d De scortis Atticis.

Harmodius Lepreates Ἁρμόδιος ὁ Λεπρεάτης περὶ τῶν ἐν Φιγαλείᾳ νομίμων *e* citatur ab Athenæo lib. X, & XI.

e Libro de legibus in Phigalia.

Harpocration, qui Ælius vocabatur, professione sophista, præter alia, commentarius de iis, quæ à Rhetoribus ignorantur; adhæc de agminum ordinibus, qui apud Xenophontem; item librum, quòd ementita sit Herodoti historia, sive, ut Græca retineam, περὶ τοῦ κατεψεῦσθαι τὴν Ἡροδότου ἱστορίαν. Auctor Suidas: qui quatuor Harpocrationes ponit: unum Argivum, philosophum Platonicum; è quo Stobæum eclogas suas congessisse, Photius testatur in bibliotheca: alterum, prænomine Caium: tertium, Ælium; de quo dictum: quartum Valerium, rhetorem Alexandrinum, auctorem lexici in decem oratores.

Hegemon carmine tractavit historiam belli ejus, quod, Epaminonda duce, à Thebanis gestum est. Stephanus in Ἀλεξανδρεία: Ἡγήμων *a* ἐποποιός, ὃς ἔγραψε τὸν Λευκτρικὸν πόλεμον τῶν Θηβαίων, καὶ Λακεδαιμονίων. Hegemon quoque Dardanica literis mandavit. Ex iis commemorat Ælianus historiam de dracone pastorem Thessalum amante. Vide eum lib. VIII Hist. Animal. cap. XI. Alius est ab Hegemone Thasio: qui gigantomachiam, & priscam comœdiam, & parodias, & alia, reliquit: de quo plura Athenæus, & Suidas.

a Hegemon, poeta epicus, qui scripsit bellum Leuctricum, inter Thebanos, & Lacedæmonios, gestum.

Hegesagoras, Ἡγησαγόρας *b* ἐν τοῖς Μεγαρικοῖς, citatur ab Apollonii scholiaste in lib. I: ubi ex eo memorat, Boream, qui Orithyam rapuit, fuisse Strymonis filium.

b Hegesagoras in Megaricis.

Hegesander Delphicus (Ἡγήσανδρος ὁ Δελφός) ὑπομνήματα *c* scripsit, quorum mentio apud Athenæum lib. II, III, XI, XII, & alibi. Plures fuisse libros indicat, quòd lib. VI eum citat ἐν ἕκτῳ ὑπομνημάτων *d*. Libro nono ex commentariis ejus refert, ut principatu Antigoni regis Gonatæ tanta leporum in Astypalæa fuerit copia, ut propterea ejus oppidi cives oraculum consuluerint; quibus Pythia respondit, alendos esse canes venaticos; posteaque unius anni venatione capta esse leporum sex millia: ac tantæ multitudinis caussam fuisse Anaphæum quendam, qui, cùm Astypalæa antea lepores non haberet, binos in eam intulisset. Antigonus iste Gonatas, cujus hic mentio fit, Macedoniæ rex eo tempore fuit, quo Philadelphus in Ægypto imperabat; ut Hegesander Philadelpho antiquior esse non possit. Meminit Hegesandri commentariorum etiam Suidas in Ἀλκυόνιοι, & Michaël Apostolius Centur. II. Proverb. LI.

c Commentaries.

d In sexto commentariorum.

Hegesianax Alexandrinus autor fuit Troicorum, quæ Cephalæonis nomen præferebant. Testis Athenæus lib. IX: Ὁ *e* τὰ Κεφαλαίωνος ἐπιγραφόμενα Τρωικὰ συνθεὶς Ἡγησιάναξ ὁ Ἀλεξανδρεύς. Nec falli Athenæum, colligo ex duodecimo Strabonis, ubi ex Hegesianacte refert, ut, cùm Galli ex Europa in Asiam trajecissent, locoque iis munito opus foret, Ilium sint profecti: sed citò inde recesserint, quòd hæc muris Urbs careret. Ista qui ex Troicis sint, nemo sanus dubitet. Porrò vel ea, quæ de Gallis hic retulit, liquidò ostendunt, Troica illa non fuisse auctoris adeò antiqui, ac persuasum istis fuit, qui opus hoc Cephalæoni tribuerunt. Dispiciendum præterea, idemne, an alius, sit Hegesianax ille, ex cujus tertio rerum Libycarum quædam adducit Plutarchus in parallelis cap. XXIII: item is, cujus quinque versus recitat idem libro de facie in orbe Lunæ; ubi Agesianax vocatur. Mentio quoque Hegesianactis fit apud Julium Hyginum in poëtico astronomico, ubi de sidere Engonasin, atque iterum, ubi de Aquario tractat. Sunt autem ex Φαινομένοις, quæ Hegesianactem scripsisse, autor est Anonymus in vita Arati. Fortassè Hegesianax hic Alexandrinus, ut alii multi, dictus fuit, quia civis ejus urbis esset: licet revera in Troade natus foret. Hoc cur ita sentiam, illud facit, quòd satis verisimile sit, Hegesianactem, Troicorum scriptorem, eundem esse, ac Troadis civem. De hoc ita Stephanus in Τρωάς: Τρωιάς *f* ἡ χώρα τῆς Ἰλίου, ἡ ἐκαλεῖτο Τευκρίς, καὶ Δαρδανία, καὶ Ξάνθη. Τὸ ἐθνικὸν, Τρωαδεύς. Ἐντεῦθεν ἦν *g* Ἡγησιάναξ γραμματικὸς, γράψας περὶ τῆς Δημοκρίτου λέξεως βιβλίον ἓν, καὶ περὶ ποιητικῶν λέξεων. ἦν τῆς Τρωάδος.

e Hegesianax Alexandrinus, scriptor Troicorum, quæ Cephalæoni inscribuntur.

f Troas, regio Ilienfis, quæ Teucria, & Dardania vocabatur, & Xanthe. Gentile autem est Troas. Inde erat & grammaticus Hegesianax, qui de Democriti dictione librum scripsit, deque vocibus poeticis. Erat autem Troianus.

Hegesigonus Ἡγησίγονος aliqua consignavit de mirificis hominum in India formis: quemadmodum cognoscimus ex Tzetze Chil. VII histor. CXLIV. Meminit & ejus Chil. I Hist. XVIII.

Hegesinous de rebus terræ Atticæ poema condidit. Pausanias in Bœoticis: Καὶ *g* Ἡγησίνους ἔπη τάδε ὁ ἐς Ἀτθίδα ἐποίησεν. Citat deinde ex eo poëmate versus quatuor:

g Etiam Hegesinous in carmine, quod de terra Attica fecit.

noor: sed agnoscit, eos se legisse in Calippi Corinthii historia de Orchomeniis: nam ipsam Hegesinoi nunquam sibi visam ait: ut quæ ante tempora sua interciderit. Unde videmus, jam multis abhinc seculis, cùm res staret Romana, & in pretio forent Græci scriptores, nequiisse eos Libitinam effugere, qui æternum sperarant decus ex ingenio doctrinæque monumentis.

Hegesippus reliquit volumen de Pallene. Ea, ut Dionysius tradit in primo antiquitatum Romanarum, Thraciæ peninsula fuit, habitata Crusæis barbaris; in quam Æneas, Troiâ profugus, concessit. Et Hegesippus hic auctor sanè vetus: quippe qui etiam Dionysio Halicarn. antiquus vocetur lib. I ἀρχαιολογ. ubi sic scribit: ὧν a ἐστι Κεφάλων τε Γεργίθιος, καὶ Ἡγήσιππος ὁ περὶ Παλλήνης γεγράφως, ἄνδρες ἀρχαῖοι, καὶ λόγου ἄξιοι. Παλληνιακὰ Hegesippi etiam Stephanus citat in Παλλήνη, & Μηκύβερνα. Item Parthenius Eroticôn cap. VI. Qui & cap. XVI advocat librum primum Hegesippi de rebus Milesiorum. Idemne, an alius sit, haut temerè dixero. Sed alius saltem ab hoc est Hegesippus Tarentinus; cui, ut Suidas testatur, cognomentum Κρωβύλος erat: nempe à capillis plexis, inque acumen retortis. Fuit hic poëta Comicus. Fabula ejus Φιλέταιροι citatur ab Athenæo lib. VII, & Suida. Ἀδελφοὶ ejus adducit Athen. lib. IX; imò & VII, juxta certissimam emendationem Casauboni b, ubi nunc vulgò Hegesandri Delphi laudantur. Fuit & tertius Hegesippus, Demosthenis æqualis, & ejus in legatione collega: cujus esse creditur oratio de Halonneso, quæ vocatur Philippica Demosthenis septima. Sanè Hegesippi potius esse censet Ulpianus in argumento ejus orationis, & rationes adfert. Photius tamen in μυριοβίβλῳ, codice CCLXV. negat se audere hanc quæstionem dirimere, utrùm sit Demosthenis, an Hegesippi. Vide & Etymologum in Ἡγήσιππος. Fuit præterea quartus Hegesippus ὀψοποιητικῆς πραγματείας σοφιστής c: cujus mentionem facit Jul. Pollux lib. VI cap. X. Etiam Ὀψαρτυτικὰ d Hegesippi memorat Athenæus lib. XII: quod idem opus. Ut mittam Hegesippum, actuum Ecclesiasticorum scriptorem; de quo superiori libro dicebamus.

Heliodorus περὶ μνημάτων e libros scripsit: quorum tertius laudatur à Plutarcho lib. de X rhetoribus, in vita Hyperidis.

Heliodorus ὁ περιηγητὴς f, ἐν πρώτῳ περὶ ἀκροπόλεως, citatur ab Athenæo lib. IX. Quindecim libris id opus constitisse, idem in VI auctor est. Meminit quoque Harpocration in Θετταλὸς, Νίκη, & Προπύλαια. Nec dubium, quin idem sit, qui innotuit opere de anathematis Atheniensium: ut cognoscimus ex elencho auctorum apud Plinium lib. XXXIII, & seqq. duobus. Imò fortasse idem priori opus erat, integraque inscriptio fuerit, περὶ g τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει: quomodo opus suum inscripserat Polemo, teste Strabone lib. IX. Alius, puto, fuerit, qui poëma Protesilaum fecit; unde versum hexametrum citat Stephanus in Φυλάκη. Etiam Heliodorus carmen condidit de spectaculis Italicis: unde decem & sex heroicos adducit Stobæus sermone de morbis, & molestiarum in eis solutione. Vide quæ de Heliodoro poëta ex Galeno refert Lilius Gyraldus lib. III. dial. III. Ἡλιόδωρος ὁ Στωϊκὸς numeratur inter veteres Arati interpretes. De Heliodoro, Æthiopicôn scriptore, libro IV dicam.

Heraclides Cumanus γεγραφὼς h Περσικὰ ἐν πέντε βιβλίοις memoratur à Laërtiensi Diogene, tertio inter XIV Heraclidas loco: ubi addit, fuisse & alterum Heraclidem Cumanum, sed ῥήτορα, τέχνας γεγραφότα i. Iccirco Athenæus, priorem non contentus *Cumanum* dixisse, addit *Persicorum scriptorem*. Locus est lib. IV: Ἡρακλείδης k ὁ Κυμαῖος ὁ τὰ Περσικὰ συγγράψας. Continuò ibidem subjungit: ἐν l τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιγραφομένων παρασκευαστικῶν. Censeo, eum hos libros præmisisse historiæ suæ Persicæ, quo ad eam munirent viam. Diximus obiter de Heraclide hoc quoque lib. I cap. XX. Ubi & actum de Heraclide Lembo, ac Magnesio. Uti de Heraclide Pontico lib. I cap. IX. Cùm autem multi adeò hujus

a E quibus sunt Cephalo Gergithius, & Hegesippus, qui de Pallene scripsit, scriptores veteres, & fide digni.

b In Athen. lib. 7. cap. 11.

c Rei culinariæ doctor.

d De re culinaria opus.

e De monumentis.

f Qui orbem descripsit, in libro primo de arce Athenarum.

g De donariis, quæ in arce Atheniensi.

h Qui Persica quinque libris tractavit.

i Oratorem, qui artes rhetoricas scripsit.

k Heraclides Cumanus, qui Persica scripsit.

l In secundo eorum libro, quos præparasceuasticos, sive præparatorios, inscripsit.

nominis historiam tractarint: difficile dictu videtur, quem signet Dionysius Halic. lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. ubi Heraclidem inter historicos recenset, nec cognomen adjungit. Ille verò, quem Solinus signat cap. I, omnino est Heraclides Lembus: ut constat ex Festo in *Romam*.

Heraclitus Lesbius Macedonicam fecit historiam; teste Laërtio; cui quartus est ex quinque illustribus Heraclidis. Unde liquet, esse diversum ab illo nobili Ephesio, philosopho, ὃς a παρ' Ὀρφέως τὰ πλεῖστα εἴληφεν: ut Clemens ait VI Στρωμ. Iis verò Heraclitis, quos memorat Laërtius, adde Heraclitum Sicyonium; cujus secundum de lapidibus librum laudat Plutarchus de flum. cap. de Scamandro.

Hermeias Methymnæus res Siculas scripsit; quarum librum tertium citat Athenæus lib. X. Hoc de opere sic Diodorus Siculus lib. XV. Ἑρμείας b ὁ Μηθυμναῖος συγγραφεὺς, τὴν τῶν Σικελικῶν σύνταξιν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστρεψε, γράψας βίβλους δέκα· ὡς δέ τινες διαιροῦσι, δώδεκα. Quæ verba, more suo, exscripsit ad verbum Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CI ann. I. Etiam Ἑρμείας περιηγητὴς c a Stephano adducitur in Χαλκίς. Citatur etiam ἐν d τῷ δευτέρῳ τῶν περὶ τοῦ Γρυνείου Ἀπόλλωνος ab Athenæo e.

Hermesianacti quintam & vigesimam secundam historiam debet Parthenius in Eroticis. Meminit Athenæus lib. XIII; ubi falli in eo docet, quòd Sappho Anacreonti fuisse coævam putet; cùm ea sub Alyatte, Crœsi patre, vixerit. Paullo antè idem eum Colophonium vocat, & Leontium amicam habuisse dicit, & ejus gratiâ scripsisse tres elegiarum libros; ac e tertio quoque longè plurimos citat versus, quibus eos complexus fuit, qui vehementiùs amârint. Ea propter apud Parthenium cap. V, ubi est, ἱστορεῖ f Ἑρμησιάναξ Δόρκη, malim legere Λεοντίῳ: cujus gratiâ elegias istas scribit. Et sanè, hanc veram esse lectionem, ostendit Antoninus Liberalis Metamorphos. cap. XXXIX; ubi legas, ἱστορεῖ Ἑρμησιάναξ Λεοντίῳ β'. Ex Iliacis Pausaniæ discere est, Colophonium hunc poëtam filium Agonei fuisse, ac publicis Colophoniorum sumtibus ei statuam positam esse. Sed vide, quæ de Hermesianacte hoc, & altero ejus nominis, itidem Colophonio, Nicandri in Theriaca interpretes, & ex eo Gyraldus tradit in libris de Poëtis. Ubi alterum eorum Persica scripsisse ait. Quod quia historici est argumenti, putavi aliquem etiam locum ei hic deberi. Præterea autem fuit Hermesianax Cyprius; qui rerum Phrygiarum historiam dedit. Plutarchus de Fluminibus cap. de Sagari, Phrygiæ fluvio: καθὼς g ἱστορεῖ Ἑρμησιάναξ Κύπριος ἐν β' Φρυγιακῶν. Meminit & idem hujus scriptoris cap. de Ismeno: Ἑρμησιάναξ h ὁ Κύπριος ἱστορίας μέμνηται ταύτης. Et cap. de Tigride: Ἑρμησιάναξ i ὁ Κύπριος ἱστορίας μέμνηται ταύτης.

Hermogenis meminit Flavius Josephus lib. I. contra Apionem; ubi eum & Judæorum ait non obiter fecisse mentionem. Scripsit περὶ Φρυγίας k, ut testatur Apollonii scholiast. in lib. II.

Herodorus commentarium reliquit de Macronibus, gente Pontica, Scythinis, sive Scythenis, finitimâ. Unde Apollonii scholiastes in lib. I: Ἦσαν l δὲ (οἱ Μάκρωνες) τὰ πολεμικὰ ἔργα ἀσκηταὶ, ὡς ἱστοροῦσι Φιλοστέφανός τε, καὶ Ἡρόδωρος, οἱ τὰ περὶ τὸν βίον αὐτῶν γεγραφότες. Pluribus autem libris hoc opus constitit: ut cujus secundus ab eodem citetur. Præterea scripsit de Heraclea. Idem scholiastes in lib. II: Ἡρόδωρος m ἱστορεῖ ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας. Eo magis censeo, Herodorum, hunc esse, quem Heracleotem vocat Athenæus lib. XI: quemque Ponticum appellant Plutarchus in Romulo, & Tzetzes Chil. II. Hist. XXXVI. Ita libri illi fuerint περὶ πατρίδος n. Cùm autem Heraclea ab Hercule nomen acceperit, atque hunc Deum præcipuè coluerit: nihil mirum, si idem de Herculis gestis libros fecerit: imò & apud Athenæum fortasse περὶ Ἡρακλέους legendum. Sanè ex eo refert ibi, ut Jupiter, quando cum Alcmena congrederetur, donarit ei τὸ o ποτήριον τὸ καρχήσιον. Et de Hercule quoque est, quod Tzetzes loco dicto commemorat: nempe ut qua-

a Qui plurima ab Orpheo accepit.

b Hermeias, Methymnæus, rerum Siculorum historiam hoc in anno finivit, scriptis libris decem, vel, juxta aliorum divisionem, duodecim.

c Hermeias in descriptione orbis.

d In sermone de Apolline Gryneo.

e Lib. IV.

f Memorat Hermesianax elegiâ ad Leontium.

g Ut Hermesianax Cyprius refert in secundo rerum Phrygiarum.

h Hermesianax Cyprius hujus historiæ meminit.

i Historiam hanc Hermesianax Cyprius narrat.

k De Phrygia.

l Erant vero Macrones in rebus bellicis exercitati; ut narrant Philostephanus, & Herodorus, qui vitam eorum descripsere.

m Refert Herodorus in iis, quæ scripsit de Heraclea.

n De patria.

o Poculi genus, quod carchesium vocatur.

quatuor cubitos, ac præterea unum pedem, fuerit longus. Opus illud de Hercule pluribus constabat libris. Nam in Stephano in Κυνητικὸν citatur Ἡρόδωρος ἐν δεκάτῳ τῶν καθ᾽ Ἡρακλέα. Athenæus autem extremo lib. IX. narrat ex Herodori lib. XVII, ut Eunomo nomen fuerit puero illi, quem Hercules talitro interfecit, eò quòd, dum aquam parat affundere manibus Herculis, paullùm aberrasset. Hellanicus Archiam vocatum dixerat, ac propter cædem eam abiisse Herculem Calydone. Sed Diodorus Siculus lib. IV. bibliothecæ appellat Eurynomum. Meminere fabellæ etiam Eusebius ex Diodoro, Demetrius is, qui vulgò dictus Phalereus, lib. περὶ ἑρμηνείας, Apollonii scholiastes, scriptor argumenti in Sophoclis Trachinias, & Suidas in Κυνδυλίσαι. Sed locus Eusebii corruptus est; quem ex Diodoro corrigit Leopardus lib. II. Emendat. cap. IX. Nec dubium, quin ex iisdem de Hercule libris sit illud, quod ex Herodoro Plutarchus adfert in quæstionibus Romanis. Est autem hujusmodi: quòd Romani vulturibus maximè in auspiciis utantur, hoc ab Hercule didicisse: si verum sit, quod Herodorus tradidit; Herculem in capiendis auspiciis maximè iis delectatum, quia inter aves carnivoras censeret has justissimas esse: sic verò opinatum esse duabus de caussis: priorem esse, quòd vultures nihil animatum tangant, aut necent; contra quàm aquilæ, & accipitres, atque aves nocturnæ facere solent: sed è solis cadaveribus victum petant: alteram autem caussam esse, quòd cadaveribus abstineant, quæ avium sint sui generis ac naturæ.

a Herodorus in decimo de Hercule.

Herodotus scripsit de pubertate Epicuri; teste Laërtio lib. XI: unde alium esse colligo ab Halicarnassensi, qui penè quinquaginta Olympiadibus junior fuit Epicuro. Fortasse idem est ὁ περὶ νυμφῶν, καὶ θεῶν γράψας *b*, laudatus Stephano in Ὀλόφυξος. Videri possit patriâ Milesius fuisse, propter verba illa Hygini in poëtico astronomico, qui loco de Arcto minore tractat: *Thales enim, qui diligenter de his rebus exquisivit, & hanc primus Arcton appellavit, natione fuit Phœnix; ut Herodotus Milesius dicit.* Sed puto, *Milesii* cognomen, turbato scripturæ ductu, in alienum commigrâsse locum. Sic quippe scripsisse conjicio: *Thales enim Milesius*, & mox ὁ ἁπλῶς, *ut Herodotus dicit.* Neque inficias iverim, priùs illud constanter legi in editt. cunctis: etiam veteri Venetâ *c*, & optimâ Morellii. Sed majoris momenti videtur, quòd nemo veterum Milesii Herodoti meminerit; atque illud, quod Hyginus dicit ab Herodoto proditum esse, puta Thaletem fuisse Phœnicem, hoc non malè conveniat cum istis Herodoti Halicarnassensis verbis, Κλειοῖ. Αὕτη γνώμη Θαλέω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος. Quæ vertere neglexit Valla interpres; uti &, qui tralationem ejus recognovit, H. Stephanus. Nam tantùm habet, *Verum Thaletis quoque sanum illud consilium.* Cùm Græca sonent: *Hac sententia Thaletis, viri Milesii; sed qui generis origine esset Phœnix.* Hoc nempe vult, Mileti fuisse ortum; sed è Phœnicia oriundum. Herodotus, rhetoris Brysonis pater, citatur Aristoteli lib. VI. Hist. Animal. cap. V: ubi narrat, putâsse eum, vultures advolare ad nos ex orbe incognito; ac eo adductum, quòd nidum illorum vidisset nemo. Sed rectè ei occurrit Aristoteles, ut is non sæpe sit visus, visum tamen aliquando. Amplius dicam: multi viderunt nidificantes in montibus excelsis, & altissimis rupibus: ut commemorat Ulysses Aldrovandus in tertio Ornithologias *d*.

b Qui de nymphis & Diis scripsit.

c Anno 1512.

d P. 241.

Heron, Ἥρων, Cotyos filius, orator Atheniensis, præter alia fecit epitomen historiarum Heraclidis: adhæc opus elaboravit de antiquis oratoribus, & orationibus, quibus, inter se certantes, alii alios vicerunt: item divulgavit commentarios in Herodotum, Thucydidem, & Xenophontem. Auctor Suidas.

Hicesius historicum opus reliquit de mysteriis. Clemens ἐν Προτρεπτ. Σκυθῶν *e* δὲ οἱ Σαυρομάται, ὥς φησιν Ἱκέσιος ἐν τῷ περὶ μυστηρίων, ἀκινάκην σέβουσι. Plinius lib. XXVII. cap. IV. meminit Hicesii, *non parvæ*, ut inquit, *autoritatis medici.* Item lib. XX. cap. V, & lib. XXII. cap. XVI. De vino hic scripsit. Idem Plinius lib. XIV. cap. XIX: *Verùm & de apparatu vini dixisse conveniat, cùm Græci privatim ea præcepta condiderint, artemque fecerint: sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicesius.*

e Sauromatæ, populus Scythiæ, colunt acinacem; ut Hicesius ait libro de mysteriis.

Hierocles libros edidit, nomine Φιλίστορες, quasi *historiæ amantes* dicas. Stephanus in Βραχμᾶνες, & Ταρκυνία. Item Tzetzes Chil. VII. Hist. CXLVI; ubi ait, Ἱεροκλῆς *a* σὺν αὐτοῖς τε φιλίστορσιν ἐν λέγεις. Hinc commemorat Tzetzes, ut Hierocles in iis narret, semet oculis suis vidisse in regione torridâ, atque exustâ, homines nudos, ac tecto carentes: quorum aliqui (ὠτολίκνους vocant) auribus caput inumbrent: aliqui item (qui σκιάποδες dicuntur) pedes in altum extollentes, totum corpus, quasi umbraculo, contegant. Addit, Hieroclem dicere, ab aliis etiam referri homines capite destitutos, (ἀκεφάλους vocant) item qui decem capita, quique quatuor manus, & pedes totidem haberent: sed se eos, quod injurato etiam credimus, videre nondum potuisse. Alius Hierocles videtur is esse, de quo Stephanus in Ὑλλάριμα: ubi cùm dixisset, Hyllarima esse Cariæ oppidum supra Threstonitiam, addit, eam fuisse patriam Hieroclis, qui philosophus factus est ex athleta: τοῦ ἀπὸ ἀθλητῶν εἰς φιλοσοφίαν ἀχθέντος. Non ex poëta, ut apud Simlerum est in Gesneri argumento. Hujus Hyllarimensis, cùm philosophus fuerit, erit, credo, Hieroclis Oeconomicus: cujus particulæ hæ erant, De *b* amore fraterno, &, Quomodo *c* utendum sit cognatis; & similes. Puto &, auctorem fuisse libri *d* de justitia. Nisi pro *Hieroclis* apud Stobæum *Hieracis* legi debet: cujus liber de justitia alibi ab eodem citatur non semel *e*. Ejusdem Hieroclis fuerit commentarius, qui exstat in Aurea Pythagoræ carmina. Nec obstat, quòd ab Suida vocetur philosophus Alexandrinus. Nam ita dici potuit, quia Alexandriæ philosophatus fuit; Suida ipso teste. Idem sit, qui Apollonium Tyanensem impiè comparabat Servatori nostro Christo: cui sacro ejus ac horribili libro respondit Eusebius Pamphili. Etiam Hyllarimensem signari suspicor à Michaële Apostolio Centuriâ VIII, Proverb. XX: ubi citatur ἐν *f* δευτέρῳ φιλοσοφουμένων περὶ τῶν φιλοσόφων. At alius videtur Hierocles, ex quo Athenæus lib. XIV refert, quid sit χύτος: nempe liquor, (vinum puta, aqua, vel alius) sartagini affusus, cum melle, sesamo, & caseo. Etiam Hieroclis excerpta habemus in Mulomedicinæ scriptoribus. Fuit & Hierocles orator, patriâ Alabandensis; sed qui Rhodium commigrârit; ut Strabo testatur lib. XIV. Quando is vixerit, quem fratrem habuerit, & quo uterque usus sit stylo; Cicero nos docet in Bruto, cum ait: *Genera Asiaticæ dictionis duo sunt: unum sententiosum, & argutum, sententiis non tam gravibus, & severis, quàm concinnis, & venustis; qualis in historia Timæus; in dicendo autem,* PUERIS NOBIS, *Hierocles Alabandeus; magis etiam Menecles, frater ejus, fuit; quorum utriusque orationes sunt imprimis, ut Asiatico in genere, laudabiles.*

a Hierocles similiter libris, qui Philistores dicuntur.

b Stobæus sermone, qui inscribitur, Honestissimum esse amorem fraternum, &c.

c Ibidem.

d Serm. de timiditate.

e Serm. de justitia: item de temperantia.

f Lib. secundo de iis, qui à philosophus in sapientiæ studio instituuntur.

Hieron, sive Alexandrinus, sive is Ephesius, Ἱέρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἢ Ἐφέσιος, commemoratur Phlegonti Tralliano de Mirab. cap. II: ubi ex eo de Polycriti spectro, ac capite monstrosi pueri à capite avulso, diraque Ætolis comminante, longos texit logos.

Hieronymus poëtarum historiam condidit: ut cognoscere est ex Athenæo in XIV; ubi citatur ἐν τῷ περὶ *g* κιθαρῳδῶν, ὅπερ ἐστὶ πέμπτον περὶ ποιητῶν. Commentarii de tragœdiarum scriptoribus, quem ejusdem operis partem fuisse satis liquet, meminit Suidas in Ἀναγυράσιος. Verba ejus: Ἱστορεῖ *h* δὲ Ἱερώνυμος ἐν τῷ περὶ τραγῳδοποιῶν. Fortasse idem est Hieronymus Rhodius; de quo dictum nobis lib. I, cap. IX.

g Libro de citharœdis, qui est quintus de poëtis.

h Refert autem hoc libro de iis, qui tragœdias fecere.

Hippagoras famam sibi peperit opere de Carthaginensi Republica. Athenæus lib. XIV: Ἱππαγόρας *i* ἐν πρώτῳ περὶ τῆς Καρχηδονίων πολιτείας.

i Hippagoras libro primo de Carthaginensium Rep.

Hippias Eliensis breviarium Olympionicarum edidit: admodum incertis fultum argumentis; teste Plutarcho in Nicia.

Hippias Erythræus, de Erythris, Ioniæ urbe, earum, quæ in Bœotiâ sunt coloniâ historiam reliquit. Athenæus lib. VI: Ἱππίας *a* δ' ὁ Ἐρυθραῖος ἐν τῇ δ' ἱστοριῶν τῶν περὶ τῆς πατρίδος ἱστορεῖ. Narrat deinde eo ex opere, ut Cnopus, quem oraculum Delphicum Mercurio doloso sacrificare jusserat, ab adulatoribus suis in mare sit projectus; imperiumque ejus invaserit Ortyges; sed & ipse postea ab Hippota, fratre Cnopi, regno sit exutus.

Hippo Rheginus, Ἵππων ὁ Ῥηγῖνος, librum partim physicum, partim historicum, condidit περὶ *b* τῶν λεγομένων τόπων φθείρειν τὰ ἐμπίπτοντα. Meminit Antigonus Mirabil. cap. CXXXIII. ubi ex eo refert, in Paleciis, vel potiùs Palicis, fuisse structuram, in qua quis sine periculo quidem obambularet, sed, si se reclinaret, moreretur. Fortasse tamen legendum Ἵππυς. Qua de re libro proximo dicemus.

Hippobotus ἐν *c* τῷ περὶ αἱρέσεων à Laërtio citatur in Aristippo: unde sectarum historiam scripsisse cognoscitur. Nec dogmata solùm tradidisse, sed & vitas, inde scimus, quia idem ἐν *d* τῇ τῶν φιλοσόφων (seu idem hoc opus, seu diversum) ab eodem Laërtio celebratur in Thalete. Ac imprimis illud liquet ex iis, quæ idem ex Hippoboto narrat in vita Heraclidis, Cratetis, Menedemi, Zenonis, Pythagoræ, & sæpius in Empedocle. Etiam Malchus, sive Porphyrius, meminit ejus in Pythagoræ vita.

Hippostratus genealogias Siculas exposuit. Pindari scholiastes in Pyth. od. VI: Ἱππόστρατος *e* ἐν ῃ ὁ τὰ περὶ Σικελίας γενεαλογῶν. Puto, ex eo opere esse, quod refert in Nem. Od. I: Οὗτος *f* δ' ὁ Κωμαίθης πρῶτος ἐν Συρακούσαις ἐρραψῴδησε τὰ Ὁμήρου ἔπη κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα, ὡς Ἱππόστρατός φησιν. Quod eodem ex Hippostrato memorat Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ *g* ad Olympiad. LXIX. Minois quoque res Hippostratus consignavit. Phlego Mirabil. cap. XXX. Ἱππόστρατος *h* δέ φησιν ἐν τῷ περὶ Μίνω, Αἰγύπτιον ἐκ μιᾶς γυναικὸς Εὐρυόνης, τῆς Νείλου, πεντήκοντα υἱὲς γεννῆσαι. Etiam Hippostratus inter eos, qui de mirificis hominum in India formis scripserint, à Tzetze refertur Chil. VII. Hist. CXLIV. Abarim, Hyperboreorum legatum, tertiâ vixisse Olympiade, idem prodidit, ut Harpocratio ait in Ἄβαρις.

H stiæus Milesius res Phœnicum consignavit; teste Josepho lib. I. antiquit. Judaic. cap. III, sive juxta veterem distinctionem, VIII: ubi eum cum Mocho, & Hieronymo Ægyptio, conjungit. Etiam cap. proximo ejusdem fragmentum adfert de loco Senaar, ubi Babylon condita, deque primis gentium coloniis. Quod Eusebius reponit lib. I *i* Chronicorum: ubi disertim Ἑστιαῖος vocatur. Primum rerum Phœniciarum citat Stephanus in Βηρυτός: Ἑστιαῖος *k* ἐν πρώτῃ, τὴν ἰσχὺν βηρυτὶ Φοίνικας ὀνομάζειν. Aliis tamen is Ἑστιαῖος dicitur. Atque ita etiam in Josepho editum est. Nec nuperam esse eam lectionem, vel illud ostendit, quòd pro *Hestiæus*, vel *Estiæus*, semper *Estius* legas apud Josephi interpretem Ruffinum. Neque in editis modò codd. sed etiam Mso meo, sic constanter reperio.

Hyperochus plerisque auctor creditus fuit historiæ Cumanæ carmine contextæ. Athenæus lib. XII: Ὑπέροχος *l*, ἢ ὁ ποιήσας τὰ εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα Κυμαϊκά. Et sanè ita quoque sensit Pausanias in Phocicis: ubi, cùm de Herophile fatidicâ dixisset, hæc subjungit: Τὴν *m* δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς καὶ ταύτῃ εἰποῦσαν, ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλουμένην δὲ αὐτὴν Δημώ, συνέγραψεν Ὑπέροχος, ἀνὴρ Κυμαῖος.

Hypsicrates Phœnicum res linguâ hujus gentis perscripsit: eas Græcè interpretatus Ἄσιτος, seu, ut in aliis codicibus legitur, Χαῖτος. Auctor Tatianus orat. ad gentes, & ex eo Eusebius *n* lib. X. præparat. Evangel. Alius sine dubio est Hypsicrates grammaticus; cujus mentio est apud Varronem, lib. IV. de L.L. Stephanum in Αἴθιοψ, & Gellium lib. XVI. cap. XII: ubi, composuisse, ait, *libros sanè nobiles super his, quæ à Græcis accepta sunt.*

a *Hippias verò Erythræus in secundo historiarum de patria sua.*
b *De locis, quæ perdunt, quisquid inciderit.*
c *Libro de sectis.*
d *In commentario de philosophis.*
e *Hippostratus, qui Siculas genealogias scripsit.*
f *Hic ergo Cynæthus primus Syracusis recitavit Homeri carmina, Olympiade sexagesima nona; ut Hippostratus ait.*
g *In descriptione Olympiadum.*
h *Hippostratus verò in iis, quæ retulit de Minoë, ait, Ægyptum unâ ex conjuge, nomine Euryonâ, Nili filiâ, genuisse filios quinquaginta.*
i *Pag. 11. Thesauri Temp.*
k *Auctor est Hestiæus in primo, Phœnices robur vocare beruti.*
l *Hyperochus, vel quisquis fecit Cumaica, quæ ad eum referuntur auctorem.*
m *Jam eam, quæ post illam fatidica ipsa etiam fuit, Cumis, quæ sunt in Opicis, natam esse, & Demo nomine fuisse appellatam, Hyperochus, vir Cumanus, scripsit.*
n *Pag. 289. edit. Rob. Steph.*

IAcobus Monachi, præter sermonem in σύναξιν *a* beatæ Mariæ, etiam condidit historiam XII tribuum; ut Possevinus in Apparatu narrat. Atque addit, Msum exstare Græcè in bibliothecâ Vaticanâ.

Iambulus Ἰάμβουλος de mirificis hominum formis in India quædam tradidit; testante Tzetze Chil. VII. Histor. CXLIV.

Jason Byzantinus innotuit opere de Tragicis; quo vel de poetis tragicis egit, vel de argumentis, quæ tragici tractant. Plutarchus de Flumin. Καθὼς *b* ἱστορεῖ Ἰάσων Βυζάντιος ἐν τοῖς Τραγικοῖς. Vir eruditus in notis ad eum locum esse eundem suspicatur, quem Ἑλλάδος βίον *c* in literas retulisse, auctor est Stephanus in Ἀλεξάνδρεια, & Τῆλος. Sed fallitur. Nam Jason is non Byzantius, verùm Argivus grammaticus fuit; ut testatur Suidas in Ἰάσων. Puto, Byzantium signari ab Etymologo in Ἀψ.

Joannes Antiochenus inter eos, qui de Cleopatra, & Pharo fuerint commentati, memoratur à Tzetze Chil. II. Histor. XXXIII. Dicitur autem ibidem, vixisse post Georgium Chronicum. Ubi Georgium quidem Chronicum planè censeo esse Georgium Syncellum. Joannem verò Antiochenum esse alium ab illo Antiocheno Joanne, quem sub Heraclio floruisse monuimus superiori libro cap. XXIII, exinde colligitur, quòd Tzetzes cum postremò nominet, ac Georgio posteriorem indicat. Potiùs igitur intelligendus videtur Joannes Malela; de quo nunc dicam. Nisi hoc obstare putandum, quòd nusquam ille *Antiochensis* vocetur. Quid si igitur, quem Tzetzes signat, is non sit diversus ab Ἀρχαιολογίας *d* scriptore: hic verò non sub Heraclio vixerit, sed incertæ sit ætatis; hactenus tamen ut constet, fuisse post Georgium Syncellum, quo eum Tzetzes juniorem facit; ante autem Tzetzem, ut qui ejus meminerit. Intervallum inter eos est annorum quasi CCLX. Nam Syncellus claruit tempore Irenes, & Caroli Magni: Tzetzes verò tempore Manuelis Comneni, & Friderici Barbarossæ.

Joannes Malela, sive Meleles, temporum scriptor, Ἰωάννης Μελέλης χρονογράφος, citatur à Joann. Tzetze Chil. V. Hist. XXIX, & XXX. Ubi ex eo refert, tempore belli Trojani fuisse, tum Sisyphum Coum, Teucri scribam, (γραμματέα) tum Dictyn Cretensem, qui Idomenea sequebatur. Ac illum quidem Iliada primùm vulgâsse, Dictyn item consignâsse res ad Ilium gestas: atque ex istis Homerum postea hausisse, quæ cecinit. Ex hujus Joannis Malelæ Chronicis (ἐξ *e* Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Μαλέλα χρονικῶν) excerpta quædam sunt in priore de Virtutibus, & Vitiis libro, qui erat collectaneorum Constantini Augusti Porphyrogenneti. Habuit Henricus Vallesius. cur verò omiserit, cùm in lucem ederet excerpta Polybii, Diodori, Nicolai Damasceni, triumque aliorum, hanc ipse rationem adfert in præfatione sua: *Joannem Malelam (ne quis fortè eum hîc desideret) consultò missum feci, eò quod præter tres quatuorve fabulas de Minoë, Antiopa, ac Bellerophonte, easque illepido sermone textas, nihil bonæ frugis contineret.*

Joannes monachus Alexandrini magni vitam scripsit: quæ, Angelum Cospum Bononiensem nacta interpretem, plerisque Curtii editionibus *f* præmittitur. Hujus eò meminimus, quia incertæ ætatis credunt, qui eundem esse, ac Zonaram, nesciunt: de quo dictum nobis lib. II. cap. XXVII. Alios, Zonaræ esse, haut fugit: sed, eum, præter historiarum compendium, seorsum Alexandri vitam scripsisse, arbitrantur. Qui sententiam mutabunt, si hanc vitam conferant cum iis, quæ de Alexandro scribit Zonaras Tom. I: unde fragmentum est excerptum: quod nescio cur in præfatione suâ monere neglexerit Cospus interpres. Non est igitur, quòd adolescentia, lecto Zonara, eo Monachi opusculo terendum sibi tempus putet. At alius ab hoc est Joannes Monachus, Lydus; de quo in Justiniani temporibus superiori libro diximus. Sed idemne, an alius, cujus Expositio de S. Barlaam, & Josaphat, Sconaci est in bibliotheca Hispaniarum regis?

Joannes Nicomediensis presbyter exaravit vitam S. Basilii,

a *Concessionem.*
b *Ut refert Jason Byzantinus in Tragicis.*
c *Vitam Græciæ.*
d *Antiquitatum.*
e *Ex chronicis Joannis cognomento Malelæ.*
f *Ut Antverpiensi Belleri an. 1586.*

filii, Amaseni Episcopi: quæ est apud Simeonem Metaphrastem, item Surium Tom. II, ad XXVI April.

Joannes Stauratius orationem reliquit de B. Demetrio; quæ Msa exstant in bibliotheca Cæsarea Viennæ; teste Possevino in apparatu.

Josephus Genesius inter eos, qui de seculi sui rebus aliqua consignarunt, refertur à Joanne Curopalate, in historiæ suæ procemio. Aliis *Josephus Byzantius* appellatur.

Isidorus Characenus, ἐν *a* τῷ περὶ Παρθίας περιηγητικῷ, citatur ab Athenæo lib. III. Hujus scriptoris σταθμοὺς Παρθικοὺς *b* primus in lucem protraxit David Hœschelius. Citatur à Plinio in Hist. Nat. lib. II. cap. ult. lib. IV, cap. IV, XVI, & XXIII; lib. V. cap. VI, IX, XXX, XXXI, & XXXII. Malè autem vir eruditus *c* eum confundit cum C. Cæcilio Claudio Isidoro; qui, ut idem Plinius ait lib. XXXIII. cap. X, *testamento suo edixit, quamvis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere servorum quatuor millia centum XVI, juga boum tria millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta septem millia: in numerato HS DC. Funerari se jussit HS XI.* Alius quoque est Isidorus; ex cujus physicorum sive naturalium libris Cæsar Germanicus quiddam refert de corvo, Apollinis alite; qui, exspectans in itinere dum ficus maturuissent, aquam diis ferre distulerat, ac propterea pœnas dedit: sed postea inter sidera relatus est.

Isigonus Cittiensis memoratur à Cyrillo adversus Julianum lib. III. Refert autem ex eo, in Rhodo, insula Solis, taurum sermonis humani non fuisse ignarum.

Isigonus Nicæensis à Gellio lib. IX. cap. IV. reponitur inter scriptores veteres non parvæ auctoritatis; quorum libri miraculorum, fabularumque pleni, rerumque inauditarum & incredibilium. Quædam ex eo refert Plinius lib. VII. Hist. Nat. cap. II: *Priores anthropophagos, quos ad septentriones esse diximus, decem dierum itinere supra Borysthenem amnem, ossibus humanorum capitum bibere, cutibusque cum capillo pro mantelibus ante pectora uti, prodidit Isigonus Nicaensis. Idem in Albania gigni quosdam glaucâ oculorum acie, à pueritia statim canos, qui noctu, plusquam interdiu, cernant. Idem, itinere dierum X supra Borysthenem Sauromatas tertio die cibum capere semper.* Et aliquanto pòst: *In eâdem Africâ familias quasdam effascinantium, Isigonus, & Nymphodorus, tradunt: quarum laudatione intereant probata* d, *arescant arbores, emoriantur infantes. Esse ejusdem generis in Triballis, & Illyriis, adjicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque, quos diutius intueantur; iratis præcipue oculis; quod eorum malum facilius sentire puberes. Notabilius esse, quòd pupillas binas in oculis singulis habeant.* Sed imprimis adi Sotionis excerpta τῶν *e* παραδόξων περὶ ποταμῶν, καὶ κρηνῶν, καὶ λιμνῶν παραδοξολογουμένων: in quibus persæpe Isigonus hic advocatur, inter alia bis terve ἐν δευτέρῳ *f* ἀπίστων.

Istomachus laudatur Sorano in vita Hippocratis; ubi ex ejus τοῦ πρώτου *g* τῆς Ἱπποκράτους αἱρέσεως refert, Hippocratem fuisse natum primo octogesimæ Olympiadis anno.

LÆtus Λαῖτος ἐν Φοινικικοῖς *h* citatur à Clemente Alexandrino lib. I Στρωματ. ubi ex eo quædam refert de Menelai in Phœnicen adventu.

Lamiscus Samius, & Melissus, conjunguntur à Palæphato, initio eorum, quæ de incredibilibus prodidit. Vocat autem eos συγγραφέας; quod interpres transtulit *historiarum scriptores*. Possis tamen hic generatim *descriptores* intelligere; &, ut puto, meliùs. Vide, quæ de Melisso infernus dicemus.

Leander, vel Leandrius, patria Milesius, de Mileto, & Milesiis, commentarium reliquit. Diogenes Laërtius in Thalete: Ταῦτα *i* δὴ ὁ Καλλίμαχος ἐν τοῖς ἰάμβοις ἄλλως ἱστορεῖ, παρὰ Λεανδρίου λαβὼν τοῦ Μιλησίου. Deinde ex eo narrat, ut Bathycles Arcas, phialam relinquens, eam dari jusserit sapientissimo: ea autem data primùm fuerit Thaleti; ab hoc alteri; ab illo alii, & inde alii, atque alii; usque dum in orbem rediens reddita sit Thaleti; qui illam miserit Apollini Didymæo, cum hisce, juxta Callimachum, versiculis:

Θαλῆς με τῷ μεδέοντι Νειλέω δήμου
Δίδωσι, τοῦτο δὶς λαβὼν ἀριστεῖον.

Quos Latinè sic puto exprimi posse:

Me Neleo, quoi subdita omnis est plebes,
Indeptus hoc bis præmium Thales donat.

Laudat & Clemens in Προτρεπτ. Λεάνδριος *a* δὲ, Κλέαρχον ἐν Μιλήτῳ τεθάφθαι ἐν τῷ Διδυμαίῳ, φησίν. Et Στρωματ. lib. I: Ἀλλὰ *b* & Θαλῆς, ὡς Λεάνδριος, καὶ Ἡρόδοτος, ἱστοροῦσι, Φοῖνιξ ἦν. ὡς δὲ τινες ὑπειλήφασι, Μιλήσιος. Item Στρωματ. lib. VI. eum conjungit cum Hellanico, Hecatæo, Androtione, & aliis, qui ei exscriptores potiùs, quàm scriptores, videntur. Meminit quoque Eusebius præparat. Euangel. lib. II *c*: Theodoretus Therapeutices serm. I, qui est de fide, & VIII, sive de martyribus: è Latinis item Arnobius lib. VI. Verba eorum mitto, qui Clementem pariter exscripsère. Præterea Apollonii citat scholiastes in lib. II. Nisi is est Λέανδρος ὁ Νικάνορος, qui μετονομασίας *d* consignavit, ac patriâ Cyrenæus fuit; ut ostendimus lib. II. cap. XII. Quem ipsum signari puto ab Etymologo in Ἠλις.

Leo, Alabandensis orator, præter artem de Statibus, composuit Caricorum libros IV, & totidem Lyciacorum, teste Suida: qui & scripsisse ait sacrum bellum Phocensium, & Bœotorum. Equidem id negare non ausim. Sed tamen fieri possit, ut eos secutus sit Suidas, qui confuderint Leonem Alabandensem cum Leone Byzantio; quem de bello sacro scripsisse, paullo antè ipse dixerat Suidas. Alteruter etiam res Ægyptiacas literis mandavit. Hyginus in poëtico astronomico, quo loco de arietis signo tractat: *Sed de Hammonis simulachro Leon, qui res Ægyptias conscripsit, ait: Cum Liber Ægyptum, & reliquos fines, regno teneret, & omnia primùs hominibus ostendisse diceretur: Hammonem quendam ex Africa venisse, & pecoris multitudinem ad Liberum adduxisse; quo faciliùs & ejus gratiâ uteretur, & aliquid primus invenisse diceretur. Itaque pro beneficio ejus Liber existimatur agrum dedisse, qui est contra Thebas Ægyptias. Et qui simulacra faciunt Hammonis, capite cornuto instituunt; ut homines memoriâ teneant, eum primum ostendisse. Qui autem Libero factum voluerunt assignare, quòd non petierit ab Hammone, sed ultro ad eum sit adductus, Liberi cornuta simulacra fecerunt, & arietem memoria caussâ inter sidera fixum dixerunt.* Sed fortasse Leo iste, qui res Ægyptiacas literis prodidit, Ægyptius ipse fuerit. Nam ad cujusdam Leonis Ægyptii scripta provocat Tertullianus lib. de Corona militis cap. VII: ubi eos memorat, qui de coronis aliqua elaborârint. Fuit & *Leo Pellaus*, qui Deorum naturam, & gesta, videtur exposuisse. Arnobium adi in quarto contra gentes.

Leo Asianus, sive Leo è Caria, laudatur Joanni Curopalatæ, & Georgio Cedreno, utrique in procemio. Meminere autem inter illos, qui de sui ævi rebus egere. Vide, quæ in temporibus Andronici senioris de Leone Grammatico diximus.

Leocrines contra mentem omnium geographorum, & περιηγητῶν, (qui censent, Κίῤῥα, Κίρφα, promiscuè dici, ut Χεῤῥόνησος, & Χεῤῥόνησος,) fallò tradidit, δύο *e* εἶναι πόλεις, ἄλλην τὴν Κρῖσαν, καὶ ἄλλην τὴν Κίῤῥαν. ἔστιν ἱστορίαν δίδωσι ἀναφέρομένην: ut ait Etymologici magni auctor in Κρῖσα.

Lepidus fecit epitomen historicam. Stephanus in Τεγέα: Λέπιδος *f* ἐν ἱστορίας ἐπιτομῆς πρώτῳ. Meminit & Lepidi in Βυζαντίς.

Leucus Λεῦκος ἐν τῇ πετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν citatur à Malcho, sive Porphyrio libro de vita Pythagoræ.

Linus Oechaliensis citatur Stephano in Οἰχαλία; ubi ait, Λῖνος *g* γὰρ ὁ ἱστορικὸς Οἰχαλιεύτης ἦν.

Lobon Argivus librum de poëtis elaboravit: ut ait Laërtius in Epimenide; qui & ejus meminit in Thalete.

Marginal notes, left column:

a In descriptione Parthiæ.
b Mansiones Parthicas.
c Andr. Schott.
d Utrùm ἐγκρινόμενα, h.e. oves; an probata, pro commendata vehementius? qualia fascino obnoxia credebantur.
e Collectanearum admirabilium de fluviis, fontibus, & lacubus.
f In secundo rerum incredibilium.
g Lib. I. de secta Hippocratis.
h Libro de rebus Phœniciis.
i Ista Callimachus in Iambis aliter tradit, accepta à Leandro Milesio.

Marginal notes, right column:

a Leandrius verò Clearchum Mileti in Didymæo templo sepultum esse ait.
b Sed & Thales, ut Leander, ac Herodotus referunt, Phœnix erat: ut verò aliqui existimant, Milesius.
c Pag. 45. edit. Rob. Steph.
d Ea, quæ nomen mutârunt.
e Duas esse civitates, aliam Crisam, aliam Cirrham; unde & historiam exhibet emendatam.
f Lepidus in historiæ epitomes lib. primo.
g Linus verò historicus erat Oechaliensis.

Lucillus Tarrhæus, Λούκιλλος ὁ Ταῤῥαῖος, citatur ἁπλῶς à Stephano in Καλλιπολις. In Τάῤῥα legas Λούκιος a δ' ἦν ἀπὸ Τάῤῥης, τῆς Κρητικῆς πόλεως. Fortaſſe ſcribendum Λούκιλλος. Condidit hiſtoriam urbis Theſſalonicenſis. Idem Stephanus in Θεσσαλονίκη: Λούκιλλος b ὁ Ταῤῥαῖος περὶ Θεσσαλονίκης βιβλίον ἔγραψε, &c. Contexuit quoque ſcholia in Argonautica Apollonii; ut ex præfatione anonymi Græci conſtat. Edidit & adagia. Sanè Zenobius in inſcriptione indicat, ſe collegiſſe proverbia ſua ex Tarrhæo, ac Didymo. Et utriuſque horum meminit etiam Tzetzes Chil. VIII. hiſtor. CLIX. Eorundem, & aliorum, mentionem facit Stephanus in Τάῤῥα. ubi de eo ſic ſcribit: Φέρεται c δὲ τούτου τὰ περὶ παροιμιῶν τρία βιβλία ἄριστα, καὶ περὶ γραμμάτων, καὶ τεχνικὰ γλαφυρώτατα.

Lyceas Naucratita Αἰγυπτιακὰ d conſignavit; ut cognoſcimus ex Athenæi lib. XIV. Meminit & Lyceæ Plinius in Elencho eorum, quos ſequitur libro XXXVI.

Lycon Iaſenſis Pythagoræ vitam memoriæ tradidit. Athenæus lib. X: Λύκων e ὁ Ἰασεὺς ἐν τῷ περὶ Πυθαγόρου.

Lyſaneas περὶ ἰαμβοποιῶν f teſtis adhibetur ab Athenæo lib. VII.

Lyſimachus Alexandrinus Θηβαϊκὰ g ſcripſit oratione ſolutâ: ex quorum decimotertio luculentum de Oedipi ſepultura locum adfert Sophoclis ſcholiaſtes in Oedipum Colonæum h. Idem ἐν πρώτῳ τῶν νόστων i adducitur ab Apollonii ſcholiaſte lib. I, & Michaële Apoſtolio Centur. XVII. Proverb XXV. E tertio τῶν νόστων teſtimonium petit Athenæus lib. IV. Puto, eſſe eundem, cujus utroque adverſus Apionem libro meminit Joſephus: & unde priori libro citat fragmentum de Judæis mendaciorum plenum. Eſt id fragmentum ex hiſtoria ejus Ægyptiaca. Sed præterea de agricultura commentatus fuit; cujus operis ſæpiùs meminit Plinius in Hiſtor. Natur. Alius verò eſt Lyſimachus Hippocratius, cujus meminit ſcholiaſtes Nicandri in Alexipharm.

MAcareus Μακαρεὺς Κῳακὰ k edidit; ut videre eſt ex Athenæi VI, & XIV.

Malacus Σιφνίων ὅρους l prodidit: ut eſt apud Athenæum in ſexto.

Manuel Byzantius à Joanne Curopalate in hiſtoriæ proœmio recenſetur inter illos, qui aliqua ſignarunt de rebus ſui ævi. Unde de ætate haut aliud colligere licet, quàm viguiſſe ante annum CIↃC. Etiam fuit Manuel Chryſoloras, & Manuel Malaxus: de quorum ætate dicimus alibi.

Marcianus Heracleota fecit περιήγησιν m verſu iambico. Item περίπλουν n maris externi, tam Eoi, quàm Occidentalis, & maximarum inſularum, quæ in eo ſitæ ſunt. Utrumque opus primùm in lucem prodiit beneficio Davidis Hœſchelii. Sæpe verò Marciani hujus meminit Stephanus περὶ πόλεων o. Alius eſt Marcianus Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus egit: ut eſt apud Plinium lib. XXIV. cap. IV.

Megacles περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν p, teſtis adhibetur ab Athenæo lib. X.

Melanthius de rebus Atticæ libros reliquit. Harpocration in Γεφυρίζοντες: Μελάνθιος q ἐν δευτέρᾳ Ἀτθίδος. Etiam Μελάνθιος r περὶ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίων laudatur Athenæo lib. VII. Alius eſt Melanthius ille, quem inter clariſſimos pictores numerat lib. XXXV. cap. VII. Quem & de arte ſuâ ſcripſiſſe, diſco ex illis Laërtii verbis in Polemone: Καὶ s ὅλως ἦν τοιοῦτος, οἷόν φησι Μελάνθιος ὁ ζωγράφος ἐν τοῖς περὶ ζωγραφικῆς. Alius quoque Melanthius, poëta Tragicus, qui Cimonis, Athenienſium ducis, æqualis fuit. Meminit ejus Ariſtophanes in Avibus, ubi ſcholiaſtem ejus vide: qui non ab Ariſtophane modò; ſed etiam Platone, & Callia, itidem Comicis, exagitatum docet. Vide etiam Plutarchum in Cimone; ubi duos ejus verſus hexametros adfert. Item Suidam in Μελάνθιος.

Meliſſeus, Μελισσεὺς ἐν Δελφικοῖς t Jo. Tzetzæ memoratur Chil. VI. Hiſt. XC.

a *Lucius erat e Tarrha, civitate Cretica.*
b *Lucillus Tarrhæus librum ſcripſit de Theſſalonica.*
c *Circumferuntur ejus proverbiorum libri optimi: item de literis, & quæ ad artis præcepta pertinent, ſanè polita.*
d *Res Ægyptias.*
e *Lycon Iaſenſis libro de Pythagora.*
f *De iamborum ſcriptoribus.*
g *Res Thebanas.*
h *P. 274 edit. Henr. Steph.*
i *Primo redituum libro.*
k *De rebus Coorum.*
l *Librum de finibus Siphniorum.*
m *Deſcriptionem locorum, quæ per eorum ſingula ducat lectorem.*
n *Circumnavigationem.*
o *De urbibus.*
p *De viris illuſtribus.*
q *Melanthius libro ſecundo de Attica.*
r *Melanthius de myſteriis Eleuſiniis.*
s *Ac omnino talis erat Polemo, qualem fuiſſe ait Melanthius piſtor in iis, quæ de pingendi arte ſcripſit.*
t *Meliſſeus libris de rebus Delphicis.*

Meliſſus inter hiſtoricos fortaſſe locum meretur. Sanè apud Palæphatum initio belli περὶ ἀπίστων a hæc legas: Ἀεὶ δ' ἔγωγε ἐπαινῶ τῶν συγγραφέων, Μέλισσον, καὶ Λαμίσκον τὸν Σάμιον, ἐν ἀρχῇ λέγοντας, Ἔστιν ἃ ἐγένετο, καὶ b νῦν ἔστι. Quæ ita vertit interpres, Philippus Phaſianinus: *Quamobrem ipſe ſanè Meliſſum, & Lamiſcum Samium, hiſtoriarum ſcriptores, laudo, in principio, quicquid olim fuerit, & nunc quoque eſſe, atque futurum deinceps, aſſeverantes.* Attamen arbitror, vocem συγγραφέων hoc loco non preſſè pro hiſtoricis accipi; ſed laxè, ut quoſvis ſcriptores ſonet. Sanè Palæphato propoſitum erat, docere, illa, quæ à poëtis traduntur, fidem non mereri: quando non alia antiquorum temporum ratio fuit, quàm nunc ſit: ac proinde, quod temporibus noſtris minimè fit, id neque olim factum videatur. Hoc fine auctoritate utitur Meliſſi, qui idem initio operis ſui dixerat. Unde colligo, Meliſſum ſimile tractâſſe argumentum, atque oſtendiſſe, ſæpe ſub poëtarum figmentis occultari aliquod naturæ myſterium; ſæpe item hiſtoriam veram à poëtis in fabulam eſſe converſam, quo magis admirationi foret. Hoc ita eſſe, fidem etiam fecerit Fulgentius libro ſecundo Mythologicôn, cap. de Cygno & Leda. ubi ſcribit: *Jupiter in cygnum converſus dicitur, quòd ferant phyſiologi, quàm maximè Meliſſus Euboicus, qui omnium phyſiologorum ſententias diſputavit, hujus generis avem ita convitiis eſſe plenam, ut, ipſâ ave clamante, reliquæ aves taceant, quæ præſtò fuerint.* Quare cùm Palephatus, & Fulgentius, ſimile argumentum tractent; eundem utrobique Meliſſum ſignari puto: nempe Euboicum, qui multas poëtarum fabulas ad naturæ ſcientiam retulit. At alius eſt Meliſſus, Parmenidis auditor, patriâ ſeu Samius, ut Laërtius ait; ſeu Mileſius, ut inquit Theodoretus in Therapeuticis. Alius quoque Meliſſus ille, ex quo Plinius profeciſſe ſe fatetur, dum conſcriberet lib. VII, X, XI. Nam hunc inter Romanos ſcriptores reponit in elencho librorum, quos diximus.

Melito de familiis Athenienſium commentarium fecit. Harpocration in Κάθετος: Μελίτων c ἐν πρώτῳ περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι γενῶν.

Menander Epheſius in literas retulit actus regum apud Græcos, & Barbaros: eos autem collegit ex libris provinciæ cujuſque, quò magis hiſtoriæ fides conſtaret. Auctor Joſephus lib. I. contra Apionem: ubi & egregium ejus fragmentum de Hiramo, Phœnicum rege, & Salomone, adducit. Meminit ejuſdem ſcriptoris Tertullianus in Apologetico cap. XIX, & Theophilus Antiochenus ad Autolycum lib. III; ubi ex Menandro hæc eadem, quæ Joſephus, narrat. Sed Tyriorum regum ſeries in Theophilo mendoſior eſt, quàm apud Joſephum. Nonnullos quoque reges præterit. Operæ etiam eſt videre Joſephum Scaligerum appendice librorum de emendatione temporum: qui notis ſuis illuſtrat geminum Menandri ejuſce fragmentum περὶ d τῶν ἐν Τύρῳ βεβασιλευκότων: item Petavium lib. IX. cap. LXII. Forſitan ſingularem etiam librum de geſtis Ithabali, Tyriorum regis, condidit. Citat eum Joſephus Antiquit. Judaic. lib. VIII, cap. XIII; & ex eo, vel interprete Rufino, Freculphus Tom. I. lib. III. cap. VII: *Meminit autem hujus ſiccitatis Menander in geſtis Nalithiorum regis.* Ubi pro *Nalithiorum* ex Joſepho emenda *Ithabali Tyriorum.*

Menander Pergamenus quoque de rebus Phœniciis egit: ut cognoſcere eſt ex orat. Tatiani adverſus gentes: item his verbis Clementis Alexandrini lib. I. Στρωματ. Εἴραμος e τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Σολομῶνι δίδωσι, καθ' οὓς χρόνους μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν Μενελάου εἰς Φοινίκην ἄφιξις, ὥς φησι Μένανδρος ὁ Περγαμηνὸς, καὶ Λαῖτος ἐν τοῖς Φοινικικοῖς. Sed de iſto quidem, & Lætum, & Menandrum, ratio prorſus fugit: cùm inter Troiæ excidium, & Salomonis imperium, ſit intervallum annorum quaſi CLX.

Menecles Barcæus hiſtoriam prodidit; teſte Athenæo. Et fortaſſe eſt is ipſe, cujus meminit Harpocration in Ἐκπεπολεμῶσθαι: ubi opus de Athenienſibus dicitur condidiſſe

a *De incredibilibus.*
b *Puto ſcripſiſſe, ἔστι ἃ ἦν, ἃ ἐγένετο, καὶ ἔσται.*
c *Melito libro primo de familiis Athenienſium.*
d *De iis, qui Tyri regnarunt.*
e *Iramus filiam ſuam Salomoni uxorem dedit, quibus temporibus poſt Troiæ excidium Menelai in Phœnicen adventus fuit; ut ait Menander Pergamenus, & Lætus in rebus Phœnicis.*

disse Μενεκλῆς a, ἢ Καλλίστρατος, ἐν τῷ περὶ Ἀθηνῶν. Vides, dubitari, uter sit operis illius auctor, Menecles, an Callistratus. Eodemque modo loquitur Suidas in Ἑρμαῖ: imò & ante eum in eâpse voce Harpocration. Ac propterea apud Aristophanis quoque scholiastem in Aves b legendum puto: Ὡς c Μενεκλῆς, ἢ Καλλίστρατος, ἐν τοῖς περὶ Ἀθηνῶν συγγράμμασι, φασι. Ubi vulgò est, Μενεκλῆς d, καὶ Καλλίστρατος. Alius, puto, est Menecles orator, patriâ Alabandensis; sed qui Rhodum postea concesserit; ut scribit Strabo lib. XIV. Priorem, vel tertium aliquem, signare arbitror Pindari scholiastem in Pyth. od. IV: ubi ex eo quædam refert de Batto, Cyrenæorum conditore; & oraculum recitat, quod Batto datum fuit. Ac similiter Tzetzes in Lycophronem e.

Menecrates Xanthius literis fuit persecutus Lyciæ res. Antonius Liberalis ex Menecratis Λυκιακοῖς f, uti & ex Nicandro, narrat, quâ occasione Latona Xanthum fluvium Apollini sacrârit; terræ, quæ *Tremile* dicebatur, *Lycia* nomen fecerit; pastoresque ad Meliten fontem in ranas converterit. Puto, eundem, cujus mentionem facit Pindari scholiastes in Olymp. od. II. Item in Isth. Od. IV. ubi ait: Ἡρόδωρος g δὲ καὶ δίς φησι μανέντα τὸν Ἡρακλέα ἐκκαθαρθῆναι ὑπὸ Σικάλου, ὥς φησι Μενεκράτης· λέγων αὐτὸν υἱοὺς εἶναι ὀκτώ· καὶ καλεῖσθαι οὐχ Ἡρακλείδας· οὐδέπω γὰρ Ἡρακλῆς ὠνομάζετο· ἀλλ' Ἀλκαΐδας. Idem quoque Menecrates volumen emisit περὶ Νικαίας; quem librum Tzetzes in Lycophronem h citat, omissâ patriâ. Verùm eundem esse, ex scholiaste Pindari colligo. Similis enim argumenti locum ex eo quoque Tzetzes refert his verbis: Μενεκράτης i δὲ ὁ περὶ Νικαίας συγγραφεὺς Ἀλκαῖόν φησι πρότερον καλεῖσθαι τὸν Ἡρακλέα, ὁπότε τοὺς ἐκ Μεγάρας αὐτῷ γεγεννημένους ὀκτὼ παῖδας, καὶ οὐ τέσσαρας, ἀνεῖλεν. Atque ut his locis de Herculis liberis sermo est; ita ex eodem Menecrate de Hercule ipso, Iolen amante, fragmentum adfert Sophoclis interpres in Τραχινίαις k. Nec alium arbitror illum Servio nominatum in versum hunc VI Æn.

Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna.

Ubi sic scribit: *Menecrates Dædalum, occiso patruele fratre, Cretam petiisse dicit: Icarum, filium ejus, ab Atticis pulsum, dum patrem petit, naufragio periisse; unde maris nomen.*

Menelaus Anæus (Anæa autem Cariæ civitas est) historicus summus vocatur Stephano in Ἀναία. ubi ait: Ἐντεῦθεν l ἦν Μενέλαος ὁ Περιπατητικὸς φιλόσοφος, καὶ μέγας ἱστορικός. Gesnerus pro Μέγας legit Μέλας, unde & ei Melas historicus in bibliotheca memoratur. Diversus ab eo est Menelaus poeta; qui patriâ Ægæus fuit, & Thebaidem libris XII, atque alia, Suida teste, scripsit. Primum Thebaidos librum citat Stephanus in Τέμμιξ, librum IV in Τευμησ. Meminit & ἁπλῶς in Ἀμφιγένεια, & Εὔτρησις. Sed fortasse istic historicus intelligitur.

Menetor Μενέτωρ opus fecit περὶ ἀναθημάτων, teste Athenæo lib. XIII; ubi quiddam ex eo refert de Bacchide, & Plangone, scortillis.

Menippus Pergamenus, geographus, laudatur in epitome Artemidori Ephesii; quæ cum Marciano Heracleota edita est. Menippi hujus periplum τῶν δύο πόντων m citat Stephanus in Ἑρμώνασσα, Χαδῖσιοι, & Χαλδία. Idem ejus periplum Bithyniæ advocat in Χαλκηδών. Item periplum Paphlagoniæ in Τῖος. Atque idem periplus signatur in Ἀρμήνη: quippe quæ vicus Paphlagoniæ esse dicatur. Alius ab hoc est Menippus Comicus: alius item Menippus Cynicus: alius quoque Menippus Gadarensis, ὁ σπουδογέλοιος o, de quo Strabo lib. XVI. Alius denique Menippus Stratonicensis, disertissimus sui temporis in Asia orator; ut Cicero in Bruto ait. Plutarchus Carem vocat; nempe quia Stratonice Cariæ urbs est; teste Plinio lib. V cap. XXIX, & Strabone lib. XIV; ubi Menippum hunc *Catocam* ait vocatum. Addit, à Cicerone, in quopiam librorum suorum, ex Asiaticis oratoribus, quos audivit, maximè laudari. Designat nempe Ciceronis Brutum; ut liquet ex iis, quæ paullo ante dicebamus.

a Menecles, vel Callistratus, libro de Athenis.
b P. 560. edit. Aurelian.
c Ut Menecles, aut Callistratus, in commentariis de Athenis, ait.
d Menecles, & Callistratus.
e P. 128. edit. Oper.
f Lyciacarum rerum libris.
g Herodorus ait, bis insanisse Herculem: purgatum autem fuisse à Sicalo; ut ait Menecrates; qui auctor est, octo ei liberos fuisse, at nomen iis fuisse, non Heraclidas quidem (necdum enim Hercules hoc nomen habebat) sed Alcaidas.
h Pag 97.
i Menecrates verò, qui de Nicæa scripsit, ait, eum, qui post est Hercules vocatus, prius esse dictum Alcæum, quando, quos ex Megara genuerat, octo liberos, & non solùm quaternos, sustulit.
k P. 343. edit. H St.
l Inde, hoc est, ex Anæa, fuit Menelaus, peripateticus philosophus, & magnus historicus.
m De duobus pontibus.
n Duorum pontorum.
o Qui seria jocose solet exprimere.

Menodotus Samius operis auctor fuit, quod inscribebatur τῶν a κατὰ Σάμον ἐνδόξων ἀναγραφή. Testis Athenæus in XV. Idem superiori libro citârat Menodotum hunc Samium περὶ b τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Σαμίας Ἥρας. Menodotum, fortasse alium, de Theodoro, Atheniensi pictore, scripsisse, ait Diogenes Laërtius in Aristippo. Alius quoque Menodotus Nicomediensis, medicus Empiricus, Antigoni Laodicensis auditor, Laërtio eidem celebratus in Timone.

Menologium Græcorum, cujus sit fœtus, ignoratur. Nec de ætate satis liquet. Vetusti esse auctoris, apertum est. Latinè transtulit Cardinalis Sirletus: ex cujus bibliotheca habuit Andreas Schottus. Is verò Canisio transmisit. Qui publici juris fecit Tom. II Antiqu. Lect.

Metrodorus in primo περὶ ἱστορίας c citatur à scholiaste Apollonii in lib. IV. Sed num is sit Chius, de quo actum à nobis lib. I cap. VI; an alius; difficile dictu est. Nam fuit præterea Metrodorus Scepsius: ex quo Plinius lib. III cap. XVI tradit, Pado flumini inde nomen esse, quia adsitæ sint multæ piceæ, quæ Gallicâ linguâ *pades* dicuntur. Videndum autem, uter περιήγησιν d scripserit. Nam apud Placidum Lutatium in III Thebaidos Metrodori periegetici mentio fit ad illud poëtæ:

—— patrioque æqualis honori
Branchus.

Puto, & hunc esse illum Metrodorum, ex quo Plinius lib. V cap. XXXI refert, Chion insulam antiquo nomine *Chiam* vocatam: item ex quo lib. VIII cap. XIV narrat, *circa Rhyndacum amnem in Ponto, serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut supervolantes, quamvis alte sublimiterque, alites, haustu captas, absorbeant.* Item cujus librum quartum citat Stephanus in Ὕπανις. Ubi ex eo dicit, fontem quempiam amarum fluere in Hypanim; atque efficere, ut aqua fluvii ejus potabilis non sit. Fuit quoque Metrodorus Atheniensis, sectâ Epicureus; de cujus libris Laërtium vide in X. Item alius philosophus, & medicus: cujus simul & ætatem, & insignem peritiam, cognoscere est istis ex Plinii verbis lib. XXXV cap. XI: *Heraclides Macedo initio naves pinxit, captoque rege Perseo, Athenas commigravit: ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor, idemque philosophus, magnæ in utrâque scientiâ autoritatis. Itaque cum L. Paullus, devicto Perseo, petisset ab Atheniensibus, ut sibi quam probatissimum philosophum mitterent, ad erudiendos liberos; itemque pictorem, ad triumphum: Athenienses Metrodorum elegerunt, professi, eundem in utroque desiderio præstantissimum: quod ita quoque Paullus judicavit.* Item est Metrodorus, insignis grammaticus, Anthemii Tralliani machinatum structoris frater: de quorum utroque Agathias Scholasticus hist. suæ lib. V.

Meryllus in primo Bœoticorum citatur à Plutarcho Parall. min. cap. XIV. item in tertio Italicorum cap. XXVI.

Metrophanes Sophista, natus Eucarpiæ, civitate Phrygiæ, præter commentarios in Hermogenem, & Aristidem, item volumen de statibus, deque ideis, scripsit quoque libros duos de Phrygia. Testis Suidas. Ac meminit ejusdem Stephanus, his verbis: Εὐκαρπία e, δῆμος τῆς Φρυγίας. Ἱστορεῖ Μητροφάνης, τὸν βότρυν ἐκεῖ ποτὲ τοσοῦτον γίνεσθαι τὸ μέγεθος, ὅσον ἅμαξαν ἀπ' αὐτοῦ σχισθῆναι κατὰ μέσον. Sunt & duo alii ejus nominis; de quibus Suidam vide.

Michaël Antiochenus condidit historiam omnigenam: de qua Possevinus in Apparatu sacro.

Michaëlis Sicidotis historia Græca adservatur in bibliotheca Vaticana; ut monet Gesnerus Tom. I Bibliothecæ. Meminit quoque Rob. Constantinus in Nomenclatore. Reverendus, ac clarissimus Phil. Labbæus, præter eos, qui codicem videre Msum, disputandum putat, an non hic, qui *Michaëlis Cicidotæ* nomine appellatur, sit dicendus *Sicelïotes*. Ut nempe idem sit, ac Michaël Glycas Siculus: qui sub Joanne, & Manuele Comnenis vixit; uti dictum lib. II cap. XXVII.

a De excellentibus in Samo.
b De iis, quæ pertinent ad templum Junonis Samiæ.
c De historia.
d Orbis descriptionem.
e Eucarpia, civitas Phrygiæ. Refert Metrophanes, racemum istic in tantam excrescere magnitudinem, ut pondere suo medium etiam currum disrumpat.

Mnesimachus ὁ Φασηλίτης ἐν Διακόσμοις *a* memoratur ab Apollonii scholiaste lib. IV. Mnesimachi librum primum idem citat scholiis in lib. II. ac eodem libro ex eo tradit, Ἁμαδρυάδας *b* Νύμφας ita dici, διὰ *c* τὸ ἅμα ταῖς δρυσὶ φύεσθαι. Alius ab eo est Mnesimachus Comicus, cujus fabulas istas ab Athenæo laudari dicit Suidas, Ἱπποτρόφον, Βούσιριν, καὶ Φίλιππον *d*. Mirum omittere Δύσκολον *e*, cujus apud Athenæum mentio lib. VIII. Ὁ *f* δὲ Μνησίμαχος, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι, Δύσκολος φησί. Sed fortasse id nomen apud Suidam excidit librarii incuriâ.

Mochus Phœnix Phœniciâ linguâ consignavit res patrias. Meminit Athenæus lib. III: ubi Cynulcus ita Ulpianum Tyrium compellat, Παρὰ τοῖς *g* τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι, Συνιάθωνι, καὶ Μώχῳ, τοῖς σοῖς πολίταις. Casaubonus lib. III Animadvers. in Athenæum cap. XXXVI, *Mochum*, inquit, *alibi invenire non memini: & fortasse* Μῶχος, *aut* Μόσχος, *alicujus Tyrii nomen est, qui apud suos vocabatur* משה *Mosche, vel, ut scribi obtinuit, Moses.* Hæc vir πολυμαθέστατος. Et sanè Moschum esse Phœnicium nomen, etiam didici ex Strabonis lib. XVI; ubi meminit Moschi Sidonii, atque eum auctorem esse ait dogmatis de atomis, & antiquiorem esse ipso bello Trojano. Nec propterea quicquam mutandum apud Athenæum. Nam, quod summo viro non occurrebat, non semel hujus autoris apud Ecclesiasticos scriptores mentio fit. Ut apud Josephum lib. I Antiqu. cap. VIII; vel, juxta alios, quincto: ubi legas, Καὶ Μανέθων *h* ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος ἀναγραφὴν, καὶ Βηρωσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγών, καὶ Μῶχός τε, καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος, οἱ τὰ Φοινικικὰ συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις. Ubi *Mochus* quoque legitur apud interpretem Ruffinum, etiam in Mso meo: ut Freculphum Tom. I lib. I, cap. XXVI. Illustris quoque de eo est Tatiani locus orat. adversus gentes *i*: qui ab Eusebio etiam adducitur lib. X de præparatione Euangelica *k*. Georgius Cedrenus quoque, Josephum exscribens, similiter eum inter Phœnicios historicos reponit, penè initio *l* compendii historici.

Molpis Lacon descripsit Λακεδαιμονίων πολιτείαν *m*: ut videre est ex quarto Athenæi.

Myron Prienensis Messeniaca condidit: hoc est, historiam belli, quod à Lacedæmoniis, eorumque sociis, cum Messeniis, & populis iis, qui auxilio iis venere, gestum fuit: à clade autem Messeniorum Messeniacum potiùs, quàm Lacedæmonium, est appellatum. Ex secundo ejus operis testimonium petit Athenæus lib. VI, & XVI. Illustris est eo de opere, & ejus argumento, locus apud Pausaniam in Messeniacis: Τοῦτον *n* δὲ τὸν Μεσσηνίων τὸν πόλεμον Ῥιανός τε ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν ὁ Βηναῖος, καὶ ὁ Πριηνεὺς Μύρων. λόγοι δὲ πεζοὶ Μύρωνός ἐστιν ἡ συγγραφή. Addit deinde, neutrum integrè id bellum perscripsisse; sed partem ejus suscepisse tractandam. Ac ad Myronem quidem quod attinet, eum ab Amphea eversione ordiri; desinere autem in morte Aristodemi. Plura ibi vide.

Myronianus Amastrianus reliquit ἱστορικῶν ὁμοίων κεφάλαια *o*: quorum primum Laërtius citat in Xenocrate, item in Theophrasto. Idem opus signatur in Epimenidis, & Platonis vita, ubi ἁπλῶς vocatur ὅμοια *p*: Epicuro autem ἱστορικὰ κεφάλαια *q* dicitur, appellatione ὁμοίων *r* omissâ.

Myrsilum Lesbium, si inscriptioni fides, de origine Italiæ, ac Tyrrhenorum, edidit Io. Annius Viterbiensis, & commentariis suis illustravit. Sed Myrsilus ille est ipsius Annii proles. Ex genuino autem Myrsilo Lesbio de Pelasgis quædam τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι *s* retulit Dionysius Halicarnass. lib. I. Aliqua etiam ex eodem adfert Strabo lib. XIII. Nec alium intellexit, vel Antigonus Carystius cap. V, XVII, & CXXIX; ubi citat Μυρσίλον *t* ἐν ἱστορικοῖς παραδόξοις; vel Plinius lib. III. Nat. Hist. cap. VII, cùm ait, *Sardiniam ipsam Timæus Sandaliotin appellavit, ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam, à similitudine vestigii.* Item lib. IV, cap. XII: *Ipsam* (Andron) *Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit.* Arnobius autem lib. III, & IV, eum, qui aliis, etiam Clementi, quem exscribere solet, Myrsilus vocatur, ipse *Myrtilum* appellat. Et similiter nominat Phrynichus in Καταφαγᾷ; atque etiam apud Apollonii scholiastem in primum Ἀργοναυτ. legas, Μυρτίλος *a*, ἐν πρώτῳ Λεσβικῶν. Puto, eundem esse Μυρτίλον, ex quo Arati scholiastes tradit, Ὑάδας *b* fuisse Κάδμου *c* θυγατέρας. Etiam Myrsili Lesbii meminit Strabo in XIII. Ait, Mytilenen circa eadem tempora habuisse Alcæum poëtam, Sappho poëtriam, Pittacum unum è septem sapientibus, qui & tyrannidem in urbe tenuit; ac Myrsilum, qui & ipse in tyrannis fuerit: unde eum quoque insectetur Alcæus, ne ipse quidem purus studii omnis rerum novandarum. Si iste est Myrsilus, Mytilenæus historicus, de quo dicebamus; vixerit ætate Solonis, circa Olymp. XLVI. Quod parùm fit verisimile. Puto enim, tam antiquus si foret, à Dionysio Halicarn. libro περὶ Θουκυδίδου χαρακτῆρος inter eos memoraretur, qui ante bellum Peloponnesiacum vixere. Imò ab aliis quoque è vetustate prædicaretur. Fuit & Myrtilus Comicus, cujus meminit Pollux lib. VI cap. VII. Suidam de eo vide.

Nicænetus Abderites, vel Samius fuit; ut ait Athenæus lib. XIII; ubi citat ejus τὸν γυναικῶν κατάλογον *d*. Lilius Gyraldus, Poëtarum historiæ libro III, *e*, ait, etiam historiam indigenam, h.e. Abderiticam, vel potiùs Samiam, condidisse. Sed non hoc dicit Athenæus lib. XV. Tantùm ait, historiam secutum suæ gentis. Verba ejus sunt *f*: Νικαίνετος ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς ἐπιγράμμασιν, ποιητὴς ἐπιχώριος, καὶ τὴν ἐπιχώριον ἱστορίαν ἠγαπηκὼς ἐν πλείοσι. *Nicænetus, poëta epicus, in epigrammatis, cùm ejus gentis esset poëta, & gentis suæ historiam ut plurimùm sequi amaret.*

Nicander Alexandrinus libro innotuit de Aristotelis discipulis, teste Suida in Αἰσχρίων.

Nicander Chalcedonius scripto prodidit Προυσίου συμπτώματα *g*, teste Athenæo in XI; ubi quartum ejus operis librum laudat.

Nicephorus Diaconus Phryx inter eos, qui de sui ævi rebus aliquid prodiderunt, memoratur à Joanne Curopalate, & Georgio Cedreno, utroque in historiæ procœmio.

Nicetam Paphlagonem historicum aliquid sui temporis contexuisse, non obscurè indicant Joannes Curopalates, & Cedrenus, uterque itidem initio operis.

Nicias Maleotes historias, vel fabulas, videtur reliquisse. Meminit Plutarchus in Parall. min. cap. XIII.

Nicias Nicenus consignavit philosophorum historiam, ac successiones. Φιλοσόφων ἱστορίαν *h* vocat Athenæus lib. IV. Διαδοχὰς *i* appellat lib. VI, & X. Pleniùs habes inscriptionem lib. XIII; ubi eum ἐν ταῖς τῶν φιλοσόφων διαδοχαῖς *k* laudat. Fortasse nec alius est Nicias, quem Ἀρκαδικὰ *l* literis prodidisse, idem libro XIV auctor est. Etiam Niciam ἐν τοῖς περὶ λίθων *m* testem adhibent, Plutarchus de fluminibus, & Stobæus sermone de morbis, ac molestiarum in eis solutione.

Nicomachus περὶ ἑορτῶν Αἰγυπτίων *n* libros concinnavit: quorum è primo testimonium adducit Athenæus in XI.

Nicomedes περὶ Ὀρφέως *o* tractavit: cujus operis librum primum citat Athenæus in XIV.

Nilus historicus Græcè exstare dicitur à Rob. Constantino in Nomenclatore suo. Scripsit de historiis regum: atque extare ajunt in Vaticana: imo etiam Bononiæ apud S. Salvatorem: sed initio mutilum: interim nobilem Italum habere principio integrum, verùm deinceps defectu laborantem: ut codicum uterque ex altero suppleri queat. Alius citra dubium est Nilus, Chrysostomi discipulus: de quo libro secundo.

Nymphodorus Amphipolites de Asiaticorum legibus, & ritibus, libros composuit. Ex eorum tertio quædam de Api, Ægyptiorum Deo, adfert Clemens Alexand. lib. I Στρωματέων: Νυμφόδωρος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης, ἐν τρίτῳ Νομίμων Ἀσίας, φησί, τὸν Ἆπιν, τὸν ταῦρον, τελευτήσαντα, καὶ ταριχευθέντα εἰς σορὸν, ἀποτεθῆναι τῷ ναῷ

a Patriâ Phaselites, è Lycia, vel Pamphylia, in opere de constitutione, vel recta gubernatione.
b Hamadryades Nymphas.
c Quia simul cum quercubus nascantur.
d Equisonem. Busiridem, & Philippum.
e Morosum.
f Morosus in fabula Mnesimachi, ejusdem nominis, inquit.
g Juxta cives suos, Sanchoniatonem, & Mochum, qui res Phœnicias scripserunt.
h Etiam Manetho, Ægyptiarum rerum scriptor, & Berosus, Chaldaicarum; adhæc Mochus, Hestiæus, Hieronymus Ægyptius, qui Phœnicum res prosecuti sunt, nobiscum consonant.
i P. 217. in Orthodoxogr.
k P. 289. edit. Rob. St.
l Pag. 10.
m De Rep. Lacedæmon.
n Hoc bellum Messeniacum scripsere, Rhianus Benæus versibus, & Prienensis Myro, qui solutâ oratione usus est.
o Historiarum similium capitula.
p Similia.
q Historica capitula.
r Similium.
s Iisdem verbis.
t Myrsilum in historicis mirabilibus.

a Myrtylus in primo rerum Lesbicarum.
b Hyadas.
c Cadmi filias.
d Mulierum catalogum.
e P. 130. edit. Basil. Thomæ Guarini.
f P. 673. edit Lugd. 1612.
g Ea, quæ Prusiæ contigerunt.
h Philosophorum historiam.
i Successiones.
k Libris de successionibus philosophorum.
l Res Arcadicas.
m Lib de lapidibus.
n De festis Ægyptiis.
o De Orpheo.

ἐπιφανοῦς δαίμονος. κἀντεῦθεν Σοράπιν κληθῆναι καὶ Σάραπιν, συνηθείᾳ τινὶ τῶν ἐγχωρίων, ὕστερον. *Nymphodorus vero Amphipolites, in tertio de legibus, & ritibus Asiæ, dicit, Apim taurum, mortuum, & conditum loculo, qui σορὸς Græcè dicitur; fuisseque repositum in templo dæmonis, qui colebatur & hinc appellatum fuisse Serapin; & postea quadam eorum, qui illic habitabant, consuetudine, Serapin.* Eidem Clementi, ἐν προτρεπτικῷ πρὸς Ἕλληνας, citatur Νυμφόδωρος a ἐν νομίμοις βαρβαρικοῖς. Ubi ex eo refert, ut Sauromatæ ignem divino colant honore. Quanquam verò non addat Clemens patriæ nomen: tamen, quin Amphipolites intelligi debeat, dubium non est. Nam cùm Asiatici longè maximam partem inter barbaros sint; & Amphipolites ille de institutis Asiæ scripserit: quis ambigat, quin idem signetur, cùm citatur Nymphodori liber de barbaricis institutis? Imò mihi quidem idem utrobique liber intelligi videtur: vel siquid discriminis sit, ille de Asiaticis institutis pars fuerit operis de institutis barbaricis. Neque de alio volumine capere oportet verba illa scholiastæ Apollonii in lib. II, & IV: Ὡς b ἱστορεῖ Νυμφόδωρος ἐν νομίμοις: sive ἐν τοῖς νομοῖς c, ut corrigit Ia. Rutgersius lib. IV Var. Lect. cap. XX. Ridiculè verò Angelus Politianus, qui epistolâ ad Pomponium Lætum, quæ libro primo legitur, pro eo dicit, *Nymphodorus in Tesinomis.* Quem errorem & alii d postea secuti fuerunt. Compluribus libris hoc opus constitisse, colligere licet ex Sophoclis interprete in Oedipum Colon. ubi advocatur Νυμφόδωρος e ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῶν βαρβαρικῶν.

Nymphodorus Syracusius, Νυμφόδωρος Συρακούσιος f, ἐν τῷ Ἀσίας περίπλῳ citatur Athenæo lib. VI, VII, & XIII. item περὶ g τῶν ἐν Σικελίᾳ θαυμαζομένων ab eodem Athenæo lib. XIII. Pro quo simplicius alii, ἐν τῷ περὶ Σικελίας h. Quanquam verò Ælianus lib. XI de animalibus cap. XX, ubi Nymphodorum laudat, patriam non addat: tamen, ut hoc de mirandis Siciliæ opus signari credam, facit argumentum capitis. Nam exponit, ut in Adrano i, Siciliæ civitate, insigne sit Adrani dæmonis templum: atque ut canes dæmoni ei sacri sint non pauciores, quàm mille: & hi, quasi secretam à numine vim acceperint, cùm indigenas, tum peregrinos, templum de die ingredientes, blandè excipiant: noctu etiam ebrios, & titubantes, optimi duces, & comites, suam quemque domum deducant: at in protervos, & petulantes, insiliant, vestesque eorum lacerent: quin fures, & prædones, etiam discerpant. Videri autem possit, etiam de mirabilibus Sardiniæ scripsisse. Sanè idem Ælianus, lib. XVI de animal. cap. XXXIV, ex Nymphodoro hoc narrat, ut in Sardinia indigenæ utantur caprarum pellibus, quarum pili cubitum sint longi: pilos istos, cùm frigida est tempestas, corpori ait admoveri: at æstivo tempore inverti, ut pili conspicui sint: ita earumdem pellium beneficio, & hiberno tempore incalescere incolas, & æstivo refrigerari.

Nymphodorum etiam, seu hunc, seu Syracusium, seu utrumque, Plinius inter eos reponit, quos sequitur auctores lib. III, V, VII, XXXIII, XXXIV, & XXXV. Citat & Tertullianus de anima cap. LVII, ac Stephanus in Ἄγυρα. Item Harpocration, & Hesychius, uterque in Αἰγίς.

ORthagoras de rebus Indiæ volumen condidit. Ælianus lib. XVI de natura animal. cap. XXXV: Τί ἢ k Ὀρθαγόραν μνήμης ἄμοιρον ἐάσομεν; ὅσπερ ἐν Ἰνδοῖς λόγοις φησί. Idem lib. XVII cap. VI narrat ex eodem, atque item ex Onesicrito, circa Gedrosiam, Indiæ regionem, esse cete, quæ longitudine dimidiatum stadium adæquent: ac pro ea proportione etiam latæ sint: ac, quando naribus exspirant, tantum marinorum fluctuum in sublime jactare, ut ea res imperitis tempestatis speciem præbeat. Ex eodem Orthagora, & Nearcho, refert Strabo quædam de situ insulæ Tyrinæ, deque sepulcro Erythræ regis, & nomine maris Erythræi. Vide eum lib. XVI. Orthagoram quoque de Rubro mari egisse, indicat Philostratus de vita Apollonii lib. III de Rubro mari cap. XV. in epistola Apollonii ad Iarcham.

a Libris de legibus, & ritibus barbaricis.
b Ut refert Nymphodorus in Legibus quibusdam.
c In Legibus.
d In his Ludovicus Carrio.
e Nymphodorus in decimotertio rerum barbaricarum
f Nymphodorus Syracusius in Asiæ periplo.
g Libro de mirabilibus Asiæ rebus.
h Libro de Sicilia.
i Perperam aliqui libri, Adriano. Sanè & Diodoro, Plutarcho, Stephano, Ἀδρανὸν vel Ἀδρανόν, vocatur.
k Quid autem Orthagoram silentio prætereamus memoratu planè dignum? Qui in Indicorum libris ait.

PÆon Amathusius, sive, ut interpretes vertêre, Pæon, utrùm hic locum habeat, nondum liquet. Memoratur Plutarcho in Theseo; ubi cùm locutus esset de Theseo, & Ariadnâ, subjungit: Ἴδιον δέ τινα περὶ τούτων λόγον ἐκδέδωκε Παίων Ἀμαθούσιος a.

Palæphatus, grammaticus Ægyptius, vel, juxta alios, Atheniensis, ἔγραψε b ἱστορίαν ἰδίαν, Suida teste. Ex quo etiam edidisse cognoscimus Ægyptiam philosophiam, & argumenta in Simonidem, & μυθικῶν c librum unum, & λύσεις d τῶν μυθικῶς εἰρημένων. Quorum postrema duo idem poterant volumen credi; nisi apertè distingueret Suidas. Præterea Troica (quorum præter alios meminere Stephanus in Χαρμοσύνῃ, & Suidas in Μακροκέφαλοι) à nonnullis grammatici hujus esse credebantur. Compluribus id opus libris constitisse, indicat, quòd Harpocration in Δυσκόλης laudet Palæphatum ἐν πρώτῳ Τρωικῶν e; atque idem in Μακροκέφαλοι citet f ἐν ἑβδόμῃ Τρωικῶν. Alii alterius esse existimarunt. Incerta eo res est, quia quatuor fuere Palæphati. Unus erat poëta epicus Atheniensis: alter Parius, vel Prienensis: tertius historicus Abydenus: quartus grammaticus iste Ægyptius, vel Atheniensis. Trium priorum ætas à Suida indicatur. Nam Atheniensem ἐποποιὸν g suppatem fuisse Phemonoæ ait, vel fortassè etiam antiquiorem: Parium vel Prienensem refert ad tempora Artaxerxis: Abydenum ad ætatem Alexandri magni: quarti autem tempus ignoratur. Ex quatuor istis primus in considerationem non venit hoc loco. Quodsi quis nosse volet, quæ carmine scripserit, adeat Suidam. De tertio autem, Abydeno nempe historico, actum nobis lib. I cap. IX. Supersunt secundus, quartusque: quorum ille Parius, aut Prienensis: hic Ægyptius, vel Atheniensis fuisse, dicitur à Suida. Priori tribuit quinque libros ἀπίστων h; sed addit, à quibusdam eos adscribi Palæphato Atheniensi: ac hunc quoque illud argumentum tractâsse. Verùm cùm postea refert, quæ scripserit Atheniensis Palæphatus, non nominat libros ἀπίστων: sed λύσεις τῶν μυθικῶς εἰρημένων. Exstat hodieque Palæphati operis fragmentum; quo poëticæ fabulæ explicantur. Id Parii Palæphati arbitrantur Cælius Rhodiginus lib. XXX Antiq. Lect. cap. XXXIV, & Lilius Gyraldus dial. II historiæ Poët. Quam & sententiam ipsi primitus secuti fuimus: sed postea mutavimus. Movit Theo in Progymnasmatis capite περὶ ἀνασκευῆς k, ἢ κατασκευῆς. ubi hunc in modum loquitur: Παλαιφάτῳ l τῷ περιπατητικῷ ἐστιν ὅλον βιβλίον περὶ τῶν ἀπίστων ἐπιγεγραμμένον. Ac similiter inscripsit auctor librum, quem habemus. Siquidem illum eo pacto orditur: Τάδε περὶ m τῶν ἀπίστων συγγέγραφα. In Theonis autem verbis considerandum, quòd ἀπίστων n scriptorem appellet Philosophum Peripateticum. Imò & Joannes Tzetzes, qui sæpius citat Palæphati Μυθαλληγορικά o, nunc eum vocet φιλόσοφον Στωικὸν p, ut Chil. IX Histor. CCLXXIII: nunc ἄνδρα ἐκ περιπάτου q, ut Chil. X Histor. XX. Quorum si alterutrum verum sit; diversus fuerit à Pario illo, sive Prienensi, qui sub Artaxerxe vixit. Nam Zeno, Stoicæ sectæ conditor, demum floruit everso jam Persarum imperio ab Alexandro Magno; imò Rege hoc jam exstincto, & successoribus ejus inter se de imperio decertantibus. Nec Parius ille Peripateticus rectè dicatur; cùm appellatio ea conveniat nulli, qui Aristotele ipso antiquior sit. Sic igitur statuo: si Palæphatus, quem habemus, est unus ex illis Suidæ memoratis, esse illum incertæ ætatis, Ægyptium, sive Atheniensem; quem & ipsum περὶ ἀπίστων tractâsse, ibidem dicitur. Tantùm metuo, ne Suidas nobis duos confundat Palæphatos; quorum unus fuit Ægyptius, alter Atheniensis; unus grammaticus, alter philosophus. Nam scriptor ille Suidæ vocatur Grammaticus; Theoni philosophus Peripateticus, Tzetzæ nunc Peripateticus, nunc Stoicus: ut vidimus. Cùm autem Tzetzes sibi parum constet; & Theo lon-

a At peculiarem de hoc sententiam edidit Paeon Amathusius.
b Peculiarem historiam scripsit.
c Fabulosorum.
d Solutiones eorum, quæ fabulosè dicuntur.
e In primo Troicorum.
f In septimo Troicorum.
g Poëtam epicum.
h Incredibilium.
i Solutiones eorum, quæ fabulosè dicuntur.
k De destructione, & assertione.
l Exstat totus Palæphati liber, qui de incredibilibus inscribitur.
m Hæc verò de incredibilibus conscripsi.
n Incredibilium.
o Interpretationes fabularum
p Philosophum Stoicum.
q Hominem peripateticum.

longè sit antiquior: potiùs peripateticum fuisse censeo. Etsi Josephus Scaliger, in poëmate, quod Ciris inscribitur, Stoicum & ipse nuncupet: nempe à Tzetze, ut puto, deceptus. Palæphati ejus libri περὶ ἀπίστων a, de quo diximus, meminit quoque Virgilius, sive alius, in Ciri:

Infamem tali meritò rumore fuisse,
Docta Palæphatiâ testatur voce papyrus.

Priorem sic versum rescripsi, Paullum Leopardum secutus, lib. x Miscell. cap. xxiv. Ubi in vulgatis perperam est *meritorum more*. Posteriori versu retineo scripturam vulgarem: licet minimè me fugiat, non Georgium Fabricium modò, sed Josephum quoque Scaligerum, pro *papyrus* reponere *Pachynus*. Mentio ejus præterea est apud Probum in III Georgicôn; Eusebium in Chronicis ad numerum IↃCCLVII, ubi de Tyndari libris, & alibi; Orosium lib. I, cap. XIII.

Palamedes etiam locum aliquem inter historicos sibi vindicat: si credimus ei, qui Etymologicum magnum congessit, in Ἀρμάτειον μέλος. ubi legere est: Παλαμήδης b ἱστορικὸς, ὁ τὴν κωμικὴν λέξιν συναγαγών. Sed rectiùs Suidas, cui vocatur Ἐλεάτης c γραμματικός. Ac, ne diversum hunc putes, scripsisse ait κωμικὴν d, καὶ τραγικὴν λέξιν. Uti quoque ὀνοματολόγον e, καὶ ὑπόμνημα εἰς Πίνδαρον τὸν ποιητήν. Quæ & ipsa hominis sunt Grammatici.

Palladii historiam de Brachmanis exstare Msam, in Nomenclatore suo ait Robertus Constantinus.

Pallas historicum volumen condidit de mysteriis Mithræ. Eo Pallantis opere inter alia illud referebatur, Hadrianum Imperat. per orbem sustulisse penitùs morem humanas mactandi victimas: atque ita in Mithriacis etiam sacris desiisse ἀνθρωποθυσίαν f; quæ usque ad illud tempus obtinuerat. Porphyrius de abstinentia ab animalibus lib. II: Κατελύθησαν g δὲ τὰς ἀνθρωποθυσίας σχεδὸν τὰς παρὰ πᾶσι, φησὶ Πάλλας, ὁ ἄριστος τὰ περὶ τοῦ Μίθρα συναγαγὼν μυστήρια, ἐφ' Ἀδριανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος.

Pamphilus Amphipolita, aut Sicyonius, aut Nicopolita (nec enim de patria convenit) inter alia illustrium pictorum historiam scripsit: ut ex Suida dicebamus lib. I, cap. VIII: ubi addebamus, eum a Suida vocari Pamphilum philosophum: unde opinari quis possit, esse Pamphilum Platonis discipulum. Sed hæc suspicio non satis firma est. Composuit quoque libros tres de re Rustica; quorum, præter Suidam, etiam meminere Geoponica Constantino dicata. Antonius Liberalis narrationem XXIII, quæ de Batto est, exscripsit ex lib. I Pamphili cujusdam, & iis, quos Pamphilus secutus erat. Etiam Athenæus lib. XIII refert ex quodam Pamphilo, Abydi esse templum Ἀφροδίτης h πόρνης. Fortasse is est Pamphilus Alexandrinus, cujus meminit bis lib. II, bis item lib. III, ac rursum in VIII, & iterum in IX; ubi & auctoris, & operis titulus, integrè legitur: Πάμφιλος i ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τοῖς περὶ ὀνομάτων, καὶ γλωσσῶν.

Paradius fortasse ab aliquo inter historicos referatur, propter illa B. Hieronymi verba in Chronico Eusebiano, ad annum DCCLXV: *Minos mare obtinuit, & Cretensibus leges dedit; ut Paradius memorat.* Sed, ut bene Scaliger in Animadversionibus observat, Hieronymi est error. Nam apud Eusebium est: Καὶ Κρησὶ παρὰ Διὸς ἐνομοθέτει. hoc est, *& Cretensibus à Iove acceptas leges dabat.*

Parmeniscus fabularem de sideribus historiam videtur tractâsse. Vide, quæ ex eo Hyginus refert in astronomico poëtico; quo loco de Arcto minore, & iterum, ubi de Heniocho, sive Auriga, agit. Credo, sunt hæc ex iis, quæ in Arati φαινόμενα commentatus fuit. Nam inter Arati interpretes numeratur. Sed & alia illius memorantur. Fragmentum ejus citat scholiastes Euripidis in Medeam: Παρμενίσκος k, inquit, γράφει κατὰ λέξιν οὕτως· ταῖς δὲ Κορινθίαις οὐ βουλομένοις ὑπὸ βαρβάρου, καὶ φαρμακίδος γυναικὸς ἄρχεσθαι, αὐτήν τε ἐπιβουλεῦσαι, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀνελεῖν, ἑπτὰ μὲν ἄρρενα, ἑπτὰ δὲ θήλεα. Quod fragmentum eò adscripsi, quia historicum est. Videtur tamen Parmeniscus magis ad grammaticorum numerum pertinere. Meminit ejus & Etymologus in Ἄρτος: imò & Varro lib. IX. de L. L. Ubi pro, *Nestocles Parmeniscus*, legendum censeo, *Nestocles, & Parmeniscus.*

a De incredibilibus.
b Palamedes historicus, qui comicam dictionem collegit.
c Eleates grammaticus.
d Comicam, & tragicam dictionem.
e Nomenclaturam, & commentarium in Pindarum poëtam.
f Hostias humanas.
g Pallas autem, optimus eorum, qui collegere Mithræ mysteria, ait, Hadrianum Imperatorem prope omnes humanæ hostiæ mactationes sustulisse.
h Veneris meretricis.
i Pamphilus Alexandrinus libro de nominibus, & glossis, seu vocibus peregrinis, atque aliis, quæ lectorem minus peritum remorantur.
k Parmeniscus ad verbum hoc pacto scribit: cùm Corinthiæ mulieres imperium (Medeæ) barbaræ, & veneficæ mulieris, detrectarent; consilium cepisse illam de tollendis liberis suis; septem quidem masculis, septem item sequioris sexus.

Panteleus carmine bellum Persicum consignavit; cujus nunc laudare testem nequeo veterem. Sed lego id apud Ianum Douzam, præfatione eâ, quam præmisit Historiæ suæ metricæ, de priscorum Hollandiæ Comitum gestis.

Patæcus, Πάταικος, an historicus sit, videndum. Historiam ex eo de Solone Hermippus retulit; ex Hermippo autem Plutarchus in Solone; ubi & ait, hunc esse Patæcum illum, qui Æsopi se animam habere dicebat. Historiam non refugiam apponere, interpretis verbis: *Cùm profectus esset Miletum ad Thalem Solon, ajunt, mirum sibi eum dixisse videri, quòd nuptias, & sobolis procreationem, omnino negligeret. Thalem autem in præsentia quidem tacuisse; aliquot verò dierum intervallo subornâsse peregrinum quendam, qui modò decimo die ab Athenis profectum se diceret. Quærente Solone, num quid Athenis novi; hominem, qua diceret, edoctum, nihil respondisse aliud, nisi sanè, quòd adolescens efferretur, & prosequeretur funus tota civitas. Nam erat, ut ferebatur, (inquit) clari viri filius, virtute inter cives primi: nec aderat ille, sed longo jam spatio dixerunt eum peregre esse. O hominem infortunatum! dixisse Solonem. Quodnam ferebant ejus nomen? Audivi equidem, inquit, nomen, homo; sed excidit mihi: tantum memini multam habitam mentionem ejus sapientiæ, & justitiæ. Ita scilicet admoto ad singulas interrogationes metu, Solonem jam tandem commotum ipsum hospiti suggessisse nomen, ac requisisse, Solonisne ille defunctus esset filius. Quo annuente, cœpisse eum caput cædere, aliaque & facere, & dicere, quæ mœrore oppressi assolent. Tum Thalem, represso Solone, ridentem dixisse: At hæc me, Solon, à connubio deterruerunt, & à liberis tollendis, quæ te etiam infringunt, virum constantissimum. Te verò nihil hic nuncius moveat: hæc enim ficta sunt. Atque hæc quidem Hermippus Patæcum, qui Æsopi se ferebat animam habere, scribere refert.*

Patrocles terrarum historiam condidit. Eratosthene saltem antiquiorem fuisse, cognoscimus inde, quòd eum hic testem laudavit: ut docet Strabo lib. XI. Patriam non addit Strabo. Sciri alioquin posset, idem, an alius, sit Patrocles Thurius: de quo Clemens in Προτρεπτ. Πατροκλῆς a τε ὁ Θούριος, καὶ Σοφοκλῆς ὁ νεώτερος ἐν τρισὶ τραγῳδίαις, ἱστοροῦσι τοὺς Διοσκούρους περί. Etiam Patroclis, nescio cujus, senarii aliquot leguntur apud Stobæum sermone de inspiratis eventibus.

Pausanias, alius ab illo Cæsariensi Grammatico, celebratur à Suida his verbis: Παυσανίας b, Λάκων ἱστορικὸς, περὶ Ἑλλησπόντου, Λακωνικὰ, Χρονικὰ, περὶ Ἀμφικτυόνων, περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἑορτῶν.

Pausimachus Samius inter eos, qui terrarum historiam literis fuerint persecuti, à Rufo Avieno refertur in descriptione oræ maritimæ:

Pausimachus ille, prisca quem genuit Samos.

Medius autem collocatur inter Scylacem Caryandensem, & Damasten Sigensem, scriptores vetustissimos.

Perseus Λακεδαιμονίων c πολιτείαν consignavit, auctore Athenæo lib. IV.

Petellides Gnosius historias composuisse dicitur Hygino in poëtico astronomico, quo loco de arctophylace tractat: *Hermippus*, inquit, *qui de sideribus scripsit, ait, Cererem cum Jasione, Thusci filio, concubuisse: quamobrem fulmine percussum, complures cum Homero dixerunt. Ex his, ut Petellides Gnosius, historiarum scriptor, demonstrat, nascuntur filii duo, Philomelus, & Plutus.*

Phanodemi qui meminerit, antiquissimus, ut puto, est Dionysius Halicarnass. lib. I: ubi memoriæ mandâsse eum dicit τὴν Ἀττικὴν d ἀρχαιολογίαν. Laudat hunc scriptorem etiam Plutarchus in Themistocle, & Cimone. Item Proclus comment. in Timæum; ubi à Callisthene, & Phanodemo, proditum ait, Athenienses esse parentes Saitarum: cùm Theopompus, uti & Diodorus Siculus, contrà

a Patrocles Thurius, & Sophocles junior in tragœdiis tribus, referunt de Dioscuris.
b Pausanias, Lacon historicus, de Hellesponto, Laconica, Chronica, de Amphictyonibus, de festis Laconicis, edidit.
c Lacedæmoniorum Rempublicam.
d Attica antiquitates.

trà prodant, Athenienses esse Saïtarum colonos. Atque hoc sine dubio multis partibus verius est. De quo nemo ambiget, qui antiquitatem Ægyptiorum è Scripturis, & externis scriptoribus, sciat: ac cogitet, ex Oriente, & locis maximè vicinis, venisse homines in Occidentem: adhæc Græcos literas ipsas à Cadmo Phœnice accepisse; item sacra, ritusque, partim à Phœnicibus, partim Ægyptiis: qui sacris multùm conveniebant, ac studio navigandi & colonias ducendi. Secundum τῆς Ἀτθίδ@- Phanodemi citat Athenæus lib. IX: ex septimo quoque testimonium petit. lib. III: inque nono Ἀτθίδ@- a citatur ab Harpocratione in Λευκοφρυον: ἐν β πρώτη Δηλιακῶν eidem in Ἑκάτης νῆσ@-. Nisi istic pro Φανόδημος, legendum Φανόδικος, quem Δηλιακά scripsisse, mox docebo. Ἀ@Ἀκῶς Phanodemi meminit Stephanus in Ἰκός, & Etymologus in Ταυρόπολον, ac Τελμησσεῖς, & Aristophanis scholiastes in Σφῆκας; qui & in Ὄρνιθας quartum Phanodemi librum citat. Meminit quoque Lycophronis scholiastes c: item Michaël Apostolius Centur. VIII. Proverb. XLII.

a Rerum Attica-rum.
a In primo Deliaco-rum.
c Pag. 39.

Phanodicus Deliaca scripsit. Quorum librum IX citat Apollonii scholiastes in lib. I. Meminit & Phanodici Laërtius in Thalete, & Biante. Corrigendus Servius in illud Virgilii VII Æn. *Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna:* ubi *Panoticus* Deliacon scriptor memoratur.

Pharnuchus Asibenus Persicam historiam condidit. Auctor Stephanus in Ἀντιόχεια. ubi, cùm dixisset, esse & in Mesopotamia urbem, nomine *Antiochiam*, quæ aliter *Mygdonia*, & ab incolis *Asibe* vocetur; adjungit hæc verba, Ὅθεν d Ἀπολλοφάνης, ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος Ἀσιβηνός, καὶ Φαρνοῦχος, Περσικὰς ἱστορίας συγγράψας.

d Unde Apollophanes, Stoicus philosophus Asibenus, & Pharnuchus, Persica historiæ scriptor.

Phasgon librum fecit de longævis; si credimus vulgatis codicibus Laërtii in Epimenide. Sed in aliis Φλέγων legi, testantur H. Stephanus, & Jo. Sambucus. Atque ea sine dubio vera lectio est; ut etiam censet Casaubonus.

Pherecydes memoratur Sorano in Hippocratis vita: ac genealogiam Hippocratis dicitur consignâsse. At Hippocrates floruit tempore belli Peloponnesiaci: natus anno primo Olymp. LXXX; ut idem ait, eoque annis XI Thucydide, annis XXIV junior fuit Herodoto. Hinc liquet, esse diversum, tum ab illo Syrio, tum ab Atheniensi; quorum uterque Herodoto grandior. At Pherecydes, de quo nunc sermo est nobis, Eratosthene junior videtur. Hoc partim inde colligo, quòd Eratostheni eum subjungit Soranus: partim quòd Eratosthenes duos tantùm Pherecydes novit; nempe Syrium, & Atheniensem; ut ex Laërtio in Pherecyde constat. Ipsum adi.

Pherenicus Heracleota, fabulosa magis, quam historica, cecinit. Athenæus in III narrat ex eo Hamadryadum ortum. Idem inter eos, qui versu de monstrosis ac fabulosis hominum formis tractarint, testis adducitur à Tzetze Chil. VII. Hist. CXLIV. Ac mox ex eo duos de Hyperboreis versus heroicos recitat.

Philaretus historicus à Simlero memoratur in Gesnerianæ bibliothecæ augmento. Qui ejus meminisse ait Plutarchum in Vitis, & Apollonium Dyscolon in historia commenticia. Sed utroque in scriptore constanter scriptum Φύλαρχος. Ut verò hic ex Phylarcho *Philaretum* fecit Simlerus: ita idem, contrario planè errore, Philarchum ibidem vocat scriptorem de pulsibus, qui Gesnero tamen *Philaretus* rectè vocabatur.

Phileas, Φιλέας, geographus, quàm antiquus fuerit, argumento est, quòd memoratur Dicæarcho in fragmento de Græciæ descriptione ad Theophrastum, Aristotelis discipulum, suum verò condiscipulum. Atque idem testis adducitur in epitome Artemidori Ephesii. Estque is, qui ἐν περίπλοις citatur à Stephano in Ἀνδεία. Meminit hujus Phileæ & in Ἄβυδοι, Ἀμβρακία, & Ἄδεια. item Etymologus in Ἀγαρθάν. Divulgavit quoque librum de Asia. Macrobius lib. V. Saturn. cap. XX: *Nec Ephorus solus, sed etiam Phileas, vetus scriptor, in eo libro, qui inscribitur Asia, ita meminit:* Μετὰ e τὴν Ἄσσον πόλις ἐστὶν ὄνομα Γάργαρα. ταύτης ἔχεται Ἀντανδρος. At planè alius est beatus martyr Phileas, episcopus Thmuitarum in

e Post Assum sita urbs, nomine Gargara. Huic proximum est oppidum Antandros.

Ægypto; de quo Hieronymus in scriptoribus illustribus, & Nicephorus Histor. Eccles. lib. VII. cap. IX; ubi eorum facit mentionem, quæ edidit de martyribus Alexandrinis. Nempe fuere ista ex libro ejusdem martyrum laude; ut ex Hieronymo liquet.

Philemon, alius à Comico, testis laudatur Plinio lib. IV. cap. XIII: *Philemon Morimarusam* (tradit) *a Cimbris vocari, hoc est, mortuum mare, usque ad promuntorium Rubeas: ultrà deinde Cronium.* Idem lib. XXXVII. cap. II: *Philemon* (dixit, succinum) *fossile esse, & in Scythia erui duobus locis: candidum, atque cerei coloris, quod vocaretur electrum: in alio loco fulvum, quod appellaretur sualternicum.* Et post pauca: *Philemon negavit, flammam ab electro reddi.* Videtur fuisse scriptor Solino, cujus Polyhistora habemus, non absimilis.

Philetas Ἀττικὰ a tradidit literis, quæ Athenæus citat lib. XI. Item Ἀτακτα b, quorum idem meminit lib. III, XI, XIV. Ex eodem ad Hermen citat historiam secundam Parthenius in Eroticis. Meminit & Stephanus in Ἴχναι, & Φλιοῦς, & Etymologus in Νη, & Προικόνησσ@-, & Αἰγ@-, & Θερμοπύλαι. Sed videndum, sitne hic Philetas Cous, poeta, qui Philippi, Alexandri, & Ptolomæi Lagi temporibus vixit, Suida teste; qui & Philadelphi fuisse præceptorem indicat, & epigrammata fecisse, & elegias, atque alia. Sanè cùm alia etiam scripsisse dicat, & addat, fuisse grammaticum Criticum; facile credo, eorum quoque esse auctorem, quæ ex Athenæo, & Parthenio, dicebamus. Ex pægniis hujus poëtæ quædam adducit Stobæus sermone eo, qui continet παρηγορικὰ c. Templum ejusdem memorat scholiastes Apollonii in lib. IV. Imò librum dedixta, Hippocrati vulgò tributum, ejusdem esse, ab aliis judicatur; ut ex Galeno Gesnerus observat.

a Res Atticas.
b Indigesta.
c Consolatoria.

Philippus Amphipolites historicus fecit libros Rhodiacos novendecim: fuere autem planè obscæni: item Coanos libros duos, etiam duos de sacrificiis, & alia, ut ait Suidas.

Philippus, Caricarum rerum scriptor, à Strabone laudatur in XIV. Est is Philippus Theangellensis, quem ἐν d τῷ περὶ Καρῶν & Λελέγων Athenæus citat in VI.

d Libro de Caribus, & Lelegibus.

Philippus Megaricus memoratur à Laertio in Stilpone; ubi nobile ejus fragmentum adfert; quo refertur, ut Stilpo à Theophrasto Metrodorum, & Timagoram Geloum; ab Aristotele Cyrenaico Clitarchum, & Simmiam; atque à philosophis alius alios avocârit: imò præstantissimi quique è reliqua Græcia ad Stilponem se Megara contulerint. At difficile sit dicere, utrùm alius, an aliquis istorum, sit Philippus iste, qui Otium Apollinem ex Ægyptio fecit Græcum. Multi adeò ejus nominis fuerunt. Et eos inter Philippus Abucara; cujus scholia sunt, quæ in Hephæstionem leguntur. Item Philippus Chalcidensis, Plutarcho memoratus in Alexandro.

Philistides geographicum tractavit argumentum. Plinius lib. IV. cap. XII. tradit ex eo, & Cratete Mallote, Cretam priùs Aëriam, deinde Curetim esse dictam. Atque idem cap. XXII docet, Gades ab eo, & Ephoro, *Erythiam* vocari. Emendandus Servius in Eclogam primam; ubi corruptè *Philisthenes* vocatur.

Phillis Delius περὶ αὐλητῶν e Athenæo citatur lib. XIV. Uti eodem libro ἐν f δευτέρῳ περὶ μουσικῆς. Fortasse liber, quo claros memoraret tibicines, pars operis de Musica fuit. Nihil interim impedit, quo minùs seorsum de Musica, ac Musicis, egerit.

e De tibicinibus.
f In secundo de musica.

Philyllius Φιλύλλι@- à plerisque creditus est auctor jamborum de urbibus: ut cognoscimus ex Athenæo lib. III, IV, & IX. In tertio legas; Φιλύλλι@- g δ', ἢ Φρύνιχ@-, ἢ Ἀριστοφάνης ἐν πόλεσιν. In quarto item, Ἀριστοφάνης h, ἢ Φιλύλλι@-, ἐν ταῖς πόλεσιν. In nono autem, Φιλύλλιός τε i, ἢ ὁ ποιήσας τὰς πόλεις. Citat deinde ex eo jambicum senarium cum dimidio. Etiam Φιλύλλιος ἐν πόλεσι à Polluce adducitur lib. VII. cap. XXIV, & XXV. item lib. X. cap. XIV, & XXVIII. Celebratur quoque Suidæ. Quin apud Stephanum in Γαλλαττω, ubi vulgò est, Φύλλι@- Αλγη, Φιλύλλι@- legere malit Xylander. Citat & eum Lyco-

g Philyllius, sive Phrynichus, seu Aristophanes, in Urbibus.
h Aristophanes, aut Philyllius, in Urbibus.
i Philyllius, vel quisquis carmen fecit de Urbibus.

phronis scholiastes; ubi corruptè legitur Φιλέλιος ὁ Κορίνθιος, pro Φιλύλλιος.

Philo, scriptor Eratosthene antiquior, literis prodidit navigationem in Æthiopiam. Strabo lib. II: Τὸ μὲν ἐν κατὰ Μερόην κλίμα (ὁ Ἵππαρχός φησι) Φίλωνα τὸν συγγράψαντα τὸν εἰς Αἰθιοπίαν πλοῦν ἱστορεῖν, ὅτι πρὸ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν τῆς θερινῆς τροπῆς κατὰ κορυφὴν γίνεται ὁ ἥλιος· λέγειν δὲ καὶ τοὺς λόγους τοῦ γνώμονος πρός τε τὰς τροπικὰς σκιὰς καὶ τὰς ἰσημερινάς· αὐτόν τε Ἐρατοσθένη συμφωνεῖν ἔγγιστα τῷ Φίλωνι. *Ac Meroës quidem clima* (ait Hipparchus) *à Philone eo, qui navigationem in Æthiopiam conscripsit, observatum fuisse illud, quòd XLV diebus ante æstivum solstitium ei loco sol supra verticem immineat: ab eodem etiam rationes gnomonis ad umbras solstitiorum & æquinoctiorum traditas. & ipsum Eratosthenem proxime ad Philonis sententiam accedere.* Non dubium autem, quin Antigonus Carystius hunc ipsum Philonem signet in Collectaneis Histor. Mirabil. cap. CLX: ubi, cùm ex Ctesia retulisset, esse in Æthiopia fontem, cujus aqua instar cinnabaris rubeat, & pota faciat vecordes; addit ista, Τοῦτο *a* δὲ ἱστορεῖ καὶ Φίλων, ὁ τὰ Αἰθιοπικὰ συγγραψάμενος. At non æquè apertum est, idemne, an alius Philo, signetur à Flavio Josepho lib. I. adversus Apionem; ubi eum non obiter meminisse Judæorum ait. Vocatur autem istic Φίλων *b*: ὁ πρεσβύτερος credo ut distinguat à Philone Alexandrino, qui Caligulæ & Claudii temporibus vixit. Saltem Philo Byblius esse nequit, qui demum floruit Nervæ, Trajani, & Hadriani temporibus: ut is junior fuerit Josepho. Propterea nec assentio *c* viris doctis, quibus placet, Byblium illum signari à Clemente Alexandrino, cùm lib. I. Στρωματ. ait: Φίλων *d* δὲ καὶ αὐτὸς ἀνέγραψε τοὺς βασιλεῖς τοὺς Ἰουδαίων, διαφώνως τῷ Δημητρίῳ. Neque enim dubitandum, quin de eodem loquatur, ac Josephus. Qui similiter eum cum Demetrio jungit. Nam cùm dixisset, multos è gentium scriptoribus eo in rebus Judaicis aberrâsse, quia non legissent codices sacros; interim eos gentis antiquitatem latis testari: subjicit hæc verba *e*, Ὁ μέντοι *f*, Φαληρεὺς Δημήτριος, καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος, καὶ Εὐπόλεμος, οὐ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. Fuit & Philo Thebanus, quo Plutarchus teste utitur in Alexandro: item Philo Metapontinus, αὐλητὴς *g*, καὶ ποιητὴς, Stephano laudatus in Μεταπόντιον: item Philo, qui librum scripsit de armamentario Athenis à se exstructo, opere planè admirando; quod à Sylla fuisse incensum Plutarchus testatur in Sylla, & Appianus de bello Mithridatico. De eo sic Vitruvius in præfatione lib. VII: *Philo scripserat de adium sacrarum symmetriis, & de armamentario, quod fecerat Piræei portu.* Idem puto est Philo ὁ μηχανογράφος *h*, Tzetzæ memoratus Chil. II. Histor. XXXV. Item alii, vel superiori libro dicti, vel ad institutum nihil pertinentes.

Philocrates edidit Θεσσαλικὰ *i*: quorum librum secundum Athenæus citat in VI.

Philodemus περὶ *k* τῶν ἐν Ῥόδῳ Σμινθίων memoratur ab Athenæ lib. X. Haut scio, an alius à Philodemo Epicureo, natione Gadarensi; qui à Strabone lib. XVI. inter celebres Gadaræ viros refertur. Is vixit Ciceronis ætate, ac fortasse etiam Horatii: de quo loquimur in historia Græcorum poëtarum.

Philogelos non verum, puto, nomen fuit; sed fictum. Nempe se ita vocavit, quia libro suo ridiculas esset narrationes complexus. Unam earum refert Tzetzes Chil. VIII, Histor. CCI.

Philomnestus, Φιλόμνηστος *l*, περὶ τῶν ἐν Ῥόδῳ Σμινθίων, ab Athenæo laudatur in III. Utrùm dicemus, & Philodemum, & Philomnestum, hoc argumentum tractâsse? an verisimilius, alterutro Athenæi loco scriptoris nomen esse corruptum?

Plesimachus Πλησίμαχος scripsit Νόστους, hoc est, reditum Græcorum in patriam, sive à Troia, sive è Colchide, ab expeditione Argonautica, sive aliunde. Πλησίμαχον ἐν β΄ Νόστων *m* citat Plutarchus in Flumin. cap. de Inacho. Nisi fortè Λυσιμάχου legendum, ut suspicatur Maussacus.

a Hoc ipsum & Philo refert, qui Æthiopica conscripsit.
b Philo antiquior.
c Simlero in bibliot. Gesner. auctario
d Philo & ipse librum scripsit de Iudæorum regibus; in quo à Demetrio dissentit.
e Lib. I. contra Apionem pag. 931. edit. Basil.
f Phalereus quidem Demetrius, & senior Philo, & Eupolemus, non multum à veritate aberrârunt.
g Tibicen, & poëta.
h Qui de machinis scripsit.
i Res Thessalicas.
k De Sminthiis in Rhodo habitantibus.
l Philomnestus de Rhodiis Sminthiis.
m Plesimachum in secundo Reditionum.

Sanè Λυσιμάχου Νόστοι sæpiùs à veteribus laudantur: Πλησιμάχου, quod sciam, non item.

Polemon (ut Euegeti filius, de quo dictum nobis lib. I. cap. XVIII: sed alius, eo recentior) celebratur à Phrynicho in Ecloga dictionum Atticarum in Κεφαλαιωδέστερον. ubi ait: Τοῦτο *a* τοὔνομα εὗρον ἐν ἀρχῇ τῆς Πολέμωνος ὁ Ἰωνικοῦ σοφιστοῦ ἱστορίας, κατὰ προοίμιον. καὶ θαυμάζω Σεκούνδου τοῦ γραμματικοῦ, πῶς ὢν δεξιὸς ἐπὶ λέξιν, καὶ ἐπανορθῶν τὰ συγγράμματα τοῦ σοφιστοῦ, τοῦτο παρεῖδεν, ἀδόκιμον ὄν.

Polyænum Atheniensem historica quædam reliquisse, suspicari licet propter istum Eusebii locum lib. I. Chron. *b* Οὗτος *c* Ἀμμενέφθις ἐστὶν, ὁ Μέμνων εἶναι νομιζόμενος, καὶ φθεγγόμενος λίθος, ὃν λίθον χρόνοις ὕστερον Καμβύσης ὁ Περσῶν τεμεῖν, νομίζων, εἶναι γοητείαν ἐν αὐτῷ, ὡς Πολύαινος ὁ Ἀθηναῖος ἱστορεῖ. Quis verò iste Polyænus fuerit, etiam Scaliger constare sibi negat, notis in eum locum.

Polyanthus Cyrenæus librum reliquit de ortu Asclepiadarum. Sextus Empiricus lib. I. adversus Mathematicos cap. XII: Πολύανθος *d* ὁ Κυρηναῖος ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν γενέσεως. Eo opere à Polyantho proditum refert, Æsculapium iccirco de cœlo tactum esse, quòd sanâsset filias Prœti. Verba ejus sunt: Ὅτι τὰς Προίτου θυγατέρας κατὰ χόλον Ἥρας ἐμμανεῖς γενομένας ἰάσατο. Vide, quàm ineptè hæc in interpretatione Gentiani Herveti: *Quoniam eos medicatus est, qui ira Junonis in filias furore erant perciti*: cùm verti deberet, *quoniam Prœti filias medicatus est, quæ, irâ Junonis, furore erant percita.* Addit deinde, alteram à Panyase caussam adferri. Πανύασις δὲ, διὰ τὸ νεκρὸν Τυνδάρεω ἀναστῆσαι. Ubi legendum, Πανύασις δέ. Quem cùm minus nosset interpres, vel is saltem non occurreret, vertit, *Parrhasim autem, propterea quod suscitavit cadaver Tyndari.* Panyasis iste quis fuerit, Suidas docebit, & alibi de eo dictum nobis. Cæterùm ex Sexto Empirico corrigendus est Euripidis scholiastes in initium Alcestidis: ubi vulgò legitur, Πολύαρχος *e* ὁ Κυρηναῖος, διὰ τὸ τὰς Κροίσου θυγατέρας αὐτὸν Ἀσκληπιὸν ἰάσασθαι, κεραυνωθῆναί φησιν. Nam qui Sexto est Πολύανθος, hic scholiastæ est Πολύαρχος. Nec tamen cum eo serram reciprocare velim, qui ex scholiaste Sextum malit corrigere. At ille error planè spissus, cùm scribitur, Κροίσου *f* θυγατέρας pro Προίτου *g*. Quomodo reponi debere, ita manifestum est ex trecentis scriptoribus, ut, probare id velle, hominis sit suo, & alieno otio invidentis.

Polycharmus Λυκιακὰ *h* literis commisit: ut cognoscere est ex Athenæi octavo, & Stephano in Σοῦρα. Qui ejus scriptoris etiam meminit in Φελλός.

Polyclitus Larissæus historias condidit; quarum octavum citat Athenæus lib. XII. Meminit & Polycliti Julius Pollux in Onomastico lib. II. cap. IV. tmem. XXXI, quod est de manibus. Strabo quoque lib. XI. dicit, argumentis eum comprobâsse, Hyrcanum mare paludem esse, quia & serpentes educet, & aquam habeat dulcem. Idem lib. XV. eodem tradit, Susa muris caruisse, ac habuisse ducentorum stadiorum ambitum. Ælianus quoque lib. XVI. de natura animal. cap. XLI. eum laudat autorem de variegatâ Indicorum serpentium pelle.

Polycritus Mendæus nomen peperit historiâ Dionysii tyranni. Laërtius in Æschine: Φησὶ *i* Πολύκριτος ὁ Μενδαῖος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ Διονύσιον, ἄχρι τῆς ἐκπτώσεως συμβιῶναι αὐτὸν (Αἰσχίνην) τῷ τυράννῳ, καὶ ἕως τῆς Δίωνος εἰς Συρακούσας καθόδου. Interpres vocat Polycritum Mendesium: sed peccat. Nam à Μένδαι, & Μένδη, est Μενδαῖος: à Μένδης autem est Μενδήσιος. Stephanus: Μένδαι *k*, πόλις Σικελίας, ἐγγὺς Παλικῶν Ἀπολλόδωρος ἐν β΄ χρονι-

a Nomen hoc reperi in the historiarum Polemonis, Ionici sophistæ, in exordio, & admiror, cur Secundus grammaticus, cùm in aliis, quæ ad dictionem pertinent, excellat & corrigat libros sophistæ, hoc neglexerit, quod inusitatum est.
b Pag. 25. Thesaur. Temp.
c Hic Amenophis est ille, qui Memnon credebatur, lapis resonans; quem lapidem postea Cambyses, Persarum rex, secuit, quòd præstigiis, ac latenti arte, id fieri putaret: ut Polyænus Atheniensis narrat.
d Polyanthus Cyrenæus libro de origine Asclepiadarum.
e Polyarchus Cyrenæus ait, Æsculapium esse fulmine percussum, quod medicâ manu e sanâsset Crœsi filias.
f Crœsi filias.
g Prœti.
h Res Lycicas.

i Ait Polycritus Mendæus libro I. de Dionysio, vixisse Æschinem cum tyranno, usque dum ille tyrannide excideret, & Dio Syracusas rediret. k Mendæ, urbe Siciliæ, juxta Palicos; Apollodorus in secundo Chronicorum. Gentile est Mendæus, ut à Lyca Lycæus. Mende urbs Traciæ, à Mende muliere ita dicta. Apollodorus eam vocat Mendin. Gentile, ut, Mendæum vinum. Mendes Ægypti urbs, juxta Lycopolin. Strabo in decimo septimo: Et Lycon oppidum, (sive Lycopolis,) & Mendes, ubi Pana colunt, & hircum. Civis dicitur Mendesius, & in muliebri genere Mendesia. Dicitur & Mendites.

χρονικῶν. Τὸ ἐθνικὸν Μενδαῖος, ὡς Λύκαι Λυκαῖος. Μένδη, πόλις Θρᾴκης, ἀπὸ Μένδης γυναικός. Ἀπολλόδωρος Μένδιν αὐτήν φησι. τὸ ἐθνικὸν, Μενδαῖος οἶνος. Μένδης, πόλις Αἰγύπτου, περὶ τὴν Λυκῶν πόλιν. Στράβων ιζ΄· καὶ Λυκῶν πόλις, καὶ Μένδης· ὅπου τὸν Πᾶνα τιμῶσι, καὶ τὸν τράγον. ὁ πολίτης Μενδήσιος, καὶ Μενδησία θηλυκόν. λέγεται καὶ Μενδίτης. Quare interpres Laërtii, cùm Polycritum, qui Mendæus est, Mendesium appellat, ex Siculo, vel Thrace, Ægyptium nobis facit. Cùm autem Dionysius; cujus res Polycritus à Laërtio scripsisse dicitur, Siciliæ fuerit tyrannus: planè idem erit Polycritus, quem res Siculas carmine heroico panxisse, narrat Aristoteles lib. de mirabilibus auditu perceptis. Πολύκριτος a, inquit, ὁ τὰ Σικελικὰ γεγραφὼς ἐν ἔπεσιν. Unde discimus, historiam ejus fuisse poëma historicum. At fortasse alius est Polycritus, memoratus Plutarcho in Alexandri vita: item Plinio in Elencho scriptorum: ex quibus librum XII Historiæ Nat. qui est de arboribus, consarcinâsse se fatetur. item Antigono Carystio in Mirabilium historiarum collectaneis cap. CL.; ubi ex eo tradit, juxta Solos, Ciliciæ urbem, fontem esse, qui olei vicem expleat. Quod etiam Plinius refert Histor. Nat. lib. XXXI. cap. II. Sed hic ejusce rei auctorem laudat Polyclitum: corruptè, ut videtur.

a Polycritus, qui heroico versu scripsit res Siculas.

Polyhistor historicus à Plinio reponitur inter eos, è quibus contexuit librum VIII histor. naturalis. Poterat idem videri ac Alexander Polyhistor: sed apertè ab eo Plinius ipse distinguit: quem in elencho auctorum vide.

Polystephanus inter alios laudatur à scholiaste Apollonii in lib. I, & Gellio lib. IX. cap. IV: qui eum reponit inter Græcos scriptores non parvæ auctoritatis; sed quorum libri contineant res inauditas, & fidem penitùs excedentes.

Polyzelus Rhodius, Πολύζηλος ὁ Ῥόδιος, celebratur Plutarcho in Solone: ubi quædam ex eo de Solone narrat. Scripsit inter alia etiam Ῥοδιακὰ b; quæ citat Athenæus lib. VIII. Ejusdem Μουσῶν γοναὶ c citantur ab eo lib. IX. & Etymologo in Ἐπάκριος Ζεύς. Item Διονύσου γοναὶ d à Polluce lib. XV. cap. XXI. Et ἐν μίμῳ Τυνδαρέῳ e ab eodem, lib. X. cap. XXI. Meminit & Julius Hyginus in poëtico astronomico, quo loco de Ophiucho tractat. Verba adferam: *Polyzelus autem Rhodius hunc Phorbanta nomine demonstrat, qui Rhodiis auxilio maximo fuisse demonstratur. Nam cum eorum insulam, serpentium multitudine occupatam, cives Ophiusam appellassent; &, in ea multitudine ferarum, draco fuisset ingentis magnitudine, qui plurimos eorum interfecisset; & patriâ denique desertâ carere coëgisset: dicitur Phorbas, Triopa filius, ex Hiscyla,* (al. Hiocla) *Myrmidonis filiâ, natus, eò tempestate delatus, omnes feras, & eum draconem interfecisse: qui cùm maximè Apollini dilectus esset, locatus inter sidera dicitur, ut, interficiens draconem, laudis & memoriæ caussâ videretur. Itaque Rhodii, quotiescunque à litore longiùs prodeunt classes, priùs sacrificant Phorbantis adventui, talis ut illis eventus inopinatæ virtutis accidat civibus, qualis inscium Phorbanta futuræ laudis ad sidera gloria pertulit casus.* Hæc Hyginus; quæ absque dubio sunt ex Polyzeli Rhodiacis.

b Res Rhodiacæ.
c Musarum partus.
d Bacchi partus.
e In mimo, cui nomen est Tyndâreus.

Posidippus (non Comicus ille, qui mox post Menandrum vixit, sed alius) librum scripsit de Cnido, semel iterumque memoratum Clementi ἐν προτρεπτ. ubi quædam ex eo de Praxitelis Venere, deque lapidea Venere in Cnido, refert. Eum librum & Arnobius signat lib. VI: quippe qui Clementem exscribat. Verba Arnobii sunt: *Quis Praxitelem nescit, Posidippi si relegat, ad formam Cratinæ meretricis, quam infelix perditè diligebat, os Veneris Cnidiæ sollertiarum coëgisse certamine?* Hunc etiam Posidippum intelligit Tzetzes Chiliad. VII. Histor. CXLIV: ubi ex eo tradit, in capitibus Libycorum draconum lapides inveniri, nomine Δρακοντίας, in quibus naturâ, non arte, insculptam videre sit vel currûs, vel alius rei figuram; nec figuram tamen in lapide conspici, sed in cerâ, ubi lapidem impresseris. Hoc enim volunt verba illa, Μὴ φαίνεσθαι τὸ γλύμμα δὲ, πρὶν τυπωθῇ κηρίον, ubi corruptè vulgò κηρίοις legitur. Mox octo versus ipsius Posidippi subjungit: qui perperam vulgò editi sunt: sic autem corrigi debent:

Οὐ a ποταμὸς κελαδῶν ἐπὶ χείλεσιν, ἀλλὰ δράκοντος
    Εἶχέ ποτ' εὐπώγων τόνδε λίθον κεφαλή
Λάχνα φαληριόωντος. τὸ δ' ἐγγλυφὲν ἅρμα κατ' αὐτόν,
    Τοῦθ' ὑπὸ Λυγκείου βλέμματος ἐγλύφετο.
Ψευδεῖ χειρὸς ὅμοιον ἀποπλασθὲν δ' ὁρᾶται
    Γλύμμα. κατὰ πλάτεος δ' οὐκ ἂν ἴδοις προβολάς.
Ἦ καὶ θαῦμα πολὺς μόχθου μέγα, πῶς ὁ λιθουργὸς
    Τὰς ἀτενιζούσας οὐκ ἐμόγησε κόρας.

Quædam Posidippi epigrammata ejus in Ἀνθολογίᾳ leguntur. Ac seu hujus, seu alterius Posidippi, meminit quoque Stephanus in Βάρις, & semel iterumque in Ζέλεια.

Possis Magnesius, Πόσσις ὁ Μάγνης, Amazonum historiam condidit. Ἐν b τρίτῳ Ἀμαζονίδος eum citat Athenæus lib. VII. Idem lib. XII. testimonium petit ex eo ἐν τρίτῳ Μαγνητικῶν c: unde etiam consignâsse res patriæ cognoscimus.

Praxiphanis historiam citat Marcellinus in vita Thucydidis. Meminit & Laërtius in Platone diatribæ ejus inter philosophum hunc, & Isocratem: Ὁ δ' d οὖν φιλόσοφος καὶ Ἰσοκράτει φίλος ἦν. καὶ αὐτῶν Πραξιφάνης συνέγραψε διατριβήν τινα περὶ ποιητῶν, γενομένην ἐν ἀγρῷ, παρὰ Πλάτωνι ἐπιξενωθέντος τοῦ Ἰσοκράτους.

Procles Carthaginensis celebratur Pausaniæ in Messeniacis; ubi judicium ejus refert de Alexandro Magno, & de Pyrrho. Atque item in Corinthiacis; ubi ex eo historiolam adfert de Medusa: Καρχηδονίῳ δὲ ἀνδρὶ Προκλεῖ τῷ Εὐκράτους ἕτερος λόγος ὅδε ἐφαίνετο εἶναι τοῦ προτέρου πιθανώτερος. Λιβύης ἡ ἔρημος καὶ ἄλλα παρέχεται θηρία ἀκούσασιν οὐ πιστά, καὶ ἄνδρες ἐν ταῦθα ἄγριοι, καὶ ἄγριαι γίγνονται γυναῖκες. ἔλεγέ τε ὁ Προκλῆς ἀπ' αὐτῶν ἄνδρα ἰδεῖν κομισθέντα ἐς Ῥώμην. Εἴκαζεν οὖν, πλανηθεῖσαν γυναῖκα ἐκ τούτων, καὶ ἀφικομένην ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα, λυμαίνεσθαι τοὺς προσοίκους, ἐς ὃ Περσεὺς ἀπέκτεινεν αὐτήν. Ἀθηνᾶν δὲ οἱ συνεπιλαβέσθαι δοκεῖν τοῦ ἔργου, ὅτι οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα ἄνθρωποι ταύτης εἰσὶν ἱεροί. Hoc est, *At Procli Carthaginensi, Eucratis filio, alia narratio priori magis versimilis videbatur. hæc nempe: Lybiæ desertum feras etiam alias nutrire, quæ fidem exsuperent; esseque ibidem agrestes viros, ac feminas: ipse etiam se Procles virum inde Romam deportatum vidisse dixit. Conjiciebat ideo, unam ex feminis illis fuisse Medusam, quæ, cùm aberrâsset à suis, ac venisset ad paludem Tritonidem, accolas malè multârit, usque dum occisa à Perseo fuit. Palladavero iccirco adjuvisse eo in opere videri, quòd, qui stagnum illud homines accolunt, Minervæ sacri sunt.*

Promathidas Heracleotes citatur Athenæo lib. VII, Προμαθίδας e ὁ Ἡρακλεώτης ἐν Ἡμιάμβοις. Ubi ex eo tradit, Glaucum fuisse natum è Polybo, Mercurii filio, & Eubœâ, Larymni filiâ. Egit præterea de rebus patriæ suæ. Scholiastes Apollonii lib. I. Προμαθίδας f ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας λέγει. Ita enim lego; ubi vulgò, Προμαχίδας. Nam quin idem sit, de quo Athenæus, minimè ambigo; quando Heracliensem de Heraclia scripsisse est verisimile. Et omnem scrupulum tollit locus ille ejusdem scholiastæ in lib. II: Ἡρόδωρος g ἱστορεῖ ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλείας, ὡς Προμηθίδας εἶπε. Ubi Προμηθίδας, qui Athenæo Προμαθίδας.

Promathion condidit res Italiæ. Plutarchus in Romulo: Ταῦτα h μὲν οὖν Προμαθίων τις, ἱστορίαν Ἰταλικὴν συντεταγμένος, εἴρηκε.

Protagoras de monstrosis quorundam Indorum formis prodidisse quædam dicitur à Tzetze Chil. VII. Hist. CXLIV. Etiam Marcianus Heracleota initio peripli, meminit τῆς Πρωταγόρου i τῶν σταδίων ἀναμετρήσεως, ἣν ταῖς οἰκείαις τῆς γεωγραφίας βίβλοις προσέθηκεν. Verisimile est, quod Tzetzes tradit, fuisse in ejus geographicis.

Prota-

a Non flumine resonans in labris, sed draconis habuit quondam bene barbatum caput lapidem colore albo splendentem: qui verò currus est insculptus, hunc sculpserat lyncius visus. Mendaci enim manui similis efficta conspicitur sculptura: in latitudine autem non adspicias prominentiam. Certe magnum est laboris miraculum, quomodo lapicida non laborârit oculis intentis, atque conatis.
b In tertio Amazonidis.
c In tertio de Magnetibus.
d Hic igitur philosophus Isocrate amico utebatur. Ac Praxiphanes descripsit dissertationem de poëtis, inter Platonem & Isocratem habitam rure, cùm apud Platonem Isocrates divertisset.
e Promathidas Heracleota in Hemiambis.
f Promathidas, opere de Heraclea, ait.
g Herodorus refert opere de Heraclea, ut Promethidas dixit. *h Hæc Promathion quidam in historia retulit, quam de Italicis rebus fecit.* *i Operis Protagoræ de dimensione stadiorum, quos apposuit suis geographiæ libris.*

Protagorides Cyzicenus libros composuit de ludis, qui in Daphne, vico juxta Antiochiam, quotannis ab Antiochensibus, & finitimis, fiebant. Athenæus lib. IV: Τίνα a δ' ἦν τὰ Αἰγύπτια δεῖπνα, Πρωταγορίδης ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Δαφνικῶν ἀγώνων διδάσκει ἡμᾶς. Idem eopse libro: Πρωταγορίδης b δ' ὁ Κυζικηνὸς ἐν δευτέρῳ περὶ τῆς ἐπὶ Δάφνῃ πανηγύρεως φησίν. Idem edidit historiam earum rerum, quæ ad comœdias pertinent. Athenæus lib. III: Πρωταγορίδης c ἐν δευτέρῳ τῶν κωμικῶν ἱστοριῶν: ac mox refrigerandæ aquæ artificium quoddam ex eo exponit.

Protarchus Trallianus laudatur Macrobio lib. I. Saturn. cap. VII. *Regionem*, inquit, *istam, quæ nunc vocatur Italia, regno Janus obtinuit; qui, ut Hyginus, Protarchum Trallianum secutus, tradit, cum Camese, æque indigenâ, terram hanc ita participatâ potentiâ possidebat, ut regio Camesene, oppidum Janiculum, vocitaretur.*

Proxenus commentarios fecit de Republ. Lacedæmoniorum. Eorum librum II citat Athenæus lib. VI. Item περὶ d ἠπείρων Σικελικῶν; cujus primum nominat Stephanus in Γέλα. Simpliciter meminit idem in Χαονία; & scholiastes Apollonii lib I; ubi ex eo refert, Alconem fuisse Erechthei filium. Adhæc Michael Apostolius Centur. XI. Prov. LXXVI: ubi ex eo tradit, boves quosdam Latinos ab Hercule fuisse relictos Jovi Dodonæo.

Pyrander, Πύρανδρος, emisit Peloponnesiacorum libros: quorum è quarto narratiunculam promit Plutarchus in Parallelis minoribus cap. XXXVII.

Pyrgion celebratur libris de institutis Cretensium. Athenæus lib. IV: Πυργίων e δ' ἐν τρίτῳ Κρητικῶν νομίμων φησί. Affert deinde morem, quem Cretenses observant in συσσιτίοις f suis.

Pyron Annales condidit; ut Glycas testatur parte Annalium primâ; ubi & error ejus iste refellitur, quòd putârit, Adamum post XL demum dies ingressum esse paradisum.

Pythænetus Πυθαίνετος libros composuit περὶ Αἰγίνης: quorum è primo testimonium petit Apollonii scholiastes in lib. IV. è tertio idem facit Athenæus lib. XIII.

Pythagoras, non ille Samius philosophus, sed alius, cujus patria nescitur, res Dorientium tractavit. Laërtius lib. VIII: Καὶ g ἕτερον (Πυθαγόραν) Δωρικὰ πεπραγματευμένον, ὡς Διονύσιος ἱστορεῖ. Planè fit verisimile, eundem esse, qui de rubro mari scripsit. Meminit ejus Athenæus lib. IV: Πυθαγόρας ἢ ὁ h γεγραφὼς περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τοὺς Τρωγλοδύτας φησὶ κατασκευάζειν τὴν πανδοῦραν ἐκ τῆς ἐν τῇ θαλάσσῃ φυομένης δάφνης. Similiter libro XIV, ubi de sambuca. Etiam Ælianus ejusdem operis mentionem facit lib. XVII de natura animal. cap. VIII; ubi de animali κῆπῳ.

Pythermus Ephesius historias composuit: quarum librum octavum Athenæus citat in VII. Ac in eclogis Sotionis de aquis mirabilibus ex Pythermo refertur, siquis scyphum immittat in Strymonem, invenire eum in palude juxta Apolloniam.

Pythocles nomen sibi aliquod paravit libris Italicorum: è quibus tertium memorat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XIV: quartum verò advocat Clemens Alexand. in primo Στρωματ. ubi Samius appellatur, ὁ Σάμιος i Πυθοκλῆς ἐν τετάρτῳ Ἰταλικῶν. Ac similiter vocatur Plutarcho in parallelis cap. XLI: ubi tertius ejus liber de re rustica citatur. Πυθοκλῆς k Σάμιος ἐν τρίτῳ γεωργικῶν. Sed & Clemens in προτρεπτ. πρὸς Ἕλλ. celebrat tertium Pythoclis librum περὶ ὁμονοίας l.

a *Quæ fuerint cœnæ Ægyptiæ, id nos docet Protagorides, libro primo de certaminibus Daphnicis.* b *Protagorides Cyzicenus in secundo de ludis solemnibus in Daphne ait.* c *Protagorides in secundo historiarum Comicarum.* d *De Siculis itineribus.* e *Pyrgion in tertio de legibus, & moribus Cretensium, ait.* f *Publicis conviviis.* g *Et alium Pythagoram, qui Dorica tractavit; ut Dionysius refert.* h *Pythagoras verò, qui scripsit de rubro mari, ait, Troglodytas panduram fabricare ex lauro ea, quæ in mari nascitur.* i *Samius Pythocles in quarto Italicorum.* k *Pythocles Samius in tertio de re rustica.* l *De concordia.*

RUFUS scripsit dramaticam, & musicam historiam: quæ erat de comicis, tragicis, dithyrambicis, & scriptoribus epithalamiorum, hymenæorum, ac carminum, quæ in choreis canerentur: item de aulœdis, citharœdis, saltatoribus, aliorumque in theatris Græcorum usitatis certaminibus: adhæc de poëtis epicis, & feminis vaticinandi arte claris, & aliis ejus generis. Atque ex istis Rufi libris multa hauserat Sopater Apameensis in eclogis suis variæ doctrinæ. Auctor Photius; quem vide tmem. CLXI.

SAon historicus celebratur Dionysio Hal. lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. ubi & de stylo ejus judicium fert. Viri eruditi suspicantur, eundem esse, qui Σαῦος dicitur Athenæo lib. IV; ubi eum citat ἐν a τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ.

Sæus cur inter historicos à quibusdam referatur: ex iis liquet, quæ proximè diximus.

Satyrus peripateticus vitam Philippi elucubrâsse dicitur ab Athenæo lib. VI. Philippus iste sine dubio Alexandri Magni parens erat. Fuitque ea vita pars majoris operis, quod βίων b inscripserat: atque idem Athenæus memorat postea eopse libro; uti & lib. XII. Sed istic ἁπλῶς Satyrum appellat, omisso *Peripatetici* cognomento. Meminit quoque B. Hieronymus in præfatione libri de scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Satyrum hunc virum doctum appellat. Item lib. II. adversus Jovinianum: *Refert*, inquit, *Satyrus, qui illustrium virorum scribit historias.* Quæ ipsa verba Joannes Satesberiensis, more suo, exscripsit lib. V. de Nugis Curialium cap. XVII. Porrò videmus, ab utroque Vitas etiam inter Historias reponi. Et profectò, ob hæc, & similia, quæ dicam, συγγραφεὺς c vocatur à Plutarcho in Vitis X rhetorum; ubi ex eo commemorat, ut Demosthenes, hausto è calamo veneno, mortuus sit. Credo, id tradiderat in Demosthenis Vita. Laudat & Satyrum hunc Laërtius in vita Socratis, Empedoclis, & alibi. Nec dubito, quin universa fuerint ex Vitarum commentariis. Operis ejus epitomen fecit Heraclides: ac ejusce compendii meminit idem Laërtius in Zenone Eleate. Ac, puto, est iste Heraclides idem illi Heraclidi, quem epitomen successionum Sotionis scripsisse Laërtius ait in Demetrio Phalereo. Etiam historicum fuerit Satyri opus de populis Alexandriæ. Theophilus, sextus episcopus Antiochenus, ad Autolycum lib. II: Ἀλλὰ d καὶ Σάτυρος, ἱστορῶν τοὺς δήμους Ἀλεξανδρέων, ἀρξάμενος ἀπὸ Φιλοπάτορος τοῦ καὶ Πτολεμαίου προσαγορευθέντος, τοῦτον μηνύει, Διόνυσον ἀρχηγέτην γεγονέναι. Ex quibus verbis liquet, Satyrum illum fuisse juniorem Philopatore, vel saltem minimè antiquiorem; ut quamquam Peripateticus esset; non propterea fuerit è discipulis Aristotelis, qui seculo toto antecessit. Nec veras modò historias Satyrus consignavit; sed & fabulosas. Dionysius Halicarnass. lib. I. Antiquit. Σάτυρος e ὁ τοὺς ἀρχαίους μύθους συναγαγών. Nisi is alius Satyrus fuit. Sanè fuit & Satyrus Olynthius, qui histrio erat, & Pamphilam reliquit: cujus operis meminit quoque Athenæus lib. XII. At, puto, non inconveniens philosopho Peripatetico argumentum fuit περὶ χαρακτήρων: unde asoti hominis characterem refert Athenæus lib. IV. Hoc argumenti fuerit Ethici. At Physici erat liber Satyri de gemmis, ac lapidibus, Plinio memoratus lib. XXXVII. cap. II, VI, VII. Præterea de Mausoleo librum citat Vitruvius lib. VII de Architectura: qui, credo, partim historicus, partim Mathematicus fuerit.

Scamon Mytilenæus, Σκάμων ὁ Μυτιληναῖος, librum edidit de rerum inventione: qui citatur à Clemente Alex. lib. I. Στρωματ. Item ab Athenæo lib. XIV, Σκάμων f ἐν πρώτῳ περὶ εὑρημάτων. Aliquanto pòst legas apud eundem, Σκάμων g ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων. Sed Σκάμων probat etiam Suidas, cùm ait Σκάμων h, ὄνομα κύριον.

Scymnus Chius compluribus libris orbem descripsit. Stephanus in Πάρος: Ἔστι i δὲ ἄλλη Πάρος, νῆσος Λιβυρνῶν, ὥς φησι Σκύμνος ὁ Χῖος (scr. Χῖος) ἐν πρώτῃ περιηγήσεως. Partes illius operis à variis citantur. Ut Ἀσία ejus ab eodem Stephano in Ἀριστονῆσος: Εὐρώπη in Ἀγάθη. Apollonii quoque scholiastes in librum IV, ex utraque hac parte testimonium depromit. Planè autem adsentio eximio viro, Joanni Meursio; qui apud Apollonium Dyscolon, Historiæ commentitiæ cap. XV, pro Σκύθινος ὁ Χῖος, legit Σκύμνος ὁ Χῖος. Nam Scythinus non Chius, sed Teius erat; ut mox dicam.

Scythinus Teius librum scripsit, quem *historiam* inscripsit. Athenæus lib. XI: Μνημονεύει k δὲ αὐτῶν καὶ Σκυθῖνος ὁ Τήϊος, ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ ἱστορίᾳ. Etiam jambos fecisse, disco ex Diogene Laërtio in Heraclito, & Stephano in Τέως; quorum utrique ἰάμβων ποιητὴς l voca-

a *Libro de Republ. Spartana.* b *Vitas.* c *Historicus.* d *Sed & Satyrus, qui tradidit populos Alexandrinus, orsus à Ptolemæo Philopatore, originem generis ei à Baccho esse indicat.* e *Satyrus, qui priscas fabulas collegit.* f *Scamon lib I. de rebus inventis.* g *Scamon in iis, quæ de inventione rerum scripsit.* h *Scamon, nomen proprium.* i *Est & altera Paros, Liburnorum insula, ut ait Scymnus Chius libro primo voluminis, quo orbem descripsit.* k *Meminit autem eorum Scythinus Teius, in libro, qui Historia inscribitur.* l *Poeta jambicus.*

vocatur. Etiam ἐκ a τ Σκυθῶν περὶ φύσεως quædam adfert Stobæus in Eclogis physicis lib. 1 cap. xi.

a Ex iis, quæ Scymnus de Natura scripsit.

Seleucus, Emesenus grammaticus, Suida teste, composuit Parthicorum libros duos. Carmine fortasse, quando & Ἁλιευτικῶν b libros iv fecit versibus. Quamquam de auctore Halieuticorum dissentire videtur Athenæus lib. viii; ubi eorum scriptor Seleucus Tarsensis vocatur. Est præterea Seleucus, Alexandrinus Grammaticus, cognomento Homericus; quem in omnes penè poëtas commentatum esse, ait Suidas. Quod si est, fortasse etiam ejus fuere commentarii in Lyricos; etsi illos postea tribuat Seleuco Amaseno. Multa Seleuci hujus Alexandrini adfert Suidas. Sed nihil in iis historicum, nisi forte περὶ c τ ψευδῶς πεπιστευμένων. Verùm hic quoque titulus non minùs convenit refellenti errores circa vocabula, quàm res gestas. Puto, ejusdem esse glossas, quarum Athenæus bis meminit libro secundo, bis in tertio, semel in xiv: ac cujus librum περὶ Ἑλληνισμοῦ d citat lib. ix: uti & quinctum ejus operis lib. viii. Item quem ἐν συμμίκτοις e laudat Apollonii scholiastes lib. ii. Præsertim cùm Suidas dicat, scripsisse καὶ f ἄλλα σύμμικτα. Item cujus mentio apud Etymologum in Ἄϊδι, Βαρέβηλα, Εἴρω, Ἐπεῖα, Λαχμός, Μορίαι, Παιωνεία. Alius est Seleucus Babylonius, cujus mentionem facit Strabo lib. i. Alius item Seleucus ὁ θεολόγος, de quo Porphyrius lib. ii περὶ ἀποχῆς.

b Piscatoriorum.
c De iis, quæ falsò creduntur.
d De proprietate sermonis Græci.
e In miscellaneis.
f Etiam alia miscellanea.

Semeronius Babylonius Persa, (Σεμηρώνιος ὁ Βαβυλώνιος Πέρσης) citatur à Chronici Alexandrini auctore g: qui ex eo refert, ut Perseus, Danaës filius, occiderit magnum illum Sardanapalum, regnoque ab Assyriis ablato, Persarum nomen imposuerit genti.

g Pag. 88.

Semus, Σημὸς vel Σῆμος, Eleus grammaticus, scripsit octo libros Deliacos, libros duos periodorum, unum de Paro, unum de Pergamo, item de pæanibus; ut auctor est Suidas. Primi operis, hoc est Δηλιάδος h, liber quartus citatur ab Athenæo libro iv; quinctus penè initio libri xiv; uti sextus ab eodem initio libri octavi; octavus autem libro tertio. Opus περὶ παιάνων i idem celebrat lib. decimoquarto; ubi Delius vocatur. Σῆμος k ὁ Δήλιος ἐν τῷ περὶ παιάνων φησί. Apud eundem libro iii legas: Σῆμος l ὁ Δήλιος ἐν δευτέρῳ νησιάδος. Unde verisimile fit, inscriptionem integri operis fuisse, De insulis: at librum de Paro, cujus meminit Suidas, fuisse ejus operis partem. Fragmentum Deliacorum adfert Stephanus in Τεγύρα, his verbis: Σῆμος m ὁ Δήλιος· Τὸν Ἀπόλλωνος γένεσιν, οἱ μὲν ἐν Λυκίᾳ, οἱ δ' ἐν Δήλῳ, οἱ δ' ἐν Ζωστῆρι τῆς Ἀττικῆς, οἱ δ' ἐν Τεγύρᾳ τῆς Βοιωτίας φασίν. Celebrat & Semum hunc Apollonii scholiastes lib. i. Apud Etymologum quoque in Βίβλινος legitur quidem vulgò: Σῆμος n ἐν τῇ ἕκτῃ τῆς Ἰλιάδος, ἐν Νάξῳ φησὶ ποταμὸν Βίβλινον· ἀφ' οὗ καλεῖσθαι οἶνον Βίβλινον. Sed legendum, Σῆμος o ἐν τῇ ἕκτῃ τῆς Δηλιάδος; ut jam Sylburgio observatum.

h Operis de Deli insulæ rebus.
i De pæanibus.
k Semus Delius libro de pæanibus ait.
l Semus Delius libro secundo de insulis.
m Semus Delius: Apollinis, inquit, genus, aliqui in Lycia, alii in Delo, nonnulli in Zostere, isthmo Atticæ, quidam in Tegyra Bœotiæ esse ajunt.
n Semus in sexto Iliadis ait, in Naxo esse fluvium Biblinum: à quo & vinum Biblinum vocant.
o Semus in sexto Deliadis.

Serapio terrarum orbem descripsit. Cicero lib. ii ad Att. epist. vi: *A scribendo prorsus abhorret animus. Etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est. ita valde Eratosthenes, quem mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho, reprehenditur.* Est is Serapio Antiochensis. Eo enim scriptore usum se profitetur Plinius in Elencho scriptorum libri iv Hist. Nat. quo gentes, oppida, maria, locaque alia, exponit. Alius est Serapio Ascalonita, qui de interpretatione somniorum scripsit. Fulgentius lib. i Mytholog. fab. de Daphne sive lauro: *Amica Apollinis ob hanc rem vocitata est, quia illi, qui de interpretatione somniorum scripserunt, ut Antiphon, Philocrus, & Artemon, & Serapion Ascalonites, promittant in libris suis, laurum si dormientis ad caput posueris, vera somnia esse visuros.*

Silenus etiam celebratur Dionysio Halic. lib. i Antiquit. ubi non debitâ curâ ac diligentiâ, sed ex fortuitis rumoribus, historiam dicitur composuisse. Res verò enarrâsse Romanas, non obscurè ex eodem cognoscimus. Meminit & Livius lib. xxvi: *Scorpiones majores, minoresque, ad* LX *captos scripserim; si auctorem Græcum sequar, Silenum.* Sermo est de rebus ab Africano majore in Hispania gestis. Neque caussam video, cur alius existimetur Σιληνὸς a ὁ συγγραφεὺς, cujus meminit Strabo lib. iii, ubi ait, eum juxtà, ac Artemidorum, ignorâsse caussam, cur Gadibus fons in templo Herculis contrario planè modo affectus sit, ac mare. Nam aqua ejus fontis, exundante mari, deficit; defluente mari, augetur. Calatianum fuisse, deque rebus Siculis scripsisse, cognoscere est ex istis Athenæi verbis lib. xii: Σιληνὸς b ὁ Καλατιανὸς ἐν τρίτῳ Σικελικῶν. Ac persuasum habeo, idem opus intelligi à Laërtio in Anaxagoræ vita; ubi è tertio historiarum Sileni testimonium adducit. Nec alius est, cujus librum secundum de Ætna Stephanus laudat: aut quem de Aphrodisiade insula testem producit Plinius lib. iv cap. xxii. At non æquè apertum, an ejusdem fuerint Glossæ, quarum Athenæus mentionem facit lib. xi, & xiv: item Apollonii scholiastes in lib. i. Contexuit & fabulosas historias, teste Tzetze c in Lycophr.

a Silenus historicus.
b Silenus Calatianus libro tertio de rebus Siculis.
c P. iii.

Simmeas, vel Simmias, τῆς οἰκουμένης περίπλουν d composuit: ut cognoscimus ex epitome undecim librorum Artemidori Ephesii. Alius est à Simmia Rhodio poëta, de quo alibi dictum.

d Orbis universi periplum.

Socrates ἐν e τῷ πρώτῳ τῆς διαδοχῆς celebratur Laërtio in Diogene. Etiam Σωκράτης ἱστορικὸς f περιήγησιν Ἄργους γεγραφὼς laudatur à Laërtio in Socrate, & semel iterumque à Plutarcho in Quæstionibus Romanis. Ac ab eodem Plutarcho in Parallelis cap. xviii citatur Socrates in secundo de Thracibus. Aristophanis scholiastes testimonium petit ex Socratis duodecimo Creticorum. Sed fortasse quædam horum sunt Socratis Rhodii; de quo dictum lib. i. cap. v. Alius est ὁ γραμματικὸς g Σωκράτης, Etymologo laudatus in Εὐβοΐς. Et fortasse is signatur ab Apollonii scholiaste in lib. iv. Fuit & Socrates Cous, quem indigitamenta, hoc est preces, quibus Dii invocantur, fecisse, autor est Laërtius. Et placet opinio eorum, qui hujus putant esse librum περὶ ὁσίων h, Plutarcho memoratum lib. de Iside, & Osiride.

e Libro primo de successione philosophorum.
f Historicus, qui Argos diligenter descripsit.
g Socrates grammaticus.
h De sanctis.

Sophænetus, Σοφαίνετος, memoriæ tradidit Κύρου ἀνάβασιν i, quam Stephanus in Καρδοῦχοι, & alibi, citat.

i Cyri expeditionem.

Sophis chronologus nominatur Io. Tzetzæ Chil. v, initio historiæ primæ.

Sorani, professione medici, tres fuerunt. Primus Ephesius, Menandri, & Phœbes filius, Alexandriæ etiam versatus; quem & Romæ medicinam fecisse sub Trajano, & Adriano, multaque erudita de arte sua literis mandâsse, ex Suida cognoscimus. Estque is, cujus meminit Galenus libro de sectis. Alter item Ephesius, sed ætate junior; qui Γυναικείων k libros quatuor reliquit; eodem Suida teste. Unde hodieque fragmentum superest περὶ μήτρας l. καὶ γυναικείου αἰδοίου; quod una cum Rufo Ephesio edidit Adrianus Turnebus. Tertius est Cilix, cognomento Mallotes: quem ex antiquioribus post Hippocratem maximè probabat Asclepiodotus, philosophus idem, & medicinam edoctus; ut idem Suidas docet. Isagoge medica, quæ sub Sorani Ephesii nomine Basileæ à Cratandro edita est, Sorani Cilicis esse creditur à nonnullis: ut ab Lonæo Boscio, Mathesios, & Medicinæ professore Ingolstadiensi, orat. de medicinæ auctoribus. Sed nullius est ex tribus istis; verùm Latini scriptoris; ut in Originum libris ostendimus. Cæterùm Soranus Ephesius junior, etiam Suida teste, reliquit βίους m ἰατρῶν, καὶ αἱρέσεις; qua de caussa & de Sorano superiora diximus. Ex eo Vitarum libro exstat vita Hippocratis; quæ Coo huic seni subjungi solet. Etiam pluscula ex ea refert Tzetzes Chil. viii, Histor. clv.

k Muliebrium.
l De matrice, & muliebri pudendo.
m Medicorum vitas, & sectas.

Sosander Indica consignavit. Σώσανδρος n ὁ κυβερνήτης τὰ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν γράψας, ut est in epitome Artemidori Ephesii, quæ cum Marciano Heracleota in lucem prodiit.

n Sosander gubernator, qui res Indicas scripsit.

Sosicrates libros reliquit de rebus Cretensibus. Athenæus lib. vi: Σωσικράτης o ἐν δευτέρῳ Κρητικῶν. Meminit ejusdem operis Michaël Apostolius Cent. vii Prov. xxxvii. Idem signat Strabo lib. x, ubi de Creta, agere incipit. Athenæus lib. xi ejudem Φιλαδέλφους, citat. Scripsit quoque de philosophorum successione. Idem Athe-

o Sosicrates Creticorum secundo.

Athenæus lib. IV. Σωσικράτης ἐν τρίτῳ φιλοσόφων διαδοχῆς a. Meminit & Laërtius, cùm alibi b, tum in Mysone; ubi legas, Σωσικράτης ἐν διαδοχαῖς c. Fuisse Rhodium, colligo ex eodem Laërtio in Aristippo; ubi à Sosicrate Rhodio proditum ait, nihil literis mandâsse Aristippum. Nam etsi non ignoro, fuisse & Sosicratem Phanagoritem, cujus Οἶαι citantur ab Athenæo lib. XIII: ac præterea Sosicratis Cyziceni meminerit Fulgentius in Mythologia: tamen ista ex διαδοχαῖς d Sosicratis à Laërtio adferri, satis est manifestum. Mentionem etiam Sosicratis cujusdam facit Fulgentius Planciades in expositione sermonis antiqui, voce *Nefrendes*. Verba ejus sunt: *Diophantus Lacedæmonius, qui de sacris Deorum scripsit, ait; apud Athenas Marti solere sacrificari sacrum, quod ἑκατομφόνια appellatur. Siquis enim centum hostes interfecisset, Martis de homine sacrificabat apud insulam Lemnum: quod sacrificatum est à duobus, Aristomene Gortynensi, & Theocle Elao; sicut Sosicrates scribit.*

a Sosicrates in tertio de successione philosophorum.
b Ut in Anacharside.
c Sosicrates in Successionibus.
d Successionibus.

Sosimus, Σώσιμος, peperit famam volumine περὶ χρόνων e. Athenæus lib. XIV exinde refert, Καρνείων festum esse institutum Olympiade XXVI.

e De temporibus.

Sosthenes Cnidius, Σωσθένης ὁ Κνίδιος, laudatur Plutarcho de Fluviis cap. de Eurota; ubi & addit, Hermogenem ab eo sumsisse argumentum: longeque diligentiùs ab hoc Sosthene tractari, quæ dixerat de Eurota. Scripsit Sosthenes hic res quoque Ibericas: quarum decumum tertium librum idem Plutarchus citat cap. de Nilo.

Sozimus Priscus, orator insignis, inter eos est historicos, ex quibus suam decerpsit historiam Euagrius Scholasticus: ut testatur Nicephorus Callisti in procemio historiæ Ecclesiasticæ.

Stamis de Lesbo commentatus est. Brevium scholiorum autor in Homer. f Il. Γ: Στάμις ἐν τῷ περὶ Λέσβου φησί.

f Pag. 67. edit. Hervag.

Staphylus Naucratita memoratur in scholiis Apollonii Rhodii in Argon. lib. I. Scripsit de rebus Thessalicis; unde apud eundem in IV lib. legas, Στάφυλος g ἐν τρίτῳ τῆς περὶ Θεσσαλίας ἱστορεῖ, &c. Similiter Harpocratio in Πενέσται. Στάφυλος ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Θετταλῶν. Nec Thessalica solùm, sed etiam Æolica, & Attica consignavit; quod ex Harpocratione discimus. Item Arcadica, quæ citat Sextus Empiricus adversus Mathematicos lib. I. cap. XII: ubi eo in opere à Staphylo proditum ait, Æsculapium propterea percussum esse fulmine, quòd curasset Hippolytum, fugientem è Trœzene. Meminere Staphyli hujus etiam Athenæus lib. II, Plinius Histor. Nat. lib. V. cap. XXXI, ac scholiastes Homeri.

g Refert Staphylus libro tertio de rebus Thessalicis.

Stephanus ἐν h τῷ περὶ Κύπρου citatur ab Etymologo in Σφήκεια: ubi ex eo refert, Cyprum aliter Σφήκειαν esse appellatam, quia inhabitarint illam, qui Σφῆκες vocarentur. Fortasse idem est, ac Stephanus Byzantinus: de quo dictum nobis lib. II, cap. XXII.

h Libro de Cypro.

Stephanus, Hieropolitanus Episcopus antiquior, in literas retulit vitam Golanduch martyris; teste Euagrio lib. VI. cap. XIX, & Nicephoro lib. XVIII, cap. XXV. Golanduch ille, à Magis Persis variis excruciatus tormentis, martyris coronam accepit anno DXCIII; ut est apud eosdem, ac Theophylactum in Histor. Mauritii Imperat. lib. V cap. XII.

Stesiclides Atheniensis, Στησικλείδης ὁ Ἀθηναῖος, ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων, καὶ Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφῇ, laudatur à Laërtio in Xenophonte.

i Stesiclides Atheniensis in descriptione prætorum, & Olympionicarum.

Sunius à Stephano testis adducitur in Κάρνανα. Consignavit Ἀργολικά; quorum librum quartum citat idem in Ἑρμαιόν.

Syagrus, Σύαγρος, primus bellum Trojanum carmine cecinit; ut Ælianus ait Var. Histor. lib. XIV cap. XXI. Sed incertum puto, utrùm fide id historicâ egerit; an, ut ab Homero postea est factum, fabulosè.

Telesarchus, Τελέσαρχος k ἐν Ἀργολικῷ, citatur Sexto Empirico lib. I adversus Mathematicos cap. XII. ubi tradere eum ait, Æsculapium fuisse fulmine percussum, propterea quòd aggressus esset suscitare Orionem. Atque idem refert ex eodem Telesarcho Euripidis scholiastes in initium Alcestidis.

k Telesarchus in opere de rebus Argolicis.

Teucer Cyzicenus, Suida teste, edidit volumen de terra aurifera, alterum de Bizantio, item Mithridaticarum rerum libros V, de Tyro totidem, toudem rerum Arabicarum; adhæc historiæ Judaicæ libros VI; præterea de ratione, quâ ephebi se Cyzici exercerent, libros tres; & alia. Meminit Stephanus in Βυθρωτός: ὡς a φησι Τεῦκρος ὁ Κυζικηνός. Item Etymologus in Βυθρωτός; quam Epiri esse civitatem ex eo, quem dixi, tradit.

a Ut ait Teucer Cyzicenus.

Teupalus, Τεύπαλος b ὁ γράψας Ἰλιακά, Stephano in Ἀνδεία memoratur.

b Teupalus, qui res Iliacas scripsit.

Thallum, & Castorem, Syriacam historiam diligenter tractâsse, autor est Africanus apud Eusebium lib. X Euangel. præparat. cap. III, & Eusebius lib. I. χρονικῶν c. Meminere & Thalli Justinus Martyr cohortatione ad gentes, Tertullianus in Apologet. cap. X, & XIX. Minutius Felix in Octavio, Lact. lib. I. cap. XIII, & XXIII &c.

c Pag. 14. Thes. Temp.

Theagenes Carica & Macedonica prodidit. Illorum mentionem facit Stephanus in Καρμαλία: horum in Ἄλτος, Βάλλα, & Ἐλλόπιος. Theagenis meminit & Etymologus in Βισαλτία. Sed is grammaticus fuit: credo Θεαγένης d ὁ εἰς Ὅμηρον γράψας, ut Suidæ vocatur in Ῥήγιον. Pro quo scholiastes Aristophanis in Aves, Θεαγένης e ὁ τὰ περὶ Ὁμήρου γράψας.

d Theagenes, qui in Homerum scripsit.
e Theagenes, unus eorum, qui in Homerum scripsere.

Themison in Pallenide citatur ab Athenæo lib. VI. Censeo, alium esse à nobili medico, cujus sæpius meminit Plinius in historia naturali.

Themistagoras auctor fuit Aurei libri. Ita enim inscripsit. Historicum, ex parte saltem, opus id fuisse, conjecturâ ducor, propter ea, quæ inde narrat Etymologus in Ἀστυπάλαια. Verba apponam: Πατροκλῆς, καὶ Τεμβελων, ἀποικίαν στείλαντες εἰς Σάμον, πρὸς τοὺς ἐνοικοῦντας Κᾶρας κοινωνίαν θέμενοι, ᾤκησαν παρὰ τὸν Σχήσιον ποταμὸν, καὶ εἰς δύο φυλὰς τὴν πόλιν διείλομεν. ὧν τὴν μὲν Σχησίαν ὠνόμασαν, ἀπὸ δὲ Σχησίου ποταμοῦ παρακειμένου τῇ πόλει· τὴν δὲ, Ἀστυπάλαιαν, ἀπὸ δὲ παλαιᾶς ἐκεῖσε οὔσης ἄστεος· οὕτω Θεμιστογόρας ἐν τῇ Χρυσῇ βίβλῳ. *Patrocles, & Tembrio, colonis missis in Samum, initâque societate cum Caribus, qui eam inhabitabant, domicilium habuere propter Schesium fluvium, inque tribus duas urbem sunt partiti quarum illam quidem Schesiam nominarunt, à Schesio fluvio prope urbem sito: hanc verò dixere Astypalaam, ab urbe veteri, quæ ibi erat. Atque ita Themistagoras in Aureo libro.*

Theochrestus, Θεόχρηστος f, ἐν πρώτῳ Λιβυκῶν, testis laudatur ab Apollonii interprete in lib. IV. Ac meminit quoque ejus Plinius in elencho scriptorum, quibus usus in concinnando libro ultimo Historiæ Naturalis.

f Theochrestus libro primo rerum Libycarum.

Theocritus quispiam inter historicos recensetur à Fulgentio Μυθολογικῶν lib. I cap. de Perseo, & Gorgone; ubi ait: *Theocritus antiquitatum historiographus refert, Phorcum fuisse regem, qui tres filias locupletes reliquit.*

Theodorus Daphnopates, Θεόδωρος ὁ Δαφνοπάτης, historiam sui temporis emisit in lucem: ut constat ex Cedreno, in procemio; item Joanne Curopalate, itidem in præfat. Sed apud hunc *Theodotus* legas.

Theodorus ὁ Σίδης g, & Theodorus Σεβαστείας h, ibidem Cedreno & Curopalatæ, inter hoc scribendi genere claros recensentur. Curopalatæ, (quem exscripsit Cedrenus, ut alibi i dictum) verba sunt ista: Θεόδωρος k ὁ τῆς Σίδης γενόμενος πρόεδρος, καὶ ὁ τούτου ἀνεψιὸς, καὶ ὁμώνυμος, ὁ τῆς ἐν Σεβαστείᾳ καθηγησάμενος ἐκκλησίας. Quæ oscitanter vertit Xylander, ut monitum Labbæo l. Nam priorem putavit *Sidâ oriundum*; posteriorem verò *Augustum* nuncupat, quia *Augustus* Græcis Σεβαστός. Atqui clarè dicitur Sidæ in Pamphylia fuisse πρόεδρος m, quod idem est ac προεστώς n, sive ἐπίσκοπος. Alterum autem refertur præfecisse Ecclesiæ Sebastenæ. Sermo enim est de Sebaste civitate, quam Latinè *Augustam* dixeris.

g Sides.
h Augustalis præfectus.
i Lib. 2. cap. 16.
k Theodorus, qui Sidæ præses, sive episcopus fuit, eadem ac ille avo natus, ejusque cognominis, qui Sebastenæ præfuit Ecclesiæ.
l In declinat. Appar. ad Corpus Hist. Byz. pag. 51.
m Præses.
n Antistes.

Theodoros viginti refert Laërtius. Eorum quinctus de legislatoribus scripsit, à Terpandro initium sumens: septimus res Romanas exposuit: decimus septimus de poë-

poëtis egit. In Aristippo autem meminit item Theodori libri περὶ αἰσθήσεων *a*. Apud Plutarchum in parallelis cap. XXII citatur Theodorus in Transformationibus. Ubi ex eo narrat fabellam de Cinyra, & Myrrha. Quam ipsam ex Theodoro hoc se hausisse profitetur Stobæus serm. de Vituperio Veneris. Apud Athenæum quoque lib. X mentio fit Theodori Hierapolitæ, quem composuisse ait librum περὶ *b* ἀγώνων, unde refert, ut Milo Crotoniates viginti carnis libras, & totidem panis ederit; tres autem vini congios biberit. Alius est Θεόδωρος *c* ὁ Παναγῆς, qui *d* τῷ πρώτῳ περὶ Κηρύκων γένους citatur ab Etymologo in Ἡμεροκαλλές. Erant verò Κήρυκες isti familia quædam Athenis, haut aliter ac Eumolpidæ: atque ut hi genus ducebant ab Eumolpo, qui τὴν μύησιν, sive initia, invenit: ita Κήρυκες ortum habuere à Ceryce Mercurii filio. Scholiastes anonymus Homeri in Iliad. A. *e*: Ἑρμῆς *f* μιγεὶς Πανδρόσῳ, τῇ Κέκροπος θυγατρί, ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Κήρυκα, ἀφ' οὗ τὸ τῶν Κηρύκων γένος, ὡς ἱστορεῖ Πτολεμαῖος. Hic quidem Ptolomæum; at Phaniam ejusce rei laudat auctorem Hesychius; quem vide in Κήρυκες. Præterea Suidam adi in Εὐμολπίδαι.

a De sensibus.
b De certaminibus.
c Theodorus Panages.
d Libro primo de genere Cerycum.
e Pag. 16. edit. Basil.
f Mercurius, ex concubitu cum Pandroso, filia Cecropis, habuit Ceryca, à quo Cerycum genus, teste Ptolemæo.

Theodorus Samothrax memoratur Ptolomæo, Hephæstionis filio: qui ex eo retulit, Jovem natum risisse septem continuos dies, indeque cœpisse septenarium haberi pro perfecto. Ita Photius in biblioth. cod. CXC. Et fortasse idem est Theodorus, ex cujus libro XXI quædam de tempore, quo Luna cœpit, refert Apollonii scholiastes in lib. IV Ἀργοναυτικῶν. Nisi placet, esse Theodorum Colophonium, cujus poëma citat Pollux lib. IV cap. VII. Fuit & Theodorus Gadarensis, orator: quem sua vixisse ætate, Strabo ait lib. XVI. Sed omnes referre longum foret.

Theodotus memoriæ tradidit res Phœnicum; sed linguâ Phœnicâ: at Græcè eas, sive Χαῖτος, sive Ἀ'ιτος (variant enim codices) transtulit; teste Tatiano orat. ad gentes, & Eusebio lib. X præparat. Euangel. Meminit & Theodoti Josephus lib. I contra Apionem: ubi eum reponit inter gentium scriptores, qui Judæorum quoque meminerint in libris suis. Alius, puto, ab hoc is est Theodotus, cujus quartum adversus Epicurum librum citat Laërtius lib. X. Alius item ὁ γραμματικὸς *g* Θεόδοτος, memoratus Etymologo in Ὀ'ρχηστρα.

g Theodotus grammaticus.

Theognis (alius, ut arbitror, tam ab tragico, quàm eo, cujus γνώμας *h* habemus) volumen composuit περὶ *i* τῶν ἐν Ῥόδῳ θυσιῶν: cujus ex operis secundo libro testimonium petit Athenæus lib. VIII.

h Sententias.
i De sacrificiis Rhodiis.

Theophilus literis mandavit Italica, & Peloponnesiaca: ut constat è Parallelis minoribus Plutarchi: qui tertium Italicorum citat cap. XIII; secundum Peloponnesiacorum cap. XXXII. Etiam Theophili (ejusdem, an alterius, non sat scio) librum I περὶ πηγῶν advocat Stephanus in Παλική. Theophilum inter eos historicos, qui & Judæorum meminerint, reponit quoque Flavius Josephus libro primo contra Apionem.

Theotimus in secundo rerum Italicarum testis adducitur à Plutarcho in parallelis min. cap. VIII.

Theseus historicus illustrium virorum vitas consignavit libris V: item Corinthiacorum libros tres; quo in opere Isthmiorum ludorum institutionem ostendit. Auctor Suidas. Θησεὺς *k* ἐν Κορινθιακῶν τρίτῳ citatur Etymologo in Ἄγρη. Etiam Thesei ex scriptis narratiunculam adfert Stobæus sermone de Fortitudine.

k Theseus in tertio Corinthiacorum.

Thomaidis, virginis sacræ, opus est, Vita, & martyrium, S. Febroniæ virginis; quam habes apud Simeonem Metaphrastem, & exinde apud Surium Tom. III, die Jun. XV.

l P. 276. edit. Basil.

Thoromachus Chronica reliquit: unde duo descripti sunt collectionis Chronologicæ libri, qui auctorem habent Gallum quendam Caroli M. æqualem. Habes verò apud Canisium lib. II Antiquæ Lectionis.

m Dodonam regno ejus appellarunt. Rem narrat Thrasybulus.

Thrasybulus memoratur brevium in Homerum scholiorum auctori, in Iliad. Π *l*. Ubi cùm egisset de Epiro, & Jove Dodonæo, subjungit, Δωδώνην *m* τὴν χώραν

προσηγόρευσαν. Ἱστορεῖ Θρασύβουλος. Nisi Θρασύμαχος legendum: de quo dicam libri sequentis cap. XVI.

Timagenes Syrus res Gallicas prodidit; inque eo opere multa mutuatus est à Callisthene Sybarita. Plutarchus de Flum. cap. de Arari: Καθὼς *a* ἱστορεῖ Καλλισθένης ὁ Συβαρίτης ἐν ιγ' Γαλατικῶν, παρ' οὗ τὴν ὑπόθεσιν εἴληφε Τιμαγένης ὁ Σύρος. De istis Gallicarum rerum commentariis locum etiam illustrem habemus apud Ammianum Marcellinum lib. XV. *Ambigentes super origine primâ Gallorum scriptores veteres, notitiam reliquere negotii semiplenam: sed postea Timagenes, & diligentiâ Græcus, & linguâ, quæ diu sunt ignorata, collegit ex multiplicibus libris: cujus fidem secuti, obscuritate dimotâ, eadem distinctè docebimus, & apertè.* Casaubonus in lib. IV Strabonis, & Paullus Merula, Cosmographiæ suæ part. II lib. III cap. I, videntur putâsse, dissentire Ammianum à Plutarcho, quia hic Græcum, ille Syrum vocet. Sed Ammianus Græcè quidem scripsisse dicit; origine autem Græcum fuisse, minimè addit. Interim non dubium, quin ille, Straboni in IV memoratus, sit hic Gallicarum rerum scriptor. Nam loquitur de thesauris Tolosæ in Gallis à Cæpione inventis; quos partem esse pecuniarum dicit, à Gallis ablatarum Delphis. Alius ab hoc Timagene Syro est Timagenes Milesius, historicus, & orator, ut eum vocat Suidas. Hunc potius signat Strabo lib. XV; ubi ex Timagene quiddam de Hyperboreis refert. Nihil enim illud ad res Gallicas pertinet; sed ad Periplum, quem descripsit Timagenes alius. Vide quæ dicebamus lib. I cap. XXIV.

a Ut refert Callisthenes Sybarita lib. decimotertio rerum Gallicarum; à quo argumentum accepit Timagenes Syrus.

Timochares, Τιμοχάρης *b* ἐν τοῖς περὶ Ἀντιόχου citatur Eusebio lib. IX *c* de præparat. Euangel. ubi ex eo Hierosolyma describit. Pluribus libris volumen id constituisse, ostendit, quòd ibidem ex primo ejus operis libro testimonium petit. Alius, puto, Timochares est scholiastæ Arati laudatus; quo loco octo, ab eo statui Lyræ stellas docet.

b Timochares volumine, quod de Antiocho rebus scripsit.
c P. 265. edit. Rob. St.

Timolaus Phrygiaca edidit, testante Plutarcho de fluminibus, cap. de Mæandro.

Timomachus in Κυπριακοῖς *d* citatur ab Athenæo lib. XIV.

d Cypriacis.

Timonax Τιμῶναξ *e* ἐν πρώτῳ περὶ Σκυθῶν citatur Apollonii scholiastæ in lib. IV, & eopse libro, Τιμῶναξ *f* ἐν πρώτῳ τῶν Σικελικῶν.

e Timonax in primo de Scythis.
f Timonax in primo de rebus Siculis.

Timotheus Atheniensis volumine claruit de vitis. Laërtius in Platone: Ἰσχνόφωνός *g* τε ἦν (ὁ Πλάτων,) ὡς καὶ Τιμόθεός φησιν ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῷ περὶ Βίων. Idem in Aristotele: Οὗτος *h* γνησιώτατος τῶν Πλάτωνος μαθητῶν, τραυλὸς τὴν φωνήν, ὥς φησι Τιμόθεος ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῷ περὶ Βίων. Meminit & ejus operis in Zenone. Item in Speusippo, ubi patriæ nomen reticet. Planè autem puto, non alium esse à Timotheo illo, cujus Ἀρχελαΐδα *i* citat Plutarchus de Flum. cap. de Inacho: item undecimum de fluminibus, cap. de Hebro. Nec alium censeo, qui memoratur Dionysio in Eustathii παρεκβολαῖς. At omnino diversus Timotheus, gentilis Theologus, de quo Arnobius lib. V: *Apud Timotheum, non ignobilem Theologorum virum, nec non alios æquè doctos, super magnâ Deorum matre, superque sacris ejus, origo hæc sita est, ex reconditis antiquitatum libris, & ex intimis eruta (quemadmodum ipse scribit, insinuatque) mysteriis.* Inde bene longam ex eo narrationem texit de Jove, matre Berecynthiâ, Alcesti, aliisque ad Phrygiorum Deorum historiam pertinentibus: ex quibus, cujusmodi cætera Theologi istius fuerint, non difficile est conjectare. Est & alius Timotheus Chronographus, homo Christianus, qui de initio rerum, ac Deo, præclarè scripsit: ut cognoscimus ex iis, quæ inde refert Georgius Cedrenus in Historico compendio. Claudit verò præclarum illum locum his *k* verbis: Ταῦτα *l* Τιμόθεος συνεγράψατο ὁ χρονογράφος, λέγων, τὸν Ὀρφέα πρὸ τοσούτων χρόνων εἰπόντα, τριάδα ὁμοούσιον δημιουργῆσαι τὰ πάντα. Alius quoque est Timotheus Gazæus; de quo lib. II cap. XXI.

g Voce gracili erat Plato, ut ait Timotheus Atheniensis in opere de vitis.
h Hic, præcipuus Platonis discipulus, voce gracili fuit, ut in libro de vitis ait Timotheus Atheniensis.
i Res Archelaicas.
k Pag 47.
l Hæc scripsit Timotheus chronographus, qui ait, ante secula tam multa Orphea dixisse, Trinitatem consubstantialem creâsse universa.

Timoxenus ἐν τῷ περὶ λιμνῶν *m* laudatur ab Æschyli scholiaste in Persas *n*. Sed legendum περὶ *o* λιμένων.

m De paludibus, ac stagnis.
n P. 139.
o De portubus.

Trisi-

Trisimachus condidit κτίσεων a libros; quorum tertium citat Plutarchus in Parallelis min. cap. VI.

a *De oppidis conditis.*

Trophilus reliquit Collectanea mirabilium narrationum: ex quibus quatuor loca excerpsit Stobæus serm. de morbis, & molestiarum in eis solutione. Etsi autem istæ ad naturæ historiam pertineant: tamen inscriptio facit, ut, alias etiam eo opere complexum esse, verisimile fiat.

Ulpianus Arabica scripsit, quorum meminit Stephanus in Τάνυοι. Sed, quis sit iste Ulpianus, haut facile dictu est. Nam & fuit ejus nominis Antiochenus sophista, qui Constantini imper. temporibus vixit; & alter Emesenus; & alius, Gazæus, & præterea Isidori frater: quos quatuor Suidas refert. Ut de Ulpiano Tyrio, uno ex collocutoribus Athenæi, & de Domitio Ulpiano JC. nihil nunc dicam.

Uranius in Αἰακιδῶν secundo testis adducitur à Stephano in Αἰαμλώη. Composuit præterea Arabica; quorum primum idem laudat in Αὔαθα, secundum in Αἰανῖτις, & Τάνυοι, tertium in Ἀβαλιηνοί, & Ἀτραμῖται. Tertium quoque ejusdem operis citat Io. Tzetzes Chil. VII. Hist. CXLIV. Ubi ex eo refert, calamos in Arabia esse tantæ magnitudinis, ut in iis reges, eorumque uxores, & liberos, condiant unguento, iisque pro sepulchro utantur. Meminit & Uranii Eustathius in περιήγησιν Dionysii ad versum XXXVIII: Φησὶν ὁ ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὰ ἐθνικὰ, Οὐράνιός τις ὀνομαζόμενος, ὅτι τὰ παρακείμενα ὄρη δεινῶς ἐρυθραίνει.

b *Ait ille, qui ex Ethnicorum scriptorem commentarium edidit (Uranius is nominatur) adjacentes montes admodum esse rubros.*

Varinus, & Armenius, ab oblivione vindicarunt martyrium SS. Chrysanthi, & Dariæ. Habes apud Simeonem Metaphrastem, & exinde apud Surium Tom. V. die XXV Oct.

Xenagoras historicus celebratur à Dionysio Halicarnassensi lib. I. Antiqu. Rom. quo loco de Urbis origine tractat. Scripsit Chronicon. Harpocration in Κραυαλίδαι: Ξεναγόρας c ἐν τετάρτῳ χρόνων ἱστορεῖ. Ubi in quibusdam libris περὶ κωμῶν: ac dubitat Maussacus, an non ea lectio debeat præferri. Sed omnino rectum est χρόνων. Nam similiter Apollonii scholiastes in lib. IV: Καὶ d Ξεναγόρας ἐν πρώτῳ χρόνων. Opere istoc traditum ait non Phrygas, ut Herodotus voluit, sed Ægyptios, esse omnium antiquissimos; primasque fuisse conditas Thebas in Ægypto. Quæ & Leandri Nicanoris Cyrenæi, & Archemachi, & aliorum fuisse sententia ibidem dicitur. Memoratur quoque Macrobio lib. V. Saturn. cap. XIX: *Sed & Xenagoras in tertia historia sua de loci divinatione ita scribit:* Καὶ οἱ Σικελοὶ τῆς γῆς ἀφορούσης ἔθυσάν τινι ἥρωι, πραγμάτευσαντος αὐτοῖς τοῦ ἐν Παλικῶν χρηστηρίου, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς εὐφορίας πολλοῖς δώροις τὸν βωμὸν τῶν Παλικῶν ἐνέπλησαν. Eorum verborum mentem sic paullo antè expresserat Macrobius ipse: *Cum Siciliam sterilis annus arefecisset, divino Palicorum responso admoniti Siculi heroi cuidam certum sacrificium celebraverunt: & reversa ubertas; quâ gratiâ Siculi omne genus frugum congesserunt in aram Palicorum.* Unde ait liquere, cur Maro dicat in nono:

c *Refert Xenagoras libro quarto de temporibus.*

d *Et Xenagoras in primo de temporibus.*

—— *Pinguis ubi, & placabilis ara Numici.*

In Vaticana bibliotheca exstare dicitur liber Xenagoræ de insulis. Imò Ξεναγόρας e ἐν τῷ περὶ νήσων citatur ab Etymologo in Σφήκεια. Hoc ex libro absque dubio erit, quod Xenagoræ acceptum refert Plinius lib. V. cap. XXXI. nempe Cyprum insulam priùs fuisse dictam, & Aspeliam, & Amathusiam, & Macariam. Idem ejus meminit in elencho scriptorum, è quibus confecit librum IV, & VII. Nec dubium, quin idem opus Stephanus signet in Καρπασία, & Χυτροί. Utraque enim est Cypri civitas. Etiam inde esse puto, quòd Apollonii scholiastes in I Ἀργοναυτ. refert, Sicinum, sive Sicenum, maris Ægæi insulam, hoc nomen accepisse à Sicino, Thoantis, & Neidis nymphæ, filio. Ante enim à vini copia dicebatur Οἰνόη, ut apud Plinium scriptum invenitur lib. IV Hist. Nat. cap. XII, & Stephanum in Σίκινος. Metri causâ Οἰνοίην appellat Apollonius lib. I Ἀργον. Nec ex alio, quàm istoc de insulis opere fuerit, quod Michaël Apostolius Centur. XI Proverb. XXIV à Xenagora scriptum testatur, Tyrrhenicis insulis, nomine Pithecusis, id nomen inditum esse à Pithecis, qui aliter Cercopes dicuntur.

e *Xenagoras in libro de insulis.*

Xenion, Ξενίων, Cretica conscripsit. Citat Stephanus in Ἀγκάδες, & Δαράγμης: item Etymologus in Ἀρκάσιον. ubi legas: Οὕτω a Ξενίων ἐν τοῖς περὶ Κρήτης. Idem Italica condidit. Macrobius lib. I. Saturnal. cap. IX: *Xenon* (leg. Xenion) *primo Italicon tradit, Ianum in Italia primum dis templa fecisse, & ritus instituisse sacrorum: ideo eum in sacrificiis præfationem meruisse perpetuam.*

a *Sic Xenion libris de Creta.*

Xenocrates chronica edidit. Etymologus in Ἀσσυρία: Τὸ μὲν b πρῶτον ἐκαλεῖτο Εὐφράτις, ὕστερον δὲ Χαλδαία· τὸ τελευταῖον δὲ ἀπὸ Ἀσσύρου τοῦ Σύρου Ἀσσυρία. Quis iste Xenocrates fuerit, haut conjecturâ assequi possum. Nam præter Chalcedonium (de quo vidimus lib. I cap. VIII.) fuit & Xenocrates Ephesius; cujus meminit Plinius lib. XXXVII cap. II: *Mirum &, quod Xenocrates tradit Ephesius, aratro in Asia, & Cypro, excitari crystallum. Non enim inveniri in terreno, nec nisi inter cautes, creditum fuerat. Simulius vero est, quod idem Xenocrates tradit, torrentibus sæpe deportari.* Hunc Neronis, & Vespasiani ætate vixisse, cognoscimus ex istis, quæ aliquanto pòst eodem capite scribit: *Theophrastus (credit) Oceano exæstuante ad Pyrenæi promuntorium succinum ejici: quod & Xenocrates credidit, qui de eo nuperrimè scripsit.* Fuit & Xenocrates Aphrodisiensis; qui de animalibus commentatus est, &, quâ re unumquodque eorum sanetur, prodidit. Auctor Artemidorus lib. IV Oneirocriticôn cap. XXIV. Fuit & Xenocrates insignis pingendi, & cælandi artifex; de quo Plinius lib. XXXIV cap. VIII: *Xenocrates, Tisicratis discipulus, aut, ut alii, Euthycratis, vicit utrosque copiâ signorum, & de suâ arte composuit volumina.* Quo ex loco ejus ætatem simul cognoscimus. Nam Tisicrates ille discipulus fuit Lysippi; ut eodem capite dicitur. Lysippus autem Alexandri M. fuit æqualis. Ergò Xenocrates hic vixerit temporibus Ptolomæi Philadelphi. Commentatum esse de arte pingendi, idem Plinius repetit lib. XXXV cap. X: *Hanc Parrhasio gloriam concessere Antigonus, & Xenocrates, qui de picturâ scripsere.*

b *Primùm vocabatur Euphratis, postea Chaldæa, ac postremo Assyria ab Assuro, Suri filio: at Xenocrates ait lib. primo Chronicorum.*

Xenophon Atheniensis, sed alius ab nobili illo Grylli filio, frater Pythostrati ejus, qui Theseidos poëma composuit, inter cætera Epaminondæ, ac Pelopidæ quoque vitam consignavit; teste Laërtio in Xenophonte.

Ab eodem Laërtio & alter Xenophon commemoratur, qui Annibalis historiam literis tradiderit.

Item alius fuit μυθώδη περὶ τερατείαν πεπραγματευμένος c, eodem teste.

c *Qui de prodigiis fabulosis tractârit.*

Suidæ etiam commemoratur Xenophon Antiochenus, historicus, qui Babylonica condidit. Sunt autem amatoria. Item Xenophon Ephesius historicus, qui Ephesiaca composuit. Sunt hi decem libri amatorii de Habrocoma, & Anthia. Adhæc opus reliquit de urbe Ephesiorum, & alia. Item Xenophon Cyprius historicus, cujus sunt Cypriaca. Et hæc amatoria fuere de Cinyra, & Myrrha, & Adonide.

Præter tres istos Laërtio, & tres Suidæ memoratos, est etiam Xenophon Lampsacenus, geographus, ut videtur. Plinius lib. IV, cap. XIII: *Xenophon Lampsacenus à litore Scytharum tridui navigatione insulam esse immensæ magnitudinis Baltiam tradit.* Et lib. VI cap. XXXI: *Contra hoc promontorium (quod vocavimus Ἑσπέρου κέρας) Gorgates insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui navigatione distantes à continente; ut tradit Xenophon Lampsacenus.* Meminit quoque Solinus cap. XXII: ubi idem ex eo de Baltia narrat. Item cap. LX. ubi ait: *Prodidit denique Xenophon Lampsacenus, Hannonem, Pœnorum imperatorem, in eas* (Gorgonum insulas) *permeasse; repertasque ibi feminas alitis pernicitate; atque ex omnibus, quæ apparuerant, duas captas, tam hirto atque aspero corpore, ut ad argumentum spectanda rei duarum*

rum cutes, miraculi gratia, inter donaria Junonis suspenderit: quæ duravere usque ad tempora excidii Carthaginensis. Quæ & ipsa ex Hannone refert Plinius, loco, quem proximè dicebamus.

a *Maris circumvectionem.*

Xenophon etiam, nescio quis, περίπλουν a in literas retulit: unde de longissimâ ætate Latmiorum regis quiddam refert Plinius lib. VII. cap. XLVIII. Vide de eo & Salmasium in Solinum b initio cap. III, sive veteris distinctionis cap. I: ubi de divisione anni agere incipit.

b *Pag. 17.*

c *Zenis, vel Zeneus Chius, ait in commentatione de patria.*

Zeneus Chius de Chio insula volumen edidit. Athenæus lib. XIV: Ζῆνις c, ἢ Ζηνεύς φησιν ὁ Χῖος ἐν τῷ περὶ τῆς πατρίδος συγγράμματι.

d *Zenodotus autem Trœzenius, qui Umbricæ gentis historiam scripsit.*

Zenodotus Trœzenius Umbricam historiam condidit. Dionysius Halic. lib. II. Antiq. Ζηνόδοτος δ' ὁ d Τροιζήνιος συγγραφεὺς Ὀμβρικοῦ ἔθνους. Suspicari autem liceat, eundem esse, ex quo Solinus cap. VIII tradit, Præneste ita dici à Præneste, Latini filio, Ulyssis nepote: quam nominis ejus caussam etiam legere est apud Stephanum in Πραίνεστος, & Martianum Capellam lib. VI. Alius est Zenodotus Ætolus, Cæsari Germanico memoratus penè initio commentarii in Aratea Phænomena. Item Zenodotus Theophilus; ex quo de Phalange, & Arachne, quædam narrat Nicandri interpres in Theriaca. Alius quoque est Zenodotus Ephesius: item alius Zenodotus Alexandrinus. De utroque Suidam adi.

Zenothemis à Tzetze Chil. VII. Hist. CXLIV. inter eos citatur, qui carmine aliqua tradidere de mirificis ac fabulosis hominum formis in terris remotis. Ac mox ejus περίπλουν laudat, indeque duos adfert versus hexametros. Meminit quoque Plinius lib. XXXVII. cap. II: ubi ab eo proditum ait, succinum vocari *langurium*, quia fiat ex urina bestiarum circa Padum, quæ *langa* vocentur. Idem ejusdem libri cap. VI, tribus in locis, eum testem citat super sarda, & onyche. Adhæc Ælianus lib. XVII. de natura animal. cap. XXX. narrat ex eo, ut in palude Mæonide sint pisces, quibus etiamnum palpitantibus boves non minùs lubenter vescantur, quàm fœno: sed ab iis mortuis planè dicit abhorrere.

Zopyrion is, qui Flavio Josepho celebratur lib. I. contra Apionem, ubi & Judæorum meminisse ait, historicus fuisse videtur. At grammaticus is erat, qui partem principem fecerat Prati vocabulorum: nempe illam ab A usque ad E. Nam sequentia Pamphilus collegerat: ut ex iis constat, quæ in frontispicio Suidæ legere est.

Zopyrus Byzantius historias scripsit: quarum lib. tertium citat Plutarchus in parallelis minoribus cap. XXXVI. Idem, puto, est Zopyrus, cujus meminit Marcellinus in vita Thucydidis. At alius est Zopyrus Heracleota, cujus craterem esse ferunt, Orpheo inscriptum; ut ex Clemente Alexand. discimus. Meminit & Zopyri oratoris Laërtius in Timone, qui æqualis fuit Timoni; ut Ptolomæi Philadelphi temporibus vixerit. Mentio item fit Zopyri, nescio cujus, apud Stephanum in Ἀφροδισιάς; ubi ex Zopyro ait, ab Alexandro Polyhistore proditum esse, Aphrodisiada, Ciliciæ civitatem, nomen hoc ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης a accepisse. Etiam Harpocrationi in Ἑρμῆς citatur Ζώπυρος b ἐν τοῖς περὶ ποταμῶν. Ac Suidas in Ψιθυριστοῦ tradit ex Zopyro, templa à Theseo fuisse erecta Mercurio Ψιθυριστῇ c, & Amori, ac Veneri, postquam deprehendisset, calumnias esse, quæ mariti auribus adversus Hippolytum insusurrâsset Phædra.

a *A Venere*
b *Zopyrus in libris de Fluviis.*
c *Susurroni.*

Zoroastres magus collectanea sacra scripsit rerum Persicarum, memorata Eusebio extremo libro primo Præparat. Euangelic. Καὶ d Ζωροάστρης δ' ὁ μάγος ἐν τῇ ἱερᾷ συναγωγῇ τῶν Περσικῶν φησι κατὰ λέξιν. Subjicit deinde verba Zoroastris de Deo. Videtur id opus de sola Persarum religione egisse; atque idcirco vocatum ἱερὰ e συναγωγή. Quin Zoroastres autem hic sive quisquis hoc nomine cum inscripsit librum, longè recentior sit Bactrianorum rege, mago & ipso, quicum postremum Ninus bellum gessisse dicitur; minimè mihi dubium est. Olim tamen de eo dubitatum videtur; ut ex his Plinii verbis liquet lib. XXX. cap. I: *Magia sine dubio orta in Perside à Zoroastre. Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat.* De junioris Zoroastræ scriptis aliis, seu veris, seu fictis, Suidam adi; qui eum cum antiquo confundit.

d *Et Zoroastres magus in sacra collectione Persicorum sic ait ad verbum.*
e *Sacra collectio.*

FINIS LIBRI TERTII.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS GRÆCIS
LIBER IV.

CAPUT I.

Novum initium de iis, qui ante bellum Peloponnesiacum fuerunt. Sisyphus Cous. Corinnus. Dares Phrygius. Dictys Cretensis. Judicium de scriptoribus, qui duorum horunce nomina ementiuntur. Simmias Rhodius. Eumelus Corinthius. Bugonia ejus. Cadmus Milesius. Epimenides Cretensis. Bion Proconnesius. Anacharsis Scytha. Archetimus Syracusanus. Polyzelus Messenius.

EXposui meliorem eorum partem, quos historicum tractâsse argumentum comperissem. Sed cùm primùm hunc auspicarer laborem, carptim quidem de illis aliquid dicere statueram, qui ante Herodotum vixissent, historicorum, quos habemus, antiquissimum: de iis autem accuratiùs tractare animus erat, qui postea floruerunt: nec de omnibus tamen; sed istis duntaxat, quorum opera, si non omnia, at aliqua, ad nos pervenissent; vel luculenta saltem fragmenta, doctorum virorum industriâ collecta, superessent. Sed postquam provehi paullùm cœperam, consultius judicavi, si nec eos præterirem omnino, quos penitùs nobis temporum invidisset injuria. Quare mox longè plurimos adjunxi, quorum præter nuda nomina, & operum titulos, nihil nobis reliquum foret. Sed ne tum quidem nimis anxiè hoc studui, nequem omitterem alicubi lectum mihi, aut observatum. Nam reminisci omnium, aut cuncta, quæ aliquando annotâssem, lustrare, per occupationes graves non licebat: & eo me solabar, quòd extremo de iis loco agi à me posset, qui se antea minimè obtulissent. Hoc animo non omnino segniter progressus sum in iis contexendis, quæ attuli tribus superioribus libris. Nunc reliquum, quod occurrit, pertexam; ac priùs dicam, paullo curatiùs, de iis, qui Herodoto superiores, vel pares fuerunt: exinde eorum, qui post Herodotum fuerunt, non paucos referam, antea indictos mihi.

Tempus illud, quod Peloponnesiacum bellum (quousque Herodotus pergit) antecessit, commodè in partes quatuor dispescimus. Primum est, quod Olympiadas præcedit. Alterum à primâ se Olympiade usque ad Cyrum, & Crœsum, extendit. Tertium producitur usque ad initium belli Persici. Postremum hinc fluit usque ad bellum Peloponnesiacum.

Quatuor isti ad Trojana tempora referuntur, Sisyphus Cous, Corinnus, Dares Phrygius, & Dictys Cretensis. Sisyphus Cous, ut ajunt, Teucri scriba fuit, ac res ad Ilium gestas primus literis consignavit: ex eo autem, & Dictye Cretensi, Homerus hausit, quæ cecinit; si credimus Joanni Meleli chronographo; ex quo id refert Joa. Tzetzes Chil. v. Hist. xxix.

Ab aliis autem primus dicitur Corinnus, Palamedis discipulus, durante etiamnum bello Trojano, Iliadem carmine modulatus, atque id literis Doricis à Palamede inventis. Dardani quoque pugnam adversus Paphlagonas exposuerit, omneque poëseos suæ argumentum ex eo hauserit Homerus, ut ajunt. Autor Suidas in Κόριννος.

Dares Phrygius, sacerdos Trojanus, ab Homero celebratur Iliad. ε. Ejus Phrygiam Iliadem suâ etiamnum ætate exstitisse, ait Ælianus lib. xi. Var. Hist. cap. ii. De eodem sic Photius Patriarcha in biblioth. cod. cxc: ubi excerpta adfert ex Ptolomæi Hephæstionis nova ad variam eruditionem historia: ᵃἈντίπατρος ὁ Ἀκάνθιος, Δάρητα πρὸ Ὁμήρου γράψαι τὴν Ἰλιάδα, μνήμονα γενέσθαι Ἕκτορος, ὑποθέσθαι δὲ μὴ ἀνελεῖν ἑταῖρον Ἀχιλλέως. *a Antipater Acanthius refert, Daretem, qui ante Homerum Iliadem conscripsisse, monitorem fuisse Hectoris, autoremque ne Achillis socium interimeret.*

Etiam Dictys Cretensis bello Trojano Idomenea sequebatur, ac præter Italica, Suida teste, libris novem consignavit bellum Trojanum: Homerus autem eum in poëmate suo est secutus: ut quidem auctor est Tzetzes Chiliad. v. Histor. xxx.

Porrò ex Dictye, & Darete, depromtum esse censet Scaliger, quod, contra Homeri, & aliorum auctoritatem, perscriptum est in Chronico Eusebii ad an. IↄcccLxii, Hectoris filios Ilium recepisse, expulsis Antenoris posteris, Helenâ subsidium ferente.

Quin hodieque exstant anonymi duo de bello Trojano; qui consignarunt libros, unum sub nomine Dictys Cretensis, alterum verò Daretis Phrygii. Quod commentum ut colore aliquo meliùs falleret, finxit prior quendam Q. Septimium Romanum, qui per literas significaret Q. Arcadio, ut in Creta insula, cùm vi tempestatis terra desedisset, in hiatu illo apparuerit Dictyis sepulchrum, atque in eo à pastoribus inventa sit arcula plumbea, librum Dictyis continens de Bello Trojano, qui literis scriptus esset Phœniceis. De Darete autem Phrygio tale auctori placuit figmentum. Cornelium Nepotem inducit scribentem ad Crispum Sallustium, ut Athenis esset repertus αὐτόγραφος ᵇ liber Daretis, quem dixi: atque ut hunc Latinâ togâ donârit, & amicitiæ hoc monumentum muneris loco Sallustio mittat. Sed exstat genuini Cornelii Nepotis liber de Attici vita; item, quem scripsit de Imperatoribus externis. Quid his libris purius, elegantiusque? Quid ad ista tralatio Daretis? Nempe, ut dici solet, aliter catuli olent, aliter sues. Rectè igitur sensit Ludovicus Vives in quinto de tradendis disciplinis; cùm ait, & Daretem, & Dictyn istum, (quorum tamen hic aliquanto est cultior, & elegantior,) esse *figmenta eorum, qui de bello famosissimo voluerunt ludere*. *b Ipsius auctoris manu scriptus.*

Atque isti quidem, quos dixi, vixisse dicuntur tempore belli Trojani. A Trojæ autem excidio usque ad primam Olympiada anni sunt quadringenti & septem.

Ac circa quidem Olympiadum initium fuerit Simmias, ortu Rhodius, sed è Samo oriundus. Siquidem à bello Troja-

Trojano annis tantùm quadringentis & sex distabat; ut Suidas tradit. Ex quo etiam discimus, scripsisse eum Samiorum ἀρχαιολογίαν, sive antiquitates horum atque origines. Ex poemate ejus, quod Apollo inscribebatur, tredecim versus περὶ τῶν ἡμικυνῶν a refert Tzetzes Chil. VII. Hist. CXLIV. Alius, eoque junior, est Simmias grammaticus, itidem Rhodius; de quo Strabo in XIV.

Nec multo pòst fuit Eumelus Corinthius. Nam Olympiade III floruisse, legimus in Chronico Hieronymiano: sed postea, alios secutus, vixisse ait Olymp. IX. anno ultimo. Sanè & nonâ vixerit, juxta Cyrillum initio librorum contra Julianum. Cui & præivit Clemens Alexandrinus in primo Στρωματέων, ut alibi ostendimus. Genuinum Eumeli opus erat προσόδιον b ἐς Δῆλον: ex quo Pausanias quædam adducit. Tribuebatur ei quoque historia Corinthiaca. Unde idem Pausanias initio Corinthiacorum: Εὔμηλος δὲ ὁ Ἀμφιλύτου τῶν Βακχιαδῶν καλουμένων, ὃς καὶ τὰ ἔπη λέγεται ποιῆσαι, φησὶν ἐν τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ, (εἰ δὴ Εὐμήλου γε ἡ συγγραφή) Ἐφύραν, Ὠκεανοῦ θυγατέρα, οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. *Nam Eumelus, Amphilyti filius, è gente Bacchiadarum, qui carmina dicitur fecisse, in Corinthiacâ historia (si modò Eumeli illud opus est) scriptum reliquit, Ephyren, Oceani filiam, primam in iis finibus consedisse.* Ex quibus etiam verbis genus Eumeli vetustissimum cognoscimus. Non dubium autem, quin hujus in primis operis ratione historicus poeta vocetur ab Isaacio Tzetze commentario in Lycophronem: qui & aliquot ejus versus adducit. Præterea à nonnullis ei adscribebatur Τιτανομαχία. Quod indicat locus iste Athenæi lib. VII: Ὁ c τὴν Τιτανομαχίαν ποιήσας, εἴτ' Εὔμηλός ἐστιν ὁ Κορίνθιος, ἢ Ἀρκτῖνος, ἢ ὅς τις δή ποτε χαίρει ὀνομαζόμενος, ἐν τῷ δευτέρῳ οὕτως εἴρηκεν. Etiam Βουγονίας, & Εὐρωπίας, auctor credebatur. Hieronymus in Chronico Eusebiano ad annum MCCL: *Eumelus poeta, qui Bugoniam, & Europiam; & Arctinus, qui Æthiopida composuit, & Ilii Persin; agnoscuntur.* Prius Eumeli opus etiam nominat Varro lib. II. de re Rust. cap. V: *Sed bono animo es. Non minùs satisfaciam tibi, quam qui Bugoniam scripsit.* Erat id opus de apibus, quæ Græcis βουγόνοι d, & βουγενεῖς dicuntur. Εὐρωπίας volumen, sive Εὐρώπης, ut Pausanias vocat, erat de Europa, Agenoris filia, vel de tertiâ orbis parte. Sanè pro Εὐρώπῃ etiam Εὐρωπείαν, vel Εὐρωπίαν dixisse Euripidem, & Sophoclem, ostendit Scaliger ad Eusebii locum allatum. Versus duos ex Εὐρωπίᾳ adducit Clemens Alexandrinus. Meminit & anonymus Homeri scholiastes in Iliad. B e. Fortasse & Græcorum reditum composuit. Id putat Gyraldus dial. III. hist. poët. qui *Eumelum Corinthium* legit apud Pindari scholiastem, ubi vulgò *Eumolpus.* Verba sunt scholiastæ in Olymp. Od. XIII: Διὰ f τὸν Εὔμολπον, ὄντα Κορίνθιον, καὶ γράψαντα νόστον τῶν Ἑλλήνων. Si eo non Græcorum ab Ilio reditus, sed Argonautarum è Colchide intelligendus: pars fuerit Corinthiacorum, quæ ad usque reditum Argonautarum perduxit. Sed quid sibi vult, quod apud Clementem Alexandrinum VI Στρωμ. est: Τὰ g Ἡσιόδου μετήλλαξεν εἰς πεζὸν λόγον, καὶ ὡς ἴδια ἐξήνεγκεν, Εὔμηλός τε, καὶ Ἀκουσίλαος, οἱ ἱστοριογράφοι. Meminere quoque Eumeli, Scholiastes Apollonii in extremum lib. III, Euripidis interpres in Medeam, atque alii.

Eumelo hoc junior fuit Cadmus Milesius, si solùm pusillo fuit tempore ante expeditionem Persicam: quod Josephus sentire videtur lib. I. contra Apionem. Ut omnino errent, qui paullo tantùm Orpheo ipso juniorem fuisse arbitrantur; quod apud Suidam legere est. Sed Suidas duos facit Cadmos Milesios: quorum unus Pandionis fuerit filius, alter Archelai: antiquiorem illum, hunc juniorem fuisse arbitratur. De ætate junioris nihil adferre possumus. Propterea de eo quoque diximus libro III. Sed vetustior ille saltem præcessit Bionem Proconnesium; ut mox patebit. Inter Eumelum igitur fuerit, & Pherecydem Syrum: cujus Bion iste æqualis erat. Meminit ejus Cadmi quoque Strabo libro primo: ubi tres istos solutâ oratione primos scripsisse ait, Cadmum, Pherecydem, & Hecatæum.

a *De hominibus canina habentibus capita.*

b *Hymnus supplex venientis in Delum.*

c *Is qui Titanomachiam fecit, sive is Eumelus est Corinthius, sive Arctinus, sive quisquis ejus operis auctor laudari gaudet, in secundo sic inquit.*

d *Flosychcas in Βουγενεῖς.*

e P. 121.

f *Propter Eumolpum Corinthium, qui Græcorum reditum scripsit.*

g *Hesiodi opera pedestri sermone expressere, proque suis edidere, Eumelus, & Acusilaus, historiographi.*

Hoc enim ordine eos collocat: quia Hecatæus Pherecyde est junior, Pherecydes Cadmo: quem iccirco primùm prosâ fecisse libros, ait Plinius lib. V. cap. LVI, his verbis: *Nec Miletus fraudanda cive Cadmo; qui primus prosam orationem condere instituit.* Possit tamen alius videri, propterea quòd idem Plinius lib. VII. cap. LVI. hunc in modum narret: *Prosam orationem condere Pherecydes Syrius instituit, Cyri regis ætate: historiam, Cadmus Milesius.* Hæc sic reconciliari posse arbitror, quòd, cùm antea ingenii doctrinæque monumenta nonnisi carmine relinquerent, primus Cadmus Milesius, jam Halyattis tempore, res gestas prosâ conscripserit: posteaque tempore Crœsi, ac Cyri, primus in philosophia idem egerit Pherecydes Syrius. de quo sic Laërtius in ejus vita: Τοῦτόν φησι a Θεόπομπος πρῶτον περὶ φύσεως καὶ θεῶν Ἕλλησι γράψαι. Hunc Κάδμον b τὸν παλαιὸν vocat Clemens Alexandrinus lib. VI. Στρωματέων. Scripsit origines Mileti, & totius Ioniæ, libris IV; ut ait Suidas. Sed non videri genuina, quæ sub ejus nomine circumferebantur, auctor est Dionysius Halicarn. in judicio suo de Thucydide. ubi sic scribit: Οὔτε γὰρ c διασώζονται τῶν πλειόνων αἱ γραφαὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. οὔθ' αἱ διασωζόμεναι, παρὰ πᾶσιν, ὡς ἐκείνων οὖσαι τῶν ἀνδρῶν, πιστεύονται. ἐν αἷς εἰσιν αἵ τε Κάδμου τοῦ Μιλησίου, καὶ Ἀρισταίου τοῦ Προκοννησίου, καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις.

Epimenidis Cnosii ætatem cognoscimus inde, quòd Athenas à Cylonio scelere expurgârit Olymp. XLIV, ut est apud Suidam; vel XLV, ut docet Eusebius in Chronicis. Etiam Laërtius floruisse dicit Olymp. XLVII; ejusque ad Solonem epistolam recitat, quam exaravit, cùm Pisistratus Athenis dominaretur. Varia, quæ reliquit, recitat Laërtius in ejus vita. Sunt autem ista: Curetum, & Corybantum generatio, & theogonia; ad quinque millia versuum; item Argûs navis apparatus, & structura, & Jasonis in Colchon navigatio, ad sexies mille, & quingentos versus. Prosâ præterea egit de sacrificiis & rep. Cretensium. Adhæc de Minoë, & Rhadamantho, versus quater mille. Sed præter ista etiam expiandi ritum carmine tradidit. Eustathius in Dionysium: Ἐξ αὐτῆς d (de Gortyna, Cretæ civitate, sermo est) ἦν Ἐπιμενίδης, ὁ ποιήσας δι' ἐπῶν καθαρμούς. Celebrat & Suidas, qui scripsisse ait μυστήρια e, καὶ καθαρμοὺς, (leg. καθαρμοὺς,) καὶ ἄλλα αἰνιγματώδη. Imò & Telchiniacæ historiæ auctor quibusdam credebatur. Ostendit hoc iste Athenæi locus lib. VII: Ὁ μὲν f τὴν Τελχινιακὴν ἱστορίαν συνθεὶς, εἴτ' Ἐπιμενίδης ἐστὶν ὁ Κρὴς, ἢ Τηλεκλείδης, εἴτ' ἄλλος τις, ἱεροὺς φησὶν εἶναι ἰχθύας δελφῖνας, καὶ πομπίλους. Plura de Epimenide Plato lib. de Legibus, Maximus Tyrius serm. XXII, & XXVIII, Pausanias in Corinthiacis, Suidas in Epimenides, ac imprimis Laërtius in vita ejus. Meminere etiam Aristoteles in IV φυσ. ἀκρ. atque ibi Simplicius. item ex Aristotele Themistius, ex Theopompo Valerius Maximus lib. VIII Memorabilium cap. XIII, Plinius lib. VII. Nat. Hist. cap. XLVIII, Plutarchus in Solone, Apollonii scholiastes in lib. II, & IV, atque alii multi. E junioribus consulendus Lilius Gyraldus in hist. poët. dial. II.

Circa eadem tempora fuit Bion Proconnesius: quippe æqualis Pherecydis Syrii: ut Laërtius nos docet in Bione: ubi & addit, duos ejus libros ferri. Cadmo autem Milesio juniorem esse, argumento est illud, quòd historiæ ejus capita seu summaria exscripsit. Clemens Alexandrin. lib. VI Στρωμ. Ὁ g Προκοννήσιος Βίων τὰ Κάδμου τοῦ παλαιοῦ μετέγραψε, κεφαλαιούμενος.

Bias Prienensis, unus è septem sapientibus, poëma fecit de Ionia; teste Laërtio. Ex quo etiam scimus, Halyattis tempore vixisse; hoc est, circa tempora Pherecydis Syrii, & Epimenidis.

Anacharsis quoque Scytha, Solonis æqualis, concessit Athenas Olympiade XLVII; ut Laërtius dicit. Qui etiam testatur, præter nongentos versus de re bellica, scripsisse de legibus Scytharum, & de iis, quæ apud Græcos vidisset ad vitæ frugalitatem utilia.

His quoque temporibus floruit Archetimus Syracusanus.

a *Hunc ait Theopompus primùm de natura, & Diis, scripsisse Græcis.*

b *Cadmum veterem.*

c *Maxima enim partis scripta ad nostra tempora non pervenerunt: aut, siqua ad hanc diem servata sunt, non omnes esse illorum, quibus tribuuntur, existimant. ut sunt illa, quæ Cadmo Milesio, quæque Aristææ Proconnesio, & ejusmodi aliis, adscribuntur.*

d *Ex ea oriundus erat Epimenides; qui versibus expiationes scripsit.*

e *Mysteria, & lustrationes, & alia ænigmatica.*

f *Qui Telchiniacam historiam composuit, sive Cretensis Epimenides fuerit, sive Teleclides, sive alius quispiam, sacros esse pisces dicit delphinas, & pompilos.*

g *Bion Proconnesius veteris Cadmi libros transcripsit, inque compendium redegit.*

nus. Prodidit Thaletis, & aliorum sapientum cum Cypselo congressum; eique se interfuisse dicit, teste Laërtio in Thalete. Videtur alius ab Archetimo, Arcadicorum scriptore; de quo lib. III dictum.

Circa Olympiadem L fuit Polyzelus Messenius, historiographus. Nam creditur fuisse pater Ibyci, poëtæ Lyrici; qui eo tempore floruit, quo apud Lydos Crœsus, apud Samios Polycrates tyranni pater imperabat, circa Olympiad. LV. Auctor Suidas in Ἴβυκος.

Floruit & tum Mimnermus. Natus autem Olympiade XXXVIII. Hic, ut Pausanias in Bœoticis refert, ἐλεγεῖα a ἐς τὴν μάχην ἐποίησε τὴν Σμυρναίων πρὸς Γύγην τε καὶ Λυδούς. Non igitur res sui ævi descripsit: sed prisci. Nam Gyges ille proavus Halyattis, abavus Crœsi, fuit.

a Elegias fecit de pugna Smyrnæorum adversus Gygen, & Lydos.

CAP. II.

Aristea Proconnesii ætas pluribus, quàm libri primi initio, excussa. In Suida loco conjectura. Aristea hujus Arimaspia fabulis referta; imò, Dionysii judicio, supposititia. Fabella de anima Aristeæ, quoties vellet, oberrante extra corpus, ac denuò sese ei insinuante. Refelli eos temporum ratione, quibus Aristeas creditur Homeri fuisse magister. Xenophanes Colophonius. Falsò tributam Pythagoræ Samio historiam de Samiorum bello cum Cyro rege. Ne quidem B. Hieronymi ætate Pythagoræ quicquam exstitisse. Quis aureorum carminum auctor sit. Suidas emendatus. Item correctus scholiastes Euripidis. Acusilaus Argivus. Diagoræ, cognomento Athei, sermones Phrygii. Democritus Abderita. Glaucus Rheginus. An ætate Aristotelis superfuerint Persica Empedoclis.

PAullo hoc junior Aristeas Proconnesius, Democharidis, aut Caustrobii filius, fuit. Siquidem γέγονε a κατὰ Κροῖσον, καὶ Κῦρον: ut est apud Suidam. Addit autem, floruisse Ὀλυμπιάδι ν' b. Sed hoc non bene convenit cum eo, quod dixerat, claruisse tempore Crœsi, & Cyri. Nam Cyrus regnare demum in Persia cœpit Olympiad. LV. Ac Crœsus, juxta quosdam, eapse Olympiade, juxta alios, superiori, imperare Lydis cœpit. Quare censeo scribendum, Ὀλυμπιάδι c νε'. Nempe excidit E propter E sequens. Sequitur enim, ἔγραψε d τὴν [illegible]. Vel dicendum, Suidam, aut alium, cùm legisset apud nonnullos, Aristeam floruisse Olymp. L; apud alios autem invenisset, claruisse temporibus Crœsi, & Cyri: utrumque parum cautè conjunxisse. Sanè apud Anonymum quoque ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ Olympiadis L annum I legere est: Ἀριστέας e Δημοχαρίδου ἢ Καυστροβίου, Προκοννήσιος, ἐποποιός, ὁ τὰ Ἀριμάσπεια καλούμενα ἔπη πεποιηκώς, ἐγνωρίζετο. Ac tum clarescere cœpisse, verisimile est. Sed majus sine dubio nomen ejus fuit Cyri, & Crœsi temporibus. Quare nec displiceret apud Suidam, Γέγονε f δὲ Ὀλυμπιάδι ν', καὶ κατὰ Κροῖσον καὶ Κῦρον. Aristeas hic καταλογάδην, hoc est, oratione solutâ, scripsit Θεογονίαν g, versibus circiter mille. Item carmine composuit historiam Hyperboreorum Arimasporum; quæ libris tribus constabat. Auctor horum quoque Suidas. Historiæ de Arimaspis meminit cùm anonymus ille in Olympiadum descriptione, quem dixi: tum Herodotus lib. IV. item Strabo lib. I. Idem lib. XIII ait, Ἐντεῦθεν h ἐστιν Ἀριστέας, ὁ ποιητὴς τῶν Ἀριμασπείων καλουμένων ἐπῶν, ἀνὴρ γόης, εἴ τις ἄλλος. Item Tatianus orat. ad gentes: Ἀριστέα i τῷ Προκοννησίῳ, τὰ τὰ Ἀριμάσπεια συγγράψαντος. Pausanias quoque in Corinthiacis refert ex Aristea hoc gryphes cum Arimaspis, qui supra Issedones sunt, auri caussâ assiduè pugnare. Ac in Eliacis tradit, potuisse Aristeam de Hyperboreis planè cognoscere ab Issedonibus; ad quos, Herodoto etiam teste, se aliquando profectum fuisse, carminibus prodidit. Quin & versus aliquot ex Arimaspiis Aristeæ citant Longinus libro περὶ ὕψους, & Tzetzes Chil. VII. Histor. CXLIV. Meminit ejus quoque Pollux lib. IX. cap. V. E Latinis eum Gellius lib. IX. cap. IV. reponit inter scriptores, miraculorum, fabularumque, ple-

a Fuit temporibus Crœsi & Cyri.
b Olymp. quinquagesima.
c Olymp. quinquagesima quinta.
d Edidit enim hic.
e Aristeas Democharidis, vel Caustrobii filius, Proconnesius, poeta epicus, auctor carminis, quod Arimaspia vocatur, hoc tempore claruit.
f Fuit autem Olympiade quinquagesima, at porrò, Crœsi, & Cyri temporibus.
g Deorum originem.
h Inde (puta e Proconneso) fuit Aristeas, auctor carminum, quæ Arimaspia dicuntur, præstigiis nemini secundus.
i Aristeæ Proconnesii, qui Arimaspia conscripsit.

nos. Et hoc antiquior Plinius sic scribit lib. VII. Nat. Hist. cap. II: *Sed & juxta eos, qui sunt ad Septentrionem versi, haud procul ab ipso Aquilonis exortu, specuque ejus dicto, quem locum Gesclithron* (γῆς κλεῖθρον, ut rectè Turnebus a legit, hoc est, terræ claustrum) *appellant, produntur Arimaspi, quos diximus, uno oculo in fronte media insignes: quibus assiduè bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mirâ cupiditate, & feris custodientibus, & Arimaspis rapientibus, multi, sed maxime illustres, Herodotus, & Aristeas Proconnesius scribunt.* Hæc mera esse Græculorum commenta, satis indicant, qui proximis seculis Septentrionem descripserunt. Etsi autem tot veterum Aristeæ Arimaspia laudent: minime tamen genuinum, sed suppositicium opus fuisse, sententia erat Dionysii Halicarn. in judicio suo de Thucydide. Fabulantur de hoc Aristea, animam ejus corpore, quoties vellet, exisse, atque idem postea ingressam. Vide Herodotum lib. IV, Apollonium in Hist. Mirab. cap. II, Plinium lib. VII. cap. III, Maximum Tyrium dissertat. XXII, & XXVIII, Origenem contra Celsum lib. III, Hesychium Illustr. περὶ σοφῶν, Æneam Gazæum in Theophrasto, Tzetzem Chil. II. Hist. L. Satis autem mirari non possum eorum opinionem, qui (ut Strabo auctor est in XIV) Aristeam istum putarunt fuisse magistrum Homeri: quem honorem alii Creophylo tribuere maluerunt. Nam etsi de Homeri ætate (quem non multo ante primam Olympiada vixisse putamus) admodum discrepantes sint veterum sententiæ: tamen extra controversiam illud est, saltem seculo toto Aristea fuisse grandiorem. Nisi quis tam stoltè sapiat, ut credat, revixisse annis, postquam obiisset, CCXL, ut fabulantur, teste inter alios Tzetze b. Sed de Aristea satis: præsertim quando & initio operis aliquid de eo diximus.

Xenophanes Colophonius, qui circa LX Olympiada vixit, præter alia ἐποίησε c Κολοφῶνος κτίσιν, καὶ τὸν εἰς Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας ἀποικισμόν: ut est apud Laërtium in vita ejus. Plura de eo diximus in Poëtis Græcis.

Eâpse Olympiade, eodem Laertio teste, floruit Pythagoras, nobilis ille philosophus Samius. Historiam hic scripsit belli inter Cyrum, & Samios gesti; si Cedreno credimus. Ejus verba sunt: Περὶ d τοῦ πολέμου Κύρου καὶ Σαμίων Πυθαγόρας ὁ Σάμιος συνεγράψατο. ὃς καὶ εἶπε, αὐτὸν ἐκεῖ τεθνάναι εἰς τὸν πόλεμον. Sed omnino fallitur Cedrenus. Siquidem, ut Lucianus e ait, ὁ θαυμάσιος f Πυθαγόρας μηδὲν αὐτὸς ἡμῖν ἴδιον καταλιπεῖν τῶν αὑτοῦ ἠξίωσε. Sane nullum eorum, quæ ei tribuebantur, controversiâ carebat. Unde Josephus lib. II. Antiquitatum Judaicarum: Πυθαγόρου g μὲν οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα. Itaque cùm beatus Hieronymus se Pythagoræ autoritate tueretur: Ruffinus, eum refellens, negabat, quicquam hujus philosophi exstare. Nec aliter se tueri potuit beatus presbyter, quàm si diceret: *De dogmatibus, non de libris, locutus sum: quæ potui in Cicerone, Bruto, ac Seneca, discere.* Quorundam tamen alia est sententia. Sanè, ut Diogenes Laërtius in vita ejus philosophi scribit, Γέγραπται h τῷ Πυθαγόρᾳ συγγράμματα τρία, παιδευτικόν, πολιτικόν, φυσικόν. Quod autem ad ἔπη χρυσᾶ i, etsi Proclus quoque libro III in Timæum eorum πατέρα Pythagoram vocet, ea tamen non Pythagoræ erant, sed Pythagorici alicujus: nempe Philolai, vel Lysidis. Unde continuò subjungit Laërtius: Τὸ δὲ k φερόμενον, ὡς Πυθαγόρου, Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμεινώνδα καθηγησαμένου. Porrò Laërtii locum exscripsit Suidas: sed mala manus accessit, quæ eum corrupit. Nam vulgò legitur, Συνέγραψε δὲ ὁ Πυθαγόρας μόνα τρία βιβλία, παιδευτικόν, πολιτικόν. τὸ δὲ φερόμενον τρίτον, ὡς Πυθαγόρου, Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου, μαθητοῦ αὐτοῦ γενομένου, καὶ φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ καθηγησαμένου Ἐπαμεινώνδου· τινὲς δὲ ἀνατιθέασιν αὐτῷ καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη. *Scripsit autem Pythagoras tria volumina de institutione, de morali doctrina. Tertium verò, quod Pythagoræ nomine circumfertur, est Lysidis Tarentini, discipuli ejus, qui Thebas fugit, & Epaminondam docuit. Quidam verò Pythagoræ*

etiam

a Lib. 24. Advers. cap. 42.
b Chil. 2. Hist 50.
c Fecit poëma de origine Colophonis, item de migratione in coloniam Eleam, quæ in Italia est.
d Quo de bello Cyri & Samiorum Pythagoras Samius historiam scripsit, qui & ait, ipsum (regem Cyrum) eo in bello esse interfectum.
e Lib. de lapsu in salutatione.
f Divinus Pythagoras nullam d ferme sua partem relinquere ipse literis à se consignatam dignatus est.
g Pythagoræ nihil est, quod certò ejus esse constet.
h Tria Pythagoras volumina scripsit, de institutione, de doctrina civili, & de rerum natura.
i Aurea carmina.
k Quod verò Pythagoræ nomine circumfertur, est Lysidis Tarentini, qui Thebas fugit, & Epaminondam instituit.

etiam tribuunt aurea carmina. Qui locum hunc ita pervertit, non vidit, apud Laërtium dici, tria verè esse Pythagoræ: cui repugnaret, si tertium Lysidis esset. Non igitur ea Laërtii mens fuit: sed hoc voluit, præter tria genuina quoddam esse opus, quod falsò circumferatur Pythagoræ nomine. Opus illud non nominat Laërtius, quia vel pueris notissimum erat, aurea carmina vulgò tribui Pythagoræ. Is, qui interpolavit Suidam, contentus est nominare duo opera Pythagoræ: tertium, nempe τὸ φυσικὸν, præterit: sed, qualecunque sit, Lysidis esse ait: denique addit, præter duo genuina, & tertium Lysidis, etiam à nonnullis aurea carmina credi Pythagoræ: quasi non hæc ipsa sint, quæ tribus genuinis malè addi Laërtius dixerat.

At dubium, utrùm Cyri, & Cambysis, an potiùs Darii temporibus, floruerit Acusilaus Argivus. Saltem paullò antecessit expeditionem Persicam; ut libro primo cap. I ostensum ex Fl. Josepho a. Meminit ejus idem lib. I Antiquit. Jud. extremo cap. IV. Adhæc Apollodorus lib. II bibliothecæ. Item Strabo lib. X; quo loco ex eo refert, ut ex Vulcano, & Cabirâ, natus sit Camilus, ex Camilo tres Cabiri, ex Cabiro nymphæ Cabirides. Etiam à Clemente in primo Στρωματέων laudatus Ἀκουσίλαος ὁ Ἀργεῖος τοῖς ἑπτὰ σοφοῖς b. Celebrat quoque eum Apollonii scholiastes in lib. II: ubi de nomine ejus agit, ex qua quatuor, vel, juxta Epimenidem, quinque liberos genuit Phryxus. Idem lib. IV ex eo refert quædam de Endymione. Uti & aliquantò pòst, de origine Phæacum. Eopse libro citatur Ἀκουσίλαος ἐν τῷ περὶ γενεαλογιῶν c. Ἀκουσίλαος d ἐν τρίτῃ advocatur Harpocrationi in Ὁμηρίδαι. Meminit & Nicandri interpres in Theriaca. De Cœo, Latonæ parente, autorem eum laudat Etymologus in Κοῖος. Stylo scripsit simplici, ac sine ullis ornamentis: ut dicit Tullius lib. II de Oratore. Commentaria in eum edidit Sabinus sophista; qui sub Hadriano Cæs. vixit, teste Suida.

a Lib. I. contra Apionem.

b Acusilaus Argivus in septem sapientibus.

c Acusilaus libro de genealogiis.

d Acusilaus lib. 3.

Venio ad eos, quos Darii temporibus vixisse, satis est manifestum. Talis est Diagoras philosophus. Nam fuit, juxta Eusebium, Olymp. LXXIV, & deinceps. Puto, eundem esse Diagoram Atheniensem, qui reliquit sermones Phrygios. Tatianus contra Græcos: Διαγόρας e Ἀθηναῖος ἦν· ἀλλὰ τοῦτον, ἐξορχησάμενον τὰ παρ' Ἀθηναίοις μυστήρια, τετιμωρήκατε· καὶ τοῖς Φρυγίοις αὐτοῦ λόγοις ἐντυγχάνοντες, ἡμᾶς μεμισήκατε. Phrygios sermones fuisse arbitror historiam eorum, quæ ad Cybellen, sive matrem Phrygiam, & ejus sacra, pertinerent: atque ab eo esse sine hoc conscriptam, ut à sacris illius homines averteret. Vide Suidam in Διαγόρας. Ἄθεος dictum, præter Suidam, referunt Cicero lib. I de Nat. Deorum, Lactantius lib. I de falsa relig. cap. II; & de ira Dei lib. I cap. IX, Theodoretus Therapeut. cap. VI, atque alii plurimi.

e Diagoras Atheniensis erat: sed quod mysteria Atheniensium effutiisset, affecistis pœna: cumque Phrygios ejus sermones legatis ipsi, nos odistis.

Vixit tum quoque Democritus Abderita, sive, juxta alios, Milesius. Quippe floruit Olym. LXXVII; ut Thrasylus in eo retulit libro, qui erat de legendis Democriti libris: vel Olympiade LXXX, juxta Apollodorum in Chronicis. De utroque autor Laërtius. Ex quo etiam discimus, Democrito huic tribui solere librum de sacris in Babylone literis, de his, quæ sunt in Meroë, de Oceani navigatione, de historia Chaldaica, & Phrygia. A Strabone etiam, in ipso operis ingressu, in philosophorum iis reponitur, qui primi post Homerum attigerunt Geographiam.

Tum quoque fuit Glaucus Rheginus: utpote Democriti æqualis, ut discere est ex Laërtii lib. IX f, qui ex eo narrat, Democritum Pythagoricorum quopiam magistro usum esse. Sub Glauci Rhegini nomine exstabat olim liber de poëtis. Sed plerisque videbatur potiùs esse Antiphontis: ut scriptum est apud Plutarchum in vitis X Rhetorum. Hujus operis mentio quoque fit apud eundem Plutarchum libro de Musica; ubi liber is vocatur Glauci Itali de poëtis & musicis antiquis. Nec dubito, quin idem intelligatur ab Laërtio in Empedocle; ubi ex hoc quædam de Empedocle, philosopho insimul, & poëta, adducit. Item ab Harpocratione in Μουσαῖος, quando inter alios Glaucum de Musæo scripsisse ait. Nam quantum Musæi inter poëtas fuerit nomen, vel è sexto Maronis omnes sciunt.

f In vita Democriti.

Empedocles Agrigentinus Pythagoræ, & Parmenidis discipulus fuit, ac circa Olym. LXXXIV vixit; ut auctor est Laërtius. Ab eo Rhetoricen esse repertam, uti Logicen ab Zenone Eleate, tradidit Aristoteles in Sophista; ut & Laërtius in Empedocle, & Zenone Eleate. Lucretius libro I mirificè eum extollit; ubi de eo, & Sicilia, patriâ ejus, sic canit:

Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur:
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta,
Ut vix humanâ videatur stirpe creatus.

Doctum virum vocat Cicero in Lælio. Præter Physica, & alia, etiam carmine tractavit Περσικά, sive τὴν τοῦ Ξέρξου διάβασιν a. Sed cùm ea reliquisset imperfecta, soror, aut filia, combussit: quemadmodum ex Hieronymo tradit Laërtius in vita ejus. Sed si combusta isthæc fuere: quomodo meminisse eorum potest Aristoteles? Cujus hæc verba in Problematis Sect. XXI Problem. XXII: ὥσπερ b καὶ Ἐμπεδοκλῆς μετήνεγκεν ἐν τοῖς Περσικοῖς, εἰπών·

ἄλφιτον ὕδατι κολλήσας ——

An dicemus, locum esse corruptum, legendumque videri, ἐν τοῖς Φυσικοῖς? quod placet doctissimo Io. Meursio c. Sanè ex Φυσικοῖς ejus idem hemistichium citat in Μετεωρολ. lib. IV cap. IV. Alioqui dici posset, fuisse, qui Persicorum opus imperfectum descripsissent, aut partem meliorem exscripsissent, priusquam flammis traderetur: vel ne flammis quidem absumtum fuisse, sed ita vulgò ab Empedoclis hæredibus fuisse dictitatum, ut describendi copiam honestiùs aliis negarent: at tandem quomodocunque in manus hominum venisse.

a Expeditionem Xerxis.

b Quomodo & Empedocles retulit in Persicis, ubi ait, Farra cum aqua sociens.

c Notis ad Chalcidium.

CAP. III.

Simonides Ceus. Hecatæi complures. Hecatæi Milesii ætas curatiùs adserta, quàm à Suida, & anonymo Olympiadum scriptore, & Jos. Scaligero, factum erat. Ejus scriptoris varia. Emendantur Rufinus presbyter, & Freculphus episcopus. In Flavio Josepho conjectura. Dionysius Milesius. Hippys Rheginus, & inde Myis compendium. Athenæus, & Euripidis scholiastes, correcti. Charon Lampsacenus.

AT, tum ante expeditionem Persicam, tum ejus tempore, fuit Simonides, Leoprepis filius, Ceus. Nam Olympiade natus LVI, florere cœpit circa Olymp. LXVII, & demum Olymp. LXXVIII obiit, cùm annorum foret LXXXIX. Hic Doricâ dialecto descripsit Cambysis, & Darii imperium, & Xerxis prœlium navale cum Græcis, & pugnam ad Artemisium; atque hæc quidem versibus elegiacis. Sed pugnam Salaminiam carmine Lyrico panxit. Alia quoque multa fecit: de quibus Suidam consule, & anonymum ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. LXXII. ann. II. Sed imprimis operæ est videre, quæ de poëta hoc Lilius Gyraldus congessit dialog. IX histor. de poëtis. Ea quid hìc loci ignobili labore reponere attineat, planè non video. Præsertim quando & ipsi non negligenter de eo egimus libro de Poëtis Græcis, quem propediem juris publici facere animus est. Inde igitur, qui volet, petet cætera.

Tum quoque fuit Hecatæus, tertius eorum, quos primos oratione solutâ scripsisse Strabo a autor est. Sed ut de Eretriensi Hecatæo nihil dicam, cujus Plutarchus meminit in Alexandro: ut item Thasium prætercam, cujus hexastichon legitur in tertio Ἀνθολογίας: duo præcipuè ab antiquis Hecatæi celebrantur, unus Milesius, alter Abderita. Utriusque meminit Ælianus lib. XI de natura animal. cap. I. Milesium laudat Pausanias in Laconicis; ubi refert, quid de infero cane tradiderit: item in Messenicis; ubi, quid de Oechalia senserit, docet. Eundem advocat Apollonii scholiastes in lib. IV. At Abderitam celebrat Stephanus in Ἑλίξοια, & Καραμβύκαι. Milesius (de quo jejuniùs dictum initio libri primi, nunc verò fusior erit sermo nobis) Suidæ vixisse dicitur Olymp. LXV. Ac simili-

a Lib. I.

ter anonymus in Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. LXV: Ἑκαταῖος a Ἡγησάνδρου Μιλήσιος ἱστορικὸς ἐγνωρίζετο. Ac sequitur eandem sententiam Josephus Scaliger, elencho orationis Chronologicæ Paræi. ubi sic loquitur b: *Hecatæus Milesius Cyri, & Cambysis gesta scripsit, initio imperii Hystaspidæ. Itaque floruit sub Cyro, & toto imperii Cambysæ tempore.* Sanè Darius cœpit regere anno IV, Olymp. LXIV. Sed omnino junior aliquanto est, si discipulus est Heracliti; quod Laërtius scribit. Siquidem philosophus iste, ut idem Laërtius ait, Olymp. floruit LXIX. Et quid opus multis? Res satis aperta est ex iis, quæ de Hecatæo hoc narrat Herodotus lib. V. Nam bellum dicitur dissuasisse Aristagoræ adversus Persas: & eopse postea libro exponitur, quid consilii Aristagoræ dederit. Ac ne alium hunc Hecatæum putes, disertim vocatur Ἑκαταῖος c ὁ Ἡγησάνδρου, ὁ λογοποιός. Ac historias ejus advocat lib. VI, cùm ait, Ἑκαταῖος d ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων. Idem meminit ejus lib. II: ubi ejus genus adfertur ex Hecatæo ipso. Vocatur autem Ἑκαταῖος e ὁ λογοποιὸς γενεαλογήσας αὐτόν. Videntur, quæ ibi narrat, esse ex libris γενεαλογιῶν. Ejus operis librum primum Stephanus adducit in Ἀμφάναι: item in Μίλυαι, & alibi. Secundum nominat Harpocratio in Ἀδελφίζειν: Καὶ f Ἑκαταίῳ τῷ Μιλησίῳ ἐν β γενεαλογιῶν. Tertium memorat Athenæus lib. IV: ubi ex eo, de Arcadum cœna agens, vesci illos ait mazâ, & suillis carnibus. Quartum autem laudat idem Stephanus in Μυγισσοί, Τρεμίλη; aliisque locis. Etiam Asiæ descriptionem reliquit. Stephanus in Ἄβαρνος: Ἑκαταῖος g ὁ Μιλήσιος ἐν Ἀσίας περιηγήσει. Idem opus citat in Γαῦλος. Nec Asiam tantùm descripsit; sed, puto, etiam Libyam, atque Europam. Nam argumenti similitudo facit, ut idem videatur is, de quo Stephanus in Ἐλίνεος: Ἑκαταῖος h περιηγήσει Λιβυκῶν. Idem in Αἰθάλη: Ἑκαταῖος i Εὐρώπῃ. Atque eadem citatur in Αἰζική, Ἄμπελος, & alibi sæpe. Europæorum pars erant Æolica; nisi seorsum de his egisse malis. Stephanus in Ἀμαζόνιον· Ἑκαταῖος k ἐν τοῖς Αἰολικοῖς. Idem apud eum legas in Μιλήτου κόλπος. Sed fortasse alius is Hecatæus fuit. Imò ne illud quidem satis erat certum, an περιήγησις l Milesii foret: quia Callimachus in eo libro, qui inscribebatur Πίναξ παντοδαπῶν συγγραφέων m, tribuebat alteri Hecatæo, quem appellabat hominem insularem. Sic enim scribit Athenæus lib. II: Ἑκαταῖος n ὁ Μιλήσιος ἐν Ἀσίας περιηγήσει, εἰ γνήσιον τοῦ συγγραφέως τὸ βιβλίον. Καλλίμαχος γὰρ αὐτὸ ἀναγράφει νησιώτου. Satis illis ex verbis liquet, περιήγησιν tribuisse nec Milesio, nec Abderitæ; sed tertio cuidam, homini insulari. Quod si jam olim Hecatæos istos non satis distinxere: quàm id difficile hodie sit, omnes intelligunt. Itaque nec liquet; cujus fuerint historiæ, quas signat Stephanus in Οἶνη, cùm ait, Ἑκαταῖος ο ἱστορίῶν πρώτῳ. Ac similiter, cùm Apollonii scholiastes inquit, Ἑκαταῖον ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν egisse περὶ p Θεσσαλικῆς Ἰτωνίας. Hecatæi, præter eos, quos dixi, scriptores, meminit quoque, è Latinis Solinus cap. XXII, & XLIII ac Ammianus Marcellinus lib. XXII: è Græcis Diodorus Siculus lib. I: ubi eum, ut & Cadmum, & Hellanicum, aliosque priscos, multùm ad fabulas declinare, ait: item Dionysius Halic. περὶ Θουκυδίδου χαρακτῆρος: & Strabo lib. VI; ubi de Inacho fluvio tractat: & lib. VII; ubi, ab Hecatæo Milesio traditum ait, barbaros in Peloponneso ante Græcos habitâsse. Et lib. VIII; quo in loco ex eodem scriptore refert, Eleos ab Epeis diversos esse. Et lib. XII; ubi Henetam ait Hecatæo Milesio esse Amisum. Item Plutarchus libro de Iside, & Osiride; qui ex eo commemorat, ut reges Ægyptii, quia & ipsi essent sacerdotes, certâ mensurâ biberint ex sacrarum literarum præscripto. Adhæc Julius Pollux lib. I cap. V; qui autor est, Hecatæum non refugisse voces χειρογάστορες q, & χειρώνακτες. Etiam Erotianus meminit in Κυρβασίαν. Et Eustathius in περιηγήσ. Dionys. versum IↃLVIII; ubi, ex secundo Arriani libro de expeditione Alexandri, vocatur λογοποιός. Eâ autem appellatione signatur ab eo historicus, non verò fabulator; etsi multa admodum fabulosa libris suis intexuit; ut ex Pausania etiam, & aliis, cognoscitur. Nec enim aliter λογοποιὸν vocat, quàm lib. V; ubi cum Herodoto conjungit. Hecatæum Ionicè scripsisse, ait Phrynichus; atque inde esse, quòd σκορπίζεται usurpârit pro σκεδάννυται, quomodo Attici loqui malunt. Fortasse tamen & aliqua ex dictis intelligi debent de Hecatæo Abderita; de quo lib. I cap. X agimus; aut etiam νησιώτῃ, vel alio. Sanè quis non putaret, Apollonii scholiasten, quando ait, Hecatæum de gentibus Hyperboreis tractâsse, de Milesio, περιηγήσεως auctore, locutum esse; nisi non Milesium, sed Abderitam, de ea gente egisse, clarè diceret Ælianus lib. XI de natura animal. cap. I.

a Hecatæus, Hegesandri filius, Milesius historicus clarus. *b Pag. 74.* *c Hecatæus, Hegesandri filius, historicus.* *d Hecatæus, Hegesandri filius, ait in historiis.* *e Hecatæus historicus suo ipsius genus referens.* *f Et Hecatæo Milesio in secundo genealogiarum.* *g Hecatæus Milesius in descriptione Asiæ.* *h Hecatæus in descriptione Libyæ.* *i Hecatæus in Europa.* *k Hecatæus in Æolicis.* *l Orbis descriptio.* *m Tabula omnis generis scriptorum.* *n Hecatæus Milesius in Asiæ descriptione, si genuinus ejus scriptoris is liber est: nam Callimachus eum tribuit insulari.* *o Hecatæus libro primo historiarum.* *p De Itonia Thessalica.* *q Artifices, qui manu ventri prospiciunt.*

Hecatæi Milesii æqualis fuit Dionysius Milesius; ut disertim ait Suidas in Ἑκαταῖος: ac Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ, ad Olymp. LXV, cùm de Hecatæo Milesio dixisset, subjungit, Τότε a καὶ Διονύσιος ἦν ὁ Μιλήσιος. Sed quod ait, vixisse Olymp. LXV, id minùs commodè dictum. Saltem ulteriùs multo ætate est progressus. Siquidem Darius obiit Olymp. LXXIII. At Dionysius hic scripsit τὰ b μετὰ Δαρεῖον ἐν βιβλίοις ε': ut Suidas ait in Διονύσιος. Alia quoque ejus nominat; quæ libro primo cap. II protulimus. Argonautica etiam fecisse, cognoscimus ex Apollonii interprete: qui in librum III citat ejus πρῶτον c τῶν Ἀργοναυτικῶν: ac in lib. IV similiter legas, Διονύσιος d ὁ Μιλήσιος ἐν δευτέρῳ τῶν Ἀργοναυτικῶν. Meminit & hujus scriptoris alibi non semel.

Iisdem temporibus vixit Menecrates Elaita: ut clarè docet Strabo lib. XIII: ἐπαινεῖ e δὲ μάλιστα τὴν Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου, καὶ Μενεκράτους τοῦ Ἐλαΐτου, τῶν Ξενοκράτους γνωρίμων ἀνδρῶν, δόξαν. Utrumque indicat fuisse discipulum Xenocratis: non illius, qui Platonis discipulus, & in Siciliam proficiscenti itineris comes fuit: sed alius ἀρχαίου f σφόδρα, καὶ συγγενοῦς ἅμα καὶ πολίτου τοῦ προειρημένου φιλοσόφου. Scripsit Menecrates hic Ἑλλησποντιακὴν περίοδον g; unde de Halizonibus quiddam refert ibidem Strabo. Eopse postea libro, ex Menecrate Elaita, itemque Xantho Lydo, tradit, Mysos ita dici ab ὀξύῃ arbore, quæ Lydorum linguâ μυσὸς vocatur, ac copiosa crescit juxta Olympum.

Hipys seu Hippys, Ἵπυς ἢ Ἵππυς, Darii, & Xerxis, temporibus fuit. Hic, præterquam quòd parodiam, & choliambum, & alia, invênit, primus etiam res Siculas memoriæ tradidit; quas postea Myes in compendium redegit. Fuere autem libri rerum Sicularum quinque. Idem condidit Chronica libris V, & κτίσιν, sive origines Italiæ. Adhæc Ἀργολογικῶν, sive otiosarum orationum libros III; ut vulgò quidem apud Suidam exaratum: vel Ἀργολικῶν, ut jam olim legit Gyraldus dialog. X hist. poët. vel etiam ἀστρολογικῶν: quod si placet, apud Arati scholiastem, quo loco de Hyadibus Hippiam laudat auctorem, fortè *Hippyn* corrigi oportebit. Meminit hujus scriptoris Ælianus lib. IX. historiæ animalium cap. XXXIII. Ex Plutarcho de oraculorum defectu discimus, à Phania Eresio proditum esse, Petronem, juxta Hippyn Rheginum; statuisse mundos CLXXXIII. De eodem Stephanus in Ἀρκάς: Ἵππυς h ὁ Ῥηγῖνος λέγεται πρῶτος καλέσαι προσελήνους τοὺς Ἀρκάδας. At apud Athenæum in I corruptè vocatur Ἵππίας ὁ Ῥηγῖνος. Etiam apud Euripidis scholiastem in Medeam, ubi vulgò editum, Περὶ δὲ τῆς i εἰς Κόρινθον μετοικήσεως, Ἵππυς δὲ ἐκτίθεται, καὶ Ἑλλάνικος: legendum puto Ἵππυς. Fortasse & idem est Ἵππων ὁ Ῥηγῖνος, Antigono Carystio memoratus, de quo diximus lib. III.

Charon quoque Lampsacenus Xerxi æqualis erat. Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. LXXV: Χάρων k Λαμψακηνὸς, υἱὸς Πυθοκλέους, ἱστορικὸς ἐγνωρίζετο. Nec antiquior esse potest, cùm Persica, hoc est bellum, quod Darius & Xerxes cum Græcis gessere, duobus signârit libris; ut ex Suida constat. Itaque paullò priorem fuisse Herodoto, etiam Tertullianus commemorat libro de anima, cap. XLVI. Ut valde fallatur Lilius Gyraldus dial. IX l de Poëtis, quando ei Charon Lampsacenus, historiarum scriptor, familiaris fuisse dicitur Apollonio

a Tunc & Dionysius Milesius erat. *b Quæ post Darium contigere, libris quinque.* *c Lib. I. Argonauticorum.* *d Dionysius Milesius in secundo Argonauticorum.* *e Imprimis autem laudat Hecatæi Milesii, & Menecratis Elaitæ opinionem, qui familiariter usi Xenocrate fuere.* *f Antiqui admodum, & sanguine conjuncti, ac civis Xenocratis ejus, de quo diximus.* *g Circuitionem Hellesponti.* *h Hippys Rheginus dicitur primus Arcadas vocâsse antelunares.* *i Ut Medea Corinthum profecta sit, exponit Hippys, & Hellanicus.* *k Charon Lampsacenus, Pythoclis filius, historicus claruit.* *l Pag. 13.*

Ionio Rhodio, Callimachi discipulo; quorum hic Ptolemæi Philadelphi, alter Evergetæ claruit temporibus. Sanè hæc non conveniunt Lampsaceno; nisi duos fuisse ejus nominis dicamus, ætate admodum dispares. Ex Persicorum opere fuit, quod Ælianus narrat lib. 1 Var. Histor. cap. xv, circa Athon visas esse columbas, cùm ibi triremes Persarum perirent. Etiam literis & memoriæ mandavit Æthiopica; adhæc Græca libris iv, deque Lampsaco libros ii, Libyca, de finibus Lampsacenorum libros iv; Prytanes, sive principes Lacedæmoniorum, quæ Chronica sunt; origines urbium libris duobus; Cretensia libris tribus; ubi & refert leges à Minoe latas. item edidit navigationem extra columnas Herculis. Autor nobis omnium istorum Suidas. Athenæus ἐν ὅροις a ab eo proditum ait, suà quoque ætate apud Lacedæmonios monstrari solere pateram, quam Jupiter Alcmenæ donâsset, cùm se in faciem vertisset Amphitryonis. Fortasse est ex libro, quem inscripserat ὅρες b Λαμψακηνῶν. Meminit hujus quoque scriptoris Plutarchus, libro de virtutibus mulierum, & Apollonii scholiastes in secundum Ἀργοναυτ.

a In finibus, sive limitibus.

b Fines Lampsacenorum.

Cap. IV.

Pherecydes Syrius theologus. Eustathii locus corrigitur. Primus Pherecydes iste solutâ oratione memoriam sui posteris reliquit. Pherecydes Atheniensis, historicus. Ejus ætas, libri, & mortis genus. Falsi excutitur, rectène Suidas Pherecydem Lerium distinguat ab Atheniensi. De Luciani loco conjectura. Tzetzes emendatur.

Pherecydem historicum Herodoto antiquiorem esse, satis convenit: sed quanto vetustior sit, non æquè apertum est. Nam veteres ipsi non satis hanc rem explicant: imò aliqui planè confundunt Pherecydem historicum, cum Pherecyde physico, & theologo. Posterior hic fuit è Syro, Cycladum unà: quemadmodum testantur, Strabo lib. x, Appuleius lib. ii Floridorum, Hesychius Illustris, & Suidas, uterque in Φερεκύδης; item Eustathius in Odyss. O a, his verbis: Φησὶ b γοῦν ὁ γεωγράφος (Strabonem signat) ὅτι ἡ Σύρος μηκιαία τὴν περίοδον συχνάζει. ἦν Συρίαν λέγει ὁ ποιητὴς ἐξ ἧς Φερεκύδης ὁ Βαβυλώνιος. Sed quomodo Babylonius hic dicitur, si Syrius erat? Omnino locus est corruptus: quod & vidit Jacobus du Breul notis in Isidori Orign. lib. ii, cap. xxxviii; ubi pro Βαβυλώνιος legit Βάδυος. Sed omnino scribendum ex Strabonis x, ἐξ c ἧς Φερεκύδης ὁ Βάβυος ἦν. Etiam apud Suidam, ubi vulgò Φερεκύδης Βάβιος Σύριος, malim ὁ Βάβυος. Uti & apud Anonymum ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. xlv. Sanè υἱὸν Βάδυος vocat Laërtius, [illegible] que ex Androne Ephesio. Pherecydes hic à Strabone signatur in primo, cùm ait, Cadmum, Pherecydem, & Hecatæum, primos oratione solutâ scripsisse: quod quomodo intelligi debeat, pleniùs ibidem explicatur. Et sanè Porphyrius etiam, Suida teste, Pherecyden illum statuebat ἀρχηγὸν ξυγγραφῆς d; neque alterum ejus nominis quemquam antiquiorem agnoscebat. Similiter è Latinis Appuleius in Floridis: *Quin etiam Pherecydes Syro ex insula oriundus, qui primus, versuum nexu repudiato, conscribere ausus est passivis verbis, soluto locutu, liberâ oratione.* Nec aliter Isidorus lib. 1 Orig. cap. xxxvii, vel Anonymus ἐν ἀναγραφῇ Ὀλυμπιάδων ad Olymp. xlv. ubi legas: Φερεκύδης e Βάβιος Σύριος ἐτέχθη. ὃν πρῶτον συγγραφὴν ἐξενεγκεῖν πεζῷ λόγῳ τινὲς ἱστοροῦσιν. Atque hinc etiam non difficilis est conjectatio, quando floruerit. Nempe vixit regnante Servio Tullio. Tullius Cicero 1 Tuscul. Quæst. *Pherecydes Syrus primùm dixit, animos hominum esse sempiternos. antiquus sanè. fuit enim meo regnante gentili.* Ubi gentilem suum Servium Tullium appellat. Freculphus f quoque Pherecydem historicum Servii Tullii tempore floruisse ait. Etiam ætatem inde cognoscimus, quòd magister fuit Pythagoræ; ut ibidem ait. item Appuleius lib. ii Florid., Jamblichus de vita ejus, Lactantius lib. vii. cap. viii, Eustathius a in Odyss. O, atque alii. Item quòd Thaletis Milesii præceptor erat, ut Tzetzes ait Chil. ii Hist. lv: ubi & vixisse dicitur temporibus prædivitis Crœsi, primusque invenisse eclipses, ac periodos Lunæ. Quin & ipse etiam auctor est, vixisse circa Olymp. lix; non lxix, ut est apud interpretem. Primus omnium de natura, & de diis, scripsit; ut ex Theopompo idem Laertius refert. Constabat autem Θεογονία ejus libris decem. Iis deorum ortum, & successionem, complectebatur; ut est apud Suidam. Morbo obiit pediculari: ut testantur, Aristoteles extremo lib. v de histor. Animalium, Heraclides lib. de Rebuspublicis, Plutarchus in Sylla, Appuleius lib. ii Florid., Ælianus lib. iv Var. Hist. cap. xviii, & lib. v, cap. ii, Pausanias in Atticis, Malchus sive Porphyrius, item Jamblichus, uterque in vita Pythagoræ. Plura de eo apud Laertium vide in vita ejus. Accedo ad alterum Pherecydem, historicum; qui Atheniensis erat. Meminit ejus Germanicus in Aratea, quo loco agit de Tauro: *Hyades Pherecydes Athenæus nutrices Liberi dicit, quæ Dodonides nymphæ vocantur.* Et in Pleiadibus: *Dicit Pherecydes Athenæus, septem sorores fuisse, Lycurgi filias, ex Naxo insula. Pro eo, quòd Liberum educaverunt, à Iove inter sidera sunt relata.* At aliis aliquot locis patriam omittit. Ut & Hyginus facit in poëtico Astronomico. Admodum autem antiquum esse, ostendit Dionysius Halicarnass. lib. 1 Antiqu. Rom. Ubi inquit, ἀνδρὶ b τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Φερεκύδῃ, τῷ Ἀθηναίῳ γενεαλόγων οὐδενὸς δευτέρῳ. Ex ejus historiarum primo de genere Miltiadis fragmentum citat Marcellinus in vita Thucydidis. Quod ad ætatem, vixit Darii Hystaspidæ temporibus. Aliter tamen Eusebius. Nam [illegible] vixisse ætate dicit, quâ Thales, ac Pythagoras. Sed omnino Pherecydem Syrium cum Atheniensi confundit. Multo enim Pherecydes historicus Syrio illo junior fuit. Quod cùm negari non posset, duos Eusebius Pherecydas posuit, quorum uterque esset historicus. Hunc Eusebii errorem etiam Scaliger observavit ad annum Chronici Eusebiani mdcccclxxviii. Nec difficile est videre, quid imposuerit Eusebio. Nam cùm legisset, & Pherecydem Lerium historicum fuisse, & vixisse puero Socrate: planè existimavit, duos Pherecydas historiam ante bellum Peloponnesiacum scripsisse. Sanè Anonymus, ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ, idque sine dubio ex antiquis χρονογράφοις, scribit ad Olym. lxxiv: Φερεκύδης c Λέριος ἱστορικὸς ἤκμαζεν. Iccirco & Suidas duos facit Pherecydas historicos: quorum uterque Herodoto sit antiquior. Unum vocat Atheniensem, alterum Lerium. Atheniensem illum collegisse Orphei scripta dicit; ac scripsisse Αὐτόχθονας d; quod opus decem libris Atticæ antiquitates complectebatur. Meminit operis ejus etiam Etymologus in Βενδεφαίων. Atque inde esse videtur, quod de Thesei voto, cùm in Cretam ad Minotaurum duceretur, ex Pherecyde citat Macrobius lib. 1 Saturn. cap. xvii. Lerium autem scripsisse idem Suidas ait de Lero, de Iphigenia, de Bacchi festis, & alia. Ætate idem duos hos distinguit. Nam Lerium natum putat paullo ante Olymp. lxxv. At Atheniensem ait antiquiorem credi ipso Pherecyde Syrio; quem natum dicit circa Olym. xlv. Satis cum istis conveniunt, quæ Eusebius prodit. Nam qui natus erat circa Olymp. xlv, florere potuit Olympiadis lxii anno ii; ad quem Pherecydem, historicum primum refert Eusebius. Quippe natus paullo erat ante Olymp. lxxv; hic potuit innotuisse Olympiadis lxxxi anno i; ad quem Eusebius ista verba annotavit: *Pherecydes, secundus historiarum scriptor, agnoscitur.* Aliorum igitur errorem secutus est Eusebius, cùm duos faceret Pherecydas historicos; ac alterum eorum referret ad Pythagoræ ætatem; quâ & Pherecydem Syrium vixisse constat. Nam, ut diximus, duo quidem Pherecydæ ante Herodorum vixere: sed solùm alter eorum, junior nempe, historicus fuit. Illi autem duo, quos Suidas agnoscit, puta Atheniensis, & Lerius, sunt unus idemque Pherecydes. Hoc ne temerè dixisse videamur, argumentis firmandum no-

a Pag. 1787. edit. Rom.

b Ait geographus, Syrum habere primam peregrinationem. pro qua Syria [illegible] poëta: unde erat Pherecydes Babylonius.

c Ex qua erat Pherecydes, Babyi filius.

d Auctorem orationis solutæ.

e Pherecydes, Babyis filius, Syrius, nascitur; quem primum solutâ oratione scripsisse quidam narrant.

f Tom. 1. lib. 3. cap. 17.

a Pag. 1786. edit. Rom.

b Scriptorem antiquum Pherecydem Atheniensem, nulli secundum in texendis genealogiis.

c Pherecydes Lerius historicus florebat.

d Indigenas, & ut ita dicam, Atticos Aborigines.

nobis. Ac illud primò considerandum, quòd antiquus, & eruditissimus scriptor Eratosthenes duos tantùm Pherecydas agnovit, Laërtio teste: unum Syrium, θεολόγον; alterum Atheniensem, τὸ γενεαλόγον: Lerium ab Atheniensi diversum nullum agnoscit. Quis autem persuadere sibi possit, tantum virum, tam antiquum scriptorem, (sub Ptolomæo enim Euergete floruit) non novisse eos, qui primi historiam solutâ oratione scripsissent? Accedit alterum, quòd veteres unum tantùm historicum Pherecydem laudant: quem Atheniensem appellant. Sanè Laertius, ubi omnes ejus nominis scriptores recenset, tamen duos quidem ait Syrios ab Androne Ephesio tradi, unum astrologum, alterum theologum: sed unum tamen hunc quoque historicum agnovisse, Atheniensem γενεαλόγον, disertim dicit. Etiam gravissimus, & doctissimus Strabo, duos solùm nominat. Sic enim scribit libro x: Σύρ☉ᵃ δ᾽ ἐςὶ μνημονεύουσι τὴν πρώτην συλλαβὴν, ἐξ ἧς Φερεκύδης ὁ Βάβυ☉ ἦν. νεώτερος δ᾽ ἐςὶν ὁ Ἀθηναῖος ἐκείνου. Superest, ut ostendam, quid alios impulerit, ut duos facerent Pherecydas historicos; quorum unus Lerius, alter Atheniensis, diceretur. Athenienses, ut omnium disciplinarum inventores haberi volebant, ita non facilè patiebantur, hanc laudem alterius gentis civi attribui, quòd primus solutâ oratione scripsisset. Ergò, incolis Syriis Pherecyde suo gloriantibus, Athenienses vicissim objectabant Pherecydem τὸ γενεαλόγον, quem Syrio antiquiorem esse dicebant: falsò illi quidem, ut Strabo fatetur, & Porphyrius etiam agnovit; qui, ut est apud Suidam, nullum ejus nominis scriptorem Syrio esse antiquiorem contendebat: sed tamen caussa non deerat, cur aliis hoc persuasum esse cuperent Athenienses. Nam inventæ historiæ laudem, ut dixi, Athenienses sibi vendicabant. Cui altera etiam caussa accessit, quia iste γενεαλόγος libris decem, ut jam retuli, exposuerat τὰς Ἀττικὰς ἀρχαιολογίας ᵇ, iisque libris Athenienses esse αὐτόχθονας ᶜ ostenderat, atque inde hoc etiam fecerat libris nomen. At quis non videt, multùm adeò ad Atticæ gentis gloriam pertinuisse, ut scriptor ille quam antiquissimus, ipsoque Syrio vetustior, haberetur? Quod autem idem, & Lerius, & Atheniensis, diceretur, mirum videri non debet; cùm simile aliis multis usu venerit. Sic Dionysius, cognomento Thrax, patriâ erat Alexandrinus: & tamen Rhodius vulgò dictus; ut testatur Strabo lib. xiv. Quis istius ignarus, non tres inde Dionysios faceret? Thracem unum, alterum Alexandrinum, tertium Rhodium. Similiterque Apollonius, qui Argonautica scripsit, Alexandrinus patriâ fuit; sed Rhodius est vocatus, quia Rhodi viveret; ut ibidem dicitur à Strabone. Apion quoque, cùm ex Oasi urbe esset; tamen Alexandrinus vocabatur, quia habitaret Alexandriæ, & jus ejus civitatis haberet. Et possemus multa alia ejus generis exempla adferre. Quid si igitur simile contigerit Pherecydi historico; ut Lerius diceretur, quia esset in Lero insula natus; Atheniensis verò creditus sit, quia apud hos viveret? Et sanè, nisi Pherecydes Atheniensis, vel in Lero natus fuisset, vel saltem genus inde duxisset: non, puto, honore eo dignatus esset obscuram insulam, ut de hac sola librum conderet. Nunc quia & hic natus, & illic honestè habitus esset, utriusque, & Atheniensibus, & Leriis suis, gratum se voluit præstare. Nec dubium, quin, ob nobile Atticarum antiquitatum opus, magno apud Athenienses fuerit in honore. Ista igitur fecerint, ut Atheniensis passim diceretur. Sic igitur concludimus, ut Andron Ephesius ex uno Pherecyde Syrio, qui & theologus, & astrologus esset, male, etiam Eratosthenis judicio, duos fecit Syrios, unum theologum, astrologum alterum: ita alios, ex Pherecyde historico, qui & de Lero, & de Atheniensibus, scripserat, falsò duos fabricâsse, Lerium unum, alterum Atheniensem. Propter ista semper Pherecydem Atheniensem intelligimus, quoties Pherecydis historiæ advocantur. ut apud Ciceronem lib. II de Orat. qui simplici usum stylo ait. & Macrobium lib. v Satur. cap. xxi; & scholiasten Euripidis in initium Alcestidis; ac Apollonii interpretem, qui decimi, & duodecimi meminit Pherecydis historiarum libri; item Origenem, cùm lib. I contra Cellum advocat Φερεκύδου τὴν γενεαλογίαν; quod interpres Gelenius *Pherecydis historiam* vertit; & apud Pollucem, Stephanum, Etymologum, atque alios multos, ut ad eos enumerandos face & viatico opus esse videatur. Mirari autem subit, Lucianum, libello de Macrobiis, (ubi distinctè primùm de longævis philosophis, exinde de historicis longævis, tractat) Pherecydem Syrum inter historicos referre. Sanè Pherecydem historicum veteres quidem, nunc Lerium, nunc Atheniensem, vocant: sed Syrium, vel Syrum, nemo. Quare si loquitur de Syrio, inter historicos erat numerandus: sin de historico agit, Syrus nominari non potuit. An dicemus, Syrum origine fuisse: sed habitâsse in Lero, atque Athenis? Sanè hoc si est, nihil mirum, si conterraneum suæ genti vendicet Syrus ipse Lucianus. Et profectò apud Tzetzem quoque Chil. II Histor. LV legas, Ἀσσύριος ᵃ μαθητὴς Βαβυλώνιος Φερεκύδης. Sed, ut puto, corruptè. Omnino enim ὁ Συρίου scripsisse videtur. Nempe ut apud Eustathium ex ὁ Βάβυ☉ ἦν factum Βαβυλώνι☉, ita apud Tzetzem ex ὁ Σύρι☉ factum Ἀσσύρι☉; unde opinio orta, Babylonium, vel Assyrium, fuisse.

a Syrus vero, quando prior syllaba est porrecta, est insula ea, in qua natus Pherecydes, Babys filius. Eo autem posterior est Pherecydes ille Atheniensis.

b Antiquitates Atticas.

c Indigenas.

a Assyrii qui discipulus erat Pherecydis.

Cap. V.

Hellanici duo, Lesbius unus, alter Milesius. Lesbii scripta. In Fulgentio Planciade conjectura. Damastes Sigeensis. Xanthus Lydus. De ætate Dionysii, qui Scytobrachion *nuncupatus.*

Quemadmodum autem duo Pherecydæ, ita & Hellanici duo fuerunt: unus Mitylenæus, qui annos vixit LXXXV; ut in Macrobiis testatur Lucianus: alter autem Milesius. Prior annis duodecim Herodoto grandior fuit; ut ex Pamphila ostensum nobis lib. I cap. I: alterius ætas non satis cognita est. Junior hic, Suida teste, scripsit περίοδον ᵃ γῆς, καὶ ἱςορίας. Nec propterea censet, omnes historias, Hellanici nomine citatas, Milesii esse: quando mox alterum vocat Μιτυληναῖον ἱςορικόν. Quare ibidem dicebamus ubi patriæ nomen haut additur, difficile omnino dictu esse, quæ historiæ Hellanici Mitylenæi sint, quæ contra Milesii. Quamquam cùm Suidas ἁπλῶς dicat, Milesium scripsisse ἱςορίας, videri possit ἁπλῶς fuisse is operis titulus. Sanè Athenæus extremo lib. IX, ubi sermo est de puero, quem Hercules talitro interfecerat, in hunc modum loquitur: Ἑλλάνικ☉ ᵇ ἐν ταῖς ἱςορίαις Ἀρχίαν φησὶ καλεῖσθαι, δι᾽ ὃν καὶ ἐξεχώρησε Καλυδῶν☉. Quod si icìrco Hellanicum Milesium intelligi placet; idem Hellanicus Phoronidos fuerit auctor. Nam continuò sequitur: Ἐν ᶜ δὲ τῷ δευτέρῳ Φορωνίδ☉ Χερίαν αὐτὸν ὀνομάζει. Sed hoc falsum est. Nam Dionysius Halicarnass. lib. I Rom. Antiq. Phoronidos auctorem disertim vocat Ἑλλάνικον τὸ Λέσβιον. Ibidem ex Phoronidis opere citat: Τοῦ Πελασγοῦ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, καὶ Μενίππης τῆς Πηνειοῦ, ἐγένετο Φράςωρ. τοῦ δὲ, Ἀμύντωρ. τοῦ δὲ, Τευταμίδης. τοῦ δὲ, Νάνας. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, οἱ Πελασγοὶ ὑφ᾽ Ἑλλήνων ἀνέςησαν. καὶ ἐπὶ Σπινῆτι ποταμῷ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ τὰς νῆας καταλιπόντες, Κρότωνα πόλιν ἐν μεσογείῳ εἷλον. καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι τὴν νῦν καλουμένην Τυῤῥηνίαν ἔκτισαν. *Pelasgi, regis eorum* (qui Pelasgi dicuntur) *& Menippes filia Penei, Phrastor fuit filius, hujus verò Amyntor; hujus deinceps Teutamides; & hujus Nanas. hoc regnante Pelasgi ab iis, qui Hellenes dicebantur, expulsi sunt: relictisque ad Spinetem fluvium in Ionio sinu navibus, Crotonem ceperunt, urbem mediterraneam: eâque belli sede usi, constituerunt quam nunc vocant Tyrrheniam.* Meminit idem Dionysius disertim Hellanici Lesbii, eoque in libro duobus locis. Semel quidem, quando ex eo narrat, ut vetusti Italiæ incolæ, cùm se Pelasgorum, & Aboriginum populo, fore bello impares viderent, Italiâ cesserint, inque Sicaniam, duce Siculo, rege suo, (unde insula postea *Sicilia* nomen accepit) trajecerint, tertiâ ante bellum Trojanum ætate. Iterum id facit, ubi de Italiæ nomine agit. Mytilenæum quo-

a Ambitum terræ, & historias.

b Hellanicus in historiis Archiam vocatum ait, eumque ob cædem heroi Calydone excessisse.

c Idem in secundo Phoronidis libro eum Cheriam appellat.

quoque intelligere, judicio meo, convenit, cùm Ἑλλάνικος a ἐν τοῖς Τρωικοῖς citatur ab eodem Dionysio lib. 1; ubi præ illis, quæ alii de Æneæ fugâ memoriæ prodiderunt, fide imprimis digna videri scribit, quæ Hellanicus de iis tradidit in Troicis. Eam narrationem, quia præclara planè est, hoc loco repeteremus, nisi esset longior. Quare apud Dionysium legi malumus. Eo autem adducor, ut ibi Mytilenæum intelligam, quòd cùm historiam illam ex Hellanico attulisset Dionysius, subjungat, eum esse τῶν παλαιῶν συγγραφέων b. Et alium si signâsset ab eo, cujus antè meminerat, cognomento distinxisset. Ἑλλάνικον c ἐν πρώτῃ Τρωικῶν citat & Harpocratio in Κελαιθαλεῖ. Quod si Lesbius ille Troicorum auctor fuit: neque dubium erit, quin idem designetur à Strabone libro XIII; ubi Hellanicum ait, ut Iliensium gratiam, more suo, captet, affirmare, muros Ilii, quos alii uno ore dicunt multo post excidium Ilii exstructos fuisse, eosdem esse, ac antiquos. Meminere verò & Troicorum Hellanici alii non pauci. Atque eos inter Stephanus in Φοίνιον. Sed numerum non addit. At primum ejus operis laudat in Βατίεια. Secundum puto signari in Ἀγάμεια: etsi Τρωικῶν nomen ibi desideretur. Eidem Atticam historicam tribuo; quia Thucydides ipse scriptorem ejus inter antiquos historicos reponat. Ubi & judicium de eo volumine fert. Sanè inter alia inquit: Τούτων δὲ d, ὅσπερ ἐ ἥψατο ἐν τῇ Ἀττικῇ ξυγγραφῇ Ἑλλάνικος, βραχέως τε, καὶ τοῖς χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς, ἐπεμνήσθη. Ejus operis mentionem quoque facit Justinus Martyr parænesi ad Græcos: Καὶ e οἱ τὰ Ἀθηναίων ἱστορήσαντες, Ἑλλάνικός τε, καὶ Φιλόχορος. Adhæc meminit Harpocratio in Ἐρυθραῖοι. Idem in Ἀλόπη citat eum f ἐν δευτέρῳ Ἀτθίδος. Celebrantur & Ægyptiaca ejus. Athenæus lib. XI: Ἑλλάνικος g ἐν Αἰγυπτιακοῖς οὕτως γράφει. Meminit & Arrianus lib. II. Dissertat. Epicteti: atque ex eo Gellius lib. I. Noctium Attic. cap. II. Et verisimile satis est, eo ex opere esse, quod Plutarchus libro de Iside, & Osiride, tradit, ab Hellanico *Hysirin* pro *Osiride* positum esse. Imò neque illud à vero abludit, operis hujus vel partem, vel appendicem, fuisse Ἀνάβασιν εἰς Ἄμμωνος h, eidem memoratam Athenæo. Adhæc Περσικῶν α´ citat Stephanus in Ἀρταία, & Χαλδαῖοι. Item Σκυθικὰ in Ἀμάδοκοι, & Ἄμυργιοι. Item περὶ Λυδίας i in Ἀζειώτης. Et k Λεσβιακῶν α´ in Μαλόεις. Λεσβιακῶν β´ l in Νάπη. Κυπριακὰ in Καρπασία. Aristophanis scholiastæ in Aves m memoratur Ἑλλάνικος n ἐν τοῖς Κραναικοῖς. Apollonii etiam scholiastes crebrò Hellanici mentionem facit: ac primo quidem libro citat ἐν o τῷ περὶ Ἀρκαδίας. Æolicorum primum citat Is. Tzetzes in Lycophronem p: Ταῖς δὲ q περὶ τῆς ἀποικίας Λέσβου, Ἑλλάνικος ὁ Λέσβιος ἱστορεῖ ἐν πρώτῃ Αἰολικῶν. Hellanici Asopis citatur à Marcellino in vita Thucydidis. Ejusdem fuere κτίσεις ἐθνῶν, καὶ πόλεων: hoc est, *libri de origine gentium, & urbium conditoribus*. Ita enim loqui malo, quàm ut gentes, ac regiones, condi dicam; etsi non ignorem, apud Hieronymum in Chronico Eusebiano legi: *Bithynia condita à Phœnice*. Quòd Græcè esset ἐκτίσθη. Ejus Hellanici operis, quod proximè dixi, mentionem faciunt Athenæus in X, & Stephanus in Χαριμάτῃ. Ac censeo, inde depromptum esse, quod scholiastes Apollonii lib. I. de Larissæ origine refert. Inde etiam sint, quæ de Chiorum origine memorat Lycophronis scholiastes r: καθὼς s ἐν τῷ περὶ Χίου κτίσεως Ἑλλάνικος ἱστορεῖ. Scriptæ ab eodem ἐθνῶν t ὀνομασίαι quarum apud Athenæum mentio fit in undecimo. Ac, puto, idem opus signat Apollonii scholiastes in IV Argonaut. u ubi verba ejus adducit è libro περὶ ἐθνῶν. Item νόμιμα x βαρβαρικὰ Hellanico tribuit Etymologus in Ζάμολξις; ubi & quædam eo ex opere de Zamolxide memorat. Præterea Hellanicum ἐν ἐμμέτροις Καρνεονίκαις testem advocat Athenæus lib. XIV. Item ἐν y πρώτῳ Δευκαλιωνείας citat lib. X. Ut & Stephanus facit in Ἀγάθεια, Ἄσπενδος, & Θηγώνιον; & Apollonii scholiastes in libro III. Denique & Ἱερειῶν z libros scripsit. Quorum

a Hellanicus in Troicis.
b Unum ex antiquis scriptoribus.
c Hellanicum in primo Troicorum.
d Ex horum autem (veterum historicorum) numero est & Hellanicus, qui in Attica historia hæc attigit, & breviter, & temporibus non accurate distinctis.
e Quique Atheniensium gesta prodiderunt, Hellanicus, & Philochorus.
f In secundo rerum Atticarum libro.
g Hellanicus in Ægyptiacis ita scribit.
h Profectionem ad templum Jovis Ammonis.
i De Lydia.
k Lib. 1. Lesbiacorum.
l Lib. 2. Lesbiacorum.
m P. 606.
n Hellanicus in Cranaicis.
o Lib. de Arcadia.
p P. 171.
q Illa vero, quæ Hellanicus Lesbius de Lesbiorum colonia narrat in primo Æolicorum.
r Pag. 45.
s Sicut de Chii origine narrat Hellanicus.
t Gentium appellationes.
u Pag. 189. edit. H. Steph.
x Leges barbaricæ.
y Libro primo de Deucalione.
z De sacrificiis.

primum laudat Stephanus in Νισαία, & Σίγρυλος: secundum in Φρίκιον, Χαιρώνεια, & Χαλκίς: tertium in Χαονία. Apud Fulgentium quoque lib. I. Mytholog. citatur Hellanicus in Διὸς πολυτυχίᾳ: atque inde refertur, Junonem ab Jove vinctam catenis aureis, & degravatam incudibus ferreis. Sed pro Διὸς πολυτυχίᾳ fortean legendum πολυτοκίᾳ a, seu πολυτεκνίᾳ. Præter dicta autem loca etiam alia longè plurima occurrunt, quibus Hellanici mentio fiat. Consulatur Cicero lib. II. de Oratore: Diodorus Siculus lib. I; ubi jungit cum Cadmo, & Hecatæo, multaque hos fabulosa scripsisse ait: Dionysius libro περὶ b τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος: Strabo lib. I, VIII, IX, X, XI: Valerius Maximus lib. VIII. cap. XIII: & Plinius lib. VII. cap. XLVI. Uterque ex eo narrat, in Ætolia quosdam Epiorum gentis annos explere ducentos. Item Pausanias in Corinthiacis gemino loco, & Cephalæon apud Eusebium lib. I. χρονικῶν c. Adhæc Photius in biblioth. cod. CLXXVI; ubi de Theopompo agit: atque alii. E Latinis quoque Grammaticis Donatus in Eunuchum Act. I. Sc. II: *Eunuchos à Persis institutos putant ex captivis. A Babyloniis enim Hellanicus auctor est id habuisse.*

Hellanico Milesio æqualis erat Damastes Sigeensis historicus: cujus meminere Dionysius lib. I. Antiquit., Strabo lib. XIV, Valerius Max. lib. VIII. Memorab. cap. XIII. Plinius in indice libri IV; ubi corruptè in quibusdam libris est *Damascenus*: item indice lib. V, VI, VII. ad hæc libro VII, cap. XLVIII. nec non Plutarchus in Camillo, & Stephanus in Ὑπερβόρειοι. Est & Rufi Avieni in ora maritima; ubi varios recenset historicos, ex quibus, quæ ad terrarum situm pertinent, hauserit:

Quin & Damastes nobili natus Sige.

Et alibi:

—— Stadia septem vix ait
Damastes esse.

Tum quoque fuit Xenomedes Chius; ut dictum lib. I. cap. II. Item Xanthus historicus. Is patriâ Lydus fuit, teste Stephano in Ἀσκαλών, & Λόκροζος. Ac propterea inter scriptores, quos Asia nobis dedit, unà cum Hecatæo, Herodoto, Theopompo, & Ephoro, reponitur à Solino cap. XLIII. Scripsit Lydiaca. Strabo lib. XII: Ὁ δὲ τὰ Λύδια συγγράψας Ξάνθος, διηγούμενος οἵας μεταβολαὶ κατέσχον πολλάκις τὴν χώραν ταύτην. Secundum Lydiacorum Xanthi citat Stephanus in Ἀρδύνιον, & Στρόγγυλα: quartum in Ἀσκαλών, Ἀστυρία, & Ἀστελέβη. Meminit & ejus operis Parthenius in Eroticis cap. XXXIII, & Hephæstio in Enchiridio. Nec aliud signat Plinius lib. XXIII. cap. II: ubi *Xanthus, historiarum auctor, in prima earum* citatur. Sed ut Cadmi Milesii, Aristeæ Proconnesii, & aliquot aliorum ex antiquis illis scriptoribus; ita etiam Xanthi hujus historia supposititia credebatur. Athenæus lib. XII: Ἱστορεῖ e Ξάνθος ὁ Λυδός, ἢ ὁ εἰς αὐτὸν τὰς ἀναφερομένας ἱστορίας συγγεγραφὼς Διονύσιος ὁ Σκυτοβραχίων, ὡς Ἀρτέμων φησὶν ὁ Κασσανδρεὺς ἐν τῷ περὶ ἀναγωγῆς βιβλίων. Dionysius iste Σκυτοβραχίων f, qui & Σκυτεὺς g dicebatur, Suida teste, vixisse à nonnullis creditus paullo ante tempora Ciceronis, & Cæsaris. Tranquillus in illustribus Grammaticis: *Marcus Antonius Gnipho institutus Alexandriæ, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysii Scytobrachionis. quod equidem non temerè crediderim; cùm temporum ratio vix congruat.* Negat Suetonius, consentaneum vero esse, quod ajunt, Gniphonem, Ciceronis & Cæsaris æqualem, in contubernio vixisse Dionysii Scytobrachionis. Nempe antiquiorem putavit Dionysium istum, quàm ut cum eo vixerit Gnipho. Et sanè id verisimile est. Nam cæteroquin nimis spissus foret error eorum, qui hujus esse putarent Lydiaca Xanthi, scriptoris Herodoto ipso antiquioris. Sed utcumque hoc est, pro genuino præter alios, quos diximus, habuisse, etiam is videtur, qui non multo Gniphone junior fuit: Dionysius, inquam, Halic. qui lib. I. Antiq. Rom. Xantho tribuit, & præclarum ejus elogium addit: Ξάνθος h δὲ ὁ Λυδὸς, ἱστορίας παλαιᾶς, εἰ καί τις ἄλλος ἔμπειρος ὤν, τῆς δὲ πατρίου

a Mult. libert.
b De Thucydidis stylo.
c Pag. 30. Thesaur. Temp.
d Is qui res Lydias conscripsit, Xanthus, exponens cujusmodi mutationes sæpe ea in regione sint factæ.
e Refert Xanthus Lydus, sive is, qui ei tributas historias conscripsit, Dionysius Scytobrachium; ut ait Artemo Cassandreus, opere, quo ad auctores germanos libri referuntur.
f Coriaceum habens brachium, vel potius brachium debile in corio gestans.
g Sutor.
h At Xanthus Lydus antiquitatum peritus, si quis alius; patriæ verò historiæ antiftes merito censeri habitus.

καὶ Βιβλιωνῆς ἀνδρὸς ὑπὸ Δείρης νομισθείς. Præter Lydiacam historiam etiam μαγικὰ in literas retulit. Clemens Alexandrinus lib. III Στρωμάτ. Ξάνθος *a* ἐν τῆς ἐπιγραφομένοις Μαγικοῖς, Μίγνυνται δέ, φησίν οἱ μάγοι μητράσι. Nec dubium, quin eo ex opere sint, quæ de magis Xanthum hunc tradidisse, refert Diogenes Laërtius in præfatione. Idem Laërtius, de Empedocle librum scripsisse, testatur. Nam cùm in vita ejus retulisset, regnum sibi oblatum constanter tenuisse, addit, καθάπερ *b* Ξάνθος ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγει. Clemens Alexandrinus in primo Στρωμ. quiddam etiam ex eo commemorat de Leiche Lesbio; ut fortassè de pluribus illustribus viris commentarium confecerit. Quam & sententiam esse video viri optimè de bonis literis meriti Joannis Meursii.

a Xanthus vero in opere, quod Magica inscribitur. Commiscentur, inquit, magi cum matribus, & filiabus.

b Sicut Xanthus refert, in iis, quæ de Empedocle scripsit.

Cap. VI.

Dissensus veterum super Panyasis patriâ, patre, ætate. Ejusdem scripta, & stylus. Alter Panyasis. Teleclides Telchiniacæ historiæ autor creditur quibusdam. Simonides ὁ γενεαλόγος. Herodici ætas ex Aristotele ostensa; item patriâ Atheniensem, professione fuisse historicum, ex interprete Aristotelis indicatur.

PRoximus istis fuisse videtur Panyasis; qui antiquitates Græciæ scripsit; sed carmine. Hic cujus fuerit, & quo satus sit parente, ne inter veteres quidem convenisse, Suidas testis est. Duris fuisse Samium tradidit, ac Dioclis filium. Alii Halicarnassensem dixere, & filium Polyarchi: quem ei patrem fuisse, etiam Pausanias in Phocicis refert. Similiter Anonymus ἐν ἀναγραφῇ τῶν Ὀλυμπιάδων ad Olympiad. LXXVIII: Πανύασις *a* Πολυάρχου, Ἁλικαρνασσεὺς ποιητής, ἐγνωρίζετο. Etiam aliud est, super quo sententiis discrepent. Nam quidam eum Herodoti avunculum, quidam patruelem esse, existimarunt. Ne de ætate quidem conveniunt. Aliquibus dicitur fuisse Olympiad. LXXVIII. At juxta alios antiquior erat. Fuit auruspex, sive, ut Suidas ait, τερατοσκόπος *b*: unde & Artemidorus ejus testimonio utitur in Ὀνειροκριτικοῖς. Nobilis præterea poëta fuit, ac Heracleida, sive de Herculis laboribus, poëma scripsit, idque versibus novies millenis. Item Ionica edidit versu pentametro. Ea erant de Codro, Neleo, & Ionicis coloniis, versus circiter septies mille. Posterius hoc opus magis historicum fuit, quàm Heracleis; in quo non pauca fabulæ propiora fuisse, quàm historiæ, indicat locus iste Macrobii lib. V. Saturn. cap. XXI: *Est etiam historia non adeò notissima, nationem quandam hominum fuisse prope Heracleam, ab Hercule constitutam Cylicranorum composito nomine* ἀπὸ τῆς κύλικος*: quod poculi genus nos, unâ literâ immutatâ, calicem dicimus. Poculo autem Herculem vectum, ad* Ἐρύθειαν*, Hispaniæ insulam, navigâsse, & Panyasis egregius scriptor Græcorum dicit, & Pherecydes auctor est: quorum verba subdere supersedi, quia propiora sunt fabulæ, quàm historiæ.* Constabat Heracleis, Suida teste, libris XIV. Quorum primum citat Athenæus lib. XI. Eundem in primo, & undecimo Ἡρακλείας, citat Stephanus in Βέμβινα, & Ἀσπίς. Etiam quinque ejus versus hexametros adducit in Τρεμίλη. Ex Heracleâ quoque ejus aliqua narrat, tum Cæsar Germanicus in Aratea phænomena, tum Hyginus in poëtico astronomico, uterque ubi de sidere Engonasin tractat. Referunt autem eo ex opere quiddam de dracone semper vigili Hesperidum custode, & Hercule cum eo decertare parato. Meminit & Avienus in Engonasin: de quo diximus Physices Christianæ, deque origine & progressu Idololatriæ, lib. II. cap. XXXVI. Eodem ex opere est, quod de Hercule adfert Germanicus in sidere Cancro. Nec dubium, quin eodem ex libro sint, quæ citat Apollonii scholiastes lib. IV: ubi inquit, Πανύασις *c* (lege Πανύασις) δέ φησιν, ἐν Λυδίᾳ νοσήσαντα Ἡρακλέα τυχεῖν ἰάσεως ὑπὸ Ὕλλου τοῦ ποταμοῦ. ὅς ἐστι τῆς Λυδίας. Διὸ καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ὕλλους ὀνομασθῆναι. Meminit quoque Pausanias in Bœoticis, Proclus in Χρηστομαθείαις à Photio excerptis, scholiastes Euripidis in Alcesti-

a Panyasis Polyarchi filius, Halicarnassensis poeta, inclaruit.

b Prodigiorum speculator, atque interpres.

c Panyasis vero ait, Herculem, cùm in Lydiam profectus esset, sanitatem esse consecutum à fluvio Hyllo, qui in Lydia est, ac propterea filiis duobus nomen Hylli fecisse.

dem, Etymologus in Βηλός, &c. Cujusmodi ejus stylus fuerit, Fabius nos docet lib. X. ubi, cùm de Hesiodo, & Antimacho, proximè egisset, ista adjungit: *Panyasin, ex utroque mistum, putant, in eloquendo neutrius æquare virtutes: alterum tamen ab eo materiâ; alterum disponendi ratione, superari.* Occisus est à Lygdamide, tertio Halicarnassi tyranno; Suida teste. Alius est, ac junior, Panyasis ille, quem de somniis duos scripsisse libros, idem Suidas docet. Atque is est, cujus somniorum interpretamenta citat Artemidorus in ὀνειροκριτικοῖς. Nam ratio fugit doctissimum Gyraldum, cùm superiorem intelligit Panyasin, Histor. de poët. dial. III.

Apertius est, quando vixerint Teleclides, & Simonides. Teleclides, Τηλεκλείδης, poëta Comicus, Suida teste, fuit; ac varias ejus fabulas nominat Athenæus. Floruit circa Olymp. LXXXIV. Quippe Plutarchus testatur, æqualem fuisse Periclis; cujus ductu, hac Olympiade, Samus in Atheniensium potestatem vênit. Aliqui tamen Aristophani Comico æqualem faciunt. Meminimus autem Teleclidis hoc loco, quoniam nonnulli fuisse ejus crediderunt Telchiniacam historiam, carmine scriptam epico, atque ab aliis Epimenidi Cretensi tributam. Auctor Athenæus lib. VII.

Simonides Ceus ex filia nepos fuit Simonidis Lyrici, cognomento Melicertæ; qui memoriæ artem invenisse dicitur. Ac avus quidem vixit temporibus belli Persici adversus Darium Hystaspidem, & Xerxem, usque ad Olympiad. LXXVIII: qua obiit annos natus LXXXIX. Nepos autem circa Olympiadem LXXXII vixit. Hoc & Suidas confirmat, cùm floruisse dicit ante bellum Peloponnesiacum, quod Olympiade cœpit LXXXVII. Junior hic Simonides, eodem Suida testante, scripsit εὑρημάτων *a* libros tres. Item libros tres genealogiarum: unde & Σιμωνίδης ὁ γενεαλόγος vocatur ab Apollonii scholiaste in librum II. Fuere & alii ejus nominis; de quibus inferiùs dicemus.

Periclis etiam ætate vixit Herodicus: ut inde cognoscimus, quòd æqualis fuit Thrasymacho Chalcedonio, & Polo Agrigentino, clarissimis sophistis. Ostendit hoc Aristoteles lib. II. Rhetor. cap. XXIII. Nam inter allusiones ad nomen reponit exemplum Herodici ad Thrasymachum, Ἀεὶ *b* θρασύμαχος εἶ: & ad Polum, Ἀεὶ *c* σὺ πῶλος εἶ. Ad hunc autem locum ita vetus interpres: Ὁ *d* δὲ Ἡρόδικος, Ἀθηναῖος ἱστορικός.

a Inventorum rerum.

b Semper tu Thrasymachus, h. e. audax bellator es.

c Semper tu pulus, h. e. pullus es.

d Herodicus autem, Atheniensis historicus.

Cap. VII.

Stesimbroti Thasii ætas. Chœrili patria. Metrum Chœrileum. Ætas Chœrili. Super hoc Horatii memoria lapsus. Et fortasse alter ejus error de poëta ipso. Egisse de victoriis Græcorum adversus Darium, & Xerxem. Antiochus, Xenophanis filius, antiquissimus rerum Italicarum scriptor. Festus emendatur. Item duo tres alii. Xenophanes. Cratippus. Antipho Rhamnusius.

ATque his, quos proximè diximus, æqualis fuit ὁ *a* θαυμασιώτατος, καὶ μελίγηρυς Ἡρόδοτος, ut Athenæo *b* vocatur. Nam Herodotum usque ad bellum Peloponnesiacum pertigisse, alibi *c* nobis ex Dionysio dictum. Nunc de iis videamus, qui belli Peloponnesiaci tempore claruerunt. Uti sunt Stesimbrotus, Chœrilus, Antiochus Xenophanis filius, Cratippus, & Antipho Rhamnusius.

Stesimbrotus patriâ Thasius fuit. Artaxerxe is primo grandior esse non potest: ut ex iis constat, quæ Plutarchus ex hoc de Themistocle, Cimone, & Pericle, narrat in horum vitis: nec junior esse, partim liquet ex accurata notitia, quam habuit de tribus ducibus istis Atheniensibus: partim quòd Plutarchus in Cimonis vita disertim dicat, Στησίμβροτος *d* ὁ Θάσιος, περὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ τι χρόνον τῷ Κίμωνι γεγονώς. Meminit hujus historici etiam Tatianus orat. ad gentes, & ex eo Eusebius præparat. Evang. lib. X *e*.

a Admirandus, & mellifluus Herodotus.

b Lib. 3.

c Lib. 1. cap. 2.

d Stesimbrotus Thasius, Cimoni fere coætaneus.

e P. 289. edit. Rob. Steph.

Men-

Mentionem quoque injicit Apollonii scholiastes in lib. I. Ac apud Etymologum quoque, in Ἴδαιοι, ex Stesimbroti περὶ τελετῶν *a* libro refertur, Idæos Dactylos esse filios Jovis, & Idæ nymphæ. Interpretem Stesimbroti Thasii (ut in Græcis scriptoribus solet) testem laudat Fulgentius Planc. lib. de antiquo sermone, voce *Sandapila*. Ubi in Mss quibusdam Fulgentii libris *Thesimbrotus Stasius* invenias. Etiam *Stasius* in Hervagii editione Basileensi legas. Sed recte editiones postremæ: *Sicut Stesimbrotus Thasius de morte Polycratis, Samiorum regis, scripsit.*

a De initiis.

Poëta historicus erat Chœrilus, patriâ Samius, juxta Hesychium Milesium *b*; Jasensis, ex mente Stephani *c*; Halicarnassensis, secundùm Suidam *d*. Samo profugisse ajunt, ac παιδικὰ *e* fuisse Herodoto; quod paullo juniorem fuisse arguit. Ab hoc nomen accepit Χοιρίλειον *f* μέτρον; de quo Suidas, Marius Victorinus, & Photius, in iis, quæ de re metricâ reliquerunt. Carmine victoriam descripsit, quam Græci à Xerxe retulerunt, atque ab Archelao, Macedoniæ rege. Pro quoque ejus poëmatis versu aureum retulit staterem; ut ab Hesychio Milesio, & Suida, traditum est. Memoria fefellit Horatium, cùm scribit epist. I. lib. II:

b In Χοιρίλος. c In Ἴασος. d In Χοιρίλος. e In deliciis. f Metrum Chœrileum.

Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus, & malè natis,
Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Nec enim, qui honos ab Archelao habitus bono poëtæ, is & apud Alexandrum contigit Chœrilo, poëtæ malo. Nimirum duos Chœrilos confudit. Quos rectè etiam Lilius in Poëtarum historia distinguit. Posteriorem etiam signat Horatius in Arte:

—— —— *sit Chœrilus ille,*
Quem bis, terque bonum cum risu miror ——

At prioris versus nobili poëtâ dignos esse, non ex fragmentis modò liquet, quæ apud Aristotelem in Rhetoricis, ejusque interpretem, item Strabonem lib. VII, Josephum lib. I. contra Apionem, & alios, supersunt: sed etiam ex eo, quòd Lysander illum in comitatu habere solet, ut celebraret res a se gestas: quemadmodum Plutarchus scribit: & imprimis, quòd antiquitas statuit, ut versus ejus cum Homericis recitarentur; quemadmodum autor est Suidas. Ex quo etiam cognoscimus, scripsisse Lamiaca, & alia poëmata. Inter ea, quæ Suidas innuit potiùs, quàm indicat, fuit carmen de victoria adversus Darium. Nam ut versus illi à Josepho adducti sunt è carmine de victoriâ à Xerxe relatâ: ita, quos citat Strabo in VII, sunt de victoriâ à Dario reportatâ. Quod non obscurè ostendunt hæc ejus scriptoris verba: Καλεῖ *g* ὁ Χοιρίλος ἐν αἷς τῇ διαβάσει τῆς σχεδίας, ἣν ἔζευξε Δαρεῖος.

g Citat quosque Chœrilum hæc decentem in transitu ratis, quâ Darius mare junxit.

Antiochus Syracusanus floruit Olympiade XC, sive Urbis Romæ CCCXXX. ut mirum non sit, si à Dionysio *h* Halicarnass. vocetur συγγραφεὺς *i* πάνυ ἀρχαῖος. postea que *k* τῶν ἐπιτυχόντων τις, οὐδὲ εἷς συγγραφεύς. Sanè antiquiorem esse Timæo, qui & ipse de rebus Siculis scripsit, liquet ex Josephi lib. I. contra Apionem. Nec antiquiorem tamen esse, quàm dixi: argumento est locus Diodori Siculi lib. XII. ubi cùm retulisset, ut Xerxi II Sogdianus, & mox Darius Nothus successisset, addit: Τῶν δὲ συγγραφέων Ἀντίοχος ὁ Συρακόσιος τὴν τῶν Σικελικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατέστρεψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Κωκάλου τοῦ Σικανῶν βασιλέως, ἐν βίβλοις ἐννέα. *Cum hoc anno nobilis Siculorum rerum scriptor, Antiochus Syracusanus, historiæ suæ finem imponit; quam libris IX à Cocalo, rege Siculorum, deduxit.* Darius autem iste, in cujus anno primo desiisse Antiochum ait, imperare cœpit Olympiadis LXXXIX, anno primo. Nimium ejus ætatem produxit princeps Geographus, Italiæ suæ lib. I. cap. I: quo loco ait, Antiochum hunc Aristotele esse superiorem annis propè ducentis. Idem quoque repetit lib. III. cap. II. Atqui discipulus Aristotelis Alexander Magnus imperare cœpit Olympiadis CXI anno I. Intervallum est Olympiadum XXII; hoc est, annorum tantùm LXXXVIII. Vel, si addere lubet Olympiades tres, quibus imperavit Alexander, conficent anni centum. Meminit ejus Pausanias quoque lib. X: Ἀντίοχος *a* ὁ Ξενοφάνους Συρακούσιος ἐν τῇ Σικελιώτιδι συγγραφῇ φησι. Etiam de Italia scripsit; ut testatur Dionysius Halicarn. lib. I: ubi & verba ipsa Antiochi adferuntur, quibus eum se historiam hausisse dicit ex monumentis vetustis, & fide dignissimis. Appellatur autem & ibi Xenophanis filius. Apud Strabonem quoque in sexto legas: Φησὶ *b* δ᾽ Ἀντίοχος ἐν τῷ περὶ Ἰταλίας συγγράμματι, ταύτην Ἰταλίαν καλεῖσθαι. De terrâ τῶν Βρεττίων *c* loquitur. Atque idem ex Antiocho prodit Stephanus in Βρέττος, his verbis: Ἀντίοχος δὲ *d* τὴν Ἰταλίαν φησὶ κληθῆναι Βρεττίαν, εἶτα Οἰνωτρίαν. Apud Hesychium quoque legas: Χώνην τὴν Ἰταλίαν ἔλεγον, ὥς φησιν Ἀντίοχος ὁ Ξενοφάνους ἐν τῷ περὶ Ἰταλίας. *Chonen antiquitus Italiam dixere; ut ait Antiochus, Xenophanis filius, libro de Italia.* Ex Italica ejus historia est, quod Strabo lib. V. refert de Campaniâ ab Opicis, sive Ausonibus, inhabitatâ: quodque lib. VI. de Tarentinæ urbis origine adfert. Apud Festum in *Romam* citatur *Antigonus Italicæ historiæ scriptor.* Quod & Scaliger retinet. Sed ex iis, quæ diximus, certum est, emendari debere *Antiochus*. Diversus ab hoc est Antiochus Laodicenus, philosophus Scepticus; cujus mentio apud Laërtium in Pyrrhone. Diversus item Antiochus Alexandrinus, qui ab Athenæo lib. XI citatur ἐν *e* τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ κωμῳδουμένων ποιητῶν: ubi sermo de Ephippo, Chœremonem, & Euripidem quendam, perstringente. Diversus item Antiochus Ascalonensis, professione philosophus, qui paullùm antecessit Strabonem. Nam lib. XVI de eo inquit, μικρὸν *f* πρὸ ἡμῶν γεγονώς. Sed liquidiùs tempus ejus ostendit, quòd Cicero eum audierit anno V. C. IↃCLXXIV: ut ipse scribit in Bruto, & lib. I. de natur. Deorum. item Plutarchus in Cicer. Scripserat de Academica secta acutissimè; ut est in Cicer. Lucullo. Stoicos putabat à Peripateticis discrepare verbis, re convenire; ut est lib. I. de nat. Deorum. Libri ejus de Diis Plutarchus meminit in Lucullo; scriptoris verò Stephanus in Ἀσκαλών; ubi vocatur Ἀντίοχος ὁ Κύκνος, interque illustres Ascalonitas reponitur, ac professione Stoicus fuisse philosophus dicitur.

a Antiochus, Xenophanis filius, in Siciliensi historia ait. b Antiochus in opere, quod de Italia scripsit, ait, hanc Italiam vocari. c Bruttiorum. d Antiochus ait, Italiam prius dictam Bruttiam, inde Oenotriam. e Libro de poëtis, qui comœdia media perstringuntur. f Qui paullò ante nos fuit.

Cratippus historicus, Thucydidis æqualis, ea, quæ à Thucydide omissa erant, complexus fuit; teste Dionysio Halicarn. in judicio de Thucydidis historia; ubi inter alia inquit, Ὡς *g* Κράτιππος, ὁ συνακμάσας αὐτῷ, καὶ τὰ παραλειφθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ συναγαγών, γέγραφεν. Cratippi hujus meminit quoque Marcellinus in vita Thucydidis.

Etiam Antipho Rhamnusius eâ ætate fuit: quippe qui occisus sit à XXX tyrannis; ut quidem, Plutarcho *h* teste, scripserunt Lysias oratione pro Antiphontis filia, & Theopompus Philippicorum lib. XV. Hujus Antiphontis esse credebatur liber de poëtis, qui Glauci Rhegini nomine inscriptus fuit: ut idem Plutarchus *i* testatur. Qui &, de Herodoto librum fecisse, ait. Imò apud Laërtium in Pythagora advocatur Ἀντιφῶν *k* ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ πρωτευσάντων. Tertullianus libro de anima cap. XLVI. Antipho iis memoratur, qui de divinatione è somniis scripserunt.

g Quemadmodum Cratippus, qui & ejus fuit æqualis, & quæ ipse omiserat, in unum collegit, scriptum reliquit. h In vita X Rhetorum. i Ibidem. k Antipho libro de iis, qui virtute excelluerunt.

h Lib. Antiq. i Scriptor valde antiquus. k Nec vulgaris aliquis, nec recens scriptor.

CAP. VIII.

Themistogenes. Timæus Locrus. Aristippus Cyrenaicus. Occasio operis, quod scripserat de veterum luxu. Theocritus Chius. Dinonis Persica. Corruptè in plerisque libris Dionem horum vocari autorem.

Artaxerxis Μνήμονος tempore claruit Themistogenes: quippe Xenophonti, & Ctesiæ, æqualis. Nam nec grandior iis fuit, cùm bellum descripserit, cui Xenophon, & Ctesias, interfuerunt: nec junior, cùm ejus meminerit Xenophon, initio tertii Ἑλληνικῶν: Ὡς μὲν οὖν Κῦρος στράτευμά τε συνέλεξε, καὶ τοῦτ᾽ ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς ἀπέθανε, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει τῷ Συρακουσίῳ γέγραπται. *Quemadmodum verò Cyrus exercitum collegerit, ac contra fratrem pugnaverit, tandemque occubuerit,*

buerit, Græcique salvi ad mare rursum pervenerint; à Themistogene Syracusano scriptum est. Mentio ejus quoque fit apud Suidam; qui præterea quædam de patria suâ prodidisse addit.

Tum quoque floruit Timæus Locrus, philosophus Pythagoricus, utpote Platonis æqualis. Hic præter mathematica, & volumen de natura, etiam περὶ *a* τοῦ Πυθαγόρου βίου librum reliquit. Photius in bibliotheca meminit & Timæi, qui commentatus sit περὶ *b* τῶν παρὰ Πλάτωνι λέξεων. Facit quoque mentionem Photius in bibliotheca. Esse eundem ac Locrum illum, minimè fit verisimile: sed vel fuerit Timæus Tauromenita, de quo dictum lib. I; vel (quod verius censeo) alius ab utroque, atque iis junior.

His quoque temporibus erat Aristippus Cyrenaicus, Socratis discipulus. Varia scripsit, quorum tituli apud Laërtium legi possunt. Inter ea fuere tres libri historiæ Libycæ: quos Dionysio, Siciliæ tyranno, nuncupavit. Fortasse autem & historicum opus erat, quod, Laërtio teste, composuerat ἐπὶ *c* τῇ Διονυσίου θυγατρί. Idem Laërtius in Periandro citat Aristippum ἐν *d* πρώτῳ περὶ παλαιᾶς τρυφῆς. In Socrate item citat ἐν τετάρτῳ *e* περὶ παλαιᾶς τρυφῆς. Sitne ejusdem Aristippi, ambigit Gesnerus. Ego planè ejusdem censeo. Nam Aristippus iste malè audiebat, quòd lautiùs convivaretur, & vestiretur; quodque cum Laide consuevisset. De Laide respondebat, Ἔχω *f* Λαΐδα, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι. Ubi τὸ ἔχειν usurpatur, ut in illo Terentii in Andria *g*, *Quis heri Chrysidem habuit?* Exprobrantem verò lautiores cibos ita compescebat: Tu, inquiebat, ista tribus obolis non emeres? Fatente illo, Ergò, dicebat, non ego magis voluptati studeo, quàm tu avaritiæ. Itidem Laërtius refert, quid responderit Charondæ, seu Phædoni, carpenti quòd unguentis esset delibutus. Hoc igitur, quòd perpetui essent adversarii in deliciis ei exprobrandis, fecit, ut scriberet, Πρὸς *h* τοὺς ἐπιτιμῶντας, ὅτι κέκτηται οἶνον παλαιὸν, καὶ ἑταίρας. Item Πρὸς *i* τοὺς ἐπιτιμῶντας, ὅτι πολυτελῶς ὀψωνεῖ. Ita enim libri isti inscribuntur in titulis librorum Aristippi in vita ejusce philosophi. Ex opere hoc περὶ παλαιᾶς τρυφῆς *k* ab eodem Laërtio narrantur amores Crateæ, matris Periandri: item in Socrate; ubi ex eo commemorat, ut Socrates ipse Alcibiadem amârit. Nempe volumen hoc constabat exemplis antiquorum, qui amoribus, & genio indulsissent.

Artaxerxis Ochi, & Philippi, Amyntæ filii, temporibus vixit Theocritus, orator Chius: uti ostendit Strabo lib. XIV; ubi inter illustres Chios reponit duos istos, Theopompum historicum, & Theocritum sophistam: atque addit, ὧν *l* δὲ ἀντεπολιτεύσαντο ἀλλήλοις. Idem tradit Suidas: & auctor est, discipulum fuisse Metrodori ejus, qui Isocratem audierat. Hæc, Theopompi, & Ephori, æqualem fuisse, ostendunt. At Theopompus claruit circa Olymp. XCIV: ut est apud Anonymum ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ. Scripsit Theocritus, Suida teste, epistolas admirabiles, ac præterea historiam Libycam. Puto, eundem esse Theocritum, quem *antiquitatum historicum* vocat Fulgentius Mythologicôn lib. I. fabulâ de Perseo, & Gorgone.

Tum quoque claruit Dinon; qui Græcè nunc est Δίνων, nunc Δείνων. De tempore quod dixi, vel inde constat, quòd pater fuerit Clitarchi, qui Alexandri Magni tempore, & post eum, vixit, ut postea dicemus. Plinius lib. X. cap. XLIX: *Nec Sirenes impetraverint fidem: licet adfirmet Dino, Clitarchi, celebrati autoris, pater, in India esse; mulcerique earum cantu, quos gravatos somno lacerent.* Meminit hujus scriptoris etiam Plutarchus in Alexandro, & Ælianus lib. XVII de animalibus cap. X, ac Variæ historiæ lib. VII. cap. I. Ejus περίοδον *m* τῶν ἱστοριῶν adducit Laërtius in proœmio. Erant autem libri isti de rebus Persicis. Athenæus lib. II: Δείνων *n* ἐν τῇ Περσικῇ πραγματείᾳ. Cornelius Nepos in Cononis vita: *Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimùm de Persicis rebus credimus, effugisse Cononem scribit.* Diogenes Laërtius in Protagora citat Dionis Persica. Sed *Dinonis* planè legendum esse, liquet ex iis, quæ monuimus. Uti & apud Plutarchum in Themistocle: etsi apud Cruserium interpretem sit *Dio*; repugnante contextu Græco, ubi est Δείνων. Ex Persicis Dinonis etiam sunt, quæ de Ocho narrat Plutarchus libro de Iside & Osiride, ubi rectè Δείνων dicitur. Inde quoque est, quod Lucianus in Macrobiis refert de Artaxerxe Mnemone, Cyri fratre; quem pervenisse scripsit ad annum XCIV.

a De vita Pythagoræ.
b De verbis Platonicis.
c De Dionysii filia.
d Libro primo de antiquis deliciis.
e Libro quarto de veteri luxu.
f Habeo Laidem, non habeor.
g Act. I. sc. I.
h Ad vituperantes, quod vinum vetus emeretur, & scorta.
i Ad vituperantes, quod magnifice instrueret mensam.
k De veterum luxu.
l Hi quidem etiam de rep. gerenda certaverunt inter se.
m Lib. 7. historiar.
n Dino in opere, quo de rebus Persicis tractavit.

CAP. IX.

Aristotelis varia scripta historica. Craterus. Cyrsilus Pharsalius. Medius Larissæus. Baton. Diognetus. Demophilus. Androsthenes. Artemidorus Ephesius corrigitur. Ephippus Olynthius. Alius ab eo Ephippus Comicus.

SUb Philippo Magno, filioque ejus Alexandro Magno, floruit magnus Aristoteles: non philosophus modò summus, sed idem de rhetorica, & poëtica, & historia, benemeritus. Inter historica, quæ reliquit, fuere Πυθιονικῶν ἀναγραφαὶ *a*: unde memorat Plutarchus *b*, Amphictyones, Solone auctore, arma cepisse adversus Cirrhæos pro defensione templi Delphici. Laërtio is liber dicitur Πυθιονικῶν ἔλεγχοι, vel potiùs ἔλεγχος; ubi ἔλεγχος non *redargutio* est, sed *descriptio*. Etiam Ὀλυμπιονῖκαι ab eo scripti fuere, eodem teste Laërtio. Item de poëtis libri tres. Quorum & meminit Athenæus lib. XI, & Macrobius Sat. lib. V. Et puto, apud Laërtium in Socrate, ubi citatur Ἀριστοτέλης, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ποιητικῆς, legi debere περὶ ποιητῶν. Nam duos tantùm de re poëtica libros fecerat; ut idem Laërtius testatur. Adhæc sub ejus nomine exstat opus περὶ *c* θαυμασίων ἀκουσμάτων: quamquam hoc alterius esse, etiam Erasmo *d* videtur. Edidit præterea νόμιμα βαρβαρικὰ *e*: unde Apollonius ἐν ἱστορίαις θαυμασίαις cap. XI refert, in Caria nasci serpentes, qui peregrinos, si feriant, non admodum lædant: indigenas autem confestim occidant. Etiam Athenæus lib. XII. inde ait desumtam esse historiam illam de mirabili Alcisthenis veste. Meminit & ejus operis Stephanus in Ethnicis non uno loco, & Stobæus sermone de morbis, & molestiarum in eis solutione. Ac fortasse etiam apud Varronem lib. VI de L. L., ubi vulgò editum, *Aristotelis nomina barbarica*, νόμιμα βαρβαρικὰ legi debet. Nam de barbarorum nominibus seorsum ab Aristotele actum fuisse, nemo veterum prodidit. At νομίμων βαρβαρικῶν pars fuisse videntur νόμιμα *f* Τυρρηνικά. Athenæus lib. XII: Ἀριστοτέλης *g* ἐν νομίμοις Τυρρηνῶν· Τυρρηνοὶ δειπνοῦσιν μετὰ τῶν γυναικῶν, ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ. Magnâ ex parte historicum quoque opus erat περὶ πολιτειῶν. de quo præter Laërtium Cicero in quincto de Finibus: *Omnium ferè civitatum, non Græciæ solùm, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele mores, instituta, disciplinas; à Theophrasto etiam leges, cognovimus.* In eo opere egit de Rep. Agrigentinorum, Himerensium, Orchomeniorum, Sicyoniorum, & Tarentinorum: de quibus testis Pollux variis Onomastici sui locis. Uti & de illa Orchomeniorum, collector proverbiorum ex bibliotheca Vaticana *h*: Ἀριστοτέλης *i* ἐν Ὀρχομενίων πολιτείᾳ φησὶ τεθάφθαι φησὶ τὸν Ἡσίοδον. Addidit deinde de hoc vetus epigramma. Reliquit & Remp. Atheniensium: cujus rei nobis Harpocration auctor est in Ἀγχιστεῖς, Ἀδύνατοι, Ἀντιγραφεὺς, Ἀποδέκται, Ἀποστολεῖς, Ἀστυνόμοι, Γραμματεὺς, Δατεῖσθαι, Δήμαρχος, Διαιτηταὶ, Διαμετρημένη ἡμέρα; Δωροξενία, Εἰσαγγελία, Ἐλλιμενισταὶ, Ἐπὶ Δελφινίῳ, Ἐπιμεληταὶ, Ἐπὶ Παλλαδίῳ, Ἐπιστάτης, Εὔθυναι, Ἐξούλης, Ἱππεῖς, &c. Item Aristophanis scholiastes in Plutum. Adhæc Cyrenensium; ut est apud eundem Scholiastem in Plutum *k*. Insuper Ithacensium, teste eodem in Aves *l*. Unde (nisi numeri fallunt) librum XLII citat Suidas in Σκυτάλη. Sed & Metonensium; de quo Athenæus lib. VI: & Croniatarum; de quo idem lib. X[illegible] & Laconum, cujus operis meminit Pindari Scholiastes ad Isth. od. VII: & Ciano-

a Pythionicarum breviarium.
b In Solone.
c De mirabilibus rebus auditu perceptis.
d Epist. ad Joannem Morum de Aristotelis scriptis.
e De legibus, moribus, & ritibus apud barbaros.
f De moribus, & institutis Tyrrhenorum.
g Aristoteles in legibus ac ritibus Tyrrhenis: Tyrrheni capiunt cum uxoribus cibum super eodem stragulo recumbentes.
h P 315.
i Aristoteles in Orchomeniorum Rep. ait, hic sepultum fuisse Hesiodum.
k P 92. ed. Aurel.
l P. 601.

Cianorum, nec non Samothraciæ; de quibus scholiastes Apollonii in lib. I. Ἀ᾽ργοναυτ. item Tegeatarum; quâ de re idem in lib. IV: item Ambraciotarum, Epirotarum, Tenediorum; de quibus Stephanus in Ethnicis: adhæc Eliensium; de quo idem Harpocratio in Ἑλλανοδίκαι: Opuntiorum, eidem in Ἀμφίσσα; Cypriorum, eidem in Ἄνακτες: aliorumque, quos Casauboni industria collegit. Apud Laërtium legas, composuisse etiam Pythionicas musici certaminis. Quod opus distinguit ab Recensione Pythionicarum, de qua antè dictum. Item ait, edidisse victorias Dionysiacorum certaminum. Idem à libris de Poëtis, quorum ex eo meminimus antè, distinguit Διδασκαλίας ejusdem: quamquam & hæ de poëtis erant. Nam opere isto primus, ut videtur, exposuit Aristoteles poëtarum omnium ætatem, & quod argumentum tractassent, & quo fabulas eventu docuissent. Meminere etiam Harpocratio, Aristophanis scholiastes in Aves, & Suidas in Ὄνου σκιά. Etiam Aristoteles inter eos, qui περὶ εὑρημάτων *b* scripsere, refertur à Clemente Alex. lib. I Στρωματέων.

a Asini umbra.
b De rerum inventione.

Craterus inter eos fuit, qui cum Alexandro militarunt, ac qui ejus jussu Orientis varia lustrarunt loca: ut ex Curtio, Arriano, & aliis, notum est. Hic epistolâ complexus fuit miranda, quæ in itinere suo vidisset. De ea sic Strabo lib. XV: Ἐκδίδοται *c* δέ τις καὶ Κρατεροῦ πρὸς τὴν μητέρα Ἀριστοπάτραν ἐπιστολή, πολλά τε ἄλλα παράδοξα φράζουσα, καὶ οὐχ ὁμολογοῦσα οὐδενί. Ac mox ex eo adfert quædam de rebus Indicis. Sed &, semel iterumque postea, eopse libro, quædam de Cratero hoc, ejusque itinere, refert. Fortasse idem est ille Craterus Macedo, de quo inter incertæ ætatis scriptores dictum fuit libro tertio. Meminit & Crateri ψηφισμάτων Harpocration voce Ἀνδρῶν.

c Edita est & epistola quædam Crateri ad matrem Aristopatram, quæ cum alia multa incredibilia narrat, tum cum nullo concordat.

Duos quoque alios, qui itidem cum Alexandro militaverint, suggerit idem Strabo lib. XI his verbis: Τοῦτο *d* φασὶν ἐπώνυμον τὴν Ἀρμενίαν οἱ περὶ Κύρσιλον (Mssi Κέρσυλον) τὸν Φαρσάλιον, καὶ Μήδιον τὸν Λαρισσαῖον, ἄνδρες συνεστρατευκότες Ἀλεξάνδρῳ. Hinc quædam ex iis narrat de antiquitate gentis Armeniæ.

d Aiunt ab hoc nomen accepisse Armeniam Cyrsilus Pharsalius, & Medius Larissæus, qui Alexandri castra fuerunt secuti.

Bæton etiam vixit ætate Alexandri M. cujus σταθμοὺς *e* scripsit Athenæus lib. X: Βαίτων *f* ὁ Ἀλεξάνδρου βηματιστής, ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, Σταθμοὶ τῆς Ἀλεξάνδρου πορείας. Ubi eo ex opere refert, Tapyrorum gentem usque adeò esse vino deditam, ut unguento haut alio utatur, quàm vino. Vixit tum quoque Diognetus. Utrumque junxit Plinius in indice libri VI, & libro VI cap. XVII. ubi ait: *Verùm, ut terrena demonstratio intelligatur, Alexandri M. vestigiis insistamus. Diognetus, & Baton, itinerum ejus mensores, scripsere, à portis Caspiis Hecatompylon Parthorum, quot diximus, millia esse*, &c. Bætonis idem meminit lib. VI. cap. XIX. *Septentriones eo* (Indiæ) *tractu semel in anno apparere, nec nisi quindecim diebus, Baton auctor est; hoc idem pluribus Indiæ fieri, Megasthenes.* Similiter Solinus cap. LV. *Septentriones in eo tractu in anno semel, nec ultra quindecim dies, apparent; sicuti autor est Baton; qui perhibet, hoc in pluribus Indiæ locis evenire.*

e Stationes.
f Bæton, dimensor itinerum Alexandri, in libro, quem inscripsit, Stationes expeditionis Alexandri.

Androsthenes quoque tum vixit. Siquidem Alexander eum exploratum misit cum nave XXX remorum; ut apud Arrianum lego lib. VII. Ac Strabo quoque lib. XVI auctor est, navigâsse cum Nearcho: de quo dictum lib. I. cap. X. Strabo ibidem Θάσιον appellat. Unde emendanda epitome Artemidori Ephesii; ubi Ἴασιος fuisse dicitur. Descripsit terrarum orbem, ut in eapse Artemidori epitome legas. Mentionem quoque ejus reperias apud Theophrastum lib. II de caussis Plantarum cap. VII. ubi ex eo prodit, moris esse in Tylo, rubri maris insula, ut agricolæ post imbrem sata abluant aquis salsis fluentibus, quæ magis, quàm imbres, juvent arbores, & plantas alias. Videtur de eo dubitare Theophrastus. Nam, inquit, εἰ δ᾽ ἀληθὲς ὃ λέγει Ἀνδροσθένης, id est, *si hoc verè ab Androsthene proditum fuit:* in caussa erit, quòd τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γέγονε, hoc est, *quòd consuetudo in naturam abierit:* nempe quia raræ illis locis pluviæ, salsæ verò aquæ in terras defluant crebrò; atque ita omni tempore ad nutriendum idoneæ sint. Ac mox concludit, Ταῦτα μὲν οὖν ἐξ ὑποθέσεως εἰρήσθω. quasi dicat, *& hæc ratio fuerit, posito concessoque eo, quod Androsthenes dicebat.* Alius, ac junior hoc, est Androsthenes Cyzicenus, Polybio memoratus in excerptis ex undecimo historiarum libro.

Demophilus etiam Alexandri M. tempore fuit. Quippe Ephori historici filius. Quod historiæ ejus fuerit argumentum, docet Diodorus Siculus lib. XVI, quique cum more suo ad verbum exscribit Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ ad Olymp. CV an. IV. Δημόφιλος *a* ὁ Ἐφόρου τοῦ ἱστοριογράφου υἱὸς τὸν παραλειφθέντα πόλεμον ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὀνομασθέντα δὲ ἱερὸν, συνταξάμενος ἐντεῦθεν, ἦρκται ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ καὶ τῆς συλήσεως τοῦ μαντείου ὑπὸ Φιλομήλου τοῦ Φωκέως. Apud Suidam in Ἔφιππος legas, Demophilum hunc fuisse Ephippi filium; sed corruptè. Nam pro Ἔφιππος, ibi legendum Ἔφορος: ut superiùs ostensum: ac allatus quoque Diodori, & anonymi locus, non obscurè arguunt.

a Demophilus, Ephori historiographi filius, bellum à patre omissum, quod Sacrum vocatur, hinc componere est aggressus: nempe à quo tempore Philomelus Phocensis templum Delphicum occupavit, & oraculum exspoliavit.

Ephippus quoque Olynthius, quantum videre possum, Alexandri M. tempore, & postea, vixit. Librum edidit Περὶ *b* τῆς Ἀλεξάνδρου, καὶ Ἡφαιστίωνος μεταλλαγῆς: ut est apud Athenæum lib. IV. Ubi ex eo refert, ut Alexander quotidie cœnæ cum familiaribus, qui LX, aut LXX, esse solerent, non ampliùs, quàm centum impenderit drachmas. Meminit idem & lib. X: ubi pro μεταλλαγῆς *c* est ταφῆς *d*: ut lib. XII τελευτῆς *e*. Ut integra videatur inscriptio fuisse, de Alexandri & Hephæstionis mortibus, & sepultura. Fuit & Ephippus, Atheniensis comicus; cujus fabulas complures Athenæus citat; duosque ejus senarios adducit lib. II. Ac, puto, diversus ab utroque est Ephippus ille, quem se Plinius sequi profitetur in iis, quæ de plantis scribit lib. XII, & XIII.

b De Alexandri, & Hephæstionis obitu.
c Obitu.
d Sepultura.
e Morte.

CAP. X.

Theodectes Phaselites junior. Clitus Aristotelicus. Epicurus. Zeno Cittieus. Isidori Characeni ætas. Timocrates, & Apollodorus Κηποτύραννος, *discipuli Epicuri. Dionysius Heracleota, Zenonis auditor, unde* Metathemenus *vocetur.* Transpositorem *perperam nuncupari.*

PTolomæi Lagi temporibus vixit Theodectes Phaselites junior, filius ejus Theodectis Phaselitæ, qui Platonem, Isocratem, & Aristotelem audivit, & Olymp. CIII cum Naucrate, Isocrate, & Theopompo, funebrem orationem habuit in laudem Mausoli, Artemisiæ hortatu; atque ab oratoriâ arte ad scribendas se tragœdias contulit: ex cujus item tragœdiis Athenæus in decimo versus adducit, quibus rusticus literas nesciens ex ductibus sive figura nomen Thesei designârit. Hujus, inquam, filius Theodectes scripsit oratoriæ artis libros VII, encomium Alexandri Epirotæ, historica item, & instituta barbarica, & alia; ut Suidas perhibet.

Hac quoque ætate fuit Clitus Aristotelicus, Κλεῖτος ὁ Ἀριστοτελικός. Is librum reliquit de Mileto. Ex eo Athenæus lib. XII quædam refert de luxu Polycratis Samii. Non dubito autem, quin *Aristotelicus* sit vocatus, quia Aristotelis discipulus fuerit.

Epicurum eodem tempore fuisse, satis liquet. Nam natus fuit Olymp. CIX anno III: ut est apud Anonymum ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ. Epicurus inter alia tam multa (nam πολυγραφώτατος *a* erat, imò omnes multa scribendo exsuperabat) etiam reliquit libros quatuor περὶ Βίων *b*, Laërtio teste lib. X.

a Admodum multa scribens.
b De vitis.

Zeno quoque Cittieus, Stoicæ auctor sectæ, Ptolomæi Lagi tempore floruit. Ejus verò historicum nihil reperio, præter volumen Πολιτείας Λακωνικῆς *c*, Laërtio memoratum in vita ejus. Quod ipsum fortasse designat Origenes lib. I contra Celsum *d*: ubi ἁπλῶς laudatur Ζήνων *e* ὁ Κιτιεὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ. Nam aliud si volumen foret, puto, distinxisset Laërtius, ubi ejus libros enumerat.

c De rep. Lacedæmoniorum.
d Pag. 6.
e Zeno Cittiensis libro de Rep.

Isidorus Characenus & historiam scripsit, & Ptolomæi ejusdem tempore floruit. Utrumque nos docet Lucianus in Macrobiis: qui gemino ejusce opusculi loco mentionem facit, inque altero sic scribit: Ἀρταξέρξης, ἕτερος Περσῶν βασιλεύς, ὃν φησὶν ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἑαυτοῦ Ἰσίδωρος ὁ Χαρακηνὸς συγγραφεὺς βασιλεῦσαι, ἔτη τρία καὶ ἐνενήκοντα βιοὺς, ἐπιβουλῇ τἀδελφοῦ Γωσίθρου ἐδολοφονήθη. *Artaxerxes alter Persarum rex, quem patrum suorum memoriâ Isidorus Characenus historicus regnâsse tradit, cum annos tres & nonaginta vixisset, insidiis fratris Gosithra clam occisus est.* Quod de ætate dixi, ita hoc ex loco comprobatur. Egerat Lucianus de Artaxerxe Mnemone, Cyri fratre. Subjicit de altero Artaxerxe, qui non est Μνήμων, sed Ochus. Hunc quippe veneno necatum, constat ex Diodori Siculi lib. XVI. Et grandem natu ad imperium accessisse, verisimile est; cùm pater ejus Artaxerxes Μνήμων, cui successit, annos vixerit LXXXVI; vel, ut Dinon scripsit, XCIV; quod ibidem refert Lucianus. Ergò Isidorus eò Artaxerxem vocat τὸν *a* ἐπὶ τῶν πατέρων, ut distinguat ab duobus ejus nominis, qui antiquiores erant. At ultimus Artaxerxes, cognomine Ochus, vivere desiit initio Olympiadis CX, imperante apud Macedonas Philippo, Alexandri patre. Isidorus igitur fuerit circa Olympiadem CXX, vel CXXII; hoc est, extremis temporibus Ptolomæi Lagi. Isidorus hic Characenus Parthiam descripsit; ut ostendebamus libro tertio. Sed tum, quæ de ætate ejus nunc allata sunt nobis, in mentem minimè veniebant.

a Qui patrum ævo vixit.

Timocrates, Metrodori frater, Epicuri discipulus fuit; Laërtio teste in X; unde eum liquet vixisse extremis temporibus Ptolomæi Lagi, & primis Philadelphi. Eopse libro citatur Τιμοκράτης *b* ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις Εὐφραντοῖς. Ac, puto, hic ipse est, qui scripsit librum de Dione: ex quo idem Laërtius in Zenone docet, quos philosophus hic habuerit præceptores. Patriâ fuerit Adramyttenus, si eundem signat Stephanus, cùm ait: Βέρεξ *c*, ἔθνος μεταξὺ Ἰνδίας, καὶ Αἰθιοπίας, ὡς Τιμοκράτης ὁ Ἀδραμυττηνός.

b Timocrates libro, qui Læti, sive Voluptarii, inscribitur.
c Berex, populus inter Indiam, & Æthiopiam; ut ait Timocrates Adramyttenus.

Apollodorus quoque ex Epicuri discipulis fuit, cognomento Κηποτύραννος; ut testatur Laërtius lib. X. ubi eum addit ultra quadringenta emisisse volumina. Neque dubium, quin idem sit, quem eopse libro Apollodorum Epicureum appellat: ac alibi, sed eodem libro, de Epicuri vita scripsisse, ostendit his verbis, Ἀπολλόδωρος *d* ὁ Ἐπικούρειος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τοῦ Ἐπικούρου βίου.

d Apollodorus lib. I. de vita Epicuri.

Adhæc quoque tempora referendus Dionysius Heracleota Metathemenus. Siquidem Zenonem audivit, ut Laërtius narrat lib. VII. Etsi autem discipulus esset tanti viri: tamen, cùm in oculorum dolorem incidisset, nec eum constanter perferre posset; à Stoicis, qui dolorem inter ἀδιάφορα *e* reponunt, defecit ad Cyrenaicos; atque inde dictus Μεταθέμενος, hoc est, *immutatus*. Plura de eo Laërtius *f*: ex quo etiam discimus, inter alia egisse, περὶ *g* ἀρχαίων βασιλέων: item περὶ βαρβαρικῶν ἐθῶν *h*. Præter ea autem, quæ ibi commemorat, alibi *i* indicat, dubitatum esse, utrùm ejus, an Spinthari, Parthenopæus foret. Meminit Dionysii hujus Athenæus lib. VII: item in X; ubi docet, Antigonum Carystium literis mandâsse vitam τοῦ Διονυσίου *k* τοῦ Ἡρακλεώτου ἐπικληθέντος Μεταθέμενος. Dalechampius Μεταθέμενον perperàm vertit *Transpositorem*: cùm sit ab ea notione verbi μετατίθεσθαι, quâ significat retractare, atque immutare sententiam: ut apud Platonem in primo de Legibus, & alibi, sumitur. Mentionem quoque hujus Dionysii invenies apud Eustathium in Odyss. Λ *l*. Citatur & Dionysius Heracleotes ἐν τῷ β' Ἡρακλείας ab Aristophanis scholiaste *n*.

e Indifferentia.
f In Zenonis vita.
g De antiquis regibus.
h De barbaricis moribus.
i Lib. 5. in Heraclidis vita.
k Dionysii Heracleotæ, cognomento Metathemeni: h. e. immutati.
l P. 1680. edit. Rom.
m In secundo de Heraclea.
n P. 583.

CAP. XI.

Cineæ historia fabulosa. Cineæ, & Pyrrhi regis, de re militari libri. Demetrius Byzantius. Alter ejusce nominis, & patriæ. Pytheas Massiliensis.

Cineas, Κινέας, etiam historica quædam prodidisse videtur; sed quibus & fabulæ essent inspersæ. Sanè μυθῶδές τι *a* quiddam ab eo relatum prodidit Strabo in VII. Quod si is est Cineas Thessalus, Demosthenis auditor, Pyrrhi legatus, de quo multa Plutarchus in Pyrrho: vixerit & ille temporibus Ptolomæi Lagi, Philadelphi, & quibus Tarentinum Romæ bellum gerebatur. Cineas iste, uti & Pyrrhus rex, scripsere de re militari. Unde Cicero lib. IX epist. XXV ad Papirium Pœtum: *Summum me ducem literæ tuæ reddiderunt. Plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, & Cineæ, video lectitâsse.* Ælianus Τακτικῶν cap. I: Ἐξειργάσαντο *b* δὲ τὴν θεωρίαν, Αἰνείας τε διὰ πλειόνων, καὶ στρατηγικὰ βιβλία ἱκανῶς συντάξας· ὧν ἐπιτομὴν ὁ Θετταλὸς Κινέας ἐποίησε. Πύῤῥος τε ὁ Ἠπειρώτης τακτικὰ συνέγραψε.

a Fabulosum.
b Scientiam vero accuratius scripsit Æneas, qui pluribus libris rem militarem copiose exposuit: eorum epitomen Cineas Thessalus fecit. Sed & Pyrrhus Epirota de instruenda acie scripsit.

Demetrius Byzantius septimo loco à Diogene Laërtio *c* ponitur in viginti Demetriis: atque ab eo tredecim libris tradidisse dicitur Gallorum ex Europa in Asiam transitum: item octo libris Antiochi & Ptolomæi gesta, & ut eorum tempore res Libycæ se habuerint. Satis autem verisimile est, vixisse iis temporibus, quibus Galli ex Græcia in Asiam trajecere: hoc est, Olymp. CXXV anno II, Ptolomæi Philadelphi anno VI, Antiochi Soteris V. Præter hunc & alter Demetrius Byzantius fuit, Philosophus Peripateticus; ut idem Laërtius testatur. Atque eum, ni fallor, Laërtius signat in Socratis vita; ubi ex eo refert, ut à Critone ob ingenium adamatus, atque institutus sit, & ut moralem philosophiam naturali prætulerit, tanquam utiliorem vitæ humanæ: item quibus inter disputandum moribus fuerit, & quàm patienter contemtum sui pertulerit. Vide &, quæ de Demetrio Byzantio lib. III dicimus.

c In Demetrii vita.

Pytheas quoque Massiliensis Ptolomæi Philadelphi ætate vixit, vel certè proximus huic tempori fuit. Sanè antiquiorem esse Eratosthene Cyrenæo, ostendimus lib. I cap. XVIII: ubi obiter aliquid de eo attingebamus. Etiam meminit ejus Hipparchus lib. I ad Aratum *d*. Πυθέας *e* ἐν γῆς περιόδῳ citatur à scholiaste Apollonii in lib. IV. Pars ejus operis sit Thyles historia: ex quâ aliqua adducit Strabo lib. I: ubi & ἄνδρα *f* ψευδίστατον vocat. Etiam lib. II ex eo affert aliquid de Britannicis insulis circa Thulen: atque iterum, tertioque, mendacii arguit. Adhæc mendacii & futilitatis accusat lib. III, IV, & VII: ubi de Oceani ora mentitum ait. Inter ejus mendacia absque dubio quoque reposuerim, quod Plinius tradit lib. XXXVII cap. II. *Pytheas inquit, Guttonibus, Germaniæ genti, accoli æstuarium Oceani, Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei navigatione insulam abesse Abalum: illò vere fluctibus advehi succinum, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisque Teutonis vendere.* De eodem sic Geminus Isagoge εἰς Φαινόμενα: Ἐπὶ δὲ τοὺς τόπους τούτους δοκεῖ καὶ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης παρεῖναι. Φησὶ γοῦν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ πεπραγματευμένοις αὐτῷ, ὅτι ἐδείκνυον ἡμῖν οἱ βάρβαροι, ὅπου ὁ ἥλιος κοιμᾶται. Συνέβαινε γὰρ περὶ τούτους τοὺς τόπους, τὴν μὲν νύκτα παντελῶς μικρὰν γίνεσθαι, οἷς μὲν β', οἷς δὲ γ' ὥρας μετὰ τὴν δύσιν, μικρῷ δὲ λείμματι χρόνου, ἐπανατέλλειν εὐθέως τὸν ἥλιον. *Videtur autem ad hæc etiam loca Pytheas Massiliensis accessisse. Ait ille eis in libris, quibus de Oceano tractavit: Monstrabant nobis barbari, ubi Sol cubaret. Accidebat enim circa hæc loca, ut nox parva omnino esset, his quidem duarum, illis autem trium horarum; ut exiguo post occasum intervallo sol statim oriretur.*

d P. 179. edit. Parisi.
e Pytheas in ambitu terræ.
f Virum mendacissimum.

CAP. XII.

Charon, Apollonii familiaris. Ister Callimachius. Ister Alexandrinus. Ister Calatianus. Aristophanis Byzantii ætas.

Charon junior vixit tempore Ptolomæi Euergetæ, ac familiaris sui Apollonii Argonautica explicuit; non universa quidem, sed quæ ab historia penderent. Docet hoc nos Apollonii scholiastes lib. II Ἀργοναυτ. Οὕτω *a* δὲ αἰ-

a Ita eas appellat quoque Seleucus in Miscellaneis, & Charon, Apollonii familiaris in libro de historiis Apollonii.

αὐτὰς ὀνομάζει καὶ Σίλλυκος ἐν συμμίκτοις, ᵃ καὶ Χάρων, αὐτῶ Ἀπολλωνίῳ γράφειμος, ἐν τῷ περὶ ἱστοριῶν τῶν Ἀπολλωνίου. Eundem citari arbitror, cùm antè diceret: Χάρων ᵇ δὲ φησι, καὶ τὴν Λαμψακηνῶν χώραν πρότερον Βεβρυκίαν καλεῖσθαι. Sed minimè hinc consequitur, scriptorem hunc fuisse Lampsacenum. Atque, ut Lampsacenus esset, alius tamen sit ab nobili illo rerum Persicarum scriptore, de quo lib. I dicebamus. Sanè inter eos intervallum est amplius quam L Olympiadum. An autem hic non sit Charon Naucratites, de quo ex Suida alibi agimus, ex aliis discere malo. Mihi quidem non liquet.

Euergetæ regis ætate etiam fuit Istrus, sive Ister: non quidem servus, quod præfatione suâ in Æthicum Josias Simlerus putavit; sed discipulus Callimachi; unde Καλλιμάχειος vocatus, ut apud Athenæum lib. XI, ubi legas, Ἴστρος ᶜ ὁ Καλλιμάχειος ἐν πρώτῳ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πόλεως. Quo ex loco eum de Ptolomaide libros fecisse videmus. Sed alia quoque hujus ab eodem Athenæo celebrantur. Nam lib. sexto legas: Τίμαιος ᵈ ὁ Ταυρομενίτης οὐκ εἶναι ἔφη σύνηθες τοῖς Ἕλλησι δούλους κτᾶσθαι. αὐτοῖς εἰπὼν ὁ Ἐπιτίμαιος. οὕτως δ' αὐτὸν καλεῖ Ἴστρος ὁ Καλλιμάχιος ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν ἀντιγραφαῖς. Unde, adversus Timæum scripsisse, cognoscimus. Harpocrationi in Θεοίνιον advocatur Ἴστρος ᵉ ἐν πρώτῳ συναγωγῶν. Eidem in Ἐπιτεγχεῖν laudatur Ἴστρος ᶠ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀτθίδων; deque Procride, & Cephalo, quiddam inde adfertur. Puto, non alia ab hoc opere esse Attica; quæ Athenæus citat lib. III. Idem lib. XIV provocat ad ejus operis librum XIII; quod & Plutarchus facit in Theseo. Idem volumen laudat Michaël Apostolius Centur. XVI Prov. I, & Cent. XVIII, Prov. LXXVII. Ac puto, ex eodem esse, quod refert ejusdem Centuriæ Proverb. XXIII. Ἀργολικὰ ejusdem memorat Athenæus lib. XIV. Item Ἀποικίας ᵍ Ægypti advocat Stephanus in Αἰγιαλὸς, & Ὤλενος, ut & Clemens lib. I Στρωματ. Idem in Φύτειον citat librum IV Ἠλιακῶν, vel potiùs Ἠλιακῶν. Clemens Alexandrinus lib. III. Στρωμ. quiddam ex eo promit de Aristotele Cyrenæo, quod prodidisse ait ἐν ʰ τῷ περὶ ἰδιότητος ἄθλων. Scholiastes Sophoclis in Oedipum Colonæum adducit ἐν τῇ πρώτῃ Ἀτάκτων, uti Suidas ἐν τρίτῳ ἀτάκτῳ. Porphyrius lib. II [illegible]inentia ab animatis ἐν ⁱ τῇ συναγωγῇ τῶν Κρητικῶν θυσιῶν. Ubi ex opere eo narrat, pueros antiquitus Saturno immolari solere. Ἁπλῶς Istri meminit Hyginus in poëtico Astronomico, quo loco de cane; & iterum, ubi de hydra tractat. Item Plutarchus in Alexandro, Laërtius in Xenophonte, Eustathius in Dionysium, Stephanus in Ἀρχαὶ, & Ἀπία, & aliis in locis, Anonymus in vita Sophoclis, Pindari scholiastes in od. I Olymp. ac plures alii. Nec tamen contendere ausim, quæcunque Istro hactenus tribuimus, ea esse Istri Callimachii. Nam duos minimùm Istros fuisse, vel inde liquet, quòd apud Plutarchum in Quæstionibus Græcis legas, Ἴστρος ᵏ ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ὑπομνήμασι προσιστόρηκεν. Et Stephanus in Κάλατις meminit quoque Istri Calatiani, his verbis: Ἴστρος ˡ Καλατιανὸς περὶ τραγῳδίας γράψας καλὸν βιβλίον. Videndum item, quis sit Ister ille, cujus Cosmographiam de Græco vertit B. Hieronymus; si credimus Rabano Mauro, libello de inventione linguarum. Hoc de opere plura afferam in Historicis Latinis.

Aristophanes Byzantius Eratosthenis discipulus fuit, ac sub Ptolomæo Euergete, & Philopatore, floruit; ut diximus lib. I cap. XVIII. Hic ab Athenæo lib. XIII refertur inter eos, qui scripsêre de scortis Atticis: nempe eorum nomina, genus, amatores illustres, dictaque faceta. Scio, istic loci non vocari Byzantium; sed Aristophanem ἁπλῶς. Verùm Byzantium intelligi, ex eo liquet, quòd postea eopse libro dicit, Aristophanem Byzantium centum triginta quinque scorta Attica recensuisse. Alium esse ab Aristophane comico, satis liquet: seu ætatem spectes; cùm is Socratis fuerit æqualis: seu patriam, quia is fuit Naucratita: ut Heliodorus Atheniensis tradit apud Athenæum in VI.

a Selmasius in Miscellaneis.
b Charon vero ait, Lampsacenorum regionem prius esse vocatam Bebryciam.
c Ister Callimachius libro de Ptolemaide, Ægypti civitate.
d Timæus Tauromenita negat, moris fuisse Græcis, ut servos haberent. quod cùm tradit, vere est Epitimæus: preut eum appellat Ister Callimachius libris iis, quibus Timæo contradicit.
e Ister in primo collectionum.
f Ister in collectione rerum Atticarum.
g Calonias.
h De proprietate certaminum.
i In collectione sacrificiorum Cretensium.
k Ister Alexandrinus in commentariis retulit.
l Ister Calatianus, qui de tragœdia pulcrum librum scripsit.

Cap. XIII.

Hannibalis libri de gestis Vulsonis. Philenius. Sosilus, sive Sosilus. Simonides Magnesius. Alii ejusdem nominis. Simonidis nescio cujus historia Æthiopica. Dionysius Halicar. Polybii æqualis. Numerius Fabius Pictor, qui Dionysio perperam Quinctus vocatur. Lucius Cincius Alimentus.

Philopatoris, & Epiphanis ætate, fuit Hannibal, nobilis ille Karthaginensium dux. Hunc non modò scribenda fecisse, sed facta quoque scripsisse, his verbis docet Cornelius Nepos in vita ejus: *Atque hic tantus vir, tantisque bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis. namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis.* Vulso iste consulatum gessit cum M. Fulvio Nobiliore anno V.C. IƆ LXV, Olympiadis CXLVII anno IV. Meminit ejus & Livius libro XXXVIII.

Tum quoque fuit Simonides Magnesius, Sipyli filius: quippe æqualis Antiochi Magni; cujus res gestas carmine prodidit, & imprimis bellum cum Galatis, in quo equitatus Antiochi cum elephantis profligatus fuit. Alius est Simonides, qui Dionis, ac Bionis, res gestas ad Speusippum in literas retulit; ut diximus lib. I cap. VIII. Fuit & Simonides Crinei Amorginus; cujus meminere Strabo extremo lib. X, & Eustathius comm. in Dionysium. Tradit uterque, ex Cycladibus unam esse Amorgum, patriam Simonidis, Jamborum scriptoris, qui inde dictus sit Amorginus. Est hic, quem ἐν ᵃ δευτέρῳ ἰάμβων citat Athenæus lib. II; & ἁπλῶς ἐν ἰάμβοις lib. VII; uti & initio lib. XI. Fuit insuper Simonides Carystius, vel Eretriensis, poëta, qui Græcorum conventum in Aulide reliquit, & trimetrorum libros duos, & de Iphigenia unum. Auctor Suidas. De Simonide Ceo, Lyrico, & altero ejus nominis, Lyrici ex filia nepote, superiùs nobis dictum. Apud Plinium etiam legas lib. VI cap. XXIX: *Simonides minor, quinquennio in Meroë moratus, cùm de Æthiopia scriberet.* Quis iste sit, dispiciendum.

a Jamborum libro secundo.

Ptolomæi Epiphanis, & Philometoris tempore, fuit Dionysius Halicarnassensis; non ille cujus libros habemus Antiquitatum Romanarum, qui sub Augusto demum floruit; nedum alter, historiæ Musicæ scriptor, qui sub Hadriano fuit: sed alius ab utroque; ut temporum ratio docet. Laudat Polybius lib. XIV; ubi de Halicarnasso, Cariæ civitate, sic scribit: Ἄνδρες δ' ἐγένοντο ἐξ αὐτῆς, Ἡρόδοτός τε ὁ συγγραφεὺς, ὃν ὕστερον Θούριον ἐκάλεσαν, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας· καὶ Ἡράκλειτος ὁ ποιητὴς, ὁ Καλλιμάχου ἑταῖρος· καὶ καθ' ἡμᾶς Διονύσιος ὁ συγγραφεύς. *Nati sunt ibi viri illustres; Herodotus, historiæ scriptor; qui deinde Thurius est appellatus, quòd socium se deducendæ in Thurios coloniæ præbuisset; tum Heraclitus poëta, Callimachi socius; & nostrâ ætate Dionysius, historiæ conditor.*

Æqualis huic fuit Numerius Fabius Pictor. Ut omnino alius sit ab eo, qui consul fuit anno post Romam conditam CCCCLXXXVII; cujus anni coss. in antiquis monumentis vocantur: N. FABI. C.F.M.N. PICTOR, & D. JUNIUS D.F.D.N. PERA. Numerius hic frater fuit C. Pictoris; ut ostendit Valerius Max. lib. IV cap. III: ubi Caius Numeriusque, Fabii Pictores, unà cum Q. Fabio Gurgite, & Q. Ogulnio, legati ad Ptolomæum Philadelphum missi dicuntur. Quod septennio priùs contigit; hoc est, anno CCCCLXXX, novennio ante bellum Punicum primum. Multo igitur ætate antecessit ejusdem nominis historicum. Condidit ■ annales Græcos; ut ostendunt hæc Ciceronis verba lib. I de Divinat. *Sunt hæc, ut dixi, somnia fabularum: hisque adjungatur etiam Æneæ somnium; quod in Numerii Fabii Pictoris Græcis Annalibus ejusmodi est, ut omnia, quæ ab Ænea gesta sunt, quæque illi acciderunt, ea fuerint, quæ ei secundùm quietem visa sunt.* Sed apud Dionysium Halic. lib. I is, qui Græcè scripsit annales, Quinctus Fabius vocatur. Verba adferam, quia

quia & ætatem ejus nos docent, & historiæ argumentum, & scribendi modum. Ὁμοίως δὲ τούτοις, καὶ οὗτοι διαφόρως ἐξέδωκαν ἱστορίας, καὶ Ῥωμαίων ὅσοι τὰ παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ συνέγραψαν· ὧν εἰσὶ πρεσβύτατοι, Κόϊντος Φάβιος, Λεύκιος Κίγκιος, ἀμφότεροι κατὰ τοὺς Φοινικοὺς ἀκμάσαντες πολέμους· τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερος, οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέγραψε· τὰ δὲ ἀρχαῖα τὰ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως γενόμενα κεφαλαιωδῶς ἐπέδραμε. *Nec absimiles historias ediderunt, quotquot Romani homines urbis suæ res antiquas Græco sermone scripserunt; quorum vetustissimi, Q. Fabius, L. Cincius, ambo æquales bellis Punicis. horum uterque ea, quibus ipse interfuit, ut probè sibi cognita, diligenter mandavit literis. quæ vero olim post urbem conditam consecuta sunt, contentus fuit summatim percurrere.* Atque idem cognoscimus ex Annibalicis Appiani; ubi is, qui Annibalis contexuit historiam, Quinctus Fabius vocatur, ac statim à prœlio Cannensi Delphos missus dicitur. Nec propterea à duobus Fabiis Pictoribus Annales Græcè scriptos arbitror: sed in prænomine insolenti, vel Dionysius, & Appianus, aberret; vel librarii peccarint; vel Ciceronem deceperit memoria, vel fortasse de annalibus Græcis dissensus erat, utrùm Qu. Fabii, an Numerii, forent. Quod imprimis verisimile fit. Quanquam profectò nec pertinaciter negare ausim, duos ejusdem gentis Græcos reliquisse Annales. Meminit Annalium Fabii Pictoris Polybius quoque lib. I, & III. ubi legas; Φάβιος a ὁ Ῥωμαϊκὸς συγγραφεύς. & postea; Ἐμνήσθην b Φαβίου, καὶ τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου γεγραμμένων. Item Strabo lib. V: Φησὶ c δ᾽ ὁ συγγραφεὺς Φάβιος, Ῥωμαίους αἰσθέσθαι τοῦ πλούτου τότε πρῶτον, ὅτε τοῦ ἔθνους τούτου κατέστησαν κύριοι. De Sabinorum gente loquitur. Memoratur & Suidæ in Φάβιος.

a Fabius Romanus historicus. b Mentionem feci Fabii, & eorum, quæ scripsit. c Fabius historicus ait, Romanos tum demum sensisse divitias, cùm eam gentem sibi subjecissent. d Lucius Cincius, vir ordinis Senatorii.

L. Cincius Alimentius, qui *Alimentus* aliis in libris vocatur, Fabii Pictoris æqualis fuit; atque uti ille, ita hic quoque, annales Græcè scripsit; ut Dionysius Halicarnass. lib. I Antiquit. testatur. Verba ejus adduximus, cùm de Fabio Pictore ageremus. Meminit & postea eodem libro; ubi vocatur, Λεύκιος d Κίγκιος, ἀνὴρ τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου. Item libro sequenti, quo loco refert, de Tarpeiæ proditione quid senserit. Item Livius. cujus verba hæc adscribi merentur è XXI: *L. Cincius Alimentus, qui captum se ab Annibale scribit, maximus auctor, moveret me, nisi confunderet numerum, Gallis, Liguribusque, additis; cùm his scribit octoginta millia peditum, decem equitum, adducta in Italiam; (magis affluxisse verisimile est; & ita quidam auctores sunt) ex ipso autem audisse Annibale, postquam Rhodanum transierit, triginta sex millia hominum, ingentemque numerum equorum, & aliorum jumentorum, amisisse in Taurinis: qua Gallis proxima erant in Italiam digresso.* Is locus, & de ætate, & de captivitate, nos docet, & quid ex Annibale ipso audierit, & præterea luculentum ejus elogium continet. Laudat & lib. VII: *Volsiniis*, inquit, *clavos, indices numeri annorum, fixos in templo Nortiæ, Hetruscæ Deæ, comparere, diligens talium monumentorum auctor, Cincius, adfirmat.* Ex quarto annali Cincii quiddam citat scriptor de origine gentis Romanæ. Meminit & Solinus cap. II.

CAP. XIV.

Jason Cyrenæus. Scipio Africanus, majoris filius. Nicandri parens, patria, ætas, scripta. Suidas corrigitur, & Apollonii scholiastes. Unde Nicander dictus Ætolus, qui Colophonius foret. Athenæi vetus lectio defensa adversus Casaubonum. C. Julius, senator. Cn. Aufidius.

JAson Cyrenæus floruit sub Ptolomæo Philometore, Olympiade CL, & post. Hic gesta Asmonæorum, sive Maccabæorum, quinque libris est complexus. Eos in compendium redegit scriptor secundi Maccabæorum libri; cujus cap. II, 24, sic legas: Τὰ a ὑπὸ Ἰάσωνος τοῦ Κυρηναίου δεδηλωμένα διὰ πέντε βιβλίων πειρασόμεθα δι᾽ ἑνὸς συντάγματος ἐπιτεμεῖν.

Eodem tempore fuit P. Cornelius Scipio Africanus, filius Africani majoris, pater adoptivus Scipionis Æmiliani. Hic inter historicos à nobis refertur, propter hæc Ciceronis verba in Bruto: *Ipsum Scipionem accepimus non infantem fuisse. Filius quidem ejus, is qui hunc minorem Scipionem à Paullo adoptavit, si corpore valuisset, imprimis habitus esset disertus. Indicant, cùm oratiunculæ, tum historia quædam Græca scripta dulcissimè.*

Historicum etiam argumentum tractavit egregius ille grammaticus, poeta, & medicus, Nicander, Xenophanis filius; ut est apud Suidam; vel Damnæi, ut censet anonymus in vita ejus; patriâ Ætolus, ut ex Dionysio Phaselite idem anonymus refert; vel potiùs, ut alios velle Suidas dicit, Colophonius; quomodo, præter Græcos scholiastes, etiam Cicero vocat in libris de Oratore, & Macrobius lib. V Saturn. cap. XXI. Quod ad ætatem, Suidas, ac anonymus in vita ejus, vixisse aiunt temporibus Attali, postremi Pergamenorum regis, hoc est, circa Olymp. CLX: quo tempore in Ægypto regnabat Ptolomæus septimus, cognomento Physico, seu Euergetes II. Imò Attalum hunc etiam in versibus suis compellâsse, idem anonymus autor est. Hodie nihil ejus exstat, prætèr Θηριακὰ b, & Ἀλεξιφάρμακα c. Sed diversumne e Theriacis opus, quod ejus signat scholiastes d, cùm eum in Ὀφιακῷ laudat? Idem & citat ἐν ἐπιχαφορμένῳ Ὑακίνθῳ e. Ac præter ista, Suida teste, scripsit ἑτερουμένων βιβλία πέντε f. Atque ex eorum secundo testimonium petit Apollonii scholiastes lib. I. Sed legendum, ἑτεροιουμένων g, ut est apud Stephanum in Ἀσπαλάθεια; ubi primus ejus operis liber adducitur. Imò & ex eo opere versus adferuntur apud Antoninum Liberalem, Tzetzem, alios: ex quibus cognoscimus, tractâsse iis libris de corporibus in novas formas immutatis, uti ab Ovidio postea factum. His adde ἰάσεων συναγωγὴν h, & προγνωστικὰ δι᾽ ἐπῶν, quæ ex Hippocratis prognosticis desumta erant. i Meminit idem Suidas. Præterea etiam Georgica reliquit. Cicero lib. I. de Orat. *Si constat inter doctos, hominem ignarum astrologiæ, ornatissimis atque optimis versibus, Aratum, de cœlo, stellisque di[illegible] si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum, Nicandrum Colophonium, poetica quadam facultate, non rustica, scripsisse præclare: quid est, cur*, &c. Meminit eorundem Athenæus quinquies lib. II; ubi & secundum γεωργικῶν citat. Item initio epitomes libri tertii; adhæc lib. IV ter, & lib. IX bis. Ac pertinuere huc etiam μελισσουργικά k, quæ idem nominat lib. II. Multa quoque commentatus, quæ ad terrarum historiam pertinerent. Ut Αἰτωλικά; quorum primum advocant Macrobius lib. V Saturn. cap. XX, & Athenæus lib. VII, & XI. De rebus Ætolicis verò optimè scribere potuit; qui, ut Anonymus in vita ait, diu in Ætolia egit; usque adeò, ut etiam inde Ætoli nomen referret, quemadmodum antè diximus. Adhæc ejus Βοιωτιακά memorat idem extremo lib. VII. Librum primum Οἰταϊκῶν citat Apollonii scholiastes lib. I: secundum autem Athenæus lib. VII, & extremo lib. IX. Nec externa solùm celebravit, sed etiam res patrias. Nam tertium Κολοφωνιακῶν citat Athenæus lib. XIII. ubi ex eo refert, Solonem exstruxisse templum Πανδήμου Ἀφροδίτης, quam *Vulgivagam Venerem* cum Lucretio appellare possumus. Denique ex Nicandri περὶ ποιητῶν, ni fallor, libro Parthenius historiam recitat de Oenone. Præter verò hæc, quæ diximus; præter item glossas sæpius Athenæo memoratas, etiam condidit Θηβαϊκά, ex quibus librum tertium laudat scholiastes Θηριακῶν l. Fortasse tamen idem opus fuit ac Βοιωτιακά. Ab eodem scholiaste memoratur ἐν ϛ Σικελίας; cujus operis decimum citat Stephanus in Ζάγκλη. Præterea apud Athenæum advocatur ἐν τρίτῳ Εὐρωπίας. Id corruptum putat doctissimus Casaubonus, ac legit ἑτεροιουμένων n. Nam, inquit, Nicandri Europiaca nusquam nominantur. Nempe summo viro non obversabatur locus Stephani in Ἄθως, ubi me-

a Ab Jasone Cyrenæo quinque libris exposita conabimur uno parvo volumine constringere. b De venenatis bestiis. c De remediis contra venena. d Pag. 22. edit. Morell. e Pag. 19. f De iis, qui vitam verterent meretriciam. g Transformatorum. h Remediorum collectionem. i Prognostica versibus tradita. k Scripta de mellificio. l Pag. 14. edit. Morell. m Idem scholiastes pag. 30. n Transformatorum.

memoratur Εὐρυχείας. Quare nihil apud Athenæum mutandum. Historicum quoque opus erat id, cujus Suidas meminit περὶ[a] χρησμῶν πάντων βιβλία τρία. Et hæc quidem Nicandro tribuuntur. Quod siquis aliqua alterius esse Nicandri arbitrabitur, non admodum repugnem.

a De oraculis omnibus libri tres.

Eâdem ætate, hoc est, circa Olympiadem CLX, sive annum Urbis conditæ DCVIII, floruit C. Julius, historicus. De quo ex Livii lib. LIII ita refertur in epitoma ejus: *C. Julius Senator Græce res Romanas scripsit*: sive, ut in vett. libb. est, *scribit*.

Cn. Aufidius, civis Romanus, fuit Olymp. CLXX; extremis nempe Ptolomæi Lathyri temporibus, cùm Romæ bellum esset civile inter Marium, & Syllam. Innotuit hic nobis beneficio Ciceronis. Ejus hæc verba in Tuscul. V: PUERIS NOBIS *Cn. Aufidius, prætorius, & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in literis*. Ubi *videbat* retineo; etsi & *vivebat* legere possis. Sed prius malo, quia cæcorum duntaxat exempla referuntur. Unde & Steph. Pighius annal. Tom. III. ad an. Urbis DCXXXIV, censet, post *prætorius* deesse verba illa, *licet cæcus*. Meminit quoque hujus Aufidii Plinius lib. VI. Natur. Histor. cap. IX: *Universa* (Armeniæ) *magnitudinem Aufidius centena millia prodidit*. Aufidium in epitomis citat scriptor de origine gentis Romanæ. Ubi ait: *Aufidius sane, & Domitius lib. I*, (Aremulum Sylvium) *non fulmine ictum, sed terræmotu prolapsum, simul cum eo regiam, in Albanum lacum, tradunt*. Fortasse idem est Cn. Aufidius, qui quæstor fuit anno Urbis DCXXXV, Cæcilio Metello, & Cotta Coss. quique anno DCXL, Balbo, & Catone Coss., fuit tribunus plebis; & à quo lex Aufidia lata, ut liceret Africanas advehere in Italiam circensium gratiâ; cujus legis Plinius meminit lib. VIII. cap. XVII. Nec diffitendum tamen, duos fuisse Cn. Aufidios; unum prætorium, ut eum Cicero vocat Tuscul. V; alterum consularem, quem prior ille adoptârat. Adoptivi ejus, pariterque adoptantis, mentio etiam est apud Ciceronem orat. pro domo: *Non ætas ejus, qui adoptabat, quæsita est; ut in Cn. Aufidio, & M. Pupio: quorum uterque nostrâ memoriâ summâ senectute, alter Orestem, alter Pisonem adoptavit*.

CAP. XV.

Luculli historia belli Marsici. Ut excusârit, quòd fortasse aliqua minus Græce dixisset. Ciceronis commentarius de consulatu suo. Tersa eorum, & florida dictio. Attici de eodem consulatu commentarius stylo scriptus simplici. Canusius. Olympus. Adelphius, sive potius Dellius.

PTolomæo Auletæ æqualis fuit L. Lucullus, vir eloquens, & utrâque linguâ exercitatus, ita ut Sylla commentarios de rebus a se gestis ei dicârit, conditione eâ, ut illos digereret, ac poliret: quemadmodum Plutarchus narrat nobis in Lucullo. Ex quo etiam discimus, Lucullum ipsum scripsisse Græcè historiam belli Marsici. Verba adjungam: Περὶ μὲν οὖν τῆς φιλολογίας αὐτοῦ καὶ Ὁρτήσιον τὸν δικολόγον, καὶ Σισένναν τὸν ἱστορικόν, ἐκ παιδιᾶς τινος εἰς σπουδὴν προελθούσης, ὁμολογῆσαι, προθεμένων ποίημα καὶ λόγον Ἑλληνικόν τε καὶ Ῥωμαϊκόν, εἰς ὅ, τι ἂν λάχῃ τούτων, τὸν Μαρσικὸν ἐνδιαθήσειν πόλεμον. καί πως ἔοικεν εἰς λόγον Ἑλληνικὸν ὁ κλῆρος ἀφικέσθαι. διασώζεται γὰρ Ἑλληνική τις ἱστορία τοῦ Μαρσικοῦ πολέμου. *De varia ejus eruditione, præter ea, quæ diximus, illud etiam refertur; Apud Hortensium oratorem, & Sisennam historicum, cùm juvenis etiamnum foret, è joco in serium sermonem delapsum, professum, se vinctâ oratione ac solutâ, Græcâ pariter ac Latinâ, utram earum sors dedisset, bellum esse Marsicum scripturum. Ac videtur ei sorte obtigisse, ut Græcè scriberet. Nam exstat historia belli Marsici Græce exarata.* De his Luculli commentariis Græcis illustris quoque mentio est apud M. Tullium lib. I. epist. XVI. ad Attic. Verba ejus mox adferam.

Tum quoque floruere summi duo viri, & inter se conjunctissimi, M. T. Cicero, & T. Pomponius Atticus. Ciceroni autem hic quoque locum esse, nemo negabit, qui sciat, commentarium de consulatu suo Græcè condidisse. Hoc non tantùm è Plutarcho cognoscimus, qui in Cæsare citat Ciceronem ἐν[a] τῷ περὶ τῆς ὑπατείας; sed imprimis ex ipso Tullio, cujus hæc verba lib. I. epist. XVI. ad Att. *Commentarium consulatus mei Græce compositum misi ad te.* Sedulò in eo operam dedisse, ut pura, tersaque dictio foret, ostendunt ea, quæ subjungit: *In quo siquid erit, quod homini Attico minus Græcum eruditumque videatur: non dicam, quod tibi (ut opinor) Panormi Lucullus de suis historiis dixerat, se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam, & σόλοικα, dispersisse*[b]: *apud me si quid erit ejusmodi, me imprudente erit, & invito.* Sed imprimis egregiè idem lib. II. epist. I. ad Attic. *Tuus puer mihi literas abs te, & commentarium consulatus mei Græce scriptum reddidit; in quo lætatus sum, me aliquanto ante de iisdem rebus Græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse.* Mox de stylo suo ita subjungit: *Meus autem liber totum Isocratis* μυροθήκιον, *atque omnes ejus discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta, consumsit.* Et paullo pòst: *Quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lentè, ac fastidiosè probavissem. quamquam ad me rescripsit jam Rhodo Posidonius, se, nostrum illud* ὑπόμνημα *cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatiùs de iisdem rebus scriberet, miseram, non modò non excitatum esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum. Tu, si tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ. Videtur enim posse aliquid nostris rebus lucis adferre.*

a In libro de consulatu.

b Alii, adspersisse.

Titus quoque Pomponius Atticus de consulatu Ciceronis Græcè historiam condidit: ut Cornelius Nepos in Attici hujus vita testatur; & Cicero ipse lib. II. epist. I. ad Att. Verba ejus attuli paullo antè. Stylo simplici, & minimè fucato, usum esse, ostendunt hæc Ciceronis verba, quæ ibidem legas: *Tua illa (legi enim libenter) horridula mihi, atque incomta, visa sunt. sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant: &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur.*

Partim Ptolomæi Auletæ, partim Ptolomæi Dionysii, & sororis Cleopatræ temporibus, vixisse videtur Canusius, sive Ganusius, Γανύσιος; pro quo Gesnerus in bibliotheca perperàm habet Calisius. Citatur à Plutarcho in vita Cæsaris: ubi ex eo narrat, ut, Senatu decernente supplicationem ob res à Julio Cæsare in Galliis bene gestas, Cato pro sententia dixerit, Cæsarem barbaris esse dedendum, ad civitatem à crimine violati juris gentium expiandam, atque piaculum vertendum in auctorem.

Olympi ætatem satis indicat, quòd fuit medicus Cleopatræ, Julii priùs, pòst Antonii, amasiæ. De eo sic Plutarchus in vita Antonii: Ἦν δὲ ἰατρὸς αὐτῇ (Κλεοπάτρᾳ) συνήθης Ὄλυμπος, ᾧ φράσασα τἀληθὲς, ἐχρῆτο συμβούλῳ καὶ συνεργῷ τῆς καθαιρέσεως, ὡς αὐτὸς ὁ Ὄλυμπος εἴρηκεν, ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδεδωκώς. *Medicus vero ei* (Cleopatræ) *familiaris erat Olympus; quo, veritate ei indicatâ, consiliario & adjutore utebatur ad tabem sibi inducendam: ut ipse ait Olympus, qui rerum earum historiam edidit.*

Iisdem temporibus Adelphius scripsit expeditionem Parthicam Antonii Triumviri. Strabo lib. XI: Ὥς[c] φησιν Ἀδέλφιος, ὁ τοῦ Ἀντωνίου φίλος, συγγράψας τὴν ἐπὶ Παρθυαίους στρατείαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ παρῆν, ἡγεμονίαν ἔχων. Quamquam non displicet conjectura Casauboni, legentis ὁ Δέλλιος. Ita sanè appellant Plutarchi codices in vita M. Antonii. Ubi hæc legas: Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας· ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. οὗτος δὲ καὶ δεῖσαί φησιν ἐπιβουλὴν ἐκ Κλεοπάτρας, Γλαύκου τοῦ ἰατροῦ φράσαντος αὐτῷ. Προσέκρουσε δὲ Κλεοπάτρᾳ, παρὰ δεῖπνον εἰπὼν, αὐτοῖς μὲν ὀξίνην ἐγχεῖσθαι, Σάρμεντον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλερῖνον. ὁ δὲ Σάρμεντος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ἃ δηλίκια Ῥωμαῖοι

c Ut Adelphius ait, Antonii comes, qui Parthicam ejus expeditionem descripsit: oculatus testis, & qui ipse etiam partem exercitus ducebat.

κολακείαν. *Complures praeterea alios illius amicos expulere Cleopatrae adulatores, quòd contumelias, & procacitatem eorum, non sustinerent. In quibus M. Syllanus fuit, & Dellius historicus. Hic insidias quoque timuisse ait se à Cleopatra, seque à Glauco medico monitum esse. Offendit Cleopatram, quòd in coena jactâsset, acidum ipsis infundi, Sarmentum vero bibere Romae Falernum. Erat Sarmentus puer, quem habebat in deliciis Caesar.* Dioni quoque similiter vocatur. Ex quo & praenomen ejus discimus. Nam Q. Dellium appellat. Vide, quae de eo prodidit lib. XLIX, & L. Sed M. Senecae Suasoriâ I dicitur *Dellius*. Uti & L. Senecae lib. I de Clementia, cap. X. Quamquam ibi vulgò sit *Duillius*. Sed *Dellius* legi debere, jamdudum Lipsio observatum ad primum Annalium Taciti. Etiam Horatii lib. II. od. III. ad Dellium scripta est: imò in plerisque disertim legas *Q. Delium*; ut illâ, quae ante seculum Basileae, cum Acronis commentariis, prodiit. At nimis audacter pro eo Cruquius, contra omnium codicum fidem, *L. Gellium* reposuit.

Cap. XVI.

Lysimachidae aetas, ex Caecilio Rhetore; Caecilii, ex aetate Dionysii Halicarnassaei, collecta. Diodorus Sardianus. Theodorus Gadarenus. Thrasyllus. Claudius Caesar. Polianus Sardianus. Telephus, grammaticus Pergamenus.

NUnc de iis videamus, qui fuere, postquam imperium illud, quod Alexandri tenuerant successores, in Romanorum totum cessit potestatem. Eò referendus videtur Lysimachides: qui ad Caecilium de Atticis Rhetoribus edidit commentarium. Ammonius libello de vocum differentiis in Θεωρός: Λυσιμαχίδης *a* ἐν τῷ πρὸς Καικίλιον περὶ τῶν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ῥητόρων. Idem alia quoque ad res Atticas itidem pertinentia exposuit. Nam Harpocrationi in Μαιμακτηριών, & Μεταγειτνιών citatur ἐν *b* τῷ περὶ τῶν Ἀθήνησι μηνῶν. Meminimus autem Lysimachidae hoc loco, quia opus illud de Atticis Rhetoribus videtur non absimile fuisse libello Plutarchi de vitis decem Rhetorum. Fortasse tamen de stylo eorum duntaxat egit: uti ab Halicarnassensi de plerisque factum scriptoribus. Nam hoc magis Rhetoris erat, & ad Rhetorem scribentis. Siquidem Caecilius ille, cui librum de Rhetoribus nuncupavit, puto, Rhetor ille Siculus fuit, nobilissimis Rhetoribus laudatus; Fabio dico, Longino, & ante utrumque Dionysio Halicarnassensi, aequali suo: quod Caecilii, ac simul Lysimachidae nobis aetatem indicat. Nam Dionysius *c* Romam se venisse testatur, confecto bello civili inter Augustum, & Antonium, circa mediam Olympiadem CLXXXVII. Et, ne corruptos esse numeros putes, similiter est apud Anonymum ἐν *d* Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ. Ac apud eundem hoc de Dionysio legas, Olympiade CXCII anno IX aggressum fuisse scribere Romanas antiquitates.

a Lysimachides libro ad Caecilium, qui erat de decem Atticis Rhetoribus.
b In opere de mensibus Atticis.
c In praefatione Antiquitatum Romanarum.
d In descriptione Olympiadum.

Sed quicquid est de Caecilio, saltem sub Augusti principatu, atque, ut censeo, Tiberii item temporibus, fuit Diodorus Sardianus, rhetor, poëta, & historicus. Quippe qui Strabonis fuerit amicus: ut ostendunt haec geographi ejusce verba lib. XIII; quo loco de illustribus Sardianis tractat: Ἄνδρες *e* δ' ἀξιόλογοι γεγόνασι δ' αὐτοῦ γένους, Διόδωροι δύο οἱ ῥήτορες· ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο Ζωνᾶς· τῷ δὲ νεωτέρῳ, φίλῳ ἡμῖν γενομένῳ, καὶ ἱστορικὰ συγγράμματά ἐστι, καὶ μέλη, καὶ ἄλλα ποιήματα.

e Hoc etiam genus duumviri memoratu digni, Diodori rhetores duo: quorum senior Zonas vocabatur: junioris autem, qui amicus nobis, & historici exstant commentarii, & odae, & poemata alia.

Theodorus quoque Gadarenus extremo Augusti principatu, item sub Tiberio, floruit: cujus & praeceptor fuit. Certamen ei erat cum Polemone, & Antipatro. Sub Adriano Caesare filius ejus factus est senator. Fecit autem librum de historia, item de Coelesyria; & alia, de quibus Suidas.

Thrasyllus similiter Augusti, & imprimis Tiberii temporibus, vixit: quemadmodum liquet ex iis, quae de eo narrant Suetonius Tranquillus in Augusto cap. XCVIII, & Tiberio cap. XIV, Tacitus in VI Annalium, Dio lib. LV, & LVIII, Themistius orat. XII, & Juvenalis scholiastes in Sat. VI. cujus verba adscribere contentus ero: *Thrasyllus, multarum artium scientiam professus, postremo se dedit Platonicae sectae, ac deinde mathesi: quâ praecipuè viguit apud Tiberium; cum quo sub honore ejusdem artis familiariter vixit: quem postea Tiberius in insula Rhodo praecipitare voluit in pelagum, quasi conscium promissae dominationis. Quem dolum cùm praesensisset, fugit.* Thrasyllus hic patriâ Mendesius fuit, & inter alia de lapidibus scripsit. Plutarchus lib. de Flum. Καθώς *a* ἱστορεῖ Θράσυλλος ἐν γ' περὶ λίθων. Sed praeterea historiam Aegyptiacam literis prodidit. Idem eodem libro: Καθώς *b* ἱστορεῖ Θράσυλλος ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Ex eo opere locum adducit Stobaeus sermon. de morbis, & molestiarum in eis solutione. Item edidit, nisi is alius est, de lectione librorum Democriti. Laertius in Democriti vita: Ὡς *c* Θράσυλλος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων. Meminit & ejusdem alibi non semel. Uti & Clemens Alexandrinus lib. I Στρωματ. ubi refert, de Idae incendio quae scripserit. Item Nicomachus Gerasenus enchiridii harmonici lib. I. Porphyrius in vita Plotini, Achilles Tatius ad Aratum, & Demophilus in Ptolomaei Tetrabiblum: atque è Latinis Plinius in historia Naturali: ex cujus non uno loco, consignâsse ad rem medicam pertinentia, cognoscimus. Quamquam metuo, ne alius is sit ab mathematico, & Aegyptiacae historiae auctore.

a Sicut Thrasyllus refert lib. tertio de lapidibus.
b Sicut refert Thrasyllus in Aegyptiacis.
c Ut Thrasyllus in eo libro, qui inscribitur, De legendis Democriti libris.

Claudius Caesar, ut in vita ejus ait Tranquillus *d*, *& Graecas scripsit historias, Tyrrhenicôn XX, Carchedonicôn VIII. Quarum caussâ veteri Alexandriae Musaeo additum ex ipsius nomine; institutumque, ut quotannis in altero Tyrrhenicôn libri, altero Carchedoniacôn, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices.* De eodem sic Plinius lib. XII. Hist. Nat. cap. XVII: *Petunt igitur in Helimaeos arborem brutam, cupresso fusae similem, exalbidis ramis, jucundi odoris, accensam, & cum miraculo historiis Claudii Caesaris praedicatam.* Citat eundem Plinius lib. V. cap. X, & lib. VI. cap. IX. Joannes Antiochenus simpliciter dicere est contentus *e*: Ὅτι Κλαύδιος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων τὴν μὲν ψυχὴν οὐ φαῦλος ἐγένετο, ἐν παιδείᾳ τε ἤσκητο, ὡς ἐ συγγράψαι τινά. *Quòd Claudius Imperator Romanus ingenio fuit non malo; disciplinis etiam excultus erat, ita ut quoque libros scripserit.*

d Cap. 42.
e In Excerptis ab Henrico Valesio editis pag. 805.

Claudii hujus, ac Caji Caligulae temporibus, claruit Polianus Sardianus, Sophista; quem Suidas ait composuisse tres libros de triumpho Parthico. Fortasse autem, cùm sophista fuerit, & in caussis dicendis se exercuerit, quae de triumpho Parthico edidit, non tam fuere commentarii historici, quàm orationes panegyricae. Alius est à Poliaeno Macedone scriptore VIII librorum de Stratagematis; qui sub Divis fratribus in pretio erat: ut dictum lib. II. cap. XIV.

Telephus, Τήλεφος, grammaticus Pergamenus, multae exstimationis fuit tempore Hadriani Caesaris. Ut cognoscimus ex Julio Capitolino in vita Veri, (nisi is potiùs Spartianus;) qui refert, Verum Caesarem in Latinis usum grammatico Scauro; in Graecis, Telepho: quem non alium esse à Pergameno, planè adsentio summo viro, Claudio Salmasio. Multa is edidit ad historiam patriam pertinentia. Ut Pergami descriptionem: item de Pergameno Augustali libros II: adhaec de regibus Pergamenis libros V. Idem res Atticas illustravit, tum opere de Atheniensium legibus, & moribus: tum altero περὶ *f* τῶν Ἀθήνησι δικαστηρίων. Adhaec literis mandavit vitas Comicorum, & Tragicorum. Alia quoque multa producit, quorum elenchum apud Suidam videre est. Meminit & Telephi Aristophanis scholiastes in Plutum.

f De praetoriis Atheniensium.

Cap. XVII.

Crator. Julius Cassianus. Encratitarum ut is dogma defenderit. Ptolomaeus geographus. Geminus Servii lapsus. Ptolomaei laus apud Stephanum, & Marcianum

cianum Heracleotam. Iamblichi Babylonica. Adrianus Sophista. Julius Pollux Commodi Imper. æqualis. Alter ejusce nominis, sed junior. Alexander Severus. Bardesanes Babylonius. Judas theologus. Arrianus junior. Callistrates Tyrius. Theoclius. Zenobia.

VEnio ad scriptores, qui fuere sub Divis, ut vocant, fratribus; M. Aurelio Antonino philosopho, & L. Aurelio Vero. Princeps est Crator: qui M. Aurelii Veri libertus fuit. Scripsit de Romanorum temporibus. Auctor Theophilus ad Autolycum lib. III. propè extremo: ubi nomina consulum, prætorum, ædilium, hoc ex scriptore petere jubet. Præcipuè adscribi merentur hæc verba: Κράτωρ *a*, ἀπελεύθερος γνώριμος Μ. Αὐρηλίου Οὐήρου, ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, μέχρις τελευτῆς τοῦ ἰδίου πάτρωνος αὐτοκράτορος Οὐήρου, σαφῶς πάντα ἀνέγραψε, καὶ τὰ ὀνόματα, καὶ τοὺς χρόνους.

Æqualis Cratoris erat Julius Cassianus: quem Gesnerus ait annales temporum rationes conscripsisse. Id quo veterum adsitui solidè possit, non video. Etsi apud Clementem in primo Στρωματ. lego, ab Cassiano hoc ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐξηγητικῶν esse ostensum, πῶς *b* σοφίας ἀρχαιοτάτην εἶναι τὴν κατὰ Ἑβραίους φιλοσοφίαν. Fuit Valentini hæresiarchæ discipulus, ac Encratitarum dogma est secutus: quod propugnavit libro, quem inscripsit περὶ *c* ἐγκρατείας, ἢ περὶ εὐνουχίας. Eo conjugium detestabatur, ac perperam interpretabatur Genesin, per lignum vetitum intelligens matrimonium: per pelliceas tunicas, humanam carnem. Etiam tuebatur se verbis, ut videri volebat, ipsius Christi ad Salomen, ex euangelio secundùm Ægyptios productis. Vide Clementem in tertio Στρωματεῖ.

Claudius etiam Ptolomæus, Alexandrinus philosophus, temporibus vixit M. Aurelii imperatoris, teste Suida: ut omnino spissus sit error, sive Servii, sive alius, qui Servium interpolavit, ad illud Eclogæ III:

In medio duo signa, Conon, & quis fuit alter?

Ubi grammaticus per alterum intelligi ait Aratum, Ptolomæum, aut Eudoxum: cùm Ptolomæus duobus floruerit seculis postquam eclogas suas Virgilius scripsisset. Quemadmodum & in eo errat, quòd sermonem putat esse de Conone, Atheniensi duce, Peloponnesiaco bello æquali, cujus vitam Cornelius Nepos scripsit. Intelligi enim debet Conon Astrologus, quem Catullus celebrat carmine de coma Berenices, quod ex Callimacho transtulit. Scripta Ptolomæi in omnium manibus versantur. Sed præterea, quæ habemus, alia quoque recenset Suidas. Et sunt, quæ etiam Suidas prætereit: ut est περίπλους: cujus meminit Stephanus in Ἀλύδνα, ubi eam esse ait πόλιν *d* Κελτογαλατίας, auctoremque laudat Πτολεμαῖον *e* ἐν περίπλῳ. Nisi periplum vocet Geographiæ libros: quos idem Stephanus in Χαράκμωβα citat: nec modò citat, etiam laudat. Sic enim ait: Πτολεμαῖος *f* ἐν γεωγραφικοῖς, ἐν πέμπτῳ βιβλίῳ, ἐν τῇ Ἀραβικῇ. ἀξιόπιστος δ' ἀνὴρ περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπιδεῖν γὰρ ἔοικεν ἱστορῆσαι ἀκριβῶς τὰ τῆς Ἀραβίας. Egregia quoque ejus laus apud Marcianum Heracleotam initio periplι; ubi quiddam refert, (ut verba ejus referam) ἐκ *g* τῆς γεωγραφίας τοῦ θειοτάτου καὶ σοφωτάτου Πτολεμαίου. Θειότατον *h* quoque aliquanto pòst appellat. Errant autem, qui putant, Ptolomæum Alexandrinum fuisse, cùm fuerit Pelusiota. Quod satis constat ex Arabibus, à quibus appellatur Ptolomæus *Elfelusi*. Et sanè in Mss. Græcis ejus tetrabibli repertum est, Πτολεμαίου Πηλουσιέως τετράβιβλος. Ut minimè cubitandum sit, quin natus fuerit Pelusii: quamvis jam à multis retro seculis error hic invaluerit, eum Alexandriæ natum fuisse. Quod nulla alia de caussa evênit, quàm quòd ibi observationes ejus factæ sint; ut non uno loco patet ex magno ejus de constructione opere.

Ex Photii bibliotheca *i* discimus, iisdem temporibus, & aliquanto ante tempora Antonini philosophi, fuisse Iamblichum, alium à Syro philosopho, Porphyrii discipulo, è servis, ut ajunt, natum. Babylonica hic condidit, quibus de Rhodanis, & Sinonidis amoribus libris egit undequadraginta: ut Suidas testatur, & pluribus exponit Photius; qui compendio Babylonica ejus constrinxit. Quin hodieque Iamblichi Babylonica extant in bibliotheca Escuriaca. Ac, ejus licet rei nescius, fragmentum quoque edidit Leo Allatius in Excerptis Græcorum Rhetorum, ac Sophistarum *a*. Sed quòd Adriani Rhetoris putavit, id aliter est. Neque enim hic declamationis quicquam simile est, ut in tribus prioribus, quæ verè sunt Adriani Sophistæ. Inque bibliothecæ Florentinæ codice, unde exscripsit filius meus Isaacus, apertè est, Ἐκ τῆς Ἰαμβλίχου ἱστοριῶν Βαβυλωνιακῶν *b*. Inscribitur id Iamblichi fragmentum, Περὶ *c* προόδου τοῦ Βαβυλωνίων βασιλέως. Utinam verò non ulterius eruditi Hispaniæ viri invideant Reip. literariæ ipsam Iamblichi historiam Babyloniam: quam dicebam extare in Scoriaca, sive S. Laurentii bibliotheca. Ita enim didici ex edito ejus bibliothecæ indice, concinnato à Martino, Abbate Lasarinæ, Philippo IV Historiarum Regi à sacris domesticis, ac consiliis. Non dubium verò, quin apud Priscianum Medicum, ubi mentio fit amatoriarum Amblii fabularum, pro *Amblio*, *Iamblichus*, debeat reponi; ac sermo sit de amoribus Rhodanis, ac Sinonidis; de quibus in Babylonia historia tractabat.

Sed narrationes istæ Iamblichi, si non veræ, at verisimiles fuere; non item μεταμορφώσεις, quas inter alia consignavit Adrianus sophista, Herodis discipulus, Aristidis æmulus: unde, M. Antonini, & filii ejus Commodi tempore vixisse, cognoscimus. Plura de eo Suidas.

Julius Pollux vixit temporibus Commodi Cæsaris, cui & Epithalamium fecit. Exstat ejus onomasticum ad eundem Commodum. Multa quoque alia edidit. Ea inter fuisse librum De Arcadia lego in Gesneri bibliotheca. Sed apud Suidam est Ἀρκαδικόν; quo significatur oratio de Arcadicis. Meminit hujus Pollucis præter alios Jo. Tzetzes Chil. VII. Hist. CXLV. Porrò & Julii Pollucis Chronicon, Ἰουλίου Πολυδεύκους χρονικόν, exstat in bibliotheca Bavaricâ: ac jam ante hos viginti annos scripsit Jacobus Gretserus *d*, sperare se, fore, ut propediem prodeat in lucem. Chronicon verò illud exorditur à condito orbe, ac pertexit tempora usque ad imperium Valentis. Stultum igitur sit, multis monere, hunc non esse illum Julium Pollucem, cujus onomasticum habemus. Nam & gentilis is fuit, ut ab orbe condito non potuerit ordiri: &, ut diximus, sub Commodo vixit.

Alexander Severus Imp. ut in vita ejus Ælius Lampridius refert, *vitas principum bonorum versibus scripsit*. Græcè puto, quando paullo antè præcessit, *Facundiæ fuit Græcæ magis, quàm Latinæ, nec versu invenustus*. Et initio vitæ dixerat; *In Latinis non multum profecit, nec valde amavit Latinam facundiam*. Principes, quos signat Lampridius, octo fuere numero; ut ex Vopisco ostendimus in poëtis Græcis.

Bardesanes Babylonius Alexandri Severi temporibus floruit: de quo Porphyrius de abstinentia lib. IV: Ὡς *e* Βαρδησάνης, ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν γεγονὼς, ἀνέγραψεν. Egit de Brachmanibus, & Samanæis, Indorum philosophis, quos Græci Gymnosophistas vocant. Vide, quæ de iis ibidem Porphyrius ex Bardesane exscribit. Idem opus signat B. Hieronymus lib. II. contra Jovinianum: *Bardesanes, vir Babylonius, in duo dogmata apud Indos gymnosophistas dividit: quorum alterum appellat Brachmanas; alterum Samanæos; qui tantæ continentiæ sint, ut vel pomis arborum juxta Gangem fluvium, vel publico oryza, vel farina alantur cibo: & cùm rex ad eos venerit, adorare illos solitus sit, pacemque suæ provinciæ in illorum precibus arbitrari sitam.* Quæ fusiùs exponit Porphyrius: unde ea Hieronymus hausit.

Judas historicus, & theologus, de septuaginta apud Danielem hebdomadibus plenissimè disputavit: & chronographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi perduxit annum: ut tradit Eusebius Historiæ Ecclesiastic. lib. VI. cap. VI, ac Nicephorus lib. IV. cap. XXXIV.

a Crator, Libertus M. Aurelii Veri, ab urbe condita, usque ad obitum patroni sui Veri, manifestè exposuit, & nomina, & tempora. *b* Quòdvis alterum sapientiam antiquiorem esse philosophiam Hebræorum. *c* De continentia, vel castitate. *d* Urbem Galliæ Comatæ. *e* Ptolomæum in descriptione circuitus navigatione lustrati. *f* Ptolomæus in geographicis libro quinto, in Arabicis fane fide dignus: quippe qui sedulo hoc egerit, ut accuratè Arabica traderet. *g* Ex geographia divinissimi, & sapientissimi Ptolomæi. *h* Divinissimum. *i* Cod. 94.

a Edita Romæ an. 1641. *b* Ex Iamblichi historia Babyloniaca. *c* De progressu Regis Babyloniorum. *d* Tom. 2. de Cruce, in notis ad orat. Alexandri de inventione Crucis, p. 580. edit. Ingolstad. an. 1600. Meminere etiam Possevinus in Appendice Apparatus Sacri p. 82, & Jacobus Pontanus annotat. ad præfat. Georgii Franza. *e* Ut Bardesanes Babylonius, qui parentum nostrorum temporibus fuit, scripto consignavit.

è Lati-

è Latinis item Hieronymus in Catalogo script. illustr. nec non Honorius, ac Sigebertus Gemblacensis. Hos Popelierius, in suâ historiâ Gallicè scriptâ, laudare potiùs debuerat auctores, quàm Sabellicum, & Platinam. Sed peccant hac parte multi; & non possunt non peccare, qui rivos juniorum magis, quàm vetustatis fontes, sectantur.

Arrianus Maximini tempore, vel paullo pòst, fuit. Capitolinus in Maximino juniore: *Sanè, quod nullo in loco tacendum est; cùm & Dexippus, & Arrianus, & multi alii Græci scripserint, Maximum, & Balbinum, imperatores contra Maximinum factos; Maximum autem cum exercitu missum, & apud Ravennam bellum parâsse; Aquileiam autem, nisi victorem, non vidisse; Latini scriptores, non Maximum, sed Pupienum, contra Maximinum apud Aquileiam pugnâsse, dixerunt, eundemque vicisse. qui error unde natus sit, scire non possum; nisi forte idem est Pupienus, qui & Maximus.* Idem in tribus Gordianis: *Gordiani, non, ut quidam imperiti scriptores loquuntur, duo, sed tres fuerunt; idque docente Arriano, scriptore Græcæ historiæ.* Assentio autem Claudio Salmasio, viro nunquam satis laudato; qui arbitratur, & apud eundem, initio Maximi & Albini, legi oportere: *Et Dexippus, & Arabianus, Maximum & Balbinum dicunt electos contra Maximinum post Gordianos.* Ubi vulgò pro *Arriano* est *Arabiano.* Etsi & fuere, qui Arabiani dicerentur. Ut Flavius Arabianus, annonæ sub Aureliano præfectus: ad quem epistola Aureliani exstat apud Vopiscum in hujus Cæsaris vita. Apud Glandorpium in Onomastico Romano reperias, Arrianum, qui Maximini, & Gordianorum vitas posteris tradidit, fortassè esse Arrianum Jurisconsultum, Ulpiano memoratum. Sed quomodo is potuit scribere Maximini, & Gordianorum vitas, qui Ulpiano memoratur? Nam Ulpianus fuit scriniorum magister, imperante Alexandro.

Aureliani tempore, & paullo pòst, vixit Callicrates Tyrius: qui vitam imperatoris hujus in literas retulit. De eo sic Flavius Vopiscus in Aureliano: *Matrem quidem ejus Callicrates Tyrius, Græcorum longè doctissimus scriptor, sacerdotem templi Solis, in eo vico, in quo habitabant parentes, fuisse dicit. Habuisse quin etiam nonnihilum divinationis: adeo ut aliquando marito suo jurgans ingesserit, cùm ejus & stultitiam increparet, & vilitatem, En imperatoris patrem. Ex quo constat, illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit, auspicia imperii Aureliano hæc fuisse. Primùm pueri ejus pelvim serpentes plerumque cinxisse, neque unquam occidi potuisse. Postremò ipsam matrem, quæ hoc viderat, serpentem, quasi familiarem, occidere noluisse. His accedit, quòd ex palliolo purpureo, quod Soli sui temporis imperator tulerat, sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit etiam illud, quòd vinctum fasciola Aurelianum aquila innoxiè de cunis levaverit, & in aram posuerit, quæ juxta sacellum fortè sine ignibus erat. Idem autor est, vitulum matri ejus natum miræ magnitudinis, candidum, sed purpurantibus maculis, ita ut haberet in latere uno avem, in alio coronam. Multa superflua in eodem legisse memini: quippe qui asseverat, etiam rosas in ejusdem mulieris corte, nato Aureliano, exisse purpureas, odoris rosei, floris aurei.*

Theoclius quoque Aureliani vixit ætate, vel sanè proximè post eam. Consignavit vitas Cæsarum. Flavius Vopiscus in Aureliano: *Refert Theoclius, Cæsarianorum temporum scriptor, Aurelianum manu suâ bello Sarmatico uno die quadraginta & octo interfecisse.* Sed quod ad scriptoris nomen attinet, verisimilis est sententia doctissimi Casauboni, cui Theoclytus, vel Theo Chius, dictus videtur; vel Theocles, quâ formâ dicitur Diocles. Græcè eum scripsisse, etiam cognoscimus inde, quòd, cùm ridiculos quosdam in Aurelianum versus retulisset, subjungat ista verba: *Hæc video esse perfrivola; sed quia suprascriptus auctor ita eadem, ut sunt Latinè, suis scriptis inseruit, tacenda esse non credidi.* Neque enim erat, cur diceret, versus eos Latinè esse operi insertos, nisi aliâ is linguâ historiam condidisset.

Satis constat, tum quoque vixisse Zenobiam, Odenati viduam, Palmyrenorum reginam: ut de qua Aurelianus triumphârit. Hæc Ægypti, & Orientis historiam, in epitomen redegisse credita est: Græcè videlicet; ut videtur ostendere is locus Trebellii Pollionis in XXX tyrannis: *Ipsa Latini sermonis non usquequaque ignara; sed, ut loqueretur, pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiacè ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ, atque Orientalis, ita perita, ut eam epitomâsse dicatur. Latinam autem Græcè legerat.* Sed, credo, epitomen siquam fecit, juvandæ suæ memoriæ scripserat, non in usus publicos.

CAP. XVIII.

Onasimus. Palladius Methonæus. Vita Antonii, auctore Athanasio. Callistus. Diodorus Monachus. Pappus Alexandrinus. Helladius. B. Epiphanius. Eusebius scholasticus. Ammonius poëta. Lucianus presbyter. Anastasius Theopolita. Priscus Panites. Flavianus Constantinopolitanus. Lachares Atheniensis. Leontius Byzantius. Georgius Alexandrinus.

COmpectar nunc, qui floruere sub imperatoribus Constantinopolitanis, a Constantino M. usque ad Constantinum Leonis filium, & matrem Irenen: quorum tempore Carolus M. imperium in Occidente instauravit.

Onasimus Constantini Imp. temporibus vixisse, fuisseque Cyprius, aut Spartanus historicus, dicitur à Suida: qui & compluria ejus scripta refert, sed ad oratoriam artem pertinentia; ut qui & sophista fuerit; quemadmodum idem ille auctor est.

Eodem sub imperatore nomen sibi peperit Palladius, Palladii filius, Methonæus. Hic præter orationes, & disputationes varias, etiam historicum ac philologicum opus contexuit de festis Romanorum; ut è Suida cognoscimus.

Athanasius Constantini, filiorumque ejus, item Juliani, ac Valentis tempore fuit. Scripsit vitam B. Antonii monachi: ut testis B. Ephræm serm. in illud, *Attende tibi ipsi,* cap. X, Nazianzenus orat. in laudem B. Athanasii, B. Hieronymus in catalogo scriptor. Eccles. Rufinus Eccl. Histor. lib. I. cap. VIII, Palladius in Lausiacis cap. VIII, Socrates Eccles. Histor. lib. I. cap. XXI, & Honorius libro de luminaribus Ecclesiæ, ubi de Athanasio; & iterum, ubi de Antonio; quo loco illud *insigne volumen* vocat. Eam vitam ante annos duodecim primus in lucem protraxit vir optimè de studiis meritus, David Hœschelius. Sanè, ut genuinam, multis propugnat Rosweidus notis in lib. I. de vitis Patrum: ubi & Hospiniani, & Sculteti argumentis occurrit. Vide etiam Barthium Adversar. lib. XVII. cap. I. Penes lectorem judicium esto. Eidem Athanasio VII Syn. Oecumen. Act. IV. tribuitur libellus de passione Jesu Christi; quem Surius Tom. VI, die IX Novembris, ex ea Synodo exscripsit.

Juliani Imper. tempore vixit Callistus; qui & in expeditione eum comitabatur. Cecinit heroico carmine res gestas Juliani, domini sui; ut testatur Nicephorus Histor. Eccles. lib. X, cap. XXXIV.

Diodorus monachus, Juliani & Valentis temporibus, Tarsi in Cilicia, fuit episcopus. Meminere ejus Theodorus Anagnostes, & Nicephorus in historia Ecclesiastica. Composuit, cùm alia multa, tum Χρονικὸν [a] διορθούμενον τὸ σφάλμα Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου περὶ τῶν χρόνων, ut ait Suidas. Etiam Socrates meminit Hist. Eccl. lib. VI. cap. III.

Pappus Alexandrinus Theonis philosophi, qui in Ptolomæi canonem commentatus, æqualis fuit. Nam uterque Theodosii senioris temporibus vixit, Suida teste: ex quo, præter alia, Pappum scripsisse cognoscimus χωρογραφίαν [b] οἰκουμενικήν: item ποταμοὺς [c] τοὺς ἐν Λιβύῃ.

Helladius, B. Basilii discipulus, & in Pontificatu successor, de præceptoris sui Basilii vita librum reliquit; ex quo locum adducit Damascenus orat. I. de imaginibus.

Epiphanius Salaminis in Cypro episcopus, qui sub Valente, & Gratiano, inprimis verò sub Theodosio Magno floruit,

a *Chronicon, quod erratum Eusebii Pamphili de temporibus corrigit.*
b *Universalem orbis descriptionem.*
c *Fluvios Libyæ.*

floruit, opus de LXXX hæresibus reliquit: quod non historicum minùs, quàm theologicum est. Gesnerus meminit libri di vita Mariæ, & temporibus ejus, Epiphanio tributi. Sed puto, esse Epiphanii alterius. Vitam quoque S. Hilarionis exposuisse dicitur. Sed ea non exstat. Eidem tribuitur vulgò historia de prophetarum vitis. Attamen ejus libelli veteres non meminerunt; nec satis Epiphanio dignus videtur.

Ejusdem Theodosii, ac filii ejus Arcadii temporibus, claruit Heliodorus, qui Æthiopica condidit. Verùm ea non historia est; sed quiddam dramati similius. Argumentum operis est apud Photium cap. LXXII; ubi & styli elegantiam commendat. Phœnicem fuisse, ex eodem discimus, codice XCIV. Scripsit opus hoc in adolescentia, ut testatur Socrates lib. V, cap. XXI. unde & Triccæ, Thessaliæ civitate, episcopum postea factum cognoscimus. Idem quoque testatur Nicephorus lib. XII cap. XXXIV. Qui etiam refert, cùm synodus provincialis statuisset, ut vel libelli illi absumerentur igni, vel eorum scriptori episcopatus abrogaretur, maluisse episcopatu cedere, quam ut scripta supprimeret. Sanè videtur synodus ea severiùs aliquanto, quam opus erat, judicium tulisse: cùm castiplanè sint *a* mores illi, quos descripsit, ut etiam Photius agnoscit *a*. (a Cod. 72. & 94.) Theodosii fuisse filium, ac patriam ei fuisse Emesum, Phœniciæ civitatem, ipse indicat postremis libri decimi verbis. Anonymus, ut Gesnerus testatur, initio adscripserat, cùm Phœnix foret, Arabem tamen vocatum; quia vicinæ adeò gentes facilè confundantur. Unde suspicio oboriri possit, eundem esse Heliodorum Arabem, cujus vitam exposuit Philostratus lib. II de sophistis. Hoc si placet, vixerit paullo ante tempora Macrini; hoc est, circa annum Christi ducentesimum, vel aliquanto antè. Sed Æthiopicorum scriptor Synesii æqualis fuit, ac Theodosii temporibus, (ut & Raphaël Volaterranus vidit) & filii ejus Arcadii, vixit.

Arcadio, & Theodosio juniore imperantibus, vixere Eusebius Scholasticus, & Ammonius; quorum uterque carmine descripsit bellum contra Gainam, Gothorum regem. De his duobus sic Nicephorus historiæ Ecclesiast. lib. XIII cap. VI. *Siquis accuratius, pleniusque, res eo bello gestas cognoscere velit, eum Gaineum librum legere jubemus. Quem Eusebius scholasticus composuit, Troici sophistæ sectator. Qui, cùm rebus gerendis spectator ipse belli interfuisset; in quatuor libellis heroico versu id luculenter exposuit. quod scriptum, propter rei novitatem, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius, poeta alter, qui idem bellum carmine composuit, præclarus proximo imperio, sedecimo iunioris Theodosii consulatu, quem cum Fausto gessit, (tum enim poema id publicavit) habitus est.* Quæ ad verbum exscripsit ex Socratis lib. VI cap. VI.

Lucianus, presbyter Hierosolymitanus, scripsit Græcè revelationem de inventione S. Stephani. Eam Avitus, presbyter Hispanus, Latinè transtulit. Claruit anno CCCCX. Auctor Gennadius in catalogo *b*, (b Cap. 46. & 47.) & Mattheus Westmonasteriensis ad annum CCCCXVIII. Habes Latinè apud Surium Tom. IV, die III August. Observat Casaubonus Exercitatione XIII, num. XXXII, multa in eo libello graviter peccari. Inter alia illud, quòd *Capharmagala* interpretatur *Villa Gamalielis*; cùm sit *Villa Cameli*, Καμηλοκώμη.

Anastasius Theopolita, Cyrilli æqualis, composuit Persica, sive quæ in Perside contigerunt, super Dionysio, & Philippo historiographis, inter Christianos, & paganos. Ea exstant Mss in bibliotheca Electorali Palatina, ac Bavarica Augustana.

Theodosii Junioris ætate vixit Priscus Panites, sophista; ut Suidas perhibet. Qui & auctor est, eum præter epistolas, & declamationes, etiam condidisse historiam Byzantinam, & Attalicam, libris VIII. Porrò quia Suidæ *Panites* vocatur, aliqui putarunt esse Ægyptium: quasi idem sit *Panites*, & *Panopolites*. Sanè Panopolis Ægypti est urbs, patria Nonni poëtæ; ut ex Agathia, & Suida, constat. At *Panium*, ac *Panites*, est regio supra Hœmum Thraciæ montem: ut ex quarto Laonici cognoscere est. Nec alia, quàm Heraclea Thraciæ, intelligenda est, cùm Suidas ait, Panium esse prope litus in finibus Heracleæ. Idcirco Priscus etiam *Thrax* vocatur: ut ab auctore Chronici Alexandrini ad annum Theodosii XLII, ubi bellum illud adversus Attilam descripsisse narratur ὁ σοφώτατος Πρίσκος ὁ Θρᾷξ. Hæc etiam movent, ut certissimam esse censeam conjecturam Philippi Labbæi, quando *Priscus Thrax* pro *Persicus Thrax*, reponit apud Theophanem in Chronico; ubi de Basilisco loquitur, fratre Imperatricis Verinæ, atque infelici ejus expeditione adversus Gensericum, Vandalorum in Africa Regem. Priscum Rhetorem appellat Euagrius lib. V cap. ult. Atque ait, prodidisse res post Honorium, & Arcadium consecutas. Videtur autem hodieque exstare. Sanè citat eum Baptista Fulgosus in Memorabilium libris: inque bibliotheca Vaticana esse, auctor est Raphaël Volaterranus lib. XIII Anthropologiæ. Superesse etiamnum ait in Nomenclatore suo Rob. Constantinus. Fortasse est idem Priscus, quem Stephanus adducit in Σαλῶνα. Ejus excerpta de Legationibus, & fragmentum ex historia Gothica, habes in Legationum eclogis, quas Græcè primus edidit David Hœschelius *a*; (a Ann. 1603 Augustæ Vindel. Parisiis an. 1609.) ac vertit Cantoclarus, libellorum supplicum magister. Sanè Priscum de rebus Gothicis multa consignâsse, liquet ex Jornande de rebus Geticis cap. XXIV. *Gothorum*, inquit, *natio sæva, ut Priscus historicus refert, in Mæotide palude ulteriorem ripam insedit, venatione tantùm, nec alio labore, experta.* Meminit & cap. XXIV: *Ad quem in legationem remissus à Theodosio juniore, Priscus, talis voce inter alia refert.* Vide etiam cap. XXXV, XLII, & XLIX. Imò luculentum ex historia Prisci Gothicâ fragmentum habemus in Excerptis legationum ab Davide Hœschelio Græcè editis *b*, (b Augustæ.) Latinè autem redditis à Car. Cantoclaro *c*, (c Anno 1609.) libellorum Supplicum magistro. Meminit etiam Prisci hujus Euagrius lib. II cap. I, V, & XVI; item lib. V cap. ult. Adhæc Stephanus in Σαλῶνα. Theophanes in Chron. Anastasius Bibliothecarius, & Nicephorus in præfat.

Flavianus, Episcopus Constantinopolitanus, præter epistolas ad Leonem Pontificem, etiam Acta scripsit cum Eutyche presbytero, & librum de ejus erroribus. Unde, Marciani Imp. & concilii Chalcedonensis temporibus vixisse, satis liquet. Epistolæ ejus ad Leonem Papam Rom. exstitere olim in biblioth. Veneta B. Antonii.

Lachares, Lacharis filius, Atheniensis sophista, Heracleonis discipulus, floruit Marciani & Leonis imperatorum temporibus: atque inter alia reliquit ἱστορίαν *d* τὴν κατὰ Κόρινθον. (d Historiam secundum Corinthum.) Plura de eo apud Suidam vide.

Leontius advocatus, Byzantius, egit de sectis hæreticorum, & synodo Chalcedonensi. Ejus Act. V perducit seriem episcoporum Constantinopolitanorum usque ad S. Eulogium: qui fuit tempore Gregorii M. unde, iisdem Leontium vixisse temporibus, colligitur. Cùm autem tum quoque fuerit Leontius Salaminius, de quo dicebamus lib. II cap. XXIII, sanè idem videri possit. Nempe ut patriâ quidem fuerit Byzantius, ac primùm professione advocatus; posteaque Episcopus Cyprius.

Georgius, Alexandrinus Episcopus, vitam descripsit B. Chrysostomi. Ex hac excerpta dedit Photius, cod. XCVI. Integrè autem, ex Palatino, & Bavarico codice, edidit Græcè Henricus Savilius Tom. ult. operum B. Chrysostomi. Negat Photius, certò se posse adfirmare, quis hic Georgius sit. Sed placet, quod doctissimus And. Schottus ibidem adnotavit, illum videri, qui B. Joanni Eleemosynario successit, circa annum IↃCXX. Eadem mens Coccei in catalogo scriptorum. Imò accuratè satis id comprobat in notis suis Savilius. Jure autem in eo Photius desiderat, ut linguâ purior foret, & magis studiosus veritatis. Ex eo tamen pleraque sua de vita Chrysostomi hausere Leo Imperator, anonymus, & Simeon Metaphrastes: quos tres de vita Chrysostomi idem Savilius exhibuit.

Cap. XIX.

Ignatius diaconus. Gregorius presbyter de vita Gregorii Nazianzeni. Item de Patribus Concilii Nicani I. Petrus Siculus. Eustathius Thessalonicensis. Joannes Cinnamus de gestis Joannis, & Manuelis, Comnenorum. Manuel Chrysoloras. Anonymus ex Ducarum familia, de gestis Græcorum adversus Turcas, & captâ Constantinopoli. Leonardus Chiensis. Theodorus Gaza. Joannes Argyropylus. Anonymi historia Politica. Joannis Malaxi historia Patriarchalis.

Supersunt aliquot, qui vixere sub imperatoribus Constantinopolitanis, post imperium in Occidente instauratum; hoc est, post annum partæ salutis octingentesimum.

Ignatius diaconus, & custos vasorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Metropolitanus Nicææ, floruit tempore Irenes, & Nicephori Logothetæ: atque ad posteritatis memoriam consignavit vitas patriarcharum, Tarasii, & Nicephori; ut Suidas testatur; qui & alia ejus laudat. Est autem is Tarasius, qui præfuit concilio Nicæno secundo: Nicephorus verò, qui ei in patriarchatu successit. Vide Cedrenum. Tarasii vitam ab Ignatio scriptam Latinè habes apud Surium Tom. I ad XXV Febr. Sed ibi Ignatius monachus vocatur, qui Suidæ est διάκονος *a*, καὶ σκευοφύλαξ.

a Diaconus, & vasorum custos.

Petrus Siculus fuit tempore Basilii Imp. & filiorum ejus, Constantini, ac Leonis: nempe circa annum Iↄ CCC LXX. Ab imperatoribus, quos dixi, legatus fuit Tibricam, civitatem Armeniæ, ut de captivorum permutatione ageret: ac negotium hoc, cùm novem Tibricæ menses egisset, feliciter confecit; ut ipse narrat. Exstat ejus historia de Manichæorum ortu, progressu, & occasu: quæ, ex Bavaricæ bibliothecæ codice Mso, egregio Matthæi Raderi beneficio, prodiit. Estque idem scriptor, quem Lucam Siculum vocat Baronius in annalibus Tom. IX, ad annum Iↄ CCXII § I, & Iↄ CCCX § IV. Quod non satis attendit Possevinus in Apparatu sacro. At Petrum Siculum nominat Tom. VIII ad an. Iↄ C LIII § XIV: ubi ait, Latinè eum redditum esse a Jacobo Sirmundo Parisiensi, Soc. Jesu Theologo.

Circa annum Iↄ CCCC XL, temporibus nempe Constantini Porphyrogenneti, Romani junioris, & Nicephori Phocæ, quibus in Occidente imperium tenuit Otto Magnus, vixit Gregorius presbyter: qui literis prodidit vitam Gregorii Nazianzeni, cognomento Theologi. Græcè operibus Nazianzeni præmittitur. Primus, sed barbarè, vertit Anastasius quispiam. Latinè verò, & eleganter, expressit Jacobus Billius. Utile verò sit, cum hac conferre vitam Nazianzeni, quam ipse scripsit Theologus jambicis senariis. Planè autem censeo, Gregorium presbyterum, de quo dixi, esse Gregorium presbyterum Cæsariensem in Cappadocia, cujus exstat oratio de CCC XVIII Patribus Synodi Nicænæ, ac Constantino Imper. Habes apud Simeonem Metaphrastem, & exinde apud Surium ad X Jul.

Circa annum ↀXX vixit ille, qui in literas retulit vitam præceptoris sui, sanctissimi Patris Nili. Eam ex codice monasterii Cryptæ Ferratæ eruit, Latineque vertit, Fredericus Metius, Episcopus Thermularum. Ac pleraque inde hausisse in Annalibus suis profitetur Baronius ad ann. Iↄ CCCC LXXVI.

Eustathius, Thessalonicensis episcopus, cujus in Homerum, & in περιήγησιν Dionysii, commentarium habemus, auctor quoque creditur sex librorum de Ismeniæ, & Ismenes amoribus. Vixit Manuelis Comneni temporibus, circa annum Iↄ CC L; item sub Alexio Comneno, & improbo illo Andronico; ut constat ex Niceta Choniate: cui Eustathius hic vocatur, nunc ὁ πολὺς καὶ μέγας *b* ἐν λόγοις, nunc autem ἀρετῇ *c* διαβεβοημένος ἁπανταχῆ, ac à prudentia item singulari, & doctrinâ multijugâ, celebratur. Sed quod Eustathium amorum horumce auctorem esse aiunt, id planè incertum; quando in libris nonnullis Eumathius vocatur. Cujus rei mirum non meminisse doctissimum Gaulminum; qui primus eum edidit scriptorem. Eumathius is in codice Mediolanensi Macrembolita Protonobelissatius nuncupatur. Neque, si opus hoc Eumathii sit ut arbitror, (sanè minùs hoc conveniens episcopo argumentum) eo nullus fuerit hic locus Thessalonicensi Eustathio, cùm ejus sit commentarius in Dionysii περιήγησιν, in quo terrarum explicat historiam. Spissus verò est error ille Marquardi Freheri, quando, in Chronologiâ Juri Orientali præmissâ, ait, Eustathium hunc vixisse anno CIↄ XVII, atque ex Archipresbytero magnæ Ecclesiæ factum esse Patriarcham Constantinopolitanum ordine LXXIV.

b Eloquentissimus.
c Virtute celeberrimus ubique.

Anno Christi CIↄ C LXXX claruit Joannes Cinnamus, Regius, ut se ipse vocat, Grammaticus. Is literis est persecutus res gestas Joannis Comneni, imperatoris Constantinopolitani, filiique ejus Manuelis Comneni; qui patri successit an. CIↄ C XLII, atque annis imperavit XXXIX. Sed gesta patris Joannis brevi compendio constrinxit; ut ipse in præfatione agnoscit: vitam autem filii Manuelis fusius, quam alius, descripsit: nec, ut ipse prædicat, meliùs quisquam nôsse eam poterat; ut cujus rebus gestis ipse interfuerit. Sed omnino modum excessit in suo laudando principe; quem etiam, ubi vincitur, ut victorem, nobis describit. Sed illud quàm vanum, quòd eum solum inducit pugnantem adversus totum Sarracenorum exercitum! Dictio ejus purior est, tersiorque, quam aliorum esse Græculorum solet. Imò Xenophontis ipsius, quem in præfatione laudat, æmulus est. Pars major ejus operis exstat in bibliotheca Vaticana, &, quia lucem meretur, exscripsit inde Isaacus, filius meus; atque ubi occasio feret, juris faciet publici. Nisi fortasse (nec intercedo) hanc ejus operam prævertat alius. Ut fore omnino non levem inde capio conjecturam, quòd Cinnami tralationem promittat clarissimus, deque tot Græciæ scriptoribus præclarè meritus, Leo Allatius. Sic enim scribit dissertatione de Psellis *a*: *In Joanne Cinnamo vertendo illustrandoque diu me exerceo; speroque, laborem hunc meum, propter pulcherrimam historiam, ad hunc diem cum vetustate luctantem, meis vigiliis, & amicorum operâ, e scopulo in tranquillum illatam, historicæ veritatis studiosis non ingratum futurum.* Subdit deinde quædam ex ejus Historiæ Romanæ libro IV de rebus gestis Manuelis Comneni: ubi de Richardo, Antri Domino, loquitur. Imò intelligo, præter Allatium, etiam Parisienses sub manibus habere Cinnamum cum tralatione, & notis Petri Possini. Nempe palma in medio proposita est omnibus. Ad Allatium redeo; qui, præfatione Græcorum Rhetorum ad Sophistarum excerpta, primò à se edita *b*, luculentum inde fragmentum promit ad controversiam pertinens, utrùm, si dicatur, Christum non modò Deo Patri se obtulisse victimam, sed etiam sibi ipsi, quatenus ὁ Λόγος *c* esset Deus, inde consequatur, duas in Christo esse personas; uti è Nestorii dictis rectè colligebant Catholici, Nestorio interim contendente, sese duas quidem naturas agnoscere in Christo, sed unam personam: quemadmodum ex Actis Concilii Ephesini cognoscere est, modò quis legerit ea animis, oculisque minimè conturbatis. Cinnami codex exstat Msus in bibliothecâ Vaticanâ, num. CCC XIX. Inscriptio Græca est ejusmodi: Ἐπιτομὴ τῶν κατορθωμάτων τῷ μακαρίτῃ βασιλεῖ, καὶ Πορφυρογεννήτῳ κυρίῳ, κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, καὶ ἀφήγησις τῶν πραχθέντων τῷ ἀοιδίμῳ υἱῷ αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ, καὶ Πορφυρογεννήτῳ κυρίῳ Μανουὴλ τῷ Κομνηνῷ, ποιηθεῖσα Ἰωάννῃ βασιλικῷ Γραμματικῷ Σινάμῳ. *Compendium rerum præclarè gestarum à beata memoria imperatore, inque purpura nato, domino Joanne Comneno: nec non enarratio eorum, quæ egit venerabilis ejus filius, inque purpura natus, Dominus Manuel Comnenus; consignatum à Joanne, regio Grammatico Sinnamo.* Ubi videmus *Sinnamum* vocari, literâ sibilante. Sed malo iis adsentire, qui per C scribunt; præsertim quando id nominis etiam à Martiale, & aliis, sic videas exaratum. Nec

a Pag. 249
b Romæ an. 1641.
c Verbum.

Nec movet codex Vaticanus, quia à recenti sit manu. Nam qui eum exscripsit, vivebat obsessâ à Turcis Constantinopoli; ut ipse ad calcem operis annotavit. Facile autem adsentio doctissimo Philippo.

Anno cIↄccccxl, ac deinceps, floruit Manuel Chrysoloras, Francisci Philelphi socer. Tam eum laudat, quam Philelphum vituperat Poggius, primâ in Philelphum Invectivâ. Instituit Chrysoloras comparationem Veteris, & Novæ Romæ. Quam in Bibliothecis exstare, aiunt Gesnerus Tom. 1 Bibliothecæ, & Robertus Constantinus in Nomenclatore. Etiam epistolæ ejus supersunt Florentiæ in bibliotheca Medicea. Tum comparationem, quam dixi, tum duas ejusdem argumenti epistolas, in corpore Byzantinæ Historiæ Georgio Codino subtexet egregius adolescens, Petrus Lambecius.

Quando Constantinopolis à Mahomete II. Turcarum rege capta est, eaque illis imperii esse sedes cœpta fuit, (quod erat anno Chr. cIↄcccc liii, Hegiræ autem Iↄ ccc lvii) vivebat anonymus ille ex inclyta Ducarum familia, qui de gestis Turcarum adversus Græcos, & subacta Constantinopoli, commentarium reliquit. Græcè eum, ex bibliotheca regis Christianissimi, unà cum tralatione sua, editurus est V. Cl. Ismaël Bullialdus, in corpore historiæ Byzantinæ; quod avidè desiderat omnis Resp. literaria.

Etiam Leonardus Chiensis, archiepiscopus Mytilenus, de capta Constantinopoli epistolam ad Nicolaum V, Pontificem Romanum, Chii exaravit xv Aug. an. cIↄ cccc liii.

Mox à calamitate ea Constantinopoleos claruit vir seculi sui doctissimus, Theodorus Gaza, Thessalonices: ut vel inde constat, quòd Historiam Animalium, Latinè à se redditam, Xisto iv dedicavit. Sub quo ipso obiit anno cIↄ ccccLxxviii. Scripsit de mensibus, quem Latinè reddidit Jo. Perellus. Etiam de Turcarum origine extat apud Leonem Allatium.

Quo tempore subacta est Constantinopolis, & postea imprimis, floruit quoque Ioannes Argyropylus, Constantinopolitanus. Qui, præterquam quòd Aristotelis quædam Latinè transtulerit, etiam monodiam scripsit, & consolationem ad Imp. Constantinopolitanum, & librum de regno: item (quo nomine hic refertur) comparationem inter principes antiquos, & novi imperii. Supersunt ea in bibliotheca Christianissimi regis.

Quòd si ulteriùs etiam provehi animus sit, locum quoque habeat hic Anonymi historia Politica; quæ exstat initio Martini Crusii Turcogræciæ. Orditur ea a Manuele Palæologo ii, sive anno cIↄ cccxci: desinit verò in anno cIↄ Iↄ lxxviii. Ut centum & vigintiquinque annis progrediatur ultra in potestatem Turcorum redactam Constantinopolim. Idem Crusius Latinè vertit, & annotationibus illustravit.

Anno cIↄ Iↄ lxxviii Joannes Malaxus Constantinopoli vivebat. Hic Patriarchalem Κωνσταντινουπόλεως scripsit historiam: quam in corpore Byzantinæ historiæ Typis Regiis exhibebit Philippus Labbæus, Societatis Jesu Theologus. Quàm miserè vixerit, arguunt ista Constantinopoli à Gerlachio eopse anno exarata ad Martinum Crusium: *Est is* (Malaxus) *admodum senex: pueros, & adolescentulos Græcos, sub Patriarchio, in parvula, & misera casa docet; pisces siccatos in ea suspensos habet; quibus vescitur, ipse coquens; libros precio describit; vino, quicquid lucratur, insumit; pinguis, & robustus est.* At triennio post eidem Crusio perscripsit Gerlachius, Malaxum jam defunctum esse.

Anno cIↄ Iↄ lxxxi Theodosius Zygomala Protonotarius epistolam scripsit ad Martinum Crusium, Tubingensis Academiæ Professorem, de Constantinopoleos obsidionibus, & ejus expugnatione, ac hodiernæ Græciæ rebus. Habes in ejusdem Crusii Turcogræcia: qui & annotationes adjunxit. Meminit etiam Duza præfatione ad Georgii Acropolitæ Chronicon.

L I-

LIBRI QUARTI

PARS ALTERA.

Cap. XX.

Acceditur ad alios antea indictos: ac primùm quidem memorantur, qui vixere, vel stante veteris Romæ imperio: vel desito, at necdum instaurato à Karolo Magno. Ad priora tempora hi pertinent. Hippolytus martyr de canone temporum, & circulo Paschali. Nicostratus sophista de gestis Philippi Cæsaris, Decii, Galli, & Valeriani, usque ad eum Imp. à Persis captum. Thalassius Arrianus de sui temporis gestis. Libanius sophista, inter alia, narrationum fabulosarum scriptor. Sabinus Macedonianus de variorum Conciliorum Actis. Theodorus Mopsvestenus de Magis Persarum. Paulus Silentiarius de situ, & commensu templi Constantinopolitani. Joannes Rhetor de gestis Justini junioris, Tiberii Anicii, & Mauricii.

Sperabam hîc saltem abrumpere mihi licere historiam Græcorum historicorum, ætatem quorum scirem. Ea, ut video, opinio me fefellit. Multi adeò, dum prælum superioribus ferveret, sese obtulere, partim vetera meditanti, partim nunc hosce, nunc illos versanti scriptores, prout otium permitteret. Quare si grave non duxi, eos memoriæ meæ caussâ annotare; confido nec molestum fore aliis, inspicere hanc etiam partem; quæ & ipsa consummatiorem reddet laborem solius publici boni amore à me susceptum. Antiquiora tamen tempora, quia non incuriosè ea mihi videor persecutus, nunc missa faciam: initiumque futurum à temporibus Severi Alexandri, Mammeæ filii: idque vel propter Hippolytum, celebratissimum martyrem, Origenis ἐργοδιώκτην; qui quàm multa & ipse scripserit, cognoscere est ex Hieronymo in catal. cap. LXI; quæ & Honorius exscripsit. Inter alia erant temporum canones, ac ἑκκαιδεκαετηρὶς a Paschalis; periodus nempe annorum sexdecim; de qua abundè Scaliger lib. II de Emendatione Temporum. Cujus loci Hippolytus fuerit episcopus, nec Hieronymus scivit; ut ipse agnoscit. Sed ex Gelasio lib. I contra Eutychen cognoscere est, fuisse Arabum metropolitanum. Germanus Constantinopolitanus b mentionem facit Hippolyti de Roma: Nicephorus item Hippolyti Portuensis meminit, qui illi Πόρτυ c τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπος. Est is diversus ab episcopo martyre. Nisi fortè, qui priùs fuit Arabum metropolitanus, in Italiam sit profectus, atque ita factus est episcopus Portuensis: quod non puto verisimile. Valde autem ratio fugit Centuriatores Magdeburgenses, cùm Hippolytum Portuensem vocant Ostiensem. Nam qui Latii situm novit, scit, diversa esse oppida *Ostiam*, & *Portum Urbis*, qui & *Augusti* dicitur. At sine dubio planè est diversus Hippolytus Thebanus; de quo suo loco agam.

a Sedecennalis circulus.

b Tom. 2. bibliotheca SS. PP. edit. 2.

c Portûs veteris Romæ episcopus.

Sub Claudio, & Aureliano, vixisse videtur Nicostratus Sophista ex Trapezunte. Is res gestas Philippi Arabis, qui Gordiano in imperio successit, literis mandavit: Decii quoque, Galli, & Valeriani, filiique Gallieni, res fuit persecutus, usque ad Odenatum Palmyrenum, Zenobiæ maritum, & expeditionem Valeriani Imp. adversus Saporem, Persarum regem, à quo Valerianus captus fuit, anno Chr. CCLIX. Vide de eo Euagrium lib. V Historiæ Eccles. cap. ult.

Constantii imperatoris, ac Juliani Apostatæ temporibus claruit Thalassius, ille quem Comitem fuisse ait Athanasius epistolâ ad solitariam vitam agentes: præfectum prætorio vocat Ammianus lib. XIV; ubi & addit, ingenii fuisse arrogantis. Ac lib. XXII ait, insidias struxisse Gallo, fratri Juliani. Apud Constantium Imp. valuisse auctoritate, & gratiâ, narrat Zosimus lib. II. Nec mirum, cùm, uti Imperator, ita & Thalassius, fuerit Arrianus. Itaque & ab eo ad fratrem Constantem fuit Petobionem missus: ut liquet ex Athanasii Apologia ad Constantium. Imò & auctoritate hujus imperatoris interfuit Sirmiensi Synodo, & disputationi Basilii cum Photino; ut est apud Epiphanium hæres. LXXI. Atque eo argumento Henricus Vallesius a rectè refellit sententiam Cæsaris Baronii, synodum eam rejicientis in an. CCC LVII. Quo tempore jam excesserat Constantius Imp. Thalassium hunc aliqua exarâsse de sui temporis rebus, liquet ex Suida in Θεόφιλος: ubi inde narrat quiddam de Theophilo illo, qui sub Constantino ab Abiadenis, Indiæ populo, obses fuerat missus in ditionem Romanam; ubi Christianam didicit religionem, sed Arrianâ religione infectam. Fusiùs de isto Nicephorus lib. IX cap. XVIII, & XIX; ac Baronius ad an. CCC LIV, num. XI, XII, XIII, XIV, XV. Diversus verò ab hoc est Thalassius monachus, cujus ad Paulum presbyterum quatuor hecatontades de sincera charitate, ac verâ continentiâ; nec non de regimine mentis, leguntur in bibliotheca Patrum Tom. V edit. II b. Eum in Africa vixisse anno IↃ L, ait Jodocus Coccius in Indice Auctorum, quem præmisit thesauro suo Catholico. Msus Græcè exstat in bibliotheca Vaticana. Inscriptio vocat Africanum abbatem: proque *regimine mentis* Græcè est τῆς κατὰ νοῦν πολιτείας.

a Notis in Ammiani lib. 14. pag. 7.

b P. 550.

Sub eodem Juliano, qui Apostatæ cognomento notior est, apud imperatorem, & gentes, in pretio fuit Libanius Sophista; qui aliquem sibi locum deposcere hic videbatur propter undequadraginta historias fabulosas de gentium Diis. Eas, nec non ἐκφράσεις, sive descriptiones VII, è bibliotheca Vaticana publici juris fecit c, Latinam etiam tralationem addidit, Leo Allatius in Excerptis Græcorum Sophistarum. De hoc Libanio agit Julianus Imp. in epistolis. Adhæc Eunapius, Photius, Suidas, alii. Vide quæ attulit Fredericus Morellus Tomo Libanii primo, & Leo Allatius præfatione in Excerpta, quæ dixi.

c Romæ an. 1641.

Extremis Theodosii Magni temporibus vixisse puto Sabinum Macedonianum, Heracleæ in Thracia episcopum. Is variorum Conciliorum Acta collegit atque edidit; ut refert Socrates Scholasticus lib. I Historiæ Eccles. cap. V. Sanè, qui Macedonii hæresin est secutus, is non videtur esse antiquior concilio Constantinopolitano Oecumenico; quod an. Chr. CCCLXXXI Macedonii hæresin damnavit, imperante Theodosio Magno. Nec, cujus historia reprehenditur à Socrate, junior fuerit Socrate; qui sub liberis Theodosii ejusce effulsit. Nihil verò mirum, si, qui Macedonium sequeretur, concilium Nicenum improbârit, tanquam à fide devium; ut pluribus ibidem Socrates narrat.

Sub Arcadio magni pendebatur Theodorus Mopsvestenus episcopus, Nestorii magister; ut est apud Euagrium lib. I cap. II. ac ob dogma idem longè post mortem damnatus fuit ab Synodo Oecumenica quinctâ. ut constat ex Act. IV, & seqq. item Gregorio Magno lib. VI epist. LXXI. & Liberati diaconi breviario cap. IV. Hic de Magia Persarum reliquit libros tres; ut constat è Photii bibliotheca cap. LXXXI.

Atque hi fuere, dum vetus staret imperium Romanum. Nunc unum alterum dabo, qui, illo desito, vixerit; ante tamen illud instauratum in Karolo Magno.

Sub

Sub Justiniano Magno in pretio erat Paullus Cyrus Florus Silentiarius, ita dictus, quòd Regiorum Silentiariorum foret primicerius. Vir fuit genere illustris, & opibus relictis à parentibus clarus: sed clarior doctrinâ, & eloquentiâ: sicut de eo testatur Agathias lib. v. Addit, multum laudis retulisse poëmatis suis. In his fuit carmen, quo templi Constantinopolitani situm, & συμμετρίαν *a* affabrè descripsit. Meminit quoque Suidas in Agathia; deque illo etiam dicimus in Poëtis Græcis.

a Partium inter se competentia.

Sub Tiberio, Anicio, & Mauricio, imperatoribus non exiguæ existimationis, fuit Joannes ille, quem Evagrius lib. v. cap. ult. civem, ac cognatum suum, appellat. Unde, cùm Evagrius fuerit Antiochensis, hunc quoque Antiochensem fuisse, per est verisimile. Ibidem ait, eum digesta à se tempora exposuisse ab Justiniano Magno, in quo desierat Procopius, usque ad Chosroën juniorem, à Mauricio imperatore regno restitutum: quod fuit anno Chr. ɔ xci. Ex hujus historia etiam sunt, quæ Evagrius lib. iii. cap. x, & xxviii, se hausisse profitetur ab Joanne Rhetore. Ita enim utrobique vocat. Scio, *Rhetoris* appellationem uno duntaxat loco exprimi. Sed altero subdit Agathiæ, quem *Rhetorem* nuncupat; ut Σοφιστοῦ in Joanne idem vocabulum voluerit intelligi.

Cap. XXI.

De historicis Græcis, qui claruere, translato Occidentis imperio ad Karolum Magnum. Ut sunt isti. Joannes Siculus. Leontius Byzantius, vel alius, qui vitam scripsit Leonis Armenii, ac quatuor sequentium imperatorum. Sethus Magister. Michael Attaliates. Nicephorus Basilacius. Prætor Græciæ, historiæ LX annorum scriptor. Leo Grammaticus, qui idem videtur ac ille, qui nonnullis Asianus.

DEinceps ad eos me conferam scriptores, qui, post imperium in Occidente instauratum, memoriam nobis temporum reliquerunt. In iis est Joannes Siculus: qui Chronicon condidit, usque ad tempus, quo Michaëli, Theophili filio, successit Basilius Macedo. Id erat anno Christi ɔ ccclxvi. Ex Possevini in Sacrum Apparatum appendice, nec non Sylburgii in Saracenica *a* præfatione, videre est, olim fuisse in bibliothecâ Electorali Palatinâ: ut dubium minimè videatur, quin Romæ nunc sit in Vaticana. In fine additum, ἕως *b* τὰ Χρονικὰ Γεωργίου τοῦ Λογοθέτου. Qui necesse est diversus sit ab Joanne Logotheta Acropolite. Nam is demum cœpit Chronicon suum ab anno cIɔ cc iii: uti dictum lib. ii. cap. xxviii. Videndum, idemne an alius fuerit hic Joannes Siculus, & Σικελιώτης διδάσκαλος, Scylitzæ, & Cedreno, in prologis memoratus. Id alibi se explicaturum promittit clarissimus Labbæus, in delineatione apparatûs ad corpus historiæ Byzantinæ *c*.

a Edita an. 1595.

b Usque ad Chronica Georgii Logothetæ.

c Pag. 44.

Sub Constantino Porphyrogenneta, Leonis filio, Theophanem continuabat anonymus; quem aliqui Leontium Byzantium nuncupant. Hic vitas scripsit Leonis Armenii, Michaëlis ex Amorio, sive Balbi, & hujus filii Theophili, & ex Theophilo, ac Theodora nati Michaëlis, qui cum matre imperavit, & Leonis Sapientis, cui Constantinus Porphyrogennetus successit. Hic ex bibliotheca eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini Parisiis prodibit typis Regiis in corpore Byzantinæ historiæ; quod jam excudi cœptum. Diversus est à Leone Byzantio, auctore operis de sectis hæreticorum: de quo dixi libri hujus iv. capite xviii.

Sethus Magister vulgari Græcorum linguâ elucubravit Historiam Chronicam; quæ à creatione mundi perduceretur usque ad imperium Constantini Ducæ: ut non quidem certum sit, at verisimile tamen, Constantino huic parem, vel supparem fuisse. Is verò imperare cœpit anno ccLviii.

Anno Christi cIɔ Lxxi imperium accepit Michaël vii Ducas Parapinaceus; ad quem Michaël Attaliates misit Pragmaticam suam; quæ est Tom. ii. Juris Græco-Romani, Ioannis Leunclavii curâ editi. Hic memoratur, quia scripserit Chronicon à Michaële Balbo usque ad hunc ipsum Michaëlem Ducam. Est ea Scodriaci in Bibliotheca Regis Hispaniarum: ut Possevinus refert in Appendice Sacri Apparatus *a*. Sed sicut alia multa ibi legas corruptè, librarii, ut credo, vitio; ita illud quoque, quòd Michaël *Caliota* scribitur pro *Attaliata*.

a P. 102. edit. Colon. an. 1608.

Sub Alexio Comneno, qui patri Manueli successit anno cIɔ cLxxxi, claruit Nicephorus ὁ Βασιλάκης, sive Βασιλάκιος, Rhetorices Constantinopoli professor. De quo Nicetas Choniates lib. vii. gestorum Manuelis Comneni, & Ioannes Cinnamus lib. iv. Historiæ Romanæ, & ex hisce Leo Allatius in præfatione, quam præmisit excerptis Heracliti, Libanii, hujusce Nicephori, & aliorum; quos primus Græcè edidit *b*, Latineque vertit. Ac Basilacæ quidem sunt ista; μῦθοι, διηγήματα, & ἠθοποιΐαι *c*.

b Romæ an. 1641.

c Fabulæ, narrationes, & ethopœiæ.

Anno cIɔ ccLxx, temporibus Michaëlis Palæologi, claruit Prætor Græciæ, qui historiam condidit annorum quasi Lx; exorsus ab eo tempore, quo Balduinus Flander Constantinopolim cœpit; quod fuit anno Christi cIɔ cc v; ac desinentem in eâdem à Michaële Palæologo, Venetorum, & Genuensium ope, receptâ; quod evênit anno cIɔ ccLxi. Hunc se Msum habere refert Ioannes Leunclavius in Pandecte Historiæ Turcicæ. Clarissimus Philippus Labbæus *d* suspicatur, hunc Græciæ Prætorem esse eundem ac Georgium Acropolitam: quod inde conjectat, primùm quia Ephræmus in Chronico suo metrico Acropolitam hunc appellet στρατηγὸν ἐν τιμηθέντα τῇ Πραίτωρος ἀξίᾳ *e*. Deinde quia congruant tempora, cùm uterque à Theodoro Lascare sit exorsus, idemque argumentum tractarint. Sed omnia erunt liquidiora, ubi Acropolitam publicaverit Leo Allatius.

d In Delineatione ad Apparatum Historiæ Byzantinæ pag. 40.

e Antea Prætoriâ dignitate decoratum.

Extremis Andronici senioris temporibus fuerit Leo Grammaticus; qui historiam Theophanis Confessoris, desinentem in Nicephoro Logotheta, additis septem sequentium Imperatorum vitis, continuavit usque ad tempora Constantini Porphyrogennetæ. De ætate argumento est Msus codex in Christianissimi Regis bibliothecâ: in cujus calce adscriptum est, opus id esse absolutum mundi ἔτει ς φκθ, hoc est, anno Christi cIɔ ccc xxi. Græcis enim natalis Christi incidit in annum mundi millesimum, centesimum, & nonagesimum nonum: cui numero si addas cIɔ ccc xxi, conflet is annus Christi, quem dicebamus. Nisi placeat, hæc non esse scripta ab auctore, sed adscripta à librario. Summæ doctrinæ vir Philippus Labbæus *f*, etsi non auderet certò quid spondere, eò tamen inclinabat, Leonem hunc Grammaticum haut alium esse ab illo, qui Ioanni Curopalatæ nuncupatur *Leo Asianus*; quomodo Georgio Cedreno *Leo e Caria* vocatur; sicut dictum est nobis lib. iii.

f In Apparatu ad corpus Byzantinæ Historiæ, pag 45.

LIBRI QUARTI
PARS TERTIA.

EXpositis illis, quorum nota sunt tempora, persequar eos, quorum vel incognita est ætas, vel nunc saltem non occurrit mihi. Eorum sylvulam adferam, atque, uti feci libro superiori, ita nec alium hic ordinem, quam κατὰ στοιχεῖον a, observabo.

a Secundum literas.

ACHæi historici, Ἀχαιοῦ ἱστοριογράφου, meminit Pindari scholiastes in od. VII Olymp. Videndum, an idem sit Ἀχαιὸς, quem cum Pherecyde jungit Arati scholiastes, quo loco de Hyadibus tractat, atque, Achæum quatuor Hyadas statuisse, aït. At alius, puto, Ἀρχέμαχος, cujus historicum opus celebrat Nicandri scholiastes in Theriaca b. Nisi magis placet, alterutro loco esse librarii vitio peccatum.

b Pag. 29. edit. Morell.

Agathus Dæmon Alexandrinus Mechanicus delineavit orbem universum ex Ptolomæi Γεωγραφουμένοις: sicut dixi libro de Mathematicis disciplinis cap. XLII.

Agias res Argolicas memoriæ mandavit. Athenæus lib. III: Ἀγίας δὲ c, καὶ Δερκύλος, ἐν Ἀργολικοῖς.

c Agias autem & Dercylus, in Argolicis.

Alcimus Siculus Italica consignavit. Athenæus lib. X: Ἄλκιμος d ὁ Σικελιώτης ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ τῶν βίβλων Ἰταλικῇ, πάσας φησὶν ἐν Ἰταλίᾳ γυναῖκας μὴ πίνειν οἶνον διὰ ταύτης αἰτίας. Meminit quoque lib. XII; uti & Festus Pompejus in *Romam*.

d Alcimus Siculus in libro, quem Italicum inscripsit, hac de caussa omnes in Italia mulieres vino abstinere, ait.

Alcmæon in Delphorum commentariis, Ἀλκμαίων ἐν τοῖς τῶν Δελφῶν ὑπομνήμασι citatur a Plutarcho in Solone. Alius est ab Alcmæone Crotoniata, qui primus Physica scripsit; ut discimus ex Clemente Alexandr. lib. I. Στρωματέων.

Alexander Trallianus libros quinque composuit de rebus Turcarum; ut apud Gesnerum lego. Alius omnino est ab nobili illo medico, cùm is vixerit non multo post tempora Juliani Cæsaris: quo tempore Turcorum nomen propemodum ignotum erat. Quare hunc censeo vixisse paucis abhinc seculis.

Alexandrides Delphicus testis adducitur à Plutarcho in Lysandro. Apud Scholiastem Aristophanis in Plutum e ἀφελῶς vocatur Ἀλεξανδρίδης. Restituendum id nomen Euripidis scholiastæ in Alcestidis initium, ubi citatur Ἀναξανδρίδης ὁ Δελφὸς, atque ex eo refertur, ut Apollo mercede servierit Admeto, eo quòd Pythonem serpentem interemisset. Nisi & apud Plutarchum malis Ἀναξανδρίδης.

e Pag. 45. edit. Basil.

Amortio Historiam Ecclesiasticam condidit: ut constat ex catalogo manuscriptorum in Regia bibliotheca, quæ est Scodriaci; sicut apud Ant. Possevinum legas in Appendice Apparatus Sacri f.

f P. 131.

Ammonius, ἐν τῷ γ περὶ βωμῶν, καὶ θυσιῶν, citatur ab Harpocratione in Ἀμαζόνειον: Uti & voce Ἐσχάρα. Ἐν h πρώτῳ περὶ θυσιῶν ab Ammonio lib. de differ. voc. in Βωμός. Ubi & Λαμπτρεὺς i fuisse dicitur: ut Gesnerus falsò Alexandrinum vocet. Eidem Harpocrationi, in Θεσμός, citatur Ammonius ἐν κ πέμπτῳ περὶ κωμῶν. Quæ lectio si sana est, egerit de κώμαις, sive vicis illis, in quos Athenarum urbs erat distributa; uti regio ipsa in δήμους, sive populos. Sed verisimilius est, pro κωμῶν, etiam hic βωμῶν l legi oportere.

g Libro de aris, & sacris.
h Lib. I. de sacris.
i Lamptrensis.
k In quarto de vicis.
l De aris.

Amyntas fecit volumen, quod Σταθμοὺς, sive *Mansiones* inscripsit, multasque ei historias inseruit. Meminit Athenæus lib. X, & XII; ubi ex tertio ejus operis quædam adfert de Sardanapali sepulchro, & elogio ejus saxeis in pilis literis insculpto Chaldaicis, à Chœrilo autem verso. Æliano quoque, lib. XVII de animalibus cap. XVII, memoratur Ἀμύντας a ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις αὐτοῦ Σταθμοῖς. ac deinde mira quædam ex eo referuntur de muribus Caspiis, & avibus eas vorantibus.

a Amyntas in iis, quæ ipse inscripsit Mansiones.

Anaxilides de philosophis tractavit. Laërtius in Platone: Ἀναξιλίδης b ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ φιλοσόφων. Narrat deinde ex eo, ut Perictiona, Aristonis conjux, ex Apolline Platonem concepisse credita sit.

b Anaxilides libro secundo de philosophis.

Anaxis Bœotus historiam suam perduxit usque ad Olympiad. CIV, ac imperium Philippi Amyntæ filii. Diodorus Siculus extremo lib. XV: Τῶν δὲ συγγραφέων Διονυσόδωρος καὶ Ἄναξις οἱ Βοιωτοὶ τὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν καταστρέφουσι τὰς συντάξεις.

c Ad hunc usque annum ex historicis Dionysodorus, & Anaxis, Bœoti, rerum Græcarum narrationem suam perfecerunt.

Andreas Panormitanus edidit, quæ in quibusque Siciliæ oppidis memorabilia contigissent. Athenæus lib. XIV: Ἀνδρέας d ὁ Πανορμίτης ἐν τῷ τριακοστῷ τρίτῳ τῶν Σικελικῶν τῶν κατὰ πόλιν. Historicum etiam fuisse opus videtur nescio cujus Andreæ de origine artis medicæ: ex quo Soranus in Hippocratis vita narrat, natum esse Hippocratem, regnante Abriade, mensis Agriani sexto & vigesimo die: quo &, suâ ætate, Coos Hippocrati parentare, idem Andreas prodidit; quemadmodum ibidem legere est.

d Andreas Panormitanus in trigesimo tertio rerum in quibusque oppidis Siciliæ memorabilium.

Andronicus Alipius memoratur B. Hieronymo, præfatione in prophetam Danielem, his verbis: *Ad intelligendas extremas partes Danielis multiplex Græcorum historia necessaria est. Sutorii videlicet, Callinici, Diodori, Hieronymi, Polybii, Posidonii, Claudii Theonis, & Andronici cognomento Alipii: quos & Porphyrius secutum se dicit.*

Anianus, monachus Ægyptius, & chronographus, memoratur Georgio Syncello, Jam Clarissimo Philippo Labbæo observatum, diversum esse ab Aniano, qui Chrysostomi quasdam homilias Latinè reddidit. Is sub Alarico, Visigothorum in Galliis & Hispania rege, vixit, circa annum IↃVI, propè toto seculo post Romam ab Alarico captam.

Anonymus περὶ ἀπίστων e, exemplo Heracliti, sed multo post eum, scripsit. Utrumque cum Libanii Sophistæ narrationibus, atque aliis nonnullis, publico bono emisit V. Cl. Leo Allatius f.

e De incredibilibus.
f Romæ an. 1641.

Anonymus vulgari Græcorum linguâ Chronica condidit, quæ primò fuere illustris viri, Michaelis Cantacuzeni, anno CIↃIↃLXXVIII jussu Amarathis III in patria sua ab Anchialo interemti. Postea possedit Martinus Crusius. Atque hic inde anno CIↃIↃLXXXIV edidit Historiam de nuptiis Theophili, & Theodoræ.

Anonymi supersunt Collectanea Msta de antiquitatibus Constantinopolitanis: quæ juris publici faciet ornatissimus juvenis Petrus Lambecius.

Anonymi historia generalis à mundi exordio usque ad Nicephorum Botoniatam (qui an. imperabat CIↃLXXVIII, & duobus seqq.) exstat Scodriaci in biblioth. Regis Hispaniarum: ut est apud Possevinum in Appendice Apparatus Sacri g. Suspicor, quia in Botoniate definit, vel tum, vel proximo vixisse imperatore. Nihil interea certi spondeo, qui non viderim.

g P. 102. edit. Colon. an. 1608.

Anonymus de gestis Græcorum adversus Turcas, & expugnatione Constantinopoleos, superest in Bibliotheca regis Galliarum. Vertit eum Ismael Bulialdus. Non potest hæc consignasse ante annum CIↃCCCCLIII, cùm describat captam Constantinopolim. Sed quanto post vixerit, dicere nequeo.

Anonymus de XII laboribus Herculis, Græcè editus, Latineque translatus, exstat in Excerptis Græcorum Rhetorum, ac Sophistarum, Romæ h editis à Leone Alla-

h Anno 1641.

Allatio; qui censet, scriptorem esse utilem, ac bonum, etsi plurimum debeat Apollodoro de diis gentium. Vide quæ inferiùs dicam de Joanne Pedasimo Chartophylace.

Anonymus Theophanis historiam continuavit; cumque ille desinat in Nicephoro Logotheta, à quo Irene est imperio dejecta anno Christi DCCCII; hic Michaëlem Rancabe, Nicephori Logothetæ generum, & successorem, addidit, ac porrò secutos Imperatores usque ad Nicephorum Botoniatem; cui anno CIϽLXXXI successit Alexius Comnenus. Est hoc intervallum annor. CCLXXIX: intra quod, qui fuere, imperatorum vitas compendio constrinxit. Ac suspicari propterea liceat, vixisse temporibus Alexii; nec ulteriùs in historia progressum, quia nollet scribere res imperatoris superstitis. Sed enim infirmum est id argumentum, cùm multi non pertexant opus, quod cœperant, sive quòd eos vita antè destituat, sive quoniam aliquid voluntatem cogat mutare, sive etiam, quia & initio nonnisi partem prodere sibi proposuerant. Exstat anonymus ille in bibliotheca doctissimi Philippi Labbæi, Societatis Jesu Theologi.

Anonymi item Turcicarum rerum historia vulgari linguâ exarata adservatur in bibliotheca eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini.

Antenor Cretica est literis complexus. Ælianus lib. XVII. de animalibus cap. XXXV: Ἐν ᾳ λόγοις Κρητικοῖς Ἀντήνωρ λέγει. Narrat deinde ex eo, ut Rhaucienses urbem suam deseruerint, coacti ab apibus, acerbè pungentibus; urbemque novam, in prioris memoriam, Rhaucum appellarint. item, ut in Ida, monte Cretæ, pauculæ apum illarum reliquiæ sint, quæ etiamnum hominibus multum molestiæ facessant. Antenor iste cognominabatur Delta. Qua de re sic Photius Bibliothec. cod. CXC, ex Ptolomæo Hephæstionis lib. V: Ἀντήνωρ ὁ τὰς Κρητικὰς γράψας ἱστορίας Δέλτα ἐκαλεῖτο, διὰ τὸ ἀγαθὸς εἶναι, καὶ φιλόπολις· οὕτω γὰρ Κρῆτες τὸ ἀγαθὸν δέλτον καλεῖν φασιν. *Antenor is, qui Cretensium historiam scripsit, vocabatur Delta; quia bonus foret, & civitatis amans. Ajunt enim, bonum à Cretensibus dici* delton.

Antiochus *b* ἐν δευτέρῳ τῶν κατὰ πόλιν μυθικῶν citatur à Ptolomæo Hephæstionis lib. V. histor. IX, & ex eo à patriarchâ Photio in biblioth. cod. CXC.

Antiphanes Bergæus multa in libros retulit mendacia, fabulator veriùs, quàm historicus: unde eum Strabo lib. I. jungit cum Euemero Messenio, qui historiam de diis contexuit. Verba ejus sunt: Ὁ δὲ *c* Ἐρατοσθένης, Δαμάστῃ χρώμενος μάρτυρι, οὐδὲν διαφέρει τοῦ καλοῦντος μάρτυρα τὸν Βεργαῖον, ἢ τὸν Μεσσήνιον, καὶ οὕτως ἄλλους, οὓς αὐτὸς εἴρηκε, διαβάλλων τὴν φλυαρίαν. Etiam lib. II. ait, Οὐ *d* πολὺ δ' ἀπολείπεται ταῦτα τῶν Πυθέου, καὶ Εὐημέρου, καὶ Ἀντιφάνους ψευσμάτων. Pytheas iste fabulosa multa geographiæ suæ inseruit. Lilius Gyraldus *e* putavit, Antiphanem in comœdiis suis multa parùm convenientia finxisse. Sed Strabonis loca innuunt, eum Pytheæ, & Euemeri instar, in alio opere quopiam, fabellas pro verâ historiâ venditâsse. Nec tamen inficias iverim, comœdias etiam fecisse, quando hoc seu verè, seu falsò, dicit Stephanus: cujus illustria sunt verba hæc in Βέργη. Βέργη *f* πόλις Θρᾴκης, πρὸς τῇ Χερρονήσῳ. τὸ ἐθνικὸν, Βεργαῖος. Στράβων δὲ κώμην αὐτὴν λέγει, ἐξ ἧς ὁ Βεργαῖος Ἀντιφάνης, ὁ κωμικός. Ἄπιστα δὲ οὗτος συνέγραψεν, ὥς φασιν· ἀφ' οὗ ἡ παροιμία Βεργαΐζειν, ἀντὶ τοῦ μηδὲν ἀληθὲς λέγειν.

Apollonides ὁ Κηφεὺς ἐν τῷ ὀγδόῳ *g* περὶ κατεψευσμένης ἱστορίας laudatur anonymo in vita Arati. Alius est Ἀπολλωνίδης ὁ Νικαεὺς, Harpocrationi nominatus in Ἴων. De quo lib. III dictum.

Apollonius Acharnensis περὶ τῶν ἑορτῶν *h* egit. Meminit Harpocration in Πέλανος.

Apollonius Aphrodisiensis, ἀρχιερεὺς *i*, καὶ ἱστορικὸς, ut Suidæ vocatur: qui scripsisse ait Καρικὰ *k*, Περὶ Τράλλεων, Περὶ Ὀρφέως, καὶ τῶν τελετῶν αὐτοῦ. Caricorum ejus meminit sæpiùs Stephanus. Librum eorum quartum citat in Βάργασα, septimum in Χρυσαορίς, decimumsextum in Ἄλινδα, decimumoctavum in Χαλκήτωρ. Etiam Etymologus adducit sextumdecimum in Ἄρπασος.

a Antenor in libris rerum Creticarum ait. *b Libro secundo de fabulis, quæ in quaque civitate feruntur.* *c Eratosthenes autem, Damaste utens teste, nihil distat ab eo, qui testem advocat Bergæum, vel Messenium Euemerum, atque alios, quos ipse nominat, eorum traducens futilitatem.* *d Hæc non multum absunt à Pytheæ, Euemeri, & Antiphanis mendaciis.* *e Dialogo sexto de poëtis.* *f Berge Thraciæ urbs, juxta Chersonesum: unde gentile Bergæus. Strabo autem vicum esse dicit. Inde fuit Antiphanes Comicus. Multa is parùm credibilia scripsit, ut ajunt: à quo proverbium ortum, ut Bergissare diceretur, qui nihil diceret veri.* *g Cepheus libro octavo historiæ ementitæ.* *h De festis.* *i Summus sacerdos, & historicus.* *k Carica, & de Trallibus, & de Orpheo, ac sacris ejus.*

Apollonius Ascalonites historicus vocatur à Stephano in Ἀσκάλων: ubi inter illustres Ascalonitas esse dicuntur ἱστορικοὶ, *a* Ἀπολλώνιος, καὶ Ἀρτεμίδωρος. Alius est Ἀπολλώνιος *b* γεωμέτρης, qui refertur inter τοὺς περὶ τῶν Ἀράτου *c* συνταξαμένους. Item Ἀπολλώνιος *d* ὁ Χαίρωνος, citatus Aristophanis scholiastæ in Vespas. Alios quoque Apollonios adduximus lib. I. cap. XXII.

Aratus Cnidius condidit historiam Ægyptiacam. Diversus est, non tantùm ab Arato, poëta Solensi, cujus Φαινόμενα habemus: sed etiam ab Arato Sicyonio; de quo dictum nobis lib. I, cap. XVII. De utroque, & Cnidio, & Sicyonio, ita anonymus in Vita Arati poëtæ: Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ γεγόνασιν Ἄρατοι, ἄνδρες ἐπίσημοι ἱστοριογράφοι. ὥσπερ ὁ Κνίδιος, οὗ φέρονται Αἰγυπτιακὰ ἱστορικὰ συγγράμματα. καὶ τρίτος Σικυώνιος, οὗ ἐστιν ἡ πολύβιβλος ἱστορία ὑπὲρ τὰ λ' βιβλία ἔχουσα. *Fuere & alii Arati, historici diserti: ut Cnidius ille, cujus exstant commentarii historiæ Ægyptiacæ: item tertius, Sicyonius; cujus est historia illa multorum librorum; ut qui plusquam* XXX *numero sint.*

Arignote recensetur inter feminas præclaras à Clemente Alexandrino lib. IV Stromat. ac memoriæ prodidisse dicitur res gestas à Dionysio Tyranno: Ἀριγνώτη, ἡ τὰ περὶ Διονυσίου γράψασα.

Aristocrates ἐν *e* τετάρτῳ Λακωνικῶν adducitur ab Athenæo lib. III.

Aristonicus Tarentinus laudatur Ptolomæo Hephæstionis in novâ historiâ: qui ex eo retulit, dimidium caput hydræ, quicum Hercules pugnavit, aureum fuisse. Auctor Photius in biblioth. cap. CXC. Meminit quoque Servius in illud Maronis III Æn.

Chaoniamque omnem Trojano à Chaone dixit.

Constat, inquit, *ibi olim regem, nomine Campum, fuisse, & Epirum Campaniam vocatam: sicut Alexarchus, historicus Græcus, & Aristonicus, referunt.* Etiam apud Cæsarem Germanicum in Aratea phænomena, & apud Hyginum in poëtico astronomico, fabella ex Aristonico adfertur de Orione: quæ lectio si vera est, (eam quidem secuti Janus Parrhasius, & Gesnerus in Onomastico) idem fuerit, ac ille Aristonicus, Photio, Servioque memoratus. Sed in Aldinâ, quæ anno prodiit CIϽCCCCXCIX, *Aristomachus* invenio: eamque lectionem in editione suâ etiam secutus fuit Morellius.

Aristoteles Chalcidensis de Eubœa scripsit. Harpocration in Ἄργουρα: Ἔστι δὲ *f* πόλις τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ κειμένη· ὡς Ἀριστοτέλης ὁ Χαλκιδεὺς ἐν τῷ περὶ Εὐβοίας. Eum signat Apollonii scholiastes in lib. I: Σωΐδας γὰρ *g*, καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ περὶ Εὐβοίας πεπραγματευμένοι.

Artemidorus Ascalonita Bithynicam composuit historiam: ut cognosco ex Stephano in Ἀσκάλων: ubi inter illustres Ascalonitas esse dicuntur ἱστορικοὶ *h*, Ἀπολλώνιος, καὶ Ἀρτεμίδωρος, ὁ τὰ περὶ Βιθυνίας γεγραφώς. Fortasse idem est, ac Artemidorus Aristophanius, qui de Doride scripsit; ut dictum lib. I, cap. XX.

Asclepiadæ, qui historicum tractarint argumentum, complures fuerunt. Nam, ut de Myrleano, & Tragilensi, mittam ea, quæ alibi diximus, fuit præterea Asclepiades, Arei filius, qui commentarium reliquit de Demetrio Phalereo. Athenæus lib. XIII: Ὡς *i* Ἀσκληπιάδης εἴρηκεν ὁ τοῦ Ἀρείου ἐν τῷ περὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως συγγράμματι. Patria ejus nescitur. Fortasse est Asclepiades Nicenus, Stephano memoratus in Νίκαια. Fuit & Asclepiades Cyprius, quem Porphyrius laudat libro quarto περὶ *k* ἀποχῆς ἐμψύχων. Estque is, cujus inibi liber citatur περὶ *l* Κύπρου καὶ Φοινίκης; ubi & nobile ex eo fragmentum adfertur. Eum Porphyrii locum expressit B. Hieronymus lib. II. adversus Jovinianum: *Euanthes Cyzicenus, & Asclepiades Cyprius, ætate quâ Pygmalion in Oriente regnabat, scribunt, esum carnium non fuisse.* Ubi apud Por-

a Historici, Apollonius, & Artemidorus. *b Apollonius geometra.* *c Arati interpretes.* *d Apollonius Chæronis filius.* *e In quarto Laconicorum.* *f Argura est urbs Eubœæ Chalcidensis; ut Aristoteles Chalcidensis in libro de Eubœa refert.* *g Suidas enim, & Aristoteles, qui de Eubœa commentati sunt.* *h Historici, Apollonius, & Artemidorus, qui res Bithynicas prodidit.* *i Ut Asclepiades, Arei filius, dixit in commentatione de Demetrio.* *k De abstinentia ab animalibus.* *l De Cypro, & Phœnicia.*

Porphyrium: Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὥς φησι Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς, καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Κύπριος, κατὰ Πυγμαλίωνα, τὸν γένει μὲν Φοίνικα, βασιλεύσαντα δὲ Κυπρίων, τὴν σαρκοφαγίαν παραδεχθῆναι ἐκ τῆς τοιαύτης παρανομίας. Verba deinde Asclepiadis subnectit. Asclepiadem Anazarbensem περὶ b ποταμῶν, aliaque, scripsisse, testis est Stephanus in Ἀνάζαρβα. Asclepiades Alexandrinus τοὺς c κατὰ δῆμον ἄρχοντας consignavit; ut autor est scholiastes Aristophanis in Nubes. Παντοδαπὰ d cujus fuerint, incertum est. Decimum ejus operis citat Etymologus in Δίκερον. Similiter nec satis manifestus est scriptor historiæ Ægyptiacæ: cujus Athenæus libro III meminit: ut ostendimus lib. XVIII. Sed quid si dicamus, ut Cyprius Asclepiades de Cypro scripsit, ita de Ægyptiacis rebus egisse Asclepiadem Ægyptium? Qualis, præter Alexandrinum, de quo dictum, fuit & alter, patriâ Mendesius; si verum est, cum à Suetonio, de quo mox loquar, Mendetem vocari, pro Mendesio, vel Mendita. Locus est libro II, cap. XCIV. ubi ex eo narrat, ut Atia ex Apolline, sub draconis se figura occultante, conceperit Cæsarem Augustum. Verba Tranquilli sunt: *In Asclepiadis Mendetis* Θεολογουμένων *e libris lego, Atiam, cum ad solemne Apollinis sacrum mediâ nocte venisset, posita in templo lecticâ, dum ceteræ matronæ dormirent, obdormisse: draconem repente irrepsisse ad eam, paulloque post egressum; illamque expergefactam quasi à concubitu mariti, purificasse se, & statim in corpore ejus exstitisse maculam, velut depicti draconis: nec potuisse unquam eximi: adeo ut mox publicis balneis perpetuo abstinuerit.* Meminit Theologumenôn Asclepiadis Anonymus in Homeri Iliad. f. Dubium autem, utrùm Mendetem vocet Asclepiadem Suetonius pro Mendita: an Mendetis hic sit urbis Ægyptiæ nomen: a qua Mendesia præfectura nuncupatur. Si posterius placet, opus Asclepiadis vocabitur *Mendetis* Θεολογούμενα, quia eo agebat de diis Mendesiis, & religionis Mendeticæ ritibus, & caussis. Sanè irreligiosa religio Mendetica pessimè audiebat ob feminneos cum hirco concubitus. Quare Asclepiades, excusaturus illud hoc opere, ajebat, etiam summos Græci, Romanique imperii heroes, ex dracone conceptos esse: velut Alexandrum Magnum, Scipionem Africanum, & Cæsarem Augustum. Ut autem Asclepiades iste non fuerit Mendesius: tamen satis verisimile est, eum, qui Mendeticam Ægyptiorum Theologiam tractavit, Ægyptium saltem fuisse.

Athenæus quid de Semiramide literis prodiderit, narrat eleganter Diodorus Siculus lib. II. Eamque historiam inde, sed tacito Diodori nomine, exscripsit Muretus lib. VI. Var. Lect. cap. XVII. Esse autem Athenæum hunc alium ab Naucratita, satis ex temporum ratione liquet. Nam Naucratita floruit sub M. Aurelio: at Diodorus Siculus sub Augusto vixit.

Athenocles res Assyriacas prodidit. Agathias lib. II. historiæ suæ: Ἀλλὰ Βῆλον μὲν τὸν Δία τυχὸν, Σάνδην τέ τιν' Ἡρακλέα, καὶ Ἀναΐδα τὴν Ἀφροδίτην, καὶ ἄλλους ἄλλως ἐκάλουν, ὡς τῷ Βηρωσσῷ τε τῷ Βαβυλωνίῳ, καὶ Ἀθηνοκλεῖ, καὶ Σιμάκῳ, τοῖς τὰ ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων τε καὶ Μήδων ἀναγεγραφηκόσιν, ἱστόρηται. *Sed Belum quidem, qui fortasse non alius est ac Jupiter, & Sandem Herculem, Anaitida Venerem, aliterque alios vocabant; ut aliis Berosus Babylonius, & Athenocles, & Simacus, qui antiquissimas Assyriorum, & Medorum res conscripserunt, testantur.*

Athenodorus Eretriensis, Ἀθηνόδωρος ὁ Ἐρετριεὺς, scripsit Ὑπομνημάτων g libros; ex quorum octavo quædam de Thetidis, & Medeæ, in Thessalia super pulchritudine certamine retulit Ptolomæus Hephæstionis, cognomento Chennus, in novæ ad variam eruditionem historiæ libro V; & inde Photius cod. CXC.

Bathon, sive Baton Sinopensis rerum Persicarum commentarios condidit: cujus rei auctor nobis Strabo in duodecimo. Ubi, de Sinope loquens, ait, Ἄνδρας b ἐξήνεγκεν ἀγαθούς· τῶν μὲν φιλοσόφων, Διογένη τὸν Κυνικὸν, καὶ Τιμόθεον τὸν Πατρίωνα· τῶν δὲ ποιητῶν Δίφιλον τὸν κωμικόν. τῶν δὲ συγγραφέων, Βάτωνα τὸν πραγματευθέντα τὰ Περσικά. Idem de Thessalia, & Hæmonia, commentatus est. Athenæus lib. XIV: Βάτων a ὁ Σινωπεὺς ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ περὶ Θεσσαλίας καὶ Αἱμονίας σαφῶς ἐμφανίζει τὴν τῶν Σατουρναλίων ἑορτὴν Ἑλληνικωτάτην. Etiam librum edolavit περὶ b Ἴωνος ποιητοῦ. cujus idem Athenæus meminit lib. X. Ion ille poëta fuit tragicus, & lyricus, ac philosophus; teste Suida. Vide de eo Leopardum lib. II. Emendat. cap. XX; ac imprimis, quæ de eo referimus volumine de Poëtis Græcis. Meminit & Batonis Sinopensis Plutarchus in Agide, & Cleone: ex quo cognoscimus, Agide, & Arato Sicyonio, fuisse juniorem. Item mentionem facit Suidas in Πυθαγόρας Ἐφέσιος.

Calatianus, sive Callatianus, à Dionysio Halicarnass. lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ. memoratur inter historicos illos, qui structuram verborum neglexerint. Sequitur deinde Demetrius, interjectâ distinctione. Itaque Calatianum, & Demetrium, pro diversis habet Latinus interpres, & alii, eum secuti. Sed omnino unus, idemque est. Demetrius enim ille Καλατιανὸς, vel Καλλατιανὸς, dicitur ab urbe patria, quæ dicta Κάλλατις, vel Κάλατις. Nihil igitur repetere opus, quæ de hoc Demetrio diximus lib. III, in iis historicorum, qui à quarta litera inchoant.

Callipidas, Καλλιπίδας, Straboni memoratur in XII; ubi dicitur, statuisse τοὺς c Σκύθας Ἀμαζόνας· jungiturque Hellanico, Herodoto, & Eudoxo, quos φλυαρίας d arguit.

Cercops historiam fabularem concinnavit. Meminit Apollodorus lib. II. biblioth. ubi sic loquitur: Ἥρα δὲ e αἰτησαμένη παρὰ Διὸς τὴν βοῦν, φύλακα αὐτῆς κατέστησεν Ἄργον τὸν Πανόπτην. ὃν Ἀσκληπιάδης μὲν, Ἀρέστορος λέγει υἱόν· Φερεκύδης δὲ Ἰνάχου· Κέρκωψ δὲ, Ἄργου, καὶ Ἰσμήνης τῆς Ἀσωποῦ θυγατρός. Fuit patriâ Milesius, & plerisque auctor creditus est ejus poëmatis, quod Αἰγίμιος vocabatur. Athenæus lib. XI: Καὶ f ὁ τὸν Αἰγίμιον ποιήσας, εἴθ' Ἡσίοδός ἐστιν, ἢ Κέρκωψ ὁ Μιλήσιος. Ubi addit, aliquos Hesiodum putâsse auctorem. In re incerta maluit & Apollonii scholiastes in lib. III. sic loqui, Ὁ τὸν g Αἰγίμιον ποιήσας. Fortasse autem idem est Cercops ille Pythagoricus, de quo Clemens lib. I Στρωματ. Ἐπιγένης δὲ b ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς Ὀρφέα ποιήσεως, Κέρκωπος εἶναι λέγει τοῦ Πυθαγορικοῦ τὴν εἰς ᾅδου κατάβασιν, καὶ τὸν Ἱερὸν λόγον.

Chæreas, historicus, vel nugator veriùs fuit; uti & Sosilus: de quorum utroque sic Polybius lib. III. Hist. Πρὸς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τῶν συγγραμμάτων, οἷα γράφει Χαιρέας, καὶ Σώσιλος, οὐδὲν ἂν δέοι πλεῖον λέγειν· οὐ γὰρ ἱστορίας, ἀλλὰ κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς ἐμοί γε δοκοῦσι τάξιν ἔχειν, καὶ δύναμιν. *Verum de hujusmodi scriptis, uti sunt Chæreæ, & Sosili, nihil attinet amplius dicere. nam mihi quidem, non pro historiis videntur haberi debere; sed pro fabulis, ex officina alicujus tonsoris, aut vulgi fæce, profectis.*

Chronographus magnus in Chronico Alexandrino, sive Fastis Siculis, citatur, quo loco agit de Mauricio Imperatore.

Cimon Atheniensium, & Amazonum, pugnam descripsit. Arrianus lib. VII. de expeditione Alexandri: Καὶ i γέγραπται ἡ Ἀθηναίων καὶ Ἀμαζόνων μάχη πρὸς Κίμωνος, οὐ μεῖον ἤπερ ἡ Ἀθηναίων καὶ Περσῶν. Incertum, utrùm idem sit ille, de quo hæc Suidas in Ἄψυρτος: Ἔγραψε k δὲ Κίμων Ἀθηναῖος ἱπποσκοπικὸν βιβλίον θαυμάσιον.

Claudii Theonis historia Græca memoratur B. Hieronymo præfat. in Danielem: ubi prodesse dicitur ad extremas Danielis partes intelligendas; esseque inter eas, quas secutum se ait Porphyrius, cùm contra prophetam Danielem librum scriberet duodecimum.

Cleoxenus, & Democlitus egere de Persis. Eorum autem historiam Polybius, ut ipse refert, exornavit. Auctor Suidas in Κλεόξενος.

Cleo-

a Procedente autem tempore, ut ait Neanthes Cyzicenus, & Asclepiades Cyprius, circa Pygmalionem, genere quidem Phœnicem, Cypriis vero imperantem, carnium esum fuisse admissum ex prævaricatione istiusmodi.
b De fluviis
c Populi Attici cujusque prætores.
d Variæ doctrinæ libri
e Rerum Theologicarum.
f P. 147.
g Memorabilium
h Verò prætulit præstantes, e philosophis quidem Diogenem Cynicum, & Timotheum Patrionem, e poetis Diphilum comicum; ex historicis Bathonem, qui Persica composuit.

a Baton Sinopensis rhetor libro de Thessalia, & Hæmonia, clarè ostendit, Saturnalium festum esse maximè Græcum.
b De Ione, sive in Ionem poëtam, commentarium.
c Scythas Halizonas
d Futilitatis.
e Juno autem petito à Iove vaccam, ei custodem ei addidit Argum Panoptem, seu omnividum. quem Asclepiades quidem Arestoris, Pherecydes autem Inachi, at Cercops Argi & Ismenes Æsopidis filium fuisse dicunt.
f Quique fecit Ægimium, sive is Hesiodus, seu Cercops Milesius.
g Ægimii poëmatis auctor.
h Epigenes autem inquit, quæ scripsit de poëmatis Orpheo tributis, esse Descensum ad inferos, & Sermonem sacrum, esse Cercopis Pythagorici.
i Scriptaque à Cimone est Atheniensium, & Amazonum pugna, non minus accurate, quam illa Atheniensium, & Persarum.
k Scripsit & Cimon Atheniensis de inspiciendis equis librum præclarum.

Cleodemus Malchus historiam fecit ad imitationem Mosaicæ, quâ de re apud Josephum *a* sic loquitur Alexander Polyhistor: Κλεόδημός φησιν ὁ προφήτης, ὁ καὶ Μάλχος, ὁ ἱστορῶν τὰ περὶ Ἰουδαίων, καθὼς καὶ Μωϋσῆς ἱστόρησεν ὁ νομοθέτης αὐτῶν, ὅτι ἐκ τῆς Χεττούρας Ἀβράμῳ ἐγένοντο παῖδες ἱκανοί. λέγει δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα, ὀνομάζων τρεῖς, Ἀφέραν, Σουρείμ, Ἰάφραν. Ἀπὸ Σουρεὶμ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν κεκλῆσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δύο, Ἀφέρα τε, καὶ Ἰάφρα, πόλιν τε Ἀφράν, καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰν, ὀνομασθῆναι. τούτους γὰρ Ἡρακλεῖ συστρατεῦσαι ἐπὶ Λιβύην καὶ Ἀνταῖον *b*. Γήμαντά τε τὴν Ἀφρᾶ θυγατέρα Ἡρακλέα γεννῆσαι υἱὸν ἐξ αὐτῆς Δίδωρον *c*. τούτου γενέσθαι Σοφώνα, ἀφ᾽ οὗ τοὺς βαρβάρους Σόφακας *d* λέγεσθαι. Hoc est: *Cleodemus propheta, cognomine Malchus, qui ad imitationem Mosis legislatoris Judæorum historiam contexuit, narrat, Abrahamum e Chatura aliquot filios suscepisse, tres nominatim recensens, Apheram, Surim, Japhram: à Suri appellatam Assyriam: ab Aphera vero, & Japhra, urbem Aphram, & regionem Aphricam, nominatas: hos enim ductu Herculis militâsse contra Libyam, & Antæum. Herculem etiam ex Aphræ filia genuisse filium Dedorum; ex hoc Sophonem prognatum, à quo Sophaces barbari habent nomen.*

Clodius composuit indicem temporum. Plutarchus initio vitæ Numæ. Κλώδιός τις ἐν ἐλέγχῳ χρόνων. Ubi ex eo refert, vetusta Romanorum acta, cùm Galli Urbem incenderent, fuisse abolita: quæ verò manibus terebantur, esse confecta in gratiam quorundam, qui hoc agebant, ut nobilissimâ stirpe prognati crederentur. Etsi autem, utrâ linguâ scripserit Clodius, non referat Plutarchus: & Romanum nomen facere possit, ut Romanum scriptorem putemus: ac fortasse Clodium Licinium; ex cujus tertio Romanarum rerum libro quædam de Pleminio refert Livius lib. XXIX: tamen nec minùs verisimile fit, esse hunc Sextum Clodium, qui de Diis scripsit, atque id Græcè. Arnobius lib. V adversus nationes: *Faunam igitur Fatuam, Bona quæ dicitur Dea, transeamus: quam myrteis cæsam virgis, quòd marito nesciente seriam meri ebiberit plenam, Sextus Clodius indicat sexto de diis Græco.* Ita enim est in vett. libris; non *Græcorum*, ut edidit Fulvius Ursinus. Lactantius lib. I de Falsa Religione cap. XXII: *Sextus Clodius in eo libro, quem Græcè scripsit, refert, Fauni hanc* (Fatuam) *uxorem fuisse.* Suspicor autem, Clodium hunc fuisse origine Græcum, & servum: sed ita esse vocatum, quia aliquis è gente Clodia eum manumisisset. Etiam παρὰ Κλωδίῳ *f* lectum, Pythagoricos, cùm sacrificarent, non penitùs abstinuisse animatis: ut autor est Porphyrius lib. I περὶ ἀποχῆς. Sed fortasse is alius est.

Cosmas Vestitor (Κοσμᾶς ὁ Βεστίτωρ) inter eos, qui vitam Chrysostomi literis, & memoriæ mandarint, recensetur ab Anonymo, in catalogo, qui Georgio Alexandrino de vita Chrysostomi præmittitur. Eum reperies indicem in Savilianâ ejusce B. Patris editione Tom. VIII *g*. Ac Cosmam ipsum habuit Savilius. Sed negat, tanti se putâsse, ut eum cum aliis, qui vitam Chrysostomi consignassent, in lucem ederet. Inscriptio *h* est: Τοῦ *i* μακαρίου Κοσμᾶ τοῦ Βεστίτωρος εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ λειψάνου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Initium tale: Ἤκουσα *k* πάντας ὑμᾶς, ὦ φιλόχριστος πανήγυρις, καὶ φιλάγιον ἄθροισμα.

Ctesiphon, dubium, utrùm Ctesiphon, an Chresiphon, (variant enim Vitruvii codices editi, imò in Mstis est Chrysippon) *de Ionica æde Ephesi, quæ est Dianæ, edidit volumen*: ut narrat Vitruvius in præfatione libri VII. Sed videtur solùm ea persecutus, quæ architecti observant: uti, credo, & fecit Carpion in lib. de *æde Dorica, quæ est Athenis in arce*: de qua ibidem *l* edidisse volumen dicitur.

Daes Coloniensis historiamne scripserit, dispiciendum. Suspicionem eam injicit Strabo lib. XIII Φησὶ δὲ *l* Δάης ὁ Κολωνεὺς, ἐν Κολωναῖς ἱδρυθῆναι πρῶτον τὸ ἐκ τῆς Ἑλλάδος πλευσάντων Αἰολέων τὸ τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος ἱερόν.

a Lib. I. Antiquitatum Judaicarum cap. 16. secundum Græcum cod. aliis 15. aut 22.
b Lege Ἀνταῖον. Vid. Diodorum lib. 4.
c Malim, Δώδωρον.
d Σύφακας.
e Clodius quidam in Temporum Indice.
f Apud Clodium.
g P. 293
h In notis Savilii ad tom. 8. pag. 944.
i B. Cosmæ Vestitoris, reportatis reliquiis Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi.
k Penitus certeque novistis vos omnes, ô Christi amans populi cœtus, & sanctis amans congregatio.
l Daes Coloniensis ait, Cillæi Apollinis templum primùm Colonis fuisse positum ab Æolensibus e Græcia advectis.

Demarchus, Δήμαρχος ἐν τῷ περὶ Διονυσιακῶν ἀγώνων citatur Aristophanis scholiastæ in Aves *a*.

Diodorus Ephesius vitam Anaximandri, ac cujusmodi ejus philosophia fuerit, memoriæ prodidisse videtur. Laërtius in vita Empedoclis: Διόδωρος δὲ *b* ὁ Ἐφέσιος περὶ Ἀναξιμάνδρου γράφων, φησίν, ὅτι τοῦτον ἐζηλώκει.

Diodorus nescio quis de populis Atticæ reliquit commentarium. Hinc Διόδωρος *c* ἐν τῷ περὶ δήμων citatur Harpocrationi in Ἕρμος, qui δῆμός *d* ἐστι τῆς Ἀκαμαντίδος. Item in Ἐροιάδαι, qui δῆμός ἐστι τῆς Ἱπποθοωντίδος: adhuc in Ἐρχιᾶσιν, & Εὐώνυμοι & in Θόραι, qui δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος & Θόρικος, qui δῆμός ἐστι τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς & in Θυμαιτάδαι, qui δῆμος Ἱπποθοωντίδος, ἀπὸ Θυμοίτου τοῦ Ἥρωος ὀνομασθείς & in Ἰκαριεῦς, qui δῆμός ἐστι φυλῆς τῆς Αἰγηΐδος.

Dionysiodorus Bœotus historiam rerum Græcarum edidit, usque ad imperium Philippi, patris Alex. M. Diodorus Siculus extremo lib. XV: Τῶν δὲ *e* συγγραφέων Διονυσιόδωρος καὶ Ἀναξὶς οἱ Βοιωτοὶ τὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν κατεστρόφασι τὰς συντάξεις. Hic, ut refert Laërtius in Socrate, pæana, qui Socrati à plerisque tribuebatur, alterius esse prodidit.

Dionysius, Diogenis filius, terrarum dimensionem descripsit. Marcianus Heracleota ἐν περίπλῳ: Οὕτω δὲ *f* καὶ ὁ Διονύσιος ὁ τοῦ Διογένους ἀναμεμέτρηκεν. Dubium verò, idemne, an alius sit Dionysius Corinthius, qui reliquit περιήγησιν τῆς οἰκουμένης δι᾽ ἐπῶν *g*: ut est apud Suidam.

Euripus de Isocratis discipulis reliquit volumen: ut cognoscere est ex Harpocratione in Ἰσαῖος: ubi ait: Ἰσαῖος *h*, εἷς ἐστι τῶν δέκα ῥητόρων οὗτος. μαθητὴς δ᾽ ἦν Ἰσοκράτους, διδάσκαλος δὲ Δημοσθένους, Ἀθηναῖος τὸ γένος, καθά φησιν Εὔριπος ἐν δευτέρῳ περὶ Ἰσοκράτους μαθημάτων. Ubi pro μαθημάτων legendum μαθητῶν *i*, ut summo viro Joanni Meursio in lectionibus Atticis observatum.

Eusebius historiam reliquit: quam orsus ab Octaviano imperatore; pertexuit verò usque ad mortem Chari; ut auctor est Euagrius lib. V cap. ult.

Gabinii, historici Romani, sed qui Græcè, ut puto, scripserit, meminit Strabo in XVII. Ubi hæc prodit: Καὶ Γαβίνιος δὲ, ὁ Ῥωμαίων συγγραφεὺς, οὐκ ἀπέχεται τῆς τερατολογίας τῆς περὶ τὴν Μαυρουσίαν. πρὸς γὰρ τῇ Λιγγὶ Ἀνταίου μνῆμα ἱστορεῖ, καὶ σκελετὸν πηχῶν ἑξήκοντα, ὃν Σερτώριον γυμνῶσαι, καὶ πάλιν ἐπιβαλεῖν γῆν. Καὶ τὰ περὶ τῶν ἐλεφάντων μυθώδη. φησὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὲν θηρία φεύγειν τὸ πῦρ, τοὺς δ᾽ ἐλέφαντας πολεμεῖν, καὶ ἀμύνεσθαι, διότι τὴν ὕλην φθείρει. πρὸς δὲ τοὺς ἀνθρώπους διαμάχεσθαι, κατασκόπους προπέμποντας, καὶ ὅταν ἴδωσιν ἐκείνους φεύγειν, καὶ αὐτοὺς, ἐπειδὰν τραύματα λάβωσιν, ἱκετηρίαν προτείνειν κλάδους, ἢ βοτάνην, ἢ κόνιν. *Sed nec Gabinius, Romanarum rerum scriptor, in describenda Mauritania fabulis prodigiosis abstinet. Scribit enim, apud Lingen Antæi sepulturam esse, & compagem ossium cadaveris absumti, cubitorum sexaginta; eamque à Sertorio detectam, & iterum humatam. Addit etiam de elephantis fabulosa quædam: cæteras feras ignem fugere; elephantes ei resistere, ac repugnare, propterea quòd sylvam consumat: eos cum hominibus certare, exploratoribus præmissis; quos ubi viderint, fugere: item, si vulnera accepissent, ramos, vel herbam, vel pulverem, supplices prætendere.*

Genesius Byzantius inter historicos Byzantinos memoratur Joanni Curopalatæ in prooemio. Ubi & Josephus Genesius, sed, ut diversus à priori, refertur inter eos, qui de seculi sui rebus scripserint.

Hanno Carthaginensis quoque aliquod nomen meretur inter historicos propter periplum; quo persecutus est Africæ ambitum, & terras in Atlantico Oceano à se inventas. Librum istum ipse Punicè scripserat, sed Græcè est translatus: nec aliâ linguâ exstat, nisi quæ de Græco versa sit. Propterea seu ei, seu interpreti, aliquem sanè etiam inter scriptores Græcos locum demus. Quis Hanno

a P. 606. edit. Aurel.
b Diodorus Ephesius de Anaximandro scribens, ait, eum hujus fuisse æmulum.
c Diodorus libro de populis.
d Populus est Atticæ.
e Rerum Græcarum historiam finiunt in hoc anno historici duo, Dionysiodorus, & Anaxis, Bœoti.
f Similiter autem & Dionysius, Diogenis filius, dimensus est.
g Descriptionem terræ, carmine.
h Isæus unus est decem rhetorum. discipulus autem Isocratis fuit, præceptor Demosthenis. genere Atheniensis, quemadmodum ait Euripus in secundo de Isocratis studiis.
i Discipulis.

no iste fuerit, disputatur. Ego censeo, nec esse eum, de quo Trogus lib. XX; aut de quo Plinius lib. VIII cap. XVI, & Plutarchus in civili institutione: neque istum factionis Barchinæ, de quo Livius libro de bello Punico secundo: sed opinor, esse ducem istum, quem Carthaginenses adversus Agathoclem misere; ut Trogus narrat lib. XXII. Nam Carthaginensium ducem vocat Plinius. Et dicit, floruisse florentissimis Carthaginensium rebus. At viguere illæ quam maximè temporibus Agathoclis, ac Hannonis ejus, qui adversus Agathoclem mittebatur. Ut paullo fuerit ante bellum Tarentinum: post quod paullatim eorum res, tribus bellis Punicis cum Romanis, primùm attritæ, ac tandem eversæ, fuerunt. Verba, quæ dixi, Plinii sunt ista lib. V Nat. Histor. cap. I: *Fuere & Hannonis, Carthaginensium ducis, commentarii, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ jussi: quem secuti plerique e Græcis, nostrisque, ad alia quædam fabulosa; & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere; quarum nec memoria ulla, nec vestigium exstat.* Locus iste præterea ostendit, ut Hannonis περίπλους a minimè invenerit fidem apud prudentiores. Imò natum inde proverbium fuit, ut iis, qui rei parùm verisimili facilè fidem accommodarent, diceretur, posse hos eadem operâ credere Hannonis periplo. Hoc ostendunt Athenæi ista libro III.

a Circumnavigatio.

Εἰ μή τι τούτων ἴσθι ἱστορεῖ,
—— χαίρειν
Λιβυκαῖσι βίβλοις, ταῖσί τ' Ἄννωνος πλάναις.
Siquid ejusmodi Juba refert,
gaudeas
Libyeis libris Hannonis ac erroribus.

Planè audiendus non est vir doctissimus Conradus Gesnerus; qui eò respici putabat, quòd istis Hannonis libris *insitata quadam Græcis vocabula continerentur.* Quiddam inde refert Aristoteles libello περὶ b θαυμασίων ἀκουσμάτων, ubi ait: Λέγεται δὲ καὶ τὰ ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων καίεσθαι τὰ μὲν, διὰ παντὸς τὰ δὲ, νύκτωρ μόνον· ὡς Ἄννωνος περίπλους ἱστορεῖ. *Ferunt, extra columnas Herculis alia quidem juge flammâ, alia noctu solùm ardere: ut prodit Hannonis periplus.* Quod si liber is genuinus foret, omnino antiquior fuerit Hanno, quàm dicebamus. Minimùm enim Philippi M. temporibus vixerit. Sed libellus ille lectu quidem est dignissimus; magno autem Aristotele minùs dignus videtur. Quod si nihilominus genuina est inscriptio, junioris credo Aristotelis erit. Fuit enim & Aristoteles Ponticus, Minutio Felici memoratus in Octavio. Imò octo ejus nominis recenset Laërtius in Aristotele. Sed redeo ad Hannonem. Cujus inter periplorum scriptores etiam mentio fit in epitome Artemidori Ephesii: ubi vocatur Ἄννων c ὁ Καρχηδόνιος. E Latinis meminit Mela lib. III. cap. X: *Hanno Carthaginenses exploratum missus à suis, cùm per Oceani ostia exisset, magnam partem ejus circumvectus, non se mari, sed commeatu defecisse, memoratum retulerat.* Et mox: *Super eos grandis litoris flexus grandem insulam includit: in quâ tantùm feminas esse narrant, toto corpore hirsutas, & sine coitu marium suâ sponte fecundas, adeò asperis efferisque moribus, ut quasdam contineri, ne reluctentur vires, vix vinculis possint. Hoc Hanno retulit; & quia detracta occisis coria pertulerat, fides habita est.* Plinii de eo locum superiùs adduximus. Mentionem quoque facit Solinus cap. XXVII: *Hæc de Atlante, quem Mauri Dirin nominant, & Hannonis Punici libri, & nostri annales, prodiderunt.*

b De audi-tionibus admirandis.
c Anno Carthaginensis.
d P. 583. edit. Aur. vel.

Heracleotes tes tradidit Heracliensium. Aristophanis scholiastes in Aves d: Τίς δ' ἐστὶν ὁ ὑπὸ ...ἐσθ', ὁ Ἡρακλεώτης περὶ Ἡρακλείας ἐν τῷ ιβ' φησί.

e Quis vero sit Deus fuerit, Heracleotes refert in duodecimo de Heraclea.

Heraclides Cretensis libro inclaruit περὶ f τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων: cujus meminit Apollonius Hist. Mirab. cap. XIX. Argumenti similitudo facit, ut eundem esse suspicer, cujus περὶ νήσων g librum citat Laërtius initio vitæ Empedoclis. Quamquam ibi in utràque Stephanicâ fit νόσων h. Sed νήσων etiam legit interpres; qui, *de Insulis*, vertit.

f De civitatibus Græciæ.
g De insulis.
h Morbis.

Heracliti περὶ ἀπίστων i liber ex bibliotheca Vaticana Græcè prodiit operâ Leonis Allatii: qui & Latinam tralationem suam adjunxit; ac ejusdem argumenti anonymum; item Libanii Sophistæ narrationes fabulosas, aliaque a. Idem Allatius censet, videri posse eundem auctorem, ac Heraclides ille, allegoriarum Homericarum scriptor, de quo dixi lib. I cap. IX.

i De incredibilibus.
a Edita Romæ an. 1641.

Hermodorus Νόμιμα b tradidit; quorum mentio est apud Athenæum lib. II. Iis retulit leges variarum gentium.

b Opus de legibus.

Hestiæa Alexandrina dissertationem edidit, utrùm, quæ Homerus de bello circa Troiam gesto cecinit, historia, an fabula, sint. Quam rem pleniùs Strabo nos docet in XIII, his verbis: Παρατίθησι δ' ὁ Δημήτριος καὶ τὴν Ἀλεξανδρινὴν Ἑστιαίαν μάρτυρα, τὴν συγγράψασαν περὶ τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος, πυνθανομένην εἰ περὶ τὴν νῦν πόλιν, ὁ πόλεμος συνέβη, καὶ τὸ Τρωικὸν πεδίον, τὸ μεταξὺ τῆς πόλεως, καὶ τῆς θαλάττης, ὃ ποιητὴς φράζει· τὸ γὰρ πρὸ τῆς νῦν πόλεως ὁρώμενον, πρόχωμα εἶναι τῶν ποταμῶν ὕστερον γεγονός. *Demetrium etiam Hestiæam Alexandrinam testem adducit, quæ de Homeri Iliade aliquid conscripsit, & quæstionem hanc tractavit, an circa eam, quæ nunc est, urbem fuerit bellatum, & an Troianus sit poeta campus, qui inter urbem, & mare est. Etenim, quod nunc ante urbem visitur, id aggerem esse terræ, inferioribus temporibus à fluviis convecta.* Iliad. Γ c: Ἑστιαία δὲ ἡ γραμματικὴ φησιν, ὅτι πεδίον ἐστὶ χρυσοῦν καλούμενον, ἐν ᾧ χρυσῆς Ἀφροδίτης πεδίον ... καὶ εἶναι οὕτως χρυσῆς Ἀφροδίτης ἱερόν. *Hestiæa Grammatica ait, esse campum, qui aureus vocatur. Colì illic Auream Venerem, atque ita esse Aureæ Veneris delubrum.* Aliqui *Histiæam* vocant. Nempe ut ἱστία, & ἑστία, dicitur.

c Pag. 61. edit. Basil.

Homerus, quod satis mirari nequeo, à Sidonio Apollinari non solùm historicus creditur, sed etiam inter severæ historiæ scriptores refertur. Sic enim ille, si vulgatis codd. credere licet, hendecasyllabis ad Consentium in laudem Narbonis:

Aut cum se historia dabat severæ,
Primos vix poterunt locos tueri,
Torrens Herodotus, tonans Homerus.

Vitiatum esse Sidonium, & nomen principis alicujus historici reponi debere, censet Barthius Adversar. lib. LIV cap. VIII. Mihi sanus esse locus videtur, nec quicquam mutandum. Siquidem solùm ea mens Sidonii est, laudare Crescentium à suavi pariter, ac grandi dictione, quâ Herodotum, & Homerum referat. Præterea non debemus à poeta, qualem nunc Sidonius agit, exigere illud, ut ἀκριβῶς d distinguat inter historiam, qualis est ejus, qui propriè historici nomen possidet, & illam, quæ est epici, vel etiam tragici, qui argumentum sumere solet ex vero, sed fabulas intermiscet: unde, quæ pangit, potiùs *mythistoria* nomen merentur. Planiora hæc fient ex iis, quæ, de argumento poetæ epici, & tragici, disserimus in opere de re Poëtica lib. II cap. XXIII, & lib. III cap. V.

d Accuratè.

Hierocles Grammaticus edidit Συνέκδημον, sive Notitiam imperii Constantinopolitani: puta patriarchatuum, metropoleon, & civitatum parentium imperio Constantinopolitano. Hanc in Corpore Historiæ Byzantinæ, à Parisiensibus edendo typis regiis, ex duobus Codd. Mssis exhibebit V. Cl. Lucas Holstenius. Edidit post Geographiam sacram Carolus à S. Paulo, Episcopus Abrincatensis: sed XV provinciarum est defectus.

Hypermenes scripsit librum περὶ Χίου e: ex quo Ptolomæus Chennus in sexto historiæ novæ retulit, Scindapsum, Homeri famulum, mille drachmis fuisse multatum à Chiis, eo quòd herum mortuum non exussisset. Auctor Photius in biblioth. cod. CXC.

e De Chio.

Hypsicrates Amisenus memoratur Luciano, ultimo loco inter historicos longævos. Verba ejus ponam: Ὑψικράτης f, ὁ Ἀμισηνὸς συγγραφεὺς, διὰ πολλῶν μαθημάτων γενόμενος, (βιβλίων) ἐτῶν δύο καὶ ἐνενήκοντα. Videtur alius ab eo, de quo dictum lib. III. Neque enim, puto, homo Galata, aut Ponticus, Phœniciâ linguâ historiam scripsisset: uti ab illo factum, de quo tum dicebamus. At Amisenum illum esse arbitror, ex quo Polybius libro VII refert, Isthmum peninsulæ ad Mæotidem CCCLX stadia longam,

f Hypsicrates, Amisenus historicus, vir in multis versatus disciplinis, annos duos & nonaginta vixit.

gum, ab Asandro ducto muro munitum esse, denis in singula stadia turribus constitutis. Ex quo item lib. XI tradit, Amazones Gargarensibus confines habitasse in radicibus montium Caucasiorum, quà Septentrioni obvertuntur, & Ceauniotum nomen obtinent.

JOannis Eubœi oratio historica in Christi nativitatem est Scoriaca in bibliotheca Regis Hispaniarum.

Joannes, Lector Magnæ Ecclesiæ, composuit Romæ historiam; nec non vitam Constantini Magni ἰσαποστόλου *a*. Fuit in codd. Mssis Joannis Suzi: ut narrat Antonius Verderius, dominus Vallis Privatæ, in bibliothecæ Gesnerianæ Supplemento.

a Pares Apostolis.

Joannes Pediasimus τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, & totius Bulgariæ, fuit χαρτοφύλαξ, sive patriarchalis sigilli custos: ut est apud Gesnerum Tom. I Bibliothecæ. Ibidem quædam ejus memorat. In epitome verò Simleri legas, etiam reliquisse librum de XII laboribus Herculis. Atque exstare is dicitur Venetiis in bibliotheca S. Antonii: Bononiæ autem in bibliotheca S. Salvatoris. Credo, idem est, quem sine auctoris nomine Leo Allatius Græcè cum tralatione suâ *b* edidit in Excerptis Græcorum Rhetorum, ac Sophistarum. Atque hæc ipsius etiam Allatii suspicio est.

b Anno 1641. Romæ.

Isaacius Porphyrogenneta librum composuit de Prætermissis ab Homero: quorum extremo agitur de characteribus, sive lineamentis, Græcorum, & Trojanorum, qui ad Trojam convenerant. Posteriorem hanc partem ex inclyta Amstelodamensium bibliothecâ ante annos circiter XL exscripsit Amplissimus, & amicissimus Janus Rutgersius, ac cum tralatione suâ, & notis, edidit lib. V Variarum Lectionum cap. X. Sed postea, puta ante annos VII, integrum Isaacium publici juris Romæ fecit V. Cl. Leo Allatius in Excerptis Græcorum Rhetorum ac Sophistarum. Non ambigo, quin hic sit Isaacius Comnenus. Sed cùm in familia Comnena plures fuerint ejusce nominis, inque purpura nati; certò nihil nunc spondere de ætate ausus fui.

LEucius Charinus, teste Photio in Bibliotheca, reliquit Petri, Joannis, Andreæ, Thomæ, Pauli, περιόδους, h. e. iter per varias terræ regiones. Quod opus inter apocrypha N. T. in antiquo etiam codice recensetur.

Longus Sophista Ποιμενικὰ *c* reliquit: quibus venustè, ac suaviter, fabulam tractat de Daphnide, & Chloë, libris IV. Latinè reddidit, notisque illustravit, Gothofredus Jungermannus; eamque operam suam dicavit consobrino suo Ludovico Camerario, tum Electori Palatino à consiliis, postea Serenissimi Suediæ Regis Legato ad fœderatos Belgas. Jam ante annos CLXX heroico carmine reddidit Laurentius Gambara: sed liberè adeò, ut sæpe vix Longum agnoscas. Adeò multa addit, demit, mutat: ut taceam, quod sæpe nec mentem Longi fuerit assecutus: quippe poeta melior, quàm Græcè intelligentior.

c Pastoralia.

Lucius Patrensis memoriæ tradidit μεταμορφώσεις *d*, dictione quidem purâ, & suavi; sed narrationibus fabulosis, & planè prodigiosis. De ætate ejus non liquet; nisi quòd antiquior credatur Luciano: quippe qui inde compilâsse videatur Lucium, seu asinum suum: uti ex Luciano postea asinum suum aureum exscripsit Appuleius. Nisi is potiùs ex eodem Lucii fonte sua hausit. Et hoc sanè verisimilius est. Nempe ut Lucium in epitomen redegit Lucianus: ita paraphrasin Lucii scripsit Appuleius: sed ille Græcè, hic Latinè. Unde initio operis ait: *Fabulam Græcanicam incipimus. Lector, intende; lætaberis.* Vide de Lucio hoc Photium cod. CXXIX, & Salmasium Prolegomenis in Solinum.

d Transformationes.

MÆandrius quis sit, adhuc quæro. Ex eo Polybius lib. XII refert, Henetos, è Leucosyris profectos, Trojanis in bello suppetias tulisse: hinc cum Thracibus avectos, posuisse sedes juxta Adriatici sinûs angulum: eos Henetos, qui non interfuissent expeditioni, Cappadoces esse factos.

Manuel Malaxus Patriarcharum contexuit historiam. Cujus ætatem nunc dicere nequeo. Sed potero fortasse, ubi corpus historiæ Byzantinæ ediderit Clarissimus Labbæus; sicuti Parisienses promittunt.

Marcellus in Æthiopicis (Μάρκελλος ἐν Αἰθιοπικοῖς) laudatur à Proclo commentarii in Timæum lib. I *a*: ubi ex eo refert quædam de insulis extra columnas Herculis, ac imprimis omnium maximâ Atlantide, Neptuno sacrâ.

a Pag. 55. edit. Basil. an. 1534.

Melisseus rerum Delphicarum historiam condidit. Meminit Jo. Tzetzes Chil. VI cap. XC:

Ἡ Πιερία *b* ὕστερον Λυγκεὺς μετωνομάσθη,
Ἥ τις τὴν ἀρχὴν, ὡς Μελισσεὺς ἐν Δελφικοῖς τε γράφει,
Πρῶτος ταῖς Ἠμαθίων Ἀίροπος ἰσχυεν.

b Pieria postea dicta est Lynceus: cujus imperium, ut Melisseus in Delphicis alicubi scribit, primus tenuit Aëropus filius Emathionis.

Eundem ejusce rei auctorem laudat commentario in Hesiodi lib. I: Καὶ ἡ μὲν Πιερία πρότερον *c* ὑπὸ Πιέρου, ὃ Μεθώνης ἀδελφοῦ, πατρὸς δὲ Λίνου, Πιερία ἐκέκλητο. ἧς καὶ τὴν ἀρχὴν ἔσχεν Ἀέροπος, ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἠμαθίωνος παίδων· καθὰ Μελισσεὺς φησιν, ὃ τοῖς Ἀδελφικοῖς συντάξας *d*. Ubi τοῖς Δελφικοῖς legi similiter debere, & res clamat, & jamdudum amicissimo Meursio ad Chalcidium est observatum. Cùm autem utrobique Μελισσεὺς dicatur: is, qui Palæphato, & Fulgentio, celebratur, utrobique Μέλισσος vocetur: diversos omnino esse, planè mihi persuadeo. Tamen & *Melissus* est apud Servium in IV Æn. ubi ab illo traditum ait, quos Maro vocat Agathyrsos, *eos ab Homero Achabas appellari, qui propter scientiam sagittarum Apollini sunt gregales, sicut Cretes.* Imò & Palæphatus initio operis nominat συγγραφεῖς, Μέλισσον, καὶ Λαμίσκον τὸν Σάμιον *d*. Vide, quæ de Melisso libro tertio dicebamus.

c At Pieria quidem prius à Piero, Methones, fratre, patre autem Lini, nuncupabatur. cujus & imperium obtinuit Aeropus, maximus natu è liberis Emathionis; sicut Melisseus ait, qui Adelphica, scribendum Delphica, composuit.

d Historicos, vel scriptores, Melissum, & Lamiscum Samium.

Miletus inter historicos refertur à Gervasio Ricobaldo Ferrariensi; qui (ut dixi in secundo de Historicis Latinis cap. LXI) vixit anno CIↃ CCC, ac Msus exstat in bibliotheca V. Cl. Petri Scriverii. Gervasius is in Pomario suo, quo loco de Constantino tractat, sic ait: *Tradit Miletus in catalogo suo Augustorum, quòd hic, ultimis vitæ diebus ab Eusebio, Episcopo Nicomediæ, baptizatus, in Arrianum dogma delapsus est.* Atque idem in Juliani temporibus ad an. Ch. CCC LXV refert, quomodo, cùm Julianus concessisset Judæis, ut templum Hierosolymis instaurarent, ignis eruperit è fundamentis, qui Judæos absumserit; ac nocte sequenti in vestibus omnibus apparuerit crucis signum. Addit verò, ita scripsisse Miletum, & Rufinum; qui de isto agit lib. I cap. XXXVIII. Sed de Mileto nihil dicere habeo. Vir eruditissimus suspicatus est, legendum *Miletus*, vel potiùs *Meletius*: qui episcopus fuit Antiochenus, ac claruit sub Juliano, & imperatoribus consecutis, usque ad tertium Theodosii Magni annum, quo Constantinopoli decessit. Id fuit anno Chr. CCC LXXXI. Adeantur de eo Basilius epist. V; Gregorius Nyssenus funebri in Meletium; cujus orationis etiam mentio est apud Socratem lib. V cap. IX. Item videndi Theodoretus lib. III cap. XIII, & lib. V cap. V; etiam Sozomenus lib. V cap. XI & XII, & lib. VI cap. VII, Damascenus lib. II de imaginibus. E Latinis consulatur Rufinus lib. I Hist. Eccles. cap. III, & Sigebertus Gemblacensis, ad an. CCC LXXX; cujus verba apponam: *Meletius Antiochenus episcopus per hoc clarior, quòd Theodosius in somnis prævidit, se ab eo indui chlamyde Imperiali, & diademate coronari.* Non magnopere huic conjecturæ repugnarem, si aliquis veterum occurreret, qui Meletianæ historiæ ante Ricobaldum meminisset; vel, quem ille Miletum vocat, Meletium esse, constaret.

Musæus de Isthmiis scripsit. Euripidis scholiastes in Medeam: Ὅτι *e* δὲ καὶ ἀθάνατος ἦν ἡ Μήδεια, Μουσαῖος ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων ἱστορεῖ. Fortasse est Μουσαῖος Ἐφέσιος ἐποποιός, qui Περσηΐδος scripsit libros; item εἰς Εὐμένη, καὶ Ἄτταλον, Suida teste. Unde & regum istorum æqualem fuisse, verisimile est. Alius fuit Musæus ille antiquus, Orphei æqualis; item Musæus Grammaticus, scriptor poëmatii de amoribus Leandri, & Herûs; qui sub Cæsaribus vixit.

e Fuisse immortalem Medeam, etiam à Musæo refertur libro de Isthmiis.

Ne-

NEstorianus, ut historicus, memoratur in Chronico Alexandrino.

Nicagoras Cyprius videtur Deorum naturam, & gesta, consignasse. Arnobius lib. IV: *Possumus quidem hoc in loco, omnes istos, nobis quos inducitis, atque appellatis deos, homines fuisse, monstrare, vel Agrigantino Euhemero replicato; cujus libellos Ennius, clarum ut fieret cunctis, sermonem in Italum transtulit: vel Nicagora Cyprio, vel Pellao Leone, vel Cyrenensi Theodoro, vel Hippone ac Diagora Melius, vel auctoribus aliis mille, qui scrupulosa diligentia curâ in lucem res abditas libertate ingenuâ protulerunt. Possumus, inquam, si placet, & Iovis res gestas, & Minerva expromere bella virginis, ac Diana, quibus dolis Liber Indorum affectaverit regnum: cujus fuerit conditionis Venus, cujus opera, cujus quaestus: matrimonium Magna cujus tenuerit Mater: quidnam spei, quid voluptatis speciosa ab Atye conceperit: unde Serapis Aegyptius, unde Isis, vel ex quibus caussis appellatio ipsa concinnata sit nominum.* Nec de iis modò, sed etiam de heroibus scripsit. Ut de Prometheo, qui hominem è luto formâsse dicitur. Fulgentius lib. II Mythologicôn fab. de Prometheo: *Quamvis Nicagoras in Disthemithea libro, quem scripsit, primum illum formâsse idolum referat.* De Prometheo loquitur. Quare *Disthemitea* corruptum puto ex Δεσμ. Προμηθέως *a*. Ut idem fuerit libri nomen ac tragœdiae Aeschyli. Apud Antigonum Carystium Histor. Mirab. cap. CLXXIII legas, a Nicagora traditum, in Citto, sive Cisso, Macedoniae monte, si terram paullùm effoderis, salem inveniri. Sed is fortasse est Nicagoras Sophista; de quo diximus lib. I cap. XVI.

a De vinculis Promethei.

Nicander Thyaterenus, Νίκανδρος ὁ Θυατειρηνὸς ἐν τῷ *b* περὶ τῶν Δήμων citatur Harpocrationi in Θυργωνίδαι. Eidem in Θύσιον testimonium petitur ἐκ *c* τῆς πρώτης Νικάνδρου τῶν Αἰτωλικῶν. Sed is est Colophonius; ut dictum cap. XIV hujus libri.

b Libro de populis Atticis.
c Ex libro primo Nicandri Aetolicorum.

Nicanor inter eos est, qui Alexandri M. Historiam prodiderunt. Lactantius lib. I de falsa religione cap. VI: *Primam* (Varro *Sibyllam* ait) *fuisse de Persis, cujus mentionem fecerit Nicanor, qui res gestas Alexandri Macedonis scripsit.* Fortasse est Leander Nicanor, Alexandrinus Grammaticus, quem de Alexandria commentatum dicebamus lib. I. cap. XII. Potuit enim idem & de urbe agere, & de conditore. Sed nec minùs verisimile videtur, esse Seleucum, Syriae regem, qui Νικάτωρ, ac, Macedonum lingua, Νικάνωρ dictus. Sanè cùm unus fuerit è ducibus Alexandri, haut alius meliùs res nôsse potuit Alexandri. Nec caussa erat, cur minùs de eo ageret, quàm fecit Ptolomaeus, Lagi filius, Aegypti rex; qui & ipse è ducibus Alexandri fuit, ac argumentum hoc praeclarè tractavit; ut ex Arriano cognoscimus. Atque eò valde inclinaret animus, nisi scrupulum injiceret, quòd mentionem nullam tanti regis inter eos, qui Alexandri res gestas celebrent, idem Arrianus faciat. Et quid si neutrius sit? Nam fuit & Nicanor Samius, qui περὶ ποταμῶν *d* scripsit, teste Plutarcho de Fluminibus, in Eurota. Alius item Nicanor Cyprius: qui Deorum naturam, & gesta, exposuit; ut innuit Arnobius lib. IV. Nisi istic, *Nicagoras Cyprius*, legere malis; ut est in multis libris. Et ita nos paullo antè vocabamus. Nicanoris librum μετονομασιῶν citat Harpocration voce Ἄκη.

d De fluminibus.

NIcephorus, diaconus Phryx, inter eos qui de sui aevi rebus aliquid divulgârint, laudatur à Joanne Curopalate, & Georgio Cedreno, utroque in Historiae procemio.

Nicostratus videtur reliquisse Musici vitam. De hoc ita auctor fragmenti Censorino adnexi, & ei à multis tributi, cap. X. *Rhythmum creditur dictum à Rhythmonio, Orphei filio, & Idomenea, nympha Marica: ut tradit Nicostratus, libro, quem composuit de Musico, fratre Rhythmonii.* Sed Musici, & Rhythmonii nomina, videntur esse commentitia. Etiam Menander Rhetor lib. II de genere demonstrativo, de stylo Nicostrati (sed ambigo, an ejusdem) judicium fert. Ait autem, dictionem Xenophontis, Nicostrati, Dionis Chrysostomi, & Philostrati ejus, qui Heroica, & imagines scripsit, ἀπλούστεραν ὄντα, καὶ ἀσφαλέστεραν *a*. [illegible]

a Simpliciorem esse, & securiorem

Nonnus Abbas de Narrationibus Graecorum extat Scoriaci in bibliotheca regis Hispaniarum: ut apud Possevinum lego in Appendice Apparatus Sacri *b*.

b Pag. 22.

ORientalis historiae fragmenta de tempore Comnenorum habes Romae in bibliotheca S. Mariae in Vallicella: ut est apud Possevinum ad Apparatum sacrum *c*.

c Pag. 22. edit. Colon. an. 1608.

PAeanius, Sophista Graecus, Eutropii historiam Graecè vertit. Ejus μετάφρασις cum aliis Romanae Historiae scriptoribus edita est à Frederico Sylburgio.

Paphnutius abbas scripsit vitam S. Onuphrii; quam de Graeco Latinè versam ab anonymo habemus in Vitis Patrum. Graecè exstat in Boica bibliotheca.

Philones varios retuli lib. III, in aetatis incertae scriptoribus. Est praeterea Philo philosophus, qui historiam Ecclesiasticam condidit: ut cognoscimus ex Michaële Glyca parte IV Annalium; ubi de Leone agit Isaurico. Etiam Philonis mentio fit à Constantino Porphyrogenneta de Thematibus Occidentis cap. IX; ubi de Epidamno, postea Dyrrachii nomen sortita.

Est & Philo Byzantius. Is memoriae hominum insidet opere de septem orbis miraculis. Sed solùm supersunt illa de Memphiticis Pyramidibus, statuâ Iovis Olympii, Colosso Rhodio, muris Babyloniis, priorque pars capitis de templo Dianae Ephesiae. Nam posterior deperiit; ut & caput integrum de Mausoli sepulcro. Debemus hunc etiam scriptorem Leoni Allatio; qui & doctis eum scholiis illustravit *d*. Atque idem Notarum initio meminit diatribae suae de hoc, & aliis Philonibus. Sed utrùm jam publici juris fecerit, dicere nequeo.

d Editus Romae an. 1640.

Phyteus de Mausoleo edidit librum; ut testatur M. Vitruvius in praefatione septimi libri. Nisi legendum Pythius; *qui Priena adem Minerva nobiliter est architectatus*; ut idem ait in praefat. lib. I. Sed fortasse non tam ea, quae ad homines pertinerent, exposuit, quàm quae structuram respiciunt. Idem putem de aliis, qui ibidem à Vitruvio referuntur. Atque ea est caussa, cur ferè à nobis praeteriti sint.

Polyaenus Atheniensis memoratur Eusebio *e* lib. I Chronicorum. Οὗτος *f* ἀμφὶ τὰς Θήβας ἐστὶ Μέμνονος εἶναι νομιζόμενος, καὶ φθεγγόμενος λίθος, ὃν λίθον χρόνοις ὕστερον Καμβύσης ὁ Περσῶν τεμεῖν, νομίζων εἶναι γοητείαν, ὡς Πολύαινος ὁ Ἀθηναῖος ἱστορεῖ.

e Pag. 25. Thes. Temp.
f Hic est Amenophis, qui Memnon esse creditus est, ac resonans lapis, quem postea lapidem Cambyses secuit, fuisse ratus incantationem, ac praestigias quasdam; ut Polyaenus Atheniensis refert.

Praxion res Megaricas condidit. Suidae in Σκίρον citatur Πραξίων *g* ἐν β΄ Μεγαρικῶν. Similiter Aristophanis *h* Scholiastes: Πραξίων δ' ἐν δευτέρῳ Μεγαρικῶν, ἀπὸ Σκίρωνος, ὃ συνοικίσαντος Σαλαμῖνα.

g Praxion lib. 2. Megaricorum.
h P. 725.
i Praxion in secundo Megaricorum, à Scyrone, qui Salamina compavit.

RHeginus historicus citatur à Tzetze Chil. I Histor. XVIII. qui ab eo proditum ait, oves alicubi aureas ferre lanas. Item Chil. VII Hist. CXIV. Ubi ex eo quaedam adfert de mirificis nominum formis. Sed estne id proprium historici nomen? an potiùs signatur, vel Theagenes Rheginus, vel Hipys Rheginus? de quorum priori dixi lib. I cap. I; de altero lib. IV cap. III.

SAbinus Monachus reliquit *Epitomen omnium Synodorum universalium, & provincialium*: ut est in catalogo codicum Mssorum, qui exstare solent Constantinopoli; teste Possevino in Appendice ad Apparatum sacrum. Philippi Labbaei *k* suspicio est (cui tamen nec ipse multum tribuere videtur) pro *Sabino Monacho* esse rescribendum *Sabinum Macedonianum*: ut signetur Heracleae Thraciae episcopus, de quo Socrates saepius libris prioribus, Sozomenus in praefatione, Nicephorus Callisti lib. IX, X, atque aliis. Vide, quae de eo diximus lib. II cap. XX.

k In delineatione Apparatus ad Corpus historiae Byzantinae p. 50.

Scylix, vel Scylex, historicus, Michaëli Calecae, qui tempore Concilii Lugdunensis vixit, memoratur libro quarto, adversus gentes; idque gemino in loco *l*. Narrat verò ex eo, ut Michaël, patriarcha Constantinopolitanus, cogno-

l P. 309. & 3126. edit. Ingolstad.

cognomento Cerularius, propter azyma illum diptychis eraserit. Hoc contigit tempore Papæ Leonis IX, circa annum MLIII. Quâ de re egimus dissertatione de Symbolo Constantinopolitano. Fortasse igitur hic non alius sit, quàm Joannes Scylitza, dignitate Curopalates: de quo dixi lib. II. cap. XXVI; ubi eum ostendi scripsisse de imperatoribus Constantinopolitanis; quod etiam leges apud Raphaëlem Volaterran. lib. XXVI Anthropologiæ, & Gesnerum in Bibliothecâ.

Simachus, nisi *Symmachus* rectum nomen putes, res Assyrias, ac Medicas, tradidit. Agathias scholasticus historiæ suæ lib. II: *Ὥς ᵃ τε Βηρωσσῷ τε τῷ Βαβυλωνίῳ, καὶ Ἀθηνοκλεῖ, καὶ Σιμάκῳ, τοῖς τὰ ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων τε καὶ Μήδων ἀναγεγραφηκόσιν, ἱστόρηται.*

a *Ut alicubi Berosus Babylonius, & Athenocles, & Simacus, referunt; qui Assyriorum, & Medorum, res antiquissimas conscripserunt.*

Simeon Magister, ac Rhetoricus Logothetes, opus Chronicum ex variis contexuit Chronicis, atque historiis; quod inter MSSos bibliothecæ Messanensis codices recensetur à Possevino in Appendice Apparatus Sacri. Item Simeon Magister (idem, an alius, non dixerim) scripsit de ædificatione templi S. Sophiæ, quod est Constantinopoli. Eum in corpore Byzantinæ historiæ Georgio Codino subjunget cum tralatione sua, ac notis, Petrus Lambecius. Etiam Simeonis Theologi Historia apud Hispanos in Scoriacensi biblioth. esse dicitur. Sed quid ego de ætate spondeam, qui non conspexerim? Fortasse certiora afferet V. Cl. Leo Allatius: qui promisit diatribam *De Simeonibus, qui Græci aliquid scripserunt: in qua eorum monumenta indicantur, &, in quibus Bibliothecis lateant, aperitur.*

Theodosius Melittinus Chronicon condidit. Quod Stephanus Gerlachius Constantinopoli, quò, cum illustri viro, Davide Ungnadio, profectus erat, detulit secum Tubingam ad Martinum Crusium. Exinde fragmentum de nuptiis Theophili Imper. & Theodoræ è Paphlagonia, subjungitur epitomæ Æthiopicæ Heliodori historiæ, Francofurti editæ anno CIↃIↃLXXXIV. De ætate meliùs dicent, qui viderunt.

Theophilus presbyter commentario illustravit Leonis Sapientis, Imperatoris, oracula de urbe Constantinopolitana. Ac videtur is signari à Possevino in Appendice Apparatus sacri. ubi codex memoratur sic inscriptus: *Oracula, omnia cum figuris: puta, principium Methodii Episcopi Patarensis; visiones Danielis Prophetæ, & Chosroa Regis Persarum, & Theophili presbyteri Romani: translata à Georgio Zigabeno: prætereaque Leonis Philosophi, & Imperatoris.* Meminit ᵃ ejus quoque Philippus Labbe S. J. Theologus; deque eo se uberiùs, & accuratiùs, dicturum, in suo Syntagmate pollicetur.

a *In delineatione Apparatus ad Corpus historiæ Byzantinæ pag. 52.*

Zacharias Rhetor Ecclesiasticam fecit historiam: quæ necdum prodiit; sed fuit MSa Constantinopoli, tum in bibl. Constantini Barini, tum Joannis Suzi: ut auctor est Anton. Verderius in Biblioth. Gesnerianæ supplemento.

F I N I S.

I N D E X

Nomina Græcorum Historicorum, præcipuarumque mentionem rerum secundùm seriem literarum exhibens.

Numerus paginam, littera a, *primam*, b, *secundam columnam indicat.*

A.

Ano-

 ſeptem

B.

C.

Capi-

Dio-

Hero-

I.

N.

O.

P.

Pal-

Q.

R.

S.

T.

Theo-

FINIS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

HISTORICIS LATINIS

LIBRI III.

AMSTELODAMI,

Ex Typographia P. & J. BLAEV,

Prostant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS,

M DC LXXXXVII.

GERARDUS JOANNES VOSSIUS
BENIGNO LECTORI
SALUTEM.

Quod ante annos plus minùs septuaginta, in poëtis Latinis pariter, ac Græcis, feliciter præstitit doctissimus vir, Lilius Gyraldus Ferrariensis: id in argumento, si non longè potiori, saltem nec utili, nec difficili minùs, utriusque videlicet linguæ historicis, tentandum mihi existimavi. Ac de Græcis quidem commentarios nostros ante triennium publici juris feci. Eos nunc, utinam felicibus modò auspiciis, consequuntur hi de Historicis Latinis. Quorum cùm partem primorem traderem prælo, animus erat desinere in temporibus Karoli Magni; uti facilè ex ingressu operis elucet. Nimirum ita mecum cogitabam, eos, qui consecuti postea fuerunt, à paucissimis legi: sive id propterea fiat, quia in seculis posterioribus nequaquam eam conspicere sit, vel sacrarum, vel humanarum rerum peritiam, quæ fuerat antea: sive nauseam gignat, quòd scriptores eorum temporum planè rustico sermone, ac stribliginis situ squalleque obsiti sint. Terrebar præterea immensâ eorum copiâ, qui in tenebris istis rebus sui temporis afferre lucem studuissent: ac quorum plurimi, vel nunc demum exirent in publicum; vel in bibliothecis adhuc cum blattis tineisque rixarentur. Postquam verò gravissimi laboris pars exhausta jam erat; consilium repentè mutavi; novisque animis sumtis, despicere etiam cœpi de seculis sequentibus. Nimirum in mentem veniebat, providentiam divinam, cujus speculum esse historicam scirem, in omni ævo relucere: unde colligebam, etiam animum humanum, qui ad Dei imaginem factus est, debere per omne sæculum diffundi. Nec ultrà movebar sermonis impolitie, quia nôssem, aliunde castimoniam verborum, hinc gesta nationum, ac res Ecclesiæ, peti oportere. Sciebam etiam, quos vulgò barbaros vocant, ingenio non caruisse: imò sæpe iis, pro ævo, quo vixere, & eruditionem, & facundiam fuisse singularem. Atque hæc impulerunt; ut quemadmodum historiam de historicis Græcis pertexuissem usque ad Constantinopolim à Muhammede captam: ita hanc de Latinis perducerem usque ad tempora imperatoris Karoli v. Nec fore ignoro, ut in opere tam arduo industriam meam fugerint historicorum plusculi. Verùm si rectè ajebat Varro, neminem reprehensum esse, qui stipulam reliquisset ad spicilegium: potiùs in me spectari convenit, quantum hoc sit, quod præstiterim, quam ecquid præterierim. Præsertim cùm non eo hæc animo divulgem, quasi in posterum omnem operis nostri curam deponere statuissem: sed potiùs, ut postquam ista jam prodierint, amicorum præstantium & judicio in commissis, & indicio in omissis, faciliùs fruar. Præterea ut primâ hac, & difficillimâ operis curâ defunctus, minori exinde negotio, & majori voluptate, legam, mediter, nostra, aliena, & quæ curva deprehenderim, corrigam; quæ mutila, suppleam. Nam hactenus quidem, publicis muneribus, & propriis amicorumque negotiis occupatissimo, non licuit mihi in vasto adeò mari eorum, qui rem historicam juvissent, expiscari omnia ex animi sententia. Quod in caussa etiam fuit, cur, in aliquibus sequioris ævi, contentus sim indicare ætatem, & quæ memoriæ tradidissent, omissis interim, quæ, auctores eos legenti, de ipsis in mentem venissent. Nimirum pleraque crudiora adhuc videbantur, quàm ut ita apponi mererentur. Imò interdum quoque brevior sum, quia putidius putarem, nimium

mium diffundere se in iis, qui nondum in manus meas venissent. Atque idem de illis dictum velim, qui a me conspecti lectique; sed tales reperti, ut vix inter proletarios, vel etiam capite censos, reponi mererentur. Verùm siquid etiam desideretur hâc parte; id omne spero, vel appendice novâ, vel editione alterâ, præstabitur. Ac quia is animus mihi semper fuit, ut neminem honore suo fraudarem: planè fore confido, ut mei, vel potiùs publici boni amantes, ad institutum illud nostrum conferant symbolam suam. Uti jam facere sunt aggressi præstantissimi aliquot viri terræ Italiæ; idque duce & auspice Illustrissimo, ac excellentissimo, Dominico Molino, patricio & Senatore Veneto: cujus viri prudentissimis consiliis, & animo ad tuendam Reip. libertatem fortissimo, æternùm Veneti debebunt. Nec minùs eidem, qui tractant Musarum sacra, devincti obstrictique semper erunt, non in Italiâ modò suâ, verùm etiam trans Alpes: ut qui cunctos de liberalium doctrinarum studiis præclarè merentes amore summo prosequatur; multosque vel conantes illud (quos inter nomen profiteor meum) beneficiis suis ornare non cesset. Equidem, quando non unius est hominis lustrare omnes omnium bibliothecarum forulos; fore confido, ut alii etiam imitentur tanti viri exemplum; præcipuè illi, à quibus me amari scio in Germania, Gallia, terris aliis, ante omnes in Britanniâ magnâ, quæ tot antiquis abundat bibliothecis, imò tot vivas etiam habet bibliothecas, viros nempe maximi nominis, qui cum Scripturarum studio, Ecclesiasticam antiquitatem, & omnigenam historiam, felicissimè conjunxerint. Quanquam autem non dubito, quin si Deus mihi vitam & valetudinem concesserit; deinceps etiam non paullò plura, partim observare ipse, partim à viris præstantissimis addiscere possim: tamen, si summus ille imperator de statione vocârit, priusquam extremam iis, quæ deinceps accedent, manum admoverim; nolim illa temerè divulgari, solis his exceptis, quæ eò spectent, non tam ut auctius, quàm ut emendatius sit opus nostrum. Nam pro exiguo duxerim delicto, si non omnia in argumento quopiam attulerim; hujusmodi præsertim, ubi, ut homines, ita gesta eorum, atque uti gesta, ita scriptores ipsi crescunt quotidie: imò ubi in illis etiam temporibus, quæ nos prosequimur, fortasse mortalium nemo jactare possit, omnes se observaturum, qui ab antiquioribus celebrentur; omnes, qui in bibliothecis adhuc delitescunt; omnes, qui lucem adspexerint; quorum multi paucis sæpe paginis constent, imò leviculum argumentum tractent, sæpe etiam antehac semel duntaxat, idque ante seculum, vel amplius, prodierint in lucem, atque id terris longo hinc dissitis intervallo; ut nihil sanè mirandum sit, si in oblivionem penè omnium venerint. Quamobrem, ut dixi, leve hic fuerit aliquos omisisse. At grave omnino sit, si chartis memoriæ solùm ergò commissa, cruda adhuc propellantur in publicum: in quibus placet Plinianum illud, pro non inceptis haberi, quæ non absolveris. Longeque magis de iis illud monumentis nostris dictum velim: quæ nunquam antea emiserim in lucem. Multa enim multorum exempla, quorum opera posthuma habemus, cautiorem me reddunt. Commemorare plurima cùm possim, exemplum unius afferre contentus ero: de quo agendi graves sanè habeo caussas. Nec alienum planè ab instituto erit hoc nostro, cùm de historicis agam, & ille, de quo loquar, inter hujus temporis historicos principem mereatur locum. Est is Jacobus Augustus Thuanus ὁ μακαρίτης, vir genere, doctrinâ, dignitate maximus, & cui aliquid humanitus patienti planè debeat ignosci, partim ob graves occupationes, quæ singula adamussim expendere non patiebantur; partim etiam ob merita præclara erga Gallias suas, ac Remp. literariam. Maximus ille vir, quem dixi, (si opere posthumo stare licet) ad annum CIↃ IↃ C II *prodit ea de viro, & genere nobili, & eruditione clariori & pietate modestiâque longè maximo, Francisco Junio Biturige; ex quibus vix guttam veri exprimi posse, nemo scio eorum, qui vivunt, negare sustineat. Eo enim, quo dixi, loco hæc de Junio legas:* Lugduno Batavorum, ubi diu professus

est,

est, ob rerum novarum suspicionem ab Ordinibus Belgii exactus, sicuti suo loco diximus, & Altorfii ubi defecit, à Norimbergensi Rep. honorifico stipendio invitatus. *Nempe, memoriâ deceptus, in errorem Tartessiâ murænâ grandiorem incidit vir summus: quod ita esse, ex ipsius verbis liquidò constat. Ait enim,* Sicuti suo loco diximus. *At nihil uspiam tale retulerat de Junio: verùm de Hugone Donello, dissuasore quidem, attamen conscio consiliorum, quæ conjurati cœperant Lugduni anno* cIɔ Iɔ LXXXVII. *Quâ de re ita ad annum hunc ipse prodidit Thuanus:* Hugo Donellus juris scientiâ clarus, eamque diu Avarici Biturigum professus, qui ob religionem Lugdunum concesserat, quòd consilio participâsse crederetur, à Senatu monitus, ut aliò migraret, Altorfium se contulit, ubi Norimbergensis Reip. stipendiis ad mortem usque docuit. *De Donello id, ut videmus, pronunciârat ipse: de Junio se dixisse arbitrabatur. Nempe Gallus erat uterque: adhæc ille in Biturigum urbe jus professus, his natus ibidem: uterque etiam apud Batavos in Lugdunensi docuerat Academiâ, neque id exiguâ cum gloriâ. Quid mirum igitur, si glaucoma isthæc in scribendo objicere potuerint viro occupatissimo? Sed ut similes hactenus fuerint, in isto dissimiles tamen, quòd Donellus eximius foret Jurisconsultus; Junius autem Theologorum, qui, iisdem quidem castris, in hoc religionis per orbem dissidio, militarent, nullo inferior haberetur. Quòd item Donellus in conspiratione illâ quorundam adversus illustres Hollandiæ Ordines, quam dicebam anno contigisse* cIɔ Iɔ LXXXVII, *consiliorum nefariorum conscius fuisset; atque ea propter, auctoritate procerum, solum vertere sit coactus: Junius autem iis temporibus docuerit Heidelbergæ: imò quinquennio demum pòst, nempe anno* cIɔ Iɔ XCII, *ex Palatinatu in Bataviam concesserit: nec unquam postea pedem extra eam posuerit: atque adeò, quamdiu vixit, maximo in pretio fuerit apud illustrissimum principem Mauritium, ac potentissimos Hollandiæ & Westfrisiæ Ordines. Quòd denique Donellus extremâ vitâ Altorfii Noricorum jus professus obierit anno* cIɔ Iɔ XCI, *ætatis* LXIV: *Junius, qui altero demum pòst anno in Lugdunensem Academiam venerat, decesserit ibidem anno* cIɔ Iɔ CII, *ætatis* LVII. *Itaque illius Altorphii, hujus Lugduni Batavorum monumentum ab omnibus visitur. Quid pluribus de Junio opus in re, non urbi modò huic, sed universæ cognitissima Bataviæ? Bataviæ verò? imò toti fœderatæ Belgicæ, atque adeò Galliis ipsis, & terris aliis, in quibus penè innumeri supersunt, qui temporibus Junii, studiorum caussa, in Academiam hanc confluxerant, oculati omnium testes, quæ diximus. Quare de isto quidem tam aperto errore verbum ulteriùs non addam. Verùm quid probibet, quò minùs, occasione istius, etiam excutiamus hoc tempore, quæ Thuanus proximè ante allata verba præmiserat?* Obiit, *inquit*, cùm annum tantùm LVII attigisset, vir desultorio ingenio, qui multa conatus, an assecutus sit, quod moliebatur, doctorum erit judicium. *Hæc de Junio Thuanus, à quo tamen multi egregiam laudem retulere, cùm nec alteram Junianarum virtutum partem possiderent. Nempe acerbè adeo ut summus vir pronuntiaret, fecit amicus ejus, vir cætera egregius; sed, quod in aliis damnat, præfidens, planeque* ἰδιογνώμων, καὶ αὐθέκαστος, *sæpe etiam turgens loliginis succo, ac si quis non per omnia assentiret, vehemens alieni nominis obtrectator: quo vitio non mediocriter fœdabat egregias, imò admirandas animi dotes. Non me ariolari hîc, sed certissima promere, multis possim indiciis comprobare: sed ea sunt viri illius merita, ut quædam satiùs sit honoris caussa taceri. Quòd siquis ambigat, indicia istorum aliqua reperiet in literis ejus hocce anno in urbe Lugdunensi nostra editis: ubi ille ne meris quidem calumniis abstinuit: quibus, scio, facilè cavisset, si vel per somnium venisset in mentem, fore, ut ea more malo post obitum quomodocunque divulgarentur. Ac ab eodem fonte haustum videtur, quod de Juniana instrumenti tralatione alibi judicat Thuanus.*

Sed utcunque se habeant ista illud, tamen nemo laudaverit satis, quòd idem ille, cujus nomini parcendum putavi, licet plerisque, dum viverent, minùs se æquum præberet; defunctis tamen iisdem candidum se exhiberet virtutum præconem. Quo honore etiam memoriam Junii fuisse prosecutum, divini ejus versiculi testantur. Itaque non ultra ei immorabor: sed potiùs ad rem ipsam me convertam. Quæro igitur, quid illud sit, cur gravissimus & constantissimus vir, Franciscus Junius, desultorii ingenii dici mereatur? Num quòd resilierit à studio juris civilis? Hoc enim à quibusdam responderi audio. Equidem non diffiteor, in juris scientia summos audiisse magistros, Donellum dico, Duarenum, Contium, Rusardum, Cujacium, alios: sed factum id, ajo solo adolescentiæ quinquennio, cujus partem etiam politiores sibi literæ vindicarunt. Præterea id factum imperio patris, viri ut genere clari, ita summis dignitatibus à Rege Galliarum & Regina Navarrena aucti, plurimumque gratiâ apud eos pollentis. Qualis cùm pater foret, quid mirum sanè, si studia illa in filio prætulerit, quæ admirandæ indolis adolescenti ad honores maximos munirent viam? Atque illa tum fuere. Sed, defuncto parente, Dei Scripturarum, Religionis amor, usque adeò filium inflammarunt, ut, spretis seculi honoribus, ad S. Theologiam penitùs animum appelleret: nec consilium hoc totis XL annis, quibus postea vixit, unquam mutavit. Ac quantum in sacro hoc studio præstiterit interea, ex monumentis ejus judicium penes omnes eos esto, quos in tristi hoc religionis per orbem dissidio haut nimium abripit affectus. Verùm, concesserit aliquis, illud de jure putidiùs objectari, cùm idem fecerint alii, summi item sacri ordinis viri: verùm, inquiat, si aliud quicquam, illud sanè desultorium potiùs videri, quòd, Theologum professus, humaniorum attigerit literas, atque adeò etiam in scriptores nonnullos χεῖρα ausus sit exercere. Quippe qui (ô crimen novum, atque inauditum!) epistolas M. Tullii ad Atticum, & Quinctum fratrem, item Manilii Astronomicon, contulerit cum MSSis Palatinis, ac variantes lectiones, & breves notas duobus sit libellis complexus. Equidem factum non diffiteor. Instabant amici: & feriæ erant: impensum igitur pauxillum temporis, dum se fritillo oblectant nonnulli, vel in litore conchas legunt. Quantillum igitur illud est, quod gravioribus studiis decesserit, ut eapropter desultorium ejus ingenium dici mereatur! Nec sanè tum operam planè perdidit. Nam in illis Palatinis codd. (utcunque is, de quo antea etiam loquebar, id in Castigationibus dissimulet) multa emendatius legebantur, quàm editis antea: multa perperàm quidem, attamen ejusmodi, ut sicubi Junio minùs liqueret, alios tamen, otio magis affluentes, ad loca ea integritati restituenda, Mercurii alicujus Euodii, vel Hegemonii instar, tanquam manu ducerent. Quod nunquam defugiam comprobare, si tanti illud esse aliis videatur. At, inquies, nonne Codinum idem transtulit è Græco, & illustravit notis? Quasi non interesset ejus, qui Ecclesiasticam amaret antiquitatem, Ecclesiæ nôsse Constantinopolitanæ officia, quæ tradidit Codinus: aut quasi nihil referret, utrùm utilissimus scriptor beneficio Junii è tenebris erutus in doctissimorum hominum manus veniret, an oblivione æternâ sepeliretur. Sed enim, eum cùm ederet, unico duntaxat codice usus fuit, eoque mutilo, & multis locis corruptissimo. Quasi hic ulla sit Junii culpa, ac non eo magis excusandus sit, ubi rem non acu tetigit. Et idem tamen variantes postea Palatinorum codicum MSSorum & Raphaëlis Serlejani lectiones nactus fuit. Etiam cùm in vocibus mixobarbaris, & officiis plerisque imperii Orientalis, tum temporis quidem (nam nunc, ut dies diem docet, liquidiora hac parte sunt omnia, cùm aliorum industriâ, tum doctissimi amici mei, Joannis Meursii) cùm inquam, in istis spissæ forent tenebræ etiam hominibus eruditissimis, accuratiùs alios rerum Constantinopolitanarum scriptores contulit cum iis, quæ apud Codinum legisset. Hinc amplior lux Codino. Itaque editionem moliebatur

no-

novam, non paullò & integriorem; & emendatiorem. Sed typographus differre eam maluit. Tantùm enim, bono non tam Iunii, aut publico, quam suo, illud egit, ut editio vetus, pauculis præmissis è secundis Iunii curis, exiret, atque ita scriptor, quo pauci, & non nisi doctissimi caperentur, ementiens faciem novam novos etiam conciliaret sibi emptores. Sed exemplar, quod secundæ editioni Iunius destinarat, quamquam, ut puto, non tam confectum quam affectum, habeo ipse: quod si videre contigisset editori Codini nupero, (viro sanè eruditissimo, utinam candoris & æquitatis amantiori) genuinum, ut censeo, in Iunio haut tantopere fregisset. De Tertulliano quoque videamus, Ecclesiasticorum è Latinis, qui supersunt, antiquissimo, quem beatus martyr Cyprianus magistrum suum vocitabat. Hunc saltem nemo, credo, indignum dixerit Theologo, non lectore modò, sed etiam interprete: utcumque illorum, quæ tenebras ei affundunt, maxima pars face philologicâ, aut criticâ, debeat dispelli. Junius igitur auctumnalibus unius alteriusque anni feriis, etsi sibi non minùs, quàm cæteris, in otio tum vivere liceret, ne juventus tamen penitùs quiesceret, quædam gravissimi ejus scriptoris enarravit publicè; posteaque & alia ejus privatim, licet tum majoribus distineretur, adolescentibus aliquot explicavit. Editionem eorum postea, ut fit, flagitarunt, atque etiam extorserunt nonnulli, qui curis virum aliò vocantibus, limam ulteriorem desperabant. Equidem agnosco, in difficili adeò, addo & corrupto scriptore, relicta ab eo esse multa, quæ vel Delio natatore, vel AEsculapio indigeant. Nec in iis, quæ vidisse se putavit, contendero semper Lynceum fuisse: cùm & Homerum quandoque dormitare prope omnium opinio sit. Imò nec illud inficias iero, cùm longè plurima eorum, quæ in Tertulliano negotium facessunt, ab reconditâ interiorum literarum cognitione dependeant: multis in locis eum certiùs, & explicari, & restitui, potuisse ab aliquo minus aliis studiis occupato, quique omni penè vitâ se dedisset corrigendis, aut illustrandis scriptoribus antiquis. Verùm quid impedit, quo minùs talis nunc quoque exsurgat aliquis, qui scriptorem nobilissimum non paullò det nobis meliorem? Ceciderit prior: cadet fortè, qui sequitur: laus erit publica: ut pauxillùm illud Laberii immutem. Procul solùm esto insectatio omnis, ac canina facundia, sine quâ plerique sibi parùm diserti videntur. Nam unde alioquin esse dicam, quòd si quid viderint, quod alteri invisum putent, ilicet inimicè allatrent, atque arrodant: nec tam cogitent, quantum alius præstiterit, quàm ubi alucinetur, immemores interim manticæ suæ, quàm errorum minimè vacuam gestant in tergo. Sint sane huic nostro, sint aliis quoque, iis in studiis, de quibus nunc loquimur, sua παροράματα, vel σφάλματα, vel etiam παρεγχειρήματα: quæ nemo doctissimorum hominum effugere semper potuit: nedum, cui τὰ ἔξωθεν præ sacris πάρεργα forent. Attamen fateantur, favore nihilominus, non odio, dignam esse propensissimam illam bene etiam de Rep. literariâ merendi voluntatem. Præterea si boni esse viri, & haberi velimus, non totum nos Junium metiri convenit, ex opera præstita, cùm animum laboribus, ac curis prope obrutum, amœnitate literarum laxare paululum vellet. Quantò enim æquius est, ut eum potiùs æstimemus ex illis, quæ elaboravit in scripturis sacris vertendis, explicandis, & gravissimis religionis controversiis enarrandis! Hîc occurrat nobis, quàm præclara doctissimum quemque docuerit ille, cui nihil in more minùs foret, quàm exscribere alios. Quod si in istis etiam, quæ nunc dicimus, aliquando, vel ingenii fiduciâ, vel humanâ imbecillitate, non vitiligatoribus modò, sed candidis etiam hominibus, deceptus videatur: cogitemus, generosi esse animi, malle, ubi gravioris nihil periculi ex lapsu metuitur, cadere interdum; quàm metu illo, ne labaris, semper humi jacère. Cogitemus etiam, eum sua pro oraculis haberi noluisse: longè aliter ac mos est illis, qui pene in omni studiorum genere (quo jure non disputo) dictaturam sibi vindicant: nec eâ contenti, imperium (si tam molli id nomine vocandum) exercent asperè in literas, ac falsis lacerant maledictis

viros

viros doctrinâ haut inferiores, moribus etiam meliores. Cogitemus denique, haut alterum fortasse ad sacra studia tractanda attulisse plura majoraque tum adjumenta, tum ornamenta, quàm a Junio factum fuit. Quippe qui diligenter legisset jam puer Latinos, Græcos, grammaticos, oratores, poëtas, historicos, philosophos: qui juris scientiam addidisset: qui Hebraicè, Chaldaicè, Syriacè esset doctissimus: qui tentâsset etiam aliqua Arabicè; quamquam eo tempore, quo arduum esset reperire ulla ad linguam hanc subsidia, quæ postea divinâ bonitate suppeditarunt multa magnaque: adhæc qui tantâ curâ devorasset, & concoxisset doctores scholasticos, Aquinatem & Scotum ante omnes: quique, ut recentes magni nominis interpretes legisset, ita assiduè penè versasset SS. Patres; innumera ad eos observasset; in Græcis imprimis; cujus rei testimonia luculenta, tum in Nicæni concilii libris ab eo translatis: tum in toto Josepho, Clemente integro, ac pluribus aliis ab eo illustratis, correctisque, ostendere ipsi possumus, ac possunt item similia alii in aliis. Sed quid his insisto? Sanè ingenium viri, & diffusissimam eruditionem, multi faciliùs carpent, quam æmulabuntur. Et quibusdam obstrigillantibus, non deerunt toto orbe viri docti, & clari, qui debito eum præconio ornent. Qualem mox ab excessu suo habuit etiam maximum virum, vereque literarum principem, Josephum Scaligerum: qui versibus hisce defuncto parentavit:

JUNI, quem modò literis potentem,
Pleni Gymnasii frequente cœtu,
Cingebat docilis corona pubis
Docto pendula differentis ore:
At nunc, ô series iniqua rerum,
Tactus sidere pestilentis auræ
Sol pallentibus occidis tenebris!
Te mœrens schola flet suum magistrum,
Orba Ecclesia te suum parentem,
Doctorem gemit orbis universus.
Flent, flent; non uti vulgus imperitus,
Quem morbus docet ipse, quid valere est.
Quanti est filius, orbitate discit,
Qui nec denique quid potitus olim est,
Sed quid perdiderit, solet putare.
In te longè alia est vicissitudo:
Nec quantus fueris, carendo discit,
Qui vivi meritum æstimavit olim,
Et nunc conscia publicæ querelæ
Postquam tristia te tulere fata,
Et clarum jubar abstulere mundo,
Nos quid perdidimus, quid & dolendum est.
Non scimus magis, at magis dolemus.

Hæc Scaliger de defuncto, quo tempore nec gratiæ aucupium stimularet, ut nimis efferret Junium: nec æmulatio, vel ullus in studiis dissensus, in caussâ esse poterat, ut detractum ei quicquam vellet. Hæc idem, ut versiculis suis ipse subscripsit, in lectulo duabus post mediam noctem horis: quando mens humana, si unquam, sua esse solet, nec affectibus abripitur. Hæc ille, cùm pestilentia in Academia Lugdunensi intra mensem unum summos duos viros; Junium, ac Trelcatium, abstulisset: ac porrò strages tantas totâ faceret Bataviâ: quæ mortalitatis cogitatio non patiebatur

batur Scaligero tum quicquam nisi sincerum, ex ore, vel calamo exire. Quid quod scimus apud liberos defuncti, atque alios, longè etiam majoribus elogiis extulisse omnigenam illam Junii, ac imprimis rerum sacrarum scientiam? Sed præconia illa, quia planè invidenda videantur, ne apponere quidem ipse sustineo. Nec obstare tum potuerunt, quòd in nonnullis, etiam iis, quæ ex Scripturis de temporum ratione disceptarentur, aliud Junio visum fuisset. Nam utcunque Scaliger ægrè ferret dissentientes: nec talibus (nempe homines omnes sumus) æquum se arbitrum præbere soleat: tamen fere erga defunctos alius erat: imò subinde etiam, superstitibus illis, mens ei ad se redibat tandem. Post Scaligerum, si id requiri putarem, poteram ingentem referre copiam virorum præstantium, qui magnis laudibus Junium extulissent. Atque in his etiam principes viros: quales sui multos habuit, poteram dicere admiratores, malo amatores. Hos inter illum, quo nemo in principali fastigio constitutus de studiis meliùs potuit judicare. Quomodo cùm loquor, nulli obscurum esse arbitror, intelligere me augustæ memoriæ, vereque maximum magnæ Britanniæ regem JACOBUM *primum. Cujus affectum erga Junium superstitem non uno cognovimus indicio; & præclarum de mortuo judicium, cùm alia testabuntur, tum literæ, quas Rex tantus de religionis negotio ante novennium ad præpotentes fœderatæ Belgicæ Ordines misit. Hæc fusiùs sum prosecutus, non tam propter Thuanum, virum nunquam satis laudatum: quàm ob malevolos quosdam, alienis semper insidentes papulis, unumque hoc agentes, ut quanto plus aliis detraxerint, tanto majores ipsi videantur. Quales Juniani sese nominis decus infringere posse arbitrantur, partim posthumis illis parùm candidis epistolis præstantis viri, sive dicti, sive adhuc innominati nobis: partim etiam pauculis istis, quæ Thuano per errorem in vastissimo opere, ut fit, exciderunt; imò quæ emendaturus erat, si sua ipse in lucem edere potuisset. Quod si quis à me potissimum hæc pro Junio dicta esse mirabitur: is sciat, & hoc, & majora me debere honori Academiæ nostræ Lugdunensis, cujus magnum ille, dum vixit, ornamentum fuit. Sciat quoque, id à me factum suasu atque impulsu multorum præstantium virorum; quorum hoc amori erga Junium non debui denegare. Sciat etiam, hoc privatim interfuisse mea; qui eo in adolescentia usus sum præceptore, & optimo, & amantissimo mei. Denique cui ista non sufficiunt, cogitet, me officio functum esse non mali generi: atque ita ut fieret, interfuisse totius Junianæ familiæ, tot etiam filiorum meorum: quibus nihil æquè exopto, quàm ut avitæ pietatis, doctrinæ, & modestiæ exemplum, nunquam sibi ex animo effluere patiantur. Lugduni Batavorum, anno* CIↃ IↃCXXVII. IV *Nonis Jun.*

THUCYDIDES:

Διαβολὰς οὐ σώφρον οὔτε λέγειν πρὸς ἀλλήλους, οὔτε ἀκούοντας ἀποδέχεσθαι.

PETRI SCRIVERII
ELEGIA,

In laudem V. Cl. GERARDI VOSSI, *post editos de Historicis Græcis libros, nunc Latinorum Historicorum Historiam evulgantis.*

Idit ut Historicos Grajo sermone locutos
  Roma; nec auctores cerneret illa suos:
Et tantùm annales numeraret Achaia chartas,
  Vossiade fœtos excutiente sinus:
Cumque manum tabulis prope jam subducere vellet
  Ipse, parans aliud (quod quoque vivat) opus:
Diva tribunitiis venit comitata catervis,
  Atque oculos docti se tulit ante viri:
Cum bene de Græcis cœpisti, nate, mereri,
  Inquit, an Ausoniæ dememinisse potes?
En ego, quæ totum septem de montibus orbem
  Conspicor, Imperii Roma Deûmque locus;
Tam verbi verique potens, quàm Græcia mendax;
  Quæque meis memini grata referre vicem;
Vel statuâ, titulisque colam, vel fronde coronem,
  Inter Trajani tot monumenta fori.
Quæ te cura coquit? nam non cessare putandum est.
  Inprimis hæc res digna labore tuo.
Hæc humeris libranda tuis. hæc ibit in ævum.
  Nobilius nomen vix aliunde feres.
Annales te tempus erat jam figere clavos;
  Jam decet auctores explicuisse meos.
Hoc age, jam numera: ne sim minor ipsa Pelasgis,
  Aut prælata meis pallia Græca togis.
Hoc age: sic nunquam Latiæ te gloria linguæ
  Deserat, aut Genius, docte Gerarde, meus.
Hoc age; & Imperii stantis pariterque cadentis
  Scriptores simili sedulitate refer.
Ob tot servatos, vindex clarissime, cives,
  Ob tot de Stygiis scripta reducta vadis;
Jam Capitolinam possum promittere quercum:
  Copia palmatæ mox facienda togæ.
Dixit, & excussis doctissima tempora pennis
  Rasit, Apollineas admonuitque comas.
Continuò pluteis mens indefessa resumptis
  Consuluit famæ, maxima Roma, tuæ.
Accipe Natales Scriptorum, Diva, tuorum;
  Vossiade fœtos excutiente sinus.
Accipe primævos, & iniquo tempore natos:
  Accipe, quos malles de meliore notâ.
Claudius haut semper, non semper Asellio præstò;
  Cassius haud veniet, nec tibi Roma Macer.
Ah, deerit Sisenna tibi, dux ordinis ille,
  Teste tulit summum qui Cicerone decus:
Historiæ miscere jocos nec, ut antè, licebit;
  Clitarchum aut libris inseruisse suis.
Illa ostensa semel ValerI non umbra recurret.
  Subtrahet annales Pictor & ipse suos.
Sæpè solœcismos, nec Frugi verba notabis;
  Varronesque alios, Antipatrosque leges.
Ne tibi maturi promitte Catonis acumen,
  Quidquid & Ausonio Plinius ore sonat.
Quod si fortè tibi generosa poëtica cordi,
  Et cupis historicâ verba ligata fide:
Nævius haut semper tibi Punica bella sonabit,
  Non Clio Ennipatris fortia facta canet.
Non etiam hibernas canâ nive conspuet Alpes
  Furius, aut Histris Hostius arma dabit.
Denique non Albinus erit, qui prælia Magni
  Concinat, & lauri cingat honore caput.
Heroumque loco succedet barbara turba;
  Eheu, nominibus penè timenda suis.
Accidet exactas quandoque Tanusius aures,
  Et VolusI implebit sordida charta manum.
Cumque petes pelvim (ad pelvim te nausea coget)
  Sæpe Fenestellam cum Tuberone voles.
Nunc ubi CornelI, dices, monumenta Nepotis?
  Nunc ubi SallustI pagina prima mei?
Ergo silet Tacitus? tacet, heu, mihi Livius ingens?
  Prò dolor! & tantùm barbara verba crepant?
Nunc ubi felices calami, cultique libelli,
  Nominaque in tabulis scripta Moneta tuis?
Quæ chorus omnis amet, relegatque venustior orbis;
  Ut queis facundo contigit ore loqui.
Et qui sollertem Phœbo junxere Minervam,
  Temporis horrorem cætera turba trahit.
Offendas igitur Latiæ si crimina linguæ,
  Roma, nec exacto nomine cusa typo,
Stridoremque ævi primo de flore cadentis;
  Da veniam, hosque unà te voluisse puta.
At tanto reddes si præmia digna labore,
  Jam VossI medio stabit imago foro.
An tibi Tarpejâ melius ponetur in arce,
  Dulce Juventatis claudere jussa latus?
Seu potiùs divi Custodis more sedebit?
  Convenit & meritis illius iste locus.
Namque recensendo tot debita nomina famæ,
  Per quæ Romanum surgit in astra decus;
Quottidieque magis juvenescit gloria prisca;
  Custodem hunc poteris jure vocare Jovem.
Quæque tibi periit concussâ rupe Juventas,
  VossI operâ templis est reparanda tuis.
Illius æternam conatibus auguror Urbem.
  Jam video ex omni parta tropæa mari.
Imperium terris, animos æquabit Olympo
  Rursus, & antiquus restituetur honos.
Hi septemgemini perrumpent æthera montes,
  Nec stabunt humiles in Jovis arce casæ.
Custodem patriæ sanctum dixere Quirinum:
  Custodem Romæ dI genuere novum.
Cum tenebræ obrepent, chartis lux surget ab istis;
  Erranti hic Helice est, & Cynosura rati.
Non aliud saxum, lucumve, aut quærat asylum;
  Hoc astrum in mediis naufragus optet aquis.
Termine, qui quondam te cedere velle negasti,
  Custodi huic tandem cedere disce Jovi.

OPE-

OPERUM

Clarissimi, Doctissimique Viri,

D. GERARDI JOANNIS VOSSII

HEIDELBERGENSIS,

Eloquentiæ, Chronologiæ, ac linguæ Græcæ apud Batavos Professoris celeberrimi,

PANEGYRIS.

Elices Nemetum populi, tuque optime Nicri
Accola, cui placidas veteri de sede Camœnas
Dispulit Austriacæ furor implacabilis aulæ,
Cæsareasque ciens aquilas, & nixus Iberûm
Intrepidâ virtute Ligur; tot damna vicesque
Imperii, & profugum mutato Principe Phœbum
Hoc uno solare viro: quem matre cadentem
Ipse tuo fovit puerum Thymbræus in antro,
Vangionumque Dea. Jam desine tristior atros
Sollicitare dies, & quæ tibi secula currunt
Dura queri. sparsæ rursus coiere sorores,
Et reduces mens ista capit. Permessus & omnis
Hac Helicon sub fronte latet, sociataque curas
Conglomerat Doctrina suas, & fundit ab uno
Pectore Romanæ quicquid facundia linguæ
Grande loqui, aut Grajûm potuit sapuisse vetustas.
Quo Batavus se iactet, habet; quo Gallus alumno
Surgat, & æternis inscribant nomina fastis
Hostiles Grudii. Latiis celebrata Camœnis
Scaligero Verona tumet, magnoque superbum
Cæsare nomen habet. memores tibi VOSSIUS *annos*
Scribit, & ingentis pandens proscenia famæ,
Clara Palatinæ reparat dispendia terræ.
Ostentare suos Memphis studiosa labores,
Et Pelusiacâ potuit signare papyro
Arcanas veneranda notas, latuitque sub umbris
Pallas, & Isiaca stupuit sacraria lenæ.
Cum Memphi jam Persa silet, veterisque Minervæ
Ignorat Chaldæus opes, nec barbarus artes
Medus, & Eoos surgens Aurora magistros,
Brachmanasque colit. tepuit Sapientia, fervens
Quam latè spatiatur Arabs, & nescia veri
Incubuit prisco gravis ignorantia mundo.
Cecropidum viguere lares, & docta Cleanthis
Porticus, & dulci sapiens vicinus Hymetto.
Desipit & Latium, numerosque Oenotria tellus
Pythagoræ meminisse nequit, Druidumque loquaces
Conticuere scholæ. Tu prima Batavia Musas
Colligis, & fracta tabulas ac frusta carina
Naufragio subducta tenes. Tu cincta profundo,
Armorumque inter strepitus, lituosque tubasque,
Tranquillum meditaris, opus, criticumque tribunal
Erigis, & Latiæ restauras iura loquelæ.
Adspice Leida virum, quo iudice victa fatiscit
Barbaries, mordetque suas irata catenas:
Quique renascenti germana vocabula seclo
Sufficit. hic ille est Phœbei censor honoris,
Pegasidum vindex, tot rerum scriptor, & ævi.
Quid dignum memorare suo primæva vetustas
Possit Atlantiada? qui cultis vocibus oris
Pallentes nigris animas emancipat umbris,
Tutaturque reos, vel tristi mersit Averno
Damnatum sub lege caput, cum dura clienti
Intonuit mediis victrix facundia rostris,
Persuasitque Deus causas. Mentitur in illo
Fabula; nos alias, VOSSI, *te Rhetore, leges*
Accipimus, doctumque forum. quibus artibus astris
Invehat Augustum, vel magni Cæsaris arma,
Scipiadasque orator ovans: qua voce furores
Increpitet Catilina tuos, Syllamque ferocem,
Et Senonum furias, sævique incendia Brenni.
Aut qua Suada togam clypeis, quæ classica possit
Ignavis præferre togis; Asiaque potentis
Pompejo decernat onus; quæ proxima morti
Colla levet, flectantque leves responsa Quirites,
Et victo trepidas eludant judice scalas.
Hac Lysias, Siculusque Corax, hac Antipho quondam
Accidit præcepta scholæ: videre priores
Vile rudimentum, & teneræ cunabula linguæ
Versavit tum Stoa gravis: mox aucta Lyceo
Gloria, dicendique labor: fluxere disertis
Hermagoras, Grajusque Molon, & conditor artis
Hermogenes, Phalereusque loquens, & pagina Tulli,
Et Fabii clamantis opus, lususque Theonis.
Tu veterum cæcâ nitidam caligine lucem
Elicis, & scriptor priscos irrumpis in annos;
Eloquiique decus, turbataque nomina rerum,
Et fandi formas, collapsaque iura reponis.
Tu Latium, vocesque suas formare Pelasgos,
Argivosque doces: geminis exordia pandis
Gentibus, & tantorum aperis elementa laborum,
Quemque legat primum titubans industria callem,
Discendique viam. faciles Scaurosque Caprosque
Ire facis, curisque tuis respirat Apollo,
Et nova Palladiam solantur commoda gentem.
Cedite Grammatici, magno quibus ilia fastu
Inconsulta tument, delapsaque littera sede
Sufficit ad bellum, vel iniquum comma minaces
Exacuit calamos, & tanti scena paratur
Nominis. hoc cunctas absolvite iudice lites,
Et vestros sedet melior censura tumultus.
Hic Dictator erit. fasces submittite tandem
Invidiosa cohors: dum vecta poemata plaustris,
Et tragicum castigat epos, veterumque cothurnos,
Mœstaque Medea detergit fecibus ora.
Hippolyti properant alio temone quadrigæ,
Et Troas purgata nitet: sua vita Iocasta
Redditur, & Latio clamat sermone Thyestes,
Adspectatque diem pulsis orchestra tenebris.
Qualibet huic nota est propriis insignibus ætas,
Seclorumque patent facies, distinctaque magnis
Nomina temporibus, seu cum puerile loquendi

Robur erat, traxitque rudem doctrina juventam,
Scipiadumque gravis totum se involveret armis
Ennius, & tenui Plautus vestigia socco
Figeret, & vates Satyra lutulentior iret:
Seu cum crevit honos linguæ, scabrosque fugavit
Majestas Romana sonos, & adulta Catulli
Capta lepore fuit: seu cum labentibus annis,
Quo Latium, fato cecidit, Romaque senectâ
Symmachus Ausonias offendit durior aures.
Ingeniis diversa placent: huic abdita pandit
Abstrusos natura sinus: hic floribus artes
Irradiat: lapsas alius restaurat Athenas:
Ille Cleanthea neglecta palatia turba:
Hic in Aristippi solum præcepta relapsus
Socraticas evolvit opes: hic scribere fastos
Ad famam satis esse putat. Sed cuncta coercet
VOSSIUS, *atque omnes fecundo pectore Musas*
Parturit, & late titulos arcessit honorum
Immortale caput. Non te veneranda silebo
Relligio, veterumque fides, & sanctius ævum,
Huic perspecta viro. quantis erroribus acta
Christigenûm steterint acies, quo castra Pelagi
Vindice tuta diu fuerint: quibus occidat armis
Contemptrix natura Deûm, delapsaque cælo
Gratia subnixos claris doctoribus Afros
Traxerit in partes, & grato fœdere perstet
Libertas, Superûmque favor; ne crimina Divis
Imputet impietas, rectique ignara voluntas
Audeat audaces vultus opponere cælo;
Ille docet, totumque pius propugnat Olympum.
Ac veluti tacito subterlabentia cursu
Flumina diffundit Nereus, hic gignat Orontem,
Hic septem gemino turgentem gurgite Nilum,
Non tamen ipse minor, nec divitis indigus undæ
Usque fluit, terrisque ingentibus ingerit æquor,
Atque alias largitur aquas: sic ille perenni
Haurit fonte libros, & claris secula ditat
Muneribus, semperque novis, quæ donet, abundat.
Dumque sibi variâ contexit fronde coronam
Mens assueta operi, per mille volumina solers
Ambulat, atque suos aliquid seponit in usus.
Sic ubi Grajorum calamos, & prodita docto
Enumerat monumenta solo, momentaque scriptor,
Et rerum summas aperit, nunc abditus ævo
Anteit Olympiadum palmas, jam Persica radit
Tempora, & Herodoto multum narrante superbit,
Nec dulci Xenophonte minus. jam ficta Daretis
Pagina mentitur senium, jam Dictyos horret
Fabula: Pellæi vates arcessitur annis
Chœrilus: hinc Phariis scriptus sub regibus orbis,
Ausoniaque Ducum fastis signata papyrus.
Conveniunt doctorum opera, Chaldæus & Assur,
Phœnicum labor, & calidi secreta Canopi,
Atque Arabum tabulæ, & victuri industria Persæ,
Seraque grandiloquis surgens authoribus Hellas.
At non una tuas, doctor celeberrime, laudes
Terra capit, parti Latio dicuntur honores,
Gestaque Romulidum, & magnorum fata Quiritum.
Non ego, si lympha madeam Permesside, vastos
Ire per annales, digestaque tempora possim,
Tantorumque queam titulos memorare laborum,
Victorisque dies populi. Jam Roma renasci
Incipit, atque sua legit incunabula gentis,
Historiæque gradus numerat. Spectate Batavi
Terrarum, Belgique Deos, cantataque quondam
Bella Latinorum, magnique exordia regni,
Abdita Pontificum foliis. Vestigia Nævi
Ponè premit Calabrûm vates, & carmine docto
Instruit armatas acies. Pictoribus Afer
Militat, & primis studiis asperrima belli
Carthago, Italiam contrà. scripsere Catones,
Odrysiique rudis tunc formavere juventam;
Accepitque furor legem, rabiesque docentis
Admisit præcepta viri. mox maxima Scauri
Fama fuit, Syllæque labor, Catulique Sisennaque,
Et clari Varronis opus. sua prælia dictat
Cæsar, & ingenti fortem munimine Gallum
Exuit. agnosco trabeas, Augustaque latè
Nomina, & Æmathiis diffusa poemata campis,
Et magni lituos Sillæ, contractaque Crispi
Verba, gravem monitis Tacitum. tu Flore disertum
Os aperis, vati propior. tu grandia Livi
Orsa legis, mediaque ferum deducis in Alpes
Hannibalem, Pharioque necas sub Principe Pœnum.
Nec Messala latet, doctique Rabirius oris,
Non Tubero, Macetûmque audacia prælia narrans
Curtius. imperio donec languente fatiscens
Victricem melius meminit se Roma locutam.
Hæc scribis, pariterque doces, tantique per orbem
Imperii fastos celebras. veneratur honores
Belga tuos; poscitque sibi tam grande Britannus
Depositum. spatiosa tua Germania fama
Annuit, Euganeas tangunt tua nomina sedes;
It cælo sublime decus. te Rhenus & Albis
Suspicit, in Druidum doctas illaberis urbes,
Et cupiant te posse frui. si Gallia plorat
Turnebos; Latium Alciatos, dispendia fati
Tanta levas. toto mæstas Helicone sorores
Barbarie pulsa recreas. Tibi tempora debent,
Et rerum memores anni: lucesque renatæ,
Et linguæ Latialis honos: te sera loquetur
Posteritas, te clara vehent præconia vatum,
Istaque venturi relegent monumenta nepotes.

CASPAR BARLÆUS.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS LATINIS
LIBER I.

CAPUT I.

Operis hujus argumentum. Ætates, & claſſes eorum, qui rem Romanam expoſuerunt. Qui ſcriptores pueritiæ nomine cenſeantur. Primitus maximorum fuiſſe Pontificum, conſignare res populi Romani. Horum libri vocabantur annales maximi, *vel* publici. *A Numa imperio conſuetudo ea fluxit. Monumenta publica magnam partem incendio periiſſe, urbe à Gallis captâ. Idcirco laborare non rarò fidem eorum, quæ hoc tempus antecedunt. Nec tamen fidem ea nullam mereri, quod vir doctus perperam colligebat. Cujuſmodi dictio fuerit maximorum annalium. Ciceronis de eo locus leviter expenditur.*

POſtquam egi de hiſtoricis Græcis: nunc eos perſequi animus eſt, qui Latinis res geſtas literis condiderunt. Atque ad hoc non mediocriter me invitant, & allectant, quas nunc ferias habet Academia noſtra. Neque non in mentem venit, in communi otio mihi etiam otioſo eſſe licere: & magis fortaſſe, cùm ex re meâ, tum publicâ, fore, ſi diſcutiam hilaritate præſenti triſtitiam operæ prioris. Præclarè enim à Marco Seneca dictum fuit, *ingenii laſſitudinem non minorem eſſe, quàm corporis, ſed occultiorem.* Et ſatis conſtat, quemadmodum agri, ſi interquieſcant, fructuum plus ferunt: ita, ſi animi hominum relaxentur, vigorem in iis otio excitari: quod in nemine, quàm Porcio Latrone, manifeſtius fuiſſe, idem ſcriptor refert. Sed neſcio quomodo, quaſi animum remittere eum amittere foret, ita me laborem cœptum intermittere non ſinit cupido illa bene merendi de ſtudiis juventutis. Nec paucos literarum noſtrarum amantes promiſſi experior muneris flagitatores, ſi non aſſiduos, at acres tamen. Denique cogitatio de incerto vitæ humanæ, quæ noctes dieſque obverſatur, ſtimulare non ceſſat, ut colligere in literis pergam ſarcinulas meas; quò, iſtis expeditis, ſiquid benignitate numinis reliquum vitæ erit, id gravioribus omne ſtudiis conſecretur. Hæc me hortantur, atque incendunt, ut alteram debiti mei partem, quæ eſt de hiſtoricis Latinis, quàm optimâ poſſum, exſolvam fide. Atque eo alacrius lubentiuſque, etſi imbecillitatis meæ haut neſcius, quicquid iſtoc laboris eſt, ſuſcepi: quia multò hîc planior futura eſt via, quàm erat in hiſtoricis Græcis. Nam, ſi intra eos conſiſtamus, qui floruere, priuſquam Occidentis imperium ad Karolum Magnum transferretur; fatendum eſt, præ Græcis paucos ſupereſſe, quorum hiſtoriæ Latinè loquantur. Si quoque eorum numerum ineamus, qui deperierunt, pauciores multò è Latinis deſiderantur. Denique, contrà quàm in Græcis uſu venit, pauciſſimi ſunt, quorum non ætas exactè ſciatur.

Sed ut perſpicua magis ſit omnis hæc diſſertatio noſtra: imitabor eos, qui minutâ in tabellâ depingunt vaſta naturæ latifundia: atque, ut olim L. Seneca, & alter ex Annæa gente, in populo Romano fecit: ita ego numeroſum eorum cœtum, qui res geſtas poſteris prodiderunt, in ætates ſuas diſpeſcam. Nam habet hiſtoria quaſi pueritiam ſuam: habet adoleſcentiam: item ætatem ſtatam, quam Græci ἀκμὴν vocant: denique ſua ei quoque ſenectus fuit: nec minus ea gradibus ſuis diſtincta, quàm variare illam in hominibus videmus.

Pueritia, ſive infantia hiſtoriæ, ab annalibus cœpit. Nam, ut bene ait vetus Tullii interpres, Marius Victorinus *a*, *Primùm annales fuerunt: poſt hiſtoria facta ſunt.* Nec tamen annales quoſvis infantiæ opus puto (nam quid Taciti annalibus perfectius?) ſed eos duntaxat, quibus pontifices maximi memoriam temporum conſervare voluerunt. Nec peccare mihi videor, qui commentarios ſummorum virorum, pueritiam, vel etiam infantiam, hiſtoriæ appellem. Quippe antiquiores iis ſcriptores non habuit hiſtoria Romana. Rudes etiam, & inconditi; imò, facundiam ſi ſpectes, planè infantes fuerunt. Accedit, quòd, ſicut pueritia domi ſolet contineri: ita annales illi à pontificibus adſervarentur domi: nec alibi hæc monumenta publica conſulendi copia populo foret. Cui potiùs hac parte credamus, quàm M. Tullio? Verba ejus ſunt libro ſecundo de Oratore: *Erat hiſtoria nihil aliud, niſi annalium confectio: cujus rei, memoriaque publicæ retinendæ cauſsâ, ab initio rerum Romanarum uſque ad P. Mucium, pontificem maximum, res omnes ſingulorum annorum mandabat literis pontifex maximus: efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi; ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Idem primo de legibus *annales pontificum maximorum* vocat. *Annales maximos* appellat quoque Gellius lib. IV. cap. V. *Ea hiſtoria de haruſpicibus, ac de verſu iſtoc ſenario, ſcripta eſt in annalibus maximis.* Item Macrobius lib. III. Saturn. cap. II: *Pontificibus permiſſa eſt poteſtas memoriam rerum geſtarum in tabulas conferendi; & hos annales appellant maximos, quaſi à pontificibus maximis factos. Publicos annales* nominat Diomedes lib. III. *Annales*, inquit, *inſcribuntur, quòd ſingulorum ferè annorum actus contineant: ſicut publici annales, quos pontifices ſcribæque conficiunt de Romanis, quòd Romanorum res declarant.* Quod verò Tullius ait, conſuetudinem eam, ut pontifices maximi maximos ſcriberent annales, cœpiſſe *ab initio rerum Romanarum*, id reſtringendum paulùm videtur ex Vopiſco in Imperatoris Taciti vita; ubi ſcriptor is, non à Romuli, ſed Numæ imperio, originem arceſſit. *Poſt Romuli*, inquit, *exceſſum, novello adhuc Romanæ urbis imperio, penes pontifices ſcri-*

a In I. Rhet. Cic.

benda

benda hiſtoria poteſtas fuit. Quod ſi pene ab incunabulis Urbis mos iſte obtinuit; nihil ſanè mirum, ſi annalibus illis, non modò res geſtæ a regibus; ſed ea etiam continerentur, quæ natalem Urbis anteceſſerunt: ut præter alia oſtendunt quæ exinde non ſemel refert Sex. Aurelius Victor, ſive quiſquis auctor eſt libri de Origine geſtis Romanæ.

Ingens verò damnum hiſtoria Romana fecit, annalibus iis, aliiſque monumentis publicis, incendio magnâ parte abſumptis, poſt Urbem à Gallis captam, quod anno contigit CCCLXVI. Nam inde præcipue eſt, quod claudicat ſæpe fides eorum, quæ ante hoc tempus geſta traduntur. Audiamus Livium lib. VI. *Quæ ab condita urbe Roma, ad captam eandem urbem, Romani, regibus primùm, conſulibus deinde, ac dictatoribus, decemviriſque, ac tribunis conſularibus, geſſere foris bella, domi ſeditiones, quinque libris expoſui: res cùm vetuſtate nimiâ obſcuras, velut quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur: tum quòd perrara per eadem tempora literæ fuere, una cuſtodia fidelis memoriæ rerum geſtarum, & quòd etiam, ſiquæ in commentariis pontificum, aliiſque publicis privatiſque erant monumentis, incensâ urbe pleraque interiere. Clariora deinceps certioraque ab ſecunda origine, velut ab ſtirpibus, latiùs, feraciuſque renatæ Urbis, geſta domi militiæque exponentur.* Nec propterea audiri debet vir eruditus, qui, quæcunque de Regibus Albanis, Romaniſque, ac temporibus proximè conſecutis, ab Dionyſio, & aliis, etiam Livio ipſo, referuntur, ea pro otioſorum hominum commentis habet. Nam plumbeo eum pugione hic pugnare, arguit illud, quòd Livius contentus fuit dicere, pleraque Pontificum, & aliorum, monumenta periiſſe. Imò ut longè plura, atque adeò univerſa, incendio hoc abſumta forent: non propterea omnis antiquitatis Romanæ notitia periiſſet. Nec enim ejuſce temporis homines, memoriam uſque adeò omnem amiſerant; ut nec ipſi, penes quos, non modò legendi, ſed etiam ſcribendi ſervandique annales jus erat, non bona ex parte inſtaurare eoſdem poſſent. Et credibile eſt, vicinis etiam oppidis fuiſſe annales ſuos, qui multa cum Romanorum geſtis communia haberent. Ut interim nihil dicam de hominibus Græcis: præcipuè Diocle Peparethio, quem in plurimis ſecutus eſt Fabius Pictor; & Antiocho, Xenophanis filio, Syracuſano, qui ex antiquis Italiæ monumentis hiſtoriam compoſuerat: ut ex Halicarnaſſenſi Dionyſio ſcimus.

Supereſt videamus, cujuſmodi pontificum maximorum dictio fuerit. Id autem Cicero nos docet in ſecundo de Oratore: ubi, cùm de annalibus eorum egiſſet, iſta ſubjungit: *Hanc ſimilitudinem ſcribendi multi ſecuti ſunt, qui ſine ullis ornamentis monumenta ſolùm temporum, hominum, locorum, geſtarumque rerum, reliquerunt.* Ac mox de iis, qui annales maximos ſequerentur, ſic ait: *Neque tenent, quibus rebus ornetur oratio: modò enim huc iſta ſint importata, & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant eſſe brevitatem. Non exornatores rerum; ſed tantummodo narratores fuerunt.* Quod ſi ejuſmodi ſint, qui ad ſimilitudinem maximorum annalium ſeſe componebant: ſanè quanto vetuſtas ſcribendi arte rudior fuit; tanto etiam exilior horridiorque erat dictio annalium maximorum, quàm Fabii, Catonis, & ſimilium; qui, etſi annalium eorum ſcriberent exemplum, tamen paullò ſaltem cultiori ſeculo vixere, quam priores. Et hujuſmodi cùm annalium publicorum dictio foret; nihilominus propter fidem, quam merebantur, ac ſimplicem illam brevitatem, multùm etiam delectare antiquitatis amantes ſolent. Unde Cicero in primo de Legibus: *Poſt annales pontificum maximorum, quibus nihil poteſt eſſe jucundius.* Niſi pro *jucundius* legendum *jejunius*: quod Fulvio, Guilielmoque, viſum. Et ſanè impensè favet, quod continuò ſequitur: *Si aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi ſemper in ore eſt, Catonem, aut ad Fannium, aut ad Venonium, venias; quamquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tam* Exile, *quàm iſti omnes?* Cuncti tamen MSSi conſtanter *jucundius* habent: quod non aliter accipere poſſumus, quàm dicebamus.

CAP. II.

Ad primam hiſtoriæ adoleſcentiam acceditur. Mos Romanus cuſtodes apponendi prætextatis. Fuſius ſuper Diomedis loco diſquiritur. Carmine heroicò primus annales ſcripſit Ennius. Nævius *Enniuſque uſi continenti ſcripturâ: ſed illius carmen Lampadio; hujus Vargunteius, in libros diviſit. Corrupto Gellii loco decipi, qui duodecim potius, quàm duodeviginti annalium libros, reliquiſſe Ennium arbitrantur. Nævius Saturnio verſu ſcripſit libros belli Punici primi. Ciceroni lux. Quando Nævius ſtipendia primùm fecerit, vel fabulam dederit, vel è vita exceſſerit. Quando Ennius obierit. Initium Næviani operis de bello Punico. Quale fuerit metrum Saturnium. Cur Nævius in carcerem conjectus ſit, & fabulæ, quas ibi ſcripſit, & Plauti de eo verſus. Interim de gloria Ennii, quòd primus metro heroo panxerit res Romanas. Ex Scipione Ennii verſus aliquot reſtituti. Etiam Latinè vertit Euhemerum, atque ejuſce operis argumentum, & fragmenta quædam.*

HIſtoriæ pueritiam excipit ejus adoleſcentia. Hanc ab iis auſpicamur, qui hiſtoriam primi in lucem ediderunt. Quippe jam conſilio ea, & ratione firmatior, præſtare incipiebat cultui ſuo curam: cumque antea a Pontificibus maximis cuſtodiri ſoleret, liberè tum prodibat: haut aliter, ac, moribus Romanis, pueritiæ quidem cuſtos apponebatur: ſed poteſtas dabatur adoleſcentiæ eundi, quò vellet. Quem morem Propertius tangit lib. III.

Ut mihi prætexta pudor exvelatus amictu,
Et data libertas noſcere Amoris iter.

Et Perſius ſat. V.

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit;
Cùm blandi comites, totâque impunè Suburrâ
Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo.

Qui autem hiſtoriam à ſe ſignatam exire, atque emanare in vulgus, primi juberent, poëtæ fuerunt. Atque hos inter princeps ſit Livius Andronicus; ſi rectè legitur apud Diomedem lib. III. *Epos Latinum primus dignè ſcripſit Livius, qui res Romanorum decem & octo complexus eſt libris; qui & Annales inſcribuntur, quòd ſingulorum ferè annorum actus contineant.* Ita hunc locum in editione ſua expreſſit Jo. Ceſarius, vir eruditus, ſed audax nimis Diomedis interpolator. De Livio ſanè nihil hujuſmodi veteres prodiderunt: ſed *qui res Romanorum decem & octo complexus eſt libris, qui & annales inſcribuntur*, is non alius eſt, quàm Ennius: ut omnino pro Livio legendum ſit *Ennius*: vel poetæ nomen debeat præteriri: ut quod ſatis ex σφραγῖδι ſua cognoſcatur. Nec præterea putandum, primum eſſe Ennium, qui panxerit res Romanas. Nam, ut poſtea planum faciam, antiquior eo Nævius fuit: qui deſcripſit bellum Punicum primum: ut apertè Cicero teſtatur in Catone majore. Atque idem docent tot fragmenta eo ex opere adlata à grammaticis antiquis. Colligat hinc aliquis, apud Diomedem, non *Ennium*, ſed *Nævium*, reponi debere. Sed non ita eſt. Nam loquitur de eo Diomedes, qui duodeviginti reliquerit annalium libros: at Nævius ſcripſit *unico volumine, & continenti ſcriptura: Cujus autem Octavius Lampadio diviſit in libros* VII. ut Tranquillus ait libro de illuſtribus grammaticis. Nec diffiteor, Ennium quoque continenti uſum eſſe ſcripturâ: ac Q. Vargunteium annales ejus diviſiſſe in libros: quod Tranquillus ibidem teſtatur. Sed ſeptenis plures eos fuiſſe annalium libros, arguit illud, quòd ex undecim ſequentibus non pauca Grammatici adducunt. Et perplacet emendatio doctiſſimi, & amiciſſimi quondam, viri, Paulli Merulæ, qui apud Gellium ita legendum putabat lib. XVII. cap. XXI.

Q. En-

Q. Ennium, cùm septimum & sexagesimum annum ageret, duodevigesimum Annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere, tradit M. Varro in primo de poetis libro. Ubi vulgo *duodecimum* corruptè legitur pro *duodevigesimum.* Vult hoc Gellius, extremam Annalium partem, quæ ex Vargunteji divisione librum constituit duodevigesimum, demum ab Ennio adjectam esse triennio ante obitum suum. Sed alterum etiam est, unde pateat, Nævium à Diomede intelligi non posse. Nec enim ille epico carmine, de quo Diomedi est sermo; sed Saturnio est usus: ut testis est Festus in *Saturno.* Unde de eo sic Ennius ipse:

—— —— —— Scripsere alii rem
Versibu', quos olim Fauni, vatesque, canebant;
Cum neque Musarum scopulos quisquam superârat,
Nec dicti studiosus erat.

Nam Nævium ab Ennio taxari, locuples auctor est Cicero in Bruto: *Tamen illius, quem in Vatibus, & in Faunis, enumerat Ennius, bellum Punicum, quasi Myronis opus, delectat. Sit Ennius sanè, ut est certè, perfectior: qui si illum, ut simulat, contemneret; nec omnia bella persequens, primum illud Punicum, acerrimum bellum, reliquisset: sed ipse dicit, cur id faciat,* Scripsere, *inquit,* alii rem Versibus. *& luculente quidem scripserunt, etiamsi minus quàm tu (Enni) polite. Nec vero tibi aliter videri debet, qui a Nævio, vel sumsisti multa, si fateris; vel, si negas, surripuisti.* Atque hæc etiam Nævium esse antiquiorem, ostendunt. Fortasse autem aliquis Ciceroni Ciceronem ipsum obduxerit, qui in Tusculana prima sic loquitur: *Annis ferè* cccc x i v *post Romam conditam Livius fabulam dedit, C. Clodio, Caci filio, M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium: qui fuit major natu, quàm Plautus, & Nævius.* Nam videtur hoc Cicero dicere, Ennium Plauto, Nævioque, natu esse majorem. Sed secus se res habet. Quippe pro vocabulum relativum, non Ennium respicit, sed Livium. Ut sententia sit, Livium, non Ennio modò antiquiorem fuisse, de quo satis liquet: ut quem dixerit demum natum esse, cùm Livius jam primam fabulam docuisset: sed ipso etiam Plauto, Nævioque: de quibus minus erat apertum. Sanè Nævius stipendia fecit bello Punico primo: quod desiit anno Urbis Iↄ x i v. Anno Iↄ x v primam fabulam dedit Livius. Anno Iↄ x v i Ennius nascitur. Quinquennio pòst, hoc est anno Iↄ x i x, fabulam docet Nævius. De Livio vidimus ex Cicerone: nunc cætera firmabo idoneo auctore. Verba sunt Gellii libro x v i i. cap. ult. *Claudium, & Tuditanum, Consules sequuntur Q. Valerius, & Manlius: quibus natum esse Q. Ennium poetam, M. Varro, in primo de poetis libro, scripsit: eumque, cùm septimum & sexagesimum annum ageret, duodevigesimum annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undevigesimo, Sp. Carvilius Ruga primus Romæ, de amicorum sententiâ, divortium cum uxore fecit, quòd sterilis esset, jurassetque, apud censores, uxorem se liberûm quærendorum caussâ habere: eodemque anno Cn. Nævius poeta fabulas apud populum dedit: quem M. Varro, in libro de poetis primo, stipendia fecisse ait bello Punico primo: idque ipsum Nævium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit.* Atque, ut multò ante Ennium natus est Nævius: ita & multò antè decessit. Nam obiit Nævius anno Urbis Iↄ x l i x, M. Cornelio Cethego, & P. Sempronio Tuditano, coss. triennio ante pacem Pœnis datam condicionibus iis, quas Scipio Africanus dixit. Cicero in Bruto: *At hic Cethegus Consul cum P. Tuditano fuit bello Punico secundo. Quæstorque his coss. M. Cato, modò planè annis* c x l *ante me consulem.* Et mox: *His consulibus, ut in veteribus commentariis scriptum est, Nævius est mortuus.* Et probè cum eo convenit, quod Hieronymus, in Chronico Eusebiano, Nævium ait mortuum Olympiadis c x v anno primo: meliùs sanè, quàm si annum tertium dixisset, prout debuisse censet Sebastianus Corradus, eruditus Ciceronis interpres. Nec tamen diffiteor, Varronem ex eo, quòd Plautus viginti demum annis pòst decesserit, colligere, Nævium quoque diutius vixisse. Id enim ostendunt, quæ Cicero superiùs allatis subjicit. *Quamquam Varro noster, diligentissimus investigator antiquitatis, putat in hoc erratum, vitamque Nævii producit longiùs. Nam Plautus, P. Claudio, L. Porcio, viginti annis post illos, quos ante dixi, coss. mortuus est, Catone Censore.* Sed ut tam diu Nævius fuerit superstes: tamen sic quoque obierit non paullò ante Ennium. Nam decessit Ennius totis x v annis post Plautum, Q. Marcio Philippo II, & Cn. Servilio Cæpione, consulibus; ut in Bruto idem Cicero refert. De ætate, tam Nævii, quàm Ennii, satis dictum. Cujusmodi fuerit Nævii dictio, non aliunde meliùs scire possumus, quàm ex fragmentis, quæ nobis grammaticorum industria reliqua fecit. Initium quidem operis de bello Punico primo, ejusmodi erat; ut testatur L. Calpurnius Piso in libro de continentia poëtarum:

Quei terras Latiai (vel *Latiei*) *hemones tuserunt*
Vires frudesque Poinicas fabor. ——

Ita nobis restituit eum locum Guil. Merula, in erudito ad Ennium commentario. Juniores extulissent hoc pacto: *Qui terra Latia homines tuderint* vel *fregerint vires fraudesque Punicas, fabor.* Sed sic numeri perierint: qui sunt jambici; ut in illo ejusdem, quod Charisius adducit:

Marcus Valerius consul partem exercitus
In expeditionem ducit. ——

Unde liquet, non semper usum esse carmine Saturnio: quod constat jambico dimetro acatalectico, & tribus trochæis. Ut ille Metelli,

Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ.

Quo Metellus huic jambico Nævii respondit:

Fato Romæ fiunt Metelli consules.

Fato, non virtuti Metelli, tribuit Nævius, quòd non suo anno, vel postea, uti majores ejus: sed ante ætatem lege annariâ præfinitam consulatum esset adeptus. Nec semper vacavit Metellis versum reponere versui Næviano: sed aliter de eo supplicium sumsere. Nam à primoribus ob maledicentiam in carcerem est conjectus: quò respexit Plautus Milite Glorioso:

Nam os columnatum poëtæ inesse audivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.

Sententia est, Nævium, quem, Græcanico more, barbarum, hoc est, Latinum poëtam, vocat, à duobus custodiæ publicæ præfectis in Triumviralibus vinclis asservari, atque eum ibi brachium, velut columnam, suffulcire mento, dum fabulas scribit; Leontem puta, & Ariolum, quas in carcere fecisse, Gellius est autor lib. i i i. cap. v. Atque hinc etiam videmus, Nævium adhuc superstitem fuisse, cùm Plautus Militem exhiberet Gloriosum. Quanquam autem, cùm petulantiam & maledicta novis in carcere fabulis diluisset, liberatus à triumviris capitalibus fuit: tamen & postea nobilibus, ac præcipuè Metello, invisus erat. Imò horum odio Româ pulsus, Uticæ obiit: ut in Chronico Eusebiano Hieronymus prodit ad Olymp. c x l i v.

Quemadmodnm autem ea est laus Nævii, quòd primus carmine signârit bellum Romanum; & *luculentè* quidem, ut ait M. Tullius, in Bruto p. 162: ita Ennio debemus, quòd non paullò id politiùs fecerit, & perfectiùs: idque, ut superiùs cœpimus dicere, versibus heroicis: ob quorum majestatem ita eum celebrat Lucretius in primo:

Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.

Et auctori panegyrici Maximiano Aug. dicti, vocatur *Romani carminis primus auctor:* ut rectè legunt viri eruditi. Neque, quia carmine scripsit, eò inter historicos illi non sit locus. Nam historiam carmine signavit. Unde ipse de se in Annalium primo:

Horrida Romuleum certamina pango duellûm.

Item:

Nam Latii populi res, atque poëmata nostra,
Cluebunt.

Et in Epitaphio suo ita Romanos compellat:

Hic vestrûm panxit maxima facta patrum.

Nec

Nec fabulosè, sed historicâ fide, id fecisse, indicat locus iste Ciceronis in Bruto: *Qui verè exstet, & de quo sit memoriæ proditum, eloquentem fuisse, & ita esse habitum, primus est M. Cornelius Cethegus; cujus eloquentiæ est auctor, & idoneus quidem meâ sententiâ, Q. Ennius. Præsertim cum & ipse eum audiverit, & scribat de mortuo; ex quo nulla suspicio, amicitiæ caussâ esse mentitum.* Idem cognoscere est ex fragmentis ejus: quæ jam olim colligere in animo habuit Ludovicus Vives, ut ait ipse in Augustini de civitate Dei lib. II. cap. I. ad Ennii illud,

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.

Sed postea id tentatum Roberto Stephano: perfectumque partim ab Hieronymo Columna, partim amicissimo τῷ μακαρίτῃ Paullo Merula.

Videtur & poëma, cui nomen fecerat Scipioni, fuisse de rebus gestis à P. Cornelio Scipione Africano. Constabat id versibus trochaicis: quod ex istis cognoscimus:

—— Mundus cæli vastus constitit silentio.
Et Neptunus sævus undis asperis pausam dedit.
Sol equis iter repressit ungulis volantibus.
Constitere amnes perennes, arbores vento vacant.

Adducit Macrobius lib. VI. Sat. cap. II. Sed in vulgatis est *silentia* pro *silentio*: & *consistere* pro *constitere*. Idem ejusce libri cap. IV. citat ex Scipione Ennii:

Sparsis hastis longis campus splendet ac horret ——

Ubi & pro *ac* vel *atque* scribi solet, modulo refragante. Etiam ex Scipione est:

Quique propter Annibâlis copias consederant.

Citat Gellius lib. IV. cap. VII. idque ut doceat, veteres in *Annibâlis*, & similibus, proximam ab ultima produxisse. Sed apud eum perperam *Qui* pro *& qui*, vel *quique*, legitur vulgò.

Cæterùm hoc poëmate imprimis meruit id honoris ab Africano; quod mox è Tullio, Livio, & aliis dicam. Idemque poëma præcipuè respexisse arbitror Saxonem Grammaticum lib. VI. ubi de Julii Cæsaris, & Scipionis Africani liberalitate erga eos agit, qui res eorum gestas conscripsissent: *Sed ne Africanus quidem*, inquit, *in rependendis operum suorum monumentis, munificentiâ Danos æquavit.*

Nec poëmatis historicis solùm; sed altero etiam nomine præclarè de historia meritus est Ennius. Siquidem idem Euhemeri historiam de Diis transtulit. Lactantius lib. I. de falsa relig. cap. XI. *Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Jovis, & cæterorum, qui Dii putantur, collegit, historiamque contexuit ex titulis & inscriptionibus sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur, maximeque in fano Jovis Triphylii, ubi auream columnam positam esse ab ipso Jove, titulus indicabat: in qua columna gesta sua perscripsit, ut monumenta essent posteris rerum suarum. Hanc historiam interpretatus est Ennius, & secutus; cujus hæc verba sunt: Jupiter imperium Neptuno dat maris, ut insulis omnibus, &, quæ secundùm mare loca sunt, omnibus regnaret.* Et paullò pòst: *In Olympo autem Jovem habitâsse, docet historia eadem, quæ dicit: Eàdem tempestate Jupiter in monte Olympo maximam partem vitæ colebat, & eò ad eum in jus veniebant, siqua res in controversia erant. Item siquis quid novi invenerat, quod ad vitam humanam utile esset, eò veniebat, atque Jovi ostendebat.* Et post aliqua: *Ennius in sacra historia, descriptis omnibus, quæ in vita sua gessit, ad ultimum sic ait: Deinde Jupiter, postquam terram quinquies circuivit, omnibusque amicis, atque cognatis suis, imperium divisit: reliquitque hominibus leges, mores, frumentaque paravit, multaque alia bona fecit, immortali gloriâ, memoriâque affectus, sempiterna monumenta suis reliquit, ætate pessum actâ, in Creta vitam commutavit, & ad Deos abiit; eumque Curetes, filii sui, curaverunt, decoraveruntque eum: & sepulchrum ejus est in Creta, in oppido Gnoso: & dicitur Vesta hanc urbem creavisse; inque sepulchro ejus est inscriptum antiquis literis Græcis, Ο΄ Ζεὺς τῦ Κρόνυ, id est Latinè, Jupiter Saturni.* Item cap. XIII. *Ennius quidem in Euhemero non primum dicit regnâsse Saturnum. Initio, inquit, primus in terris imperium summum Uranus habuit: is id regnum unà cum fratribus suis instituit, atque paravit.* Vide & luculenta ex eadem historia loca cap. XIV. Obiit Ennius septuagenario major, anno Urbis IↃCLXXXV, Q. Marcio Philippo II, & Cn. Servilio Cæpione coss. ut Cicero in Bruto, & Catone majore, perhibet. Ac magnus sanè ei honos habitus à superiore Africano, & fratre Asiatico, si in sepulcro suæ gentis collocari voluerunt, & præterea poëtæ effigiem è marmore sepulcro imposuere. Sanè de eo apud Ciceronem pro Archia legimus: *In sepulcro Scipionum putatur esse constitutus è marmore.* Et apud Livium lib. XXXVIII: *Romæ extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuæ sunt, quarum duæ P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poëtæ Q. Ennii.* Quod autem dubiè uterque illorum dicit: hoc asseveratè ait Ovidius in tertio de Arte:

Ennius emeruit Calabris in montibus ortus
Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

Imò & Valerius Max. lib. VIII. cap. XV: *Superior Africanus Ennii poetæ effigiem in monumentis Corneliæ gentis collocari voluit.* Et Solinus polyhist. cap. VII: *Africanus prior Q. Ennii statuam imponi sepulcro suo jussit.*

CAP. III.

De Fabio Pictore, *qui primus Romanorum solutâ oratione historiam scripsit. Παρόραμα viri eruditi, pro uno habentis quatuor Fabios Pictores. Unde in Fabia gente Pictoris cognomen. Legatio Fabii Pictoris historici post cladem Cannensem. Prænomen ei Quinctus. Distinguuntur Servius Fabius, & Fabius Servilianus: quorum uterque de jure pontificio scripsit. Seb. Corradus refellitur. Duo Numerii Fabii Pictores. Argumentum historiæ à Fabio Pictore scriptæ. Quid in ea Polybius culpârit. Cujusmodi ejus dictio fuerit. Perperam Pighium colligere ex Sigonio, Fabium Pictorem adhuc ineditum Venetiis asservari. Annii Fabius rejicitur.*

A Poëtis venio ad eos, qui pedestri scripsere oratione, ac proprio quodam jure nomen sibi historicorum vindicant. Ordior à Fabio Pictore, qui *scriptorum antiquissimus* à Livio dicitur lib. I, & *longè antiquissimus auctor* lib. II. De ætate ejus non pauci falluntur. Vir eruditissimus in Genealogicis scribit, Q. Fabium Pictorem consulem fuisse cum Q. Ogulnio, anno Urbis cond. CCCCLXXXV: ædem Salutis pinxisse: antiquissimum esse historiæ Romanæ scriptorem: juris & literarum peritissimum à Cicerone dici. Atque ita ex quatuor Fabiis Pictoribus unum facit. Quod & factum Raphaëli Volaterrano Anthropologias lib. XVI. Etiam Rutilius in Jurisconsultorum vitis, tres Fabios Pictores in unum conflat. Nempe duo hi egregio Frisiorum Historico ad errorem eum prævere. Nam alius est, qui Salutis ædem pinxit. Alius, qui cum Ogulnio erat consul. Alius ille nobilis historicus. Alius, qui juris scientissimus Ciceroni dicitur. De primo sic Plinius lib. XXXV. cap. IV: *Apud Romanos quoque honos maturè huic* (pingendi) *arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabii clarissimæ gentis: princepsque ejus cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno* CCCCL: *quæ pictura duravit ad nostram memoriam, æde, Claudii principatu, exustâ.* Est hic C. Fabius M. Filius, qui primus Pictoris nomen retulit. Filii ei duo. Unus est C. Fabius, C. F. M. N. Pictor: qui quæstor militaris fuit anno CCCCLXXV: ædilis curulis anno CCCCLXXX: prætor CCCCLXXXIII: anno autem CCCCLXXXV consulatum gessit cum Q. Ogulnio Gallo: annis XXXV postquam Salutis ædem pater pinxerat. Filius alter Numerius Fabius Pictor, de quo pòst dicam. Venio ad historicum. Is dictus Q. Fabius C. F. C. N. Pictor. Hic est, qui quæstor provincialis fuit anno IↃXXXV; quique, post cladem Cannensem, legatus Delphos ad Apollinem missus fuit,

ut

ut sciscitaretur, qui tandem finis tantarum esset cladium futurus: ac quibus supplicationibus placari à Romanis Dii possent. Sanè Appianus in Annibalicis, postquam exposuisset Cannensem cladem, subjicit: Ἡ δὲ βουλὴ Κόϊντον μὲν Φάβιον, τὸν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμπε χρησόμενον περὶ τῶν παρόντων. *Senatum Q. Fabium, qui & ipse harum Annibalicarum rerum historiam conscripsit, Delphos ad oraculum misit sciscitaturum de præsenti rerum statu.* Atqui clades Cannensis contigit anno IↃXXXVIII, annis LIII post Fabii Pictoris consulatum cum Ogulnio Gallo: ut historicus filius ejus fuerit, nepos autem illius, qui Salutis ædem pinxerat. Quippe Fabium historicum vixisse temporibus belli Annibalici, quod descripsit, clarè etiam ait Livius lib. XXI. *Hæc*, inquit, *nobilis ad Thrasymenum pugna, atque inter paucas memorata populi Romani clades: XV millia Romanorum in acie cæsa sunt: X millia, sparsa fugâ per omnem Etruriam, diversis itineribus Romam petiere. Fabium, æqualem temporibus hujusce belli, potissimum auctorem habui.* Superest Fabius Pictor, quem juris, & literarum, scientissimum fuisse, Cicero dicit. Sed hunc alium esse ab historico, vel prænomen indicio est. Hoc enim historico Quinctus erat; ut Appiani verba, quæ adduximus, ostendunt. Idem liquet ex Dionysio Halicarn. lib. I Antiq. Rom. ubi eorum, quæ de Amulio, & Romulo, Remoque, refert, auctor laudatur Κόϊντος Φάβιος, ὁ Πίκτωρ λεγόμενος. At huic juris peritissimo cognomen Servius fuit. Verba enim Ciceronis sunt illa, in Bruto: *Sed vivo Catone minores natu multi uno tempore Oratores floruerunt. Nam & A. Albinus, is, qui Græcè scripsit historiam, & Ser. Fulvius, & unà Ser. Fabius Pictor, & juris, & literarum, & antiquitatis, benè peritus.* Est hic Ser. Fabius. Q. F. Q. N. Pictor. Pater, credo, ei Q. Fabius Q. F. Q. N. Flamen Quirinalis, atque idem prætor, anno IↃLXV, quo Sardiniam sortitus erat; sed à P. Licinio Crasso Pontifice prohibitus est ab Urbe discedere, ne à sacris abesset. Autor Livius lib. XXXVII. Meminit ejus quoque lib. XLV, ubi perperàm in plerisque codd. pro Quincto Marcus vocatur. Ac filius ejus, Servius Pictor, quæstor provincialis anno fuit IↃXCVIII: prætor autem IↃCVIII, quo Carthago ab Africano juniore capta excisaque. Propterea planè falli puto doctissimum virum, Sebastianum Corradum, qui apud Ciceronem pro *Servius* mavult *Servilianus*. Omnino enim hic alius est: nempe Q. Fabius Q. F. Q. N. Maximus Servilianus: qui eopse anno, quo Servius Fabius, prætor fuit; uti & Cn. Servilius Cœpio, C. Valerius Tappus, & L. Postumius Tympanus. Servilianus igitur non habuit Pictoris cognomen. Nam quòd Corradus inter majores ejus Fabium Pictorem reponit, planè fallitur. Siquidem Servilianus ille genus duxit, non a C. Fabio Pictore, sed à Q Fab. Max. Gurgite. Atque hunc etiam de jure pontificio quædam scripsisse, discimus ex verbis istis Macrobii lib. I. Saturn. *Fabius Max. Servilianus, Pontifex, in libro undecimo negat, oportere atro die parentare.* Atque ex his liquet, etsi uterque de jure pontificio scripserit, tamen, quoties Pictoris cognomen additur, non Q. Fabium Servilianum, sed Ser. Fabium Pictorem, intelligi debere: ut in iis, quæ adducunt Gellius lib. I. cap. XII, & lib. X cap. XV. ac Nonius in *Picumnus*, & *Sale*.

Sed de prænomine Fabii historici scrupulum injicit locus Ciceronis lib. I de Divinat. *Hisque adjungatur etiam Æneæ somnium, quod in Numerii Fabii Pictoris Græcis Annalibus ejusmodi est.* Nunc alium hunc esse dicemus? Præsertim cùm hic Græcos nominet annales; nos de Latino historico loquamur? Sed adversus hoc objici potest, Q. Fabium historicum, non Græcè minùs, quàm Latinè scripsisse. Nam Dionysius Hal. lib. I. loquens de iis, qui veterum Romanorum gesta τῇ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ scripsere, eorum vetustissimos eſse ait, Q. Fabium, & L. Cincium. Ac, Latinè eundem historiam condidisse, locuples testis est M. Tullius in secundo de Oratore, & primo de Legibus. Quare videri possit Tullius in prænomine historici deceptus esse. Quamquam profectò, quid prohibet, quò minùs diversos credamus? Sanè C. Fabio Pictori, quem cum Ogulnio consulem fuisse dicebam, frater fuit Numerius Fabius C. F. M. N. Pictor. Atque hic est, qui quæstor militaris anno erat CCCCLXXVIII; ædilis curulis anno CCCCLXXXIII; prætor CCCCLXXXVI; consul autem CCCCLXXXVIII. Item filius hujc Num. Fabius Pictor, qui anno IↃX quæstor provincialis erat. Horum alterum fortasse, sed, ut arbitror, filium potiùs, Cicero signârit.

Quæ ex Fabii Pictoris annalibus veteres referunt, ea partim sunt de antiquitatibus Italiæ, & Urbis initiis: partim de gestis populi Rom. Utrùm autem ex Græco, an Latino sint opere, non semper dicere possumus. Nec de eo anxiè disquiri opus est, si utràque linguâ idem ab eo opus tractatur. Ex Latinis, præter eos, quos diximus Pictoris annalium meminere Plinius lib. X Hist. Natur. cap. XXIV, & lib. XIV, cap. XIII, Quinctilianus lib. I, cap. X. Solinus cap. X, Aurelius Victor, vel quisquis scriptor ille de origine gentis Romanæ; ut de Grammaticis, Gellio, Macrobio, Festo, Nonio, & Victorino, nihil dicam. Eos, qui fragmenta Fabii hujus collegêre, fugit locus iste Eutropii lib. II: *Lucio Æmilio cos. ingentes Gallorum copiæ Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit: traditumque est Fabio historico, qui ei bello interfuit*, IↃCCC *millia hominum parata ad id bellum fuisse.* Itidem neglexere hoc Suidæ: Φάβιος Πίκτωρ, συγγραφεὺς Ῥωμαίων. Οὗτός λέγει ἄρχοντι Ῥωμαίων μὴ ἐξεῖναι μηδενὶ ἀφεταιρίζεσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ὁτιοῦν. *Fabius Pictor, historicus Romanus. Hic ait, nulli Romanorum magistratuum licere publici quicquam in usus privatos convertere.*

In historia nimis studuit Romanis: unde dum bellum Punicum descripsit, nec laudare scivit Carthaginenses, ubi merentur; nec candidè exposuit, ubi peccârunt. Quo nomine à Polybio reprehenditur lib. I. Vide & eundem lib. III, ubi illum culpat in iis, quæ de caussis secundi belli Punici prodidit. Atque eò id se facere addit, ne quis sine judicio omnibus habeat fidem, quia Romanus fuerit Senator, & ejus belli temporibus vixerit. Quod ad stylum attinet, Cicero in primo de Legibus, omnes, & istius, & proximi temporis scriptores, planè exiles esse ait. Illustris quoque de ejus, & Catonis, Pisonisque, annalibus, locus est lib. II de Oratore.

Certiora de fide, & dictione, fortasse afferremus, si exstaret nobilissimus ille scriptor. Quod existimabat Stephanus Pighius in Annalibus suis ad annum IↃXXXIV. Ac ejusce rei testem laudat Carolum Sigonium, qui Venetiis se apud Ludovicum Beccatellum sæpius legisse dicat. Ac subjicit deinde: *Atque utinam facessant semel canes è Musarum præsepio.* Locus, unde illud colligit Pighius, est in scholiis lib. XXIII Liviani. Nam, ubi Livius ait, Q. Fabium Pictorem legatum à Delphis Romam rediisse, annotat ista Sigonius: *Hunc eundem illum esse, qui res Romanas scripsit, tradit Appianus in Annibalica historia, quam manuscriptam sæpius apud ornatissimum Ludovicum Beccatellum legi: cujus historici sæpe, & in hoc bello, & in aliis, meminit Livius.* Sed loquitur Sigonius de Appiani codice Græco; qui, cùm ista commentaretur Sigonius, necdum prodierat in lucem. Scio verba extrema non posse de Appiano intelligi, cùm Livius nequeat meminisse ejus, qui Trajani, Hadriani, & Antonini, temporibus vixit. Sed hoc non prohibet, quò minùs priora de Appiano capiamus, proxima de Pictore. Quod ut apertius foret, satius erat intermedia parenthesios notâ circumscribere. Utcumque hoc exile fuerit, eò tamen monere non piguit, quia metus erat, ne quis cum Pighio speraret, è latebris Pictorem proditurum, simul ac Beccatellus, vel ejus hæres, desisset similis esse cani Æsopico, fœnum invidentis equo, quo ipse non capiatur: vel ne quis crederet, Sigonium, cùm ea scriberet, fucum voluisse facere lectori; uti postea, cùm libellum de Consolatione pro germano Tullii fœtu obtrudere voluit orbi literato. Aut quemadmodum Annius Viterbiensis fecit, qui libellos

 duos

duos non magnæ rei, unum de aureo seculo, alterum de origine urbis Romæ, ac vocabulorum ejus; quos ipse commentus erat; pro genuinis Fabii Pictoris divulgavit: dignissimus profectò, ut fœno semper vesceretur; qui de cæteris malignè adeò senserit, ut eos putaret, velut Arcadiæ pecuaria, inter mellita Fabii bellaria, & mucidum Annii fœnum, distinguere non posse.

Cap. IV.

L. Cincius Alimentus. Elogium ejus, ex Livio, & honores, quos gessit. Item captivitas, & colloquium cum Hannibale. Refellitur Steph. Pighius, qui Cincium prætorem, legatumque, patrem historici fuisse censebat. Cincius de rebus Romanis Græcam; de Gorgia Leontino, Latinam condidit historiam. Quæ præterea ediderit.

Æqualis Fabii Pictoris fuit L. Cincius Alimentius, seu Alimentus, qui in plerisque libris corruptè *Almantus* nuncupatur. Sæpius ejus mentio fit apud Livium. Prima est initio libri VII; ubi, cùm dixisset, *Volsiniis clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiæ, Hetrusca Dea, comparere:* testem laudat L. Cincium, eumque *diligentem talium monumentorum auctorem* appellat. Ab eodem *maximus auctor* dicitur lib. XXX. Nec dubito, quin hic sit ille L. Cincius Alimentus, qui M. Claudio Marcello, & M. Valerio coss. prætor fuit cum P. Manlio Vulsone, L. Manlio Acidino, & C. Lectorio; ut idem scribit lib. XXVI: qui & aliquantò pòst ejusmodi Patrum decretum refert, *ut alteri consulum Italia, bellumque cum Annibale, provincia foret: alter classem, cui T. Otacilius præfuisset, Siciliamque provinciam, cum L. Cincio prætore obtineret.* Item exponit, ut *L. Cincio Prætori ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati sint, duarum instar legionum.* Libro item proximo tradit, ut *Q. Fabio Maximo quinctùm, Q. Fulvio Flacco tertium coss. M. Valerio cum L. Cincio sit in annum prorogatum in Sicilia imperium, & Cannensis exercitus datus, eumque supplere ex militibus, qui ex legionibus Cn. Fulvii superessent, jussi sint.* Eodem etiam libro commemorat, ut post cædem Marcelli consulis, ad collegam ejus Crispinum fuerint *tres missi legati, Sex. Julius Cæsar, L. Licinius Pollio, L. Cincius Alimentus, cùm paucis antè diebus ex Sicilia redisset.* Atque hæc, quanto in honore Cincius fuerit, ostendunt. Postea autem ab Annibale captus fuit, cumque eo de rebus variis locutus est, quæ & in historiam suam retulit. Docet is nos idem Livius lib. XXI, his verbis: *L. Cincius Alimentus, qui captum se ab Annibale scribit, maximus auctor, moveret me, nisi confunderet numerum, Gallis, Liguribusque, additis. Cum his scribit octoginta millia peditum, decem equitum, adducta in Italiam (magis adfluxisse verisimile est, & ita quidam auctores sunt:) ex ipso autem audisse Annibale, postquam Rhodanum transierat, triginta sex millia hominum, ingentemque numerum equorum, & aliorum jumentorum, amisisse in Taurinis.* Stephanus Pighius, in Annalibus suis, ad annum CCCCXXXIV, scribit, eum, qui prætor Siciliam obtinuit, atque ad Crispinum consulem legatus fuit, non historicum ipsum; sed ejus filium, videri. Prora & puppis sententiæ hujus est, quòd *Livius tradat, initio belli Punici ab Annibale captum fuisse: Senatus autem Romanus, & Censores, eo tempore omnes, qui arma hostibus tradidissent, in Siciliam, quamdiu Pœni in Italia essent, relegatos variis ignominiis, & gravi insuper militiâ proculcabant: quemadmodum ex Livii historia manifestum est.* De consuetudine eorum temporum non repugno. Sed unde colligit, initio belli Annibalici captum fuisse? Neque enim, quando captus fuerit, uspiam prodit Livius. Quare, cùm & prætor, post Cannensem cladem, Siciliam obtinuerit; &, post Marcelli consulis cædem, legatus fuerit ad Crispinum consulem: postea potiùs in manus Hannibalis venisse arbitror. Confirmat me etiam, quòd Dionysius Halicarn. lib. I. Fabium Pictorem, & L. Cincium, eodem dicat tempore floruisse, ac utrumque ea scripsisse addat, quibus interfuerit. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερος, οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέγραψε. *Horum virorum uterque, res, quibus ipse interfuit, eoque probe sibi cognitas, diligenter scriptis mandavit.* Sanè verba hæc optimè conveniunt illi, qui bello hoc Punico magistratum ipse ceperit: quale nihil de patre ejus legimus. Denique is, qui postea prætor Siculus fuit, jam ante Hannibalis in Italiam adventum, quæsturam gesserat, M. Livio Salinatore, & L. Æmilio Paullo coss. quod non Pighius diffitetur. Historiam autem belli Annibalici non scripsit Cincius, nisi bello eo feliciter confecto. Quare ætas ipsa dissuadet, quò minùs historiam illam conditam credamus, non ab quæstorio hoc & prætorio viro; sed parente ejus, qui post bellum hoc decrepitâ admodum fuerit ætate: imò fortasse multis jam annis ante bellum Annibalicum decesserit.

Etsi autem historicus hic homo Romanus esset: historiam tamen Annibalicam scripsit Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ: ut clarè ait Dionysius Hal. lib. I. Neque adserere ausim, Latinè eandem hominibus suis dedisse. Nec propterea nullus ei fuerit in historicis Latinis locus. Quippe historiam quoque reliquit de Gorgia Leontino. Hanc Latinè scripsisse, ex eo colligitur, quòd Fulgentius Planciades, in explicatione sermonis antiqui, hinc adstruit; senes à Latinis silicernios vocari. Sic enim loquitur grammaticus is: *Silicernios dici voluerunt senes jam incurvos, quasi jam sepulcrorum suorum silices cernentes. Unde Cincius Alimentus, historia de Gorgia Leontino, scribit, dicens: Qui, dum jam silicernius finem sui temporis exspectaret, etsi moris non potuit, tamen infirmitatibus insultavit.* Nec ignoro, quam parùm fidei Fulgentio huic tribuant eruditi propè omnes. Sed hac quidem in re nihil video, cur fallere eum putemus. Nam, cùm Gorgias ille fuerit Siculus (Leontium enim Siciliæ oppidum est) potuit Cincio bella de eo scribendi occasio se offerre; ipseque etiam natalis locus ejus rei commonefacere; dum triennio Siciliam prætor obtineret. Nec qui Græcas adeò literas amaret, ut res etiam Romanas consignaret Græcè: abhorrere poterat ab historia inclyti apud Græcos oratoris, à quo scitamenta quædam orationis Γοργίεια dicerentur; ipsum rhetoricari vocaretur γοργιάζειν; cujus item orationes lampadum appellatione insignirentur; dies, quibus habitæ essent, festi nuncuparentur: cui denique aurea ob facundiam Delphis imago constituta foret.

Idem Cincius, præter historiam hanc, alia etiam Latinâ linguâ scripsit. Atque inter ea, libros de re Militari: ex quorum tertio, quincto, & sexto, quædam Gellius adfert lib. XVI cap. IV. Imo ex iis est, ex quibus Vegetius se agnoscit suos de re militari commentarios conflâsse; si sequimur emendationes Barthii lib. XXVIII Advers. cap. XI. Etiam ex libro Cincii, quem de Fastis reliquit, aliqua citat Macrobius lib. I Saturn. cap. XII. Multa quoque alia ejusdem advocat Festus. Uti librum de verbis priscis, in *Peremere*, *Reconducta*, *Rodus*, & *Scena*: librum de comitiis, in *Patricios*: librum de consulum potestate, in *Prætor*: libros de officio jurisconsulti, in *Nuncupata*: mystagogicôn libros, in *Trientem*. Meminit & Arnobius lib. III. his verbis: *Cincius* Novensiles *numina peregrina novitate ex ipsâ appellata pronunciat. Nam solere Romanos, Deos omnes superatarum urbium, partim privatim per familias spargere, partim publicè consecrare: ac, ne aliquid deorum multitudine, aut ignorantiâ, præteriretur; brevitatis, & compendii causâ, uno pariter nomine cunctos Novensiles invocari.* Vide &, quæ de eo diximus lib. IV de Hist. Græcis cap. III.

Cap. V.

Tergemina Catonis Censorii laus: item ista, quòd quater & quadragies accusatus, semperque fuerit absolutus.

Ejus

Ejus ætas, & libri de re militari. Jam olim dubitatum, utrum recte libris suis Originum nomen fecerit. Livii erratum. Catonis Origines vocari & Historiarum libros. Coleri lapsus super oratione de bello Carthaginensi. Quando obierit Cato. De stylo ejus discrepans judicium ex Tullii Bruto. Quisquilia Catonis ab Annio editi rejecta. Munatius Rufus de Catonis expeditione Cypriaca. M. Fulvii Nobilioris Fasti.

AC Cincius quidem vix, nisi propter illa, quæ de Leontino Gorgia literis mandârat, inter eos Romanorum referri meretur, qui res gestas monumentis suis exposuissent. At longè meliori jure hunc sibi honorem deposcit M. Porcius Cato Censorius, historicus eximius, & aliis quoque nominibus laudatissimus. Siquidem, ut Plinius scribit libri VII. cap. XXVII, *tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus orator, optimus Imperator, optimus Senator.* Atque hinc & *Cato orator* pro Majore, aut Censorio legas apud Justinum lib. XXXIII, ubi de filii ejus fortitudine loquitur. Ejusdem illud proprium, ut ibidem a Plinio dicitur, *quater, & quadragies caussam dixisse; nec quemquam sæpius postulatum, & semper absolutum.* Vide & elogium ejus apud Valerium Max. lib. VIII. cap. VII. Vitam ejus scripsit Plutarchus. Nos ea solùm dicemus, quæ instituti nostri magis sunt propria. Florere tantus vir cœpit bello Punico secundo: in quo sub Fabio Maximo militavit. Vitam autem produxit usque ad bellum Punicum tertium, ad quod ille imprimis concitavit Romanos. Scripsit inter alia libros de re militari: ut præter Grammaticos testatur Plinius in præfat. Historiæ Natur. Ubi legas: *Catoni de militari disciplina commentanti.* Item Flavius Vegetius lib. I. cap. VIII. Ejus verba sunt: *Hæc necessitas compulit, evolutis auctoribus, ea me in hoc opusculo fidelissimè dicere, quæ Cato ille Censorius de disciplina militari scripsit.* Plurimas quoque orationes reliquit. Item alia, de quibus nihil dicam: præterquam de Originum libris: quorum caussa ejus hic meminimus. Designat hoc opus Dionysius Halic. lib. I. Antiqu. Rom. Οἵ τε λογιώτατοι τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, ἐν οἷς ἐστι Πόρκιός τε Κάτων, ὁ τὰς γενεαλογίας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐπιμελέστατα συναγαγών. *Doctissimi verò Romanorum, atque in his Porcius Cato, qui Italicarum urbium origines accuratissimè collegit.* Ad inscriptionem quod attinet, Verrii, & Festi, judicium ejusmodi fuit, minùs eam operi convenire: quippe majorem librorum partem, non Italicarum civitatum origines, sed res gestas populi Romani, exponere. Nec video, ut aliter defendi Cato possit; quàm si antiquiores dicamus, per *origines* συνεκδοχικῶς intellexisse *antiquitates.* Glossæ vett. *Origo*, ἀρχαιολογία. Sed Verrio ea in sententia præivit Cornelius Nepos: cujus illustrem apponam locum ex fragmento, quod superest è posteriori libro de vitis excellentium imperatorum. Faciam hoc eo lubentiùs, quia inde, præter alia, etiam argumentum Originum cognoscere est. *In omnibus*, inquit, *rebus singulari fuit prudentiâ, & industriâ. Nam & agricola solers, & reipublicæ peritus, & jurisconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non facilè reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes: senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani. Secundus, & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes* ORIGINES *videtur appellâsse. In quarto autem, bellum Punicum primum: in quinto, secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quæ in Italia, Hispaniisque, viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina.* Hæc Cornelius Nepos, qui de cæteris relêgat ad librum, quem separatim de eo fecit, rogatu T. Pomponii Attici. Sed neque is hodie exstat. Scripsit Origines Cato ante consulatum, quem gessit cum L. Valerio Flacco anno Urbis cond. IↃLIX. Hoc inde colligimus, quòd anno eopse C. Oppius, Tribunus Pl. in contentione ea, quæ est de cultibus matronarum desingendis, sic Consulem Catonem alloquitur apud Livium lib. XXXIV: *Nam quid tandem novi matronæ fecerunt, quòd frequentes, in caussa ad se pertinente, in publicum processerunt? nunquam ante hoc tempus in publicum processerunt? Tuas adversus te Origines revolvam. Accipe, quoties id fecerint, & quidem semper bono publico. Jam à principio, regnante Romulo, cùm Capitolio a Sabinis capto, medio in foro, signis collatis dimicaretur, nonne intercursu matronarum inter acies duas prælium sedatum est?* &c. Quamquam, si ista non tam ab Oppio sint, quàm Livio, parùm sanè validus fuerit aries iste, quem intorsi. Et sanè huc magis inclino, quia Nepos dicit, Catonem jam senem historiam scribere cœpisse. Quod Livius non satis videtur attendisse, dum ejusmodi sermonem Oppio tribuit, annis ante obitum Catonis XLVII. Operæ autem est considerare, quomodo Nepos Originum libros disertim *Historias* appellet. Eoque frustra sit, qui aliud opus intelligat apud Charisium lib. II, ubi quædam adfert *e Catonis senioris secundo historiarum.* Christophorus tamen Colerus, in notis ad primum historiarum Sallustii, existimabat, diversam ab Originum libris historiam scripsisse: atque id colligebat ex eo, quod Nonius, in *Colliscerunt*, citet *Catonem de bello Carthaginensi.* Sed fuit ea non historia, verùm oratio: ut apertè vocat Gellius lib. IX. cap. XV: *Marcus*, inquit, *Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit.* Atque ut historia foret, intelligi deberet pars ea Originum, in qua tractâsset de primo, secundoque, bello Punico. Nam historiam tertii belli, quod quadriennium duravit, scribere non potuit: cùm altero obierit anno, ex quo ortum fuit. Illud tamen facilè crediderim, orationem eam fuisse Originum libris inclusam. Nam id fecisse aliquoties Catonem ostendit luculentus ille locus epitomes Livii lib. XLIX: *Cum L. Scribonius, tribunus plebis, rogationem promulgâsset, ut Lusitani, qui, in fidem populo Romano dediti, à Sergio Galba in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrimè suasit. Exstat oratio annalibus ejus inclusa.* Ubi videmus, ut Origines, quas Nepos vocat historias, Liviana epitome nominet Annales. Quomodo & Livius suas historias vocat Annales lib. XLIV, quas Plinius in præfat. Histor. Natur. vocat Historias. Ac Seneca epist. XCVII. *annales Tanusii* memorat. Ac Suetonius in Julio cap. IX. appellat historias. De stylo Catonis, quem potiùs audiamus, quàm M. Ciceronem, cujus hæc verba in Bruto: *Catonem quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? aut quis novit omnino? at quem virum, dii boni! mitto civem, aut Senatorem, aut Imperatorem: oratorem enim hoc loco quærimus. Quis illo gravior in laudando? acerbior in vituperando? in sententiis argutior? in docendo edisserendoque subtilior? referta sunt* ORATIONES *amplius* CENTUM QUINQUAGINTA, *quas quidem adhuc invenerim, & legerim, & verbis, & rebus illustribus. Licet ex iis eligant ea, quæ notatione, & laude digna sint, omnes oratoriæ virtutes in iis reperiuntur. Jam vero* ORIGINES *ejus, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? amatores huic desunt, sicuti multis jam antè seculis, & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi. Nam ut horum concisis sententiis, interdum etiam non satis apertis, cùm brevitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione, atque altitudine, orationis suæ; quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altiùs oratio. Sed & in nostris inscitia est, quod ii ipsi, qui in Græcis antiquitate delectantur, eâque subtilitate, quam Atticam appellant, hanc in Catone non noverunt quidem. Hyperidæ volunt esse, & Lysiæ. Laudo: sed cur nolunt Catonis? Attico genere dicendi se gaudere dicunt. Sapienter id quidem: atque utinam imitarentur, nec ossa solum, sed etiam*

 san-

sanguinem. Gratum est tamen, quod volunt. Cur igitur Lysias & Hyperides amatur, cum penitus ignoretur Cato? Attici tamen longè aliud judicium fuisse videtur. Eum quidem Cicero sic postea loquentem inducit: *Ego Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cum prudentiâ, tum omni virtute, excellentem, probo: orationes autem ejus, ut illis temporibus, valde laudo: significant enim quandam formam ingenii, sed admodum impolitam, & planè rudem. Origines vero cum omnibus oratoris laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philisto, & Thucydide, comparares; Brutone te id censebas, an mihi, probaturum? quos enim, ne e Græcis quidem, quisquam imitari potest, iis tu comparas hominem Tusculanum, nondum suspicantem, quale esset copiosè, & ornatè, dicere?* Ad quæ sic Tullius: *Longi sermonis initium depulisti, Attice; remque commovisti novâ disputatione dignam, quam in aliud tempus differamus. Volvendi enim sunt libri; cùm aliorum, tum imprimis Catonis: intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum pigmentorum, quæ inventa nondum erant, florem, & colorem, defuisse.* Utrùm autem iis, quæ Cicero in sua dicit persona, an quæ Atticum objectantem inducit, accedere oporteat: non aliunde meliùs conjecturam capere possumus, quàm ex luculentis aliquot fragmentis, quæ apud veteres leguntur: imprimis autem non uno Gellii in loco. At istis Originibus, quas pro Catonianis obtrudere nobis voluit Annius Viterbiensis, nihil profectò inficetius, Catoneque indignius. Eam imposturam, non multò postquam in lucem prodierant, Sabellicus vidit Enneadis X. lib. II: item Faber Stapulensis, Vives, B. Rhenanus, atque alii. Coætaneus Catoni fuit MUNATIUS RUFUS. Refertur is à Valerio Max. lib. IV. cap. III; ubi, cùm de abstinentia Catonis Uticensis, pecuniam è Cypro insulâ Romam deportantis, locutus esset, subjicit ista: *Atque id Munatius Rufus, Cypriacæ expeditionis fidus comes, scriptis suis significat.* Unde Rufum hunc colligo Cypriacam Catonis expeditionem literis mandâsse. Catoni etiam æqualis fuit M. FULVIUS NOBILIOR: qui anno Urbis IↃLXI prætor strenuè rem gessit in Hispaniâ ulteriori: atque anno IↃLXV consul contra Ætolos missus, secum Ennium poëtam in Ætoliam duxit, Ambraciam cepit, inde novem Musarum signa transtulit, ac consecravit sub Herculis tutela, suosque Fastos eo in templo collocavit. Operis ejus meminit Macrobius lib. I. Saturn. cap. XII: *Fulvius Nobilior in Fastis, quos in æde Herculis Musarum posuit, Romulum dicit, postquam populum in majores junioresque divisit, ut altera pars consilio, altera armis Remp. tueretur; in honorem utriusque partis, hunc Majum, sequentem Junium vocâsse.* Idem ejusce libro cap. XIII: *Fulvium id egisse Manium consulem dicit ab Urbe conditâ anno quingentesimo sexagesimo secundo, inito mox bello Ætolico.* Mentio quoque ejusdem operis est apud Sosipatrum Charisium lib. I, idque ex Cœlio, cujus hæc verba adfert: *Publicatos quippe Fastos, & libros à Fulvio Nobiliori scripta* a *retulisse.*

a Fortè, scriptos.

CAP. VI.

Annales Libonis, & A. Postumii Albini. Calpurnia lex qua de re, & quando, lata sit. De Pisonis cognomento Frugi, & ejus consulatu, ac censura, item annalibus, & exili earum dictione. Italia, & vituli, ἔτυμον. Plinius emendatus. Unde Piso τιμητικὸς, & censorius, vocetur. Piso alter, item historicus, sed priori recentior.

CATone jam admodum sene, florere cepit L. Scribonius Libo: de quo ita Tullius in Bruto: *Quæ quidem Galbæ vis tum maxime cognita est, cum Lusitanis à Ser. Galba Prætore, contra interpositam, ut existimabatur, fidem, interfectis, L. Libone Tribuno Pl. populum incitante, & rogationem privilegii similem ferente, summâ senectute M. Cato legem suadens in Galbam multa dixit.* Et post pauca: *Atque etiam ipsum Libonem non infantem video fuisse, ut ex orationibus ejus intelligi potest.* Meminit & lib. II de Orat. & lib. XII ad Attic. epist. V. Item epitome Liviana lib. XLIX, & Valerius Maximus lib. VIII. cap. I. Hunc esse Libonem illum putamus, quem annales scripsisse, auctor est Tullius lib. XIII ad Att. epist. XXX: *Sed in Libonis annali XIV annis post prætor factus est Tuditanus, quam consul Mummius.* Et epist. seq. *Eum video in Libonis, prætorem, L. Popillio, P. Rupilio coss. annis XIV ante, quàm prætor factus est.*

Sed apertior ætas A. Postumii Albini: qui anno IↃCIII consul fuit cum L. Licinio Lucullo, biennio quasi ante tertium bellum Punicum. Hic præter historiam Græcam (de qua in historicis Græcis diximus) etiam annales Latinos reliquit. In eorum primo hæc erant verba: *Eâ caussâ sese stultum brutumque faciebat, grossulos ex melle edebat.* Adducit ea Macrobius lib. II. Saturnal. cap. XVI, ut ostendat, ficos, qui non maturescunt, ac Græcè ὄλυνθοι vocantur, à Latinis grossos appellari. Etiam Priscianus in VII. tres versus adducit ex Albini primo rerum Romanarum. Sed alius ille videtur, ut alibi dictum.

Satis etiam liquet, quâ vixerit ætate L. Calpurnius L. F. C. N. Piso Frugi. Est enim hic ille, qui primus legem tulit de repetundis, quæ Calpurnia dicitur. Id autem quando factum sit, docet Cicero in Bruto his verbis: *L. enim Piso, Trib. Plebis, legem primus de pecuniis repetundis, Censorino & Manilio coss. tulit.* Consulatum autem gessere anno post V. C. IↃCV. Itaque idem Cicero libro II de Officiis ait: *Nondum centum & decem anni sunt, cùm de pecuniis repetundis à L. Pisone lata lex est, nulla antea cùm fuisset.* Cognomen Frugi ei tribuit in Verrinâ VI: *L. Piso ille Frugi legem de pecuniis repetundis tulit.* Quo de cognomine (quod etiam in nummis ejus invenitur) ita Tullius in Tuscul. III: *Reliquas etiam virtutes frugalitas continet; quæ nisi tanta esset, &c., si iis angustiis, quibus plerique putant, teneretur; nunquam esset L. Pisonis cognomen tantopere laudatum.* Et oratione pro M. Fonteio: *Exstat oratio hominis, ut opinio mea fert, nostrorum hominum longe ingeniosissimi, atque eloquentissimi, C. Gracchi: quâ in oratione permulta in L. Pisonem turpia, ac flagitiosa, dicuntur. At in quem virum! qui tantâ virtute, atque integritate, fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cùm hominem invenire nequam neminem posses, solus tamen Frugi nominaretur: quem cùm in concionem Gracchus vocari juberet, & viator quæreret, quem Pisonem? quia erant plures; cogis me, inquit, dicere inimicum meum, Frugi.* Consulatum cum P. Mucio Scævola gessit anno Urbis IↃCXX, quo occisus fuit Tib. Gracchus. Cic. Verr. VI: *Cùm, Tiberio Graccho occiso, magnorum periculorum metus ex ostentis portenderentur, P. Mucio L. Calpurnio coss. aditum est ad libros Sibyllinos.* Idem anno Urbis IↃCXXXIII cum Q. Cæcilio Metello Balearico Censor fuit. Annales scripsisse, ostendit Cic. in Bruto, cùm post verba antè adducta continuò subjungit: *Ipse etiam Piso, & caussas egit, & multarum legum, aut auctor, aut dissuasor fuit: isque & orationes reliquit, quæ jam evanuerunt, & annales sanè exiliter scriptos.* Item eruditâ epistolâ, quæ est XXII libri IX ad Papirium Pætum: *At vero Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse.* Quòd autem exili stylo annales eos scriptos esse Cicero ait in Bruto, idem etiam primo de Legibus judicat. Nam cùm Fabium, Catonem, Pisonem, Fannium, & Venonium, nominâsset; subjungit, *Quamquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tam exile, quàm isti omnes?* Idem lib. II de Orat. *Græci ipsi initio sic scriptitârunt, ut noster Cato, ut Pictor, ut Piso.* Et mox: *Itaque qualis apud Græcos Pherecydes, Hellanicus, Acusilaus fuit, aliique permulti: tales noster Cato, & Pictor, & Piso: qui neque tenent, quibus rebus ornetur oratio. Modò enim huc ista sint importata, & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem.* Sed utcumque exilis fuerit dictio, tamen gravis auctor vocatur Plinio lib. II. Histor. Natur. cap. LIII. Imò ne dictionem quidem Gellius improbat. Nam lib. XI. cap. XIV. Sim-

Simplicissimâ, inquit, *suavitate, & rei, & orationis, Lucius Piso Frugi usus est.* Ex annalibus ejus Varro in secundo a de R.R. docet, Italiam hoc nomen esse sortitam, quia abundaret vitulis, quos Græci vocant ἰταλὲς, uti Æoles Fιταλὲς, ex quo est Latinum *vitulus*, ut pleraque alia ab Æolibus acceperunt. Eundem in IV de L.L. de lacu Curtio, deque porta Januali, laudat auctorem. De geminis à Rhea Sylvia editis testimonio ejus utitur Dionysius Halic. lib. I Antiq. Idem in secundo, ubi de Tarpeia agit prodente Capitolium, mentionem ejus facit his verbis: Ὡς δὲ Πείσων Λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ: *Ut autem Piso Lucius Censorius refert.* Etiam semel iterumque testem adducit lib. IV. Uti & faciunt Plinius, Plutarchus, Gellius, Censorinus, Arnobius, Lactantius, Macrobius, Servius in X Æneidos ubi de Pilumno: Auctor de origine gentis Romanæ, ac Priscianus, qui lib. X opus ejus nunc *annales*, nunc *historias* appellat. Plinius lib. XIII Histor. Nat. cap. XIII. de Numæ libris quiddam adfert ex *C. Pisonis Censorii commentariorum primo.* Fortè legendum *L. Pisonis.* Nam Censorii cognomen facit, ut eundem putem, qui Dionysio Πείσων Λεύκιος ὁ τιμητικός. Ἁπλῶς Pisonem Censorium appellat Censorinus de die natali cap. XVII. Ita autem Piso dictus à censura, quam gessisse, diximus superiùs.

a Cap. I.

Piso quoque alter fuit, quem Plutarchus ἄνδρα ἱστορικὸν vocat, deque Mario scripsisse ait: unde multò fuisse juniorem eo liquet, de quo dictum. Fortasse est is C. Calpurnius Piso, qui cum M. Glabrione consul fuit anno IↃCLXXXVII. Cujus facundiam celebrat Cicero in Bruto his verbis: *C. deinde Piso, statarius, & sermonis plenus orator, minime ille quidem tardus in excogitando; verumtamen vultu, & simulatione, multo etiam acutior, quam erat, videbatur.* Sed de historia verbum ibi nullum, ut idemne, an alius, sit, dicere haut satis possim.

CAP. VII.

L. Cassii Heminæ annales. Bellum posterior, *pro* posterius. *C. Fabius Maximus Servilianus. Nicolai Cisneri de Ciceronis loco sententia refellitur. C. Fannii duo, patrueles: eorum alter historicus, Lælii Sapientis gener. Cur iniquior fuerit erga socerum, atque ut hic se purgare solitus sit. Ejus dictio cujusmodi. Bruti epitome Fannianorum. Manutii error. Fannio veritatis laus à Sallustio attributa. L. Attius quando natus, ac fabulas docuerit. Annales ejus carmine scripti.* Em, *vel* im, *pro* eum. Ossum, *vel* ossu, *pro* os. Alvus *virili genere usurpatum. Corradi opinio rejecta. Attii Didascalica. Διδάσκειν dici poetas, cum fabulæ eorum aguntur.*

REdeo ad æquales Pisonis Censorii. E quibus est L. Cassius Hemina, quem *vetustissimum annalium auctorem* vocat Plinius lib. XIII cap. XIII. Sed Guilandinus, & Dalecampius, pro *vetustissimus* legunt *verissimus*: idque, quia, ut ajunt vix LXX annis antiquior fuerit Plinio: ut qui Augusto & Tiberio fuerit coævus, iisque historiam suam dicârit. Verùm errant. Vixit enim ludis secularibus quartis, C. Cornelio Lentulo, & L. Mummio Achaico coss. anno Urbis IↃCVIII, ut de eo testatur Censorinus cap. XVII. Ut spissus sit error Simleri in epitome bibliothecæ Gesneri à se adauctâ; item Popelinieri, Simlerum hic, more suo, exscribentis, in quincto de historicis; quando uterque ait, Cassium Heminam historiam, atque annales suos, misisse ad Mæcenatem, & Tiberium imperatorem. Nam imperare demum cœpit Tiberius anno Urbis IↃCCLXVII. Ut error sit plusquam sesquiseculi. Video, quid imposuerit utrique. Prisciani enim unius se auctoritate tuentur: qui libro VII citat *Cassium ad Mæcenatem*; & lib. IX, *Cassium ad Tiberium.* Sed is est Cassius Severus; qui Augusti, & Tiberii, ætate vixit, ut dicam cap. XXI; ubi ostendam, ab aliis quoque duos hosce Cassios confundi. Ad Heminam redeo. Fecit annalium libros IV. Eorum quartus inscribebatur, *Bellum Punicum posterior*, ut Priscianus auctor est lib. VII. Nempe ex veterum usu, quibus exeuntia in *or* communia erant: ut pleniùs dictum in Animadversionibus Grammaticis. Cassium auspicatum fuisse ab rebus Italis, quæ urbis natalem antecedunt: hinc, quæ sub regibus contigerunt, exarâsse: atque inde perduxisse historiam usque ad sua tempora: satis ex iis cognoscimus, quæ ex illo adducunt, Plinius non uno loco, Gellius lib. XVII cap. XXI, auctor de origine gentis Romanæ, Servius cùm alibi, tum in VII Æn. ubi ex eo Crustumerii originem tradit: & in XII. ubi loquitur de Tarquinio Superbo, cruci affigente eorum corpora, qui, ne cloacas facere cogerentur, suspendio se necâssent. Adhæc Macrobius, Nonius, alii, ex quibus Diomedes in primo citat Cassii Heminæ historiarum lib. II. Nec aliud ab annalibus opus intelligi, planè habeo persuasum.

Q. Fabius Maximus Servilianus pontifex maximus, tum Annales scripsit, ex quibus locum adducit Servius ad primum Æn. tum libros pontificii juris, ex quorum duodecimo locum adfert Macrobius lib. I. Saturn. cap. XVI. Est hic idem ille, qui cum L. Metello Consul fuit anno V.C. IↃCXI; ac res in Hispania prosperè gessit adversus Viriatum. Meminere ejus Livius, Florus, Orosius, & è Græcis Appianus: quamquam hic Æmilianum pro Serviliano vocare videtur. Corradus eum confundit cum Ser. Fabio. Sed, ut cap. III dicebamus, is est Ser. Fabius Pictor. Scio Nicolaum Cisnerum I.C. præfatione in alteram partem operum Francisci Duareni, putare, locum Ciceronis esse corruptum, proque *Servio*, *Quinctum* reponi debere: nempe quia Servii prænomen insolens sit in gente Fabia: ut etiam Corradus annotavit. Sed longè nimis abeunt literarum ductus. Gruterus observat in Palatinis codd. pro *Servius* esse *servis*; in Cujacii cod. erat *Serius*; unde Janus Gulielmius colligebat, *Sextus* legi debere. Quod sane verisimilius, quàm illud *Quinctus.* Sed nihil temerè mutandum. Præsertim cum pauci ex Pictorum familia noti sint, ut, quod de insolenti eo prænomine ajunt, planè infirmum videatur.

C. Fannius, M. F. M. N. quæstor fuit Cn. Calpurnio Pisone, & M. Popillio Lænate coss. anno post V. C. IↃCXIV; atque ad præturam etiam pervenit, quam gessit biennio pòst. Sub Scipione Æmiliano militavit in Africa; sub Fabio Maximo Serviliano, in Hispania: ut autores sunt Plutarchus in Gracchis, & Appianus in Ibericis. Diversus est à C. Fannio Strabone, eo, qui ab eloquentia celebratur Velleio Paterculo, lib. II; quique consul erat cum Cn. Domitio Ahenobarbo anno V. C. IↃCXXXI. Nam iste C. Fannius, non Marci, sed Caii filius fuit. Erant autem patrueles. Marci filius gener fuit C. Lælii Sapientis; sed erga eum iniquior erat, ob prælatum sibi in auguratus petitione Q. Mucium Scævolam augurem. Scripsit historiam, quâ nomen sibi imprimis peperit. Dicendi tamen genere durior erat patruele suo. Utriusque C. Fannii meminit Tullius in Bruto: *Horum ætatibus adjuncti duo C. Fannii, Caji, Marcique, filii fuerunt: quorum Caji filius, qui consul cum Domitio fuit, unam orationem de sociis, & nomine Latino, contra Gracchum reliquit: sane & bonam, & nobilem.* Et post aliqua: *Alter autem C. Fannius M. F. C. Lælii gener, & moribus, & ipso genere dicendi durior. Is soceri instituto, (quem, quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat: præsertim cùm ille Q. Scævolam sibi, minorem natu generum, prætulisset: cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed majori filiæ detulisse:) is tamen instituto Lælii Panætium audiverat. Ejus omnis in dicendo facultas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspici potest: quæ neque nimis est infans, neque perfectè diserta.* Ejus annalium meminit quoque Cicero in primo de Legibus, & lib. II de Orat. Ubi ait, *In hoc genere Fannius in annalibus suis Africanum hunc Æmilianum dicit fuisse: etenim Græco verbo appellat* εἴρωνα. Item ad Atticum lib. XII. epist. V. ubi

&in-

& indicat, à Bruto fuisse in compendium redactos. Vocat autem ibi *Bruti epitomen Fannianorum*. Non audiendus igitur doctissimus Manutius, cùm in commentariis suis exponit, *epitomen rerum à Fanniis gestarum, vel, quæ in Fannia gente memoriâ digna acciderunt*. Utcunque verò exilis foret Fannii stylus: magna tamen illa ejus laus erat, quòd Sallustius in primo historiarum, cùm de historicis judicium ferret, Catoni quidem brevitatem tribuit; Fannio autem veritatem: ut auctor est Marius Victorinus in primum Ciceronis de Inventione, capite eo, quo de Narratione tractat: *Historia*, inquit, *& brevis esse debet in expositione, & aperta, & probabilis. Ut Sallustius sibi omnia in Catilina tribuit, Quàm verissimè potero, paucis absolvam: cum aliis historiographis singula tradidisset in libro primo historiarum: Catoni brevitatem, Romani generis disertissimus paucis absolvit: Fannio verò veritatem.* Ex primo C. Fannii Annalium lib. illustrem locum Priscianus lib. XIII, atque idem lib. VIII refert, ut idem scriptor παθητικῶς dixerit, *Hæc adipiscuntur*, nempe pro ἐπιτυγχάνονται. At Sosipater lib. I. quædam adducit ex Fannii Annalium lib. VIII.

Floruit iisdem temporibus L. Accius, sive, ut alii vocare malunt, Attius. Natus autem est (teste Hieronymo in Chronico Eusebiano) A. Hostilio Mancino, & A. Atilio Serrano coll. hoc est anno Urbis IↃLXXXIV. Ac iisdem ædilibus, ipse scripsit, se fabulam egisse, quibus Paccuvius, cùm hic LXXX, ipse XXX annorum foret: ut Cicero in Bruto testatur. Fuerit is annus Urbis IↃCXIV; quo in Hispaniis cœpit bellum Numantinum. Quas fabulas docuerit, non est hujus loci exponere. Nec enim hic ejus meminimus propter fabulas, quas populo dedit: sed propter annales, quos carmine confecit. Laudat eos Macrobius Saturnalium lib. I cap. VII; atque ex iis hos versus refert:

Maxima pars Grajûm Saturno, & maximè Athenæ
Conficiunt sacra, quæ Cronia esse iterantur ab illis;
Eumque diem celebrant: per agros urbesque ferè omnes
Exercent epulis læti: famulosque procurant
Quisque suos: nostrique itidem: & mos traditus illinc
Iste, ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Versu tertio in plerisque libris pro *eumque* est *cumque*: & versu ultimo interserunt *tum* ante *epulentur*: prout & Rob. Steph. edidit in fragmentis poëtarum. Sed in *eumque* συνίζησις est: nisi malis *em*, vel *im*, ut veteres dixisse, alibi ostendimus. Et hiatûs, qualis est versu ultimo, multa sunt apud veteres exempla. Eosdem annales celebrat Priscianus lib. VI: ubi, ut ostendat veteres etiam in recto *ossum*, & *ossu*, dixisse, adfert illud ex Accii Annalibus:

Fraxinus fissa ferox infensa infinditur ossis.

Et eopse libro, ut comprobet, *alvus* quoque virili genere inveniri, ex iisdem annalibus adfert:

—— *Ut quàm fragilissimus alvus.*

Cui simile, quod in primo Accii Annalium legi, idem dixerat lib. V:

Mata nemus retinens gravido concepit in alvo.

Imò Festus in *Metelli*, ut doceat ita vocari mercenarios milites, adfert hoc ex Accii Annal. XXVII:

Calones, famulique, metellique, famulique.

Ubi in sexto pede enclitica ob cæsuram est porrecta: ut in illo, *Lappæque, tribulique*: etsi hic & altera ratio sit, ob duas consonas sequentes. Multi, eosque inter Glandorpius in Onomastico Romano, de Accii annalibus capiunt verba Ciceronis in primo de Leg. sed hanc sententiam inferiùs refellemus cap. X. Doctissimus vir, Sebastianus Corradus, Annales quoque intelligit in istoc Ciceronis in Bruto: *Accius iisdem ædilibus ait se, & Paccuvium, docuisse fabulam. Nam*, inquit Corradus, *docuit fabulam, ut poeta: sed se docuisse scribit, ut historicus. In fabulis enim nusquam dicere possit, se docuisse: cum poetæ nusquam in fabulis loquantur.* Sed quod inde colligit, annales scripsisse, valde infirmum est. Etsi enim verum est, quod poëtas ait nusquam in fabulis loqui: non hoc tamen prohibet, quo minùs poëta aliquid de sese in prologo dicat. Verùm leviculum istoc mittamus. Illud majoris momenti videtur, quòd Accium censet, istoc, quòd à Cicerone refertur, in Annalibus scripsisse. Nam omnino est illud è Didascalicis Attii: quorum toties meminere veteres. Eo enim opere tractabat de poëtis, qui διδάσκειν [a] dicuntur, cùm fabulam populo dant spectandam. Unde διδασκαλία, fabulæ actio. Διδασκαλικὰ libri, quibus de poëtis, eorumque fabulis, tractabatur. Sanè hoc argumentum, non aliorum modò, qui διδασκαλίας scripsere: sed etiam Attii fuisse, indicio sunt hæc ipsius Attii verba lib. IX, à Charisio adducta lib. I: *Quàm varia sint genera poematorum, Bæbi, quamque longe distincta ab aliis, nosce.* Item quæ eo ex Attii opere, de Homeri & Hesiodi ætate refert Gellius lib. III cap. XI. & locus de Euripide, quem Nonius adfert in *Temeritus*.

[a] à Docere.

CAP. VIII.

C. Sempronii Tuditani ætas, progener, commentarii, stylus. L. Cælii Antipatri ætas variis argumentis comprobatur. Quod argumentum tractârit, & cujusmodi dictione usus sit, & de epitome ejus à Bruto factâ. Pauli Manutii lapsus. Quanti Antipatrum fecerit Cæsar Adrianus. Calium, & Cæcilium, historicos, perperam à nonnullis confundi. Sempronii Asellonis *ætas, ac librorum multitudo. Conjectura super Servii loco. Sempronius ab Annio divulgatus rejicitur. Ciceronis locus emendatur.* Sex. & Cn. Gellii. *Gellius correctus.* Clodius Licinius.

PRoximum his C. Sempronius Tuditanus, modò historiam scripserit, deposcit locum. Fuit enim consul cum M. Aquilio, anno Urbis IↃCXXIV, quo Scipio Æmilianus, sol alter, scelere suorum fuit exstinctus. Filia ejus Sempronia socrus erat P. Clodii: ut testatur Asconius in Milonianam; ubi eam, & Fulviam, Clodii uxorem, ultimas adversus Milonem ait testimonium dixisse. Reliquit Sempronius Tuditanus commentariorum libros: quorum decimumtertium citat Plinius lib. XIII cap. XIII; & Gellius lib. XIII cap. XIV. Idem Gellius ex iis quædam refert lib. VI. cap. IV: ut Asconius in oratione pro Cornelio, & Macrobius lib. I cap. XIII, & XVI: quorum priori loco tertium citat magistratuum librum. Quæcumque verò ex iis veteres laudant, ea ferè universa ad res gestas pertinent: ut commentarii ejus, maximam saltem partem, historici fuisse videantur. De stylo ejus ita Cicero in Bruto: *Cujusque Tuditanus, cùm omni vitâ, atque victu, excultus, tum ejus elegans est habitum etiam orationis genus.* Unde Tuditani cognomen sit Ateio Philologo, docet Festus in *Tudites*.

Circa hæc tempora florere etiam cœpit L. Cælius Antipater; quippe *Fannio ætate conjunctus*, ut Cicero primo de Legibus ait: Sisennâ autem antiquior, ut disertim Vellejus Paterculus scribit lib. II. Sed imprimis de ætate ejus illustris est locus Valerii Maximi, lib. I cap. VII: unde Gracchorum temporibus vixisse, ipsius Cælii testimonio comprobatur. Nam, cùm retulisset Valerius, ut C. Graccho in somno se obtulisset effigies Tiberii fratris, atque ei dixisset, nullâ ratione fatum illud vitare posse, quo ipse, è Capitolio pulsus, occidisset: verba hæc subjungit: *Cælius, certus Romanæ historiæ auctor, sermonem de eâ re ad suas aures, illo adhuc vivo, pervenisse scribit.* Etiam ætatem ejus inde cognoscimus, quòd L. Crassi magister fuit, ut est apud Ciceronem in Bruto. Quòdque historiam suam scripsit ad L. Ælium Stilonem, Varronis magistrum. Cui & Lucillius satiras misit, ut indicat versus iste apud Cornificium in IV ad Herenn.

Has res ad te scriptas Luci misimus Æli. Quodque pares, aut suppares, fuere Rutilius, & alii, quos Pomponius recenset, his verbis, Tit. de origine Juris: *Ab his profecti sunt Publius Rutilius Rufus, qui Romæ consul, & Asiæ proconsul fuit, Paullus Virginius, & Q. Tu-*

Q. Tubero ille Stoicus, Panetii auditor, qui & ipse consul. Etiam Sex. Pompejus, Cnei Pompeji patruus, fuit eodem tempore; & Cælius Antipater, qui historias conscripsit: sed plus eloquentia, quàm scientia juris, operam dedit. Scripsit historiam belli Punici, ut ait Tullius in Oratore. De bello sanè Annibalico egisse, satis ex fragmentis liquet. De dictione ejus variis in locis Tullius loquitur. Ut in Bruto: *L. Cælius Antipater, scriptor, quemadmodum videtis, fuit, ut temporibus illis, luculentus.* Idem in secundo de Oratore: *Paullum se erexit, & addidit historiæ majorem sonum, vir optimus, Crassi familiaris, Antipater: cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.* Et continuò pòst: *Est, inquit, Catulus, ut dicis: sed iste ipse Cælius neque distinxit historiam varietate locorum; neque verborum collocatione, & tractu orationis leni, & æquabili perpolivit illud opus: sed, ut homo, neque doctus, neque maximè aptus ad dicendum, sicut potuit, dolavit: vicit tamen, ut dicis, superiores.* Item in Oratore: *Sed magnam exercitationem res flagitat, nequid eorum, qui genus hoc secuti, non tenuerunt, simile faciamus: ne aut verba trajiciamus apertè, quo melius, aut cadat, aut volvatur oratio: quod se L. Cælius Antipater, in proœmio belli Punici, nisi necessariò, facturum negat. O virum simplicem, qui nos nihil celat! sapientem, qui serviendum necessitati putet! Sed hic omninò rudis.* Item lib. I. de Legg. *Fannii ætate conjunctus Antipater paullò inflavit vehementius, habuitque vires, agrestes ille quidem, atque horridas, sine nitore, ac palæstrâ; sed tamen admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberent.* Ex Cælio hoc Antipatro quædam refert Cicero lib. I. de Divinat. Livius lib. XXXI, XXXII, XXXVI, XXXVIII, XXXIX; item Gellius, Charisius, Festus, Servius, Nonius, Priscianus, Philargyrius; qui in secundum Georg. ex septimo Cælii citat, *Consuetudine uxoris, indulgitate liberum.* Tanti autem historicum hunc fecit M. Brutus, ut in compendium redegerit. Cicero ad Atticum lib. XIII. epist. VIII: *Epitomen Bruti Cælianorum velim mihi mittas.* Paullus Manutius minùs assecutus est Ciceronis mentem, cùm intelligit librum de illustribus in Cælia familia viris. Vide eum in Cicer. lib. XII. ad Attic. epist. V. At Hadrianus Imperator Cælium etiam Sallustio præferebat: nempe eodem jure, quo Ciceroni Catonem; Virgilio præposuit Ennium, antiqui sermonis amator: ut de eo scribit Spartianus a in Hadriano. At cave Cælium hunc confundas cum Cecilio, itidem Romanæ historiæ scriptore, de quo Strabo lib. V. ait. Καὶ ὁ Κεκίλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων συγγραφεὺς, τοῦτο τίθεται σημεῖον, τὸ Ἑλληνικὸν εἶναι κτίσμα τὴν Ῥώμην, τὸ παρ' αὐτῇ τὴν πάτριον θυσίαν, Ἑλληνικὴν εἶναι τῷ Ἡρακλεῖ. *Et Cecilius, rerum Romanarum scriptor, eo argumento colligit, Romam à Græcis esse conditam, quòd Romani, Græco ritu, antiquo instituto, Herculi rem sacram faciunt.* Vir eruditus, qui fragmenta veterum historicorum collegit, pro Κεκίλιος legit Κοίλιος, ac reposuit hoc fragmentum inter ea, quæ sunt L. Cælii Antipatri. Sed rectum est Καικίλιος. Intelligendus enim Καικίλιος ὁ ῥήτωρ, ὁ ἀπὸ Καλῆς Ἀκτῆς, ὁ περὶ τῶν δουλικῶν πολέμων ἐκδεδωκώς. *Cæcilius, rhetor Calactianus, qui historiam edidit belli civilis.* Ut Athenæo vocatur in VI, & XI. Vide, quæ de eo in historicis Græcis diximus lib. II. cap. IV.

a Sed corrupte ibi in plerisque Libris Cæcilium legas.

Sempronius Asellio quando vixerit, & quod argumentum tractàrit, ostendit Gellius lib. II. cap. XIII. Nam allaturus quædam, ex Sempronii Asellionis quincto rerum gestarum libro, hæc præmittit: *Is Asellio sub P. Scipione Africano Tribunus militum ad Numantiam fuit: resque eas, quibus ipse interfuit, conscripsit.* Cœpit autem bellum Numantinum anno V. C. IↃCXIV, Q. Servilio Cæpione & C. Lælio Sapiente coss. Excisa autem est Numantia anno IↃCXXI, P. Mucio Scævolâ & L. Calpurnio Pisone Frugi coss. Sed non paullò pòst historiam demum edidisse, arbitror: quandoquidem scripsit post Cælium Antipatrum: ut ostendit hic Ciceronis locus in primo de Legibus: *Successere huic Celso belli, Clodius, Asellio: nihil ad Cælium: sed potius ad antiquorum languorem, & inscitiam.* Dionysius de eo honestè satis sensit. Nam lib. I. Antiquit. eum cum Catone Censorio reponit inter λογιωτάτους a τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων. Multos fuisse historiarum libros, indicat, quòd decimumquartum citat Gellius lib. XIII. cap. XX, & Charisius lib. II. Imò eidem advocatur liber quadragesimus rerum Romanarum. In Asellionis fragmentis quædam emendat & illustrat Barthius Adversarior. lib. XXXII. cap. II. Sed quid sibi vult, quòd apud Servium in illud XII Æneid. *Pilataque plenis Agmina*, legas, *Asellio historiarum tritarum?* ubi hæc ejus verba afferuntur, *Quartum signum accedebat, sive pilatim, sive passim, iter facere volebat.* Num Asellio scripsit historiarum tritarum libros? An potius legendum hoc pacto: *Asellio historiarum Romanarum quarto: Signum accedebat*, &c. Mihi quidem sic videtur, licet in corruptâ lectione, & Fabricii, & P. Danielis editio, conspirent. Exstat C. Sempronii liber de divisione Italiæ, & origine Urbis Romæ: sed de eo idem censendum, quod de Beroso, Catone, atque aliis Annii figmentis.

a Romanorum historicorum doctissimos.

Antipatro qui præterea successerint, docet nos Cicero in primo de Legg. Nam cùm de Cælio Antipatro egisset, mox subjungit: *Ecce autem successere huic belli, Clodius, Asellio.* Ubi pro *belli* legendum censeo *Gellius.* Movet illud ejusdem Ciceronis in primo de Divinatione: *Omnes hoc historici, Fabii, Gellii: sed proximè Cælius.* Item hoc Dionysii Halic. lib. I. Antiquitatum: Πόρκιός τε Κάτων, καὶ Φάβιος Μάξιμος, καὶ Οὐαλλέριος Ἀντιάς, καὶ Λικίνιος Μάκερ, Αἴλιοί τε καὶ Γέλλιοι, καὶ Καλπούρνιοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις συχνοὶ ἄνδρες οὐκ ἀφανεῖς. *Porcius Cato, & Fabius Maximus, & Valerius Antias, & Licinius Macer, & Ælii, & Gellii, & Calpurnii, atque alii multi scriptores non ignobiles.* Loqui autem de annalium scriptoribus, indicant sequentia: ἀπ' ἐκείνων ὁρμώμενος τῶν πραγματειῶν· εἰσὶ δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς χρονογραφίαις ἐοικυῖαι· τότε ἐπεχείρησα τῇ γραφῇ. *Horum commentariis materiem suggerentibus, sunt autem Græcorum chronographiis similes, ista scribere sum aggressus.* Gellii verò illi, quorum Cicero, & Dionysius, meminere, sunt Sextus Gellius, & Cn. Gellius.

Sextus Gellius in Origine gentis Romanæ memoratur ab Aurelio Victore, vel quisquis auctor libelli de istoc à Schotto editi argumento. Refertur autem inter eos, qui Livio fuere priores.

Cn. Gellius memoratur Gellio lib. XIII. cap. XXI: ubi ejus citat annalem tertium. Item mentionem fecit in octavi libri cap. XIII, ut ex residuo liquet argumento. Imò libri XVIII. cap. XII, ubi in MSSis, & Stephanicâ editione, *Cn. Vellius in annalibus*, legitur, omnino *Cn. Gellius* rescribendum videtur: ut Glandorpius putabat. Etiam Cneum nominat Censorinus cap. XVII. At parùm liquet, utrùm apud Nonium in *Bubo*, ubi vulgò legitur, *Agellius historiarum libro primo*; corrigi debeat *Asellio*, quod Antonio Augustino placuit: an potiùs *Cn.* vel *Sextus Gellius.* Similiter sentiendum de Vopisci loco in vita Probi. Nam ubi in vulgatis *Gellius*, ibi in MSo regio, itque uno Puteani, est *Agellius.* Item è Græcis mentionem Cn. Gellii facit Dionysius lib. II; ubi Γναῖος Γέλλιος dicitur tradidisse, Sabinarum raptum quarto Romuli anno contigisse. Et eopse libro extremo ex eodem narrat, à Numa unicam esse relictam filiam, ex qua postmodo natus sit Ancus Martius. Sæpius autem ἁπλῶς Gellii meminit, præterito prænomine. Ut lib. II: ubi ex eo tradit, cùm Numa Fecialium collegium institueret, exemplum esse mutuatum ab Ardeatibus. Et lib. III; cùm ex eodem docet, Tarquinium Priscum primo Anci Martii anno Romam venisse. Et libro VI, ubi eum reprehendit, quòd inconsideratè scripserit, Tarquinium in ultimo cum Romanis prælio jam nonagenarium ex equo pugnâsse. Et initio septimi, ubi eum culpat, quòd non satis habeat temporis rationem. Etiam prænomen omittunt Plinius lib. VII. Nat. Histor. cap. LVI, Macrobius lib. I. Saturn. cap. XVI, Charisius plurimis in locis. Fuisse autem grande opus, indicat, quòd Priscianus in VII citat librum Gellii XXX, vel potiùs

potiùs XXXIII: inde enim verba à Prisciano adducta citat Charisius in primo. Imò idem Charisius nonagesimum septimum Gellii citat, modò locus mendâ vacat. Apud Gellium lib. XIV. cap. II. mentio fit orationis, quam Cato *pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit.* Puto signari historicum, de quo egimus.

Gellius, uti vidimus, subjungit Tullius Clodium. Unde Clodii Licinii ætatem discimus. Nisi Cicero potiùs signat Claudium Quadrigarium. Uterque enim historiam scripsit. De Clodio Licinio auctor nobis Livius lib. XXIX: *Hunc Plemminium Clodius Licinius in libro tertio rerum Romanarum refert ludis votivis, quos Roma Africanus iterum consul faciebat, conatum per quosdam, quos pretio corruperat, aliquot locis urbem incendere, ut frangendi carceris, fugiendique haberet occasionem: patefacto dein scelere, delegatum in Tullianum ex S.C.* Suspicor, eundem signari a Nonio Marcello in *Patibulum*, ubi legas, *Licinius Rerum Romanarum lib. XXI: Deligat ad patibulos*, &c. Nam si Licinium Marcum intelligeret, puto potiùs *Annalium libros* advocâsset. E quarto Clodii commentariorum quædam adducit Servius in illud I Æn. *Rapuitque in fomite flammam.* Videndum, idemne, an alius, is Clodius sit. Uti & cùm ἀπλῶς quædam è Clodii commentariis adfert in illud I Æn. *Leta fœta furentibus austris.* Item, idemne sit, qui indicem temporum scripsit; inque eo retulit, vetusta Romanorum acta periisse, Urbe à Gallis Senonibus incensâ; ea autem, quæ vulgò haberentur, conficta esse in eorum gratiam, qui videri vellent nobili, & antiquâ, stirpe nati. Auctor Plutarchus in Numa, ubi vocatur Κλώδιός τις ἐν ἐλέγχῳ χρόνων. Sed fortasse is potiùs fuerit Sextus Clodius, qui de Diis Græcè scripsit; ut ex Arnobio, Lactantioque, ostendimus lib. IV. de Histor. Græcis. Etiam P. Clodius a Saresberiense citatur lib. VIII. cap. XIII, & XIV. Sed adfert versiculum P. Syri Mimi: ut pro *Clodius* omnino *P. Syrus* reponendum videatur.

a Clodius Quadrigarius in temporum indice.

CAP. IX.

Junius Gracchanus. Unde Gracchanus dictus. M. Æmilii Scauri libri de vita sua à Cicerone valde commendati. P. Rutilii Rufi historia, & exilium. Q. Lutatii Catuli triumphus, mors, historia, versus lascivi. Historiam, quam de rebus à se gestis scripsit Sylla; Epicadus, libertus ejus, perfecit; Lucullus autem recensuisse videtur. Epicadi de metris, item de cognominibus, liber. L. Octacilius Pilitus primus libertorum ad historiam scribendam animum adjecit. Manilius senator, multarum literarum vir. Prosper suppositius de rebus Hetruscis.

JUnius Gracchanus æqualis fuit C. Gracchi, tribuni plebis, à quo & nomen accepit. Turbas is Gracchus in Republ. dedit anno IↃCXXX: ab Opimio autem interfectus fuit anno IↃCXXXIII. De ætate quod dixi, & simul historica quædam consignâsse, cognoscere est ex istis Plinii verbis lib. XXXIII. cap. II: *Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est; in his quoque, qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo Regibusque appellati sunt, deinde Flexumines, postea Trossuli, cùm oppidum in Tuscis citra Volsinios passuum novem millia, sine ullo peditum adjumento, cepissent ejus vocabuli. Idque duravit ultra C. Gracchum. Junius certè, qui ab amicitiâ ejus Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit, his verbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo, qui non intelligunt, Trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari. Et caussam, quæ supra indicata est, exponit: invitosque etiamnum Trossulos vocari.* Junius hic Gracchanus a Censorino cap. XX. inter eos refertur, qui tradidere, annum ab initio X mensium fuisse, uti Albanis erat; postea autem à Tarquinio mensium XII factum esse. Vide &, quæ de eâ re ex eodem refert cap. XXII. Nec alium signat Macrobius lib. I. Sat. cap. XIII, cùm ait: *Junius Servium Tullium regem primum intercalâsse commemorat.*

Anno Urbis IↃCXXXIX consul cum M. Cæcilio Metello fuit M. Æmilius M. F. M. N. Scaurus. Is, à quo nomen accepit via Æmilia, ut Strabo auctor est lib. V. Mores ejus Sallustius describit in Jugurtha. Vide & de eo Valerium Maximum non uno in loco: & Sextum Aurelium Victorem, sive quisquis scriptor ille de viris illustribus, qui Cornelius Nepos eò credi solet, quia Nepotis nobis ὄνομα dedit. Hominem fuisse sapientem, & tectum gravitate multâ, & naturali quadam autoritate pollentem, Tullius est auctor in Bruto, ubi & historiam de vitâ suâ scripsisse ait ad L. Fufidium, quicum arcta ei amicitia erat. Verba sunt Ciceronis: *Hujus & orationes sunt, & tres ad L. Fufidium libri scripti de vitâ ipsius actâ: sane utiles, quos nemo legit. At Cyri vitam, & disciplinam, legunt; præclaram illam quidem; sed neque tam rebus nostris aptam, nec tamen Scauri laudibus anteponendam.* Meminit & Valerius Max. lib. IV. cap. IV: *M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit in primo libro eorum, quos de vita sua scripsit, refert.* Plinius lib. XXXIV: *L. Fufidium, illum, ad quem Scaurus de vita sua scripsit.* Tacitus initio libri de vita Agricolæ: *Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quam arrogantiam, arbitrati sunt. Nec id Rutilio, & Scauro, citra fidem, aut obtrectationi, fuit.* Item Servius in XII Æn. ad illud

—— Pilataque plenis
Agmina se fundunt portis ——

Ubi ex Scauro de vita sua hæc verba refert: *In agrum hostium veni, pilatim exercitum duxi.* Ac *pilatim* interpretatur Servius, *strictè & densè.* Ex tertio Scauri de vita sua adducit Diomedes lib. I. *Prælio non sini fieri.* Item, *Sagittis confictus*, pro *confixus*: item *poteratur*, pro *poterat*, quomodo Ennius dixit *potestur*, pro *potest.* Charisius lib. I. adfert ex tertio Scauri libro (non dubito, quin idem opus signet) *Vectigalium se minùs fructos.* Nec ambigo, quin hoc opus intelligat Jul. Frontinus lib. IV. Strategematum cap. III, ubi sic scribit: *Universi quoque exercitûs notabilis sæpe fuit continentia: sicuti ejus, qui sub M. Scauro meruit. Namque memoriæ tradidit Scaurus; pomiferam arborem, quam in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die, abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.*

Ejusdem orationem contra Brutum de pecuniis repetundis, & actionem secundam contra Q. Cæpionem, citat idem Charisius lib. I, & II.

Anno Urbis IↃCXLIX consul cum Cn. Mallio erat P. Rutilius Rufus: qui tum de vita sua, tum Numantini belli historiam, scripsit. Prioris operis meminit Tacitus initio libri de vita Agricolæ; ubi (ut paullò antè etiam, de Scauro loquentes, dicebamus) sic ait: *Plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quàm arrogantiam, arbitrati sunt. Nec id Rutilio, & Scauro, citra fidem, aut obtrectationi, fuit.* De altero opere ita Athenæus sub finem sexti: Καὶ Ῥουτίλιος Ῥοῦφος ὁ τὴν πατρίαν ἱστορίαν γεγραφώς: *Rutilius Rufus, qui patriam historiam scripsit.* Sed historiam rerum Romanarum Græcè signavit, ut ait idem Athenæus in IV. At vitam suam Latinè prodidit. Aliter si esset, non hujus operis laudarent auctorem Sosipater, & Diomedes, imò & Isidorus lib. XX. Originum. Sed apud eum, ut rectè Justo Lipsio a observatum, corruptè legas *Statilius* pro *Rutilius*. Sic enim est in vulgatis: *Lectica sive plures lecti: de quibus Statilius Rufus de vita sua: Primum, inquit, consuetudine imperatorum ipse pro lectis lecticis utebatur.* Vir hic summus in jure P. Scævolam, & M. Manlium, audivit: in philosophia Panætium. Exemplum innocentiæ fuit; neque in Urbe alter eo sanctior, vel integrior erat, ut Cicero dicit. De eodem sic gentilis ille apud Minutium in Octavio: *Quod si mundus divinâ providentiâ, & alicujus numinis auctoritate, regeretur: nunquam mereretur Phalaris, & Dionysius regnum; nunquam Rutilius, & Camillus exilium; nunquam Socrates venenum.* Exulavit Smyrnæ:

a Notis in vitam Agricolæ.

næ: quò eum quoque Aurelius Opilius, dimissâ scholâ, secutus fuit: cumque Rutilio ibi consenuit, teste Suetonio de illustribus grammaticis. Laudant quoque Rutilium Livius lib. LXX, Valerius Maximus lib. II cap. V, & lib. VI. cap. IV, Vellejus lib. II, Plutarchus in Mario, Agellius lib. VII cap. XIV. Plura de eo diximus in Historicis Græcis. At fallitur Glandorpius, cùm historiam vitæ Rutilianæ scriptam opinatur, non ab hoc P. Rutilio M. filio Rufo: sed a P. Rutilio P. F. P. N. Rufo; qui cum P. Popillio consul fuit anno DCXXII. Quid enim ille memorabile adeò, ut ejus vitam seorsum tradi attineret. Vide de eo Cic. Tusc. IV, Val. Max. lib. II cap. II, & lib. VI cap. X. Plin. lib. VII cap. XXXVI.

Rutilio quoque, ac Tuberoni, par fuit Q. Lutatius Catulus, qui Plutarcho Κάτλος Λυτάτιος. Hic bis repulsus, priusquam ad consulatum perveniret, gessit eum honorem cum C. Mario IV consule, anno post Romam conditam DCLI. Anno autem sequenti, C. Mario V consule, Cimbris validè per Alpes in Italiam irrumpentibus, castra deserere est coactus, magnaque Romæ trepidatio erat: sed Marius, adversus eos missus, castra cum suá castris Catuli junxisset, adortus est Cimbros ingenti prælio, quo cæsa dicuntur CXL. hostium millia, XL capta. Cimbricæ hujus victoriæ gloriam cum Catulo Marius communicavit: idque propterea, quia in suum usque adventum impedisset, quò minùs Cimbri interiora Italiæ peterent: Catulus verò, peracto triumpho, exstrui curavit ædem in prælio votam Fortunæ ejus diei, quo feliciter cum Cimbris pugnatum erat. Sed bello civili postea iratus Catulo Marius fuit: Catulus, cùm ad mortem quæreretur, sese conclusit loco recens calce arenâque illito, inque eum cùm ignem intulisset, exitialem hauriens odorem, obiit; ut Plutarchus testatur: qui & ignem hausisse addit; ut etiam Florus lib. III cap. I. De hujus Catuli historico opere, & ejus stylo, ita Cicero scribit in Bruto: *Jam Q. Catulus, non antiquo illo more, sed hoc nostro, nisi quid fieri potest perfectius, eruditus: multæ literæ; summa non vitæ solùm, atque naturæ, sed orationis etiam, comitas; incorrupta quædam Latini sermonis integritas; quæ perspici, cùm ex orationibus ejus potest; tum facillimè ex eo libro, quem de consulatu, & de rebus gestis suis conscriptum molli, & Xenophonteo genere sermonis, misit ad A. Furium poetam, familiarem suum.* Plura ibidem de Catulo vide. Quod autem A. Furio poëtæ, ut Cicero hîc ait, familiaris fuerit, nihil mirum: quando & ipse poëta erat elegans. Sed versus ejus magis venustatem ingenii, quàm morum gravitatem, arguebant: ut Ovidius, & junior Plinius, perhibent: & argumento huic rei etiam sunt epigrammata bina, unum in Roscium puerum, quod est apud Ciceronem primo de natura Deorum: alterum de Theotimo puero, quod Gellius refert in Noctibus Atticis.

L. Cornelius Sylla reliquit libros rerum gestarum: quorum ex secundo aliquid adfert Gellius lib. I cap. XII; & lib. XX cap. VI; ex vigesimo primo autem Priscianus lib. IX. Iis in libris de rebus suis egit; Plutarcho teste in vita Syllæ. Nec absolvere potuit, morte præventus. Sed quod non quivit Sylla, id fecit libertus ejus Epicadus. Suetonius in illustribus grammaticis: *Cornelius Epicadus, Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris libertus, calatorque sacerdotio augurali, filioque ejus Fausto, gratissimus fuit: quare nunquam non utriusque se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla novissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse supplevit.* Apud Plutarchum a semel iterumque lego, Syllam commentarios suos dicâsse Lucullo, idque conditione eâ, ut is digereret, poliretque. Sed Epicadus, credo, fecit, quod potuit: hinc Lucullo obtulit, ut supremam is manum adderet. In iis Syllæ commentariis, ut idem Plutarchus monet, præceptum erat, μηδὲν οὕτως ἀξιόπιστον ἡγεῖσθαι, καὶ βέβαιον, ὡς ὅ, τι ἂν ὑποσημανθῇ διὰ τῶν ἐνυπνίων. *Nequid tam fidele duceret, & firmum, ac illud, quod ei in somnis esset significatum.* Scripsit & Epicadus de metris. Maximus Victorinus libello de carmine heroico; *Quippe Cornelius Epicadus in eo libro, quem de metris scripsit, Hexameter, inquit, versus.* Idem, puto, est, qui scripsit de cognominibus. Charisius lib. I: *Sibyllam Epicadus de cognominibus ait appellatum, qui ex Sibyllinis libris primum sacrum fecit, deinde Syllam.* Item, de quo Macrobius in primo Saturnalium cap. XI, cùm ait: *Epicadus refert, Herculem, occiso Geryone, cum victor per Italiam armenta duxisset, ponte, qui nunc sublicius dicitur, ad tempus instructo, hominum simulacra pro numero sociorum, quos casu peregrinationis amiserat, in fluvium demisisse: ut aquâ secundâ in mare devectâ pro corporibus defunctorum veluti patriis sedibus redderentur, & inde usum talia simulacra fingendi inter sacra mansisse.*

a In Lucullo.

L. Otacilius Pilitus, sive, ut in veteri est editione Mediolanensi, *Octacilius Pilutus*, Marii Syllæque temporibus floruit. De hoc ita Tranquillus in grammaticis illustribus: *Lucius Otacilius Pilitus servisse dicitur, atque etiam ostiarius, veteri more, in catena fuisse: donec ob ingenium, ac studium literarum, manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cn. Pompeium Magnum docuit: patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.* Auctoris hujus nomen in Chronico Hieronymi corruptissimè exaratum est. Vocatur enim *Vultacilius Plotus.* Sed non dubium, quin *Vultacilius* sit factum ex *L. Otacilius.* Ita enim malim, quàm cum Achille Statio *Octacilius* propter tot alios ex gente Otacilia. Notum & illud Martialis, lib. XII.

—— cucumam fecit Otacilius.

At num apud Eusebium pro Ploto *Pilutus*, aut *Piletus*: an potiùs apud Suetonium ex Eusebio *Plotus* restitui debeat, haut facilè dixerim.

Manilius historiæ, ac literaturæ, omnis indagator, floruit temporibus Marii, & Syllæ. Testem laudat Cicero orat. pro Q. Roscio, quam habuit adolescens. Vocat autem T. Manilium; atque ordine Senatorem; ætate, grandem natu; naturâ, sanctum & religiosum; copiis rei familiaris, locupletem & pecuniosum. Illustris ejus cum elogio locus est apud Plinium lib. X. Hist. Nat. cap. II: ubi de Phœnice sic scribit: *Primus, atque diligentissimus togatorum, de eo prodidit Manilius, senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo, neminem exstitisse, qui viderit vescentem; sacrum in Arabia Soli esse, vivere annis* DCLX. *Senescentem casiâ, thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde, & medullis ejus, nasci primo, ceu vermiculum: inde fieri pullum, principioque justa funeri priori reddere & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Cum hujus alitis vitâ magni conversionem anni fieri prodit idem Manilius; iterumque significationes tempestatum, & siderum, easdem reverti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis sol intraverit. Et fuisse ejus conversionis annum, prodente se, P. Licinio, M. Cornelio, consulibus.* Ubi, pro *M. Cornelio*, scribendum *Cn. Cornelio*, ut in Chiffletiano codice MSo legi, auctor est Dalecampius. Signat Plinius annum Urbis DCLVII, quo consules fuere P. Licinius Crassus, & Cn. Cornelius Lentulus. Eundem Manilium intelligo apud Varronem lib. IV de L. L. *Europa* (dicta) *ab Europa Agenoris filia, quam ex Phœnicia Manilius scribit taurum exportâsse: quorum egregiam imaginem ex ære Pythagoras Tarenti fecit.* Et lib. VI: *Titanis dicta, quòd eam genuit Titanis filia, Latona, ut scribit* Manilius. Et eo ipse libro hoc epigramma Manilii legas:

Cascum duxisse cascam non mirabile est,
Quoniam canoras conficiebant nuptias.

Sive, ut Scaliger mavult,

Quoniam Caron eas sanciebat nuptias.

Ut *Caron* sit *Charon.* Apud Arnobium quoque lib. III legitur: *Manilius* (Novensiles putat) *deos novem, qui-*

bus solis Jupiter potestatem jaciendi sui permiserit fulminis. Et mox: *Manilius alsens fulminis jaculatores sub istius vocaminis appellatione concludit.*

Prosper, Hetruscarum Antiquitatum scriptor, vixerit temporibus Syllanis, ac Tullianis, si credimus fragmentis ex eo opere Scornelli prope Vulterram a Curtio Ingiramio inventis, ac Florentiæ nuper elegantissime editis. Sed omnino fragmenta illius pseudo-Prosperi sunt commentitia ad majorem gloriam laudatissimæ Hetruscorum genti, ac præcipue Volaterranis conciliandam. Id satis ostendunt, sermo non sat Latinus, Græcæ linguæ inscitia, *αὐτογραφα* ipsius characteres dispares vetustis temporibus: ut tot alia omittam argumenta, quæ supposititium esse hunc fœtum non dicunt, sed clamant. Pluribus id comprobarem, nisi factum esset ab homine doctissimo in observationibus de opere isthoc in hac Amstelodamensium urbe editis anno clɔ lɔ cxxxix. Fuere qui fœtum crederent Gulielmi Postelli. Sed verus auctor est Thomas Fœdrus, qui vixit anno clɔ ccccxc.

Cap. X.

L. Sisenna *quando vixerit, scripseritque: fuisse è gente Cornelia: praturam ubi gesserit: Attico fuisse familiarem: minus libere scripsisse: historia ejus quid laudi datum, & in quo dicto culparetur; vertisse & fabulas Milesiacas: commentarius ejusdem in Plautum.* Q. Claudii Quadrigarii *atas, & rerum Romanarum annales sive historia. Annales Aciliani à Claudio versi. Annales* Q. Valerii Antiatis. C. Licinius Macer, *Calvi poeta pater, in historiâ suâ multa ex linteis magistratuum libris hausit. Subinde ἁπλῶς Licinius vocatur. Nomen ejus apud Ciceronem corruptum. Nonius correctus. Alius ab hoc Macro historico Æ*milius Macer, *poëta.* Pompilii Andronici *annales elenchi.*

PAr quoque superioribus fuit L. Sisenna: ut cognoscere est ex his Velleji Paterculi verbis lib. II: *Numantino bello* (Lucilius) *eques militaverat. Quo quidam tempore juvenis adhuc Jugurtha, ac Marius, sub eodem Africano militantes, in iisdem castris didicere, quæ postea in contrariis facerent. Historiarum auctor jam tum Sisenna erat juvenis: sed opus belli civilis Syllani post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisennâ fuit Cælius; aqualis Sisenna Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, & Valerius Antias.* Etiam ætatem ejus Cicero nos docet in Bruto: *Inferioris*, inquit, *ætatis erat proximus L. Sisenna, interjectus inter duas ætates, Hortensii, & Sulpicii.* Significat, grandiorem fuisse Hortensio oratore: juniorem autem P. Sulpicio Rufo, qui magna ex parte caussa fuit belli civilis Mariani: ut docet Cicero non uno in loco, Liviana epitome libri LXXVII, Valerius Max. lib. VI. cap. V, Paterculus lib. II, & Plutarchus in Sylla. Qua ex gente fuerit, certò se scire posse, negat vir doctissimus Seb. Corradus *a*, eò quòd Sisennæ cognomen inveniatur, tum in Gabiniis, apud Valerium Max. lib. VIII cap. I. & Dionem lib. XXXI. tum in Corneliis apud Livium lib. XXXIX: tum in Statiliis apud Vellejum lib. II. Sed historicus hic è gente Cornelia fuit. Nam Cornelium vocat Festus in *Scrupea.* Cujusmodi fuerit orator, docet Cicero in Bruto: ubi vocatur, *doctus vir, & studiis optimis deditus, bene Latinè loquens, gnarus Reip. non sine facetiis; sed neque laboris multi, nec satis versatus in caussis.* Ibidem addit, nec consequi potuisse Sulpitium, & necesse fuisse, ut cederet Hortensio. Eundem describit hoc modo oratione pro Cornelio: *Non denique homo illorum, & vitâ, & prudentiâ, longè dissimilis; sed tamen nimis in gratificando jure liber, L. Sisenna, bonorum Cn. Cornelii possessionem ex edicto suo P. Scipioni, adolescenti summâ nobilitate, eximiâ virtute prædito, dedisset.* Ad quæ Ciceronis verba ita Asconius Pedianus: *Hoc solum hic annotandum est, hunc esse L. Sisennam, qui res Romanas scripsit.* Fuit & in Sicilia Prætor. Ac satis verisimilis est conjectura Stephani Pighii, qui in tertio Annalium Romanorum, Lilybetanum fuisse prætorem, colligit ex Ciceronis Verrinis. Vide eum ad annum IɔCLXVI. Postmodum autem Achajæ prætor factus. Familiaris erat Pomponio Attico: ut Cicero testatur in Bruto; ubi sic de eo loquentem Atticum inducit: *Ille familiaris meus, rectè loqui putabat esse inusitatè loqui.* Unde & Sebastianus Corradus putabat, lib. I de legg. ubi itidem Atticus loquitur, corrigi oportere, *Sisenna amicus meus.* Quo loco in vulgatis legi solet, *amicus ejus.* Nempe ut ad Accium referatur: quod fieri planè nequit, cùm Sisenna Accii esse amicus non possit, quia anno IɔCXIV. jam triginta annorum erat Accius, fabulasque eo anno cum Pacuvio docebat. At Sisenna erat æqualis Syllæ, qui dictator dictus anno Urbis Iɔ CLXXII. Corruit tamen hoc argumentum, si pro *Accium* legi debet *Macrum*: qua de re mox dicam. Quod argumentum in historia sua Sisenna tractarit, ex fragmentis satis cognoscitur. Nam inde ab iis orsum liquet, quæ contigere post Urbem a Gallis captam; desiisse autem in rebus Syllæ. Sed in his non liberè satis scripsit. Quod Sallustius testatur in Jugurtha: *L. Sisenna optimè, & diligentissimè omnium, qui eas res dixere, persecutus, parum mihi libero ore locutus videtur.* Omnes autem historicos, qui ante se fuere, vicit: quæ & caussa est, cur Varro librum suum de historia inscripserit *Sisennam.* Erat tamen, quod in dictione ejus requiri posset. Unde Cicero in Bruto: *Sisenna omnis facultas ex historia ipsius perspici potest: qua cum facilè omnes vincat superiores; tum indicat tamen, quantum absit à summo; quamque genus hoc scriptionis nondum sit Latinis literis illustratum.* Et in primo de Legg. *Sisenna omnes adhuc nostros scriptores, nisi fortè qui nondum ediderunt, de quibus existimare non possumus, facilè superavit. Is tamen neque orator in numero vestro unquam est habitus, & in historia puerile quiddam consectatur: ut unum Clitarchum, neque quemquam præterea, de Græcis legisse videatur. Eum tamen velle duntaxat imitari: quem si assequi posset, aliquantum ab optimo tamen abesset.* Vertit Sisenna etiam fabulas Milesiacas Aristidis: ut diximus lib. III de Historicis Græcis. Meminit Ovidius lib. II Tristium:

Vertit Aristidem Sisenna, nec obfuit illi
Historia turpes inseruisse jocos.

Pluscula autem ex istis Sisennæ Milesiacis passim citat Charisius lib. II. Laudat & Servius. Meminere etiam veteres Grammatici commentarii ejus in Plautum. Sed de eo agere non est hujus instituti. Solùm dicam, nihil mirum esse, si eo in scriptore enucleando operam posuerit tantus antiqui sermonis amator: qualem eum nobis describit Cicero in Bruto.

Sisennæ æquales fuere Q. Claudius Quadringarius, & Q. Valerius Antias; ut Vellejus ait, cujus verba antea vidimus. Itaque de his nunc agemus.

Quæ Q. Claudius Quadrigarius scripsit, trifariam video à veteribus appellari. Nunc enim Annales, nunc Historiæ, nunc Romanarum rerum libri vocantur. Multa ex iis adducit Livius, longè plura Gellius, nec pauca Macrobius, Servius, Nonius, Priscianus. Illustre quoque ex duodevigesimo annalium est apud Senecam fragmentum lib. III de beneficiis cap. XXIII. Nonius in *Horrea* citat Claudii orationem in Quinctium Gallum. Meminit & hujus historici Joannes Satisberiensis lib. V cap. VII. Ambigo autem, hicne, an alius sit Claudius ille, qui annales C. Acilii Plutarcho etiam memoratos in Romulo, Latinè transtulit. Livius lib. XXV. *Ad triginta septem millia hostium casa, auctor est Claudius, qui annales Acilianos ex Graco in Latinum sermonem vertit.* Apud Appianum etiam lib. de bellis Gallicis *a* Claudii Paulli Annalium, in quibus proditum dicitur, quomodo bello Cimbrico à Tigurinis cæsus sit Pisonis exercitus, & Claudii sub jugum missus. Addit ὡς ἐν χρονικαῖς συντάξεσι δοκεῖ Παύλῳ τῷ Κλαυδίῳ. *Ut in annalibus suis videtur*

a Comm. in Brutum.

a P. 754. edit. H. St.

tur Paullo Claudio. Non puto in gente Claudia fuisse Paullos, sed in Æmiliis, Juliis, Sergiis. Quare locum censeo corruptum. Nec video quem signet Appianus, nisi Claudium Quadrigarium, vel Acilianorum Annalium interpretem.

Q. Valerius Antias Annales reliquit, grande opus. Nam librum eorum LXXIV citat Priscianus in IX: LXXV autem Gellius lib. VII. cap. IX. Is quoque exposuisse, quæ reges gesserunt, satis ostendunt, quæ ex Antiate hoc de Romulo narrat auctor de Origine gentis Romanæ: de Numa item Arnobius lib. V: deque Servio Tullio Plinius lib. XIII. cap. XIII. ac Plutarchus de Fortuna Romanorum. Præter istos multa ex eo refert Livius. Inter alia extremo lib. XXVIII. habes: *Eas naves Valerius, prædam Hetruscam Ligurumque montanorum captivos Carthaginem portantes, captas tradit.* Qui locus addendus fragmentis à Riccobono collectis. Nec parum debet ei Plinius, ut cognoscimus ex indice lib. II, III, XIII, XXI, & XXVIII, item ex libri II. cap. CVII, lib. III. cap. V, lib. XXXIV. cap. VIII. Præterea meminere Pedianus, Censorinus, Gellius, Charisius, Macrobius, Priscianus. Facileque iis subscribo, qui apud Arnobium lib. VI. legunt, *Quod si planum fieri testimoniis postulatis auctorum; Sammonicus, Granius, Valerius Antias, vobis, & Fabius, indicabunt, cujus Tolus fuerit filius*, &c. Vulgo *Valerianus* pro *Valerius Antias* legitur.

Valde autem errat Glandorpius in Onomastico, cùm existimat, historicum hunc bello Punico secundo militâsse sub Q. Fulvio Flacco, ac custodiendis, avehendisque in Urbem Macedonum legatis præfectum fuisse. Tuetur è verbis Livii lib. XXIII: qui hoc quidem de L. Valerio Antiate refert; sed eum, cujus istic meminit, historiam scripsisse non dicit: at historiæ scriptorem Valerium Antiatem Sisennæ, Rutilii, & Quadrigarii fuisse æqualem, clarè dicit Vellejus. Unum hoc in eo scriptore notatur, quod omnia in immensum prope augeat: quod immane in historico vitium est. Itaque sæpe fidei omnino est suspectioris. a P. 171. edit. Elz. Quod Livius a non obscure indicat, lib. XXXVI. Nam cùm magnitudinem victoriæ à Q. Minucio Proconsule reportatæ de Liguribus memorasset ex Valerio Antiate: subdit de scriptore isto: *Ubi in numero scriptori parum fidei sit, quia in eo augendo non alius intemperantior est: magnam tamen victoriam fuisse apparet, quod & castra capta sunt.* &c.

Sisennæ etiam æqualis fuit C. Licinius Macer; si is est, qui quæstor erat anno DCLXV, atque à Cicerone prætore accusatus repetundarum, & damnationem metuens, voluntariâ morte periit: ut testantur Cicero lib. I. epist. ad Attic. Valerius Max. lib. IX. cap. XII, & Plutarchus in Cicerone. Habuit is filium Licinium Macrum Calvum, poetam nobilem, atque, ut ibidem Valerius vocat, illustris ingenii oratorem, qui diu cum Cicerone iniquum de principatu eloquentiæ certamen habuit: ut auctor est Quinctilianus, vel quisquis scriptor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ. Sed si hujus Calvi parens est historicus iste; mirum, annalium ejus non meminisse Ciceronem in Bruto; quo loco illum inter patronos reponit. Nec propterea de ætate ejus dubitandum. Nam est & Ciceronis locus, in primo de Legg. ubi Sisennam ejus amicum vocat; si recta est emendatio doctissimi Caroli Sigonii. Vulgò quidem sic legitur: *Nam quid Accium memorem, cujus loquacitas habet aliquid argutiarum: nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia, sed ex librariolis Latinis: in orationibus autem multus & ineptus, ad summam impudentiam.* Continuò subdit: *Sisenna, ejus amicus, omnes adhuc nostros scriptores facile superavit.* De Accio autem istic sermo esse non potest: tum quia non de aliis loquitur Cicero, quàm qui oratione solutâ scripserunt: tum quia, ut paullò antè ostensum, cùm de Sisenna loqueretur, temporum ratio refragatur, quò minùs Accius potuerit Sisennæ esse amicus. Porrò in quibusdam codd. pro *Accium* est *Acrum*. Unde *Sigonius* legit *Macrum*. Imò & Fulvius Ursinus auctor est, *Macrum* se reperisse emendatum in libro, quem cum MSo doctissimus vir contulerat. Ac legit copie modo Paullus Manutius. Nec, quin ita legi oporteat, ullus dubito. Scripsit Licinius Macer, sive annales, ut Nonius vocat in *lues*, & *luculentum*: sive *rerum Romanarum libros*, prout in *patibulum* nominat; ubi earum laudat librum XXI. Pluscula ex iis adfert Livius: qui lib. IV auctor est, ab hoc Macro Licinio identidem citari linteos magistratuum libros, qui repositi erant in æde Monetæ. Etiam scriptoris hujus mentionem facit Dionysius Antiqu. Roman. lib. II, IV, V, VI, & VII. quibus ἁπλῶς Licinium vocat. Et hæc fortasse caussa est, cur aliqua eorum prætericrint fragmentorum collectores. Meminere & Censorinus, Macrobius, & scriptor de origine gentis Romanæ. Etiam Licinius Macer pro Thuscis citatur à Prisciano lib. X. Adhæc ex Licinii Macri ad Senatum epistola testimonium petit Nonius in *Contendere*. Idem Nonius in *Profecta* ex Ornithogonia Licinii Macri adfert illud:

—— *Vulcani tosta vapore*
Cum virgis profecta ferunt ——

Sed legendum *Æmilius Macer*: quomodo Ornithogoniæ auctor vocatur à Diomede libro I. At facilè Junio, Merceroque, assentio, cùm apud Nonium in *Clypeum*, pro *Licinius in Marte*, reponunt *Licinius Macer*. Ubi ex eo hæc verba promuntur: *Pars magna lævis clypea portant.* Fortasse autem etiam Macrum hunc intelligat aliquis apud Suetonium in illustribus Grammaticis, ubi laudat *C. Licinium, consularem historicum*; atque ab eo Hyginum, Augusti libertum, sustentatum ait. Negat ad eum locum Elias Vinetus se quicquam de illo uspiam legisse. Sed legendum ibi *C. Asinium*, ut alibi à nobis dicitur. Ex Macro aliqua ad rerum naturam pertinentia adducit Plinius lib. XXXII. cap. I, & II. Mihi is potius Æmilius Macer videtur: qui ornithogoniam, ophiogoniam, & botanica, scripsit: unde Ovidius in Tristibus:

Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque nocet serpens, quæ juvat herba, Macer.

Obiit is in Asia anno Urbis DCCXXXVIII, triennio post Virgilium; ut ex Eusebiano Hieronymi Chronico cognoscitur.

At Macer, qui vulgo circumfertur, Galeno est posterior.

Iisdem, ac Sisenna, Antias, Quadrigarius, ac Licinius Macer, temporibus vixit M. Pompilius Andronicus, Syrus. Æqualis enim M. Antonii Gniphonis: is autem, ut Suetonius in illustribus Grammaticis ait, in domo Julii Cæsaris adhuc pueri docuit: eumque Cicero docentem audivit, etiam cùm præturâ fungeretur. Scripsit Pompilius hic annales elenchos. De quo inibi sic idem Tranquillus: *Cumas transiit, ibique in otio vixit, & multa composuit: verùm adeò inops, atque egens, ut coactus sit præcipuum illud opusculum annalium elenchorum sedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius suppressos redemisse dixit, vulgandosque curâsse, nomine auctoris.* In quibusdam tamen libris est *annalium Ennii elenchorum.* Nec displicet.

CAP. XI.

Conjunctio Hortensii, Attici, ac Ciceronis. Ejusdem Hortensii consulatus, poëmata lasciva, annales, uxor, mollities, obitus, filius, diserta filia, nepos. Annalium Attici argumentum, ejus de familiis libri, ac versus subjuncti imaginibus doctorum virorum, item historia Græca de Ciceronis consulatu. De fastis Capitolinis sententia Onuphrii refellitur. Fasti Verris Præneste ordinati. Corrupto Ciceronis loco decipi, qui Atticum de rerum naturâ scripsisse arbitrantur. Etiam Cicero de condenda Latinè historia cogitavit. De consulatu suo idem Græcè tractavit. A Patricio, ac Manutio, recessum. Latinè de consulatu suo scribendi Lucceio argumentum suggessit. Græci de hoc argumento commentarii à Caleno apud Dionem traducuntur. Res Marii carmine signavit; in quo pleraque fide magis poeticâ,

quàm historicâ. Ciceronis chorographia. Etiam geographiam meditabatur. Brutus Ciceronis, opus partim rhetoricum, partim historicum.

VIdendum nunc de tribus illis, Hortensio, Attico, & Cicerone. Quos ut chartâ hac jungam, ipsa jubet conjunctio animorum, quæ inter eos fuit: ut ostendit Cornelius Nepos in Attici vita, his verbis: *Utebatur* Atticus *intime Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat; ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.*

Q. Hortensius Ortalus, nobilis ille orator, qui cum Q. Cæcilio Metello consul fuit: ut Asconius scribit, præter orationes, & lasciva poëmata, (quorum Ovidius in Elegiis meminit, & Gellius lib. XIX. cap. IX.) etiam annales edidit; quemadmodum indicant hæc Velleji Paterculi verba lib. II. *Cujus de virtutibus* (de Minatio Magio, Velleji atavo, sermo est) *cum alii, tum maxime, dilucideque Q. Hortensius in Annalibus suis retulit.* Et videtur idem opus signare Cicero lib. XII. ad Attic. epist. V: *Conturbor epitome Bruti Fanniana. In Bruti epitome Fannianorum* (fortasse legendum, *E Bruti epitome Fannianorum*) *scripsi, quod erat in extremo: idque ego, secutus hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est.* De hujus Hortensii facundia, præter alios, Tullium vide in fine libri III de Oratore. item in Bruto, ubi & memoriam ejus celebrat. Quod & M. Seneca facit in præfatione controversiarum. Ut Porcius Cato, consentiente socero Philippo, suam ei uxorem, liberûm quærendûm gratiâ, dederit: legere potes apud Plutarchum in Catone. Quàm fuerit sumtuosus, ac in vestitu mollis, docebunt, Varro lib. III. de R. R. cap. VI, & imprimis cap. ult. Plinius lib. IX. cap. LV, & lib. X. cap. XX, Gellius lib. I. cap. V, Macrobius lib. III. cap. XIII. Nihil igitur mirum, si, qui talis foret, consulibus, sumtuarium legem ferre volentibus, fuerit adversatus: ut narrat Dio lib. XXXIX. Obiit L. Æmilio Paullo, & C. Claudio Marcello consulibus; cùm e Ciliciâ Cicero Romam reverteretur; ut in Bruti proœmio legimus. Filius ejus periit bello civili Brutiano; teste Vellejo lib. II, & Plutarcho in Catone. De filia, paternæ eloquentiæ hærede, loquuntur Valerius Maximus lib. VIII. cap. III, Quinctilianus lib. I. cap. II, Appianus lib. IV. belli civilis. De nepote, Valerius lib. III. cap. V, Suetonius in Tiberio, Tacitus lib. II Annalium.

T. Pomponius Atticus, sive, ut post adoptionem dicebatur, Q. Cæcilius Pomponianus Atticus, annales condidit. Ita vocat Tullius ad eum scribens lib. XII. *Quibus coss. Carneades, & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali.* Et Asconius Pedianus annales Attici laudat in orat. pro Cornel. & in Pison. Fuisse verò annales imperii Romani, liquet ex illis Cornelii Nepotis verbis in Attici vita: *Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ordinavit. Nulla enim lex, neque pax, neque res illustris pop. Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata. Et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.* Quibus ex verbis perspicimus, duo iis fuisse libris complexum; temporum seriem, & originem familiarum. De priori ita Tullius quoque in Bruti penè initio: *Nempe eum dicis* (librum) *quo iste* (Atticus) *omnem rerum memoriam breviter, &, ut mihi quidem visum est, perdiligenter complexus est.* Et paullò pòst: *Habuit iste liber Attici, & nova mihi quidem multa, & eam utilitatem, quam requirebam: ut, explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Illustrem quoque locum habemus Ciceronis hac de re in Oratore: *Cognoscat etiam rerum gestarum, & memoriæ veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor: qui conservatis, notatisque temporibus, nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit.* Ex his verbis cognoscimus, non res solùm Romanas tractasse; sed etiam externas: etsi imprimis Romanas res voluerit illustrare. Sane septingentorum hic annorum meminit. At cùm ista scriberet Cicero, annus erat ab V. C. IↃCCVII. Et hæc de præcipuo Annalium argumento. Quod verò Nepos ait, præterea de familiis eo egisse libro; id alleveranti credere debemus: sed accuratiùs eam partem altero est opere persecutus. De quo sic idem Nepos: *Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a stirpe ad hanc ætatem, ordine enumeraverit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus, cepisset: pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum: Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.* Præterea edidit imagines doctorum virorum, & versiculos unicuique imagini suos subjunxit. Idem Nepos: *Attigit quoque poeticen: credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, rerumque gestarum amplitudine, cæteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisque versibus descripserit. Quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari.* Meminit & Plinius lib. XXXV. histor. natural. cap. II: *Imaginum amorem flagrâsse quondam, testes sunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine; & M. Varro*, &c. Denique, ut idem Nepos dicit, *Est etiam* (Attici) *liber Græce confectus de consulatu Ciceronis.* Stephani Pighii opinio est, fastos Capitolinos, quorum fragmenta ante annos circiter quinquaginta magno historiæ Romanæ bono eruta sunt, non tam à Verrio Flacco esse conscriptos, quam ab homine docto post Verrii tempora ex annalibus Attici esse ordinatos, confectosque. Sanè ipsum Atticum esse fastorum Capitolinorum auctorem, dicere non audet: nec verisimile est, cùm Cornelius Nepos adeò nobilis operis nullus meminerit. Adde quod Tacitus in IV Histor. scribit, Vespasiano iterum & Tito filio coss. fastos esse renovatos correctosque, annis centum post mortem Attici. Præterea, in fragmentis illis Capitolinis, unum est, ubi fiat mentio ludorum secularium, quos Domitianus instituit. Quare Atticus ἁπλῶς fastorum esse auctor non potest. Tamen planè est, auctorem eorum potissimùm Attici libros secutum fuisse, cùm nemo accuratiùs digesserit Romanos consules, magistratus, triumphos: ut constat ex iis, quæ diximus. Quod verò Onuphrius Panuinus Verrium Flaccum auctorem putavit, id inde evenit, quia Suetonius libello de claris Oratoribus dicat; *Statuam habet Præneste in inferiori fori parte, contra hemicyclium; in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicârat.* Sed marmora hæc *Præneste* fuisse dicuntur; non Romæ. Quod opinionem Onuphrii penitùs evertit. At, inquit, ubi *Præneste* est, fortasse scriptum fuit *prope Vestæ.* Aliquid diceret, siqua statua Verrii, vel ullum hemicyclium, in quo fastos ordinârat, prope Vestæ, ac juxta forum, inventum esset. Deinde fragmenta illa eruta planam habent figuram, non hemicycli: quod ipsum quoque ei adversatur sententiæ. Ut omnino retinere oporteat *Præneste:* quod antiquissimum Italiæ municipium fuit: eoque suos ac peculiares habuit fastos, quos iis Verrius ordinârat.

Existimare autem aliquis possit, Atticum etiam scripsisse de rerum natura: idque propter locum illum in Ciceronis Bruto, ubi sic Atticus Ciceronem compellat: *Ut illos de Rep. libros edidisti; nihil à te sanè accepimus: eisque nosmet ipsis ad rerum naturalium memoriam comprehendendam impulsi, atque incensi sumus.* Sed lectioni huic

obstat,

obstat, quòd memoria rerum gestarum potiùs, quàm naturalium est; nisi quatenus prodigia, aliaque miranda, etiam commemorari in historiis solent. Adde quod, si hac de re scripsisset Atticus, non præteriisset id Nepos. Quare iis assentiendum, qui pro *rerum naturalium*, legunt *veterum annalium*: vel, ut alii, qui propiùs ab veteri lectione absunt, *rerum nostrarum*, id est, Romanarum. Nam etsi res quoque externas complexus erat Atticus: tamen præcipuè ei propositum fuit illustrare imperium Romanum, quod annos jam steterat septingentos. Pro qua sententia etiam Ciceronis locus facit ex Oratore paullò antè allatus.

Ciceroni quoque in animo fuisse historiam scribere, non obscurum est; cùm ex eo, quòd in secundo de Oratore, sub Antonii persona, opus hoc oratorium maximè dicat: tum ex illis in primo de Legibus, quæ Atticum sibi dicentem inducit: *Postulatur à te jamdiu, vel flagitatur potiùs historia. Sic enim putant, te illam tractante, effici posse, ut in hoc etiam genere Græciæ nihil cedamus. Atque ut audias, quid ego ipse sentiam, non solùm mihi videris eorum studiis, qui tuis literis delectantur, sed etiam patriæ debere hoc munus; ut ea, quæ salva per te est, per te eundem sit ornata. Abest enim historia literis nostris, ut & ipse intelligo, & ex te persæpe audio. Potes autem tu profectò satisfacere in eâ: quippe cùm sit opus, ut tibi quidem videri solet, unum hoc oratorium maximè.* Etiam eruditâ illâ epistolâ ad Lucceium, quæ est libro v. epist. ad familiares, significat, nisi à Lucceio impetret, ut consulatus sui historiam scribere velit, sese scripturum de se ipso. Et Græcè id fecisse, satis constat ex lib. I ad Att. epist. XVI, & lib. II ep. I, & Plutarcho in Cæsare. Latinè autem de consulatu suo quidem scripsit; sed carmine, idque libris tribus. In secundo de consulatu Urania loquebatur; ut constat ex primo de divinatione: in tertio autem Calliope; ut liquet ex lib. II ad Att. ep. III. Meminit eorum & librorum epist. VI lib. I ad Att. ubi tertium poema exspectare jubet. Item Lactantius lib. III cap. XVII, & Nonius in *Eventus*. Aliter autem persuadere mihi non possum, quàm eosdem libros designari à Cicerone epist. ad Lentulum, quæ est nona libri primi ad famil. *Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jampridem ad te misissem, si esse edendos putassem. Sunt enim testes, & erunt sempiterni, meritorum tuorum erga me, meaque in te pietatis.* Andreæ tamen Patricio, uti & Paullo Manutio, diversi videntur; quia libri de consulatu, Afranio & Metello consulibus, fuerint perfecti: hos autem de temporibus suis libros inter eos reponat, quos scripserit post discessum Lentuli in Ciliciam: at post eos consules anno demum quarto Lentulus in provinciam est profectus. Est hoc sanè alicujus coloris argumentum. Sed cui verisimile fiat, Ciceronem bis de rebus à se gestis scripsisse, idque versibus, & totidem, tribus nempe, libris? Quare ita credere malo, eos quidem libros à Cicerone fuisse ante exilium scriptos; sed non esse publici juris factos: post reditum autem ab exilio, ac imprimis post Lentuli discessum, revocatos fuisse ad incudem, ut novi possent videri. Et ita de libris, quos versibus Cicero de consulatu suo scripsit, mihi quidem videtur. Prosâ autem non arbitror hanc materiem tractâsse; si exceperis illa, quæ Lucceio misit, ut ei subsidio essent in historia scribenda. Sic enim Tullius ad eum loquitur: *Si susceperis caussam, conficiam commentarios rerum omnium.* Lucceium autem suscepisse caussam, constat ex epist. VI lib. IV ad Att. Et verisimile est commentarium de consulatu signari, cùm idem epist. X lib. IV ad Att. ait, *Tu Lucceio nostrum librum dabis.* Sed, ut [illegible] priores redeam commentarios, immane quantum eos exagitat in XLVI Dionis Cassii libro Q. Fufius Calenus. Verba ejus sunt: καὶ ὅπως γε καὶ γελάσητε, ἀκούσατε τὴν σοφίαν αὐτοῦ· προσποιούμενος γὰρ πάντα τῇ πόλει πεπραγμένα συγγράψαι (καὶ γὰρ σοφιστὴς, καὶ ποιητὴς, καὶ φιλόσοφος, καὶ ῥήτωρ, καὶ συγγραφεὺς εἶναι πλάττεται) ἔπειτ' οὐκ ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι οἱ τοῦτο ποιοῦντες, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑπατείας τῆς ἑαυτοῦ ἤρξατο· ἵνα ἀνάπαλιν προχωρῶν, ἀρχὴν μὲν τοῦ λόγου ἐκείνην, πέρας δὲ τὴν Ῥωμύλου βασιλείαν ποιήσηται. *Sed ut ridere possitis, attendite hominis sapientiam. Cùm proposuisset sibi omnium hujus Urbis rerum historiam scribendam (nam & sophistam, & poetam, & philosophum, & oratorem, & historicum se profitetur) non ab Urbe conditâ initium duxit, quod alii fecerunt: sed à consulatu suo: ut retro procedendo initium commentarii sui consulatum eum; finem verò regnum Romuli faciat.* Sed quis bonus adeò Tullio est infestus, ut audiendum putet maledicentissimum Calenum? imò vel Dionem ipsum, obtrectatorem, & Senecæ, & optimi cujusque?

Etiam adolescens, cùm Mutio Scævolæ operam daret in jure civili, carmine scripsit res gestas municipis sui Marii. Meminit ipse initio primi de Legibus, ubi Atticus sic loquitur: *Lucus quidem ille, & hæc Arpinatium quercus agnoscitur, sæpe à me lectus in Mario.* Et mox ait Quinctus: *Dum Latinæ loquentur literæ, quercus huic loco non deerit, quæ Mariana dicatur: eaque, ut ait Scævola de fratris mei Mario,*

Canescet seclis innumerabilibus.

Non omnia autem ad veritatis obrussam exegisse: sed aliqua, more poëtico, finxisse, colligi videtur ex iis, quæ subjungit. A. *Atqui multa quæruntur in Mario, fictane, an vera sint; & à nonnullis, quòd, & in recenti memoria, & in Arpinati homine, vel severitas à te postulatur.* M. *Et me hercule ego me cupio non mendacem putari; sed tamen nonnulli isti, Tite, faciunt imperitè; qui in isto opusculo, non; ut à poëta: sed, ut à teste, veritatem exigunt.* Mentio quoque est lib. I de divinat. ubi Quinctus ita Marcum compellat: *Quid illo auspicio divinum, quod apud te in Mario est? ut utar potissimùm te auctore.* Et ad Atticum lib. XII epist. XLVIII: *Heri quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata & literas attulerunt à C. Mario C. F. Eum multis verbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi secum esset per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, avi sui, ut se defenderem.*

Scripsit & Cicero Chorographiam: unde Priscianus in VI hæc verba adducit: *Ibi quercorum rami ad terram jacent, ut sues, quasi capræ, ex ramis glande pascantur.* Etiam geographica scribere decrêrat: sed à proposito destitit. Cicero ad Att. lib. II epist. VI: *A scribendo prorsus abhorret animus. Etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est. Ita valde Eratosthenes, quem mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho, reprehenditur. Quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς: nec possunt tam ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm videbantur.* Videtur tamen Atticus & postea ad geographiam esse adhortatus. Nam proximâ epistolâ sic Attico respondet: *De geographiâ etiam atque etiam deliberabimus.*

Ex iis autem, quæ hodie supersunt, nihil Ciceronis magis historicum dici meretur, quàm ejus Brutus, sive de claris oratoribus liber: quem non immeritò historiam vocari, tum argumentum satis indicat: tum illa Attici, in extremo prope libello, verba ostendunt: *In historia, quâ tu es usus in omni sermone, cùm qualis quisque orator fuisset, exponeres.* Nec tamen mera est historia. Nam eopse postea libro legas: *Sed quoniam omnis hic sermo noster non solùm enumerationem oratoriam,* (sive potius *oratorum*, ut Corradus legit) *verùm etiam præcepta quædam desiderat.*

CAP. XII.

Quinctus Lutatius auctor communium historiarum. Varronis Sisenna, sive de historia liber: item annales ejusdem, & antiquitatum libri, deque vita populi Romani, deque poetis, & aliis. Argumentum operis, quod Hebdomadas inscripserat. Ecquis Nigidio Figulo *hic locus; ut Riccobonus credidit. Ælius Tubero. Riccoboni, Popmæ, & aliorum lapsus, qui*

Tuberonem historicum Scipionis Africani junioris temporibus vixisse arbitrantur. Athenam emendatus. L. Lucceii *elogium ex Cicerone, libri ejus de bello Italico, ac civili, & opus de consulatu Ciceronis. Annales* Tanusii. *Corrupte eum vocari Ganusium, Tamusium, & Tamisium. Tanusii, &* Volusii, *annales quam male audierint. Trebellii Pollioni vetus lectio defensa, adversus Hermolaum Barbarum. Ab eo* Procilium, *&* Proculum, *confundi. Annales* Furii *carmine epico conditi.*

QUincti Lutatii duo fuere. Uni cognomen erat *Catulus*: de quo dictum nobis lib. I cap. IX. Alter autem eo junior fuit. Atque ejus qui meminerit, antiquissimus est Varro in IX de L. L. ubi eum Ælio Stoloni subjungit. In quo si temporis ratio habita est, ut censeo; vixerit ætate Varronis. Verba ejus sunt ista: *C. Ælius, & Q. Lutatius, scribunt, eum locum* (lacum Curtium) *esse fulguratum, & ex senatusconsulto septum esse; idque factum esse à Curtio consule, cui M. Genucius fuit collega.* Solinus cap. II tradit ex eodem, Romam esse conditam Olympiadis VII anno II. Servius in IX Æn. ex eo prodit, unde dictæ sint Bajæ. Appellat autem ibi hoc opus Lutatii *communes historias*. Volumen illud in libros divisum fuisse, indicat, quòd secundum, tertiumque Lutatii librum, citat auctor de origine gentis Romanæ: quartum autem Junius Philargyrius in extremum IV Georg. Vir eruditus, qui apud eundem de origine Romanæ gentis scriptorem pro *Lutatius* legere mavult *Vulcatius*; satis refellitur scriptoribus aliis, qui Lutatii non minùs, quàm *Vulcatii*, meminerunt. Quin planè assentio doctissimo Andreæ Schotto, qui Lutatii nomen quoque reponit apud Servium, quo loco à Livio relatum ait, ab Ænea esse proditam Trojam. Nusquam enim id Livius dicit: sed à Lutatio traditum est, *non modo Antenorem, sed etiam ipsum Æneam, proditorem patriæ fuisse*: ut ait scriptor de origine gentis Romanæ.

M. Terentius Varro, vir undecunque doctissimus, καὶ πολυγραφώτατος, inter alia tam multa, librum scripsit hoc titulo, *Sisenna, sive de historia.* Unde verba quædam Gellius citat lib. XVI cap. IX. Item Annales reliquit: ex quorum tertio Charisius lib. I refert, Servium Tullium primum fuisse, qui nummum argenteum conflaret; eumque fuisse quatuor scriptulis majorem, quàm Varronis foret ævo. Prætereà res veteres Romanas explicuit in Antiquitatibus suis rerum humanarum divinarumque. Multa ex iis veteres citant. Dionysius ἀρχαιολογίας appellat lib. I, ubi ex iis refert, Aboriginum urbes fuisse in agro Reatino; non longè ab Apenninis montibus. Alia quoque adfert, in quibus Varronem sequi se ait. Etiam in iisdem libris complexus fuit res à Jove in Italia gestas: teste Lactantio lib. I de falsa religione cap. XIII. ubi quinque istos jungit, *Diodorum, Thallum, Nepotem, Cassium, & Varronem*, eosque vocat *historiarum ac rerum antiquarum scriptores.* Fecit & libros de vita populi Romani, quos ad T. Pomponium Atticum scripsit. Item de gente populi Rom. Et puto, hujus partem operis signari à Fabio lib. I cap. VII, cùm ait: *Varro in eo libro, quo initia Urbis Romæ enarrat, lupum feminam dicit.* Item libris minimùm tribus egit de rebus urbanis. Adhæc de scenicis originibus: item de poëtis. Insuper de vita sua. Item de familiis Trojanis. Reliquit & hebdomades. Quorum omnium auctores laudaremus, nisi id fecissent illi, qui fragmenta anquisiverunt. Cæterùm hebdomadum opus, quod postremo loco referebam, continebat imagines doctorum virorum, eorumque elogia: ut ex Symmachi ad Ausonium epistolis rectè colligitur à viris doctis. Ita Demetrii Phalerei imagini adjectum erat elogium:

> *Hic Demetrius aeneas tot aptu'st,*
> *Quot luceis habet annus absolutus.*

Prout Nonii a verba legi debere, primus vidit Jos. Scaliger b. Illustris hoc de Varronis opere est Plinii locus lib. XXXV Histor. Nat. cap. II: *Imaginum amorem flagrasse quondam; testes sunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & Marcus Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus; non passus intercidere figuras: aut vetustatem ævi contra homines valere; inventione muneris etiam Diis invidiosus; quando immortalitatem non solum dedit; verum etiam in omnes terras misit; ut præsentes esse ubique, & claudi possent.* Meminit ejus Ausonius in Mosella, ubi nobiles aliquot architectos ex eo recenset;

> *Forsan & insignes hominumque operumque labores*
> *Heic habuit decimo celebrata volumine Marci*
> *Hebdomas.*

Ubi perperam Scaliger *Magi* pro *Marci* reponendum judicat. De eodem sic Symmachus pater ad filium lib. I. epist. II: *Scis Terentium non Comicum, sed Reatinum, illum Romanæ eruditionis parentem, hebdomadum libros, epigrammatum adjectione condidisse.* Ac meminit quoque sequentibus literis Symmachus filius, quas primus in Emendationum libb. Lud. Carrio publici juris fecit. In iis literis aliquos recenset, quos, inter alios, Varro suis elogiis decorârit: *Ille*, inquit, *Platonem, qui Deos esse persuasit: ille pauperem Curium, sed divitibus imperantem: ille Severos Catones, gentem Fabiam, decora Scipionum, totumque illum triumphalem Senatum, parca laude perscripsit.* Hoc etiam Varronis opus, item quæ de poetis edidit, signari arbitror à B. Hieronymo præfatione libri de Ecclesiasticis scriptoribus, ubi cùm exposuisset aliquos Græcorum, qui de claris viris egissent, adjungit deinde: *Apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.* Illustre imprimis elogium Varronis est apud Tullium lib. I. Academ. Quæst. Ubi sic eum Cicero compellat: *Nos in nostra urbe peregrinantes, errantesque, tanquam hospites, tui libri quasi domum deduxerunt, ut possemus aliquando, qui, & ubi essemus, agnoscere. Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum jura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum, & locorum, tu omnium divinarum, humanarumque rerum nomina, genera, officia, caussas aperuisti: plurimumque poetis nostris, omninoque Latinis & litteris luminis attulisti, & verbis: atque ipse varium & elegans omni fere numero poëma fecisti: philosophiamque multis locis incohâsti, ad impellendum satis, ad docendum parum.*

Post Varronem non alius collocari debuit, quàm Romanorum post eum doctissimus, P. Nigidius Figulus, si modò inter historicos ei est locus, quod putavit Antonius Riccobonus. Mihi alia mens. Nec aliud colligere licet ex fragmentis, quæ in Variis suis sedulæ instar apis collegit, nec collegit modò, sed etiam digessit atque emendavit, nobilissimus & clarissimus Janus Rutgersius. Aliud tamen statuere oportet, si Annales scripsit: quod ait Popelinierus a lib. v historiæ de historicis.

At planè hic locum sibi vindicet L. Ælius Tubero, Quincti Ciceronis in Asia legatus: de quo sic M. Tullius ad Quinctum fratrem lib. I epist. I: *Quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror (præsertim cùm scribat historiam) multos ex suis annalibus deligere, quos velit, & possit imitari.* De historia ejus judicium fert Dionysius Halicarn. lib. I Antiq. Rom. ubi vocatur δεινὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τὴν συναγωγὴν τῆς ἱστορίας ἐπιμελής, *vir gravis, inque historia coagmentanda diligens.* Etiam ex eadem quædam adferunt Livius lib. IV, & X, Charisius lib. II, & auctor de origine gentis Romanæ: ut Gellium, Nonium, & alios prætereiam. Vix autem dici potest, quantopere Ælii Tuberones confundantur à doctissimis viris. Nunc tantùm de tribus dicemus, quorum scripta unius hominis creduntur, etiam à Riccobono, Popma, aliis, quos & ipsi perperam prius secuti sumus. Primus est is, de

a *In luces.* b *In cata. lectis.* a P. 301. 302.

de quo M. Tullius in Bruto: *Et quoniam Stoicorum est facta mentio, Q. Ælius Tubero fuit illo tempore, L. Paulli nepos, nullo in oratorum numero, sed vita severus, & congruens cum ea disciplina, quam colebat, paullo etiam durior; qui quidem in triumviratu judicaverit, contra P. Africani, avunculi sui, testimonium, vocationem augures, quo minus judiciis operam darent, non habere: sed ut vita, sic oratione durus, incultus, horridus. Fuit autem constans civis, & fortis, & inprimis Graccho molestus: quod indicat Gracchi in eum oratio. Sunt etiam in Gracchum Tuberonis. Is fuit mediocris in dicendo, doctissimus in disputando.* Hic Quintus Tubero filius fuit illius Q. Tuberonis, qui gener fuit P. Æmilii Macedonici: unde Ciceroni hic nepos vocatur Paulli, avunculus autem ejus fuisse dicitur P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus, qui naturâ filius erat P. Æmilii: sed adoptatus à majoris Africani filio nomen mutavit. Vide Plutarchum in Æmilio, ubi & legas ut Paullus filiarum unam M. Catoni, Censorii filio, alteram autem Q. Tuberoni, ejus de quo Tullius loquitur parenti, dederit uxorem. Ex his satis liquet ætas Q. Tuberonis: uti & ex Cic. ad Att. epist. xv. lib. IV; ubi æqualem facit ejus P. Rutilii, de quo cap. IX. Philosopho dies noctesque operam dedit, ut idem ait lib. III. de Oratore. In oratione pro Muræna vocatur eruditissimus, item homo integerrimus, & civis optimus. Agit & de eodem Valerius Max. lib. VII. cap. V: & Seneca epist. XCV, & XCVIII, atque alibi, item Pomponius Tit. de origine juris, ubi & ipse cum P. Rutilio jungit, & Stoicum appellat. Alter est L. Ælius Tubero historicus, quem Q. Ciceronis legatum in Asia fuisse, ex Cicerone superius ostendimus: ut idem esse non possit ac ille Paulli Æmilii nepos, Rutilii æqualis. Idem proprætore Africam sortitus ex S. C. & lege Pompeja: Sed cum Uticam veniret, portu atque oppido à Q. Ligario, & P. Atio Varo prohibitus est: qui ne quidem perpessi fuere, ut infirmum filium, de quo mox dicam, in terram exponeret. Tangunt eam rem inter alios Cæsar libro I. de bello civili, & Orosius lib. VI. cap. XV. Tertius est Q. Ælius Tubero filius historici, qui multa scripsit in jure civili. De hoc ita Pomponius: *Post hos quoque Tubero fuit, qui Ofilio operam dedit. Fuit autem Patricius, & transiit à caussis agendis ad jus civile, maxime postquam Quinctum Ligarium accusavit, nec obtinuit apud Cajum Cæsarem. Is est Q. Ligarius: qui cum Africæ oram teneret, infirmum Tuberonem applicare non permisit, nec aquam haurire: quo nomine eum accusavit, & Cicero defendit. Exstat ejus oratio pulcherrima, quæ inscribitur pro Q. Ligario. Tubero doctissimus quidem habitus juris publici, & privati: & complures utriusque operis libros reliquit: sermone etiam antiquo usus affectavit scribere: & ideo parum ejus libri grati habentur.* Hunc Q. Tuberonem Tullius initio Ligarianæ vocat *propinquum suum*: ac paullò pòst patrem ejus appellat *virum omni laude* dignum. Cæterùm historicum non filium, sed patrem esse, indicant verba Tullii ad Q. Fratrem, cùm ait, Tuberonem legatis cæteris præstare honore, dignitate, & ætate. Sed cùm filius dicatur a Pomponio complura scripsisse de jure publico & privato, non dubito quin is signetur ab Agellio lib. XIV. cap. II. ubi laudat Tuberonis librum *de officio judicis*. Cùmque idem Pomponius dicat Tuberonem hunc affectasse sermonem antiquum, plane eundem censeo, ex cujus ad Oppium libro Probus citavit hæc verba, *si generalis species occecurrit*: teste Gellio lib. VII. cap. IX. Nempe ut veteres adinstar augmenti Græcorum *memordi*, quod postea *momordi*, ita ille *cecurri* usurpavit pro *cucurri*. Eundem etiam designari censeo ab Athenæo lib. III: ubi de lege Fannia agit. Sed corruptè ibi legas Καικίλιος Τυβέρων. Nec enim Tuberoni nomen Cæcilius, sed Ælius. Quare verisimile fit, Καικίλιος corruptum esse ex καὶ Αἴλιος. Etsi paullo aliter de hoc doctissimus Casaubonus. Multoque minus dubitandum de loco Suetonii in Julio cap. LXXXIII, ubi prænomine à patre clarè distinguitur. Nam ait: *Q. Tubero tradit, heredem ab eo* (Julio Cæsare) *scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli Cn. Pompejum, idque militibus pro concione recitatum.* Plinius in indice lib. XXXVI, & Tuberonem collocat inter eos, unde profecerit. Credo, historicum signârit. Quod aliter esse nequit, si libri fuerint inscripti nomine Historiarum, vel Lucubrationum, vel Vigiliarum, quod est apud Populenium lib. V. a Vellem ut loca, unde id collegit, apposuisset. a Pag. 283.

L. Lucceius Q. filius, quantus vir fuerit, & quæ scripserit, ex Tullio discimus lib. V. epist. XII. quæ ad eum scripta: *Genus*, inquit, *scriptorum, etsi erat semper à me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem, quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis.* Et post aliqua: *Neque tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli, & civilis, historiam jam penè à te esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum cæteris rebus nostra conjungere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis, ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres.* Et post multa: *Quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum.* Ex his duo ista colligimus: scripsisse Lucceium historiam belli socialis, quod & Marsicum, & Italicum appellatur: atque eâ elegantiâ hoc fecisse, ut Cicero eum potissimùm elegerit, qui res in consulatu suo gestas literis mandaret. Suscepisse autem hoc onus, cognoscimus ex epist. VI. ad Attic lib. IV: *Epistolam Lucceio quam misi, quâ, meas res ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas. Valde bella est: eumque, ut approperet, adhorteris: &, quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias.* Lucceius hic præturam gessit. Cùm consulatum peteret, prælatus ei Bibulus, qui minùs ex Cæsaris sententiâ gesturus omnia credebatur. Bello civili secutus est Pompejum, cui, unà cum Theophane, deserendæ Italiæ auctor fuit. Sed à Cæsare victore veniam meruit. Attico eum, post offensam, quæ intervenerat, conciliare studuit Cicero. Atque hæc ex Ciceronis epistolis, qui & ejus meminit oratione pro M. Cœlio, ubi & sanctissimus testis dicitur; atque ab humanitate, studiis, artibus, ac doctrina, laudatur.

Tanusius Geminus, Ciceronis amicus, nec semel ei laudatus, celebratur quoque Suetonio lib. I. cap. X. ubi ait: *Meminerunt hujus conjurationis Tanusius Geminus in historia, M. Bibulus in edictis, C. Curio pater in orationibus.* Et mox: *Tanusius adjicit, Crassum pœnitentiâ, vel metu, diem cædi destinatum non obiisse, & idcirco ne Cæsarem quidem, quod ab eo dari convenerat, dedisse.* Codices Plutarchi in Cæsare corruptè vocant Γανύσιον, qui Τανύσιος est. Sed, ut Plutarchus è Latinis, ratione principis literæ, corrigi debet: ita rectè monet Casaubonus, è Plutarcho emendari oportere Ciceronis istos, & Senecæ libros, in quibus *Tamisius*, vel *Tamusius* vocatur. Senecæ de hoc scriptore judicium tale est epist. XCIII: *Annales Tanusii scis quam non decori sint, & quid vocentur. æque est vita quorundam longa, & quod Tanusii sequitur annales.* Ex allatis Senecæ verbis liquet, fuisse annales Tanusii, quales illi Volusi, qui eodem vixit tempore. De eo sic Catullus,

Annales Volusi cacata charta.

Et carmine in Smyrnam Cinnæ:

At Volusi annales Aponum porgentur ad ipsam:
Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.

Ita Scaliger legit, pro quo in vett. libris est, *Paduam portentur ad ipsam.* Unde Volusium fuisse Patavinum conjectant. Facilius id crederem, si scriptum fuisset, *Patavi portentur ad urbem.* Nec enim Paduam pro Patavio veteres dixere.

Pro-

Procilius quoque his temporibus fuit. Meminit ejus Varro lib. IV. de L. L. *De lacu Curtio triplex historia. Nam & Procilius non idem prodidit, quod Piso: nec, quod is, C. Ælius Stilo secutus. A Procilio relatum, in eo loco dehisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatum: esse responsum, deum manium postulionem postulare, id est civem fortissimum eodem mitti. tum quendam Curtium, virum fortem, armatum adscendisse in equum, & à Concordia versum, cum equo in eum praecipitatum. eo facto locum coiise, atque eius corpus divinitus humasse, & reliquisse genti sua monumentum.* Et post aliquammulta: *Intimus circus ad Murtium vocatus, ut Procilius ajebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos.* Hæc ostendunt, non fuisse Varrone juniorem. Nec Pompejo grandiorem fuisse, docet locus iste Plinii in Hist. Nat. lib. VIII. cap. II: *Romæ* (elephanti) *juncti primum subiere currum Pompeii Magni Africano triumpho: quod prius India victâ, triumphante Libero patre, memoratur. Procilius negat, potuisse Pompeji triumpho junctos ingredi portam.* Doctissimus Hermolaus Barbarus [a] etiam apud Trebellium Pollionem legere jubet Procilium, quo loco agit de Æmiliano. Vulgò legitur Proculo. Verba Pollionis, quia illustre elogium ejus scriptoris continent, apponam: *Fertur enim ad Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cùm in eam venissent Romani fasces, & prætexta Romanorum: quod apud Proculum grammaticum, doctissimum sui temporis virum, cùm de peregrinis regionibus loquitur, invenitur.* Quibus ex verbis etiam colligi potest, de peregrinis regionibus scripsisse. Nisi legendum ibi *religionibus*: quæ Casauboni sententia est. Sed hoc utcumque est, fallitur Hermolaus. Nam Proculus sine dubio Pollioni est is, qui Capitolino in M. Antonino philosopho nominatur Eutychius Proculus Siccensis: ubi itidem grammaticus vocatur, atque ab Antonino ad consulatum dicitur fuisse evectus: nempe sesquiseculo, & ampliùs, post tempora Procilii.

[a] *Notis in Plinii indicem.*

Furius annales scripsit carmine. Ex quibus versus aliquot Macrobius adfert lib. VI. Saturn. cap. I. Gyraldus dial. III. histor. poetic. censet, eum fuisse M. Furium Bibaculum, Cremonensem, qui Ciceronis, ac Cæsaris æqualis erat. Cæteroquin fuit & A. Furius Antias, itidem poeta, ad quem Catulus de consulatu suo librum scripsit, teste Cicerone. Videtur tamen non satis sibi constare Gyraldus. Nam ait eum, cujus Macrobius versus citat, esse Furium Antiatem. Atqui isti sunt ex annalibus Furii. Quomodo igitur eidem Bibaculus annales scripsisse dicitur? Nec enim à duobus Furiis annales carmine scriptos esse, dixerit quisquam; cùm id nec verisimili conjecturâ nitatur.

Cap. XIII.

Julii Cæsaris dictio, genuini qui ejus libri, elogium ex Tullio & Hirtio. Floridi Sabini, & Lud. Carrionis super iis judicium refellitur. In plerisque, quæ de se ipso scripsit, suspectioris fidei esse. Unde fragmentum sit, quod de rebus Cæsaris seorsim prodiit. De Julio Celso, qui Cæsarem recensuit, ac res à Cæsare gestas signavit. A. Hirtius quæ reliquerit. Diversum ab eo esse scriptorem belli Hispaniensis. Hunc videri Cornelium Balbum, vel C. Oppium, quorum hic vitas illustrium virorum, atque alia, prodidit. Amicissimum Cæsari fuisse. Alius ab eo Oppius Chares. Oppii nomen perperam invasisse non semel Opilii locum. Quæ ediderit M. Brutus.

Caius Julius Cæsar varia admodum scripsit: ex quibus sola supersunt, quæ in re historica reliquit. Nempe septem libri de bello Gallico: quos Græcè transtulit sive Planudes, sive alius. Adhæc tres de bello civili. Scriptor est purus & elegans, inque verborum structura accuratus, ac omnino placidi instar fluminis procurrens: interea κολικός, ac gravis in sententiis: quo Xenophontem exsuperat: cæteroquin ei non dissimilis multùm. Ciceronis de iis judicium est hujusmodi in Bruto: *Commentarios scripsit valde quidem probandos. Nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste, detracto: sed dum voluit alios habere paratum, unde sumerent, qui vellent scribere historiam: ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volent calamistris inurere: sanos quidem homines à scribendo deterruit.* De eisdem commentariis Hirtius ita prædicat, in præfatione libri VIII. de Cæsaris bello Gallico: *Adeò probantur omnium judicio, ut prærepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio. Cæteri enim, quàm bene atque emendate, nos etiam quàm facile, atque celeriter, eos perscripserit, scimus.* Et tanta cùm sit commentariorum Cæsaris venustas: tamen Franciscus Floridus Sabinus tres de bello civili libros Cæsari abjudicat libro I. subsicivarum lectionum cap. III; & imprimis lib. II. cap. II. Imò Ludovicus Carrio ne quidem VII libros de bello Gallico Cæsaris esse putat. Uti nec Ludovicus Caduceus, qui (ut Savaro prodidit notis in Sidonii lib. IX. epist. XIV.) opus illud Suetonii esse putabat: idque ob verba ista Orosii lib. VI. cap. VII. *Hanc* (de Cæsaris bello Gallico) *historiam Suetonius Tranquillus plenissimè exposuit: cujus nos competentes portiunculas decerpsimus.* Sed quis non credere malit ipsi Suetonio Tranquillo, qui aliena à germanis jam olim discrevit? Sic enim scribit in Julio cap. LVI: *Reliquit & rerum suarum commentarios, Gallici, civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique, & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant; alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit.* Quod siquis non audit Tranquillum: at Tullio credat, Hirtioque; quorum verba Tranquillus continuò subjungit. Fidem item habeat Straboni, qui initio libri IV advocat ὑπομνήματα [a] τοῦ θεοῦ Καίσαρος. Item Plutarcho, quando, quæ ex Cæsaris de bello Civili commentariis citat, ea hodieque ibi leguntur. Adhæc veteribus credat grammaticis, qui ex commentariis istis quæ adducunt, Cæsari tribuunt, non alteri. Quare à Carrione quidem meritò dissentit Lipsius lib. II. Epist. Quæst. epist. II, & Modius in Novantiquis epist. XXX: à Sabino autem discrepat Camerarius initio Notarum in III de bello civili. Hæc eò dico, ne Carrionis, aut Floridi, aut alterius cujusquam judicium ab lectione commentariorum Cæsaris absterreat juventutem. Quæ, pro pudor, satis infrequens est in nobilissimo atque adeò divino hoc scriptore. Aut si quibus in manibus sit, haut alio legunt fine, quàm ob eximiam Romanæ linguæ puritatem, verborumque proprietatem summam: super quo ante nos non semel summi viri [b] sunt conquesti. Sanè ex eo haurire est maximarum & utilissimarum rerum copiam: quam qui verborum elegantiâ contenti negligunt, minùs etiam pueris sapiunt, qui nunquam ita se arboris frondibus oblectabunt, ut egregios ejus fructus contemnant. Quod siquid in nobilissimo scriptore culpandum videatur, hoc unum illud fuerit, quòd in iis, quæ jure optimo verterentur ei vitio, Harpocratem agat, vel Sigalionem Ægyptium. Ita in tertio de bello civili (quemadmodum & apud Hirtium) altum de eo silentium est, quòd Cæsar in urbe Alexandrina adversus cives pugnans, ut se tueretur, in naves jusserit ignem immitti, quâ flamma & navalia combusta, & vicina in Serapeo bibliotheca, quæ continebat ferme septingenta [c] voluminum millia, inæstimabilem thesaurum, Ptolomæorum vigiliis per ducentos & ampliùs annos collectum. At ut sileat Cæsar, non silent Plutarchus, Dio, Ammianus, alii. Quid quòd in rebus suis non satis interdum veritati litaret. Sanè satis constat, L. Cæcilium Metellum sanctius ærarium, cujus claves abstulerant consules, sellâ tribunitiâ oppositâ, defendisse adversus Cæsarem: hunc autem tantopere comminatum fuisse Metello, ut Urbe fugeret: postilla, effractis foribus, abstulisse thesauros sacros, qui post Urbem à Gallis captam ibi depositi erant, atque ad extrema civitatis pericula reservabantur. Sanè de clauso perfractoque ærano

[a] *Commentarios divi Cæsaris.*

[b] *Est inter Casaubonum præfat. in Polyb. ad Henricum Magnum.*

[c] *Gell. lib 6. cap. 17.*

rio clari testes Tullius ad Attic. lib. VII. epist. XII, & XV; Lucanus lib. ...... Florus lib. IV. cap. II. E Græcis Dio, Plutarchus, Appianus. At ipse in commentariis a scribit, Lentulum a Pompejanis habuisse in mandato, ut pecuniam ex ærario omnem Pompejo mitteret in belli usum: sed cùm nuncius, quamquam vanus ille, ad aures pertigisset, Cæsaris milites jam esse in Urbe, fugâ sibi quamprimùm consuluisse, ac præ metu ærarium reliquisse apertum. Vir eruditus Philippus Rubenius Electorum lib. I. cap. XXIV, operam sibi dandam putavit, ne Cæsar cum ceteris scriptoribus pugnaret. Itaque ubi vulgo legitur *aperto*, inserta negatione legit *non aperto*. Nempe hunc in modum: *Quibus rebus Romam nuntiatis, tantus repente terror invasit, ut cùm Lentulus consul ad aperiendum ærarium venisset, ad pecuniam Pompejo ex S.C. proferendam, protinus non aperto sanctiore ærario ex urbe profugeret.* Sed profectò sequentia refellunt. Nam quia mirum poterat videri, quòd relinqueret apertum ærarium profugiens, eo subjungit: *Cæsar enim adventare, jam jamque adesse ejus equites falso nuntiabantur.* Et sanè alia quoque, quæ non minùs abeant a vero, reperiet, qui cum Cæsaris commentariis contulerit Plutarchum in Pompejo, & Cæsare: item Dionem, Appianum, Zonaram, cæterosque. Et memorabile est, quod super eò æqualis Cæsaris, Asinius Pollio, scripsit. Id quale sit, docebit Tranquillus lib. I: *Pollio Asinius parum diligenter, parumque integrâ veritate* (commentarios eos) *compositos putat: cùm Cæsar pleraque, & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se, vel consultò, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum, & correcturum, fuisse.* Reliquit & Cæsar ephemeridem, sive diarium rerum à se gestarum. Servius in XI Æn. *C. Cæsar, cum dimicaret in Gallia, & ab hoste raptus equo ejus portaretur armatus, occurrit quidam ex hostibus, qui eum nosset, & insultans ait, Cecos Cæsar: quod Gallorum lingua, Dimitte, significat: & ita factum est, ut dimitteretur. Hoc autem ipse Cæsar in Ephemeride sua dicit, ubi propriam commemorat felicitatem.* Imò Ephemeridem C. Cæsaris laudat & Symmachus, lib. IV. epist. XVIII. Ubi quidam Balbi intelligunt Ephemeridem Sidonio memoratam libro IX. epist. XIV. Nam Balbum res Cæsaris non curâsse solùm quod Gellius refert lib. XVII. cap. IX: sed etiam scripsisse auctor est Suetonius in Julio cap. LXXXI. Sed à Sidonio non aliud opus intelligitur quàm Commentarii Cæsaris de bello Gallico. Hæc enim ibidem Suetonius subjungit: *Hæc* (Ephemeris C. Cæsaris) *te origines, situs, pugnas, & quicquid fuerit in moribus, aut legibus Galliarum, docebit.* Quæ optimè conveniunt commentariis Cæsaris. Imò omnem scrupulum eximit, quòd in MSSis quibusdam hæc verba subscribantur, ultimo libro de bello Gallico: *C. Julii Cæsaris Pontificis Maximi Ephemeris rerum gestarum belli Gallici lib.* VIII. *explicit feliciter.* Ut nihil peccet Paullus Merula, Cosmographiæ lib. II. cap. XVII: ubi jubet nos ea, quæ Cæsar novennio in Galliis gessit, petere ex lib. VII. Ephemeridum ipsius Cæsaris. Nam non aliò respexit, quam quò dixi. Etiam jussu ejus scriptus est liber de situ orbis Romani. Æthicus in præfat. *Itaque Julius Cæsar, bissextilis rationis inventor, divinis humanisque rebus singulariter instructus, cùm consulatus sui fasces erigeret, ex senatusconsulto censuit, omnem orbem jam Romani nominis admetiri per prudentissimos viros, & omni philosophiæ munere decoratos. Ergo à Julio Cæsare, & M. Antonio coss. orbis terrarum metiri cœpit*, &c. Baldericus, Noviomensis & Tornacensis episcopus, qui ante annos prope sexcentos claruit, Chronici Cameracensis, & Attrebatensis lib. I. cap. III. *Liber, qui jubente Julio Cæsare ex Senatusconsulto à prudentissimis de Cosmographia inscribitur: ubi quidem totius orbis Romani nominis universa loca famosa distinguit*, &c. Etiam Felix Malleolus Helvetius, qui floruit ante annos CLXX, mentionem ejus facit dialogo de Nobilitate. Puto autem idem esse opus, quod variè postea, partim à gentibus, partim à Christianis, interpolatum, nunc sub Antonini, & Æthici nomine legitur. Sed occasio jubet, ut etiam adscribamus, quid videatur nobis de fragmento isto, quod scriptori de bello Hispaniensi in sua Cæsaris editione subjecit Gothofredus Jungermanus. Dicit hoc repertum esse in codice Cujacii, non apposito nomine: item in codice Petaviano, sed nomine Petrarchæ adscripto. Meminit ejusdem Casaubonus notis in Tranquilli lib. I. cap. LVI; ubi ista invenias: *Est antiqua loci hujus depravatio. Reperimus enim vulgatam lectionem, non solum in codd. Suetonii nostris omnibus; sed etiam in fragmento quodam rerum Julii Cæsaris, quod ex veteri libro descriptum, beneficio viri eruditissimi Jacobi Bongarsi, nacti sumus. Continetur iis schedis belli Hispaniensis historia a fratre quodam cucullato ex Suetonio, Hirtio, aliisque concinnata, planè μοναχικῶς, etsi non monachi prorsus stilo.* Non patiemur diutiùs hærere viros doctos in re leviculâ. Est fragmentum illud desumtum ex Julii Celsi commentariis de vita Julii Cæsaris editis anno CIϽCCCCLXXIII. Est verò hic Celsus idem, qui Cæsarem recensuit: unde multis Cæsaris codd. MSSis subjunctum legitur, *Julius Celsus Vir Clarissimus & Comes recensui.* Vel hoc pacto: *Julius Celsus Constantinus V.C. legi.* Aliquid etiam hoc de scriptore diximus lib. V. Institut. Oratoriarum cap. III. Inter historicos refertur, & diligenter de Julii Cæsaris gestis scripsisse, etiam dicitur à Gualtero Burlæo Anglico, Petrarchæ æquali: ut omnino valde errent, qui fragmentum ante memoratum ipsius Petrarchæ esse volunt. Sane ex istis Celsi libris, quorum à nemine ante nos mentionem factam miror, multa in Cæsare feliciter possunt restitui, quod aliquando, σὺν Θεῷ, ostendemus. Cæterùm Oxoniæ, in Collegio Corporis Christi, habes Manuscriptum cum hac epigraphe: *C. Julii Cæsaris, per Julium Celsum commentarii.* Utrùm Cæsaris, an Celsi sint, meliùs dixerint qui videre. Extremo illud loco adtexam, apud Sextum Aurelium Victorem libro de Origine gentis Romanæ, quorundam ad hoc argumentum pertinentium auctorem laudari Cæsarem: eumque nunc ἁπλῶς Cæsarem, nunc C. Cæsarem, nunc Julium Cæsarem, nunc Lucium Cæsarem, nuncupari. Quare dubium, utrùm pro Lucio, *Cajus*; an pro Cajo, *Lucius*, debeat reponi. Facilis sanè commutatio literæ C. & L. prout prænomina illa solent vulgari. Nec, si Lucius signetur, satis liqueat, quis signetur. Nam præter Lucium Cæsarem, Augusti ex Julia nepotem; præter item atavum Cæsaris Dictatoris; fuit & atavi hujus pronepos eo prænomine, & pronepotis ejus filius, qui frater erat C. Cæsaris Strabonis oratoris: & ejusdem nepos, qui avunculus erat Antonii Triumviri, à quo interemtus: & ejusdem pronepos, quæstor Catonis Uticensis in Africa, qui Julii Cæsaris jussu occisus est. Nihil mirum autem, si vel Cajus, vel Lucius Cæsar, consignârit originem gentis Romanæ; quando Julia gens ortum suum ducere credita est ab eodem Julio, sive Ascanio, à quo Urbis conditor Romulus genus traxit.

A. Hirtius, sive, ut alii scribunt, *Hircius*, (sed prius & lapp. antiqui, & Græca approbat consuetudo b) auctor est libri VIII. de Cæsaris bello Gallico: ut Suetonius in Julio testatur cap. LVI. Sanè non esse ipsius Cæsaris, satis indicat præfatio ejus ad Balbum, quæ sic incipit: *Coactus assiduis tuis vocibus, Balbe, cum quotidiana mea recusatio, non difficultatis excusationem, sed inertiæ videretur deprecationem habere: difficillimam rem suscepi: Cæsaris nostri commentarios rerum gestarum Galliæ, non comparandos superioribus, atque insequentibus ejus scriptis, contexui.* Ejusdem sunt libri de bello Alexandrino, & Africano. Nam continuò sequitur: *Novissimeque imperfecta ab rebus gestis Alexandriæ confeci.* Et post aliqua, excusatione ejusmodi utitur: *Mihi ne illud quidem accidit, ut Alexandrino, atque Africano bello interessem: quæ bella quamquam ex parte nobis Cæsaris sermone sunt nota: tamen aliter audimus ea, quæ rerum novitate, aut admiratione nos capiunt; aliter, quæ pro testimonio*

a Lib. I. de bello civili.

b Aldus in Orthogr.

sumus dicturi. Dictionem meritò etiam commendat Justus Lipsius Taciti lib. II. Annal. a. *Hirtius*, inquit, *tersissimo belli Africi commentariolo.* Videtur tamen Hirtius non ista solùm scripsisse, sed quæcunque Cæsar post bellum Gallicum gessisset usque ad finem vitæ. Nam ibidem legas: *Novissime imperfecta ab rebus gestis Alexandriæ confeci, usque ad exitum, non quidem civilis dissensionis, cujus finem nullum videmus; sed vitæ Cæsaris.* Verùm puto, si libri de bello Hispaniensi ejusdem essent auctoris: uti Gallici, Alexandrini, & Africani belli, ita Hispaniensis etiam disertim meminisset. Nec liber is aliud videtur, quàm ephemeris. Ut sunt argumenta illa, *Eodem tempore, ejusdem diei tempore*, similiaque, quæ ibi occurrunt. Fortasse est Balbi.

a Num. 121. sive pag. 58.

Sanè Cornelii Balbi ephemeridem laudat Sidonius libro IX. epist. XIV. *Quis*, inquit, *Balbi Ephemeridem fando adæquaverit?* Eum autem gesta Cæsaris signâsse, indicat Suetonius in Julii vita cap. LXXXI: *Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris.* Atque olim exstitere Cæsaris ad hunc Balbum epistolarum libri, familiaritatis istius indices: teste Gellio lib. XVII. cap. IX.

Sed si Balbi Ephemeris non sit, omnino auctor illius fuerit, C. Oppius ab nonnullis existimatus auctor eorum, quæ Hirtio ab aliis tribuerentur: quemadmodum Suetonius in Julio docet cap. LVI. Quod inde provenisse putamus, quia alia Hirtium, alia Oppium haberent auctorem. Nos, ut dixi, Hirtium planè putamus scripsisse de bello Gallico, Alexandrino, & Africano: unius enim auctoris esse liquet: sed de bello Hispaniensi, quod alius est auctoris, cui potiùs tribuamus, quàm Oppio, non video. Stylus ejus duriusculus est, & ornatu carens: quæ caussa est, cur aliqui eum barbarum vocent: perperam profectò. Quam rem malo explicare verbis Josephi Scaligeri, vel ob summi viri auctoritatem. Hic de eo sic scribit prolegomenis in Manilium: *Quemadmodum aliud est ornate loqui, aliud pure: ita aliud est* βαρβαρίζειν, *aliud inconditè loqui: quod quidem multis imposuit, qui* βαρβαρισμὸν *vocant inconditum sermonem. Illa anus, quæ in Theophrasti sermone peregrinitatem notavit, magis Attice, & minus ornate, quam Theophrastus, loqui potuit. Idem dicas de Livio: cujus dictio ornatior, quàm Latinior illi Critico videbatur, qui Patavinitatem in eo animadvertebat: & quidem fortasse justiùs, quàm ii, qui militem, qui scripsit diarium belli Hispanici, barbarum vocant: quum tamen eo scripto nihil Latinius concipi possit. Sed horridè loqui ullum militem, quem horridum vocant poetæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbarè loqui, quod inconditè.* Hæc satis indicant, quid sentiendum sit de stylo anonymi hujus, quem fortasse Oppium esse, conjectabamus. Nec, si aliter sit, iccirco Oppio hic non fuerit locus. Siquidem & vitas illustrium virorum condidisse, inde colligimus, quòd *in vita Cassii* eum citat Charisius. Item *in vita, & rebus Africani superioris.* Unde & admiranda quædam Gellius narrat lib. VII. Attic. Noctium. cap. I. Etiam *de vita C. Marii* egisse, ostendunt, quæ Plinius ex eo refert lib. XI. Histor. Natural. cap. XLV. Item de vita Cn. Pompeji, unde quædam adducit Plutarchus in Pompejo, sed in illis dubiæ esse fidei ait, nempe ob odium Pompeji, & gratiam Julii Cæsaris. Præterea librum composuit, *Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat:* ut auctor est Suetonius in Cæs. cap. LII. Dubium autem, eone, an altero, retulit libro, quod sequitur capite seq. *Circa victum C. Oppius adeò indifferentem docet, ut quondam ab hospite conditum oleum pro viridi appositum, aspernantibus cæteris, solum etiam largiùs dicat appetiisse: ne hospitem aut negligentiæ, aut rusticitatis, videretur arguere.* Hunc C. Oppium, & Cornelium Balbum, res absentis Cæsaris procurâsse, & epistolarum libros ad eos singulariis notis edidisse, auctor est Gellius libro XVII. cap. IX. Itaque Καίσαρος ἑταῖρον b, Plutarchus in Pompejo, amicum Cæsaris vocat Suetonius lib. I. cap. LII. Atque hoc ipsum ostendunt, quæ commemorat ejusdem libri cap. LXXII: *Amicos tantâ semper facilitate indulgentiâque tractavit, ut C. Oppio, comitanti se per silvestre iter, correptoque subitâ valetudine, & in diversorio loco, quod unum erat, cesserit, & ipse humi, ac sub divo cubuerit.* Alius ab hoc est Oppius Chares, qui *in Gallia Togata grammaticen docuit ad ultimam usque ætatem, & cum jam non gressu modò deficeretur, sed & visu:* ut est apud Tranquillum in illustribus grammaticis cap. III. Hic videri possit Oppius, è cujus libro de silvestribus arboribus aliqua Macrobius adfert lib. II. Saturnal. cap. XIV, & XV. Apud Festum quoque in *Ordinarius*, ex Oppio docetur, cur *ordinarius* pro *scurra* ponatur. Item in *Ratitum* advocatur *Oppius Aurelius.* Sed assentio iis, qui istic *Opilius* legunt. Nam Oppius grammaticus dictus Chares: at Opilius vocabatur Aurelius: ut vel ex Festo ipso in *Sedum* liquet. Imò nec displicet sententia doctissimi Meursii, legentis apud Macrobium *Opilius:* uti & apud Festum in *Ordinarius*, apud quem Opilii nomen integrè etiam remansit in *Fomites.* Nec enim, ecquid Oppius Chares scripserit, satis constat.

b Familiarem Cæsaris.

Hic etiam locus esto M. Bruto, quem Cæsar inter conjuratos videns, à quibus interimeretur, filium nominavit; & fortasse erat, quando cum matre ejus Servilia Cæsar consueverat. Mentionem ejus hic facimus propter epitomas historiæ Fannii, & Cælii Antipatri: de quibus superiùs diximus, cùm de utroque hoc historico ageremus. Alia etiam scripsisse, certum est. Nam librum ejus de officiis Charisius citat lib. I, & Priscianus lib. VI. Ac libri de patientiâ meminit Diomedes libro I. Quo etiam libro testis adhibetur Brutus laudatione Appii Claudii. Ut nihil dicam de epistolis: quarum non uno loco mentionem faciunt Grammatici. Ac aliquæ etiamnum supersunt; sanè ingentis spiritus plenæ, inprimis illæ ad Tullium, & alteræ ad Atticum, quibus conqueritur de Tullio, quòd nimiùm evehendo Octavium puerum pessimè consulat publico. Quo nihil verius scribere, aut dicere potuit.

CAP. XIV.

Cornelii Nepotis *ætas, patria, Chronicorum tres libri pro triplici tempore, indeque cognosci, cur ut fabulosi audirent. Libros ejus de viris illustribus partim de excellentibus fuisse imperatoribus; partim de scriptoribus claris. Refelluntur, qui vitas illustrium imperatorum tribuunt* Æmilio probo. *Vitam Catonis, quæ exstat, videri particulam operis de illustribus scriptoribus. Ejusdem Exemplorum libri. Item epistola. Libellum de illustribus viris Romanis, falsò tribui, vel Nepoti, vel Plinio, vel Suetonio, vel Tacito: è Nepote tamen ab Aurelio Victore excerptum videri. Hermolai Barbari, & Jani Parrhasii, super eo error: Vossii autem in hoc, quòd Nepotem de Latinis egisse ducibus negârit: denique Mariæ Catanæi in illo, quòd Daretem, quem habemus, crediderit, de Græco fonte à Nepote esse translatum.*

Cornelius Nepos, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit. Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpisse opera, quibus maximè inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio libro III. cap. XVIII: unde Catullo epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist. XXIV, Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti negat Elias Vinetus in Auson. Idyl. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Cosmographia optimi, atque amicissimi quondam viri, Paulli Merulæ. Imò ex Veronensium Historicorum syllabo, (quem doctissimus amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius, fecit, ac illustrissimus Comes,

Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. Clariss. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. xv. cap. xxviii. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius lib. xvii. cap. xxi. In his pro triplici tempore, *a* ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone, & aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sanè tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit: liquidò testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solùm esse tractatum, indicio est illud Ausonii *b*, *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversùs gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quàm hominem, promulgâsse. Quod etiam Lactantius tradit lib. i. cap. xiii. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. xi. cap. viii, & Servius in i Æneid. Eorum librum i, xv, & xvi citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quò faciliùs, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Ac vel propter hoc opus historicis accenseri meretur Nepos, etsi paullò aliter senserit Desiderius in Ciceroniano suo. Ubi de Æmilio, seu veriùs Nepote, sic scribit: *Candidus est laudator omnium, quorum vitam descripsit, ut encomiasten dicas veriùs, quàm historiographum.* Nam præter Imperatores seorsim exarâsse etiam librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi ferè fuere Græciæ gentis duces, qui memoriâ digni videantur, præter reges. namque eos attingere noluimus, quòd omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi à multis creduntur. Qui error inde provenit, quòd librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim suâ, partim patris, & matris manu scriptas Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MSSis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abundè arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sanè Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quàm Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quòd ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ istæ scribantur, utcunque id in quarto *c* Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio; Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quam liberâ in Republicâ expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solùm persecutus est excellentes imperatores: sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus præfatione de scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quòd in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractârit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vitâ Donato perperam tributâ. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. xv. cap. xxviii. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epistol. ad Pammachium. Imò verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat: tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.* Apertè indicat, eò nunc de Catone breviùs se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Et sanè in antiquissimo codice Oberti Giffanii ante vitam Attici legebantur hæc verba: *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Historicis.* Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. vii. cap. xviii, & Charisius lib. i. Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. iii. Institut. Divin. cap. xv. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap. ix. Ammianus Marcellinus initio lib. xxvi. ac Priscianus lib. viii. Imò & secundum Ciceronis epistolarum librum & Nepotem Macrobius citat lib. ii. Saturn. cap. i. Quod siquis fragmenta omnia Nepotis desideret, longè iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. xv. cap. xxix, censet libellum de viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parthasii sententia fuit. Utrius sit dubitari ait Vinetus, nec de ea re quicquam statuere ausus est. Imò aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus, dialogismo xxvi. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solùm ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum iv. epist. xxviii, quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto notis in Ausonii Idyl. vii. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce litteris judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem; sed recentiorem multò. Nepotem autem Cæsaris Augusti obiisse ævo Plinius testatur lib. ix. cap. xxxix, & lib. x. cap. xxiii. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Jacobum Gualterium, cùm primùm tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eousque ætatem prorogâsse, nemo temerè dixerit, qui tanti eum in litteris nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

a Incerto, fabuloso, & historico.

b Epist. ad Prob. Praef.

c Cap. 15.

CAP. XV.

Crispus Sallustius *quando, & ubi, natus. Ejus tribunatus, & ut eum gesserit. Ejusdem adulterium, supplicium, & cur Clodianis studuerit. Ut Senatu motus, posteaque sit dignitati restitutus. Prætura ejus, ac* pra-

præfectura Numidica, & rapina, quibus ditatus. Ejusdem scripta. Duas ad Cæsarem orationes quas vocant, an Sallustii sint, non satis apertum videri: interim antiquas esse, nec tamen orationes, sed epistolas duntaxat. Orationem in Ciceronem potiùs Porcii Latronis videri, quàm Sallustii. Dictio Sallustii Attica magis, quàm Tulliana. Quæ in ea veteres culpârint. Quàm præclarè de Sallustio judicatum ab antiquis. Græcè à Zenobio translatus fuit. Alius Crispus Sallustius, è prioris sorore natus. Metallum Sallustianum.

C. Sallustius Crispus natus Olymp. CLXXIII, an. III. quem ad annum Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ hæc annotat: Σύλλας τὰς Ἀθήνας ἐξεπολιόρκησε μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος. Κρίσπος Σαλούστιος ἱστοριογράφος ἐγεννήθη. *Sylla Athenas expugnat secundo mense hiberno. Crispus Sallustius historicus nascitur.* Is est annus Urbis conditæ IↃCLXVIII. Ubi videmus, Græcos scribere Σαλούστιος. Et sanè itidem in MSSis meis, & antiquioribus editionibus, vocatur SALUSTIUS. Sed scribendum SALLUSTIUS gemino LL, quomodo legitur in aliis MSSis, & lapidibus. Marmor effossum juxta rudera Sallustianæ domus:

M. AURELIUS PACORUS
ET M. COCCEIUS STRATOCLES
ÆDITUI VENERIS HORTORUM
SALLUSTIANORUM BASEM CUM
PAIMENTO MARMORATO
DEANÆ
D. ♡ D.

Neque aliter lapis alius, cujus vide sis inscriptionem apud Aldum de Orthographia. Natus autem est Amiterni in Sabinis, anno uno post natum Veronæ Catullum, ut notat Eusebius ad annum MDCCCCXXXI: quadriennio autem ante bellum obiit Actiacum, ut idem scribit ad annum MDCCCCLXXX. Doctissimus Hieronymus Wolfius putabat, nomen ejus simplici L scribi oportere, quia vel à sale sit, vel salute. Sed ἴσμεν utrumque esse incertum. Et cur non à sale geminato LL æquè esse possit, ac ab eodem venit *sallo*, unde *sallitus*, pro salso? Quare puto, non recedendum esse a libris antiquis, atque inscriptionibus, in quibus L geminatur. Tribunus plebis erat quo anno Clodius à Milone occisus fuit, puta anno IↃCCII, quo Cn. Pompejus Magnus, compluribus mensibus consul sine collega fuit. Tribunatu eo, quem nulla cum laude gessit, ut Ciceroni, ita & Miloni, infestus admodum erat: idque quia in Faustæ, L. Syllæ filiæ, adulterio deprehensus virgis a Milone esset cæsus, nec nisi pecuniâ datâ dimissus. Nempe istud in caussa est, cur Clodianis semper studuerit adversus Milonem. Vide Pedianum, Gellium, Servium, Horatii interpretes. item orationem sub Ciceronis nomine jam Augustæo, vel Tiberii ævo, editam. Ex quibus etiam discimus, ob adulteria ac stupra senatu fuisse motum ab Appio Claudio Pulcro, & L. Calpurnio Pisone Cæsonino censs. nempe anno Urbis IↃCCIII, sive juxta alios IↃCCIV: quo consules erant L. Æmilius Paullus & C. Claudius Marcellus. Ejus è Senatu ejectionis meminit a P. 168. edit H. St. & Dio lib. XL a. Ac ne alium Sallustium signari putes, clarè ait id contigisse Σαλουστίῳ, τῷ τὴν ἱστορίαν συγγράψαντι b. b Sallustio, historiæ scriptori. Eo anno Milo jam exulabat: unde consequitur, quod à Milone Tribuno pl. virgis cæsum dicebamus, id antea contigisse; non eopse anno, ut vir eruditus putabat. Etiam discimus iisdem ex scriptoribus, à C. Julio Cæsare, rerum potito, dignitatem Senatoriam recuperâsse, quæstoremque factum, & postea etiam præturam obtinuisse. Præturæ mentionem quoque invenio apud Hirtium penè initio libri de bello Africano: *Item C. Sallustium Crispum prætorem ad Cercinam insulam versus, quam adversarii tenebant, cum parte navium ire jubet; quod ibi magnum numerum frumenti esse audiebat.* Item apud Dionem lib. XLII. a de hoc ipso legas: Στρατηγὸς γὰρ ἐπὶ τῷ τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν ἀπεδέδεικτο b. a P. 236. edit H. St. b Ut senatoriam dignitatem reciperaret, cum prætor factus erat. Narrat ibidem, ut cùm in Campania Cæsaris milites, quos in Africam præmittere statuerat, seditionem concitâssent: ac Sallustius prætor Romam contenderet, quò Cæsarem hujus rei faceret certiorem: propemodum fuerit occisus a compluribus militum, qui eum insequebantur, nec cuiquam parcebant, imò duos etiam senatores occiderant. Apud eundem lib. XLIII c refertur, ut Cæsar Numidiæ præfecerit Sallustium; ille autem provinciam expilaverit: ac à Cæsare quidem fuerit absolutus; sed infamiam non effugerit; c P. 248. & seq. edit. H. St. quòd qui in historia acerbus esset alienorum vitiorum castigator, turpiter ipse in hoc munere se dedisset. Ex hac autem præda Numidica ita ditatus fuit, ut in Quirinali monte forum emeret, quod Sallustii vocatur, ubi nunc ædis S. Susannæ: item hortos, qui hodieque Sallustiani nominantur. Hæc ostendunt, vitam ejus laudari à nemine posse. Nempe omnis ejus gloria à præclaris scriptis proficiscitur. Sed vix ejus quicquam integrè ad nos pervenit, præter bellum Jugurthinum, & Catilinarium. Ita vulgo inscribuntur. Sed posterior genuina inscriptio, DE CONJURATIONE CATILINARIA. Testis Sallustius ipse his verbis: *Igitur de Catilinæ conjuratione, quàm verissimè potero, paucis absolvam.* At ex nobili historiarum opere, quo imprimis historici principis nomen meruit, nihil habemus præter quatuor oratiunculas, epistolas duas, & lacera aliquot fragmenta, quæ ex Grammaticis antiquis, atque aliis scriptoribus, collecta sunt. Duæ verò ad Cæsarem orationes, ut vocant, de Rep. ordinanda, utrùm Sallustii sint, non convenit inter eruditos. Carrio Sallustio abjudicat: & pro illo est, quòd veterum nemo, qui tantopere gaudent Sallustium ad partes advocare, inde aliquid depromat. Dissentit autem Duza, cui favent libri vett. & dictio ipsa, quæ, quicquid dicat Carrio, planè Sallustium redolet. Sin genuinæ non sint, negari tamen non possit, valde esse antiquas, & quidem Juliani, aut Augustæi ævi: saltem non infra Flavianum. Sed genuinas esse arbitror, non tamen ut orationes esse putem, sed epistolas duntaxat. Nam posterioris auctor bis ait, se illa scribere, ac disertim literas appellat. Planeque verisimile est, missas esse ad Cæsarem, cùm in Hispanias contra Petreium & Afranium proficisceretur: quemadmodum jamdudum Ciacconius observavit. Illa verò in Ciceronem oratio, etsi à Fabio quoque tanquam Sallustii laudetur: tamen, quod res indicat, omnino est alicujus declamatoris: credo Porcii Latronis, vel alterius alicujus ex illis, quos nominat M. Seneca in Suasoriis, & Controversiis. Fidem ejus valde commendant antiqui. Nam *certissimus auctor* dicitur Vibio Sequestri de Fluminibus. Item Hieronymo libro de locis Hebraicis, & exinde Isidoro lib. XIII. Origin. cap. XXI. Adhæc *nobilitata veritatis historicus* nuncupatur ab Augustino lib. I. de Civitate Dei, cap. V. Avienus etiam in descriptione oræ maritimæ, dicit omnia illius dicta esse *præjudicatæ auctoritatis*: appellat quoque *expressorem efficacem styli, & veritatis*. Objectant adversus ea aliqui, quòd, pravo loliginis succo, pleraque ad Ciceronis laudem pertinentia, quæ apud alios legere sit, præterierit. Verùm ea potiùs neglexisse ego arbitror, vel ut falsa, vel ut incerta planè, vel ut exigua ac minuta. Quod ad dictionem Sallustii attinet, omnes antiqui judicant, brevem ac nervosam esse, & Thucydideæ æmulam. Sanè scriptor est planè Atticus, quâ laude Demostheni propior est, quàm Cicero ipse: ut bene censet Turnebus in Adversariis d suis. d Lib. 18. cap. 22. Sed ut Thucydidem non omnes probarunt, ita nec Sallustii dictio omnibus probabatur. Nam Asinius Pollio damnabat eam, tanquam obscuram, & in translationibus audacem: ut Tranquillus auctor est lib. de claris Grammaticis in Philologi vita. Imprimis verò reprehendi solet, quòd antiqua verba ex Catonis Originibus excerperet: cujus rei meminere Augustus apud Tranquillum in ejusce Cæsaris vita, idemque Tranquillus lib. de claris Grammaticis in vita Lenæi, & Fabius ex antiquo epigrammate libro VIII. cap. III.

Sed

Sed hæc impedire non potuere, quo minus à Tacito (at quanto viro!) *rerum Romanarum florentissimus auctor* lib. III. Historiarum diceretur. Imò juxta Martialem lib. XIV: *Crispus Romana primus in historia* est. Augustino quoque lib. de vita beata vocatur *electissimus pensator verborum.* Imò Græci ipsi ejus historias tanti fecere, ut eas verterit Zenobius, sophista is, qui Romæ docuit sub Adriano Cæsare; quique epitomen proverbiorum Didymi, & Tarrhei scripsit; ut testis est Suidas in Ζηνόβιος. Atque inde est, quòd Sallustii quoque meminit Stephanus in Ἄζιλις. Utinam verò exstaret Asper Grammaticus, Sallustii interpres, teste Hieronymo. Quædam ex eo citat Sosipater. Joannes Baptista Pius Annotationum Posteriorum cap. LXXXIV, citat *antiquum auctorem, qui vitam Sallustii scribit.* Eum non vidi. Sed scio vitam Sallustii à veteribus reliquisse Asconium Pedianum: ut cognoscere est ex Acrone ad Horatii Sat. II lib. I. E junioribus idem conati Pomponius Lætus, & Petrus Crinitus. Sed his fides habenda, quatenus veterum scriptis compilârunt. Cave autem cum Sallustio hoc confundas Crispum Sallustium, ad quem in odis scribit Horatius, historici hujus sororis filium: Augusti amicum: de quo Seneca lib. I de Clementia, & Tacitus lib. I. & III annal. A quo & metallum quoddam Sallustianum esse dictum, Plinius auctor est lib. XXXIV cap. II.

CAP. XVI.

Varronis Atacini *ætas, patria, libri belli Sequanici, item Argonautica, deque iis Fabii judicium. Ejusdem Europa. Servius correctus.* Marsi *narrationes fabulosæ. Ejus ætas.* Hostii *bellum Istricum. Filia ejus Propertii amica, quam ficto nomine Cynthiam vocat.* Æmilii Macri *varia. An annales reliquerit, parùm videri compertum.*

SAllustii æqualis fuit P. Terentius Varro Atacinus. Is quando, & ubi natus fuerit, cognoscimus ex verbis istis B. Hieronymi in Chronico Eusebiano, quæ ex Tranquilli deperdito de poëtis libro citra dubium exscripserat: *P. Terentius Varro vico Atace in provincia Narbonensi nascitur: qui postea XXXV annum agens Græcas literas cum summo studio didicit.* Ea verò annotavit ad annum CIↃ IↃ CCCCXXX, sive Olympiadis CLXXIV annum III. Floruit igitur Julii Cæsaris, & Triumvirorum temporibus. Valde autem falluntur, qui Varronem, cujus de L. L. & R. R. libros habemus, Atacinum fuisse, ex Hieronymo colligunt. Nam, illum Romanorum omnium doctissimum Romæ natum atque educatum fuisse, satis constat. At ei, de quo nunc sermo nobis, patria fuisse Atax dicitur, Galliæ Narbonensis vicus, cognominis fluvio vicino, qui & ipse Atax vocatus; ut cùm ex Strabone, & Vibio Sequestre, notum; tum Plinio Hist. Nat. lib. III cap. IV. Atacini hujus meminimus inter historicos, propter Sequanici belli libros: ex quorum secundo à Prisciano *a* hic versus adducitur:

Deinde ubi pelliciant dulcis levis unda saporis.

Sed magis celebratur Argonauticorum libris quatuor: quos ad Apollonii imitationem fecisse, auctor est Valerius Probus *b*. Eorum meminere etiam Propertius, atque Ovidius: ut complures grammaticos mittam. Eundem signat Statius in genethliaco Lucani, versu isto:

Et qui per freta duxit Argonautas.

Nec negat hoc Statii interpres, Emericus Crucejus: sed in eo fallitur, quòd censet etiam intelligi posse Valerium Flaccum. Quippe is Lucano junior fuit, utpote Statii ipsius æqualis. At sermo ibi est de poëtis prioribus, quorum gloriam superaturus sit Lucanus. Adde quòd Argonauticorum scriptor istic inter Lucretium, & Ovidium, medius reponatur; ut alius ab Ataceno intelligi non possit. In Argonauticis istis, alieni operis non aspernandum egisse interpretem; verùm, ad augendam dicendi facultatem, parùm videri locupletem, Fabii sententia est lib. X. Atacinum imitatus creditur Virgilius, cùm scripsit:

a Lib. 10.

b In I Georg. ad illud: Media fert tristes succos, tardumque saporem.

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes,
Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat.

Qua de re ita M. Seneca Controvers. XVI: *Montanus Julius, qui comes fuit, quique egregius poeta, ajebat Virgilii imitationem, bene cessisse, qui illos optimos versus Varronis expressisset in melius:*

Desierant latrare canes, urbesque silebant.
Omnia noctis erant placidâ composita quiete.

Ovidius magis probabat, si Varro solùm dixisset, *Omnia noctis erant*, ultimâ versûs parte abscissâ. Sed, ut ibidem Seneca subjungit: *Varro, quem volunt, sensum optimè explicuit. Ovidius in illius versu suum sensum invenit: aliud enim intercisus versus significaturus est, aliud totus significat.* Varronem hunc in Europa citat Festus voce *Tutum.* Item Servius in illud X Æn.

Semianimesque micant digiti, ferrumque retractant.

De Ennio, inquit, *sublatum est. Ille enim ait,*

Oscitat in campis caput à cervice revulsum,
Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Quem versum ita, ut fuit, ad suum carmen transtulit Varro, & Tacenus. Sic est in Servio P. Danielis. Sed pro *Varro & Tacenus* legendum *Varro Atacenus.*

Fortasse aliquis & Marso hic locus erit, quia narrationes fabulosas reliquit. Ex nono fabularum Marsi sunt hæc verba, *Callum sibi pectore quendam.* Quo Charisius in primo comprobat, etiam *callum* dici genere virili. Ætas Marsi obscura non est, si is est Domitius Marsus. Nam hic ante Orbilium, Horatii præceptorem, non fuit, quando iste in eum Marsi versus à Tranquillo citatur,

Si quos Orbilius ferulâ scuticâque cecidit:

Ac ne ante Virgilium, & Tibullum quidem, ut docent hi ejus versus ex elegia quadam reliqui:

Te quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors juvenem campos misit in Elysios,
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella manu.

Nec Ovidio est junior, qui ejus meminit. De Amazonide Marsi non optimè sensit Valerius Martialis, quando ei præponit Persii satiras. Meminit & Marsi Diomedes in primo.

Ad hæc quoque pertinebit Hostius, si is est, ut puto, cujus filiam Propertius amavit. Sanè, quam poëta Cynthiam vocat, vero nomine Hostiam dictam esse, auctor est nobis Appulejus. Panxit Hostius carmine bellum Istricum. Eumque interdum imitatur Maro: ut Macrobius observat lib. VI cap. III. Hostii quidem est illud,

—— *Non si mihi lingua*
Centum, atque ora sient, totidem vocesque liquatæ.

Unde Maro hoc pacto:

Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum.

Alterum quoque Hostii fragmentum ex eopse opere apud Macrobium reperies ejusdem libri cap. V. Item aliud ex primo belli Istrici apud Festum in *Tesca.* Idem & ejus locum adducit in *Scævam:* sed qui penè totus etiam in Pomponii Læti schedis desideretur. Servius quoque affert aliqua in illud XII Æn.

—— *pilataque plenis*
Agmina ——

Etiam Æmilius Macer, de quo aliquid cap. X dicebamus, florere his temporibus, vel primo Augusti principatu, cœpit. Nam Ovidio, qui Hirtio & Pansa consulibus natus erat, ætate major fuit: ut clarè indicat Naso in Tristibus:

Sæpe suas volucres legit mihi GRANDIOR *ævo,*
Quæque nocet serpens, quæ juvet herba, Macer.

Unde &, quæ scripserit, cognoscimus. Opus de volucribus ὀρνιθογονία appellabatur. In secundo ejus hæc verba erant: *Cùm laude excellet omnes.* Citat Diomedes lib. I. Proximo versu Ovidius signat Macri Theriaca, quæ Nicandri scripserat exemplo. Ex quincto Theriacôn Macri sunt ista:

—— *Longe resonantia sibila collo.*

Quod est apud Sosipatrum in primo. Sed hæc nihil ad historiam. Nec multò plus eò facit Theogonia ejus: in cujus primo erat versus iste:

Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.

Ita est in MSSis quoque, & vett. editt. Propius ab rerum gestarum historia abest, quod panxit *Παραλειπόμενα* Homeri: ut indicant hæc Ovidii:

Tu canis æterno quicquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.

Et in Amorum libb.

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillem,
Primaque juratis induis arma viris:
Nos Macer ignava Veneris cessamus in umbra.

Ac ne sic quidem ei inter historicos locus fuerit, nisi condiderit annales. Sanè à Prisciano lib. x ex Æmilii Macri (ut in MSSis quoque est, & editionibus vetustis) annalium libro XVI hæc verba adducuntur: *Omnium nostrum neglegerit autoritatem.* pro *neglexerit.* Quid ergo? An Æmilius Macer etiam annales scripsit? an locus corruptus, proque Æmilio Macro legendum *Licinius Macer?* Mihi quidem posterius hoc per fieret verisimile: nisi verba ista apud Diomedem in primo itidem Æmilio Macro tribuerentur. Sed ex annalibus esse, hoc Diomedes non dicit. Æmilium hunc Macrum Plinius in Indice lib. x & XI inter eos, è quibus profecerit, reponit. Nunc à poëtis ad illos, qui solutâ scripserunt oratione, redeamus.

CAP. XVII.

C. Asinii Pollionis elogium, triumphus, historia de bello civili, infestus erga Ciceronem animus, cui tamen præclarum ejus elogium veritatis vis extorserit. Alius est ab Asinio Quadrato, historico item, sed Græco. Telephus utrum inter historicos. Attei Philologi breviarium, quod Pollioni suggesserat. Tironis libri de vita Ciceronis: item de ejus jocis, quos judicio non satis magno congesserat. Bibuli *commentarii de gestis M. Bruti.* P. Volumnius de prœlio Cæsaris Octavii atque Antonii, cum Bruto & Cassio. Anser poëta de gestis M. Antonii. Cornelius Alpinus de bellis Memnonis.

C. Asinius Pollio, cujus ad Ciceronem epistola exstat lib. x ad famil. cujus item nomini Maro inscripsit Eclogam IV, *princeps orator, & civis*, vocatur à Plinio lib. VII cap. XXX. De Dalmatis triumphavit, ut constat ex Horat. lib. II od. I, fastis Capitolinis, Dione lib. XLVIII, & Hieronymo in Chronico Eusebiano. Multa de eo M. Seneca præfat. lib. II epitom. declamat. Præter quæ, vide &, quæ de eo L. Seneca ad Lucillium epist. LVI, & CI, item lib. I de Tranquillit. cap. XIV. Meminere item Vellejus Paterculus, Asconius Pedianus in Cicer. orat. pro Scauro, Plinius lib. XXXV cap. IV. Fabius lib. VI cap. IV, & lib. x cap. I, & lib. XII cap. V. ad hæc Tacitus lib. I Annalium, scriptor libri de caussis corruptæ eloquentiæ, Plinius alter lib. VI epist. ad Quadratum; Macrobius lib. II Saturn. cap. IV. Præter orationes, & tragœdiam, reliquit quoque historiarum libros XVII, teste Suida: qui & dicit, primum Latinorum fuisse, qui gesta Græcorum Latine scriberet. Bellum civile consignâsse, satis constat. Quo de argumento sic Horatius lib. II Od. I.

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique caussas, & vitia, & modos,
Ludumque fortunæ, gravesque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Planè errant, qui Horatium hic de tragœdiis loqui censent. Quid enim manifestius, quàm dicere poëtam eum nunc occupari in historiâ civili. Postea verò subjungit, fore, ut hoc opere absoluto, ad tragœdiam accedat. Quod verba hæc clarè indicant:

—— Mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno.

Paullò pòst iterum ad Historiam redit, cùm ait:

Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures: jam litui strepunt:

Et quæ porro subdit ad civile bellum pertinentia. Ex Latinis scriptoribus quædam ex historiis ejus referunt Valerius Maximus, M. Seneca, & Suetonius Tranquillus. Valerius quidem lib. VIII cap. XIII de Arganthonio, Gaditano rege, ita scribit: *Asinius Pollio, non minima pars Romani styli, in tertio historiarum suarum libro, centum illum, & viginti, annos explêsse ait, & ipse nervosæ vivacitatis parvum exemplum.* M. Seneca Suasoriâ VI loquitur hoc pacto: *Quando in hanc suasoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quemodo quisque se ex historicis adversus memoriam Ciceronis gesserit. Nam quin Cicero, nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium: nec tam stultus, ut exorari posse speraret, nemo dubitat, excepto Asinio Pollione, qui infestissimus famæ Ciceronis permansit: & is etiam occasionem scholasticis dedit. Solent enim scholastici declamatores ponere, An, promittente salutem Antonio, orationes suas comburat.* Aliquantò pòst: *Pollio quoque Asinius, qui Verrem, Ciceronis reum, fortissimè morientem tradidit; Ciceronis mortem solus ex omnibus malignè narrat: testimonium tamen, quamvis invitus, plenum ei reddit.* Hinc ex ejus historia adfert elogium, quod Ciceroni tribuit, licèt inimico. Mox subjungit: *Affirmare vobis possum, nihil esse in historiis ejus, hoc, quem retuli, loco disertius: ut mihi tunc non laudâsse Ciceronem; sed certâsse cum Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi caussâ dico, ne historias ejus legere concupiscatis: concupiscite, & pœnas Ciceroni dabitis.* Suetonii sunt ista in Julio Cæs. cap. XXX: *Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalicâ acie cæsos profligatosque adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens: Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem.* Et cap. LVI: *Pollio Asinius* (Cæsaris Commentarios) *parùm diligenter, parumque integrâ veritate compositos, putat: cùm Cæsar pleraque, & quæ per alios erant gesta, temerè crediderit: & quæ per se, vel consultò, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum, & correcturum fuisse.* Græcis ejus meminit quoque Plutarchus in Pompejo, his verbis: Στρατιώτας δὲ μόνους ἑξακισχιλίους φησὶ πεσεῖν Ἀσίνιος Πολλίων, μεμαχημένος ἐκείνην τὴν μάχην μετὰ Καίσαρος. *Militum sex millia tantùm cecidisse ait Asinius Pollio, qui eo in prælio à partibus stetit Cæsaris.* Atque hæc quidem istius Asinii esse, certum est, qui cum Cæsare Julio militavit. Non æquè evidens de istis Strabonis lib. IV Geograph. Φησὶ δὲ τὸ μῆκος αὐτοῦ (de Rheno loquitur) σταδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνιος. *Asinius Rheno longitudinem adsignat stadiorum* Iↄↄ cIↄ. Et mox: Φησὶ δὲ καὶ δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας. *Ait & duo habere ostia, eos reprehendens, qui plura statuunt.* Fortasse enim (de quo mox videro) hæc sunt ex Asinio Quadrato. Siquidem sermo est de Rheno, Germaniæ termino. At Asinius Quadratus res Germanicas scripsit, ut Agathias testatur lib. I Historiæ suæ: Εἴγε χρὴ Ἀσινίῳ Κοδράτῳ ἕπεσθαι ἀνδρὶ Ἰταλιώτῃ, καὶ τὰ Γερμανικὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγεγραμμένῳ. *Si sequendus nobis Asinius Quadratus, vir Italus, quique de rebus Germanicis accurate tractavit.* Meminit & ejus scriptoris Stephanus in Γηλὺς, & Μεσλεών, ubi vocatur Ἀσίνιος Κουάδρατος: item alibi ἁπλῶς Κουάδρατος: quo loco & Παρθικὰ ejus citat & Ῥωμαικά. Sed hæc sententia eo refellitur, quòd Asinii Quadrati meminisse non potuerit Strabo, cùm Quadratus demum vixerit Philippis imperantibus: historiamque suam perduxerit usque ad annum Urbis mil-

millesimum: unde & eam χιλιοπεῖδα inscripsit. Non dubium igitur, quin Asinius Pollio ab Strabone intelligatur. Quod eò magis monere operæ duxi, quia doctissimus Casaubonus in notis ad IV Strabonis librum ambigit, utrùm intelligat Asinium Pollionem, an filium ejus Asinium Quadratum. Vellem equidem, addidisset, unde colligeret, Asinium Quadratum esse filium Asinii Pollionis. Sanè si signatur auctor χιλιετηρίδος, filius esse non potest, cùm inter eos sit CCL annorum intervallum. At magis etiam fallitur Glandorpius in Onomastico, cùm ait, qui plerisque est Asinius Pollio, eum Straboni Asinium Quadratum vocari. Alium errorem errant Simlerus, atque idem Glandorpius, apud quos legas, ab Antistio Pollione descripta esse Julii Cæsaris gesta. Perperàm enim Antistium vocant, qui Asinius est. Ambigo, an apponere etiam velim, super eo liticulam fuisse duos inter viros mihi amicissimos, Philippum Cluverium, & Isaacium Pontanum, τὸν μακαρίτην: quorum ille in proœmio lib. I Germaniæ antiquæ refert, Strabonem in quarto τῶν γεωγραφικῶν meminisse Asinii Quadrati: ex quo hæc sic scripserit Agathias lib. IV: Ἀλαμανοὶ ξυνήλυδές εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ μιγάδες, καὶ τοῦτο δύναται αὐτοῖς ἡ ἐπωνυμία. *Alemanni convenæ sunt, & miscellanei, quod & appellatio ipsa satis indicat.* Ubi eò respicit, quod Germanis *Allemans* sint, *omnivirs*, h. e. viri ex omni gente convenientes. Atqui Strabonis ætate Alemannorum nomen Romanis erat ignotum. Saltem nemo meminit ejus vel proximæ ætatis. Quare ille Agathiæ memoratus, non idem est ac ille Strabonis. De quo etsi adsentiam Pontano, nimis tamen acerbè, quòd icciro doctissimum Cluverium velut asinum in Asinia gente, locum mereri putârit. Sic enim in sexto poëmatum inquit:

Qui Pollionem, quem vocat Asinium Strabo,
Illum esse Asinium, qui Quadratus Agathiæ est,
Contendit, ipse sit Quadratus Asinus.

Sed humanæ ista imbecillitati condonemus. Quando obierit Pollio, docet Hieronymus in Chronico Eusebiano Olymp. CXCV, imperii Augusti XLVII: *Pollio Asinius orator, & consularis, qui de Dalmatis triumphavit, LXXX ætatis suæ anno in villa Tusculana moritur.*

Telephus fortasse etiam veteres historias signavit. Sanè sic ad eum Horatius scribit lib. III. od. XIX.

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:

Nisi potiùs hoc vult poeta, eum historiarum amantem usque adeò fuisse, ut & in poculis tempora putaret, & vetera potiùs referret, quàm quæ illi loco convenirent.

Attejus Philologus, patriâ Atheniensis, sed Grammaticus Latinus, duobus claris historicis, Sallustio, & Asinio Pollioni, familiaris fuit. Ac illum instruxit præceptis de arte dicendi: hunc breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus, quas vellet, eligeret. Atque ejus potissimùm caussâ, videtur aliquis inter historicos ei locus deberi. Edidit & Hylen, quam omnis generis octingentos in libros coëgerat. Auctor Tranquillus in illustribus grammaticis. Puto ex iis libris unum fuisse, quem inscripserat, *An amaverit Didun Æneas.* Testis Charisius lib. I. Etiam πινάκων tertio adducitur alibi. Item liber glossematorum advocatur a Festo in *Ocrem*: uti Collectanea ejus in *Orchitin*: etsi ibi corruptè *Actius*, pro *Atteio*, nominatur. Nec dubium, quin ex glossematis, aut collectaneis sint, quæ citat in *Naucum*, *Stroppus*, *Tudites*, & *Vacerra*. Apud Priscianum lib. VIII, ubi vulgò est *Alpheus Philologus*, legendum puto, *Atteius*. Adducit autem ex eo hæc verba: *Themistocles, cùm à formoso affectaretur.* Ubi Priscianus observat, *affectaretur* passivè dixisse pro ἀκολουθοῖτο. Plura de eo apud Tranquillum vide.

Tullius Tiro scripsit libros de vita patroni sui, Ciceronis. Asconius Pedianus in Orat. pro Milone: *Legimus apud Tironem, libertum Ciceronis, in libro quarto de vita eius, oppressum à Clodio L. Cæcilium prætorem.* Item de jocis Ciceronis. Macrobius lib. II Saturnal. cap. II: *Cicero autem, quantum in ea re* (de jocis loquitur) *valuerit, quis ignorat, qui vel liberti ejus libros, quos is de jocis patroni composuit, quos quidam ipsius putant esse, legere curavit?* Nisi quis Ciceronis ipsius esse malit, propter ea verba, *quos quidam ipsius putant esse.* Sanè dubitatum esse de auctore, indicat quoque Fabius lib. VI cap. II. Qui & testatur, non satis magno judicio in jocis congerendis usum esse. Verba ejus sunt: *Utinam Quintus, & libertus* (leg. Utinamque libertus) *ejus Tiro, aut alius quisquis fuit, qui tres hac de re libros edidit, parcius dictorum numero indulsissent, & plus judicii in eligendis, quam in congerendis, studii adhibuissent. minus objectus calumniantibus foret.* Ex ridiculis iis multa supersunt apud Quinctilianum lib. VI cap. VI. Plutarchum in Ciceronis vita, & Macrobium lib. II Saturn. Præclarum Tironis elogium vide apud Gellium lib. VII cap. III. Atque idem lib. XIII cap. IX, vocatur *adjutor in literis studiorum Ciceronis.* Imò Tullio κανὼν esse scriptorum suorum solet: ut ipse agnoscit lib. XVI epist. XVII. Notas, quibus litera verbum facit, primus repetit. Eas primus in lucem dedit vir summus, & affinitate mihi conjunctus, Janus Gruterus. De eodem sic Hieronymus in Chronico Eusebiano: *M. Tullius Tiro, Ciceronis libertus, qui primus notas commentus est, in Puteolano prædio, usque ad centesimum annum consenescit.*

Bibulus, filius M. Calpurnii Bibuli, & Porciæ, Catonis Uticensis filiæ, libellum scripsit de gestis vitrici sui M. Bruti: ex quo aliqua refert Plutarchus in vita M. Bruti.

P. Volumnius philosophus, qui Bruti arma initio est secutus, consignavit historiam prœlii, quod Brutus Cassiusque adversus Cæsarem, & Antonium, gessêre. Latinè hominem Romanum scripsisse, verisimilius est. Græce tamen novisse, satis constat, vel inde, quòd Brutus, post cladem acceptam, eum Græcâ est linguâ allocutus, cùm communium studiorum admoneret, atque oraret, ut trajecturo pectus suum gladio manum admoveret, & ictum adjuvaret. Auctor ejus rei Plutarchus in vita Bruti; ubi pluscula ex Volumnio hoc narrat. Cæterùm etiam Volumnius dictus fuit judicum unus, cùm Cicero pro Cluentio diceret. Idemque prænomen erat Volumnio, Antonii fabrûm præfecto; de quo Nepos in vita Attici. Etiam P. Volumnius, eques Romanus, cognomen Eutrapelus, Ciceroni memoratur lib. VII epist. XXXII, & lib. IX epist. XXVI. Item ad Att. lib. V epist. XV. Ecquis autem eorum sit idem, ac philosophus ille, dicere non habeo.

Anser poëta, amicus fuit M. Antonii triumviri, atque ejus gesta condidit: eoque nomine ab Antonio donatus est agro Falerno. Huc respexit Cicero Philipp. XIII: *Hique, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obsident; de Falerno anseres depellantur*, &c. Virgilio infestus erat: qui icciro eum taxat Eclogâ IX: sed obliquè, uti & Tullius fecerat. Maronis quidem versus hujusmodi sunt:

Nam neque adhuc Varo videor, neque dicere Cinnâ
Digna: sed argutos interstrepere anser olores.

Ubi sic Servius: *Alludit ad Anserem quendam, Antonii poetam, qui eius laudes scribebat: quem ob hoc per transitum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit: Ex agro Falerno anseres depellantur. Ipsum enim agrum ei donârat Antonius.* Adi quoque Maronis vitam, quæ sub nomine Donati prodiit. Meminit & Propertius lib. II eleg. ult.

Nec minor his animis, aut si minor [a], *ore canorus*
Anseris indocto carmine cessit olor.

[a] Scal. nec se minor.

Et Ovidius lib. II Trist.

Cinna quoque his comes est, Cinnâq; procacior Anser.

Inter poëtas historicos à Popelinierio [b] etiam refertur Cornelius Alpinus. Horatio is σύγχρονος fuit, qui ejus meminit lib. I satir. X:

[b] *In historia historicorum l. 5.*

Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,

Ait poëta, se scribere ista, dum poëtatur Cornelius Alpinus:

pinus: qui, ut Porphyrio inquit, *Memnonia versibus hexametris descripsit.* Ibidem sic Acro: *Alpinus hic Memnonis bella descripsit, & quia male, ideo ait jugulat; quasi malis carminibus ipsum Memnona necat: vel Vsvalium, quendam poetam Gallum, tangit.* Ubi pro *Vsvalium* in libris nonnullis *Vivalum* esse, Cruquius ait. Sed ipse pro *Vivalium*, vel *Vsvalum*, *rivalem* legit: perque Cornelium Alpinum intelligit C. Cornelium Gallum; eumque Alpinum vocari ait, quia fuerit Forojuliensis. Atque huc censet respexisse Maronem, cùm Gallum inducit ita conquerentem de Cytheride suâ Antonium secutâ;

Tu procul à patria, (nec sit mihi credere tantum)
Alpinas ah, dura, nives, & frigora Rheni
Me sine sola vides.

Sed hæc quidem Alpinâ sanè nive frigidiora mihi videntur. Nam quo pacto colligere ex eo est, poëtam signari juxta Alpes natum, quia dicatur, amicam ejus procul à patria Alpinas nives sectari, & Rheni ostia? Tum autem verisimile non est, Gallum, poëtam nobilem, & Virgilio amicissimum, *turgidum* vocari ab Horatio: etsi non ignorem, eum duriorem Tibullo, & Propertio, censeri etiam à Quinctiliano lib. x. Adhæc Gallum quidem quatuor libros scripsisse Amorum de Cytheride amica, Volumnii libertâ (quam Maro Lycorida appellat) ex Servio didici: uti ex Probo, eum in scribendo sequi colorem Euphorionis poëtæ Græci. Sed de Memnonidis ejus, nihil apud veteres legi arbitror. Interim nec Acroni (quem & Glandorpius in Onomastico sequitur) accedo; qui eò ab Horatio dici putat jugulatum Memnona ab Alpino, quia *dum pugnam describit inter Achillem & Memnonem, ita hoc facit, ut iterum videatur Memnona jugulare suis carminibus.* Potiùs enim *jugulare*, simpliciter exposuero *jugulatum facere.* Ut Maro dixit Ecloga VI:

Tum Phaetontiadas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

Cap. XVIII.

Cæsaris Augusti libri de vita sua. Tredecim fuisse eos, non XXX contra quàm Torrentius credidit. Ejusdem liber de memoria Drusi: atque alia. Vipsanio Agrippa unde nomen, & quæ felicitatem ejus magnopere obscurent, libri ejus de vita sua, item de orbe terrarum. M. Valerii Messalla natalis, dignitas, scripta, facundia, inque senectute omnium oblivio. Arruntii historia de bello Punico. Ejus κακοζηλία, dum Sallustium æmulatur. Non videri seorsim de terrarum situ scripsisse, quod Lipsius putabat. Facundia ejus. Diversus ab hoc Arruntius, captator testamentorum. Historia Sulpicii Galbæ, avi ejus Galbæ, qui Neroni in imperio successit.

AUgustus Cæsar de vita sua scripsit libros XIII. Auctor Suetonius in Augusto cap. LXXXV: *Aliqua* (composuit) *De vita sua, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultrà, exposuit.* Ulpianus l. 1. D. De cadaveribus damnatorum: *Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorum neganda non sunt. & id se observâsse etiam, Divus Augustus lib. x de vita sua scribit.* Meminit & ejus operis Servius I Georg. & VIII Æn. Ac è Græcis Appianus lib. IV ἐμφυλ. & in Illyr. item Plutarchus in Antonio & Bruto, Dio lib. XLVIII, & Suidas in Αὔγουστος: qui & ipse XIII libros fuisse dicit: ut omnino Torrentius peccet, qui in Suetonio XXX reposuit, nescio cujus codicis fidem secutus. nam aliter vett. editt. & MSSi. Illustre ex eo opere fragmentum habet Plinius lib. II Hist. Nat. cap. XXV. Nec quidem is dicit ex libris de Vita esse: sed non aliunde depromi, cognoscimus ex verbis Bæbii Macri apud Servium in I Georg. ubi rem eandem narrat, atque addit, *Hoc etiam Augustus in lib. II Memoria vitæ suæ complexus est.* Fecit & *indicem rerum à se gestarum*, teste Tranquillo. Ac luculentum ejus fragmentum ex lapide Ancyrano transscriptum superest. Historicum etiam opus fuit *memoria vitæ Drusi, quam prosâ oratione composuit*: ut auctor est Suetonius in Aug. cap. XXVIII. Item *breviarium totius imperii*, de quo idem cap. CI. & fortasse etiam τὰ πρὸς Ἀγρίππαν καὶ Μαικήναν ὑπομνήματα, ex quibus quiddam refert Plutarchus in Cic. *Ex breviario totius imperii* adferri videntur, quæ in fragmento legas Itinerarii Antonini Augusti, à Similero scholiis in Antoninum Aug. subjecti b. Eo in fragmento dicitur, *Divus Augustus totum terrarum orbem rectè divisit, ubi ait: ORBIS totus dividitur in partes tres, Europam, Africam, & Asiam; quæ ferè dupla est, ad quamlibet duarum.* Quàm multa, quàm varia, tanta sustinens negotia scripserit Augustus, non difficile est conjectare ex aureis reliquiis, quas undique collegit, notisque illustravit, summus vir, Janus Rutgersius, Serenissimi Suecorum Regis consiliarius, quem vide lib. II Var. Lect. cap. XIX.

a Commentaria ad Agrippam & Mæcenatem.
b In edit. Æthici, & Antonini, quæ Basil prodiit ann. 1575. pag. 252.

M. Vipsanius Agrippa, Augusti Cæsaris amicus, & gener, fuit. Unde Agrippæ nomen acceperit, Gellius ostendit lib. XVI cap. XVI, & Plinius lib. VII cap. VIII: *In pedes, inquit, procedere nascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellavere Agrippas, ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoque adversâ pedum valetudine, miserâ juventa, exercito ævo inter arma mortesque, ad noxia successu, infelici terris stirpe omni, sed per utrasque Agrippinas maximè, quæ Cajum, & Domitium Neronem, principes genuere, totidem faces generis humani: præterea brevitate ævi, quinquagesimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum conjugis, socerique prægravi servitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur.* Vide & de eo Tranquillum in Augusto cap. LXIII, & duobus sequentibus. Eò autem memoratur à nobis hoc loco, quia scripsit libros de vita sua. Philargyrius in II Georg. *Agrippa in secunda vita sua dicit excogitâsse se, ut ex Lucrino lacu portum faceret. Verum hujus gloria Augusto cessit.* Item descripsit orbem terrarum. Plinius lib. III cap. II: *Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, cùm orbem terrarum urbi spectandum propositurus esset, errâsse quis credat? & cum eo Divum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione & commentariis M. Agrippæ à sorore ejus inchoatam peregit.* Ex eo longitudinem, & latitudinem Narbonensis provinciæ tradit Plinius ejusdem libri cap. IV; Siciliæ circuitum cap. VIII; ambitum Italici, & Illyrici sinus, cap. XXVI; intervallum ab ore Istri ad eos Ponti lib. IV cap. XI; à promontorio Cretico, quod κριοῦ μέτωπον vocatur, usque ad promontorium Cyrenarum, cui nomen Phycunti, cap. XII; longitudinem oræ Germanicæ cum Rhætia, & Norico, cap. XIII; longitudinem, & latitudinem, universarum Galliarum inter Rhenum, & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam, & Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, cap. XVII; longitudinem Troglodytici sinus Ptolemaida usque lib. VI cap. XXIX; Æthiopum terræ universæ cum mari rubro longitudinem, & latitudinem cum superiori Ægypto cap. XXX; intervallum à freto Gaditano ad sinum Issicum cap. XXXIII.

M. Valerius Corvinus Messalla est is, qui primus Augustum patrem patriæ salutavit: ut Suetonius tradit cap. LVIII. Natus est Olymp. CLXXXX anno II, uti & T. Livius, teste Hieronymo in Chronicis. Etiamnum adolescens Triumviris formidini fuit: ut testatur Appianus lib. IV de bello civili. Adi & Plutarchum in vita Bruti sub finem, & Vellejum lib. II; ubi egregium ejus elogium addit. Sed, rebus compositis, etiam consulatum sub Augusto est adeptus. Primus quoque Urbis præfectus fuit: sed paucis diebus dignitatem eam exercuit, & ejuravit, sive quasi nescius exercendi, ut Tacitus ait: sive quia potestatem eam parùm civilem putaret: ut est apud Hieronymum in Chronico Eusebiano. Propterea Dioni Mæcenas primus fuisse Urbis præfectus dicitur. Exstat ad eum Tibulli panegyricus. Scripsit de litera S.

Item Amatoria, teste Plinio lib. v. epistol. Adhæc libros de auspiciis, ex quibus Gellius pluscula adfert lib. XIII. cap. XIV. Atque idem opus signat, ut puto, Macrobius lib. I. Saturnal. cap. IX, ubi sic scribit: *Marcus etiam Messalla Cn. Domitii in consulatu collega, idemque per annos quinquaginta & quinque augur, de Jano ita inquit: Qui cuncta fingit, eademque regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam, in profundum dilabentem, ignis atque animæ levem, immensum in sublime fugientem, copulavit circumdato cœlo: quæ vis cœli maxima duas vis dispares colligavit.* Præterea jam senex de Romanis familiis librum scripsit. Atque hujus caussâ potissimùm hoc loco ejus meminimus. Eo ex opere Plinius locum promit lib. XXXIV. cap. XIII, & lib. XXXV. cap. II. Ac fortasse inde etiam sunt, quæ idem adfert lib. XXXIII. cap. III. Et imprimis, quæ Suetonius refert in Augusto cap. LXXIV: *Valerius Messalla tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena; sed adserto in ingenuitatem post proditam Sext. Pompeji classem.* Exstat hodieque sub Messallæ nomine de progenie Augusti Cæsaris libellus, quem primus in lucem protraxit Jacobus Bedrotus Pludentinus: ut constat ex editione Moguntina anni cIↄ Iↄ XL. Manuscriptus verò cùm alibi exstat, tum Oxonii in Bibliotheca Collegii Lincolniensis. Sed est is scriptor planè supposititius. Verissimeque à Barthio proditum Adversar. lib. XIX. cap. XIV. esse medii ævi fœtum. Nullo autem opere tantum laudis genuinus meruit Messalla, quàm orationibus, & declamationibus suis. Præclarè de eo M. Seneca Controversiâ XII: *Fuit Messalla exactissimi ingenii in omneis studiorum parteis, Latini utique sermonis diligentissimus.* Et Lucius Seneca in ἀποκολοκυντώσει *disertissimum virum* appellat. Imò Tacitus, sive alius, in dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ, censet fuisse *Cicerone mitiorem, & dulciorem, & magis in verbis elaboratum.* Quinctilianus quoque lib. x. cap. I: *Messalla*, inquit, *nitidus, & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam.* Imò adhuc adolescens luculento elogio ornatus est à M. Tullio, epistolâ quadam ad M. Brutum. Id hîc quoque apponi meruit: *Messallam habes. Cave existimes, Brute (quanquam non est necesse ea ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantiâ, curâ, studio reipub. quidquam illi esse simile: ut eloquentiâ, quâ mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quanquam in hac ipsâ sapientia plus apparet. Ita gravi judicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque vigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur.*

Tantus autem vir anno ætatis LXX, biennio ante mortem, omnium planè, etiam nominis proprii, fuit oblitus. Auctor Plinius Hist. Nat. lib. VII. cap. XXIV.

Aruntius, sive Arruntius potiùs, (ut in Fastis ea vox exaratur, & à Græcis) sub Augusto de bello Punico scripsit historiam stylo Sallustiano, sed non sine κακοζηλίας. De eo sic Seneca Epist. CXIV. *Hæc vitia unus aliquis inducit, sub quo tunc eloquentia est: ceteri imitantur, & alter alteri tradunt. Sic, Sallustio vigente, amputatæ sententiæ, & verba ante exspectatum cadentia, & obscura brevitas, fuere pro cultu. Arruntius, vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus, & in illud genus nitens. Est apud Sallustium:* Exercitum argento fecit: *id est pecuniâ paravit. Hoc Arruntius amare cœpit: posuit illud omnibus paginis. Dicit quodam loco:* Fugam nostris fecere. *Alio loco,* Hiero, rex Syracusanorum, bellum facit. *Et alio loco:* Quæ audita Panormitanos dedere Romanis fecere. *Gustum tibi dare volui. Totus his contexitur liber. Quæ apud Sallustium raræ fuerunt, apud hunc crebra sunt, & pene continua, nec sine caussa. ille enim in hæc incidebat: at hic illa quærebat. Vides autem, quid sequatur, ubi alicui vitium pro exemplo est. Dixit Sallustius:* Aquis hiemantibus. *Arruntius in primo libro belli Punici ait:* Repente hiemavit tempestas. *& alio loco, cum dicere vellet frigidum annum fuisse, ait:* Totus hiemavit annus. *Et alio loco:* Inde sexaginta onerarias leves, præter militem, & necessarios nautarum, hiemante Aquilone, misit. *Non desinit omnibus locis hoc verbum infulcire. Quodam loco Sallustius dicit:* Inter arma civilia æqui boni famas petit. *Arruntius non temperavit, quo minus primo statim libro poneret:* Ingentes esse famas de Regulo. Hactenus Seneca. Eundem planè censeo esse Arruntio isti, qui a Plinio refertur inter scriptores eos, ex quibus profecerit lib. III, & V. Sanè istis libris Plinius tractat situm terrarum, & marium. At dubium, quin Arruntius in libris suis de bello Punico descripserit Hispaniæ, Africæ, aliaque loca, in quibus manum conseruere Pœni cum Romanis. Justus Lipsius in eruditis ad Tacitum Notis censet Γεωγραφούμενα edidisse. Nempe propter istam Plinianam mentionem. Sed, ut arbitror, istud non scripsisset, si occurrissent libri ejus de bello Punico. Arbitror autem hunc Arruntium esse illum L. Arruntium, qui cum M. Claudio Marcello Æsernino consul fuit anno Iↄ CCXXXII. De quo sic Tacitus in primo annalium: *Post quæ L. Arruntius, haut multum discrepans à Galli oratione, perinde offendit. Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira. Sed divitem, promtum, artibus egregiis, & pari famâ, publicè suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem possent cuperentque: M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gallum Asinium avidum, & minorem: L. Arruntium non indignum, &, si casus daretur, ausurum. De prioribus consentitur: pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradidere. omnesque præter Lepidum variis mox criminibus, struente Tiberio, circumventi sint.* Assentio quoque Nicolao Fabro apud eundem lib. III. Annal. ubi vulgo est *T. Arruntius*, legenti *Lucius Arruntius.* Egregium autem oratorem fuisse, necesse est, quem vel Piso ibi in periculo suo petat, vel Tacitus nominet ante Asinium Gallum, & Marcellum Æserninum. Etiam apud M. Senecam, præfat. libri VII. Controversiarum, legas, quomodo Arruntius urserit Albutium in judicio. Quod facit, ut idem videatur, ac patronus ille à Pisone expetitus, Tacito teste. Sed ut his quidem locis unus Arruntius intelligi videtur: ita alius est is, de quo Seneca lib. VI. de Benefic. ubi Arruntius captator testamentorum fuisse dicitur. Nec enim hoc convenit cum eo, quem Tacitus, nunc artibus egregiis, nunc sanctissimis fuisse, ait. Sed iste captator testamentorum fuerit is, de quo Josephus lib. XIX. ἀρχαιολογίας cap. I. Ἦν δὲ εὔπορος Ἀρρούντιος τῶν κηρυσσόντων τὰ πιπρασκόμενα, καὶ διὰ τοῦτο φωνῆς τε μεγέθει χρώμενος, καὶ χρήματα πεπλουτηκὼς ὅμοια τοῖς Ῥωμαίων πλουσιωτάτοις· δύναμίς τε αὐτῷ ἦν ἐφ' οἷς ἐθελήσειε πράσσειν κατὰ τὴν πόλιν, ἔν τε τῷ τότε, κἀν τοῖς ὕστερον. Quæ sic vertit Rufinus: *Fuit igitur Arruntius quidam, gratus homo inter præcones rerum venalium, & propterea magnitudine vocis utebatur, indutus vestibus diversi coloris ad instar nobilium Romanorum: habebatque potentiam agendi, quæ vellet, in civitate, in his, quæ tunc, & postea gerebantur.* Ecce Arruntius iste fuerat præco, & sub Cajo magnus fuit: at ille prior vir erat consularis, sub Augusto clarus, ac sub Tiberio decessit: quod Tacitus primo Annalium indicat, & pluribus in tertio exponit.

Sulpicius Galba, avus imperatoris Galbæ, hîc etiam locum sibi vindicat, etsi cujus rei historiam reliquerit, non satis sciatur. Suetonius in Galba: *Avus* (Galbæ) *clarior studiis, quàm dignitate: non enim egressus præturæ gradum, multiplicem, nec incuriosam historiam edidit.* Ætatem inde etiam cognoscimus, quòd pater hujus historici (ut ibidem Tranquillus ait) *ob repulsam consulatus infensus Julio Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio, & Bruto: propter quod Pediâ lege damnatus est.* Non dubito autem quin idem signetur à Cornelio Nepote in vita Annibalis, ubi hæc legas: *Quibus*

consulibus interierat (Annibal) *non convenit. Namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in annali suo scriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paullo, & Cn. Babio Tamphilo. Sulpicius autem P. Cornelio Cethego, & M. Babio Tamphilo.*

Cap. XIX.

T. Livius quando scripserit, quando decesserit, quot historiarum libros fecerit, quousque historiam perduxerit, an genuinus sit liber XLIII, *Fabii ac Caligula dispar de Livio judicium, Patavinitas in eo ab Asinio deprehensa. Perperam illud à viro docto intelligi, uti & Seneca de eo judicium. Annii, Scoppa, & Glareani de mala Livii fide judicium refellitur. Antonini itinerarium ab Annio editum, planè supposititium, & ineptiarum plenum. Trogi Pompeji pater quos honores gesserit, atque unde Pompejus dictus sit. Alius est à Quinctio Trogo, homine nefario. Cur Cicero orationes in Antonium Philippicas dixerit: curque Trogus historias suas Philippicas nominârit. Eo opere & mundi Origenes, ac terra situs pertractâsse. Liber ejus de animalibus. Vanitas cujusdam, Trogum ipsum pollicentis. Ætas Fenestellæ. Epitomen ejus Diomedis memoratam perperam supposititiam putari. Fenestella error, alterque Gellii. Libellus de magistratibus, Fenestella vulgo tributus, quem habeat parentem, ac ad quem scriptus fuerit: ac Robortellii, & Alciati super eo lapsus.*

Titus Livius Patavinus, quin fuerit, nemo ambigit. Sed non æquè apertum, utrùm natus sit in Apono vico, qui hodie *Abano*: ut eo modo dicatur Patavinus, quo Maro dictus Mantuanus, quia Andibus natus, qui vicus in agro erat Mantuano. Qui Aponensem Livium faciunt, adferunt Martialis lib. I. ep. LXIII:

Censetur Apona Livio suo tellus.

Et sanè unus hic locus prora & puppis iis videtur, qui in vico eo natum fuisse Livium crediderunt. Qua in sententia, ut intelligo ex Clarissimo Pignorio, etiam est Guilielmus Ougarillius, historicus Patavinus nec dum editus. Sed si Livius Aponi natus à Martiale dicatur, idem dixisse credendus de Stella, & Flacco. Atqui obstare videtur illud ejusdem libri epigr. LXXVII:

Flacce Antenorei spes & alumne laris.

Ubi in Antenoreo, hoc est Patavino lare natum non obscurè ait. Quare videndum, an non ab Apono fonte, qui celebratissimus erat inter aquas Patavinas, Aponam terram generatim dixerit pro Patavina: non pro Apono vico, cujus Martialis temporibus nullum fuisse nomen videtur. Estque in hac etiam sententia ὁ μακαρίτης Cluverius noster in Italia sua. Scripsit Livius post quidem Augusti triumphum de bello Actiaco, qui incidit in annum Urbis ᴐᴐCCXXV, sive consulatum Augusti V: ante verò Cantabros ductu L. Antistii domitos, quod fuit anno ᴐᴐCCXXX, sive consulatu Augusti X. Hoc liquet ex verbis illis ipsius Livii lib. I: *Bis deinde post Numa tempora Janus clausus fuit; semel T. Manlio Cos. post Punicum primum perfectum bellum, iterum quod nostra ætati dii dederunt, ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique parta.* Satis constat ter ab Augusto clausum esse templum Jani, secundò quidem anno Urbis ᴐᴐCCXXX, Cantabris devictis. Tertiò autem anno sequenti, sive consulatu Augusti XI. Cùm verò Livius semel duntaxat sua ætate clausum dicat, quid apertius quàm scripsisse ista, antequam secundò tertiòque clauderetur. Quanquam verò sub Augusto quidem historiam suam edidit, sed eo diutius vixit. Quarto enim obiit Tiberii anno, ætatis suæ LXXVI, quo & Ovidius decessit Tomis: ut de utroque Eusebius in Chronicis testatur. Scripsit historiarum libros CXL, vel potiùs CXLII, ut jam olim agnovit Petrarcha. Iis complectebatur res Romanas ab Urbi cond. usque ad bellum in Germania gestum à Druso, ejusque mortem. Ex illis soli supersunt XXXV. Nam secunda periit decas, & quicquid sequebatur librum quadragesimum quinctum. Cæterorum nihil habemus, præter argumenta, quæ epitome Livianâ (si argumentum libri CXXXVI, & CXXXVII exceperis) continentur, sive ejus Florus, sive alius est auctor. Libri CIII meminit Serenus Sammonicus, quo loco agit de carboni medendo:

Tertia namque Titi simul & centesima Livî
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exsectum, aut poto raparum semine pulsum,
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci, tanta est violentia morbi.

At qui nuper, tanquam Livii genuinam, libri XLIII partem majorem è veteri, ut ait, bibliotheca, primus juris publici fecit; næ ille fucum fecit auritis Midis; non illis, quibus corculis esse datum est, & qui norunt, quid æra lupinis distent.

Nihil hoc scriptore est grandius, atque uberius. Vir disertissimus à Seneca in primo de ira vocatur. Lacteam quidem ubertatem ejus prædicat Fabius lib. X. cap. I. Ibidem arbitratur, ut Thucydidi Sallustium, ita Herodoto Livium æquiparari posse. Quanto ille candidiùs, quàm Caligula Imperator, qui, Tranquillo teste, verbosum vocabat. Sed de stylo etiam litem intentabat olim Asinius Pollio. Patavinitatem a in eo animadvertere se ajebat, ut Fabius testatus lib. VIII. cap. I. Nimirum delicatum Romani hominis palatum videbatur sibi aliquid sentire, quod non usquequaque saperet genium Romani sermonis. At non audiendus est Keckermannus, quando hinc colligit, reprehensum ab Asinio esse sublimem Livii stylum. Uti & cùm à Seneca propterea culpari putat lib. I. de Ira cap. ult. & de Tranquillitate cap. IX. Nam longè aliud & Fabium & Senecam velle, nemo diffitebitur, qui verba eorum attendat. Nec probare illa Lipsii possum, viri ab ingenii elegantia, & varia eruditione, quàm dictione laudatioris: *Nos quoque supinum eum alibi, aut frigidum, imò & ταυτολόγον agnoscimus: derivaturi tamen libenter in exscriptores hanc culpam.* Cui & subscribere videtur Possevinus bibliothecæ selectæ lib. XVI. Uti & judicium eorum sequitur improbantium, quòd superstitiosè referat prodigia tam multa: ut boves locutos, infantes semestres triumphum clamâsse. Quæ sanè in gentili laudem magis merentur, cùm qualemcunque numinis cultum ἀθεότητι oporteat præferre. Sed quid de istis dicemus, quibus ne bonæ quidem fidei videtur? Hi firmatum eunt sententiam suam verbis Antonini Cæsaris in Itinerario suo, ubi hæc legas, *Fano Volturna, cujus claris gestis invidit Livius.* Eum verò ad locum hæc annotavit Annius Viterbiensis: *Quid sibi velit, quod ait, Cujus præclaris gestis invidit Livius, equidem alii aliâ existimant. Dicam & ipse opinionem meam. Suetonius Tranquillus in vita C. Caligulæ scribit, paullulum abfuisse, quin ab omnibus bibliothecis statuas & scripta Livii, deleret, qui illum, ut verbosum, & negligentem in historiâ, carpebat. Est autem negligens is, qui supprimit, quæ referenda sunt; & verbosus, qui absque probatione contradicit afferentis rationes, & auctores. Et his duobus peccavit Livius in multis, ut patet. Sed ex multis, quò ad fanum Volturnæ hæc exempla sint. Cælius Thuscus Lartes Fani juvit Romulum implorantem ab eo auxilium contra Cænimenses, Crustuminos, & Latinos, & retulit triumphum. Et id idem fecit contra Sabinos Galeritus Lucumo. Et ob id ipse primus posuit Prætoria Romæ, &, divisâ Româ, in tres tribus, imposuit nomina, & tertiam partem dedit Thuscis. Ut clarè tradunt Propertius in elegiâ ad Vertumnum, & alterâ paululum præcedente, & Varro in I de lingua Latina, & Fabius Pictor de origine urbis Romæ, & Dionysius Halicarnass. in II lib. & Mythici sub fabula Jani ejaculantis aquas sulphureas in Sabinos, ut Macrobius in I Saturnal. & Ovidius in I de Fastis indicant. At invidus fuit Livius, ut hic notat Antoninus, qui, ut funditus extingueret Thuscorum fulgorem, & triumphos obnubilaret, ab eis partos, non à Romulo gestos; omnino*

a Id est, quandam morum Romanè dicta, ut interpretatur Erasmus in Ciceroniano.

etiam

etiam scribere unum verbum neglexit. Quod profectò invidissimi hominis est officium, & negligentis veritatem in historia. Similiter fuit verbosus, quia absque certo auctore, & probatione, dicit contra Varronem, quod Lucerum nomen incertæ originis. Fabius enim Pictor, antiquior eo, ostendit ab historia esse Etruscæ originis atque certissimæ. Rursus Livio antiquior & doctior Varro in I *de L. L. dicit esse certæ originis; à Lucumone Luceres dictos: idque probat vetustissimis auctoribus, Junio, & Tolumnio, Tuscarum Tragœdiarum scriptore. Et item inexpugnabili argumento, quod Luceres est derivatio Etrusca à Lucumone, & non Latina à luco Asyli, ut Pedianus, & Plutarchus in vita Romuli, turpiter in Grammatica Latina aberrantes, dicunt, quia lucus Latinè à luceo verbo per antiphrasim derivatur, & à luco Lucis, & Lucani, Latina derivatio est, & non Luceres, ut linguæ Latinæ peritissimus Varro ostendit. Non est igitur mirum, si Cæsar excanduit irâ contra scripta Livii, negligentiæ, & supprimentia, quæ clarissima erant: & eum appellavit jure verbosum, qui contra Varronem afferentem testes antiquissimos, & invincibilem rationem, verbosa solùm & anili loquacitate dixit, Lucerum nomen est incertæ originis. Et ideo, ut utamur regulâ B. Hieronymi, eâdem facilitate Livius, & omnes alii similes, contemnantur, quâ sine ratione, ac certo auctore, contra doctiores solâ verbositate usi proferunt. Quum verò constet Livium non ignoràsse, quæ Varro, & Fabius Pictor, & alii, referunt, constat equidem illum non ignoratione scientiæ; sed malignitate naturæ in historia neglexisse dicenda, & verbosè dixisse subticenda. Et ob id, uti Cajus, ita & Antoninus Cæsar, eum arguit invidiæ, dicens: Volturnæ præclaris gestis invidit Livius.* Hactenus, nimis profectò patienter, latrantem audivimus caniculam istam. Cujus omnia singulatim refellere velle, planè sit otio suo abuti. Sed mirari satis non possum, in sententiam suam pertrahere potuisse viros aliquot eruditos: eosque inter L. Joannem Scoppam Parthenopæum, qui Collectaneorum libro I. cap. XVIII, sic scribit: *Livius, historicus luculentissimus, in primo ab urbe condita:* Eodem, inquit, tempore & centuriæ tres equitum conscriptæ sunt: Ramnenses à Romulo: à Tito Tatio, Titienses appellati; Lucerum nominis, & originis caussa incerta est. *Hæc Livius. Non quod (ut mea est sententia) Lucerum originem ignoraret; sed perinde ac Gallus Cisalpinus, & Hetrusca, Italiæque gloriæ invidens, conscripsit: quod Antonius Cæsar in suo Itinerario his verbis arguit:* Vulturna, cujus claris gestis invidet Livius. *Et Cajus Caligula, Tranquillo in Caligulæ vita scribente, paullum abfuit, quin statuas & scripta Livii ab omnibus bibliothecis amoveret, tanquam verbosi & in historia mendacis. Sciens ergo erat Livius, sed ut invidus omisit.* Hactenus Scoppa. Sed quid in mentem venit Scoppæ, ut se tueretur auctoritate Cæsaris Caligulæ? quem ignorare non potuit similiter de Virgilio sensisse: imò & Homerum contemsisse. Sunt enim ista Tranquilli verba: *Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur enim sibi non liceret, dicens, quod Platoni licuit, qui eum è civitate, quam constituebat, ejecerit? Sed & Virgilii, & T. Livii scripta, & imagines, paullum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoverit, quorum alterum, ut nullius ingenii, minimæque doctrinæ: alterum, ut verbosum in historia, negligentemque, carpebat.* Ex eodem scimus, quid de abolendis jurisconsultis sæpe jactàrit: ac quale ejus de L. Seneca fuerit judicium. Quamobrem sanum neminem movebit auctoritas Caligulæ, qui, ut ejusdem Tranquilli verbis utar, *non minore livore, ac malignitate, quam superbiâ sævitiâque, penè adversus omnis ævi homines grassatus est.* Quod verò ad Antoninum imperatorem, quo & ipso se tuetur Scoppa, nusquam leguntur ea de Livio verba in genuino seu Antonii, seu Antonini, seu Æthici Itinerario, quod primùm edidit Josias Simlerus, posteaque ex antiquis codd. correxit, & commentario illustravit Hieronymus Surita Cæsaraugustanus. Sed sunt ea verba in Itinerario isto, quod Annius Viterbiensis commentus fuit, ac cunctis obelis natis, ut germanum, obtrusit. Sanè isto ὑποβολιμαίῳ Antonini Itinerario nihil indoctius, atque insulsius. Quod & res clamat, & ubertim ostensum ab eruditissimo, ac, dum viveret, amicissimo mihi, Philippo Cluverio in Italia sua. Quare, cur vel propter Caligulam, vel supposititium Antoninum, suspectior nobis sit Livius, nihil sanè caussæ est. Nec magis movere debet Henricus Glareanus, vir variæ eruditionis, cum a Livium bellicosæ Gallorum gentis res gestas odiosè tractare, virtutesque eorum malignè elevare, conqueritur. Quod etiam Barthius facit Adversariorum lib. LX. in Augustini de Civitate Dei lib. I. cap. VI. Quàm enim Livius veritati studuerit, vel ex eo conjecturam capere possumus, quòd in descriptione belli civilis ne Augusto quidem in tantum voluerit gratificari, ut aliter res narraret, quàm factum ferret. Audiamus, quæ Cremutius Cordus apud Tacitum dicat Annalium libro IV: *Titus Livius, eloquentiæ ac* FIDEI *præclarus imprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompejanum eum Augustus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.* Verùm aliud alii telum intentant. Malevolentiæ enim eo reum agunt, quòd Polybium, quem κατὰ πόδα sæpe exscribit, non alio dignetur elogio, quam b *haudquaquam spernendi auctoris.* Quam frigidam sanè laudationem esse Fulvius Ursinus c annotavit. Petrus Victorius eo putabat crimine liberari Livium, quòd parciores olim in tribuendis fuerint elogiis. Quod non negârim. Sed non id satis eo comparet, quòd putabat id etiam ex Appulejo patere in Apologia: ubi quæstorem publicum, qui coram adorat, non *ornatissimum* appellat, sed *virum ornatum* vocare est contentus. Fortasse, ut Scipio Gentilis putabat, ordinis & dignitatis habuit rationem, quia, ut notum omnibus, primus in Senatum veniendi gradus erat quæstura. Livii verò locus omnino intelligi debet κατὰ λιτότητα, ut nequaquam aspernandus auctor idem valeat, ac si scriptorem dixisset summæ fidei & auctoritatis. Cui rei probandæ multa adferrem: nisi fusè hanc Livianorum esse verborum mentem docuisset Casaubonus in collectis à se Polybii fragmentis. Eloquentiæ studioso, præsertim tenella ætate, magis Livium profore, quàm Sallustium, Quinctiliani judicium est, lib. cap. ubi ait: *Livius à pueris magis legendus, quàm Sallustius, & hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit.* Quod Fabii judicium carpit Barthius Adversarior. XLVIII. cap. XIX. Putat, Sallustium dici majoris historiæ auctorem: cùm ea non sit annorum XXV. Ergo, inquit, legendum, *sit hic historia; major is est auctor.* Imò omnino τὸ *hic* ad Livium refertur. Et penè quæcunque eo capite adversus Fabium disserit idem Barthius, sanè ἄῤῥητα ἀμείνω. Quantum ejus fuerit nomen cùm viveret, etiam docent hæc Plinii verba lib. II. epist. III, ad Nepotem: *Nunquamne legisti, Gaditanum quendam, Titi Livii nomine gloriâque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque ut viderat abiisse?* Nempe, ut hac ipsa de re B. Hieronymus ad Paullinum ait: *Quod ad contemplationem sui Roma contraxerat, unius fama perduxit.* Ac postea idem ait: *Habuit illa ætas inauditum, & omnibus seculis celebrandum miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent.* At mirificus zelus fuit S. Gregorii, qui, ut S. Antoninus, & ex eo Jo. Hesselius, ex utroque Raderus ad Martialem tradit, Livium propterea combussit, *quòd in superstitionibus, & sacris Romanorum perpetuò versetur.* Sepulcrum Livii, ut quidem Blondus, eoque ex auctore Leander refert, Patavii fuit, ubi olim Junonis templum, ac nunc monasterium beatæ Justinæ, quod tenent nigri monachi Benedictini. At hodie ossa

a *Præfat. in ea, quæ ad Livium annotavit.*

b *Lib.* 30.

c *Notis in Polybii legationes.*

Livii magno in honore asservantur sublimi loco curiæ majoris, sive prætorii ab Henrico Imper. exstructi, sed post incendium à Venetis splendidius refecti. Seorsim verò ostenduntur lingua & maxilla ejus. Sed brachium alterum non item. Cujus caussam hæc inscriptio ibidem ostendit: *Inclyto Alphonso Arragonum Regi; studiorum fautori, Reip. Venetæ fœderato, Antonio Panormita poeta, legato suo orante, & Matthæo Victurio, hujus urbis prætore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii ossibus, quæ hoc tumulo conduntur, brachium Patavi cives in munus concessere anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo*, XIV *Kal. Septembris*. Inscriptiones quasdam monumentorum, quæ Livius posuit, apud eosdem, Blondum dico, ac Leandrum, reperies.

Trogus quoque Pompejus tum vixit. Ipse libro XLIII scripsit, patrem suum sub C. Julio Cæsare militâsse, epistolarumque, & legationum simul, & annuli curam habuisse: majores verò è Vocontiis, Galliæ Narbonensis populo, originem ducere: avum suum Sertoriano bello civitate fuisse donatum à Cn. Pompejo: à quo & verisimile est Pompeji nomen accepisse: quomodo Demetrius Megas, cùm ei P. Cornelius Dolabella civitatem impetrâsset, Publii Cornelii nomen accepit: ut Cicero ad Acilium auctor est. Is videtur fuisse vir virtutibus inclytus: eoque planè alius erit Trogi pater à T. Quinctio Trogo, homine scelerato, quem capitis accusavit M. Sergius, Manii filius, quæstor. Quo de Varro pluribus extremo lib. V. de L. L. Sed de patria dissentiunt nonnulli. Nam Joannes Gerundensis initio παραλειπομένων Hispaniæ, Trogum dicit Hispanum fuisse. Ei nos opponimus Justinum, sive Trogum ipsum, qui se Gallum facit. Dissensus quoque est de ætate. Nam Genebrardus in Chronolog. eumque secutus in prima editione Tabularum Chronographicarum Jacobus Gualterius, retulit, Trogum floruisse iis temporibus, quibus Christus Salvator. Verùm Augusti quidem ætate fuit: sed fortasse obierat jam ante natum Christum. Philippus Bergomas in supplemento Chronolog. & ante eum Gualterus Burlæus in libro de vitis philosophorum, tradidere, Trogum hunc fuisse præceptorem Justini, ac utrumque claruisse tempore Antonini Pii. Sed hoc somnium iis, quæ diximus, satis refellitur. Scripsit Trogus Philippicarum historiarum libros XLIV, quarum nunc epitomen solam à Justino concinnatam habemus. Philippicas autem appellavit exemplo Theopompi. Sanè etiam Cicero orationes suas Philippicas exemplo Demosthenis vocavit, quòd, ut hic in Philippum, ita ipse in Antonium inveheretur. Sed meliori jure Trogus, cujus libri prope omnes de imperio Philippico, hoc est Macedonico, agebant. Nam a libro septimo usque ad XLI, tractat de regno Macedonico, cujus dignitas principium suum debet Philippo Magno, patri Alexandri. Septem verò libros primos Bongarsius censebat esse *Mundi origines*: quas veterum librorum inscriptio pollicetur: at *terræ situm*, quas iidem promittunt, jure arbitratur esse descriptiones regionum, quæ à Justino quidem omissæ, à Trogo verò non item: quod ostendunt prologi ab eodem Bongarsio editi ex codd. MSSis. Trogum hunc disertissimis viris in Probo annumerat Vopiscus: Ut caussæ nihil sit, cur fidem minùs habeamus Justino, cùm in præfatione suâ, eum *virum priscæ eloquentiæ* appellat. *Severissimum auctorem* vocat eundem Plinius. Qui crebrò ejus meminit in Histor. Natural. imprimis in indice auctorum, è quibus profecit. Ut omittam Charisium qui ejus de animalibus libros citat, (unde pleraque Plinius hausisse videtur: ut item prætercam Servium P. Danielis in illud III Æn. *Rhœteum primum est advectum in oras*: adhæc Hieronymum præfatione in Danielem, & in cap. V. ejus prophetæ, item Augustinum, Orosium, Priscianum, Jornandem, & alios. Aldus Senior epistolâ eâ, quam Perotti Cornucopiæ, & veteribus tribus grammaticis præfixit, scribit ipsas Trogi historias exstare apud amicum quendam doctum, ac spectatæ fidei, & sperare, propediem in lucem edi posse. Verùm amicus iste Aldo imposuit. Sanè necdum prodiit; neque, puto, unquam prodibit.

Lucius etiam Fenestella his temporibus vixit. Quando autem, & quot annorum decesserit, docet Hieronymus in Chronico Eusebiano ad annum MMXXXVI, qui textus est Tiberii Cæsaris, ubi sic scribit: *Fenestella, historiarum scriptor, & Carminum, septuagenarius moritur, sepeliturque Cumis.* Imò & ante Hieronymum, atque adeò Suetonium, quem exscribere Hieronymus in Chronicis solet, sic de eo Plinius lib. XXXIII. cap. XI, *Repositoriis argentum addi suâ memoriâ cœptum, Fenestella dicit, qui obiit novissimo Tiberii Cæsaris principatu.* Reliquit annales, ut cognoscimus ex Nonio in *Reticulum, Præsente, & Rumor*, ubi XXII librum annalium citat. Etiam Fenestellam in Archaicis citat Fulgentius lib. III. Mytholog. fabula de Perdica. Sed legitur in plurimis editt. *Fenestella Martialis ait sive scribit*: unde Savaro in Sidonii lib. IX. epist. XIV. colligebat Fenestellæ huic cognomen fuisse Martialis. Sed planè deceptus est vitiosis codd. quia pro *Martialis ait sive* reponendum *in archaicis*, ut est in Manuscriptis, quod secutus est in editione sua Commelinus, vir bene de eo scriptore, & aliis multis meritus. Diomedes lib. I. testimonium adfert ex Fenestellæ epitomis. Sed viri docti arbitrantur eas epitomas non fuisse genuinas, eò quòd in fragmento à Diomede allato sit vox decollandi, quæ Fenestellæ ævo fuerit ignota, saltem puriùs loquentibus. Verùm cùm Diomedes apertè dicat, quos veteres dixere *securi cæsos*, eos Fenestellæ vocari *decollatos*; magis fit verisimile, jam Tiberii ævo vocem eam obtinuisse. Auctorem hunc Lactantius lib. I. de falsa religione cap. VI. vocat diligentissimum scriptorem. Meminere & ejus Plinius in historia Natur. lib. VIII. cap. VII, lib. IX. cap. XVII, & XXXV, lib. XV. cap. I, & lib. XXXI. cap. XI. Tranquillus in vita Terentii, quæ Donato tribui falsò solet, Gellius lib. XV. cap. XXVIII, ubi Fenestellæ hujus errorem ab Asconio Pediano observatum ait, de ætate Ciceronis, cùm pro Roscio Amerino diceret. In quo jure quidem Fenestella reprehensus fuit: sed nec leviùs ipse errat Gellius. Nam à Q. Cæpione, & Q. Serrano, quibus consulibus M. Cicero ante diem III Non. Jan. natus est, ad L. Syllam Felicem, & Q. Metellum Pium, consules, quibus pro Roscio dixit Cicero, anni sunt, non septem & viginti, ut Gellius putat: sed sex, & viginti. Quare ut uno anno minùs dicit Fenestella, cùm sexto & vicesimo anno pro Roscio dixisse ait: ita & uno male auget Gellius, cùm septem & viginti annos natum fuisse arbitratur. Ac similiter peccat, cùm quadriennium suppressisse dicit Nepotem, qui scripserat Ciceronem tum annorum fuisse trium & viginti. Nam solum aberrat triennium, ut ex dictis paret. Καὶ τῶν παρέργων. Item Fenestellæ fit mentio apud Senecam Epistola CVIII, Ulpianum l. I. ff. de Offic. quæst. adhæc Censorinum, Macrobium, Priscianum, alios Latinorum. Nec Græcis ignotus est. Nam Plutarchus eum celebrat in Crasso: item in quæstionibus Romanis, ubi ex eo refert, cognomina Suillorum, Bubulcorum, Porciorum, remansisse ex eo, quòd Romani veteres vitam agerent pastoralem. Exstat hodieque sub Fenestellæ nomine liber de magistratibus Romanis. Quem germanum tanti viri fœtum putare, hoc verò desipere sit. Nam meminit in eo auctor, non Plinii tantùm, sed & Gellii, qui Hadriani ævo fuit: imò episcoporum quoque, & archiepiscoporum mentionem facit. Sed verus scriptor est Andreas Dominicus Floccus Florentinus, secretarius Pontificis Romani, & Canonicus Florentinus: quem hoc de argumento scripsisse, testatur Flavius Blondus in Hetruria sua. Ac Lilius Gyraldus Historiæ de poetis dialogo IV ait, habere se codices manuscriptos, quorum istiusmodi inscriptio sit: *Andreæ Dominici Flocci Florentini ad Brandem, Cardinalem Placentinum, de Romanis magistratibus liber.* Atque in iis erat præfatio, quæ in libris prælo excusis desiderabatur. Quare nec audiendus Franciscus Robortellus,

qui

qui Poggii Florentini esse fœtum putavit: nec Alciatus, qui Pomponium Lætum ex variis collegisse auctoribus dicebat, atque id non semel se audiisse ajebat ex Jano Parrhasio, qui suam quoque in colligendo operam Pomponio se commodâsse profitebatur. Primus verò libellum hunc cum genuino auctoris nomine, quod & ipse in MSo suo invenerat, edi curavit Ægidius Witsius, I.C. Brugensis: sed opusculum isthoc Brandi, Cardinali Placentino, dicatum fuisse, ne in illius quidem editione inveneas.

Cap. XX.

Cur Hyginus potiùs, quàm Higynus, scribi debeat. Hygini patronus, patria, quemque imitatus sit: item vitae genus, familiares, paupertas, libertus. In Tranquillo conjectura. Hygini libri de vita rebusque illustrium virorum. Asconius correctus. Hygini lib. exemplorum, deque urbibus Italicis, & genealogiis. Volaterrani dyscrasia. Alia Hygini opera. Alter Hygenus, gromaticorum scriptor, ejusque aetas, & Volaterrani in hoc lapsus. Julii Marathi patronus, ac libri de rebus Augusti. Unde sit, quod Hyginus, & Marathus, Julii nomen habuere. Unde item, quòd leges ab Augusto latæ, non Octaviæ, sed Juliæ sint appellatæ. Verrii Flacci aetas, & quæ scripserit. Q. Vitellius Eulogius. Cilnius Mæcenas de gestis Augusti. Druso, sive Ruso historicus ineptus.

Proximus est C. Julius Hyginus, pro quo corruptè vulgò *Higynus*, vel *Higinus* scribitur. Nam ut ex ὑγιεία κ̀ συγγενῆ ὑγιὴς dicitur: sic ex ὑγιεινὸς fuerit ὑγιεινός. Hoc autem Latinè sit Hyginus, vel Hygenus, prout in vett. Veronensium monumentis id nomen exaratum invenitur. Quâ is conditione fuerit, & quando vixerit, exponit his verbis Suetonius Tranquillus, libro de illustribus Grammaticis: *C. Julius Hyginus, Augusti libertus, natione Hispanus, etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare Romam advectum, Alexandriâ captâ. Studiosè, & avidè, imitatus est Cornelium Alexandrum, Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam* Polyhistorem *multi, quidam* Historiam *vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poetæ, & Cajo Licinio, consulari historico: qui eum pauperem decessisse tradit, & liberalitate suâ, quoad vixit, sustentatum. Hujus libertus fuit Julius Modestus, in studiis atque doctrinâ vestigia patroni secutus.* Hactenus Tranquillus. Ubi quod de Polyhistoris cognomine ait, etiam ab Hieronymo proditum est in Chron. Euseb. ad annum MMVIII. Cur C. Julius sit dictus, ex eo videmus, quòd patronus ejus fuerit C. Julius Cæsar Augustus. Ac similiter Modestus à patrono suo Hygino nomen retulit C. Julii. Est is, de quo Martialis lib. x:

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus;
Et vix Claranus, quid rogo, Sexte, juvat?

Reliquit confusaneas quæstiones, & librum de feriis, Fabio, Gellio, Diomedi memoratum. Sed quis iste C. Licinius, consularis historicus, qui, ut hic dicitur, Augusti libertum sustentavit? Equidem legendum puto *C. Asinius*, qui cum Cn. Domitio Calvino consul fuit anno IↃ CCXIII: ac historiam condidit belli civilis, ut suo loco ostendimus. Scripsit Hyginus vitas illustrium virorum. Gellius lib. I cap. XIV: *Julius Hyginus in libro de vita rebusque illustrium virorum sexto.* Narrat deinde, quid fecerit dixeritque C. Fabricius, cùm ei Samnites grandem pecuniam dono offerrent. Eadem refert, ac Hyginum similiter auctorem laudat Joannes Saresberiensis lib. v. de nugis Curialium cap. VII. Nec dubito, quin ex eodem opere sint, quæ Gellius lib. VII cap. I. de Africano superiore ex Hygino inter alios, *qui de vita & rebus Africani scripserunt*, referre se dicit. Mentionem quoque operis hujusce facit, tum Asconius Pedianus in Pisonianam (sed ibi corruptè vocatur *Lucius*, qui est *Julius*) tum B. Hieronymus præfatione operis de scriptoribus Ecclesiasticis. Scripsit etiam Exemplorum volumen, unde de Theodecte quiddam adfert idem Gellius lib. x cap. XVIII. Item de urbibus Italicis tractavit: ut testatur Servius in lib. III Æn. *Caulon*, inquit, *mons est Calabriæ, in quo oppidum fuit à Locris conditum, quod secundum Hyginum, qui scripsit de situ urbium Italicarum, olim non est.* Et in lib. VII Æn. *De civitatibus totius orbis multi quidem ex parte scripserunt: ad plenum tamen Ptolomæus Græcè, Latinè Plinius. De Italicis etiam Urbibus Hyginus plenissimè scripsit, & Cato in Originibus.* Item ostendit hic Macrobii locus libro V Saturnal. cap. XVIII: *Hernicum quidem hominem, Pelasgum, ducem Hernicis fuisse, Julius Hyginus in libro secundo Urbium non paucis verbis probat.* ex eopse opere est locus Hygini, quem Macrobius signat lib. I Saturn. cap. VII, cùm ait: *Regionem istam, quæ nunc vocatur Italia, regno Janus obtinuit: qui, ut Hyginus, Protarchum Trallianum secutus, tradit, cum Camese, æquè indigenâ, terram hanc ita participatâ potentiâ possidebant, ut regio Camesene, oppidum Janiculum vocaretur.* Nec aliud opus signat Servius ad illud I Æn. *Romulus excipiet gentem.* Ubi ait, ne Hyginum quidem arcanum Urbis nomen enunciâsse, cùm de Urbis situ loqueretur. Genealogiarum libros reliquit. Quorum primum memorat ipse in poëtico Astronomico, quo loco de Perseo tractat; *De quo*, inquit, *in primo libro Genealogiarum scripsimus.* Astronomicum isthoc M. Fabio dedicavit. Quinctilianum hunc esse, putavit Raphael Volaterranus lib. XVI Commentariorum. Ac eadem mens Populerii libro quinto de Historia: Sed tempora minimè conveniunt. Alia quoque multa literis prodidit Hyginus, sed parùm facientia ad institutum nostrum. Nam commentarios ejus in Virgilium celebrat Gellius lib. I cap. VI, & lib. X cap. XVI. Etiam lib. XVI cap. VI. citatur quartus Hygini de Virgilio. Uti quinctus à Macrobio lib. VI. Saturn. cap. IX. Similiter Hyginum in Προπεμπτικὸν Cinnæ; ac librum ejusdem secundum de Agricultura, Charisius laudat lib. I. Adhæc libri ejus de Penatibus Macrobius meminit lib. III Sat. cap. IV. item ex libro de proprietatibus Deorum testimonium petit lib. III Sat. cap. VIII. Hodie nihil Hygini habemus præter poëticon astronomicon ad M. Fabium, & fabularem librum. Nam Gromatica, sive de limitibus constituendis, quæ & ipsa Hygeni nomen præferunt, non hujus sunt Hygeni, quod Raphaël Volaterranus loco antè dicto putavit: sed alterius, qui Trajani ætate vixit: ut hæc ejus in gromaticis verba ostendunt: *Nuper ecce quidam evocatus Augusti, vir militaris disciplinæ, professionis quoque nostræ capacissimus, cùm in Pannonia agros veteranis ex voluntate & liberalitate imperatoris Trajani Augusti assignaret: in ære, id est formis, non tantum modum, quem adsignabat, adscripsit.*

Julius Marathus res Augusti, patroni sui, perscripsit. Suetonius lib. II cap. LXXIX. *Staturam* (Augusti) *Julius Marathus, libertus, etiam in memoriam ejus, quinque pedum, & dodrantis fuisse tradit: sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur, ut non nisi ex comparatione adstantis alicujus procerioris intelligi posset.* Et ejusdem libri cap. XCIV: *Auctor est Julius Marathus, ante paucos, quàm nasceretur, menses, prodigium Romæ factum publicè, quo denunciabatur, regem popul. Rom. Naturam parturire: senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur: eos, qui gravidas uxores haberent, quòad se quisque spem traheret, curâsse, ne senatusconsultum ad ærarium deferretur.*

Fortasse aliquis miretur, Hygenum & Marathum, qui non C. Cæsaris, sed Octavii fuere liberti, Julios potiùs, quàm Octavios, dictos esse. Sed caussam ejus nescire non potest, qui sciat, cur non solùm lex agraria & sumtuaria, ac quædam aliæ, à C. Cæsare latæ, dictæ sint Juliæ: sed etiam quas tulit Augustus, ut illa de adulteriis, & de pudicitia, deque maritandis ordinibus: item sumtuaria, & lex ambitus, & aliæ complures. In caussâ verò est, quòd Octa-

Octavius à Cajo Julio Cæsare testamento eâ lege ex parte dimidia fuerit institutus hæres, ut nomen ejus ferret: quod tertium erat adoptionis genus. Ac senatus ipse, postquam Pansâ & Hirtio, cæsis, Octavius se, & Pedium, in eorum locum consules per vim fecisset, adoptionem eam comprobavit. Itaque in fastis Capitolinis, inque tabula Colotiana, in Pansæ locum suffectus dicitur C. Julius Cæsar, qui non alius est, quàm C. Octavius, qui postea appellatus est Augustus.

Verrius Flaccus, Grammaticus, conditione libertinus, ab Augusto nepotibus suis, Cajo & Lucio, præfectus fuit, eosque Romæ in palatio docuit: atque exactæ ætatis sub Tiberio obiit, ut auctor est Tranquillus libro de claris Grammaticis. Inter alia ejus, quæ à veteribus referuntur, etiam fuere libri rerum memoriâ dignarum. Gellius lib. iv cap. v: *Ea historia de haruspicibus, ac de versiculo isto senario, scripta est in Annalibus Maximis, & in Verri Flacci libro primo rerum memoriâ dignarum.* Eo ex opere videntur quoque esse historici, quæ commemorat Plinius lib. vii cap. liii, & lib. viii cap. vi, lib. ix cap. xxiii, lib. xviii cap. vii, lib. xxviii cap. ii, lib. xxxiii cap. iii, & vii. Item quæ adfert Macrobius lib. i Saturnal. cap. vi. Nec tamen res omni dubitatione caret. Nam titulus libri non additur istis locis: & scripsit Verrius alia quoque. Uti epistolas, libros de Verborum significationibus, de obscuris Catonis, Saturnum, Carmina item. Quorum omnium fragmenta viri docti collegerunt. Idem auctor esse creditur Fastorum Capitolinorum: idque ob locum hunc Tranquilli in libello de illustribus grammaticis: *Statuam habet Præneste in inferiore fori parte, contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicabat.* Qui locus si ita legatur, uti hic posuimus, nihil quidem ad hoc evincendum valet, quod volunt: sed jubent pro *Præneste* legere *prope Vestæ.* Verùm hanc sententiam satis explosimus superiùs cap. ix.

Sub Augusto Cæsare etiam fuit Q. Vitellius Eulogius, vel Eclogius, libertus Q. Vitellii, unde & nomen hoc accepit. Hic, ut patrono suo, qui Augusti erat quæstor, rem gratam faceret, libellum confecit de stemmate gentis Vitelliæ. Ejus argumentum fusiùs tradit Suetonius in Vitellio: *Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Augusti quæstorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitelliâ, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperâsse. Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam, atque inter patricios adlectam: indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare usque: item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copiâ adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli præsidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis subsedisse Nuceriæ: eorumque progeniem longo post intervallo repetisse Urbem, atque ordinem Senatorium.*

Cilnius Mæcenas ad posteros transmisit historiam Cæsaris Augusti. Servius ad illud ii Georg.

Non ego cuncta meis amplecti versibus opto.

Constat, inquit, *Mæcenatem fuisse literarum peritum, & plura composuisse carmina. Nam etiam Augusti Cæsaris gesta descripsit. Quod testatur Horatius dicens: Tuque pedestribus Dices historiis prælia Cæsaris, Mæcenas, meliùs, ductaque per vias Regum colla minacium.* Quamquam hoc Servii argumentum admodum sit infirmum. Neque enim ait Horatius, à Mæcenate descripta esse Cæsaris gesta: sed illa meliùs ab eo posse celebrari, quàm à se; quia ipse amoribus ludendis magis sit idoneus. Sed quod parùm solidè colligit Servius, id planè fit verisimile istis Solini verbis cap. xviii: *D. Augusto principe, in Campania delphinum puer fragmentis panis primò illexit, & in tantum consuetudo valuit, ut alendum se etiam manibus ipsius crederet; mox, cùm prolusisset pueriles audacia, intra spatia eum Lucrini lacus evectitavit: unde effectum, ut à Baiano litore equitantem puerum Puteolos usque veheret. Hoc per annos plurimos tamdiu gestum est, donec assiduo spectaculo desineret miraculum esse, quod gerebatur. Sed ubi obiit puer, sub oculis publicis desiderii mœrore delphin interiit. Pigeret hoc asseverare, ni Mæcenatis, & Fabiani, multorumque præterea esset literis comprehensum.*

Druso, nisi is Ruso potiùs (variant enim codd.) Augustæo ævo historiam condidit, quam amabat, & admirabatur ipse; sed sine rivali. Adeò enim indoctè composita erat, ut quibus eam legeret, pœnâ satis gravi affici sibi viderentur. Jam hic industriam nostram effugerat: ut habeat omnino, quod debeat summo, & nobis amicissimo viro, Jo. Isacio Pontano; qui cùm Hardervico his diebus excurrisset Lugdunum, nosque suavi juxta, ac erudito colloquio suo pasceret; memoriam ejus refricabat versibus istis Horatianis libro i. Serm. sat. iii:

Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor æris;
Qui nisi cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem, aut nummos, unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.

Ubi sic Acro: *Significat hunc Drusonem fœneratorem fuisse, & eundem historiæ malum scriptorem; qui solitus esset à debitoribus suis audientiam exigere.*

Cap. XXI.

Ateji Capitonis *consulatus. Falsò Atejum hunc à Riccobono in historicorum numero reponi. Massurium corruptè vocari, qui est* Masurius. *Scripsisse eum non* memoralia, *sed* memorabilia, *ac quid inter hæc duo intersit. Memoralia aliter etiam* memorias *appellari: Cornelii Severi de bello Siculo poëma, ac Fabii de eo judicium. Diversus ab hoc scriptore T. Cassius Severus, ejusdem temporis orator. Quàm acerbè is alios conviciis proscindere soleat, & cujusmodi vitæ exitum ea propter sortitus sit. Lipsii, & aliorum, argumentis occurritur, qui existimârunt, Severum hunc historiam reliquisse. Glossema ex Tertulliano sublatum. Incertus de bello Punico. C. Rabirius. Rabirii, vel Rubrii, satira.*

PErtinet quoque ad ævum Augusti Atejus Capito; ut quem sub eo consulatum gessisse, Tacitus prodat in tertio Annalium, & Pomponius lib. i de Origine Juris. Ejusce consulatus mentio etiam fit in veteri lapide, qui Romæ adservatur. In eo legas: C. Ateio Capitone, C. Vibio Postumo, coss. Incidit autem in annum Urbis IↃCCLIX: ut Onuphrius, & Marlianus, ac post eos Pighius, Lipsiusque, rectè observant. Non meminere quidem, vel Dio, vel Cassiodorus, qui consules ejus anni vocant M. Æmilium, & L. Arruntium. Sed Atejus, & Postumus, ab Augusto, ex Tribunitiæ potestatis anno, vel duodevigesimo, vel undevigesimo, suffecti prioribus fuerunt. Atejum hunc Riccobonus refert inter historicos, quorum fragmenta collegit. Sed perperàm, ut arbitror. Nam jurisconsultus vocatur à Suetonio libro de illustr. gramm. Dixerit aliquis, nihil prohibere, quo minùs qui jurisconsultus foret, idem etiam historiam relinquat. Non diffiteor. Sed non, quid fieri potuerit, in quæstione est: verùm quo id argumento fecisse colligitur. Sanè ea ipsa, quæ à Riccobono ex Gellio, Macrobio, ac Festo, citantur, è libris sunt de judiciis publicis, de officio senatoris, de jure sacrificiorum, deque pontificio jure: ut iidem scriptores indicant. Equidem nullam operis inscriptionem hactenus reperi, quæ non ad jus civile, ac officium publicum, pertineret. Etiam Attejum hunc Capitonem; non autem Prætextatum, seu Philologum, intelligere oportet apud Plutarchum in Quæstionibus Romanis: ubi Flamen Dialis, mortuâ uxore, dicitur ἀποθέσθαι τὴν ἀρχήν [a]: ejusque rei auctor laudatur Attejus. Sic enim legendum; ubi corruptè in Græco, ὁ Τήιος. Ea verisimile est esse è Pontificalibus Attei Capitonis, quorum librum sextum Festus citat in *Mundus.* Meminere & ejusdem Capitonis Plinius lib. xviii cap. xi, Suetonius in Clar. Grammaticis, ubi

[a] *Decedere à flaminio.*

ubi de Attejo philologo, atque iterum in Pomponio Marcello, Dio lib. LVII, & alii.

Quod siquis nobilis jurisconsultus Augustæi ævi locum sibi aliquem inter historicos deposcit: is fuerit Masurius Sabinus, vir equestris ordinis: de quo Pomponius Tit. de Origine Juris. Corruptè vulgò Massurius vocatur, quomodo & ab H. Stephano in Gellio perpetuò editum est. Sed eam scriptionem satis refellit illud Persii sat. V:

Excepto siquid Masuri rubrica vetavit.

Ac apud Arrianum quoque Epicteti lib. IV cap. III, Μασούριος vocatur: item Athenæo in XIV, ubi legas, Μασούριος ὁ πάντα ἄριστος, καὶ σοφὸς καὶ νόμων ἐξηγητὴς οὐδενὸς δεύτερος, καὶ περὶ μουσικὴν ἐνδιατρίβων ἀεί, &c. *Masurius vir longè optimus & sapiens: quippe & interpres legum fuit nulli secundus, & musicis semper vacavit*, &c. Meminit & Plinius lib. VII cap. V. & XLIII. atque alibi. Præter libros juris civilis, quò & illos *De indigenis* pertinuisse arbitror; præter item libros *Fastorum*, quos Macrobius laudat lib. I Saturn. cap. IV; etiam scripsit libros *Memorabilium*; quorum primum citat Gellius lib. VI cap. VII; septimum autem lib. IV cap. XX; undecimum denique lib. V cap. VI. Mentio eorundem fit L. CXLIV D. De verborum significationibus. Sed ibi in Pandectis Florentinis *Memorialium* legitur. Quæ vox aliud significat. Nam *memorialia* sunt res veteres memoriâ proditæ. Græci vocant ἀπομνημονεύματα. At *memorabilia* dicuntur, quæ digna sunt, ut memoriæ tradantur. Græcis ea sunt ἀξιομνημόνευτα. Memoralium appellatio etiam apud Arnobium exstat lib. VI adversus nationes: *Ridetis, temporibus priscis Persas fluvios coluisse, memoralia ut indicant scripta.* Ita enim malim legere, quam *memorialia*. Memoralia enim, ut dixi, vocantur, quæcunque memoriâ prodita sunt: unde eadem & *memoria* appellantur à Gellio, Tertulliano, Minutio, etiam Julio Firmico, qui lib. VI Mathes. cap. XXVI appellat *antiquas lectionum memorias*. Inscriptio autem Memorialium optimè convenit Sabini libris. Sanè historica sunt, quæ inde variis locis Gellius promit: uti & pleraque a Plinio adducta. Quorum pars ad triumphorum historiam pertinet.

Cornelius Severus extremo Augusti ævo bellum Siculum scripsit, sed carmine. Fabius lib. X: *Cornelius Severus, etiamsi versificator, quam poeta, melior, si tamen, ut est dictum, ad exemplar primi libri, bellum Siculum perscripsisset, vindicaret sibi jure secundum locum. Sed eum consummari mors immatura non passa est: puerilia tamen ejus opera, & maximam indolem ostendunt, & mirabilem; præcipue in ætate illâ, recti generis voluntatem.* Vide de eo M. Senecam Suasor. VI. ubi & versus ejus adfert, quibus mortem Ciceronis deplorat. Unde Josephus Scaliger, Animadversionibus Eusebianis num. MMXLVIII, conjectabat apud Fabium pro *Siculum* esse legendum *civile*: ut scripserit bellum civile Cæsaris, & Pompeji, atque inde carmen in mortem Ciceronis sit depromptum. Etiam poëmatis, quod Ætna inscribitur, falsoque adscribitur Maroni, Severus hic auctor est: ut colligitur è L. Senecæ epist. LXXIX. At non æquè apertum, idemne, an alius, signetur ab Ovidio lib. IV de Ponto eleg. ult. ubi sui temporis poëtas recensens, inter alia ait,

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Etiam interpres Horatii vetus hunc Severi versum adducit:

Pinea frondosi dum murmurat Apennini.

Alius ab hoc Severo poëtâ est T. Cassius Severus, qui & ipse extremis Augusti temporibus, & sub Tiberio, floruit. Is celebris orator vocatur à Plinio lib. VII cap. XII. ac similiter Quinctilianus lib. X: sed orationis acerbitatem ei tribuit. Sanè ex primo Annalium Taciti discimus, eum scriptis suis procacibus proscidisse viros, feminasque illustres: eâque re occasionem dedisse Augusto, ut de libellis famosis cognitionem susciperet. Luculentum de hoc Cassio locum suppeditat M. Seneca præfat. lib. III. epitomes declamat. item adi Plinium lib. XXXV cap. XII. Vide & egregium Cassii dictum in adolescentem apud Fabium lib. VI cap. II. Alia quoque alibi de eo apud eundem reperies. Uti & insignem Augusti jocum in hunc apud Macrobium lib. II Sat. cap. IV. Videtur idem esse, ad quem scribunt Horatius Epod. VI. & Ovidius I de Ponto eleg. VIII. Citant & ejus scripta Charisius, ac Diomedes. Quando, & quomodo obierit, ex Tacito cognoscimus; qui sub Tiberio in saxo Seriphio consenuisse, auctor est. Item in Hieronymo in Chronico Eusebiano, ad annum IV Olymp. CCII, his verbis: *Cassius Severus, orator egregius, qui Quinctianum illud proverbium luserat, XXV exilii sui anno summâ inopiâ moritur, vix panno verenda contectus.*

Quæcunque autem hactenus diximus, ea clarè quidem docent, alium esse Cornelium Severum, poëtam; alium Cassium Severum, oratorem: (quos duos perperam in historia sua Popelinierus confundit) sed nondum liquet, utrum, uti priori, ob bellum Siculum descriptum, aliquis inter historicos locus esse potest; ita & alter referri inter eos possit. Video ita videri viris doctis; atque eos inter Julio Lipsio in IV Annalium Taciti. Ac vehementer eam sententiam suadet locus hic Tertulliani in Apologetico cap. X: *Saturnum itaque, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut Thallus; neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos; neque ullus commentator ejusmodi antiquitatum, aliud, quàm hominem, promulgaverunt.* Veniam postulo à lectore, si paullò ei audacior videatur conjectura de hoc loco nostra: mihi quidem certa videtur. Omnino arbitror *Severi* nomen ex glossemate imperiti librarii irrepsisse. Id enim credere malo, quàm ut Tertullianus memoriæ errore, Cassium Heminam, Cassiumque Severum, confuderit. Omnino enim, qui de Saturno istud scripsit, est Cassius Hemina. Quippe is historiam suam orsus fuit à priscis Italorum rebus, quæ ante ipsos reges Romanos fuerunt. Hoc ita esse, ostendunt, quæ ex Pisone eo adducunt veteres: ut Gellius lib. XVII cap. XXI ubi ex primo annalium ejus tradit, *Homerum, & Hesiodum, vixisse, Sylviis Albæ regnantibus; annis post bellum Trojanum plus centum atque sexaginta.* Item, quæ auctor libri de origine gentis Romanæ ex Hemina narrat de Recarano, sive Hercule, & Caco, Evandri servo. Vehementer quoque sententiam meam firmat, quòd Minutius Felix in Octavio de eadem re scribens, imò Tertullianum exscribens, Severi cognomen omittit. Verba ejus sunt: *Scit hoc Nepos, & Cassius in historia.* Idem Lactantius lib. I cap. XIII: *Omnes non tantum poetæ, sed historiarum quoque ac rerum antiquarum scriptores, hominem fuisse, consentiunt, qui res ejus in Italia gestas memoriæ prodiderunt: Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, Cassius, & Varro.* Sed enim, ajunt, Cassium Severum etiam historiam scripsisse arguit locus iste Suetonii in Caligula cap. XVI: *T. Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, Senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus lectitarique permisit: quando maximè sua interesset, ut facta quæque posteris traderentur.* Et aliter ejusdem scriptoris in Vitellio cap. II. *Cassius Severus, nec minus alii, eundem & sutorem veteramentarium, cujus filius sectionibus, & cognituris, uberiùs compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam furnariam exercentis filiâ, equitem Rom. genuerit.* Facilè his occurritur. Nam sunt ista, non ex historia Cassii Severi, quam nemo veterum celebrat: sed ex procacibus illis libellis, quibus primarios viros, & feminas, proscindebat: ut ex Tacito antea retulimus. Postremò objici illud video, Cassium hunc Severum à Plinio quoque cum Cornelio Nepote jungi lib. IV epist. ad Severum. Sed profectò jungit eos Plinius, non quia historici fuerint ambo; sed quia ambo Severi municipes: eoque imagines amborum Severus haberet, vel saltem, qui haberent, nosset. Sic enim Plinius scribit: *Herennius Severus, vir doctissimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & T. Cassii: petitque, si sunt istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem.*

Severo poetæ, quem Siculum bellum scripsisse, diximus,

mus, jungendus poëta alius, qui eodem tempore carmen panxit de bello Punico. Meminit Ovidius eleg. ult. libri IV de Ponto, hoc versu:

Quique acies Libycas, Romanaque prælia dixit.

Sed quis iste sit, nesciri arbitror. Georgius Merula Alexandrinus Ennium intelligebat. Verùm satis apertum est, ab Ovidio elegiâ istâ poetas non alios recenseri, quam sui ævi.

Fortasse & locus hic erit C. Rabirio, de quo sic ibidem Ovidius:

Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris.

Unde grandeloquum fuisse poetam cognoscimus. Descripsit bellum Actiacum inter Octavium Augustum & M. Antonium Triumvirum. Meminit ejus L. Seneca lib. VI de Benefic. c. III. *Egregiè mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poetam, cum fortunam transeuntem alio videbat, & sibi nihil relictum, præter jus mortis, id quoque si occupaverit, citò exclamare:*

Hoc habeo, quodcumque dedi ——

Illustre ejus elogium apud Vellejum lib. II: *Maximè nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque.* Quinctilianus tamen in X jejunè satis laudat: *Rabirius, ac Pedo, non indigni cognitione, si vacet.* Citat Fulgentius Planciades e Rabirii Satira:

Abstemium merulenta fugit Methenianomen.

Ubi mirum secundam in *abstemius* corripi: nisi placet συνίζησιν esse. Sed, credo, diversus ille Rabirius. Imò fortasse ne Rabirius quidem. Nam in libris aliis pro *Rabirius* legitur *Rubrius*. Sed quis iste Rubrius, æquè incertum. Unde aliqui *Rutilius* emendant. Quibus quo minùs subscribam, in caussa illud est, quòd Rutilii satirographi veterum meminerit nemo.

Cap. XXII.

Cremutii Cordi ætas, scripta, mors, atque ejus caussa, libri, & ut eos cremari jusserit Tiberius Cæsar, sed filiæ Cremutiæ curâ fuerint servati. Bassi Aufidei ætas, libri de bello Germanico, item alii de bello civili. Plinii locus explicatus. Aufidius Modestus, grammaticus. Julius Bassus orator. Junius Bassus cur dictus asinus albus. *Ejus ætas. In Quinctiliano conjectura. Cæsius Bassus. Quis post Ciceronem Aratea Latino carmine reddiderit: quis item commentariorum in ea auctor sit. Gabius Bassus. Perperam eum in codd. Macrobii pro Gabio dici Cajum: inque Fulgentii plerisque libris malè eundem pro Gabio Galbium appellari. Gabii Bassi ætas.*

A. Cremutius Cordus sub Augusto condidit historiam bellorum civilium, & res Augusti. Sub Augusto autem scripsisse, imò & Augusto recitasse, colligere est ex Suetonio in Tiberio cap. LXI. In historia belli Philippensis Brutum Cassiumque laudârat, ut ultimos Romanorum. Hæc ei caussa mortis sub Tiberio, vigente Sejano. De eo sic Tacitus Annalium lib. IV: *Cornelio Cosso, Asinio Agrippa coss. Cremutius Cordus postulatur, novo ac tum primum audito crimine, quod, editis annalibus laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sejani clientes. id perniciabile reo, & Cæsar truci vultu defensionem accipiens. quam Cremutius, relinquenda vita certus, in hunc modum exorsus est.* Sequitur hinc Cordi oratio. Postea scribit: *Egressus dein senatu, vitam abstinentia finivit. libros per ædiles cremandos, censuere patres; sed manserunt occultati, & editi.* Eandem rem narrat Dio extremo lib. LVII. Sed graphicè imprimis ejus mortem describit L. Seneca consolat. ad Marciam cap. LXII. Ciceronis elogium ex historiarum ejus libris habes apud M. Senecam Suasor. VI. Ex iisdem libris quædam Plinius adfert lib. X cap. XXVI, & lib. XVI cap. XXVI. Item Suetonius in Augusto cap. XXXV: *Cordus Cremutius scribit, ne admissum quidem tunc quemquam Senatorum, nisi solum, & prætentato sinu.* Eundem, ut ex allato Taciti loco liquet, signat idem Suetonius in Tiberio cap. LXI, cùm ait, *objectum & historico, quòd Brutum, Cassiumque, ultimos Romanorum dixisset.* Item in Caligula cap. XVI: *T. Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, Senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus, lectitarique, permisit, quando maximè sua interesset, ut facta quæque posteris tradantur.* Libros eos Cremutii occultârat, posteaque edidit Marcia, Cremutii filia. Unde illam sic alloquitur L. Seneca in consolatione, quam ad eam scripsit: *Ingenium patris tui, de quo sumtum erat supplicium, in usum hominum reduxisti, & à vera illum vindicâsti morte, ac restituisti in publica monumenta libros, quos vir ille fortissimus sanguine suo scripserat. Optimè meruisti de Romanis studiis: magna illorum pars arserat. Optimè de posteris, ad quos veniet incorrupta rerum fides, auctori suo magno imputata: optimè de ipso, cujus viget vigebitque memoria, quamdiu fuerit in pretio Romana cognosci; quamdiu quisquam erit, qui reverti velit ad acta majorum; quamdiu quisquam, qui velit scire, quid sit vir Romanus, quid subactis jam cervicibus omnium, & ad Sejanianum jugum adactis, indomitus sit homo, ingenio, animo, manu liber. Magnum mehercule detrimentum Resp. ceperat, si illum ob duas artes pulcherrimas in oblivionem conjectum, eloquentiam, & libertatem, non eruisses. Legitur, floret; in manus hominum, in pectora receptus, vetustatem nullam timet.* Cremutium quoque laudat Plinius lib. X cap. XXVI his verbis: *Auctores sunt omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa Regiam Memnonis exploratum sibi Cremutius tradit.* Idem prodit Solinus cap. XLIII. Sed apud eum in MSSis est *Crumentius*, librarii culpa, cum ex Plinio sit corrigendus, quem more suo exscripsit. Puto autem & ista esse ex historico Cremutii opere.

Etiam Aufidius Bassus Augusti & Tiberii tempore fuit, æqualis M. Senecæ Rhetoris, ut ex ejus suasoria VI cognoscimus. Ibidem inter historicos refertur, qui elogiis suis Ciceronem fuere prosecuti. Reliquit autem belli Germanici libros: ut Fabius docet lib. X. Ubi & ejusmodi de eo judicium apponit: *Servilius Novianus & ipse à nobis auditus est, clari vir ingenii, & sententiis creber, sed minùs pressus, quàm historiæ auctoritas postulat. Quam, paullùm ætate præcedens eum, Bassus Aufidius, egregiè utique in libris belli Germanici præstitit, genere ipso probabilis in omnibus; sed in quibusdam suis ipse viribus minor.* Etiam de bello civili scripsit: unde ista sunt, quæ M. Seneca de Cicerone refert. Ubi Aufidius desiit, ibi cœpit Plinius Veronensis. Hoc ostendunt verba Plinii junioris lib. III epist. V; ubi inter alia scripsisse dicitur, *A fine Aufidii Bassi triginta & unum.* Hoc viri docti a interpretantur de fine historiæ, quam scripserat de bello civili. Id minus placet. Nam paullò antè dixerat Plinius, scripsisse de bello Germanico libros XX. Atqui libros, quos à fine Aufidii Bassi cœpit, numero erant XXXI. Ergo verba allata de belli Germanici opere intelligi non possunt. Meminit & Aufidii hujus scriptor de caussis corruptæ eloquentiæ, & fortasse idem est, quem Plinius signat Histor. Nat. lib. VI cap. IX cùm ait: *Universæ* Armeniæ *magnitudinem Aufidius quinquagies centena millia prodidit.* At non de hoc, puto, sed de filio ejus loquitur L. Seneca epist. XXX. Ea incipit: *Bassum Aufidium, virum optimum, vidi quassum, ætati obluctantem. Sed jam plus illum degravat, quàm quòd possit attolli. Magno senectus, & universo pondere incubuit. Scis illum semper infirmi corporis, & exhausti, fuisse: diu illud continuit, &, ut verius dicam, concinnavit. subitò defecit.* Fortasse idem est P. Aufidius memoratus Prisciano lib. VIII: ubi eum docet *contestatur* passivè usurpâsse pro συμμαρτυρεῖσθαι: nempe in verbis istis. *Siquis alio vocitatur nomine, tum cum his contestatur, atque olim vocitabatur.* Ac planè ab hoc Aufidio Basso alius est Aufidius Modestus, grammaticus nobilis, qui Maronem inter-

pre-

a And. Schott. lib. de claris apud Senecam rhetoribus.

pretatus fuit. Celebrat Philargyrius in lib. II. Georg. *Aufidius Modestus legisse se, affirmabat, hunc morem esse Dacorum, ut, cum ad bella proficiscerentur, non prius rem capesserent, quàm de Istro certum modum haurientes ore in modum sacri vini, jurarent, non se ad patria sedem regressuros, nisi hostibus casis. & idcirco Virgilium familiari sibi hypallage usum dixisse*, Istrum conjuratum, *apud quem Daci conjurare consueverunt.* Idem in III Georg. [illegible] vocat Modestum: ubi in illo Maronis *crurum tenus*, ait *tenus* pro *fine* accepisse. Quemadmodum autem Aufidius hic Bassus cum Aufidiis aliis confundi non debet: ita quoque distinguendus hic Bassus ab aliis Bassis. Imprimis à Julio Basso, qui & ipse Augusti ævo fuit: & à Junio Basso, qui fuit temporibus Neronis, aut Vespasiani. Ex Julii Bassi declamationibus plurima excerpta habemus apud M. Senecam. Qui & in præfatione lib. v. Controv. *hominem disertum* vocat: sed addit, *Cui demtam velim, quam consectabatur, amaritudinem, & simulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quàm ubi scholasticus forum, quod non novit, imitatur.* Junius Bassus, homo erat dicacissimus, unde *asinus albus* vocabatur: ut idem Fabius auctor est lib. VI. cap. III. de Risu. Nempe *asinus* quidem ob ineptias: sed *albus* ob jucunditatem: ut Turnebus interpretatur lib. XXVIII. Adversar. cap. XXXV. Hunc Vespasiani ævo, vel non multò ante, vixisse, colligo ex istis Fabii verbis, quæ eodem capite leguntur: *Id porrò, quod dicitur, aut est lascivum & hilare, qualia Galbæ pleraque: aut contumeliosum, qualia* NUPER *Junii Bassi: aut asperum, qualia Cassii Severi: aut lene, qualia Domitii Afri.* Fortasse tamen *Julius* rescribendum. Is superioris fuerit filius. Sanè apud Plinium lib. IV. epist. IX. lego: *Caussam per hos dies dixit Julius Bassus, homo laboriosus, & adversis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano à privatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit: tandemque absolutus, vindicatusque est. Titum timuit: ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est.* Vide & quæ sequuntur. Etiam lib. x. ep. LXIV: *Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Julio Basso proconsule: ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumque à senatu jus omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adiisset, docuissetque proconsulem: negavit.* Fuit & Cæsius Bassus, poëta Lyricus, quem ætate Neronis & Galbæ vixisse, tum inde liquet, quòd Persius ad eum satiram scribit: tum ex verbis Fabii lib. x, ubi & de eo judicium ponit: *Lyricorum*, inquit, *Horatius fere solus legi dignus. Siquem adjicere velis, is erit Cæsius Bassus, quem nuper vidimus.* Diomedes lib. IV. ex Cæsio Basso citat hoc carmen Molossicum:

Romani Gallis devictis sunt victores.

Quanquam in veteri quoque libro Celsius Bassus vocetur, versusque is sic concipiatur:

Romani victores, Germania devicta.

Auctor Scoppius Suspectarum Lect. lib. v. epist. XXII. De Celsi nomine planè dissentio. Sed ut de Germanis Bassus scripserit, non displicet, quia iis temporibus bellum Romanis semper cum Germanis. Sunt quibus Cæsius Bassus videatur auctor commentariorum in phænomena Arati à Germanico conversa. Fulvius Ursinus in I Georg. Calpurnium Bassum appellat. Sed ipsum Cæsarem Germanicum auctorem eorum esse, Lactantius censet lib. I. de Falsa Relig. cap. XI; atque idem Politianus existimat in Miscellan. cap. XXVIII. Is verò Cæsar Germanicus fuerit, non quem Tiberius adoptavit, quæ Lilii Gyraldi sententia erat: sed Cæsar Domitianus: quem Arateorum interpretem esse, liquidò ostendit Nobilissimus, ac Serenissimi Suecorum regis ad fœderatas Belgicæ provincias legatus, Janus Rutgersius lib. II. Var. Lect. cap. IX. Sed ut de Arateis Latino carmine redditis amplissimo huic viro assentio (nam Firmicus, qui Julio Cæsari tribuit [a], hac parte indignus, cujus ratio habeatur) ita de commentariis in Germanicum quo minùs Lactantio, ac Politiano subscribam, non uno argumento compellor, ut alibi fusius explicamus. Institutum nunc prosequamur. Vespasiani quoque ævo erat Sallejus Bassus, non semel memoratus Tacito, sive alteri in dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ. Inter alia sic audias Aprum loquentem: *Quis enim nescit, neminem mihi conjunctiorem esse, & usu amicitiæ, & assiduitate contubernii, quàm Sallejum Bassum, cum optimum virum, tum absolutissimum poëtam?* Et Quinctilianus lib. x: *Vehemens, & poeticum ingenium Salleji Bassi, nec ipsum senectute maturum.* Adhæc fuit & Gabius Bassus; è cujus commentariis historiam de equo Sejano refert Gellius lib. III. cap. IX. Libros is de origine verborum & vocabulorum edidit: è quibus idem Gellius quædam adfert lib. II. cap. IV, lib. III. cap. XIX, lib. v. cap. VII, & lib. II. cap. XVII. quo uno in loco *Gavius* dicitur, qui alibi ei *Gabius*. Sed *Gavius* est & apud Macrobium. Ex quo discimus, etiam librum scripsisse de Diis. Locus est lib. I. Saturn. cap. IX: *Gavius Bassus in eo libro, quem de Diis composuit, Janum bifrontem fingi ait, quasi superûm atque inferûm janitorem: eundem quadriformem, quasi universa climata majestate complexum.* Idem lib. III. Sat. cap. VI, quo loco exponit, cur Herculi aperto capite sacra fiant. inter alia inquit: *Hoc amplius addit Gavius Bassus. idcirco enim hoc fieri dicit; quia ara maxima ante adventum Æneæ in Italia constituta est, quæ hunc ritum velandi capitis invenit.* Nec dubito, quin & eundem Bassum, & idem de Diis opus, signet Lactantius lib. I. de falsa relig. cap. XXII: *C. Bassus Fatuam nominatam tradit, quòd mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris.* Nec movet, quòd hic, uti & apud Macrob. lib. III. cap. XVIII, C. Bassus dicatur. Nam utrobique priùs fuit Gavius; unde librarius, quia Gavii nomen ignoraret, *Caius* effecit: eaque occasio fuit, cur deinceps nota C. præfigeretur. Fulgentius Planciades in explicatione sermonis antiqui citat Gavium seu Gabium Bassum in satiris, indeque hæc verba depromit: *Vervinâ confodiende, non te nauci facio.* In ea editione, quam cum Nonio Hadr. Junius exhibuit, item illâ, quam antè cum Hygino, & aliis, Hervagius excudit, pro *Gabius* legas *Galbius*: sed perperam, cùm nulla gens Galbia fuerit apud Romanos. At Gaviam fuisse, cognoscimus ex P. Gavio, municipe Cosano, cive Romano, quem Verres Messanæ in crucem egit. Qua de re multa Cicero libro v. in Verrem. Gavius verò Bassus, Gellio, aliisque memoratus, vixerit Trajani temporibus, si (ut etiam Carrio existimat lib. I. Emendat. cap. VII.) fuerit is Gabius Bassus, qui Ponticæ oræ præfectus fuit: de quo Plinius lib. x. epist. XVIII, & XXXII, & Trajanus epist. amœbæa.

CAP. XXIII.

T. Labieni historia, dictio, maledicentia, à cujus rabie vocatus Rabienus. *Labienus alius, qui à Cæsare ad Pompejum descivit. Item alius, qui Parthorum adversus Romanos dux fuit. Tribus istis spiritus Pompejanus. Ex iis historiographus illam ingenii sui pœnam primus perpessus fuit, ut monumenta ejus cremarentur. Memorandus viri exitus. Sed Cæsar Caligula postea illius libros requiri, ac legi, permisit.*

TItus quoque Labienus, declamator, & historiographus, temporibus floruit Augusti: utrùm verò sub eodem, an Tiberio, perierit, minùs evidens est. Res apertior foret, si exitum ejus memorabilem non præteriisset Tranquillus, qui obiter solùm in Caligula mentionem tanti viri facit, ut post videbimus. Interim magis verisimile fit, sub Augusto etiam decessisse. De hoc Labieno multa M. Seneca præfat. in lib. v. Controvers. Inter alia inquit, *Color ei orationis antiquæ: vigor novæ. Cultus inter nostrum, ac prius seculum, medius; ut illum posset utraque pars sibi vindicare. Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet; ut, quia passim ordines hominesque laniabat, Rabienus vocaretur.* Fortasse aliquis existimet, pro Labieno dictum Lanienum: atque ita hic legendum esse, eo quòd Seneca dicat, exinde [illegible] promanasse, quia

[a] Præfat. lib. 2.

ordines, hominesque, laniabat. Sed nihil, invitis libris, mutare ausim. Præsertim quandò ἐμφαντικώτερ@ est Rabieni appellatio: nempe ut sit a laniandi rabie. Sequitur apud Senecam: *Animus per vitia ingens, & ad similitudinem ingenii sui violentus, & qui Pompejanos spiritus nondum in tanta pace posuisset.* Unde aliquis colligat, hunc esse illum T. Labienum, qui Cæsaris in Galliis legatus; ut ipse narrat Cæsar libris de bello Gallico, & primo de bello civili: quique postea Pompejanas partes est secutus, atque à Cæsare victus est bello Africano: ut constat ex illis, quæ Hirtius prodidit. Vir quidem doctissimus, qui notis Senecam illustravit, ait, cùm Seneca dicat, Pompejanos retinuisse spiritus; videri eundem illi, de quo dicebamus. Interea se, idemne, an alius, sit, ἐπέχειν. Sed planè est diversus. Nam ille, qui adversus Cæsarem pugnavit, bello periit Hispaniensi. Quod absque dubio scriptor belli Hispaniensis memoriæ prodiderat in ea libri parte, quæ injuriâ temporum periit. Nunc quidem id legas in Julio Celso: qui cùm cladem Labieni narrâsset, ista subjungit: *Ita Labienus, Cæsaris desertor ac transfuga, suique pristini ducis hostis inexorabilis, cui parare perniciem quærebat, victoriam insperatam; sibi verò mortem peperit. Eo enim prælio & ipse concidit, unaque Actius Varus, & cum eis* xxx *millia hominum cecidere.* De Celso, unde hæc hausimus, diximus suprà cap. XIII. De eodem Labieno loquitur Valer. Max. lib. VIII, cap. XIV. Fuit & alter Labienus, T. Labieni filius, qui a Bruti Cassiique partibus stetit, atque ante Philippensem pugnam missus fuerat ad Orodem, Parthorum regem, ut peteret auxilium: ac, clade suorum cognitâ, ibidem commoratus fuit; perspectâque Antonii desidiâ, Parthos instigavit adversus Romanos, belloque eo contra Romanos dux, (unde & *Parthicus imperator* appellari voluit) Phœnicen, ac Ciliciam, urbesque Asiæ in continenti sitas, plerasque sine bello, Mylassam autem, & Alabandam, vi occupavit: tandemque à P. Ventidio devictus, atque a Demetrio, Julii Cæsaris liberto, quem Antonius Cypro præfecerat, captus fuit. De quibus vide Strabonem lib. XIV; ac imprimis Dionem lib. XLVIII. Etsi verò & ille Pompejanarum fuerit partium: tamen & eum alium esse ab historiographo, arguunt illa, quæ de morte ejus ex Seneca mox adferam. V. Cl. Nicolaus Faber conjectabat, historicum nepotem ejus esse, qui, Cæsare deserto, Pompeji partes secutus fuit: filium autem illius Parthici, ut se vocabat, imperatoris: μειράκιον αὐθάδειας καὶ ἀνοίας πλῆρες a: ut de eo loquitur Strabo. Sed ut hoc planè incertum est; ita minimè dubium, quin eâdem ex familia fuerit, & spiritum eundem habuerit, quem tum ille Cæsaris transfuga, tum Parthicus imperator. Nunc porrò audiamus, quæ sequuntur apud M. Senecam: *In hunc primum excogitata est nova pœna. Effectum est enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova, & insueta, supplicia de studiis sumi. Bono hercule publico ista in pœnas ingeniosa crudelitas post Ciceronem inventa est. Quid enim futurum fuit, si ingenium Ciceronis triumviris libuisset proscribere?* Et post aliqua: *Di melius, quod eo seculo ista ingeniorum supplicia cœperunt, quo & ingenia desierunt. Ejus, qui hanc in scripta Labieni sententiam dixerat, postea viventis adhuc scripta combusta sunt: jam non malo exemplo, quia suo. Non tulit hanc Labienus contumeliam; nec superstes esse ingenio suo voluit: sed in monumenta se majorum suorum ferri jussit, atque ita includi: veritus scilicet, ne ignis, qui nomini suo subjectus erat, corpori negaretur: non finivit tantum se ipse, sed etiam sepelivit.* b. *Memini aliquando, cùm recitaret* HISTORIAM, *magnam partem convolvisse, & dixisse: Hæc, quæ transeo, post mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Cassii Severi, hominis Labieno junctissimi, belle dicta res ferebatur. Illo tempore, quo libri Labieni ex* S. C. *urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici.* De ejusdem historia ita Suetonius in Caligula cap. XVI: *Titi Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus, lectitarique permisit: quando maximè suâ interesset, ut facta quæque posteris tradantur.* Labienus hic mentis, quàm linguæ amarioris fuisse dicitur à M. Seneca in prologo epitomes; sive excerptorum è libro IV controversiarum. Ex Labieno hoc, ut *clipeus*, & *clipeum* differant; docet Charisius lib. I. Eti Labieni orationem in Pollionem citat Quinctilianus lib. I. cap. IX: sed ita, ut ambigat, utrùm ea non sit Cornelii Galli. Et lib. IX. cap. III. locutionem adfert, quam in Labieno notavit Pollio. Utrobique autem capiendus C. Asinius Gallus, C. Asinii Pollionis historici filius, is qui libros scripsit de comparatione patris cum Cicerone: ut Plinius refert lib. VII. epist. IV. ad Pontium. Quemque Tiberius occidit: ut scribunt Tacitus in VI, Dio, Tranquillus, & Hieronymus in Chronico Euseb.

a Adolescentia irritabilis; ac stultitia plenus.

b Vett. lib. flevit.

CAP. XXIV.

Tiberii commentarii de vita sua. Vellejus Paterculus. Vinicius quis, cui is historiam dicavit. Velleii dictio, fides, primus editor, prænomen. De fragmento Velleji, ut Lazius vocabat. Ex Abbate Urspergensi illud esse, vel alio, quem exscripserit Urspergensis: saltem multò esse Velleio recentius. Urspergensis ætas. Valerius Maximus. Post Sejani is cædem scripsit. Stylus ejus cujusmodi. De ætate Valerii scrupulus, & injectus, & exemtus. Julius Paris, abbreviator Valerii. Idem Paris librum reliquit de nominibus Romanorum: quem in compendium redegit Titius Probus. Brutidii ætas; præceptor, fragmentum geminum de Cicerone: quid in Brutidio laudet, quidque culpet Tacitus, ejus adilitas, & amicitia cum Sejano. Cornelius Thuscus. Ἀνισοτησίας hic à Seneca reprehensus. Aliquid allatum ad culpam hanc imminuendam verius, quam planè amovendam.

Tiberius Cæsar de Vita sua scripsit. Suetonius in Tiberio cap. LXI: *Etsi commentario, quem de vita sua summatim breviterque composuit, ausus est scribere, Sejanum se punisse, quod comperisset, furere adversus Germanici liberos, filii sui.* Item in Domitiano cap. XX: *Præter commentarios, & acta Tiberii Cæsaris, nihil lectitabat.* Tiberium Cæs. Imp. inter scriptores, è quibus profecit, Plinius reponit in indice scriptorum lib. II.

Vellejus Paterculus primum tribunus militum in Thracia fuit, hinc præfectus equitum in Germania, exinde quæstor, inque quæstura, remissi sorte provinciæ, legatus Tiberii bello Pannonico, denique primo Tiberii anno cum fratre Prætor destinatus: quæ universa de se ipso narrat Vellejus. Hosce honores, & quos tum majores, & consanguinei gesserint, his verbis complecti studuit Aventinus, eos referens, è quibus in primo Annalium scribendo profecit: *P. Vellejus Paterculus, homo militaris, ex celeberrimis Campanorum principibus prognatus, in Germania sub Tiberio præfectus equitum fuit Tribunus antè castrorum, item quæstor, & legatus in bello Pannonico. Scripsit sexto imperii Tiberiani anno. Item majores ejus atavi, abavi, avi, patruus, pater Magius Celer, frater, disciplinâ bellicâ, ac rebus civilibus clarissimi exstitere duces, prætores, judices, senatores, præfecti fabrûm, tribuni castrorum, legati imperatoribus Romanis fuerunt.* Hæc Aventinus. Hic Vellejus duos Historiæ scripsit libros ad M. Vinicium consulem, progenerum Tiberii Cæsaris, Tacito etiam memoratum in sexto annalium, qui illum patre & avo, consularibus, ortum dicit: item Dioni libro extremo, ubi eum à Messallina docet interfectum, quòd caput cum ea collimare noller. Vinucium aliqui appellant: sed Dioni quoque est Οὐινίκι@. Librorum Velleji bona pars deperiit. Dictio ejus planè Romana, atque elegans. Quædam etiam habet, quæ haut alibi invenias. Sed in sui ævi rebus nimis domui Augustæ, & Sejano, adulatur. Justiores commentarios promittit lib. II. *Harum præteritarumque rerum ordo, cum justiis aliorum voluminibus*

pro-

premitur, tum, uti spero, nostris explicabitur. Ac post ea: *Captum alterum, alterum deditum jussu voluminibus ordine narrabimus, ut spero.* Si Beatum Rhenanum audimus, qui primus Vellejum in lucem protraxit, est idem ille, quem Tacitus vocat P. Vellejum. Nec alia mens, vel Jacobi Schegkii, vel Valentis Acidalii. Eamque sententiam probant codice Buterii, ubi *Publius* appelletur, non *Gajus*, uti est in vulgatis. Sed nihil tale in variantibus Buterii lectionibus reperias. Est & tertia sententia. Nam *Marcum* vocat Priscianus libro VI. Ita enim habet, & antiquissima editio Veneta anni CIↃCCCCLXXVI, & recentissima Heliæ Putschii: imò & optimæ notæ codex MSSus meus, ut omnino huic sententiæ potius accedam.

Porrò & fragmentum quoddam Velleji, quod frustra in editis quæras, invenisse se ait Wolfangus Lazius lib. I. commentariorum Rep. Rom. cap. VIII. Inscriptio illius erat: VELLEII EXCERPTA EX GALLICA HISTORIA. Fragmentum ipsum istiusmodi est: *Dum hæc circa Rhenum geruntur, in Noricorum finibus grave vulnus populus Romanus accepit. Quippe Germanorum gentes, quod Rhætias occupaverant, non longè ab Alpibus, tractu pyri, patentibus campis, ubi duo rapidissimi amnes inter se confluunt, in ipsis Norici finibus civitatem, non quidem muro, sed vallo, fossâque, cinxerunt: quam appellabant Cisara, ex nomine deæ Cisæ, quam religiosissime colebant. Cujus templum quoque ex ligno barbarico ritu constructum, postquam eò colonia Romanorum deducta est, inviolatum permansit, ac vetustate conlapsum, nomen colli servavit. Hanc urbem T. Annius Prætor, ad arcendas barbarorum excursiones, Kal. Sextil. exercitu circumvenit. Ad meridianam oppidi partem, qua sola à continenti erat, Prætor ipse, cum legione Martia, operosissime communivit: ad occidentem vero, quà barbarorum adventus erat, Avar, Bogudis regis filius, cum equitatu omni, & auxiliaribus Macedonum copiis, inter flumen & vallum, loco castris parum amplo, infelici temeritate extra flumen consedit. Pulchra indoles, non minùs Romanis, quàm Græcis literis, instructa. Igitur IIX die, quam eò ventum est, cum is dies deæ Cisæ celeberrimus, ludum & lasciviam magis, quam formidinem, ostentaret; immanis barbarorum multitudo ex proximis sylvis repente erumpens ex improviso, castra irrupit. Equitatum omnem, &, quod miserius erat, auxilia sociorum delevit. Avar, cum in hostium potestatem regio habitu vivus venisset, pecudis more mactatur. Oppidani vero, non minori fortunâ, sed majori virtute, Prætorem in auxilium sociis properantem, adoriuntur. Romani haut segniter resistunt. Duo principes oppidanorum, Habbino, & Caccus, in primis pugnantes cadunt. Et inclinata jam res oppidanorum erat, ni maturassent auxilium ferre socii, in altera ripa jam victoriâ potiti. Denique coadunatis viribus castra irrumpunt. Prætorem, qui paullò altiorem tumulum frustra ceperat, Romanâ vi resistentem obtruncant. Legionem devinam, ut ne nuncius superesset, funditus delent. Verres solus tribunus militum, amne transmisso, in proximis paludibus se occultans, honestam mortem subterfugit. Nec multò post Siciliæ Proconsul immanis avaritiâ turpem mortem promeruit.* Etiam lib. V. ejusdem operis cap. V, & aliis aliquot locis, Velleji hujus fragmenti meminit Lazius. Uti & Gesnerus in Bibl. & Rob. Constantinus in scriptorum Nomenclatore. Sed qui nasum habet, satis odoratur, stylum ejus sapere scriptorem, qui seculis aliquot Vellejo junior sit. Nec in re pauca sunt, quæ peccentur. Ea ulterrem, nisi id eum cura fecisset vir summus, Marcus Velserus, in rerum Augustanarum Vindelicarum libris. Sed monere operæ pretium videtur, fragmentum hoc totum, paucis tamen mutatis, legi apud Conradum à Lichtenau, Abbatem Urspergensem: quem in Chronico vide postea, quæ de anno MCLXVII exposuit. Lemma

a P. 294. ed. Perna an. 1569. ejus capitis est, *De Augusta Vindelicorum, vel Rhætia.* Ætatem ejusce Conradi inde cognoscimus, quòd initio Pontificatus Innocentii tertii, hoc est, anno CIↃCXCVIII, laicum se, atque adeò minorennem fuisse, dicat: anno autem CIↃCCXV referat se abbatem factum Urspergensem: historiam verò suam perducat usque ad annum CIↃCCXXIX. Quare, aut ex Abbate Urspergensi id fragmentum fuerit: aut inde, unde ea hauserat Urspergensis.

Vellejo succedat Valerius Maximus, qui dictorum factorumque memorabilium libros IX reliquit. Post Vellejum scripsisse, inde cognoscimus, quòd Vellejus tantopere adulatur Sejano. Scripsit igitur is superstite adhuc Sejano. At Valerius lib. IX. cap. XI, Sejanum, sed exquisito magis adulandi genere nomen supprimens, ob perfidiam & ambitionem horribiliter exagitat, ac tandem addit, eum *omni cum stirpe suâ populi Romani pedibus obtritum, etiam apud inferos, si tamen illuc receptus est, quæ meretur, supplicia pendere.* Scripsit igitur post Sejani cædem. Nempe extremis Tiberii temporibus. Stylus tamen vix sapit tam bonum ævum. Unde Desiderius Erasmus sic de eo ait in Ciceroniano: *Tam similis est Ciceroni, quam mulus homini, adeò ut vix credas, vel Italum fuisse, qui scripsit, vel hoc ætatis quod præ se fert vixisse: tam diversum est totum dictionis genus. Afrum quempiam esse dicas, nec ullum elaboratum.* Ut cum in prooemio ait, *Mea parvitas eo justius ad favorem tuum decurrerit.* Vide & alia quædam è multis apud maximum virum, Janum Rutgersium, lib. VI. Var. Lect. cap. XVI. Sententias quoque nimium affectat. Propterea existimare aliquis possit, hunc potiùs esse illum M. Valerium Maximum, qui anno Christi CCLIV cum Volusiano Imper. consul Romæ fuit, iterumque consulatum gessit anno CCLVII. ut ex Onuphrio, & aliis, constat. Ita quod Valerius in præfatione ait, divinitatem ejus Imperatoris, cui opus suum dicat, paterno avitoque sideri parem videri: id non de Julio, Augusto, Tiberioque, accipi debebit; sed de imperatoribus tribus Gordianis; quorum duos in Africa creatos imperatores Maximinus occidit; tertius verò prioris nepos, alterius filius fuit, qui imperare cœpit anno CCLXXXVIII. Quo de Gordiano ita Capitolinus in Maximo & Pupieno: *Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, merito avi, & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt, qui pro populo Romano contra Maximinum in Africa vitam finierant.* Sed cave hæc decipiant. Nihil enim verius, quàm hunc Memorabilium scriptorem multò esse antiquiorem; quandò & Gellius, qui sub Hadriano vixit, ejus Memorabilium libros advocat lib. VIII. cap. I, & libro XII. cap. VII. Et Plutarchus in Bruto Valerium Maximum eorum testem laudat, quæ refert de Porcia Bruti uxore. Imò certum est sub Tiberio vixisse: quandoquidem ipse lib. II. cap. VI, se Asiam cum Sexto Pompejo petiisse dicit. Deque amicitia inter eum & sese agit libro IV. cap. VII. Est autem is Sextus Pompejus, qui cum Sex. Appulejo consulatum gessit, eo ipse anno, quo Augustus Cæsar vitâ excessit, eique Tiberius successit. Ac consules isti fuere, qui primi in Tiberii verba jurarunt; eoque nomine Tiberio fuere semper acceptissimi: ut ex Dione, Tacito, aliis, constat. Etiam ætatem ostendit locus iste lib. V. cap. VIII. *Marcus Antonius, avorum nostrorum temporibus clarissimus orator.* Item, quà Julio, & Augusto, assentatur, oratio, lib. VI. cap. VI, & alibi. Item quòd in gratiam Tiberii Brutum vocat parricidam lib. VI. cap. VI. quemadmodum & lib. I. cap. VII. ait, *C. Cassium nunquam sine præfatione publici parricidii nominandum.* Nempe ita sub Tiberio loqui necesse erat: quod illa etiam Cremutii Cordi querela ostendit apud Tacitum Annal. lib. IV: *Titus Livius Cn. Pompejum tantis laudibus extulit, ut Pompejanum eum Augustus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones, & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.* Cremutius ille à Tiberio damnatus fuit, librique ejus per ædiles cremari: quòd *editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset*; ut ibidem Tacitus ait. Hæc satis docent, Valerium Tiberii vixisse ætate. Quod siquis objectet, mirum igitur esse, si is, qui Augustæi ævi con-

suli

suli familiaris fuit, dictione utatur, qualis sesquiseculi pòst fuit: primùm dicam, nec illo ævo omnes tersè satis locutos. Nam & jam Cicero in Bruto conqueritur, quòd, receptis in civitatem tot exteris, corrumpi cœpisset nativus ille color sermonis Romani. Quod si illud minùs satisfacit, quid si dicam, fortasse, ut non Trogum, sed epitomen Trogi, habemus; ita nec Valerium exstare, sed epitomen ejus, quam Julius Paris concinnaverit? Nam videtur is fecisse Valerii epitomen. Quod si & Valerius librum de Romanorum nominibus fecit; eumque Memorabilium libris subjecit: hujus quoque epitomen scripserit. Sin nihil hujusmodi (quod multò verius puto) Valerius ediderit: ipse Paris, ut meliùs intelligeretur Valerius, librum hunc composuit: ejus autem epitomen fecerit C. Titius Probus. Aut si Probus auctor libri illius fuerit, epitome erit à Paride. Quid verius sit, non aliunde odorari licet, quam præfatione illâ, quæ est in libellum de prænominibus. Ea hujusmodi est: *Decimus atque ultimus huius operis liber, seu studiosorum inertiâ, seu scriptorum segnitiâ, seu alio quovis casu, à nobis nostra perditus est. Verùm Julius Paris, abbreviator Valerii, post novem libros explicitos, hunc decimum sub infrà scripto compendio complexus est: per quod de nominibus, prænominibus, cognominibus, atque agnominibus, fuisse eundem à Valerio compositum, conjectare licet.* Sed hoc, quod adfert, argumentum valde est infirmum. Potuit enim Paris librum de nominibus subjungere, non ut Valeriani unius libri compendium: sed ut omnium Valerii librorum facem ac commentarium. Quare sic statuere malim, Valerium ipsum Memorabilia scripsisse: horum epitomen edidisse Paridem: eundem reliquisse librum de nominibus: hujus libri compendium fecisse Probum. Quod etiam arguunt ista, quæ ibidem continuò sequuntur: *Verba quidem Julii Paridis hæc sunt: Liber decimus de prænominibus, & similibus.* Sequitur deinde: *Decimi hujus operis libri per C. Titium Probum epitome.* Porrò hunc, non alium libellum, intellexit Alciatus lib. IV Dispunctionum cap. I. cùm habere se opusculum ait Valerii Maximi de nominibus Romanorum. Cæterùm non desunt, qui Valerium hunc Mediolani natum dicant: eumque & sacerdotem, & astrologum fuisse, arbitrentur: uti Leander, qui Lombardiam Transpadanam describens, hæc adstruere nititur, ex antiquo marmore, quod Mediolani exstet. Ejus inscriptio est talis: M. VALERIUS MAXIMUS SACERDOS D.S.I.M. STUD. ASTROLOGIÆ SIBI ET SEVERIÆ APR. UXORI H.M.H.N.S. Exstat id monumentum in æde S. Simpliciani. Unde Pighius exscriptum Smetio transmisit. Habes in Gruteriana collectione pag. CCCXIII. numero IV. Sed potuit is esse M. Valerius Maximus, quem cum Volusiano imp. consulatum gessisse, superiùs dicebamus. Vel alius fortassè ex eâdem fuerit familiâ.

Brutidius Niger, scholasticus idem, & historicus, post Sejani necem & ipse superfuit, ut postea liquebit. Discipulus fuit Apollodori; ut est apud M. Senecam Controvers. IX. ubi & excerpta invenies ex ejus declamat. Inter historicos, qui elogio prosecuti sint M. Tullium, ab eodem reponitur Suasoriâ VI, ubi & verba ejus ista ex historia refert: *Elapsus interim alterâ parte villæ Cicero lecticâ per agros ferebatur: sed, ut vidit, appropinquare notum sibi militem, Popillium nomine, memor defensum à se, lætiore vultu adspexit. at ille, victoribus id ipsum imputaturus, occupat facinus, caputque decisum, nihil in ultimo fine vitæ facientis, quod alterutram in partem posset notari, Antonio portat, oblitus se paullò ante defensum ab illo.* Item hæc Brutidii sunt ibidem allata: *Ut vero jussu Antonii inter duas manus positum in Rostris caput conspectum est; quo toties auditum erat loco: dato gemitu & fletu maximi viri inferiæ* a, *nec, ut solet, vita depositi in rostris corporis concio audivit, sed ipsa narravit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ signata vestigio erat. Nemo non aliquod ejus in se meritum fatebatur: hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserrimi temporis servitutem ac aleam delatam in Antonium.* Partim

a Locus corruptus. Vide super eo interpretum conjecturas.

laudat, partim culpat Tacitus, lib. III Annalium: *Brutidium*, inquit, *artibus honestis copiosum, &c., si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum, festinatio extimulat, dum æquales, dein superiores, suasmet postremò ipse spes, anteire parat. quod multos etiam bonos pessum dedit; qui spretis, quæ tarda, cum securitate, præmatura, vel cum exitio, properant.* Ædilem fuisse, paullò antè dixerat Tacitus. Idem videtur, quem Juvenalis signat sat. X:

—— —— —— *Pallidulus mi*
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.

Quippe ait, Brutidium, occiso Sejano, pallidulum processisse, quia metueret sibi & ipse a Tiberio, propterea quòd Sejano fuisset amicus. Hanc loci ejus mentem esse, satis liquet ex illis, quæ apud poetam consequuntur.

Tiberii quoque temporibus fuit Cornelius Thuscus, declamator, atque historicus ineptus, & ob ἀπειροκαλίαν notatus à M. Seneca Suasoriâ II: *Sed si vultis*, inquit, *historicum quoque vobis fatuum dabo. Thuscus ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta est, majestatis reum fecerat, homo, quàm improbi animi, tam infelicis ingenii, cùm hanc Suasoriam declamaret* (quâ trecenti Lacones ad Thermopylas adversùs Xerxem missi, deliberabant, an ipsi fugiant) *dixit, Exspectemus, si nihil aliud, hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat,* VENI, VIDI, VICI, *cùm hoc post multos annos Divus Julius, victo Pharnace, dixerit.* Sanè Thusci patrocinium suscipere difficile est, cum aperta sit allusio ad dictum Cæsaris; nec ante eum illud quisquam usurpârit. Tamen video, quid imposuerit Thusco. Non nesciebat, tanto post Laconas illos Cæsarem fuisse: sed cogitabat, crebras esse συνεμπτώσεις, tum eorum qui diversis temporibus, tum qui simul vixerint: imò, ut Comicus ait nullum dictum esse, quod non dictum sit prius. Eoque nihil absurdi credebat, si tale quid in mentem veniret Persis subitò vincentibus Græcos; ac postea venit Cæsari. Pharnace devicto. Porrò non temerè, quem Thuscum ἁπλῶς appellat Seneca, eum nos Cornelium Thuscum vocabamus. Cornelium enim (ut Lipsio quoque observatum) eundem nominat Tacitus in VI Annal. ubi de Servilio, & Cornelio, Scauri Mamerci accusatoribus, scribit. Meminit & Thusci cujusdam Plinius in Historia Natur. ac Glandorpio in Onomastico hic vocatur Clodius Tuscus; imò & præstantissimo viro, Andr. Schotto, libello de claris oratoribus. Verùm non dubito, quin planè alius à Cornelio Thusco sit Clodius Thuscus, Sinnii, seu Asinii Capitonis æqualis; ex cujus ad Capitonem hunc literis solœcismi definitionem adducit Gellius lib. V, cap. XX.

CAP. XXV.

Cn. Lentuli Gætulici ætas, pater, dignitas, accusatio, defensio, clementia, cædes, historia, error, poemata. Agrippinæ de vita & casibus suorum commentarius. Agrippinam Claudii perperam cum Agrippina Germanici confundi. Claudii Cæsaris historia, & de vita sua libri. L. Senecæ tempora percursa. Regiones descripsit. De compendio historiæ Romanæ quæstio rejecta. Fabii Rustici historia, & eloquentia. Domitii Corbulonis dignitas, virtus, historia. Pomponius Mela de situ orbis. C. Balbilli, *seu Babilli, libri de itinere suo, ac rebus Ægyptiis. Corruptè eum Babilium vocari.*

CN. Lentulus Gætulicus Tiberii & Caji Caligulæ temporibus vixit. Pater ejus fuit Cn. Lentulus Cossus Gætulicus, qui cum L. Calpurnio Pisone consulatum gessit anno Urbis DCCLII. Hujus mortem Tacitus refert lib. IV. annalium. Ibidem & filii meminit, quem consulatum gessisse ait cum C. Calvisio Sabino, anno nempe DCCLXXVIII. Eo anno Tiberius Imp. Româ cum modico comitatu in Campaniam abiit: nec Romam postea reversus fuit, ut præter Tacitum auctor est Suetonius in Tiberio cap. XXXIX. & Dio lib. XLVIII. Anno autem proximo

mo hic ipse Gætulicus in Germania superiore cum proconsulari fuit imperio. Quincto imperii ejus anno occisus est Romæ Sejanus. Tum accusatus quoque Gætulicus, quòd Sejani filium sibi generum destinasset. Sed animosâ satis epistolâ se defendit, ac tantum effecit, ut delator urbe exigeretur: quâ de re vide Tacitum lib. VI Annalium. Dum superioris Germaniæ legiones curat, ut ibidem legere est, *mirum amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, & proximo quoque exercitui per L. Apronium socerum non ingratus.* Sed benevolentia ista militaris eum post Tiberii obitum Cajo suspectum reddidit. Nec aliâ de caussâ occisus ab eo fuit. Docet hoc nos unus Dio Cassius lib. LIX. Γαιτούλικον Λέντουλον, τά τε ἄλλα εὐδοκιμοῦντα, καὶ τῆς Γερμανίας δέκα ἔτεσιν ἄρξαντα, ἀπέκτεινεν, ὅτι τοῖς στρατευομένοις ᾠκείωτο. *Lentulum Gætulicum, cùm aliis rebus illustrem, tum administratâ per decennium Germaniâ, occidi jussit, eo quòd militum sibi benevolentiam parâsset.* Historiam scripsit, cujus meminit Tranquillus in Caligula cap. VIII: *Cn. Lentulus Gætulicus* (Caligulam) *Tiburi genitum scribit.* In quo tamen fallit Gætulicus. Nam, ut Tranquillus mox subjungit, *Gætulicum refellit Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis, gloriosique principis, aliquid etiam ex urbe Herculi sacrâ sumeret: abusumque audentiùs mendacio, quod ante annum ferè natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipse C. Cæsar: de cujus amabili pueritiâ immaturoque obitu, supra diximus.* Poëmatis etiam claruit. Hinc Martialis præfatione lib. I: *Sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Gætulicus.* Meminit & Probus Grammaticus in Virgil. Georg. I. ubi tres ejus hexametros adfert. Adhæc Sidonius lib. II. Epist. X. ubi nomen amicæ ejus Cæsenniæ fuisse ait. Et carm. IX ait,

Non Gætulicus hic tibi legetur.

Imò & ejus esse Epigrammata videntur, quæ lib. III, & VI Antholog. leguntur sub nomine Γετουλικοῦ, vel, quod malim, Γαιτουλικοῦ.

Etiam inter eos, qui res gestas prodidere, locum sibi deposcit Agrippina, Cæsaris Germanici, laudatissimi principis, & Agrippinæ, M. Agrippâ natæ, filia, Augusti Cæsaris proneptis, conjux verò Cn. Domitii Ahenobarbi, & ex eo mater Cn. Domitii Neronis imperatoris. Auctor de ea nobis Tacitus lib. IV Annalium: *Id ego, à scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater, vitam suam, & casus suorum posteris memoravit.* Plinius item lib. VII Hist. Nat. cap. VIII. *Neronem quoque paullo ante principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum, parens ejus scribit Agrippina.* Idem in indice auctorum, è quibus profecit libro septimo, vocat eam Agrippinam Claudii. Nempe quia primùm quidem Cn. Domitii Ahenobarbi, postea autem Crispi Passieni, ac denique patrui sui Claudii Imperatoris fuerit uxor. Quod si hæc proneptis fuit Augusti, ut, quæ diximus, ostendunt, satis liquet, errare virum eruditum, quando de eâ intelligit locum hunc Tranquilli in Augusto cap. LXXXVI: *Et quadam epistolâ Agrippinæ ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare te operam, ne molestè scribas, aut loquare.* Nam hæc non proneptis, sed neptis vocatur Augusti, eoque mater erat ejus Agrippinæ, de qua nunc loquimur.

Claudius Cæsar justam etiam historiam instituerat: qua de re sic Suetonius in Claudio cap. XLI: *Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio verò Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est. In principatu quoque, & scripsit plurimùm, & assiduè recitavit per lectorem. Initium autem sumsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit ad inferiora tempora, cœpitque à pace civili: cùm sentiret, neque liberè, neque verè, sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus sæpe, & à matre, & ab avia. Prioris materiæ duo volumina; posterioris, unum & quadraginta reliquit. Composuit & de vita sua octo volumina, magis ineptè, quàm ineleganter.* Ex quarto historiarum Claudii fragmentum citat Priscianus lib. VI; ex octavo autem, Diomedes lib. I. Ea inter fragmenta Q. Claudii Quadrigarii retulerunt viri docti. Casaubonus verò, notis ad superiorem Suetonii locum, censet esse Tiberii Claudii Cæsaris. Ac movet eum, quòd Quadrigarii libri *annales*, non *historia* vocari solent. Fortasse id verum est. Sed interdum tamen scriptores laxiùs historiæ voce utuntur, ut annales comprehendat. Puto ex Annalibus etiam Claudii Cæsaris esse, quod Plinius scribit lib. VIII cap. III: *Claudius Cæsar scribit, hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interiisse.* Barthius Advers. lib. VII cap. I censet etiam libros de Analogia scripsisse. Atque hoc colligit ex istis verbis Joannis Sarisberiensis, lib. VIII Policratici, cap. X: *Sed & in his quæ palam dicentur, fideliter exsequendum erit: quod in primo libro de Analogia scripsit Claudius Cæsar, vir excellentis ingenii, magnæque prudentiæ.* Sed quis Claudium, cujus stuporem veteres omnes narrant, credat dici posse virum excellentis ingenii, magnæque prudentiæ. Mirum sanè, Barthium ex his verbis colligere, fuisse inter veteres, qui Claudium prudentiæ sapientiæque nomine commendârint. Nam quis veterum ante Sarisberiensem sic de eo scripsit? Sed neque Sarisberiensem hæc scripsisse est credibile: verùm potiùs legendum *Cajus Cæsar*, qui est Julius dictator. Hic enim libros de Analogia composuit, quorum meminere Quinctilianus, Suetonius, Gellius, Charisius, Priscianus, alii.

L. Annæus Seneca Cordubensis, M. Senecæ, cujus suasorias & controversias habemus, filius, Lucani poetæ patruus, decimoquincto, vel circiter, anno ante Augusti excessum Romam perductus fuit, adhuc infans: ac cometam quidem, qui abitum ejus principis antecessit, visum sibi ipse testatur lib. I Natur. Quæst. cap. I. Sub Tiberio dubium, an sub Cajo, quæsturam gesserit. Sub Cajo certè periclitatus multùm, cùm, principe eo præsente, disertè caussam egisset. Sed periculum evasit, cùm mulier quæpiam, quicum Cajus consueverat, principi dixisset, Senecam tabe laborare, nec diu supervivere posse. Primo Claudii anno in Corsicam est relegatus, accusante Messallinâ, principis libidinosissimâ uxore; quæ inter Juliæ, Germanici filiæ, adulteros nomen ejus referebat. Sed octennio pòst, operâ Agrippinæ, quæ post cædem Messallinæ, patruo suo Claudio nupserat, ab exilio est revocatus, ac præturâ etiam ornatus, adhæc præfectus est studiis Neronis, quem ex primo habebat marito, Cn. Domitio Ahenobarbo. Sub Nerone consulatum: sed extraordinarium, gessit cum Trebellio Maximo: cujus rei mentionem facit Ulpianus ad S. C. Trebellianicum. Duodecimo autem Neronis anno, P. Silio Nerva, & C. Julio Attico Vestino coss. jubente Nerone, periit, venis incisis, & veneno hausto. Inter tam multa, quæ commentatus fuit, erant & descriptiones regionum. Uti Indiæ. De qua auctor Plinius lib. VI cap. XVII: *Seneca etiam apud nos, tentatâ Indiæ commentatione, LX amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Par labor sit montes enumerare.* Item Servius in IX Æn. *Ganges fluvius Indiæ est, qui secundum Senecam in situ Indiæ, novem alveis fluit.* Item descripsit Ægyptum, cujus non situm modò, sed & sacra tradidit. Servius in VI Æn.: *Seneca scripsit de situ & de sacris Ægyptiorum. Hic dicit, circa Sienem, extremam Ægypti partem, esse locum, quem Philas, hoc est Amicas vocant, ideo quod illic est placata ab Ægyptiis Isis, quibus irascebatur, quòd membra mariti Osiridis non inveniebat, quem frater Typhon occiderat. Quæ inventa postea cùm sepelire vellet, elegit vicina paludis tutissimum locum, quem transitu constat esse difficilem. Limosa enim est, & papyris referta, & alta.* Vir summus, Justus Lipsius, in vita Senecæ cap. X, etiam historiam, aut compendium rerum Romanarum, scripsisse colligit ex verbis Lactantii lib. VII cap. XV; ubi is, ut Seneca per ætates imperium Romanum distinxerit, docet. Sed quæ hoc de loco sententia sit nostra, dicemus, cùm in Trajani temporibus ad Julium Florum fuerit deventum. Senecam fuisse Christianum, quidam

dam censent. Quos refellit Modius in Novantiquis, epist. xxi.

Fabius Rusticus Claudii ac Neronis temporibus floruit: quippe Senecæ amicus: ut ostendit Tacitus lib. xiii Annal. ubi & quædam ex ejus historia refert. Verba Taciti ponam: *Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Cacinam Thuscum codicillos, mandatá ei prætoriarum cohortium curá: sed ope Senecæ dignationem Burrho retentam. Plinius, & Cluvius, nihil dubitatum de fide præfecti, referunt: sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cujus amicitiá floruit.* Unde, sui temporis historiam scripsisse, cognoscimus. Uti & ex istis lib. xiv: *Fabius Rusticus non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id memorat, ejusdemque libertæ astu disjectum.* Item lib. xv: *Tradit Fabius Rusticus, non eo, quo venerat, itinere reditum; sed flexisse ad Fenium præfectum, & expositis Cæsaris mandatis, an obtemperaret, Senecam interrogavisse: monitumque ab eo, ut exsequeretur, fatali omnium ignaviá.* Quanti ejus dictionem fecerit Tacitus: ostendunt hæc illius verba in Agricola: *Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi scriptores.*

Etiam sub Claudio, & Nerone potissimùm, floruit Cn. Domitius Corbulo, vir consularis, dux bello insignis; & a quo in Batavia dicta fossa Corbulonis. Hujus dictum erat, hostem dolabrâ esse vincendum. Quo actu, cùm Caligulam epigrammate offendisset, consulatum tamen ab eo sit consecutus, Dio docebit. Factum id est anno Urbis Iɔcccxci. Sub Claudio anno Iɔcccxcix proconsul in Germania inferiore fuit, strenueque rem gessit adversus Chaucos, & jussus militem cis Rhenum in præsidiis sistere, ne is otio segnesceret, fossam inter Rhenum, & Mosam duxit, ut docet Dio lib. lx. Sub Nerone anno Iɔcccv. proconsul in Armenia Vologesem excedere provinciâ, & obsides dare coëgit. Anno autem Iɔcccxiii Syriam morte Vinidii Quadrati vacuam cœpit regere. Nec minùs hominem tum strenuum præbuit. Sæpe memoratur Tacito: ut Annal. lib. iii, xi, xiii, xiv, xv, & Hist. lib. iii. Quibus parentibus genitus sit, docebit Plinius lib. vii cap. v. Loca descripsisse, in quibus militavit, colligo ex eodem Plinio, qui eum laudat in indice libri quinti, & sexti: quibus terrarum situs exponitur. Imò apud eundem legas lib. ii cap. lxx, notâsse eum solis defectum, qui anno fuit Iɔcccx: ac in Armenia quidem conspectum pridie Kal. Maji, inter horam diei decimam, & undecimam, in Campania autem eodem die inter horam diei septimam, & octavam. Ejusdem verba sunt lib. v cap. xxiv: *Oritur Euphrates in præfectura Armeniæ majoris Caranitide, ut prodidit ex iis, qui proxime videre, Domitius Corbulo, è monte Aba.* Idem lib. vi cap. viii: *Peracta est interior ora, omnesque accolæ: nunc reddantur gentes mediterraneo sinu: in quo multa aliter, ac veteres, proditurum me, non eo inficias, anxiâ perquisita curâ, rebus nuper in eo situ gestis a Domitio Corbulone, regibusque inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus.* Loquitur Plinius de temporibus iis quibus Corbulo pugnaret adversus Parthos, qui Armeniam infestabant. Nec terras solùm descripsit, sed & res gestas: ut indicat hic Taciti locus lib. xv Annal. *Cæterum obsessis adeo suppeditavisse rem frumentariam, constitit, ut horreis ignem injicerent: contraque prodiderit Corbulo, Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse.* Tantus in studiis & arte militari vir, cùm præclarè res, & Claudii tempore adversus Chaucos, & sub Nerone in Oriente adversus Parthos, qui Armeniam Syriamque invaserant, gessisset, ob virtutem suspectus esse cœpit Neroni. Qui propterea sub honoris specie in Achajam evocavit; sed immissis percussoribus; à quibus jussu tyranni in itinere mori est compulsus, anno Urbis Iɔcccxix. Auctor Xiphilinus ex Dione.

Pomponius Mela, natione Hispanus, Claudii temporibus fuit; ut rectè primus adstruxit Vadianus: quem idcirco & Vinetus sequitur, & Schottus. Inde est, quòd & ipse meminit Cornelii Nepotis, ut recentis scriptoris: & ad partes a Plinio advocetur in Historia Naturali; qui Vespasiani temporibus claruit. Scio esse, qui arbitrentur, vixisse temporibus Julii Cæsaris; idque propterea, quia lib. iii cap. vi loquatur hoc pacto: *Britannia qualis sit, qualesque progeneret, mox certiora, & magis explorata, dicentur. Quippe tam diu clausam aperit ecce principum maximus, nec indomitarum modo ante se, verum ignotarum quoque gentium victor; qui propriarum rerum fidem, ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat.* Verùm hæc verba uni conveniunt Claudio: ut liquet ex Suetonio de imperatore eo cap. xvii. At nunquam de Britannis triumphavit Julius. Quid quòd Melæ libro primo mentio fit Cæsareæ? quæ, cùm prius Jol diceretur, nomen Cæsareæ ab Cæsare Augusto accepit. Cæterùm etiam de patria ejus lis incula est. Siquidem Mellariæ, Bæticæ oppido, quod nunc est in ditione ducum Methymnæ, & Sidoniæ, natum esse, Hermolaus Barbarus arbitrabatur: imò ajebat ex eo Melæ, vel, ut ipse scribere maluit, *Mella* nomen accepisse. Sed unde *Mellarius*, aut *Mellariensis* potiùs diceretur. Et satis ex aliis constat, *Mela*, non patriæ, sed gentilitium esse nomen. Alii igitur Cingeterati, (quod, MSSorum Melæ codicum fidem secuti, itidem Bæticæ oppidum statuunt) natum fuisse verisimilius putant: atque id e secundo ejus libro colligunt: ubi, de Bæticæ oppidis loquens, ait ipse: *Atque, unde nos sumus, Cingenteratum, Mellaria, & Bello.* Ubi Hermolaus *cingente freto* legebat, ut Mellariensem faceret. Vinetus maluit *Tigentera*, quod in suis repererat libris Pincianus voce *Cingenteratum*, tanquam nihili planè ejecta legebat: *Atque unde nos sumus Mellaria.* Schottus corrigebat: *Atque unde nos sumus ex gente ea. Tum Mellaria.* Eam verò emendationem acceptam ferebat Francisco Sanctio Brocensi: uti ille Petro Ciacconio Tolerano. Antecesserat autem proximè apud Melam oppidi Carteiæ, seu Tartessi mentio: quam idcirco patriam Melæ fuisse arbitratur. Casaubonus commentario & castigationibus in tertium Strabonis emendat hoc pacto, *Atque unde nos sumus Tingi contraria Mellaria.* Vel *Tingi e regione sita Mellaria.* Solet enim Mela meminisse locorum, quæ ex adverso sita. Ergo, si MSSis codicibus standum patria Melæ erit Cingeteratum, vel Tigentera. Sin emendationem sequimur, quæ placuit Schotto, fuerit Carteius, sive Tartessius. At juxta correctionem Barbari, Pinciani, &, quæ imprimis placet, Casauboni, Mellariensis erit. Utcumque se habet civitatis nomen, Bæticum fuisse Melam, satis indicant verba illa, *unde nos sumus.* Inclaruit Mela libris iii *de Chorographia*; ut est in plerisque libris: sive potiùs, ut in aliis vocantur, *de orbis situ.* In iis, & perspicua est brevitas, & mira elegantia. Imò, ut Strabo ab eruditione, a diligentia Plinius, ita ab arte commendatur Mela: quod judicium est Alfonsi Garsiæ Motamori in commentario de doctis Hispaniæ viris, atque ejusdem Academiis [a]. Nomen hujus scriptoris corruptum est apud Servium in ix Æn. ubi a Melone dici ait, septem esse Gangis ostia: quod apud Melam legas lib. iii cap. vii. Valde autem ridiculus est Claudius Verderius [b], cum dictionem Melæ, elegantissimi sanè scriptoris, culpare non veretur. Objectat, quòd dixerit, *Britanniam feris scatere.* Quasi non expressum hoc sit de isto Lucretii lib. v [c]:

—— Ita ad satiatem terra ferarum
Nunc scatit ——

At, inquit ille, *scatere* est à σκάτος [d]: unde idem alibi [e] *scatere* vocat latrinarum verbum. At nos scimus [illegible] Chaldæis & Syris notare *fudit*: unde [illegible], *fundens.* Hinc *scateo*, quod idcirco dicitur de terra liquorem fundente: uti etiam indicant derivata, *scatebra*, & *scaturire*: & Plautinum illud in Aulularia:

Quæ mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenen potest.

a Habes T. ii scriptorum Hispaniæ illustratæ.
b Censione in auctores pene omnes.
c Vers 40.
d Stercus.
e Pag. 27.

C. Balbillus Neronis ætate Ægypti præfectus fuit: ut Tacitus indicat in xiii Annal. Fuit id anno Urbis Iɔcccix, Q. Volusio Saturnino, & P. Cornelio Scipione coss. uti con-

consules ii etiam in antiqua inscriptione vocantur, quæ Neapoli exstat. De itinere suo, ac rebus Ægyptiis, quædam consignavit. Seneca lib. IV Natur. Quæst. cap. II: *Balbillus, virorum optimus, in omni literarum genere rarissimus, auctor est, cum ipse præfectus obtineret Ægyptum, Heracleotico ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum à mari occurrentium & crocodilorum à flumine adversum agmen agentium, velut pro partibus prælium: crocodilos ab animalibus placidis, morsuque innoxiis, victos.* Ex eodem opere est, quod refert Plinius in proœmio lib. XIX. *Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septimâ die pervenit; Babillus sextâ, ambo præfecti.* In vulgatis Senecæ libris est Babillus, in Plinianis *Babilius*. Sed Balbillus dicitur Tacito: atque ita legi oportere, probat Lipsius ex veteri inscriptione T. Julius Balbillus, Sacerdos Solis. Addere potuit & hanc: Soli Alagabalo Julius Balbillus Aquila. Sanè ἀναλόγως, à cognomento *Bulbus* sit *Balbulus*, hinc *Balbillus*. Tamen ecce *Babilla* in inscriptione alia: Pro Salute Sabiniani & Juliæ Babillæ Vindona Mater.

CAP. XXVI.

Suetonii Paullini ætas, consulatus, res gestæ in Africa, & Britannia, deque iis historia, quæ in Africa is gesserat. Locus de eadem ex Plinio, sed emendatior. Error Mureti, confundentis Suetonium Paullinum cum Suetonio Lene. Perperam cognomen Paullini à Græcis arcessi. Thraseæ Pæti elogium, deque Catonis vita commentarius. M. Servilii historiæ, laus, & mors. Cornuti patria, professio, exitus, & quantum ex discipulus Persius legârit, libri ejusdem, & laus. Cornutos duos à Suida malè unum credi. Lucanum, etiam de opinione veterum, historicis rectius, quam poetis, accenseri. Pharsaliam ejus post cædem demum Neronis editam videri. Illius esse Panegyricum, qui scriptus in Pisonem, & quis ille Piso. Ejusdem Lytra Hectoris, Orpheus, de Urbis incendio, Iliacon, *& alia. Locus in Lucani vita emendatus: item alter, in quo à Scaligero recessum. Quæ, si vera hæc lectio,* fabulæ salticæ *dicantur.*

C. Suetonius Paullinus anno Urbis DCCXCIV, C. Cæsare IV, & Cn. Sentio Saturnino coss. Numidiam obtinuit C. Cæsaris proprætor, ac Mauros usque ad Atlantem montem perdomuit: ut Plinius indicat lib. V cap. I; ac imprimis Dio lib. LX. Idem, anno Urbis DCCCI, consulatum gessit cum L. Pontio Telesino. Suffectus autem fuit Neroni, cujus consulatus tantùm quadrimestris erat, ut Tranquillus scribit. Sanè *consulem* disertim Plinius vocat, ut Tacitus *vetustissimum consularium*. Proconsul Britanniam obtinuit, ubi (ut Tacitus in vita Agricolæ refert) *biennio prosperas res habuit, subactis nationibus, firmatisque præsidiis: quorum fiduciâ Monam insulam, ut vires rebellibus ministrantem, aggressus, terga occasioni patefecit. Namque, absentiâ legati remoto metu, Britanni, Voadicâ, regii generis feminâ, duce, sumsere universi bellum: ac sparsos per castella milites consectati, expugnatis præsidiis, ipsam coloniam invasere, ut sedem servitutis. Quod nisi Paullinus, eo cognito motu, propere subvenisset; amissa Britannia foret: quam unius prælii fortunâ veteri patientiæ restituit.* Vide & de eo Tacitum lib. I, ac II Histor. item quæ ex Dione refert Xiphilinus. Scripto consignâsse, quæ in Africa gesserat, discimus ex istis Plinii verbis lib. V cap. I: *Suetonius Paullinus, quem consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem ejus, quæ cæteri: imas radices densis altisque repletas sylvis, incognito genere arborum; proceritatem spectabilem esse enodi nitore; frondes cupressi similes; præterquam gravitatem odoris tenui eas obduci lanugine; quibus, additâ arte, posse, quales e bombyce, vestes confici. Verticem altis, etiam æstate, operiri nivibus. Decumis se eò pervenisse castris, & ultra ad fluvium, qui Niger vocatur, per solitudines, nigri pulveris eminentibus interdum velut exustis cautibus. Loca inhabitabilia fervore, quanquam hiberno tempore, expertum* [a]. *Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorum ferarumque, & serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis promiscuum his esse, & dividua ferarum viscera.* Muretus in Variis suis [b] credidit, Suetonium hunc fuisse Suetonii illius patrem, cujus de XII Cæsaribus libros VIII habemus. Sed, ut rectè Justo Lipsio [c] observatum, iste, qui Tacito, Plinioque, memoratur, vocatus est Paullinus: alter dictus Tranquillus, aut Lenis: ille dux belli fuit, ut constat ex Plinii verbis adlatis: ejus, qui Cæsareas vitas edidit, parens sub Othone etiamnum angusticlavius, hoc est, necdum Senator erat. Ipsum audi lib. VII in Othone de pugna Bedriacensi: *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis tribunus angusticlavius.* Sicco Polentonus, in septimo de Illustribus scriptoribus libro, vitam Suetonii Tranquilli tradidit [d]; inque ea similiter statuit, illum, qui consul cum Telesino fuit, patrem fuisse illius Suetonii, qui vitas Cæsarum scripsit. Sed is non *Tranquillus*, aut *Lenis*, vocabatur: verùm *Paullinus*. Objectant [e], quòd *Paullinus* ejusdem sit significationis, à Græca voce deductum. Sed istud verum non est. Nam, ut à *Justus* est *Justinus*, à *Marcellus Marcellinus*, ab *Augustus Augustinus*, à *Longus Longinus*: ita à *Paullus* (quod parvum notat) venit *Paullinus*. Apud Gesnerum in Bibliotheca legitur, Suetonium Lenem (intelligit autem hunc Paullinum, quem & patrem fuisse Suetonii Historici putavit) scripsisse vitam Othonis Imperatoris. Idemque proditum à Popeliniero lib. V Historiæ de Historicis, quam Gallicè procudit. Sed hoc, nec à Suetonio historico, nec veterum ullo, proditum invenitur.

Suetonio hoc Paullino, & Pontio Telesino coss. à crudelissimo Nerone, delatore Marcello Eprio, mori jussus est L. Thraseas Pætus, ingens Patavinorum, imò orbis Romani iis temporibus decus. *Magnum* Martialis lib. I, *constantem* lib. IV appellat. *Maximum* vocat Plinius lib. VIII epist. XXII. Vide & de ejus laudibus Tacitum, qui *virtutem ipsam* lib. XVI Annal. cap. XXI appellat; item Arrianum, Dionem, alios. Quin de eo ipse Nero dicebat: Ἐβουλόμην ἂν Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἀγαθός ἐστιν. *Vellem me Thraseas tam amaret, quàm integer est judex.* Auctor Plutarchus lib. πολιτικῶν παραγγελμάτων. Nec præteriri meretur quod de eo refert Tranquillus in Domitiani vita cap. X; ubi de imperatore hoc ait: *Interemit Junium Rusticum, quod Pæti Thraseæ, & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetque eos sanctissimos viros.* Meminimus Thraseæ hoc loco, quia vitam scripsit Catonis Uticensis: ex qua semel, iterumque, aliqua adfert idem Plutarchus in Catonis minoris vitâ.

Quos Thraseæ potiùs subjungam, quàm eos, quibus itidem Neronis crudelitas noxæ fuit? Ii sunt M. Servilius, Cornutus, ejusque discipulus Lucanus.

De M. Servilio sic Tacitus in XIV Annal. *Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitii Afri, & M. Servilii, qui summis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando caussas; Servilius diu foro, mox* TRADENDIS REBUS ROMANIS, *celebris: quem & elegantia vitæ clariorem effecit: ut par ingenio, ita morum diversus.* Unde discimus, Servilium hunc summos gessisse honores, historiam rerum Romanarum consignâsse, virum fuisse facundum, & elegantis vitæ, denique à Nerone fuisse sublatum; quod contigit, ut idem auctor est, C. Vispanio Aproniano, & C. Fonteio Capitone coss. anno Urbis DCCCII.

Cornuti ætatem, patriam, professionem, atque exitum, paucis indicat Suidas his verbis, Ὁ Κορνοῦτος Λεπτίτης φιλόσοφος. Ἡ δὲ Λέπτις, πόλις Λιβύης, γεγονὼς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθεὶς σὺν τῷ Μουσωνίῳ. *Cornutus Leptites, philosophus. Leptis autem Africæ est civitas. Ac fuit Romæ sub Nerone, & ante eum.*

a Sic corrigo. In vulgatis perperam locus distinguitur, proque expertum est experto. In Ms. & veteri Parmensi anni 1476, est ca;ci;ua. Sed obstat, quod prodidit antecessit: cæteraque infinitivo modo efferuntur.
b Lib. 15. cap. 11.
c Notis ad Taciti lib. 2. Hist.
d Eam apud Pighium reperies in Annalibus ad annum octingentesimum duodevigesimum.
e Pighius ibidem.

eum. Interfectus verò cum Musonio. Quod philosophum appellat, convenit cum Tranquillo, sive alio, qui Persii vitam scripsit. is philosophum Stoicum vocat. Etiam philosophum nominat Eusebius: sed non morte, verùm exilio multatum scribit. Sic enim ille in Chronicis ad annum MM LXXXIII: *Nero, cum cæteris viris insignibus, & Octaviam uxorem interfecit, Cornutumque philosophum, præceptorem Persii, in exilium fugat.* Sed fortasse hæc conciliari possunt, quia priùs in exilium egisse, posteaque interemisse potest. Ex Persiana eo vitæ auctore, quem diximus, illud etiam cognoscimus, inter auditores ejus fuisse & Lucanum poëtam, & Aulum Persium: atque hunc, adolescentulum adhuc, tanti fecisse præceptorem suum, à quo in philosophia instituebatur, ut nunquam ab illius latere recederet, atque ut moriturus, anno nempe ætatis undetrigesimo, legârit Cornuto, cùm septingentorum librorum bibliothecam, tum etiam argenti facti pondo viginti: sed Cornutum ait, libris contentum, pecuniam fororibus Persii reliquisse. Post ea, quæ antea adduximus, subjicit continuò Suidas: Ἔγραψε δὲ πολλὰ φιλοσοφά τε καὶ ῥητορικά. *Scripsit multa & philosophica, & rhetorica.* Sed videtur etiam fuisse nobilis Grammaticus, & veterum poëtarum interpres. Nihil enim caussæ video, cur hunc alium putem ab illo Cornuto, quem Gellius lib. II cap. VI refert inter *Grammaticos ævi superioris, haut sanè indoctos, neque ignobiles, commentariaque in Virgilium composuisse* dicit. Præsertim cùm idem lib. IX cap. X testetur, fecisse libros *de figuris sententiarum*: quod bene convenit cum eo, quòd Suidas ῥητορικὰ scripsisse ait. Commentariorum in Virgilium meminit & Macrobius lib. V cap. IX. ubi eum vocat *virum magnum, & Græcarum literarum doctissimum.* Charisius citat hæc decimo Cornuti libro ad Silium Italicum cùm de Virgilio: *Jamque exemplo tuo etiam principes civitatum* & poetæ incipient similia fingere. Hunc autem philosophum, rhetorem, grammaticum, etiam historicum fuisse, testis est Suidas, qui disertim ἱστορικὸν appellat: atque addit, æmulationem fuisse inter eum, & Livium Patavinum; longeque plures audiisse Cornutum: sed Livio fuisse auditores, & ingenio, & eruditione, præstantiores. Tamen, ut verè dicam, quod sentio, videre non possum, ut hoc temporum ratio patiatur. Nam Livius Patavinus, uti & Messalla Corvinus orator, nati sunt Olympiadis CLXXX anno secundo, quarto anno à consulatu Ciceronis; teste Hieronymo in Chronico Eusebiano. Est is annus Urbis IↃ CXCV. Idem Hieronymus decessisse ait Olympiadis CXCIX anno I, Tiberii anno IV, qui sit Urbis annus IↃ CCLXX, Livii autem annus LXXV. Cornutus verò in exilium à Nerone ejectus est Olympiadis CCXI anno III, ut idem Hieronymus ait. Est is annus Urbis IↃ CCCXX. à decessu Livii annus quinquagesimus. Minùs autem verisimile fit, Livium, jam decrepitâ ætate docendis aliis vacasse: sed, siquid tale factum, potiùs evenerit illud Livio quinquagenario, vel antè. At tum fortasse necdum natus erat Cornutus. Utcunque hoc est, planè alius ille historicus Cornutus fuisse videtur, qui Augustæo ævo cum Livio Patavino docuit: fortasse est pater ejus, qui Persii præceptor fuit. Saltem hoc temporibus magis congruit. Sed quia eundem facit Suidas, nos, sub ambiguo nomine, de utroque hic dicere voluimus.

Inter historicos etiam locum damus M. Annæo Lucano, Cordubensi. Quippe qui poëma suum, de bello civili Cæsaris & Pompeji, fide historicâ scripserit. Quo nomine à Petronio Arbitro in Satirico reprehenditur, his verbis: *Ecce belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestæ versibus comprehendendæ sunt, quod longè melius historici faciunt: sed per ambages, deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum, præcipitandus est liber spiritus; ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quàm religiosæ orationis sub testibus fides.* Sanè non ab omnibus Lucanum poëtam habitum esse: ostendit & illud Martialis de eo lib. XIV:

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poëtam:
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

Ac apud Servium legas in illud I Æn. *Matre Deâ monstrante viam: —— Hoc loco per transitum tangit historiam, quam per legem artis poëticæ apertè non potest ponere. Lucanus namque ideo in numero poëtarum esse non meruit, quia videtur historiam composuisse, non poema.* Quæ omnia mentem Martialis satis aperiunt. Ut audiendus non sit doctissimus Barthius Advers. lib. IX, ubi censet, poëtam hoc velle, cùm facilè libri Lucani distrahantur, non vilem aliquem, sed bonum vatem haberi. Videtur autem hoc poëma mortem demum in lucem prodiisse. Nec enim Nero, vel tam clemens erat, ut ferret multa adeò pro libertate dicentem: vel adeò stultus, ut non intelligeret schemata, quibus, dum laudari videtur, omnino vituperaretur. Exempla aliquot suppeditabit summus vir, vereque Musarum & Charitum μέγ' ἄγαλμα, Daniel Heinsius, in laudatione Asini, scripto, ut genii, ita penitiorum literarum, ac civilis prudentiæ plenissimo. Lucani quoque est panegyricus ad Calpurnium Pisonem, cujus initium: *Unde priùs cœpti surgat mihi carminis ordo?* Sanè in veteri scheda MSa reperit Scaliger ejusmodi inscriptionem, *Lucani catalecton de laude Pisonis.* Piso verò hic est is, qui adversus Neronem conspiravit, ac conjurationis socium adlegit inter alios Lucanum, satis ante infestum Cæsari, quem gloriæ suæ sciret invidere. Vulgò Ovidio id carmen tribuitur; etiam à Carolo Sigonio in tertio de Judiciis cap. XXVIII; ubi, ut Ovidianos, citat hos versus:

Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussam.

Lucano nullâ omnino ratione adscribi ait Barthius Adversar. lib. XLIX cap. VII. Sed eum refellunt quæ diximus.

At longè plurima, quæ scripsit Lucanus, deperierunt. Primum Hectoris Lytra. De qua sic apud Statium Papinium in Genethliaco Lucani Calliope poëtam nascentem compellat:

Ac primùm teneris adhuc in annis
Ludes Hectora, Thessalosque currus,
Et supplex Priami potentis aurum.

Adhæc Orpheum fecit, quò pertinet versus proximus:

Et sedes referabis inferorum.

Eo ex poëmate Grammatici citant:

—— gaudent à luce relictam
Eurydicen, iterumque sperantes Orphea manes.

Paullò pòst sequitur apud Papinium:

Dices culminibus Remi vagantis
Infandos domini nocentis ignes.

Remi culmina vocat Romam: *domini ignes*, incendium Urbis procuratum à Nerone; qui & illud *e turri* [a] *Mæcenatiana prospectans, lætusque flammæ, ut ajebat, pulcritudine, ἅλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantavit.* Poëma hoc Lucani dicebatur *catacausmon*: pro quo corruptè *catascomos* legas in vita Lucani, quam ex antiquissimo commentario Britannicus primus edidit. Diversum ab eo opus Iliacon. Ex quo Placidus Lutatius in III Thebaidos citat: *Atque Helena timuisse Deos.* Idem Lutatius in VI Theb. sic scribit: *Lucanus de Phaetonte in libro, qui inscribitur Iliacon, ita:*

Haut aliter raptum transverso limite cæli
Flammati Phaëtonta poli videre, Deique;
Cum vice mutata totis in montibus ardens
*Terra dedit cælo * naturaque versa.*

Apud Scaligerum versu primo secundoque legas,

—— Anheli Flammatum Phaëtonta p. v.

Sed vera sine dubio lectio est, quam ex Lutatio expressimus. Idem Scaliger unum poëma facit *catacausmon, & Iliacon.* Unde vocat *catacausmon Iliacum.* Sed vitæ is scriptor, quem dixi, disertim: *Extant ejus & alii complures: ut Iliacon, Saturnalia, Catascomon.* Ubi *catacausmum* diximus rescribendum. Quare nec recedo à Crinito, qui distincta opera facit, *De incendio Urbis: &, De incendio Trojæ cum Priami calamitate.* Imò in anti-

[a] Sueton. in Ner.

antiquo illo vitæ scriptore, etiam *orationem de incendio Urbis pro Octavio Sagitta* fecisse, legimus. Item Lutatius in IX Theb. citat e Lucani *cathegonio* (ita est in MSo cod.) hos versus:

Thebas Alcmene, quæ dum frueretur Olympi
Rector, Luciferum ter jusserat Hesperon esse.

Ubi pro *Cathegonio* Scaliger legit *catalogo*. Censet enim Heroidum catalogum reliquisse instar Hesiodi, qui ἠοίας scripsit, & κατάλογον. Verùm, puto, si Lucanus hujus nominis opus reliquisset, meminisset illius vitæ ejus vetus scriptor. Atqui apud eum de Lucani scriptis, præter poëma de bello civili, non alia legas, quàm ista: *Exstant ejus & alii complures, ut illa, Consaturnalia* (rectè clarissimus & χρηστομαθέστατος Scriverius emendabat, *ut, Iliacon, Saturnalia*) *Catascomon* (diximus legendum *Catacausmon*) *Silvarum* X, *Tragœdia Medea imperfecta, Saltica fabula* XIV, *& Hippamata prosâ oratione in Octavium Sagittam, & pro eo de incendio Urbis, Epistolarum ex Campania. Non fastidiendi quidem omnes: tales tamen, ut Belli Civilis videantur accessio.* Quare ejus sententiæ sum, ut *cathegonio* corruptum putem ex *catacausmo*. Sanè non longiùs ab illo abit, quàm *catalogo*: quod Scaligero placebat. Et de κατακαυσμοῦ, sive incendio Urbis, Lucanum scripsisse, satis ex allatis Statii versibus constat: de catalogo verò Heroidum, ne γρῦ quidem reperias apud veterum quemquam. Sed quid sunt *saltica fabulæ* a, quæ ab Lucano scriptæ dicuntur? Crinitus, cùm id non intelligeret, contentus fuit dicere, scriptas ab eo fuisse fabulas complures. Puto à *saltu* formatum esse *salticum*, ut dicimus *calicum, astricum, civicum, hosticum, genticum*, quod apud Tacitum est. Ita *fabulæ salticæ* sint, quæ res narrant ad saltus pertinentes: ut de amoribus Satyrorum, & nympharum, quæ Apollonio Rhodio ἀλσηΐδες νύμφαι: & similia his alia. De morte poëtæ sic Hieronymus in Chronico Eusebiano ad annum X Neronis: *M. Annæus Lucanus, Cordubensis poeta, in Pisoniana conjuratione deprehensus brachium ad secandas venas medico præbuit.* Sed pleniùs de eo Tacitus in XV Annal. & Tranquillus in fragmento, quòd è vita Lucani superest. Romæ in templo B. Petri inscriptio in marmore istiusmodi est:

a *Ita non modo est in Lucani vita, quam ex vetustissimo cod. edidit Jo. Britannicus: sed etiam apud Pomponium Fortunatum in ejusdem Lucani vita.*

MANNÆO LUCANO
CORDUBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Citat & Sulpitius Verulanus in vita Lucani. Eò autem pertinet inscriptio, quòd Nero non tulerit edictum, quo poëmata Lucani ex omnibus bibliothecis eximerentur. Huc etiam respexit Juvenalis, cùm ait: *Contentus famâ jaceat Lucanus in hortis.* Notum est, quàm præclarè de eo scripserint Auctor Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ: item Statius, Fabius, Martialis, Sidonius. Etiam *optimus poëta* dicitur Orosio procemio lib. VI; ubi hemistichium adducit ex libro primo. Nicolao Clemange epistola V dicitur *egregius bellorum civilium descriptor, astrorum quoque & philosophiæ doctissimus.* Laudat & Gulielmus Brito initio Philippeidos:

Non his sufficeret fama Lucanus amator.

Sed omnes, qui ejus cum laude meminere, præsertim illos posterioris ævi, longissimum esset referre.

CAP. XXVII.

Perperàm plurimis in libris Mutianus *per* T *scribi. Licinii Muciani res gesta, atque ejusdem historia. Asconii Pediani ætas, historia, cæcitas. Alius ejusdem nominis; sed hoc antiquior. Inepta eorum calumnia, qui Vallæ elegantias Asconii esse dictitabant. Servilius Novianus. M. Cluvii Rufi dignitas, historiaque. Alter hujusce nominis; sed Juliani ævi. Julii Secundi ætas, deque Julii Asiatici vita commentarius, ac dictio ejusdem. Vipsanius Messalla, cui frater dissimilis Aquilius Regulus.*

SEquitur M. Licinius Crassus Mucianus. Sic enim, per c, Muciani nomen scribendum, cùm & ita in veteri lapide inveniatur, & Græcè sit Μουκιανὸς, & à Mucius veniat Mucianus, ut ab Æmilius Æmilianus, à Licinius Licinianus. Mucianus hic cum quatuor legionibus Syriam obtinuit anno Neronis ultimo. Idem, Galbâ interempto, legiones sacramento adegit Othonis. Verùm, ut de bello inter Othonem ac Vitellium certior factus fuit, Vespasianum hortatus est ad imperium capessendum; ipseque Romam præmissus ad opprimendum Vitellium. Sed ante adventum Muciani jam à Flavianis oppressus erat Vitellius. Res tamen turbatas Romæ pacavit Mucianus, unà cum Vespasiani filio, Domitiano. Ac propter merita istæc à Vespasiano consors imperii vocatus fuit. Vide Tacitum in II Histor. Suetonium in Vespasian. cap. VI, & XIII, item Zonaram, Xiphilinum. Ter fuit consul; eoque elogio ab aliis Mucianis distinguit eum Plinius lib. II. cap. CIII, lib. III. cap. V, lib. VIII. cap. III, lib. XII. cap. I, & lib. XIII. cap. XIII. Scripsit historiam luculentam, ex qua multa ad locorum situm pertinentia, ac res miras ei visas, præcipuè in Orientali expeditione, variis in locis Plinius refert. Ita lib. III. cap. V. habes: *A Circeiis palus Pomptina est, quem locum viginti trium urbium fuisse, Mucianus ter consul refert.* Item lib. IV. cap. XII: *Ipsaque longè clarissima Cycladum media templo Apollinis, & mercatu celebrata Delos, quæ diu fluctuata, ut proditur, sola motum terræ non sensit ad M. Varronis ætatem. Mucianus prodidit bis concussam.* Et post pauca: *Syros, quam circuitu patere* XX *millia passuum, prodidere veteres, Mucianus* CLX. Et lib. V. cap. IX: *Inter Arsinoiten autem, ac Memphiten, lacus fuit circuitu ducentorum, & quinquaginta millia passuum: aut, ut Mucianus tradit, quadringentorum, & quinquaginta millium.* Similiter lib. V. cap. XXIV: *Oritur Euphrates in præfectura Armeniæ majoris Caranitide, ut prodidere ex iis, qui proximè viderunt, Domitius Corbulo, è monte Aba; Licinius Mucianus, sub radicibus montis, quem Capotem appellant, supra Simyram* XII *millia passuum, initio Pyxiratus nominatus.* Item cap. XXXI: *Et jam dicta Arados, inter quam, & continentem,* L *cubita alto mari, ut auctor est Mucianus, è fonte dulcis aqua tubo coriis facto usque à vado trahitur.* Item lib. VII. cap. IV, ubi ait: *Licinius Mucianus prodidit, visum esse à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusa fuisset; nupsisse etiam; mox barbam, & virilitatem, provenisse, uxoremque duxisse.* Quæ verba ex eo & Gellius adducit lib. IX. cap. IV. Meminit quoque idem Plinius ejusdem VII libri cap. XLVIII, & LIV. item lib. IX. cap. VIII, XXV, XXX & LIX. adhæc lib. IX. cap. XXXVII, & lib. XXXI. cap. II. prius ubi de fonte Liberi in Andro, atque iterum ubi de fonte cupidinis Cyzicenos. Præterea lib. XXXII. cap. VI, ubi ipsa ejus verba adfert, & lib. XXXVI. cap. VIII.

Vespasiani etiam ævo floruit Asconius Pedianus: ut cognoscimus ex Hieronymo in Chronico Eusebiano ad annum MMXCI, qui Vespasiani annus est septimus: *Q. Asconius Pedianus, scriptor historicus, clarus habetur, qui* LXXII *ætatis suæ anno captus luminibus,* XII *postea annis in summo omnium honore consenescit.* Tria hinc discimus. Primum est, Asconium Pedianum jure à nobis inter historicos censeri. Alterum est, floruisse eum septimo Vespasiani anno, hoc est historias tum in lucem edidisse. Tertium est, postea XII vixisse annis, luminibus captum, hoc est, usque ad annum Domitiani septimum. Ergo planè alius est ab Asconio illo, qui in liberorum suorum gratiam scripsit annotationes in Ciceronis orationes: cujus operis quantulacunque pars superest. Nam ille in orationem pro Cornelio sic scribit: *Sunt tamen, qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant; inter quos Tuditanus, & Pomponius Atticus, Liviusque noster.* Ubi cùm Livium vocat suum, satis indicat, eo se usum familiariter. Atqui obiit Livius anno Tiberii quarto. At enim dixerit aliquis, suum vocare, quia conterraneus fuerit: ut si hodieque Batavus quispiam dicat,

Erasmus noster. Sed Asconium fuisse Patavinum, unde adstruent? Et alia quoque argumenta sunt, e quibus colligi possit, vixisse Augusti ævo. Siquidem Virgilium vidit. At is annis XVI obiit ante natum Christum: sanè apud Janum Philargyrium in Eclog. III, quo loco exponit verba illa, *Dic quibus in terris*, &c. legas ista, *Asconius Pedianus ait, se audisse Virgilium dicentem, in hoc loco se grammaticis crucem fixisse.* Quæ iisdem verbis Servius ibidem refert. At à Virgilii obitu, usque ad septimum Vespasiani annum, sunt anni amplius centum. Historicus autem Pedianus annis solùm vixit LXXXV. Quomodo igitur audire ex Virgilio potuit id, quod Philargyrius, & Servius, dicunt? Nec dubium igitur, quin senior ille Pedianus sit, quem idem locutum ait cum Asinio Gallo, fratre Salonini, filio Asinii Pollionis. Verba ejus in Ecl. IV. sunt ista: *Asconius Pedianus à Gallo audisse se refert, hanc eclogam in honorem ejus factam.* Etiam in vita Virgilii legas ista, *Vulgatum est consuesse Virgilium cum Plotia Aleria, sed Asconius Pedianus affirmat ipsum postea majorem natu narrare solitum, invitatum quidem ad communionem sui, verum pertinacissimè recusasse.* Non dubium autem, quin Asconius ea ex Plotiâ audierit ipse. Quanquam locus ille aliquantò aliter legitur in vitâ Maronis à Donato scripta, prout legitur in Fabricii editione. Sed tamen sic quoque statuendum, ea Asconium æqualibus Virgilii accepisse. Alia etiam in vita illa à Donato exarata invenias. At historicus Pedianus signatur à Plinio, in auctoribus, è quibus profecerit lib. VII. quo gentium mirabiles figuræ continentur. Item à Suida in Ἀπικιος, & Ἀσκώνιος, ubi legas, Asconium à Junio Blæso, ad convivium eunte, comitem esse assumtum, licet invocatum; quales vocare *umbras* solent. Is autem Junius Blæsus omnino est ille, qui Galbæ, & Vitellii, temporibus fuit, de quo Tacitus primo, secundo, tertioque Historiæ. Apud Suidam scribitur Παιδιανός, quasi foret à παιδίον, vel παιδιά. Sed est à Pedio: cujus prima apud Petrum est corrupta. Uti prima in *Pedianus* apud Sillium. Ac in veteri lapide simplici vocali hæc vox exaratur. Observat hoc Scaliger quoque in animadversionibus ad Eusebium; ut pleraque alia eorum, quæ diximus hoc de scriptore. Sed vereor, ne in uno alteroque me deceperit summi viri auctoritas. Nam postquam ista scripsissem, incidi in locum hunc Asconii in orat. pro Scauro: *Possidet eam* (Scauri domum) *nunc Longus Cæcina, qui consul fuit cum Claudio.* Ubi non dubium, quin *Largus*, pro *Longus*, rescribi debeat. Nam C. Largus, qui in fragmento inscriptionis Neapolitanæ vocatur C. Cæcina Largus, fuit cum Imperatore Claudio consul anno Urbis ɔ ccxciv. Hæc autem referre de domo illâ non tam ei convenit, qui Augusti ævo, quàm qui sub Nerone, & Flaviis vixerit. Nec difficile est probatu, cùm Asconius dicit *Livius noster*, respexisse, non eò quidem, quò Scaliger putabat, quià familiariter Livio usus sit, (nam Livio junior fuit, ut jam vidimus) sed quia Patavinus esset. Quod colligo ex Sillio Italico, quando more poëtarum in eo, quem antiquis fuisse temporibus comminiscitur, celebrat familiarem atque amicum hunc suum. Verba Sillii sunt ista lib. XII:

Polydamanteis juvenis Pedianus in armis
Bella agitabat atrox, Trojanaque semina, & ortus,
Atque Antenoreo sese de stirpe ferebat,
Haud levior generis fama, sacroque Timavo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret,
Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores,
Non ullum dixere parem, nec notior alter.

Quæ non in alius gratiam finxit, quàm, ut dixi, amici sui Asconii. At Pediano ei, quemadmodum vidimus, apertè patriam tribuit Patavium, Antenoris opus. Unde & paulò pòst ait,

—— Macte ô virtutis avitæ,
Macte Antenoride.

Itaque cùm extra controversiam sit, Livium esse Patavinum; & vel ex istis Sillii versibus, Patavinum etiam Pedianum esse, videamus: ne illud quidem dubium erit, qui cùm Asconius dicit, *Livius noster*, communem, ut ajebam, patriam respexit. Quare nunc sic statuere malo, duos quidem fuisse Asconios Pedianos, ut benè observat Scaliger: unum, qui Virgilii ætate vixerit: alterum, qui sub Nerone, & Vespasiano, claruerit: at posteriorem hunc, contrà quàm Scaliger opinabatur, non tantùm historias condidisse: sed & commentariorum in Ciceronis orationes esse auctorem. Admodum autem perfrictæ frontis fuisse necesse est, qui, cùm Laurentii Vallensis Elegantiarum libros in honore esse dolerent, in vulgus sparsere, eos jam olim in Germania fuisse repertos, quòdque scripti essent literis fugientibus ac fatiscentibus, vix certis cognitum indiciis tandem fuisse, Asconii Pediani esse opus: cujus calumniæ meminit Mariangelus Accursius in diatribarum suarum defensione, cui *Testudo* nomen fecit.

Servilius Novianus Vespasiani ætate vixit. De eo sic Fabius lib. X. in judicio de historicis: *Immortalem illam Sallustii velocitatem, diversis virtutibus* Livius *consecutus est. Nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Novianus, pares eos magis, quàm similes: qui & ipse à nobis auditus est, clari vir ingenii, & sententiis creber; sed minus pressus, quàm historiæ auctoritas postulat.*

Fuit tum quoque M. Cluvius Rufus, vir consularis, ut à Tranquillo vocatur in Nerone cap. XXI. item à Xiphilino. Incidit verò consulatus ejus in annum nonum Claudii, quo consules ex Kal. Jan. fuere M. Vinicius II, & M. Statilius Corvinus. Sed ex Kal. Jul. suffecti M. Cluvius Rufus, & Pompejus Silvanus: quos consules Claudius appellat epistolâ ad Hierosolymitanos, apud Josephum lib. XX. Antiquit. Idem Cluvius anno Urbis ɔ cccxxi, quo Nero occisus, Ser. Galbæ Cæs. Aug. pro consul obtinuit Galliam Tarraconensem. Atque ibidem à Galba relictus. Anno seq. Vitellium post Bedriacensem victoriam secutus, & comitatui ejus additus, Hispaniam, L. Arruntii exemplo, absens rexit: qua de re vide Tacitum lib. I, & II. Historiar. ubi sæpius memoratur; sed semel ei prænomen Marco datur. Res scripsit Neronis temporibus gestas. Historiæ ejus meminit Tacitus in XI Annal. his verbis: *Plinius, & Cluvius, nihil dubitatum de fide præfecti* (Burrhi) *referunt.* Item pene initio XIV Annal. *Tradit Cluvius, ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò usque provectam, ut medio diei, cùm id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comtam, & incesto paratam. Jamque lasciva oscula, & prænuncias flagitii blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres blanditias subsidium à femina petivisse: immissamque Acten libertam, quæ simul suo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, pervulgatum esse incestum, gloriante matre: nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus, non Agrippinæ, sed Neroni, cupitum id memorat; ejusdemque libertæ astu disjectum. Sed quæ Cluvius, eadem cæteri quoque auctores prodidere, & fama huc inclinat.* Idem est Cluvius, de quo Plinius lib. IX. epist. XIX, quæ ad Rusonem: *Ipse sum testis, familiariter ab Virginio Rufo dilectus probatusque, semel omnino, me audiente, provectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Cluvium locutum: Scis, Virgini, quæ historiæ fides debeatur: proinde si quid in historiis meis legis aliter, ac velles, rogo ignoscas. Ad hoc sic illum, Cluvine, tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum vobis scribere, quæ libuisset?* Apud Plutarchum in Othone corruptè legitur Κλαύδιος Ῥοῦφος, ut Lipsius ad Tacitum observat. Alius, ut temporum ratio ostendit, est ille M. Cluvius Rufus, qui quæstor fuit anno Urbis ɔ cxciii, M. Pupio Pisone Calpurniano, & M. Valerio Messalla Nigro coss. Ejus meminit Cicero epist. ad famil. lib. XIII. epist. LV, & ad Attic. lib. VI. epist. II.

Julius Secundus est is, quem loquentem inducit scriptor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ: unde cum Vespasiani

fiani ætate floruisse, cognoscimus. Tum enim dialogus ille scriptus; ut præter alia docent hæc verba: *Cur antiquis temporibus potius adscribatis Ciceronem, quam nostris, non video. Nam Hirtio & Pansa consulibus, ut Tiro, libertus ejus, scripsit, VII Id. Decembr. occisus est, quo anno divus Augustus, in locum Pansæ & Hirtii, se & Q. Pedium Coss. suffecit: statue VI & L annos, quibus mox divus Augustus Remp. rexit: adjice Tiberii tres & viginti: & prope quadriennium Caji, ac bis quaterdenos Claudii & Neronis annos: atque ipsum Galbæ, & Othonis, & Vitellii unum annum: ac sextam jam felicis hujus principatus stationem, qua Vespasianus Rempubl. fovet, C & XX anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur, unius hominis ætas.* Ut autem Julio Secundo, inter Vitarum scriptores, locum dem; facit hic locus in eodem dialogo: *Itaque, hercule, non minus probari video in te, Secunde, quod Julii Asiatici vitam componendo, spem hominibus fecisti plurium ejusmodi librorum.* De dictione sic idem initio dialogi: *Venerunt ad eum M. Aper, & Julius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri. —— Quamvis maligne plerique opinarentur, nec Secundo promptum esse sermonem; & Aprum ingenio potius, & vi naturæ, quam institutione, & literis, famam eloquentiæ consecutum. Nam & Secundo purus, & pressus, &, in quantum satis erat, profluens sermo non defuit: & Aper communi eruditione imbutus, contemnebat potius literas, quam nesciebat.*

Vipstanius quoque Messalla Vespasiani ævo floruit: quod inter alia liquet ex dialogo, seu Fabii, seu alterius, qui est de caussis corruptæ eloquentiæ. Quo in dialogo præcipuæ sermonis partes tribuuntur huic Messallæ. Nec enim alium esse indicat, quòd ibidem disertè Vipstanius dicitur. *Vixdum*, inquit, *finierat Maternus, concitatus, & velut instinctus, cùm Vipstanius Messalla cubiculum ejus ingressus est.* Meminit & Tacitus in III Histor. ubi sermo de bello inter Vitellianos, & Flavianos; *Legioni*, inquit, *tribunus Vipstanius Messalla præerat, claris majoribus, egregius ipse, & qui solus ad id bellum artes bonas attulisset.* Atque hæc inter alia ætatem satis docent. Ut autem etiam res gestas consignâsse, credam: facit locus iste Taciti lib. III. Historiar. *Eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominaque auctore Vipstanio Messalla, tradam.* Et post aliquammulta: *Hormine id ingenium, ut Messalla tradit: an potior auctor sit C. Plinius, qui Antonium incusat, haut facile discreverim.* Hinc etiam intelligi puto a Plutarcho in Bruto, ubi de viri ejus vita non semel quædam refert ex Messalla. Vir hic tantus fratrem habuit dissimilem, Aquilium Regulum, Tacito etiam memoratum lib. IV. Histor. *Vipstanius Messalla ausus pro fratre Aquilio deprecari.* Quæ ibidem subdit de subversa Crassorum & Orphiti domo, ostendunt eundem esse, atque ille, de quo in epigrammatis Martialis, & Juvenalis sat. I. quemque Modestus *bipedum nequissimum* verissimè dixerat: ut ait Plinius lib. I. epist. V. Ubi eum suis coloribus depingit. Vide & eundem Plinium lib. II. epist. XX, & lib. IV. epist. II, & VII, & lib. VI. epist. II.

CAP. XXVIII.

De Curtii ætate quadruplex sententia adfertur, & expenditur: sed fuse imprimis ostenditur, non vixisse Trajani ævo, verum Vespasiani. Dubitatum de vita ejus conditione. Dictio ejusdem commendatur.

CUrtius Rufus Alexandri Magni res gestas perscripsit libris X, quorum duo primi desiderantur. Integri, nec suppleti aliunde, exstitisse feruntur Viennæ, in bibliotheca Wolphangi Lazii: de quo fides esto penes auctorem. Ætas ejus unde colligi possit, princeps est locus iste Curtii ipsius lib. X: *Sed jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegêre vires; deinde disperserunt. Et cùm pluribus corpus, quàm capiebat, onerassent; cætera membra deficere cœperunt. Quodque imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure meritoque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur; cui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus, hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo; cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! Quantam tempestatem subita serenitate discussit! Non ergo revirescit solum; sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua! certe diuturna posteritas.* Sed de mente hujus loci parum convenit inter eruditos. Placuit P. Pythœo, cumque secuto Bongarsio a, novum sidus, quod illuxisse Curtius dicit, esse Augustum Cæsarem; de quo & Horatius lib. I. od. XII:

—— micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

Et sanè Catanæus b in epistolam Plinii ad Suram, quæ est lib. VII, hæc scribit: *Lego in fide digno exemplari, historiam de gestis Alexandri compositam a Q. Curtio Rufo c: qui inibi fatetur, fuisse sub Augusto, & Tiberio.*

Sed huic sententiæ advertantur verba ista, *Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit!* Quippe Augustus, ubi ad imperium venit, non gladios in vaginam condidit; sed vaginâ edidit; nec subitâ serenitate tempestatem discussit; verùm annis XIII bellum civile gessit. Jure igitur sententiam hanc improbat Justus Lipsius in XI Annal. Taciti. Qui & altero argumento opinionem eam jugulat. Nam lib. III. de urbe Tyro Curtius ait: *Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refovente, sub tutela Romana consuetudinis acquiescit.* Nam longam pacem agnoscit, ea autem longa esse non potuit, cùm principatum adipisceretur Augustus: quia fuerat bellum annorum undeviginti. Altera sententia ipsius Lipsii est, atque item Barnabæ Brissonii lib. I. de regio Persarum principatu. His novum sidus est Claudius; priora autem referunt ad C. Caligulæ cædem, & confusionem, quæ inde consecuta est. Sed hanc opinionem rectè impugnat dignitate pariter ac doctrinâ eximius, ac cujus amicitia unicè gaudeo, gloriorque, Janus Rutgersius, Variarum Lectionum lib. I. cap. XIX. Nec enim post Caji cædem regnum a variis fuit expetitum, aut laceratum bellis civilibus, instar Macedonici, cujus caussa istæc a Curtio dicuntur. Tertia sententia Amplissimi ipsius Rutgersii est, cui novum sidus est Vespasianus Cæsar: priora autem referuntur ad bella civilia post Neronis cædem, dum imperator certus non est, a Galba, Othone, & Vitellio, gesta: nox verò, cujus mentio ibidem fit, est illa, quâ Vitellium devicit Antonius Primus, Flavianarum partium dux. Huic sententiæ quam aptè omnia conveniant, mox plenius videbimus. Quarta est opinio viri præclari nominis, & variæ raræque eruditionis; sed alibi potiùs, quàm hac parte, qua ab eo cogimur dissentire, nominandi nobis. Is ad Trajani eum tempora refert, propterea quòd Curtius dicat. *Non ergo revirescit solum; sed etiam floret imperium.* Verba enim ista Trajani potius, quàm Vespasiani temporibus, convenire, existimat. Atque id præcipuè, his Flori in præfatione verbis, comprobat: *A Cæsare Augusto in seculum nostrum sunt non multo minus anni CC: quibus inertia Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit: nisi quòd sub Trajano principe movet lacertos, &, præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Ecce, inquit, intelligendus est Curtius, de temporibus, quibus imperium revirescat. At Florus clarè ait, revirnisse sub Trajano: sub Vespasiano planè negat: hunc quippe inter Cæsares refert, quorum inertiâ imperium consenuerit. Similiaque leguntur apud Plinium in panegyrico, quem Trajano dixit. Ac Aurelius quoque Victor in vitâ Trajani ita de hoc imperatore scribit: *Quæ omnia eo majora videbantur, quoniam per multos, atque*

a *Notis in Justinum.*

b *Nescio cur Glandorpius in Onomastico dicat, Catanæum putare, Curtium sub Vespasiano vixisse. Mihi quidem is Catanæi locus nondum se obtulit.*

c *Ita est in editione Mediolanensi. Videtur post exemplari, excidisse alicunde unum nobilis scriptoris nomen: quo respexerit illud relativum qui.*

atroces tyrannos, perdito atque prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus; usque eo, ut advenienti imperium ejus plerique mirifica denunciaverint. In quibus præcipuum, cornix è fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata est, κάλως ἔσται. En, hic ante Nervam, ac Trajanum, imperâsse audimus multos atque atroces tyrannos: post Domitianum verò felicia tempora provenisse: atque id cornix etiam prædixisse dicitur: unde illud distichon apud Tranquillum:

Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
EST BENE, *non potuit dicere, dixit*, ERIT.

Imò, ut ibidem Tranquillus subjungit, *Ipsum Domitianum ferunt somniâsse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorem post se lætioremque portendi statum Reip. Sicut sanè evenit, abstinentiâ, & moderatione insequentium principum.* At principum eorum, sub quibus beatior lætiorque status fuit Reip. post brevem Nervæ principatum primus fuit Trajanus. Unde doctissimus ille vir colligebat, Trajanum esse, qui longo moderatoque imperio, pullâ temporum antecedentium nocte, novum quasi sidus illuxerit, &, veluti sol exortus, lucem caliganti reddiderit mundo, faces exstinxerit, gladios condiderit, suâque ac subitâ serenitate tempestates circumquaque Romani imperii feliciter discusserit. Atque eodem referebat Curtii verba lib. III, ubi de Tyro loquens agnoscit *longam pacem cuncta refoventem.* Quod optimè censet convenire cum Suetonii verbis de læto illo post Domitianum Reip. statu, ac moderatione & abstinentia insequentium principum. Nunc ista excutiamus, tum veritatis, tum Curtii causâ. Primum negamus, quod Florus de suis, hoc est, Trajani temporibus dicit, id non potuisse de suis, hoc est, Vespasiani temporibus, dicere Curtium. Sanè similia & alii de suis temporibus scripsere. Ut Prudentius, qui lib. II. contra Symmachum, ita Romam loquentem inducit:

O clari salvete duces, generosa propago
Principis invicti, sub quo senium omne renascens
Deposui, vidique meam flavescere rursum
Canitiem.

Quàm hæc geminat istis apud Florum: *Senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Et tamen de Trajani hic, ille de Honorii loquitur temporibus, inter quæ plusquam sesquiseculi est intervallum. Nihilo magis advertantur, quæ de florente sub Trajano imperio Victor, & alii, prodiderunt. Nam ut post Domitiani tyrannidem Trajanus, ita post tyrannidem Neronis Vespasianus feliciter rexit imperium. Laudatior sanè Trajanus: sed non eò illaudatus Vespasianus. Nec in tyrannis reponitur a Victore Vespasianus: qui (ut Tranquillus ait) *ab initio principatus usque ad exitum, civilis, & clemens fuit.* Imò, ut idem scribit, *sola est, in qua merito culpetur, pecuniæ cupiditas.* Quin verò, ut postea subjungit, *sunt qui opinentur ad manubias & rapinas necessitate compulsum, summâ ærarii fiscique inopiâ: de qua testificatus sit initio statim principatus: professus, quadringenties millies opus esse, ut resp. stare posset. Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optimè usus est.* Itaque Vespasianus inter optimos imperatores jure reponitur a Vopisco in Aureliano, *Ab Augusto*, inquit, *in Diocletianum, Maximianumque, principes, quæ series purpuratorum sit, index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, Flavius Vespasianus, Titus Cocceius Nerva, divus Trajanus*, &c. Quare cùm Victor loquitur de multis, & atrocibus tyrannis; non Vespasianum signat, (quem ipse ait, *exanguem diu fessumque terrarum orbem brevi refecisse*: sed Tiberium, Caligulam, Neronem, Domitianum, ut de Vitellio nihil dicam. Neque, quæ de inertiâ imperatorum conqueritur Florus, ad Vespasianum pertinent quicquam: qui sub Claudio (ut ait Tranquillus) *duas validissimas gentes, superque XX oppida, & insulam Vectem, Britanniæ proximam, in deditionem redegit.* Notæ quoque res ab eo, filioque, in Oriente gestæ, rebellantibus Judæis.

Atque hæc clarè docent, nihil causæ esse, cur de Vespasiani temporibus Curtii verba posse accipi, negemus. Nunc ostendemus, nec aliter, quàm de Vespasiano capi, vel debere, vel posse. Primùm cogitemus, Curtium verbis antè allatis dicere, uti apud Græcos, dum plures imperare expetunt, dispersæ fractæque fuerint imperii vires, quod sub uno stare potuissent: similiter parùm abfuisse, quin Romanum rueret imperium, dum plures de eo armis decertant: ac contrà salutare fuisse, quòd res ad unius pervenerit potestatem: quòd enim non, ut ante, discordia trepident membra, hoc inde esse, quia unus nunc cuncta sustineat. Quàm aptè hæc Flavio Vespasiano conveniunt, de quo sic Tranquillus a: *Rebellione trium principum, & cæde incertum, & quasi vagum imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia.* Et postea b: *Proculcatam atque desertam Remp. civili perturbatione in tutelam Vespasiani pervenisse.* Ac pertinet eodem Plinii lib. II. Nat. Histor. cap. VII: *Hac* (juvandi mortales viâ) *nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis ævi rector, Vespasianus Augustus, fessis rebus subveniens.* At Trajani temporibus aptari verba Curtii non possunt, quia nulli sub Domitiano, aut Nervâ, de principatu certarunt, nec civile ullum bellum fuit. Præterea meminit Curtius noctis, quâ Vitelliani cum Flavianis pugnavere. De ea sic Tacitus in tertio Histor. *Prælium tota nocte varium, anceps, atrox, his, rursum illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu juvabant. Eademque utrâque acie signa*, &c. Curtium verò per noctem non intelligere caliginosum Reip. statum; sed propriè loqui; tum illud argumento est, quòd noctem eam, qua atrox, & exitiabile illud, ut Tacitus vocat, prælium commissum fuit, penè extremam habuisse Romanos ait: tum autem, quòd ἀντιθετικῶς hujusmodi subdit: *Hujus, hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo.* Ubi non de nihilo est, quòd Solis meminerit. Nam in longa illa pugna nocturna, prius, ut Tacitus ait, *neutro inclinabat fortuna, donec, adultâ nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretque.* Tum Flavianis, ut ait idem, Luna à tergo æquior fuit. Post Antonius laudavit tertianos, prætorianos increpavit. Hinc, ut ibidem subjungit, *undique clamor, & orientem Solem (ita in Syria mos est) Tertiani salutavere.* Sole jam orto, Antonius callido commento sparsit rumorem de Muciani cum exercitu adventu; quo novum ardorem Flavianis addidit; Vitellianos prorsus fugavit. Propter ista poterat quis utrumque istoc Soli tribuere, quòd & noctis tenebras dispulerit, & lucem insimul reddiderit imperio. At noluit Curtius se continere intra unius diei fortunam: sed progressus est ad cætera, quæ victoriam hanc consecuta fuerunt. Ut sententia sit, multùm quidem populum Romanum debere Soli, qui tenebras tristissimæ illius noctis discussit: sed ampliùs tamen debere principi Vespasiano, qui virtute suâ *tot exstinxit faces, tot condidit gladios.* Atque hæc quoque verba novum nobis præbent argumentum. Nam respicit illud Curtius, quòd Vitelliani simul, & facibus, & gladiis, rem egere. Nam Vitellius, ut Suetonius c refert, *Sabinum, & reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, vi subitâ in Capitolium compulit; succensoque templo Jovis Opt. Max. oppressit, cum & prælium, & incendium, è Tiberianâ prospiceret inter epulas.* Ac meminit quoque alibi d: fusèque rem narrat, ac deplorat, Tacitus in tertio Historiar. Refert & Dio fine libro LXV. Vespasianus autem is est, qui templum hoc instauravit; ut ex Suetonio & aliis constat: unde lucem capit illud Ausonii in Urbibus, ubi de Narbona agit:

Tanta molis erat quantam non sperneret olim
Tarquinius, Catulusque iterum, postremus & ille,
Aurea qui statuit Capitoli culmina Cæsar.

At quod nocturnum prælium, quod triste incendium, Trajani imperium proximè antecessit? Denique nec domui Trajani, qui sine liberis decessit convenire potest, quod Curtius asseveratè adeò ait, *excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua! certè diuturna possessio.* At ea dici potuere Vespasiano, non parenti modò, sed

a In Vesp. cap. 1.
b Cap. 5.
c In Vitel. cap. 15.
d In Dom. cap. 1.

sed jam ævo. Sanè similis Curtiano isti est locus Sillii Italici lib. III. ubi Jupiter sic Vespasiani hujus filium compellat:

Tunc, ô nate Deûm, divosque dature, beatam
Imperio terram patrio rege. tarda senectam
Hospitia excipient cæli, solioque Quirinus
Concedet, mediumque parens, fraterque locabunt.
Siderei juxta radiabunt tempora nati.

Clarè Domitianum, non Divi modò filium, appellat; sed etiam Divos daturum ait. Nec aliter Papinius in primo Silvarum ad eundem Domitianum:

Salve magnorum proles, genitorque Deorum.

Item in lib. IV.

Salve dux hominum, & parens Deorum.

Quare palpus iste Curtii optimè convenit Vespasiano; non item Trajano ἐπ' αὐτῷ. Denique quanto meliùs Vespasiano, quam Trajano, aptantur verba antè allata de *longâ pace cuncta refoventis*. Sub Vespasiano enim longa pax: atque adeò is templum Pacis prope forum exstruxit: ut præter Suetonium, Plinium, Victorem, etiam Josephus, & Dio, sunt auctores. Ac apud Goltzium, & alios, legas in Vespasiani nummis, PACI ORBIS TERRARUM. Quare, ut optimè nobilissimus Rutgersius primus perspexit, omnia ad amussim Vespasiani tempori respondent. Vespasiani igitur ævo historiam suam ediderit Curtius. Sed porrò quæritur, quâ is vitæ conditione fuerit. Apud Tacitum quidem in XI Annal. legimus de Curtio Rufo, qui, gladiatore licet genitus, à Tiberio Cæsare præturam sit consecutus, ac postea etiam consul factus, & Africæ proconsul. De quo & Plinius lib. VII epist. ad Suram. Fortasse huic aliquis credat esse historicum illum, quem, Vespasiani ævo, historiam edidisse, ostendimus. Sanè ad grandem pervenisse ætatem, indicant Taciti verba, qui post præturam ei tribuit *longam senectam*. Sed præterea fuit Q. Curtius Rufus, de quo in Rhetorum illustrium viris egit Suetonius; ut ex catalogo cognoscimus, quem in principio utriusque manoscripti sui reperit Achilles Statius. Hunc Tiberii Claudiive ævo inter rhetoras nomen professum esse, non absurdè mihi inde colligere videor, quòd in eo catalogo, ubi ætatis ratio habetur, proximè sequitur L. Cæstium Pium, & M. Porcium Latronem, qui sub Augusto fuere: ipse autem conjungitur cum L. Valerio Primano, & Virgilio Flavo: hos vero tres consequuntur duo illi L. Statius Ursulus, & P. Clodius Quirinalis; qui sub Claudio, Neroneque, viguerunt. Quare fuerit inter rhetoras extremo Tiberii anno: ab eo autem ad Vespasiani imperium sunt anni XXXII. Non hoc tantum est intervallum, ut non possit idem sub Vespasiano jam senex historiam scripsisse. Siquis tamen Rhetoris ejusce, vel etiam Africani proconsulis, filium esse malit, equidem fatebor non tanti esse, ut propterea vadimonium deserere velim. Rhetore sane illustri, vel Rhetoris filio, dignissima hæc historia est. Usque adeò auctor is verborum est eligens, nec perspicuè minùs, quàm tersè scribit; acutus etiam est in sententiis, inque orationibus mirè disertus. Imò vel Augusteo ævo digna est dictio; vel proximè abit. Ut hinc quoque argumentum capere possimus, non vixisse tempore Trajani; quòd, plusculâ affectatione acuminis, & anxiâ brevitatis curâ, ab nativâ illâ aurei ævi simplicitate magis recessit, ut ex Plinio juniore, Floro, & aliis, non obscurè videmus.

CAP. XXIX.

Plinii majoris libri de gestis Neronis, de vita Pomponii Secundi, de bellis Germanicis, & alii ejusdem. Herennii Senecionis de vita Helvidii Prisci, liber, qui Herennio, mortis; Fanniæ, exilii caussa fuit. Constantia Fanniæ. Junii Rustici liber de Thrasea, & Helvidii, laudibus; ac mors ejusdem. Sillius Italicus quem in materia, quem item in forma operis, sit secutus. Quando poetari cœperit, ac libros suos ediderit. Dominus fuit villæ, quæ fuerat Ciceronis: item tumuli Maronis, quem religiosè, haud aliter ac templum, frequentabat. Poema Sillii Petrarcha periisse credebat; eaque caussa erat, cur egregius ille vir idem argumentum tractare fuerit ausus. Vubii liber de vita Dionysii Areopagitæ.

C. Plinius naturalis historiæ scriptor, Neronis ævo clarescere cœpit: imprimis autem Vespasiani, & Titi temporibus floruit. Patria fuit Veronensis: ut rectè docet Onuphrius Panvinius commentario in fastos ad annum locc. III. Quanquam infirmum id argumentum ex inscriptione, in agro Veronensi reperta. Nam & alibi inventæ inscriptiones, in quibus Plinii nominantur. Novocomensem facit B. Hieronymus in Chronico Eusebiano. Sed duos Plinios confudit. At Hieronymus deceptus à scriptore vitæ Plinianæ, quæ Suetonio Tranquillo perperam tribuitur vulgò. Nam nihil certius, quàm majorem quidem Plinium fuisse Veronensem: sed juniorem Novocomensem. Reliquit eximium ac nunquam satis laudatum opus Historiæ Naturalis. Cujus epitome à Rainaldo quodam scripta exstat Oxonii in bibliothecâ Collegii Balliolensis. Quando opus hoc scripserit Plinius, ipse indicat in præfatione. Ait enim ab V. C. exspirasse annos octingentos triginta. Nec triennio supervixit. Adhæc Symmachus lib. IV epist. XVIII: *Enitar, si fors votum juvet, etiam Plinii secundi Germanica bella conquirere.* Unde colligo, jam Symmachi ætate opus hoc non usque adeò obvium fuisse. Tacitus Annal. lib. I: *Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor*, (Agrippinam) *stetisse apud principium pontis, laudes & grates reversis legionibus habentem.* Tamen nunc quoque multa scripsit alia, quæ tempora nobis inviderunt. Inter ea quoque rerum gestarum historiæ fuerunt: ut testatur sororis filius, Plinius Novocomensis lib. V epist. VIII, quæ ad Capitonem, vel, juxta alios, Tacitum: *Avunculus*, inquit, *meus, idemque per adoptionem pater, historias, & quidem religiosissimè scripsit.* Quæ istæ sint historiæ, ipse in Historia naturali nos docet lib. II cap. LXXXIII, & CIII, ubi res gestas Neronis à se congestas esse, testatur. Indeque quiddam refert Tacitus lib. XIII Annalium. Præterea Vespasiani, ac filiorum, gesta prodidit: ut ipse in prologo Historiæ Nat. indicat. Atque addit, cœpisse se inde, ubi desierat Aufidius Bassus; quod etiam à Plinio juniore traditum est. Adhæc libros duos edidit de vita Pomponii Secundi; ut ipse indicat lib. XVI cap. IV. Præterea scripsit libros XX de bellis omnibus, quæ Romani gessere cum Germanis. Auctor de his quoque est Plinius Novocomensis epist. V lib. III, quâ de lucubrationibus avunculi agit. item Suetonius Tranquillus, sive alius, in Plinii hujus vitâ: *Bella*, inquit, *omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit.* Libros istos Augustæ Vindelicorum extare, credidit Conradus Gesnerus: qui, alicubi id legisse se, ait. Sed fucum ab aliquo per epistolam ei factum arbitror. Ex historiis ejus quiddam refert idem Tranquillus in Caligula cap. VIII. Libros quoque de grammatica citat ipse prologo Hist. Nat. Item librorum de jaculatione equestri meminit libro octavo ejusce operis cap. XLII. Etiam geographiam reliquisse, colligat aliquis ex illo Servii in VII Æn. *De civitatibus totius orbis multi quidem scripserunt: ad plenum tamen Ptolemæus Græcè, Latinè Plinius.* Sed signat eos geographiæ libros, qui intexti sunt operi Historiæ Naturalis. Electorum verò commentarii, quos cum Plinius junior reliquisse auctor est, nihil aliud fuere, quàm excerptorum ex variis scriptoribus: quæ Græcis ἐκλογαί, παρεκβολαί, ἄνθη, χρήσιμα, χρηστομάθεια, σημειώσεις; Latinis laudabilia, florida, & posteriori ævo deflorationes. Libri dubii sermonis, quorum itidem fit mentio, opus erant grammaticum, quo exposuit, quo modo efferre oporteret, ubi etiam eruditi hæserant, uti quo genere, quâ declinatione, quâ significatione, atque ita in aliis. E.g. Gibbus & gibber pro vitio sit dicendum, num Clypeus & Clypeum, Baltheus & Baltheum promiscuè sumantur, an mare pro mari dicatur, & similia apud Charisium & alios. Ut omnino erret vir Eruditus, qui putavit iis libris agi περὶ τοῦ λόγου ἐσχηματισμένου.

He-

Herennius Senecio sub Domitiano à Mettio Caro accusatus, & Cæsaris jussu interfectus fuit, quòd libros scripsisset de vita Helvidii Prisci. Fecerat id rogatu Fanniæ, quæ Helvidii uxor, Thraseæ Pæti filia erat. Eaque Fanniæ fuit exilii caussa. Docet id nos Plinius lib. VII epist. ad Priscum: *Cum Senecio reus esset, quod de vita Helvidii libros composuisset, rogatumque se à Fannia in defensione dixisset; quærente minaciter Mettio Caro, an rogâsset? respondit, rogavit: an commentarios scripturo dedisset? dedi: an sciente matre? nesciente. Postremo nullam vocem procedentem periculo emisit. quin etiam illos ipsos libros, quamquam ex necessitate & metu temporum abolitos, Senatusconsulto publicatis bonis servavit, habuit, tulitque in exilium exilii caussam.* Meminit & scriptor de caussis corruptæ eloquentiæ: *Nos innocenti sanguine Senecio perfudit.* Proximè ibi antecedit de Rustico, qui est L. Junius Arulenus Rusticus. Quemadmodum enim Senecionem, ob libros de Helvidii vita scriptos; ita & hunc Junium Rusticum, ob Helvidii laudes, idem Domitianus occidit. Suetonius in Cæsaris ejus vita cap. X: *Occidit item Junium Rusticum, quòd Pæti Thraseæ, & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellâssetque eos sanctissimos viros.* Vide de eo Plinium lib. I epist. V, & XIV. ac Plutarchum de curiositate. Etiam Cæsar Antoninus in primo de vitâ sua ejus epistolam intexuit. Meminit & semel iterumque Tacitus in Agricola: item lapis vetus, in cujus basi est: L. JUNII RUSTICI PHILOSOPHI STOICI. L. JUNIUS L. L. MYRINUS P. P. Helvidius autem, cujus Rusticus laudes, Senecio vitam scripserat, quantus vir fuerit, ostendit Tacitus lib. XII, & XVI Annal. & in IV Histor. Arrianus in dissertationibus Epicteti, Plinius in epistolis non semel.

Etiam C. Sillius Italicus locum hic sibi poscit. Nomen ei ab Italicâ, Hispaniæ urbe, si Petro Crinito credimus. Quem & sequitur Alphonsus Garsias Matamorus lib. de doctis Hispaniæ viris, & ejusdem Academiis. Sed jure dissentit Joa. Camers schol. in Florum, item Hieronymus Surita notis in Itinerarium Antonini. Nam ab Italia quidem fit *Italicus*: sed ab Italica *Italicensis* diceretur: quod legas apud scriptorem belli Alexandrini, & Gellium lib. XVI cap. XIII. Descripsit bellum Punicum secundum, quod Hannibalicum dicitur: carmine quidem,

Obligat historicâ sed sua verba fide.

Eo in poëmate imprimis Livium, & Polybium, sequitur. Nec solùm istis prodest, quæ hoc de bello refert: sed vel imprimis iis, quæ narrat de Xantippo, Regulo, Duillio, aliisque ad bellum Punicum primum pertinentibus: cujus historia in Livio deperiit. Idem etiam adspergit, quæ aliis gesta sunt temporibus: ut de Scævola, Clælia, Camillo, trecentis Fabiis, & bello Macedonico primo. Item libro tertio encomia inserit Vespasiani, Titi, Domitiani. Ex iis autem, quæ de rebus à Domitiano gestis refert, sub Domitiano poëma hoc fecisse cognoscimus. Fuit quidem consul eo anno, quo Nero periit. Sed usque ad illud tempus caussis magis vacavit. Post consulatum verò ad poesin demum animum appulit: atque, ut antea Ciceronem, ita tum Virgilium imprimis, sibi imitandum proposuit. Hinc de eo Martialis lib. VII epigr. LXII:

Sacra cothurnati non attigit antè Maronis,
Implevit magni quàm Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquam bissenis ingentem fascibus annum
Rexerat, adserto qui sacer orbe fuit:
Emeritos Musis, & Phœbo, tradidit annos;
Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

Multas possedit villas: inter eas unam, quæ Ciceronis fuerat. Idem dominus erat loci, in quo tumulus Maronis. Hinc idem Martialis lib. XI epigr. XLIX:

Sillius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
Jugera facundi qui Ciceronis habet.
Hæredem dominumque sui tumulique, Larisque,
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

a Ad Martial. lib. 11, epigr. 49.

Vide & epigr. LI. Raderus *a* ait, multas possedisse villas, ante omnes eam, quæ fuerat Maronis, atque hoc ait dicere Plinium lib. III epist. VI. Sed fallitur. Nam de Marone nihil aliud ille præter ista, *Venerabatur Virgilii imaginem ante omnes, cujus natalem religiosius, quam suum, celebrabat; Neapoli maximè, ubi monumentum ejus adire, ut templum, solebat.* Nec allato ex Martialis epigrammate aliud colligere est, quàm fuisse dominum loci, in quo Maronis erat monumentum. Agelli tamen nomen locus is mereatur, si rectè aliqui emendant epigr. LIX:

Sillius Andino tandem succurrit agello.

Ubi *Andinus agellus* sit, quem poëta Andinus, hoc est, Maro, possederat. Saltem verisimilius illud, quàm quod libri vulgati; ubi ineptè est *Arpinus*, cùm de Tullio sermo non sit. Sed utrique lectioni prætulerim, quod in MSis Gruterus, Scriverius, alii, repererunt:

Sillius aptata succurrere censuit umbra.

Etsi autem ad Maronis se exemplum componeret; nihil tamen ille ad divini vatis majestatem: imò carminum gloriâ etiam vincitur, non à Lucano modò; sed etiam Papinio, Valerio Flacco, & juniorum aliis. Nempe, ut de eo Plinius judicat, *scribebat carmina majore curâ, quam ingenio.* Tum illud etiam cogitare oportet, non à prima se adolescentia huic studio dedisse: sed jam annis gravem, atque ætate languescentem: ita ut difficile omnino foret, tum demum discere, quo pacto liber præcipitandus sit spiritus, sic ut quodammodo furenti animo vaticinari videaris. Et tamen laudabilis industriæ sic quoque successus non infelix fuit. Nec enim planè ei adulatur Martialis, cùm os ei tribuit magnum facundumque. Quod si de puritate etiam, sermonisque Romani castimoniâ, certare lubeat; nulli illorum cedat, quos ea, vel proxima, vidit ætas. Imò potiùs eos exsuperet universos. Ac tantus cùm foret, tamen cum blattis tineisque miserè conflictatus est usque ad tempora concilii Basileensis, quibus demum in Germania, sed squalle situque miserè obductus, e latebris prodire in lucem cœpit. Quod si cognitus fuisset ætate Francisci Petrarchæ, non summus ille vir, &, si non unicus, saltem præcipuus iis temporibus literarum assertor ac vindex, laborem sumsisset idem argumentum tractandi novem illis libris, quibus Africæ nomen dedit. Nam profectò quid ille ad Sillium? etsi ea temporum potiùs culpa est, quibus vixit, vir sanè nunquam sine honore nominandus. Huic Sillio dicaverat Annæus Cornutus Persii poetæ præceptor commentarios suos de Virgilio, ex quo decimo Charisius quædam ad Sillii hujus laudem pertinentia. *Jamque exemplo tuo etiam principes civitatum & poetæ, incipient similia fingere.* De exitu Sillii vide Plin. lib. III epist. VI ad Caninium.

Ad Domitiani quoque tempora ab nonnullis refertur Visbius, qui scripsit martyrium Dionysii Areopagitæ, teste Hilduino, epistolâ ad Ludovicum Pium Imperat. ubi ait: *Præcipuè tamen conscriptio Visbii, quæ in tomo satis superque abdito, Parisius, divino nutu, inventa inter alia memoranda, sicut in ea legitis verba Domini nostri ad eum prolata, quando sacra mysteria perageret, illi cunctis videntibus apparentis, continere dignoscitur.* Et epistolâ ad omnes Catholicos: *Visbii conscriptionem perquirat, & relegat. Ibique discere poterit, quis iste Dionysius fuerit, & qualiter per martyrii palmam ad Christum pervenerit.* Matthæus Galenus Vestcappellius, Theologus Lovaniensis, annotavit *a*, Visbium hunc oculatum esse testem, & præconem eorum, quæ de Dionysio scripsit: Dionysium autem cum beati Pauli esse discipulum, pro certissimo habet. Ac Surius quoque, cùm ederet Vitas Sanctorum, id similiter *b* credidit. Quare Visbius ille temporibus fuerit Domitiani, quibus passus creditur Dionysius. Sed id credere non sustinet animus: nec quicquam pro ea sententia vel verisimiliter adferri posse arbitror. Latinum autem scriptorem potiùs esse, quàm Græcum, propterea arbitror, quia Hilduinus eum cum Aristarcho conjungens, Aristarchum quidem Græcum esse chronographum ait: de Visbio autem, qua linguâ Dionysii vitam scripserit, tacet; eumque Parisiis repertum, dicere est contentus.

a Ad eandem epistola Hilduini.

b In margine ejusdem epist. Hilduini.

CAP.

Cap. XXX.

Taciti *ætas, ac dignitas. Prius historiarum libros, quàm Annales, fecit. Quando vitam soceri sui scripserit. Quo tempore compositus sit incerti, sed diserti scriptoris dialogus de caussis corruptæ eloquentiæ. Rejecta opinio de relicto à Tacito facetiarum libro. Alciati, ac Ferreti judicium de Taciti dictione castigatur. Quanti eum ob dictionis elegantiam, ac imprimis prudentiam summam, tum Tacitus imperator, tum Cosmus, Florentiæ dux, fecerit. Perperàm* Plinio juniori *tribui à plerisque librum de viris illustribus. Historiam idem Plinius scribere decrêrat.* Pompejus Saturninus. C. Fannius. Titinius Capito. Cæsaris Trajani *historia Dacica.* Flori *ætas. De loco ejus in prologo disquisitum. Dictionis venustas; sed in temporum ratione oscitantia. Quatuor ejus libros non esse epitomen Livii. Alium esse, ex quo Lactantius ætates recenset populi Romani; quem Senecam appellat. Quòd si non Flori modò, sed etiam Senecæ nomen, ut libri aliqui vocant, habuerit, alterum horum videri adoptione accepisse. Florus alter, historico hoc antiquior.*

C. Cornelius Tacitus (cui perperàm Publio prænomen in plerisque editionibus) ad Trajani potissimùm tempora pertinet. Nec ignoro, sub Vespasiano rationes Galliæ Belgicæ procurâsse: quod nos docet Plinius lib. VII Hist. Natur. cap. XVI. Sed demum post Nervæ obitum historias orsus est: ut qui initio earum sic scribat: *Quod si vita suppeditet, principatum divi Nervæ, & imperium Trajani, uberiorem securioremque materiam, senectuti seposui.* Nervam enim divum vocat; Trajanum non item; quia illo scriberet defuncto, hoc imperante. Atqui prius historias condidit: inde annales. Unde & XI Annalium nos remittit ad libros, *quibus res gestas Domitiani composuit:* eas autem tractârat in Historiis. Annalibus, qui ab excessu Augusti fuere ad finem Neronis, extremum Neronis biennium deest. At ex historiarum libris pars longè maxima deperiit. Nam quinque libris, qui supersunt, unius anni, vel præter propter, res persequitur. A Galba autem usque ad Nervam, quousque extenderat se historia, anni sunt viginti, & unus. Fuere primò in universum libri XXX, ut auctor est B. Hieronymus quinto commentariorum in Zachariam prophetam cap. XIV, ubi, cùm de excidio Hierosolymitano esset locutus, addit ista: *Hæc omnia plenissimè Josephus, qui Judaicam scripsit historiam, eo multo majora, quàm legimus in Prophetis, eos sustinuisse commemorat Cornelius quoque Tacitus, qui post Augustum, usque ad mortem Domitiani vitas Cæsarum XXX voluminibus exaravit.* Præter historias & Annales reliquit librum de situ, moribus, & populis Germaniæ. Item de vitâ Soceri sui, Julii Agricolæ. Quem, Trajano imperante, scriptum esse, hæc in præfatione verba ostendunt: *Quanquam, primo statim beatissimi seculi ortu, Nerva Cæsar res olim dissociabiles miscuerit, principatum, ac libertatem. augeatque quotidie facilitatem imperii Nerva Trajanus.* Etiam dialogum de caussis corruptæ eloquentiæ Tacito adscriptum eunt veteres libri, & hos sequutus Pomponius Sabinus in Carmen de obitu Mæcenatis. Sed stylus abnuit: qui Fabium magis sapit. Et si is grandior, quam ut conveniat ei, quod auctor hic ait sexto Flaviani imperii anno hunc habitum sermonem, eique se interfuisse admodum juvenem. Quare Lipsio accedo, qui de scriptore negat liquere. Atque in hac etiam sententia confirmat, quod auctor libri clarè ait, se Romæ quæsturam, tribunatum, præturam accepisse, cùm de Quinctiliano nemo aliud prodiderit, quàm eum intra privatam constitisse fortunam, ac institutioni semper juventutis vacâsse. Sed quisquis est, auctor est elegans, disertus, & sani omnino judicii. Quod autem Fulgentius Planciades etiam *Taciti facetias* citat, hoc insicèto adeò grammatico planè dignum est, qui etiam Plauti cuciston, & similes laudet nugas. Glandorpio id in Onomastico *a* imposuit. Primi quinque Annalium libri *b* Corbejæ, quod ad Visurgim monasterium est, a quæstore Pontificio fuere inventi; qui eos ad Leonem X detulit, ac *πενταχόσιους* loco quingentos accepit aureos. Dictio Taciti floridior uberiorque in historiarum est libris; pressior sicciorque in annalibus. Nimirum in Historia rem prosequitur ordine, nec eam intercidit rebus aliis. In Annalibus stylum accommodat annis ac consulibus. Eaque causa est, cur in historia caussas accuratiùs tractet: in annalibus eas breviùs proponat: cur item in historiâ uberior sit dictio, concisior in annalibus. Interim gravis utrobique & diserta. Id optimè perspexit Plinius Novocomensis, qui lib. XI epist. I eloquentissimum fuisse ait, & hoc eximium habuisse, quòd *σεμνῶς* diceret. Et tamen doctissimus vir Raimundus Lullus lib. V de orat. cap. IV ait, scriptorem esse magis torvum Justino. Imò & Alciatus, vir sanè egregius, non dubitat affirmare, dictionem ejus, præ illa Paulli Jovii, esse senticeta. Condonemus tale judicium tanto viro & cogitemus, ex amore Jovii proficisci. Et quale illud, quod idem, & Æmilius Ferretus, ajunt, eum non Latinè satis scribere? Quàm hoc insubidum! quàm insulsum! Quis enim non videt, dictio Taciti quàm sit elegans, quàm tersa, & limata? Et tamen major est laus ista, quòd nihil eo scriptore vel cogitari possit prudentius. Ac propterea imperator M. Claudius Tacitus tanti eum fecit, ut imaginem illius in omnibus collocaret bibliothecis: libros ejus decies quotannis describi, inque archivis publicis collocari juberet, ne deperirent. Sed hoc eò factum putare aliquis possit, quòd ex familia eâdem genus duceret. Verùm quid de eo dicemus, quòd non alium historicum æquè lectitaret Cosmus Medices, Hetruriæ Dux, vir, siquis alius, civilis prudentiæ intelligentissimus, planeque ad imperandum factus? Quod de eo Muretus *c* alicubi testatur.

Uti autem Tacitus, ita &, cùm antè, tum sub Trajano imprimis, fuit C. Plinius Cæcilius Secundus, Novocomensis, C. Plinii Veronensis sororis filius, Quinctiliani, ut de se ipse *d* testatur, discipulus. Hic à multis auctor creditus est libri de viris illustribus. Sed ejus quidem nomine ab Aldo, & aliis, editus fuit. Ac similiter MSi: inter alios qui Oxonii est in bibliothecâ collegii corporis Christi: atque iterum in collegio Lincolniensi. Ubi & MSæ ejus epistolæ, & libellus ei præmissus cum hâc epigraphe: *Brevis animadversio de duobus Pliniis Veronensibus oratoribus ex multis hinc inde collecta per Joannem Mansionarium Veronensem.* Incipit, *Plinii duo.* Sed quod ad opusculum de viris illustribus, illud esse Sex. Aurelii Victoris, diximus superiùs, cùm de Cornelio Nepote ageremus. Videtur interim scripsisse, saltem cogitâsse de historia condenda. Sic enim loquitur epist. VIII lib. V: *Suades, ut historiam scribam, & suades non solus. Multi hoc me sæpe monuerunt; & ego volo; non quia commodè facturum esse confido (id enim temere credas, nisi expertus) sed quia mihi pulcrum imprimis videtur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumque famam cum sua extendere.* Et paullò pòst: *Me verò ad hoc studium impellit domesticum quoque exemplum. Avunculus meus, idemque per adoptionem pater, historias, & quidem religiosissimè, scripsit. Invenio autem apud sapientes, honestissimum esse majorum vestigia sequi, si modò recto itinere præcesserint.* Item post aliqua: *Nunc cogita, quæ potissimùm tempora aggrediamur. Vetera, & scripta aliis? parata inquisitio; sed onerosa collatio. Intacta, & nova? graves offensæ, levis gratia.* Denique claudit epistolam his verbis: *Illud, peto, præstruas, ad quod hortaris, eligasque materiam, ne mihi, jam scribere parato, alia rursus cunctationis & moræ justa ratio nascatur.* Novocomi legitur inscriptio hujusmodi: *C. Plinio Cæcilio Secundo, qui consulatu, auguratu, militia gestis, orandis caussis, poëmatibus & historiis conficiendis, Cæsare Trajano Augusto luculentissimè laudando, afficiendoque immensâ liberalitate patriam suam, eidem immortale contulit ornamentum, Ordo Comensis concivi suo desiderabili,* hono-

a In Cornelius Tacitus.
b Lipsius comm. in I Annal. Tac.
c Orat. quam habuit Tacitum enarraturus.
d Lib. 2. epist. 14. ad Maximum.

honore accepto monumenta posuit. MCCCCLXXXIIX. Cal. Maji.

Æqualis hujus fuit Pompejus Saturninus, de cujus eruditione, ac laudibus, multa idem Plinius lib. I epist. XVI. Inter alia autem, *Idem tamen in historia magis satisfaciet, vel brevitate, vel luce, vel suavitate, vel splendore etiam, & sublimitate narrandi.*

Æqualis quoque C. Fannius, cujus obitum Plinius luget lib. V epist. V. De tribus ejus libris sic Plinius ibidem: *Quamvis agendis caussis distringeretur; scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone: & jam tres libros absolverat, subtiles, & diligentes, & Latinos, atque inter sermonem historiamque medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur.* Narrat deinde, ut antè etiam præsenserit, in quarto se, & scribendi, & vivendi finem facturum. Atque addit: *Quod me recordantem miseratio subit, quantum vigiliarum, quantum laboris, exhauserit frustra.* Ita profectò est. Nam, ut alibi a de alio loquitur Plinius, *Omnia illa cum ipso sine fructu posteritatis obierunt.*

a Lib. 5. epist. 9.

Non absimile argumentum tractâsse iisdem temporibus videtur Titinius Capito; de cujus laudibus multa idem Plinius ad Minutianum lib. VIII epist. XII. Referam pauca, quæ ad scribendi imprimis materiem pertinent: *Scilli nullam vicem, nulla quasi mutua officia deberem: sollicitarer tamen, vel ingenio hominis pulcherrimo, & maximo, & in summâ severitate dulcissimo; vel honestate materia. Scribitur exitus illustrium virorum in iis quorundam mihi charissimorum.*

Sed qui historicos commemoramus, Trojano æquales, qui sine piaculo prætereamus ipsum Nervam Trajanum Cæsarem? Dacica enim scripsit. Ex quorum primo citat Priscianus in VI: *inde Berzobin, deinde Aixi processimus.* quo Grammaticus is probat, barbara quædam inveniri in I, ut hìc *Aixi*; uti apud Livium *illiturgi.*

Sub Trajano vixit Caninius, qui aggressus carmine scribere bellum contra Deos à Domitiano Cæsare geri cœptum; à Trajano autem confectum. Vide de eo Plinium lib. VIII epist. ad hunc ipsum Caninium, quem ad progrediendum in instituto hoc plurimùm hortatur. Utrùm verò hoc opus absolverit, inque hominum manus venerit, dicere non habeo.

Extremis verò Trajani temporibus floruit L. Annæus Florus, qui rerum Romanarum quatuor perscripsit libros. MSus ejus codex cùm alibi exstat; tum apud Cantabrigienses in bibliotheca collegii S. Benedicti, & Oxonii in bibliothecâ Bodlejanâ. De ætate quod dixi, satis apparet ex præfatione operis, cùm ait: *A Cæsare Augusto in seculum nostrum sunt non multo minus anni ducenti: quibus inertia Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit: nisi quod sub Trajano movet lacertos, &, præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Viri eruditi quidam, eosque inter Joannes Camers, malunt *movit,* pro *movet.* Nec diffiteor, sic esse in quibusdam MSis. Sed rectum esse, *movet,* ostendit, tum quod antecedit, *in seculum nostrum:* tum quod sequitur, *revirescit.* Sed, inquiunt, Florus ab Augusto esse ad sua tempora, ait annos prope CC. Ab Augusti autem principatu, usque ad Trajani imperium, sunt anni tantum CXXIV: sive, si putes usque ad excessum Trajani, anni erunt CXLIII. Sed jam dudum hæc mihi meditata. Verùm legendum puto apud Florum, *anni CL.* Nam quisquis Mssos Flori codd. versavit, scit, quantopere in annis variet prologus iste. Nec tamen solius Trajani ævo arbitror vixisse: sed etiam Hadriani. Planè enim idem videtur, cujus in Hadrianum versiculos, & in quem versus Hadriani, Spartianus refert: quemque Annæum Florum Charisius vocat, & ex cujus ad Divum Hadrianum epistolâ gemino in loco citat illa verba, *Poëmatis delector.* Cujus item hæc ad eundem verba adfert:

Quasi de Arabe, aut Sarmata manubias.

Sanè quod poëmatis delectari se ait, id non abhorret ab hujus compendii scriptore, quando stylus ejus in historia est declamatorius, ac poetico propior, adeò ut etiam Virgilii hemistichia profundat. Et tamen ea potissima est Flori nostri laus, quòd scriptor est elegans, & disertus, &, si paucula exceperis, quæ frigidiùs dicta videntur, verè floridus. Sed latæ est culpæ reus, quòd in temporum ratione usque adeò negligens sit; ita ut non possit non sæpiùs alucinari, qui hunc ducem sequi velit. Valde autem falluntur, qui eum putant in historia sua epitomen nobis Livii dare voluisse. Siquidem crebrò à Livio recessit. Nec facilè dixerim, idemne, an alius sit, qui singulorum ferè Livii librorum argumenta reliquit: quæ hodieque exstant, etiam librorum, qui deperierunt. Sed, ecce, de nomine etiam scriptoris litem movent viri eruditi. Scrupulum iis injicit, quòd Lactantius lib. VII Institut. Divin. Senecam appellet. Siquidem, inquiunt, antiquiorem hoc historico habemus neminem, qui populum Romanum diviserit per quatuor ætates. At Senecam ejus rei auctorem laudat is, quem diximus, Lactantius, his verbis: *Non inscitè Seneca Romanæ urbis tempora distribuit in ætates. Primam enim dixit infantiam sub rege Romulo fuisse; à quo & genita, & quasi educata sit Roma: deinde pueritiam sub cæteris regibus; à quibus & aucta sit, & disciplinis pluribus, institutisque formata: at verò, Tarquinio regnante, cùm jam quasi adulta esse cæpisset, servitium non tulisse; &, rejecto superbæ dominationis jugo, maluisse legibus optemperare, quam regibus: cumque esset adolescentia ejus fine Punici belli terminata; tum denique confirmatis viribus cæpisse juvenescere. Sublatâ etenim Carthagine, quæ tam diu æmula imperii Romani fuit, manus suas in totum orbem terrâ marique porrexit: donec regibus cunctis, & nationibus subjugatis, cùm jam bellorum materia deficeret, viribus suis male uteretur, quibus se ipsa confecit. Hæc fuit prima ejus senectus: cùm bellis lacerata civilibus, atque intestino malo pressa, rursus ad regimen singularis imperii recidit, quasi ad alteram infantiam revoluta. Amissa enim libertate, quam, Bruto duce, & auctore, defenderat, ita consenuit, tanquam sustentare se ipse non valeret, nisi adminiculo regentium niteretur.* Hactenus Lactantius. Ea autem exscripsisse ajunt ex prologo Flori: ubi hæc legas: *Si quis ergo populum Rom. quasi hominem consideret, totamque ejus ætatem percenseat, ut cæperit, utque adoleverit, ut quasi ad quendam juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit: quatuor gradus processusque ejus, inveniet. Prima ætas sub Regibus fuit, prope CCL. per annos, quibus circum ipsam matrem suam cum finitimis luctatus est. Hæc erit ei infantia. Sequens, à Bruto, Collatinoque consulibus, in Appium Claudium, Quinctumque Fulvium, consules, CC annos habet; quibus Italiam subegit. Hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum. Ideo quis adolescentiam dixerit. Dehinc ad Cæsarem Augustum CCL anni: quibus totum orbem pacavit. Hic jam ipsa juventa imperii, & quasi quadam robusta maturitas. A Cæsare Augusto, in sæculum nostrum, sunt non multò minùs anni CC: quibus inertia Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit, nisi quod sub Trajano principe movet lacertos, &, præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Hæc Florus. Utrumque autem locum integre adscripsimus, ut omnes videant, quàm infirmo tibicine nitantur, qui ex Lactantio colligunt, scriptorem compendii illius, non Florum, sed Senecam dici oportere. Ajunt, divisionem eam, cujus Lactantius Senecam laudat auctorem, apud Florum in prologo legi. In quo manifestus eorum est error. Nam Seneca adolescentiam extendit usque ad finem ultimi belli Punici: Florus duntaxat ad primum bellum Punicum. Adhæc Seneca incipit senectam à bello civili Pompejano: Florus autem à principatu Augusti. Unde colligo, Florum quidem imitatum fuisse Senecam: at aliter tamen, quàm Senecam, divisisse. Atque eò magis arrisit Floro similitudo ea, quia non totam alteri deberet; sed esset, quod sibi vindicaret. Sanè toto ad eam opere respicit. Nempe suum cuique pulcrum, quod dici solet. Nec propterea negâro, Florum hunc fuisse ex Senecarum familia. Seneca enim vocatur in plerisque veteribus libris. Adhæc Senecæ sunt ex Annæâ gente. At Florus, uti in plerisque libris Julius, ita

sed Annæus in vett. vocatur libris, etiam antiquâ ac principe, quam habeo, editione. Adhæc Hispanum fuisse, unde Senecæ domo erant, verisimile facit luculenta ejus terræ laudatio, quæ est lib. II. cap. XVII, & lib. III. cap. XXII. Dictio quoque hanc domum sapit. Nam ea eloquentiæ, & poëseos laude, inclyta fuit. At dictio historici hujus, uti antè dictum, est diserta, & poëticæ propior. Imò opus ipsum vix aliud, quàm declamatio est. Fortasse igitur Senecæ etiam nomen fuit. Sed, ut hoc demus, non eo consequitur, haut aliter, quàm Senecam, vocari oportere. Nec enim facilè adeò fides est deroganda multò maximæ parti librorum, & quidem melioris notæ, ubi Florus vocatur. Et quid prohibet, quo minùs, ut L. Annæi Senecæ philosophi frater, non tantùm L. Annæus Novatus dicebatur: sed etiam Junius Gallio (quod nomen habuit, postquam à Junio Gallione erat adoptatus) ita historicum hunc credamus, adoptione nomen mutâsse: atque inde esse, quòd idem dictus sit L. Annæus Seneca, & L. Annæus Florus: vel, ut in nonnullis libris legere est, L. Julius Florus? Quod si est, fortasse etiam historici hujus sit Octavia Senecæ tributa. Nam L. Senecæ philosophi vero esse, satis est apertum: Sed nihil obstat, quo minùs credatur esse historici hujus. Qui quod Annæus Seneca diceretur, in caussa fortasse fuit, cur inter Senecæ tragœdias referretur.

Alius verò ab hoc est Julius Florus, vir itidem disertus, qui sub Tiberio vixit. De hoc ita M. Seneca Controv. XXV. *Ipse audivi Florum quendam, auditorem Latronis, dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat, quemcumque audire declamantem. declamabat ipse tantum: & aiebat, se non esse magistrum, sed exemplum. Nec ulli alii contigisse scio, quàm apud Græcos, Nicetæ; apud Romanos, Latroni; ut discipuli non audiri desiderarent; sed contenti essent audire.* Paullò pòst excerptum ex Flori declamatione ponit. De eodem, ut puto, simulque fratris filio, sic Fabius lib. X: *Qua de re memini narrâsse mihi Julium Secundum, illum æqualem meum, atque, ut notum est, familiariter amatum, miræ facundiæ virum, infinitæ tamen curæ, quid esset sibi à patruo suo dictum. Is fuit Julius Florus, in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demum exercuit eam) princeps, alioqui inter paucos disertus, & dignus illâ propinquitate. Is cùm Secundum, scholæ adhuc operam dantem, tristem fortè vidisset, interrogavit; Quæ caussa frontis tam adductæ? nec dissimulavit adolescens, tertium jam diem esse, ex quo omni labore materiæ ad scribendum destinatæ non inveniret exordium: quo sibi non præsens tantùm dolor, sed etiam desperatio in posterum fieret. Tum Florus arridens, Numquid tu, inquit, melius dicere vis, quàm potes? &c.* Nec absurda sit conjectura, si quis opinetur, historicum eum, de quo sulè diximus, (modò is Julius Florus rectè in libris quibusdam vocetur) ex eâdem stirpe, imò fortasse filium fuisse aut nepotem Julii Flori, viri hujus diserti, de quo M. Seneca & Quintilianus loquuntur. Saltem id est verisimilius, quàm ut Fabius de historico nostro loquatur: uti Popelinicrus perperam censet libro VI operis Gallici, quod Historiam Historicorum inscripsit a. Sed hæc, & alia, quæ antea de Senecæ cognomento diximus, velut incerta, in medio relinquamus.

a P. 364.

Cap. XXXI.

Suetonii Tranquilli dignitas. Vitam Plinii majoris perperam tribui Suetonio. Falsò Terentii vitam credi Donati, cùm Suetonii hujus sit. Errores Siconis Polentoni in Tranquilli vitâ. Lactantio, ac Macrobio, vera adseritur Scriptura. Tarquitii libri de rebus divinis. Fabius Marcellinus, & cujusmodi ejus dictio.

C. Suetonius Tranquillus vixit temporibus Trajani, & Hadriani, sub quo epistolarum magister fuit; ut ex Spartiano scimus in Hadriani vitâ. Ubi & illud narrat, eo excussum honore, quia se familiariùs coërceret cum principis uxore. Natus circa initium imperii Vespasiani. Quippe ultimo capite Neronis ait, se annis XX ab excessu Neronis fuisse adolescentem. Patrem habuit Suetonium Lenem, tribunum militum legionis XIII. cumque angusticlavium: ut ipse in Othone cap. X. scribit: non Suetonium Paullinum, virum consularem: quam opinionem XXVI refellebamus. Videmus autem hinc, ut cum pater vocaretur Lenis, quod Tranquillus dici maluerit: quod idem notat. Unde Gaspar Sanctius in primum caput Actorum Apostolicor. colligit, Actorum Scriptorem, qui Lucas est, posse dici Lucium, quem Apostolus jubet salutari ad Rom. cap. XVI. Patris exemplo, & ipse tribunus militum fuit, sed honorem eum mox in alium transtulit: ut est apud Plinium lib. III. cap. VIII. Liberos habuit nullos, sed jus trium liberorum ei Plinius impetravit, ut est lib. X. epist. Plinii. Quàm amico usus sit Plinio Novocomensi, ex multis hujus epistolis satis liquet. Cumque is Cisalpinus fuerit, & Suetonium fuisse Cisalpinum liceat suspicari. Hanc amicitiam cogitanti minus verisimile fit, vitam Plinii Veronensis, quæ Suetonii nomen præfert, esse genuinam. Nimis illa jejunè, & perfunctoriè exarata, quam ut de amici tanti avunculo eam scripserit Suetonius. Ac ne dictio quidem Suetonii est; sed omninò alicujus multò junioris. Nec Suetonius nescisset Plinium hunc fuisse Veronensem. At ille Novocomensem facit. Nempe duos Plinios confudit: uti & Hieronymus in chronico Eusebiano. Et verisimile est, hunc scriptorem ab Hieronymo. Ex genuinis quæ edi petit Plin. lib. V. ep. XI. Libitinam evitare atque effugere potuerunt vitæ XII Cæsarum, quas, si codd. standum, libris VIII perscripsit, & pari libertate ac ipsi vixerunt: ut rectè censet B. Hieronymus. MSus codex exstat Oxonii in bibliotheca collegii Novi: item in collegio Lincolniensi. Etiam pervenere ad nostra tempora illustres ejus Grammatici, & aliquot Rhetores. Nam melior pars ejus operis deperdita est. Uti & penè omnis liber de poëtis. Nam nihil ejus habemus præter vitam Terentii, quæ non Donati, sed Tranquilli est, usque ad illa verba, *Hæc Suetonius Tranquillus.* Item vitam Horatii, quam ei etiam tribuit Porphyrio interpres a. Adhæc fortasse, tum vitam Lucani; tum illam Persii, quæ veteribus glossis præfigitur. Præterea condidit libros tres de regibus, teste Ausonio epist. XIX. De his dicemus in Paullino Nolano. Multa quoque alia reliquit: ut librum περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν: cujus meminit Suidas. Adhæc libros ludicræ historiæ: quorum primum Gellius citat lib. IX. cap. VII. Puto, ejus operis partem fuisse παιδιὰς Ἑλλήνων, quas Tzetzes laudat Chil. VI. Hist. LXXXV. item Suidas in Τράγκυλλος, ubi & laudat ejus opus *De Romanorum spectaculis, & certaminibus.* Item στέμμα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων sive *opus de illustribus familiis Romanorum.* Item alia edidit, quorum Servius, Priscianus, Suidas, & Etymologus Græcus, meminere. Auctor est, Vopisci judicio, *emendatissimus, & candidissimus, & cui familiare sit, amare brevitatem.* Ludovico Vivi lib. V. de tradendis disciplinis dicitur esse *Græcorum, & Latinorum scriptorum, diligentissimus, atque incorruptissimus.* Verè quidem, si de Vitarum scriptoribus loquamur. Nam qui iccirco eum Livio, Sallustio, Tacito, præponere velit, insignitâ, meo judicio, injuriâ adficiat tantos scriptores. Vitam Suetonii hujus scripsit Sicon Polentonus. Sed ea vix assis est: etsi doctissimus Pighius non veritus sit illam, emblematis instar, annalibus suis inserere. Penè enim quicquid dicit, pertinet ad Suetonium Paullinum; quem, cum Mureto, fallò credidit esse Suetonii hujus patrem. Atque ut, quæ Tacitus de Suetonio refert, perperam accommodat historici hujus parenti; ita & fallò putavit, eum signari à Plinio in historia naturali, ubi ex Paullino quædam refert de Africa, & Canariis insulis. Similis error, cùm libros de institutione officiorum, de illustribus scriptoribus, deque historia ludicra, non à Tranquillo hoc, sed à patre ejus, scripta fuisse, arbitratur. Qui error ab eodem fonte, unde priores, dimanat.

a In lib. IV. od. I.

Dubitant viri eruditi, an non Tranquilli nomen debeat reponi apud Lactantium lib. I. cap. X. ubi legas: *Æsculapius & ipse, non sine flagitio Apollinis natus, quid fecit*

aliud divinis honoribus dignum, nisi quod sanavit Hippolytum? mortem sanè habuit clariorem, quod à Deo meruit fulminari. Hunc Tarquitius, de illustribus viris disserens, ait, incertis parentibus natum, expositum, & à venatoribus inventum, canino lacte nutritum, Chironi traditum, didicisse medicinam: fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum. Hic Xystus Betulejus, in editione suâ, pro *Tarquitius* reposuit *Tranquillus*; quòd eum de illustribus viris scripsisse constaret. Sed egit ille de Romanis: quos inter nullus est Æsculapio locus. Adhæc cur *Tarquitium* rectum videatur, facit, quòd non tantùm ita sit in codd. MSSis, item editione Aldinâ; eâque, quam Michaël Thomasius recensuit: sed illud quoque, quòd hic sermo sit de Æsculapio fulmine percusso: & Tarquitius de fulguritis, & omni augurum, atque aruspicum, disciplinâ egerit in libris suis de rebus divinis. Ammianus Marcellin. lib. xxv: *Confestim itaque ante lucis primitias Hetrusci aruspices arcessiti, consulti quid astri species portenderet, novavitandum e e, cautissime responderunt, nequid tunc tentaretur: ex Tarquitianis libris, in titulo* DE REBUS DIVINIS, *id relatum esse demonstrantes, quòd, face in cœlo visâ, committi prælium, vel simile quidquam, non oporteat.* Atque hinc etiam liquet, cur Tarquitium, inter eos, è quibus profecit, reponat Plinius in indice libri secundi, proximeque subjungat eum Cæcinæ, quem de Hetrusca disciplina scripsisse dicit. Vide & quæ de Tarquitio hoc notavit Petrus Pithœus Subsecivorum lib. I. cap. xx. ubi docet, pro Tarquinio Prisco ἀπλῶς *Tarquitium* legi debere apud Macrobium lib. II. Saturn. cap. xvi. Quod Tarquitii nomen remansit lib. III. Saturn. cap. VII, etsi ibi vir eruditus, in Notis suis, ex veteri libro *Tarquinium* malit. Sed mihi *Tarquitium* magis placet propter ea, quæ diximus. Etiam in Schedis Festi quæ apud Pomponium Lætum exstabant, ubi solùm *Tarqui....* exaratum erat, perperam Scaliger fecit *Tarquinius*: nempe quia de rege actum suspicatus est. Sed in schedis, quas dixi, pag. LXXX, clarè est, *Tarquitius in libro, quem inscripsit de.....*

CAP. XXXII.

M. Junianus Justinus. *Antonini imper. ætate vixit, non autem postquam imperium Constantinopolin translatum fuit. Justini locus emendatus. Error Martiani Poloni, Junianum Justinum, & Justinum Martyrem confundentis.* Neonem *de tergeminorum vita suppositium videri.* Eluanus Avalonius *in dubium vocatus.*

JUstini, qui Trogi epitomen fecit, nec nomen, nec ætas, dubitatione caret. In Ant. Arnoldi libro nominabatur Justinus Frontinus. At in codice bibliothecæ Mediceæ dicitur M. Junianus Justinus. Atque hoc verius censeo, ob libri ejus antiquitatem: cujus argumentum non leve est, quòd literis Longobardicis scriptus sit. Quod verò ad ætatem, Trogi ejus, cujus epitomen scripsit, filium fuisse tradit Gualterus Burlei Anglicus lib. de vitâ philosophorum, qui anno, CIↃCCCCLXXII editus ab Arnoldo Terhornen. Sed hoc seculo illi condonemus, quo vixit. Ac eruditissimos etiam viros video esse, qui suspicentur, vixisse, postquam imperium translatum fuit Constantinopolim: idque ob verba illa lib. VIII: *Græciam etiam* NUNC, *& viribus, & dignitate, orbis terrarum principem.* Sed NUNC istic non signat tempus, quo Justinus scribit; sed de quo scribit. Quomodo idem paullò pòst ait: *Et hæc potissimum facere Thebanos, Lacedæmoniósque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos.* Ubi NUNC itidem valet, *hoc tempore, quod exponimus.* Planè verò vixisse arbitror sub Antonino Pio, atque huic epitomen suam dicâsse. Id colligo ex verbis istis præfationis, *Quod ad te, imperator Antonine, non tam cognoscendi, quam emendandi caussâ, transmisi.* Ita enim habent editiones antiquæ, quæ, quin MSSorum fidem secutæ fuerint, nullus dubito. Sed objiciunt, in optimis libris legi: *Quod ad te non tam cognoscendi magis, quàm emendandi caussâ, transmisi.* Quam MSSorum lectionem etiam Bongarsius tenuit. Sed nihil manifestius, quam non ita scripsisse Justinum. Nec enim TAM & MAGIS satis conveniunt. Quid ergo? num dicemus MAGIS, tanquam superfluum, tolli oportere? Atqui non videtur de nihilo esse, quod in optimis libris legitur. Quare puto, scriptum primò fuisse, *Quod, Antonine im. non cognoscendi magis, quam emendandi caussâ transmisi.* Nempe ex *Antonine im.* fecere *ad te non.* Ac quia sic *non* geminabatur, librarii hunc errorem existimantes, alterum omisere. Et sanè Justinum hunc sub Antonino vixisse, ante seculum Philippus Bergomas *a*, ac Joa. Aventinus *b*, tradidere: imò idem jam ante annos CCC in chronico suo scripsit Martinus Polonus: sed quod idem Justinum hunc cum Justino martyre confudit, fœdus error est, cùm hic, qui epitomen scripsit, in iis, quæ lib. VI, & XXX, de Mose, Josepho, & Israëlitis, tradit, planè Scripturis adversetur: unde liquet, hominem fuisse gentilem: aperteque inter eos ab Orosio numeratur. Ut de eo nihil dicam, quòd beatus martyr nihil Latinè scripsisse videtur: item quòd Eusebius, Hieronymus, Photius, nusquam historicam hanc epitomen inter martyris illius scripta reponunt. Nec tamen ea ignota fuit B. Hieronymo, qui illius meminit procem. in Danielem. Uti quoque Augustinus facit lib. IV. de civit. Dei cap. VI, & Orosius lib. I. cap. VIII, & X. qui & Justinum passim exscribit. Post quos ejusdem mentionem fecere, Isidorus, Jornandes, alii. Etiam quæ Lupus Ferrariensis abbas ep. XX. ad Altuinum ex Trogo Pompejo citat deque Mithridatis excellentiam portenderit apud Justinum, ad verbum ex Justini lib. XXXVII. Sed apud Lupum nunc paulò comptiùs leguntur. Ut & Justino debeant emendari. Est Justinus scriptor *tersus & elegans*: *ut* de eo scribit Raimundus Lullus lib. VII. de orat. cap. IV. Quàm turpiter autem in rebus Judaicis aberrârit, ostendit Benedictus Pererius in Danielem cap. XI. MSus exstat in bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis, & Oxonii in collegio corporis Christi. Ac nescio quid ibi, velut quod (ut est apud Th. James) Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi exstare dicatur, *Epitome historiarum per Trogum Pompejum libb.* IV.

a Lib. 8. Supp. in temporibus Antonini Pii.
b In iis, quæ de scriptoribus primo annalium præmittit.

Neon vixit sub M. Aurelio Imp. ac vitam scripsit tergeminorum fratrum, Speusippi, Eleusippi, & Meleusippi. Acta ea extant apud Surium Tom. I. die XVII Jan. Adjecta autem iis ab alio sunt hæc verba: *Neonquoque, textor historiæ hujus atque scriptor, tradens Turboni codicem, inter medias turbas persecutorum ingressus, cupiens sanctorum Tergeminorum militiæ beatissimæ sociari, Christi nomen confessus, tantisper ictibus mactatus, ut vita temporali spoliatus, martyrii palmâ continuo meruerit coronari.* Nec est, quòd aliquis putet, Neonem vixisse sub Aureliano, ut in Actis istis nominatur Cæsar, sub quo passi Tergemini: nam *Aurelio* legi debere, non Surius modò, & Baronius, existimant: sed res ipsa clamat, cùm tergemini isti fuerint discipuli Polycarpi, qui sub M. Aurelio passus fuit. Sed dispiciendum, utrùm acta ea Neon Latinè scripserit, an Græcè. Hodie quidem tantùm habemus Latinè: eaque à Warhario descripta, & Ceraunio Papæ Parisiaca in Urbe dicata, ut prologus ipsius Warharii indicat. Saltem non ita Neon ediderat, uti reperit Surius. Nam hoc si esset, non ævo illo barbarè adeò scripta fuissent, ut Surium passim mutare stylum opus esset. Quare aut acta ea posterioribus seculis ex bonis Græcis fuere facta Latina non bona: aut fuerint supposititia, utcumque germana appellet Annalium Ecclesiasticorum conditor [illegible] *c*.

Eluanus Avalonius, cujus & Radulphus Niger in Chron. meminit, vixisse dicitur temporibus Antonini Philosophi Imperatoris, filiique Commodi, & Eleutherii, episcopi Romani. Ajunt quoque doctrinam ab Apostolorum discipulis acceptam Britannis prædicasse, librumque scripsisse de origine eccles. Britannicæ: de quibus fides esto penes Baleum. Multum enim metuo, ne, ut in plerisque aliis antiquioris ævi scriptoribus, ita hac etiam parte fucum faciat lectori.

c Ad annum Christi 179. §. 37.

FINIS LIBRI PRIMI.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS LATINIS
LIBER II.

CAPUT I.

Tranſitur ad hiſtoriæ ſenectutem. Deperditis ſcriptoribus hodieque nos privari, ut eorum etiam memoria non debeat nobis eſſe injucunda. Julii Titiani ætas. Ejuſdem provinciarum libri. Symmacho lux. Titiani chorographia, ſive chronographia potius. Servius emendatus. Unimammiæ. *Rhetorica Titiani, & controverſiæ ex Marone, & de re ruſtica libri. Diomedes corrigitur. Apologi Titiani. Cuſpinianus, & Onuphrius, item Jacobus Breulius, refelluntur.*

POſt Antoninos magis magiſque, ac penè præcipiti gradu, imminui hiſtoriæ, ac omnis propè literarum honos cœpit. Sub Trajano enim Tacitum vidimus, hiſtoricum nulli ſecundum. Sub eodem, ac item Hadriano, literarum amantiſſimo principe, præter alios Suetonius vigebat, quo Latinorum nemo vitas elegantiùs ſcripſit. Sub Antoninis, quorum alter etiam Philoſophi nomen meruit, fuit Juſtinus, quo non alius tot imperiorum tempora meliùs perſtrinxit. Qui deinceps autem ſequuntur, ab horum gloria nimium quantum abſunt. Ut hinc hiſtoriæ ſenectam meritò ordiamur. Mirum verò, ne unum quidem ex tam multis, qui ſeculo toto, ab Antonini philoſophi exceſſu uſque ad Diocletiani imperium, hiſtoriam Latinè tractarunt, hodie ſupereſſe. Quod etſi temporum injuriæ tribui imprimis debet: non tamen culpâ omni vacare ipſi ſcriptores videntur. Si enim ad priorum gloriam adſpiraſſent: ſaltem, puto ex tanto numero ſex ſeptem ob magnitudinem nominis, & operis utilitatem, moviſſent poſteros, ut ne ad unum omnes intercidere paterentur. Interim negare non poſſumus, bene & illos de nobis meritos eſſe: quando iis debemus, quòd ſeculi ejus tempora non penitùs neſcimus. Utcunque enim ipſi perierint, non periere tamen, qui eos ſecuti ſunt duces, atque earum rerum, quæ de ſeculo iſtoc tradunt, iſtos advocant teſtes. Propterea nos quoque eorum hic rationem habere æquum eſt: ut ne ſilentio quemquam prætereamus ſcientes, cui hiſtoria debeat Romana, imò quiſquis hiſtoriam amat.

Agmen autem horum ducat is, qui Commodi, Pertinacis ac Severi temporibus floruit, Julius Titianus, pater Titiani ejus, qui præceptor junioris Maximini fuit. Deſcripſit provincias imperii Romani. Locuples iſtorum teſtis nobis Julius Capitolinus in Maximino juniore: *Uſus eſt oratore Titiano, filio Titiani ſenioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos ſcripſit, & qui dictus eſt ſimia temporis ſui, quòd cuncta imitatus eſſet.* Ubi in pleriſque libris *Tatianus* legitur. Sed corruptè, ut jam aliis viſum, & res clamat. Valde autem fallitur doctiſſimus Savaro, cùm arbitratur, Provinciarum opus à Sidonio intelligi, quando ait, ſub nominibus illuſtrium feminarum quædam edidiſſe. Ait, heroinarum nomina provinciis impoſuiſſe; eoque ſub nominibus illuſtrium feminarum recte provinciarum opus intelligi. Sed unde colligit, ejuſmodi nomina provinciis à Titiano impoſita fuiſſe? Sidonius quidem non aliud, quàm hoc, dicit lib. I. epiſt. I: *Nam de M. Tullio ſilere in ſtylo epiſtolari melius puto; quem nec Julius Titianus ſub nominibus illuſtrium feminarum dignâ ſimilitudine expreſſit.* Quorum ea verborum ſententia eſt, In epiſtolis compono me ad Plinii, & Symmachi, ſtylum. At cur non Ciceronis? Nempe tanta ejus viri gloria eſt, ut ſit ſupra omnem imitationis ſpem conſtitutus. Et quid Sidonius ego adſpirem ad Tullii gloriam, cùm Titianus, tantus profectò orator, planè fruſtra fuerit in epiſtolis iis, quibus præfixerat nomina illuſtrium feminarum: ferè ut Ovidius in heroidum epiſtolis fecit. Sed Ovidius carmine epiſtolas ſuas effinxit: Titianus autem, pedeſtri oratione, & ad Ciceronis ſtylum expreſſa: feliciter fortaſſe, ſi ipſi de ſe credimus: at infeliciter admodum, judicio ſectæ ejus, quæ Cornelium Frontonem æmulari, quam Tullium, malebat. Sanè ab his *ſimia temporis ſui* audiebat, teſte Capitolino: nempe iccirco, ut ibidem dicitur, *quòd cuncta imitatus eſſet*, etiam Tullii ſtylum epiſtolarem. Satis ex his liquet, per ea, quæ *ſub nominibus illuſtrium feminarum* ſcripſerat, provinciarum opus intelligi non poſſe. At fortaſſe verius eſt, provinciarum opus etiam chorographiæ nomine ſignari apud Servium in illud IV Æn.

—— *Lateque furentes Barcai:*

Hi, inquit, *ſecundum Titianum in chronographia, Phœnicen navali quondam vicere certamine.* Verùm pro *chorographia* malim ego *chronographia:* idque propterea, quòd ita in MSS is reperiatur: &, quæ ex Titiano adducuntur, ferè ad vetuſti temporis hiſtoriam pertineant. Ut quod hìc Servius refert, de Barcæis vincentibus Phœnices, penes quos maris imperium antiquitus fuit. Item quòd etiam egit de Amazonibus, quas *unimammias* vocabat, teſte Servio in II Æn. & Iſidoro lib. IX. Orig. cap. II. Item quod de frugum legumque inventione Pomponius Sabinus ex eo adfert in illud Maronis IV Æn. *Legiferæ Cereri.* Et ſanè nullum prope erat ſtudii genus, in quo non aliquid tentâſſet Titianus. Ita præter provincias, & epiſtolas, de quibus jam diximus, laudari à veteribus videmus Rhetorica Titiani. Iſidorus lib. II. Orig. cap. II: *Hæc diſciplina à Græcis inventa eſt, Gorgia, Ariſtotele, Hermagora: & tranſlata in Latinum, à Tullio videlicet, Quinctiliano, & Titiano: ſed ita copioſè, ita variè, vel pro ſcientia, vel pro loquacitate verborum, ut eam lectori admirari in promtu ſit, comprehendere impoſſibile ſit.* Item reliquit controverſias, ſive themata ex Virgilio: de quibus ſic Servius in X Æn. verſ. XVII: *Et Titianus, & Calvinus,*

qui themata omnia de Virgilio elicuerunt, & adsermaverunt, ad dicendi usum, in exemplo controversiarum has duas posuerunt adlocutiones, dicentes, Venerem agere statu absolutivo, cùm dicit Junoni, caussa fuisti periculorum his, quibus Italiam fata concesserant: Junonem vero niti statu relativo, per quem ostendit, non suâ culpâ Trojanos laborare, sed Veneris. Adhæc Titianus libros composuit de re rustica. Ex cujus libro primo Diomedes hæc in primo citat: *Patrem familias vendacem magis, quam emacem, expedit esse. nam id melius emitur, quàm venditur.* Ubi pro *id* malim *quid.* Ut mens sit, Eo satius est quid vendere, quia qui prudenter vendit, lucratur, quandoquidem viliori emerat. Siqua tamen horum, quæ diximus, non fuerint patris Titiani, sanè filii erunt. Alterutrius quoque, filii puto, apologi fuere Ausonio memorati epist. III. ad Probum, præfectum prætorio, cui se misisse ait Titiani apologos, & Nepotis Chronicon, quasi alteros apologos. Carmine etiam, quod epistolæ ei adtexuit, hæc legas:

> *Apologos en misit tibi,*
> *Æsopiam trimetriam,*
> *Quam vertit exili stylo,*
> *Pedestre concinnans opus,*
> *Fandi Titianus artifex.*

Laudatur & Ausonio in gratiarum actione pro consulatu ad Gratianum. Valde enim errat Cuspinianus, eumque secutus Onuphrius, cùm arbitrantur, intelligi Titianum illum, qui, ut Prosper quoque in Chronicis testatur, cum Aurelio Symmacho consul fuit anno Urbis CCCXCI. Nam aperte ait Ausonius, velle se eorum exempla adducere, qui vixissent ante Constantinum Magnum: at ille Symmachi collega temporibus demum Theodosii senioris consul fuit. Imò nec est, unde colligi possit, Titianum eum Cæsaris liberos erudisse, ut propterea sit ad consularem evectus dignitatem. Atqui hoc est, propter quod Titianus istic celebratur. Similem errorem errat Jacobus du Breul, qui in Isidori Originum lib. II. cap. I. annotavit, Titianum, cujus ibi mentio fit, esse illum, de quo hæc Hieronymus ad Eusebianum numerum MMCCCLXI, sive annum Christi CCCXLVI. *Titianus, vir eloquens, præfecturam prætoriam apud Gallias administrat.* Nam is est Tiberius Fabius Titianus, qui cum Feliciano consul fuit anno Urbis CIↃXC, sive Christi CCCXXXVII, quo Constantinus M. decessit. Cujus Titiani etiam Zosimus meminit. Atqui his quæ diximus refelli satis arbitror quæ de Titiano & Sidonii loco annotavit Barthius Adversar. lib. XLVII. cap. IX.

Cap. II.

Severi imper. de vita sua commentarius: dubium, utrùm semper fidei bonæ, cùm in iis, quæ de hostibus suis prodit, affectui subinde videatur indulgere. Sereni Sammonici duo, pater, filiusque; quorum hic est, qui amplissimam Gordiano bibliothecam legavit: ille est, qui reconditarum rerum libros composuit. Ælius Maurus quâ vitæ condicione fuerit, atque utrâ linguâ de Severo scripsisse videatur. Lollius Urbicus. Vita bonorum principum ab Alexandro Severo versibus perscripta. Aurelius Philippus. Encolpius. Gargilius Martialis.

PRoximus esto Severus Imp. qui historiam vitæ suæ condidit. Julius Capitolinus in vita Clodii Albini: *Ad imperium* (Albinus) *venit natu jam grandior, & major Pescennio Nigro; ut Severus ipse in vita sua testatur.* Spartianus in vita Severi: *Uxorem tunc* (Severus) *Martiam duxit, de quâ tacuit in historia vitæ privatæ.* Et ibidem: *Vitam suam privatam, publicamque, ipse composuit ad fidem: solum tamen vitium crudelitatis excusans.* Idem in Pescennio Nigro: *In vita sua Severus dicit, se, priusquam filii sui id ætatis haberent, ut imperare possent, ægrotantem id in animo habuisse, ut, siquid fortè sibi accidisset, Niger Pescennius eidem, & Clodius Albinus, succederent; qui ambo Severo gravissimi hostes exstiterunt.* Et mox: *Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, vitâ fictus, moribus turpis, ætatis provectæ, cum imperium invasit: ex quo cupiditates ejus incusat, perinde quasi Severus minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit, cum decem & octo annis imperarit, & octogesimo nono periit.* Non hoc satis convenit cum eo, quod in Severi vita dixerat, vitam suam ad fidem composuisse. Et sanè quid mirum, si de Nigro, hoste suo, secus scripserit, quàm res haberet: qui nec minùs in hoste Albino veritatem neglexit? Unde ex Dione Xiphilinus, ubi Severi cruentam de Albino victoriam refert, inquit, Λέγω γὰρ οὐχ ὅσα ὁ Σεβῆρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῶς ἐγένετο: *Refero enim, non uti Severus scripsit; sed ut re verà contigit.*

Severi hujus ætate claruit Serenus Sammonicus. Uti discere est ex istis Macrobii verbis in II Saturn. cap. XII: *Temporibus Severi principis, qui ostentabat duritiam morum, Sammonicus Serenus, vir seculo suo doctus, cùm ad principem suum scriberet, faceretque de hoc pisce sermonem, verba Plinii, quæ superiùs posui, præmisit, & ita subjecit.* Historicis autem annumeratur etiam a Saresberiense lib. VIII. de Nugis Curialium cap. XVIII. Idem fecere, quibus labor fuit acquirere veterum historicorum fragmenta. Sed, quod non satis perspexit Riccobonus a, duo ejus nominis fuerunt, parens unus, alter filius. De filio sunt hæc verba Capitolini in Gordiano juniore: *Sereno Sammonico, qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus & charus, usque adeò, ut omnes libros Sereni Sammonici, patris sui, qui censebantur ad LX & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem, tanta bibliothecæ copia, & splendore, donatus, in famam hominum literatorum decore pervenit.* Hic ecquid scripserit, haut sat scio. Sed, cujus libri ad Antoninum Caracallam laudantur, is pater est: de quo sic Spartianus in Geta: *Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit.* Et in Antonino Caracalla: *Occisique nonnulli etiam cœnantes: inter quos etiam Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam exstant.* Reliquit autem, præter alia, libros rerum reconditarum: quos Macrobius citat lib. III. Saturn. cap. IX, XVI, & XVII. Ac propter eos in Historicorum numerum à Riccobono refertur. Sanè ex iis, quæ inde adducuntur, satis liquet, magna ex parte exposuisse antiquitates Romanas. Itaque, puto, idem etiam opus signat Arnobius lib. VI, cùm ait: *Quod si planum fieri testimoniis postulamus auctorum: Sammonicus, Granius, Valerianus, & Fabius, vobis indicabunt, cujus Tolus fuerit filius,* &c.

a In fragmentis vett. hist.

Ælius Maurus quoque Severi, ac Caracallæ, temporibus vixit. Libertus fuit Phlegontis ejus, qui Hadriani fuit libertus. Scripsit quædam de Severo. Spartianus in Severi vita: *Legisse me apud Ælium Maurum, Phlegontis Tralliani libertum, memini, Septimium Severum, moderatissimè, cùm moreretur, lætatum, quòd duos Antoninos pari imperio reip. relinqueret.* Sed non sat scio, utrùm Maurus hic Latinè scripserit, an potiùs Græcè, idque exemplo patroni sui, hominis Græci. Sanè pueritiam in Africa etiam Græcis Latinisque literis imbui solere, ex Capitolini Albino liquet. Sed de Ælio tamen, conditione servo, id asseverare non ausim. Quare Latinè scripsisse, potiùs credo: præsertim cùm non addatur esse Græcum scriptorem; quod facere ferè solent Historiæ Augustæ auctores. Quod si doctissimum Andream Schottum, nec fuerit Ælius Maurus. Quippe lib. II. observationum Humanarum cap. XIX. locus ille Spartiani sic legi debet: *Apud Ælii Adriani libertum Phlegontem Trallianum.* Sed alia mihi mens. Nec enim verisimile fit Phlegontem qui jam nomine aliquo tempore Hadriani erat, LXXIV annis post patroni sui mortem ista de Severo scripsisse. Tantum enim est intervallum inter Hadriani & Severi mortem. Quare credibilius est illud de Severo, à se Phlegontis liberto esse scriptum. Et favent Palatini codd. in quibus clarè est Ælium Maurum. Solùm in anno est *Phlegontis Adriani,*

pro

pro Phlegontis Trallani: quod nihil nobis adversatur, cùm a patrono potuerit Adriani nomen adsumere.

Lollius Urbicus, historicus, vixit temporibus Macrini, & Heliogabali. Hoc inde cognoscimus, quòd Lampridius in Antonino Diadumeno referat, ut hujus Diadumeni quædam ad matrem epistola, ex qua appareret, quàm futurus esset asper, si diutius vixisset, per notarium fuerit prodita: atque ut epistola ea multùm illi puero obfuisse apud milites credatur. Hæc tempore Urbici contigisse, argumento illud est, quòd ibidem dicatur, scripsisse Urbicum Historiam SUI TEMPORIS, indeque hoc depromi.

Existimet quis, etiam Alexandro Severo hic locum aliquem tribui oportere, quia, ut in vita ejus Lampridius testatur, *vitas principum bonorum versibus scripsit*. Sed verisimilius videtur, Græcè eos composuisse. Caussam adduximus in quarto de historicis Græcis. Nequis tamen ignarus hujus existimaret, eum nos locum fugisse: hic quoque meminisse illius voluimus.

Temporibus Alexandri hujus, atque etiam postea, fuit Aurelius Philippus. De quo sic Lampridius in vita Alexandri Severi: *In prima pueritia literatores habuit, Valerium Cordum, & L. Veturium, & Aurelium Philippum, libertum patris, qui vitam ejus postea in literas misit.* Ubi vitam Alexandri Severi reliquisse dicitur, non patris ejus, Varii Marcelli Syri, Mammeæ mariti; qui privatus obiit, nec quicquam historiâ dignum præstitit.

Eandem eodem tempore consignabat Encolpius: de quo sic idem Lampridius in eapse vita: *Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum, si unquam furem judicem vidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret.* Et postea: *Contra autem & Septiminus, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, cæterique de hoc talia prædicaverunt: quod ideo addidi, nequis vulgi magis famam sequeretur, quàm historiam.*

Gargilius quoque Martialis tum claruit: ac vitam ejusdem Alexandri reliquit. Lampridius in Alexandro: *Habuit quotidie mulsi sine pipere sextarios quatuor, cum pipere duo: & ne sit longum omnia inserere, quæ Gargilius Martialis, ejus temporis scriptor, singulatim persecutus est, omnia illi ad modum & rationem sunt præbita.* Quod ad stylum ejus attinet, Vopisco in Probo refertur inter secundæ notæ historicos, qui imperatorum vitas, *non tam disertè, quàm verè, memoriæ tradiderunt.* Etiam Gargilii Martialis libros de re hortensi memorant Palladius, Serviusque. Sed idemne, an alius sit, non satis liquet.

CAP. III.

Marius Maximus quorum vitas scripserit, & ut dissimile de eo judicium fuerit veterum. Anterus papa per notarios suos acta mandari martyria jussit. Censorini ætas, ac aureolus de die natali libellus, item opusculum de accentibus. At fragmentum, quod annecti solet libro de die natali, alterius videri. Ælius sive Junius Cordus ob λεπτολογίαν reprehensus. Ælius Sabinus. Gordiani Antoninias. Vulcatius Terentianus. Curius Fortunatiani historia, item Rhetorica scholica. Dionysius historicus diaconus.

PRoximè etiam post Severi Alexandri tempora fuit, quantum videre possum, Marius Maximus. Priorum enim vitas composuit: eorum, qui consecuti, ut arbitror, neminis. Vitam edidit Trajani, ut testis est Lampridius. Videtur ex ea esse, quod de damnatione Palfurii consularis vetus Juvenalis scholiastes refert in Satiram IV. Etiam vitam scripsit Hadriani, ut tribus quatuorve locis Spartianus in Adriano, & Lampridius in Alexandri Severi vita, indicat. Item vitam Ælii Veri, ut ex eodem constat Spartiano. Item Antonini Pii, ut auctor Capitolinus, & vitam Marci Antonini Phil. uti Vulcatius in Cassii vita testatur: qui semel iterumque *secundum de vita Marci Antonini* librum advocat. Item Commodi, teste Lampridio in hujus vita. Et Pertinacis, teste Capitolino in vita ejus. Et Severi, ut auctor Spartianus in vita illius: item Capitolinus in Albino, his verbis: *Quæ quis diligentius* (de Severo) *scire velit, legat Marium Maximum, de Latinis scriptoribus: de Græcis, Herodianum; qui ad fidem pleraque dixerunt.* Iterum Spartianus in Geta, ubi legas: *De Getæ vita, & moribus, in vita Severi Marius Maximus primo septenario satis copiose retulit.* Item vitam Heliogabali scripsit, quod diserum in monstri hujus vita Lampridius ait: & Alexandri Severi, ut idem in Severo dicit. De eodem sic Vopiscus in quatuor tyrannis: *Marius Maximus Avidium Marci temporibus, Albinum & Nigrum, Severi, non suis propriis libris, sed alienis innexuit.* Et mox: *Marius Maximus, homo omnium verbosissimus, & mythistoricis se voluminibus implicavit.* Unde videmus, Vopiscum haut magni hunc Maximum fecisse. Alii tamen, ut nomine, sic re ipsa, maximum esse, arbitrabantur: ut ostendit locus iste Ammiani Marcellini lib. XXVIII: *Quidam detestantes, ut venena, doctrinam, Juvenalem, & Marium Max. curatiore studio legunt, nulla volumina, præter hæc, in profundo otio contrectantes.* Sed Vopisco credere malumus, præstantis judicii scriptori, quam istis, qui eruditionem venenum putarent.

Anterus, natione Græcus, qui, temporibus Maximini imperatoris, anno Chr. CCXXXVII, Romanus est factus episcopus, eo Ecclesiæ historiam juvit, quòd per notarios curavit res martyrum describi, actaque ea in Ecclesiæ Romanæ archivis reposuit. Cujus rei non alium è veteribus laudare testem possumus, quàm Damasum, sive potiùs Anastasium bibliothecarium. Ejus hæc sunt in Anteri vita: *Hic gesta martyrum diligenter à notariis exquisivit, & in Ecclesia recondidit, propter quod à Maximo præfecto martyrio coronatus est.*

Censorinus è gente Martia fuisse videtur. Saltem multi in eâ Censorini. Hic anno primo Gordiani, qui Christi erat CCXXXVIII, scripsit de die natali libellum pereruditum, ac chronologis utilissimum; quippe quo in rebus gentilium potissimas æras egregiè connectat. Laudat eum quoque Sidonius Apollinaris epist. ad Polemium, quæ Carminum libro inserta: *Sed noverint discrepantia sentientes, sententiam meam sine M. Varrone, sine Sereno, non Septimio, sed Sammonico, sine Censorino, qui de die natali illustre volumen confecit, non posse damnari.* Dicavit eum libellum Q. Cærellio, ut etiam testatur Cassiodorus libello de Musica, atque iterum libello de Geometria. Præterea librum de Accentibus edidit: cujus mentio fit apud eundem Cassiodorum; item Priscianum, à quo & libro primo *doctissimus grammaticæ artis* appellatur. Fragmentum verò illud, quod libri de die natali pars antè habebatur; à Ludovico autem Carrione ab eo sejunctum, & auctius emendatiusque editum fuit; Censorini esse non videtur, cùm pleraque, quæ eo continentur, etiam ipso de die natali libello tradantur. Saltem, si diverso opere repetere illa fuisset animus Censorino, alterutro dixisset, eâdem de re alibi quoque se egisse.

Cordus, qui nunc Ælius Cordus, nunc Junius Cordus, nunc ἁπλῶς Cordus vocatur, vixit sub Maximinis, & Gordianis. Capitolinus in vita Clodii Albini: *Hæc atque alia signa imperii futuri* (Albino) *fuere: quæ qui volet nosse, Ælium Cordum legat, qui frivola super hujusmodi omnibus cuncta persequitur.* Ac postea: *Gulosum eum Cordus, qui talia persequitur in suis voluminibus, fuisse dicit.* Hinc & alia plusculæ ex eodem commemorat. Meminit & idem in Maximinis duobus, ubi ex eo refert, Maximinum *bibisse sæpe in die vini Capitolinam amphoram; comedisse & LX libras carnis.* Item fuisse *magnitudine tantâ, ut octo pedes digito videretur egressus: pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.* Etiam narrat, cujusmodi literas, victâ Germaniâ, scripserat ad Senatum. Mentionem quoque facit in Maximino juniore: ubi inter alia ex eo testatur, Maximinum fuisse pedum octo & prope semis; caligam sive calciamentum ejus

ejus fuisse pede majus hominis vestigio; ac pependisse in luco inter Aquilejam, & Arziam; & inde vulgò tractum esse, quod de longis, & ineptis hominibus dicitur *caliga Maximini*. In ejusdem vita legas: *Longum est omnia persequi: quæ qui scire desiderat: is velim (ut sæpe dixi) legat Cordum, qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit.* Idem in Gordianis aliquoties meminit. Inter alios est hic locus: *Cordus dicit, in omnibus civitatibus Campaniæ, Hetruriæ, Umbriæ, Flaminiæ, Piceni, de proprio illum per quatriduum ludos scenicos & juvenalia edidisse.* Item iste: *Hæc de Gordiano juniore digna memoratu comperimus: non enim nos talia dicere voluimus, quæ Junius Cordus ridiculè ac stultè composuit de voluptatibus domesticis, cæterisque infimis rebus; quæ qui velit scire, ipsum legat Cordum; qui dicit, & quos servos habuerit unusquisque principum, & quos amicos, & quot penulas, quotve chlamydes: quorum scientia nulli prodest. Siquidem ea debent in historia poni ab historiographis, quæ aut fugienda sint, aut sequenda.* Idem Capitolinus in Maximo & Albino: *Cordus verò tam multa, ut etiam pleraque & minus honesta perscripserit.* Item in Opilio Macrino: *Et Junio quidem Cordo studium fuit eorum imperatorum vitas edere, quos obscuriores videbat: qui non multum profecit. Nam & pauca reperit, & indigna memoratu, asserens se minima quæque persecuturum: quasi vel de Trajano, aut Pio, aut Marco, sciendum sit, quoties processerit, quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit: quæ ille omnia exequendo, libros mythistoriis replevit talia scribendo, cùm omnino rerum vilium aut nulla scribenda sint, aut nimis pauca, si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt: sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur.* Ex quibus discimus, Cordum hunc nimis minutias consectatum fuisse, quales Græci λεπτολόγους appellant.

Ælius Sabinus sub Pupieno & Balbino fuit, quantum videre possum ex verbis istis Capitolini in Maximino juniore: *Scribit Ælius Sabinus, tantam pulcritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput ejus mortui jam nigrum, jam sordens, jam maceratum, defluente tabo, velut umbra pulcherrima videretur.* Quæ sanè referre ex Sabino videtur, tanquam ejus ætatis scriptore, qua cædes Maximini patrata est.

Gordianus senior in pueritia carmine panxit vitam Pii & Marci Antoninorum: & prosâ etiam complexus est laudes aliorum Antoninorum, qui ante se imperassent. Docet hoc nos Capitolinus in tribus Gordianis: *Scripsit etiam ille Antoniniada, hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis, libris* XXX, *vitam illorum, & bella, & publicè privatimque gesta perscribens.* Et post aliqua: *Scripsit & laudes solutâ oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt.*

Vulcatius Terentianus sub Gordianis vixit, ac vitam eorum scripsit. Julius Capitolinus in Gordiano juniore: *Sanè quod prætermittendum esse non censui, quia mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipse historiam sui temporis scripsit, in literas misi: Gordianum seniorem Augusti vultum sic repræsentâsse, ut & vocem, & morem, & staturam ejusdem, ostentare videretur: filium vero, Pompejo simillimum visum, quamvis Pompeius obesi corporis fuisse denegatur.* Ita is locus legendus ex Casauboni, & Salmasii membranis.

Curius Fortunatianus vixisse videtur temporibus Gordiani, & Philippi Arabis. Scripsit vitam Maximi, qui & Pupienus dicitur: Ajunt, hodieque opus illud exstare in bibliotheca Imperatoris. Id verene proditum sit, an secus, meliùs alii norint, qui bibliothecam eam lustrarint curiosè. Meminit Capitolinus in Maximo & Balbino: *Sed prius, quàm de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus, atque genere: non eo modo, quo Junius Cordus est prosecutus omnia: sed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellus: quamvis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, pauca contigerit.* Ut quidem locus is legitur in prima edit. & membranis, testante & probante summæ, & fidei, & eruditionis viro, Claudio Salmasio. Idem ibidem, *Sed Fortunatiano credamus, qui dicit, Pupienum dictum nomine suo, cognomine vero paterno Maximum.* Quæ tamen verba, nec in prima editione, nec in MSo Palatino longè optimo, inveniuntur: ut idem Salmasius testatur. Exstant hodie Curii Fortunatiani Consulti, quem eundem putamus, artis Rhetoricæ scholicæ libri tres, opus eruditum, in quo Hermagoræorum doctrinam planè expressit.

Hujus quoque loci sit Dionysius historicus, si Latinè scripsit. Sanè videtur Galli, & Volusiani, tempore vixisse; propter verba illa Jornandis de rebus Geticis cap. XIX: *Defuncto tunc Decio, Gallus, & Volusianus, regno potiti sunt, quando & pestilens morbus penè istius necessitatis consimilis, ut nos ante hos novem annos experti sumus, faciem totius orbis fœdavit, supra modum quoque Alexandriam, totiusque Ægypti loca devastans, Dionysio historico super hanc cladem lachrymabiliter exponente: quam & noster conscripsit venerabilis martyr Christi, episcopus Cyprianus, in libro, cujus est, De Mortalitate.*

Valeriani & Gallieni temporibus fuit Pontius diaconus: cujus aureolum habemus libellum de vita & passione B. martyris Cypriani. De eo sic B. Hieronymus in catalogo script. Eccl. cap. LXVIII: *Pontius, diaconus Cypriani, usque ad diem passionis ejus, cum ipso exilium sustinens, egregium volumen vitæ & passionis Cypriani reliquit. Similiter Honorius in Luminaribus Ecclesiæ.* Natalis ejus Carthagine celebratus VIII Id. Mart. ut est in veteri Martyrol. Romano. Item apud Bedam, Usuardum, Adonem. Alius est à Pontio martyre, qui in Galliis passus est sub Valeriano, & Gallieno. Similiter Honorius in Luminaribus Ecclesiæ.

CAP. IV.

Mæonius Astyanax. Palfurius Sura. Cælestinus. Acholius. Julius Aterianus. Gallus Antipater. Aurelianus Festivus. Cornelius Capitolinus. Suetonius Optatianus. Gellius Fuscus. Theoclius. Politiani παρέργημα *geminum. Onesimus. Fabius Cerilianus. Aurelius Apollinaris. Fulvius Asprianus.*

MÆonius Astyanax tempore Gallieni fuit, ac quædam de Macriano, & filiis, edidit. Trebellius Pollio in Macriano, tyranno XI: *Verba Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt.* Refert deinde, & Balistæ præfecti ad Macrianum verba, & Macriani ad Balistam: & quid post ista, & ille huic, & hic illi, dixerit.

Palfurius Sura sub Gallieno Cæs. vixit, ac vitæ ephemeridas composuit. Ad eas lectorem suum remittit Trebellius in Gallieno. Gesnero Calpurnius Sura nominatur: sed corruptè.

Cælestinus Valeriani & Gallieni Impp. temporibus vixit, atque in literas vitam eorum retulit: ut ex Pollione in Valeriano juniore cognoscimus.

Acholius ætate floruit, tum Valeriani, filiique Gallieni; tum Claudii quoque, ac Aureliani, qui Claudio successit. Libris aliquot Acta Valeriani scripsit. Flavius Vopiscus in Aureliano: *Et quoniam etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum, quæ ad tantum principem pertinerent: quæso ne odiosior verbosiorve eâ re videar: quam fidei causâ inserendam credidi ex libris Acholii, qui magister admissionum Valeriani principis fuit, libro Actorum ejus nono.* Idem contexuit Alexandri Severi vitam. Lampridius in vita ejus imperatoris: *Contrà autem, & Septiminus, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, cæterique de hoc* (Alexandro Severo) *talia prædicaverunt: quod ideo addidi, nequis vulgi magis famam sequeretur, quàm historiam, quæ rumore utique vulgi verior reperitur.* Et post multa: *Scio sanè, plerosque negare,*

hunc

hunc à senatu Cæsarem appellatum esse, sed à militibus, qui verum prorsus ignorarant: dicere præterea, non hunc fuisse consobrinum Heliogabali: qui, ut nos sequantur, historicos ejus temporis legant, & maxime Acholium, qui & itineraria hujus principis scripsit. Idem antea dixerat: *Nimius ardor oculorum, & diutius intuentibus gravis, & divinatio mentis frequentissima; rerum memoria singularis, quam nemo, nisi Acholius, ferebat adjutam.*

Julius Aterianus, quantum dispicere possum, tempore xxx tyrannorum, vel paullò pòst vixit, & de iis aut saltem de Victorino tyrannorum uno, quædam consignavit. Trebellius Pollio in Victorino, tyrannorum quincto, hæc ejus ex libro transcripsit: *Victorino, qui Gallias post Junium Posthumium rexit, neminem existimo præferendum. Non in virtute Trajanum, non Antoninum in Clementia, non in gravitate Nervam, non in gubernando ærario Vespasianum, non in censura totius vitæ, ac severitate militari, Pertinacem, vel Severum. Sed omnia hæc, libido, & cupiditas mulieraria voluptatis sic perdidit, ut nemo audeat virtutes ejus in literas mittere, quem constat omnium judicio meruisse puniri.*

Gallus Antipater, sive Antipater Gallus, vitam Aureoli, seu Cæsaris, seu tyranni, scripsit; sed fide non bonâ, & admodum ineptè. Trebellius Pollio in Divo Claudio: *Gallus Antipater, ancilla honorum* (ita in membranis suis Casaubonus, & Salmasius invenere) *& historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit,* VENIMUS AD IMPERATOREM NOMINIS SUI. *Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere.*

Aureliani ævo fuit Aurelianus Festivus, Cæsaris ejusce libertus, qui vitam Firmi tyranni in literas retulit. Vopiscus in Firmo: *Hæc nos de Firmo cognovisse, scire debuisti, sed digna memoratu. Nam ea, quæ de illo Aurelianus Festivus, libertus Aureliani, sigillatim retulit, si vis cognoscere, eundem oportet legas: maxime, cùm dicat, Firmum eundem inter crocodilos unctum crocodilorum adipibus natâsse, & elephantum rexisse, & hippopotamos edisse, & sedentem ingentibus struthiocamelis vectum esse, & quasi volitâsse.*

Ejusdem Cæsaris ætate vivebat Cornelius Capitolinus. Laudatur a Trebellio Pollione in Odenato, ubi ex eo tradit, Zenobiam fuisse mulierum orientalium non nobilissimam modò, sed etiam speciosissimam.

Suetonius Optatianus, sive, ut in aliis libris vocatur, Actacianus, vixit tempore Taciti imperatoris, vitamque ejusce Cæsaris fusè tradidit. Flavius Vopiscus in Tacito: *Quod siquis omnia de hoc viro cupit scire, legat Suetonium Optatianum, qui ejus vitam affatim scripsit.*

Circa hæc tempora etiam fuit Gellius Fuscus: ex quo de Tetrico juniore quiddam refert Trebellius Pollio in tyranni ejus vitâ. Simlero in bibliothecâ, & Popelinicro in Historia Historicorum, perperam Dagelius nuncupatur.

Tum etiam, vel paullò pòst, floruit Theoclius ut vocatur in vulgatis codd. Vopisci, ubi & *Cæsarianorum temporum scriptor* nominatur. Sed Θεόκλιος Græcum non est, verùm Θεοκλῆς. Quare aut *Theocles* scribendum, aut *Theo Chius*; ut Casaubono observatum, atque item Salmasio placitum. Ejus meminimus, quia Angelus Politianus Theoclium, extremâ in Suetonium præfatione, Latinos inter historicos recenset. Uti & Alexandrum Severum, qui principum vitas carmine tradidit: ut cap. II dicebamus. Sed utrumque non Latinè scripsisse, verùm Græcè: ostensum nobis lib. IV de historicis Græcis cap. XVII.

Onesimus Probi vixit ætate, ac diligenter vitam ejus Cæsaris exposuit. Vopiscus in Caro imp. *Onesimus, qui diligentissimè vitam Probi scripsit, dicit, Romæ illum, & natum, & literis eruditum: sed Illyricianis parentibus fuisse, contendit.* In ea Probi vita de Bonoso tyranno quoque egisse, ostendunt hæc verba Vopisci: *Ipse* (de Bonoso loquitur) *quantumlibet bibisset, semper securus, & sobrius: &, ut Onesimus dicit, scriptor vitæ Probi, adhuc in vino prudentior.* Nec de Bonoso modò, sed de Proculo tyranno, egit. Nam in Proculo idem Vopiscus ait: *Hortantibus Lugdunensibus, qui & ab Aureliano graviter contusi videbantur, & Probum vehementissimè pertimescebant, in imperium* (Proculus) *vocitatus est ludo pene & joco, ut Onesimus dicit: quod quidem apud nullum alium reperisse me, scio.*

Fabius Cerilianus (ut Vopiscus in Caro ait) *tempora Cari Carini, & Numeriani, solertissimè persecutus est.* Horum autem ætate vixisse, satis ex temporum ratione liquet. Nam quomodo multo pòst fuerit, quem testem advocat Vopiscus? Vopiscum enim sub Maximiano Cæsare floruisse, argumento est, quòd, in ejusdem Cari vita, fore sperat, ut liceat *per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas vincere, atque ultra eos progredi.*

Aurelius Apollinaris fuit temporibus imperatoris Cari, ac filii ejus Numeriani. Vopiscus in Numeriano: *Numerianus, Cari filius, Aurelium Apollinarem, iamborum scriptorem, qui patris ejus gesta in literas retulit, iisdem, quæ recitaverat, editis, veluti radio solis obtexit.*

Fulvius Asprianus fuit tempore Cari filiorumque, item Diocletiani, & Maximiani. Carini autem Imp. vitam scripsit ita, ut nec minutissima præteriret. Vopiscus in Carino: *Qui ostiatim cupit nosse, legat etiam Fulvium Asprianum, usque ad tædium, gestorum ejus universa dicentem.*

CAP. V.

Asclepiodotus de vita Diocletiani. Claudius Eusthenius de vita quatuor imperatorum. Quas scriptas à Spartiano vitas habeamus, & quas præterea in literas statuerit referre. Vulcatii Gallicani ætas, ac propositum. Argumentis occurritur, quæ scrupulum injiciunt de auctore vitæ Avidii Cassii.

ASclepiodotus sub Diocletiano claruit. Hic vitam ejus imperatoris in literas misisse videtur: idque ob ista Flavii Vopisci verba, quæ in Aureliano legere est: *Verconius Herennianus, præfectus prætorio Diocletiani, teste Asclepiodoto, sæpe dicebat, Diocletianum frequenter dixisse, cùm Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse, quàm principem. Nam ejus nimia ferocitas eidem displicebat.* Continuò sequitur: *Mirabile fortasse videtur, quòd compertum Diocletiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibet. Sed de hoc posteri judicabunt. Dicebat enim, quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Druidas, sciscitantem, utrùm apud ejus posteros permaneret: tum illas respondisse, dixit, Nullius clarius in Rep. nomen, quàm Claudii posterorum, futurum.*

Claudius Eusthenius Diocletiano ab epistolis fuit, ac quatuor imperatorum vitas tradidit, Diocletiani, Maximiani, Galerii, & Constantii. Flavius Vopiscus in vita Carini: *Post quos Diocletianum, & Maximianum, principes dii dederunt, jungentes talibus viris Galerium, atque Constantium: quorum alter natus est, qui acceptam ignominiam Valeriani captivitate deleret: alter, qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sunt principes mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales, unum in Republica sentientes: præterea senatus Rom. moderati, populo amici, potestate graves, religiosi, & quales principes semper oravimus: quorum vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, ne quis à me tantam rem quæreret, maximè quum vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.*

Ælius quoque Spartianus imperatoris Diocletiani temporibus floruit: atque ad eum vitam misit Adriani, Ælii Veri, Didii Juliani, Severi, & Pescennii Nigri. Ab eodem quoque traditam habemus vitam Antonii Caracalli: sed cui ea missa fuerit, libri non exprimunt. Item exstat vita Antonii Getæ, quæ Constantino Augusto nuncupatur. Verùm eorum etiam vitas scripsisse, qui ante Adrianum

num imperarunt, liquet ex initio vitæ Ælii Veri, ubi ait: *In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot principum maxime, non solùm eorum, qui principem locum in hac statione, quam temperas, retentarunt, ut usque ad divum Adrianum* FECI: *sed illorum etiam, qui vel Cæsarum nomine appellati sunt, nec principes, aut Augusti fuerunt; vel quolibet alio genere, aut in famam, aut in spem principatus venerunt, cognitioni numinis tui sternere.* Ex quibus verbis etiam, quid sibi proposuerit, cognoscimus. De quo & in fine illius Augusti scribit: *Mihi propositum fuit, omnes, qui post Cæsarem dictatorem, hoc est divum Julium, vel Cæsares, vel Augusti, vel principes appellati sunt, quique in adoptionem venerunt, vel imperatorum filii, aut parentes, Cæsarum nomine consecrati sunt, singulis libris exponere.* Verùm non perfecisse, quod in animo habebat, argumento illud erit, quòd is, qui paullò junior est, Fl. Vopiscus, auctor est, Aureliani vitam scriptam esse à nemine. Cæterùm summus vir, Claud. Salmasius, testatur, in optimæ notæ excerptis Spartiani, quæ è Palatina habuerat bibliotheca, etiam Spartiano tribui, tum vitam Antonini Pii, Antonini Philosophi, Veri imper. Pertinacis, Clodii Albini, & Opilii Macrini: quæ vulgò Capitolini creduntur: tum vitam Avidii Cassii, quæ Vulcatio Gallicano adscribi solet: tum Commodi, Antonini Diadumeni, Heliogabali, & Alexandri Severi, quæ Lampridii creduntur. De illis Vulcatio, & Lampridio, tributis quid statuam, inferiùs exponam. De istis verò, quæ Capitolini putantur, ita censeo, propter sola illa excerpta, eum, qui hactenus vitarum illarum auctor creditur, antiquâ possessione deturbari non debere. Nec movet, quòd hic singuli imperatores singulis exponantur libris: Capitolinus verò dicat, se hunc morem servaturum, ut sicubi possit, duos pluresve imperatores uno volumine comprehendat. Nam non semper similiter sensisse: sed, cùm priùs libros singulos singulis destinâsset, postea consilium mutâsse, liquet ex initio vitæ Gordianorum. Qua de re plura in Capitolino dicam. De stylo res nota, uti & aliorum, qui cum Spartiano conjungi solent. Ut sunt Gallicanus, Trebellius Pollio, Julius Capitolinus & alii. De quibus sic Erasmus in Ciceroniano: *In his vix est quod probes, præter historiæ fidem. Nam agrè inveniuntur sermonis Latini castimoniam.*

Vulcatius Gallicanus V. Cl. (eos autem clarissimos dixere, qui dignitatis essent Senatoriæ) quid scribere propositum habuerit, & quâ ætate vixerit, hæc ejus verba ostendunt: *Proposui, Diocletiane Auguste, omnes qui imperatorum nomen, sive justè, sive injustè, habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres.* Sed hodie nihil ejus habemus, præter vitam Avidii Cassii; unde verba ista deprompsi. Imò nec omnium tradidisse vitas, certum est: quandoquidem ante Vopiscum vitam Aureliani prodidit nemo: ut initio illius Augusti locuples ipse testis est. Vopiscum autem paullò post Vulcatium scripsisse, ex eo colligo, quòd Trebellii Pollionis meminerit initio Aureliani; Julii autem Capitolini, & Ælii Lampridii, initio Probi. Atqui isti ætate Vulcatii vixere. Sed nec illud memoratu indignum, in optimis, & antiquissimis Spartiani excerptis, quæ fuere in bibliotheca Palatina, illam Avidii Cassii vitam tribui Spartiano: ut doctissimus Salmasius observavit. Qui & tandem eò inclinat, ut eum genuinum esse auctorem arbitretur: idque propter tam multa, quæ conveniunt; uti ætas, dictio, etiam propositum; quia, ut Lampridius ait, statuisse se omnes, qui post Julium Cæsarem vel Augusti, vel Cæsares, vocati essent, singulis explicare libris: ita & apud scriptorem vitæ Avidii Cassii legas, proposuisse eum, *omnes, qui imperatorum nomen, sive justè, sive injustè, habuerunt, in literas mittere*; uti ante etiam audivimus. Adde quòd, ut Lampridium constat, non præstitisse, quod proposuerat: ita nec scriptor vitæ Cassianæ id fuit executus. Nam Vopiscus negat quemquam ante se Aureliani vitam literis signâsse. Atque idem Vopiscus planè præterit Vulcatii nomen, etiam ubi occasio ejus memorandi optima: ut cùm in tradendis principum vitis imitari se ait *Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosque, qui hæc, & talia, non tam disertè, quam verè, memoriæ prodiderunt.* Verùm sic dicere possumus, Vulcatium sic inter *cæteros* illos comprehendi. Nomen verò ejus non exprimi hoc loco, quòd etsi proposuisset de omnibus Imperatoribus scribere, idque fortasse æmulatione aliquâ Spartiani compulsus: tamen paucorum admodum vitam, imò fortean non aliam, quàm illam Avidii, in lucem edidisset. Et, si ea Avidii vita à Vulcatio scripta non est, unde factum dicemus, ut non tam Spartiani, Lampridii, aut Capitolini nomen, in quo proclivis fuisset error in miscella istac historia, ubi nunc hoc, nunc illud, nunc istud nomen inscribitur: quàm nomen legatur Vulcatii Gallicani, quod non alibi occurrit, nec tamen à librariis temere præscriptum videtur.

CAP. VI.

De Trebellii nomine. Quæ Trebellius Pollio scripserit: ac quæ sola supersint. Cur librum inscripserit de XXX *tyrannis. Reprehensus, quòd alieni temporis tyrannum miscuisset, ut numerum tricenarium expleret. Excusatus, quòd etiam feminas addiderit. De duplici editione, tum ejus operis, tum vitæ Claudianæ. Vita Valeriani mutila: & unde sit, quod in codd. nonnullis Capitolino tribuatur. Eam ad Constantium Cæsarem, non ad Constantinum, scriptam esse.*

PRoximus est Trebellius Pollio. Is in principe editione, quæ Mediolani prodiit, *Trevellius* dicitur: uti & Joanne Aventino in scriptoribus, quos secundo Annalium præmittit: sed perperam. Nam in antiquis inscriptionibus constanter legas, *Trebellius Pelsdianus, Trebellius Marinus proc. Trebellia Tyche,* aliaque id genus. Adde quòd *Trebellius* factum est è *Trebius*: quod in iisdem inscriptionibus crebrum. Uti, *Trebius Germanus, C. Trebius Longus, Trebia C. F. Filumena*, ac similia. Imò in membranis hic ipse scriptor *Trebius Pollio* nominatur, ut Salmasio monitum. Pollio hic, ut Flavius Vopiscus in Aureliani vita scripsit, *à duobus Philippis usque ad Divum Claudium, & ejus fratrem Quintillum, imperatores, tam claros, quam obscuros, memoriæ prodidit.* Sed non habemus hodie vitam Philipporum, vel Decii, qui Philippis successit, vel Galli, & Volusiani, qui post Decium imperarunt. Quin è vita Valeriani patris, qui post Gallum, & Volusianum, imperium tenuit, extrema solùm supersunt. Ac præterea habemus vitam Valeriani filii, item Gallienorum duorum, & XXX tyrannorum, qui Gallieni temporibus imperium occuparunt. Adhæc divi Claudii. Quòd verò volumen suum de XXX tyrannis inscripsit, eò respexit, quòd, Athenis à Lysandro captis, XXX tyranni imperarunt. Bellum videbatur, si totidem tyranni, Valeriani ac Gallieni temporibus, imperâsse viderentur. Verùm non plures reperit, quàm XXIX. Itaque, ut numerum rotundum impleret, adjecit Valentem superiorem, alieni temporis tyrannum; ut quem ipse Decii temporibus rebellâsse, fateatur. Hoc verè est, quod Græci dicunt, [illegible], ac, Lesbiorum more, in structura uti plumbeâ regulâ, quâ fit, ut non paries normæ, sed norma parieti accommodetur. Sanè si extra Valeriani, & Gallieni, tempora ire licuit, quot alios adjicere potuit tyrannos! Sed ut in eo Pollionem excusare non possumus: ita in illo culpari non meruit, quòd duas addidisset feminas, Zenobiam, & Victoriam. Viri quidem docti, qui in templo Pacis convenire, deque literis tractare solent, illud in Pollione reprehendebant, quòd, XXX tyrannos pollicitus, immiscuisset duas, ut sic dixerim, tyrannas, vel, ut Græci mallent τυραννίδας. Verùm ea parte planè injurii fuerunt. Nam, quòd feminas vulgò non vocamus tyrannos, haud magis mirandum, quàm quòd nec tyrannæ appellantur. Nempe id rei magis insolentiâ, quàm vocabuli vitio fit. Cur enim non eam tyrannum æquè, ac

furem,

furem, aut homicidam, dicere liceat? Atque ut non aliter, quàm tyrannam vocitare liceret: sanè sic quoque sub tyrannorum nomine, velut sub digniori genere, rectè tyrannas complectamur; haut aliter ac qui poëtas laudet, etiam poëtrias intelligat. Pollio nihilominus, monitus ab amico, propterea se vapulare, quòd, pollicitus xxx tyrannos, tyrannas immisceret, secundâ editione xxx illis tyrannis duos adjecit, ut, si feminæ non viderentur tyrannorum nomen mereri, saltem, duobus illis additis, justus expleretur numerus. Atque hoc ostendunt verba illa, quæ adjecit post editionem primam: *Hæc sunt, quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne, si de singulis singula quæque narrarem, nascerentur indigna fastidia, & ea, quæ ferre lector non posset. Studiose in medio feminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est resp. Romana. Duos etiam nunc tyrannos, quasi extra numerum, quòd alieni essent temporis, additurus: unum, qui fuit Maximini temporibus; alterum, qui Claudii: ut tyrannorum xxx viri hoc volumine tenerentur. Quæso, qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego, quemadmodum Valentem superiorem huic voluminis, sic post Claudium, & Aurelianum, hi, qui inter Tacitum, & Diocletianum, fuerunt, addere destinaveram. Sed errorem meum major historia diligentia tuæ eruditionis avertit. Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentia tua benignitas implevit. Nemo in templo Pacis dicturus est, me feminas inter tyrannos, cum risu & joco, tyrannas videlicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titum enim, & Censorinum, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, à quibus purpurâ velati fuerant, interempti sunt.* Hactenus Pollio. Atque ita ille quidem explevit numerum triginta virorum, qui tyrannidem invasissent: sed, si demas Zenobiam, & Victoriam, solùm xxvIII erunt, qui Valeriani & Gallieni temporibus fuerint. Quantopere verò, uti ajebam, tyrannorum numerus excrescere poterat, si alieni etiam temporis tyrannos addere licebat! Nec solùm de triginta tyrannis, sed etiam de Claudii vita, iteratam dedit editionem. Eà pleraque de Claudio recoxit: & quia reprehendebatur, quasi, in gratiam Constantii Cæsaris, virtutem Claudii, à cujus fratre Constantius genus ducebat, nimis extulisset: subinde istiusmodi obtrectationibus occurrit. Ut cùm ait, *Dicat nunc, qui nos adulationis accusat, Claudium minus esse amabilem.* Item: *Vera dici fides cogit: simul ut sciant hi, qui adulatores nos existimari cupiunt, id, quod historia dici postulat, nos non tacere.* Addamus aliquid de vita Valeriani patris. In plerisque enim membranis, quas & Robertus à Porta secutus fuit, vita ea tribuitur Julio Capitolino. Qui error inde provenit, quia codex ille, unde omnes promanarunt, mutilus erat: ut in quo, præter alia, desideraretur, quomodo per annos LXX vitâ laudabili in eam gloriam conscendisset. Hoc fusè Pollio tractârat, quòd nunc verbulo tantùm attingitur. Prior igitur, ut dicebamus, pars vitæ Valeriani deperiit, & unà vitæ inscriptio. Unde factum, ut residua pars crederetur esse Capitolini, cujus liber de Maximi, & Balbini vita proximè antecesserat. Credat aliquis, vitam Valeriani integram haberi, quia à genere Imperatoris ejus incipit. Sed initium istoc in melioribus membranis desideratur, ut omnino, velut statuæ cuidam, caput hoc appositum sit Pollioni. Quàm ineptè autem hoc fecerint, patebit considerantii, quomodo vita illa legatur in codd. MSSis, quorum fidem optimè in eruditissimis suis castigationibus ac notis Salmasius expressit. Vita Claudii, quod ætatem Pollionis clarè docet, scripta ab eo est, non quidem ad Constantinum Cæsarem; ut est in vulgatis codd. sed, quod jam viris doctis observatum, ad partem ejus Constantium, ut hæc verba docent: *Quæ idcirco posui, ut sit omnibus clarum. Constantium, divini generis virum, sanctissimum Cæsarem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano; & Maximiano Augustis, & ejus fratre Galerio.* Etiam initio ejus vitæ legas: *Feliciter ventum est ad principem Claudium, qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura in literis digerendus est.* Et satis liquet, *Constantii*, non *Constantini*, legi deberi in Gallienis: *Contra Posthumium igitur Gallienus cum Aureolo, & Clodio duce, qui postea imperium obtinuit, principe generis Constantii Cæsaris nostri, bellum incepit.* Ac aliquantò pòst: *Is enim est Claudius, à quo Constantius, vigilantissimus Cæsar, originem ducit.* Atque hæc simul indicant tempore Constantii claruisse. Quicum illud convenit, quod dicat avum suum fuisse familiarem Tetrico juniori. Scriptoris hujus diligentiam Vopiscus commendat initio Firmi sui. Nec, si ætatem cogitemus, quâ vixit, laude caret dictio ejus. De qua non admodum refrager Gesnero, qui, tom. I. Bibliothecæ, eam tersam esse ait, paulloque altiùs adsurgere, qualis historico convenit. Sin comparemus eum cum Augustæo ævo, longissimè abest. Unde Petrus Bembus lib. IV. epistolâ prima earum, quæ ad Fredericum Fregosium, Archiepiscopum Salernitanum scriptæ sunt, *in Pollione multa ineptè esse* ait: ut inter alia, cum *decennales ludos* vocat *decennia*, quasi *decennia* dicatur ut *Floralia, Rubigalia.*

CAP. VII.

Julii Capitolini ætas, ac Vita, & cur, cùm singulis imperatoribus singulos libros antè destinâsset, consilium postea mutârit. Lactantii Firmiani Itinerarium. Quorum vitas Lampridius in literas miserit. Tatius, seu Statius Cyrillus, interpres potius, quàm historicus. Flavii Vopisci Vita, atque ætas, & à quo imperatore scribendi fecerit initium: item ut bono cuncta ordine consignet: adhæc ut impii Apollonii Tyanei vitam gloriosis literarum monumentis signare statuerit. Fabium Sosianum perperàm historicis accenseri.

JUlius Capitolinus ad Diocletianum Augustum vitam scripsit Antonini Pii. Etiam vitam consignavit M. Antonini philosophi; sed non exprimunt libri, cui eam nuncupârit. Item Veri Imperatoris, quæ eidem dicata Diocletiano. Nisi illa potiùs Spartiani est. Adhæc vitam Pertinacis. Tum autem Clodii Albini, quæ consecrata Constantino Augusto: non Diocletiano, quod putabat Casaubonus initio notarum in Spartianum. Præterea vitam Opilii Macrini, quæ ad eundem missa est Constantinum. Uti & duorum Maximinorum, & Gordianorum trium. Ejusdem quoque habemus Maximum, & Balbinum: sed cui eos miserit, ignoratur. Reliqui, quos scripserat, imperatores perierunt. Cæterùm non eandem in vitis istis perscribendis instituit viam. Primùm enim singulis imperatoribus librum suum destinârat. Postea consilium id displicuit. En verba ipsius Capitolini, initio vitæ Gordianorum: *Fuerat quidem consilium, venerabilis Auguste, ut singulos quosque imperatores, exemplo multorum, libris singulis ad tuam clementiam destinarem, (nam id multos fecisse, vel ipse videram, vel lectione conceperam) sed improbum visum est, vel pietatem tuam multitudine distinere librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare.* Ubi non tantùm se mutâsse sententiam dicit: sed etiam, & prioris, & posterioris consilii caussam exponit: prioris quidem, quòd multi sic facere solent; quorum exemplo purgat factum prius, de quo tum omnibus satis constabat: posterioris autem, quia si posthac plures jungat imperatores; & sibi, scribendo; & Augusto, legendo; minùs creaturus sit molestiæ ac laboris. Hunc in modum præfari voluit, ut omnes cognoscerent, cur non eandem nunc viam iniret, quam antea instituisset.

Lactantius, cui patria Firmum Picenum (Φίρμιον corruptè vocatur in codd. Ptolemæi) Diocletiani temporibus docuit Rhetoricen Nicodemiæ, ac senectute extremâ instituit Crispum, filium Constantini Magni: quem pater

postea interemit. Plus elocutioni quàm eruditioni, studuisse, judicium est Antonii Galatei libro de Lapygiæ situ. Inter alia ὁδοιπορικὸν hexametris condidit ab Africa Nicodemiam usque: ut B. Hieronymus refert in catalogo script. illustr. cap. LXXX. & Honorius in luminaribus Ecclesiæ. Carmen hoc deperiit; ejusque loco Lactantio tribuuntur poemata quædam, quæ partim sint Venantii Fortunati, partim incerti scriptoris. Sanè nec Hieronymus eorum meminit, nec in vett. libris Lactantio adscribuntur. Phœnix verò nec hominis est Christiani; ut Lactantius scripsisse non possit; nisi fortè cùm adhuc gentilium erroribus captus detineretur. Quod si Phœnix alterius est, ut arbitror: ne inde quidem conjectare licebit, quàm solertem poëtam disertissimus ille orator in ὁδοιπορικῷ suo se comprobârit.

Ælius Lampridius inter eos est, quos, in vitis principum perscribendis, imitari se dicit Vopiscus in Probo suo. Scriptas ab eo habemus vitas quatuor istorum, Commodi Antonini, Antonini Diadumeni, Antonini Heliogabali, & Alexandri Severi: quarum duæ posteriores dicatæ sunt Constantino Augusto. Dubitari tamen possit, utrùm vita illa Alexandri Severi auctorem habeat Lampridium. Vulgò quidem ei, etiam in principe editione Mediolanensi, adscribitur. Sed Spartiano adsignat optimus Palatinæ quondam bibliothecæ codex: uti & Robertus à Porta Bononiensis. Quin excerpta Spartiani, quibus ex eapsé bibliotheca Salmasius usus fuit, non ei hanc modò vitam tribuunt; sed etiam illas trium Antoninorum, quas antè referebam. Sed hoc si verum est, nihil amplius Lampridii superest. Verùm non ego plus ausim fidei tribuere unis illis excerptis, quam ipsis codicibus Spartiani, & MSSis, & excusis. Aut si excerptis illis fidem derogari duriùs videtur: dixero eundem mihi Ælium Spartianum, atque Ælium Lampridium videri. Ausonii istoc notum,

—— *Tria nomina nobiliorum.*

Porrò, præter tres quatuorve istas, aliorum quoque vitas reliquerat Spartianus: easque inter Marci Antonini, cujus ipse meminit initio vitæ Commodi. Non tamen pertexuisse omnium vitas usque ad Constantinum, vel etiam Diocletianum: imò ne Aureliani quidem vitam edidisse: clarè colligitur ex Augusti ejus vita a Vopisco scripta.

Sub Constantino etiam vixit Tatius, sive, ut MSSi vocant, Statius Cyrillus; qui imperatorum Romanorum vitas ex Græco vertit Latinè. Julius Capitolinus, in duobus Maximinis: *Ne fastidiosum esset clementiæ tuæ, Constantine maxime, singulos quosque principes, vel principum libros, per libros singulos legere: adhibui moderationem, quâ in unum volumen duos Maximinos, patrem filiumque, congererem. Servavi deinceps ordinem, quem pietas tua etiam à Tatio Cyrillo, clarissimo viro, qui Græca in Latinum vertit, servari voluit: quod quidem non in uno tantùm libro; sed etiam in plurimis deinceps reservabo: exceptis magnis imperatoribus, quorum res gestæ plures atque clariores longiorem desiderant textum.*

Flavius Vopiscus Syracusius edidit vitam Aureliani Imp. Item Taciti Imper. & fratris ejus Floriani. Adhæc Probi, quam ad Celsum scripsit: nempe Rufum Celsum, ut in Firmo vocat. Edidit item quadrigam tyrannorum, Firmi, Saturnini, Proculi, & Bonosi. Præterea trigam imperatorum, Cari puta, Numeriani, & Carini. Neque præter ista, quæ hodie exstant, quicquam, vel ab ipso auctore, vel ab alio scriptore, citatur. Quâ vixerit ætate, non uno colligere est argumento. Avum enim suum interfuisse dicit concioni, cùm Aper manu occideretur Diocletiani. In Carino autem quatuor hosce principes laudat, Diocletianum, Maximianum, Galerium, & Constantium: atque horum, singulis libris, vitam esse proditam ait ab Claudio Eusthenio, qui Diocletiano ab epistolis erat: atque hoc icirco à se dici, nequis rem tantam à se petat, *maximè cùm vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.* Unde liquet, vixisse post obitum Constantii Chlori, qui Constantini Magni pater fuit. Et tamen in Aureliano ait: *Et est quidem jam Constantius Imp.* Sed, puto, ab Aureliano scribendi initium fecit. Carinum verò in literas misit post obitum Constantii. Vel hoc verum est, vel scribi debet, *jam Constantinus imper.* Vel intelligendus Constantius, Constantini filius. At omnino verius, quod primo loco dicebam. Nam Aurelianum multò ante alios editum fuisse, verba hæc ostendunt in Probo: *Sed non patiar ego ille, à quo* DUDUM SOLUS *Aurelianus est expetitus, cujus vitam, quantùm potui, persecutus, Tacito Florianoque jam scriptis, non me ad Probi facta conscendere: si vita suppetet, omnes, qui supersunt, usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus.* In Vopisco, præter eruditionem, illud etiam laudamus, quòd omnia ordine narrat meliori, quàm factum fuit à Spartiano, Capitolino, atque aliis historiæ Augustæ scriptoribus, in quibus pleraque valde turbata. Cæterùm decrêrat quoque memoriæ tradere vitam Apollonii Tyanei, plani illius, cujus magicas fraudes veris Christi miraculis opponebant gentiles. Hunc impostorem Vopiscus in Aureliano appellat *celeberrimæ famæ auctoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum deorum, ipsum etiam pro numine frequentandum.* Et post aliqua de eodem ait: *Quid enim illo viro sanctius, venerabilius, antiquius, diviniusque inter homines fuit? Ille mortuis reddidit vitam, Ille multa ultra homines & fecit, & dixit: quæ qui volet nôsse, Græcos legat libros, qui de ejus vita conscripti sunt.* Ex his cognoscere est, ut Vopiscus magnis follibus propudiosa fuerit mendacia spiraturus, si scripsisset vitam Apollonii, quam continuò pòst promittit, his verbis: *Ipse autem, si vita suppetat, atque ipsius viri favori usquequaque placuerit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam: non quò illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea, quæ miranda sunt, omnium voce prædicentur.*

Fabius Sosianus etiam à Gesnero inter historicos refertur, ac vitam Firmi in literas retulisse dicitur: sed argumento id colligit planè infirmo. Nec enim aliud habet, quod pro se adferat, quàm illum Flavii Vopisci locum in Firmo: *Scis enim, mi Basse, quanta nobis contentio proximè fuerit cum amatore historiarum M. Fontejo, cùm ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus, Ægyptum occupaverat, latrunculum fuisse, non principem: contra ego, mecumque Rufus Celsus, & Cejonius Julianus, & Fabius Sosianus contenderent, illum & purpurâ usum, & percussâ monetâ Augustum esse vocitatum.* Sermone enim, non scripto, velitatio hæc institui potuit. Atque idem judicium est de duobus aliis hic memoratis, nempe CEIONIO JULIANO, & RUFO CELSO: etsi & isti in bibliothecæ Gesnerianæ compendio Simleri, & exinde à Popelinieto in Historicorum Historia, inter eos referantur, qui vitas imperatorum posteris reliquerunt.

CAP. VIII.

Aurelii Victoris ætas, dignitas, tenuis origo, libri duo genuini. Sed liber de Origine gentis Romanæ, alterius est; qui & de Origine gentis Patavinæ egerit. Religione prior ille gentilis. Duo alii Aurelii Victores, unus hoc antiquior, alter eo junior. Eutropii breviarium, ætas, militia. Refelluntur varii, qui discipulum esse Augustini tradiderunt. Stylus cujusmodi, ac tralatio Græca Pæanii. Alius ab eo, tum Eutropius grammaticus, tum Eutropius medicus. Sexti Rufi breviarium ad Valentinianum. Ejusdem vel alius ejusdem nominis, esse descriptionem Romæ, quæ creditur P. Victoris. Hilarii Pictaviensis liber de Synodo Ariminensi, & Seleuciensi. Aquilii Severi ὁδοιπορικόν. Pontificum vita non Damasi sunt, sed Anastasii bibliothecarii.

SExtus Aurelius Victor, qui beneficio Cl. Viri, Andreæ Schotti, prodiit in lucem, ætate vixit Constantii & Juliani imperatorum. Siquidem in M. Antonino Philoso-

pho ait, *Constratâ terræmotu nostrâ ætate Nicomedia, Cereali consule.* At Neratius Cerealis post ix Constantii consulatum consul fuit. Adhæc in Julio Philippo inquit, *Nostrâque quoque ætate, post mille, centesimus, consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollemnibus frequentatus.* Denique in Constantino ait: *Ac memoriâ meâ Constantinum* (malim cum Schotto Constantium) *quamquam cæteru premium virtutibus, ad usque astra votis omnium subvexere.* Quare nec dubium, quin hic sit ille Aurelius Victor, qui cum Valentiniano consul fuit anno Urbis CIↃCXXII. Ac longè minùs ambigo, quin idem sit Victor, de quo sic Ammianus Marcellinus lib. XXI; *Imperator* (Constantius) *revertitur Nassum, copiosum oppidum: quò inde expeditè cuncta disponeret suis utilitatibus profutura: ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire præceptum, Pannoniæ secundæ Consularem præfecit, & honoravit aneâ statuâ, virum sobrietatis gratiâ multilaudum, multò post Urbi præfectum.* Atque eo ex loco simul cognoscimus, quò virtute, & honestarum artium studiis, pertigerit, licet *rure ortus, tenuique & indocto patre*, ut ipse de se Victor in Severo scribit. Exstant hujus Victoris libri duo. Prior est de Viris Illustribus a Proca usque ad Julium Cæsarem; qui vel Cornelio Nepoti, vel Plinio Novocomensi, vel Suetonio etiam fallò tribui solet. Alter continet vitas Cæsarum usque ad Juliani tertium consulatum. His libellis præmittitur *Origo gentis Romanæ.* Sed cur commentatiuncula istæc minùs credatur ejusdem esse Victoris, verisimile facit titulus ejus: quando istic legas, ex fontibus illis petitum esse, ex quibus sua hausere juniores ipsi, Livius, & Victor Afer. Quis enim sit Victor ille Afer, si non est historicus ille Ammiano memoratus, ac cujus duo sunt libelli, quos dicebamus? Nec obstat Afri cognomen. Nam Aurelium Victorem natione fuisse Afrum, à vero non abhorret, quandoquidem multus est in ea laudanda, ac alicubi appellat *terrarum decus.* Quamobrem ita colligimus, libellum illum de Origine gentis Romanæ congestum esse ab aliquo, qui fuerit post Aurelium Victorem. Atque idem scripsit *De origine gentis Patavinæ:* ut ipse initio libelli de origine gentis Romanæ testatur. Victorem fuisse hominem gentilem, vel inde constat; quòd in Hadriani vita eò inclinat, ut Antinoi sacrificium res fuerit pia religiosaque. Alius ab hoc scriptore est Aurelius Victor, cognomento Primus, de quo sic Julius Capitolinus in Opilio Macrino: *Verba denique Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat, hæc fuerunt: Macrinum, libertinum hominem, prostibulum* [a] *servilibus officiis occupatum*, &c. Nam Julius Capitolinus misit eam Macrini vitam ad Diocletianum Augustum: ut historicum istum laudare non potuerit, qui breviarium suum perduxit usque ad tempora Juliani. Adde quod ea de Macrino neutiquam in hoc Victoris breviario legantur. Alius quoque est Sex. Aurelius Victor, cujus exstat opusculum de vita & moribus imperatorum Romanorum usque ad Theodosii excessum: de quo postea dicemus. Imò nec semper satis convenit inter hosce Victores historicos: ut cùm ille Schotti duos tantùm; alter autem tres agnoscit Gordianos.

a *Ita hunc locum distinguo, ut dicat, non* hominem prostibulum, *quod summus vir censet: sed* prostibulum occupatum.

Eutropius, sophista Italus, ut eum vocat Suidas, cùm alia quædam, eodem teste, tum breviarium scripsit rerum Romanarum ab Urbe conditâ usque ad Flavium Valentem Augustum, cui & opus suum dicavit. Militâsse se ait sub Juliano, atque expeditioni ejus in Persas interfuisse. Quò & pertinent verba Georgii Codini in Selectis de Originibus Constantinopolitanis, ubi sic scribit [b]: Εὐτρόπιος [c] ὁ σοφιστής, ὁ τῷ ἀποστάτῃ Ἰουλιανῷ συμπαρὼν ἐν τῇ Περσίδι. Laudat verò eum testem in rebus Constantini Magni, quæ oculis suis vidisse eum ait. Atque ex his patet error Ptolemæi, & hujus se autoritate [d] tuentis Raphaëlis Volaterrani, qui Eutropium hunc fuisse putarunt discipulum B. Augustini. Quæ & sententia est Philippi Bergomatis in Supplement. Chron. ad annum CCCCXXIX. Item Gesneri, & Eisingrinii, & Theodori Zuingeri Theatri sui volumine VI. lib. II: adhæc Possevini in Apparatu sacro, atque aliorum. In errorem omnes eos impulit, quòd Gennadius in illustrium virorum catalogo Eutropium quendam referat, de quo hunc in modum apud eum legitur: *Eutropius presbyter scripsit ad duas sorores, ancillas Christi, quæ ob devotionem pudicitiæ, & amorem religionis, exhæredatæ sunt à parentibus, epistolas in modum libellorum consolatorias, eleganti & aperto sermone duas, non solùm ratione, sed etiam testimoniis Scripturarum munitas.* Meminit autem ejus Gennadius post Augustinum, Orosium, alios. Hunc illi esse breviarii scriptorem crediderunt. Sed tempora repugnant, cùm auctor breviarii, Constantini, ejus liberorum, Juliani, Joviani, & Valentis temporibus vixerit: at non item Gratiani, aut Theodosii; saltem non Arcadii, & Honorii: ut Augustino esse junior non possit. Adhæc ille Gennadio memoratus presbyter erat: at hic an Christianus fuerit, ambigitur, cùm reticeat Christianorum persecutiones X, ac in Joviano apertè suadeat perfidiam. Scio esse, qui Christianum fuisse colligant exinde, quòd de Juliano scribat: *Religionis Christianæ insectator, perinde tamen ut cruore abstineret.* Sed ita quoque scribere potuit gentilis, saltem qui in confinio tenebrarum ac lucis constitutus, nec gentilem religionem probaret, nec Christianæ tamen nomen dedisset: quales seculum illud habuit multos. Sed utcumque hoc est, tempora, ut vidimus, eos refellunt, qui Augustino Eutropium faciunt juniorem. Ac mirum in isto etiam aberrasse virum temporum bene gnarum Stephanum Pighium Campensem in Annal. Roman. ad annum Urbis IↃCXXVIII, ubi sua de atroci Africæ pestilentiâ ex locustis coorta exscripsisse ait Eutropium ex Orosio: qui demum scripsit post Romam ab Alaricho captam. Ubi & alter error. Nihil enim de eo Eutropius. Credo dicere voluit Paulum sive Joannem Diaconum: in cujus historiâ Miscella eadem ex Orosio transcripta legere est. Stylum si spectes parum est concinnus: sed hoc ætati, quâ vixit tribuamus. Res verò ipsas compendio satis commodo constrinxit. Sanè quanti à Græcis fieri soleat, vel argumento illud erit, quòd Capito, historicus Lycius, epitomes Eutropii μετάφρασιν scripserit Græcè: ut Suidas docet in Καπίτων. Imò & Simlerus, in Appendice Bibliothecæ Gesneri, testatur, in bibliotheca P. Pithœi exstare Παιανίου μετάφρασιν Romanæ Eutropii historiæ. Ac video quædam ex Paeanio hoc citari à Scaligero. Compendio Eutropii Paullus Diaconus, malo sanè exemplo, sua inseruit; ut liquet ex undecim primis historiæ miscellæ libris: de quibus dicemus, cùm ad Paullum Diaconum deventum erit. Meminit & Eutropii Beda Histor. Anglic. lib. I. cap. XI, &, qui seculo toto Bedâ junior est, Hincmarus Rhemensis, opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. XVI: ubi de Castello Lauduno loquens ait: *Quod sicut Eutropius, antiquus historiographus, dicit, auctore Macrobio prætore conditum, ab exordio sui in paganismo inter civitates, & provinciales sedes, nomen & locum non habuit.* Facit & mentionem Flodoardus Pontif. Rom. lib. I. cap. I, & Leo Ostiensis (qui Alexii & Henrici Imperatorum temporibus fuit) Chronici Casinensis lib. I. cap. XVII. Manuscriptus semel iterumque exstat in publica Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca. Item apud eosdem in Bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Item Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi, & in Collegio Balliolensi. De Eutropio hoc satis: à quo diversus est Eutropius grammaticus, quem de literis testem laudat Priscianus lib. I. Item Eutropius medicus, memoratus Marcello Empirico præfat. operis de medicamentis. Quanquam de hoc quidem non magnopere adversor Jano Cornario, qui præfatione in Marcellum Empiricum suspicatur, eundem fuisse medicum & historicum. Sanè tempora conveniunt. Nam Marcellus vixit Theodosii senioris temporibus: ipse autem Eutropium medicum (uti & Julium Ausonium, patrem Ausonii poëtæ) refert inter eos qui paulò ante sua tempora, medicâ arte magnum honorem sunt consecuti.

b *Pag.* 30.
c *Eutropius sophista, qui Juliano desertori in Persia simul aderat.*
d *Lib* 15. *Anthropologia.*

Sextus

Sextus Rufus, vir Consularis, scripsit rerum gestarum pop. Rom. epitomen, quæ inscribitur, de consulari & imperiali dignitate atque accessione Rom. Imperii. Eum libellum Valentiniano dedicavit. Cùm verò corruptissimè antè legeretur, collatione variorum codicum correxit eum, & eruditis scholiis illustravit Joannes Cuspinianus. Manuscriptus exstat Oxonii in bibliotheca collegii corporis Christi. Volaterranus nomen ei fuisse ait Festo Ruso: quod si est, idem fuerit ac Festus Rufus Avienus. Tradit Blondus, & ex eo Marlianus in Topographia Urbis Romæ lib. IV. cap. XXI, Sextum Rufum consignâsse descriptionem Urbis Romæ: vixisseque temporibus Diocletiani. Hos si audimus, alius sit à breviarii auctore is, qui Romam descripsit. Descriptionem autem urbis, quæ P. Victoris nomen præfert, non ejus esse, sed Sexti Rufi: prodit Philander in Vitruvii lib. VII. cap. III. quo loco de latrinis disceptat. In eum P. Victoris, vel potiùs Sex. Rufi libellum, commentarium edidit Guido Pancirolus, qui notitiæ utriusque imperii subjungitur. Sed omnino sunt diversi; cum multa habeat Rufus, quæ desideres in Victore, multa Victor, quæ desint in Rufo. Primus Rufum edidit Onuphrius Panuinus, cùm Victorem multò ante Aldus Manutius excudisset. Utriusque verò, & Rufi, & Victoris, ob insignem in describenda urbe diligentiam, non parum est gratiæ habendum. Plurimùm item de utroque meritus Panuinus in commentariis suis de Rep. Romana, quibus utrumque inseruit, & eruditè illustravit. Alii dicunt diversas esse descriptiones Victoris & Rufi. Et ita esse liquet ex editione Onuphrii.

Hilarius, Pictaviensis in Aquitania episcopus, Constantii imper. temporibus, ac deinceps floruit. Valentiniano autem, ac Valente, imperantibus, mortuus est. Præter alia, quæ beatus pater composuit, etiam est historia Ariminensis & Seleuciensis Synodi: cujus sanctus Hieronymus meminit in catal. script. Eccles. item epist. VI, quæ ad Florentium, & XLI, ubi refert, se, peregrinantem cum Bonoso in Galliis, volumen hoc Treveris manu sua descripsisse. Mentionem ejusdem facit Honorius in Eccles. Lumin. & Matthæus Westmon ad an. CCCLXI. Eoque ex opere luculenta quædam supersunt fragmenta: quæ primus edidit P. Pithœus. Chronica etiam scripsisse, à Trithemio dicitur: sed apud Hieronymum nihil de eo opere lego; uti nec Græcum interpretem, Sophronium.

Itidem Aquilius Severus Hispanus, qui in nonnullis MSSis *Achilius*, vel *Acilius*, vocatur, tempore vixit Valentiani. De eo sic Hieronymus in catalogo script. ill. *Aquilius Severus in Hispania, de genere illius Severi, ad quem Lactantii duo epistolarum scribuntur libri, composuit volumen, quasi ὁδοιπορικὸν, totius vitæ suæ statum continens, tam prosâ, quàm versibus; quod vocavit καταστροφὴν sive πεῖραν: & sub Valentiniano principe obiit.* Meminit & Honorius in Catalogo.

Etiam Valentiniani & Valentis temporibus floruit Damasus, Antonii filius, Hispanus, qui annis XXII Romanæ præfuit Ecclesiæ. De eo sic B. Hieronymus *a*, *Damasus, Romanæ Urbis episcopus, elegans in versibus componendis ingenium habuit, multaque & brevia opuscula heroico metro edidit, & prope octogenarius sub Theodosio principe mortuus est.* Non meminit Hieronymus operis, quod inscribi solet, *Pontificale* sive *de gestis summorum Pontificum*; ac Damaso quoque tribuitur à Trithemio in catalogo script. Imò & à Platina, qui sic scribit: *Damasus otio literario delectatus, vitas pontificum omnium, qui ante se fuere, conscripsit, easque ad Hieronymum misit.* Sed præterquam quòd Hieronymus ejus non faciat mentionem, etiam phrasis Trithemio reclamat, quæ hìc rudis & inculta, contrà quàm de Damaso testatur Hieronymus. Præterea multa in eo opere falsa occurrunt, nec ullius gravis scriptoris auctoritate subnixa. Quare Damasi neutiquam esse, agnoscunt etiam Bellarminus, Baronius, Possevinus, Binnius, & multi alii. Est autem is fœtus Anastasii bibliothecarii: de quo infrà dicemus. Planè enim eadem dictio est priorum, & eorum, quæ Damasi vitam consequuntur. Nec tamen primus hic erravit Trithemius. Nam & jam olim Martinus Polonus *Chronicon Damasi Papæ de gestu Pontificum* reposuit in præfatione inter ea, unde Chronicon suum congesserat.

a *In Catalogo script. Eccl.*

CAP. IX.

Ammiani Marcellini *ætas, libri, patria, militia, laus, dictio.* Philastrii *ætas adstruitur. Idem emendatus. Censura ejusdem. Translatio vitæ Athanasii perperam adscripta* B. Hieronymo. *Quando eam verterit Evagrius.* Avienus *sive* Avianus *quando vixerit, & quæ scripserit. Macrobii ætas.*

Ammianus Marcellinus floruit sub Gratiano ac Valentiniano: ac libros scripsit XXXI: ex quibus tredecim primi deperierunt. Cujus fuerit nationis, & qua professione; unde item historiam cœperit; & quousque sit progressus: verba ista in epilogo historiæ ostendunt: *Hæc ut miles quondam, & Græcus, a principatu Cæsaris Nervæ exorsus, adusque Valentis interitum, pro virium explicavi mensura.* Et sanè Græcum fuisse, non hoc solùm ex loco patet: sed eo etiam, quòd lib. XXII, ubi pyramides ita dici ait, quòd speciem habeant ignis, addat, τοῦ πυρὸς, *quemadmodum nos dicimus.* Nempe nos Græci. Est verò hic scriptor veritatis studiosissimus, & prudens, gravis planè, ac serius, & dignus qui ab omnibus, ac Germanis præcipuè, ametur. Mirificè enim illustrat veteris Germaniæ situm. Eoque majorem hac parte fidem meretur, quia in hac stipendia ipse meruerit adversus Germanos. Dictio horridior est. Sed virtutes hujus scriptoris sunt tantæ, ut hoc in rationem venire non debeat. Et quid mirum, si duri militis phrasis quoque duriuscula sit, homoque Græcus Græcanicas sapiat loquendi formas? quo pacto se ipse excusat, ut paullò ante vidimus. Meminit Ammiani Priscianus quoque lib. IX. Vide & quæ diximus in historicis Græcis lib. II. cap. XVIII. ubi de Marcellino nobis sermo. Non malè de historico hoc meritus est Mariangelus Accursius: qui quinque eum libris auxit à se inventis, ac præterea (si ipsi de se credimus) quinque mendarum millibus eum purgavit. Prodiit ea Accursii editio Augustæ Vindelic. anno CIƆ IƆ XXXIII. Quantò tamen emendatior sit illa, quam Rob. Stephanus, itemque Seb. Gryphius, postea dedit; & imprimis, quam doctissimus Lindenbrogus ad MS. & veterum codd. fidem recensuit; apertiùs est, quàm ut dici mereatur.

Sub Theodosio Magno claruit Philastrius, Brixiensis episcopus: quippe quem cum B. Ambrosio se vidisse Mediolani dicat B. Augustinus, initio libri de hæresibus ad Quod vult Deus. Apud Margarinum de la Bigne, in Indice Chronologico bibliothecæ PP. adnexo, legas, Philastrium vixisse anno IƆXXX. Sed error, ut arbitror, est typothetæ, pro 330 reponentis 530. Saltem propiùs hoc à vero abest. Uti & quod Philastrius ipse hæresi LXIII dicit, *Inde à Domino usque nunc anni* CCCCXXX: ut vulgò quidem legitur. Sed leviculâ mutatione rescribo, CCCLXXX: ut nota quinquagenarii exciderit. Sanè hoc optimè convenit cum eo, quod de viso eo ab Augustino dicebam. Scripsit Philastrius librum de hæresibus ad sua usque tempora. Sed multa in eo inter hæreses refert, quæ hæreses non sunt: sed vel erronea duntaxat, vel etiam vera. Vide Sixtum Senensem lib. V. Biblioth. sanctæ, Annot. XXVII, Bellarminum in scriptoribus Eccles. & lib. IV de amissione gratiæ & statu peccati cap. XI, item Possevinum in Apparatu sacro.

Iisdem temporibus floruit Evagrius, Antiochenus episcopus: qui, presbyter etiamnum, cùm alia scripsit, tum Athanasii vitam Latinè reddidit, teste Hieronymo, & Honorio: qui & acris ac ferventis ingenii fuisse ajunt. Tralatio ea Evagrii missa est ad Innocentium, hodieque exstat: etsi à nonnullis, imò Gelasio ipso *a*, Hieronymo tribuatur. Cùm autem exarata sit ab Evagrio presbytero:

a *Dist. 15. cap. Sancta Rom. Eccl.*

tero: consequitur scriptam esse ante annum CCCLXXXIX, quo is episcopus factus est: ut constat ex Theodoreto lib. V cap. XXIII, Socrate lib. V cap. XV, Sozomeno lib. VII cap. XV, atque è Latinis Ambrosio epist. LXXXVIII. Euagrii hujus sæpius in epistolis meminit Hieronymus: idem in vita Malchi *Euagrium Papam necessarium suum* appellat. Memorat & in Chron. ad an. Christ. CCLXXII, qui secundus est Aureliani imperatoris. Estque idem Euagrius, quem B. Basilius cum Eusebio Vercellensi episcopo in Occidentem fuisse profectum refert. At alius ab hoc est Euagrius Ponticus, monachus: alius item Euagrius Scholasticus: de quibus in historicis Græcis diximus.

Avienus totum Livium jambis expressit: ut ait Servius in Maronis illud lib. X,

Hinc Helenum petit, & Rhœti de gente vetustâ
Anchemolum.

Credo eundem esse Rufum Festum Avienum, Arateorum interpretem, cujus præterea insignes atque eruditi libelli duo hodie versibus exarati exstant: nempe περιήγησις, sive orbis descriptio, & περίπλους, sive de orâ maritimâ. De quo sic Barthius Adversar. lib. XLVI cap. XVI, *Rufus Avienus scriptor luculentissimus, poeta verò adeò excellens, ut nonnunquam sese ipsum vix videatur capere.* Etiam lib. XLIV ait esse *magni oris poetam, sed durum omnino, & se ipsum vix usquam capientem.* Beatus Hieronymus commentario in Titum, meminit ejus, ut nuperi scriptoris. Unde Theodosii Imp. ætate vixisse, colligimus. Præsertim cùm nec Probus ille, cui poëmatium de orâ maritimâ sacravit, alius videatur, ac consularis ille Probus, ad quem scribit Claudianus. Ut omnino erret Crinitus, quando Avienum hunc Diocletiani æqualem facit. Exstat Æsopicarum fabularum liber elegiaco carmine factus, sive ab Aviano, ut in meis quoque MSSis vocatur: sive Aniano, ut nominatur in codicibus Proverbiorum, quæ Bedæ tribuuntur. Idemne is, an alius sit, non ita apertum est. Alium ut credamus, suadet, quòd ille Avienus; hic Avianus, sive Anianus, nominatur. Sed tanta est hîc nominum vicinitas, ut facilis in iis fuerit error. Et omnia, quæ hactenus attulimus, sapiunt unius hominis genium, qui gauderet aliorum inventa Latinis numeris reddere. Adhæc fabularis ille scriptor suum libellum dicat Theodosio. Et Theodosius Macrobius in Saturnalium libris loquentem inducit Avienum. Quare Theodosius, cui Avianus, sive Avienus, fabulas dicat, videri possit haut alius esse à Saturnalium scriptore: nec Avienus, quem loquentem inducit Macrobius, alius fortasse sit ab editore fabularum. Ætas quidem probè convenit. Nam & Macrobium Theodosii imp. ætate floruisse, jam alius est observatum ex codice Theodosiano lib. VI. Tit. VIII. de præpositis sacri cubiculi. Accedit quòd (ut ex initio lib. V Saturn. satis liquet) æqualis fuerit Symmachi ejus, cujus epistolæ exstant, ac adversus quem Ambrosius, & Prudentius, scripsere. Quod autem Genebrardus in Aniceto, & Thevetus lib. II de viris illustribus cap. XLI, retulere ad secundum à nato Christo seculum: aut quòd in indice bibliothecæ Vaticanæ refertur ad seculum X: id utrumque sanè ejusmodi est, ut nec unius assis censeri mereatur.

CAP. X.

Prudentii ætas, honores, carmina de passionibus sanctorum. Dextri pater. Eundem videri Dextrum, cujus in catalogo scriptorum meminit Hieronymus: ac illum, cui catalogum illum dicavit. Obviam itum argumento, quod adversari huic sententiæ videbatur. Dextri dignitas. Vigilius Tridentinus libri, & quando martyrii coronam acceperit. Refelluntur, qui Vigilium hunc confundunt cum eo, cujus libri exstant adversus Eutychen, & alios hæreticos.

THeodosii senioris, filiorumque ejus temporibus, claruit AURELIUS PRUDENTIUS CLEMENS, Hispanus, miles Palatinus, & postea Urbis præfectus, imò, ut Aldus, & Lilius, autumant, etiam consul: quem honorem si gessit, necesse est, in defuncti locum fuerit suffectus. Nec enim in Fastis consularibus ejus nomen legitur. Historiam Christianam juvit iis, quæ, inter alia, de variorum martyrum passionibus scripsit: carmine quidem; sed ex quo tamen petere rei gestæ veritatem soleant, qui hanc materiem prosâ prosequuntur. Nec ita demum seculo fit nostro: sed jam olim aliqui sic fecere. Quemadmodum quidam (ut verbis utar venerabilis Bedæ ex præfatione ejus in vita S. Felicis) *martyrium beati Cassiani de metrico opere Prudentii in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.* Atque is apud Surium exstat a. d. XIII Aug. Plura de poëta hoc Gennadius in catalogo, Aldus Manutius in ejus vita, Lilius Gyraldus in poëtarum historia.

Æqualis Prudentio erat Dexter, filius Paciani ejus, qui Barcilonensis episcopus fuit, & sub Theodosio magno admodum senex mortuus est. De Dextro hoc ita B. Hieronymus in Illustr. Scrip. cat. *Dexter, Paciani, de quo suprà dixi, filius, clarus apud seculum, & fidei deditus, fertur ad me omnimodam historiam texuisse; quam necdum legi.* Meminit & in catalogo suo Honorius. Dispiciendum, utrùm Dexter hic ille sit, cui B. Hieronymus dicavit libellum de viris illustribus. Ita censet Baronius ad ann. CCCLXXXVIII. Nec mihi alia mens. Sed enim dixeris, si is tam amicus ac familiaris fuisset B. Hieronymo, ut ei dicaret hunc illustrium scriptorum librum, non ejus nomen inter ecclesiasticos scriptores ita retulisset, ut, num referri debeat, dubitasse videatur. Nam quid aliud verba hæc indicant, *fertur historiam texuisse, quam necdum legi?* Hæcne satis conveniant amico, cui librum illum consecres, quo ista scribas? Non difficulter hic nodus solvitur. Nec enim dicit Hieronymus, *fertur texuisse:* sed *fertur texuisse ad me:* hoc est, intelligo eum non solùm composuisse, sed etiam mihi dicâsse: dicare saltem velle. Nempe Dexter opus hoc nondum perfecerat: saltem nondum ediderat. Sed Hieronymus, ubi ex amicis, qui id opus viderant, cognôrat, suo hoc nomini inscriptum iri: tam eam rem gratam habuit, ut non contentus viri, ac libri necdum lecti, aut visi sibi, meminisse, etiam prævertere Dextrum voluerit affectus sui testimonio, quod esse voluit dicationem hujus libelli de scriptoribus Ecclesiasticis. Ita mihi quidem videtur. Fuit autem hic Dexter præfectus prætorio. Ut cognoscere est ex Sophronio, interprete Græco, qui vertit, Ἱερωνύμῳ Φλαβίῳ Δέξτρον, ἐπάρχον πραιτωρίων.

Floruit eo tempore quoque Vigilius, Tridentinus episcopus, ac martyr, cujus ad Simplicianum, Mediolanensem episcopum, libellus, sive epistola exstat [a] de martyrio Sisinnii, & sociorum. Alia quoque composuit. Gennadius in ill. scr. cat. cap. XXXVIII: *Vigilius episcopus scripsit ad quendam Simplicianum in laudem martyrum libellum: & epistolam continentem gesta sui temporis apud barbaros martyrum.* Honorius quinque libros in laudem martyrum fecisse ait. Vigilius hic Honorii temporibus, Stilicone consule, martyr obiit. De quo sic Usuardus ad d. VI Kal. Jul. *Apud Tridentinam urbem S. Vigilii episcopi, qui sub Stilicone consule pro Christi nomine, magno imbre lapidum percussus, martyrium implevit.* Fuit autem Fl. Stilico consul cum Aureliano anno Christi CCCC: atque iterum cum Anthemio anno CCCCV. Alterutrum in annum incidit Vigilii martyrium. Quare vehementer errant, qui Vigilium hunc vixisse dicunt temporibus Zenonis & Anastasii imperatorum: cùm inter Vigilii martyrium, & Zenonis imperium, sint anni LXX. In hunc errorem eos impulit, quòd Vigilii martyris esse arbitrarentur quinque libros illos, qui pro Chalcedonensi concilio scripti fuere adversus Eutychem. Atqui temporum ratio arguit, scriptorem hunc à martyre illo planè alium esse. Imò nec illud certò dicere possumus, hunc etiam Vigilium episcopum fuisse Tridentinum. Fortasse enim librarii, cùm non alium nossent Vigilium, quàm Tridentinum episcopum, hoc digni-

[a] *Apud Surium a. d. 29 Maji.*

gnitatis nomen adjecerunt. Optandum autem erat, ut vita Vigilii, quæ præmittitur operibus ejus in editione Lipsiensi, atque etiam in bibliotheca Patrum *a*, quæque est apud Surium in supplemento Historiæ Sanctorum, ita esset edita, prout in MSSis legebatur. Nunc interpolator ejus vitæ vitam illi pene evitavit, dum errori suo indulgens ex duobus Vigiliis, qui seculo penè distiterunt, unum nobis, somnians potiùs, quàm vigilans, concinnat.

a Tom. 4. edit. 2.

Cap. XI.

Hieronymus quid præstiterit in Eusebiano Chronico. Quas Patrum vitas idem, ut genuinas, agnoscat. Quo tempore catalogum scriptorum ediderit Ecclesiasticorum. Librum de nativitate B.Virgin. omnino alterius esse. Quanto in pretio Rufinus prius fuerit, etiam apud Hieronymum: & quid ab eo abalienârit. Paullini judicium de Rufino. Quæ Rufinus verterit è Græco. Tralationum ejus, ac præcipuè Eusebianæ historiæ, censura. Gelasius, Rufini interpres Græcus.

THeodosii quoque, sed imprimis Honorii & Arcadii tempore, floruit B. Hieronymus, qui præclarè meritus est de historia transferendo Eusebii Chronicon, multaque addendo. Sic enim scribit *a* ad Vincentium, & Gallienum: *Sciendum etenim, me esse, & interpretis, & scriptoris ex parte officio usum: quia & Græca fidelissimè expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa videbantur, adjeci; in Romana maximè historia; quam Eusebius, hujus conditor libri, non tam ignorâsse, utpote eruditissimus; quàm, ut Græcè scribens, parùm suis necessariam, perstrinxisse mihi videtur. Itaque à Nino, & Abraham, usque ad Trojæ captivitatem, pura Græca translatio est. A Troja, usque ad vigesimum Constantini annum, nunc addita, nunc mixta, sunt plurima; quæ de Tranquillo, & cæteris illustribus historicis, curiosissimè excerpsimus. A Constantini autem supradicto anno, usque ad Consulatum Augustorum Valentis sexies, & Valentiniani iterum, totum meum est.* Satis ex his liquet, B. Hieronymum non solùm Eusebii Chronicon vertisse; sed multa etiam inseruisse: adhæc inde, ubi desierat Eusebius, continuâsse: nempe ab Vicennalibus Constantini M. Nicodemiæ factis, & sequenti anno Romæ editis (qui Christi annus est CCCXVII) usque ad obitum Valentis, atque Gratiani cum fratre Valentiniano imperium: qui Christi annus est CCCLXXIX. Res verò gestas a Gratiano, & Theodosio, latiori se stylo reservâsse, ait in eadem Chronici præfat. *Non*, inquit, *quod de viventibus timuerim liberè ac verè scribere (timor enim Dei timorem hominum expellit) sed quoniam, debacchantibus adhuc in terra nostra barbaris, incerta sunt omnia.* Verùm non videtur historiam eam condidisse. Chronicon hoc Eusebianum emendârat Valsæus: sed morte præventus edere non potuit. Verba ejus sunt in Chron. Hisp. cap. V: *Eusebius Cæsariensis, cujus Chronicon multis mendis, quibus scatebat, repurgatum, & lectioni sinceræ restitutum, ex veterum codicum, & præcipuè Alcobaciensis collatione, propediem in lucem dabimus, simul cum Chronico D. Hieronymi, & Prosperi Aquitanici.* Sed quod Valsæus ob mortem præproperam minùs potuit, id postea præstitere magnâ curâ, Arnoldus Pontacus, episcopus Vazatensis, & Josephus Scaliger: cujus in hoc Chronicon commentario nihil excellentius, aut simile etiam, interiores habent literæ. Idem B. Hieronymus composuit & vitas Sanctorum: ut Pauli, primi eremitæ, & B. Hilarionis, ac captivi monachi: quarum trium ipse meminit in catalogo illustr. script. cap. ult. Chronicon Hieronymi MSum habes & apud Cantabrigienses in collegio S. Benedicti. His addunt aliqui vitam Malchi: qui ignorant, Malchum esse illum captivum monachum. quippe quem, cùm monasterio esset egressus, Saraceni ceperint. imò nec aliud fere vita ea Malchi continet, quàm ut ille in captivitate pudicitiam servârit, inque fuga a Deo fuerit conservatus. Quare falluntur, qui putant Captivum fuisse proprium monachi nomen: quos & Sophronius refellit, cùm vertit αἰχμαλώτῳ μοναχῷ. Sed præter trium vitas, quos dixi, scripsit & vitas Romanarum trium viduarum; Fabiolæ, Paullæ, ac Marcellæ. Alias quoque ei tribui scio: sed eæ partim sunt Euagrii Pontici, de quo Hieronymus epist. ad Ctesiphontem, & Gennadius in catalogo: partim etiam aliorum. Historicum quoque opus est liber de illustribus Ecclesiæ viris: quem Sophronius Græcè vertit. Eum se decimoquarto Theodosii imper. anno composuisse, testatur ipse in libelli ejus fine, ubi commemorat, quæ ad eum usque diem edidisset. Commendat autem hoc opus Cassiodorus de divinis lect. cap. XVII, quod est de Historicis Christianis. Miretur fortasse aliquis, præteriri à nobis librum de nativitate Mariæ ad Chromatium & Heliodorum episcopos: quo, ut de ortu B. Mariæ, ita etiam de Sospitatoris nostri nativitate, & infantia, tractatur. Sed profectò fœtus iste non est beati Patris; verùm planè suppositutius: quod non dictio modò clamat, sed etiam res ipsa: imò vel inde fraus apparet, quòd Issacharem pontificem comminiscitur: qui si Mariæ temporibus fuisset, meminisset ejus Flavius Josephus, qui in Antiquitatum, deque bello Judaico libris, summos pontifices recenset. Et sunt alia id genus, quæ non minùs fucum factum esse arguunt. Ut nec sani esse hominis videatur, recedere hac parte ab Erasmo, Sixto Senense, Cano, Baronio, Possevino, aliis: qui Hieronymo planè abjudicant. Videtur & hic locus deberi B. Hieronymi libro de locis Hebraicis, ut qui ad terrarum historiam pertineat. Sed nec iste Hieronymi est: ut cujus mentio fiat, ubi agit de Smyrna.

a Præfat. Chron.

Rufinus, Aquilejensis Ecclesiæ presbyter, apud multos olim magno loco habebatur. Cassiano lib. VII de incarnat. cap. XXVII vocatur *Christianæ philosophiæ vir, haut contemnenda Ecclesiasticorum doctorum portio.* Imò & B. Hieronymus, ut ex epistolâ ejus V ad Florentium constat, summis hujus sanctimoniam laudibus extulit. Sed istoc fecit, antequam Rufinus Romam rediens, translatione librorum Origenis περὶ ἀρχῶν, errores suos detexisset. Postea sanè mens longè alia beato patri fuit; ut adversaria amborum scripta ostendunt. Atque hoc in caussa est, cur Palladius *a* quoque, qui Rufino erat addictior, iniquior sit Hieronymo. Sed pro Hieronymo stat Gelasius, & concilium Romanum LXX episcoporum: quo statuitur, multa in Rufino ad arbitrii libertatem pertinentia notata esse a B. Hieronymo: in quibus Hieronymi sententiæ subscribere conveniat. Imprimis Rufinus, ob utriusque linguæ, ac historiarum peritiam, magni fieri solet. Itaque & cùm Severus Sulpitius rogâsset Pontium Paullinum, ut participem se eorum faceret, quæ de antiquis temporibus observâsset: negavit hic, se eorum esse intelligentem; Rufinumque Sulpitio, ut eorum multis partibus peritiorem, commendavit. Sic enim inter alia ad Severum scribit epist. nonâ: *Quod de me non habui, de fratris unanimi b opulentiore thesauro petivi; & ipsam adnotationem, quam commonitorii vice miseras, literis meis inditam direxi ad Rufinum presbyterum sanctæ Melaniæ, spiritali viâ comitem, verè sanctum, & piè doctum, & ob hoc intimâ mihi affectione coniunctum. Si ille has, quæ meritò te permovent, de annorum, sive regnorum, non congruente calculo, hiantis historiæ caussas non ediderit; qui & scholasticis, & salutaribus literis, Græcè juxta, ac Latinè, dives est: vereor ne apud alium, in his regionibus, frustra requiramus.* Multum sanè operæ contulit Rufinus ad historiam illustrandam. Nam inter alia, quæ Gennadius, & ex eo Honorius commemorat, Clementis Romani Recognitiones, & Flavium Josephum, Latinè transtulit. Item decem libros Eusebii historiæ Ecclesiasticæ. Quod ad Josephum, versio illius, ut Casauboni verbis utar ad Apparat. Annalium sect. ult. *multis locis est ad insaniam usque inepta.* Sed addit hoc, inde provenisse, partim *quod corruptissimos nactus esset codices*, partim quod *judicio critico destitutus, quicquid inveniret, exprimeret.* In Eusebio quoque nimium profectò libertate in

a In Lausiaca cap. 78. sive, juxta aliorum distinctionem 72.

b Fort. unanimis.

in vertendo usus fuit. Sanè Eusebiana translatio ne paraphrasis quidem dici possit: sed proprium opus, in quo tamen Eusebium plurimùm exscripserit. Multa adeò addit, multa demit, multa mutat. Dimidium octavi libri omisit: decimum vix attingit. Atque hòc pacto ex libris decem Eusebii fecit novem: quibus duos de suo adjecit: sed quibus non semper habenda sit fides, si Socrati credimus. Sanè futilissimum auctorem vocat etiam Josephus Scaliger, appendice operis de emendatione Temp. Duorum, quos dixi, Rufini librorum, etiam Gennadius meminit. Græcè verò eos vertit, & præfationem suam iis addidit Gelasius, Cæsareæ Palæstinæ episcopus; non ille Cyzici natus, qui de concilio Nicæno scripsit; sed alter eo antiquior, qui Cyrillum Hierosolymitanum avunculum habuit: ut Photius testatur unem. LXXXIX. ubi omnino adi, quæ hoc de Gelasio annotâvit vir doctissimus, Andreas Schottus. Video autem à Melchiore Goldasto Rufino etiam tribui vitam S. Eugeniæ. Quod facere arbitror MSSotum fide subnixum. Saltem stylus non abnuit. In editis auctor non adscribitur. Uti nec in multis aliorum Sanctorum Vitis: quarum Rufinum esse interpretem, partim ex Hieronymo, partim ex dictione, cognoscitur. Vide quæ super ea re ad vitas SS. Patrum Rosweidus annotavit Proleg. IV. & V. Satis autem mirari non possum jam tempore Cassiodori dubitatum fuisse, utrùm Ruffinus, an alius, vertisset libros de bello Judaico: imò creditum esse, translationem eorum librorum non exstare: ita ut Cassiodorus eos verti curârit ab amicis. Vide de eo ipsum Cassiodorum lib. de divinis lectionibus cap. XVII, quod de Historicis agit Christianis.

Cap. XII.

Severus Sulpitius, B. Martini familiaris, & Sulpitius, Bituricensis episcopus, perperam confunduntur. Severi Sulpitii elogia, libri, amici familiares, error, dictio, ac pro eo apologia. Paullini Aquitanici dignitas, in pauperes liberalitas, ac commigratio in urbem Nolanam, quò meliùs cum uxore Christo inserviret. Tanaquil *pro uxore marito imperante. Paullini episcopatus, ac compendium librorum Suetonii de regibus, item libri de vita B. Martini, & libri VII in natalem B. Felicis, oratione scripti legatâ, quos in pedestrem sermonem Beda convertit. Julii Hilarionis ætas. Locus ejus corrigitur.*

Hieronymi, ac Rufini æqualis fuit Severus Sulpitius Nitiobrix: ubi *Sulpitius* esse cognomen clarè ait Gennadius, & id nomen postponit Gregorius Turonensis lib. I. de miraculis S. Martini cap. I. & lib. X Hist. Franc. cap. XXXI. Obstare interim videtur, quod *Sulpitium Severum* se vocet, in inscriptione epistolæ ad Aurelium Diaconum, item ad Bassulam Socrum. Sed sæpe prænomen postponi comprobat Franciscus Sylvius Progymnasmatum centuria II cap. XLVI. De patria cognoscimus partim ex dialogo I. cap. XX, ubi se Aquitanum agnoscit, atque idem Gennadio proditum: partim ex lib. II Histor. Sacræ, ubi Phæladium suum vocat Episcopum: eum verò Aginni (quod in Nitiobrigibus) episcopum fuisse clarè ait Hieronymus in scriptoribus Ecclesiasticis. Malè verò Carolus Sigonius, Petrus Galesinus, & Victor Giselinus Sulpitium hunc, cum Sulpitio, episcopo Bituricensi, confundunt: ut rectè notatum Josepho Scaligero in prolegom. libb. de Emendat. Temp. item Baronio ad ann. CCCCXXXI, & P. Fabro in opusculis postumis, schediasmate de Dionysio Areopagita; ubi Severum hunc ait fuisse monachum Primuliacensem. Sanè nunc vixit Primuliaci, nunc Elusone, ut cognoscere est Paulini epist. VI, XI, XII. Sed & Tolosæ habitasse videmus ex epistola ejus ad socrum Bassulam. Sed monachum fuisse non legi apud Veteres, verùm presbyterum: de quo nobis auctor Gennadius. Qui episcopum fuisse ajunt, falli planè existimandi. *Vir* fuit *doctrinâ & sapientiâ pollens*, ut eum Augustinus vocat ep. CCV. *vir genere & literis nobilis* dicitur à Gennadio, & Honorio. *vir summus* appellatur ab Idacio, penè initio Chronici. Inter alia duos composuit libros de sacra historia; quos, à mundi initio exorsus, perduxit usque ad consulatum Stiliconis, & Aureliani: hoc est annum quadringentesimum. Scripsit & vitam B. Martini, quo familiariter usus fuit: uti & B. Paullino; qui quanti Severum fecerit, satis laudes luculentæ in ejus epistolis ostendunt. Adhæc tres ejus epistolæ exstant: una est adversus æmulos B. Martini: altera agit de obitu & apparitione ejus: tertia refert, quomodo B. Martinus ex hac vita mortali transierit ad immortalem. Item exstant dialogi tres, quorum primus narrat virtutes & miracula monachorum orientalium; duo posteriores exponunt virtutes B. Martini, libro primo prætermissas. Pro Sulpitii libellis de B. Martino apologiam scripsit Guibertus Martinus, abbas Gemblacensis, qui MSus exstat Gemblaci, & Lovanii ad S. Martinum. In dialogis, quibus Postumianus, & Gallus, loquuntur, sequitur Sulpitius errorem millenariorum: ut & monet Hieronymus in Ezech. cap. XXXVI. Unde apud Gelasium quoque legas in Concil. Rom. LXX. episcop. *Opuscula Postumiani, & Galli, apocrypha.* Dictione utitur tersâ, & eleganti, adeò ut *Ecclesiasticorum purissimus scriptor* vocetur à Josepho Scaligero opere de Emendat. Temp. Sallustii imprimis æmulus est. Unde Christianum Sallustium vocat Barthius Advers. lib. XLIX cap. IV. Et alia quædam de Severo suppeditabunt Gennadius, ac Honorius in scriptoribus Ecclesiasticis, Ado in Chronicis, item Baronius Tom. V. Annal. ad ann. CCCCXXXI. In eo tamen à Baronio dissentio, quod Gennatium parum cautè vocat Severi æqualem: cùm Gennatius post Severum floruerit annis plus minus LXX. Nam dicavit librum suum de fide, (ut ipse ait) Gelazio Papæ, qui demum Episcopus Romanus factus est anno CCCCXCII. Valde autem Sulpitii sanctimoniam commendat, quod in Romano Martyrologio ejus memoria celebretur ad IV Kal. Februarias.

Itidem Theodosii senioris, ac imprimis filii ejus Honorii temporibus, vixit Paullinus Aquitanicus: qui cùm dignitatis senatoriæ foret, divenditis suis, uxore etiam adhortante, Nolam concessit, ut ibi Christianæ magis religioni vacaret. Quâ de re sic B. Ambrosius lib. VI epist. I ad Sabinum: *Paullinum, splendore generis in partibus Aquitania nulli secundum, venditis facultatibus, tam suis, quàm etiam conjugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcinâ, domui, patriæ, cognationi quoque, valedicat, quò impensiùs Deo serviat. Elegisse autem secretum affirmatur Nolanæ Urbis, ubi tumultum fugitans ævum exigat. Matrona quoque virtuti, & studio ejus, proximè accedit; neque à proposito viri discrepat. Denique transscriptis in aliorum jura suis prædiis, virum sequitur, & exiguo illic conjugis contenta cespite, solatur se religionis, & charitatis divitiis. Soboles eis nulla, & ideo meritorum posteritas desiderata. Hæc ubi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illâ familiâ, illâ prosapiâ, illâ indole, tantâ præditum eloquentiâ, migrasse à Senatu?* Quia autem uxor in hoc instituto consenserat Paullino, eò Ausonius persuasum habuit, fecisse uxoris hortatu, cui obnoxius foret: unde & Tanaquilem appellat epist. XXXIV, quæ est ad Paullinum hunc:

Si prodi, Paulline, times, nostraque vereris
Crimen amicitiæ; Tanaquil tua nesciat istud.

Nomen uxori erat Therasia: ut eam Idatius appellat. Item Sigbertus in Chronicis. Sed Tanaquil vocatur, quasi cujus instinctu pleraque ageret Paullinus; haut aliter ac Tarquinius Priscus solet obsecundare consiliis Tanaquilis suæ. Ideo Paullinus respondet,

—— *Nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.*

Cæterùm Paullinus, aliquanto postquam Nolam se receperat, Nolanus episcopus factus fuit: vir non Ambrosio modò, sed etiam Hieronymo, Augustino, Prospero, Eucherio, aliisque, laudatus. Varia ab eo carmine edita re-

recenset Gennadius. Inter alia fuit, quod non nominat Gennadius, poëma de regibus, in quo libros Suetonii in compendium redegit. Ausonius epist. XIX. quæ est ad Paullinum: *His longe jucundissimum poema subdideras: quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coegit, tantâ elegantiâ, solus ut mihi videare assecutus, quod contra rerum naturam est, brevitas ut obscura non esset.* Iis libris, ut mox exponit Ausonius, inter alia egit de Carano, primo Macedonum rege; de Nechepso, & Sesostre, regibus Ægypti; de Vonone, Parthorum rege, de Avele, rege Numidico, &c. Atque isti versus quos adducit Ausonius, ipsius sunt Paullini, unicum ex historico illo poëmatio fragmentum. Sed neque meminit Gennadius quatuor librorum de vita B. Martini, episcopi Turonensis. Exstant hi in biblioth. patrum edit. II Tom. VIII. Ac mentio eorum quoque fit apud Gregorium Turonensem libro primo miraculorum Martini cap. I, his verbis: *Paullinus quoque beatus, Nolanæ Urbis episcopus, post scriptos versu de virtutibus eius, quas Severus complexus est, quinque libros, illa comprehendit miracula, quæ post ejus gesta sunt transitum, id est in sexto operis sui libro.* Et Turonensis æqualis Venantius Fortunatus initio libri primi de ea re historia:

Stemmate, corde, fide, pollens Paullinus, & arte
Versibus explicuit Martini dogma Magistri.

Nisi hoc opus unum est Paullini Nolani quod Barthius censet lib. XLIV Adversar. cap. v. Ubi & observat, ut Franciscus Juretus alio priorem, alio posteriorem sententiam sequatur. Turonensis tamen, ut vidimus, clarè tribuit Nolano. Et elogia à Venantio tributa Paullino facilè ostendunt Nolano id opus tribuisse. Etiam Paullinus libris septem celebrat natalem B. Felicis, non quo editus in lucem, sed quo (ut Paullini ipsius verbis utar)

—— corpore terris
Occidit, & Christo superis est natus in astris,
Cœlestem nactus sine sanguine martyr honorem.
Nam confessor obit, pœnas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem.

Meminit ejus operis quoque Sigebertus lib. de illustr. scriptor. cap. XIV. Ex eo prosa vitam S. Felicis contexuit venerabilis Beda: ut ipse in præfatione testatur his verbis: *Felicissimum beati Felicis triumphum, quem in Nola, Campaniæ civitate, Domino adjuvante, promeruit, Paullinus ejusdem civitatis episcopus, versibus hexametris pulcherrimè ac plenissimè descripsit: qui quia metricis potiùs, quàm simplicibus, habiles sunt lectoribus, placuit nobis ob plurimorum utilitatem, eandem sancti Confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus.* Libellum etiam suum ita claudit: *Explicit liber de vita & confessione sancti Felicis: quem ego famulus Christi Beda de metrico opere beati episcopi Paullini simplici sermone transtuli.* Martyrium quoque scripsit S. Genesi Arelatensis episcopi: quod apud Surium est Tom. IV die XXV Augusti. De Paullino hoc vide & quædam in Chronico Burdegalensi Gabrielis Lubæi ad ann. CCCXCIV. Elogia Paullini sedulo ex veteribus collegit Barthius Advers. lib. LX in August. lib. I. de civit. Dei cap. X. col. 2971. & seq. Ex iis testimoniis, & vitam Paullini, & quantus vir fuerit, cognoscere cuivis licebit. Fusissime autem Paullini vitam ab amico Romæ perscriptam, una cum Paullini operibus, suisque & Frontonis Ducæi in eum notis edidit Heribertus Rosweidus, edit. Plantin. an. 1622.

Sulpitio, Paullinoque, sociari optat Q. Julius Hilario, qui Chronologiam, sive de mundi duratione libellum scripsit. Exstat in Tom. VII biblioth. PP. primusque edidit Pythœus. In frontispicio MSi exaratum erat: *Hunc librum Rudolphus lucratus est S. Bonifacio anno Domini* CIↃ CCCLX. Quare ducentis sexaginta annis codex ille fuerit antiquior. Ipse verò Hilario quando vixerit, non video unde colligi possit, præterquam hisce ipsius verbis: *A passione domini in consulatu Cæsaris, & Attici, die* IX *April. anni transierunt* CCCLXIX. Ubi legendum censeo, *Cæsarii, & Attici*; qui consules fuere anno CCCXCVII. Sed à passione Christi, usque ad id tempus, anni sunt CCCLXIV. Et sanè ita puto Hilarionem scripsisse. Proclivi enim lapsu x potuit pro v poni. Sed si tam vetustus est scriptor, mirum, neminem antiquorum ejus meminisse. Chiliastam fuisse, liquet ex libelli extremo.

CAP. XIII.

Cur S. Augustinus vitam suam, non ita uti vulgò Vitæ scribi solent, tradere voluerit: sed prout ab eo factum videmus in Confessionum libris. Illa de hæresi Nestorii, & Eutychis, libro Augustini de hæresibus ab alio sunt assuta. Primasius, qui anno clarus IↃXL, *tres libros huic Augustini operi addidit. Paullinus, quo hortante, ac quando, vitam Ambrosii in literas miserit, & unde ei cum Augustino amicitia. Refelluntur, qui Paullinos duos, unum presbyterum Mediolanensem; alterum episcopum Nolanum confundunt: deque diverso utriusque stylo. Maximus Taurinensis. Honorii locus emendatus.*

B. Aurelius Augustinus, Hipponensis antistes, Arcadii & Honorii temporibus vitam suam XIII Confessionum libris complexus fuit. Hoc prætulit scribendi genus, ne laudum suarum buccinator videretur: simul ut lectorem magis ad Dei laudationem excitaret. Itaque ipse Augustinus hoc de opere sic loquitur Retractat. lib. II cap. VI. *Confessionum mearum libri tredecim, & de malis, & de bonis meis, Deum laudant justum & bonum, atque in eum excitant humanum intellectum, & affectum. Interim, quod ad me attinet, hoc in me egerunt, cum scriberentur, & agunt, cùm leguntur.* Nec ad historiam minùs, quàm Fidem, pertinet de Hæresibus liber, quem etiam Possidii indiculus agnoscit. In eo Pelagianam hæresin recentissimam statuit. Quæ igitur de Eutyche, & Nestorio, ibi leguntur, post excessum beati antistitis adjecta fuere. Atque hoc etiam annorum ratio clarè evincit. Quæ verò, morte præventus, præstare hoc opere non potuit Augustinus, tribus libris persecutus fuit PRIMASIUS, itidem Africanus episcopus: sed seculo toto junior: de quo Isidorus in catal. cap. IX, & ex eo Honorius Augustodunensis.

Eodem tempore fuit Paulinus presbyter: qui vitam B. Ambrosii scripsit ad B. Augustinum. Hortatu se Augustini eam consignasse, ipse initio Vitæ profitetur. Nec statim ab obitu Ambrosii id fecisse, sed aliquanto pòst, illud docet, quòd, cùm ista scriberet, non Simplicianus, qui Ambrosio successerat anno CCCXCVII, desieratque vivere anno CCCC: sed Venerius episcopalem Mediolani sedem obtinebat. Sic enim Paullinus: *Defuncto tamen Ambrosio, non alius illi successit, nisi is, quem ille bonum trinâ voce signaverat. Cui Simpliciano Venerius successit.* Amicitia, quæ Paullino fuit cum Augustino, contracta esse potuit, partim Mediolani, cùm istic ageret Augustinus; partim in Africa; ubi quoque fuisse, hæc ostendunt verba in extremo Vitæ ejus: *In urbe etiam Carthaginensi, cum apud Fortunatum diaconum, fratrem venerabilis viri Aurelii episcopi, ad convivium venissem unà cum Vincentio, Colossitano episcopo; Murano etiam, episcopo Bolitano; sed & aliis episcopis, & diaconibus: Murano episcopo, detrahenti sancto viro, retuli exitum presbyteri superiùs memorati.* Loci, in quo hæc scripserit, meminit istis verbis: *Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mascezele referente, cognovimus. Nam & in hac provincia, in qua nunc positi hæc describimus, pluribus hoc ipsum retulit sacerdotibus.* Hoc de scriptore ita Isidorus Hispalensis in illustribus viris cap. XVII: *Paullinus presbyter explicuit in benedictionibus patriarcharum triplici intelligentiæ genere librum satis succinctâ brevitate compositum. Idem etiam, petente Augustino, conscripsit Ambrosii vitam signis florentem, atque doctrinis.* Eademque habemus apud Honorium. Confundit eum cum Paullino Nolano Sigebertus. Sed Sigebertum tuetur, in notis

ad Isidorum, vir doctus, Jacobus du Breul, monachus S. Germano à Pratis. Sic enim scribit: *Frustra multi nostrâ ætate, Honorium Augustodunensem secuti, Paullinos duos faciunt, unum Nolanum episcopum; alterum, presbyterum Mediolanensem, auctorem vitæ sancti Ambrosii; cum ipse Paullinus in epistola ad Alypium scribat, se, licet in Hispania ordinatus fuerit presbyter à Lamprio, episcopo Barcinonensi; tamen, beneficio sancti Ambrosii, assecutum esse, ut, ubicumque terrarum degeret, Ambrosii presbyter diceretur.* Nobis secus planè videtur. Idque duabus de caussis. Nam dictio in vita Ambrosiana nequaquam spirat elegantiam ac venustatem, quam omnia habent Paullini Nolani: imò longissimè ab ea abest. Adhæc tempora, ut idem sit, minimè ferunt. Nam, Ambrosio superstite, jam in Nolanum agrum concesserat Paullinus: ut ipse testatur Ambrosius epistolâ XXXVI. Verba ejus antea adduximus, cùm de Nolano Paullino ageremus. At hic Paullinus, moriente Ambrosio, erat ei a manu, ac minoris ordinis clericus sub curâ Casti diaconi agebat Mediolani. Sic enim ipse in vita Ambrosii inquit: *Ante paucos verò dies, quàm lectulo detineretur, cùm quadragesimum psalmum dictaret, me, & excipiente, & vidente, subito, in modum scuti brevis, ignis caput ejus cooperuit, atque paullatim per os ipsius, tanquam in domum, habitator ingressus est, & facies ejus facta est velut nix; postea verò reversus est vultus ejus ad speciem suam. Quod cùm fieret, stupore perculsus obrigui: nec potui scribere, quæ ab illo dicebantur; nisi posteaquam visio ipsa transibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium scripturæ, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi, vel dictandi, ipso die finem fecit. Sed quidem ipsum psalmum explere non potuit. Ego verò id, quod visum à me fuerat, honorabili viro Casto diacono, (sub cujus curâ degebam) statim retuli.* Unde cognoscimus, Paullinum hunc notarium fuisse; qui diacono suberat, & res Ecclesiæ signabat.

Æqualis his Maximus Taurinensis Episcopus, qui, ut de eo Gennadius catal. cap. XL ait, *fecit duos de S. Eusebii, Vercellensis episcopi, & confessoris vita tractatus: & de sanctorum, Cypriani, & Laurentii, martyrio*, multaque alia: quæ Romæ prodierunt anno CIↃ IↃ LXIV. Quædam tamen ex iis homiliis etiam reperiuntur inter illas de Temporibus, aut Sanctis, quæ sub Augustini nomine leguntur: uti & quædam earum est apud Ambrosium, & Augustinum de verbis Apostolorum. Qua de re vide Criticum Sacrum clarissimi collegæ mei, doctoris Theologi in antiquis Theologis egregiè versati, Andreæ Riveti. Cæterùm sermonem de Canto, Cantiano, & Cantianilla, qui apud Ambrosium est LXXV, Maximi esse, censet Surius, qui eum refert ad XXXI Maji. Moritur Honorio, & Theodosio juniore, regnantibus: ut ibidem legitur. Eademque apud Honorium reperias. Sed corruptè in hoc legas, *sub Theoderico* claruisse. ubi *Theodosio* reponendum videtur ex Gennadio. Nisi magis placet ex Honorio emendari Gennadium. Sanè, ut bene Baronius observat, non potest sub Honorio mortuus esse, si in Concilio fuit Mediolanensi, quod sub Marciano celebratum est: aut si Concilio Romano episcoporum XLVIII interfuit anno CCCCLXV. & post Urbis episcopum primus subscripsit. Quid si igitur utrobique legendum dicamus, *Moritur Odoacro & Theoderico regnantibus*. Sanè prior horum Italiæ dominium invasit anno CCCCLXXVI: alter in Italiam irruit anno CCCCLXXXIX, ac paullò pòst insidiis Odoacrum, regni socium, sustulit.

Cap. XIV.

Orosii ætas, ac quâ occasione historiam scripserit. Disquisitum, unde historiæ huic Hormestæ *nomen impositum sit. Unde item Propertius* Nautæ, *Martialis autem* Coqui *acceperit cognomen. De Orosio judicium. Cujus sit commentarius in Cantica Orosio tributus. Liquidò ostensum, in apologia Orosii de libero arbitrio octodecim capita legi ex libello Augustini: nec ea ab Orosio esse ex magno illo antistite exscripta: sed dum chartæ manuscriptæ utriusque scriptoris incompactæ habentur, incuriâ quadam plusculà ex Augustino folia fuisse Orosianis permixta: quod nec ab editore fuerit animadversum.* Euodius Uzalensis, ac Severus Minoricensis, *de miraculis per Stephanum protomartyrem factis. Luciani liber de reliquiis S. Stephani, translatus ab* Avito presbytero.

PAullus Orosius, Hispanus patriâ, domo (ut Joannes Gerundensis a tradit) Tarraconensis sub Arcadio, & Honorio, vixit: ut Prosper in Chronicis ait. Hic cùm Româ ab Alaricho, Gothorum rege, captâ, gentiles, & hujus, & omnium calamitatum caussam, in Christianos conjicerent, composuit, hortatu B. Augustini, septem historiarum libros: quibus ostendit, ab orbe condito, usque ad tempus, quo illa scriberet, (id spatium ipse dicit annorum esse quinquies mille sexcentorum & duodeviginti) maximas semper, atque atrocissimas, per orbem calamitates contigisse. Opus illud *Hormestam* appellari video, cùm in speculo Vincentii Bellovacensis, tum Trithemio, Gesnero, aliis. Imò apud Balæum, Cent. II. cap. XXVI, legas, Alphredum Magnum, regem Anglorum doctissimum, qui anno obiit nongentesimo primo, *Hormestam Paulli Orosii in linguam Anglicam transtulisse*. Cur verò liber iste *Hormesta Orosii* dicatur, divinare difficile est. Proximè quidem *Hormesta* accedit ad *Hormesta*, sive *Hormeuta*: ὁρμεύτης autem piscatorem significat, Hesychio teste. Num ergo putabimus, Orosio piscatoris hæsisse nomen, uti Propertio *nautæ* cognomentum apponitur in MSSis, ac veteri, quam habeo, editione ejus poëtæ, Regii Lepidi procuratâ anno CIↃ CCCCLXXXI: aut quomodo Martialis *coquus* vocatur à Jacobo Magno Toletano in Sophologio, & aliis ejusce seculi scriptoribus, ac plerisque codd. MSStis? Sed unde natum sit utrumque hoc cognomen, jam viri docti acutè perspexerunt. Nempe Propertio nautæ nomen adhæsit ex eo, quòd in corruptis poëtæ ejus codd. exaratum esset, *Quamvis navita dives eras*: ubi nunc rectè legitur, *non ita dives eras*. Martialis autem coqui nomen accepit exinde, quòd apud Lampridium legeretur jam olim, *ut Martialis coci epigramma significat*: pro, *ut Martialis quoque epigramma significat*. Satis hæc aperta. Sed unde Orosio ὁρμεύτῃ sive piscatoris nomen datum sit, non æquè facile dictu est. Imò nec tam Orosius vocatus Hormesta, quàm historia ejus. Quid si dicamus, non *Hormestam*, sed *Hormathum* scribi debere? Nam Chronicon nihil est aliud, quàm catenata temporum series: ὁρμαθὸς autem catenam, aut seriem notat: unde in veteri verbo, ὁρμαθὸς κακῶν. Sed hoc commentum ne mihi quidem placet: nedum aliis me illud probaturum sperem. Potiùs censeam, dominum libri in frontispicio ejus, ut fieri solet, nomen suum adscripsisse. Hoc fuisse *Hormisda*, vel simile: id postea inscriptionis factum esse partem ab imperito librario. Vel, quod inprimis placet, dicendum, *Hormesta* corruptum esse ex *hominum miseria*: quæ voces non integrè, sed compendio quodam literarum erant exaratæ: ut in veteribus Manuscriptis crebrò fit. Inde igitur occasio fuerit erroris. Sanè eruditus scriptor [illegible] in Tom. Historiæ Orientalis ait, in codicem se Orosii incidisse, qui inscriberetur, *De miseria hominum*. Et valde convenit is titulus cum proposito auctoris, & argumento operis: ut liquet ex occasione ea, qua historiam hanc conditam esse antè dicebamus. Tædet pluribus insistere rei tam incertæ, & voci planè nihili. Nec enim id nomen, vel scriptores veteres, vel melioris ævi codd. agnoscunt. Venio ad ea, quæ majoris sunt momenti. Est Orosius scriptor planè utilis: sed qui scriptores Græcos non legerit: imò Græcarum literarum expers fuerit. In temporibus etiam crebrò fallitur. Ut vel illa ostendunt, quæ in eo castigavit Scaliger in animadversionibus Eusebianis. Sæpius etiam vulgares sectatur opiniones, quam historicum. Perquirat, cujus est omnia ad veritatis trutinam expendere. Ita videmus cum

a Initio παραλειπομένων Hisp.

libro VII. tradere Drusum à Tiberio extinctum veneno, quam opinionem vulgi refellit Tacitus in IV Annal. Justus Lipsius commentario ad eum locum, culpat hoc nomine Orosium, & asperiùs aliquanto quam vellem subtexit: *At me non valde movent ejusmodi scriptores legitimæ historiæ, (dicam iratis quorundam auribus) dehonestamenta.* Item in lib. V, cùm questus esset de magno historiæ hiatu (nam triennii ferè gesta desiderantur), subjungit mox: *Adeo bonis illis patribus cura eximque fuit describere Orosios, & Vopiscos, & hujusmodi quisquilias præ (Taciti) auro.* Nec immeritò sanè. Haut inutilis Orosius. Sed Tranquillus ad Tacitum. Casauboni etiam judicium apponam ex I Exercit. ad Apparatum Annalium sect. XII: *Orosium, ex quo multa in hoc scriptore describit, scriptorem alioqui optimum, & zelo domus Dei plenum, si injuriæ facilitatis in talibus credendis postulaverimus; non deerunt viri præstantissimi, & veri amantissimi, quorum exemplo factum tueamur; rationes validissimæ, quibus sanctum virum ταχυπειθίας, & injuria credulitatis reum peragamus.* Et sanè Baronius quoque non semel fidem Orosio detrahit propter nimiam credulitatem. Vitam Orosii Gennadius breviter consignavit. Aliquid de hoc quoque Honorius. At fusiùs de eo nos lib. I. Historiæ de Pelagio cap. XVII. Verùm quod tum putavimus, commentarium in Cantica, qui Orosii nomine citatur, Origeni priùs fuisse tributum, planè falsi sumus, cùm Honorii sit; ut posteà ab clarissimo, dumque viveret, amicissimo viro, Geverarto Elmenhorstio, didicimus. Sed genuinus planè Orosii fœtus est Apologia ejus de Arbitrii libertate. Quo in opere observavi quiddam, quod planè operæ pretium hoc loco exponere videatur; etsi ad historiam minimè pertineat. Animadverti, ut huic libello, (qui Orosii historiæ subjectus est in editione ea [a Colen. apud Matern. Cholinum. an. 1572.] *a*, quam Franciscus Fabricius emendavit) inserta sint septem integra Augustini folia cum parte octavi, quæ ex opusculo illo planè debeant surcillari. Augustini illa, quæ dixi, incipiunt ab istis verbis [b P. 750. edit. Col. quam diximus.] *b*: *Hanc esse intentionem legis arguentis, ut propter illa, quæ perperàm fiunt, confugiatur ad gratiam Domini miserentis:* quæ habemus cap. XII. August. de Nat. & Grat. Porrò sequuntur reliqua ejusce capitis. Item Augustini cap. XIII, [c P. 758.] XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, usque ad illa verba *c*: *Medico indiget, quia sana non est.* Exinde habes Augustini cap. III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, & partem duodecimi, usque ad ista: *Sicut Apostolus ait, Numquid dicet figmentum ei, qui se finxit, quid me finxisti sic?* Dixerit aliquis, Orosium ista ex Augustino esse mutuatum. Sanè hoc sensisse videtur Joannes Molanus, Theologus Lovaniensis, in Bibliothecâ materiarum: ubi inter eos, qui de arbitrii libertate scripserunt, Orosium ponit, atque addit, librum ejus potius esse collectaneum ex Augustino. Sed huic sententiæ multa adversantur. Primùm quod in [d P. 752.] panno assuto legas hæc verba *d*: *In libris, quos ad Marcellinum inscripsi, sicut potui, explicare curavi.* Atqui si ex Augustino centonem farcire voluisset Orosius, eumque venditare pro suo, saltem leviter hæc immutâsset, aut planè præteriisset verba ista. Augustinus enim est, quem ad Marcellinum scripsisse scimus de peccatorum meritis, [e P. 760.] & remissione. Nec magis Orosio conveniunt verba illa *e*, *Quanto majore zelo accensus est libri hujusce, quem misistis, conditor.* Hæc sanè qui scribere potuit Orosius, cùm intelligatur ab Augustino Pelagii liber de naturâ, quem Jacobus & Timasius, adolescentes, miserant Augustino, ut eum refelleret. Atqui Orosius, non Jacobum, & Timasium, alloquitur; sed patres Palæstinos, ut ex Apologetici, & ingressu, & epilogo, constat. Illud quoque quantivis pretii argumentum est, quòd si septem, quæ dixi, folia, unà cum octavi parte, eximantur, apte omnia cohæreunt; non item, si relinquantur ea, quæ alienum nunc fundum occupant. Nam ante ista ex Augustino assuta, [f P. 750.] proximè hæc Orosii antecedunt *f*: *Mea sententia est, quia & in hoc quoque peccamus, qui cùm infirmi simus, de infirmitate conquerimur.* Post verò Augustini pannum [g P. 765] continuò sequuntur ista *g*: *Sicut dicit Apostolus, Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me finxisti sic? Infirmitatis ei querela, propria virtutis ambitio est: quoniam occulte adjutorium Dei fastidit, quia peculiarem fortitudinem quærit.* Atque ex his quoque liquet, non tantum ab Orosio minimè esse inserta, quæ diximus: sed ne quidem ab aliquo, ad pleniorem explicationem eorum, quæ Orosius scripserat, fuisse adjecta. Sunt enim, quæ istic nunc leguntur, planè aliena à proposito. Casu igitur factum putamus, ut quis Augustini aliquas pagellas, easque inversas & trajectas, permiscuerit Orosianis. His verò semel incuriâ aliquâ admissis, & cum Orosianis postea compactis, factum fuit, ut tanquam Orosiana legerentur a lectore parùm attento, & in Augustini lectione non multùm versato. De Orosii historia satis. Nisi hoc addi placet, Manuscriptum ejus exemplar cum inscriptione Ormestæ extare etiam Oxonii in bibliothecâ Balleolensi, ut ait Thomas Jamesius. Qui & auctor est, Cantabrigiæ in bibliotheca Collegii S. Benedicti manuscriptum esse exemplar Orosii de viris illustribus. Quale opus videre nondum contigit. Sed sanè metuo ne non Orosii, verùm Honorii illud sit. Quæ nomina in manuscriptis quandoque confunduntur.

Hujus temporibus etiam Euodius fuit, Uzalensis episcopus, ad quem Augustini literæ exstant, unus ex quinque illis Africæ episcopis; quorum literas habemus ad Innocentium primum. Hic consignavit miracula facta per reliquias B. Stephani, quas ex Palæstina in Occidentem primus tulerat Orosius. Testis Augustinus de civit. Dei lib. XXII. cap. VIII. ubi cùm dixisset, nondum biennium esse, ex quo apud Hipponem Regium cœpisset esse memoria Stephani protomartyris; & jam haberi LXX fermè libellos, qui miracula facta testificarentur: subjicit ista, *Calamæ verò, ubi & ipsa memoria prius esse cœpit, & crebrius* (libelli) *dantur, incomparabili multitudine superant. Uzali etiam, quæ colonia Uticæ vicina est, multa præclara per eundem martyrem facta cognovimus: cujus ibi memoria longè prius, quam apud nos, ab Episcopo Euodio constituta est.* Sigebertus in illustr. scriptor. cap. XV. *Euodius episcopus scripsit librum de miraculis in Africa ostensis per reliquias Stephani protomartyris noviter inventas, quas detulit in Africam Orosius, Augustini discipulus.*

Similiter circa hæc tempora Severus, minoris insulæ Balearis episcopus, circularem ad omnes ecclesias epistolam misit de Judæorum eâ in insulâ conversione, aliisque miraculis ibidem factis per reliquias sancti Stephani, quas Orosius, quia in Hispaniam a Gotthis obsessam transmittere non posset, istic reliquerat. Ex Vaticana eam bibliotheca edidit Baronius in Annal. Ecclesiast. ad annum CCCCXVIII.

Ætate eâdem fuit, similique in argumento versatus est, Avitus presbyter, natione Hispanus. Nam librum Luciani presbyteri, de inventis reliquiis Stephani martyris, è Græco Latinè vertit, epistolaque suâ præmissâ, occidentalibus per Orosium transmisit. Gennadius auctor in catalogo cap. XLVII. & Matthæus Westmonasteriensis in Florilegio ad annum CCCCXVIII. Alius verò ab eo est Alcimius Avitus, episcopus, qui circa annum floruit quingentesimum. De eo Isidorus in catal. cap. XXIII.

Cap. XV.

Aurelii Victoris junioris ætas, & unde sua excerpserit. Gesneri παρόραμα. Victoris hujus lapis vetus: nisi historico potius, Victorio, aut Victorino, nomen fuit. Rutilii Claudii dignitas, carmen, cui id dicârit quando scripserit, cujusmodi dictio, ejusdem virulentia erga religionem & Judaicam, & Christianam.

SExtus Aurelius Victor itidem vixit temporibus Arcadii, & Honorii: ac de vitis imperatorum Romanorum epitomen fecit: eamque ad Theodosii usque excessum perduxit. Contexta hæc epitome est, cùm ex Tranquillo, Eutropio, Ammiano, aliis: tum etiam Sexto illo Aurelio

Victo-

Victore, de quo superiùs dictum. At non audiendus doctissimus Gesnerus, cùm in priori Bibliothecæ suæ tomo ait, Eutropium ex hoc scriptore potissimùm hausisse, quæ refert. Nam Eutropius claruit tempore Juliani; ut Victore hoc sit vetustior. Suspicor autem historicum nostrum eum esse, cujus inter inscriptiones veteres hoc fragmentum habemus:

....IERUM PRINCIPUM CLEMENTIAM
....ANCTITUDINEM MUNIFICENTIAM
SUPERGRESSO
D.N. FLAVIO THEODOSIO PIO VICTORI
SEMPER AUGUSTO
SEX. AURELIUS VICTOR V.C. URBI PRÆF.
JUDEX SACRARUM COGNITIONUM.
D. N. M. Q. E.

Sanè tempora conveniunt; cùm Theodosii ætate vixerit; nec multò post Theodosium & ipse vitâ excesserit; ut qui in Theodosii morte desinat, uti diximus. Alius tamen fuerit, si historicus noster non Victor dicebatur: sed Victorius, aut Victorinus. Quod posterius in tribus Aurelii hujus codicibus manuscriptis se reperisse scribit V. Clariss. Andreas Schottus. Sanè in Aurelia gente fuisse non Victores modò, sed & Victorios, liquet ex antiquo lapide, quem Romæ J. Lipsius exscripsit, ubi legas, M. AURELIUS VICTOR IV. Mentio hujus historici fit apud Paullum Diaconum de gestis Longobardorum libro II. cap. XVIII. his verbis: *Sunt qui Alpes Cottias, & Apenninas, unam dicunt esse provinciam: sed hos Victoris revincit Historia, quæ Alpes Cottias per se provinciam appellat.* Locus Victoris, quem signat, est iste in Nerone: *Pontum in jus provinciæ, Polemonis reguli permissu, redegit, à quo Polemoniacus Pontus appellatus est: itemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo.* Sed veteres editt. in Paulli loco pro *Victoris*, ut est in manuscriptis, habent *Victorini.* Ut nec ex hoc loco liqueat de vero ejus historici nomine.

Ad hæc etiam tempora pertinet Claudius Rutilius, sive Rutilius Claudius Numatianus Gallus, qui Ὁδοιπορικὸν sive Itinerarium scripsit libris duobus. Sed posterioris libri pars melior deperiit. Fuit vir consularis, præfectorius Urbis, tribunus militum, & prætorio præfectus. Dignitatum earum meminit ipse his verbis:

Si non displicui, regerem cùm JURA *Quirini:*
Si colui sanctos, CONSULUIQUE *patres:*
(Nam quod nulla meum strinxerunt crimina ferrum,
Non sit PRÆFECTI *gloria, sed populi)*
Sive datur, &c.

Et post multa:

Officiis regerem cùm regia tecta magister,
Armigerasque pii principis excubias.

Dedicavit poëma suum Venerio Rufio. Quia verò carmen heroicum respuit Venerii nomen; ut in quo tres primæ sint correptæ: eò maluit hoc pacto ejus indicium facere:

Optarem verum complecti carmine nomen:
Sed quosdam refugit regula dura pedes.
Cognomen versu, VENERI *carissime* RUFI,
Illo te dudum pagina nostra canit.

Ubi *Veneri* & vocandi casus esse potest à recto *Venerius*, ut *Virgili* est à *Virgilius*: & dandi casus à recto *Venus*, ut Rufius Divæ Veneri carissimus dicatur. Perperam autem, qui *Rufius* est, à quibusdam *Rufus* vocatur: quod allatus versus indicat: atque item iste:

Rufius Albini gloria viva patris.

Cujus ille Rufius fuerit, & quos gesserit honores, ostendunt ea, quæ Rutilius continuò subjungit. Scriptum est hoc poëma post cædem Stiliconis, ac Romam ab Alaricho Gotho captam: quod satis ex posterioris libri reliquiis cognoscitur. In eo carmine situm locorum attentiùs consideranti, versus quosdam loco suo trajectos esse, non erit obscurum. Carmen est elegans, etiam supra ætatem, qua poëta vixit. Sed in quo, jure optimo, culpes iniquum, ac planè virulentum animum, tum erga Christianos, imprimis monachos Capratiæ, & Gorgoniæ insulæ: tum Judæos, quorum sabbatha homini, in pietatis ac religionis negotio, planè cæco, videntur esse

—— lassati mollis imago Dei.

CAP. XVI.

Vita B. Augustini à Possidio scripta. Honorius Augustodunensis emendatur. Patricius, primus Hibernorum episcopus, quæ historica scripsisse dicatur. Constantinus de vita B. Germani. Oranius, sive Uranius, de vita B. Germani. Paratus carmine argumentum idem tractare decrêrat. Hilarius Arelatensis de vita Honorati. Petronius de vita monachorum in Ægypto. Honorius iterum correctus. Petronius de sanctorum Patrum apophthegmatis. Acta Petronii ubi exstent; & quem habeant auctorem.

VAlentiniani tertii ætate fuit Possidius Afer, Calamensis episcopus, qui B. Augustini vitam, scriptorumque indiculum reliquit. Hodieque ea exstant. Meminere autem etiam Isidorus, & Sigebertus, in scriptoribus illustribus. Imò & Honorius. Sed apud eum corruptè vocatur *Possidonius.*

Etiam sub Valentiniano tertio fuit Patricius, qui Hibernorum dicitur Apostolus. De eo sic Sigebertus ad ann. Christ. CCCCXXXII: *Cælestinus Papa ad Scotos in Christum credentes Palladium mittit primum episcopum. Post quem ad eosdem ab eodem Cælestino missus est sanctus Patricius, genere Brito, filius Conches, sororis sancti Martini Turonensis; qui in baptismo quidem dictus est Suchat, à sancto Germano Magonius, à Cælestino verò Patricius: à quo Archiepiscopus Scotorum ordinatus, per* LX *annos signis, sanctitate, doctrinâ excellens, totam insulam Hiberniam convertit ad Christum.* Pleraque ex his etiam habes apud Marianum Scotum ad eundem annum. Baronius ad annum CCCCXXXI annotavit, vitam ejus à Probo, & aliis, prodi: atque etiam scripta ejus recenseri. Ad oram verò remittit nos ad Balæi centuriam primam. Et sanè centuriæ istius capite XLIII plurima ei tribuuntur, illaque inter historica hæc, De antiquitate Avalonica, Ὁδοιπορικὸν Hiberniæ, Historia Hiberniæ ex Ruano. De quibus nihil dicere habeo. Unum scio, in priorum seculorum scriptoribus non rarò Balæi fidem claudicare. Idem de Joanne Pitseo dictum velim, qui exscribere Balæum solet, prætterquam in iis, quæ ad dissidium in sacro religionis negotio pertinent: ubi nihil mirum, si pugnantissima hi duo habeant.

Tum quoque claruit Constantinus episcopus, qui beati Germani vitam contexuit, ut ait Isidorus de illustr. Eccles. script. cap. IV. Obiit autem B. Germanus anno CCCCXXXV. Exstat hoc Constantii opus libris duobus in Collectione Suriana a. d. XXXI Jul. Manuscriptum verò Oxonii superest in bibliothecâ Bodlejana. Ubi & liber MSus de translatione & miraculis ejusdem Germani.

Æqualis his etiam Uranius, seu Uraninus, qui in libris nonnullis Oranius, vel etiam Osanius vocatur. Descripsit obitum Paullini, presbyteri ejus, qui librum reliquit de vita B. Ambrosii. Auctor Isidorus in illustr. script. cap. IV. Exstat ea historia apud Surium ad Jun. XXII. Manuscripta verò, ut Possevinus ait, adservatur in bibliotheca Medicæa. Inter alia refert, adfuisse se morienti, quod ætatem Uranii satis docet. Dicavit autem hunc libellum PARATO, qui vitam ejus versibus describere statuerat: ut ex præfatione discimus. Sed utrùm id Paratus præstiterit, ignoratur. At quatuor seculis pòst, temporibus nempe Caroli Crassi, quinque id libris fecit Hericus Altissiodorensis: de quo suo loco dicemus.

Æqualis his etiam fuit Hilarius, discipulus B. Augustini, qui in Arelatensi episcopatu successit Honorato, ac librum de vita decessoris sui edidit, ut Gennadius testatur de eccl. script. cap. LXIX. & ex eo Isidorus, ac Honorius. Vita hæc ante annos XII ex MSSis Lerinensibus edita est à Vincentio Barrali, monacho Lerinensi. Ejusdem sermo

Sermo de miraculo B. Genesii martyris exstat apud Surium a. d. xxv Augusti. Obiit anno x Leonis Papæ, qui Christi fuit cccc xlix. Epitaphium ejus è tabula marmorea parieti infixa apud eundem Vincentium Barrali reperies. Plura de Hilario hoc Gennadius, ac nos lib. i. historiæ de controversiis Pelagianis cap. xix.

Tum quoque Petronius, Bononiensis episcopus, (ut Gennadii verbis utar) *vir sanctæ vitæ, & monachorum studiis ab adolescentia exercitatus, scripsisse putatur vitas Patrum monachorum Ægypti: quas velut speculum, ac normam professionis suæ, monachi amplectuntur. Moritur Theodosio, Arcadii filio, & Valentiniano, regnantibus.* Eadem apud Honorium legas, sed corruptè ibi scriptum, *floruisse sub Theodorico*: ubi *Theodosio* reponendum. Nec enim Theodoricus Gothus unà cum Valentiniano iii imperavit: sed is demum duodequadraginta post ejus obitum annis, Odoacre dejecto, creatus Italiæ rex fuit. Alphonsus Ciacco, tractatu de B. Hieronymi Cardinalatio, adducit hæc ex MSo codice Petronii de Selectis SS. Patrum apophthegmatis: *Hieronymus, vir in omni doctrinarum genere absolutissimus, S. R. E. presbyter Cardinalis, cùm ab æmulis suis accusaretur, ex voluminibus Origenis innumera in sua transtulisse opera, dixit: Laus, quæ debetur Origeni offerri, maxima est: & cùm illum in meis operibus imitatus sum, illum imitari proposui, quem nobis, & omnibus prudentibus, placere, minimè vereor.* Opus hoc à priori diversum est. Nam in illo de solis Ægyptiis monachis actum fuit: in hoc universè de SS. Patribus, etiam B. Hieronymo, ut verba adlata arguunt. Tum autem in hoc sola sunt apophthegmata: in priori alia etiam, quæ ad vitam eorum pertinerent. Simile tamen argumentum facit, ut eundem Petronium credam. Quod si Ciacco fucum non fecit lectori: spero tandem aliquando fore, ut Petroniana hæc sanctorum patrum apophthegmata adspiciant lucem. Acta Petronii Bononiæ exstant, cujus urbis episcopum fuisse diximus. Continentur autem ea Officio, quod ibidem octavâ D. Petronii recitatur, atque ante hos lx annos conscriptum fuit à Gabriele Palæoto, Cardinale, & Episcopo Bononiensi, viro doctissimo. Meminit Petronii hujus Eucherius, Lugdunensis episcopus, epistolâ ad Valerianum: *Hilarius nuper, & in Italia nunc antistes Petronius, ambo ex illa plenissima, ut ajunt, mundanæ potestatis sede, unus in religionis, alius in sacerdotii nomen ascendit.* Patrem quoque in summo honore fuisse, indicat Gennadius; qui ait, fuisse prætorio præfectum, virumque eloquentissimum, & secularibus literis excultissimum.

Cap. XVII.

Jo. Cassiani *ætas, ac libri. Honorius emendatus. Cassiani adversarius* Prosper, *Augustini propugnator, ejusque postrema de gratia Dei sententiæ subscriptium. Distinguuntur* duo Eucherii Lugdunenses, *quos viri etiam summi pro uno eodemque habent. Eucherii libelli duo spiritualis intelligentiæ. Refelluntur, qui commentarios in Regum libros esse Eucherii putant. Glossema, quod in Isidori contextum irrepsit.* Prosperi *Aquitanici Chronicon. In Beda conjectura.* Paschasius Siciliensis. *Isidorus correctus. Paschasius, & ante synodum Chalcedonensem, ejus synodi ergò, legatus fuit ad Imperatorem: & in ea præsedit, nomine Leonis Papæ: & post eam, acta hujus synodi concinnavit.* Idacius, seu Itacius Lemovicensis. *Quousque Chronicon suum perduxerit. Sigeberti in eo lapsus. Tritthemii error cum hoc Idacio confundentis illum, qui Priscilliani æqualis, & adversarius infestissimus fuit. Idacii liber adversus Varimadum. Ætas* Antonii ejus, qui vitam Simeonis Stylitæ descripsit.

ETiam Joannes Cassianus Scytha, qui priùs diaconus Constantinopoli, posteà Massiliæ presbyter fuit, ejusdem Valentiniani tempore claruit: ut vel indè cognoscimus, quòd septem ejus libri de incarnatione Christi scripti fuerint rogatu Leonis archidiaconi, qui postea episcopus Urbis fuit. Præterea verò edidit libros iv de institutis monachorum: opus historicum pariter, ac dogmaticum: cui libros viii de vitiis principalibus, eorumque remediis, subjunxit. Adhæc scripsit Collationes cum patribus Ægyptiis habitas, quas libris xxiv complexus est. Earum etiam meminere Gennadius, ac Honorius: sed apud hunc perperam pro *Collationes* editum *Collectiones*. Mentionem etiam facit Antoninus, archiepiscopus Florentinus, part. ii. Histor. Tit. x. cap. x. §. ii. ubi opus hoc appellat *vitas patrum in Ægypto compertas*. Eas anno scripsit cccc xxxii, ut ad hunc annum Conradus à Lichtenaw, qui vulgò dicitur Urspergensis abbas, annotavit. Manuscriptum exemplar exstat Oxonii in Bibliotheca Collegii Novi: ubi (ut est apud Tho. James) inscriptio istiusmodi: *Sanctorum Patrum Collationes, auctore Joanne Monacho Bethleemitico, qui etiam Cassianus dictus est.* Eloquentissimum Scriptorem appellat Barthius Adversf. lib. xliv. cap. iii. Quanti autem Cassianum fecerit B. Fulgentius; atque ut, ejus lectione accensus, Ægyptum petere statuerit: cognoscere est ex Fulgentii vita ab discipulo ejus scripta: ubi inter alia legas; *Subitò B. Fulgentius, Ægyptiorum monachorum vitas admirabiles legens,* Institutionum *simul, atque* Collationum, *spiritali meditatione succensus, memoratas terras navigio petere statuit,* &c. Quædam tamen ei inspersa à Cassiano fuere, quibus necessitas gratiæ in dubium vocaretur. Itaque adversus Collatorem, hoc est, Cassianum, scripsit B. Prosper. Ea fortasse fugêre aciem Fulgentii adhuc adolescentis. Vel ut rectum curvo jam tum posset discernere, non propterea negligenda putabat, quæ ad augendam vitæ pietatem ac sanctimoniam præclare ab eo dicerentur. Sed hoc utut est, saltem jam episcopus Prospero, non Cassiano, adhæsit. Quod satis indicant libri, quos habemus. Et pleniùs cognoscere fuit ex iis, quæ de gratia, & libero arbitrio, scripserat adversus Faustum Rhegiensem: ut episcopi Africani in Sardinia exulantes epistolis suis synodicis testantur: item discipulus Fulgentii in vita magistri: atque etiam Isidorus in viris illustr. cap. xiv. Nempe celeberrimi quique occidentalis ecclesiæ doctores sequebantur Augustinum & Prosperum: cujus de gratia & libero arbitrio, prædestinationeque divina, doctrinam ipse etiam sequor, & probo. Ut omnino sententiam meam haut satis assequantur, siqui existimare me arbitrentur, postremæ Augustini sententiæ, quâ prædestinationem fide, & perseverantia, priorem facit, tamquam impiæ, vel etiam falsæ, obduci posse ea, quæ ante septennium in opere de controversiis à Pelagio, & Massiliensibus, excitatis, de priori Augustini sententia retuli; vel etiam, quæ adduxi ex libris, seu Latinorum, seu Græcorum Patrum, qui scripserant ante Pelagii hæresin exortam. Nec enim, judicio meo, B. Augustinus prioribus Patribus repugnat: sed quod de Prædestinatione priores ferè Patres præteribant, hoc addit: atque ubi illi de gratia incautius essent locuti, hoc explicat. Sed de isto fusiùs, spero, alibi nobis commodior offeretur agendi locus.

Eucherius, Lugdunensis episcopus, Thebæorum passionem prosâ conscripsit, eamque dicavit Sylvio episcopo. Auctor Sigebertus in catal. cap. clix: ubi Marbodum Gallum ait, Eucherii hujus vestigiis insistentem, idem argumentum carmine tractâsse. Censeo autem ejus hoc Eucherii opus esse, quem Valentiniani, & Marciani, temporibus obiisse, Gennadius in Catalogo, atque Ado in Chronicis, testantur. Præter quem alter etiam ejus nominis, itidem episcopus Lugdunensis, fuit: qui consilio Arausicano ii subscripsit anno ɔxxix. Tunc enim id celebratum fuisse, ostendimus lib. i. Historiæ de controversiis Pelagianis cap. liii. Hosce duos Eucherios Lugdunenses confundunt multi: etiam annalium Ecclesiasticorum conditor. Apud Gennadium legas, *Eucherium disseruisse etiam ad personam filiorum Urani, & Salonii,*

postea

postea Episcoporum, obscura quaque sanctarum capitula Scripturarum. Exstat hic libellus in operibus Eucherii editis Basileæ. Etiam Flacius illum subjunxit operi suo, quod Clavem Scripturæ nuncupavit: ac Vincentius Barrali Salernus, monachus Lirinensis, inseruit eum Chronologiæ sanctorum, & abbatum, aliorumque illustrium virorum insulæ Lirinensis. Ubi & Eucherii epistolam paræneticam reperies ad Valerianum suum. Item opusculum de laude eremi ad Hilarium, Arelatensem episcopum, solitudinis deserta petentem. Cujus opusculi Isidorus meminit in viris illustribus. Commentarios in Genesin, & libros Regum, esse ejus Eucherii, qui Cassiani æqualis fuit, censet Dionysius Faucherius, monachus Lirinensis *a*. Sed eum refellit, quòd comment. in libros Regum lib. III cap. XVIII. citatur Cassiodorus senator in Psalmorum expositione. Item quòd ejusdem libri cap. XXII refertur, ut Gregorius Magnus Augustinum, & alios, in Britanniam miserit ad Evangelium prædicandum. Nec movere debent verba ea, quæ adducit Dionysius ex Isidori de viris illustribus cap. XV. Ubi is, cùm opusculi de laude eremi meminisset, hæc subjungit: *Scripsit alia in multos sacros libros commentaria, non minus necessaria, quàm utilia, præcipue verò in Genesin, & libros Regum ad Salonium, & Veranum, fratres episcopos, opus prolixum & doctissimum.* Quippe hæc verba, (quæ & præfiguntur commentariis illis in editione Eucherii Basileensi) planè alius addidit Isidoro. Sanè in MSSis melioribus non reperias: uti nec editione ea Isidori, quam Coloniæ Suffridus Petri, vel Parisiis dedit Jacobus Breulius. Deinde quid illud est, quod Eucherius etiam *alia in sacras literas commentaria* scripsisse dicitur? Atqui non antecesserat mentio ullorum in Scripturam commentariorum. Nempe priùs scriptum fuerat *alias:* prout editum in Basileensi editione. Atque ea particula hanc vim habet, unum quidem tantùm de solitudine edidisse libellum, qui tantopere laudetur ab Isidoro: cæterùm, si ratio ineunda sit omnium, quæ scripserit Eucherius, nec præteriri debuisse commentarios istos in Scripturam. Hoc sibi voluit, qui istæc ad oram allevetat, quæ in contextum postea sunt admissa.

a Præfat. præmissa Eucherii ad Hilarium epistolæ in Chronologia sanctorum insulæ Lirinensis.

Ejusdem Valentiniani temporibus fuit B. Prosper Aquitanus, quem Burdigalensem appellat Joannes Aventinus de scriptoribus agens, à quibus secundum Annalium scribens profecit. Leonis Papæ primùm notarius, ac pòst episcopus Rhegiensis fuit. Ut fortasse *Prosper Rhegiensis* legi debeat apud Bedam histor. Eccl. lib. I cap. X, ubi nunc exaratum *Prosper rhetor.* Inter alia Chronicon scripsit à primo homine usque ad Urbem ab Genserico, Vandalorum rege, captam: quemadmodum Honorius tradit, ac ante eum scriptores duo, temporibus Prosperi vicini, Gennadius in Illustr. scr. cap. LXXXIV: ac Cassiodorus libro de divinis lect. cap. XVII. Ex Chronicis istis nunc pars solùm exstat, ab obitu Valentis, qui incidit in annum Christi CCCLXXIX, usque ad Valentianum VI, & Nonium, coss. hoc est Chr. an. CCCCXLVII. Cæterum triplex exstat editio Chronici Prosperi. Prima antiqua est, quæ in vett. editt. B. Hieronymi Chronico subjungi solet. Altera planè ab eâ est diversa. Prospero Tironi Aquitano inscripta; quam debemus Petro Pithœo, viro præclarè de antiquitate merito. Tertia expressa est ex MSo codice Augustano monasterii SS. Afræ, & Udalrici; ubi auctor ejus itidem *Tiro Prosper* appellatur. Atque hæc, ut cum antiquâ in multis convenit; ita in nonnullis est dilutior: in nonnullis item, imprimis circa finem, auctior est. Hanc exhibuit Henricus Canisius Tom. I. Antiq. Lect. sed ita, ut & duas priores adjungeret, quò facilius cuivis eas sit conferre. Præfatione in Chronicon ait, quanquam Gennadius dicat, exorsum fuisse à primo homine; tamen incepisse, ubi desierat Hieronymus: sed imposuisse Gennadio, quòd in fine Prosperi vidisset collectionem annorum ab orbe condito, usque ad ea tempora, ubi ipse desisteret. Atque ita ibi ille: sed in notis opinionem eam meritò retractat. Movent nempe aperta verba Gennadii, ubi dicit, *Chronica nomine illius prætitulata legi continentia à primi hominis conditione, juxta divinarum Scripturarum fidem, usque ad obitum Valentiniani.* En, legisse se ait id Chronicon: & nos vidisse eum negemus? Præterea MSus codex Ulricianus Prosperi habet: *Incipit ex Chronicis Tironis Prosperi, Chronicorum Eusebii temporibus prætermissis.* Quid liquidius? Adde his, quòd idem ac Gennadius etiam dicat Cassiodorus, loco eo, quem antè commemoravimus. Habes & MSum Chronici cod. apud Cantabrigienses in colleg. S. Benedicti. Plura de Prospero si voles, adi, quæ de eo diximus libro primo *a* historiæ, quam de controversiis a Pelagio motis edidimus. *a Cap. 18.*

Fuit tum quoque Paschasinus, qui Isidoro *b* perperam Paschasius, Lilybæi in Sicilia episcopus. Scripsit hic ad Leonem, Urbis episcopum, epistolam de quæstione paschali, & fontis miraculo: quæ inter Leonis epistolas invenitur, estque numero LXIII. Meminere ejus epistolæ præter Isidorum, de quo dixi, etiam Honorius in viris illustribus, & multò ante eum Ado in Chronicis, postquam de capta à Vandalis Carthagine dixerat: hoc est, ad annum CCCCLIV. Etiam Paschasinus hic unà cum Lucentio, Asculano episcopo, & Bonifacio, Urbis diacono, scripsit epistolam de damnatione Dioscori, Alexandrini antè episcopi: quæ etiamnum exstat *c*. Imò tres hi in Chalcedonensi concilio primo loco leguntur; nomineque Leonis Papæ ei subscripsere: ut ex Actis hujus concilii cognoscimus. Atque iidem etiam fuerant inter legatos, quos Leo ad Marcianum Imp. miserat postulatum, ut synodus differretur: quemadmodum ex Leonis epist. XLIII constat. Meminimus autem Paschasini hoc loco, quia acta Concilii Chalcedonensis consignavit: ut Tritthemius tradit: quem & sequitur Gesnerus. Sanè id satis verisimile est, cùm nomine domini Leonis in synodo præsederit.

b In illust. vir. c. 21.
c Tom. 2. concil. edit. Colon. Binnii p. 141.

Extremis Valentiniani III temporibus, ac deinceps, fuit Itacius, seu Idacius, vel ut nonnullis codd. legas Hydatius, quasi ἀπὸ τοῦ ὕδατος sit) Lemicensis in Gallæcia episcopus. Hic Chronicon scripsit, quod incipit ab obitu Valentis, ubi Eusebianum Hieronymi Chronicon sistit: desinit autem in anno Christi CCCCXC, ut ait Sigebertus in Chronico ad eum annum: è junioribus item Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. IV. Vel in octavo Leonis imp. anno, ut est apud Isidorum de viris illustribus cap. IX. Quod verius puto. Quomodo enim potuit progredi adusque annum CCCCXC, si verum est, quod ait Isidorus, obiisse eum sub Leone, qui decessit anno Christi CCCCLXX. Et sanè in Leonis temporibus terminatur quoque illud Idacii Chronicon, quod ex veteri codice exscripsit Fredericus Lindenbrogius, ac Chronico Eusebiano Scaliger subjunxit. Fortasse exinde Sigeberti error manavit, quòd in codicem incidisset, ubi Idacio quædam ab altero adjecta forent. Atque eò hoc verisimilius est, quia collector Chronologus, Karoli Magni æqualis, quem habes apud Canisium Tom. II. Antiq. Lect. libro tertio, quo Idacium exscribit, ad ulteriora etiam tempora pertingit: uti & facit Idacii editio, quam integriorem & emendatiorem illâ à Scaligero, & Canisio procuratâ exhibuit Andreas Schottus Tom. IV Hispaniæ illustratæ. Itaque nisi ex Isidoro constaret, Idacium Leonis tempore decessisse: existimare aliquis posset, vixisse eum temporibus Justiniani; quia liber ille, quo in ἐπιγραφῇ collector se Idacium exscribere profitetur, ad ea usque, quæ dixi, tempora producitur. Utcunque est, ex his liquet, longè alium esse, tum ab Ithacio, Sossubensi episcopo, sive ut Garsias, cumque eo Sigonius *d*, & Mariana *e* censet, Ossonobensi; tum ab altero episcopo, nomine Idacio, qui duo interfuêre concilio Cæsaraugustano; atque à Severo etiam Sulpitio propterea reprehenduntur, quòd in expugnanda Priscilliani hæresi magis affectui obsecundarint, quàm in sancto hoc studio oporteret. Vixêre enim illi tempore Gratiani, anno CCCLXXXVIII. Hosce duos confudit Tritthemius. Quæritur, utet sit Idacius memoratus Leoni Papæ in fine epistolæ XC ad Thuribium; ubi auctor est, ut, si minùs generale Galliciæ concilium celebrari possit; saltem sacerdotes conveniant, atque iis præ-

d Notis in Sulpicium.
e Annal. Hisp. lib 4. cap. 20.

præsint duo hi, Idacius & Ceporius? Mihi Idacius hic planè videtur ille Chronici scriptor. Nam Galliciæ concilium, quod Leo Papa exoptat, celebratum non multò post fuit: puta anno CCCCXLVII, annis XXXIV ante Leonis imp. annum octavum, in quo desiit Chronicon Idacii. Non hoc tantum est intervallum, ut scrupulum ulli injicere debeat; quandoquidem Idacius, ut de eo prodit Isidorus, *ultimâ pene senectute* decessit. Præterea scripsit Idacius Fastos consulares à Bruto & Tarquinio, usque ad alterum Consulatum Athenii Augusti: Sed ex iis Fastis partem magnam, quæ & ipsa in MSo exstabat, in editione suâ præteriit Sirmondus. Nam orditur ab initio imperii Aureliani, ac desinit in Honorii excessu. Opus hoc Fastorum eo nomine commendatur à Barthio Adversf. lib. LI cap. IV, *quod dies ipsos multarum præclararum actionum designet.* At non item liquet, ejus, an alterius Idacii, sit opus adversus Varimudum, Arrianæ sectæ diaconum, quod legitur in bibliotheca patrum Tom. IV. Nam Isidorus seniori quidem Idacio tribuit apologeticum adversus Priscillianum: juniori autem chronicon: sed de opere isto adversus Varimudum, apud eum altum est silentium. Imò cùm auctor in præfatione dicat, ista se scripsisse Neapoli, Campaniæ urbe, constitutum: plane metuo, ne diversus sit ab duobus illis episcopis Hispanis, de quibus antè dictum nobis. Idacium Chronologum non exiguo olim in pretio fuisse, ex eo agnoscimus, quod ejus jam temporibus Caroli Magni meminerit auctor Chronologiæ universalis à Canisio editæ Tom. II. Sylloges suæ: uti & Magister Rigordus, Philippi Galliarum Regis Chronologi.

Antonius is, qui vitam scripsit Simeonis Stylitæ, fuit temporibus Leonis Imperatoris. Siquidem ex Cedreno constat, Simeonem Stylitem Seniorem, qui & ὁ θαυμαστὸς dicitur, jam centenarium obiisse anno Leonis Imp. quarto, qui Christi est CCCCLX. At Antonius ille Leonis hujus discipulus fuit: ut ostendunt in vita eâ hæc ipsius verba cap. VIII. *Quidam autem juvenis adstitit ei, Antonius nomine, qui vidit, & scripsit hæc.* Assentio autem iis, qui Antonium hunc signari existimant ab Euagrio lib. I hist. Eccl. cap. XIII. ubi legas: Τούτου τὰς θεοσημείας γέγραφε μὲν καί τις τῶν αὐτόπτην γενομένων· γέγραφε δὲ, καὶ λογίως ἀπέθετο καὶ Θεοδώρητος ὁ τῶν Κυρρέων ἐπισκοπήσας. *Huius res gestas, quæ omnino divinæ virtutis signa erant, scripsit aliquis ex iis, qui oculis conspexerant. Scripsit etiam, facundeque exposuit, Theodoretus, Cyrensis episcopus.* Vita ea Stylitæ utraque, & illa, inquam, quæ scripta est ab Antonio, & altera, quæ Theodoretum auctorem habet, hodie superest. Fortasse autem, uti Theodoretus, ita & Antonius scripserat Græcè. Sed cùm nomen Antonii in libris omnibus, non ut interpretis, sed ut auctoris, præponatur: sine gravi satis causâ ab libris, & receptâ sententiâ, recedendum non putavi.

Cap. XVIII.

Victor Uticensis. Honorati Massilensis ætas, & commentatio de vita Honorati: hanc illam esse, quæ nunc quoque superest, ostenditur. Duo alii ejusce nominis. Sidonius transtulit vitam Apollonii Tyanæi. Historiam orsus fuit: sed non pertexuit. Homilia Fausti de vita S. Maximi. Spissus error illorum, qui eam tribuunt Eusebio Emisseno. De Ennodii vero nomine, episcopatu, anno dieque mortuali, sive natali potiùs: item de operibus, quæ reliquit. Gennadii ætas, presbyterium, libri. Dinamii tractatus de vita S. Maximi. Eugippii ætas, deque vita S. Severini liber, & præfectura ejus monastica. Sigeberti, & Aventini, super ætate Eugippii; aliorum super nomine ejusdem, error.

ACcedo nunc ad eos, qui, desito Occidentis imperio, viguerunt; nempe quo tempore in Oriente primùm Zeno, hinc Anastasius, tum Justinus, exinde Justinianus fuit: in Occidente autem imperavit, primùm Odoacer, hinc Theodoricus, exinde Athalaricus, post Theodatus, Vitiges, Totilas, Teias.

S. Victor Uticensis, episcopus Africanus, reliquit libros tres de persecutione Vandalica, quæ B. Augustini ætate, in Africa fuit sub Genserícho, & Hunericho, Vandalorum regibus. Vixit Zenone imperante, ut ex iis videre est, quæ scribit lib. III.

Ejusdem Zenonis temporibus, floruit Honoratus, Massiliensis episcopus: de quo pluscula Gennadius in catalogo cap. penult. Inter alia inquit, *S. Papa Gelasius, Romanæ Urbis Pontifex, per Scripturam agnoscens ejus fidei integritatem, rescripto suo probatam judicavit. Sanctorum patrum Vitas ad ædificationem posterorum coaptat ipse legendas: præcipuè meritorii sui Hilarii, Arelatensis episcopi.* Obiit autem Hilarius ille, Asterio, & Protogene, consulibus: qui Christi annus erat CCCCXLIX, Leonis Papæ decimus. Gelasius verò, qui Honorati scripta approbavit, episcopus Urbis factus fuit anno Chr. CCCCXCII. Quare is, de quo loquitur Gennadius, & ante Gelasium Papam, & ejus temporibus vixerit. Exstat hodieque vita S. Hilarii Arelatensis, quam ex antiquo codice membranaceo monasterii Lerinensis, in Chronologia sanctorum, & abbatum, illustriumque ejus monasterii virorum, in lucem edidit Vincentius Barrali Salernus. Etsi autem in MSo non addatur nomen auctoris: non dubitandum tamen, quin is sit Honoratus, episcopus Massiliensis. Nam scriptor hujus vitæ exsequiis B. Hilarii interfuit: ut verba ista ostendunt: *Hebræam concinentium linguam in exsequiis honorandis audisse me recolo. Nam nostros ita mæror obsederat, ut ab officio solito impatiens doloris inhibuerit magnitudo.* Seque præfuisse aliis, idem semel, iterumque, non obscurè indicat. Est autem vita hæc Hilarii mendosissimè edita. Vide quæ in ea emendat Barthius Adversf. lib. LVIII. cap. V. Cæterùm Honoratus hic, qui Massiliensis episcopus fuit, & Hilarii Arelatensis episcopi vitam composuit, confundi non debet cum Honorato, Arelatensi episcopo, cujus vitam in literas retulit Hilarius Arelatensis. Uti nec cum tertio Honorato, Constantinæ, Africæ civitatis, episcopo: qui & ipse circa hæc tempora vixit. Gennadium de hoc vide cap. XCV, & Honorium in scriptoribus ex Gennadio sect. XCV.

C. Sollius Apollinaris Sidonius, Arvernorum episcopus, sub Leone, ac imprimis Zenone claruit, Gennadio ac Honorio, testibus. Qualemqualem hîc sibi is locum deposcit, quia vitam Apollonii à Tascio Victoriano (qui in nonnullis libris Roscius vocatur) Græcè scriptam, in Latinam transtulerit linguam. Eam ad Leonem, Euarigis, Gothorum regis, consiliarium transmisit. Vide epistolam III Sidonii lib. VIII. Ab eodem Leone rogatus, ut missâ epistolari curâ ad scribendam historiam se appelleret, callidè retorsit, atque ab Leone ipso, ut magis idoneo, id poposcit. Adi libri IV epistolam XXII, ad Leonem. Aliquando tamen Sidonius & historiam scribere orsus fuit: quæ erat de Aureliano ab Attila, Hunnorum rege, obsesso; deque ejus militibus, dum urbem diriperent, ab Aëtio patricio, Meroveo, & Theodorico, Gothorum rege, qui supervenerant, fugatis. Sed difficultate operis territus, à proposito hoc Sollius destitit. Vide ejusdem libri epist. XV, quæ ad Prosperum scripta est.

Zenonis quoque, &, ut videtur, Anastasii etiam tempore in pretio habebatur Faustus, abbas Lerinensis, ac Maximi in episcopatu Rhegiensi successor. Hic homiliam scripsit de vita hujus Maximi: quæ exstat inter homilias Eusebio Emisseno adscriptas, ex curâ Jo. Gagneji, Parisiensis Theologi, Lovanii editas. Perridiculum autem est, quòd homilia ista Emisseno tribuitur, qui sub Constantio vixit. Nam eo tempore necdum erat monasterium Lirinense, cujus post Honoratum Hilarius, post Hilarium Maximus, post eum Faustus, abbas fuit. At Maximus abbas est creatus anno CCCCLXVI, quo tempore Leo imperabat. Nec diu præfuisse cœnobio, arguit, quòd

Faustus jam ex abbate Lirinensi Regiensis episcopus erat temporibus Sidonii Apollinaris; ut constat ex lib. IX epist. III. Atqui Sidonius Zenone imperante, decessit: ut ex Gennadio, Honorioque, cognoscitur. Quare Savaroni assentio, qui in notis ad epistolam, quam dixi, & item ad carmen Eucharisticum, homiliam de vita S. Maximi tribuit Fausto. Sanè, quisquis est, Maximi se ætate vixisse, satis indicat, his verbis: *Sub nudo axe cæli trium dierum, ac trium noctium imbribus, verberatur: sicut & ipse sum testis.* Imò & discipulum Maximi fuisse, hæc verba ostendunt: *Hujus ergo tanti, ac præclari, quæso ut nos, & discipulos meminerimus, & filios. Rapiat unusquisque, quod possumus, de bonis intestati parentis.* Atque hoc etiam Molanus vidit notis in Usuardum a. d. XXVII Nov. De Fausto satis: imò pro opusculo minuto, cujus ergò ejus meminimus hoc loco, plusquàm satis. Cætera de eodem persequimur in Historia, quam ante septennium de Pelagianis controversiis publici juris fecimus.

Zenonis, & Anastasii ætate, magnum Ennodii nomen fuit: qui corruptè nonnullis Euodius vocatur: eosque inter Platinæ, Lazio, Surio. Episcopus Ticinensis, sive, ut nunc vocant, Papiensis creatus est anno CCCCXC. Legato eo usus est Hormisda Papa ad Anastasium imper. quod anno contigit ↄxv. Obiit anno proximo XVI Kal. Sept. ut constat ex epitaphio, quod Papiæ legitur ad D. Michaëlis: teste Bernardino Sacco Historiæ Ticinensis lib. VIII cap. I. Id epitaphium latuit Baronium: quæ caussa fuit, cur anno pòst obiisse arbitraretur. Exstant ejus epistolarum lib. XII, orationes ac declamationes XXX, panegyricus dictus Theodorico, Gothorum regi, apologeticus pro IV Synod. Rom. sub Symmacho Papa, poëmatia sacra: & (propter quæ hic memoratur) vita Epiphanii, Ticinensis episcopi, cui successerat: item vita B. Antonii Cyri, monachi Lerinensis. Prior & in Orthodoxographorum altero volumine Basileæ excusa est, & Coloniæ in collectione Suriana Tom. VII a. d. XXII Jan. sed duplo auctior Tornaci prodiit, cum cæteris Ennodii operibus, curâ V. Cl. Andreæ Schotti. Illa verò Antonii Cyri, cùm in iisdem Ennodii operibus legitur; tum apud Surium a.d. XXI Jan. & in Chronologia sanctorum Lirinensium, quam Vincentius Barrali congessit, ac notis quibusdam illustravit.

Gennadius, Massiliensis presbyter, vixit tempore Anastasii imp. & Gelasii Papæ: cui & opus *de Fide* dicavit. Episcopum vocat Sigebertus: uti & Platina in Symmacho facit. Sed presbyter dicitur à Walafrido Strabone de divinis officiis cap. XX. Imò ipse sic se appellat in fine libelli de illustr. script. Ut verisimile sit, à Sigiberto eum confundi cum altero Gennadio, Constantinopolitano, qui Leonis senioris temporibus floruit; ut ex Massiliensi hoc Gennadio cognoscimus: item è Nicephoro lib. XV cap. XXII, & XXIII. Massiliensis Gennadii duo libri extant: unus est de dogmatibus Ecclesiasticis; quem falsò tribui Augustino, jam ante annos octingentos monuit Ecclesia Lugdunensis in iis, quæ de Godscalci caussa adversus Joannem Erigenam Scotum scripsit. Alter liber, cujus unius caussâ hic ejus meminimus, est is, quem conscripsit de illustribus Ecclesiæ scriptoribus. Eum & Cassiodorus commendat libro de divinis lect. cap. XVII. MSus exstat in Bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis, & bibliotheca collegii S. Benedicti, eadem urbe. Reliqua Gennadii perierunt. Plura de eo diximus lib. I Histor. Pelagianismi cap. X.

Etiam, Anastasio imperante, claruit Dinamius patricius, qui B. Maximi, abbatis Lirinensis, postea que episcopi Rhegiensis, vitam tradidit: atque illam dedicavit Urbico, qui in episcopatu Rhegiensi successerat Fausto: ut ex præfatione Dinamii constat. Habemus eam vitam apud Surium Tom. VI a. d. XXVII Nov. item in Chronologia sanctorum insulæ Lirinensis à Vincentio Barrali ex variis opusculis contexta. Etiam Marii Bobiensis vitam signasse, ostendit his verbis Sigebertus in catal. cap. CXV: *Dinamius, vir illustris ac patricius, scripsit plenam virtutibus vitam S. Marii, qui fuit abbas Bobacensis cœnobii.* Dinamii hunc librum illustrat Barthius Adversar. lib. LIX cap. XII.

Ejusdem imperatoris temporibus floruit Eugippius, seu Eugipius, vel Eugepius, vel etiam Eugypius. Variè enim id nomen scribitur. De ætate, tum ex eo scimus, quòd Gelasii Papæ discipulus fuit: tum quòd nonnullæ ad eum epistolæ extent B. Fulgentii Ruspensis. Scripsit vitam S. Severini, abbatis ejus, qui Noricorum apostolus vocatur, atque anno obiit CCCCLXXXII, aut circiter. Hæc vita apud Surium legitur Tom. I, ad VIII Jan. Misit illam ad Paschasium, Romanæ Ecclesiæ diaconum, eum, cujus miraculum narrat Gregorius Magnus in dialogis. Epistolam verò Eugippii ad Paschasium, quam vitæ Severini præmiserat, apud Canisium reperies Tom. VI Antiquæ Lect. Fuit Eugippius hic cœnobiarcha: ut hæc ejus verba ostendunt in eo, de quo diximus, opusculo: *Marcianum monachum, qui postea presbyter effectus, monasterio* ANTE ME *præfuit, ad Noricum* (Severinus) *reduxit.* Qui locus etiam ætatem Eugippii indicat. Uti & ille circa libelli finem: *Illustris femina Barbaria post obitum Severini venerabilem presbyterum nostrum Marcianum misit.* Elogium Eugippii habes apud Cassiodorum de divinis lect. cap. XXIII. Meminere etiam Isidorus, & Sigebertus, ut juniores mittam. Sed Sigebertus fallitur, cum eum refert ad tempora secundi Pelagii, & imperatoris Tiberii Constantini: hoc est, annum ↄLXXX. Meliùs Isidorus, qui claruisse ait post consulatum Importuni junioris, Anastasio imperante. Consulatus autem Importuni incidit in annum Anastasii XIX, Christi verò ↄVIII: unde & error dilucet Joannis Aventini a, qui vixisse putat tempore Attilæ. In quibusdam Isidori libris pro *Importuno* legas *Mavortium*, qui decimo octavo post Importunum anno consul fuit. Sed *Importuno* rectiùs legi arguit, quod de Anastasio adjicitur. Mavortius quippe non sub Anastasio consulatum gessit; sed quo anno Justinus, Justiniano priùs imperatore creato, è vivis excessit. Honorio abbas hic Egippius dicitur, corruptiusque Philippo Bergomati Egesippus nominatur: quem errorem Platina, & Sabellicus, sequuntur.

a In scriptoribus, è quibus profecit in secundo annalium.

CAP. XIX.

Datius, Mediolanensis episcopus. Epiphanius Scholasticus. De ætate ejus, & sententia aliorum refellitur, & vera comprobatur. Cassiodori ætas, dignitas, Chronicon, deque eo judicium. item historia ejus Gothica, & historia Tripartita, & Vitæ quædam, & collectanea de Orthographia, quæ extremâ senectute edidit. Dionysius, abbas Romanus. Genebrardi lapsus in ejus ætate. Leunclavii error in ætate illius, qui jam olim vertit Nysseni libellum. Quis primus auctor vulgaris æra Christiana. Scriptor vitæ B. Fulgentii. Marcellini Comitis ætas, dignitas, Chronicon, ac Constantinopolis, & Hierosolymorum descriptio.

SEquuntur nunc illi, quos ultra Anastasii tempora vitam suam produxisse constat. Qualis est Datius, sive Dacius, Chronici scriptor, episcopus Mediolanensis: qui sub Justino Imp. seniore vixit: ut cognoscimus ex Gregorii Magni lib. III dialog. cap. IV.

Item tum erat Epiphanius Scholasticus, qui Theodoreti, Socratis, & Sozomeni, historiam Ecclesiasticam Latinè vertit: teste Cassiodoro præfat. in Historiam Tripartitam, & Sigeberto in catalogo cap. XII. Ac tres quidem illi, quos transtulit, vixère temporibus Valentiniani III, & Theodosii junioris. Imò Sozomenus, ut in præfat. ipse scribit, perduxit historiam suam usque ad septimumdecimum consulatum Theodosii junioris, hoc est, annum CCCCXXXIX. Cassiodorus autem, qui ex translatione Epiphanii historiam tripartitam contexuit, temporibus fuit Justini, & Justiniani, qui anno ↄXXVII, pari potestate imperarunt. Inde colligunt aliqui, Epiphanium intermedio tempore fuisse: ut qui nec antiquior iis esse possit, quos vertit; nec junior eo videatur, qui ex translatione illius no-

novam historiæ faciem confecit. Sed cùm intermedium tempus annorum sit LXXVIII; credere malunt, proximè post tres illos, quos transtulit, vixisse: idque propterea, quòd Sigebertus eum continuò illis subjungat: imò Paullino, Euodio, & Possidio, qui partim Augustini ætate, partim post obitum ejus, claruerunt, etiam præmittat. Sed profectò sunt hæc planè ficulna. Quid enim manifestius, quàm Sigebertum, in digerendis scriptoribus, sæpius negligere temporum seriem? Proinde aliunde ætas ejus russpanda, non ex tam incertis. At quanto certiùs ætatem ejus arguit, quòd Cassiodori postulato tres illos Ecclesiasticæ historiæ scriptores verterat? Hoc ipse testatur Cassiodorus libro de Divinis Lect. cap. XVII, quod est de historicis Christianis. Verba ejus sunt ista: *Post historiam Eusebii apud Græcos Socrates, Sozomenus, & Theodoretus sequentia conscripserunt: quos à viro Epiphanio disertissimo in uno corpore duodecim libris fecimus, Deo auxiliante, transferri: ne insultet habere se facunda Græcia necessarium, quod vobis judicet esse subtractum.* Quare vixit Epiphanius tempore Cassiodori: de quo nunc dicendum.

Magnus Aurelius Cassiodorus jam Anastasii temporibus in honore fuit: imò anno Chr. IↃXIV, (post quem Anastasius triennium, & menses aliquot, supervixit) solus gessit consulatum. Sed imprimis tamen claruit sub successore ejus Justino Thrace: atque exinde etiam sub Justiniano: cujus temporibus eum fuisse, testis est Paulus diaconus de gestis Longobardorum lib. I cap. XXV. ac Aimoinus lib. II de gestis Franc. cap. IX: ubi & *συγχρόνους* fuisse dicunt, Cassiodorum hunc; Dionysium abbatem, cognomento exiguum, qui cyclum paschalem scripsit; item Aratorem, qui actus Apostolicos exaravit carmine; adhæc B. Benedictum; & præterea Priscianum grammaticum. Hoc etiam Cassiodori ætatem clarè arguit, quòd ab epistolis fuit Theodorico, Gothorum regi; ac Chronicon breve, ab orbe condito, ad hunc usque regem, perduxit; atque eidem dicavit. Inscriptio ejus Chronici, item Variarum, quantæ vir is fuerit dignitatis, paucis indicat. Sic autem habet: *Magni Aurelii Cassiodori, Senatoris, V. Cl. & inlustris exquæstoris sacri palatii, exconsulis ordinarii, ex magistri officiorum, præfecti prætorio, atque patricii, in Chronicon ad Theodoricum regem præfatio.* Chronicon istoc ad codices MSSos castigavit Guil. Fornetius, antecessor Aurelianensis. At eruditis idem commentariis jam ante seculum illustravit Joannes Cuspinianus, qui & Cassiodori vitam præmisit. Est illud Chronicon non inutile quidem propter consulum annos, quos digessit; ut & Sigebertus annotavit in catalogo cap. XL: sed tamen nec nimis est magnæ rei. Sanè penè nunquam ei cum Eusebio convenit. Sed Cassiodori chronicon tantùm farrago est, quam temulentiæ comparat Onuphrius Panuinius, approbante etiam Iosepho Scaligero in Animadvers. Eusebianis. Profectò insanum sit non longè præferre fastos Capitolinos. Nam antiquiores sunt multò, longeque florentioris ævi: adhæc non consules modò, sed etiam censores, & dictatores, nominant, cum suis equitum magistris: præterea prænomina exactè magis ponunt, quorum ignorantia facit, ut personæ sæpius confundantur, magnaque in historiis oriatur obscuritas. Utinam tantùm fasti illi non ad nos mutili pervenissent. Præter Chronicon & alia scripsit Cassiodorus. Ut libros XII de rebus gestis Gothorum: quorum ipse meminit in præfatione Variarum. Eos Jornandes in epitomen redegit. Idem Cassiodorus, postea monachus factus, edidit historiam tripartitam: quæ ita vocatur, quia confecta est ex tribus illis, Socrate, Theodoreto, & Sozomeno: quos Epiphanius Scholasticus Latinè converterat: ut ipse Cassiodorus testatur in præfat. & ex eo Sigebertus. Tribuuntur & ei Paphnutii, Spiridionis, aliorumque sanctorum vitæ illæ, quæ apud Aloysium Lipomanum leguntur libro primo. Atque hæc omnia graviores operæ sunt. At cui non mirum videatur, tantum virum, laborem, quem pueris dignum putes, jam anno ætatis XCIII, quemadmodum ipse *a* ait, & ex eo Sigebertus prodidit, suscipere voluisse, ut librum scriberet de Orthographia? quem ex XII Grammaticis collegit, atque, ut ipse loquitur, defloravit.

a Præfat. lib. de Orthogr.

Dionysius, cognomento Exiguus, natione Scytha, sed abbas Romanus, scripsit cyclum paschalem an. IↃXXVII: quo Justinus decessit, cùm eo ipse anno Justinianum imperii consortem fecisset. Ut omnino fallatur Genebrardus Chronologiæ suæ libro III, ubi Dionysium hunc censet claruisse temporibus Leonis Papæ, atque ei misisse Proterii tralationem. Nam Proterius, quem vertit, non interpres ejus, ad Leonem scripsit. Multa etiam alia transtulit, eaque inter & Nyssenum de conditione hominis, ut planè fallatur Leunclavius, qui interpretem ejus quatuor abhinc seculis vixisse credebat. Item vertit Canones Ecclesiasticos. Sed nihil ista ad institutum nostrum. Quòd verò ejus hic meminerimus, propterea fit, tum quòd de temporibus, altero Historiæ lumine, præclarè meritus sit: (nam primus morem induxit numerandi annos à nativitate Christi, cùm antè Diocletiani æra obtineret) tum quòd etiam transtulerit vitam S. Pachomii abbatis: ut Sigebertus testatur. Vita ea hodieque exstat. Præfatio Dionysii in eam frustra in Lipomano, ac Surio, quæratur. Sed reperitur in vitis SS. Patrum, etiam illis ab Rosweido editis. Plura de Dionysio hoc si voles, omnino Cassiodorum adi de Divinis lect. cap. XXIII. Meminere & veterum plurimi: hos inter Beda de ratione temp. cap. XLV. & Historiæ Eccles. lib. V. cap. XXII.

Quo anno Dionysius hic cyclum paschalem edidit, eo obiit B. Fulgentius, Ruspensis episcopus: cujus vitam scripsit discipulus ejus. Habes eam apud Surium a. d. I Jan. Est qui *a* suspicetur, auctorem ejus vitæ esse Fulgentium Ferrandum, Carthaginensis ecclesiæ Diaconum, qui breviarium canonum composuit ex bibliotheca Ecclesiæ Tricassinæ editum Lutetiæ *b*, ac codici Canonum veteris Ecclesiæ Rom. subjectum. Movet eum, quòd Ferrandus ille, libello regularum ad Reginum comitem, meminerit Ruspensis Fulgentii, ut nuper vita functi. Certiora omninò afferremus, nisi Sigebertus in scriptoribus Ecclesi. cap. XXIX dicere contentus esset, *scripsisse ad Reginum comitem librum de VII regulis innocentiæ, & alia nonnulla.*

a In præfat. Fulgentii Ferrandi breviario præmissa.
b Anno 1609.

Marcellinus, Comes Illyricianus, qui cancellos egit Justiniani etiamnum patricii, Chronicon postea condidit, orsus illud à tempore Valentis, ubi desierat Hieronymus, ac finiens in quarto Justiniani consulatu: qui est imperii ejus octavus, Christi IↃ XXXIV. Vide de eo Cassiodorum, divinarum lectionum cap. XVII. & item XXV, ubi etiam dicitur *Constantinopolitanam civitatem, & urbem Hierosolymorum, quatuor libellis minutissimâ narratione conscripsisse.* Primus edidit Antonius Schonhovius Belga, postea alii, in his Josephus Scaliger in Thesauro temporum. Castigatissimè omnium Jacobus Sirmondus S. I. Presb. Paris. 1619.

Paulus Florus vixit temporibus Imperatoris Justiniani: ut ait Nicolaus Alemannus Prolegomenis in Procopii *ἀνέκδοτα*, sive Historiam Arcanam. Ac verisimile id facit, quòd sit carmine complexus res gestas Justiniani. Refertur à Cuspiniano, in opere de Imperatoribus, inter eos, quibus aliqua in historia sua referat accepta. A plerisque autem (ut Balæus auctor est cent. XIV) idem putatur, ac Florus ille, quem calamum strinxisse contra Joannem Mailrosium Scotum, testatur Simeon Dunelmensis in Chronicis. Sed valde eum ratio fugit. Nempe istud est, quod eum impulit in errorem. Fuit Florus quidam, qui laudem sibi paravit opere suo contra Ioannem Scotum. Sed est is, non Paullus Florus, de quo sermo est nobis: verùm alius tribus seculis junior. Nempe, non, ut aliquibus videtur, Ioannes Mailrosius Scotus, quem Carolus Magnus Benedictinorum cœnobio præfecit anno IↃ CCXCII: verùm Ioannes Erigena Scotus, qui claruit temporibus Caroli Calvi. Matthæus Westmonasteriensis ad ann. IↃ CCCLXXXIII: *Eodem anno venit in Angliam magister Joannes, natione Scotus, vir perspicacis ingenii, & facundiæ singularis.* Et aliquantò post: *Scripsit contra eum*

eam quidam Florus: qui & ejus scripta depravando damnavit. Est is Florus, (ut alibi diximus) cujus exstat expositio Missæ Tom. VI. bibliothecæ SS. Patrum. Ac quem Sigebertus in catal. cap. XCIV. ait Paulinas epistolas Augustini verbis exposuisse. Nec mirum, si tantus Augustini amator se opposuerit Joanni Erigenæ Scoto, planè πελαγιανίζοντι: qua de re satis dictum nobis lib. VII. parte IV. operis nostri de controversiis, quæ cum Catholicis fuere Pelagio, & Semipelagianis. Sed hæc nihil ad Paullum Florum.

Cap. XX.

Jornandis, sive Jordani, parens, avus, dignitas: Geticam ejus historiam compendium esse Geticorum Cassiodori: & quo anno epitomen hanc ediderit. Quomodo librum, quo res Romanas præcipuè tractat, inscripserit, & quem imprimis exscripserit. Liberati diaconatus, ac breviarium, & unde id confectum, & ut senserit Liberatus de Theodoro Mopsuesteno. Liber septimus de vitis Patrum à Paschasio translatus; item Paschasii hujus ætas collecta ex ætate abbatis sui, Martini Dumiensis. Pelagius, trium pontificum diaconus, ac pòst ipse pontifex, idem ille videtur, qui vitas Patrum de Græcis Latinas fecit. Commentatio Cypriani, Messiani, & Stephani, de vita Cæsarii Arelatensis, ad Cæsariam ejus sororem, mutilè à Surio, sed integre edita à Vincentio Barrali. Scriptor vitæ Launomari abbatis. Historici duo, sed suspectæ fidei, Telesinus, & Melkinus Avalonius. Gordianus de vita B. Placidi.

Etiam alii complures claruere Justiniani temporibus. Quos inter non infimùm nomen Jornandis fuit, sive Jordani, ut etiam Sigebertus appellat. Is filius erat Alanowamuthis, filii Peria: atque ex notario Gotthorum factus est episcopus Ravennæ: ut ipse indicat libro de rebus Geticis cap. L. Qui liber Lutetiæ Parisiorum ex veteri exemplari P. Pythœi emendatior prodiit unà cum Cassiodoro à Fornerio recensito. Est verò Jornandes eo complexus, quæ Cassiodorus fusè erat persecutus libris XII ejusdem argumenti. Scripsit illum anno Christi ƆLII. Quod cognoscitur ex cap. XIX, ubi dicit, novennio antequam ista scriberet, pestilentiam crudeliter esse grassatam per terrarum orbem. At constat Jornandem vixisse sub Justiniano Imperatore, eamque pestilentiam secundo fuisse anno post cos. Basilium, anno autem Christi ƆXLIII. Cæterùm hoc non injuriâ in Jornande culpâris, quòd omnia Scytharum gesta suis tribuat Gothis: item quòd prætereat, quæ offuscare gloriam suæ gentis viderentur: qualis victoria de Gothis reportata à Claudio secundo, quam Trebellius Pollio narrat. Vide omnino de hac re
a Pag. 38. Bonfinium Hungaricarum rerum lib. I a. Scripsit & librum de gestis Romanorum, ut quidem appellat Trithemius. At non de solis agit Romanis, verùm etiam de Assyriis, Medis, Persis, Græcis. Quare rectiùs in vulgatis codd. vocatur, *De regnorum, & temporum successione.* Veram autem inscriptionem puto, quæ est in manuscriptis, *Jordani episcopi liber de origine mundi, & actibus Romanorum, cæterarumque gentium.* Manuscriptum ejus codicem habes & Oxonii in bibliothecâ Collegii Balliolensis. In hoc opere res Romanas à Romulo usque ad Augustinum planè exscripsit è quatuor libris Annæi Flori: unde multa in Floro, ex Jornande; in hoc item, è Floro possunt emendari. Sed mirari satis nequeo, hominem Gothum nusquam eum mentione suâ dignari, per quem tantopere profecisset. Quemadmodum & cùm exscribit alios, qui post Florum fuere. Valde enim fallitur, si speravit, vitam se evitaturum Floro, & aliis. Atque ut hoc consecutus esset, fraus latere non posset. Nam ubi veteres describit, Romanus scriptor videtur: ubi suis utitur verbis, facilè Gothum agnoscas. Ut quando narrat res suis temporibus proximas.

Liberatus, archidiaconus ecclesiæ Carthaginensis, eodem tempore fuit, ac breviarium collegit caussæ Nestorianorum, & Eutychianorum, quod capitibus constat XXIV, ac Tom. II. Concil. invenitur. Unde historiam eam hauserit, ipse in præfat. testatur: *Ex Ecclesiastica historia nuper de Græco in Latinum translata, & ex gestis synodalibus, vel sanctorum patrum epistolis, hoc breviarium collegi, mittens temporum curricula, quæ in Græco Alexandriæ scripto accepi, vel gravissimorum hominum didici narratione fideli.* Etsi autem errores, qui Theodoro Mopsuesteno tribuantur, improbaret: de viro tamen eo bene sensisse videtur: ut videre est ex iis, quæ scribit cap. III. X, & XXIV. Vide de eo & Baron. Tom. V. ad an. CCCCXXXV, & Bellarminum Tom. I. Controv. III. lib. IV. de Rom. pont. cap. X. item in script. Eccles. ad an. ƆLX.

Justiniani etiam tempore floruit Paschasius, Romanæ Ecclesiæ diaconus. Hic septimum vertit librum, qui est de Vitis Patrum. Fecit hoc rogatu abbatis sui, Martini Dumiensis. Hinc Sigebertus in catalogo cap. CXVIII: *Martinus episcopus transtulit, per manum Paschasii diaconi, interrogationes, & responsiones plurimas sanctorum Ægyptiorum Patrum, in Dumiensi cœnobio.* Nec diversum esse opus, quod habemus, præfatio indicat, cujus inscriptio est: *Domino Venerabili patri Martino presbytero, & abbati, Paschasius.* Hinc orditur epistolam hoc pacto: *Vitas patrum, Græcorum (ut cætera) facundiâ studiosè conscriptas, jussus à te, sanctissime pater, in Latinum transferre sermonem, in insolito, si licuisset, opere renuissem.* Paschasii igitur ætatem non aliunde meliùs discamus, quàm ex ætate Martini Dumiensis. De eo autem sic Isidorus in catal. cap. XXII: *Martinus Dumiensis, monasterii sanctissimus Pontifex, ex Orientis partibus navigans in Galliam venit; ibique, conversis ab Arriana impietate ad fidem Catholicam Suevorum populis; regulam fidei, & sanctæ religionis, constituit, ecclesias informavit, monasteria condidit.* Et mox: *Floruit regnante Teudummiro* a, *rege Suevorum, temporibus illis, quibus Justinianus in Republica, & Anatagildus* b *Hispanus, imperium tenuere.* a Al. Theudimiro. b Al. Atanagildus.

Ejusdem imperatoris temporibus, Pelagius, trium Romanorum pontificum, Agapeti, Sylvestri, & Vigilii, diaconus, fuit: ac post Vigilii obitum ei in Episcopatu Urbis successit. Sed videndum, sitne hic Pelagius ille, qui, cùm diaconus esset Ecclesiæ Romanæ, è Græco Latinè vertit librum quinctum de vitis Patrum. Græcè quis eum librum scripserit, incertum est. Nam ne nomen quidem expressit Photius, qui Græcè legit, & argumentum, divisionem, ac utilitatem operis retulit in bibliotheca sua, cod. CXCVIII. Interpretis nomen est in MSSis. Imò & apud Sigebertum in catal. cap. CXVI, his verbis: *Pelagius, diaconus Romanæ Ecclesiæ, transtulit de Græco in Latinum, de vita, & doctrina, & de perfectione sanctorum Patrum, libros sedecim.* Ac singulorum deinde librorum argumentum exponit. Ut, quin ille Sigeberto memoratus idem sit, ac quem hodie habemus, minimè ambigi possit.

Præterea his temporibus claruere tres discipuli Cæsarii Arelatensis; Cyprianus, qui priorem scripsit librum de vita magistri sui Cæsarii; & Messianus presbyter, ac Stephanus diaconus; qui ab adolescentia Cæsario servierant, atque alterius libri de vita Cæsarii sunt auctores. Opus hoc de Cæsario, (qui anno obiit ƆLIV) dicatum est Cæsariæ, Cæsarii Arelatensis sorori. Surius Tom. IV. a. d. XXVII Augusti, multò maximam partem prioris edidit libri. Cui ista subjecit: *Hoc loco desunt nonnulla in duobus MSSis codd. quæ sola habuimus.* Sed Vincentius Barrali Salernus, integriores nactus codices, & priorem librum supplevit, & secundum adjecit. Integrum si opus voles, Chronologiam adi illustrium Lirinensis insulæ virorum, quam Vincentius hic ex variis scriptoribus, bono publico, consarcinavit [illegible] c Edita Lugduni an. 1613.

Tunc etiam fuit ille, qui scripsit vitam æqualis sui S. Launomari, abbatis, & confessoris: quam vitam à Surio paraphrasticè redditam habes Tom. I. a. d. XIX Jan.

Teliesinus Helius, qui aliis Thelesinus, Britannus, iisdem temporibus, nempe circa annum claruit Iↄ XL, regnante in Britannia Arturo: & Latinè, Britanniceque, cùm prosâ, tum carmine, scripsit complura, interque alia, Acta regis sui Arturi, & historiam vaticinalem; si Balæo credimus cent. I. cap. LIV. Quem & sequitur Pitseus.

Atque idem Balæus centuriæ ejusdem cap. LVII, Melkinum Avalonium paullò pòst, sub rege Vortiporio, circa annum Iↄ L, floruisse auctor est: scripsisseque De rebus Britannicis, De Arturi mensa rotunda, & Antiquitates suæ gentis. Sed culpat, quòd quædam falsa immiscuerit; ut cùm in opere Antiquitatum ait: *Avalonia funerum avida, millia dormientium accepit: inter quos Joseph ab Arimathia dictus, somnum sub marmore diuturnum cœpit*, &c. Nec minùs fabulosa ait adferre de Arvirago, Lucio, Constantino, Arturo, &c.

Gordianus, famulus B. martyris Placidi, jussu imperatoris Justiniani magni scripsisse dicitur vitam, & passionem beati martyris Placidi, discipuli S. Benedicti: item martyrium Placidi fratrum, Victorini, & Eutychii, sororisque ejus Flaviæ virginis: adhæc Donati, Firmati diaconi, ac Fausti, & aliorum XXX monachorum: qui Messanæ in Sicilia à Manucha pirata necati fuere, anno Justiniani XIII, Chr. autem Iↄ XXXIX. Habes apud Lipomanum Tom. IV. & apud Surium Tom. V, die V Octobr. Baronius in Martyrologio Romano operis hujus ita meminit, ut inscriptionem ejus videatur suspectam habere. Sic enim inquit, *Acta à Gordiano conscripta, ut ferunt, jussu Imp. Justiniani.* Sanè scrupulum illud injicere posse videatur, quòd claré de Gordiano in Actis istis legas: *His quoque diebus Gordianus quidam, natione Romanus, literis Græcis apprimè eruditus, ad venerabilem patrem Benedictum pervenit, seque ejus magisterio subdidit.* Quæ auctorem cum de alio potiùs, quàm de se ipso referre, mihi quidem minimè obscurum videtur. Sed utcunque sit de nomine scriptoris: aut fucum auctor ille fecit lectori; aut ea, quorum oculatus testis erat, jussu Justiniani Imp. scripsit. Quod hæc ejus verba indicant: *In hujus itaque martyris passione explicandâ, cujus ad jussum agere orsus sum, promam. Divus enim Justinianus triumphator, invictus Æneades, dum agnovisset, qualiter jam dictus martyr domini Placidus triumphalem lauream suscepisset; illico* NOSTRAM *exiguitatem advocans, præcepit, ut passionem illius, atque miracula, prout* OCULIS IPSE PERSPEXERAM, *exerens, Sanctæ Ecclesiæ filiis ad legendum morigerarer. Cujus sacratissimo imperio parens, ad tanti martyris passionem describendam animum dedi.*

Cap. XXI.

Gildæ *Sapientis præceptor, professio, libelli: item quo anno natus sit. Bellarmini de ætate ejus sententia refutatur, ac non unus Buchanani error arguitur. Quæ Gildæ falsò tribuantur. Refellitur Balæus duos Gildas ponens, quos inter* LXXX *annorum fuerit intervallum. Querulus Gildæ.*

JUstiniani etiam temporibus, atque ultrà, claruit Gildas, cognomento Sapiens, Iltuti Morganensis discipulus, & Bannochorensis cœnobii monachus, atque abbas. Cujus tum libellum de excidio Britanniæ habemus: tum reprehensionem acrem in Britanniæ clerum. Priorem commentationem ipse epistolam vocat: eâque se esse complexum ait historiam sui ævi. Quando natus fuerit, ex ipso cognoscimus, cùm sic scribit memorato antè libello de Britanniæ excidio: *Ex eo tempore, nunc cives, nunc hostes, vincebant, ut in ista gente experiretur Dominus solito more præsentem Israëlem, utrùm diligat, an non; usque annum* OBSESSIONIS BADONICI *montis, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique* QUADRAGESIMUS QUARTUS, *ut novi, orditur annus, mense jam uno emenso:* QUI ET MEÆ NATIVITATIS EST. Ecce, natum se ait anno eo, quo Britanni vicere Saxones ad Badonicum montem: cum annum ait fuisse XLIV à primo Saxonum adventu. Atqui Saxones advenere in Britanniam anno Christi CCCCXLIX; ut disertim scribit Beda historiæ Angl. lib. I. cap. XV. Ergo, cùm nasceretur Gildas, annus Christi erat CCCCXCIII. Atque hinc refellitur sententia Bellarmini, in scriptoribus Ecclesiasticis, & Jacobi Gualterii in tabulis Chronographicis, qui Gildam referunt ad annum gratiæ CCCCXCV. Quo tempore Gildas tantùm biennis erat. Item hinc diluitur multiplex error Georgii Buchanani, in quincto historiæ Scoticæ libro. Primùm cùm ait, Gildam vixisse, partim temporibus Congalli, vigesimi secundi Scotorum regis, quem anno Iↄ I defunctum ait: partim fratris ejus Gorani, quem dicit anno obiisse Iↄ XXXV. Nam quomodo potuit clarere sub Congallo, qui octennio solo ante obitum Congalli natus fuit? Præterea scribit, Gildam, & Merlinum, etsi moribus fuerint dispares, fuisse tamen ætate pares: ut ex ætate unius de altero statui, juxta eum, possit. Merlini verò ætatem inde cognosci putat, quòd prius quidem in Vortigerni, deinde autem in Uteri fuerit clientela. Hæc quoque ἄῤῥητα ἀμείνω. Siquidem Vortigernus multò ante natum Gildam decesserat: Uterius verò, quemadmodum ipse scribit Buchananus, imperare cœpit anno quingentesimo, quo tempore Gildas erat septennis. Ut senectus Merlini incidat in pueritiam Gildæ. Nec Uterius ampliùs, quàm septendecim annis, rexit. Ut, eo obeunte, Gildas annorum fuerit XXIV. Sed tum, aut è vivis excesserat Merlinus: aut admodum decrepitæ fuerit ætatis. Denique nec ullo colore defendi potest, quod ait Buchananus, Gildæ patronum fuisse Aurelium Ambrosium, virum, & probitate, & virtute bellicâ, præstantem. Siquidem fatetur ipse, obiisse Ambrosium hunc anno quingentesimo. Quod si Matthæum Monasteriensem audimus, triennio antè mortuus sit: quo tempore Gildas annorum erat tantùm quatuor. Quomodo igitur verum esse potest, quod ait idem ille summus vir (qui, cùm à me reprehenditur, sæpius nominari non debet) Gildam post obitum Ambrosii, ubi tanto se patrono orbatum vidit, secessisse in Avalloniam: atque ibi diem suum obiisse? Altero etiam argumento, eoque nihilo infirmiori, opinionem istam refellimus. Nam Gildas apertè se refert, non ad Ambrosii tempora; sed nepotum ejus, quos ab avita gloria multùm ait descivisse. Verba Gildæ sunt: *Tempore igitur interveniente aliquanto, cùm recessissent domum crudelissimi prædones, roborata à Deo reliquiæ, (quibus se conjungunt undique de diversis locis miserrimi cives tam avide, quàm apes procellâ imminente) simul deprecantes cum toto corde, &, ut dicitur, onerantes æthera votis, ne ad internecionem usque delerentur, duce Ambrosio Aureliano, viro modesto, (qui, solus fortè Romanæ gentis, tantæ tempestatis collisioni occisis in eâdem parentibus, purpurâ nimirum indutus, superfuerat: cujus* NUNC *temporibus* NOSTRIS *soboles magnopere* AVITA *bonitate degeneravit) vires capessunt victores ad prœlium: queis victoria, Domino annuente, cessit.* Ex his non tantùm, quando floruisse fallò credatur: sed etiam, quando claruerit Gildas, utcunque cognosci potest: tamen nequis scrupulus porrò supersit, alia etiam adferam, quæ ejus ætatem claré nobis ob oculos ponant. Quale illud est, quòd Constantinum, Aurelium Conanum, Vortiporium, Cuneglasum, & Maglocunum, tantopere hortatur, ut resipiscant, ne iram Dei graviùs in se concitent. Unde consequitur, Gildam exarâsse ista, cùm quinque illi rerum in Britannia potirentur. Ac de Constantino quidem ita scribit: *Cujus tam nefandi piaculi non ignarus est immundæ leænæ Damnoniæ tyrannicus catulus, Constantinus: qui* HOC ANNO, *post horribile juramenti sacramentum, quo se devinxit, —— in duarum venerandis matrum sinibus, ecclesiæque carnalis sub sancto abbate Amphibalo, latera regiorum tenerrima puerorum, vel præcordia crudeliter duûm, totidemque nutritorum, inter ipsa, ut dixi,*

sacro-

sacrosancta altaria, nefando ense, hastáque, pro dentibus, laceravit. Nunc cum istis conferamus, quæ de eodem Matthæus Westmonasteriensis narrat, his verbis: *Anno gratiæ* IↃXLIII *duo filii Mordredi insurrexerunt in regem Britonum Constantinum, volentes patrem vindicare, qui Saxonibus confœderati prælia plurima commiserunt. Quos tandem Constantinus in fugam pulsos persequens, unum Wintoniæ, in Ecclesia sancti Amphibali, ante altare trucidavit. Alterum verò Londoniæ, in quorundam fratrum cœnobio absconditum, crudeli morte damnavit.* Hæc ille, postquam dixerat, Constantinum superiori, hoc est IↃXLII anno, imperium fuisse adeptum. Ut si Westmonasteriensis Matthæus exactè satis tempora numerat, planè consequatur, Gildam hanc epistolam scripsisse secundo Constantini regis anno: qui Christi erat IↃXLIII. Hoc enim indicant allata illa verba Gildæ cædem regiorum liberorum in locis sacris patratam narrantis, HOC ANNO *post horribile juramenti sacramentum*, &c. Venio ad Aurelium Conanum: quem sic increpat Gildas: *Quid tu quoque, ut propheta ait, catule leonine, Aureli Connane, agis? nonne eodem, quo supradictus, si non exitiabiliore, parricidiorum, fornicationum, adulteriorumque cœno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ, mortiferum ceu serpentem, odiens, civiliaque bella, & crebras injustè prædas sitiens, animæ tuæ cœlestis portas pacis, ac refrigerii, præcludis?* At de eodem Westmonasteriensis ad annum IↃXLV: *Successit Aurelius Conanus, miræ probitatis juvenis, & Constantini nepos, per omnia diademate dignus, nisi civilis belli fuisset amator. Nempe avunculum, qui post Constantinum regnare debuerat, incarceravit, duobusque filiis peremptis, regnum obtinuit.* Unde cognoscimus, cur Conanum parricidii Gildas accuset, & excitati belli civilis. Sequitur Vortiporius, seu Vortuperius. Quem his verbis alloquitur Gildas: *Quid tu quoque pardo similis moribus, & nequitiis discolor, canescente jam capite, in throno dolis pleno, & ab imis vertice tenus diversis parricidiis, & adulteriis, constuprato, boni regis nequam fili, ut Ezechiæ Manasses, Demetarum tyranne, Vortipori stupide, riges?* De eodem sic Matthæus Westmonasteriensis ad annum IↃLXXVIII. *Eo anno, defuncto rege Britonum, Aurelio Conano, Vortuperius successit, tribus annis: qui Saxonibus infestus, multoties de eis laudabiliter triumphavit.* De Cuneglaso autem tacet Matthæus. Ut, eo misso, solus supersit Maglocunus: quem sic alloquitur idem Gildas: *Quid tu etiam, insularis draco, multorum tyrannorum depulsor, tam regno, quam etiam vitâ; supradictorum novissime in nostro stylo, prime in malo; major multis potentiâ, simulque malitiâ; largior in dando, profusior in peccato; robuste armis, sed animæ fortior excidiis, Magoclune; in tam vetusto scelerum atramento, veluti madidus vino, de Sodomitana vite expresso, stolidè volutaris? Quare tantas peccaminum regiæ cervici sponte, ut ita dicam, ineluctabiles celsorum ceu montium innectis moles? Quid te non ei regum omnium regi, à quo cunctis pene Britanniæ ducibus, tam regno, factus es, quàm statu lineamento, editior, exhibes cæteris, moribus meliorem; sed versâ vice deteriorem?* Regem vocat, & Sodomitici criminis accusat: ut idem sit, de quo sic Matth. Westmonasteriensis ad annum IↃLXXXI: *Vortiperio successit Malgo, vir pulcherrimus, armis robustus: se Sodomitica peste dissolvens, Deo, & hominibus, sese exhibuit odiosum.* Nec objici debet, hic non de Maglocluno, sed Malgone, agi. Nam loquitur de eo, qui Connano successerit. At enim veteres quoque Britanniæ annales Magoclunum vocitant: uti & eorum exemplo Polydorus facit lib. III. histor. Anglicæ, cùm ait: *Constantinum secuti sunt, Aurelius Conanus, Vortiporius, Maglocunus.* Ut qui integrè vocatur *Maglocunus*, is κατ' ἀποκοπὴν etiam *Maglo*, & κατὰ μετάθεσιν *Malgo* dictus videatur. Nisi magis placet, librariorum vitio eo in nomine jam olim peccatum esse.

Sed hic non levis oboritur difficultas, quomodo omnes eos, seu reges, seu regulos, vel duces, una epistolâ increpare potuerit Gildas: cùm Constantinus (si Westmonasteriensem audimus) imperârit ab anno IↃXLII usque ad IↃXLV: exinde Conanus usque ad ann. IↃLXXVIII: hinc Vortiperius usque ad ann. IↃLXXXI: quo Magoclunus cœpit rerum potiri.

Hoc telum, ut ego quidem conjecto, bifariam exire possumus. Primùm, si dicamus, temporibus Constantini etiam Conanum, Vortiperium, & Maglocunum, imperâsse: sed terris diversis. Pro qua sententia est, quòd Gildas Constantinum, Damnoniæ; Vortiporium autem Demetarum tyrannum appellat. Eoque minùs mirandum, si plures eodem tempore in eâdem gente imperâsse credamus: quòd tunc omnia plena fuerint dissensionis civilis: quam post bellum externum consecutam fuisse, etiam Gildas refert. Nihil verò impedit, quo minus eorum, qui priùs diversis terris rexerint, alius alii post obitum in imperio successerit.

Præterea dicere liceat, falli Westmonasteriensem, cùm singulis horum, quale vidimus, imperii spatium præfinit: atque errorem istum natum exinde videri, quòd in monumentis antiquis, seu Matthæus, seu priores, quos ille secutus fuit, hoc ordine res ab iis gestas legissent. Atqui nihil obstabat, quo minùs, ubi varii partem imperii occuparent, mentio unius reguli, actorumque ejus fieret, necdum eo defuncto, de quo prius actum erat. Sanè aut alterum horum verum est: aut statuere oporteat, Gildam, cùm priori operis hujus editione de solo Constantino, aut fortasse etiam Conano, scripsisset: post obitum horum, imperantibus aliis, alia adjecisse.

Utcunque est, satis ex his liquet, secundo Constantini anno, hoc est, anno gratiæ IↃXLIII scripsisse Gildam: ac si postea ab eo illa de aliis, imprimis Maglocuno, sint addita, superfuisse etiamnum anno IↃLXXXI; quo, ut Westmonasteriensis ait, Malgo, seu Maglocunus, cœpit imperare. Ac posterius hoc non malè convenit cum sententia Polydori Virgilii, Joannis Balæi, & Gesneri, qui epistolæ illius scriptorem floruisse ajunt anno IↃLXXX. De ætate Gildæ satis.

Nunc ad alia venio. Sanè ut summæ eruditionis vir, ita fidei, ac sanctimoniæ præcellentis fuit. Nec movere debent ridicula illa, atque inepta oracula, Gildæ tributa. Planè enim sunt nugatoris cujusdam commentum, qui auctoritatem aliquam quisquiliis suis Gildæ nomine voluit comparare. At verè scripsit Gildas librum antè memoratum, sive, ut ipse vocat, epistolam de excidio, & conquestu Britanniæ. In qua refert, quàm atrocia sit perpessa Britannia a Saxonum adventu usque ad tempus illud, quo ista traderet. Is liber primùm operâ Cutheberti Tonstalli, Londinensis episcopi, in lucem protractus, ac cum præfatione Polydori Virgilii editus fuit. Meminit hujus libelli etiam venerabilis Beda historiæ Anglic. lib. I. cap. XXII, item Gulielmus Neubrigensis in præfationem. Brevis est in historia: multus autem in castigandis Britannorum vitiis. Antequam is lucem adspexisset, imponi simplicioribus solet libello alio Gildæ nomen ementiente. De quo operæ est audire judicium Polydori Virgilii historiæ Anglicæ libro primo: *Extat item alter libellus, ut tempestivè lectorem nefariæ fraudis admoneamus, qui falsissimè inscribitur,* GILDÆ COMMENTARIUM, *haud dubiè à quopiam pessimo impostore compositum ad corroborandum cujusdam novi hominis commentum. Sanè is nebulo, longè post homines natos impudentissimus, summatim illud ex ejusmodi novi auctoris farinâ dealbavit, crebrò factâ Bruti mentione, id quod Gildas nunquam somniavit: &, ut callidiùs legentes falleret, quædam ex suo addidit: quo vel duos fuisse Gildas, vel hunc libellum Gildæ prioris opusculi compendium crederes. Quorum tamen utrumque tantùm abest, ut à doctis recipiatur, ut etiam unusquisque mediocriter eruditus, id doli facilè deprehendat, ac pro impostura habeat. Sed ut nemo homo in istiusmodi errore*

in posterum tempus versaretur nos nuper ipsum Gilda opus divulgandum curavimus. Ab errore hoc non satis sibi cavit Joannes Balæus, dum duos Gildas facit, unum Albanium, qui vixerit sub Utherio, anno Iↄxii: alterum Badonicum, cognomento Sapientem, qui sub Magocluno claruerit, anno Iↄlxxx. A priori autem edita hæc esse ait, Regum Britannorum historiam, librum de victoria Aurelii Augustini, & acta sanctorum, Germani & Lupi. Ac hujus vitam scriptam esse dicit a Caradoco Lancarbanensi, qui eum hoc elogio ornârit:

Historia veteris Gildas luculentus arator
Hac retulit, parvo carmine plura notans.

A Badonico autem inter alia signatam idem ait Historiam quandam, item epistolam de excidio Britanniæ, quæ & Gildæ Badonici nomen præfert in manuscripto codice Oxoniensis bibliothecæ: ut indicat in Catalogo suo Thomas James. Ac ibidem legas exstare inibi Gildam Albanium. Vide eum pag. 68. Nempe hæc sunt quæ imposuere Balæo. Addit denique, *Quæ alter Gildas ventura pranunciavit, hic oculis præsens, non sine cordis dolore, adimpleta vidit.* Sed ex iis, quæ diximus, liquet, oracula, ac Britannicam historiam, quæ Gildæ credita fuere, esse somnia impostoris cujusdam. Quare commentum illud de duobus Gildis, Albanio, & Badonico, planè explodi meretur. Quod siquid Gildæ, præter epistolam, de qua diximus, ac invectivam in clerum Britanniæ, tribui debet, id fuerit Querolus; sive Aulularia illa, quæ cum Plauti nomine falsò prodiit. Sanè Gildæ adsignant codices quidam manu exarati: nec stylus refragatur: nisi quòd ille in Gildæ epistola sit impeditior, intricatiorque, quàm in Querolo. Memoratum de excidio Britanniæ opus sæpe lucem vidit: ac manuscriptum adservatur Cantabrigiæ in bibliothecâ publicâ, & Oxonii in bibliothecâ Collegii Mertonensis. Etiam vita Gildæ hujus manuscripta dicitur superesse Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Variaque ex ea vitâ fragmenta refert Joannes à Bosco in libro, quem ex veteribus membranis Floriacensis bibliothecæ collegit.

Cap. XXII.

Venantii Fortunati patria, domicilium, ætas, libri de vita S. Martini, & quâ occasione eos scripserit: item aliorum vita ab eodem exarata. Bandoninia de vita S. Radegundis. Gregorii Turonensis, patria, opera, simplicitas ejusdem quæcunque de miraculis accepisset albâ lineâ signantis. Fredegarii liber xi. Radulphus de gestis Francorum. Exploditur Humbaldus Francus. Ætas eorum, qui S. Domnoli, & S. Austregisili vitas signarunt.

Venantius Honorius (qui aliis Honoratus) Clementianus Fortunatus, Italus, natus fuit loco non longè dissito ab urbe Tarvisina, qui Duplabilis vocatur. Sed Ravennæ liberalibus fuit artibus excultus. Ac non multò antè, quàm Longobardi invasere Italiam, domicilium habuit Pictavis. Atque hic cùm prosâ, tum carmine, gesta prodidit sanctorum: ibidem etiam episcopus tandem est factus: hodieque corpus ejus inibi requiescit. Imperium eo florente erat penes Justinum juniorem: ad quem, uti & uxorem ejus, Sophiam, Hodœporicon exaravit. Poëta, prout tempora illa erant, nobilis fuit: atque inter alia, carmine epico quatuor libris, complexus fuit vitam & miracula B. Martini. Occasionem sibi scribendi eo præbitam refert, quòd cùm ipse, ac insimul socius suus Felix, vehementi oculorum dolore vexaretur, uterque ope B. Martini hoc morbo fuerit liberatus. Sic enim scribit:

Quà mea Tarvisus residet, si molliter intras,
Illustrem socium Felicem, quæso, require;
Cui mecum lumen Martinus reddidit olim.

Recepisse autem se, & Felicem, visum ait, cùm oculos intinxissent oleo lampadis: ut indicant hæc verba:

Tignus adest, cujus vitreâ natat ignis in urnâ,
Huc ego dum propero, valido torquente dolore,
Diffugiente gemens oculorum luce fenestra:
Quo procul ut tetigi benedicto lumen olivo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit,
Et præsens medicus blando fugat unguine morbos.

Præterea vitam S. Hilarii, Pictavorum episcopi, duobus libris perscripsit: quam apud Surium reperies Tom. i, die xiii Jan. Item S. Albini, Andegavensis episcopi: qui obiit circa annum Iↄl. Habes apud Surium Tom. ii, i Mart. Item S. Germani, Parisiensis episcopi: quæ est apud Surium Tom. iii, die xxviii Maji. Adhæc vitam S. Medardi: quam offendes Tom. iii, die viii Junii. Item vitam S. Radegundis, quæ est Tom. iv, xiii Augusti. & S. Maurilii, quæ creditur esse illâ apud Surium xiii Sept. Apud Possevinum perperam pro eo, *S. Mauritii* editum est. Item vitam S. Remigii, quæ est Tom. v, i Octob. & S. Marcelli; quæ scripta ad S. Germanum, Parisiensem episcopum. Habes Tom. vi, die i Novemb. Videtur & ejus esse vita S. Amantii, episcopi Rutenensis, quæ est Tom. vi, iv Nov. Ex his de Remigii vita auctor quoque nobis Hincmarus, Rhemensis Archiepiscopus, in Remigii vita: ubi sic scribit: *Sicut à senibus, & jam ætate provectâ viris religiosis (qui tempora Tilpini, urbis hujus præsulis, adhuc vivebant, quando in servitium istius S. Ecclesiæ, auctore Deo, sui electus, atque provectus; & postea per aliquot annos vixerunt) fideli ratione didici* a, *à suis majoribus audierunt narrari, eos vidisse librum maximæ quantitatis, manu antiquariâ conscriptum, de ortu, ac vita, & virtutibus, atque obitu beati Remigii, sanctissimi patroni nostri: qui hac occasione deperiit, quoniam Ægidius, post B. Remigium quartus istius civitatis episcopus, quendam virum religiosum, Fortunatum nomine, metricis versibus insignem, (qui à multis potentibus & honorabilibus, in his Gallicis & Belgicis regionibus, per diversa loca tunc vita ac scientia sua merito invitabatur) petiit de eodem libro, cothurno Gallicano dictato, aperto sermone aliqua miracula, quæ in populo recitarentur, excipere, quatenus ea sine tædio audire, & mente recondere, atque per ea ad amorem, & honorem, atque devotionem Dei, & ipsius protectoris sui, idem populus excitari valeret.* De eodem Fortunato sic Aimoinus lib. iii. de gestis Francorum cap. xiii: *Ejus tempore Fortunatus, qui in rhetoricâ, metricâque arte, famosus habebatur, ab Hesperia in Galliam transiens, Pictavis episcopus ordinatur. Hic multorum vitas passionesque Sanctorum, partim prosâ, partim metro, composuit. Ad amicos quoque singula disticha elegans orator conscripsit. Unde præfato Regi elegiacum misit carmen, congratulans ei in nuptiis Brunichildis. Quem cum quidam consors librum, ad diversos ab eo sibi familiares conscriptum, manibus intulisset meis: in eo fecunditatem viri, dulcemque affabilitatem, satis admiratus sum.* Meminit & cap. xvi. item Beda lib. i. Histor. Ecclesiast. cap. vii. & Hildiwinus epistolâ ad Ludovicum Pium Imper. ubi Fortunatum hunc vocat *virum prudentem, & scholasticissimum*: atque ab eo hymnum ait scriptum de gloriosissimo martyre, Dionysio Areopagita. Vide & de eodem Hincmarum præfat. in vitam S. Remigii, Sigebertum in catalogo cap. xlv, & Matthæum Westmonasteriensem in Florilegio ad annum Iↄlxiii.

a Fortasse leg. quod ii à

Iisdem temporibus fuit Bandoninia: quæ cùm Fortunatus episcopus de vita S. Radegundis reginæ librum scripsisset, alterum ei librum addidit, quo complectebatur, quæ prætererat Fortunatus. Fuit Bandoninia alumna S. Radegundis: ut ipsa in præfat. testatur. Obiit autem S. Radegundis anno Christi Iↄxc. Habes hoc opusculum apud Surium Tom. iv, ad xiii Aug.

Æqualis Venantio, & Bandoniniæ fuit, Gregorius, Turonensis, sive, ut in MSis plerisque vocatur, Turonicus episcopus undevigesimus: quippe qui præsens interfuerit luctui immenso sanctimonialium ob luctum S. Radegundis reginæ, de qua proximè dictum: ad quem item plura

Fortu-

Fortunatus scripserit, ut Hilduinus epistolâ ad Ludovicum Pium ait: ubi & ejus *contemporalem* (sic loquitur) appellat. Patriâ fuit Arvernus, ut genere, ita virtute, nobilis. Patrem habuit Florentium, & Armentariam, ut Fortunatus testatur. Patruum autem Gallum episcopum. In episcopatu Turonensi ordinante Ægidio Rhemense, successit Euphronio: quod anno contigit IↃLXXII: ut ad eum annum Matthæus Westmonasteriensis annotavit. Sed ipsum potiùs audiamus Turonensem de miraculis S. Martini cap. I: *Anno* CLXXII *post transitum S. Martini Antistitis, Sigeberto, gloriosissimo rege* XII *anno regnante, post excessum S. Euphronii episcopi, onus episcopale suscepi.* Obiit autem S. Martinus anno IↃLXII. Eoque Turonensem episcopatum adeptus sit Gregorius triennio pòst, quàm tradidit Westmonasteriensis. Scripsit libris X historiam Francorum: quibus postea à FREDEGARIO, undecimus est adjectus. Perducit autem historiam Gregorius ad sua usque tempora. Appendix verò, seu liber undecimus, desinit in Karoli Magni obitu. In fine libri X commemorat Gregorius & alia, quæ in literas retulit. Verba ejus sunt: *Decem libros Historiarum, septem miraculorum, unum de vitis patrum scripsi: in psalterii tractatum librum unum commentatus sum: de cursibus etiam ecclesiasticis unum librum condidi.* Subjicit quædam deinde, quibus adjurat librarium, atque alios, nequid libris suis, etsi stylo rustico scriptis, demant, vel in iis immutent. Octo insuper alios composuit libros, quos hodieque habemus. Eorum argumentum ponit præfatione libri de gloriâ Confessorum: *In primo*, ait, *libello inseruimus aliqua de miraculis Domini, ac sanctorum Apostolorum, reliquorumque Martyrum, quæ hactenus latuerunt, quæ Deus ad corroborandum fidem quotidie dignatur augere. In secundo posuimus de virtutibus S. Juliani. Quatuor verò libellos de virtutibus S. Martini. Septimum de quorundam feliciosorum vita. Octavum hunc scribimus de miraculis confessorum.* Etiam scripsit de virtutibus Senoch Abbatis, quas is erga infirmos exercuerat: item de vita S. Nicetii: item vitam Caluppæ reclusi: item Patrocli reclusi: item de mirabilibus Medardi: item de vita Hillydii, Arvernorum episcopi: item de virtutibus Quintiani: item de vita abbatis Abrahæ: quorum omnium mentionem Gregorius ipse facit variis in locis. Ex quibus sola Medardi vita non exstat. Præterea Sidonii de Missis libro addidit præfationem: cujus meminit Historiæ Franc. lib. II cap. XXII. Apud Sigebertum *a* autem lego, etiam epitomen fecisse de rebus Francorum: quam pluribus postea libris tractârit. Ea epitome conspicitur in corpore *b* veteris & sinceræ Historiæ Francorum. Adhæc Chronicon Ecclesiasticæ historiæ composuisse, idem testatur. Virum ait fuisse magnæ, ut nobilitatis, ita & simplicitatis. Et sanè judicium non immeritò requiras, dum albâ lineâ miracula omnia signat, quæ in Apocryphis legerat, vel ab aliis acceperat. Neque nostrum solùm hoc judicium est: sed etiam Sigeberti, imò jam ante secula prope octo idem scripsit Hilduinus epistolâ ad Ludovicum Pium Imper. Verba ejus sunt: *In quibusdam, nec sensu, nec orationis tenore, poterant sociari: quod manifestum est hujus venerabilis, & antiquissimi patris* (Dionysii Areopagitæ) *vetustâ longinquitate, & ignota atque peregrina lingua*, (Græcam signat) *ubi de eius notitia maximè scriptum erat, inscitiâ, seu devotione fidelium accidisse: qui non studuere ad priscas historias pro cognitione eius recurrere; sed ea, quæ auditu collegerunt, (ut Gregorius Turonensis, non vetrvo errore fallens) videntes insignia magnifica, atque innumerabilia, per eum fieri, prout unicuique sensus abundavit, curaverunt scriptis committere.* Et paullo pòst: *Cæterùm parcendum est simplicitati viri religiosi, Gregorii, Turonensis episcopi; qui multa aliter, quàm se veritas habeat, æstimans, non calliditatis astu, sed benignitatis, ac simplicitatis voto, literis commendavit.* Celebrat historicum hunc quoque Hincmarus præfatione in vitam Remigii. Nam perperam Surius putabat, signari illic Gregorium M. quia is scripserit dialogorum libros.

a In catal. cap. 49.

b Hanoviæ prodiit anno 1613.

Meminit & Aimoinus de gestis Francorum lib. I. c. XVIII. his verbis: *Verùm in Chronicâ, quæ dicitur Gregorii (& putatur esse Turonensis episcopi) refertur, quòd quidam rex Sigebertus filium suum Chlodericum ad Clodoveum principem direxerit, Francorum auxilium contra Gothos laturum. Memorat etiam idem Chronicus, eosdem, videlicet patrem cum filio, fraude Francorum esse interemtos, regnumque eorum, ac thesauros à Francis occupatos. Sed quia codex, in quo hæc digesta invenimus, vitio scriptorum erat depravatus, ad liquidum investigare nequivimus, cuius gentis rex fuerit, vel quæ justa necis hujus caussa extiterit. Tantummodo narrat, regnum eius, opesque a Clodoveo pervasas.* Refert ea Aimoinus ex Gregorii Annalium Francicorum lib. II cap. XXXVII, & XL. Finit Gregorius annales anno IↃXCVI. Atque obiit anno eodem, XV Kal. Decembr. Festum ejus habes & apud Bedam, & exinde in Molani additionibus ad Usuardum & in Martyrologio eo Romano, quod Baronius notis illustravit. In catalogo *a* MSorum Angliæ codd. Gregorio quoque tribuitur Libellus de passione Domini: quem ipse *Gesta Pilati* videtur nominâsse lib. I cap. XXIII. Habes in Orthodoxographis Basileæ *b* editis. Error iste mihi ex eo videtur obortus, quòd codici fuerit Gregorii Turonensis à nonnemine subjectus. Sanè Tritthemius non agnoscit. Cætera pete è vitâ Gregorii hujus, a Turonensis clerico exaratâ: quæ apud Aloysium est T. III, & Surium T. VI die XVII Nov. item è Tritthemii catalogo, & de illustribus viris ordinis Benedictini lib. III cap. X, & LI. item lib. IV cap. XL. item iis, quæ à Savarone passim dicuntur opere de originibus civitatis Claromontanæ. Ad eadem tempora à Suffrido Petri in Chronologiâ ad oram additâ, à Sigeberto *c* refertur Rudolphus sive ut in aliis libris est, RADULPHUS, quem & ipsum Sigebertus historiam Francorum scripsisse ait: sed addit, *à suo tempore*, ut videatur sui sæculi res solùm consignâsse.

a P. 127.

b Anno 1569. Pag. 643.

c Cap 50.

Itidem ad junioris Justini tempora pertinere putatur Humbaldus Francus. Hic, ut Tritthemius in *Compendio*, & Simlerus in Gesneri appendice, tradunt, ex carminibus, & scriptis flaminum suæ gentis, continuavit Wasthali historiam per annos IↃ CCCCXXVI, usque ad Clodovei, cujus tempore vixisse dicitur, annum ultimum, qui Christi erat, non quidem IↃXIV, ut est apud Simlerum, sed IↃLXIV; ut temporum ratio clarè evincit. Ac primis quidem sex libris tractat res Trojanas usque ad mortem Antenotis. Hinc sex aliis libris progreditur usque ad Waramundum regem. Sequentibus verò pertingit usque ad tempora Clodovei. Duodecim ultimos Humbaldi libros redegit Tritthemius in compendium: quod in operum ejus volumine compâret: imò non paullo erat hoc Annio, & indoctior, & impudentior. Verùm Humbaldus iste nec tressis scriptor est. Imò nihil illo ineptius, stultiusque. Sanè quicquid de antiquis Germanorum temporibus Romanis indictum prodit; id omne comminiscitur. Nec enim veteres Germani gesta sua mandabant literis, quas nesciebant. At ille ferrei oris, plumbei cordis, Humbaldus, non modò promit his indicta, sed planè repugnantia: ut fidem ei habere non possimus, nisi insimul Romanis omnibus detrahamus. Vide de hoc pluscula apud Illustrem, Doctissimumque Hermannum Comitem Nuenarium, dissertatione de origine, & dissertatione priscorum Francorum; item apud Hadrianum Junium Bataviæ suæ cap. IX. Cui Janus Duza subscribit notis ad elegiam suam Annalibus Batavis præfixam. Scaliger etiam de emendatione temporum, lib. VI imperitiæ seculi pag. 496 tribuit, quod impunè ei fuerit Matrucinis illorum temporum probare. Nec minus rejicit Cluverius Antiquæ Germaniæ lib. III cap. XX. Idem facit Isacius Pontanus in Originibus Francicis, & notis ad sua poëmata. Ubi refellit Joannem Dilenium Jurisconsultum Lovaniensem, & Jacobum de Charron, Regi Christianissimo a Cubiculis: quibus Humbaldus ille in pretio erat. Quarè Humbaldus eo loco habendus, quo Berosus Annii, & similis farinæ nugatores. Inter cæteras ejus ineptias est,

quod Roterodamum novitium Batavix nostrae oppidum ait conditum esse à Rothero Rege Francorum, circa annum Christi LXXXIX. Qui Rex nunquam fuit.

Justini quoque, ac Tiberii Anicii temporibus, is fuit, qui S. Domnoli, Cenomanensis episcopi, vitam, jussu Haduini praesulis, conscripsit. Siquidem ejus auctor opusculi, quod ipse non obscurè indicat, Domnoli amicus ac familiaris fuit. Domnoli verò aetatem vel indè cognoscimus, quòd, ut ibidem legas, B. Germani, Parisiensis episcopi, summus fuerit amicus. Is autem obiit anno Ɔ LXXIX. Vita haec Domnoli legitur apud Surium in Hist. Sanct. Tom. III a.d. XVI Maji. Sed Haraeus in epitome suâ eam rejecit ad I Dec.

Eorundem imperatorum aetate vixit ille, qui vitam composuit aequalis sui B. Austregisili, archiepiscopi Bituricensis. Habes apud Surium ad XX Maji. Quod autem de aetate ejus scriptoris dixi, id cognoscere est ex istis verbis: *Dixit igitur* (Austregisilus) *amico suo Marculpho, id temporis lectori,* NUNC *verò abbati ejus basilicae, ubi corpus ejus humatum est*, &c. Atqui obiit Austregisilus circa annum Ɔ LXXXI. Vide quae in epitome sanctorum Haraeus annotavit ad Sulpitii, & Austregisili vitas. Magis enim ea probantur, quàm quae Baronius de obitus ejus tempore retulit ad annum Chr. Ɔ CXI.

CAP. XXIII.

Gregorius Magnus ex praefecto urbis factus monachus, hinc diaconus, exinde Papa. Error abbatis Urspergensis. Gregorius hic à quibus auctor agnoscatur dialogorum de sanctorum miraculis. Idem quantopere Romanis fuerit exosus, qui & defuncti scripta comburere fuere aggressi. Dialogorum libri a Zacharia Papa Graecè translati. A Cedreno crediti esse Gregorii II. *Falli eos, qui Photio eandem opinionem tribuerunt. An dialogus Graecolatinus de vita Benedicti possit esse hujus Gregorii. Beulanus presbyter de genealogiis gentium. Scriptor vitae S. Eugendi. Elvonis Probi historia Britannica. Asaphus Venedota de vita Kentigerni. Chronicon Joannis Biclariensis, sive Gerundensis. De origine rerum Hispanicarum episcopi Gerundensis liber. Scriptores vitarum S. Ebrulphi, & S. Eparchii.*

GRegorius Magnus anno Christi Ɔ LXXXI, qui Justini junioris erat sextusdecimus, Urbis praefectus erat. Anno Chr. Ɔ LXXXII, Tiberii imp. secundo, monachus S. Equitii est factus. Ut valde fallatur Conradus, abbas Urspergensis, cùm eum jam anno Ɔ LVIII, monachum fuisse arbitratur. Nec diu in eo vitae genere permansit: sed mox à Pelagio Papa septimus fuit Levita designatus. Anno Chr. Ɔ XC, qui Mauritii fuit quinctus, ex diacono est creatus Papa. Atque obiit anno secundo Phocae Imp. qui Christi erat Ɔ CIV. Hic, ut verba Sigeberti retineam, *librum dialogorum, quem cum Petro, diacono suo, de miraculis sanctorum sui temporis habuit, Tendelinda* a, *Longobardorum regina, pro munere misit.* De Petro istoc, quicum dialogi fuere habiti à Gregorio, mirificam ibidem rem narrat Sigebertus, his verbis: *Scripsit & alia, quae à Romanis post mortem ejus combusta sunt, qui & omnia opera ejus combussissent, nisi Petrus, diaconus ejus, interveniens confirmasset jurejurando, se vidisse Spiritum S. quasi columbam super caput Gregorii tractantis sedentem, rostrum suum ori illius inserentem: & hoc ipsum Petrus hac conditione fecit, ut, si ipse post factum jusjurandum statim moreretur, Romani à libris Gregorii comburendis cessarent: si non moreretur, ipse etiam combustoribus librorum manus daret. Sic Petrus inter verba juramenti exspiravit, & Romanorum insania cessavit.* Dialogos autem Gregorii Papae sesquiseculo pòst Graecè reddidit Zacharias Papa, ut idem testatur cap. LXXXVII; & ante eum scripserat Petrus diaconus lib. IV. de vita Gregorii Magni. Praeter eos alii quoque multi meminere horum dialogorum: eosque inter Leo Ostiensis Historiae Casinensis cap. I. Imò planè hoc Gregorii opus signat Beda lib. I Hist. Angl. cap. XIV. Atque adeò ipse etiam Gregorius lib. II epist. LXXXIX. cap. L. cùm ait: *Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis patrum, quae in Italia facta audivimus, sub brevitate scribere.* Non desunt tamen viri eruditi, qui dialogos eos esse arbitrentur Gregorii II, vel III; quorum ille anno Ɔ CCXV, hic anno Ɔ CCXXXI sedere coepit. Sanè subnixa est haec sententia auctoritate Cedreni: qui Gregorium dialogorum auctorem vixisse a temporibus Constantini, & Leonis impp. ac à lucubratione istac *Dialogi* accepisse cognomen. Ajunt & in eâdem sententia Photium esse, cujus major sanè apud me auctoritas foret, quàm Cedreni. Nam & emunctioris est naris, & majoris eruditionis, atque industriae, &, quod non minoris duco, Gregorianis temporibus propior multò. Verùm de Photio falluntur, cùm ille inter tempus, quo Gregorius dialogos scripsit, & illud, quo Zacharias eos vertit, annos dicat interjectos CLXV: quod convenire neutiquam potest Gregorii II, vel III. temporibus: quia Gregorio secundo Gregorius III, huic autem Zacharias successit. Quare primo tribuisse Gregorio, satis est manifestum: utcunque pauciores aliquanto anni sint inter Gregorium I, & Zachariam, quàm Photius, (nisi librarii is error) existimavit. Nec movere debet, quòd is Zachariam dialogorum conditoris διάδοχον appellet. Nam successisse ei, dicit: sed ἀμέσως successisse, non dicit: nec dicere voluit, qui sesquiseculi inter eos intervallum ponit. Nec solùm dissensus est de dialogorum auctore: sed etiam de eorundem fide. Quâ de re adi querimoniam Melchioris Cani, episcopi Canariensis, Locorum Communium lib. XI cap. penult. quaeque adversus Canum disserit Baronius notationibus in Martyrologium Rom. ad XXIII Decembris. Extremo illud loco addam, in Caesarea bibliotheca, quae est Viennae, exstare codicem MSum Gregorii hujus nomen praeferentem: continet autem dialogum Graecolatinum de vita B. Benedicti. Is si genuinus, Latinè quidem sit à Gregorio; (sanè eum id argumentum tractâsse, dicit Sigebertus b) sed translatio ab alio fuerit: fortasse à Zacharia Papa, vel aliquo, qui jussu Zachariae verterit; vel ab Anastasio, Antiocheno episcopo, qui Pastoralia in Graecum sermonem transfudit. Sanè Gregorii esse nequit, cùm ipse epistolâ ad Eusebium, episcopum Thessalonicensem, se Graecè nescire, ingenuè fateatur.

Beulanus, presbyter Anglus, Nennii praeceptor: iisdem, quibus Gregorius Papa, temporibus vixit. Hic sedulò inquisivit Anglosaxonum, qui Britanniam sesquiseculo antè ingressi fuerant, origines: atque adeò, ex qua post diluvium gente prognati essent. Ex iis verò, quae ista meditans, collegerat, librum fecit De genealogiis gentium; ut ex Balaeo cognoscimus.

S. Eugendi, Abbatis Jurensis, discipulus vitam scripsit praeceptoris sui. Ea apud Surium exstat T. I. a.d. I Jan. In vitae ejus extremo pollicetur auctor etiam Instituta monasterii Agaunensis, in quo vivebat. eaque à se scripta esse ait jussu S. Marini presbyteri, insulae Lirinensis abbatis. At S. Marinus, ut ex vita ejus videmus, fuit tempore Childerici Francorum regis, Clotharii filii, cùm imperator foret Tiberius. Quare sub Tiberio hoc, vel successore ejus Mauritio, claruerit vitae ejus scriptor.

Sub Mauritio quoque, fugatis in Cambriam Britannis, vixit Eluodugus Probus, Bannochorensis coenobii monachus, Nennii itidem praeceptor: ut praeter Nennium ipsum in Chronicis suis Gualterus Coventrius, & Rogerius Cestrius, testantur. Condidit Britannicam historiam, quam, ope historiae Romanae, à multis priorum fabulis purgavit.

Asaphus Venedota itidem tempore Mauritii, claruit, quo in Britannia imperabat tyrannus Carentius. Scripsit vitam praeceptoris sui Kentigerni; à quo, dum viveret, monasterio Elguensi, sive Eluensi, fuerat praefectus; atque in

a Alii, Trudelinda, vel Tedelinda.

a P. 375.

b In catal. cap. 33.

in episcopatu, consentiente plebe, successor constitutus. Ab hoc diœcesis, cui præfuit, veteri nomine deperdito, S. Asaph cœpit nominari.

Claruit & tum Joannes Abbas, Gothis oriundus, sed Scalabi in Lusitania natus, conditor Biclariensis monasterii, ac postea episcopus Gerundensis: unde & nunc Joannes Biclariensis, nunc Ioannes Gerundensis, vocari solet. Hic continuavit Chronicon, ubi Victor Tununensis desierat: nempe ab initio imperii Iustini imperatoris, qui Iustiniano successit, usque ad octavum Mauritii annum, & quartum Reccaredi, regis sui, qui Christi annus est ɔxciv. Eum primus in antiquis suis lectionibus divulgavit Henricus Canisius. Vide de eo Isidorum lib. de viris illustribus cap. xxxi, item Trithemium in Catal. Baronium Tom. vii ad an. ɔlxxxiv, & Ioannem Marianam rerum Hispanicarum lib. v cap. xiii, & xv. Fortasse verò & hujus sit Gerundensis episcopi de origine rerum Hispanicarum liber. Eum Possevinus ait MSum exstitisse in bibliotheca Vincentii Pinelli, quæ post obitum ejus Patavio Neapolim est translata.

Etiam Mauritii temporibus fuit ille, qui vitam S. Ebrulphi confessoris consignavit. Nam æqualem fuisse S. Ebrulpho, indicant hæc de eo verba in vitæ initio: *Ebrulphus vir nobilis, parentes habuit illustres. Nutritus est autem in aula regis Franciæ, tantamque præ se tulit modestiam, & humilitatem, ut in palatio magnum obtineret locum, quemadmodum* IPSE NOBIS *docere consuevit.* Et post multa ait: *Cùm jam vir sanctus octogesimum ætatis annum excessit, sicut ab* IPSO DIDICIMUS, *cupiebat dissolvi.* Obiit autem S. Ebrulphus, (ut in eàdem vitâ dicitur) *temporibus Rodoberti, episcopi Sagiensis, anno duodecimo Childeberti regis:* Ubi Childebertus signatur, Austrasiæ rex, Sigeberti, & Brunechildis filius, qui patri successit anno ɔlxxvii, ut duodecimus ejus annus sit Christi annus ɔxc. Extat ea Ebrulphi vita in Suriana Sanctorum hist. T. vi die xxix Dec.

Circa eadem tempora fuit, qui exaravit vitam S. Eparchii. Nam prope æqualem fuisse, indicant hæc verba: *In hac S. Eparchii vita, nemo quicquam putet commentitium, aut supervacaneum, recitari: quandoquidem ea, quæ dicturus sum, multorum possunt, qui coram intuiti sunt, testimoniis confirmari.* At obiit Eparchius anno ɔlxxxiii. Habes eam vitam apud Surium Tom. iv. Kal. Iul.

Cap. XXIV.

Scriptores sex, qui temporibus vixerint imperatoris Phocæ. Puta Faustus Cassinensis de vita S. Mauri: anonymus de vita B. Arnulphi: Elboldus Britannus de gestis sui temporis: Marcus Cassinensis de vita S. Benedicti: Maximus Cæsariensis de rebus Hispanicis tempore Gothorum: & Secundus de gestis quibusdam Longobardorum.

Faustus, Cassinensis monachus, S. Benedicti discipulus, floruit tempore Phocæ imperatoris. Vitam scripsit S. Mauri abbatis, condiscipuli sui: qui anno obiit ɔlxxxiv, tertio anno imper. Tiberii, quadragesimo primo anno, ex quo in Galliam venerat: ut Faustus testatur in Mauri vita (habes apud Surium ad xv Ian.) in cujus extremo legas, eum *oblatum fuisse B. Benedicto, cùm duodecim esset annorum: habitasse cum eo xx annis: commoratum esse in monasterio suo, quod ipse ædificavit, annis xl, diebus xiv. Qui simul fiunt anni lxxii, dies xiv.* Scripsit autem ea Faustus post obitum Mauri annis amplius xx. Quod ostendunt verba ista in præfatione: *Denique hoc opusculum beatissimo Papa Bonifacio ostendi. Quod ipse sanctissimus pontifex approbans, laude dignum duxit, suâque sanctâ autoritate roboravit.* At is, qui primus Pontificum post Pelagium ii, sub quo S. Maurus obiit, Bonifacii nomen habuit, fuit Bonifacius iii, qui sedere cœpit anno ɔcvi: uti anno proximo Bonifacius iv: quorum alterum quin Faustus signet, dubitare non possumus. Sed tertium vocat Leo Ostiensis Chronici Casinensis lib. i cap. iii. ubi hæc reperies: *Tertio interea Bonifacio Apostolicæ sedi præsidente, memoratus Faustus, qui cum beato Mauro ad Gallias perrexerat, ad prædictum Lateranense cœnobium rediit: atque à beato Theodoro (qui tunc post sanctæ memoriæ Valentinianum tertius eandem congregationem regebat) rogatus, atque compulsus, historiam de vita beati Mauri signatâ veritate conscripsit: quam idem Papa Bonifacius approbans, suâ auctoritate roboravit.* Meminerat & idem cap. i. ubi de B. Benedicto ait: *Nihil moratus beatum Maurum illuc direxit, atque unà beatum Faustum, qui ejus postmodum historiam pleniter scripsit.* Vide & Sigebertum in catal. cap. xxxii.

Anonymus ille, qui vitam tradidit B. Arnulphi, Metensis episcopi, (ea apud Surium exstat a. d. xvi Aug.) iisdem quibus Arnulphus temporibus fuit. Siquidem penè initio ejus vitæ sic loquitur: *Hujus ego res memorabiles, & laude dignas nonnullas, ab ejus familiaribus didici: pleraque per memet ipsum cognovi.* Et in eàdem vitâ: *Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri,* &c. Sermo ibi est de Arnulpho hoc. Is autem familiaris fuit Clothario, secundo ejus nominis Francorum regi: ut ex eadem vita constat. Quare Phocæ, & Heraclii temporibus, vixisse, satis est apertum. Videtur autem hoc esse opus illud, quod signat Paullus Diaconus de Longobardorum gestis lib. i cap. xvi, ubi ait: *De cujus* (Arnulphi) *mirabilibus apud Metensem ecclesiam, ubi episcopatum gessit, liber exstat, ejusdem miracula, & vitæ abstinentiam, continens.*

Eàdem ætate fuit Elbodus Britannus, Venedotarum in Anglia Archiepiscopus. Hic à bonarum literarum peritiâ Lelando laudatur: ac, præter librum de ratione paschæ, etiam historiam sui temporis reliquit: ut Balæus testatur.

Marcus, Cassinensis monachus, eodem tempore fuit. De eo sic Sigebertus cap. xxxiii: *Marcus poeta, familiaris Benedicti Cassinensis, vitam ejus à Gregorio descriptam deflorasvit heroico brevíloquio, & pauca superaddidit.* Hoc carmen Marci, cùm diu delituisset, in monasterio B. Benedicti Mantuani inventum, ac Romæ, cum tertio Prosperi Martinengi poëmatum libro, anno cIↃ Iↄ xc excusum fuit.

Vixit iisdem temporibus Maximus, Cæsaraugustanæ civitatis episcopus, qui *historiolam de his, quæ temporibus Gothorum in Hispania acta sunt, historico, & composito sermone, scripsit:* ut ait Isidorus in catal. cap. ult. ubi eum adhuc vivere, multaque componere, dicit. Meminit & Honorius. Item Trithemius, qui librum eum appellat *insigne volumen, & opus amœnum, de gestis Gothorum in Hispaniis.* Intercidisse arbitratur Vasæus in Chron. rerum Hisp. cap. iv. Mihi quidem hactenus est invisum.

Phocæ quoque tempore, ac primo Heraclii quinquennio, Clothario ii in Galliis imperante, fuit Secundus, de quo Paullus Longobardus lib. iii de gestis Longob. cap. xxix. *Tantaque ibi strages facta est de Francorum exercitu, quanta nusquam alibi memoratur. Mirandum sanè est, cur Secundus, qui aliqua de Longobardorum gestis scripsit, hanc tantam eorum victoriam præterierit, cùm hæc, quæ præmisimus de Francorum interitu, in eorum historia iisdem ipsis pene verbis exarata legantur.* Item lib. iv cap. xlii: *Sequenti mense Martio defunctus est apud Tridentum Secundus, servus Christi, de quo sæpe jam diximus: qui usque ad sua tempora succinctam de Langobardorum gestis composuit historiolam.* Mox subjungit, in eodem tempore Theudebertus, Francorum rex, in prælio ceciderit. Quod anno contigit Iↄ cxv. Ut eo ipse anno mortuus sit Secundus: quem ut ab aliis discernamus, Tridentinum vocare possumus ob verba Paulli proxime prolata.

Cap. XXV.

Sequuntur tempora Heraclii, quibus Eustasius iter S. Columbani, Nennius res Britannicas, literis mandavit: quibus item fuit Isidorus Hispalensis. Atque hujus indicatur genus, ac dignitas. Distinguitur idem ab Isidoro seniore, & alio, Pacensi episcopo. Locus ex Chronicis Isidori ab alio ejusdem Originum libris insertus. Quantopere idem rem historicam juverit. Quibus conciliis præfuerit. Ostenditur alium esse ab hoc, qui canones Ecclesiasticos consarcinavit: sive ei Mercator cognomen, seu ipse peccatorem se modestia causâ nominavit. Obiter aliquid de Redemto Clerico. Braulionis, episcopi Cæsaraugustani, liber de vita Æmiliani monachi. Samuelis Beulani historia itineraria.

PRimis annis imperatoris Heraclii (qui imperare cœpit anno Iↄ cx, ac annis rexit xxxi) claruit Eustasius, discipulus Columbani. Hic magistri sui iter descripsit. Quicquid verò de magistro prodidit Eustasius, hoc historiæ suæ de vita Columbani inseruit Jonas: de quo postea dicemus.

Temporibus ejusdem imperatoris, circa annum Iↄ cxx, sub Cadroano, duce Britanno, vixit Nennius Anglus; Elvodugi Probi, ac postea Beulani presbyteri, discipulus; Elbodi ejus, de quo diximus, familiaris; ac tandem Bannochorensis cœnobii antistes. Historiam condidit de origine Britannorum, cui Samuel Britannus addidit notas. Exstare eam in Norduicensi Carmelitarum bibliotheca, auctor est Balæus. Qui & scripsisse testatur librum de Urbibus Britannicis, elogium Britanniæ, apologiam quandam, cosmographiam, item additiones Gildæ. His addit Pitseus collectiones historiarum, librum de mirabilibus, ac Chronicon. Ex iis verò, quæ retulimus, elogium quidem Britanniæ ait superesse in bibliotheca baronis Lumlejani: Chronicon autem Cantabrigiæ haberi in Collegio S. Benedicti. Historiam verò de origine Britannorum, non Nordvici solùm exstare, ut Balæus ait; sed etiam Cantabrigiæ in eodem Benedicti collegio, atque item in bibliothecâ publicâ ejus urbis Academiæ.

Utroque hoc longè celebratior est Isidorus Hispalensis. Stirpe Gothicâ natus fuit. Pater erat Severianus, Urbis Carthaginensis præfectus. Fratres habuit episcopos duos, Leandrum Hispalensis, & Fulgentium Carthaginensis Ecclesiæ episcopus per annos fuit xl; ut de eo auctor est nobis Lucas Tudensis. Idem est, qui *Isidorus Junior* in multorum Codd. inscriptionibus vocatur: uti & à Sigeberto, Tritthemio, & aliis. Nempe sic dictus, ut distinguatur ab Isidoro Cordubensi, qui Honorii temporibus vixit: hoc est circa annum gratiæ cccc. Atque hic ille sit, qui, ut quidem Tritthemius prodidit, commentarios in libros regum edidit: eosque dicavit Orosio, presbytero Hispano, B. Augustini discipulo. At Hispalensis Isidorus claruit imprimis circa annum Iↄ cxx, scriptoribus Heraclii Imp. & Suinthilani, Gothorum in Hispania regis: ut constat ex iis Isidori verbis, quibus & Chronicon suum incipit, & quinctum Originum finit: nisi potiùs alius ex Chronicis in Originum libros transtulit: quod verum puto: etsi Bellarminus credat, Chronicon ex quincto Originum esse decerptum. Sed contrà factum esse, inde colligo, quòd in vett. meis optimæ notæ manuscriptis, extrema ista libri quincti verba, quæ in Breulianâ editione legas, desiderantur. Nec semper tamen per Isidorum juniorem Hispalensis signatur: sed interdum & Pacensis, itidem Hispanus, qui Hispalensi ipso junior fuit. De Pacensi hoc postea dicemus. Ingenium atque eruditionem suam posteris testatam fecit Hispalensis, multis ad literaturam, multis item ad sacras literas pertinentibus: de quibus nunc non agimus. Historica verò ejus sunt ista, quæ hodieque exstant. Chronicon descripsit ab initio mundi usque ad quinctum annum Suinthilani regis, qui Christi fuit Iↄ cxxvi. Hujus operis meminit in fine quincti Originum: si appendix ea ipsius fuerit Isidori, de quo antè satis dictum. Condidit quoque historiam de origine Gothorum, regno Suevorum, & Wandalorum. Cujus operis meminit Braulio, episcopus Cæsaraugustanus, in præfatione eâ, quæ Isidoro præmittitur. Etiam opusculum composuit de xlvi viris illustribus; quod MSum exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti, & Oxonii in Collegio Mertonensi. Adhæc Philippus Bergomas in supplemento suo Chronico ad annum Iↄ cxv, ait, eum consignâsse vitas quorundam sanctorum, quod ipsum Sigebertus prodit in catal. cap. lv: sed hic explicatiùs paullò loquitur: quia egisse ait *de ortu, vitâ, & obitu sanctorum patrum, qui in Scripturis laudibus efferuntur.* Joannes Vasæus Chronici Hispaniæ cap. iv scribit, incidisse se & in Chronicon quoddam Isidoro Hispalensi adscriptum, à superiori autem Chronico diversum: sed quia illud in ultimo Thrasamundi, Vandalorum regis, anno desinat, &, quod caput est, Vandalorum in Africâ potius, quàm Gothorum in Hispaniâ, rationem habeat: rectè censet alterius potiùs esse, ac quidem hominis Afri. Cujus suspicionem illud confirmat, quòd de rebus Vandalorum alterum exstet opusculum Isidori, quo res eorum perducit usque ad Gilimeri casum, & Vandalorum interitum. Anno Iↄ cxix præfuit synodo Spalensi, quomodo vocatur synodus Hispalensis: ut *Spalis* pro *Hispalis*, *Spania* pro *Hispania* dixere. Item præfuit nobili illi lxx episcoporum synodo Toletanæ: quæ anno habita Iↄ cxxxiii: ut ex MSSis antiquis Garsias Loaisa observavit. Utrùm autem Hispalensis hic sit idem ille, qui pontificum epistolas, & conciliorum canones, collegit, adhuc in controversia est. Sanè jam ante annos pene octingentos tribuit hæc ei Hincmarus, Rhemensis archiepiscopus, libro de Synodis: ut de Joanne Gersone, & juniorum aliis, qui idem fecere, nihil nunc dicam. Sed si idem est, quid caussæ afferemus, cur Conciliorum collectori in libb. vett. apponatur cognomen Mercatoris? Per enim verisimile est, hoc eo factum fuisse, ut ab Hispalensi distingueretur. Verùm ad hoc responderi posse video, *Mercatoris* cognomen corruptum esse ex *Peccatoris*: quod nomen modestiæ causâ ab antiquis sæpius adsciscitur. Equidem non repugno. Quare munitiori telo hic opus. Quale illud fuerit, quòd Isidorus ille in Collectionis suæ præfatione quædam adferat ex concilio Toletano xi, quod celebratum est anno Iↄ lxxv: item quòd ibidem meminit Agathonis Papæ, qui sedere cœpit anno Iↄ lxxviii. Atqui obiit Isidorus (ut REDEMPTUS CLERICUS, Isidori discipulus, qui & morienti adfuit, testatur [a]) ærâ Iↄ clxxiv: hoc est anno Chr. Iↄ cxxxvi. quicum convenit, quòd eum primo Chintilæ anno decessisse, scribat Lucas Tudensis: imò & antè memoratus Braulio, cui præ omnibus fides haberi debet. Est enim is Braulio, cui Isidorus dicavit libros Originum: quos ipsos hujus scripserat postulato, ut ex Hildephonsi viris illustribus constat. Quare quin ab Hispalensi illo Isidoro alius sit, seu Mercator, seu Peccator Isidorus, minimè dubitamus. Illustre Isidori Hispalensis elogium habemus in Concilio Toletano viii cap. ii. Vide & quæ de vita, ac morte Isidori hujus, præter Redemptum antè memoratum, scribit Joannes Mariana lib. vi de rebus Hispaniæ cap. v. vi, & imprimis vii.

[a] *Epistolâ historicâ de obitu Isidori, quæ operibus ejus præfigitur.*

Ipse etiam Braulio proximè memoratus, hîc aliquem sibi locum deposcit. Conciliis Toletano quarto, quincto, sextoque, interfuit: ut ex Actis videmus. De eodem ita in illustribus viris scribit Hildephonsus cap. xii: *Braulio, frater Joannis, in Cæsaraugusta decedentis adeptus est locum, vir sicut germanitate conjunctus, ita non minimum ingenio minoratus. Clarus & iste habitus canonibus, & quibusdam opusculis. Scripsit vitam Æmiliani cujusdam monachi, qui & memoriam hujus, & virtutem illius sancti viri, suo tenore commendat pariter, & illustrat. Habuit sacerdotium fermè viginti annis: quibus expletis, clausit diem*

diem vitæ præsentis. Duravit in regimine temporibus Sisenandi, Chintilæ, Tulganis, Chindasuinthi, regum. Francisco Taraphæ libro de rebus Hispanicis, reges hi dicuntur Sisunandus, Suintilla, Tulga, & Sindasundus; quorum Sisunandus imperare cœpit an. IↃCXXVI, Sindasundus autem an. IↃCXLVI. Vide & quæ de Braulione Baronius notat in Martyrologio ad XXVI Martii.

Extremis quoque Heraclii temporibus vixit Samuel Beulanus, Britannus, Beulani presbyteri, de quo superiùs dictum, filius, Elbodi episcopi auditor. Hujus hodieque superest historia itineraria: ut testis est Balæus. Idem consignâsse dicitur facta Arturi apud Scotos: uti & in Nennium Annotationes. Bedæ tamen, ac Polydoro etiam, fuisse ignotus videtur. *Natus in Scotia. Anglum non nemo eum facit, quòd in Insula Vecta Anglicæ ditionis provinciola fuerit educatus; cum tamen ipse se in Teudalia natum, in Berniciis ætatem exegisse scribat, atque in cœnobio Mailroso. Florebat an.* DCXL.

CAP. XXVI.

Scriptores sex, qui ætate Constantis, Heraclii filii, claruerint. Primus est Audoenus, cujus vita genus, & quando decesserit, exponitur. In Sigeberto conjectura. Scripsit Audoenus, tum S. Eligii, tum S. Remigii vitam. Sequuntur scriptor de vita S. Amati, & alius de vita S. Martini Papæ: hinc Elerius Cambrius de vita S. Wenefredæ: tum Hildephonsus, Toletanus archiepiscopus, de viris illustribus: ac postremo Jonas Scotus abbas de vita S. Columbani, & præceptoris sui Attalæ, item Eustasii, & Bertulphi, vitis.

AB Heraclii temporibus accedo ad ea, quibus imperium tenuit filius ejus, Constans: qui anno IↃCXLI regere cœpit, desiitque an. IↃCLXVIII. Ad hæc tempora referendus Odocius sive Audoënus, prout in MSSis Sigeberti codd. vocatur, qui Trithemio perperam *Andoënus*. De ætate quod dixi, inde cognoscimus, quia, cum priùs fuisset Dagoberto regi a consiliis; postea Rothomagensis episcopus creatus est: (ejus sedis vigesimumprimum fuisse, in tabulis Democharis legitur) in hac verò dignitate fuit sub Clothario III, ac Theodorico; quorum ille tertiusdecimus, hic XIV Francorum rex erat. Cabilonensi concilio interfuisse, constat. Obiit autem anno regis Theodorici sexto, qui Christi est IↃCLXXVII. In vita S. Audoëni (quæ apud Surium legitur ad XXIV Aug.) corruptè pro eo editum est *anno Theodorici sextodecimo*. Quod si plura de anno, dieque, quo decessit, nôsse voles, adi Baronium in Annalibus anno IↃCLXXVII, inque Martyrologio ad XXV Aug. Retulit in literas Audoënus vitam æqualis sui S. Eligii, quæ apud eundem Surium exstat ad I Decembr. Eo de opere sic Sigebertus: *Audoenus, qui & Dado, episcopus Rothomagensis, scripsit ad Robertum, Parisiorum episcopum, vitam Eligii Noviomensis episcopi: duobus libris explicans miracula, quæ in vita, vel post mortem ejus, gesta sunt: per eum tertio libro rhetoricè, & commaticè, totam vitam ejus recapitulans.* Ubi pro *per eum* legerem *verum*: nisi simpliciùs videretur, distinguere hoc pacto: *quæ in vita, vel post mortem ejus, gesta sunt per eum: tertio libro*, &c. Ex tribus Audoëni libris tertium omisit Surius, quòd nonnisi priorum epitome foret: imò & operis prologum præteriit, multaque libro primo, & secundo, fusiùs dicta paucioribus constrinxit. Mallem ego auctorem nobis edidisset, prout in MSo suo repererat. Cæterùm apud Helvetios in bibliothecâ S. Galli exstat etiam Audoëni, Rothomagensis episcopi, liber de vita S. Remigii. Planeque censeo hunc ipsum esse Audoënum illum, ad quem scripta est vita S. Aquilini, episcopi Ebroicensis. Quod si est, ex Audoëni ætate de scriptoris illius temporibus satis liquebit.

Constantis etiam ætate vixit ille, cui debemus vitam S. Amati, presbyteri, & abbatis monasterii Romani: quæ est apud Surium Tom. V, die XIII Septemb. Nam fuit auctor is æqualis S. Amato. Is autem decessit circa annum IↃCL.

Etiam his temporibus fuit, qui reliquit vitam S. Martini Papæ à Suno Historiæ Sanctorum ex MSSis codd. insertam Tom. VI, die XII Nov. Siquidem æqualis, atque adeò comes Martini Papæ fuit: ut ipse his verbis indicat: *Hæc in mente habens, humilis ego famulus vester, quadam quidem exteriùs sollicitudine multa addiscens, plurimorum propriè* CONTEMPLATOR FACTUS, *judicavi literis reminisci, & nota facere, claraque constituere omnibus Christi amatoribus: quatenus cognoscentes mecum illum propheticum sermonem proferant, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum*, &c. At obiit Martinus Papa Chersonæ in Ponto anno Chr. IↃCLIV, XII die mensis Nov.

Ejusdem imperatoris ætate circa annum IↃCLX claruit Elerius Cambrius, ac in literas retulit vitam S. Wenefredæ: ut dubium non videatur, quin pleraque ex eo hauserit Robertus Salopiensis, qui annis pòst propè quingentis ejusdem sanctæ virginis vitam composuit: quædam ei addens de ejus miraculis, deque translatione ejusdem in Salapianum monasterium.

Tum quoque imprimis claruit Hildephonsus, vel Ildephonsus, (qui nisi idem sit nomen, perperam aliquibus Alphonsus) Toletanæ sedis episcopus. Hic Isidori, Hispalensis episcopi, discipulus fuit: atque anno IↃCLIII in Concilio Toletano, cùm adhuc Agaliensis cœnobii abbas esset, quarto inter abbates loco subscripsit: anno autem IↃCLVIII, vel, juxta alios, IↃCLXII, Eugenio II in Toletanæ sedis episcopatu successit: obiit verò an. IↃCLXVII, quarto anno regis Bambæ: ac successorem habuit Quiricum, qui in Synodo Toletana XI præsedit. Hildephonsus hic inter alia, exemplo Hieronymi, Gennadii, & Isidori junioris, scripsit de XIV illustribus viris librum unum: qui in Parisina Isidori Hispalensis editione exstat. Illis autem, quos descripserat Hildephonsus, Hildephonsum ipsum adjecit Julianus Pomerius; Julianum autem Felix; uterque archiepiscopus Toletanus. Præterea Hildephonsus Gothorum historiam contexuit: quam exorsus est ab anno quinto Suinthilanis regis, ubi desierat Isidorus. Produxit autem usque ad finem Recceswinthi regis. Ut indicant verba illa, quæ apud Lucam Tudensem in fine proximè memorati regis legas: *Huc usque Ildephonsus.* Inde enim conjectare est, uti in prioribus descripsit Isidorum, ita in iis, quæ Isidorum sequuntur, exscripsisse Hildephonsum. Nescio autem, quid in caussâ sit, cur hujus operis non meminent Julianus archiepiscopus. De junioribus minùs mirum, quia postquam Hildephonsum complexus est Tudensis, seorsum desiit exscribi. *Sequitur*, Videre *a* est de Hildephonso quædam, &c. Vide & de Hildephonso quædam priùs inedita apud Baronium in Martyrologio quidem ad XXIII Jan. in annalibus autem ad annum IↃCLXVII, §. V, & VI *b*. Sed quæ ex Vaticano codice hausit Baronius, ea ipsa sunt, quæ Julianum Hildephonso addidisse dicebamus. Sanè aut Juliani Pomerii sunt, aut, juxta codices alios, Felicis: ut observat Jacobus de Breul, monachus S. Germani. Qui illa de Hildephonso & Juliano, in Parisiensi editione Isidori, ex codd. suis adjecit Hildephonso. Etiam in opere de poëtis Latinis aliqua de hoc Hildephonso diximus.

a Ita rescribendum.

b Ita scribe pro IV, & V.

Præterea tempore Constantis fuit egregius ætatis suæ scriptor, Jonas, patriâ Scotus (nam perperàm Anglum, vel Hibernum fuisse, putavit Bellarminus *c*) dignitate verò abbas congregationis Luxoviensis. Quæ ingenii sui monumenta reliquerit, exponit Sigebertus cap. LXI: *Jonas scripsit vitam Columbani abbatis, & vitas Attalæ, & Eustasii, qui fuerunt discipuli, & successores Columbani.* Leguntur hæ vitæ in collectione Surianâ; Columbani quidem die XXI Nov. Attalæ autem die X Martii. Eustasii verò die XXIX Mart. Quin & priores duas habes in Chronologia sanctorum Lirinensium collectâ à Vincentio Barrali. Eustasii vitam contexens, habuisse videtur itinerarium ab Eustasio ipso descriptum: usque adeò accuratè assignat,

c In script. Eccles.

assignat, & quibus locis, & apud quos, beatus ille vir diverterit. Meminit & ejus Molanus additionibus ad Usuardum, ubi ait, *Eustasius vitam Jonas Scotus, discipulus ejus scribit.* Ætatem suam ipse nos docet, cùm in vitâ Columbani cap. XI. ait, *Pergentes ergo simul, adolescentem Sommarium, qui etiamnum superest, comitem sibi adjungunt, & ad destinatum Eremi locum perveniunt, unius tantum panis alimoniâ contenti.* En clarè ait, Sommarium S. Columbani familiarem, superstitem fuisse, se ista scribente. Atque in eadem vitâ refert quædam, quæ audierit, ex S. Gallo: qui & ipse discipulus fuit Columbani. Mirum autem, Sigebertum non meminisse vitæ S. Bertulphi abbatis, Attalæ successoris: quæ est apud Surium die XIX Aug. Nam & eidem Jonæ tribuunt vett. libb. & genuinam esse, satis liquet. Non desunt, qui vitas à Sigeberto Jonæ tributas adsignent Bedæ. Sed eos temporum ratio satis refellit, sive Jonas hic Columbani discipulus erat, quod Sigebertus, ut videmus, ac Tritthemius quoque putavit: sive, quod verius est, discipulus fuit vel Eustasii, quod sensit Molanus, ut jam dictum; vel Attalæ, qui Columbano in monasterio Bobiensi successit. Sanè sub Attalo eum in monasterio vixisse, satis ex ipsius Attalæ vita liquet. Imò idem cognoscere est ex vita S. Walerici abbatis *a*, ubi legas: *Et de S. quidem Columbani virtutibus, & factis admirandis, si quis plura nosse velit, ad eruditis discipulorum ejus discipuli, Jonæ abbatis, præclari sane viri, opusculum legendum se conferat, quod ille de tanti patris vitâ conscripsit.* Ubi per discipulos Columbani Attalam & Eustasium intelligi puto. Possit tamen & Sigeberti sententia vera esse. Nam quid si Columbanum prius, inde ejus discipulos audierit? Quomodo multi qui Socratem audierant, post ejus obitum Platonem sequebantur. Qua ratione iidem & condiscipuli & Magistri dici possint.

a Apud Sur. a. d. 1 April.

CAP. XXVII.

Scriptor vitæ Walerici abbatis. Eleutherius Dorcestrius *de origine monasterii Malmesburiensis. Quando* scriptæ sint vitæ SS. Bathildis, Aquilini, & Siviardi. Julius Toletanus *de vita S. Hildephonsi, item de rebellione Paulli adversus regem Wambam. Male eum Juliano hoc confundi Julianum Pomerium. Tritthemii opinio de ætate Toletani Juliani refellitur.* Adamannus Scotus *de situ terræ sanctæ, prout ex ore hauserat Arculphi.* Illidius, & Gallus, Arvernorum episcopi, *de vita S. Boniti.* Eguvinus *de vita Althelmi.* Onno *sive* Ouvo *de visione, & morte regis Radbodi, & quando scriptor ille decesserit.*

QUemadmodùm autem Jonas hic consignavit vitam S. Columbani: ita paullò pòst, nempe, ut videtur, Constantini Pogonati temporibus, alius literis mandavit vitam Walerici abbatis, qui S. Columbano, ejusque discipulo, Eustasio, familiaris fuerat. Quod verò dicebam, non ita multo pòst scripsisse, id ex hisce ejus verbis cognoscimus: *Quo fit, ut illas duntaxat virtutes, quas Deus per* (Walericum) *illum effecit, quotidieque efficit, huic lucubratiunculæ intexerimus, quas à viris fide dignis, & earum bene consciis, aut peritis (quippe ab ipso sancto viro, & enutritis, & institutis) auditione accepimus.* Habes Walerici vitam apud Surium Tom. II. a. d. I Apr. Sed Haræus in epitome suâ consultò transtulit a. d. XII Dec.

Ejusdem Pogonati temporibus, sub Kentuino, Anglorum rege, claruit Eleutherius Dorcestrius, Anglus, quartus Visosaxonum, seu Occidentalium Anglorum episcopus. Ingenii sui monumentum esse voluit commentarium de origine monasterii Malmesburiensis, quod primò dictum Maildulphesbery, ac musæum fuit Maidulphi Scoti, viri doctissimi, posteaque ingens monasterium evasit. Obut Eleutherius anno IↃCLXXVIII.

Claruit tum quoque Baudemundus, abbas tertius Blandiniensis, apud Gandavenses in Flandriâ. Factus abbas (ut ex Chron. Blandiniensibus cognoscitur) an. IↃCLVIII. Tertio abinde anno decessit S. Amandus, cujus testamentum Baudemundus scripsit. Sed & vitam S. Amandi quam Surius publicavit, à Baudemundo exaratam esse ait Aubertus Miræus in Fastis Belgicis, & Sweertius in Athenis Belgicis. Sanè Milonis Elnonensis, cujus nomen præfert apud Surium, esse nequit, cum ille non prolâ: sed carmine vitam S. Amandi scripserit, ut inferiùs dicemus.

Ab æquali etiam tum scripta est vita S. Bathildis, Francorum reginæ: quam ex codd. antiquis Surius repræsentat Tom. VII. a. d. XXVI Jan. Ejus verò, quod de ætate retuli, indicium nobis hæc verba faciunt: *Ad sanctam matrem, dominam Bathildem, quæ nostris effulsit temporibus, nec non & ad eius merita gloriosa, quæ ipsi ab eâ gesta novimus, & vidimus, recurrendum est.* Decessit autem Bathildis circa annum IↃCLXX.

Iisdem temporibus vixit, qui, ut antea monitum nobis, exposuit vitam B. Aquilini, Episcopi Ebroicensis, qui Rothomagensi synodo, an. IↃCLXXXII celebratæ, subscripsit. Vita ea exstat apud Surium a. d. XIX Octobr. ac dicata est Audoëno, episcopo Rothomagensi. Minimùm autem quinquennio ante eam synodum scripserit, quia Audoënus decessit anno IↃCLXXVII, ut superiùs diximus.

Item tum in terris agebat de nomine ignotus nunc scriptor, qui vitam nobis dedit æqualis sui S. Siviardi, abbatis Anisolensis. Quippe de eo loquens, *Nostro*, inquit, *tempore exstitit hac nobis sancta propago.* At diem suum obiit Siviardus anno IↃCLXXXV, qui ultimus erat Constantini Pogonati. Ea vita expressa est à Surio ad I Mart.

Ejusdem Pogonati, ac imprimis Heraclii Justiniani temporibus, claruit Julianus, archiepiscopus Toletanus: ad quod fastigium anno pervenit IↃCLXXX. Hic inter alia memoriam sui propagavit prodendo posteris vitam S. Hildephonsi: cujus successori Quirico ipse in episcopatu successerat. Eam mutilè Aloysius; integriùs verò, perfectiusque edidit Surius: quem vide a. d. XXIII Jun. Præterea condidit historiam de Paulli, ducis Narbonensis, rebellione in Wambam, regem Gotthorum; cujus operis mentionem facit Felix, archiepiscopus Toletanus, in appendice Hildephonsi. Jo. Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. IV, ait, se id opus vidisse Salmanticæ in bibliotheca ecclesiæ Cathedrali. Ac vel lucem vidisse, vel propediem visurum, spero; quandòquidem illud Jacobus du Breul, monachus S. Germani à Pratis, cum aliquot aliis veterum libellis promittit in annotationibus ad Hildephonsi viros illustres, quos unà cum Isidoro Hispalensi in publicum dedit. Obiit Julianus, eodem Felice testante, æra IↃCCXXVIII, hoc est anno Christi IↃCXC. Nam si ab æra, quam dixi, subtrahantur anni XXXVIII; remanet hic annus salutaris ἐνενηκοστοέτης. Atque hinc liquet, malè eum à multis confundi cum Juliano Pomerio, qui (ut ex Ennodio Ticinensi constat) circa annum vixit quadringentesimum nonagesimum: nempe annis ducentis ante hunc Julianum Toletanum; qui & Pomerii illius meminit non semel in prognostico suo futuri seculi. At omnium gravissimus est error Tritthemii, aliorumque; qui ajunt, vixisse circa annum CCCCL.; eique B. Prosperum dicasse libros suos de vita contemplativâ. Nam Iulianus Pontifex, quem inscriptio Prosperi librorum celebrat, est is, qui subscripsit concilio Arausicano I: ut diximus Historiæ de Pelagio lib. I. cap. XVIII. Aut hoc verum est, aut eorum librorum auctor non fit Prosper Aquitanicus; sed Prosper Aurelianensis, qui Vasensi, & Carpentoractensi concilio subscripsit: Iulianus autem fuerit, qui tum eidem Carpentoractensi, tum Arelatensi III, & Arausicano II interfuit: ut subscriptio testatur. Vide quæ de tempore conciliorum istorum dicta nobis Historiæ nostræ de controversiis Pelagianis lib. I. cap. LIII.

Adamannus Scotus, qui Balæo Centur. XIV. ubi de illustribus scholis egit, Adamannus Coludius vocatur, presbyter, & abbas monasterii, quod S. Columbanus in Huensi insula Scotiæ exstruxit, sub Iustiniano juniore claruit circa annum IↃCXC: ut Tritthemius ait. Fusè de hoc Adamanno agit Beda lib. V. Histor. Ecclesiast. cap. XVI. Ubi Adamna-

Adamnanus dicitur. Quæ autem pluribus dicit Beda, ea paucis complexus sic Sigebertus; *Adamannus presbyter, & abbas Scotorum, scientiâ literarum nobilitatus, scripsit librum de sanctis locis nativitatis, passionis & resurrectionis, & adscensionis Jesu Christi: & de monumentis sanctorum Patrum.* De eodem sic Matthæus Westmonasteriensis ad annum Iↄcci: *Floruit vir bonus, & literatus, Adamannus presbyter, & abbas monachorum, qui erant in insula Hii. Hic missus ad Aelfridum regem gratiâ legationis, cum videret ritus Ecclesiasticæ institutionis, & observantiæ festi paschalis, continuo trahitur ad consensum. Qui cùm domum rediisset, curavit suos, qui erant in insulâ Hii, ad callem perducere veritatis, nec valuit. Naviganfque in Hiberniam, pene omnes ad legitimum pascha tempus observandum induxit. Scripsit idem vir Domini de loco Dominicæ nativitatis, passionis, & adscensionis; situmque terræ sanctæ mirabiliter descripsit.* Hausit verò ista ex Bedæ lib. v. histor. Angl. cap. xvi. Sed ex eo illud præterea cognoscimus, libri hujus de locis terræ sanctæ auctorem magis fuisse Arculphum, episcopum Gallicanum, quàm Adamannum Scotum. Verba Bedæ sunt ista: *Scripsit idem* (Adamnanus) *de locis sanctis librum legentibus multò utilissimum; cujus auctor erat docendo, ac dictando, Galliarum Episcopus, Arculphus; qui locorum gratiâ sanctorum venerat Hierosolymam; & lustratâ omni terra repromissionis, Damascum quoque, Constantinopolim, Alexandriam, multasque maris insulas, adierat, patriamque navigio revertens, vi tempestatis in Occidentalis Britanniæ litora delatus est. Ac post multa ad memoratum Christi famulum Adamnanum perveniens; ubi doctus in Scripturis, sanctorumque locorum gnarus esse, compertus est, libentissimè est ab illo susceptus, libentiùs auditus; adeò ut, quæque ille se in locis sanctis memoratu digna vidisse testabatur, cuncta mox ille literis mandare curaverit. Fecitque opus (ut dixi) multis utile, & maximè illis, qui longiùs ab eis locis, in quibus Patriarchæ, & Apostoli erant, secreti, ea tantum de his, quæ lectione didicerint, norunt. Porrexit autem librum hunc Adamnanus Alfrido regi, ac per ejus est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse multis ab eo muneribus donatus, in patriam remissus est. De cujus scriptis aliqua decerpere, ac nostræ huic historiæ inserere, commodum fore legentibus reor.* Hinc maximè memorabilia eo ex Adamnani opere excerpit; quibus cap. xvii, & xviii, destinavit. Præter illa, quæ diximus, edidit quoque libros tres de S. Columbano, presbytero, & confessore; qui circa an. Dom. IↄLXV floruit. Eos ex membranis monasterii Windbergensis in Bavaria, primus edidit Henricus Canisius. Cæterùm qui Sigeberto, Tritthemioque ac in plerisque memorati scriptoris codd. manuscriptis, *Adamannus* vocatur, is in MSSis aliis est *Adamnanus*, vel *Adomnanus*: ut & ante nos Canisius observavit. Nonnullis etiam, eosque inter Baronio, Adamandus dicitur, ut de eo Possevinus ait. Quod nomen magis Romanum quid, quàm Scoticum, sonat. Idem tamen Baronius Adamnanum vocat ad an. Iↄcxcix, §. x, & xi.

Justiniani junioris tempore ille etiam fuit, qui vitam scripsit S. Boniti, Arvernorum episcopi. Nam æqualem ejus fuisse, non unus in ea vita locus arguit. item quòd fuerit scripta postulato Adelphii; de quo tam multa in ea vita. Bonitus autem, ut ibidem legitur, temporibus viguit Ariperti, Longobardorum regis: eique precibus suis victoriam impetravit anno Chr. Iↄcciv. Nec turbet, quòd ibidem mentio fit Pipini. Is enim non est pater Caroli Magni filius Caroli Martelli: sed Martelli parens, Caroli Magni proavus. Nomen scriptoris non exprimitur: sed Surius *a* testatur in prologo, se reperisse, Elidium, & Gallum, Arvernorum episcopos, ac confessores, luculento stylo Boniti vitam consignâsse.

a Tom. 1. a. d. 15 Jan.

Extremis Justiniani junioris temporibus, ac deinceps, claruit S. Eguvinus, ac vitam tradidit Althelmi. Anonymus in Althelmi vita apud Surium *b*: *Ejus autem obitum S. Eguvinus, qui vitam ejus conscripsit, divinitus cognovit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur, his fere verbis: Post duos annos Althelmus, religiosus episcopus, migravit ad Dominum: quod ego per revelationem agnoscens, convocatis fratribus, excessum venerandi patris eis aperui: concitoque gradu ad locum, ubi sacrum corpus jacebat, quinquaginta fere millibus ultra Meldunense monasterium positum deveni, & ad sepulturam adduxi, honorificeque sepelivi: mandavique, ut quibuscunque locis sacrum corpus, dum absportaretur, quiesceret, sacra crucis signa statuerentur.* Mox ibidem subjungitur, obiisse Althelmum anno Christi Iↄccix, cùm abbas fuisset annis xxxiv, Episcopus autem annis iv. Unde ætas Eguini satis elucet. Nonnullis Eugenius vocatur. A patria cognominatus est Wiccius: genere fuit nobilissimus, professione monachus S. Benedicti, posteaque episcopus Wicciorum, sive, ut nunc vocant, Wigorniensis: ac præter illam Aldhelmi, etiam aliorum sanctorum vitas descripsit: imò & librum fecit de primordiis sui cœnobii, & alium de suis appatitionibus. Vitam Eguini in literas retulit S. Bercivaldus, archiepiscopus Cantuariensis.

b A. d. 25 Maji.

Etiam tum fuit Onno, sive Ouvo, Frisius, monachus in cœnobio Fontanellæ: qui visionem Radbodi regis, atque horrendum ejus obitum, à posteris noluit ignorari. Apud Suffridum Petri in scriptoribus Frisiæ refertur, edidisse eum istoc opusculum *circa annum septuagesimum decimum*. Sanè in Chronico Frodoardi, quod in Francorum annalibus edidit Pithœus, memini quidem me legere, *anno nongentesimo quinquagesimo decimo*, pro *nongentesimo sexagesimo*. Sed Suffridus per *septuagesimum decimum*, non *octogesimum* dicere voluit: verùm *septingentesimum decimum*. Quod satis apud eum series temporum docet. Neque hoc tanti erat, ut verbo attingeretur à nobis: nisi mirari subiisset, Possevinum, dum in Apparatu sacro, more suo, Suffridum exscribit, non correxisse illud leviculum: sed ipsum etiam, sanè nimis negligenter, scribere, Onnonem anno septuagesimo decimo claruisse. Cæterum Onno, sive Ouvo, vel Ovo hic, est ille, qui puer à Frisiis suspensus fuerat, ut diis ex more solenni offerretur: precibus verò S. Wulfranni miraculosè fuit liberatus: posteaque baptizatus à Wulfranno, & Fontanellæ sacris imbutus literis, exinde diaconus, & tandem ab Reginaldo, Rothomagensi episcopo, presbyter est ordinatus. Quæ omnia pleniùs vide apud Jonam monachum in vita S. Wulfranni.

CAP. XXVII.

S. Willebrordus de peregrinatione suâ. Eulogius de Georgii diaconi, & quatuor aliorum, martyrio. Anonymus de vita, & miraculis, S. Huberti: & alter eo junior de translatione S. Huberti. Beda genus, patria, & quando scripserit historiam ecclesiasticam. Vita quædam ei falsò attributa. Accas Hagulstadensis de passionibus sanctorum. Heddius Stephanus de vita Wilfridi, Eatæ, & Tumberti. Collectanea Notherti de Augustino monacho, postmodo Anglorum episcopo. Kambertus Lindesfeins de Lindissana provinciæ rebus Ecclesiasticis. Daniel Wentanus de rebus in Wintoniensi Ecclesia gestis; atque alia ejusdem. Anonymus de vita S. Austrebertha. Item alius de vita S. Wandregisili. Jonas Fontanellensis de vita S. Wulfranni. Felix Crolandiensis de vita Guthlaci reclusi, & gestis abbatum Guthlandiæ. Verus de vita Eutropii episcopi. Humbertus, sive Wibertus, de vita Ceolfridi abbatis.

S. Willebrordus, primus Ultrajectensium episcopus, claruit extimis Justiniani junioris temporibus, item Philippici, Anastasii, & Theodosii, ac imprimis Leonis Isauri, qui imperare cœpit anno Iↄccxvi, atque annis xxiv imperium tenuit. Reliquit Willebrordus librum de peregrinatione suâ. Obiit anno Iↄccxxxvii, vii Eid. Nov. cùm annis xl Ecclesiam gubernâsset. Vitam ejus fusè Alcuinus, breviùs autem Ioa. Beka perscripsit.

Vide & de eo Joannem à Leidis Carmelitam lib. II. Chronici Belgici, & Petrum Suffridi in script. Fris.

Etiam imperante Leone Isauro, qui & Iconomachus vocatur, floruit Eulogius. Is martyrium scripsit æqualium suorum, Georgii Diaconi, Aurelii, Felicis, Nataliæ, & Liliosæ: qui martyrium passi circa annum Iↄccxxv. Habes apud Surium Tom. IV, die XXVII Aug.

Eodem tempore erat ille, qui nobis dedit vitam S. Huberti, episcopi Leodiensis. Habemus apud Sur. Tom. VI, die III Novemb. Sanè fuisse eum scriptorem familiarem S. Huberto ejusdem, ac fortasse etiam discipulum; satis verba ista indicant: *Hu dictu officium completoriis cecinimus, cubitumque secessimus.* Et postea: *Mihi quoque, qui hac scripsi, in eodem naufragio tale quid accidit.* Atque iterum: *Juxta quod vir Dei super sepultura sua celebratione ore præsago attitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac devotissimi ejus famuli flebiliter exsecuti sumus.* Obiit autem S. Hubertus anno Iↄccxxxi. Cæterùm cùm vitam hanc antiqui adeò scriptoris, & Huberto ipsi familiaris, esse dicimus: id capiendum de vita eâ usque ad cap. XXI. Nam epilogus capitis XX satis docet, istic desinere veterem scriptorem: atque idem indicat annotatio ista præmissa capiti XXI: *Hæc de vita, & mirabilibus beati Huberti, antistitis almi, & de his, quæ circa corpus ejus priscis temporibus celebrata sunt, fideli stylo ad nos scripta commearunt. Abhinc autem quomodo sub piissimo, Deique amantissimo, Ludovico Imperatore, in transferendo sanctissimi viri corpore, sit actum, breviter, fideliterque, constat esse subnexum.* Inde incipit cap. XXI, hoc pacto: *Anno octingentesimo undecimo Domini nostri, exemto rebus humanis famosissimo imperatore, Carolo*, &c. Inter alia verò ibi narratur, ut anno Chr. Iↄcccxxv, ossa S. Huberti à Vulcano, Leodiensi episcopo, in ecclesiam S. Lamberti fuerint transvecta. Ut ante Ludovici Pii tempora appendix ea perscripta esse non possit.

Etiam Leonis Isauri ætas vidit Bedam, cognomento Venerabilem. Origine erat Anglosaxo, genere natus humili, patriâ de Jaru, sive Girwicensis. Girwicum autem pagus est exigui nominis. Hic in Wirmuthensi ac Girwicensi cœnobiis (quæ vix quinis distant milliaribus) sub uno abbate omnem transegit vitam. Scripsit Ecclesiasticæ Anglorum Historiæ libros quinque: quos se ait, auctore, & adjutore Albino abbate, fecisse: alios etiam, qui operam suam contulerint, commemorat in præfatione ad Ceolwulphum, regem Northumbriæ; cui id opus dicavit, & apud quem magno in honore fuit. Incipit autem à Julii Cæsaris in Britanniam adventu, ac pertingit usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum trigesimum primum: qui ab adventu Anglosaxonum in Britanniam fuit ducentesimus octogesimus quinctus: ut extremo hoc opere ipse ait Beda. Manum admovere historiæ huic cœpit anno Iↄccxxv: ut ait Matthæus Westmonasteriensis in Florilegio. Manuscriptus ejus Codex & Oxonii est in Collegio Lincolniensi, & Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Fortasse idem opus est, quod *Chronicon Bedæ* inscribitur Oxonii in bibliotheca collegii Mertonensis: ut est in catalogo Thomæ Jamesii. Egit præterea de temporum ratione, deque sex mundi ætatibus. Quod opus manuscriptum exstat in publica Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca, & apud eosdem in Collegio S. Benedicti, &
a Editum Coloniæ an. 1537.
alibi. Atque ante annos XC eruditis scholiis illustravit a, atque à Bedæ ætate, sive anno IX imperatoris Leonis Isauri, ad XXVI annum Karoli V, continuavit Joannes Bronchorstius Noviomagus, parens clarissimi viri, & collegæ amicissimi, Everardi Bronchorstii, Juris in Academiâ Leidensi professoris. Adhæc varia reliquit de vitis ac martyriis sanctorum: quæ ipse Beda commemorat appendice eâ, quam de scriptis suis Historiæ Ecclesiasticæ adtexuit: item Sigebertus, & Honorius, in catalogo. Inter ea est vita Cudberti, quam tamen primò non integrè est persecutus: sed quædam de ea postea adjecit in historia Ecclesiastica Anglorum lib. IV. cap. XXVII, XXVIII, XXIX, XXX. Quo capite hæc etiam legas: *E quibus aliqua in libro vitæ Cudberti olim memoriæ mandavimus. Sed & in hac historia quædam, quæ nos nuper audisse contigit, super adjicere commodum duximus.* Acta Cudberti a Beda heroico carmine expressa primus edidit Canisius Tom. V. Antiq. Lect. Præter eas vitas, quas scriptores hi memorant, hodie & aliæ vitæ adsignantur Bedæ in tertio operum tomo; sed falsò: uti illa S. Patricii, quæ Probum habet auctorem: & S. Columbani, quæ est Jonæ: & S. Arnulphi, quæ a Paullo diacono scripta est. De vita, morte, ac sepultura Bedæ, Matthæum Westmonasteriensem adi ad annum Iↄccxxxiv: quo & anno Beda obiit; ut quoque incertus, sed antiquus scriptor, qui Bedam continuavit, testis est lib. I. de gestis Anglorum cap. VI. Unde & alia de Beda licebit haurire. Quamquam de anno, quo obiit, aliter alii. Vide annales Baronii, item Brianum Tuynum lib. II. de Antiquitate Academiæ Oxoniensis a, qui Baronio quædam accuratiùs a P. 172. usque ad 179.
discussit. Adire possis & apparatum Possevini. Atque hic in appendice Tomi prioris etiam indicium faciet, quibus in bibliothecis lateant compluria Bedæ tributa, sed adhuc inedita. Quòd si quis novam Bedæ editionem dare volet, juvabunt codices manuscripti, qui supersunt in bibliothecis Angliæ. Sanè liber de situ Jerusalem & locis sanctis, qui epitome erat ex Adamanno, reperitur in Cantabrigiensi collegio S. Benedicti, & privatâ bibliothecâ Gualtheri Copi. Liber de situ, & mirabilibus Britanniæ, est in eodem collegio S. Benedicti. At Oxonii in bibliothecâ publicâ superest vita SS. Cudberti, & Juliani. Eâdem in urbe collegium Mertonense habet vitam S. Gregorii Papæ I. In privatâ Guilielmi Copi bibliotheca est volumen ingens de vita & virtutibus S. Augustini, Anglorum, ut vocant, apostoli. Liber de temporum ratione est Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, Oxoniæ in collegio Magdalenensi, & in privatâ Gualteri Copi. Chronicon, sive opus de sex ætatibus mundi, est Oxonii in Mertonensi, atque etiam in Magdalenensi collegio. Liber de imagine mundi est Cantabrigiæ in archivis Collegii Caji & Govellii, & Oxonii in Collegio Mertonensi. Imò & historia ejus Saxonicè scripta Cantabrigiæ reperitur in bibliotheca Collegii S. Benedicti. Ac juvabit hac in parte etiam Thomas James in biblioth. Angl. pag. 72. *Depositum Bedæ Genuæ visitur*: ut Volaterranus ait lib. XIV.

Accas, Hagulstadensis episcopus, fuit æqualis Bedæ, ad quem epistolam misit Scripturis illustrandis. Præterea Officiarium Ecclesiæ edidit, & librum de passionibus Sanctorum: cujus operis ergò hoc loco ejus meminimus.

Temporibus iisdem Heddius Stephanus, itidem Britannus, sub Osrico, Northumbriæ rege, in pretio erat. Monachus, ac presbyter fuit apud Cantios: in musicis etiam excelluisse, cognoscimus ex Bedæ lib. IV. cap. II. de gestis Anglorum: *Primus*, inquit, *excepto Jacobo, cantandi magister Nordan-Humbrorum ecclesiis, Eddi cognomento, Stephanus fuit, invitatus de Cantia à reverendissimo viro, Wilfrido.* Heddius hic reliquit vitam Wilfridi episcopi. Item vitas Eatæ, & Tumberti. Quas hortatu Accæ, Hagulstadensis episcopi, exarâsse, auctor est Balæus. Quæ & caussa fuit, cur eum Accæ proximè jungeremus.

Etiam Nothbertus Londinensis, quo tempore venerab. Beda condebat historiam Anglosaxonum, Romam fuit profectus, ac permissu Papæ Gregorii II, ex Ecclesiæ Romanæ scriniis exscripsit, quæ ad Augustini Anglorum, ut vocant, Apostoli, profectionem, atque acta, pertinerent: uti regulas, epistolas ad Augustinum à Pontifice missas, atque alia id genus. Ea verò certo à se ordine in commentarios redacta Bedæ transmisit. Qui *ἀντὶ δώρου* loco ei dedicavit opus suum XXX quæstionum in Regum libros. Obiit Nothbertus anno Iↄccxxxix, temporibus Alrici, Cantiæ regis.

Cumbertus, seu Kimbertus Lindesseius, illustri Anglorum familia prognatus, libro uno *Comprovincialium facta* collegit. Nec satis certò dicere ausim, idemne, an aliud opus signet Pitseus, cùm ei tribuit Compendium annalium suæ gentis. Fuit Bedæ æqualis, qui & in præfatione

ad

ad Ceolnulphum regem, ejus se operâ in tradendâ Anglorum historiâ adjutum fatetur. *In provincia*, inquit, *Lindissi, quæ sint gesta erga Christi fidem, quæve successio sacerdotalis extiterit, vel literis reverendissimi antistitis Kinberti, vel aliorum fidelium virorum viva voce, didicimus.*

Daniel Wentanus, ut olim locuti, hoc est Wintoniensis episcopus, Bedæ æqualis, condidit historiam suæ provinciæ: item australium Saxonum gesta. Præterea prodidit res insulæ Vectæ; adhæc vitam Ceddæ episcopi: item historiam signavit de obitu Adhelmi, & alia. Decessit sub Sigeberto Visisaxonum rege, anno episcopatus sui XLII, Christi Iↄ CCXLVI. Epistola ejus catechetica, de ratione instituendi infideles, ad S. Bonifacium, Anglorum Apostolum missa, apud Baronium legitur Tom. IX ad ann. Iↄ CCXXIV.

Bedæ etiam ætate fuisse videtur is, à quo exposita est vita S. Austrebertthæ virginis, primæ abbatissæ Pauliacensis: quæ apud Surium est T. I. a. d. X Febr. Ea in vita hæc legas, quæ ætatem scriptoris indicant: *Dum hæc Christi famula die quadam in ordine vicis suæ in hoc opere laboraret: habebat secum unam tantum adolescentulam, quæ apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare consuevit: quæ hucusque vivit in corpore.* Obiit verò Austrebertha circa annum Iↄ CXC: quo imperabat Heraclius Justinianus. Ut scriptorem eum Leonis III. Isauri, qui Iconomachus dicitur, ac fortasse etiam Constantini Copronymi temporibus vixisse, per sit verisimile.

Etiam ad Leonis Isauri ætatem referendus videtur, qui posteris reliquit vitam prope æqualis sui S. Wandregisili abbatis, qui obiit anno Iↄ CLXV. Est ea apud Surium ad XXII Jul.

Sed istoc non satis apertum. Magis autem liquet de ætate Jonæ, Fontanellensis cœnobii monacho: à quo exaratam S. Wulfranni, Senonensis archiepiscopi, vitam, Sanctorum Historiæ Surius intexuit T. II. die XX Martii. Ætas scriptoris hoc pacto cognoscitur. Wulfrannus cum bona venia Childeberti, Francorum regis, ac Pipini principis, Caroli Martelli patris, anno Christi Iↄ CC profectus in Frisiam fuit, ut Christi gratiam huic genti prædicaret. Obiitque idem in cœnobio Fontanellensi anno Iↄ CCXX: sed corpus inde in urbem Tarvennam translatum fuit anno Iↄ CCXXIX. Itaque & vitam Wulfranni dedicavit Jonas Baino, præsuli Tarvennensi, & abbati Fontanellensi. Quæ autem narrat, accepisse se ait ab Odone è Frisiis oriundo, uno eorum, quos Wulfrannus converterat. Ex his colligimus, quasi iisdem temporibus Jonam, ac Wulfrannum, vixisse: aliumque esse hunc ab Jona, Attalæ discipulo, de quo superiùs diximus. Habes & aliqua in eâ Wulfranni vitâ de Radbodo, Frisiæ rege. Sed qui seorsum vitam Radbodi prodidisse, autumant; uti in Chronologia sua opinari videtur Gualterius; planè falluntur.

Felix Crolandiensis, Anglus, monachus Benedictinus, claruit sub Ethelbaldo, Merciorum in mediterraneâ Angliâ rege, anno Iↄ CCXXX. Fuit rhetor, ac poeta pro temporibus illis non malus. Scripsit ad Ealswaldum, Mæcenatem suum, vitam Guthlaci reclusi, deque ejusdem miraculis, & translatione ejus, & epitomen vitæ Guthlaci: item gesta abbatum Guthlandiæ. Epitome vitæ Guthlaci, quam dixi, videtur esse illa ipsa, quam apud Surium habemus a. d. XI Apr. Siquidem in MSo etiam adnotatum erat, esse *vitam abbreviatam, sed veram.* Nec est, quòd quis potiùs credat, compendium esse vitæ Guthlaci, quam circa annum CIↄ CCXXVIII scripsit Guilielmus Rameseye, itidem & Anglus, & Benedictinus. Nam Ramesejus, non prosâ, sed carmine, vitam eam est prosecutus.

Iisdem temporibus fuit Verus episcopus, qui, ut Sigebertus [a] inquit, *vitam Eutropii, episcopi Arausica Galliarum urbis, illustrem virtutibus ac miraculis, descripsit luculento sermone.*

[a] In catal. c. 73.

Ad eadem tempora pertinet Huncbertus Deirus, sive, ut aliis dicitur, Wibertus Deirus, Anglus. Claruit enim & ipse sub Osrico, Northumbriæ rege, circa annum Iↄ CCXXX. Wirmuthæ, & Girwici monasteriorum abbas erat: inque eo munere Ceolfrido Bernicio successit. Sed jam senex S. Bonifacii famâ pertractus in Germaniam fuit: ubi Friteslariense, & Ordorfiense monasterium reformavit. Scripsit vitam Ceolfridi abbatis, cujus successorem fuisse, antea dicebamus. Corpus ejus in Heresfeldensi cœnobio adservatur.

CAP. XXIX.

S. Bonifacii ætas, & libri. Possevino Winfridum, quem male Wanefridum appellat, alium à Bonifacio hoc videri, sed perperam. In M. Adamo locus correctus. Spissus Philippi Bergomatis error. Cuthbertus de vita venerabilis Bedæ. Iselacus de vita S. Siguvini. Unde videatur Ethelwolpho Anglo Latinum Lupi nomen datum. Eius magistri, ac commentationes, & de eiusdem poesi iudicium. Anastasius Cassinensis de translatione reliquiarum S. Benedicti, & Scholasticæ. Aribo Frisingensis de vita S. Corbiniani. Meginhartus de passione S. Ferrutii. Quo anno scripserit anonymus ille, qui Gregorio Turonensi librum XI addidit. Anso Belga de vita S. Ursmari. In Katherio Veronensi conjectura. Willibaldi Devonii genus, dignitas, deque Bonifacio, ac Walpurga, liber. Judicium de verbis passioni S. Bonifacii subnexis. Utilem fore collationem eorum, quæ Willibaldus, quæque Ludgerus, prodiderunt de S. Bonifacio. B. Marcellinus de primis Euangelii præconibus in Frisia. Autberti opusculum de monasterio S. Vincentii, & quando is scriptor claruerit.

S. Bonifacius, archiepiscopus Moguntinus, floruit temporibus extremis Leonis Isauri, & primis filii ejus, Constantini Copronymi. Literis, præter alia, mandavit vitam S. Lævini, quæ MSa superest in monasterio Rubeæ Vallis juxta Bruxellam: item in Carthusia Lovaniensi, ac Bruxellensi. Meminit quoque Tritthemius in Catalogo illustrium Germaniæ virorum. Ubi addit, præterea scripsisse de gestis variis sanctorum. Adhæc dicitur opus reliquisse de suis in Germania laboribus. Vita Lævini illa, ac martyrium ejus, ex MSo codice Aquicinctino edita sunt à Nicolao Serrario, unà cum epistolis S. Bonifacii. Mejerus tamen dubitâsse videtur, utrùm genuinus auctor Bonifacius esset: aut saltem, quia nondum viderat, alienâ maluit fide referre. Nam in annalibus ad annum Iↄ C XXXIII inquit: *Scripsit, ut tradunt, hujus eminentissimi martyris vitam Bonifacius, pontifex Moguntiacensis.* De patriâ Bonifacii aliquis est dissensus. Natione Anglum fuisse ait M. Adamus, cujus verba inferiùs addam. Item Albertus abbas Stadiensis ad annum Iↄ CCLV ait fuisse *de parentibus ex Angliâ non modicis exortum.* Similiter Molanus in Sanctis Belgiæ. Mejerus ad annum Iↄ CCLIV. Atque idem ajunt Balæus, Pitseus, imò & Tritthemius in catalogo illustrium Germaniæ virorum. Idem tamen in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, & lib. II de viris Illustribus Ord. S. Benedict. cap. XXXIV, & lib. III cap. CLXI apertè Scotum dicit. Ac similiter Gesnerus Tom. priori Bibliothecæ. Imò, ut antiquiores laudem, claré Scotum vocat in Quirinalibus suis Metellus Tegerensis; qui temporibus vixit Barbarossæ. Item Marianus Scotus lib. III ad ann. Iↄ CCCCXXXVII: *Monasteria S. S. Scotorum, S. Galli, & S. Bonifacii igne cremantur*; & ad ann. Iↄ CCCXLIII, *Epistola Zachariæ Papæ ad Bonifacium Scotum Moguntiensem Archiepiscopum.* Intelligo etiam ex V. Cl. Felice Osio, librum esse editum à Thomâ Demstero, in quo novem rationibus firmissimis comprobet, S. Bonifacium non Anglum fuisse, sed Scotum. Possevinus pro diversis habet, Bonifacium Anglum, Moguntinum Archiepiscopum, & Bonifacium Wanefridum, monachum. Sed Bonifacius, priusquam in Germaniam veniret ad Euangelium prædi-

can-

candum, monachus in Angliâ fuit. Nomen autem ejus tunc non *Wanefrid*, uti etiam est apud Simlerum, quod nihili nomen est; verùm *Winfridus* erat, pro quo variante dialecto, alii *Winfredus*, item *Winfritus*, vel Winfrethus scribunt: At Bonifacii nomen accepit à Papa Gregorio, *cum Moguntinensis urbis pastor pro pontificali benedictione Romam adscenderet*: ut ait Johannes de Beka in chronicis suis. Idem error est in vulgatis codd. Matthæi Westmonasteriensis. Nam ad an. Iↄ CCLIII legas: *S. Bonifacius Moguntinæ urbis Episcopus cum aliis* LIII *in Frisia Martyrio*. Ac continuo ad an. Iↄ CCLIV additur: *S. Bonifacius, qui & Winfridus dicitur, Francorum Archiepiscopus per Martyrium decessit*. Sed alteruter locus est expungendus. Vitam ejus discipulus Wilibaldus prosâ consignavit; eandem carmine heroico Ruthardus, Rabani discipulus, constrinxit. De eodem sic M. Adamus Ecclesiasticæ historiæ lib. I. *Primus omnium, qui Australes Germaniæ partes, idolorum cultui deditas, ad cognitionem divinæ ac Christianæ Religionis adduxit, Vinifridus erat, natione Anglus, verus Christi philosophus; cui postea cognomentum ex virtute erat, Bonifacius. Et quamvis alii scriptorum, vel Gallum in Alemania, vel Hemeranum in Beguaria, sive Kilianum in Franconia, seu certè Willebrordum in Fresia, priores verbum Dei asserant prædicâsse: hic tamen omnes alios, uti Paulus Apostolus, studio, & labore prædicationis, antevênit. Ipse enim (ut in gestis suis legitur) Apostolicæ sedis auctoritate fultus, legationem ad gentes suscepit, Theutonumque apud populos, (apud quos nunc, & summa imperii Romani, & divini cultus reverentia, viget, ac floret) Ecclesias doctrinâ, virtutibusque, illustravit. Quarum etiam provincias, ac episcopatus, distribuens, seorsum Francos cis Rhenum, Hassones, ac Thuringos, qui Saxonum confines sunt, primitivo quodam laboris sui fructu, Christo, & Ecclesiæ copulavit. Tandemque à Fresonibus, quos jam antè ad fidem converterat, illustri martyrio coronatus est. Gesta ejus à discipulis plenariâ manu edita sunt, quæ cum ferunt agonizâsse cum aliis quinquaginta, & amplius, commilitonibus suis, anno ordinationis suæ* XXXVII. *Ipse est annus Dominicæ incarnationis* IↃCCLV, *Pipini Junioris* XIIII. Ubi ut pro XIV legamus IV, aut V, temporum ratio suadet. Præterea in verbis adlatis, ubi in editis legitur, *Teutonumque populos*, rescripsi, *Teutonumque apud populos*: quam emendationem facilè omnibus, qui loci sententiam attendant, probaturum me confido. Nempe τὸ *apud* præteriit librarius, eo quòd post vocabulum proximum *apud* sequatur. Vide de Bonifacio S. Wylibaldum presbyterum, qui vitam ejus descripsit, ut paullò ante dixi. Item Joannem à Leidis Carmelitam lib. III. Chronici Belgici: & quæ de eo ex bibliothecâ Schabenheimensi Wicelius in Hagiologia refert: quæque Brouwerus in antiquitatibus Fuldensibus. Quod sicut tanti etiam is scriptor videatur: adire etiam possit Cornelium Kempium rerum Frisicarum lib. III cap. XXI. Sed non semel in historiâ hâc, more suo peccat, ut inter alia, cùm Bonifacium ait occisum anno Iↄ CCLXXXII. Nisi forte scripserat 732: unde proclivis error in 782. Sanè 752 occasum prodidit etiam Rhegino: item Joannes à Leidis lib. III. cap. XV, & XVI. Sed uterque falsus. Nam demum anno Iↄ CCLIV. in Frisiâ a gentilibus est interfectus, ut constat ex annalibus Franciæ, à Pithœo editis, Mariano Scoto, Chronicis Sigeberti, & Matthæo Westmonasteriensi. Quanquam apud hunc verba quædam irrepsere, quibus etiam priori anno martyrium ejus tribuatur. Sed omnino alteruter locus est expungendus, ut qui ab alienâ manu è margine in contextum sit receptus. Et sanè hanc de anno Iↄ CCLIV sententiam sequitur etiam Mejerus in ann. Fl. & Baronius in Martyrologio. Ad annum tamen proximum referunt, Lambertus Schafnaburgensis, Gotfridus Viterbiensis, & Albertus Stadensis. Eamque sententiam sequitur & Tritthemius, tum in Catalogo illustrium Germaniæ virorum, tum in scriptoribus Ecclesiasticis. Item Molanus in Sanctis Belgii. Utcunque est, vel LIV, vel LV anno occisus est: non LII, nedum LXXXII post Iↄ CC. In annal. Francorum à Pythœo, & Frehero editis dicitur martyrio affectus Junii die IV. Puto scripsisse *die* V. Nam Nonis ipsis occisum esse, legere est apud Usuardum & Adonem Viennensem in martyrologiis. Item Marianum Scotum. Imò Joannes à Leidis hos versiculos adducit lib. III cap. XVI.

Junius in nonis festum venerabile nobis
Advenit; exultant fratres cum civibus in quod
Tunc quia cælorum meruit Bonifacius alta
Scandere perpetuam mercatus sanguine vitam.

Occisus in oppido Frisiæ quod dicitur Dockum: ac priùs à Trajectensibus sepultus in templo S. Salvatoris. Sed postea S. Lulli rogatu delatus Moguntiam, ac sepultus in monasterio Fuldensi. Anno autem Iↄ CCCXIX.

Basilica S. Bonifacii martyris in cœnobio Fuldensi ab Hestulpho Archiepiscopo dedicata est in honorem Salvatoris, & omnium sanctorum ejus: translataque sunt ossa sancti Martyris Kal. Novembris: ut verbis iisdem scribit anonymus in annalibus sive gestis Francorum in cœnobio Fuldensi scriptus & continuatus, atque à Pithœo prius, posteaque auctior editus à Frehero. At planè ineptum, quòd in Africa à Mahumedanis interemtum ait Philippus Bergomas Chronici Supplementi lib. X ad an. Iↄ CCXIV.

Cuthbertus, monachus cœnobii Girwicensis, ejusdem Copronymi tempore, claruit sub Egberto, Northumbriæ rege; deque Bedæ, præceptoris sui, vitâ, & obitu, librum reliquit.

Itidem Iglacus, Anglus, Benedictinus, gymnasii rector, floruit anno Iↄ CCXL, sub Egberto, Northumbriæ rege: ac vitam scripsisse dicitur Siguvini, abbatis S. Petri in finibus Berniciorum. Meminit ejus discipulus illius Ethelwolphus Bernicius, carmine de laudibus cœnobii sui: atque è junioribus Lelandus, & Balæus.

Ethelwolphus Bernicius, cognomento LUPUS (nisi hoc potiùs proprii nominis *Ethelwolf*, quod *nobilem lupum* sonat, Latina est interpretatio) temporibus ejusdem imperatoris claruit anno Iↄ CCL, sub Oswulpho, rege Northumbriæ. Primùm in sano Petri, Lelando teste, discipulus erat Eadfridi, sive Eadferti ejus, qui postea Lindisfarrensis episcopus creatus fuit. Exinde præceptore usus est Iglaco; de quo proximè à me dictum. Carmine lusit ad Egbertum episcopum de origine fani B. Petri ad orientale Berniciorum litus: item opus meditatus est de illustribus monachis, atque alia. Pro tam barbaro seculo tolerabilis sanè erat versificator: ut vel fidem facient versiculi isti de præceptore suo Iglaco:

Tempore quo lector, præclaræ gaudia dicti
Accumulet patris, Iglacus nomine dictus;
De quo jamdudum perstrinxi pauca relatu
Anglorum de gente, pios dum carmine quosdam
Concinerem. Quondam fuit inclytus ille magister, &c.

Etiam Constantini Copronymi tempore fuit Anastasius, monachus Cassinensis, & Cardinalis, ac bibliothecarius Stephani II Papæ, qui anno sedit Iↄ CCLIV. Scripsit historiam de translatione partis reliquiarum S. Benedicti, & ejus sororis, Scholasticæ. Extat MS. Cassini, & alibi. Si modò est genuinus. Sanè historia ejus in plerisque suspecta est: ut ait Arnoldus Wion Ligni Vitæ parte I, in catalogo abbatum Casinensium. Ab Adrevaldo quidem in quibusdam dissentit: qui argumentum idem tractavit, ut dicemus cap. XXXVIII.

Aribo quartus Ecclesiæ Frisingensis episcopus fuit: atque honestissimum hoc onus suscepit anno Chr. Iↄ CCLXI, annisque sustinuit XXIII. Scripsit vitam S. Corbiniani, qui primus fuerat episcopus Frisingensis. Habes apud Surium T. V die VIII Sept. Diversus ab eo est Aribo ille, qui interpretatus est XV psalmos graduum: atque ad abbatem Bennonem bene longam epistolam exaravit. Nam ille undevigesimus Moguntinorum Archiepiscopus fuit, at-

que

que anno obiit cIↃxxxi. Vide de eo Philippum Bergomatem lib. xii Chron. Suppl. ad an. IↃ ccccLxxxii.

Quod si Possevinum audimus, etiam Constantini Copronymi ætate claruit Meginhardus, Fuldensis monachus, Congregationis Luxoviensis: à quo signata exstat Passio S. Ferrutii. Sed cum Caroli Calvi tempore vixisse, inferiùs ostendam.

Item Copronymi temporibus claruit Anonymus, qui appendicem, sive librum undecimum, adjecit Gregorii Turonensis Historiæ Francorum. Desinit ea appendix in morte Caroli Martelli: qui est annus Christi IↃ ccxLi. Sed cap. cix ait, à passione Dom. usque ad tempus, quo ea traderet, esse annos IↃ ccxxxv. Quare cùm Christus, juxta æram vulgarem, seu Dionysianam, passus sit anno xxxiii: consequitur, eum auctorem ista signasse anno IↃ ccLxviii; quo in Galliis regebat Pipinus, Caroli Martelli filius, Caroli M. parens.

Anso Belga, monachus monasterii Laubiensis, congregationis Floriacensis, ac postea sextus ejus monasterii abbas, edidit vitam S. Ermini episcopi & abbatis Lobiensis. Præterea vitam S. Ursmari Episcopi scripsit: eamque dicavit monasterii sui abbati, Theodulpho; cui postea eo in munere successit anno IↃ ccLxxvii. al. 776. Hanc Ursmari vitam, ab Ansone rudiùs expressam postea expolivit RATHERIUS, Veronensis episcopus, qui & Ansonis in præfatione suâ meminit his verbis: *Epistolaris verò præfatio cuiusdam Ansonis, sancti, ut credi potest, quamquam non adeò diserti viri, quam eidem suo operi præposuit, omittenda visa est omnino, ut ipsa quoque auctoris in eâ lateat omnimodis intentio.* Vitam eam ita expolitam habes apud Surium a. d. xviii Aprilis. Sed quid est, quod Ratherius ait, eo se Ansonis præfationem penitùs celecâsse, quò, quid voluerit, penitùs ignoretur? Equidem planè suspicor, tria hæc verba, *quippe obscura adeò*, aut hæc, *utpote tam obscura*, aut alia, quæ idem signent; à librario esse omissa. Nempe ut hunc, similemve in modum, legamus: *Omittenda* (præfatio) *visa est omnino: quippe tam obscura, ut ipsa quoque auctoris in eâ lateat omnimodis intentio.* Obiit Anso an. IↃ ccc.

Willibaldus Devonius, discipulus S. Bonifacii, & ex sorore ejus natus, cum fratre Winebaldo, sororeque Walburga, Germaniam, post avunculum, adiit: atque inibi primus Eystetensis Ecclesiæ factus est præsul, & summus cancellarius. Ac hortatu Lulli, sive Julii, natione Angli, sed archiepiscopi tunc Moguntini, vitam scripsit Winfridi Bonifacii, atque ejus sororis Walburgæ. Eam Bonifacii vitam unà cum Bonifacii epistolis edidit Nicolaus Serrarius a. Verùm cùm vita hæc eleganter quidem, sed obscuriùs tamen scripta postea monachis quibusdam Fuldensibus videretur: alius illam rogatu eorundem, apertiùs tradere conatus est, idque libris duobus; quorum prior exponit, quæ egerit antequam Moguntinus fieret Episcopus; alter autem, quæ postea fecerit. Hosce duos libellos habes apud Surium T. iii d. v. Jun. Sed stylo ab eo plerisque in locis, quòd rudior & impolitior foret, commutato. Ex Wilibaldo etiam sua hausit Wicelus in Hagiologia. Qui & ista vitæ ejus subjecit è cod. suo: *Ego Wilibaldus episcopus, &c. vitam, & passionem Bonifacii conscripsi primùm in ceratis tabulis ad probationem Lulli, & Megengandi. Post eorum examen in pergamenis rescripsi. Atque hoc in loco, qui dicitur S. Victoris extra muros Moguntiæ, ubi Lullus, & Rabanus, vacabant orationibus*, &c. Sed ista ab imperito, & audaculò aliquo, esse adjecta, satis evincit Rabani ætas: ut qui demum sub Lothario, Ludovici Pii filio, ex abbate Fuldensi factus sit Episcopus Moguntinus: ac sub Ludovico juniore obierit anno IↃ cccLvi. Dedicavit hoc opus Lullo antè memorato, & Megingozo, sive Memingolo, aut Megingango, vel etiam Mayngugo, (variè enim nominatur) episcopo Herbipolensi. Quod autem ad vitam S. Walpurgæ, eam à S. Willibaldo scriptam fuisse, auctoribus dixi centuriatoribus Magdeburgensibus Centuriâ viii, Balæo Centur. ii scriptorum Britann. & epitome bibliothecæ Gesneri.

a Moguntiæ 1605.

Sed necdum ea in lucem prodiit: nec quibus in bibliothecis lateat, hactenus cognovi. Decessit verò Wilibaldus anno IↃ ccLxxxi, ætatis suæ Lxxvi. Eystetæ sepultus fuit: sed reliquiæ ejus anno IↃ cccLxx per Balduinum Ferreum a translatæ sunt Furnam, Flandriæ id oppidum est, patriâ doctissimi Paulli Leopardi, solum jucundæ mihi memoriæ, ob quadriennium, quod ibi cum charissimis parentibus, dum fata Deusque sinebant, puer admodum transegi. Vitam Bonifacii à Wilibaldo hoc traditam scriptor, qui est apud Surium T. iv die v Jun. sequi se profitetur. Initio sanè prologi legas: *Tandem precibus vestris, Fuldenses fratres, pro scientia mea exiguitate morem gessi. Petiistis enim, ut sancti patris nostri, Bonifacii, vitam, eleganter quidem à S. Willibaldo olim conscriptam; sed plerisque locis parùm eruditis adeò obscuram, ut difficile ejus sententiam possint assequi; ego sermone apertiori, magisque perspicuo, scribendum susciperem.* Et post aliquammulta: *Hoc in opere id mihi vel maximè studio fuit, ut quæ prius ab alio dicta fuere, verbis apertioribus redderem, iis exceptis, quæ propter difficultatem, & obscuritatem, satis assequi non potui. Nam quæ perspicua satis visa sunt, ea interdum, nihil mutatis verbis, secutus sum.* Continuò subdit: *Porrò autem hoc etiam dilectioni vestræ notum esse velim, in libro illo, quem me explicatiùs reddere voluistis, permulta tum miracula, tum epistolas insignes, desiderari; quæ, ex aliis codicibus collecta, locis opportunis inserere conatus sum. Et fortassis ille venerandus vir, qui vitam sancti Bonifacii primus scripsit, multas ejus, & virtutes, & epistolas, nesciens omisit.* Non inutile verò sit conferre cum hac Bonifacii vitâ acta à Ludgero scripta, immistaque vitæ S. Georgii, de qua in Ludgero diximus. Sunt enim aliqua, ubi dissideant, & ubi ex Ludgero sit corrigere ejus lapsus nonnullos.

a Molanus in Natalibus Sanctorum, & indiculo Sanctorum Belgii.

Fuit iisdem temporibus B. Marcellinus Brigantius, Britannus, unus eorum, qui cum Willebrordo, Suitberto, Lebuino, aliis, ab Egberto, archiepiscopo Eboracensi, missi fuere in Frisiam, ut eam à pagana religione ad Christianam converterent. Scripsit vitam memorati S. Suiberti, qui eo in itinere decessit. Dicavit autem Gregorio, Trajectensi episcopo. Habes apud Surium Tom. ii. a. d. i Mart. Quibus autem in locis MSa exstet, Pitseus in Anglicis doctoribus docebit. Meminit ejus vitæ & Rixfridus, septimus Trajectensis episcopus, epistola ad S. Ludgerum, episcopum Monasteriensem: item S. Ludgerus epistolâ ad Rixfridum, quâ dicit, S. Marcellinum ultra Lxx annos prædicationi in Frisia, ac gentilium conversioni, impendisse. Præter vitam S. Suiberti, etiam edolavit vitam S. Willibrordi. Sic enim ipse scribit in vita S. Suiberti cap. vi: *Et ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut & sancti Willibrordi, conscripsi.* Adhæc signavit vitam S. Willeici, Canonici Trajectensis, ac postea, in Werdensi monasterio, sub S. Suiberto, coëpiscopo S. Bonifacii: de quo plura Molanus in indiculo sanctorum Belgicæ. Librum quoque de tyrannide Radbodi, Frisiæ regis, tribuunt eidem. Quibus autem locis Marcellinus præfuerit, docent hæc ejus verba: *Et ego Marcellinus, presbyter inutilis, à præfatis pontificibus missus ad partes Transisulanas, locum Aldenseel, Trentam, & Tuentam, & Covordiam, & Daventriam rego, &, Dei providentiâ, totum ferme locum Christo prædicando lucratus sum.* Possevinus seorsim agit de Marcellino Brigantio Anglo, monacho S. Salvatoris Trajecti, congregationis Gallicanæ Floriacensis: & S. Marcellino Frisio, quem & Marchelmum à quibusdam dici ait. Atque est hic unus idemque Marcellinus: qui patriâ fuit Brigantius Anglus: sed quia S. Willibrordum in Frisiam comitatus est adolescens: atque ibi usque ad decrepitam ætatem Euangelium prædicavit: inter Frisios à Frisiis refertur; uti à Suffrido Petri. Addit Possevinus, vixisse anno IↃ ccLxxx. Sed cùm ipse Marcellinus b dicat, anno se IↃ cxc venisse in Frisiam: & Euangelium ibi annis non multo ampliùs, quàm Lxx, prædicârit; ut constat ex S. Ludgero: iis potiùs accedendum, qui obiisse ajunt circa annum IↃ ccLxviii.

b In vita Suiberti cap. 6.

Etiam

Etiam ad hæc tempora referendus videtur Autbertus abbas, qui memoratur Paullo diacono lib. VI de gestis Longobardorum cap. XL: *Monasterii verò Vincentii martyris, quod juxta Vulturni fluminis fontem situm est, & nunc magna congregatione refulget, à tribus nobilibus fratribus, hoc est Tato, Taso, & Paldo, jam tunc ædificatum: sicut viri eruditissimi Autberti, ejusdem monasterii abbatis, in volumine, quod de hac re composuit, scripta significant.* Quod de exstructo à tribus fratribus monasterio S. Vincentii narrat, id contigit anno Christi Iↄ CCXX: ut constat ex Chronico Cassinensi lib. I cap. IV. Post id tempus Autbertum fuisse, satis est apertum. At Paullus diaconus claruit tempore Karoli M. qui regnare cœpit anno Iↄ CCLXVIII. Quare vel intermedio tempore floruerit, ut Paullo hoc aliquantillo antiquior sit: vel Karolo regnante, ut æqualis sit Paullo, qui ejus meminit.

Cap. XXX.

Flaccus Alcuinus Albinus ubi natus, quibus usus magistris, quanto gaudeat discipulo: ejusdem honos, eruditio, opera historica. Quis Eliphilus ille, qui primus prælo subjecit libros Karoli nomine scriptos de cultu imaginum. Paullus diaconus Longobardus quibus parentibus natus, quæ munera gesserit, ut post captivitatem dimissus, posteaque relegatus fuerit, deque fugâ ejus, & monachatu. An Atheniensis *in vett. libb. vocetur pro* Atriensis. *Opus ejus de episcopis Metensibus: & alterum de Papiensibus. Quorum vitas scripserit. Libri ejus de gestis Longobardorum: atque ut eos continuârit Herbrechtus. Quid historia miscella Eutropio, quid Paullo, quid Landulpho debeat: & unde hauserit Landulphus, quæ Paullo adjecit. Geminum παρόραμα Henrici Canisii. An Joannes diaconus rectè vocetur editor historiæ miscellæ. S. Ludgeri patria, episcopatus, relatio de vitis SS. Marcellini, & Georgii Ultraiectini: deque Ludgero versiculi Josephi, & quando sanctus vir decesserit.*

Temporibus Pipini, & filii ejus Caroli Magni, Francorum regum, claruit Flaccus Alcuinus, cui cognomentum Albinus fuit: ut ait conditor annalium Francicorum à Pithœo editus ad an. Iↄ CCXCIV. Atque ita ex veteribus libris Pithœus inscribit in Rhetoribus antiquis: *Albini Alcuini de arte Rhetoricâ dialogus.* Etsi autem obstare videretur locus ille conditoris annalium Francicorum, (qui vixit temporibus Karoli Crassi, ut postea dicetur) putem tamen, idem esse nomen Alcuini, & Albini: sed Alcuinum, sive, ut interdum scribitur, Alahvinum dictum Francicâ linguâ, quasi *Al-win*, vel *alguin*: hoc est, omnia vincentem: sed quia V & B confundi posterioribus temporibus soleant, assumsisse pro barbaro nomen Latinum *Albinus*: tandemque factum, ut à nonnullis conjungerentur, qui idem esse nomen non cogitarent. Natione hic erat Anglus: à Beda primùm, hinc ab Egberto Archiepiscopo, est institutus. Docuit Carolum M. ac eidem postea ab eleëmosynis, & sanctioribus consiliis, fuit. Etiam consilio ejus Carolus instituit Academiam Parisinam. Latinè, Græcè, Hebraicè, callebat: atque idem erat rhetor, philosophus, mathematicus, & theologus nobilis. Chronica edidit, item lib. de vita, & virtutibus B. Martini; & acta discipulorum Gregorii: & vitam Vedasti, episcopi Atrebatensis; quæ apud Surium est 2. d. VI Febr. item vitam Willebrordi, quæ scripta ad Beornradum Archiepiscopum. Vide eam apud Sur. T. VI die VII Nov. Sed edidit ille tantummodo librum primum prosâ scriptum: at alia hujus argumenti, quæ in præfatione à se signata esse Alcuinus refert, primus divulgavit Canisius T. VI Antiq. Lect. Ea sunt, homilia de natali Wiliboldi, liber secundus de vita Wiliboldi carmine compositus hexametro, & de Wilgiso, parente S. Wiliboldi. Quo ordine & ea Alcuinus in præfat. commemorat, & Canisius in membranis MSis S. Galli repererat. Carmine etiam heroico egit de martyrio S. Bonifacii, Moguntini Archiepiscopi, & de pago Doccumensi; ut Pitseus ait. Scripsit item vitam B. Richarii presbyteri; quæ dicata Karolo M. Habes apud Surium T. II a. d. XXVI April. Item gesta Karoli M. & alia multa; sed ad Theologiam pertinentia; quæ apud Sigebertum vide de script. illustr. cap. LXXXII. Sed nulla illic mentio librorum IV de imaginibus. In caussa est, quod scripti quidem ab Alcuino fuerint: ut indicat Rogerus Hovedenus in Annal. ad an. Iↄ CCXCII: & Westmonasteriensis ad annum sequentem: sed editi tamen sub nomine Karoli M. prælo eos primus divulgavit Eliphilus: hoc est, Joannes Tilius, Meldorum episcopus: qui cur nomen Eliphili assumserit, pauci sciunt. Nempe per priorem compositi hujus partem occultè significabat, se quasi spiritu *Eliæ*, imaginum cultum, hoc Karoli, seu Alcuini opere, oppugnatum ire velle: *Phili* autem ad *Eli* adjecit, quia vocaretur ipse Tilius: nempe à tilia, quæ Græcè *philyra* nominatur. Barthius Advers. lib. XLV cap. XI, censet duos fuisse Carolos Albinos; unum Scotum, quem in Italiam Carolus misit, & prope Papiam abbatem S. Augustini fecit: alterum Anglum, Bedæ discipulum, quem usque ad finem vitæ detinuit secum. Probat autem hoc ex monacho Sangallensi, qui res Karoli signavit. Atque ex horum distinctione censet multa posse conciliari, quæ de Albino ἐναντιοφανῆ veteres prodiderant. A nonnullis, (ut à Simlero in biblioth. quoque traditur) Alcuino tribuitur vita Karoli Magni, quæ Eginhartum auctorem habet. Eginharto enim, præter veteres libros, assignant eam Lupus in epistolis, poeta anonymus Arnulpho imp. σύγχρονος, Marianus Scotus, M. Adamus Bremensis, Sigebertus, scriptor Chronici Suarzachensis, atque alii. Et quàm parùm est verisimile, ut Alcuini sit, cùm in ea Alcuinus inter præceptores Caroli referatur!

Æqualis Alcuino erat Paulus, Warnefridi, & Theodolindæ filius, cognomento Winfrid, Longobardus; qui priùs diaconus fuit Aquilegiensis, & Desiderii, ultimi Longobardorum regis, cancellarius: quod non attendit Raphaël Volaterranus. nam pro diversis habet Paullum, historiæ Longobardicæ scriptorem, & Paullum, diaconum Aquileiensem. Hic, victo rege suo, inter nobiles captivos à Karolo, Francorum rege, abductus fuit: ac propter prudentiam, & eruditionem egregiam, magno aliquamdiu in honore erat: sed suspectior postea, in Diomedeam insulam est relegatus: unde ad Arichim, Beneventanum principem, generum Desiderii regis, profugit. Eoque defuncto, monachus est factus cœnobii Casinensis. Vir magnus, &, qui eum sequitur, doctissimus Fridericus Lindenbrugius, putant & atriensem fuisse: nempe priusquam diaconus fieret; atque hoc inde colligunt, quia in veteribus glossis, ubi sub ejus nomine adducuntur Festi fragmenta, legatur *Paullus Atheniensis*; quod corruptum uterque arbitratur ex *Atriensis*. Nolim pertinaciter contra hanc conjecturam pertendere. Attamen non paullò verisimilior foret, si eam Paullus epitomen, cùm atriensis foret, Karolo obtulisset. Verùm enimvero illam Karolo dicavit, non atriensis, aut levita, seu diaconus: sed postquam cum Desiderio rege, cujus fuerat cancellarius, in Karoli venerat potestatem. Quàm varia scripserit, docet Sigebertus cap. LXXX: *Paullus, monachus Casinensis cœnobii, natione Italus, propter scientiam literarum à Karolo Magno imperatore adscitus, scripsit vitam primi Gregorii Papæ; scripsit gesta Pontificum Metensium; scripsit miracula sancti Arnulphi; qui primò major domus regis Francorum, postea Metensium episcopus, eremiticam vitam expetiit. Historiam quoque Vinnulorum, qui postea nominati sunt Longobardi, luculento, & plano sermone scripsit.* Opus de episcopis Metensibus hactenus mihi est invisum a: sed exstare illud MSum, auctor est Molanus. Et Paullus ipse hoc à se scriptum fuisse, indicat lib. VI. de gestis Longobardorum cap. XVI: *Sed & ego, inquit, in libro, quem de episcopis ejusdem Metensis civitatis conscripsi, flagitante Angilrammo, viro mitissimo, & san-*

a *Postea visum in Corpore veterum Historiæ Francicæ scriptorum: quod edidit Marquardus Freherus. At tum quoque comperimus, planè inde esse fragmentum, quod à Surio, & Pithœo, editum esse, mox dicetur.*

& sanctitate præcipuo, præfata Ecclesiæ archiepiscopo, de hoc sacratissimo viro Arnulpho, quædam ejus miranda composui: quæ modo superfluum duxi replicare. Eoque ex opere videtur omnino esse illud fragmentum de Arnulpho, quod ex MSo codice Surius Arnulphi vitæ subtexuit: quodque testamento Karoli Magni subjunctum legas in annalibus Francorum a Pithœo editis. Nec tantùm de Metensibus, sed etiam de Papiensibus episcopis, commentatus dicitur. Imò id opus visum sibi ait Galesinius. Mirum verò, Sigebertum mentionem quidem facere vitæ Gregorii Papæ, atque Arnulphi: at nec Cypriani martyris, quæ à Pamelio præmittitur operibus B. Cypriani: nec B. Benedicti, S. Mauri abbatis, & Scholasticæ virginis: quæ ternæ cum poëmatis Prosperi Martinengii excusæ fuerunt Romæ. Sanè vitæ Benedicti etiam Tritthemius meminit. Versus quoque Paulli hujus de Scholastica virgine habes in Martyrologio Arnoldi Vioni ad x Febr. Operis verò de gestis Longobardorum, postremo loco à Sigeberto memorati, etiam mentionem invenio apud Walafridum Strabonem libro de divinis officiis cap. xxviii. Opus verò hoc in editione Raphelengii, & iis, quæ antè prodiere, desinit in hæc verba, *Francorum Avarumque pacem custodiens.* Atque ita etiam plerique manuscripti. Sed Fredericus Lindebrogius in editione Hamburgensi, quæ sexdecim annis post Raphelengianam prodiit, fragmentum attexuit luculentum ex manuscripto Palatino, quod à Marquardo Frehero acceperat: idemque comparère voluit Freherus in Corpore Historicorum Francicorum, quod curâ ejus Hanoviæ *a* excusum fuit. Continuavit eam historiam Herberchtus. Leo Ostiensis Chronici Casinensis lib. 1. cap. x: *Dominus Herberchtus in historia, quam de Longobardorum gente post Paullum diaconum scripsit, ita refert.* Bonam etiam partem Paullo huic debet Historia Miscella. Nam primi undecim libri iidem sunt, ac decem libri Eutropii: nisi quòd aliqua subinde de sua addat Paullus: quod ab eo jussu factum est Adelbergæ, sive Adhilbergæ, Beneventi ductrice: cui maritus erat Arichis; pater Desiderius, ultimus Longobardorum rex. Exinde Eutropium continuat Paullus, cujus sunt quinque libri sequentes. Cæteri, nempe septimusdecimus, & qui consequuntur, a Landulpho Sagace additi sunt, imprimis ex Theophane, sive Anastasio bibliothecario, qui Theophanem vertit. Atque hæc caussa est, cur Fronto Ducæus, notis in Gregorii Papæ librum de imaginibus *b*, quoties aliquid ex postremis octo libris citat, Theophanem, vel Anastasium, non Paullum Diaconum, eorum, quæ adducit, dicat auctorem. Ut omnino injuriam ei faciat Henricus Canisius *c*, cùm censet, ab notarum illarum scriptore totam historiam miscellam Theophani, vel Anastasio, adscribi: cùm Ducæus de postremis duntaxat libris loquatur. Sed alterum etiam ejusdem est Canisii παρόραμα, cùm Baronium culpæ reum putat, propterea quòd in annalibus ejus istoc legisse sibi videbatur. Nempe non attenderat verba, quæ præmisit Baronius, ubi ait, se, uti Gregorii librum, ita interpretationem, ac notas, quas apposuit, à Ducæo accepisse. Alphonsus Ciacconius in vitis Pontificum *d*: *Habet*, inquit, *auctor Miscellæ Paullus, vel potius Joannes diaconus.* Ego fidem non ausim derogare tot codd. antiquis; ubi, qui primus Eutropium continuavit, Paullus, non Joannes, appellatur. Nisi fortè & Joannes diaconus post Paullum miscellam adauxit; quod vulgò non alius, quàm Landulphus Sagax, creditur fecisse. Eutropium cum additis à Paullo Diacono habes MSum Oxonii in Bibliotheca Balliolensi: item in biblioth. Collegii S. Magdalenæ. Quæ præterea scripserit Paullus, ex Tritthemio, & aliis, cognosces. Vide &, quæ de Paullo hoc refert Leo Ostiensis Chronicorum lib. 1. cap. xvii, & Petrus Diaconus de sanctis montis Casini, ac Tritthemius de viris illustribus ord. Bened. lib. ii. cap. xxx.

a Anno 1613. pag. 178.

b Est edidit Baron Tom. 12. Annal. Eccl. ad an. 726.

c Præfat. ad lectorem, quæ est ante historiam miscellam.

d In Leone pag. 125.

S. Ludgerus, sive Ludigerus, Usuardo etiam memoratus, natus fuit in Frisiæ pago juxta Doccomum, cui Virumno nomen erat. Hic circa annum ⅠↃccc ab Hildebaldo, Coloniensi episcopo, in Wirdino, seu Werthina, factus est primus episcopus Ecclesiæ Mimigardevensis, seu Monasteriensis in Westfalia. Scripsit Ludgerus post S. Marcellinum epistolam de vita, & miraculis S. Suiberti: quam misit Rixfrido, seu Ritfrido, septimo Trajectensium episcopo. Legitur ea apud Surium ad 1 Mart. Item composuit vitam præceptoris sui S. Gregorii, Ultrajectensis episcopi, discipuli S. Bonifacii. Nec tamen vita ea solùm acta S. Gregorii exponit: sed insimul complectitur historiam prædicationis, ac passionis S. Bonifacii. Albrici etiam, seu Alberici vitam exaràsse, ait Suffridus Petri, & ex eo Baronius Tom. ix, ad annum ⅠↃccc ix: item Possevinus in apparatu sacro. Exstat apud Ludgerum epistola Rixfridi. Ac Josephi quoque, qui Alcuini discipulus fuit, hos ad eum versiculos invenio:

Frater amore Dei, cognato dulcior omni,
Et consanguineis merito pretiosior ipsis,
Ludger, amate Deo, Christi te gratia salvet:
Vive tua gentis Fresonum a clara columna,
Presbyter occiduis laudabilis orbis in oris,
Doctus in eloquio, prudens, & mente profundus.
Ipse gradum meritis ornas, & moribus almus,
Et pueris senibusque humilis de corde ministras.
Tu germanus agis cunctis æqualibus ævo:
Utque parens pueris, vita documenta rependis.
In melius crescendo mei memor esto, sacerdos:
Tu precibusque tuis commenda quæso Tonanti,
His brevibus, vatem, qui te laudavit in oris.
Si teretis baculi pro tali carmine donum
Munificus tribuas: fors hac mercedula vati
Concordat modico. Felix sine fine valeto.

a Alii, Phrisonum tu clara columna.

Quos versus etiam, sed non adscripto nomine auctoris, præmisere editioni vitæ Ludgeri, quæ ante annos cx edita fuit à Joa. Cincinnio, typis Quentelianis. Obiit Ludgerus anno ⅠↃccc ix; ut in vita Ludgeri, inque Chronicis Dithmari, legas. Ut minùs rectè Bellarminus in Ecclesiasticis scriptoribus Ludgerum referat ad annum ⅠↃccc xii. Nam triennio antè excessit, ut vidimus. Adi de Ludgero Crantzium in Metropoli lib. 1. cap. v. & in Saxonia lib. ii. cap. xiv, ac xvi; item vitam ejus scriptam à monachis S. Salvatoris Trajecti; quæ est in sylloge Suriana ad diem xxvi Martii. Sed ibi ea monachis cœnobii Werthinensis, seu Werdenensis, perperam tribuitur. Item vide Joannem Leidensem Carmelitam Chronici Belgici libro iv. cap. vi, & xvii.

Cap. XXXI.

Adhemari, *seu* Autmari *commentarii de gestis Francorum, quos Aimoinus ad verbum, ut ipse fatetur, exscribere solet: ac passum esse Adhemarum, quod fecerat: quippe cui priores similiter exscribere moris fuerit. Quam variè* Usuardi *nomen scribatur. Error Gaulterii, Baronium, ut ait, sequentis ducem. Dissensum à Baronio, eundem Florum existimantis, qui martyrologium Bedæ auxit; quique in Pauli epistolas commentatus fuit.* Haddonis, *seu* Haitonis, *episcopatus, legatio ad Orientis imperatorem,* ὁδοιπορικὸν, *liber de visionibus S. Wettini, ejusdem ad monachatum transitus, & ubi, ac quando, decesserit.* Anonymus de translatione corporis B. Germani. Paullus, diaconus Neapolitanus, *de vita Mariæ Ægyptiacæ; & translatio eorum, quæ Theophanes tradidit de episcopis urbis Romanæ.* Hildeberti Cenomanensis *carmen de Maria antè dictâ.*

PRæter eos, quos antea vidimus, alii etiam non pauci ætate eâdem rem historicam juverunt. Quos inter primus nunc se offert Adelmus Benedictinus monachus, sive ut aliis vocatur Adhemarus, sive Autmarus; qui Carolo Magno fuisse creditur à sacris. Ejus quidem temporibus vixisse, satis constat. In literas hic retulit gesta Francorum: quæ perduxit usque ad annum Christi octingentesimum; quo imperium ad Francos translatum fuit.

Ea Aimoinus exscripsit: ut ipse agnoscit his verbis, extremo libro IV: *Porrò quæ scripsi usque ad tempora imperii Francorum, Adhemari, nobilissimi monachi, & devotissimi, relatione addidici, qui ei* (Carolo Augusto) *coævus, & connutritus est.* Verbis quoque Adhemari plurimùm fuisse usum, colligo exinde; quòd in præfatione dicat: *Dicent etiam, En noster historiographus, novusque auctor, qui aliorum verbis pro suis utitur. Hoc quidem me fecisse, non nego; neque id me piget; ac deinde facturum autumo: habeo bonorum exemplum.* Nec propterea, quæcunque libris IV prioribus, vel etiam sola, quæ quarto habes libro, Adhemari credi debent: sed ut Aimoinus Adhemarum, ita Adhemarus exscripserat priores. Sanè quæ antecedunt caput quinquagesimum libri quarti, ea ab aliquo sunt, qui Adhemarum antecessit. Quod chronologia ista ostendit, quæ legitur cap. LIV. Nam perducitur ad annum Christi Ↄcc xxxv, Caroli Martelli XIX: qui anno historiam hanc auctor scribebat; ut ipse indicat, cùm eum annum vocat præsentem, & deesse ait annos CCLXV, ut annus Christi millesimus impleatur. Hujusmodi profectò annorum collectio non solet institui, nisi jam summum operi fastigium imponatur. Atque hæc quidem dicta sunto ex hypothesi istâ, quâ minimùm quatuor primi libri creduntur esse Aimoini. Sed aliquantò aliter statuere convenit, si Aimoinus desiit in cap. XLI libri quarti: atque hinc alius quædam subjunxerit ex Anonymo de gestis Francorum: mox alia ex Fredegario scholastico: cætera autem ex Adelmo, vel Adhemaro descripserit; nempe gesta Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, per annos continuos LXXXVIII deducta; quæ pars à cap. LVIII incipit, atque ad libri IV finem producitur. Hæc si sententia placet, (& sanè aliquantò verisimilior est, ut infra dicemus) non quidem Aimoinus exscripserit Adhemarum: sed alius non paullò junior ex Aimoino, Adhemaro, & aliis, eam Historiæ Francicæ miscellam composuerit.

Usuardus, qui Sigeberto Husuardus, Phil. Bergomati, & Tritthemio, Isuardus vocatur, natione fuit Gallus, monachus cœnobii Fuldensis, ordinis Benedicti, auditor Alcuini. Hic jussu Karoli Magni (ut Sigebertus testatur) edidit Martyrologium, in quo & Confessorum, aliorumque Sanctorum vitas, paucis inseruit. Id hodieque exstat, non exiguo sanè historiæ Ecclesiasticæ bono. Sed si Karoli Imperatoris postulato Usuardus martyrologium scripsit: liquet, quàm spissus sit error illorum, qui eum dicunt Bedæ temporibus vixisse. Est hæc sententia Jacobi Gualterii S. I. in tabulis Chronographicis. Tuetur ille se auctoritate Baronii. Et sanè apud eum in indice Tomi IX annalium legitur: *Usuardus coætaneus Bedæ.* Sed si recurras ad ea, quæ Baronius dicit ad annum Ↄcc xxxI, sect. XXXII: satis liquebit, nec ab indicis auctore, nec à Gualterio, Baronium fuisse intellectum. Quin Usuardum Karoli Magni σύγχρονον fuisse, apertè Baronius, & in Annalibus, & in Martyrologio, profitetur. Nisi fortasse priores editiones aliud docuerunt: atque hoc iis, quos dixi, imposuerit. Agit de Usuardo & Papirius Massonus in Carolo Calvo, & Molanus, notis in Martyrologium. Quod si ætatem Usuardi novisset Georgius Vicelius, non hunc in modum scripsisset in præfatione Hagiologii: *Sigebertum, ac Usuardum, à quibusdam toties citatum, esse neotericum, vel è nominibus liquere arbitror.* Sanè si paullò pòst, Ruggerum Fuldensem, quem anno CIↃCLVI claruisse agnoscit, inter antiquos reponit, quomodo recentibus annumerabitur Usuardus, qui tribus seculis, & quod excurrit, Ruggero antiquior est? At condonandum hoc Vicelio, viro sanè erudito; sed qui Usuardum necdum vidisset. Quos secutus fuerit Usuardus, docet ipse his verbis: *Venerabilium, Hieronymi & Bedæ, presbyterorum, piis quamvis, & succinctis, super hoc provocabat descriptis: quorum prior brevitati studens; alter verò quamplures Kalendarum dies intactos relinquens, multa inveniuntur hujus operis prætermisse necessaria: quos tamen secutus, censui & Flori, memorabilis viri, latiora jam in eo ipse negotio sequi vestigia, præsertim in secundo ejus libro: ibi enim multa, quæ in priori omiserat, & correxit, addidit: & siquid, præter quod ab illis accepi, hoc tempore auctum, vel mutatum est, sagaci à me indagine id perquisitum agnosci potest.* Ex his cognoscimus, martyrologium Romanum, quod Hieronymi nomen præferebat, à Beda fuisse auctum: Bedæ martyrologium fuisse adauctum à Floro: Flori itidem martyrologium ab Usuardo. De Floro auctor quoque Ado Viennensis in præfatione Martyrologii: *Primum fuit imperium, ac jussio sanctorum virorum, ut supplerentur dies, qui absque nominibus martyrum in martyrologio (quod venerabilis Flori studio in labore domini Bedæ accreverat) tantum notati erant.* Baronius in prolegomenis martyrologii Romani censet, hunc Florum esse eum, qui epistolas Paullinas verbis Augustini, hinc inde collectis, exposuerat: ut Sigebertus ait in catalogo cap. XCIV. Mihi hæc sententia minùs probatur. Nam planè censeo, Florum illum Sigeberto memoratum eumpse esse, qui Augustini de prædestinatione sententiam defendit adversus Joannem Erigenam, Scotum; ut Matthæus Westmonaster. docet in Florilegio ad an. Ↄccc LXXXIII. Valde enim verisimile est, eum, qui tanti facere Augustinum solet, ut ejus potissimùm verbis, quæ hinc inde collegerat, Paullinas enarraret epistolas; etiam Augustinum adversus Erigenam Scotum magnopere πελαγονίζοντα, (ut liquet ex commentationibus Lugdunensis Ecclesiæ ante annos prope octingentos contra eum scriptis) seriò defendisse. Quare aliud mihi persuadere non possum, quàm Florum illum Sigeberto memoratum claruisse temporibus Karoli Calvi; apud quem Erigena diu in honore fuit: eum verò, quem Bedæ martyrologio multa addidisse, Usuardus ait, medio inter Bedam, & Usuardum, tempore floruisse: vel saltem, nec Beda vetustiorem esse, nec recentiorem Usuardo.

Hatto, sive Haito, vel Hetto, episcopus Basileensis, unà cum aliis quibusdam, jussu Karoli Magni, ad Nicephorum imperatorem legationem obiit, anno gratiæ Ↄccc XI: ut est in annalibus Francorum editis à Pithœo: item in vita Karoli Magni ab eodem è tenebris erutâ. Hac occasione Ὁδοιπορικόν, sive Itinerarium, contexuit; quo iter à se Constantinopolin susceptum exposuit. Tradidit quoque visiones S. Wettini monachi. Tandem, ætate gravis, vitam privatam episcopatui antepostuit, atque Huldrico lampada tradens, ad monasterium Augiæ majoris, in quo priùs fuerat abbas, reversus est. Obiit anno Ↄccc XXXVI. Vide Chronicon Hermanni Contracti ad annum Ↄccc VI, & Ↄccc XI, & Joannem Stumphium lib. XII, cap. XXIII.

Caroli Magni ætate etiam fuit monachus ille, qui condidit historiam translationis corporis B. Germani, episcopi Parisiensis: quam apud Surium habemus Tom. VII, die XXV Jul. De ætate arguunt hæc verba auctoris: *Licet ipse non viderim; tamen, multis, qui viderunt, narrantibus, cognovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentissimum auctorem ponere placuit; dominum videlicet Karolum, gloriosissimum Imperatorem; qui, tunc puer septennis, operi pii genitoris interfuit; & ea, quæ ibi vidit, admirandâ memoriâ retinebat; nec non & admirandâ facundiâ diligentissimè fatebatur.*

Item tum fuit qui seu vero, seu ficto nomine dictus est Ferius Nelpericus. Reliquit heroico carmine historiam congressus Caroli Magni, & legionis Pontificis. Dixi de eo in opere de Latinis Poëtis.

Paullus, diaconus ecclesiæ Neapolios, transtulit vitam S. Mariæ, priùs Ægyptiæ meretricis, quam Sophronius, Hierosolymitanus episcopus, scripserat. Hæc versio (unde sua hausit Wicelius in Hagiologia) integra nunc quoque, cum præfatione interpretis ad regem Karolum, apud Surium exstat a. d. IX April. Eâ in præfatione idem Paullus testatur, se vicedomini, hoc est, Theophili, pœnitentiam; item *librum de venerandis constitutis, & gestis præsulum Romanæ Ecclesiæ*; Latinam in linguam vertisse. Interpretem eum esse admodum antiquum, inde cognoscimus, quòd Sigebertus ejus meminit; & ita meminit, ut Bedæ proximè subjungat; multisque præmittat, qui ante annum octin-

octingentesimum vixere. Eoque aliud mihi persuadere non possum; quàm Karolum, cui librum suum dicavit, esse, non Karolum Calvum, sed Carolum Magnum. Verba Sigeberti sunt in catalogo cap. LXIX: *Paullus, diaconus Neapolitanæ ecclesiæ, transtulit de Græco in Latinum vitam S. Mariæ Ægyptiacæ.* Hanc vitam postea carmine vertit *Hildebertus Cenomanensis*: ut testatur Henricus à Gandavo in catalogo cap. VIII.

Cap. XXXII.

De scriptoribus aliquot suppositititiis, vel commentitiis. Ac primùm exploditur opus stolidum, ac turpium mendaciorum plenum, quod Turpini, *vel* Tilpini, *creditur. Hinc de* Solcone Fortenam, Sivardo Sapiente, Hancone Fortenam, Joanne Abgilli, Adele Adelingo. *Suffridus Petri refellitur. Unde sit, quòd Abassinorum rex dicatur* presbyter Joannes. *Goldigni error de Seriphiorum appellatione, quâ Mauritaniæ reges censentur.*

Turpinus, vel potiùs Tilpinus, aut Tulpinus priùs monachus fuit S. Dionysii prope Lutetiam; postea, postulato Caroli Magni, ab Adriano Pontifice Max. archiepiscopus factus est Rhemensis. Vide, quæ de eo scribit Flodoardus lib. I. Historiar. cap. V. & imprimis lib. II. cap. XVII, ubi & XLVII episcopatus anno obiisse legitur, ac versus referuntur, quos tumulo ejus inscripsit Hincmarus. Quod si sana est lectio Flodoardi, novennio peccat Joannes Chenu Biturix libro de episcopis Galliæ; qui Episcopum factum ait anno IↃCCLXXIII, atque obiisse anno IↃCCCXI. Huic Turpino vulgò adscribitur, etiam à Tritthemio liber de gestis Karoli Magni, ac Rolandino jam olim ab scriptore Hierarchiæ subcælestis lib. IV. cap. IX. conjungitur cum Gregorio Turonensi, Richardo Cluniacensi, atque aliis, quos vocat nobiles Galliarum historiographos. Sed rectè censet Hottomannus Francogalliæ suæ cap. V. esse fœtum hominis stolidi, atque imperiti, qui non vitam, sed fabulas conscripserit. Nec mens est alia Papirio Massono in suis Galliæ Annalibus. Aut Duzæ in Annal. Batavicis, cui *a* dicitur *mendaciorum monstris refertissimus.* Sanè non Hincmarus, Lupus, Flodoardus, vel ex tot aliis ejus, ac sequentis ævi, scriptoribus, illarum ullus quisquiliarum mentionem facit. Adde quod scriptor iste cap. XXXII. meminit obitus Caroli Magni. At Turpinus ante Carolum Magnum defunctus fuit. Nam post decessum Turpini Rhemensibus à Karolo archiepiscopus datus est Vulfarius: ut testatur Flodoardus libro II. cap. XVIII. In manuscripto Turpini codice, quem cum editis contuli, post cap. XXXI, quædam de pictura septem liberalium artium adduntur. Item adjecta sunt fini nonnulla de miraculo quodam ob preces Rolandi præstito; quædam item de ipso Turpino, & nonnulla alia. Quem codicem è bibliothecâ Amstelodamensi, ad me transmiserat, egregio parente filius dignissimus, Joannes Polyander junior, Jurisconsultus. Habes & manuscriptum Turpini codicem apud Cantabrigienses in Collegio S. Benedicti. Cujus inscriptio est hujusmodi: *Liber Turpini Archiepiscopi Rhemensis quomodo Carolus rex Francorum adquisivit Hispaniam.* Hunc librum dicit Papa Calixtus esse authenticum, ut adjungit Thomas James: ut puto ex MSi operis inscriptione, sive nota ei addita. Fuere & alii postea, qui vitam Caroli Magni in literas retulere. Unius de eo vitam in Hagiologia, docti sanè viri, Georgii Vicelii habes. Sed quàm ridiculum, quod addit, eam se vitam ex Plutarcho desumsisse. Nempe fefellit bonum virum, quòd Plutarchi vitis, in editionibus quibusdam *b* subnexam reperisset.

a *Elegia operis ad ordines, sive potius notas ipsius ancto ris ad oram.*

b *Quas etiam secuta Basileensis Isengrinii an. 1550.*

Solco Fortenam, & Sivardus Sapiens, Frisii, vixisse dicuntur temporibus Pipini, & Caroli Magni; scripsisseque principum, ac regum Frisiæ, genealogiam, ac res gestas. De quo fides sit penes Suffridum Petri in script. Fris. dec. V. cap. IX, & X.

Uti & de Hancone Fortenam, Frisio: quem consignâsse ait expeditiones à se susceptas sub imperatore Græco, rege Scotiæ, Angliæque, & Karolo Magno. Vide dec. VI. cap. VI.

Etiam refert, Karoli Magni temporibus vixisse Joannem Abgilli, & Adelem Adelingum, Frisios; quorum priorem dicit commentarium scripsisse de expeditione Karoli Francorum regis in terram sanctam: item de expeditione suâ in Indiam: adhæc de Indiæ situ, ac gentibus diversis. Alterum verò egisse de monstris Indiæ, de moribus Indorum, & eorundem religione. Idem ait, Joannem Abgilli fuisse filium regis Frisii: atque ob sanctimoniam singularem *presbyteri* cognomen accepisse: eundem cum Orgero, Daniæ rege, duce Karolo Magno, profectum fuisse in Palæstinam: ac captis Hierosolymis, Karolum quidem in Germaniam esse reversum: Joannem autem, unà cum Orgero, atque aliis, Indiam petiisse: ibi vastos occupasse terrarum tractus, ac condidisse imperium Abyssinorum regis; quod ab hoc Frisio Joanne *presbyteri Joannis* vulgò nuncupetur. Addit, inter expeditionis Indicæ comites etiam fuisse Adelem Adelingum; regali itidem stirpe editum: atque ab hoc similiter portui Abyssino nomen *Adel* esse impositum. O hominem valde simplicem, ac prope dixerim insipientem; qui vanis adeò, ac stultis commentis habuerit fidem! Et sunt talia apud eum non pauca: ut parùm sanè fidei mereatur tot antiquos Frisiæ scriptores nobis commemorans: quorum multos ut ipse non sit commentus; commentitios tamen esse, nemo non videt, nisi qui oculos in calcaneo habuerit. Quòd si non aliunde, saltem ex eo fraudem odorari oportuerat, quòd hic de captis à Karolo Magno Hierosolymis dicitur. Cui enim veterum, vel per somnium, hoc in mentem venit? Nec appellatio *presbyteri Joannis* (quâ ante sesquisæculum, non Africanus, sed Asiaticus rex, constanter vocabatur) indè profluxit, unde Suffridus nugatur: sed ab errore vulgari, quo *prestegianus* idem credebatur, ac *prestre Jean.* Atqui *prestegianus* vox est Persica, ac notat *Apostolicum.* Quâ de re vide Josephum Scaligerum lib. VII de emendat. tempor. capite eo, quod est de computo Ecclesiastico. Id si minùs probatur, per me licet, sequaris opinionem Nicolai Godigni, libro primo de Abassinorum rebus cap. V. De caussa quidem, cur Abassinorum regi nunc id nomen detur, planè Godigno assentio. Nam cœpit ea appellatio à Petro Covillanio; idque occasione istiusmodi. Missus is erat à Joanne II, Lusitaniæ rege, ad exquirendum, quis potens ille Christianus rex foret, qui vulgò *presbyter Joannes* vocaretur. Sed is, cùm in Asia esset, neminem istic ejus nominis reperit; ac ne quidem, cui competerent, quæ vulgò de eo ferrentur. Quid mirum? Jam anno CIↃCLXXXVII desierat id nomen: puta devicto Davide prestegiano à duce suo Cinge: qui pro prestegiano, vel presbytero Joanne, Joannes Ularcanus fuit nominatus. Verùm audierat Petrus in Africa agere regem Christianum admodum potentem. Is Abassinorum rex erat. Quò ut vênit, convenire ei vidit pleraque eorum, quæ apud Europæos de presbytero Joanne ferrentur. Hinc factum, ut crederet eum esse ipsum, qui presbyter Joannes dici soleret. Ejus verò errorem alii hac parte secuti fuerunt. At planè fallitur Godignus, cùm ait, pari ratione regem illum Asiaticum dictum fuisse presbyterum Joannem, ac olim Ægypti reges nominati *Pharaones*, & *Ptolemæi*: & hodie Mauritaniæ reges *Seriphii* vocantur. Nam appellatio ea regum Mauritanorum intra hos annos centum cœpit: nec aliud Seriphiorum nomen, quàm nobilem designat. Nempe ita vocantur nunc reges Mauritaniæ, quia è stirpe sint Muhammedis: nec soli hoc nomine insigniuntur; sed quicunque è filia Muhammedis originem trahunt: quos inter non rarò etiam mendicabula quædam conspicere est. Nempe utcunque egestate summâ premantur, tamen appellationem eam non deperdunt, cùm à Muhammede originem ducere negari non possit. Ut hic quoque locum habeat illud Venusini vatis *a*; *Fortuna* a *Lib. epod. od 4.*

non

non mutat genus. Sed hæc alius sunt loci. Ad institutum revertamur.

Cap. XXXIII.

Eginhardi seu Einardi ætas, socer, dignitas, liber de vita Karoli Magni, de dictione ejus, & fide judicium, alia ejusdem. Othelgrimus de vita S. Ludgeri, præceptoris sui. Walafridi Strabonis laus, liber ejus de vita S. Galli abbatis. Eundem esse Walafridum abbatem S. Galli, contra quam visum Tritthemio, Surio, Bellarmino. Freculphi Chronicon bipartitum. Hilduinus abbas de vita præceptoris sui S. Sturmionis. Theganus de vita Ludovici Pii, & alter ejusdem ætatis de eodem argumento.

AD extrema Karoli Magni tempora, atque item ætatem Ludovici Pii, referendus est Eginardus, sive Eginhardus, seu Einardus (prout in antiquissimis codd. ac vetusto diplomate, vocatur) gener Karoli Magni, ac ejusdem cancellarius: post verò deserta seculi negotia monachus Benedictinus, atque abbas primus cœnobii Selgenstadiensis, seu Salingestadiensis SS. Marcellini, & Petri. Est hic omnium Germaniæ historicorum vetustissimus. Eoque Germanis carior esse debet, præsertim Francis Orientalibus; ut cui nemus Ottonium natale fuerit solum. Vir inter primos ejus seculi annumeratus est: ut ait Baronius Tom. IX. ad annum IↃCCCXXVI. Exstat ejus liber de vita Karoli Magni, quem eâ scripsit dictionis puritate, atque elegantiâ, ut coætaneos longè superet, planèque videri possit aliquot antè seculis vixisse. Quod imprimis dictum velim, si ita scripsit Eginhartus, uti nunc legitur. Sed etsi pro ætate suâ satis eleganter loquitur, (Suetonium sibi imitandum proposuisse, optimè observatum est Casaubono) tamen nec prætereundum est, primùm Eginharti editorem, Hermannum, comitem Neuenatium, non institisse antiquo codici, quem habebat: sed in eo fuisse, ut passim floridiùs loquentem induceret. Quod ejus institutum, nequid dissimulem, probare neutiquam possim. Eoque magis displicet, quòd etiam, qui postea Eginhartum typis divulgarunt, hanc Neuenatii comitis editionem secuti fuerunt. Veruntamen, ut non ea fuerit dictionis elegantia, quâ nunc prodit; tamen sic quoque Eginhartus non uno nomine laudem meretur. Nam saltem pro ævo suo omnino eleganter hanc vitam exaravit. Tanto autem meliori eam fide retulit, quanto familiarius Carolo adhæsit: ut & Sigebertus censet de scriptoribus illustribus. Meminit ejus operis idem in Chronicis ad annum IↃCCCXIV. his verbis: *Cujus* (Karoli Magni) *vitam Einardus descripsit.* Ita editiones vulgatæ [a] habent, quas videre contigit. Sed plane legendum *Einardus.* Quod & docet magister Adamus historiæ Ecclesiasticæ lib. II. cap. IX. *De hujus*, inquit, *fretis naturâ breviter in gestis Caroli meminit Einhardus, cùm de bello diceret Slavanico.* Hæc ille ante annos quingentos, & amplius. Imò & Lupus Abbas sic ad ipsum scribit Einhardum epist. I: *Venit in manus meas opus vestrum, quo memorati imperatoris Caroli clarissima gesta (liceat mihi absque suspicione adulationis dicere) clarissimè literis allegastis.* Ut omnino fallantur, qui Albinum, aut Gintharum, vitæ ejus auctorem putant. Præterea reliquit (ut ex Aimoino & Chronico Laurishamensi cognoscitur) libros IV de inventione & miraculis SS. martyrum, Marcellini & Petri; quorum corpora Gandavi quiescunt. Item librum unum de iis carmine. Et hunc, & illos, reperire est apud Surium Tom. VII, die II Jun. Ejus quoque epistolam habemus ad Lupum, Abbatem Ferrariensis monasterii: quæ inter illas Lupi ordine est tertia. Ajunt & historiam scripsisse de gestis Germanorum, & Francorum. Quam non vidi. Uti nec epistolarum librum: aut quam psalterio operam impendit. Historiam seu fabellam, ut juvenis, Caroli notarius, cum filia ejus consueverit, atque ab ea per nivem sit portatus, eamque postea uxorem acceperit, vide sis in Chronico Laurishamensis Cœnobii, ex archivis Palatinis in Germania edito inter rei Germanicæ scriptores.

[a] *Uti Francofurtensis an. 1566. & altera an. 1583: item Parisina, quæ exstat in bibliotheca Patrum edit. sec.*

Eginharto æqualis fuit Othelgrimus, familiarissimus discipulus S. Ludgeri, cujus & vitam tradidit. Sed ex duobus de vita S. Ludgeri libris prior solùm videtur genuinus: posterior autem junioris alicujus. Libellos eos Surius historiæ Sanctorum inseruit Tom. II, die XXVI Martii. At postea eos integriùs ex MSo Fuldensi repræsentavit Christophorus Brouwerus.

Ludovici Pii temporibus claruit Walafridus Strabo. Fuit *vir doctus, & sapiens, & literarum scientiâ ante alios illustris:* ut de eo judicat Iso, monachus Sangallensis, præfatione suâ in vitam S. Othmari. De eodem sic Hermannus Contractus ad annum IↃCCCXLII: *Augiæ Walafridus Strabo vir doctus, abbas* XII, *præfuit, qui metro & prosa conscripsit multa.* Præter glossas & librum de rebus Ecclesiasticis, etiam, (ut Sigebertus ait) *vitam, & miracula sancti* Galli *abbatis, primum prosaicè, deinde metricè, composuit.* Eam libris duobus prosâ habes apud Surium Tom. V, die XVI Octobris. Carmine scriptam præteriit: quæ exstat in manuscripto codice S. Galli apud Helvetios: sed adeò vitiosè exarato, ut solo ex eo in lucem dare, temeritatis potiùs, quàm diligentiæ esse, Henricus Canisius [a] putârit. Præterea librum de vita edidit S. Othmari; quam uti & duos de ea Isonis libros, apud eundem Surium reperies Tom. VI, Nov. XVI. Ille de vita S. Othmari exstat in bibliothecâ S. Galli. Ac similiter extrema S. Mammæ (seu Mamantis malis) monachi: quam Canisius repræsentat Tom. VI. Antiq. Lect. uti & vitam, atque obitum S. Blaitmaic. Item scripsit vitam S. Leudegarii. Adhæc visionem S. Wettini, epitaphium Werdonis abbatis, atque alia; quæ vide apud Canisium Tom. VI. Antiqu. Lection. Etiam (ut Possevinus ait) condidit Chronicon Monasterii Fuldensis, quod exinde alii, atque alii, continuarunt. Tritthemius vehementer errat, cùm Walafridum abbatem S. Galli, & Strabonem, monachum Fuldensem, diversos esse arbitratur: atque illum quidem vixisse temporibus Aasimari Tiberii, & Justiniani junioris, hoc est circa annum septingentesimum: hunc autem temporibus Ludovici imperatoris, anno IↃCCCXL. Nam Walafridus hic priùs monachus Fuldensis fuit; postea decanus S. Galli; tandem & abbas Augiæ divitis, quæ vulgò *Richenaw:* ac cùm id munus septennium sustinuisset, anno obiit IↃCCCXLIX. Id eò magis monere operæ fuit, quia Tritthemius etiam Laurentium Surium in historia Sanctorum, Bellarminum in catalogo illustr. script. atque alios nonnullos, in errorem induxit.

[a] *Præfat. in poemata Walafridi Strabonis, quæ expressit Tom. VI. Antiq. Lect.*

Freculphus, qui & nonnullis Treculphus, monachus priùs Fuldensis, pòst Lexoviensis Ecclesiæ in Lugdunensi secundâ (nunc ea est Rothomagensis provincia regionis Nortmannicæ) episcopus, quo in munere Launobodo successit, successoremque habuit Rogerium; quantum ex episcoporum Lexoviensium catalogo perspicere licuit. Ubi & ab anno IↃCCCXXX, usque ad annum IↃCCCXL, dicitur claruisse. Chronicon scripsit Sigeberto etiam celebratum in catalogo cap. XCI. Estque id opus bipartitum. Ejus parte priori ab initio mundi progreditur usque ad nativitatem Christi: alterâ ab Servatore nato usque ad Francorum, & Langobardorum regna. Posteriorem partem dicavit Judithæ Augustæ, conjugi Ludovici Imperatoris, Caroli Magni filii. Commentarios suos in Genesin Freculpho huic inscripsit Rabanus Maurus, vir ætatis suæ doctissimus. Freculphum hunc inter præcipua Galliæ lumina numerandum esse, censet Demsterus Paralipom. in Rosini Antiquitates lib. I, cap. I. Prodiit non semel iterumque. At manuscriptus exstat Oxonii in Collegio Lincolniensi.

Hilduinus, *abbas monasterii S. Dionysii*, celebratur anonymo annalium Francicorum conditori, à Pythœo edito, ad annum IↃCCCXXVI, quo ipso dicitur *Romam mittens, annuente precibus Eugenio, Apostolicæ sedis tunc præsule, ossa beati martyris Christi, Sebastiani, accepisse,*

pisse, & ea apud Suessonam civitatem in basilica S. Medardi collocâsse. Eandem rem narrat Sigebertus in Chronicis ad an. Iↄ cccxxv; ubi etiam vocatur *sacri palatii archicapellanus.* Meminit Hilduini quoque Nithardus, Caroli M. nepos, lib. I, ac II, de dissensionibus filiorum Ludovici Pii: ubi αὐτοῖς *abbas Ecclesiæ S. Dionysii* nominatur. Monasterium autem hoc S. Dionysii duabus leucis distat Lutetiâ Parisiorum. De eo sic Sigebertus in catal. cap. LXXXII: *Hilduinus abbas S. Dionysii Parisiensis, scripsit ad Ludovicum imperatorem utroque stylo, id est prosaico, & metrico, vitam ipsius Dionysii.* Vitam eam prosâ ab Hilduino scriptam, cum aliis opusculis ejus argumenti, primus edidit Matthæus Galenus Vestcapellius, Theologus Lovaniensis: posteaque sanctorum historiæ inseruit Surius T. V. die IX Octob. At quatuor libri, quos de eo composuit carmine, MSSi adservantur in monasterio Gemblacensi. Hilduino huic dedicavit Rabanus Maurus commentarios suos in IV libros Regum. Operis ejus de passione Dionysii meminit & Notgerus, episcopus Leodiensis, epistolâ ad Werinfridum abbatem: quæ vitæ S. Remacli à Notgero scriptæ præmittitur.

Ægil, sive Aigil, seu Eigil (variè enim scribitur id nomen) Ludovici Pii favore, & totius congregationis consensu, quartus abbas Fuldensis factus fuit anno Christi Iↄ cccxvIII. Scripsit vitam S. Sturmis, seu Sturmii, aut Sturmionis, Fuldensis Ecclesiæ archimandritæ, & conditoris, ac S. Bonifacio persamiliaris; qui & Sturmionem vocare suum eremitam solebat. Potuit autem Ægil Sturmionis acta optimè nosse; quandoquidem ejus discipulus erat; & multorum, quæ refert, testis fuit oculatus: ut ipse de se scribit. Dicavit hoc opus Angilthrudi virgini. Meminitque ejus quoque Candidus in vita Ægili, his verbis: *Lectionem libri illius, quem de vita supradicti* (Sturmionis) *abbatis, & origine monasterii* (Fuldensis,) *Christi largiente gratiâ, composuit, fratribus ad mensam recitari præcepit.* Hanc Sturmionis vitam è MSo cod. Bambergensi primus in lucem protraxit Christophorus Brouwerus, S. I. Presbyter. Obiit Ægil anno Iↄ cccxxII, cùm quadriennium fuisset abbas: successoremque habuit Rabanum Maurum, summum virum, ut diximus: qui & epitaphium fecit Ægilo. Id apud Candidum habes in Ægili vita.

Theganus Francus, Trevirensis Ecclesiæ chorepiscopus, vixit sub Ludovico Pio: deque rebus ab eo gestis librum edidit; quem unà cum Francorum annalibus exhibuit Pithœus. Superstite adhuc Ludovico editum esse, satis docent postrema hæc opusculi verba: *Eodem anno, in ipso itinere, obiit Berengarius, dux fidelis, & sapiens; quem imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus XXIII regni domini Ludowici, piissimi imperatoris; quem conservare, & protegere diu in hoc seculo feliciter commorantem, & post hæc discurrentia tempora, perducere dignetur ad societatem omnium sanctorum ejus ille, qui est Deus benedictus in secula.* Ergo non attigit Theganus res postremi triennii: sed desiit anno Ludovici XXIII, qui Christi est Iↄ cccxxxvII. Cæterùm libellum hunc secuit Walafridus Strabo in partes LVIII; ac singulis caput suum, sive titulum, vel argumentum, præposuit. Vide ejus præfationem libello additam: unde & cognosces, Theganum hunc Straboni fuisse cognitum; fuisseque genere nobilem, ingenio acrem ac vehementem, amantem justitiæ atque imperatoris sui, lectionis multæ; sed docendâ, regendâque Ecclesiâ suâ, admodum districtum; vereque magis, quàm eleganter, scripsisse.

Est & alter ejusdem ætatis, qui itidem in literas retulerit vitam Ludovici Pii, atque in annalibus Francorum à Pithœo editis similiter legatur. Ejus nomen nescitur: sed ætatem scriptoris clarè ex eo cognoscimus, quòd, ut ipse refert, cùm anno Iↄ cccxxxvI, III Id. Apr. cometes apparuisset per dies xxv, vel, ut alii dicunt, xxxIv; ab imperatore eo fuerit accitus, rogatusque, quid sidus hoc novum portendere putaret. Hic scriptor etiam extremam Ludovici vitam, mortemque ejus, quod Theganus non fecerat, exponit. Operæ autem sit cum Pithœanâ editione conferre illam, quam cum aliquot rerum Germanicarum scriptoribus Justus Reuberus divulgavit. Multùm enim editiones hæ variant. Inscribuntur autem à Reubero, *Annales rerum gestarum à Ludovico.* Estque proximus iis ante Turpinum locus. Præterea vide caput XIX libri quincti eorum, quæ tribuuntur Aimoino. Insuper opus *Francica Historia* curâ Marquardi Freheri Hanoviæ editum. Ubi idem opus ex Palatinis MSis emendatius legitur.

CAP. XXXIV.

Nithardi liber de dissidio filiorum Ludovici Pii, & quando eum scripserit. Genus ejusdem; item cui opus istud dicârit, & cujus jussu id composuerit. Candidus de vita abbatis Ægili, quam Rabani hortatu, & exemplo, descripsit. Idem de vita Bangulphi abbatis. Aimoini historia Francica, atque alia ejusdem. Cum Aimoino Ammonium, seu Aumonium, malè confundi à Possevino, & aliis. Ætas Aimoini clarè ostensa. Alium videri ab hoc Aimoinum notarium, & capitulis scribam: contrà quàm viro docto visum. De ætate Aimoini lapsus, seu Possevini, seu librarii. Ab alio adiecta Aimoino videri, quæ libro quincto leguntur de Carolo Calvo, & seqq. impp. Hottomanni lapsus. Quis Abbo ille sit, cui Aimoinus dedicavit historiam Francicam. An Aimoinus fuerit monachus Floriacensis: ut Possevinus putabat. Aimoinus imaginum cultui adversatus. Scriptor de translatione S. Viti. *Auctor vita Karoli M. editus à Pithœo.*

Ludovici Pii, atque item Lotharii tempore, claruit Nithardus: cujus sunt libri quatuor de dissidio filiorum Ludovici Pii Imper. Orditur ab excessu Karoli M. hoc est anno Iↄ cccxIv, & progreditur usque ad annum Iↄ ccc xLIII. Quo ista in literas mittebat, ut docent hæc verba in extremo libri IV: *Temporibus bonæ recordationis magni Karoli, qui, evoluto jam penè anno* XXX, *decessit.* Penè trigesimo, inquit, quia ab anno octingentesimo decimoquarto, quo Carolus decessit, usque ad octingentesimum quadragesimum tertium, cujus res gestas exponit, solùm anni sunt undetriginta. Edidit Nithardum Pithœus in Annalibus Francorum. Inscriptio verò hujusmodi est: NITHARDI, ANGILBERTI FILII, KAROLI MAGNI IMP. EX BERTHA FILIA NEPOTIS, &c. Rectè sanè. Nam ipse genus suum exponit lib. IV, his verbis: *Eademque die Angilbertus, vir memorabilis, Centulo translatus, & anno post discessum ejus* XXVIII, *corpore absque aromatibus indissoluto repertus est. Fuit hic vir ortus eo in tempore haut ignotâ familiâ. Magdelhandus autem, Richardus, & hic, ex una progenie fuere. Et apud magnum Karolum merita magni habebantur. Qui ex ejusdem magni regis filia, nomine Bertha, Harnidum, fratrem meum, & me Nithardum, genuit.* Ubi *magnum regem* appellat Carolum M. cujus proximè mentio antecessit. Misit Nithardus hoc opus ad fratrem Lotharii imperatoris: sive is Hludarius, Germaniæ rex erat: sive Carolus Calvus, tum temporis rex Neustriæ, ac postea imperator. Hoc arguunt ista verba initio lib. II: *Explicitis, pro tempore ac viribus, dissensionum vestrarum initiis, è quibus quique lector scire cupiens, quamobrem, post obitum patris vestri, Lotharius vos, fratremque, persequi statuerit.* Imò & jussu ejusdem scripsisse, ostendit initium hoc operis: *Cùm, ut optimè, mi domine, nosti, jam penè annis duobus illatam à fratre vestro persecutionem vos vestrique hautquaquam meritis pateremini: antequam Cadhellonicam introiissemus civitatem, præcepistis, ut res vestris temporibus gestas stili officio memoriæ traderem.* De Nithardo placet judicium Barthii, quod iccirco ejus apponam verbis ex Advers. lib. XLVI cap. IX. *Nithardus*, inquit, *cordatus, prudens, proque iis temporibus disertus scriptor qualem sanè decuit virum tanto genere oriundum, tantâ rerum experien-*

rientiâ subnixum. Nam legationibus inter filios Ludovici Pii functus est, & turmis nonnullis à partibus Caroli Calvi post imperatoris præfuit: satis cætera laudatus, modo odium in Lotharium minus indulgeret suo. Sed quid faciemus illi? Homo utique & suis addictus fuit: atque ita cum fratribus suis egit Lotharius, ut bono cordatoque homini integrum sit non illorum potius, quàm ipsius partibus favere, siquidem favore opus sit: quem tamen in historiâ dissimulamus potius, quam commendamus.

Æqualis Nithardo erat Candidus, monachus Fuldensis. Hic æternitati sacravit vitam abbatis sui Ægili, qui Fuldensis monasterii abbas electus est anno Iↄ ccc xviii. Nec prosâ solùm, sed carmine etiam, vitam ejus prodidit. Utrumque opus ex MSo Fuldensi, eoque codice pervetusto, primus edidit Christophorus Brouwerus. Magni illius Rhabani hortatu, atque exemplo, ea commentatum se fuisse, indicat ipse initio ejus Vitæ, his verbis: *Anno præterito, dominus abbas Rhabanus, cum illi querebar, quia non haberem quenquam mecum consociorum, cum quo, in divina lectione, disputando, & legendo, proficere potuissem; tale mihi responsum referebat: Exerce, inquit, temetipsum legendo, & aliquid utilitatis adde, dictando. Nam dum ego ibidem, ubi nunc ipse moraris, quondam commanerem: librum prosâ, & versibus, in laudem sanctæ Crucis, divinâ gratiâ inspirante, incepi, atque fidelibus legendum studioso labore consummavi. Hac igitur, frater, licentiâ fretus, duos libros de vita Aigili, abbatis nostri; dictando, & scribendo, Dei dono, peregi: unum prosâ, alterum verò versibus explicavi.* Antequam autem Ægili vitam concinnaret; jam, Ægili ipsius jussu, exaràrat vitam Bangulfi abbatis: quod hæc ipsius Candidi verba ostendunt: *Ex eo igitur tempore, quo me venerabilis pater Ægil vitam Bangulfi, cari Abbatis nostri, jam de ergastulo corporis absoluti, intimâ exhortatione persuasit literis explicare: ex eo me libuit benevolentiam, studium, & gravitatem tanti patris, memoriæ commendare.*

Ad hæc quoque tempora referri debet Aimoinus monachus, egregius historiarum scriptor; ut eum vocat vetus auctor commentarii de regimine principatus lib. iii cap. xxi: quod opus vulgò, sed falsò, tribuitur Thomæ Aquinati. Scripsit de gestis Francorum. Qui libri sæpius in lucem prodiere. Item libros duos de inventione & translatione S. Vincentii, Levitæ & Martyris. Qui primum lucem videre beneficio doctissimi Jacobi du Breul, monachi. Ad fidem huic operi conciliandam, pertinent ista in eo verba: *Erat sanè alius in eodem monasterio religiosus monachus, atque sacerdos, & conversus, Audaldus nomine, speciali ei familiaritate connexus, ac vita moribus, penè consimilis: cujus* AB ORE, *quæ dicuntur, & multò etiam ampliora, nos in fide accepisse confidimus.* Adhæc de miraculis S. Germani egit libris duobus: quos apud Surium habemus T. vii. Addit Possevinus libros de miraculis S. Benedicti. Uti & Carolus Saussejus Aurelianensis annal. lib. iv cap. x. Qui libros hosce ait post Adrevaldum, & Adelardum, (Adelarium dicere voluit) composuisse. Atqui isti multò post Aimoinum vixerunt: ut liquebit ex iis, quæ postea dicentur. Estque is primus error. Præterea de auctore fallunt, & falluntur. Sermo enim nobis est de libris Aimoini. Sed hi autorem habent Ammonium, seu Aumonium: qui, ut suo loco dicemus, vixit temporibus Ottonis iii, circa annum Iↄ ccccxc. At Aimoinus floruit temporibus Caroli Magni, Ludovici Pii, & Lotharii. De ultimis Caroli M. temporibus, satis apertum est ex verbis illis extremo lib. iv de gestis Francorum; *Porrò quæ scripsi usque ad tempora imperii Francorum, Adhemari relatione didici, qui ei* (Carolo Augusto) *coævus & connutritus est. Posteriora autem, quia ego rebus interfui Palatinis, quæ vidi, & comperire potui, stylo contradidi.* Sub Ludovico Pio claruisse, indicant hæc, quæ libro v cap. xvii scribit de comete conspecto ab imperatore Ludovico Pio: *Quem cùm primum imperator, talium studiosissimus, conspexisset, constitit: & antequam quieti membra committeret, accito quodam, itemque me, qui hæc scripsi, & qui hujus scientiam habere credebar, percontari studuit, quid super hoc mihi videbatur.* At cometes iste fuit anno Ludovici xxiv, Christi Iↄ ccc xxxvi, iii Id. Apr. De Lotharii temporibus arguit exordium vitæ B. Germani; quod hujusmodi est: *Anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quadragesimo sexto, Regis item præcellentissimi Caroli sexto, cum regnum Francorum, post obitum Ludovici imperatoris, variæ divisum esset in partes, &c.* At qui sextus est Caroli regis, idem est sextus Lotharii imperatoris: ut constat ex divisione imperii inter liberos Ludovici Pii. Ulterius verò fuisse progressum, cognoscimus ex libris de inventione, & translatione corporis B. Vincentii Levitæ, & Martyris: quos hoc pacto orditur: *Anno octingentesimo quinquagesimo quincto Domini nostri Jesu Christi, regnante orthodoxo Francorum principe Karolo, Ludovici imperatoris filio.* At quinquagesimus-quinctus Christi, est decimus-quinctus Lotharii. Atque hæc satis liquent. Cæterùm eruditissimus Jac. Breulius longiùs etiam vitam producit. Nam etiamnum vixisse ait anno gratiæ Iↄ ccc lxxii, qui Ludovici junioris imper. duodevigesimus fuit. Probat hoc ex antiquis chartis, ubi se reperisse testatur: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Gozlinus, gratiâ Dei abbas monasterii beati Vincentii martyris, ubi venerabilis confessor Christi, Germanus, corpore quiescit, &c. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi* Iↄ ccc lxxii; *regni verò Caroli* xxxii. Subscriptio autem hujusmodi erat: *Aimoenus notarius... & monachus scripsit, & subscripsit, prid. Non. Octobris.* Est autem is Gozlinus, qui postea ex abbate Parisinus est factus episcopus, ac Parisios defendit adversus Normannos, urbem obsidentes: quod anno contigit Iↄ ccc lxxxv: vel, ut Guilielmus Nangiacus censet, biennio pòst. Putat autem Breulius, Aimoinum, monachum, & capituli scribam, eundem esse ac historiographus ille, de quo dictum nobis. Eoque non dubitat, quin anno Chr. Iↄ ccc lxxii superfuerit. Imò anno Iↄ ccc lxxxv, tempore obsidionis Parisinæ, in vivis fuisse arbitratur. Quod si est, valde fuerit longævus. Equidem metuo, ne notarius iste alius sit ab historiographo. Quod si est, perperam ex duobus unum concinnat. Quicquid est, Possevinus audiri non debet, cùm claruisse Aimoinum ait anno Iↄ ccc xc. Scribere debuit Iↄ ccc xl. Sed fortasse & hæc librarii menda est pro 40 substituentis 90: qui proclivis admodum fuerit error. Imperitior aliquis existimare possit, Aimoinum vixisse multò post annum millesimum, propterea quòd liber quinctus de rebus gestis Francorum producatur usque ad nativitatem Philippi Augusti: hoc est annum Christi cIↄ c lxv. Huic argumento facilè occurritur. Nam Aimoinus solùm partem eam libri quincti scripsit, quæ est de temporibus Karoli Magni, Ludovici Pii, Lotharii, & Ludovici II. Quod si, ut Breulius opinatur, tempore obsidionis Parisinæ superfuerit, scripsisse etiam possit illa, quæ Carolo Calvo, Ludovico III, & Carolo Crasso, imperantibus, evenerunt. Sed ulteriùs non possit: nisi penè Nestoream illi ætatem affingamus, vel alicujus Joannis de Temporibus. Imò & conjectura mea est, libri quincti partem eam, quæ ab Aimoino est, fuisse olim partem libri quarti: sed ab iis, qui sequentes Galliæ reges Aimoino addiderunt, à quarto esse avulsam, quia putarent; meliùs novum inchoari librum ab imperio Karoli Magni. Sanè quatuor tantummodo libros promittit Aimoinus in præfatione hujus operis ad Abbonem Abbatem. Quæ res fecit, ut doctissimus Hottomannus, disputatione de jure feudali cap. iii, locum adducens ex Aimoini lib. v cap. i, eam citaret ex appendice Aimoini. In quo falli liquet ex antè dictis. Dicere etiam possis, quatuor primùm libros duntaxat edidisse: sed, cùm postea multos superesset annos, decrevisse & suorum temporum historiam pandere. Ac tum extrema verba quarto esse libro adjecta, eamque quincti libri partem, quæ est de temporibus Aimoini.

Sed

Sed quis abbas iste Abbo, cui suam Aimoinus historiam dicavit? num Floriacensis collegii abbatem dicemus? Id putant, qui ex eo, quòd abbati Abboni historia ista dedicetur, colligunt, Aimoinum fuisse monachum collegii Floriacensis: in qua etiam sententia est Possevinus. Atqui Abbo iste seculo toto junior est Aimoino. Siquidem est S. Abbo martyr, qui trigesimus est Floriacensis abbas, atque anno claruit CIↃ. Nec, nisi fortè abbatis alicujus nomen interciderit, quisquam ante eum istius nominis Floriacensis abbas fuit: ut abbatum ejus monasterii catalogus ostendit apud Carolum Saussejum lib. IV Aurelianensium Annalium cap. X. Et si Aimoinus fuisset monachus cœnobii Floriacensis: omnino, ut rectè à Breulio observatum fuit, in historia sua alicubi cœnobii ejus meminisset: nunc
a P. 223. edit. Paris. Wechel. in 8. semel *a* cœnobii Floriacensis facere mentionem est contentus: at sedulò commemorat ordine Abbates cœnobii S. Germani à Pratis, ac præcipua ejus privilegia; quæ in archivis adservari, nec cuivis patere, solent. Unde consequitur, fuisse monachum cœnobii S. Germani. Et quid mirum, si ea privilegia patuerint Aimoino; si, ut Breulius quidem censet, notarius ejus collegii fuit? At enim, inquias, si cœnobii fuisset S. Germani monachus, cœnobii ejus abbati, non alterius dicâsset: nunc alteri misisse est manifestum, cùm nullus Abbo inter illos S. Germani sit abbates. Huic argumento non ineptè occurrit Breulius. Fieri enim potuit, ut ad evitandum vitæ periculum aliquamdiu se recipere cogeretur in aliud cœnobium: ac ob beneficium acceptum cœnobii ejus abbati dicaret opus hoc historicum. In cujusmodi periculo, præcipuè versati fuere monachi cœnobii S. Germani, cùm Normanni Parisios obsiderent: de qua obsidione antè dictum. Sanè ut ad illud usque tempus vitam non produxerit Aimoinus, potuit tamen aliud periculum antea similem fugam suasisse. Interim omnino certiora pronunciaremus, si visus nobis foret liber Aimoini de vitâ hujus Abbonis, qui ab eo scriptus est ad Hervæum clericum, atque incipit, *Quia, superni gratiâ redemtoris*, &c. uti auctor est Carolus Saussejus Annal. Aurelian. lib. IV cap. X. Fuit Aimoinus ex iis, qui venerationi imaginum adversarentur: ut hæc ejus scriptoris verba indicant lib. V cap. XXVIII: *In qua synodo de imaginibus adorandis aliter, quàm orthodoxi doctores ante definierant, statuerunt, & quædam pro favore Romani Pontificis, qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit, & quædam, contra antiquos canones, & contra ipsam suam synodum, constituerunt; sicut, qui eandem synodum legerit, patenter inveniet.* In editione Pari-
b Anni 1602. sinâ *b* hæc sunt immutata contrariam in mentem. Quod unde sit, quivis per se videt. Sed prout nos, ita & Baro-
c Tom. 10. ad ann. 869. nius ea in Annalibus *c* refert. Qui & inde colligit, quod de Aimoino dicebamus.

Atque hæc ubi de ætate, & sententiâ Aimoini annotâram, ecce fortè fortunâ incidi in ea, quæ Gulielmus Ranchinus observavit lib. I. Variar. cap. XV; quæ item de Aimoino in literas retulit Marquardus Freherus. Ea res occasionem præbuit accuratiùs ista pensiculandi. Omninò autem nunc ita videtur, falli, & Baronium, & Breulium, & quicunque (uti & nos antè) historiam Francicam sub Aimoini nomine editam, extendi putant ultra initium regni Pipini. Nam ipse Aimoinus in præfatione ait, se eò usque historiam producturum. Nempe propositum illi fuit, agere solùm de Merovingiis, seu Merovæo, & ejus posteris: non item de Pipino, filioque ejus Karolo M. unde Pipiningiorum, seu Carolinorum series incipit. Quid quòd, seu fato præreptus orbi, seu valetudine, vel negotiis impeditus, nec eousque historiam perduxit, quo statuerat? Nam post libri IV caput XLI hæc leguntur: *Hactenus liber Floriacensis monasterii supra Ligerim gesta Francorum recitat. Quæ verò sequuntur, non Aimoini, verùm alterius cujusdam historiographi sunt: nec unius quidem tantùm, verùm duorum. Nam & obitus, sepulturaque Dagoberti regis, & alia pleraque, præciso nimium rudique stylo repetuntur. Et cùm ad Karoli Martelli gesta ventum est, politiori magisque Latinâ oratione, tum illius, tum cæterorum gesta res explicantur.* Nec ulteriùs, quàm Floriacensis codex, provehitur alius ante tria quatuorve secula exaratus; quo usus est Claudius Fauchetus lib. IV Antiquit. Francicarum, cap. VI. Nempe, (ut Marquardo Frehero observatum fuit) consarcinator horum quinque Francicæ historiæ librorum, qui nunc Aimoini nomine circumferuntur, inde cœpit, ubi Aimoini codex desinebat; eaque, quæ promiserat Aimoinus, supplevit, partim ex opere, quod *Gesta Francorum* inscribebatur, ac in Corpore *a* veteris & sinceræ Historiæ Fran- a Hanoviæ an. 1613.
cicæ excusum reperitur: partim verò ex Chronicis Fredegarii, quæ in eodem Corpore leguntur: è gestis quidem memoratis à cap. XLI usque ad dimidium capitis LII: à Fredegario autem inde, ubi prior pars finit, usque ad cap. LVIII. Nihil mirum, si illa, quæ consequuntur cap. XLI, rudiori stylò perscripta dicantur, quàm est ille, quo Aimoinus utitur. A capite autem LVIII jam est alius auctor, usque ad libri IV finem. Scriptor iste complexus est gesta horum trium, Pipini, Caroli M. & Ludovici Pii. Nomen auctori, vel Adhemarus fuit, ut Pithœo placitum: vel Adelmus, ut censet Papirius Massonus. De quatuor libris vidimus. Agamus nunc de quincto, cujus prima pars continet vitam Ludovici Pii, conscriptam ab æquali ejus, Astrologiæ perito. Est hic idem, ac ille, quem in Francicis Annalibus edidit Pithœus: quo de auctore dictum nobis cap. sup. Pauca solùm, ubi visum fuit, compilator resecuit. Extenditur usque ad illa verba cap. XIX, *Vertente autem anno*, &c. Superest judicium feramus de iis, quæ post caput XIX sequuntur, usque ad libri finem. Estque historia ea annorum CCCXX. Puta ab anno IↃ CCC XLVI, usque ad annum CIↃ CLXV. Sed ita, ut aliqui sint hiatus: uti statim in ipso initio inter cap. XIX & XXI. Nam, ut bene Ranchino observatum, Lotharius ille, de quo cap. XXI, non est idem ac is, de quo in fine agitur capitis XIX, sed ejus filius. Ut omninò intermedio cap. XX aliquot annorum acta sint omissa. Nec pars ista omnis uni debetur auctori, cùm stylus nunc rudior sit, nunc floridior: ac nunc ad modum annalium, nunc in historiæ formam, decurrat. Quin etiam, quæ proximè excipiunt ista de Ludovici Pii excessu, non ab eo profecta esse, qui ætati Ludovici Pii proximus sit; sed qui toto seculo, & fortasse ampliùs, posterior fuerit; satis indicant hæc verba extremo cap. XIX: *Lotharius verò partem Franciæ sibi vindicavit, quæ, usque in hodiernum diem, ex suo nomine Lotharii regnum appellatur.* Compilator interim satis videtur antiquus: seu vixerit temporibus Ludovici, quadragesimi Francorum regis: seu aliquantò pòst. Quædam tamen ab aliquo longè recentiore sunt inserta: utpote in quibus non modò Saxonis Grammatici; sed etiam Antonii Sabellici, & Rob. Gaguini, mentio fiat; quos anno CIↃ IↃ vixisse omnes sciunt.

Sub Ludovico Pio etiam fuit ille, ex quo S. Viti translationem Surius retulit in Hist. Sanct. T. VII die XV Jun. De ætate quod dixi, ex eo liquet, quòd auctor præsens interfuerit translationi: ea autem contigerit anno IↃ CCCXXXVI Indict. XIV, anno Ludovici Imp. XXIII.

Auctor quoque vitæ Karoli Magni, quæ beneficio Pythœi in annalibus Francorum compàret, eodem tempore, & fortassè ulteriùs, floruit. Argumento erunt hæc ejus verba de temporibus Karoli M. loquentis: *Quadam die, cùm bellum præpararent adversus Francos, qui ipsum castrum custodiebant: apparuit manifestè gladius supra Ecclesiam, quæ est infra ipsum castrum, videntibus cunctis, tam à foris, quàm deintus. Ex quibus* MULTI MANENT ADHUC, *qui dicunt,* VIDISSE SE, *instar duorum scutorum, colore rubeo, flammantium & agitantium supra ipsam Ecclesiam.* Monachus fuit cœnobii Egolismensis S. Eparchii: ut satis arguunt, quæ de hoc cœnobio, deque S. Eparchio, gaudet inspergere.

Cap. XXXV.

Venitur ad eos, qui vixere temporibus Lotharii Augusti. Haymonis *episcopi opus de rerum Christianarum memoriâ.* Rabani Mauri *martyrologium.* Παράδειγμα *Possevini. Landulphus Sagax. Martyrologium* Wandelberti. *Videri huius ephemerides, quæ vulgò tribuuntur Bedæ. Ejusdem libri de vita, & miraculis S. Goaris.* Ruthardus *de vita S. Bonifacii. Eius præceptores, vitæ genus, obitus.* Rudolphus de S. Lioba. Mago *de eâdem, quem nonnemo Mogonem male appellat.* Lupi Servati *commentatio de vita S. Wigberti, & cui eam sacrârit. Error, seu Possevini, seu potius librarii.* Altfridus. *Tres primi Monasteriensium episcopi Quorum fide nitatur Altfridus in opusculo de vita Ludgeri.* Anastasius bibliothecarius *quos honores gesserit, quæ ex Græco expresserit, & quæ ipse scripserit. Amphilochii vita e Græco fonte ab* Ursio diacono *deducta.* Rampertus.

Haymo, sive Haimo, aut Heimo, vel Hemmo, primò Fuldensis, hinc Hirsfeldensis monachus, deinde Halberstadensis episcopus, floruit tempore Lotharii, filii Ludovici Pii, ac sedit annis XII, cui Hildigrin in episcopatu successit. Tritthemium, qui & abbatem Hirsfeldiæ fuisse arbitratur, planè ratio fugit. Nam quo eum tempore abbatem fuisse putat, Bruno abbas erat: Haimo autem episcopus. Hic præter commentarios in utriusque instrumenti libros, cùm alia reliquit, tum opus historicum de memoriâ rerum Christianarum: quod Coloniæ primùm, ac postea cum notationibus Petri Galesinii prodiit Romæ anno cIↃ IↃ LXIV. Ejus non meminit Sigebertus: qui de Haymone loquitur libro de viris illustr. cap. cxxxvi: sed meminit Tritthemius in catal. At quod idem Tritthemius obiisse ait sub Ludovico, Caroli M. F. anno IↃ cccxxxiv: id vel refellitur eo, quòd interfuerit Synodo Moguntinæ, quæ anno IↃ ccc XLVIII, præside archiepiscopo Rabano Mauro, celebrata fuit: quâ de synodo satis dictum nobis libro ultimo Historiæ de controversiis à Pelagio motis. Quare veriùs, quod legas in annalibus Francorum incerti scriptoris à Pithœo in lucem datis, ubi hæc verba: Anno IↃ ccc LIII. *Hemmo Haberensis* (Halberstadensis) *episcopus* v *Kal. Sept. de hoc mundo transiens Folchardum successorem reliquit.* Ac tanto magis annalium hic auctor fidem meretur, quòd eodem tempore vixerit.

Ex eodem scriptore cognoscimus, triennio post Haimonem, puta anno IↃ ccc LVI, decessisse Rabanum Magnentium Maurum. Hic Albini Flacci auditor fuit, ac ex quarto cœnobii Fuldensis abbate sextus est factus episcopus Moguntinus. Præter doctissimos in Scripturam commentarios, inter alia composuit martyrologium: quod MSum in monasterio S. Galli apud Helvetios adservatur. atque exinde ab Henrico Canisio editum est Tom. VI Antiq. Lect. Fortasse tamen non tam Rabanus id composuit, quàm, multò antè scriptum, tantummodo adauxit: quomodo, temporibus Othonis II, Martyrologium Rabani locupletavit Notgerus Balbulus, monachus S. Galli; quæ & Barthii suspicio est lib. XXXIII Adversf. cap. VIII. Liber ejus de vita Mariæ Magdalenæ MSus est Oxonii in bibliotheca Magdalenensi. Ait Possevinus, carmine etiam consignâsse res gestas Lotharii, Ludovici, & Caroli impp. Sed quo pacto Ludovici gesta panxerit, qui primo ejus anno cœlis receptus fuit? Ac quanto minus tradiderit gesta Caroli Calvi, qui post annos xx Ludovico successit? Vitam Rabani tribus libris complexus est Tritthemius: qui & descripsit translationem ejus in Saxoniam è Monasterio S. Albani prope Moguntiam, ubi fuerat sepultus.

Landulphus Sagax vixit ejusdem Lotharii temporibus. De quo diximus cùm de Paulli Diaconi operâ Eutropio continuando impensa ageremus. Cæsari Orlandio libro de urbe Senensi *a* vocatur Landulphus de Columna Sagax, Canonicus Carnotensis. Sed Landulphus de Columna Canonicus ab hoc alius est, quippe qui vixerit an. cIↃ ccc XIV, ut inferiùs dicemus. In syllabo qui Orlandio adjectus, legas in bibliothecâ Vaticana exstare incertum authorem, qui ex Landulpho memorato collectanum excerpserit. Atque is auctor vixisse dicitur anno cIↃ cccc LVIII. Sed ad Syllab. ejus auctor (sive is Cæsar Orlandius sit, sive doctissimus Andreas Scottus, cujus cura scriptor hic inter Italiæ Illustratæ auctores prodiit) Sagacem ac Columnam confundunt, ut colligere hinc quidem non possis, utrùm Sagacis, an Columnensis sit Epitome, quæ Romæ exstat. Columnensem autem intelligi debere, indicat, quod dicitur ab Orlandio, collectarium suum perducere usque ad annum Christi cIↃ cccc XXVIII. Nam Sagax, ut diximus, antiquior est annis penè sexcentis.

a In volumine quo continentur scriptores Italiæ illustratæ.

Wandelbertus, diaconus, & monachus Prumiensis, itidem floruit tempore Lotharii imper. atque, ut Sigebertus testatur in catal. cap. cxxix, & Tritthemius lib. de viris illustr. ordinis Benedicti cap. xxxvi, martyrologium heroico carmine concinnavit. Facilè autem Molano & aliis accedo, qui censent, esse hoc opus, quod inscribitur *Ephemerides Bedæ*; inque primo legitur Bedæ tomo. Saltem Bedæ esse non possit, cùm referat aliqua, quæ post ejus tempora contigerunt. Tritthemius addit, etiam vitam S. Goaris presbyteri, ac librum de ejusdem miraculis composuisse. Duo illi libri Wandelberti; quorum prior est de vita S. Goaris, alter de miraculis ejusdem, scripti fuere ad Marcuardum abbatem: cumque præfatione auctoris apud Surium leguntur a. d. VI Jul.

Ejusdem imperatoris temporibus claruit Ruthardus, monachus cœnobii Hirsaugiensis; qui cùm alia multa, tum carmine heroico vitam scripsit S. Bonifacii, libris duobus. Apud Molanum additionibus ad Usuardum in v Jun. legas, fuisse discipulum Rabani & Mauri. Sed scripserat, puto, Molanus Rabani Mauri & Strabi: uti est apud Tritthemium, quem testem citat. Vir erat undecunque doctissimus. Scholæ monachorum præfuit. Obiit anno XII Gerungi abbatis, Christi IↃ ccc LXV. Plura de eo ex Meginfridi, monachi Fuldensis, chronicis refert Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi *a*. Planè autem falli censeo Possevinum, cùm, in apparatu sacro, vitam hanc S. Bonifacii carmine scriptam tribuit Mauro, itidem monacho Hirsaugiensi: quem & ipsum obiisse auctor est anno IↃ ccc LXV. Credere ego malim Meginfrido, & Tritthemio, qui res cœnobii Hirsaugiensis perspectissimas habuerunt. Conciliari tamen hæc possunt, si dictus fuit Ruthardus Maurus; uti præceptor ejus Rabanus Maurus. Sed quem veterum hujusce rei laudabit auctorem?

a Ad ann. 865.

Fuit & sub Lothario Rudolphus, monachus Fuldensis: qui vitam descripsit S. Liobæ virginis, & abbatissæ: cui Surius in Sanctorum historia locum dedit a. d. XXVIII Sept. In præfatione ait, venerabilem virum, Magonem, presbyterum, & monachum, familiarem fuisse quatuor virginibus, Liobæ discipulis; quarum nomina forent, Agatha, Thecla, Nana, & Eoliba: atque ex his pleraque eum, quæ ad Liobæ vitam pertinerent, didicisse, eaque schedis mandâsse, fortassis ut aliquando accuratiùs illa exponeret. Sed jam quinquennium esse, quòd ad plures iverit: ac propterea se, jussu abbatis sui Rabani Mauri, hanc suscepisse provinciam, ut, quæ partim ex confusis illis, obscurisque Magonis schedis; partim ex relatione aliorum, didicisset; hæc fusiùs, clariùs, & meliori ordine, tractaret: quod eruditè profectò, & graviter, exsecutus fuit. Possevinus in Apparatu sacro, eum, qui Mago est, Mogonem malè appellat: qui librarii poterat error videri, nisi secundùm literarum seriem scriptores suos digessisset.

Eodem tempore, sub rege Galliæ Karolo Calvo, in pretio erat Lupus Servatus, abbas monasterii S. Petri in agro Senonensi, cui nomen Ferraria, vel Bethlehem. De ætate quod dixi, partim ex eo colligitur, quòd idem discipulus fuerit Rhabani Mauri: partim quòd IↃ ccc XLIII Suessionensi synodo interfuit: item Moguntinæ anno IↃ ccc XLVIII, quæ adversus Godscalcum celebrata fuit.

fuit. Hic præter epistolarum librum, qui beneficio Papirii Massoni Lutetiæ primùm lucem adspexit, scripsit vitam S. Wigberti confessoris, Fritzlariensis cœnobii in Hassia abbatis, & coætanei S. Bonifacii, archiepiscopi Moguntini. Eam dicavit Bunoni, abbati Hirsfeldensi, anno, ut in præfatione ipse ait, ƆCCCXXXVI. Buno verò idem videtur ac Brun, vel Bruno: de quo Lambertus Schafnaburgensis ad annum ƆCCCXXXVI hæc refert: *Brun, & Raban, abbates, fundamentum Ecclesiæ sancti Wigberti foderunt VI Id. Jul. secundâ feriâ.* Quo ex loco non obscurè perspicimus, cur Lupus Servatus vitam S. Wigberti dicârit Bunoni, seu Brunoni abbati. Contigit hoc ante synodum Moguntinam, cui Lupum interfuisse dicebamus. Nam, ut idem Schafnaburgensis ait anno ƆCCCXLVI, *Brun, abbas Herveldensis, obiit, cui Brunvart successit.* Vitam Wigberti, unà cum Hincmari epistolis, primus edidit Joannes Busæus Noviomagus, S.I. presbyter. Idem Lupus à Possevino etiam Caroli Martelli gesta posteritati consecrâsse dicitur: imò & Baronio Tom. IX, ad an. ƆCCXLI. Sed videre illa nondum contigit mihi. Apud eundem Possevinum, vulgò legere est, vixisse Lupum sub Ludovico Pio anno 890. Sed fortasse hæc culpa est typographi, ita exprimentis perperàm, cùm in autographo foret 840. Nec tamen tam Cæsaris hujus ætate claruit, quàm filiorum ejus: quod non obscurè docent epistolæ Lupi. In Surianâ collectione, die XXIX Maji, vitam habemus S. Maximini, episcopi Trevirensis: eaque auctorem præfert Lupum, qui exarâsse illam dicitur anno ƆCCCXXXIX. Sanè idem videtur, ac ille, de quo vidimus. Alia etiam edidit. Sigebertum adi in catal. cap. XCIV, & Tritthemium in Chronico Hirsaugiensi ad annum ƆCCCLII, quo Lupus vitâ excessit.

Lotharii quoque tempore in honore erat Altfridus, tertius Monasteriensium in Westfalia episcopus. Primus enim S. Ludgerus erat; de quo superiùs vidimus. Alter autem Gerfridus; qui nepos S. Ludgeri fuisse dicitur in vita ipsius Ludgeri cap. XXXV; item ab Altfrido, cujus verba mox ponam. Obiit autem Gerfridus, cùm annis sedisset XXX: nempe XII Sept. anno Christi ƆCCCXXXIX, Ludovici Pii penultimo: ut est apud Cincinnium de vita Ludgeri cap. L. Gerfrido huic Altfridus successit: qui anno decessit ƆCCCXLIX, XXII April. Vide Cincinnium ejusdem operis cap. LII. Estque Altfridus hic secundus eorum, qui Ludgeri vitam literis consecrarint. Nam solus ei præierat Othelgrimus: qui non alius videtur ab Hildegrimo. Quamquam & aliorum Altfridus fide nitatur. Eos commemorat ipse in præfat. his verbis: *Exempla, & actus S. Ludgeri, ideo plenè comprehendere nequeo, quia ea non visu, sed auditu didici, illis attestantibus, qui ab infantia illum noverant: Hildegrimo scilicet episcopo, fratre ejus; & Gerfrido episcopo, nepote ejus: sed & sanctimonali feminâ, Heriburgâ germanâ ejus: nec non venerabilibus, presbytero Alberto Attingo, atque Thiatbaldo. Virtutibus igitur è multis, atque signis, quæ per eum Dominus operatus est, ea sola huic libello inscribi feci, quæ unà vobiscum visu deprehendi, aut facta certò cognovi.* Præfatio ea vitæ Ludgeri præmittitur in editione, quam Quentelius anno excudit CIƆIƆXV.

Iisdem æqualis fuit Anastasius, abbas Romanus ordinis S. Benedicti, presbyter Cardinalis tituli S. Marcelli, & bibliothecarius Gregorii IV; à Leone autem IV in Synodo Romanâ anno ƆCCCL exauctoratus, eò quòd contra canonum decreta Ecclesiam suam quinquennio deseruisset. Multa de Græcis Latina fecit; eaque inter, vitam S. Dionysii Areopagitæ; cujus translationem ad Carolum Calvum Imperatorem misit anno ƆCCCLXXVI. Opusculum id deperiit, præfatione exceptâ: quam habemus apud Surium Tom. V, die III Octobr.[a] In eâ autem ait, se non κατὰ λέξιν vertisse omnia; sed sensum tamen bonâ fide expressisse. Idem transtulit vitam SS. Joannis Eleëmosynarii, & Demetrii martyris, & aliorum Patrum. Primæ etiam meminit Sigebertus in catalogo cap. CIV. *Anastasius, jubente Nicolao Papâ, transtulit in Latinum vitam Joannis Eleemosynarii, scriptam Græcè à Leontio Episcopo.* Imò & Chronicon Georgii Theophanis vertit: ac cùm Theophanem, tum Anastasii versionem, beneficio se M. Velseri, Duumviri Augustani, vidisse, imò utrumque lucem visurum, ait Henricus Canisius, præfatione, quam Historiæ Miscellæ præmisit.[a] Ac ista quidem transtulit. At ipse scripsit Pontificum vitas: quarum postrema est Nicolai I. Nam duæ sequentes, Hadriani II, & Stephani VI, Guilhelmum, itidem bibliothecarium, auctorem habent. Non desunt, qui partem priorem, ad Damasum usque, ipsius esse Damasi arbitrentur. Quam opinionem superiùs refellebamus. Rudi stylo, imò semi-Græco, planeque barbaro, sed fidelissimè tamen scribere, judicium est Baronii Tom. IX, ad annum Chr. ƆCCLII, & imprimis ad annum ƆCCXCIX. Cogitavit & de historia Ecclesiastica condenda: ut ait idem ad annum ƆCCCXIII. Ad hunc Anastasium exstat quoque epistola Photii patriarchæ. Uti & Anastasii ad Hincmarum Archiepiscopum; ex quibus, præter ea, quæ diximus, ætatem illius satis cognoscimus. Tamen & manuscriptus codex, qui in publica est Academiæ Cantabrigensis bibliotheca, Damasum authorem præfert. Inque eâdem bibliothecâ habes MSum Dionysium de Hierarchia cum præfat. Anastasii ad regem Karolum.

[a] In fine Areopagiticorum.

[a] Vide quæ de Theophane & tralatione ejus retuli in Historicis Græcis lib. 2. cap. 24.

Ursus, Ecclesiæ Romanæ diaconus, temporibus floruit iisdem, quibus Anastasius bibliothecarius. Hic vitam S. Basilii ab Amphilochio Iconiensi, ut creditur, scriptam, Latinè transtulit. Ea versio, cum præfatione interpretis, legitur in vitis SS. Patrum.

Etiam Lotharii imp. temporibus fuit Rampertus, trigesimus nonus, vel, juxta alios, quadragesimus Brixiensium episcopus. Celebratur hic tractatu suo de translatione S. Philastrii, septimi Brixiensium episcopi: qui MSus in perantiquo codice superest, in sacrario Brixiensi: atque impressus exstat apud Surium Tom. IV, ad XVIII Jul.

CAP. XXXVI.

Error Tritthemii de ætate Hincmari. Liber Hincmari de vita S. Remigii. Werembertus de rebus Sangallensium. Meginhartus de actu, & translatione S. Ferrutii. Possevini lapsus de ætate Meginharti. Almannus Gallus de vitis Nivardi, Sindulphi, & Helenæ reginæ. Paschasius Radbertus de vitis Adalardi, & Walæ: item de passionibus Rufini, ac Valerii. Possevinus iterum reprehensus. Milo de vita S. Amandi. Hubaldus de vita SS. Ructridis, Aldegundis, Lebuini. Spissus admodum Possevini alius error. Joannes diaconus de vita Gregorii Papæ: idem de gestis Papæ Clementis. Sigebertus correctus. Haimonus de miraculis Germani. Burchardus Dorcestrius de vita Fremundi. Emericus de vita Magni abbatis. De Gilda Cambrio judicium.

HIncmarus, qui & Ingumarus, vel Igmarus, Archiepiscopus Rhemensis, summo in pretio fuit extremis Lotharii temporibus; item sub Ludovico juniore, Carolo Calvo, Ludovico III, & primis aliquot annis Caroli Crassi. Tritthemius, cùm in scriptis ejus legisset nomina Caroli, & Ludovici, intellexit Carolum Magnum, & Ludovicum Pium: eoque non dubitavit asserere, vixisse eum anno ƆCCC, ac deinceps, sub duobus, quos dixi, imperatoribus. Sed valde eum ratio fugit. Nam Ludovicus, cujus ætate florebat, partim est Ludovicus II, filius Lotharii; partim Ludovicus III, Caroli Calvi filius. Carolus autem, sub quo claruit, tum est is, cui cognomen Calvus; tum qui dictus Crassus; qui filius erat Ludovici, Caroli Calvi fratris. Hæc ita esse, non difficile sit probatu. Nam anno ƆCCCXLV factus est Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis, cùm ante foret monachus S. Dionysii in Franciâ. Testis Flodoardus. At anno ƆCCCXLVIII Rabanus Maurus, atque alii concilii Moguntini patres, misere Godescalcum monachum ad Hincmarum, Rhemensem

sem archiepiscopum; ut tradit, qui eâ ætate annales Francicos a Pithœo editos composuit. Anno Iↄ CCC LIX, jussu Caroli Calvi regis, respondit Hincmarus capitibus synodi Valentinæ: ut indicat Flodoardus lib. III. cap. XV. Anno Iↄ CCC LXXVII Hincmarus ritu solemni coronavit Ludovicum Balbum, filium Caroli Calvi: ut refert Aimoinus, vel continuator ejus, lib. V. cap. XXXVI. Normannis verò Rhemos contendentibus, fugâ sibi consuluit: quod anno contigit Iↄ CCC LXXXII: ut idem narrat cap. XLI. Obiit verò, vel anno eodem; ut Flodoardus ait lib. III. cap. XXX: vel anno Iↄ CCC LXXXV; ut refert in Chronicis suis Sigebertus. Sed quid externos testes advoco, cùm domesticum habeamus? ipsum nempe Hincmarum: qui apertè negat, quo tempore illa scriberet, quemquam eorum superfuisse, qui in palatio Ludovici Pii vixissent. Sic enim inquit, epistolâ III illarum, quas ex manuscriptis edidit Busæus: (scripta autem ea est ad episcopos quosdam Franciæ) *De his, quos tempore Domini Hludovici Imperatoris vidi, palatii procuratores, & regni præfectos, neminem scio esse superstitem: scio tamen ac illorum nobilitate natos pro patribus filios; licet illorum mores, ac qualitates, ignorem.* Aliud quoque argumentum dabo. Literæ Hincmari exstant ad Ludovicum Balbum, & Carolum Crassum, impp. item Nicolaum Papam, atque alios ejus ævi: quarum aliquas ex bibliotheca Spitensi Joannes Busæus, Soc. Jes. presbyter: alias ex MSSis codd. amplissimi Jacobi Augusti Thuani, bono publico divulgavit Joannes Cordesius, Ecclesiæ Lemovicensis presbyter, ac canonicus. Quàm multa ingenii sui monumenta reliquerit Hincmarus; Flodoardus te docebit. Est inter hæc Notitia villæ Novilliacæ, quam à Carolo Calvo impetrârat. Eam ex Claudii Puteani bibliotheca edidit Sirmondus, ac Flodoardo subnexuit. Idem consignavit vitam Remigii, Rhemensis episcopi, quam in Collectione Surianâ habemus a. d. XIII Januarii. item encomium Remigii, quod in eâdem legitur a. d. primam Octobris. De eo sic Sigebertus in Chronico ad annum Iↄ CCC LIV: *Hincmarus, Rhemorum Archiepiscopus in Francis claret, qui vitam S. Remigii scripsit.* Et fusiùs in catalogo cap. C. *Hincmarus ex monacho sancti Dionysii Parisiensis, Archiepiscopus Rhemensis, vitam sancti Remigii Rhemensis, primò breviter descriptam, ex brevi in librum magnæ quantitatis augmentatam, ex magno libro abbreviatam studio Fortunati episcopi, & poetæ: hanc, inquam, vitam Hincmarus descripsit, inserens tamen ea, quæ in historiis majorum de ortu, vitâ, vel morte, sancti Remigii invenit; quam ea, quæ in diversis schedulis dispersa collegit, & secundum legem historiæ, nec illa prætermisit, quæ vulgatâ relatione didicit; nec testamentum ejus præteriit. Rescripsit ad Ecclesiam Ravennatem sub persona magni Caroli Imperatoris.* Vitæ Remigii ab Hincmaro scriptæ meminit & Norgerus, epistolâ ad Werinfridum abbatem; quæ vitæ Remacli præmittitur. Pluria de Hincmaro si voles, vide imprimis Flodoardum: è junioribus autem Baronium Annal. Tom. X: & quæ de controversia inter eum, & Godscalcum monachum, diximus in septimo operis nostri de controversiis, quas Pelagius, & asseclæ ejus, moverunt.

Ad hæc tempora etiam ab Eisengrinio refertur Werembertus Cyriensis Germanus, ord. Bened. monachus Sangallensis: qui, præter comment. in Apocalypsin, etiam historiam Sangallensium ad sua usque tempora perduxisse dicitur. Sed eum videre nondum licuit.

Certiora profectò possumus de Meginharto, monacho Germano; qui sermonem scripsit de actis, & translatione corporis S. Ferrutii martyris. Hunc apud Surium ex antiquissimis codicibus expressum habes Tom. V, ad diem XXVIII Octobris. Possevinus in apparatu sacro ait, fuisse monachum Fuldensem congregationis Luxoviensis; vixisseque anno Iↄ CC LXX. Credo, ut ita sentiret, fecit, quòd eo in sermone legas, S. Ferrutii corpus à S. Lullo in Lætanium cœnobium, quod *Bleidenstad* vocatur, magno cum honore fuisse translatum. At Lullus successit S. Bonifacio in archiepiscopatu Moguntino anno Christi Iↄ CC LV, ac annis sedit XXXII. Ut omnino verum dixerit Possevinus, si Meginhartus fuerit tempore translationis ejus, quam refert. Sed obstant verba illa, quæ paullò pòst subdit: *Postquam autem domus ejus* (Lulli) *terrestris habitationis hujus luteæ soluta est, ut non manufactam, sed æternam, in cœlis inhabitaret: pontificatûs illius pariter, & religionis, successores, Richolfus, Haistolphus, & Rabanus, eâdem devotione locum sanctum coluerunt*, &c. Ut Meginhartus ante Rabanum, quinctum archiepiscopum Moguntinum, vixisse minimè possit. Atqui Rabanus Richolpho successit anno Iↄ CCC XLVII, ac novennio Ecclesiæ præfuit. Cùm autem Meginhartus in verbis allatis, episcopos referens Moguntinos, ultra Rabanum non progrediatur: paullò post excessum ejus vixisse, suspicari licet. Obiit verò Rabanus anno secundo Ludovici II Imperator. Verisimiliùs igitur Possevinus pro eo, quod Meginhartum ait in pretio fuisse anno Iↄ CC LXX, dixisset, anno claruisse Iↄ CCC LXX.

Æqualis huic fuit Florus ille, cujus expositionem missæ habemus Tomo VI bibliothecæ SS. Patrum; quemque Sigebertus in catalogo cap. XCIV. auctor est epistolas Apostoli Paulli exposuisse verbis B. Augustini hinc inde collectis. De ætate quod dixi, colligo inde, quia æqualis fuerat Johannis Erigenæ Scoti, atque adversus eum scripserit: ut didici ex Matth. Westmonasteriensi ad ann. Iↄ CCC LXXXIII, uti & monitum nobis historiæ Pelagianæ lib. VII. part. IV. a a P. 741.
Memoratur autem à nobis, quia, ut ait Franciscus Swertius in Athenis Belgicis, Martyrologium condidit: qui & addit, eum fuisse monachum Benedictinum Trudonopoli in episcopatu Leodicensi.

Præterea temporibus Ludovici II Imp. & Caroli Calvi, Galliæ regis, eruditionis nomine magni fiebat Almannus Gallus; qui in plerisque codd. etiam Almantius nuncupatur. De eo sic Sigebertus in catal. cap. XCIX: *Almannus, monachus Altvillarensis, scripsit vitam sancti Nivardi* (al. Vinardi) *archiepiscopi Rhemensis, vitam Sindulphi, vitam Helenæ reginæ, & translationem ejusdem à Roma ad cœnobium Altvillarense. Et quia suo tempore Francia à Normannis vastabatur, exemplo Hieremiæ Prophetæ desolationem Franciæ, & sui cœnobii, quadruplici planxit alphabeto.* Ex his vita, translatioque Helenæ, MSa exstat in Rubra Valle, inque Benedictinorum Resbacensi monasterio diœcesis Meldensis in Galliis.

Itidem temporibus Karoli Calvi claruit Paschasius Radbertus, qui perperam aliquibus Paschalis. Abbas erat Corbejensis, ac Calvi auctoritate, & consensu, monasterio Corbejensi, hoc abbate, concessum fuit, *ut, secundùm antiquum morem, jam inde à principio custoditum, electionis gratiam, & rerum suarum dispensationis libertatem, haberet, cum omni integritate.* Verbis utor privilegii, quod Radberto, anno Iↄ CCC LXVIII, firmarunt Hincmarus, Rhemensis; Freculphus, Lexoviensis Ecclesiæ, præsules; cæterique Parisiensis synodi patres. Cùm Paschasius monachus foret Corbejensis, abbatem habuit S. Adalardum, consanguineum Caroli Magni, fratrem tum Theodradæ, antistitæ sacrarum virginum apud Suessionenses; tum Walæ Comitis, qui post Adalardum Corbejensis abbas fuit. Atque hujus Adalardi, & ejus item fratris Walæ, vitas conscribillavit Paschasius: quæ, cùm in Surianâ sylloge exstant; tum in operibus Paschasii, Parisiis primùm excusis anno CIↄ Iↄ CXVIII. Præterea passionem edidit SS. martyrum, Rufini, & Valerii: quam ibidem reperies. A Possevino, in apparatu sacro b, auctor b Vide
hic vocatur *Ratbertus Paschasius*; qui nobis *Paschasius* Radber-
Radbertus. Et quem dicebamus *vitam S. Adalardi* com- tus.
posuisse, is *vitam S. Adelhardæ* retulisse traditur. Sed rectène, an secus, satis liquet, ex iis, quæ jam attulimus.

Tum quoque floruit Milo, Elnonensis monachus Benedictinus: ac præter carmen de sobrietate, quod dicavit Calvo imperatori, etiam ligato sermone complexus est vitam S. Amandi; Meminit Sigebertus in catal. cap. CVI. Item in Chron. ad annum Iↄ CCC LXXIX, ubi ait: *Hoc tempore clare-*

clarebat Milo, monachus S. Amandi: qui vitam sancti Amandi metricè composuit, & librum de sobrietate ad Carolum Calvum scripsit. Simlerus putabat *Milo* esse cognomen, *Gallus* prænomen: ut cui inter scriptores à G incipientes referatur GALLUS MILO. Puto, errorem obortum ex eo, quòd alicubi sic vocatum legerat à patria: ut si dicam Arpinatem Tullium. Surius tribuit huic Miloni vitam S. Amandi, quæ est Tom. I, die VI Febr. Sed ea non metro, verùm prosa est exarata. Quare aliis, non Milonem, sed Baudemundum auctorem esse, placet. Vide quæ diximus libri hujus cap. XXVII: carmine hexametro descripsit conflictum veris & hyemis. Etiam hexametrum duplex de S. Cruce in modum sphæræ ingeniosè conscripsit. Universa hæc Elnone ad S. Amandum habentur manuscripta: ut auctor est Sandenus ac Tritthemius, etiam opus epistolarum ad diversos reliquisse. Obiit anno IↃCCCLXXII, sepultusque in cœnobio suo, cum epitaphio hujusmodi, quod & carminis de sobrietate, ac vita S. Amandi commeminit:

Milo poeta sophus cubat hoc sub marmore clausus,
Carmine dulciloquus, qui librum sobrietatis
Edidit, & sanctum pulchrè depinxit Amandum,
Floribus exornans, metro prosaque venustans,
Tanti Pontificis palmam capit, atque coronam.

Milone hoc jam sene, ejusdem Calvi temporibus, præclarum sibi nomen parabat Hubaldus; qui aliis Hugbaldus, vel Hucbaldus dicitur. Iidem Elnonensis monachus Benedictini ordinis fuit, ac antè memorati Milonis nepos. De eo sic Sigebertus in Chron. ad an. IↃCCCLXXIX: *Sub hoc Milone adolescebat etiam nepos ejus, Hubaldus; qui, in septem liberalium artium peritiâ clarus, egregiè, præter cætera, in Musica claruit, & de multis sanctis cantus dulci, & regulari modulatione, composuit.* Idem in catal. cap. CVIII. *Hubaldus, monachus S. Amandi, peritiâ liberalium artium ita insignis, ut Philosophis conferretur. Vitas multorum Sanctorum scripsit: & quia in arte Musica præpollebat; cantus multorum Sanctorum, dulci & regulari melodiâ composuit. Scripsit etiam librum de arte Musica, sic contemperans chordas monochordi literis Alphabeti, ut possit quis per eas sine magisterio alterius discere ignotum sibi cantum. Scripsit etiam ad imper. Carolum Calvum librum trecentorum versuum in laudem Calvorum; cujus omnia verba incipiunt ab unâ literâ, id est c: ut,*

Carmina clarisona calvis cantate Camenæ.

Carmen id semel, iterumque, excusum fuit Basileæ. Sed cum auctario ante inedito idem repræsentat Barthius Advers. lib. XLVI. cap. XXI. Ex vitis iis sanctorum, quas scripsisse eum auctor est Sigebertus, exstat vita S. Rictrudis Martianensis: dicataque ea Stephano, Episcopo Eboracensi. Habes illam, sed stylo mutato, apud Surium Tom. III, a.d. XII Maji. Optimâ fide scriptam esse, ait Baronius ad an. IↃCXXXII. § II. Item ejus esse Surius censet vitam S. Aldegundis, abbatissæ primæ Malbodiensis, quæ ibidem legitur die XIII Nov. Eidem à Tritthemio quoque tribuitur vita S. Lebuini, sive Liadwini presbyteri: & confessoris Daventriæ: quam vitam plurimum commendat Petrus, archidiaconus Cameracensis. Hæc in Collectaneis Surii locum sibi vindicat ad XII Nov. Insuper autem scripsit vitam, non quidem S. Madelbertii, ut apud nonnullos legas: sed S. Madelbertæ, virginis abbatissæ Malbodiensis: item S. Ciliniæ, quæ mater erat S. Remigii. Meminit Hucbaldi etiam Chronicon Elnonense. Obiit anno IↃCCCCXXX. atque in avunculi atque Præceptoris sui Milonis monumento sepultus est. Epitaphium ejus, pro temporibus illis habet, hoc est, rude admodum. Est autem tale:

Dormit in hâc tumbâ simplex sine felle columba
Doctor, flos & honos, tam cleri, quam monachorum
Hucbaldus; famam cujus per climata mundi
Edita sanctorum modulamina, gestaque clamant.
Hic Cirici [a] *membra pretiosa reperta Nivernis*
Nostris invexit oris, scripsitque triumphum.

[a] Alii, Quirici.

Apud Possevinum legere est floruisse Hucbaldum temporibus Sergii Papæ, ac Bonifacii, archiepiscopi Moguntini. Atqui Sergius Papa, & Bonifacius, non fuere σύγχρονοι: quia Bonifacius floruit temporibus Zachariæ, hoc est, anno IↃCCXLII, & deinceps. Sergius primus multò antè; nempe anno IↃCLXXXVIII, creatus est episcopus Rom. Sergius II multò pòst, puta anno IↃCCCXLVIII, ad idem fastigium pervenit. Mirum ad tantum annorum discrimen non attendisse Possevinum. Quid quòd, nec Bonifacii, nec alterutrius Sergii tempore, fuerit? Nam vita Lebuini dicata est Baldrico, Episcopo Trajectensi; qui Radbodo successit anno IↃCCCCXVIII, die XXIX Novembris, atque obiit anno IↃCCCCLXXVII, die VIII Jan. cùm sedisset annis LIX. Vide Chronicon Ultrajectinorum episcoporum, quod ante annos prope trecentos à Joanne de Beka contextum fuit; ut Barlandum, & juniorum alios, mittam. Cùm autem inter imperium Calvi, & episcopatum Baldrici, sit intercapedo annorum XL, verisimile fit, poëma de calvis ad Calvum panxisse adhuc juvenem: senem autem edidisse vitam S. Lebuini. Quanto hæc verisimiliora, quàm ut idem Bonifacii archiepiscopi sit æqualis, & vitam Lebuini dicârit Baldrico: inter quos intervallum est plusquam sesquiseculi!

Joannes diaconus, quem aliqui cum Paullo Diacono perperàm confundunt, vixit temporibus impp. Ludovici Junioris, & Caroli Calvi. De eo sic Sigebertus in Chronico ad annum IↃCCCLXXIII: *Joannes Romanæ Ecclesiæ CV præsidet. Ad hunc Joannes, Romanæ Ecclesiæ diaconus, vitam primi Gregorii Papæ scribit, in quatuor libellis laudabiliter editam.* Item in Catal. cap. CVII: *Joannes, diaconus Romanæ Ecclesiæ, ad Joannem, VII hujus nominis Papam, scripsit urbano stylo quatuor libros de vita primi Gregorii Papæ. Et idem, petente Gauderico, Veliternensi episcopo, scripsit etiam gesta Clementis Papæ.* Ubi pro *Joannem* VII, legendum *Joannem* VIII, qui sedere cœpit an. IↃCCCLXXIII, ac decessit an. IↃCCCLXXXII. Alii IX vocant. At VII nemo. Libri illi Joannis diaconi de vita Gregorii exstant MSSi in bibliotheca Vaticana: ex cujus MSSis antiquissimis eos expressit Surius in Collectione suâ Tom. II, a.d. XII Mart. Meminit ejus operis & Eckerhardus in vitâ Notkeri cap. IX; ubi Joannem hunc Romanæ sedis archidiaconum appellat. Ante Joannem eum, ut superiùs dictum, vitam Gregorii Magni scripserat Paullus Diaconus. Sed illa Paulli an supersit, non satis liquet. Suspicari aliquis possit, eam Paulli esse, quam Canisius exhibet Tom. VI. Antiquæ Lect. Sed Canisius ipse eò inclinat, ut potiùs alterius sit. Monet idem, se in alio codice S. Galli reperisse & tertii scriptoris opus de vita Gregorii hujus: sed usque adeò fabulis refertum, ut edere qui volet, & chartâ sit abusurus, & otio lectoris.

Haimonus monachus eâdem ætate vixit. Memoriam sui reliquit libris duobus de miraculis beati Germani: quos apud Surium habemus Tom. VII, die Jul. XXV. Eos jussu Karoli regis se composuisse, ipse in præfatione ait. Rex is non alius est, quàm Karolus Calvus.

Etiam Ludovici II temporibus Burchardus Dorcestrius sub Ethelredo, Anglorum rege, vigebat; quo tempore Dani Britanniam graviter vexabant, circa ann. IↃCCCLXX. Scripsit vitam Fremundi; qui cùm Algari, occidentalis Angliæ ducis, filius esset; ætate viridi, imperium, quòd à decrepitis parentibus acceperat, postquam id administrâsset sesquiannum, spontè reliquit, ut Christo totus vacaret.

Eluxit tum quoque Emericus, Germanus, monachus Elephantiacensis monasterii ad Jagistam, fluvium Franconiæ in Virguna. Scripsit vitam S. Magni abbatis.

Sed quid judicii feremus de Gilda Cambrio, monacho Benedictino, patre nato Hiberniensi? Sanè is debeat ad hæc tempora referri, si fidem iis habemus, qui ajunt, claruisse sub Ethelberto, Ethelwolphi filio secundo: quem in Anglia regnâsse constat anno IↃCCCLXII. Ab hoc auctore fuerit breviarium Gildæ: item liber de mirabilibus Britanniæ, & de primis habitatoribus, & de rege

Arturo, item de sepulcro ejus incognito, & de Percevallo, & Lanceloto, item de Galguano, atque alia multa; si modò tituli non ementiuntur auctorem. Sanè, & hæc, quæ diximus, & alia ei tributa, anilibus commentis, ac prodigiosis mendaciis, scatent. Quare de Cambrio hoc Gilda (modò is unquam fuit, & non impostor aliquis hoc nomen assumsit) nihilo meliùs sentire possumus, quàm de Gilda Albanio Bathonio, de quo diximus supra, cùm de genuino Gilda cognomento Sapiente ageremus.

Cap. XXXVII.

Quando annalium Francicorum scriptor à Pithœo editus claruerit: quàm male senserit de Karolo Calvo: vixisse in Germania, & quidem fuisse monachum Fuldensem: extremam partem ab alio superadditam videri. Rembertus, seu Rimbertus, de vita S. Ansgarii, atque alius de actis S. Rimberti. Adonis Viennensis ætas, & Chronicon sex ium partium pro sex ætatibus. De Adone hoc error geminus ejus, qui editioni præfuit bibliothecæ SS. Patrum. Adonis martyrologium. Adonem Viennensem, & Trevirensem, à Lipomano, & Mosandro, male eundem putari.

NUnc judicium feramus de conditore annalium Francicorum: quem ab anno Iↄccclxxv, usque ad annum Iↄccclxxxiii, princeps edidit Petrus Pythœus: ac postea, è libb. Marci Velseri, tredecim annorum appendice adauxit Marquardus Freherus: atque idem in antè excusis, Theseium veterum codd. filum secutus, mutila non pauca supplevit, corruptaque restituit. De ætate hujus scriptoris (modò unus dicendus est operis universi auctor) ita mihi videtur, exarâsse eum ista paullò post annum Iↄccclxxv. Quod adstrui posse arbitror ex verbis hisce ad annum, quem dixi: *Stella cometes* viii *Id. Jul. in Aquilonari parte, primâ horâ noctis apparuit, plus solito scintillans, comasque spargens, rem stupendam, imò lugendam; quæ citò secuta est, suâ apparitione demonstrans: quamvis* ADHUC, *peccatis* NOSTRIS *exigentibus, graviora significare* TIMEATUR. Exinde subjicit, anno eo decessisse Ludovicum ii Imper. Lotharii filium. Ac paullo pòst subjungit ista: *Karolus verò, audito Karlomanni adventu in Italiam, primò clausis Alpium se defendere nititur: sed nihil proficit. Karlomannus etiam loca accessu difficilia cum suis praeoccupavit. Ille autem, dum negotium ferro decernendum timuisset,* (EST *enim lepore timidior*) *ad calliditatem solitam convertitur.* EST inquit, non FUIT. Loquitur autem, de Karolo Calvo, qui postea imperator. Mox enim subjicit de eodem: *Juravitque, se de Italia citò exiturum, & Hludovici, fratris sui, judicio illud regnum disponendum servaturum, si Karlomannus inde discederet. Quo inde discedente, & promissionibus illius credente, ille, quæcunque pollicitus est, mentitur, & quantâ potuit velocitate Romam profectus est: omnemque senatum populi Romani, more Jugurthino, corrupit, sibique sociavit: ita ut etiam Joannes Papa, votis ejus annuens, coronâ capiti ejus impositâ, eum Imperatorem, & Augustum, appellare præcepisset.* Sequitur deinde: *Qualiter autem regnum illud postea cum suis disposuerit; qualiterve cum thesauris, quos tulerat, in regnum suum redierit; quantasque cædes, & incendia in itinere exercuerit; quia certum non* HABUI *latorem, scribere nolui.* Ecce, eo negat se ista scribere velle, quia nondum nuncium satis certum habeat. Quæ & ipsa indicant, eodem tempore vixisse. Simul ex his videmus, quàm infesto fuerit animo erga Carolum Calvum: quem & alicubi *Galliæ tyrannum*, imò & *novellum Senacherib* appellat. Verba apponam: *Hæc in* viii *Id. Octobris contra novellum Senacherib gesta sunt; ut qui priùs, propter mentis elationem, Deum cognoscere noluit, modò victus, & confusus, intelligat, quod non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est; & aliquando avaritiæ, & superbiæ, modum imponat.* Ista non conveniunt, nisi superstiti adhuc. Quare satis liquet, scripta hæc esse cùm Carolus Calvus Galliæ Italiæque imperium obtineret. Neq; ausus quisquam fuisset ista proferre, ubi Carolus rerum potiretur: ut dubium non sit, quin ista exarata sint in Germania, ubi, Calvo in Italia Galliaque imperante, regnum tenebat Ludovicus, Ludovici filius; eoque defuncto, filius junior Ludovicus, frater Carlomanni ejus, qui Bavariæ rex fuit. Quod etiam ex his verbis inter alia colligo. *Illi, instaurato exercitu, & amplificato numero equitum, ut plurima loca in regione* REGIS NOSTRI *vastaverunt: hoc est Cameracum, Trajectum, & pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam, præcipua etiam in ea monasteria: id est Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium, & Aquense palatium: ubi in capella regis equis suis stabulum fecerunt. Præterea Agrippinam Coloniam, & Bonnam civitates, cum Ecclesiis, & ædificiis, incenderunt. Qui autem inde evadere potuerunt, sive canonici, sive sanctimoniales; Mogontiacum fugerunt, thesauros Ecclesiarum, & sanctorum corpora, secum portantes. Rex apud Franconofurt gravi infirmitate laborabat,* &c. Quæ Germanicum esse scriptorem, satis docent. Imò non dubium, quin fuerit monachus Fuldensis: quod exinde colligitur, quia cum curâ tantâ præ aliis res Fuldenses, & Moguntinas, exponat. Atque hæc est caussa, cur Freherus *Fuldenses Francorum annales* inscripserit. Cæterùm in hisce Annalibus deinceps traditur, ut post Carolum Calvum imperium pervenerit ad filium ejus Ludovicum iii: ab eo autem ad Carolum iii, cognomento Crassum: quod anno contigit Iↄccclxxxii. Ac in proximo quidem anno desinunt schedæ Pithœanæ: sed quas secutus est Freherus, porrò referunt res Caroli Crassi; atque ut ei Arnulphus successerit; Arnulpho item, Ludovicus iv: quod factum fuit anno Iↄcccc. Idemne verò, an alius, ista de excessu Caroli Calvi, & iis, quæ xxiii annis consecuta fuere, postea adjecerit; haut facile dictu puto. Sed credere tamen malo, adjecta esse ab eo, qui annalium scriptori in hoc munere fuerat surrogatus. Valde enim verisimile est, in cœnobio Fuldensi curam hanc semper penes unum quempiam fuisse, ut res memorabiles cujusque anni consignaret.

Ludovici ii, Caroli Calvi, Ludovici iii, & Caroli Crassi temporibus, vitam carus multis agitabat Rembertus, seu Rimbertus Flander, vel potiùs Frisius, priùs monasterii Turholtani* monachus, postea secundus Archiepiscopus Hamburgensis; quem honorem tempore Nicolai Papæ consecutus fuit à Lutperto, Archiepiscopo Moguntino. Scripsit vitam decessoris sui S. Ansgarii, qui Adoni in martyrologio celebratur iii Febr. atque obiit anno Domini Iↄccclxv, Indictione xiii: qui est Ludovici, ii ejus nominis imperatoris, xxvi. Auctor nobis Adam, Canonicus Bremensis, lib. i. histor. suæ cap. xxxi: ubi & ista legas; *Eâdem die, quâ ipse* (Ansgarius) *commendatus est; Rimbertus, diaconus ejus, à clero simul & populo electus est. Qui etiam vitam S. Patris veridico sermone describens, more B. Joannis, quasi de alio scribens, innuit se fidelissimum ejus discipulorum, testimonium ejus perhibere sanctitati, quam cognoverat in viro Dei. Hunc librum ille ad fratres direxit novæ Corbejæ, beatificans illos, quòd talem miserint, & nobis congratulans, quòd talem suscipere meruimus pastorem.* Ut autem ipse Ansgarii vitam scripserat, ita & fuere, qui vitam Remberti consignarent; ut postea dicemus. Atque ut Adamus multa adfert ex Rimberti opere de vita Ansgarii: ita & ex libro de Rimberti vitâ (de qua capite proximo dicemus) non pauca idem adducit. Qui & obiisse Rimbertum scribit anno Iↄccclxxxviii; successoremque habuisse Adelgarium. Vide eum lib. i. cap. xxxviii, & xxxix. Ac imprimis adi Remberti vitam, quæ est apud Surium Tom. i, die iv Febr. *Adhæc Tritthemium lib. iv. cap. lxxxix, Albertum Crantzium in Saxonia, Joannem Molanum in indiculo Sanctorum Belgicæ, Meierum in Annal. Flandr. ad ann. Iↄccxxxii, &

& Iↄ ccc xxxvii (cujus verba cap. seq. adducimus) & Suffridum Petri in scriptor. Fris.

Sub Carolo Calvo, imperante item Ludovico Balbo, atque etiam Caroli Crassi temporibus, doctrinâ, pietate, industriaque, conspicuus fuit Ado, Viennensis archiepiscopus. Non exiguum is sibi nomen Chronico paravit: quod ab origine mundi continuavit usque ad sua tempora: id est, usque ad regnum Ludovici, Francorum regis, cognomento Simplicis, annum Dom. Iↄ ccc lxxix. Divisit verò hoc opus in sex ætates; quarum prima est ab orbe condito usque ad diluvium: altera à diluvio usque ad Abrahami nativitatem: tertia ab Abrahamo usque ad Davidem: quarta à Davide usque ad transmigrationem Babylonicam: quinta inde usque ad Christum natum: sexta, sive ultima, omne illud tempus complectitur, quod deinceps consequitur. Scriptor hic, & priùs seorsim editus est à Morellio: ac postea à Margarino de la Bigne, Theologo Sorbonensi, insertus est bibliothecæ PP. edit. II. Sed planè putidum est, quod ibi in frontispicio Adonis, seu à Margarino, seu alio, adnotatur, Adonem Chronicon suum produxisse usque ad annum cIↄ ccc LIII *a*, qui annorum prope quingentorum error est. Nec verum esse potest, quod subjicitur inibi, festum hujus Adonis ab Usuardo in martyrologio referri ad XVI Dec. Siquidem Usuardus martyrologium suum conscripsit jussu Caroli Magni: eoque Adonem ætate antecessit. Video autem, quid ansam præbuerit errandi. Nempe imposuit ei, quòd Joannes Molanus, vir doctissimus, Usuardo adjecerit multa ex martyrologiis ecclesiæ Romanæ, aliarumque. Hoc dum opus versat, cuncta pro genuinis Usuardi habet. Nec satis attendit, Molanum additiones suas ab Usuardi verbis typorum diversitate discrevisse: atque ejusce rei monuisse lectorem in præfatione sua. Scripsit Ado hic etiam Martyrologium: quod Aloysius Lipomanus, Episcopus Veronensis, primus edidit; partemque esse voluit Tomi IV de vitis SS. Postea quatuor MSSos codd. nactus Jacobus Mosander, Carthusianus Coloniensis, aliquanto integriùs exhibuit; atque addidit Tom. VII Historiarum, quas Surius de Sanctorum vitis collegerat. Hinc Heribertus Rosweidus S. J. cùm aliis duobus codd. MSSis, tum imprimis Clarissimi & doctissimi viri, Petri Scriverii, amici nostri, antiquissimis & emendatissimis membranis (quæ ab eodem Rosweido, unà cum Victoris Uticensis de Vandalicâ persecutione libris, paris bonitatis, & vetustatis, adservantur) multis partibus emendatiùs in lucem prodire jussit: ac subjecit utrique martyrologio Romano; putà tum nupero illi, Gregorii XIII. jussu edito; tum veteri, quod Ado martyrologio suo præmiserat. Cæterùm præter libros, quibus hi usi fuere, etiam MSus codex exstat in bibliotheca Lirinensi: cujus meminit Vincentius Barralus in Chronologia virorum illustrium insulæ Lirinensis *b*. Paullo antè memorati, Aloysius Lipomanus, & Jacobus Mosander, martyrologii auctorem vocant Trevirensem archipræsulem, atque eum aiunt in concilio Lateranensi cum Bernardo diacono, & altero Bernardo, abbate Massitrensi, legatum à latere sedisse, ad dirimendam controversiam inter Henricum IV. Imp. & Rodolphum, Sueviæ ducem. Hujusce rei auctores laudat Platinam, Nauclerum, & Carolum Sigonium: quorum Adonem primus Odonem, alter Othonem, tertius Udonem appellat. Nempe, & Aloysius, & Mosander, confudere Adonem, Chronici, & Martyrologii auctorem, cum Odone, seu Udone Trevirensi: quorum ille anno Iↄ ccc LXX; hic cIↄ LXX, duobus nempe post priorem seculis, claruit.

a *Librarii poterat in Margarino error videri, C initio temere apponentis, nisi barbarico numero 1353. ibidem ederetur.*

b *Pag. 15.*

Cap. XXXVIII.

Herici, sive Erici Altissiodorensis poëma de vita S. Germani. Notgerus Leodiensis de vita Landoaldi, & Remacli. De ætate ejus quorundam error refellitur. Opus Notgeri de vitis episcoporum Trajectensium, & Leodiensium. Guidonis Ravennatis historia Gothica, & Pontificum vita. Monachus S. Galli de vita Karoli M. Hirsfeldensis monachus de vita S. Winberchti. Poëma Abbonis Neustrii de obsessa à Nortmannis Lutetia, quod Gozlino præsuli dedicavit. Ætas Abbonis hujus. Anonymus de vita S. Rimberti. Acta de inventione Diodori, Mariani, aliorumque. Roberti monachi carmen de vita S. Albani. Alphredi, sive Aelphredi, Anglorum regis, collectanea chronica, atque alia. Quando è vita migrârit. Adrevaldus, sive Adelbertus, de miraculis S. Benedicti. Bonno, abbas Corbejensis, de rebus sui ævi.

HEricus, seu Ericus, monachus Benedictinus, Altissiodorensis, floruit sub Carolo Crasso an. Iↄ ccc LXXX, ac carmine sex libros scripsit, quibus complexus est vitam B. Germani, Altissiodorensis episcopi. Meminit & Sigebertus cap. cv. Sed apud eum in quibusdam libris pro *Ericus* est *Liricus*, vel *Firicus*. Integrius id nomen exstat apud eundem in Chronicis ad an. Iↄ ccc LXXVII, his verbis: *Henricus monachus vitam Germani Antissiodorensis, heroico metro in sex libellis luculenter exaratam, Karolo imp. obtulit.* Porrò qui hic *Antissiodorensis*, is vulgò *Altissiodorensis*. Malim ego *Autisiodorensis*: ut est apud Frodoardum, & Nithardum. Sanè urbs ea Ammiano quoque est *Autisiodorum*. Primus illum Lutetiæ an. cIↄ Iↄ XLIII, in lucem protraxit Petrus Pesselieus, Altissiodorensis monasterii cœnobita, ac ejusdem cœnobii abbati, illustri principi, Ludovico à Lotharingia, dicavit. Apud Possevinum lego, à Renato Benedicto, in vitis Sanctorum Galliæ, laudari Henricum, monachum Benedictinum, congregationis Luxoviensis; atque ex eo versus citari Gallice translatos de vita S. Albani. Planè idem videtur; præsertim cùm addat, vixisse sub Carolo Calvo.

Etiam claruit tempore Caroli Crassi anonymus ille, qui duos reliquit libros de miraculis S. Remacli. Eos apud Surium reperies a. d. III Sept. Initio lib. II commemorat ut Dani in Gallias irruperint, multasque incenderint civitates, ac quantarum fuerit ipse calamitatum spectator: quæque miracula tum viderit. Refert autem hæc ad annum Iↄ ccc LXXXIII. Unde ætas Notgeri satis elucet. Etiam ex fine libri prioris cognoscimus, ut Atticus abbas, priùs quidem per Lotharium imper. à Romana Ecclesiâ impetrârit reliquias Hermetis martyris: postea autem à Notgero hoc magnis precibus sit consecutus poculum quoddam; quod à fure erat sublatum; sed ab eodem, divinam conspiciente vindictam, restitutum. Quod ipsum etiam argumento est, vixisse hunc scriptorem non ita multò post Lotharium, qui anno decessit Iↄ ccc LV. Vulgò hosce libros tribuunt Notgero episcopo Leodiensi. Quod faciunt non Surius modò; sed & Baronius ad an. Iↄ ccc LXXXII. Puto errorem ex eo obtigisse, quòd libri isti de miraculis Remacli subjungi soleant iis, quæ Notgerus de S. Nemadi vita scripsisset. Utcunque hoc est, Notgeri ejus esse non possunt, quia is toto seculo pòst vixit, ut inferiùs dicemus. Ac fuit ille episcopus Leodicensis. Auctor horum librorum monachus fuit cœnobii S. Remacli: ut ostendunt verba illa, *abbas noster*, *nostrum cœnobium*, & similia. Non dubito, quin viri eruditi facilè subscripturi sint sententiæ huic nostræ.

Etiam cùm Carolus Crassus imperii potiretur, puta anno Iↄ ccc LXXXVI, ingenii monumentis nomen suum diffundebat Guido Ravennas, presbyter. Cujus historia exstat de bello Gothorum. Eundem vitas pontificum tradidisse, Volaterranus est auctor initio libri XXII urbanorum commentariorum: atque addit: vixisse ante annos sexcentos. Floruit autem Volaterranus anno cIↄ cccc xc, ac deinceps. Unde inter alia de Guidonis ætate satis liquet. Meminit illius quoque Antonius Galateus, in descriptione Japigiæ, ubi ait de urbibus Italiæ scripsisse, ut erant cùm ipse viveret. Nec credendum ei esse, nisi in iis, quæ ipse vidit: in multis eum errasse, quòd non esset instructus literis Græcis, nec bonos legisset auctores, atque inde inter alia esset, quòd Ennium dicat Tarentinum, quem Rodium fuisse constat. Etiam Guidonis hujus idem mentionem facit, præfatione in descriptionem Calliopolis:

lis: ubi eum ait à junioribus in plerisque testem adhiberi; lectum sibi esse, verùm nec esse veterem, nec recentem scriptorem.

Iisdem temporibus fuit Sangalliensis, seu S. Galli monachus, natione Teutonicus: ut ipse *a* de se dicit. Libros duos jam senex & edentulus *b*, *de gestis Caroli M. scripsit ad Carolum Crassum, Imp.* Idque Imperatoris ejus postulato. Et stylus simplex est ac rudis, & adspersæ sunt fabulæ non paucæ. Interim multa ad id ævum pertinentia, ex eo discere est, quæ frustra alibi quæras: ut vel hoc nomine dignus fuerit, qui ederetur. Commendat eum atque illustrat Barthius Adverf. lib. XLV cap. XI. Ipsum Sangallensem invenies apud Canisium Antiq. Lect. Tom. II: qui primus edidit è bibliotheca Monachiensi principis Bavariæ. Antea solum fragmentum habebamus, quod Pithœus legibus Carolinis, inter omissa subjecerat.

a Lib. 1. cap. 32, & 36.
b Lib. 2. pag. 26.

Hirsfeldensis monachus, qui nomen suum his literis signavit, HAD. TAC. CUN. & S. Winberchti vitam, prosà à Lupo Servato scriptam, carmine expressit, vixit temporibus Caroli Crassi, aut circiter: ut qui carmen hoc suum dicârit Brunwardo, Hirsfeldensi abbati, cæterisque præceptoribus (ita ipse appellat) in cœnobio S. Winberchti degentibus. Brunwardus autem ille successerat Bunoni abbati; cui Lupus, de quo antè diximus, vitam Winberchti sacraverat. Hoc carmen in MSo codice suo Lupi opusculo subjectum reperit Joannes Busæus Noviomagus: sed quia codex erat mutilus, & stylus ejus infrunitus, edere supersedit, tria ex eo miracula, quæ ætate hujus versificatoris contigissent, excerpere *c* contentus.

c Indit. Mogunt. an. 1602. quâ Hincmari epistolis, vitam S. Winbrechti subjunxit.

Tum quoque Abbo, monachus cœnobii S. Germani à Pratis, discipulus Aimoini, libros duos rudi poëmate contexuit de obsessâ à Nortmannis, sive Danis Lutetiâ. Dicavit hoc opus Gozlino, qui priùs abbas fuit ejusdem cœnobii, posteaque Parisiorum est factus episcopus: eâque in dignitate urbem cum nepote suo Ebolo sive Elbolo, egregiè contra Nortmannos est tutatus: ut ipse de se carmine suo testatur. Neustrium se fuisse ait, ac servisse Lutetiæ ecclesiæ S. Germani, tempore Odonis comitis; qui postea Galliæ rex fuit: quod anno contigit Iↄ CCC XCI. Unde cognoscimus, alium hunc esse ab Abbone, Floriacensi abbate: qui toto est seculo recentior. Nam vixit is anno cIↄ. Hoc cùm etiam agnoscat Carolus Saussejus annal. Aurelian. lib. IV cap. XII; mirum, eundem duos Abbones confundere libri ejusdem cap. X: ubi eò inclinat, ut S. Abbonis martyris sit carmen illud de bello Parisiacæ urbis.

Caroli Crassi, & Arnulphi tempore, viguit is, qui vitam scripsit æqualis sui, Remberti, archiepiscopi Bremensis: quæ est apud Surium Tom. I die IV Febr. Meminit ejus, qui aliquot nos seculis antecessit, Magister Adamus lib. I cap. XXXII. *Sanctus Rembertus sedit annos XXII. Annos, & obitum decessoris sui* [*sic*] *reperimus in quodam computo à Corbeia delato. Cæterùm vita ejus à fratribus ejusdem cœnobii ad nostros data, qua fuerit, & qualiter vixerit, breviter, & dilucidè, comprehendit.* Item Meierus in Chron. Flandr. ad annum Iↄ CCC LXXXVII; *Obiit divus Rembertus, archiepiscopus Bremensis, oriundus ab Toralto, cui idibus Junii indictas invenio ferias. Vitam ejus unà cum vita divi Ansgarii Hamburgi conscriptam, datamque ab Alberto Crantz, Jacobo Drische, antistiti Guilselmitarum Brugensium, in aliis lucubratiunculis nostris edidimus; lyricisque eum versibus celebravimus.*

Item Caroli Crassi, vel Arnulphi imp. tempore, contexta fuit historia de inventione sanctorum Diodori, & Mariani, atque aliorum martyrum. Quam ex pervetustis codd. expressit Surius T. I. d. XVII Jan.

Ad hæc quoque tempora ab Eisengrinio refertur Robertus, monachus ordinis Benedictini apud Moguntiam congregat. Luxoviensis. Hic præter homilias carmen reliquit, quo vitam retulit S. Albani martyris.

Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici Balbi, Caroli Crassi, & Arnulphi temporibus fuit Alphredus, sive Aelfredus, Anglorum rex. Qui non modò doctorum, eosque inter Asserii Menevensis, & Joannis Erigenæ Scoti colloquiis, mirè gaudebat: sed ipse etiam doctissimus erat: quotidie autem octo horas studiis, & precibus impendebat: idem collectanea chronicorum Latinè reliquit: adhæc in gentis suæ linguam transtulit cum Orosii historiam, quam Hormestam dixere; tum Bedam de gestis Anglorum: alia quoque multa partim vertit, partim ipse scripsit. Beda ab eo in Saxonicam translatus linguam exstat in publica Academiæ Cantabrigiensis bibliotheca, cum hisce versiculis:

Historicus quondam fecit me Beda Latinum.
Aelred Rex Saxo, transtulit ille prius.

Obiit anno Iↄ CCCC, cùm annis regnâsset XXIX, ac mensibus sex: ut Matthæus Westmonasteriensis tradit in floribus historiarum: sive anno proximo, ut Florentius Wigorniensis in Chronicis refert. At parum aptè eum anno Iↄ CCCCI floruisse ait Possevinus, qui post annorum quasi XXX imperium, anno antè scribendi vivendique finem fecit, quàm ille claruisse arbitratur.

Adrevaldus, qui & *Adelbertus*, & *Albertus*, monachus cœnobii Floriacensis, vixit viguitque temporibus Arnulphi imperatoris: hoc est circa annum Iↄ CCCXC. De eo sic Sigebertus in catal. cap. CI: *Adrevaldus, qui & Adelbertus, monachus Floriacensis, scripsit historiam miraculorum, quæ ostensa sunt per Gallias sancti Benedicti Cassinensis meritis, à tempore, quo corpus ejus translatum est à monte Cassino ad cœnobium Floriacense, usque ad tempus Odonis, regis Francorum.* Incipit is liber, *Scriptoribus*: & constat XXX capp. Præterea librum reliquit de Translatione corporis S. Benedicti, & S. Scholasticæ, è Casinensi cœnobio in Floriacense monasterium. Cujus initium, *Cum diu gens Longobardorum.* Operi Adrevaldi de miraculis Benedicti, appendicem addidit *Adelarius*, *Floriacensis* monachus: cujus principium, *Mirabilis Domini nostri virtus.*

Etiam imperante Arnulpho, Tritthemio teste, claruit *Aurelianus*, clericus Rhemensis. Musicus excellens fuit, deque tonis opus edidit, cui nomen *Tonarius Regularis.* Dicavit illud Bernardo archicantori, qui postea episcopus fuit. Idem Barthio auctor videtur vitæ S. Martialis Lemnoviceni: uti & epistolarum, quæ Martialem auctorem ementiuntur, atque unà cum Gennadio ab Elmenhorstio sunt editæ. Plura si voles adi Barthium Adverf. lib. XLV cap. VII & XXI.

Hæc de Martiale sunt augenda ex iis quæ edita sunt in historicis Græcis lib. II cap. IX pag. 166 & seq. prioris editionis, ubi refero inter Græcos, cùm Latinè scripserit. Perperàm sanè. Ergo huc transferenda.

Carolo Crasso, Arnulpho, & Ludovico IV, imperantibus, vitam cum honore traduxit *Bonno*, abbas Corbeiensis, S. Rimberti æqualis. Idem de posteris bene studuit mereri commentario de rebus sui ævi. Meminit Adamus, Bremensis canonicus, lib. I cap. XXXV: *Nec incongruum videtur, quoniam de persecutione diximus, quæ tunc latè in Ecclesias efferbuit, grande miraculum per merita sancti Rimberti Fresonibus ostensum tangere; quod scriptor gestorum ejus nescio cur præterierit: Sed Bonno, Corbeiensis Abbas, de sui temporis actis scribens, non reticuit, dicens: CUM modernis temporibus gravis barbarorum irruptio in omni penè Francorum regno immaniter debacchar etur: contigit etiam eos divino judicio ad quendam Fresiæ pagum devolvi; qui in remotis ac mari magno vicinis locis situs est: Norduich appellant. Hunc igitur subvertere aggressi sunt. Erat illic eo tempore venerabilis Episcopus, Rimbertus; cujus adhortationibus, & doctrinis confortati, & instructi Christiani, congressi sunt hostibus, & prostraverunt ex eis X millia, CCCLXXVII pluribus insuper, dum fugâ præsidium quærunt, in transitu fluviorum necatis. Hæc ille scripta reliquit: cujus rei miraculo, usque hodie*

mari-

merita S. Rimberti penes Fresones egregia, & nomen ejus singulari quodam gentis colitur desiderio: adeò ut collis, in quo S. oravit, dum pugna fieret, perpetuâ cespitis viriditate notaretur. Legas apud Possevinum, & alios, Bavonem, Germanum, abbatem S. Viti Corbeiæ in Saxonia, de actis memorabilibus sui temporis volumen condidisse, imperante Ludovico IV. Planè eundem censeo, seu Bonno ex Bavone, seu Bavo ex Bonnone sit corruptum.

Cap. XXXIX.

S. Adelberus, priùs abbas Elwangensis, & Ludovici IV. preceptor, exinde S. Widgarii in Augustano episcopatu successor, scripsit vitam S. Hariolphi. Quando Adelberus decesserit. Asserius Schyreburnensis de vita, & gestis Aelfredi, regis Angliæ, atque alia ejusdem, & quando obierit. Radulphi Flaviacensis historia Francica, ac Chronicon breve. Sigebertus Corbeiensis de vita S. Voymonis Bremensis. Rheginonis, Prumiensis *abbatis, Chronicon.* Stephanus, Leodiensis *episcopus, de vita S. Lamberti.* Anonymus de vita S. Liborii *Episcopi.* Radbodus, episcopus Ultrajectinus, *de vita, & miraculis S. Lebwini: item de S. Martino, S. Amalberga, atque aliis.* Cappidus Stauriensis *de rebus Frisiæ, & vitis* IV *sanctorum.* Hilduinus, abbas Lobiensis, *de gestis abbatum sui cœnobii. Ut, Veronensi idem episcopatu dejectus, sit præsul factus Mediolanensis.* Ratherii, Veronensis *episcopi, nomen semel iterumque apud Sigebertum corrigitur. Ejus de S. Ursmari vitâ liber. Versiculus ejusdem de exilio suo, & alter, quem sepulcro suo voluit inscribi.* Odonis Cluniacensis *ætas, ac scripta. Historia Francica* Conradi abbatis.

Arnulphi, Ludovici IV, Conradi I, & primis Henrici Aucupis temporibus, ingenti in pretio fuit S. Adelberus seu Adalberus. Sub Arnulpho quidem Elwangensis abbas erat, ordine duodecimus. Quàm autem tum carus fuerit Arnulpho Cæsari; argumento illud erit, quòd ex anonymi cujusdam schedis à Pantaleone proditum est, à Cæsare eo de rebus maximi ponderis consuli solere: atque hujus potissimùm fidei, atque industriæ, educationem filii sui Ludovici credidisse. Sed quod Pantaleo sensisse videtur, jam tum Adelberum fuisse episcopum Augustanum, id temporum ratione facilè refellitur. Nam cùm patri Arnulpho succederet Ludovicus IV. (id fuit anno Iↄ ccc xc) episcopus Augustanus erat Wildgarius, sive Widgarius, vel, ut aliis vocatur, Widogerius. Fuit is episcopus ejus loci duodevigesimus: idem ille, qui Helvetios ad fidem convertit: unde & eorum Apostolus nuncupatur. Huic verò, eodem Ludovico imperante, ac, ut verisimile est, commendatione hujus imperatoris, qui grato animo præceptoris sui merita prosequebatur, surrogatus postea Adelberus fuit. Quo anno id factum sit, non consentiunt scriptores. Attamen Ludovici id temporibus contigisse, satis convenit. Locum autem hìc meruit S. Adelberus commentario suo de vita S. Hariolphi. Puto hoc opus exarâsse, cùm etiamnum Elwangensis abbas foret. Nam cùm S. Hariolphus fuerit primus abbas Elwangensis: credibile est, quòd Adelberus vitam ejus literis traderet, hoc dedisse amori atque honori illius, cujus successor in præsentia foret. Postremo episcopatus sexennio adjutorem habuit Hildinum, qui & Adelbero surrogatus: uti huic Huldricus, sive Udalricus, Adelberi discipulus, is qui urbis Augustæ pomœria extendit, & templum S. Afræ ab Hunnis vastatum (in quo & Adelberus sepultus erat) instauravit. Obiit Adelberus sub Henrico Aucupe anno Iↄ ccce xxi.

Tum temporis claruit quoque Stephanus, decimus Leodicensium episcopus, quinctus decimus abbas Lobiensis, Ord. S. Benedicti. Varia, teste Sigeberto, scripsit. Inter alia etiam de inventione S. Stephani protomartyris. Episcopus factus an. Iↄ ccc IV: obiit anno Episcopatus XVIII, XIV Kalend. Jun. ac sepultus in collegio S. Lamberti.

Temporibus Ludovici IV, qui imperare cœpit anno Iↄ cccc, atque annis rexit XII, claruit Joannes Asser, sive Asserius, qui & Asserio vocatur. Natione Britannus erat, ac ex Menevensi scribâ factus fuit episcopus Schyreburnensis, sive, ut nunc loquimur, Sarisburiensis. Is regis sui Aelfredi, qui totius penè Angliæ imperium tenuit, vitam literis mandavit. Obiit verò anno Iↄ cccc IX, ut cognoscere est ex scriptore veteri, qui paralipomena operi ejus adjecit. Asserius hic ex MSSis Anglicanis expressus, ac Tiguri excusus primùm fuit anno cIↄ Iↄ LXXV. Atque anno cIↄ Iↄcii etiamnum in bibliotheca Baronis Lulelani MSus exstabat. Præter res gestas Aelphredi etiam annales Britanniæ, multaque alia scripsisse, auctor est Balæus. Atque (ut de eo ait Brianus Twynus lib. II. de antiquitate Oxoniensis Academiæ a) *tantæ est fidei, atque auctoritatis scriptor, ut nemini unquam suspectus fuisse dignoscatur.* Et aliquantò postea refert, *tantùm se ejus fidei tribuere, quantum auctori antiquissimo, gravissimo, optimoque omnium.* Cæterùm, quòd ad ejus editionem à Matthæo Cantuariensi procuratam attinet, vel imperfecto usum fuisse exemplari, vel quædam fide non optimâ omisisse, idem Twynus b conqueritur. Jutene, ac secus, meliùs dicent, qui MSum viderint. a P. 143. b P. 144.

Ejusdem imperatoris temporibus circa annum Iↄ ccccx, vivebat Radulphus, sive Rathulphus Flaviacensis, monachus ordinis Benedictini. Hic cùm alia, quæ Sixtus Senensis commemorat, tum etiam historiam Francorum reliquit, ac Chronicon breve. Radulphi hujus MSum codicem superesse Cantabrigiæ in bibliotheca domus S. Petri refert Thomas James. Sed utrum Chronica, an Commentarii in parabolas Ciceronis (quorum MSus codex est Cantabrigiæ in bibliotheca aulæ Pembrochianæ) an aliud ejus opus sint, non addit. Inter disertissimos Galliæ viros reponitur à Nicolao de Clemangiis epist. ad Galliotum de Petramala Cardinalem.

Ad hæc quoque tempora, si Eisingrinio, & Possevino, credimus, pertinebit Sigebertus Corbeiensis; ut quem referant ad an. Iↄ ccccv. Scripsisse dicunt vitam S. Voymonis, Bremensis archiepiscopi. Sed in Bremensium, vel episcoporum, vel archiepiscoporum catalogo, nullum Voymonem reperio. Adde quòd primus Liemarus, qui sedere cœpit anno cIↄ Iↄ LXII, archiepiscopi Bremensis titulo fuit honestatus. Quamobrem hac quidem in re ampliandum censeo.

Ejusdem Ludovici ætate, item Conrado Imp. (qui Ludovico successit anno Iↄ cccc XII, ac septennium imperavit) claruit Rhegino, abbas Prumiensis cœnobii in ditione Trevirensi. Contexuit duos Chronicorum libros; quibus præcipuè tractat res Francorum. MSos habes Cantabrigiæ in bibliothecâ tum Academiæ, tum Collegii S. Benedicti, ut est apud Th. James. Sed ibi non Rhegino, verùm ἀπλῶς abbas Prumiensis vocatur. De eo sic Sigebertus in cat. cap. CXII: *Rhegino, Abbas Prumiensis, scripsit ad primum Alberonem, Metensem episcopum, Chronicam continentem præcipua gesta Francorum; quam à nativitate Christi perduxit usque ad annum nati Christi* Iↄ cccc VIII. Ubi malim annum unum adimi. Etsi & apud Tritthemium, legas * 98. pro 968. Sanè ante annum Iↄ cccc VII hodieque apud Reginonem reperias hæc verba: *Huc usque Rhegino.* Sed continuavit hæc Chronica alius usque ad annum Iↄ cccc LXVII, vel potiùs usque ad Othonem II, qui imperare cœpit anno Iↄ cccc LXXII. Composuit & de doctrina Ecclesiastica libros ex SS. Patrum & conciliorum generalium decretis. Hi MSSi adservantur Viennæ in bibliothecâ Cæsarea. Error Tritthemii inde obortus, quòd apud Rheginonem in præfatione operis legatur, *Ea* (Chronica) *in duos libellos distinxi, exordium capiens à primo incarnationis Dominicæ anno, & consummans cæptum opus, usque in præsentem annum, qui computatur à præfatione Domini* Iↄ cccc VIII. Sed, librarii culpâ, anno auctiorem esse numerum, quàm convenit,

venit, satis liquet ex eo, quod dicebamus. Ita enim, uti retulimus, & in MSis invenitur, & in excusis, tum veteribus, tum nuperis. Appendix verò ea Rheginonis, quam dixi, Romerium habere auctorem videtur: de quo postea dicemus.

Stephanus, qui post Franconem episcopus Leodiensis fuit, floruit tempore Ludovici IV, ac Conradi Impp. Prodidit vitam S. Lamberti, Tungrensis episcopi, qui Taxandriæ Apostolus nuncupatur. Sigebertus cap. CXXVI: *Stephanus, ex clerico Metensi Episcopus Leodiensis, vitam & passionem sancti Lamberti, scriptam incultius à Godescalco clerico, scripsit urbanius ad Hermannum, Coloniæ archiepiscopum.* Idem tradit in Chronico suo Amandus Zirixeensis, uti & alii minorum gentium scriptores. Hermannus ille, cui dicebamus opus hoc dicari, est primus ejus nominis archiepiscopus Coloniensis, cognomento Pius; qui electus anno ↄ CCC XC, vivereque desiit anno ↄ CCCC XXIV. Plura de eo ibidem Sigebertus. Illam autem, quam dixi, vitam Lamberti à Stephano scriptam, stylo nonnihil mutato, expressit Surius Tom. V. die XVII Septemb.

Circa idem tempus vixisse existimatur Padebornensis ille, qui vitam exaravit Liborii, Cenomanensis episcopi, & Confessoris: cujus obitus refertur ad annum CCC XCVI. Habes apud Surium Tom. IV die XXIII Jul.

Etiam utriusque hujus imperatoris temporibus claruit Radbodus, decimus quartus præsul Ultrajectinus. Nam ab Arnulpho, rege Francorum, creatus est episcopus anno Chr. ↄ CCCCI, atque annis XVII in gravi Danorum persecutione Ecclesiam rexit: ut fusiùs in Chronico Joannis de Beka legere licet. Radbodus hic carmine prosecutus est virtutes B. Lebwini presbyteri: atque etiam orationem de vitæ ejus historia reliquit. Habes utrumque opus in Surianà Collectione T. VI ad XII Nov. Etiam ejusdem liber de laudibus S. Bonifacii exstat MSus. Meminit ejus Tritthemius. Uti & operis de laudibus S. Martini, & de S. Amalberga, & florum S. Willibrordi. Quorum etiam mentio est apud Suffridum Petri in script. Fris. Imò Gruilielmus Isengrinius addit, etiam historiam contexuisse sanctorum episcoporum, martyrum, doctorum, & Romanorum Pontificum. Ipsius verò Radbodi vitam apud Surium habes T. VI ad XXIX Nov. Apud Possevinum in Sacro apparatu, voce *Radbodus Trajectensis*, legas, vixisse anno 617. Malo credere librarii culpam esse, quàm Possevini, qui, puto, scripserat 917. Quamquam nec istud examussim historicæ conveniat veritati. Nam eo anno decessit tertio Kal. Decembris. Quare rectiùs dixisset, floruisse anno ↄ CCCC. Corpus ejus Daventriæ in S. Lebuini templo reconditum est. Vide de eo Tritthemium lib. II cap. XXXVIII, & lib. III cap. CCLV, item in scriptor. Eccles.

Cappidus Stauriensis, sacerdos Frisius, Conradi Imp. & Henrici Aucupis temporibus fuit. Ejus opera incendio absumta fuisse dicuntur, cùm Stauriæ conflagraret bibliotheca in templo Stavonis, quod B. Nicolao dicatum postea fuit. Cæterùm ex fragmentis, & istis, quæ ex eo alii adducunt, colligit Suffridus, scripsisse illum genealogias principum, ducum, ac regum Frisiæ: adhæc historiam Ecclesiasticam gentis Frisiæ: item Vitas quatuor sanctorum, Lebuini, Orgeri, Plechelmi, & Odulphi. Arbitratur autem, si ejus viri monumenta integra exstarent, fore, ut nihil magnopere, quod ad antiquitates Frisicas pertineret, à quoquam posset desiderari.

Etiam Conradi, & Henrici Aucupis tempore, fuit Hilduinus, seu Hildovinus, abbas Lobiensis: quo munere fungens, præter alia, scripsit gesta abbatum Lobiensium. Est autem id Cœnobium instituti Benedictini, duobus distans milliaribus à Binckio Hanoniæ oppido. Postea factus est episcopus Laudociensis: exinde, episcopatu pulsus, Veronensis episcopus creatus est ab Hugone, Italiæ rege, cui affinitate junctus erat: tandem verò Mediolanensem episcopatum adeptus fuit. Ita quidem Tritthemius. Sed Arnoldus Wion illud de Laudociensi episcopatu planè ignorat. Ait autem, cognomen ei fuisse Tasso: (Tassonium puto dicere voluisse) patriâ fuisse Flandrum; atque ab eo Hugonem Italiæ regem coronatum Mediolani in basilica Ambrosianâ: sexennio fuisse Veronensem præsulem: jam Mediolanensem episcopum obiisse anno ↄ CCCC XLI. Pluraque de eo Josephus Ripamontius lib. IX historiarum Ecclesiæ Mediolanensis. Ubi & consignasse ait B. Dionysii peregrinationem & gesta apostolica. Sed multum metuo, ne duos confuderit Dionysios; quorum prior, juxta Parisiorum Lutetiam abbas fuit monasterii S. Dionysii: alter fuit abbas Lobiensis cœnobii, quod est instituti Benedictini, situm ad secundum lapidem à Binchio, Hannoniæ oppido. Inter eos seculi est intervallum. Prior ille jussu imperatoris Ludovici Pii Areopagitica scripsit: ut indicat imperatoris ipsius epistola ad Hilduinum.

Ratherius quoque, de quo aliqua diximus cap. XXIX hujus libri, vixit temporibus Henrici I. Imp. De eo sic Sigebertus in catal. cap. CXXVIII: *Batherius* (corrige Ratherius) *ex monacho Lobiensi episcopus Veronensis, vir miræ simplicitatis, scripsit vitam S. Ursmari Lobiensis.* Habes eam apud Surium Tom. II die XVIII Apr. Etiam Chronographiam reliquit, quæ Gemblaci MSa superest. Item itinerarium Romanum. Et complura alia, inter quæ & ars erat Grammatica, ridiculè auctori nuncupata, *Spadorsum:* quià præstaret ut puerorum dorsis parceretur. Nam *Sparen* Germanis aut Belgis est *parcere.* Obiit anno ↄ CCCC LXXIV. Quiescit apud Lobienses in æde S. Ursmari. Ejus est versiculus iste de se ipso:

Veronæ præsul, sed ter Ratherius exul.

Animo erat modesto adeò, demissoque, ut sepulcro suo inscribi juberet:

Conculcate pedes hominum sal infatuatum.

Alia quoque, quæ ad vitam, atque opera ejus, pertineant, apud Sigebertum vide, loco ante memorato, & in Chronico ad annum ↄ CCCC XXVIII, & ↄ CCCC XXXIII, ubi corruptè *Raberius* vocatur. Item adi Rotgerium in vita Brunonis apud Sur. Tom. V. XI Octobr. & acta Rhemensia sub Gerberto cap. XLIV. ac è junioribus Josephum Ripamontium lib. IX historiarum Ecclesiæ Mediolanensis.

Odo primus, vel juxta alios (qui principem locum tribuunt Bernoni) secundus abbas Cluniacensis, Remigii Antisidiorensis monachi auditor, scripsit, circa annum ↄ CCCC XX, vitam S. Geraldi, sive potius Giraldi, Auriliacensis Comitis; idque non uno libro, ut est apud Tritthemium, sed libris IV. *a*, edidit: item Chronicon succinctum. Chronicon hoc MSum exstat apud Cantabrigienses in bibliotheca Collegii S. Benedicti: ac libri fini admittuntur genealogiæ quorundam Regum: adhæc vitam S. Mauri: item vitam & translationem S. Martini Turonensis: nec non reversionem B. Martini à Burgundia. Opusculum de vita Martini habes in bibliotheca Patr. edit. II Tom. VII. Vitæ Mauri MSus codex exstat in bibliotheca Vaticana. Obiit anno ↄ CCCC XLII, juxta Frodoardum: cui, ut temporum istorum magis gnaro, potiùs est habenda fides, quàm Sigeberto; qui quinquennio antè decessisse arbitratur.

a Excusi sunt Parisiis cum aliis scriptoribus ordinis Cluniacensis.

Etiam Conradus, Abbas Benedictinus, tum videtur fuisse. Sanè antiquior esse nequit, cùm ad annum usque ↄ CCCC XXII, qui Henrici Aucupis tertius fuit, historiam Francorum perducat. Ejus fragmentum, cum scriptoribus aliis de Francorum gestis, prodiit Francofurti ad Mœnum.

CAP. XL.

Duo illustres genere archiepiscopi, Bruno Coloniensis, & Hildebertus Moguntinus: quorum uterque sanctorum aliquot vitas posteris tradidit. Luithprandus diaconus quanto in precio fuerit apud viros principes: & cur opus suum ἀντωπόδοσιν inscripserit. Sexti libri partem posteriorem alterius videri scriptoris. Etiam Pontificum vitas falsò ejus nomen præferre. Odonis Severi patria, eruditio, dignitas, atque opus de Wilfridi vita. Fridegodus diaconus de eodem argumento: deque

que vita Andoëni monachi. Surius refellitur. Uthonis Argentoratensis commentatio de Arbogasto, & Amando. Vita Nazianzeni ab Anastasio versa, sed parùm Latinè. Guilielmi Moguntini genus, & quousque historiam suam perduxerit: de quo Possevinus minùs rectè. Saliphilax de Britannicorum regum genealogia. Joannes Italus de vita Odonis. Unde sit, quòd Odo, hic primus, ille secundus Cluniacensis abbas, nuncupetur. Flodoardi seu Frodoardi historia Ecclesiæ Rhemensis, & Chronicon ejusdem, & vitæ sanctorum. Locus in Chronicis ejus corrigitur. Altera in eo conjectura. A nonnullis Flavaldum, ac Floaldum vocari. Eisingrinii de Fabiano ἀνιστορησία. Reginaldus de vitis IV sanctorum. Anonymus de S. Hunegunde. Alius de Epiphanii corpore in Saxoniam translato. Theodoricus de S. Lutrude. Unwonus Britannus. Occonis Scharlensis Origines Frisicæ, fabulis refertæ.

ACcedo ad tempora Ottonis primi, qui imperare cœpit anno IↃ CCCC XXXVI; atque annis rexit XXXVIII. Familiam hic ducant duo illi, & generis, & muneris dignitate illustres, Bruno, ac Hildebertus. Quorum Bruno, archiepiscopus Coloniensis, Henrici Aucupis imperatoris filius, Othonis primi Imper. frater fuit. Hic præter commentarium in Pentateuchum, qui à Sixto Senense laudatur, ac Bononiæ in Dominicanorum bibliothecâ exstat, etiam vitas aliquot sanctorum consignavit. Obiit anno IↃ CCCC LXV. Coloniæque in monasterio S. Pantaleonis sepultus est.

At Hildebertus, Ostrofrancorum dux, decimustertius archiepiscopus Moguntinus, Conradi imperatoris frater erat: idemque anno IↃ CCCC XXXVIII coronavit Othonem magnum; sed cùm postea, unà cum Richardo, Argentoratensi episcopo, discordiæ semina, inter Othonem, & fratrem Henricum, sparsisset: uti Richardus Corbeiam, ita ipse Fuldam in Hassiam, vel, juxta alios, Hamburgum fuit relegatus. Scripsit & is vitas aliquot sanctorum.

Eodem imperante, claruit Luithprandus, sive Liuthprandus, sive Litobrandus, qui in nonnullis codd. atque etiam a Tritthemio, Eutrandus, sed perperam, vocatur. Ticinensis priùs Ecclesiæ Levita, sive diaconus, posteaque Episcopus fuit Cremonensis. Hic ad Raimundum, Liberitanæ Ecclesiæ in Hispania episcopum, historiam scripsit de rebus suo tempore in Europa gestis. Orditur ab iis, quæ Arnulpho imperante acciderunt. Historiam suam ANTAPODOSIN (ut etiam Sigebertus *a* appellat) quasi retributionem dicas, nominavit. Nempe quia hoc libro, ut par pari redderet, quasi penicillo depinxit tyrannidem Berengarii, II ejus nominis Italiæ regis: à quo sede suâ pulsus fuerat. Antequam id fieret, magno apud Berengarium in pretio erat. Nam ejus nomine ad Constantinum, imperatorem Byzantinum, legationem obiit: cujus rei locupletem magis testem dare non possumus, quàm Luithprandum ipsum lib. V. cap. I, & II. Atque imperator is quoque magni eum fecit. Sanè legati nomine misit ad Nicephorum Phocam, qui, mortuo Romano, filio Constantini proximè memorati, imperium occupârat. Hæc igitur altera ejus legatio fuerat: cujus historiam seorsim exaravit. Eam sibi à Marco Velsero transmissam (is verò acceperat à Christophoro Brouwero, qui ex codice bibliothecæ Trevirensis desumserat) primus in lucem dedit Henricus Canisius. Si modò idem is Luithprandus, de quo vide quid idem scripserit Canisius præfat. in legationem Luithprandi. Redeo ad libros rerum ab Imperatoribus & Regibus Europæ gestarum, cùm sub Ottonis imperio viveret, quam dixi historiam Francofurti condidit. Ea sex libris constat. Sed videtur liber sextus desinere in cap. V. ubi res in Græcia visæ terminantur. Sexto enim capite novam auspicatur historiam de rebus Othonis Augusti. Ac in veteri editione Ascensianâ lego, ibi novum incipere librum: verùm qui ob brevitatem priori sit adjunctus. Sed verior Baronii opinio est, sequentia ab alio esse, qui, ut fieri solet, continuare voluerit Luithprandum. Etiam sub Luithprandi hujus nomine editus est, sæpiusque à Centuriatoribus Magdeburgensibus, priusquam editus esset, citari solet, liber de Pontificum Romanorum vitis. Sed cujus inscriptio non injuriâ suspecta sit, cùm liber is ex Anastasio sit excerptus: nec vel Sigebertus, vel Tritthemius, ejusmodi opus tribuant Luithprando. Præterea opus hoc de Pontificibus terminatur in Formoso qui excessit anno IↃ CCC XCV. At Luithprandus si historiam scribere voluisset, eam ad sua usque tempora perduxisset. Vixit verò Luithprandus quinquaginta annis pòst, intra quod spacium Pontifices XX fuerant. Accedit quòd in postremis Pontificibus quædam particulatim prodat ad Ecclesiam Osnabrugensem, Corbeiensem & Herifordensem aliasque ad Germaniæ Ecclesias pertinentia: quæ Germanum potius quàm Italum fuisse testantur. Etiam Pontificum eorum, qui ante Formosum proximè fuerunt decreta adducit, quæ in Conciliorum Tomis non leguntur: ut ista quoque eorum tempore fuisse, ac proinde Luithprando esse juniorem ostendant. Ut non absurda sit opinio Editoris: qui suspicatur fuisse monachum Corbeiensem, vel Hirsfeldensem, ac partim sub Pontificibus ante Formosum circa annum IↃ CCC LX, partim sub Formoso claruisse. Quæ verò de Formoso habes in fine operis, ea non sunt ab illo scripta, sed exscripta sunt ex Luithprandi lib. I. rerum per Europam gestarum cap. VIII. Atque ibi quoque legas illud *Pater Sanctissime.* Sed alloquitur non Pontificem Romanum: sed Raimundum Episcopum Hispanum, cui Antapodosin suam, ut superius diximus, dedicavit.

a In catal 6. 127.

Ottonis Magni tempore etiam fuit Odo Severus. Hic in Anglia natus, sed ex Danis erat oriundus; vir Latinè Græceque doctus, & extemporali metro pro temporibus, quibus vivebat, pollens; primùm Sarisburiensis episcopus, posteaque archiepiscopus Cantuariensis. Præter alia descripsit vitam Wilfridi Archiepiscopi. Obiit temporibus Edgari, regis Anglorum, anno Christi IↃ CCCC LIX, archiepiscopatus sui XIII.

Sub eodem rege Edgaro, claruit Fridegodus diaconus, Anglus, monachus Benedictinus, vir Græcè doctus; ut de eo Guilielm. Malmesburiensis testatur. Hic carmine complexus fuit vitas S. Wilfridi, & Audoëni monachi: idque postulato fecit Odonis Cantuariensis, de quo proximè dictum. Nam cùm is, anno IↃ CCCC LVI, horum duorum corpora Cantuariam transtulisset; à Fridegodo petiit, ut aliquid de utriusque laudibus commentaretur. Vitam Audoëni Surius inseruit Historiæ Sanctorum Tom. IV, die XXIV Aug. Eaque illi videtur esse illa ipsa, quam reliquerat Fridegodus. Surium in epitome suâ sequitur Haræus. Sed obstat huic sententiæ, quòd Fridegodus carmine Audoëni vitam tradidit: illa, quæ apud Surium, prosâ est exarata. Nec hic fit, quod facere Fridegodus solet, ut Græca passim admisceantur Latinis.

Anno Christi IↃ CCCC L Ruthario in Argentinensi episcopatu successit Utho, tertius ejus nominis in Episcopali hac serie, natus ex fratre Henrici II, Sueviæ ducis. Scripsit vitas sanctorum Arbogasti, & Amandi. Decessit anno IↃ CCCC LXV, successoremque habuit Eckenbaldum.

Circa annum IↃ CCCC LX Anastasius quidam vitam Gregorii Nazianzeni à Gregorio presbytero Græcè scriptam, Latinè transtulit: ut se in libro quodam Dionysianæ bibliothecæ annotatum reperisse, prodidit doctissimus Jacobus Billius. Sed prorsus barbarè id fecerat: ut idem testatur.

Iisdem temporibus magno in honore erat Guilielmus, Moguntinorum archiepiscopus decimusquinctus, Saxoniæ princeps, ac Othonis Magni Imperat. ex Editha, Angliæ reginâ, filius. Is chronicon de archiepiscopis Moguntinis ad sua usque tempora deduxit. Fallitur Possevinus, cùm historiam pertexuisse ait usque ad imperium Othonis III. Nam Guilielmus hic archiepiscopus factus est anno IↃ CCCC LIV: vivereque desiit (ut ex Lamberto Schafnaburgensi constat) an. IↃ CCCC LXVIII. At Otho II imperare demum cœpit anno IↃ CCCC LXXIII: Otho III anno IↃ CCCC LXXXIV. Vide veteres rerum Germanicarum

Q scripto-

scriptores: atque è junioribus Georgium Fabricium Ori-
a P. 150. & 173. ginum Saxonicarum lib. 11 *a*.

Saliphilax Britannus, ex antiqua Bardorum gente fuisse dicitur, ac ex chronologis, quos legisset, contexuisse genealogiam regum Britannicorum. Ætatem nec se cognoscere potuisse, fatetur Balæus centur. 11. cap. XXIX. Joannes Pitseus agnoscit, nec se quicquam certi habere: sed tamen conjecturæ si liceat indulgere, relaturum ad eadem Edgari tempora. Credo, non temerè ita suspicatur. Interim vellem, ne siviffet, nos expertes esse caussæ, cur sic putaret: præsertim de eo scriptore, de quo ne illud quidem, an viderit, significet; contra quàm facere in iis solet, quos haberet, legissetque.

Anno Iↄcccc L vitam etiam degebat Joannes Italus, monachus Cluniacensis. Qui memoriam sui reliquit prodendo posteris vitam S. Odonis, primi abbatis Cluniacen-
b *Ad Guilielmum, abbatem Cluniacensem.* sis, juxta Bernardum *b*, & Sigebertum *c*; vel, juxta Odilonem *d*, & alios, secundi abbatis. Quæ diversitas inde provenit, quia, ut superiori capite verbo indicabamus, alii annumerant, alii omittunt Bernonem: qui ante Odonem
c *In catal. cap. 125.* cœperat exstruere monasterium Cluniacense, & jam aliquo usque fuerat progressus, antequam ei Odo succederet:
d *In vita Majoli apud Sur. d. 11 Maj* quod anno contigit Iↄcccc XII. Odone hoc in spiritualibus magistro Joannes iste usus fuerat: uti in secularibus Hildebrando eo, qui bis rogatus erat, ut abbas Cluniacensis esse vellet; sed obedire semper maluit, quam præesse: ut apud Odilonem in Majoli vita legere est. Eorum verò quæ de Odone scribit Joannes, aliqua ex ore ipsius Odonis acceperat; alia ex Hildebrando hauserat: ut testatur ipse in præfatione ad fratres Salernenses. Unde satis liquet de Joannis vita. Nam obiit Odo (ut superius quoque dictum) anno Iↄcccc XLII. Habes eam Odonis vitam in Surii Collectaneis Tom. VI, die XVIII Nov. Sed plerisque omissis, & stylo mutato. Prout verò auctor scripserat, ita in Bibliotheca Cluniacensi edidit libris tribus Martinus Marrier, monachus Cluniacensis.

Neutiquam etiam prætereundus ejusdem temporis historicus, Flodoardus, seu *Frodoardus*, presbyter, & canonicus Ecclesiæ Rhemensis; prout in antiquis codd. vocatur. Hic libris IV condidit historiam Ecclesiæ Rhemensis: quæ in lucem prodiit curâ Jac. Sirmondi. Item Chronicon reliquit ab anno Iↄcccc XIX ad annum Iↄcccc LXVI: quod reperies in Annalibus Franciæ a Pithœo editis. Videtur tamen Chronicon hoc altiùs exorsus: nempe ab anno Iↄccc LXXVII: quo Carolus Calvus excessit. Indicium faciunt prima opusculi verba, *Anno* DCCCC LXXVII, *& indictione* XII *Non. Octob. præcellentissimus imperator Karolus*, &c. Ubi rescribendum, *Anno* Iↄccc LXXVII, *Indict.* XI, *Non. Oct.* Nam ut sequentia docent, clarè loquitur de excessu Karoli ejus, qui Ludovici Pii filius, Karoli Magni nepos fuit. Post ista de Karoli Calvi obitu, pluscula desiderantur usque ad annum Iↄcccc XIX. Joannes Bonderius, in Indice MSSorum codicum per Belgicam, auctor est, & vitas scripsisse sanctorum. Nam ab eo ista laudantur: *Flodoardus presbyter de triumphis Italicis martyrum, & confessorum, metricè libri* XV *MSS. Treveris in summo templo. De triumphis Christi, & sanctorum Palæstinæ, metricè libri* III *MSS. ibidem. De triumphis Christi, & Antiochia gestis, metricè lib.* II *MSS. ibidem.* Quæ Trevirensium beneficio lucem adspectura, speramus. Cæterùm *Flodoardus* hic, seu *Frodoardus*, à Sigeberto vocatur *Flavaldus*: qui de eo sic inquit cap. CXXXII: *Flavaldus, monachus Remensis, scripsit gesta pontificum Remensium, orditus narrationem suam à conditione ipsius civitatis, quæ à qualitate civium, qui in bello erant duri cordis, primo aucupata est sibi nomen Cordurus.* Legendum puto *Durocortorum*: ut est apud Flodoardum. Subjungit deinde: *Postea milites Remi à Romulo, fratre suo, à facie Romuli fugientes ad eam profugerunt: eamque à nomine principis sui Remo, Remum denominaverunt. His scriptor dignè scriptoribus ideo connumeratur, quia digressus ab opere suo memoriam faciens sanctorum, martyrum, vel confessorum, quiescentium in Ecclesiis Remensi Ecclesiæ adjacentibus, vel subjacentibus, vitas vel passiones eorum legentibus notificavit.* Nonnullis & Floaldus nominatur. Censet Edingenius, eundem *Fabianum* dici l. quoniam C. de Episcopis, & clericis. Monet idem Possevinus. Sed Fabianus iste fuit episcopus ille Constantinopolitanus, de quo Evagrius Eccl. hist. lib. II. cap. IV. Et quomodo imperatores Valentin. & Martianus meminerint Flodoardi, qui seculis quatuor recentior est?

Reginaldus, Eistatensis episcopus, vir Latinè, Græcè, Hebraicè doctus, ac Musices egregiè peritus, claruit tempore Othonis I, & II. Nam anno Iↄcccc LXV in episcopatu successit Starhando, qui ab Ungaris ad Augustam cæsus erat. Cumque annis XXIV episcopatum gessisset, successorem habuit Meginessum, S. Henrici cognatum. Consignavit vitas SS. episcoporum, Wilibaldi, Nicolai, Blasii, & Unnibaldi. Fortasse Reginaldi est illa Wilibaldi vita, quam Canisius exhibet Tom. IV. Antiqu. Lect. Saltem Aistatensis alicujus, vel episcopi, vel monachi fuit: ut indicio est, quòd, de Wilibaldo loquens, dicat, *Patronum nostrum*; & eum alloquens ait, *Auxiliare tuis tibi à Christo collatis.* Nec primùm, sed post alios plures, scripsisse, arguunt illa verba: *Prout Deus, & Dominus omnium, contulit legenda, in secula, pauca construximus.*

Similiter Ottonis Magni ætate fuit episcopus ille, qui vitam descripsit S. Hunegundis virginis: quæ est apud Surium Tom. IV, ad XXV Augusti. De ætate liquet ex his scriptoris verbis: *Anno Dominicæ incarnationis nongentesimo sexagesimoquarto, in ipsis feriis beata Hunegundis, in villa quæ dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant. Eos presbyter illorum Lantfridus crebrò reprehenderat, dicens, se interfuisse synodo, in qua Rodulphus, Noviomensis episcopus, jussisset sanctæ Hunegundis festum devotissimè celebrari. At illi se excusabant, quòd vicinos suos cernerent laboribus insudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri hujus,* SICUT IPSE NOBIS RETULIT, *ex sorore neptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebant*, &c.

Anonymus quoque, qui Epiphanii, Ticinensis seu Papiensis Episcopi, translationem ex Italia in Saxoniam ab Otwino episcopo, olim Augiæ monacho, factam descripsit, eâdem ætate vixit: proximus saltem ei tempori fuit, quo translatio hæc contigit. Nam in præfatione ait, illa quæ narrat, se didicisse ab iis, qui translationi interfuerant: ac potissimùm ab Thangwardone, venerabili presbytero; cujus præcipuè in eo officio opera enituit: quem & fratrem suum in Actis ipsis appellat: ut is quoque presbyter fuisse videatur. Facta autem translatio est imperante Ottone I, anno Iↄcccc LXIII, vel circiter: uti satis liquet ex memoratis Actis, quæ Brouwerius in lucem edidit.

Iisdem temporibus Theodoricus, qui ex præposito Moguntino Trevirensis archiepiscopus creatus fuit, in literas retulit vitam S. Lutrudis, virginis sanctimonialis: quam ipsam, vel saltem epitomen ejus, apud Surium habes T. V. XXII Sept. Obiit Theodoricus hic anno Iↄcccc LXX: ac successorem habuit Ecbertum, fratrem Arnulphi, comitis Hollandiæ.

Eodem Ottone imperante, claruit Unwonus Britannus, presbyter. Nam vixit sub Edgaro, rege Anglorum, anno Iↄcccc LXX. Presbyter hic postulato Eadmeri, abbatis fani D. Albani, ejusce Albani martyris vitam ac passionem descripsit. Alia quoque ingenii monumenta reliquit: quæ jam dictus abbas, post Unwoni obitum, seu invidiâ, seu quia indigna esse luce putaret, flammis tradidit: ut Lelandus annotavit.

Etiam Occo Scharlensis, nepos sororis Solconis Forteman, de quo superiùs dictum, Ottoni Magni Imp. ætate par, aut suppar, fuisse creditur. Hic posteris prodidit origines Frisiæ: si modò unquam fuit; nec titulus meretur auctorem. Sanè fidei non plus meretur, quàm Humbalbus Francus, aut Gaufredus Britannus, & similis farinæ scriptores. Quod & doctissimi Ubbonis Emmii judicium est. Etsi aliter multò de hoc Suffridus Petri, vir bene doctus,

doctus, sed qui in Frisiæ rebus, atque omni literaturæ laude, longè cedat Emmio. Atque idem judicium esto de Bernardo Furmerio Leovardiensi, viro erudito, sed qui in Annalium Frisiorum libris se Occonem hunc imprimis sequi, ipse agnoscat.

Cap. XLI.

Windichinus *de Saxonum gestis, & Ottonis I: deque Paullo Eremitâ.* Lamfridus Wintoniensis *de S. Swithino.* Roswitæ *poema de gestis primi Ottonis, deque Sanctis variis poematia. Ut viros eruditos, Possevinum ante alios, in fraudem induxerit Trithemii locus à nescio quo interpolatus.* Herigerus Lobiensis *de episcopis Leodiensibus, ac vitâ Ursmari. Opera utilis* Alberti, Gemblacensis *abbatis, in describendis sanctorum vitis. Error quorundam proveniens ex loco Trithemii perperàm transscripto.* Ethelwoldus Wentanus. Alphredus Malmesburiensis. *Quando* Abbo Floriacensis *vixerit, quæ scripserit, atque ut cum nonnullis ejusdem nominis interdum confundatur.* Aimonium *perperàm nonnullis Ammonium vocari. Ejus liber de miraculis S. Benedicti. Aimoinum cum eo malè confundi. Stephanus de inventione S. Maurini. Lethaldus Cœnomanensis. Anonymus de Adalberto Pragensi.* Item alter de eodem argumento. *Medelocenses monachi de S. Adalberto. Dudo Neustrius decus, quæ Normanni in Galliis gessere: & quâ fide scripserit: atque ut eum Gemeticensis exscripserit. Wolstanus Wintoniensis. Otholonus Fuldensis. Utrùm ille vitam consignarit S. Bonifacii. Uffingus Werthinensis.*

Complectar nunc eos, qui claruere temporibus Ottonum duorum, secundi, tertiique: quorum ille imperium suscepit anno ɪↄ cccc ʟxxɪɪ, ac integrum decennium gessit: hic illud accepit anno ɪↄ cccc ʟxxxɪɪɪ, ac tenuit annis xvɪɪɪ. Priori æqualis fuit Winduchindus, seu *Windichinus*; (nam in nomine variant codd. Sigeberti:) monachus fuit Corbeiensis cœnobii in Saxonia, ordinis S. Benedicti. Hic fideliter scripsit de gestis Saxonum libros ɪɪɪ: item de gestis Ottonis primi. Utrumque opus missum ad Machthildim, filiam Ottonis primi. Unde ejus ætas cognoscitur. Nam, ut Winduchindus ipse ait, obiit Otto primus Nonis Maji, feriâ quartâ ante pentecosten. Quod tantundem est, ac si dicat, obiisse an. ɪↄ cccc ʟxxɪɪɪ: ut fastorum ratio cœlestis docet. Etiam Theclæ passionem metro constrinxit. Item prodidit vitam Paulli Eremitæ. Auctor Sigebertus in catalogo cap. cxxx, & ex eo Tritthemius.

Ejusdem Ottonis ætate Lamfridus Anglus, monachus Benedictinus, in Wintoniensi cœnobio veteri vitam agebat sub rege Anglorum, Ethelredo, circa an. ɪↄ cccc ʟxxx. Hic vitam & miracula Suithini episcopi mox ab ejus translatione descripsit. In illustris baronis Lunlejani bibliotheca exstat is liber MSus.

Roswid, quoque sive Hrosvith, Gandeshemensis (quæ nonnullis Rosvita, aut Rosvida, vel Rosvitis, aut Rolvidis, nominatur) claruit temporibus Ottonis ɪɪ: cujus jussu non minùs, quàm Gerbergæ abbatissæ, heroico carmine historiam seu panegyricum reliquit de gestis primi Ottonis, sive, ut ipsa semper vocat, Oddonis. Præterea versu elegiaco tradidit passionem S. Dionysii episcopi, & martyris. Item carmine panxit passionem S. Pelagii, Hispani martyris. Etiam egit de laudibus B. Virginis, item S. Annæ, adhæc de S. Gangulpho, & aliis sanctis. Quæ omnia prodiere Noribergæ anno cɪↄ ɪↄ ɪ, procurante Conrado Celte, primo Germaniæ poëtâ laureato. Panegyricus verò Ottonis in Germania cum aliis aliquot rerum Germanicarum scriptoribus recusus est, curâ Justi Reuberi. Fuit virgo hæc, ut genere nobilis, ita pietate insignis: nec Latino modò carmine pollens, sed etiam Græce docta. Apud Tritthemium in catalogo legas, fuisse *coætaneam Joannis Anglici, qui doctrinâ suâ papatum meruit.* Quæ si Tritthemius scripsit, existimârit, vixisse circa annum ɪↄ ccc ʟvɪ. Sed quomodo iis temporibus fuerit, quæ Ottonis primi gesta scripsit, idque Ottonis secundi jussu; quæque tertii Ottonis ætate ex vitâ hac excesserit? Neque hoc nescivit Tritthemius; qui in Chronico Hirsaugiensi eam refert ad annum ɪↄ cccc ʟxxx. Quare facilè iis fidem habeo, qui istæc verba catalogo Tritthemii ab homine temporum parum intelligente assuta esse arbitrantur. Sed ut verba ista auferamus, sic quoque mirari satis non possim, eam à Tritthemio in catalogo, si seriem spectemus, inter illos recenseri, qui post millesimum & centesimum annum floruere. Qui error priori omnino contrarius est. Nec dissimulandus error doctissimi Humfridi, quando eandem Roswidam esse putat, ac Hildam. Nam & locis, & temporibus, refellitur; cùm Hilda fuerit Angla abbatissa in monasterio Herethew; atque anno decesserit ɪↄ c ʟxxx, regnante in Northumbria Egfrido: quemadmodum constat ex Beda lib. ɪv. historiæ cap. xxɪɪɪ.

Secundi, tertiique Ottonis temporibus, fuit quoque Herigerus, abbas Lobiensis. Scripsit cùm alia, tum Leodiensium episcoporum gesta: ut perhibet Sigebertus cap. cxxxvɪɪɪ. Idem Sigebertus auctor est, carmine laudabili posteris tradidisse vitam Ursmari. Alia quoque commemorat: sed non hujus loci. Obiit anno ɪↄ cccc xc: ut ait Philippus Bergomensis Chron. suppl. lib. xɪɪ, ad annum ɪↄ cccc ʟxxxɪɪ.

Vixit quoque sub utroque illo Ottone Albertus, sive, ut in aliquibus MSSis vocatur, *Olbertus*, monachus Lobiensis, ordinis S. Benedicti, ac pòst Gemblacensis monasterii abbas, congregationis Cluniacensis. De eo sic Sigebertus in catal. cap. cʟɪɪɪ: *Albertus ex monacho Lobiensi abbas Gemblacensis, humana & ecclesiastica scientia studio, & religionis fervore insignis, nomen suum æternavit, vitas Sanctorum Patrum describendo, cantus in honore sanctorum componendo, & eo maximè, quòd Burchardus, Episcopus Wormatiensis, ejus magisterio ad hoc est provectus, ut ita ecclesiasticæ utilitati intenderet, & ejus studio, ore, & manu, illud magnum Canonum volumen ad communem omnium utilitatem ederet.* Hæc Sigebertus. Etsi autem ambiguè ait, *vitas sanctorum patrum descripsisse:* tamen Tritthemius, atque alii hoc ita maluere interpretari, ut composuisse ipse dicatur, quàm ut amanuensis, sive librarii munus obierit. Ætatem ejus jam indicavimus. Sed apud Gesnerum, & Simlerum, legas, toto seculo antè vixisse. Etiam Possevinus ait, à Tritthemio quidem ad annum ɪↄ ccc ʟxxx: ab aliis autem ad annum referri cɪↄ. Video, quid doctis viris imposuerit. In Tritthemio vulgò legitur, viguisse anno ɪↄ ccc ʟxxx. Sed iste librarii error est. Nam Tritthemium haut ita sensisse, satis arguit, tum quòd illum disertim refert postremo loco eorum, qui inter nongentesimum, & millesimum annum vixere: tum quia ait, floruisse sub Ottone ɪɪ ejus nominis imper. tum quòd dicit, fuisse præceptorem Burchardi, episcopi Wormatiensis, quem vixisse mox refert an. cɪↄ xx. imò inter Albertum, & Burchardum, solum interjicit Aribonem Moguntinum: quo præside, anno cɪↄ xxɪɪ, celebrata synodus Selegustadiensis: cui & Burchardus interfuit. Hæc Tritthemium quidem; at non eruditos illos viros, oscitantiæ absolvunt: minimè autem Possevinum.

Claruit tum quoque Notgerus, episcopus Leodiensis. Scripsit libris duobus vitam ac miracula sancti Landoaldi, Ecclesiæ Romanæ presbyteri, & confessoris, qui decessit circa annum ɪↄ c ʟxx. Habes apud Surium Tom. ɪɪ. a. d. xɪx Mart. Præterea consignavit vitam Remacli qui obiit anno ɪↄ c xcɪ. Habes ibidem ad diem ɪɪɪ Septemb. Ac Surius, Hatæus, Baronius, & alii, tribuunt eidem libros de miraculis Remacli. Quam sententiam licet ipse primùm sim secutus, tamen attentiùs conferens ea, quæ libro de miraculis S. Remacli scribuntur, cum illis quæ habet Notgerus, cogor sententiam mutare. Nam auctor de miraculis Remacli clarè indicat, se vixisse temporibus Lotharii, Ludovici ɪɪ, Caroli Calvi, Ludovici & Caroli Crassi imperatorum. Quod liquido ostendimus cap. xxxvɪɪɪ.

Notgerus verò episcopatum gessit ab an. Chr. ꟾↄcccclxxi, usque ad annum cꟾↄvii. Ac vitam S. Landoaldi scripsit an. Chr. ꟾↄcccclxxx, Ottonis imperatoris viii, episcopatus sui ix, ut ipse disertim testatur extremâ præfatione, quæ est ad Womarum, abbatem Gandensem, item in calce ipsius opusculi. Adde quod etiam in opusculo antecessorem vocat *Euraclum:* pro quo perperam *Euradum* edidit Surius. nempe quia *cl* & *d* facilè confunduntur. Atqui certum est Euraclum, (quem alii Heraclium appellant, eosque inter Placentius Dominicanus) episcopum fuisse Leodiensem ab an. ꟾↄcccclx, usque ad ann. ꟾↄcccclxxi, quo ei Notgerus successit. Cæterùm Notgerus non Remacli solùm (cujus vitam etiam consignarunt monachi Stabulenses prope Leodium) sed aliorum etiam Trajectensium, imò & Leodiensium episcoporum (Trajecto enim sedes episcopalis Leodium fuit translata) literis mandavit, ut hæc ejus verba ostendunt epistolâ ad Weinfridum abbatem: *Non ejus modo, cujus meminimus, sancti scilicet Remacli, verum cæterorum nostræ sedis pontificum tempora, & gesta, quæ undecunque potuere corrodi, ad nostra usque tempora collegi: & cujus potissimum anhelabas desiderio,* a *vitam inde excerptam a votis tuis porrexi.* Atque hæc verba eadem ostendunt auctorem hujusce libri fuisse episcopum Trajectensem. Nam ait, *nostræ sedis pontificum.* Ut inde etiam colligatur diversum esse à monacho illo S. Remacli, qui de miraculis hujus scripsit. Nec qui de vitâ S. Remacli scripsit, alius est ab eo, qui egit de vitâ S. Landoaldi. Quod & Hauræus agnoscit, cùm utriusque auctorem facit Notgerum, episcopum Leodiensem. Quare parum considerate autorem quidem vitæ S. Landoaldi claruisse ait anno ꟾↄcccclxxx: sed scriptorem vitæ S. Remacli anno ꟾↄcccl. Nec enim plures, sed unus ejusce nominis episcopus Leodiensis fuit.

a Forte, excerpta.

Eodem tempore sub Ethelredo, Anglorum rege, vixit viguitque Ethelwoldus Wentanus, Anglus, monachus Glosconiensis, Dunstani abbatis discipulus, primùm abbas Abindoniensis, ac postea Wintoniensis præsul. Librum edidit de abbatibus Lundisfarnensibus *b*: & alterum de regibus, regnis, & episcopatibus totius Angliæ: alium item de tempore regum Britannorum. Exstant hi libri MSSi in Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca publica. De operâ ejus, adversus presbyterorum conjugia, vide Vincentium Bellovacensem, & Antoninum. Obiit Wintoniæ anno Chr. ꟾↄcccclxxxiv, episcopatus sui xxiv.

b Alii, Lindisfarnensibus, ut T. James.

Temporibus Ottonis iii imperatoris sub eodem Ethelredo, Anglorum rege, circa annum ꟾↄccccxc, claruit Alfredus Anglus, monachus & abbas Malmesburiensis, ordinis Benedictini, ac postea Criodunensis, sive, ut nunc vocant, Excestriensis episcopus. Familiaris fuit Dunstano, abbati Glasconiensi. Præter opus de natura rerum, librum reliquit de rebus sui cœnobii. De sancto Aldhelmo multa opusculis suis intexuisse, auctor est Guilielmus Malmesburiensis in opere de Pontificibus.

Ætate ejusdem Ottonis iii claruit & Abbo, qui Jacobo Philippo Bergomati lib. xii. Chronic. Supplem. *c* atque aliis, *Albo* perperam nuncupatur. Abbas fuit Floriacensis: atque edidit excerpta de vitis Pontificum; quæ cum Luitprando de pontificum vitis conjunguntur. De ætate quod dixi, cognoscere est ex eo, quòd Abbo apologeticum suum scripsit ad Hugonem Capetum, filiumque ejus Robertum, Galliarum reges. Nam hos, & Ottonem iii, *συγχρόνους* fuisse, satis est apertum. Idem indicant epistolæ Abbonis complures ad Gregorium v Pontificem, atque alios: quæ etiamnum exstant. Meminere Abbonis hujus, Sigebertus in catalogo cap. cxl, & in Chronico ad annum ꟾↄccccxc, & Senatus Bravonius in vita S. Osualdi apud Surium ad xv Octob. Ex quo cognoscimus, Dunstani hortatu, etiam scripsisse passionem B. Edmundi regis, & martyris: quam apud Surium habemus Tom. vi, die xx Nov. Manuscripta exstat in bibliothecâ privata Lumlejana. Vide & Tritthemium in Chronico Hirsaugiensi, & Carolum Saussеyum, in annalibus Aurelianensibus lib. iv. cap. viii, ac imprimis adi annales Franciscos Pithœi: ubi vitam Abbonis hujus ex veteri habes membrana; ibi terque alia exponitur, ut seditione inter Vascones, & Francos, coortâ, lanceâ sit interemptus: quod anno contigit cꟾↄiii, Idibus Novembris, natali die S. Bricii; qui dies & à monachis in honorem Abbonis celebratur. Atque hoc quoque ætatem ejus satis arguit. Quare omnino diversus est ab Abbone illo, Aimoini discipulo; de quo superiùs egimus. Item ab Abbone, cui Aimoinus libros de gestis Francorum dedicavit.

c Ad annum 982.

Aumonius quoque, qui Tritthemio *Ammonius*, Gallus, monachus Floriacensis, juxta eundem Tritthemium sub Ottone antè memorato vixit circa annum ꟾↄccccxc. De eo sic Sigebertus: *Aumonius, monachus Floriacensis, historiam miraculorum S. Benedicti ab Adrevaldo inchoatam perfecit, perducens eam à tempore Odonis regis usque ad tempus Roberti, regis Francorum.* Idem opus ei tribuit Tritthemius: sed addit Sigebertus, etiam de gestis Francorum scripsisse: quod præterit Tritthemius. Equidem puto, Tritthemium hoc in suo Sigeberti codice non repperisse. Nam quid aliud in caussa esse credamus, cur omitteret? Et sanè videtur adjectum ab altero, qui confunderet Aumonium cum Aimoino, de quo superiùs diximus. At diversissimi sunt, etsi viri eruditi pro eodem habeant. Nam Aumonius fuit monachus Floriacensis, sive S. Benedicti ad Ligerim: quod ex Sigeberto, & Tritthemio, scimus. At Aimoinus monachus fuit S. Germani a Pratis: quod superiùs satis est ostensum. Item Aumonius à Tritthemio refertur ad tempora Ottonis iii. At seculo ampliùs antiquiorem esse Aimoinum, ex ejus scriptis superiùs comprobavimus.

Stephanus quoque, jussu Christiani abbatis, circa annum ꟾↄccccxc, consignavit historiam inventionis S. Maurini abbatis, & martyris: quam apud Surium habes T. vii, die x Jun. Sed Hauræus eam in epitome suâ præteriit.

Iisdem Lethaldus Gallus, Cenomanensis monachus congregationis Cluniacensis, ab Arnoldo Wion in Ligno Vitæ refertur ad annum ꟾↄccccxc. Literis mandavit vitam S. Juliani Cenomanensis: quæ adversari solet Ultrajecti in monasterio Salvatoris.

Qui vitam tradidit S. Adalberti, secundi Pragensis episcopi, & martyris, (quam apud Surium reperies ad diem xxiii Apr.) eodem tempore vixit, ac S. Adalbertus: ut verba hæc in ea vita ostendunt: *Sed ad hæc, quod antè nescivit, quærenti illi rectè abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit.* Atqui, ut in ea vita clarè narratur, vixit Adalbertus Ottonis ii, & iii temporibus: lanceaque perfossus anno occubuit ꟾↄccccxcvii.

Eodem tempore & alter ejusdem Adalberti vitam exaravit: quam Canisius edidit Tom. v. Antiq. Lect. Ætatem indicant verba hæc: *Erat autem istis diebus Romæ imperatrix Theophania, mater ejus, qui modò regnat* TERTIUS, *&, Deo juvante, maximus* OTHO.

Adhæc Cœnobitæ Medelocenses circa ann. ꟾↄccccxc, tradidere vitam S. Adalberti Confessoris, & Levitæ, discipuli S. Willebrordi. In ejus extremo hæc legas: *Hæc de vita, & virtutibus celeberrimi Confessoris Christi, Adalberti, Medelocensis cœnobii fratres conscripsere, jubente supradicto eximio Præsule, Egberto, ejus monasterii domino, rerum ad divinum cultum facientium studiosissimo procuratore.* Unde de auctoribus, & eorum ætate, quod dixi, satis cognoscitur. Eam vitam, sed immutato stylo, offendes apud Surium Tom. iii, die Jun. xxv.

Ad hujus Ottonis quoque tempora pertinet Dudo Neustrius: qui res in Galliis à Normannis gestas consignavit usque ad annum ꟾↄccccxcvi: sed poëticâ magis, quàm historicâ fide. Usque adeò multas fabulas infercit. Ex hoc tamen scriptore Guilhelmus Gemeticensis tres primos de Normannorum gestis libros collegit: ut hæc in præfatione ostendunt: *Principium narrationis usque ad Richardum ii à Dudonis, periti viri, historia collegi: qui quod posteris propagandum charta commendavit, à Rodolpho, Comite primo, Richardi fratre, diligenter exquisivit.* Eodem spectant extrema hæc verba libri tertii: *Huсusque*

Hucusque digesta, prout à Rodolpho Comite, hujus Ducis (Richardi) fratre, magno & honesto viro, narrata sunt, collegi: quæ scholastico dictamine scripta relinquo posteris. Subjungit deinde, Richardum ducem obiisse anno Iↄcccc xcvi: unde cognoscimus ætatem Dudonis, qui argumentum historiæ suæ a Richardi hujus fratre acceperat. Exstat MSus apud Cantabrigienses in bibliotheca Collegii S. Benedicti, teste Thomâ James, cui inscribitur, *Libri* xvi *Historiæ Rom. & Normannorum per Dudonem.* Estque idem Dudo, qui *rerum Aquitanicarum scriptor* vocatur Saxoni Grammatico, initio libri primi.

Extremis Othonis III. temporibus, Wolstanus, monachus Wintoniensis, vixit sub Ethelredo, Anglorum rege: puta anno cIↄ: ac, præter librum de tonorum harmoniâ, etiam carmine prodidit Suithini episcopi translationem, & miracula: quod paullo ante prosâ fecerat Lamfridus, ejusdem cœnobii monachus. Præterea descripsit vitam Ethelwolphi regis: item vitam præceptoris sui, Ethelwolphi, priùs monachi, ac postea episcopi Wintoniensis. Cujus epitomen ex MSo Surius, sed mutato stylo, expressit Tom. iv, Kal. Aug. Gulielmi Malmesberiensis, lib. ii de gestis Anglorum, ejusmodi de Wolstano judicium est, fuisse virum eruditum, bonæ vitæ, & eloquentiæ castigatæ.

Ad hæc quoque tempora pertinet Othlonus, Fuldensis monachus. Memoriæ is tradidit vitam gestaque S. Pyriminii; qui Meldensis, vel, juxta alios, Metensis fuit episcopus, familiaris S. Bonifacii, ac patrocinio Theodorici Calæ, & Caroli Martelli, usus est in prædicando Euangelio: ut constat ex Othloni cap. i, & xiii; necnon iis, quæ commemorat Marcus Velserus lib. v rerum Boicarum. Hujus vitam alii etiam ante Othlonum scripsere; sed negligentiùs: quâ de re sic in prologo conqueritur Othlonus: *Quæ fuerint Præsulis ab ineunte ætate rudimenta; quibus in adolescentia sanctitatis rutilaverit floribus; vel quibus per omnem juventutem, usque ad promotionem pontificatus, excreverit virtutum insignis; nimium culpanda scriptorum incuria notare neglexit. Pauca duntaxat, quæ sub pontificatus tempore gessit, obscurè exarata reperimus: ipsa, si Christus opem dederit, evidentiùs, atque operosiùs, exprimere studebimus.* Dicavit eam vitam Liudolfo, Archiepiscopo Trevirensi: qui ex Gossariensi regali Ecclesia ad hoc fastigium pervenerat anno Iↄ cccc xcix, atque anno decessit cIↄ viii: ut ex Hermanno Contracto cognoscimus, qui & *virum doctum* appellat. In antiquis lectionibus Canisii etiam vita S. Bonifacii Othlono adscribitur. Eam, mutatis quibusdam, & plerisque omissis, ediderat Surius Tom. iii, die v Jun. Nomen quoque auctoris prætererat. At Canisius T. iv Antiq. Lect. bonâ fide repræsentat ex codice MSo monasterii Rebdorfensis, prope Eichstadium. ubi & Othloni nomen erat expressum. Sed stylus reclamat: ut monitum quoque Christophoro Brouwerio: cujus beneficio, & Pyrminii, & aliorum illustrium Germaniæ virorum vitæ, cum notationibus, in lucem exierunt.

Etiam Uffingus, qui & *Uffo Frisius*, monachus Werthinensis, à Suffrido Petri a claruisse dicitur circa annum millesimum. Hic post Othelgrimum, familiarem S. Ludgeri discipulum; post item Altfridum, tertium Monasteriensem episcopum; vitam descripsit S. Ludgeri: eumque secutus est quartus ejus vitæ scriptor, S. Bernardi σύγχρονος, qui carmine idem præstitit: ut postea dicemus. Ex quatuor hisce, sancti se Ludgeri vitam concinnâsse, agnoscit Joannes Cincinnius in præfatione suâ ad monachos S. Ludgeri in monasterio Werthinensi, ubi & Uffingum hunc appellat *virum multa eruditionis, & elegantia.* Is liber Coloniæ à Quentelio fuit excusus ante annos centum, & quod excurrit. Inque eâdem editione reperio & Uffingi hujus carmen in laudem monasterii Werthinensis: cujus initium,

Singula de propriis si gaudent mœnia sanctis.

Scripsit & vitam S. Idæ, viduæ: quæ est apud Surium Tom. iv Sept. iv, atque item Tom. vii eopse die. Cæterùm Suffridus Petri testatur, Uffingum etiam reliquisse historiam S. Lucii, Britanniæ regis: atque addit, ejus exstare etiamnum codd. MSSos. Quos videre mihi hactenus non contigit.

a In script. Fris. dec. 7. cap. 5.

Cap. XLII.

Mauri, Quinqueeclesiensis episcopi, ætas, ac libelli de vita Zoerardi, sive Andreæ, & Benedicti, eremitarum. Theodericus, Trevirensis monachus, de inventis S. Celsi reliquiis. Adelboldus, qui aliquibus Adelbero, de vita Henrici II. Imp. Utrùm hujus sit vita, vel quam Divis suis Bambergensibus inseruit Gretzerus; vel quam primus edidit Canisius. Meginfridi Chronicon de rebus monasterii Fuldensis; ac opusculum de vita S. Emmerammi. Alphrici Angli Chronicon Saxonicon. Haimo Floriacensis, sive Eboracensis. Reinerus Leodiensis. Andreas Leucander unde nomen acceperit, & quæ scripserit.

Venio ad tempora Henrici II, cognomento Claudi, vel Sancti, qui aliis *primus* ejus nominis censetur, quia prior Henricus non fuerit à Pontifice coronatus; eoque, multorum judicio, tantùm Romanus rex fuerit: non imperator, vel Cæsar: de quo disputare non est hujus loci. Imperare Henricus cœpit anno cIↄ ii, atque annis xxiii rexit.

Fuit ejus ætate Maurus, primùm monachus S. Martini in monte Pannoniæ: postea episcopus Quinqueecclesiensis. Cui ecclesiæ præfectus fuit à Stephano primo, filio Gayczæ: qui ex Hungaris primus rex Christianorum fuit. Auctor Bonfinius rerum Hungaricarum decadis ii lib. i. Venit Maurus in posteritatis memoriam gemino labore: sed non ita difficili. Quippe duorum sui temporis eremitarum vitas descripsit: sed paucis. Uni eorum nomen Zoerardo, qui Andreas vocatus est, postquam monachus factus fuit. Hic confessor obiit. Alteri nomen Benedicto, qui à latronibus fuit interemtus. Zoerardum à se etiamnum puero literarium in ludum itante visum ait: quæ autem narrat, ea didicisse se, partim à discipulo Zoerardi, sive Andreæ, B. Benedicto; partim ab abbate Philippo: à quo Zoerardus monachi habitum acceperat. Zoerardum autem monachum dicit factum *tempore illo, quo sub Christianissimi Stephani regis nutu, nomen, & religio Deitatis, in Pannonia rudis adhuc pullulabat.* Quod ostendit, non alium esse hunc Maurum ab illo, de quo Bonfinium loqui dicebamus. Vitæ istæ leguntur apud Surium Tom. iii a.d. i Maji.

Tum quoque, anno nempe cIↄ v, claruit Theodericus, S. Matthæi prope Treverim monachus eruditus: qui argumentum elegit sui ævi, signando literis inventionem reliquiarum S. Celsi Confessoris. Comperies hunc ejus laborem apud Surium T. vii d. xxiii Febr.

Adelboldus, sive Adelbodus, (quem Adalberonem vocat Baronius a) ex clerico Lobiensi factus est episcopus Ultrajectinus anno cIↄ viii, v Non. Maji: atque anno obiit cIↄ xxvii, v Kal. Decembris. Vitam ejus vide in Chronicis Joannis à Beka. Unde cognoscas fuisse episcopum xix: pro quo perperam apud Valerium Andream episcopum fuisse xxix legas. Sigebertus in Chron. ad an. cIↄ xxiv, & catalogi cap. cxxxix, testatur, exarâsse eum vitam imperatoris sui, Henrici II, cognomento Claudi: à quo & magno in pretio habitus fuerit. Etiam de Danis, Turoniam volentibus invadere, & alia quædam, edidit: etsi eorum nec Sigebertus, nec Tritthemius, faciant mentionem. Beka autem ne quidem vitæ meminit Henrici. Ea vita, sed mutila, legitur in Divis Bambergensibus à Gretzero editis: ubi subjungitur vitæ Othonis. Estque inscriptio hujusmodi, etiam in codice manu exarato: *Vita Henrici imperatoris ab Adelboldo, episcopo Trajectensi, ut creditur, conscripta.* Ubi nonnihil scrupuli adferunt adjecta hæc verba, *ut creditur.* Etiam in MSo doctissimi & amicissimi Arnoldi Buchellii, Jurisconsulti, ta-

a Ad an. 1024.

talis est inscriptio: *Vita S. Henrici, imperatoris virginei, quam scripsit Adelboldus, Trajectensis episcopus, ut legitur in speculo historiali.* Unde colligas, vitam hanc primùm fuisse editam absque nomine autoris. Alioqui enim non aliunde probato opus erat, quis ejus fœtus pater foret. Convenit autem codex ille Buchellii cum eo, quem primus exhibuit Henricus Canisius Tom. VI. Antiq. Lect. Nam & in hoc desiderantur bullæ Pontificum, & literæ Henr. Imp. item extremo opere miracula aliquot: quæ omnia in Gretzeri editione reperias. Non injuria autem in dubium vocatur, sitne ea genuina Adelboldi vita, nec ne. Nam obiit Adelboldus anno CIↃ XXVII, ut ex Beka antè referebamus: quem in illustribus Germaniæ scriptoribus etiam Tritthemius sequitur. At auctor ille Henricianæ vitæ narrat, ut imperator hic Henricus sanctorum ordinibus adscriptus fuerit ab Eugenio III anno CIↃ C LII. Quare, vel dicere convenit, vitam hancce a junioribus esse interpolatam; uti in aliis plurimis factum constat: vel putandum, non esse Adelboldi; verùm cujusdam recentioris: fortasse, ut Gretzerus suspicatur, Nonnosii monachi: a quo etiam Henrici hujus, & Cunegundis uxoris vita, literis prodita fuit: ut colligere est ex Martini Hofmanni annalibus Bambergensibus.

Tempore ejusdem imperatoris, quà poterat, nomen suum diffundebat Meginfridus, seu Meginfredus. De eo, Henrici hujus imperium describens, sic Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi: *Claruit etiam his temporibus Meginfridus, monachus Fuldensis, Chronographus; qui, velut rosa inter spinas, ita studiosus & doctus inter desides carnales, ignaroque monasterii sui monachos, clarus emicuit. Is inter cætera ingenii sui opuscula, historiam sui monasterii ab origine diligenter complexus, abbates singulos secundùm ordinem temporis sibi ad invicem succedentes inseruit, & uniuscujusque gesta breviter annotavit: eorum quoque cœnobiorum, quibus vel monachos ex Fuldensi missos novit, vel abbates, pari ratione meminit; quorum & successiones abbatum, & memorabiliora facta, interserendo, compendiosè descripsit. Ex cujus viri laboribus, multa me fateor, in hoc opere nostro de Hirsaugiensi historia, necessario commiscuisse.* Ac meminit hujus scriptoris etiam aliis ejusce operis locis. Item in vita S. Maximi, episcopi Moguntini, apud Surium, a.d. XXVIII Octobr. Ubi sic de eo scribit: *Presbyter Maximus, in episcopatu succedens, præfuit annis, ut Megenfridus refert in Chronicis, quatuor & viginti.* Ibi ad oram hæc annotantur; *Is Megenfridus fuit monachus Fuldensis, sub imperatore Ottone II, & III; scripsitque historiam libris XXIV.* Neque, quod hic de Ottone II, & III dicitur, adversatur ei, quòd eum ad Henrici II. ætatem antea referebamus. Nam uti Ottonum tempore vixit, ita & Henrici II, qui Ottoni III. successit. Cæterùm non Chronicis solùm gloriam meruit: sed etiam vitâ S. Emmerammi. Quam apud Henricum Canisium habes T. II Antiq. Lect. Unum tantummodò sententiæ huic repugnare videtur, quòd Chronici auctor à Tritthemio dicatur fuisse monachus Fuldensis; at is, qui vitam tradidit Emmerami, in epigraphe vocetur *præpositus Magdeburgensis*: similiterque, Græcâ appellatione, *Parthenopolitanus magister* nuncupetur ab Arnoldo Comite de Cham, & Vorburch, epistola ad Burchardum abbatem *a*. Sed, ut Canisius inquit, potuit Fuldâ vocari ad præposituram Magdeburgensem. Sanè tempora conveniunt, cùm & Magdeburgensis ille præpositus vixerit anno CIↃ X.

a Apud Canisium T. 2. Ant. Lect.

Iisdem temporibus in pretio erat Alfricus, sive *Elphricus*, cognomento *Grammaticus*, natione Anglus, Ethelwolphi discipulus, postea abbas Abindonensis, exinde episcopus Wiltunensis, ac tandem archiepiscopus Cantuariensis. Anno ætatis XXIII condidisse dicitur Chronica Saxonica: quæ imprimis agebant de Ecclesia Cantuariensi. Hæc MSa supersunt Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ubi & alia ejusdem, itidem MSa, reperies. Eademque in urbe, in publicâ Academiæ bibliothecâ, ejus sermones CLXXX antiquis literis Saxonicis MSi conspiciuntur. Alia quoque ejusdem suggeret in Britannicorum scriptorum catalogo Joannes Pitseus. Obiit anno CIↃ XVI, sub rege Anglorum Ethelredo.

Haymo Floriacensis, Anglus, S. Benedicti monachus, in Eboracensi cœnobio degebat anno gratiæ CIↃ XX. Hic memoriam sui ad posteros propagavit, signando martyrium S. Abbonis, abbatis Floriacensis; item historiam à Justiniano imper. usque ad Karolum M. cujus operis epitomen fecit Guilielmus Malmesburiensis, ut alibi dicimus.

Æqualis huic Reinerus, monachus Leodicensis cœnobii S. Laurentii. Nominis sui memoriam reliquit scriptâ à se vita B. Laurentii, episcopi, & martyris. Item vitâ S. Woldobonis, episcopi Leodicensis, quæ MSa Leodici adservatur.

His comitem se addit Andreas Leucander, Anglus; qui & ipse circa annum CIↃ XX clarescebat, regnante apud Anglos Canuto Dano. Possevino vocatur *Lernander*; sed corruptè; cùm non à Lerna id nominis acceperit: sed planè exprimatur Græcum λευκανδρ@, quasi Latinè *albivirum* nuncupes. Quippe linguâ patriâ *Whyteman* vocabatur: ut de conterraneo suo tres Angli tradidere: Lelandus dico, & ex eo Balæus, ac post utrumque Pitseus. Monachus fuit, & tertius abbas Ramesiensis cœnobii apud Girvios. Adiit Hierosolymam, ac *De suo itinere sacro* librum perscripsit. Item consignavit vitam Joannis, ut Pitseus vocat, seu, ut priores, Ivonis, episcopi nationis Persicæ, in Britannia sepulti: cujus corpus Ailwinus, Ostroanglorum comes, quæsierat: ac postea Eadnotus, primus Ramesiensis cœnobii abbas, Slepiæ Girviorum repererat. Id argumentum, lecto Leucandri libro, elegantiùs postmodò tractavit Gotcelinus Bertinianus.

CAP. XLIII.

Tangmarus presbyter de gestis Bernwardi episcopi, discipuli sui, ad Sifridum episcopum. Quatenus sit genuinus. Arnoldi Saxonis, Altahensis monachi, ætas, atque opus de vita Godeharti, ad præceptorem suum Meghardum, jussu scriptum Athelberti abbatis. Quâ fide opusculum hoc exaratum, & quousque sit ipsius Arnoldi. Fulberti Carnotensis studium erga B. Virginem, atque ut miraculosè sanatus dicatur. Fulberti hujus Legenda de nativitate B. Virginis, & liber de vita S. Autberti. S. Eberardus de vita S. Harvici. Warmanus de vita S. Pyrminis. Historia Alberti Metensis de gestis sui temporis. Theodericus, S. Albani monachus, de vitâ & miraculis S. Benedicti. Bertrada seu Berta de S. Adelheide. Possevini de ætate ejus sententia refellitur.

TUm Henrici II, tum Conradi II ætate, in pretio erat Tangmarus presbyter, bibliothecarius, ac notarius Ecclesiæ Hildesheimensis. Hic collegit gesta Bernwardi, tertiidecimi Hildesheimensis Ecclesiæ episcopi; qui eò dignitatis provectus fuit anno Sospitatoris nostri Ↄ CCCC XCIII: ac trigesimo pòst anno, Christi verò CIↃ XXIII, naturæ concessit. Fuit autem Tangmarus Bernwardi hujus præceptor: atque, ubi ille ad episcopale pertigerat fastigium, in peregrinatione eum Italicâ est comitatus: imò & legatus ad Ottonem III, ac Sylvestrum II. fuit: quod clarè eâ ex vita dilucet. Epistola igitur, quâ vita isthæc nuncupatur Sifrido, planè alterius est. Nam Sifridus hic omnino est ille è nobili Quernenvorde familia, priùs Magdeburgensis Ecclesiæ decanus, ac canonicus: postea autem trigesimus tertius Hildenheimensis Episcopus, quem adeptus est honorem an. CIↃ CC LXXX. Nec tamen omnem Bernwardi vitam scripsit Tangmarus; si fidem ex iis, quæ habemus, fieri oportet. Nam desinit in controversia, quæ inter Bernwardum, & Atibonem, archiepiscopum Moguntinum, de Gandesheimensi erat controversiâ. Iis expositis, in veteri codice, minimùm ejusmodi, ut scriptus sit ante annos CCC, disertim legas, *Explicit Tangmarus.* Fortasse, eò usque ubi pervenerat, è vivis excessit. Saltem

tem alterius sunt, quæ postea narrantur de conditâ ab eo abbatiâ, seu monasterio S. Michaëlis: item de quinquennali ejus morbo, atque instituto monastico, & obitu. Cæterùm, cùm de vita loquimur Bernwardi, non eam intelligimus, quam Surius dedit a.d. xx Novembris (vix illa breviarii nomen meretur) sed ista, quam Brouwerus è codice Hildeneshemensi in illustribus Germaniæ sideribus edidit.

Arnoldus Saxo, Altahensis, sive Altachiensis monasterii, in Bavaria ad Danubium siti, alumnus, posteaque, ut videtur, canonicus Herveldensis, eodem tempore vixit, ac S. Godehartus: qui anno ætatis xxxi ex clerico factus fuit monachus S. Benedicti, anno Chr. Iↄ cccc xc: abbas autem constitutus circa an. Iↄ cccc xcvii. Imperabat tum Otto III: episcopus verò Hildenesheimensis erat S. Bernwardus, sive Bernardus, jam ab anno Christi Iↄ cccc xciii. Huic Bernwardo postea in episcopatu successit Godehartus, ac quartus-decimus ejus loci episcopus fuit. Præcipuè igitur claruit temporibus tum Henrici cognomento Claudi, vel Sancti: tum Conradi II; cujus anno xii obiit, anno Christi cIↄ xxxvii. Hujus Godeharti vitam ab Arnoldo scriptam esse, satis ostendunt ea prologi verba: *Summa reverentia decore venerando domino meo, & magistro, Menghardo, toto semper devotionis studio colendo, Arnoldus, spiritu, & corpore modicus, quicquid pro plurali subjectionis debito iure proprius, historiam de vita & institutione beatæ memoriæ patris ac pastoris nostri, Godeharti episcopi, scripturus*, &c. Cujus verò postulatu memoriæ eam tradiderit, paullò post subjungit his verbis: *Multiplici propria negligentia conscientiâ, & metu territus, retrahebar; donec tandem præceptorum ac fratrum, maximeque beati viri, & veri Dei cultoris, Athelberti, abbatis nostri, jussis partim sponte, partim invitus, obediens, tale fastigium attingere tentavi: tuæque clementiæ, ô præceptor nobilis, secretiùs offerendum existimavi.* Atque ex his simul, discipulum fuisse Menghardi, cognoscimus. Postea subjungit: *Per adolescentiæ meæ tempora, inter Herveldense & Altahense cœnobium, quasi Orosii more, discursitavi.* Significat iis verbis, uti Orosius olim inter Augustinum in Africa constitutum, & Hieronymum in Palæstina agentem, commeabat: ita se ultro citroque itasse inter Altahense monasterium, in quo ipse vivebat, & Herveldense, cujus abbas erat Godehardus. Fidem autem libelli sui adstruit hoc pacto: *Dominum ergo, qui secreta cordium intuendo rimatur, testor, me nihil in eius memoria laude descripturum, nisi quod aut ipse, & vidi, & audivi; aut à vere veridicis, & etiam probatis, agnovi. Maximè tamen, cùm in Altaha, studii causâ, exularem, cujusdam veterani presbyteri, Reignoldi nomine, quem & tu meliùs noveras, familiaritate, & colloquio sæpius utebar; &, si dominus quandoque dignaretur, ejus veriloquâ relatione ad hoc ipsum instruebar: qui certe ei ab ipsa infantiâ fideli ministerio semper adhærebat, eumque sacra eruditionis literâ instruebat; & omnia ejus dicta, & facta, usque ad monachicam professionem, & etiam ad pontificalem promotionem, ipse meliùs noverat.* Ex quibus eandem discimus ætatem ejus Arnoldi, de quo nunc sermo nobis. Vitam hanc Godeharti, sive Gothardi, legas Tom. vii sylloges Surianæ: sed stylo mutato, & plerisque redditis περιφραστικῶς: imò in prologo ab eo, & nomen omissum scriptoris, hoc est, Arnoldi: & ejus, cui dicârat, hoc est, Menghardi. Denique agnoscit ipse Surius, desiderata fuisse non pauca in eo exemplari, quo usus fuit. At ipsius Arnoldi verbis prodierat Lipsiæ anno cIↄ Iↄ xviii ex bibliotheca S. Galli: integriusque ex MSo Ecclesiæ Hildesheimensis ante annos paucos edidit Christophorus Brouwerus. Libellus verò de relatione in numerum sanctorum, sive, ut Brouwerus vocat, ἀποθέωσι Gotharti, miraculisque subsecutis, adjectus postea ab alio fuit, qui xc annis minimùm junior sit. Nam initio opusculi ejus legas: *Anno Dominicæ Incarnationis cIↄ c xxviii, obitus verò beati Godehardi nonagesimo, Bertholdus, vir venerandus, cathedræ nostræ præsidebat*, &c.

Etiam ad Henrici II, & Conradi II. tempora referendus est Fulbertus, sive *Fulpertus*, qui & *Vmbertus*. Primùm (ut Choppinus ait lib. II de dominio Franciæ T. II) erat cancellarius Roberti, Francorum regis, filii Hugonis Capeti: postea autem Episcopus Carnotensis; quem honorem adeptus anno cIↄ xvii juxta Democharem, vel potius cIↄ vii, ut Baronius comprobat in Annal. ad eum annum. Obiit autem anno cIↄ xxxi, vel, juxta alios, cIↄ xxviii, iv Id. April. Hunc primum ajunt in Gallius festum celebrâsse nativitatis Virginis Mariæ. Eidem B. Virgini templum instauravit, rege Anglorum Canuto pecunias suppeditante, cùm universa civitas hujus Fulberti ætate fuisset combusta: ut est apud Gulielmum Malmesburiensem lib. II de gestis Angl. *a*. Qui & lib. III refert, matrem Domini visam Fulbertum sanare lacte mamillarum suarum. Epistolæ Fulberti, item sermones, & prosæ ac versus in laudem sanctorum, Lutetiæ primùm prodierunt an. cIↄ Iↄc viii. Eidem in antiquis annalibus tribuitur Legenda de Nativitate S. Mariæ. Etiam scripsit vitam S. Autberti, quæ est apud Surium a. d. xiii. Decemb. In MSo quidem auctoris nomen præteritur. Sed apud Baldericum in Chronico Cameracensi lib. I cap. LXXVII, cùm de S. Autberto egisset, hæc legas: *Quod siquis latiùs scire desiderat, librum, quem Fulbertus, doctor clarissimus, de vita S. Autberti, jubente domino Episcopo Gerardo, inscripserit, legat.*

a Adan. 1032.

Conrado II. imperatore, effulgebat S. Eberardus, discipulus S. Harvici, Salisburgensis episcopi; qui anno primo obiit Conradi, Christi autem cIↄ xxiv. Hujus S. Harvici vita à S. Eberardo scripta reperitur apud Henricum Canisium Tom. II antiquæ lectionis. Meminit Baronius quoque lib. XI Annal. ad annum memoratum, ubi vitam viri sancti ab æquè sancto discipulo scriptum ait.

Temporibus ejusdem Conradi, nempe circa annum cIↄ xxv, claruit *Warmannus*, Constantiensis episcopus, Germanus: à quo signata fuit vita S. Pirminis, episcopi Meldensis. Atque hoc quidem fide Eisingrinii dictum à nobis esto.

Eodem imperante, anno cIↄ xxx, Trithemio teste, florescebat *Albertus*, monachus Metensis, ordinis S. Benedicti. Condidit historiam de gestis sui temporis, *etsi brevem, tamen utilem*: ut de ea judicat Sigebertus in catal. cap. CXLIV.

Videte eadem tempora Theodericum, S. Albani monachum, apud Moguntiam, Ordinis S. Benedicti: qui de vita & miraculis S. Benedicti scripsit: item de translatione ejus in Galliam: ad hæc successiones Moguntinorum episcoporum: atque alia. Apud Eisingrinium legas, floruisse an. Iↄ cccc LXXXV. Sanè credibile est, eo quidem tempore vixisse. Sed claruit potiùs viginti, aut triginta annis pòst. Nam vitam S. Benedicti dicavit Richardo I, abbati Fuldensi: qui an. M XXIII abbas fuit, annoque obiit M XXXIX: ut in Chronico suo testatur Lambertus Schafnaburgensis. Aut hoc verum est, quod dixi: aut longævus, permultosque annos scribendo intentus Theodericus fuit. Quicquid est, eos ratio fugit, qui illum ad annum referunt cIↄcccc XL: quem lapsum non aliunde provenisse existimo, quàm quòd ex 1040. effecerint 1440. Qui valde erat proclivis error.

Nec viris solùm celebratur imperium Conradi hujus: sed sequiore etiam sexu: ante alias *Bertradâ*, sive Bertâ, sorore S. Wolfelmi, Abbatis Bruwilerensis, virgine sacrâ in cœnobio Vilecensi: quæ libellum edolavit de vita S. Adelheidis, sive Aleidis, primæ Abbatissæ Vilecensis. Eum, sed stylo mutato, exhibet Surius die v Febr. Prologum quoque Surius emisit. In eo testatur ipsa, quæ referet, accepisse se ab aliis, quæ Adelheidis, in terra agentis, doctrinâ, atque exemplis, fuerant institutæ. In vita ipsa commemorat, ut Adelheidis præfecta fuerit monasterio S. Mariæ, atque id volente Heriberto, Coloniensi archiepiscopo. Atqui obiit Heribertus anno octavo Henrici

ci II. Imper. qui Christi erat cIↄ XXI. Item ait, Henricum imp. nuper fuisse defunctum: ubi satis liquet, signari eundem Henricum: decessit is autem anno cIↄ XXIV. Ex his igitur Bertradam vixisse constat sub Conrado II. Imp. qui Henrico II. successit. Ut fallatur Possevinus, cùm sub Othone ait claruisse: quomodo qui loquitur, primum ejus nominis videtur signare. Sed tertius Otho jam obierat anno cIↄ II. Inter autem Othonem III, & Conradum II, Henricus rexit annis XXII, sub cujus successore, Conrado II, eam vixisse dicebamus, Bertradæ meminit Conradus, Bruwelirensis monachus (de quo pòst dicam) in S. Wolphangi vita, his verbis: *Extiterat huic beatissimo viro frater germanus, Frumoldus nomine: sorores sanctimoniales duæ; quarum una, Osivenda nomine, miræ simplicitatis, & innocentiæ fuit femina: altera verò, Berta nuncupata, literarum plurimùm emicuit scientia. Hæc vitam beata Adelheidis, prima Vilecensis Abbatissa, eleganti satis stylo conscripsit, & plurimum religionis, vel scientiæ suæ fructum, in eodem loco dereliquit.*

Cap. XLIV.

Berno, *Augiensis abbas, de vita S. Udalrici.* Rogerus *abbas de vita S. Brunonis.* Glabri Rodulphi *historia de gestis sui temporis. Opinio ejusdem de potestate Papæ in diœcesi alienâ.* Everwinus *abbas de vita Simeonis Syracusani ad Popponem, archiepiscopum Trevirorum: cujus postulato Simeo cælitum numero est adscriptus. Idem Everwinus de gestis Popponis hujus Trevirensis.* Helgandus Floriacensis *de vita & gestis regis Roberti. Wippo presbyter de gestis Conradi Salici imper. Joannes de Garlandia de miraculis B. Virginis Mariæ. Everhelmus de vita Popponis Stabulensis. Odoranni Chronicon. Anonymus de vita Guidonis Pomposiani. Olbertus Belga, cujus exstat liber de vita S. Veroni, idem videtur, ac Alvertus Gemblacensis, de quo antè dictum: falluntur verò, qui eum ad annum referunt* cIↄ XLVIII: *quo ut obiisse concedamus, tamen certum est, præceptorem fuisse Burchardi, qui annis* LII *ante id tempus jam Wormatiensis erat episcopus. Quàm illustri genere natus fuerit Hermannus Contractus: quæ cognominis caussa: quis Chronicon ejus continuàrit: unde provenerit, ut S. Galli monachus crederetur, qui in Richenaw, seu Augia majori, vixerit: ac quando morte vitam commutârit. S. Odilo de vita S. Maioli. Primordia ritus, quo* IV *Kal. Nov. commemorantur fideles defuncti. Itinerarium Leonis Papæ, auctore Anselmo Rhemensi. Anselmus Legiensis, sive Leodicensis de gestis episcoporum Leodicensium. Haymo Cantuariensis quæ ediderit, & quando diem suum obierit. Marbodi nomen quàm variè proferatur: & quæ prodiderit de vitis sanctorum.*

QUo tempore imperium erat penes Henricum II, ac Conradum II, ac primo Henrici III. quinquennio, claruit Berno, priùs monachus S. Galli, postea abbas Augiensis. Coronationi se Henrici II. interfuisse, ait ipse libro II de rebus ad Missam pertinentibus. At coronam ille accepit anno cIↄ XIV. Hincmari Rhemensis archiepiscopi, discipulum fuisse, indicio esse videtur epistola ipsius Hincmari ad Æneam, Parisiensem episcopum; quam ex Vaticanâ bibliothecâ, occasione junioris cujusdam Bernonis, refert Baronius loco non suo; nempe demum ad annum Iↄ CCCC XII. Quid in cantu Ecclesiæ præstiterit, docebit Eckerhardus in vita B. Notgeri cap. X. Prodidit posteris vitam S. Udalrici, episcopi Augustæ Vindelicorum: quæ apud Surium exstat Tom. IV ad IV Jul. Decessit anno gratiæ cIↄ XLV, VII Id. Jan. cùm Augiense monasterium annis rexisset XXXIX.

Trium, quos proximè diximus, imperatorum ætate, etiam fuit Rogerus, *abbas cœnobii de cruce S. Laufredi in Britannia, ord. D. Benedicti, congregationis Cluniacensis.* De eo sic Sigebertus cap. CXXXI: *Rogerus scripsit vitam Brunonis,* Coloniensis archiepiscopi, qui fuit dux, & frater Othonis imperatoris. Item in Chronicis ad an. Iↄ CCCC LIII: *Mortuo Wigfrido, Coloniensium archiepiscopatum suscepit vir gloriosus Bruno, frater Ottonis imperatoris: qui quantus qualisve fuerit apud Deum, & homines, lector ediscat e vita ipsius, quam Rogerus luculenter scripsit.* Quæ verba & Ægidius exscripsit in additionibus ad Anselmum cap. XLIV. Legere eam etiam est apud Surium T. V die XI Oct. Ad hunc Rogerum Guitmundus contra Berengarium scripsisse creditur.

Glaber Radulphus, seu Rodulphus, claruit temporibus Conradi II, & Henrici III. Historias sui temporis complexus est libris V. nempe ab anno Iↄ CCCC, ut ipse ait lib. I cap. I: vel potiùs millesimo (nam de præcedenti seculo pauca habet) usque ad sua tempora, hoc est, anno cIↄ XLV. Fuit primùm S. Germani Autissiodorensis, postea autem Cluniacensis monachus: eoque & Odiloni, abbati Cluniacensi, opus suum dedicavit. Hic, ut Baronius quoque ait ad annum Iↄ CCCC XCVI, *nihil vult in alienâ diœcesi posse præsumere Romanum pontificem, plusquam cæteros episcopos: quibus certis limitibus est definita diœcesis, & extra illam nihil penitus agere posse.* Eoque nomine ibidem reprehenditur.

Circa annum cIↄ XL, quo Conrado II. Henricus III. successit, clarescebat *Everwinus* Germanus, monasterii S. Mauritii abbas Doleiensis, sive Toleiensis, in Trevirensi agro, congregationis Cluniacensis. Qui luculentè in literas retulit vitam S. Simeonis Syracusani, monachi Trevirensis: eamque Popponi, Trevirorum archiepiscopo, dedicavit. Quàm gratam verò is habuerit operam Everwini, exinde non difficile est conjectu, quod Popponis hujus postulato Benedictus Papa Simeonem illum, in numerum retulerit sanctorum. Quemadmodum à Tritthemio in Hirsaugiensi chronico proditum est ad annum cIↄ XX. Eam vitam repræsentat Surius T. I die I Jun. Insuper memorati Popponis gesta ab Everwino tradita fuere, eodem Tritthemio teste.

Æqualis huic erat *Helgaldus*, sive *Helgandus*, qui Possevino corruptè *Helgacidus*, monachus Floriacensis. Hic literis mandavit vitam Roberti, Galliarum regis, filii Hugonis Capeti. Cui præmisit testamentum Leodebodi, abbatis S. Aniani. Debemus eum P. Pithœo. Est autem ea Roberti vita nihil aliud, quàm compendium ex alterius monachi opere. Idem Helgaldus bonâ fide signavit vitam Abbonis, abbatis Floriacensis. Unde unum alterumque locum adfert Baronius ad an. Iↄ CCCC XCVIII.

Coætaneus ejusdem Wippo presbyter: cujus nomen quòd necdum intercidit, facit, non ejus tetralogus tantùm, sive carmen in laudem Henrici III, cujus sacellanus erat, à Canisio *a* editum: sed etiam scripta ab eo vita Conradi Salici imp. quam Conradi hujus filio, Henrico III, dedicavit. Primus illam emisit Jo. Pistorius *b*. *a T. 2. Antiqu. Lect.* *b Tom. script. de German. rebus.*

Eodem tempore claruit Joannes de Garlandia, Anglus, anno nempe cIↄ XLI, sub Haraldo primo rege Anglorum. Librum reliquit de miraculis B. virginis Mariæ. Item multa alia, quæ in catalogo suo Bostonus retulit. Aliqua eorum MSa adservantur in bibliothecâ Cantabrigiensi.

Tempore etiam hujus Henrici III. Imp. cognomento Nigri, fuit *Everhelmus*, seu potius *Everhelinus* primùm abbas Altimontensis in Hannonia, postea autem in cœnobio Blandiniensi apud Gandavenses in Flandria, abbas duodevigesimus. Fusè hic vitam scripsit æqualis, imò cognati sui S. Popponis, abbatis Stabulensis; qui anno decessit cIↄ XLVIII. Habes eam apud Surium a. d. XXV Jan. Fuisse æqualem Popponi, ut dicebamus, arguit illud, quòd ei adfuit morienti: ut legere est vitæ ejus cap. XXIV. Popponem autem fuisse temporibus Henrici III, hoc est ejus, qui Othoni III. successit, quippe successorem habuit Conradum, indicant hæc verba cap. IX: *Erat interea viro Dei iter ad Henricum, Romani potentatus imperatorem post Othonem juniorem.* Et ista cap. XV. *Accidit interea, Henricum imperatorem vivendi finem facere,*

Conradumque in regno habere successorem. Ubi satis liquet, signari Conradum Saliquum, Henrici Nigri parentem. Videndum autem, ne cum hoc opere Everhelmi de vita Popponis Stabulensis confundamus opus Everwini de vita Popponis Trevirensis: de quo paullo antè loquebamur. Obiit Everhelmus anno cIↃ LXIX, cùm annis XI abbas fuisset Blandiniensis. Anno enim cIↃ LVIII Wichardo successerat. Successorem autem habuit Foliardum.

Odorannus, monachus S. Petri Vivi Senonensis, claruit anno cIↃ XLV. Condidit Chronica rerum in orbe gestarum: ex quo fragmentum habes in annalibus Francorum à Pythoeo editis. Vide de eo quædam apud Baronium ad annum IↃ CCC LXXV.

Ejusdem Henrici III temporibus fuit is, qui vitam signavit æqualis sui S. Guidonis, abbatis ejus Pomposiani, qui anno obiit cIↃ XLVI, ac cujus ossa anno proximo ab Henrico Imp. Spiram fuere translata, ubi hodieque ea cernere licet. Exstat hæc vita apud Surium Tom. VII, ad diem XXXI Mart.

Eodem imperante, circa annum cIↃ XLVIII, si credimus Arnoldo Wion in ligno vitæ, Olbertus Belga, ex Lobiensi monacho abbas Gemblacensis, congreg. Cluniacensis, ad Ragnerium, comitem Hannoniæ (de quo magnum Chronicon Belgicum ad ann. Chr. cIↃ XV) librum scripsit de vita S. Veroni confessoris. Is MSus exstat apud Miræum Antverpiæ, & Bergis sive Montibus Hannoniæ apud Franciscanos in annalibus Jacobi Guisiani. Equidem Olbertum hunc Belgam haut alium puto esse ab Alberto Gemblacensi, de quo egimus cap. XLI. Sanè vitas eum sanctorum descripsisse, disertim ait Sigeber. Sed non exiguum scrupulum injicit, quòd ille multò junior videtur. Nam ante annum millesimum claruit; ut argumento est, quòd, (ut idem Sigebertus monet) præceptor fuit Burchardi, episcopi Wormatiensis: qui anno IↃ CCCC XCVII præsul est factus ejus loci: ac, cùm annis XXIX ecclesiæ præfuisset, Leodii an. cIↃ XXV decessit. Verisimiliùs igitur Possevinus, qui Olbertum, non dico claruisse; sed obiisse ait anno cIↃ XLVIII. Sed hoc si est, admodum fuerit longævus. Nam annis totis LII vixerit, postquam discipulum suum jam præsulem viderat Wormatiensem. Attamen non tanta hæc fuerit ætas, ut propterea credamus, pugnare secum Possevinum; dum Olbertum præceptorem vocat Burchardi, atque eundem ait annò cIↃ XLVIII, annis XXIII post obitum Burchardi, decessisse. Nam facilè hæc conciliantur, si Burchardi fuerit præceptor annos XXV natus, vel XXX: octogenarius autem, aut nonagenarius, obierit. Sed utcunque sit de ætate, iis assentire non possum, qui Olbertum Belgam, & Albertum Gemblacensem, diversos arbitrantur: uti nec illis, siqui putent, clarescere cœpisse circa annum cIↃ XLVIII.

Henrici III ætate in pretio quoque erat Hermannus Contractus; qui ab Joanne Aventino appellatur *Hermannus Suevus:* interque eos reponitur, quorum operâ, in quincto annalium suorum concinnando, profecerit. Memorat & Honorius in catalogo. Ex illustri Veringensium Comitum sanguine natus fuit: quippe Wolferadi, & Hiltrudis, Comitum, filius. Sed membris planè erat contractis: unde & *Contracti* nomen accepit. Et fortasse ea propter monachus factus fuit. Sed nobili adeò sanguine cretus potissimùm Augiæ majoris cœnobium est ingressus; quo non alii recipi solerent, quàm principum virorum liberi, & omnino, qui illustri stemmate prognati forent. Multa conscripsit; atque inter ea Chronicon de sex mundi ætatibus usque ad annum cIↃ L; quo floruit. Bertoldus verò Constantiensis, de quo mox dicam, continuavit illud usque ad annum cIↃ LXV. Sæpius jam lucem hoc Contracti opus adspexit: sed auctius legitur in Germanicorum scriptorum tomo; qui fide, & studio Christiani Urstisii, prodiit: atque utroque pleniùs operâ Henrici Canisii Tom. I. Lect. Antiqu. Hanc diversitatem non tam ex eo esse arbitror, quòd Contractus sæpius auxerit Chronicon suum: quàm quòd monachi nonnulli in privum usum complura adjecerint. Conferenti Contractum cum Beda parebit, Chronicon Bedæ totum penè ad verbum exscripsisse: quod & Vasæus [a] observavit. Vir fuit, non Latinè modò, ac Græcè; sed Arabicè etiam doctus: ut auctor est Tritthemius. A quo cœnobita S. Galli nuncupatur: sed perperam. Error inde profluxit, quòd codices illi, qui priùs haberi solent, exscripti forent è codice Sangallensi in Helvetia. Sed ipse in majoris se Augiæ cœnobio vixisse, indicat ad annum cIↃ XLVIII. *Imperator*, inquit, *Augiam nostram ingressus.* Atque ibidem: *Festo S. Marci apud nos acto.* Item an. cIↃ LIII: *Werinharius, frater meus, Augiensis monachus.* De obitu ejus is, qui appendiculam Hermanno addidit, ita scribit ad annum cIↃ LIV: *Hermannus, Wolferadi Comitis filius, ab infantiâ omnibus membris contractus, sed omnes tunc temporis viros sapientiâ, & virtutibus præcellens, in Aleshusan, prædio suo, defunctus, ac sepultus est.* Hermanni Contracti liber de vita S. Magni, & alter, de vitâ S. Wiboradæ virginis MSi exstant apud Helvetios in bibliothecâ S. Galli.

[a] De rebus Hispan. cap. 5.

Etiam tempore Henrici III, vel II, ut alii vocare malunt, S. Odilo, victuris mandabat chartis vitam S. Majoli; post quem abbas fuerat Cluniacensis. Habes apud Surium Tom. III, ad XI Maji. Item in bibliothecâ Cluniacensi. Scripta ab eodem est vita S. Adelheidis, quæ Ottonis I imperatoris uxor, Ottonis II mater, Ottonis III avia fuit. Meminit ejus vitæ Lupoldus Bebenburgensis, qui claruit an. cIↃ CCXXV. Vide eum cap. XIII. libri de veterum principum Germanorum fide ac religione. Ubi & ait, eum libellum Odilonis in quibusdam Germaniæ ac Burgundiæ Ecclesiis reperiri. Idemque scribit Molanus, in notis ad ea, quæ addidit Usuardo XVI Dec. Tandem verò hæc Adelheidis imperatricis vita ex codice MSo, sed non apposito auctoris nomine, edita est à Canisio Tom. V. Antiq. Lect. Et ex eo à Cluniacensi monacho, Martino Marrier, in bibliothecâ Cluniacensi; qui nomen Odilonis ex codice cœnobii Martiniani expressit. Ipsius verò Odilonis vita postulato Hugonis, qui Odiloni surrogatus, exarata fuit à Petro Damiani. Eam Surius repræsentat ad I Januarii. Ex hac inter alia discimus, Odilonem hunc primum præcepisse monachis suis, ut postr. Kal. Novembris celebrarent memoriam omnium defunctorum; quemadmodum pridie omnes agerent memoriam omnium sanctorum. Ab Odilone verò exemplum ad varias transiit ecclesias: ac tandem etiam ritus hic auctoritate Papæ comprobatus, atque aliis ab Ecclesiis receptus fuit. Vide Sigebertum in Chron. ad annum IↃ CCCC XCVIII, & Martyrol. Rom. a.d. II Nov. Obiit anno cIↃ XLVIII, ætatis suæ LXXVII, cùm cœnobio suo præfuisset annis LVI. Quippe electus abbas fuerat anno IↃ CCCC XCII.

Anselmus, Rhemensis monachus, ordinis Benedictini, natione Gallus, floruit sub eodem Henrico III, circa annum cIↃ L. Scripsit Leonis papæ IX itinerarium ex Urbe in Gallias; ubi etiam, quæ eo itinere in synodis, & conventibus, gesserit, exposuit. Vide Sigebert. in catal. cap. CLIII.

Anselmus Legiensis clericus, sive Leodiensis, ut vulgò loquimur, pro quo Karoli Magni ævo, & aliquot seculis pòst, *Leodicensis* dixere; uti urbem ipsam *Leodicum*, non *Leodium*: qua de re scitè Lipsius Poliorceticῶν lib. I. dial. II. Decanus fuit Namurcensis ad B. Virginis, & Canonicus ac Scholasticus Leodicensis in B. Lamberti: ut est apud Sweertium in Athenis Belgicis. Temporibus fuit Henrici III, quantum ex Sigeberto perspicere licet: qui de eo agit inter Petrum Damiani, & Franconem Scholasticum. Quæ reliquerit, idem docet his verbis: *Anselmus, clericus Legiensis, scripsit gesta Pontificum Legiensium: & in eo libro vitam Guatonis episcopi veraciter sibi notam plenè descripsit.* Tritthemius in catalogo eum omisit: etsi aliter Suffridus Petri, & Possevinus, annotarunt.

Æqualis quoque his erat Haymo, Cantuariensis archidiaconus: qui sub Eduardo Simplice, Anglorum rege, vixit, an. cIↃ LIV. Ejus sunt ista, revelatio corporis S. Dionysii: tractatus de martyribus quibusdam: item libri X de memoria rerum Christianarum: atque alia, quæ in catalogis suis commemorant Petrus Equilinus, & Bostonus Buriensis. Obiit an. cIↃ LIV, sub rege Eduardo Confessore.

Etiam Henrico hoc III in Germania imperante, inque Anglia regnante Eduardo Simplice, eruditione suâ inclytum nomen reportabat Marbodus, (qui Sixto Senensi Marbadus, aliis Marbodeus, vel etiam Marboldus) monachus priùs cœnobii Andegavensis B. Albini, postea Redonensis episcopus in Gallia Aremorica. Hic præter libellum de gemmis, & alia, etiam, ut Sigebertus in catal. ait cap. CLIX, *metricè scripsit passionem S. Laurentii.* Atque, ut ibidem inquit, *scripsit & metricè passionem Thebaeorum; quasi pedibus vadens in sententiam Eucherii, Lugdunensis episcopi; qui eam, urbanâ prosâ, scripserat ad Sylvium episcopum.* Gallicè etiam librum composuit de vita S. Magnoboldi, episcopi Andegavensis: quem Latinè reddidit Paschalis Robinus. Obiit anno CIↃL. Vide de eodem Sylvestrum Gyraldum Cambriensem in Speculo Ecclesiæ lib. IV. cap. XVI, Lilium Gyraldum in syntagmat. poet. dial. V, Sixtum Senensem biblioth. sanctorum lib. IV, item Renatum Benedictum in vitis sanctorum Galliæ, Gallicè ab eo scriptis; sed Latinè redditis à memorato antè Paschale Robino: ubi *Magnobaldus* vocatur. Cæterùm de ætate illud Marbodi dissimulare non possum, etsi eum ad Henrici III Imp. & Eduardi Simplicis, Angliæ regis, tempora, hoc est, annum CIↃXL, referat Tritthemius; nec is modò, sed etiam Balæus, & Pitseus, uterque in historiâ scriptorum Britannicorum: dissentire tamen Joann. Chenu Biturigem in chronologiâ episcoporum Galliæ, qui aliquantò juniorem facit. Nam ait, eum ab Urbano II Papâ, cum Turoni concilium celebraret anno CIↃXCVII, mense Martio, creatum esse episcopum: rexisseque Ecclesiam Redonensem annis XXVII, ac VII mensibus: postea abdicasse se episcopatu, ac monachum esse professum in Ecclesia S. Albini Andegavensis: atque inibi obiisse die XI Sept. an. CIↃCXXIII. Eaque ut veriora censeam, suadet Redonensium episcoporum series à Joanne Chenu tradita: quam seriùs nactus sum, suggerente eam primùm conjunctissimo collegâ, Andreâ Riveto, Theologo, ut aliis laudibus ornatissimo, ita etiam historiæ veteris apprimè gnaro.

CAP. XLV.

Drogo, Morinorum episcopus, perperàm alius putatur à Dragone Gestellensi. Quæ ingenii sui monumenta reliquerit. Anonymus de vita Theobaldi. Wibertus archidiaconus de vita Papæ Leonis IX. Petrus Damiani quorum vitas signârit. Vel duos fuisse ejus nominis, vel sermonem de Christi nativitate falso Petri hujus nomen præferre. Scripta Paulli Genuensis, viri ab infantia cæci. Guainerius, qui & Benedictus Salernitanus. Alphanus Salernitanus.

TEmporibus Conradi II, Henrici III, & Henrici IV, (qui imperare occœpit an. CIↃLVII, & L annis rexit) conspicuæ virtutis atque eruditionis erat Drogo, Flander, monachus monasterii S. Winocii in Flandria, hinc Gestellensis pastor, denique Morinorum episcopus: quo in munere Balduino successit anno CIↃXXXVI: undecimo anno imperatoris Conradi II. Alii tamen referunt ad annum Christi CIↃXXXI. Interfuit concilio Rhemensi quod à Leone VIII celebratum fuit anno CIↃL. Præfuit Morinis seu Therovanæ urbi annis XL. Obiit anno CIↃLXXVIII. Simlerus verò in Gesneriana appendice fallitur: cùm Dragonem sacerdotem Gestellensem, & Morinorum episcopum, diversos facit. Nominis sui memoriam libellis aliquot extendit. Eos inter est vita S. Godolevæ virginis, & martyris: quæ est apud Surium Tom. IV, die VI Julii. In præfatione ait, *Quæ scripsimus, ea pro certo sic se habere ab illis accepimus, qui hodieque supersunt, & sui ea oculis conspexere.* Quare, ut aliunde nesciremus Drogonis ætatem; tamen ex illis verbis ejus disceremus. Nam Godoleva, de qua loquitur, circa annum CIↃLXX coronam martyrii accepit. Vide Meieri annales Flandriæ ad annum CIↃLXX; ubi & mentionem facit vitæ hujus à Drogone scriptæ. Præterea reliquit Drogo vitam S. Osualdi, regis Northumbriæ. Adhæc miracula S. Levinæ virginis. Idem libro uni de vita S. Winocii alterum tertiumque adjunxisse dicitur. Manuscriptum codicem exstare, vel saltem exstitisse Bergis S. Winoci, indicat Molanus ad Usuardum, V Aug. Obiit Henrici IV anno XXII, Christi autem CIↃLXXIX, cùm annis sedisset XLIV: ut est apud Meierum lib. III. annal. Flandriæ, & imprimis apud Antonium Monchiachenum Democharem lib. II.

Henrici III, & IV temporibus vixit ille, qui vitam tradidit coætanei sui B. Theobaldi, presbyteri, & eremitæ; qui obiit anno CIↃLXVII. Offendes in Surii Tom. VII, die XXX Jun.

Tum quoque claruit Wibertus archidiaconus; qui fusè, & pro temporibus istis eruditè composuit vitam coætanei & familiaris sui sancti Leonis IX Papæ, Leucorum antea episcopi. Ea studio Jacobi Sirmondi Lutetiæ Parisiorum prodiit anno CIↃIↃCXV. Notis illam illustrat Barthius Adversar. lib. XLV. cap. XIX.

Etiam Folchardus Bertiniensis vixit extremis Henrici III temporibus circa ann. CIↃL. Monachus erat S. Bertini in Sithiu, qui olim vicus fuit in Artesia percelebris monasterio suo: hodie autem est oppidum S. Audomari, cujus sancti corpus ibi quiescit ex monasterio translatum in primarium templum. Folchardus hic auctor creditur vitæ S. Audomari, item S. Bertini, qui Audomaro successit anno IↃCXCV; ac triennio pòst, nempe secundo anno imperatoris Tiberii Apsimari, obiit. Utraque apud Surium legitur Tom. V. sed stylo mutato. Manuscripta autem utraque est in oppido S. Audomari; ut ad Usuardi martyrologium Molanus annotavit.

Henrici III, ac præcipuè Henrici IV ætate, erat Petrus Damiani, ex monacho Benedictino episcopus Ostiensis, & Ecclesiæ Romanæ cardinalis. Multa, eaque victura, chartis mandavit. Inter illa est vita Odilonis, abbatis Cluniacensis; quam conscripsit rogatu Hugonis, abbatis Cluniacensis, qui Odiloni successerat. Eam & Sigebertus agnoscit in catal. cap. CLXIII. Habes apud Surium Tom. I, ad I Jan. Uti & in Chronologia virorum illustrium insulæ Lirinens. atque etiam in bibliothecâ Cluniacensi. Item vita S. Mauri, episcopi Cæsennatis; quæ in eàdem Collectione exhibetur Tom. VII, a. d. XX Jan. Item vita Eleuchadii, quæ ibidem die XIV Februar. Item Benedicti abbatis, ibidem die XXI Mart. Adhæc Georgii martyris Tom. II, die XXV Apr. S. Marci Evangelistæ Tom. II, itidem die XXV Apr. Item de SS. Vitale, & Valeriâ, ejus conjuge, ib. die XXVIII Apr. Et vita S. Anthimi die X Maji: S. Romualdi, institutoris Ordinis Camaldulensium (qui anno millesimo claruit) die XIX Junii: S. Rodulphi, episcopi Eugubini, & Confessoris Tom. VII, die XXVI Jun. S. Apollinaris tribus sermonibus die XXIII Jul. S. Cassiani XIII Aug. Tom. VII: Dominici Loricani a, Tom. V, die XIV Octobr. de martyrio S. Fidelis XXVIII Octob. • S. Nicolai Tom. VII, VI Dec. Et S. Barbatiani XXXI Dec. Quin etiam de SS. Flora, & Lucilla, item de S. Bonifacio, librum composuisse, testis est Phil. Bergomas. Etiam ad Desiderium abbatem scripsit tractatum de variis miraculis, Tritthemio quoque memoratum; quem in Collectione Surii, ac Mosandri Tom. VII, invenies. Etiam librum fecit de fundatione Vivariensis cœnobii. Ex iis verò, quæ hactenus commemoravimus, quædam MSa exstant in bibliotheca Serenissimi ducis Urbini, & bibliotheca Casinensi. Imò & aliqua in iis reperiuntur Surio, ac Mosandro, præterita; ut in apparatu suo Possevinus ostendet. Fortasse tamen non, quæcunque retulimus, Ostiensis sint episcopi de quo nunc sermo nobis: sed alterius Petri Damiani; cujus, si inscriptio non fallit, oratio est de nativitate Domini; quam Surius repræsentat Tom. VI, Dec. XXV. Nam recentiorem eum esse hoc Ostiensi episcopo, illud clarè arguit, quod sermone eo S. Bernardi Claræ-vallensis abbatis mentio fiat. At floruit ille anno CIↃCXXX, atque obiit anno CIↃCLIII, ætatis suæ LXIII. Hic verò Ostiensis episcopus anno florebat CIↃL, & deinceps. Quippe familiaris fuit Leoni IX Papæ; cujus etiam epistolæ ad eum supersunt: ac notitia quoque ei summa intercessit cum Deli-

a *Alii, Loricati.*

Desiderio, abbate Casinensi, Rom. Eccles. Cardinale, ut cognoscimus ex dialogorum ejus libro II. Obiit autem anno cIↃ LXXII. Meminere hujus Petri Damiani quoque, Lambert. Schafnaburgensis in rebus Germ. ad an. MLXIX. Leo Marsicanus in Chron. Casinensi lib. III. cap. penult. & post eos alii magno numero. Fusè de eo tractat Baronius Annal. Eccles. Tom. XI, & Hieronymus Rubeus Histor. Ravennatis lib. V, & Joa. Bapt. Sigonius lib. I. de ordine & statu canonico cap. V.

Ultimis Henrici III, ac primis Henrici IV temporibus, Paullus Genuensis, monachus Casinensis, florebat sub abbate suo Desiderio. Etsi autem ab infantia fuerit cæcus: egregiam nihilominus eruditionem sibi comparavit. Commentarios sanè scripsit in Psalmos, item Hieremiam, aliosque prophetas: adhæc in Euangelistas IV, & epistolas Paulinas, & Apocalypsin. Etiam librum reliquit de altercatione Græcorum, ac Latinorum, tempore Paschalis. Sed, quòd hoc loco ejus meminimus, facit scripta ab eo vita S. Ebizonis monachi. Tibure decessit, & sepultus est.

Iisdem temporibus Guaiferius (qui & Benedictinus Salernitanus vocatur) Casinensis cœnobii monachus sub Desiderio, abbate antè memorato, clarescebat. Multa composuit, quæ MSa Longobardicis literis exstant in bibliotheca Casinensi. In iis sunt Passio S. Lucii Papæ, & vita S. Secundi, episcopi Trojani.

Eorundem ætate in pretio erat Alphanus, archiepiscopus Salernitanus: qui versu hexametro ad Roffridum scripsit vitam, & agona duodecim sanctorum Beneventanorum. Habes apud Aloysium Lipomanum Tom. IV. & Surium Tom. V, & iterum Tom. VII, die I Sept. Commentatus quoque est de aliis sanctis: quæ Trithemio prætereita Possevinus recenset. Baronius ad an. cIↃ CVII, commemorat epitaphium, quod fecit Bernardo, episcopo Prænestino. Epitaphium itidem, quòd Petro Leoni scripsit, ex MSo bibliothecæ Cassinensis codice refert ad annum cIↃ CXI.

Cap. XLVI.

Folchardus Dorobernensis de vita Joannis Beverlacii. Anonymus de vita Macarii ejus, cujus corpus adservant Gandavenses. Incertus auctor de vita S. Gudwali. Amati poema quadripartitum de gestis duorum Apostolorum, Petri, & Pauli. Joannes monachus de vita B. Petri Damiani. Incerti nominis monachus Sigebergensis, de vitâ S. Annonis. Conradus Bruwilerensis de vita ac miraculis S. Wolphelmi. Hugo monachus Cluniacensis de vita Hugonis abbatis. Ætas ejus ostenditur. An idem vitam Odilonis descripserit, quod credidit Possevinus. Lambertus de Legia, sive Leodicensis, de vita Matthiæ Apostoli, & S. Agricii. Ætas ejus. Osmundus de vita Althelmi. Possevini de ætate ejus error. Lisiardus, vel, juxta alios codices, Hariulphus, abbas Flander, de vita S. Arnulphi. Stephanus monachus de miraculis S. Trudonis. Theudus de vita præceptoris sui S. Joannis Gaulberti. Quando Osbernus vixerit, & quorum vitas scripserit. Osbernum malè eundem, ac Osbertum, putari. Joannes Barensis de translatione corporis S. Nicolai. Alberici Casinensis ætas, & quorum vitas signârit. Guntherus, monachus S. Amandi, de martyrio S. Cyriaci. Benno, qui malè nonnullis Bruno, de vita Hildebrandi, sive Gregorii VII. Alexander abbas de vita B. Gosvini. Chartuitius Ungarus de vita Stephani regis. Theofridus Epternacensis abbas.

ORsi sumus telam illorum, qui Henrici IV temporibus vitas sanctorum tradiderunt. Fuere autem & alii multi, qui eampse materiam, hoc imperante, tractarint. Quos nunc complecti animus est. Postea ad illos accedam, qui tempore ejusdem Henrici historias, vel annales, reliquerunt.

Primus se offert Folchardus Dorobernensis, monachus in cœnobio Salvatoris Cantuariæ: qui floruit sub Eduardo, regum Anglicanæ stirpis ultimo, anno cIↃ LX. Hic ad Aldredum, Eboracensem archiepiscopum, Mæcenatem suum, exaravit vitam Joannis Beverlacii, archiepiscopi Eboracensis, & ejusdem miracula post mortem.

Anno cIↃ LXVII, jussu Sigeri abbatis, ab anonymo tradita est vita S. Macarii, patriarchæ Antiocheni: qui anno obiit cIↃ XII, ac Gandavi quiescit. Habes eam vitam apud Surium, sed stylo mutato, ad X April. Aliter eam nec antè editam, Sanderus habet Hagiologio Flandriæ, idque è Baronianæ bibliothecæ MSo.

Circa annum millesimum septuagesimum, jussu abbatis Folcardi, scripta est vita S. Gudwali archiepiscopi, & confessoris Britanni: qui vixit anno IↃ CL, vel præterpropter. Corpus ejus priùs ad Castrum Monasterioli in Francia quievit: anno autem IↃ CCCC LVI Gandavum fuit delatum. Mentio ejus vitæ fit in vita S. Bertulphi abbatis cap. XXVII. quæ apud Surium exstat Tom. I, die V Febr. Et fortasse est illa ipsa S. Gudwali vita, quam Surius Historiæ Sanctorum inseruit Tom. III, die Jun. VI.

Eodem tempore fuit Amatus, monachus monasterii Casinensis, posteaque episcopus: sed cujus sedis, incertum est. De eo sic Leo Ostiensis lib. III. Chronici Casinensis cap. XXXIV: *Amatus quoque episcopus, & hujus monasterii monachus, eodem tempore scripsit versus de gestis Apostolorum Petri & Pauli; quos in quatuor distinxit libros.*

Nec multò pòst Joannes monachus, discipulus B. Petri Damiani (quem anno cIↃ LXXII obiisse, superiùs diximus) præceptoris sui vitam consignabat. Hæc ex duobus MSSis expressa octo libris epistolarum Damiani præmittitur.

His etiam temporibus vivebat monachus ille Sigebergensis, qui libris tribus vitam perscripsit æqualis sui S. Annonis, Archiepiscopi Coloniensis, anno defuncti cIↃ LXXV. Exhibet Surius Tom. VI, die IV Dec. Jussu Reginharti, cœnobii sui abbatis, eam se retulisse in literas, auctor ipse in præfatione nobis testatur. Itaque non accedo Baronio, qui eam ipsi Reginhardo tribuit Tom. XI, ad annum cIↃ VI.

Tum quoque fuit Conradus, monachus Bruwilerensis, ordinis Benedictini, qui vitam miraculaque descripsit sancti Wolphelmi, abbatis Bruwelerensis. Hoc opus dicavit, tum Everharto, ejusdem cœnobii abbati, tum Herimanno, abbati monasterii B. Pantaleonis apud Colonienses; quorum jussu, hoc quicquid est laboris, susceperat. Wolphelmi fuisse æqualem, argumento erunt hæc verba in præfatione: *Igitur sancti, ac beatissimi Wolphelmi abbatis vitæ seriem explicaturi, nihil aliud prorsus intendimus prosequi, quàm quod ab idoneis testibus contigit audiri; seu quod aliquot annis ministrantibus, vel adstantibus sibi, divina nobis gratia contulit intueri. De quibus si ullius hæsitaveris fides; tot nobiscum exstant idonei testes, quot ex illius temporis collegio fratres nunc usque manent superstites.* Wolphelmi autem ætatem satis indicant, quæ de Henrico IV Imperatore, & papa Hildebrando, atque aliis, inibi legas.

Hugo, Cluniacensis monachus, prodidit posteris vitam S. Hugonis, abbatis Cluniacensis: quæ exstat apud Surium ad diem XXIX Aprilis, & ex eo in bibliothecâ Cluniacensi. Ait Surius scriptorem hunc eâdem vixisse ætate, quâ abbas Hugo. Hoc si est, fuerit temporibus Henrici IV Imperat. ac Papæ Alexand. II. Nam ea in vita refertur, ut Cluniaci abbatem Hugonem convenerit Hildebrandus, Roman. Eccles. diaconus; qui, postea pontifex factus, vocabatur Gregorius VII. Item dicitur tum Odo fuisse prior Cluniacensis; qui, ubi Pontifex creatus, Urbani II nomen accepit. Item legere ibidem est, Hugonem, abbatem Cluniacensem, & Anselmum, archiepiscopum Cantuariensem, eodem tempore decessisse. Auctor est Possevinus, monachum hunc Cluniacensem etiam signâsse vitam Odilonis. In quo decipi arbitror. Nam Odilonis vitam descripsit Petrus Damiani, cardinalis Ostiensis: atque id rogatu fecit Hugonis abbatis: ut ostendunt hæc verba in præfatione ipsâ: *Hugo, Cluniacensis monasterii rector, & spiritualis militiæ dux, ac præcipuus informator, hoc mihi laboris*

injunxit, ut vitam beati Odilonis, decessoris videlicet sui, proprio stylo succincte perstringerem, &c. At si Petrus Damiani jam Odilonis vitam prodiderat; idque postulato Hugonis abbatis: quis credat, Hugonem monachum idem postea tentare ausum; præsertim cùm, & eruditione, & facundiâ, multò esset inferior?

Eodem Henrico IV imperante, fuit Lambertus de Legia, sive Leodicensis, vel, ut nunc corruptè efferimus, Leodiensis. Hic vitam, ac miracula B. Apostoli Matthiæ carmine descripsit libris duobus: ac totidem reliquit libros de vita S. Agricii. Error librariorum videtur, quòd nonnullis in codd. legitur, claruisse anno 1480: nam scribi debuit 1080. Quam ætatem ei tribuit Tritthemius tum in viris illustribus, tum in Chronico Hirsaugiensi. Quæ barbarico scripsi numero, ut facilius pateat, quam proclivis fuerit error.

Anno CIↃLXXX claruit in Anglia Osmundus. Nam in episcopatu Sarisberiensi successerat Hermanno, primo Sarisberiensi episcopo: qui ex nobili Shyteburniæ pago, juxta decretum synodi, præside Lanfranco Cantuariensi, habitæ, sedem episcopalem eò transtulerat. Auctor Polydorus extremo lib. IX. rerum Angl. Anno autem CIↃCCCCLVI, à Callisto Pontifice divorum numero est adscriptus: ut idem Polydorus ait lib. XXIII. Commentarios quosdam Ecclesiæ reliquisse, ait Eisingrinius. Qui isti sint, non addit. Sed Polydorus lib. IX auctor est, *eum horarias preces, hoc est divinum officium, quod vocant, primitus digessisse*. Atque addit, *Et has tota fere Anglia etiam nunc usurpat.* Præterea idem (cujus caussa ejus hic meminimus) exaravit vitam Althelmi, sive Adelmi Episcopi. Apud Possevinum in Apparatu sacro legas, obiisse anno CIↃCXC. Qui error facilè ex iis refellitur, quæ ex Polydoro superiùs retulimus.

Lisiardus, Suessionensis episcopus, scripsisse dicitur ad Radulphum, Rhemensem Archiepiscopum, vitam sancti Arnulphi; cui in episcopatu successerat. Obiit autem Arnulphus anno Chr. CIↃLXXXVII, XVIII Kal. Sept. ut in ea vita legas cap. L. Habes vitam hanc in sylloge Surii a. d. XV Aug. ubi apertè Lisiardo tribuitur. Sed eam non tam Lisiardi esse, quàm Hariulphi, ostendemus inferiùs *a*. Arnulphi, quam diximus, vitam optima fide tradi, auctor est Barchius Tom. XI, ad an. CIↃLXXX. Nec illud prætereundum, Lisiardo huic, Suessionensium episcopo, à Guiberto, abbate Monasterii S. Mariæ Novigenti, dedicatos esse septem eos Hierosolymitanæ historiæ libros, qui hodieque supersunt. Meminit Lisiardi & Meierus in Annalibus Flandricis.

a Libri hujus cap. 49.

Stephanus, monasterii S. Trudonis monachus, congregationis Cluniacensis, eodem rerum potiente consignavit miracula omnia, quæ in memorato cœnobio facta essent per S. Trudonem ab anno CIↃLV usque ad an. CIↃLXXXII.

Circa hæc tempora etiam Theudus, abbas monasterii S. Pauli de Radiolo, ac S. Joannis Gaulberti discipulus, præter commentarium in regulam S. Benedicti, etiam memorati proximè præceptoris sui vitam scripsit: quæ MSa superest. Decessit anno CIↃXCV, VII Aug.

Osbernus, (prout rectè Molano *b* vocatur, qui Possevino *c* perperàm Osbertus, Saussejo *d* Obsernus, nisi typographi is lapsus) Dorobernensis, sive Cantuariensis Ecclesiæ præcentor, monachus Benedictinus, Lanfranci archiepiscopi familiaris, floruit sub Guilielmo notho, Anglorum rege anno CIↃLXXIV. Nam errat cum Surio Possevinus *e*, cùm refert ad annum CIↃXXX. Nisi & ea librarii potius culpa videatur. Hic præter alia; (ut de eo Guilielmus Malmesburiensis inquit) *Romanâ scripsit eloquentiâ vitam S. Dunstani & Cantuariensis archiepiscopi.* Repræsentat Surius die XIX Maji. Meminit Baronius ad annum IↃCCCXL, IↃCCCLV, IↃCCCLVII, IↃCCCLX. Sed auctorem ubique *Osbertum* vocat. Ego de nomine Anglici scriptoris malo credere Anglis; puta Lelando, Balæo, Pitseo; quàm Surio, quem Baronius sequitur. Vita quoque Odonis, itidem Cantuariensis archiepiscopi, ab eodem, tum prosâ, tum carmine, est comprehensa. Inter

b Notis in Usuardum ad 7 Febr.
c In apparatu sacro.
d Annal. Aurelian. lib. 4 c. 8.
e Mirum Th. Jamesium lib. 2. de codd. MSS:s maluisse hic in re Possevinum sequi, quam Baleum.

MSSos exstat Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Ibidem in volumine de vitâ, ac miraculis quorundam sanctorum, quod à vitâ Martialis incipit, extremo loco reperias vitam regis Eduardi in epitomen contractam ex contractibus *D. Osberni Westmonast.* ut est apud Th. James. Item carmine tradidit vitam S. Elphegi archiepiscopi: quæ apud Surium legitur die XIX April. ac Cantabrigiæ MSa superest in memorato collegio. Ubi & vita S. Martini, Odilonis Meiolæ, & aliorum. Apud Th. James lego, contineri in codice illo Cantabrigiensi vitam S. Dunstani, Odonis, Odilonis, & Meiolæ, eodem autore. Illa Elphegi, quam dicebamus apud Surium reperiri, à nonnullis tribuitur Osberto: quemadmodum cognoscere est ex iis, quæ ad oram idem Surius annotavit. Nempe confuderunt Osbernum hunc, & Osbertum, de quo inferiùs agemus.

Joannes, archidiaconus Barensis, jussu Ursonis Barensis, & Canusini Archiepiscopi, circa ann. Chr. CIↃLXXXVIII, scripsit S. Nicolai, Myrensis episcopi in Lycia, translationem ad Barum, seu Barium, oppidum Apuliæ. Habes apud Surium Tom. III. a. d. IX Maji: sed stylo mutato, & nonnullis resectis.

Alberici, Casinensis monachi, & cardinalis, ætas ex eo satis cognoscitur, quòd pro Papa Gregorio VII calamum strinxerit adversus Henricum IV. Vir disertissimus, & eruditissimus vocatur à Leone Ostiensi libro III. Chronici Casinensis cap. XXXIII: ubi & scripta ejus referuntur, interque ea, Vita S. Virginis Christi, Scholasticæ: Vita S. Dominici abbatis: Passiones SS. Modesti, & Cæsarii. Vide & de eo Petrum diaconum, auctorem quarti Chronicorum Casinensium libri, cap. LXVIII. Laudat & Platina in Nicolao Papa II. Alius ab eo est Albericus, monachus trium Fontium: qui Chronicon scripsit ab initio mundi usque ad annum Chr. IↃCXXVI. Quod in Helvetia exstat in bibliotheca S. Galli. Puto hunc esse Albericum, quem se passim sequi profitetur Chronicon magnum Belgicum à Canonico regulari prope Nussiam scriptum.

Guntherus, monachus Elvonensis, ordinis Benedictini, Tritthemio teste, floruit tempore Henrici IV, circa annum CIↃXC. De eo sic Sigebertus cap. CLXVII: *Guntherus, monachus S. Amandi, scripsit martyrium S. Cyriaci, metrico stylo.*

Benno à Clemente III Antipapa cardinalis fuit designatus. Scripsit autem vitam Hildebrandi, sive Gregorii VII, qui decessit anno CIↃLXXXV. Sed superfuisse Bennonem anno CIↃXCII, ostendunt literæ eo anno exaratæ, quibus Hildebrandini fautores vocati sunt ad audientiam. Uti illam Hildebrandi vitam, ita & literas istas, in Fasciculo rerum expetendarum inseruit Orthuinus Gratius. Utrùm autem bonâ, an pessimâ, an ambiguâ fide, scripserit; nunc non disputabo. Abbas Swarzahamensis (is, quem Conradus, abbas Urspergensis, continuavit) meminit ejus in Chronico ad annum CIↃLXXV: ubi corruptè *Bruno* pro Bennone appellatur: in quo & aliis in codicibus non rarò est peccatum.

Alexander, abbas secundus monasterii Salvatoris, quod est Aquiscincti, congregationis Cluniacensis, vixit circa annum CIↃC: successit autem in abbatia B. Gosvino; cujus & de vitâ librum reliquit; qui in monasterio eo MSus adservatur. Idem est, qui Alexander Atrebas appellatur.

Circa eadem tempora fuit Chartuitius, seu *Chartuitus*, episcopus Ungarus. Hic in literas retulit vitam S. Stephani, primi regis Ungarorum, qui genti suæ ad religionem Christianam præiverit. Eam dicavit octavo regi Ungariæ, Colomanno, qui imperare cœpit anno CIↃXCV; atque obiit anno CIↃCXIV. Habes hanc vitam in Surianis collectaneis ad XX Aug. Mentio ejus vitæ fit apud Baronium ad annum IↃCCCLXXXIX. Sed rex js perperam vocatur Colomannus. Idem Chartuitius vitam conscripsit S. Stephani, regis Hungarorum. Ejus opusculi meminit Baronius ad annum CIↃII.

Claruit tum quoque Theofridus Epternacensis abbas XXIV, ord. Benedict. Signavit vitam S. Willebrordi archiepiscopi & abbatis Epternacensis, quæ MSa superest.

Quatuor

Quatuor etiam libris fecit Epitaphium sanctorum. Divulgavit cum notis Joannes Roberti a S.I.

a Luxemburgi 1619.

Cap. XLVII.

Lanfrancus Cantuariensis de gestis Guilielmi Normanni, Britanniæ regis. Lamberti Schafnaburgensis laus. Wenceslaus, monasterii præfectus. Haimerannus de scriptoribus Ecclesiasticis. Arnulphus. Marianus Scotus, chronographus. Locus ejus emendatus. Quos sequatur. Eiusdem putari Notitiam imperii Romani. Sulcardus monachus, chronographus. Anonymus de libello Henrici IV. adversus Saxones. M. Adami Bremensis historia Ecclesiastica. De ætate ejus, error Possevini. Bona ejus fides. Continuator Bedæ quando vixerit. Ingulphus abbas de vita & miraculis S. Guthlaci. Balderici Chronicon Cameracense. Brunonis monachi historia belli Saxonici. Ivonis Carnotensis chronicon. Hugonis Floriacensis chronicon. Elfsvardi, sive Ethelsverdi illustre genus, libri, dictio tumida. Warneri Homiliarii Fasciculus temporum. Gaufredus de gestis sui temporis. De Bertholdi Constantiensis ætate error Possevini: fides eiusdem in dubium vocata. Guilielmus Pictaviensis de gestis Guilielmi Conquæstoris. De iisdem carmen Guidonis Ambianensis.

Visum fuit eos conjungere, qui, ætate Henrici IV, sanctorum vitas, miracula, ac translationes, prodiderunt. Nunc pariter sociemus, qui, eodem imperante, res bello gestas, aliaque, quæ universè Remp. aut Ecclesiam, spectent, annalibus, vel historiis, vel etiam carmine, fuere complexi.

Agmen ducat is, qui primis Henrici IV. temporibus claruit, Lanfrancus, Cantuariensis archiepiscopus, sed natione Italus, ex Papiensi urbe. Hic, ut Sigebertus ait in catal. cap. CLVI inter alia *scripsit laudes, triumphos, & res gestas Guilielmi, Normannorum comitis, qui regnum Anglorum primus invasit.* Videndum autem, idemne, an alius Lanfrancus sit, quem unà cum aliquot aliis temporum scriptoribus ex Oporini officina pollicetur Basilius Jo. Heroldus, præfatione in Chronica Mariani Scoti, & Martini Poli.

Proximus esto Lambertus Schafnaburgensis, sive Aschaffenburgensis (ut est apud Serrarium in Annal. Moguntiis) monachus *Hirsfeldensis* in diœcesi Moguntina. Hunc Tritthemius in Chronicis ait conscripsisse Chronicon cœnobii sui Hirsfeldensis; breve illud, sed non inutile. Id videre nondum licuit: Imprimis autem nomen sibi peperit historiâ Germanicâ, quam perducit usque ad annum Christi ↄIↃ LXXVII: quo vivebat. Eum verò continuavit monachus quidam Erphordensis usque ad annum ↄIↃ CCCC LXXII. Justi Lipsii in notis ad Polit. lib. I cap. IX hujusmodi de Lamberto judicium est; & eum, in Germanicis; & Rodericum Toletanum, in Hispanicis, *bonos esse, quantum potuit in tali ævo.* Dictio ejus elegans est. De quâ sic Barthius Advers. lib. XLIX cap. 4. *Lamberto Schafnaburgensi nemo politius inter veteres res Germaniæ commisit.* Eundem lib. XLV. cap. XXIII. *mira ævo suo eloquentiæ scriptorem* vocat. Sed illustre imprimis elogium est Jos. Scaligeri in libris de Emendatione temporum. *Equidem miror, in seculo tam barbaro tantam hominis, & in loquendo puritatem, & in temporum putatione solertiam fuisse, ut in Chronologis nostri temporis pudorem aliquem exprimere possit, si aliquem sensum harum rerum haberent.* Vix tamen probare possum, quòd historiæ quædam admisceat privata, posteritatis memoriâ minùs digna. In rebus etiam pertinentibus ad controversiam inter Henricum IV, & Gregorium VII, fidem ejus claudicare, multorum judicium est. Scriptore hoc se non parum adjutum ait Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi.

Wenceslaus, Altaichensis inferioris monasterii antistes, ac Henrici IV. Imp. à consiliis, eruditi, ac prudentis viri elogio ornatur à Jo. Aventino: qui & ejus libris se adjutum prædicat a in conscribendis annalibus Bojorum.

a In scriptoribus præmissis lib. 5. annal.

Haimerannus, Reginoburgensis præpositus, vixit sub Imperatore Henrico IV: deque scriptoribus Ecclesiasticis librum reliquit: qui inter eos à Joanne Aventino refertur, e quibus profecit, cùm quinctum contexeret librum annalium Boicorum.

Floruit tum quoque Arnulphus, oriundus ex Vogburgensibus regulis, ac Othonis Fruxinensis æmulus: cujus operibus idem Aventinus in scribendo quincto annalium se agnoscit adjutum.

Marianus Scotus, *vir ætate suâ admodum disertus*, ut de eo Sigebertus ait in catalogo cap. CLXXIII, Chronicon perduxit usque ad annum ↄIↃ LXXXIII. Sed Dodechinus, abbas S. Dysibodi, continuavit illud usque ad annum ↄIↃ CC. De hoc ita Sigebertus in Chronicis ad ann. ↄIↃ LXI: *Marianus chronographus claret; qui à Scotia in Gallias veniens, Coloniæ factus monachus primò; postea apud Moguntiam reclusus est.* Et ad annum ↄIↃ LXXXII: *Marianus Scotus Chronicam suam*, à Christi nativitate inchoatam, usque ad hunc annum perduxit; *qui erat ætatis suæ annus quinquagesimus sextus; multum laborans errorem corrigere de annis Domini, qui invenitur in cyclo Dionysii; altrinsecus autem secundùm veritatem Evangelii.* In quo Sigeberti loco pro *quinquagesimus sextus* lego *quinquagesimus quartus.* Exaratum erat LIV, unde librarius proclivi errore fecit LVI. Sanè Marianus ipse ait in Chronico ad annum ↄIↃ XXVIII, hoc se annum natum fuisse. Unde clarè elucet, quod dixi. Idem Marianus ad an. ↄIↃ LVI, ait, se tum factum monachum. Anno ↄIↃ LIX presbyterum se consecratum perhibet. Anno ↄIↃ LXIX indicat se à Fuldensi reclusione ad Moguntinam transiisse. Ex Aventino in scriptoribus, quos præmisit quincto annalium libro, discere est, eum, Germaniâ lustratâ, in Bavariam venisse Reginoburgum, atque ibi mathematicas docuisse disciplinas; item interpretatum fuisse sacras literas: victum verò ei suppeditatum hic fuisse à virginibus superioris, & inferioris monasterii. In Chronico suo sequitur Marianus Cassiodorum: uti Cassiodorus Eusebium. Itaque, ubi Eusebius errat, etiam isti errant. Interim utilitatis hoc adfert, quòd, cùm suo ævo meliores habuerit codices, quàm hodie supersint; non pauca ex eo in Eusebio, Cassiodoro, atque item Beda, & aliis; possunt emendari. Commentariis etiam illustravit psalterium regium. Imò & Mariano huic Scoto *Notitiam imperii Romani*, opus præclarum, adscriptum it doctissimus Cujacius. Obiit Moguntiæ an. ↄIↃ LXXXVIII, ut Dodechinus ait: atque, ut Aventinus testatur, sepultus est in templo B. Petri, extra urbem. MSum Mariani codicem optimum in Oxoniensi bibliothecâ exstare, cognoscimus ex libro b primo Briani Twyni de antiquitate Oxoniensis Academiæ. Atque idem lib. II c, provocat ad codicem MSum. Nam *impressum*, inquit, *editum quis diceret? qui multò plura occultat, quàm edit.* Cæterùm apud Pitseum in Anglicorum scriptorum catalogo reperio, Anglum anonymum, collegii Mertonensis in Oxoniensi Academiâ alumnum, insignem chronologum, adversus Marianum Scotum opus exarâsse, quod Oxonii in memorato collegio adservetur: atque id *calculationem de universali tempore* inscribi, vel verbis eodem redeuntibus.

b Pag. 67.
c P. 191.

Robertus Herefordensis opus de annis Domini, sive Excerpta è Chronicis Mariani Scoti conscripsit. Habes in bibliothecâ Gualteri Copi. Meminit & Pitseus, sed perperam appellat *excerpta de Chronica Mariæ in Scotiâ.*

Eodem etiam imperante, Sulcardus Anglus, Westmonasteriensis, congregationis Cluniacensis, sub rege Angliæ, Guilielmo Conquæstore, claruit, ac præter sermones, & epistolas, Chronicon edidit. Decessit circa annum ↄIↃ LX: hodieque Westmonasterii lapis in templo inscriptum habet, *Sulcardus Monachus, & Chronographus.*

Anonymus carmine condidit libros tres de Henrici IV, Rom.

Rom. Imperatoris, bello contra Saxones: ac quamquam auctor ignoratur (nomen metu videtur non apposuisse) tamen satis se indicat interfuisse ipsi Henrici comitatui, inque eo confecisse historiam istam: nempe anno cIↃ LXXV. Eum inter auctores, qui pro Henrico IV. scripsere, edidit Goldastus.

M. Adamus, Bremensis Canonicus, historiam vulgavit Ecclesiasticam de religione per dioecesin Bremensem, & plagam Septentrionalem universam, propagatâ, à temporibus Karoli M. usque ad Henricum IV. hoc est annis ampliùs trecentis. Possevinus ait, vixisse tempore Benedicti VII; qui anno IↃ CCCC LXXXIV ad pontificatum est evectus. Sed fallitur. Uti &, cùm diversum putat ab Adamo, vetere historico; qui in scriptis suis vitam retulit B. Ansgarii. Nam eam in Adamo hoc legas. Veram ætatem ejus cognoscemus inde, quòd lib. IV cap. XVI referat, Bremam se venisse novissimis temporibus Adalberti Archiepiscopi: quodque libro III cap. V ait, anno ejus XXIV, hoc est Christi cIↃ LXXVII, factum se Bremensem canonicum, sive, ut ipse loquitur, indignissimum Ecclesiæ Dei matricularium. Alterum quoque suppetit argumentum. Quippe opus hoc dedicat Liemaro, qui Adalberto successit. Liquet hoc, non ex præfatione duntaxat: sed etiam verbis istis lib. III cap. I. *De cujus viri* (Adelberti) *gestis, & moribus, cùm difficile sit aliquid dignum scribere; ad scribendum ea nos cogit necessitas; quoniam promisimus libelli hujus tenorem, ô venerande præsul Limare, usque ad diem tui pontificatus extendere.* Item ex epilogo, quem carmine fecit ad Liemarum: ex quo & discimus, juvenem hoc opus lusisse. Sic enim inter alia ait:

Ergo fave votis, parce & juvenilibus ausis.

Meminit hujusce scriptoris Helmoldus in Chronicis Slavorum lib. I cap. XIV: *Testis est magister Adam, qui gesta Hammenburgensis Ecclesiæ Pontificum disertissimo stylo conscripsit: qui cùm commemoret Slaviam in duodeviginti pagos dispertitam, affirmat, præter tres, omnes ad fidem Christi conversos.* Quæ apud Adamum legas lib. II cap. XVII. E recentioribus ejus sæpe meminit Baronius: cui ad annum IↃ CCCC LXXX vocatur *sincerus chronographus*: item ad annum IↃ CCCC LXXXIII, *probatæ fidei vetus chronographus*: similiaque istis alibi habet.

Circa annum cIↃ LXXX Anonymus Britannus, Bedam continuans, libros tres emisit de gestis Anglorum; qui in rerum Britannicarum scriptoribus Heidelbergæ editis Bedæ proximè junguntur. Ætatem ejus locus iste aperit lib. III cap. XXVII: *Responderunt Berengario libris, Lanfrancus Archiepiscopus; sed præcipue, & fortiter, Guimundus, prius monachus de sancto Leufredo Normanniæ, postea Episcopus Aversonus Apuliæ, nostri temporis eloquentissimus.* At Guimundus ille vixit temporibus Gregorii VII; ut ipse testatur initio lib. I de Eucharistia. Gregorius autem defunctus fuit anno cIↃ LXXXVI. Anonymus verò hic definit initio Henrici regis, qui Guilielmo patri anno successit cIↃ LXXXVII: ut verisimile sit, circa hæc tempora vivere desiisse.

Circa eadem tempora fuit Ingulphus, qui perperam nonnullis *Indulphus*, Anglus, abbas Croilandiensis. Pater ejus fuit unus ex aulicis Eduardi, ultimi regum stirpis Anglicanæ. Ac meminit ipse velitatiuncularum, quæ sibi fuere in pueritiâ cum Edgithâ, Eduardi regis conjuge laudatissimâ. Primùm Westmonasterii, postea Oxonii sese studuisse, inque philosophiâ peripatetica æqualibus palmam præripuisse, itidem de se non vanus testis est. Fuit Guilielmo Normanniæ duci, à secretis. Cujus bonâ cum veniâ Hierosolymam adiit, Constantinopolitanum imperatorem Alexium, & patriarcham Sophronium, salutavit. Reversus in Normanniam, factus est monachus Benedictinus. Sed postquam Guilielmus dux regnum Angliæ adeptus fuit: Croilandiensis ab eo factus est abbas. Scripsit de vita, & miraculis, S. Guthlaci. Item historiam sui monasterii. Sunt, qui & aliorum Angliæ cœnobiorum historiam condidisse testentur: atque in eâ multa etiam referre ad reges pertinentia: incipereque ab anno IↃ CLXIV: desinere autem in anno cIↃ LXVI, quo imperare in Anglia cœpit Guilielmus. Obiit anno cIↃ CIX, regnante ibidem Henrico I. Suffectusque in ejus locum est Joffridus, Prior monasterii S. Ebrulfi. Prodiit Londini curâ V. Cl. Henrici Savilii, unà cum aliis rerum Anglicarum scriptoribus. Ἐπιγραφὴ hujusmodi est: *Descriptio compilata per dom. Ingulphum, abbatem monasterii Croiland, natione Anglicum, quondam monachum Fontanissensem.* At appendix illa Ingulphi, quæ incerti scriptoris esse in codd. editis dicitur, auctorem habet Petrum Blesensem: ut exponemus, ubi ad Blesensem hunc deventum erit.

Eodem Cæsare Henrico IV. imperante, Baldericus, sacellanus primò, & à secretis fuit Gerardi, primi ejus nominis Cameracensis, & Atrebatensis episcopi; qui anno obiit cIↃ XLIX: Hinc à secretis erat B. Liedberto; posteaque Gerardo II; qui sedere cœpit anno cIↃ LXXVI. Exinde creatus est Canonicus, & Cantor Ecclesiæ Morinensis. Tandem Noviomensis, & Tornacensis Ecclesiæ, episcopus fuit: atque annis sedit quindecim. Chronicon fecit Cameracensis & Atrebatensis Ecclesiæ, libris tribus: quod anno cIↃ IↃ CXV in lucem Duaci prodiit, curâ Georgii Colvenerii, Theologi Duacensis. Scripsit & Chronicon Morinense, quod MSum exstat in monasterio Benedictino apud Cenomanenses. Epitaphium Balderico hujusmodi est in choro cathedralis Ecclesiæ Morinensis: *P. Baldericus, hujus Ecclesiæ cantor, & episcopus Noviomensis, an. Verbi incarnati* cIↃ CXII, *prælationis suæ an.* XV *prid. Kal. Jun. obiit, meritis plenus, & chronico Cameracensi illustris.*

Tum quoque Bruno monachus historiam belli Saxonici, suo tempore gesti, perscripsit ad Werinherum, Episcopum Merseburgensem. Tractat hoc opere de adolescentia Henrici IV. Imp. ac bellis, quæ gessit cum Saxonibus: item de Rudolpho, & Hermanno, regibus in schismate electis. Orditur ab anno cIↃ LXXIII: ac definit in anno cIↃ LXXXII. Quod si talis erat Henricus IV, qualem eum Bruno depingit; sanè nihil eo fuerit sceleratius. Sed multò aliter de eo tradidere veterum non pauci. Atque hoc in caussa est, cur Marquardus Freherus, cùm Brunonis hujus historiam primus ederet in lucem: velut antidoti loco subjecerit apologeticum; quem de unitate ecclesiæ conservandâ, & schismate inter Henricum ac Gregorium, animi atque affectus sui monumentum apud omnes esse voluit, seu Venericus Vercellensis, qui decessit an. cIↃ LXXVII: seu Walramus, vel Walrabonus, Naumbergensis episcopus, qui anno obiit cIↃ CXII: vel etiam, judicio quorundam, Conradus, episcopus Ultrajectinus, qui est defunctus anno cIↃ XCVIII. Librum cum è Fuldensi bibliotheca primus in publicum dederat, ac Ferdinando, Archiduci Austriæ, dicârat, Ulricus Huttenus.

Iisdem temporibus in pretio erat Gilbertus seu *Gislebertus*, Flander, decanus Ecclesiæ S. Andreæ Elnonensis, seu ad S. Amandum. Consignavit hic librum de incendio Elnonensi. Et Deportationem S. Amandi per Franciam, ac miracula, quæ fecit in via. Quod opus librorum est trium. Hæc MSa exstant in bibliothecâ Ecclesiæ ad S. Amandum. Decessit Elnone anno cIↃ XCV: atque ibidem sepultus in æde SS. Apostolorum. Epitaphium ejus tale:

Hoc Gislebertus sub marmore pausat opertus,
Dogmata diva ferens, & Christo totus inhærens,
Formam pastoris nostris qui gessit in hortis:
Tandem sublatus terris petit astra vocatus.

Quos versus refert Chronicon monasterii Elnonensis. Meminit & ejus Molanus ad Usuardum in VI Febr.

Nicolaus monachus S. Albani, epistolâ ad Petrum abbatem S. Remigii, quæ inter epistolas Petri abbatis Cellensis exstat lib. IX, ac numero est nona. *Ivo, venerabilis Carnotensium Episcopus in Chronicis suis scripsit duodecimo anno ætatis suæ Virginem ab Archangelo Gabriele salutatam, & à spiritu S. obumbratam.* Quem ad locum adnotat Jacobus Sirmondus, ea Ivonis Chronica non exstare.

Ivo, Carnotensis episcopus, floruit sub Henrico IV; ut agnoscimus ex Sigeberti chronicis ad an. cIↃ LXXVIII,

& cIↃ XCII; quo episcopatum adeptus Carnotensem; vel sanè anno proximo; ut tradit Matthæus Paris in Hist. Angl. Obiit autem non anno cIↃ CXVII; ut idem Matthæus perhibet: sed cIↃ CXV, ut legere est in Carnotensis ecclesiæ martyrologio. Vide & de eo appendicem Sigeberti ad annum cIↃ CXIV, atque è junioribus, cùm Baronium Annal. T. XI, & XII; tum Antonium Loiselium in commentariis rerum Bellovacensium cap. VIII, quod est de illustribus viris Bellovacensibus. Præter ea quorum Sigebertus meminit in catal. cap. CLXVIII; aut etiam quorum mentio est apud Tritthemium, Possevinum, alios; exstat & breve Ivonis Chronicon de regibus Francorum: quod, ex P. Massoni J. C. codice, epistolis Ivonis Juretus subjungit in editione suâ Parisinâ. Imò vidi & volumen satis amplum, quod inscribitur: *Historia succincta edita à venerabili Ivone, Carnotensi episcopo, de gestis quorundam regum Assyriorum, & de gestis omnium Romanorum imperatorum, & ad ultimum de Carolo Magno, rege Francorum, & ipsius successoribus.* Codicem cum MSum possidet carissimus mihi, magnæ eruditionis, majorisque spei juvenis, Guilielmus Oomsius Amstelodamensis. Ac pars quidem ejus, sed illa, quâ faciliùs carere poteramus, lucem jam adspexit *a* principemque locum obtinet in Corpore veteris ac sinceræ historiæ Francicæ: extenditur verò usque ad annum ultimum Constantini imp. ac initium Licinii Cæsaris, & Constantini Magni. Cætera desunt, vitio codicis MSi: unde malâ manu abrupta erant: ut conqueritur is, qui ista in Germania divulgavit. Interea fore idem sperat, ut alteri codex integer feliciter obtingat. Talis sanè ille est Oomsii nostri, qui provehitur usque ad tempora Ludovici Pii. Eum simulac occasio se offeret, publici juris facere idem Oomsius decrevit.

a Hanoviæ an. 1613.

Tum quoque claruit Hugo, Floriacensis monachus; qui Chronica condidit libris sex, eosque Ivoni Carnotensi dicavit. Crebrò operis ejus meminit Antoninus Florentinus in summâ historiæ: item alii, qui consecuti fuerunt. Eosque inter Cuspinianus in imperatoribus suis. Ex opere hoc non ampliùs nunc superest, quam usque ad mortem Irenes imperatricis; qui tertius fuit annus imperii Caroli Magni; Christi autem IↃ CCC III. Exstat in Floriacensi bibliotheca. Hugonem hunc cum aliquot aliis chronographis edere decreverat jam olim Basilius Jo. Heroldus; ut ipse testis est præfatione in Mariani Scoti Chronicon.

Circa annum cIↃ XC, sub Guilielmo II, Anglorum rege, vixit *Elfwardus*, sive potiùs *Etelwerdus*, Anglus patricius, consul, & quæstor; ut ipse scribit: imò regio sanguine editus; quia atavus ei erat Etheredus rex, Athelulphi regis filius quartus: ut de se refert lib. IV cap. II. Præter epistolas complures ad Mathildam consobrinam, etiam historiam brevem quatuor libris conscripsit. Ab origine mundi orditur, ac perducit usque ad finem regni Edgari. Meminit ejus, præter Lelandum, & alios, etiam Guilielmus Malmesburiensis in prologo historiæ suæ de regibus: sed hoc in eo culpat, quòd affectato, planeque turgido, & pompatico, utatur sermone. Londini primùm prodiit curâ doctissimi Savilii.

Eodem tempore vivebat & in Anglia *Warnerus*; qui Westmonasteriensis cœnobii monachus erat, cognomento *Homiliarius*: quomodo vocatus, quia eruditas reliquerit homilias. Præterea verò sanctorum patrum deflorationes scripsit, & fasciculum temporum: ut testis est Bostonus Buriensis. Arnoldus Wion in Ligno vitæ *Warmerum* appellat: sed minùs rectè.

Gaufredus, monachus ordinis D. Benedicti, Hispanus, floruit anno cIↃ XCVII, ac sui gesta temporis consignavit: quæ Hieronymus Surita primus protraxit in lucem, & summo viro, Antonio Augustino, Tarraconensi Archiepiscopo, dicavit.

Æqualis huic fuit *Bertholdus*, sive *Bernoldus*, Constantiensis presbyter, vir Tritthemio admodum laudatus; qui & ordinem Romanum scripsisse ait. Idem etiam Chronicon Hermanni Contracti annis XI auxit; hoc est ab anno cIↃ LIV, quo Contractus decessit, usque ad annum cIↃ LXVI. Insimul sui temporis historiam condidit, ab anno cIↃ LIII, usque ad annum cIↃ C: quo & obiisse creditur. Unde falli liquet Possevinum, cùm in Apparatu sacro, ubi de Contracto agit, hunc, & Bertholdum, æquales fuisse ait. Primus Bertholdum in publicum emisit Christianus Urstisius volumine quodam, quo illustres aliquot rerum Germanicarum scriptores comprehendit. Si animum affectibus haut visum fuerit mancipare: necessum erit, subscribamus doctissimo Cuspiniano; quando ait, *Bertholdum abundè de Henrico IV. scripsisse, sed malè affectum.* Quid mirum? Nempe hic ille est, cui à Pontifice in tristi isthoc dissidio inter Cæsarem, & Pontificem, impositum fuit, ut in Ecclesiæ gremium reciperet, quotquot à Cæsareis partibus ad Pontificias desciscerent. Itaque Cæsari addictos, nunc Henricianos appellat, aut Guibertistas: nunc schismaticos, hæreticos, vel excommunicatos: è contrario, qui à partibus starent pontificiis, solos catholicorum nomine dignatur: eosdem S. Petri fideles, Christi milites, & Ecclesiæ vocat propugnatores. Imò ipse in acie stetit Pontificiâ, cùm ea, ac Suevi imprimis, an. cIↃ LXXXVI victoriam ab Imperatore in Ostrofrancis reportarent.

Etiam temporibus Henrici IV, & fortasse ulteriùs, claruere, *Guilhelmus Pictaviensis*, & *Guido Ambianensis.* Uterque gesta scripsere Guilielmi Conquæstoris, Angliæ regis; qui obiit an. cIↃ LXXXVII. Guilielmus Gemiticensis lib. VI de gestis Normannorum cap. XLIII: *Ad finem gestorum Guilhelmi, regis Anglorum, & ducis Normannorum, de quibus, fastidio lectorum compendiosè consulentes, quædam perstrinximus, veniamus. Siquis verò pleniùs illa nôsse desiderat, librum Guilhelmi Pictaviensis, Luxoviorum Archidiaconi, eadem gesta, ut copioso, ita eloquenti sermone, affatim continentem, legat. Edidit præterea de eâdem materia opus non contemnendum Guido, Episcopus Ambianensis, heroico metro exaratum.* De Guilielmi Pictaviensis historia actum fuit in bibliothecâ Collegii S. Benedicti: nunc verò (ut Th. James ait) *notam hujus* libri reperies, librum autem nusquam loci.

CAP. XLVIII.

Leonis Marsicani, sive Ostiensis, libri tres Chronici Casinensis: quibus quartum addidit Petrus diaconus. Theodericus abbas de vitis Sanctorum. Alphredus Beverlacensis. Anonymus de gestis Henrici IV. imp. Stephanus, abbas Leodicensis, de vita S. Modoaldi. Error quorundam de ætate Modoaldi, & alter Possevini de ætate ejus, qui vitam Modoaldi exaravit. Diethmarus abbas de translatione Modoaldi. David Scotus de vita Henrici V. Eundem videri, qui regnum Scotiæ descripsit: etsi aliud Tritthemius putârit. Udalscalcus de controversiis inter Hermannum, episcopum Augustanum, & Eginonem abbatem; item de vitis quorundam. Sigeberti Chronica, & varia opuscula de vitis sanctorum. Turgotus Dunelmensis, vir de Britannica historia præclarè meritus, variis operibus: sed vernaculâ linguâ scriptis. Florentii Bravonii Chronicon, atque ejus continuatio. Alia ejusdem Florentii. Rainaldus de vita Hugonis Cluniocensis. Fabricius Thuscus, (cognominis illi, quem Plinius laudat) de vita S. Adhelmi. Gocelinus Bertinianus de vitis plurium sanctorum. Amandus de vita, atque obitu Odonis Cluniacensis. Chronicon Rodulphi abbatis S. Trudonis. Gelasius papa de passione S. Erasmi. Vilco Jaersma de gestis nobilitatis Frisicæ in terra sancta. Anonymi chronicon Hierosolymitanum. Anonymus de translatione S. Valentini. Callistus papa de vita atque obitu sanctorum. Eadmerus Britannus quæ scripserit, & an idem sit, ac Emundus. Cantuaria vetus nomen. Auctarium Galfrido Monamuthensi additum à Gualthero Calenio. Joannes Pyke de regi-

regibus Anglosaxonum, ac Danis, qui in Anglia regnarunt. Nicolaus Suessionensis de vita Godefridi Ambianensis. Robertus monachus S. Remigii *de bellis contra Saracenos.* Munionis Mindonensis, Hugonis Portugallensis, *&* Gyraldi presbyteri, *historia Compostellana.*

HEnrico IV. jam sene, & annis primis Henrici V. (qui imperium suscepit anno cIↃ cvi) claruit Leo Marsicanus ex Casinensi monacho episcopus Ostiensis. De ætate arguit, quòd epistolas scripserit nomine Urbani II; teste Petro diacono in Chronico Casinensi cap. xxxi: ac quòd idem, ubi intellexit Paschalem in carcerem esse conjectum, habitu mutato in fugam se dederit; eodem testante cap. xl. Adde quòd idem, ejusce Papæ temporibus, craticulam S. Laurentii, cum martyris ejus duabus sanguinis ampullis, multorumque sanctorum reliquiis, recondidit sub novo altari; ipseque altare illud dedicavit: ut ex veteribus inscriptionibus Baronius adstruit ad annum cIↃ cxii. Composuit Leo Ostiensis tres priores libros Chronici Casinensis; qui incipiunt à B. Benedicto (defunctus is anno IↃ xlii) desinunt verò in obitu Papæ Victoris III, hoc est anno cIↃ lxxxvi. Quartus autem liber auctorem habet Petrum diaconum Casinensem: de quo inferiùs dicemus.

Itidem extremis Henrici IV, ac primis Henrici V. temporibus; nempe circa annum cIↃ c, ac deinceps; non exiguum nomen habuit Theodericus, abbas monasterii S. Trudonis in diœcesi Leodiensi, congregationis Cluniacensis. Hic posteris prodidit vitam S. Rumoldi, archiepiscopi, & martyris, quæ est apud Surium Tom. vii ad i Jul. & vitam B. Landradæ, virginis Belgicæ; quæ apud eundem Tom. iv ad viii Jul. Item vitam S. Bavonis Confessoris, quæ in T. v ad i Oct. Adhæc translationem SS. Trudonis, & Eucherii, quæ ibidem legitur. Item vitam S. Amalbergæ virginis, quæ MSa exstat in cœnobio Cameræ juxta Bruxellam. Præterea vitam S. Bavonis, confessoris, quæ in Sur. T. v die i Oct. item libros duos de vita S. Trudonis, quæ est T. vi die xxiii Nov. ubi & commemorata antè S. Trudonis translatio reponitur. Aliqua horum etiam memorat Sigebertus in catal. cap. clxxi, his verbis: *Theodericus monachus, & abbas sancti Trudonis, vitas sanctorum Bavonis, Trudonis, & Rumoldi, urbaniori stylo melioravit, & eleganti ingenio multa, breviter quidem, sed laudabiliter, metricè scripsit.* Respicit autem eò, quòd Veteris & Novi Testamenti historias scripserit versu heroico.

Tum quoque, sub Henrico I, Anglorum rege, claruit Alphredus Anglus, Beverlacensi in urbe, ubi & obiit, sacerdos, ac collegii, ut nunc loquimur, thesaurarius. Reliquit deflorationes Galfridi libris v: de gestis regum Britanniæ lib. i: historiam ampliorem lib. i: vitam S. Joannis Beverlacensis, archiepiscopi Beverlacensis. Obiit Alphredus anno cIↃ cxxvi: quo & annales suos finiit. Meminit præter alios Joannes Wethamsted, sive de loco Frumenti: qui &, unde annales seu chronicon suum ordiatur, exponit, & quæ potissimùm, ac quò usque persequatur. Nam ait, *Chronicon à Bruto, usque ad tempora Normannorum, scripsisse: tractâsse quoque de civitatum nominibus hinc inde seorsum in hoc regno fundatis: ac retulisse, quibus nominibus civitas Londoniensis, Cantuariensis, Eboracensis, aliaque urbes variæ, vocatæ fuerint temporibus illis, quibus Britannica gesserunt vocabula, per Britonesque inhabitatæ erant.*

Statim ab obitu imp. Henrici IV, (quem in annum cIↃ cvi incidere, antè diximus) quidam vitam ejusce imperatoris in literas retulit; cujus nomen ignoratur, quia apponere ipse ausus non fuit. Hæc primitus, unà cum vitâ Hildebrandi, sive Gregorii VII, à Bennone scriptâ, lucem intueri cœpit in rerum expetendarum fasciculo, quem exhibuit Orthuinus Gratius. Post illa eandem alii iterum, atque iterum, divulgarunt. Perstringit eum scriptorem Baronius T. xii, ad annum cIↃ cvi.

Sub imp. Henrico V. etiam vixit Stephanus, abbas Leodicensis, ad S. Jacobum, ordinis Benedictini; qui libris tribus ad Thietmarum abbatem vitam scripsit S. Modoaldi, Trevirensis archiepiscopi. Apud Surium eam reperies Tom. iii ad xii Maji. Modoaldus ille (ut in præfat. dicitur) frater erat Ittæ, & Severæ: quarum prior mater fuit S. Gertrudis: ut omnino cœlo, seculoque toto, aberrent, qui claruisse tradunt anno IↃ ccl. Sed ut illi non parum in Modoaldi ætate cæcutiunt: ita spissior est Possevini error in temporibus Stephani hujus: quem refert ad annum IↃ cc xi. Fortassè imposuere illi hæc præfationis verba: *Adorsi sumus, auctore Deo, enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis, tam ex antiquorum relatione, quam ex antiquorum librorum lectione colligere potuimus.* Quomodo qui loquitur, innuere videtur nonnulla se accepisse à senibus; qui, si Modoaldum non novissent ipsi, saltem aliquando sermonem habuerint cum iis qui Modoaldi ætate vixissent. Sed nulli hoc argumentum fucum fecerit, qui viderit, in libello ipso agi de Carolo Magno a, Ludovico Pio, & Clothario impp. atque adeò ibidem legerit b, post hos fuisse complures, tum Carolos, & Pipinos; tum Clotarios, & Ludovicos; alios quidem reges, alios & imperatores. Sed quid opus multis? Nihil manifestiùs arguit ætatem Stephani, quam quòd æqualis fuerit Diethmari: quem Henrici V. temporibus fuisse, clarè indicio erunt, quæ nunc dicam.

a Cap. 10, 11, 12.
b Cap. 13.

Diethmarus, sive Tiethmarus, Helmovardiensis, seu Helmardvicensis cœnobii abbas, cùm à Stephano, Leodicensi abbate, accepisset tres libros de vita S. Modoaldi; eidem *ἀντίδωρα* loco misit scriptam à se ejusdem Modoaldi translationem. Ea autem sancti corporis translatio (ut in libelli illius fine refertur) facta est à Tiethmaro, anno gratiæ cIↃ cvii. Ubi & Tiethmarus hic dicitur fuisse secundus ejus nominis Helmovardiensis abbas: successione autem sextus. Unde, ut Thietmari, ita Stephani ætas, satis liquet. Cæterùm ex Possevino cognoscimus, in codd. manu exaratis etiam adscribi Thietmaro vitam, & miracula S. Remacli.

David Scotus socius erat Mariani Scoti. Fuit priùs ludimagister Wirtzeburgensis: hinc in aulam est vocatus ab Henrico V imp. cujus & vitam libris tribus tradidit: ut ex Conrado à Liechtenaw, & Joanne Aventino, cognoscitur. Arbitror, nec alium esse, qui de regno Scotiæ scripsit. Etsi Tritthemius distinguat, qui hunc Davidem presbyterum vocat. Sed, ut eundem putem, facit, quòd uterque Scotus, uterque Henrici V ætate vixisse, uterque Imperatoris ejus gesta dicitur scripsisse. Refertur hic David ab Aventino inter eos auctores, quorum industriâ fuerit adjutus, cùm sextum annalium Boicorum librum componeret.

Temporibus quoque Henrici V. Imp. vivebat *Udescalcus*, sive *Udalscalcus*; cujus narratio de controversiis inter Hermannum, comitem à Wietlispach, episcopum Augustanum, & Eginonem, abbatem S. Udalrici, edita est ab Henrico Canisio Tom. ii Antiq. Lect. Quando hoc opusculum scripserit, verba ista in extremo libello indicant: *Quem defensorem, ac propugnatorem sperabamus, utpute gregis Dominici pastorem,* AUGUSTENSEM *Episcopum, crudelem sensimus persecutorem. Qui cum à beatæ memoriæ Papa* PASCHALI, *pro diuturna inobedientia, in omni pontificali officio fuisset interdictus; atque à successore ejus,* GELASIO *secundo; nec non à sancto adhuc superstite Papa,* CALIXTO *secundo; absque spe ejusdem recuperandi officii sit damnatus: ab ipsa Apostolica sede hoc accepimus mandatum, hujusmodi vitare, ut mortiferum. Nos tamen, ut minus perfecti, non statim ad hac implenda convaluimus,* &c. Augustanus ille episcopus Hermannus, de quo hic sermo est, sedere cœpit anno cIↃ xcvi, ac Ecclesiæ suæ præfuit usque ad an. cIↃ cxxxiv, succedente ei tum Walthero Palatino in Tubingen. Non dubium autem, quin idem sit Udescalcus, qui in literas retulit vitam, cùm Mariæ Magdalenæ, atque Afræ; tum Udalrici, episcopi Augustani: quam

etiam prodidere, Gebhardus, Augustanus episcopus, & Bemo, seu Bernardus Augiensis.

Sigebertus, monachus Gemblacensis in Brabantiâ, Chronicon suum incipit ab anno CCCLXXXI; quo post mortem Valentis regnare cœperunt Valentinianus minor, & Gratianus; ac perduxit, non quidem usque ad annum cIↄCXXXI, ut ait Raphaël Volaterr. initio lib. XXII; verùm usque ad annum cIↄCXII, quo obiit. Sed Robertus, abbas Montis, adjecit, quæ subjunguntur usque ad annum cIↄCCX. Vetustus, &, si non αὐτόγραφος, at de eo saltem exscriptus, Chronici hujusce codex est in bibliotheca Gemblacensi; in quo desiderantur aliqua, quæ legas in plerisque etiam MSis; aliqua etiam recentiori manu adjecta sunt ad oram: ut auctor est, qui eum cum aliis codd. contulit, Aubertus Miræus, disquisitione SS. Virginibus Coloniensibus. Atque idem Miræus novam Sigeberti editionem Antwerpiæ dedit anno cIↄIↄVIII, typis Verdussii. In ea Sigebertum continuat Anselmus, abbas Gemblacensis VIII, usque ad annum cIↄCXXXVI. Hinc Auctarium Aquicinctinum producit usque ad annum cIↄCCXXV. Exstat & Sigeberti Chronicon MSum in publicâ Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ, & apud eosdem in Collegio S. Benedicti. Edidit Sigebertus præterea librum de ecclesiasticis scriptoribus: in cujus extremo & alia, quæ divulgârit, recenset. *Scripsi*, inquit, *vitam Theoderici episcopi, conditoris ipsius* (Gemblacensis) *Ecclesiæ, & Abbatiæ; in qua etiam, per digressionem, laudem ipsius urbis heroico metro declamavi. Scripsi passionem Sanctæ Luciæ, quæ ibi requiescit, Alcaico metro. Quibusdam etiam reprehendentibus illam Sanctæ Luciæ prophetiam, Annuntio vobis pacem Ecclesiæ Dei datam, Diocletiano ejecto de regno suo, & Maximiano hodie mortuo: respondi, diligenter considerata temporum ratione, & rerum veritate. Scripsi nihilominus sermonem in laudem ipsius virginis, in quo translationes ipsius à Sicilia in Corfinium, civitatem Italiæ, & à Corfinio in Metim, urbem Galliæ, ordinatâ temporum consequentiâ digessi.* Sermo is MSus exstat Gemblaci. Hinc subdit; *Scripsi vitam Sigeberti Regis, conditoris Ecclesiæ, & Abbatiæ Sancti Martini, extra civitatem Metensem sitæ.* Habes apud Surium Tom. VII, a. d. I Febr. Sequitur inde: *Regressus ad Monasterium Gemblacense, scripsi passionem Thebæorum, patronorum nostrorum, heroico carmine.* Constat id opus libb. tribus & MSum superest Gemblaci. Addit mox: *Scripsi vitam S. Guiberti Confessoris, fundatoris Ecclesiæ nostræ Gemblacensis; de qua excerpsi lectiones competenti ordine in ejus depositione.* Reperies apud Surium Tom. III, ad XXIII Maji. Subjungit hinc: *Scripsi & gesta abbatum Gemblacensium.* Hæc discipulus Sigeberti continuavit ad annum usque cIↄCCXXXVI. Addit *vitas sanctorum Maclovi & Thedardi, urbaniore stylo melioravi.* Ex his illa Maclovi, seu Machuti, exstat apud Surium Tom. VI, die XV Nov. Sequitur: *Vitam quoque S. Lantberti urbanè melioravi.* Superest MSa indeque fortasse appendix illa ad vitam Lantberti, seu Lamberti, à Stephano exaratam, quæ apud Surium Tom. V, die XVII Sept. Intelligo translationem eam MSam adversari, tum Gemblaci, tum etiam Lovanii in collegio Jesuitico. De hoc scriptore ita monachus Augustinianus Nussiensis in magno Chronico Belgico ad annum cIↄCXIV: *Finitur hic Chronica Sigeberti, qui venerabilis monachus Gemblacensis cœnobii, vir in omni scientia literarum incomparabilis ingenii, descriptor temporum, III Non. Oct. obiit*, &c.

Vixit & tum Turgotus Dunelmensis, Anglus, priùs monachus cœnobii Dunelmensis, ac postea ab Henrico I Angliæ rege factus S. Andreæ in Scotia episcopus, & à rege Scotiæ ibidem receptus. Multa de hoc Rogerus Houedenus part. I, ad annum cIↄLXXIII. Sed etsi præclarè de historia patria meritus sit: tamen vix ei hic locus esse potest, quia Britannicâ linguâ scripsit; ut Hector Boëthius ait: nec, quod sciam, interpretem Latinum hactenus est nactus: nisi quatenus eum Boëthius, atque alii exscribunt. Cæteroquin reliquit commentarios de vita Malcolmi, regis Scotiæ: ejusque conjugis Margaritæ, quibus à confessionibus erat. Item librum fecit de regibus Scotorum. Et annales sui temporis. Chronica Dunelmensia, quæ orditur ab anno IↄCXXXV, ac perducit usque ad ann. cIↄXCVII. Septimo, ut ipse refert, ætatis anno monasterium ingressus est; undevigesimo autem factus est diaconus, trigesimo presbyter. Summâ fide scripsisse, judicium est Briani Twyni lib. II. apologiæ de antiquitate Academiæ Oxoniensis. Obiit anno cIↄCXV.

Florentius Bravonius, Wigorniensis monachus, floruit florentissimè anno cIↄCX, totoque novennio pòst. Nam obiit anno cIↄCXIX, regnante Henrico primo, Anglorum rege. Composuit Chronicon ex Chronicis ab initio mundi usque ad annum Domini cIↄCXVIII: quod alius ejusdem cœnobii continuavit usque ad annum cIↄCLXIII. Atque id opus eò majoris duci convenit, quòd Latinè ei inserantur suis locis antiqui Anglosaxonum annales. Hoc Florentii chronicon, & continuatorem ejus, e bibliotheca suâ primus publicavit Guilielmus Howardus, nobilis Anglus. Scripsit præterea Florentius hic de regali Anglorum prosapia: item appendicem ad Marianum Scotum: item de rebus memorabilibus cœnobii sui Wigorniensis. Liber de genealogiis regum manuscriptus exstat Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Dicere non possim, idemne, an alius ab eo, sit ille de regali Anglorum prosapiâ liber. Balæus prioris solùm tituli meminit. Pitseus autem distinguit. Florentium hunc laudant, ac sequuntur, Gualterus Coventriensis, Ranulphus Higdenus, & Joannes Rossus.

Ad eadem tempora pertinet Rainaldus abbas, qui perperam nonnullis *Flaivaldus* vocatur. De eo sic Henricus de Gandavo in catal. cap. III: *Rainaldus, abbas Vicelliacensis, scripsit compendiose vitam Domini Hugonis, Cluniacensis abbatis.* Decessit autem hic Hugo anno Christi cIↄCIX; ut ex Sigeberti Chronicis constat.

Faricius, seu Fabricius Thuscus, Abbas Abindonensis apud Anglos, congregationis Cluniacensis, claruit anno cIↄCX. Consignavit vitam S. Adelmi, sive Aldelmi, sive Anthelmi, Abbatis Scotici. Fuit & alter Fabricius Thuscus, Plinio memoratus in indice scriptorum, è quibus profecit lib. III, IV, VI. Imo, ut puto, solus hic verè id nomen possidet. Nam qui Adelmi vitam scripsit, is Lelando, Balæo, & in bibliotheca Gesneri à Simlero adauctâ, non Fabricius Thuscus, ut uni Possevino; sed Faritius Thuscus nominatur.

Goccelinus, sive *Gotzelinus Bertinianus*, qui aliis Gocelinus, Gallus, monachus primùm ad B. Bertini apud Audomaropolim Artesiæ monachus Benedictinus fuit: postea eum Anselmus Cantuariensis episcopus, ob egregias animi dotes in Angliam evocavit: ubi monachus primò Cantuariensis fuit, ac postea Ramsiensis. Claruit anno cIↄCX. Signavit vitam S. Swithuni, Wintoniensis episcopi: quæ ipsa, vel saltem epitome ejus, exstat apud Surium Tom. IV, Jul. II. Item edidit vitam B. Augustini, Anglorum, ut vocant, Apostoli, libris II. deque ejus miraculis librum I, & de translatione ejus ad Anselmum libros II. Præterea vitas S. Laurentii archiepiscopi Londinensis, Grimbaldi abbatis, Erkenwaldi episcopi, Eedgithæ, Milpurgæ, & Witheburgæ. Item librum de origine S. Ivonis, ex Persiâ in Angliam translati, & alterum de translatione ac miraculis ejus. Non confundendus autem hic Gocelinus, sive Goccelinus, cum Gocelino, Parisiensi episcopo, quem celebrat Regino Chronicorum de origine & gestis Francorum lib. II, ad annum IↄCCCLXXXVII, nec cum Gocelino, Wellensi Canonico, cujus meminit Thomas Wiccius in historiâ Monasterii B. Mariæ de Meritona. Baronio ad annum IↄCCCLXII dicitur *Gothzelinus Morinensis.* Aliis monachus Bertinianus: quæ minimè cum superioribus pugnant. Nam ex oppido S. Audomari in Angliam à B. Anselmo fuit evocatus.

Anno cIↄCXIII clarescebat Amandus, Prior monasterii Aquicinctini, ordinis S. Benedicti, bis mille passibus dissiti Duaco, inclyto Flandriæ oppido. Hic nominis sui memo-

memoriam reliquit epistolâ luculentâ, quâ vitam, & obitum descripsit. Odonis, episcopi Cameracensis. Ea exstat manuscr. Aquicincti atque item Antverpiæ apud Miræum. Incipit hoc pacto. *Aquicinctensis cœnobii humilis congregatio*, &c.

Anno cIↄ cxv, vel circiter, orbi literato innotuit Rodulphus, sive Radulphus, S. Trudonis abbas, Ord. S. Benedicti, in diœcesi Leodiensi, congregationis Cluniacensis. Composuit Chronicon ad sua usque tempora, quod in cœnobio S. Trudonis adservatur MSum. Item consignavit inventionem, & translationem S. Gereonis: quæ apud Surium Tom. vi, die xxiv Nov. Apud Possevinum, velut diversos, legas, Rodolphum abbatem, & Rodulphum, S. Trudonis monachum. Quemadmodum est apud Sweertium in Athenis Belgicis. Sed est unus idemque. Obiit Coloniæ anno cIↄ cxxxviii.

Is qui anno cIↄ cxvii S. Gervino, secundo abbati in Aldenburg, successit, Gervini hujus vitam conscripsit. Ejus epitomen habes apud Haræum in Sanctorum vitis ad xvii Aprilis.

Gelasius ii Pontifex Max. fuit anno cIↄ cxviii, inque literas retulit passionem S. Erasmi episcopi, & martyris. Manuscripta exstat Casini.

Eodem tempore claruisse dicitur Vilco Jaersma, Frisius. Hic à secretis fuit Elconis à Liaucama: atque res ab eo, & aliis e Frisicâ nobilitate, gestas in terra sancta sub rege Balduino, posteritati prodidit. Auctorem hujusce rei laudat Suffridus Petri Andream Cornelium in Historia Frisica, ex Solcone à Forteman, Occone Scharlensi, & Joanne Ulieterpio, magnam partem contextâ, sed necdum editâ: cujus MSum se, atque item alios, exemplar habere, ait idem Suffridus.

Chronici Hierosolymitani, quod Reinerus Reineccius edidit, anonymus scriptor *a* incipit ab anno cIↄ xcv; quo Urbanus ii celebravit concilium Claromontanum, in quo bellum sacrum est decretum: desinit verò in secundo anno Balduini de Burg, tertii Regis Hierosolymitani; qui annus est Christi cIↄ cxviii; ac verisimile est, eo anno obiisse. Ipse bello non interfuit: sed dicit, se omnia habere ab iis, *qui præsentes adfuissent*. Videtur omnium, qui de Hierosolymitano bello scripsere, esse antiquissimus. Quædam tamen, ab eo omissa, reperies apud Guilielmum Tyrium; de quo inferiùs dicemus.

a Albertus Aquensis is est, ut postea dicemus.

Is cujus operâ innotuit nobis translatio corporis S. Valentini, episcopi Patavini (habes eam apud Surium T. iv, die iv Aug.) circa annum claruit cIↄ cxx. Incipit autem hoc pacto, prout quidem è MSSis duobus expressit idem Surius: *Nostro ævo temporibus Calixti, Pontificis Max. anno Dominicæ incarnationis* cIↄ xc, *Patavii inventum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi, & episcopi Valentini.* Sed annorum ratio ista longiùs abit ab ætate Calixti. Planè enim scribi convenit cIↄ cxix, quo Calixtus pontificalem adeptus dignitatem. Vel cIↄ cxx, qui alter est annus pontificatus. Equidem ita censeo, pro clivem magis errorem fuisse in numero, quàm in nomine pontificis.

Callistus ii, Guido antea dictus, Guilielmi, Burgundiæ Comitis, filius, primùm monachus monasterii Falleriensis in Gallia, congregationis Cluniacensis, hinc archiepiscopus Viennensis in Gallia, ac denique, post Gelasium secundum, papa Romanus, præter epistolas, ac decreta, reliquit librum de obitu & vita sanctorum: ac seorsim librum de miraculis S. Jacobi Apostoli; qui prope integer exstat in Vincentio Bellovacense Speculi Historici lib. xxvi. à cap. xxx usque ad xlii. Sanè Callistus magno semper in honore habuit S. Jacobum Compostellanum: quod & indicant verba ista Guilhelmi Malmesburiensis: *Nec unquam in Callisti pectore pecuniarum, vel habendarum ambitus, vel habitarum amor, operari bono abhorrens potuit. Adeò ut Anglos peregrinos magis ad sanctum dictum, Jacobum Compostellanum videlicet, quàm Romam pergere, admoneret; pro via longitudine ad illum locum bis euntibus idem benedictionis refundendum commodum, quod habent, qui semel Romam irent.* Idem MSus adservatur Oxonii in Balliolensi bibliothecâ, & Cantabrigiæ in Benedictinâ: ubi & liber ejus MSus super translationem S. Jacobi. Item ejusdem liber MSus de inventione corporis Turpini.

Eadmerus, sive Edmerus Britannus, Anselmi archiepiscopi auditor, Borobernensis monachus ad fanum Servatoris, ac postea abbas ad Albani fanum, ac tandem beati Andreæ in Scotiâ Præsul, claruit sub Henrico i Angliæ rege circa annum cIↄ cxx. Composuit grande opus de libertate Ecclesiæ, in quo tractat de discordia inter Guilielmum Rufum; Anglorum regem, & Anselmum archiepiscopum. Item exaravit libros vi. de gestis sui temporis: sive historiam novorum in Anglia, qui MSus Cantabrigiæ exstat in Collegio S. Benedicti: Continet quæ contigere sub Guilielmo i & ii. Item Henrico i. Nempe ab anno Christi cIↄ lxvi, usque ad ann. cIↄ cxxii. Idem scripsit vitam Anselmi archiepiscopi: quæ ibidem MSa reperitur. Adhæc carmen de gestis S. Anselmi, & S. Elphegi, archiepiscoporum. Item vitam Wulfridi archiepiscopi. Anno Christi cIↄ cxxi obiisse, testis est Simeon Dunelmensis; qui annis xl. post Eadmerum claruit.

Sed idemne, an (quod Joannes Pitseus arbitratur) alius ab eo est Emundus? de quo sic Henricus de Gandavo cap. vii: *Emundus, monachus Cantuariensis. scripsit vitam Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi. Item scripsit illum librum de discordia inter Guilielmum, Anglorum regem, & eundem Anselmum, archiepiscopum.* Sanè ætas, magister, opera conveniunt: eoque eundem censeo. Exstat hodieque vita Anselmi duobus libris ab ejus convictore Anglo comprehensa: quæ & Anselmi operibus præmittitur, & apud Surium legitur Tom. iii, ad diem xxi Apr. Sed auctor ejus vitæ Edinerus vocatur. Fortasse idem nomen est *Edmundus*, & *Eadmerus*, vel *Eadmerus*: atque ut ex illo *Emundus*, (sic & vocat Tritthemius) ita ex hoc *Edinerus* factum fuit. At dixerit aliquis, omnino alium esse *Eadmerum*, alium *Eadmundum*: quia ille Dorobernensis monachus fuit: hic Cantabrigiensis monachus ab Henrico de Gandavo appellatur: Sed iste scrupulus neminem morabitur, nisi rerum Britannicarum planè ignarum. Nam satis convenit, quæ nunc *Cantuaria*, hanc Bedæ, aliisque, *Dorobernium* vocari: nonnullis etiam *Durovernum* vel *Dorovernum*, vel *Darvenum*, Δαρύερνον; quæ appellatio est apud Ptolomæum. Exstat manuscripta illa Anselmi vita in bibliothecâ Collegii S. Benedicti apud Cantuarienses: teste Th. James, ubi sic inscribitur: *Vita S. Anselmi, Archiepiscopi Cantuariensis apud Edmerum Dorobernensem.* Quod sententiam nostram confirmat. Sed quid multis opus? Omnem eximit scrupulum tum Balæus & Pitseus; tum præcipuè clarissimus Seldenus: qui ex bibliothecâ Roberti Cottoni, Equitis & Baronetti Historiam Eadmeri libris vi edidit anno cIↄ Iↄ cxxiii. Editionem eam, cùm superiora scriberem, necdum conspexeram. In hujus præfatione abundè ostendit Seldenus, ejusdem esse scriptoris, quæ Eadmero, quæque Edimero, ac Emundo tribuuntur. Eaque ex præfatione petat qui plura volet de Eadmero. Guilielmus Malmesburiensis Eadmerum appellat *suorum temporum historicum sinceritate veritatis laudandum.* Idem ejus sermonis celebrat *festivitatem & facundiam.* Nec sanè in veteribus rerum Anglicarum scriptoribus à puro sermone quisquam propius abest hoc Eadmundo, & Malmesburiensi.

Gualterus Calenius, Britannus è Cambria, archidiaconus Oxoniensis, &, juxta nonnullos, tandem Oxoniensis episcopus, floruit tempore Henrici i, Anglorum regis, anno cIↄ cxx. Hic Britannicæ historiæ, ab Galfrido Monemuthensi ex Britannica lingua in Latinam translatæ, auctarium ad sua usque tempora edidit. Est id auctarium annorum amplius quadringentorum, atque, ut Radulphus censet, sermone scriptum est non inelegantì. Historiam ejus in compendium redegit Ponticus Virunnius Italus.

Joan-

Joannes Pyke, Anglus, floruit anno clↄcxx sub Henrico, primo ejus nominis Anglorum rege. Scripsit de regibus Anglosaxonum: item de regibus Danis, qui in Anglia regnarunt. Quos libros postea in compendium redegit Guilielmus Horman, Etonensis collegii protector.

Nicolaus, Suessionensis monachus, claruit an. clↄcxx: atque ad Rohardum, Suessionensis Ecclesiæ decanum, tribus libris scripsit vitam æqualis sui S. Godefridi, Ambianensis episcopi: qui anno obiit clↄcxviii. Habes in Surii Historia sanctorum Tom. vi, die viii Nov.

Etiam anno clↄcxx literis, & posteritati, vacabat Robertus S. Remigii in diœcesi Rhemensi (ut ipse in præfatione de se testatur) monachus congregationis Cluniacensis. Collegit acta conciliorum. Octo item libros composuit de bello principum Christianorum, Gallorum præcipuè, contra Sarracenos; quod gestum fuit anno clↄxcv. Prodiit Basileæ apud Pernam anno clↄlxxxiii. Atque etiam exstat in scriptoribus iis rerum Germanicarum, quos in editione suâ fasce uno complexus Justus Reuberus fuit. Item Tom. i. Orientalis historiæ, quæ inscribitur, *Gesta Dei per Francos.* Sed in Reuberi editione libri sunt viii: in Orientali Historia sunt ix. Quod inde est, quia *a* in Basileensi ac Reuberianâ editione unus sit liber, qui in Historia Orientali dividitur in septimum, & octavum. Quod si Tritthemium audimus, fuerint libri x. Credo, in exemplar inciderat, ubi & alius liber in duos dispesceretur. Incipit Robertus à Concilio Claræmontano anni clↄxcv, cui interfuit, atque unde profectio illa in Orientem cœpit: desinit in victoriâ de Ammirauso Babylonis, quæ incidit in annum clↄxcix. Fuit ipse expeditionis comes: quo majorem fidem meretur. Meminit Blondus sæpius Dec. ii, lib. iv.

a Semæ an. 1533.

Temporibus quoque Henrici v, & papæ Callixti ii, quibus Didacus factus primus archiepiscopus Compostellanus, claruere Munio, Mindoniensis episcopus, Hugo, Portugalensis episcopus, & Giraldus presbyter: qui, jussu Didaci archiepiscopi, historiam Compostellanam duobus libris tradiderunt. De hoc opere ita Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. iv: *Vide Salmanticæ in Bibliothecâ collegii S. Salvatoris, quod magno Reipublicæ bono instituit D. Didacus Muros, Ouetensis episcopus, & Catholicis regibus à secretis, doctissimorum, atque integerrimorum fertilitate virorum celeberrimum, historiam Compostellanam in duos libros digestam, jussu D. Didaci primi archiepiscopi Compostellani; in quibus primordia, successus, incrementa Ecclesiæ Compostellanæ latè describuntur. In iis libris plurima scitu digna reperi, quæ suis locis ponentur. Prioris libri auctores fuisse dicuntur Munio Mindoniensis, & Hugo Portugalensis episcopi: posterioris, Giraldus quidam, presbyter, ut colligitur, & ejusdem archiepiscopi familiaris.* Alius ab hoc est Munio, itidem Hispanus; qui anno clↄcclxxxv Ordinis prædicatorum septimus est electus magister generalis: sed Nicolaus iv Pontif. Max. septimo pòst anno eum hoc munere privavit: novennio pòst à Pontif. Max. designatus est in Hispaniam episcopus Palentinus. At à Bonifacio viii honore hoc est dejectus. Ac tandem Romæ anno clↄccxcix in cœnobio S. Sabinæ ex animi ægritudine obiit. Plura de eo Leander Albertus lib. i, de illustribus viris Ordinis Prædicator.

Cap. XLIX.

Hildebertus Cenomanensis de vita Hugonis Cluniacensis, item Mariæ Ægyptiacæ. Deceptum esse illustrem annalium conditorem, cum ab Ivone putaret Hildeberto inuri impudicitiæ notam. Guilielmus Gemeticensis de gestis Normannorum, quo in opere fides ejus subinde laboret. Guigo de vita Hugonis Gratianopolitani. Rupertus Tuitiensis de vita Berengarii abbatis, Eliphii martyris, & Hereberti Coloniensis, atque idem de incendio Tuitiensi. S. Bernardus Claravallensis de vita Malachiæ, abbatis Hibernici. Philippus, abbas Bonæ spei, *de vitis, & passione sanctorum quorundam.* Auctus Florentinus *de sanctis aliquot.* Eckardi Urangiensis *Chronicon.* Hugonis de S. Victore *Chronicon.* Diemo de sanctorum *vitis.* Anonymus de vita S. Norberti. Alius de vita Guilielmi Cisterciensis. Osbertus Clarentius *de vita Regis Eduardi; & quo incitatus fuerit ad eam describendam; item alia ejusdem.* Petri Ostiensis liber iv *Chronici Casinensis: eundem videri ac* Petrus diaconus, *cujus varia referuntur.*

HEnrici iv, ac v temporibus, nec non Lotharii ii, qui imperii habenas cepit anno clↄcxxv, pretium eruditionis suæ tulit Hildebertus, Cœnobii Cluniacensis monachus, Berengarii, atque item S. Hugonis abbatis discipulus, priùs scholæ magister, hinc archidiaconus, posteaque in Hoëli locum episcopus factus Cenomanensis, cui ecclesiæ præfuit annis xxii; ac tandem, in Guilleberti locum, anno gratiæ clↄcxxix, Turonensis episcopus creatus ab Honorio Papa, qui ingenio ejus valde delectabatur. Rexit autem Turonensem Ecclesiam annis vii, & mensibus vi. Obiit anno clↄcxxxvi, qui annus xi erat Lotharii ii. In annorum tamen ratione paullùm abeunt alii; qui Cœnomanensi ecclesiæ præfuisse dicunt annis xxix, ac Turonensem archiepiscopum factum esse anno clↄcxxvii, sedisseque ibi annis sex, ac totidem mensibus. Apud Ægidium Brii lib. iii. Histor. Perticensium & Alenzoniorum comitem legere est; ut Hubertus Capreolus, Rotroci Perticensis dapifer, Nogenti (vulgò huic nomen *le Rotrou*) in vinculis eum detinuerit. Literis mandavit vitam præceptoris sui S. Hugonis, abbatis Cluniacensis. Eam Cluniaci manuscriptam exstare, auctor est Arnoldus Wion. Sed eadem, anno clↄdcxix, Lutetiæ edita est in bibliothecâ Cluniacensi Martiani Maritii. Idem carmine scripsit vitam Mariæ Ægyptiacæ, cujus exemplar manuscriptum est penes Heribertum Rosweidum. Meminit Henricus de Gandavo in catal. cap. viii; *Hildebertus, ex Cenomanensi episcopo archiepiscopus Turonensis, qui claruit tam prosâ, quàm metro, scripsit eleganti metro vitam Mariæ Ægyptiacæ.* Alia etiam, quæ posteritati mandavit, subjungit. Vide & Tritthemium, atque alios. Baronius Tom. xi. putabat, Hildebertum impudicitiæ notari ab Ivone Carnotensi epistola cclxxvii. Sed planè fallitur. Siquidem in melioribus libris, uti eo, quem ex manuscriptorum optimorum fide expressit Juretus, non *Hildeberto*, sed *Aldeberto* legitur. Apud Guilielmum Malmesbur. etiam habes carmen in Berengarium, pro ætate, quâ auctor ejus vixit, sanè luculentum. Quid mirum? Quando is inter eloquentissimos Galliæ viros etiam à Nicolao de Clemangiis refertur, epistolâ ad Galiorum de Petramala cardinalem. Et veteres in eum versiculi isti exstant:

Inclytus & prosâ, versuque per omnia primus,
Hildebertus olet prorsus ubique rosam.

Vide & elogium ejus apud Guilielmum Malmesburiensem libro iii. de gestis Anglorum, atque adeò & apud S. Bernardum Claravallensem epistol. cxxiii, & cxxv. Meminit & Ranulphus in Polychronico, & Guilielmus Gemeticensis lib. v. de ducibus Normanniæ cap. ix. Vita Hildeberti hujus exstat in Galliis, in pontificali Cenomanensium libro. Complures ad eum epistolæ supersunt, tum Yvonis Carnotensis: tum Goffridi, Vindocinensis abbatis; qui & eum appellat virum religiosum, & in provincia sua primum post metropolitanum.

Temporibus iisdem, hoc est Henrici iv, v, & Lotharii ii, claruit Guilielmus Gemeticensis, Normannus, monachus Fiscanensis, qui & ἁπλῶς *Guilielmus Cœnobita* appellatur: puta ex eo, quòd in præfatione se Gemeticensem cœnobitam vocet. Hic sex libros reliquit de gestis Normannorum: eosque dicavit Guilielmo, Anglorum regi, & Normannorum duci, qui vulgò dicitur Conquæstor; quia, cùm Normanniæ duntaxat dux foret, Angliæ regnum bello acquisiverit. Annum indicant veteres versiculi.

Anno milleno sexageno quoque seno
Anglorum metæ flammas videre cometæ.

Cometes enim eam mutationem regni antecesserat. Obiit autem Rex ille Guilielmus anno cIↄ LXXXVII. Hinc imperium adeptus est filius Guilielmus, qui decessit anno cIↄ C. Exinde regnavit Henricus, qui fato suo anno cIↄ XXXV functus fuit. Ac successit ei Stephanus. Guilielmus Gemeticensis vitam perduxit usque ad Stephani tempora. Itaque postquam sex eos scripsisset libros, de quibus diximus, septimum adjecit: quo paucis de Guilielmo II agit; fusiusque persequitur res gestas Henrici I; cujus & obitum narrat. Hosce VII libros (ex quibus tres primi potius Dudonis dici merentur, ut superiùs ostensum) ab interitu vindicavit Guilielmus Camdenus. Multæ verò in scriptore hoc fabulæ de Normannis leguntur: quod non inficiabitur, qui cum eo contulerit, quæ de ætate suâ in Chronicis suis retulit Flodoardus. Fragmentum hujus Gemeticensis habes apud Cantabrigienses in bibliothecâ sancti Benedicti. Verùm & integer ibi adservatur.

Guigo, seu Cuigo, qui nonnullis *Guido*, Gallus, patriâ Delphinas, quinctus Prior generalis primæ Carthusiæ, floruit tempore Henrici V, & Lotharii Saxonis imperator. atque ad Innocentium II Papam exaravit vitam S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, qui anno obiit cIↄ C XXXII. Habes apud Surium Tom. II, a. d. I April. Liber ejus de Contemplatione ineditus asservatur in primariâ Carthusiâ; cujus præfectum fuisse, diximus. Mentio Guigonis fit & in vita B. Bernardi Clarævallensis: imò & inter Bernardi epistolas duæ ad eum supersunt: nempe undecima & duodecima. Utrobique autem, uti & vitæ jam memoratæ lib. III. cap. I, GUIDO vocatur: qui GUIGO est in inscriptione vitæ S. Hugonis apud Surium, atque adeò in manuscriptis, quos is secutus. Equidem ex auctoris potiùs operibus, quàm aliunde, verum nomen peti debet: etsi & Guidonem Baronius vocet ad annum cIↄ C XXVIII: Integrum autem nomen, juxta nonnullos, est GUIHEN, vel potius GUIGO DE PONTE, vel juxta alios GUIGO DE CASTRO Valentinianus. Decessit anno Christi cIↄ C XXXVII, ab institutione ordinis Carthusiani LIII, ætatis suæ L, monachatus sui XXX, prioratus, ut vocant, XXVII, vel circiter: ut auctor est Sutorius lib. II. de vita Carthus. cap. V. Præter quem & Arnoldum Bostium vide de viris illust. Ordin. Carthus. cap. II, & Petrum Dorlandum Chronic. lib. IV. cap. III. Videndum autem, idemne, an alius, ille sit, quem sæpius se exscribere profitetur auctor magni Chronici Belgici.

Etiam tum Henrici V tempore claruit, tum Lotharii II, sub quo decessit, Rupertus, abbas Tuitiensis cœnobii juxta Coloniam Agrippinam. Ætatis, præter alia, indicium faciunt commentarii de divinis officiis: quos anno se cIↄ C XI elaborâsse, ipse auctor est operis ejus lib. V. cap. XIV. Eo autem tempore sub Berengero, sive Berengario abbate, in monasterio S. Laurentii juxta Leodicum adhuc monachus degebat: ut de se testis est nobis præfatione in Genesin. Obiit autem anno cIↄ C XXXV, IV Non. Mart. Inter alia, quæ memoriæ prodidit, est historia S. Eliphii martyris; quæ à Surio inserta est Tom. V, ad diem XVI Octobr. Ejus manuscriptus codex Coloniæ exstat. Item edidit vitam S. Hereberti, Archiepiscopi Coloniensis. Ejus quidem non meminit Bellarminus in scriptoribus Ecclesiasticis, ubi de Ruperto hoc agit: sed habes apud Surium Tom. II, die XVI Mart. &, ut genuinam, agnoscit Baronius Tom. X, ad annum Iↄ CCCC XCVI. Quamquam non tam auctor ejus vitæ, quàm expolitor, fuit. Quod verba ista præfationis indicant: *Quatenus sancti archipræsulis vitam virtutibus splendidam, sed prioris, ut tibi videbatur, styli rubigine subobscuram, novo rescriberem stylo.* Etiam Coloniæ *a* prodiit liber ejus de incendio Tuitiensi, in quo corpus Dominicum à flamma circumfusâ intactum remansit. Cum opere hoc etiam connexa est vita Tuitiensis hujus Ruperti, ex quo cætera de eo pete. Item adi Sixtum Senensem in bibliotheca: & imprimis Rupertum ipsum, præfatione ad Cunonem, priùs abbatem Sigenbergensem, tum episcopum Ratisponensem; quâ, quæ scripserit, recenset.

a Anno 1572.

Incerti nominis monachus Præmonstratensis vitam scripsit æqualis sui Godefridi, comitis Cappenbergensis, qui anno obiit cIↄ C XXVI. Exstat vita hæc apud Surium Tom. I, a. d. XIII Jan.

Circa annum cIↄ C XXX, ac deinceps, sanctimoniæ, atque eruditionis gloriâ, longè lateque effulsit S. Bernardus, abbas Claræuallensis: obiit autem anno gratiæ cIↄ C LIII, ætatis suæ LXIII. Hic, inter tot aurea monumenta, etiam libro integro complexus est vitam B. Malachiæ, episcopi Hiberni. Manuscriptus ejus codex adservatur Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Cæterùm apud nonnullos reperio, vitam Malachiæ hujus ad B. Bernardum scriptam fuisse à Congano, abbate Hibernico, ordinis Cisterciensis. Sed Bernardo ipsi tribuit & Godfridus, monachus Claræuallensis, discipulus Bernardi, de vita ejus lib. III. cap. ultimo. Item appendix Henrici de Gandavo cap. IV. Ut mittam Philippum Bergomatem in Supplem. Chron. lib. XII. ad ann. cIↄ C XXX. Aliorum etiam sanctorum vitas ex S. Bernardo hausere. Nam ex serm. XXVI. in Cantica excerpta est vita S. Gerardi monachi; quæ apud Surium Tom. VII, die XIII Junii. Atque ex sermone alio *a*, vitam S. Victoris in monasterio Arremarensi; quod est in Trecensi diœcesi, quiescentis, apud eundem Surium habes die XXVI Febr.

a Col. 233, & deinceps edit. Keerbergiana.

B. Bernardo, abbati Claræuallensi, familiaris fuit Philippus ab Eleëmosyna, cognomine ab Harveng, abbas secundus monasterii Bonæ spei apud Binchium, Hannoniæ oppidum. Præter commentarium in Ecclesiasten, qui in memorato cœnobio adservatur, posteris etiam reliquit vitam S. Augustini Hipponensis. Etiam vitas prodidit horum trium, S. Amandi, Trajectensis episcopi, Gisleni episcopi, & S. Landelini abbatis. Adhæc passionem SS. martyrum, Cyrici, & Julittæ. Quibus in bibliothecis hæc extent MSa, docebit Possevinus. Prodiere autem opera ejus Duaci anno cIↄ Iↄ C XX *b*.

b Typis Joannis Kellami.

Auctus Florentinus, monachus instituti Vallis Umbrosæ, ac generalis suæ congregationis abbas, iisdem temporibus claruit. Nempe imperantibus Lothario Saxone, ejusque æmulo Conrado Suevo. Auctus hic præter epistolas contexuit vitam Joannis Gualberti; qui congregationem memoratam instituerat. Item reliquit vitam Bernardi Uberti Cardinalis. Adhæc librum de translatione capitis Jacobi Apostoli. Auctor Bernardus, ejusdem instituti monachus, in Aucti hujus gestis: atque exinde Michael Pocciantius illustribus scriptoribus Florentinis.

Eckardus, primus abbas Urangiensis monasterii in diœcesi Herbipolensi, ordinis S. Benedicti, floruit sub Conrado III, anno cIↄ C XXX, ac præter monachorum Lateranam, cujus solius Trithemius meminit, præterque sermones, & epistolas, etiam Chronicon reliquit.

Floruit iisdem temporibus Hariulphus, abbas S. Petri Aldeburgensis in Flandriâ, ordinis Benedicti. In literas retulit vitam S. Arnolphi, Suessionensium episcopi; quam Surius edidit sub nomine Lisiardi; sed sub nomine Hariulphi integra extat in Ursicampo, ordinis Cisterciensis monasterio apud Noviomum, Picardiæ oppidum. Initium ejus est hujusmodi; *Lamberto Dei gratiâ Tornacensi episcopo Hariulphus.* Sed Surius præfationem triplicem omisit. Præterea scripsit Hariulphus vitam B. Gervini II abbatis Aldeburgensis, prædecessoris sui. Decessit an. cIↄ C XLIII quemadmodum Meierus annotat lib. IV. Annal. his verbis; *Obiit vir venerabilis Hariulphus, abbas Aldeburgensis, postquam XXXVIII per annos singulari prudentia eam rexisset domum, seque strenuè, multaque cum laude Romæ apud Innocentium II defendisset contra cænobitas Suessionenses, qui incorporare Suessionensi monasterium ac in Prioratum, ut vocant, redigere conabantur: sed caussa ceciderunt.*

Hugo de S. Victore, patriâ Saxo, ita dictus, quòd fuerit abbas S. Victoris, claruit temporibus beati Bernardi, anno cIↄ C XXX, & deinceps. Ac, præter alia, Chronico memo-

memoratur, quod perduxit usque ad annum cIↃ cxxxviii; ut Matthæus Paris ad hunc annum auctor est in vita Henrici I. Hoc opus ejus passim, nec dissimulato Hugonis nomine, exscribit auctor Chronici magni Belgici, à Pistorio editi ex codd. MSSis. Vitam Hugonis hujus concinnavit Thomas Garzonius *a*: qui & notis Hugonem illustravit.

a Habes in editione Hugonis, quæ Venetiis prodiit an. 1588.

Iisdem temporibus fuit Diemo Germanus, monachus Benedictinus; qui, signando aliquot sanctorum vitas, sui memoriam posteritati reliquit.

Ad hæc etiam tempora pertinet auctor vitæ S. Nodberti, patriarchæ Præmonstratensium, natione Germani, è municipio Xanctis: qui, uti & scriptor iste, circa annum claruit cIↃ cxxxiv. Offendes apud Surium die vi Jun. Baronio T. xii, ad annum cIↃ cxxxiv, auctor hujus vitæ appellatur Hugo *archiepiscopus*, successor Nortberti. Sed scrupuli nonnulli injiciunt verba ista in eà vitâ cap. xii: *Anno igitur post incarnationem Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo octavo, mense Junio, post comitum suorum ex hâc vita decessum, accessit ei dominus Hugo, jamdictus clericus, (hoc enim erat nomen ejus,) qui proximo post eum loco successit in regimine Præmonstratæ Ecclesiæ, pia & sanctæ conversationis homo.* Quomodo de se minimè scripsisset. Sed dicere possumus, hæc postea à successore, vel alio, esse adjecta.

Item tum fuit is, qui vitam conscripsit æqualis sui B. Guilhelmi, primùm abbatis ordinis Cisterciensis, post archiepiscopi Bituricensis, inque eà dignitate defuncti anno plus minùs cIↃ cxxxvi: ut hac in vitâ apud Surium legas T. i. die x Jan.

Osbertus Clarentius, ita dictus à Clarentiâ pago in comitatu Suffolcensi, monachus, ac postea etiam, Lelando teste, Prior Londinensis in abbatia Westmonasteriensi, sub Stephano, Anglorum rege, (ut in catalogo majore Bostonus Buriensis refert) anno claruit cIↃ cxxxvi. Opus contexuit de vita regis Eduardi, Ethelredi regis filii. Cujus compendium Cantabrigiæ exstat in collegio S. Benedicti. Eam regi huic gratiam rependit Osbertus, quòd cœnobium, in quo monachus hic viveret, mirum in modum auxisset; primusque in eo sepeliri voluisset. Præterea reliquit vitam duorum Regum, Ethelberti confessoris, & Eadmundi martyris: item vitam B. Edburgæ virginis. Passio regis & confessoris S. Ethelberti seu Athelberti exstat MSa in bibliothecà Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses. In nonnullis codd. etiam S. Elphegi vita ei adsignatur. Sed perperàm, cùm sit Osberni; de quo superiùs dictum.

Petrus, diaconus Ostiensis, auctor est libri iv Chronici Casinensis; qui incipit, ubi Leo Ostiensis desierat: nempe ab obitu Papæ Victoris III, sive anno gratiæ cIↃ lxxxvi. Desinit autem in morte Petri Leonis antipapæ; quo defuncto, Innocentius Papa ab omnibus est receptus: quod anno contigit cIↃ cxxxviii, anno nono Innocentii. Anno præcedenti, hoc est cIↃ cxxxvii, Petrus hic ab imperatore Lothario II. missus fuerat ad monachos Casinenses: ut ipse scribit cap. cxx. Quod ætatem ejus satis arguit. Idem autem videtur, ac ille, de quo nunc dicam.

Petrus Diaconus, Ægidii filius, Romanus, monachus Casinensis (cui ordini quinquennis fuit consecratus, anno cIↃ cxv) multa prodidit, quæ historiam Ecclesiæ illustrent. Ut sunt ista; De ortu, & vitâ justorum monasterii Casinensis: De viris illustribus monasterii Casinensis: Miracula Casinensium monachorum: De locis sanctis: Supplementum historiæ Anastasii monachi, & bibliothecarii, de raptu corporis SS. Benedicti, & Scholasticæ: Passio S. Placidi abbatis, & sociorum: Passio S. Marci, & sociorum, ad Oderisium abbatem: Miracula SS. martyrum, Marci, Nicandri, & Martiniani; Inventio S. Marci martyris: Vita S. Dariæ, uxoris S. Nicandri martyris: Vita S. Juliani confessoris: Vita S. Apollinaris abbatis ad Rainaldum abbatem: Vita SS. Guinizonis, & Januarii, monachorum, ad Richardum monachum: Vita S. Constantii episcopi, & confessoris ad Guarinum, Aquini episcopum: Vita S. Severi, episcopi Casinensis ad Seniorem Abbatem: Vita S. Leonis Papæ: Vita S. Mauri Abbatis, ad Rainaldum, subdiaconum Casinensem: Historia de eversione, & restauratione cœnobii S. Mauri: Translatio S. Stephani protomart. Constantinopoli ad urbem Romam: Destructio, & restauratio Atinæ urbis: De consulibus, dictatoribus, & imperatoribus Romanorum: Historia Trojanæ gentis ab exordio ad sua tempora: De prodigiis, & portentis, ad Ptolomæum, consulem Romanum: Abbreviatio Solini de mirabilibus mundi. Atque hæc omnia, & multò plura ejusdem, MSa adservantur in bibliotheca Casini: ut auctor est Possevinus in Apparatu sacro. Alius autem ab hoc Petro Casinensi diacono est Petrus ille, itidem Casinensis diaconus, qui vitam S. Athanasii Neapolitani descripsit: ut libro proximo dicemus.

Cap. L.

Petrus Venerabilis. Guilielmus abbas S. Theoderici, de vita S. Bernardi. Anonymi compendium de episcopis Rhemensibus. Sefridus, Thimon, Ebbo, & Herbordus, de vita S. Othonis. Robertus, diaconus Astrovandia, de vita S. Atberti. Alius de S. Ludgero. Anselmus Avelburgensis de vitis sanctorum. Rodulphus Gallus de vita Petri abbatis.

Nunc eos consideremus, qui vixere, postquam ad Cæsareum fastigium evectus fuit Conradus Suevus; qui & Conradus III. vocatur; atque imperium tenuit ab anno cIↃ cxxxviii usque ad annum cIↃ cxlii. Primùm hic se offert S. Petrus, cognomine *Venerabilis*, Arvernus, genere nobilis, Mauricii, & Raigardæ filius, unde & ipse Mauricius vocatur: (Mauriacenum quasi a Mauriaco, Arverniæ oppido, perperam vocat Papirius Massonus, ac pejùs alius Maturitium) abbas Cluniacensis nonus, & generalis octavus. Qui ætate quidem Lotharii; sed imprimis Conradi III. imp. & primis Frederici Barbarossæ temporibus, ob eruditionem, & sanctimoniam, magni nominis fuit. Hic opus condidit de miraculis sui temporis: de S. Marcello Papâ, & martyre: De vita S. Matthæi Albanensis: ut de rhytmis, hymnis, vi libris epistolarum & *aliis*; quæ conjunctim in bibliothecà Cluniacensi leguntur. Decessit Cluniaci cIↃ clviii.

Nec leve sub Conrado hoc III. nomen habuit Guilielmus, abbas S. Theoderici, posteaque monachus Claræ-vallensis sub B. Bernardo. Hic orsus est in literas referre vitam B. Bernardi: sed, morte præventus, (ante ipsum Bernardum decessit) absolvere non potuit: ut ait Henricus de Gandavo cap. x. Et fortasse idem est, de quo Henrici appendix cap. x. Guilhelmi hujus est liber primus de vita Bernardi; qui apud Surium legitur die xx Aug. Quatuor sequentes sibi vindicat Bernardus, Bonævallensis abbas. Conjunguntur autem etiam cum operibus B. Bernardi. Alia ejusdem Guilhelmi commemorat Philippus Bergomensis in Chronico Suppl. lib. xii, ac Tritthemius in catal. Idem verò est Guilielmus abbas, & Guilielmus ex abbate monachus, & Guilhelmus Claræ-vallensis: de quibus distinctis locis *a* agit Possevinus.

a P. 697. 701, & 709.

Temporibus iisdem fuit Anonymus, Remensis Ecclesiæ canonicus, qui historiam Flodoardi de Ecclesiæ Remensis præsulibus in compendium redegit. Nempe cùm archiepiscopus esset Sanson, qui ex Carnotensi clerico factus est archiepiscopus Remensis, anno cIↃ cxxxix, atque apud Igniacum situs est; ut Antonius Demochares tradit. Ex hoc scriptore appendiculam Flodoardo adjecit Jac. Sirmondus: quam descripsit ex cod. Igniacensi.

Ejusdem imperatoris temporibus concurrerunt quatuor hi scriptores vitæ S. Othonis, *Sefridus*, *Thimon*, *Ebbo*, & *Herbordus*. Nam tempore S. Othonis fuere: is autem in Pomeraniam ad prædicandum Euangelium profectus est anno cIↃ cxxiv, atque obiit anno cIↃ cxxxix. Ex quatuor his *Sefridus*, sive Sifridus, S. Othonis scriba, seu nota-

notarius, fuit: ut Daniel Cramerus observat Chronici Pomeranici lib. 1 cap. XIV. *Ebbo* fuit monachus cœnobii S. Michaëlis prope Babepergam. Ac vitam Othonis retulit, prout eam ex ore accepit Udalrici, facellani S. Ægidii. Auctor Andreas abbas in præfatione, quam quatuor libris de vita Othonis præmisit. *Thimon* verò, ut ex eodem abbate cognoscimus, erat monachus genere illustris, & S. Othoni gratus acceptusque: qui & quinquennis ejus fuisse mimulus creditur. *Herbordus* autem ibidem *Scholasticus* vocatur: diciturque *vitam præfati Othonis in libello quodam dramatico, carmine, vel etiam prosâ luculentissime persudâsse*. Ex tribus prioribus contexta est vita S. Othonis, quæ exstat apud Henricum Canisium lib. II Antiquæ Lect. Ex iisdem quoque, atque item Herbordo, sua se accepisse in præfatione fatetur Andreas abbas: cujus quatuor libri de vita Othonis exstant in Divis Bambergensibus à Gretzero editis. Habemus & vitam S. Othonis apud Surium T. IV. a. d. II Jul. Sed ejus auctor in MSo cod. non erat adscriptus. Non dubium autem, quin eodem ex fonte sua hauserit, unde postea Andreas abbas. Sed scriptor iste compendio omnia constrinxit: Andreas abbas fusè cuncta diduxit.

Ultimis quoque ejusdem imperatoris temporibus vixit Robertus, archidiaconus Austrovandiæ. Hic vitam scripsit æqualis sui S. Aiberti, monachi, & presbyteri Crispiniensis monasterii; qui obiit circa annum CIↃ CXL. S. Aiberto autem æqualem esse ejus vitæ auctorem, præfationis hæc verba ostendunt: *Vitam S. Confessoris Christi Aiberti; quemadmodum à religiosis, & veridicis viris, maxime autem à domino Alulpho, religioso monacho, qui eius secreta præ cæteris melius noverat, accepi; pro mei ingenii mediocritate diligenter enarrare constitui.* Vide eam vitam apud Surium T. II. II Apr.

Anonymus, quartus scriptor vitæ S. Ludgeri, tempore vixit S. Bernardi, abbatis Clarævallensis, circa ann. CIↃ CXLI. ut, teste Christ. Brouwerio, in MSo cod. additum erat; sed aliâ manu. Cùm verò priores tres, Othelgrimus, Altfridus, & Uffingus, prosâ eam materiem tractarint; hic idem carmine præstitit. Quatuor istorum meminit quinctus scriptor vitæ Ludgeri, Joannes Cincinnius, in præfatione suâ: atque ex istis quatuor hausisse ea se profitetur, quæ promit. Cincinnius ille prodiit Coloniæ ante annos centum, & decem, Quentelii typis.

Anselmus, Avelburgensis episcopus, in Marchia ad Avelum non longè ab Albi fluvio, floruit anno CIↃ CXLVI, ac cùm epistolas, tum sanctorum aliquot vitas, reliquit.

Extremis Conradi III. temporibus Radulphus Gallus, monachus Cluniacensis, vitam descripsit S. Petri abbatis. MSa exstat Cluniaci.

Claruit tum quoque S. Elisabeth Schonaugiensis, soror Ecberti Regis, abbatissa in Trevirensi diœcesi, quæ inter alia reliquit librum de origine, inventione, & nominibus virginum undecim millium. Ætatem arguit, quod scripserat ad S. Hildegardim, Moguntinam: quam æqualem fuisse S. Bernardo Clarævallensi, constat ex vita Hildegardis scripta ab abbate Theodoro.

CAP. LI.

Britanni aliquot scriptores. Nempe Turstinus de origine cœnobii Fontanensis. Gulielmus Rhievallensis de gestis Anglorum. Robertus Salopiensis de vita Wenefridæ virginis. Rodolphus Albanius de vita S. Albani: ejusdem libri de gestis Alexandri Magni; quos alii Gualteri Hemlingtoni esse, arbitrantur. Gulielmus Malmesberiensis de gestis regum Angliæ, item episcoporum eius, & quæ præterea tractârit. Henricus Hungtingdonensis quàm varia ingenii sui opera de rebus Anglicanis ediderit. Caradocus Lancarvanensis de successionibus Britannorum, situ orbis, & vita Gildæ. Ealredus Rhievallensis de vitis aliquot sanctorum: item Chronica ejusdem, & alia. Joannes Mercianus de Merciorum regibus. Simeon Dunelmensis de regibus Angliæ, martyrio Ethelberti, atque Ethelredi, & aliis. Conganus abbas de S. Malachia Hiberno.

SEd nefas fuerit præterire tot illustres Britanniæ viros, quos alter ille orbis, ejusdem Conradi imp. temporibus, regnante in Angliâ Stephano, extulit.

Qualis Turstinus, sive *Trustinus*, qui & *Turstanus*, Eboracensis archiepiscopus, ac, postea quam jam senex eâ se dignitate abdicâsset, monachus Cisterciensis apud Rippon, Eboracensis agri oppidum, quod Fontanense, sive de Fontibus dicitur. Hac occasione ipse, præter alia, de origine Fontanensis cœnobii opusculum posteritati transmisit. Obiit sub rege Stephano, anno CIↃ C XL, vel proximo.

Tum item, quasi sidus, effulsit Guilielmus Rhievallensis, Cisterciensis monachus in Rusheforde. Historiam hic Anglorum reliquit, quam dicavit Ealredo, Rhievallensi abbati. Inter potissimos Angliæ scriptores habetur à Ricardo Hagulstadensi, Ranulpho Higdeno, & Guilielmo Hormanno. Obiit anno CIↃ CXL.

Robertus Salopiensis, sive de Shrewisberii (teste Joanne Capravio in catalogo sanctorum Angliæ) floruit sub eodem Stephano, Angliæ rege: ac, post Wenefridæ virginis è Cambria translationem in Salopianum monasterium, cujus antistes erat, opus de vita ejusce virginis condidit, atque id Guarino, monachorum Wigorniensium præfecto, dicavit. Nempe occasio hujus operis fuit, quòd ad ejus monasterium, ut dixi, S. Wenefridæ ossa translata essent: quod anno factum CIↃ C XXXVIII. In codice MSo, quo usus fuit Laurentius Surius, cùm breviùs aliquanto Wenefridæ vitam conscriberet, aberat nomen auctoris. Sed planè censet, fuisse ipsius Roberti. Vide eum Tom. VI. Nov. III. Lubens autem subscribo Surii conjecturæ: etsi nec fugiat me, ante hunc, alium fuisse, itidem Britannum; qui & ipse Wenefridæ vitam qualecunque reliquerit ingenii sui monumentum. Fuit is Elerius Cambrius, qui circa annum vixit IↃ C LX. Sed quæ in fine illius vitæ apud Surium leguntur, satis arguunt, Robertum, non Elerium, esse auctorem. Etsi Robertum ex Elerio pleraque exscripsisse, satis sit verisimile.

Radulphus de S. Albano, abbas fani S. Albani in Anglia, floruit sub eodem Stephano rege, ac vitam S. Albani carmine condidit. Præterea ex antiquis concinnavit historiam Alexandri Magni libris V. Memoratur & Joanni Frumentario in catalogo virorum illustrium, ac à Joanne Lelando quoque eruditionis nomine laudatur. Obiit anno CIↃ C LI.

Æqualis huic Gualterus Hemlingtonus, Anglus, monachus ad S. Albanum, & bibliothecarius ejusdem cœnobii. Auctor à nonnullis putatur librorum V de gestis Alexandri: qui ab aliis Radulpho Albanio, ut dixi, tribuuntur.

Guilielmus Malmesburiensis, cognomine Somerset, atque aliter dictus Bibliothecarius, monachus Benedictinus, historiam Anglicanam quinque complexus est libris, qui MSi exstant in bibliotheca Lunlejana. Incipit à primo Anglorum adventu adusque annum CIↃ C XLII; quo & vixit. Ut omnino erret Possevinus, cùm ait, æqualem fuisse Berengarii illius, qui, auctore Sigeberto in Chronicis, circa annum CIↃ LI controversiam movit de Eucharistia. Reliquit & libros IV de gestis pontificum seu episcoporum Angliæ. Quod opus in publicâ Oxoniensium bibliothecâ adservatur. Imò alii quartum librum (qui in duas divisus est partes, unde qui aliquibus quinctus dicitur, aliis quarti pars, posterior vocatur) negant ultimum statui debere. Olim enim sex fuisse, atque id colligunt ex prologo in primum de episcopis librum; ubi ait, *Primus liber continebit gesta archiepiscoporum Cantuariensium, & episcoporum Roffensium: cæteri quinque suo ordine sequentur.* Imo hoc de argumento libri LIX MSi superesse dicuntur Cantabrigiæ, tum in bibliotheca publicâ, tum in collegio S. Benedicti: necnon in privatâ illustris baronis Lunlejani. Adhæc historiam Novellam condidit: quæ MSa exstat Cantabrigiæ in publica bibliotheca. In Epigraphe

phe ... vocatur *Guilielmus Monachus*: estque opus id exaratum ad Robertum comitem Gloecestriæ. Præfatio incipit, *Domine amantissime.* Præterea egit de virtutibus sanctorum. Etiam composuit itinerarium Joannis Abbatis; vitam Aldhelmi episcopi; librum de miraculis B. Andreæ; libros IV de miraculis S. Mariæ; genealogiam Henrici II; Chronicorum fragmenta; vitas S. Patricii, Dunstani archiepiscopi, & S. Indracti, ejus discipuli, & S. Beningni. Insuper de imperatoribus epitomen fecit Haimonis Floracensis, quæ exstat MSa Oxonii in Balliolensi Collegio. Adhæc antiquitates Glasconiæ collegit, quæ MSæ exstant Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Hoc opus dicavit Henrico Blesensi, Wintoniensi episcopo; Theobaldi, Comitis Blesensis, fratri; Henrici I, & fratris regis Stephani (ut loquimur nunc) nepoti. Incipit autem hoc pacto: *Post Dominica resurrectionis gloriam*, &c. Item antiquitates Malmesberiæ. Egit & de gente Vugdenorum, atque aliis. Magnam historici sui Speculi partem ex Guilielmo hoc exscripsit Vincentius Bellovacensis. Quàm præclarè autem de Malmesburiensi senserit editor ejus, doctissimus Anglus, Henricus Savile *a*; ostendunt hæc ejus verba: *Inter rerum Anglicarum scriptores, & narrationis fide, & judicii maturitate, principem locum teneat Guilielmus Malmesburiensis, homo, ut erant illa tempora, literatè doctus; qui septingentorum plus minus annorum res tantâ fide, & diligentiâ pertexuit, ut è nostris prope solus historici munus explêsse videatur.*

a Præfat. in rerum Anglicarum scriptores.

Henricus Hungtingtonensis, Nicolai filius, priùs Lincolnensis Ecclesiæ canonicus, & pòst Hungtingdonensis archidiaconus, sub Stephano, Anglorum rege, claruit anno CIƆ C LVIII. Edidit ad Alexandrum, Lincolniensem episcopum, historiam rerum Anglicarum libris X: qui MSi Cantabrigiæ supersunt in bibliothecâ publicâ, & privatâ Lunleianâ, & Gualteri Copi. Adhæc Chronicon fecit, quod Cantabrigiæ MSum reperitur in collegio S. Benedicti. Historiam quoque breviorem uno libro comprehendit. item contexuit seriem regum orbis. adhæc seriem regum Britanniæ: quæ Cantabrigiæ MSa custoditur in publica bibliotheca: apud Th. James lego, ea in bibliothecâ superesse epistolam MSam H. Hungtingtonensis ad Warinum de regibus Britonum. Posteaque leges apud eundem, apud Cantabrigienses etiam in collegio S. Benedicti eandem epistolam exstare. Idem opus videtur, ac quod vocabam seriem Regum Britannicorum. item egit de sanctis Angliæ: quod opus MSum Antverpiæ exstare fertur in bibliotheca societatis Jesu. Etiam exposuit originem rerum Britannicarum. Bedam quoque prosecutus est, aliaque nonnulla ingenii & doctrinæ suæ reliquit documenta. *Historicus egregius* à Polydoro Virgilio; *probatus auctor* à Joanne Lelando appellatur. Etiam præclarè de illo sensit Henricus Savile, doctissimus Anglus; qui præfatione in rerum Anglicarum scriptores, eum, atque item Houedenum, vocat, *auctores comprimis bonos & diligentes, verissimosque superiorum temporum indices.* Vide & de eo Matthæum Westmonasteriensem ad an. CIƆ C XXXV.

Caradocus Lancarvanensis, oriundus è Cambria, sub Stephano, Anglorum rege, vixit anno CIƆ CL. Scripsit res gestas regulorum Britanniæ, qui, Saxonibus cætera occupantibus, Cambriam, & Cornubiam, loca montana, & Saxonibus minùs aditu facilia, obtinebant. Operi huic nomen est, *Britannorum successiones.* Ac MSum exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. De eo versus veteres

Historiam Britonum doctus scripsit Carodocus
Post Cadwalladrum regia sceptra notans.

Præterea edidit librum de situ orbis, vitam Gildæ Albanii, & commentarios in Merlinum. Vitam hujus Carodoci consignasse fertur Sylvester Gyraldus. Meminit & Carodoci hujus Gaufridus Monumetensis, extremo operis: ubi eum *Karodocum Lancarbanensem, contemporaneum suum*, appellat. Eumque cum Guilielmo Malmesburiensi, & Henrico Hungtingdonensi, proximè antè memoratis conjungit.

Ealredus, seu *Ethelredus*, sive *Elredus*, seu *Athelredus*, seu *Aelredus*, aut *Alredus*, monachorum Cisterciensium in Rhievalle Eboracensis diœcesis abbas, floruit anno CIƆ CXLV; multaque in sacris ad similitudinem B. Bernardi edolavit: multa item ad historiæ lucem edidit: ut vitam Eduardi, Anglorum regis, & confessoris; quæ primùm a Capravio edita, & apud Surium legitur a. d. V Jan. MSa verò exstat in bibliothecâ illustris Baronis de Lunleio, uti & Oxonii in bibliothecâ Bodleiana: Item vitam eam consignavit Carmine cujus initium,

Cum tibi, Laurenti, cogar parere jubenti.

Item librum composuit de miraculis ejusdem: qui prope Bruxellam Msus est in Rubra Valle. Adhæc egit de vita, & moribus quorundam Angliæ regum. Quem Msum adservant, bibliotheca baronis de Lunleio, & illa Gualteri Copi. Item posteris transmisit libros duos de vita Davidis, regis Scotorum; cui in adolescentia fuerat persamiliaris. Præterea vitam descripsit S. Niniani episcopi. Item vitam S. Margaritæ, reginæ Scotiæ: quam ostendes apud Surium Tom. III a. d. X Junii. Insuper fecit Chronica de bello Stantardi, quæ Msa Cantabrigiæ supersunt in bibliotheca publica. Ubi & ejusdem libellus Msus de quodam miraculo. Ibidem est & liber ejus Msus de fundatione monasteriorum S. Mariæ Eboracensis, & de Fontibus. Condidit & Chronicon ab Adam usque ad Henricum I. Item miracula consignavit Hagulstadensis Ecclesiæ. Fecit & opusculum de virtute Gualteri Espec. Gravissimum scriptorem appellat Baronius ad an. IƆ C X §. XII. Obiit Rhievalli regnante Henrico II, anno CIƆ C LXVI, pridie Idus Jan. Vita ejus Msa reperitur in memoratâ antè Rubræ Vallis bibliotheca. Agunt & de eo Capgravius, Tritthemius, Sixtus Senensis, alii.

Joannes Mercianus claruit sub eodem Stephano, Angliæ rege: ac de Merciorum, sive mediterraneorum Anglosaxonum regibus, præclarum opus condidit; atque id Eustachio, Stephani regis filio, dedicavit. Insignis chronographi elogio eum ornat Joannes Lelandus: sæpiusque a Joanne Rosso, in opere de Wiccorum episcopis, testis laudatur.

Eodem tempore fuit Simeon Dunelmensis, Britannus, monachus Benedictinus, & doctor Theologus Oxoniensis. Hic libris duobus de regibus Angliæ complexus est historiam annorum quadringentorum: quam incipit, ubi desiit Beda; ac producit, usque ad an. CIƆ C XXX. Hæc Msa adservatur Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti, teste Th. James. Historiam annorum XXV ei postea addidit Johannes Hagulstadensis: quæ ibidem adservatur. Præterea Simeon librum reliquit de Ecclesia Dunelmensi: qui ibidem in bibliotheca publica Msus reperitur. Item descripsit passiones duorum martyrum, Ethelberti, & Ethelredi. Præterea composuit librum de obsidione Dunelmi: & alium de archiepiscopis Eboracensibus: quem misit ad Decanum Eboracensem: item abbreviationes Malmesberiensis: ut de epistolis ad Elmerum nihil dicam. Ad hunc Simeonem Gervasius presbyter scripsit visionem cujusdam solitariam agentis vitam, cui Orni nomen erat.

Conganus, abbas Hibernicus Cisterciensis ordinis, B. Bernardi æqualis fuit. Hic, ut Simlerus in auctario bibliothecæ Gesneri, ac Possevinus in apparatus sacri appendice, refert, ingenii sui opus edidit de gestis S. Malachiæ Archiepiscopi. Attamen mirari subit, quo pacto hanc provinciam susceperit, quam, eo deposcente, acceperit B. Bernardus. Quippe hæc verba sunt ipsius Bernardi præfat. in vitam Malachiæ. *Postremò tu id mihi, abba Congane, injungis, reverendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter, ut ex Hibernia scribis, vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio: præsertim quòd non eloquium exigitis, sed narrationem.*

CAP. LII.

Gaufridus Monemutensis. Error Centuriatorum Magdeburg. de ætate ejus. Jurene idem sublestæ fidei reus aga-

agatur. Henrici Utidonensis historia Angliæ. Robertus de monte Michaelis. Joannes Sarubeniensis. Thomas Monemutensis de Gulielmo puero à Judæis interfecto. S. Odo Cantianus. Joannes de Hexham. Laurentius Dunelmensis. Joannes Serlo. Achardus Bridlingtonensis. Anonymus, qui continuavit Florentium Wigorniensem. S. Godricus de vita, & visione Orni. Nicolaus Dunelmensis de vita S. Godrici. Gulielmus Albaniensis. Senatus Bravonius. Possevinus super nomine, atque ætate eius castigatus. Robertus Foliothus. Gulielmus Ramesseie. Coætanei quatuor scriptores vitæ Thomæ, archiepiscopi Cantuariensis: nempe Heribertus de Bosham, Eadmundus Gryme, Eduardus Cantuariensis, & Benedictus Petroburgensis. Possevinus super annis Benedicti huius corrigitur. Rogerus Cisterciensis. Richardus Hagulstadiensis. Richardus Divisiensis. Gilbertus Folioth. Gulielmus Stephanides. Nicolaus Walkington. Richardus Præmonstratensis. Petrus Ripponensis.

VIdimus, qui ætate Conradi Imperatoris, regnante in Anglia Stephano, rem historicam in Britannia juverint. At multis partibus plures claruere temporibus Friderici Barbarossæ: quibus in Anglia rerum potiebatur, prius quidem Henricus II, cognomine Plantageneta, ab anno clↄ c LIV usque ad annum clↄ c LXXXIX: exinde autem Richardus, cognomine Leoninus, vel cor Leonis; qui rexit usque ad annum clↄ c XCIX.

Regnante Henrico II. vixit Gaufridus, seu Galfridus, Monemutensis archidiaconus, ac pòst Asaphensis episcopus. Nec ignoro, Centuriatores Magdeburgenses æqualem putare Bedæ, atque etiam cardinalem statui ab iisdem. Verùm Lelando, Balæo, Anglorumque aliis, de Britannicis scriptoribus magis credendum. Edidit inter alia historiam Britannicam. Item vitam Merlini Caledonii, & gesta Arturi regis. Sed fides ejus a multis damnatur. Eosque inter à Polydoro Virgilio (qui tamen crebrò ejus auctoritatem advocat in historia suâ) item Alano Copo, Joanne Molano, Baronio *a*, Antonio Possevino. Imò jam olim Gulielmus Neubrigensis, qui paullò post Gaufridum vixit, hunc in modum de eo disseruit in præfatione historiæ rerum Anglicarum: *At contra quidam nostris temporibus, pro expiandis Britonum maculis, scriptor emersit, ridicula de eisdem figmenta consingens; eosque longe supra virtutem Macedonum, & Romanorum, impudenti vanitate attollens. Gaufridus hic dictus est, agnomen habens Arturii: pro eo, quòd fabulas de Arturo, ex priscis Britonum figmentis sumtas, & ex proprio auctas, per superductum Latini sermonis colorem, honesto Historiæ nomine palliavit. Qui etiam, maiori ausu, cuiusdam Merlini divinationes fallacissimas, quibus utique de proprio plurimum adiecit, dum eas in Latinum transfunderet, tanquam authenticas, & immobili veritate subnixas prophetias, vulgavit.* Plura ibidem de eo legas. Sed meliùs de Gaufrido sensit Ponticus Virunnius, vir eruditissimus; qui ante annos vixit cxxx, ac Gaufridi libros, præteritis fabulis, in epitomen redegit; eumque elogio istiusmodi ornavit: *Galfridus, historicus egregius, & cardinalis, magnæ vir auctoritatis apud Robertum Glaudiocestriæ ducem, Henrici regis filium, ac patriæ suæ curiosissimus fautor, ex summa philosophia, atque archivis, historiam antiquissimam continuâ serie ab ipsis Trojanis collectam transtulit. Verissimas esse Britannorum historias, arguit regum occidentalium consuetudo: quæ erat, secum semper habere eos, qui veritate præcipua eorum gesta notarent.* Etiam, adversus Guilielmum Neubrigensem, & Polydorum Virgilium, Gaulfridum tuetur Joannes Lelandus; ut in Neubrigensi postea dicemus. Et sanè multa quidem fabulosa in eo reperias: sed non tanta hîc Galfredi est culpa, quantam arbitrantur. Nec enim ipse ea confinxit: sed ab aliis conficta, ex adversariis, quæ à Gualthero, archidiacono Oxenofordiensi, hoc est, *Oxoniensi, acceperat, de Britannico sermone Latinè vertit:* ut ipse extremo operis sui refert. Eaque in re fuit *interpres fidus:* ut vocatur à Matthæo Parisio ad an. clↄ c LI. Hujus Galfredi pleraque Msa supersunt in Anglia: uti Cantabrigiæ in bibliotheca publica, & in collegio S. Benedicti; & in privata bibliotheca Gualteri Copi. Cæterùm ab iis, quæ diximus, abeunt nonnihil, quæ a recentiori quodam adscripta sunt Gaufridi Monemuthensis codici, quem in Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ publicâ adservari dicebamus. Verba ea istiusmodi sunt: *Ponticus Virunnius Italus hanc historiam Britannicam in epitomen redegit, quam Gaulfridus Arturus Monemuthensis Archidiaconus, primo simplicissime transtulit e sermone Britonum cum argumentis fusioribus nominum & capitum: & sunt quatuor libri ejusdem historiæ, ut hic habetur, & hic liber impressus non est. Postea Gualterus Oxoniensis archidiaconus, & synchronos ejus fortassis hanc historiam sic translatam edidit ampliorem, & ornatiorem: & hic liber communiter & vulgo in manibus hominum habetur; & est impressus per Badium Ascensium.* Titulus Msi operis, cui hæc annotantur talis est, *Chronici vel Historiæ Britonum.* Præfatio incipit; *Descriptio quantitatis.* Annotator hic dubitare videtur, utrum Gaulfridus Monumethensis, & Gualterus Oxoniensis Archidiaconus, fuerint σύγχρονοι. Sed scrupulum tollit liber a Gaulfrido Monumethensi, ad Gualterum Oxoniensem scriptus. Meminit ejus Balæus, ut & Pitseus.

a Annal. Tom. IV ad an 385 & in notis ad Martyrol.

Etiam Henricus Utidonensis, sub eodem rege Henrico II, aliquod sibi nomen decusque peperit suâ Anglorum historiâ: quam perduxit usque ad obitum Stephani regis, cui Henricus II. successerat.

Etiam Stephani & Henrici II. temporibus claruit Robertus de Monte Michaelis, ita dictus, quia cœnobii hujus abbas fuerit. Patria erat Normannus, atque, ut Bostonus Buriensis prodidit, reliquit gesta Walwani, adhæc gesta Marodoci: item Chronicorum opus, quod ut Thomas Rudburnus, & Jo. Lelandus, testantur, perduxit usque ad annum clↄ c LVIII. Diversus est à Roberto Montensi abbate, itidem Normanno; qui Sigebertum continuavit, ut suo loco dicemus.

Item tum eruditionis suæ pretium tulit Joannes Sarisburiensis, Roberti Pulli, seu Pulleni, & Simeonis Pexiacensis in Theologicis Oxoniæ auditor, episcopus Carnotensis ordine sexagesimus quartus: quem honorem adeptus fuit anno clↄ c LXIV. Fuit vir Græcè Latineque doctissimus, ac prosâ idem ac carmine pollens. Imò ut optime Demsterus *a* censet, in eo multiplex lectio, acre judicium, &, ut illa ferebant tempora, Eloquentiæ satis. Hic, quemadmodum Philippus Bergomensis, & alii testantur, in literas retulit vitam præceptoris sui Thomæ archiepiscopi Cantuariensis, cognomento Becketi; cujus oculus & manus vocatur à Petro Blesensi epist. XXII, quæ est scripta ad ipsum Joannem. Vita ea superest in bibliotheca Vaticana. Item composuit vitam Anselmi archiepiscopi. Ut de noto, sæpiusque edito Policratici opere, atque aliis, nihil nunc dicam. Quin idem putatur auctor operis, quod suppresso nomine vero, architrenius inscribitur. De quo judicium apponam doctissimi & elegantissimi amici nostri Erycii Puteani, epist. ad Paelhemium *b*: *Dignus ille auctor, qui multorum manibus teratur. Nævi aliqui, sed illius ævi sunt: qui doctam scriptis maiestatem non impediunt. Atque mores nostri eiusmodi quoque censorem merentur.* Obiit anno clↄ c LXXXII.

a Paralip. in Rosini Antiqui. lib 1. c. 1. & lib. 2. cap. 11.

b Cent 2. epist. 84.

Thomas Monemutensis, monachus, claruit sub Henrico II. Anglorum rege, anno clↄ c LX: atque ad Guilielmum de Turibes, episcopum Nordovicensem, librum fecit de vita Guilielmi martyris: atque alterum de miraculis ad ejusdem Guilielmi sepulcrum factis. Est hic Guilielmus puellus ille, quem Judæi in Christi contumeliam occiderant: ob quod facinus, qui ex Judæis quidem ejus conscii essent, cruci adfixi; cæteri autem urbe exacti fuerunt.

Eodem tempore erat S. Odo Cantianus, monachus Benedictinus Cantuariæ ad fanum Servatoris, ac pòst abbas

Mo-

Monasterii de Bello. Reliquit librum de inventione S. Milburgæ, atque alia. Pleraque ejus MSa exstant, partim Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: uti Commentarii in pentateuchum, & parabolæ in laudem ejus, qui est A, & Ω: partim Oxonii in Collegio Balliocensi: ut conciones morales in Euangelia.

Itidem Henrici II, Anglorum regis, tempore erat Joannes de Hexham, sive *Hagulstadensis*, Britannus, monachus Benedictinus. Hic Simeonis Dunelmensis operi de regibus Anglorum addidit historiam XXV annorum. Præterea descripsit bellum Scoticum. Alia quoque edidisse, ex Balæo cognosces.

Laurentius, Dunelmensis cœnobii præcentor, claruit sub Henrico, II ejus nominis Anglorum rege, an. CIↃCLX. Multa & carmine, & prosa condidit: illaque inter etiam vitam Brigidæ: quam prosa exaravit. Item librum de S. Cudberto. Nonnulla hujus auctoris MSa supersunt partim Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti: partim Oxonii in collegio Balliolensi. Joannis Lelandi tale de eo judicium est, oratorem esse vehementem, nec aspernandum poetam.

Eodem Anglici moderante imperii habenas, an. CIↃCLX, fuit Joannes Serlo, qui & ἁπλῶς *Serlo Grammaticus* nominatur. Prius Eboracensi canonicatu gaudebat: exinde factus est Cisterciensis abbas Fontanus. Ac Grammatici quidem nomen à professione suâ consecutus fuit. Quippe multa eâ in arte posteritati tradidit. Eaque inter librum de differentiis verborum: qui Cantabrigiæ MSus superest in collegio S. Petri; Latinis idem rythmis descripsit bellum inter Scotiæ regem, & barones Angliæ. Manuscriptum exstat Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Ubi quoque adservatur liber ejus MSus in orationem Dominicam. Item librum reliquit de morte Sumerledi, regis Manniæ. Præterea Hugoni de Kirkestede, monacho, dictavit monasterii sui Fontani res gestas: item originem, & incrementum Bernardinæ sectæ in Anglia. Alia quoque ejus commemorat Bostonus Buriensis. Poëtam, ac rhetorem esse non contemnendum, judicium est Joannis Lelandi in catalogo illustrium virorum.

Sub eodem rege Henrico II claruit Achardus Bridlingtonensis, canonicus Augustinianus, posteaque abbas ad S. Victorem in suburbio Parisiensi, ac tandem Abrincensis episcopus in Normannia. Archardum perperam vocat Arnoldus de Wion in Ligno vitæ. Posteritati reliquit vitam S. Gezelini monachi: cujus non meminit Balæus. Alia quoque suggerent Bostonus, & Lelandus; sed ad historiam non pertinentia. Vide de hoc scriptore Robertum, abbatem Montis S. Michaëlis, in continuatione chronici Sigeberti Gembl. ad annum CIↃCLXII.

Æqualis huic anonymus ille Anglus, qui Florentii Wigorniensis chronicon, monachus & ipse Wigorniensis, nec fusè nimis, nec ineleganter, continuavit, ab anno CIↃCXVII, usque ad annum CIↃCLXIII, quo vixit.

Circa annum CIↃCLXIX non inglorium inter eremitas nomen erat S. Godrici: qui de vita & visione Orni librum composuit. Vide de eo Matthæum Paris, & alterum Matthæum, Westmonasteriensem dico.

Nicolaus, Dunelmensis monachus, congregationis Cluniacensis, circa idem tempus edidit vitam familiaris sui S. Godrici, eremitæ; quam ipse ei Godricus dictârat. Præterit Balæus: sed meminit Arnoldus Wion in Ligno vitæ. Imprimis autem de eo vide Matthæum Paris circa finem temporum regis Henrici II.

Guilielmus Albanensis, Benedictinus, monachus cœnobii Albani martyris, anno floruit CIↃCLXX, Latineque edidit, sed de Anglica Latinam à se factam, B. Albani martyris passionem, eamque Abbati ejus loci dicavit.

Anno CIↃCLXX in pretio erat Senatus, sive Servatus Bravonius; qui Possevino perperam *Bracconius* dicitur: Saussæio in Annalibus Aurelianensibus *a* (nisi is librarii error, ut suspicor) *Baronius* nuncupatur. Fuit Wigorniensium monachorum præfectus, congregationis Cluniacensis. Meminit, præter Lelandum, etiam Polydorus Virgilius. Præter alia edidit vitas duorum suæ ætatis episcoporum, Osuvaldi, & Wolstani. Habes priorem apud Surium Tom. V, die XV Octobr. Posterioris epitome putatur, quæ apud eundem exstat Tom. I, XIX Jan. In posterioris vita legas, annis jam centum Wolstani corpus mansisse incorruptum. Quod bene convenit cum eo, quod de ætate Bravonii dicebam. Nam obiit Wolstanus anno CIↃLXVII, cùm annos LXXXVII vixisset, annis XXXIV episcopatui Wigorniensi præfuisset.

a *Lib. 4. cap. 8.*

Hisce etiam temporibus vitam traduxit Robertus Foliothus, sive Melundinensis, Thomæ Becketi, Cantuariensis archiepiscopi, præceptor: cujus favore factus est primùm archidiaconus Oxoniensis, exinde episcopus Herefordensis. Edidit librum excerptorum de chronicis Mariani Scoti: qui manuscriptus exstat in bibliotheca Gualtheri Copi. Conciones ejus de Sacramentis manuscriptæ supersunt in bibliotheca baronis de Lumleio. Vide de hoc Roberto Robertum abbatem Montanum, in additionibus Sigeberti.

Guilielmus Rameseye, Benedictinus, sub Henrico II, Anglorum rege, non pauca elucubravit. Nam & vitam D. Guthlaci, quam prosâ Felix prodiderat, carmine ipse heroico cecinit: eamque dedicavit Henrico abbati, Guilielmi Longeshampii, Eliensis episcopi, fratri. Idem vitam Eadmundi, Ostroanglorum regis, simili versus genere panxit. Uti & vitam Birini, Dorcestrensis episcopi. Idem vitam Noëti, tum carmine complexus est, tum prosâ: de translatione ejusdem quoque egit. Tradidit & vitam comitis Waldelfi: & gesta antecessorum ejus, deque passione Waldelfi: & miracula ejus: & de comitissa Juditha. Adhæc de vitis Philosophorum: atque alia.

Heribertus de Bosham, sive Bossenham, eodem tempore claruit: ut qui ab epistolis fuerit Thomæ Becketo, regni Anglicani prius cancellario, vel archigrammateo, si malis; postea autem episcopo Cantuariensi; exinde exuli, ac tandem in patriam revocato: sed cùm adversus regem Henricum tueri pergeret potestatem Papæ, ab iis, qui se rem gratam regi facturos sperabant, interemto: quod anno contigit CIↃCLXXI. Hujus Thomæ, qui post obitum in sanctorum numerum relatus fuit, vitam descripsit Heribertus. Id opus MSum exstat in bibliotheca Vaticana: uti & Guilielmus Cantuariensis, & duo alii ejusdem argumenti scriptores: ut est apud Baronium in XII Annal. Præterea Herebertus de peregrinationibus suis librum condidit. Tandem factus est cardinalis. At non confundendus cum eo Herebertus, Anglus & ipse, & ei Hereberto, de quo diximus, æqualis; sed archiepiscopus Cusentinus: quem cum familia, & clero, civiumque multis, terræmotu absorptum fuisse, Nicolaus Thrivetus in Chronicis refert.

Præter Heribertum, vitam Thomæ Cantuariensis literis mandavit Eadmundus Gryme, qui ejusdem individuus comes, ac cruciger fuerat.

Tum quoque clarescebat Eduardus Cantuariensis, monachus Benedictinus, familiaris Thomæ Cantuariensis; cujus & de vita, ac morte, librum reliquit. Eum in compendium redegit Surius Tom. VI, XXIX Dec.

Item, ut Guilielmus Stephanides auctor est, de vitâ ejus ac miraculis post mortem, fecit commentarium Benedictus Petroburgensis, ordinis Benedictini: qui primùm fuit Cantuariensis Prior, seu Cœnobiarcha: postea abbas Petroburgensis factus, anno CIↃCLXXVII. Scriptoris hujus gemino in loco meminit Possevinus: inter Benedictum de Accoltis, & Benedictum Ariam Montanum; ubi vocatur *Benedictus Anglus*; claruisseque dicitur anno CIↃXC: iterum inter Benedictum Bovium, & Benedictum Canophilum; ubi nominatur *Benedictus e Burgo Petri*; refertur que ad annum CIↃCC. Utrobique autem, & abbas in Burgo Petri fuisse, & Thomæ Cantuariensis vitam dicitur scriptis mandasse. Quare non potest vixisse anno CIↃXC, cùm Thomas ille demum interemtus sit anno CIↃCLXXI. Sed fortè librarii culpâ centenarius è numero excidit. Nam eum, qui anno demum CIↃCLXXVII

abbas

abbas est creatus, anno clↄcxc, atque etiam clↄcc supersuisse, a vero non abhorret.

Sub eodem rege, circa annum clↄclxxx, Rogerus, Cisterciensis monachus, præter encomium B. Mariæ, etiam posteritati consecravit revelationes Elisabethæ, Schonaugiensis abbatissæ: & libellum de xi millibus Coloniensium virginum.

Item Richardus, Hagulstadensis cœnobii Prior, eodem regnante, aliquot ingenii industriæque fructibus nomen suum non paullo illustrius reddidit. Siquidem historiam condidit lvi annorum; quâ res gestas Henrici ii ab oblivione, atque injuriâ temporum, studuit vindicare. Signavit etiam historiam de gestis Regis Stephani, & bello Standardi. Habes in collegio Benedictino Cantabrigiensium. Etiam composuit Chronicon parvum, quod a primo omnium nostrum parente auspicatur. Puto esse idem opus, brevem Chronicam ab Ada usque ad Henricum Imperat. Superest ibidem. Nec dubito quin & hujus sit liber MSus in publicâ Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ, qui inscribitur: *Richardus de statu & episcopis Hagulstadensis Ecclesiæ.* Etsi non meminerit Balæus.

Richardus Divisiensis, Britannus, monachus Wintoniensis, contexuit epitomen rerum Britannicarum: Exstat epitome rerum Britannicarum Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. item descripsit res gestas temporibus Richardi, primi ejus nominis Anglorum regis, sub quo vivebat.

Guilbertus Folioth, in Leicestrensi cœnobio Canonicorum regularium abbas, sub eodem Henrico claruit anno clↄclxxxvii, ac præter alia, vitas aliquot sanctorum Angliæ literis commendavit.

Guilielmus Stephanides Cantuariensis, monachus congregat. Cluniacensis sub rege Richardo floruit an. clↄcxc. Inter ingenii monumenta, quæ diligentiâ suâ peperit, est opus quoddam de vita & passione Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi: item aliud de miraculis ejusdem, & de visionibus post ejus mortem. Possevinus loco tergemino de eo, ut diversis, agit: semel in Guilielmo Anglo, Benedictino; iterum in Guilielmo Cantuariensi, Cluniacensi; ac tertiò in Guilielmo Stephanide. Sed eundem esse, & ætas, & opera ostendunt. Ranulpho Hygdeno Polychronici capite xxv vocatur Stephanus, qui Stephani erat filius. Ex eo autem decerpsit, quæ de Henrico rege tradit.

Quibus temporibus rex Angliæ Richardus in Syria bellum gerebat: Nicolaus Walkington Britannus, monachus Cistercienfis, studiis animum pavit in cœnobio Kirkeham: ac præter opus de virtutibus, & vitiis, etiam historiam composuit Gualteri Espec: ut auctor est Balæus.

Sub eodem Richardo rege, Richardus Præmonstratensis decus aliquod consecutus fuit, cùm aliis monumentis, tum opere de vita B. Ursulæ.

Petrus Ripponensis, Britannus, Canonicus secularis, eodem tempore claruit. Familiaris fuit Galfridi Plantagenetæ, qui Henrici ii, Angliæ regis filius nothus erat, Episcopus verò Eboracensis: ac hujus rogatu descripsit vitam, & miracula Wilfridi; qui & ipse archiepiscopus fuerat Eboracensis; inque Ripponensi pago, ubi Petrus hic natus fuit, collegium instituerat sacerdotum.

Cap. LIII.

Otto Frisingensis *genere perillustris, Neoburgensis collegii primum antistes, post abbas Cisterciensis, tandem episcopus apud Noricos; ac ea in re Æneæ Sylvii lapsus. Inter primos fuit, qui Aristoteleum philosophandi genus in Germaniam inveherent. Quanta apud principes viros auctoritatis fuerit. Quam bonâ fide Chronicon suum scripserit. Tribui eidem historiam Austriacam. De ætate ejus, Trithemii error.* Egbertus Trevirensis *de obitu S. Elisabethæ Schonaugiensis.* *Richardus* Cluniacensis *de gestis suorum temporum. Alexander Celesinus de gestis Rogerii, Siciliæ regis. Rogerius Fuldensis de sanctorum vitis, & martyriis. Arvodulphus, & alter de sanctis. Radevicus Frisingensis de gestis Barbarossæ. Gunthers Ligurinus, laudabile poema. Chronicon Richardi de S. Victore. Nicolaus Leodicensis, de S. Lamberto. Cavensis monachus de primis quatuor abbatibus Cavensis monasterii. Hermanni abbatis historia. Anonymus de vita sancti Anthelmi. Petri Trecensis, cognomine Comestoris, historia Scholastica. Rejicitur commentum eorum, qui fratrem Gratiani, ac Petri Lombardi, fuisse ajunt. Sicardus Cremonensis de vitis Pontificum. Possevini ἀναχρονισμὸς. Arnoldus Bonavallensis de vita S. Bernardi. Burchardus notarius de victoria Barbarossæ adversus Mediolanenses. Christianus Moguntinus de gestis ejusdem Barbarossæ. S. Hildegardis de vita SS. Disibodi, Berthæ, & Ruperti. Helmoldi presbyteri chronicon Slavorum. Anonymi chronicon Laurishamense. Gaufridus de Alta Tumba. Guilielmus Tyrius de bello sacro. Utilem ejus collationem esse cum auctore historiæ Hierosolymitanæ à Reineccio editæ. Heinricus Stain de gestis Henrici Bavari. Pandulphus Pisanus de vitis Pontificum. Anonymus de episcopis Salisburgensibus. Locus ejus corrigitur. Anonymus de iis, quæ Ecclesiæ Salisburgensi donata fuerunt. Theodoricus Thuringus de S. Elisabeth Ungarâ.*

Atque illi, imperatore Frederico Barbarossa; Henrico ii, & Richardo, Angliæ regibus; in Britannia claruerunt. Nunc cursum in orbem nostrum relegamus, atque eos laudemus, qui iisdem temporibus, nominis sui famam, bene de re historica merendo, in gentibus aliis procuderunt.

Qualis Otto, Frisingensis episcopus, qui Conradi quidem Suevi, sed imprimis tamen ætate Frederici Barbarossæ, florebat. Genere admodum illustri prognatus fuit. Nam pater ei erat Leopoldus, sive Lupoldus, Marchio Austriæ: mater verò Agnes, filia Henrici iv imperatoris. Ea bis nupta fuerat: prius quidem Frederico ab Hohenstaufen, Sueviæ duci: postea verò Leopoldo, de quo dictum. Atque ex priori quidem connubio nati fuere, Conradus iii Imp. & Fredericus, dux Sueviæ, pater imperatoris Frederici Barbarossæ. Ex posteriori autem progeniti sunt, Leopoldus, dux Bajoariæ; Henricus, dux Austriæ; Gertruda, ducissa Boëmiæ; Bertha, ducissa Poloniæ; & Ita, marchionissa de Monte ferrato. Item Otto hic, & Conradus, natu minimi: quos pater Ecclesiasticæ vitæ destinavit. Conradus, primùm Pataviensis, pòst Salisburgensis episcopus fuit. Ottonem pater Leopoldus præposuit collegio à se exstructo Neoburgi in Austria, in quo & humari ipse voluit cum uxore. Sed postea Otho Opoldum substituit in locum suum: ipse autem profectus est Lutetiam Parisiorum, ut uberiorem ibi caperet ingenii sui cultum. Post annos aliquammultos, ordini monachorum Cisterciensium, (qui multum illustrabatur virtutibus inclytis B. Bernardi, abbatis Clarævallensis) in Morimundensi Burgundiæ monasterio cum xv viris, itineris sociis, nomen dedit: ac, præpositi dignitate abdicatâ, loci ejus abbas est creatus. Sed anno salutis clↄcxxxviii, ab uterino fratre, Conrado iii Imper. Frisingensi episcopatui, tum temporis vacanti, præfectus fuit: Est autem Frisinga in Noricis, sive Bavaria; ne Æneæ Sylvio credas, qui, similitudine vocum deceptus, Othonem Frisiensem, seu Frisium fuisse, putavit. Quemadmodum autem Otho hic primus episcoporum Germaniæ, vel saltem inter primos erat, qui literarum scientiâ, ac philosophiæ Aristotelicæ subtilitate, imbuti forent: ita etiam primus fere in Germaniam hoc philosophandi genus induxit: ut de eo prodit æqualis illius Radevicus libro ii. de gestis Frederici i, cap. xi. Quantâ fuerit prudentiâ, ostendit, quòd ejus consilio imperatores, Conradus, ac Barbarossâ, usi sint in rebus multò maximis: atque inter alias anno clↄclvi, in conventu Ratisponensi: ubi de Bavariæ ducatu

ducatu transactum fuit inter Henricum Austriæ marchionem, fratrem Othonis, & Henricum Leonem, filium Henrici, Bavariæ ducis. Sed veniamus ad ea, quæ Otho scripsit. Octo libris complexus est Chronicon rerum ab initio mundi gestarum usque ad sua tempora. Eos primus in lucem protraxit Joannes Cuspinianus, magnum suo ævo historiæ lumen. Atque idem quoque primus produxit libros duos Othonis de gestis Friderici primi, cognomento Ænobarbi, sive Barbarossæ. In his, judicio Æneæ Sylvii, qui postea Pius Pontifex dictus, veritatis usque adeò legem Otho servavit, ut, quamvis Frederici hujus patruus esset, non tamen cognatio obstiterit veritati. Chronicon Ottonis ex manuscripto codice quinquaginta & amplius capitibus auctius edidit Christianus Urstisius *a*, in Basileensi Academia Matheseos professor. Historia verò Austriaca ejusdem, cujus codicem manuscriptum Wolfangus Lazius dicitur habuisse, necdum lucem vidit: imò ne satis quidem, an eam scripserit, dicere possim. Obiit Otho anno cIↃcLVIII, quâ de re vide Radevicum libro II. cap. XI. Atque ex his satis liquet, toto seculo aberrare Trithemium, cùm eum floruisse ait imperio vacante, anno cIↃccLX.

a *In Tom. illustr. German. histor.*

Cæterùm prætererire quiddam non possum, in quo erratur à multis. Verba enim Simleri in Gesnerianæ bibliothecæ epitome sunt ista: Othocus *Fruxinensis mysta, deinde monachus Reginoburgensis, sua ætatis theologus & poeta præstantissimus, scripsit historias sub imperatore Henrico IV Aventinus.* Atque eam Simleri opinionem sequuntur alii quoque; uti & nos feceramus lib. II. cap. LX. Perperam planè. Nam non alius est hic Otho, sive, ut Simlerus vocat, Othocus, ut aliqui, Othocarus Fruxinensis, quàm Otho Frisingensis. Nam episcopalis Bavariæ civitas, quæ nunc *Friesingen*, olim dicta est Fruxinum: ut Beatus Rhenanus observat; ac illud quoque arguit, quòd uti Othonem, ita & Radevicum *b*, pro Frisingensi Fruxinensem Aventinus appellet. Adde quòd Otho Frisingensis patruus fuit Frederici Barbarossæ; uti diximus. At de hoc Fruxinensi ita Aventin. lib. VI. annalium Bojorum: *Per idem tempus Otto Fruxinensis, episcopus, historiographus, & patruus Augusti, moritur.* Quod autem tempus designet, non priora tantùm, sed sequentia etiam indicant, cùm ait: *Hadrianus quoque pontifex maximus pridie Calendas Septembris fato rapitur.* At decessit Hadrianus IV, de quo ibi sermo est, anno cIↃcLX. Otho autem Frisingensis obiit anno cIↃcLVIII, vel, ut Baronius ait, cIↃcLIX. Hæc tanti apud me sunt, ut non possim assentire Simlero, & aliis, qui Fruxinensem Othonem alium à Frisingensi mystâ arbitrantur. Sed quid est, quòd idem ait Othonem ex Fruxinensi mysta factum esse monachum Reginoburgensem? Metuo, ne errorem sequatur alienum. Quale item, quòd Fruxinensem dicat claruisse sub Henrico IV, qui decessit anno cIↃcVI? Nisi fortasse intellexit Henricum V, qui obiit anno cIↃcXXV. Qui tolerabilis sit error tamen, cùm Otho in Chronico suo etiam Henrici V, atque adeò Lotharii II, & Conradi III tempora exponat. In opere autem de gestis Frederici Barbarossæ, res primo quinquennio ab eo gestas refert. Quare non tam sub Henrico IV, vel V, quàm sub Lothario, ac imprimis sub Conrado III, & primis Frederici I temporibus, claruerit.

b *Lib. 6. pag. 507.*

Echebertus, sive Egbertus, patriâ Trevirensis, primùm monachus Schonaugiæ, postea abbas S. Florini (uterque locus est in Trevirensi diœcesi) claruit temporibus Conradi III, & Frederici Ænobarbi. Composuit ad cognatas suas librum de obitu sororis suæ, S. Elisabethæ, virginis Schonaugiensis. Hunc Jacobus Faber Stapulensis in volumine trium virorum, & trium spiritualium virginum, (quod ab Henrico Stephano, Roberti parente, editum Parisiis fuit anno cIↃIↃ) subjunxit quinque libris visionum, sermonum, & epistolarum S. Elisabethæ. Vide & de Echeberto hoc, sororeque ejus S. Elisabethâ, Jac. Philippum Bergomatem ad annum cIↃcLVII.

Richardus, Cluniacensis monachus, sed patriâ Parisiensis, præter libros τῶν ἀντικειμένων, de quibus Sixtus Senensis in bibliotheca sua, historiam condidit suorum temporum, *magis illiteratè, quàm ineptè*: ut Volaterranus lib. XX. Anthropologiæ, & ex eo Gesnerus, ac Possevinus, referunt. Conradi III, & Frederici Barbarossæ temporibus vixit: imprimis sedente papâ Hadriano IV. Auctor Volaterranus ibidem, & Philippus Bergomas Supplement. Chron. lib. XII. ad annum cIↃcXLIX: qui & addit, multa ex eo hausisse Vincentium Gallum Historicum. Designat autem eum, qui vulgò dicitur Vincentius Beluacensis. Subcœlestis hierarchiæ auctor lib. IV. cap. IX, Richardum hunc, & Vincentium conjungit, ac eos vocat nobiles Galliarum historiographos: uti & Gregorium Turonensem, & aliquot alios. Martinus Polonus in præfatione sui Chronici agnoscit se ex Richardo hoc, uti & Vincentio aliisque, congessisse historiam suam.

Alexander, Celesini cœnobii monachus, & abbas, quatuor libris tradidit res gestas Rogerii, Siciliæ Regis: qui ejus insulæ principatum adeptus est anno Christi cIↃcII: postea que, cùm Apuliâ & Calabriâ esset auctus, rex salutatus est Italiæ, ac Siciliæ, anno cIↃcXXIX. Obiit autem anno cIↃcLIV. Huic cùm Alexander Celesinus fuerit æqualis: illoque defuncto, regis ejus gesta signârit: ætatem auctoris ignorare non possumus. Omnino autem negligentior est in temporum ratione; quippe quorum seriem turbet: atque hoc eo latioris illum culpæ reum facit, quòd res narrat non longè à temporibus suis remotas; sed sui ævi, imò quibus arbiter ipse interfuerit. Quare hoc nomine jure notari meruit à Dominico de Portonariis ab Ursinis: qui eum scriptorem, unà cum Gaufredo monacho de rebus Rogerii Comitis, primus è tenebris eruit, lucique donavit. Reperies Tom. III. scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

Rogerius, seu Ruggerus, Fuldensis monachus, circa annum Christi cIↃcLVI desudavit in conscribendis sanctorum vitis, ac martyriis: eaque sex voluminibus complexus fuit. Apponam hac de re verba Georgii Wicelii in Hagiologii sui præfatione: *Extra hæc, quod ego sciam esse vetustum in hoc argumenti genere, codices illi Fuldensis Bibliotheca sunt: e quibus sex ingentia volumina composuit Ruggerus, pietate atque doctrina præstantissimus monachus montis S. Mariæ sub abbate Marquardo, anno humanæ salutis restitutæ cIↃcLVI.*

Par huic, aut suppar, Arvodulphus, item auctor librorum de Sanctis, qui in Eigelstein adservantur. De utroque hoc scriptore ista continuò Wicelius subjungit: *Ante Ruggerum hunc, diligentissimum scriptorem, sudârat in eodem lucubrandi stadio Arvodulphus, cœnobita facundissimus. Iisdem ferè temporibus, aut non ita multo post, existimo scripta fuisse de Sanctis duo illa volumina Moguntia in monte S. Jacobi: qui mons olim, speciosus, appellatus est, haut procul à vetustissima, atque famosissima pyramide, vulgò dicta Eigelstein: idque non à glande, sed ab Eigil, principe gentili, cujus combusti cineres asservantur in hac columna.*

Radevicus, Frisingensis Canonicus, Othonis episcopi Frisingensis, sacellanus, ac familiaris fuit. Hic, cùm Otho, morte præventus, opus de Frederici Barbarossæ gestis absolvere non potuisset; quasi acceptâ ab hoc scriptore lampade, reliquum spatium decursurus, duobus ejus libris duos alteros de ejusdem Frederici gestis adjecit. Sed ne is quidem, quod cœperat, perficere potuit: ut qui & ipse ante Fridericum decesserit. Itaque alius post obitum ejus XI annos addidit. Quæ appendix Radevico subjungitur, unà cum epistolâ de Asiatica Frederici expeditione, atque obitu ejusdem. Operæ autem sit cum Radevico conferre epistolam Sidonii de Theodorico Gothorum Rege. Patebit enim, ut quæ ille de Theodorico refert, Radevicus pene omnia accommodet Frederico suo. Primus uti Ottonis, ita & Radevici libros, quos Viennæ in Scotorum monasterio reperierat, juris publici fecit Joannes Cuspinianus.

Hos verò duos, Ottonem dico, & Radevicum, tanquam Theseium filum, secutus est Guntherus in poëmate suo, quod, superstite etiamnum Ænobarbo, de rebus ab eo gestis decem libris composuit: ac *Ligurinum* vocavit, quia Ænobarbo negotium imprimis fuerit cum urbe Ligurinâ, hoc est Mediolano; cujus incolas Ligures semper appellat. Vulgò, atque adeò etiam Baronio ad ann. clↄ c LX, Guntherus ipse vocatur *Ligurinus:* sed perperam. Est omnino poeta pro seculo illo magni ingenii, & spiritus, atque etiam elegans. Apollinarem hunc alitem à Conrado Celte in Franconiæ monasterio repertum, primus Conradus Peutingerus, cum aliquot aliis nobilibus Augustanis, cœlum videre, perque omnes terrarum tractus volitare jussit: ut princeps editio testatur. Scholiis eundem primus illustravit Jacobus Spigelius Selestadiensis. Multis verò locis restituit, luculentas quoque notas addidit, Conradus Rittershusius.

Richardus de sancto Victore, monachus Augustinianus, qui Possevino dicitur *Richardus Anglicus*, præter plurima, quæ sacram spectant Theologiam, Chronicum posteritati reliquit: quod à primordiis ad sua usque tempora perduxit. Eum signat Matthæus Palmerius, cùm ad annum clↄ c LIX scribit, *Richardus monachus, præstabilis doctrina homo, & sine ulla dubitatione acutissimus disputator, Parisiis clarus habetur.* Sepultus est Parisiis in templo S. Victoris. Sepulcro luculentum in laudem ejus pentastichon inscriptum est, quod refert Baronius ad an. clↄ c XL. Vide & de eo catalogum Henrici de Gandavo, & Sixtum Senensem in bibliotheca, & Balæum Cent. XIV. cap. XLVIII. Hunc se scriptorem ex Oporini officinâ editurum promiserat Basilius Joannes Heroldus, præfation. in Marianum Scotum.

Anno circiter clↄ c XLVIII claruit Nicolaus, cathedralis Ecclesiæ Leodicensis Canonicus & Scholasticus: qui nomen suum ad posteros propagavit prodendo vitam, martyrium, miracula, & translationem S. Lamberti, Episcopi Leodicensis. Item victoriam ac triumphum S. Lamberti in expeditione Bulliensi an. clↄ c XLI, contra Rainaldum I comitem Barrensem. Hæc è MSSis codd. brevi cum notis dicitur editurus Daniel Raimondus.

Circa annum clↄ c LX, Cavensis monachus, cujus nomen nescitur, vitas scripsit quatuor primorum abbatum Cavensis monasterii juxta Neapolim. Abbates eos ordine recenset in prologo, cùm ait: *Venerabilium patrum, Alterii videlicet, Leonis, Petri, atque Constabilis, Abbatum Cavensium vitas, atque miracula, scribere proposui: ut quia, auctore Deo, idem Cavense cœnobium: magnæ religionis est, jamque ejusdem religionis ordo longè lateque diffunditur, ii, qui eorum sequuntur institutionem, exemplis atque miraculis accendantur.* Vitas istas habes in Surio. Alferii a. d. XII Aprilis. Leonis a. d. XII Julii. Petri a. d. IV Martii. Constabilis a. d. XVII Februar. Post Petrum abbas fuit Simeon; quem abbatem suum vocat in vita Petri: unde ætatem monachi hujus discimus. Uti & ex illo, quòd in vita Constabilis referre ea se ait, *quæ de ejus vita, atque miraculis, venerabiles monasterii sui senes soliti sunt magnâ cum devotione narrare.* Obiit autem Constabilis anno clↄ c XXXVIII.

Herimannus, abbas III cœnobii P. Martini apud Tornacenses reliquit historiam instaurationis monasterii sui per Odonem, postea Cameracensem episcopum, ab anno Christi clↄ XCII ad annum usque clↄ c LXII, quo ipse claruit. Exstat in memorato monasterio MSum. Multa in eo leguntur de Regibus Galliæ, ac comitibus Flandriæ, atque ut episcopatus Tornacensis separatus sit à Noviomensi. In Tornacensi Chronico incerti auctoris legitur, ut Herimannus hic tertius fuerit abbas ejusce cœnobii, ac illud paternis ditarit bonis: ipse autem Herimannus decessit sexagenarius.

Frederici Barbarossæ temporibus quoque fuit incerti nominis scriptor, qui memoriæ tradidit vitam coævi sui, S. Anthelmi, primùm Carthusiani Monachi, hinc Procuratoris, exinde Prioris, ac tandem Episcopi Bellicensis: quo in honore obiit circa ann. clↄ c LXXVI. Eam vitam Surius Sanctorum historiæ inseruit Tom. III, die XXVI Jun.

Petrus, presbyter Trecensis, cognomento Comestor, eodem imperante, præterquam quòd ediderit Sermones de sanctis, atque alia, quæ in Chronicis Ordinis Canonicorum regularium commemorantur, etiam historiam sacram in pauca contraxit. Multa interim sacris Scripturis ex glossis, & profanis scriptoribus, interdum etiam, quæ incertæ planè fidei forent, inseruit. Ætatem non modò ex Philippi Bergomatis lib. XII, & aliis, cognoscimus: sed ipso etiam Comestore: ut qui opus suum dedicârit Guilhelmo, Archiepiscopo Senonensi: cui illud in mandatis ab Alexandro III Papa datum fuit, ut quandam Petri Lombardi sententiam damnaret. Alexander autem sedere cœpit anno clↄ c LX. Planè autem accedo doctissimo Sirmondo, Petrum hunc intelligendo in illis verbis Petri Abbatis Callensis lib. VII. epistol. XIX: *Si nova placent, ecce magistri Hugonis, ecce sancti Bernardi, & magistri Petri scripta: in quibus nec rosa nec lilia desunt.* Sepultus est Lutetiæ in S. Victoris; ubi ei tale Epitaphium:

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque comestor.
Nunc comedor. Vivus docui, nec cesso docere
Mortuus, ut dicat, qui me videt incineratum:
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

MSus exstat in bibliothecâ Cantabrigiensis Academiæ: & ibidem in domo S. Petri bis, & S. Benedicti, & Caji, & Pembrochianæ bibl. & privata Lumleiana. Item Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi ter, & Balliolensi, & Mertonensi bis. Passiva, ac vulgaris fabella est, Petrum hunc, & Magistrum sententiarum, atque item Gratianum, canonum Ecclesiasticorum collectorem, fratres fuisse uterinos: quod multimodis refelli potest: ac inter alia eo, quòd Comestor patriâ fuerit Trecensis, Lombardus sit Novariensis, Gratianus verò Hetruscus. Et sanè commentum hoc etiam rejicit Antoninus parte III. Tit. XV. cap. VI. Historiam Comestoris compendio constrinxit Gualtherus Hunterus, Anglus: ut inferiùs dicemus.

Sicardus, Cremonensis episcopus, Pontificum historiam descripsit: ut auctor est Raphaël Volaterranus initio Commentariorum libri XXII; ubi secundùm temporis seriem recenset eos, qui vitas pontificum tradiderunt: ac Sicardum proximè collocat post Sigebertum, & Hugonem Florianum: Sicardo autem subjungit Godfredum Viterbiensem; qui claruit anno clↄ c LXXXVI: ut omnino, si standum sit Volaterrano, vixerit Sicardus circa annum clↄ c LX. Mirari autem satis non possum, Possevinum fateri, Volaterranum, uti & Lelandum, hujus Sicardi meminisse: & tamen addere, esse hunc illum Sicardum Cremonensem, cui scholia sua dicavit Laurentius Lauretus Carmelita. Nam ipse alibi *a* agnoscit, Laurentium istum in concilio Tridentino, posteaque coram Pio IV, & Sixto V, orationes habuisse, ac à Gregorio XIV Adriæ in editione Venetâ factum episcopum. Atqui Volaterranus Urbanos suos Commentarios scripsit ante Tridentinum concilium annis amplius XL, ante Pium IV annis circiter LX, ante Sixtum V annis LXXX, ante Gregorium XIV annis XC, vel præterpropter. Quid quod multò ante Volaterranum Sicardo Cremonensi commentarios de vitis Pontificum tribuit ineditus scriptor de hierarchiâ subcœlesti, qui in Cantabrigiæ, inque Pithœanâ exstat bibliotheca; atque in Italiâ scripsit anno clↄ ccc LXXXI. Vide eum lib. IV. cap. IX.

a Voce Laurentius Lauretus.

Arnoldus, sive Ernaldus, abbas Bonæ-vallis, ordinis Cisterciensis, Trithemio teste, claruit imperante Frederico primo, scriptisque mandavit vitam mellifui doctoris, B. Bernardi, abbatis Clarævallensis primi. De eo sic Henricus de Gandavo cap. XI: *Ernoldus, abbas Bonavallis, vitam S. Bernardi in quatuor libris, præter illum, quem abbas S. Theoderici Wilhelmus scripserat, explicavit, multa hinc inde tangens, quæ ipsi pertinere videbantur ad materiam, quam scribebat.*

Burchardus, notarius imperatoris Frederici Barbarossæ, ad Nicolaum, abbatem Sigebergensem, opusculum,

lum, sive epistolam potiùs, misit de victoria ac triumpho imperatoris sui, ac clade Mediolanensium. Eam cum aliquot rerum Germanicarum scriptoribus primus edidit Freherus.

Christianus, Frederici Barbarossæ archicancellarius, & archiepiscopus Moguntinus, præter epistolas, atque orationes, reliquit librum de vita & gestis imperatoris sui, Barbarossæ.

S. Hildegardis, abbatissa, claruit temporibus Frederici primi: ac, jussu Helengeri abbatis, scripsit vitam S. Disibodi, episcopi, & confessoris: quæ est apud Surium ad Iul. VIII. Item vitam S. Berthæ, & S. Ruperti confessoris: quæ MSa superest, ac quædam exinde à Quentelio Coloniæ edita una cum Hildegardis epistolarum libris. Meminit hujus Ruperti vitæ ab Hildegarde conscriptæ etiam Iac. Phil. Bergomas in Chron. Suppl. lib. XII ad ann. CIↃ C LVII. Ipsius Hildegardis vitam exorsus est Godefridus: sed pertexuit eam, ac tribus libris comprehendit Theodericus, abbas Benedictinus; de quo inferiùs dicemus.

Lambertus Waterlosius. Canonicus regularis cœnobji S. Auberti apud Cameracenses, reliquit historiam Cameracensium Episcoporum, à temporibus Odonis episcopi, usque ad annum Chr. CIↃ C LX: quo vivebat. Superest Cameraci MSa.

Helmoldus, presbyter in Buzoën, territorii Lubecensis vico, ad aliquod nominis decus pervenit Chronico Slavorum. Quod procudit temporibus Barbarossæ: uti ostendunt verba illa in præfatione: *Nec ad hoc opus temeritas impulsat, sed præceptoris mei venerabilis, Geroldi episcopi, adduxit persuasio; qui primus Lubecensem Ecclesiam fecit insignem, cathedrâ simul, & clero.* At anno CIↃ C LXIII contigit, ut episcopatus Aldenburgensis, consentiente duce Henrico Leone, Lubecum transferretur; primusque Episcopus crearetur Geroldus; quem magistrum suum fuisse Helmoldus ait. Orditur Chronicon suum a Carolo M. ac Saxonum, & vicinarum gentium per eum conversione: perducit autem usque ad annum CIↃ C LXVIII: quo & claruit. Inde verò incipit Arnoldus abbas; de quo postea agemus.

Temporibus quoque Frederici Barbarossæ, vixit auctor Chronici Laurishamensis. Incipit illud ab anno Christi IↃ CC LXIV; Pipini verò, Francorum regis, anno XII; quo Cancor, comes pagi Rhenensis, cœnobium Laurishamense exstruxit. Desinit autem in anno Christi CIↃ C LXXIX, qui fuit XXVIII Frederici Barbarossæ. Hoc Chronicon ex vetusto, ac peregregio codice cœnobii Laurishamensis, primus edidit Marquardus Freherus [a], vir egregiè doctus, ac, dum viveret, consiliarius Electoris Palatini ad Rhenum.

[a] In Tomo scriptorum de rebus Germanicis.

Ænobarbi tempore etiam Gaufridus, abbas Altæ tumbæ, nomen sibi acquisivit exarando vitam S. Petri, Tarentasiensis episcopi. Hoc in opere deludando, paruit mandatis Cisterciensium, & Clarævallensium abbatum: quibus isthoc negotii dederat Lucius Papa, tertius ejus nominis, ut eam vitam literis mandari curarent. Habes apud Surium Tom. III a. d. VIII Maji. MSus codex superest Oxonii in Bibliothecâ Bodleianâ: ubi & MSæ literæ de Canonizatione hujus Petri. At Petrus ille Tarentasius, cujus vitam conscripsit, obiit anno CIↃ C LXXI.

Guilielmus, archiepiscopus Tyrius, sive Tyrensis, (pro quo *Tyrenensis* corruptè editum est apud Joannem Sarisberiensem epist. CCC XXV.) condidit historiam belli per Occidentis principes Christianos in Terrâ Sanctâ, totaque Syriâ, gesti, usque ad imperium Balduini quarti, per annos LXXXIV. Complexus verò eam est libris XXIII: sed postremum tantùm inchoavit: at Joannes Heroldus perfecit, qui Tyrio addidit sex libros. Incipit Guilielmus anno CIↃ XCV: desinit autem anno CIↃ C LXXX: quo ipso Manuelem imperatorem è vitâ decessisse, fidem fecerit idem Guilielmus, uti & Nicetas. Fuerit autem commodum ac fructuosum, si auctorem eum conferamus, cum scriptore anonymo Chronici Hierosolymitani ab Reinero Reineccio editi. Nam non pauca narrat Chronico isti intacta: & Chronicon item habet, quæ Guilielmus Tyrius præterierit. Sed videtur Tyrius ea omisisse, quia ex Chronico Hierosolymitano peti possent. Illum verò defectum Tyrius compensat, tum iis, quæ passim interserit: tum quia, cùm Chronicon desinat anno CIↃ C XVIII, Tyrius historiam producat ulteriùs totis annis LVIII.

Satis autem ex hoc opere liquet, scriptorem esse modestum, prudentem, acris judicii, veri amantissimum, &, pro ætate, quâ vixit, doctum, atque elegantem. Præterea autem descripsit *Gesta Occidentalium principum, sive historiam de principibus Occidentis in Oriente, & eorum actibus:* cujus ipse operis meminit lib. I. cap. III, & lib. XIX cap. XV, & XXI. Orsus fuit à pseudopropheta Muhammede, ac desiit in anno CIↃ C LXXXIV: ut complexus sit annos IↃ LXX, vel septem amplius: ut liquet ex lib. I cap. III, & lib. XIX cap. XXI. Adhæc de synodo Lateranensi opus condidit: ut videre est ex libri XXI cap. XXVI. Vitam Guilielmi descripsit Henricus Pantaleo, vel alius: præfixa autem est editioni Basileensi Henrici Petri. Is, credo, quia Germanus esset, Guilielmum Germanum esse tradidit. At Franciscus Balduinus I. C. cùm Gallus esset, Gallis suis eum tribuit. Verùm Syrum fuisse, alii scriptores Gallici agnoscunt; etiam auctor eruditus παραλειπομένων in Tom. Hist. Orientalis: eaque sententia quoque firmatur verbis auctoris lib. XIX cap. IV.

Henricus Stain, Utinensis præpositus, jurisconsultus, iisdem claruit temporibus. Hic memoriæ prodidit res gestas ab Henrico XII, Bojorum regulo. Ejus operâ Aventinus se adjutum profitetur, cùm ultimum Annalium librum consignaret.

Circa annum CIↃ C LXXXIV Pandulphus Pisanus, Cardinalis, Pontificum vitas ab Eisengrinio dicitur in literas retulisse. Puto planè eundem esse, qui epitome Felini de Siciliæ & Apuliæ regibus, ad Alexandrum VI Pontif. Max. exarata, vocatur *Pandulphus Hostiarius Lateranensis Ecclesiæ:* ac scripsisse dicitur *additiones ad Chronica Damasi Papæ.* Ibidem verba ejus adducit è vitâ Leonis IX. item Gregorii VII.

Hoc tempore etiam vixit auctor libri de Episcopis Salisburgensibus, qui apud Canisium exstat Tom. II Antiquæ Lect. In eo, præter aliorum episcoporum gesta reperias vitam, & miracula, S. Ruperti; qui priùs episcopus erat Wormatiensis: postea autem cum discipulis XII ad Bojos profectus fuit, eosque ad fidem convertit, ac Iuvavensi in urbe, quæ nunc Saltzburgum vocatur, sepultus est, anno IↃ CXIII. Item ibidem invenies vitam, & miracula S. Virgilii; qui Karinthios convertit, atque anno obiit IↃ CC LXXX. Præterea S. Hartvici, qui anno IↃ CCCC XV Frederico in episcopatu Salisburgensi successit. Adhæc Geboharti Suevi, qui sacerdos factus est anno CIↃ LV, episcopus autem CIↃ LX. Item S. Eberharti, qui (ut in ejus vita legas) *naturæ concessit anno episcopatus sui XVIII, mense secundo: anno ab incarnatione Domini CIↃ C LXIV: ab ordinatione Papæ Alexandri, sexto; & imperatoris Frederici*, XIII. Auctor operis fuit discipulus S. Eberhardi: ut ipse initio vitæ ejus ostendit: ubi se inter eos reponit, quibus S. Eberhardus notus fuerit convictu, ac bene de se meritum dicit; magistrum etiam nuncupat; seque ad ejus vitam tradendam impulsum ait, *non tam scientiæ, quàm dilectionis præsumtione:* metuere enim se, ne ab aliis omittantur, ac silentio præsentium in oblivionem tandem veniant: quippe caritatem omnia sperare, sed de incertis vereri. Hæc non obscurè ostendunt ætatem ejus scriptoris. Sed nihil apertius est verbis istis in vita S. Ruperti; ubi etiam, quo Christi anno ista prodiderit, ostendit: *Computemus*, inquit, *annos de transitu Rudberti ab anno* IↃ C XXIII *Dominica incarnat. Sunt autem à transitu ejus, usque ad præsentem annum, qui est Dominicæ incarnationis annus millesimus octogesimus sextus, anni* IↃ LXXIII. *Ipse est annus* XXXVI *9 regni Frederici Imperatoris.* Ita editum à Canisio, qui codd. MSsos secutus est. Sed temporum ratio docet annum Christi CIↃ C LXXXVI esse Frederici XXXIV. Nempe facili errore ex IV fecere VI.

Postea alius, errore eo animadverso, barbarico numero adscripsit, pro 6 reponendum 4: numerus item iste, ob figuræ similitudinem, conversus ab imperito in 9. Quare, inductâ eâ nota, rescribendum hoc pacto; *Ipse est annus* XXXIV *regni Frederici Imp.*

Cap. LIV.

Sylvestri Giraldi Cambriensis ætas, dignitas, operavaria, fides suspecta. Gualterus Mapes. Tageno Patavinus, & alter ignoti nominis; quorum uterque tradidit expeditionem Barbarossæ in Syriam. Magni Richobergensis Chronicon. Anonymus de vita S. Hugonis Lincolniensis. Lambertus Parvus. Elimandi Chronicon. Tres scriptores de Richardi, Angliæ regis, profectione in Syriam: nempe Gualterus de Constantiis, Guilielmus Peregrinus, & Richardus Canonicus. Godefridi Viterbiensis XL *annorum peregrinatio, & plurimarum linguarum peritia: & cur idem historiam suam* Pantheon *vocârit. Anonymus de vita S. Gilberti Confessoris. Sibrandus Frisius de vita Frederici Pramonstratensis.*

EXtremis Frederici Barbarossæ temporibus, atque imperante Henrico VI, (qui imperii clavum anno cIↃ C XCI, ac proximo septennio, tenuit) clarebat Sylvester Giraldus Cambriensis, à patria Cambria ita dictus. Prognatus fuit è nobili familiâ principum Walliæ. Primùm à secretis erat Henrico II. Angliæ regi, ac postea tutor filii ejus Joannis; quocum in Hiberniam missus, antiquitates ejus regionis, ac gentis, inquisivit; librumque condidit, quem *Topographiam Hiberniæ* inscripsit. Prima ejus pars agit de situ regionis, ac loci naturâ: altera de mirabilibus, ac miraculis, quæ ibi contigerunt: tertia de incolis, eorumque gestis. Huic tripartito volumini triennium se impendisse, ipse ait a. Habes MSos ejus codd. Cantabrigiæ, unum in bibliothecâ domus S. Petri: alterum in Collegio S. Benedicti apud Cantabrigienses: teste Th. James: qui & Notam hanc apponit: *Hic liber recognitus est per auctorem, & multis in locis fusior est, quam in plerisque exemplaribus: unde videtur Auctor Giraldus tanquam supremam manum hic imposuisse.* Præterea fecit libros duos *de expugnatâ ab Anglis Hiberniâ.* Huic operi biennio se intentum fuisse, idem refert. Adhæc libros duos reliquit hoc lemmate, *Itinerarium Cambriæ*; sive *laboriosa Balduini Cantuariensis per Walliam legationis.* Ea legatio contigit anno primo post ereptam Christianis Hierosolymam à Saladino, Damascenorum, & Ægyptiorum rege, anno Christi cIↃ C LXXXVIII: quo episcopus Romanus erat Urbanus III; imperator, Fredericus Barbarossa; Angliæ rex, Henricus II: ut initio operis pleniùs Sylvester ipse exponit. Exemplar ejus operis MSum habes in eâdem Collegii S. Benedicti bibliothecâ: sed exaratum manu recentiori, ut auctor est T. James. Item edidit Cambriæ descriptionem: quam, uti & Cambriæ itinerarium, dicavit Stephano, Cantabrigiensi archiepiscopo. Scriptor est mirè fabulosus, ut plerique alii hujus ævi. Eum debemus duobus eruditis Anglis, Davidi Powello, & Guilielmo Cambdeno. Ex Balæo autem cognoscimus, præterea composuisse topographiam Britanniæ primæ, vitam Henrici II, Acta regis Ioannis, historiam vaticinalem libris tribus, gesta laboriosa Giraldi, descriptiones magnorum virorum, cosmographiam mundi, chronographiam ejusdem, certamina Galfridi Eboracensis, vitas Ethelberti martyris, David Menevensis, & Hugonis Carthusiani, itinerarium Balduini, mirabilia terræ sanctæ, atque alia, &c. Quorum pleraque habemus in pub. Cantabrig. Acad. biblioth: Mirum verò præteriri à Balæo, Chronicon Anglorum, atque opus de regibus Visisaxonum. Quorum utrumque agnoscunt Gesnerus, Possevinus, Pitseus. Etiam Cantabrigiæ in biblioth. publica superest MSus liber illius de Mona insula. Item ejus MSus alius de vita Patricii. Item dialogus ejus MSus de sede Menevensi, & Landavensi. Qui etiam est in Cantabrigiensi collegio S. Benedicti. Itaque eodem collegio asservantur dialogi illius de ecclesia Menevensi. Videri possit idem hoc opus, ac prius. Verùm distinguit Pitseus.

a Præf. in descript. Cambr.

Gyraldo æqualis fuit Gualterus Mapes, sive *Mapus.* Primùm vixit in aula regis Anglorum, Henrici II. Eo defuncto, clericus ac familiaris fuit Joannis; cujus tum tutorem fuisse Gyraldum, diximus. Postea Gualterus factus est canonicus Sarisburiensis. Exinde præcentor Lincolniensis. Anno autem cIↃ C XCVII, qui Richardi regis fuit octavus, creatus est archidiaconus Oxoniensis. Multa lusit adversus Papæ, & cardinalium mores: quæ reperiuntur inter Poëmata veterum de corrupto Ecclesiæ statu. Ab eruditione singulari, & curialibus facetiis, commendat eum Sylvester Gyraldus: qui & ei dicavit libros suos de proœmiis operum suorum, deque symbolis electorum. Hoc loco autem commemoratur à nobis propter *Topographiæ compendium* ab eo editum. Item ob alterum opus, quod *Epitome Cambriæ* inscribitur.

Vivebat & tum Laurentius Leodicensis, monachus cœnobii S. Laurentii, apud Leodicenses. Consignavit gesta Episcoporum Verdunensium, & abbatum S. Vitoni, ab anno cIↃ XLVIII ad annum usque cIↃ C XCVII. Superest id opus MSum, tum in S. Vitoni cœnobio, tum Leodici in Monasterio S. Laurentii.

Iisdem temporibus effulsit Tageno, Decanus Patavinus; qui expeditionem Cæsaris Barbarossæ in Palæstinam descripsit. Patavinus autem, vel potiùs Pataviensis, dictus est à Patavio Germanico, civitate episcopali inferioris Bavariæ inter Danubii & Oeni confluentes. Fidem autem eo majorem hic scriptor meretur, quòd expeditioni Asiaticæ cum Diepoldo episcopo interfuerit: ut Gaspar Bruschius refert lib. II de Laureaco. De eo sic Aventinus in annalibus Bojorum lib. VII a: *Theobaldi jussu, ejus decurio Tageno expeditionem hanc æternitati literarum consecravit; quam ego Reicherspergii inveni; eamque Conrado Adelmanno, mystæ Augustensi, ut illam publicandam curaret, superiore anno misi. Quamobrem iam tam diu rem differat, nescio.* Hæc Aventinus. Sed quod mystes ille Augustensis non fecit, id post annos demum septuaginta, vel circiter, præstitit Marquardus Freherus; qui hunc Tagenonis librum volumini ineditorum de rebus Germanicis scriptorum adtexuit.

a P. 523. edit. Perna.

Tum quoque erat alter ille, sed anonymus, qui & ipse literis mandavit Asiaticam Frederici Barbarossæ expeditionem, à Canisio editam Tom. V Antiq. Lect. Desinit in morte Barbarossæ. Cujus ætate vixisse, præfatio indicat. Eum cum Tagenone conferre, nec inutile sit, nec injucundum.

Magnus Richobergensis Noricus, flamen Augustinianus, fuit temporibus Henrici VI. Chronica condidit; quibus se adjutum profitetur Jo. Aventinus in scribendo lib. VI annal. Bojorum. Videtur hoc esse Chronicon illud Monasterii Reichersbergensis, quod primus Monachii an. cIↃ IↃ VI edidit vir nobilis Christophorus Gewoldus, J. C. & Maximiliano, Bavariæ duci, à consiliis.

Æqualis huic erat is, qui libris quinque complexus est vitam S. Hugonis, episcopi Lincolniensis. Quippe scriptor ille familiariter Hugone hoc usus fuit. Decessit autem Hugo anno cIↃ C XCIV. Ex auctore hoc alius, maximâ ex parte, excerpsit vitam illam Hugonis, quam Surius, sed stylo fere mutato, exhibet T. VI die XVII Nov.

Item tum vivebat Lambertus Parvus, Leodicensis monachus Cœnobii S. Iacobi ord. S. Benedicti, Tradidit res gestas episcoporum Leodicensium ab an. IↃ CCCC LXXXVIII ad annum usque cIↃ C XCIV: quo vivere desiit.

Elymandus, seu Elimandus, Frigidi montis monachus, in agro Beluacensi claruit temporibus Henrici VI, ac Chronicon contexuit libris XLVIII, quibus omne ævum ab orbe condito ad sua usque tempora complexus fuit. Alia quoque ejusdem commemorat Iac. Phil. Bergomas Chr. Suppl. lib. XII ad an. cIↃ C XCIX. Multa ex hoc Elimando, adscripto auctoris nomine, referuntur in magno istoc

Chro-

Chronico Belgico, cujus canonicus Regularis ordinis S. Augustini prope Nussiam auctor est.

Ad hæc tempora quoque pertinet Gualterus de Constantiis, Britannus, priùs episcopus Lincolniensis, postque archiepiscopus Rothomagensis: quem honorem consecutus est an. cIↃ c LXXXIV. Idem regem suum Richardum in Palæstinam proficiscentem comitatus fuit: deque ejus peregrinatione librum inter alia conscripsit.

Non alter Gualterum hunc melius comitetur hic, quàm Guilielmus Peregrinus, genere Anglus; Richardi, Angliæ regis, itidem in itinere Palæstino, ac Syriaco, comes. Hic carmine heroico panxit Hodœporicon regis sui, Richardi: in quo depingit, quæcunque eo in itinere vidisset. Carmen id Huberto, archiepiscopo Cantuariensi, & Stephano Turnehamo, militum præfecto, viro scientiæ militaris scientissimo, dedicavit.

Eâdem de caussâ his jungendus Richardus, Canonicus Londinensis, vir ob eruditionem Richardo, regi suo, carissimus; ac similiter peregrinationis, in Palæstinam, ac Syriam susceptæ, comes. Qui & ipse inter alia itinerarium, ac gesta ejus regis, conscripsit. Exstat MSus Cantabrigiæ in Collegio S Benedicti. Cæterùm non tantùm sub Richardo floruit: sed etiam sub rege Joanne.

Godefridus, Viterbiensis presbyter, à sacris scriniis fuit Conrado III, & Frederico I. Peregrinatione XL annorum, in qua bibliothecas omnes excussit, magnam sibi eruditionem paravit, non rerum modò, sed etiam linguarum: quippe & vulgares sciebat complures; & Latinè, Græcè, Hebraicè, ac Chaldaicè, doctus fuit. Hic nominis sui famam longè diffudit Chronico universali; quod partim prosa, partim carmine, condidit. Hoc, quia omnium principum historiam continet, atque hi appellantur Dii in Scripturis, *Pantheon* nuncupavit. A nonnullis citantur hoc titulo, *Memoria Sanctorum*; ut à Pignorio accepi. Orditur illud ab initio mundi: & perducit usque ad Pontificatum Urbani III: cui & opus hoc dicavit. Reponitur à Martino Polono inter eos, è quibus Chronicon suum congessit. Historicus non indiligens dicitur doctissimo Garciæ de Loaisa, notis in Chronicon Isidori. Primus in lucem emisit Basilius Joannes Heroldus.

B. Gisberti, sive Gilberti Confessoris vita (quæ ex Mso cod. in epitome Sanctorum ab Hatæo expressa est) auctorem habet æqualem Gisberti: is verò obiit anno cIↃ c LXXXIX.

Cap. LV.

Theodericus, abbas Benedictinus, de visionibus, & miraculis S. Hildegardis. Stephanus Hispanus de miraculis S. Rodosindi. Chronicon Roberti, monachi S. Mariani. De Saxonis Grammatici fide, ac dictione. Dodechinus abbas de peregrinatione in terram sanctam, & appendix ejusdem ad Marianum Scotum. Joannes Nutcensis *de vita S. Guilielmi.* Weingartensis monachi *Chronicon geminum.* Reinerus, Prior Leodiensis Helinaldi Galli *Historiarum libri*; *idem de variorum martyriis.* Engelhardus abbas *de S. Malchthilde.* Ottonis Sanblasiani *appendix ad Ottonem Frisingensem: ejusdem Chronica prima.* Guntheri *historia Constantinopolitana.* Monachi Egmondani *Chronicon Belgicum.* Roberti Montensis *appendix ad Sigeberti Chronicon.* Arnoldi Hildesemensis *appendix ad Chronicon Helmoldi; deque ætate ejus, ac fide.* Albertus Bohemus.

Circa annum cIↃ cc, quo Henricus VI. imperare desiit, atque habenas imperii suscepit Philippus, qui annis prope novem rexit, claruit Theodericus, abbas Benedictinus. Hic cùm Godefridus orsus fuisset vitam S. Hildegardis, nec perfecisset: operi ejus, cui princeps jure datus est locus, duos adjecit libros; unum de visionibus S. Hildegardis; alterum de miraculis, quæ Deus per eam fecisset. Tres hosce libros, cum epistolis S. Hildegardis, Coloniæ edidit Quentelius: ac Surius quoque eos habet in Historia Sanctorum Tom. v die XVII Sept. At Theodericus, abbas S. Trudonis, ab hoc est diversus: ut qui vixerit circa annum cIↃ c: ut suprà dictum.

Tum quoque Stephanus Hispanus, monachus congregat. Cluniacensis cœnobii Cellæ Novæ, in Hispania degebat. Conscripsit miracula S. Rodosindi, episcopi, & monachi. Opus hoc in dicto Cellæ Novæ monasterio adservari MSum, locuples testis est Ambrosius Morales Histor. suæ lib. XVI cap. XXXVI.

Item hoc imperatore claruit Robertus, monachus S. Mariani. Hic Chronicorum opus elaboravit, quod Trecis editum, & Parisiis ex officina Nivelliana, anno cIↃ IↃ XI.

Saxo, Grammaticus Sialandicus, Rotschildensis in Dania Ecclesiæ præpositus, ad Andream, *Daniæ episcopum, historiam scripsit libris XVI: in qua non pauca sunt fabulosa: ut haut cuncta recipi debeant ἀβασανίστως. Quo nomine & à Scaligero culpatur in opere de emendatione temporum *a*. *Impune* inquit *fuerit imperito seculo Hunibaldo cuidam, & Saxoni Grammatico, renascentibus autem literis Annio Monacho Viterbiensi fabulas suas Marrucinis illorum temporum probare.* Nec tamen tantus est fabulator, ac nonnullis videtur; qui eum nullo habent loco. Inter hos est Goropius Becanus: de quo minùs est mirandum, cùm argumentum tractet, non παράδοξον modò, sed etiam ἄδοξον. Rejicit igitur, non quicquid debet, sed quicquid obest caussæ semel susceptæ. Quod ad Saxonis dictionem, tanta hujus est elegantia, ut ætatis illius captum planè excedat, imò cum antiquiorum, & nostri seculi plurimis, certet. Unde Erasmus in Ciceroniano suo sic de eo scribit: *Dania nobis dedit Saxonem Grammaticum, qui suæ gentis historiam splendide magnificeque contexuit.* Quibus subjungit: *Probo vividum & ardens ingenium, orationem nusquam remissam aut dormitantem, tum miram verborum copiam, sententias crebras, & figurarum admirabilem varietatem, ut satis admirari non queam, unde illa ætate homini Dano tanta vis eloquendi suppetierit.* De eodem ita Janus Douza pater præfatione altera Annalium Batavicorum, quos carmine contexuit. *Sed neque Saxonem cognomento Grammaticum, seculi sui vel barbaries, vel impolitia deterruit, quominus multifaria metrorum genera oblatâ an quæsitâ Excursuum occasione festivissimus Chronicorum suorum ornamentis decenter intermisceret, quibus in fortium virorum laudes, ceu pleno quodam redundans alveo illam fœcundi pectoris luxuriem, illud exuberantis ingenii flumen passim per totum historiæ suæ corpus, longè lateque diffunderet.* Perduxit historiam suam usque ad tempora Philippi Cæsaris; sub quo non inglorius vivebat. Mentio ejus fit ab eo, qui Saxonem in Dania, aut vidit, aut videre potuit: discipulo dico S. Guilhelmi, Roschildensis in Dania abbatis; apud quem in præceptoris vita hæc legas: *Mittit itaque in Gallias Saxonem, præpositum Roschildensem, virum honestum; qui ab S. Genovefæ collegio petat dominum Wilhelmum, cum aliis tribus fratribus, mitti in Daniam*, &c. Cæterùm etsi Saxo vixerit temporibus Voldomari, seu potiùs Waldemari, quem & in præfatione operis sui compellat: non tamen ad eum usque historiam suam perducit: sed desinit in S. Canuto, Waldemari avo, qui interemptus est anno Christi cIↃ c XXXI.

a P. 496. edit. Raphel. 1598.

Dodechinus, seu Dudechinus, Germanus, monachus, & abbas Cœnobii S. Dysibodi, reliquit historiam sanctam, sive de peregrinatione in Palæstinam. Idem Chronicis Mariani Scoti appendicem adjecit ab anno cIↃ LXXXIV, usque ad an. cIↃ cc: quo tempore vixit. Quamquam Trithemius claruisse dicat sub Conrado III, anno cIↃ c XL: quod verum esse nequit, si appendix universa sit Dodechini.

Circa annum cIↃ cc etiam erat Joannes Nuscensis, monachus montis Virginis. Hic vitam descripsit S. Guilielmi, ordinis sui institutoris. Etiamnum hanc exstare, auctor est Joannes Costa in vita S. Donachi monachi; atque ex illo idem tradit Arnoldus Wion; ex Arnoldo autem Possevinus.

Eo

Eo quoque tempore vitam egit Altorfensis, sive Weingartensis monachus ad S. Martinum, auctor Chronici de Welphis principibus. Terminatur illud in anno cIↄ c LXXXI, Frederici imp. XXIX. Idem monachus (nomen ignoratur) reliquit Chronicon imperatorum Romanorum, ab Julio Cæsare, usque ad mortem Henrici V; quæ incidit in annum cIↄ cc. Utrumque Chronicon, ex codice MSo Augustano monasterii SS. Afræ, & Udalrici, in lucem dedit Henricus Canisius T. I Antiq. Lect.

Reinerus, Prior monasterii S. Jacobi Leodicensis ab anno cIↄ c XCIV, usque ad annum cIↄ cc XXX, condidit historiam Leodicensem, quæ Leodici in memorato cœnobio superest MSa.

Eodem tempore vitæ suæ curriculum decurrebat Helinaldus Gallus,* monachus Frigidi Montis. Condidit historiarum opus libris XLVII; quos ab orbe condito orditur. Præterea conscripsit martyrium S. Gereonis, & sociorum: item Victoris, Cassii, Florentii, & aliorum. Habes apud Surium T. v. die X Octob. De Helinaldo hoc Vincentium Bellovacensem adi Speculi Historialis lib. XXX cap. CVIII: & S. Antoninum Chron. Par. III. Tit. XVIII cap. V. Sæpius eum exscribit, nec nomen dissimulat, magni Chronici Belgici auctor.

Circa hæc tempora etiam fuisse videtur Engelhardus, abbas in Lanchaim, qui calami sui penicillo depinxit nobis vitam sanctæ virginis Mechtildis, principis Berchtoldi, Comitis de Andechs, & domini in Dyengen ad Isaram, filiæ, Frederici I. imperatoris cognatæ, abbatissæ in Damalia seu Dissen, posteaque in Edelsteten seu Oetilstetten; quod monasterium non longè est ab Urspergen, inter Augustam & Ulmam. Vitam eam repræsentat Canisius T. V Antiquæ Lect.

Henrico VI, Philippo, & Ottone IV, imperantibus, vixit Otto Sanblasianus, sive de S. Blasio: quomodo vocatus à monasterio S. Blasii: quod ordinis est Benedictini, ac in diœcesi est Constantiensi juxta Albam, fluvium Hercyniæ sylvæ; primamque originem debet imperatori Ottoni Magno. Ab hoc Sanblasiano est appendix illa Chronici Ottonis Frisingensis: quam incipit ab an. cIↄ c XLVI, & perducit usque ad annum cIↄ cc X: qui tertius erat annus Ottonis IV, sive a coronatione ejus secundus. Simlerus, in appendice Conradi Gesneri, ait, historiam suam perduxisse usque ad tempora Rodulphi Habspurgensis: qui imperare cœpit an. cIↄ cc LXXIII. Sed plane fallitur Simlerus, si integer is est Sanblasii liber, quem inter alios rerum Germanicarum auctores edidit Christianus Urstisius. Mentionem hujus scriptoris facit Naucletus lib. II generatione XXXIX: quo loco de Hugone agit, comite Palatino Tubingensi à Guelfone Bavaro in vincula conjecto; deque victoria, quam archiepiscopus Moguntinus ab Romanis retulerat. Etiam Otto ille *Chronica prima* composuit: quibus genealogias omnes sacræ historiæ, usque ad Timotheum, & Titum, Pauli discipulos, complexus fuit. Quod opus MSum exstat Basileæ.

Philippi Imp. tempore floruit & Guntherus, priùs scholasticus, postea monachus in cœnobio Parisiensi; non inclytæ Galliarum urbis; sed alio, ordinis Cisterciensis in diœcesi Basileensi. In notitiam posteritatis pervenit historiâ suâ Constantinopolitanâ de iis temporibus, quibus strenuè rem gessit Balduinus. Ait ipse, ea se, quæ tradit, ex ore illius Martini abbatis accepisse, qui expugnationi Constantinopolis interfuit. Ex quo, ut ætatem scriptoris, ita &, quantæ fidei sit, intelligimus. Edidit eum Canisius T. V. Ant. Lect.

Eodem imperante, præclarum industriæ suæ monumentum reliquit monachus Egmondanus, qui Chronicon Belgicum, & potissimùm Hollandiæ, condidit. Incipit ab anno Christi Iↄ c XLVII. Desinit in an. cIↄ cc V: quo vixit; ut ex operis extremo satis liquet. Scriptor hic, ex bibliotheca V. Cl. Andreæ Schotti, prodiit Francofurti in lucem, unà cum Joanne à Leidis, Carmelita, & Reinero Snoio, Goudano. Sed à typographis pessimè est habitus, magno rei historicæ, & Batavicæ imprimis, damno. Usque adeò multa in eo, vel prætetita sunt, vel corrupta, planè etiam perturbatâ temporum ratione. Quod partim ex antiquo cœnobii Egmondani codice membranaceo; partim ex ingenio, deprehendit, & occasione primâ publico testatum faciet, vir summus, Petrus Scriverius. Qui & continuatorem ejusce chronici hactenus ineditum, longeque fusiùs cuncta prosequentem (quippe qui ultra Florentii V. tempora provehatur) commtem ei dabit ex codice paris vetustatis. Ei nomen *Gulielmo Procuratori*; de quo inferiùs accuratiùs dicemus. Quod autem ad Chronicon Egmondanum attinet, ejus auctorem esse monachum Egmondanum, non tam ex vulgatis elicias libris, quàm membranis ejusdem Scriverii. Nam vulgò quidem legitur ad an. cIↄ c LXXVI: *Hoc ex ejus relatione dictum ac certificatum sit, qui ejus peregrinationi interfuit, & idem mortis periculum timuit. Postea moritur.* Ubi in Scriverii MSo est: *timuit, postea monachus noster.* Ætatem autem clarè cognoscas ex verbis istis extremo Chronico, puta ad an. M CC V: *Ecce longam gestorum seriem qualicunque stylo exaravimus. Alia præter hæc si fortè supervenient, quæ ad præsens negotium spectant, alterius executioni committimus.*

Imperante Ottone IV, qui Philippo successit anno cIↄ cc VIII fuit Robertus Montensis, abbas Normannus Gallus. Unde & in quibusdam MSSis vocatur *Robertus abbas de Normannia*, uti in eo qui in bibliothecâ publicâ Cantabrigiensis Academiæ. Aliis a quoque vocatur Robertus Normannus, *abbas Montis Navalis*, vel simpliciter, *Robertus, abbas montis Navalis* b. Continuavit is Chronicon Sigeberti usque ad an. cIↄ cc X. Item edidit librum de suis temporibus, atque alterum de vita Henrici, primi ejus nominis Anglorum Regis. Adhæc acta conciliorum. Nempe ipse interfuerat concilio tum Romano, tum Tolesano: quæque viderat, literis mandavit. Præterea libros VII de bello sacro Christianorum principum: quod opus prodiit Basileæ. A Joanne Lelando, quem & Possevinus sequitur, traditum est, continuari ab eo Chronicon Sigeberti usque ad annum cIↄ c LVIII: atque ipsum tum temporis claruisse. Sed duobus, & quinquaginta annis, ulteriùs processisse, nemo negabit, qui appendicem eam inspexerit. Idem Possevinus consignasse ait tum gesta Marodoci, tum etiam Waluwani. Nimirum confudit duos Robertos Montenses Normannos: quorum uterque abbas, sed unus cœnobii S. Michaëlis, idque temporibus Stephani regis & Henrici II: alter abbas Abrincensis, idque temporibus Henrici II, Richardi I. & Joannis Regis. Qui ad hæc tempora pertinet.

a Miræo in Chron. ord. Præmonstr. pag. 16.
b Mejero in Annal. Fland. ad an. 1147.

Arnoldus, Hildesemensis Præpositus, vixit tempore Othonis IV, ac Chronico Slavorum, quod Helmoldum, presbyterum Buzoviensem, auctorem habet, supplementum addidit: atque id opus dicavit Philippo, Racesburgensis Ecclesiæ antistiti. Præfationem sic orditur: *Quia bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos historias de subactione, seu vocatione Slavorum, & gesta Pontificum, quorum instantiâ Ecclesiæ harum regionum invaluerunt, debito fine, ut voluit, non consummavit: Deo cooperante, huic operi, vel labori, insistere decrevimus.* Lib. IV cap. XIX refert epistolam à Carolo Cancellario ad se missam. In inscriptione ejus appellatur Hildesemensis præpositus. Sed pòst Abbatem fuisse Lubecensem, colligere est ex MSo Puchemano; ubi ita vocari, Reineccius auctor est. Qui & eodem pertinere existimat, tum quæ de Lubecensibus adfert: tum crebras monasticæ vitæ laudes. Desinit Arnoldus in temporibus Ottonis IV. Quamquam aliqua in fine desiderantur. Sed multò pòst vixisse non potest. Siquidem ex memoratâ epistolâ liquet, familiarem fuisse Conrado Cancellario: qui cùm, resignato episcopatu Hildesheimensi, Herbipolensis, seu Wirzeburgensis factus esset episcopus; dum se illis opponit, qui Ecclesiæ res invaserant, in Herbipolensi ab iis civitate occisus est. Factum id temporibus Cæsaris Philippi, ac regis Romani Ottonis: ut cognoscimus ex Arnoldi hujus libro VII cap. II. In rebus Slavonicis fide dignus est: non iis item,

quæ

quæ de Italiæ, Siciliæ, Græcorumque rebus, adnectit: in quibus satius sit alios audire, qui ex professo de iis tractarunt.

Dispiciendum verò, utrùm & hîc locum mereatur Albertus Bohemus, decurio, & archidiaconus Laureacensis. Ottoni IV is à consiliis fuit, atque, ut verba retineam, quibus se ipsum nuncupat, executor sententiarum sedis Apostolicæ generalis per totam Alemaniam, & judex delegatus contra Imp. Fredericum II hæreticum. Sic imperatorem appellat. Hujus commentariis autographis in membrana scriptis adjutum se ait Io. Aventinus, cùm conderet septimum, eundemque ultimum librum annalium Bojorum. Sed mihi nec apographum eorum cernere contigit.

Cap. LVI.

Joannis Oxfordii historia Anglicana, atque opus de itinere suo Siculo. Idemne Scala Chronici sit auctor. Rogeri Hovedeni annales Anglicani, ac commentarii de regibus Northumbriæ. Josephus Devonius, sive Iscanus, auctor poëmatis de bello Trojano, quod Cornelii Nepotis nomen ementitur. Idem explicatus, & correctus. In dubium vocatur sententia Pitsei, existimantis, Iscanum tandem factum esse Burdigalensem archiepiscopum, idque favore Balduini Cantuariensis. Colmannus Sapiens. Gervasius Tilberiensis. Rogerus Crolandiensis. Gervasius Dorobernensis. Gilbertus de Hoilandia. Guilielmus Litle, seu Parvus, sive Neuburgensis, quâ fide scripserit. Radulphus, vel, juxta alios, Richardus de Diceto. Joannes de Forda. Jocelinus Brakelonde. Joannes Graye. Adamus Barkingensis. Hugo Candidus. Stephanus Langtonus. Alanus Teukesburiensis.

QUo tempore Philippus, atque Otto IV, imperium Rom. tenuere: eo in Anglia regnavit Joannes. Nam Philippus quidem, qui Barbarossæ filius erat, successit Henrico VI, anno cIↄ cxcix. Huic eodem anno opposuere alii Ottonem IV, Saxonem. Anno cIↄ ccVIII Bambergæ occiditur Philippus. Exinde solus imperat Otto. Anno cIↄ ccXII, excommunicato à Pontifice Ottone, eligitur Fredericus II, Barbarossæ nepos. An. cIↄ ccXVIII moritur Otho imperator, ac solus rerum potitur Fredericus II. At omni penè hoc tempore regnavit in Anglia Joannes primus. Nam anno cIↄ cxcix, quo dicebamus, ab his Philippum, ab aliis Othonem, imperatores creatos, in Anglia regnare cœpit Joannes. Ac biennio solo ante Ottonem decessit: anno puta cIↄ ccXVI. Itaque eos nunc seorsim (plusculi enim sunt) complecti visum, qui, temporibus regis Joannis, monumentis suis historiam in Britannia illustrarunt.

Princeps esto Joannes Oxfordius, sive de Oxonio, decanus Collegii Sarisburiensis. Hic posteris transmisit historiam Anglicam: quæ quanto in honore à plerisque soleat haberi, argumento illud erit, quòd ei proximus post Gualterum Monemutensem tribuatur locus. Vide Hectorem Boëthium in præfatione historiæ Scoticæ ad Jacobum V Scotorum regem. Librum etiam reliquit de itinere suo in Siciliam: quò ad regem Guilielmum missus fuerat ob sponsalia Joannæ, Henrici II, regis Anglorum filiæ; regum, Richardi, & Joannis, sororis. Idem Lelando auctor videtur voluminis, cui nomen *Scala chronici*. Sed hunc eo refellit Balæus, quòd hoc in chronico citetur Otterburnus Minorita. Imò nec istud satis scio, rectène nomen operis extulerit. Suspicor enim potiùs illud vocari *Scotochronicon*, quia Scotorum tempora persequatur. Quomodo opus suum inscripsit Joannes de Forda: ut mox dicemus. Sed de hoc aliquid quoque afferemus, ubi ad Thomam Grajum deventum erit.

Claruit & tum Rogerius de Hoveden, Britannus. Inter domesticos fuerat Henrici II, Anglorum regis: ut in annalibus suis tradit Gualterus Coventriensis. Post obitum verò ejus, præter alia, elucubravit libros duos Annalium Anglicanorum; quos, ubi Beda desiit, auspicatur; ac perducit usque ad Joannem regem; qui regnare cœpit anno cIↄ cxcix, uti antè diximus. Manuscriptum id opus Cantabrigiæ adservat bibliotheca, quæ est in collegio S. Benedicti. Thomas James *a* in bibliotheca ea S. Benedicti exstare ait *excerptiones de Chronicis Roberti de Houeden.* *a Pag 74.* Uti quoque privata baronis Lumlejani, atque alia Gualteri Copi. Condidit & historiam regum Northumbriæ. Ejus commentarios Eduardus, primus hujus nominis Angliæ rex, sedulò jussit acquiri, cùm ei de titulo regni Scotici controversia esset: ut auctor est Ranulphus lib. VII. cap. XXXIX. V. Cl. Henricus Savile, præfatione in scriptores Angliæ à se editos Londini, vocat eum *auctorem cum primis bonum & diligentem, verissimumque superiorum temporum indicem.* Primarium fuisse Theologiæ professorem in Academiâ Oxoniensi; totamque Thomæ Becketi vitam scripsisse; testes sunt Robertus Parsons in Admonitione, controversiâ II. cap. X, & Bryanus Twynus lib. II. de Antiq. Acad. Oxon.

Etiam Henrici II, Richardi, & Joannis, Angliæ regum, temporibus, claruit Josephus Devonius, sive Iscanus, vel Excestriensis. Natus est in Devonia, quæ citerior Dunmoniorum, seu Damnoniorum regio est. Sed educatus est Iscæ, civitate Cornwalliæ, seu Cornubiæ; quæ est altera pars Damnoniorum. Atque hinc liquet, unde nunc *Devonius*, nunc *Iscanus*, dicatur. Vir fuit Latinè, Græceque doctus: & admodum disertus: imò poëtarum Britannicorum suo ævo princeps. Patronum habuit Balduinum, Cantuariensem archiepiscopum. Cui & dedicavit, tum libros sex de bello Trojano; tum Antiocheidem suam: præter quæ & panegyricum in Henricum II edidit, & librum de institutione Cyri, & nugas amatorias, & epigrammata, & carmina varia: ut auctor est Balæus. Libri sex de bello Trojano prodiere Basileæ, primùm divulgante Albano Torino. In eo opere expressit Iscanus historiam, quæ Daretis Phrygii nomen præfert. Initium operis hujusmodi est:

> *Iliadum lacrymas, concessaque Pergama fatis,*
> *Prælia bina ducum, bis adactam cladibus urbem,*
> *In cineres querimur.*

Poëticas fabulas segregat, veritati historiæ insistens, quantum licet. Hoc volunt verba ista:

> *Quos superos in vota vocem? mens conscia veri*
> *Proscripsit longè ludentem ficta poëtam.*

Negat se Homerum sectari, qui multa mentitur. Id cùm non satis perspiceret Albanus Torinus, vir eruditus, pro *conscia veri*, putavit legendum, *æmula veri*: quod menti poëtæ adversatur. Uti & sequentia ostendunt:

> *Quin te Cecropii mentita licentia pagi,*
> *Et ludant figmenta, pater, quo præside floret*
> *Tantia, & in priscas respirat libera leges.*

Ubi *Cecropium pagum* appellat poëtas Græculos, homines gentiles, sive pago deditos, ut Prudentius loquitur. Quod satis ostendit, non esse poëtam gentilem, nedum Cornelium Nepotem. Cæterùm pro *Tantia* idem Albanus Torinus legendum putabat *Pontia*, sed perperam. Rectum est *Cantia*. Quippe alloquitur Mæcenatem suum Balduinum, archiepiscopum Cantuariensem: quem & alibi sic compellat:

> *In numerum jam crescit honor, te tertia poscit*
> *Insula, jam meminit Wigornia, Cantia discit,*
> *Romanus meditatur apex, & naufraga Petri*
> *Ductorem in mediis exspectat cymba procellis.*

Ubi Balduino optat atque ominatur summi pontificis dignitatem. Meminit Josephi hujus & Guilielmus Fastregicus libro de rerum originibus. Joannes Pitseus, opere de scriptoribus Angliæ, refert, favore & gratiâ Balduini, cujus antè meminimus, tandem factum esse archiepiscopum Burdigalensem. Quod unde hauserit, nescio. Nihil quidem de eo Lelandus, aut Balæus. Planeque erroneum censeo. Sanè apud Gabrielem Lurbeum, in Chronico rerum Burdigalensium, lego, anno quidem cIↄ cLXXXI, Eliam quendam fuisse archiepiscopum; Guilielmum autem

tem anno cIↄ cc xxiv: de Josepho hoc ibi ne γρῦ quidem; uti nec apud Democharem, in catalogo Burdigalensium episcoporum, aut Joannem Chenu in historiâ episcoporum Galliæ. Et sanè quàm parum credibile est, tantum gratiâ apud Gallos valuisse Cantuariensem præsulem, ut, ejus postulato, hominem Anglum facerent archiepiscopum Burdigalensem.

Tum quoque Colmannus Sapiens, Britannus, in pretio habebatur. Composuit Chronicon rerum gestarum, catalogum regum Angliæ, dialogum de bellis Danicis. Item Angliam descripsit. Est hic inter præcipuos rerum Britannicarum auctores: ac crebrò ejus auctoritate se tuetur Joannes Hardingus in Chronicis, imprimis libro II.

His se socium addit ejusdem temporis historicus Gervasius Tilberiensis: qui Possevino minùs rectè *Tilgeriensis* dicitur; cùm oppidum, unde nomen traxit, vocetur Tilburia, vel Tilberia; quod in Anglia, in litore Thamesino, situm est. Henrici II, Anglorum regis, nepos, atque Arelatensis ditionis mareschallus fuit. Illustravit historiam Britannicam Galfridi Monemutensis. Præterea condidit historiam terræ sanctæ. Item scripsit originem Burgundionum, & mirabilia orbis: præterea Chronicon, cui titulus, de otiis imperialibus. Hoc dedicavit Othoni IV imperatori. Ac MSum reperitur Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Adhæc reliquit tripartitam Angliæ historiam, quam Balæus digessit in tres, ut vulgò vocant, columnas: atque inde *Tricolumnium* inscripsit. Quo ex opere cognoscere est, quis status Angliæ fuerit sub Henrico, II ejus nominis Anglorum rege. Idem creditur auctor libri Nigri, sive dialogi de Scaccario, de quo ambigere videtur Seldenus Notis ad Eadmerum a.

a P. 216.

Rogerus Crolandiensis monachus, ac pòst cœnobii Friscomensis Prior, septimus eorum fuisse dicitur, qui vitam signarint Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi. Eam Henrico Crolandiensi dedicavit. Edidit hoc opus an. IV regis sui Joannis: sub quo claruit anno cIↄ cc xiv. Non toto seculo antè, ut vulgò apud Possevinum legitur.

Gervasius Dorobernensis, sive Cantuariensis, qui & Gervasius de Melkelaya, monachus Benedictinus, sub eodem rege floruit. Historiæ patriæ fuit intelligentissimus. Condidit historiam gentis Anglicæ; in qua Britannorum originem, item Saxonum, & Normannorum res gestas persecutus est. Vitas quoque descripsit Cantuariensium Archiepiscoporum, ab Augustino usque ad Hubertum, σύγχρονον regis Joannis. Quod opus MSum adservatur Cantabrigiæ in bibliotheca Collegii S. Benedicti. Ubi & *Mappa mundi* ab eodem auctore. Idem de Regionibus Britanniæ egit: item de sedibus Pontificiis, & monasteriis constructis: ut auctor est Balæus.

Temporibus iisdem vivebat Gilbertus de Hoilandia, Anglus, priùs monachus Cisterciensis sub B. Bernardo Claræ vallensi, postea abbas Suinsetensis in Lincolniensi agro. Ab insigni eruditione commendat eum Trithemius. Multa ingenio, ac industriâ, peperit; quæ in catalogo suo Bostonus Buriensis commemorat. Inter ea est vita B. Bernardi; sub quo monachus fuerat, ut diximus. Estque idem Gilbertus, cujus XL sermones in Cantica subjici commentariis Bernardi in eundem librum solent: nempe quia istic Gilbertus cœpit, ubi desierat B. Bernardus.

Sub Richardo rege, ac Joanne, etiam claruit Guilielmus Litle, qui & *Parvum*, sive Gallico cognomento *Petit*. Imò nec alius est Guilielmus Neubrigensis, quomodo vocatus, quia Novoburgensis monasterii prope sylvam Cuculinam canonicus, ac doctor Theologus, fuerit. Hic, præter alia, edolavit libros duos de regibus Anglorum: item historiam de gestis Anglorum libris quinque. Qui MSSi supersunt Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Th. James ait eos manu recentioris scriptos quibusdam in locis esse restitutos & perfectos. At primus eos in lucem protulit Guilielmus Sylvius. Orditur ab anno cIↄ LXVI; quo Guilielmus, cognomento Nothus, dux Normanniæ, Haraldo, regi Anglorum, bellum intulit: hinc autem paucis omnia perstringit, usque ad annum cIↄ c XXXV, quo se natum fuisse scribit: inde verò fusè omnia persequitur, usque ad annum cIↄ c XCVII. Polydoro Virgilio *veridicus auctor* nuncupatur. At à Guilielmo Lelando non injuriâ reprehenditur, quòd modum non tenuerit in culpando Galfredo Monemutensi. Nam etsi multa fabulosa in eo sint: tamen non tam multa, quàm ille videri vult. Nec ipse effugere potuit Neubrigensis, quin fabulas multas historiæ suæ insereret. Interea dissimulare non possumus, longè majori judicio, ac delectu, in scribenda historia Neubrigensem usum esse, quàm Galfredum.

Sub eodem Joanne non parùm gloriæ consecutus fuit Radulphus de Diceto: qui in codd. Thomæ Walsinghami a, sed perperàm, *Radulphus de Luceto*; nonnullis etiam *Richardus Dicetensis* vocatur. Fuit Londinensis ecclesiæ ad ædem Pauli decanus. Præclareque omnino de historia meritus est. Transmisit posteritati opus de temporibus mundi, chronica, historiarum imagines, continuationes Roberti de Monte, abbreviationes Chronicorum, librum de præclaris scriptoribus, alium de adventu Saxonum, gesta Normannorum, origines Hibernorum, & Scotorum, volumen de regibus Anglorum, item de mirabilibus Angliæ, aliaque. Hujus etiam opera ex bibliothecis perquiri jussit Eduardus primus, rex Angliæ; cùm certamen ei foret de titulo regni Scotici. Meminere ejus quoque, Jac. Baconthorpius in prologo IV Sentent. quæst. XII, Ranulphus Higdenus lib. VII. cap. XXXIX, atque alii. Plurimas Eadmeri paginas expilasse, observatum Seldeno præfatione in Eadmerum. Cæterùm in Collegio S. Benedicti apud Cantabrigienses habes annales Stephani archiepiscopi: quorum initium, *Res gesta*. His, ut Th. James monuit, adscriptum illud veteri manu: *Liber de Dorobornensibus Archiepiscopis directus à Radulpho de Diceto Londonensis Ecclesiæ decano.*

a Adam. 1292.

Joannes de Forda, vel *Fordeham*, vel *Fordon*, Britannus, Fordensis cœnobii abbas Joanni regi ab auriculari confessione erat, anno cIↄ cc X: præter alia scripsit vitam Wolfrici presbyteri. Item acta Joannis regis. Et Scoti chronicon, quod MSum superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Liber est à muribus mirè arrosus, magnàque ex parte absumptus. Incipit, *Debitor sum fateor.*

Jocelinus Brakelonde, Anglus, monachus Benedictinus cœnobii Buriensis, claruit anno cIↄ cc XIV. Elucubravit accuratum Chronicon monasterii sui Buriensis. Item librum composuit super electione Hugonis. Et vitam Roberti martyris.

Joannes Graye, Nordovicensis in Anglia episcopus, & regi Joanni percatus, scripsit historiarum sive Chronicorum volumen. Obiit anno cIↄ cc XVI.

Adamus Barkingensis, Britannus, vixit extremis temporibus Joannis regis, ac, præter alia, opere de serie sex ætatum, memoriam sui propagavit.

Extremis quoque regis ejus annis florebat Hugo Candidus, alias *Whyte*, Anglus ordinis Benedictini in monasterio suo Petroburgensi. Scripsit historiam Petroburgensem: in qua de monasterii sui origine, variàque fortunâ, accuratè tractat. Sanè luculentus rerum gestarum scriptor vocatur à Jo. Lelando: deque primitiva Merciorum ecclesia quædam adfert Bedæ ipsi indicta.

Imprimis etiam temporibus Joannis regis, & aliquot annis pòst, claruit Stephanus Langtonus, Anglus. Qui primùm gymnasii Parisiensis magister fuit in Theologia, & secularis canonicus ad ædem B. Mariæ: exinde à Papa Innocentio III creatus est presbyter cardinalis Tit. S. Chrysogoni; ac tandem in patria archiepiscopus factus Cantuariensis: quâ in dignitate admodum senex obiit anno salutis cIↄ cc XXVIII, nono regis Henrici III anno, episcopatus sui XXI: ut est apud Polydorum Virgilium Histor. Anglic. lib. XVI. Sæpius ejus meminit Thomas Waldensis in Doctrinali. Quo nomine Joanni, Angliæ regi, fuerit invisus: docebit ibidem Polydorus Historiæ suæ lib. XV. Longè plurima ingenio, ac studio, peperit: interque ea librum de factis Muhammedi: alterum item de vita regis Richardi, uti & de translatione ejus. Manu exara-

exaratus is Romæ adservatur in bibliotheca Vaticana, num. Iↄcc xxii. Adhæc annales elaboravit archiepiscoporum Cantuariensium; qui MSSi supersunt Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Ibidem MSSi reperiuntur libri ejus quinque de Thomæ Cantuariensis (quem in sanctorum numerum relatum fuisse, non semel diximus) vitâ, passione, ac translatione; quam Langtonus ipse ingenti cum pompâ procurârat.

Tum quoque lucis fruebatur usurâ Alanus Anglus, Teukesburiensis monasterii, ad confluentiam Avonæ & Sabrinæ siti, abbas. Qui, cùm Cantuariæ æditiuus foret fani ejus, quod Servatoris dicitur; familiaris valde erat memorato antè Thomæ Becketo, Archiepiscopo Cantuariensi. Unde & pro eo, suasu Stephani Langtoni, edidit Acta Clarendonensia; ac commentarios de exilio, & vita hujus Thomæ. Opus id tribus libris constat, ac manuscriptum superest in bibliothecâ Vaticanâ, Baronio teste in xii Annal. ad annum cIↄclxii. Alia etiam compluria edidit: quorum aliqua MSSa exstant, partim Cantabrigiæ in bibliotheca S. Benedicti: partim Lovanii in bibliotheca Joannis Fenni, Angli.

Cap. LVII.

Conradi Scheurnensis, *philosophi*, *Chronicon.* Lambertus Leodiensis *de vita Hereberti archiepiscopi.* Anonymus de vita S. Guilielmi Roschildensis: *ac de ejus ætate error quorundam.* Hugo Floreffiensis *de S. Juetta.* Vincentius Cadlucus. Honorii Augustodunensis *Summa historiarum, deque luminaribus Ecclesiæ liber.* Henricus, comes à Calwe. Conradi Scyrensis *historia Spirensis.* Eckerhardus, decanus S. Galli, *de vita S. Notkeri Balbuli.* Jordanus Saxo *de origine ordinis Prædicatorum: atque obitus scriptoris.* Gillo Gallus *de vita Hugonis Cluniacensis.* Cæsarius Heisterbacensis *de vita S. Engelberti, atque ejusdem libri* xii *de illustribus miraculis, & quando hoc opus signârit.* Rigoldi Galli *annales de gestis Philippi Augusti.* Ludolphus Bebenbergius. Oldonius *de vita Rodosindi.* Conradi à Lichtenau, *abbatis Urspergensis, chronicon, deque eo judicium.* Thomas Cellanus *de S. Francisci vita, & miraculis.* Joannes Gallus *de vita S. Vulfranni.* Jacobus Fornerius *de vita S. Joannis Gualteri.* Blasius Melanesius *de eodem. Item* Hieronymus Florentinus *de miraculis ejusdem. Vita S. Ludovici regis, auctore* Gaufredo de Bello Loco. Anonymus de vita S. Hermanni, *sive Josephi Præmonstratensis.* Albertus Patavinus *de vita Beatricis Ateftina, & Aldegundis. Anonymus de vita S. Antonii Ulyssiponensis. Variorum judicium de historia* Roderici Ximenes, *Toletani archiepiscopi; quis primus eam ediderit; & qua præterea scripserit. Conradus à Martburg de vita S. Elisabethæ Ungaræ. Lucæ Tudensis Chronicon quale. Annales Godefridi, monachi Coloniensis. Jacobi de Vitriaco historia Orientalis, & vita S. Mariæ Ognizcensis. Guilielmi Galli historia tripartita. Bartholomæi Brixiani Chronicon de urbibus Italiæ. Godefridus Calvus de vita S. Guilielmi Briocensis. Guilielmus Turnonensis de vita S. Eleutherii, & Chronicon ejusdem.*

Deventum nunc ad annos Frederici ii Imperatoris; qui, Ottone iv defuncto, solus imperii habenas tenuit, anno cIↄccxviii; atque imperavit usque ad annum cIↄccxlv.

Primis Imperatoris hujus temporibus fuit Conradus philosophus, primarius monachus in Scheurn. Condidit Chronicon, cujus αὐτόγραφον in Scheurn servatur. Uti & multa alia ejus manu descripta. Tantæ enim industriæ fuit, ut plusquam quinquaginta ingentia describeret volumina: quemadmodum de eo testis est Joannes Aventinus: qui & Chronico ejus, ut ipse profitetur, adjutus est, cùm ultimum conderet annalium suorum librum.

Ad hæc quoque tempora ab Arnoldo Wyon, in Ligno Vitæ, Francisco Sweertio in Athenis Belgicis, & aliis, refertur Lambertus Leodicensis, monachus ordinis Benedictini in cœnobio S. Laurentii Tuitiensi, congregationis Cluniacensis: quem aliqui prope seculo antiquiorem; alii, plusquam duobus seculis, recentiorem esse, arbitrantur. Sed omnino hujus loci est, si vixit sub Werimbaldo, iii abbate, ut Valerius Andreas in bibliotheca Belgicâ refert. Sed multùm metuo, ne & isti, & cum illis Arnoldus Wion aberret. Nam Tritthemius, tum in viris illustribus, tum in Chronico Hirsaugiensi, refert eum ad annum cIↄlx: & auditorem fuisse ait Adelmi grammatici, episcopi Brixiensis. Facilè hanc controversiam decident, qui integram Brixiensium episcoporum seriem habent: imprimis Brixienses ipsi: quos inter non possum non honoris caussâ nominare doctissimum, & alibi etiam memoratum hoc opere, Octavium Rubeum. Nobis verò cùm ista scriberemus, nescio quo infortunio, solùm de hoc argumento Demochares ad manum erat. Apud eum autem fragmentum tantùm de episcopis Brixiensibus invenimus: idque ab anno ccclxxx, usque ad annum Iↄccxxxviii. Redeo ad Lambertum. Hic post Rupertum, abbatem Tuitiensem, scripsit vitam Hereberti, archiepiscopi Coloniensis: qui terris excessit anno cIↄxxi. Hymnos etiam, & epigrammata, ingenii sui monumentum, idem Lambertus reliquit.

Iisdem temporibus vixit is, qui vitam tradidit præceptoris sui, S. Wilhelmi, priùs canonici secularis, hinc canonici regularis S. Genovefæ Paris. ac tandem Roschildensis in Dania abbatis: qui anno obiit cIↄccii, viii Id. April. ut in ejus vita legere est. Vita ea integrè superest MSa in Rubeâ valle. Sed Surius in Sanctorum historiâ redegit in epitomen. Exstat ea apud Surium Tom. ii, ad vi April. At, vel Possevini, vel librarii, spissus est error; quando in Apparatu sacro scriptorem hunc refert ad annum cIↄc. Nam quomodo tum vitam prodiderit Guilielmi abbatis, cùm abbas ille toto pòst seculo demum decesserit? Et sanè, ut hoc nesciremus, eâ in vitâ mentio fit Papæ Eugenii tertii; uti & Garini, abbatis S. Genovefæ, qui Odonis, primi abbatis ab Eugenio iii constituti, successor fuit; item Saxonis Grammatici, & aliorum, quos recentiores esse, satis constat.

Hugo Floreffiensis, canonicus ordinis non Benedictini, ut putabat Arnoldus Wion, eumque sequutus Possevinus: sed Præmonstratensis, ut scribunt Valerius Andreas, Franciscus Sweertius, & Ioan. Bollandus, floruit temporibus Frederici secundi. Scripsit vitam S Iuittæ, viduæ & reclusæ apud Hoyum in Leodicensi territorio, quæ obiit anno cIↄccxxii. Superest ea vita MSa Leodii: à Ioanne Bollando edita est in vitis Sanctorum. Hugo verò Iuittæ, cujus vitam scripsit, non σύγχρονος solùm fuit, sed & familiaris, quemadmodum ipse non uno loco indicat.

Vincentius Cadlubcus priùs fuit præpositus Sendomiriensis: ac Episcopus Cracoviensis factus est anno cIↄccvi, atque anno obiit cIↄccxxvi. De eo hunc in modum refert Ioannes Herburtus de Fulstin, regni Polonici Senator lib. vi. historiæ Polonicæ cap. v. *Annus quo hac acta sunt fuit post Christum natum* cIↄccvi. *Insequenti verò anno Fulco, seu Pelca, episcopus Cracoviensis vita excessit: cui Magister Vincentius Cadlubcus, vir pius, & eo tempore doctus, qui primus Polonorum historiam conscripsit, successit.* De eodem sic scribit cap. viii: *Vincentius Cracoviensis Episcopus, cùm multa Cracoviensi basilicæ contulisset, ultrò episcopatu se abdicavit, ne quidquam adversante principe, ac dissuadente collegio sacerdotum: & in Andreoviensi monasterio reliquos quinque vitæ annos religiosè exegit, cùm decem annos episcopus fuisset.* De historiâ ejus sic idem indicat in præfatione operis sui: *Primus quod ego sciam, Vincentius Cadlubcus rudi ac impolito stylo res Polonorum adnotavit veriùs, quàm descripsit.*

Honorius Augustodunensis, qui Tritthemio presbyter, aliis verò monachus, & abbas dicitur, gloriam sibi, & publico

blico fructum, quæsivit volumine, quod Summa historiarum, vel magnum Chronicorum opus, nuncupatur. Nec prætereundus est liber ejus de luminaribus Ecclesiæ: quo illa, quæ priores hoc de argumento tradidissent, in epitomen redegit, & præterea scriptores aliquot adjecit. Vixit anno cIↃ CC XX.

Henricus, comes à Kalwe, abbas Augiæ divitis, quæ vocatur *Reichaw*, claruit anno cIↃ CC XX; ac vitam reliquit S. Pirminii, primi Augiensis abbatis, posteaque Meldensis episcopi: ut testantur Eisingrinius, & Arnoldus Wion.

Eodem tempore, & famam scribendo extendere, & bene de ordine suo mereri, studebat Conradus, Germanus, Prior cœnobii Scyrensis in Bavaria, congregationis Cluniacensis. Qui, inter alia, Scyrensem historiam, ac res gestas omnium monasterii sui abbatum, posteris transmisit. Multùm autem metuo *a*, ne hic idem sit, ac Conradus monachus in Scheurn; de quo initio capitis dictum nobis.

a Imò planè ita nunc statuo.

Item tum fuit Eckerhardus, decanus S. Galli, auctor libri de vita B. Notkeri, cognomine Balbuli: qui exstat apud Canisium Tom. VI. Ant. Lect. Ætatem arguunt hæc verba cap. XVIII: *Bene hic ponendum est, quod* NOSTRIS *temporibus evenit. Venerabilis abbas S. Galli, Udalricus pia memoria, hujus nominis sextus, in legatione regis Friderici* II, *postea Cæsaris, venit Romam ad Innocentium Papam* III *missus*, &c. Censeo, & eundem esse Eckerhardum, qui vitam S. Galli a Ratperto scriptam ex Germanica lingua Latinè transtulit. Ea in vetusto codice superest in monasterio S. Galli.

Anno Christi cIↃ CC XXI B. Dominico successit Jordanus, Saxo, Theologus Parisiensis, qui librum fecit de origine ordinis sui. De hoc sic Theodoricus Appoldiensis in præfatione octo librorum de Dominici vita: *Sciendum, quod venerabilis pater noster, beatus Jordanus, secundus nostri ordinis magister, successor S. Dominici dignissimus, libellum de initio ordinis composuit; in quo primorum patrum, & fratrum sanctorum gesta gloriosa, & mirabilia opera, conscripsit; ne in oblivionem venirent patres tam excellentes, eorumque exempla tam eximia sanctitatis. De quo libello prima sancti Dominici legenda conscripta est.* Prodiit is liber Romæ anno cIↃ IↃ LXXXVII, cum notis M. Antonii Maffæi Salernitani. Jordanus hic, Hierosolyma tendens, naufragio cum duobus sociis, multisque aliis, periit anno Christi cIↃ CC XXXVI. Vitam ejus signavit Albertus Leander, quam apud Surium habes Tom. VII, a. d. XIII Febr. Vide & de eo Jacobum Bergomatem in supplemento Chronicorum lib. XIII, ad annum cIↃ CC XL, Raphaëlem Volaterranum lib. XXI, & Ferdinandum, Ord. Prædic. Centuria I.

Circa annum cIↃ CC XXII Gilo Gallus, monachus Cluniacensis, postulato abbatis sui Pontii, in literas misit vitam S. Hugonis, abbatis Cluniacensis: quam MSam superesse, auctor est Arnoldus Wion in Ligno vitæ.

Iisdem temporibus Cæsarius Heisterbacensis Ordinis Cisterciensis, ac diu Prior Villariensis monasterii in Brabantia, inter alia scripsit de vita S. Engelberti, Archiepiscopi Coloniensis, libros tres; qui apud Surium exstant Tom. VI. de vitis Sanctorum, die VII Nov. Dicavit eos Henrico Archiepiscopo, S. Engelberti successori. Obiit verò Engelbertus anno cIↃ CC XXV. Præcipuè autem nomen consecutus est Cæsarius XII libris illustrium miraculorum, & historiarum mirabilium: in quibus siqua aliter retulerit, quàm gesta sint, iis esse imputandum ait, à quibus ista accepit. Quando opus hoc condiderit, clarè aperit lib. X. cap. XLVIII, ubi ait: *In anno præsenti, qui est millesimus ducentesimus vigesimus secundus ab incarnatione Domini, duæ civitates in Cypro terræmotu corruerunt.* Volumen hoc designat Tritthemius, cùm ait, fecisse opus prolixum de miraculis, & visionibus diversis suo tempore in Germania factis; quod ad imitationem S. Gregorii Papæ prænotârit.

Etiam tum floruit Rigoldus Gallus. Nam physicus fuit Philippi Augusti, Galliarum regis: ac temporibus filii ejus Ludovici, composuit annales, quibus Philippi Augusti gesta est complexus. At Ludovicus patri successit an. cIↃ CC XXIV, ac triennium regnavit. Atque huic Ludovico opus suum dicavit Rigoldus. Prodiit illud in Germania *a*, ex bibliothecâ Petri Pithœi. Ubi auctor ejus operis dicitur *Rigordus, Chronographus regius*. Meiero ad annum cIↃ C LXXX vocatur *Rigotus, clericus D. Dionysii Parisiensis*. Ibidem addit, annales ejus in compendium fuisse redactos à Guilielmo, Aremorico presbytero.

a Francof. an. 1596.

Ludolphus Bebenbergius, qui nonnullis Lupoldus, Juris utriusque professor, ab Eisingrinio traditur vixisse circa annum cIↃ CC XXV. Hujus ad Rudolphum, Saxoniæ ducem, libellus editus est Lutetiæ apud Foucherum anno cIↃ IↃ XL: quo constantem, ut scribunt, veterum Germaniæ principum, ac regum Galliæ in amplificandis religionis Christianæ finibus industriam comprobat. Sed nondum in manus meas pervênit. Atque hæc cum aliquot antè dies scripsissem, ecce, invisens clarissimum & amicissimum collegam, Joannem Polyandrum, primarium Lugdunensis Academiæ Theologum, incidi fortè apud eum in Scriptores de potestate Imperiali ac Ecclesiasticâ; quos uno volumine *b* complexus erat Simon Schardius J. C. In his verò offendi etiam Ludolphi Babenpergii librum antè memoratum: uti & alterum ejusdem de jure regni & imperii. Quos avidè postea per otium voravi. Quanquam autem interdum in historiâ peccet, (imprimis iis, quæ ex Eusebii, ut videri vult, Chronicis de Francorum origine depromit *c*) tamen reperi non pauca, quæ lucis aliquid afferrent controversiæ de potestate imperiali. Dubitat Simlerus in bibliothecâ, utrùm opusculum illud de jure regni idem sit ei, quod agit de zelo veterum Germanorum. Nempe nondum eos libellos viderat. Porrò quod ad illum de zelo Germanorum, eum è Spirensi bibliotheca primus eruit Marcus, Cardinalis Romanus, ac patriarcha Aquileiensis: postea, anno nempe cIↃ CCCC XCVII, à Jacobo Berchmanno de Olpe Basileæ editus est, ac à Jacobo Wimphelingo dicatus Frederico Camerario de Dalburge, equiti aurato. Quæ tam minuta non adderem, nisi viderem, posteriores editiones ista præterire; atque ita quodammodo perire iis inventi gloriam, qui primi è tenebris in lucem protulerunt.

b Basileæ apud Oper. 1566.

c Cap. 1. lib. de jure regum & imp. Rom.

Anno cIↃ CC XXVII vixit Oldonius, monachus Hispanus, ac Prior monasterii Cellæ novæ, Congregationis Cluniacensis. Hic tum rationale divinorum Officiorum, tum vitam Rodosindi episcopi, & monachi, exaravit. Utrumque opus in Hispania exstare MSum, testis est Ambrosius Morales. Ætatem arguunt hi versiculi, Rationali præmissi:

Oldonius librum per Christum confecit istum,
Bis denis annis septem supra mille ducentis.

Ad hæc tempora etiam pertinet Conradus à Lichtenaw, vir nobilis, IX Abbas Urspergensis, ordinis Præmonstratensis ad Mindulam in Augustana diœcesi, sive ab Averspergen, ut in Austriâ suâ sæpius appellat Cuspinianus. Hic gloriam invenit Chronico suo; quod exorditur à Belo, primo Assyriorum rege: desinit in anno nono Frederici II Imperatoris, hoc est anno Christi cIↃ CC XXIX. Est vero cento ex variis consarcinatus: imò videtur abbas Conradus Chronicon jam ante ex variis collectum expilasse, & quædam in parte extremâ de suis temporibus addidisse. Sed illud mirari satis non possum, quòd, ubi prior aliquis in primâ loquitur personâ, non converterit in personam addito ejus nomine qui ista scripsisset. Ut cum auctor anno cIↃ XCIX ait se interfuisse expeditioni Godefridi Bullionis in Palæstinâ. Item anno cIↃ C II se ait fuisse Romæ, cum Paschalis II excommunicabat Henricum V. Anno item cIↃ CVI de cometa ait à se viso. Similiaque habes anno ejus sæculi XVII, & XXV. Hæc sanè immutare debuerat Abbas: cum de se scribere hæc non potuerit, qui seculo pòst floruerit. Ut qui scribat se anno cIↃ CC II presbyterum factum: triennio vel quinquennio post religionem ingressum: anno autem cIↃ CC XV fuisse abbatem Urspergensem. Utique de se in primâ loquitur persona, Ego accepi, Ego veni, &c. Quid quod post mortem etiam Con-

Conradi abbatis aliqua videntur inserta ab ejus amico. Ut ad ann. cIↃ CC XCVIII. ubi de morte agens Henrici filii Frederici Barbarossæ; sic scribit: *Audivi ego id ipsum à P. Conrado, qui postmodo fuit abbas Præmonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus in camerâ imperatoris existit familiarissimus.* Ubi non alius intelligi potest, quàm Conradus abbas Urspergensis, cùm Ursperga sit monasterium ordinis Præmonstratensis. Utcunque ista sunt, est opus non aspernandum. In rebus quidem Assyriis, Persicis, Græcis, Romanisque, fontes ipsos adire multò satius sit. Sed in rebus Germanicis sui ævi, & seculorum, quæ proximè antecedunt, habet, quæ magno cum fructu legantur. Præterea libris XII complexus est vitas Sanctorum: ut ipse refert initio Chronici sui. Hic cùm monasterio, quod instaurârat, & egregiâ ornârat bibliothecâ, annis XIV præfuisset; vivere desiit anno cIↃ CC XL.

Tum quoque erat Thomas de Cellano Ord. Min. Provinciæ Pendensis. Hic libellum reliquit de vita & miraculis S. Francisci: quem Gregorius IX, Pont. Max. approbavit. Hanc vitam imitatus postea est Thomas de Ceperano, Notarius pontificis Romani: qui vitam S. Francisci scripsit jussu Crescentii Æsini, Gener. Ord. sui.

Anno cIↃ CC XXX Joannes Gallus, monachus, & abbas Fontanellæ erat. Memoriam hic sui reliquit tradendo posteris vitam S. Vulfranni, Archiepiscopi Senonensis; quæ exstat apud Surium T. II d. XX Mart.

S. Sibrandus, Frisius abbas Horti Mariæ (qui Frisiis Mariegarde) ordinis Præmonstratensis, eodem an. cIↃ CC XXX abbas factus est loci memorati, ac octennio post decessit. Inter alia reliquit vitam S. Siardi, quinti abbatis loci ejusdem. Item vitam S. Frederici Præmonstratensis, pastoris primi in pago Hallemo, ac conditoris, primique abbatis Horti Mariæ. At Sibrandus, à se juvenem visum, cui Fredericus, dum viveret, vitam conservasset. Obierat autem S. Fredericus anno cIↃ C LXXV: annis XLV, priusquam Sibrandus fieret abbas.

Jacobus Fornerius, seu Furnius, Tolosanus, doctor Theologus, prius abbas erat Montis Frigidi Ord. Cisterciensis; postea Avenione ab avunculo suo Joanne XXII, Cardinalis factus fuit Sanctæ Priscæ; atque an. cIↃ CC XXXIV creatus est Pontifex Romanus, vocatusque Benedictus XII, qui aliis Benedictus X, vel XI. Varia elucubravit, quæ in Chronico Cisterciensi referuntur. Cæterùm à Possevino eidem tribuitur vita S. Joannis Gualberti; qui an. cIↃ XL claruit, ac ordinem Vallis Umbrosæ primus instituit. Sed constat, hujus Gualberti vitam quoque scriptam fuisse à Blasio Melanesio, qui generalis fuit Ordinis Vallis Umbrosæ. Præterea Hieronymus Florentinus, ejusdem Ordinis monachus, miracula Gualberti literis mandavit. Vitam Gualberti apud Surium habemus T. IV. a.d. XII Jul. Sed nomen auctoris in MSo desiderabatur. Quare, utrùm Fornerii, an Blasii sit, haut facilè dixerim. Sed magis eò inclinat animus, ut monachi Vallis Umbrosæ minùs siverint perire vitam fundatoris sui ordinis, à monacho scriptam ejusce loci, quàm ab abbate Montis Frigidi.

Gaufredus de Bello Loco, confessarius S. Ludovici, Francorum regis (qui patri Ludovico, ut antè dixi, successit anno cIↃ CC XXVII) mandavit literis regis hujus vitam. Ex ea, judicio Surii, excerpta est illa, quam exhibet ipse Tom. IV ad XXV Aug.

Circa annum cIↃ CC XXX obiit B. Hermannus, ordinis Præmonstratensis; qui & appellatus est Joseph. Hujus vitam, (quæ apud Surium exstat, Tom. VII. a.d. VII April.) ab æquali scriptam esse, ex istis verbis liquet: *Coram tuis enim oculis, hoc non timeo protestari, qui es testis in cœlo fidelis, me ex proposito nihil fictum describere: sed ea, quæ à suis familiarissimis, vel ab ejus ore, cognovi,* &c.

Albertus, monachus Patavinus, & prior Montis Vinearum Patavii, congregationis Cluniacensis, anno floruit cIↃ CC XXX. ac vitam composuit B. Beatricis Atestinæ, & S. Algundis sacratum virginum: item vitam S. Amandi.

Iisdem temporibus anonymus consignavit vitam S. Gerlaci, quam in compendium redegit Guilielmus Cripius, filius Guilielmi Cripii, Geldriæ Cancellarii. Prodiit ea epitome Coloniæ an. cIↃ IↃC VII.

Tum etiam vixit ille, qui vitam exaravit S. Antonii Ulyssiponensis, Minoritæ, vulgò nuncupati à Padua: quam habes apud Surium Tom. III, Jun. XIII. De ætate, quod ajebam, adstruunt verba ista: *Tantâ autem se inediâ maceravit, ut, quemadmodum testantur ii, qui id viderunt, seipsum interdum sustentare non posset.* Accepit igitur ista ab iis, qui S. Antonium vidissent. At defunctus ille an. cIↃ CC XXXI.

Anno cIↃ CC VIII Rodericus Ximenes, Navarrus, factus est archiepiscopus Toletanus. Obiit autem an. cIↃ CC XLV. Multum gloriæ comparavit libris IX de rebus Hispaniæ; quas exorditur ab Herculis in eas terras adventu; ac perducit usque ad tempora Ferdinandi III. Id brevi, sed suavi eloquio facere, sententia est Roderici Sanctii, episcopi Palentini. Joannes, Gerundensis episcopus, sic censet *a*, in rebus Hispanicis laudabiles esse, Trogum Pompejum, Orosium, & Isidorum Hispalensem: tolerabilem, Rodericum Toletanum: cæteros somnia contexere. Justus Lipsius, notis in Politicorum libros *b*, ait *esse bonum, quantum potuit in tali ævo.* Præclarum quoque de eo judicium est Joannis Marianæ: quem vide Historiæ de rebus Hispaniæ lib. XI cap. XXI, & lib. XXIII cap. V. Nobilis hic auctor, MSi codicis culpâ, multis mendis obsitus in lucem primùm datus fuit à Xantho, Antonii Nebrissensis filio. Vide Vasæum in Chr. Hisp. cap. II. Ac imprimis illustris apud eum locus est cap. IV: ubi & alia ejus monumenta commemorat. Verba ejus sunt: *Rodericus Ximenes Navarrus, Archiepiscopus Toletanus, res in Hispania gestas novem libris complexus est. Quibus subjunxit Ostrogothorum, Suevorum, & Alanorum, ac Vandalorum compendiosam historiam. Quod opus Xanthus Nebrissensis, vir, ut apparet, eruditissimus, & patris doctissimi studium in juvandis studiis referens, in lucem edidit: sed, vel exemplarium penuriâ, vel temporum injuriâ, mirè vitiatum. Et tamen qualecunque dedit, non minimam meretur industriæ laudem, qui, quod potuit, in publicam utilitatem deprompsit. Eos libros si quis exemplarium collatione mendis expurgatos, atque emaculatos, evulgaret; non adeò aspernandum haberet Hispania rerum suarum monumentum, saltisper dum alius delicatiore Minervâ provinciam eam aggrediatur. Scripsit præterea Rodericus iste historiam Arabum, ab exordio & origine Mahometis: quam ex bibliotheca reverendissimi Cardinalis, & serenissimi principis ac domini mei, D. Henrici, sum consecutus.* Hactenus Vasæus, cujus votum implevit V. Cl. Andreas Schottus. Quippe contulit Rodericum cum Mssis Ecclesiæ Toletanæ membranis: ac tum novem illos rerum Hispanicarum libros; tum cætera, quæ Vasæus enumerat, opuscula, multis partibus castigatiùs edidit. Habes ea Tomo II scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt. Rodericum hunc, ut idem Vasæus annotavit, sequitur in plerisque auctor Chronici de Hispaniæ rebus Hispanicè scripti jussu Alphonsi X, cognomento Sapientis, ejus, qui tabulis Alphonsinis locum illustrem meritus est in eruditorum choro.

a *Initio* Παραλειπ.

b *In lib.* I. *cap.* 9.

Magister Conradus à Martburg, sive, ut in codd. aliis exaratum, *à Marbuch*, concionator fuit S. Elisabeth, Andreæ, Hungariæ regis, filiæ, quæ an. obiit cIↃ CC XXXI. Viduæ hujus sanctæ vitam, mortem, & miracula, idem Conradus posteris transmisit: atque opus hoc dicavit Gregorio Papæ. Meminit, præter cæteros, Theodericus Thuringius, præfatione libelli sui de eâdem S. Elisabeth: ubi & inter alios se Conradum hunc sequi profitetur.

Lucas, Tudensis episcopus, patriâ, ut videtur, Legionensis, claruit an. cIↃ CC XXXV: quippe Papæ Gregorio IX. familiaris. Hic, præterquam quòd adversus Albigenses ediderit libros tres, (quos se Msos in bibliotheca sua habere ait Garzias de Loaiza, notis in Isidori Chronicon: ac fortasse non alius is codex fuerit ab illo, quem à Mariana ac-

acceptum Schottus Gretzero transmisit, qui primus divulgavit) præter, inquam, hoc opus etiam reliquit Chronicon ab origine mundi usque ad Eram cIↃ CC LXXIV. Primus illud Andr. Schottus divulgavit Tom. IV Hispaniæ illustratæ. Rationem eam init Tudensis, ut multa in Isidori Chronico mutaret, multa adderet, ac præterea illud ad sua usque tempora perduceret. Hoc antequam ejus aliquid lucem vidisset, jam à Francisco Penna, Rotæ auditore, descriptum habuit Baronius, ut de se in Annalibus refert. Composuit chronicon hoc Tudensis (ut in præfatione ipse testatur) jussu Berengariæ, Hispaniarum reginæ. Quo tempore & diaconum se fuisse, indicat ibidem. Opus est *pro illo seculo non pœnitendum: sed vel temporum, vel scriptorum vitio, ita depravatum, ut non facilè queas à quovis intelligi*: prout de eo judicat Vasæus in Chron. Hisp. cap. IV. Sepultus est in urbe Tudensi, idque (uti testamento jusserat) juxta monumentum Petri Gonsalvi Dominicani; quem superstitem, & nôrat, & magno semper in pretio habuerat.

Tum quoque Godefridus, monachus ad S. Pantaleonem inter muros Coloniæ Agrippinæ, non indiligentem operam impendit concinnadis annalibus ab an. cIↃ ⅭLXII, usque ad annum cIↃ CC XXXVII; qui vigesimus est Frederici II. Imp. Primus eos e tenebris in lucem produxit Marquardus Freherus a.

a *In Tomo scriptorum de rebus Germaniæ*

Eodem imperante, nominis sui famam longè diffudit Jacobus de Vitriago, Guilielmi Tyrii suffraganeus, episcopus Acconensis, sive, ut quidam scribunt, Achonensis, posteaque Ecclesiæ Rom. cardinalis, & episcopus Tusculanus, ac Papæ in Imperio, Galliis, & Terra sancta, legatus. Præter homiliarum grande volumen, quod ex Antverpiensi bibliotheca, curâ Damiani à Ligno, erutum, & in eâdem urbe ante annos L excusum fuit: etiam condidit historiam Orientalem, sive Hierosolymitanam: cujus MSum exemplar Oxonii in bibliothecâ Collegii Mertonensis. Eo de opere sic Henricus Gandavensis c. XXXVII: *Jacobus de Vitrejo, Episcopus Anconitanus, scripsit historiam, quam vocavit Orientalem; in quâ multa expressit de rebus ibi gestis, ex quo Occidentales loca illa primò armis vindicare cœperunt.* Meminit & Antoninus part. III Tit. XXIV. cap. VII. §. I. Nec res solùm Hierosolymitanas, vel Orientales; sed Occidentales etiam tradidit. Tripartitam enim historiam contexuit: quod ut meliùs intelligatur, auctoris ipsius verba referam ex præfatione ejus, quæ est apud Canisium Tom. VI Antiq. Lect. *Pro tribus igitur minutiis, præsens opus tribus conclusi libellis. In primo libro, historiam Hierosolymitanam breviter perstringendo, de his, quæ in partibus Orientis Dominus operatus est, disserui, describens diversa inhabitantium genera: civitates etiam, & alia loca, de quibus frequentius in divinis scripturis mentionem fieri reperio: diversas etiam rerum proprietates, ac naturas. In secundo libro, modernam Occidentalium historiam sub compendio pertransiens, de his, quæ Dominus in partibus Occidentis diebus istis novissimis operatus est, & præcipuè de diversis, tam regularium, quàm secularium, Ordinibus, pertractavi: de ordine, & religione, cruce signatorum, utilitateque peregrinationis, in fine pleniùs edisserens. In tertio libro, ab Occidente in Orientem regrediens, de his, quæ post generale concilium Lateranense Dominus in populo suo, & in exercitu Christianorum, usque ad captionem Damiatæ operari dignatus est, sicut propriis oculis vidi, tractare cœpi.* Sed ex tribus hisce libris duo tantùm supersunt: Imò ne in Mssis quidem tertium reperiri arbitror. Nam qui tertius creditur, alterius esse videtur. Siquidem in eo Acconensis episcopi, hoc est Vitriaci, mentio fit. Præterea, quæ hic de Saphadini libris, ac locis Terræ Sanctæ, dicuntur, ea exstant Gallicè, atque auctorem præferunt patriarcham Hierosolymitanum. Denique bona pars hujus libri legitur in epistolâ Oliveri Coloniensis. Sed enim dixerit aliquis. Vitriacum sui meminisse, ut multi fecere ex antiquis: & per patriarcham Hierosolymitanum signari fortasse eundem Vitriacum; quia ab Alphonso Ciacconio proditum est, eum temporibus Gregorii IX. ex episcopo Acconensi creatum fuisse patriarcham Hierosolymitanum: sed Pontificem Romanum, quòd satius existimaret, ut in Italiam revocatus operâ suâ Romanæ inserviret Ecclesiæ, Canonicis in Oriente ejus loco Nannetensem obtulisse episcopum. Quodque ad Oliverum attinet, forsitan is sua potiùs ex Vitriaco exscripsit. Sed hæc licet verisimiliter dici possint: judicio tamen meo verior sit sententia prior. Interim sentiat de eo quisque, quod volet. Libri hi primum an. cIↃ IↃ XCVII prodiere Duaci, curâ Andreæ Hoii Brugensis, Græcæ linguæ in Academiâ eâ professoris. Postea Tomo priori Orientalis Historiæ, Vitriaci liber primus, tertiusque (modò tertius ejusdem est scriptoris) recusi fuere Hanoviæ, an. cIↃ IↃ C XI: sed è Mssis codd. non paullò facti sunt emendatiores. Secundus autem præteritus est, quia ad Orientalem historiam nihil pertineret: eoque ex Duacensi historia peti jubetur. Incipit liber primus ab errore pseudoprophetæ Muhammedis: inde progreditur ad Petri Eremitæ peregrinationem: ac definit in coronatione regis Joannis de Brenna; quæ incidit in annum cIↃ CC X. Tertius autem liber terminatur in an. cIↃ CC XVIII, quo obsessa, captaque est Damiata. Idem Vitriacus in literas misit vitam Mariæ de Oignies: quam apud Surium quidem habes T. III d. XXIII Jun. sed stylo nonnihil mutato. Meminit vitæ ejus, & insimul auctoris, S. Antoninus Chronicorum Tit. XIX. cap. XII. ubi & summatim vitam Mariæ hujus ex Jacobo de Vitriaco reperies. Jacobus Bergomas in Suppl. & Tritthemius in catal. auctores sunt, etiam opus reliquisse de sanctis mulieribus Leodiensibus. Legas de Vitriaco hæc in Chronicis Brabantiæ: *Fuit venerabilis magister, Jacobus de Vitriaco, qui ante fuerat in villa, prope Lutetiam Parisiorum, Argentolio presbyter creatus. Hic, auditâ celebritate famæ virginis devotissimæ, Mariæ de Oignies, progenitæ ex civitate Nivella, valedictis studiis Theologicis, ad ipsam accessit. Quæ illum benignè excepit, summisque ab eo precibus obtinuit, ut fratribus ibidem religiosè viventibus commanere ac cohabitare non detrectaret. Quo facto, seculoque abnegato, in monasterio Oigniacensi factus est Canonicus regularis. Cujus itidem parochia cura cùm ei commissa esset: eidem Mariæ in eâdem parochiâ conversanti, propter vitæ ipsius sanctitatem valde familiaris effectus est*, &c. Vide de eodem Vincentium Speculi Hist. lib. XXX. cap. X. Agit & de illo historia Comitum Tolosæ, quæ MSa exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Obiit Vitriacus anno cIↃ CC LX: ut est apud auctorem chronici Belgici magni à Pistorio editi.

Guilielmus Gallus, monachus S. Dionysii Parisiensis, ordinis S. Benedicti, claruit temporibus ejusdem Frederici II: ac præter alia, quibus nomen sibi peperit, etiam reliquit Historiarum volumen tripartitum: ut tradidit Jac. Phil. Bergomensis Chron. Suppl. lib. XIII ad an. cIↃ CC XL. ac Tritthemius in Cat.

Circa annum cIↃ CC XL insigne nomen consecutus fuit Bartholomæus Brixianus, vir & literatum, pro illis temporibus, non imperitus, & juris intelligentissimus. Itaque & commentarios de jure elaboravit: & quàm luculentè historiarum notitiâ instructus foret, non obscurè ostendit chronico de Urbibus Italiæ: quo magnopere gloriam suam ad posteros transmisit. Volaterranum adi lib. XXI penè extremo, ubi de jurisconsultis loquitur: item Tritthemium in catalogo de script. Ecclesiast. Præcipuè autem de Brixia, & Bergomo, egisse, auctor est Philippus Bergomas Chronici Supplem. lib. XII ad an. cIↃ CC XL. Celebratur quoque Leandro in Italia sua, ubi Brixiam describit. Cæterùm ex literis, quas Brixiâ ad me dedit summæ, & doctrinæ, & humanitatis vir, Octavius Rubeus J.C. didici eum originem duxisse ex nobilissimâ Advocatorum familiâ: patre esse natum Othone, Brixianæ civitatis bis consule, semel anno cIↃ C LXXXIV, atque iterum cIↃ C LXXXVII: jus publicè docuisse: familiarissimum fuisse Gregorio Papæ IX, unum item ex comitibus B. Dominici, cùm Brixiam veniret: atque an. cIↃ CC LVIII, patriâ

ab

ab Acciolino tyranno occupatâ, pro libertate fortiter occubuisse, anno ætatis octuagesimo quarto.

Godefridus Calvus, Bituricensis archiepiscopus, eâdem enituit tempestate. Hic ab interitu nomen suum vindicavit referendo vitam S. Guilhelmi, episcopi Briocensis in minore Britannia. Quam apud Surium invenias T. IV die XXIX Jul.

Quantum etiam videre possum, non alia etiam ad tempora referri debet Gerardus Maurisius, Judex & civis Vincentinus, cujus nullam à Ioanne Baptist. Paiarino mentionem factam, non immeritò aliquis mirari possit. Condidit enim historiam Vincentinam, quam ab anno orditur CIↃ C LXXXIII, ac perducit ad annum usque CIↃ CC XL: quemadmodum suis me literis edocuit V. Cl. Felix Osius, Oratoriæ in Gymnasio Patavino Interpres. Superest MSus Vincentiæ apud Comites Thienæos, atque id vetusto admodum charactere. Fragmentum ejus transmissum ad eundem Osium fuit, in quo mentio fiebat B. Ioannis de Seledo Vincentini, monachi Dominicani, qui non absque singulari divini numinis gratiâ creditus est sedasse tumultus in Marchiâ Tarvisinâ excitatos circa annum CIↃ CC XXX, inter Albericum, & Eccelinum patres de Romano, Comites S. Bonifacii, & Marchiones Essenses: quemadmodum & alia per eum effecisse dicitur, quæ naturæ vires excederent. Eoque facile subscribo doctissimo Osio acutè conjectanti pro Parisio *Maurisium* rescribi debere apud Carolum Sigonium in libb. de regno Italiæ, cùm sic scribit: *Nam multa etiam ab eo in Christi nomine edita miracula* Parisius *auctor est.* Quippe Maurisium quidem iis vixisse temporibus, & cum curâ signasse miracula, quæ à Vincentino Ioanne prodita accepisset, satis ex fragmento illo liquet: de Parisio verò eorum scriptore, non apud alios modò, sed nec apud Vincentinos scriptores, vel vola, vel vestigium comparet.

CAP. LVIII.

Rodulphi Nigri Chronicon geminum, variaque ejus de regibus Angliæ monumenta. Alexandri Essebiensis historia Britannica, & belli de trium sanctorum vitis. Richardus Eliensis de gestis cœnobii Anguillariani. Hugo Kirkestedus de monasterio Fontanensi: item de monachis Cisterciensibus. Gualteri Coventriensis de rebus Angliæ triplex volumen. Petri Henhami Chronica. Radulphi Coggeshalii Chronicon, & ad memoratum ante Rodulphum Nigrum appendix. Guilielmus Langtoniensis de vita Roberti Betunensis. Petrus Canonicus, Gallici operis de terra sancta interpres. Cornelii Hiberni Chronicon. Et aliud Rogerii de Windeshora, sive de Windover. Roberti duo, Richius, & Baconus, uterque de vita S. Eadmundi. Alexander Halensis de vita Thomæ archiepiscopi, ac regis Richardi, & Muhammedi. Quâ fide, vel Matthæus Paris historiam scripserit, vel juniores eam typis divulgarint: atque ut Paris priori ipse editioni multa addiderit, & istis plura alius adjecerit. Ejusdem Historia minor, & Additamenta, & plusculu alia. Michaëlis Blaunpaini historia Normannica. Guilielmus Ruisbrok de Tartarorum gestis, & ejusdem itinerarium in Orientem. Albericus Verus de vita Ositha, & monasterii Ositha huic dicati antiquitatibus. Incertum videri, utrum historia Martiniana sit Martini Scoti, monachi Cisterciensis; an Martini Dominicani, episcopi. Joannes Novoburgensis de bello Galliarum regis cum Margareta Flandrica. Joannis Gualensis collectanea historica, & itinerarium, deque Muhammede liber. Radulphus Bockynge, sive Cicestrensis, de vita S. Richardi, episcopi Cicestrensis. Heliæ Trickyngami annales Britannici. Eliæ Eueshami Chronica.

CUm Fredericus II. teneret imperium Romanum: rerum in Anglia potiebatur Henricus III, Ioannis filius. Quo rege, ibidem multi res gestas literis prodiderunt.

Uti Rodulphus sive Radulphus Niger, Anglus, Sudovolgius: qui primis hujus regis temporibus claruit: ab eodem etiam, perduellionis reus, in exilium fuit ejectus. Propagavit nominis sui famam Chronico majori, quod ab orbe condito incipit: item altero Chronico, quod succinctum, discriminis causâ, vocatur; atque à Christo nato producitur usque ad annum CIↃ CC XIII. Utrumque Cantabrigiæ MSum exstat semel iterumque in Collegio S. Benedicti. Item in Collegio Caji & Gonellii, ut in opere de bibliothecis Anglicanis refert Th. Iames. Atque addit, *Hæc eadem habentur in Chronica magnâ Matthæi Parisiensis ann.* CIↃ C XCIX. *Incipit, Victoriosissimo Anglorum.* Idem explicuit res gestas regum Angliæ abusque rege Guilielmo Conquæstore. Seorsim quoque tradidit res gestas regis Ioannis, qui Richardo successerat. Item initia regis Henrici III, qui post Ioannem imperavit. Reliquit quoque volumen de triplici viâ peregrinationis Hierosolymitanæ. Quod MSum superest Cantabrigiæ in Aula Pembrochiana. Ubi & opus ejus MSum de re militari conspicere licet.

Alexander Anglus, domo Somersetensis, vel juxta alios, Stasfordiensis, cœnobii *Essebiensis*, quod canonicorum regularium B. Augustini erat, præses, sive, ut vulgò appellant Prior, floruit paullò postquam imperare in Anglia cœpisset Henricus III. Quare perperam Gesnerus, & Possevinus, claruisse censent anno CIↃ CCC LX. Multa, cùm prosâ, tum carmine, divulgavit: eaque inter historiæ Britanniæ epitomen, quam MSam Cantabrigiæ habet Collegium S. Benedicti. Adhæc in literas retulit vitam S. Agnetis, vitam Bertellini eremitæ, vitam Cungari eremitæ: item opus de sacris diebus, in quo festa celebria totius anni, ac sanctorum vitas, carmine elegiaco descripsit. Quod, Alexandri exemplum secutus, postea fecit Baptista Mantuanus. Utrique autem, sed in gentili religione, præiverat Naso in Fastis.

Item Richardus Eliensis, qui aliis Eligensis, vitam transegit sub eodem Anglorum rege, anno CIↃ CC XX: ac cùm aliis monumentis inclaruit; tum opere de gestis sui cœnobii; quod in insula Eliensi, sive Anguillariâ erat. Auctor Bostonus Buriensis in catalogo suo; atque ex eo Balæus, & Pitseus.

Eodem tempore Hugo Kircostallensis effulsit; qui aliis *Kirkestedus*. Hic ad Joannem, abbatem cœnobii Fontanensis, exaravit librum de ejusce monasterii origine. Idem composuit volumen de rebus à monachis Cisterciensibus in Anglia gestis.

Sub eodem Gualtherus Coventriensis circa annum vixit CIↃ CC XXVI. Natus, & educatus est in urbe Warwicensi. Edidit Chronicon Britanniæ, libro uno. Præterea Chronicon Anglosaxonum, itidem libro uno. Insuper Annales Angliæ, vel Memoriale: in quo præcipuè sequitur Galfridum Monæmuthensem, Rogerum Houedenum, & Henricum Huntyngtonium: sed ita, ut non pauca addat bonâ fide, quæ illi prætereierant. Annales seu Memoriale hoc MSum superest semel iterum in bibliothecâ Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ. Etiam Oxonii in bibliothecâ Bodlejana superesse MSum hujus Gualteri Chronicon, annotavit Th. Jamesius. Sed utrum Britanniæ an Anglosaxonum sit non adjecit.

Petrus Henhamus, Anglus, monachus Waldensis, anno CIↃ CC XXIV, in patria floruit. Hic Chronicis suis res Anglicas exorsus est à temporibus Hengisthi Saxonis. Pertingit autem ad suam usque ætatem. Vetus ejus exemplar, Balæo teste, in Waldensi olim bibliotheca servabatur: ex quo satis apertum erat, meliori fide scripsisse, quam facundiâ. Verùm hoc temporibus tribuamus, quibus vixit.

Inter eruditos Angliæ viros sub eodem Henrico III, Joannis filio, circa annum CIↃ CC XXVIII, habebatur quoque Radulphus Coggeshale, Ord. Cisterciensis monachus, Coggeshalensis in Essexia abbas. Qui, cùm Chronicon terræ sanctæ condidit; tum etiam ad Radulphi Nigri Chronicon appendicem addidit, ab anno CIↃ C XIII, usque

usque ad annum XI Henrici III; sub quo vivebat, ut diximus.

Guilielmus, Langtoniensis cœnobii in Cambria, quod Canonicorum regularium erat, præses, non ultimo loco ponebatur anno ɔIɔ CC XXX. Ac ne de eo posteri conticescant, consecutus fuit tradendo vitam Roberti Betunensis, Lanthoniensis monasterii in Brecaniæ montibus cathedralibus præsidis, ac tandem Herefordensis episcopi. Dicavit opus hoc Reginaldo, Wenlocensis monasterii moderatori.

Æqualis huic Petrus Canonicus Londinensis, eruditissimus Theologus, ut eum Lelandus appellat. Varia suæ doctrinæ, ac industriæ, monumenta edidit: in quibus non infimum meretur locum opus de adventu Messiæ adversus Judæos. Historicum verò nihil reperio, præterquam quòd de terra Palæstina commentarium è Gallico fecerit Latinum. Claruit sub eodem rege Anglorum ann. ɔIɔ CC XXX.

Cornelius, patriâ Hibernus, circa annum ɔIɔ CC XXX, Chronicon edidit: quod cùm in manus meas necdum pervenerit, aliis, qui viderunt, relinquere de eo judicium satius puto.

Rogerius de Windeshora, Anglus, monachus fani ejus, quod S. Albani erat, vivebat sub Henrico III. an. ɔIɔ CC XXXV; quo usque & contextum à se Angliæ Chronicon perduxit. Meminit Matthæus Westmonasteriensis. Item vetus catalogus scriptorum secundùm seriem literarum, & ex hoc Balæus centuria XII, atque ex illo Io. Pitseus. Diligentiam ejus in indagandis rebus gestis commendat Stoüs, sive Stowus; qui in pretio erat tempore concilii Basileensis, eidemque interfuit. Sed huic vocatur *Rogerus Windoverus.* Quo deceptus Pitseus, pro diversis habet, Rogerum de Windover, & Rogerum de Windeshora. Nonnullis & *Rogerus de Windelesher*, aut *de Windore* nuncupatur.

Sub eodem rege, nominis sibi decus peperere, Robertus Richius, Abindonensis, Pontaniaci monachus Cisterciensis, & Robertus Baconus, Oxoniensis Academiæ doctor: quorum utriusque Matthæus Parisius: posterioris & Nicolaus Trivetus, in Chronicis mentionem facit. Misère autem in literas vitam, & translationem S. Eadmundi, archiepiscopi Cantuariensis: qui obiit ann. ɔIɔ CC XL. De ætate scriptorum inde liquet: quòd prior fuerit Eadmundi hujus frater: alter verò discipulus ejus: qui octennio post Eadmundum decessit. Habes eam vitam, sed stylo plurimùm mutato, apud Surium T. VI die XVI Nov. Hujus Baconi *labores in comparandis undique doctissimorum hominum monumentis, inque sapientum amicitiis Oxonia, & Parisiis acquirendis*, laudat Bryanus Twynus *a* lib. III de Antiquitate Acad. Oxon. Idem *b* primarium Oxoniæ virum vocat: atque ait, ab eo excitatum fuisse papam Clementem IV, ut in Concilio Viennensi Clementinam quandam ederet de magistris, hoc est, de professoribus linguarum; non item artium liberalium, uti perperàm interpretatur Iac. Middendorpius lib. II de Academ.

a P. 345. 346.
b P. 359.

Eodem regnante, nominis sui famam in secula cuncta diffundebat Alexander de Hales, Thomæ Aquinatis, & Bonaventuræ, præceptor, vulgò dictus *doctor irrefragabilis.* Hic præter commentarios in Scripturas, & quæ ad scholasticam theologiam, aut jus canonicum, pertinent; (quæ scripta Balæus recenset:) etiam, Eisingrinio teste, evulgavit vitam Thomæ, Archiepiscopi Cantuariensis, qui sanctorum numero est insertus: item vitam Richardi, Anglorum regis: ad hæc volumen de factis Muhammedi, atque alia. Discessit è vitâ an. ɔIɔ CC XLV, VI Kal. Septembris.

Atque hi in Britannia fuere primis XXXIX annis Henrici III, Anglorum regis. Desinunt ii in anno Chr. ɔIɔ CC XLV, quo Fredericus II. imperator à papa excommunicatus, & imperio privatus fuit. Nunc, ne tempora hujus regis interrumpam, priusquam aliò me conferam, subnectam tres quatuor Anglos: qui, sub eodem rege, proximis XVII annis (nam rexit annis LVI) rem historicam scribendo auxerunt.

Matthæus Paris, sive Parisius, (familiæ id cognomentum est) patriâ Anglus, cœnobii Albanensis monachus, congregationis Cluniacensis, cùm aliquantò ante, tum imprimis in pretio erat post annum ɔIɔ CC XLV, usque ad annum ɔIɔ CC LIX: quo migravit è vita. Hic ab oblivione nomen suum abundè vindicavit historiâ majori: quam ferè omnes censent fuisse olim bipartitam. Prior pars, ut ajunt, ab Adamo erat, usque ad Gulielmum, Normanniæ ducem, Angliæ regem, cognomine Conquæstorem. Addunt, eandem exstare in bibliotheca Sidnejana. Verùm pars ista, utrùm fuerit Matthæi Paris, an alterius, viderint, qui viderunt. Altera autem pars, quam hujus esse Matthæi, certò constat, Cantabrigiæ adservatur in collegio S. Benedicti: uti & in bibliotheca baronis de Lumlejo: ac primùm Londini, pòst Tiguri, typis divulgata fuit: atque id fide bonâ, ut Mssi, quos dixi, codices cuivis fidem fecerint. Quanquam scrupulum injicere videatur Brianus Twynus lib. III. de Antiquit. Acad. Oxon. *a* ubi aliquot sibi locos in editione hujus Matthæi à Matthæo Cantuariensi, viro non doctrinæ minoris, quàm dignitatis, procuratâ, plurimùm suspectos esse ait: nec statuere aliquid de iis velle, priusquam secundùm optimorum exemplarium MSSorum fidem eos examinaverit. De hoc auctore tale est judicium Baronii ad annum ɔIɔ CCCC XCVI: *Quàm fuerit animo infensissimo in Apostolicam sedem, quivis facilè poterit intelligere: nisi probra illa fuerint additamenta ejus, qui edidit. Quæ siquis demat, aureum sanè dixeris commentarium: utpote quod ex publicis monumentis, totidem verbis redditis, egregiè contextum, & coagmentatum inveniatur.* Incipit hic scriptor à conquisitione Angliæ per Guilielmum, Normanniæ ducem: desinit autem in anno Christi ɔIɔ CC L: ubi hæc *b* legas; *Hic terminantur fratris Matthæi Parisiensis, Monachi S. Albani, Chronica.* Subjicit autem versus hosce:

a P. 283.
b P. 780. edit. Tigur.

Virginis a partu jam mille volumina Phœbus
Cum bis centenis & quinquaginta peregit, &c.

Cæterùm, quia annus iste jubilæus esset, & tali anno Israëlitæ ab agricultura quiescerent, Deoque agerent annum sanctum: versiculis istis opus suum conclusit:

Terminantur hic Matthæi
Chronica. Jam jubilæi
Anni dispensatio
Tempus spondet requiei.
Detur ergo quies ei,
Hic, & cæli solio.

Item hisce:

Siste tui metas studii, Matthæe, quietas:
Nec ventura petas, quæ postera proferet ætas.

Sed etsi hìc prius Chronicis suis finem fecisset: nihilominus illa postea continuavit, usque ad annum ɔIɔ CC LIX; quo vivere desiit, ut ex Balæo diximus. Quæ igitur exinde consequuntur, usque ad annum ultimum Henrici III, hoc est annum gratiæ ɔIɔ CC LXXIII: ea ab alio addita fuerunt: quem plerique arbitrantur fuisse Guilielmum Rishanger, in eodem fano Albanensi monachum. Hoc si vidisset Arnoldus Wion: non scripsisset, Matthæum vixisse usque ad annum ɔIɔ CC LXX. Præterea composuit historiam minorem: quâ pressè, & succinctè, omnia est persecutus, quæ fusiùs prodiderat in historia majori: sic tamen, ut nonnulla inserat haut aspernanda, quæ prætierat in historia fusiùs scripta. Hujus minoris historiæ exemplum, antiquo charactere exaratum, exstat in bibliotheca comitis Arundelii. Item Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ad eculentum inde locum Flacius adducit in opere *c* quod *Veritatis testes* inscripsit. Composuit quoque Paris hic opus Additamentorum: ad quæ sæpius provocat Matthæus Westmonasteriensis in Florilegio suo: imò & ipse lectorem eò relegat in historia sua ad. an. ɔIɔ CC XIX, atque ea ad S. Albani reposita esse, testatur ad annum ɔIɔ CC LII. Sed neque liber ille hactenus lucem adspexit. Etiam describendi orbis laborem suscepit. Tum autem nomen exornavit

c P. 366.

navit suum historiâ rerum Hibernensium, ac Chronicis majoribus cœnobii Albani, & gestis XXII Albanensium abbatum, à Viligodo primo usque ad Guilhelmum, sui temporis abbatem. Illustrior etiam redditus est, scriptis mandando vitas BB. Guthlaci, Wolstani episcopi, & Eadmundi archiepiscopi. Adhæc gloriâ eum auxère, quæ de BB. Albani, atque Amphiboli passione edolavit: & alia nonnulla.

Circa annum CIↃCCL vitam non ingloriam vivebat Michaël Blaunpainus, Cornubiensis, poëta superioribus seculis magni nominis: quem Ravisius Textor in Cornucopia sua sæpius allegat, ac *Michaelem Anglicum* appellat. Hic autem ejus meminimus, quia & Historiam Normanniæ literis mandavit.

Sub eodem rege Henrico III circa annum CIↃCCLIII claruit Gulielmus de Risbroucke, vel Rusbroske, qui & nonnullis *Rubrokus*: sed perperam. Reliquit opus de gestis Tartarorum. Item itinerarium in partes Orientales: quod MSum Cantabrigiæ exstat, tum in Collegio S. Benedicti, tum in privata bibliotheca baronis de Lumlejo. Sed hunc scriptorem alii Belgis accensent. Sanè Brabantum fuisse, ac ordinis Minorum monachum, auctor est Sweertius in Athenis Belgicis.

Albericus Verus, Anglus, canonicus ordinis B. Augustini, anno Christi CIↃCCL in honore magno erat. Quippe tum illustri Oxoniensium, ac Claranorum Comitum stirpe ortus: tum eruditione non minùs conspicuus. Præter librum de Eucharistia, vitam Osithæ monumentis commendavit suis. item antiquitates cœnobii sui, cui ab Ositha nomen erat. Complura in his de Ostrosaxonum gente invenias. Meminere Lelandus, & Balæus. Vitam eam Osithæ habes apud Surium Tom. IV, die VII Octobr.

Martinus Scotus, Cisterciensis ordinis professor, vitæ spatium circa annum CIↃCCLII decurrebat. Hic auctor plerisque creditur brevis historiæ, quæ ab auctore *Martiniana* nuncupata fuit. Sed qui Ordinis sunt Prædicatorum, scriptorem ejus libri esse ajunt Martinum episcopum, Ordinis sui antea monachum. Auctor Jacobus Bergomas lib. XIII. Chron. Supplem. Sed quæ brevis ista historia, quam, si Bergomati credimus, Martinianam dixere? An quæ Tritthemio vocatur *Chronica succincta*; atque, ut idem ait, sic incipit, *Quoniam scire tempora summorum pontificum*? Quod si est, Martinus hic non fuerit alius à Martino Polono, Pontificis Pœnitentiario: de quo interiùs dicemus. Favere huic sententiæ videtur Tritthemius. Nam de Martino Pœnitentiario locutus, subjungit, *Sunt alii, qui Cisterciensis Ordinis collegio eum existiment aggregandum: quos aut ignorantia rerum obfuscavit, aut livor.* Addit ibidem, quòd Scotum vocarint, inde provenisse, quia confunderent cum hoc Chronicorum scriptore Marianum Scotum. Tempora tamen disconvenire videntur. Nam Bergomas Martinum Scotum refert ad an. CIↃCCLII. Tritthemius Martinum Pœnitentiarium ad ann. CIↃCCCXX. Verùm unde is dissensus obortus videatur, meliùs intelligetur ex iis, quæ infrà de Martini Poloni ætate exponemus. Nec in Martini hujus patriâ, & ordine solùm errasse nobis Bergomas videtur: sed illo etiam, quòd, ut dixi, opus, cui nomen vulgò foret Martiniana, censet fuisse historiam brevem. At veriora docet nos Leander lib. de viris illustr. Ord. Præd. qui apertè auctor est, Martinum Pœnitentiarium, præter Chronicon de Pontificibus Max. & Imperatoribus, reliquisse etiam summam juris Pontificii, secundùm ordinem alphabeticum, cognomento Martinianam. Ut omnino Martiniana summa à Chronicis sit diversa.

Tum quoque ab interitu nomen suum vindicabat Joannes de Novoburgo, qui & *Joannes Canonicus*, Anglus. Omnis autem, aut potissima ei fama, ab historia belli, quod inter Gallos, & Flandros, gestum fuit temporibus Margaritæ, Flandriæ Comitissæ. Vide de hoc scriptore Matthæum Parisium ad annum CIↃCCLVII.

Joannes Gualensis, Anglus, professione Franciscanus, magni nominis in Parisiensi schola theologus, de quo multa habet Bartholomæus Pisanus in Conformitatibus Francisci, scripsisse dicitur duodeviginti magna volumina: quod cùm in memorato Conformitatum, ut vocant, opere: tum apud Jacobum Bergomatem legas. Inter ea volumina etiam sunt historiarum collectanea, & itinerarium, & liber de origine, progressu, ac fine Mahometi. Floruit anno CIↃCCLX.

Radulphus Bockinge, Anglus Cicestrius è Suthsexiæ comitatu, ordinis Prædicatorum, sub Henrico III, Angliæ rege, circa annum CIↃCCLXX, tum Sermonibus posteritati tradendis, nomen suum honestabat: tum etiam publici juris faciendo, quam elaborârat, vitam S. Richardi, episcopi Cicestrensis: qui summum obiit diem anno CIↃCCLV. Vitæ hujus alius epitomen fecit: quam apud Surium habes Tom. II, die III April.

Etiam coævus huic fuit Helias Trickyngham, Anglus, monachus Benedictinus cœnobii Petroburgensis. Annales Britannicos reliquit, ab anno IↃCXXVI usque ad annum CIↃCCLXX, quo vivebat.

Ad eadem tempora referunt Heliam de Eveshamo, Wigorniensem, monachum Benedictinum, qui Chronicorum opus reliquit. Meminit & ejus Lelandus.

CAP. LIX.

Vincentii Belluacensis *seu Bellovacensis speculum historicum. Gesneri, Volaterrani, & Wicelii lapsus.* Rufinus Sipius, & Constantinus Verberetanus, *ille de S. Francisci, hic de S. Dominici vita.* Magister Rogerus. Gualterus Philippus. Godefridus Buglerius *de vita S. Ludovici.* Engelbertus abbas *de vita S. Hidwigis.* Conradi episcopi *Chronicon Moguntinum.* Alberti Stadensis abbatis, *Chronicon.* Thomas Lentinus *de vita S. Petri martyris. Chronicon* Udalrici, *seu* Henrici Herlingeri. Joannis Columnæ *Mare historiarum. Tritthemii, Bergomatis, ac fortean Possevini etiam error.* Anonymus de vita S. Claræ. Humbertus Viennensis *vita S. Dominici ab Jordano scripta non pauca addidit.* M. Justinus Lippiensis. Gerardus de Frachero Lemovicensis *de origine ac libris illustrium virorum ordinis Prædicatorum. Hoc opus à nonnullis tribui Humfredo: & unde is error profluxerit. Idem volumen esse, quod dixere* vitas-fratrum. *Et unde promanârit consuetudo ea, ut* vitas-patrum, *ac* vitas-fratrum, *ἄδηλα esse, putarent.* Gulhelmus Hafligemensis *de visionibus cujusdam virginis sacra, deque vita sancti Ludgardis.* Richardi Pictaviensis *Historiarum volumen.* Anonymus de vita B. Godebertæ. Stephani Mediolanensis *chronicon, deque Mediolanensium gestis opus.* Wiberti Tornacensis *ὁδοιπορικόν. Anonymi* Chronicon, *quod* M. Alberto *præponitur.* Monachus Patavinus incerti nominis de gestis in Insubribus, & Euganeis.

NUnc è Britanniis revertamur in orbem nostrum: & quia antè diximus de iis, qui, Frederico II imperante, claruerunt: porrò de illis videamus, qui fuere inter Fredericum II, & Rodolphum Habspurgensem. Quod spatium annorum est duodetriginta. Ac primis undecim annis mirè fluctuavit imperium in Henrico, Landgravio Hassiæ; Guilielmo, comite Hollandiæ: Conrado IV, Frederici II Imp. filio; & Richardo, Cornubiensi comite; quo in Angliam reverso (id contigit anno CIↃCCLVII) imperium annis XVII vacavit.

Ordiar à Vincentio Gallo, natione Burgundo, monacho Ordinis Prædicatorum, & postea Bellovacensi seu Beluacensi episcopo. Hic temporibus Papæ Innocentii IV, imperio in memoratis ante imperatoribus fluctuante, longè lateque nomen suum diffundebat. Obiit verò anno uno ante Richardi Imperat. è Germania discessum: ut mox liquebit. Vincentius hic, sumtus suppeditante Francorum rege, B. Ludovico, speculum quadruplex concinnavit. *Doctrinale*, quod de omnibus scientiis tractat, à Grammatica ordiens, ac in Theologia desinens: *Historiale*,

riale, quod historias complectitur, ab orbe condito usque ad annum clↃccxliv: *Naturale*, quod est de natura rerum, situ locorum, & ratione temporum: *Morale*, quod est de affectibus, de lege & gratia, & de virtutibus ac vitiis. In naturali speculo, ubi de temporibus agit, scribere se ista dicit anno clↃccxliv. Quinquennio verò pòst obiisse, tradit Valæus, & ex eo Antonius Senensis in bibliotheca ordinis Prædicatorum. Ut vel hinc refellatur Conradus Gesnerus; qui Tom. i. bibliothecæ suæ, historiam perducere ait usque ad annum clↃcclx. Debuerat scribere anno clↃccxliv. Sed in errorem induxit Gesnerum Volaterranus lib. xxi. Itidem lapsus Wicelius in præfat. Hagiologii, qui vixisse ait circa annum clↃccxc. De Vincentio hoc, sed necdum sibi viso, ita Henricus à Gandavo cap. xlii: *Vincentius ejusdem ordinis* (fratrum prædicatorum) *dicitur scripsisse quoddam opus magni ingenii, & laboris, quod prætitulavit triplex speculum, historiale, allegoricum, & morale. Ipsum historiale non solùm per sanctarum scripturarum seriem; sed etiam per secularium historiarum ordinem, usque ad sua deducens tempora, multaque hincinde inserens studiosis lectoribus profutura.* Etiam à Martino Pœnitentiario, seu Polono, inter eos recensetur, e quibus Chronicon suum composuit. Vide & Jac. Phil. Bergomatem Chron. Supplem. lib. xiii. ad annum clↃcclii, Leandrum Albertum lib. iv. de viris illustribus ord. Prædicat. & Sixtum Senensem lib. iv. bibliothecæ sanctæ. Historiale ejus speculum MSum habes & in biblioth. publicâ Academiæ Cantabrigiensis: Item Oxonii in bibliotheca Collegii Novi.

Circa annum clↃccxlvi vixit Rufinus Sipius, Ordinis Min. & sanguine junctus S. Claræ. Hic mandato Crescentii Æsini, Ordinis sui Generalis, cum duobus aliis operam jungens, composuit acta miraculaque S. Francisci.

Anno itidem clↃcclviii Constantinus Verberetanus vitam traducebat. Qui ut ne à posteritate nesciatur, facit vita S. Dominici: quam monumentis suis commendavit. De hoc ita Leander Albertus lib. iv. de viris illustribus: *Constantinus, dignissimus Verberetanus præsul, jussu Joannis Teutonici, generalis magistri quarti Ord. Prædicat. Officium, quod in laudibus divi parentis Dominici exsolvitur, cum ipsius Vita egregie edidit, stylo tamen mediocri.*

Magister Rogerius, circa annum mccl, historiam scriptis mandavit hoc titulo, *Epistola in miserabile carmen super destructione regni Hungariæ per Tartaros factâ, ad Reverendum dominum Joannem, Pesthenensis ecclesiæ episcopum.* In præfatione ait, ea se referre, quæ vel vidisset ipse, vel ab iis accepisset, qui præsentes fuissent. Subjici verò solet Chronicis Hungaricis Joannis Turocii.

Etiam tum claruit Gualterus Philippus Castellionius, patriâ insulensis Flander. Hic reliquit carmine, ac quidem libris ix expressit gesta Alexandri Magni. De eo satis diximus libris de poëtis Latinis.

Circa eumpse annum Godefridus, seu Geofridus, Beaglerius literis signavit vitam S. Ludovici, Francorum regis: cui ab eleemosynis, & annis xx à confessionibus, fuerat. Lutetiæ Parisiorum MSa adservatur in regio collegio Navarreno.

Engelbertus Abbas, ordinis Cisterciensis, floruit anno clↃccl. In literas retulit vitam S. Hidwigis, Ducissæ, ut vulgò loquimur, & sanctimonialis. Legitur ea apud Surium Tom. v, die xv Octobr. ut quidem Possevinus ait in Apparatu sacro. Sed scriptor ejus libri in præfatione ait clarè, se concinnâsse eam vitam, partim ex gestis ejus Pontifici Max. oblatis, & in Trebnicensi cœnobio asservatis; partim ex illis, quæ frater Engelbertus, ordinis Cisterciensis monachus, de hac sanctâ scripsisset.

Imperio vacante, Conradus episcopus nomen suum ab interitu vindicabat Chronico rerum Moguntinarum: quod incipit ab anno clↃcxl, ac desinit in anno clↃccl. Fortasse hic est Conradus ille, de quo in eodem Chronico ista legas ad annum clↃccxlix: *Fratres ecclesiæ Moguntinensis concorditer in venerabilem virum, dominum Conradum, Coloniensem archiepiscopum, vota sua transtulerunt, postulantes à sede Apostolica, ipsum sibi præfici in pastorem: sed, heu, heu, hoc non poterat obtineri: non est hæc postulatio admissa, sed electio capitulo restituta. Et ne archiepiscopus Coloniensis ægrè ferret suum desiderium non completum, ipsi legationis dignitas est commissa.* Primus hoc Conradi Chronicon prœlo submisit Hervagius Basileæ anno clↃIↃxxxv, ac xl annis pòst Christianus Urstisius a, Mathematices apud Basileenses a *In Tom. illustr German. histor.*
professor. Exinde & Justus Reuberus J. C. & Electoris Palatini consiliarius. Reprehenditur autem à Baronio ad annum clↃclIII. Apud Eisengrinium legere est, Conradum, Bavariæ ducem, & Cardinalem Sabinum, condidisse Chronicon rerum Moguntinarum. Possevinus eundem suspicatur. Sed obstare videtur, quòd prior ille *episcopus* vocetur.

Albertus, monachus Benedictinus, & abbas Stadensis cœnobii, ac postea, relictâ abbatiâ, Franciscanus, ac denique minister generalis totius ordinis, itidem floruit anno clↃccl, & deinceps: ac dum abbas esset, ingenii, & doctrinæ suæ significationem Chronico dedit: quod ab initio mundi auspicatur, & claudit anno clↃcclvi. Quanquam verò ad eum usque annum perduxit Chronicon suum, tamen primùm decrêrat tantum prosequi historiam usque ad annum clↃccxl, quod hæc verba ostendunt, non longè ab initio: *Tempora verò multa, sunt hæc: Millesimus ducentesimus quadragesimus annus gratiæ jam effluxit. In sede Petri Gregorius ix jam xiii annis sedit. Negotia imperii Fredericus ii hujus nominis lxxxix ab Augusto xx annis gubernavit.* Et quæ porrò sequuntur. Sed postea xvi annos adjecit. Factus est abbas Stadensis anno clↃccxxxii. Anno clↃccxxxvi bullam à Gregorio Papâ impetravit, ut cœnobium suum in Cisterciensem ordinem commutaretur. Atque ut id effectum suum sortiretur, sæpius Archiepiscopum ac Decanum commonefecit. Sed toto triennio operam lusit. Itaque ann. clↃccxl factus est Minorita. Horum omnium auctor ipse est in Chronicis. Non meminere hujus scriptoris Tritthemius, Gesnerus, Simlerus. Sed non ignotus fuit Alberto Crantzio, qui in Saxonia sua, & Metropoli multa ex eo transscripsit. *Auctorem doctum & diligentem* judicat Thomas Demsterus paralip. ad Rosini Antiquit. lib. i. cap. i. Prodiit Helmenstadii ex bibliothecâ Henrici Ranzovii, curâ Reineri Reineccii. Hetruscum quidam faciunt, videlicet Pisanum: at Germanum censet Arnoldus Wion lib. ii. Ligni vitæ cap. xlii.

Thomas Lentinus, patriarcha Hierosolymitanus, vitam scripsit æqualis sui S. Petri Martyris ex ordine prædicatorum: qui cum fratre socio trucidatus est anno clↃcclii. Legitur ea vita in Surii Histor. Sanctor. Tom. ii, ad diem xxix April.

Circa annum eumpse vixit Udalricus (qui nonnullis Henricus) Herlinger à Wurmberg, Benedictini ordinis abbas: qui Chronicon monasterii sui pertexit ad annum usque clↃccxxix: uti Eisingrinio observatum.

Joannes Columna, Romanus, Ord. Præd. archiepiscopus Messanensis, floruit anno clↃcclv, quo ipso legatus Pontificis Alexandri iv fuit, & Tauromenii oppidi cum Jacobo de Ponte præfectus. Vide Thomam Fazellum rerum Siculatum posterioris decadis lib. viii. Et sanè ab Leandro Alberto quoque in iii de viris illustribus Ordin. Prædicator. traditum est, anno illo clↃcclv episcopatum Messanensem ab Alexandro Papa iv fuisse huic Columnæ commissum. Hoc cùm ignoraret Tritthemius, cautè quidem ætatem omittit, sed non rectè recenset inter eos scriptores, qui quinquaginta annis pòst, puta Ludovici Bavari temporibus, lucis hujus usurâ fruerentur. Nempe eâ parte errantem sequitur ducem, Philippum Bergomatem; qui, lib. xiii. supplem. Chronici, illum ad annum refert clↃcccxiii. Ab alterutro etiam deceptus videtur Joannes Rioche Minorita; ut qui de eo loquatur post Bernardum quem vixisse ait anno clↃcccxxv. Quantus vir foret, declaravit libris decem, quos *Mare historiarum* inscripsit.

Eo

Eo ex opere multa in suis Chronicis excerpsit Antonius Senensis. Possevinus diversos facit Joannem, & Jacobum, Columnas, utrumque ord. Prædic. utrumque historicum: atque addit, B. Antoninum plura ex Jacobo derivâsse in Historiam suam. Puto falli. Sanè Antoninus Joannem Columnam testem advocat, cùm alibi, tum Tit. XIX. cap. I, ubi sermo ei de Innocentio III, qui priùs Lotharius vocabatur. At Jacobum Columnam historicum, quantum meminisse possum, planè nescit: nec fuisse ejus nominis historicum censeo. Chronici Ioannis Columnensis meminit & Leander Albertus lib. IV. de illustribus viris Ord. Præd. Imò & ab inedito auctore operis de Hierarchia subcœlesti, (qui in Italiâ scripsit anno CIↃCCCLXXXI, ac MSus Cantabrigiæ, & in Pithœi bibliotheca exstat) Ioannes hic de Columna inter Italos eos reponitur, qui Pontificum historiam consignarint.

Anno CIↃCCLV, jussu Alexandri IV Pont. Max. literarum monumentis tradita est vita S. Claræ, virginis Assisiatis: quam apud Surium legere est die XII Aug. In præfatione auctor ipse vocat Legendam S. Claræ.

Circa annum CIↃCCLX non exiguum nomen erat Humberti Viennensis. Quinctus is fuit generalis Ordinis Prædicatorum: de quo Leandrum Albertum vide sæpius memorati operis libro I a. Ubi vocatur Humbertus Burgundus. Hic *vita* S. Dominici ab Iordano, generali ejus Ordinis, atque à fratre Constantino, exaratæ, multa adjecit: ut est apud Theodoricum de Apoldia in præfatione quinque librorum de vita S. Dominici. Idem creditur libris V prodidisse vitas sui Ordinis: de quo quid sentiam, mox exponam.

a Fol. 37. & 38.

Tum quoque erat M. Iustinus Lippiensis, qui carmine elegiaco, pro temporibus quibus vixit, eleganti sanè condidit Lippiflorium Chronicon, sive Lippense. Agit in eo de primordio comitatus Lippiensis, ac exponit aliquot comitum Lippiensium gesta, imprimis verò Bernardi comitis, qui post bella fortiter gesta monachus factus est. Prodiit Francofurti b unà cum Chronico Hermanni Lerbecii. Dicavit hoc Lippiflorium suum Simoni, primo ejus nominis episcopo Paderbornensi, qui anno obiit CIↃCCLXXIV, ut est apud Gasparem Bruschium. Primus hunc scriptorem in lucem protraxit Henricus Membonius Lemgoviensis.

b 1620.

Iisdem temporibus Gerardus Fracheto, qui & à patria Gerardus Lemovicensis vocatur, professione Dominicanus, in Galliis Provinciæ Prior erat. Hic ne nullius honoris ac nominis foret, assecutus est libro *de origine ac viris illustribus ordinis Prædicatorum*: quem & VITAS-FRATRUM inscripsit. Exstat manuscriptus in monasterio Rubræ Vallis apud Bruxellam. Item Duaci, atque alibi. Necdum Dominicanorum cura typis esse divulgatum, jure optimo miratur Miræus in Chronico ad annum MCCLVII: quo anno Gerardo huic, ut hoc opus conderet, impositum fuit Humfredi, quincti generalis, ac concilii totius, mandato. Theodericus de Apoldia, qui vixit anno CIↃCCC, ipsi eum librum tribuit Humberto. Sic enim scribit in præfatione librorum octo de vita S. Dominici: *Succedens sanctus pater Humbertus, magister ordinis quinctus, ex prædictis* (B. Iordano, & Fr. Constantino) *tertiam conflans Legendam, multis superadditis, non modicum ampliavit. Qui etiam librum, qui Vitas-fratrum dicitur, suâ devotione, & diligentiâ, compilavit.* Ac similiter Antonius Senensis in bibliotheca scriptorum sui Ordinis. Item Iacobus Philippus Bergomas Chronicor. Supplement. lib. XIII, ad annum CIↃCCLII. Nempe videntur Humfredo hoc opus adsignâsse, quia, ut dixi, Humfredi jussu scriptum sit; qui & suâ præfatione illud decoravit. Inscribebatur autem liber iste VITAS-FRATRUM, ad exemplum ejus, qui dictus VITAS-PATRUM. Nam ex manuscriptis codicibus satis constat, ἀκλίτως ita vocari eos codices solere: pro quo antiqui, & elegantiores, VITÆ-PATRUM, & VITÆ-FRATRUM, dixerint. Non dubium verò, quin vitiosa ea consuetudo, vel inde profluxerit, quòd scribi soleat, VITÆ S. PATRUM: VITÆ S. FRATRUM: vel quòd imperitiores, dum sæpius incusandi casu laudari audiunt VITAS-PATRUM, VITAS-FRATRUM, ubique, ac semper, sic dici posse arbitrarentur.

Etiam Guilhelmus, Hafligemensis cœnobii monachus, ordinis S. Benedicti, & aliquamdiu Prior, vitam ducebat anno CIↃCCLX. Præter alia, literis persecutus est *visiones* cujusdam *sanctimonialis*: item *vitam S. Ludgardis*: quæ Hafligemi exstat MSa. Meminit & Trithemius.

Inter homines quoque his temporibus agebat Richardus Pictaviensis, monachus ordinis Cluniacensis: qui, præter Epistolas ad varios, etiam Historiarum volumen reliquit.

Circa idem tempus vixit quoque ille, qui literis commisit vitam B. Godebertæ virginis; quæ obiit circiter annum IↃCLXXX. Eam ex MSo codice, sed stylo mutato, descripsit Surius a. d. XI April.

Stephanus Mediolanensis, sive de Mediolano, Ordin. Prædic. utrâque facundiâ se exercuit: ac Chronicon prosâ, opus de gestis Mediolanensium carmine condidit. Claruisse circa annum CIↃCCLXII, proditum est à Iacobo Suzato, & Alberto Veneto, atque ex his à Possevino in Apparatu sacro.

Vacante imperio, fuit & ille Anonymus, cujus Chronicon habemus, vel saltem historicum fragmentum, quod M. Alberto Argentinensi præmitti solet; atque ab anno incipit IↃCXXXI; quo Dagobertus trium populorum rex factus est, Burgundionum, Austrasiorum, & superiorum Francorum. Desinit autem in anno CIↃCCLXVII; quo Conradinus, Conradi IV Imp. filius, Frederici II Imper. nepos, dum Siciliam repetit, victus, in fuga captus, & Neapoli, totâ dolente Germaniâ, capite multatus fuit. Primus, cum aliis aliquot ineditis Germaniæ historicis, in publicum emisit Christianus Urstisius.

Itidem, cùm imperium vacaret, vitam egit Monachus Paduanus incerti nominis: qui tribus complexus est libris res suis temporibus gestas in Insubribus, & Euganeis, hoc est Lombardia, & vicina Marchia Tarvisina. Orditur ab anno CIↃCCVII, quo Azo, marchio Estensis, ab Monticullis, favente his Ecelino, Veronâ ejectus fuit. Finemque imponit, ubi perventum ad annum CIↃCCLXX; quo Christiani principes in Africam transeuntes Carthaginem cepere, & Tunetanam urbem obsederunt. Prodiit typis Wecheli.

CAP. LX.

Anonymi annales Dominicanorum Colmariensium: in quibus, ut industria laudi datur, ita vitio vertitur, quòd subinde minuta nimis adspergantur. De Martini Poloni patriâ. Quousque Chronicon suum perduxerit: superque eo Volaterrani, Coccii, atque adeo Suffridi Petri error. Thomas Cantipratensis de vita Christinæ virginis, & S. Ludgardis, & miraculis sui temporis. Guilielmus Tripolitanus de statu Saracenorum. Petrus Argentoratensis de bello patrio. S. Bonaventura de vita S. Francisci. Gerardus, monachus S. Quinctini. Godescalcus Leodicensis diaconus. Conradus à Mure. Hermannus, Altaichis inferioris monachus, de rebus Bavaricis. Salimbeni de Salimbenis historia rerum suo tempore in Italia gestarum. Anonymus Prufeningensis de vita, & miraculis, S. Erminoldi. Henricus Goedhals, sive Bonicolli, Gandavensis, de viris illustribus. Guilielmi de Samuco Chronicon. Guilielmi de Bongevilla Chronicon. M. Paullus Venetus de regionibus Orientalibus. Brocardus, sive Burgardus Argentoratensis de terra sancta. Guidonis de Columna Chronicon, & historia Anglicana, deque bello Trojano liber. Jacobi de Voragine, vel potiùs de Viragine, Chronica Genuensium, & Legenda aurea, deque hac judicium. Petrus Clodiensis Gerardus Dominicanus de quibusdam gestis S. Dominici. Balduinus Ninivensis. Theodoricus Thuringius de S. Elisabeth Ungarâ.

Partim vacante imperio, partim cùm potestas summa foret penes Robertum Habspurgensem, qui præesse rebus cœpit anno clↃccLXXIII, imperiumque annis tenuit XIX; vivebat Monachus ille Ordinis Prædicatorum; qui primus scribere aggressus fuit annales Dominicanorum Colmatiensium, à Christiano Urstisio editos cum aliis quibusdam scriptoribus rerum Germanicarum. Orditur ab anno MCCXI: qui decimus est ante natalem ejus: ut docent hæc verba ad annum MCCXXXVIII: *Intravi ordinem Prædicatorum, natus anno* MCCXXI. Erat igitur tum annorum XVII. Ad annum MCCLXI annotat, *Fui Parisiis.* Tum fuerit quadragenarius. Ad annum MCCLXV ait, *Mappam mundi descripsi in pelles duodecim pergameni.* Ad annum MCCLXVIII, *Fui in Urania, festo Gordiani, & Epimachi.* Ad annum MCCLXXIV, *Festo Martini tectum ejus vidimus consummatum.* Sermo est de cœnobio Clingental, quod Basileæ est. Ad annum MCCLXXVI: *Fragma comedi in assumtione beatæ Virginis.* Quo tempore annorum erat LV. Videtur autem annalium istorum auctor non satis percepisse historiæ naturam, cùm res adeò minutas passim adspergat: ut de gallo, sub cujus ventre transiret gallina, de porcis Colmatiensibus subulcum discerpentibus, de ovis habentibus duos vitellos, & alia id genus permulta. Interim diligentia ejus laude non est indigna. Ubi verò ille desierit, aliique eum cœperint continuare, eo in Chronico exprimitur nuspiam. Perducitur autem usque ad annum clↃcccII.

Etiam imperio vacante, sed præcipuè Rodolphi Habspurgensis temporibus, bene de posteris mereri scribendo studuit Martinus Polonus. Hic cùm Polonus nuncupetur; tamen, si Raphaëlem Volaterranum audimus, patriam habuit Carsulam, sive Cascinam, in Umbriâ sitam. Nec desunt, qui Scotum fuisse tradiderint. Mihi quin Polonus fuerit, dubium non est. Nam & ita Leander vocat lib. IV. de viris illustribus Ordin. Præd. Scotum autem nominâsse, videntur, decepti eo, quòd animo obversaretur Marianus Scotus, qui & ipse Chronica scripsit. Nec magis audiendus est ineditus auctor operis de hierarchiâ subcœlesti, qui lib. IV. cap. IX. eum refert inter nobiles Galliarum historicos. Credo, quia de patriâ paucis constabat, aliæ etiam gentes eum sibi vindicabant. Carsulanus autem, de quo infrà dicam, hoc junior fuit; si verum est, quod ajunt, Carsulanum vixisse tempore Joannis XXI, sive, ut alii volunt, XXII; hoc est, anno clↃcccXX: ad quæ tempora etiam Martinum hunc Joannes Rioche Minorita refert in compendio suo historico. Fuit Archiepiscopus Consentinus, ac pœnitentiarius Innocentii IV Pontificis: qui decessit anno clↃccLIV. Sanè hæc sententia videtur defendi posse tot codd. ubi in epigraphe *Consentinus* nominatur. Alii tamen Beneventanum fuisse episcopum autumant. Equidem apud antiquiores neutrum reperio. Sed Gnesnensem archiepiscopum in Polonia à Papâ fuisse constitutum, constat ex diplomate Pontificio, & Chronicis Poloniæ. De quo mox dicam. Præter alia cùm libello, qui inscribitur *Memorabilia Romæ:* tum præcipuè memoratur Chronico *a* de summis pontificibus, & imperatoribus, à Christo, & Cæsare Augusto, usque ad Clementem papam IV, sive anno clↃccLI. In nonnullis tamen libris, (quos & Suffridus Petri sequitur in editione eâ, quam, ocellus typographorum, Plantinus dedit) producitur hoc Chronicon usque ad annum clↃccLXXVII. Nempe quatuor Pontificibus additis, Gregorio X, Innocentio V, Adriano V, & Joanne XXI. Sed aberant hi à perantiquo codice MSo, quem postea in Coloniensi *b* editione suâ expressit Joannes Fabricius Cæsar, Canonicus Gladbachensis. In editione Basileensi *c*, additur ex Fuldensi MSo appendix usque ad annum clↃcccXX, quo Joannes Papa, qui aliquibus XXI, aliis XXII vocatur, in sanctorum numerum retulit Thomam Erfordensem. Hæc res imposuit omnino Volaterrano, cùm lib. XXI ait, Martinum vixisse tempore Joannis XXII. Nempe in codices inciderat, ubi appendix ea legeretur. Eodem in errore hæsit Coccius; ut qui in Catal. scriptorum, quem Thesauro suo præmisit, floruisse eum dicat anno clↃcccXX. Mirum autem, & Suffridum Petri appendicem eam, ut Martinianam, agnoscere. Quàm parùm enim verisimile est, Martinum, qui Innocentii IV anno clↃccL pœnitentiarius erat, superstitem fuisse anno clↃcccXX! Quare nihil certius, quàm desiisse Martinum in Clemente Papa IV: vel si primæ editioni, ut fieri solet, quædam postea adjunxerit, saltem non processisse ultra tempora Joannis XX, sive, ut alii vocant, XXI. Quod autem eum anno clↃccL Innocentii IV fuisse pœnitentiarium paullò antè ajebam, id Bellarminus quoque prodit in Scriptoribus Ecclesiasticis. Sed fortasse aliquis idoneum ejus requiret auctorem. Fortiori igitur telo pugnemus. Quale illud, quod diplomate Pontificio, & Chronicis Poloniæ subnixum est. Cum enim in Poloniæ regno ob archiepiscopatum Gnesnensem diu inter electos contentio durasset: Nicolaus Papa III Fr. Martinum Polonum Ord. Præd. Pœnitentiarium suum, creavit episcopum Gnesnensem: quod factum Viterbii anno clↃccLXXVIII, X Kal. Jul. Sed cùm jam itineri ad ecclesiam Gnesnensem se accinxisset, ecce Bononiæ eopse anno moritur: atque inibi in templo S. Dominici, ante aram majorem juxta sacellum S. Thomæ, sepelitur. Monumenti inscriptio talis fuit, HIC JACET MARTINUS POLONUS, ORDIN. PRÆD. ARCHIEPISCOPUS GNESNENSIS. Quemadmodum ab Abrahamo Bzovio Polono in Annalibus Ecclesiasticis proditum est ad annum clↃccLXXVIII. Quia autem Gnesnensis episcopatus Polonis notior esset, quam Italis: factum videtur, ut sæpius ἁπλῶς archiepiscopus, loco non expresso, vocaretur. Inde occasio item data, ut alii eum Consentinum, alii verò Beneventanum archiepiscopum fuisse, dicerent. Et potuit occasio ei rei inde etiam præberi, quòd vulgo syllabam *con* scribere soleant tanquam *g*, hoc pacto 9. Quare qui *gnesnensis* quid esset, nescirent, ex *consentinus* id esse corruptum existimarunt. Utrùm autem in Clemente IV, an Joanne XXI desierit, apertius foret, nisi tantopere discreparent codd. & MSi, & editi. Sua tamen ad Joannem XXI producere saltem voluisse, fateri convenit ob verba illa ipsius Martini in præfatione operis: *Ego frater Martinus, Domini Papæ pœnitentiarius, & capellanus, ex diversis chronicis, & gestis summorum Pontificum & Imperatorum, præsens opusculum usque ad Joannem* XXI *papam deduxi inclusivè.* Joannes XXI, de quo se egisse ait, obiit anno clↃccLXXVII: quo ipso ei successit Nicolaus III: anno uno ante excessum Martini Poloni. At Joannes XXII, (quem aliqui XXI vocant) intelligi nequit; quia is Pontifex factus anno clↃcccXVI, annis XXXVIII postquam Martinus Polonus jam esse desiisset. Unum contra hæc objici potest: quòd Martinus Polonus in præfatione, inter eos, è quibus profecerit in Chronico suo concinnando, reponat Gervasium: qui videtur non alius esse, quàm Gervasius Ricobaldus Ferrariensis. Atqui certum est, Ricobaldum vixisse anno clↃccc. Quomodo igitur Polonus ejus operâ proficere potuit, si tanto antè excesserat? Huic argumento ita occurrimus. Putamus, à Martino intelligi Gervasium Tilberiensem; qui circa annum clↃccX vixit, ac Chronicon conscripsit, cui titulus erat, *De otiis imperialibus.* Unde colligimus, eo in opere non tam de Pontificibus, quàm Imperatoribus, egisse. Et hæc videtur caussa, cur Martinus ἁπλῶς dicat, *ex Chronicis Gervasii:* non autem, *ex Chronicis Gervasii de gestis utrorumque:* hoc est Imperatorum, & Pontificum; uti locutus erat paullò antè de Chronicis Pauli, & Gilberti. Hoc verò Gervasii Tilberiensis Chronicon satis celebre erat: ut qui illud dicâsset Ottoni IV Imperatori. Quanquam, ut fateremur, Ricobaldum intelligi à Martino; non tamen deesset, quo nos expediremus. Nam quid si dicamus, Ricobaldum bis historiam suam edidisse? Nempe priùs ante ann. Chr. clↃccLXXVII; quousque pertingit in Chronico Martinus Polonus: iterum anno clↃccXCVIII, in quo desinit; vel saltem ante annum clↃcccIII, quo excessit Bonifacius VIII. Nam Bonifacii hujus gesta quidem exponit Ricobaldus; non tamen ea, quæ postremis egit annis: ac multò minùs mortem ejus

a Habes MSum semel iterumque in bibliotheca Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses.
b Anno 1616
c Anno 1559.

ejus refert. Hoc si magis placet, vixerit Ricobaldus annis vigin[illegible], & paullò ampliùs post Martinum; ac editioni priori, quâ usus erat Martinus, sequentium temporum historiam adjecit.

Thomas de Cantiprato, Brabantus, Ord. Præd. Alberti M. discipulus, priùs canonicus regularis S. Victoris in monasterio Cantipratano, quod in Artesia est juxta Cameracum; posteaque Ord. Prædicatorum, ac tandem Cameracensis diœcesis episcopus suffraganeus, Rudolpho imperante floruit, teste Tritthemio. Atque idem cognoscere est ex his ejus verbis lib. II Apum cap. III num. IX: *Ego (inquit Thomas) fidelium novissimus, antequam piissimus Ludovicus Francorum Rex, anno ab Incarnat.* CIↃ CC XLVI, *crucem transmarinam susciperet, crucem in cælo ex clarissimo & sydereo lumine vidi. nec recolo me decentius & operosius formatam crucem unquam sub aliquâ materiâ vel figurâ vidisse.* In hisce duobus libris de apibus mysticis (inscripsit eos *Bonum* universale) exponit miracula & exempla sui temporis. Edidit ac notis illustravit Georgius Colvenerius Duaci an. CIↃ IↃC VII. Præterea scripsit vitam Christinæ virginis, quæ Mirabilis vocata, ac Mariæ Oegniacensis æqualis fuit. Habes apud Surium T. III die XXIII Junii. Etiam libris tribus memoriæ tradidit vitam S. Ludgardis: quæ ejus ætate vixit: sanè ann. CIↃ CC XLVI decessit. Vita hæc MSa quidem apud Aub. Miræum, edita vero apud Surium exstat T. III a. d. XVI Jun. Meminit hujus operis, ubi & vitæ Christinæ, Henricus de Gandavo cap. LI: *Thomas ordinis prædicatorum Lovanii habitans, scripsit vitam cuiusdam sanctæ mulieris in Haibania, quæ vocabatur Christina. Scripsit etiam vitam cuiusdam monialis de Aquiria* a, *Dominæ scilicet Lutgardis.* Atque ea verba impulere Possevinum, ut Thomam hunc vocaret Lovaniensem, vel Lovanii commoratum: cumque à Cantipratensi, de quo antè egerat, diversum putaret. Sed sententia hæc satis refellitur iis, quæ diximus. Nec Lovaniensem fuisse, sed Cameracensem, ab aliis proditum est. A quibusdam etiam ei tribuitur B. Margaretæ Iprensis: quæ anno CIↃ CC XXXVII decessit. MSa hæc vita Lovanii exstare dicitur ad S. Martinum. Duaci autem in lucem prodiit anno CIↃ IↃ XVIII, curâ Hyacinti Choquerii. Creditur & hujus esse Latina Aristotelis tralatio, quæ in Scholis solet obtinere. Quando obierit non sa[illegible] liquet. Nonnulli ajunt discessisse anno CIↃ CC LXXX.

a *Al. è Aquino: sed Aquiria reperi in MSa Ludgardis vita.*

Guilielmus Tripolitanus, Acconensis cœnobii in terra sancta monachus, Ord. Prædic. vixit circa annum CIↃ CC LXX, deque Saracenorum statu librum scripsit ad Theobaldum Placentinum, qui postea est factus Pontifex Max. dictusque fuit Gregorius X. Opus hoc MSum exstat Oxonii in bibliothecâ Collegii Æneonasensis.

Eodem tempore erat Petrus Argentoratensis Germanus, Carmelita. Memoriam sui peperit historiâ ubere de bello Argentinensi sub episcopo Gualtero.

S. Bonaventura, Balneoregiensis, ordinis S. Francisci minister generalis, posteaque episcopus Albanensis, & à Gregorio X. in cardinalium numerum cooptatus, anno CIↃ CC LXXIV concilio interfuit Lugdunensi: inque illo obiit eopse anno. Ab eo habitum suum accepere Minoritæ. Nam antea pastorali schemate utebantur. Idem literis tradidit vitam S. Francisci: quæ apud Surium est T. V. d. IV Oct. & in operibus S. Bonaventuræ, mandato Sixti V. Pont. Max. operâ Cardinalis Sarnani, è Vaticana Romæ prodiit bibliotheca: atque iterum Antverpiæ, curâ Henrici Sedulii Minoritæ: qui & commentarios addidit. Bonaventuræ quidem id opus tribuit S. Antoninus Histor. Part. III Tit. XXIV cap. VIII. Item Bernardinus de Bustis, & Raphaël Volaterr. lib. XXI Anthropol. A Xisto IV. in Sanctorum numerum est relatus. Libros ejus in compendium redegit Guilielmus Fulginas, ejusdem ordinis monachus.

Gerardus, monachus cœnobii S. Quirini in Insula, juxta Tritthemium, vixit sub Rodulpho imper. an. CIↃ CC LXX. De eodem sic Henricus Gandavensis in cat. cap. LII: *Gerardus, Monachus sancti Quintini in insula, scripsit translationem venerandarum reliquiarum crucis, & coronæ Dominicæ à Constantinopoli Parisios* a: *quas reliquias piæ memoriæ Dominus Ludovicus, rex Francorum, sibi ab imperatore Constantinopoleos acquisivit. Scripsit etiam plurima miracula, quæ Beata Elisabeth de Thuringia post mortem suam dicitur fuisse operata.*

a *Deest translatas. vel simile.*

Claruit iisdem temporibus Godescalcus Leodicensis Ecclesiæ diaconus & canonicus: qui postulatu Agilfridi, episcopi sui, vitam descripsit S. Lamberti Leodicensis Episcopi.

Conradus à Mure, primus Ecclesiæ Tigurinæ cantor, & canonicus, circa annum CIↃ CC L[illegible]III, præter libellum de sacramentis, edidit cathedrale Romanum, catalogum Romanorum Pontificum & imperatorum, passionem sanctorum martyrum, Felicis, Regulæ, & Exuperantii.

Tempore Rodulphi II. Imperatoris, Hermannus, Altaichii inferioris (quod cœnobium Benedicto esse dicatum, alibi diximus) antistes, atque idem Ottonis, Bavariæ ducis, & filii ejus Henrici à consiliis, scriptis celebravit suis res Bavaricas. Commentariis ejus multùm se adjutum fuisse, agnoscit Joannes Aventinus *b*. Sed etsi iis usus sit Aventinus; tamen omnem nunc us posteritatem carere, conqueritur Christophorus Gewo[illegible]us, præfatione in Chronicon Monasterii Reicherspergensis.

b *Inscript. lib. 3 annal præmissis.*

Circa annum CIↃ CC LXXX Salimbenus de Salimbenis, Parmensis, Ord. Min. res suo tempore in Italia gestas literis committebat, plerisque etiam admixtis, quæ ad religionis studium pertinerent.

Iisdem temporibus, incerti nominis monachus Prufeningensis duos composuit libros de vita, & miraculis, S. Erminoldi, nobilis Suevi, monachi Hirsaugiensis, abbatis Lorsacensis, posteaque primi abbatis cœnobii S. Georgii in Prufeningen, seu Brunseningen; quod juxta Ratisponam S. Otto, Bambergensis episcopus, exstruxerat. Volumen hoc, sed mutato stylo, & multis compendio constrictis, edidit Surius, sive Molander potiùs, T. VII a. d. VI Jan. At bonâ fide ex MSo cod. repræsentat Canisius T. II Lect. Antiq. De scriptoris ætate, quod dixi, satis indicant hæc præfationis verba: *Animas nos præterea venerabilis pater, dominus Ulricus, sextus-decimus abbas Priveningensis Ecclesiæ: qui, antecessoris tanti virtutibus coëxultans, anno incarnationis Dominicæ* CIↃ CC LXXXI, *primo anno sui regiminis, onus hoc Atlanticum nobis, tanquam Pygmæis, imposuit.*

In hæc tempora quoque incidit Henricus Bonicolli, seu Græcâ appellatione, Eutrachelos, vel gentis nomine *Goedhals*; qui & à patria, *de Gandavo*, vocatur, archidiaconus Tornacensis. Marchantius in descriptione Flandriæ, ubi de Gandavo agit, *Heinricum Mudanum*, vocat, atque ait fratrem habuisse Joannem Mudanum, qui familiaris fuerit Philippo pulchro Galliarum Regi. Quantum sibi nomen in Theologia, & Philosophia, scribendo acquisierit: indicio erit, quod vulgò dicatur *doctor Solemnis.* Præter verò opera ea, quæ in supplemento suo Chronico Jac. Ph. Bergomas recenset ad an. CIↃ CCC, etiam librum composuit de viris illustribus, ut eum appellat Possevinus in apparatu, sive, ut Sanderus appellat, de scriptoribus Ecclesiasticis: in quo mirum non meminisse operum Thomæ Aquinatis. Suspicor id dedisse Scoto, à quo Henricus ob insignem doctrinam commendatus fuit. Præterea reliquit vitam S. Eleutheri, Tornacensium episcopi. Decessit postremo an. Rodolphi imper. qui Christi erat CIↃ CC XCIII: ejusque sepulchrum apud Nervios conspicitur in Deiparæ æde primariâ. Appendicem operi Henrici de viris illustribus, attexuit Sillebertus, cognomento Universalis. Apud Valerium Andream legas obiisse an. CIↃ CCC XCIII. Sed seculo toto aberrat.

Guilhelmus de Samuco, Gallus, montis Carmeli Minorita, vixit temporibus Rodolphi imper. an. CIↃ CC LXXX. Hic Saracenorum vi ex Achonensi urbe pulsus, Cyprum fugit, atque ibi Chronicon consignavit de amissione mona-

nasteriorum terræ sanctæ: & de multiplicatione sui ordinis per Europam, atque alia.

Guilielmus de Bongevilla, patriâ Neustrius, sed in Anglia diu peregrinatus, monachus Beccensis, Chronicon ex variis Angliæ historicis coacervatum reliquit ab anno millesimo usque ad cIↃ CC LXXX. quo ipso inter homines vitam agebat.

Temporibus iisdem præclarè de eruditis, licet ipse parùm eruditus, merebatur Marcus Paullus Venetus, filius Nicolai Paulli, V. Cl. Nicolaus ille, cùm triennio, & quod excurrit, Orientem lustrâsset, comite eum usus fratre suo, Matthæo Paullo, in Italiam rediit: nec multò pòst iterum in Orientem profectus est, assumto filio hoc suo, Marco Paullo: annisique multis in aula permansit magni Cham Cublai. Hac occasione Marcus filius tot Orientis terras vidit: nec vidisse ipse contentus, etiam bonâ fide descripsit: sed, in gratiam popularium, linguâ Italicâ. Interim bene est, quòd non defuit eâdem ætate, qui saltem, ut posset, Latinè verteret; hoc est semibarbarè, ut istoc seculo solent. Sunt qui fidei ejus detractum eunt: quia multa habet miranda. Sed quæ incredibilia prius videbantur, ea quotidie magis ac magis firmantur ab iis, qui Orientem lustrant. Quod & de eo tradit Gulielmus Scickardus lib. de Regib. Persicis *a*.

a P. 187. edit. Tubing. an. 1628.

Brocardus Argentoratensis, Ord. Prædic. qui Sixto Senensi lib. IV bibliothecæ *Burgardus*, aliis *Burchardus* vocatur anno cIↃ CC LXXXIII in notitiam hominum venit descriptione terræ Sanctæ. Hoc in opere illa sedulò explicuit, quæ oculis se obtulissent, dum eo in solo versaretur. Diligentissimum scriptorem vocat doctissimus Masius comment. in Josuæ cap. X. vers. 38. Bonæventuræ habuit prænomen. Sanè in Possevino & Simlero lego Parisiis à Poncotte le Preux, editam Bonæventuræ Brocardi Palæstinam. Quam editionem non vidi. Eum, sed mutilè in lucem edidit Canisius Tom. VI Antiq. Lect. in bibliothecâ crucigerorum Coloniæ MSum illius exemplar esse solet: quo in Hierosolymæ, ac suburbanorum descriptione, usum se ait Christianus Adrichomius Delphius. Eundem Brocardum esse arbitror, cujus annales de gestis Frederici in terra Sancta fuere apud Wolphangum Lazium; ut Simlerus ait in epitome & auctario bibliothecæ Gesneri.

Ejusdem imperatoris ætate, anno cIↃ CC LXXXVII, fuit Guido de Columna, natione Siculus, patriâ Messanensis: qui cum Eduardo I, Angliæ rege, ex bello Asiatico revertente, in Angliam se contulit: ut Bostonus Buriensis in catalogo refert. Hic nomen suum posteris commendavit Chronico magno, quod librorum est XXXVI. Item multa tradidit de regibus, & rebus Anglorum: estque id opus inter ea, ex quibus sua hausit Robertus Fabianus, Anglus. Præterea historiam condidit de rebus Trojanis. Cujus MSus codex Cantabrigiæ est in biblioth. domus S. Petri, & Oxonii in bibl. Collegis Balliolensis. Sed & in bibliothecâ meâ antiquum exemplar habeo manu exaratum. Incipit illud: *Licet cottidie vetera recentibus obviant*, &c. Inscriptio operi est nulla: sed auctor nomen suum in præfatione promit: etiam consilium suum exponit. nam ait, Daretem Phrygium, & Dictyn Cretensem, primos hoc argumentum tractâsse, atque ita tractâsse, ut probè consentirent: hos Latinè esse translatos à quodam, cui nomen esset Cornelius Romanus: fuisseque eum magni Sallustii nepotem (quod commentum alibi refellimus) cæterùm hoc unum in istis culpari posse, quòd non pauca prætererint, quæ multùm allicere possent animos legentium: atque istoc in caussa esse, cur idem argumentum sibi fusiùs exponendum putârit. Iterum nominat se in epilogo; ubi & illud addit, hanc se historiam condidisse postulato Matthæi de Porta, archiepiscopi Salernitani, viri doctissimi.

Anno cIↃ CC XC claruit Jacobus de Viragine, Ligurum oppido, qui vulgo de Voragine appellatur. Præsul fuit Genuensium: estque is, cui Bonifacius Pontifex, loco verborum istorum, *Cinis es, & in cinerem reverteris:* verba illa occinebat, *Gibellinus es, & cum Gibellinis tuis ad nihilum reverteris.* Ut quidem Blondus refert, & ex eo Philippus Bergomas lib. XIII ad an. cIↃ CC XCI. At nihil de eo Leander Albertus; qui aliquantò fusiùs ejus vitam persequitur lib. IV de viris illustrib. Ord. Præd. Unde cætera peti possunt, quæ nos præterimus. Nonnullis vocatur *Jacobus Genuensis:* ut Christiano Massæo ad an. cIↃ CC LXXV; quo cum anno claruisse ait. Hujus laus est, quòd primus omnium sacra biblia in Italicam transfuderit linguam: ut Sixtus Senensis testatur. Etiam inter alia reliquit Chronica Genuensium, quorum testimonio, cùm alibi utitur Philippus Bergomas in Chr. Suppl. tum lib. XIII ad an. cIↃ CXLVI; ubi ex eo tradit, circa illud tempus primùm Genuensibus fuisse concessum, ut pecuniam auream, & argenteam cuderent, eamque Cæsaris imagine insignirent, cùm Ticinensi antè monetâ uterentur. Idem auctor est historiæ Longobardicæ, quæ vulgò *Legenda aurea*, vel *Speculum Sanctorum* appellatur. Sed, ut Wicellius in Hagiologii sui præfatione agnoscit, istoc opere, ob tam multa incerta, atque etiam fabulosa, haut optimè de Ecclesia meritus est: atque id ait, vel cæco parere: & propterea apud omnes cordatos tantum in contemtum venisse: ac nimis sanè patientes eo cathedras auctore personuisse, insuper habitis actis antiquiorum, quibus majori cum religione, & fide, vita, martyriaque sanctorum tradebantur. Imò Ludovicus Vives dicere non dubitat, Legendam illam auream (ita enim vocari diximus) scriptam esse ab homine oris ferrei, cordis plumbei. Ut omnino satis laudari non possit eorum industria, qui ex antiquiorum fontibus, quàm talium lacunis, vitas sanctorum, & haurire ipsi, & propinare aliis malunt. MSum hujus auctoris codicem semel iterumque invenies Cantabrigiæ in bibliothecâ domus S. Petri: item Oxonii in Collegii Balliolensis bibliothecâ. Vitas sanctorum quos Jacobus de Viragine prætererat, consignavit Petrus Clodiensis; ut est apud Volaterranum lib. XXI.

Etiam imperante Rodolpho, comite Habsburgensi, fuit Gerardus, Prior Dominicanus: per quem vitæ S. Dominici ab Jordano generali, fratre Constantino, & Humberto, vel potiùs Gerardo de Fracheto, scriptæ, luculentia accessio facta est. De eo sic Theodoricus Appoldiensis in præfatione librorum de S. Dominico: *Tandem dilectus pater noster, F. Gerardus, Prior provincialis Teutonica, rediens de generali capitulo in Luca celebrato, detulit quadam praclara gesta sancti Dominici de Bononia; qua ex ore sororis, Cacilia Romana, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conscripta sunt. Qua sicut vidit, & audivit plenâ fide syncerissime enarravit: ac qua usque ad annum Domini millesimum ducentesimum nonagesimum, religiosissimam & honestissimam vitam duxit.*

Tum quoque (ni fallor) claruit Balduinus Ninivensis Flander, Canonicus ordinis Præmonstratensis. Reliquit Chronicon breve ab nato Christo ad an. cIↃ CC XCIV, quod MSum superest in Ninevensi S. Cornelii abbatia apud Flandros. Non parum ei debet Ant. Miræus in Chronico suo Præmonstratensi.

Extremis quoque Rodulphi Habspurgensis temporibus, Theodericus, sive *Dietricus Thuringus* edidit libros VIII, de S. Elizabeth, Andreæ, Ungarorum regis, filiâ, uxore Ludovici Pii, Thuringiæ, & Hassiæ, Landgravii quinti. In præfatione refert, eos se libros scribere cœpisse an. Christi cIↃ CC LXXXIX. Addit, hunc fuisse annum LIX à transitu B. Elizabeth, quam an. cIↃ CC XXXI, III Kal. Dec. decessisse, auctor est Tritthemius. Ibidem ait, se jam plusquam sexagenarium esse, & annos XLII in ordine suo complevisse. Quos etiam secutus sit auctores, enarrat. Habes apud Canisium T. V. Antiq. Lect. MSus superest in monasterio S. Galli.

Cap. LXI.

Anglici scriptores undecim: puta Thomas Spottus, seu Sprottus, cujus historiam de rebus Cantuariensium Gui-

Guilielmus Thornus exscripsit: Petrus Ickehamus, seu Yckehamus, qui genealogiam regum Britannicorum explicuit: Joannes de Hayda, qui de passione S. Laurentii, & vita S. Malchi, egit: Rogerus Baconus, clarus cosmographiâ, descriptione Palaestina, & libro de rerum miraculis. Joannes Buriensis, Joannes Rufus, Thomas Wiccius, & Gregorius de Wintonia, annalium, vel chronicorum, conditores. Sigeardus de vita S. Albani. Nicolaus Falcon. Gualterus Excestrensis de vita S. Guidonis. Joannis Castoris Chronicon. Quid posteriors aevo bebrum, *ac* bebrinas pelles *dixerint.*

ATque isti coaetanei quidem fuere Rodulphi Habspurgensis; sed orti terris, quas dixi: quos verò nunc subjungam, domo Britanni, historiam publicis ornavere monumentis.

Uti Thomas Spottus, vel Sprottus, Anglus, monachus Benedictinus, ad fanum B. Augustini. Claruit ann. cIↄ cc LXXIV, sub Eduardo primo. Memoriam sui propagavit historiâ Cantuariensium, ac vitis abbatum Benedictinorum sui coenobii, ab adventu Augustini, Anglorum, ut vocant, Apostoli, usque ad annum gratiae cIↄ cc LXXII. MSum ejus exemplar habet bibliotheca Gualteri Copi. Idem argumentum postea tractavit Guilhelmus Thornus, ejusdem Benedictinorum coenobii monachus. Hic pleraque omnia exscripsit, pauca de suo adjicere contentus, quae Spottum fugissent.

Ad eadem tempora à Lelando refertur Petrus Ickehamus, sive de Yekeham, Anglus: qui cùm Lutetiae Parisiorum ageret, postulato Philippi, Academiae tum temporis Cancellarii, elucubravit genealogiam regum Britanniae. Sed Gallicè, quia in Galliis degeret. Eam orditur à fabulosi illius Bruti in insulam adventu, atque ad Eduardum, primum, post Conquaestorem, ejus nominis regem, perducit. Alio etiam opere exsecutus est Reges Angliae. Aliqua etiam ejus exstare dicuntur Cantabrigiae in Collegio S. Benedicti. Quâ linguâ, non satis scio.

Joannes de Hayda creditur sub Eduardo primo vixisse an. cIↄ cc LXXX. Cùm alia scripsit, tum passionem S. Laurentii, & vitam S. Malchi monachi.

Rogerus Baconus, Anglus, Franciscanus, claruit sub rege Angliae, Eduardo primo: eodemque regnante, obiit anno cIↄ cc LXXXIV. Permulta sunt, quibus nomen suum posteritati tradidit: interque ea est Cosmographia, sive liber de regionibus mundi. Qui MSus habetur Cantabrigiae in Collegio S. Benedicti. Item est alter de locis sacris, sive de situ Palaestinae. Alius praeterea de rerum miraculis. Hic est Rogerus ille, ad quem S. Bonaventura opusculum suum misit de tribus Minoritarum capitibus, paupertate, manuum labore, & legendi studio: qui & super iis Bonaventurae respondit.

Joannes Buriensis, Anglus, abbas ad Eadmundi fanum, claruit an. cIↄ cc LXXX sub Eduardo rege. Sanè anno cIↄ cc LXXIX Romam profectus fuit, ut à Nicolao III. confirmaretur: quemadmodum Joannes Euerisdenus in temporum serie refert. Composuit gentis suae annales: in quibus, ut Lelandus testatur, locupletiùs chronographis aliis exposuerat rem gestam inter Grossetestum seu Capitonem, & pontificem Innocentium IV.

Joannes Rufus, Anglus, qui aliàs Keade, monachus Dominicanus, floruit an. cIↄ cc xc, aut circiter. Condidit autem annales Britanniae: item Chronica de imperatoribus, & pontificibus Romanis: quae Nordovici in Carmelitarum collegio fuisse, auctor est Lelandus.

Thomas Wiccius, sive *Wuycke*, Anglus, Oxonii Canonicus regularis de Osneye, itidem sub Eduardo primo, Angliae rege, clarescebat. Reliquit Chronicon, in quo recenset res Britannicas à Guilielmo Notho, sive an. cIↄ LXVI, usque ad senectutem suam, sive postremos Eduardi regis annos. Item librum composuit de abbatibus ab Osneye, quos à prima monasterii sui fundatione exorditur, ac perducit usque ad annum cIↄ cc XCI, quo floruit.

Coaetaneus eidem fuit Gregorius Caiguent, sive de Wintonia, Anglus. Hic in notitiam hominum pervenit annalibus coenobii Glocestriensis, Benedictinorum regulam professi, cujus monachus factus fuit an. cIↄ cc XXXVII. Annales hi annos Iↄ LVIII fuere complexi. Nam orsus est ab anno Iↄ c LXXX, & desiit in an. cIↄ cc XCI. Ut satis liqueat, annis minimùm LIV in coenobio Glocestriensi vixisse.

Addam his tres Anglos, qui ejusdem quidem Eduardi I. temporibus claruerint, sed defuncto jam imperatore Rodulpho: qui aliquot annis ante Eduardum decessit.

Anno cIↄ cc XCVII Sigeardus, monachus coenobii S. Albani, literis mandavit vitam S. Albani martyris: ut Tritthemius testatur in epistola ad Albertum Moguntinum. Videtur esse ea ipsa, quam Canisius edidit T. v. Antiq. Lect.

Quartodecimo seculo inchoante, fuit Nicolaus Falcon cujus codex MSus Oxonii in bibl. Collegii Mertonensis exstat, cum ejusmodi Epigraphe: *Liber historiarum partium orientis, quem ego Nicolaus Falcon scripsi primum Gallico Idiomate, & de Gallico transtuli anno* cIↄ ccc. Ut enim verò non fallamur conjectura, qui eum inter Brittannos referamus, melius dicent, qui legêre.

Item tum claruit Gualterus Excestrensis, Anglus, monachus ordinis Praedicatorum; qui libro uno complexus est vitam Guidonis, inclyti comitis Warwicensis: ut est apud Balaeum Cent. x. Hoc opus cùm in Cornubia ageret apud S. Carocum, edolavit rogatu Balduini, Cicestrensis civis, an. cIↄ ccc I.

Quinquennio pòst diffundebat in Anglia nomen suum Joannes, seu Castorius, seu Fiberius, seu Beverius. Variè enim vocabatur, sed re eodem redeunte: quia qui Germanorum, & Anglorum linguâ, *bever*, is Latinis dicitur, & *castor*, & *fiber*: ex quo Germanicum *bever*: imò & exinde *pelles bebrina*: hoc est Ponticae, ut vetus Juvenalis scholiastes in Sat. II ait. nempe à bebro, seu fibro, qui aliter canis Ponticus. Sanè fibrum quoque dici bebrum, ait idem scholiastes ad sat. XII. Castorius hic monachus fuit Westmonasteriensis sub Benedicto Bursino. Famam sibi peperit Commentario de rebus Westmonasteriensibus. Item Chronicis suis: quamquam istud in iis illaudatum, quòd à fabulosi illius Bruti in Britanniam adventu ordiatur. Pertexit illa usque ad annum cIↄ ccc VI.

CAP. LXII.

Theodoricus Appeldiensis de vita S. Dominici. Falsò eius putari vitam S. Elisabeth Ungara. Aitoni, sive Haitoni, de Tartaris, itinereque in Palaestinam, liber, à Nicolao Salcone, jussu Papa Clementis quinti, è Gallicè Latinè versus. Conradus Germanus, monachus ordinis Prad. de vita S. Dominici. Stephanardi, monachi Dominicani, Chronicon carmine expositum. Quaesitum, utrùm sit idem, ac Stephanardus Flamma, qui carmine prodidit historiam de insidiis Ottoni vicecomiti paratis ab episcopo Comensi. Engelberti, Admontensis abbatis, dissertatio de ortu, & fine imperii Romani. Heinrici à Clingenberg, Constantiensis, historia de comitibus Habspurgensibus. Bernardi Guidonis Chronicon, aliaque eiusdem. Petrus Calo de vitis Sanctorum. Gervasii Ricobaldi Pomarium, eiusdem argumentum, spesque facta editionis à Petro Serverio. Egilwardus de vitâ S. Burchardi. Petrus Pictaviensis de itinere suo ad Aiam insulam. Spissus αὐτοχειρὸς chronologi, qui à Pictaviensi hoc elaboratam historia sacra αὐτόθι edidit. Henrici Steronis annales, cum Ulrici, & Conradi Wellingerum appendice. Eberhardi Altahensis annales ex Steronis, ut videtur, fontibus tots penè derivati. Duplex Chronicon Guilielmi de Nangiaco, superque scriptoris eius cognomine error quorundam.

dam. Suffridi, Misnensis presbyteri, chronicon.

TEmporibus imperatoris Rodolphi, comitis Habspurgensis, item Adolphi Nassovii, & Alberti Austriaci; quorum ille sexennio, hic decennium imperavit, claruit in Germania Theodericus de Appoldia, Erfordiensis, Dominicanus, qui libris VIII vitam S. Dominici scripsit ad Nicolaum, magistrum generalem ordinis Prædicatori. Habet Surius Tom. IV die V Aug. Unde verò eam compilârit: ex præfatione ipsius Theoderici cognosces. Ait Possevinus, atque adeò etiam Leander Albertus lib. IV de illustribus Ord. Præd. viris, ab eodem exaratam esse Legendam Elizabethæ, filiæ regis Ungariæ. Sed ejus auctor est Theodericus Thuringius, de quo alibi.

Æqualis Theoderico de Appoldia erat Aitonus, sive Haitonus, Armenius, quo cognomento etiam appellatur à Schickardo libro de Regibus Persicis a. Fuit Aitoni, Armeniæ regis, nepos, monachus ordinis Præmonstratensis in Cypro; ut ipse indicat cap. XLVI: Nec alius ab eo est Antonius Curchinus. Nam pro *Aitonus* postquam est factus monachus dictus est Antonius. At *Curchinus*, vel *Curgginus* (uti observatum à Leonclavio Pandecta Turcica cap. III.) corruptum ex *Georgianus*. Sanè Georgiani Armeniæ vicini à S. Georgii veneratione putantur hoc nomen consecuti. Porrò Aitonus non alio nomine qualem qualem hic sibi locum deposcit, quàm quia librum de Tartaris Gallicè Pictavii, ex mandato Clementis V, dictârit Nicolao Salconi: qui eum deinde, eodem Pontifice mandante, anno CIↃ CCC VII transtulit Latinè: sed seculi illius more, quo tantopere barbaries regnabat. In extremo verò hoc opere etiam describit iter, sive, ut interpres Nicolaus vertit, passagium terræ sanctæ.

a Pag 17.

Coætanei quoque his erant, Conradus, Germanus, & Stephanardus è Vicomercato, Italus, patriâ Mediolanensis: uterque monachus ordinis Prædic. De his ita Leander Albertus lib. IV de viris illustr. Ord. Præd. *Intuere illum Germanum, olim provinciæ Germanicæ præfectum, Conradum nomine, portantem* VITAM *parentis* DOMINICI, *claro, & non ineleganti stylo ab se editam circa annum Domini* CIↃ CC XC: *& cum eo pariter incedentem Stephanardum ex Vico Mercato Mediolanensem, virum doctrinâ clarum, deferentem* CHRONICAM *metricè ab se scriptam. Qui primus ex ordine Prædicatorum Theologiam in domicilio Mediolanensi publico stipendio docere cœpit circa annum salutis* CIↃ CC XCII. Meminit ejus, tam scriptoris, quàm operis, Bostonus quoque Buriensis in catalogo scriptorum Ecclesiæ. MSum verò Chronicorum Stephanardi exemplar est apud V. Cl. Laurentium Pignorium. Inscribitur autem, *Manipulus florum*. ipse etiam *Stephenardus* vocatur per secundam vocalem syllabâ secundâ. Quod inde est, quia, qui Italis aliis est *Stephano*, is Mediolanensibus est *Stefen*: uti & Germanis, ac similiter Belgo-Germanis, *Steven*. Ex eodem Pignorio intelligo, versus integros ex hoc Stephanardo excerptos legi apud *auctorem Chronici de gestis Turrianæ gentis*: quem chronographum ait videri vixisse circa annum CIↃ CCCCXLVI.

Dispiciendum, an non idem sit Stephanardus Flamma. Nam præterquam quòd nomen convenit: etiam metro historiam tractabat: nec ætas disconvenire videtur, ut mox liquebit. Hic carmine historiam comprehendit de insidiis Ottoni Vicecomiti, Papâ, ut a plerisque creditum est, conscio, ab episcopo Comensi structis. Jovius in vita Othonis Vicecomitis: *Refert Stephanardus Flamma, qui eam historiam carmine conscripsit, Pontificem ipsum (quod vix credibile est) nefarii consilii conscium fuisse: quod fortasse pro falso esset omittendum, nisi & tum, & postea, quantum vita superfuit, Othonis animum hostilem, & quo letalius noceret, insidiosis honestorum verborum coloribus convelatum, ostendisset.* Obiit Otho is anno CIↃ CC XCV, ut ostendunt versiculi isti Mediolani in templo maximo inscripti sepulcro:

Mille ducenteno quinto, noviesque deceno;
Quarto hic Augusti bis liquit gaudia mundi.

Eodem autem tempore, ac Otho, claruisse Stephanardum, planè fit verisimile. Et fortasse hæc historia à Jovio memorata tantùm portio aliqua est Chronicorum, de quibus paullò antè ex Leandro vidimus. Certiora omnino adferemus, siquando felicitas eadem, quæ fuit Leandro, ac Jovio, obtigerit etiam nobis: putà ut non tam ex illis, quàm Stephanardo ipso, sapiamus.

Engelbertus, abbas Admontensis monasterii (quod in Styria est ad Amasum amnem ultra Petium montem) innotescere orbi cœpit temporibus Rodolphi Habspurgii imp. cujus electionem carmine heroico celebravit: at imperante Adolpho Nassovio, anno CIↃ CC XCVII, abbas est electus. Composuit multa, quæ memoratum monasterium sedulò servat. Atque inter ea est liber à Gaspare Bruschio ante LXX annos publici juris factus. Is inscribitur, De ortu & fine imperii Romani. Ex parte quidem est historicus; sed in quo multùm philosophetur de fine ejus imperii, quem & mundi finis sit excepturus.

Henricus à Klingenberg, quinquagesimus primus Constantiensium episcopus, dignitatem eam adeptus est anno CIↃ CC XCIX, atque annis septem tenuit: ut in illustribus Germaniæ viris tradidit Pantaleo. Præter quæstionem de angelis, etiam Historiam condidit Comitum Habspurgensium: cujus meminit Eisingrinius.

Bernardus Guidonis, Lemovicensis, Dominicanus, Episcopus Laudonensis, claruit anno CIↃ CCC: ac reliquit Speculum sanctorum libris II; Chronicum Cæsarum, & Pontificum, libris itidem II; Chronica regum Francorum libro I; Chronica comitum Tolosatium lib. I; Gesta Prædicatorum lib. I.

Petrus Calo, Clugiensis, Venetus, Ord. Min. circa annum CIↃ CCC fusè sanctorum vitas perscripsit. Laudat eum Leander Albertus lib. IV de viris illustribus Ord. Præd. & Wicelius in præfat. sui Hagiologii. Idem Leander opus suum de Italia claudit his verbis. *Petrus Calatius ordinis Prædicatorum monachus, admodum exactè ingentia duo volumina de vitis divorum scripsit: quæ in bibl. Dominicanâ Bononiæ servantur.*

Gervasius Ricobaldus Ferrariensis vitas Romanorum Pontificum perduxit usque ad annum CIↃ CCC; quo vixit, teste Raphaële Volaterrano initio libri XXII commentariorum Urbanorum. Meminit ejus his verbis Hieronymus Rubeus Ravennatis Historiæ lib. II: *Ricobaldus Ferrariensis, Ravennatis Ecclesiæ Canonicus cardinalis, gravissimus historiarum scriptor, eo libro, quem Pomerium inscripsit: In adventu Attilæ, inquit, de Ravenna sic legi in commentario Pontificio ejus urbis*, &c. Item lib. III: *Miror Ricobaldum, Ecclesiæ Ravennatis Canonicum cardinalem, & Blondum, diligentissimos scriptores, putare*, &c. Pleniusque idem de eo lib. VI, ad annum CIↃ CC XCII: ubi hæc legas; *Gervasius Ricobaldus Ferrariensis, Canonicus Ravennas, hoc tempore rerum Romanarum Ravennæ scripsit historiam: illiusque alio libro Epitomen: in qua cùm nonnulla tractet de Ecclesia, urbeque Ravennati, illi titulum ob id fecit, Pomerium Ravennatis Ecclesiæ: adscribuntur autem ad calcem Ravennatum nomina archiepiscoporum: isque hodie liber in bibliotheca Vaticana manuscriptus habetur.* Sanè quod in Vaticana exstare bibliotheca hic dicitur, idem quoque monitum ei, qui Gratianum cum glossis edidit Venetiis ex Juntarum officina an. CIↃ IↃ XV. Præterea verò MSum codicem in Batavia habet Clarissimus doctissimusque Petrus Scriverius. Is, Gervasii nomine prætermisso, inscribitur hoc pacto: *Ricobaldi Ferrariensis Pomerium Ecclesiæ Ravennatis.* Incipit autem, *Instantia tua, venerande pater, ac domine Michaël, sanctæ Ecclesiæ Ravennatis archidiacone, abnuere nequeo.* De ætate scriptoris, quod ex Volaterrano, & Rubeo, dicebam, id his Ricobaldi ipsius verbis idem amicus noster liquidò adstruebat: Anno CIↃ CC XCV, *Adul-*

Adulfus Comes, Alamannus genere, Rex Alamaniæ, Imperator eligitur, qui hodie regnat. Cur Pomerium inscribatur, hæc ejusdem Ricobaldi in præfatione verba ostendunt: *Feci, ut qui ex multis pomeriis potiora eligendo unum conserit: sic tandem ex pomeriis virorum præstantium ista delegerim. Aio ex pomeriis Hieronymi, Prosperi, Mileti, Isidori, Eutropii, Paulli Diaconi, Rufini, Petri Trecensis, Paulli Orosii, & T. Livii Patavini: quorum celebre nomen habetur.* Quibus in verbis Scriverius ubique *pomarium* rescribit: quemadmodum & opus ipsum *Pomarium* censet vocari oportere. Et sanè ratio, quæ à Ricobaldo adfertur, pomario, vel pometo convenit. *Pomerium* autem Latinum non est. *Pomarium* Latinum quidem, sed hic locum non habet. Magis tamen eò inclinat animus, ut Ricobaldi, quàm librarii, culpam putem. Nam cùm istoc seculo, quo Ricobaldus vivebat, passim *pomerium* pro *pomærium* scriberetur: *pomerium*, & *pomarium*, ejusdem, & originis, & notionis esse existimarunt. Atqui *pomarium* quidem dixere veteres, ubi pomi feruntur; qui locus, Charisio teste, etiam *pometum* vocatur: at *pomœrium* ex eo nuncupatum, quia *post mœros*, hoc est muros, foret. Est autem Ricobaldi opus in sex digestum partes. Prima ab orbe condito ad diluvium progreditur: inde ad Abrahæ nativitatem, & antiquissimos reges, eorumque successores, qui juxta temporis seriem referuntur. Altera est ab nativitate Abrahæ usque ad conditam Romam. Tertia ab Urbe condita usque ad natalem Christi. Quarta continet historiam Cæsarum Romanorum; sed ita, ut subinde alia admisceat. Quincta describit orbem terrarum. Sexta tum successiones, & gesta Pontificum Romanorum exponit: tum Pontifices recenset quatuor illustrium Ecclesiarum, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, Alexandrinæ, & Ravennatis. Cur autem Archiepiscopos Constantinopolis prætereat, hanc adfert caussam, quòd non ab Apostolorum ætate, sed à temporibus demum cœperunt Constantini Magni. Atque hæc periocha est totius operis; quod, spero, aliquando beneficio Scriverii lucem videbit. Omnino enim eâ dignior est, quàm alii multi ejusdem, & proximi seculi scriptores. Eoque, præstantissimus ille vir, quem dixi, jamdiu mente concepit editionem ejus, unà cum Reginone, Sigeberto, atque aliis melioris notæ chronologis: ac, quanquam annalibus patriæ, aliisque multis distentus, tamen necdum animum illum abjecit.

Ad hæc etiam tempora refertur Egilwardus Germanus, monachus cœnobii S. Burchardi, Wirceburgensis, seu Herbipolensis episcopi; cujus & vitam conscribillavit. Quæri possit, utrùm Egilwardi sit ea breviuscula Burchardi vita, quæ est apud Canisium Tom. IV. Antiqu. Lectionis: an illa fusior apud Surium Tom. V, die XIV Octobris. Sed planè ei tribuerim eam, quæ apud Surium exstat: uti & facit Baronius Tom. IX. Annal. ad annum DCCXLVIII. Qui hoc in Egilwardo ibidem requirit, quòd in Burchardi vita non satis tempora distinxerit. Vixit Burchardus ille ætate S. Bonifacii, Moguntini archiepiscopi. At Egilwardus seculis V, ac dimidio, junior est: quippe qui post annum claruerit CIↃCCC; ut etiam Possevinus arbitratur. Is qui in literas misit vitam S. Kiliani à Canisio repræsentatam, pollicetur & vitam S. Burchardi. Itaque Canisio videtur idem, & auctor vitæ S. Kiliani, & S. Burchardi. Sed, ut ego quidem censeo, nihil hinc certi colligere possumus, quia plures vitam Burchardi edidere: imò ne hoc quidem satis liquet, an scriptor illæ vitæ Kiliani præstiterit istoc, quod promisit.

Circa annum millesimum trecentesimum claruit item magister Petrus Pictaviensis, monachus, & Prior major claustralis monasterii sanctorum Petri, & Pauli Cluniacensis. Scripsit de itinere suo ad Ajam insulam. Item Panegyricum S. Gelasii II Papæ, sepulti Cluniaci. Item alia complura, quæ à Possevino commemorantur, ac Cluniaci manuscripta exstant. Præter quæ etiam contexuit *summam historicam bibliæ*: ut quidem appellavit ipse. Id opusculum Huldricus Zuinglius junior cum chronologia suâ à Julio Cæsare usque ad nostra tempora Basileæ in lucem edidit: sed inscripsit, genealogiam & chronologiam sanctorum patrum. Idem præfatione ad lectorem refert, in autographo legi, opus illud an. CIↃCCCLX fuisse descriptum à Laurentio Wammer, cui de Vrach cognomen fuit: atque inde se colligere, auctorem ejus vixisse anno trecentesimo, aut quadringentesimo (*post millesimum* addere debuit) eodemque tempore floruisse magistrum sententiarum, Thomam Aquinatem, Bonaventuram, atque alios. Quæ sanè parùm convenienter a chronologo hoc dicuntur. Nam magister sententiarum floruit anno CIↃCXL: Thomas Aquinas natus est anno CIↃCCXXIV, atque obiit anno CIↃCCLXXIV. quo ipso & denatus Bonaventura. Ut profectò isti ὁμήλικες esse non possint Petro Pictaviensi; quem nos quidem referimus ad annum millesimum trecentesimum: ille autem fortè etiam toto seculo pòst, cùm claruit Petrus ab Alliaco, archiepiscopus Cameracensis, (nam & eum, ut contemporaneum nominat) vixisse profitetur.

Rodolphi Habspurgii, Adolphi Nassovii, & primis Alberti Austriaci temporibus, floruit Henricus Stero, in Altaich inferiore monachus, sub abbate Hermanno, atque ejusdem Capellanus: ut de se ipso testatur. Postea abbatem fuisse in Piburg, nonnullorum suspicio est: atque id colligunt ex quodam ipsius Steronis loco, vel alterius, qui de suo aliquid Steroni inseruerit circa operis finem. Annales eos condidit Stero ab anno CIↃCLII, quo imperare cœpit Fredericus Barbarossa, usque ad annum CIↃCCLXXIV, quo Rodolphus Habspurgius imperium est consecutus. Primus hoc opus inter aliquot ineditos rerum Germanicarum scriptores divulgavit Marquardus Freherus: postea autem multis partibus auctius edidit Henricus Canisius Tom. II. Antiqu. Lect. Præterea Stero, seu primus, seu post Eberhardum, de quo mox dicam, historiam contexuit de rebus Rodolphi Habspurgii: item Adolphi Nassovii, & quibusdam gestis Alberti Austriaci, usque ad ann. CIↃCCC. Appendicem verò usque ad annum CIↃCCCXXXV addidere ei Ulricus, & Conradus Wellingi fratres, monachi cœnobii S. Udalrici, & Afræ Augustæ; ordinis S. Benedicti. Et illa Steronis post annum CIↃCCLXXII, & Wellingorum appendicem de annis XXXIV proximè consecutis, reperies in scriptoribus rerum Germanicarum editis à Frehero.

Steroni æqualis fuit Eberhardus Altahensis, archidiaconus Ecclesiæ Ratisponensis; cujus & Gesnerus in bibliotheca sua meminit. Annales scripsit de ducibus Austriæ, Bavariæ, Sueviæ, annorum CXXXII: nempe ab anno CIↃCCLXXIII, (quo Rudolphus Habspurgius cœpit imperare) usque ad annum CIↃCCCV. Primus, è codice manuscripto monasterii sanctorum Afræ & Udalrici, quod est Augustæ Vindelicorum, divulgavit Henricus Canisius Tom. I. Antiquæ Lect. Etsi autem non pauca habeat Steroni, de quo proximè loquebamur, indicta: convenit tamen in multò plurimis, seu res, seu verba etiam spectes: usque adeò, ut aliud dicere non possimus, quam vel ex Eberhardo Steronem, vel, quod potiùs suspicor, è Steronis horreis suas Eberhardum cumeras immensum quantum ditâsse.

Gulhelmus de Nangiaco, sive Nangius (qui Possevino perperam Nannius, Baronio ª Mangius monachus fuit Benedictinus, S. Dionysii; inque notitiam posteritatis duplici pervenit chronico. Unum est ab orbe condito usque ad annum CIↃCCCI; quo vivebat. Atque hoc duo viri religiosi ejusdem, in quo Nangius egerat, monasterii, produxere usque ad annum CIↃCCCLXVIII: MSum autem reperitur in monasterio S. Germani. Alterum est chronicon regum Galliæ: unde esse videtur Frodoardi continuatio, usque ad annum CIↃCCCI: quæ legitur in annalibus Francorum à Pithœo editis. Etiam gesta scripsit S. Ludovici, Francorum regis. Item gesta filii ejus, Philippi III, cognomento Audacis, fratris Roberti ejus, qui Borboniæ familiæ auctor fuit. Utrumque opus ex ejusdem Pithœi bibliothecâ prodiit in Germaniâ b.

ª Ad an. 987.

b Francof. an. 1596. Typis Wecheli.

Sifridus, presbyter Misnensis, Chronologus, vixit tempore Alberti Austriaci imperatoris. Orditur ab orbe condito, ac progreditur usque ad annum cIↃCCCVII. Sed Georgius Fabricius resecuit omnia illa, quæ præcedunt annum gratiæ CCCCLVIII, atque ex sequentibus quoque plurima præteriit. Nempe satis ei visum fuit, si haberemus, quæ alii, vel neglexissent, vel breviùs, aut obscuriùs dixissent. At historias sacras ex sacro fonte, ecclesiasticas sanctorum historias ex antiquioribus, qui eas ornatiùs, & fusiùs, & fide minus ambiguâ, tractassent, uberiùs nos hausuros arbitrabatur. Epitomen eam Suffridi subjunxit Fabricius historiæ suæ Saxonicæ: ac eandem in scriptoribus rerum Germanicarum à se editis comparere voluit Pistorius.

Cap. LXIII.

Volcomarus Furstenfeldensis *de rebus Boicis.* *Joannes Diaconus Veronensis.* *Anonymus, auctor Chronici de septem ætatibus.* *Annales Pontificum Max. & Impp. compositi* a Bernardo de castris S. Vincentii. Robertus Bestonus *de obsidione Strivelinensi, & bellis Scoticis, atque ut ab hostibus captus celebrare eos coactus sit.* Thomæ de La-Moore *Angli commentarius de vita ac morte regis sui, Eduardi* II.

Sub imperatore hoc Alberto Austriaco, qui an. cIↃCCCIX decessit; atque item Henrico VII, qui post eum quinquennio imperavit, non infimum in choro eruditorum locum obtinebat Volcomarus, qui à consiliis fuit Ludovico, parenti Ludovici ejus, qui Henrico VII anno cIↃCCCXV successit. Præfuit cœnobio Furstenfeldensi, ac res Boicas consignavit, ab irruptione Bojorum in provincias Romanas, usque ad annum Christi cIↃCCCXIV: quo in terris agere desiit. Ac præstitit hoc non infeliciter; ut de eo judicat Joannes Aventinus: qui & ejus se industriâ plurimùm fuisse adjutum fatetur in Bojorum annalibus contexendis. Vide illum in scriptoribus præmissis libro III annalium. Pleniusque idem de eo lib. VII, ad annum cIↃCCCXIV: *Volcmarus*, inquit, *tum obiit, Furstenfeldensium antistes; qui Ludovico* II, *Rudolpho, & Ludovico* V, *& Machthilda, principibus nostris, à consilio fuit; annalesque Bojorum, qui autographi exstant, ab irruptione eorum in provincias Romanas, hoc est ab anno Christi* IↃVIII *ad annum* cIↃCCCXIV, *quo obiit, deduxit. Suâ memoriâ res gestas, quibus etiam interfuit, accuratè perscripsit.* Christophorus Gewoldus præfatione suâ in Chronicon Reicherspergense, (quod ante quadringentos annos scriptum erat) conqueritur. Conradi hoc opus, quo necdum integro antè seculo usus esset Aventinus, suo jam tempore nusquam ampliùs comparêre.

Ejusdem Alberti & Henrici VII temporibus, fuit Joannes Diaconus Canonicus Veronensis, qui historiam condidit ab Julio Cæsare, usque ad Imperator. Henricum VII Luccenbergensem, ut reperi in indiculo scriptorum Veronensium exarato ab Alexandro Becello, Cancellario Veronensi.

Temporibus quoque Henrici VII vivebat anonymus auctor Chronici de septem ætatibus: cujus tale initium: *Cum relictâ non sponte genitalis soli dulcedine in urbe Ravenna relegatus degerem, & cum canonicis Ecclesiæ majoris in choro, ac eorum laribus, conversarer*, &c. Exinde refert, ut hoc in opere sequatur B. Hieronymi Chronicon Eusebianum: & quia illud non procedat ultra Honorii tempora; ipse cætera (ut verba ejus retineam) *ex aliis commentariis, & libris historiarum addiderit, usque ad tempus Henrici Augusti; qui obsessâ Brixiâ eam obtinuit. Quod fuit anno millesimo trecentesimo duodecimo.* Utrùm autem hoc anno & ipse vixerit, non ausim asseverare. Manuscriptum hujus operis exemplar, Ivonis Carnotensis Historiæ conjunctum, habet virtute doctrinâque ornatissimus, & mihi amicissimus juvenis, Guilielmus Oomsius Amstelodamensis.

Claruit quoque, Alberti Imperat. ætate, Bernardus de Castris S. Vincentii, ejusdem cœnobii præfectus. Hic, ut Leander Albertus ait lib. IV. de illustribus viris Ordin. Prædicatorum: *Chronica* scripsit *ordin. prædicator. usque ad annum* cIↃCCCIV. *Cujus archetypus in Bononiensis cœnobii bibliotheca in membranis sepositus est adeo incomtus, (ut puto, scriptoris incuria) ut quandoque vix de narratis elici sententia possit accommodata. Contexuit is venerandus pater etiam annales Pontificum Max. & Imperatorum, usque ad Joannem* XXII. *Item tractatum de synodis generalibus, seu conciliis, à primo concilio, ab ecclesia celebrato, usque ad sua tempora. Hoc opusculum Hieronymus Albertinus Bononiensis in Annalibus suis se aliquando vidisse in bibliotheca Papæ in Palatio S. Petri affirmat. Floruit circa annum* cIↃCCCV. Hactenus Leander.

Complures verò, imperante Henrico VII, floruere in Anglia sub Eduardo II, qui post parentem suum Eduardum I, anno cIↃCCCVIII, regni habenas tenebat.

Sanè sub utroque hoc Eduardo, haut aliter ac Luna inter minores, ut poëta loquitur, ignes, micabat Robertus Bestonus, qui alias Baston, nobilis Britannus, Scardeburgensis Carmelitarum cœnobii monachus, rhetor, ac poëta laureatus. Primum nominis sibi decus peperit poëmate de obsidione Strivelinensi: in qua, quæ gesta essent, coram viderat. Nam rex Eduardus I, ad obsidionem eam se accingens, poëtam comitari jusserat, ut quam de Anglis jam animo victoriam ipse concepisset, carmine hanc ille consecraret. Contigit hoc anno cIↃCCCIX. Sed profectò,

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ.

Nam bonus poëta sequenti anno capitur à Scotis: & quæstionis cruciatibus à Roberto Brussio, cujus magna tum potentia erat, eò adigitur, ut, argumento in contrarium mutato, victoriam celebret, quam illo Scoti anno de Anglis reportassent. Egit & de aliis Scotorum bellis, sive, ut ipse inscripsit, guerris. Horum auctores habemus, Hectorem Boëthium lib. XIV. Historiæ Scoticæ, Joannem Majorem Chronic. lib. V. cap. III & V, Joannem Balæum in script. Britann. centur. IV. cap. XCII. Præter quos & Bostoni hujus meminit Nicolaus Thriveth: de quo inferiùs dicemus. Adi quoque Petrum Lucium in catalogo de Carmelitis.

Etiam Thomas de La-Moore Anglus sub primo secundoque Eduardo, ut equestri dignitate conspicuus erat: ita à voluntate bene merendi de posteris non minùs laudari dignus fuit. Commentarium enim sanè luculentum elucubravit de vita ac morte Eduardi II. Fidemque eò magis meretur, quòd regi intimus fuerit, ac sub ejus auspiciis & ductu adversus Scotos stipendia fecerit. Ac ille quidem Gallicè scripserat. Sed, auctoris ipsius postulato, opus hoc Latinè vertit Gualtherus Baker, Canonicus Osneiensis. Ea translatio, beneficio Guilielmi Camdeni, prodiit in lucem.

Cap. LXIV.

Vincentius, & Martinus *Carsulani*, Landulphus *de Columna*, ac Sozomenus Pistoriensis, *de vitis Pontificum.* *Matthæus Vindocinensis.* *Guilelmus Pastrengus.* *Antonius de Godis.* Joannes Docreus *de Dionysio Areopagita.* Philippus Eystetensis *de vita S. Walpurgis.* Albertinus Musatus *de gestis Henrici* VII. *Ptolemæi de Luca Annales, & historia Ecclesiastica.* Siberti de Beka *historiarum flores.* *Odericus de peregrinatione suâ, & ritibus mundi.* Annibaldus Ceccanus *de vitis SS. Petri, & Paulli.* *Ludolphus Saxo de vita Christi.* *Guilelmi Procuratoris Chronicon Egmondanum.* *Ludovicus Marchentus.* *Udalricus à Lenzburg de vitis Papæ Lucii, & Amisonis.* *Universalis historia auctore Conrado S. Udalrici.* *Wilbertus Alen. annus de Terra Sancta.* *Guilielmi de Baldensel* [illegible] *Garinus de vita Margaritæ Hungaræ.*

ra. Galvani Flamæ Chronicon imperatorum, & civitatis Mediolanensis. Bartholomæi de Osa historia de imperatorum & pontificum vitis.

TEmporibus Henrici VII, & Ludovici IV Bavari (qui ab anno cIↃ CCC XIV imperium tenuit, usque ad annum cIↃ CCC XLVI) claruere, tum Vincentius Carsulanus, & Martinus Carsulanus (est autem Carsula, quæ hodie Cassina, Umbriæ oppidum) tum Landulphus de Columna. De his tribus ita Raphaël Volaterranus initio Commentar. Urb. lib. XXII: *Pontificum Romanorum, seu temporum eorum historias, scripsere Vincentius, & Martinus Carsulanus, ordinis ambo Prædicatorum, Joannis XXII tempore. Cui Landulphus de Columna, Canonicus Carnotensis, opus etiam de his dedicavit.* Atque ex illis verbis liquet, cur tres hosce æquales statuamus. De primo eorum nihil ultrà occurrit. Uti nec de altero, hoc est, Martino Carsulano; nisi is est Martinus Polonus, Papæ pœnitentiarius: de quo antea dictum. Quod si est, perperam eum vixisse ait anno cIↃ CCC XX, qui anno obiit cIↃ CC LXXVIII. Postremum istorum, Landulphum, haut diu post Vincentium Bellovacensem scripsisse, ait Volaterranus. Quod verum est, quando, ut idem hic ait, opus suum dedicavit Joanni XXII. Nam Vincentius obiit anno cIↃ CC LVI. At Papa Joannes XXII sedere cœpit anno cIↃ CCC XVI. Ut quasi LX annorum inter eos sit intervallum. Scio, in numero Paparum, quibus Joannes nomen fuit, variare non paucos. Verùm scrupulum omnem tollit, quòd Volaterranus ipse eodem se postea libro explicat. Nam vigesimum secundum ejus nominis statuit illum, qui imperatorem Ludovicum Bavarum anathemate ferit. Ut omnino istos ratio fugerit, qui Landulphum hunc Frederici III, & Maximiliani I temporibus claruisse, arbitrantur. Illustris hoc de scriptore locus est apud auctorem breviarii historialis, æqualem Sigismundi anno cIↃ CCCC LXXIX. Verba ejus in præfatione sunt ista: *Hoc fine existimo motus fuit* Landulphus de Columna, *Canonicus Carnotensis, cum ex dictis Pompeji Trogi: qui Babylonica totiusque Orientis in quadraginta quatuor voluminibus gesta descripsit: ac Titulinii,* (leg. Titi Livii) *qui Romanas, & Occidentis, imo totius Orbis magnificas scripsit historias: ac Orosii, qui Africani, & Macedonici imperii facta recensuit: ac Josephi, Hegesippi, & interdum Moysis, aliorumque plurium historicorum, codicem edidit, & Breviarium historiarum nominavit. In quo, à primi hominis creatione, usque ad Joannem natione Anglicum, qui, ut legitur, femina fuit, historias abbreviare curavit: à quo codice, & ab aliquibus aliis, præsens collectarium est excerptum.*

Sozomenus Pistoriensis eodem tempore, aut paullò pòst vixit: ac Pontificum vitas itidem posteris tradidit. De quo sic idem Raphaël Volaterranus initio libri XXII commentariorum Urbanorum: *Post hos* (Pontificum Romanorum historiam scripsit) *Sozomenus, presbyter Pistoriensis, longum volumen,* (quod auspicatur) *ab initio mundi.* Supple ex iis, quæ antecesserunt, tractasse eum hoc argumentum post Damasum, Anastasium, Paullum Diaconum, Guidonem Ravennatem, Ugonem Florianum, Sicardum Cremonensem, Godfridum Viterbiensem, Vincentium, & Martinum, Carsulanos, & Landulphum Columnam. Meminit idem lib. XX: *Sozomenus Pistoriensis historia universalis immensum edidit volumen.* Grande hoc opus etiam Ptolomæo Lucensi memoratur in Chronicis: erat autem tripartitum: cujus pars prima, mutila tamen, (ut ex doctissimo Laurentio Pignorio intelligo) Patavii exstat MSa in bibliothecâ inclytæ nationis Germanicæ. Habet autem inscriptionem istiusmodi: *Sozomeni, presbyteri Pistoriensis, ac Florentiæ educati, Chronici incipit præfatio feliciter.*

Matthæus Vindocinensis scripsit carmine elegiaco, pro temporibus, quibus vixit, non invenustè, historiam Tobiæ senioris, & junioris. Vixit autem anno cIↃ CCC XV. Ex barbaro ævo, meminere Alanus in poëtarum floribus, & Sparanus in Rosario. Complures etiam hujus seculi, in quibus Epo Boethius, & Barthius; quorum ille etiam edere decrêrat, hic verò initium in Adversariis retulit. Primus verò publici juris anno cIↃ IↃ C XLII. fecit Johannes Heringius JC. & Verdensis Syndicus.

Etiam Henrici VII ac Ludovici IV temporibus vixit Gulielmus Pastrengus Veronensis: qui originum librum reliquit, ut est in indiculo historicorum Veronensium, quem fecit Alexander Becellus, Cancellarius urbis Veronensis.

Item tum fuit Antonius de Godis, quem Jo. Bapt. Pajarinus initio historiæ suæ refert inter Vicentinæ historiæ scriptores, quos in commentario suo sequatur duces. Verba Pajarini referemus quo loco agimus de Felice de Gustoza, & Adoto de Raynone. Idem lib. VI. sic de eo scribit: *Anno in nativitate Christi* cIↃ CCC XIII *fuit Antonius de Godis. qui Vicetinorum res gestas, atque urbis desolationem scripsit; cujus historiam vidi, multaque ab ea excerpsi, quæ huic nostræ lucubratiunculæ adjeci.* Hæc Pajarinus, quæ mihi suggessit Felix Osius V. Cl.

Joannes Docreus, qui anno cIↃ CCC XVIII vitam egit, opere innotuit de vita, passione, ac sepulturâ Dionysii Areopagitæ. Eisingrinium vide, ac Possevinum.

His quoque temporibus effulsit Philippus Eystetensis, nobilis Alsatus à Rodsamshausen, sacrarum literarum doctor, abbas Parisiensis ordinis Cisterciensis, ac postea Eystetensis sive Aichstadianus episcopus XXXIX: quo honore à Papa Clemente V ornatus fuit anno cIↃ CCC V, cùm Romam ab Alberto Austriaco missus foret: ut auctor est Bruschius in catalogo episcoporum Eystetensium. Ut nunc quoque in memoria hominum vivat, consecutus est vitâ S. Walpurgis virginis, abbatissæ Heidenheimensis: quam Canisius exhibet Tom. IV. Antiqu. Lection. Obiit anno cIↃ CCC XXII, XXV Febr. Ex hoc Philippi commentario, (quem scripsit rogatu Annæ, Hungariæ reginæ, Alberti Rom. regis filiæ) epitomen quandam postea alius concinnavit; quam Ingolstadii in lucem prodire jussit Petrus Stevartius. Anonymus ille hoc compendium fecerat jussu sanctimonialium S. Walpurgis: quæ &, ob Latini sermonis rudes, Germanicâ linguâ hoc opus conscribi mandarunt: ut liquet ex præfatione, quam ipsæ operi præmiserunt. Eaque translatio Germanica apud episcopum Philadelphiæ, & proepiscopum Eystetensem, exstare dicitur ab eodem Stevartio.

Eadem ætate fuit Albertinus Musatus Patavinus: qui præter Priapeia, Ecelinum, librumque de Fato, etiam opus reliquit de gestis imperatoris Henrici VII. Cum honore ejus meminit Petrarcha. Obiit Clodii exul pr. Kal. Jun. anno cIↃ CCC XXIX. Sed cadaver postea Patavium relatum fuit.

Ptolomæus de Luca, sive Lucensis, claruit itidem temporibus Henrici VII, & Ludovici Bavari. Hic opere gemino nomen sibi illustre peperit. Unum est Annalium, quibus breviter, tum sacra, tum civilia est persequutus ab anno cIↃ LX usque ad annum cIↃ CCC III; quo tempore imperium erat penes Albertum Austriacum. Opus hoc Lugduni in Galliis prodiit anno cIↃ IↃ C XIX. Alterum est historia Ecclesiastica, quam pertexit usque ad annum cIↃ CCC XLII, quo Papa factus Clemens VI, quinquennio ante obitum Ludovici Bavari. Opus hoc manuscriptum superest in bibliotheca Vaticana num. 3766. Dicavit illud auctor Guilielmo Petri Godivo Bajonensi Vasconi, prius ordinis prædicatorum Theologo, & ex provinciali Tholosano Lectori sacri Palatii, postea autem presbytero Cardinali tit. S. Cæciliæ, quâ dignitate à Clemente V ornatus est anno cIↃ CCC XII. Tomo III Scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt, habes ex hoc Ptolomæo Lucensi, genealogiam Roberti Guiscardi. Sed opus isthoc continuarunt alii ad annum cIↃ CCC LXX. Meminere & Ptolomæi hujus Blondus libro XIII, Platina in vita Lucii III, & Raphaël Volaterranus initio lib. XXII commentariorum Urbanorum, ubi inter eos reponit, qui Pontificum vitas scripsere: item lib. XVIII. ubi

ubi breviter ab eo annotatos dicit viros doctrinâ illustres, qui Pontificis cujusque vita claruerunt. Etiam Cuspinianus refert inter auctores, quorum operâ in describendis Imperatoribus profecerit. Memorat & Paullus Langius pene initio Chronici Citizensis, & Meierus lib. XI. Annal. quo loco ex eo Henricum VII Imp. veneno à monacho Dominicano necatum probat.

Sibertus de Beka, Geldrus, Carmelita, Provincialis inferioris Germaniæ, philosophus peripateticus, & juris Canonici peritus, claruit anno cIↄ CCC XX, ac præter alia Fasciculum edidit, quo complexus est Historiarum flores. Meminere Trithemius in catalogo, & Philippus Bergomas in Chron. ad annum cIↄ CCC XX. Cui vocatur *Sibertus Teutonicus.*

Temporibus quoque Ludovici IV, anno cIↄ CCC XX nomen adeptus est Odericus, e portu Naono oppido fori Julii ordinis fratrum minorum; qui inter alia condidit historiam peregrinationis suæ per varias Asiæ regiones. Habes in vitis Sanctorum editis à Bollando ad XIV Jan. Manuscriptus semel iterumque exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti, vocaturque: *Itinerarium* fratris Oderici, ut est apud Th. James. Præterea librum scripsisse dicitur de diversis ritibus & conditionibus hujus mundi. Sed is liber non alius est ab eo, quem dixi: ut facile videbit qui legerit. A Waddingo Num. XIV. liber de mirabilibus mundi appellatur. Vitam ejus habes in Sanctorum vitis à Bollando editis. Ea & quæ annotavit Bollandus, facile desiderium explebunt, plura si quis de hoc scriptore expetit.

Annibaldus Ceccanus, Romanus, primùm Archiepiscopus Neapolitanus, hinc episcopus Cardinalis Tusculanus fuit, ac anno floruit cIↄ CCC XXVII. Carmine panxit vitas Apostolorum Petri, & Pauli.

Sub Ludovico IV anno cIↄ CCC XXX vixit Ludolphus Saxo, (qui perperam nonnullis, Landulphus) Carthusianus Prior Argentinensis. Hic vitam Christi ex variis conflavit: atque ei commentarios addidit, & preces, quæ capiti cuique accommodatæ forent. Sæpius id opus, tum Parisiis, tum Venetiis, prodiit. Laudat illud impensè Hartmannus Schedelius Norimbergensis in Chronico suo. Multa tamen admiscet, quæ apud Evangelistas non leguntur: ut omnino in istis fides ejus claudicet. Cæterùm cum hoc opere connexa etiam est vita B. Annæ, & laudes B. Joachim.

Iisdem temporibus sub Guilielmo Hannonio, Hollandiæ comite, cognomento Bono, floruit quoque Guilielmus Procurator: quod nomen adeptus est à curâ cœnobii Egmondani. Hic continuavit Chronicon Egmondanum. Itaque incipit ab Adæ principis, & Ludovici Comitis de Lone infelicibus nuptiis, hoc est ab an. cIↄ CC V, ubi Chronicon Egmondanum terminari diximus cap. LV hujusce libri. Desinit autem in anno cIↄ CCC XXXII. Eo in Chronico ipse, ad annum cIↄ CCC XXIV, ait, se monachum fuisse Egmondanum, & quondam Capellanum in Brederode. Atque eodem pertinent hæc verba ad annum cIↄ CCC XXI: *Capellaniæ meæ locum, Brederode videlicet, duxi attollere, & modis omnibus honorare.* Ad annum autem cIↄ CCC XXX hæc annotat: *Ego Wilhelmus, Procurator ut nunc Ecclesiæ Egmondensis* a, *factus adfui, ea quoque experientiâ didici.* Annis verò XII, aut ampliùs, fuerit scribendo huic Chronico intentus: si rectè legitur in Florentio ad annum MCC LXXXVII: *Sicut per eandem hactenus possidetur, scilicet anno* cIↄ CCC XXII. Sed, ut suspicor, denarius excidit. Sanè verisimile est signâsse annum, in quo desiit: is autem annus est, ut dixi, cIↄ CCC XXXII. Chronicon hoc minimè pœnitendum, ex optimo, & antiquissimo codice membranaceo, in lucem propediem dabit vir præcellentis doctrinæ, & summus patriæ antiquitatis assertor ac vindex, Petrus Scriverius. Qui eum scriptorem comitem adjunget Anonymo monacho Egmondano, antea quidem edito à clarissimis & doctissimis viris, Andrea Schotto, & Francisco Sweertio: sed plurimis nunc à se mendis repurgato. Atque idem Scriverius de hoc Guilielmo Procuratore capit ista, quæ apud eum legere est a de Guilielmo, ut ibi vocatur, Dispensatore:

a Hic est, præfatis, sive antedictis.

a Fol. 129.

Egmonda monachis, quibus assunt munia pacis,
Ante Thomæ festum lux terna locum dat honestum:
Atque Chori gratâ propter nova tecta negata b
Mensæ quasi dono sit honor, sit copia pleno
Cornu Willelmo; cujus labor explicit almo
Tegmine constructo. Dispensator fuit iste
Cunctis, Deo teste, dispensans ordine recto:
Sique Thoma dubites hyemes c vice subtraho lites,
Quis fuga sit nostris per eum qui præsidet astris,
Sive polo stellis, decor Egmondæ domicellis.

b Sententia judicio meo requireret tributa, aut recepta, vel simile quid.

c Etiam hæc vel Æsculapio egent, vel Delio natatore.

Manuscriptus exstat Oxonii in Collegio Corporis Christi. Sed αὐτόγραφον est in Carthusia Moguntiæ, teste Bostio in viris illustribus cap. XI. Meminit viri ut sanctimoniæ insignis Philippus Bergomas in supplemento Chronico lib. XIII.

Ludovicus Marchentus, Veronensis, carmine heroico panxit historiam Stephani Contareni Classi Venetæ præfecti super lacu Benaco, contra Philippi Mariæ Vicecomitis Duces. Fuit anno cIↄ CCCC XXX; ut indicio mihi est indiculus Veronensium historicorum, ante hac etiam mihi memoratus.

Anno cIↄ CCC XXXII, juxta Eisingrinium, terras incoluit Udalricus à Lentzburch, Germanus, priùs anachoreta, postea Curiensis episcopus. Hic memoriam sui propagavit prodendo Pontificum duorum vitas, Lucii, & Amilonis. Cæteroquin bello illustrior fuit. Obiit anno cIↄ CCC LV.

Anno cIↄ CCC XXXIV vixisse videtur Conradus S. Udalrici. Sanè huc usque universalem historiam perduxit.

Anno cIↄ CCC XXXVI vivebat Wilbertus Alemannus, qui, teste Arnoldo Bostio, ad Talayrandum, Comitem Petrigorium, sive, ut alii nuncupant, Petragoricensem, Cardinalem Ecclesiæ Romanæ, historiam de partibus Terræ Sanctæ exaravit.

Itidem Guilielmus de Baldenseel, eques auratus Hierosolymitanus, anno cIↄ CCC XXXVII, rogatu Thalayrandi Petragoricensis, Eccl. Rom. uti dictum, Cardinalis, scripto signavit ὁδοιπορικὸν ad Terram Sanctam: quod MSum superest in bibliotheca S. Galli: typis verò excusum prodiit curâ Henrici Canisii Tom. V. Antiq. Lect.

Fr. Garinus, S. Theologiæ doctor, Ord. Prædic. vitam Margaritæ, filiæ regis Hungarorum, quam ab juratis testibus acceperat, in compendium redegit Avenione anno cIↄ CCC XL. Exstat apud Surium Tom. I, a. d. XXVIII Jan.

Galvanus Flama Mediolanensis Ordin. Prædicator. anno fuit, cIↄ CCC XL, ac Chronicon condidit imperatorum, & civitatis Mediolanensis, ad suam usque ætatem. Manuscriptus codex est apud Franciscum Ellium, patricium Mediolanensem, atque is optimæ notæ. In cujus fine, ut ex clarissimo Laurentio Pignorio accepi, hæc verba reperies, *Scripsi anno* cIↄ CCC XXXVI.

Bartholomæus de Osa, vel Ossanus, Bergomensis, floruit sub Ludovico IV, anno cIↄ CCC XL, ac insigne historiarum opus libris XVI edidit, in quo Imperatorum & Pontificum Rom. vitas exponit. Meminit & J. Philippus Bergomas in Chron. Suppl. ad annum cIↄ CCC XXXIV, ac Leander in Italia sua, inter illustres Bergomates.

CAP. LXV.

Nicolai Triveti opera varia, quibus historiam, atque Anglicanam imprimis, illustravit. Thomæ Castelforde res Ponfretenses, & idem de cœnobii sui gestis. Thomæ Langforde Chronicon. Stephanus Eyton de gestis Eduardi II. Guilhelmus Askeile historia tripartita de rebus Beverlacensibus, & vita, ac miraculis Joannis Eboracensis. Thomæ Hasilwode Chronicon. Joannes Tanatensis de vitis aliquot sanctorum. Martini Alnewyck Chronicon. Joannes Euerisdenus de serie temporum: item regibus, & episcopis Angliæ. Gualteri Burlei liber de vitis philosophorum, atque ejus fœda, & multiplex διαγραφεία. Rogerii Cestris Policra-

lieraticon. Adamus Carthusianus de vita S. Hugonis Lancolniensis. Guilhelmus Hemmyngforde de gestis Eduardi III, atque ejusdem historia Anglicana. Rogerus Lycestriensis de computo, & ratione temporum. Anglicani annales Joannis Burgensis. Thomas Eckleston historia de fratribus ord. Min.

MOderante imperium Romanum Ludovico IV. Bavaro, in Anglia regnavere Eduardus II, & III: quorum prior Eduardo I. successit anno cIↄ ccc VIII: alter Eduardo II, anno cIↄ ccc XVII. Eduardi primi, ac secundi temporibus floruit *Nicolaus Threveth*, seu *Thriveth*, Anglus Dominicanus. Obiit verò, Balæo teste, penè septuagenarius, anno Christi cIↄ ccc XXVIII. Ut (nisi a librario peccatum credere malimus) fallatur Gesnerus, & qui eum sequitur, Possevinus, cùm ajunt, claruisse anno cIↄ ccc LX. Nempe quinquagenarii notam eximi oporteat. At spissior is multò est error, quando apud Sixtum Senensem legitur, floruisse anno cccc. Sed sine dubio scripserat Sixtus ∞ ccc. Quo tempore Thrivetus jam quadragenarius erat. Plurima prodidit in vulgus, quæ Balæus indicabit. Inter ea est Historia, quam *Annotationes temporum à mundi origine* inscripsit: ac dicavit Hugoni de Engolisma, Cantuariensi archidiacono. Nec dubito quin idem opus signet Leander Albertus, ubi Thriveti hujus opera recensens, inter ea commemorat *Annales ab orbe condito usque ad Christum Salvatorem*. Composuit quoque annales à Christo usque ad sua tempora: item historiam sex Angliæ regum, qui liber MSus superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Item catalogum regum Anglo-Saxonum durante heptarchiâ. Habetur MSus Oxonii in Mertonensi Collegio. Præterea annales regum Angliæ, qui à Comitibus Andegavensibus originem ducunt juxta stirpem masculam. In bibliothecâ Collegii S. Benedicti exstare apud Cantabrigienses, Th. James auctor est. Item Oxonii in Collegio Mertonensi. Adhæc appendicem ad Chronica, qui in baronis Lumleiani bibliotheca adservatur. Imò & Gallicè librum reliquit de gestis imperatorum, regum, apostolorum: qui MSus Oxonii exstat in collegio Magdalenensi.

Etiam Eduardi II. temporibus, claruisse Balæus censet Thomam Castelforde, Britannum, Ponfretensis cœnobii monachum. Scripsit is Historiam Ponfreti, sive Pontisfracti; & gesta sui cœnobii. Orsus autem fuit ab Askeo Saxone, nobili viro, qui loci possessor fuerat: ac perduxit usque ad illud tempus, quo declinante Laceiorum nomine, hereditatem adiere comites Lancastrienses. Agnoscit Lelandus, supra spem suam se profecisse ex eo, atque hoc se monstraturum, ait, quando civilem historiam in lucem dabit.

Thomas Langforde, qui Possevino minùs rectè vocatur Languefrodius, Anglus, Ord. Prædicat. sub eodem Eduardo rege floruit, ac condidit Chronicon universale, opus etiam laudatum Leandro Alberto Bononiensi lib. IV de illustribus viris Ord. Prædicat.

Tum quoque erat Stephanus Eyton, sive *Edonus*, Britannus, canonicus regularis Warottensis cœnobii, quod non longè a Crago, Eboracensis provinciæ castello, abest. Literis bonâ fide commendavit res gestas regis sui Eduardi II, cognomento Arvonii.

Itidem sub hoc rege in pretio fuisse dicitur Guilhelmus Askelle (qui Simlero in appendice Gesneri est *Askelte*, sed perperam) scriptor Britannus, clericus fani S. Joannis apud Beverlacenses. Hic composuit opus tripartitum; cujus parte primâ tractat de rebus Beverlacensibus. Orsus eam ab adventu Guilielmi Normanni, ubi Folchardus Dorobernensis desierat. Altera pars continebat res gestas ab Joanne, archiepiscopo Eboracensi, Beverlacensis Ecclesiæ patrono. Tertia agebat de ejus virtutibus; ac miraculis.

Thomas Hasilwode, qui aliis *Hasilwolde*, Anglus, Canonicus regularis ordinis S. Augustini, sub eodem Eduardo rege fecit Chronicon parvum. Hujus & in Collectaneis suis meminit Guilhelmus Botonerus: qui circa annum cIↄ cccc LX vivebat.

Joannes Thanatensis, Anglus, monachus Benedictinus, & Cantuariensis ecclesiæ ad Servatoris ædem præcentor, præter opus de officiis Cantuariensis ecclesiæ, etiam librum elucubravit de quorundam sanctorum vitis. Claruit, ut videtur, sub Eduardo III, Anglorum rege, anno cIↄ ccc XXX.

Martinus Alnewyck, Anglus, Franciscanus, præter commentarios in Magistrum Sententiarum, ac varias disputationes, reliquit opus Chronicorum. Obiit anno Chr. cIↄ ccc XXXVI, regnante in Anglia Eduardo III.

Circa annum cIↄ ccc XXXVI Joannes Everisdenus, Britannus, monachus Buriensis ad fanum Eadmundi, orbi, ac præcipuè Anglis suis innotuit tradendo seriem temporum: opereque altero de regibus, & episcopis Angliæ: item aliis nonnullis.

Gualterus Burley, Anglicus, anno Chr. cIↄ ccc XXXVII annum agebat sexagesimum secundum. In juventute audivit Parisiis M. Joannem Scotum, condiscipulumque habuit Guilielmum Occamum. Sed, in patriam reversus, vehementissimè doctorem suum Scotum impugnavit. Fuit sacerdos, & Theologus Oxoniensis, è societate Collegii Mertonensis. Plurima in philosophia scripsit: quæ MSa supersunt in bibliothecis Cantabrigiensibus, & Oxoniensibus. Historicum etiam opus reliquit: sed à professione sua non alienum. Est id de vitis, & moribus philosophorum: quod MSum Ratisponæ superest in bibliotheca Dominicanorum: ut monuit Simlerus in appendice Gesneri. Imò excusum ejus exemplar habeo, quod, nascente demum typographiâ, nec anno, nec editoris nomine apposito, typis sanè admodum rudibus, ut tum fieri solet, prodiit in lucem. Postea autem in alterum incidi per Conradum de Homberg, circa eadem tempora editum, & à Coloniensi tunc Academiâ approbatum. Quanta autem imperitia nobilis hujus philosophi fuerit in rebus istis, quæ ad historiam & temporum rationem pertinerent: argumento erit, quòd Horatium, poëtam Venusinum, eundem putat, ac Horatium Pulvillum, qui mox à regibus exactis floruit Romæ. Item quòd eundem censet Livium Andronicum, poëtam Tragicum, qui claruit secundo bello Punico, & Livium, Patavinum historicum, qui sub principatu Augusti vivebat. Itidem eundem esse arbitratur Plinium Veronensem, Historiæ naturalis conditorem, & Plinium Novocomensem, epistolarum & panegyrici scriptorem: qui ex prioris sorore natus, atque ab eo adoptatus fuit. Et quam parum in literis sapiebat, qui, ut genuinum Ovidii opus, agnoscit tres libros de vetula? Nihil enim iis esse insulsius, sciunt, qui legerunt exemplar anno cIↄ Iↄ XXXIV prelo excusum. Similiter Porcium Catonem poetam appellat. Credo propter distichorum libellos, quos ejus esse putavit. Quid quod idem, & Sallustium, & Quinctilianum, poëtarum loco habet? Qui in Latinis scriptoribus tantopere cæcutit: quid eum vidisse putemus in auctoribus Græcis; de quibus multò plura eo in opere consignavit? Nempe nusquam non penè cucurbitas lippit: quod tamen non ingenio, quo plurimùm valuit; sed seculi attribuendum est infelicitati, quo literæ dispretæ ubivis jacebant.

Rogerus Cestrius, Anglus, monachus Benedictinus, effulsit sub Eduardo III, ac rogatu episcopi, patroni sui, elaboravit Policraticon, quo ab orbe condito incipit, ac historiam imprimis Anglicanam tradit, usque ad annum cIↄ ccc XXIV. Sed postea illud, additis annis XV, usque ad annum cIↄ ccc XXXIX perduxit. Cæterùm qui Balæo *Rogerus Cestrius*, is Th. Jamesio *Robertus*. Nam Mssorum qui sunt in bibliotheca Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses, inter eos commemorat *Polycraticon temporum per Rob. Cestrium*. Mirum verò, Pitseum in appendice illustrium Angliæ scriptorum centuriâ quartâ scribere, Robertum Cestrium reliquisse Polycraticon temporum: id in bibl. Collegii S. Benedicti exstare: nec de eo scriptore aliud se habere quicquam. Nam est hic idem ac *Rogerus Cestrius*, quem in scriptoribus ætatis decimæ quartæ Eduardi III. temporibus claruisse, ac polycratica temporum libris VII signasse, jam retulerat ipse. Videtur autem verum nomen

esse *Rogero*. A quo diversus sit Robertus Cestrius, qui, Lelando teste, Richardi II. temporibus de Astrolabio librum condidit. Nempe vicinitas nominum errorem hunc peperit. Chronica Cestrensis (idem opus signari puto, ac Cestrii Polycraticon) habes & MSa Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi.

Adamus Carthusianus, Britannus, clarescebat anno cIↄ ccc XL: ac, præter alia, exaravit Vitam S. Hugonis, episcopi Lincolniensis. Quod argumentum etiam toto ante seculo tractârat Sylvester Giraldus Cambrensis. Imò & tertius videtur hanc provinciam suscepisse. Nam apud Carthusianos supersunt libri quinque de Hugonis hujus vita. De quibus sic Petrus Sutorius lib. II vit. Carthus. Tract. III cap. V: *Peculiarius, ac latius, hujus admirabilis viri gesta omnia prosequi, nec instituti, nec animi quoque nostri est. Præsertim cùm ea ipsa voluminibus multis, maximè in eo, quod archidiaconus Lincolniensis de sanctis mirandisque actibus, ac miraculis ejus, confecit, contineantur.* Auctor iste, nec Adamus fuit, nec Sylvester. Non Adamus quidem, quia vitæ ejus scriptor æqualis fuit illius, cujus vitam exaravit. Hoc satis ista procemii verba ostendunt: *Quæ de viro beatissimo, Hugone, Lincolniensi præsule, audivi, & certius cognovi, ad subsidium memoriæ literis commendare statui.* At Hugo Lincolniensis, regnante in Anglia Joanne, anno Chr. cIↄ cc VII diem suum obiit: qua de re vide, inter alios, Polydorum Virgilium Hist. Anglic. lib. XV. Adamus autem vixit tempore Eduardi III, anno cIↄ ccc X: quemadmodum præter Balæum, & Pitseum, Molanus agnoscit notis in Usuardum ad XVII Nov. & Theodorus Petreius in bibliotheca Carthusiana. Sed enim, dixerit aliquis, ut non sit Adamus ejus operis conditor, non propterea tertium quempiam statui oportere. Nam si S. Hugo decessit anno cIↄ cc VII: & Sylvester Giraldus claruit anno cIↄ cc X: nihil prohibere, quo minùs Sylvestro illa tribuantur. Sed cogitare oportet, auctorem eorum librorum à Sutorio vocari archidiaconum Lincolniensem: Sylvester autem, non Lincolniensis archidiaconus fuit; sed vel Landavensis, ut quidam ajunt; vel potiùs Brakaniæ, ac Meneviæ, ut accuratiores tradiderunt.

Gualterus Hemmyngforde, Anglus, regularis Canonicus cœnobii Gisburnensis, floruit sub Eduardo III. Ingenii atque industriæ suæ monumentum nobis dedit, Chronicon Eduardi III, itemque historiam Anglorum, ab Guilielmo Normanno, hoc est anno cIↄ LXVI, usque ad tempora Eduardi II. hoc est anno cIↄ ccc VIII. Quod opus MSum Cantabrigiæ adservatur in Collegio S. Benedicti. Liber est chartaceus, nec valde antiquus. Incipit, *Ne fastidiosus*. Gisburnæ in cœnobio suo defunctus est anno cIↄ ccc XLVII. Hunc autorem exscribere solet historicus monasterii de Abbington: ut observat is qui præfatur in Matthæum Florilegum.

Robertus de Lycestria Anglus, Franciscanus, inter alia librum de computo, ut vocat, Latinorum, & alterum opus de Hebræorum computo composuit: item librum de ratione temporum. Decessit Lychelfeldiæ anno cIↄ ccc XLVIII, imperante in Anglia Eduardo III.

Joannes Burgensis, Anglus, abbas monasterii Petroburgensis, claruit non quidem anno cIↄ cc, ut Possevinus in Apparatu sacro tradidit: sed cIↄ ccc XL, regnante eodem Eduardo III. Vir fuit eruditus ac disertus, bonoque ordine Anglorum annales digessit. Quo nomine & à Lelando laudatur.

Æqualis ei fuit Thomas Eckleston, qui Gesnero, & Possevino, *Ecleson*, Anglus, Franciscanus. Hic historiam sui ordinis scripsit, in qua primo de B. Francisco, & primis Ordinis ejus exordiis, agit: deque adventu Agnelli a Pisani, *a Al. Angelli.* qui primus in Anglia Franciscanorum Ordinem instituit. Perduxit autem id opus usque ad sua tempora, quibus Guilielmus Nortyngamius, Franciscanorum in Anglia erat magister generalis. Dicavit verò amico suo, Simoni Essebio, Ordinis sui professori. Etiam librum edidit de impugnatione ejusdem Ordinis per Dominicanos.

FINIS LIBRI SECUNDI.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII

DE

HISTORICIS LATINIS

LIBER III.

Cap. I.

Ab longa historia senectute ad ea transitur tempora, quibus (ut rerum omnium circuitus sunt) literarum etiam, & eloquentiæ honos cœpit revirescere. Atque initium ejus ætatis ducitur à Francisco Petrarcha: de quo, ubi, & quando, tum natus, tum denatus, fuerit, exponitur: & quæ ad historiam pertinentia, signârit. Ut æqualis ejus, Joannes Boccacius, plagii à quibusdam incusetur: item ut de historia veteri non male, at præclarius de sermone patrio meritus sit. Petrus Corsinus de vitis pontificum. Porcelii poëma de gestis Fredgrici, Urbinatium ducis: deque eo judicium Volaterrani, ac Gyraldi. Philippus Macerius de vita Petri Thomæ Carmelitæ. Rodolphi Framensbergii itinerarium. Joannis de Vinetâ Chronicon: atque idem de tribus Mariis. Pastor Gallus de memorabilibus sui temporis. Henricus Erfordiensis de factis memoratu dignis omnis ævi. Albertus Comes, sive Frisingensis, de vitis trium sanctorum. Henricus Glasnerus de rebus Argentinensibus. Amalrici Augerii Chronicon Pontificale. Joannis Hildesheimensis Chronicon, & liber ejusdem de corporibus trium magorum translatis.

Ecensuimus ingentem eorum turbam, penes quos, jam inde ab excessu Antonini Philosophi, usque ad imperium Caroli IV, undecim & ampliùs seculis, historica res stetit in Occidente. Constituunt autem illi historiæ quasi senectutem: sed ita, ut ipsi quoque gradibus quibusdam distinguantur: atque alii pertineant quasi ad primam, hoc est, crudam viridemque senectutem; qualem Charonti tribuit divinus poëta: alii ad ultimam, hoc est, decrepitam planè, & capularem senectam: alii quasi in confinio amborum, & magis illis, & minùs his, vietam quandam, & tardigemulam, habeant eloquentiam. Deinceps verò agendum est nobis de temporibus non paullò felicioribus Caroli IV. Imp. qui regere cœpit anno CIↃ CCC XLVI, atque imperium annis tenuit XXXII. Sanè cùm extremâ Ludovici Bavari ætate; tum præcipuè sub hoc Carolo, studiorum humaniorum, & disertæ orationis honos, instaurari cœpit. Laus ea imprimis debetur eximio viro, *Francisco Petrarchæ:* qui literas à multo ævo miserè sepultas è Gothicis tumulis excitavit: ut jure optimo de eo ait Paullus Jovius in elogiis doct. vir. Idemque judicium est Leandri in Italia, Scaligeri in arte Poët. & cujus non? Nec exiguum ad eam rem momentum paullò pòst attulit Joannes Grammaticus, insignis orator; quem Leonardus Aretinus dictitabat (ut apud eundem Leandrum in ejus, quæ nunc Romaniola dicitur, descriptione legitur) *primum in Italia studium eloquentiæ reparâsse, unà cum imperii majestate prorsus ferè deperditum.* Est Joannes hic auctor ὁδοποιὸς, quo ad facundiam sternere viam, ut potuit, studebat. Ejusque de progenie fuit Nicolaus Ferrettus; ex cujus schola, ut idem Leander testis est, plurimi eruditione clari in Cisalpina Gallia, (ut cum Italis eam sic vocemus) prodierunt. Sed quod Aretinus ajebat primum in Italia fuisse Joannem Grammaticum, qui, ad bene sperandum de literis facundiâque, signum tolleret: id non sine aliquâ depreciatione Petrarchæ dictum videtur. Eoque longè justiùs, & auspicatiùs, à Petrarcha novum quasi revirescentis ætatis initium hoc loco capiemus.

Tantus vir cui *excellens ingenium, & exquisitam doctrinam* etiam tribuit Joan. Franc. Poggius Florentinus *a*, circa Ancisam, seu Incisam, Florentini agri vicum, majorum Petrarchæ sedem, ut Boccacius *b* ait, patre Florentino exul denatus fuit XIII Kal. Sextil. anno CIↃ CCC IV: non anno CIↃ CCCC XL: ut ineptè editum est apud Gualterum Burlæum libro de vitis philosophorum. Etsi is profectò error Burlæo vitio verti nequit; qui ipse seculo ante id tempus floruit, ac Petrarchæ æqualis fuit. At claruit Petrarcha anno CIↃ CCC XL, & proximis annis XXXIV. Quàm varia in literas retulerit, nemo paullo humanior nescit. Inter alia condidit libros IV rerum memorandarum, opus historicum,' exemplis cùm antiquis constans, tum recentioribus. Adhæc viros illustres epitome quadam complexus fuit. Item bellum Punicum carmine exposuit: quo de opere dictum nobis, cùm libro primo de Sillio Italico ageremus. Opus hoc MSum exstat Cantabrigiæ in bibliotheca Aulæ Pembrochianæ. Eademque in urbe bibliothecâ collegii S. Benedicti adservat MSum Petrarchæ librum de Gualthero Marchione & Grysilda ejus uxore. Oxonii autem in bibliotheca Collegii Novi MSum exstat Itinerarium Petrarchæ ad sepulchrum Domini. Atque ibidem in Collegio S. Magdalenæ est Petrarchæ tractatus MSus de Florentia. Vitam Petrarchæ paucis retulit Raphaël Volaterranus Anthropologiæ lib. XXI, & Jacobus Bergomensis Chron. Suppl. lib. XIII ad an. CIↃ CCC XLI, ubi eum cœlestem virum meritò appellat. At fusè ejus vitam descripsit, imò librum penè integrum illi impendit Xicco Polentonus. Obiit in Arquato, sive, ut alii vocant, Arquada, agri Patavini pago. Ubi & magnificum habet sepulchrum: quippe quatuor porphyreticis columnis subnixum. imò quantum quantum est, eo lapide constans. Plura de summo hoc viro dicam libro de Poëtis Latinis.

Iisdem temporibus Joannes Boccatius Certaldensis ingenti in pretio erat. Auditor fuit Francisci Petrarchæ, quod præfatione operis de genealogia Deorum indicat his verbis: *Præclarissimi viri, Fr. Petrarchæ jamdiu ego auditor sum.* Unde liquet, cùm hoc opus scriberet, superstitem fuisse Petrarcham. Etiam alibi similia legas eodem opere. Etiam lib. XV, cap. XVI, ubi eum vocat *venerandissimum præceptorem*

a *Historia disceptativa de Avaritia.*

b *Initio lib. de flum. in* Arnus.

ceptorem, patrem, & dominum suum. Fuit & discipulus Andaloni Nigri, quem curiosum astrologum Leander vocat in Italia sua. Magnam eruditionis, & industriæ laudem retulit opere memorato, quòd genealogiam Deorum vocat, & inscribit Hugoni, Hierosolymorum, & Cypri regi. In eo passim eorum, quæ adducit, testem laudabat Theodontium: per quem quis designetur discere est ex operis ejus quindecimo cap. VI: ubi sic loquitur: *Paullum Perusinum, gravissimum virum cæteris immisceo; qui & ætate provectus & multarum rerum notitia doctus fuit. diu magister, & custos bibliothecæ Roberti, Hierusalem, & Siciliæ regis inclyti. Et si usquam curiosissimus fuit homo in perquirendis jussu etiam principis peregrinis undecumque libris, historiis, & poëticis operibus, iste fuit. Et ob id singulari amicitia Barlaa junctus, quæ à Latinis habere non poterat, eo medio innumera exhausit à Græcis. Hic ingentem scripsit librum, quem collectivum titulaverat: in quo inter cætera, quæ multa erant, & ad varia spectantia, quidquid de Diis Gentilium non solùm apud Latinos, sed etiam apud Græcos inveniri potest, adjutorio Barlaæ arbitror collegisse. Nec dixisse verebor ego juvenculus adhuc, longe antequam tu in hoc opus animum meum traheres ex illo multa avidus potiùs, quàm intelligens, sumsi: & potissimum ea, quæ sub nomine Theodontii apposita sunt. Quem librum maximo hujus operis incommodo, Biella, impudica conjugis, crimine eo defuncto cum pluribus aliis ex libris ejusdem deperditum comperi. Puto igitur eo tempore, quo mihi primò cognitus est, neminem illi in talibus æquiparandum fuisse.* Ex his colligere est, unde opinio illa originem cœperit, Boccacium hoc opus suum exscripsisse e Paullo Perusino J.C. æquali suo, qui & ipse de Græcorum Latinorumque Diis commentarium fecerit. Meminit ejus opinionis Leander in descriptione Italiæ. Nec modò huic Paullo Perusino debere se multum fatetur, sed etiam Barlaamo: de quo ibidem hæc paullo antè legas: *Traho præterea aliquando Barlaam, Basilii Cæsariensis monachum, Calabrum, hominem olim corpore pusillum, prægrandem tamen scientia, & Græcis adeò eruditum, ut imperatorum, & principum Græcorum, atque doctorum hominum privilegia haberet testantia, nedum his temporibus apud Græcos esse, sed nec à multis seculis citra fuisse virum tam insignem, tamque grandi scientia præditum. Nonne ergo huic, & potissimum in rebus ad Græcos spectantibus, ego credam.* Hæc de Barlaamo eo lubentiùs apposui, quia video doctissimos viros dubitare de ætate Barlaami, cujus de principatu Papæ liber Græcè exstat cum tralatione Viri clarissimi, & amicissimi Salmasii. Ex his enim quæ diximus satis liquet, fuisse æqualem Petrarchæ: uti & ex præfatione, ubi utrumque eorum, quos dixi, Paullum Perusinum, & Barlaam monachum, ut æquales suos laudat. Ejusdem libri XV loco memorato cognoscere licet, quis ille Leontius fuerit, quem toties ad partes advocat. Sic enim de eo scribit: *Post hos & Leontium Pylatum Thessalonicensem, &, ut ipse adserit, prædicti Barlaa auditorem, persæpe deduco: qui quidem adspectu horridus est, turpi facie, barba prolixa, & capillitio nigro, & meditatione occupatus assiduè, moribus incultus, nec satis urbanus: verum, uti experientia notum fecit, literarum Græcarum doctissimus, & quodammodo Græcarum historiarum & fabularum archivum inexhaustum, etsi Latinis non satis adhuc instructus sit. Hujus ego nullum vidi opus, sed quidquid ex eo recito, ab eo viva voce percepi.* Non dubium profectò, quin in iis, quæ ad Græcorum fabulas pertinent, multa & à Barlaamo, & auditore ejus Leontio (ut de altero auditore, Paullo Perusino nihil dicam) multa discere potuerit Boccacius, quæ nunc frustra quæramus in Græcorum monumentis. Gloriam quoque meruit Boccacius compendio historiæ Romanæ: item libris de illustribus viris, de claris mulieribus, de bellis imperatorum, de Florentinorum bellis, de capta Constantinopoli, atque aliis, commemoratis à Jacobo Bergomate ad an. CIↃ CCC LXV. Horum pleraque MSa exstant in bibliotheca publica Academiæ Lugdunensis, apud Batavos. Libri ejus novem de casibus illustrium virorum MSSi adservantur Oxonii in bibliotheca Collegii Novi, teste Thoma Jamesio. Qui & Oxonii in bibliotheca collegii S. Magdalenæ, tum & Lincolniensi, exstare ait Boccacium de casibus illustrium virorum: sed neutro loco, opus illud quot librorum sit, addit. Ac quemadmodum Petrarcha eloquentiam in poësi Hetrusca a cive & magistro suo, Dante Aligerio, inchoatam, perduxit ad maturitatem: ita iisdem temporibus Boccacius pedestrem eloquentiam in sermone patrio, (ut Jovii de eo judicium est) simul & inchoavit, & absolvit. Obiit anno ætatis LXII, Chr. CIↃ CCC LXXVI, uno post Petrarcham anno; ut est apud Matthæum Palmerium, & Massæum Chronici sui lib. XVIII. Sepulchrum ejus cum marmorea effigie Certaldensis hujus in templo maximo cernere est.

Eadem, ac Petrarcha, & Boccacius, ætate in honore fuit Petrus Corsinus, Florentinus, ac urbis patriæ episcopus, Ecclesiæque Rom. Cardinalis. Inclaruit vitis aliquot Pontificum a se editis.

Item tum vitam egit Porcellius poëta, Neapolitanus quidem, sed qui Romanus dici vellet. Admirabatur eum, atque adeò gesta sua ab eo celebrari voluit Fredericus, Urbini dux: qui suo tempore habitus fuit imperatorum Italiæ facilè princeps: ut Machiavellus censet lib. VII rerum Florentinarum. Sed profectò judicium hoc tanti principis magis ornat Porcellium, quàm is principis gesta. Nam, ut de poëta illo, vel poëtastro potiùs, judicat Volaterranus, *vir erat absque labore, & doctrina: in scholis eadem quotannis fere & lectitabat, & vernaculâ linguâ enarrabat: tantum carmina, quibus omnia refersit, naturâ faciebat, non tam bona, quàm facilia, & pene extemporalia.* Gyraldus similiter in syntagmate de poëtis [a] *In omni* inquit, *Porcellii versu naturam potius, quam industriam, laudaverim.* Porcellii, item Basini, & Thebani versus excusi sunt Parisiis à Colinæo. Obiit Romæ admodum senex. In epistolis Philippi una exstat ad Porcellium anno scripta CIↃ CCCC LVI: sed alium ut putem, temporum ratio facit.

Eodem tempore sub Petro rege, magna in dignitate erat Philippus Macerius, Siculus, summus regni Cyprii cancellarius. Hic duobus libris comprehendit vitam Petri Thomæ Carmelitæ, patriarchæ Constantinopolitani.

Facius [b] de Ubertis Florentinus operam suam impendit Geographiæ: eaque non vulgarem peperit laudem. Hujus ex opere aliqua depromit, ac citat, Annius Viterbiensis Antiquitatum Variarum lib. XVII quæst. XV. Ibidem eum vocat optimum, atque eruditissimum cosmographum. Ac paullò pòst de eo sic loquitur: *Fatius Florentinus illustrior Blondo fuit: ut qui ingenio Thuscè excelluerit, & explorata loca melius, & certius, tenuerit.* Etiam inter eos, qui patriæ scribendo attulerint decus alibos quod, reponitur à cive suo, Francisco Albertino dissertatione ad Julium II, quæ est de laudibus Florentiæ, & Saonensis civitatis. Meminit &, Florentinus alius, Ugolinus Verinus lib. II Florentiæ illustratæ:

Fatius Hetrusco est insignis carmine vates,
Fatius Uberta non ultima gloria gentis.

Celebrat quoque eundem Leander Albertus in Italia sua, quo loco doctos recenset Florentinos, ubi legas: *Facius Ubertus, insignis geographus, & poeta laureatus; Dictamundi auctor.* Suspicor vixisse temporibus Pii II, aut paullò pòst: sed nihil habeo satis explorati.

Ab Italis, quibus Siculum unum comitem dedimus, venio ad transalpinos. Quo anno Carolus IV. habenas imperii accepit: eo Rodolphus de Frameinsperg, nobilis Bavarus, exorsus est iter suum in Palæstinam, ad montem Sinai, & in Ægyptum: quod & ipse descripsit. Itinerarium hoc, sed mutilum, primus divulgavit Henricus Canisius T. VI. Antiquæ Lect.

Etiam Joannes de Beka, nequa nominis famam delere dies possit, consecutus fuit Chronico suo. Eo res Ecclesiæ Ul-

[a] Dial. 1. de poët. sui æva.

[b] Al. Fatius.

Ultrajectinæ, cujus clericus erat, in literas misit. Ac dicavit illud ejusdem ecclesiæ episcopo, & Guilhelmo, Hollandiæ comiti. Nec tantùm persequitur gesta Ultrajectinorum pontificum; sed etiam comitum Hollandiæ. Orditur à primo ejus Ecclesiæ episcopo, S. Willebrordo: ac pertexit usque ad annum cIↄccxLvI: quo & ipse in terris morabatur. Meminit Tritthemius in viris illustribus item Jacobus Meierus in Hist. Fland. anno cIↄcccxIII, & alibi. Eum ad tres codices MSos correxit Suffridus Petri Leovardiensis. At in lucem primus protraxit Bernardus Furmerius, itidem Leovardiensis. Quorum utrique hoc nomine non parum debent omnes historiæ amantes: imprimis Ultrajectini, ac post eos Hollandi, & Frisii. Hausit verò Beca historiam suam potissimum (quemadmodum ipse profitetur) ex bibliotheca monasterii Egmondani: ubi acta publica Hollandiæ, & vicinarum provinciarum sedulò asservabantur. Sed opus hoc Joannis de Beca ita corruptè editum est Furmerio (etsi id cum tribus codicibus à Suffrido Petri, & cum quarto à se collatum dicat) ut penè satius fuerit ab edendo abstinere, quàm vitiosè adeo in lucem dare. Sed integrum ab innumeris erroribus repurgavit præstantissimus, & nobis amicissimus Arn. Buchellius Ultrajectinus: qui ne novam ejus scriptoris editionem diutius publico invideat, omnino interest, qui historiæ Belgicæ sunt amantes.

Circa annum cIↄcccxLvIII fuit Joannes de Vineta, Aremoricus, Carmelitarum Provincialis in Gallia. Hic Chronicon condidit sui ordinis. Item descripsit vitas trium Mariarum. Et præterea alia quædam reliquit.

Ægidius Mussius Benedictini cœnobii abbas Tornacensis ad S. Martinum, composuit Chronicon à nato Christo usque ad annum cIↄcccxLvIII: quo vivebat. Exstat manuscriptus Lovanii in cœnobio S. Martini.

Claruit & tum Joannes Honsemius, sive ut aliis vocatur Hoxsemius. Natus Hurgardiæ in diœcesi Leodiensi anno cIↄccLxxvII. Leodici canonicus fuit, & scholasticus ad S. Lambertum. Pro jurisdictione Leodicensi varias obiit legationes ad Papam, Galliæ regem, & ducem Brabantiæ. Reliquit historiam, & res gestas episcoporum Leodicensium ab anno cIↄccxLvII, usque ad ann. cIↄcccxLvIII. Quæ cum aliis hujus argumenti scriptoribus à Joanne Chapeavillio in lucem edita est anno cIↄIↄcxIII.

Circa annum cIↄcccL, Eisingrinio testante, Pastor Gallus, provincialis Ord. Min. & Cardinalis, literis mandavit opus de gestis sui temporis in Ecclesia memorabilibus.

Circa annum cIↄcccLv, Henricus de Erfordia, monachus Saxo, Mindensis, Ord. Prædicat. nomen sibi peperit opere de factis illustribus ab orbe condito usque ad annum, quem dixi, cIↄcccLv. Exinde aliqua adfert auctor magni Chronici Belgici ad annum cIↄcLII. Alia quoque ejusdem, sed alterius generis, recensent Leander Albertus lib. Iv. de viris illustribus Ordin. Prædicat. & Possevinus in Apparatu sacro.

Albertus Comes ab Hohenberg, primùm Herbipolensis, deinde Frisingensis episcopus, edidit vitas SS. Kiliani, Colomanni, & Tornani a. Frisingæ in Bavaria decessit anno Christi cIↄcccLIx.

a *Al. Chiliani, Colombani, & Rotnani. Sed minùs rectè.*

His etiam temporibus Henricus Rebdorfiensis monachus annales edidit, orsus ab anno cIↄccxcv, ac desinens in anno cIↄcccLxII, quo vivebat. Opere eo complectitur res gestas Adolphi, Alberti, Frederici, Ludovici Bavari, & Caroli Iv, Impp. Sed imprimis se diffundit in gestis Ludovici Bavari: nempe quia illa, ut sui ævi, optimè nôsset, &, imperatore eo jam defuncto, tutiùs scriberet. Hunc quoque primus edidit Freherus.

Tum item vixisse videtur Fredericus Closnerus: qui res Urbis Argentinensis, à Rodulpho Habspurgensi exorsus, perducit itidem usque ad annum gratiæ cIↄcccLxII.

Carolo eodem imperante, eoque anno cIↄcccLxII, quo sedere cœpit Urbanus v, clarescebat Amalricus Augerii: qui *Chronicon Pontificale* edidit; sed novâ ratione. Nec enim temporis rationem habet: sed pontifices secundùm literarum seriem disponit. Itaque primùm de iis agit, quibus nomen fuit, Anacletus, Alexander, Anicetus, Anterus, &c. Postea de his, qui vocati, Bonifacius, Benedictus, Clemens, Calixtus, &c. Atque ita omnes ejusdem nominis conjungit. Præfationem sic orditur: *Beatissimo patri in Christo, & suo vicario glorioso (ejus vicario dicere voluit) ac domino nostro præcipuo, domino Urbano, Divinâ Dei providentiâ papæ v, vester devotus capellanus, Amalricus Augerii de Benvis* a, *Prior vestri monasterii S. Mariæ de Apriano* b, *ordinis S. Augustini Elnensis diœcesis*, &c. Eadem in præfatione ait, se opus suum compilasse ex ducentis ac novem scriptoribus, qui gesta pontificum tradidissent. Ac perducere se historiam inquit, usque ad papam Joannem xxII. Intelligit autem illum, qui episcopatum Urbis adeptus est anno cIↄcccxvI, vivereque desiit anno cIↄcccxxxIv. Alii vocant Joannem xxI: nempe quia non accensent eum, qui femina fuisse, ac Joannis vIII nomine vocatus dicitur. At aliter hic scriptor. Apud quem legas: *Joannes dictus Anglicus, natione magnanimus, post dominum Leonem papam in Romanum pontificatum fuit assumtus: & post B. Petrum apostolum ponitur papa centesimus decimus.* Ubi dispiciendum, utrùm pro *magnanimus* legere oporteat *Moguntinus:* an contrà illud, quod Moguntinum vulgò faciunt ex corrupta lectione originem habeat: & quæ doctissimi P. Scriverii suspicio est, legere, trajectis vocibus, oporteat, *Joannes, dictus Magnanimus, natione Anglicus.* Vel sic, *Joannes, natione Anglicus, dictus Magnanimus.* Cur autem ei *Magnanimi* nomen indi potuerit, obscurum nulli esse potest, si supra sexum masculos usque adeò animos gessit, ut per varios honorum gradus ad pontificatum adscenderet. Nam, ut ibidem hic Amalricus ait, *femina fuit.* Attamen, tanquam in re dubiâ, addit, *prout communiter asseritur.* Postea alia quoque eò pertinentia adjungit: sed cautione hac, *ut creditur:* item, *ut dicitur.* De re ipsa disputare, non est hujus loci. Cæterùm Amalrici hoc opus hactenus ineditum est: sed MSum ejus codicem, quo usus sum, in divite bibliotheca sua habet is, cujus antè meminimus, Petrus Scriverius, vir egregiè de literis meritus, ac porrò sibi posteritatem omnem devincturus, dum fata, & Deus sinent.

a *Fort. de Beunis. hoc est, Benonensis.*
b *Fort. Apuano, vel Aprutiano.*

Petrus Passerinus Utinensis Diarium scripsit rerum Forojuliensium: sed satis barbarè. Orditur ab an. cIↄccLvIII: & pertingit usque ad annum cIↄcccLvI. Superest manuscriptus. Indicium mihi ejus ex Indiculo historicorum Utinensium transmisso Venetiis ab illustrissimo Senatore Dominico Molino.

Joannes Hildeshemensis, Saxo, professione Carmelita, scripsit de trium regum corporibus translatis Coloniam. Etiam Chronicon edidisse, Tritthemius testatur: uti & Joannes Rioche Minorita c: quod exculsum ne sit, ambigo. Vixit circa annum cIↄcccLxx.

c *In compendio histor.*

Cap. II.

Radulphi Hygdeni polychronicon. Ioannes Malvernaus continuator Polychronici. Richardi Cicestrii quinque Chronicorum libri. Ioannis Olnei de miraculis B. Mariæ. Guilielmi Coventrii annales breviores, atque idem de adventu Carmelitarum in Angliam. Galfridus Hardeby de gestis ordinis S. Augustini. Bartholomæi Glanuyle chronicon de Sanctis. Ioannis Tinmouthensis historia aurea, & alia. Ioannes Graunson de vitis sanctorum; ejusdem martyrologium, & liber de miraculis Thomæ Cantuariensis. Ranulphi Strodi itinerarium. Ioannis Mandevyle itinerarium annorum xxxIv, atque idem de situ terræ Sanctæ. Auctor epitomes de bellis gestis pro recuperanda terra Sancta. Thomæ Stubs sive Stobæi *Chronicon de Archiepiscopis Eboracensibus. Matthæi Westmonasteriensis Flores historiarum.*

Quo tempore in Germania imperabat Carolus Iv, in Anglia rexit Eduardus III. Sed Caroli primus fuit annus

annus Eduardi vigesimus: Caroli trigesimus secundus, & ultimus: Eduardi quinquagesimussecundus, atque itidem postremus. Quare cùm de primis viginti annis Eduardi hujus antea viderimus: nunc agemus de residuis annis XXXII, qui Germanico Romano Caroli IV imperio respondent.

Familiam horum ducat is, qui tam prioribus XX annis Eduardi, quàm XXVI sequentibus, claruisse dicendus est, Ranulphus Hygden, vel Hygeden, vel Hikeden, Anglus, Ord. Bened. Gloriam hic non minimam reportavit Mappâ mundi: item Polychronico, quod opus sex constat libris, pro numero tum sex dierum, quibus operatus est Deus, tum sex ætatum, in quas universa mundi historia dispescitur. Ab orbe creato exorsus procedit usque ad annum CIↃCCCXIII. Exstat hoc opus manuscriptum in bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis: idque semel iterumque. Item ibidem in bibliotheca Caji & Gonellii. Item Oxonii in bibliotheca Collegii Novi: atque ibidem in bibliotheca Ædis Christi. Jam ætate confectus obiit anno Eduardi regis XXXVII, Christi CIↃCCCLXIII, cùm annos LXIV monachus fuisset Benedictinus. Polychronicon hoc, jussu domini sui de Barkeley, Anglicè transtulit Joannes Trevisa, atque illud, additis LV annis, continuavit, usque ad ann. CIↃCCCXCVIII, quo claruit. Etiam in hoc Chronicon tabulas concinnavit Joannes Rochefort, circa annum CIↃCCCCVI.

Radulphi hujus ætate vitam quoque traduxit Joannes Malvernæus, sive Milvernæus, Anglus, monachus Wigorniensis, ordinis Benedictini. Hic præter opus de visionibus suis Anglicè proditum, (quod ad exitum perduxit anno CIↃCCCXLII) Latino sermone continuavit & ipse Polychronicon. Exstat appendix ea MSa Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti.

His etiam temporibus Richardus Cicestrius Anglus, monachus Westmonasterii Benedictinus, multum industriæ posuit in rebus Anglosaxonum colligendis: quas quinque Chronicorum libris comprehendit. Aliis vocatur *Richardus de Cirencestria*, opusque ejus dicitur *Speculum historiale*. Opus illud inchoat ab Hengisti Saxonis in Britanniam appulsu: qui in annum incidit CCCCXLVIII. Exinde, per novem seculorum seriem progressus, ad annum pertingit CIↃCCCXLVIII, hoc est, secundum & vigesimum annum regis sui Eduardi III. Est opus hoc bipartitum. Pars prior incipit, *Post primum insulæ Britanniæ regem*, &c. Atque hæc ab auctore vocata est, *Speculum Historiæ*; & complectitur libros quatuor. Altera pars dicitur *Anglo-Saxonum Chronicon*: estque continuatio partis prioris. Codex is manu exaratus apud Cantabrigienses reperitur in bibliotheca publica. Atque apud eosdem, sed in Collegio S. Benedicti, manuscripta conspicitur Chronicorum epitome, quæ & ipsa Richardum hunc auctorem in titulo præfert.

Sub eodem Eduardo, anno CIↃCCCL, inter Carthusianos monachos vitam degebat Joannes Olnei, Anglus. Qui præterquam quòd *meditationes solitarias* ex se promsit, etiam *quinque libris B. Mariæ miracula* comprehendit. De eo quoque loquitur Theodorus Petreius in sua Carthusianorum bibliotheca.

Sub rege hoc etiam anno CIↃCCCLX inter Carmelitas agebat Guilielmus Coventrius, qui aliquibus *Conventre*, cognomento Claudus, Anglus. Laudem cùm aliis quæsivit, tum annalibus brevioribus: necnon commentario de Carmelitarum in Angliam adventu.

Eodem tempore Galfridus Hardeby, Anglus, monachus ordinis S. Augustini, regi Anglorum Eduardo III à confessionibus, & consiliis fuit. Nominis aliquid peperit sibi opere de ordinis sui gestis, & quibusdam aliis. Sed inprimis illis commendabatur, quæ de perfectione Evangelicæ paupertatis disseruit adversus Armacanum.

Rege eo imperium in Anglia habente, circa annum CIↃCCCLX, etiam Bartholomæus Glanvyle, cognomento Anglicus, (Henrico Willoto pro *Granvyle* perperam *Granvilius* vocatur) tum natalium splendore, tum doctrinæ nomine, gloriam insignem consecutus fuit. Nam seu familiam spectes, prognatus erat genere comitum Sudvolgiorum: seu præclara literarum studia attendas; præter volumen de rerum varietate, quod duodeviginti libris constat; præter item opus de rerum accidentibus; deque mundo & cœlestibus, postillas item, & sermones; etiam chronicon condidit de Sanctis. Apud Pitseum in catalogo scriptorum Angliæ lego, librum quoque edidisse adversus Laurentium Vallam: ac Vallam pro se apologiam composuisse. Utrumque opus MSum superesse Oxonii in Collegio Balliolano. Idne ita sit, rectiùs scient, qui Oxonii degunt. Apud Balæum quidem de istoc opere Bartholomæi Glanwyle altum silentium est. Fortè confudit Bartholomæum Glanduyle Anglum, & Bartholomæum Facium Ligurem. Nam Bartholomæus Facius orationem invectivam composuit adversus Vallam: ac Valla ei quatuor Recriminationum libris respondit. Quicquid est, multum metuo ne Pitseus erret. Nam Valla annis circiter C claruit post Bartholomæum Glanwyle: nempe temporibus Eugenii IV.

Eduardi III ætate circa annum CIↃCCCLXVI floruit & Joannes Tinmouthensis, Anglus ex oppido Tinmouth, in episcopatu Dunelmensi. Fuit monachus S. Benedicti ad S. Albanum. Quàm varia literarum monumenta tradiderit, Bostonus Buriensis docebit. Inter ea sunt illa, Historiæ aureæ libri III. Item Supplementum ejus historiæ. Utrumque opus MSum superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Adhæc composuit Sanctilogium majus, sanctilogium minus, & appendices martyrologii: Historiam ejus auream quondam Wilhelmus Windershul, S. Albani monachus, describi, inque usum monachorum, sui cœnobii bibliothecæ inserri curavit: quemadmodum ait, qui præfatus est in Matthæum Westmonasteriensem atque addit, Tinmouthe *eum ordinem, & modum scribendi*, quem in Polychronico servat Ranulphus, *sollicitè admodum exprimere*; *quamvis alicubi fusiùs, alicubi contractiùs*.

Joannes Graunson, sive Grandisonus, ut eum Joannes Lelandus appellat, Eduardo III primùm à sacellis fuit: ac tandem ab eo factus est episcopus Exoniensis. Præter conciones, opus reliquit de vitis sanctorum. Item Ordinale, vel Martyrologium Exoniense: quod MSum exstat Cantabrigiæ in bibliotheca collegii S. Benedicti, & Oxonii in bibliotheca publica. Edidit hoc opus auctor circa annum CIↃCCCXXXVII. Adhæc librum fecit de vita & miraculis Thomæ Cantuariensis. Quod opus itidem Cantabrigiæ in Benedictino collegio manuscripum superest. Obiit anno CIↃCCCLXIX, ut Thomas Walsyngham in auctario Polychronici testatur.

Sub eodem Eduardo, circa annum CIↃCCCLXX Ranulphus Strodus, Anglus; variis ingenii industriæque monumentis eluxit, eaque inter Itinerario terræ sanctæ. Tanquam eximium Anglorum poëtam memorat eum in fine Troili sui Galfredus Chancerus, ipse etiam Anglus poeta; qui linguam patriam magnâ ingenii sollertiâ ac culturâ plurimùm ornavit; interque alia, cùm Joannis Mone poëma de arte amandi Gallicè tantùm legeretur, Anglico illud metro feliciter reddidit.

Joannes Mandevyle, Anglus, vir ordinis equestris, cupidine ductus exteras terras videndi, amplo viatico instructus anno CIↃCCCXXXII peregrinari cœpit: ac Africam, & Asiam, permensus, post annos XXXIV domum rediit, & totidem annorum Itinerarium edidit: in quo refert, quæ miranda apud Ægyptios, Arabas, Persas, Græcos, Illyres, Tartaros, multasque alias gentes, vidisset. Ejus operis MSum exemplar fuisse apud Matthæum Gesnerum, auctor est Conr. Gesnerus in bibliotheca sua. Nec illud Latinè duntaxat composuit: sed etiam Anglicè explicuit, Gallicèque. Anglicè chirographum ejus exemplar suppetit Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, & in bibliotheca baronis Lumleiani. De Latina versione sequor Anglos duos, Balæum, & Pitseum. Pitseus Itinerarium Jo. de Mandevile exstare ait Cantabrigiæ in bibliotheca collegii S. Benedicti. Sed qua lingua non addit. Unde Latinam

nam signare arbitror. Quibus quidem Anglis, de Anglo fidem habendam putavi. Eâ tamen linguâ non vidi, sed vidi, de quo illi tacent, Italicè. Imò & Belgicè, ac Germanicè etiam, exstare scio. Vide, quæ infrà dicemus de Joanne a Montevillâ. Adhæc Latinis commisit literis Situm terræ sanctæ. Qui liber ibidem MSus reperitur. Nec minimam consecutus est laudem describendo regiones, vel opere de re medicâ. Obiit Leodici. Ubi sepulcro ejus hæc sunt incisa: *Hic jacet vir nobilis, dominus Joannes de Mandevil, alias dictus de Barbam, dominus de Campoli, natus in Anglia, Medicina professor, devotissimus orator, & bonorum suorum largissimus pauperibus erogator, qui, toto quasi orbe lustrato, Leodii vita sua diem clausit anno Domini* clɔ ccc lxxii, *mensis Novembris die* xvii. De eodem hunc in modum ad ann. clɔ ccc xxx scribit Wernerus Rolevinck in fasciculo temporum: *Joannes de Mandevil Doctor in medicinis, & miles in armis, natione Anglicus, fuit circa hac tempora, & mirabilem peregrinationem quasi totius mundi perfecit: & scripsit ad eam tribus linguis.*

His quoque temporibus literis commissa est Prior pars epitomes de bellis iis, quæ ad recuperandam terram sanctam Christiani principes susceperant. Scriptorem eum cum blattis tineisque rixantem publici juris fecit Henr. Canisius Tom. vi. Antiqu. Lect. De ætate quod ajebam, arguunt hæc verba *a*: *Sequitur ex præmissis, quod a principio hujus religionis, usque ad tempus scriptura præsentis libelli, scilicet millesimo trecentesimo septuagesimo quarto, fluxerunt anni ducenti triginta quatuor.*

a P. 271.

Thomas Stubs, sive Stubæus, vel Stobæus (ut eum Leander Bononiensis nuncupat) patria fuit Eboracensis, ordine Dominicanus, S. Theologiæ doctor. Varia scripsit, atque inter ea Chronicon de Archiepiscopis Eboracensibus, quod MSum exstat in bibliotheca Collegii S. Benedicti, apud Cantabrigienses. Orditur a S. Paulino, & producit historiam ad annum clɔ ccc lxxiii, quo vivebat, regnante apud Anglos Eduardo iii. Celebrant Stobæum Leander in vitis Prædicatorum lib. iv, & Antonius Senensis in bibliotheca de prædicatoribus, Seldenus notis ad Eadmerum *b*, inde apposuit literas Thomæ Archiepiscopi Eboracensis ad Lanfrancum, Cantuariensem, & hujus ad Thomam responsum.

b P. 201.

Circa annum clɔ ccc lxxvi vigere fama cœpit Matthæi Westmonasteriensis: qui historiarum flores collegit ab exordio mundi usque ad annum Domini clɔ ccc vii. Inde vulgò dictus est *Florilegus*. In iis sequitur imprimis historiam Matthæi Paris majorem. Postea autem, adjectis lxx annis, laborem hunc perduxit ad an. usque clɔ ccc lxxvii. Quòd, effractis bibliothecarum repagulis, nunc per manus omnium volitat, Matthæi Parkeri, Cantuariensis antistitis, beneficium est. Nec hic industria Westmonasteriensis Matthæi stetit: sed præterea duplici chronico nomen suum extulit: uno quidem patrio, seu Westmonasteriensi: altero autem fani B. Eadmundi. Porrò Florilegi hujus vestigiis institit Chronicon Roffense; imò vix quicquam in eo legas Florilego intactum; si exceperis, quæ propiæ monasterium Roffense spectant.

Cap. III.

M. Alberti Argentinensis Chronicon, ac liber de gestis Bertholdi a Buckecke: Lobardus Sirichius Patavensis de viris illustribus. Urbanus vi *papa de episcopis Bariensibus. Benevenutus de Rambaldis Imolensis de vitis Cæsarum. Philippus Riboti Carmelita de gestis, & viris claris sui ordinis. Marinus Georgius Venetus de gestis Philippi Bencii Florentini. Raimundus Capuanus de vitis SS. Catharinæ Senensis, & Agnetis e monte Politiano. Joannes Aylinus Mariacus de bello Foro-Julsensi. Thomas Diaconus Flander. Johannis de Hese Itinerarium Indiæ. Jacobi Guisii Annales. Joannis de Bele Leodiensis Chronicon. Conradus Alpendorp de doctore Cyrillo. Henricus Calkariensis, cognomine Æger. Gulielmi Thorne Chronica, atque alia ejusdem. Gulielmus Pachentonus de gestis quinque regum. Richardus Launybal de primordiis ordinis Carmelitici, & tribus magis. Radulphi Marhami manipulus Chronicorum. Henricus Knyghton de gestis Anglorum. Stephanus Brickingtonus de episcopis Cantuariensibus, & Eliensibus. Joannes Gascoinus de vita S. Hieronymi. Adamus Muremuthensis Chronicon duplex. Anonymus de vita Joannis Bridlyngtonii. Joannis Goueri Chronicon, sive Vox clamantis in deserto, aliaque ejusdem. Gulielmus Gillyngham de scriptoribus ordinis S. Benedicti. Gulielmus Starnefeldus de cænobio Newendenensi. Galfridi Longe Chronicon. Joannes Staffordius de gestis Anglorum.*

Temporibus Karoli iv, & filii ejus Wenceslai, (qui patri in imperio suffectus est anno clɔ ccc lxviii, atque annis imperavit xxii) floruit M. Albertus Argentinensis, qui vulgò *De Argentina*. Hic Chronicon bonâ fide condidit a Rodolpho primo Habspurgensi, sive an. clɔ cc lxx, usque ad excessum Karoli iv imperatoris, qui incidit in annum clɔ ccc lxxviii. In opere hoc multa aliis indicta, vel non adeò planè pleneque ab iis explicata, reperias. Sæpius illius in Austria sua meminit Cuspinianus: qui & ejus fragmentum edidit *a* cum consulibus Romanis. Nempe exemplaria duo nactus erat: sed quorum prius præ carie legi non posset: alterum a priori multum differret; sed planè lacerum esset, ac mutilum. Ut gratia non levis debeatur Christiano Urstisio, qui cum aliquot eum Germanicarum rerum scriptoribus integrè divulgavit. Apud Simlerum in appendice Gesneri legas, claruisse an. clɔ cc l. Sed librarii is lapsus videtur. Nam addit ipse, sub Ludovico Bavaro vixisse. Et rectè quidem, Siquidem Albertus hic, de rebus agens Ludovici iv, refert se ab Argentinensi episcopo ablegatum fuisse ad Papam, quo Imperatorem eum purgaret, ac Papam faceret certiorem de Ludovici per Germaniam decreto: cujus hæc summa esset, nihil pontifici juris esse in exauctorando imperatore. Attamen multis quoque annis postea superfuisse Albertum, satis arguit, quòd Chronicon suum perducit usque ad annum clɔ ccc lxxviii: quo parenti suo Carolo iv Wenceslaus in imperio successit. Præter Chronicon hoc alia etiam scripserit; si rectè auctor creditur commentarii de rebus gestis Bertholdi a Buchecke, episcopi Argentinensis. Quem idem Urstisius primus è manuscriptis codd. in lucem edidit.

a Excudit Bas. Oper. an. 1553.

Æqualis huic erat Lobardus Sirichius Patavensis, Petrarchæ discipulus. Hic, cùm Petrarcha, postulato Francisci, Carrariensis principis, orsus esset epitomen de viris illustribus, sed, antequam absolveret, decessisset: supplementum operi isti addidit, eidemque principi dicavit. Prodiit *b* Basileæ. Plura de eo vide apud Bernardinum Scardeonium lib. ii. rerum Patavinarum classe x: ubi *Lombardus Sericus* vocatur. Quique in editione Germanicâ *c* Petrarchæ, quam dixi, *Patavensis* nuncupatur, is *Patavinus* dicitur in antiquâ editione operum Petrarchæ, anni clɔ ɔ iii: item editione opusculorum Petrarchæ, quæ prodiere anno clɔ ɔ lxxi: &, quod caput est, etiam in sepulchri inscriptione apud Patavinos; ut ex Pignorio accepi. Hoc adjeci, ne quis eum Patavia, seu Patavio Germanico ortum putaret.

b Apud Henricum Petri an. 1562.
c P. 558.

Tum quoque episcopatu urbis insignis erat Urbanus vi: qui Bariensium episcoporum historiam ad sua usque tempora deduxit: ut auctor est Eisingrinius. Fuerat autem Urbanus ipse archiepisc. Bariensis: unde an. clɔ ccc lxxviii, extra ordinem cardinalitium, absens à Romanis papa est creatus, ac Urbanus dictus, cùm prius Bartholomæus vocaretur.

Benevenutus de Rambaldis Imolensis de vitis Cæsarum edidit libellum, qui dicitur Augustalis. Dicavit eum Nicolao, Principi Atestino. Argentorati prodiit an. clɔ ɔ v. Etiam Petrarchæ operibus conjungitur. Quando vixerit, externâ ipse libelli vita ostendit. Nam cùm de Carolo iv egisset,

egisset, subjungit: *Venezeslaus, supradicti Caroli filius, vivente adhuc patre electus est imperator. Hodie regnat hic juvenis, robustus venator. Quid facturus sit, ignoro, cùm minetur se venturum ad Italiam. Sed non venias precamur te, si non vincis laude genitorem tuum. Quamquam aliud in te speramus*, &c.

Temporibus Wenceslai imperatoris claruisse etiam videtur Philippus Riboti, Carmelita, Prior provincialis Cataloniæ. Hic præter alia De peculiaribus gestis fratrum Carmelitarum libros x composuit: item librum de illustribus viris Ordinis Carmelitarum.

Anno cIↃ CCC LXXXI effulsit Marius Georgius, Venetus, Ord. Serv. philosophus, & theologus: qui cum libros duos de libertate ecclesiastica adversus Simoniacos edolavit; tum etiam carmine hexametro vitam panxit Philippi Bencii Florentini.

Æqualis huic erat Joannes de Kikelew: de quo nunc nihil addo: verùm infra a de eo dicemus occasione Joannis Turocii, qui illum operi suo totum inseruit.

a Cap. 6.

Etiam his temporibus in pretio fuit Raimundus Capuanus, S. Theologiæ doctor, & ordinis prædicatorii magister generalis, & à confessionibus S. Catharinæ Senensis: quæ obiit anno cIↃ CCC LXXX. Unde ætatem quoque Raimundi liquidò cognoscimus. Conscripsit autè memoratæ B. Catharinæ vitam: cujus compendium apud Surium habes Tom. II, a. d. XXIX April. Item in literas retulit vitam B. Agnetis è monte Politiano. Uti testis est Andreas Pisanus in appendice vitæ Agnetis hujus, quam ex Italica Latinam fecit. Mortuus est Raimundus Noribergæ anno cIↃ CCC XCIX: sed corpus ejus inde Neapolin translatum, atque in æde Dominici conditum est.

Joannes Aylinus Maniacus Notarius historiam brevem condidit de bello Foro-Juliensi sui temporis usque ad annum cIↃ LXXXVII. Stylo utitur ab omni elegantia alieno. Superest manuscriptus: Indicium mihi horum ex Syllabo Utinensium historicorum: quem Venetiis ad me humanissimè transmiserat maximus & illustrissimus Dominicus Molinus.

Thomas Diaconus Flander monachus Bergæ S. Winoci, inter eos fuit, quos Galli cœpere anno cIↃ CCC XXXII, cùm urbem eam à se captam, ac cœnobium quoque diriperent. De eo, & opusculo ejus sic Iac. Meyerus lib. XIII: *Thomas Diaconus Bergis oriundus, ac monachus divi Winoci, qui de hac calamitate scriptum reliquit libellum, in nocte illa Natalis B. Mariæ, primùm à Normannis, iterum ab Burgundis captus, ac Bruchburgum ductus, per Ludovicum Comitem liberatur: sed dum fanum petit Odomari, ab aliis Gallis rursus capitur, trans Somonam, & ad Abbavillam, Hidinumque trahitur, ubi prope divinitus, ut ipse ait, evadit, & ad Abbam Blangiacensem pervenit, tandemque domum restituitur.* Meminit & Marchantius lib. I. descriptionis Flandriæ, ubi de Berga S. Winoci agit.

Joannes de Hese presbyter Trajectensis, descripsit iter suum ab Hierusalem in Indias, quæque mirabilia observavit, donec Hierosolymam rediret. De ipsis enim Hierosolymis scribere se velle negat, quia alii multi hoc præstitissent. Initio opusculi ait, se iter hoc suscepisse anno Domini cIↃ CCC LXXXIX: unde ætatem liquidò vidimus. Prodiit initio nascentis typographiæ; cum literis Soldani ad Pium Papam: & hujus responso: item Joannis presbyteri Imperatoris Æthiopici epistola, & quibusdam aliis: sed ut tum fieri amabat, nec anno, nec typographi, vel urbis nomine apposito.

Æqualis quoque erat Jacobus Guisius Montensis Hannonius, monachus Franciscanus, ac doctor Theologiæ. Hic regestis urbium, & bibliothecis cœnobiorum lustratis, atque excusis Latino sermone annales, sive Chronica contexuit, quæ tribus voluminibus membranaceis MSa continentur Montibus Hannoniæ in bibliotheca Franciscanorum: ubi ea sibi cum fructu esse lecta ait Aubertus Miræus in Elogiis Belgicis; dignaque judicat quæ viri principis cura in lucem exeant, utcumque ea, quæ ad Romanorum imperium pertineant, castigationis egeant. Epitome Guisii Gallicè prodiit Parisiis. Decessit anno cIↃ CCC XLVIII. Tumulus ejus marmoreus est Valencenis in B. Francisci.

Joannes de Bele, Leodiensis, Canonicus ad B. Lambertum, & Joanni, Hannoniorum principi, à consiliis, floruit anno cIↃ CCC XC, ac præter alia Chronicon condidit, teste Froissardo.

Conradus Alpendorp, Germanus, ordinis Carmelitarum, & Arotensis episcopus, doctoris Cyrilli historiam signavit circa annum cIↃ CCC XC.

Etiam tum claruit Henricus Kalkariensis, cognomine Æger, patria Clivius, Theologus Parisiensis, monachus Carthusianus. Scripsit de ortu ac progressu Ordinis Carthusiensis: opus hactenus ineditum: sed laudatum Arnoldo Bostio de Illustr. viris ordinis Carthus. cap. XII. Plura de eo Theod. Petrejus in bibliotheca sua. Obiit octogenarius anno cIↃ CCCC VIII.

Cum iis, quos hactenus commemoravimus, non difficile erit conferre, qui istis in Anglia σύγχρονοι fuerunt. Nam quo anno cœpit imperare Wenceslaus, (is gratiæ annus fuit cIↃ CCC LXXVIII) eodem ad regale fastigium in Anglia pervenit Richardus II: ac quo anno exauctoratus fuit Wenceslaus (is Christi millesimus quadringentesimus erat) eo vitâ excessit idem Richardus.

Guilielmus Thorne, Anglus, monachus Benedictinus ad fanum Augustini, claruit sub Richardo hoc II, atque memoriæ prodidit res gestas regum Cantianorum. Item vitas quorundam sanctorum. Adhæc Chronica de comitatibus, episcopatibus, & abbatiis per totam Angliam: quod opus Cantabrigiæ MSum adservatur in Collegio S. Benedicti. Item gesta abbatum Cantuariensium a primordiis usque ad annum cIↃ CCC LXXV. Ut vel hinc liqueat error Gesneri; uti & ejus, qui illum, sed tacito auctoris nomine, exscribere solet, Possevini dico: quorum uterque Thorneum floruisse ait cIↃ CCC XXXIV.

Guilhelmus Pachentonus, Anglus, Acta quinque regum Angliæ literis mandavit: nempe ab Joanne rege, usque ad tempora Richardi II, sub quo vivebat. Item, sed lingua Gallicâ, quam in Galliis accuratè didicerat, consignavit gesta principis sui, Eduardi nigri, Eduardo III geniti: cujus scriba fuit, ac, ut nunc loquimur, thesaurarius.

Richardus Lavynhal, Anglus, anno cIↃ CCC LXXXI, Richardo II, Anglorum regi, à confessionibus erat. Cùm alia multa, partim ad philosophiam, partim ad theologiam pertinentia, composuit: tum etiam librum de initiis ordinis Carmelitici: ac historiam trium magorum. Capitis supplicio affectus est cum Simone, archiepiscopo Cantuariensi, & Roberto Halesio, Joannitarum magistro. Vide Polydor. Virgil. Hist. Angl. lib. XX.

Radulphus Marham, Anglus, monachus Augustinianus, claruit sub eodem Richardo II, ac Manipulum Chronicorum libris VII, & in eum amplos indices reliquit. Orditur ab orbe condito, ac ad annum cIↃ CCC LXXX progreditur. Vide de eo Josephum Pamphilum Veronensem, episcopum Signinum, in Chronico de iis, qui eruditione aut sanctimoniâ illustrarunt Ordinem fratrum Eremitarum S. Augustini.

Anno cIↃ CCC LXXX sub eodem Richardo vivebat Henricus Knyghton, Anglus: qui gentis suæ gesta posteritati sacravit; ut Lelandus refert ex Joanne Rosso Warwicano.

Stephanus Brickingtonus, Anglus, ordinis Benedicti monachus in monasterio Cantuariensi, à Pitseo refertur ad annum cIↃ CCC LXXX. Gemino opere memoratur: uno de Cantuariensibus episcopis ad Guilielmum Curcuarum: altero, quod Eliensium episcoporum catalogum inscripsit. Aliis dicitur Byrchingtonus. Archiepiscoporum Cantuariensium, desinit in Guilhelmo Courneji.

Etiam, hoc Richardo II regnante, in pretio erat Joannes Gascoinus Anglus. Erat inter eos, qui constituti fuere, ut de doctrina Joannis Wiclefi cognoscerent. Præterea, quæ composuit adversus Wiclefum, edidit quoque vitam S. Hieronymi.

Ejusdem

Ejusdem regis temporibus, Adamus Muremuthensis canonicus erat Ecclesiæ Paullinæ, quæ est Londini: atque, ut ex Lelando Balæus refert, de Anglorum rebus, & iis, quæ in Romana curia, ac Gallia quoque, contigerunt, duplex chronicon fecit: unum ab an. Chr. cIↃ ccc II, usque ad annum cIↃ ccc XLIII: alterum inde usque ad an. cIↃ ccc LXXX, quo vivebat. In universum igitur historiam reliquit annorum LXXVIII.

Eodem rege, Anglus quidam, cujus nomen nescitur, victuris mandabat chartis vitam Joannis Bridlyngtonii, Angli, patrii cœnobii antistitis: quam historiæ sanctorum Surius inseruit T. v. die x Oct. De ætate cognoscimus ex his verbis: *Ut quidem ad nos perlatum est ab ejus condiscipulis fide dignis.* At obiit Bridlyngtonius temporibus Richardi, Anglorum regis, an. cIↃ ccc LXXIX.

Etiam Richardi hujus ætate in pretio erat Joannes Cowerus, seu Goverus, nobilis Anglus ordinis equestris, ac poëta laureatus. Hic nomen suum extulit, partim iis, quæ & Gallicè eleganter, & elegantiùs Anglicè elaboravit (sane is, & Gualterus Chancerus, primi Anglicam linguam expolire cœperunt) partim illis, quæ nec ineleganter Latino sermone transmisit: uti Chronico VII librorum, cui titulus, Vox clamantis in deserto. Hoc MSum habet Oxonii Collegium omnium animarum: item bibliotheca Lumlejana. Adhæc memoriam sui reliquit Chronico Richardi II, & Commentario de rege Henrico IV, & Chronici tripartiti libris tribus: qui & ipsi in eodem omnium animarum collegio adservantur. Ætate confectus, & jam cæcus, Londini decessit an. cIↃ cccc II, ac magnificè sepultus fuit in æde S. Mariæ de Oueres: statua quoque eidem erecta est cum torque aureâ, quæ equitis aurati indicium est, & coronâ hederaceâ rosis intermistis, quæ poëtam arguit laureatum.

Circa annum cIↃ ccc xc fuit Guilhelmus, cognomine Gillynham à natali loco, S. Benedicti monachus Cantuariensis ad ædem Servatoris. Librum collegit de scriptoribus sui ordinis. Item de rebus Cantuariensium.

Arbitretur autem quispiam, eundem esse, quam aliqui vocant Guilielmum Starnefeldium. Usque adeò multa conveniunt. Nam & is Anglus dicitur monachus, & Cantuus, & anno claruisse cIↃ ccc xc, & præterea scripsisse historiam monasticam. Sed omnino sunt diversi. Nam Starnefeldius Carmelitarum in Newendeniensi cœnobio antistes fuit, ac præter conciones, non de scriptoribus ordinis S. Benedicti, sed Newendeniensis cœnobii sui historiam composuit.

Galfridus Linge, Anglus, Ord. Min. Chronicon reliquit ab orbe condito usque ad an. cIↃ ccc xc: quo terras incoluit. Meminere Guilielmus Botonerus in Antiquitatibus suis, & Henricus Willotus in suis Franciscanorum Athenis.

Etiam de Anglorum gente, gesta ejus prodendo, bene mereri voluit Joannes Staffordius, Anglus, Minorita: quem in Antiquitatibus suis laudat Joannes Rossus, Warvicensis historicus. Sed de ætate ejus nec Balæo constat. Pitseus refert ad tempora Richardi II: quem nunc sequi visum. Vellem tamen opinionis ejus caussam apposuisset.

CAP. IV.

Joannis Frossardi libri de laudibus Philippæ reginæ, ac Chronica ejusdem, atque in sui ævi rebus fides. Joannis Weentii Epitaphia. Jacobus Kongelshofius de rebus Argentinensibus, ac quousque eam historiam perduxerit. Nicolaus Nicolii libelli cosmographici, atque alii antiquitatem spectantes. Hermanni de Lerbeke Chronicon. Theodorici à Niem historia universalis, & Nemus unionis. Paulli Bonetii viridaria duo. Joannes Rochefordi flores historiarum, aliaque excerpta. Bostonus Buriensis de rebus cœnobii sui: item opus laboris plenum de scriptoribus ecclesiæ. Thomas Otterburne de successione comitum Northumbriæ: ac ejusdem historia Anglicana.

EXauctorato Wenceslao, anno, ut diximus, cIↃ cccc, successit Rupertus Palatinus. Imperavit decennium. Magni esse nominis, hoc imperante, cœpit Joannes Frossardus. Valentinianis hic ad Scaldim in Hannonia natus est: ac canonicus & thesaurarius fuit in principatu Chimacensi, Croyæ gentis apud Hannonios oppido. Præcipuum nominis decus retulit partim laudibus Philippæ reginæ, quas complexus est libris duobus: partim Chronico sui temporis: quod incipit ab an. cIↃ ccc XXVI, & extenditur usque ad annum cIↃ ccc XCIX. Eò autem magis fidem meretur, quia diu sectatus est regum, principumque familias; imprimis Philippæ, Guilhelmi Boni, Hannoniensis & Hollandiæ comitis filiæ, & Eduardi III, Anglorum regis, uxoris; cujus antè laudes scripsisse diximus. Nempe vel coram ea vidit, quæ refert: vel ex iis accepit, qui vidissent. Nomina tamen propria quandoque male exprimit: quod & Mejerus ait videri ad an. cIↃ ccc XXVII. Auctoris hujus codicem MSum optimæ notæ, ac locis plurimis ab eo, qui Lutetiæ quondam prodiit, differentem, vidi apud amicissimum Georgium Ratallerum Dubletium, juvenem ut genere nobilem, ita & jurisutriusque scientia, & omni disciplinarum genere præclarè excultum. Habeo & ipse historici hujus translationem Belgicam satis antiquam, & hactenus ineditam. Porro ex Frossardi voluminibus Joannes Sleydanus memorabilia excerpsit, Latineque vertit, ac Ioanni Bellaico dicavit, episcopo Parisiensi.

Ioannes Weentius, vigesimus octavus Egmondanus abbas apud Hollandos, cùm annis XIX eo munere functus esset, tædio ejus abdicavit se Romæ per procuratores an. cIↃ cccc IV, paullo ante mortem. Scripsit epitaphia eorum, qui ante se Egmundanæ hujus abbatiæ antistites fuissent. Ipse epitaphium hujusmodi est sortitus:

Infortunatus jacet hic JAN *abba vocatus:*
Cui WEENT *cognomen: à ploratu dedit omen.*
Nemine stipatus, in Salvatore juvatus;
Quem sancto cœli Rex associet Michaëli.

Æqualis huic, quantum videre possum, fuit Iacobus Kongelshovius. A quo consignatæ supersunt res Argentinensium. Orditur ab origine ejus urbis. Progreditur verò, non modò usque ad initium seculi à nato Christo decimiquarti, uti scribunt: sed usque ad exitum ejus, hoc est, annum cIↃ cccc. Germanicâ linguâ opus suum contexuit. Sed sententiam, qua exauctoratus fuit Wenceslaus imp. ex eo Latinè translatam habemus in Tomo illustrium Germaniæ scriptorum, quos Urstisio debemus.

Etiam an. cIↃ cccc claruit Nicolaus Nicolius, patricius, ac medicus Florentinus; quem inter Florentinæ lumina quoque Leander Albertus a recenset. Opuscula quædam reliquit ad cosmographiam, philosophiam, & antiquitatem pertinentia. Ea putantur exstare Florentiæ in bibliotheca S. Marci, quam liberalitate sua instruxit. Hoc quoque de illo proditum est, solere ejus domum frequentari à doctis, non tam bibliothecæ caussa, quàm ipsius: ut quem sui ævi homines vivam ducerent bibliothecam. Exstant ad eum epistolæ Philelphi, una anni cIↃ cccc XXVIII, altera anni cIↃ cccc XXXVIII. Ea exprobras ei, quòd gloriæ sibi duceret, quòd expulisset Florentia viros aliquot doctos, uti Chrysoloram, Guarium Veronensem, & Ioannem Veronensem: quodque in eo esset, ut etiam expelleret Philelphum, instigante vulpecula illum Carolo Aretino. Obiit eadem in urbe cælebs anno ætatis suæ LXXIII an. Chr. cIↃ cccc XXX, Prid. Non. Febr.

a In descript. Italiæ.

Hisce etiam temporibus claruit Hermannus de Lerbeke Dominicanus S. Pauli apud Mindenses, qui condidit Chronicon Comitum Schauwenburgensium. Incipit ab ann. cIↃ VI à primo Schauwenbergensi comite Adolpho, qui an. decessit cIↃ XLII, ac desinit in Ottone Schauwenburgensi, quem fatis concessisse narrat an. cIↃ cccc XIV. Primus hunc scriptorem edidit, ac notas superaddidit Henricus Meibomius b.

b Prodiit Francofurti an. 1620.

Hujus quoque Ruperti temporibus claruit Theodoricus à Niem, Pontificius scriba primùm, pòst Episcopus Verdensis.

densis. Historiam is annorum XXXVIII complexus fuit libris IV: quorum tres priores sunt *de schismate universali*: quartus verò inscribitur *nemus unionis*. Istud, quod describit, Ecclesiæ vigesimum secundum schisma erat: ac incepit circa an. CIↃ CCC LXXVIII: idque inter Urbanum VI. Papam, & Clementem antipapam. Perducit autem historiam suam usque ad annum CIↃ CCCC X: quo obiit Alexander V, ac Papa creatus est Joannes XXIII, sive, ut aliis vocatur, XXII. Nec difficile fuit Theodorico accuratè res eas nôsse, quas refert, quia jam inde à Gregorio XI, universo istoc tempore, cujus res gestas prodit, variorum pontificum scriba fuit: eoque ex actis ipsis cognoscere omnia potuit. Primus eum Basileæ, an. CIↃ IↃ LX, publici juris fecit Simon Schardius, LL. doctor.

Ejusdem Ruperti temporibus, ac postea quoque, fuit Paullus Bonetus Narbonensis, Carmelita; qui præter conciones ad populum, tum viridarium mundi condidit: tum alterum viridarium, de ortu & floribus sui ordinis.

Imperante Ruperto, an. CIↃ CCCC, regere cœpit in Anglia Henricus IV. Sub quo, an. CIↃ CCCC VI, clarescebat Joannes Rochefordus, nobilis Anglus, ac tandem eques auratus. Hic, cùm lectione imprimis historiarum caperetur, flores earum collegit ex Matthæo Westmonasteriensi. Quod opus tarò inveniri, ait Brianus Twynus lib. II de academia Oxoniensi: Oxonii autem adservari illud in Collegio omnium animarum: uti & est apud Thomam Jamesium. Idem Rochefordus geminam epitomen fecit: unam antiquitatum Flavii Josephi; alteram è polychronico Radulphi.

Bostonus Buriensis, Anglus, in comitatus Sudovolgiorum cœnobio ad Eadmundi fanum monachus, gloriam non exiguam adeptus est temporibus ejusdem regis an. CIↃ CCCC X. Hic præter cœnobitarum Speculum, etiam de rebus cœnobii sui volumen reliquit. Sed imprimis nomen sibi paravit commentario, cui titulus, Catalogus scriptorum Ecclesiæ. Quod sanè opus magno ei labore, multoque sudore stetit. Quippe universas Angliæ Academias, earumque bibliothecas lustravit, scriptores secundùm literarum seriem digessit, ætatem etiam ac vitam addidit, & quibus in cœnobiis monumenta eorum invenirentur. Quædam etiam ex Cassiodoro, Isidoro, Beda, Burchardo Wormatiensi, Hugone de S. Victore, Gratiano, Vincentio, aliisque, de scriptoribus authenticis, & apocryphis adjecit.

Thomas Otterburne, Anglus, Franciscanus, innotuit commentario de successione comitum Northumbriæ: item historiâ rerum Anglicarum: cujus & mentio fit in prologo Scalæ Chronicorum. Sed de ætate nec Lelando, nec Balæo, liquebat. Interim in temporibus Henrici IV, Anglorum regis, locum ei assignat Balæus. Nec hac eum parte sequi dubitat Pitseus. Vellem uterque suspicionis istius caussas apposuisset. Meminit & Ottoburnii hujus Wiltonus.

Cap. V.

Joannis Saxonii historia rerum Germanicarum. Theodorici Uric de gestis concilii Constantiensis historia, eo opere comprehensa, quod inscripsit de consolatione philosophia. Petri de Alliaco liber de vita S. Petri Cælestini. Johannis de Schonhovia Chronicon. Poggii Florentini dignitas, lingua intemperans, praceptor, historia, inque ea dubia fides: item ejusne, an Joannis Phrea, sit interpretatio quinque librorum Diodori: deque invento ab eo Fabio, Asconio, Sillio, ac quibusdam Tullii libris. Balduini Padebornensis historia universalis. Andrea Reginoburgensis, seu Ratisbonensis, Chronicon de ducibus Bavaria. Andrea Bilii Mediolanensis historia Longobardica, & alia ejusdem. Brandonis Joannis Chronodromus, & chronicon de pralatis Dunensibus. Corrigitur Adrianus Dunensis, qui Ægidii a Rosa discipulus fuit. Anonymi appendix de bellis sacris. Anonymi breviarium historicum ex Landulpho de Columna pracipue excerptum. Anonymi Chronicon S. Petri Vivi Senonensis. Leonardus Justinianus de vita S. Nicolai, & vita, quas transtulit e Plutarcho. Petri Paulli Vergerii historia principum Carrariensium, & Mantuanorum, ac translatio Arriani. Emundi Dinters historia Ducum Brabantia, & genealogia Ducum Burgundia & Brabantia. Michaelis Ruperti historia omnis avi. Joannes Lopez de vita S. Vincentii Valentini. Erycus Dania Rex. Anonymus de laude Brabantia: quo in opere & multa sunt sanctorum vita. Bartholomas Facii translatio Arriani: atque ejusdem historia de gestis Alphonsi. Ambrosii Camaldulensis, seu Florentini, praceptor, dignitas, peritia, Chronicon, opus de gestis a se abbate, aliaque. Leonardi Aretini natalis, laus, praceptor, dignitas, libri de bello Punico, & historia Gothorum, & ut in illis Polybium, in his Procopium exscripserit: item historia Florentina, & quod ea minus liberè scripta sit. Robertus Maschal de legationibus suis. Richardus Grasdale de mundi atatibus. Thoma Rudburni Chronicon. Alani de Lynna indices in varios historicos. Joannis Langdeni Chronicon Anglia. Gulhelmi Lindwodi catalogus Cantuariensium archiepiscoporum. Joannes Polus de vita ac miraculis S. Walpurgis. Joannis Lowe historia temporum. Nicolai Cantilowe historica epitome, appendices historica, & encomium ordinis Carmelitici. Thomas Dando de gestis regis Arturi. Joannis Langtoni historia Anglicana.

RUperto imperatori successit Jodocus marchio an. CIↃ CCCC X. Sed cùm is mensibus sex imperasset, decessit: ac surrogatus ei Sigismundus, Ungariæ rex: quòd an. factum CIↃ CCCC XI. Tenuit hic imperium annis XXVI.

Joannes Saxonius floruit hoc imperatore, anno CIↃ CCCC XII; atque, ut est in Chronicis Ord. Serv. præter commentarios in Jes. atque homil. in psalmos, etiam Germaniæ historiam condidit.

Constantiensis concilii tempore vivebat Theodoricus Uric, qui ad Sigismundum imperatorem volumen, partim carmine, partim prosâ, contexuit de consolatione philosophiæ, quo, majori ex parte, concilii Constantiensis gesta comprehendit. Meminit Paullus Langius in Chronico Citizensi.

Temporibus Sigismundi Imp. claruit itidem Petrus ab Alliaco, Gersonis præceptor, Archiepiscopus Cameracensis, & Cardinalis, quam dignitatem ab Joanne XXIII Papa adeptus fuit an. CIↃ CCCC XI. Decessit Avenione ann. CIↃ CCCC XXVI. Sed corpus Cameracum est relatum; ubi sepulchrum, ac epitaphium ejus videre est, in templo Cathedrali. Præter alia, composuit vitam S. Petri Cœlestini; qui summus Pontifex creatus fuit an. CIↃ CC XCIV: sed eodem anno dignitate illâ se exuit, atque ad monasterium reversus est. Habes eam vitam apud Surium Tom. III ad XIX Maji. Nonnulli arbitrantur vitam hanc scriptam esse ab altero Petro de Alliaco, qui Gymnasii Navarrici archididasculus fuit. Sed hæc sententia eo refellitur, quòd scriptor ejus vitæ se, non gymnasii præfectum, verùm ecclesiæ episcopum vocet. Sic enim in præfatione ait: *Sanè scribere præsumo Petrus de Petro, episcopus, de episcopo; sed parvus de maximo, infimus de summo*, &c.

Joannes de Schonhovia fuit Canonicus regularis monasterii S. Augustini, juxta Bruxellam, quod vulgo *Groenendal*, hoc est *viridis vallis* nominatur. Reliquit Chronicon ordinis Canonicorum regularium. Item sermonem in capitulo Windeshemensi habitum anno CIↃ CCCC XIII, cùm ei unirentur monasteria regularium Brabantiæ. Atque alia. Obiit anno CIↃ CCCC XXXI.

Poggius Brandolinus uti vocat Possevinus in Apparatu sacro: vel Brandolinus, ut nuncupat Franciscus Albertinus *a*, civis Poggii, vel Bracciolinus, Florentinus originem debet Terrænovæ, agri Aretini oppido. Fuit hic, ut de eo Jovius in elogiis inquit, *Pontificus scri-*

a Orat. II. ad Julium II de laudibus civitatis Florentina, & Saonensis.

scriniis sub Eugenio, & Nicolao, praefectum: aequam scilicet honore summis viris, qui in eo munere fidelis eruditique ingenii operam praestitissent: in his fuere Leonardus Aretinus, Maphaeus, & Joannes Aurispa. Invectiva secunda in Vallam a gloriatur, quod *quinquaginta fere ita sit versatus in Curia, ut absque alterius offensione charus: octo Pontificibus continuo in honore & dignitate fuerit: quadraginta ferme secretarius.* Vide an Poggii liber de varietate Fortunae non historicus sit. Sanè pluisculas historias inde adducit Felinus libro de regibus Siciliae, & Arragoniae. Cum pene omnem aetatem in Romana curia consumsisset, anno aetatis LXXII Florentiam accitus est, ut Reip. patriae a secretis foret. Vir omnino erat gravis consilii, & facetus: sed, ut apud Jovium inibi legas, *erat adeò intemperans objurgator, ut cùm in theatro Pompeii, loco & die celebri, ubi bullatorum diplomatum censura habebatur, Georgio Trapezuntio malediceret, ab eo acriter duplici colapho caderetur.* Jure igitur de illo Ugolinus Verinus lib. II Italiae illustratae:

—— nimis ab rabidas exarsit in iras.

Ubi alioquin illum insigni elogio ornat. Nam ei dicitur fuisse

—— Nulli splendore secundus
Eloquii.

Graecè didicit ab Emanuele Chrysolora, ut Philippus Bergomas ait ad annum clↃ CCC XCVIII. Historiam scripsit Florentinam: in qua hoc à Machiavello merito culpatur, quòd pleraque ea omiserit, quae ad civiles discordias pertinerent. Nimis & patriae favet: quò respexit Actius Syncerus epigrammate illoc,

Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem:
Nec malus est civis, nec bonus historicus.

Ex Possevino cognosco, & alia multa scripsisse, interque ea librum unum de situ regionis Indiae: cujus initium sit, *Scribendi Indiae historiam.* Praeterea transtulit Xenophontis Cyri-paediam. Ejusdem nomen praefert vetus translatio quinque librorum Diodori Siculi. Atque arbitror, hoc opus signari ab Ugolino Verino lib. II Florentiae illustratae cùm de Poggii scriptis loquens, ait,

Barbara traduxit veterum miracula regum.

Sed fortasse eorum interpres est Jo. Phreas, Britannus, Balliolensis collegii socius, qui medicinam Ferrariae, aut Patavii, docuit. Nam, ut Brianus Twynus ait lib. III de antiquitate Academiae Oxoniensis b, *exstat adhuc archetypon in bibliotheca Collegii Balliolensis, ipsius (Io. Phreae) manuscriptum, multo antequam Poggii nomine divulgaretur.* Sed argumentum infirmum. Diu enim fortasse Poggius verterat antequam divulgaret. Erasmi de Poggio judicium est istiusmodi in Ciceroniano suo: *Naturae satis erat, artis & eruditionis non ita multum; interim impuro sermonis fluxu, si Laurentio Valla credimus.* Est adversus foedissimos ejus mores VII satyra lib. V. Hecatostichorum Francisci Philelphi, & sat. X. lib. VI, & lib. VIII hecatost. V. Interim Poggii hujus laus est, quòd, ut Rap. Volaterranus testatur lib. XXI, Quinctilianum, & Asconium, invenerit in concilio Constantiensi; quod celebratum anno clↃ CCCC XV, & sequentibus duobus. Ac Quinctilianum quidem in salsamentarii taberna reperit: ut est apud Jovium in elogiis. Illud verò alibi me legisse non recordor, unà cum Asconii parte invenisse Argonauticorum Valerii Flacci librum I, II, III, & partem quarti. Quod cognoscere est è codice MSo clarissimi, & ob eximiam eruditionem, atque humanitatem mihi carissimi viri, Laurentii Pignorii. Eo in codice haec leguntur:

C. Valerii Flacci Argonauticon. Hoc fragmentum repertum est in monasterio S. Galli prope Constantiam XX millibus passuum, una cum parte Q. Asconii Pediani. Deus concedat alteri, ut utrumque opus reperiat perfectum. Nos, quod potuimus, egimus.

Poggius Florentinus.

Nec pervulgatum illud, Sillium quoque Italicum eidem deberi: uti Scriverio nostro observatum ex versibus istis Ugolini Verini lib. II de viris illustribus Urbis Florentinae:

Quin etiam sollers Germanis eruit antris
In Latium altiloqui divina volumina Sili,
Integer Orator nobis, Fabiusque relatus, &c.

Quod autem de integro Oratore ait, exinde lucem capit, quòd *Ciceronis libros de Finibus, & de Legibus, à se in Germania descriptos, in Italiam primus attulit:* ut est apud Iovium in elogiis. Plura ibidem de Poggio vide: uti & apud Bergomatem in Chr. Suppl. ad an. clↃ CCCC XVI. Sed quod hic facetiarum ejus librum vocat pulcherrimum, qui non infacetissimus modò, sed etiam impurissimus, & planè flammis dignus est: sanè rem facit ordini suo Eremitico, quem profitebatur, indignam.

Balduinus Parochus Padebornensis fuit circa annum clↃ CCCC XVIII, atque ad hunc usque annum historiam universalem reliquit.

Itidem Sigismundi Imp. temporibus clarescebat Andreas, presbyter Ratisponensis. Qui Chronicon composuit de ducibus Bavariae. In lucem id prodiit Ambergae. Meminit quoque Ioannes Aventinus lib. VII historiae Bojorum: ubi cùm retulisset, quanta fuerit industria Ratisponensium sive Reginoburgensium bello Bohemico; continuò subjungit: *Hac diligenter, & accuratè Andreas Reginobergensis, mysta Aurelianus, literis & memoria commendavit. Iccirco eundem cives sui Titum Livium censent.*

Andreas Bilius, Mediolanensis, ordinis Augustini, floruit anno clↃ CCCC XX, librum scripsit de propagatione ordinis Augustiniani: commentarium historicum de detrimento fidei Orientis, sive de origine Turcarum: adhaec historiam Longobardorum: item historiam Mediolanensium: pluraque alia.

Brando Ioannes Hontenessa oriundus in Dunensi Flandriae coenobio, quod ordinis Cistertiensis fuit, claruit ab an. clↃ CCC LX usque ad annum clↃ CCCC XXVIII: quo decessit, ut Mejerus observat rerum Flandricarum libro sextodecimo. In praefatione Fr. Adriani Dunensis, quae praemittitur Aegidio de Roja legas decessisse anno clↃ CCCC LXXVIII, ubi quinquagenarii nota eximi debet. Scripsit historiarum triplex volumen, quod Chronodromon appellavit. Perducit vero ab orbe condito usque Chr. clↃ CCCC XIV. Hoc opus in compendium redegit Aegidius à Roja: imò in temporibus ab eo descriptis, nec alios consulit scriptores, plane confisus, Brandonem omnia bonâ fide ex fontibus ipsis hausisse: quemadmodum ipse agnoscit in praefatione Annalium Belgicorum, quos ante sesquiseculum contexuit. Multum quoque ei debet is, quem diximus, Mejerus. Id Brandonis Chronicon MSum, cùm Dunis, tum etiam Gandavi in Blandinio, extitisse, auctor est in indice suo Bunderius. Apud Sanderum legas eundem scripsisse & Chronicon de gestis praelatorum Monasterii Dunensis. Quod nec ipsum prodiit hactenus.

His temporibus etiam fuit is, qui epitomae bellorum sacrorum posteriorem partem addidit. Prior enim scripta anno clↃ CCC LXXIV: ut suprà dictum. Posterioris tempus extrema haec verba indicant: *Nam praetorium Pilati, domus divitis, domus Zachariae, & multa area incorrupta cum cancellis ad hunc diem, & annum clↃ CCCC XXII, sicut vidi, perseverant.* Edidit utramque epitomes partem (si modò duae, & non plures ejus sunt partes) Canisius T. VI. Antiquae Lect.

Sigismundi etiam aetate vixit auctor operis, quod inscribitur, *Breviarium historiale, ut homines bonis praeteritis discant vivere, & malis exemplis sciant prava vitare.* Incipit autem, *Decet viros virtuosos, &c.* Gallum se fuisse, alicubi prodit. Inque praefatione opus se suum excerpsisse ait ex Landulpho de Columna, aliisque. Hinc subjicit: *Est quoque colligentis, & excerpentis intentio, per distinctionem sex aetatum seculi, succinctè gesta describere: ut cuilibet aetati sua gesta propria tribuantur, & facilius commodiusque distincta per partes commendentur.* Aetatem scriptoris haec ejus verba in operis extremo ostendunt: *Idem Sigismundus imperator, anno praesenti clↃ CCCC XXVIII, mense Augusto, praelium asperrimum iniit cum ini-*

a Fol. 86.

b P. 371.

inimicis fidei Christianæ: ubi facta est cædes maxima, finitque tellus multo vestita cruore: Deo tamen cooperante, millia multa Turcorum, Valachorum, & Tartarorum, occubuerunt. Liber iste Pictavis, in ædibus canonici Ecclesiæ B. Hilarii, typis est editus, anno clↄ cccc lxxix. Nec operis ejus hactenus exemplar aliud videre contigit, quàm quo usus sum è bibliotheca clarissimi Theologi, & collegæ conjunctissimi, Antonii Thysii.

Auctor incertus antiquioris Chronici S. Petri Vivi Senonensis vixit anno clↄ cccc xxix. Superest MSum. Ac quædam inde inter testimonia de monasterii Cluniacensis fundatione, deque S. Odone, Majolo, Odilone, & Hugone, leguntur *a* in bibliotheca Cluniacensi. Quod autem hoc antiquius Chronicon appello, ex eo est, quia cœnobium illud & alterum habet Chronicon, itidem MSum, sed recentius: ex quo etiam in eadem *b* bibliotheca Clun. quædam adferuntur.

a Col. 8. 60. 304. 341. 471.
b Col. 60.

Anno clↄ cccc xxx magno in pretio erat Leonardus Justinianus, patricius Venetus, & eques auratus, Leonardi Justiniani, clarissimi oratoris, non filius quidem, ut Philippus Bergomas tradidit; sed, ut bene apud Volaterranum est, nepos; at Bernardi Justiniani ex Quirina filius, ac frater Laurentii Justiniani, primi Venetiarum patriarchæ. Ex Laurentio Pignorio intelligo, prætorem fuisse Patavinum, an. clↄ cccc xiii: quo anno reperta est arca. T. Livii ac statua ejusdem, imposita est foribus palatii publici, addita inscriptione, cujus Justinianus hic auctor creditur: ut cognoscere est ex Guilhelmo Ongarellio in T. Livio. Non semel eum laudat in Conviviorum libris Philelphus. Idem præterquam quòd orationem funebrem in Carolum Zenum edidit, etiam scripsit, vel potiùs, velut paraphrastes, ex scriptoribus Græcis consarcinavit vitam S. Nicolai, Myrensis episcopi: quæ est apud Sur. T. vi Dec. x: item Wicelium in Hagiologio: sed in Wicelio finis desideratur. Idem è Plutarcho Cimonis, & Luculli vitas Latinè transtulit *c*. Vide de eo Iac. Bergomatem lib. xiii ad an. clↄ cccc xxviii, & Raphaëlem Volaterr. lib. xxi.

c Habes in translatione Vitarum, quæ Basileæ prodiit an. 1540.

Petrus Paullus Vergerius Iustinopolitanus, vir non Latinè modò doctus, sed & Græcè; qua in lingua auditor fuerat Emanuelis Chrysoloræ; atque item philosophus, jurisconsultus, & orator, claruit an. clↄ cccc xxx. Magna in gratia vixit Patavii apud principes Carrarienses: ut de eo Volaterranus testatur, cui & jurisconsultorum suo tempore eloquentissimus, & eloquentium jurisconsultissimus vocatur. De eodem sic Andreas Divus Iustinopolitanus præfatione in Iliada Homeri à se Latinè translatam quam juniori Petro Paulo Vergerio dicavit: *Imitaris videlicet majores tuos, imprimisque doctissimum, ac eloquentissimum virum, Petrum Paulum Vergerium, cujus tu & nomen, & virtutem refers. Fuit autem ille vir clarissimum ætatis suæ lumen, & ornamentum minimè vulgare. Claruit in concilio Constantiensi centesimum abhinc annum, liberalium omnium disciplinarum bene peritus, ut ejus scripta, quæ permulta edidit, testantur. Pontificibus ejus ætatis gratissimus fuit, itemque Sigismundo Imp. apud quem etiam decessit, ut à doctissimis viris proditum video.* Hic historiam condidit principum Carrariensium: Item aliam Principum Mantuanorum. Prius opus exstat apud illustrem & Reverendum Albertinum Papafebam, episcopum Hadrianensem: à quo & copiam ejus sibi crebro esse humanissimè factam literis ad me suis Patavio perscripsit clarissimus Laurentius Pignorius. Primus quoque Arrianum transtulit de gestis Alexandri: quod postea non paullò feliciùs præstitit V. Cl. Bonaventura Vulcanus, præceptor quondam meus in Græcis. Alia quoque reliquit, interque ea & invectivam adversus Malatestam, quòd Virgilii statuam in foro Mantuano positam dejici jusserat. Item librum de ingenuis moribus ad Ubertinum Carrariensem: qui cum commentariis Ioannis Bonardi Veronensis, & aliis aliorum de puerorum educatione opusculis Venetiis anno prodiit clↄ lↄ ii: ac in Germania postea recusus fuit. Vide & de eo Iac. Bergomatem Chroni Suppl. lib. xv.

Æqualis ei fuit Magister Emundus de Dynter sive Dinterus, qui quatuor Brabantiæ ducibus à consiliis ac secretis fuit, Antonio I, filiisque ejus Joanni IV, & Philippo I, ac denique Philippo Bono. Postea, aulicæ vitæ pertæsus, factus est Lovanii Canonicus B. Petri. Condidit historiam ducum Brabantiæ quæ MSa exstare solet apud Antverpiensem episcopum, Ioannem Miræum: ac nunc est apud Aubertum Miræum decanum Antverpiensem: uti & alterum exemplar apud V. & Casparum Gevartium. Multa ex eo, expresso Emundi nomine, exscribit auctor magni Chronici Belgici, qui paulo fuit junior Dyntero. Etiam breviculam genealogiam ducum Burgundiæ, & Brabantiæ consignavit, quam edidit, ac vitam Philippi à Burgundia addidit Georgius Noviomagus, pauculis ad continuandam Genealogiam de suo adjunctis. Obiit Bruxellis an. clↄ cccc xlviii, ac sepultus ibidem in monte Palatino ad B. Iacobi, ubi & ejus imago visitur.

Michael Rubertus, Zenobii filius, Florentinus, anno floruit clↄ cccc xxx. Alumnus fuit Mariæ Salviatæ, matris magni ducis Cosmi Medicis. Historiam conscripsit ab orbe condito usque ad sua tempora. Ac cum cura docet, imperiorum & Rerumpubl. mutationes judicio divino ob scelera hominum provenire.

Circa annum eundem erat Ioannes Lopez, sive, ut ab Antonino Senensi vocatur, *Joannes Lupus*. Scripsit vitam B. Vincentii Valentini, cognomento Ferrarii, professione Dominicani: qui an. obiit clↄ cccc xviii.

Ericus Daniæ Rex ejus nominis X. (qui aliis VII.) filius Wratislai VII. Pomeraniæ Ducis, regnare cœpit an. clↄ cccc xi, regnoque fugit an. clↄ cccc xxxix. obiit an. clↄ cccc lix. Hic reliquit historicam narrationem de origine gentis Danorum, & de regibus ejusdem gentis, deque eorundem gestis. Initium ejus, *Dani, ut testantur veteres Historiographi.* Pertingit usque ad annum. clↄ cc lxxxviii. Habes Tom. i. Chronici Chronicorum Politici Ioannis Gualterii.

Eodem tempore, & aliquanto pòst, vixit auctor anonymus historici operis De laude Brabantiæ, quod duobus constat libris. Prior inscribitur de etymologia Brabantiæ. In eo ostendit, quot literis constat nomen regionis, totidem esse ejus laudes. B, innuere Brabantiam esse beatam; R, regalem, A, antiquam, B, bonam, A, audacem, N, nobilem, C (nam per C Brabanciam scribit) charitate commendabilem, vel, ut ipse loquitur, caritativam, I, justam, A, abundantem. Ac singula horum exemplis illustrat. Alter liber est de genealogia ducum Brabantiæ, in quo non principum modò, sed etiam multorum Brabantiæ sanctorum, vitas enarrat. Siquidem explicat vitas SS. Remigii, Martini, Hilarii, Vincentii, Clodoaldi, Gildardi, Medardi, Radegundis, Bathildis, Arnulphi, Wandregisili, Pipini, Ittæ seu Idubergæ, (quæ S. Pipini uxor fuit) Gertrudis, Gudilæ, Rainildis, (quæ soror erat S. Gudilæ) Beggæ, Amelbergæ, Pharaildis, Dypnæ virginis & martyris, Gummari, Caroli M. Veronæ, Ludovici ejus, qui Ludovici tertii filius, Philippi nepos fuit, Guidonis confessoris, Arnulphi, Bonifacii, Mariæ Oegniacensis. Itidem adfert quædam pertinentia ad vitas Luidgardis, Thomæ Cantipratensis, ord. præd. Mariæ martyrio affectæ juxta Bruxellam, fr. Ioannis Eeger, prædicatoris, Ioannæ ducis Brabanticæ, frat. Ioannis à Ruysbroeck, atque item alia. Existimet aliquis, vixisse anno clↄ cc xxx, quia agat de morte S. Idæ, quæ anno decessit clↄ cc xxxi; & multo post eam vixisse non possit, qui ipse, quo loco de quinta Brabantiæ beatitate agit, sic loquatur: *Nuper circa an. Dom.* clↄ cc, &c. Sed laxius eo seculo adverbio nuper utebatur: ut nihil certi inde colligi possit. Vixisse autem ea ætate, quà ante retulimus, liquidò colligimus ex verbis hisce prioris libri, ubi de antiquitate Brabantiæ disserit: *Sic factum constat temporibus* nostris *in civitate Bruxellensi circa annum Domini* m cccc xxx. Libro etiam secundo agit de morte S. Idæ, quam incidisse ait in annum clↄ cccc xxxi. Denique desinit in temporibus Philippi II, cognomento Boni, xxxvi ducis Brabantiæ, qui Philippo I, Antonii filio successit. De quo sic orditur, *Huic succedit in principatu Dom. Philippus hujus no-*

nominis secundus, qui USQUE HODIE *felicissimè præest.* Quibus verbis quid apertius est? Atqui imperare cœpit Philippus ille anno Christi cIↃ CCCC XXX: & anno decessit cIↃ CCCC LXVII, imperii sui XXXVII. Satis ista arguunt ætatem ejusce scriptoris, hactenus, ut arbitror, inediti; quem ante paucos demum menses reperi in bibliotheca Amstelodamensi, deducente eò optimo & doctissimo viro, Joanne Polyandro juniore, Jurisconsulto: cùm apud eum ad dies aliquot ob veterem amicitiam divertissem.

Bartholomæus Facius, Genuensis, Laurentii Vallæ æmulus, præterquam quòd Arrianum de gestis Alexandri, ejusque Indica, vertit Latinè; etiam libros decem composuit de rebus ab Alphonso I, rege Neapolitano, gestis. Hi primùm in lucem protracti fuere à Jo. Michaële Bruto. Contexuit quoque commentarios de Genuensium rebus adversus Venetos gestis: sed fide parum bonâ, si hostis de eo, Vallæ dico, judicio stare licet. Vide, quæ de eo in elogiis refert Jovius cap. XCIX. Mortem ejus ægerrimè tulit Alphonsus Aragonius Neapolitanus rex: ut præter alios Jo. Mariana ait lib. II. de regis institut. cap. VI. Reliquit & librum de humanæ vitæ felicitate ad Alphonsum Aragonum ac Siciliæ regem: quem è MSSis codd. primus in lucem produxit Marquardus Freherus *a*.

a Hanov. an. 1611.

Ambrosius Camaldulensis, cui patria Porticus, oppidum Flaminiæ non procul Florentiâ, unde & Florentinus vocatur, anno claruit cIↃ CCCC L. Græcè didicit ab Emanuele Chrysolora. Generalis abbas fuit, ut in Chronico Citizensi Paullus Langius ait. Est idem quem Philelphus *Ambrosium monachum* vocat, ac salvere jubet epistola Florentiam scripta ad Nicolaum Nicolium anno cIↃ CCCC XXVIII. ad quem etiam Florentiæ scribit anno cIↃ CCCC XXXIII, & Senæ anno cIↃ CCCC XXXVIII. Estque de eo ad Manettum Satyra VII lib. II. Hecatostichôn. Ab Eugenio IV ad concilium Basileense orator est missus. Græcè orationem habuit Ferrariæ coram Emanuele Imperatore, atque Orientis proceribus, & episcopis. Cosmo Medici acceptissimus erat ob eruditionem, ac pietatem: atque eidem quoque opera sua dicavit. Composuit Chronicon montis Cassini: item libros duos earum rerum, quas gessit, cùm generalis abbas foret ordinis Camaldulensium: item vitam S. Eugeniæ virginis, vitam SS. Proti, & Hyacinthi. Idem è Græco vertit vitam Palladii à Chrysostomo scriptam, vitas monachorum, & Gregorii Nazianzeni, vitas SS. Patrum Ægypti, Diogenem Laërtium de vitis philosophorum, & Joannem Climacum. Transtulit Latinè Græcum opus Manuelis Calecæ, libris quatuor constans, contra errores Græcorum. Primus tralationem eam edidit Petrus Stevartius *b*. Possevinus, Tritthemius, alii, eum ipsum ajunt scripsisse de Spiritu Sancto. Sed alieni operis versione decepti videntur. Quæ præterea, vel de ingenii fonte promserit, vel de Græcis transtulerit; suggeret Jacobus Bergomas in Chronic. Supplem. ad annum cIↃ CCCC XLIX, ac Raphaël Volaterranus lib. XXI. De moribus ejus sic Jovius in elogiis: *Fuit hic vir, quod raro evenit, sine oris tristitiâ sanctus, semper utique suavis, atque serenus: ita procul à livore, contentioneque, ut, cum Valla Poggium reconciliare conaretur, eos neque planè literatos, neque item Christianos videri diceret, qui inductâ simultate sacrosanctum literarum decus probrosis libellis importunè defædarent.* Obiit Constantiæ. Defunctum funebri oratione decoravit discipulus ejus, Poggius Florentinus.

b Ingolstad. an. 1608.

Eâdem ætate Leonardus Aretinus *felici quodam & fecundissimâ ingenii vi atque bonitate, eloquentiaque pollebat:* ut de eo loquitur Philelphus lib. I Conviviorum. Etiam epistola ad eum scripta anno cIↃ CCCC XXXVI vocat eruditissimum, & optimum virum, atque ejus caussa ait libenter se Florentiæ vixisse. Etiam Poggio Florentino secunda in Philelphum invectiva dicitur vir doctissimus, atque omnium eloquentissimus. Idem invectiva prima in Vallam refert, à Valla habitum suæ ætatis doctissimum, proximum locum tribuisse Guarino Veronensi, uti tertium sibi. De eodem sic Floridus Sabinus apologia adversus calumniatores Linguæ Latinæ: *Leonardus Aretinus, multis nominibus commendandus, vir in philosophicis rebus non infeliciter versatus, in historicis pro temporum ratione minime aspernandus, & facilis cujusdam naturæ scriptor: plurimis tamen rebus interim destituitur, & quandoque eum parum Latinè locutum contendas: quod sane non est mirandum. Namque ut nihil simul & repertum, & absolutum; ita unius opera Latinitas & restitui, & exactè excoli non potuit:* A plurimis vocatur *Leonardus Brunus*: ut cùm aliis, quos mox dicam, tum etiam Francisco Albertino opusculo ad Julium II papam de laudibus civitatis Florentinæ, & Saonensis. Item ab Ugolino Verino lib. II. Florentiæ illustratæ; ubi & pleraque ejus scripta refert, quæ infrà commemorabimus. Quando natus sit indicat Matthæus Palmerius Florentinus cùm ad annum cIↃ CCCC LXX, annotat, *Leonardus Brunus, historicus, Aretii nascitur.* At Leander Albertus in descriptione Italiæ: *Aretii natus præterea Leonardus Brunus, Græcè Latinèque doctissimus, ut opera, quæ vel ipse fecit, vel è Græco in Latinum vertit, abundè probant. Diem functus est anno post Chr. N. cIↃ CCCC XL a, ætatis suæ LXXIV, Florentiæ, cum illi Reip. diu à secretis fuisset: & successorem in eo munere habuit Carolum, item Aretinum, & Græcis Latinisque literis eruditissimum: qui ipse etiam quædam de Græcis Latina fecit.* Hujus Leonardi ea laus propria est, quòd *primus Græcarum literarum decus à multis seculis barbarorum immani tyrannide proculcatum erexit, atque restituit:* ut de eo in elogiis doctorum virorum Paullus Jovius refert. Ea autem in lingua audivit Emanuelem Chrysoloram: qui sedente papa Bonifacio IX in Italiam venerat, ac tum Venetiis, tum Florentiæ docuit. Fuit Aretinus priùs Papæ Innocentii VII brevium magister, post Florentinorum scriba: qua & in civitate obiit, anno cIↃ CCCC XLIII, annos natus LXXIV: ut arguit, quod de anno nativitatis dictum, & testis est Raphaël Volaterranus; qui addit, prædio locuplete relicto, ἄπαιδα decessisse: nec uxorem unquam ducere voluisse, unico avaritiæ vitio obnoxium. Idem, atque etiam Philippus Bergomas in Chron. Suppl. testantur, Andronici Thessalonicensis, (qui Græcæ linguæ peritiâ par Gazæ, vel etiam superior, habebatur) tale de eo judicium fuisse, feliciter adeò Græca transferre, ut unus esset verus & fidelissimus interpres: cæteri potiùs forent paraphrastæ. Vertit autem è Plutarcho vitas Paulli Æmilii, Tib. & C. Gracchorum, Pyrrhi, Sertorii, Demosthenis, & Antonii. Idem ajunt, Græcè libellum scripsisse de Republica Florentinorum; ut Latini hominis, non admodum inelegantem. Composuit quoque de bello Punico libros III; quorum primus, ac secundus est de bello Punico primo, quod apud Livium desideratur: tertius verò est de seditione militis conductitii, & populorum Africæ à Carthaginensibus defectione; item bello Illyrico, & Gallico: quæ ipsa etiam in Livio perierunt. Ferè autem, quicquid habet, Polybio debet: unde est, quod in editione Parisiensi, quam ante seculum Badius Ascensius dedit, Polybii nomen in titulo exprimatur utcunque in præfatione ipse neget, merum se interpretem egisse. Præterea contexuit historiam Gothorum: sed in qua nihil adferat, quod non à Procopio desumserit: ut ejus veriùs paraphrastes videatur. Ea res occasionem præbuit Christophoro Persona Agathiam vertendi. Quod, ut Jovius ait, *fecit non dubiâ in Leonardum Aretinum conflatâ invidiâ: qui, suppresso Græci auctoris nomine, Gothicam historiam, tanquam è variis scriptoribus decerptam, pro sua, Juliano Cæsarino Cardinali, qui ad Varnam ab Amurathe cæsus periit, nullo pudore nuncupârat.* Præterea Aretinus etiam commentarium fecit de rebus suo tempore in Italia gestis: qui sæpius jam lucem vidit. Orditur à schismate, quod Urbani, & Clementis Pontificum tempore fuit: desinit autem in victoria, quam Florentini obtinuere juxta Anglare oppidum an. cIↃ CCCC XL. Præterea ad Angelum Acciolum, equitem Florentinum, scripsit commentarium rerum Græcarum: quem auspicatur à temporibus Callicratidæ, Lacedæmoniorum præfecti; item Theramenis, & Thrasybuli,

a Imò potius 1443. ut mox dicam.

qui Athenienſium duces erant: finit autem in Epaminondæ obitu. Adhæc hiſtoriam Florentinam condidit lib. XII: Meminit & Antoninus part. III. Hiſt. Tit. XXII. cap. II. Hoc opus ex ſuo, & Palatinis manuſcriptis, expreſſum prodire in lucem juſſit *a* Sixtus Bruno, JC. & Reip. Naumburgenſis conſul. Idem etiam argumentum tractavit Poggius Florentinus. Sed ambo in illis, quæ Florentini foris geſſere, ita ſilentio prætereunt magnam eorum partem, quæ pertinent ad inteſtina odia, civileſque diſcordias, & mala, quæ inde ſunt conſecuta. Nempe, uti videtur, quia offenſam metuerent eorum, quorum majores reprehendere cogerentur. In quo neglexere hiſtorici boni officium. Atque hanc vel potiſſimam ſibi cauſſam fuiſſe, dicit Nicolaus Machiavellus, cur, poſt utrumque illorum, hiſtoriam ſcribens Florentinam (quam octo libris Hetruſcâ abſolvit linguâ) non à Medicum principatu inciperet: ſed abipſis urbis incunabulis. Elogium Aretini defuncti eſt apud Æneam Sylvium epiſt. LI. Magnum eum Hetruriæ ſplendorem appellat: nec dicere veretur, neminem illo poſt Lactantium Ciceroni proximiorem fuiſſe. Subjungit autem, gaudere ſe, quòd ejus in locum ſucceſſerit Poggius: quod adverſari videtur Leandro Alberto; ut qui Carolum Aretinum ſucceſſiſſe dicat: quemadmodum ſuperiùs vidimus. De ſtylo ejus ſic Eraſmus in Ciceroniano: *Facilitate dictionis, ac perſpicuitate ſatis accedit ad Ciceronem: ſed nervis, aliiſque virtutibus aliquot deſtituitur: alicubi vix tuetur Romani ſermonis caſtimoniam: alioqui vir doctus juxta, ac probus.* Sed de Leonardo hoc ſatis. Nunc venio ad Britannos.

a Argentinæ anno 1610.

Ex annis illis XXVI, quibus imperio Romano præfuit Sigiſmundus, primo triennio in Anglia rexit Henricus IV: proximo noviennio Henricus V: reliquo tempore Henricus VI.

Sub rege Henrico IV, & V, floruit Robertus Maſchal, Anglus, Carmelita. Anno cIɔ CCCC X ab Henrico V, cui ob eruditionem cariſſimus erat, ad Conſtantienſe concilium miſſus fuit. Cùm alia ſcripſit, tum librum de legationibus ſuis. Deceſſit Ludloviæ anno cIɔ CCCC XVII.

Etiam ſub Anglorum rege Henrico IV claruit Richardus Graſdale, Anglus; cujus & Thomas Waldenus in faſciculo zizaniorum Wiclevi, mentionem facit. Hic librum condidit de ætatibus mundi: item de regnis & civitatibus, atque alia. Progreditur autem in hiſtoria ſua uſque ad annum cIɔ CCC XC.

Thomas Rudburne, vel Radburnus, Anglus, archidiaconus Sudberienſis, poſteaque Menevenſis epiſcopus, in pretio erat tempore Henrici IV regis, imò & Henrici V. Præter epiſtolas ad Thomam Waldenſem, atque alios, etiam inſigne Chronicon reliquit: ſive, ut aliàs dicitur, Hiſtoriam majorem: cujus MStum codicem habes Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti.

Alanus de Lynna, Anglus, Carmelita, indices in plurimos ſcriptores fecit: eoſque inter in antiquitates Joſephi, in miracula Mariæ, in Chronicon Rogeri Houeden, in Ribotum de geſtis Carmelitarum, & in hiſtoriam Lombardicam. Claruit ſub rege Anglorum Henrico V anno cIɔ CCCC XX.

Æqualis eidem Joannes Langdenus, Anglus, monachus ordinis Benedictini in cœnobio Cantuarienſi, atque unus ex iis, quibus judicium commiſſum de doctrina Wiclefi, ac tandem epiſcopus Roffenſis. Reliquit Chronicon Angliæ ex variis ſcriptoribus congeſtum uſque ad annum cIɔ CCCC XX. Ejus auctoritatem ſæpius advocat Thomas Rudburnus junior, ſeu Wintonienſis, in Annalibus ſuis. Vide & de eo Waldenum in Faſciculo zizaniorum.

Guilhelmus Lindwodus, Henrico V Angliæ regi ſecreti ſeu privati ſigilli cuſtos erat, ac ejuſdem nomine ad Caſtiliæ, atque item ad Luſitaniæ regem orator miſſus fuit. Poſtea ab Henrico VI factus eſt epiſcopus Menevenſis. Præter ea, quorum meminit Balæus, etiam catalogum edidit quorundam Cantuarienſium archiepiſcoporum, qui hodieque exſtat. Obiit Londini anno cIɔ CCCC XXIII.

Joannes Polus, Anglus ſacerdos, claruit an. cIɔ CCCC XXV, ſcripſit vitam ac miracula S. Walpurgis virginis, S. Bonifacii æqualis: quo in opere etiam tradit, vaſtum illud templum Antverpienſe, quod Virgini Deiparæ ſacrum eſt, ab Walpurge hac primùm fuiſſe exſtructum. Habes & S. Walpurgis vitam apud Surium Tom. VII. ſed in cod. manuſcripto auctoris nomen aberrat: ſtylum quoque Surius mutavit. Et conſtat multò antè Walpurgis vitam fuiſſe ſcriptam à *Wolfango*, monacho *Haſſerenſe*. Sed cujus illa Suriana ſit, non ſatis liquet. Fortaſſe particula eſt ex opere Wolfangi.

Joannes Louve, Wigomienſis Anglus, monachus Auguſtinianus, Henrico, VI ejus nominis Anglorum regi charus, floruit anno cIɔ CCCC XXXVI, interque alia temporum hiſtorias condidit.

His etiam temporibus fuit Nicolaus Cantilouve, aliàs *Cantilupus*, (non Cantilepus, ut eſt apud Balæum, & alios,) Anglus, Carmelita in cœnobio Briſtolienſi, ac tandem Northamtoniæ Prior. Inter alia ſcripſit epitomen Chronicorum, appendices hiſtoriarum, ordinis ſui encomium, cujus partem priorem viſam ſibi refert Brianus Twyne in apologia Academiæ Oxonienſis: ſed omnia replere ait miris ac ſtupendis fabulis. Contexuit quoque hiſtoriam Cantabrigiæ: ex qua de origine Urbis quiddam citat Polydorus Virgilius lib. V. Hiſtoriæ Angl. Sed non videtur opuſculo, quo uſus, nomen fuiſſe adſcriptum. Alioqui enim non vocaret incertum auctorem. Deceſſit Northamtoniæ, anno cIɔ CCCC XLI.

Æqualis his Thomas Dando, prout appellat Balæus, qui Pitſeo Daudo. Fuit Monachus Anglus Carmelita in comitatu Wilcheriæ, & Prior conventus Marleburgenſis. Reliquit opus de vita, & rebus geſtis Arturi magni, Viſiſaxonum regis.

Item tum, (juxta Pitſeum) fuit Joannes Langtonus, monachus Londinenſis Carmelita, & doctor Theologus Oxonienſis: qui præter alia volumen condidit hiſtoriarum de rebus Angliæ. Langtoni quidem, at non operis hujus, meminere Lelandus, ac Balæus. Interfuit concilio Baſileenſi. Atque obiit anno cIɔ CCCC XXXIV.

Cap. VI.

Arnoldi Arhemii, ſeu Kriveti exemplorum opus. Iacobus Suedericus de origine religioſorum. Stephanus Iuliacus de vita Coletæ. Iacobi Clerici Diarium. Ioannis Stabularii Chronicon Leodicenſe. Oliverius Longus de vita B. Coletæ virginis. Theodericus Paulls de miraculo S. Barbaræ. Joannes Loſſenſis. Ægidii Aurifabri opus exemplorum. Nicolaus Cuſanus. Joannes Brugmannus de vita S. Lydwinæ. Ariani Caſſelenſis Chronicon univerſale. Anonymus de moribus Turcarum. Guilielmus Abſelius. Joannis Longini, ſive Dugloſſi liber de vita S. Staniſlai, atque ejuſdem Chronicon rerum Polonicarum. Anonymus de geſtis Flandrorum. Vitus Arenpeckius de rebus Bojorum. Adrianus Butius. Rudolphi Agricolæ epitome de quatuor monarchiis: item carmen de vita S. Annæ. Miracula Roſarii, auctore Alano de Rupe. Henricus Arnoldi de diverſis ſanctis: item Chronica domus Carthuſienſis. Petri Ranzani annales, & particula earum de rebus Hungaricis: & an idem auctor ſit vitæ S. Vincentii Valentini. Guilhelmus de Berchem. Griphonis Flandri Itinerarium terræ ſanctæ. Coriolanus Cepio de vita Petri Mocenici. Arnoldus de Buſco. Henricus de Zoemeren. Anonymi Chronicon magnum Belgicum. Georgii Hugonis de viris illuſtr. & S. Anna. Joannis Tucheri Itinerarium. Anonymus Chronicon Salisburgenſe. Andreas Abbas S. Michaelis de vitis Pontificum, atque aliorum ex ordine Benedictino. Wernerus Rolewinc de origine Friſonum: atque ejuſdem Faſciculus temporum. Appendix Joannis Linturis. Felicis Fabri peregrinatio Hieroſolymitana: item Bernhardi Breidenbachii. Adriani de veteri Buſco Chroni-

von Leodicense. Sigismundi Grossenbrot, & Udalrici monachi S. Afræ, Chronicon Augustanum Ecclesiasticum. Ulrici & Conradi Wellingorum appendix ad Chronicon Henrici Steronis. Henrici de Geilenhusen carmen de vita S. Benedicti. Ioannis Dusseldorpiensis *itinerarium terræ sanctæ. Conradi Molitoris acta.* Theodorus Trevirensis *de vita S. Landrudis.* Petri Dorlandi *Chronicon Cartusiense, & opuscula de vitis aliquot sanctorum.* Iodocus Beisselius *de gestis Flandrorum.* Ioannis Turocii *Chronicon rerum Hungaricarum.* Ioannes de Kikillew *opus de gestis Ludovici, regis Poloniæ, & Hungariæ.* Hubertus Leonardus *de gestis nobilium Francorum.* Henrici Frisonis *Chronicon ordinis Cartusiensis.* Ioannis Palæonydori, *seu* de Aqua-veteri, *sive, ut alii vocant, Mechliniensis, fasciculus temporum tripartitus.* Hartmanni Scedelii *Chronicon Norimbergense.* Marinus Barletius *de gestis Georgii Castrioti, cognomento Scanderbegi: deque oppugnatione Scodræ: & Iovii in ejus nomine error.*

ANno cIↃ CCCC XXXVIII Sigismundo, socero suo, successit Albertus II Austriacus. Qui biennio non toto imperavit. Huic anno cIↃ CCCC XL surrogatus est Fredericus III Austriacus: atque imperium is tenuit annis LIII. Eo rerum potito, imprimis post captam à Turcis Constantinopolim, magis magisque cœperunt literæ in Occidente revirescere. Itaque magna undique eorum seges proveniebat, qui, ut studia cætera, ita & historiam tractarent. In hac copia non abs re erit, si primùm recenseamus, Germanos, & vicinos Belgas: ac sociemus illis aliquot Noricos, Dalmatas, Pannonios, Sarmatas.

Extremâ Sigismundi, item Alberti junioris, & Frederici III ætate fuit Albertus Athemius, qui & *Arnoldus Kivet*, monachus Carthusianus in insula dicta Regina cœli, apud Wesalienses. Hic opus composuit, quod inscripsit, *Referendarium exemplorum.* Constat illud partibus VII. Colligit & sui ævi exempla. Adservari liber hic MSus solet Ruremundæ in cœnobio Crucigerorum: cujus antistes ante hos annos XX erat, & doctrinâ & aliis animi dotibus præstantissimus, Christophorus Calenius, avunculus meus magnus. Obiit Albertus Kivetius jam octogenarius, anno Christi cIↃ CCCC XLIV, cùm LX annis in Carthusiano ordine transegisset.

Anno cIↃ CCCC XXXIX floruit Iacobus Suedericus, Germanus, Ordinis Minorum, custos Misnensis, qui de origine religiosorum librum reliquit. De ætate verò auctores sequor Simlerum in bibliotheca, & Possevinum in Apparatu; qui idem ab Henrico Wiot proditum ait. Non paullò tamen junior sit, si anno ipse cIↃ IↃ XXV codicem eum in lucem emisit: ut à viro docto accepi, si rectè ejus mentem assequor. Sed de opere nondum conspecto difficile mihi est certi quicquam statuere.

Stephanus Iuliacus æqualis fuit Coletæ, Picardæ virgini, reformatrici ordinis S. Claræ; cujus & vitam in literas retulit. Reperies eam apud Surium Tom. VII, a. d. VI Mart. Obiit autem Coleta anno cIↃ CCCC XLVII.

Anno cIↃ CCCC XLV, & deinceps fuit Iacobus Clericus, sive *de Clerq*, Atrebatensis, Dominus de Beauvoir. Vitam aulicam vixit, intentus observandis Principum vitiis, imprimis Principis sui Philippi Boni, Burgundiæ Ducis. Reliquit commentaria, sive diarium eorum, quæ apud Atrebates, ac locis finitimis, contigere. Manuscripta adservantur in bibliotheca Vedastina: ut ait Sweertius in Athenis Atticis: sed utrum, Latinè, an Gallicè scripserit, non addit.

Claruit & tum Ioannes Stabularius monachus cœnobii S. Laurentii apud Leodicenses. Condidit Chronicon Leodiense à S. Materno ad annum Christi cIↃ CCCC XLIX: quo ipso obiit. Edidit hoc Chronicon nuper Ioannes Chapeavillius.

Olivetius Longus, Prior ad S. Bavonem Gandavi, ordinis S. Benedicti, claruit circa annum cIↃ CCCC XLIX, præter alia quæ Gandavi, & Lovanii MSa exstant, etiam scripsit vitam B. Coletæ virginis Gandavensis. Molanum adi in Natalibus Sanctorum Belgicæ.

Theodericus Paulli Gorcomensis floruit eodem tempore. Hic consignavit miraculum S. Barbaræ; quod contigit anno cIↃ CCCC XLVIII. Ætatem indicat, quòd eidem præsens interfuit. Habes in Collect. Surii Tom. VI, IV Dec.

Claruit tum quoque Ioannes Lossensis, abbas Leodicensis in cœnobio S. Laurentii ad urbis muros, quo in munere Ioanni Stabulario successit anno cIↃ CCCC XLIX. Descripsit res gestas Episcoporum Leodicensium ab anno cIↃ CCCC XI, usque ad annum cIↃ CCCC LIX. Exstat id opus in memorato cœnobio MSum.

Frederici III ætate, claruit quoque Ægidius Aurifaber, monachus Cartusianus, vicarius domus montis Sion in Zelandia juxta oppidum Ziricæam. Præter sermones de tempore & sanctis, reliquit etiam opus exemplorum. Obiit anno cIↃ CCCC LXVI. Vide Sutorem lib. II. vitæ Cartus. cap. VII. a & Arnoldum Bostium lib. de viris illustr. ordin. Cartus. cap. XXVI, vel illum, qui post eos scripsit, Theodorum Petrejum in bibliotheca Cartusiana. *a P. 571. edit. Lovan.*

Eodem imperante claruit Nicolaus Cusanus. Natus is in diœcesi Trevirensi. Primùm fuit decanus S. Florini, hinc Brixinensis episcopus: denique idem Cardinalis S. Petri ad Vincula creatus est à papa Nicolao V. Quantus vir fuerit, si non ex monumentis ejus, at ex luculento, notoque Fabri Strabulensis elogio sciretur. Quæ scripserit Trithemius ostendet. Quanquam præter ea, quæ ille commemorat, alia composuisse, operum ejus volumen Basileæ primùm editum clarè docet. Moscoviam etiam descripsisse, sed tantùm ea signasse, quæ relatu alieno acceperat, tradit Sigismundus Liber Baro in Herbestain, præfat. in rerum Moscovitarum commentarios. Obiit annos natus LXII, Christi anno cIↃ CCCC LXIV.

Joannes Brugmannus, Belga, Franciscanus, Theologiæ in Audomarensi monasterio professor, anno claruit cIↃ CCCC LVI. Scripsit vitam S. Liduinæ, virginis Hollandiæ, cujus nomen Hollandis *Lydwii*, sed integrè sit *Lydwye*, quasi dicas *lata patientia.* Decessit ea anno Christi cIↃ CCCC XXXIII, XVIII Kal. Maji, sub Burgundiæ & Hollandiæ principe Philippo. Exstat hujus vitæ codex MSus Lovanii in Cœnobio fratrum ord. Minor. Epitomen ejus edidit Franciscus Haræus in vitis Sanctorum ad XIV Apr.

Anianus Flander Casselensis, monachus Bergis S. Winoci ordinis S. Benedicti & abbas S. Petri Oudeburgensis, congregationis Cluniacensis, vivebat an. cIↃ CCCC L. Consignavit *Chronicon universale* (ita inscribitur) ab orbe condito usque ad sua tempora. Id manuscriptum exstabat in æde Benedictinorum, quam instauràrat Anianus ille anno cIↃ CCCC LVII. Sed anno cIↃ IↃ LXXVIII, dum bello omnia ardent, inde sublatum est: nec compertum habeo, utrùm perierit, an in bibliotheca cujusquam delitescat. Meminere & Gazejus in bibliotheca, & Joannes Cognatus lib. IV. cap. XLII. historiæ Tornacensis.

Anonymus iisdem temporibus in literis retulit ritus & mores Turcorum, quos miser, experientiâ magistrâ, edoctus erat. Quippe ab iis anno cIↃ CCCC XXXVI captus fuit, & divenditus: detentusque usque ad annum cIↃ CCCC LVIII. Nascente demum typographiâ editus est in lucem, sed sine nomine editoris, vel loci. Vidi nuper in publica Amstelodamensium bibliotheca, deducente tum eò doctissimo, & amicissimo, Joanne, Joannis filio, Polyandro, Jurisconsulto.

Claruit tum quoque Guilhelmus Abselius, Bredanus Cartusianus, ac postea Brugensium Prior, vir ut genere nobilis, ita scriptis iis temporibus clarus. Inter alia B. Ægidii vitam rhytmo exposuit. Decessit anno quo Dionysius Rykelius nempe cIↃ CCCC LXXI.

Ioannes Longinus, qui & Duglossus, vel *Dugloschus*, vel *Dlugossus* vocatur, Canonicus fuit Cracoviensis, & postmodo Leopoliensis episcopus. Nomine Casimiri III, Polonorum regis, varias obiit legationes, ac liberorum quoque ejus fuit præceptor. Anno cIↃ CCCC LXV,

vitam S. Stanislai, episcopi Cracoviensis & martyris, tribus tractatibus complexus fuit, sed Surius stylum mutavit, inque compendium redegit, prologos etiam omisit. Habes Tom. III, ad diem VIII Maji. Scripsit quoque commentarium rerum Polonicarum, qui manuscriptus exstat Romæ in bibliotheca S. Mariæ in Vallicella. Meminit ejus operis Cromerus lib. XXIX. rerum Polonicarum. Et Joannes Herburtus de Folstin, Polonici regni Senator, præfatione in Chronicon, seu Historiæ Polonicæ compendium; ubi usum ait *diligentia ac fide in perscribenda historia singulari.* Atque idem testatur de Joanne Miechoviensi: sed addit, *non eo ordine, ac verborum, sententiarumque gravitate usos, ut ad externorum optimis literis exculta ingenia purgatasque & teretes aures, scripta illorum penetrare possent.* Perduxit Duglossus chronicon suum usque ad annum CIƆCCCCLXXX, quo ipso decessit, IV Kalend. Jun.

Eodem tempore vivebat anonymus, qui scripsit de gestis Flandrorum. Incipit ab anno DLXXX, ac finit in anno CIƆCCCCLXII. Initium operis est, *Temporibus Clotharii, Childerici, ac Theoderici*, &c. Desinit autem hoc pacto, *de quorum spoliis ditatus est.* Necdum in lucem prodiit: sed habeo ejus codicem manuscriptum: qui olim fuit V. Cl. Adriani van der Burchii, ac nescio, num ejus, an ab alterius cujusdam manu recentiori sit hæc inscriptio, *Chronica Comitum, & Reip. Flandriæ.* Vetus autem ἐπιγραφὴ non aliud indicat, quàm esse id opus congestum excerptumque *ex gestis Flandriæ.*

Vitus Arenpeckius, sacerdos, Landshutâ oriundus, ab Joanne Aventino sæpius commemoratur inter domesticos historicos, qui res Bojorum posteris transmiserint. Testatur eum parentum suorum memoria sub duce Georgio claruisse; deque Bojis, & Latinâ, & Germanicâ linguâ, diligentissimè egisse. Inque bibliotheca Fraxinensium Pontificum servari, monet idem initio libri primi.

Adrianus Butius Hulstensis, monachus Dunensis apud Flandros, vixit anno CIƆCCCCLXVIII. Meminit ejus Meierus annalium Flandriæ lib. XVI, ubi sic scribit: *Quarto Idus Maias Hadrianus, Verbeltensis, præfectus Saefsingiæ, Hulstinos cum suis profectus, ut confirmaret id oppidi in fide Principis, cum Gandensibus fortuito occurrentibus pugnare cogitur: adeoque casus est, ut cum septem omnino ex CCCC vix evaserit. Cum eo salvatus est, per aquam transnans Iacobus But, germanus Hadriani But, Dunensis Historici.*

Rudolphus Agricola Jacobo Bergomati in Chronicis vocatur *Rodolphus à Groningen*, nempe quia in Baflon, pago juxta Groningam, principem Frisiæ urbem, natus fuit: quod contigit circa annum CIƆCCCCXLII. Puer Lovanii in Gymnasio Falconensi Philosophiæ operam dedit. Et cùm Theologiæ rudimenta degustâsset, in Gallias abiit, indeque in Italiam; ubi Theodorum Gazam audivit. Postquam domum rediit Syndicus factus est Reipublicæ Groninganæ, ob cujus negotia missus in aulam Cæsaris Maximiliani, ubi cùm semestri hæsisset, voti compos Groningam reversus est. Exinde a variis, eosque inter Antverpiensibus ad Scholæ præfecturam deposcebatur. Sed prætulit professionem Heidelbergæ, ubi philosophiam triennium docuit, ac Græcas literas tota Germania excitavit. Vir fuit Latinè, Græcè, & Hebraicè doctissimus, philosophus summus, atque idem admodum disertus, imò, & Musicæ, picturæ, aliarumque artium studiosissimus. Quæ scripserit, Bergomas, Tritthemius, & alii dicent. Inter alia, in gratiam Philippi, Electoris Palatini, contexuit epitomen historicam de quatuor monarchiis, in qua & civilia monita admiscuit. Præterea consignavit vitam Francisci Petrarchæ. Idem vitam S. Annæ carmine fuit complexus. Quod poemation etiam Gyraldo laudatur, dialogo priori de sui temporis poëtis. Transferendo Dionysio Areopagitæ intentus, obiit Heidelbergæ anno CIƆCCCCLXXXV. atque in habitu Franciscani apud Minoritas ibidem, ut præceperat, sepultus fuit. Epitaphium ei hoc condidit Hermolaus Barbarus:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemque decusque soli.
Scilicet hoc vivo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Viglius Zuichemus, Frisius & ipse, hæc adjunxit:

RUDOLPHI FRISII AGRICOLÆ
MEMORIÆ POSUIT VIGLIUS
ZUICHEMUS. DEPONENTI
ANATHEMA. RELINQUENTI
BENEDICTIO.

Luculentum etiam Agricolæ hujus elogium exstat apud Erasmum in Ciceroniano suo: item in adagione, *Quid cani cum balneo.* Sed elogium illud in editione Paulli Manutii non comparet. De eodem ita Petrus Bembus lib. VI. Epistol. ad Erasmum; *Rodolphi Agricolæ scripta maximi omnium, qui ætate nostra scripserunt, multi quidem probantur.*

Alanus de Rupe, monachus ordinis Prædic. in cœnobio Zuollensi, scripsit cum alia, tum de miraculis Rosarii: mortuus autem est in cœnobio suo anno CIƆCCCCLXXV.

Henricus Arnoldi, Saxo, prius in Basileensi concilio, quod cœpit anno CIƆCCCCXXXI, notarius, postea monachus Carthusiensis, inter alia fecit historias de diversis sanctis, item Chronica domus Carthusiensis, quæ erat Basileæ. Obiit, Tritthemio teste, anno CIƆCCCCLXXXVII.

Hic quoque locus esto Petro Ranzano, non quia patriam ejus satis sciamus; sed quoniam apud Matthiam Corvinum, Hungariæ regem, triennium legatus fuit. Ranzanus ille de omnium pene gentium rebus, Annalium libros scripsit LXI: ex quibus ultimum duntaxat, atque id Sambuci beneficio, habemus inter Hungaricarum rerum scriptores. Dividitur verò in indiculos XXXVI. Nam quæ post indiculum XXXVI sequuntur, non Ranzani sunt, sed Sambuci. Desinit autem Ranzanus in bello inter Matthiam Corvinum, & Cæsarem Fredericum III. Eoque tempore vixisse, satis docent verba ista a: *Ubi tandem animadvertisset* (Matthias à Frederico Imperat.) *sibi verba dari: nihil ulterius protelandum ratus, sumtis armis, Austriam, quæ regno est Ungariæ conterminna, invasit, belloque diuturno perdomuit: & HODIE, nemine reluctante, tranquillissimè possidet.* Idem quoque fine indiculi XXVII ait se interfuisse exequiis Joannis Corvini, quæ incidunt in annum CIƆCCCCLVI. Ex iisdem autem fontibus hausit sua, unde Bonfinius. Nempe ex indicibus regum, quos Viennæ acceperat à regina Beatrice. Nec minùs eum brevitas commendat, quàm Bonfinium, quòd uberior sit, & tam multa adjungat de rebus externis. Quæri possit, utrùm idem sit Petrus ille Ranzanus, cui libri V de vita B. Vincentii Valentini, cognomento Ferrarii, adscribuntur in Suriana collectione Tom. II, ad diem III April. Tempora sanè conveniunt. Nam vita ea exarata est, postquam Calixtus III Vincentium retulisset in numerum sanctorum: quemadmodum liquet ex præfatione, atque item fine libri V. Calixtus autem sedere cœpit anno CIƆCCCCLV; atque anno decessit CIƆCCCCLVIII: quo ipso Matthæus Corvinus (ad quem legationem obiit Ranzanus) electus est Hungariæ rex: sexennio nempe antequam coronam regiam assumeret. Quod si hic idem fuerit, ut videtur; de patria, ac vitâ omni, satis liquebit. Fuit enim hic patriâ Siculus, domo Panormitanus, episcopus Luceriensis. De eo ita Leander Albertus lib. IV. de viris illustribus ordinis Prædicatorum b: *Petrus Ranzanus orator insignis, Siculus oriundus, præsul dignissimus, Divi Vincentii Valentini vitam tribus libris distinctam ab se edidit.* Sed de annalibus, quibus potissimùm meritus sit celebrari, si idem sit auctor, ne γρῦ quidem ille. Uti nec in Italia sua, quo loco de Luceria c tractat, ac valde Raffinum hunc celebrat: quemadmodum senem obiisse ait anno Christi CIƆCCCCXCII. Meminit ibidem Leander Siciliæ suæ, in qua, ubi de Panormo agit, referre se ait, quæ ingenii monumenta reliquerit Ranzanus. Sed hoc Leandri opus, unde decidi res tota posset, lucem nunquam vidit.

a In fine indiculi 36.
b Fol. 135.
c P 385. edit. Col.

Guiliel-

Guilielmus de Berchem, Geldrus, Niellensis Ecclesiæ pastor, & canonicus S. Stephani, & Ecclesiæ Noviomagensis pronotarius, composuit compendium Chronicorum Geltriæ, ac perduxit usque ad annum cIↄ cccc LXVI, quo vivebat.

Griphon, Flander, monachus ordinis fratrum minorum, & S. Theologiæ Professor apud Parisienses, reliquit itinerarium terræ Sanctæ. Fuerat autem a Papa Sixto III. in Palæstinam missus, ut Maronitas montis Libani Romanæ Ecclesiæ adjungeret: atque idem à Calixto III. Orientalium Ecclesiarum Patriarcha fuit nuncupatus. Obiit anno cIↄ cccc LXXV.

Eodem Friderico imperante, floruit Coriolanus Cepio Dalmata, qui Scodræ (ea Albaniæ regionis caput est) degebat anno cIↄ cccc LXXVIII, cùm illam, sed irrito conatu Muhammedes obsideret. Descripsit libris tribus res gestas Petri Mocenici Veneti imperatoris, ejus, qui postea septuagesimus Venetorum princeps fuit, cùm anno uno, mensibus duobus Remp. gubernâsset, anno obiit cIↄ cccc LXXV. Meminit & operis hujus Cuspinianus in historia de Imperatoribus. Basileæ autem prodiit anno cIↄ Iↄ XLIV.

Arnoldus de Busco, sive Boschius, monachus Ordinis Eremitarum S. Augustini, in pretio erat Frederico III. imperante: ac cùm alia reliquit, tum librum de viris illustribus ordinis sui, & monasterii Windesheimensis: item de laudibus S. Annæ. Devotum, ac eloquentissimum theologum vocat Paullus Langius in Chronico Citizensi.

Anno cIↄ cccc LXX vivebat Henricus de Zoemeren Brabantus doctor Theologus Lovaniensis, & decanus Antverpiensis. Hic fecit epitomen primæ partis Occani idque postulato Bessarionis, cardinalis Nicæni, qui tum temporis Papæ per Germaniam ac Belgicam legatus erat. Etiam de capta Constantinopoli scripsit: ut quoque de hæreticis, quemadmodum videre est apud Simlerum in epitome bibliothecæ. Obiit Romæ temporibus Sixti IV. Pontificis.

Temporibus Frederici III. Imp. canonicus regularis ordinis S. Augustini prope Nassiam, scripsit, vel potius ex variis collegit *Chronicon magnum Belgicum*, quod incipit ab anno gratiæ LIV, ac desinit in obsidione Nussiensi, quæ anno contigit cIↄ cccc LXXIV. Eo autem tempore vixisse, indicant vel postrema operis verba: *Et tanto bombardarum fragore aer pertonuit, quòd vix etiam obturatis auribus tolerare potuit.* Primus hunc scriptorem ex bibliotheca sua in lucem prodire jussit Joannes Pistorius.

Georgius Hugo, philosophus, & curator inferioris Altachii (id cœnobium est dicatum B. Benedicto) ab Jo. Aventino refertur inter domesticos scriptores, qui parentum memoria historiam condiderint. Latinè, idque jussu ducis Georgii de Boiis, scripsisse, idem auctor a est.

a Inscript. quas præmittit l. 2. annal.

Joannes Tucherus Norimbergensis anno cIↄ cccc LXXIX describebat profectionem Hierosolymitanam, atque Ægyptiam: Germanicè ille quidem, sed postea prodiit Latinè.

Eodem tempore, quantum conjecturâ assequi licet, fuit anonymus auctor Chronicorum Salisburgensium, quæ ab an. Iↄ LXXX ordiuntur: ac desinunt in anno cIↄ cccc LXXV. Ea ex bibliotheca Alberti Hungeri edidit Canisius T. VI Ant. Lect.

Itidem Andreas, S. Michaëlis Bambergæ Benedictinus Abbas, Germanus, anno floruit cIↄ cccc LXXXIII, ac, præter librum de conceptione virginis Deiparæ, scripsit opus ingens de eorum Pontificum, Archiepiscoporum, Antistitum, Abbatum & Abbatissarum gestis, qui ex ordine Benedicti fuere in sanctorum numerum relati.

Wernerus Rolevinc de Laer, Cartusiensis domus S. Barbaræ Coloniæ Agrippinæ, natione Westfalus, inter alia reliquit librum de origine Frisonum: item calendarium ac martyrologium: &, quo maximè inclaruit, fasciculum temporum ab initio mundi ad sua usque tempora. Primùm quidem desiisse videtur in anno cIↄ cccc LXX, qui penultimus Paulli II. Sanè MSus noster non ulterius producitur. Exinde pauculis additis pertigit usque ad annum cIↄ cccc LXXIV: qui erat Sixti IV. annus tertius. Ad Sixti tempora perduxisse ait Bostius in viris illustribus Carthusianis capite ultimo. Atque hic finit vetustissima, quam habeo, editio, Lovanii procurata anno cIↄ cccc LXXVI. Nomen auctoris æque ibidem, ac in MSo, desideratur. Solùm dicitur opus istoc *propriis cujusdam devoti Carthusiensis, & viri historiarum studiosissimi manibus, ab initio mundi usque ad Sixti Papæ* IV. *tempora, contextum esse: sed Joannem Veldner summâ diligentiâ, majoreque impensa, nonnullis additis imaginibus, ad finem usque deduxisse.* Postremo autem pertexuit auctor opus suum usque ad annum cIↄ cccc LXXX, quo ait papam factum Innocentium VIII. Atque hic recentissimæ etiam editiones desinunt. Exinde Chronicon hoc continuavit *Joannes Linturius*, usque ad annum cIↄ Iↄ XIV. Linturius ille Hoffiensis in Voitlandia pastor fuit: atque istud in caussa est, cur ita res alias describat, ut Voitlandiam tantopere, maximeque Hoffiensem spectet ecclesiam. Aliam ejusdem Werneri suggerit Jacobus Bergomas lib. XVI, item Tritthemius in Catal. qui virum vidit, & ex ore ejus didicit, quæ scripto signâsset. Idem Arnoldus Bostius opere ante memorato. Obiit Wernerus anno cIↄ Iↄ II.

Frederici etiam temporibus in honore aliquo erant Germani duo, Felix Fabri, & Bernhardus Breidenbach. *Felix Fabri* anno cIↄ cccc LXXXIII, ac deinceps, in conventu Ulmensi monachus egit Ordinis Prædicatorii. Innotuit opere de peregrinatione sua, atque item Bernardi ejus, quem dixi, & de quo proximè pluribus agendum.

Bernhardus à Breitenbach vir nobilis auctor est Itinerarii, sive, ut ipse vocat, passagii in terram sanctam: in cujus initio indicat, se fuisse camerarium, ut loquuntur, & decanum Ecclesiæ Moguntinæ. Dicavit autem opus hoc Bertholdo, principi Hennenbergensi, ac tum temporis archiepiscopo Moguntino; quem honorem adeptus is erat anno cIↄ cccc LXXXIV, atque annis gessit XXI. Scripsit autem ea Breitenbachius quorum erat αὐτόπτης. Anno cIↄ cccc LXXXIII iter in terram Sanctam est aggressus, unà cum Fratre Felice, Lectore, & Prædicatore Ulmensi. Ac Hierosolyma, monte Sinai, Cairo lustratis domum rediit anno proximo mense Januario. Unde error dilucet Possevini, cùm in Apparatu sacro hunc Itinerarii scriptorem suâ dicit ætate vixisse. Sanè Possevinus post archiepiscopum hunc decessit totis annis CVI. Obiit enim Possevinus anno cIↄ Iↄc XI; anno LI, ex quo societatem Iesu complexus esset. Nempe confudit Bernhardum Bredenbachium cum Tilmanno Bredenbachio, qui Possevini æqualis fuit. Tilmannus enim anno cIↄ Iↄ LXXXIV Coloniæ consarcinabat sacrarum Collationum libros. Puta annis XCVI, postquam prior Bredenbachius jam Itinerarium suum publicâsset: idque & Latinâ, & Germanicâ linguâ. Sanè exemplar ejus operis habeo lingua Germanico-Belgicâ Moguntiæ editum anno cIↄ cccc LXXXVIII. Excudit illud Magister Erardus Rewijck, Ultrajectinus, quem antea Bredenbachius itineris sui in Palæstinam adsumserat comitem, quò, in urbibus, ac portibus, scitè depingendis, opera ejus uteretur: quemadmodum Bredenbachius ipse penè initio Itinerarii sui refert.

Adrianus de Veteri Busco, Belga, monachus cœnobii S. Laurentii, juxta Leodicum, condidit Chronicon Leodicense, ab anno cIↄ cccc XLIX, quo desinit Ioannes Stabularius monachus ejusdem cœnobii: desinit autem in an. cIↄ cccc LXXXIII.

Sigismundus religiosus Chronicon Augustanum Ecclesiasticum scripsit, ac abbati Ioanni de Giltlingen dicavit an. cIↄ cccc LXXXIII. Primus illud in publicum, cum aliquot aliis rerum Germanicarum scriptoribus, in lucem emisit Io. Pistorius. Apud Conradum Gesnerum reperio, Viennæ in bibliotheca Wolphangi Lazii exstitisse Chronicon Augustanum: quod operas suas jungentes composuis-

sent duo isti, Udalricus, monachus S. Afræ, & Sigismundus Gossenprot: sive, ut idem alibi, & ex eo, in scriptorum Nomenclatore, Rob. Constantinus vocat, Grossenbrot. Unde discimus cognomen Sigismundi; nec solum auctorem ejus Chronici fuisse, sed adjutum ab Udalrico. Videri possit hic esse ille Udalricus, sive Ulricus Wellingus, qui cum fratre suo Conrado Wellingo, Chronico Henrici Steronis appendicem addidit ab anno cIↃ ccc usque ad annum cIↃ ccc xxxv. Verùm scrupulum injicit, quòd, si idem foret, potius perduxisset appendicem eam usque ad annum cIↃ cccc LXXXIV: quò usque in Chronico suo Augustano provectum dicebamus. Eoque, etsi & Chronici, & appendicis auctor, Udalricus dicatur, ac monachus S. Udalrici & Afræ apud Augustanos: tamen eò magis inclinat animus, ut diversos putem.

Henricus de Geilnhusen, monachus monasterii S. Martini Spanheimensis, congregat. Brunsfeldensis, prodidit cùm alia multa, quæ ex Tritthemii Germanicis scriptoribus cognoscere est; tum vitam S. Benedicti carmine panxit elegiaco: uti & à Marco, Cassinensi monacho, factum erat versibus heroicis. Obiit anno cIↃ cccc LXXXVIII.

Circa annum cIↃ cccc LXXXV floruit Joannes à Dusseldorp, Carmelita, Argentinensis Cœnobii Prior. Præter alia composuit itinerarium Terræ Sanctæ, quam ipse lustrarat. Decessit anno cIↃ cccc XCIV. Sepultus est Argentinæ.

Conradus Molitor, notarius, anno cIↃ cccc LXXXIX, acta variorum temporum digessit. Quo opere MSo se usum profitetur is, qui abbati Urspergensi παραλειπόμενα adjecit.

Theodorus, Trevirensis Archiepiscopus, anno vixit cIↃ cccc xc, ac præter librum de laudibus B. Virginis, etiam descripsit vitam S. Landradis.

Petrus Dorlandus Prior Carthusiæ in Zeelhem prope Diest in Diœcesi Leodicensi fuit anno cIↃ cccc xc. Hic in hominum notitiam venit Chronico suo Carthusiensi: quod primus edidit, & notis illustravit Theodorus Petreius, Campensis, Carthusiæ Coloniensis professor. Item scripsit dialogum de S. Cæcilia, cur phœnici comparetur; dialogum de S. Ursula, & sodalibus ejus; de inventione & passione S. Laurentii martyris; de S. Vincentio Ferrariensi, Ord. Præd. Vitam S. Romani militis, & martyris; de variis S. Antonii abbatis tentationibus; de vita & conversatione B. Catharinæ virginis, & martyris; vitam B. Annæ libris quinque, atque alia. Obiit anno cIↃ IↃ VII, XXV Aug.

Item claruit his temporibus Jodocus Beisselius Teutonicus, Aquensis patricius. Is præter dialogum Platonico more scriptum, quem Hermolao Barbaro dicavit; præter item orationes, carmina, & alia; etiam opus condidit de gestis Flandrorum. Plura de eo Bergomas, & Tritthemius.

Magister Joannes Turocius, sive de Thwrocz, Pannonius, (quem & Cuspinianus se in imperatoribus sequi profitetur) famam ac nomen meruit Chronico suo rerum Hungaricarum: quod Matthæi Corvino, Hungariæ ac Bohemiæ regi, dicavit. Incipit verò ab gentis ortu, ac rege Attila, & perducit usque ad annum M CCC XLII, quo in Karoli regis locum Ludovicus successit. Hinc sequitur Joannes archidiaconus de Kikellew, in Ecclesia Transsylvana vicarius Strigoniens. in spiritualibus generalis. Is res Ludovici regis scripsit usque ad obitum ejus, qui incidit in annum M CCC LXXXII. Fuerat autem Ludovico regi notarius à secretis: ut res ejus satis habuerit exploratas. Post hanc partem Joannis de Kikellew (quam historiæ suæ Turocius inseruit) agit idem Turocius de miserabili casu Karoli cognomento Parvi, qui post Ludovicum imperavit. Atque inde pergit usque ad coronationem Matthiæ, quæ incidit in annum cIↃ cccc LXIV.

Etiam circa annum cIↃ cccc xc fuit Hubertus Leonardus, Carmelita. E Germania originem ducebat, Tritthemio teste: sed Parisiis Theologiæ professor fuit, ac tandem episcopus Dariensis, & inquisitor hæreticæ pravitatis. Reliquit inter alia opus de genealogia nobilium Francorum, & eorum gestis.

Iisdem temporibus vixit Henricus Friso, Cartusiensis. Condidit Chronicon sui ordinis. Obiit anno cIↃ IↃ. Meminit Jacobus Wimphelingus in rerum Germanicarum epitome, & Suffridus Petri in Frisiæ scriptoribus.

Anno cIↃ cccc XCII, & aliquot annis pòst, claruit Ioannes Palæonydorus, sive de *aqua veteri*. Natus in Hollandiæ oppido, cui nomen *Oude water*. Id Latinis sit Veteres aquæ: Græcis παλαιὸν ὕδωρ. Itaque cùm vocari posset *Oude-vaterius*, aut *Veteraquinas*, tamen prætulit ferè Græcum *Palæonydorus*, quod corruptè scribunt *Paleonidorus*: prout & apud Hieronymum Rubeum est exaratum lib. v Histor. Ravennatis a: quo loco ab hoc Batavo illud quoque proditum ait, Elisei corpus Ravennam fuisse translatum, jussu Theodosii Cæsaris. Fuit hic scriptor monachus, Ordinis Carmelitani, cœnobii Mechliniensis, unde a Possevino in Apparatu sacro alicubi Ioannes Mechliniensis nuncupatur. Edidit libros tres hoc titulo, *Fasciculus temporum tripartitus*. Quo agit de origine, statu, & profectu sui ordinis Carmelitici. Idem pro Tritthemio quædam conscripsit adversus Wigandum. Decessit anno cIↃ IↃ VII, annos natus LXXIV.

a P. 116. edit. ann. 1589.

Æqualis eidem fuit Hartmannus Scedel, Norimbergensis. Qui breviter descripsit, & velut in tabella ob oculos posuit seriem Pontificum, Cæsarum, Regum, & aliarum rerum memorabilium, ab origine mundi usque ad annum cIↃ cccc XCII, quo vivebat. Opus hoc vulgò *Norimbergense Chronicon* appellatur, quia Norimbergæ an. cIↃ cccc XCIII prodiit, auspiciis quidem Sebaldi Schreier, & Sebastiani Kamermaister: cura autem Antonii Koberger. Meminit ejus & Paullus Langius in Chronico Citizensi, quo loco tractat de Guidone Bonato: item ubi de Ioa. Husso, & Hieronymo Pragensi agit.

Ultimis etiam Frederici temporibus claruit Marinus Barletius, Dalmata, Scodrensis sacerdos, ac postquam Scodra in manus Turcarum venit, Brixiensis professor: qui & Marinus Becichemus nuncupatur. Pro eo in quibusdam codd. Iovii b *Barinus* editum est: sed typographi errore. Hic tredecim libris eleganter descripsit vitam ac gesta Georgii Castrioti c, Epirotarum principis: qui ab Amurathe ob præstantia facinora vocatus est *Scanderbegus*: eo significatur *Alexander dominus*, hoc est, Alexander Magnus: ut est apud Volaterranum lib. VIII. Eos libros dicavit Donferando Castriotto, qui nepos erat Scanderbegi. Ad fidem pertinent illa in præfatione: *A majoribus diligenter relata, & à quibusdam etiam qui interfuerunt, visa, memoriæ mandavi.* Obiit autem Scanderbegus anno cIↃ cccc LXVI, XVI Kal. Febr. ut apud Barletium est in fine operis. De scriptore eo hujusmodi est Iovii judicium: *Ab hoc Dalmata, non insulse Latino, Georgii Castrioti Scanderbechi admirabiles res bello gestas, quamquam inusitatis excessibus perscriptas, legimus. Æquavit enim hic vir, amore patriæ, & barbarorum odio, à fide procul abductus, Epirotæ reguli virtutem antiquis heroibus, ita ut justam egregie factorum gloriam, dum supra æquum in laudes prorumpit, suspicione mendacii elevisse censeatur.* Idem Barletius etiam libros tres reliquit de expugnatione urbis Scodræ: ut ipse ait extremo libro XIII. Video hunc scriptorem Iovio in Elogiis doctorum Virorum vocari Marinum Becichemium Scodrensem. Sed duos Marinos Scodrenses Barletium, & Becichemium confudit. Quorum Becichemius Brixiensis professor fuit, Raphaëlis Regii, Ioannis Calpurnii, Georgii Vallæ, & aliorum ejus ævi æqualis. Ac literis mandavit panegyricum Leonardo Lauretano, principi Veneto, atque Urbis ejus Senatui dictum: item centuriam epistolicarum quæstionum, castigationes in varios scriptores, & opuscula quædam oratoria: quæ omnia in Italia anno cIↃ IↃ VI in lucem prodierunt: postea que in Germania magna ex parte fuerunt recusa. Vide de eo Riccobonum lib. I de

b Ut illa, quæ excusa Basileæ à Perna an. 1578.

c Argentorati Crato Mylius excudit an. 1537.

Gymna-

Gymnasio Patavino, ubi refert, qui humaniores literas sint professi anno cIↃ IↃ xx. Sed fusiùs, accuratiusque de eo tractavit in ejusdem argumenti opere V. Cl. Felix Osius.

Cap. VII.

Matthæus Palmerius Florentinus. Jo. Baptista Pajarinus Vincentinus. Ludovicus Marchentus Veronensis. Renatus Andegavensis. Carolus Aretinus. Hieronymus Valla de gestis Patrum. Joannes Marchanova Patavinus. Alphonsus Tostadus de terra sancta. Joannes Tortellius de vita Athanasii. Cujus & fortasse est vita S. Zenobii. Laurentius Valla de gestis Alphonsi, Arragoniæ regis. Anonymus, auctor Chronici Patriarcharum. Benedictus Morandus. Benedictus de Accoltis. Andreas Dominicus Floccus de Romanis magistratibus. Jannotius Manetus. Bartholomæus Veronensis. Anonymus de vita S. Bernardini Senensis. Franciscus Contarenus Venetus. Joannes Antonius Campanus de vita Pii II. Pontificis, deque gestis Andreæ Brachii Perusini. Petrus Candidus December de vita Philippi, vicecomitis Mediolanensis. Horatius Romanus. Guarinus Veronensis. Blondus Flavius. Alphonsus à Carthagena de regibus Hispaniæ. S. Antoninus, Florentinus præsul. Joannes Hagen, sive de indagine. Ambrosii Contareni Itinerarium in Persiam. Platina, deque ejus prænomine. Nicolaus Perottus de laudibus Frederici III. Francisci Philelphi Sforcias, & vita Nicolai Papæ V. Antonii Panormitæ libri IV de dictis, gestisque regis Alphonsi. Æneas Sylvius, sive Pius secundus. Nicolaus Segundinus. Leodrisius Cribellus de Sfortiis, patre, filioque. Jacobi Ticinensis commentarii de gestis suorum temporum. Ludovicus Vicentinus de vita S. Bernardini Senensis. Antonius Tudertinus. Franciscus Castilionensis de vita S. Antonini, & aliorum. Rodericus Santius de rebus Hispanicis.

ACcedo ad Italos, quorum multi, inprimis imperante Frederico III, scribendo adluxere temporibus suis facem. Quid mirum? quando literæ tum magis, & magis, revirescere cœperunt, curâ potissimùm Papæ Nicolai V, cui eo nomine multum hodieque debet orbis literatus. Accessit alterum quoque, quia, captâ Constantinopoli, eruditiores inde in Italiam se præcipuè contulerunt, Græcasque huc literas intulere. Unde, quantum ibi incrementum studia ceperint, apertiùs est, quàm ut dici mereatur. Nec tamen solos nunc Italos considerabimus, sed etiam vicinos Siculos: atque adeò Gallos quoque, & Hispanos: partim quia in his gentibus historicum aliquid pauciores elaborarunt, quàm ut seorsum de iis agere attineat; partim quia inter eas illa est linguæ communio, ut ab unâ matrice, Latinâ dico, profluxisse universas, obscurum esse nemini possit.

Primis Frederici III. temporibus claruit Matthæus Palmerius Florentinus, vir longè doctissimus; ac eorum unus, quorum nomen reperias inter illos, ad quos epistolas suas scribit Jacobus Picolominæus, Cardinalis Papiensis. Interfuit concilio Florentino; quod Ferrariæ inchoatum est anno cIↃ cccc xxxviii, at Florentiæ finitum anno sequenti. Præter libros IV de vita civili (quorum & meminit Leander in descriptione Italiæ) composuit vitam V. Cl. Nicolai Acciaoli. Item librum de bello Pisano. Præterea Chronicon Prosperi, quod desinit in anno cccc xlviii, mille annis additis continuavit usque ad annum cIↃ cccc xlix.

Quod tamen cautè accipi debet. Nempe eo modo, quo Prosper, etsi ab orbe condito exorsus fuit, tamen vulgò dicitur continuâsse Chronicon B. Hieronymi: putà, quia resectis prioribus temporibus, solùm id Chronico Hieronymiano appingi solet, quod tempora ea consequitur, ubi desiit Hieronymus. Eadem conditio Palmerii fuit, si editos quidem codd. spectemus. Sed, spero, meliore fato totus vivet Palmerius, quàm Prosper, cujus prior ac melior operis pars planè deperiit. Quippe integrum Palmerii Chronicon MSum habet antiquitatis omnis, & amantissimus, & intelligentissimus, Laurentius Pignorius Patavinus. Fuit is codex olim Joannis Aretini Tortellii, de quo paullò pòst loquemur. Venio ad ipsum Palmerium. Hic, cùm revocare ea nollet, quæ libro de Angelis scripsisset, flammis exustus fuit; ut Joannes Tritthemius quidem in catalogo refert, atque ex eo Genebrardus. Video, miror-que, silere hoc Philippum Bergomatem, cùm ejus vitæ cursum exponit in Chron. Suppl. ad annum cIↃ cccc xxxix. Mirum quoque, tacere Raphaëlem Volaterranum Comm. Urb. lib. xxi. ubi Palmerium hunc ait maximâ rerum cognitione, ac prudentiâ valuisse: atque ad ultimam pervenisse senectutem. Poterat tamen ea res, utpote in Italia gesta, notior esse hominibus Italis, quàm Tritthemio Germano. Sed fortasse caussas suas habuere, & Bergomas, & Volaterranus, cur silentio mallent prætetire, quòd hominis eruditi, beneque meriti de literarum studiis, nomen ac gloriam labe non exiguâ aspergere videretur. Aut fortasse Tritthemio imposuit fama, quæ inventis gaudet addere. Sanè Paullus Jovius dicere est contentus, *cùm de divinis perperam incautè locutus, in hæresis Arrianæ suspicionem incidisset, librum ejus ex Theologorum sententia damnatum crematumque.* De auctore autem combusto, nihil addit. Uti nec alter Italus, & quidem civis ejus, ac coætaneus, Ugolinus Verinus lib. II illustratæ Florentiæ, ubi, dum æquales suos recenset, ita canit:

> *Te quoque, Palmeri, quamquam te cœperit error*
> *Spirituum, haud parvo tamen es celebrandus honore.*

Quomodo sanè locutus non esset, si ob hæresin combustus foret. Horum igitur sententiæ penitus accedimus. Tritthemium tamen, ut aliàs ferè, ita hac etiam parte sequi maluit Joannes Rioche, Minorita, in compendio historico. Quid mirum in eo, qui non tam inter scriptores, quàm exscriptores, qualemcumque mereatur locum.

Itidem primis Frederici III. temporibus floruit Jo. Baptista Pajarinus Vincentinus, qui (ut ex Felici Osio accepi) sex Vicentinæ historiæ libros reliquit. Quorum primus ab V. C. exorsus, pertingit usque ad annum cIↃ cccc iv. Proximus progreditur ad annum usque cIↃ cccc xxxv: qui liber, priori longè brevior, *De Fidelitate* Vicentinorum inscribitur. Tertius tractat de ambitu & situ Urbis, atque agri ubertate. Quartus refert urbis Vicentinæ viros illustres, seu literis, seu armis. Quinctus est de familiis exstinctis; vel quorum vix memoria superfit. Postremus est de nobilibus familiis. Quamvis autem historiam suam non perduxerit ultra annum cIↃ cccc xxxv: tamen certum est minimum xxiii annis post superfuisse. Ut ostendunt quæ de temporibus suis refert extremo libro II, deque Oratione in laudem Bartholomæi Pajarini à Francisco Diedo habita anno cIↃ cccc lviii.

Eodem imperante, nempe circa annum cIↃ cccc xxx vivebat Ludovicus Marchentus Veronensis. Hic carmine Hexametro descripsit, ac celebravit pugnam & victoriam Stephani Contareni, classi Venetæ præfecti super lacu Benaco contra Philippi Mariæ Vicecomitis duces. Opus hoc lucem needum vidit: Sed ejus mihi indicium fuit ex historicorum Veronensium indiculo, quem exararat Alexander Becellus, Veronensis cancellarius.

Renatus Andegavensis, Siciliæ & Neapolis rex, filius Ludovici II, rexit anno cIↃ cccc xxxiv. Descripsit Andegavensem comitatum, & Provinciam, Galliæ regiones. Auctor hujus Franciscus Crucemanius in bibliotheca sua Gallica.

Carolus Aretinus *vir omni laude præstantissimus* vocatur Poggio Florentino, initio historiæ disceptativæ, Utrum vocans, an vocatus ad convivium gratias agere debeat. Ac similiter extollitur ab eo secunda in Philelphum invectiva. Malè voluit Philelpho, qui de insidiis ab eo hono-

honori sui strictus conqueritur epistola ad eum exarata anno cIↃ CCCC XXXIII. Epistola etiam sequenti, quæ est ad Nicolaum, vocat eum versutam, & maleficam vulpeculam; item hominem perditissimum, ac depravati, corruptique judicii. Hic Aretinus non inter oratores modò, sed historicos etiam, reponitur ab eo, qui natales, & emortuales dies, in Germania nuper non aspernanda industriâ collegit. Atque obiisse ait anno cIↃ CCCC XLIII, ætatis LXXIV.

Hieronymus Vallis, Patavinus medicus, orator, ac poëta, claruit anno cIↃ CCCC XLIII, ac præter alia, versu gesta Patrum condidit: quemadmodum indicat ipse, cùm ait,

Te duce, gesta patrum cantavi; te duce, feci
Vivere perpetuâ posteritate viros.

Laudat Gesnerus in bibliotheca sua. Legatus à Senatu Veneto Romam missus, non sine veneni suspicione obiit anno cIↃ CCCC XLIII. Effigiem ejus ad vivum expressam Patavii in æde Eremitarum videre est, Scardeonio teste libro III rerum Patavinarum.

Circa annum cIↃ CCCC XLV claruit Ioannes Marchanova Patavinus, Philosophus, medicus, ac poëta. Opus is reliquit de antiquitatibus: quod MSum superest Patavii in bibliotheca Canonicorum regularium S. Ioannis in Viridario: ubi & omnis penè ejus suppellex libraria adservatur, & effigies quoque in pariete depicta comparet. Præterea, ut ipse indicat, egit de dignitatibus Romanorum, & de triumpho, & rebus militaribus. Vide Scardeonium lib. II cap. II.

Alphonsus Tostadus, Hispanus, episcopus Abulensis, ac præterea Hispaniarum regis consiliarius, item major referendarius (quæ triplex dignitas, nec antè, nec postea, unum in hominem collata fuit) floruit anno cIↃ CCCC XL, ac, præter vastos illos in Scripturas commentarios, varia etiam opuscula edidit, interque ea descriptionem terræ Sanctæ. Etiam commentariis in Genesin passim meminit commentariorum suorum in Chronica Eusebii. Sed eos patriâ dicitur linguâ exarâsse. Hujus Tostadi luculentum exstat elogium apud Alphonsum Garsiam Matamorum Hispalensem a: *Ex tam infinita doctorum hominum multitudine, quantam hæc ætas habuit, nemo citra controversiam ad Alphonsi Tostadi, episcopi Abulensis, laudem adspiravit: cui si alio, quàm suo seculo, vivere contigisset: neque Hipponi Augustinum, neque Stridoni Hieronymum, nec alium quempiam ex illis proceribus Ecclesiæ antiquis, nunc invideremus. Excellentis vir ingenii fuit, & admirandæ memoriæ; divinæ etiam sapientiæ, & antiquitatis peritissimus: dignus fortasse, qui post quatuor Ecclesiæ doctores, cum Isidoro, & Thoma, de quincto loco certaret. Quod si purior quædam, splendidiorque consuetudo loquendi suis temporibus fuisset: non dubito, quin posteriores omnes; in sui admirationem esset conversurus.*

a Libro de Hispaniæ claris viris, atque Academiis: quos legas T. 2. Hispan. illustr.

Ioannes Aretinus, cognomento Tortellius, Caroli Aretini, qui post Leonardum Aretinum scriba Florentinorum fuit, frater, Romanæ Ecclesiæ subdiaconus apud Eugenium IV, postea Nicolao V. à cubiculi cura & consiliis, præter grande de Orthographia volumen, etiam Athanasii vitam, ex variis, Eugenii postulato, consarcinavit: ut, præter Iovium, auctor est Volaterranus lib. XXI Anthropol. ubi &, hosce Aretinos fratres *nobilia illius temporis ingenia* appellat. Habes eam Athanasii vitam apud Wicelium in Hagiologia. Præterea Appianum prope ad verbum Latinè interpretatus fuit, ut monet Iacobus Bergomas Chron. Suppl. lib. XV ad ann. cIↃ CCCC XLIX. Planè autem censeo, eundem esse Ioannem, archipresbyterum Aretinum, qui consignavit vitam S. Zenobii, episcopi Florentini, B. Ambrosii æqualis. Præter cætera quippe ætas optimè convenit. Nam ipse in extremo ejus vitæ refert, se præsente factam esse translationem corporis S. Zenobii anno Chr. cIↃ CCCC XXXIX. Exstat apud Surium ad XXV Maji.

Ioanni Tortellio summus ejus amicus jungatur Laurentius Vallensis, Canonicus, ac patritius Romanus, qui Tortellio huic sex Elegantiarum libros dicavit. Meminimus ejus hoc loco, non modò quia Herodotum, & Thucydidem, Latinè verterit: sed etiam quia fecerit libros III de rebus gestis à Ferdinando, Aragonum rege, qui cùm Parisiis prodiere, tum in Germania Tom. I Hispaniæ illustratæ. Sed, ut benè judicat Iovius, *opus hoc eo styli charactere perscripsit, ut ejus minime videri possit, qui cæteris elegantiarum præcepta tradiderit.* Plura de eo ibidem Iovius. Erasmus de eo sic in Ciceroniano: *Valla propius accedit ad curam & subtilitatem Quinctiliani, quàm ad illaboratam Ciceronis facilitatem; etsi cæteris* (Aretino, Poggio, aliis, de quibus proximè dixerat) *elimatior, puriorque.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus calumniatores linguæ Latinæ: *Laurentio Vallensi quemnam in hac arena præponamus, non video: nemo melius, constantiusque grassantem extinxit barbariem. Atque ut aliqui illum styli elegantia vicerint, qui tamen Latinam linguam æque juverit ad hæc tempora non exstitit.* Plura de eo legere ibidem poteris adversus viri insectatores. Ab rege Arragonum ejectum venisse Romam ait Poggius secundâ in eum Invectivâ. Idem a exprobrat ei, quod Neapoli ab hæreticæ pravitatis inquisitoribus igni fuerit adjudicatus: sed eum Regis misericordia liberatum, tum operâ doctissimi viri Vernandi Cordubensis. Et sanè à Francisco Philelpho etiam commonitus est satyra luculenta, ut nisi vitæ suæ satur sit, abstinere velit à perstringendis sacri ordinis viris, ac similibus scribendis, uti illa adversus Donationem Constantinam. Satyra ea exstat Hecatostichorum lib. II, sat. IV. Obiit Romæ, ac sepultus in sancti Joannis templo in Laterano, ubi ejusmodi legitur inscriptio b: *Laurentio Vallæ, harum ædium sacrarum canonico, Alphonsi regis, & Pontificis Max. secretario, Apostolicæque scriptori, qui sua ætate omnes eloquentia superavit, Catharina mater filio pientissimo posuit. Vixit annos L. Obiit anno* M CCCC LXV *Augusti Cal.*

a Fol. 87. b. & 93. a.

b Apud Fabricium in Roma pag. 183.

Laurens Valla jacet, Romanæ gloria linguæ;
Primus enim docuit qua decet arte loqui.

Adhæc etiam tempora pertinet auctor incertus Chronici Patriarchalis, quod MSum apud Utinenses exstat. Orditur à Christo nato, & pergit usque ad annum cIↃ CCCC LXXXVII. Quemadmodum indicio mihi syllabus Utinensium historicorum, Venetiis transmissus, ab Illustrissimo, & Amplissimo Dominico Molino.

Benedictus Morandus refertur à Leandro Alberto inter illustres historicos Bononienses. Condidit pro Bononia sua opus adversus Senenses. Etiam adversus Laurentium Vallensem duas edidit invectivas, quibus Valla respondit.

His etiam temporibus fuit Benedictus de Accoltis, patria Aretinus. Natus fuit anno cIↃ CCCC XV. Libros emisit IV de bello à Christianis contra barbaros gesto, pro Judæa, & sancto Christi sepulchro recuperando. Editi sunt in Germania à Roberto Wintero, ac iterum Florentiæ, anno cIↃ C XXIII. At diversus ab hoc Benedictus de Accoltis, itidem Aretinus, sed archiepiscopus Ravennas: qui à Clemente VII. anno cIↃ IↃ XXVII, Cardinalis est creatus tit. S. Eusebii; vir & ipse doctissimus, cujus luculentum elogium habes apud Lilium Gyraldum de poëtis sui temporis. Ac Leander Albertus in Italia sua cum ista scriberet (edidit autem opus hoc suum anno cIↃ IↃ L) superesse etiam ait: atque addit, avum ei fuisse Petrum de Accoltis Aretinum, qui episcopus Anconitanus fuit, atque à Papa Julio II, an. cIↃ IↃ XI creatus est Cardinalis itidem tit. S. Eusebii. Hæc duos Benedictos Accoltos Aretinos temporibus differre satis indicant.

Tum etiam claruit Andreas Dominicus Floccus Florentinus. Erat is discipulus Emanuelis Chrysoloræ, & inter eloquentes sui ævi viros numeratus fuit: ut est apud Raphaëlem Volaterranum lib. XXI Comment. Urban. Interque eos, qui Florentiam eruditione sua illustrarint, reponitur quoque à Leandro in descriptione Italiæ. Scripsit ad eundem, Cardinalem Placentinum, libros duos de potesta-

testatibus Romanorum: qui sub Fenestellæ nomine excudi solent. Sed Andreæ Dominici Florentini nomen præfert & manuscriptus codex Oxonii in bibliotheca Lincolniensi, ut est in catalogo Thomæ Jamesii. Nimis severum censorem agit Thomas Demsterus paralipomenis in Rosini lib. III. cap. II, ubi ait opusculum id esse æternis tenebris suo judicio damnandum. Nam pro seculo, quo scriptor vixit, est libellus bonus. Atque utinam nunc quoque deteriores nulli prodirent libri. Plura de eo diximus lib. I. cap. XIX.

Jannutius Manettus, sive, ut eum Leander Albertus vocat, *Janctus Manetus*, discipulus erat Emanuelis Chrysoloræ, condiscipulus Dominici Flocci. Senator fuit Florentinus. Equestri dignitate ornatus est à Nicolao V. Legationes varias ad reges, principesque, atque etiam Pontificem Max. obiit. Vir erat trium linguarum peritus: ut qui ex Hebræo Psalterium, ex Græco Isagogen Porphyrii, & Aristotelis categoriarum librum verterit. Multa etiam alia illi debemus: interque ea libros VI de illustribus longævis; de vita Nicolai V Pont. Max. libros IV, qui Romæ in bibliotheca Vaticana, & Pisauri in serenissimi Ducis bibliotheca, adservantur; historiam de rebus Genuensibus lib. II; laudationem Genuensium, quæ MSa Oxonii exstat in bibliotheca Collegii Novi; historiam Pistoriensium lib. III, quam edidit, cum Reipubl. Florentinæ nomine Pistorium gubernaret; vitam Alphonsi regis, quam non absolvit. Item vitam Socratis, Senecæ, Plutarchi, Dantis, & Bocacii: quarum duæ primæ exstant Cæsenæ in bibliotheca Franciscana. De eo sic canit Ugolinus Verinus lib. II. Florentiæ illustratæ:

Est quoque JANNOCTI *celeberrima fama trilinguis,*
Plurima qui Hebræo de fonte volumina vertit
In Latium, & nostris dedit hæc noscenda MANETUS.

Ubi pro *Jannocti*, uti Parisina habet editio, malim *Jannotti*, cùm Italis sit *Giannotto:* unde verum nomen sit *Jannottus*, vel *Jannotius:* ut fortasse etiam apud Leandrum in Thusciæ descriptione *a* ubi *Jannctus* vocatur, *Jannotus*, vel *Jannotius*, debeat reponi. Natus est Florentiæ anno ClↃ CCCXCVI, IX Kal. Jul. Obiit Neapoli anno ClↃ CCCC LIX.

a Pag. 70. ed. Colon. an. 1567.

Bartholomæus Veronensis, Abbas monasterii S. Nicolai de litore Venetiarum, congregationis S. Justinæ de Padua, claruit circa annum ClↃ CCCC XL. Hic locum meruit Chronico monasterii sui, ab ejus primordiis ad sua usque tempora perducti: quod in monasterii ejus archivis servatur.

Imperante Frederico III Austriaco, vixit quoque ille, qui in literas retulit vitam æqualis sui S. Bernardini Senensis, ord. S. Francisci, quam habes apud Surium ad XX Maji. Obiit autem Bernardinus anno ClↃ CCCC XLIV.

Etiam eodem imperatore, imprimis Nicolai V, Callisti III, Pii II, Pontificum temporibus, latè nomen suum diffundebat Franciscus Contarenus, Venetus, vir, ut natalium splendore, ita variâ admodum eruditione, ac præterea rebus gestis, maximus. Philosophiam in inclyta Patavinorum Academia, magnâ cum laude professus fuit. Etiam Venetiis missus est legatus ad Pium II Papam. Ac in dissidio Senensium cum Florentinis, Venetæ Reipublicæ legatus, exercitum duxit in Hetruriam, ut opem Senensibus ferret; quorum libertas virtute ejus aliquamdiu strenuè est defensa. Quemadmodum plenius cognoscere licet ex libris tribus, quos ipse composuit de rebus adversus Florentinos, ac Ildibrandinum Ursinum, Comitem Petilianensem, à Senatu Veneto, rege Alphonso, & Senensibus in Hetruria præclarè gestis. Orditur inde, ubi Bartholomæus Facius desierat in commentariis suis de rebus gestis Alphonsi, regis Neapolitani. Eaque est caussa, cur Joannes Michaël Brutus, cùm prius Facii illud volumen edidisset, postea etiam egregium hoc Contareni opus, propemodum jam oblivione sepultum, publici juris fecerit. Plura de eo si voles, adi Elogia Contarena, quæ scripsit clarissimus & doctissimus amicus noster, Balthasar Bonifacius, & illustrissimo inscripsit, Dominico Molino, viro egregiè de me, ac plurimis hominibus eruditis, & merito, & merenti: quem verè Palladium Musarum, ac præsidium, & tutelam omnis doctrinæ dixeris.

Joannes Antonius Campanus, quem mater rustica, opere fessa, in agro sub lauro peperit, primùm ovibus pascendis à patre destinatus erat: postea, æditui sacerdotis famulans, se Latinis exercuit literis, exinde pueri nobilis Neapoli pædagogus, posthac Perusinæ scholæ præfectus fuit, atque ab iisdem civitate donatus: ac tandem Episcopus Aretinus in conventu Ratisponensi coram Frederico III, & principibus Germaniæ, oratione luculenta suasit bellum adversus Turcas. Unde ætas ejus satis liquet. Uti & inde, quòd in funere Callisti Papæ III orationem habuit, quæ exstat: quodque à Pio II Episcopatus honorem est adeptus: ac à Paullo II ditatus, atque à Sixto IV in exilium ejectus est. Sub quo prope quadragenarius juxta Senas, sibi ob memoriam Pii II gratissimas, anno obiit ClↃ CCCC LXXVII. Præter epistolas, (quarum aliquæ reperiuntur in volumine epistolico Jacobi Picolominæi, Cardinalis Papiensis, ubi se simpliciter Campanum appellat: nec aliter à Picolominæo vocatur in literis ad eum exaratis) præter, inquam, eas, & alia quædam, scripsit vitam Pii II Pontif. Maxim. quæ ejus Papæ operibus præmittitur. Item composuit libros sex de vita, & rebus gestis Andreæ Brachii Perusini, fortissimi ducis. In quibus illud culpat Jovius, *quòd rerum gestarum fidem poeticâ adulatione corrumpat.* Vide de eo Raphaëlem Volaterranum lib. XXI Anthropologiæ. Lilium Gyraldum dialog. I. de poëtis sui temporis, & Paullum Jovium in elogiis: quorum hic Interamnatium fuisse episcopum ait; ille autem Prætutinorum, sive Prætutianorum: nempe sedes episcopalis fuit Interamnii Prætutianorum oppidi, quod vulgò à circumfluo Nare fluvio Terami, vel Terani vocatur.

Etiam hic locus fuerit Petro Candido Decembri: qui, postulato regis Alphonsi, Latinè vertit Appianum Alexandrinum. Quamquam, sive ob Græci exemplaris vitium, sive alia de caussa, parum ei feliciter hoc negotium successerit: ut omnino jure Sigismundus Gelenius novam interpretationem fuerit aggressus. Felicius idem descripsit vitam Philippi, Vicecomitis Mediolanensis: in qua tamen ipsa quid jure requiratur, Jovius in Elogiis docebit. Papæ Nicolai V Magister brevium fuit: ut de eo auctor est Volaterranus. Exstat ad eum Philelphi epistola anno scripta ClↃ CCCC XLV: ubi vocat Petrum Candidum Leucum Decembrem. Quod miror, cùm λευκὸς idem sit, ac *candidus.* Idem Philelphus epistolâ ad Georgium Platum anni ClↃ CCCC XLIX ait, hunc Decembrem esse hominem naturâ maledicum, & inimicissimum bonis viris, & eruditis omnibus. Nempe inter Philelphum & Candidum simultas intercessit. Opibus non mediocriter à Francisco Sfortia auctus, obiit Mediolani octogenarius.

Fuit iisdem temporibus Horatius Romanus, sive, ut MSus codex habet, *Oratius poeta.* Hic ille est qui precibus à Nicolao V Pontifice exoratus primus Iliada Homeri transtulit Latinè. Idem poëma condidit libris II, cui nomen Porcaria. Est id de conspiratione Stephani Porcarii, sive Porcii adversus Nicolaum V Pontificem. Quam conspirationem & Sabellicus describit Histor. Ven. lib. XXVII. Dedicavit hoc poëma ipsi pontifici Nicolao. Præfatio gemina est, prosa una est, altera ad pontificem versu elegiaco. Poëma ipsum sic incipit,

Insidias patriæ qui struxit, & arma parenti,
Ipse parens refer, & sceleri si Roma nefando
Annuerit: tenues nam si fragor impulit auras,
Romuleos iterum formidat curia raptus.
Tu potes obscuris fulgorem, & lumina cæcis,
Incertisque fidem, levibus dare pondera rebus.

Etiam elegiam reliquit, cujus titulus *Venus aurea.* Item aliam ad Franciscum Sfortiam ducem Mediolanensem: quæ incipit,

Dive virûm lapsura Italis qui sceptra tueris,
Quo duce fulgorem Cæsaris orbis habet.

Scriptor est non aspernandus planè: sed qui sordidi aliquantum trahat ab ævo quo vixit. Manuscripto ejus codice usus sum ex bibliothecâ doctissimi, & amicissimi Viri, Arn. Buchellii J. C. Ultrajectini.

Tum quoque claruit Guarinus, sive, ut aliis dicitur, *Varinus*, Veronensis. In Græcis auditor fuerat Emanuelis Chrysoloræ. Priùs Venetiis, hinc Ferrariæ, (unde & Ferrariensis quibusdam nuncupatur) magno cum auditorum applausu humaniores literas docuit. Scripsit vitas Platonis & Aristotelis: quæ subjunguntur translationi vitarum Plutarchi editæ Basileæ ab Michaële Isengrinio anno cIↄ Iↄ L. In eodem opere habes vitas varias à Guarino Latinè versas: puta Fabii, Marcelli, Philopœmenis, T. Quinctii Flaminini, Lysandri, Syllæ, C. Marii, Eumenis, Niciæ, M. Crassi, Alexandri Magni, Dionis, M. Bruti, & Euagoræ. Item vertit Plutarchi parallela minora, quam versionem cum nonnullis Leonardi Aretini Ascensius excudit. Etiam, æmulatione æqualis sui Gregorii Tiphernatis, (qui ea, quæ de Asia scripserat Strabo, Latinè verterat) ipse illa, quæ de Europa idem prodiderat, transtulit. Elogium ejus habes apud Leandrum in descriptione Veronæ. Eloquentissimum virum appellat Philelphus Epistola ad Flavium Blondum anni cIↄ cccc L. Poggio Florentino secundâ in Philelphum invectivâ judicatur *vir doctissimus, atque humanissimus: cujus studia, & præstans doctrina, plurimum Italis profuerint.* Valla quoque, ut est apud eundem Poggium primâ in Vallam invectivâ, eum & Leonardum Aretinum sui temporis doctissimos ajebat. Obiit Ferrariæ anno cIↄ cccc LX, die IV Decemb. Vide & de eo Ja. Philippum Bergom. lib. XV. ad annum cIↄ cccc XIX. Et Trithemium in Catalogo. Filium virtutis paternæ æmulum reliquit: ut Jovius in Elogiis testatur.

Blondus Flavius, Forojuliensis, Eugenii IV, pluriumque Pontificum Romanorum secretarius, scripsit Romæ triumphantis libros X; quod opus dedicavit Pio II Pontifici: adhæc Romæ instauratæ libros III, quos inscripsit Eugenio IV: item Italiæ illustratæ lib. VIII. Tum autem historiarum decades tres ab inclinato Romanorum imperio, hoc est anno CCCC, usque ad annum Chr. cIↄ cccc XL: non autem cIↄ cccc, ut est apud Davidem Chytræum, Genebrardum, & Bellarminum. Agit enim postremo libro de schismate Felicis Antipapæ contra Eugenium, quod incidit in annum cIↄ cccc XXXIX. Aliquot annis pòst demum commentarios suos edidisse, arguit, quòd meminit mortis Callisti III, qui anno obiit cIↄ cccc LV, MSus exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Oxonii in bibliotheca Balliolensi est MSus *Blundius de Cosmographia Italiæ.* Blondus, an alius, signetur, melius dicent, qui videre. Ad honorem Blondi non parum pertinet, quòd scripta illius in epitomen contrahere dignatus sit Pius pontifex. Dictione est non admodum cultâ: ut etiam Volaterranus agnoscit: sed de antiquitate tamen, utcumque interdum aliquid humani patiatur, sanè pro ætate, qua vixit, optimè meretur. De eo sic Jo. Gobellinus Commentariorum Pii II Pont. Max. lib. XI. *Pridie nonas Junias hujus anni* (signat autem cIↄ cccc LVIII) *Blondus Flavius obiit, historiarum scriptor egregius, natione Foroliviensis; qui diu apud Pium II. PP. secretarium Apostolicum gessit, & Eugenio IV Pont. Max. acceptissimus fuit. Ab Arcadio Honorioque Cæsaribus (quo tempore inclinâsse Romanum Imperium memorant) usque ad ætatem suam, universalem scripsit historiam, opus certè laboriosum, & utile; verùm expolitore, emendatoreque dignum. Procul Blondus ab eloquentia prisca fuit: neque satis diligenter, quæ scripsit, examinavit: non quam vera, sed quam multa scriberet, curam habuit. Si quis aliquando vir doctus, scribendi peritus, opera ejus emendare atque ornare decreverit, haud parum utilitatis posteris adferet, & seipsum clarum efficiet, multarum ætatum gestis, quæ propemodum sepulta sunt, in lucem redditis. Extant & alia Blondi opera non parva utilitatis, quamvis cautè legenda sunt, ne falsa pro veris accipias: in pluribus enim errâsse deprehenditur.* Scripsit Italiam illustratam, Romam instauratam, & eandem triumphantem: quam paullo ante obitum absolvit. *Mortuus est Romæ pauper, ut philosophum decuit. Patrimonium, quod habuit tenue, dotium caussâ inter fœminas divisit: masculis, præter doctrinam, bonosque mores, nihil reliquit, ei morienti sat fuit, ejus ætatis filios dimisisse, qui sibi ipsis consulere possent.* Reprehenditur à Georgio Merula lib. X. historiæ Vicecomitum. *Hac in parte*, inquit, *nescio indiligentiâ ne Blondum, an magis invidiâ arguam.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus L. L. calumniatores: *Blondi Flavii Foroliviensis hoc in negotio summum studium amplectimur, quamvis in scribendo non admodum elegans habeatur: nec desunt, qui ab eo veritatis fidem multis in locis requirant, alioqui non paucis etiam lutulentus fluere visus est.* Romæ obiit, Jovio teste, jam septuagenarius, (imò ultra, ut mox patebit) inque Capitolio juxta Deiparæ templum sepultus est. Nempe in ara cœli ante introitum templi, ubi tale ejus epitaphium, ut est in Fabricii Roma: *Blondo Flavio Foroliviensi, historico celebri, multorum pontificum Romanorum secretario, Blondi quinque filii patri bene merenti unanimes posuere. Vixit annos LXXV. Obiit prid. Non. Junii, anno salutis Christianæ cIↄ cccc LXIII, Pio Pont. Max. sibi, natisque favente.* Quos reliquit quinque filios, omnes, ut Leander testatur, egregie fuere literis eruditi.

Item tum clarescebat Alphonsus, Carthaginis in Hispania episcopus: quem genuerat antequam ecclesiastici ordinis pars factus esset, Paullus Burgensis, cognomento de S. Maria, ex Judæo Christianus, posteaque Episcopus Carthaginensis, ac tandem Burgensis. Condidit ἀνακεφαλαίωσιν rerum Hispanicarum, Romanorum imperatorum, summorum Pontificum, & regum Francicorum. De hoc opere ita Vasæus Chronici Hispaniæ cap. IV: *Alphonsus à Carthagena, Episcopus Burgensis, Paulli Burgensis episcopi ex legitimo matrimonio filius, & in episcopatu successor, præter alia opera scripsit ἀνακεφαλαίωσιν regum Hispania, cum Roderico Toletano nuper impressam.* Non ineptè hanc historiam scripsisse, judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis a. Prodiit in lucem typis Wechelianis Tom. I. Hispaniæ illustratæ. a Lib. de Hispan. viris claris, atque Academiis, qui est Tom. 4. Hispaniæ illustratæ.

Antoninus Florentinus, in patria Urbe Archiepiscopus, qui in sanctorum numerum ab Adriano VI, anno cIↄ Iↄ XXIII relatus fuit, claruit imprimis sub Cosmo Medice, ac Reip. Florentinæ nomine legationes sæpe obiit ad Nicolaum V, Calixtum III, & Pium II: præter summam Theologiæ, Chronicon scripsit tripartitum: cujus archetypon Florentiæ in bibliotheca monasterii S. Marci adservatur. Pars prima est ab orbe condito usque ad Constantinum Magnum, & Sylvestrum Pont. Max. altera inde usque ad Henricum VI, & Innocentium III, hoc est, anno Christi cIↄ C XCVIII: tertia hinc usque ad Fredericum III, & Pium II, hoc est, anno cIↄ cccc LIX: quo ipso, VI Non. Maji obiit, ætatis suæ septuagesimo. Vitam hujus Antonini scripsit F. Vincentius Mainardus Geminianensis, Procurator ordinis prædicatorum: qui an. claruit cIↄ Iↄ XXIII. ut verba ista ostendunt: *Quid impedit, ne dicam, in Cosmianam domum pro uno præsulatu, pontificatus duos maximos redisse? Jam tum, cùm tot religiosas ædes, ac templa, à fundamentis excitabatur pronepotum tiaras præsagire: qui Leoni X, qui TIBI etiam, CLEMENS VII, Ecclesias, Ecclesiæ principibus parabat.* Exstat ea vita apud Surium quoque Tom. III, ad II Maji. Carmine autem vitam ejus prodidit Ugolinus Verinus, Petri Criniti præceptor. Vide & de eo Franciscum Castell. lib. III. de viris illustr. Ord. Præd. & Jo. Gobelinum in comment. rerum memorabilium, quæ temporibus Pii II Pap. acciderunt.

Tumulo ejus hi versiculi inscripti sunt:

Hic est ille tuus pastor, Florentia, pro quo
Non cessas mæstas spargere rore genas.
Patribus haut priscis pietate Antonius impar,
Qui scripsit quicquid litera sacra docet.

Gravis

Gravis auctor vocatur ab Hieronymo Plato lib. II de bono status religiosi, cap. XXIV. In rebus tamen Mediolanensium haut fidei nimium tribuisse ei videtur Georgius Merula Alexandrinus. Nam id nisi est, quod attinebat in syllabo eorum, e quibus in sua Vicecomitum historia profecerit, hunc commemorare istum in modum: *Antonino Archiepiscopo, quando varia non tulitur.* Cum alios simpliciter nominare sit contentus. Nempe eò spectavit, quòd Mediolanensium res non satis bonâ fide consignârit. Quo pertinent & verba illa libro septimo: *Parum vere Antoninus Archiepiscopus per factiones depugnatum scribit, & Gibellinos à Gradenico duce stetisse: contra verò Teupolos, atque Quirinos, adjunctis Guelphis, totis viribus, ut principatu illum dejicerent, innixos esse. Nam si certamen aut ordinum, aut factionum, & non pro libertate patria fuisset*, & quæ sequuntur.

Ioannes Hagen, sive de Indagine, anno circiter CIƆ CCCC XL, ipse annos natus XXV Erphordiæ Cartusianus monachus factus est. Prior fuit, tum prope Stettinum in domo Gratiæ Dei: tum prope Ienacum in Thuringia, in domo S. Elisabethæ. Longè plurima ingenii peperit monumenta: quæ non videntur visa Arnoldo Bostio. Adeò jejunè de eo tractat de Viris illustribus Ord. Carthus. cap. XXVIII. At accurate recenset Theodorus Petreius in bibliotheca Cartusiana. Inter ea est Chronicon triplex. Primum ab orbe condito usque ad ann. CIƆ CCCC LXXI. Alterum eo brevius. Tertium brevissimum. Obiit circa annum CIƆ CCCC LXXV, anno monachatus sui XXXV. Alius ab hoc est Joannes de Indagine, cujus chiromantia, physiognomia, & astrologia judiciaria exstant. Nam ille opus suum anno CIƆ IƆ XXII dicavit Alberto, archiepiscopo Moguntino, & Cardinali Tit. S. Angeli.

Ambrosius Contarenus, qui ab illustri Venetorum Rep. ad Uuncassanum, Persiæ regem, legatus fuit, scripsit itinerarium in Persiam. Eo complexus sunt, quæcunque memoratu digna contigissent a primo die Quadragesimæ anni CIƆ CCCC LXXIII. quo Venetiis discessit, usque ad XXIV Febr. anni CIƆ CCCC LXXVII, quo Venetias est reversus. Ex Italico Latinè vertit Jacobus Geuderus. Inter Persicæ verò historiæ scriptores Latinos reperitur.

Fuit & tum B. Platina, qui utrùm Baptistæ, an Bartholomæi prænomen habeat, non satis convenit. Baptistam vocat Jac. Bergomas in Suppl. Chr. & Albertus Leander in descriptione Lombardiæ Transpadanæ, item Floridus Sabinus apologia contra calumniatores L. L.: at Bartholomæum appellat Raphaël Volaterranus lib. XXI, comm. Urb. item Arnoldus Bostius in illustribus Viris ordinis Carthusiani cap. XXI. Atque his planè fidem habemus, non quidem ob majorem dicentium auctoritatem; sed quia epistola ejus ad Jacobum Piccolominæum, Cardinalem Papiensem, sic inscribitur, *Barth. Platina Jac. Cardinali Papiensi.* Ac Piccolominæi ad Platinam epistola (quæ Senæ exarata anno CIƆ CCCC LXIX) itidem habet, *Barth. Platinæ.* Patriâ fuit Cremonensis; atque, ut de eo Volaterranus scribit, *cum F. Gonzaga Cardinale Mantuam venit; deinde factus Xisti Pont. contubernalis, simul ab eo opibus auctus, aedes sibi in Quirinali paravit: ubi & decessit sexagenarius.* Cùm alia posteris prodidisse, tum libros tres de rebus urbis Mantuæ, & familia Gonzagæ, auctor est Conr. Gesnerus. Sed imprimis innotuit opere de vitis pontificum usque ad Paulum II: à quo (quod Volaterrano prætéritum miror) in carcerem conjectus, & totis quatuor mensibus detentus fuit, cùm Pomponii Læti, aliorumque eruditorum caussam (qui conjurâsse adversus eum dicebantur) defendendam suscepisset. Opus verò suum dedicavit Xysto, seu Sisto IV, à quo præfectus erat bibliothecæ Vaticanæ. Ab hoc Sixto Pontifice, Pontificum XIV historiam usque ad Pium V, Platinæ adjecit Onuphrius Panuinius. Obiit Platina Romæ pestilentiâ anno CIƆ CCCC LXXXI, uti idem Bergomas, & Massæus in Chronicis, testantur. Fuisse tum sexagenarium, præter Volaterranum etiam Leander tradit loco ante memorato. Ubi & eum ab eloquentia, & doctrina singulari, commendat. Volaterrani de eodem judicium hujusmodi est, *virum fuisse gravem, & procul mendacio, eoque admiratione digniorem, quòd jam provectâ ætate, ac tirocinio posito, quod totum militiæ prius tradiderat, literas didicit.* Erasmus de eo sic scribit in Ciceroniano suo: *In historia valiturus erat, si nactus fuisset argumentum felicius. In optimo cive, & panegyrico nonnihil accedit ad Ciceronis imaginem, sed tanto intervallo, ut hoc nomen non promereatur eruditorum calculis: alioqui vir doctus, facundus, &, ni fallor, bonus.* Floridi Sabini opere, quo ante dixi, tale judicium est; *Summorum pontificum vitam eleganter scripsisse, eoque immortalem sibi gloriam peperisse.* Mirum autem, post Pontificum vitas de re culinaria scribere voluisse. Quod epigrammate quodam festivè ridet Actius Syncerus.

Nicolaus Perottus, natus Saxoferrati (quæ & Bartoli J. C. patria fuit) archiepiscopus Sipontinus, vir Græcis Latinisque literis pereruditus; ut de eo judicat Leander, & monumenta ejus testantur, claruit anno CIƆ CCCC LX. Disertissimum virum nominat Philelphus epistola ad Albertum Zancarium anni CIƆ CCCC LIII. Laudes Friderici III. complexus fuit. Item postulato Nicolai Pontificis primos quinque Polybii libros vertit Latinè. Eam translationem excudit Aldus. Inimicitias unà cum Angelo Sabino exercuit adversus Domitium Calderinum; atque Angelum, cùm adversus Calderinum scriberet, adjuvit. Ac Domitius quidem, cùm in scriptis suis utrumque reprehendit, Perottum Fidentini, Angelum autem Brotheі nomine designat: ut est apud Gyraldum dialogo de poëtis sui seculi. Quid vero in eo laudabile, quid culpandum sit, optimè docet Casaubonus præfatione ad lectorem, quam Polybio suo de prioribus historici hujus interpretibus præmisit. Inter alias culpas est, quòd sæpe Livium exscribens dicat, quæ Polybius non dicit. Senex juxta Sentinum in villa, cui à securo otio Fugicuræ nomen dederat, curatque ipse res desiit humanas. Plura de eo Jacobus Bergomas lib. XV ad an. CIƆ CCCC LIV, Raphaël Volaterranus Urbanorum Comm. lib. XXI, & Paullus Iovius in elogiis doctorum virorum.

Franciscus Philelphus Anconitanus, eques auratus, & poeta laureatus, Emanuelis Chrysoloræ gener, Palæologi imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem, & Italos principes, legatus. Gener fuit Emanuelis Chrysoloræ, ut ipse ait Philelphus hecatostichorum lib. IX. sat. VIII, & epistola ad Nicolaum ann. CIƆ CCCC XXXVIII. Nomen conjugi Theodora Chrysolorina: quæ decessit Mediolani anno CIƆ CCCC XLI: ut ipse scribit ad filium Ioannem Marium. Latinas Græcasque literas docuit (ut Leander in Piceni descriptione ait) Bononiæ, Romæ, Mediolani, Florentiæ, Patavii, & Mantuæ. Bononiam venit anno CIƆ CCCC XXVIII, ac facultatem oratoriam & moralem philosophiam salario aureorum CCCCL: quorum trecenti solvebantur ex ære publico: centum & quinquaginta ab Lodovico Alamando, Cardinale Alatensi, Pontificis legato: ut ipse auctor est Philelphus epistola ad Io. Aurispam. Florentiam ivit anno CIƆ CCCC XXIX, extremo mense Martio, ut indicat epistola ejus eo anno Florentiæ scripta ad Antonium Luscum Pontificis secretarium. Salarium hic ei aureorum quingentorum, ut liquet ex epistola ad Ioannem Lamolam. Mediolanum profectus anno CIƆ CCCC XL mense Ianuario, ut ait epistola ad Bornium Salam: eo, ut refert ad Honorium Strozam, à duce inclito Philippo Maria vocatus erat, ac sub tribus etiam ducibus, qui postea rexere, eo in genere vitæ perseveravit. Præter duos conviviorum libros (quos etiam Ludovicus Vives ab historiæ, & antiquitatum, atque item philosophiæ cognitione, impensè laudat) reliquit Sforciados libros, quibus *æquat dicta factis, & de rebus bellicis canit quodammodo bellicum*: ut eo de opere ad Philelphum ipsum in

in epistolis suis loquitur Jacobus Picolominæus, cardinalis Papiensis. In iis scribendis verlabatur jam anno cIↄ cccc LII, ut cognoscimus ex literis ad Xenophontem Tolium missis eo anno. Primùm octo tantum fuere, quibus nonum adjecit postea. Eum anno edidisse cIↄ cccc LXXIII, cognoscimus ex ejusdem Piccolominæi alia ad hunc Philelphum epistola. Ipsius Sfortiæ jussu hoc opus scripsisse, Jovius auctor est in Sfortiæ elogio. Præterea in literas retulit vitam Nicolai Papæ V, ut Thritthemius ait, pro quo apud Gesnerum legas, S. Nicolai Pontificis: at apud Possevinum ἀπλῶς S. Nicolai. Transtulit quoque Xenophontis Cyropædiam: item Plutarchi Thesea, Othonem, & Galbam. Etiam postulato Gerardi Landriani, Cardinalis Comensis, transtulisse videtur Philonem de vita Mosis; ut indicat epistola ab eo ad Landrianum hunc exarata Mediolani an. cIↄ cccc XL. Quæ præterea reliquerit, cognosces ex Chron. Suppl. Jac. Bergomatis lib. XV, & Trithemio in Catal. Vide præterea de eo Volaterranum lib. XXI. Multa etiam de vita sua ipse refert Philelphus epistola ad Piccolominæum, quæ incipit, *Posteaquam præstanti Archiepiscopo Mediolanensi.* Illud sanè ridiculum, quod de eo a Paullo Jovio proditum est. Cùm de modulo syllabæ contentio ei foret cum Timotheo Græculo: atque ita convenisset, ut si vinceretur, pecuniâ ipse lueret errorem: sin vinceret adversarius, barbam sibi totam sineret recidi: victor usque adeò fuerit inexorabilis, ut barbam eâdem redimi pecuniâ minimè pateretur: sed misello Timotheo, non sine ludibrio, eam novaculâ abradi totam necesse foret. Tres ei testes fuisse, proditum est, ut ait Cœlius Rodiginus Antiq. Lect. lib. XVII cap. XII. Exstant in eum tres invectivæ Poggii Florentini, quibus & genus, & mores mirè exagitat, ac persuadere conatur, fuisse nequissimum, & plurimis vitiis contaminatum. Luculentum Philelphi elogium exstat apud Alexandrum ab Alexandro. Quid etiam de eo senserit Erasmus, ex Ciceroniano ejus cognoscere potes. Eidem in vita B. Hieronymi operibus ejus præfixâ, dicitur *vir quidem eruditus, sed interdum plus satis* φίλαυτος. Floridus Sabinus hunc in modum de eo scribit apologia in calumniatores Linguæ Latinæ: *Franciscus Philelphus multa scripsit, ut orator, & poëta: de cujus epistolis, dialogis, & orationibus, aliisque solutæ orationis monumentis, diversæ sunt doctorum sententiæ. Plurimi enim judicium ei defuisse volunt: alii tumidum eum, plerumque; alicubi exilem, persæpe aridum, jejunumque arbitrantur, licet sibi vel maximè placentem: doctus tamen fuit, & magna ausus.* Florentiæ, vel, ut alii volunt, Bononiæ, non quidem nonagenarius, ut nonnulli prodidere; sed tamen octogenario major decessit. Nam natus fuit anno cIↄ ccc XCVIII, VIII Kal. Sept. at obiit an. cIↄ cccc LXXXI: ut etiam est apud Christianum Massæum Chronici sui lib. XIX. Filium habuit vehementis ingenii grammaticum, Marium Philelphum, quem studiorum caussa Constantinopolim misit pater: sed conquestus evasisse indoctiorem, quam venerat: ut cognoscimus ex epistola ad eum Constantinopolim scriptâ anno cIↄ cccc XLI. Idem Venetias honorificè vocatus ad docendum ibi Oratoriam, ac philosophiam, quod anno contigisse cIↄ cccc LX, constat ex literis patris ad Petrum Eutychium. Postea, ut apud alios lego, Mantuam vocatus à Frederico Gonzaga, literarum ibi studia professus fuit, atque inibi reliquit aliquot ingenii sui monumenta: atque anno uno ante patrem terris excessit. Fallitur enim Jovius, qui post parentem diem suum obiisse arbitratur. Filium hunc rhythmis, ac cantilenis inclaruisse, à Paullo Langio refertur in Chronico Citizensi. Etiam alterius filii, cui nomen Xenophonti, meminit epistolâ ad Franciscum Patricium, & altera ad Antonium Michaëlem: utraque anni cIↄ cccc LI: item aliis ad alios eopse anno, & seqq. exaratis. Imò ternas ad ipsum Xenophontem literas habemus anni cIↄ cccc LII; binas anni cIↄ cccc LVI, & alias deinceps missas. Meminit & filiæ Angelæ, ejusque desponsatæ. Habuit & alterum filium, nomine Cyrum, Lilio Gyraldo notum; ut apud eum est dialogo de poëtis sui seculi. Uterque filius ei natus fuit ex Chrysoloræ, doctissimi hominis Græci, filiâ: ut ibidem legas. Ubi & reperies, quid de Philelphi patris πολυγραφίᾳ, & filii Marii ingenio, judicârit.

Antonius Panormita, Siculus, vir Philippo Mediolanensium principi gratissimus, publicè octingentis aureis annuis docuit studia literarum. Postea, ut quoque est apud Raphaëlem Volaterranum; Alphonso regi epistolarum magister fuit: deque ejus dictis ac factis edidit libros IV. Eos verò Æneas Sylvius, qui iisdem temporibus vixit, commentariis illustravit. In quibus dicta, factaque Alphonsi memorabilia sigillatim comparat, cum Cæsarum, Principumque Germanorum, & aliorum apophthegmatis. Utrumque opus, seorsim antea excusum πολλαχοῦ, atque emendatius in Germania a prodiit cura Marquardi Freheri, V. Cl. Panormita hic a Bartholomæo Facio initio lib. de humanæ vitæ felicitate *poëta, atque eques præclarus* nominatur: & mox, *clarus & singularis poëta, & jurisconsultus.* Ac paullò pòst ait Sigismundo Imp. laurea donatum corona, more majorum, quæ res usque ad id tempus contigisset nemini. Exstat ad eum Philelphi epistola anno scripta cIↄ cccc XL, & alia anni cIↄ cccc LVIII. Elegantiarum pater vocatur à Joviano Pontano, qui & eleganti carmine mortui memoriam est prosecutus. Vide & quæ de eo in elogiis suis retulit Jovius. a Hanovia an. 1611.

Æneas Sylvius, Piccolominæus, qui postea vocatus est *Pius secundus*, patria Senensis, scripsit longè plurima, quæ recensent Platina in ejus vita, & Jac. Phil. Bergomas lib. XV ad an. cIↄ cccc LIV, ut alios mittam. Inter ea, quæ historiam spectant, est liber de rebus à se gestis. Item historiola de amoribus duorum, quos fictis nominibus Eurialum ac Lucretiam appellat. Eam paucis quoque refert is, quem dixi Jac. Bergomas ad an. cIↄ cccc XXXIV. Item Cosmographiam reliquit, in qua non modò situm locorum ob oculos ponit; sed etiam de regibus, ac principibus agit, qui in orbe claruerunt. Europam idem luculento depingit commentario, atque in hac narrat res memorabiles sui ævi. Asiam quoque in pontificatu suo describere aggressus fuit, ut idem Bergomas refert: sed minorem solùm absolvit. Descripsit quoque urbem Viennensem. Consignavit & acta concilii Basileensis; cujus singulis conventibus, adhuc clericus ceremoniarum, ut vocant, interfuerat. Ea in fasciculo rerum expetendarum primus edidit Orthuinus Gratius; dicavitque Joanni Helmando, nepoti ejus Helmandi, qui & ipse synodo illi interfuerat; quem senem admodum a se visum idem Orthuinus refert. Fecit etiam, ut Platina ait, *rerum sui temporis in Italia gestarum libros XII; quod opus nondum absolutum cum vita finivit, vetuitque publicari, nisi emendaretur.* Denique condidit quoque Æneas (quâ præcipuè memorari hic debet) historiam Boëmicam. Ea desinit in anno cIↄ cccc LVIII: quo ipso Romanus fuit Pontifex factus. Quibus autem gradibus eò pervenerit, vide apud ipsum epist. CCI. In adolescentia biennium audivit Philelphum; ut ipse ait Philelphus epistolâ ad Nicolaum Arcimboldum scriptâ anno cIↄ cccc XXXI. Et commendat eum ab ingenii acrimonia, dicendi lepore, ac moribus urbanis, & cultis. Floridi Sabini apologia adversus L. L. calumniatores, tale de eo, sed adulto, judicium est: *In historia est nonnullis ex recentioribus ordine postponendus, orator argutus, vehemens, candidus, poëta itidem non vulgaris.* Obiit anno cIↄ cccc LXIV, anno LXIII.

Nicolaus Segundinus, seu Secundinus b, *Turcarum genealogiam à se Latino sermone conscriptam Pio Papæ dicavit:* ut ait Paullus Jovius c opere de vitis Turcicorum Impp. Ac meminit quoque ipse Pius in Asiæ descriptione cap. XXIX. ubi sic de eo loquitur: *Nicolaus Segundinus, multâ eruditione præditus, Græcas ac Latinas literas apprimè callens, de Turcis ad nos scribens, Asiaticos Scythas illos esse fatetur.* Laudat & Jo. Cuspinianus, in Impp. Romanis. Item libro de origine Turcorum. Quæ verba apponi merentur: *Nicolaus Euboicus Segundinus, qui ab aliis Segundinus dicitur, vir Græcè & Latinè peritissimus, qui Florentiæ sub Eugenio quarto, ubi Græcorum*

b Al. Segundinus.

c In vita Celebini Turcici Imp.

caus-

causâ concilium agebatur, eruditissimè disputationes Græcorum interpretabatur, ac illustre nomen fidi interpretis consecutus est; ad Æneam Sylvium, Senensem tum præsulem, libellum scripsit tersissimum de origine, & familia Ottomannorum.

Leodrisius Cribellus Francisco Philelpho, & Æneæ Sylvio, æqualis fuit, ac tum prosâ, tum vorsâ oratione claruit in Italia. Philelphi ad eum epistola scripta anno cIↃ CCCC LI. Sfortiæ, ac filii ejus Francisci historiam condidit, ut Paullus Jovius testatur, in Sphortiæ elogio, cui *Leodorix* vocatur. Ex Græco vertit epistolam B. Chrysostomi ad Cyriacum episcopum, exulem: ut ipse de se refert epistolâ ad Æneam Sylvium. Meminit & ejus cum honore idem Æneas extremo capite undequinquagesimo historiæ de Europa. Exstat & ad eum Jacobi Picolominæi, cardinalis Papiensis, epistola, qua epigramma ejus commendat.

Jacobus, cognomine quidem Ticinensis, verùm patriâ Volaterranus, obscuro loco natus erat, sed virtutis ergo à Papa Pio in Cardinalium ordinem allectus fuit. Hic præter epistolarum libros, etiam suorum temporum commentarios edidit. Atque, ut de eo judicat Leander in descriptione Italiæ, *supra suavitatem styli, haut vulgarem ostendit eruditionem, ut non minus juvet, quàm delectet.* Mirum autem, ut idem observat, non meminisse popularis sui, Raphaëlis Volaterrani, cùm mentionem faciat complurium, qui eruditione non paullò essent inferiores.

Circa hæc tempora claruit & Antonius Tudertinus, cui patria Tuder, Umbriæ oppidum. Hominem Latinè, Græceque doctissimum appellat Leander Albertus in Italia. Varia transtulit è Græco Latine, ut ibidem dicitur, interque ea vitas Plutarchi halce, Pompeji, Timoleontis, Agidis, & Cleomenis. Meminit & Erasmus in Ciceroniano suo. Oxoniæ in bibliotheca Collegii Novi habes duos Tudertini hujusce codices MSos. Unum est consolatio ad monachum quendam de obitu Cardinalis. Alterum verò in laudem Florentiæ.

Ludovicus Vicentinus erat vicarius generalis Ordinis Min. quem honorem Auximi in concilio sui ordinis consecutus fuit anno cIↃ CCCC LXI. Hic præterquam quòd Ordinis sui Constitutiones breviùs constrinxit, & melius digessit, etiam ad Cardinalem Agrienlem scripsit vitam S. Bernardini Senensis.

Iisdem temporibus vivebat Franciscus Castilionensis, presbyter, & canonicus S. Laurentii Urbis Florentinæ. Exstat ad eum epistola Marsilii Ficini. item supersunt literæ ejus ἀνωδωλοι, & Jacobi Picolominæi, cardinalis Papiensis. Octennium, & ultrà, vixit in ædibus B. Antonini, Florentini archiepiscopi. Cujus & vitam postea in literas retulit. Obiit autem B. Antoninus anno cIↃ CCCC LIX. Quod inter alia ætatem Castilionii satis indicat. De hoc verba ejus sunt ista præfatione in vitam Antonini: *Vitam sanctissimi viri, Antonii, Florentini præsulis, qui* HOC ANNO *ex vita migravit, literis memoriaque mandare constitui. Quamquam enim plures sint alii docti viri in nostra civitate, quibus & doctrinâ, & ingenio facile cedam; qui rem hanc possent sententiis, & amplitudine orationis illustrare: tamen quia apud eum virum fui & domi suæ ultra* OCTAVUM *annum; gestaque ejus singula, aut bonam partem, propriis oculis vidi, auribusque hausi: ad me potius hoc onus officii, quam ad quemvis alium, meritò deferri, ac pertinere, sum arbitratus.* Postea autem etiam consignavit martyrium Antoninianum, hoc est, Antonii de Ripolis Pedemontani, monachi Dominicani, qui B. Antonini, Florentini præsulis, discipulus fuit, Antonius iste de Ripolis: à Tunetanis captus; veritatem religionis Christianæ abnegârat: hinc quatuor menses in Mahometi fide permansit: exinde, cùm nihil sani in Alcorano reperiret; & de recenti obitu præsulis quondam sui, B. Antonini, ejusque miraculis, cognosceret: pœnitudine ductus ad Christianam religionem rediit: cumque ab emullis barbari regis minis revocari se pateretur, lapidibus obrutus Christo spiritum commendavit. Atque hæc ex Constantini Cyprii, qui præsens adfuerat, & ore, & epistolâ, se hausisse, Castilionius profitetur. Porrò & illam Antonii seu Antonini archiepiscopi vitam, & descriptionem istam martyrii Antonii de Ripolis, operi suo de illustribus viris Ord. Præd. intexuit Leander Albertus. Archetypa autem reperiuntur in bibliotheca abbatiæ Florentinæ. Possevinus auctor est, ibidem & alia ejusdem Castilionii archetypa superesse. Uti sermonis de vita S. Marci Papæ in qua de dignitate tractet S. Laurentii, & sanctorum reliquiis in eo adservatis. Adhæc vitas S. Vincentii, S. Petri Veronensis martyris, & S. Thomæ Aquinatis. Primum metuebam, ne de auctoribus trium vitarum falleretur, & fallerer. Sanè in Leandri opere vita Vincentii est ab Jo. Antonio Flaminio; S. Petri vita à Joanne Garzone, uti & illa Thomæ Aquinatis. Parùm autem verisimile fiebat, Flaminium, & Garzonem, actum agere voluisse. Verùm postea in volumine epistolarum Jacobi Picolominæi, Cardinalis Papiensis, reperi Francisci hujus Castilionæi epistolam ad Piccolominæum, in qua se historiam S. Vincentii consignasse, ac Piccolominæo mittere, ipse ait. Vitam Castilionii hujus tradiderunt Orlandus Bouardus, Archiepiscopus Florentinus, & Christophorus, archipresbyter Bononiensis. Meminit & Antonius Benivenius libro de abditis morborum caussis cap. LXII: ubi ait se sub præceptore Francisco Castilionensi religioso viro, literis Græcis operam dedisse. Etiam paullo post vocat virum doctum, & in philosophia satis eruditum.

Anno cIↃ CCCC LXVIII claruit Rodericus Santius de Arevalo, utriusque juris, & artium professor, episcopus Palentinus, Hispanus; Henrici IV, Castellæ, & Legionis regi, capellanus, auditor, & consiliarius; Castri S. Angeli, quod est Romæ, Paullo II. Papæ Castellanus. Scripsit ingens volumen de rebus Hispanicis. Meminit Volaterranus quoque. Ac Vasæus in Hisp. Chron. cap. IV ait, vidisse illud se in bibliotheca Colonica, cùm ei præesset: posteaque reperisse Vallisoleti in bibliotheca collegii Cardinalis Petri Gonsalis Mendozii. Primùm in Italia excusum fuit: postea in Germania recusum est typis Wechelianis Tomo III Hispaniæ illustratæ. Dispiciendum est, idemne, an alius sit, *Alphonsus à Palentia*, quem Latinè res Hispanicas prodidisse, legas in catalogo virorum illustrium, qui adjungitur historiæ Joannis Castellæ. Sed Vasæus sibi agnoscit, nullius Palentini episcopi, cui nomen Alphonso fuerit, de rebus Hispanicis opus in manus suas venisse: ac ne quidem se incidisse in scriptorem quemquam, qui ejus meminerit. Ut suspicio eorum non de nihilo sit, qui eundem hunc, ac Rodericum de Palentia, arbitrantur. De hoc Roderico Palentino, atque insimul antiquioribus duobus, Luca Tudensi, & Roderico Ximenio Toletano, tale judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis, Rhetoris Complutensis [a], *cum non ad voluptatem aurium, sed ad memoriam, & judicium posteritatis scripsissent; cùm à deliciis longissimè, tum ab ineptiis, & mendacio, procul abfuisse.* [a] *Libro de doctis viris, & Academiis Hispaniæ.*

CAP. VIII.

Georgius Trapezuntius de Andrea Chii martyrio. Michaël Carrariensis de vita patris sui Guidonis. Petrus Natalis, sive Equilinus, de vitis Sanctorum. Alexandri Benedicti diarium belli Carolini. Paullus Lulmius de vitis quatuor sanctarum. Palladii Fusci historica, & geographica. Franciscus Diedus de S. Rocho. Georgii Merulæ Alexandrini Historia ducum Mediolanensium. Feus Belchamus de vita B. Columbani. Jacobus Piccolominæus de vitis pontificum, item de gestis sui temporis. Augustinus Patricius de actis in conventu Ratisponensi temporibus Papæ Paulli II. Josephi Barbari itinerarium geminum, ad Tanain unum, atque alterum in Persiam. Jacobus Zenus de Pontificum vitis. Gulielmus Parisiensis Nanceus, sive poema

de

de clade Caroli Audacis. Joannes Nicolaus Euboicus de origine & gestis Turcarum. Christophorus Persona, Agathiæ, & Procopii interpres. Jacobus Poggius, seu Brandolinus, de gestis Piponis Spani Florentini. Bernardus Justinianus de vita Laurentii Justiniani patriarchæ: deque origine Venetiarum, & corpore Marci Evangelistæ Venetias translato. Ambrosii Corani vita. Joannes Matthias de martyrio pueri à Judæis necati. Ægidii de Roja annales Flandrici. Octavius de Martinis Suessanus de vita S. Bonaventuræ. Felix Petantius de ratione aggrediundi Turcam: item de genealogiis Turcicis. Matthiæ Palmerii ad Chronica Eusebii post Prosperum, & Matthæum, appendix. Jovianus Pontanus de bello regis Neapolitani cum duce Andegavensi. Alexandri ab Alexandro Dies geniales. Annii Viterbiensis scriptores supposititii. Aurelius Brandolinus Lippus de Sanctis compluribus. Thomas Basinus de gestis sui temporis. Joannes Dominicus Spazzarinus de rebus Patavinis. Alamannus Rinucinus, Philostrati interpres. Gulielmus Coursinus de obsidione Rhodi. Hieronymi Foroliviensis fragmentorum historicorum collectio. Franciscus Patavinus de vita S. Leopoldi. Baptistæ Fulgosi libri Memorabilium conscripti ad exemplum Valerii Maximi. Salvus Cassetta de vita S. Vincentii Valentini. Antonii Geraldini Fasti, aliaque poëmata historica. Ioannis Margarini Gerundensis paralipomena Hispaniæ. Julii Pomponii Læti compendium historiæ Romanæ de magistratibus libellus, & de antiquitatibus Romanis. Eundem videri Virgilii interpretem, qui vocatur Julius Pomponius Sabinus. Bartholomæi Scalæ Historia Florentina. Jacobus Bracellus de bello inter Hispanos, & Genuenses. Carolus Verardus de expugnatione Granatæ, deque rebus Bæticis dialogi ejusdem. Bernardini Corii Chronicon Mediolanense. Antonii Galatei descriptio Japygiæ, & Callipolis, & villæ Laurentii Vallæ. Nicolaus Dathus de vita Augustini Dathi. Joannes Maria Politianus de B. Alberto Drepanensi. Ponticus Virunnius de rebus Britannicis ex Gaulfrido Monamuthensi. Philippus Callimachus Experiens de Tartaris & Persis adversus Turcas concitandis: deque Attila, & gestis Vladislai. Paullus Attavantius de origine Ord. Servorum B. Mariæ, & B. Francisco Senensi, & Philippo Flor. Donati Bossii chronicon, deque episcopis Mediolanensibus liber. Hermolaus Barbarus de scribenda historia. Ioannes Antonius Panthens. Donatus Acciaolus de vita Karoli, & vita ab eo ex Plutarcho tralata. Ioannes Simoneta de Francisci Sfortiæ gestis. T. Alexander Cortesius. Bonifacius Simoneta de persecutionibus Christianorum, & vitis Pontificum. Ugolinus Verinus de illustratione urbis Florentinæ, aliaque ejusdem poemata historica. Antonius Cornazzanus de vita Bartholomæi Colonei. Hieronymi Albertucii Burselli, sive Bononiensis, Chronicon, variaque de monachis Ord. Prædic. Angeli Politiani translatio Herodiani, & liber de conjuratione Pacciana. Pacifici Maximi Asculani poemata historica.

HI in Italia, Sicilia, Gallia, Hispania, vixere, imperante Frederico III; pontificibus Ecclesiæ Romanæ, Eugenio IV, Nicolao V, Calisto III, & Pio II. Hoc est, primis XVII annis Frederici Imp. Proximis verò XXXVI ejusce imperatoris annis, cum eidem Ecclesiæ præsiderent Paullus II, Sixtus IV, Innocentius VIII, & Alexander VI, tertiis illis claruere ii, quos deinceps referam.

Nec tamen dubitabo unum iis præmittere, qui, puto, minimè indignabitur, si, domicilii ratione, Italiæ accenseatur. Est is Georgius Trapezuntius, vir in Cretâ natus; sed qui à Trapezunte, Cappadociæ civitate, nomen sibi imposuerat, quia ad eam genus paternum referret. Natus fuit prid. Non. April. anno CIↃ CCC XCVI. Attemporibus Eugenii Papæ ejus nominis IV, Romam venit: atque ibi gymnasio præfectus annos multos Rhetoricam ac philosophiam docuit: posteaque à Nicolao V, Eugenii successore scriba Pontificius factus fuit. Multa hic è Græcis vertit, nec pauca ipse Latinè scripsit; eaque inter etiam B. Andreæ de Chio martyrium, quod passus est Constantinopoli an. CIↃ CCCC LXV, XXIX die Maji: cujus ipsius anni mense Novembri Trapezuntius Constantinopolim se venisse ait, initio ejus vitæ. Habes apud Surium Tom. III ad XXIX Maji. Pro quo XIX perperam apud Surium est editum. *Virum egregie doctum, deque re literaria pulchrè meritum*, vocat eum Erasmus in Ciceroniano: sed addit absolutiorem hoc fuisse Theodorum Gazam; quod verissimum est. Cum hoc tamen magna simultas ei fuit: cujus causa inde promanavit, quod hic scripsisset in præfatione Historiæ Aristotelis de animalibus sese in iis libris Latinè reddendis à nullo adjutum, nec cum iis qui priores vertissent, certare velle, quos vincere nullum esse negotium. Id ægerrime tulit Trapezuntius, qui eos libros verterat prior, ac tralatione ea, multorum judicio non exiguam laudem reportârat. Etiam simultas ei cum episcopo Aleriensi, cujus causam aperit in præfatione Strabonis promissa. Exosus quoque Trapezuntio fuit Joannes de Regio Monte, quia is librorum Ptolomæi τῆς μεγάλης συντάξεως translationem, ac commentarios, à Trapezuntio factos reprehendisset iis libris, quibus Theonem Alexandrinum defendit. Hoc tam ægrè latum, ut cùm Regiomontanus Romam se contulisset, propterea à Trapezuntii filiis veneno exstinctus tradatur à nonnullis. Obiit Romæ anno CIↃ CCCC LXXXVI, idque admodum senex, & literarum penitus oblitus: unde & solus per urbem, baculô nixus, incedere malebat; ut de eo scribit Raphaël Volaterranus lib. XXI; qui & ante hanc immemoriam jam senem puer audierat docentem. Filium reliquit Andream Trapezuntium, qui patris defensionem scripsit adversus Theodorum Gazam; ac præfationem ad Sixtum Pontificem præmisit translationi paternæ Ptolemaici operis de magna constructione. Ea in præfatione narrat, ut pater suus Româ ob æmulorum invidiam concesserit Neapolim, comiterque habitus sit ab Alphonso, etiam publico ab eo cum liberis altus stipendio, sed morte præventum non potuisse perficere opus, quod sub manibus haberet. De oblivione verò prorsus tacet, quod dedisse honori Parentis credibile est. Andreæ filia nupsit Fausto Magdalenæ, Romano poetæ, qui Leoni pergratus erat, atque anno CIↃ IↃ XVII, Româ ab exercitu Karoli V. capta, ac direptâ, Jovio teste, periit. Atque hæc de homine Græco sed scriptore Latino: qui si ad Occidentis scriptores minus pertinere videatur, at de iis scrupulus erit nullus, quos deinceps subnectam.

Qualis est Michaël Carrariensis, filius insignis philosophi, ac medici, Guidonis Carrariensis. Descripsit is vitam patris sui. Quæ præterea in lucem emiserit, Philippus Bergomas docebit ad annum CIↃ CCCC LXIX.

Petrus de Natalibus, Episcopus Equilinus, circa annum CIↃ CCCC LXX quasdam sanctorum historias edidit: in quibus brevitatis, atque item veritatis studiosior, ac omnino diligentior est, quàm Jacobus de Voragine: ut etiam judicat Wicelius in Hagiologii sui præfatione. Interim Petrum hunc quoque *in aliquibus cum judicio legi* debere, meritò censet Vasæus in Chronico Hispan. cap. V. Argentinæ eum excudit Martinus Flach anno CIↃ IↃ II.

Alexander Benedictus Veronensis, Medicus & Philosophus, reliquit diarium belli Carolini. Vixit tempore belli Tarrensis, circa annum CIↃ CCCC LXXIV: ut cognovi ex indice Veronensium scriptorum, ex Italia ad me transmisso curâ clarissimi Pignorii.

Paullus Lulmas, seu Lulmius, Bergomensis, monachus Augustinianus, præter spirituale viridarium sponsarum Christi, edidit & vitam, ac miracula beatæ Mariæ de Genua; item vitam B. Monicæ; adhæc vitam, ac miracula beatæ Magdalenæ de Comio, & B. Helenæ de Utino, atque alia, quæ Jacobus Bergomas lib. XV Chronici, & Trit-

Tritthemius in Cat. recenset. Obiit Cremonæ, anno cIↃ CCCC LXXXIV.

Palladius Fuscus, sive Niger, Patavinus, claruit circa annum cIↃ CCCC LXX. Luculentum ejus elogium habemus apud Antonium Sabellicum De linguæ Latinæ reparatione, ubi legas, *Nec est, ut Palladium Nigrum sileam, per quem proximis annis Romana in ea terra litera in antiquum sunt statum restituta.* Præter commentarios in Catullum, etiam reliquit quædam de bello Turcico: item fecit libros de Insulis: adhæc scripsit de situ & ora Illyrici: præterea collectanea rerum non vulgarium composuit ad imitationem Gellii. Justinopoli, quæ Istriæ civitas est, in cathedra docens, apoplexiâ correptus, ac domum à discipulis portatus, nec multò pòst mortuus est: ut apud Scardeonium legas lib. III class. X.

Franciscus Diedus, nobilis patricius Venetus, philosophus, ac juris utriusque intelligens, præter epistolas, ac orationes, scripsit vitam S. Rochi Confessoris: cujus operis epitomen habes apud Haræum die XVI Aug. At opus ipsum integrum reperies in monumentis sanctorum Veronæ; quæ Venetiis sunt edita anno cIↃ IↃ LXVI. Cum laude hujus viri meminit Joannes Baptista Pajarinus extremo lib. II historiæ Vicentinæ; ubi cùm quædam de constanti Vicentinorum amore erga Venetum Senatum retulisset, subjungit ista: *unde & Franciscus Diedus, patricius Venetus, & eloquentissimus vir, in oratione, quam habuit de laudibus Bartholomæi Pajarini, Patavii anno* cIↃ CCCC LVIII, *id ipsum optimè demonstravit.* Veronæ, ut Tritthemius ait, mortuus est, tempore Frederici III. anno cIↃ CCCC LXXXIII.

Fuit & tum Georgius Merula Alexandrinus, ab aquis Statiellis: unde & Statielatem se vocavit; ut ipse indicat lib. IX. Histor. Vicecomitum: & Hermolaus Barbarus in Plinio, Leander item in descriptione Lombardiæ Cispadanæ. Vir erat, & ingenio, & eruditione præstans, atque, ut Jovio, in elogio Galeotti Martii, vocatur, *Grammaticorum exactissimus.* Florido etiam Sabino apologia adversus calumniatores L. L. vocatur *vir doctissimus, & in scribendo maximè accuratus.* Quadraginta annis, partim Venetiis, partim Mediolani, docuit juventutem: multaque in literas retulit, quibus lucem adferret scriptoribus antiquis. Atque idem magnam rerum notitiam erat consecutus: iisque magis, quàm stylo, vacarat: ut de eo judicat Volaterranus lib. XXI. At Erasmus in Ciceroniano de eo sic scribit: *Georgium Merulam Alexandrinum esse, scio, an Græcus fuerit, nescio,* (ex Italica Alexandria fuisse, diximus jam) *vir in reddendis Græcis splendidus, & elegans, ut cum veteribus multis conferri queat.* Præter philologica etiam libris decem, ad Ludovicum Sfortiam scripsit Antiquitates Vicecomitum, sive de gestis ducum Mediolanensium. Excusi sunt Romæ. Etiam ab Aldo impressa est Montis Ferrati descriptio, & conflagratio Vesevi montis. Transtulit è Græco, quæ Dio de Trajano tradidit. Admodum senex, tonsillis fauces infestantibus, obiit Mediolani anno cIↃ CCCC XCIV: non admodum dolente Politiano. Quippe in cujus centuriam miscellaneam se cohortes jactâsset emissurum, quarum impetum non posset sustinere: uti è Politiani ipsius epistolis discimus. Fuit mirè malignus, ac magnus eorum obtrectator, qui in eâdem palæstra secum desudarent: quemadmodum ex iis constat, quæ adversus Domitium Calderinum ad Martialem annotavit: item ex præfatione Cornelii Vitellii Corynthii præfixâ operi pro Plinio, & Calderino, adversus Merulam scripto: ubi inter alia refertur; ut nec præceptori Philelpho pepercerit; sed summa cum insolentia in eum, tamquam lenonem impurum, fuerit invectus: quæ cùm Philelphus legisset, bonus senex, jam octogenarius, tanto dolore affectus fuit, ut intra triduum vitam exhalârit. Merito igitur ab Ægidio Maserio Comment. in lib. VII Argonaut. in Valerii Flacci, illud *Nesciat, atque meum non oderit illa parentem* pro exemplo impietatis in præceptorem adducit hunc Merulam, quem vocat *ingratorum discipulorum principem, imò vilissimum vexillarium:* nec dubitat ibidem cum eo conferre discipulorum illos, à quibus Joannes Scotus est graphiis occisus. Intelligendus autem non Ioannes Duns; qui vulgò *magister subtilis:* sed Ioannes Erigena, deliciæ Caroli Calvi: de quo nos multa in ultimo Historiæ Pelagianæ. Hunc concitati ab aliis occidere discipuli, quia in dogmate de S. Eucharistia non sequeretur sententiam communem.

Feus Belchamus, sive, ut aliis nuncupatur, *Belcharius*, Florentinus, anno claruit cIↃ CCCC LXX, ac cùm aliis sibi nomen paravit, tum vitâ B. Columbani, qui ordinem instituit Iesuatorum. Anno decessit cIↃ CCCC LXXXIV.

Iacobus Picolominæus, Lucensis, præceptores in eloquentiæ, ac poëseos studio, habuit adolescens Carolum, & Leonardum Aretinos. Temporibus Papæ Nicolai V. Romam venit, ac secretarius factus est Cardinali Firmano. Mox ab obitu Nicolai V. idem Callisto III. Papæ à secretis adscitus fuit. Eodemque in honore eum apud se esse voluit Pius II, cùm Callisto succederet. Biennio pòst præfectus à Pio est Ecclesiæ Papiensi: ac vigesimo pòst mense presbyter cardinalis est designatus Tit. S. Chrysogoni. At proximo ante obitum biennio titulo est ornatus ecclesiæ Tusculanæ. Atque hæc quidem partim de eo prodidit Iacobus Volaterranus a, Piccolominæi hujus secretarius, atque, ut loquuntur, protonotarius Apostolicus: partim ipse de se Picolominæus refert lib. II commentariorum eorum, de quibus mox dicam. In literas retulit Pontificum vitas. Sed opus hoc Iacobus Volaterranus, quem antè laudavi, jam suo tempore, vel ab æmulis esse abolitum, vel alicubi, amicis ignaris, latitare, conqueritur. Item libris septem reliquit quinquennii historiam gesta sui temporis continentem. Eos commentarios, sanè luculentos, orditur exinde, ut Pius II. expeditionem adversus Turcas parans, Anconam profectus sit. Desinit autem in obitu Ioannis Carvagiali, Cardinalis S. Angeli. Præterea condidit grande epistolarum opus; quæ & elegantiæ nomine laudem merentur; & quòd multæ adeò de rebus gravissimis tractent. Nec enim tam otii, quàm negotii caussâ, illas conscripsit. Sunt eæ numero IↃ CCLXXXII, quæ exaratæ ab anno cIↃ CCCC LXII usque ad annum cIↃ CCCC LXXXIX, VI Eid. Aug. post quod tempus vix ultra mensem supervixit. Et illud commentariorum, & hoc epistolarum opus, primus Mediolani Alexander Minutianus typis divulgavit an. cIↃ IↃ VI. Ad Vulsinienses profectus in S. Laurentii opp. decessit III Eid. Septemb. anno ætatis LVII. Romæ in æde Augustiniensium, ex Papæ, & cardinalium decreto, marmoreo conditus est sepulchro. Sed, quemadmodum ex testamento ejus, quod epistolarum volumini subjungitur, cognoscere est, optârat ipse sepeliri in æde S. Petri ad dexteram Pontificis Pii: à quo ut magnopere dilectus, ita summo honore affectus erat. Atque hujus animi sui testimonium reliquit: quod tabellæ marmoreæ juxta sepulcrum suum inscribi petierat. Est hoc istiusmodi:

a *Præfatione quam præmisit epistolis Picolom.*

Luca ortu, Sena lege fuit mihi patria: nomen,
Dum vixi Jacobus: mens bona pro genere.
Papa Pius sedem Papiensem detulit: idem
Cardineo ornavit munere, gente, domo.
Quem colui vivens, non linquo mortuus. Hic sum,
Et prope sancta patris filius ossa cubo.
Vivite qui legitis, cœlestia quærite. nostra has
In cineres tandem gloria tota redit.

Augustinus Patricius, Francisci Picolominæi, Cardinalis Senensis, à Paullo secundo P. M. ad conventum Ratisponensem legati, secretarius, ea, quæ conventu illo acta sunt, conscripsit: opusque id Iacobo Picolominæo, Cardinali Papiensi, dicavit Romæ anno cIↃ CCCC LXXI. Initium ejus est, *Post captam à Turcis Constantinopolim.* Pars illius inter epistolas Piccolominæi prodiit Mediolani an. cIↃ IↃ VI. Augustinum hunc simiam Ciceronis ob studium ornandæ dictionis appellat Campanus epistolâ quadam inter eas Piccolominæi, quas diximus.

Lo-

Iosephus Barbarus, patricius Venetus, fecit librum de itinere suo, quod anno cIↄ cccc xxxvi instituit ad Tanaim; circa quæ loca annos moratus est sexdecim. Item de itinere suo in Persiam, cùm anno cIↄ cccc lxxi à Rep. Veneta legatus esset missus ad Asambejum, Persiæ regem. Transtulit hæc de Italico Latinè Jacobus Genderus: ac Persicæ historiæ scriptoribus adjungitur. In quorum volumine *a*, tum in frontispicio, tum etiam in epigraphe hujus itinerarii, constanter Iosephus nuncupatur. Vero tamen nomine dictus est *Josaphat*, sive *Josaphas*; prout semper eum nominat Callimachus Experiens in historia eorum, quæ a Venetis tentata fuere ad Tartaros ac Persas contra Turcos concitandos. Ex quo scriptore etiam discas, natum esse patre Antonio Barbaro, ac fuisse linguæ Persicæ gnarum, item alia, unde cognoscas ad legationem ejus pertinentia; qualia vel ex Callimacho, vel Iosepho sive Iosaphato ipso, peti malo.

a Edito Francofurti an. 1601.

Iacobus Zenus, patricius Venetus, episcopus Patavinus, inter alia prodidit vitas summorum Pontificum. Ex quibus ea, quæ ad donationem Constantini, & curationem lepræ pertinent, petere jubet Hieronymus Paulli Catthalanus, canonicus Barcinonensis, Iuris utriusque Doctor, & cubicularius Alexandri Sexti, in libello, qui inscribitur Practica Cancellariæ Apostolicæ. Iac. Bergomas lib. xv testis est, obiisse Zenum Patavii anno gratiæ cIↄ cccc lxxvi. Mirum ejus auctoris à Scardeonio non factam esse mentionem in scriptoribus Patavinis. Nonnullis pro Zeno, Renus, sed perperam, appellatur.

His etiam temporibus, & aliquanto pòst, fuit Guilielmus Parisiensis, Nanceidos auctor: unde non semel, historiæ causâ, versus aliquot adducit Mejerus, lib. xvii Annal. Flandriæ: qui & scriptorem hunc appellat *b* poëtastrum Parisiensem. Nanceis opus illud vocatur à Nancejo: est id præcipuum Lotharingiæ oppidum, celebre clade Burgundicâ anni cIↄ cccc lxxiv, quam poëta hic describit.

b P. 371.

Iisdem temporibus fuit Joannes Nicolaus Buboicus, Episcopus Saguntinus, qui anno cIↄ cccc xcvi Neapoli edidit in lucem librum de origine, & rebus gestis Turcarum. Excusus una cum Chalcondyla, & aliis rerum Turcicarum scriptoribus.

Christophorus Persona, qui & *Porsena* vocatus (ita post Gesnerum, & alios, nominat Robertus Constantinus in suo Nomenclatore) S. Balbinæ prior, Græcam linguam in Græcia didicit, exinde cùm alia transtulit, tum Agathiam, & Procopium, historicos Græcos. Obiit pestilentiâ Romæ an. cIↄ cccc lxxxvi: ut Jac. Bergomas in Chron. testatur.

Iacobus Bracciolinus, seu Brandolinus, vel *Blandolinus*, nobilis oratoris Poggii Florentini filius præterquam quòd historiam Florentinam a patre Latinè compositam, in Hetruscum convertit sermonem; etiam gesta Piponis Spani Florentini Latinè descripsit. Iacobus hic (ut de eo Iovius in elogio Poggii ait) *jam defuncto patre, ex Pactiano scelere strangulatus; in prætoris fenestra cum cæteris pependit.* Idem tradit Politianus in historia conjurationis Pactianæ: ubi *Jacobum Poggium* appellat. Accidit hoc anno cIↄ cccc lxxviii. Alius igitur ab hoc est, quem Leo X. amavit. De quo sic in pontificis hujus vita idem Iovius lib. iv. *c. Mire quoque favit Pogio seni, Pogii historici filio, Moro nobili a gula intemperantia, Bandino equiti, Marianoque sannioni cucullato, facetissimis belluonibus, & in omni genere popinalium delitiarum eruditissimis.*

c Pag. 98. Edit. Florent. an. 1549.

Bernardus Iustinianus, Leonardi antè memorati filius, patricius Venetus, qui Urbis suæ nomine, anno cIↄ cccc lxxi ad Sixtum Pontificem legatus fuit, scripsit vitam patrui sui Laurentii Iustiniani, protopatriarchæ Veneti: qui anno decessit cIↄ cccc lv. Ea tum operibus Laurentii hujus Basileæ editis præfigitur: tum etiam apud Surium exstat in Sanctorum historia T. i. die viii Ian. Item de origine Venetiarum egit: idque, ut Iovii quoque judicium est, eleganter. Adhæc scripsit vitam Marci Euangelistæ, & de corpore ejus Venetias translato. Quin Gothicam etiam historiam, ac præclarè quidem condidisse, autor est Iac. Bergomas in Suppl. Chron. quem vide ad annum cIↄ cccc lxxi. uti & Tritthemium in Catal.

Ambrosius Coranus, qui aliis *Coriolanus*, Prior generalis ordinis Dominicani, varia edidit, & inter ea opus de vita, & laudibus B. Augustini: atque de viris illustribus ordinis S. Augustini: item de vita B. Christinæ Spoletanæ: adhæc de laudibus urbis Romæ. Obiit Romæ an. cIↄ cccc lxxxv.

Ioannes Matthias Tiberinus, liberalium artium, & medicinæ doctor, anno Chr. cIↄ cccc lxxv descripsit Tridenti martyrium Simonis, innocentissimi pueri, à Iudæis crudeliter necati. Habes apud Surium a. d. xxiv Mart.

Ægidius de Roya, Gallus, S. Theologiæ Parisiis professor, & abbas monasterii B. Mariæ de Regali Monte in Francia fuit: ac postquam monasterium illud sex annis rexisset, anno cIↄ cccc lx Dunas in Flandriam profectus est; ubi sub Ioanne, abbate Dunensi, Brandonis volumina, de quibus superius nobis dictum est, legit: iisque mirè adjutus, annales Belgicos concinnavit; qui ab anno Chr. Iↄ cc xcii auspicantes, desinunt in an. cIↄ cccc lxxx, quo & obiit Ægidius. Hos, ex Dunensi Flandriæ abbatia, primus eruit, Andreas Scottus, publici autem juris fecit Franciscus Sweertius Antverpianus, qui eos Iohanni à Leidis, & Reinero Snojo subjunxit. Cæterum hisce annalibus duo præstitit Ægidius. Nam & Brandonem in compendium redegit: & inde ubi Brando desierat exorsus, cætera est persecutus, nempe lxv annos sequentes. Desierat enim Brando anno cIↄ cccc xix. Superfuit quidem usque ad annum cIↄ cccc xxviii. Sed non videtur extrema ætate par fuisse historico labori. Quippe qui jam anno cIↄ ccc lx clari fuisse nominis dicatur. Sanderus ait Ægidium addidisse Brandoni historiam annorum duodeviginti. Non dubium, quin designet tempora ab anno cIↄ cccc lx, quo Dunas venit, usque ad annum cIↄ cccc lxxviii, quo fatis concessit. Sed etiam intermedios lxi annos descripsisse, satis ex historia ejus apparet. Et Adrianus Dunensis, qui ejus discipulus fuit, claré ait, in præfatione suâ, *Ægidio præmissâ, eum tempora, ubi Brando finem fecit, prosecutum.* Sed non satis capio, quòd idem Adrianus testetur, magistrum suum obiisse anno cIↄ cccc lxxviii, cùm Ægidius narret etiam historiam totius anni sequentis. Quare omnino putem aliqua ab alio esse Ægidio adjecta.

Octavianus de Martinis Suessanus oratione quadam, quam coram Pontifice Sixto IV habuit in consistorio, complexus est vitam S. Bonaventuræ Cardinalis, & episcopi Albanensis. Exstat apud Surium Tom. iv ad xiii Iul.

Felix Petantius claruit anno cIↄ cccc lxxx, ac deinceps. Ejus meminit Ioannes Cuspinianus in fine operis de Turcorum origine, religione, & tyrannide, his verbis: *Felicis Petantii commentarium, quibus itineribus Turci sint aggrediendi, veluti corollarium subjungo. Quicum magna olim mihi fuit familiaritas, cùm oratorem Cæsaris Maximiliani Budæ agerem. Hic enim, & ad Bajazethem secundum, & Zelymum, aliquoties ivit orator, & planè multa Turcorum novit, quæ oculis vidit.* Opusculi autem, quod deinceps subjungit, talis est inscriptio: *Felicis Petantii, cancellarii Segniæ, Quibus itineribus Turci sint aggrediendi, ad Vladislaum, Ungariæ & Boëmiæ regem.* Exstat quoque libellus hic inter scriptores rerum Hungaricarum. Præterea consignavit Petantius genealogias Turcicas: quo in libro retulit imperatorum Turcicorum liberos, dignitates, matrimonia. Fuit in bibliotheca Ioannis Cuspiniani: qui & Petantium inter eos reponit, ex quibus profecerit in suo de imperatoribus opere.

Matthias Palmerius Pisanus ea, quæ Matthæus Palmerius Florentinus Prospero ad annum usque cIↄ cccc xlix adjecerat, continuavit usque ad an. cIↄ cccc lxxxi: quo claruit. Vertit & historiam Aristeæ de lxxii interpre-

pretibus. Atque eo nomine celebrat illum Gaspar Bruschius carmine ad Wolfangum comitem à Solm, episcopum Patavienſem. Attamen non pauca ſunt, quæ interpres ille minùs fuerit aſſecutus. Atque hoc in cauſſâ eſt, cur poſtea Matthias Garbitius, Græcæ linguæ in Tubingenſi academia profeſſor, denuo vertendi provinciam ſuſceperit: ſed demum poſt obitum viri tralatio ea prodiit, curâ Simonis Schardii J. C.

Ioannes Iovius Pontanus Cereti in Umbriâ natus, parente à factioſis civibus interempto, Neapolim juvenis, & egenus, venit: atque ibi Antonio Panormitæ, regii ſcrinii magiſtro, gratus acceptuſque fuit: eidemque mortuo in hoc munere, gratiâ ac favore Ferdinandi regis, ſucceſſit. Literarum gloriâ florere cœpit circa annum cIↃ CCCC LX: obiit autem ætatis ſuæ LXXVIII, Chriſti cIↃ IↃ V, eopſe menſe, quo papa Alexander VI deceſſit. Inter tam multa præclara etiam edidit libris ſex hiſtoriam belli, quod Ferdinandus, rex Neapolitanus, ſenior, contra Ioannem, Andegavenſem ducem, geſſit. Vir omnino ſummus fuit. Oratorem maximum, ac regium conſiliarium appellat Felinus Sandeus extrema epitome de regibus Siciliæ, & Apuliæ ad Alexandrum VI Pont. Max. Eraſmus de eo in Ciceroniano ſic ſcribit: *Non ſum vel tam hebes, vel tam invidus, ut non fatear Pontanum multis egregiis ingenii dotibus virum fuiſſe ſummum. Ac me quoque rapit placido quodam orationis lapſu: verborum dulce quiddam reſonantium amœno tinnitu demulcet aures, demum ſplendore quodam dignitas, ac majeſtas orationis.* Et paulò pòſt vocatur, *vir extra controverſiam in literis inter præcipuos numerandus.* Quid verò in eo requirat, ibidem legere potes. Doctiſſimum, & ſapientiſſimum appellat Camerarius in Progymnaſmatis capite de Expoſitionibus & deſcriptionibus. Sebaſtianus Foxius lib. I. de Imitatione ſive ratione
a Fol. 27. b. ſtyli *a*, *Lactantium*, inquit, *& Jovianum Pontanum ego maxime Ciceronianos puto.* Idem Foxius ejuſdem operis
b Fol. 43. a. lib. II *b*, ait Italiam hoc Pontano centum proximis annis non habuiſſe doctiorem. Hæc ille jam ante annos XC. Nec invidia caruiſſe argumento eſt calumnia illa, quam prodit Mariangelus Accurſius in diatribarum ſuarum defenſione, cui *Teſtudo* nomen eſt. Ubi, ut oſtendat, quantopere maligni homines rodere ſoleant viros eximios, ait, ſparſum à nonnullis fuiſſe, *Jovianum Pontanum quadam Ciceronis volumina in Caſinatis montis non incelebri bibliotheca reperiſſe: quæ mox paullum, ſed (quod neceſſe fuit) in deteriorem partem commutata, ut ab ſe compoſita, ediderit.* Miror quid tanto Viro in mentem venerit, ut etiam falſas inſcriptiones obtruſerit pro veris: qua de re Antonium Auguſtinum vide dialogo XI. Nempe ut ait ille, *Quiſque ſuos patimur manes:* nec quidquam undique beatum. Judicium Gyraldi de Pontano reperies apud illum, dialogo priori de poëtis ſui ævi. De dictione autem ejus, & alia quædam de ſummo hoc viro, vide apud elegantiſſimum Floridum Sabinum lib. III. Subſecivarum Lect. cap. VI. ubi cum curâ iſtis, quæ Eraſmus objecerat, reſpondet. Superſtes etiamnum verba hæc monumento ſuo juſſit inſcribi: *Sum Joannes Jovianus Pontanus, quem amaverunt bonæ Muſæ, ſuſpexerunt viri probi, honeſtaverunt Reges, Domini. Scis jam, quis ſim, aut qui potiùs fuerim. Ego verò te, hoſpes, noſcere in tenebris nequeo: ſed te ipſum ut noſcas, rogo. Vale.* Monumenta quæ uxori ſuæ Hadrianæ Saxonæ, item liberis ſuis ſtatuit, apud Nathanem Chytræum in itinerum deliciis reperies inter inſcriptiones Neapolitanas.

Alexander ab Alexandro, Juriſconſultus, Neapolitanus, reliquit Genialium dierum libros VI. Libros hoſce multiplici doctrina eſſe refertos, ſcriptoremque eſſe longè meliorem Philelpho, judicium eſt Floridi Sabini apologia adverſus calumniatores L. L. Rectè ſanè; ſunt enim libri illi, promptuarium antiquitatis, veteriſque hiſtoriæ; etſi nec pauca in eo ſint ad verborum proprietatem, aliaque ſtudia, pertinentia. Fuiſſe Joviani Pontani æqualem, ſatis liquet ex primis operis verbis. Atque alibi indicat, ſe in adoleſcentiâ Philelphum jam ſenem audiiſſe Tuſculanas Ciceronis quæſtiones enarrantem. Item refert, ætate ſuâ Nicolaum Perottum, & Domitium Calderinum, Martialis apophoreta magnâ contentione Romæ prælegiſſe juventuti. Item Georgii Trapezuntii, Theodori Gazæ, Hermolai Barbari, Raphaëlis Volaterrani, ac Paulli Corteſii, ut æqualium meminit. Unum autem hoc meritò in hiſce præclaris commentariis improbari ſolet, quòd eorum, unde profeciſſet, diſſimularet auctores. Sed huic vitio medicinam fecit doctiſſimus Tiraquellus, qui, digitum ad fontes intendens, unde quæque hauſta eſſent, indicavit.

Jo. Annius Viterbienſis natus eſt anno cIↃ CCCC XXXVII, V Jan. Ordinis fuit Prædicatorum, ſacri palatii magiſter, vir Latinè, Græcè, Hebraicè, Chaldaicè, & Arabicè eruditus, atque inſuper totius antiquitatis ſtudioſiſſimus; ut de eo tradit Leander in Italiâ ſuâ. Scripſit varia, quæ apud eundem Leandrum, uti & Geſnerum, ac Poſſevinum, legere potes. Inter alia autem reliquit XVII Antiquitatum libros: in quibus ſunt Fabius Pictor de aureo ſeculo, Myrſilus Lesbius de Tyrrhenis, Catonis Origines, Sempronius de Italia, Archilochus de Temporibus, Metaſthenes, (ita eum ineptè vocat, qui eſt Megaſthenes) Philo, Beroſus, Manetho: quæ omnia ſuis commentariis illuſtravit. Secuti hac parte eum Joannes Nauclerus, Jo. Driedo, Valerius Anſelmus, Jo. Lucidus, Michael Medina, Sixtus Senenſis, alii. Imò, ut de nationibus cæteris taceam, nulla Hiſpanicæ gentis hiſtoria poſt Annium exſtitit, quæ non & Beroſi, & Annii fide nitatur. Verùm (quicquid Albertus Leander nugetur, qui hoc, quod dicam, calumniam vocat) ſunt ſcriptores iſti conficti ab ipſo Annio: ut monent Joſephus Scaliger lib. V. de emendatione temporum cap. de initio Merodachi, Genebrardus Chronolog. lib. I. Melchior Canus lib. XI. Locor. commun. cap. VI. Benedictus Pererius in Danielem, Franciſcus Ribera in Zachar. cap. I. num. XXV. Franciſcus Suarez in part. III. Summ. S. Thomæ diſp. I. Sect. II. Antonius Auguſtinus Antiquitatum (quas ex Hiſpanicis Latinas fecit And. Schottus) dialogo XI, Varrerius cenſurâ in Pſeudoberoſum, Poſſevinus lib. XVI. bibliothecæ Selectæ, Torrentius præfatione, quam Joanni Becano præmiſit, & imprimis ipſe Becanus in Chronicorum exordio, itemque initio lib. I. Hiſpanicorum, & Octavianus Ferrarius libro de Origine Romanorum. Imò Annium Viterbienſem in commentariis ſuis pleraque impudentiſſimè confinxiſſe, jam ante ſeculum aſſeruit Petrus Crinitus de Honeſta Diſciplin. lib. XXIV. cap. XII. Etiam Raphaël Volaterranus lib. XIV. Anthropologiæ in voce *Beroſus*, negat ſe ſatis credere libello, qui ſub hoc nomine divulgatus. Idem Sabellici judicium eſt. Nec apertè minùs de Annianis iſtis auctoribus ſcribit Ludovicus Vives lib. V. de tradendis diſciplinis *a*. *Libellus*, a P. 507.
inquit, *circumfertur Beroſi Babylonii titulo: ſed commentum eſt, quod indoctis & otioſis hominibus mire adlubeſcit: cujuſmodi ſunt Xenophontis æquivoca, tum Archilochi, Catonis, Sempronii, & Fabii Pictoris fragmenta, quæ eodem ſunt libro ab Annio Viterbienſi conferruminata, commentiſque reddita magis ridicula: non quin inſint quædam in illis vera, (nam alioqui frontem non haberet narratio) ſed ipſum hiſtoriæ corpus commentitium eſt; nec illius, cujus titulum mentitur. Manethon Ægyptius, & Metaſthenes Perſa ex Euſebio ſunt deſumti.* Atque idem judicium fert commentariis in libros Auguſtini de Civitate Dei. Nec aliter Gaudentius Merula, de antiquitat. Galliæ Ciſalpinæ lib. III, cap. V. Qui & idem ſenſiſſe Alciatum oſtendit ex ejus ad ſe literis. Hos tam multos attuli propter Leandrum, qui, ut dixi, velut genuina Catonis, Sempronii, & aliorum, quibus tribuuntur ea, defendit in Italia ſua, imprimis ubi Veronam deſcribit. Atque ut res omnis apertior ſit, quid prohibet adferre hiſtoriolam illam, quæ eſt apud Ant. Auguſtinum Dial. X. Antiquit. Romanarum, Hiſpaniarumque. Sic verò ille: *Mihi Latinus Latinius Viterbienſis, vir doctus, bonæque fidei, de Joanne Annio, Viterbienſi monacho, narrare jucundè ſolebat, lapidi inſculpendas curaſſe literas; quem vinea infodi juſſerat*

non procul à Viterbio. Cumque fodienda esset vinea, ad lapidem usque ut fodiendo pervenirent jussi; narrans in libris se reperisse, templum ibi orbis terrarum antiquissimum latere. Terrà jam effossâ, primus qui lapidem invenit vinitor accurrit: paulatim detegi sarcophagum imperat. Hic stupens lapidis antiquitatem, & literas a se confictas admiratus, ad Urbis Senatores lætus confugit, & civitatis honori fore persuadet, in amplissimo publicè spectari loco. Viterbii enim urbis originem contineri, quæ bis mille annis Romana esset urbe, à Romulo conditâ, longe antiquior, utpote ab Iside, & Osiride condita. Fabulas hic suas, quibus abundabat, venditavit, factumque ut ille jusserat. Hæc ille. Obiit Annius Romæ, tempore pontificis Alexandri VI: cumque Petro Antonio, episcopo Signano, cive suo, in Minervæ fano situs est.

Aurelius Brandolinus, cognomine Lippus, Florentinus, Ordinis Augustiniani monachus, floruit extremis Frederici III, ac primis Maximiliani primi temporibus. Cùm alia multa consignavit, tum historiam eorum, quæ narrantur in veteri Testamento, item multas sanctorum historias. Mortuus est Romæ anno CIƆCCCCXCVIII.

Thomas Basinus, Lexoviensis episcopus, circa annum vixit CIƆCCCCLXXX. Ex ejus historia de Ludovico XI Gall. rege, & Carolo Burgundiæ duce, sæpius aliqua ad verbum, non dissimulato Thomæ nomine, exscribit Iac. Meierus Annal. lib. XVII. Iuris fuisse peritissimum, atque id in schola Lovaniensi fuisse professum, auctor est Robertus Gaguinus in histor. Francorum: quem vide ad annum CIƆCCCCLXV.

Ioannes Dominicus Spazzarinus Patavinus, ac Reipubl. ejusdem a libellis, claruit anno CIƆCCCCLXXX ac deinceps. Consignavit res Venetorum: quas ad sua usque tempora perduxit. Opus hoc ab elegantia, ac Sallustiana brevitate, commendat Scardeonius lib. III. rerum Patavinarum: ubi & addit, cladem Patavinam anni CIƆIƆV, cui ex muneris ratione interfuerat, adeò accuratè ab eo describi, ut cæterorum facilè exsuperet industriam. Obiit nonagenarius anno CIƆIƆXIX. Plura de eo Scardeonius suppeditabit.

Fuit tum quoque Alamannus Rinuccinus, qui historiam, vel mythistoriam potiùs Philostrati de Apollonio Tyaneo Latinè vertit. Translationem eam castigavit, ac Baptistæ, Ioannis Galeacii Mediolanensis comitis filio, dicavit Philippus Beroaldus. Etiam ad Græcum codicem emendavit, & notas ad oram addidit a Gybertus Longolius Ultrajectinus. Inter eruditos viros, quos Florentia extulit, reponitur ab Alberto Leandro in descriptione Italiæ. Laudat & Zenobius Acciolus Florentinus: civemque suum linguæ utriusque studiosum vocat epistolâ ad Laurentium Medicem, quam translationi opusculi Eusebiani adversus Hieroclem præmisit.

a Colon. ed. 1532.

Claruit iisdem temporibus Guilielmus Courinus, qui perperam aliis *Caorsinus*, vel *Coaversinus*, dicitur. Duacenus fuit, Equitum Rhodiorum procancellarius. Historiam scripsit de obsidione Rhodi, quæ anno contigit CIƆCCCCLXXX. Item descripsit contentionem Bajazethæ, & Sisymi, fratrum duorum. Operis de Rhodia obsidione meminit Cuspinianus in volumine Impp. Ulmæ est excusum. Ex Latina autem lingua in Germanicam transtulit Jo. Adolphus Argentinus. Prodiit ea versio Argentinæ, anno CIƆIƆXIII.

Anno CIƆCCCCLXXXIV vivebat Hieronymus Foroliviensis Ord. Prædicat. Qui præter sermones de Sanctis, etiam historica quædam fragmenta digessit, aliaque edidit opuscula, quæ Forojulii MSa supersunt in cœnobio ejusdem ordinis; teste Antonio Senensi. Meminit & Leander, tùm lib. IV. de viris illustr. ordin. Prædic. ubi dicitur fuisse, *vir doctus, & orator clarissimus*: tum in Italia sua Romandiolam describens; ubi Hieronymus hic vocatur *optimus theologus, nec pejor historicus*.

Franciscus Patavinus advocatus consistorialis, anno CIƆCCCCLXXXIV, XII Kal. Dec. in publico consistorio, præsente non modò Innocentio VIII, sed etiam imperatore Frederico III, orationem habuit historicam de vitâ & moribus S. Leopoldi, Austriæ marchionis, & confessoris: quæ in Italiâ seorsim prodiit, ac apud Surium legitur Tom. V, die XV Nov.

Baptista Fulgosius, (quem Volaterranus *Baptistinum Frigosum*, Leander in descriptione Italiæ, *Bapt. Fregosum*, aliqui etiam *Campofulgosum* appellant) cùm esset dux Genuensis, principatu à patruo suo dejectus fuit anno Christi CIƆCCCCLXXXIII. Quò verò exilii dolorem levaret, totum se studiis dedit, atque ad filium Petrum scripsit libros IX factorum, & dictorum memorabilium, opus eximium, ut Albertus Leander appellat. *In hoc scribendi genere ita egregiam navasse operam, ut exemplorum copiâ, & novitate, cæteros vicerit.* Zuingeri judicium est in Theatri sui Prosceniis. Addit etiam ex Fulgosi fontibus uberrimis & Sabellicum, & Baptistam Egnatium agros suos irrigasse. Eundem Fulgosius ordinem, quem Valerius Maximus init, servavit: sed exemplis usus est non rarò quidem illorum, quæ Valerius seu sciens, seu insciens præteriisset: imprimis verò eorum, quæ post ætatem ejus contigissent. Eum ex Italico Latinè transtulit Camillus Gilinus Mediolanensis, vir doctissimus, ut Leandro vocatur; Francisci Sfortiæ ad Carolum V Imp. legatus. Nisi quis credere malit, patris (nomen ei fuit Jacobo Gilino) esse hanc translationem; quam suspicionem Jovius a injecit. Meminit & Meierus extremo lib. XIII, ubi ex Fulgoso refert ad verbum historiam de victoria, quam Gandenses reportarunt de Comite suo Ludovico Maleano.

a In elogio Camilli Gilini.

Salvus Cassetta (qui Possevino perperam *Casleta*) Siculus Panormitanus, Ord. Prædic. Romæ an. CIƆCCCCLXXXI, V Id. Iun. Sixto IV pontifice procurante, ex magistro sacri palatii factus est ordinis Præd. magister generalis. Ab eodem pontifice in Germaniam legatus est missus ad Fredericum III imperat. ac Coloniæ Agrippinæ cùm foret, jussit aperiri sepulcrum Alberti Magni; atque ex ejus corpore lacertum Romam tulit; qui in Bononiensi nunc templo adservatur. Conscripsit vitam S. Vincentii Valentini, qui ipse Ordinis prædicatorum fuit. Decessit Cassetta anno CIƆCCCCLXXXIII, XVII Kal. Oct. ut est apud Leandrum lib. I. de vit. illustr. ord. prædic.

Antonius Geraldinus, protonotarius sedis Romanæ, superstes erat anno CIƆCCCCLXXXVI: eoque anno, nomine Ferdinandi Regis, & Elizabethæ, Hispaniæ reginæ, Romæ habuit orationem coram Innocentio VIII Pont. Max. Cùm alia composuit, tum Fastos carmine elegiaco, in quibus tractat de martyrum, sanctorumque vitis. Item vario carminum genere egit de gestis Hispaniæ regum.

Joannes Margaritus, Gerundensis episcopus, Παραλειπόμενα Hispaniæ complexus est libris decem, ab adventu Herculis in Hispaniam usque ad Theodosium seniorem, & filios ejus, Arcadium, atque Honorium; quorum temporibus, Gothi in Hispanias fuere ingressi. Sed in decimo non pauca desiderantur. Παραλειπόμενα inscripsit, non quia dicat antiquis indicta: sed quia referat prætermissa proximorum seculorum historicis. Dicavit hoc opus Ferdinando, & Isabellæ, Castellæ, & Aragoniæ regibus. In principe editione præteritur nomen auctoris, non item in alterâ, quam habemus Tom. I. Hispaniæ illustratæ. Et sanè ex iis, qui episcopos enumerant Gerundenses, satis evidens est, Gerundensi illi episcopo, quem Ferdinandi Catholici tempore vixisse, & res ab eo gestas prodidisse, dicebamus, id nominis fuisse, quod antea posuimus.

Iulius Pomponius Lætus iisdem temporibus claruit. Exiguæ eruditionis fuisse, ait Ludovicus Vives. At Angelus Politianus in Miscellaneis cap. LXXIII. virum vocat antiquitatis, & literarum consultissimum. Atque idem Lilii Gyraldi judicium est in Historiâ poëtarum dial. IV: ubi de Statio Papinio est sermo. Florido Sabino in apologia adversus calumniatores L. L. *dicitur in scribendo infra neminem recentiorum purus, candidusque.* De eodem sic Erasmus in Ciceroniano: *Pomponius Lætus elegantiâ Romani sermonis contentus, nihil affectavit ultra.*

Qui-

Quibus verbis non ei Antiquitatum Romanarum peritiam abnuit, sed allatum laudum, quæ præter elegantiam sermonis exiguntur, ut quis inter Ciceronianos referatur. Sanè puræ erat dictionis amator, & historiæ veteris scrutator diligens. Neque hoc negat Vives: sed ait, totam ejus celebrem diligentiam, circa verba, & historias aliquot, tum saxa eruta, & monumenta diruta, consumtam esse. Idem erat linguæ Græcæ planè ignarus; Christianæ etiam religionis contemptor. Ac linguam quidem Græcam, ut Vives ait, propterea attingere ausus non fuit, nequà peregrinitate Latinam contaminaret. Quod etiam refert Erasmus in vita B. Hieronymi. Romanæ autem vetustatis tantus erat admirator, ut, cùm è salario discipulorum agellum, & domunculam, in Quirinali sibi parâsset, atque ibidem, ut ipse vocabat, SODALITIUM LITERATORUM (hoc in aditu adscriptum conspicere erat *a*) constituisset: in ea natalem Urbis coleret, & Romulum: ut à Volaterrano quoque proditum est. Idem, quoties marmor aliquod effoderetur ex Urbis ruinis, illachrymabatur; ac, caussam rogatus, addebat, *Admonitu meliorum temporum ploro.* Vergente tamen ætate, Christianam ei religionem curæ esse cœpisse, à quibusdam traditum est. Sed hoc utcumque est, mirum sanè ab animo suo impetrare potuisse, ut falsas inscriptiones obtrudere literatis vellet pro veris: quale testamentum illud, de quo V. Clar. Antonius Augustinus Romanarum & Hispanicarum Antiquitatum dial. XI. Cùm Pontifex foret Pius II, Academiam Romanam nominis sui famâ ornabat. Quo tempore & Baptista Platina, & Philippus Callimachus, ibidem claruere. Sed post obitum Pii apud Paullum II, (qui literis, & literatis, minùs favebat) exiguo in loco fuit. Et creditus ipse est unà cùm Platina in Pontificem conjurâsse: ac propterea, ut periculum evitaret, Venetias confugit. Cætera, quæ ad vitam ejus pertinent, petere licebit è discipulo ejus Sabellico, qui illius vitam descripsit. Aliqua etiam de eo Paullus Jovius in elogiis. Edidit, præter alia, compendium Historiæ Romanæ, ab interitu Gordiani usque ad Justinum III, in quo Heraclii defecit imperium. Dicavit verò Francisco Borgiæ episcopo, & pontificalis ærarii præfecto. In hisce Cæsaribus legas, quæ apud historicos non reperias. Ea verò hausit magnam partem ex panegyricis vett. Scripsit & librum de Mahomete. Item libellum de magistratibus Romanis; quem dicâsse M. Pantagathô, indicat Sabellicus scholiis in Suetonii August. cap. XXXVI. Item signavit Antiquitates urbis Romæ: quamquam, has memoriæ tantùm caussâ conscribilasse videtur; non, ut publici eas juris faceret. Nec enim ea est dictionis puritas, quæ in aliis ejus scriptis elucet: usque adeò ut B. Rhenanus penè arbitretur, alterius esse auctoris. Etiam ad Gasparem, Blondi filium, vitam scripsit Statii poetæ, uti & patris ejus. Utramque Gyraldus Historiæ suæ de poetis inserit; sed ita ut, ubi erret, eum emendet. Plura Pomponii haberemus, nisi pleraque intercidissent direptione domus in seditione civili sub Pontifice Xysto. Aliqua tamen eorum non tam periere, quàm perdita creduntur. Uti vita Quinctiliani, & quorundam in eo capitum enarratio: item glossarium medicum: adhæc argumenta in epigrammata Martialis. Quæ omnia MSa, ac fortasse ipsius Læti manu exarata, supersunt in bibliotheca doctissimi ac amicissimi Pignorii. Non malè omnino de Crispo, & Livio, meritus est. Nam benè dicere non possum. Sanè quicquid penè adversus veterum codd. fidem in Sallustio immutatum est, id Pomponio huic tribui debet. Septuagenarius decessit, cùm frigidæ potu ventriculi calorem exstinxisset. Fuit adeò egens, ut, morbo premente, necesse esset in Xenodochium deferri; cumque ibi vitâ excessisset, periculum fuerit, ne sepulturâ careret, nisi amicorum impensis elatus esset: quemadmodum Pierius Valerianus refert lib. II. de infelicitate literatorum. Successit Pomponio huic in cathedra Romæ Augustus Baldus, seu Valdus, qui XL annis Latinas Græcasque literas docuit juventutem; nec multò post direptionem Urbis à milite Borboniano vitâ excessit, mœrore potissimùm ob opes à Cæsarianis direptione eâ amissas: ut Scardeonius pluribus narrat.

a Verba ipsa, quæ in aditu domus Pomponius adscribi curârat, hujusmodi fuere; ut postmodo ex literis Pignorii, oculati testis, percepi: POMPONI LÆTI, ET SODALITATIS ESCUILINAI. Nempe Esculinai dixerit posuit pro Esquilinæ.

Julius Pomponius Sabinus, Virgilii interpres, commentario in I Georg. meminit Itinerarii sui Scythici: ut est in epitome bibliothecæ Gesnerianæ editâ & adauctâ, à Simlero. Sed Pomponius Sabinus planè, judicio meo, idem est ac Pomponius Lætus, de quo dictum. Sanè examussim ei conveniunt, quæ in præfatione sua Daniel Cajetanus anno CIↃCCCCLXXXVI Cremonæ scribebat, *Adest*, inquit, *Pomponius Sabinus, vir nostri temporis doctissimus.* Et mox, *Sabinus hic unus est, qui in præclarissimâ Pii Pontificis II Academiâ optimas è situ literas in lucem cœpit asserere.* Item, *Nec adhuc cessat notas in æs & marmor incisas scrutari.* Addit etiam, multa in manibus habere, quæ propediem sint lucem visura. Unum objici posse video, Pomponium Lætum natum fuisse Amygdalariæ, magnæ Græciæ oppido: ut est apud Leandrum in Italiæ descriptione. Sed facilè ei occurritur. Nam quia è nobili quidem familia, sed illegitimè natus foret, *Sabinus* fortasse dici voluit, ut tegeret natales suos: quomodo & *Pomponius* dici maluit, quàm *Petrus*, etsi id nomen in sacro baptismate accepisset.

Bartholomæus Scala natus est Florentiæ anno CIↃCCCCXXIV, atque anno ibidem obiit CIↃCCCCXCVII, ætatis LXXIII. Philelphi ad eum epistolam habemus anni CIↃCCCCLV, ut fuerit tum annorum XXXI. Vexilliferatus honore insignis fuit, ut de eo Paullus Jovius ait. *Vir erat doctus, ut potiùs Musarum alumnus, quàm inter rotas molarum natus videretur:* quemadmodum de eo scribit Albert. Leander in Italia sua: quo loco de Florentia tractat. De certamine, quod ei cum longè majori viro, Angelo Politiano, erat, res satis nota est ex utriusque epistolis. Unde Erasmus in Ciceroniano; *Scala sibi videbatur Tullianus, Politiano ne Latinus quidem videtur, adeò ut ne sensum quidem communem illi tribuerit.* Condidit lib. XX Historiam Florentinam ab origine Urbis usque ad annum Christi CIↃCCCCL. Sed morte præventus quinque tantùm libris extremam manum imposuit. Incipit, *Fama est, & quidem pervulgata, à Fesulanis Florentiam primùm habuisse originem.* Signat hoc opus Ugolinus Verinus lib. II illustratæ Florentiæ;

Scala quoque historias, & Lydia gesta leonis
Explicat Hetrusci.

Etiam literis commisit vitam Vitaliani Borromæi, quam Petro Medici inscripsit. Adhæc orationem reliquit ad papam Innocentium VIII. Habuit filiam Latinis Græcisque literis excultam, nomine Alexandram: quæ nupsit celebri poetæ, Michaëli Matullo, Tarchaniotæ, natione Græco, sed carmine Latino non minùs pollenti: *viro* sanè *docto*, sed de *religione Christiana* (ut Leander in Italia sua inquit) *haud sanè sentiente:* qui in Cæcina flumine per agrum Volaterranum in mare defluente submersus fuit. Exstant Politiani versus Græci in laudem Alexandræ: item Alexandræ similes versus, quibus Politiano respondit. Obiit Alexandra anno CIↃIↃVI.

Jacobus Bracellus Genuensis, vir eruditus, quinque libris non ineleganter bellum descripsit, quod inter Hispanos, & Genuenses, seculo suo gestum fuit. Hi Haganoæ *a* unà cum VI libris Pontani de bello Neapolitano prodierunt: postea que *b* Romæ recusi, atque à Bartholomæo Gorla dicati Joanni Baptistæ Barcellio, episcopo Sarzanæ, cujus Jacobus Barcellius proavus fuerat. Orditur Bracellius ab anno CIↃCCCCXII, quo Ferdinandus alterius Hispaniæ Rex, Siciliæ regnum fuit adeptus. Desinit in anno CIↃCCCCXLIV, quo Genuenses pacem fecere cum Alphonso rege, Ferdinandi filio. Idem Bracellius reliquit librum de illustribus Genuensibus, ad Ludovicum Pisanum, qui ordinis erat Prædicatorii. Item oræ Ligusticæ descriptionem ad Blondum Flavium, qui Pontifici Maximo à secretis fuit. Atque utrumque hoc opus in Romana editione cum belli Hispaniensis libris prodiit. Habes & utrumque in Italiæ illustratæ scriptoribus viginti tribus: qui Andreæ Schotti curâ in Germania prodierunt.

a Anno 1530.
b Anno 1579. apud heredes Antonii Bladi.

Meminit Bracellii hujus inter illustres Genuenses Leander Albertus in Italia sua, ubi eum situm, locaque ditionis Genuensis descripsisse ait. Nempe respicit oræ Ligusticæ descriptionem ante memoratam. Jovii in elogio Alphonsi tale de eo judicium est, eum bellorum Alphonsi *historiam non illepide scripsisse*. Sed præclare imprimis de eo Bartholomæus Gorla in præfatione sua ad Sarzaniensem episcopum: *Equidem*, inquit, *probè novi quàm longè absim ab hac scribendi facultate: nec mihi tantum arrogo, ut de tanta re meum judicium in medium adferre audeam: verumtamen doctissimorum pariter & gravissimorum virorum testimonio nitis si velim, contendere possim, auctorem hunc nostrum admirabili quadam laude ita se inter scriptores suorum temporum extulisse, ut post oppressam, atque vastatam à barbaris Italiam, eversamque usque eo eloquentiam, ut Latine desitum esset plane loqui, primum omnium istius generis scriptionem non modo iacentem excitasse; verum etiam obscuram penitus illustrasse, & in pristinum splendorem, quasi vindicasse videri possit. Sed hoc ex librorum ejus lectione clarius apparebit.* Hactenus ille.

Carolus Verardus, Cæsenas, cubicularius Pontificius, floruit sub Innocentio VIII, anno clↃcccclxxxiv, & deinceps. Scripsit de expugnatione regni Granatæ. Idem historiam Bæticam dialogis compluribus est complexus. Eos dicavit Raphaëli Riario, diacono cardinali S. Georgii.

Bernardinus Corius Mediolanensis, cùm & patriæ suæ amans, & gloriæ propriæ avidus foret, rudi illâ quidem, & impolitâ dictione, attamen, ut potuit, magno sanè labore Chronica rerum Mediolanensium perscripsit: inque rebus sui temporis bonâ fide non solùm voluit res consignare, sed etiam potuit; ut cui in aulâ versanti archiva secretiora paterent. Id opus, ut Jovius ait, à typographis illusus, spe lucri, sed magno rei familiaris damno, propriis excudi sumptibus curavit. Idem edidit Imperatorum vitas ab Julio Cæsare, usque ad Fredericum Barbarossam. Ac vitas etiam poetarum, ac illustrium mulierum promisit: quas an emiserit, haut scio. Gesnerus ait, etiam historiam Cæsarum condidisse. Cùm Galli anno clↃccccxcix, Mediolanum cepissent; casu, tum ducis Ludovici Sfortiæ, proditione capti (qui in Galliam est abductus, ubi & vitam finiit) tum etiam Ascanii cardinalis, nondum quadragenarius decessit. De ætate quod dixi, ex eo liquet, quod an. clↃcccclxxxv (ut in præf. ad Cardinalem Ascanium Sfortiam scribit ipse) tantum annorum fuerit xxv. Cæterum non me fugit Corium hunc Italicè scripsisse: attamen dicere haut possim, nihilne ejus vel Latinè ab illo exaratum, vel ab interprete translatum supersit, propter quod Simlero memoretur. Neutrum si erit, præteriri debuit, quia de Latinis me scriptoribus acturum receperam.

Eâdem ætate clarescebat Antonius Galateus, qui natus fuit Galatinæ, Salentinorum oppido. Erat philosophus, medicus, atque idem poëta, & cosmographus; cujus tabulas a se visas laudat Rallanus, & ex eo Leander in Italiâ suâ. Sanè quantus vir fuerit, scire possumus ex hendecasyllabis illis, quibus eum celebrat Jovianus Pontanus: item ex eo, quòd summus vir, Hermolaus Barbarus, dicârit illi paraphrasin Themistianam octo librorum φυσικῆς ἀκροάσεως Latinè à se conversam, quam anno edidit clↃcccclxxx. Præter carmina Hetrusca, & quæstiones Physicas, etiam composuit commentarium de situ Japygiæ, opus, judicio Jovii, cum antiquis comparandum. Sanè eo magis meretur fidem, qui patria ei fuerit Japygia, quæ eadem ac Σαλεντινία, seu Sallentina. Nam Japygiæ oppidum est Galatina, ubi se natum esse, ait ipse eo, quo dixi libello. In quo etiam refert, se prima literarum fundamenta hausisse Neriti, quod & ipsum Japygiæ est oppidum. Etiam refert ibi avum, & progenitores suos fuisse sacerdotes Græcos, Græcarum literarum, & Theologiæ minimè ignaros, sanctitate vitæ celebres. Item descriptionem edidit Callipolis, urbis sitæ ad Summontium. Adhæc villæ Laurentii Vallæ: quem libellum dicarit Accio Syncero Sannazario. Præterea reliquit epicedium, seu orationem in obitum Alphonsi regis. Laudationem etiam podagræ, festivum opusculum, jam podagricus, dolori leniendo conscripsit. Librum insuper composuit de optimo genere philosophandi, ex quo quædam adfert Joannes Bernardinus Bonifacius, Oriæ Marchio epistola ad Vossium Gengium, patritium Venetum, quæ ei Galatei Japygiam dicat. Etiam cum Bellisarii Aquivivi, Neratinorum ducis, operibus conjungitur, & Galatei ad Bellisarium epistola, & Bellisarii ad eundem responsum.

Extremis temporibus Frederici III erat Nicolaus Dathus filius Augustini Dathi. Hic præter ea, quæ de studio eloquentiæ, & officio scribæ, edolavit, etiam in literas retulit vitam patris sui Augustini, quæ operibus ejus præmittitur.

Joannes Maria Politianus Carmelita, itidem claruit anno clↃccccxc, ac scripsit vitam B. Alberti Drepanensis, & miracula ejusdem. Atque alia, quæ simul Venetiis edita fuere. Habes & eam Alberti vitam apud Surium ad VII Aug.

Ponticus Virunnius, seu Vitumnius, (qui Tritthemio *Virimus*) Tarvisinus, sub Ludovico Sfortia floruit anno clↃccccxc. Varios poëtas commentariis illustravit; inque gratiam Badoeræ familiæ, claræ apud Venetos, atque à Britannis oriundæ, è decem Gaufridi, Monumæthensis archidiaconi, ac pòst Asaphensis episcopi, libris, sex priores in compendium redegit a. Vide de eo Jac. Bergomatem lib. XVI, & Tritthemium in Catal. Quorum neutrum dicti operis meminisse miror.

a *Excus. August. 1534. & 1542. Heidelb. cum Beda, aliisque.*

Philippus Callimachus Experiens Florentinus, odio Paulli II papæ (à quo in carcerem conjectus, & tormentis fuerat excruciatus) concessit in terras, ut cum poëta dicam, alio calentes sole. Nam in Poloniam abiit; ubi à Casimiro rege Alberto filio præceptor datus, factusque Casimiro ipsi à secretis Moldavicæ cladis auctor est habitus, quasi suasisset ut nobilitas hosti ob contumaciam objiceretur. Idem his terris libellum exaravit de his, quæ à Venetis acta sunt, quò Tartaros, & Persas, contra Turcas concitarent. Habes eum in Commentariis rerum Persicarum. Signavit etiam historiam de Attilâ, qui Bonfinii Hungaricæ Historiæ adjungi solet. Item libros tres condidit de rebus ab Uladislao, Poloniæ, atque Hungariæ rege, gestis. Quem itidem reperies inter scriptores de rebus Hungaricis. Id opus non dubitat Jovius dicere adeò eleganter, atque exactè compositum esse, *ut omnes, qui à Cornelio Tacito, per tot secula id scribendi genus attigerint, suo judicio superârit*. Atque hæc quidem, de rebus Hungaricis scripsit pellectus munificentia Matthiæ Huniadis, Ungariæ regis. Alia quoque quæ ediderit, apud Tritthemium vide ad annum Christi clↃccccxc. Meminit ejus & Raph. Volaterranus lib. VIII: ubi Callimachum Geminianensem, familiarem suum, vocat, ac literis, & ingenii solertiâ, ex paupere divitem factum ait. Geminianensem verò appellat, quia ortus Sangeminiano, Hetruriæ oppido, quod Desiderius, ultimus in Italia Longobardorum regum, condidit. Tritthemius, uti & Funccius, & alii, vocant Florentinum, quia oppidum id, etsi antea in Senensium fuerit potestate, tum tamen Florentinæ ditionis erat. Vitam Callimachi perstrinxit Cromerus lib. XXX. rerum Polonicarum: cui magis credi debet, quàm Iovio: ut qui multa à vulgo potiùs haurire, quam rerum gnaros consulere soleat. Sed & vide, quæ refert Gyraldus dialogo primo de poëtis sui temporis, & Ioannem Michaël Brutus, in vita, quam Callimachi de Uladislao historiæ præmisit. Obiit Cracoviæ anno clↃccccxcvi, IV Kal. Novembris. Epitaphium ejus hujusmodi:

Exuvias præter pellemque, atque ossa Latini
Nil hic Callimachi terra Polona tegit.
Illa Borysthenides rapuere, tenentque Camœnæ,
Quarum primus amor, gloria prima fuit.
Hoc perfecturus, si copula longa fuisset,
Venissetque suo justa propago toro,
Sarmatide e nympha; ne barbara terra videri
Posset, Romana vel minus apta toga.

Sed

Sed mors invidit: qua nil odiosius. atqui
Qua feritas tacito non caret opprobrio?
Æneus est tumulus, mors aenea, & aeneus ille
Qui legit hac siccis tristia verba oculis.

Paullus Atavantius Florentinus, Ord. Serv. B. Mariæ, inter alia contexuit dialogum de Origine Servorum; atque eum dicavit Petro Medici, Cosmi F. Archetypon ejus operis est in bibliotheca Medicæa. Etiam consignavit vitam B. Francisci Senensis, Ord. Serv. Item librum de laudibus Philippi Florentini, instauratoris ordinis Servorum. Decessit anno Christi cIↄ cccc xcix, ætatis suæ LXXX.

Donatus Bossius, civis Mediolanensis, edidit chronicon ab initio mundi usque ad sua tempora. Item de episcopis, & archiepiscopis Mediolanensibus usque ad annum cIↄ cccc LXXXIX, quo vixit. Prodiit Mediolani anno cIↄ cccc XCII. Meminit & Tritthemii appendix.

Celsus Maphæus Veronensis, Canonicus regularis Lateranensis, edidit libellum de vita B. Tusculanæ anno cIↄ cccc LXXIV, cujus mihi indicium ex Veronensium scriptorum syllabo antehac etiam memorato.

Hermolaus Barbarus, patricius Venetus, natus fuit anno cIↄ cccc LIV, XXI Maji. Francisci Barbari, viri doctissimi, filius erat, Zachariæ Barbari nepos; ut quidem Philippus Bergomas scribit. Sed ab eo abit Volaterranus, qui Franciscum Barbarum ejus patruum fuisse ait: unde & alibi Hermolaum vocat Francisci necessarium. At non alterum tutius hac in re sequi possumus, quàm Andream Brentium Patavinum. Ejus verba hæc sunt in epistolâ ad Zachariam Barbarum, quæ mihi Pignorius suggessit: *Nimirum in te omnia Francisci Barbari patris virtutum lumina elucescunt. cui certe multum Latina lingua debet, tot tantisque ab eo libris, partim compositis, partim conversis. à quo minimè degenerat Hermolaus filius, te tanto patre non indignus.* Puto eundem esse Franciscum Barbarum ad quem exitat epist. Philelphi anno scripta cIↄ cccc XXXVII, & cIↄ cccc XXXVIII semel, iterumque, & cIↄ cccc XLI, & cIↄ cccc XLIII, cIↄ cccc XLIV; quem & virum clarissimum vocat epistola scripta ad Victorium Feltrensem, ubi se Constantinopoli ad Barbarum hunc misisse ait Aristotelis Rhetorica ad Theodectem. Primùm Hermolaus legatus fuit Venetus, hinc patriarcha Aquileiensis, ac ut aliqui referunt (eosque inter Joannes Rioche Minorita in compendio historico) tandem factus est Ecclesiæ Romanæ Cardinalis.

Qua de re adscribam longiusculum Petri Bembi locum ex historiæ ejus Venetæ libro primo: *Eo mortuo Innocentius Patriarchatum (sic enim appellant) Aquileiensium, quem is multos annos obtinuerat, Hermolao Barbaro, legato apud se Veneto attribuit. quod ubi civitas intellexit, tametsi Hermolaus ad Senatum scripserat, coactum se à Pontifice vestem senatoriam mutavisse: quoniam tamen sacerdotiis cooptari cives Veneti, qui legati Roma essent, lege prohibebantur, graviter tulit ausum illum contra patrias leges facere. Auxit ejus res magnopere invidiam quod antea ex Hermolai litteris, quas ad Senatum de Bardi morte dederat, more instituteque majorum comitiis senatoriis prajudicium patres fecerant, cujus ipsi civis nomen ad id adipiscendum sacerdotium Innocentio commendarent: itaque deceptos in sese ac propè delusos querebantur. Erat omnino Hermolai propter ejus summam in literarum, atque optimarum artium studiis prastantiam, magnum apud exteras nationes nomen, apud suos quidem certè maximum: nam ad doctrina singularem opinionem etiam vita perpetuam innocentiam adjunxerat: simul is multum patris opibus, & gratia, qui summo proximum in civitate magistratum gerebat, multum clientelis, necessitudinibus, propinquitatibusque pollebat, quibus tamen in rebus satis sibi prasidii non habuit, cum pluris à patribus una legum charitas, majestasque, quàm ullorum civium omnibus aucta nominibus dignitas, atque claritas fieret. Decemviri enim literas ad eum severè scriptas dederunt morá omni excusationeque sublatâ, sacerdotium repudiaret: id si non faceret, patrem magistratu remoturos, & bona ejus publicaturos pra se tulerunt. At pater perspectâ civitatis voluntate, omnibus tentatis rebus, cum jam eam flecti & lenire posse diffideret, agritudine animi est mortuus. Filius non multo post Roma, editis Plinianis castigationibus, immensi prope laboris opere, privatus plebeio morbo periit. Eum vita finem Hermolaus habuit, omnium ex sua civitate, qui ante illum nati essent, Latinorum & Gracorum literis planè doctissimus.* Ab anno ætatis duovigesimo scribere orsus fuit: cumque alia multa edidit, quæ doctorum manibus versantur: tum etiam Plinii Veronensis (non Novocomensis, uti apud Jovium est) Historiam Naturalem accuratè castigavit. Idem librum reliquit de conscribendâ historiâ, quem dicavit M. Antonio Sabellico, historiographo. Alia etiam inedita hactenus parabat, quæ cujusmodi fuerint, cognoscere est ex præfatione ejus Castigationum in Melam. Proprietatis vocabulorum in utraque linguâ curiosus erat, moribus castissimis, adeoque à fastu alienus, ut sæpe, sicubi dubitatio oborta esset, proximos, ac familiares consuleret, atque adeò a quovis discere paratus esset: quemadmodum de eo Volaterranus testatur. Erasmi in Ciceroniano tale de eo judicium est. Vocat *verè magnum, ac divinum hominem, sed in dicendo Ciceroni dissimillimum, & ipso, pene Fabio, Plinioque elaboratiorem, cujus eloquentia nonnihil offecerit philosophia studium.* Petrus Bembus lib. VI, epistola ad Danielem Barbarum (qui fratris filius erat) vocat Hermolaum *doctissimum, præstantissimumque omnibus in disciplinis virum, sanctissimumque hominem.* Vide & laudationem ejus apud eundem Bembum initio libri de culice: quo Barbarum hunc, & Pomponium Lætum (cujus Barbarus fuerat sectator) colloquentes inducit. Sepultus est Romæ ad S. Mariam de populo: ubi talis inscriptio legitur:

Barbariem Hermolaos Latio qui depulit omnem,
Barbarus hic situs est; utraque lingua gemit.
Urbs Venetum vitam, mortem dedit inclyta Roma;
Non potuit nasci clarius, atque mori.

Obiit XII Kal. Jun. anno Christi cIↄ cccc XCIII, ætatis suæ XXXIX. *Volaterranus ait decessisse mœrore, quòd à Senatu Veneto missus orator, præter auctoritatem Senatus sui, ab Innocentio factus esset patriarcha Aquileiensis. Sed aliter Petrus Crinitus lib. I. de hon. disc. cap. VII. ubi pestilentiâ Romæ exstinctum refert: ac Pici Mirandulæ officium erga morbo hoc affectum exponit. Atque idem etiam legas apud Iovium in elogiis. Mirum sanè hæc fugisse Volaterranum, qui nescio quæ de magnopere mœrentis contumaciâ, atque exilio, φλυαρεῖ. Uti & illud in eo reprehendit, quod Plinium castigandum susceperit, opus, ut ait, impar dignitati, & vitæ suæ instituto. Utinam sic à multis ejus dignitatis, atque instituti, peccaretur. Ex sanè cogitare debuerat Volaterranus, jam antequam ad Episcopatum provectus esset, parata majori ex parte habuisse, quæ ad istud opus pertinerent. Neque propterea Episcopale munus, quod seu volens, seu invitus susceperat, neglexit. Aliud sanè inter cætera arguunt conciones ejus, quæ Patavii MSSæ exstant apud Eremitas. Aliquantò postquam ista exarassem, in manus meas venit elegans opusculum Ioannis Pierii Valeriani, quo agit de literatorum infelicitate. Id unà cum aliis non paucis scriptoribus, qui proximis hisce annis in Venetorum ditione prodiissent, illustrissimus Dominicus Molinus, ut munificè, ita percommodè transmiserat. Eo quippe in libello inter alia, quæ de tristi doctorum virorum exitu paucis cognita exponit, etiam offendi, quæ verissima esse docerent, tam illa, quæ de exilio ac mœrore Hermolai prodiderat Volaterranus; quàm quæ de pestilentiæ morbo Crinitus, & Iovius, retulissent. Hunc quippe in modum Pierius eo in opusculo rem narrat: *Hermolaum Barbarum, Venetum Senator optimum, vir, quod omnes fatentur, atate suâ literatissimum, eo ipso tempore, quo aliquam studiis suis quietem se adsecutum arbitrabatur; dum Roma apud Alexandrum Sextum, Pontificem Maximum, Veneta nobilitatis nomine Oratorem agit; summisque vigiliis intermortuam bonarum literarum, neque non & disciplinarum gloriam suscitat; ob susceptum,*

inconsulto Senatu suo, Aquilegiense sacerdotium exul factus, & de possessione ejectus, vitam inopem aliquamdiu traxit Alexandri Pontificis summi sportulâ quodammodo sustentatus: paucis vero post mensibus pestilentiâ contactus, desertus ab omnibus, infelicissimo mortis genere oppressus est; quique laudatione, & eloquentiâ suâ innumeros ætatis suæ homines illustraverat, & funere, & honore sepulchri ita defraudatus est, ut ubi sepultus, queve hominis cadaver conjectum fuerit, ignoretur.

Hermolao Barbaro à secretis fuit Ioannes Antonius Pantheus, Veronensis, qui de Pliniorum patria scripsit, ac tridui confabulationes de thermis Calderianis; quod opus Vincentiæ primùm anno clɔ cccc LXXXVIII prodiit, postea que cum scriptoribus aliis de balneis Venetiis est recusus anno clɔ ɔ LIII. Libros ejusdem de urbe Verona citat Torellus Sarayna. Sed eos videre nondum contigit: nec Italicè, an Latinè eos scripserit, sat scio.

Circa idem tempus florebat Donatus Acciaiolus (qui Leandro Alberto Accievolus) Neri filius, ab antiquâ stirpe Florentinus; vir in Republ. occupatissimus, nec tamen studiorum veterum planè desertor. Nam, præter alia, Plutarchi Hannibalem, Scipionem, Alcibiadem, ac Demetrium, convertit. Ipseque composuit vitam Karoli M. De hoc, quæ adfert, hausit ex Eginhardo, genero Karoli Magni: de quo dictum nobis libro superiori. Hoc Donati opus de vita Karoli cum Plutarchi vitis conjungi solet: unde, (ut etiam monitum nobis, cùm de Turpino superiùs ageremus) spissus ille error obortus est Wicelio in Hagiologio a, ut scriberet, se Karoli vitam ex Plutarcho desumsisse; cùm satis constet, Karolum annis ampliùs sexcentis vixisse post Plutarchum. Exstat Philelphi epistola anni clɔ cccc LI ad Donatum Actiolum. Puto eundem. Quanti eum fecerit Jacobus Picolominæus, cardinalis Papiensis, ex ejus ad Donatum hunc epistolis compluribus satis liquet. Præclarum quoque ejus elogium est apud Ugolinum Verinum, Donati æqualem, lib. II. Florentiæ illustratæ; ubi sic canit:

a Fol. 178.

Quis scripto, quis te, Donate, disertior ore,
Accarole b *fuit! quamquam tua clara propago est,*
Tu tamen huic veros cumulasti laudis honores.

b Acciaolo.

Meminit & in Ciceroniano suo Erasmus. Fuit Donatus hic auditor Joannis Argyropoli Byzantini. Imò commentaria illa in Nicomachia Aristotelis multi arbitrantur non ipsius esse Acciaoli; sed prælectiones esse Argyropoli; ab Acciaolo autem descriptas, inque lucem emissas. Nihil tale tamen de eo Volaterranus. Qui inter alia: *Donato*, inquit, *stylo nil dulcius optatur; cujus & lenitas, & ornatus, mores ejus suavissimos refert.* Et mox: *In hoc præter literas, & vitæ castitas, & justitia laudatur. Decessit in legatione, patrimonio filiis non amplo ob abstinentiam relicto. Filiæ vero ob ejus in Remp. merita, haut aliter, quàm Paulli Æmilii, aut Aristidis, ære publico nupserunt.* Apud Paullum Jovium legere est, ut, cùm ad opem à Gallis adversus Xystum Pontificem poscendam profectus esset; Mediolani in itinere mortuus sit; atque inde Florentiam relatus, in Carthusiano ibidem templo fuerit sepultus. Contigit id anno clɔ cccc LXXIII, mense Augusto. Est in obitum ejus hujusmodi Politiani carmen: quod & Florentiæ in Carthusiano legitur:

Donatus nomen, patria est Florentia, gens mî
Acciaola domus, clarus eram eloquio.
Francorum ad regem patriæ dum orator abirem,
In ducis anguigeri mœnibus occubui.
Sic vitam impendi patriæ, quæ me inde relatum
Inter majorum nunc cineres sepelit.

Etiam Campani in laudem ejus versiculos reperies in Gentilis Urbinatis literis: quæ leguntur inter epistolas Jacobi Piccolominæi, Cardinalis ante memorati.

Joannes Simoneta, Calaber, scripsit de rebus gestis Francisci Sphortiæ, Mediolanensium ducis, libros XXXI. Eos verò dicavit nepoti Francisci hujus, Joanni Galeatio Mariæ Sphortiæ, duci Mediolanensi. Quam bonâ autem fide ea scripserit, ipse in præfatione indicat verbis istis: *Hoc ipsum bellum, & re maximum, & memoriâ dignissimum, cui, dum gereretur, assiduè interfui, paullo diligentius scribere operæ pretium duxi. Equidem omnia in commentarios, & eo ordine, quo gerebantur indies singula, celeri stylo deprompsi: si minus eleganter, minusque ornatè; at verâ, & incorruptâ fide. Nihil non a me scriptum est, quod vel non ipse viderim, & contemplatus fuerim; vel a locupletissimis testibus auctoribusque, vel etiam ab ipso Francisco, dum ille de se modestissimè loquens aliquando præteritorum temporum pericula, resque per omnem fortunam, non tam ab se, quam ab aliis, gestas recenseret, acceperim: quod aliis haud quaquam contigit; si qui fortasse reperiantur earundem rerum scriptores, etiam eruditiores.* Etiam ad operis calcem, & argumentum pleniùs indicatur, & similiter ad fidem pertinentia afferuntur. Verba ea sunt: *In commentariis ab primo Alphonsi in Italiam adventu, & ab quarto & vicesimo supra quadringentesimum & millesimum anno a natali Christiano, ad sextum sexagesimum usque annum, non divi Francisci Sphortiæ solùm, sed omnium Italicorum populorum, regum, & rerumpublicarum facta domi forisque continentur; tantâ fide, religione, literis prodita, ut nihil gratiæ atque adulationi datum esse constet: quæ eo certiora habenda sunt, quòd, qui scripsit, rebus fere omnibus interfuit. Ea nunc, regnante Joanne Galeacio VI, Mediolani ducis auspiciis, & jussu illustrissimi Ludovici Sphortiæ, Antonius Sarotus impressit Mediolani, IX. Kal. Octobres clɔ cccc LXXXVI.* Simonetam hunc Franciscus Philelphus epistolâ, quam ad eum scripsit anno clɔ cccc LXXIX, vocat *ducalem secretarium: commentarios* verò ejus *disertissimos* appellat. *Insignis historicus* nuncupatur à Iovio in elogio Francisci Sphortiæ. Operæ autem est scire, quam pro tali opera gratiam retulerit. Galeacio à conjuratis occiso acerba in eum, ac fratrem Cichum, quæstione fuit inquisitum: ac fratri quidem præcisæ cervices: Ioannes autem post tormenta quomodocumque evasit: idque, ut Iovius ait, *valido apud tyrannum pudore, ne videretur ingratè sublatus, qui patrem, summæ virtutis principem, ne unquam interiret, beneficio literarum immortalem effecisset.* Ex memorato Simonetæ opere luculentam ἐκφρασιν de expeditione Papæ Pii adducit Meierus in annal. Fland. ad annum clɔ cccc LXIII a. [illegible]

a P. 233. & 234.

T. Alexander Cortesius carmine epico panxit laudes bellicas Matthiæ Corvini, Hungariæ regis. Iungitur Hungariæ Bonfinii historiæ. De eo sic Ianus Dusa pater præfat. altera annalium Batavicorum, quos carmine reliquit: *Post quos aliquot seculis interjectis natus Alexander Cortesius, vel hoc ipso commendandus, quod intermissam res gestas versibus scribendi consuetudinem nova laude reparavit, in illius regis virtutibus celebrandis, cujus magnitudo maximorum Poetarum vires facile exhaurire potuerit.*

Bonifacius Simoneta abbas fuit monasterii Cornu; quod Placentini tractus oppidum est: Patruus ejus fuit Ioannes Simoneta, is quem Sfortiæ gesta edidisse, proximè diximus. Bonifacius hic posteris transmisit persecutionum Christianarum, & pontificum historiam: sed eam non continuo filo tractavit; verùm in epistolarum sex libros novo invento discerpsit; multaque iis ad rerum naturam pertinentia admiscuit: scriptor non exiguæ lectionis, sed qui, quantum videre possum, nihil habeat, cæteris indictum, ut carere eo tutò possit historiæ studiosus. Vixit anno clɔ cccc XC. ut vel argumento est prima epistola, quæ est ad Karolum VIII, Galliarum regem.

Circa annum clɔ cccc XC claruit Hugolinus, seu Ugolinus Verinus. Præceptorem suum vocat Christophorum Landinum b [illegible]

b Lib. 2. illustrata Florentia.

Quo, Landine, tuas percurram carmine laudes,
Præceptor venerande!

At discipulum habet Petrum Crinitum:

Discipulique mei Criniti carmina Petri
Æternùm vivent.

Pater

Pater fuit Michaëlis Verini, optimi, & castissimi adolescentuli; qui, relictis distichis piis, anno ætatis suæ XVII obiit. Notus de eo Politiani versiculus,

Ne se pollueret, maluit ille mori.

Et pater ipse Ugolinus Michaëlem deplorat his versibus:

Quid referam nati Michaëlis funus acerbum?
Exstat opus, prohibetque pudor narrare, quid ille
Scripserit. Ingenii testes sua disticha restant,
Quæ sensa ostendunt angustis grandia gyris.

Panxit Ugolinus libros tres de illustratione Florentiæ; unde versus eos exscripsimus. Primo eorum agit de laudibus veteris Florentiæ. Altero exponit insignes civitatis viros, & res ejus gestas. Tertius tractat de genealogia illustrium urbis familiarum. Hoc poëma primùm Lutetiæ typis Rob. Stephani junioris prodiit anno cIↃ IↃ LXXXVIII: idque è bibliotheca Germani Audeberti Aurelii: qui & aliquot MSi codicis lacunas supplevit, & depravata, aut vetustate exesa, restituit. Conscripsit & Carliados opus, quod erat de Carolo Magno. Itidem heroico metro consignavit vitam B. Antonini Florentini. Adhæc descripsit carmine expugnationem Granatæ, & laudationem Philippi Benitæ, & opus de rebus cœlestibus, atque alia. De excessu Ugolini ita refert is, qui poëmatibus quædam de vita ejus præmisit: *Cæterùm Verinum hunc, annos cùm peregisset* LXXV, *aut plures, perhibent fato functum anno salutis* cIↃ CCCC XC: *qua tempestate Leo* X *urbem Florentiam ingressus est: cùm ibi jam antea, adhuc juvenis, talem hunc virum sibi habuisset præcipuum ad linguam Latinam ducem, atque magistrum.* Quibus non possum penitùs assentiri. Nam Ugolinus lib. II Florentiæ suæ, deplorat obitum discipuli sui Criniti, quem decessisse ait undecimâ trieteride: hoc est anno trigesimo primo, vel alterutro eorum, qui proximi consequuntur. Atqui Crinitus libros suos de Honesta disciplina Florentiæ edidit anno cIↃ IↃ IV: ut ex præfatione auctoris constat ad Bernardinum Caraffam Neapolitanum, episcopum Antiochensem. Non dubium igitur, qui postea Ugolinus superfuerit.

Antonius Cornazanus, Placentinus claruit anno cIↃ CCCC XC. Carmine comprehendit vitam, & obitum beatæ virginis Deiparæ: prosâ autem vitam Bartholomæi Colonei, imperatoris Venetorum. Vide Jacobum Bergomatem in Suppl. Chron. lib. XVI. & Tritthemium in catal. ut juniores mittam. Uterque illorum Cornazanum Ferrariensem facit: uti & Simlerus. Sed Leander in Italia *a* recenset eum inter viros eruditos Placentiâ ortos: ubi & illud addit, Latinis ac vernaculis carminibus excelluisse. Omnem autem dubitationem tollit editio vetus an. cIↃ CCCCLXXII: quæ apud Pignorium, & alios, adhuc invenitur. Titulus ejus hujusmodi est: *Ad serenissimum Venetorum dominum, ejusque civitatis principem clarissimum de fide & vita Christi Antonii Cornazani, Placentini vatis, liber incipit.*

a In descriptione Lombardiæ Cisp. pag. 379 edit. Colon.

Hieronymus Albertucius Bursellus, qui & à patriâ *Hieronymus de Bononia* appellatur, Ordinis Præd. circa idem tempus Chronicon condidit ab origine mundi, usque ad annum cIↃ CCCC XCI. Item confecit annales conventus Dominicani Bononiensis ab instauratione vitæ regularis ad sua usque tempora. Præterea posteris profuit signando annales Fratrum Ord. Dominic. Et tabulas duas, unam de magistris generalibus Ord. Domin. alteram de ejusdem ordinis illustribus viris. Obiit pleuritide Bononiæ anno cIↃ CCCC XCVII, VII Kalend. Decemb. Vide Leandrum Albertum de illustribus viris Ord. Præd. lib. IV: qui & ejus meminit in Italia sua, ubi Romanulam describit.

Angelus Bassus, qui notior altero nomine Politiani: quomodo, vocatus à Monte Politiano, Hetruriæ oppido; ubi an. cIↃ CCCC LIV prid. Idus Quinctiles natus erat. In Græcis discipulus fuit Andronici Thessalonicensis: qui peritiâ ejus linguæ proximus à Gaza erat, &, judicio aliquorum, etiam præstabat; etsi Latinâ multùm cederet. Instituit liberos Cosmi Medicis; eosque inter Joannis Medicis, qui Pontificatum adeptus vocabatur Leo X. De politie styli ejus res notior est, & vivente etiamnum erat, quam ut dicere de eo quicquam sit opus. Ac sedulò operam dabat, ne hac parte gloriam partam amitteret. Unde de eo sic Volaterranus lib. XXI: *Mihi solebat epistolas, cùm Græcas, tum Latinas, scribere: sed sermone vernaculo plures: quod frequenter faciebat occupatus, ne nasum aliquis stylo offensus impræmeditato, præjudicatæ jam de eo opinioni officeret.* Fuit sacerdos, & canonicus Florentinus, ac illustris viri Laurentii Medicis alumnus, Joannis Pici Mirandulani studiorum socius individuus. Latinas Græcasque literas annis XI Florentiæ docuit: ac, præter alia, Herodiani historiam luculentè vertit; etsi æmuli sparserint, laborem eum fuisse Gregorii Tiphernatis. Qua de re ita Jovius in elogio Tiphernatis: *Famâ quoque fertur, Herodiani historias eius ingenio, laboreque fuisse translatas: quasi eas morienti subtraxerit Politianus, vir in literario negotio sæpe convictus furti. Sed vix credibile videtur, ut vir in omni dicendi facultate opulentissimus idem, atque promtissimus, ex alieni ingenii labore famam probro & calumniâ redundantem quæsisse voluerit.* Idem Politianus condidit brevem historiam, seu commentarium de conjuratione Jacobi Paccii, equestris ordinis viri, & aliorum ejusdem familiæ, & quorundam è Salviatorum gente, adversus Laurentium, & Julianum, & universam domum Mediceam. Hanc historiam Latinè ornatissimeque perscripsisse, etiam Pauli Jovii in doctorum virorum elogiis judicium est. Pluraque de ejus virtutibus, & vitiis, apud eundem Jovium vide. Aliaque aliorum de eo videre possis in opere nostro de Poëtis Latinis, & apud Barthium Adversariorum lib. XLVII. cap. V. & displiceat, quod Petrus Bembus eum pene initio dissertationis de imitatione vocat doctum & ingeniosum, sed non multum prudentem. Nolim tamen de eo contendere, quòd candori ejus non multum tribuit Guilhelmus Budæus Annot. in Pandectas *a*, ubi sic scribit: *Plutarchus in eo libro, quem de Homero composuit: qui liber nondum Latinus ex professo factus est, licet Politianus, vir ille quidem excellentis doctrina, sed animi non satis ingenui, ex eo libro rerum summas ad verbum transcribens, quasique flores præcerpens, non erubuit id opus, pro suo edere, in quo nullam, præterquam transcribendi, ac vertendi operam novaverat.* Decessit Florentiæ VIII Kal. Octobr. XL solùm, ut est apud Volaterranum; non, ut est apud eundem Iovium, annos natus XLIII. Fuit id Christi anno, non cIↃ IↃ IX, ut complures, eosque inter Eberus in Fastis, & Elias Reusnerus in diario historico, tradunt; sed cIↃ CCCC XCIV, eo ipse quo decessere Hermolaus Barbarus Venetus, & Ioannes Picus Mirandulanus: ut de tribus his testatur ille, qui *b* Matthiam Palmerium continuavit. Quòd si ejus testimonium haud sufficit, at omnem scrupulum eximet Marsilius Ficinus, epistola ad Germanum de Ganai, ubi cùm de obitu Ioannis Pici Mirandulani egisset, subjungit, *ut nota sit tibi reliqua literarum jactura hoc autumno Florentiæ facta, Angelus Politianus noster, Latina, Græcaque lingua doctissimus Septembri proximo ante Pici obitum migravit è vita quadragesimo ætatis anno.* At Picus decessit an. cIↃ CCCC XCIV, ut inter omnes convenit. Præter alios, Petrus Crinitus ei epitaphium scripsit: in quo ista legas:

a P. 282. edit. Rob. Steph.

b In edit. Euseb. Basil. Henr. Petr.

Fovit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda,
Tu vale, & hoc sis meriti memor nostri.

Sed hæcne, vel Politiano sunt digna, vel Politiani discipulo, Crinito? Quid enim apertius est, quàm σκάζοντας istos præter metri legem, ita claudicare, ut plura in metro vitia sint, quàm versus? Quod non retulissem, nisi versiculi illi, & in duodecimo Epistolarum Politiani libro (qui ferè adoptivis Epistolis constat) adferrentur, & Iovius eos tanti duxisset, ut in doctorum eos elogiis referret. Vulgò fertur, obiisse Politianum, fœdi amoris impatientiâ capite in parietem illiso. Sed id fabulam esse à malevolis confictam, ait Pierius Valerianus lib. II *c* de literatorum infelicitate. Censet autem, decessisse mœrore, eò quòd incl-

c Pag. 70. 71.

clinare jam videret fortunam Petri Medices, quem literis imbuerat.

Pacificus Maximus patriâ Asculanus, præter invectivam in Ang. Politianum, etiam carmine condidit libros duos de Lucretia, quæ vim passâ à Tarquinio manus sibi attulit: item libros totidem de Virginia à patre Virginio interempta, cùm eam Appius Claudius stupro destinasset. Dicavit autem Angelo Colotio Æsinati. Adhoc fecit carmine libros septem de bello Cyri, regis Persarum, de bello Syllæ & Martii libros xi, de bello servili Spartacio lib. vi, atque alia: quæ partim anno cIↃ IↃ, partim circa hoc tempus, in lucem prodierunt. Ordine equestri natus fuit, ac viginti lustris vixit; ut Camillus Damianus refert in epitaphio ejus, quod subjicitur Lucretiæ, ac Virginiæ, in poëmatis editione Fanensi anni cIↃ IↃ vi: unde & ante id tempus decessisse Pacificum cognoscimus.

Cap. IX.

Thomæ Scrope, seu Brandley, compendium historicum, aliaque. Variorum vita, atque acta, auctore Joanne Lydgate. Thomæ Walsinghami hypodigma Neustriæ, Polychronici auctarium, & de Henrico VI. liber. Joannis Stouvi acta concilii Basileensis. Nicolai Bungei, ut vocat, adunationes Chronicorum. Joannes Whethampstedus, seu Frumentarius, de S. Amphibalo, viris illustribus, terra sancta, & gestis suis. Joannes Blacneius de mundi ætatibus. Rogerius Albanus de progenie regum Britannicorum. Anonymus de vita regis Henrici V. Joannis Amundisham de vita Joannis Frumentarii. Thadæi excerpta de aliquot sanctorum vitis. Joannis Caprave Chronicon, & alia. Nicolai Montacutii reges Angliæ, scala temporum, episcopi Angliæ, pontifices Romani. Thomæ Gascoigne de vita B. Hieronymi. Joannes Chaundeler de gestis, ac laudibus variorum. Guilielmus Botonerus de antiquitatibus Anglicanis, & actis Joannis Fastolphi. Joannis Hardinge Chronicon & Scotiæ chronographia, deque jure regum Angliæ in Scotiam. Roberti Balæi opera varia. Joannis Phreæ cosmographia, & translatio Xenophontis, ac Diodori. Joannes Stonus. Nicolaus Kenton de vita Cyrilli. Guilielmi Grenæi hagiologium Carmeliticum. Thomas Wigenhalë de rebus monasterii Dieramensis, & miraculis matris virginis. Gualterus Hunte, seu Venantius, de gestis concilii Florentini, ac plura ejusdem scriptoris. Guilielmi Elphinstoni Chronicon de rebus Scoticis. David Morganius de antiquitatibus Cambriæ. Thomæ Rudburne geminum Chronicon: atque idem de rebus cœnobii Hidensis. Guilhelmi Caxtoni Chronicon, aliaque. Georgii Riplay vita, & liber de doloribus Mariæ, quas ea, patiente Christo, perpessa est. Joannes Rossus.

VEnio nunc, si ita cum poëta loqui licet,

Ad penitus toto divisos orbe Britannos.

Apud hos, temporibus Frederici III, Angliæ imperium tenuit, primùm quidem Henricus VI, usque ad annum cIↃ cccc lxi: hinc Eduardus IV, usque ad annum cIↃ cccc lxxxiii: tum Richardus III. biennio: ac deinceps Henricus VII.

Horum omnium temporibus vixit Thomas Scrope, aliàs Brandley, nobilis Anglus, priùs Carmelita in monasterio Horwicensi: exinde, consensu Papæ Eugenii IV, Dromoriensis in Hiberniâ episcopus, & ad Rhodienses legatus. Hic non tantùm ex Latino Anglicè vertit Philippi Riboti Catalani librum de gestis Carmelitici ordinis: sed Latinè quoque composuit compendium Historiarum, & juris libros ix. item librum de sectarum introitu in Angliam, & alium de profectione suâ ad Rhodios. Propè centenarius obiit anno cIↃ cccc xci.

Venio ad alios minùs longævos, quantum quidem ex iis constat, quæ veteres de iis prodiderunt. Anno cIↃ cccc xi sub Henrico VI. jam sexagenarius vixit Ioannes Lydgate Anglus, Buriensis cœnobii monachus ad sancti Edmundi. Scripsit vitas S. Eadmundi regis, S. Fremundi principis, S. Ethelstani, S. Mariæ, (quæ MSa Oxonii est in bibliotheca publica) B. Albani martyris: adhæc acta Guidonis Warwicensis: librum de Guidone, & Colbrando, & alia quæ Balæus recenset. Etiam ex Ioanne Boccacio, & aliis, transtulit libros ix de casibus virorum illustrium: item de bello Thebano, de capta Troja, atque alia.

Claruit eodem tempore Thomas Walsingham Norfolciensis, monachus ad S. Albani, Anglorum protomartyris. Hic regi suo dedicavit historiam suam, quam Græco nomine *Hypodigma Neustriæ* inscripsit, eo quòd regionis hujus res gestas ostendat, atque enarret. Incipit eam à Rollone, primo duce Normannorum, eorumque irruptione in Britanniam, quæ contigit circa annum Chr. IↃ ccc xcvii: ac perducit usque ad annum sextum Henrici V: qui Christi est cIↃ cccc xvii. Præterea Chronicon edolavit de rebus Anglicis: quod ab Henrico III. in quo Matthæi Parisii historia desiit, perducit usque ad annum xi Henrici V, Christi cIↃ cccc xxii. Hic auctor MSus quidem Cantabrigiæ est in Collegio S. Benedicti: at anno cIↃ IↃ lxxiv in lucem protractus fuit à Matthæo Parkero, Archiepiscopo Cantuariensi. Præter hæc autem etiam Polychronici, ab Ranulpho, Cestrensi monacho, concinnati, auctarium reliquit; quod incipit ab an. cIↃ ccc xlii, ac terminatur an. cIↃ cccc xvii. Denique & acta composuit Henrici VI, Britanniæ, Galliæque regis; cujus temporibus vivebat.

Ejusdem regis ætate, circa annum cIↃ cccc xi. erat Joannes Stouvus, monachus Benedictinus Nordvici ad S. Servatorem, & Theologiæ doctor Oxoniensis. Interfuit concilio Basileensi: interque alia, ejus Acta perscripsit. Meminit Robertus Talbotus, atque ex eo Balæus Centur. xi.

Item tum vixit Nicolaus Bungey, patriâ Nordovolgius, sub Londinensi episcopo clericus, eidemque à sacellis. Contexuit opus, quod *Adunationes Chronicorum* inscripsit. Mentio ejus est apud Nicolaum Brigamum, atque exinde apud Balæum cent. xi. Item apud Guilielmum Botonerium, & ex hoc apud Pitseum in Ætate xv.

Joannes Whethampstedus, qui & Frumentarius, Anglus, sub eodem rege claruit circa annum cIↃ cccc xl, ac in Papiensi, & Senensi conciliis, tempore Martini V. Pont. Rom. orationem habuit. Idem multa scripsit, atque inter hæc, historiam B. Amphibali, librum de viris illustribus, & de situ terræ sanctæ, item de rebus a se gestis. Vitam etiam S. Albani vertit.

Joannes Blacuejus, vel Blakeney, Norfolcensis, circa annum cIↃ cccc xlvii vivebat: ac cùm aliis nomen invenit, tum opere de mundi ætatibus.

Circa idem tempus fuit Rogerius Albanus, Anglus, Hartfordiensis ex oppido S. Albani, Carmelita. Præter compendium historiæ Biblicæ opus reliquit, quo progeniem regum Britanniæ complexus est.

Anonymus Anglus conscripsit vitam regis Henrici V, eamque Henrico VI. regi dedicavit. Idem est, qui T. Livium Anglicè transtulit. Meminit Pitseus.

Joannes Amundisham, Anglus, ad fanum Albani monachus, floruit sub Henrico VI. ejus nominis Anglorum rege, anno Chr. cIↃ cccc l. Scripsit acta abbatis Joannis Frumentarii: quem & vivum magni fecit, & mortuum pari affectu est prosecutus.

Anno Christi cIↃ cccc lvii, Thadæus, qui aliis Tatheus, abbas Scotorum Ratisbonæ, postulato Conradi, præpositi in Ilminster, excerpsit ex Chronicis Scotorum fragmentum de S. Kiliano, S. Virgilio, S. Lullo, atque aliis: quod repræsentat Canisius Tom. iv Antiq. Lect. Dispiciendum autem, an non idem sit Thadæus Romanus, qui res Frederici I. carmine scripsit; ac a Cuspiniano in opere de imperatoribus refertur inter eos, quorum operâ sit usus. Sanè ætas convenit.

Joannes Caprave, vel *Capgrave*, Anglus Cantianus, mo-

monachus Augustinianus, & Theologiæ doctor Oxoniensis, ac tandem Ordinis sui provincialis, vir longè doctissimus, præter commentarios in Scripturam, cùm alia consignavit, tum de nobilibus Henricis, catalogum sanctorum Angliæ, de illustribus viris Augustinianis, & vitam Humfredi, Glocestriæ ducis, Mæcenatis sui: item Chronicon, quod MSum superest Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Obiit Lynnæ, Nordovolgiæ oppido, anno cIↃ CCCC LXIV, cùm Richardus III Angliæ regnum invasisset.

Nicolaus Montacutius, quem aliqui Monacutium dicunt, Anglus, claruit sub rege Anglorum Henrico VI, ac scripsit opus de regibus Anglorum: item scalam temporum à nato Christo, adhæc de episcopis Anglorum, item de Pontificibus Romanis. Hæc omnia MSa habentur in bibliothecâ Hetonensis collegii à prædicto rege constituti: postrema autem duo MSa etiam supersunt in bibliothecâ baronis Lumlejani.

Thomas Gascoigne, nobilis Anglus, doctor Theologus, & Academiæ Oxoniensis Cancellarius, claruit circa annum cIↃ CCCC LX: nec modò plurimorum librorum thesauro bibliothecas ditavit; sed ipse etiam aliqua composuit, & inter alia vitam B. Hieronymi Stridonensis; cujus summus erat amator, & admirator.

Joannes Chaundeler, sive Candelarius, Anglus, Fontanensis seu Wellensis Ecclesiæ Cancellarius, floruit anno cIↃ CCCC LX: ac præter alia edidit gesta Gulhelmi Wickami: item librum de laudibus Thomæ Beckingtoni, Bathoniensis & Wellensis episcopi, quo familiariter fuerat usus. Item laudes Bathoniæ, ac Welliæ; atque alia. Ejus scriptorum archetypi supersunt in bibliotheca Fontanensi, fique auro, ac minio, & serico villoso, insignes.

Guilielmus Botonerus, nobilis Anglus, Bristoliensis, equestris dignitatis, idem mathematicus, & historicus, & medicus, annorum erat XLV, anno cIↃ CCCC LX; quo inter Henricum, & Eduardum reges, acre bellum erat. Scripsit antiquitates Anglicas: & acta Joannis Fastolphi. Falli puto Brianum Twinum lib. II. de Antiquitate Academiæ Oxoniensis; ubi Balæo eundem esse ait Guil. Botonerum, & Guil. Worcestrium: de quo postea dicetur. De Botonero quidem agit ille: sed de Worcestrio apud eum silentium est.

Joannes Hardinge, Anglus, primùm adversus Scotos militavit, postea Chronicon condidit. A fictitio Bruto exorditur. Ac usque ad regem Henricum IV refert, quæ ab aliis jam tradita erant. Sed LXI annis, quos adjecit, narrat res suæ ætatis, magnâque parte sibi visas. Præterea edidit brevem chronographiam Scotiæ. Item librum, quo exsequitur, ut Scotiæ reges se regibus Angliæ submiserint. Vide, quæ de hoc Balæus adfert Cent. VIII. cap. XXX. Floruit jam senex sub Eduardo IV, anno cIↃ CCCC LXI.

Robertus Balæus senior, Jurisconsultus, sub eodem Eduardo claruit anno cIↃ CCCC LXII, ac reliquit Alphabetum sanctorum Angliæ, gesta regis Eduardi III, Chronicon urbis Londinensis, ac instrumenta libertatis ejus urbis, deque ejus præfectis, & consulibus.

Eodem regnante, anno cIↃ CCCC LXV, vivebat Joannes Phreas, seu *Phreus*, Londinensis. Hic Cosmographiam composuit, cujus MSum exemplar asservatur Oxonii in Collegio Balliolensi. Idem Xenophontis aliqua, ac Diodori Siculi partem, aliaque, vertit Latinè. Papa Paullus II usque adeò capiebatur translatione sibi dicatâ, ut eum designaret episcopum Bathoniensem. Sed Phreas, priusquam inauguraretur, è vita excessit, anno cIↃ CCCC LXV. Veneno à competitore exstinctum fuisse, suspicio erat.

Iisdem temporibus in pretio erat Joannes Stonus, vel Stonæus, Anglus monachus ordinis S. Benedicti, apud Cantabrigienses (Cantuarenses scribit Pitseus) ac præter Decreta quædam, & sententias Patrum speculativas de fide, spe, charitate, etiam grande opus condidit de obitibus, & aliis memorabilibus sui cœnobii. Quod volumen in lucem emisit anno Christi cIↃ CCCC LXVII, monachatus sui quinquagesimo. Opera ejus omnia MSa Cantabrigiæ adservantur in collegio S. Benedicti.

Tum quoque erat aliquo in honore ejusdem Anglicæ gentis scriptor Nicolaus Kenton, sive, ut Sixto Senensi vocatur, *Chenton*, Carmelita, & doctor Theologus: qui vitam composuit Cyrilli, ejus puto, qui episcopus fuit Alexandrinus. Item alia reliquit, quæ Balæus recenset. Obiit sub Eduardo IV, anno cIↃ CCCC LXVIII.

Guilhelmus Grenæus, seu *Viretus*, sub Eduardo IV, Angliæ rege, vitam agitavit: cumque monachus foret B. Mariæ de monte Carmeli, *Carmelitarum hagiologium* potissimùm contexuit.

Thomas Wigenhale, Præmonstratensis, natione Anglus, claruit sub rege suo Eduardo IV, anno cIↃ CCCC LXX, ac historiam fecit monasterii sui, quod Dierami apud Nordovolcas fuerat. Et quia cœnobium illud dicatum erat B. Mariæ, etiam librum edidit de miraculis B. Virginis Mariæ.

Eodem tempore floruit Gualtherus Hunte, qui & Venantius vocabatur. Anglus erat, ac professione Carmelita. Quanti nominis fuerit, argumento erit, quòd universæ Angliæ nomine missus fuerit ad synodum, quæ Ferrariæ primùm, ac pòst Florentiæ habebatur: ubi Græcos Latinosque disputantes audivit. Descripsit, quæ utrobique acta essent. Etiam Comestorem idem in compendium redegit, ac duodecim chronicorum excerpta (non exceptiones, ut pro eo Gesnerus, & ex hoc Possevinus ait) edidit: item epitomen fecit historiarum; longeque plura commentatus est de controversiis Theologicis. Obiit decrepitâ ætate, anno Christi cIↃ CCCC LXXVIII, temporibus Eduardi IV. Meminit ejus & Petrus Lucius in bibliothecâ Carmelitarum.

Guilielmus Elphinston, Scotus genere, & doctrinâ illustris, episcopus Aberdonensis, regni Scotici cancellarius, & regii signaculi custos, claruit anno Christi cIↃ CCCC LXXX, temporibus regis Jacobi III. Præter conciliorum statuta, etiam Scotorum chronicon reliquit: in quo præ aliis, imò usque adeò, ut majorem iis historiæ suæ partem debeat, duos hosce sequitur, Veremundum, fani B. Andreæ archidiaconum, & Joannem à Campobello: ut agnoscit ipse, ac præterea auctor est nobis Hector Boëthius in historiæ suæ Scoticæ præfatione.

David Morganius, ex Cambria oriundus, innotuit sub Eduardo IV Angliæ rege anno cIↃ CCCC LXXX. Prodidit antiquitates Cambriæ: item claruit ejusdem regionis descriptione, in qua præcipuè patriam suam Morganiam illustrat.

Thomas Rudburne, Anglus, alius à Rudburno, Menevensi episcopo, de quo superiùs dictum, quippe monachus Wintoniensis, geminum Chronicon de rebus gentis suæ exaravit: unum majus; alterum, quod breviarium Chronicorum vocavit. Item consignavit res cœnobii Hidensis. Floruit anno cIↃ CCCC LXXX, regnante Eduardo IV. Eum testem advocat, atque etiam visum sibi ait, Joannes Rossus; de quo postea dicam.

Guilhelmus Caxtonus, Anglus, præterquam quòd varia historicorum opera ex Gallica, vel Latina lingua, Anglicè transtulerit, etiam ipse Anglicè composuit plurima; quorum nonnulla à Latinis scriptoribus sint translata. Edidit Chronicon libris VII, quod *Fructus Temporum* inscripsit. In eo à gigantibus auspicatur; quos primos Angliam incoluisse autumat. Progreditur autem usque ad annum XXIII Eduardi quarti: hoc est, annum Christi cIↃ CCCC LXXXIII. Etiam historiam contexuit Arturi regis, item vitam Eduardi Confessoris, adhæc Britanniæ totius descriptionem. Idem continuavit appendicem, quam Joannes Trevisa Polychronico addiderat. Hujus Caxtoni Chronicon in opere suo Latinè transtulit Joannes Scotus; sed refectis, quæ improbaret. Nec enim pauca sunt, ubi judicium requirat. Unde historiæ suæ Scoticæ lib. IV. cap. III, cùm narrâsset, ut Joannes rex à monacho quodam cœnobii Swyneshead, hoc est, capitis porcini, veneno esset sublatus, subjungit hæc verba: *Caxtonum, Anglum historicum, in hac parte ad literam imitor: solum linguam nostram Britannicam in Latinam interpretor.* Idem cap. XII ac

Circa hanc materiam Caxtonus historicus Anglus sic recitat. Ac postquam majorem capitis ejus partem ex Caxtono exscripsisset, addit: *Ecce Caxtoni Angli historiam, quam de lingua Anglicana in Latinam convertimus. Non solùm improbabilia, sed sibi haut cohærentia, vir iste cudit. Omni enim probabilitate vacat, ut duos reges, superiorem, & inferiorem, ei subjectum Scoti eligerent, peterent, aut caperent.* Item cap. XXI: *Ecce, quonam pacto res gestas illius temporis Anglus historicus, quem sequimur, recitat, paucis verbis improbabilibus à me resectis, & reprobatis.* Item lib. V. cap. XVII: *Postea invectivam in Robertum, & Davidem Bruseos Caxtonus facit, quot verba, tot mendacia assumens.* Caxtonum hunc Simlerus, uti &, qui eum sequi solet, Possevinus, vixisse arbitratur anno cIↄ Iↄ XXXVIII. Sed falli eos, satis arguunt, quæ diximus. Quamquam verò Anglus foret, tamen magnam ætatis partem, puta annis XXX, in Flandria egit apud Margaritam, Burgundiæ ducem, regis sui Eduardi sororem.

Georgius Riplay, Anglus, priùs Bridlingtonæ Canonicus regularis, ac postea in fano S. Botulphi Carmelita, præter compendium alchymiæ (quod MSum superest in bibliotheca baronis Lumlejani) aliaque multa, etiam literis commisit vitam Botulphi abbatis, item vitam Joannis Bridlingtoni, adhæc historiam, ut vocat, compassionis Mariæ, & quædam alia, quæ suggeret Balæus. Vivere desiit sub rege Henrico VII, anno cIↄ cccc xc.

Joannes Rowse, aliàs Rossus, Anglus Warwicensis, scripsit antiquitates Warwicenses, & Chronicon Warwicense, item de comitibus Warwicensibus. Adhæc de Academiis Britannicis, à quo diversus non videtur liber, qui de regibus inscribitur; ut observat Brianus Twynus lib. I apolog. Academiæ Oxoniensis; atque idem lib. II ostendere nititur. Historia Joannis Rous MSa exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: ut est apud Th. James.

Cap. X[illegible]

Maximiliani Cæsaris commentarii de gestis suis. Nicolaus Simonius de vitis variorum, ac ejusdem historia Carmelitica. Philippi Wielani historia Flandriæ, Brabantiæ, & Cameracensium Principum ac Episcoporum. Jacobus Reimolanus de vita S. Joachim. Jacobi Wimphelingi epitome rerum Germanicarum, ac liber de vita Dietheri. Ægidii Aurifabri Carmelitæ historia Brabantiæ, ac Chronicon sui ordinis. Rodulphus Langius de Hierosolymis, & obsidione Novisionensium. Folkeri Simonii Chronicon Frisiæ. Sebastiani Brant vita, Chronicon, alia. Arnoldus Bostius de illustribus Carmelitis, & Carthusiensibus. Conradus Celtes Protucius de situ Germaniæ, & vita S. Sebaldi. Joannis Gerbrandi de Leidis Chronicon Hollandiæ, & Zelandiæ: item abbates Egmondani, & historia Carmelitica. Philippus Comminæus de gestis Ludovici XI, & Karoli VIII. Andreas abbas de vita S. Odonis. Joannis Reuchlini epitome historica. Paulli Langii Chronicon Citizense. Matthias, Udalrici filii, annales sui generis. Anonymus, qui reliquit Speculum exemplorum ex diversis libris in unum collectum. Joannis Trittenhemii catalogus scriptorum Ecclesiasticorum, Germanicorum, Benedictinorum, chronicon Hirsaugiense, & Spanheimense, Francica, Bavarica, vita, itinerarium. Joannes Mauburnus de viris illustribus sui ordinis. Erasmus Vitellius de victoria Sigismundi regis. Joannis Naucleri Chronicon. Anonymus de vita S. Ciritera. Alberti Krantzii historia Ecclesiastica, Saxonica, Vandalica, Septentrionalis. Jacobus Drieschus de vita S. Remberti Episcopi Bremensis, & S. Ausgarii Hamburgensis. Guilhelmus Hermannus Hollandus *sive* Guilhelmus a Gauda, *de Bello Olandiæ & Gelriæ, & alia ejusdem. Anselmus monachus de terra Sancta. Zachariæ Benedicti carmen de vita S. Brunonis. Henrici Bebelii opuscula varia de Germania, atque Imperatore. Henrici Thaboritæ historia à Christo usque ad sua tempora. Eligius Houcarius de vitis SS. Levini Martyris, & Bertulphi confessoris. Erasmus Stella de antiquitatib. Borussiæ. Joannis Maris Belgæ scripta varia. Felix Malleolus de vita S. Gebhardi. Petrus Blomevenna, domo Leidensis, de vita S. Brunonis. Conradus Vecerius de gestis Henrici VII, ac geminâ seditione Siciliæ. Idsardi Gravii Chronicon Frisiæ. Francisci Irenici descriptio Germaniæ. Hieronymus Balbus de coronatione. Jacobi Manlii Chronicon Constantiense. Joannes Cuspinianus de Romanis consulibus, & imperatoribus: ejusdemque Austria, item alia. Conradus Peutingerus de migrationibus gentium. Joannes Cincinnius de vita B. Ludgeri. Beatus Rhenanus de vita Joannis Geileri, & alia ejusdem. Joannis Placentii catalogus Episcoporum Tongarorum & Trajectensium. Matthæus à Michou de utraque Sarmatia. Gerardi Noviomagi Batavica, atque alia. Joannis Aventini annales Bojorum. Gulhelmi ab Heda Chronicon, & genealogia Caroli V.*

SUpersunt tempora Cæsaris Augusti Maximiliani Austriaci; qui parenti suo Frederico III. successit anno cIↄ cccc XCIV; atque imperavit annos XXV. Hic non modò res magnas gessit; sed eorum etiam commentarios scripsit: quod omnibus esse notum, ait Simon Schardius, I.L. doctor, epistolâ eâ, quam Theodorico à Niem præmisit. Sed quâ linguâ id fecerit, non addit. Uti nec Joannes Bertelius, abbas Epternacensis in historia Luxemburgensi, qui contentus est dicere, eum Julii Cæsaris exemplo res à se gestas descripsisse. Aggressum scribere ait Reinerus Reineccius præfat. Tom. prioris de familiis. Temporibus ejus varii variis locis illuxere historici. In iis digerendis ordinem illum sequemur, quem in temporibus Friderici III. institimus. Auspicabimur igitur à Germanis, & iis nationibus, quas Germanis antè jungebamus.

Nicolaus Simonis, Hollandus, Carmelita, & Provincialis sui Ordinis, in pretio erat extremis temporibus Frederici III. Imp. ac sub Maximiliano Imp. Inclaruit disputatione quadam, quæ Venetiis prodiit anno cIↄ cccc LXXXVII: item commentario in Decretalia, quæ Mediolani excusa anno cIↄ Iↄ V. Alia quoque ejusdem complura Trithemius adfert, atque ex eo Gesnerus. Historica sunt ista: Chronicon temporum, vita B. Annæ, vita B. Cyrilli, vitæ sanctorum patrum, de sacris mulieribus liber, item historia ordinis Carmelitici. Decessit senex Harlemi anno cIↄ Iↄ XI.

Etiam extremis temporibus Frederici, ac omni eo tempore, quo Maximilianus rexit, claruit Philippus Wielanus vir nobilis, Landeghemii Toparcha. Idem Consiliarius Parlamenti Mechliniensi factus an. cIↄ cccc LXXVII. Postea similem in Flandria dignitatem obtinuit. Ibidem consilii præses est factus, an. cIↄ cccc XXXVIII. Hinc translatus iterum Machliniam in concilium, seu Parlamentum magnum à Philippo Castellæ rege institutum anno cIↄ Iↄ IV, ubi magister fuit libellorum supplicum. Eoque in munere decessit anno cIↄ Iↄ XIX. Cumque tantas dignitates sustinuerit, tamen in multa nihilo segniùs studia vacabat: sed legebat, & studebat in multam noctem: ac antelucanas operas antevertebat. Inter alia Historiam Flandriæ Latinè condidit. Item Historiam Brabantiæ, ac Cameracensium Principum, ac Episcoporum. Hujus scriptoris lectio multum profuit Mejero, Oudegeersio, Marchantio, rerum Flandricarum scriptoribus. Meminit Mejerus in vita Margaretæ Moleanæ ad an. cIↄ cccc LXXXI, atque alibi non semel. Plura de eo vide apud Sanderum lib. III de Gandavensibus scriptoribus.

Jacobus Reimolanus Flander, Gandavensis cœnobii Carmelita, idem mathematicus, rhetor, & poeta, vitam S. Joachimi: item odas de eodem, atque alia edidit. Laudatur à Gaguino, Trithemio, & Jodoco Badio. Obiit Romæ cIↄ Iↄ VII.

Ja-

Jacobus Wimphelingus Slestadiensis, presbyter Ecclesiæ Spirensis, longè plurima literis mandavit. Inter ea autem est epitome imperatorum, ac rerum in Germania gestarum. Item vita Dietheri, archiepiscopi Moguntini. Poëmata ejus laudat Lilius Gyraldus dialogo secundo de poëtis sui temporis. Floruit apud Nemetes circa annum CIƆCCCCXCIV. Vide de eo Paullum Langium in Chronico Citizensi *a*.

a P. 886.

Ægidius Aurifaber Bruxellensis, monachus ordinis Carmelitani, Theologiæ Doctor Lovaniensis, ecclesiastes mirè disertus, præter alia condidit Historiam Brabantiæ: & Chronicon sui ordinis. Magno loco habebatur ab imperatore Maximiliano. Decessit Bruxellis anno CIƆIƆVI.

Rodulphus Langius, Westphalus, Monasteriensis ecclesiæ Canonicus, vivebat anno CIƆCCCCXCIV, ac, præter alia, ad Hermannum Langium, ejusdem Ecclesiæ Decanum, duos composuit libros de urbe Hierosolymæ: item exaravit librum de obsidione Nusiensis, seu Novisionensis civitatis. Non defugit eum referre inter temporis sui poëtas Gyraldus dialogo II.

Æqualis his Folkerus Simonis, Frisius, primùm Snecanæ scholæ rector, deinde urbis ibidem consul. Latinè Frisiæ chronicon condidit: cujus meminit Supplementum Germanicum ad Vorperum de Rynsina Geelt ad annum CIƆCCCCXCVI. Vide Suffridum Petri de script. Fris. decad. sect. VIII.

Sebastianus Brant sive Titio, Argentinensis, in literas retulit vitam sanctorum Onuphrii, & Bernardi, multaque in laudem variorum sanctorum composuit. item de captivitate egit regis Maximiliani. adhæc Chronicon condidit Germaniæ, imprimis Alsatiæ, & urbis Argentoratensis, pluraque alia. Orator, poëta, utriusque juris doctor, Cæsaris consiliarius, & Argentinensis urbis archicancellarius fuit: ut de eo refert Paulus Langius in Chronico Citizensi *b*. Mentionem ejus facit quoque Gyraldus inter poëtas sui temporis, opere antè memorato.

b P. 886

Arnoldus Bostius, sive Boschus, vel Boscius *c* ut aliis vocatur, Carmelita cœnobii Gandavensis, claruit an. CIƆIƆ, ac præter alia, quæ Jac. Bergomas, & alii, recensent, etiam innotuit libro de illustribus sui ordinis viris *d*. item libris duobus de claris viris Carthusiensibus. Cum honore ejus meminit Ludovicus Guicciardinus in descriptione urbis Gandavensis. Robertus Gaguinus dicavit ei poëma suum de Conceptione B. Mariæ contra Vincentium de Castronovo Ord. Præd. Mentionem & facit Erasmus in epistolis. Fuit amicissimus Joanni Tritthemio, cujus & literæ ad eum complures scriptæ. Obiit Gandavi anno CIƆIƆXIX, prid. Non. April.

c *Jacobo Marchantio lib. 1. rerum Flandricarum in descriptione Gandavi.*
d *Coloniæ primum prodiit an. 1609. curâ Theodori Petreii.*

Conradus Celtes Protucius, quem Joannes Camers, in epitaphio ejus, *rhetora, & historicum* appellat, in pretio erat temporibus Frederici Imperat. à quo suasu Frederici, Saxoniæ ducis, laureâ poëticâ est ornatus, anno ætatis XXXII. Primus autem Germanorum hoc titulo decoratus fuit. Atque eo nomine Cæsari Frederico gratias ipse agit, od. I. lib. I. Sed præcipuè claruit regnante Frederici filio, Maximiliano Imperatore. Meminit Conradi hujus inter temporis sui poëtas Lilius Gyraldus dialogo II. Natus fuit honestâ apud Francos familiâ Suinforti ad Mœnum haut longè ab Herbipoli, Kal. Februar. anni CIƆCCCCLIX: quo ipso Maximilianus Cæsar natus, sequentibus Idibus Martiis. Heidelbergæ auditor fuit Rodolphi Agricolæ, aliorumque in aliis Germaniæ Academiis. Item in Italia, Patavii quidem audiit Joannem Calpurnium Brixiensem, Ferrariæ Guarinum, Bononiæ Philippum Beroaldum, Florentiæ Marsilium Ficinum, Venetiis Antonium Sabellicum, Romæ Pomponium Lætum. Cætera ad vitam ejus pertinentia perscripsit Sodalitium literarium Rhenanum; cujus de vita ejus libellus præmittitur poëtæ hujus odarum libris Argentorati excusis anno CIƆIƆXIII. Inter alia historiam reliquit de situ Norimbergæ, de situ & moribus Germaniæ, de silva Hercinia, & vita S. Sebaldi: unde ipse sic fere *e* canit od. XI. lib. III.

e *Unam alteramque vocculam non citra caussam mutavimus.*

Nam longâ bene lucubratione
Descripsi Hercinia vagos recessus,
Urbem cum populo, illiusque mores,
Artes, mœnia, porticus, & ædes
Privatas, superisque dedicatas,
Et quis publicus usus interesset.

Ac paullo pòst:

Divus quin etiam fuit Sebaldus
Nostris carminibus pòlo locatus.

Pro tanto labore conqueritur se exiguum præmium reportâsse. Ait enim:

Bis denos mihi Noricus Senatus
Parvi ponderis aureos dicavit,
Quos missos meritis meis recepi.

Quid in caussa fuerit, inscriptio ejus odæ indicat, quæ habet: *Ad Senatum Noricum, cùm octo aureos pro historiâ scriptâ decrevisset, suggestione Scribæ, quem Vespillonis epigrammate notaverat.* Nempe actuarium urbis in carmine quodam perstrinxerat: qui iratus hanc ei gratiam apud Senatum Noribergensem rependit. Præterea Celtes heroico versu exorsus est Theodericeida: quod poëma fuisset de Theoderico, Gothorum rege, ac rebus Germaniæ. Obiit annos natus XLIX, dies tres: anno Christi CIƆIƆV, II Non. Febr. Situs est Viennæ in æde B. Stephani.

Etiam sub Maximiliano imper. claruit Joannes Gerbrandi de Leidis, Carmelitani conventus in Harlemensi cœnobio Prior. Is vivet Chronicorum de Comitibus Hollandiæ & Zelandiæ libris XXXII: qui V. Clar. Francisci Sueertii Antverpiensis beneficio ante quadriennium in lucem prodiere. Etiam condidit historiam abbatum Egmondanorum: item Carmelitani ordinis historiam Ecclesiasticam lib. X. In Chronico passim sequitur Joannem de Beka, sæpe etiam ad verbum exscribit.

Philippus Cominæus ex illustri Cominæa apud Flandros gente natus, eques aurei velleris, dominus Ruscurii, vir formæ elegantis, staturæ proceræ, octennium vixit in aulâ Caroli Audacis, Burgundiæ ducis, atque Principi suo perfamiliaris fuit. Sed pretio corruptus, transfugit à domino suo, ad Ludovicum XI, Franciæ regem: ut est apud Iacobum Mejerum Balliolanum libro XVII Annal. Flandric. unde & ab eodem sæpius, ut transfuga, & proditor, incessitur. Ludovico interim gratissimus erat: cujus & res gestas celebravit, orsus ab anno Christi CIƆCCCCLXIV. Etiam prodidit res gestas filii ejus, Karoli VIII. Etsi autem non uno loco Mejerus dicat, in pluribus falli: tamen historicus est verax, ac prudens: cujus præclarum elogium vide apud Justum Lipsium, notis in I. Polit. suorum: & Scævolam Sammarthanum lib. II. operis, quo elogia Gallorum doctrinâ illustrium perscripsit. Hic tantus vir cavere non potuit, quo minùs, mortuo rege Ludovico, perfidiæ accusatus in carcerem conjiceretur: ubi triennium detentus fuit. Ipse etiam pro se capitis caussam dicere cogebatur. Nec enim inveniebatur, qui patrocinium ejus suscipere auderet. Tandem tamen innocens est repertus. Obiit in Pictonibus anno Christi CIƆIƆIII, XVI Kalend. Novembr. ætatis LXIII. Reliquit filiam unicam, Joannam, quæ nupsit Renato, Pentebriæ in Britannia comiti: eoque ex matrimonio nati complures: unde est, quòd hodieque multæ illustres familiæ in Galliâ originem maternam à Cominæo ducant. Philippi Cominæi & uxoris ejus imaginem expressam habes Lutetiæ in sacello à Philippo ipso exstructo in templo S. Augustini ad Sequanam: ubi & filia ejus Ioanna sepulta est. Cujus tale epitaphium ibidem legitur:

Quingentis annis bis septem & mille peractis
In lucem quartam post idus Martius ibat,
Octavamque parens Phœbus properabat ad horam,
Communia occubuit generosa à stirpe Joanna,
Penthebriæ Comitis Britanni sponsa Renati,
Atque Argentorii domino prognata Philippo,
Chambeaque Helena, mens hic in pace quiescat.

Scripsit Cominæus Gallicè: nec enim Latinè sciebat: sed Latinè loquentem fecit Io. Sleidanus; qui & vitam adje-

cit,

cit, ita uti eam à domestico Cominæi, Matthæo Atrebate, viro probo, atque erudito, acceperat. Vide &, quæ de Cominæo refert Jacobus Marchantius lib. I. commentarior. de Flandria capite eo, quo de oppido Cominio tractat. Item Miræus in elogiis Belgicis.

Andreas, abbas monasterii S. Michaëlis extra Bambergam, quatuor libris comprehendit vitam S. Odonis seu Othonis, qui Euangelium primus Pomeranis prædicavit. Fuit Andreas is monasterii sui abbas XXXVI; eumque honorem adeptus est anno Christi CIↃ CCCC LXXXIII. Libris de vita Othonis finem imposuit anno CIↃ CCCC XCIX; ut ad calcem codicis MSi erat additum. Primusque eos libros Gretzerus in Divis Bambergensibus publicavit.

Maximiliani etiam ætate effulsit Joannes Reuchlinus, sive Capnio: quod nomen, ex Germanico factum Græcum, Hermolaus ei Barbarus imposuerat, cùm à Maximiliano imperatore Romam missus esset. Natus est Phorcemii anno CIↃ CCCC LIV, V Kal. Januar. In gratiam Philippi, principis Palatini, epitomen historicam contexuit: in qua res Assyrias, ac Persicas ex Herodoto, & Thucydide, expressit: Græcas verò, cùm ex iisdem adnexuit, tum ex aliis, qui postea floruere, uti & res Romanas. Præcipua ejus laus est, quòd Hebrææ linguæ studium in Germania suscitârit: quo nomine quàm multa variaque pertulerit, non est hujus loci enarrare. Obiit anno CIↃ IↃ XXI, prid. Kal. Sextil. anno ætatis LXVII. Ἀποθέωσιν ejus habes in Colloquiis Erasmi. Cætera ex vita ejus petantur, quam apud Melchiorem Adamum Silesium reperies, in opere de literatis Germaniæ viris.

Tum quoque claruit Paullus Langius, monachus, ac presbyter Germanus, Zwiccavii in Voitlandia natus. Anno CIↃ CCCC LXXXVII ingressus est monasterium ordinis Benedictini, Bozau, juxta Zizam. Nominis sui famam extendit Chronico Citizensi, quo præcipuè Ecclesiæ Citizensis primordia, præsules, ac res gestas, exponit, ab anno CIↃ CCCC LXVIII, usque ad annum CIↃ IↃ XV; quo ipso cum Ioannes Tritthemius, abbas cœnobii B. Iacobi Herbipolensis, ad monasteria Germaniæ miserat, ut undecunque conquireret, describeret, atque ad se transmitteret, quæ ad historiam rerum Germanicarum illustrandam, aut catalogum scriptorum Ecclesiæ augendum, pertinerent. Chronicon isthoc Langii edidit Pistorius in Tomis historicorum Germaniæ.

Matthæus Udalrici filius, Germanus Mareschalcus de Bappenheim, Iurisconsultus, & Canonicus Augustensis, condidit annales sui generis: ex quibus se Wolphangus Lazius, quæ de nobili Mareschalcorum stemmate adfert, hausisse profitetur lib. VIII *a* de gentium migratione, qui est de Suevis. Idem Matthæus ex Chronicis Australibus excerpta dedit, ab anno IↃ CCC LII, usque ad annum CIↃ CCC XXVI: & ex Chronicis Augustensibus, ab anno IↃ CCCC LXXIII, usque ad annum CIↃ C IV: & ex Chronicis Elwangensis monasterii, ab anno CIↃ XCV, usque ad annum CIↃ CCCC LXXVII. Hæc omnia primus edidit Marquardus Freherus in volumine eo, quo aliquot ante ineditos rerum Germanicarum scriptores complexus fuit.

a P. 574. *edit. Operum.*

Eodem tempore agebat is, qui reliquit *Speculum exemplorum ex diversis libris in unum laboriosè collectum.* Constat libris, sive, ut auctor maluit vocare, distinctionibus decem. Novem primis retinet verba auctorum, quos exscripsit. In decima suis utitur verbis, ubi non tam refert, quæ hauserat è libris, quàm aliorum acceperat relatu. Prodiit Argentinæ anno CIↃ CCCC XCV.

Ioannes Trittenhemius, priùs abbas Spanheimensis, pòst abbas Wirciburgensis ad S. Iacobum, natus fuit Kal. Febr. anno CIↃ CCCC LXII in pago Trittenheim ad Mosellam. Præter alia catalogum contexuit de illustribus Ecclesiæ scriptoribus: in quo cum nongentos & septuaginta auctores complexum fuisse; quorum & opera, & conditionem sciret, à Genebrardo proditum est. Item librum reliquit de illustribus Germaniæ viris. Et alium de illustribus viris ordinis S. Benedicti. Præterea condidit Chronicon monasterii Hirsaugiensis; quod incipit ab anno IↃ CCC XXX; & desinit anno CIↃ CCCC LXX. Sed hosce annales an. CIↃ IↃ XIV ad incudem revocavit, atque ita adauxit, ut duo magna sint volumina, & quadruplum conficiant primæ editionis: quæ sola hactenus prodiit. Ex hoc opere manuscripto Marquardus Freherus *a* seorsim edidit vitam Friderici Palatini, primi ejus nominis, cognomento Victoriosi. Quemadmodum & ex eodem opere additiones ac notas ad vitam hanc adjecit. Utinam totum opus aliquando videat lucem. Item composuit Chronicon monasterii Spanheimensis ad annum CIↃ IↃ II: ex quo fragmentum de Laurishamensis cœnobii alium in statum conversione sub Friderico II Imperatore factâ, unà cum scriptoribus aliquot rerum Germanicarum, primus divulgavit Marquardus Freherus. Sed postea idem in volumine operum Tritthemii chronicon hoc integrum edidit. Orditur illud ab anno Chr. CIↃ XLIV, ac perducit usque ad annum CIↃ IↃ XI. Extrema ab alio sunt, qui aliqua adjecit de anno CIↃ IↃ XXVI, anno VII ultra Tritthemii excessum. Et sanè pleraque etiam, quæ ad vitam Tritthemii in opere eo pertinent, alium habere auctorem, satis est evidens. Adhæc tomos tres condidit de origine, gestis, & regibus Francorum, ab anno Christi CCCC XXXIII, usque ad XXII Maximiliani: itidem eorundem epitomen. Adhæc egit de ducibus & episcopis Francorum: item de successione ducum Bavariæ, & comitum Palatinorum, ac Spanheimensium ad Philippum Palatinum Principem Electorem, cujus & jussu id opus conscripsit. In catalogo operum, qui ejus polygraphiæ præmittitur, dicitur & scripsisse de Origine, Regibus ac Ducibus Batavorum, simul & comitum Palatinorum, & Spanheimensium libros IV ad Joannem Comitem Palatinum, & in Spanheim apud Symeren residentem. Sed ipse Tritthemius epist. LI. ad Rogerium Sicambrum, ubi opera sua recenset, non meminit hujus operis. Nempe in eo deceptus is, qui catalogum texuit polygraphiæ præmissam, quod historia hæc de successione ducum Bavariæ primum prodierit Francofurti anno ∞ IↃ XLIV cum præfatione ad Joannem Comitem Palatinum, & in Spanheim. Hanc ille Tritthemii esse præfationem putavit, sed fallò, cùm editor loquatur de historia hac tanquam aliena, & præfatio scripta sit anno ∞ IↃ XLIX, annis XXX post obitum Tritthemii. Scripsit præterea Tritthemius etiam de vitâ sancti Maximi, episcopi Moguntini, quæ ab eo exarata jussu Alberti, episcopi Moguntini. Idem exposuit vitam S. Herminæ, filiæ Dagoberti regis, & primæ abbatissæ in horreo Trevirensi: item miracula S. matris Annæ, & miracula S. Mariæ apud Dittelbach præstitis: adhæc vitam Rabani Mauri libris III, & translationem ejusdem ex urbe Moguntina in Saxoniam. Insuper vitam S. Maximi, episcopi Trevirensis; quæ est in Suriana collectione Tom. VI, die XVII Nov. Imò & vitas sanctorum in compendium redegit postulato Joachimi, principis Electoris. Adhæc posteris transmisit libris duobus itinerarium vitæ suæ ad fratrem suum, Jacobum Tritthemium. *Accuratus & diligens scriptor* vocatur Hieronymo Plato lib. II, de bono status religiosi cap. XXIX.

a *Heidelbergæ an.* 1602.

Joannes Mauburnus, qui aliis Maulbornus, & Maubernus, sed perperam: vulgo a patria *Joannes de Bruxellis*, canonicus regularis Ordin. Aug. claruit anno CIↃ IↃ, atque primùm vixit in cœnobio Montis S. Agnetis Trajectensis diœcesis. Exinde egit in Gallis, ac regalis abbatiæ B. Severini juxta castrum Nantonis collapsam restituit disciplinam. Hinc in Livriacensi monasterio, ubi itidem in pejus omnia abierant, constituit canonicos regularis observationis: ac cùm aliquandiu apud eos abbatis munere functus esset, decessit. Dum viveret *Joannes Temporalis* voluit nominari. Ac, præter Rosetum spiritualium exercitationum, etiam librum composuit de sui Ordinis illustribus viris.

Erasmus Vitellius librum reliquit de victoria Sigismundi, regis Poloniæ, adversus Turcas: eumque Maximiliano Imp. I dicavit.

Joannes Nauclerus, nobilis Suevus, fuit filius Joannis Vergæ, vulgo *Vergeham*, quod nautam notat; unde Nau-

clerus

cletus Græcâ appellatione vocatus: quomodo discipulus ejus Ioannes Reuchlinus ab Hermolao Barbaro Græco nomine dictus Capnio, & Philippus, cujus familia à nigro solo vocatur, Græcum Melanchthonis nomen à Reuchlino accepit, & retinuit. Cùm Iuris studio Theologiam conjunxerat, ac novâ ab Wirtembergensi Comite Academiâ Tubingæ erectâ, primus ejus rector fuit, anno Chr. clɔ cccc LXXVII. Scripsit Chronicon ab initio mundi usque ad annum clɔɔ. Sed priusquam ederetur, Philippus Melanchthon (ut in vita ejus Camerarius *a* testatur) *partim disponendo, partim augendo, partim etiam retexendo id præstitit, ut lectio libri istius à plurimis expeteretur, & fructu voluptateque non careret.* Chronico huic Naucleri appendicem XIV annorum addidit *Nicolaus Baselius*, Monachus Hirsaugiensis.

a Pag. 16.

Etiam ineunte seculo decimosexto, vixit scriptor vitæ S. Caneræ; quæ claruit circa annum cccc LIII; atque una fuit ex sociabus S. Ursulæ; ac circiter CCL post obitum annis à S. Willibrordo translata, in diœcesi quiescit Ultrajectinâ. Compendium auctorum ejus apud Haræum habes in epitome Sanctorum XII Iun.

Albertus Krantzius Hamburgi Theologiæ professor, & ejus Collegii decanus fuit. Unde nonnullis *Albertus Hamburgensis* vocatur: ut Mejero in annal. Fland. an. clɔ CLX. Scripsit Metropolim, sive historiam Ecclesiasticam de Ecclesiis Caroli M. ætate constitutis, vel instauratis: item historiam Saxonicam lib. XIII, historiam Vandalicam lib. XIV, & Chronicon aliarum rerum Septentrionalium, puta Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ. Orditur à Karoli M. temporibus, ac progreditur usque ad annum clɔ Iɔ IV. Obiit VII Eid. Decembris anni clɔ Iɔ XVII. Eoque corrigendus Zuingerus, cùm ait, claruisse anno clɔ Iɔ XX. Præclarè etiam de eo judicat Gerardus Geldenhaurius Noviomagus præfatione in Germaniæ illustratæ scriptores *b*: *Unus fere Albertus Crantzius semper mihi visus est præalii historici nomine dignus: quem sui temporis res gestas verè, liberè, & ad posteritatis utilitatem, scripsisse adparet.* Diligentiam Krantzii commendat Georgius Fabricius lib. I Saxoniæ suæ. Vide &, quæ de eo Pantaleo notavit Part. II illustrium Germaniæ scriptorum.

b Edit. Marpurgensis an. 1542.

Alberto Kranzio æqualis fuit Iacobus Drieschus, ut cui is dedicarit Vitam S. Remberti, Episcopi Bremensis, & S. Ausgani Hamburgensis: quas vitas edidit Mejerus. Fuit Flander, rector Guilielmitarum Brugensium: Chronicon Flandriæ reliquit: ex quo quiddam Mejerus refert lib. V. Annal. ad an. clɔ C XXXVIII. Aliquibus *Jacobus Dresthus* vocatur: sed perperam, ut puto.

Eodem imperante Maximiliano, cùm filius ejus Philippus, ductâ Joannâ, Ferdinandi, & Isabellæ Arragoniæ, & Castiliæ regum filiâ, in Hispania ageret, vixit Guilhelmus Hermannus Hollandus, sive, ut scribit ipse, Olandus Gaudanus. Canonicus B. Augustini. Alius vocatur Guilhelmus à Gauda. Hic descripsit *Olandiæ Gelriæque bellum.* Ita enim librum inscripsit. Est id bellum, (cujus ipse spectator fuit) Hollandis illatum à Carolo, Gelriæ duce anno Christi clɔ Iɔ IV, ac sequenti. In præfatione sic scribit: *Animi, caussæque rerum penes principes sunto. Ea quæ palam nostris objecta sunt oculis, ut nemo aspicere, iisdem narrare prohibet nemo. Hæc præfatus fuero, quòd aliquando totam Olandiæ Historiam edere constitui. Nunc ea tantùm exponam, quæ jam à Carolo Gelro aliquot annis gesta fuerunt.* Fato præventus videtur, quo minus & universæ Hollandiæ historiam ederet in lucem. Historiæ belli illius Gelrici subjunxit *Elegiam Wesopicam*: qua Fortuna Wesopica loquens inducitur: ac deinde Amsterdamum respondet. Prodiere ea Amsterdami adhuc vivo Carolo duce; quæ caussa fuit, cur nihil ausus fuerit de belli ejus caussis: ac fortasse Comitem Philippum, & Hollandos, putavit ab omni culpa immunes. Idem scripsit & Hymnos de bello Gelrico. Ejusdem odarum sylvæ jam anno clɔ cccc XCVII Parisiis prodierant. Etiam reliquit Historiam vitæ, ac passionis B. Hieronis, carmine panxit Heroico. Sed & carmine descripsit Historiam B. Bavonis: ut auctor est Erasmus, cujus in studiis multos annos contubernalis fuit. Idem de eo sic scribit ad Nicolaum Wernerum cœnobii præfectum: *Guilhelmum animæ meæ partem, quæso ut tua pietas foveat. Eius nomen in hac Parisiensi Academia adoratur, colitur, & meritò. Dignus autem ille est, quem universus orbis miretur, ametque: etsi inter notos, doctrina singularis, præter invidiam nihil reportat.* De hoc scriptore hujusmodi judicium est Hadriani Junii Bataviæ suæ cap. XVI. *Dedit Gauda Guilhelmum Hermannum, infelici seculo non infelicem scriptorem, ac poëtam, luxu ante diem ereptum: quem laude sua fraudandum non duxi, quod ut summis admiratio, ita inferioribus merita laus debeatur.*

Anselmus, monachus Franciscanus, iisdem temporibus descripsit terram sanctam. Habes apud Canisium Antiq. Lect. T. VI. Professionem vitæ hanc indicant verba auctoris: *In choro*, inquit, *prædictæ Ecclesiæ est sepulchrum beatæ virginis Mariæ, adinstar sepulchri, ubi* FRATRES MINORES DE OBSERVANTIA *quolibet sabbatho legunt Missam noctè de assumtione gloriosæ virginis Mariæ. Ad hanc Ecclesiam Christiani accessum non habent liberum, nisi pro quæstu. Nam Maurus custodit illum locum in die, & intromittit ibi neminem, nisi accepto pretio: soli* FRATRES NOSTRI *habent accessum liberum, & ingressum.* Alibi quoque similiter loquitur. Ætatem autem arguunt ista in eodem libello: *Ibique ad X passus pedum, ut credo, fuit lapis positus pro charactere, ubi Petrus abscidit auriculam servo principis. Adhuc illum lapidem vidi, quando in terram sanctam veni anno* clɔ Iɔ V *versus finem anni prædicti, & postquam recessi de Jerusalem anno Dom.* clɔ Iɔ VIII *versus finem anni, lapis effossus ille, & absconditus à Saracenis, extra projectus demonstratur.* Ut Polonum fuisse suspicer, & fortasse Cracoviensem, facit, quòd alicubi sic loquatur: *Habendo respectum ad Dominicam passionem, videbimus primùm ductum à Caipha ad domum Pilati: & est distantia ad novem stadia: id est, quantum distat à sancto Bernhardino Cracoviæ, usque ad Ecclesiam S. Spiritus; tantùm distat domus Pilati à domo Caiphæ.*

Zacharias Benedictus, natione Italus, patriâ Vicentinus, in Cartusia B. Andreæ prope Venetias monachus vixit anno clɔ Iɔ VIII. Carmine hic heroico panxit vitam B. Brunonis. Ea subjicitur operibus Brunonis in veteri editione, quam Ascensius exhibuit.

Maximiliano quoque imperante, magno in pretio erat Henricus Bebelius Justingensis. Est autem Justinga Sueviæ pagus. Anno clɔ cccc XCVII Tubingæ cœpit profiteri literas humaniores. Librum edidit de amplitudine, ac potentia imperii Germanici. Item alium de laude, antiquitate, imperio, victoriis, rebusque gestis veterum Germanorum. Adhæc orationem ad Maximilianum I, de ejus ac Germaniæ laudibus. Item libellum, quo ostendit, Germanos esse indigenas. Iidem alium de Imperatoris, & imperii Germanici præ aliis excellentia. Item alium, quo docet, Imperatori jure optimo tribui posse Christianissimi cognomen. Quos omnes etiam in Politicis suis imperialibus comparere jussit Melchior Goldastus. Præterea idem opuscula fecit de magistratibus Romanorum, de pagis Suevorum, & flumine Neccaro, de proditione ducis Mediolani, de mendaciis quorundam historicorum, aliaque. Vide de eo plura apud Schardium Tom. I scriptorum Germaniæ, Crusium in annalibus Suevicis, Gesnerum in bibliotheca, &c.

Henricus Thaborita, Frisius, (cui Thaboritæ nomen datum à Thabor, monasterio Frisiæ juxta Sneccam) historiam ingentem collegit ex variis à nato Christo usque ad annum clɔ Iɔ VIII: quo vivebat. Vide de eo Suffridum Petri.

Eligius Houcarius Gandavensis studiis operam dedit Parisiis in collegio montis acuti, cùm ei præesset Natalis Beda, ac anno clɔ Iɔ IV eruditionis lauream consecutus ab Ludovico Coronello Hispano. Exinde Gandavi modera-

tor ludi fuit, ac hypodidascalum habuit Georgium Cassandrum, ut ait Sanderus. Elegiaco carmine descripsit *vitas* S. S. Levini martyris, & Bertulphi Confessoris. Poëma in Coletam virginem. Uti & dialogum Charitis, & Gandæ, cùm Carolus V. electus esset imperator.

Erasmus Stella Libanothanus, præter ea, quæ de gemmis signavit, etiam de antiquitatibus Borussiæ, duos libros reliquit *a*: quos Frederico, Saxoniæ duci, dedicavit. Illorum prior tractat de veteribus incolis, eorum propagatione, & incremento, nominibus, moribus. Alter exponit reges antiquos, ac eorum successionem in Borussia. Sequi autem se ait annales Borussiæ, item Jornandem de Gothis, Helmoldum de Sclavis, nec non Albertum Magnum, qui Borussiam peragravit, atque alios. Hoc Stellâ dictante, Joannes Garzo, de quo inferiùs dicemus, conscripsit annales suos Misnenses: ut ait Georgius Fabricius lib. VI originum Saxonicarum. Non pauca in iis reperias junioribus indicta: cujus caussam ibidem exponit Fabricius. Verba ejus adferre non pigebit: *Eam rem late prosequitur Joannes Garzon Bononiensis, qui, Erasmo Stella dictante, scripsit historiam Misnensem. Cùm autem Annales Misnenses, & Turingici, res meminerint tantùm, nec narrationem integrè exponant: lectorem ad Garzonem, seu Stellam, remittimus; qui fortasse meliores libros invenerunt. Nam bello civili, & proximo tumultu rustico, nondum fuerunt incensa ac vastata, cum in Turingia, tum in Misnia, cœnobiorum bibliotheca.*

a Edit. Basil. apud Froben. an. 1518.

Joannes Marius Belga historicus fuit Ludovici XII, Galliarum regis, uti & postea Margaretæ Austriacæ, quæ pro Carolo V. Belgicam gubernavit. Hic de schismatum & conciliorum Ecclesiæ universalis differentia historiam confecit. Opus est tripartitum, Gallicè quidem ab auctore conscriptum, sed Latinè versum ab Simone Schardio J. C. atque una cum Theodorici à Niem quatuor libris editum. Idem Marius historiam de Venetis consignavit: cujus meminit ipse libri ante memorati part. I. cap. I. Edidit & alia, sed Gallicè: ut illustrationes Galliæ: sacram profectionem Christianorum Principum ad terram sanctam, librum de principe Sophy, & alia.

Felix Manlius anno Dom. cIɔ Iɔ XI libris duobus tradidit vitam S. Gebharti, secundi Constantiensis episcopi, conditoris monasterii, quod dictum olim basilica S. Georgii; nunc autem *Petri-domus*, seu *Peters-husen* appellatur. Primus ex chartis MSSis edidit Henr. Canisius T. VI Antiquæ Lect.

Petrus Blomenvenna, qui & à patria dicitur Leidensis, (perperam enim duos ex uno fabricat Possevinus) Coloniensem Carthus. ingressus est an. cIɔ cccc LXXXIX. Annis XXIX fuit Prior, ac Visitator provinciæ Rhenensis. Præter commentarios in quinque Mosis libros etiam literis commisit vitam S. Brunonis, ordinis sui fundatoris. Obiit anno cIɔ Iɔ XXXVI, ætatis LXX. Vide de eo fusè loquentem Theodorum Petrejum in bibliotheca Carthus. Inter illustres Germaniæ inferioris viros reponitur quoque à Gerardo Geldenhaurio Noviomago in Historiâ Batavorum.

Conradus Vecerius, Maximiliano imp. à secretis, libellum reliquit de rebus gestis Henrici VII. Imper. qui anno cIɔ ccc XIII, ac proximo quinquennio, imperium tenuit. Habes cùm alibi, tum in historicis Germaniæ, quos edidit Urstisius. Idem Vecerius condidit historiam de duabus seditionibus Siciliæ, quæ ortæ fuere anno cIɔ Iɔ XVII.

Idsardus Gravius, Frisius, sacerdos, inclaruit Chronico suo Frisiæ, ab anno Iɔ cc LXIII, perducto usque ad annum cIɔ Iɔ XIV, quo vixit. Insistit imprimis vestigiis Joannis Becani Ultrajectini: sed ita ut, ubi desinit Becanus, eum suppleat ad modum illum, quo Eutropium supplevit Paullus Diaconus. Vide de eo Suffridum Petri in script. Fris. Dec. IX cap. VI.

Maximiliano imperante, etiam clarescebat Franciscus Irenicus, Ettelingiacensis; qui libris XII Germaniæ descriptionem edidit. Primùm Haganoæ prodiit in lucem.

Hieronymus Balbus floruit ætate Maximiliani, & aliquanto pòst. Fuit episcopus Gotiensis seu Gurensis in Carinthia; qui unus est ex IX suffraganeis archiepiscopi Juvavensis, seu Salisburgensis. Carolo V. in Maximiliani locum imperatoriam ad dignitatem evecto, elegans opusculum, maximaque ex parte historicum, fecit *De coronatione*; quod Carolo ipsi dicavit. Etiam de rebus Turcicis ad Clementem VII. scripsit, item opus de civili & bellica fortitudine, atque alia Romæ edita. Ejusdem vaticinium de successibus Caroli V. eventuris prodiit Argentorati *a*.

Tempore Maximiliani imp. etiam claruit Jacobus Manlius, Brigantinus doctor; qui nomen sibi peperit Chronico episcopatus Constantiensis. Absolvit illud Brigantiæ anno cIɔ Iɔ XIX, die XIX. Aug. Quo ipso anno Maximilianus imp. è terris excessit. Chronicon hoc, cum appendice usque ad annum cIɔ Iɔ c VII, cumque illustribus Episcoporum familiis, in lucem primus edidit Io. Pistorius.

a Anno 1624. typis Rubeliano.

Nec prætereundus nobis Ioannes Cuspinianus Sueinfurtensis, poëta, ac medicus, & orator Maximiliani Augusti, idemque solers antiquitatis indagator. Hic de Consulibus Romanis, atque item de Cæsaribus & imperatoribus, insignem commentarium condidit. Austriam quoque descripsit, quo in opere exponit omnes ejus marchiones, duces, archiduces, & res præclarè ab iis ad sua usque tempora gestas. Exstat & liber ejus de Turcorum origine, religione, & in Christianos tyrannide. Item oratio ejus ad principes imperii Germano Romani: qua eos non solùm adhortatur ad bellum adversus Turcas capessendum: sed etiam describit conflictum Hungaricum, quo periit rex Ludovicus. item viam, qua Turca Solemet Albâ Græcâ Budam usque pervenerit, & quàm præclaris dotibus ornata sit Hungaria. Vitam Cuspiniani exposuit Nicolaus Gerbelius I. C. quæ cum Cæsaribus Cuspiniani conjungitur.

Conradus Peutingerus Augustanus I. U. D. epitomen edidit de migrationibus gentium. Etiam sermonibus convivalibus multa exponit, quæ pertinent ad Germaniæ antiquitates. De hoc ita Nicolaus Baselius in appendice Naucleri, quam ad annum cIɔ Iɔ XIV perduxit: *Conradus Peutingerus Augustensis, antiquitatis amantissimus, historiis veterum Germanorum lumen adhibuit: cæterùm magnificentiâ eâ in literis versatur, ut quasi patronum communem ipsa sibi Musæ Gratiæque delegisse videantur.* Inclaruit & chartâ provinciali, à Celte in veteri bibliothecâ repertâ, sed à Peutingero postea sedulò adservatâ Augustæ Vindelicorum, quæ, edente & explicante M. Velsero, in lucem ante annos XXXV, prodiit Venetiis: Meminit Peutingerianæ hujus chartæ jam olim B. Rhenanus lib. I rerum Germanic. Iac. Spigelius ei anno cIɔ Iɔ XX dedicavit epigrammata Sapidi: ubi Peutingerum vocat consiliarium Karoli V. imperatoris.

Ioannes Cincinnius: Lippiensis presbyter ex variis anno cIɔ Iɔ XCV collegit vitam B. Ludgeri, cujus sacrum corpus in Werthinensi monasterio apud Ruram flumen requiescit: atque hunc suum laborem monachus B. Ludgeri in Werthina dedicavit. In præfatione verò antè se scripsisse ait quatuor istos: Othelgrinum, Ludgeri discipulum, Altfridum, tertium Monasterii episcopum; Uffingum, Werthinensem monachum, virum multæ & eruditionis, & elegantiæ, & quartum quendam sub abbate Bernardo, qui stylo scripserit rhytmico. Coloniæ anno cIɔ Iɔ XCV primùm prodiit, typis Quentelianis.

Beatus Rhenanus, filius Antonii Bildii, (qui postquam Rhenaco Selestadium commigrârat, à patria Rhenaco pro Bildio Rhenanus vocari cœpit) Selestadii natus fuit anno cIɔ cccc LXXXV. Vitam ejus fusè, nec ineleganter, descripsit Ioannes Sturmius. Ei verò in temporibus Maximiliani locum dedimus, quia novennio toto ante obitum ejusce imperatoris, anno puta cIɔ Iɔ X, natus ipse annos XXV, vitam edidit Ioannis Geileri, Theologi Argentoratensis. Deinceps quoque sub eodem imperatore, sed imprimis sub Carolo V, uti alios scriptores, eosque inter Tertullianum,

num, & Plinium; ita & Historicos complures, partim primus edidit, partim castigavit, & illustravit notis. Quales Livius, Vellejus Paterculus, Tacitus. Anno cIↄ Iↄ xxxi emisit luculentos illos rerum Germanicarum commentarios. Obiit Argentorati xiv Kal. Iun. anno cIↄ Iↄ xlvii *a*, ætatis lxii.

a Al. 1542. ut Nathan Chytræus in itinerario deliciis.

Etiam tum fuit Ioannes Placentius Trudonensis Dominicanus cœnobii Trajectensis ad Mosam. Scripsit catalogum episcoporum Tongrensium, sive ut ipse vocat, Tongarorum, & Trajectensium. Incipit à B. Materno, qui Apostolorum temporibus vixit. Et desinit in Erardo à Marca, qui antistes creatus an. cIↄ Iↄ vi. Cujus laudes quia adhuc superstes sit, negat se velle perscribere, ne videatur adulari. Multa in hoc scriptore fabulosa, sed imprimis culpari meretur, quod nullam temporum rationem habuit: sed ea passim confundit. Ut in ipso operis ingressu. Sic enim incipit, *Divus Maternus Longobardus, patre comite prognatus primo Trevirensium, deinde Coloniensium, postremo Tungarorum fuit antistes. Successit quippe clarissimus viris Euchario, & Valerio: quos, ut fidei symmystas habuit, ita æmulâ utrumque virtute, non dubitavit exprimere, sed inusitata, planeque inusitata de hoc narrant historia. Factum anno nati Salvatoris* lxxi, *dum Romæ Simo Petrus Apostolorum Petrus hos tres in Gallias pontifices delegasset*, &c. At quis tam ignarus historiæ Romanæ, ut non temporibus Apostoli Petri, sed postquam desierat Occidentis imperium, idque opera Narsetis, Longobardos sciat in Italiam venisse. Hujuscemodi in temporibus errores multi in Placentio occurrunt. Condidit & carmen heroicum in porcorum laudem: cujus literæ singulæ à literâ P. incipiunt. Item dialogos edidit duos: equitem clericum, & Luciani aulicam carmine Phalencio.

Extremis ejusdem imperatoris annis vivebat Matthias à Michou *b*, artium, & medicinæ doctor, canonicus Cracoviensis. Hic libros reliquit duos; quorum prior est de Sarmatia Asiatica, alter de Europæa. Eos quando scripserit, indicant hæc verba lib. 1. cap. ultimo: *Postquam Occas, insignis servus & miles magni Cham, habens* xxx *filios, occisus est; filii secesserunt a capitali horda Zavolhensium, & juxta castrum Sarai degere cœperunt, ante* HUNC *annum Christi millesimum quingentesimum decimumseptimum.* Prodiere Lutetiæ *c* cum aliquot aliis, qui descripserunt novum orbem. Idem ad Sigismundum, Poloniæ regem, Chronica scripsit Polonorum; quæ à gentis origine perducit usque ad annum cIↄ Iↄ iv.

b Al. Matthias de Michovia.

c Anno 1532.

Gerardus Noviomagus, Gerardi Geldenhaurii filius, Cæsari Carolo V. à sacris erat. Batavorum historiam consarcinavit: quam edidit quidem demum an. cIↄ Iↄ xx: sed in præfatione ad Nicolaum Buscoducensem refert, eam se composuisse aliquot annis antè; idque adjutore Conrado Vecerio Lucemburgensi, qui Carolo V. à secretis fuit. Item præfat. in rerum Germanicarum scriptores, quæ exarata est anno cIↄ Iↄ xli, ait, ea se de Bataviâ congessisse ante annos xxx. Et diu his meditandis fuisse intentum, indicio sunt literæ Petri Montani de urbis Noviomagi antiquitate exaratæ anno cIↄ Iↄ iv ad Gerardum hunc Noviomagum. In historia ejus Bataviçâ etiam habes epistolam de civitatibus infra Coloniam Agrippinam. Scriptæ illæ sunt ad Thomam Zegerum, Mathematices professorem in academia Marpurgensi apud Hessos. Alia quoque ad Bataviam pertinentia ab eodem auctore supersunt: quæ reperies in Batavia illustrata, sive variis illis de Batavia scriptoribus à V. Cl. Petro Scriverio editis. Ubi & epistola est hujus Gerardi Noviomagi de Zelandiæ situ: item catalogus, & historia episcoporum Trajectensium ab eadem manu. Sed, quam non tam scripserit, quam e linguâ vernaculâ Latinam fecerit: ut est in primâ editione *d*. Idem ex Joannis Marii Belgæ libro ii illustrationum Gallicarum, & Trojanarum, Latinè *e* ea transtulit, quæ ille de miranda regum Germaniæ antiquitate prodiderat. Scribit idem in præfatione opusculorum illustrantium Germaniæ Marpurg. editorum *f*, ut in familiâ Philippi à Burgundiâ multis annis vixerit. Addit

d Exstant in opere historiarum Basileæ edito ann. 1541.

e Marpurgi procurata ann. 1542.

f Habes in opere Historiarum Basileæ edito, ac paullò ante memorato.

hinc de eodem, *Voluit ille per me notari, siquid in suâ ditione, aut in finitimis regionibus, memoratu dignum actum esset: sed eâ conditione, ut singulis mensibus, quæ annotaram, ipsi & à consiliis prælegerem: quod cùm facerem, admonebant, siquid perperam, siquid parùm consideratè scriptum audissent, id mutarem.* Philippus ille à Burgundia quem dixi, filius fuit Philippi Boni, frater Caroli Audacis, ac Davidi fratri in Episcopatu Ultrajectino successit, atque anno obiit cIↄ Iↄ xxiv. Hujus episcopi vitam fide optima idem Noviomagus consignavit: eam verò dicavit Margaritæ Austriacæ, Belgicæ Gubernatrici: cujus Philippus ille erat avunculus magnus. Excudit Egenolphus Argentorati anno cIↄ Iↄ xxix. In Epistola ad Margaritam promittit vii historiarum suæ ætatis libros, quos jam se ad incudem revocasse refert, ac sub Margaritæ auspiciis in publicum sit prodituros. Inque memorato antè de Philippi episcopi vita libello, remittit lectorem partim ad epistolam, qualem ad Paludanum scripserat, partim ad librum primum historiarum sui temporis. Etiam commemorat ut Philippus Episcopus, historicos Latinos, quotquot exstarent, se prælectore, attentissime audierit. Vitæ illi subjecit versiculos scriptos honori Maximiliani imperat. atque addit imperatori eos ita placuisse, ut propterea auctorem poëtica dignum laurea pronunciarit: actum id Thenis, Brabantiæ oppido, anno cIↄ Iↄ xvii. Obiit Marpurgi, ubi juxta eum conditus Andreas Hyperius: ut inscriptio testatur.

Joannes Aventinus, Bojus, Aventini, sive Abusinæ, anno cIↄ cccc lxvi, natus fuit: ac cùm alia multa, tum annales Bojorum libris vii reliquit: quos ex authenticis codd. restituit, & auxit, Nicolaus Cisnerus. Terminatur ejus historia anno cIↄ Iↄ xxxiii. Atque obiit anno sequenti, annos natus lxviii. Quod verò ejus meminimus nihilominus, id inde est, quia extremis Maximiliani temporibus jam cœperat historiam suam scribere auspiciis & liberalitate fruens Guilielmi & Ludovici, Bavariæ ducum, qui patri suo Alberto successerant anno cIↄ Iↄ viii. Unde error dilucet Genebrardi, atque eum sequentis Gualterii, cùm hunc scriptorem claruisse tradunt anno cIↄ cccc lxvi. Nam toto pòst seculo demum natus fuit: ut vidimus. Cæterùm lib. iv *a* etiam publicatæ à se historiæ Utinensium meminit. Alia quoque compluria suggeret Gesnerus. Quam malè de eo sentiat Baronius, liquebit ex T. ix. ad annum Iↄ cc lxxii. Vitam Aventini scripsere Henricus Pantaleo extrema parte secundâ de illustribus Germaniæ viris, & Hieronymus Ziglerus, cujus de eo commentatio præmittitur Aventino ipsi.

a P. 236.

Fortasse & aliquis locus hìc sit Guilhelmo ab Heda, ut, qui Maximiliani primi legatus fuerit, & Philippi Hispaniarum regis à secretis. Fortassè obstat, quòd Chronicon Hollandiæ, & Episcoporum Ultrajectinorum anno demum cIↄ Iↄ xxi cœperit: nempe secundo anno imperii Caroli V, in cujus anno quinto Chronicon suum terminat. Reliquit & genealogiam Caroli ex familia Habspurgica, fabulis refertam. Natus est in pago Alphen, juxta Leidam: præpositus fuit Arnhemiensis in Gelriâ: postea decanus Ultrajectinus ad S. Joannem. Anno cIↄ Iↄ xxvi obiit Antverpiæ, ubi & canonicus fuit. *Accuratissimæ diligentiæ scriptor* vocatur à Jano Duza Annalium Batavicorum præfatione posteriore, quæ est de poëticæ & historiæ societate.

Cap. XI.

Hieronymi Pauli Barchinonensis commentationes variæ. Vita Plutarchi ab Dario Tiberto redacta in compendium. Baptista Ferrariensis historia Floridæ, Chronicon, alia. Ælius Antonius Nebrissensis de gestis Ferdinandi, atque Isabellæ: item de bello Novariensi. Antonii Bonfinii historia Hungarica, & de Græcis translata. Bartholomæus Fontius. Laurentius Burellus de viris illustribus ordinis Carmelitici. Galeotus Martius Narniensis de jocosè dictis, ac factis; Matthia

thia Corvini. Joannes Franciscus Picus de vita atque obitu Ioannis Pici Mirandulani. Felini Sanderi epitome de regibus Siciliæ & Apuliæ. Sigismundus de Fulgineo. Asiæ descriptio à Gregorio Tiphernate ex Strabone versa. Bernardus Rucellarius. Joannes Stella de vitis Pontificum. Ioannes Pinus de vita Catharinæ Senensis, & Philippi Beroaldi. Ioannes Carolus Florentinus de vitis illustrium virorum ordinis Dominicani. Iacobi Philippi Bergomatis Supplementum Chronicum, deque claris mulieribus liber. Robertus Gaguinus de gestis Francorum. Petrus Iacobus Montefalchius. Baptista Spagnoli Mantuani poëmata historica. Petrus Marcellus de vitis Principum & gestis Venetorum. Hieronymus Athestinus de gestis Athestinorum: atque opus de origine Patavina. Ioannis Laziardi Cælestini epitome historiæ universalis. Marinus Sanutus de Venetis Magistratibus, ac principum vitis, deque bello Gallico. Augustini Ticinensis Chronicon, ac Vita. Michaël Ritius Neapolitanus de regibus Franciæ, Hispaniæ, Hierosolymæ, Neapolis, Siciliæ, Hungariæ. Philippi Beroaldi Mythica. Alberti Castellani Chronicon, ac catalogi doctorum, & sanctorum.

VEnio ad Italos, Gallos, Hispanos. Ex his, primis Maximiliani temporibus, eruditionis suæ pretium tulit Hieronymus Pauli Barcinonensis, qui præerat emendationi literarum Pontificis M. Vir antiquitatis peritissimus vocatur libro I ab auctore a indicis rerum, quas Arragoniæ reges gessere. Edidit Ecclesiarum omnium Provinciale: quod MSum adservatur non longè a Patavio in bibliotheca Monasterii S. Mariæ de Pratales, Ord. S. Bened. Idem de fluminibus, & montibus Hispaniæ, librum edidit. Eum dicavit Roderico, episcopo Portuensi, cardinali Valentino, Romanæ Ecclesiæ Vicecancellario; qui postea factus est Pontifex Romanus, & nuncupatus Alexander VI. Idem, cùm Barcinone ageret anno CIↃ CCCC XCI, Ferdinando II, Castellæ & Arragoniæ rege, commentariolum edidit de urbe Barcinonensi. Utrumque hoc Hieronymi opusculum exstat Tom. II scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

a T. 3. *scriptorum de rebus Hisp.*

Æqualis huic erat Darius Tibertus, poëta, & eques Cæsenas. Hic anno CIↃ CCCC XCII concinnavit epitomen vitarum Plutarchi: quæ Ferrariæ primùm prodiit anno CIↃ IↃ I: sed vitiis multis inquinata. Postea autem accuratiùs exiit ex Oporini castigatione.

Baptista Ferrariensis cognomento Panætius, Carmelita, & Theologiæ professor, atque idem à secretis consiliis Herculis primi, Ferrariæ ducis II, vir Latinè Græceque eruditus; ac, ut de eo Paulus Langius in Citizensi Chronico testatur, historicus peritissimus, inter alia scripsit historiam à Christi nativitate ad sua usque tempora, quam Floridam inscripsit. Adhæc de ruina imperii Romani. Item Chronicon Ferrariensium. Insuper de monte Sina. Item vitam Machthildis. Meminit omnium Tritthemius. Sed editane sint; non satscio. Sed sermonum ejus libri Bononiæ editi à Benedicto, & Baptistæ Mantuano dicati, anno CIↃ IↃ VI. Floruit circa annum CCCCC XCIV.

Ælius Antonius Nebrissensis, inter literatos ingenti in pretio stetit anno CIↃ CCCC XCIV, ac deinceps. Quid mirum? Hic ille est, qui bonas literas primus in Hispania excitârit. Idem ex Grammatico, & Rhetore regio, factus est Historiographus regius. Reliquit decades duas de rebus gestis à Ferdinando Catholico & Isabella, seu Elisabetha, vel, ut ipse mavult declinare, Elisabe conjuge. Edolabat hoc opus Compluti anno CIↃ IↃ IX. Atque habes id T. I illustratæ Hispaniæ. Sed ex priori decade, culpâ plagiariorum, tres postremi libri; ex posteriori, pars quarti, & sex sequentes, perierunt. Præterea condidit libros duos de bello Novariensi: qui subjiciuntur decadum volumini antè memorato. Historiam ejus tanto viro dignam censet Vasæus in Chronico suo Hispaniensi cap. IV. Variæ omnino eruditionis vir erat: eoque illum nomine etiam Erasmus laudat in Ciceroniano suo. Præclarum quoque de eo judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis: sed ita, ut in dictione illius historicâ nonnihil requirat. Sic enim scribit libro de eruditis Hispaniæ viris, atque Academiis ejusdem: *Hoc toto tempore, quod longissimum à Boethio fuisse videmus, altissimas egerat barbaria radices, & nemo ex tot hominum millibus fuit, qui immane hoc, & ferale monstrum, aut domi privato studio auderet conficere, aut à finibus Hispaniæ pellendum tentaret, donec tandem, post multa sæcula, natus est felicissimo fato, in Bætica, Antonius Nebrissensis; qui literis, ac disciplinis omnibus, quibus eo tempore florebat Italia; tanquam ex longâ siti avidissime haustis, atrox, quoad vixit, & crudele bellum cum barbaris gessit. Quod si propter insitas, inveteratasque mentibus hominum persuasiones, conficere omnino non potuit: magnâ certe ex parte fregit, ac debilitavit. Hic quidem fuit magnus Hispaniæ Aristarchus, præclarus orator, multæ & variæ lectionis: sed historiam, quam de gestis à Ferdinando, augustissimo rege, conscripsit, tenui, ac dejecto quidem stylo, parumque diligenter est prosecutus; sive quod magni viri sit (ut ait Cicero) historiam conscribere, sive quod Ferdinandi Pulgaris, (quod negare equidem non possum) in sermone Hispano eloquentissimi, interpretem (ut fama est) perfunctorie egerit. Oppressit eum* (ut Paullus Jovius ait) *repentina paralysis, cùm ad septuagesimum septimum ætatis annum pervenisset, tanto quidem corporis ingeniique vigore, ut nihil de studiorum labore omnino remitteret, &, ut naturâ mulierosus, ad supremum usque diem Veneree uteretur.* Obiit anno CIↃ IↃ XLIV. Moriens opera sua castiganda testamento reliquit Ario Barbosæ, Lusitano, Politiani discipulo, qui primus literas Græcas in Hispaniam intulit, ac bonas literas viginti annis Salamanticæ publicè docuit: ut est apud Gyraldum dialogo priori de poëtis sui temporis.

Antonius Bonfinius Asculanus, præter Hermogenem, etiam Philostratum & Herodianum, Latinè vertit. Matthiæ Corvini, Hungariæ regis, impulsu, confecit Hungaricarum rerum commentarios. Sunt ii decadum IV cum dimidia: ac pertingunt usque ad annum CIↃ CCCC XCV. Sed diu fuit, quòd tres tantùm decades exstitere; quarum summam *Michaël Ritius* complexus est duobus libellis, qui de rebus Ungaricis inscribuntur: ut postea dicemus. Ac tres quidem decades, quas dixi, ex Budensis exemplaris αὐτογράφῳ, sed mendosè descriptos, multisque in locis à se restitutos, anno CIↃ IↃ XLIII in lucem emisit Martinus Brennerus Bistriciensis Transylvanus. Anno autem CIↃ IↃ LXVIII eosdem ex collatione codd. MSorum emendatiores cum decade quarta, & quintæ dimidio publici juris fecit Joannes Sambucus Tirnaviensis. E cujus bibliotheca postea etiam Symposion Beatricis prodiit, seu dialogorum de virginitate & fide conjugali libri III: quibus multa ad laudem Matthiæ Corvini, & reginæ Beatricis. Simul ex iis quanto in loco apud eos fuerit Bonfinius satis elucet. Sambuci in dialogorum præfatione tale de Bonfinio judicium est, ingenio ad omnes res arduas, & laudabiles excelluisse: styloque uti idoneo non ad historiam minùs, quàm philosophiam, vel orationes.

Bonfinium sequatur Bartholomæus Fontius, ejusdem regis Corvini familiaris, & augendæ ejus bibliothecæ, de qua multà adeo Brassicanus præfatione in Salvianum, studiosissimus. Reliquit vitam Pauli Chiacceti, quæ ante annos paucos a cum aliis ejus opusculis in lucem prodiit.

a *Francofurti an.* 1621.

Laurentius Burellus Divionensis, monachus Carmelita, eodem vivebat tempore: multaque, & prosâ, & carmine, pangebat: inter hæc Heliaden, hoc est, opus in laudem Heliæ, Carmelitarum, ut appellat, patriarchæ. Adhæc librum composuit de viris illustribus sui ordinis.

Galeotus Martius Narniæ genitus fuit: unde à Francisco Bellafino, opusculo, quod ante annos XC de Bergamo scripsit b, dicitur *Galeotus Narnensis*. Ibidem eum virum eruditissimum appellat. Primùm in Italia Bononiæ bonas literas docuit; hinc in Pannoniæ privatis scholis idem egit. Pòst Matthiæ Corvini, Hungariæ regis, domesticus

b *Prodiit Venetiis an.* 1538.

cus factus, atque epistolarum magister: idemque, ut videtur, præfuit studiis filii ejus, Joannis Corvini. Præfectus etiam fuit bibliothecæ Budensi. Acriùs in eum stylum strinxit Franciscus Philippus: sed Joa. Pannonio, Quinque-ecclesiarum episcopo, carissimus erat, jam ab eo tempore, quo in Italia eadem studia sequebantur. Exstant Galeoti hujus, cùm alia, tum liber de jocosè dictis, ac factis Regis Matthiæ Corvini; quem filio ejus Joanui consecravit. Invenies eum in volumine illorum, qui de Hungariæ rebus commentati sunt. Leander in Italia sua vocat excellentem oratorem, & philosophum: sed hoc in eo culpat, quòd, dum plura, quam par est, scire laborat, à fide Orthodoxâ in quibusdam declinârit. *Nempe* (ut Paulli Jovii a de eo verba retineam) *scripsit etiam, & malo quidem infortunio, quædam in sacra, moralique philosophia. Nam ex ea lectione, cùm omnibus gentibus integre, & puriter, veluti ex justa naturæ lege, viventibus, æternos cœlestis auræ fructus paratos diceret: à cucullatis sacerdotibus accusatus, damnatusque est. Sed eum periculo celeriter exemit Xystus pontifex, qui in minori Fortuna ejus fuerat auditor, non sine gravi tamen contumelia. Nam in foro Veneto ad geminas columnas ad tribunal perductus est, ut, impetratâ veniâ, se falsa scripsisse fateretur. Sed accidit, ut id judicium exortus in turba risus everteret, falsò ac repentino Galeoti dicterio excitatus. Nam cùm fortè non ignobilis Venetus, è turba proximus, strigosâ proceritate, & impudica uxoris probro insignis, traductum ludibrio prapinguem porcum appellasset, extemplo Galeotus, renidentique ore, Pinguis, ait, porcus, quàm macer hircus, esse malo. Erat enim Galeotus usque adeò tumenti abdomine, ut cùm sub vasto obesi corporis pondere, vel prægrandia jumenta fatiscerent, rhedâ curuli veheretur: ac demum senex, ad montem Annianum circa Ateste, arvinâ suffocatus interiret.* Apud Scardeonium lib. II. rerum Patavinensium class. x. quo loco de nepote hujus, Stephano Galeotto, tractat, legas, Galeotum *à ruina suffocatum interiisse.* Sed omnino rescribendum *arvina:* uti est apud Jovium, quem se exscribere Scardeonius fatetur. Quomodo autem arvina, & grave ventris pondus, exitio ei fuerit, aliter aliquanto narrat Joannes Pierius Valerianus lib. I. de literatorum infelicitate; ubi sic loquitur: *Galeottus Narniensis, suis clarior lucubrationibus, & magnorum principum familiaritate magis celebris, quàm ut nostro possit clarescere testimonio; cùm à Francorum rege Ludovico ejus nominis undecimo accersitus ex Pannoniis, ubi Matthiæ Regis liberalitate delectabatur, Lugdunum ad salutandum Gallum regem se conferret: fortè illi factus ex itinere ante urbis portas obviam, dum magnâ vir corporis habitudine, pinguedineque, & obesi ventris mole gravis, ab equo se demittere ad terram vellet, id scilicet honoris Principi habiturus, suo ipsius tractus pondere ita corruit, ut allisо terra capite, statim expirârit.*

a In elogiis doctorum virorum.

Iisdem temporibus in admiratione erat Joannes Franciscus Picus. Luculentè is descripsit vitam, atque obitum patrui sui, verè sui seculi Phœnicis, Ioannis Pici, Mirandulæ & Concordiæ principis, qui Florentiæ anno obiit CIↃCCCXCIV. Etiam historiam suorum temporum universalem consignâsse, Gesnerus, atque ex eo Possevinus refert. Quæ needum lucem adspexit, sive quia opus illud nondum perfecisset: sive quòd in eo liberiùs quædam dicerentur, quàm illorum temporum ratio sineret.

Felinus Sanderus Ferrariensis Iurisconsultus, atque (ut Michaële Ferino Mediolanensi epistola ad ipsum Felinum vocatur) Rotæ auditor, utriusque Referendarius Palatinus clarissimus, de regibus Siciliæ & Apuliæ, & in his nominatim de Alphonso rege Arragonum epitomen scripsit ad Alexandrum VI Pontif. Max. Quæ cùm sæculum & amplius latuisset, in lucem protracta est beneficio Marquardi Freheri *b*. Est autem nihil aliud quàm centones ex Pandulpho Hostiario, Ottone Frisingensi, Antonino, Pio II, Blondo, Poggio, Platina, Matthæo Palmerio, Bernardo Iustiniano, Leonardo Aretino, Philippo Bergomate. Quorum & nomina excerptis singulis subjungit.

b Hanoviæ prodiit Wechelian.

Ejusdem temporibus fuit Sigismundus de Fulgineo. Ex quo aliqua adducit Felinus epitomes suæ cap. XXXIX, atque addit, *ut ex historia moderni clarissimi historici Sigismundi de Fulgineo videri potest.* Quæ ætatem clarè docent.

Gregorius Tiphernas, etsi medicinam profiteretur, plus tamen honoris politiori literaturâ consecutus est: teste Gyraldo dialogo I. poëtis sui temporis. Ubi & judicium fert de poëmatis ejus. Sanè, ut Leander ait, magno patriæ suo Tipherno fuit ornamento, vir Latinè Græceque doctissimus: uti arguunt, quæ Latinè vertit, præcipuè Asia Strabonis. Præceptor fuit civis sui, Lælii Tiphernatis; qui Philonem Iudæum transtulit Latinè.

Bernardus Rucellarius iisdem vivebat temporibus. Inter eruditos Florentinos reponitur ab Alberto Leandro in descriptione Italiæ: atque *insignis historicus* ibidem vocatur.

Joannes Stella, sacerdos Venetus, monumentum reliquit de vita ac moribus summorum pontificum: quod perduxit usque ad Julium II; id est, annum CIↃIↃIII. Interim, ut ipse in præfatione ad Antonium Surianum, patriarcham Venetum, agnoscit, multa de industria prætermisit, præsertim novissimis temporibus, eò quòd sine nota quorundam committi literis non possent.

Joannes Pinus Tholosanus, Rivorum Episcopus, floruit anno CIↃIↃ, ac præter librum de vita aulica, vitam scripsit Catharinæ Senensis. Item vitam Philippi Beroaldi. Utraque Bononiæ prodiit, anno CIↃIↃV. Etiam ejus quædam de laudibus Codri Urcei unà cum Codri operibus edita sunt. De eodem sic Erasmus in Ciceroniano suo: *Posset Joannes Pinus inter hujus laudis* (de Ciceronianæ dictionis laude loquitur) *competitores numerari, nisi & hunc negotiorum tumultus, & ecclesiastica dignitas à studiis avulsissent. Olim certè præclarum sui specimen dedit, cùm Musarum sacra coleret. Nunc episcopum audio factum. Fieri potest, ut plus accesserit eruditionis, quàm dignitatis.*

Joannes Carolus Florentinus Ord. Prædicator. signavit vitas illustrium aliquot sui ordinis virorum. Nempe Joannis Dominici, qui, ex ejusce ordinis monacho Rom. Eccl. Cardinalis factus a Gregorio XII, ac episcopus Raguzæus, Budæ apud Hungaros obiit. Item vitam edidit Simonis Saltarelli Florentini, qui antistes erat Orveti, ac monachus Ordin. Prædicator. Utramque habes lib. III operis, ab Alberto Leandro editi, de viris Illustr. Ordin. Prædicator. Item ab eodem auctore profectam vitam Aldobrandini Cavalcantis Florentini, episcopi Urbevetani, eodem lib. invenies. Uti & vitam Angeli Acciaoli, seu Accievoli, qui Florentinæ ecclesiæ episcopus fuit anno CIↃCCCXL. Etiam lib. V. habes ab eodem exaratam vitam B. Joannis Salernitani, socii S. Dominici. Hunc Vitarum auctorem libro IV. tali elogio ornat: *Adest cum Joanne Caroli Florentino, viro usquequaque erudito, portante vitas plurium patrum priscorum cœnobii Florentini elegantissimo stylo descriptas. Certè scriptor accuratus, & floridus fuit.* Itidem in Italia, quo loco agit de iis, qui patriam Florentiam scribendo illustrarint, *candido jucundoque stylo* usum testatur. Decessit in urbe patria anno CIↃIↃV.

Jacobus Philippus Bergomas, qui Paullo Langio in Chronico Citizensi *Jacobus de Pergama* dicitur, fuit ex nobili Forestorum familia, quæ hodieque Bergomi floret & Comitis titulo, & Soldii dominio gaudet. Ipse erat ordinis eremitarum; scripsit Chronicon, quod Supplementum supplementi inscripsit; atque incipit ab orbe condito, & desinit, non in anno CIↃCCCCXXXVI, ut est apud Possevinum; sed in priori quidem Bergomatis hujus editione Brixiensi, in anno terminatur CIↃCCCCLXXXV; in alterâ autem Venetâ, anno CIↃIↃIII. Videri possit eo in opere nonnihil adjutus ab Ambrosio Calepino, qui

de Venetiis agens sic scripsit, *De hujus civitatis laude quoniam apud Jacobi Philippi Chronica à nobis latè congestum est, duximus omittendum.* Nisi hoc voluit potiùs, Bergomatis Chronico quædam à se adjecta, quæ lucem nondum viderint. Annus is, quem dixi, cIↃ IↃ III, Philippi hujus natalis erat LXIX; ut ipse ait in fine Chronici sui. Unde liquet annorum tantummodo XVII fuisse, cùm monachus fieret. Nam alibi ait, adolescentibus, quos Joannes Rochus conventui suo Bergomensi aggregaverat, Christoque mancipârat, anno se cIↃ CCCC LI fuisse sociatum. Præterea verò librum edidit de claris mulieribus Christianis; quem dicavit Beatrici Arragoniæ, Hunnorum, & Boëmorum reginæ. Eo de opere tale est judicium Wicelii in præfatione Hagiologii, nihil dicere aliis indictum; sed paullò cultiùs narrare, quàm barbari priorum seculorum soleant; multumque adlaborare, ut & opus, & operam suam, reginæ probet Beatrici. Vir est multæ lectionis, & judicii non vulgaris: sed qui in rebus antiquis sæpe codicum vitio, quibus usus fuit, nomina immutet. Latinitatis autem non satis erat gnarus: usque adeò, ut num *præter princeps*, an *principem* dicat, nihil pensi habeat. Cujusmodi apud eum plurima occurrunt.

Robertus Gaguinus (qui Tritthemio *Rupertus*) natus est in vico Callina, qui est in Artesiæ finibus ad Lisam fluvium: ut omnino erret Guicciardinus, qui Duacensem esse putavit. Quanquam & eum secutus Miræus in elogiis Belgicis, & Sanderus lib. III. de scriptoribus Flandriæ. Puer ingressus est monasterium Prævinense, non longè ab Mono-villa, ac factus est cœnobita S. Trinitatis. Inde Lutetiam, studiorum gratiâ, profectus fuit; ubi vixit apud sodales, quos appellant Maturinos. Ibidem titulum accepit Doctoris utriusque juris. Ac tandem factus ordinis sui minister. Tantaque prudentiæ ejus fama erat, ut regum nomine sæpius missus sit legatus in Italiam, Germaniam, Britanniam. Ludovicus XII præfecit eum bibliothecæ regiæ, ac ingentem pecuniæ vim tribuit, ut libris eam variis locupletaret. Magni quoque illum Erasmus fecit: si judicium faciendum, ex ejus epistola ad Gaguinum scripta, quæ ejus historiæ subjungitur. Imò Paullus Malleolus dicavit ei notas suas in Terentium, ac Faustus Andrelinus eidem inscripsit Octavii Cleophili poëma de cœtu poëtarum. Edidit ipse varia, quæ Tritthemius indicabit: uti & Ferreolus Locrius in Chronico Belgico. Memoratur autem hoc loco propter libros XI *a* de gestis Francorum: quibus historiam complectitur annorum cIↃ CC, ac pertingit usque ad annum cIↃ IↃ. Etsi verò communi multorum historicorum vitio laboret, ut in rebus patriis, & imprimis suorum temporum, affectui aliquantum indulgeat; quo nomine de eo conqueritur Ludovicus Vives: non tamen audiendus est Jacobus Mejerus Balliolanus lib. XVII rerum Flandricarum; ubi scriptorem frivolum appellat. Sed gravius illud, quòd universè de historicis Gallicis addat, *Res suas Galli non majori solent scribere fide, quàm gerere.* Nempe nimius patriæ amor fecit, ut, dum suos à Francis historicis accusatos purgare nititur, minùs rectè de præstantissimâ, sed inimicâ, Francorum gente judicaret. Unde etiam est, quòd idem paullò antè Ludovicum, Galliæ regem, non dubitet diabolicum omnium discordiarum satorem nuncupare. Nec tamen in rebus externis nimium Gaguino tribuendum videtur. De quo ita Jovius in elogiis: *De fide* (in rebus Gallicis) *illi viderint, quorum interest incorruptam rerum memoriam ad posteros transmitti. Nam in his, quæ ad Italiam pertinent hujus tempestatis, usque adeo insolenter, & pingui stylo, caecutire solet, ut, qui nulla orationis ornamenta in eo conspiciunt, passim ejus impudentiam stomachentur.* Dicitur & Chronicon sui Ordinis fecisse. Jussu quoque Karoli VIII, Galliarum regis, Julium Cæsarem cum Anto. Hirtio, item gesta Caroli magni vertit Gallicè. De stylo ejus sic Erasmus in Ciceroniano suo: *Robertus Gaguinus ita pridem habitus fuit magni nominis, dictione tamen, quàm scriptis vendibilior.* No. *Verùm suo seculo, nunc vix inter Latinè loquentes reciperetur.* Obiit Lutetiæ XXII Jul. *a* anno, non cIↃ IↃ I, ut aliqui tradidere *b*, sed sequenti: ut est in Chronicis Ferreoli Locry. Faustus Andrelinus (quem ex Italia in Galliam adduxerat ad regem Carolum VIII) hujusmodi epitaphium conscripsit:

Illustris Gallo nituit qui splendor in orbe,
Hic sua Robertus membra Gaguinus habet.
Si tamen non sæva viro Libitina pepercit,
Quid sperent docti cætera turba chori?

a Sanderus, XII ait lib. edidisse, uti & Sweertius. Primùm cùm prodiit libri erant X. Sed lib. undecimus accessit editione Parisiensi an 1511.

a Nisi verius Natham Chytræus in itinerum deliciis, & Sanderus, qui eum XI Kal. Jun. hoc est XXII Maji dicunt obiisse.

b Est inter Miræus in elogiis Belgicis, & Sanderus lib. 3. de script. Flandr. item Sweertius in Athenis Belgicis. Item Nathan Chytræus in itinerum deliciis.

Etiam anno cIↃ CCCC XCVII claruit Petrus Jacobus Montefalchius: qui tum opus reliquit de Vicentinis: tum etiam de cognominibus Deorum egit: atque item de sacris celebritatibus. Habet eum scriptorem Pignorius.

Baptista Spagnolus Mantuanus, XV Kal. Maji anno vel cIↃ CCCC XLIV, vel potiùs quadriennio pòst, *c* gente honesta, sed, ut Iovius in Elogiis ait, damnato fuit coitu natus, quod tamen negat Petrus Lucius Belga in Carmelitana bibliotheca. Ordinis Carmelitarum Prior generalis ut vocant. Fuit autem creatus Romæ generalis anno cIↃ IↃ XIII. Sed exinde anno quarto, ut invitus honorem susceperat, ita sponte deposuit, partim quòd imparem se oneri putaret, partim ut melius sacris studiis vacaret. Carmen scripsit de capta Granata, regnoque toto Mauris erepto à rege Ferdinando, & Elizabeth regina: quod anno contigit cIↃ CCCC XCII. Item carmine est vitam Ludovici Morbioli complexus. Adhæc carmine tradidit vitas Dionysii Areopagitæ, Basilii, Georgii, Agathæ, Catharinæ, Luciæ, Apolloniæ, atque aliorum sanctitatis nomine celebrium. Nempe ex parte præstitit, quod promittit lib. II. Carm.

Si tranquilla quies, & tristibus otia curis
Libera me sinerent sanctos invisere fontes,
Et totos Helicona dies consumere circum:
Prima salutiferi repetens exordia Christi.
Ad suprema meum venisset tempora carmen:
Actaque tentâssem majori singula versu
Texere, & annales melioribus edere chartis.

Ut verò de iis quæ prosâ scripsit taceam, quàm multa scripserit carmine, argumento est, quod versus reliquerit supra quinquagies quinquies millenos. Valde eum epistolis suis celebrant Iovianus Pontanus, Picus Mirandula, & Philippus Beroaldus. Obiit Mantuæ temporibus Leonis X, anno Christi cIↃ IↃ XVI, ætatis suæ vel LXXII, vel potiùs LXVIII. Etsi Iovius octogenario majorem fuisse dicat. Sed planè fallitur. Natus enim anno cIↃ CCCC XLVIII, temporibus Nicolai V Pontificis, ut ipse de se scripsit in vitæ suæ epitome. Obiit autem anno Christi cIↃ IↃ XVI, quarto anno Leonis X, XI Kalend. Aprilis, festo Cœnæ Dominicæ. Idem Iovius & illud ait, *Fredericum principem marmoream effigiem ei cum laurea posuisse: quæ in arcu lapideo juxta Virgilii Maronis simulacrum, piâ profectò, si non ridendâ comparatione, conspicitur.* Hoc judicium satis concoquere non potest Carmelitanus Petrus Lucius Belga *c*. Qui Baptistam utpote Christianum, gentili poëtæ etiam præferri putat oportere. Sed non religionem nunc spectamus verùm artem poëticam. In qua profectò quid Carmelita hic ad Maronem? Attamen (ut de eo scribit Lilius Gyraldus *d*) *juvenis laudabilior poeta fuit. Cùm verò ei defecit calor ille, & fervor juvenilis; tanquam amnis sine obice extra ripas sordidè defluens, coerceri non potuit. Vix enim ea legere possumus, quæ longiùs ille ætate provectus carmina scripsit.* Nempe, ut ibidem inquit, *Est fere naturâ comparatum, ut, qui minùs judicio valent, & nimio plus sibi placent, eos indies deflorescere, & senes flaccessere, videamus. nam & his indies aliquid semper ingenium deteret.* Et sanè versus ejus scabiosos esse, atque ita ruri natos, ut nihil sapiant urbanum, etiam Cæsaris Scaligeri judicium est in sexto Poëtices.

c Carmel. biblioth.

d Dial. I. de poëtis sui seculi.

Petrus Marcellus, Antonii filius circa hæc quoque tempora claruit. Reliquit librum de vitis principum & gestis Venetorum. Eum à primo principe producit usque ad Augu-

ad Augustinum Barbadicum LXXIV quarti Ducis mortem: quæ in annum incidit cIↃ IↃ II. Ætas hujus scriptoris exinde colligitur, quòd de Leonardo Lauretano (is Barbadico successit) hunc in modum scribat: *Ob cujus singularem sapientiam, maximum in Reipubl. benegerendæ studium, æquabilem in omnes justitiam, egregiam liberalitatem, eximiam denique vitæ sanctimoniam, omnia prospera Reipublicæ eventura ab omnibus speranda sunt. Quem utinam immortalis Deus, pro Reip. commodo fortunet, & quam diuturnum esse velit. Si qua deinceps memoratione digna contingent: si in vivis erimus libenti animo subjungemus* a.

a Habet eum in Chronico Chronicor.

Iisdem temporibus, ac deinceps, floruit Hieronymus Athestinus, Patavinus sacerdos. Carmen condidit de gestis Athestinorum; quod Venetiis prodiit anno cIↃ IↃ V. Præterea reliquit historiam brevem de Origine urbis Patavinæ. Sed sententiam ejus hac de re improbat Scardeonius in rebus Patavinis; ubi plura de hoc Athestino. Obiit Patavii circa annum cIↃ IↃ XXX.

Fr. Joannes Laziardus Cœlestinus conscripsit Historiæ universalis epitomen, jam olim typis Joannis Pratensis editam, procurante Emondo Le Feure: ut omnino ejus mirer non meminisse vel Gesnerum, vel Simlerum, vel Possevinum. Præfationis initium est, *Quæ in terris gignuntur*, &c. Opus autem ipsum sic incipit, *Deum esse, universi pulchritudo, atque dispositio, testatur.* Magnam operis sui partem exscribit ad verbum ex Gallo quodam auctore Breviarii historici, de quo superiùs diximus. Sed mirificus ille, penè dixerim, stupor hominis, quòd ne illa quidem verba immutârit: *Sigismundus imperator anno præsenti* cIↃ CCCC XXVIII, *cum inimicis fidei Christianæ conflixit*, &c. quæ apud hunc legas cap. CCLXIII. Ille breviarii auctor ita scribere potuit, quia tum vivebat: Laziardus non potuit, cùm historiam producat usque ad annum cIↃ IↃ III: quo Alexandro VI Pius III successit, ac postquam diebus XVI pontificatum administrâsset, naturæ concessit. Quæ verò sequuntur usque ad annum V Francisci I, Galliarum regis, (qui Christi est cIↃ IↃ XIX) addita sunt ab Huberto Velleio Sabatensi.

Marinus Sanutus junior, Leonardi filius, patricius Venetus, cui Aldus Manutius opera Politiani à se edita dicavit, scripsit librum de magistratibus Venetis, ab urbe condita, usque ad sua tempora. Item de vitis principum Venetorum, adhæc de bello Gallico. Ingeniosè & eruditè scripsisse ait ibidem Aldus. Etiam cum honore ejus meminit Franciscus Modestus Ariminensis Venetiados suæ libro X: ubi eum, qui accuratè vetera novaque omnia imperii Veneti requirat, Marini hujus ad scripta remittit: ut quibus fusè tradantur omnia, quæ ipse vellicatim ac strictim exponat. Vide & de eo Bergomatem Chronicorum lib. XVI.

Augustinus, Ticinensis Canonicus, congregationis Lateranensis, vixit anno cIↃ IↃ, & deinceps. Posteris reliquit ingens Chronicon, vitam B. Monicæ, Elucidarium Christianarum religionum, sive religiosorum ordinum; in quo ubertim agit de ordine Augustinianorum, deque B. Augustini vita, moribus, doctrina, aliisque. Item regulam sanctissimi patris Augustini: in qua & vita S. Guarini, Episcopi Prænestini, & Cardinalis. Est is liber in monasterio Canonicorum regularium Bononiæ. Guarini autem vitam habes apud Surium Tom. VII, ad diem VI Februar. Cuncta Augustini hujus, Chronico excepto, prodiere Brixiæ, anno cIↃ IↃ XI.

Michaël Ritius Neapolitanus, Jurisconsultus, & Ludovico XII, Galliarum regi, à consiliis, edidit Romæ anno cIↃ IↃ V libros tres de regibus Francorum; eosque Guidoni, regni Cancellario, dedicavit. Idem libros tres fecit de regibus Hispaniæ; quos perducit usque ad Philippum, Caroli V parentem. Adhæc composuit librum unum de regibus Hierosolymorum. Deque regibus Neapolis, & Siciliæ, lib. IV. Item de regibus Hungariæ lib. II: qui cum Bonfinii historia conjunguntur. Stylus purus est, ac tersus; ut in epistola operi præmissâ judicat Janus Parthasius, ac Vasæus in Chron. Hisp. cap. IV.

Philippus Beroaldus natus fuit Bononiæ anno cIↃ CCCC L, Id. Novemb. Inclaruit Frederici, & Maximiliani temporibus. Mythicas historias duas, unam de Gisippo, & Tito, alteram de Galeso Cymone, è Joanne Bocacio Latinè transtulit, ac Mino Roscio, Senatori Bononiensi, dicavit. Prodiere Basileæ cum aliis Beroaldi opusculis anno cIↃ IↃ XIII. Fuit è summis sui seculi viris, lectionis penè infinitæ; sed in quo subinde judicium desideres. Indignus tamen, qui *maximè garrulus, & verbosissimus interpres* dicatur à Florido apologia adversus L. L. calumniatores. Sepultus Bononiæ, ubi talis ei inscriptio: *Philippo Beroaldo seniori, civi Bononiensi, viro omnium quos ætas sua tulit eruditissimo, atque eloquentissimo, eidemque humaniores literas Parmæ, Lutetiæ, atque in patria summa cum ingenii laude, atque audientium admiratione professo, Phil. & Vinc. filii hæredes ex ipsius testament. P. P. Vixit annos* LI, *mens.* VIII. *Obiit anno* cIↃ IↃ IV. Ex filiis hisce Philippus poëta fuit patre melior; ut Lilii Gyraldi judicium est priori dialogo de sui seculi poëtis. Et Erasmus in Ciceroniano suo cùm patrem dixisset *hominem de literarum studiis præclarè meritum*, juniorem, tamen (ut inquit) *in Ciceronianorum catalogum citiùs receperit, quamquam is perpauca misit in literas.* Sanè filius non tantus erat sectator reconditorum verborum: unde ipse in phaleuciis, quos epistolis Plinii à parente suo emendatis subjunxit, ita ait:

—— Haut sequaris istos,
Qui portenta vomunt reconditorum
Verborum: mage qui videntur esse
Docti inter scioles: apud disertos
Nil insulsius est, ineptiusque.

Non dubito autem, quin imprimis taxet Joannem Baptistam Pium Bononiensem: cui tamen hac parte præierat senior Beroaldus. Vide quæ de utroque hoc, Beroaldo, inquam, ac Pio, annotavit elegantissimus scriptor Floridus Sabinus Lectionum Subcisivarum lib. II. cap. IX, & XIX. Vitam etiam, atque obitum junioris Beroaldi, paucis complexus est Pierius Valerianus libro I. de infelicitate literatorum. De juniore etiam apud Paullum Iovium lib. III a de vita Leonis X, legas ab hoc pontifice præfectum fuisse bibliothecæ Vaticanæ, inque scribendis odis Horatiana jucunditate præcelluisse.

a Pag. 67? edit. Flor. an. 1549.

Albertus Castellanus, Venetus, Ordin. Prædicatorum, anno vixit cIↃ IↃ, ac inter alia Chronicon condidit: præterea catalogum fecit illustrium sui ordinis virorum. Idem catalogum Sanctorum Petri de Natalibus recensuit, ac purgavit.

CAP. XII.

Marci Antonii Sabellici Enneades, exempla, res Venetæ, alia. Jocundi Veronensis Inscriptiones veteres. Petri Martyris decades de novo orbe. Aloysius Cadamustus de terris novis. Americus Vesputius Florentinus de navigationibus suis. Franciscus Albertinus de mirabilibus Romæ, ac laudibus Florentiæ, & Saonæ. Raphaëlis Volaterrani commentarii urbani. Petrus Crinitus de honesta disciplina, & illustribus poëtis, grammaticis, historicis. Pandulphi Collenutii compendium rerum Neapolitanarum. Franciscus Delbenius de familiis Veronensibus. Bartholomæus Blanchinus de vita Philippi Beroaldi. Roberti Gouletti compendium de sex ætatibus. Ludovicus Vartomannus de peregrinatione sua in Ægypto, ac variis regionibus Orientis. Paullus Æmilius de gestis Francorum. Joannis Leonis descriptio Africæ. Franciscus Ferrariensis de vita beata Osanna Mantuana. Sylvester Prieras de beatâ Virgine Deiparâ, & beatâ Magdalenâ. Franciscus Puteanus de vita S. Brunonis. Nicolaus Leonici Varia historia. Matthæus Bandelius de vita Vincentii Bandelli, & aliorum. Marcellus Palonius de clade

clade Ravennati. Marcus Antonius Michaël de urbe Bergomo. Desiderius Spretus de Ravenna. Andreas Assaracus. Joannes Baptista Egnatius de Cæsaribus Romanis. Polydori Virgilii historia Anglicana. Richardi Bartholini Austriados libri. Ambrosius Leo de urbe Nola. Sebastianus Flaminius de vita Ambrosii Senensis. Leander Albertus de viris illustribus. Antonius Maius de spiritibus, qui in Garda apparuerant. Andreas Fulvius de antiquitatibus Urbis. Augustini Justiniani historia Genuensis. Stephanus Niger. Valerandus Varanius. Nicolaus Canussinus. Jo. Antonii Flaminii Vita. Item Vita Joannis Garzonii. Aymarus Rivallius de Jure Civili & Pontificio. Julianus Hasartus. Jo. Maria Catanai poëma de expeditione ad bellum sacrum. Zacharias Zachius de memorabilibus statuis, aliisque rebus antiquis. Benedictinus Burdonius Patavinus de insulis.

Iisdem Maximiliani temporibus vivebat Marcus Antonius Sabellicus, qui Coccius in sepulcrali monumento nominatur. Huic suum de scribendæ historiæ præceptis commentarium Hermolaus Barbarus dedicavit. A Jovio quidem fabri ferrarii filius; ab aliis autem natus dicitur è nobili Coccejorum familiâ. Æquicolas *a* ortu suo nobilitâsse, ait Leander in Italia sua. Pomponii Læti, & Domitii Veronensis, fuit discipulus: bonarumque literarum apud Venetos professor. Maximè celebratur historiâ Enneadum XI ab orbe condito usque ad annum CIƆ IƆ IV; post quem annum triennio superfuit, teste Leandro. Item composuit exemplorum libros decem. Adhæc de situ Venetiarum fecit lib. III: deque Venetis magistratibus lib. I. Propter quæ à Venetis ei salarium diu præbitum publicè fuit. His adde, quæ commentatus est de vetustate *b* Aquileiæ, de Vicentiæ ortu & vetustate, de Italiæ tumultu, & quædam alia, tomo uno, Venetiis olim comprehensa, atque à Leandro in Italia sua, ubi Æquicolas describit, & à Jacobo Philippo Bergomate recensita Supplem. Chron. lib. XVI: ubi luculentum ejus elogium reperies. De eodem, & Nauclero ita scribit Ludovicus Vives lib. V. de tradendis disciplinis: *Principio legendus aliquis, qui ab ultimis temporibus ad nostram memoriam, aut ei proxima, historiam tenore uno contexat, ut summâ quâdam proponantur omnia. Is sit sanè: vel Nauclerus, vel hoc copiosior, & purior, & diligentior, adde etiam doctior, Antonius Sabellicus.* Idem lib. III. de tradend. disciplin. dixerat: *Marcus Antonius Sabellicus fluit quidem plenus; sed lutulentus quandoque, ac similis ei autori, ex quo res desumit; ut colorem videatur mutare cum solo, per quod omnino tanquam fluvius occurrit.* Erasmus benignius in Ciceron. suo: *Antonium Sabellicum agnosco natura facundum, nec artis expertem, nec infeliciter rhetoricatur interdum. In historia sat splendidè versatus, sed in hac tantum, quæ suum dicendi genus desiderat.* Etiam Bembus, sed in epistolâ *c* ad ipsum scripta, vocat, *doctissimum, eloquentissimum, optimè de Rep. meritum:* atque addit, *Septem historiarum enneadibus quas nuper edidisti, uberrimum fructum propositum video laudis, & gloria sempiterna.* Florido Sabino apologia adversus L. L. calumniatores vocatur *fervida cujusdam* uberisque eloquentiæ scriptor. Multus verò est Sabellicus in rebus Venetis. Inde autem, ubi desierat Sabellicus, res Venetas ordiendi ex S.C. cura fuerat demandata Andreæ Naugerio: ut Leander ait in Venetiarum descriptione. Sed, eo in legatione Gallica vitâ functo, decemvirorum Venetorum postulato præstitit hoc Petrus Bembus *d*; qui libros XII historiæ Venetæ reliquit. Quatuor suos epigrammatum libellos Sabellico dicavit Domicus Palladius Soranus. Obiit Sabellicus XIV Kalend. Majas anni CIƆ IƆ VI *e*. Jovius ait, prope septuagenarium decessisse morbo Gallico, quem vulgivaga Venere contraxisset. Atque eodem pertinent, quæ Pierius Valerianus refert lib. I *f* opusculi sæpius memorati, quod de infelicitate literatorum inscribitur. Funebri oratione prosecutus eum fuit Baptista Egnatius: quemadmodum auctor est Petrus Bembus lib. IV, epist. IV; quæ est ad Philippum Beroaldum juniorem. Vitam ejus consignavit Petrus Georgius Chalcedonius.

a Ad vicum Varronis in via Valeria natum, lego in syllabo Utinensium historicorum.

b Hoc opus cùm Utini publicè doceret, scripsit, ut est in syllabo historicorum Utinensium.

c Lib. 2. epist.
d Bemb. tuttio Histor. Venet.
e Bembus lib. 4. epist. 4. ad Beroaldum, & alia eodem lib. ad Alexandrum Cribellum in syllabo Utinensium historicorum dicitur scripsisse usque ad an. 1513. Sed perperam. Nam Bembus epistola gemina an. 1506. de morte ejus agit.
f Pag 38.

Fuit eodem tempore Jocundus Veronensis, qui bis mille amplius inscriptiones veteres in unum corpus redegit. Politiano Miscellan. cap. LXXVII dicitur, *vir unus titulorum, monumentorumque veterum supra mortales cæteros, non diligentissimus solùm, sed etiam sine controversia peritissimus.* Budæo in libb. de esse *antiquariorum diligentissimus.* Debemus ei editionem accuratiorem Cæsaris: uti & Vitruvii, & Frontini.

Petrus Martyr ab Angleria Mediolanensis, Ferdinandi & Isabellæ, Hispaniæ regum, à consiliis, in posteritatis notitiam pervenit libris XXX de navigatione Oceani, & terris suo tempore repertis. Hæc, ut ipse libro II testatur, in literas referebat anno CIƆ IƆ II. Regiorum fuisse liberorum magistrum, prodidit Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. IV. Idem addit, quædam in ejus decadibus culpari, quasi minùs convenientia cum Ecclesia Romana. Magnopere vereor, ne confundat duos Petros Martyres; quorum prior Mediolanensis, alter non paullò junior, Florentinus fuit. Sanè de priori nec suspicionem ejusmodi in elogio ejus injicit Paullus Jovius; qui id neutiquam præteriisset: ut qui nec tacendum putârit, qualis de jam sene Fabro Stapulensi, in religionis negotio, suspicio fuerit concepta.

Aloysius Cadamustus, patritius Venetus, vivebat anno CIƆ IƆ IV. Hic consignavit navigationem ad terras Novas: quæ Latinè exstat beneficio Archangeli Madrignani.

Hic etiam locum sibi jure suo vindicat Americus Vesputius Florentinus: qui quatuor suas navigationes (postrema earum finem habuit anno CIƆ IƆ IV) literarum monumentis ad posteros transmisit. Opus hoc dicavit Renato, Siciliæ regi, Lotharingiæ duci.

Franciscus Albertinus Florentinus claruit anno CIƆ IƆ, ac deinceps. Fuit unus è capellanis cardinalis Tit. S. Sabinæ. Reliquit opusculum de mirabilibus novæ & veteris Romæ: in cujus præfatione refert, priùs se de stationibus, & reliquiis urbis, ad Imperatorem Maximilianum scripsisse: atque eâ se occasione à cardinale Galeoto monitum esse, ut Mirabilia Romæ, quæ imperfecta, & fabulis referta forent, corrigeret: hunc laborem propterea Galeoto destinatum fuisse: sed, illo defuncto, se Julio II Pontifici Maximi eum dedicare. Idem opusculo huic ad eundem Julium adjecit tractatum brevem de laudibus civitatum Florentiæ, & Saonæ: quem Romæ ille quidem concinnabat anno CIƆ IƆ IX; attamen necdum vidi vetustiorem editionem eâ, quam Jacobus Mazochius Romæ procurabat anno CIƆ IƆ XV, quo annum jam tertium Leo X urbis erat episcopus. Atque idem opus celebrat Onuphrius Panuinus *a* inter eorum scripta, qui Romam descripsere. Dicitur *b* idem antiquorum epitaphiorum opusculum divulgâsse.

Raphaël Volaterranus vir multæ erat, doctrinæ, & industriæ: sed qui tamen non satis magnam Græcæ linguæ notitiam fuerit adeptus: quod multa adeò perperam ab eo versa ostendunt: ut omnino aberret Iovius, cùm ab eo Procopium de bello Persico & Vandalico sincerè potiùs, quàm splendidè, conversum ait. Præterea condidit Urbanorum commentariorum libros XXXVIII: quos Iulio II pontifici inscripsit, atque urbanos vocat, quia in Urbe Roma conscripsit. Ex mille amplius utriusque linguæ auctoribus eos se congessisse, ipse ait. Tribus verò tomis distinxit; quorum primus geographiam veterem continet: alter anthropologiam, sive viros illustres: tertius philologiam, sive artium rudimenta. Itaque in præfatione ad Iulium, opus hoc πανδοχεῖον appellat, quasi quo omnia comprehendantur. Distinebatur in componenda anthropologia anno CIƆ IƆ V. Cæterùm parùm magnificè Iovius hoc de opere judicavit. Quippe ait, *quæ de principibus ætatis suæ scripsit, tanquam timido ore carptim enarrata, rerum superiorum haud dubiè fidem elevare:*

a Præfatione commentariorum de Rep. Rom.
b Smleruo.

re: ostendereque, ea omnino certâ veritatis luce carere, quæ inter adulationem, & metum, nec præsentis, nec futuræ spe laudis, intempestivè publicantur. Imò nec primam, alteramque commentariorum istorum partem magno habuit loco. Siquidem dicit, *disciplinas omnes in acervum conjecisse, utile potius in alienâ desidiâ, quàm ad explicata doctrina decus nobili opere. non multo enim cum sale, & sine ornamento Latinæ orationis, cuncta adstricto ordine ita digessisse, ut alibi quærenda legentibus indicare videatur.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus L. L. calumniatores. *Bona eruditorum pars ei defert mediocrem eruditionem, cùm nihil, quam aliena, hinc inde in sua immensa volumina transtulerit: in Græcis vertendis vel pueriliter persæpe lapsus.* Ex eo tamen pleraque sua delumsit Ravisius Textor. Nempe hujusmodi scriptores magis rivos sectantur, quàm fontes. Videtur autem idem esse Raphaël ille Regius, cujus commentarii exstant in Fabium Quinctilianum. Sanè Ulyssi Aldrovando Raphaël Regius Volaterranus dicitur lib. 1. de Quadrupedibus bisulcis *a*.

a P. 341.

Petrus Crinitus Florentinus; præter libros de honesta disciplina, etiam scripsit vitas poëtarum Latinorum: in quorum epilogo pollicetur simile opus de grammaticis, & poëtis: ac brevi illud in lucem ait proditurum. Etiam in historicis idem fecisse, colligi inde potest, quòd in antiquis Sallustii edit. vita ejusce scriptoris desumta esse dicitur ex Criniti de historicis opere. Sed opus istud hodie non exstat. Fortassè est inter inedita, quæ Ferrariæ apud Estenses principes asservari ait Gesnerus. Idem Gesnerus Tom. II bibliothecæ Tit. VII par. VI ait eum exarâsse vitam F. Fulgentii. Quam nondum vidi. Politiano præceptore defuncto, nobiles adolescentes erudiebat: sed ita ut familiariùs aliquanto cum iis versaretur. Ea res, ut Jovius narrat, morti caussam præbuit. Nam post cœnam, dum jocosè rixatur, cantharo frigidæ à petulanti convivâ perfusus, obriguit, doloreque contumeliæ in ἀκμῇ ætatis decessit. Obitum ejus deplorat Ugolinus Verinus quo præceptore usus erat. Sic enim inquit ille lib. II Illustratæ Florentiæ:

Discipulique mei Criniti carmina Petri
Æternum vivent. Mox autem de eo subjicit:
Ah nimium ante diem undecimâ trieteride raptus.

Sed Lilius Gyraldus haut admodum præclarè de eo sensit. Hunc enim in modum loquitur lib. I de poëtis sui seculi: *Reliquit & varii generis versus Petrus Crinitus Florentinus, non illepidos quidem; sed certè tales, quales sunt, quæ soluta oratione reliquit. Multa is ubique polliceri videtur, quæ non adeò præstat: omnisque Criniti oratio, non ut aures, ita animum implet. Prope enim dixerim, nugæ canoræ.* Eruditionem ejus amplecti se ait Erasmus in Ciceroniano. Sed reconditam ei tribuisse, non arbitror. Nihil enim in eo non mediocre, multa etiam infra mediocritatem.

Pandulphus Collenutius, Pisaurensis Jurisconsultus, & eques, Ferrariensium ducis ad Maximilianum Imp. legatus, præterquam quòd Plinium adversus Leonicum defendit; præter item libellum de vipera, qui Venetiis prodiit anno cIɔ Iɔ VI; ac præter dialogum facetum capitis, & pilei; aliaque nonnulla; etiam Latinè constrinxit compendio historiam Neapolitanam. Idem libris VI historiam ejusdem populi persecutus est, sed Italicè in gratiam Herculis Atestini, Ferrariensium ducis: Latinè autem transtulit Joannes Nicolaus Stupanus Rhætus *b*. Præclarum hujus Pandulphi elogium habemus apud Politianum lib. VII, epistola ad ipsum Pandulphum missa: item apud Lilium Gyraldum dial. II de poëtis sui temporis. Meminit & Leander in Italia *c*, ubi virum appellat Latinis, & Græcis literis pereruditum: atque inter alia etiam scripsisse ait de inventione machinæ bellicæ, quam bombardam vocant. A Joanne Sfortia Pisaurientium tyranno, ut Jovius ait, in carcerem est conjectus, atque ibidem strangulatus, vir ejusmodi morte indignus. Atque idem à Pierio Valeriano traditum est lib. II *d* de literatorum infelicitate. Ac puto non alium signari ab Ugolino Verino cùm lib. II Florentiæ illustratæ ait:

b *Excudit Basileæ Perna an. 1572.*

c P. 443. *edit. Col.*

d *Pag* 79.

Si non eloquii gravitate Coluccius omnes
Exsuperat: cujus, seu fulmina, dicta tyrannus
Bebriacus timuit. tantum terroris habebant.

Franciscus Delbenius Veronensis J.C. ad modum Chronicorum reliquit opus de familiis Veronensibus circa annum cIɔ Iɔ VIII, ac superesse adhuc MSum, lego in indiculo mihi transmisso Venetiis ab illustrissimo Dominico Molino.

Bartholomæus Blanchinus iisdem temporibus vixit. Debemus huic vitam Philippi Beroaldi, qui Bononiæ decessit anno cIɔ Iɔ X. Item vitam Codri Urcei, quæ & ipsa Bononiæ prodiit, ac postea Basileæ.

Robertus Goullettus, Gallus, Theologus Parisiensis, præter alia, de quibus Possevinus, compendio explicuit sex mundi ætates; quas perduxit usque ad annum cIɔ Iɔ XIII.

Ludovicus Vartomannus, Boloniensis, Patricius Romanus, Maximiliani temporibus navigavit in Æthiopiam, Ægyptum, Arabiam, Persidem, Syriam, Indiam intra & extra Gangem: atque hanc peregrinationem suam sex libris complexus est: quos Latinè transtulit Archangelus Madrignanus.

His etiam temporibus in Galliis ætatis cursum sub Ludovico XII, & Francisco I, agebat Paullus Æmilius Veronensis, Parisinus in æde Deiparæ Canonicus. Magnum is sibi nomen paravit opere inclyto de rebus gestis Francorum: cui annos XXX impendisse dicitur *a*. Ac libros quidem novem perfecit: decimum, morte præventus, reliquit imperfectum. Sed eum propinquus illius, Daniel Zavarisius Veronensis, ex schedis dispersis, multâque liturâ obductis, collegit, ac digessit ita, ut nunc legitur. Desinit Æmilius in anno quincto Karoli VIII, qui Christi est cIɔ CCCC LXXXVIII. Laconicam ei brevitatem tribuit Paullus Jovius. In historia tamen belli sacri, duce gesti Godefrido Bullionio, luculentiùs se diffundere, mediamque ait vitam insistere. Sed quicquid de cæterorum Laconismo dicat Jovius, omnino scriptor est elegans, ac disertus. Meliori quoque fide historiam scribere, quàm Gaguinus fecit, qui adfectus suos miscuit, etiam Ludovici Vivis sententia est. Erasmi etiam de eo hujusmodi est judicium in Ciceroniano suo: *Paulli Æmilii & reconditam eruditionem, & diligentiam, & vitæ sanctitatem, & summam in historia fidem exosculor. Tullianam dictionem nec affectavit, nec habet.* Sed præclarum imprimis elogium ejus vide apud Justum Lipsium, notis in lib. I Polit. cap. IX. ubi inter alia ita censet, si vel leviter, eaque pauca refingantur, virum fore supra omnem nostri ævi notitiam, & planè ad priscam laudem. At Claudii Verderii *b* judicium non moramur, qui ut olim Herodotus Plutarchum, ita Æmilium ipse maligni animi reum agit. Et quo argumento? nempe quia vulgata illa de oleo ad reges inungendos cœlitus demisso, deque liliis, præterire maluerit, quam ut sententiam de eo suam apponere insimul cogeretur. Obiit cIɔ Iɔ XXIX, III Non. Quinctil. Ac sepultus Lutetiæ in æde B. Virginis, cujus Canonicum fuisse dicebamus.

a *Reinerus Reineccius.*

b *In censura auctorum.*

Joannes Leo Granatensis, patriâ ab regibus Hispaniarum Ferdinando & Elisabeth occupatâ, in Mauritaniam profugit: unde & Afer habitus. Itaque facetè narrat lib. I de Africa cap. ult. ut instar aviculæ amphibiæ, quæ, cùm inter aves tributum exigeretur ab avium rege, se reciperet in aquas: cùm posceretur idem ab aquatico, se reciperet in aëra: sic ubi malè audiunt Afri, se Granatensem profiteri; ubi Granatensibus maledicitur, profiteri Afrum. Porrò in Africa Fessæ operam Arabicæ linguæ dedit. Hinc partim spontè, partim principum nomine sæpius legationis munere fungens, cùm bonam partem Europæ, & minorem Asiam, tum omnem propè Africam lustravit; ejus situm, intervalla, loci & incolarum naturam, observavit, & Arabicè conscripsit. Cujus operis αὐτόγραφον fuisse intelligo apud V. Cl. Joannem Vincentium Pinellum. Tandem juxta insulam Zerbi captus à piratis, Leoni X. donatus est; qui cum ob egregiam eruditionem honestè admodum habuit; & cùm, Mahumedicâ religione defectâ, fieret

ret Christianus, ei in baptismo à se nomen imposuit Ioannis Leonis: nempe quia idem ante papatum *Joannes Medices*, & postea *Leo* X vocatus fuit. Cùm verò Romæ linguam didicisset Italicam; descriptionem Africæ, quam Arabicè composuerat, Italicè vertit. Sed anno demum cIↃ IↃ XXVI, ut ipse extremo opere scribit, *Hæc*, inquit, *sunt, quæ memoranda, & cognitione digna ego Joannes Leo in Africa tum vidi, tum observavi, quam penitus omni ex parte circumdedi: & quidquid in ea memoratu dignum obtigit, ut vidi, ita diligenter in scripta retuli, & quæ non vidi, à viris fide dignissimis, qui ea conspexerant, mihi ad plenum declaranda procuravi, ac deinde occasionem nactus has meas vigilias in unum volumen redegi.* Subjicit deinde, *Romæ* M D XXVI. V *Idus Mart.* Eam autem descriptionem postea Latinè transtulit Ioannes Florianus. Scriptorem sibi non infidum videri ait Libertus Fromundus, Meteorologicorum lib. V. cap. III. Art. II. Mirum autem non meminisse ejus Jul. Cæsarem Scaligerum in opere subtilitatum adversus Cardanum: ubi tam multa invenias ex hoc scriptore hausta. Factum nollem. Grati enim animi est agnoscere per quem profeceris. Alius ab hoc est Joannes Leo, in montibus natus Mutinensibus, cognomento Poëtinus, quia poëticam præcipuè excoleret: de quo plura Lilius Gyraldus priori de sui temporis poëtis dialogo.

Franciscus Ferrariensis, Ord. Prædic. Generalis magister quadragesimus, claruit an. cIↃ IↃ. Priùs docuit in Bononiensi gymnasio. Præterea ea, quæ in Aristotelem, & B. Thomam, commentatus fuit; etiam descripsit vitam B. Osannæ Mantuanæ ejusdem Ordinis: quæ in sex libros distincta est, ac Mediolani prodiit anno cIↃ IↃ XIII. Luculentum hujus viri elogium habemus apud Leandrum Albertum lib. IV a de viris illustribus Ord. Prædic. Obiit anno cIↃ IↃ XXVIII.

a *Fol.* 141. b.

Sylvester de Prierio, sive *Prieras*, Bononiensis, Ordinis fratrum Præd. claruit anno cIↃ IↃ, ac deinceps. Vitam ejus paucis persequitur Leander Albertus lib. IV de viris illust. ord. præd. atque inter alia docet, reliquisse libellum historiæ B. Virginis, & alterum historiæ B. Magdalenæ, item dialogum de eadem.

Etiam sub Maximiliano imp. floruit Franciscus Puteanus, sive de Puteo, Lugdunensis Gallus, J.C. primùm Gratianopolitani episcopi in spiritualibus vicarius, hinc Carthusianus, ac demique hujus ordinis Generalis. Præterquam quòd auream nexuit Catenam in psalmos Davidicos, etiam literis commisit vitam S. Brunonis, Carthusianorum patriarchæ: sed eam fusiùs postea prosecutus fuit Petrus Blomevenne, Carthusiæ Coloniens. Prior. Ex utroque autem unam concinnavit Laurentius Surius Tom. V. die VI Octobr.

Etiam Maximiliani temporibus, ac deinceps inprimis, longè lateque nominis sui radios spargebat Nicolaus Leonicus Thomæus, vir Latinè Græceque eruditus; quodque abundè dialogi, aliaque ejus scripta, testantur, puri sermonis amator, & bene peritus interiorum literarum, pariterque Platonicæ, & Peripateticæ gnarus philosophiæ; quam florentissimè annos multos docuit Patavii. Inter alia quoque reliquit Variæ historiæ libros tres: quos, ut ipse ait, *juvenis admodum multiplici cum Græcorum, tum Latinorum lectione confecerat, seposueratque.* Cæterùm demum eos anno cIↃ IↃ XXXI in lucem emisit: nempe, (quemadmodum ibidem ait) *ut quando maturioris ætatis pleraque jam à se de omnimoda philosophia exiissent opera, ex academicorum, peripateticorumque fontibus hausta: hæc quoque juvenilia studia suâ aliquando mercede non defraudarentur.* Pleraque è Pausania desumsisse observat Zuingerus in Theatri sui proscæniis. Erasmi tale de eo judicium in Ciceroniano suo: *Leonicus in adytis philosophiæ, præsertim Platonicæ, semper religiosè versatus, ad Platonis ac Ciceronis dialogos effingendos sese composuit, & præstat eloquentia tantum, quantum fas est hodie à tali philosopho requirere. Ciceronianum appellari nec ipse cupiat, ni fallor: adhuc enim superest vir non minùs integris moribus, quàm eruditione recondita.*

Circa annum cIↃ IↃ. vivebat Matthæus Bandellus è Castro novo Ord. Prædicatorum. Hic cùm alia multa in lucem emisit; tum Egesippi historiam Italicè vertit; Plutarchi vitas in compendium redegit; vitam patrui sui, Vincentii Bandelli, & aliorum aliquot illustrium virorum, in literas retulit: quemadmodum testatur Leander Albertus virorum illustr. ord. præd. lib. IV. ubi & eum à dictionis elegantia, & præclaris animi dotibus, egregie commendat. Præcipuè tamen laudem meruisse ait oratione eâ, quâ anno cIↃ IↃ XIII Senatui populoque Firmano gratias egit. Oratione istâ originem civitatis, atque ejus res gestas narrat: idque fusè adeò, atque eleganter, ut Firmani ejus exemplum in archiva sua quamprimum æternæ memoriæ ergò retulerint.

Vixit tum quoque Marcellus Palonius, qui carmine epico duos libros fecit de clade Ravennati à Gallis acceptâ anno partæ salutis cIↃ IↃ XII. Prodiere ii Romæ anno sequenti. De auctore, atque opere, ita scribit Hieronymus Rubeus Historiæ Ravennatis libro octavo: *Ejus etiam Marcellus Palonius meminit, patricius Romanus, qui & prælio interfuit, & per illos dies, unà cum Troiolo Sabello, apud quem militaverat, Ravennæ fuit, & elegantissimo carmine cladem hanc Ravennatem descripsit.*

Marcus Antonius Michaël, patricius Venetus, & generis, & non contemnendæ eruditionis ergò, anno cIↃ IↃ XVI, ac deinceps, in honore fuit. Patrem habuit Victorem, urbis Bergomensis præfectum. Anno cIↃ IↃ XVI historiam agri, & urbis Bergomatis, stylo suo depinxit. Eam descriptionem suo ejusdem argumenti libro subjunxit Franciscus Bellafinus, auctore penè invito, qui supprimere illam decrêrat; ut ipse Bellafinus in præfatione agnoscit. Prodiit utrumque opusculum Venetiis anno cIↃ IↃ XXXII, annis circiter XV, ex quo suum jam Michaël papyro commiserat.

Desiderius Spretus Ravennas iisdem temporibus innotuit: de quo sic Albertus Leander in Italia sua: *Genuit etiam urbs hæc* (Ravenna) *Desiderium Spretum, æqualem nostrorum temporum, non insulsum scriptorem: uti ex libris ejus de amplitudine, deque vastatione, & instauratione urbis Ravennæ patet.*

Andreas Assaracus carmine elegiaco dialogi formâ comprehendit res gestas à novissimis temporibus Francisci Sfortiæ, usque ad Franciscum, Francorum regem, Mediolani ducem. Prodiit Mediolani an. cIↃ IↃ XVI.

Jo. Baptista Egnatius, sacerdos Venetus, & in patria bonarum literarum professor, Cæsarum historiam signavit, à C. Cæsare, usque ad Maximilianum I, quo imperante vixit. Scripsit quoque tractatum exiguum de origine Turcarum, qui impressus cum aliis Turcicarum rerum scriptoribus apud Ioannem Oporinum an. 1556. Pervenit ad magnam senectutem. Nam refert Gesnerus eum se Venetiis vidisse an. cIↃ IↃ XLIII. Plura de illo si voles, adi omnino Sebastianum Corradum in præfatione præmissâ Quæsturæ suæ, sive operi de vitâ Ciceronis, & aliis eò spectantibus.

Polydorus Virgilius Urbinas egit de rerum inventoribus libris VIII: quos primùm edidit an. cIↃ CCCC XCIX: ut præfatio Urbini scripta arguit. Ac anno cIↃ IↃ XXVI Londini librum de prodigiis emisit in lucem. Edidit postea quoque historiam Anglicanam lib. XXVI: quam Henrico VIII dedicavit anno cIↃ IↃ XXXIII. Fidem ejus in dubium vocat Paullus Iovius. Objectat enim, quòd *Scotis, & Gallis, sæpe reclamantibus, alieno potiùs arbitrio, quàm suo, intexuisse multa in gratiam gentis existimetur: quodque in recensendis minorum ducum nominibus, tanquam gloriæ avidis, nimium indulserit.* Sed neque Anglorum doctioribus suam satis operam comprobavit. Verba adferam Viri Cl. Henrici Savilii præfat. in rerum Anglicarum scriptores ad Elisabetham, Angliæ reginam: *Polydorus, ut homo Italus, & in rebus nostris hospes, &, quod caput, neque in Rep. versatus, nec magni alioqui, vel judicii, vel ingenii; pauca ex multis delibans, & falsa plerumque pro veris amplexus, historiam nobis reliquit, cùm cætera*

men-

mendosam, tum exiliter sane, & jejune conscriptam. Postea historiam Anglicanam ex Anglis potius scriptoribus petere jubet: imprimis Guilielmo Malmesburiensi: item Huntindoniensi, Houedeno, & aliis. Fuit Polydorus Romani Pontificis in Anglia quæstor, & Wellensis archidiaconus: ut ipse lib. v historiæ suæ testatus. Corollarium sequentium regum adjecit Polydoro Georgius Lilius. Plurimos Polydori hujus errores detegit Jo. Lelandus in declaratione antiquarum dictionum, quæ occurrerent in genethliaco illustrissimi principis Eadverdi: ut de Armorica, & Armorica regione *a*, de Mona insula *b*, &c.

a Pag. 1. 2. b.
b Pag. 7. 3. b.

Ricardus Bartholinus Perusinus reliquit Austriados libros XII. Id poëma decennio elaboravit. Agit autem de bello Norico, sive ducum Bavariæ, & principum Palatinorum. Dicatum id Maximiliano Imp. Primus edidit Joachimus Vadianus Helvetius anno cIↃ IↃ XV. Scholiis verò illustravit Jacobus Spigelius Selestadiensis. Recusum est nuper cum aliis aliquot rerum Germanicarum scriptoribus curâ V. Cl. Justi Reuberi. Judicium tale de eo est Jani Douzæ *c*: *ut minus suffecerit operi, cui se parem credidit, laudandus tamen vel hoc ipso, quod officium suum in gloriosissimo principe decantando requiri passim non fuerit.*

c Præfat. secunda annalium Batavicorum quos carmine scripsit.

Anno cIↃ IↃ XVII, ac deinceps, non exiguæ eruditionis nomen reportavit Ambrosius Leo Nolanus, vir Latinè Græceque doctissimus, philosophus idem, ac medicus insignis. Hic præter ea, quæ a Simlero memorantur, reliquit libros tres de Nola non incuriosè perscriptos: quorum sæpius meminit Leander Albertus in descriptione Italiæ; imprimis quo loco agit de Nola.

Eodem tempore ad nominis honorem contendebat Sebastianus Flaminius Forocorneliensis, artium professor. Edidit vitam B. Ambrosii Senensis Ord. Præd. Quam habes inter vitas illustrium Dominicanorum à Leandro Alberto Bononiæ editas anno cIↃ IↃ XVII.

Anno Chr. cIↃ IↃ XVI non parvis passibus ad nominis claritatem grassabatur Leander Albertus Bononiensis, Ord. Præd. auctor librorum VI de viris illustribus sui ordinis. Quasdam tamen vitas inserit exaratas a Joanne Flaminio, Sebastiano Flaminio, Ioanne Garzone, Nicolao Bagnatorio, Francisco Castilionensi, Ioanne Caroli, & alio, qui literis istis *B. Mor.* designatur. Opus hoc Bononiæ prodiit cIↃ IↃ XVII. Quod addo, ne quis existimet, perperam eum à nobis referri ad tempora Maximiliani. Postea tamen longè plura edidit. Quæ ex Gesnero, & Possevino, peti malo. Sanè multis postmodo annis intentum fuisse cudendis ingenii sui monumentis, arguit illud, quòd Italiæ descriptionem suam Henrico II, Galliarum regi, dicarit anno cIↃ IↃ L: atque adeò ephemeridas etiam ab Lodovici, Galliæ regis: adventu producat usque ad an. cIↃ IↃ LII. Est hoc opus illud, quod Ephemerides Latinas appellat Leander in Italia suâ; quo loco decimam quartam Italiæ regionem Romanulam, seu, ut vulgus appellat, Romandiolam, orationis suæ penicillo depingit. Nullo verò sibi majus conciliavit nomen quàm Italia sua opere magnæ industriæ: in quo nihil æquè dolet, quàm quòd passus sit sibi imponi ab Annio Viterbiensi, de quo alibi dicimus. Adeò multa ex ejus nugis infercit commentariis, quæ si resecarentur, melius se opus hoc haberet.

Antonius Maius Brixiensis, Veronæ anno cIↃ IↃ I, historiolam parvi, ut ego quidem censeo, momenti conscripsit de spiritibus, qui apparuerant in Garda, Veronensis diœcesios villa. Ea, cum epistola quadam philologica ejusdem auctoris, prodiit Brixiæ anno cIↃ IↃ V.

Andreas Fulvius Prænestinus, edidit illustrium virorum, & mulierum, imagines Romæ è numismatis à Iacobo Mazochio expressas anno cIↃ IↃ XVII, temporibus nempè Leonis X: quibus accessio facta est sub Clemente VII, atque iterum sub Paullo III. Hoc de opere judicium Antonii Augustini vide dial. XI. Idem Fulvius etiam antiquitates urbis Romæ libris V complexus est: quod opus, cum aliis ejusce libellis, itidem Romæ, sed anno demum cIↃ IↃ XLV, à M. Valerio Dorico excusum fuit. Meminit quoque Onuphrius Panvinius præfat. in commentarios suos de Rep. Rom. *Patrum*, inquit, *memoriâ Andreas Fulvius multis libris carmine, & solutâ oratione, Urbem celebravit.*

Tum quoque Italiam, atque adeò orbem terrarum, implere nominis sui famâ cœpit Augustinus Iustinianus. Patriâ is Genuensis erat, Ordinis Præd. ut est apud Leandrum in descriptione Italiæ; Nebiensis in Corsica episcopus; vir πολύγλωττος; quippe Latinè, Græcè, Hebraicè, Chaldaice, & Arabicè, doctus; præclareque imprimis de Ecclesiâ meritus psalterio octaplo: quod Leoni X. dicavit anno cIↃ IↃ XVI. Idem Italicè scribere aggressus fuit historiam Genuensium: sed parùm ad eam rem idoneus, *præcipitatæ editionis* (ut Iovius ait) *malè audiendo pœnas dedit.* Etiam insulam Corsicam descripsit, inque tabulam redegit: ut ipse in Genuensi historia tradit. Eumque in Italiâ suâ exscribit Leander, de Corsicâ tractans. Interfuit Romæ concilio Lateranensi: quod anno celebrari cœpit cIↃ IↃ XIV, ac desiit anno cIↃ IↃ XVII. Anno cIↃ IↃ XXX Genuâ in Corsicam solvit, ad Ecclesiam suam profecturus: nec ex eo tempore unquam visus est. Utrùm tempestate obrutus fuerit: an in prædonum manus venerit, non constat.

Tum etiam claruit Stephanus Niger, qui Philostrati heroica Latinè vertit, ac dialogum conscripsit, quo complexus est, quicquid memorabile de Græciæ rebus Pausanias prodidisset. Opus id anno cIↃ IↃ XVII dedicavit Ioanni Grolierio; qui Francisco I, Galliarum regi & Mediolanensium duci, a secretis erat, & Insubrium quæstor primarius. De Stephano ita Pierius Valerianus lib. II de infelicitate eruditorum: *His tertium addemus, Stephanum Nigrum Cremonensem, Græcarum literarum studio nobilem; quas Mediolani per annos multos docuerat. Incidit is in eam temporum calamitatem, quâ nulla multis abhinc annis illi urbi ærumnosior accidit. Eâ enim ab Hispanis oppressa, bono cuique viro illic esse miserrimum fuit. Nam in summa gladiorum impunitate, omnia sine legibus, sine judiciis, sine iure, sine fide, relicta erant direptionibus, & incendiis. Tam misero igitur tempore, & salariis, & alia omni Minervali mercede defraudatus, ad extremam redactus est paupertatem. Eâ temporum perturbatione; cum turbulentis tot, tantisque rebus urgeretur; neque ullâ ex parte allevationem ullam speraret; in lacrymis, & sordibus infelicissimè defecit.*

Valerandus Varanius Gallus, anno cIↃ IↃ XVI emisit in lucem libros IV versu heroico scriptos *de gestis Joannæ virginis Francæ, egregiæ bellatricis.* Ita enim habet inscriptio. Dicavit opus suum Georgio Ambasiano, Rothomagensi archiepiscopo. Inter alia præfatione ad eum scribit. *Sanè & in hanc usque diem superstites sunt plusculi; qui virginem viderunt inter viros agentem. Obiit enim Rothomagi cIↃ CCCC XXXI, cum urbi & toti pene provinciæ præessent Angli. Elapsus subinde quatuor & viginti annis Calixtus III, Romanus Pontifex Rhemensem Archiepiscopum, Parisiensem, & Constantiensem Episcopos destinat judices: qui priori lite (qua puella auctoribus Anglis damnata est) diligenter recensita, & fideliter ultro citroque discussa; tandem innocentem, & probam virginem fuisse definiunt. Si quempiam delectet plenius historiam nosse: ex cœnobio S. Victoris librum repetat: quem aliquot dies mutuatus sum: ubi abundè, & ex fori judiciarii ordine, omnia, quæ transcripsi digeruntur.* Pro temporibus illis non ineleganter scripsit, magisque laudem, quàm culpam meretur. Initium poëmatis apponam, gustus ergo:

Orditur augusta titulos & gesta puellæ,
Quæ sexus egressa modum longæva diremit
Prælia, & ambiguas lites: dum freta potenti
Robore, Brutiadas Gallis exegit ab oris.
Lex nisi constituat non succensere clientem
In dominas: vestram sacræ Libethrides ausim
Accusare moram. Semperne indicta manebit
Nympha, cothurnata cui debent carmina Musæ?
Pierus, Eurotas, Helicon, Asopus, & omnis
Aonia tractus, Phœbei numinis olim

De-

Deliciæ stagnant Agarenis hospita porcis,
Tandem istinc migrate Deæ. Jam Pallas Athenis
Cessit, & in Francâ regnat celeberrima gente, &c.

Mirum non meminisse hujus scriptoris Gesnerum, aut Simlerum. Prodiit tamen non semel: primùm Lutetiæ anno cIↄ Iↄ xvi, cura Ioannis de Porta: qua editione usus sum beneficio doctissimi & amicissimi Arn. Buchellii I. C. iterum eâdem in urbe ex officina Stephani anno cIↄ Iↄ xxix.

Nicolaus Canussinus Cividalensis res patrias uno est complexus volumine: quod *De patria restitutione* inscripsit. Estque quasi apologeticus adversus Sabellicum. Scribebat Canussinus circa annum cIↄ Iↄ xvi. Superest MSus. Multaque ac imprimis fabulam de vidua Luitprandi regis, mutuatus ex eo est Ioannes Candidus Utinensis I. C. in suis de Aquileja commentariis, quos perduxit, usque ad annum cIↄ Iↄ xxi. Atque horum indicium debeo Utinensium historicorum Syllabo, quem illustrissimus Dominicus Molinus, ut non humanitate minus, quàm dignitate præcellit, Venetiis ad me transmisit.

Io. Antonius Flaminius Forocorneliensis, parens summi viri, M. Antonii Flaminii, anno cIↄ Iↄ xvi signavit vitam Alberti Magni; eamque dicatum ivit Leandro Alberto Bononiensi. Item tum prodidit vitam B. Vincentii Valentini Ord. Præd. quam misit Francisco Bentivolo, Bononiensis Ecclesiæ canonico. Ad hæc in literas misit vitam B. Iacobi Veneti Ord. Præd. quæ dicata Fr. Matthæo Bandello Ord. ejusdem. Item vitam B. Mauritii Pannonii, quam nomini sacravit Andreæ, Bentivoli Comitis. Insuper vitam B. Venturini Bergomensis, Dominicanus: quæ dicata Vincentio Vincentino, Theologo itidem Prædic. Ord. Ac denique B. Iacobi Alemani, Ord. Præd. quæ missa ad Thomam Cospium Bonon. Ord. ejusdem. Reperies autem has vitas in opere Leandri de illustribus sui Ordinis viris. Qui & extremo libro v auctor est, illam Iacobi Alemani vitam expressisse ex æquali suo Ambrosio Soncinate, qui eam priùs Italicè descripserat. Præterea, ut idem Leander lib. iv hujus operis testatur, composuit Flaminius historiam de Impp. Romanis. Ut nihil dicam de duobus Sylvarum libris, & tribus epigrammatum libellis, Bononiæ excusis anno cIↄ Iↄ xv: item tragœdia, quæ *Priamus* dicitur, ac tribus libris de harmonica instructione, & epistolarum acervo. Omnium horum ibidem meminit Leander ac luculentas Flaminii laudes adjungit. Uti & in sua Italiæ descriptione facit non uno in loco. Quo in opere, Lombardiam Transpadanam describens, ait, eum & posteris prodidisse vitam B. Joannis Boni, ex ordine Eremitarum: in quo ei præiverat *Franciscus Sylvius, Ferrariensis monachus, ac postea magister sodalitatis Prædicatorum.* Idem Leander, quo loco nobis Romanulæ situm ob oculos ponit, Bononiæ eum ait diu ludum habuisse, atque inibi decessisse anno cIↄ Iↄ xxxvi: ac sepultum esse in porticu B. Dominici: hujusmodi autem inscriptionem esse monumenti: *Joannis Antonii Forocorneliensis, viri de utraque lingua B. M. ossa.*

Joannes Garzo, seu Garzonius, Bononiensis, memoratur Leandro in Romanulæ descriptione, atque alibi: imò, quo loco Latium nobis depingit, eum præceptorem suum appellat. Hic in literas retulit vitam S. Dominici: eamque dicavit Vincentio Bandello Theologo, ac postea generali magistro xxxvi. Item vitam B. Petri Veronensis, martyris: quam dedicavit Fr. Jo. Torphanio Bonon. Ord. Prædic. Adhæc vitam B. Thomæ Aquinatis: quam misit ad Leandrum Albertum Bononiensem. Habes in Leandri opere de illustribus viris Ord. Præd. Idem composuit libros duos de rebus Saxoniæ, Turingiæ, Libonotriæ, Misniæ, & Lusatiæ, ad Fredericum Saxoniæ ducem. Opus hoc, cum præfatione Erasmi Stellæ, Basileæ à Frobenio excusum fuit anno cIↄ Iↄ xviii *a*. Ejusdem Bononiensem historiam in Italia sua Leander laudat: ubi Romanulam describit. Item agens de Bononia, refert illum inter urbis ejus illustres historicos, atque etiam ab elegantia eum styli commendat. Sepultus est in Italiâ Bononiæ, in templo B. Dominici *b*; uti & Flaminius is, de quo proximè dictum.

a Uti & Basil. apud Westhemerum an. 1541.
b Leander in Romanula.

Extremis etiam Maximiliani temporibus ac deinceps claruit Aymarus Rivallius Allobrox, seu Delphinensis, Jurisconsultus eruditus & eloquens. Qui libris v condidit historiam Iuris civilis: atque iis librum singularem addidit de historia Iuris Pontificii. Hosce libros in præfatione ait scriptos, dum Italiam peragraret. Ac libro v. indicat, se xxv annorum fuisse cùm eos ederet. Sic enim scribit: *Dum Jurisconsulti istius* (Papiniani) *opera cogitabundus perspicio, exemplo Cæsaris apud magni Alexandri imaginem ingemisco, quasi ingenii qualitatem pertæsus: quod in ætate qua jam Papinianus magnam, ut ejus vita brevitas docet, suorum librorum partem conscripsisset, nihil in juris disciplina memorabile egerim. Annum enim quinctum & vigesimum ago, & consultores nullos adhuc admisit, proh dolor: nec responsis humanam societatem juvi.* Filius fuit Guigonis Rivalli Iurisconsulti: ut ipse indicat extremo lib. v, ubi & meminit librorum suorum de Orthographia, quos à se scriptos ait in adolescentia. Dicavit historiam suam Antonio de Praet, Galliæ Cancellario. Primum Lutetiæ *a*, post semel *b*, iterumque *c*, ac recognita, Moguntiæ prodiit.

a Charactere Gallico, sed non apposito anno.
b Anno 1533.
c Anno 1539.

Fuit tum quoque Iulianus Hasartus, Hannonius, Augiensis Carmelita, varia edidit, quædam etiam ad Baptistam Mantuanum Carmelitam. Hic autem memoratur propter Chronica Hannoniæ, Flandriæ, Zelandiæ, Hollandiæ, Frisiæ, Brabantiæ, Gelriæ, aliarumque partium inferioris Germaniæ. Decessit Augiæ anno cIↄ Iↄ xxv.

Ioannes Maria Catanæus Novariæ natus fuisse dicitur à Leandro in Lombardiæ Transpadanæ descriptione. Hic præter eruditos in Plinii epistolas, & panegyricum, commentarios (qui primùm Mediolani prodiere anno cIↄ Iↄ vi) etiam *versu heroico Christianorum expeditionem ad bellum sacrum panxit*: ut ibidem Leander ait. De eodem Lilius Gyraldus dialogo priori de sui temporis poëtis: *Nonnihil & Io. Mar. Catanæus in poëtica facultate promovit, quod planè ejus Genua declarat, & ingens illa quidem, quam diu parturit, Gothofredi & Boemontis expeditio, quâ Christi sepulcrum e barbarorum manibus assertum est.*

Zacharias Zachius, magni nominis statuarius, ut arguunt opera ejus, tum Romæ, tum Bononiæ, non modò artis hujus intelligens, sed etiam historiæ, & rerum antiquarum peritus admodum fuit, ac quæ in patria urbe, puta Volaterris, memorabilia forent, literis signavit: velut statuas, numismata, aquas medicatas, & alia; quæ ex eo se haurire Albertus Leander in descriptione Italiæ fatetur. Atque addit, filium reliquisse Ioannem, & arti statuariæ, & bonis literis deditum: eum Bononiæ studiis vacâsse, sed Romæ decessisse paucos ante annos, quàm ista à se scriberentur.

Benedictus Burdonius Patavinus (ut de eo Leander ait) *maximus geographus, & cosmographus, figuram Italiæ pictâ meliori formâ restituit, & insuper libros insularum apud paucos latitantes protulit in lucem. Obiit anno* cIↄ Iↄ xxxi. Sed hæc Italicè scripsit.

CAP. XIII.

Humfredus Gilbertus de navigatione in Catajam, atque itineraria ejusdem. Roberti Balai junioris annales ordinis Carmelitici. Roberti Fabiani Chronicon, & alia ejusdem. Henrici Bradshavi Chronicon, & de vita Werburgæ liber. Galvini Duglassii aurea narrationes, item res Scoticæ. Thomas Morus de vita Richardi III, & Eduardi V. Joannis Majoris Scoti historia majoris Britanniæ. Hectoris Boethii historia Scotica.

Maximiliano moderante imperium Romanum, in Anglia regnavit, priùs quidem Henricus VII, usque ad annum cIↄ Iↄ ix: exinde autem Henricus VIII.

Sub Henrico VII. ætatem egit Humfredus Gilbertus, Anglus, atque opus de navigatione ad terram Catajam, & itineraria multa conscripsit. Eoque magis fidem meretur, quòd

quòd jussu, & sumptibus regis, quem diximus, in terras ignotas iter suum susceperit.

Æqualis eidem erat Robertus Bale, seu Balæus Junior, Nordovolgus, seu Nordwicensis monachus, Ordinis B. Mariæ Semper-virginis Prior. Hic præter historiam Eliæ prophetæ, & Officium B. Simonis Angli, etiam reliquit Ordinis sui Carmelitici annales. Decessit Burnhamiæ anno cIↄ Iↄ v.

Robertus Fabyan, Londinensis, alter ex patriæ urbis consulibus seu tribunis, magno labore ex variis Chronicon condidit; quod incipit à commentario illo Bruto, Britannorum, ut ajunt, rege: desinit autem in Henrico II. Vocat ipse *historiarum concordantias*. Præterea historiam prodidit, quæ orditur à Richardo I, à quo Londinum privilegiis multis ornatum auctumque fuit: ac terminatur in Henrico VII, qui anno cIↄ cccc LXXXV regnum est adeptus. Denique & hujus Henrici VII tempora breviter constrinxit. Etiam edidit catalogum brevem regum Anglicorum. Item annales Londinensium, & librum de ejusdem Urbis prætoribus. Obiit Londini anno cIↄ Iↄ XII, regnante Henrico VIII.

Henrico Bradshaus, Anglus, & ad D. Werburgam monachus Benedictinus, varia partim Latinè, partim metro Anglicano composuit. In his librum de antiquitate, & magnificentia urbis Cestriæ: item Chronicon, & vitam Werburgæ, virginis. Possevinus perperam vocat Henricum Brandshaw. Valde etiam fallitur, cùm anno cIↄ cccc XLVI, vel circiter, scripsisse eam vitam arbitratur. Nam anno obiit cIↄ Iↄ XIII, ut ex Balæo constat cent. XIV. Meminit & Arnoldus Wion in ligno Vitæ.

Nec prætereundus nobis Galvinus Duglassius, qui aliis est Gavinus Douglas, Scotus: qui ob familiæ splendorem, doctrinamque, in pretio fuit anno cIↄ Iↄ X, rerum Scoticarum potiente Jacobo IV: ad quem & Scoticis metris quædam perscripsit. Edidit præterea aureas narrationes, item de rebus Scoticis libros, atque alia, ut Balæus indicat. De hoc ita Polydorus Virgilius lib. III. histor. Anglicæ, *Nuper Gavinus Douglas, Dunkeldensis episcopus, homo Scotus, virque summâ nobilitate, & virtute, nescio ob quam caussam in Angliam profectus, ubi audivit, dedisse me jampridem ad historiam scribendam, nos convenit amicitiam fecimus. Postea multis precibus rogavit, ne historiam, recens à quodam suo Scoto divulgatam, sequerer in rebus Scoticis explicandis: pollicitusque est, se intra paucos dies missurum commentariolum de his neutiquam negligendum. Id quod & fecit. Primùm, in eo erat origo ejus gentis pervetusta hujusmodi*, &c. Et aliquantò pòst: *Verum non licuit diu uti frui amico; qui eo ipso anno, qui fuit Salutis humanæ* M D XXI, *Londini pestilentiâ absumptus est.* Qui annus erat nonus Jacobi V, Scotorum regis.

Thomas Morus, Anglus, circa annum cIↄ Iↄ XIII, quo tempore erat vicecomes civitatis Londinensis, consignavit historiam Richardi III, Angliæ Regis; quæ in operibus ejus Lovanii editis reperitur. Sed ut fusè persequitur, quibus sceleribus ille ad regnum pervenerit: ita quomodo id gesserit, non exponit. Nempe omnino opus est imperfectum: ac nec eâ parte, quam habemus ultimam manum accepit. Elegantiâ quidem Latini sermonis ab aliis ejusce viri operibus longè vincitur. Sed Anglicano sermone ab eodem quam elegantissimè exarata integrè in volumine, quod Anglica ejus opera continet, invenitur. Vitam præterea Eduardi V scripsit, teste Balæo. Britannorum doctissimum vocat Scævola Sammarthanus in elogiis *a* Gallorum vitâ illustrium. Præclarè etiam de eo judicat Lilius Gyraldus dialogo priori de poëtis sui temporis. Et profectò vir omnino eruditus fuit; quicquid in suo Antimoro dicat Germanus Brixius. Objectat quidem non pauca, quæ eum fugerint, pleraque sanè minuta. Sed quis ea non condonet lubens viro omni penè vitâ publicis muneribus distento, & tandem per varios gradus ad cancellarii munus evecto? Unde sic de eo Erasmus in Ciceroniano suo: *Fateor ingenium felicissimè natum, & quod nihil non potuisset efficere, si totum his studiis vacare licuisset. Cæterum illo puero vix tenuis odor literaturæ melioris demigrarat in Angliam, deinde parentum auctoritas ad leges ejus gentis discendas, quibus nihil illiteratius adegit, mox in causis agendis exercitatus, hinc ad Respub. munia vocatus: vix succisivis horis respicere potuit ad eloquentiæ studia. Tandem in regiam pertractus & regni regiorumque negotiorum undis immersus magis amare potest studia quàm colere*, &c. Hic dum regis sui Henrici VIII consiliis adversari non dubitat: in carcerem conjectus, & postquam in proposito persisteret, securi percussus fuit, anno cIↄ Iↄ XXXV, regis sui XXVII.

a In elogio Germani Brixii.

Extremis Maximiliani temporibus, regnante in Anglia Henrico VIII, in Scotia Jacobo V, claruit Joannes Major Hadingtonensis, Scotus. Primùm Cantabrigiæ, post Parisiis, studiis operam navavit. Cumque Theologus Parisiensis foret; in gymnasio Montis acuti composuit, & regi Jacobo V dicavit, Historiam majoris Britanniæ; ac sub eodem rege in patriam reversus, senex decessit. Desinit in Henrici VIII, Angliæ regis, connubio cum filia Ferdinandi, Arragonensis regis; quæ priùs conjux fuerat fratris ejus Arturi. Edidit eum Parisius Ascensius. Pluscula de illo Balæus centur. XIV. Meminit & Georgius Buchananus Hist. Scoticæ lib. VI, in vita regis Kennethi, ejus nominis tertii. Etiam hic Joannes Major Caxtoni, Chronographi Angli, historiam ex lingua Anglicana convertit Latinè: ut ipse refert lib. IV. histor. Scoticæ cap. XIII. Quod quo pacto præstiterit, cognoscere est ex iis, quæ de Caxtono superiùs diximus.

Hector Boëthius, Deidonanus Scotus, doctor Aberdonensis gymnasii, an. cIↄ cccc XCVII, eodem, quo Erasmus, tempore, Lutetiæ Parisiorum studiis operam dedit, atque alter altero etiam familiariter usus fuit: ut Erasmus in Epistolis agnoscit. Extremis autem Maximiliani temporibus scribebat historiam Scoticam lib. XVII: sed demum imperante Karolo V edidit. Hoc opus postea continuavit Joannes Ferrerius Pedemontanus. Præterea Boëthius catalogum regum Scoticorum divulgavit. Adhæc regnum Scoticum descripsit. Etiam Aberdonensium pontificum vitas tradidit. Vir fuit, ut de eo censet Buchananus extremo libro II rerum Scoticarum, *non solùm artium liberalium cognitione, suprà, quàm illa ferebant tempora, insignis: sed etiam humanitate, & comitate singulari præditus.* Paullus quoque Jovius de eodem, *Scotorum*, inquit, *historiam diligenter perscripsit, passim veteris chronographiæ memor, & moderatæ libertatis nusquam oblitus: ita ut magnopere miremur, extare de remotis ab orbe nostro Hebridum, & Orcadum insulis, mille ampliùs annorum memoriam; cùm in Italia altrice ingeniorum, tot seculis post ejectos Gothos, scriptores omnino defuerint.* Sed fabulas multas historiæ immiscuit: eoque nomine exagitatus est epigrammatis aliquot aculeatis, quæ Lelandus refert. Asperè etiam satis de eo, uti & de Polydoro Virgilio, judicavit Humfredus Lhuyd Cambro-Britannus in commentarioli Britannicæ descriptionis fragmento, quod Abrahamo Ortelio dicavit *a*. Nam, ut de Polydoro conqueritur, quòd *nominis Britannici gloriam non solùm obfuscare; sed etiam Britannos ipsos mendacissimis suis calumniis infamare, totis viribus conetur*: ita Hectorem Boëthium culpat, *quod, dum Scotos suos è tenebris eruit, quicquid unquam, aut Romani, aut Britanni, laude dignum in hac insula gessere, hoc totum illis attribuat, insulsissimus scriptor.* Verum Humfredus, ut culpandi Boëthium sanè habuit caussam, ita in eo non satis tenuit modum.

a Prodiit Colon. 1572.

LIBRI TERTII

PARS ALTERA;

Quæ est

DE HISTORICIS

INCERTÆ ÆTATIS.

Actenus in eo operam insumsi, ut secundùm temporis seriem referrem scriptores rerum gestarum; quorum ætas, vel nota vulgo, vel à doctissimis jam pridem hominibus observata, vel recens à nobis eruta esset. Inque his ipsis eam institi viam, ut non contentus exponere majorum gentium historicos, comites iis dederim, quos putarem, quomodocumque in historicorum grege tueri nomen suum posse. Imò etiam asseclas hic videre est minutos aliquos, qui profectò longiùs etiam abessent ab historicæ rei principibus, quàm à diis consentibus distare ii olim credebantur, quos patellarios dixere. Neque in eo peccâsse mihi vel minimùm videor. Siquidem ita semper animus fuit meus, ut ubique veritas grata esset, & accepta: eoque, ut eos imprimis æstimo, qui & multa, & eleganter, de rebus antiquis prodiderunt; ita nec eos aspernari soleo, qui minora, ut potuere, modò sciri ea ullo modo interesset, in literas retulissent. Quod consilium meum optimo me cuique probaturum penitùs confido. Quare istis, ut in tantis occupationibus licuit, enarratis, ad cætera nunc transeo. Jamdudum enim oculos in me conjectare, similemque à me deposcere operam videntur historicorum alii; quorum ætas, vel in obscuro adhuc latet; vel non satis, à me quidem, sit animadversa. Quod tamen non ita accipi velim, quasi de nullis eorum, quos afferre est animus, constare possit, quo seculo vixerint. Perpauci enim sunt, quorum ætas tantis sit tenebris involuta, ut seculum ipsum nesciatur. Sed eò seorsùm hos exponere visum est, quia non exactè possem definire, quorum ætate & ipsi ætatem egissent. Nec aliò enim me spectâsse, res ipsa, non loquitur, sed clamat. Nam quomodo magnopere falli aliquis in tempore ejus possit, quem, ut Romanæ gentis scriptorem, Varro ipse advocârit? Aut qui toto seculo aberret quispiam in illo, à quo Tranquillus alicujus ex Augustis vitam fuisse signatam, testis sit? Aut quo pacto ullus magnopere decipiatur in eo, qui laudetur à Spartiano, Vopisco, vel alio, qui Diocletiani ætate vixerit; modò eum sciat literarum monumentis vitam Imperatoris prodidisse, qui non toto seculo præcesserit? Quod cùm de illis dico; idem de posterioris ævi scriptoribus; seu virorum principum, seu doctrinâ, aut sanctimoniâ præcellentium, facta signarint; intelligi volo. Neque enim antiquior eo fuerit quisquam, cujus vitam narrat: neque junior illo, qui ex fonte ejus aliqua se in agellos suos derivâsse agnoscit. Sed enim non desunt, de quibus asseri ne illud quidem possit, hocne, an altero, vel tertio pòst seculo, vixerint. Equidem non illud penitùs inficias iero. Attamen, siqui sunt istiusmodi, saltem, ut cum poëta sic dicam,

Occurrunt rari nantes in gurgite vasto.

Ac ne tales quidem prætetire omnino visum fuit; partim quia nihilominus in nonnullis eorum fides clarè elucet; partim quia in iis etiam, quorum nobis suspecta est fides, non nesciremus, aliud aliis videri, quibus nihil præscribere volumus operâ hâc nostrâ. Sed de isto satis verborum fecimus. Tandem, atque id juxta literarum seriem, in medium prodeant, quorum de ætate nihil nos certi habere agnoscimus.

A.

Ablavius a Gothorum historiam composuit. Jornandes de rebus Geticis cap. IV: *Ablavius, descriptor Gothorum gentis egregius, verissimâ adtestatur historiâ.* Et cap. XIV: *Ablavius enim historicus refert, quia ibi super limbum Ponti, ubi eos diximus in Scythia commanere; pars eorum, qui Orientalem plagam tenebant, eisque præerat Ostrogotha (incertum, utrum ab ipsius nomine, an à loco orientali) dicti sunt Ostrogothæ.* Item cap. XXIII. *Nam prædicta gens, (Ablavio historico referente) juxta Mæoticas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci ἕλη vocant, Heruli nominati sunt.* Video Ablabium Gothum etiam laudari ab Antonio Sabellico lib. III. de vetustate Aquilejæ. Ubi quædam ex eo refert quæ apud Jornandem leguntur libro de rebus Geticis. Credo quia verisimile est hausisse illum ex Ablabio. Video & à Pantaleone recenseri inter auctores, quibus usus sit in scribendâ priori parte operis de illust. Germaniæ viris. Puto tamen, alienâ hîc citare. Meminit & Raphaël Volaterranus lib. XIII. Anthropol. ubi Ravennæ ait educatum. Sed quem sequatur auctorem, non addit.

a *Aliis, Ablabius.*

M. Actorius Naso memoratur Suetonio lib. I. cap. IX: *Idem Curio, sed & M. Actorius Naso, auctores sunt, conspirâsse eum etiam cum Cn. Pisone adolescente: cui ob suspicionem urbanæ conjurationis provincia Hispania ultro extra ordinem data sit: pactumque, ut simul foris ille, ipse Romæ, ad res novas consurgerent, per Lambranos, & Transpadanos: destitutum utriusque consilium morte Pisonis.* Idem intelligendus cap. LII ejusdem libri: *Dilexit & reginas, inter quas Eunoen Mauram, Bogudis uxorem: maritoque ejus plurima, & immensa, tribuit; ut Naso scripsit.* Suspicor Julii Cæsaris temporibus vixisse, vel summum Augusti ac Tiberii. Nec abnuo, quo minùs apud Junium Phylargyrium, notis in Virgil. Eclog. III, ubi exponitur ænigma de cœlo tres ulnas patenti, ac vulgò legitur, *Oledius Naso*, reponatur, *Actorius Naso:* quemadmodum & ibidem pro, *cælum Mantuanum*, plane puto legendum, *Cælium Mantuanum*: eaque emendatio satis firmatur illis, quæ Servius ad eundem poëtæ locum annotavit.

Ægidius Leodicensis in ducatu Leodicensi vallis aureæ, Cisterciensis ordinis monachus fuit. Historiam reliquit Episcoporum Tungrensium, Trajectensium & Leodicensium, à S. Materno primo Tungrensium episcopo, usque ad annum CIↃCCLI. Ex hac lucem vidit vita & martyrium S. Alberti, Cardinalis, & episcopi Leodicensis, edidore Auberto Miræo.

Æmilius Parthenianus, (pro quo *Paternianus* perperàm est apud Simlerum, & Populiarium) de iis, qui tyran-

tyrannidem affectassent, historiam reliquit. Auctor Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii: *De hoc multa gravia contra militum licentiam facta inveniuntur apud Æmilium Parthenianum, qui affectatores tyrannidis jam inde à veteribus historiæ tradidit.* Cùm autem inter alios egerit de Avidio Cassio, qui Antonini philosophi temporibus fuit; hoc esse antiquior non potest: cumque a Vulcatio Gallicano, qui Diocletiani tempore claruit, testis laudetur; eo haut juniorem esse consequitur. Sed cùm inter Antoninum hunc, & Diocletianum, seculum intersit; sub quo Cæsare floruerit, haut facilè dixerim.

Æmilius Sura scripsit de annis populi Romani: ut legere est apud Vellejum Paterculum lib. I. cap. VI: ubi nobile hoc fragmentum eo ex opere laudatur: *Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt. deinde Medi, postea Persæ, deinde Macedones. exinde duobus regibus, Philippo, & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haut multò post Carthaginem subactam, devictis, summa imperii ad populum Romanum pervenit.* Quanquam viris doctis magis placet, esse hæc verba ex glossêmate. Nec enim solere ajunt Vellejum in epitome suâ adducere aliorum verba. Quasi non semel facere possis, quod sæpius nolis. Aut quasi statuere queas, quid alibi quispiam in historia fecerit, cujus melior pars deperiit. Nec verum est, quod ajunt, verba illa nihil facere ad præsens institutum. Nam eò adducuntur, ut cognoscatur Assyrii populi vetustas, de quo dictum erat. Eoque & retinere hæc verba jubet Josephus Scaliger lib. III. Canonum Isagogicorum. Nec solùm non furcillare hunc locum; sed neque mutare nomen ausim autoris, præter omnium codicum fidem: etsi sciam, suspicari aliquos, legendum, non *Æmilius Sura*; sed *Manlius*, aut *Manilius Sura*; qui à Plinio in indice laudatur inter eos, è quibus profecit lib. VIII, X, XVII, XVIII, & XIX.

Æthicus Ister, sive is potiùs est Julius orator, Cassiodoro etiam memoratus, cui in vetustis codd. tribuitur, cosmographiâ suâ nunc qualecumque nomen habet. In eâ se gemina orbis descriptio offert. Sed posterior, quæ aliquammultis & ipsa paginis constat, eadem est, ac illa Orosii lib. I. cap. II. sive Æthico ea sit assuta ab aliquo: sive Æthicus ab Orosio mutuatus sit: sive Orosius ex Æthico descripserit. Scriptor est junior Constantino: nam meminit Constantinopolis. At antiquior est Frodoardo, qui Æthicum hunc laudat lib. I. Historiæ Rhemensis Ecclesiæ cap. I. Vixit autem Flodoardus anno ĊCCCLX. Caspar Barthius lib. XLV. Adversariorum cap. XIII, conjectat, æqualem fuisse Symmachi, & Rutilii Numatiani; qui Theodosiano ævo vixere. Unde autem hanc capiat conjecturam, ibidem legere potes. Sed quid Flodoardum dico, cum memoretur Rhabano Mauro, qui seculo toto Flodoardum antecessit. Locus est in libello de inventione linguarum. *Litera enim Æthici philosophi, cosmographi natione Scytica, nobili prosapia invenimus, quos venerabilis Hieronymus presbyter ad nos usque cum suis dictis explanando, perduxit.* Quæ si vera, Rhabanus antiquior sit B. Hieronymo: ut non Orosium Æthicus, sed Æthicum Orosius exscripsisse sit dicendus. Ut cum illud est, saltem non Rhabanum modo, sed Isidorum etiam præcesserit: qui claruit anno sexcentesimo, trigesimo. Quippe ejus meminit lib. XIV. Originum cap. V, & lib. XIX. cap. X. Utrobique enim pro *Historia*, *Hister* scribendum, ut res clamat, & observatum doctissimo Martino Opitio in notis ad Antonini rhytmos Teutonicos de S. Annone *a*, Coloniensi Archiepiscopo. Quod si Græcè scripsit Hieronymus vertit; ut ait Rabanus Maurus: dispiciendum ecquis sit ex tribus illis Istris; de quibus loquimur in Historicorum Græcor. Historia. Prosa scripsisse certum est: ut nesciam, quid in mentem venerit Antonio Possevino, quando lib. XVII. Æthicum hunc, ob libellum de Cosmographia inter poëtas refert lib. XVII. *Selecta Bibliotheca.* Mirum verò hanc Cosmographiam esse tributam Julio Cæsari. Sanè Albertus Magnus id facit, cumque secutus Valerius Faventius, Academicus Venetus libro de montium origine *a*; ubi sic scribit, *Hic mons, ut refert Albertus, est Atlas, quoniam est in meridie: sicut in Cosmographia Julii Cæsaris habetur.* Multa in Æthico hoc legas admodum inepta: ut cùm Rhenum censet alicubi Bicornium proprio nomine dici, alibi autem Ararim; aliaque id genus æque ridicula. Quædam tamen librariorum potiùs culpæ adscribenda videntur. Admodum enim corrupte editus est. Sed cum ex antiquissimis schedis (credo Codicibus biblioth. Thuaneæ, & P. Danielis) auctiorem, & emendatiorem, quàm hactenus prodiit, pollicetur ingens illud literarum columen, Claudius Salmasius, in suis ad Historiæ Augustæ scriptores commentariis: quos verè dixeris χεῖρας ἀμαχήτους.

a Pag 28. & 29. editionis Dantisc.

a Venetiis excusus an. 1561. fol. 15. a

Albertus monachus de vitis Pontificum egit: atque à Cuspiniano inter eos recensetur, è quibus imperatores Romanos describens profecit. Meminere etiam Gesnerus, & Possevinus. Vide autem, aliusne sit ab Alberto monacho, & abbate Stadiensi, ac postea monacho ordinis minorum: qui Chronicon scripsit ab initio orbis ad sua usque tempora; uti dictum lib. II. cap. LIX.

Albertus Bibius Patavinus opus multiplicis historiæ condidit, ac imprimis de novissima origine Marchiæ Tarvisinæ, cui olim nomen Venetia fuit. Meminit Scardeonius in secundo rerum Patavinarum: sed addit, nondum se in scripta ejus incidisse; nec satis, an adhuc exstent, scire.

Albertus à Bonstetten, ut Simlerus in Gesneri appendice testatur, reliquit vitam Nicolai Tollentini, ordinis Eremitici, qui complures annos cibi expers vixisse creditur, atque anno obiit CIↃCCCVI, IV Idus Sept, inque sanctorum numerum relatus est anno CIↃCCCCXLVI. Hujus Nicolai vita reperitur apud Surium a. d. X Sept. Sed nomen auctoris non exponitur: eoque, num ea sit Alberti à Bonstetten, an alterius, non facilè dixerim.

Albertus S. Remigii, monachus in diœcesi Rhemensi, inter nobiles Galliarum historiographos refertur ab auctore inedito Hierarchiæ subcœlestis lib. IV. cap. IX. Nisi locus est corruptus, legendumque, *Rupertus S. Remigii*: qui descripsit bella gesta in terra sancta, ac temporibus Henrici V claruit anno CIↃIↃXX. Ea conjectura nostra si displicet, ut ait ille, *cicum non interduim.*

Alphius Avitus (alius ab Avito, poëta Christiano) circa Severi tempora, vel aliquanto pòst, vixisse videtur. Scripsit carmine vitas virorum excellentium. Meminit Terentianus Maurus, æqualis ejus, ut hæc verba ostendunt:

Ut pridem Avitus Alphius
Libros poeta plusculos,
Usus dimetro perpeti,
Conscripsit Excellentium.

Inter alia retulit, ut *Furius Camillus, vir sanctus, & sapiens, Faliscis, cùm obsiderentur, ludi-magistrum, urbis proditorem, cum his, quos adduxerat, pueris, vinctum ultro remiserit*: ut verba retineam Flori *b*. Aviti ea de re sunt ista:

b Lib. I. cap. 12.

Tum literator creditus
Ludo Phaliscùm, liberos
Caussatus in campi patens,
Extraque muri ducere;
Spaciando paullatim trahit
Hostilis ad valli latus.

Alios quoque ejusdem versus, tum idem adducit, tum Priscianus rei Grammaticæ lib. VIII, XII, & XVIII. Propterea consignavit historiam belli Karthaginensis. Uti indicat Festus in *Mamertini*. Partem verborum adducere contentus ero: *Messanensibus auxilio venerunt ultro, eosque ab eo liberarunt provinciales: quod ob meritum eorum, ut gratiam referrent, & in suum corpus, communionemque agrorum, invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quòd, conjectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers forte exierat, qui linguâ Oscorum Mars significatur. Cujus historiæ auctor est Alfius libro primo belli Carthaginensis.*

Ambrosius Mediolanensis fecit prolixum admodum Chronicon Ordin. Prædicat. idque maximis vigiliis laboribus-

ribusque: ut de eo ait Leander Albertus lib. IV. de viris illustribus Ordin. Prædicator. Qui ex ejus scriptoris fontibus se agellos suos irrigâsse, ibidem fatetur. Atque etiam Baptista Fulgosus inter eos reponit, quos in Collectaneis suis sequitur auctores.

Andreas Hornus, Anglus, Claudiocestrensis, civitatis Claudiocestriæ chronicon reliquit: quemadmodum Gulielmus Botonerus tradidit in Anglicanum antiquitatum opere: & ex eo Balæus, atque ex utroque Pitseus. Sed de ætate scriptoris necdum constat.

Andreas Marchianensis, monachus Flander Ordin. Benedict. atque ut Sanderus ait, Prior, posteros studuit demereri libris tribus de origine & gestis Francorum: qui MSi Tornaci exstare dicuntur apud S. Martinum. Etiam in Marchianensi, atque Hemnacensi, juxta Duacum monasteriis superesse MSum ex Valerio prodit idem Sanderus. Sæpius eos laudat Mejerus in Annalibus Flandriæ. Dicavit opus suum Petro, Atrebatensi episcopo. Atque hinc, nisi plures ejus nominis fuissent, non difficile esset statuere de ætate auctoris, etiam opere necdum viso.

a Donec clari est Aubertus. Angradus monachus scripsit vitam S. Asberti *a*, Episcopi Rhotomagensis, qui anno vixit IↃCLXXXV, ut ea in vita legitur. Dedicavit illam Hilberto, abbati Fontanellensi: unde alius fortasse de ætate certi aliquid dispiciet. Habes apud Surium Tom. I, a.d. IX Febr.

Annius Fœcialis inter annalium scriptores refertur à Ludovico Dorleans initio notarum in Taciti Annales. Sanè cum Pisone Annalium scriptore, eum conjungit Plinius lib. XXXIV. cap. VI. ubi quiddam ex eo refert de statua Clœliæ.

Antonini Augusti itinerarium hodie exstat. Dubium, utrùm Antonini Pii, an philosophi, vel alius; quando & aliquot, qui consecuti imperatores: boni ominis caussâ, Antonini nomen adsumsere. Sanè Hieronymus Surita Cæsaraugustanus referebat ad Antoninum, Severi Cæsar. filium, propterea, quæ de Britanniæ locis hoc in opere leguntur. In plerisque libris est *Antonii*. Nempe *Antonius*, & *Antoninus*, uti Constantius, & Constantinus non rarò confunduntur. Sed longe aliter alii. Sanè in syllabo scriptorum qui subjicitur Cæsari Orlando de urbe Senensi legas auctore libelli, qui itinerarium Antonini inscribitur, vixisse anno Christi CCCXXXVII. Iosias Simlerus præfatione, quam Æthici itinerario præfixit, arbitratur, Æthici, & Anton. Augusti itinerarium, unius esse hominis opus. Nempe eò, quòd ex Æthico citet Frodoardus, quæ in Antonino leguntur. Eadem mens est ejus, qui suppresso nomine dissertationem edidit de regionibus suburbi-
b Pag. 24. canis, *b*, cap. IV. Sed imposuit fortasse Flodoardo, quòd Æthicus & Antoninus soleant conjungi. Quamquam nec video cur absurdè opinemur, operis ejus auctorem esse Antoninum Æthicum, vel Æthicum Antoninum: aut cur dicere non liceat, alterum alterius opus opere suo esse complexum? ut nempe pars Æthici sit Antoninus: uti opinio est Barthii lib. XLV. cap. VIII. Vide &, quæ superiùs de Æthico diximus. Itinerarium Antonini MSum exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

Antonius Iulianus Iudaicam videtur historiam consignâsse. Minutius Felix in Octavio: *Scripta Judæorum relege, vel, si Romanis magis gaudes, ut transeamus veteres, Flavii Josephi, vel Antonii Juliani, de Judæis require. Jam scies, nequitiâ suâ hanc eos meruisse fortunam: nec quicquam accidisse, quod non sit his, si in contumacia perseverarent; ante prædictum.*

Antonius Pacinus, Anglus, vitam Marii conscripsit: quæ manuscripta Oxonii superest in Collegio S. Mariæ Magdalenæ.

Archangelus Neapolitanus, monachus S. Trinitatis Cavæ, sive, ut alio nomine dicitur, S. Iustinæ de Padua, componere aggressus fuit historiam monasterii Cavensis: sed absolvere non potuit. Liber is MSus in Cavensi monasterio adservatur.

Arlottus de Raynone Vicentinus vir genere, virtute, doctrinaque præstans, scripto consignavit, quæ Vicentini adversus Patavinos fortiter egissent. Illustris de eo locus est, apud Joannem Baptistam Pajarinum in ipso Vicentinæ historiæ ingressu. Verba ejus mihi suppeditavit V. Cl. Felix Osius, Oratoriæ in Patavino Gymnasio interpres disertissimus. Atque eo justius apponi hic merentur, quia & alios historicos commemorat, quorum opera in scribenda historia usus sit. Verba quidem Pajarini sunt ista: *Secutus enim sum in hoc opusculo brevi Magistrum Coperium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferrettum Vicentinum, Benevenutum Campesanum: Pulicem de Custoza, Magistrum Leoninum de Porta S. Petri, & Antonium de Godis, omnes huius civitatis* (Vicentiæ) *antiquitatum scriptores. Antonius enim de Godis anno* M, *usque ad* MCCCXIII, *Vicentinorum antiquitates scripsit: & Arlotum de Raynone, virum, & nobilitate sanguinis, opibus, ingenio, & quadam dicendi innatâ eloquentia clarum. Qui cum Vicentini populi res contra Patavos fortiter, strenueque gestas soluta oratione, & eleganti stylo scripsisset; fidem constantiamque populi Vicentini erga Cæsarem, & suorum civium virtutem mirum in modum laudâsset; odio, & rancore Gibellinæ partis ab iisdem ex S.C. in exilium missus est, & magna ejus historiæ pars combusta, capitalisque pœna, & legentibus, & scribentibus imposita est. Erat enim de præstantioribus nostræ urbis familiis ortus. Patavi vero Guelfam, Vicentini Gibellinam fovebant partem. Is super & Patavorum, & Veronensium, & Maris, & Felicis, nostrorum civium, qui libertatem nostræ urbis disturbarunt, Chronicas vidi, & multa memoratu digna ab eis excerpsi.* Hæc Pajarinus: qui postremo, ut vidimus, loco etiam Marium & Felicem Vicetinos commemorat, atque utrumque eorum Chronicon Vicetinum scripsisse testatur. Sed utrum Latina id, an patria præstiterint lingua, dicere non habeo.

Arlunus Bernardinus, qui aliis *Bernardinus Arlunus*, reliquit historiarum sectiones tres, ab origine urbis Mediolanensis, ad sua usque tempora. Hoc opus habuit, cumque præfatione Antonii Majoragii se editurum promiserat Oporinus. Sed necdum prodiisse arbitror. Meminit Gesnerus in biblioth. & ex eo, cùm Rob. Constantinus in suo scriptorum Nomenclatore, tum Zuingerus in Theatro suo.

Augustinus Eucadius stylo suo depinxit vitam octo Imperatorum: item Danubium fluvium. Manuscriptus exstat in bibliotheca Cæsarea.

Aurelius Verus reliquit vitam Alexandri Severi: ut post eum vixisse liqueat. Memoratur autem Lampridio, qui Diocletiani ætate claruit, ut eo junior esse haut possit. Verba Lampridii sunt ista in vitâ Alexandri Severi: *Neque*, inquit, *in vitâ ejus id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens, qui omnem eius vitam in literas miserunt.*

B.

Barnabas Celsanus Vicetinus librum condidit de viris illustribus Vicetinis. Laudant eum Joannes Baptista Pajarinus in Georgio Corbetta: ut ex Felice Osio accepi.

Bartholomæus Neocastrensis Siculus poema condidit versibus hexametris, quod libris constat XV. Id *Messana* inscribitur. De hoc sic Hieronymus Surita ad Antonium Augustinum *a*: *Propiùs nihil, quàm ut his Normannicarum rerum scriptoribus, Bartholomæi Neocastrensis Siculi, vetusti scriptoris, poëticum opus, cui Messana nomen indidit, & XV libris hexametris versibus composuit, adnecterem: tametsi non aliquo sagacis, aut bonæ mentis instinctu, aut artificiosâ constructione; sed enormi, & pingui contextu, de rebus à Petro, Aragoniæ rege, in Sicilia, adversus Carolum, ejus nominis primum Siciliæ regem, opus id fuerit constitutum. Adeo mihi prorsus persuasum est, verborum jacturam tolerabilem esse, cognitionis vero rerum, caussarum, & eventorum, inæstimabilem.* Suspicor, vixisse temporibus Rudolphi imperatoris, circa annum CIↃCCLXXVII. nempe ut æqualis fuerit Petri Magni, tertii ejus nominis Aragoniæ regis, & Caroli

a Præfat. in Gaufredum monachum Tom. 3. Hispaniæ illustratæ.

toli primi, Ludovici noni, Francorum regis, filii, utriusque Siciliæ regis. Interim, opere needum viso, nihil certi spoſponderim.

Berchatius presbyter quæ literarum monumentis ſignarit, oſtendit auctor vitæ S. Paulli Virdunenſis, quæ apud Surium eſt ad diem VIII Febr. In ea hæc legas: *Berchaeius, rogatus à Dadone, Virdunenſi epiſcopo, omnium ſuperiorum antiſtitum ejus eccleſiæ nomina, & res geſtas quatenus noſſe potuit, mira brevitate conſcripſit.* Exinde ex eo ... recitat, ut oſtendat, Paullum Virdunenſem fuiſſe fratrem B. Germani, epiſcopi Pariſienſis.

Bernardus abbas, ut eſt in libris quibuſdam; ut in aliis, *Arbertus monachus*; conſcripſit vitam S. Glodeſindis virginis; quæ temporibus effulſit Childerici, Francorum regis, circa annum IↃCXV. Exſtat apud Surium Tom. IV, die Iul. XXV. Fortaſſe eſt hic Bernardus Guidonis, qui vixit anno CIↃCCC, ut ſuprà dictum.

Bernardus *Noricus*, monachus in Chremſmunſter, reliquit hiſtoriam de rebus Bojorum; cujus meminit Aventinus.

Bernardus, cognomento Sapiens, natione Anglus, opus condidit de Urbe Hieruſalem, & locis vicinis. Quod manuſcriptum exſtat Oxonii in Collegio Lincolnienſi.

Brutius hiſtoricus memoratur B. Hieronymo in Chronico Euſebiano ad annum MMCXII: *Scribit Brutius plurimos Chriſtianorum ſub Domitiano feciſſe martyrium: inter quos & Flaviam Domitiam, Flavii Clementis ex ſorore neptem, in inſulam Pontiam relegatam, quoniam ſe Chriſtianam teſtata ſit.* Brutii hujus ætas ſatis ſit aperta, ſi fuit is *Brutius Præſens*, qui cum Imperatore Antonio Pio conſul fuit anno Chr. CXXXIX; atque iterum cum M. Antonio Rufino annis XIV poſt. Etiam eo anno Antoninus philoſophus exceſſit, eique ſucceſſit Commodus, conſules erant Brutius Præſens, & S. Quinctilius Condianus. Sed credo is filius prioris. Uter verò, an alius ex eapſe gente, difficile eſt dictu. Præſertim quando in veteribus inſcriptionibus etiam L. Brutius Celer, & L. Brutius Primitivus, qui a Brutio Præſente diverſi, memorentur. Eoque (ut ab Scaligero ad Euſebium eſt obſervatum) apud Sex. Rufum, & P. Victorem in II Regione Urbis, reſcribendum *Domus Brutiana Præſentis*; nempe ut ab aliis Brutiis diſtinguatur. Vulgo ibi editum, *Præſentis* voce trajectâ: *Domus Brutiana. Summum choragium. Pratura præſentiſſima.*

C.

Carminius memoratur libro de Italia. Macrobius lib. V, Saturn. cap. XIX: *Sed Carminii curioſiſſimi, & docti, verba ponam: qui in libro de Italia ſecundo ſic ait:* PRIUS *itaque & Tuſcos aneo vomere uti, cum conderentur urbes, ſolitos, in Tageticis eorum ſacris invenio; & in Sabinis ex are cultros, quibus ſacerdotes tonderentur.* Fortaſſe idem eſt, qui De Elocutionibus egit. Servius in illud V Æn.

Ni palmas ponto tendens utraſque Cloanthus.

Diximus ſuprà, antiquum hoc eſſe. Carminius tamen dicit (qui de Elocutionibus ſcripſit) per naturam vitioſam eſſe hanc elocutionem: & ſive utramque palmam, ſive utraſque palmas, dixerimus, eſſe in aliquo uſurpationem. Meminit quoque idem in VI Æn.

Cicardi Abbatis Chronicon MSum eſt in bibliotheca monaſterii S. Galli in Helvetia.

Cogitoſus nomen ſibi peperit libro de miraculis S. Brigidæ, virginis Scotæ. Edidit Caniſius Tom. V. Antiq. Lect. Nominat ipſe ſe in fine operis his verbis: *Orate pro me Cogitoſo, nepote culpabili.* Unde quidam ſuſpicantur, ipſius Brigidæ nepotem fuiſſe. Quod ſi eſt, de ætate ejus obſcurum non erit. Nam obiit Brigida temporibus Juſtini ſenioris anno IↃXXIII. Sed fortaſſe, ob adoleſcentiam luxurioſè tranſactam, *culpabilem* ſe *nepotem* vocat: uti Horatius dixit *diſcinctum nepotem*: à qua notione apud Senecam, & Tertullianum, *nepotari* dicuntur, qui ſua inutiliter profundunt. Quicquid eſt, valde antiquum eſſe ſcriptorem, ex non uno loco cognoſcitur.

Conradus, Sereni montis prope Halim Saxoniæ presbyter, reliquit Chronica: item librum de fundatione Lauterbergii: & alium de primis Marchionibus Miſnenſibus. Cùm autem hic de Lauterbergii fundatione ſcripſerit: ſuſpicor eundem eſſe, qui Georgio Fabricio lib. IV. originum Saxonicarum vocatur Conradus Lauterbergius: ubi ex Conrado hoc collectum eſſe Chronicon Veterocellenſe ait.

Cornelius Bocchus inter Romanos ſcriptores refertur à Plinio in indice eorum, è quibus aliqua tranſtulerit in XVI librum Hiſtor. Natural. Meminit autem ejuſce libri cap. XL: *Et in Hiſpania Sagunti ajunt* (eſſe) *templum Dianæ à Zacyntho advecta cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut auctor eſt Bocchus; infraque oppidum ipſum id haberi.* Idem lib. XXXVII. cap. VII. *Maſſiliâ quoque importari* (carbunculos) *Bocchus, & Olyſſipone, ſcripſit, magno labore, ob argillam ſole aduſtis ſaltibus.* Et libri ejuſdem cap. IX. *Bocchus auctor eſt, & in Hiſpania repertas* (hyacinthos) *quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ, puteis defoſſis, inde rutam; & cryſolithum XII pondo à ſe viſam.* Solinus cap. VI: *Polymneſtor, Mileſius puer, cùm à matre locatus eſſet ad caprarios paſtus, ludicro leporem conſecutus eſt: & ob id ſtatim productus à gregis domino, Olympiade ſextâ, & quadrageſimâ, ut Bocchus auctor eſt, victor in ſtadio meruit coronam.* Idem cap. VIII. *Bocchus abſolvit, Gallorum veterum propaginem Umbros eſſe.* Et paullò pòſt: *Delphicam autem Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam, Bocchus autumat: cujus plurimos verſus operi ſuo Homerum inſeruiſſe, manifeſtat.*

Cornelius Valerianus quoque aliquem hic locum ſibi depoſcere videtur. Plinius lib. X. cap. II. *Cornelius Valerianus phœnicem devolâſſe in Ægyptum tradit.* Et lib. XIV. cap. I. *Villas, & domos, ambiri ſingularum* (vitium) *palmitibus, ac ſequacibus loris quoque, memoriâ dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius exiſtimavit.*

Coſconius etiam putatur ſignâſſe quædam de rebus Romanis, propter illud Solini cap. VII. *Inter omnes perſpicuè convenit, à nutrice Cajeta, Cajetam; ab uxore Lavinia, Lavinium eſſe nuncupatum: quod poſt Troiæ excidium, ſicut Coſconius perhibet, quarto anno exſtructum eſt.* Grammaticum fuiſſe, colligo ex Varrone, qui lib. V. de L.L. ait, Coſconium ſcribere, verba primigenia eſſe ad mille. De ſermone Romano loquitur. Idem Varro eopſe libro *Actiones* ejus citat. Sic enim ait: *Hoc idem Coſconius in Actionibus ſcribit, pratorem accenſum ſolitum tum eſſe jubere, ubi ei videbatur horam eſſe tertiam, inclamare horam eſſe tertiam; itemque meridiem, & horam nonam,* &c. Etiam Coſconius infelix epigrammatum poëta fuit ævo Martialis: qui de eo loquitur lib. II. epigr. LXXVII. Niſi fictitium id nomen eſt, quando Martiali, ut ipſe ait, mos fuit *a*, — a Lib. 10. epig. 33.

Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Cyrinus, Friſingenſis epiſcopus, aliquam doctrinæ & induſtriæ laudem adeptus eſt vitâ S. Emmerammi, Ratiſponenſis epiſcopi; qui martyrium ſubiit anno IↃCCL. Habes apud Surium Tom. V, die XXII Sept. Sed perperàm Surius vocat epiſcopum Ratiſponenſem: quem, ut puto, refellunt verba iſta Arnoldi Comitis epiſtolâ *b* ad Purchardum abbatem: *Geſtis patroni noſtri, Emmerammi martyris, dudum à quodam, qui ſe Cyrinum, & Heredem nominat, Friſingenſis eccleſiæ epiſcopo, ut puto c rectè ſcriptis, ante nos autem majorum negligentiâ depravatis.* Vixit Arnoldus ille anno CIↃX. Unde liquet, quàm antiquus hic ſit Cyrinus: quippe quem jam majorum ſuorum ætate depravatum fuiſſe dicat Arnoldus Comes. Cùm autem Arnoldus prædicet, vitam eam, *à quodam, qui ſe Cyrinum nominat*, exaratam fuiſſe: planè ſuſpicor, illum aliud nomen habuiſſe: eò magis, quia in catalogo Friſingenſium epiſcoporum neminem reperio, cui nomen fuerit Cyrino. Dixerit aliquis, hoc firmare Surii conjecturam, qui Ratiſponenſem epiſcopum

b Apud Caniſ. Tom. 2. antiq. lect.

c Vel diſtingue ſic, Friſingenſis eccleſiæ epiſcopo, ut puto; rectè ſcriptis, &c.

pum facit. Sed nec in Ratisponensibus est hujus nominis quisquam.

Cyrillus de miraculis Hieronymi est in Benedictino Cantabrigiensium collegio: teste Thom. James. Verùm quid si potiùs is dictus sit Cyrinus; ut sit idem ac is de quo proximè dictum.

D.

Hic quoque aliquem sibi locum postulare videtur Dares Phrygius, vel potiùs suppositititius scriptor, qui sub hoc nomine circumfertur. Is ex Græco a Cornelio Nepote translatus est: si epistolæ nugaci credimus, quæ præmittitur. Scio Æliani ætate etiamnum exstitisse Phrygiam Daretis Iliadem. Nam id satis liquet ex ejus lib. XI Var. Hist. cap. II. Sed non dubito, quin longè alius fuerit Græcus ille. Nam quem nos Latinè habemus, satis prodit, se exiguæ, & doctrinæ, & judicii, fuisse. Planè autem arbitror, esse commentum hominis, qui non tam verterit, quàm scripserit Latinè: imò qui haut admodum Latinè sciverit, ut omnino in Glandorpio *a* judicium desiderem, cùm translationem eam Nepotis esse credidit. Majoris, & eruditionis, & elegantiæ, est Dictys Cretensis: de quo postea dicemus. Dares Phrygius cum alibi MSus exstat, tum Cantabrigiæ in bibliotheca Cajana, & Oxonii in Collegio omnium animarum.

a In Onomastico Romano.

Dionysius, Cassinensis monachus, in literas misit vitam S. Ligdani, abbatis, ordinis S. Benedicti, in monasterio S. Cæciliæ, quod est in agro Setino: ubi obiit anno cIↃ C IX. Dionysii eum librum, sed mendis obsitum, legisse se ait Baronius T. XII Annal. ad an. memoratum.

Domitius quoque inter veteris historiæ auctores nomen meruit. Ex primo ejus libro geminum fragmentum, utrumque ad Æneæ in Italiam adventum, novæque urbis in Italia creationem pertinens, adducit auctor de origine gentis Romanæ. Apud A. Gellium lib. XVIII cap. VII fit mentio Domitii, *hominis docti, celebrisque in urbe Roma grammatici; cui cognomentum Insani factum erat, quoniam erat naturâ intractabilior, & morosior.* Is vixit temporibus Hadriani Cæsaris. Sed idemne, an alius sit, non arbitror constare.

Videndum &, an C. Drusus hic mereatur locum. De quo Suetonius in Augusto cap. XCIV: *Infans adhuc* (Augustus) *ut scriptum apud C. Drusum exstat, repositus vespere in cunas à nutricula, loco plano posterâ luce non comparuit: & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, jacens contra Solis exortum.* Suspicor, Augusti, aut Tiberii, σύγχρονον fuisse.

E.

Cn. Egnatius Verinus refertur inter auctores, quos secutus est scriptor de origine gentis Romanæ: quemadmodum ex lemmate cognoscitur. Sed semel duntaxat in opere ipso nominatur, his verbis: *Contra Egnatius libro primo, in ea contentione, non modò Remum non esse occisum; sed etiam ulterius à Romulo vixisse tradit.* Alius ab eo est Egnatius poeta: unde Virgilium quædam mutuatum fuisse, Macrobius ostendit libro VI Saturnalium. Alius quoque M. Egnatius Calvinus; qui & ipse quædam scripsit. Plinius lib. X cap. XLVIII: *Visam in Alpibus ab se peculiarem Ægypti ibin, M. Egnatius Calvinus, præfectus earum refert.*

C. Epidius multa ostenta prodigiaque planè fidem excedentia consignavit. Plinius lib. XVII cap. XXV. *Qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet: apud nos verò C. Epidii commentarii, in quibus arbores locutæ quoque reperiuntur.* Non video, cur assentire ei oporteat, qui Cornelium Epicadum eundem putat, de quo Suetonius in illustribus Grammaticis. Nam & Epidiam gentem fuisse Romæ, certum est vel ex Epidio Marullo, Tribuno pl. de quo Suetonius in Julio cap. LXXIX: item ex Græcis Plutarch. in Cæsar. Appianus lib. II. belli civ. Dio lib. XLIV.

Eustochius transtulit è Græco vitam S. Pelagiæ, quam in literas miserat Jacobus, diaconus Nonni episcopi, qui Pelagiam, meretricio quæstu viventem, convertit. Si Nicephorum audimus lib. XXIV cap. XXX, imò & martyrologium Romanum, Nonnus ille Edessanus fuit episcopus. Quod si est, Chalcedonensis synodi tempore vixit: in qua & de illius, cùm Ibæ, Edessano episcopo, successisset, caussa actum fuit, quemadmodum cognoscere est ex sess. VIII. Sed de interpretis ætate non liquet.

F.

Fabius Marcellinus, ut post Alexandrum, ita ante Diocletianum, vixit. Multùm in studiis versatus fuit: nec parum laudis adeptus est Alexandri Mamæi vitâ. Pleraque hæc cognoscere est ex Lampridii loco in vitâ Alexandri Severi: *Neque*, inquit, *in vitâ eius id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens; qui omnem eius vitam in literas miserunt.* De stylo, ac fide ejus, sic Vopiscus in Probo: *Mihi*, inquit, *id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita principum, & temporibus disserendis: sed Marium Maximum Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargillium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosque, qui hæc, & talia, non tam disertè, quàm verè, memoriæ tradiderunt.* Videor autem hujus ætatem quodammodo esse assecutus. Nam exstat Tarracone inscriptio vetus hujusmodi: *Q. Hed. L. F. Pol. Ruf. Lolliano Gentiano auguri cos. procos. Asiæ censitori prov. Lugd. item Ygd. comiti Severi & Antonini Augg. ter. leg. XX G. prov. H. C. item censit. H. C. X viro stl. jud. Puteolano sup. veteranor. quæst. candid. præt. cand. tr. leg. XVIII primig. trib. leg. VII G. P. F. III viro. A. A. A. F. F. P. H. C. Fabius Marcellinus.* Si idem hic est Fabius Marcellinus, ac ille, qui vitam scripsit Alexandri Severi: de ætate non sit, quòd ambigamus. Nam ille, de quo antiquus lapis, temporibus erat Severi, & Antonini Caracallæ: ut monumentum ipsum loquitur. Quo tempore qui fuit, scripsisse etiam possit vitam Alexandri Severi: cùm inter Severi, & Alexandri obitum, anni tantum sint XXIV. Si tamen eundem esse minùs placet; filium fuisse, liceat suspicari.

Falcuinus vitam exaravit B. Pharaonis, Episcopi Meldensis: ut ab Hieronymo Rubeo traditum est Historiæ Ravennatis lib. II. Surius T. V ad Oct. XXVIII expressit ex MSSis codd. Pharaonis hujus vitam ἀνωνύμως. Sed videtur Falcuini nomen in MSSis istis abfuisse. Saltem non meminit ejus Surius.

Faustus presbyter quòd non aspernando inter scriptores Ecclesiasticos loco sit; facit opus ejus de vita S. Severini, abbatis Agaunensis: qui ut in vita ejus extremâ dicitur, diem suum obiit, circa annum IↃ XII. Habes apud Sur. ad d. XI Febr.

Flavianus quoque aliquo inter eruditos pretio fuit, ob librum de vestigiis Philosophorum: quem celebrat Saresberiensis lib. II de Nugis Curial. cap. XXVI. Quiddam & inde refert lib. VIII. cap. XI, & XII. Videtur autem eo opere philosophorum dicta factaque proposuisse. Alius est à Flaviano illo, qui Parisiensis ecclesiæ episcopus fuit circa annum CCCC XLV.

Florentius abbas nonnihil laudis assecutus est opusculo de vitâ S. Iodoci, Britonum regis filii, & confessoris: quod ex MSo codice Guilhelmitarum Brugensium expressit Surius Tom. VI die XIII Dec.

Fretellus, archidiaconus Antiochenus, vixit temporibus belli Sacri. Sed annum exactè dicere non possum. Descripsit terram sanctam. Estque inter eos, quos sequi se profitetur Christianus Adrichomius in theatro terræ Sanctæ.

Fretulphus antiquissimus est Bojorum historicus. Ei Aventinus principem inter illos tribuit locum, quos sequitur in historia Bojorum.

Fulbertus Gemeticensis monachus, qui se *Fulbertum peccatorem* vocat, laudis aliquid possidet labore suo de vitâ

ti B. Aichadri, abbatis Gemeticensis. Expressit eam vitam Surius T. v die xv Sept. MSus autem codex est Oxonii in bibliotheca Bodlejana.

G.

Galefredus, vel Godefredus de Frontibus, qui aliis de Fontibus, ex ordine B. Francisci monachus Anglus, cognomento (ut Arnoldus Wion tradit) *doctor venerandus*, vel etiam, *guardianus*, sive *custos Parisiensis*, varios ingenii fructus peperit, & inter eos librum *De infantia S. Eadmundi*: qui Cantabrigiæ MSus exstat in bibliotheca publica: ubi *Galfridus de Fontibus* vocatur.

Georgius Germanus, monachus, & abbas Altaichensis in Bavaria, memoratur Chronico monasterii sui; quod ibidem dicitur MSum adservari.

Georgius à Tenseta Brugensis, reliquit historiam Atrebatensem: ex qua multa se accepisse agnoscit Mejerus. Eundem auctorem laudat Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad ann. cIↄ c LXXXIX. cIↄ cc XXII, & proximo, item cIↄ cc LII. Etiam ab Sandero reponitur inter Brugenses eos, qui eruditione nomen sibi pararint.

Gerardus de Riedesfordia reliquit opus de expeditione Asiatica, sub Frederico I, & II, suscepta a militibus Templi. Viennæ exstitit, priùs in bibliotheca Wolphangi Lazii; & exinde in Viennensi Cæsaris bibliotheca.

Gilbertus Chronicon scripsit de gestis imperatorum ac pontificum, ac a Martino Polono in præfatione inter eos reponitur, è quibus sua desumserit. Quis ille sit adhuc disquiro.

Goswinus Bossutus, monachus, & cantor Villariensis monasterii, quod secundo lapide ab oppido Gemblaco abest, memoriam sui ad posteros propagavit libris duobus de vita Arnulphi Cornibautii, laici sive conversi Villariensis: quam se MSam habere, ait Aubertus Miræus in Chronico Cisterciensi. Ac Possevinus, uti & Sweertius eidem tribuunt vitam Abundi, monachi Villariensis. Puto eandem esse Abundi vitam, quam in Villariensi monasterio MSam superesse, ait idem Miræus. Vixere Cornibautius, & Abundus, an. cIↄ ccxx, & deinceps. Obiit enim Cornibautius anno cIↄ cc XXVIII prid. Kal. Jul. An συγχρον@ iis fuerit Bossutus, faciliùs fortasse dictu foret, si in publicum scriptor is prodiisset.

Gregorius Sonderreiter Germanus vitam Constantini imperatoris ab Eusebio proditam reddidit Latinè carmine heroico. Ea MSa exstitit in Cæsaris bibliotheca Viennensi.

Guibertus, seu Wibertus, Anglus, Somersetensis, monachus Benedictinus, & postea abbas Bristolensis, præter sermones etiam historiam sui temporis condidit. Vide, quæ de eo Lelandus, & exinde Balæus refert Cent. x.

Guilhelmus, sive, ut inscriptio habet, Fl. Guilielmus, libros v reliquit de vita B. Mariæ; in quibus illa de partu, & obstetricibus, apocrypha esse, etiam Delrii judicium est. Exstat nunc Græcii in Styria; inventumque primùm in monasterio de Olivo, quod est Sylvæ majoris in tractu Burdigalensi: ut est apud Possevinum.

Guilielmus, monachus S. Dionysii juxta Parisios, Ord. B. Benedicti, præter epistolas ad diversos, etiam conscripsit tres historiarum libros: propter quos inter nobiles Galliæ historiographos refertur ab inedito auctore hierarchiæ subcœlestis lib. IV cap. IX.

Guilhelmus monachus *historiam* condidit *novellam*, quæ MSa Cantabrigiæ in bibliothecâ publicâ exstat, teste Th. James.

Guilhelmus Armoricus presbyter redegit in compendium Rigoldi annales de gestis Philippi Augusti. Ex compendio hoc quædam adducit Mejerus in annal. Fland. ad an. cIↄ c LXXX, & cIↄ c XCIX. Prosâ autem scripsisse, satis liquet ex verbis, quæ adducit. Sed idem carmine heroico panxit libros XII Philippidos, sive de gestis Philippi Augusti. Hi ex bibliotheca Petri Pithœi primùm in Germaniâ *a* prodiere anno cIↄ Iↄ XCVI. Ubi vocatur *Guillermus Brito Armoricus*. De eodem ita Janus Douza præfatione altera annalium Batavicorum, (eorum, quos carmine conscripsit) cùm egisset de Guntheri libris x: *Quem non elocutionis cultu, neque apta numerorum compositione, sed librorum numero supergressus Guilhelmus Armoricus in Philippi, Francorum regis, laudibus ingenti magis, quam materia visio attenuandis.* De hoc quoque Barthius Adversf. lib. XLIII, cap. VII, fuisse *poëtam suo ævo longè doctissimum: cui si demas ea, quæ seculi vitio aliter perferre non potuit, admirabilem poetam videas.*

a *In corpore historicorum Franciæ, qui Francofurti typis heredum Wecheli editi sunt.*

Guilielmus Shepesheved, ut idem testatur, condidit annales de Crokesden: qui MSi asservantur in privata bibliotheca Lumlejana.

Guilhelmus Worcestrius, Anglus, reliquit *Itinerarium de notabilibus Bristolii.* Item librum *De civitatibus, monasteriis, abbatiis, deque longitudine, & latitudine eorum, & de rebus aliis memorabilibus.* Utrumque opus MSum adservatur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Worcestrium hunc fuisse ex scholasticis Aulæ Cervinæ in Academia Oxoniensi, ait Brianus Twyne lib. II de antiquitate Academiæ Oxoniensis; ubi ex eo doctissimorum scholæ illius virorum catalogum texit. Sed quod ibidem ait Twynæus, Guilielmum Botonerum eundem esse Balæo, ac Guilielmum Worcestrium; id facilè refellitur, cùm eorum nihil tribuat Botonero, quæ Worcestrio adjudicantur.

H.

Hartmannus *miles* annales condidit: quorum meminit Joannes Stumphius in commentariis rerum Helveticarum.

Hasmonius monachus de abbreviatione historiarum Msus adservatur Cantabrigiæ in bibliotheca domus S. Petri.

Hegesippus, cujus libros quinque habemus de bello Judaico, & Hierosolymitorum excidio, Latinus mihi scriptor videtur, non è Græco versus. Nam Græcè si unquam fuisset, aliquis Græcorum ejus meminisset. Quare, quòd à B. Ambrosio translatum dicunt; id totum est commentitium. Imò auctor is sexcentis, & fortasse ampliùs, annis Ambrosio junior fuit. Meminit Hegesippi hujus Saresberiensis lib. VI de nugis Curial. cap. XVIII, & lib. VIII cap. XVIII. At cap. XIX intelligendus est Hegesippus vetus: qui quinque ecclesiasticorum actuum libros temporibus Marci Antonini edidit. Hos duos Hegesippos vulgò confundi videas. Etiam à viro doctissimo, Francisco Feuardentio, notis in B. Irenæi lib. I cap. III: quo loco testem producere se velle ait, qui ante Irenæum scripserit: atque adducit locum ex ejus, quem habemus, Hegesippi lib. I cap. III. Video tamen Barthium in longè alia sententia esse. Judicat ille geminum esse Egesippum, atque à vero Ambrosio translatum: sed quemadmodum Eutropio, & Diacono contigit, ut multa ei inserserint Landulphus Sagax, atque alii: ita etiam aliquos Egesippo, veteri proboque scriptori, inseruisse, atque inculcasse Rufini Josephum, ubi possent: atque inde Hegesippum evasisse paulo magis versicolorem. Vide Barthium Animadversf. lib. XLVI, cap. IV. Sed faciliùs Barthio assentirem, si, uti Eutropium habemus & Diaconum sine Sagacis farturis: ita & alicubi codices exstarent Hegesippi, absque istis quæ ex Rufino inserta. Atque ut ante dixi; si Hegesippus hoc argumentum Græcè tractasset, veterum aliquis ejus operis fecisset mentionem. Barthio verò in hac opinione præivisse videtur Lilius Gyraldus de poëtarum historia Dialogo VII; ubi pag. 275 sic scribit: *Quod qua nunc circumferuntur Hegesippi historiæ, parum mihi legitima videntur, cùm loca commemoret præter alia, quæ post Egesippum in nominibus nuncupata fuere: tametsi fortè id D. Ambrosio adscribi posset: qui ejus historiæ interpres fuisse traditur.* Plura de Hegesippo hoc diximus lib. II de histor. Græc. cap. XIV. MSus exstat in bibliotheca publica Cantabrigiensi.

Hepidamnus, nisi *Hepidannus* malis, memoratur libris duobus de vita S. Wiboradæ virginis: qui MSi in Helvetia exstant in bibliotheca monasterii S. Galli.

He-

Herimbertus quidam composuit libros de rebus à Karolo M. gestis: ut Gesnerus auctor est in bibliotheca sua. Sed metuo, ne is, quem signat, sit Eginhardus, Karoli M. gener ac cancellarius; à quo vitam soceri scriptam fuisse, superiùs diximus.

Hermannus Minorita Chronicon condidit: quo MSo se usum is profitetur, qui abbati Urspergensi paralipomena adjecit.

Hostilius in existimatione non exiguâ olim fuit annalibus carmine contextis: ex quorum primo est versus iste citatus Prisciano in sexto:

Sæpe greges pecuum ex hibernis pastubu' pulsi.

Dubium, idemne, an alius, sit Hostilius mimographus: de quo Tertullianus in Apologetico cap. XV: *Despicite Lentulorum, & Hostiliorum venustates, utrum mimos, an Deos vestros, in jocis & strophis rideatis.*

Hugo *abbas*, *dictus* Farsitus, (ut Henricus de Gandavo cap. XXXVI ait) *scripsit miracula multa beatæ Virginis, quæ faciebat in Ecclesia ejusdem gloriosæ Virginis Suessionis.*

Hugo Matisconus Anglus, opere *de gestis clarorum militum*, memoriam sui propagavit. In Londinensi quadam bibliotheca MSum servari, auctor est Pitseus.

I.

Jacobus Romanus industriâ suâ peperit varia monumenta: uti de victoriis, de persecutionibus, de virtutibus & vitiis regum Romanorum, atque aliis. Testis horum Leander lib. IV *a* de vir. illustr. ord. præd.
a Fol. 149.

Joannes Aldatus, Anglus, chartis commisit, inque regia collocavit bibliotheca, laborem suum de Scotis, & Hibernis. Ætatem Balæus quoque, & Pitseus, ignorant.

Joannes Anglicus, fortasse Cambro-britannus, ingenii & pietatis suæ monumentum esse voluit opus à se conditum de vitis sanctorum Wallensium: quod MSum adservatur in bibliotheca Gualteri Copi. Arbitror idem volumen signari à Briano Twyno lib. III de antiquit. Acad. Oxon. *b* ubi quiddam de S. Fridelwida refert ex Joa. Anglici lib. XVII part. II Historiæ aureæ.
b P. 287.

Joannes Bromptonus, Anglus, monachus ordinis Cisterciensis, ac tandem abbas Jornalensis, non segniter in studiis versatus est. Sed ex multiplici labore solùm superesse videtur Chronicon id, quod est Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Principium tale, *Postquam contigit Britones.*

Joannes Cremonensis, Italus, sacerdos, inque bonis scriptoribus bene versatus, gloriam adeptus est sui temporis chronico: ut ex Conrado à Lichtenau, & Io. Nauclero, refert Simlerus in epitome bibliothecæ. Videndum, idemne sit *Joannes de Persico Cremonensis*, Ord. Erem. cujus historia Scholastica, sive Ecclesiastica, exstat MSa in Cremonensi bibliotheca monasterii S. Augustini.

Ioannes, diaconus S. Ianuarii, in literas retulit certamen B. martyris, Sosii diaconi, ac Ianuarii, episcopi Beneventani, & sociorum ejus. Habes apud Surium T. VII ad XXIII Sept. Auctor is interfuit translationi corporis S. Sosii; ut indicat ipse cap. XVI. *Talibus*, inquit, *confestim elogiis animatus abbas ipse arcessivit me Joannem, sancti Ianuarii diaconum, & Aligernum primicerium*, &c.

Etiam Ioannes Flasboriensis quædam ad historiam pertinentia signando nomen habet, teste Nauclero, & exinde Simlero: sed utrùm exstet, ignoro. Neque Possevinus de eo quicquam habet comperti.

Ioannes Fletus, Anglus, monachus ordinis Benedictini, & in cœnobio Westmonasteriensi, quod in suburbio est Londinensi, presbyter, præter homilias, etiam chronicon reliquit de fundatione, & progressu monasterii Westmonasteriensi. Meminit Nicolaus Brigamus in Memorabilium rerum venationibus, atque ex eo Lelandus Cent. XI.

Ioannes Hagulstadensis Prior, historia sua complexus est, quæ per aliquod tempus evenere post Henricum I. Angliæ regem. Baleo, & Pitseo prætentur. MSus ejus operis codex est Cantabrigiæ, in bibliotheca Collegii S. Benedicti: ut est apud Th. Iames.

Ioannes Lovaniensis Carthusiani ordinis monachus prope Antverpiam Chronicon condidit summorum Pontificum. Valde id laudat Bostius in Illustribus Viris Carthusianis cap. XXIV, item Petrejus in bibliotheca Carthusiana. Alia etiam scripsisse ait Sutor lib. II Vitæ Carthus. tract. III cap. VII *a*. Sed quando vixerit nullus horum trium prodidit. a P. 571.

Ioannes Paris, seu *Parisius*, Anglus, peperit quædam non aspernanda ingenii monumenta. Uti historiam universalem, seu memoriale historiarum: item flores historiarum. Prius opus MSum adservatur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: alterum autem MSum superest in bibliotheca Gualteri Copi. Prius sic incipit, *In exordio rerum.* Atque annotata hæc in Cantabrigiensi MSo, teste Th. Iames: Hic liber quamvis in principio differat in libro qui Memoriale Historiarum dicitur, tamen in fine habentur eadem verba, & sic fere in medio processum omnia consimilia: quamvis hic liber habeat XXII folia plura.

Ioannes Perusinus, monachus, descripsit Terram sanctam, omniumque locorum ejus indicem condidit. Qui liber MSus exstitit in bibl. Grataroli.

Ioannes Smoutius scripsit de miraculis & rebus in Ecclesia S. Donatiani quæ Brugis est. Meminit Mejerus lib. II Annal. ubi cùm retulisset de muliere cæca, nomine Ermergardi, Frisia, quæ visum receperat, subjungit: *Hæc ex codice quodam Magistri Ioannis Smoutii, Sacellani Divi Donatiani Brugensis.* Sandero in scriptoribus Flandricis, uti & in Belgicis Sweertio, pro Smoutio *Smoritius* vocatur: perperam, ut puto.

Ioannes, subdiaconus Ecclesiæ Romanæ, in codd. MSSis interpres dicitur libri VI, qui est de Vitis P P. & adstipulatur Sigebertus in catalogo cap. CXVII his verbis: *Ioannes subdiaconus transtulit de Græco in Latinum de vita, & doctrina patrum, librum unum.* Poterat idem videri ac Ioannes diaconus, qui laborem subiit consarcinandi vitam Gregorii Papæ: ut idem Sigebertus ait cap. CXIII. Sed obstat, quòd, hoc si esset, Sigebertus eos non distinxisset; nec priùs egisset de diacono Ioanne, quàm subdiacono, nisi illum præcessisse credidisset.

Ioannes Wallingfordus Anglus, præter alia, edidit *Chronica brevia regum Angliæ:* quæ MSa adservantur in bibliotheca baronis Lumlejani.

Iocelinus de Furnes Britannus inter historicos etiam refertur à Ioanne Stouo, ac Nicolao Fizherberto. Condidit opus de Britonum episcopis.

Isidorus, Pacensis episcopus, creditur auctor chronici Hispaniæ: quâ de re apponam judicium Vasæi Chronici sui cap. IV: *Isidorus, Pacensis episcopus, etiam scripsit Chronicon Hispaniæ: cujus si est Chronicon illud, quod ejus titulo prænotatum vidi; portentum potiùs dixerim, quàm chronicon; adeò prodigiosè scribit, & Gothicè potiùs, quàm Latinè. Certè mihi, tanquam in novo quodam & inaudito idiomate, desudandum fuit, ut intelligerem.* Unde error eorum refellitur, qui arbitrantur, hunc illum esse Isidorum, qui collegit epistolas pontificum, & canones conciliorum; atque huic collectioni suæ libellum de ratione celebrandi concilia præmisit. Is Isidorus in libris aliquibus *Mercatoris* habet cognomentum: in aliis autem vocatus *Peccator:* idque veriùs, ut Baronio visum notis in Martyrol. ad IV April. Solent enim antiqui sæpius *peccatoris* nomen nomini suo modestiæ causâ adjungere: ut diximus lib. II cap. XXV.

Iso monachus librum composuit de virtutibus, ac miraculis S. Othmari: qui MSus reperitur in biblioth. monasterii S. Galli in Helvetia.

Iulius Obsequens libro de prodigiis inclaruit. Ex eo solùm superest pars illa, quæ est à consulatu L. Scipionis, & C. Lælii, usque ad P. Fabii, & Q. Ælii consulatum; hoc est annum urbis DCCXLIII. Ex argumento, quod tractavit, gentilem fuisse suspicor; vixisseque minimùm ante Honorii tempora, quibus Paulus Orosius vixit. Sebastianus tamen Corradus in Quæstura *b* sua videtur in alia fuisse sententia, quia utrumque nominans Orosium b Pag. 41

præ-

præmittit. Primus verò hoc fragmentum, à Jocundo Veronense sibi donatum, edidit Aldus anno clↄ Ↄviii, atque iterum socer ejus Asulanus decennio pòst. Priorem partem, quæ deperiit, ex Livio, Dionysio, Eutropio, Orosio, atque aliis, supplere est conatus Conradus Lycosthenes: atque id in præfatione libelli ipse profitetur. Etiam capitibus à se additis asteriscum præfixit; ut quæ Obsequentis, quæque assuta forent, meliùs posset cognosci. Satis hæc certa sunt ex editione Basileensi Jo. Oporini, cui eâpse in urbe Lycosthenes præerat an. clↄ Ↄlii. Postea verò Jo. Tornæsius, typographus regius, Lugduni Obsequentis libellum, a Lycosthene ita suppletum, edidit, cum præfatione quidem Lycosthenis; verùm (quæ res pessimi est exempli) sine asteriscis. Unde nunc fieri videas, ut, gravi errore, Lycosthenes passim pro Obsequente legatur; atque etiam pro eo ab eruditis viris ad partes advocetur.

Junium Saturninum de Augusto historicum quippiam consignasse, fidem faciunt hæc verba Suetonii in Augusto cap. xxvii: *Junius Saturninus hoc amplius tradit, cum, peractâ proscriptione, Marcus Lepidus in senatu excusâsset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset; quoniam satis pœnarum exactum esset: hunc è diverso professum, ita modum se proscribendi statuisse, ut omnia sibi reliquerit libera.*

Juvencus Martialis historiam scripsit Cæsaris Dictatoris. Sidonius lib. ix. epist. xiv: *Namque eminet tibi thematis celeberrimi votiva redditio, lam videlicet perorandæ, quam ediderat Cæsaris Julii. Quæ materia tam grandis est, ut studentum, siquis fuerit ille, copiosissimus, nihil amplius in ipsa debeat cavere, quam nequid minus dicat. Nam si hæc omittantur, quæ de titulis Dictatoris invicti, scripta Patavinis sunt voluminibus: quis opera Suetonii, quis Juvenci Martialis historiam, quisve ad extremum Balbi ephemeridem fando adæquaverit? Sed tuus certè hæc reservamus.* Fortasse idem est ac Gargilius Martialis de quo superiùs diximus.

L.

Laurentius Mellifluus (ut Sigebertus ait cap. cxxi.) *scripsit librum de duobus temporibus. id est uno ab Adam usque ad Christum: altero à Christo usque ad finem seculi.* Addit deinde: *Declamavit etiam homilias ore quasi mellito, unde agnominatur Mellifluus.* Video virum eruditum suspicari, ex istis homiliis esse duas illas in bibliotheca PP. Tom. ii: unam de pœnitentia, alteram de eleëmosyna. Laurentius, cujus illæ homiliæ sunt, episcopus Novarum fuit. Sed utrùm Novariensis ille idem sit ac Mellifluus, dicere non ausim.

Laurentius Vadus seu *Wadus*, Anglus, ordinis Benedictini monachus Cantuariensis, vitam Thomæ Beckeri, Cantuariensis episcopi, signavit. Manuscripta hæc superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

Levutius scripsit de vita S. Joannis episcopi: cujus operis geminum exemplar MSum est Cantabrigiæ in bibliotheca privata Bumlejana: ut est apud Th. Jamesium. Nec aliud de eo habeo quicquam.

M.

Magister Copetius à Jo. Baptista Pajarino inter eos commemoratur, quorum opera in historia sua Vicentina profecerit. Sic enim scribit, Secutus enim sum in hoc opusculo brevi Magistrum Copetium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferretum Vicentinum, Beneventum Campelanum, &c. Cujus scriptoris indicium mihi à Felice Olio, V. Cl. [illegible]

Marcetius Anglus, historicus, Chronicon reliquit: cujus meminit Joannes Bachondorpius in prologo lib. iv. Sent. quæst. x. atque ex eo Balæus; ex illo Possevinus, & Pitseus [illegible]

Martianus Mineus Felix Capella aliquem heic sibi locum deposcit, propter sextum de nuptiis philologiæ librum, quo terrarum situm descripsit. Ætatem ejus melius sciremus, si is esset Marcianus Jurisconsultus, quod putavit Guilardinus commentario de papiro a. Sed valde fallitur. In vett. libb. vocatur vir proconsularis, ac domo Carthaginensis. Sanè aut natus isthic, ut Volaterranus ait lib. xvii: aut saltem ibi vixit, uti indicat versiculus ille extremo libro ix:

Beata alumnum urbs b Elisæ quem videt.

Nam de se loquitur auctor: ut qui initio carminis ejus dicat,

Tandem senilem, Martiane, fabulam.

Ac postea,

—— Ut quæ Martis curiæ
Felicis, inquit, sed Capellæ flamine c.

Unde aliqui conjectarunt, patrem ejus nominatum Felicem; fuisseque eum è Martis curia; atque inde nostro esse nomen Martiano; quod etsi & probet doctissimus Glandorpius in Onomastico Romano d: mihi tamen ineptum videtur. Romæ vixisse, etiam ait Volaterranus lib. xvii: atque ejus rei Remigium laudat auctorem. Quod si Afer est, sanè nihil insolens, si dictione sit usus durâ, & asperâ; qualis Afrorum esse solet. Usque adeò, ut scriptorem hunc, verè eruditum, tamen barbarum non planè immeritò appellet Jos. Scaliger notis in Cirin. Atque illud de dictione fortasse minùs miraremur, si ætatem sciremus: quam necdum sibi compertam esse, etiam Jacobus Gualterius fatetur Tabul. Chronograph. secunda, ad tempora Antonini. Justiniani imp. temporibus, quibus Paullinus cum Belisario consul erat, scriptorem hunc emendabat Securus Melior Felix: ut colligere est ex verbis istis, quæ lib. i subnectuntur, tum in eo, qui in Academiæ hujus Lugdunensis bibliotheca adservatur: tum illo optimæ notæ Amplissimi, & Clarissimi Jani Grotii, quondam Delphensis consulis, & Academiæ hujus Leidensis Curatoris, nunc Ill. Comiti ab Hoënlo à consiliis. Verba, quæ dixi, sunt ejusmodi: *Securus Melior Felix Asp. e Com. consist. rhetor. urb. Rex mendosissimis exemplaribus emendabam, contrà legente Deutero f scholastico, discipulo meo, Romæ ad portam Capenam, Cons. Paullini V.C. sub D. Non. Martiarum, Christo adjuvante.* Quam corruptos esse soleant hujus scriptoris codices, indicio etiam sit, quòd Baptista Guarinus epistola ad Joannem Picum Mirandulanum, quæ in Pici operibus exstat, poscit ab eo Martianum Capellam, sed addit: *si modò emaculatus sit codex: nam qui apud nos opera Sibyllæ indigent.* Loquitur autem de ipsis manuscriptis codd. ut quæ sequuntur, ostendunt. Atque hunc scriptorem primus in lucem protraxit Thadæus Ugolenus Italus, ut est apud Pignorium epist. xvi. Eundem Vicentiæ anno clↄcccxcix primus typis divulgandum dedit Franciscus Vitalis Badianus; qui in præfatione ait, se supra bis mille errores sustulisse, cum corruptissimus antea legeretur. Ante annos xxvi, nempe adolescentulus adhuc annorum xiv, felicissimè passim restituit, annoque uno altero pòst divulgavit Hugo Grotius: quo Batavo, altero ejus terræ cum magno Erasmo lumine, nihil nunc undique eruditius, vel Sol videt, vel solum sustinet: Quo loco antiquis habitus sit Capella, indicio sint verba hæc Gregorii Turonensis, Historiæ Francicæ lib. x: *Quod si te Martianus noster libris septem erudiit; id est, si te in grammaticis docuit legere, in dialecticis altercationum propositiones advertere, in geometricis terrarum linearumque mensuras colligere, in astrologicis cursus siderum contemplari, in arithmeticis numerorum partes colligere, in harmoniis sonorum modulationes suavium accentuum carminibus concrepare,* &c. Meminere & alii, eosque inter Eckerhardus in vita B. Notkeri cap. x. At Alexander Neckam, qui claruit in Anglia circa annum clↄccxxx, commentario Martianum illustravit: ut auctor est Balæus Centur. iii. script. Britann. Manuscriptus Capellæ codex adservatur in publica bibliotheca Academiæ Cantabrigiensis. Et alius longè antiquissimus Saxonicis scriptus characteribus, apud eosdem Cantabrigienses in biblioth. Collegii S. Benedicti. Atque in eodem etiam reperies commentarios in eum Alexandri Neckami, de quibus ante diximus. Oxonii itidem in Collegio Mertonensi codicem Martiani habes bene scriptum, ut Jamesius inquit.

a Pag. 55

b Suspicor post urbs excidisse hæc, vel nunc, aut simile, ut bini versus, qui senarius est.

c Famine ex MSo malim, hoc est, fatu, seu oratione.

d Voce Felix Capella.

e Ex viro Cl. Laurentio Pignorio mutuâgo, in V. Cod. Martiani Thadæi Ugolenī Parmensis pro A S P. scriptum fuisse V. S P.

f Pro Deutero correctum Euterio erat. In cod Ugoleni ante emendationem erat Deuterio.

Mediwardus vitam S. Walpurgis, quam prosâ complexus erat Wolfardus, carmine retulit: ut ostendunt versiculi isti, qui post Wolfardi librum reperiuntur:

Walpurgæ sacra tot signis glorificata
Prosaice scriptam rythmo libet edere vitam.

Et mox:

Prosam Wolfardus, rythmum fecit Mediwardus.

Verùm præfatiuncula quidem, quæ Mediwardi operi præmittebatur, adhuc exstat: sed ipsum Mediwardi carmen periit.

Melusinus Chronica reliquit: quæ exstant MSa in bibliotheca Gualteri Copi.

N.

Nicolaus Burgensis, seu Burgesius, Senensis, exaravit vitam B. Francisci. Eam Paullus Florentinus, Theologus Ordin. Servorum, Pio II Pont. Maxim. dicavit: ut est in Chronico Servorum. Præterea conscripsit vitam S. Catharinæ Senensis: quæ MSa exstat Pisauri in bibliotheca serenissimi Ducis.

O.

M. Octavius quoque est inter priscæ historiæ auctores. Geminum ex eo fragmentum debemus auctori de origine gentis Romanæ, seu is Sex. Aurelius Victor sit, seu alius. Unum est de Ænea sacrificante, atque origine faciendi rem divinam capite velato: alterum de Rhea Ilia ab Amulio compressâ in silva Martis. Fortassè haut alius est Octavius Herlennius, qui innotuit libro de Saliaribus Tiburtium sacris. Memorat Macrobius lib. III. Saturn. cap. ult. Etiam in appendice Virgiliana memoratur Octavius poëta, & historicus Horatii æqualis;

Quis Deus, Octavi, te nobis abstulit? an qua
Dicunt, ab nimio pocula dura mero.
Scripta quidem tua nos multùm mirabimur, & te
Raptum, & Romanam flebimus historiam.

De eo diximus libris de poëtis Latinis.

Olivarius sive *Oliverius*, Scholasticus Coloniensis, reliquit librum, de expeditione Hierosolymitana: qui Lovanii exstat ad S. Martinum.

Onithon, Sutrinus episcopus in Italia, inter historiæ scriptores locum obtinet Chronico Romanorum Pontificum: cujus meminit Joannes Lelandus. Mihi necdum videre eum contigit.

Nec magis in manus meas pervenit Oudarius historicus, auctor, ut in epitome Gesnerianâ Simleri vocatur, semilatinus. Ibidem legas, eum mentionem facere Aventici ab Alemannis vastati: atque inter primos illorum esse, quos secutus sit præclarus rerum Gallicarum auctor, Paullus Æmilius.

P.

Paullus, diaconus Romanus, & cardinalis, propter opus suum de gestis imperatorum & pontificum, inter eos à Martino Polono refertur, ex quibus chronica sua congessit: ut ipse in præfatione agnoscit. Quis sit iste chronographus, non sat scio. Interim eò animus inclinat, ut intelligat Paullum diaconum, qui Eutropii chronicon auxit, & continuavit. Sed scrupulum injicit, quòd is fuerit priùs diaconus Aquilejensis, ac postea monachus Cassinensis. At iste, ex quo profecit Martinus, vocatur Romanus diaconus, & cardinalis.

Pescennius Festus laudatur Lactantio lib. I. de falsa relig. cap. XXI. ubi ait: *Pescennius Festus in libris historiarum per saturam refert, Carthaginenses Saturno humanas hostias solitos immolare: & cùm victi essent ab Agathocle, rege Siculorum, iratum sibi Deum putavisse; itaque ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolâsse.* Historias autem per saturam dixit, quas Græci vocarent ποικίλης ἱστορίας βίβλους. Tralatio sumta à satura lance, quæ variarum rerum copiâ erat referta: unde & *satura lex, quæ multis aliis legibus conferta*, ut ait Festus: νόμος πολλὰ περιέχων, ut gloss. vett. exponunt.

Petrus, canonicus S. Autberti Cameracensis, explicuit martyrium S. Dympnæ, filiæ regis Hiberniæ. Stylo limatiori edidit opusculum illud Surius Tom. III, a. d. XV Maji.

Petrus Dugiensis, ut est apud Simlerum, reliquit Summam super historiis in usum Ecclesiæ. Opus id in Londinensi bibliotheca exstare, idem ait.

Petrus Ferandi, qui & *Petrus Ferrandus*, Hispanus, Ord. Prædic. tradidit vitam S. Dominici: ut testis est, tum Leander Albertus lib. IV. de viris illustribus Ord. Prædicat. tum Gerardus Lemovicensis in vitis fratrum hujus ordinis part. IV. cap. III.

Petrus de Pennis ab Leandro Alberto lib. IV. de illustribus Ord. Præd. viris inter historicos refertur ejusce ordinis: atque addit, *inter alia scripsisse libellum capita XXII continentem, quibus comprehendi potest terra sancta, & videri, quare deperdita fuerit, & qualiter recuperari possit.*

Petrus Præmonstratensis reliquit Chronicon quoddam, quod vocare ipse solet *Biblia pauperum*. Ambigi possit, an non sit Præmonstratensis ille Petrus à Lutra, Canonicus cœnobii Lutrensis, philosophus, jurisconsultus, & theologus, ac secularis literaturæ non ignarus, qui anno vixit CIↃCCCXXX. Compluria ejus opera recenset Trithemius in illustribus Germaniæ scriptoribus. Sed inter ea non est Chronicon illud volumen. Itaque alius à priori videtur. Quod & Miræus suspicatur in Chronico Præmonstratensi.

Petrus Taboræus Chronicon Brabantiæ sedulò conscripsit: estque inter eos, e quibus in Chronicis suis non pauca hauserit Christianus Massæus: ut est apud Simlerum. Sed Taboræum ipsum videre mihi necdum contigit.

Philippus, abbas Bonæ-spei, exaravit vitam S. Landelini, abbatis Crispiniensis: quæ MSa superest Crispini juxta Valentianas in Belgica. Nondum conspexi, quæ hoc nomen præferret: eoque nec dicere possum, utrum eadem sit, an alia ab illâ, quam absque auctoris nomine edidit Surius ad diem XV. Jun.

Philippus, abbas Elnonensis cœnobii, (quod in Hannonia inter Tornacum, & Valentianas, situm est) vitam scripsit S. Amandi. Ejus de cœnobii hujus situ verba adfert Jacobus Mejerus in Annalibus Flandricis ad an. IↃLXXI.

Pompejus Planta bellum descripsit inter Othonem, & Vitellium, ad Bedriacum, vicum inter Cremonam, & Veronam. Vetus Juvenalis Scholiastes in illud poetæ:

Bedriaci campo spolium affectare palati.

Horum, inquit, *bellum Cornelius scripsit, & Pompejus Planta; qui ait, Bedriacum vicum esse à Cremona vicesimo lapide.* Ubi Cornelius quidem est, qui Taciti habet cognomen: at Pompejus Planta quis sit, necdum reperisse se, etiam Lipsius fatetur in Taciti II Histor.

Pomponius Rufus reliquit collectorum librum: unde exemplum hoc refert Valerius Maximus lib. IV, cap. IV: *Cornelia, Gracchorum mater, cùm Campana matrona, apud illam hospita, ornamenta sua illo sæculo pulcherrima ostenderet; traxit eam sermone, quousque e schola redirent liberi: Et hæc, inquit, ornamenta mea sunt.* Fortassè hic est C. Pomponius Rufus, qui consul fuit cum Cn. Pompejo Feroci Liciniano. Mentio eorum fit in veteri inscriptione, quæ, Apiano a teste, inventa est Romæ in regione Transtiberina. Ea hujusmodi est: DEDICAVERUNT IDIB. OCTOB. CN. POMPEJO FEROCI LICINIANO COS. C. POMPONIO RUFO. a P. 221.

Probus Hibernus memoriæ prodidit vitam S. Patricii; quæ vulgò tribuitur Bedæ. Sed Probi esse, constat ex ejus vitæ extremo.

Proculus de iis, quæ in peregrinis regionibus miranda inveniuntur, quædam reliquit: ut ostendit Trebellius Pollio in XXX tyrannis. Diximus etiam de hoc lib. I. cap. XII.

R.

Radulphus Remington, Anglus, Annales condidit, qui MSi Cantabrigiæ exstant in biblioth. collegii S. Benedicti: ut est apud Th. James. Balæus verò præterit.

Renatus Profuturus Frigeridus historiam condidit. De qua, & ex qua, sic scribit Gregorius Turonensis Historiæ

Franc. lib. III: *Igitur his ita digestis, ac per ordinem expletis, quid de Aetio suprà memorato, Renatus Frigeridus narret historia, tacere nefas putavi. Nam cum in duodecimo historiarum libro referat, post divi Honorii excessum, Valentinianum puerulum, uno tantum lustro peracto, a consobrino Theodosio imperatorem fuisse creatum; & apud urbem Romam, tyrannum Joannem in imperium surrexisse; legatosque ejus à Cæsare dicat fuisse despectos, adjecit: „Dum hæc ita gererentur, legati ad tyrannum reversi sunt, mandata atrocia reportantes. Quibus permotus Joannes, Aetium, id temporis curam palatii gerentem, cum ingenti auri pondere ad Chunos transmittit, notos sibi obsidiatus sui tempore, & familiari amicitiâ devinctos, cum mandatis hujusmodi: cum primùm partes adversæ Italiam ingressæ forent, ipse a tergo adoriretur; se à fronte venturum.* Idem aliquanto pòst: *Renatus Profuturus Frigeridus, cujus jam suprà meminimus, cùm Romam refert à Gothis captam atque subversam, ait: „Interea Respendial, rex Alamannorum, Goare ad Romanos transgresso, de Rheno agmen suorum convertit, Vandalis Francorum bello laborantibus, Godigisilo rege absumpto, acie viginti ferme M. ferro peremptis, cunctis Vandalorum ad internecionem delendis, ni Alanorum vis in tempore subvenisset.*

Richardus Eltesley, Anglus, Eltesleg iensis ecclesiæ in pago quodam apud Grantanos, seu Cantabrigienses, parochus fuit. Eltesleg æ autem requiescebant reliquiæ Pandionæ virginis, quæ tyrannidem patris sui, Scotiæ reguli, fugerat. Atque eâ occasione Pandionæ hujus vitam, & virtutes, stylo triviali Richardus conscripsit: ut a Lelando in quarto de viris illustribus proditum est.

Richerius Gallus, monachus, & abbas monasterii sancti Martini juxta Metim, Congreg. Cluniac. libro uno complexus est vitam S. Martini, episc. Turon. Nec alius est, qui aliquibus dicitur *Richerus, monachus Remensis:* ut Trithemio in Compendio.

Robertus quidam de expeditione transmarina, & recuperatione regni Hierosolymitani, exstitisse dicitur Viennæ in bibliotheca Wolfangi Lazii.

Rutilius Geminus non parva in existimatione fuit Pontificalium libro: in quo veterem historiam eorum exposuit, quæ ad pontifices gentiles pertinerent. Fulgentius in expositione sermonis antiqui, voce Arvales Fratres: *Acca Laurentia, Romuli nutrix, consueverat pro agris semel in anno sacrificare cum XII filiis suis, sacrificium pracedentibus: unde, cùm iis unus esset mortuus, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur: unde ritus processit cum XII jam deinceps sacrificare, eosque arvales dici fratres; sicut Rutilius Geminus in libris Pontificalibus memorat.* Idem ex Astyanacte Rutilii Gemini citat hæc verba in Suggrundaria: *Melius suggrundarium quasieris miser, quam sepulcrum.* Ita enim est in MSSis. Ex Pontificali historia ejus esse videntur, quæ Macrobius refert lib. I. Saturn. cap. XVI. ubi scribit: *Geminus ait, diem nundinarum, exactis jam regibus, cœpisse celebrari, quia plerique de plebe, repetitâ Servii Tullii memoriâ, parentarent ei in nundinis.* Vir eruditus intelligit Varium Geminum, nobilem Oratorem, qui sub Augusto, & Tiberio, vixit; ut ex M. Senecæ Suasoriâ sextâ cognoscimus: item è controversia XVII. Nam pro *Varius minus*, ibi *Varius Geminus* legi debere, jam aliis est observatum. De quo ipso ita Hieronymus lib. I. contra Jovinianum: *Unde pulcrè Varius Geminius, sublimis orator, Qui non litigat, cælebs est.* Sed is alius est. Nam & *Varius* is vocatus, & *Geminius*: hic *Rutilius*, nec *Geminius*, sed *Geminus*. Puto autem, Geminum scriptorem esse bene antiquum, quia eum cum Cassio Hemina, P. Rutilio, & Terentio Varrone, historicis, & antiquitatum scriptoribus usque adeo vetustis, conjungit Macrobius.

S.

Santra etiam laudem indeptus est opere suo de vitis præstantium virorum. Laudat B. Hieronymus præfat. libri de scriptoribus Ecclesiasticis: *Fecerunt hoc idem* (nempe ut de viris claris scriberent) *apud Græcos, Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus vir, & longè omnium doctissimus Aristoxenus Musicus. Apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.* Apud interpretem Sophronium perperam est Σάντας pro Σάντρας. Videtur autem ab Hieronymo non in Santra minùs, quam cæteris, temporis ordo observari. Quare eum Cæsaris, & Triumvirorum tempore, vixisse suspicamur. Nec Grammaticis minùs jucundus Santræ labor fuit de verborum antiquitate, Festo celebratus in *Nuncupata pecunia*, & in *Recinium*; item Nonio in *Septemfariam*, & in *Genialis*. Etiam *Santra Nuntiis Bacchis* citatur ab eodem in *Bacchari*, & in *Expergo*. Meminere etiam Santræ Charisius lib. I. & Scaurus in Orthographia.

Septimius inter eos fuit, qui Alexandri Severi vitam retulerunt; teste Lampridio, qui sub Diocletiano vixit. Ut Septimius, nec Alexandro Mammeæ antiquior, nec Diocletiano junior esse possit. De eo sic, quem dixi, Lampridius in Alexandro Severo: *Addit Septimius, qui vitam ejus non mediocriter exsecutus est, tanti stomachi Alexandrum fuisse in eos judices, qui furtorum famâ laborassent, etiamsi damnati non essent; ut, si eos casu aliquo videret, commotione animi choleram evomeret.* Eâdem in vitâ meminit illius his verbis: *Contrà autem, & Septimius, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, cæterique, de hoc talia prædicaverunt.* Alius ab hoc est Q. Septimius, qui Dictyos Cretensis lib. VI. de bello Trojano dicitur transtulisse. De eo judicium nostrum postea, inter scriptores præteritos, adferemus.

Servatius Ædicellus Agrippinas vitam S. Willebrordi carmine heroico panxit; ut auctor est Joannes Lelandus. Non dubito, quin priorum vestigiis institerit. Sed de eo meliùs, qui viderint, judicabunt.

Simon Tornaquitius Florentinus, monachus Ordinis B. Augustini, præter sermones Quadragesimæ, (quos doctrinâ esse refertos, Michaëlis Pociantii judicium est in catalogo scriptorum Florentinorum) etiam vitæ S. Monicæ, matris B. Augustini, in literas retulit. Collecta est ea ex Augustini ipsius Confessionum libb. Verùm postea fœtui huic in decimo operum B. Augustini tomo, sed absque nomine parentis, locus est attributus. Sermones Tornaquitii, una cum memoratâ Monicæ vita, Florentiæ adservantur MSSi in S. Spiritus bibliotheca, Possevino teste.

C. Julius Solinus Grammaticus (professionis id nomen in vett. libb. apponitur) librum edidit ex variis scriptoribus, Plinio imprimis (unde aliquando verba etiam haurit) collectum: quem cum prius *Collectanea rerum memorabilium* vocasset, postea *Polyhistorem* inscribere maluit. Apud Priscianum lib. I. conjunctim legitur *Collectaneorum vel polyhistoris* titulus. Libro II, V, & XVIII pro eo dicit *Solinus in Memorabilibus*. Imò & semel eum in *Admirabilibus* citat. Nisi, ut puto, *Memorabilibus* legendum. Sanè etiam in aliquot libris Solini manuscriptis inscriptio est *Collectanea rerum memorabilium*. Quæ primæ editionis [illegible] fuit, pro qua postea hanc auctor reposuit: *C. Julii Solini polyhistor ab ipso editus, ac recognitus.* Utcumque autem ferè Plinium exscribit, quandoque tamen non alios modò, sed etiam ab eo discedit. Ut cùm ait, apud Ægyptios annum fuisse quatuor mensium. Nam Plinius terminatum dicit lunæ senio. Vide eum lib. VII. cap. XLVIII. Non pauca verò selegit judicio non ita magno: unde *levissimum scriptorem* vocari video à Scaligero in Eusebianis Animadversionibus *a*. Non dedignati a *P. 126.*
tamen eum lectione, & mentione suâ, è Grammaticis, Servius *b*, & Priscianus *c*; è SS. Patribus, Hieronymus, b *In 2 G.*
Ambrosius, Augustinus: uti & auctor vitæ S. Rumoldi. c *In 6.*
Sed ea ante annos vix amplius quàm quingentos scripta. Jacobus Philippus Bergomensis in Chronicis, quæ Supplementum supplementi inscripsit, ait eum floruisse Augusti temporibus: eique suum opus dicâsse. Nempe *Augusto* legit pro eo, quod in vulgatis, nunc *Autio*, nunc

nunc *Advento* legitur: unde Delrio, vel *Avito*, vel *Auctio* legendum conjectabat. Verisimile est unam epistolam Adventio, alteram Auctio, vel Avito fuisse inscriptam. Cæterùm Augusto legi non posse, argumento est, quòd Vespasiani ipse meminerit Solinus; unde eum, aut Vespasiani ætate, aut paullò pòst vixisse, colligit Gesnerus Tom. IV suæ bibliothecæ. Quia verò tam multa ex Plinio excribat, ut etiam Pliniana simia dici meruerit; Plinii eum ætate vixisse, ac propterea ejus, per quem magnopere profecisset, nusquam meminisse, Joannis Camertis, & aliorum, suspicio est. Atque hoc eo quoque firmatum eunt, quia Solinus ipse dicat in præfatione operis, se hausisse sua de scriptoribus *receptissimis*. Sed validius argumentum hoc foret, si *recentissimis* dixisset. Nam hodie quoque, quo minùs Plinius receptissimus dicatur, nihil impedit. Nec video, quid ultrà pro se adducere Genebrardus possit, qui ad Trajani eum tempora refert in Chronicis suis; quo loco de Evaristo, & Jacobo agit: atque idem facit Gualte-
a P. 171. rius in Tabb. Chronographicis *a*. Sanè si ex stylo judicium fieri debet, sesquiseculo, & ampliùs, post Plinium vixisse dixerim. Nec juniorem esse posse, ostendunt, quæ de eo disserit Salmasius prolegomenis in Solinum. Imò Erasmus cùm in Ciceroniano cum Floro & Eutropio subjungit, utroque etiam juniorem credidisse videtur. Scaliger præfatione in opus de Emendatione temporum subjungit Macrobio, ac utrumque appellat infimæ antiquitatis scriptorem. Ut Macrobio juniorem censuerit. Quod falsum est, si Macrobius ejus meminerit, ut scribit M. Antonius Delrio præfatione in Solinum, quæ est ad Cardinalem Granvellam. Et eum secuti idem aliquando sensimus. Sed omnino errat Delrio. Nusquam enim Solini meminit Macrobius. Multo tamen Macrobio junior esse nequit. Si ejus B. Hieronymus meminit. Nam Macrobius Theodosii M. temporibus vixit: Ac sub eodem Theodosio, ac imprimis filiis ejus Honorio, Arcadioque claruit Hieronymus. Imò Macrobius quædam habet, quæ non dubium, quin ex Solino exscripserit. Nempe illa de annorum divisione & diebus intercalaribus. Quemadmodum & Priscianus sive alii Dionysii περιηγητοῦ interpres, clausulas carminum Solino debet. Exscripsit & quædam Ammianus Marcellinus. Scripsit etiam Ponticon, sive de ponto carmen: cujus solùm vigintiduo primi versus supersunt. Eos habes inter epigrammata, & poëmatia vetera Parisiis edita. Emendatiùs verò leguntur apud Salmasium prolegomenis in Solinum. Idem Salmasius rectè monet, potius Πόντικα, quàm Ποντικὰ inscribi debuisse, quia à ponto pro mari est πόντιος h. e. πελάγιος seu marinus. At à regione Ponto Ponticus dicitur. Ac Solino propositum describere animalia maris, ut Ovidio in Halieuticis. Barthius Advers. lib. XLIV, cap. III. censet hunc esse primum Solini conatum, nec librum ab eo perscriptum esse. Sunt qui Solinum Græcum fuisse arbitrentur. Quos falli liquet, satis ex Polyhistoris cap. II, XVI, XXXVI, XLVII, XLVIII, LVII. Exstat hic scriptor, & manuscriptus in publica bibliotheca Academiæ Cantabrigiensis, & eadem urbe in bibliotheca domus S. Petri, & Oxonii in Collegio S. Magdalenæ. Ante sexcentos annos à monacho carmine est versus heroico, quod carmen superest.

Statius Sebosus videtur commentarium reliquisse de terris longinquis, earumque miraculis. Solinus cap. LV: *Aqua etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges: quem Statius Sebosus inter præcipua miracula ait vermibus abundare, cæruleis nomine, & colore. Hi bina habent brachia, longitudinis cubitorum non minus senûm; adeò robustis viribus, ut elephantos ad potum ventitantes mordicus comprehensâ ipsorum manu rapiant in profundum.* Et cap. LX: *Ultra Gorgonas Hesperidum insulæ, sicut Sebosus affirmat, dierum quadraginta navigatione in intimos maris sinus recesserunt.*

Statius Valens, ut Alexandro Severo junior, ita Diocletiano antiquior est. Sed exactè, quando vixerit, non satis liquet. Meminit ejus Lampridius in vita Alexandri Severi. *Neque*, inquit, *eventâ ejus id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens, qui omnem ejus vitam in literas miserunt.*

Stephanus Cremonensis explicuit vitam S. Ubaldi, episcopi Eugubini, & confessoris. Fortasse eadem est, quæ apud Surium, sed stylo mutato, legitur Tom. VII, ad diem XVI Maji.

Stephanus presbyter Anglus, fusè consignavit vitam S. Wilfridi. Quæ verò ab eo verbosè tradita sunt, compendio constrinxit Gulielmus Malmesburiensis.

Sulpitius Alexander compluribus libris Francorum historiam descripsit. Ponam de eo, & ex eo, verba Gregorii Turonensis lib. II. Hist. Francorum: *De Francorum verò regibus, quis fuerit primus, à multis ignoratur. Nam cum multa de eis Sulpitii Alexandri narret historia; non tamen regem primum eorum ullatenus nominat: sed duces eos habuisse, dicit: quæ tamen de eisdem referat, memorare videtur. Nam cùm dicit, Maximum intra Aquileiam, amissâ spe imperii quasi amentem residere, adjungit: „ Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone ducibus, Franci in Germaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite irrupto cæsis, fertiles maxime pagos depopulati, Agrippinensi etiam Coloniæ metum incussere. Quod ubi Treveras perlatum est, Nanninus, & Quintinus, militares magistri, quibus infantiam filii, & defensionem Galliæ, Maximus commiserat; collecto exercitu, apud Agrippinam convenere. Sed onusti prædâ hostes provinciarum opima depopulati, Rhenum transiere, pluribus suorum in Romano relictis solo, ad repetendam depopulationem paratis, cum quibus congressus Romanus accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro peremptis. Cumque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent; Nanninus abnuit, quia non imparatos, & in locis suis haud dubiè fortiores futuros, sciebat. Quod cùm Quintino, & reliquis viris militaribus, displicuisset; Nannino Mogontiacum reverso, Quintinus cum exercitu circa Nivisium castellum Rhenum transgressus, secundis à fluvio castris, casas habitatoribus vacuas, atque ingentes vicos destitutos, offendit. Franci enim, simulato metu, se in remotiores saltus receperant, concædibus per extrema sylvarum procuratis. Itaque universis domibus exustis, in quas sævire stoliditas ignava victoriæ consummationem reputabat, noctem sollicitam milites sub armorum onere duxerant. Ac primo diluculo, Quintino prælii duce, ingressi saltus, in medium ferè diem implicantes se erroribus viarum, toto pervagati sunt: tandem cùm ingentibus septis omnia à solido clausa offendissent, in palustres campos, qui sylvis jungebantur, prorumpere: molientibus, hostium rari apparuere: qui conjunctis arborum truncis, vel concædibus superstantes; velut è fastigiis turrium, sagittas, tormentorum ritu, effudere, illitas herbarum venenis, ut summæ cutis, neque letalibus inflicta locis vulnera, haud dubiæ mortes sequerentur. Dehinc majori multitudine hostium circumfusus exercitus in aperta camporum, quæ libera Franci reliquerant, avidè effusus est: ac primi equites voraginibus immersi, permixtis hominum jumentorumque corporibus, ruinâ invicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam, quos nulla onera equorum calcaverant, implicati limo, ægre explicantes gressum, rursus se, qui paullò antè vix emerserant, sylvis trepidantes occuluerunt. Perturbatis ergo ordinibus cæsæ legionis, Heraclio Jovinianorum tribuno, ac penè omnibus, qui militibus præerant, extinctis, paucis effugium tutum nox, & latibula sylvarum, præstitere. Hæc in tertio Historiæ libro narravit. In quarto verò libro, cùm de interfectione Victoris, filio Maximi tyranni, narraret, ait: „ Eo tempore Carietto, & Syrus, in locum Nannenii subrogati, in Germania cum exercitu opposito Francis diversabantur. Et post pauca, cùm Franci de Germania prædas tulissent, adjecit: „ Nihil Arbogastis differre volens, commonet Cæsarem, pœnas debitas à Francis*

„ tia exigendas; nisi universa, quæ superiori anno, cæsis legionibus, diripuerant, confestim restituerent; auctoresque belli traderent, in quos violatæ pacis perfidiam puniretur. Hæc acta, dum duces essent, retulit: & deinceps, ait, „ Post dies paucolos, Marcomere & Sunnone, Francorum regalibus, transacto cursim colloquio, impetratisque ex more obsidibus, ad hyemandum Treveros concessit. Cum autem eos regales vocet, nescimus; utrum reges fuerint, an vices tenuerint regum. Idem tamen scriptor, cum necessitates Valentiniani Augusti commemorat, hæc adjungit: „ Dum diversa in Oriente per Thraciam geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clauso apud Viennam palatii ædibus principe Valentiniano, & pene infra privati modum redacto; militaris rei cura Francis satellitibus tradita; civilia quoque officia transgressa in conjurationem Arbogastis; nullusque ex omnibus sacramentis militiæ obstrictis reperiebatur, qui familiari principis sermoni, aut jussis, obsequi auderet. Dehinc refert, quod eodem anno Arbogastes, Sunnonem, & Marcomerem, subregulos Gallorum, gentilibus odiis insectans, „ Agrippinam, rigente maxime hyeme, petiit; ratus tuto omnes Franciæ recessus penetrandos, urendosque, cum decussis foliis nuda atque arentes sylvæ insidiantes occulere non possent. Collecto ergo exercitu, transgressus Rhenum, Bricteros, ripæ proximos, pagum etiam, quem Chamavi incolunt, depopulatus est, nullo unquam occursante; nisi quod pauci ex Ampsivariis, & Chattis, Marcomere duce, in ulterioribus collium jugis apparuere. Iterum hic relictis tam ducibus, quam regalibus, apertè Francos regem habere designat: hujusque nomen prætermittens, ait: „ Dehinc Eugenius tyrannus, suscepto obsidionali procinctu, Rheni limitem petit, ut cum Alamannorum, & Francorum regibus vetustis fœderibus ex more initis, immensum eà tempestate exercitum gentibus feris ostentaret. Hæc suprà scriptus historiographus de Francis disseruit.

Symmachus scripsit historiarum libros, ex quorum a Cap. 15. quincto Jornandes in Geticis *a* luculentum adfert fragmentum de Maximini imp. è gente Gothica nati mirâ fortitudine, & quâ ratione pervenerit ad imperium. Utrùm autem Symmachus iste sit, qui præfectus Urbis, & consul, Theodosii temporibus fuit, ac cujus habemus x epistolarum libros: vel an Symmachi patris, qui ad instar Varronis in Hebdomadum libris epigrammata condidit in præstantes b Lib. 1. epist. 2, & 3. sui seculi viros, ut ex ejus ad filium epistola *b*, & responso filii cognoscimus: an verò alius ab utroque sit, dicere non possum: sed magis eo inclinat animus, ut diversum censeam.

T.

Teo, (nisi is Theo, vel Theon potiùs dictus) monachus, opus reliquit de S. Othmari virtutibus, & miraculis: quod superest MSum apud Helvetios in bibliotheca S. Othmari.

Theobaldus episcopus posteritati notus est vitâ Guilielmi confessoris, Comitis Pictavorum, & eremitæ; qui anno obiit cIↃ C LVI. Habes apud Surium T. I a. d. X Febr.

Theobaldus monachus ad Sigebertum, Lerinensem præpositum, scripsit vitam S. Gummari confessoris; qui claruit in aula Pipini regis. Eam Surius Historiæ suæ sanctorum inseruit T. v. Oct. XI. MSa superest in rubra valle juxta Bruxellam. Meminit & Baronius ad an. IↃ CC LXXV. Sed de ætate Theobaldi nihil addit.

Theodoricus, Cassinensis monachus, auctor hymni in S. Maurum abbatem, teste Arnoldo Wion, etiam celebratur vitâ S. Firmini, primi Ambianensis in Galliis episcopi; qui temporibus Diocletiani martyrio decessit VII Kal. Oct.

Theodericus *archiepiscopus Trevirensis* fuit an. cIↃ CCCC XC, ac præter librum de laudibus B. Virginis Mariæ, etiam vitam conscripsit S. Lindrudis: ut quidem legitur in epitome Gesnerianâ Simleri. Sed non dubito, quin peccatum hac parte sit. Nam ab anno cIↃ CCCC XLIX, usque ad an. cIↃ IↃ V, archiepiscopatum Trevirensem obtinuit Ioannes Marchio Badensis. Quare, quis iste Theodericus sit, aut quando vixerit, dicere non possum. Scio, Theodericum quendam circa annum cIↃ C abbatem fuisse monasterii S. Trudonis, ac vitam scripsisse S. Landradæ. Penè est, ut eum signari arbitrer; ut non modò error sit in auctore, sed etiam sanctæ ipsius nomine. Sanè, quæ sit illa S. Lindrudis, needum reperio. At de S. Landrada, nulli ignotum puto.

Aliquantò postquam ista jam literis commisissem, ecce incido in annales Episcoporum Trevirensium conscriptos à Merssæo Minorita. Ibi lego, Henrico, qui archiepiscopus Trevirensis factus est anno IↃ CCCC LXV, successisse Theodericum, antea præpositum Ecclesiæ Moguntinæ: decessisse autem Theodericum anno IↃ CCCC LXX. Esseque hunc illum ipsum, à quo exarata est vita S. Lutrudis. Ita enim appellat, atque addit, sacram hanc virginem requiescere Corbejæ. Quæ si ita sunt (& sanè in rebus Trevirensibus, non est cur temerè fidem ei detrahamus, cùm illas ex professo tractaverit) totis quingentis annis, & ampliùs, in Theoderici ejus ætate, aberravit Simlerus: uti &, qui eum hâc in re sequitur, Antonius Possevinus in Apparatu Sacro.

Theophilus, Sergius, & Hyginus, æquales S. Macarii Romani, vitam ejus scripsere: quæ extat in vitis SS. PP. Ætas Macarii Romani parùm explorata est: ac proinde & trium istorum, quos Macarii vitam in literas misisse dicebam. Imò multa commentariolum istum planè reddunt suspectum: quæ sponte se ingerent ei, qui sine præjudicio eam, seu historiam, seu fabellam, legere volet. Sanè incerta esse acta hæc, Baronius quoque fatetur: etsi, quæ offenderent, præteriret. Nempe in re aperta non putavit verbis ullis esse opus.

Thomas Graius, testante Briano Twyno lib. III *a* de a P. 277. antiquit. Acad. Oxon. auctor est Chronici, quod inscribitur *Scala mundi*. Id opus cùm hactenus non viderim, dicere haut possim, idemne, an aliud sit, ac *Scalæ chronici*: cujus auctor, sed falsò, creditus est Lelando Otterburnus Minorita: ut dicebam lib. II cap. LVI. Ubi & conjectabam, fortasse non dici *Scalachronicon*, sed *Scotochronicon*. Sed, ut dixi, de opere needum viso, nihil certi possum adferre.

Thomas Winchecumbus, Anglus, Wigorniensis, monachus Eueshamensis ordinis S. Benedicti, cœnobii sui Chronicon posteris reliquit: ut Guilielmus Botonerus in Antiquitatibus Anglicis, atque ex eo Lelandus refert.

Titus Ampius (nisi veriùs *Tampius*, ut Fulvio Ursino placet) videtur historicum quid prodidisse. Suetonius lib. I cap. LXXVII: *Nec minoris impotentiæ voces propalam edebat, ut T. Ampius scribit: nihil esse Rempublicam, appellationem modò sine corpore ac specie*; (Casaub. *ac re*) *Syllam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit: debere homines consideratiùs jam loqui secum, ac pro legibus habere, quæ dicat.* Julii Cæsaris æqualem fuisse, suspicor.

Titus Livius de Frunolisiis (fictum nomen videtur) reliquit vitam invictissimi Anglorum Franciæque Regis Henrici V. MSus exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

V.

Valerius Marcellus, sive potiùs *Marcellinus*, prout in vett. membranis legitur, fuit inter historiæ Augustæ scriptores; ut indicant hæc verba Capitolini in Maximo, & Balbino: *Placet aliqua dicere de moribus, atque genere; non eo modo, quo Junius Cordus est prosecutus omnia; sed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellinus.*

Ubertinus Pusculus scripsit de excidio Constantinopolis. Citat Cuspinianus in imperatoribus suis.

Vedastini Monachi, pro diversis temporibus, variè auxere vitam S. Vedasti ab Alcuino scriptam: ac imprimis addiderunt exempla Dei vindicis adversus eos, qui

qui in bona, aut jura monasterii Vedastini, sacrilegè involassent.

Venonius à plerisque *Vennonius*, sed perperàm, vocatur. Est enim id nomen e *Venox* factum; quomodo ab indagandis aquarum venis C. Plautius est dictus, Fontino teste. Venonius hic celebratur à Tullio lib. XII ad Att. *At molestè fero, Venonii historiam me non habere.* Exilem fuisse, ostendit iste Ciceronis locus in primo de Legibus: *Si ad Fabium, aut ad eum, qui tibi semper in ore est, Catonem, aut ad Pisonem, aut ad Fannium, aut ad Venonium venias: quid tam exile, quam isti omnes?* Dionysius Halicarn. lib. IV Antiq. cùm Fabii, & Catonis de tribubus sententiam attulisset; refert etiam, quid senserit Ουεννώνιος a, atque eum ἀξιοπιστότερον b esse dicit. Quid de Romuli, & Remi ortu, idem Venonius prodiderit, refert scriptor de Origine gentis Romanæ. Apud Tullium pro Corn. Balbo mentio est Venonii Vindicii: Verrinâ V autem Sexti Venonii. Video esse, qui historicum signati censeat. Quod si est, Ciceroni fuerit æqualis. Sed, puto, est historicus is Tullio antiquior.

a *Vennonius.*
b *fide digniorem.*

Vibius Sequester, ut poëtæ meliùs intelligantur, scripsit ad Virgilianum, filium suum, libellum de fluminibus, fontibus, lacubus, montibus, nemoribus, & gentibus: quorum omnium nomina secundùm literarum seriem digessit. Eum libellum primus Romæ Mazochius, exinde Venetiis excudit Aldus: sed emendatiùs postea, ex MSSorum codicum fide, edidit eundem Jos. Simlerus. Hujus Vibii Sequestri in antiqua inscriptione mentionem fieri, apud Glandorpium a lego. Sed locus mihi nondum in inscriptionibus, quòd meminerim, occurrit. De Æthici historiis de Græco Latinè redditis à B. Hieronymo: planè nugæ sunt, cùm Viri eruditissimi, qui legerunt, (necdum prodiere in lucem) planè indignas censeant Hieronymo, atque in iis etiam testis ipse advocetur Æthicus.

a *In Onomast. Rom.*

Ulricus de Urimaria, Germanus, monachus Augustinianus, de origine sui ordinis opus condidisse dicitur à Philippo Bergomate, & exinde à Possevino. De quo, uti de aliis multis, plura dicerem, nisi hactenus effugisset manus meas.

Walterus Abbas cognitus est posteris vitâ B. Vindiciani, episcopi Atrebatensis: qui S. Lamberti æqualis fuit, ac S. Eligium vidit senem, & circa annum obiit IↃ C XCV. Exstat ea vita MSa in monte S. Eligii; ubi & Vindiciani est sepultura. In lucem verò edidit Haræus in epitome de vitis sanctorum a. d. XI Mart.

Windignotus Anglus, historiam Saxonum consignavit: ut Balæus reperit in Guilielmi Hormanni, vicarii Hetonensis præpositi, bibliotheca. Ambigit Balæus, an non idem hic sit, ac Windichinus Saxo. Sed jure alium esse, arbitratur Pitseus.

ADDITAMENTUM
DE HISTORIOGRAPHIS
INCERTÆ ÆTATIS.

A.

Lexander Olibertus, historiam condidit Ordinis Prædicatorum: quæ Bononiæ exstat in bibliotheca S. Dominici.

Anna Pferingetin, Germana, anno CIↃ CCCC XLIV electa fuit Abbatissa secunda monasterii Neuburgensis, ac septennio pòst obiit. Germanica lingua ad Ludovicum Bavariæ ducem scripsit vitam S. Hilarii.

Anonymus poeta vetus panxit annales Caroli M. quos edidit Reineccius.

Anonymus poëta carmine signavit res gestas Julii Cæsaris, eoque nomine municipio ab eo dignatus. Saxo grammaticus initio lib. VI. *Eximium exigui poematis precium famam quoque Cæsariana retributionis excessit. Divus siquidem Julius victoriarum suarum toto orbe editarum scriptorem illustratoremque, municipio donare contentus exstitit.* Quis poëta is fuerit, nunc non occurrit.

Anonymus Chronica condidit, sive Memoriale de factis in Marchia, & prope Marchiam Tarvisinam. Auctor est accuratus & bonæ fidei: ut intelligo ex V. C L. Balthasare Bonifacio, qui eum exstare auctor est apud V. C L. Georgium Georgianum.

Antonius Bendinellus Lucensis vitam scripsit P. Cornelii Scipionis Africani Æmiliani, qui & Numantinus est vocatus. Prodiit Florentiæ anno CIↃ IↃ XLIX.

Argentræus condidit Historiam Britannicam: ex cujus lib. II. cap. XXVII, Baronius ad annum IↃ CCC LXIX citat epistolam Salomonis, Britanniæ regis ad Hadrianum Papam, Hadriani responsum, item Salomonis literas de fundatione monasterii juxta Plelanum.

Ascar librum scripsit de vita Mahomedi, cujus meminit Bellonius in libro Singularum Observationum.

Asson scripsit historiam sancti Berchorii abbatis: quam in promtuario Tricassinarum antiquitatum edidit Nicolaus Camusatius.

B.

Nec prætereundus Baptista Paliarinus, qui Italicè quidem scripsit; sed Latinum tamen nactus est interpretem. De eo sic Leander in descriptione Marchiæ Tarvisinæ a: *Multas Vicentia nobiles & antiquas familias habet: ut refert Baptista Paliarius. Scripsit is ab initio Vicentia patria usque ad sua tempora libros sex: primum de origine urbis & imperio, praterea de fide civium, de amplitudine urbis, de agri ejus fertilitate, de viris illustribus, de familiis claris qua periere, ac nobilitate præsentium libros singulos: quos omnes Arnardus Vicentinus patria studio ac honore ductus è vernaculis fecit Latinos, nobisque qua est humanitate singulari, communicavit.*

a *P. 734. edit. Col.*

Becanus. Hoc de opere non magnificè admodum sensit Gerardus Volpardus, *vir prudens*, qui, (ut de eo scribit Gerardus Geldenhaurius Noviomagus præfatione in Germanorum historiam) *multis civitatum ac principum conventibus legatus interfuerat.* Hic, ut idem paullo post ait, *cum vidisset chronicon Hollandiæ à doctore Becano consarcinatum, dicebat, Becanum videri sibi similem, imperito fabro lignario, qui ædificandæ domus materiam absque temporis delectu casam, convexisset ignorans, quæ ligna cui domus parti, quæ teredinibus & cossis maximè obnoxia, quæ ad firmitatem, quæ ad commoditatem, quæ ad ornatum utiliora forent.*

Beneius Longobardus omnium populorum ac regum historiam ab orbe condito ad sua usque tempora deduxit.

Bernardinus Falconius de miraculis B. Mariæ de Laureto, MSusque exstat Pisauri in bibliotheca ducis serenissimi.

Bernardus Vapovius rerum Polonicarum commentarios aggressus: de quibus ita amplissimus vir Joannes Herburtus de Fulstin in præfat. Chronici sui: *Bernardus autem Vapovius post omnes illos superiores,* (Vincentium Cadlabeum, utrumque Joannem, Dlugossum, & Miechoviensem) *politiore quidem eloquio, & veritatis indaganda ac posteritati prodenda summo studio usus est: verum*

rum hunc, aut immatura mors, aut negotia Reip. à cœpto opere cùm revocassent, fragmenta tantummodo historiæ nobis reliquerunt, partum vero maturum inviderunt. Idem Herburtus semel iterumque auctoritate ejus utitur lib. I. cap. II. uti & cap. IV.

Bilius Armoricanus Levita à Simlero vocatur, homo castigatæ tum fidei, tum eloquentiæ, diciturque vitam scripsisse S. Machuti, sive Maclovii, Britanni. Sed non aliam S. Maclovii vitam hactenus contigit videre, quam quæ nomen præfert Sigeberti, monachi Gemblacensis. Non tamen primus eam Sigebertus in literas retulit. Cùm in præfatione dicat, ab antiquiore quodam, sed barbarè & incompositè esse descriptam, ita ut quasi nullius auribus digna in oblivionem omnium venerit: eoque se compulsum, ut scriptum istud corrigeret, ac limaret, reservata interim historiæ veritate.

C.

a Alii Corippus. Crastonius Gorippus *a* composuit libros Joannidis: sive de gestis Joannis Boëmiæ regis, qui decessit anno clↃ ccc XLVI. Libri isti in Budensi bibliotheca exstitere. Memorat Cuspinianus in opere de Impp.

D.

Donatus diaconus, & monachus monasterii S. Trudonis, reliquit vitam S. Trudonis: ut est auctor Possevinus. Equidem vidi eam vitam Trudonis, cujus apud Surium auctor est Theodoricus abbas: vidi & illam Molani in indiculo sanctorum Belgii: ex quibus duabus suum contexuit Haræus in epitome Sanctorum: vidi denique & MSam Trudonis vitam in anonymi Brabantiæ Chronico MSo, quod Amstelodami in publica adservatur bibliotheca. Sed quæ nomen Donati præferret, nondum contigit videre.

E.

Enguerranus de Monstrelet Gallus, vixit anno clↃ Ↄ: ac Gallicè historiam Gallicam condidit, ab eo tempore exorsus, ubi desinit Frossardus, inque suis temporibus desinens. Bonæ fidei esse, judicium est Popilierii lib. VIII de historicis.

F.

Franciscus Bartolus Assisias Ord. Min. reliquit quædam de passione Domini, item historiam S. Mariæ de Portiuncula.

G.

Galeacius Capella patria fuit Mediolanensis, ut Leander ait in Italia sua, quo loco de eruditis ejus urbis viris agit. Natus fuit anno clↃ cccc LXXXVII Nonis Martii. Condidit libros VIII de bello Mediolanensi, bellis in Italia gestis, ac imprimis Mediolanensi ab anno clↃ Ↄ XXI usque ad ann. clↃ Ↄ XXX. Obiit anno clↃ Ↄ XXXVII, III Eid. Sextiles.

Gordianus Gothus de rebus Germanicis testis advocatur Erasmo Stellæ Libonotano initio libri I de antiquitatibus Borussiæ.

Gregorius Cassinensis seu Benedictinus monachus, scripsit de captis Hierosolymis, & de transitu peregrinorum ad terram sanctam, carmine lib. I. quem fecit rogatu Bernardi Balnensis episcopi. Item de passione S. Restitutæ virginis, & de passione SS. Casti & Cassii, & de vita S. Geraldi Episcopi, & Confessoris, atque alia. Obiit Piperni, civitate regni Neapolitani.

Gualterus Bristollensis, Abbas cùm sermones aliquot, tum sui etiam temporis historiam reliquit.

Guido abbas ord. B. Dionysii prope Lutetiam, volumina duo reliquit de vitis Sanctorum.

Guicardus Monachus & abbas S. Trudonis, congregationis Cluniacensis, Latinè scripsit vitam S. Trudonis.

Gulielmus, Lateranensis Cancellarius, à Cuspiniano refertur inter auctores, quorum operâ usus est opere de Impp.

H.

Henricus Dandalus Venetorum historiam scripsit. Ex qua aliqua de Frederico II. adfert Collenutius lib. IV Hist. Reg. & ex eo Leander in Italia sua, ubi Capitaniatam, Apuliæ planæ partem, describit.

Hermannus Dalmata, & Robertus Ketenensis: Saracenorum Chronica, de vita Mahumetis & successorum ejus: item librum de generatione Mahumedis, & nutritione ejus, ex Arabico vertit Hermannus Dalmata: estque ea translatio edita cum Alcorani epitome ex Alcorano excerpta, Latineque edita partim ab hoc Hermanno Dalmata, partim ab Roberto Ketenensi, sive Kenetensi, vel, ut in aliis libris est, Renetensi, ex Anglosaxonibus Britanno, Archidiacono Papelensi. Vixere ambo circa annum clↃ c XX. tempore Petri abbatis Cluniacensis, cujus hortatu hæc tralatio fuit suscepta, ut in præfatione ad Petrum Cluniacensem testatur, isque quem dixi Robertus Ketenensis.

I.

Jacobus, Neoburgici, seu Neuburgensis monasterii præfectus consignavit genealogiam Austriacam ante Lazium: ut Georg. Fabricius ait Orig. Saxon. lib. II *a*, a P. 100.
IV *b*, VI *c*. b P. 446. c P. 572.

Joannes de Granario opus de historiis & historicis reliquit: ex cujus parte prima in verbo *Invenire*, quiddam de etymo instrumenti quod Albeonam quasi al-by-on, dici ait, adfert Brianus Twynus lib. II *d*, de antiquitate Oxo- d P. 217.
niensis Academiæ.

Joannes Miechoviensis. Joannes Herburtus de Fulstin præfatione in compendium suum Historiæ Polonicæ: *Primus, quod ego sciam, Vincentius Cadlubcus rudi ac impolito stylo res Polonorum annotavit verius, quàm descripsit. Post eum verò secuti sunt Joannes Dlugossus, & Miechoviensis, diligentiâ ac fide in perscribenda historiâ singulari: cæterum non eo ordine ac verborum sententiarumque gravitate usi, ut ad externorum optimis literis purgatasque & teretes aures scripta illorum penetrare possent.*

Jo. Baptista Bonacossus de Estensibus scripsit.

Ivonis, abbatis Gluniacensis, historia figuralis exstat MSa apud Helvetios in monasterio S. Galli.

K.

Kemmingius, Præpositus S. Galli in Helvetia, excerpsit gesta Francorum ab anno Ↄ ccc VIII usque ad Ↄ ccc XXVI. Habes ea MSa in monasterio S. Galli.

M.

Mainardus, Imolanus episcopus, multa de Frederico II. scriptis mandavit: ut ait Leander in descriptione Italiæ.

Martius Guassus historiam perduxit usque ad an. clↃ cccc XXIV.

C. Memmius. *Quam stultè conficta, quam apertè ementita sunt.* Citat Priscianus in VIII. ac ementita interpretatur ἐψευσμένα. Flavius Caper lib. de Orth. dicit *macellum* esse tantum numeri singuli, etsi Memmius dicat, *ista macella*. Et Nonius in Clivus ait, *Neutri, apud Memmium invenimus, cuius auctoritas dubia est, ille ardua nitens fortuna escendere clivæ.* Apud Servium lib. IV Æn. dicitur *Gaius Memmius de triumpho Luculli* scripsisse *Syriaci calceolis gemmarum stellati coloribus.*

Monachus Pegaviensis condidit historiam de Viperto Marchione: quæ incipit ab anno clↃ XL, ac terminatur in anno clↃ c XXIV. Edidit Reineccius.

N.

Nicolaus Horius Rhemensis præter alia, quæ apud Possevinum legere est, vitam scripsit beatæ Barbaræ: item historiam cujusdam Mariæ.

Nicolaus Tegrimius, patritius Lucensis, jurisconsultus, post honores in patria gestos descripsit vitam Castruccii *e*, e Parisiis
Lucensis, Pisani, ac Pistoriensis tyranni. Egregiâ fide id Jo. Bocar-
opus exarâsse, Paulli Jovii est judicium: tum in Castruccii, dus edidit
tum in Tegrimii elogio. Utrobique autem Machiavellum an. 1546.

exa-

exagitat, quòd in gratiam Florentinorum, quos maximis sæpe cladibus affecerat Castruccius, nimis tanti ducis gestis detraxerit.

P.

Pancratius Justinianus Venetus præter Paradoxa librum edidit de Aristocratia Venetorum.

Papiæ & Carini historicorum meminit Leander in descriptione Italiæ, quo loco de Piceno tractat.

Petrus Bembus Venetus Cardinalis, Venetiis natus est XIII Kal. Jun. anno CIↃCCCCLXX. A Paullo III. Pont. adscitus fuit in Collegium Cardinalium. Meminit & libri sui de Urbini ducibus, lib. III epistolâ ad Sadoletum cujus initium, *Cum Venetias*. Meminit & dialogi sui de Metaurensium ducibus, epistola ad Herculem Gonzagam Cardinalem, quæ exstat libro VI epistolarum. Obiit Romæ anno CIↃIↃXLVII. Vita ejus descripta à Joanne Casa, prodiit Florentiæ *b*.

b *Apud Juntam* 1567.

R.

Rassanus sæpius à Leandro in Italiæ descriptione testis laudatur eorum, quæ ad Italiæ situm atque historiam pertinent: ut omnino & ipse argumentum hoc tractasse videatur.

S.

Schritovius antiquissimus Bojorum historicus, quem Aventinus reponit inter domesticos scriptores, quos sequatur in suis Annalibus.

Stephanus Lusignanus Cyprius ipse, Cypriam historiam scripsit.

His etiam temporibus in literis versabatur inque opere Patavinorum annalium condendo districtus fuit Stephanus Venturatus. Sed Caroli demum temporibus edidit: ut qui illud perduxerit usque ad annum CIↃIↃXXIII. Orditur autem ab anno CIↃCLXXIV, qui ingenti incendio memorabilis est, unde ad eum quem dixi annum per consules & prætores progreditur. Decessit anno CIↃIↃXXVII. Quorum nihi judicium a Clarissimo viro, Laur. Pignorio.

T.

C. Trebonius librum, ut puto, edidit de dictis sive jocis M. Tullii. Sanè hoc indicare videntur verba illa, Tullii lib. XV epist. ult. quæ ad ipsum est Trebonium: *Liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui! primùm quod tibi facetum videtur, quicquid ego dixi; quod aliis fortasse non item. Deinde quod illa sive faceta sunt, sive sic fiunt, narrante te, venustissima: quin etiam antequam ad me veniatur, risus penè omnis consumitur.* Unde cognoscitur, multa præmisisse, antequam veniret ad Ciceronis dicta. Continuo subdit: *Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me, tam diu cogitavisses; ferreus essem, si te non amarem. Cum verò ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam à seipso, quam me à te amari, cui quidem ego amori, utinam cæteris rebus possem, amore certe respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis.* Fabius Quinctilianus dubitare videtur an libri de jocis Ciceronis fuerunt Tironis. Fortasse igitur Trebonii fuerint, sed a Tirone, vel alio, adaucti. Hujus Trebonii ad Ciceronem epistola est sextadecima libri XV: ex qua cognoscimus etiam invectivam fecisse, sive in M. Antonium, sive in alium quempiam istarum partium, aut civem saltem improbum, atque eum finisse opus hoc suum quopiam, quod Cicero cum Trebonii honore dixisset. Sed Trebonium ipsum audiamus: *Commnavi tibi munusculum ex instituto meo, & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi.* Exinde de opere hoc suo ita refert: *In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis εὐθυρρημονέστερος videbor, turpitudo personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines & cives. Deinde qui magis hoc Lucillio licuerit assumere libertatis quàm nobis? cum, etiamsi odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret.*

V.

Valerius, Hipponensis præsul, cui S. Augustinus successit, de vita monachorum, & alia quædam composuit; ut ex Volaterano refertur in epitome Gesneri.

Vulcatius Sedigitus librum de poëtis scripsit. Inde judicium ejus de comicis promit Gellius lib. XV. cap. XXIII.

W.

Wigandus Vietor Theologus & historicus anno natus est CIↃCCCCLVII Kalandis Maji: atque obiit anno CIↃIↃXXII. VI Kal. Sept. ut tradit Elias Reusnerus in diario historico.

DE ANONYMIS ÆTATIS INCERTÆ.

Tque eorum, quos proximè recensuimus, nomen quidem compertum habemus: at ætatem non item. Sunt verò alii quoque, quorum nec promere nomen possumus, nec ætatem. Ut in universum quatuor sint historicorum classes. Quorundam enim & nomen scimus, & ætatem: quorundam ætatem, haut nomen: quorundam nomen, non ætatem: quorundam nec nomen, nec ætatem. Ex quibus postremi deinceps explicandi sunt nobis. In iis ne nullus sit ordo, in argumento, quod tractatunt, literarum series observabitur.

Agmen ducat antiquus auctor Chronici de monasterio *Abentonensi*, seu Aventonensi, quod & Abonense, seu Avonense, nominatur. Est autem Albone seu Avone, prout Ptolomæus vocat, (*Avington* vulgo dicitur) vicus exiguus Glocestriæ juxta flumen Sabrinam. Anonymus ille imprimis sequitur Gualterum Hemingforde, Canonicum Gisborneniem: ut observat is, qui præfatur in Matthæum Westmonasteriensem. Aliqua ex eo adfert quoque Brianus Twynus lib. II *a* de antiquitate Academiæ Oxoniensis.

a P. 142.

Alius in literas retulit vitam *B. Aleidis* Scarenbekæ, virginis sacræ in camera B. Mariæ apud Bruxellam, quæ vita excessit anno CIↃ CC L. Ea vita MSa invenitur in monasterio Rubræ vallis apud Bruxellam: ut in Chronico Cisterciensi Miræi *b* lego.

b P. 259.

Incertus quidam *Alexandri Magni* vitam exaravit: sed prodigiosis plenam mendaciis. Nec nuperum esse fœtum, indicat, quòd etiam ante quatuor secula ejus meminerit Silvester Gyraldus. Manuscriptum se habere, ait Barthius Adversariorum lib. II. cap. x: uti & ante eum Franc. Juretus, notis in Symmachi lib. x. epist. LIV. qui auctorem appellat Æsopum, ac interpretem ejus Julium Valerium. Sed & auctoris, & interpretis nomen fictitium est. Nec dubium, quin monachus quispiam Latinè, ut potuit, scripserit. Videndum, idemne, an alius sit liber, qui inscribitur *Alexandrides*, estque de gestis Alexandri Magni. Cujus MSum exemplar est in bibliotheca publica Academ. Cantabrigiensis exaratum anno CIↃ CCC LXIII, IV Octobr. ut est apud Thomam Jametium. Præfatio ejus incipit hoc pacto, *Moris est usitati*, &c.

Auctor Latinus vel interpres libri de vita Apollonii Tyrii editus est ab amplissimo clarissimoque Marco Velsero: ac MSus quoque exstat in bibliotheca Rauracorum. Eum non multo post Cassiodorum vixisse, suspicio est Barthii Adversariorum lib. XIV. cap. IX. quo ipso opere non pauca ejusce scriptoris, partim corrigit, partim illustrat. Multa sanè habet vestigia antiqui moris Romani. *Dulcem & eruditum scriptorem*, vocat idem Barthius lib. LVIII. cap. I. Nec alienus est ab eorum opinione, quibus videtur vitæ hujus auctor, vel interpres SYMPOSIUS, centum ænigmatum conditor, ex quibus ænigmatis sapientum suorum doctrinam effonnavit Apollonianæ vitæ scriptor. Anno CIↃ IↃ Constantinus quispiam Græcè eum transtulit versibus politicis: ut clarissimo, & nobis amicissimo, Joanni Meursio monitum. Imò & Gotfridus Viterbiensis in Pantheo suo Latinis eum versibus qualibus-qualibus conclusit.

Anonymus condidit historiam *Aquitanicam*: cujus fragmentum ex scheda pervetusta exstat in corpore historiæ Francicæ ex bibliotheca Petri Pithœi in Germania edito *c*. Orditur ab obitu Hugonis Capeti: ac desinit in morte Philippi Pulchri, quæ incidit in annum CIↃ CCCVIII, atque eclipsi, quæ biennio pòst contigit.

c Francof. an. 1596.

Anonymus reliquit *Augustense Chronicon*: ex quo Matthæus Marescalcus de Bappenheim, J. U. D. & Canonicus Augustanus, exceptum dedit ab an. IↃ CCCC LXXIII usque ad annum CIↃ CIV. Exhibuit Freherus in Scriptoribus Germanicis à se editis.

Idem Matthæus Mareschallus ex incerto scriptore *Australis Chronici* antiqui, exceptum exhibuit ab anno Domini IↃ CCC LII usque ad annum CIↃ CCC XXVI. Repræsentat similiter Freherus in scriptoribus veteribus rerum Germanicarum. Atque accedit ibidem ejusdem historiæ Australis pars plenior de gestis sub Rudolpho Habspurgensi, Adolpho Nassovio, & Alberto Austriaco: nempe ab anno CIↃ CC LXXVI, usque ad annum CIↃ CCC III.

Alius, jussu Folcardi, abbatis Blandiniensis, signavit vitam *S. Bertulphi* Confessoris, quæ est apud Surium a. d. v Febr. Bertulphus is obiit circa annum IↃ C LXXX. Corpus ejus Rentica Bononiam Galliæ, inde Harlebecam, tandem Blandinium (id Gandavi est monasterium S. Petri) translatum fuit: quod anno contigit IↃ CCCC LV: ut cognoscere est ex historia Gerardi Broniensis, & Jo. Molani Natalibus in S. Gudualo. Cæterùm in ejus thecam etiam S. Amalbergæ, & aliorum sanctorum reliquiæ translatæ fuerunt, tempore Alexandri PP. & Philippi Francorum regis anno Christi CIↃ LXXIII: quemadmodum in vita Bertulphi capite ultimo refertur.

Anonymus antiquus, natione Britannus, monachus cœnobii *de Briton* seu Bruton, hujusce monasterii sui annales reliquit: qui sic incipiunt, *Wilhelmus Conquæstor, dux Normanniæ, venit in Angliam*, &c. Eorum testimonio se tuetur Brianus Twynus lib. III *a* de antiquitate Acad. Oxon. *a* P. 285.

Anonymus Anglus, monachus Benedictinus in cœnobio Dunelmensi, *chronica* posteritati reliquit: quorum Pitseus meminit opere de scriptoribus Britannicis.

Incerti nominis monachus *Cluniacensis* opusculo quodam enarrat, quâ occasione, & à quibus, caput *S. Clementis* papæ, & martyris, Constantinopoli translatum sit Cluniacum. Hujus libelli posterior pars refertur verbis ipsis DALMATII DE SERCIACO, viri nobilis & literati; qui cum Pontio de Busseria Clementis hoc caput furto abstulerat, &, uti voverat cum socio, Cluniacensi obtulerat Ecclesiæ. Quod factum anno CIↃ CC VI, temporibus Innocentii Papæ, & Philippi Francorum regis. Tractatus autem, quem dixi, editus fuit à Rostango, Cluniacensi monacho: atque ex MSo expressus legitur in bibliotheca Cluniacensi Martini Marrieri.

Nec prætereundus nobis auctor *Francorum* annalium, ex quibus Canisius Tom. III. Antiqu. Lect. luculentum annorum LII fragmentum exhibet. Incipit illud ab anno IↃ CC XLI: desinit autem in anno IↃ CC XCIII. Multa ex hoc scriptore restitui possunt in Rheginone, qui eum, mutato aliquantum stylo, exscribere solet. Verba Rheginonis de eo sunt hujusmodi ad annum IↃ CCC XIV: *Hæc, quæ suprà expressa sunt, in quodam libello reperi, plebeio, & rusticano sermone composita: quæ ex parte ad Latinam regulam correxi; quædam etiam addidi, quæ ex narratione seniorum audivi.*

Ignotus etiam est Annalium Francicorum conditor: unde Pithœus pusillum fragmentum, quod codici legis Salicæ subjunctum invenerat, antiquis annalium scriptoribus, quos primus edidit, subjunxit.

Item alius est, unde luculentum fragmentum, nempe ab anno ɔcc v i i, usque ad annum ɔcc xc, ex peranti-quo codice Nazariano Marquardus Freherus edidit, in corpore veteris ac synceræ historiæ Francicæ.

Est & alius perantiquus auctor operis, quod inscribitur, *Gesta Regum Francorum epitomata*: atque exstat in eodem Corpore historiæ Francicæ, quod curâ Marquardi Freheri prodiisse, diximus. Concinnata sunt gesta hæc, tum ex Gregorio Turonensi; tum ex anonymo illo vetusto; unde & consarcinator operis, quod Aimoini nomine a potiori parte nuncupatur, ad verbum ea exscripsit, quæ lib. i v. à cap. x l i. usque ad caput l i i, leguntur.

Quando ætatem egerit scriptor vitæ *S. Fursei*, non tam clarum est, atque ipsa Fursei ætas: quam verba illa in ea vita indicant: *A Francorum rege Clodoveo, & Patritio Erchenaldo, honorificè susceptus, monasterium in loco, quem nuncupant Latiniacum, construxit.* At Clodoveus Francis imperare cœpit anno Christi cccc l x x x v. ac rexit annis xxx. Verba ea Fursei leguntur apud Surium ad diem x v i Jan. Videtur auctor fuisse par Furseo, vel sanè suppar. Saltem antiquum esse, docet, quòd ejus vitæ meminit, imò ad verbum multa exinde exscribit, Beda Ecclesiasticæ Anglorum historiæ lib. i i i. cap. x i x.

Auctor de vita *Guilielmi Conquastoris* primùm cum Thoma Walsingam, & aliis Anglicarum, Normannicarum, & Hibernicarum rerum scriptoribus, publicatus fuit à Guilielmo Camdeno; qui & ejus operis parentem esse suspicatur Guilielmum Pictavensem, Luxoviorum Archidiaconum.

Scriptor vitæ *B. Landelini*, abbatis Crispiniensis, quæ apud Surium exstat a. d. xv Jun. satis est antiquus; cùm ejus ante annos penè sexcentos meminerit Baldericus in Chronico Cameracensi lib. i i. cap. x x x v i i i. Imò longè Balderico antiquior videtur. Nam ait in præfat. se *dicturum illa, quæ hominum veridicorum narratione comperit.* Quæ accipio, non de scriptis; sed sermone eorum, qui vel novissent Landelinum, vel saltem à parentibus, aut majoribus, ista accepissent. Quare videtur fuisse non ita multò post B. Landelinum. Is autem fuit temporibus Dagoberti, Francorum regis, ejusque successoris, Clodovei i i, cùm Romæ sederet Martinus: hoc est, circa ann. ɔc l. Vide &, quæ infrà dicam de Philippo, abbate Bonæ spei.

Anonymus de vita Ludovici, octavi ejus nominis Galliarum regis, qui pater S. Ludovici fuit, ex bibliotheca Petri Pythœi comparet in corpore Historiæ Francicæ in Germania excusæ *a*.

Incertus auctor, sed, ut creditur, Silviniacensis cœnobii monachus, in literas misit vitam *S. Majoli*, abbatis Cluniacensis i v: ac præterea composuit i v libros de miraculis ejusdem Majoli. Habes in bibliotheca Cluniacensi.

Anonymus reliquit *Chronicon Manniæ*, quæ insula est inter Britanniam & Hiberniam: atque alio nomine Mona, vel Menavia nominatur. Videtur scriptum à monacho, vel monachis cœnobii in Russin, quod præcipuum insulæ oppidum est. Ex antiquo illud codice edidit, & suæ descriptioni Britanniæ addidit Guilielmus Camdenus. Incipit ab an. c1ɔ x l v i i: ac desinit in an. c1ɔ cc l x v i. Sed manu aliâ, ac recentiori, paucula ei sunt addita de an. c1ɔ cc l x x, & c1ɔ ccc x i i i, & c1ɔ ccc x v i.

Anonymus transtulit ex Hebræo historiam *Matthiæ* Apostoli. Eam versionem in antiquissimis membranis reperit Wolphangus Lazius, atque unà cum Abdia Babylonio edidit in lucem Oporini opera anno c1ɔ ɔ l i.

Anonymus memoriæ prodidit vitam *Maximiliani*, episcopi Laureacensis, Celenæ in Pannonia martyrio affecti temporibus Decii imp. & Xysti i i papæ. Exstat ea vita in bibliotheca Formbacensi eleganter descripta: ex qua complura se hausisse fatetur Gaspar Bruschius lib. i. de Patavio Germanico. In bibliotheca etiam Tornacensi superesse, auctor est Molanus.

Nec magis nomen ejus compertum habemus, à quo consignata est vita S. Meinwerci, Paterbornensis episcopi; qui temporibus fuit Henrici Claudi; imò & consanguineus ejusdem, ac familiaris; ut ex ea vita satis liquet. Fortasse aliquis scriptorem cum Meinwerci æqualem credat. Sed recentiorem esse, ostendit, quòd cap. x l v i i i referat, ut Rotho, successor Meinwerci episcopi, dedicârit Ecclesiam S. Galli anno Christi c1ɔ x l i i i. item quòd cap. l i i mentionem faciat Imadi, qui ex sorore Meinwerci natus fuit, ac Rothoni in episcopatu successit. Denique quòd cap. l x x v i, expendens decreta Synodi Selingenstadiensis de jejunio quatuor temporum, obducat iis auctoritatem Gregorii v i i, qui Romanus est factus episcopus anno c1ɔ l x x i i i. *Unus*, inquit, *Gregorius Papa ejusdem nominis* v i i, *qui Hildebrandus monachus, ejusmodi varietatem, & confusionem, secundùm Apostolicæ normæ consuetudinem, reformare cupiens*, &c. Quare Gregorio hoc antiquior esse nequit.

Incertus scriptor condidit Chronicon *Montis-Sereni*, cœnobii in diœcesi Magdeburgensi. Quod incipit ab anno c1ɔ x x i v: ac desinit in c1ɔ x l v. Hujus MSum codicem habuit Marquardus Freherus: quem se Meibomio edendum dedisse, refert ipse in Director. historicorum, quod scriptoribus rerum Germanicarum à se publicatis præmisit.

Nec vel nomen, vel ætatem ejus scimus, qui vitam signavit Beati *Morandi Confessoris*, monachi Cluniacensis, discipuli S. Hugonis abbatis Cluniacensis. Eam ex MSo cod. expressit Martinus Marrier in biblioth. Cluniacensi.

Est & anonymus, monachus *Ochsenhausanus*; qui breviter constrinxerit vitam *Henrici à Zwifaltach*, Suevi; qui Prior in eodem fuit monasterio. Eam reperies apud Henricum Canisium Tomi i v. parte secundâ.

Alius, natione Anglus, egit de bellis, & aliis rebus gestis regis Angliæ *Richardi* I. Adservatur MSus in Collegio S. Magdalenæ.

Discipulus Eberhardi, archiepiscopi Salisburgensis, explicuit vitam *S. Ruoberti*, seu Rudberti, primi Salisburgensis episcopi, Bojariorum, ut vocant, Apostoli. Habes apud Canisium Tom. i i. Antiq. Lect. & correctiùs auctiusque Tom. v i.

Anonymi exstat historia *scholastica*, quæ, ut inscriptionis verba retineam, est *super novum testamentum cum additionibus atque incidentiis.* Excusa est, ut ibidem dicitur, *in Trajecto inferiore per magistros, Nicolaum de Ketelaer, & Gerardum de Leempt, anno* c1ɔ cccc l x x i i i. Estque de vita Christi, & Apostolorum: Scripturis adjeciuntur non pauca, quæ eas illustrent; imprimis si qua oboriatur difficultas. Invenire est, cùm alibi, tum in bibliotheca publica Amstelodamensi.

Auctor Chronici de gestis *Simonis Comitis* prodiit in lucem typis antiquis, nec expresso typographi nomine. Inscriptio est ejusmodi: *Præclara Francorum facinora, &c. non impigrè gesta ab illustrissimo principe, montisque Fortis comite.* Luculentum ex eo opere locum adducit N. Camuzatius Tricassinus, epistolâ eâ, quam Petri Sarnensis Historiæ Albigensium præmittit.

Dispiciendum quoque de ætate ejus, qui condidit Chronicon *Swarzachense*. Ejus MSum exemplar in bibliotheca fuit Marquardi Freheri.

Nec facile est promere ætatem, quâ vixerit auctor chronicorum monasterii *Udalrici, & Afræ*, apud Augustam Vindelicorum. Quod chronicon Henricus Stero locis aliquot interpolavit. Hujus pars ab anno c1ɔ c l i i, usque ad annum c1ɔ cc l x v, comparet in veteribus rerum Germanicarum auctoribus à Frehero repræsentatis.

Anonymi martyrologium, quod & *Viola Sanctorum* inscribitur, typis in lucem prodiit an. c1ɔ cccc x c i x. Exstat in publica Amstelod. bibliotheca. Sed non tanti est, ut de eo plura hic dicamus. Idem judicium esto de multis aliis, quorum tum auctor, tum ætas incerta est: quæ idcirco præterimus. Etsi nec ignorem, complura superesse, quæ referre operæ pretium foret. Sed quæ ejusmodi sunt, ea commemorare non defugiam, cùm plus otii nactus ero: nec deerunt unquam horum amantes studiorum, qui & illa omnia, quæ me fugerint, suâ suppleant industriâ.

a Francof. Wechel. an. 1596.

LIBRI TERTII PARS TERTIA;

Quæ est

DE HISTORICIS PRÆTERMISSIS.

CAPUT I.

Historici prætermissi à nobis libro primo: hoc est, qui antecesserint tempora Severi imp. Ut sunt, Marcellus Marci filius de SS. Petri & Pauli certamine cum Simone mago. Papinius Statius Germanicorum, & Dacicorum auctor, juxta nonnullos. Sex. Julius Frontinus de strategematis. Claudius Pollio de vita Musonii Bassi. Appuleius Milesiarum conditor, & fortè epitomes historicæ. Corvinus Clemens, seu Celer, de gestis Alexandri Magni. Eutychius Proculus Siccensis. Incertus de martyrio Felicis, Fortunati, & Achillei. Massus episcopus de martyrio Dionysii, Rustici, & Eleutherii.

Laboris hactenus insumti nondum pœnitet. Attamen animus jam fatigatus finem respicit, atque optat, ut lectorem, bonis multis oneratum votis, tandem liceat dimittere. Nec quicquam adeò ab eo revocat instituto, quam metus iste, ne parùm aliis satisfaciam, qui ipsi mihi nondum satisfacio. Veteres enim schedas meas versanti; subinde etiam oculos, atque animum, alio, atque alio scriptore, pascenti; ecce plusculi se offerunt rei gestæ auctores, quibus in historia nostra de historicis, aliquis debeatur locus. Quare rectè me facturum puto, si eos etiam secundùm temporis ordinem digeram, ac quasi ad signa sua revocem. Si enim comitari priores haut potuerunt; at saltem nihil impedit, quo minùs bonis eos avibus consequantur. Nempe illorum imitentur exemplum, qui, exercitu Urbe egresso, nomina demum militiæ dederint; aut morbo, aliâve sonticâ de caussâ, domi fuerint detenti. Quales, non cum aliis quidem, attamen simul ac possunt, læti sese in viam dant: nec itinere eo cessant, priusquam, ut animis, ita iisdem etiam castris jungantur. Quisquis igitur memoratos antè historiæ scriptores considerare mecum dignatus es; si adhuc non displicui, etiam residuam operis partem, & quasi mantissam, benignis adspicere oculis grave, quæso, ne duxeris.

Primus prodeat Marcellus Marci Fil. qui clarui sse dicitur temporibus Neronis, & deinceps. De eo sic Sigebertus initio operis de scriptoribus illustribus: *Marcellus, Marci præfecti urbis Romæ filius, ex discipulo Simonis magni, discipulus B. Petri Apostoli, conflictum Apostolorum, Petri & Pauli, cum Simone mago, cui assiduus interfuit, rogatu Christianorum, qui non interfuerant, fideliter conscripsit, & Ecclesiis Dei prope, vel procul positis, legendum concessit. Ad sanctos, Nereum, & Achilleum, pro Christo in Pontiana insula relegatos, scripsit de mirificis actibus B. Petri, & Pauli, & de magicis artibus Simonis Magi. Scripsit de obitu sanctæ Petronellæ virginis, filiæ B. Petri Apostoli. Scripsit de passione S. Feliculæ virginis, & martyris. Scripsit de passione S. Nicomedis, presbyteri Martyris.* Sed commentitiis scriptis impositum fuit Sigeberto: etsi hac parte eum sequi non dubitàrit Tritthemius.

Papinius Statius (Statio enim cognomen ei, non Papinio, contrà quam multi putant, qui Statium Papinium vocant) Domitiani ævo longè lateque radios sui nominis spargebat. Præter ea, quæ supersunt, Germanica, ac Dacica, condidit: ut quidem apud Popelinierum lego lib. VI. Historiæ Historicorum. Vellem tamen addidisset, quo argumento compulsus sic sensisset. Nihil enim tale de eo Crinitus; imò nec longè hoc doctior, & diligentior, Gyraldus. Poëtam eum cum scholiis in Thebaida, quæ ex Hygino, Servioque, majori ex parte sunt excerpta, primus edidit doctissimus Franciscus Tiliobroga. Is poëtam hunc *Papinium Surculum* nominat. Imò jam olim, in commentariis suis hoc cognomen agnovit Augustinus Dathus Senensis. Nec longè abit, quod in quibusdam vett. libb. est, Ursulus, vel Sursulus, quod est in codice manuscripto bibliothecæ in Academiâ Cantabrigiensi. Sed ut in Plauto Menæchmi duo errorem pepererе; ita hic Statii duo: unus rhetor, cognomine Surculus, patria Tolosanus; qui Neronis tempore fuit: alter poeta, patriâ Neapolitanus; qui floruit sub Flaviis, ac maximè sub Domitiano. Cui rei jam ab aliis observatæ, non ulterius insistam. De certamine super patria ejus, vide Picarti Celtopædiam. Meminit Statii inter alios Wippo, panegyrico in Henricum III:

Ex nostris monitis callebat Statius auctor
Thebanos juvenes miseros discernere flammis.

Papinius quoque intelligendus apud B. Hieronymi æqualem Sulpitium Severum; quando dialogo III citat hunc versum, ut vocat, Scholasticum.

Captivumque suum mirantibus intulit Argis.

Sextus Julius Frontinus, prætor urbanus fuit, Vespasiano II, ac Tito Coss. ut ait Tacitus lib. IV. Histor. quod fuit anno V. C. IↃCCCXXIII. Eo ejurante hanc dignitatem cepit Domitianus. Consularem virum appellat Ælianus lib. de instruendâ acie; præfat. ad Hadr. Cæsar. cap. I. in consulum tamen serie nulla ejus mentio, ut fuisse videatur ex consulibus in demortui locum suffectis. In pretio erat temporibus Nervæ, ac Trajani. Unde Ælianus in proœmio libri de instruendâ acie, quem Hadriano dicavit, ait, Frontinum idem argumentum tractâsse, atque eum suæ ætatis scriptorem vocat. *Frontinum*, inquit, *nostra ætatis virum consularem.* Sed apertius id est ex ipso Frontino. Nam Nervæ se jussu de aquæductibus agere, in præfatione libelli de iis, auctor est. Idem in prologo libri de agrorum qualitate, & controversiis limitum, non alium, quàm Trajanum, designat, cùm loquitur *de maximo imperatore, qui victoriam Dacicam proximè reserâsset.* Trajano autem dilectum fuisse, claré arguit Vegetius lib. II. cap. III. his verbis: *Nam unius ætatis sunt, quæ fortiter fiunt: quæ verò pro utilitate Reipubl. scribuntur, æterna sunt. Idem fecerunt alii complures, sed præcipuè Frontinus, divo Trajano ob ejusmodi compro-*

 batum

batus industriam. Ubi signat libros Frontini de scientia militari. Quos edidit ante libros strategematum: ut ostendunt verba illa in prologo ejus operis: *Cum ad adstruendam rei militaris scientiam, unus ex numero studiosorum ejus accesserim; eique destinationi (quantum cura nostra valuit) satisfecisse visus sim: deberi adhuc institutæ arbitror operæ, ut solertia ducum facta, quæ à Græcis unâ στρατηγημάτων appellatione comprehensa sunt, expeditis amplectar commentariis.* Primùm autem tres tantùm strategematum libros scribere decrêrat: uti fidem faciunt verba ista in eadem præfatione: *Quo magis autem discreta ad rerum varietatem aptè collocarentur, in tres libros ea diduximus. In primo erunt exempla, quæ competant prælio nondum commisso. In secundo, quæ ad prælium, & confectam pacationem, contineant. Tertius inferendæ solvendæque obsidionis habebit στρατηγήματα: quibus deinceps generibus sua species attribui.* His postea quartum adjecit; ut arguunt verba ista, quibus in librum quartum præfatur: *Multâ lectione conquisitis strategematibus, & non exiguo scrupulo digestis, ut promissum trium librorum implerem, si modò implevi; in hoc exhibebo ea, quæ parum aptè descriptioni priorum ad speciem alligata subjici videbantur; & erunt exempla potius strategicῶν, quam strategemata.* Et hæc, & sequentia, satis indicant, librum istum compositum esse post tres libros strategematum: ut omnino frustra sit doctissimus Stewechius a, cùm suspicatur, hunc, qui quartus vocatur, esse opus de re militari. Quod eum ante tres strategematum libros elaborâsse, mero meridie clarius est ex præfationis ea ἐκλογῇ, quam aliquanto ante adduximus. In catalogo Thomæ Jamesii extare dicitur manuscriptus in Bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis: sed ibi vocatur Florentinus pro Frontino, credo, non quia ita sit in manuscripto, sed errore typographi. Idem auctor est bis manuscriptum extare Cantabrigiæ in bibliothecâ domus S. Petri: & Oxoniæ semel in bibliothecâ Collegii Lincolniensis. Antiquissima ejus, quam videre contigerit, editio est illa, quæ castigata a Philippo Beroaldo, & Senatori Min. Roscio dicata. Bononiæ prodiit apud Platonem Benedictinum Anno cIↃ cccc xcv.

a *In Veget. in lib. I. cap. 3. ad oram.*

Etiam Claudius Pollio Nervæ, & Trajani tempore, fuit. Magnificè laudatur à Plinio epist. xxxI lib. vI; ubi illum commendat Cornuto. Ad præsens institutum pertinent hæc verba: *Idem quam reverenter, quam fideliter amicos colat; multorum supremis judiciis, in his* MUSONII BASSI, *gravissimi civis, credere potes; cujus memoriam tam gratâ prædicatione prorogat, & extendit; ut* LIBRUM DE VITA EJUS *(nam studia quoque, sicut alias artes bonas, veneratur)* EDIDERIT *pulchrum. Istud & raritate ipsâ probandum; cùm plerique hactenus defunctorum meminerint, ut querantur.* In editione Aldina pro *Musonii Bassi* legas *Annii Bassi.* Sed Musonii, tum ea habet, quam Philippus Beroaldus recensuit; tum illa, quam emendavit, ac notis suis illustravit Jo. Maria Catanæus.

Sub Antoninis impp. Marco, & Philosopho, floruit L. Appulejus Madaurensis. Cui etiam hic locus erit, si historiæ fabulosæ scriptores recipimus. Nempe propter libros xI Milesiarum (ut Capitolinus vocat) sive de asino aureo: quod opus de fonte expressit vel Luciani, vel Lucii Patrensis. Unde initio operis dicit, se Græcanicam fabulam incipere. Imò scriptor iste justiùs etiam hic sibi vendicet locum si inter deperdita ejus opera fuit *Epitome historiarum:* ut à Colvio in vita Appuleji traditum est. Sed ex epitome quidem Appuleji quædam Priscianus in sexto operis sui libro refert: at historiarum fuisse epitomen, non dicit. Conscripsit & alia: sed non hujus loci: velut Convivales quæstiones; Macrobio teste lib. vIII cap. III, & x. & Sidonio Apollin. lib. Ix epist. xIII. Item librum de Proverbiis; ut est apud Sosipattum. Adhæc libros ludicrorum, aliaque, quæ partim supersunt, partim à Servio, Nonio, ac Fulgentio, commemorantur.

Appulejo æqualis Clemens, qui carmine panxit gesta Alexandri; ut agnoscimus ex Appuleji ipsius Floridis. Sic enim scribit: *Alexandri multa sublimia ac præclara facinora edita fatigaberis admirando; vel belli ausa, vel domi provisa: quæ omnia aggressus est meus Clemens eruditissimus & suavissimus poetarum, pulcherrimo carmine illustrare.*

Sed Divis fratribus etiam vivebat Corvinus Clemens; qui & vocatus est *Corvinus Celer.* Utrobique enim modo appellatur ab Appulejo in Apolog. ubi illum quæstorem publicum, virumque ornatum nominat. De eo sic Cuspinianus Commentario in Cassiodori coss. ad annum Urbis cIↃ ccc xLv: *Fuit & olim Corvinus Clemens, eruditissimus, & poetarum suavissimus, Alexandri Macedonis gesta complexus, & Appulejo familiaris.* Atque idem ex eo Simlerus in bibliothecam; ex hoc, Glandorpius in Onomasticon retulit. Vellem Cuspinianus laudâsset auctorem. Nihil quidem de eo, non dico Crinitus; sed nec Lilius Gyraldus in syntagmate de poetis.

Eutychius Proculus Siccensis in grammaticis præceptor fuit Antonini philosophi: atque ab eo imperatore evectus est ad consulatum. Hic de iis aliqua reliquit, quæ in peregrinis regionibus miranda inveniuntur. Diximus etiam de eo lib. I cap. xII.

Antonini philosophi, aut Commodi temporibus, martyrio decesserunt Felix presbyter, & Fortunatus, atque Achilleus diaconus: quos B. Irenæus, Lugdunensis episcopus, Valentiam ad prædicandum miserat Euangelium. Habes acta horum martyrum apud Surium ad xxIII April. Eorum autem auctorem censet Surius iisdem, ac martyres ipsos, temporibus vixisse; atque adeò patientibus iis præsentes adfuisse. Quod etsi asseverare neutiquam ausim; tamen utcumque ei sententiæ favent hæc verba: *Quæ cuncta signorum virtutibus, tam gratiarum, quàm praconiorum suffragiis dilata, nequeunt sufficienter narrationis tramite reserari: cùm potius dignum sit, contemplata, evidenti fide præferre; quàm audita, & ambigua, agnitione recipere.*

Circa annum cLxx, quantum conjectare licet, Massus, tertius Parisiensium episcopus (si rectè inter Dionysium Areopagitam, & hunc, solus Massus numeratur) *scripsit martyria sanctorum, Dionysii, Rustici, & Eleutherii;* ut ait Demochares lib. II de missæ sacrificio cap. xvIII. Sed ea perierunt. Meminit Massi Hilduinus abbas in agone horum martyrum: *Lisbius,* inquit, *Lisbii martyrizati filius, Romam ductus sub Domitiano, per tres Cæsares militavit: & sub S. Masso episcopo (qui tertius à B. Dionysio Parisiorum rexit Ecclesiam) reversus, omnibus, quæ sunt mundi, relictis; baptizatus, & Religiosorum Christi pauperum numero est sociatus.*

CAP. II.

De iis, qui referuntur ad proximos cc LXXXIII annos: nempe ab Severo imp. usque ad Odoacrum. Quales hi existimantur: Julius Africanus, Abdia, ut aiunt, interpres. Incertus scriptor auctorum de passione S. Mariani, & Jacobi diaconi. S. Zeno, auctor vitæ S. Arcadii. Turdulus Gallicanus, qui ephemeridem reliquit. M. Salvidienus, qui vitam descripsit tyranni Saturnini. Maximianus notarius, cui tribuitur vita S. Victoris. Q. Septimius Romanus, qui transtulisse putatur Dictyn Cretensem. Auctor itinerarii à Burdigala Hierosolymam usque. Donatus, cujus esse dicitur vita Virgilii, & Terentii. Terentianus, qui de martyrius egit SS. Joannis, Pauli, & Ovinii Gallicani. B. Ambrosius, qui variorum SS. vitas & martyria exaravit. Gaudentius Brixiensis, à quo elucubrata superest vita S. Philastrii. Virius Nicomachus Flavianus, qui in antiqua inscriptione vocatur historicus disertissimus. Rutilius Claudius Numatianus, qui elegans poema panxit de itinere suo.

ATque isti pertinent ad historiæ Romanæ ætatem virilem. Nam præcedunt hi tempora imperatoris Severi: unde

unde senectutem ejusce historiæ lib. secundo auspicati sumus. Fuerit igitur hæc appendix libri primi. Proximè eos complectar, qui à Severi temporibus claruere, vel claruisse existimantur, usque ad occasum imperii Romani: hoc est annum Chr. cccc LXXVI, quo Odoacer Herulos Italiæ rex salutatus fuit.

Principem hic locum tribuerit aliquis Julio Africano. Nam vixit is temporibus Severi imp. ac creditur Abdiæ Babylonii historiam certaminis Apostolici ex Hebræo ab Eutropio Græcè versam de Græco fecisse Latinam. Sed hanc sententiam abundè refutavimus lib. II de Historicis Græcis cap. IX.

Valeriani imp. temporibus, persecutione octavâ, quâ & Cyprianus in Africa periit, S. Marianus, & Jacobus diaconus, ibidem passi sunt martyrium. Acta verò horum, quæ apud Surium habes initio Tom. III, exarata videntur ab æquali. Quippe in iis legas ista: *Qui* (Marianus & Iacobus) *prælium suum, quod instinctu Spiritus S. interius, in notitiam fraternitatis per nos venire jusserunt: non quòd in terris vellent coronæ suæ gloriam prædicari: sed ut præcedentibus experimentis Dei populus ad exemplum fidei posset armari.* Verùm censeo, acta ea itidem esse supposititia. Neque enim martyrum eorum mentionem invenio in martyrologiis antiquis. Prætereiere etiam Baronius in Martyrologio, & Haræus in vitis Sanctorum, ut alios mittam.

S. Zeno, episcopus Veronensis, & martyr, sub Gallieno imp. passus dicitur. Inter homilias ejus una exstat de vita S. Arcadii. Sed homiliæ, quæ ejus sub nomine prodierunt, non videntur admodum antiquæ. Sanè primus eas edidit Guarinus, Veronensis orator, qui ante annos CXX floruit. Eusebius verò, Hieronymus, ac veterum alii, ne Zenonis quidem, nedum sermonum ejus, ullam faciunt mentionem. Imò quædam illic homiliæ, vel ex Basilio versæ, vel ex Hilario, atque aliis sanctis patribus, exscriptæ comparent. Et certè, ut antiquæ satis forent, non tamen parens ejus fœtus vixisse possit ante annum cccc XL, cùm in serm. de continentia dicat ipse, *epistolam S. Pauli ad Corinthios ante annos ferme quadringentos, vel eo amplius*, scriptam fuisse. Movit hoc, ut in postremâ editione, pro *quadringentis* scriberent *trecentos*: sed ex solâ conjecturâ. Præterea in iis sermonibus legas quædam adversus Arrium liquida adeò dicta, ut Galli cui ea temporibus exarata esse non possint: ut aliqui saltem sermones scriptoris tam antiqui esse non possint. Atque hanc etiam sententiam tuetur adversus eum, qui Veronensi Zenonis editioni præfationem præmisit, Baronius in Martyrologio Romano ad XII April. Hic tamen complures saltem sermones esse genuinos haud diffitetur. At Sixtus Senensis in bibliotheca patrum, qui ducentis prope annis post eum vixerint: imò si exceperis quæ ex Hilario exscripta, aut Basilio versa, cætera non tam sermones esse, quàm fragmenta sermonum, atque ea ejuscemodi, ut styli diversitas facilè diversos arguat autores. Eadem exscripsit Bellarminus etiam in scriptoribus, Basilio & Hilario ferri debeant accepta, addit hæc verba, *de aliis non habeo, quod dicam, nisi aliquos esse brevissimos, ut sermones dici non mereantur, aliquos esse repetitiones aliorum, aliquos ita obscuros, ut intelligi nequeant, &, quod me male habet, de his nullam apud veteres extare mentionem.*

Supposititiis tribus duos subjungo genuinos: quorum uterque fuerit sub Probo imperatore. Prior est Turdulus Gallicanus: de quo ita Vopiscus in imperatoris ejus vita: *Et quoniam me ad colligenda talis viri gesta ephemeris Turduli Gallicani plurimùm juvit, viri honestissimi, ac sincerissimi; beneficium amici senis tacere non debui.*

Alter est M. Salvidienus, qui in literas retulit vitam tyranni Saturnini: quantum conjectare licet ex Flavio Vopisco in Saturnini vita. Simlero in bibliotheca *Salindienus* perperàm vocatur.

Fortassè alicui etiam memorandus videatur Maximianus notarius. Siquidem elucubrâsse dicitur vitam S. Victoris Mauri; quam habes apud Surium, Tom. III. a. d. VIII Maji. Ætatem collegerit aliquis ex istis in vitæ ejus extremo: *Hæc autem oculis meis inspexi, Deo teste, & sanctâ Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in urbe Mediolanensi, VIII Id. Maji, & sepulturæ mandatus est à S. Marino episcopo pridie Idus Maii, sub Maximiano imperatore.* Sed & Maximianus iste planè supposititius est: & historia ea commentitia. Sanè nec vetera habent martyrologia, nec Baronius, vel Haræus. Alius verò est Victor ille memoratus Gregorio Turonensi de gloria martyrum lib. I. cap. XLV: etsi eundem putârit Surius.

Q. Septimius Romanus Latinè creditur vertisse Dictyn Cretensem de bello Trojano: eamque translationem dicâsse dicitur Q. Arcadio Rufino vel potius Aradio, qui sub Constantino Imp. consulatum gessit anno Urbis CIↃ LXVIII. Sed quisquis auctor est ejus operis, Latinè, non Græcè scripsit: Græcos tamen auctores cum judicio legit, atque ex iis excerpsit, quæ veritati consentanea viderentur. Nec tamen Constantini ævo, sed seculis aliquot pòst, vixisse censeo: etsi ea sit dictionis elegantia, ut non indignus omnino Constantini quidem seculo videatur. Quod imprimis patet ex editione nuperâ juxta MSSos codd. emendatâ, quæ Lutetiæ prodiit apud Rob. Stephanum. Pluscula Septimii hujus loco illustrat ac emendat Barthius Adversariorum lib. LVIII. cap. XI.

Incertus scriptor reliquit *Itinerarium à Burdigala Hierusalem usque: & ab Heraclea per Aulonam, & per urbem Romam Mediolanum usque.* Id primus in membranis reperit, atque exinde edidit, Petrus Pythœus: qui suspicatur esse hominis Aquitani, ac simplici stylo scriptum esse ait circa tempora Constantini M. Quod unde conjectet, ex præfatione ejus petere licebit. Opusculum hoc Antonini itinerario à Surita emendato subjungitur.

Ælius Donatus temporibus Constantii imperatoris in pretio erat. Præceptor in Grammaticis fuit B. Hieronymi: quemadmodum sanctus hic vir profitetur, cùm alibi, tum lib. I adversus Rufinum: *Puto, quòd puer legeris Asperi in Virgilium, & Sallustium commentarios, Volcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos ejus, & in Terentii comœdias, præceptoris mei Donati, æquè in Virgilium, & aliorum in alios.* Memoratur autem hoc loco à nobis, quia signârit vitam Virgilii Maronis: ut quidem vulgò existimant. Sed etsi in eâ vitâ multa sint bona, & ex antiquis hausta: subinde tamen adspersa videas, quæ indigna sint tanto Grammatico. Quare censeo, opusculum illud non esse ab Ælio Donato; sed alio, minoris, ut nominis, ita judicii. Et sanè in editione Fabricianâ vocatur vitæ ejus auctor Tiberius Claudius Donatus. Diximus quoque de hoc opinionem nostram Oratoriarum Institutionum lib. VI cap. II. Etiam Terentii vita Donato tribuitur. Sed eam Suetonii esse, monuimus hujus operis libro I, cap. XXXI.

Terentianus, vir consularis, atque idem campidoctor, floruit sub liberis Constantini Magni, item Juliano, & Ioviniano. Hic in posteritatis notitiam venit consignando martyrium SS. Ioannis, & Paulli: item Ovinii Gallicani, qui cum L. Aurelio Symmacho consulatum gessit an. Chr. CCC XXX; atque iterum post bellum adversus Sauromatas. Habes eum commentatiolum, apud Surium Tom. III ad Iun. XXVI. Ac ad verbum penè illum in martyrologio suo exscripsit Ado, Archiepiscopus Viennensis: ubi & Terentianum hunc nominat, atque ab eo trium horum martyria descripta fuisse, locuples nobis testis est.

Tempore Theodosii Magni excelluit inter Occidentis doctores B. Ambrosius: ac inter tot præclara monumenta etiam reliquisse dicitur vitam & martyrium S. Virginis & martyris Agnetis. Nec possum negare, legi eam vitam, non apud Surium modò, (qui inde probat, jam tempore Ambrosii celebratum fuisse festum S. Agnetis) sed etiam in operibus Sancti ejusce Patris, ubi est sermo XC. Verùm non esse sermonem eum genuinum, cognoscimus exinde, quòd in illo Agnetem dicatur palo fuisse alligatam,

tam, ut combureretur: cumque flamma hinc inde divideretur, nec Agnetem contingeret, imò tandem penitus exstingueretur; Aspasii jussu Agneti guttur fuisse gladio perfossum. Atqui non ita Ambrosius putavit; qui sensit, cervices ei gladio fuisse præcisas. Sic enim ille lib. I de Virgin. *Stetit, oravit, cervicem inflexit*, &c. At verè scripsit Ambrosius Martyrium S. Theodoræ; quod apud eum leges lib. II de Virgin. atque exinde apud Sur. a. d. XXVIII Apr. Item Nazarii, & Celsi vitas; quas reperies apud eundem die XII Jun. Et vitas SS. Gervasii, & Protasii, martyrum; quas vide die XIX Jun. Ejusdem de vita & laudibus fratris sui Satyri orationem funebrem habemus. Uti & historiam SS. Martyrum, Agricolæ, & Vitalis. Quæ exstat apud eum in Adhortatione ad virgines. MSum verò codicem de hisce duobus sanctis Cantabrigiæ in bibliothecâ Aulæ Pembrochianæ reperies. Etiam B. Ambrosius dicitur transtulisse Hegesippum de bello Judaico, & excidio Hierosolymitano. Ac Egesippum esse genuinum authorem, Ambrosium genuinum interpretem, censet Barthius lib. XLVI. Adversariorum cap. IV. Sed eam sententiam alibi diluimus.

Gaudentius, Brixiensis episcopus, memoriæ prodidit vitam S. Philastrii, cui successerat in episcopatu. Habes eam apud Surium T. IV die XVIII Jul. Obiit autem Philastrius an. CCCLXXXVII. Unde Gaudentii ætas satis paret.

Honorii, & Arcadii ætate, effulsit Virius Nicomachus Flavianus, vir clarissimus, & historicus disertissimus; prout vocatur in veteri monumento Romæ in monte Cælio effosso anno CIↃ IↃ XVII. Inscriptionem ejus communicavit nobiscum vir summus, præclareque tot jam annos de literis meritus, Petrus Scriverius. Est autem istiusmodi:

VIRIO NICOMACHO FLAVIANO V.C.
QUÆST. PRÆT. PONTIFICI MAJORI
CONSULARI SICILIÆ
VICARIO AFRICÆ
QUÆSTORI INTRA PALATIUM
PRÆF. PRÆT. ITERUM COS. ORD.
HISTORICO DISERTISSIMO
Q. FABIUS MEMMIUS SYMMACHUS V.C.
PROSOCERO OPTIMO.

Atque ex hac inscriptione simul liquet, fuisse virum summæ dignitatis. Avus fuit ejus, quam uxorem habuit Q. Fabius Memmius Symmachus; ut qui eum prosocerum hic appellet. Atque hoc ætatem Virii satis indicat. Nam iste Memmius Symmachus filius erat Q. Aurelii Symmachi, cujus epistolæ supersunt. Eum autem temporibus Theodosii senioris vixisse, satis constat. Quod autem filium illius Symmachi fuisse ajebam, id planum fit ex inscriptione aliâ, quæ eodem tempore ibidem inventa est. Communicavit eam nobiscum idem ille doctissimus amicus noster, qui priorem. Est verò talis:

Q. AURELIO SYMMACHO V.C.
QUÆST. PRÆT. PONTIFICI
MAJORI CORRECTORI
LUCANIÆ ET BRITTIORUM
COMITI ORDINIS TERTII
PROCONS. AFRICÆ PRÆFAT.
URB. COS. ORDINARIO
ORATORI DISERTISSIMO
Q. FAB. MEMM. SYMMACHUS
V.C. PATRI OPTIMO.

Ejusdem temporis poëtis, ac simul iis, qui describerent terrarum situm, meruit accenseri Rutilius Claudius Numatianus (nisi malis Munatianus) Gallus, vir summâ dignitate: quippe consularis, præfectorius Urbis, tribunus militum, & præfectus prætorio. Anno Romæ conditæ CIↃ C LXIX præfecturam Urbis administravit; ut indicat ipse, his versibus Romam compellans:

Quamvis sedecies denis, & mille peractis,
Annus præterea jam tibi nonus erat.

Is annus est Christi CCCC XVII; quo Honorius Aug. XI, & Fl. Constantius V.C. II Coss. fuere. Hic de suo itinere carmine elegiaco panxit libros II ad Venerium Rufium *a*. Vulgò opus hoc *Itinerarium* appellant: at fortasse auctor potius *De reditu* inscripserat. Suâ ætate eum in cœnobio quodam ad Bobium, Italiæ oppidum, inventum esse, ait Volaterranus. Vidit etiam Jovianus Pontanus; qui & hosce versus laudat ex initio lib. II:

Intervalla viæ fessis præstare videtur,
Qui notat inscriptus millia multa lapis.

Semel duntaxat ante excusum, denuo, sed à Gabriele Faërno emendatum, edidit, suisque Reip. Romanæ commentariis inseruit Onuphrius Panvinius. Hinc cum variantibus lectionibus, quibus loca quædam emendarentur, Antonini itinerario in Basileensi editione addit Josias Simlerus Anno 1575. Postea Romæ castigatior prodiit opera Iosephi Castalionis *b*. Poëta est disertus, ac argutus, & pro ætate eâ valde elegans, ac venustus: sed malè sentiens de Iudæis, ac Christianis, monachis imprimis. Quid mirum in homine gentili?

a Al. Rutilium: sed perperam.

b Anno 1585.

CAP. III.

De illis, qui claruere ab Odoacro, usque ad Karolum M. Cæsarem Augustum: quales sunt, quos proximè subjungo. Nempe Theodulus, auctor eclogarum de miraculis veteris testamenti, & poëtarum fabulis. Godelbertus, qui itidem carmine cecinit historias, & allegorias ab orbe condito usque ad partum Virginis. Theodahatus, qui sui temporis historiam condidisse dicitur. Victor Tunnunensis, chronici auctor. Theodorus Cassinensis, qui descripsit vitam S. Hieronymi Cassinensis. Corippus Africanus, qui cecinit gesta Justini junioris. Item alii vitarum scriptores. Ex quibus Stephanus, Africanus presbyter, tradidit vitam S. Germani: Ragimbertus, S. Walerici: Ursinus, S. Leodegarii: Theodatus Fribona, archiepiscoporum Cantuariensium: Theodorus, S. Magni. Præter hos anonymus prodidit martyrium S. Aigulphi: alius vitam S. Gertrudis: Theodorus Campedonensis, S. Magni: Cresconius, gesta Joannis Patricii in Africa: anonymus vitam S. Lamberti: alius, natione Britannus, gesta Arturi regis: S. Brithwaldus, originem cœnobii Eveshamensis, & vitam S. Equini: Julianus Lucas, res Hispanicas: Fredegarius, gesta Francorum: anonyma, iter S. Willibaldi: Arno, ea quæ donata sunt Ecclesiæ Salisburgensi: S. Adelinus, vitam S. Oppertunæ. Iis additur anonymus, qui Collectanea edidit Chronographica.

Complectar nunc, qui fuere proximis CCC XXIV annis: nempe ab eo tempore, quo imperium desiit in Occidente, Odoacro rege Italiæ creato, usque ad annum IↃ CCC, quo instauratum imperium fuit, Karolo M. designato Augusto.

Ac Zenone quidem imperante, anno CCCC LXXX, Gennadio teste, vitâ excessit Theodulus, Italus, sed in Cœle-Syria presbyter, ac postea episcopus. Hic præter opus De consonantia Scripturarum, cujus argumentum pleniùs Gennadius exponit, etiam Eclogarum volumen composuit. Hujus initium est, *Æthiopum terras*, &c. Est autem tum de miraculis veteris testamenti, tum de fabulis; quas ad eorum imitationem poëtæ finxerunt. Vide & Sigebertum in Catalogo, Sixtum Senensem lib. IV Bibliothecæ, Possevinum in Apparatu suo, quæque Magister Sacri Palatii annotavit primo Indicis *c* tomo. Meminit & Gyraldus inter poëtas; cujus verba mox ponam.

Paullò hoc junior Godelbertus presbyter. Claruit enim sub Anastasio. Reliquit autem allegorias Scripturarum libris IV carmine contextas. Meminit & Trithemius in catalogo. De eodem, ac Theodulo proximè memorato, ita scribit Lilius Gyraldus dialogo V Historiæ poëtarum: *Per tempora quoque Zenonis, & Anastasii, in aliquo Christianorum scriptorum numero fuere, Theodulus, & Godelbertus: quorum ille de miraculis veteris testamenti, &* poë-

c Rom. edit. ann. 1607. pag. 81.

poëtarum fabulis: hic versu heroico opus ingens, per historias, & earum allegorias, à mundi creatione usque ad partum virgineum, complexus est. Et utriusque exstant monumenta.

Theodatus, vel potiùs Theodahadus, Ostrogothorum rex erat, quibus temporibus in Oriente imperabat Justinianus. Ecclesiasticis fuisse literis eruditum, ait Cassiodorus lib. x Variarum epist. III. Platonis secutum esse disciplinam, deque temporibus suis historiam scripsisse, refert Jo. Lelandus, atque ex eo epitome Gesneriana Simleri: imò & de historia idem commemorat Possevinus in Apparatu; qui Cassiodorum ejusce rei laudat auctorem.

Justiniani quoque tempore eruditione excelluit Victor Tunnunensis: qui in aliquibus codd. Tunnuensis, vel Tumuensis, unde nonnulli *Tmuensis* fecere: ut ita dicatur à Tmue, oppido in confinio Ægypti, & Africæ vicinæ; ex quo Phileam episcopum originem duxisse, auctor est B. Hieronymus in catal. cap. xxv. At longiùs etiam abeunt codices Honorii, ubi dicitur Cemmensis: uti Tritthemio, Gesnero, Popelniero, Cummenensis. Victor hic, ut Isidorus in catal. cap. xxv ait, *à principio mundi, usque ad primum Justini junioris imperii annum, brevem per consules annuos bellicarum, ecclesiasticarum rerum, nobilissimam promulgavit historiam, laude & notatione illustrem, ac memoriâ dignam.* Eadem paucioribus habet Honorius. Sed si verè uterque ait, Chronica orsum fuisse ab initio mundi: contigerit Victori idem, ac Prospero: quem cùm Gennadius dicat ab orbe condito inchoâsse Chronicon suum; tamen ejus id omne deperiit, quod tempus illud antecessit, ubi desiit B. Hieronymus. Sanè similiter nihil amplius habemus Victoris, quàm quod excipit tempora à Prospero descripta: ut indicant verba hæc, quæ libello Victoris, seu ea à Victore, seu ab alio sint, præmittuntur: *A XVIII consulatu Theodosii junioris Victor, episcopus Tunnuensis Ecclesiæ Africæ, historiam prosequitur, ubi Prosper reliquit.* Nec decipiat, quòd apud Henricum Canisium, præfat. in Chronicon Prosperi, legatur, tum Gennadium de Prospero, tum Isidorum, de eodem falsum fuisse: neutrum enim ab orbe condito cœpisse: sed ubi Hieronymus desierat, ibi Prosperum; ubi Prosper finit, ibi Victorem cœpisse: errandi verò occasionem eo, & Gennadio, & Isidoro, datam esse, quòd in utriusque fine anni ab orbe condito colligantur, usque ad illud tempus, ubi fecissent scribendi finem. Nihil, inquam, horum movere debent, quando idem ille doctissimus vir eam opinionem notis in Prosperum retractat. Ipsum adi. De exilio Victoris vide, quæ Isidorus verbis superiùs adlatis subjungit. Sed consule imprimis, quæ ipse Victor in Chronico de se scribit ad an. xv, & xvi consulatus Basilii. Meminit hujus scriptoris quoque Isidorus initio Chronici, & in plerisque codd. Originum extremo libro quincto: item Ado Viennensis, qui initio Chronici verba Isidori exscripsit. Sed in vulgatis corruptè *Turonensis*, pro *Tunensis*, vel *Tunnensis* legas. Item meminit ejus Otho Frisingensis lib. v cap. vi.

Sebastianus, Cassinensis monachus, vivebat anno Iↄ LX. Literis prodidit vitam æqualis sui S. Hieronymi, ejus qui B. Benedicti fuit discipulus. Quod ætatem satis indicat. Nam obiit Benedictus anno Iↄ XLII: ut est in Chronico Cassinensi lib. I cap. I.

Corippus, Africanus Grammaticus, poëma historicum reliquit libris IV de laudibus Justini Augusti junioris: cujus tempore claruit. Huncce Justini panegyricum dicavit Anastasio Quæstori, & Magistro: ut indicat præfatio operi præmissa. Ne fallat editio Michaëlis Ruizii: in qua id carmen haut rectè panegyricus Anastasii inscribitur. Laudat quidem Corippus Anastasium, sed paucis; nec aliter, quàm præfantes solent; nec alio fine, quàm ut se, & opus suum, ei commendet. Argumenta etiam capiti, quæ in primâ editione Corippo præmittuntur (perperàm ea, & malo exemplo, posterior editor omisit) valde antiqui sunt scriptoris, & fortasse ipsius Corippi. Nec enim mirum sit, si homo Grammaticus, more Grammaticorum periochas operis sui concinnârit. Prioris tamen libri I cap. v legas, Justinum per quietem vidisse S. *Mariam virginem.* Atqui Corippus non de B. Maria: sed de dea Pietate, more poëtarum, loquitur: quod satis indicant hi versus:

Cùm virgo superas cœli demissa per auras,
Aspectu clemens, & gressu læta pudico,
Purpureas velata comas, oculisque benigna,
Quantum signa dabant, sacræ Pietatis imago,
Divinos stetit ante pedes.

Unde colligo, aut periocharum auctorem à Corippo alium esse, qui poëtæ mentem non satis sit assecutus: aut potiùs locum esse à juniorum aliquo interpolatum. Quod si est, pro *S. Mariam virginem*, debeat *Pietatis imaginem* rescribi.

Tempore Justini junioris, circa annum Iↄ LXXXVII, fuit Stephanus, presbyter Africanus. Ab hoc S. Aunarius, sive Angarius, seu Anacharius, episcopus Antissiodorensis, postulavit, ut prosâ quidem vitam conscriberet S. Amatoris, carmine autem vitam S. Germani. Epistolam Aunarii id poscentis à Stephano, & Stephani id recipientis, præfationi suæ ad Carolum Calvum inseruit Ericus Altissiodorensis: qui & ipse S. Germani vitam libris quatuor carmine est complexus. Sed ibidem ait Ericus, hujusmodi Stephani opus, nec in manus suas incidisse unquam, nec item aliorum monachorum, quos super ea re convenisset. Unde colligit, jam suo ævo (vixit ipse annis post Stephanum presbyterum trecentis) laborem illum Stephani deperiisse: atque addit, hanc esse caussam, cur *quod elaboratum quondam in præfatis epistolis legerat, iteraret.* Non possum autem dissimulare errorem doctissimi viri Briani Twyni libro I de antiquitate Oxoniensis Academiæ; ubi sex istos Erici libros tribuit Stephano episcopo. Siquidem *a* citat exinde hos versus, a Pag. 98.

Edicto veterum vocitata Britannia, brutis
Barbara quòd fuerit hæc (al. scriret) *gens ultro moribus omnis.*

Ac deinde ista subjungit verba: *quemadmodum scribit Stephanus, Africanus presbyter, poëta satis antiquus, si non bonus satis: qui rogatu Aunarii, Altisiodorensis, episcopi, vitam S. Germani antiquo carmine descripsit.* Quæ facilè refelluntur præfatione ipsâ Erici, cujus ætate Stephani opus non ampliùs exstabat. Aliter si esset, aliquis ex eruditis illis S. Germani monachis carmen Stephani de vita S. Germani vel legisset, vel saltem studiosè quæsitum reperisset. Quid quòd Stephanus fortasse laborem illum, morte præventus, non inchoârit, aut saltem ad finem non perduxerit? Nec enim aliud in epistola sua Stephanus dicit, quàm, utcumque humeri tanto ponderi impares forent; nihilominus tamen, si Aunarius voluntatem pro facultate habere; rudemque, & inficetum conatum æqui ac boni consulere vellet; se quoque paratum fore, hoc quicquid esset oneris subire. Cæterùm versiculi illi à Briano citati leguntur apud Ericum lib. III: quod ipsum quoque ejus opinionem refellit. Fortasse tamen nihil hoc nisi μνημονικὸν Briani ἁμάρτημα fuerit; quandò ipse alibi *b* Henricum hunc Altisiodorensem ciet ad partes. b P. 162.

Ragimbertus, abbas in Gallia, congreg. Floriacensis, ab Arnoldo Wion refert ad annum Iↄ CLX. Hic posteris prodidit vitam S. Walerici abbatis.

Ursinus jussu Ansoaldi, sive Ausroaldi, Episcopi Pictaviensis, scripsit vitam S. Leodegarii, episcopi Augustodunensis, & martyris: quam habes apud Surium T. V die II Oct. Erat autem Ausroaldus, juxta Democharem, & Joannem Chenu, trigesimus septimus Pictaviensium episcopus, ac tempore claruit Dagoberti regis, qui anno obiit Iↄ CXLVII. Nisi intelligendus Dagobertus II, qui imperare cœpit anno Iↄ CCXVI. Sanè id verius sit, si Didon, cui Ansoaldus successit, anno vivebat Iↄ CLVII: uti perscriptum est in catalogo episcoporum Pictaviensium.

Theodatus Frithona, Anglus Visisaxo, carus fuit Ho-

Honorio, Cantuariensi archiepiscopo; cui & ea in dignitate successit. Laudant enim Beda, Guil. Malmesburiensis, Gervasius Dorobornensis: ut de Lelando taceam, quem Balæus, uti Balæum Pitsæus, exscripsit. Vitas archiepiscoporum Cantuariensium accurate penicillo orationis suæ depinxit. Obiit anno Christi ᴉↄCLXIV, Ercomberti, Cantianorum regis, temporibus.

Theodorus, qui S. Magni vitam posteris transmisit, vixit circa annum ᴉↄCL: quippe discipulus S. Galli, qui anno ᴉↄCXL decessit. Ea S. Magni vita ab Henrico Canisio edita est Tom. V. Antiq. Lect. Manuscripta verò superest in bibliotheca S. Galli in Helvetia.

Anonymus circa annum ᴉↄCLXII literis mandabat martyrium æqualis sui S. Aigulphi, abbatis Lirinensis, & sociorum: qui passi fuere anno ᴉↄCLX. Fideliter scripsisse, etiam Saussæji judicium est in annalibus Aurelianensibus lib. IV. cap. VIII.

Ad Constantini Pogonati tempora etiam refero scriptorem vitæ S. Gertrudis; quæ est apud Surium Tom. II, ad diem XVII Mart. Quippe exaratam esse ab eo, qui temporibus vixerit S. Gertrudis, hæc præfationis verba ostendunt: *De vita beatissimæ virginis Christi Gertrudis, ejusque conversatione, quâ secundùm Deum, & monasticam disciplinam, dum esset in humanis, regulariter vixit, ad exemplum sanctæ familiæ Christi; ea jam scribere aggrediar, quæ vel ipse meis vidi oculis, vel à testibus idoneis, & fide dignis, accepi.* Et quid apertius verbis istis, quæ de Gertrude refert: *Minimè verò hoc loco id prætermittendum arbitramur, quòd ipsa nobis, veluti terrore correpta retulit.* Obiit autem Gertrudis anno ᴉↄCLXIV. Itaque, cum eo in opusculo dicitur filia esse Pipini, intelligi debet filia Pipini primi, qui senioris Carlomanni filius fuit. Non autem filia Pipini junioris, qui pater erat Caroli Martelli. Quin ea Pipini hujus matertera erat: uti major matertera Pipini regis. Hoc ita esse, satis superque liquet ex Stephano abbate in gestis S. Modoaldi: ubi refert, Pipino primo, ex Itta uxore, ternos fuisse liberos, Grimoaldum, Gertrudem, & Bertam. Ex his Bertam nupsisse Ansegiso. Eo ex conjugio natum esse Pipinum juniorem. Pipino illo prognatum esse Carolum Martellum. Carolo eo natos esse, Karolum, Carolomannum, & Pipinum, primum Franciæ regem, Karoli Magni patrem.

Theodorus Campedonensis, monachus S. Galli, claruit circa annum ᴉↄCLXXX: ac præceptoris sui S. Magni vitam in literas retulit: quæ apud Surium exstat Tom. V. Antiqu. Lect. Ejus cap. XXIX legas: *Ego Theodorus monachus ex monasterio S. Galli, jussu Tozzonis episcopi, sicut à Theodegezelo, monacho S. Columbani, de tanti viri conversationibus simul cum B. Columbano comperi, & oculis meis ipse vidi, & auribus audivi, posteaquam me reliquit in cellula Campidonensi: sicut postea à præfato venerabili episcopo Tozzone de virtutibus ejus didici plurima: sed non omnia in epitaphio scribere curavi,* &c.

Cresconius, seu Criſconius, episcopus Africanus, eruditissimis viris accensebatur ætate Leontii imperatoris. Carmine panxit historiam eorum, quæ Jo. Patricius gessit in Africa. Summam libri ex Cedreno cognoscere est; qui refert, ut, cùm Arabes tertio Leontii anno, (is Christi erat ᴉↄCXCVI) Africam occupassent; Leontius imperator eò miserit Joannem Patricium, virum strenuum, qui hostes fuderit, castraque eorum in Africa ceperit universa. Edidit Criſconius etiam canonum concordiam. Cujus operis in codice manuscripto bibliothecæ Vaticanæ ejusmodi inscriptio est: *Concordia Canonum à Cresconio, Africano episcopo, digesta sub capitibus trecentis. Iste bella, & victorias, quas Joannes Patricius apud Africam de Saracenis gessit, hexametris versibus descripsit.* Auctor Baronius ad annum Christi ᴉↄXXVII. ubi, occasione Dionysii abbatis, de aliis etiam canonum collectoribus tractat. Breviarium canonum Criſconii Lutetiæ prodiit [a] una cum Fulgentii Ferrandi breviario: subjiciturque codici canonum veteris Ecclesiæ Rom.

[a] Anno 1609.

Temporibus Absimari Tiberii, vitam agebat auctor eorum, quæ de Lamberti, sive Landeberti, Trajectensis episcopi, ac martyris, vita; deque revelatione ejus anno pòst factâ; exstant Tom. II. Antiquarum lectionum Henrici Canisii. Siquidem scriptor eorum, aut æqualis S. Lamberto, aut saltem suppar fuit: quemadmodum indicant hæc ejus verba: *Nec ampliùs, quàm duo pueri, in Lamberti obsequio permanserunt. Unus autem ex ipsis, nomine Theodoenus, multa nobis de vita, & operibus ejus, solitus est enarrare.* At satis ex eâdem vita constat, Lambertum ob sanctimoniam in honore fuisse temporibus Childeberti II, septimidecimi Francorum regis, & Pipini, magistri equitum: cujus impuros amores, ac fœdam libidinem cùm reprehendisset; a Dodone, pellicis fratre, crudeliter est interfectus, anno Christi ᴉↄCXCVIII.

Eremita quidam Britannus incerti nominis vixisse traditur anno ᴉↄCCXX, rerum potiente Ina, rege Visisaxonum. Reliquit opus de gestis regis Arthuri, & mensa ejus rotunda, & strenuis equitibus: uti Lanceloto, Morgano, Percevallo, Galguano, Bertramo, atque aliis. Sed multa fabulosa, planeque inepta admiscuit. Etiam, ut Vincentius Bellovacensis in historiali speculo testatur, de Josepho Arimatheensi ad Walwanum quendam opus misit, quod appellavit Sanctum Graal: sed Balæus ait, libri hujus sermonem sibi ignotum esse.

S. Britwaldus, vel Bertwaldus, Glasconius, Bedæ memoratur lib. V. Histor. cap. IX: ubi dicitur *vir scientiâ Scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul, & Monasterialibus disciplinis summè instructus.* Ibidem legas abbatem fuisse *in monasterio quodam juxta ostium Aquilonare fluminis Genlad: quod Raculf nuncupatur.* Balæus vocat abbatem Glasconiensem. Tandem archiepiscopus est factus Cantuariensis. Præter alia condidit opus de origine Eueshamensis cœnobii: & aliud de vita, & rebus gestis S. Equini, Wigorniensis episcopi. Decessit anno ᴉↄCCXXXI, Ethelardo apud Occidentales Saxones regnante. Celebrat eum & Gervasius in catalogo suo.

Leonis III Isauri tempore fuit Julianus Lucas, natione Græcus, diaconus Toletanus. Nam Florianus à Campo, qui IV tomos rerum Hispanicarum Hispanicâ cudit linguâ, vixisse eum ait, cùm regeret in Hispania Pelagius. Atqui is regnum exorsus est anno ᴉↄCCXVII, ac decennium imperavit. Idem Florianus auctor est, Julianum hunc exarâsse historiam rerum Hispanicarum. Sed opus hoc necdum sibi visum esse, ait Joan. Vasæus, diligens rerum Hispanicarum scrutator: quem vide in Hispanicæ Chron. cap. IV. Ubi & alios commemorat rerum Hispanicarum scriptores eidem Floriano laudatos; sed quos sedulò quæsitos reperire non potuerit. Ii sunt Sebastianus, electus Salmanticensis, qui res Hispanicas signavit à tempore Pelagii usque ad Alfonsum Castum. Saphyrius, Asturicensis episcopus, qui ab Alphonso Casto progreditur usque ad Bermudum, sive Veremundum Podagricum. Pelagius, episcopus Ovetensis, qui à Bermudo hoc res Hispaniæ prodit usque ad finem Alphonsi VIII. Porrò Sebastiani Salmanticensis meminit quoque Petrus Antonius Beuterus, Theologus Valentinus: qui res Hispanicas eruditè, sed Hispanicè exposuit. At Pelagii Ouetensis mentio est apud fratrem Alfonsum Venetum in Enchiridio temporum.

Constantino Copronymo æqualis est Fredegarius Scholasticus. Hic memoriam sui propagavit opere de gestis Francorum. Quod manuscriptum extare solet in bibliothecâ Palatinâ. Ex cujus optimo codice Nazariano auctorem eum in Corpore veterum Historiæ Francicæ scriptorum Marquardus Freherus, vir bene de re literariâ meritus, repræsentat. Sed quod is minùs observâsse videtur: etiam antea prodierat in bibliothecæ Patrum Tom. VII: ubi libris X Gregorii Turonensis, at omisso Fredegarii nomine, subjicitur. Orditur à Guntramno, Francorum rege: nempe inde, ubi desierat Gregorius Turonensis. Terminatur autem in obitu Karoli, Pipini paterni: qui incidit in

in annum ⅠↃCCXXXIX. Sed iis, quæ in Nazariano codice inveniebantur, subjecit idem Freherus consecuti temporis historiam, usque ad annum ⅠↃCCLXVIII: idque ex illis, quæ, juxta Bavaricum codicem MSum, expresserat editio Ingolstadiensis. Plurima autem Fredegarium exarâsse, colligo ex præfatione ejus; ubi se ait ad exemplum Chronici Hieronymiani, & eorum, qui illud auxere, quinque Chronicorum libros contexuisse. In eodem veterum Franciæ annalium systemate habes Gregorii Turonensis, ut inscriptio indicat, excerpta Chronica ex Fredegarii Scholastici miscellâ historiâ. Quæ verba, cùm planè sint ambigua, cautè omnino capienda. Neque enim Gregorius Turonensis excerpsit potissima ex Fredegarii historia miscella: sed Fredegarius in miscella historia epitomen fecit Gregorii Turonensis. Quod ita esse, satis ætas utriusque docet. Nam Gregorius Turonensis producit historiam suam usque ad annum ⅠↃXCVI; quo ipso decessit. At Fredegarius incipit, ubi desiit Gregorius, ac provehitur usque ad ann. ⅠↃCCXL. ut annis minimum centum & triginta vixerit post Gregorium Turonensem.

Eodem tempore scriptum est ὁδοιπορικὸν S. Willibaldi, primi episcopi Aichstadiani sive Eystatensis. Habes apud Canisium Tom. IV. Antiq. Lect. Auctorem hodœporici æqualem fuisse Willibaldi, vixisseque in monasterio Herdensheim, indicant hæc verba: *Ab ipso audita, & ex illius ore dictata, perscripsimus in monasterio Heidenheim, testibus mihi diaconis ejus.* Ad quæ verba in codice monasterii Rebdorsensis, quem Canisius expressit, adscriptum ad oram erat: *Hinc conjici datur, S. Balpurgam scripsisse hanc legendam: quia etiam in prologo asserit, se esse de parentela S. Billibaldi.* Saltem a femina, ac quidem consanguinea Billibaldi, opus hoc scriptum esse, constat. Quod ostendunt ista in præfatione: *Sed quia me, indignam tamen, de illorum genealogiæ stirpe, non aliunde propagatam, fortè de extremis ramorum fore noveram*, &c. Ubi in eodem codice adnotatum: *Fortè hæc illustris femina S. Balpurgis fuit, quia asserit se consanguineam hic.* Verùm isti glossographi sententiæ obstare videtur, quòd verisimile sit, ab eodem auctore esse ὁδοιπορικὸν S. Willibaldi, & vitam S. Wunebaldi, confessoris atque abbatis, quam Hodœporico Willibaldi Canisius eodem in Tomo subjungit. Sanè qui vitam Wunebaldi composuit, non uno loco meminit exaratæ à se vitæ S. Willibaldi. Adde quod simillima, & quasi unius auctoris, sit dictio utriusque opusculi. Atqui vita Wunebaldi alium auctorem habet, quàm S. Balpurgim; ut hæc verba indicio sunt: *Compertam atque conscriptam, atque ex brevitate transcursam vitam B. Wunebaldi, Christi Confessoris; quam à sorore ejus, & ab aliis venerandis viris, qui illi per familiaritatem, & amicitiam, conjuncti fuerunt: præsertimque ab eis, qui illo in discipulatu, & magisterio, subditi fuerant, relatione didiceram.* Ubi clarè inquit, se à sorore sancti viri, (at ea Balpurgis, seu Walpurgis erat) illa, quæ refert, accepisse. Non ipsa igitur Walpurgis exaravit ista: sed alius, aliave ei æqualis. Quare aut neutrum opus fuerit S. Walpurgæ: aut si ejus fuerit ὁδοιπορικὸν, saltem vita Wunebaldi erit alterius: uti & visum fuit Henr. Canisio, viro docto, ac industrio, & de medii ævi scriptoribus præclarè merito. De ætate ejus quæ diximus, simul autem de ejus dictione, ita Barthius Adversar. lib. XLVI. cap. II, *Auctor*, inquit, *vitæ S. Wilebaldi potissimus quidem eius ætatis & generis*, adeo vetus, ut pene Latinis scriptoribus accenseamus. Scriptus autem sub Pipino, Caroli Magni parente.

Arno, Salisburgensis archiepiscopus, tempore Caroli Francorum regis, qui postea, & imperium, & Magni cognomen adeptus est, indicem conscripsit eorum, quæ Ecclesiæ Salisburgensi tradita sunt à Theodone Theodorico, Huchberto, Otilone, Tassilone, Bavariæ ducibus; aliisque nobilibus Bavaris. Expressit è MSo cod. Henr. Canisius Tom. II. Antiq. Lect. Atque idem adjecit privilegium regis Philippi; quo donis omnibus Saltzburgensi Ecclesiæ collatis auctoritatem addidit anno CIↃIↃXCVIII.

S. Adelinus, sive *Adelelinus*, qui nonnullis *Adelmus*, priùs monachus erat S. Carilefi; postea, non undecimus quidem, sed vigesimus Sajensium, seu Sagiensium factus episcopus fuit; & sacro ministerio, non S. Ravereno, qui decimus episcopus erat; sed S. Godegrando, qui sedit circa annum ⅠↃCCLXV, successit: successorem verò habuit Ragenfridum: etsi multò aliter de his in catalogo Sagiensium episcoporum scripserit Antonius Demochares. Sed sequor ipse, quæ Ægidius Bry, dominus de la Clergerie, multò accuratiùs de eo tradidit in catalogo eo Sagiensium episcoporum, quem historiæ Perticensium Comitum; ac Ducum Alenzoniorum, subjunxit. Adelini ætatem omittit Demochares. Planè autem statuo, vixisse circa annum ⅠↃCCLXXX. Siquidem vitam scripsit S. Opportunæ virginis, & abbatissæ: quæ anno obiit ⅠↃCCLXX. At S. Opportunæ frater fuit S. Godegrandus: eum verò non alium esse arbitror, quam S. Godegrannum, cui S. Adelinum successisse dicebam. Non autem confundendus hic cum Adelmo, qui Caroli Magni ætate vixerit. Siquidem Adelmus is, non episcopus, sed monachus Benedictinus fuit. Loquimur autem de Adelmo illo, cui Papirius quidem Massonus, vir doctissimus, tribuit gesta Pipini, Karoli Magni, & Ludovici Pii; quæ sub Aimoini nomine libro IV leguntur. Sed Pithœus eorum auctorem Adhemarum potius esse censet: pro quo extrema libri IV verba facere videntur.

Etiam Caroli Magni ætate fuit Gallus ille, qui sex libros collectaneorum Chronologicorum dedit: quorum primus est ex incerti nominis scriptore, qui sub Alexandro Severo floruit. Ita inscriptio præfert. Nec dubito, quin is sit Julius Africanus, nobilis chronographus: quem eo tempore vixisse, constat. Alter autem liber ex Idacio, & aliis, collectus fuit: ut quidem titulus indicat: de quo nihil habeo dicere, quia de temporibus ante Valentem imp. nihil Idacii, ut arbitror, superest. Tertium verò ex Idacio descriptum esse, satis docet Chronicon ejus à Scaligero unà cum Eusebio, Prospero, & aliis, editum. Quartus est ex Thoromacho, chronographo Græco. Quinctus autem est Hilarionis: de quo suo loco diximus. Sextus est ex Thoromacho eo, quem antè memoravi.

Cap. IV.

Referuntur historici, qui claruere, cùm imperium Romanum foret penes stirpem Karoli Magni. Ex his Andreas Agnellus egit de archiepiscopis Ravennatibus: Raguel Cordubensis de vita, ac passione S. Pelagii martyris: Theodulphus, ut ajunt, de Karolo Magno, & Ludovico Pio: Ermenoldus, sive Ermenricus, de vita sancti abbatis Solæ: Petrus Cassinensis de vita S. Athanasii, Neapolitani episcopi: S. Prudentius junior de vita S. Mauræ virginis. Eulogius Cordubensis de passione quinque martyrum; imò & de aliorum multorum martyriis: Alvarius Cordubensis de vita ac passione S. Eulogii: Folquinus de gestis abbatum Lobiensium: anonymus de genealogia Karoli Magni: Ratpertus de rebus monasterii S. Galli: anonymus, poëta Paderbornensis, de vita Karoli Magni: Herembertus de principibus Beneventanis: Wolfhardus de vita S. Walpurgis: Hebernus de miraculis B. Martini: anonymus de vita S. Hugonis, abbatis S. Martini Eduensis.

NUnc eos exponere aggredior, qui floruere, postquam Occidentis imperium instauratum est à Karolo M. Ac primùm eos complectar, qui fuere, dum imperium esset penes Karoli stirpem.

Andreas Agnellus, temporibus Ludovici Pii, Ravennatis ecclesiæ archiepiscopus fuit, ordine in ea sede decimus, vir arte præstantissimus, atque acri in omnibus rebus ingenio præditus: ut de eo Hieronymus Rubeus lib. V. Historiæ Ravennatis a tradidit. Atque idem de historia ejus Ravennati hæc paullò pòst subjungit: *Hæc ex Andrea Agnello descripsimus; qui his non solum interfuit, sed præfuit;* a P. 238.

summáque doctrinâ eruditus, de Ravennatibus archiepiscopis volumen gravissime scriptum reliquit. Quod cum diu in Archiepiscopatus bibliotheca fuisset; superioribus annis cum multis aliis sublatum nullibi invenitur, magnâ quidem certe jacturâ. Mentionem ejus quoque semel iterumque facit lib. II, uti & III. Ac *Joannes Petrus Ferretus* ad verbum eum excribere amat: ut idem auctor est. Meminit & Baronius Tom. IX, ad annum DCCCXXIV. sed ex Rubeo: quod indicio est, ne in Vaticana quidem bibliotheca superesse.

Theodulphus, primùm abbas Floriacensis, quòd episcopus Aurelianensis, auctor hymni Ecclesiastici, cujus initium, *Gloria, laus, & honor, tibi sit*; claruit tempore Ludovici Pii: à quo & in carcerem conjectus fuit, quia particeps fuisset conjurationis Bernardi, Italiæ regis. Vide Sigebertum in Chron. ad annum DCCCXLIII. Hic ab Arnoldo Wion, in Ligno Vitæ, inter alia scripsisse dicitur Annales Karoli Magni, & Ludovici Pii. Sed ejus rei, nec Sigebertus meminit, nec Trithemius in catal. nec Philippus Berg. in Suppl. Chron. lib. XI. nec, quod sciam, veterum, aut juniorum ante Arnoldum Wionem, ullus.

Rabani quoque æqualis fuit S. Ermenoldus, sive, ut alii codices MSi appellant, *Ermenricus*, aut etiam *Ermanricus*, diaconus, & monachus; qui vitam exaravit S. Solæ, Angli, abbatis in Solenhoven. Exhibet eam Canisius Tom. IV. Antiqu. Lect. De ætate scriptoris indicio erunt hæc verba ejus: *Ad egregium Fuldense cœnobium, potestativâ manu contradidit. Ubi, Deo providente, modo sanctissimus, ac in omni parte peritissimus, dominus abba Rabanus perspicabiliter fulget.* Extremo istoc Canisii Tomo, præter præfationem in vitam Solæ, etiam Gundramini ad Ermaricum, & Ermanrici ad Ruodolphum epistolam reperies. Cæterùm in Possevini Apparatu sacro lego, Ermenricum hunc fuisse septimum abbatem Eluvangensem congregat. Luxoviensis, atque etiam dialogum edidisse de vita & miraculis S. Hariolphi, abbatis primi Eluvangensis. Imò, si idem Ermenricus, & Ermenoldus; idem quoque fuerit *Ermoldus* is, qui elegiaco carmine cecinit panegyricum Ludovici Pii.

Lotharii, & Ludovici II ætate, vixit Petrus, Casinensis diaconus: quippe qui æqualis fuerit S. Athanasio, Sergii filio; qui episcopatum Neapolitanum adeptus est à Leone Papa anno DCCCL; atque a Nicolao Papa anno DCCCLXI ad synodum Lateranensem vocatus fuit; anno autem DCCCLXXII diem suum obiit. Hujus Athanasii vitam descripsit Petrus Casinensis; eoque ex opere Baronius in annis memoratis, præsertim anno DCCCLXXII, pleraque de Athanasio excribit.

S. Prudentius Junior, Hispanus, Tricassensium seu Trecensium episcopus XXXVII à Carolo Calvo rege ad instaurandam prope collapsam cœnobiorum Galliæ disciplinam unà cum Lupo, Ferrariensi abbate, delegatus fuit: ut Lupus ipse auctor est epist. LXIII, quæ ad Prudentium hunc missa est. Prosâ reliquit vitam B. Mauræ, virginis; cui illustrandæ est Barthius Adversar. lib. XLIV. cap. XIX. Obiit anno DCCCLXIV. Festum ejus celebratur die VI Aprilis. Hujus ratione Aurelius Prudentius interdum Prudentius Major vocatur in vett. glossis.

Temporibus Ludovici junioris Imp. longè lateque effulsit B. Eulogius, Cordubensis, electus archiepiscopus Toletanus, ac demum martyr. Hic victuris chartis prodidit martyrium æqualium suorum, Georgii diaconi, Aurelii, Felicis, Nataliæ, & Liliosæ: qui martyrium sunt passi, non quidem circa annum Christi DCCXXV, ut Haræus tradidit in epitome Sanctorum: sed anno DCCCLII, ut rectè docet Baronius ad eum annum. Habes apud Surium Tom. IV, die XXVII Aug. Sed est ea particula duntaxat majoris operis, quod inscribitur, *Memoriale Sanctorum.* Ejus libro primo oppugnat Eulogius illos, qui contenderent, martyres plus Ecclesiæ Hispanicæ obesse, quàm prodesse. At secundo tertioque libro, exponit quinquaginta penè martyrum Hispanicorum nomina, ætatem, gesta, martyria. Prætereà edidit apologeticum. Eo, præterquam quod depugnat adversus calumniatores martyrum (uti & fecerat Memorialis sanctorum lib. I.) etiam Ruderici ac Salomonis, vitam, & martyria, oratione suâ nobis depinxit. Prætereà exaravit documentum martyrii Eulogii presbyteri; quod Floræ, & Mariæ, in carcerem conjectis, dedicavit, Epistolæ quoque ejus, & alia, supersunt. Opera ejus primus reperit Petrus Pontius Leo, patriâ Cordubensis, episcopus Placentinus. At divulgavit primus, ac scholiis eruditis illustravit Ambrosius Morales, itidem Cordubensis, historicus regius, ac eloquentiæ professor in Academia Complutensi. Exstat Tom. IV. scriptorum Hispaniæ illustratæ, qui Francofurti prodierunt.

Itidem Ludovici junioris imp. ætate claruit Alvarius *a* Cordubensis, vir genere illustris. Hic posteris transmisit vitam ac passionem beati Eulogii presbyteri ac doctoris, qui martyrii coronam consecutus est temporibus regis Mahomedis, ærâ DCCCXCVII, sive anno Christi DCCCLIX. Eulogio autem Alvarus familiaris admodum fuit; ut ostendunt verba ista in opusculi initio: *Profiteor, me non audita, & dubia; sed visa, & per me probata retexere; quoniam, gratiâ Dei cooperante, a primævo adolescentiæ flore, charitatis dulcedine, & Scripturarum amore, uno vinculo concordi innexi, hujus vita, licet non pars ordine, tamen pars affectu, in cunctis quæstionibus duximus jugum. Sed ille* (Eulogius) *sacerdotii ornatus munere pennis virtutum in sublime evectus, altius evolabat: ego luxuria & voluptatis luto confectus, terrâ tenus repens batlenus trahor. Et inde est, quod non incerta, & quorumcunque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita, narrare disposui.* Etiam in fine opusculi sic eum compellat: *Ergo, martyr Dei excelse, dulcis nomine Eulogi, Alvarum tuum clamantem intende, & quem hic tenuisti charitate animo fixum, illic tibi adsocia servum. Non alterum, quàm tuis, te interveniam verbis. Certe ego sum ille, quem tecum unitum esse dicebas; ad quem, & pro quo, hoc modo locutus es, ut non sit, inquis, alter Alvarus, quàm Eulogius; nec alibi, quàm penes intima Alvari, totus sit conlocatus amor Eulogii. Valeat, valeat, Christe domine, hac suavis, fidelisque inter utrosque dilectio.* Auctori huic lucem scholiis eruditis attulit Ambrosius Morales Cordubensis, historicus regius. Exstat Tom. IV scriptorum, à quibus Hispania illustrata est. Memoratur Alvarius etiam libro suo Scintillarum. Eo sententias Patrum collegit, quas secundùm virtutum vitiorumque locos communes digessit, Basileæ is, sed mutilus, & absque nomine auctoris, prodiit. Integer autem in bibliothecis Hispaniæ superest; teste Ambrosio Morali *b*. Pontius Leo, episcopus Placentinus, putabat, ejusdem esse *Indiculum luminosum*; qui in membranis manu exaratus literis Gothicis Cordubæ habetur in bibliotheca Fani Majoris; sed absque auctoris nomine. Tempora sanè conveniunt. Nam scriptus is liber an. DCCCLIV; ut ipse ait auctor. Et stylus ab Alvarii dictione non abludit. Nec tamen adspernandum est, quod adversus eam sententiam obducit Ambrosius Morales. Nam si Alvari foret, meminisset alicubi Eulogii, quicum tam arcta ei amicitia intercesserat.

a Al. Alvarus.

b Notis in Eulogii vitam Tom. IV. Hispan. illustr.

Fulquinus, sive *Folquinus*, ex monacho Bertiniano abbas XXII cœnobii Lobiensis, temporibus vixit Lotharii Imper. & Ludovici junioris. Hic non Isidoro quidem, ut Possevinus ait: sed Sigeberto memoratur, in catalogo cap. CXXXVIII, his verbis: *Fulquinus, abbas Lobiensis, scripsit gesta abbatum Lobiensium, subintroducens per digressionem plura legentibus utilia.* Exstat id opus manuscriptum Gemblaci. Idem etiam, quod Sigebertus prætermit, consignavit miracula S. Ursmari: quæ manuscripta supersunt Leodici ad D. Jacobum. Item vita S. Folquini Morinorum Episcopi, qui anno excessit DCCCLV, atque ad S. Audomarum in B. Bertini monasterio, ubi alter hic Folquinus monachus tum erat, sepultus fuit. Elogium, quo idem monachus episcopum Folquinum prosequebatur, hujusmodi est:

Hic

Hic veneranda patris Felquini membra quiescunt,
Antistes dudum qui fuerat Morinum:
Quique quaterdenis vixit dux exstitit annis,
Mente actuque pio jussa operando Dei:
Qui quartadecimâ decedens luce Decembris,
Clarus Apostolicum gaudet adire chorum.

Exstat hæc S. Fulquini Episcopi vita MSa in Rubra valle apud Bruxellam. Alii Fulcuinum Lobiensem & Bertinianum diversos putant: quos Sweertius sequitur in Athenis Belgicis.

Temporibus Ludovici II Imp. in vivis erat auctor chartæ de genealogia Karoli Magni, à Canisio editæ Tom. V. Antiqu. Lection. Hoc docent extrema verba: *Post quem* (Ludovicum Pium) *Ludowicus filius, & æquivocus ejus, in Orientali Francia suscepit imperium, qui anno præsente, id est incarnationis Dom. nostri Jesu Chr.* IↃCCCLXVII, XXVII *anno regnare videtur.* Vixit scriptor is in Germania, quam vocat Franciam orientalem. Hanc enim temporibus Lotharii, & Ludovici II, imperatorum nempe ab anno IↃCCCXL usque ad annum IↃCCCLXXVI, rexit Ludovicus ille, de quo hic sermo: nempe minimus natu filiorum Ludovici Pii, parens Caroli Crassi imperatoris.

Temporibus Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici III, & Caroli Crassi, fuit Rapertus sive Ratpertus Thuregiensis, monachus monasterii S. Galli, cognatus S. Notkeri. Condidit chronicon monasterii sui usque ad Abbatem Bernardum I; qui cœnobio illi præfuit anno IↃCCCLXXXIII: ac eopse anno decessisse scriptor hic videtur. Exstat id chronicon manuscriptum quater, vel sæpius, in monasterio antè dicto. Hymnos etiam reliquit de S. Gallo, & de S. Otlimaro. Etiam vitam S. Galli, sed Germanicâ linguâ, composuit: quam Latinè postea vertit Eckehardus junior.

Rerum potiente Arnulpho, vitam egit poëta ille Paderbornensis, qui ex annalibus Adelmi Benedicti versu heroico expressit vitam Karoli Magni. Ut autem ille ex Adelmo, ita Adelmus sua ex Eginharto hausit: unde & poeta idem lectorem ad Eginhartum remittit. Sic enim canit:

De vita Caroli scriptam legat ipse libellum,
Quem summo prudens Einhardus nomine scripsit.

Editio poetæ ejus Reinero Reineccio debetur. Eum *ut temporibus illis Latinè satis ac luculente* scribere, judicium est Jani Douzæ præfatione altera Annalium suorum de rebus Batavicis elegiaco carmine contextis.

Ludovici II Imp. ætate claruit Herembertus, seu *Hempertus*, vel *Erempertus*. Scripsit Longobardicam historiam principum Beneventanorum: cujus MSum codicem se habere, alterumque etiam in Columnensi bibliotheca exstare, ait Baronius ad annum IↃCCCLXXI. Qui & alibi ejus meminit, ac interdum *Rembertum*, vel *Rempertum*, vocat. Uti ad annum IↃCCCLXIII. Atque idem ad annum IↃCCCLXXIV ex eo se depromere ait, quæ ad annales Ecclesiasticos pertinerent. Wolphangus Lazius etiam meminit Heimberti operis de rebus à Karolo Magno gestis, atque illud reponit inter ea, unde profecit in commentariis suis de Rep. Romanâ. Lazium hac parte sequitur Simlerus in bibliothecâ, & Popelinierius Historiæ Historicorum lib. VIII. Videndum, idemne an alius sit Rembertus seu Rimbertus ille, qui vitam S. Ansgarii tradidit; ut diximus lib. II, cap. XXXVI.

Arnulphi ætate etiam fuit Wolfhardus, monachus cœnobii Hasenrietani, quod Karolus Magnus exstruit; Arnulphus autem in collegium canonicorum secularium mutavit. Wolfhardus hic libris quatuor consignavit vitam S. Walpurgæ, seu Waltpurgis, ac imprimis miracula, quæ in monasterio S. Salvatoris Monheimensis contigere. Id autem fecit rogatu ejus, cui id opus dicavit. Est is Erkenwaldus, seu Erckenwaldus, seu Erchanbaldus, vel Erchenboldus, octavus Eystetensium præsul; qui electus est anno IↃCCCLXXXIV, atque anno decessit IↃCCCCII. Habes pleraque ex hac vita apud Surium Tom. VII: sed stylo mutato, multis præteritis, absque auctoris nomine. At bonam partem ejus, fide item bonâ, addito nomine scriptoris, ex codice monasterii Rebdorfensis repræsentat Canisius Tom. IV. Antiqu. Lect. Ac priùs quidem priorem habemus librum. Post autem aliquot aliorum vitas, præter variantes lectiones, etiam ex codice Windbergensi librum secundum adtexit. Interim liquet, mutilè, hoc est duos duntaxat libros, vel potiùs penè duos, exhibuisse, cùm Wolfhardus quatuor concinnârit: ut ex antiquis constat membranis. Ex Wolfhardo hoc postea Philippus, trigesimus nonus Eystadiensium episcopus, excerpsit suum de vitâ Waltpurgis libellum; ut postea dicemus.

Hebernus, archiepiscopus Turonensis quinquagesimus primus, honorem hunc adeptus est anno IↃCCCLXXXVII, qui ultimus fuit annus Caroli Crassi imperatoris: atque annis sedit XXVII, mensibus quatuor: ut decesserit tertio anno Conradi Imper. Ergo imprimis claruit temporibus Arnulphi, & Ludovici IV: qui inter Carolum Crassum, & Conradum, imperium tenuerunt. Reliquit librum de miraculis beati Martini post ejus è Burgundia reditum. Sui episcopatus, & ejus, qui antecessit, meminit ipse in hoc opere verbis istis: *Contigit eodem mense, dum esset consul Ingelgerius Turonis, Adalaudum confectum senio viam universæ carnis intrare. Ingelgerius verò consul, auxiliante Deo, & intercedente B. Martino, opitulantibus etiam clericis, nec non & consentientibus civibus Turonicæ civitatis, intronizavit, & in sede episcopali sublimavit Hebernum senem, sanctum beati Martini Majoris Monasterii abbatem, & ministrum.*

Etiam Ludovici IV, uti & Conradi I temporibus, vixit auctor incertus vitæ S. Hugonis, abbatis S. Martini Eduensis. Quippe æqualis fuit S. Bernonis, cujus & ibi mentio fit. Luculentum inde fragmentum habes in bibliotheca Cluniacensi, inter testimonia *a* de fundatione monasterii Cluniacensis. *a Col. 6.*

CAP. V.

Commemorantur historici, qui vixerunt, cùm res imperii forent penes Henricum Aucupem, & hujus posteros. Ex iis scriptoribus Raguel Cordubensis signavit vitam, & passionem S. Pelagii martyris: Joannes Cassinensis Chronica: Nagoldus vitam Odonis, abbatis Cluniacensis: anonymus, vitam S. Udalrici: S. Notkerus vitam S. Galli, & martyrologium: Theodoricus Archiepiscopus Trevirensis vitam B. Virginis Mariæ, & S. Ludrudis: Ajo monachus memorabilia cœnobii Croilandensis: Romerius duos annalium libros: Luitolphus miracula S. Udalrici: anonymus translationem S. Benedicti: Arnoldus, comes Vogburgensis, miracula B. Emmerammi.

Vidimus de iis, qui claruere, dum imperium Occidentis constitit in stirpe Karolina: qua ex domo ultimus imperio potitus est Ludovicus IV. Huic successit Conradus. Sed octennio pòst regere cœpit Henricus Auceps Saxo: atque ita imperium à Francis translatum est ad Saxones: quod factum anno IↃCCCCXIX. Successores autem habuit Henricus è progenie sua, primùm filium Ottonem primum, hinc nepotem Ottonem II, tum pronepotem Ottonem III, exinde alterum pronepotem Henricum II, cognomento Sanctum, qui imperare desiit anno CIↃXXIV. Exponam nunc historicos aliquot, qui tempore quinque horum Saxonicæ prosapiæ Cæsarum vixerunt.

Qualis Raguel Cordubensis presbyter. Hic descripsit vitam ac passionem S. Pelagii, martyris Cordubensis: qui, regnante Habdaraghman rege, passus est anno IↃCCCCXXV. Iisdem autem temporibus Raguelem vixisse, ac Pelagium, arguit illud, quòd ex sodalibus Pelagii ea accepisse se ait, quæ de sancto viro refert. Adde quòd de sepultura quidem loquitur: at de translatione Pelagii tacet; quæ tamen non multis pòst annis contigit. Unde conjecturam

capere licet, ea ante translationem consignâsse. Hoc Raguelis opusculum primus reperit, & scholiis illustravit Ambrosius Morales. Habes Tom. iv scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

Fuit & tum Joannes, abbas Cassinensis, qui xxiii fuit à B. Benedicto, atque anno decessit Iↄccccxxxiv, successoremque habuit Adelpertum: ut cognoscimus ex Leone Marsicano, sive Ostiensi, Chronici Casinensis lib. i. cap. lvi, lvii, & lviii. Ac capite quidem lvi inter alia fusè narrat idem, quomodo, cùm ex archidiacono Capuano factus esset abbas, monachis Teani constitutis auctor fuerit, ut Capuam se conferrent, quæ primaria civitas foret, atque ut primus ibi monasterium fecerit. Unde satis liquet, signari hunc Joannem ab eodem Leone in præfatione Chronici, his verbis: *Adhibui præcipuè* CHRONICA *Joannis abbatis, qui primus in Capua nova monasterium nostrum construxit.*

Temporibus itidem Henrici Aucupis in pretio erat Nagoldus, sive Nalgodus, qui in Possevino malè *Nalgendus*, monachus Cluniacensis, descripsit vitam Oddonis, seu Odonis, abbatis Cluniacensis ii; ut est in Chronico Cluniacensi. Ætas ejus satis inde dilucet, quòd fuerit discipulus Odonis; qui obiit anno Iↄccccxliv, hoc est nono anno Ottonis primi, cognomento Magni. Imperium autem is tenuit annis xxxvii. Ut sit verisimile, ultimis ejusce Ottonis annis claruisse.

At Ottonis i, & ii, temporibus fuit is, qui primus, sed rudi stylo, conscribillavit vitam S. Udalrici, episcopi Augustani. Ætatem indicat, quòd conversatus fuerit cum hoc S. Udalrico; qui factus est episcopus anno Chr. Iↄcccc xxiv, atque obiit annò Iↄcccclxxiii, iv Non. Jul. anno quinquagesimo episcopatus sui, cum annos vixisset lxxxiii. Ex hoc scriptore sua in Udalrici vitâ hauserunt Gebeardus, episcopus Augustanus, & Berno, Augiæ abbas: qui in eo elaborarunt, ut, quæ priùs rusticâ dictione ab anonymo expressa essent, ea à se elegantiùs politiusque composita plures oblectarent. Atque ita fecere, ut fons ipse multùm negligeretur: imò aliquot seculis nesciretur, usque dum eum tandem reperit, atque iterum orbi ostendit Marcus Velserus. Nam is primus illam S. Udalrici vitam è tenebris eruit, ac publici juris fecit.

Præter hunc, extremis Ottonis Magni temporibus, atque item ii Ottonis ætate, doctrinâ vitâque excelluit S. Notkerus, monachus S. Galli, nepos Ottonis Magni, ut de eo scribit discipulus Notkeri Hartmannus, qui aliis Hartmundus nominatur. Composuit vitam S. Fridolini abbatis lib. i. item vitam S. Galli lib. iii. Habes hæc MSa in bibliotheca S. Galli. Idemque est auctor martyrologii, quod ex bibliotheca S. Galli primus edidit Henr. Canisius Tom. vi. Antiqu. Lect. Sed aliquot dies Octobris, & duo extremi menses, penitùs desiderantur. Absque dubio autem hic est unus ex tribus illis Notkeris, quos Eckerhardus *a* commemorat, & in monasterio S. Galli vixisse dicit. Primus à vitio linguæ dictus est *Balbulus*, stirpe nobilis, scientiâ virtuteque clarus: cujus vitam scripsit Eckerhardus. Alter est cognominatus *Piperis granum*; nempe ab ingenii acrimonia; vir sanè pietate, & doctrinâ insignis. Tertius est Notkerus *physicus*, abbas postea factus: cujus gesta referuntur in libro casuum monasterii. Primus horum martyrologii auctor est: ut Jodocus Metzlerus *b*, monasterii S. Galli professus, & ex eo Henr. Canisius *c* ostendit. Illum autem Ottonis Magni ætate vixisse, clarè liquet ex vita ejus ab Eckerhardo proditâ cap. v, xxxi, aliisque locis. Satis autem mirari non possum, quid in mentem venerit eidem docto viro, ut traderet *d*, Notkerum fuisse nepotem Magni Ottonis: atque adderet, floruisse anno Iↄccci: idemque referret, quædam de hoc Notkero legi in codice (nisi librarii is error est) ante annos Iↄccc scripto. Nam Otto Magnus demum imperare cœpit anno Iↄcccc xxxvi, & obiit anno Iↄcccclxxiii. Quo pacto igitur illius nepos floruerit anno Iↄcccl, tantò ante natum Ottonem? Et quomodo potuit vidisse librum de Notkero, qui scriptus esset ante annos octingentos, si Notkerus, ut ait ipse, demum claruit anno Iↄcccl? Nam ab eo tempore usque ad annum cIↄIↄciv, (quo ex Metzlero ista Canisius in notis ad Tom. vi. Antiq. Lection. retulit) tantùm sunt anni Iↄccliv. Atqui eo minùs potuit tam vetustus codex esse, si Notkerus Ottonis Magni, ut idem fatetur, nepos fuit? Nam ab Ottonis Magni excessu usque ad annum, quo ista ex Metzlero traderet Canisius, solùm anni sunt Iↄcxxxi. Quid igitur absurdius, quam ut librum de Notkeri hujus vita conspexerit Metzlerus, qui sesquiseculo toto ante natum Notkerum conscriptus esset?

a In vita Notgeri Balbuli cap. 5.

b Libro de illustribus viris S. Galli.

c Notis in Tom. v. Antiq. Lect.

d Apud Canisium Tom. 5 Ant. lect. pag. 740.

Itidem ultimis annis Othonis i. claruit Theodoricus, archiepiscopus Trevirensis: qui præter vitam S. Virginis Mariæ, etiam vitam scripsit S. Ludrudis, virginis sanctimonialis in Corbejâ requiescentis.

Tempore Othonis ii Aio, monachus Anglus ordinis S. Benedicti, egisse dicitur in monasterio Croilandensi. Hic monasterii sui memorabilia, jussu abbatis Turketuli, consignavit. Est ea historia quasi annorum cclx: nempe ab anno circiter Iↄcc, usque ad annum Iↄcccclxx; quo Edgarus in Anglia regnabat.

Romerius, ut Simlerus ait, composuit duos annalium libros; quibus Rheginonis historiam ab anno Iↄccccvii, usque ad annum Iↄcccclxxvii, persequitur. Cumque appendix ea, quæ Rheginoni hodie addi solet, totidem sit annorum, planè fit verisimile, eam vel Romerii hujus esse, vel ex Romerio exceptam. Illud quoque verisimile est, scriptorem anno eo vixisse, quo annales suos finit. Nec tamen præfractè isthoc asseverem. Invenio ejus quoque mentionem apud Aventinum; ubi historiam Romerii de gestis Germaniæ inter illos refert auctores, quos in secundo de Annalibus Bojorum sequitur.

Imperante Ottone iii, anno Iↄccccxcii, in synodo Romanâ obtulit Luitolphus, sive Ludolphus, Augustanus episcopus, libellum à se scriptum de miraculis S. Udalrici: qui à Papa Joanne xv, in Synodo memoratâ, fuit comprobatus: eodemque in concilio Udalricus est relatus in numerum sanctorum. Acta ea synodalis conventus a M. Velsero edita sunt in lucem: in quibus & illud de Luitolphi libello legitur.

Anonymus monachus S. Launomari literis prodidit translationem S. Benedicti; quæ contigit anno cIↄvii. Ejus verò oculatum se testem fuisse, ipse testatur. Vide annales Aurelianenses Saussleji ad annum memoratum: ubi ex manuscripto codice monachi ejus luculentum adducit locum.

Diethmarus, sive *Ditmarus*, Sigefridi, Saxonici Comitis filius, primùm monachus fuit cœnobii S. Joannis Magdeburgi sub Riddago abbate, hinc præpositus Wallibicensis, ac tandem Mersburgensis in Misnia episcopus. Chronicorum libros vii reliquit; quibus complectitur gesta quinque imperatorum, Henrici i, Ottonis i, ii, iii, & Henrici ii; cujus temporibus vixit. Meminit & Paullus Langius penè initio Chronici Citizensis. Ac sæpius in Saxonia sua memorat Georgius Fabricius. Sincerissimum scriptorem appellat Possevinus. Opus verò Chronicorum scribere orsus fuit anno Christi cIↄxvii, ætatis suæ xli, episcopatus x, anno uno ante obitum. Quemadmodum cognoscere est ex eo, qui, paullò post Ditmari excessum, vitam illius literis commisit.

Æqualis huic fuit Gebhardus, episcopus Augustanus: qui anno sedere cœpit cIↄvi, ac novennio Ecclesiæ præfuit. De hoc superiùs diximus, ut vitam S. Udalrici, quæ ab æquali ejus scripta erat rusticè, atque ineleganter, nitidius politiusque expresserit: uti & à Bernone Augiensi paullò pòst factum fuit. Est autem Gebhardus ille, qui Ecclesiam S. Afræ à S. Udalrico exstructam, ubi & sepeliri voluerat, convertit in monasterium, ductis eò monachis S. Benedicti.

Etiam Henrici ii, imò & Conradi Salici tempore, illustris fuit Arnoldus, *Comes* Vogburgensis, Marchio de Cham, monachus S. Emmerammi, ad quem Meginfredus, Magdeburgensis magister, & præpositus, epistolam scribit operi suo de vita & virtutibus S. Emmerammi præfixam.

&c&c. Quemadmodum autem Meginfredus vitam Emmerammi post Cyrinum in literas retulit: ita Arnoldus Comes duos libros fecit de miraculis B. Emmerammi, deque memoria cultorum ejus. Reperies apud Canisium Tom. II Antiq. Lect. Sui temporis fidelissimum scriptorem appellat Cæsar Baronius Tom. XI ad an. cIↃ I.

Cap. VI.

Referuntur historici, qui fuere temporibus Conradi Saliqui, ac deinceps, usque ad Lotharium II. Ex quibus anonymus reliquit vitam Burchardi Wormatiensis: alter Chronicon S. Benigni Divionensis: alius vitam S. Guntheri: Odo Fossatensis vitam Burchardi, comitis Parisiensis: Gunthorus Bambergensis itinerarium peregrinationis suæ Hierosolymitanæ: Thomellus Flander vitam, ac laudes Balduini Pii: Andreas, monachus Vallis-umbrosæ, vitam S. Joannis Gualberti: anonymus Chronicon Cluniacense: Gerochus Richerspergensis historiam de dissensu Henrici IV. imp. & papæ Alexandri II: Guilielmus Appuliensis poëma historicum de gestis Normannorum in Italia: Gaufredus, monachus S. Benedicti, gesta Roberti Guiscardi, & fratrum eius: Haymo Hirsaugiensis vitam, & miracula B. Guilielmi Hirsaugiensis: Raimundus de Agiles, sive de Podio, historiam Francorum, qui ceperunt Hierusalem: item alius gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum: Baldricus Aurelianensis, sive Dolensis, vitam B. Samsonis, & S. Hugonis, & historiam Hierosolymitanam: alius vitam Roberti Frisii: item alius res sui temporis: Guibertus abbas gesta Dei per Francos: Alexander Atrebas vitam B. Goswini: Ioannes, monachus S. Vincentii, chronicon sui monasterii: Domnizo presbyter vitam Mathildis comitis: S. Bruno vitam S. Petri Anagniensis: Ademarus monachus Chronicon Aquitanicum, & Chronologiam abbatum Lemovicensium: anonymus gesta Hierusalem expugnantium: Rupertus Gallus historiam belli contra Saracenos: Sugerius abbas vitam Ludovici Crassi, & Ludovici VII: Oldericus, sive Ordericus, historiam Ecclesiasticam: Albertus, sive Albricus Aquensis, historiam Hierosolymitanam: Gauterius cancellarius res ad Antiochiam gestas: Fulcherius Carnotensis gesta Balduini, regis Hierosolymitani: anonymus vitam Tyemonis, episcopi Saltzburgensis.

POst Henricum II, qui Saxoniæ stirpis erat, imperium fuit penes Francones ad Mœnum: qua ex gente princeps imperii habenas accepit Conradus II, Saliquus. Id anno contigit cIↃ XXIV. Post eum rexit filius Henricus III: tum nepos Henricus IV: hinc pronepos Henricus V: qui regendi vivendique finem anno fecit cIↃ CXXV. Intervallo isto, quod centum & unius annorum est, multi claruere rerum gestarum auctores. Nunc ex his eos commemorabo, de quibus superiori libro nihil dictum est nobis.

Antiquissimus eorum est incerti ille nominis scriptor, cujus beneficio nota est vita Burchardi, Wormatiensis episcopi. Abunde enim præfatio ejus opusculi declarat, iisdem temporibus eum, ac Burchardum, vixisse. At Burchardus ille inter homines esse desiit anno cIↃ XXVI: puta anno XXVII, ex quo post fratrem suum Franconem honorem episcopalem erat adeptus. Annus is tertius erat Conradi II. imperatoris: unde, hoc rerum potiente, vitam illam literis esse traditam consequitur. Præmittitur libellus iste Collectioni decretorum Burchardi, non quidem in editione Parisina anni cIↃ IↃ L: sed Coloniensi, quæ decennio post lucem vidit.

Ætate Henrici III. Imp. vivebat ille, qui posteris transmisit Chronicon S. Benigni Divionensis: ex cujus cod. Mso quædam de reformatione ejus monasterii per S. Majolum, adfert *a* Martinus Marrier in biblioth. Cluniac. Etiam quædam inde in notis promit Andreas Quercetanus *b*.

a Col. 298. *b* Col. 62. 123.

Imperante eodem, ætatem agebat ille, qui vitam descripsit S. Guntheri, Turingi, Stephani Ungariæ regis cognati, monachi Altahensis, ac postea eremitæ in silva Bohemica in Richnach: ubi exactis XXXVII annis decessit, præsente Brecislao duce Poloniæ, quem a sacro fonte susceperat. Quod de ætate scriptoris dixi, planum fit ex eo, quòd familiaris fuit Gunthero; ut cognoscimus ex istis verbis: *Quod nos quidem, qui eum familiarius cognovimus, frequenter audivimus.* Atqui in eodem legitur libello: *Obiit Christi famulus, eremita Guntherus, anno incarnationis Domini* cIↃ XLV.

Odo, Fossatensis monachus, claruit primis temporibus Henrici IV: nimirum anno cIↃ LXIII, ac vitam signavit Burchardi, Comitis Paris. Corboili, & Milidun. Ex hoc scriptore historiam de reformatione cœnobii S. Mauri Fossatensis per S. Majolum, Cluniacensem abbatem, reperies in bibliotheca *a* Cluniacensi. Aliqua etiam ex eo in notis suis citat Andreas *b* Quercetanus. *a* Col. 298. & seqq. *b* Col. 67. 68. 117.

Anno Christi cIↃ LX Guntherus est factus episcopus Bambergensis. Sed anno cIↃ LXIV cum Sigefrido, archiepiscopo Moguntino, & compluribus aliis, summi generis ac dignitatis viris, profectus fuit in terram Sanctam, strenueque rem gessit. Vir erat disertus, & variarum linguarum cognitione instructus. Ac peregrinationis suæ Itinerarium reliquit. Quod tamen non planè perfecit. Quippe anno cIↃ LVI, è Palæstina domum rediens, in Carinthia incidit in morbum nec ita multò pòst ibidem excessit. Corpus Papenbergam relatum, & maximo cum honore terræ mandatum fuit.

Thomellus Flander claruit anno cIↃ LXX, atque opus condidit de vita, & laudibus Balduini Pii, Flandriæ Comitis, qui *Insulanus* quoque vocatus est ab Insula, oppido natali: ubi & decessit an. cIↃ LXXIII ac in templo à se condito sepultus. Meminit & Thomelli, & ætatis ejus, atque operis, Mejerus lib. III rerum Flandricarum ad annum memoratum, atque alibi. Sanderus lib. III de scriptoribus Flandriæ, & Sweertius in Athenis Belgicis, auctores sunt, jussu Abbatis sui B. Rolandi, condidisse chronicon de fundatione cœnobii Elnonensis.

Temporibus etiam imperatoris Henrici IV. vivebat Andreas, monachus Vallis umbrosæ; qui sanctimoniâ claruisse dicitur. Hic consignavit vitam magistri sui, S. Joannis Gualberti; qui Ordinem Vallis umbrosæ instituit, ac decessit anno cIↃ LXXIII.

Circa annum cIↃ LXXX, ætate S. Hugonis, Cluniacensis abbatis, vixit Incertus scriptor Chronici Cluniacensis: ut Andreas Quercetanus ait notis in biblioth. Cluniac. Ubi & non semel eum ad partes advocat.

Fortasse etiam hic locum affectat ejusdem, ut videtur, temporis scriptor, Gerochus, Richerspergensis antistes. Memoratur Aventino lib. VII annalium Bojorum. Nam locutus de dissentione inter Henricum IV. imp. & Alexandrum II. Papam, hæc subjungit: *Gerochus, Richerspergensis præsul, de hoc dissidio complura scripsit; quibus titulum de Antichristo dedit.* Non dubium igitur, quin illius temporis historia ab eo prodita sit: verùm ex titulo, *De Antichristo*, quem operi suo fecerat, suspicio mihi oboritur, non tam more historico id egisse; quàm instar Gildæ describentis Britanniæ excidium, vel potiùs deplorantis. nempe & Gerochus castigare voluit mores sui seculi, qui spiritum planè spirabant Antichristi.

Henrico IV. imperante, etiam Guilhelmus Appuliensis famam extendit libris quinque carmine conscriptis heroico de rebus Normannicis in Italia, ac regno Neapolitano gestis. Editionem ejus Rhotomagi *c* procuravit Joannes Tiremæus, Fisci in Rotomagensi provincia advocatus. Incipit hoc pacto: *c* Anno 1582. excudente Richardo Petit, & Richardo l'Allemant.

Gesta ducum veterum veteres cecinere poëtæ:
Aggrediar vates novus edere gesta novorum.
Dicere fert animus, quo gens Normannica ductu
Venerit Italiam; fuerit quæ caussa morandi:
Quosve secuta duces Latii sit adepta triumphum.

Hæc argumentum operis ostendunt. Exinde compellat

eos, quorum mandato laborem eum fuerit aggressus. Hunc enim in modum progreditur:

Parce tuo vati pro viribus alta canenti,
Clara Rogere ducis Rodberti, dignaque proles;
Imperio cujus parere parata voluntas
Me facit audacem; quia vires, quas labor artis,
Ingeniumque negat, devotio pura ministrat;
Et patris Urbani reveranda petitio segnem
Esse vetat, quia plus timeo peccare negando,
Tanti Pontificis quàm jussa benigna sequendo.

Hinc cognoscimus, poëma illud scripsisse postulato, tum Urbani II, Papæ Romani; qui sedere cœpit anno cIↃ LXXXVIII, atque anno decessit cIↃ C IX: tum Rogerii Bossi; qui frater erat Roberti Guiscardi; Siciliæque, unde Saracenos ejecerat, comes; anno autem cIↃ C I, admodum natu grandis, obiit. Eoque majoris historicum hoc Guilielmi poëma fieri à nobis convenit, quòd eorum, quæ commemorat, testis fuerit oculatus.

Ejusdem Rogerii comitis postulato, Gaufredus, Monachus S. Benedicti, libros IV reliquit *de acquisitione regni Siciliæ, Calabriæ, Apuliæ, & insulæ Siciliæ, per gloriosum principem Robertum Guiscardum, & fratres de Normannia venientes.* Est omnino accuratus in distinguenda temporum ratione: eoque nomine laudatur ab Dominico Pottonario: qui primus in lucem produxit. Habes in quarto volumine historicorum, quibus rebus Hispaniæ lucem afferre curæ fuit.

Haymo, seu Heymo, *Hirsaugiensis* cœnobii Prior factus est anno Chr. cIↃ XCII. Scripsit vitam ac miracula B. Wilhelmi, abbatis Hirsaugiensis: in cujus locum ipse successerat, cùm, Gebhardo defuncto, Guilielmus ex Priore Abbas ejusdem cœnobii fieret. Sed vitam Guilielmi alius ejus cœnobii monachus, cùm locupletare vellet, reddidit breviorem. Auctor Tritthemius in Chronicis cœnobii Hirsaugiensis: ubi & illud refert, Haymonem hunc etiam homilias reliquisse: eas commixtas legi homiliis Haymonis, Halberstadensis episcopi: qui totis duobus seculis Hirsaugiensi hoc antiquior fuit: esseque non admodum dissimilem amborum dictionem: imò sagacissimis etiam haut facile esse homilias eas internoscere.

Raimundus de Agiles, Canonicus Podiensis, capellanus comitis S. Ægidii, hoc est, Tholosani, ac episcopi Podiensis, expeditioni interfuit in Orientem anno cIↃ XCV. Quin præsens aderat, cùm lancea Dominica effoderetur; ac, priusquam tota è terra extracta esset, mucronem fuit osculatus; posteaque eam in prœlio tulit: ut ipse narrat opere eo, quod inscribitur, *Historia Francorum, qui ceperunt Hierusalem.* Opus hoc procudit postulato Pontii Balonensis, sive de Baladuno, viri nobilis, ac Tolosano comiti familiaris. Orditur à Comitis ejusce in Sclavoniam ingressu, ac desinit in victoria Ammirati sive Ammiravisi Babylonici. Ut quinquennii & ille historiam complectatur, eorum instar, de quibus diximus. Habes eum in Tomo I Historiæ Orientalis, quæ inscribitur, *Gesta Dei per Francos.* Estque idem, ac ille, qui in Gesnerianæ bibliothecæ compendio à Simlero vocatur *Raimundus de Podio*, exstatque dicitur in bibliotheca Londinensi.

Anonymus, Italus, auctor operis, quod inscribitur, *Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum*, anno vivebat cIↃ XCV, ac deinceps. Incipit ab Urbani Papæ II. itinere in Gallias, & prædicatione crucis; quæ incidit in annum cIↃ XCV. Ac desinit in anno cIↃ XCIX; quo Ammiravisus Babylonis ad Ascalonem victus, & Hierosolyma capta fuit. Quinquennii igitur historiam comprehendit. Vidit pleraque ea, quæ refert: qui in comitatu fuerit Boamundi: quemadmodum liquet ex lib. I cap. IV. lib. IV cap. XIX, XXIII, &c. Prodiit hic scriptor primùm beneficio Paulli Petavii, Galli, & Guilielmi Cambdeni, Angli. Atque exstat Tom. I Orientalis Historiæ a.

a Hanoviæ prodiit typis Wechelianis an. 1611.

Extremis Henrici IV. temporibus, hoc est, circa an. cIↃ C, ac deinceps, cùm Papa foret Paschalis II, claruit Baldricus Aurelianensis. Priùs hic monachus, & abbas Burgulientis fuit: pro quo perperam *Burgalensis* scriptum est apud Vincentium Belluacensem, & auctorem Chronici Belgici magni. At postea factus est archiepiscopus *Dolensis* in Britannia Aremorica. Vitam signavit B. Samsonis, episcopi Dolensis: item vitam S. Hugonis, Rothomagensis episcopi; quæ MSa exstat, cùm Antverpiæ apud Miræum, tum Atrebati in monasterio S. Vedasti. Præterea libris quatuor condidit historiam Hierosolymitanam; quæ ex Pythœi, & aliorum MSis, cum aliis Orientalium expeditionum scriptoribus divulgata est in Germania a. In præfatione ait ipse, opus se hoc prope sexagenarium cœpisse. Orditur ab anno cIↃ XCV, quo initium habet peregrinatio in Orientem: desinit verò in capitis Hierosolymis, quod quinquennio pòst contigit. Ex præfatione cognoscimus, interfuisse eum concilio Claremontano; unde illa in Orientem expeditio originem cœpit. Ibidem ait, sequi se historiam anonymi cujusdam stylo scriptam planè rustico, & incondito. At Baldricum hunc non verè modò, sed etiam disertè scribere, judicium est ejus, qui se exscribere cum profitetur, Ordrici dico Vitalis Angli: qui & alia de eo refert, quæ legere licet apud eruditum auctorem ὑπομνημάτων in Historiam Orientalem. Citat Baldricum hunc Vincentius Belluacensis Speculi Historici lib. XXV cap. XCVI, & alibi: item canonicus regularis prope Nussiam in magno Chronico Belgico. Cuspinianus quoque eum inter illos recenset, è quibus in scribendis imperatoribus suis profecerit.

a Hanoviæ an. 1611.

Circa annum cIↃ C, imperante adhuc Henrico IV, anonymus Germanus exaravit vitam Roberti Frisii, comitis Flandriæ; qui decessit anno cIↃ XCIII, IV Idus Octobris. Meminit Mejerus ad annum dictum: *De donatione Philippi*, inquit, *vide tabulas inter epistolas: ubi & historiam hujus comitis Roberti invenies scriptam ab quodam Germano quadringentis, & amplius, abhinc annis.*

Itidem circa annum cIↃ C anonymus quidam egit de rebus sui temporis; qui in bibliotheca Vaticana asservatur; unde quædam se exscribere profitetur Cæsar Baronius ad annum memoratum.

Etiam Guibertus, nobilis Gallus, abbas monasterii S. Mariæ Novigenti, quod in Laudunensi pago sub Cociaco castro situm est, anno cIↃ C claruit; ac reliquit opus, quod inscripsit ipse, *Gesta Dei per Francos.* Sunt ii septem Hierosolymitanæ historiæ libri, quos dicavit Lysiardo, Suessionensi episcopo: de quo superiori libro dictum nobis. Hoc in opere profitetur, scribere se non visa; sed aliorum scripta sequi; attamen ita ut, quæ deessent, interferat ex relatu aliorum, qui præsentes fuissent. Perducit historiam belli sacri, usque ad regnum Balduini I; qui frater erat Guilielmi Bulionii. Habes in tomo Orientalis Historiæ sæpius memoratæ. Præterea autem commentatum se ait in Genesin; sed simpliciore, quàm hic utatur, stylo. Guiberti historiæ additur anonymi appendix, quæ pertexit res gestas usque ad annum cIↃ C XII.

Præter istos Alexander *Atrebas*, abbas secundus cœnobii Aquicinctini, inclaruit eodem anno cIↃ C. Hic vitam prodidit B. Gosvini seu Gossuini, cui successerat.

Extremis Henrici IV, ac primis Henrici V. temporibus, cùm Papa foret Paschalis II, Joannes, monachus cœnobii S. Vincentii ad Fontes Vulturni, posteritatis memoriæ consultum ibat Chronico sui monasterii: quod superest MSum literis Longobardicis. Unde quædam in arduo Annalium suorum opere exscribit Baronius ad an. IↃ CCCXCII, & item an. IↃ CCCC LXIII.

Etiam Henrici IV, ac V. tempore, floruit Domnizo presbyter: qui carmine heroico complexus est vitam Mathildis comitis. Obiit ea anno cIↃ C XV: ut istis versibus Domnizo indicat:

His dum quarta monet Indictio, jungitur atque
Virginei partus qui currere cœperat annus
Millenus quintusdecimus centesimus; illum
Natalem Christi voluit celebrare Mathildis.

Plerisque eorum, quæ scribit Domnizo, ipse interfuit. Impensè autem Papæ partibus favet adversus imperatorem Henricum IV. Ac crebrò in temporibus Mathildis testis advocatur à Cæsare Baronio.

S. Bru-

S. Bruno, Signensis episcopus, posteaque quadragesimus Casinensis monasterii abbas, floruit temporibus Henrici IV, & V. Impp. Vide de eo Petrum diaconum in Casinensi historia cap. XXXIII, & deinceps. Præterea, quorum Petrus ille mentionem facit, etiam consignavit vitam S. Petri, Anagniæ episcopi, qui decessit an. cIↃcv. Meminit ad eumpse annum Baronius.

Ademarus, Raimundi filius, monachus S. Martialis Lemovicensis, vivebat an. cIↃcx: ac Chronicon Aquitanorum, & Chronologiam reliquit abbatum Lemovicensium: ex cujus codice MSo testimonium de S. Odone Cluniacensi, & alterum de S. Majolo, aliudque de Odilone, adfert *a* Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi. Quædam & ex eo depromit in notis suis *b* Andreas Quercetanus Turonensis. Alius ab eo est Adamarus Roberti, Lemovicensis, J. V. doctor; qui vixit anno cIↃccc XLII. Is primùm Lexoviensis fuit episcopus, exinde Atrebatensis, tum Morinensis, pòst Senonensis Archiepiscopus, ac tandem à Papa Clemente VI. cardinalis factus est Tit. S. Anastasiæ.

a Col. 57. 303. 334.
b Col. 10. 63, 64, 80, 99, 163.

Anonymus scriptor *de gestis Francorum Hierusalem expugnantium*, vitam egit anno cIↃcx, ac deinceps. Divisum ejus opus fuit in partes duas, quarum periit prior. Posterior inchoat ab anno cIↃc: quo Balduinus Edessanus profectus est ad fratrem Godefridum Bulionium. Desinit verò in anno cIↃcXXIV: quo Tyrus est obsessa. Reperies eam partem in Historiæ Orientalis Tom. I. Meminit hujus operis jam ante annos quingentos Gaulterus, Tarvanensis diaconus, in vitâ S. Karoli, comitis Flandriæ, martyris, cap. III. Quo de scriptore capite proximo dicemus.

Ad tempora Henrici V. pertinet Rupertus Gallus, monachus S. Remigii: qui libris X comprehendit historiam belli Christianorum contra Saracenos. Prodiit Basileæ *c*.

c Apud Henricum Petri.

Imperante & Henrico V, claruit Sugerius, qui in nonnullis libris *Sigerius*, abbas S. Dionysii, unus eorum, quos Galliæ rex Ludovicus Crassus obviam misit Papæ Gelasio II, cum in Galliam fugisset suppetias postulans adversus Henricum imperatorem. Hic Sugerius ad Goslenum, Suessionensem episcopum, vitam scripsit, tum regis Ludovici Crassi, tum filii ejus, Ludovici, VII. hujus nominis regis Galliæ. Utraque è Petri Pithœi bibliotheca primùm lucem vidit *d*. Meminit Sugerii hujus Otto Frisingensis lib. I cap. LV. Obiit an. cIↃcLI. Ad eum jam graviter ægrotantem, ac fortasse moribundum, exstat B. Bernardi Claræ vallensis epistola *e*, quâ illum hortatur, ne vitam hanc exuere formidet; sed ad mortem, ac meliorem vitam, fortiter se componat.

d In corpore historicorum Francorum qui prodiere, Francofurti an. 1596.
e Num. 266.

Eodem rerum potiente, anno cIↃcXX, ac deinceps, in terris egit Oldericus, qui & Ordricus Vitalis, monachus Uticensis, Lexoviensis diœcesios: qui ab aliquibus Anglus fuisse prædicatur. Consignavit historiam Ecclesiasticam: quæ MSa superest. Ex eo locus quidam adducitur *f* in bibliotheca Cluniacensi, inter testimonia de fundatione monasterii Cluniacensis. Et alius *g* de S. Hugone, abbate Cluniacensi. Et tertius de Pontio Cluniacensi *h*. Etiam, partem ejus MSam habere se, ait doctissimus scriptor προλεγομένων in Tomos Historiæ Orientalis, quæ inscribitur, Gesta Dei per Francos. Ubi & pluscula ex eo citantur de Baldrico, Dolensi archiepiscopo; ex quibus Baldrici temporibus vixisse, cognoscere sit.

f Col. [illegible]
g Col. 468
h Col. 555.

Albertus, canonicus, & custos, sive æditus Ecclesiæ Aquensis, qui in quibusdam codd. Albricus vocatur; scripsit *historiam Hierosolymitanæ expeditionis super itinere* (vel, ut ipse loquitur, passagio) *Godefridi de Bullione, & aliorum principum*. Constat id opus libris duodecim; accurateque omnia persequitur. Primus edidit *i* Reineccius: sed absque nomine auctoris. Itaque lib. II cap. XLVIII vocamus *anonymi chronicon Hierosolymitanum*. Sed postea incidimus in præfationem Davidis Hœschelii, quam Annæ Comnenæ Alexiados libros præmisit: ubi auctorem hujus Chronici appellat *Albertum, Canonicum Aquensem*. Hinc in manus nostras venere Tomi Historiæ Orientalis, Hanoviæ editi anno cIↃIↃcXI: ubi Reineccciana editio, sed nomine Alberti apposito, exprimitur. Quod autem libro II putabamus, scriptorem hunc omnium eorum, qui Hierosolymitanam expeditionem scripserint, antiquissimum videri, id omnino secus est. Nam priores eo sunt, qui ipsi interfuere itineri huic: ut anonymus auctor libri, qui inscribitur, *Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum*. Item Robertus monachus, & abbas S. Remigii. Adhæc Raimundus de Agiles, sive de Podio. Nec dubito, quin antiquior quoque eo sit Baldricus, Dolensis archiepiscopus; etsi is non visa, sed lecta, audita que referat. Denique Albertum hunc iis, quos diximus, recentiorem esse, ex eo etiam colligimus, quòd non paullò ulteriùs, quàm isti, historiam producat. Nam cùm illi quinquennii res narrent: hic ab expeditionis initio progreditur usque ad annum secundum regis Balduini II: ita ut res exponat annorum XXIV.

i Helmaestadii an. 1602.

Gauterius Cancellarius, qui aliis *Galterius*, vixit anno cIↃcXX. Descripsit res ad Antiochiam feliciter quidem gestas anno cIↃcXV; infeliciter autem anno cIↃcXIX. Bellis iis ipse interfuit Gauterius. In præfatione ait, *se utriusque fortunæ participem* esse. Etiam *ingenium carceris vibe-betatum* sibi esse, conqueritur. Natione esse Gallum, Gallicismi ostendunt. Habes in Tomo historiæ Orientalis sæpius memorato.

Fulcherius Carnotensis Capellanus fuit Balduini, regis Hierosolymitani: cujus & gesta enarravit. Reprehenditur à Guiberto abbate in bellis Antiochenis cap. XXIX, XXX, XXXI, & XXXVIII. Sed a bona fide eum commendat Ordricus Vitalis lib. IX historiæ Ecclesiasticæ; item Guilielmus Malmesburiensis lib. IV; qui addit, usum esse *stylo, non quidem agresti; sed, ut dici solet, sine nitore, & palæstra, & qui alios commonere potuerit, ut accuratius scriberent*. Meminit & monachus ille prope Nussiam, qui auctor est Chronici Belgici majoris à Pistorio editi; item auctor Dialogorum de Hierarchia subcælesti lib. I cap. X & lib. IV cap. IX, cujus verba ex MSo codice Pythœano promit eruditus auctor προλεγομένων in Historiæ Orientalis scriptores. Atque idem observat, hunc ipsum intelligi à Papirio Massono in Urbano II, cùm ait, *Balduinum Carnotensis, belli Sacri, cui interfuit, primum scriptor*. Nempe quia Fulcherius Balduini erat capellanus, eò Balduinum pro Fulcherio dixit. Quemadmodum quia Fulcherius erat Carnotensis, eò ex Carnotensi eundem perperam Cardinalem fecit antè citatus auctor Hierarchiæ subcælestis. Cæterùm non desunt codices, ubi Fulcherius in tres libros distinguatur: nempe ut liber secundus à Balduino I, tertius à Balduino secundo auspicetur. Orditur Fulcherius ab initio belli sacri; puta ab anno cIↃXCV: verùm non continet se intra quinquennium, ut plerique alii scriptores, de quibus vidimus; sed pertingit usque ad annum cIↃcXXIV.

Henrici V, ac fortasse etiam Lotharii II, ac Conradi III. temporibus, fuit ille, qui in literas retulit passionem S. Diemonis, seu Tyemonis, sive Themonis, vel Diethmari, aut Theodomari (variè enim id nomen scribi solet) Archiepiscopi Juvaviensis, seu Saltzburgensis: qui in terram sanctam proficiscens, in itinere captus, & cum sociis a Saracenis est interfectus. De quo sic Otho Frisingensis, *Quod ob fidem Christi passus sit, fidelissima traditio habet*. Vitam eam Tyemonis habes apud Canisium T. IV Ant. Lect. Ac Chronicon Reicherspergense, ante annos ccc conscriptum, meminit ejus ad annum cIↃLXXXVIII. Ubi cùm retulisset miraculum, quod contigit, cùm Gebbardus, Saltzburgensis episcopus, cœnobium fundaret, item cùm sepeliretur; subjungit hæc verba, *Ut legitur in passione Thymonis, successoris ejus*. Ad fidem illi conciliandam pertinet, quòd eam historiam auctor ab istis acceperit, qui ipsi expeditioni interfuerant. Id verba hæc indicant: *Quidam namque Christianorum, qui omnem postea passionis historiam nostris partibus retexuit, testabatur, se, sub ipsa hora transitus, martyris de corpore vidisse Angelicum chorum cum hymnis cælestibus venientem*. Æqualis erat Conradi ab Abensperg, qui Henrici

rici IV. capellanus fuit, ac Tyemoni in episcopatu Saltzburgensi successit anno cIↃ c v: anno autem decessit cIↃ c xlviii. Eum designat hic scriptor verbis istis: *Hujus Conradi temporibus, nostrâ jam memoriâ* (ita pro *majora* relcribendum) *quasi novum & meliorem intuitum accipiens locus*, &c.

Cap. VII.

Commemorantur historici, qui fuere temporibus Lotharii II, Saxonis, item imperatorum Suevica familia, atque Ottonis IV, Saxonis, qui Suevica domus lineam intersecat. Scriptores, quos dixi, & argumentum, quod tractarunt, hujusmodi est. Fr. Gualtherus Tarvanensis reliquit vitam Caroli Boni, Flandriæ comitis. Bernardus Compostellanus diplomata paparum, & regum Hispaniæ. Anselmus abbas Gemblacensis auctarium Chronici Sigeberti. Folcardus Beneventanus Chronicon Beneventanum. Gerardus à Nazareth vitam abbatis Heliæ. Rainaldus, abbas Casinensis, vitam S. Severi, episcopi Casinensis. Tundalus Hibernus apparitiones sibi factas. Anonymus gesta consulum Andegavensium. Alius gesta Trevirorum. Metellus Tegelensis vitam, ac laudes S. Quirini. Gusmannus Atrebas originem, ac privilegia monasterii Vedastini. Petrus Blesensis res gestas Henrici II, Angliæ regis. Hugo Falcandus historiam calamitatum, quas Siculi sunt perpessi temporibus Guilhelmi I, & II. Alius Chronicon Fossæ Novæ. Otto Morena Laudensis, & Acerbus Morena, res gestas Frederici Barbarossæ. Romualdus Salernitanus Chronicon. Albertus Fiscanensis itidem Chronicon. Item Odo Muremundensis Chronicon. Hugo Novantus historiam de Guilhelmo Longshampio, episcopatu suo, & cancellariatu privato. Henricus Soliacus sive Blesensis inventionem corporis Arturi regis. Anonymus res Orientis per annos LXIII. *Martinus presbyter Chronicon Cæsarum, & Paparum. Joannes Hantivillensis antiquitates Angliæ. Galfridus Burtonensis vitam S. Moduennæ Hibernicæ. S. Juliani monachus anonymus Chronicon Turonense. Wilkindus de Spoleto gesta Alexandri Magni, & Frederici Barbarossæ. Justinus Dominicanus vitam S. Dominici. Thomas de Ceperano vitam, ac miracula, S. Francisci. Bartholomæus Vicentinus epitomen de vitis Sanctorum.*

Post Henricum V. imperare anno cIↃ cxxv cœpit Lotharius Saxo. Ei anno cIↃ cxxxviii successit Conradus III; qui primus è Suevorum familia imperium obtinuit. Exinde rerum est potitus ejus fratris filius, Fredericus I, cognomento Barbarossa. Tum Barbarossæ filius Henricus VI. Exinde alter filius Philippus. Hinc Suevicam familiam interrupit Otho IV, genere Saxo. Sed post Othonem rediit imperium ad Suevos. Nam successit ei Henrici VI. filius, Fredericus II. Huic item suus filius, Conradus IV, Barbarossæ pronepos; qui obiit anno cIↃ cc liv. Nunc complectar historicos, qui sub his Cæsaribus vixere: intervallo nempe annorum cxxix. Tot enim sunt ab excessu Henrici V, ultimi Cæsarum è Franconibus ad Mœnum, usque ad obitum Conradi IV, in quo imperium penes Suevos esse desiit.

Lotharii Saxonis Imp. temporibus claruit Fr. Gualterus, Morinensis, sive Tarvanensis Ecclesiæ canonicus & Archidiaconus. Hic ad Joannem, Tarvanensem Episcopum, scripsit vitam Boni sive, ut alii vocant, Magni, aut Sancti, comitis Flandriæ, qui occisus est anno cIↃ c xxvii, vi Non. Mart. Unde satis ætas Gualteri hujus cognoscitur. Nam Carolo Bono coætaneus fuit. Exstat hic liber MSus Lovanii in Collegio societatis Jesu. Meminit ejus Jacobus Mejerus in annalibus Flandr. ad annum proximè memoratum: ubi ἀκαίως Gualterum monachum vocat. Atque addit, fusiùs meliusque historiam eampse tractari a Galberto Brugensi. Sandenus tamen libro de scriptoribus Brugensibus eundem esse existimat Gualterum monachum & Galbertum Brugensem. Gualterus hic Tavanensis ex MSo codice bibliothecæ S. Mariæ Igniacensis expressus Lutetiæ primùm lucem adspicere cœpit ann. cIↃ IↃ xv.

Anno Christi cIↃ c xxix Bernardus Compostellanæ Ecclesiæ, ut nunc loquimur, thesaurarius, librum congessit, continentem summorum pontificum, & antiquorum Hispaniæ regum diplomata; opus ad illustrandas Hispaniæ antiquitates, & veram temporum rationem, perutile, ut de eo censet Ambrosius Morales; qui, concessu archiepiscopi Compostellani, usus eo aliquando fuit; atque inde excerpsit diploma regis Veremundi II, quod habemus Tom. IV scriptorum de rebus Hispanicis.

Eodem tempore vixit Anselmus, abbas *Gemblacensis* cœnobii in Brabantiâ. Hic chronicon Sigeberti ab anno Dom. cIↃ c xii, quo Sigebertus scribendi, & vivendi finem fecit, perduxit usque ad annum cIↃ c xxxv: quemadmodum inde usque ad annum cIↃ c xl ix continuavit alius incerti nominis: hinc usque ad annum cIↃ cc xxv monachus quidam Aquicinctinus. De Anselmi auctario ita scribit Magni Chronici Belgici auctor, ad annum cIↃ c xxxvii: *Anselmus, octavus abbas Gemblacensis cœnobii, hoc anno obiit: qui adhuc vivens, etsi corpore invalidus, tamen erga Dei cultum, & Scripturarum exercitium, erat strenuus: & Chronicon, à fine Chronici a Sigeberto, venerabili Gemblacensis ecclesiæ monacho, descriptum ad hunc usque annum perduxit; & visa, vel à fidelibus relatoribus audita, posterorum notitiæ reliquit.*

Henrici V, Lotharii II, & primis Conradi III. temporibus, in studiis versabatur Folcardus, Beneventanus domo, atque ejusdem urbis clericus, auctor Chronici Beneventani: quo narrantur res gestæ ab anno cIↃ c xiii, usque ad an. cIↃ c xl. Codicem hunc habuit Maximilianus à Palumbaria, archiepiscopus Beneventanus: à quo eum se accepisse, ait Baronius ad annum cIↃ c xiii, atque addit, ex Folcardo hoc pleraque se in Annalibus suis hausisse: eumque res sincerâ planè & integrâ fide narrare: quippe qui referat ista, quæ vel ipse viderit, vel viderint illi, à quibus hæc accepisset.

Gerardus à Nazareth, patriâ Galilæus, primùm apud Nazareth, hinc in Montana Nigra prope Antiochiam Eremita fuit, ac tandem episcopus Laodicensis, vir Græcè Latineque doctus, floruit anno cIↃ c xl, ac præterea, quæ adversus Salam templarium edidit, & opus de una Magdalena adversus Græcos, item aliud de conversatione servorum Dei, ad Guilielmum presbyterum, & aliud ad ancillas Dei in Bethania, etiam consignavit vitam abbatis Heliæ. Monuit id Simlerus in epitome bibliothecæ Gesneri, atque item ex eo Possevinus in Apparatu.

Temporibus Conradi III. imp. ac Papæ Innocentii tertii, hoc est, circa annum cIↃ c xl, abbas Casinensis monasterii erat Rainaldus, ejus nominis secundus. Hic (ut legere est apud Petrum, diaconum Casinensem, lib. IV Chronici Casinensis cap. x xxix) *nobilissimo Marsorum Comitum genere, Valeriâ provinciâ ortus fuit*: ac, ut ibidem dicitur, vir erat *honestissimus, & humanarum divinarumque rerum scientiâ clarus.* Plura de eo inibi. Factus tandem est Cardinalis Tit. S. Marcellini & Petri. Præter versus in honorem Sanctorum, etiam signavit vitam S. Severi episcopi Casinensis.

Tundalus, natione Hibernus, patriâ Casellensis, professione Cartusianus, ab Eisingrinio refertur ad an. cIↃ c xlviii. Reliquit librum Apparitionum suarum. De quo judicium ferant, qui videre.

Auctor incertus, qui de gestis consulum Andegavensium egit, vixit anno cIↃ c l. Ex ejus cod. MSo quædam adfert *a* Martinus Marrier in biblioth. Cluniac. sæpiusque ad partes cietur in notis ab Andrea Quercetano *b*. a Col. 582. & 470. b Col. 36, 40, 42, 45, 46.

Anonymus de gestis Trevirorum vixit anno cIↃ c l, vel circiter. Ejus editionem, cum paralipomenis ad sua usque tempora, promiserat Gaspar Bruschius Egranus; qui temporibus claruit Caroli V imp.

Me-

Metellus, Tegerensis, seu *Tegernseensis* monachus, celebrabat vitam ac laudes S. Quirini carmine lyrico, imperante Frederico Barbarossâ. De poëta hoc sic Gaspar Bruschius lib. I. de Patavio Germanico: *Habetur hodie adhuc in ornatissimi ejus* (Tegorini) *cœnobii bibliotheca Metellus auctor, qui Tegorinus monachus anno Christi* cIↃcLX *floruit, ac lyricis carminibus non invenustis totam fere hujus divi vitam elegantissimè descripsit, secutus per omnia ordinem Horatii, poëtæ Venusini, in Odis. Hunc librum Quirinalia inscripsit, quòd de S. Quirini tantùm laudibus proposuerit dicere: etsi interim de Claudio, Decio, ac Philippo Imperatoribus, plurima immisceat.* Hæc Metelli Quirinalia Canisius edidit Tom. I. Antiq. Lect.

Gulmannus Atrebas, monachus Vedastinus, temporibus ejusdem imp. descripsit monasterii Vedastini originem: ac pertinentia eò imperatorum, regum, & pontificum privilegia collegit.

Etiam Frederici hujus ætate sub Henrico III, Angliæ rege, effulsit Petrus Blesensis, Bathoniensis in Anglia archidiaconus, & Cantuariensis archiepiscopi cancellarius: de quo plura qui volet, adeat præter alios vitam ejus à Joanne Busæo Noviomagensi conscriptam, atque operibus ejus, quæ quidem reperiri potuere, in Moguntinâ editione præmissam. Sed præterea librum fecit *De rebus gestis Henrici* II, *regis Anglorum:* cujus meminit non Balæus modo: sed ipse Blesensis extremâ epistolâ XIV; *Illud*, inquit, *noveritis quod ad gratiam, gloriam, & magnificentiam Domini Regis, jam de actibus ejus librum ex magnâ parte composui; qui vestra fraternitati communicandus est: sed adhuc opus illud manus artificis corrigit, atque elimat.* Idem rogatu abbatis & conventus Croilandiensis Ingulphæ historiæ appendicem adjecit, quâ historiam illam ad sua usque tempora perducit: ut annotavit Brianus Twynus lib. I. de antiquitate Oxoniensis Academiæ: ubi & ex appendice eâ illustrem περικοπὴν adducit. Locus is iisdem verbis legitur in appendice, quæ tum in Anglicanâ, tum in Germanicâ editione subjungitur Ingulpho. Sed inscriptio utrobique est, *Appendix incerti auctoris ad Ingulphum.* Quare, quòd auctoris ejus nomen scimus, id Briano debemus; quem in manuscriptis illud invenisse, facilè mihi persuadeo.

Hugo Falcandus itidem Barbarossæ coætaneus fuit; ac ad Petrum, Panormitanæ ecclesiæ thesaurarium, historiam scripsit calamitatum; quæ Siciliam sub Wilhelmo I, & II, annis prope XXIII afflixerunt. Incipit autem à Rogerio, Siciliæ comite, & Roberto Guiscardo, Apuliæ duce. Fidem eò magis meretur, quia illa refert; quibus præsens interfuerat: ac præfatione suâ ad Petrum (quam anno cIↃcLXVI, nempe simul ac obierat Guilhelmus Bonus, Siciliæ rex, exaravit) cuncta ea Siciliæ mala præsagiit, quæ ab imperatore illi postmodo contigerunt. Alterum quoque est, quod eum non leviter nobis commendet. Nam fusiùs omnia, majorique curâ, persequitur; quàm postea in Sicula sua historia fecit Fazellus. Ita ut longè plus fructus ex eo civilis prudentiæ studiosus haurire possit; quàm illis, quæ à Fazello referuntur. Primus eum ex bibliotheca Matthæi, Suessionensis episcopi, publici juris fecit Gervasius Tornacensis. Testem illum laudat inclytus Ecclesiasticorum annalium conditor ad annum cIↃcXIV. Cæterùm Fazellus lib. VII. cap. IV. non tam Falcandum, quàm Guiscardum putat auctorem. Sic enim scribit: *His dispositis* (Guilielmus Siciliæ rex) *non diu post, anno ætatis* XLV, *regni autem* XV, *salutis verò* MCLXVI, *fato functus est, prout & Guiscarda refert. Ex quo quicquid de Guilhelmo hactenus memoravi, excerptum est. Cujus opus MSum vetustissimum quidem & pene corrosum, ex cœnobio D. Nicolai de Rhenis olim mihi operâ Joannis Rithonii Leontini, viri disertissimi est allatum. Quod aliquot post annis, sub nomine Johannis Falcandi, dum pararem hac edere Lutetia impressum hodie passim legitur.*

Item eodem tempore vivebat auctor Chronici, quod dicitur Fossæ Novæ: unde ibidem quædam ab eodem Baronio referuntur. Uti & ad annum cIↃcLI, atque alibi.

Ottoni Frisingensi æqualis fuit Otto Morena Laudensis, parens Acerbi Morenæ: quorum uterque descripsit res gestas imperatoris sui Barbarossæ: atque ita descripsit, ut multa habeat aliis prætererita, & interim satis ostendat, magis se partibus Imperatoris favisse, quàm Papæ. Hinc eâ de re sic Baronius Tom. XII. Annal. ad annum cIↃcLIV: *Exstat & Laudense scriptum antiquum Chronicon, hoc anno inchoatum ab auctore temporis hujus, Ottone Morena, qui præsens aderat; & absolutum ab ejus filio, Acerbo Morena, de rebus gestis à Friderico Imperatore in Italia, usque ad annum Redemptoris* cIↃcLXVIII. *Sed quòd schismaticæ esset factionis homo, & addictissimus schismatico Imperatori, sæpe altero pede claudicare cognoscitur.* Quædam & ex utroque adducit ad annum cIↃcLXVII. Etiam Otto Morena inter eos refertur, quos se auctores in memorabilibus suis sequi profitetur Baptista Fulgosius.

Quando Romualdus II, Archiepiscopus Salernitanus, claruerit, ex eo est apertum, quòd unus fuerit è legatis Guilhelmi, Siciliæ regis, ad Venetos missis, ut transigeretur inter Fredericum Barbarossam, & papam Alexandrum III. Chronicon reliquit, in quo ab orbe condito historiam persequitur usque ad annum cIↃcLXXVII, quo legatio ea contigit: ut illis, quæ hac de re scribit, præsens interfuerit. Adducit ex eo quædam Baronius ad annum cIↃLXXXIV: uti & anno cIↃcLXXVII: ubi se gemino hujus scriptoris codice MSo usum ait, Salernitano uno, altero bibliothecæ Vaticanæ.

Robertus Fiscanensis, patriâ Neustrius, monachus Benedictinus, iisdem temporibus in Anglia, circa annum cIↃcLXXX, sub rege suo Henrico II, inclaruit opere Chronico; quod ad sua usque tempora perduxit.

Odo Muremundensis, Britannus, Mathematicus egregius, atque hoc nomine etiam Jacobo Fabro Stapulensi laudatus præfatione in Euclidem, à Balæo refertur inter scriptores, qui anno cIↃcLXXX in pretio fuerunt. Præter alia etiam Chronicon condidit.

Hugo Novantus, Normannus patriâ, sed in Anglia Coventriensis, Cestriensis, & Lichefeldensis episcopus, claruit sub rege Richardo, anno cIↃcXC. Consignavit Historiam mirabilem, de ejectione Guilhelmi Longshampii, Eligensis episcopi, & regni cancellarii sub rege Richardo. Obiit Hugo anno cIↃcXCVIII, VI Kal. Apr.

Henricus Soliacus, qui & Henricus Blesensis, claruit apud Anglos circa annum cIↃcXC, regnante Richardo I, consanguineo suo. Nam erat Henricus hic Henrici regis ex Adela nepos. Fuit Bermundensis insulæ abbas, ac postea Glasconiensis monasterii antistes, & tandem episcopus Wintoniensis. Hic cùm rex Henricus ex Bardorum carminibus per interpretem cognovisset, Arturum, celebratissimum regem, in Avaloniæ cœmiterio esse sepultum; abbati Henrico, nepoti suo in mandatis dedit, ut sedulò corpus Arturi quæreret. Quæ res etsi magno ei labore stetit, tandem tamen successit. Eaque occasione *De inventione corporis Arturi* librum conscripsit.

Anno etiam cIↃcXC fuit anonymus Hierosolymitanæ auctor historiæ; unde Tomo priori historiæ Orientalis fragmentum superest de rebus in Oriente gestis ab anno cIↃcXXVII, usque ad annum cIↃcXC. Anglus fuisse videtur, ac pro temporibus illis, non ineruditus; atque eo fide dignior, quia satis indicat, promere ea se, quæ conspexisset: ut qui non modo in præfatione dicat, calente se memoriâ scribere ista; sed in opere ipso sic loquatur, *Quos cùm cerneremus signis prodire distinctis.* Habes & in publicâ Academiæ Cantabrigiensis bibliothecâ Historiam Hierosolymitanam MSam, cujus initium, *Terra Sancta.* Sed utrum sit eadem, an alia, melius dicent qui viderunt.

Martinus Presbyter aliquo erat loco itidem circa annum cIↃcc: atque ad Innocentium III papam exaravit Chronicon universale Cæsarum, & Pontificum: quod Viennæ Austriæ asservabatur in bibliotheca Wolfangi Lazii.

Joannes Hantivillensis, sive Hantwillensis, Anglus, claruit anno cIↃcc, regnante Joanne. Hic de antiquitatibus

bus Angliæ libros XVI carmine ludebat: quemadmodum in Gesnerianæ bibliothecæ Simlerianâ legitur epitome. Atque eadem addit, opus hoc vocâsse Architrenium. Sed Pitseus ait, poëma id libris IX constare, ac MSum exstare Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Scriptum imprimis est ad Gualterum de Constantinis, archiepiscopum Rotomagensem. Archithrenium autem appellavit ab ἀρχὴ, & θρῆνος: ut versus indicat:

Hoc est flebilium quasi summè flebile carmen.

Atque hinc ipse etiam *Archithrenius* nominatus. Quòd autem Simlerus ait, de antiquitatibus Angliæ egisse, hoc inde est, quia de Brito rege tractet, & Britannorum virtutibus, ac omnino antiquissima Britannorum gesta exponat. Pro temporibus, quibus vixit, elegans ejus dictio est: quod & Vivis, & Giraldi, & penè omnium judicium est.

Robertus S. Mariani apud Altissiodorum monachus vivebat anno CIↃCCX. Chronologiam composuit: ex qua
a *Col.* 58. nonnulla de S. Odilone adducit *a* Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi.

Galfridus Burtonensis, Anglus, monachus ordin. S. Benedicti, ac postea abbas monasterii Burtonensis, quod situm erat ad ripam Trenti fluminis, claruit cùm arbitrium Angliæ esset penes Joannem, anno Chr. CIↃCCXVI. Hic, Lelando teste, opus reliquit de vita S. Moduennæ, virginis Hibernicæ; quæ in Andreseia, insulâ Trenti fluminis, magnâ cum sanctimoniâ vitam duxerat.

Monachus S. Juliani, qui Chronicon Turonense composuit, vivebat tempore B. Ludovici, Francorum regis. Superest id Chronicon MSum, ac quædam inde de Odone
b *Col.* 59. Cluniacensi adfert *b* Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi.

Wilkinus de Spoleto, Italus, officio judex, fuit temporibus Frederici Bavari, ac carmine scripsit libros tres de gestis Alexandri Magni, item librum unum de gestis Frederici Cæsaris, atque alia. Meminit Simlerus in bibliotheca.

Extremis ejusdem Frederici temporibus, claruit Justinus Dominicanus. Qui inter historicos sui ordinis reponitur ab Leandro Alberto lib. IV. de illustribus viris Ordinis Prædicatorum. Ibidem ait: *Justino in synodo* XXII *generali, Bononiæ sub Joanne Teutonico actâ anno Domini* CIↃCCXLII, *demandata fuit provincia divi Dominici vitam describendi.*

Etiam Thomas de Ceperano, Ord. Minor. floruit ultimis temporibus Frederici Bavari, ac Conradi IV: & scripsit Legendam, ut vocant, S. Francisci: idque occasione ejusmodi. In capitulo, seu cœtu generali anni CIↃCCXLV, in quo Crescentius de Eleyo sextus est electus magister generalis Minorum, constitutum erat, ut fratres scripto comprehensum darent, quicquid de vita, & miraculis S. Francisci, scire possent. Itaque Crescentius id Thomæ huic Ceperano mandavit. Is composuit illam, quæ vocatur *Legenda aurea*; atque incipit, *Placuit sanctæ universitati.* Eam autem Fr. Bernardus, vel, juxta alios, Bernardinus de Bessa, Aquitanus, Ordinis & ipse Minorum, in compendium redegit. At S. Bonaventura eandem limavit, atque expolivit. Auctor S. Antoninus Part. III. Titul. XXIV, Capit. IX, §. IV.

Bartholomæus Vicentinus in pretio erat temporibus Frederici Bavari, ac Conradi IV. Hic ob insignem eruditionem, & vitæ honestatem, factus est magister sacri palatii: atque ubi magis perspecta doctrina, industriaque ejus esse cœpit; (quæ imprimis illuxit in enarrando Dionysio Areopagita) ab Innocentio IV papâ ad Ludovicum, Galliæ regem, legatus præmissus fuit: cumque regi maximopere placuisset, una è spinis coronæ Dominicæ donatus est; quam ille Vicentiam detulit anno CIↃCCLX. Hic præter ea, quæ in Areopagitam commentatus est, etiam epitomen concinnavit de vitis Sanctorum. Fusiùs de illo agit Leander in viris illustribus Ordinis Prædicat.
c *Fol.* 115. *a. b.* lib. IV *c*.

Cap. VIII.

Referuntur historici aliquot ejus intervalli, quod est inter excessum Conradi IV, *ac necem Adolphi Nassovii. Ex iis est Rolandinus Patavinus, auctor operis de gestis Patavinorum, & XII librorum de gestis Eccelinorum. Item Joannes Campus-bellus, rerum Scoticarum scriptor. Adhæc anonymus is, qui Lemovicense Chronicon composuit. Præterea Bernardus, vel Bernardinus de Bessa; qui vitam S. Bonaventuræ in compendium redegit. Et magister Jordanus, scriptor libelli de translatione imperii ad Germanos. Item Anonymus auctor historiæ Francorum.*

Conrado IV anno CIↃCCLIV exstincto, mirè imperii ἀξίωμα fluctuavit, partim in Guilielmo, Hollandiæ comite; qui non multò ampliùs, quàm sesquianno, supervixit Conrado: partim in Richardo, Cornubiensi comite, & Alphonso, rege Castiliensi: quorum hic nunquam ad capessendum imperium venit in Germaniam: ille sesquianno circiter, postquam electus esset, pecuniis exhaustus in Angliam suam rediit. Ita imperium vacavit usque ad Rodulphum Habspurgensem; qui Augustus creatus est anno CIↃCCLXXIII. Rexit autem annis VIII. In ejus locum, alii Adolphum Nassovium elegere; alii Albertum Austriacum. Adolpho autem interemto, quod anno contigit CIↃCCXCVIII, solus imperium tenuit Albertus. Est igitur intervallum, à Conradi IV obitu, usque ad Adolphi necem, annorum XLIV. Quibus non pauci prodendo res gestas posteritati profuerunt. Ex illis nunc eos tantummodo exponam, quos superiori libro præterii.

Quando natus, & denatus sit Rolandinus *Patavinus*, cognomento *Grammaticus*, indicant hi quales quales versiculi, sepulcro ejus inscripti; quos Scardeonius affert:

Mille ducentenis Christi currentibus annis,
Tunc ego natus eram: sed ab his post septuaginta
Sex, simul alma pia redimis dum festa Mariæ
In Februi mense, cœli peto fercula mensæ.

Patrem habuit actuarium, seu tabellionem. Bononiæ à Boncompagno literarum studia hausit, atque admodum adolescens insignitus est titulo Magistri. Postea & ipse in patria actuarii munus sustinuit. Hic XII libris descripsit tyrannidem Eccelinorum de Onaria, sive de Romano, quam oculis suis viderat. Eamque historiam perducit ab anno CIↃCC usque ad annum CIↃCCLXIII: intra quod tempus Eccelinorum domus maximè claruit. Sed diligenter imprimis Eccelini quarti, quem tertium vulgò appellant, ortum, vitam, mores, tyrannidem, bella, atque interitum persequitur. Videri possit præterea condidisse volumen de gestis Patavinorum: at cujus mentio fiat apud Paullum Vergerium in opere de principibus Carranensibus, & Blondum Flavium dec. II. lib. VII. Sed lubens subscribo clarissimo doctissimoque Felici Osio, qui volumen hoc non aliud esse censet ab eo quod antea diximus. Nam XII illis, quo memoravimus, libris, persequitur imprimis ut vitam Eccelini IV, ita & res à Patavinis gestas, dum ille tyrannidem exerceret. Atque hinc (ut ab eodem Osio edoctus sum) manuscriptus codex hujusmodi inscriptionem habet: *liber chronicorum seu memorabilium de factis in Marchiâ, & prope Marchiam Tarvisinam: prætcrito nomine.* Hujus scriptoris indicium mihi primus fecit illustrissimus vir, Dominicus Molinus, Senator, ac patricius Venetus: qui & communicavit mecum, quid de eo scriptore, mihi necdum viso, nedum lecto, censeat præcellentis eruditionis, atque acerrimi judicii vir, Albertinus Barisonus, abbas, ac nobilis Patavinus. Nempe, ut à summis hisce, & humanissimis viris edoctus sum, temporum quidem vitio, quibus vixit, stylo utitur Italicismis, ut nunc loquimur, referto: verùm si rerum potiùs ratio habeatur, fatendum sit, eum seculi sui scriptores vincere perspicuitate, ordine, industriâ, &, quod caput est, prudentiâ. Imò fide incorruptâ complures etiam clarioris nomi-

nominis historicos longè post relinquat. Adhæc undique in eo relucet, pietatis ac religionis studium: item quantopere, tum in literis sacris, tum in gentilium scriptis, poëtarum imprimis, atque etiam disciplinis minùs protritis, fuerit versatus. Itaque non olim modò magna ejus viventis admiratio fuit: sed nunc quoque, tot seculis post excessum suum, egregiis ingenii monumentis legentes in amorem ac laudem sui penitus rapit: cumque omnium in manibus esse mereatur, tum imprimis Patavinorum: qui vetera florentissimæ urbis suæ gesta, familias antiquas, viros olim in illa illustres, tum autem & urbis, & regionis mores, ritusque non alibi, quàm in cive hoc suo, vel majori voluptate possint quærere, vel certiùs invenire. Postremò nec prætereundum illud, commentariorum Rolandini de Ecelinorum tyrannide epitomen Italico sermone anno cIↃ IↃ LII in lucem emissam fuisse à Fausto Longiano: sed ficto sub nomine Petri Gerardi: quâ fraude non aliis modò, sed ipsi etiam Petro Scardeonio, rerum Patavinarum usque adeò intelligenti, fucus factus fuit. Quam rem me literis suis docuit vir eximius, præclareque de studiis meritus, Laurentius Pignorius. Verùm is, pro candore suo, acceptam eam ferebat Vincentio Pinello, viro maximi quidem nominis, sed majoris tamen, & ingenii, & doctrinæ: qui ὑπερβελιμαῖον scriptorem hunc sedulò cum ipso Rolandino conferens, facilè, qua sagacitate est, deprehendit, ab impostore eo Rolandinum pessimè exceptum esse: quippe in quo ille, malo nimis more, atque exemplo, ut gratiam quorundam sui ævi aucuparetur, multa adeò, partim reciderit, partim mutârit, &, ut quod res est dicatur, planè corruperit.

Joannes Campus-bellus, Scotus, Argadiæ comitum familiâ natus, temporibus claruit Alexandri III, Scotorum regis; qui imperare cœpit anno Christi cIↃ CC XLIX, ac desiit regere anno cIↃ CC LXXXVI. Hunc plurimùm in historia sua Scotica sequitur Hector Boëthius, qui & eum probatum auctorem appellat.

Auctor Chronici Lemovicensis vivebat an. cIↃ CC LXIV. Meminit sæpius, plusculaque inde producit Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi *a*: ac Andreas Quercetanus in notis *b*.

a Col. 58, 271, 304, 341, 471. *b* Col. 20, 47, 139.

Bernardus, vel Bernardinus de Bessa, Aquitanus, Ord. Minor. floruit vacante imperio, & temporibus Rodolphi Habspurgensis. Hic B. Bonaventuræ, Generalis ministri, socius fuit. Ac legendam antiquam, cujus auctor erat Thomas de Ceperano, in compendium redegit; ut ex Antonino superiùs retulimus. Reliquit & vitam B. Christophori de Romandiola. Item condidit Chronicon generalium ministrorum, usque ad Bonamgratiam, decimum Generalem; qui anno cIↃ CC LXXIX Fr. Hieronymo de Esculo successerat, quinquennio post obitum S. Bonaventuræ, octavi Generalis.

Magister Jordanus *Chronica* composuit. Th. James refert & in bibliothecâ Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses extare *chronica Jordani episcopi*. Videndum an non potius id sit opus Jornandis de quo dictum nobis lib. II. cap. XX. Nam is Episcopus fuit Ravennæ, & in codd. multis pro Jornande vocatur Jordanus. Suntque à Simone Schardio J.C. volumine eo, quo complexus fuit scriptores de Jurisdictione imperiali, ac potestate Ecclesiasticâ. Inscriptio isthic hujusmodi est: *Chronica Mag. Jordani qualiter Romanum imperium translatum fuit in Germanos, & primò, quare Romanum imperium sit honorandum.* Sed habeo editionem nascente typographiâ procuratam, ubi nomen auctoris præteritur, ac simpliciter inscribitur, *De commendatione Romani imperii.* Videtur autem is scriptor vixisse temporibus Rodolphi Habspurgensis. Sanè hoc ut credam, adducor iis verbis: *Novissimis autem diebus istis, postquam imperium per annos* XXXV *vacaverat, visitavit Dominus plebem suam, & suscitavit ei principem, serenissimum dominum, Rodolphum Habskenburg comitem, justâ electione concordi, & coronatione solemnissimâ, sicut Dei gratiâ cunctis manifestissimè apparuit; sicut etiam in ipsum promotione divinum auxilium nunquam se subtraxit. Sed ego ad scribendum hujus victoriosi regis magnalia manum retraho, quia ad hoc me insufficientem penitus recognosco.* Verùm hæc in Schardii editione prætereuntur: paucorumque istorum occupant verborum locum capita tria; quorum primum incipit, *Istis prababitis*, &c. Alterum, *Sancti igitur*, &c. Tertium, *In hac igitur*, &c. Cogitanti ejus diversitatis caussam, istæc suspicio oborta fuit; quo tempore inter Adolphum Nassovium, & Albertum Austriacum, tantopere de imperio certaretur; M. Jordanum favisse partibus Adolphi; eoque tempore alteram operis sui editionem dedisse; inque hac, ostensiorem imperii æmulo, præteriisse ista, quæ ad laudem patris ejus, Rodolphi Habspurgensis, pertinerent.

Anno cIↃ CC LXXX, quo in Galliis regebat Philippus, B. Ludovici filius auctor is historiæ Francorum, ex cujus cod. MSo testimonium de fundatione monasterii Cluniacensis adducitur *a* in bibliotheca Cluniacensi: & aliud *b* item de S. Aymaro.

a Col. 8. *b* Col. 196.

CAP. IX.

Recensentur complures historici, qui vixere inter Albertum primum, secundumque, imperatores. Ut Guilhelmus Rubanger, clarus Chronicis, appendice Matthæi Parisii, atque aliis. Minorita, qui egit de bello inter Philippum Pulchrum, & Guidonem, Flandriæ comitem. Anonymus de recuperatione terræ sanctæ. Nicolaus à Montigni, annalium, inter alia, scriptor. Wichardus, Chronici Austriaci auctor. Albertinus Mussatus, qui tradidit gesta Henrici VII, *& Italorum post ejus obitum, ac Ludovici* IV. *Lovatus, qui egit de Patavio, & Guelfis ac Gibellinis. Ferretus Vicentinus, qui scripsit suorum & paulò ante actorum temporum historiam. Benevenutus de Campesanis. Pulex de Custoza. Magister Leoninus de Porta S. Petri. Paullus Pilonus. Theobaldus Anglicus de gestis sanctorum. Marinus Sanutus de rebus Syriacis: atque Ægyptiacis. Guilhelmus, & Albigretus Cortusii, Patavini, de temporibus Henrici* VII, *& Ludovici Bavari. Castellanus Bassianensis de pace inter Barbarossam, & Alexandrum papam. Joannes Bonus de rebus Patavinis. Joannes Basilius de familiis Patavinis. Andreas Dandulus de gestis Venetorum. Ludolphus Suchensis de itinere suo. Joannes Vitoduranus de gestis annorum* CXXIII. *Conradus Halberstetensis de regno Romanorum. Petrus Berthorius de gestis historiâ sacrâ comprehensis. Hugo Hibernus de peregrinatione sua. Joannes de Molinis, qui composuit speculum historiale Carmeliticum. Daniel Chinacius, qui panxit historiam belli inter Venetos & Genuenses. Joannes Hiperius, auctor Chronici de abbatibus cœnobii Bertiniani. Bartholomæus Gaëtanus, qui scripsit de rebus Brixiensibus. Ut Thomas Varoye de Ottoburnensi prælio. Theodericus Engelshusius, conditor Chronici Chronicorum. Jacobus de Susato, qui mappâ mundi, & gemino Chronico inclaruit. Gobelinus Persona, auctor Cosmodromii. Antonius Cartularis, qui tractavit de vita & moribus philosophorum. Quemadmodum Joannes Ravennas de rebus Carrariensium. Christophorus de Bondelmontibus de Insulis Archipelagi. Andreas Redusius, qui composuit Annales Tarvisinos. Polyphilus, auctor libri quem Hypnerotomachiam inscripsit. Laurentius Guathius de vita Hugonis, comitis Magdeburgici. Marianus Florentinus, qui Chronicon fecit. Jacobus Malvetius, qui tradidit res Brixiensium. Sicco seu Xiccho Polentonus, qui egit de illustribus Latinis, & vitis duorum Antoniorum, ac Helenæ.*

ADolpho Nassovio anno cIↃ CC XCVIII, ut diximus, interempto, solus rerum potiebatur Albertus, Rodolphi Habspurgensis imp. filius, qui primus è familia sua Archidux Austriæ fuit. Sed decennio solùm imperavit.

Successit ei Henricus VII, comes Lucemburgensis. Huic Ludovicus IV, Bavarus. Illi Carolus IV, Lucemburgensis. Henrici VII nepos. Carolo filius suus Wencessaus. Eo exauctorato, Rupertus Palatinus. Ruperto Jodocus, Moraviæ marchio, è domo Lucemburgensi: quippe Wencesslai Imper. patruelis. Jodoco, cùm semestri imperâsset, Sigismundus, Wencesslai frater. Sigismundo gener suus Albertus Austriacus: quod factum an. cIↃ CCC XXXVIII. Atque ita rediit imperialis dignitas ad domum Austriacam, in qua hodieque perseverat. Est id spatium, à priori Alberto ad secundum, annorum CXL. Nunc, qui interea ingenii sui monumentis juverint rem historicam, paucis exponere aggrediar.

Guilhelmus Rishanger, Anglus, monachus Benedictinus ad fanum Albani, in honore habebatur, tum temporibus Henrici III regis Anglorum, cujus & chronographus fuit. tum & Eduardi II, ac III. Condidit historiam Anglorum ab anno cIↃ CC XXXIX usque ad sua tempora. Inscripsit autem *Opus Chronicorum*: atque id Joanni, abbati suo, dedicavit. Ac censet Pitseus, esse collectionem eam, quæ manuscripta Cantabrigiæ adservatur in Collegio S. Benedicti. Quod opus Thomas Walsinghamus annotavit ad annum cIↃ CCC XXII, suo tempore exstitisse in monasterio S. Albani. Præterea (ut superiùs quoque dictum) continuavit Matthæum Parisium ab an. cIↃ CC LX, usque ad annum ultimum regis Henrici III. Ea appendix una cum Matthæo prodiit: at MSa exstat in bibliotheca baronis Lumlejani. Adhæc reliquit annales Eduardi I. item opus de bellis Lewes, & Eusham. Adhæc de Joanne Bailleolo rege. Librum insuper de electione regis Scotorum. Item alium de jure regis Angliæ in regno Scotiæ. *Historicum satis bonum* meritò appellat Brianus Twynus
a P. 166. lib. II *a* de antiquit. Acad. Oxon. Obiit temporibus regis Eduardi II, circa annum cIↃ CCC XII.

Minorita quidam Gandensis consignavit bellum inter Philippum Pulchrum, Galliæ regem, & Guidonem à Dominico Petri, XXIV Flandriæ comitem: ac iisdem temporibus vitam degebat: nempe anno cIↃ CCC II. Meminit Mejerus semel iterumque in annal. Flandr. ad annum memoratum.

Anonymus scriptor libri *De recuperatione terræ sanctæ*, una cum Marino Sanuto Torsello editi Tomo II Historiæ Orientalis, vixit anno cIↃ CCC V. Ut qui opus suum inscribat Eduardo, regi Angliæ & Scotiæ, Aquitaniæ duci, cùm summus Pontifex foret Clemens V. Indicat ipse, se patriâ esse Aquitanum, inque Aquitaniæ ducatu caussarum Ecclesiasticarum patronum regium. Sed opusculum, quod dixi, non tam historiam narrat, quàm ad recuperandam terram sanctam consilium præbet. Nec meminissèmus ejus, nisi illi quoque, ab Historiæ Orientalis editore, locus esset eo in volumine attributus.

Nicolaus à Montagni, priùs canonicus Viconiensis cœnobii in Hannonia, ac postea abbas Castelli S. Martini ad Scarpum, fluvium prope Montigneam, floruit anno cIↃ CCC VIII, ac reliquit annales monasterii Viconiensis: item historiam martyrii, & translationis SS. undecim mille virginum. Adhæc librum de miraculis S. Blasii. Etiam memoriale reliquiarum Ecclesiæ Viconiensis: atque alia, quæ manuscripta adservantur Viconiæ. Elogium ejus præclarum est apud anonymum, qui Viconienses annales supplevit.

Wichardus à Polheim Austriacus, primùm decanus, ac postea episcopus fuit Salisburgensis. Successit autem Conrado IV de Vornstorf & Braitenfurt, anno Chr. cIↃ CCC XII. Condidit Chronicon Austriæ, usque ad eundem annum. Manuscriptum hoc Viennæ fuit apud Wolphang. Lazium. Ac meminit ejus Chronici quoque Urstisius præfatione in illustres German. historias. Obiit Wichardus an. cIↃ CCC XV, cùm triennium episcopus fuisset.

Etiam Henrici VII, & Ludovici IV ætate, vitam egit Albertinus Mussatus: de quo aliquid mihi dictum libro II. cap. LXIV: sed profectò, pro tanti viri laudibus, jejunè arideque. Quod inde est, quia demum, cùm aliquantò ultra ejus ætatem in opere hoc provectus essem, cognovi fervere Venetiis prælum præstanti eo, atque antea inedito scriptore. Indicium autem hujus rei per literas mihi faciebat, interiorum ille literarum amator, literatorum ille amor, illustrissimus Dominicus Molinus, vir aliquantò ante etiam mihi memoratus, sed nunquam satis laudatus: cujus consilio, ac suasu, nobilem eum scriptorem, jam seculis tribus delitescentem, in lucem profert vir clarissimus, Felix Osius, eloquentiæ in florentissima Academia Patavina professor disertissimus: qui & sedulò historici hujus, ac poetæ, manuscriptos codices contulit, ac non illis tantùm, sed etiam ingenio, quo plurimum valet, adjutus, scriptorem illustrem perpetuis animadversionibus ac notis longè reddit illustriorem. Cujus rei specimen jam luculentum vidimus beneficio ejusdem Molini; qui, quicquid Mussati excuderetur, pro suo erga me amore, benignè transmittere non est gravatus. Scripsit autem Mussatus libros XVI de gestis Henrici VII Cæsaris. Idem de Italicorum gestis post Henricum VII accurate XII libris egit. His tertia historiæ ejus pars accessit, quæ est de Ludovico Bavaro. Historicus profectò est prudens & gravis, & pro temporibus illis, quibus tum vivebatur, elegans, ac disertus. Tum autem veritatis, quam historiæ animam meritò dixere, longè amantissimus. Nempe sciebat præstantissimus vir, in se, qui tanta in dignitate constitutus esset, turpiùs mendacium fore, quàm aliquo imi subsellii homine. Nec ignorantiam prætexere potuisset, qui rebus ipse inter Patavinos suos, & Cæsarem, atque alios, gestis interfuisset, sæpè etiam præfuisset: ut ex non uno ipsius Mussati loco cognoscere licet. Cæterùm reliquit & librum de Fato, quem inscripserat, *De ordine caussarum, fatorumque serie*: sive, *De lite natura, & fortuna.* Qui utrùm deperierit, an in βιβλιοτάφοις adhuc lateat, dicere non habeo. Meminit ipse ejus lib. XII. de gestis Italicorum, ad Bentium amicum, in ipso ingressu: *De ordine*, inquit, *causarum, fatorumque serie in opere nostro de lite Natura, & Fortuna tractavimus, quatenus materia illa suppetiit.* Gravem adhæc & pro ætate ea venustam edolavit tragœdiam de crudelitate, atque exitu tyranni, Acciolini III, sive potius IV. fratrisque ejus Alberici de Romano: in qua, velut alis quibusdam, ad antiquiorum gloriam humo se studuit efferre. Ita ut etiam Sophocleum quiddam spirare, Scardeonio videatur. Nec hìc in eo substitit poëseos gloria. Siquidem idem poëtis epicis accenseri meruit libris tribus, quibus cecinit bella à populo Patavino advèrsus Canem Scaligerum Veronensem gesta anno cIↃ CCC XVIII. In quibus similiter plus fidei meretur, quòd, non dico bello eo militârit, verùm eidem quoque præfuerit. Præterea è Mussatorum bibliotheca adservat Osius ejusdem Mussati epistolas, sive sermones, soliloquia, eclogas, centonem Ovidianum, aliaque ejusmodi, vinctâ oratione perscripta: ut mittam carmen de Priapo, ac conjuge ejus. Quanti autem ob poëseos decus habitus sit; argumento illud erit, quòd non modò lauro Apollinari fuerit decoratus: sed decreto Academiæ Patavinæ statutum sit, ut utriusque collegii doctores, ac scholastici, quotannis Natali Dominico ad ædes ejus solemni pompâ procederent; eumque cereis, ac coronâ triplici, honoris ergo salutarent: quod, studiorum merito, mortalium contigit nemini. Vide ea de re apud Scardeonium plura. Ac mentionem ipse honoris ejus facit epistola prima, item centone ad filium atque alibi. Utrùm autem & ejus sit Achilleis tragœdia, quæ illi tribuitur, ambigere se ait Felix Osius. Imò idem metuit, ne planè fallatur Scardeonius, cùm ei tribuit historiam solutâ oratione conscriptam de tyrannide Acciolini: quod argumentum, ut postea dicemus, Rolandinus Grammaticus tractavit: ut verisimile sit, Scardeonium, cùm in codicem incidisset, qui auctoris nomen non præferret, similitudine styli deceptum, Mussati opus credidisse. At rudimenta ejus ad filium genuina fuere: nec dubium, quin in iis non parùm viderit supra cæteros, qui similia circa ea tempora tractassent: verùm, credo, tenuitas argumenti fecit, ut paullatim negligi cœperint, ac tandem deperierint. Nisi ad hoc argumentum per-

pertinuit Cento Ovidianus, quod verisimile facit inscriptio ad filium, ac imprimis argumentum ipsum quia abundat novitatis ac præceptis salutaribus, non alio fine institutis, quàm ut filio munirent viam ad virtutem, doctrinamque. Nec illud prætereundum videtur, periochas tragœdiarum Senecæ, quæ ex codice MSo expressæ in melioribus leguntur editionibus, in MSo alio, quo usus est clarissimus amicus noster, Petrus Scriverius, paucis mutatis, Albertino Mussato adscribi. Est Mussatus inter eos, è quibus se Memorabilia sua collegisse refert Baptista Fulgosus. Ac eundem inter eos, quibus in scribendâ Vice-comitum Mediolanensium historiâ profecit, reponit Georgius Merula. Laudant & antiquiores. Unius meminisse contentus ero. Meminit Mussati etiam Petrarcha lib. IV. rerum memorandarum; ubi cùm narrâsset prodigium quoddam, quod Mediolani contigerat in ædibus Maphæi Vicecomitis, ista subjungit: *Et horum quidem Mussatus, Patavinus historicus, novarum rerum satis anxius conquisitor, testis est.* Quod elogium respexit Simlerus in bibliotheca, nomine *Mixtatus.* Sic enim nuncupat: prænomen verò fugisse eum videtur. Certè inter Albertinos apud eum planè silentium de illo est. Locus verò quem signat Petrarcha exstat lib. XII de gestis Henrici VII. Rubrica XI. Cætera quæ ad vitam, dignitatem, gesta, elogiaque ejus pertinent, petere licebit ex illis, quæ in vestibulo comparent editionis Mussati, felicibus, ut dixi auspiciis Illustrissimi Molini; studio verò, ac curâ eruditissimi Osii, in lucem demum prodeuntis.

Lovatus poëta iisdem temporibus fuit: ut verba hæc Mussati indicant lib. II de gestis Italicorum post Henricum VII. Cæsarem: *Meminerimque ego Lovatum vatem, Rolandumque nepotem, dum sæpe in diversoriis cum sodalibus obversaremur, inquientes, &c.* Jurisconsultus, & poëta celeberrimus fuit: ut est apud Sicconem Polentonum quarto ejus operis libro, quo illustrium scriptorum vitas complexus est. Patavinam urbem descripsit: ac quædam de Guelfis & Gibellinis in literas retulit: cujus rei indicium debeo V. C L. Laurentio Pignorio.

Subjungam his quoque ejusdem ætatis scriptores: quos mihi suggessit Felix Osius, Oratoriæ artis in Patavino Gymnasio interpres, vir ut doctrina, ita humanitate eximius.

Primus eorum est Ferrettus Vicentinus, qui clarâ natus familiâ, eam facundiâ suâ non paullò reddidit clariorem. Quippe pollebat oratione vinctâ juxta ac solutâ. Ac prius quidem poësi nomen sibi peperit. Postea animum appulit ad historiam scribendam. Extrema ejus pueritia incidit in tempora Alberti Austriaci. unde sic ipse Historiæ suæ lib. II, ab gestis ejusce imperatoris ad res Henrici VII. transiturus, sic scribit: *Hactenus rerum vetustarum, quæ prius, quam nati essemus, quæque post ortus nostri tempora, donec pueriliter ageremus facta splendida, eademque sordida, memoriâ dignâ conscripsimus. Nunc ea, quæ pubescentibus nobis fatorum lege apud Italos acta sunt, laboris summi studio percurremus.* Et paullò pòst cùm dixisset, proditurum se, de quibus sibi magis constaret, ista subjungit. *Defuncto itaque Alberto confestim Germaniæ principes, quibus potestas tradita est, pro statuendo sibi rege conveniunt.* Quinque verò historiarum libros scripsit Ferrettus. Quos auspicatur ab excessu Frederici II, qui in annum incidit CIↃ CC L: atque eos ad annum perducit CIↃ CCC XVII. Ac propemodum universa exponit, quæ per Europam contigere: maximè autem, quæ Italis viderat. Lombardia imprimis, & Marchia Tarvisina. Opus de nobilibus compluribus familiis bene meritum, quæ in eo commemorantur. Inscriptio ejus simplex admodum est in codice manu exarato, quem Felix Osius habet beneficio perillustris, & excellentissimi Jurisconsulti atque Equitis Francisci Caledonii Vacetini. Est verò istiusmodi: *Ferretti, Poëta Vicetini, suorum, & paulo ante actorum temporum historia.* Alia etiam, quæ ad historiam temporum pertinent, consignavit. Carmine enim heroico descripsit gesta Canis grandis Scaligeri. Item reliquit versus C X in obitum Dantis, poëtæ Florentini. At CLV in excessum Benevenuti de Campesanis, poëtæ Vicetini. Item XLIX ad Albertum Mussatum vatem Patavinum, sive studiorum similitudine conciliante; sive quia familia Ferretta Patavio duxerit originem: quod Ferrettus ipse indicare videtur, cum ad Patavinum civem, amicitiâ sibi conjunctum, hunc in modum scribit:

Forte ego te Patavas veniam visurus ad arces,
Unde vetusta mihi gentis origo fuit.

Item Priapeia reliquit, quorum initium ponit Jo. Bapt. Pajarinus lib. VI Historiæ suæ. Item vers. XXV ad Pulicem de Custoza, Vicentinum Poëtam, de puero, qui natus erat Matthæo de Scledo. Item carmen aliud in laudem Baxlardini de Nogarolis Veronensis, Scaligeri affinis, cùm instaurandam curavit nobilem urbis portam, quam disjecerant Patavini. Scriptori huic non parum debetis, quem ante diximus, Pajarinus: ut qui ex historia ejus non pauca in suam derivârit. Felicis Osii de eo judicium est hujuscemodi, tum poëtam, tum historicum esse elegantem, ac disertum, ac planè iis accensendum, qui cum Francisco Petrarcha, & aliis paucis ejus temporis literas instaurarint, deque Gothica barbarie triumphum duxerint.

Coætaneus huic Benevenutus de Campesanis, qui carminibus suis funus & exsequias Ferreti celebravit. A Jo. Baptista Pajarino in Historia Vicentina appellatur vir eloquentissimus, & poeta excellens. Sanè quantus eo tempore vir fuerit, indicio erit carmen ejus de conflictu inter Patavinos, & Vicetinos: quod in honorem cecinit Canis Scaligeri, ac Patavinorum contemtum, cùm iis anno CIↃ CCC XI erepta esset Vicentia ab imperatore Henrico VII. Initium hujuscemodi est:

Cæsareas aquilas, Augustaque signa secutum
Scaligerâ de gente Canem, sociamque triumphi
Veronam, & pulsos servilis ex urbe triumphos
Exiguâ transibo lyrâ. Mihi cœlica virtus,
Adspiret, patriaque datas conservet habenas.

Carmini huic Albertinus Mussatus Patavinus, rogatu Paulli Judicis, carmine item sese opposuit: quod cum reliquis Mussati operibus, curâ felici καὶ ὁσίᾳ Felicis Osii, Oratoriæ artis in Gymnasio Patavino interpretis, auspiciis verò Illustrissimi Dominici Molini, ut alibi etiam dicimus.

Etiam Henrici VII. temporibus claruit Pulex de Custoza: quomodo dictus ab oppido agri Vicetini haut longè ab urbe dissito. Hunc Jo. Baptista Pajarinus in ingressu operis sui inter historicos refert, quos secutus sit duces. *Sum*, inquit, *secutus in hoc opusculo brevi magistrum Coperium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferretum Vicentinum, Benevenutum Capezanum, Pulicem de Custoza, Magistrum Leoninum de S. Porta S. Petri, & Antonium de Godis, omnes hujus civitatis* (Vicentiæ) *antiquitatum scriptores.* Ætatem Pulicis ex his ejusdem verbis cognoscimus: *Claruit in ea* (familia de Pulicibus) *anno Domini CIↃ CCC X Pulex de Custoza, qui heroico carmine multa scripsit.* Sed plenius de eodem paulo ante dixerat: *Fuit & Pulex de Custoza, qui heroico carmine Cæsaris* (Henrici VII.) *adventum in Italiam scripsit. Sunt autem versus octuaginta quinque. Scripsit & soluta oratione, multosque alios versus. Fuit hic filius Joannis Boni, & fratres habuit duos, Confortum, & Jacobum.* Idem Pajarinus alio in loco: *Pulex scripsit etiam carmen in adventum Caroli IV. in Italiam anni CIↃCCC XLVII, poëta suo quidem tempore clarus & literatissimus.* Atque horum, ut dixi, V. CL. Felix Osius mihi indicium fecit.

Etiam Caroli Imp. temporibus erat Magister Leoninus de Porta S. Petri: quem paullo ante vidimus à Pajarino inter eos referri, qui scripsere Vicetinas, & quos se in historia sua sequi profitetur auctores. Atque alibi quoque de eodem sic scribit: *Magister Leoninus de Porta S. Petri scripsit in mortem Canis II, Mastini filii, XIV Decembris, anno CIↃ CCC LIV à Signorio Germano interfecti.*

Aliquis etiam, eruditissimi Osii judicio, debeatur hic locus Paullo Pilono, Ferreri, Beneventi, & aliorum, quos retulimus, æquali, ac elegantissimo suo tempore viro, ut de eo judicat Paradinus. Sane inter historicos poetas præclarum habuisset nomen:

Si cœptum finisset opus, quo carmine summo
Romuleas acies & bella ingentia scripsit:

Ut est in epigrammate, quod honore defuncti scriptum fuit. Reliquit orationem in laudem Antonii Lusci, præstantis sui temporis poëtæ, ac eo commendationis, quòd post antiquos primus illustrare agressus esset orationes Ciceronis. Est hic ille, quem Guarinus Veronensis dicere solet nomine quidem luscum vocari, sed re ipsa esse Argum, imo plura multoculo illo Argo videre. Quin epigrammate quod tumulo Lusci inscriptum est, dicuntur Musæ Latinæ pereunte eo pariter periisse.

Theobaldus Anglicus, Carthusianus, claruit in Anglia anno cIↄ ccc xx, cum arbitrium rerum ejus terræ esset penes Eduardum II. Hic, præter librum de vita contemplativa, etiam opus condidit *De progressu sanctorum Patrum.* Eo volumine complexus est gesta sanctorum omnium, quos vel in sacris bibliis, vel historiis Ecclesiasticis, reperisset.

Marinus Sanutus, vel *Sanudo*, cognomine Torsellus, & *Torxellus*, patricius Venetus, claruit anno cIↄ ccc x. A prima ætate ardore tenebatur Terræ sanctæ, atque ejus ergo quinquies in Orientem est profectus: etiam in Flandria, Holsatia, Sclavia fuit: pontificem maximum, regem Franciæ, comitem Hannoviæ, coram est allocutus; multos & alios viros principes literis compellavit, ut res Christianorum in Oriente promoveret. Opus reliquit, quod inscripsit, *Secreta fidelium Crucis.* Constat illud libris tribus: quorum tertius historicus est: ac res exponit Syriæ, & Ægypti, atque imprimis Terræ Sanctæ. Obtulit hoc volumen Papæ Joanni anno cIↄ ccc xxi. Sed & obtulit regibus Franciæ, Angliæ, Siciliæ; adhæc compluribus cardinalibus, & ecclesiarum antistitibus; item principibus, ac baronibus; quemadmodum ex epistolis ejus constat. Scriptor hic ex duobus Paulli Petavii codd. MSSis, uno item Jos. Scaligeri; sed qui tertium solùm librum contineret; prodiit in lucem Hanoviæ Typis Wechelianis an. cIↄ Iↄ c xi. Ac constituit alterum tomum Historiæ Orientalis.

Guilielmus Cortusius, ac consanguineus ejus, Albigretus Cortusius, Patavinus uterque, in pretio habebantur temporibus Henrici VII, & Ludovici IV. Horum prior rerum Patavinarum historiam est exorsus: sed posterior perfecit. Minor autem cultus est in Guilielmo: de quo sic Paullus Vergerius in vitis principum Carrariensium, atque ex eo Bernardinus Scardeonius lib. II rerum Patavinarum: *Cortusius, cùm scriberet, venustatem orationis, quam præstare non potuit, facilè neglexit. Texuit de Accelini tyrannide longos annales: & à multis magnâ cum voluptate leguntur. Insuper de bello Canis Scaligeri, Veronensis tyranni, adversus Patavinos: & alia multa, ita ut pro ingenii facultate, gesta patria, & se ipsum perpetua posteritatis memoria commendârit.*

Castellanus Bassianensis anno cIↄ ccc xxvii dicavit Francisco Dandulo, Venetiarum duci, carmen suum, quod *pacem Venetianam* inscripsit. Agit eo de pace, quæ inita inter Fredericum Barbarossam, Imperatorem, & Alexandrum III, Pontificem Max. cùm Venetiarum princeps foret Sebastianus Zianus. Meminimus Castellani hoc loco, quia carmen illud, pro temporibus istis sanè elegans, *inter veras historias magis, quàm falsas fictasque poetarum fabulas numerandum!* ut de eo refert Bernardinus Scardeonius in secundo de rebus Patavinis classe x.

Joannes Bonus, Andreæ filius, Patavinus, claruit temporibus imperatoris Alberti Austriaci: atque opus condidit de familiis Patavinis: item de gestis Patavinorum ab urbis ejus natalibus usque ad imperatorem Albertum: quod opus anno cIↄ ccc xxxiv condidisse, auctor est Sicco Polentonus in Vitis illustrium virorum libro VIII: atque exinde Bernardinus Scardeonius lib. II. classe x.

Etiam temporibus iisdem, ac Henricus VII, & Ludovicus IV, vitam traducebat Joannes Basilius Patavinus. Præter fuit Ariminensis, cosmographus idem, ac jurisconsultus. Reliquit opus de familiis Patavinis: in quo altiùs aliis orditur, curioseque omnia exponit: sed fabulosa quædam admiscet; unde factum est, veris etiam sæpe detrahat fidem: quemadmodum de eo Paulus Vergerius refert. Adi & Bernardinum Scardeonium libro secundo.

Anno cIↄ ccc xxxii succedebat Bartholomæo Grandonico, Venetiarum duci, Andreas Dandulus: atque annis xii eâ in dignitate fuit. Hic brevi chronico Venetorum gesta eleganter descripsit. Sanè cum honore ejus Petrarcha, Blondus, Bernardus Justinianus, Sabellicus, Leander, Cuspinianus *a*: atque alii, meminerunt. Estque inter illos ex quibus Baptista Fulgosus se memorabilium Collectanea congessisse agnoscit. Citat & Baronius T. xi. ad an. cIↄ iii. Vitam ejus vide apud Petrum Marcellum, Antonii filium, lib. de vitis Principum Venetorum.

a Pene initio libelli de origine Turcarum.

Anno cIↄ ccc xxxvi florebat Ludolphus, Suchensis Ecclesiæ parochus; qui in quibusdam codd. *Iludolphus de Suchem* vocatur. Hic ad Balduinum, comitem de Stainfort, Padebornensis Ecclesiæ episcopum, composuit librum de terra sancta, & itinere suo Hierosolymitano, & mirabilibus in mediterraneo mari conspectis, atque aliis, quæ istâ quinquennii peregrinatione didicisset. Initiis typographicæ artis prodiit literis rudibus; sed absque typographi nomine.

Etiam Ludovici IV, & Caroli IV. ætate, vixit Joannes Vitoduranus, Ord. Min. Historiam is condidit ab anno cIↄ cc xv usque ad an. cIↄ ccc xlviii. Ea MSa reperitur in bibliotheca Monasterii S. Galli in Helvetia.

Conradus de Halberstet, (pro quo apud Antonium Senensem *Hartadensis* perperam legitur) Germanus, Ordinis fratrum Prædicatorum, à Tritthemio quidem memoratur; sed qua vixerit ætate, non additur: interea, quoniam aliquis illi locus deberetur, medium interserit inter illos, quos anno cIↄ cc xc vixisse constaret: nempe quia, vel tum temporis, vel non multò pòst vixisse arbitraretur. At Sixtus Senensis libro iv bibliothecæ sanctæ apertè ait, eum sub Adolpho imperatore, anno cIↄ cc xc claruisse. Quæ sententia parum mihi probatur. Nam apud Leandrum in opere de viris illustribus Ordinis Prædicator. lib. iv *b* reperio, eum glossemata in Josue dicâsse Carolo imperatori: qui Carolus Magnus, aut Calvus, aut Crassus esse nequit; cùm illi ante annum Iↄ ccc imperarint: nec Carolus quintus, cùm Leander illud opus Bononiæ ediderit anno cIↄ Iↄ xvii, triennio antequam Carolus V. Maximiliano in imperio succederet. Unde colligo, vixisse temporibus Caroli IV: qui imperare cœpit anno cIↄ ccc xlviii, atque annis rexit xxxii. Videtur autem Possevinus, vir variæ eruditionis, multæque lectionis, non satis consentanea dicere, quando ait, sub Adolpho eum claruisse, & opus suum Carolo imp. dicâsse: cùm inter obitum Adolphi, & initium illud, quod imperium Caroli habuit, intervallum sit annorum quadraginta octo. Conradus hic inter alia opus reliquit de regno Romanorum. At non minor ejus laus est, quòd primus nobis dederit, quas vulgò vocant *S. Biblia concordantias.* Qui labor meritò etiam à Sixto Senensi commendatur.

b Fol. 147. b.

Anno cIↄ ccc lx floruit Petrus Berthorius, Pictaviensis, Prior S. Eligii Parisiensis, ordinis S. Benedicti. Reliquit opus, quod inscripsit, *Breviarium historiarum Bibliæ.* Item cosmographiam. Item alia, quæ commemorat Paullus Langius in Chronico Citizensi. Apud Possevinum legas in Apparatu Sacro, eum claruisse tempore Caroli imp. & Innocentii V. Dicere, credo, voluit, (imò fortasse ita scripserat) Innocentii VI; qui Romæ sedit imperante Carolo IV, & in Galliis regnante Joanne, cujus postulato Livium Gallicè transtulit Berthorius. Scriptor hic à Basilio Jo. Heroldo *c* refertur inter veteres temporum scriptores, quos ex Oporini officina edere decreverat.

c Præfat. præmissa Mariano Scoto, & Martino Polono.

Hugo de Hibernia, Minorita, Anglus, vixit circa an. cIↄ

cIↃ cccLX, cùm rerum in Anglia potiretur Eduardus III. De peregrinatione suâ opus conscripsit, atque *Itinerarium* inscripsit. Meminit Balæus.

Joannes de Molinis, Gallus, Carmelita, claruit, juxta Gesnerianam bibliothecam, quæ Tritthemium auctorem laudat, anno cIↃ ccc LX. Inter alia construxit Speculum Historiale ordinis Carmelitici.

Paullò pòst, nempe anno cIↃ ccc LXXXI, Daniel Chinasius Tarvisinus pangebat historiam belli inter Venetos, & Genuenses: cujus mihi scriptoris indicium ex literis V. CL. Balthasaris Bonifacii.

Caroli IV, ac primis Wenceslai temporibus, Joannes Hiperius sexagesimus, vel, juxta alios duodesexagesimus abbas Bertiniani monasterii, (quod jussu B. Audomari à B. B. Bertino, Mommolino, & Ebertramo, in Sithiensi Flandriæ agro exstructum fuit an. IↃ c XXVI) cœnobii sui Chronicon reliquit: historiam nempe quinquaginta quatuor abbatum, ab anno IↃ xc, usque ad annum cIↃ cc XCIV. Morte autem præventus ad tempora sua non potuit perducere. Multùm hoc opere adjutus fuit Jacobus Mejerus in annalibus Flandriæ concinnandis: uti & Ferreolus Locrius Paulinas in Chronico Belgico. Vide utrumque ad annum cIↃ ccc LXXXIII. MSum ejus exemplar est apud monachos Bertinienses: item Duaci apud Andream Hovium, eloquentiæ professorem regium, ut ex Sandero Sweertio intelligo. Hiperius est dictus, quia esset natus, Ipræ, sive Hipræ; prout efferunt Flandri, quia adspirare vocales amant. Porrò usque adeo obesus fuit, ut non aliter, quàm considens, vel aliquò se conferre, vel somnum capere posset: ut Mejerus in XIII Annal. prodit, fide Thomæ, diaconi ejus loci. Plerique ut eos inter Miræus, arbitrantur, obiisse anno cIↃ ccc III: sed falluntur. Nam Henricus Condescarius (inter quem, & Hiperium hunc tres fuere abbates, Anselmus Bristel, Joannes de Long, & Jacobus Condæus) ipsi Iperio memoratur, atque claruisse dicitur anno cIↃ ccc XXX. Quare verius omnino, qui Audomaropoli discessisse referunt anno cIↃ cccc LXXXIII, quod & Mejerus tradit extremo eo libro quem diximus, imò addit diem: discessisse enim Postridie Kalend. Januar. Quin Mejeri sententiam validò comprobat Epitaphium ejus, quod hodieque in æde Duaci in sacello S. Dionysii legitur. Estque hujusmodi: *Hic jacet piæ memoriæ Joannes oriundus de Iprâ, quondam abbas hujus monasterii, qui rexit XVII annis, & obiit anno Domini* MCCCLXXXIII, *secundo die mensis Januarii*, &c. G. Gazæus etiam juniorem putabat; ut qui in bibliothecâ sacrâ scriptorum Artesiæ retulerit eum ad an. cIↃ cccc LXX.

Wenceslai imp. temporibus ætatem egit Bartholomæus Gaëtanus. Origo ei è Gaëtana domo, quæ Brixiæ inter præstantissimas effulsit. Non militiæ minùs, quàm literarum studiis, operam dedit. Utiles cumprimis, atque elegantes in Brixiensem historiam annotationes conscripsit. Duos & ipse seu historiarum, seu annalium de ea libros, sanè eruditos, condidit. Anno cIↃ cccc IV finem vitæ fecit pro patriæ libertate decertans adversus Petrum Gambaram, imperium affectantem. Præter hunc & *alter* ejusdem familiæ, nomine itidem *Bartholomæus*, fuit; qui & ipse res Brixianorum literis mandavit. Utriusque hujus scriptoris indicium mihi ab Octavio Rubeo, viro clarissimo, patritio Brixiensi.

Anno Chr. cIↃ ccc XC, regnante apud Scotos Ruberto III, (qui imperare cœpit anno Christi cIↃ ccc XC, ac desiit anno cIↃ cccc VI) claruit Thomas Varoye, Scotus genere illustris, doctor ac præfectus Bethualiæ: qui utcunque innotuit opere de Ottobumensi prælio. Meminere ejus Polydorus Virgilius, & Joannes Major: ille in Anglica, hic in Scotica historia. Majoris quidem hæc verba sunt, libro VI cap. IV. *Multa carmina super hoc bello magister Thomas Varoye, præpositus Bethwaliæ, composuit: sed rhythmicè. Sic enim, inquit,*

Musa refert fatum fore scriptum carmine vatum:

Et quæ sequuntur. Quia enim carmina ejus relatu sunt indigna, ideo pertranseo.

Theodericus Engelshusius ad eadem tempora refertur. Hic Chronicon Chronicorum condidit, quod extenditur usque ad annum cIↃ cccc X. Meminit M. Dresserus.

Circa annum cIↃ cccc XV Jacobus de Susato, ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis, in Coloniensi suo cœnobio studiis vacabat: ac nomen sibi cudebat Mappa mundi, Chronico, item Chronico altero ordinis sui, atque aliis, quæ Leander refert lib IV *a* de viris illustribus ordinis Prædic. atque item Possevinus in Apparatu. a *Fol.* 136.

Sub Sigismundo imperatore, loco non exiguo erat doctor Gobelinus Persona, decanus in Bilefeld. Historiâ is suâ celebratur, quam inscripsit *Cosmodromium.* Ipse autem ait, se inchoâsse id opus temporibus Bonifacii IX: qui sedere cœpit anno cIↃ ccc LXXXIX, vivereque desiit anno cIↃ cccc IV: Producit autem illud ad usque annum alterum Martini V, qui aliquibus III vocatur. Hoc est ad annum cIↃ cccc XVIII. Ex quibus liquet, diu opere eo fuisse occupatum: minus interim, quàm Christianus Massæus: qui suis chronicorum libris plus impendit annis L. Gobelinum hunc, sed ita ut nominet, exscribit Crantzius in Metropoli: ut lib. I cap. XVI, & XXVIII. lib. IV cap. IV lib. VII cap. XXVIII. lib. IX cap. V. lib. X cap. I. II. & XXXV. Ac similiter, ut jam aliis monitum, Hermannus Kesenbroch in catalogo Episcoporum Paderbornensium haurit sua hoc de fonte Gobelini: quem tamen nuspiam nominat. Fideliùs egit Canonicus ille regularis prope Nussiam, qui Chronicon magnum Belgicum composuit. Nam & ille multa quidem ex eo deprompsit: sed non dissimulato auctore. Gobelino etiam non Surius modò; verùm Molanus quoque, tribuit vitam S. Meinulphi, Paderbornensis ecclesiæ diaconi, ac confessoris; quem Carolus M. de sacro fonte susceperat. Eam Surius a. d. V Octobris collectioni suæ inseruit, sed interpolatam, ac stylo mutato. Ita autem, prout in MSo repererat, edidit Christophorus Brouwerus: miraculis tamen brevitatis causâ omissis, quòd apud Surium legi possent. Sed fortasse vitæ ejus auctor est, vel Joannes Gobelinus, scriptor rerum memorabilium, quæ Pii Papæ temporibus contigerunt: vel Gobelinus alius, utroque hoc antiquior, imp. Alberti Austriaci æqualis; qui à Papa ad Anglos legatus fuit, & statuta arbitraria, item de pœnitentia scripsit.

Antonius Cartularius Patavinus claruit circa annum cIↃ cccc XX, ac deinceps. Hic, exemplo Diogenis Laërtii, consarcinavit non exiguo labore opus, nec injucundum, nec inutile, de vita & moribus philosophorum. Diem suum functus est Patavii anno cIↃ cccc XL. Vide Scardeonium lib. III de rebus Patavinis.

Nec indictus abire debet Joannes Ravennas, qui anno floruit cIↃ cccc XX: ac familiæ Canariensis, ut ipse quidem appellat, nationem literis commisit. MSum ejus operis codicem, ut ex Pignorio accepi, habet Illustriss. & Reverend. Albertinus Papafaba, episcopus Hadrianensis: qui liber nunc apud Felicem Osium: Inscriptio ejus, *Familiæ Canariensis natio per Joannem de Ravennâ.* Hoc opus dicavit Rodolpho Carrariensi, Francisci senioris filio. Præterea reliquit Dragmalogium de eligibili vitæ genere. Nisi potiùs Dragmatologium inscripsit. Nam δραγματολόγος, ὁ τὰ δράγματα συνάγων, δραματολόγος, ὁ συνάγων τὰ δράματα. Adhæc conscripsit contentionem inter podagram, & araneam. Et librum rerum memorandarum. Insuper Historiam Ragusii. Atque hæc omnia MSa supersunt Patavii apud clarissimum, & diffusæ reconditæque eruditionis virum, Laurentium Pignorium Patavinum.

Etiam Christophorus de Bondelmontibus tum floruit: cujus opus, ut ab eodem Pignorio accepi, hunc in modum inscribebatur: *Incipit liber insularum Archipelagi, editus per Christophorum presbyterum de Bondelmontibus de Florentia: quem mittit de civitate Rhodi Romam Iordani Cardinali de Ursinis anno Dom.* cIↃ cccc XXII.

Claruit & iisdem temporibus Andreas Redusius Tarvisinus, qui annales Tarvisinos composuit ab Urbis ejus incuna-

cunabulis usque ad annum cIↃ cccc xx: quo vivebat. Exstat hoc opus MSum in membranis apud Comites Collatinos: quemadmodum accepi ex literis doctissimi Balthalaris Bonifacii.

Ex quo itidem intelligo, iisdem temporibus fuisse Polyphilum, auctorem libri, quem Hypnerotomachiam inscripsit, nomine conflato ex ὕπνος, *somnus*, ἔρως, *amor*, & μάχη, *pugna*. Nam historico huic operi, ut ex eodem cognosco, propositum est ostendere, cuncta, quorum amore depereunt homines, nihil aliud, quam somnium videri. Et prope suspicor eò etiam nomen πολυφίλος, quod *amicis abundantem* signat, assumsisse a, quia omnes ferè magis amant mundana, quàm æterna. Excusus est Tarvisii anno cIↃ cccc LXIX.

a *Nec me conjectura fefellit. Nam verum auctoris nomen est* Franciscus Columna, *ut postea ex Pignorio cognovi.*

Anno etiam cIↃ cccc xxx in studiis versabatur Laurentius Guathius Florentinus; qui eleganter vitam descripsit Hugonis, Comitis Magdeburgensis. Incipit hoc pacto: *Hugo, natione Germanus.* Archetypon Florentiæ superest in bibliotheca abbatiæ Florentinæ.

Anno eodem in vita erat Marianus Florentinus, Ord. Min. Scripsit sui ordinis Chronicon, sive, ut ipse, more seculi ejus, vocat, Chronicam. Meminit ejus Michaël Pocciantius in catalogo scriptorum Florentinorum: ubi succinctè, at fideliter tamen, scripsisse ait. Superest id Chronicon MSum Florentiæ in æde Salvatoris, quæ dicta priùs Domus omnium Sanctorum. Præterea sermones complures reliquit, & vitas CLIX mulierum secundi ordinis: quæ eâdem in urbe supersunt in bibliotheca S. Crucis.

Anno cIↃ cccc xxxII claruit Jacobus Malvetius Brixiensis, vir medicâ arte pollens, atque idem in historia diligens: sed in quo illud meritò culpetur, quòd patriæ dignitati adeò superstitiosè faverit, ut in facinoribus ejus enarrandis, atque extollendis, planè excesserit modum: cujus rei auctor mihi V. C L. Octavius Rubeus J. C.

Xiccho Ricius Polentonus, qui aliis simpliciter Sicco Polentonus, civis Patavinus, & Reip. ejusdem scriba fuit. Verum autem nomen Xicchoesse, indicat MSus Carraviensium codex, qui apud V. C L. Felicem Osium, in quo instrumentum publicum legitur, quod nomine D. Francisci Junioris de Carraria confecit anno cIↃ cccc v. Subscriptio est istiusmodi: *Ego Xiccho, filius D. Bartholomæi Polentoni, civis & habitator Paduæ in quarterio Pontis Molendinorum in Centenario & Centrata S. Firmi, publicus imperiali auctoritate notarius præmissis nominibus, rogatus fideliter scripsi, & propriâ manu subscripsi.* Idem anno cIↃ cccc XIII, xv Aug. Cancellarius fuit Patavinus, nempe quo tempore Titi Livii urna est reperta: quemadmodum Guilielmus Orgarellius refert, ubi de T. Livio sermo ei est. Inhabitavit ædes, quæ Albertini Mussati fuerant, ut ipse refert, in Mussati vitâ. Fuit vir pro seculo quo vixit pereruditus, ac præter argumenta in orationes Ciceronis (quæ MSa Oxonii supersunt in bibliothecâ Balliononsi) Catiniam quod ad jocum & risum factum est opus, librum de ratione studendi confessionem Christianam, & epistolas ad diversos, etiam exemplorum librum composuit. Item volumen magnum de illustribus scriptoribus Latinis, quod libris constat XXII. Dicavit illud filio suo, Polydoro, an. Christi cIↃ cccc XXXIII: ac MSum ejus exemplar habuisse se, ait Bernardinus Scardeonius lib. II de reb. Patavinis. Etiam Pignorius mihi indicium fecit, vidisse se apud Casparem Crivellarium, bibliopolam & typographum Patavinum, atque id typis minutis in grandi charta exaratum: alibi item apud patricium Patavinum. Etiam in literas retulit vitam, ac miracula B. Antonii Confessoris, vitam B. Antonii peregrini, item vitam B. Helenæ Sanctimonialis. Laudat virum ab eruditione Petrus Albianus opere eo, quod Thesaurum Ecclesiæ inscripsit. Etiam Stephanus Pighius lib. XVIII Annalium Romanorum ad annum IↃ ccc XVIII, ait vitas illas illustrium scriptorum ex antiquis, & bonis auctoribus, ab Xicchone, sive Sicone, ut ipse vocat, collectas videri; atque in gratiam historiæ amantium adscribit ex eodem vitam Suetonii Tranquilli: de qua judicium nostrum lib. I cap. XXXI attulimus. Epistolam ejus, quâ agit de Livii ossibus, se præsente repertis, summus vir, Laurentius Pignorius, publici juris fecit in egregio Originum Patavinarum opere, Italicè quidem scripto, sed quod propediem, uti & Antenorem suum, Latinè, cum luculento auctario, reddere cogitet. Quæ ubi lucem viderint, meliùs sanè omnes antiquitatis genuinæ amatores perspicient, quanto jure censoriâ notârit virgulâ plurimos eorum, qui ante hac eodem de argumento egerint, errores.

Cap. X.

Referuntur historici, qui claruere sub Alberto Austriaco, ac deinceps usque ad Karolum V. Ex hisce Thomas Kempensis edidit vitas Florentii, ac Gerardi junioris, & S. Leduæ. Guido Flonocherus, Chronicon. Anonymus, gesta Caroli VII, & Ludovici XI, regum Galliæ. Petrus Garningius, historiam ordinis Carmelitici, item historiam Ecclesiæ. Lapus Florentinus, tralationem Dionysii Halicarn. & aliquot vitarum Plutarchi. Iodocus Beysselius, Dialogum de S. Matre Annæ; item gesta Flandrorum. Petrus à Thymo, vulgò van der Heiden, *Martyrologium; item Chronicon Brabantiæ. Augustinus Dathus Senensis, libros tres de gestis Senensium, & historiam Plumbinorum. Ioannes Gobelinus, res memorabiles, quæ accidere temporibus Pii II. Papæ. Cyriacus Anconitanus, Inscriptiones, epigrammata & alia collegit. Cosmas Laurus Brixiensis, origines familiarum Brixiensium, item opus de præsulibus Brixiensibus. Daniel Ceretus, historiam rerum Brixiensium. Hieronymus Salgherius, vitam Eustathiæ. Modestus Polentonus, monumenta atque inscriptiones illustrium virorum, quæ Patavii spectantur. Octavius Cleophilus Fanensis, historiam Ariminensem, Faneida, itineraria duo, & memorabilium volumen. Petrus Schottus, vitas variorum. Petrus Apollonius Collatinus, poëma historicum de excidio Hierosolymitano. Helias Capreolus, libros XIV de rebus Brixiensium. Bartholomæus Zuchatus, annales Tarvisinos. Hieronymus Bononius, promiscua; item vitam B. Hieronymi. Eitelwolfus de Lapide, opus de laudibus Heroum & Virorum illustrium. Sebastianus Murrho libellum de laudibus Germanorum. Philippus Biken, itinerarium terræ sanctæ. Anonymus, gesta abbatum Majoris monasterii. Georgius Mediolanensis, vitam B. Iacobi Sextii. Ludovicus Calius Rhodiginus, Antiquarum Lectionum libros, & in Plinium observationes. Henricus Penia, gesta Sophi regis. Cornelius Aurelius, situm ac laudes Bataviæ. Franciscus Polyardus, vitam Octavii Cleophili. Nicolaus Bagnatorius, vitam B. Conradini Brixiani. Innocentius Cæsarius, calamitates, quas suâ ætate Brixienses à Gallis essent perpessi.*

Restant tempora Alberti Austriaci, & consequentium ejusce domus imperatorum, usque ad Carolum V: quibus qui historiam signarint, deinceps exponam.

Thomas de Kempis, cognomento Malleolus, Canonicus montis S. Agnetis prope Zwollam in diœcesi episcopi Ultrajectini, claruit temporibus Sigismundi, Alberti II, & initii Friderici II. Discipulus fuit, tum Florentii illius, qui doctore usus Gerardo Daventriensi, cognomento Magno, atque anno obiit cIↃ cccc: tum Gerardi junioris, Zutphaniensis, qui libellos duos de spirituali exercitio reliquit, & anno excessit cIↃ ccc XCVIII. Kempensis hic consignavit vitas, & Florentii, & junioris Gerardi: uti Maffæus prodit Chronici sui libro XVIII. Etiam utriusque discipulorum vitas in literas retulit, uti & Joannis Cacabi, vulgò Ketel dicti coqui devotissimi. Etiam Arnoldi Schoonhovii. Præterea idem Thomas (ut est apud Molanum in indiculo sanctorum Belgii) conscripsit historiam S. Leduæ, sive Lidwygis, vulgò dictæ Lydwyd, quæ

Schi-

Schidami in Hollandia obiit anno Christi cIↄ cccc xxx i i i. Sed & Chronicon condidit monasterii montis S. Agnetis. Quod Antverpiæ prodiit anno cIↄ Iↄ c x x i typis Verdussii: Ubi priora quoque, quæ dixi, excusa anno cIↄ Iↄ c x v, typis Martini Nutii & Joannis Meursii, curâ Henrici Semalii Soc. Jesu. Nullius ex historicis hisce operibus meminisse miror Tritthemium: ut alios mittam. Est hic Kempensis ille, qui tantopere celebratur libellis quatuor de imitatione Christi: quos, ut ipse in autographo adnotârat, anno conscripsit cIↄ cccc x l i. Vitam ejus scripsere Judocus Badius Ascensius, Franciscus Tolensis, canonicus regularis, & Heribertus Rosweydus Societ. Jesu. Decessit anno cIↄ cccc l x x i, v i i i Kal. Aug.

Guido Flonocherus, Narbonensis, Dominicani ordinis magister generalis, claruit ætate Sigismundi, Alberti jun. & Frederici i i i Chronicon reliquit. Obiit an. cIↄ cccc l i i: ut Simlerus auctor est, atque ex eo Possevinus.

Anonymus ejusdem temporis memoratur Mejero in Annal. Fland. ad annum cIↄ cccc l v i i i, a ubi sic ait: *Sed quo omnia magis sunt perspicua, historiam de hisce rebus à familiari Caroli Regis, qui adusque mortem Ludovici vixit, ac de utroque rege haut contemnenda scripsit, attexere non pigebit: præsertim cum plus semper fidei oculatis, quam auritis, tribuendum esse testibus, nemo neget.*

a Pag. 323. a.

Petrus Garnengius, Aremoricus Brito, provincialis Carmelitarum apud Turonenses, floruit temporibus imperat. Friderici i i i. Reliquit Historiam ordin. Carmelitici: item Historiam Ecclesiæ, atque alia. Decessit an. cIↄ cccc l x x i.

Lapus Florentinus, qui Gesnero est *Lapus Biragus Florentinus*, Philelpho epistola ad Leonardum Aretinum anno scripta cIↄ cccc xxxvi dicitur *Lapus Castelliunculus*, ac vocat ibidem auditorem & familiarem suum: Leandro in Italia, ubi de doctis Florentinis tractat, vocatur *Lapus Castilionius*, vixit circa annum cIↄ cccc x l. Ac ne hunc alium à Birago putes, *Lapus Castilionius*, inquit, *qui vitas aliquot Plutarchi de Græcis in Latinum eleganter vertit.* Transtulit autem vitas Thesei, & Romuli, Lycurgi, & Numæ Pompilii, Solonis, & Publicolæ, Themistoclis, & Camilli, Periclis, Phocionis, & Catonis Uticensis, Artaxerxis, atque item Arati. Vertit idem Dionysii Halicarnassensis Antiquitates Romanas; sed non satis fideliter, imò sæpe parum Latinè. Meliori fide, ac stylo, id præstitit Gelenius, sed aliquantò liberiùs, usque adeò, ut subinde binas, vel etiam ternas periodos unâ constringat: eaque imprimis caussa fuit, cur post hosce novam interpretationem dare voluerit Æmilius Portus. Meminit Lapi hujus etiam Philippus Bergomas Chronici supplementi lib. v i, ubi sermo de Florentiæ origine: item Franciscus Albertinus de laudibus Florentiæ, & Saonensis urbis ad Papam Julium i i, ubi eum vocat virum *literis Græcis, & Latinis* eruditissimum. Item meminit Erasmus in Ciceroniano. De eodem sic Ugolinus Verinus lib. i i. Florentiæ illustratæ:

Te, Lape, mors juvenem nimis invidiosa peremit:
Ingenii sed multa tui monumenta supersunt.

Jodocus Beysselius, patritius Aquisgranensis idem Philosophus, Jurisconsultus, & scripturarum studiosus, prosa & carmine pollens, floruit circa annum cIↄ cccc l i v. Varia conscripsit, eaque inter dialogum de S. Matre Anna. Item gesta Flandrorum. Sed ea, aliis occupatus, absolvere non potuit.

Iisdem temporibus in pretio erat Petrus à Thymo, vulgo van der Heiden, Brabantus è Ghierlensi municipio juxta Turnhoutum, Jurisconsultus, ac annis fere l v i i i Bruxellis caussarum patronus, imò B. Galdulæ canonicus & quæstor. Conscripsit Martyrologium: item Chronicon Brabantiæ tomis tribus. Quod in archivis Bruxellis MSum adservatur. Obiit octogenarius anno cIↄ cccc l x x i i i, i v Kal. Mart. ut ejus epitaphium ostendit Bruxellis in æde primariâ.

Augustinus Dathus Senensis, orator ac philosophus, non parvo inter eruditos loco erat temporibus Pii i i pontificis. Ac præter orationes in laudem Bernardi Senensis, Catharinæ Senensis, Pii i i pontificis, aliorumque, etiam tres libros composuit de gestis Senensium: uti & historiam Plumbinorum.

Frederico i i i imperante, claruit Joannes Gobelinus, Vicarius Bonnensis, ac Pio i i papæ à secretis; qui libris x i i complexus fuit, quæcumque memoria digna, temporibus ejus Papæ (sedit autem ille ab anno cIↄ cccc l v i i i usque ad annum cIↄ cccc l x i v) toto terrarum orbe acciderunt. Bonâ autem fide scripsisse, indicare videntur hæc præfationis verba: *Tu, qui hæc aliquando legeris, ita demum boni consule, ut mentienti nihil ignoscas.* Ad ætatem pertinent, quæ eâdem in præfatione dicit: *Martinum v vidi, & Eugenium i v, & Nicolaum item v, & Callistum i i i: quos dum vixere, damnavit populus; fato defunctos magnis extulit præconiis.* Orditur ab origine Picolomineæ domus, & majoribus Pii i i. Gratum sanè opus domui Picolomineæ. De eo sic Franciscus Bandinus Picolomineus, archiepiscopus Senensis, epistolâ ad Gregorium x i i i papam: *Qui quidem codices mihi pergrati fuerunt; sed unus longè gratissimus inter eos inventus accuratissimè manuscriptus, & delineatus in membranis: quo res gesta temporibus Pii Papæ secundi, qui avunculi mei, Joannis Picolominei, Cardinalis, Senensis Ostiensisque Episcopi, avus fuerat, continebantur, à quodam Joanne Gobellino, ipsius Pii secundi familiari, satis luculenter, ut ea erant tempora, in commentarium relata, atque descripta. Hunc ego, dum essem juvenis persæpe legi; multaque in eo, ne dicam omnia, non commendatione solùm, sed admiratione digna, judicavi.* Hos Gobelini commentarios idem Bandinus juris publici fecit anno cIↄ Iↄ l x x x i v, typis Dominici Basæ, & sociorum. Urbis typographorum: postea autem Francofurti in officina Aubriana recusi fuere anno cIↄ Iↄ c x i v.

Ejusdem Frederici i i i temporibus fuit quoque Cyriacus Anconitanus, cognomento Antiquarius, quem Francisco Barbaro commendat Philelphus epistola ad eum scripta anno cIↄ cccc x l i i i, & altera eopse anno exarata ad Leonardum Justinianum: ubi sic de eo scribit: *Cyriacus Aconitanus, cùm Venetias peteret, à me petiit, ut se tibi per literas commendarem. Id feci eò libentius quia non esse ignarum hominem tibi fore non injucundum: præsertim qui ferat secum nonnulla priscæ vetustatis monumenta, & elogia, & epigrammata, & alia pleraque scripta, quæ ex lapidibus vetustissimis in Asia, Græciaque collegit.* De eodem Leander in Piceni descriptione: *Præterea* (Ancon genuit) *Cyriacum, totius antiquitatis, & rerum memorabilium per totam Europam, Asiaque & Africa partem, indagatorem, qui mirifico studio, quà literarum monumenta celebrata legerat, veluti theatra, amphitheatra, circos, templa, statuas, tymbos, obeliscos, pyramides, tabulas cum epitaphiis, arcus, hoc id genus curiosæ investigationis alia, non solùm ipse oculis conspexit, verùm etiam diligenti & exactâ picturâ reddidit, expressitque. Rogatus autem, cur his in rebus tam studiosè versaretur, Ut mortuos excitem, respondebat; dicto hercle tanto viro convenienti, atque digno. Tam multa scriptis congessit, expressitque formis, ut Petrus Rassanus, cui cum illo magna familiaritas intercessit, tria se ingentia volumina manu ipsius exarata depictaque vidisse, affirmet: quarum Antiquitatum partem in Germania Petrus Apianus, & Bartholomæus Amantius, anno à* C. N. M D XXXIV *typis ediderunt.* Hæc Leander. At non admodum præclarè de eo sensit V. Cl. Antonius Augustinus, ubi Cyriacum hunc inscriptiones multas confinxisse ait, ac pari eas loco habet ut nugas Annii Viterbiensis. Imò ex tot inscriptionibus, quas ille in Hispaniâ legi refert, nec unicam inveniri ait: quas tamen, (ut plerique minus creduli sumus) in annalibus Hispanicis velut genuinas exscripserit Ambrosius Morales. Dedit Cyriacus etiam vitas Impp. à Julio Cæsare usque ad Barbarossam, sed Italicè. Idem promittit philosophorum, poëtarum, atque etiam illustrium mulierum vitas. Sed utrum ediderit haud scio.

Circa

Circa ann. cIↃ CCCC LXX floruit Cosmas Laucus Brixiensis, atque, uti ex V. Clar. Octavio Rubeo J.C. intellexi, sedulam operam navavit in originibus praecipuarum apud Brixienses familiarum indagandis. Opus quoque condidit de praesulibus Brixianis: etsi id alteri ejusce aetatis a nonnullis tribuatur.

Anno cIↃ CCCC LXX non parum laudis possedit Daniel Ceretus, Brixiensis, vir eruditus, ac medicus eximius. Hic de historia rerum Brixiensium bene meritus est panegyrico suo; quem eleganti carmine cecinit de praecellentibus suae aetatis viris Brixiensibus. Opera ejus viri supersunt Brixiae manu exarata apud Octavium Rubeum J.C. patritium Brixiensem.

Anno cIↃ CCCC LXX vivebat Hieronymus Salgherius Patavinus, sacerdos, qui à confessionibus erat Patavino monasterio S. Prosdocimi: ac ejus coenobii monachae, nomine Eustochiae, vitam, quam apprimè nôrat, & Latinè & Italicè perscripsit. Obiit autem Eustochia an. cIↃ CCCC LXIX idibus Febr. Vide Scardeonium lib. II. rerum Patavinar. class. VI & VII.

Modestus Polentonus, J.C. Patavinus, Sicconis Polentoni, de quo superiùs egi, filius, opus reliquit de sepulcris virorum illustrium, quae Patavii visuntur: ut ex doctissimo Laurentio Pignorio accepi. Vitâ excessit anno cIↃ CCCC XC.

Magnos etiam tum scribendo labores sustinuit Octavius Fanensis, qui Cleophilus dici maluit. De aetate argumento est, quòd in suo de poetarum coetu poëmate ait, sui seculi Maecenatem esse Petrum Medices, Cosmi jam defuncti filium; eique filios esse consimiles, Laurentium, & Julianum, quem metri caussâ Julium vocat, ut alibi eodem opere Claudium dixit pro Claudiano. At obiit Cosmus anno cIↃ CCCC LXIV: Petrus cIↃ CCCC LXXII: Julianus cIↃ CCCC LXXVIII. Laurentius autem vitam produxit usque ad annum cIↃ CCCC XCII. Atque ad Laurentium hunc etiam epistolae ejus exstant. Procudit & alia ingenii monumenta: quae ipse commemorat epistolâ quadam ad Fanenses. Inter ea est Historia Ariminensis. Item Faneis, quam historicâ penè fide panxit, ut ipse ait. Sunt autem libri tres carmine facti heroico de bello Fanensi, & partâ urbi libertate. Item reliquit itineraria duo. Etiam Stinchas, sive descriptionem carceris apud Florentinos. Adhaec libros IV de dictis, & factis memoratu dignis. Nomen ei fuit Francisco: Octavii filius erat. Sed patre jampridem defuncto, suasu Pomponii Laeti, Francisci nomen deposuit, Octavii assumsit, ac quia gloriae se avidiorem sciret, Graecâ appellatione Cleophilus cognominari voluit. Familiaris fuit Baptistae Guarino, Guarini filio, & summo viro, Nicolao Leoniceno, ut de Volsco, Sulpicio, Pomponio, Marso, Domitio, atque aliis nihil dicam. Apud Ariminenses primum, & exinde Forosempronienses humaniores juventutem literas docuit. Postea à Cardinale Baptista Zenone deductus est Romam, ac honestè habitus, sed ab eo migravit ad Cardinalem S. Petrum, Sixti Pontificis nepotem. Exinde secutus Alexandrum, qui postea pontifex. Suavem amatorem, nec illepidum appellat Lilius Gyraldus dialogo priori de poëtis sui temporis: sed M. Antonius Sabellicus, libro de reparatione linguae Latinae, vitare eum jubet, ut qui amores canat lascivos. Nempe quaedam ejus juvenilia viderat. Sed in iis quae provectior scripsit, longè se alium ostendit. De mortis genere ita scribit Pierius Valerianus lib. II. de infelicit. litter. *Octavius Cleophilus Fanensis & ipse fortunam expertus est iniquissimam. Post multos enim in liberalibus artibus labores exhaustos, dum sibi quaerit requiem, uxorem Centumcellis acceperat: quam dum in patriam traducere cogitat, à socero, quò eum dote fraudaret, veneno sublatus est.* Obiit anno aetatis XLIII, à Christi natali cIↃ CCCC XC. Vitam ejus scripsit Franciscus Polyardus a.

a Unà cum aliorum illustrium virorum vitis Francofurti prodiit typis Egenolphi. Primum autem Fani anno 1516. excusa fuit ab Hieronymo Soncino; praemissa Octavii Anthropotheomachia, & aliis operibus ejusdem.

Petrus Schottus Argentinensis natus est circa annum cIↃ CCCC LX. Academias Germaniae, Galliae, Italiae adiit. Poeticae, & oratoriae junior; postea juri utrique operam dedit. In patria urbe canonicus fuit B. Petri. Praeter epistolas, carmine elegiaco condidit vitas S. Joannis Apostoli, Joannis Baptistae, B. Chrysostomi, & Gersonis, cancellarii Parisiensis. Decessit Argentinae anno aetatis XXXI, Christi anno cIↃ CCCC XCI, vel proximo: ac sepultus est ibidem in aede B. Petri. Vitam ejus, ac mores, descripsit Jacobus Wimphelingus. Adi & Tritthemium in catalogo, & Pantaleonem part. II. de viris illustribus Germaniae.

Petrus Apollonius Collatius, presbyter Novariensis; contexuit carmine libros quatuor de excidio Hierosolymitano: qui Lutetiae primùm anno cIↃ IↃ XVI, curâ Joannis Gaguini, Theologi Parisiensis, in lucem prodiere: posteaque ab Adriano Vander-Burchio emendati, atque a Christophoro Plantino excusi Antverpiae fuerunt. Hunc Margarinus de la Bigne, in indice chronologico veterum Ecclesiae scriptorum, quem Tom. I. bibliothecae sanctorum Patrum subjunxit, vixisse putat exeunte seculo septimo, hoc est, circa annum IↃ C XC. Atque ut antiquus à summis seculi hujus viris passim laudatur. Sed si vetus adeo esset, ejus Sigebertus, vel veterum alius, meminisset. Mihi quidem, quin recens sit scriptor, dubium non est. Nec alia mens Casparo Barthio Adversarior. lib. XXIII, cap. XXVII. Amplius dico, putare me vixisse eum anno cIↃ CCCC XC, ac deinceps. Aliud enim mihi persuadere non possum, quàm esse hunc eundem, ac ille Fastorum conditor, de quo ita Caesar Scaliger lib. VI Poëtices: *Apollonius Collatius Fastos edidit: in quibus pietatum laudes. Frigidiusculus tamen poeta est: & cùm discedit ab elegiaco, etiam infelix.* Agit autem de Apollonio inter eos, qui vixere non multo ante, aut post annum millesimum quingentesimum. Ii sunt, Michaël Verinus, Baptista Egnatius, Titus & Hercules Strozae, Mutius Aurelius, Marcellus Palingenius, Pierius Valerianus, Jo. Cotta, Aonius Palearius, Augustinus Beatianus, Andreas Naugerius, Andreas Alciatus, Balthasar Castilionius: quibus proximè subdit Apollonium Collatium: ei autem subjungit Lancinum Curtium, Faustum Andrelinum, Desiderium Erasmum, atque alios. Apud Gyraldum verò in poetarum syntagmate, quod satis mirari non possum, altum de poëta hoc silentium est.

Extremis Frederici III temporibus, atque imperante Maximiliano, non exiguâ in existimatione erat Helias Capreolus Brixiensis, Jurisconsultus. Natus est Capreolâ gente, quae eximii est apud Brixianos nominis. Praeclarè de patria meritus fuit libris XIV de rebus Brixianis. Ex quibus XII in lucem emissi Brixiae apud Arundum de Amindis. Sed duo postremi, ipsius Capreoli manu exarati, supersunt in aedibus illustrissimi viri, magni literarum & literatorum patroni, Dominici Molini. Fuere ii ante Octavii Rubei, patritii Brixiensis, ex Rubeorum Parmensium familiâ; viri praecellentis eruditionis; uti monumenta ejus comprobabunt, quae de Brixiensium, & hujus temporis gestis, summâ industriâ, fide, ac prudentiâ pergit consignare. Decessit Capreolus jam decrepitus anno cIↃ IↃ XIX. Historiae ejus Brixiensis meminit non semel Leander in Italia sua.

Ad haec etiam tempora pertinet Bartholomaeus Zuchatus Tarvisinus: qui annales patriae composuit ab Urbe eâ conditâ usque ad annum cIↃ IↃ. Hi in Italia MSSi circumferuntur: ut cognovi ex doctissimi & praestantissimi Balthasaris Bonifacii literis ad maximum & illustrissimum Dominicum Molinum.

Ex quibus percepi, eodem tempore claruisse, ac vitam usque ad annum cIↃ IↃ XX perduxisse, Hieronymum Bononium, poëtam egregium: qui cùm alia multa literis prodidit, quae Promiscua vocavit: tum etiam prosâ & versu vitam B. Hieronymi conscripsit.

Eitelwolfus de Lapide, nobilis Suevus, Maximiliani imperatoris temporibus maximo in honore fuit apud marchionem Brandeburgicum: interque alia ad Georgium de Lapide, virum literarum amantissimum, opus scripsit de laudibus heroum, & virorum illustrium: cujus & Tritthemius meminit.

Eodem

Eodem tempore claruit Sebastianus Murrho Colmariensis, presbyter & canonicus: cujus luculentum elogium idem habet Trithemius. Præter alia, ad Jacobum Wimphelingum libellum contexuit de laudibus Germanorum.

Philippus Biken, miles, claruit anno cIↃ cccc xc: quo ipso edidit *Itinerarium terræ sanctæ*.

Anno cIↃ cccc xciv vivebat monachus ille Majoris-Monasterii: qui posteritati prodesse voluit signando gesta abbatum sui monasterii. Eo ex opere luculentum depromit
a Col. 296. locum Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi *a*.
Ac sæpiuscule ejus in notis meminit Andreas Quercetanus *b*.
b Col 43. 47. 50. 156.

Georgius Ravennatinus Mediolanensis, Ordinis Prædicatorum, fuit anno cIↃ IↃ xv. Condidit opus de viris illustribus ordinis sui, qui in Provincia Romana claruerunt. Item alterum ad historiæ modum, opus quadripartitum, quod est cœnobii ejusdem Ord. Sanctæ Mariæ Gratiarum Mediolanensis quadripartitum. Præterea historiam quadripartitam, in qua loquentes inducit S. Dominicum, & B. Petrum martyrem. Multa & alia edolavit, quæ, Possevino teste, MSa supersunt Mediolani in conventu Gratiarum Ord. Prædicator. Apud Leandrum lib. I. de viris illustribus habes vitam B. Jacobi Sextii Mediolanensis, qui anno decessit cIↃ cccc xciii. Ac vita ea auctorem præfert Georgium Mediolanensem. Non dubito, quin ejusdem sit Georgii, de quo antè diximus: etsi Possevinus pro diversis habuisse videatur: ut qui primum loquatur de Georgio Mediolanensi, vitæ Sextii auctore: quem & vitas sui ordinis perscripsisse agnoscit: hinc subjungat Georgium Metropolitam Nicomediensem: exinde veniat ad Georgium Ravennatinum Mediolanensem, cujus opera MSa Mediolani asservari dicebam.

Tum etiam vivebat Hilario, monachus SS. Nazarii, & Celsi, Veronæ, congregationis S. Justinæ, quæ nunc Cassinensis dicitur. Transtulit Dialectica Joannis Damasceni. Præterea, quæ de vita rectè instituendâ tradidit Dorotheus archimandrita. Habes Tom. II. bibliothec. SS. Patrum. Insuper vertit compendium Rhetoricæ Hermogenicæ: quam operam dicavit Petro Basadonæ, Patritio Veneto, consuli Rhethymnæ. Prodiit curâ hæredum Aldi anno cIↃ IↃ xxiii, volumine eo, quo Rhetorica Trapezuntii, & antiqui aliquot rhetores junguntur. Sed ista nihil ad historiam. Quò magis pertinent, quæ nunc dicam. Nam primùm edidit vitam S. Simeonis monachi, cujus corpus in diœcesi Mantuanâ asservatur in monasterio S. Benedicti. Adhæc vitis Sanctorum à Jacobo de Voragine conscriptis appendicem addidit: quæ Mediolani prodiit apud Jacobum Ripam anno cIↃ cccc xciv. Egit quoque, tum de translatione S. Georgii (qui liber MSus exstat Venetiis in monasterio S. Georgii majoris) tum de translatione brachii ejusdem sancti ad idem monasterium S. Georgii. De obitu ejus hæc reperi apud Laurentium monachum, præfatione in doctrinas Dorothei: *Dum noster interpres in humanis ageret, & Hierosolymam visendi desiderio ductus pergere cœpisset, in itinere constitutus, in Rhodo insulâ ex Cycladibus præcipuâ, diem clausit extremum, naturæque concessit, civibus cunctis, monachisque omnibus, ejus transitum collachrymantibus.*

Maximiliani etiam imperatoris temporibus, extremis imprimis, non parum historiæ commodavit Ludovicus Cœlius Ricchierius Rhodiginus, vir omnigenæ doctrinæ, interiorum autem literarum scientiâ nemini sui seculi secundus. Nec modò variæ lectionis, sed virum etiam pium fuisse, ait in Ciceroniano suo Erasmus. Hic Mediolanum à Ludovico XII, Galliarum rege splendidâ, planeque regiâ mercede vocatus fuit: magnâ cum gloria ibidem Latinas docuit literas, & Græcas. Postea eodem munere præclarè functus est in illustri Gymnasio Patavino, quod mirum præteriisse Antonium Ricobonum in suis de Patavino Gymnasio libris. Sed ita esse, uti dixi, patebit ex opere, quo idem argumentum longè felicius tractabit Felix Osius in Academia Patavina Oratoriæ Professor. Præclarum hoc de Cœlio testimonium habes apud Robortelium commentario in artem Poëticam Aristotelis, ubi doctissimum superioris ætatis virum vocat. Item hoc Julii Cæsaris Scaligeri lib. III. de re poëticâ cap. ultim. *Omnium*, inquit, *doctissimus præceptor noster*, *Antiquarum lectionum, Verrii exemplo*. Nam Cœlium signat, qui præcipuè immortale sibi nomen peperit triginta antiquarum lectionum libris: quo miscello opere, abstrusa utriusque linguæ vocabula enucleantur, in præstantissimis quibusque scriptoribus loca obscura explicantur, corrupta castigantur, adhæc historiæ reconditæ, & ritus veteres enarrantur, ex intima denique philosophia, potissimùm è Platonicorum penu, arcana multa promuntur. Itaque sæpenumero miror, imò indignor, non magis hodie in manibus esse juventutis tanti viri labores, profectò auro contrà non caros. Quippe & philologiæ studiosus, & amator historiæ, & philosophiæ sectator, hauriet inde, quod juxta prosit, ac delectet. Atque idem Cœlius egregiè meritus fuit de historia Plinii naturali: cui prætereà multa addiderat, in quâ item multa, tum illustrârat, tum emendaverat. Sed nobilis hæcce opera, quæ à genio suo facilè æternitatem sperabat, Libitinam effugere non potuit negligentiùs habita in βιβλιοπώλου viri patricii quemadmodum non absque dolore cognovi ex literis, quas ad illustriss. & æternitate dignissimum Dominicum Molinum scripserat Cœlii hujus civis, Balthasar Bonifacius: vir variæ & ipse doctrinæ, & scribendo præclarè de studiis promeritus, de historia imprimis: quemadmodum cognoscere licet ex historia, quam edidit de gente Contarena: & alterâ de gestis Francisci Mariæ Ruverii: adhæc aliâ de XL. Romanæ historiæ scriptorum vitis: quam si hactenus videre licuisset, puto non pauca à præstantissimo illo viro observata comperissem, unde ditari ornarique potuisset labor hic noster de historicis Latinis. Sed nescio quo infortunio nondum is liber in manus meas pervenerit.

Henricus Penia describebat anno cIↃ IↃ xiv gesta Sophi Persarum regis contra Turcas. Semel iterumque Frobenius *a* excudit. a Anno 1514. & 1515.

Temporibus etiam Maximiliani nomen sibi parabat Cornelius Aurelius Batavus. Natus is fuit Goudæ, unde & Aurelii nomen assumsit. Nam Belgis aurum *gout* dicitur. Fuit canonicus Augustinianus in Hemdonck. Videtur præceptor fuisse magni Erasmi. Nam in Alardi Amstelodami literis ad eum Lovanii exaratis anno cIↃ IↃ xv, legas hæc verba: *Erasmus Basileæ agit. Miramur omnes, quòd tui, sincerissimi semper amici, & præceptoris, nusquam meminit.* Iisdem literis rogat eum Alardus, ut refellere velit, quæ in Batavorum historia de gentis ejus situ prodidisset Gerardus Geldenhaurius Noviomagus. Atque hac occasione Aurelius duos fecit libellos. Unius inscriptio erat, *Defensio gloriæ Batavinæ*. Alterius talis fuit: *Elucidarium variarum quæstionum super Batavina regione, & differentia.* Sed Bonaventura Vulcanius, qui eos primus edidit, maluit hos uno titulo complecti, *De situ, & laudibus Bataviæ.* Quæ præterea composuerit, idem Vulcanius indicabit in iis, quæ de auctore hoc editioni suæ præmisit. Ab ipso Gerardo Geldenhaurio, adversus quem scripsit, reponitur inter illustres inferioris Germaniæ viros, ac vocatur *historicus, & nobilis versificator*. Sanè usque adeò carmine eo seculo pollere visus est, ut Maximilianus Imp. sponte ei, nec hujusmodi quicquam postulanti, per oratorem suum, Stephanum Cracoviensem, laurum miserit Apollinarem: quemadmodum Aurelius ipse testis est epistolâ ad Joannem de Hemstede, dominum Liesveldiæ.

Franciscus Polyardus Fanensis in patriâ vixit anno cIↃ IↃ xv, eoque ipse civis sui Octavii Cleophili, de quo supra diximus, poëmatis, vitam à se exaratam præmisit.

Nicolaus Bagnatorius Brixianus scribebat Bononiæ anno cIↃ IↃ xvi ad Augustinum Comottam Brixianum vitam B. Conradini Brixiani, Ordinis Prædicatorum. Habes in vitis illustrium ejusdem Ordin. virorum, quas Leander edidit, libro v.

Tum quoque generis nobilitate, & eruditione conspicuus fuit Innocentius Cæsarius Brixiensis. Hic, ut ex Octavio Rubeo, V.Cl. cognovi, elegantissimè descripsit calamitatem Brixiensem, quam passa est urbs à Gallis fœdè urbem populantibus anno cIↄIↄxII: cujus nec ipse miseriæ expers fuit: quippe captus est à Gallis in templo S. Joannis, cujus Præpositus erat. Decessit è vita circa annum Christi cIↄIↄxII.

Cap. XI.

DE SCRIPTORIBUS INCERTÆ ÆTATIS.

Ex iis, quos præterii, soli restant illi, quorum ætas nescitur. Eos nunc juxta literarum seriem subjiciam.

Aquinius Juger vitam & gesta descripsit Octaviani Augusti: ut est apud Simlerum in bibliotheca, Glandorpium in Onomastico Romano, & Popelinierum in Historicorum historia. Sed *Inger* iis est, qui dici debuit Aquilius Juger. Memoratur is Suetonio in Augusto cap. xI. Sed Augusti res scripsisse non dicit. Tantùm quiddam ex eo refert, quod pertineat ad bellum Mutinense, in quo Hirtius & Pansa periere. Verba Tranquilli sunt: *Adjicit his Aquilius Niger, alterum è consulibus Hirtium in pugnæ tumultu ab ipso* (Augusto) *interemtum.* Fortassè igitur tantùm historiam scripsit belli Mutinensis. Imò quid si hæc hausta sint ex oratione quapiam adversus Octavium.

Augustinus Ecgæus consignavit Frisiorum historiam: ut auctor est Lelandus, & exinde Simlerus.

Bartholomæus Tridentinus vitas Sanctorum descripsit: ut Simlerus, & Possevinus referunt.

Conradus Engelhus inter temporum scriptores recensetur à Basilio Jo. Heroldo: qui & eum se editurum promittit. Vide ipsum præfat. in Marianum Scotum.

Erchempertus, monachus & diaconus montis Cassini, historiam reliquit de eversione monasterii sui à Saracenis, & de instauratione ejusdem. Auctor Possevinus. Sed ætatem præterit. Fortasse idem est ac Erempertus, sive Herembertus, historiæ Longobardicæ conditor: quod si est, vixerit anno Iↄccclxxi, ut superiùs diximus. Sed in re parùm exploratâ nihil certi spondemus.

Focas, seu *Phocas*, Grammaticus urbis Romæ, præter ea, quæ de nomine, verbo, & adspiratione supersunt, etiam carmine heroico descripsit vitam Virgilii. Versus ejus non tam poëtæ sunt, quàm quales esse Grammaticorum solent.

Gilbertus Hannonius historiam de rebus Hannoniæ condidit: utrùm Latinè, an Gallicè, non sat scio. Meminit Mejerus ad annum cIↄIↄlxxI.

Hermannus Edituus, vel potiùs Æditūus, inter veteres temporum scriptores refertur à Basilio Joanne Heroldo præfat. in Marianum Scotum. Atque addit ibidem, eum à se propediem typis Oporini divulgatum iri. Sed quis iste sit, non sat scio. Nec enim, puto, is fuerit Hermannus Contractus, vir illustri adeò prosapiâ satus: cui Æditui nomen parùm conveniret.

Hillinus, monachus Corbejæ in Gallia congregationis Floriacensis, & prosâ, & ligatâ oratione retulit martyrium beati Follani episcopi. Constat id opus libris duobus, qui MSi in cœnobio S. Follani extra Rutenas in tractu Tolosano exstant, ut ait Possevinus.

Joannes Noalius Patavinus, ut ex V. Clariss. Laurentio Pignorio intelligo, reliquit opus de Constructione urbis Patavinæ, atque ejus cxx familiis: quod MSum exstat apud Felicem Osium, artis oratoriæ in Gymnasio Patavino interpretem.

Joannes de Radice condidit annales de Patavinæ Urbis festis, ludis, conviviis, aliisque ejus generis: quemadmodum ex literis doctissimi Pignorii accepi.

Laurentius, monachus Cassinensis, ac postea episcopus, carmine egit de passione S. Mauri, Castrensis episcopi: de vita S. Venceslai regis: deque pervigilio, seu vigilia S. Benedicti. Hæc, atque alia ejus, MSa Cassini superesse in vI pluteo ad dexteram Bibliothecæ; auctor mihi Possevinus: qui & de eo remittit ad Petrum Diaconum de viris illustribus Cassinensibus cap. vI. Addit quoque, eundem esse auctorem præfationis in doctrinas Dorothei, quæ exstat in bibliotheca SS. PP. Tom. II. editionis secundæ. Sed vel non satis assequor mentem Possevini: vel mirificè eum ratio fugit. Nam Petrus Diaconus, quem de hoc Laurentio monacho scripsisse refert, vixit circa annum cIↄcxlv: at ille Laurentius monachus, qui auctor est præfationis Dorothei, admodum recens est. Nam ait interpretem Dorothei esse Hilarionem, monachum Cassinensem. At Hilario ille floruit circa annum cIↄIↄxvI annis quadringentis quinquaginta, & amplius, post Petrum Cassinensem: quemadmodum ex iis liquere arbitror, quæ superiùs de illo attulimus.

Martinus Segovius, vel *Cegonius*, Novomontanus, à Cuspiniano in opere de Imperatoribus inter auctores refertur, quorum operâ in historia ea condenda profecit. Meminit & Boëmus Aubanus: qui ex illo de sepulchro Christi nonnulla adducit.

Maurus Lapius, monachus S. Matthiæ de Murano, in literas retulit vitam B. Petri Sardi, monachi S. Michaëlis in Murano, quod mille passibus distat Venetiis. Atque ibidem manuscriptum exstare, testis est Possevinus in Apparatu sacro.

B. Mor. (his solùm literis auctoris nomen signatur) Ordinis Prædicat. monachus, scripto explicuit vitam B. Jacobi de Mevania. Habes apud Leandrum in quincto de viris illustr. Ord. Præd.

Pindarus Thebanus inscribitur poëta quidam nominis incerti, qui carmine heroïco panxit historiam belli Trojani. In codice MSo anni cIↄcccxc qui est Patavii apud amicissimum Felicem Osium, inscribitur, *Pindarus Thebanus de destructione Trojæ.* Primus eum edidit Laurentius Abstemius cum Maphæi Vegii Astyanacte, ac quibusdam epigrammatis. Exinde Haganoæ is, & postea Basileæ prodiit. *Auctor antiquus, & ingenio satis bono* vocatur à Barthio Adversarior. lib. xIx. cap. xII. Item lib. xxIII. cap. Ix, *scriptor non aspernabilis, licet inscriptionis mentitæ.* Uti lib. xxxIx. cap. xIII, *auctor ingeniosus, & eruditus sic satis.* Et lib. LIx. cap. I, *legi dignissimus.* Nec judicium hoc summi viri displicet. Sed imprimis eundem vide lib. LvIII. cap. xIv.

Pomponius, abbas Abbauchius, historiam suam perduxit, usque ad annum cIↄcccxcIII. Memorari ab aliis video. Sed necdum contigit videre.

Rodulphus, Floriacensis monachus, S. Mauri, martyris Africani, passionem ac translationem carmine descripsit. Initium ejus est, *Gloria, splendor.* Meminit Saussejus in Aurelianensibus annalibus lib. Iv. cap. x.

Rutilius Flaccus vitas descripsit Theodosii, & Honorii imp. ut prodit Simlerus in bibliotheca, & Popelinierus inde exscribit lib. vII.

Theophilus Cassinensis monachus, & diaconus, varia fecit carmina de B. Virgine: de adventu S. Benedicti in montem Cassinum: de constructione cœnobii S. Mariæ in Plumbariola: deque constructione monasterii S. Salvatoris. Auctor Arnoldus Wion in Ligno Vitæ, & exinde Possevinus in doctissimo ac laboriosissimo Sacri Apparatus opere sæpius jam nobis memorato.

Tortarius, monachus Floriacensis, carmine hexametro panxit translationem S. Mauri, martyris Afri; cujus corpus quondam in Floriacensi monasterio situm fuit. Poëmatis ejus initium est, *Adsuerant Romæ*, &c. Ex poëmate eo Joannes à Bosco edidit versus minus ducentis, cùm auctor dicat se scripsisse millenos versus. Sunt autem rhytmicè scripti, ita ut media syllaba similis sit ultimæ. Inter scriptores Floriacensis cœnobii recensetur à Carolo Saussejo in annalibus Aurelianensibus lib. Iv. cap. x. Ante annos

annos septingentos vixisse conjectat Barthius lib. LII Adversf. cap. VI: ubi & pluscula scriptionis ejus emendat.

Verlatus de Verlatis, quantum conjecturâ assequi licet, Vicentinus, collegit Potestates a Patavinis Vicentiam missas, ac res sui temporis descripsit. Nondum conspicere licuit: sed indicium ejus debeo V. Cl. Laur. Pignorio.

Zamaldonus Italus, ac, ut puto, Patavinus, nondum mihi visus est. Eum olim de notabilibus sui temporis, opus condidisse, ex eodem Pignorio intelligo.

Etiam alii occurrunt non exiguo numero, quorum ætatem nondum sciam: sed quia animus mihi est eos solùm commemorare, qui ante hoc vixerint seculum: & de multis eorum ne hoc ipsum quidem certò asseverare ausim, utrùm ad seculum, quod proximè effluxit; an priora debeant tempora referri: equidem rejiciam eos in aliud tempus, quo peretium, si tanti modò tum videbuntur, exploratius aliquid statuere possim. Multoque justius, ut puto, idem fecero de compluribus, quorum non ætatem modò, sed nomen quoque ignorem. Dignitas tamen argumenti facit, ut non penitùs possim prætermittere anonymos istos, qui sanctorum vitas prodiderunt: præsertim quando in iis non paucos invenio, qui bene antiqui videantur, ac sæpe æquales sanctis ipsis, de quibus ingenii sui monumenta posteris sacrarint. Quod siquis iis etiam minutos aliquos (nequid graviùs dicam) permistos esse pertendat: non quidem contentionis cum eo funem duxero; dummodo idem mecum fateatur, ex ejusmodi quoque scriptoribus posse aliqua hauriri, quæ ad temporum superiorum historiam pertineant. Interim ne, jamdiù ipse opere hoc operoso lassus, longis logis defatigem lectorem meum; contentus ero illos apponere, qui apud Surium leguntur, & Mosandrum: quamquam complures videas ab iis interpolatas non parùm: imò nonnullas etiam ab aliis ex Simeone Metaphraste translatas: utcunque auctor sæpius dissimuletur. Ut in vita Cyri, & Joannis abbatum, Melaniæ junioris, Agathæ, atque aliis factum est. Sed de isto aliàs videbimus. Nunc simpliciter subjiciam, quorum vitæ apud eos, quos dixi, supersint, nomine scriptoris non apposito. Sunt verò vitæ istæ:

Clari, abbatis Viennensis, quæ apud Surium ex vetustis MSSis expressa est a. d. I Ian. Vixit autem Clarus (ut ex vita ea liquet) tempore Caroldi, Viennensis in Galliis episcopi: de quo Ado Viennensis in Chron. ad an. IↃ LXXXVI.

S. Petri Aulani, quam scriptam Græcè, sed ab Anastasio bibliothecario fuisse versam, conjectat Surius. Habes apud eum a. d. III Ian.

Genovefæ, sanctissimæ virginis, quæ ex vetustissimis MSSis expressa legitur a. d. III Ian.

S. Rigoberti, Rhemorum archiepiscopi, ex MSSis codd. edita, ad d. IV Ian.

Gertrudis de Oester, quæ Tom. VII. a. d. VII Ian.

S. Gudulæ, quæ ex perveteri MSo exscripta superest T. I. a. d. VIII Ian.

Berardi, & quatuor sociorum Franciscanorum, passionem habes ad d. XVI Ian.

S. Sulpitii, Bituricensis archiepiscopi, ad d. XVII Ianuar.

Sebastiani martyris ibidem a. d. XX Ian.

S. Patrocli, ex vetusto codice MSo, ibidem a. d. XXI Ian.

Meinradi, Eremitæ, & martyris, qui trucidatus anno IↃCCCLX. Vide die XXI Ian. Quanquam hujus de scriptoris antiquitate nihil ausim asseverare.

S. Valerii, Trevirensis episcopi, ex MSo cod. expressa ad d. XXIX Ian.

S. Constantii, episcopi, & martyris, ex MSSis vetustis, sed stylo immutato ab Jo. Andrea Palatio, a. d. XXIX Ian.

Abbatis *Cyri*, & *Joannis*, martyrum, ibid. a. d. XXXI Ian. Quibus de vitis uti & sequentibus dictum paullò antè.

S. Melaniæ Romanæ. Ian. XXXI.

S. Agathæ a. d. Febr. V.

S. Dorotheæ, ex MSo egregio, a. d. VI Febr.

B. Paulli, Virdunensis episcopi, & fratris B. Germani, episcopi Parisiensis. Habes ad d. VIII Febr.

S. Valentini presbyteri, & *Asterii*, item *Marii*, *Marthæ*, *Audifacis*, & *Habacuc*, nobilium Persarum, ex antiquissimis martyrologiis, & vetustis MSSis, repræsentatur a. d. XIV Febr.

Iterum *S. Valentini*, ex antiq. martyr. itidem a. d. XIV Febr.

S. Faustini, & *Iovitæ*, a. d. XV Febr.

S. Eucherii, Aurelianensis episcopi, æqualis Caroli Martelli, a. d. XX Febr.

S. Nestoris episcopi, ex codice MSo ad d. XX Febr.

S. Winwaloei abbatis, ex MSS. vett. a. d. III Mart.

S. Sabini, a. d. XIII Mart.

S. Euphrasiæ, itidem a. d. XIII Mart.

S. Hermelandi, Noviomagensis, primi abbatis Antrensis, a. d. XXV Mart.

S. Catharinæ Suedicæ, filiæ S. Brigittæ, a. d. XXIV Mart.

S. Ruperti, Noricorum doctoris, a. d. XXVII Mart.

S. Paterni, episcopi Abrincensis, a. d. XVI April.

S. Epipodii, martyris Lugdunensis, a. d. XXII Apr.

Fratris *Ægidii*, qui tertius S. Francisci Assisiatis socius fuit, a. d. XXIII Apr.

S. Alexandri, Lugdunensis martyris, a. d. XXIV April.

B. Roberti, primi abbatis Casæ Dei, itidem a. d. XXIV April.

S. Roberti, primi abbatis Molismensis, ac Cisterciensis, a. d. XXIX Apr.

SS. Mariani Lectoris, & *Jacobi* diaconi, a. d. XXX April.

S. Maximi, itidem ad XXX Apr.

S. Marculphi, T. VII. a. d. I Maji.

S. Amatoris, ad eundem diem.

S. Evermari martyris, ad eundem.

S. Juvenalis, episcopi Narniensis, & confessoris, a. d. III Maji.

S. Wironis, episcopi Scoti, ad VIII Maji.

S. Gothardi, a. d. X Maji.

Anthimi presbyteri, *Sisinnii* diaconi, & *aliorum*, a. d. XI Maji.

S. Gangulphi, a. d. XI Maji.

Nerei, *Achillei*, & *aliorum*, XII Maji.

Pancratii, a. d. XII Maji.

Pontii martyris, XIV Maji.

SS. Petri, *Andreæ*, *Pauli*, & *Dionysii*, a. d. XV Maji.

S. Ivonis, presbyteri, & confessoris, XIX Maji.

SS. Donatiani, & *Rogatiani*, XXIV Maji.

S. Althelmi, seu Aldelmi, episcopi Schireburgensis, seu Salisburiensis, XX Maji.

SS. Marcellini, & *Petri*, die Iun. II.

SS. Pergentini, & *Laurentini*, fratrum, ad Iun. III.

S. Liphardi, presbyteri & abbatis, ad Iun. III.

S. Caprasii, abbatis Lirinensis, T. VII a. d. I Iun.

S. Claudii, archiepiscopi Bisuntini, ad VI Iun.

S. Roberti, abbatis Cisterciensis, die VII Iun.

SS. Primi, & *Feliciani*, IX Iun.

SS. Getulii, *Cerealis*, *Amantii*, & *Primitivi*, ad X Iun.

S. Odulphi presbyteri, die XII Iun.

SS. Modesti, & *Crescentiæ*, Iun. XV.

SS. Quirici, & *Julittæ*, XVI. Iun.

SS. Ferreoli presbyteri, & *Ferrucionis* diaconi, ac *sociorum*, T. VII die XVI Iun.

S. Aviti presbyteri, XVII Iun.

S. Vulmari abbatis, ad XVII Iun.

S. Deodati episcopi, & confessoris, Tom. VII die XIX Iun.

S. Carilephi, presbyteri & monachi, Tom. IV ad I Iul.

SS. Processi, & *Martiniani*, martyrum, ad II Iul.

Felicis presbyteri, *Irenai* diaconi, & *Mustiola*, nobilissimæ matronæ, ad III Iul.

S. Procopii, ex normâ S. Benedicti viventis, ad IV Iul.

S. Kiliani, monachi primùm Huensis in Hibernia, ac postea in Franconia Herbipolensis episcopi, a. d. VIII Iul. Stylus mutatus à Surio: sed prout in MSis legitur, edidit Canisius T. IV Antiq. Lect.

S. Cyrilli, a. d. Iul. IX.

S. Anatolia virginis, ad Iul. IX.

S. Felicitatis, & septem *filiorum* ejus, ad X Iul.

SS. Virginum, *Ruffina*, & *Secunda*, ad X Iul.

S. Amelberga viduæ, ad X Iul.

S. Raineldis virginis, & martyris, sororis S. Gudilæ, ad XVI Iul.

S. Frederici, episcopi Trajectensis, & martyris, ad XVIII Iul.

S. Hildulphi, archiepiscopi Trevirensis, & primi abbatis Vogasiensis, ad XI Iul.

S. Vulmari, abbatis & confessoris apud Boloniam Franciæ, ad XX Iul.

S. Apollinaris, Ravennatum episcopi, & martyris, ad XXIII Iul.

S. Brigitta viduæ, quæ obiit anno CIↃ CCCLXXIII. Habes ad XXIII Iul.

S. Cucuphatis, Iul. XXV.

S. Hyacinthi, Iul. die XXVI.

S. Lupi Trecensis, die XXIX Iul.

S. Afra, V Aug.

SS. puerorum fratrum, *Iusti*, & *Pastoris*, VI Aug.

SS. Secundiani, *Marcelliani*, & *Veriani*, ad IX Aug.

S. Laurentii, die X Aug.

S. Susanna, XI Aug.

S. Gaugerici, episcopi Cameracensis, XI Aug.

S. Porcarii, & *sociorum*, XII Aug. T. VII.

S. Werenfridi Confessoris, d. XIV Aug. T. VII.

Constantini Porphyrogeniti, XVI Aug.

S. Philiberti abbatis, Aug. XX.

S. Privati, episcopi Gavalitani, die XXI Aug.

SS. Claudii, *Asterii*, & *Neonis*; item *Domnina*, & *Theonilla*, Aug. XXIII.

S. Genesii Romani, Aug. XXV.

S. Fiacrii, T. VII d. XXX Aug.

S. Bononii, abbatis monasterii Locedensis, Tom. VII. die XXX August.

S. Lupi, Senonensis episcopi, I Sept.

S. Iusti, Lugdunensis episcopi, II Sept.

Aniceti comitis, & *Photini* fratris martyrium, Septemb. II.

S. Seraphia virginis, III Sept.

S. Marcelli, IV Sept.

S. Humberti, Confessoris in Hannonia quiescentis; Sept. VI.

S. Euortii, episcopi Aurelianensis, ad VII Sept.

S. Stephani Cartusiani, pòst Episcopi Diensis, ad VII Septemb.

S. Adriani, & *aliorum* XXIII martyrum, ad VIII Septemb.

S. Guidonis, confessoris, Anderlaci quiescentis, die XII Sept.

SS. Syri, & *Iuventii*, ad XII Sept.

S. Amati, episcopi Senonensis, ad XIII Sept.

S. Editha virginis, regis Anglorum, Edgari filiæ, XVI Septemb.

S. Ferreoli martyrium, Sept. XVIII.

S. Goerici, episcopi Metensis, vita, Sept. XIX.

S. Ioannis, Reomaënsis abbatis, Sept. XXII.

S. Gerardi, episcopi Canadiensis in Pannonia, & martyris, XXIV Sept.

SS. Cosma, & *Damiani*, ac fratrum ejus, *Antimi*, *Leontii*, & *Euprepis*, vita & martyrium, ad XXVII Septemb.

S. Elzearii, comitis Ariani, vita, XXVII Sept.

SS. Vrsi, & *Victoris*, ex gloriosa Thebæorum legione, martyrium, Sept. XXX.

S. Thoma, Herefordensis in Anglia episcopi, vita Oct. II.

S. Gerardi, abbatis ad Gonterum, Broniensem abbatem ad III Oct.

S. Magdalvei, Virdunensis episcopi, & confessoris, Oct. IV.

S. Thyrsi, & *sociorum* ejus; item *Palmacii* proconsulis, *Maxentii*, & *sociorum* Trevirensium martyrium, Oct. IV & V.

S. Domnini militis, & *sociorum* ejus, martyrium, Oct. IX.

S. Gisleni monachi vita, IX Oct.

S. Calixti, & *sociorum* martyrium, XIV Oct.

S. Donatiani, Rhemensis archiepiscopi, translatio ad Brugas Flandriæ, Oct. XIV.

S. Hedwigis, ducissæ, ut vulgò loquimur, Poloniæ, XV Oct.

S. Mononis, martyris in Nassovia, XVI Oct.

S. Amabilis, presbyteri, Oct. XIX.

SS. Caprasii, & *Fidei*, martyrium, Oct. XX.

S. virginis *Vrsula*, & XI millium virginum, Oct. XXI.

S. Severini, Coloniensis episcopi, XXIII Oct. item de translatione ejus. ibid.

S. Felicis martyrium, XXIV Oct.

S. Evergisli, Coloniensis episcopi, vita, XXIV Oct.

S. Maglorii, secundi episcopi Dolensis in Britannia minori, XXIV Oct.

S. Miniatis militis, & martyris Florentini, XXV Oct.

S. Faronis, Meldensis episcopi, Oct. XXVIII.

S. Ermelindis, virginis in villa Meldariensi quiescentis, Oct. XXIX.

S. Marcelli centurionis martyrium, Oct. XXX.

S. Quintini martyris historia, XXXI Oct.

S. Wolphangi, Ratisponensis episcopi, vita, XXXI Octob.

Meminit Chronicon Reichersbergense ad annum M IV: atque aliquammulta etiam inde citat ad verbum, non uti edidit Surius, qui more suo verba immutavit: sed prout auctor ipse scripserat.

S. Notburga virginis, XXXI Oct.

S. Benigni, presbyteri & martyris, historia, I Nov.

S. Cæsarii diaconi martyrium, I Nov.

S. Vigoris, episcopi Bajocensis, vita I Nov.

S. Emerici, B. Stephani Hungarorum regis filii, Novemb. IV.

S. Leonardi confessoris, Nov. VI.

S. Winoci abbatis, Nov. VI.

S. Florentii, episcopi Argentinensis, Nov. VII.

S. Willehadi, primi episcopi Bremensis, Nov. VIII.

S. Victonis, Virdunensis episcopi & confessoris, IX Novemb.

S. Cuniberti, episcopi Coloniensis & confessoris, Novemb. XII.

S. Maxellendis, virginis & martyris, Nov. XIII.

S. Laurentii, Archiepiscopi Dublinensis, cujus scriptor in præfat. ait, se unum è collegio Augensi fuisse. Habes Nov. XIV.

S. Aniani, presbyteri, Nov. XIX.

S. Jacobi intercisi, Nov. XXVII.

S. Saturnini, primi episcopi Tolosani & martyris, XXIX Novemb.

S. Radbodi, episcopi Ultrajectini, Nov. XXIX.

S. Eloquii, abbatis Latiniacensis, à monacho Walciodorensi scripta, III Dec.

S. Birini, episcopi Dorcestriensis, & confessoris, III Decemb.

S. Lucia, virginis & martyris, Dec. XIII.

SS. Ni-

SS. Nicasii, episcopi Rhemensis, & *Eutropiae*, sororis ejus, ac *sociorum*, T. VII, Dec. XIV.

Atque ista è Surio, & Mosandro. Sed plerorumque horum jam videor mihi auctorem reperisse. Quemadmodum & alia non pauca eodem pertinentia observati. Quae partim brevitatis studio, partim quia nonnulla in iis sunt, in quibus nondum mihi satisfaciam, in commodius malo tempus differre. Caeterùm vitis ac passionibus jam commemoratis, multa alia ex aliis addi possunt. Uti est Conversio S. Afrae, & puellarum ejus, ex MSo cod. expressa à Marco Velsero in Antiquit. Aug Vindelicis. Ibidem invenies passionem S. Afrae: quam operae sit conferre cum iis, quae apud Vicelium in Hagiologio leguntur. Item apud eundem Velserum ex codd. vett. habes passionem SS. Hilariae, Dignae, Eunomiae, Eutropiae, & sociarum. Apud Vicelium est & passio S. Cyriaci, & sociorum. Apud Canisium T. V Antiq. Lect. invenitur vita Henrici a Zwifaltach Suevi, Prioris in monasterio Ochsenhausen. Ibidem etiam legas passionem sanctorum Albani, & sociorum ejus. Eademne an alia sit ab MSa Albani vita, quae est Oxonii in bibliotheca Bodlejana, melius dicent qui videre. Passio S. Gerulphi è MSo Truchinensi codice exhibetur à Sandero in Hagiologio Flandriae. Pluraque hujus generis inedita supersunt in bibliothecis publicis, ac monasteriis: quae paullatim, communi orbis bono, in lucem exitura speramus. Et multa huc spectantia suppeditabit magnus Ecclesiasticorum Annalium conditor, imprimis in Martyrologio suo. Mihi omnia inde cum pulvisculo in cumeras meas convertere non est animus. Idque eo minus, quia siquid nunc indictum, id plenius explicabitur, quando, ut dixi, de anonymis vitarum scriptoribus in opere alio cum cura disseram: quod brevi fore non diffido.

CAP. XII.

Historicis perperam annumerari octo istos, Livium Andronicum, L. Afranium, Decimum Laberium, Paestanum Vibonensem, M. Valerium Probum, Hildegastum, Sylvium Bonum, & Palladium Diaconum.

Tandem mare magnum emensi, littori appellimus laeti. Nec tamen pedem è navigio ponere animus est, priusquam ostensum sit, cur in tanta eorum copia, quos advehimus, plusculi non compareant, quos alii inter historicos retulerunt.

Antiquissimus eorum est Livius Andronicus, sive ei praenomen Tito, ut est in Hieronymi Chronico: sive Marco, ut ibidem Scaliger annotavit: sive Lucio, ut ego censeo, gemino tibicine fulfultus: nempe Gellio lib. XVII cap. XIX, & Cassiodoro in coss. Andronicum hunc libros XVIII, carmine panxisse de rebus Romanorum, tradit Caelius Rhodiginus lib. VII Antiquarum Lect. cap. IV: ut de Simlero *a*, Popeliniero *b*, Glandorpio *c*, idem referentibus, nihil nunc dicam. Imposuit iis locus Diomedis lib. III: ubi pro *Livius* rescribi debet *Ennius*: ut superius ostendimus lib. I cap. I [illegible]

a *In bibliotheca.* b *Lib V de historicis.* c *In Onomastico, voce* Livius Andronicus.

L. Afranius, Togatarum & Atellanarum scriptor; item Decimus Laberius, mimus, annales condidisse dicuntur ab Hercule Ciofano, notis in illud poëtae primo Fast.

Sacra recognosces annalibus eruta priscis.

Sed à veterum hoc nemine proditum videtur.

Paestanus Vibonensis inter historicos Latinos relatus est à viris eruditis: atque etiam inter scriptores Macrobio memoratos reponitur in indice eo, quem Stephanica ipsa, & aliae editiones habent. Prora & puppis hujus opinionis fuit locus iste Macrobii lib. VI Saturn. cap. IV: *Sed & Paestanus Vibonensis sic ait, Pedibus equos transmisimus.* Quomodo & veteres editiones habent, etiam Aldina, & hac antiquior Coloniensis ante seculum ab Arnoldo Vesaliensi recensita: nisi quòd in utraque *Jubonensis* pro *Vibonensis* literae unius trajectiunculâ legas. Esse verò hunc Macrobii locum corruptissimum, primus vidit Ludovicus Carrio lib. I Emendat. cap. XV. ubi eum observat adumbratum esse ex illo Ciceronis lib. XVI ad Att. cap. VI. *Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet, Paestanus & Vibonensis: utrumque pedibus, equis, transmisimus.* Nam ἀπωδὲτας, *pedibus, equis*, ut etiam in optimo codice Tornaesiano invenerat Lambinus, legi debere, jam olim doctissimus Simeo Bosius vidit: ut editio ab eo procurata arguit, atque item, quae ex literis ejus ibidem Carrio adducit. *Pedibus equis* est πεζῇ, καὶ οὐ ἵπποις, hoc est terrestri itinere: non autem, ut pedes pro equis fuerint; quod Carrio temere malebat. Nam etsi ob maris recessum Ciceroni non erat navigio opus: equi tamen illi usus erat, sive ob lassitudinem, sive quia non ita mare ubique recesserat, ut siccis pedibus sinum utrumque transmittere liceret. Macrobii igitur locus sic corrigendus: *Sed & Paestanum, & Vibonensem, Cicero ait, pedibus equis transmisimus.* Error provenit ex eo, quòd librarius, compendio literarum studens, *Cic.* scripserat, unde postea *sic* fecere. Quod siquis verba illa, *Cic. ait*, ante *Paestanum* reponere malit, fiet illud me non improbante. Nam facile fuit illa trajicere librario, praesertim si priùs omissa, posteaque ad oram adlita, vel superiùs adscripta fuere. Imò nec repugno, siquis librarii incuriâ putet versum fuisse omissum. Nempe ut ita fuerit in codice, quem is exscriberet:

Sed & Cicero ait:
Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet,
Paestanus & Vibonensis: utrumque pedibus
equis transmisimus.

Sed priora malim, quia vocis illius *utrumque*, apud Macrobium vestigium est nullum. Multò minùs placet Carrionis sententia legentis *Cicero ad Atticum ait: Paestanus, & Vibonensis. utrumque equis pedibus transmisimus.* Nam ne in structura peccetur, aut paucula verba, quae proximè antecedunt ante *Paestanus & Vibonensis*, praemisisset: aut ex recto casu quartum fecisset.

Vidi qui putaret M. Valerium Probum, qui Hadriani temporibus vixit, χρονογραφίαν edidisse, quia inter scriptores Servio memoratos reponi a Fabricio animadverterat Probi libellum de connexione temporum. Verùm libellus ille non de rerum, sed verborum temporibus egit; eoque Grammaticus planè, non historicus erat. Verba enim Servii sunt ista in illud VII Æn.

Turne, tot incassum fusos patiere labores.

Probus de temporum connexione libellum composuit, in quo docet, quid cui debeat accommodari: ex quo intelligimus, hanc, quam fecit, arduam esse connexionem. Nam PATIERE *futuri temporis est.* FUSOS *vero participium est praeteritum.*

Hildegastus philosophus, & vates Francorum doctissimus, ut de eo Simlerus in Gesneri appendice refert, claruit anno Chr. CCXL, ac carmine heroico scripsit vitam regis Sunonis. Sed vellem ejus rei idoneum laudasset auctorem. Nam planè eum suppositium, aut commentitium esse existimo.

Gratiani imperatoris aetate fuit Sylvius Bonus, Brito, seu Britannus, quem Ausonius ridet epigrammate CVII. Is, si Balaeum audimus centuriâ primâ de scriptoribus Britannicis, cecinit Maximi Caesaris laudes, atque opus edidit de bellis Aremoricis: quae temporum injuriâ intercidisse conqueritur. Verùm metuo plurimùm, ne quod de scriptis Sylvii refert, id planè sit commentitium, nec ullo veteri scriptore subnixum.

Palladius diaconus claruit temporibus Theodosii & Valentin. atque à Coelestino Papa, anno Chr. CCCCXXXI, Prospero in Chronicis teste, missus est in Britanniam, & ex diacono ordinatus est episcopus Scotorum. Hic est, qui *Scotorum apostolus* vocatur, uti Patricius Hibernorum. Nec multò postquam in Britannias venit, obiit: ut testatur Probus in vita Patricii, qui Palladio successit. Palladius hic, praeter ea, quae Graecè prodiderat, Latinè consignavit vitam Joannis Chrysostomi: ut Balaeus ait scriptorum Britannicorum Cent. XIV. Imò praeit ei hac parte Tritthemius in Catal. Ac juniorum multi idem scripsere. Sed planè con-

confundunt Palladium Galatam, Helenopolis episcopum, Lausiacorum scriptorem, & Palladium diaconum, Scotorum Apostolum: quorum ille Pelagianis, ac Origenistis favit: ut ex Lausiacis ejus, ac B. Hieronymo *a* constat: alter autem Pelagianis est adversatus; ut ostendunt ista Prosperi verba in Chronicis: *Agricola Pelagianus, Severiani Pelagiani episcopi filius, Ecclesias Britanniæ dogmatis sui insinuatione corrupit: sed adactione Palladii diaconi, papa Cælestinus Germanum, Antissiodorensem episcopum, vice suâ mittit, ut, deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigat.* Is autem, qui Chrysostomi vitam scripsit, est Palladius Galata, Chrysostomi discipulus, episcopus Helenopolis: cujus hodieque dialogus exstat de vita Chrysostomi; in quo se colloquentem inducit cum Theodoro, Romanæ Ecclesiæ diacono: qui habitus, cùm Zozimus pontifex esset. Nec Latinè à Palladio is dialogus est exaratus, ut Balæus credidit, sed Græcè: Latinè autem vertit Ambrosius, monachus Camaldunensis. Iidem errat Balæus cùm Palladium, cui Cyrillus dicavit librum suum de adoratione in Spiritu & veritate, credidit esse episcopum Scotorum: cùm ab utroque, de quo diximus, sit diversus.

a Epist. 66. & adversus Ctesiphontem.

Sunt & alii longè plurimi, quos malè retulerint in historicorum Latinorum gregem. Sed eos omnes recensere si velim laborem subire cogat tædii afferentem plus satis: at fructus parum. Ut mittam, quòd de plerisque eorum, me etiam tacente, error cuivis paullò oculatiori statim, soricis instar, se prodat. Atqui, ut bene a dicendi sapientique magistro *a* proditum fuit, ἀδόλεσχίαν τὸ φανερὰ λέγειν *b*. Quare, jam lares nostros conspiciens, tandem de navi in terram alacer prosilio: Deoque Sospitatori gratias, quantas possum, ago, quòd ad molestissimum laborem in vasto adeò tot scriptorum mari, non infeliciter exhauriendum, & vitam mihi concesserit, & otium, ac vires.

a Arist. Rhet. *b Nugatorium est dicere manifesta.*

SCRIPTORES LATINI,

Qui ecquid Historici scripserint dicere non habeo.

A.

Actæon, & Cippus, videntur inter Latinos historicos posse referri ob verba, ex Plinii lib. XI cap. XXXVII. Sed loquitur ibi Plinius de naturæ historia, non rerum gestarum. Quin Cippi nomen non uno modo legitur in vett. libr.

Acterianus grammaticus videtur. Meminit Macrobius lib. III Sat. cap. VIII.

C. Annius. Varro lib. V de L. L. ex eo hæc verba adducit: *Sensumque inesse & motum in membris cerno.*

Latinè etiam scripsit Anonymus ille, qui simplicioribus videtur interpres Nicodemi magistri in Israel: auctoris, ut ajunt, libri de gestis Jesu Christi: quod opus à Theodosio Magno Imp. Hierosolymis linguâ Hebræâ fertur inventum in prætorio Pontii Pilati: Latinè autem prodiit Antverpiæ CIↃ IↃ XXXVIII.

M. Apicius de re culinaria scripsit. Meminit ejus Plinius gemino loco.

Antistius Labeo a. divinam avem dicit prohibitoriam, ut Plinius ait lib. X. cap. XIV.

a Vide idem in Labeo.

Antonius Gnipho. Macrobius lib. III Sat. cap. ult. *Antonius Gnipho cujus scholam Cicero post laborem fori frequentabat.*

Antonius Castor herbarum intelligentissimus Plinio notus, qui eum centenarium vidit. Verba Plinii sunt lib. XXV cap. II: *Nobis certè contigit reliquas contemplari scientiâ Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem, memoria, aut vigore concussis.*

Artorius, grammaticus, memoratus Festo in *procestria*, & *tentipellium*, & *topper*.

Aruntius Celsus, P. Aufidius Prisc. lib. VIII. *Aufusius* Prisc. lib. VIII.

Aurelius Opilius Varroni libro de L. L. sæpius.

Aurelius citatur lib. I Charisii, ubi ex eo ait quæ Græcè in *os* desinunt, Latinè in *us* exire. Et à Prisciano lib. VIII. ubi hæc Aurelii verba, *Ab his Gallos indoctos, ex insidiis plurimos necatos.* Utrobique intelligunt Aurelium Opilium. Prior tamen locus argumentum est Grammatici, alter historici.

Aurelius Cæsar, ad Frontonem grammaticum & oratorem. *Vespera fatigatus, luce dormitans.* Sosipater in primo.

Asper, grammaticus memoratur Macrobio lib. III Sat. cap. V & VI.

C.

Canutius. Ejus hæc verba citat Priscianus lib. VIII. *Turpè est propter venustatem vestimentorum admirari, ut propter turpissimè vitam actam contemni.* Ubi admirari est θαυμάζεσθαι, ut Priscianus monet.

M. Cælius, de vestitu & vehiculis. Priscianus lib. XIII. p. 960.

Calitius, apud Servium in I Georg. p. 86. puto *Cæcilius* legendum, vel *Cælius*. Sed prius malim. Verba citata ex eo sunt: *si quassante capite tristes incedunt.*

L. Cæsar: *certa rei argumentum.* Prisc. lib. VIII. p. 791.

Cæsius, ex quo Arnobius, lib. III qui sint Dii Penates tradit, videtur mihi Cæsius Bassus.

Cassii Parmensis epistola ad M. Antonium Plinio citatur lib. XXXI Hist. Nat. cap. II.

Cepio, sive Cæpio. Plinius lib. XXI. cap. IV. *Cepio Cæsaris Tiberii principatu negavit centifoliam in coronam addi, præterquam extremos velut ad cardines, nec odore specie probabilem.*

Clanarius Servio in VI Æn. p. 637.

Cornelii in Alphenum oratio, Servius in IX Eccl. p. 49.

Cornelius Balbus, de Hymenæo: ejus insignis locus apud Servium in IV Æn. p. 320. Macrobius lib. III Saturn. cap. VI. *Et Cornelius Balbus* ἐξηγητικῶν *libro octavodecimo ait apud aram maximam observatum, ne lectisternium fiat.*

Cornificius ætate vixit Augusti, ut qui cum Marone sit collocutus: ut ostendit Philargyrius in illud Ecl. III. *Tres pateat cœli spatium, non amplius ulnas.* Ubi legas: *Dicit Cornificius ab ipso Virgilio audisse, quod Cœlium Mantuanum quendam tetigit, qui consumtis omnibus facultatibus, nihil sibi reliquit, nisi locum trium ulnarum ad sepulturam.* Cornificii sententiam de cognomine Deorum Novensilium, exponit Arnobius lib. III. (p. 154.)

Coruncanus, Plin. lib. VIII cap. LI. *Coruncanus ruminales hostias, donec bidentes fierent, puras negavit.*

D. Des.

D.

Desiderius Erasmus Roterodamus. Ipse à se in catalogo lucubrationum scriptum ait carmen jambicum trimetrum de laudibus regis Henrici VII, & liberorum ejus, ac ipsius Britanniæ. Labor erat tridui, &, ut ait, scriptus, cùm Henricus, qui postea VIII ejus nominis rex fuit, annos natus esset novem: hoc est anno Christi cIↄ Iↄ. Nam natus Henricus anno cIↄ CCCC XCI.

F.

Fabius, nescio quis, sed ut videtur historicus, citatur Jornande de rebus Gothicis cap. XXIX.

Favonius rei rusticæ scriptor fuit, si credimus Schotto, ob illud Plinii lib. VIII. cap. LI, ubi ait, *Suilli pecoris admissura à Favonio ad æquinoctium vernum.* Sed signat vernum tempus, quia quando solvitur *acris hiems grata vice veris & Favoni.* Interim Favonius est scriptor, illum inter Romanos scriptores ponit Plinius in indice scriptorum Romanorum, quibus est usus, lib. XI.

Flavius Grammaticus, de medicinalibus versu libros scripsit temporibus Diocletiani, à quo & cum Lactantio Firmiano, Arnobii discipulo, accessitus fuit. Auctor Hieronymus in catalogo script. Ecclesiast. cap. LXXX, quod est de Lactantio.

Fondanius, } vett. Gramm. methodici.
Fortinianus,
Fortunatus,

Fulvius Nobilior Fastos scripsit, Macrobius auctor lib. I. Sat. cap. XI. Ex iis Fastis fuisse censeo, quod ex Fulvio tradit Censorinus cap. XX. annum ab initio X mensium fuisse, uti Albanus fuit, unde Romani originem ducunt: Postea autem XII mensium factum esse à Numa. Eadem de re ex Fulvio hic quædam refert cap. XXII.

Furius Albinus Saresberiensis.

G.

Gadullius Gaditanus. Nonio citatur in Canalis: ubi hæc ex eo verba adducit: *Ego verò confiteor certo canali cuncta decurrere.* Gadullius verò est & in editus, & in MSSis.

Gannius poëta.

Geminus vel Geminius. Macrobius lib. I. Sat. cap. XVI: *Geminus ait diem nundinarum exactis jam regibus cœpisse celebrari, quia plerique de plebe repetita Servii Tullii memoriâ parentarent ei in nundinis.*

Granius Licinianus Flaccus, de indigitamentis scripsit. Censorinus lib. de die natali cap. III: *Eundem esse Genium & Larem multi veteres prodiderunt, in quis etiam Granius Flaccus in libro, quem ad Cæsarem de indigitamentis scriptum reliquit.* Meminit & Granii Plinius lib. XXXVIII. cap. IV. Solinus cap. VIII Polyhistoris, Arnobius lib. III. ubi ab eo traditum ait Novemsiles esse Musas, & lib. VI. ubi ab eo doceri dicit, quis fuerit ille Tolus, à cujus capite Capitolio esse nomen creditur. Adhæc Macrobius lib. I. Saturnal. cap. XVI. & XVIII. Et Festus in Rica, item in Veteratores. quamquam in nonnullis ibi est *Cannius.* (Fortassè tamen non idem ubique Granius signatur.) Granium Flaccum intelligo quoque apud Arnobium lib. V: *Sed & deos Conferentis pari more ac dissimulatione taceamus, quos cum cæteris scribit Flaccus in humani penis similitudinem versos obruisse se cineri, qui sub ollula fuerat factus extorum: quem cùm Tanaquil dimoveret Etruria disciplinarum perita, surrexisse Deos, & nervum obduruisse divinus: Cornicula inde imperavisse captivæ, ut intelligeret & agnosceret, quid sibi res vellent. Ocrisiam prudentissimam feminam divos inseruisse genitali; explicuisse motus certos. Tunc sancta & ferventia numina vim vomuisse Lucilis, ac regem Servium natum esse Romanum.* Non dubito, quin sint ex libris Granii de indigitamentis.

H.

Helandus, Marlino Polono lib. I. pag. 21.

Hyllus, Macrobius lib. III. Sat. cap. II. *Hyllus libro quem de Diis composuit.*

I.

Julius Modestus scripsit de feriis; ut ait Macrobius lib. I. Sat. cap. IV. Nec dubito quin inde sit fragmentum, ab eodem Macrobio adductum lib. I. cap. X. & alterum c. XVI. ejusdem libri.

L.

Antistius Labeo, qui disciplinas Etruscas Tagetis & Bacidis XV voluminibus explanavit, ibi scribit ea. Verba sunt Fulgentii in explicatione sermonis antiqui, voce *Manales.* Plinius lib. X. cap. XIV. *Clivinam quoque avem ab antiquis nominatam animadverto ignorari. quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam.*

Labienus videtur Grammaticus, Charisius lib. I.

Lavinius, puto Grammaticus, Macrobius lib. III. Sat. cap. VIII.

Lenæus, Cn. Pompeji libertus. Gellius lib. XVII. c. XVI. *Scriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeji liberto, Mithridatem illum, Ponti regem, medicinæ rei & remediorum id genus sollertem fuisse: solitumque earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione: ipsum autem regem, assiduo talium medelarum usu, à clandestinis epularum insidiis cavisse: quin & scientem quoque ultro & ostentandi gratia, venenum rapidum & velox sæpenumero hausisse, atque id tamen sine noxa fuisse.*

C. Licinius Imbrex, comicus, apud Festum. Alius ab eo C. Licinius Macer.

Mallius. Macrobius lib. I. Sat. cap. X. *Sed Mallius ait eos qui se, ut supra diximus, Saturni nomine & religione defenderant, per triduum festos instituisse dies, & Saturnalia vocavisse. Unde & Augustus hujus rei, inquit, opinionem secutus in legibus judiciariis triduo servari ferias jussit.* Credere aliquis possit pro *Mallius* legendum *Manilius:* de quo alibi multa. Sed obstat quod Mallius hic verba adducat Augusti. At Manilius antiquior est; Varroni etiam memoratus in libris, quos de LL. ad Ciceronem scripsit.

Manilius Chrestus, libro quem de Deorum hymnis scripsit. Fulgentius explicatione sermonis antiqui in *Injuges boves.*

Melissus. Tiberius Donatus in vita Maronis: *Sermone tardissimum ac penè indocto similem fuisse, Melissus tradidit.* Melissum *clunes* dixisse genere feminino, auctor est Charisius lib. I. & ex eo Beda libro de Orthographia.

N.

Nigidius Figulus *maximus rerum naturalium indagator* appellatur à Sereno Sammonico apud Macrobium lib. II. Sat. cap. XII.

O.

Olympius. Puto esse Olympium Nemesianum, qui cum Gravio jungitur. Luctatius interpres Statii in II Theb. *Poetæ omnes asserunt leonem de his polis ortum, quem Hercules prostravit, ut etiam Olympius ait, quasi proximus sit terris & ultimus.* Idem ad illud IV Theb. *& abjunctis regerunt tabula cavernis.* Sic, inquit, in Olympio *abjungere Luna juvences,* cui contrarium est *conjungere.*

P.

Papirius Fabianus rhetor & philosophus Augusti ævo vixit. Triplicem ei laudem tribuit L. Seneca ep. XL: *Fabianus, vir egregius, & vitâ, & scientiâ, & quæ post illa est eloquentiâ.* De facundia ejus vide M. Senecam in præfat. lib. II. controv. ubi fusè de eo, interque alia eloquentiæ, non eloquentiæ caussâ studuisse ait, sed ut eâ ad philosophiam præpararetur. Ejus Naturalium libros sæpe allegat Plinius lib. II. cap. XLVII: *Austros in Ægyptum penetrat Fabianus.* Lib. II. cap. CII: *Altissimum mare XV stadiorum Fabianus tradit.* Lib. XII. cap. IV: *Accendi ebenum Fabianus negat.* Lib. XV. cap. I: *Fabianus negat provenire*

in frigidissimis oleam, neque in calidissimis. Lib. XXVIII. cap. IV. *Aristoteles & Fabianus plurimùm somniari circa vernum & auctumnum tradunt, magisque supino cubitu, at prono nihil.* Lib. XXX. cap. XV. *Et inter plurima alia Italiæ miracula ipsa marmora in lapicidinis crescere auctor est* PAPIRIUS FABIANUS, NATURÆ RERUM PERITISSIMUS. Solinus cap. XVIII: *D. Augusto principe in Campania delphinum puer fragmentis panis primo illexit, & in tantum consuetudo valuit, ut alendum se etiam ipsius manibus crederet. mox cum prolusisset puerulis audacia, intra spacia eum Lucrini lacus evectitavit, unde effectum, ut à Bajano litore equitantem puerum Puteolos usque veheret. hoc per annos plurimos tamdiu gestum est, donec assiduo spectaculo desineret miraculum esse, quod gerebatur. Sed ubi obiit puer, desiderii mœrore delphin interiit. Pigeret hoc adseverare, ni Mecenatis, & Fabiani, multorumque præterea esset literis comprehensum.* Etiam Sosipater Charisius lib. I. bis citat Fabiani libros de animalibus. Eodem libro allegat *Fabiani naturalium caussarum* librum secundum & tertium. Etiam Diomedes lib. I. ex Fabiani Caussarum tertio citat: *Cùm caro salita est diuturnior.* Ubi legendum puto: *Cur caro salita est diuturnior?* Nam προβληματικῶς eo opere caussas rerum & quæsivit & exposuit: atque hinc opus illud *Caussas Naturales* inscripsit. Hoc ostendunt etiam verba Fabiani à Charisio adducta è secundo Naturalium Caussarum: *Cur sal aliud perlucidius, aliud inquinatius aut nigrius? quia sal ex arido congelatum est.*

Perseus. Minutius Felix Octavio, p. 350.

Portunianus sæpe Saresberiensi memoratur. Videtur ad continentiam ὑπομνηστικῶς scripsisse.

Publius Carpus Saresberiensi citatur. Videtur moralia consignâsse.

R.

Rabirius. Plinius lib. XXVIII. cap. VII. & eo remedium muliebre adfert. Videtur medicus.

S.

Sabinus Tiro, in libro Κηπουρικῶν, Hortensium, quem Mæcenati dicavit, Plinii verba lib. XIX. cap. X. Hæc à bubus docent.

Sallustius Dionysius, de quo Plinius lib. XXXII. cap. II. medicus fuisse videtur.

Sallustius: ejus de Athenodoro dictum nobile. Suidas in Athenodoro.

Sallustius. Σαλούστιος citatur Salustius. Stephanus in Ἄζιλις, quæ Africæ civitas est. Fortè Crispus est Sallust.

Sallustius citatur à scholiaste Aristophanis in Plutum p. 38. Videtur alius ab historico nostro. Etymologus in Ἀρπίς tradit ἀρπίδας esse calceamenti genus, & κατὰ μετάθεσιν ita dici quasi ῥαπίδας, ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν: unde liquet Sallustium eum fuisse Grammaticum Græcum.

Servii Claudii commentarium citat Gellius lib. XIII. cap. XXI.

Servilius dixit *aureus tores* pro torques, ut ex Flavio Pomponiano observat Charisius lib. I. p. 118.

Servius Sulpitius, Plin. lib. XXVIII. cap. II.

Sextius diligentissimus medicinæ, vocatur Plinio libro XXXII. cap. III.

Sextius videri historicus possit ob verba hæc Solini cap. VIII: *Tibur, sicut Cato facit testimonium, à Catillo Arcade, præfecto classis Euandri: sicut Sextius, ab Argiva inventute.* Sed dispiciendum, an alius sit à *Sextio Nigro, qui Græcè de medicina scripsit:* ut cognoscimus ex indice scriptorum externorum, è quibus librum XII. historiæ naturalis Plinius contexuit.

Sinnius Capito, Festo in sinistra cor est.

Statius Tullianus de vocabulis rerum lib. I. Macrobius lib. III. Sat. cap. VIII. & Servius in lib. XI. p. 416.

Suevius poëta, Macrobio sæpius.

Sura Manlius, Plinio lib. XVIII. cap. XVI. Videtur rei rusticæ scriptor.

T.

L. Taruntius Firmanus, familiaris Ciceronis, Chaldaicis artibus eruditus. Cicer. lib. II. de divinat. Citat eum Cluverius de Italic. p. 827. Sed nihil historicum scripsisse videtur.

P. Tertius de ritu sacrorum. Macrobius lib. III. Saturn. cap. XI.

Tibarenis, seu (ut eos Strabo vocat lib. XII.) Tibarnis, mos est ut à parturientibus, jamque etiam partu liberatis uxoribus, viri in lecto mittati collocentur, & ipsi vice puerperarum, foveantur, curenturque. Hac de re explicatum locum Valerii Flacci, & Apollonii, vide apud Politianum lib. I. epist. XVI.

C. Titius, vir ætatis Lucillianæ in oratione qua legem Fanniam suasit. Macrobii verba sunt lib. II. Sat. cap. XII. Ex eodem Titio, *vitulari* esse *voce lætari* docet Macrobius lib. III. Sat. cap. II. Vide quid de Titio notavit Meursius, in Macrobium.

Titius de feriis, Macrob. Sat. lib. I. cap. XVI.

Tranquillus περὶ βλασφημιῶν. Etymologus in Ἀρχολίπαρος. Ubi tamen Τραγκύλλου vocatur.

Trebatius lib. X. religionum. Macrobius lib. III. Sat. cap. III. Idem lib. I. relig. Macrob. lib. I. Saturnal. cap. XVI. Eosdem libros idem & tribus aliis locis citat.

Trebatius. Arnobius lib. VII. in Trebatio docet, non dicatur in sacris *Macus hoc vino inferio esto. Inferio*, inquit, *Trebatius, verbum ea caussa est additum, eaque ratione præsertim, ne vinum omne omnino, quod in cellis atque apothecis est conditum, ex quibus illud quod effunditur probum est, esse sacrum incipiat, & ex usibus eripiatur humanis.*

Trebius Niger fuit è comitibus L. Luculli, cùm proconsul esset Hispaniæ Beticæ anno ƆCIV. De animalib. scripsit. Plinius lib. IX. Hist. Nat. cap. XXV. *Trebius Niger* (echeneidem) *pedalem esse, & crassitudine quinque digitorum; naves morari, præterea hanc esse vim ejus, asservari in sale ut aurum, quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.* Et ejusdem lib. cap. XXX. *Ostendère Lucullo caput* (polypi) *dolii amplitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipsius Trebii verbis capax) barbas, quas vix utroque brachio complecti esset, clavarum modò tonsas, longas pedum XXX, acetabulis sive caliculis urnalibus pelvium modo, dentes magnitudini respondentes. reliquia adservato miraculo pependere pondo* ƆCC. Lib. X. cap. XVIII. *Trebius autor est, clavum cuneumve adactum, quantâ libeat vi, arbori, in quâ nidum habeat picus Martius, statim exilire, cùm crepitu arboris, cùm insederit clavo aut cuneo.* Lib. XXXII. cap. II. *Milvago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari, Trebius Niger autor est.*

Turannius Graccula de Hispania scripsisse videtur. Plinius prologo libri III: *Quindecim* ▪ *passuum in longitudinem fauces Oceani patent: quinque* ▪ *in latitudinem, à vico Mellaria Hispania, ad promontorium Africa Album, auctore Turannio Gracula juxta genito.* Idem Plinius lib. XVIII. cap. VII. *In Bætica & Africa genus ex quo fiat, hordei glabrum appellat Turannius.*

V.

Valerius Pontifex. Citatur Arnobio lib. V. p. 200. caussam rei sacræ exponit.

Valerius Soranus. Vetus adagium est, P. Scipio. Ex Varrone VI de LL.

C. Valgius medicus ad Augustum scripsit librum de herbis. Plinium adi lib. XXV. cap. II. p. 628. vers. I.

Velius Longus. Macrobio citatus. Ergo vetus.

Vellejus Celer grammaticus tempore Hadriani Cæsaris fuit: ut videre est ex extremo libro X Prisciani.

Veranius de verbis pontificalibus. Macrobius lib. II. Saturn. cap. XVI. Idem meminit in lib. III. Sat. cap. I. sed libri nomine non expresso. Veranius in pontificalibus quæstionibus Macrobio citatur lib. III. Sat. cap. V.

Vera-

Veratius pontificalis eo libro quem fecit de supplicationibus Macrob. lib. III Sat. cap. VI.

Vica Pota, sive deus sive dea, nomen accepit à vincendo potiendoque. Meminere Cicero, Livius, alii, in quibus tamen hodie vulgo loci corrupti. Jure autem utrumque nomen conjungitur, quia non satis est vincere, nisi potiaris victoriâ, ac fruaris. Itidem Anna Peranna dicebant, quia non satis est annare, nisi perannes. Vide quæ ad Senecæ ἀποκολοκύνθωσιν notavit Nicolaus Faber Senator.

Visellius. Priscianus lib. VIII. p. 793.

Umbricius Neronis ævo vixit. Plinius lib. X. cap. VI: *Umbricium, aruspicum in nostro ævo peritissimum,* (vultures) *parere ova aut tria: uno ex iis reliqua ova nidumque lustrare, mox abjicere. Triduo autem ante, aut biduo volare eos, ubi cadavera futura sint.*

Umbrius Primus, grammaticus memoratus Sosipatro libro II p. 171. bis.

Umbro videtur scripsisse de rebus sacris. Macrobio citatur Saturn. lib. I cap. XVI.

Volumnius præter tragœdias Thuscas etiam scripsisse videtur historica, in quibus de tribubus Romanis. Varro lib. IV de L. L. *Ager Romanus primùm divisus in partes tres, à quo tribus appellata, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, nominatæ, ut ait Ennius: Tatienses à Tatio, Ramnenses à Romulo, Luceres, ut ait Junius, à Lucumone: sed omnia hæc vocabula Tusca, ut Volumnius, qui tragœdias Thuscas scripsit, dicebat.*

INDEX SCRIPTORUM,

De quibus in opere hoc de Hiſtoricis Latinis tractatur.

Numerus paginam, littera a, primam, b, ſecundam columnam indicat.

Apol-

Asper,

Chri-

D.

E.

F.

Guil-

K.

L.

Libe-

Ritius,

V.

X.

Z.

FINIS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

HISTORIÆ UNIVERSALIS EPITOME.

Antehac nunquam edita.

AMSTELODAMI,

Ex Typographia P. & J. BLAEV,

Proſtant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS,

M DC LXXXXVIII.

GERARDI JOANNIS VOSSII

HISTORIÆ UNIVERSALIS EPITOME.

De omni Ævo universè.

OMne Ævum, quod ab Orbe condito fluxit usque ad hoc tempus, quo juxta vulgarem Christianorum Æram annus fluit 1622, annorum est quinquies mille, quingentorum, septuaginta.

Dividitur verò in tres partes.

Prima est ab Adamo usque ad Abrahamum,
Altera ab Abrahamo usque ad Christum,
Tertia à Christo usque ad annum præsentem.

Primum	Intervallum est annorum	1948	quemadmodum inferius ostendemus.
Alterum		1999	
Tertium		1623	

Statuo verò, nunc exactum esse annum 5570, id est, à Christo nato 1624, non 1622, ut vulgo fieri solet. Quod inde, quia vulgò sequimur Æram Dionysii Abbatis, cognomento Exigui, qui quingentis & amplius annis vixit à nato Christo. Nam quum antea numerarent annos ab Imperio Diocletiani, hostis Christianorum infestissimi, Dionysius hic à Christo numerare cœpit; eumque alii Chronologorum sunt secuti. Sed inferius ostendemus, biennio ante Christum fuisse natum, quam Dionysius putavit. Eaque ratio est, cur annus, qui juxta Dionysianam Æram est primus, is verò Christi natali sit tertius; ac præsens annus, qui creditur esse 1622, sit 1624.

De temporibus Hebræorum.

SPacio hoc annorum 5570, continentur Tempora omnium gentium. Nos præcipuarum duntaxat tempora exponemus. Auspicabimur autem à rebus Hebræorum, sive, ut postea dicebatur, Israëlitarum. Horum origo alia est communis, alia genti propria & peculiaris.

Communis est Adamus; propria autem est Vocatio Abrahæ, ejusque migratio à Charran Mesopotamiæ in Palæstinam, sive Terram Chanaan.

Sunt verò ab Adamo ad Vocationem hanc anni 2023. Estque hoc tempus bipartitum. Nam ab Adamo usque ad Diluvium anni sunt - - 1656 } A Diluvio usque ad Vocationem Abrahæ 367 } quod tempus incidit in anno mundi { 1656 / 2023.

Nam ab Adamo usque ad Diluvium anni sunt - -	1656	quod tempus incidit in anno mundi	1656
A Diluvio usque ad Vocationem Abrahæ	367		2023.

A propria verò origine usque ad finem Politiæ Judaïcæ quintuplici intervallo Hebræorum tempora metiuntur.

429	I. Nam à vocatione Abrahæ usque ad exitum ex Ægypto, qui dicuntur anni Peregrinationis, est intervallum annorum	430	quod tempus incidit in anno M. exactum	2453
479	II. Ab egressu hoc (ex quo tempore Israëlitæ non Templum, sed Tabernaculum habuere) usque ad Templi Salomonis structuram anni sunt - -	479		2931
428	III. A structura hac usque ad Templum à Chaldæis incensum - - - - -	427		3360
171	IV. Ab excidio Templi usque ad Darii Nothi Edictum de Instauratione Templi - -	168		3526
488	V. Ab edicto hoc usque ad Templum, à Romanis excisum & Rempubl. Judæorum penitus deletam - - -	492		4018

De tempore, quod Vocationem Abrahæ præcedit.

UT verò hæc manifestiora fiant, distinctè ac particulatim agemus, prius quidem de illis 2023 annis, qui fuere ante Vocationem Abrahami; deinde de quintuplici annorum intervallo, quod assignabo temporibus, ad res Hebræorum pertinentibus.

Tempus, quod Vocationem Abrahæ antecessit, complectitur novendecim generationes. Sunt verò istæ, ut ex XV. Genesios cognoscere est,

Adam Seth,	genuit, annos natus	130	qui Mundi annus erat	130
Seth Enosch,		105		235
Enosch Kenan,		90		325
Kenan Malaleël,		70		395
Malaleël Jared,		65		460
Jared Enoch,		162		622
Enoch Mathusalem,		65		687
Mathusalem Lamech,		187		874
Lamech Noach,		182		1056
Noach Sem,		502		1558
Sem Arphaxad,		100		1658
Arphaxad Selach,		35		1693
Selách Eber,		30		1723
Eber Peleus,		34		1757
Peleus Rehu,		30		1787
Rehu Segur,		32		1819
Segur Nachor,		30		1849
Nachor Thara,		29		1878
Thara Abraham,		70		1948

Ex his, qui Noacho priores fuere, eos viderunt, unde descenderant; Noachus verò tres istos videre non potuit, Adamum, Sethum, Enochum: quorum Adam mortuus anno ætatis pariter ac mundi 930. Henoch vivus à Deo sublatus anno ætatis 365, mundi 987. Seth mortuus anno ætatis 912, mundi 1042. Omnium verò diutissimè vixit Mathusalem, ut qui diem obierit anno ætatis 969. Fuit is Lamechi parens, avus Noachi; cujus anno sexcentesimo Diluvium fuit. Quare quum natalis ejus incidat in annum mundi absolutum 1056. Satis liquet, Diluvium cœpisse exacto mundi anno 1656. Nempe post annos triginta quatuor par erit intervallum ab Adamo primo usque ad Diluvium, & ab Adamo secundo usque ad tempus assignatum. Erat verò Sem Diluvii tempore annorum 98, ita ut ex Patriarchis istis, qui omnes majores suos, etiam Adamum ipsum, noverant, duos conspexerit, avum suum Lamechum & Mathusalem proavum. Ac vixit idem Sem usque ad annum quinquagesimum Iacobi Patriarchæ, qui mundi erat 2118 exactus.

Semi pronepos fuit Heber, à quo Hebræos quasi Hebereos dici, communior sententia est. At Eberi filius erat Peleg; cujus tempore tria contigere plane memorabilia. Unum est divisio terræ inter Noachidas; alterum est confusio linguarum, quæ contigit in extructione turris Babel; tertium dimidiatio temporis inter Adamum Primum & Secundum. Nam in Pelegi annum 191 incidit annus mundi 1974, qui duplicatus efficit 3948, quo anno natus Messias.

Quemadmodum vero decimus ab Adamo est Noachus, ita decimus à Noacho est Abraham; qui natus anno mundi 1948, ac septuagesimo anno vocatus est à Deo ex Chatran Mesopotamiæ & promissionem accepit de Messia, ex semine suo nasciturо. Utrumque tempus si conjungimus, liquet, Vocationem Abrahæ incidere in annum mundi 2023, ut superius diximus.

De Temporis intervallo ab Vocatione Abrahæ usque ad exitum ex Ægypto.

PRoximum est, ut agamus de Temporibus, quæ propriè Judæos spectant, ac primùm videndum de intervallo, quod est à Vocatione Abrahæ usque ad Israëlitarum ex Ægypto egressum. Superius verò diximus, hoc esse annorum 430. Dividitur verò in duas partes æquales, quod non sine mysterio factum videtur. Sunt enim a Vocatione Abrahæ usque ad ingressum Jacobi in Ægyptum anni 215; ac totidem sunt anni ab ingressu illo usque ad egressum ex Ægypto. Scio, Mosen Exod. XII. dicere, incolatum in Ægypto fuisse annorum 430. Sed hoc simpliciter intelligi nequit; siquidem Genes. XLVI. legimus, Cahadum, filium Levi, cum patre descendisse in Ægyptum. Vixit autem Cahad annos 133. Filius hujus Amram vixit annos 137. Ejus filius Moses, quum Israëlitas duceret ex Ægypto, annos natus erat 80. Hos annos Mosis si cum universa Cahadi & Amrami ætate conjungas, tantum fient anni 350. Unde sine dubio subduci debent anni Cahadi & Amrami, quos vixerant, antequam vel ille Amramum, vel hic Mosem gigneret. Quare necesse, ut (quod Paulus Apostolus facit Gal. III.) Mosis verba interpretemur de universis annis peregrinationis, hoc est, de omni eo intervallo, quod inter Vocationem Abrahæ & egressum ex Ægypto intercessit. Nam disertim dicit, inter promissionem factam & Legem latam annos intercedere 430. Ingressus verò in Ægyptum, ut dixi, dispescit hoc tempus in duas partes æquales: quod ita comprobatur.

Abrahami vocatio incidit in annum ætatis 75, genuit verò

Isacum centenarius, nempe annis post vocationem -	25
Isaac genuit Jacobum annos natus - - -	60
Jacob, quum ingressus est Ægyptum, annorum erat	130
qui juncti efficiunt annos - - -	215.

Unde consequitur, totidem annos fuisse in Ægypto, ut ita fiant anni 430, quos Moses & Paulus expressere.

Posteriores verò 215 annos, quibus in Ægypto fuere, commode puto dividi posse in quatuor partes. Sanè si Levi natus est anno Iacobi 88, ut è Scripturis probabiliter colligi potest; sequitur, eum, quum Iacob annorum esset 130, (quo anno ingressus est Ægyptum) fuisse annorum 42. Ac vixit Levi annos 137, sicut disertim ait Moses, quare necesse sit, ut in

Ægypto vixerit annos - - -	95
At à morte Levi usque ad nativitatem Mosis anni sunt	40
Itidem ad fugam ejus in Madian sunt anni - -	40
Denique inde ad reditum in Ægyptum & liberationem populi anni sunt - - -	40
Unde similiter consiunt anni - - -	215.

De tempore ab Egressu Israëlitarum ex Ægypto usque ad Templi structuram.

OStendam nunc, ab Egressu ex Ægypto, quo tempore Salomon Templum exstruere cœpit, annum fluxisse 480, quod asseveranti Scripturæ credere debemus: nam 1 Reg. VI. apertè hoc dicitur. Sed ut historiæ ejus temporis lucis aliquid accedat, idem per partes adstruemus.

Moses, octoginta annos natus, eduxit Israëlitas ex Ægypto. Vixit autem annos 120, ut populo in deserto præfuerit annos - - - - - -	40
Mosi successit Iosua, qui, quamdiu imperarit, non dicitur apertè in Scripturis. Sunt, qui imperio ejus tribuunt annos 27. Sed temporum ratio arguit, tantum annos rexisse - - - -	17
Post Iosuam tredecim Iudices isti, de quibus Lib. Iudic. imperarunt annos - - -	299
Exinde Heli Iudex & summus Sacerdos fuit annos -	40
Samuel item, qui ultimus Iudicum fuit, & Saul, primus Rex Israëlis, imperarunt annos - -	40
Itidem David regnavit annos - -	40
Salomon verò, qui & ipse 40 annos imperavit, exstruere Templum cœpit, quum imperasset annos -	3
Qui anni juncti efficiunt annos - -	479.

Non abs re verò erit, si seorsim digeramus tempora Iudicum istorum, quos 299 annos rexisse Israël dicebamus. Sunt verò XIII numero; ex quibus quinque priores imperium obtinuere ducentis annis.

I. Othoniel enim annis imperavit . .	40.	Hic Israëlitas liberavit à septenni jugo regis Syriæ.
II. Ehud & III. Samgar } rexere ann.	80.	Ehud eosdem liberavit à jugo Eglon, Moabitar. regis.
IV. Debora . . .	40.	Debora ductu Barachi liberavit eos à servitute Iabinis, Cananæorum regis.
V. Gideon . . .	40.	Gideon liberavit eos à servitute Madianitarum, quorum centum viginti millia à ccc Israëlitis. Sola amphorarum confractione & tubarum clangore & fulgore lampadum ita territi fuere, ut se mutuis vulneribus conficerent.
At sequentes octo solùm imperarunt nonaginta novem annis.		
VI. Abimelech annis rexit	3.	Abimelech, Gideonis ex concubina fil. LXX fratrum cæde imper. sibi peperit, quod in tyrannidem vertit.
VII. Thola . . .	23.	
VIII. Jair	22.	
IX. Jephthe . . .	6.	Jephthe suos liberavit jugo Ammonitarum. Idem Ephraëmitarum, quum exitium sibi essent minati, occidit 42000.
X. Ebzam . . .	7.	
XI. Elon	10.	
XII. Abdon . . .	8.	
XIII. Sampson . .	20.	Samson, mortalium omnium robustiss. defendit Israëlitas adversus Philisthæos, quorum etiam moriens occidit 300.

Adhuc verò disputatur, utrum sub Ehud, an Thola, an alio Iudicum acciderit historia Ruth, Moabitidis, quæ jure propinquitatis Boozo nupsit atque ex eo peperit Obed, patrem Isai, avum Davidis. Quemadmodum verò ab Adamo Noachus, à Noacho Abrahamus, ita ab Abrahamo Booz hic decimus fuit. Siquidem Abraham genuit Isaac,

Isaac Jacobum,
Jacob Judam,
Juda Pharez,
Pharez Esrom,
Esrom Aram,
Aram Amminadab,
Amminadab Naasson,
Naasson Salmon,
Salmon Booz.

De intervallo à Structura Templi usque ad Excidium ejus.

CONsiderandum deinceps, quantum temporis effluxerit à structura Templi usque ad excidium ejus. Ac Salomon quidem exstruere Templum cœpit anno imperii sui quarto. Imperavit autem annis 40, ut post inchoatam structuram annis vixerit — — — 37

Ab ejus morte divisum est Imperium in Judaicum & Israëliticum; illud duas tribus Juda & Benjamin: hoc decem reliquas continebat. Illud cœpit à Roboam, filio Salomonis; hoc à Jeroboamo, servo Salomonis. Illud duravit annis 390: hoc tertia parte minus duravit, nempe, ut rotundo utar numero, annis 260, vel exactè loquendo uno minus. Itaque à Ieroboamo usque ad Oseam, ultimum Israëlis regem (cujus tempore Samaria, regni metropolis, à Salmanassare capta & decem Tribus captivæ abductæ, perque Assyriam & Mediam dispersæ fuerunt) anni sunt — — 259

A quo tempore usque ad Zedechiam, à Nabuchdonosoro captum, Templum dirutum, populumque Iudaicum, in Babyloniam abductum anni sunt — 131

Qui juncti efficiunt annos — — 427.

Illud etiam considerari nec inutile, nec injucundum videtur, ut à Mose ad Zedechiam quadraginta sint Rectores ac æqualis eorum numerus sit, qui ante separationem decem Tribuum, quique postea rexere. Viginti eos, qui separationem præcedunt, superius nominavimus, nempe Duces duos, Mosen & Iosuam, tredecim Iudices, de quibus Lib. Iud. tractat, duos, qui hos consecuti, Heli & Samuel; ac denique tres Reges, qui cunctis Tribubus imperarunt, Saul, David, Salomon. Subjiciemus nunc viginti Reges Iudæ, quorum & imperii annos apponemus.

Roboam,	17
Abia,	3
Asa,	41
Iosaphat,	25
Ioram solus,	4
Ahasias,	1
Athalia,	6
Ioas,	40
Amasias,	29
Post quem interregnum fuit annorum	3
Azarias, sive Uzias,	52
Ioatham,	16
Achas,	16
Hiskias,	29
Manasse,	55
Amon,	2
Iosias,	31
Ioachas,	3 mens.
Ioachim,	10
Ioakim, sive Iechonias,	3 mens.
Zedekias,	10
	390

Ad conciliandum numerum annorum, qui Regibus Iudæ ac Israëlis tribuitur in Scripturis, secuti eos sumus, qui post Amaziam interregnum statuunt annorum trium. At sunt, qui interregnum durasse putent annis undecim, uti Sethus Calvisius. Interim hic quoque à Roboamo usque ad captum Zedekiam annos solùm numerat 390. Diversitas hæc inde est, quod regibus alii annum minus, alii plus tribuant, illis in Scripturis intelligentibus annos completos, his inchoatos. Sed sunt etiam viri eruditi, qui à Roboam usque ad Zedekiam non numerent annos 390, sed vel 10, vel 15, vel etiam 18 annos huic numero adjiciunt. Nempe non uno omnes modo Regum Iudæ annos conciliant cum annis Regis Israëlis, aliqui etiam ad annos solùm, qui Regibus Iudæ tribuuntur, attendunt; quos falli mirum non est. Cæterum si regnum Iudæ à Roboam usque ad Zedekiam stetit præcisè annos 390, dubium non erit, quin de iis intelligi debeant verba Ezechielis cap. IV. *Ego do tibi annos iniquitatis illorum pro numero annorum, trecentos, nonaginta dies, ut feras iniquitatem domus Israëlis.* Sed qui annos tantùm putant 372, ii his annis, quibus peccavit populus Iudaicus, annumerant extremos quatuordecim annos, quibus Salomon in idolatriam fuit prolapsus; item annos quatuor post captum Zedekiam, quibus reliquiæ sunt deportatæ, ut similiter conficiant anni 390.

De spatio annorum ab incenso Templo usque ad ejus Instaurationem.

HIs ita expositis videamus, quot annorum intervallum à Templo, à Nabuchdonosore incenso, usque ad instaurationem ejus.

Satis constat, captivitatem Babylonicam solutam esse anno septuagesimo. Quum verò Captivitas ea initium sumat à Deportatione Iechoniæ (in cujus locum Zedekias substitutus fuit decennio ante Templum incensum) sequitur, à Templo incenso usque ad duodetrigesimum regni Persici annum, quo Cyrus Iudaicum populum dimisit ac Templi ei instaurandi fecit potestatem, annos esse 59

His 59 annis partim sub Babyloniorum fuere potestate, partim Persarum. Nam Cyrus quum decennio imperasset Persis, Medos subegit; quum viginti annos rexisset, Persiæ, Mediæque etiam Babylona ac totam Chaldæam adjecit; quum duodetriginta annos imperio potitus esset, jam reliquæ etiam Asiæ dominabatur: ac tum demum Iudæis redeundi in patriam & Templi instaurandi potestatem fecit. Atque ob hoc illustre beneficium Iudæi eum vocabant primum Cyri annum, etsi regni Babylonii octavus, Medici decimus octavus, Persici decimus octavus foret. Iudæi verò, qui Zorobabele duce, Iosua Sacerdote in patriam rediere, non aliud quàm Templi fundamenta jecerunt atque altare erexerunt. Quod accidit partim ob Iudæorum paucitatem & inopiam, partim, quia Cyrus altero post Edictum anno obiit; Cambyses verò, qui ei successit, instigantibus vicinis Samaritis, ne progrederentur Iudæi, interdixit. Ita opus cœptum diu neglectum jacuit, nempe usque ad secundum Darii Nothi annum, qui Edictum Cyri de instaurando Templo renovavit. Ex iis verò, quæ de annis Regum Persicorum inferius dicemus, liquebit, id contigisse annis post Cyri Edictum . . 109

Ut ab incenso Templo usque ad ejus Instaurationem anni sint . . . . 168.

Restat extrema pars de intervallo annorum, quod est à secundo anno Darii Nothi, quo Templum est instauratum, usque ad excidium Templi secundi. Est hoc spatium annorum 490, quo Iudæi primùm sub Persis, inde sub Alexandro & Epigonis, hinc sub Asmonæis, sive Machabæis, ac denique sub Romanis fuerunt. Pro quadruplici hoc imperio partiemur illud in quatuor partes. Ac primùm de tempore eo agamus, quo Persis paruerunt. Quanquam verò sub Persis esse cœperunt, simulac Cyrus potitus est Babylone, tamen hoc loco illud solum tempus in considerationem venit, quod intra Darii Nothi annum secundum & Persici imperii finem concluditur. Est hoc spatium tripartitum. Primum intervallum ab Edicto Darii Nothi, quem dicebamus Edictum Cyri repetiisse, usque ad Edictum tertium, quo Artaxerxes Mnemon septimi imperii sui anno permisit, ut Esdras & quotquot eum comitari vellent (comitati autem mille & prope quingenti) Hierosolymam proficiscerentur ad comparanda Sacrificia, eaque in Hierosolymitano Templo offerenda. Est hoc spacium annorum . . 23

Alterum intervallum inde est usque ad Edictum quartum, quando idem Artaxerxes anno imperii sui vigesimo Nehemiam misit Hierosolymam cum potestate exstruendi muros Urbis, estque annorum . . . 14

Tertium spatium extenditur usque ad Darium Codomannum, ab Alexandro ad Arbelam devictum. Post

37

37

quam victoriam Alexander ab Iaddo Sacerdote Hierosolymis fuit exceptus. Is verò Iudæis αὐτονομίαν concessit annis ab quarto Edicto 55

Sunt igitur à secundo Darii Nothi huc usque anni - 92.

Sequitur intervallum à victoria illa Alexandri & αὐτονομία, Iudæis concessâ, usque ad initium imperii Asmonæorum. In hoc quoque tria distinctè tempore spectabimus. Primum enim fuere sub Alexandro Magno, qui post victoriam eam annis vixit septem.

Hinc fuere sub Ptolomæis, Ægypti regibus. Eorum primus Ptolomæus, Lagi fil. anno post Alexandri obitum duodecimo Palæstinam invasit & fraudulentè Hierosolymam cepit, Iudæosque in Ægyptum abduxit. Cæterum superstite etiamnum patre regnare cœpit Ptolomæus Philadelphus, cujus jussu à LXXII. Interpr. translata est Scriptura. Illi successit Ptolomæus Euergetes, Euergetæ Ptolomæus Philopater: cui Antiochus Magnus Syriæ Rex, Iudæam & aliquot Syriæ urbes, Ptolomæo antea parentes, eripuit. Accidit hoc annis ab obitu Alexandri Magni 113, qui annus Mundi fuit 3740.

Ab eo tempore Iudæi sub Antiocho Magno esse cœperunt. Sed septennio post Ptolomæus Epiphanes, qui Ptolomæo Philopatri successerat, Antiocho eripuit Iudæam, præsidiumque Arci Hierosolymitanæ imposuit. Sed quinquennio pòst Antiochus Magnus Scopam Ptolomæi ducem, vicit, eoque superato Iudæi lubentes se Antiocho dedidere, ejusque ope præsidium ex Arce ejecerunt. Successit Antiocho Magno Seleucus Philopator; sub quo Iudæi seditiones agitabant, eo quod Syriæ reges Pontificatum vendere cœpissent. Post Seleucum Philopatorem imperavit Antiochus Epiphanes, qui ex Ægypto, quam afflixerat, revertens, Hierosolymam graviter est populatus, Arci præsidium imposuit, Iudæos coegit, ut Gentilium ritu sacrificarent, idolorum etiam templa statuit. His coacti Iudæi duce Mattathia Assamonæo arma pro libertate adversus Syriæ regem cœperunt. Accidit hoc annis, ex quo sub Syriæ regibus esse cœperant, 43, anno Mundi 3783.

Quod si in unum colligas annos Alexandri . . 7
Ptolomæorum 113
Syriæ Regum 43

Liquet, Iudæos sub Alexandr. & Epigonis fuisse annis 163.

Age nunc de imperio Asmonæorum, sive Maccabæorum videamus; quod prius principatus, postea regnum fuit.

Primus Mattathias Asmonæus principatum tenuit annum 1

Huic successit filius Iudas Maccabæus, qui Templum, ab Antiocho Epiphane profanatum, repurgavit. Cæsus est in bello, quum multa fortiter gessisset annis . . 8

Post eum imperium fuit penes fratrem Ionathanem, qui & Pontificatum obtinuit. Rexit annis . . 18

Huic frater Simon in Pontificatum & Principatum successit. Is à genero in convivio occisus fuit, quum imperasset annis 7

Simoni successit fil. Iohannes Hircanus, qui imperium obtinuit annis 32

Ut Principatus Asmonæorum duravit annis . . 64.

Ioanni Hircano successit fil. Aristobulus, qui Principatum in regnum mutavit, primusque à Captivitate Babylonica regis nomen gessit. Regnavit anno 1

Post eum Rex & Pontifex fuit Aristobuli frater Alexander Iannæus. Rexit annis 26

Hinc imperium fuit penes viduam ejus Alexandram annis 8

Exinde regnavit filius natu major Hircanus. Sed quum imperasset mensibus tribus, ejectus est à fratre Aristobulo secundo. Unde intestinum bellum ortum fuit, quod Iudæam pessumdedit. Nam Hircanus Antipatri Ascalonitæ suasu fugit ad Aretam, Arabum regem. Is, ut Hircanum restitueret, Hierosolyma obsedit. Sed Aristobulus Pompeji auxilium imploravit, qui Scaurum cum

35

31

exercitu misit. Ita Aretas obsidionem solvere coactus fuit. Proximo verò anno in Iudæam ipse venit Pompejus ac Hierosolyma cepit eopse anno, quo Cicero Romæ consul erat, anno Mundi 3887. Ex eo tempore Iudæa sub Romanis fuit. Nam Pompejus Aristobulum Romam misit vinctum, Hircanum summo sacerdotio contentum esse jussit, Iudæam in provinciam redegit, eique Procuratorem dedit Antipatrum Ascalonitam. Quæ evenere, quum Aristobulus annis regnasset . . 6

Regnarunt itaque Asmonæi annis . . . . 41.

Quod si principatus & regni annos conjungere lubet, sunt illi anni . . . 105.

Superest intervallum inter capta à Pompejo Hierosolyma, eademque à Tito capta & deleta.

Aristobulo cum fil. Antigono Romam abducto (quorum utrumque Pompejus in triumpho duxit Romæ proximo post capta Hierosolyma anno) Alexander, ejusdem Aristobuli fil. rebellavit; sed à Gabinio victus est, peremptis tribus millibus ac totidem captis. Sequenti anno Aristobulus cum Antigono fil. Roma profugit, novumque bellum concitavit adversus Romanos; sed ab eodem Gabinio vinctus uterque Romam est missus. Gabinio in Syria Crassus successit, qui Hierosolyma ingressus Templum ejus spoliavit, decimo, ex quo illud Pompejus ingressus erat, anno.

Quadriennio post Aristobulus à Julio Cæsare è custodia est dimissus ad oppugnandum Pompejum: sed à Pompejanis veneno est necatus ac paulò post filius ejus Alexander Scipionis jussu Antiochiæ securi est percussus. Bello verò Alexandrino Hircanus Pontifex Julio Cæsari auxilio misit Antipatrum cum tribus Judæorum millibus; qui iccirco Hircano Sacerdotium confirmavit, Antipatrum, Judææ procuratorem fecit ac potestatem ei fecit, ut muros urbis instauraret, Iudæis verò αὐτονομίαν concessit. Sed quadriennio post Antipater à Malicho est veneno sublatus. Antonius verò anno proximo ejus filios Herodem & Phaselum Tetrarchas Iudææ creavit. Sequenti verò anno Parthi Hierosolyma capiunt, Hircano Pontifici nares atque aures præcidunt, regnumque Antigono tradunt. Phaselus in vinculis manus sibi adfert. Herodes interea Romæ rex creatur. Contigit hoc annis, ex quo Pompejus Hierosolyma ceperat, 23 anno, nempe Mundi 3910. Proximo verò anno Herodes recuperat Galilæam, Ventidius Bassus Parthos vincit, Syriaque ejicit. Biennio post Herodes ope Romanorum (nam legiones aliquot auxilio ei miserat Antonius) Hierosolyma capit ac interficit Antigonum, ultimum ex regibus Asmonæis, qui à Parthis hanc dignitatem acceperat.

Hinc regnavit Herodes annis 36. Quod si annos regni numerare voles non ab Antigono rege interempto, sed ab eo tempore, quo regiam dignitatem Romæ accepit, erunt anni regii imperii . . . . 39.

Quod in Scripturis legimus de infantibus Bethleemiticis, id anno imperii ultimo contigit, hoc est quadragesimo: ante quod tempus biennio natus erat Christus. At vulgaris æra incipit anno post mortuum Herodem. Quæ sententia vera esse non potest, quum certum sit ex Scripturis, Christum fuisse natum ante obitum Herodis. Sed plenius de hoc agemus, quum de Christianorum temporibus dicetur.

Post obitum Herodis Magnus Augustus divisit ejus imperium inter filios, sed ita, ut Herodes Antipas & Philippus singulas acciperent tetrarchias, Archelaus binas.

Sed Archelaus tyrannidis apud Augustum accusatus est, quum Iudæam & Samariam rexisset annos . . 7

Exinde usque ad primum C. Claudii annum Iudæa à Præsidibus (quos inter Pontius Pilatus fuit) regebatur, idque annis 30

Hinc rex fuit Agrippa major, Aristobuli F., Herodis M. nepos, qui & Herodes in Actis dicitur, idque annis - 7

Postea iterum Præsides rexerunt, nempe Cuspius Fœdus, Agrippa Herodes, Tiberius Alexander, Cumanus, Agrippa, Agrippæ regis F., Antonius Felix, Porcius

44

Festus,

Festus, Albinus & ultimus omnium Gestius Florus; —— 44
sub quo destructa est a Tito Hierosolyma, quum Præsides Cæsaris nomine eam rexissent annis —— 16

Ut ab eo tempore, quo Pompeius Hierosolymam cepit, usque ad eandem à Tito captam & deletam, anni sunt —— 132

Nunc vestigia mea legam.

I. A Darii Nothi anno secundo, quo Templum cœpit instaurari, usque ad Darium ab Alexandro devictum, ex quo tempore Judæi sub Græcis esse cœpere —— 92

II. Ab Alexandro usque ad Mattathiam Asmonæum, ex quo tempore Judæi sub Maccabæorum principatu vel regno egere —— —— —— 163

III. A Maccabæis usque ad Hierosolyma à Pompejo capta, ex quo tempore Romani rerum Judaicarum potiti sunt —— —— —— 105

IV. Ab initio Romani imperii usque ad deletam Urbem à Tito —— —— 132

Ut in universo ab instaurato Templo usque ad ejus excidium —— —— 492

Atque hi sunt anni illi, qui signantur septuaginta hebdomadibus Danielis. Nam oportet hic intelligere hebdomades annorum, non dierum, nec unius anni, sed septennii hebdomas capienda more prophetico; ita ut per septuaginta hebdomadas signentur septies septuaginta anni: quæ summa efficit quadringentos & nonaginta annos. Nec alicujus est, quod numerus ante assignatus, hunc excedit biennio toto. Nam ab hebdomadibus istis principium & finis excluditur, hoc est, annus Edicti & Excidii: quomodo anni exactè sunt 490. Vel dicendum, 490. annos terminari tempore eo, quo Judæa imprimis affligi cœpit à Romanis. Tempus autem hoc biennium circiter duravit ante excidium. Sane extremum bellum Judaicum triennium duravit & semestre. Sed extremo biennio imprimis res Judæorum partim bello civili, partim externo, miseræ, afflictæque fuerunt. Quare plane statuendum, hebdomadibus Danielis signari tempus ab Edicto Darii Nothi usque ad excidium Hierosolymorum, vel saltem usque ad biennium, quod proxime antecessit. Scio, esse, qui aliud initium, alium item finem statuant. Sed hos refellit Salvator Christus, qui clare ostendit, loqui, non de extremis Antiochi Epiphanis temporibus, sed de extremo Hierosolymorum Excidio. Sic enim ait Christus Matth. XXIV. 15. *Quando videbitis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Danielem Prophetam, in loco Sancto positam* (*qui legit, animadvertat,*) *tunc qui in Judæa fuerint, ad montes*, &c. & Luc. XX. 20. *Quum videbitis, Hierosolyma cingi ab exercitibus, tunc cognoscite appropinquare vastationem ejus. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes & qui intra eam sunt, excedant, & qui in agris, non ingrediantur in eam. Nam hi sunt dies ultionis, ut* IMPLEANTUR OMNIA, QUÆ SCRIPTA SUNT. Ubi Prophetam Danielem signari, satis liquet, præsertim quum de eadem re loquens Matthæus disertim nominet Danielem. Quin igitur Danielis hebdomades in excidio Hierosolymorum finiantur, dubium non est.

De Imperio Assyriorum, Babyloniorum & Medorum.

QUod in Hebræorum rebus fecimus, idem nunc agemus in Historia aliarum Gentium. Atque ut hinc etiam Historiæ Sacræ aliquid lucis accedat, externa cum Sacris componemus. Auspicabimur verò ab Assyriis & Babyloniis; quorum in terris antiquissimum imperium fuit.

Assyriorum genti initium & nomen dedit Assur, Semi filius, à quo Assure Niniven, principem ejus Gentis urbem, conditam esse Moses testatur Gen. X. 11. Babylonem verò exstruxit Nimrod, filius Chus, nepos Canaan, pronepos Chami, quod ex eodem Mose discimus Gen. X. 10.

Sed non diu duo hæc imperia penes diversos fuere. Primus verò creditur Belus utrumque obtinuisse ac post eum Ninus, à quo iccirco Babylonicam atque Assyriam Monarchiam multi auspicantur. Sed altius Babyloniorum originem repeti debere, nempe ab annis ante 189. Solido argumento adstruere possumus. Nam Ninus regere cœpit anno M. 1905. Unde usque ad devictum ab Alexandro Babylonem (quod accidit M. anno 3619.) Solum anni erunt 1714. quum statuere oporteat annos 1903. Siquidem, ut Simplicius testatur, Callisthenes Philosophus, quum Aristoteles ex eo quæsiisset de antiquitate rerum Chaldaicarum, rescripsit ei, sapientes Chaldæos affirmare, annum eum, quo Babylona Alexander cepisset, esse æræ Babylonicæ 1903. Atqui si retro vestigia legamus, reperiemus, istoc tempus incidere in annum M. 1718. Nempe sexaginta duobus à diluvio annis, anno uno à condita Hebrone; quam ædificari cœpisse annis 1716. ex Josepho discimus. Ex his verò falli liquet virum incomparabilem & alios, qui eum sequuntur, quando eo quod Assur in scripturis dicatur Niniven condidisse & a Græcis eam Ninus struxisse credatur; conjectavit, eundem esse Assurem & Ninum. Nobis verò temporum ratione expensa multis partibus verisimilius videtur, Niniven Nini opus dici, non quia ab ea urbis sint primordia; sed quia quum urbs Assuris, primi Conditoris, temporibus exigua fuerit propter hominum, qui illis temporibus vixere, paucitatem: Ninus postea multum aucto hominum numero eam mirifice ampliarit, ut digna judicaretur, in qua reges Assyriæ sedem imperii collocarent. Planeque habeo persuasum, tum demum Niniven dici cœpisse. Antea urbs Assuris, vel etiam Assyria dici potuit; quandoquidem constat, plurimas regiones à civitate primaria nomen accepisse.

Ante istæc urbis incrementa in ea imperavit Belus [a], sive id proprium nomen regis est, sive cognomen. Dominum enim sonat; quomodo verisimile est, regem à subditis suis vocatum esse. Sed utcunque hoc est, regnare is juxta Africanum cœpit annis post diluvium 194. hoc est anno M. 1850. Ab hoc Babylonicos esse devictos atque ita Assyrium & Babylonicum imperium in unum coaluisse, inque universum regnasse Belum annis 55. idem Africanus auctor est.

Huic anno 1905. successit Ninus, qui omni Asiæ, exceptis Indis, imperavit. Ultimum ei bellum fuit cum Zoroastre, Bactrianorum rege; quem Justinus & alii eundem putant ac Zoroastrem magum. Sed hic demum circa Trojana tempora vixit; ut à quo usque ad expeditionem Xerxis in Græciam sexcentos tantum annos numerat Xantus Lydius, teste Laertio. Tamen vulgarem etiam sententiam sequitur Arnobius lib. I. ubi ait inter Ninum & Zoroastrem non ferro tantum & corporis viribus, sed etiam magicis ac reconditis Chaldæorum disciplinis esse pugnatum. Occisus est Ninus à suis jussu uxoris Semiramidis, quum ab eo postulatum hoc impetrasset, ut sibi imperio cum plenissima regis potestate die uno frui liceret. Imperavit annis 52. teste Africano. Anno 43. imperii Nini natus est Patriarcha Abraham.

Nino successit uxor Semiramis ac regnavit annos 42. teste Africano. Res magnas gessit. Etiam Babylonem muris altissimis, hortis pensilibus atque aliis ornavit atque auxit. Sed portentosæ libidinis fuit. Ubi verò alicujus viri satias eam cepisset, vivum defodere solebat. Tandem, quum filii etiam concubitum petiisset, ab eo est interfecta. Africanus ait, imperasse annis 42.

Post Semiramidem reginam filius ejus Ninyas regnavit annis 38. Imperii annus secundus incidit in annum M. bis millesimum. Sexto imperii anno, hoc est M. anno 2005. denascitur Noachus. Ninyas iste ac successores ejus, imperio acquisito contenti, in luxu vixere.

Quomodo verò successores ejus dicti fuerint & quot annos singuli regnarint, ex Chronicis Eusebii cognosci potest. Trigesimus sextus atque ultimus Assyriorum rex fuit Thorios Concoleros; qui Græcis dictus Sardanapalus, vir muliere mollior: quem Arbaces Medus, prælio superatum eò biennio obsidione adegit, ut se in pyram conjiceret. Atque ita in eo imperium Assyriorum desiit, quum stetisset annis 1360. ut scribunt Diodorus & Justinus. Fuit is annus M. 3077. Quo tempore Judaicum regnum sub Joa rege ex consiliis Joadæ sacerdotis florentissimè regebatur.

Hinc incipit Monarchia Medorum, cujus primus rex Arbaces Medus, is qui Sardanapalum regno evertit. Sunt, qui Belesi, quo adjutore usus fuerat, Babyloniæ regnum putent con-

a Imò potius, post Ninum regnasse videtur.

concessisse. Verum Diodori sententia est, Belesem ab eo factum esse Babyloniæ præfectum; quod verius puto.

Sed post annos centum, viginti sex, quo tempore Jotham in Juda regnabat, occupavit Nabonassar regnum Babyloniæ. Atque ab hoc rege incipit celebris Epocha annorum Nabonassaris, cujus initium est annus M. 3203.

Itaque hæc Astronomica Nabonassaris æra quinquennio incipit post initium æræ conditæ Romæ, quod incidit in annum M. 3198: at triginta annis est posterior initio Olympiadum, quæ incipiunt anno 3174.

Videtur autem non Babyloniæ tantùm, sed etiam Assyriæ regnum à Medis fuisse avulsum. Utcunque hoc est, jam ab eo tempore, quo in Juda regnabat Hiskias & aliquanto etiam ante diversi fuere Assyriæ & Babyloniæ reges; ex quibus illi adversus Israëlis regnum, hi adversus regnum Judaicum feliciter rem gessêre.

Nam, ut de Assyriis primùm dicam, regi Assyriorum Phul tributum pependit Manahem rex Israëlis; ac Teglat-Phalasar, item Assyriorum rex, aliquot Israëlis Tribus abduxit captivas. Post eos nominat scriptura Assyriæ reges Jatep & Tragoa & Salmanassarem; qui Samariam cepit & regnum Israel delevit, decem Tribubus abductis in Assyriam: quod accidit anno M. 3228. quo tempore Judæis imperabat Hiskias. Sed Hiskias divinitus est liberatus, Sannacherib verò, domum reversus, à suis est occisus; eique successit filius Asar-Haddon. Atque hæc de regibus Assyriis: nunc ad Babylonios redeamus.

Quo tempore in Assyria regnabat Sennacherib eo, in Babylonia rexit Mordolempadus, sive, ut in scripturis dicitur, Merodach, filius Beladan. Hujus legatos ad Hiskiam gratulatum venisse, narrat eadem scriptura; estque quinctus à Nabonassare.

Aliquot regibus interfectis successit Naborolassar. Hic regni hæredem reliquit filium suum Nabuchodonosorum, qui Hierosolyma ac regnum Judæ delevit. Post eum regnavit filius Evilmerodach. Huic gener Nerighsoroorus cum filio Balzasare, velut Daniel nominat, qui Beroso dicitur Labor-soachodus. Ultimus fuit Nabonidus, sive Labinetus, ut vocat Herodotus, sive, ut Danieli dicitur, Darius Medus. Superest, de iis dicamus, qui in Medea rexerunt tempore eorum Assyriæ ac Babyloniæ regum, de quibus proxime diximus. Hos inter est Deioces, sive Autilos, qui sextus ab Arbace fuit; eoque tempore in Media imperabat, à quo in Chaldæa rexit Sennacheribi fil. Evilmerodach ac filius ejus Belzasar. Ab hoc Deioce Herodotus rex Medorum pertexit usque ad Cyrum. Septimus verò ab Arbace fuit Phraortes, qui & Artynes. Hic extremis temporibus Manassis cœpit. Octavus fuit Cyaxares, qui Astyrates. Imperare cœpit, quum duodecimus flueret annus Josuæ, regis Judæ. Grave autem bellum gessit cum Aluatte, Lydiæ rege. Nonus atque ultimus fuit Astyages, qui & Apandas, maternus avus Cyri, à quo imperio fuit exutus.

De Imperio Persico.

DEventum ad Imperium Persicum, quod incipit à Cyro, desinit in Dario Codomanno.

I. Sed Cyri initium non uno modo consideratur. Nam in imperio ejus quadruplex initium assignari potest pro quadruplicis imperii tempore. Ea imperii tempora sunt Persicum, Medicum, Babylonicum & Asiaticum.

Primum enim solis imperavit Persis; atque hoc imperium cœpit anno M. 3390. Novennio verò post, nempe anno M. 3999. Astyagem, avum maternum, ultimum Medorum regem, imperio orbavit. Estque hic Cyro initium imperii Medici.

Anno verò imperii XXI. M. 3411. biennio circiter post devictum Nabonidem, sive Darium Medum, Chaldæorum ultimum regem, ipsam regni sedem, Babylonem cepit. Ita Persico Cyri regno post Medicum etiam Babylonicum accessit.

Imperii verò 28, qui M. erat 3418. tunc reliquam Asiam subegerat; atque nunc primum Cyri annum vocat Scriptura, partim quia, ut dixit, is Asiatici imperii primus erat; partim ob nobile illud beneficium, Judæis collatum, quod eo anno captivitate Babylonica dimisit.

Biennio verò post obiit Cyrus, bellum adversus Tomyrim gerens, quum in Asia duobus, in Babylonia undecim, in Media undeviginti, in Persia verò imperasset annis - 30
qui M. annus 3421.

II. Huic successit filius Cambyses, qui paterno imperio Ægyptum adjecit. Imperavit annis . . 7.
Ut obitus incidat in annum M. 3428.

III. Exinde Smerdus Magus cum fratre Patazite imperavit mensibus septem, vel quasi an. . . 1

IV. Magis tyrannide depulsis, quum inter septem regni Proceres, ut is rex crearetur, cujus equus primo hinnitus edidisset, Darius, Hystaspis fil. astu servi sui imperium consecutus. Babylona recepit Zopyri dolo, qui naribus & auribus præcisus ad hostes transfugerat. Sed ab Atheniensibus in Marathoniis campis magna strage affectus fuit. Rexit annos . . . 36
Ut obitus incidat in annum M. 3465.

V. Post eum imperavit filius Xerxes, adversus quem à Græcis pugnatum juxta Thermopylas, ad Artemisium, ad Salaminem, ad Mycalem & ad Erymedontem, ut in Græcorum rebus dicemus. Censet Scaliger, hunc esse Assuerum illum, cujus uxor erat Esther. Imperavit annos 21

Obiit igitur anno M. 3486. In annis verò Xerxis etiam complectimur septem menses, quibus post eum Artabanus rexit.

VI. Post Artabanum imperavit Artaxerxes μακρόχειρ, sive Longimanus, quo modo dictus, quia dextram sinistra longiorem haberet.

Hic, ab Atheniensibus victus, metu amittendæ Cypri Græcis Asiaticis αὐτονομίαν concessit: atque hic Persici cum Græcis belli finis fuit. Rexit annos . . 40
Mortuus anno M. 3526.

Succedit Xerxes fil. Sed juxta Ctesiam vix duobus mensibus imperavit. Post eum imperat Sogdianus; sed solùm sex, vel summum septem mensibus regnavit. Unde & plerique hos duos prætereunt.

VII. Darius Nothus post eos regit; qui anno imperii secundo Judæos permisit, ut Templum instaurarent, ut in rebus Hebræorum dictum. . . . anno imperii sui amisit Ægyptum, quæ huc usque ab anno Cambysis quinto Persis paruerat, annumeratis etiam mensibus, quibus Xerxes minor & Sogdianus rexere. Imperium obtinuit annis 19
Mortuus anno M. 3545.

VIII. Post eum imperat Artaxerxes Μνήμων, sive Memor, Darii & Urisatidis fil. Fratrem minorem habuit Cyrum, cui pater moriens præfecturam civitatum Joniæ, Lydiæque testamento legavit. Est hic Cyrus junior, cujus ἀνάβασιν, sive expeditionem, adversus fratrem Xenophon perscripsit; qui & militavit & familiaris fuit, Cyroque a cohorte regia interfecto Græcorum exercitum per tot nationes, tantaque itinerum spatia ad patriæ terminos magna cum virtutis suæ gloria reduxit. Obiit Artaxerxes anno M. 3588. quum annis rexisset 43

IX. Artaxerxi successit Ochus fil. qui anno imperii decimo Nectanebo, Ægyptiorum rege, pulso recuperavit Ægyptum, anno, ex quo sub indigenis regibus fuerat, 64. Atque eo tempore Ægyptus paruit Persis, usque dum & illa & universum imperium Persicum in Alexandri venit potestatem. Idem Judæos, qui paulo post captivitatem Zedekiæ in Ægyptum transfugerant, in Hircaniam, in loca Caspio mari vicina, abduxit, ut ex Eusebio constat. Occisus est per Medicum à Bagoa Eunucho, militum præfecto. Nec ipse solum, sed liberi universi uno Arsane excepto. Factum id anno M. 3611. quum annis imperasset 23

X. Successit hujus filius Arsames, sive Arses, cui Bagoas pepercerat. Sed quum is de Bagoa supplicium sumere cogitaret ob patrem & fratres interemptos, ipse

etiam ab eodem cum liberis suis sublatus anno M. 3614. 220
quum imperasset annis 3

XI. Arsâme etiam occiso Darius Codomannus à Bagoa est constitutus; quem & ipse veneno tollere cogitabat. Sed rege id animadvertente coactus est & ipse Bagoas venenum bibere; atque ita tandem post reges duos & tot regios liberos occisos periit. Hic, tribus magnis præliis ab Alexandro M. devictus, imperium Persicum amisit, quum imperasset annis 6
anno M. 3620. ———

Ut Imperium Persicum annis steterit . . . 229

De Rebus Græcorum ab Inacho usque ad excidium Trojæ.

POstquam ad Alexandri tempora devenimus, exspectet fortasse aliquis, ut hinc exorsi ea porro exponamus, quæ ad Alexandrum & ejus successores pertinent. Sed est hæc minima portio rerum Græcanicarum: quas ut integrè exponamus, ab ipsis Gentis incunabulis ordiemur.

Nihil verò antiquius est apud Græcos regibus Sicyoniæ. Ea regio est Peloponnesi, quæ antea Ægialea dicebatur ab Ægialeo, primo rege suo; uti postea à quarto rege Ape Apio est vocata. Imperare verò Ægialeus cœpit regnante in Assyria Belo, ducentis prope post diluvium annis. Sed regum Sycioniorum nihil ad nos præter nomina pervenit, quæ qui scire volet, Pausaniam adeat, vel Eusebium, qui ea ex Africano refert.

Ducentis & quadraginta annis recentius est imperium Argivorum; à quo res Græcanicas pertexemus usque ad illud tempus, quo, quæ antea fuerant sub Græcorum potestate, universà cesserunt Romanis. Omne hoc tempus triplici annorum intervallo continetur.

Primum est ab initio regni Argivi usque ad initium belli Persici, quo bello Græci præcipuè inclaruere.

Alterum est ab ejus belli initio usque ad initium monarchiæ Græcorum.

Tertium est ab eo usque ad devictam ab Augusto Cleopatram; in qua desiit imperium Alexandri & successorum ejus.

Primam partem similiter in tres alias dividemus.

Una est ab Inachio usque ad excidium Trojæ.

Altera est ab excidio Trojæ usque ad Olympiades.

Tertia est ab initio Olympiadum usque ad bellum Persicum.

Primum spatium continet reges omnes Argivos, Mucænarum verò usque ad Agamemnona; continet item omnes reges Trojanos: quos sub Græcorum rebus complectimur, quia nihil res Trojanæ illustrius habent bello eo, quo, ut Poëta ait,

Græcia Barbariæ lento collisa duello.

Continet denique res Atheniensium usque ad Menestheum, undecimum regem, qui Theseo successit; item Lacedæmoniorum usque ad Menelaum; cujus conjux, à Paride rapta, belli Trojani causa fuit.

Ac antiquissimum quidem ex iis est Argivorum imperium, cujus initium in annum Abrahami 149. sive Isaaci 49. nam centenarius Isaacum genuit. Proximum antiquitate est regnum Atheniensium, hinc Trojanorum, exinde Lacedæmoniorum. Ex quibus Atheniensium regnum cœpit Mose adolescente, Trojanum Mose in Madian exulante, Spartanum eodem in diserto Israëlitis imperante.

Argivorum regnum condidit Inachus anno M. 2093. qui quintus fuit à nuptiis Isaaci & Rebeccæ. Fuit hic pater Inus, quæ ab eo Inachis dicta. Poëtæ eam fabulantur fuisse Inachi fluvii filiam & à Jove esse vitiatam, inque vaccam conversam & in Ægypto mutatam in Isidem Deam.

Hujus Inachi temporibus in Thessalia regnabat Thessalus, fil. Æmonis, à quo regia ea prius Æmonia dicebatur, uti à Thessalo Thessaliæ nomen accepit. Ejusdem Inachi tempore in Bœotia rexit Ogyges, qui Thebas Bæotias condidit: unde à Poëtis vocantur Ogygiæ. Idem in Attica urbem exstruxit, eamque à filiæ nomine Eleusin dixit. Sub Ogyge Diluvium fuit in Græcia, universali illo sub Noacho quingentis annis recentius juxta Africanum, Deucalioneo autem, quo majus fuit, ducentis & sexaginta tribus annis antiquius. Hoc Diluvium terminat Varroni ἄδηλον atque incipit μυθικόν, sive fabulosum. Sed in constitutione ejus Diluvii non convenit inter eum & Africanum. Nam Varro statuit illud fuisse annis ante Diluvium 800, quum secundùm Africanum Inachus & Ogyges fuerint σύγχρονοι.

Post Inachum rexit ejus fil. Phoroneus anno M. 2141. à quo soror Io, sive Isis, Poëtis Phoronis dicitur. Phoroneus hic Telechines ejecit Sicyone, quæ ab iis, Stephano teste, Telechinia dicebatur. Postea Telechines in Rhodum venere atque ibi condidere urbem Rhodon. Unde & insula ea Telechinis dici cœpit juxta Strabonem.

Phoroneo successit Apis 2203. à quo Peloponnesus dicta est Apia, ut Apollodorus & Plinius scribunt. Phoronei & Niobes filius fuit. Condidit Memphin, urbem Ægypti regiam; ubi à morte cultus fuit sub imagine vivi bovis, quem Apim dicunt, estque idem, qui Osyris ac Serapis. Strabo l. XVII. & Plin. l. VIII. c. XLVI.

Quartus rex fuit Argus, Apis fil. 2238. Ab hoc, ut Augustinus ait in XVIII. de Civ. Dei, dictum est Argos. Intellige autem Argos Peloponnesi, à quo regio Argia & Argolis vocatur. Nam præter hæc Argos decem aliæ fuere urbes ejus nominis, ut monet Eustathius. Imò plures observarunt juniores.

Quintus rex fuit Criasus 2308. biennio antequam Patriarcha Joseph in Ægypto moreretur. Circa hæc tempora Oenotorius ex Arcadia venisse creditur in Italiam; cujus pars maritima à Tarento Pæstum usque ab eo Oenotria dicta est.

Sextus imperat Phorbas	2362	
	2394 qui Mosis erat xx.	Athenis primus rexit Cecrops Ægyptius, cognomento Διφυής, quia Græcam & Ægyptiam linguam nosset. Hic Atticæ incolas in duodecim oppida collegit, Cecropiæ (ita Athenæ primitus dicebantur) regiam constituit, Ἄρειον πάγον instituit, cui nomen à judicio contra Martem.
Septimus Argivorum rex Triopas : : :	2397	
Teucer primus rex Trojanorum, qui inde Teucri dicuntur.	2430	
Octavus Argivorum rex Crotopas. . . .	2443	
	2444	Secundus Athenis imperat Cranaus, à quo Athenienses Cranai dicti. Sub hoc Varro ait fuisse Diluvium Deucalioneum; quod ita dictum, quia Deucalionis, Promethei fil., Thessaliæ regis, terram inundarit. Sed Poëtæ totum orbem inundasse fabulantur. Eusebius sub primo rege Cecrope contigisse ait.
	2453 quo anno	Tertius Atheniensium rex Amphictyon, Deucalionis fil. qui consessum instituit, à se dictum Amphictyonium. Erat id publicum Græciæ concilium;

at

Iſraëlitæ Moſe duce ex Ægypto exierint.

ac è ſeptem Græciæ civitatibus conſtitiſſe, ait Strabo lib. 11.

Nonus Argivorum rex Sthenelas. . . . 2463

2464 Quartus Athenis imperat Erichthonius, Neptuni fil. qui & Erichtheus. Unde Athenas Erichtheas vocat Maro in Ciri.

Sthenela apud Argivos, Erichthonio Athenis imperante, Lacedæmon rex condidit urbem, quam ab eo Lacedæmon, à conjuge ejus Sparta, Eurotæ, qui primus Laconiæ rex fuit, filia, Sparta eſt appellata. Poſt eum regnavit Amyclas, qui Amyclas oppidum condidit. Huic ſucceſſit filius Argalus, Argalo filius Cynortas, Cynortæ filius Oebalus, Oebalo filius Hippocoon & illi alter filius Tyndarus, ſive Tyndareus, qui Herculi σύγχρονος fuit, ut inferius dicemus. Nunc ad Argivorum, Trojanorum & Athenienſium res revertamur.

Anno M.

Dardanus ſecundus rex Trojanorum, qui ab eo Dardanii appellantur. 2471

2474 Decimus rex Argivorum Danaus, à fratre ex Ægypto pulſus. Ab hoc Græci dicti Danai. Quinquaginta ejus filiæ, à patre Danaides, ab avo Belides dictæ, una nocte maritos ſuos interemerant præter Hypermneſtram, quæ maritum Lynceum ſervavit. Hæc propter creditæ apud inferos geſtare dolium pertuſum; unde tantum effluat, quantum infundatur. Vide proverbium dolium Danaïum.

2512 quo tempore Iſraëlitis imperabat primus Judex Othoniel.

Quintus Athenienſium rex Pandion, Erichthonii fil. Hic cum Labdaco, Thebanorum rege, prœlium geſſit, adjutus auxiliis Terei, regis Thraciæ, cui ſe bene geſta filiam Prognen collocavit. Ejuſdem temporibus in Atthicam venere Ceres & Dionyſius. Ac Ceres quidem Proſerpinam filiam quærens, ad Celeum, Eleuſinium regem, divertit, filiumque ejus Triptolemum fruges ſerere docuit. Dionyſius verò Icarium hoſpitem ſuum ſationem vitium. Ac propterea Cereri & Bacho honores inſtituti.

Danao hoc apud Argivos regnante Europa, Agenoris filia, Cadmi ſoror, rapta eſt à Phœnicibus ac nupta Aſterio regi. Cadmus in Græciam venit, litteras Phœnicium intulit, arcem Thebis condidit, quæ Cadmeïa dicta eſt.

Erichthonius, Dardani fil. tertius rex Trojanorum. 2536

Undecimus Argivorum rex Lynceus. . . 2551

2553 Sextus Athenienſium rex Erechtheus, Pandionis fil.

Duodecimus rex Argivorum Abas. . . 2565

Tros, quartus rex Trojanorum. Unde nomen Trojanis. 2582

Abantis, Trois & Erechthei temporibus in Lydia regnat Tantalus, pater Pelopis, avus Atrei, proavus Agamemnonis & Menelai, qui inde Tantalidæ dicuntur. De hoc fabulantur Poëtæ, Diis filium ſuum Pelopem comedendum appoſuiſſe; illis verò averſantibus cibum ſolam Cererem comediſſe humerum, atque ideo Deos eburneum ſubſtituiſſe humerum, Tantalo verò ob facinus iſtoc hanc irrogatam eſſe pœnam, ut perpetua fame ac ſiti apud inferos torqueatur. Inter Troem & Tantalum bellum fuit ob raptum Ganymedis, Trois fil. Idem Tantalus in Græciam venit, Oenomai filiam uxorem duxit ac Chevroneſo à ſe Peloponneſi nomen impoſuit.

Anno M.

Decimus tertius Argivorum rex Prætus, cujus filiæ, Prætides dictæ, in vaccas à Junone converſæ dicuntur. 2589

2603 Septimus Athenienſium rex Cecrops II.

Decimus quartus, idemque ultimus, Argivorum rex Acriſius, pater Danaes & ex ea avus Perſei, qui Prætum oſtenſo Meduſæ, ſeu Gorgus, capite in ſaxum dicitur convertiſſe. Diſco verò idem Perſeus avum ſuum occidit imprudens. 2616

Acriſio interfecto Imperium Argis Mycenas tranſlatum; ubi primus rexit Stheneleus, Perſei ex Andromeda filius. 2637

Quintus Trojanorum rex Ilus, a quo Ilium conditum & nominatum. 2631

2643 Octavus Athenienſium rex Pandion II. Sub quo fanum Eleuſine conditum ab Eumolpo, à quo Sacerdotes ſacra ſunt edocti, quæ ἐλευσίνια iccirco dicuntur, ipſi verò Eumolpidæ ab eo vocati.

Secundus Mycenarum rex Euryſtheus is, qui Herculem perſecutus. 2645

No-

	Anno M.	
	2668	Nonus Athenienſium rex Ægeus, Pandionis fil. Hujus tempore contigit expeditio Argonautarum in Colchidem. Orpheus item & Dædalus floruerunt; item Muſæus, Amphion & Linus Thebanus, Herculis præceptor. Androgeos quoque, Minois fil., Athenis occiſus: unde fabula orta de Minotauro. Extremis quoque ejus temporibus Hercules floruit.
Laomedon, Ili fil. ſextus rex Trojanorum.	2671	
Tertius Mycenarum rex Atreus, Pelopis & Hippodamiæ fil. frater Thyeſtis, pater Agamemnonis & Menelai.	2687	
	2716	Decimus Athenienſium rex Theſeus, qui cives, ſparſim habitantes, unam in urbem collegit. Unde inſtituta μετοικία.
Priamus Septimus rex Trojanorum ſub quo Troja eſt everſa.	2725	
	2745	Undecimus Athenienſium rex Meneſtheus.
Quartus Mycenarum rex Agamemnon, cujus frater Menelaus eodem tempore Spartæ imperabat. Erat is à Lacedæmone rege nonus, ab Oebalo, de quo ſuperius diximus, quartus. Nam poſt Oebalum imperavit filius Hippoconon, poſteaque alter filius Tyndarus, ſive Tyndarius, qui ope Herculis Hippocoontem fratrem regno pepulit. Tyndaro ſucceſſerunt filii Caſtor & Pollux & poſt eos gener Tyndari Menelaus: cujus tempore Ilium eſt expugnatum. Hos reges, uti & eos, quos ante Oebalum rexiſſe diximus, quo minus ad annos certos referremus, impediit, quod, ſinguli quamdiu imperarint, non conſtet. Itaque collectim de iis dicendum fuit.	2752	
	2767 in quem annum incidit Trojæ excidium. Erat is annus III. Judicis Abeſſan, qui Jephthi ſucceſſit in Iſraëlitico imperio.	Duodecimus Athenarum rex Demopheon, fil. Theſei. Hujus primo imperii anno Troja eſt expugnata. Quomodo verò Troja capta ſit & ut Æneas ſibi fuga conſuluerit, non ex Poëtis peti debet, ſed ex Hellanici Troicis: unde hiſtoriam ejus rei excerpſit Dionyſius Halicarnaſſæus lib. I. Antiquit. Rom. Sanè Hellanicum in his ſibi fide dignum viſum, ibidem ait Dionyſius.

A Teucro, primo rege, uſque ad Ilium expugnatum anni ſunt 337. ſive à Dardano ejus ſucceſſore 296.

De rebus Græcorum ab Excidio Trojæ uſque ad initium Olympiadum.

QUinctus Mycenarum rex Ægyſtus, quem Thyeſtes ex filia ſua genuerat. Hic occupavit imperium occiſo Agamemnone; à cujus filio Oreſte ipſe poſtmodum eſt interfectus.	2768 altero à Trojæ excidio anno.	
Sextus Mycenarum rex Oreſtes.	2775	Decimus tertius Athenarum rex Oxyntes, alter Theſei filius.
	2802	
Septimus Mycenarum rex Penthilus, Oreſtis fil.	2803	
	2814	Decimus quartus Athenienſium rex Aphidas.
	2815	Decimus quintus Athenienſium rex Timetes, ultimus Erechtidarum.
Octavus, idemque ultimus, Mycenarum rex Tiſamenus, Penthili frater.	2825	Decimus ſextus Athenienſium rex Melanthus.

Hoc imperante Argis & Mycenis, anno à Trojæ Excidio LXXX. Heraclidæ in Peloponneſum, unde ab Euriſtheo quondam fuerant pulſi, revenerunt. Erant ii Crephontes, Temenus & Ariſtodemus, Ariſtomachi filii, Cleodæi nepotes, Hylli pronepotes, Herculis abnepotes. Hi, Dorienſium auxilio cepere Meſſenem, Argos & Spartam. Ac Crephonti ſorte ceſſit Meſſene, Temeno Argi, Sparta autem ceſſit Ariſtodemi, qui jam obierat, filiis Euryſtheni & Procli, qui ſimul regnarunt; iiſque defunctis unus ex Euryſthenis, alter ex Proclis familia ſucceſſit uſque ad Cleomenem Euryſthenidem, qui alterius familiæ regem veneno necavit, filiumque ſuum ejus in locum ſubſtituit, ut dicemus ad annum 3718. Anno verò qui à Trojæ excidio erat CXIV. ab Heraclidarum reditu in Peloponneſum XXXIV. imperare Athenis cœpit Codrus, decimus ſeptimus, idemque ultimus, Athenienſium rex, qui ſe pro patria in prœlio contra Dores devovit. Quemadmodum verò σύγχρονοι fuere Moſes, Iſraëlitarum Legiſlator, & Cecrops, primus Athenienſium rex; ita etiam ſunt σύγχρονοι Samuel*, ultimus Judicum Iſraëliticorum, & Codrus, ultimus Athenienſium rex: ac quemadmodum apud Iſraëlitas Judicibus reges; ita Athenis regibus ἄρχοντες ſucceſſere, quorum imperium minus, quàm regium erat. Nam rationibus reddendis obnoxii fuerunt. Ac primùm fuerunt ἄρχοντες perpetui, exinde decennales ac denique annui. Perpetuorum Archontium primus fuit Medon, Codri fil. σύγχρονος Sauli, primi Iſraëlitarum regis.

2881

B Secun-

Secundus fuit Acaſtus,
Tertius Archippus,
Quartus Therſippus,
Quintus Phorbas,
Sextus Magacles,
Septimus Diagenetus, (Hujus temporibus Lacedæmone floruit Lucurgus Legiſlator anno M. 3062. quadriennio ab obitu Sardanapali, quinquennio ante conditam Carthaginem.)
Octavus Pheredus,
Nonus Ariphron,
Decimus Theſpieus,
Undecimus Agameſtor,
Duodecimus Æſchylus, qui penultimus fuit Archontium perpetuorum. Hujus temporibus Iphitus inſtituit, ut IV. quoque anno in Elide ludi Olympici celebrarentur. Atque ex eo tempore Olympiadibus numerare Græci cœperunt. Incidit verò initium Olympiadum in M. 3173. quo tempore in Juda regnabat Azarias, ſive Uſſias.

De rebus Græcorum ab initio Olympiadum uſque ad Perſicum Bellum.

Olymp.	Anno		An. M.
I.	I.	Corœbus Elienſis ſtadio vincit. . . .	3174.
VI.	I.	Æſchylo ſucceſſit Alcmæon decimus, tertius ex Archontibus perpetuis. Sed uno tantum anno imperavit. Poſt eum fuere Archontes decennales numero VII.	3195.
VI.	II.	Archon decennalis Charops primus. Hujus anno II. Roma condita eſt juxta Polybium. Secundus Aſimedes; cujus anno primo apud Spartanos inſtituti Ephori ſuadente rege optimo Theopompo. Tertius fuit Clidicus, ſub quo duplicatus ſtadii curſus, Δίαυλον Græci vocant. Quartus fuit Hippomenes, ſub quo mos cœpit, ut nudi in ſtadio currerent, quum antea præcincti eſſent. Primùm id fecit Orſippus, ut eſt in veteri Epigrammate & apud Thucydidæ Scholiaſten. Quintus fuit Leocrates, ſub quo . . . & lucta inſtituta. Ejus temporibus Gyges regere in Lydia cœpit; qui primùm τύραννος dictus fuit, ut eſt apud Clementem Alexandrinum. Sextus fuit Arſander ἄφανδρος. . . Septimus fuit Eryxias; in quo & deſiit familia Medontis, Codri filii, à quo Archontes, qui hactenus imperarunt, Μεδοντίδαι dicti (ut Pauſanias & Heſychius ſunt autores) Regnarunt decennales Archontes annis LXIV. Poſt iſtos demum fuere Archontes annui, ſub quibus imperium Democraticum fuit. Ex his verbis liquet de verbis iſtis Juſtini; *poſt Codrum Athenis nemo regnavit, quod memoria ejus tributum eſt administratio Reſp. annuis Magiſtratibus eſt permiſſa.* Nam conſtat poſt reges primùm decem Perpetuos Archontes, deinde ſeptem Decennales, exinde demum Annuos fuiſſe. Vel hæc incuria librariorum exciderunt ex Juſtino, aut Juſtinus ipſe, dum compendio hiſtoriam adſtringere conatur, mutilam nobis hanc hiſtoriam tradidit.	3196.
XXII.	I.	Primus annuorum ἀρχόντων fuit Creon.	3262.
XXX.	III.	Cypſelus evertit annuum Prytarum magiſtratum, qui circiter annis 200. Corinthis rexerat, eamque poteſtatem in ſe transtulit.	3292.
XXXI.	III.	Zaleucus Legiſlator floret Locris, urbe Magnæ Græciæ in Italia.	3296.
XXXIX.	I.	Draco ἄρχων fert Athenis Leges valde aſperas.	3326.
XLIII.	IV.	Bellum inter Mitylenæos & Athenienſes geſtum ob Sigæum, ducibus hinc Phrinone, inde Pittaco Mitylenæo, uno è ſeptem Sapientibus. Sed Athenienſibus litem adjudicavit Periander, item unus è ſeptem Sapientibus, qui arbiter delectus erat. Erat is tyrannus Corinthio ſucceſſor Cypſeli; nec Corinthi modò, ſed etiam Corcyræ dominabatur, quæ Corinthiorum erat colonia. Aliqui tamen, ut ex Diogene Laërtio diſcimus, putarunt, Periandrum Tyrannum & Sapientem fuiſſe diverſos; ac Neanthes cenſebat, fuiſſe ἀνεψιούς, hoc eſt patrueles aut amitinos.	3345.
XLV.	II.	Clyon, civis Athenienſis, tyrannidem Athenis invadit; ſed à Megacle Alcmæonide & aliis Archontibus ad aras cum ſociis obtruncatus eſt. Unde gravis exorta ſeditio fuit.	3352.
XLVI.	III.	Solon ἄρχων . . . Athenis Leges fert antiquitatis illis Draconis, præterquam quæ de cæde eſſent.	3356.
XLVIII.	I.	Locrenſium 15000. aperto Marte confligentes Crotoniatarum occidunt 100000.	3361.
	II.	Periander moritur; poſt cujus obitum in libertatem ſe vindicarunt Corinthii, eamque retinuere, quamdiu urbs ſtetit.	3362.
L.	I.	Bellum Solone autore Athenienſes cum Megarenſibus gerunt ob Salaminem, ſed infeliciter; quia & Niſæam amiſere. Poſtea tamen Piſiſtratus, dolo uſus, & Salaminem & Niſæam cepit. Ejus rei arbitrio Lacedæmoniis commiſſo, Solon cum Homeri teſtimonio, tum veteri ſepeliendi ritu Salaminem ad Athenienſes pertinere oſtendit.	3370.
LII.	I.	Phalaris Cretenſis tyrannidem invadit Agrigenti.	3378.
LIII.	II.	Piſiſtratus tyrannidem invadit Athenis.	3383.
	III.	Altero poſt anno Solon moritur octogenarius.	3384.

Quin-

Olymp. Anno An. M.

LIV. II. Quinto tyrannidis anno Athenis ejicitur Pisistratus. 3387.

LVI. I. Septimo verò exilii anno redit. 3394.

Eo ipso anno Spartæ statutum fuit, ut è quinque Ephoris unus anno nomen daret, quomodo Athenis ab Archonte, apud Romanos à Consulibus annus nominabatur. Hinc Ephagistæ dicebantur ἐπώνυμοι. Ac primus ἐπώνυμος fuit Chilo unus è septem Sapientibus, qui hocce seculo floruerunt. Hisce temporibus in Magna Græcia floruit Pythagoras.

LVII. II. Quinto anno, ex quo redierat Pisistratus, iterum urbe cessit. 3398.

LVIII. IV. Undecimo rursum rediit ac tyrannidem firmat. Vir cæteroquin præstans fuit ac litterarum quoque & litteratorum amantissimus; quippe qui versus Homeri, antea dissipatos, per Aristarchum Grammaticum collegerit in unum volumen, ita uti nunc leguntur. Primus etiam publicam Athenis erexit Bibliothecam, quæ Cyri, Persarum regis, & Servii Tullii, regis Romanorum fuit.

LXII. III. Polycrates, Samiorum Tyrannus, tam portentosæ felicitatis fuit, ut ipse fortunam, adeo secundam extimescens, quo eam aliquo infortunio temperaret, immanis pretii annulum in mare abjecerit; sed postridie eum in ventre piscis repertum recuperarit. Attamen mors miserabilis vitæ felicitati non respondit. Nam ab Oronte, Satrapa Persico, captus & suspensus fuit. 3420.

LXVI. III. Hipparchus, qui patri suo Pisistrato in tyrannide successerat, in magnis Panathenæis interimitur ab Aristogitone & Hormodio. 3436.

LXIX. II. Tertioque post anno alter filius Hippias, qui cæde fratris exacerbatus, crudelius etiam tyrannidem exercebat, urbe pulsus fuit. Urbe à tyrannide liberata Clistenes & Isagoras de imperio certarunt. Sed Clisthenes, quum populum, qui quatuor tribubus constabat, in decem tribus divisisset & pro cccc Senatoribus Iↄ statuisset, adversarium urbe expulit. Lacedæmonii autem duce rege suo Cleomene reduxere Isagoram; Clisthenem verò & factionem, ejus urbe ejecerunt. Sed qui Clistheni faverant, Cleomenem ipsum cum Isagora arce pepulerunt. Lacedæmonii tum Democratum, alterum regem, cum exercitu in Atticam misere, ut Cleomeni & Clistheni opem ferret. Sed is abalienatis Sociorum animis re infecta domum redire est coactus. 3439.

LXVIII. I. Athenienses bellum gerunt cum Chalcidensibus EubϾ ac Bœotos, qui eos defensum ibant, prœlio vincunt. Bœotis verò se junxerant Æginetæ. Unde originem bellum traxit inter Athenienses & Æginetas; quod vario Marte inter eos mari gestum fuit. 3446.

LXIX. IV. Circa hoc tempus Aristagoras, Milesiorum Tyrannus; socero suo Histiæo instante rebellat adversus Persas. Simul Iones & alii à Persis defecere. 3449.

LXX. II. Athenienses auxilia decernunt Aristagoræ adversus Persas. Lacedæmonii verò Atheniensium invidentes incremento Hippiam reducere conantur; sed adversantibus sociis à proposito desistunt. Hippias, spe dejectus, fugit ad Darium atque impetrat, ut indiceretur Atheniensibus, nisi Hippiam recipiant, bello eos adorturum. 3451.

III. Iones & Athenienses Sardes capiunt atque incendunt. Quod ubi Darius cognovit, tantopere via accensus fuit, ut quendam statueret, qui, quoties ipse cibum caperet, commoneret vindictæ erga Iones & Athenienses, qui Sardes incendissent. Ac primum quidem Histiæum misit, ignarus, eum rebellionis esse autorem. Sed quum is se Aristagoræ, genero suo junxisset, alios duces misit. Hi Miletum ac alias Ionum civitates cepere. Ipse etiam Histiæus, prœlio navali victus, vivus in Persarum manus venit atque ab his in crucem actus est. 3452.

Atque hactenus quidem res Græcorum non ita magnæ fuerunt. Nam ingens illud & memorabile nomen, quod reliquere, adepti fuerunt bello Persico. Ad hoc Darium Histaspidem instigavit Hippias, Athenis ejectus, & una cum eo alii, qui Pisistratidis faverent. Minante verò rege Atheniensibus bellum, nisi Hippiam reciperent, Athenienses cum Ionibus, ut diximus, Sardes accendere; quæ altera & potissima belli Persici causa fuit. Sed aliquot annis cum Ionibus pugnatum fuit; quibus subactis Darius arma in Athenienses convertit.

De temporibus Græcorum, quibus pugnatum cum Dario, Histaspis fil. Xerxe & Artaxerxe Longim.

Alterum rerum Græcanicarum intervallum erat ab initio belli, cum Persis gesti, usque ad devictum ab Alexandro Darium Codomannum, ultimum Persarum regem. In hoc tempore tria spectabimus, primùm Bellum, cum tribus Persarum regibus gestum, Dario Histaspide, Xerxe & Artaxerxe Longim. quod est à victoria Miltiadis usque ad mortem Cimonis, Miltiadis fil.: deinde motus Græciæ intestinos ac præcipue bellum Peloponnesiacum: denique statum Græciæ sub Philippo & Alexandro M. Primo tempore maxime inclaruit Græcorum virtus, altero labefactata est vis Græciæ, tertio plane concidit amissâ libertate.

LXXII. II. Darii Histaspidis præfectus Datis committit cum Atheniensibus prælium in campis Marathoniis; in quo Athenienses vicere duce Miltiade. Hoc in prælio etiam Aristides, cui postea cognomentum Justi datum, fortiter rem gessit. 3459.

LXXV. I. Xerxes, qui Dario successerat, quum Hellespontum ponte junxisset & Atho montem perfodisset, cum classe maxima in Græciam venit. Primùm terra pugnatum ad Thermopylas, ubi Lacedæmonii ccc. cæsi sunt duce Leonida. Post hanc pugnam occupatæ Athenæ, quas Athenienses reliquerant, mulieribus ac pueris Salamina translatis. Hinc mari pugna- 3470.

Olymp. Anno An. M.

gnatum ad Salamina, ubi Atheniensium dux erat Themistocles, Lacedæmoniorum Eurybiades. Victoria penes Græcos fuit. Xerxes, desperare incipiens de victoria, Mardonium quidem in Græcia reliquit cum maxima parte exercitus; ipse verò cum LX milibus in Asiam redire parat. Sed penè omnes fame & pestilentia enecti. Pons etiam Hellesponti jam tempestatibus fractus erat. Ut magnus ille rex, qui cum tantis copiis venerat, parva navicula trajicere sit coactus.

II. Anno proximo à Mardonio captæ Athenæ & exustæ, decimo mense, ex quo eas ceperat Xerxes. Nec multo post pugnatum ad Platæas duce Aristide Atheniensi & Pausania Lacedæmonio, Cleombroti fil., tutore Plistarchi regis, fil. Leonidæ, qui ad Thermopylas ceciderat. Eodem die in Asia ad Mycalen pugnatum duce Leotychida, rege Spartano. Utrobique Persæ magna clade affecti.

III. 3472. Post hanc victoriam Themistoclis opera adversantibus Lacedæmoniis refecti sunt muri Athenarum, qui Persico bello eversi erant.

IV. 3473. Ejusdem Themistoclis consilio Athenienses Piræi portum absolvunt ac eorundem murorum ambitu cum Urbe conjungunt. Etiam classem suam cum Spartanis navibus jungunt & Persas cum Cypro, tum Byzantio expellunt. Aristides auctor est Græcis, ut commune Ærarium constituant & pecunias in Delo reponant. Quantum quisque populus conferre deberet, Aristidis judicio commissum fuit; qui ea in re ita se æquum omnibus gessit, ut exinde Justi cognomen reportaret.

II. 3475. Spartani, quum ferre non possent, Athenienses sibi maris imperium vindicare, deliberant de bello iis inferendo. Sed Sapientiores ab eo consilio avocarunt, dictitantes, tale imperium non convenire suæ urbi, cujus mores eo corrumperentur.

LXXVII. I. 3478. Pausanias, dux Lacedæmonius, proditionis accusatur atque in carcerem compingitur; sed liberatur.

II. 3479. Themistocles, ejusdem criminis reus fit Athenis; sed similiter absolvitur. Ostracismo nihilominus ad quinquennium urbe pellitur. Is exul Argos concedit; ubi eum Pausanias de proditione compellavit. Sed abhorruit à tanto scelere Themistocles; nulli tamen aperuit rem, de qua secum communicaverat Pausanias.

IV. 3480. Proximo anno Cimon & terrestri & navali prœlio ad Eurymedontem, Pamphiliæ fluvium, Persas vincit, decennio post pugnam Salaminiam.

LXXVIII. I. 3481. Anno quarto Archidami, Spartanorum regis, horrendus fuit terræmotus, qui totam pene urbem evertit. Ac periissent longe plures, nisi classicum canente rege cives urbe exissent. Periere interim ad viginti hominum millia.

3482. Dum miserabilis est ea Lacedæmone rerum omnium facies, veteres ejus hostes, item Helotes (ii servi erant publici, agris colendis præfecti) bellum Lacedæmoniis inferunt; quod decennium duravit.

3483. Argivi etiam, Mycæneis infensi; non passi hanc occasionem abire, qua Spartani Mycæneis opem ferre nequirent, urbem Mycænas obsident, capiunt, evertunt. Ita periit nobilis urbs, tot illustrium virorum parens. Spartani interim adversus Messenios pugnant, Ithonem, eorum oppidum obsident. Eo bello Athenienses Cimonem cum exercitu Spartanis auxilio misere. Sed quum urbe potiri statim non possent, Atheniensium auxilia reservatis aliis dimisere. Quæ res malè habuit Athenienses; atque ita effecit, ut fœdus cum Spartanis solverent & loco eorum Argivos, Spartanorum hostes sibi conjungerent contra Thessalos. Cimonem verò, quod Lacedæmoniis nimium favere videretur, in exilium ejecere.

3484. Pausaniam cum rege Persarum de patria prodenda tractare, patefit ex litteris ejus ad Artabazum, quas Argilio adolescentulo dederat perferendas, ac præterea ex confessione propria, quam in Templo Neptuni ignarus, Ephoros ibi se abscondisse, ediderat. In via verò, ut cognovit, rem factam esse palam, confugit in Templum Minervæ: cui obstruendo mater Theano primum lapidem apposuit. Ita fame est enectus. Themistocles verò, qui non detexerat proditionem, à Spartanis ad commune Græciæ Concilium vocatus fuit. Cui quum se committere non auderet, in Epirum fugit ad regem Admetum, regem Molossorum. Sed quum ei bellum minarentur Spartani, nisi Themistoclem eorum in manus traderet, inde fugit in Asiam; ubi à Persarum rege tres accepit civitates, Magnesium, quod frumentum, Myuntem, quæ opsonium (piscibus enim abundabat) & Lanisacum, quod vinum præbebat. Hæc contigere extremis Xerxis temporibus, vel juxta alios, quum jam Artaxerxes imperare cœpisset.

LXXIX. III. 3488. Athenienses pugnant feliciter contra Persas in Ægypto, quæ Persarum jugo pressa ab iis defecerat & Inarum, Psammetychi fil. regem crearat, auxiliaque Atheniensium adversus Persas poposcerat.

IV. 3489. Proximo anno Lacedæmonii Ithamenses plane ex Peloponneso expellunt. Sed eos recepere Athenienses ac Naupactum, quod bello Locris eripuerant, habitandum iis concessere. Ita Naupacti vixere annis 57. nempe usque dum Athenienses victi sunt ad Ægos potamon. Tum enim Naupacto quoque à Lacedæmoniis ejecti ad cognatos suos Rhegium Italiæ, vel Messenam, Siciliæ oppidum concessere. Eodem anno Artaxerxes novam classem ccc. navium instruit in Phœnicia & Cypro; ac militem strenue exerceri jubet, ut Atheniensibus par esse possit.

LXXX. I. 3490. Anno proximo hæc classis in Ægyptum venit ac bene adversus Ægyptios ac Athenienses rem gerit. Ægyptii se dedere coacti. Inarus rex proditione captus & in crucem actus. Cum Atheniensibus ea

ea conditione pax facta, ut rebus salvis quamprimum in patriam redirent.

II. Quum inter Megarenses & Corinthios de limitibus certamen esset, Megarenses à Lacedæmoniis defecere: ab Atheniensibus verò in societatem sunt recepti. Quæ res excitavit bellum inter Athenienses & Corinthios; quibus & Epidaurii juncti erant. Sed Athenienses eos vicerunt: victoriamque persequentes etiam Æginetas maritimo prœlio sunt adorti, ac LXX eorum triremes cepere. Tum Peloponnesii, ut Athenienses ex Ægina reverti compellerent, agrum Megaricum invasere. Sed qui Atheniensium in urbe relicti erant, duce Myronide se Peloponnesiis opposuerunt, eosque vicerunt ac fugarunt. Æginetæ eo redacti, ut naves suas Atheniensibus dederent ac tributum persolverent. 3491.

III. Phocenses bellum inferunt Dorensibus eosque urbibus suis expellunt. Sed Lacedæmonii opem ferunt Dorensibus, domuitionem parantibus; Lacedæmoniis aditum intercludunt Athenienses: sed magno prœlio vincuntur ad Tangram, Bœotiæ flumen. Post hoc prœlium Cimon ab exsilio revocatur suasore Pericle. 3492.

IV. Thebani, quia se contemptui apud Athenienses esse videbant, eo quod bello Persico Xerxi favissent, Spartanis se in clientelam dedunt. Hi Thebas muniunt ac Bœotios cæteros Thebanis subesse jubent. Id Athenienses rati suo præjudicio fieri, Myronide duce Thebanis inferunt bellum, maximis eos damnis mactant, Tangaram & Locros Opuntios vi capiunt; etiam Phocenses & Thessalos subigunt, magnaque cum præda domum redeunt. 3493.

LXXXI. I. Athenienses, duce Tolmide adversus Lacedæmonios profecti, Cephaleniam insulam capiunt, item Zacynthum, aliaque loca; agrum etiam Laconicum vastant. 3494.

II. Anno proximo Pericles similiter populatur agrum Laconicum & Acarnanum, civitates imperio Atheniensium subjicit. 3495.

III. Cimon, quum vires Græciæ doleret ita intestinis bellis imminui ac consumi, suasit & persuasit quinquennale fœdus inter Athenienses & Lacedæmonios. 3496.

LXXXII. III. Idèm, quum sciret, Athenienses suos quiescere non posse, autor fuit, ut arma sumerent adversus Persas. Ita factum, ut Cyprum Athenienses invaderent ac Salamina obsiderent. Hæc quum ex sententia procederent Atheniensibus, tantus Artaxerxem terror invasit, ut promitteret αὐτονομίαν Græcis in Asia civitatibus, dummodo secum pacem inirent Athenienses. Qua de pace dum agitur, obit Cimon in Cypro. Nihilominus anno proximo in eas conditiones utrimque consenserunt. Atque hic est belli finis, quod Græci gessere cum tribus potentissimis Persarum regibus Dario Histaspide, Xerxe & Artaxerxe Longimano. 3500.

De temporibus Græcorum à fine belli Persici usque imperium Philippi, Macedoniæ regis.

Græci, liberati Persarum metu, magis magisque simultatem exercent.

LXXXIII. I. Primi Megarenses ab Atheniensibus ad Lacedæmonios bello deficiunt; ac propterea bellum iis ab Atheniensibus infertur. 3502.

II. Lacedæmonii mox vastant agrum Atticum, magnaque cum præda domum redeunt. Athenienses duce Tolmide bellum inferunt Bœotis, quod superioris cladis causa essent; Chæroneam capiunt. Sed dux Tolmides insidiis capitur & trucidatur; exercitus partim cæditur, partim captivus abducitur. Athenienses, ut redimerent suorum corpora, Bœotorum civitates restituunt, liberasque pronunciant. Etiam Pistonactes, rex Lacedæmoniorum, cum exercitu missus, ut Atticam vastaret; sed quum ad Eleusinem usque pervenisset, ultra progredi voluit. Propterea in exilium missus est, quum imperasset annis 33. 3503.

Eopse anno Athenienses Sybaritarum postulato (qui à Croturnatis urbe sua pulsi erant) mittunt ex civitatibus Græciæ ac Peloponnesi colonos in Italiam, eosque decem navibus deducunt, qui Thurium condidere. Eos inter colonos etiam Herodotus fuit, Historicorum apud Græcos, qui quidem exstent, antiquissimus. Unde liquet, cur scriptor hic Thurius vocetur, quum patria fuerit Halicarnassensis. Thuriis his biennio post Charondas leges dedit; quod iisdem temporibus apud Locrenses fecit Charondas. Uterque Pythagoræ fuisse discipulus perhibetur.

III. Cæterum rebus Atheniensium afflictis ob cladem, qua à Bœotis affecti erant, sociæ civitates ab iis non paucæ ad Lacedæmonios defecerunt. Eas inter erant Euboicæ; sed Pericles, classe in Eubœam missus, insulam eam iterum in Atheniensium potestatem redegit. Mox triginta annorum fœdus initum inter Athenienses & Lacedæmonios. 3504.

LXXXIV. IV. Bellum ortum inter Milesios & Samios. Milesiis opem tulere Athenienses ac Samum expugnarunt duce Pericle. Post obitum Periclis exules Samii Persarum auxilio insulam recuperant. Sed reversus Pericles iterum eam expugnat & ducentis talentis multat. 3509.

LXXXV. II. Epidamnii, seditione laborantes, partem unam ejecerant, quæ Illyriorum ope (ad hos enim confugerat) urbem obsedit; sed obsessi opem Corcyræorum implorant. Illis negligentibus postulant auxilium à Corinthiis; qui urbem obsidione liberant & præsidium imponunt. Hoc in præjudicium suum vergere putarunt Corcyræi, quia Epidamnus non sua minus, quàm Corinthiorum colonia foret. Ergo legatos Corinthum misere, qui poscerent, ut exules reciperentur & causa judicio legitimo decideretur. Sed quum, Corinthii audire eos nollent, conflatum 3511.

Olymp. Anno An. M.

est bellum inter Corinthios & Corcyræos; à quo continuam narrationem auspicatur Thucydides.

LXXXVI. I. Eo in bello Athenienses Corcyræis auxilia mittunt. 3514.

II. Corinthii persuadent Potidæensibus, ut ab Atheniensibus ad se deficiant: sed Athenienses utrosque vincunt & Potidæam obsident.

IV. Meton Astronomus instituit ἐννεαδεκαετηρίδα, hoc est rationem numerandi per annos 19, intra quod spacium luminaria omnia ad eundem redeunt locum. 3515.

LXXXVII. I. Duo millia Corcyræorum, qui Potidææ in præsidio erant, erumpunt, prœliumque cum Atheniensibus committunt. Vincunt eos Athenienses; sed ducem tamen Calliam amittunt, cui subrogatus Phormio. 3518.

II. Incipit bellum Peloponnesiacum, quod & Archidamium dicitur ab Archidamo, rege Spartano. Causa ejus fuit, quod decretum abrogare nollent, quo Megarenses foro & portubus prohibebant. Hoc nomine questi sunt Megarenses apud Lacedæmonios, qui causam eorum susceperunt. Prius tamen legatos misere Athenas. Sed Pericles suasit, ut nequa in re gratificarentur Lacedæmoniis. Accessit illud, quod Athenienses in urbem suam transtulere pecunias, in Delo à Græcis repositas. Ex altera verò parte fœdus rupere Thebani, qui Platæas urbem capere sunt conati, CCC noctu in urbem immissis; sed omnes ii fuere trucidati. Octogesimo die, ex quo hæc Platæis gesta fuere, Archidamus cum exercitu in Atticam venit, agrumque omnem ferro & flamma vastat. At mox Pericles cum classe navigat in Laconicam ac majori etiam damno Lacedæmonios mactat. Præterea iidem Æginetas, quos hujus belli causam esse dicebant, una cum uxoribus & liberis insula ejecere; agros eorum distribuere inter colonos mille, quos eo misere. Æginetæ exules recepti sunt à Spartanis, qui Thyream iis incolendum dederunt. 3519.

III. Anno proximo iterum Archidamus agrum Atticum populatur; eodemque tempore in Attica grassatur horrendum in modum pestilentia, quæ & Peloponnesiorum multos absumpsit. 3520.

Eodem anno Athenienses novum exercitum mittunt Potidæam, qui majori vi urbem adoriantur. Sed quum fortiter Potidæates resisterent, multique Atheniensium fame & cladibus perirent, legatos de pace ad Lacedæmonios misere; sed duras adeò conditiones præscribebant Lacedæmonii, ut Athenienses extrema tentare mallent. Misere Lacedæmonii legatos ad Artaxerxem auxilia Persica postulatum. Sed Athenienses eos in via trucidarunt. Tandem & Potidæates se dedere coacti, quum Athenienses in diutinam hanc obsidionem talentorum plus quàm duo millia absumpsissent. Potidæates cum uxoribus & liberis exire permissi, viri cum veste una & viatico certo, feminæ cum duplici veste. Eorum verò in locum coloni ab Atheniensibus missi.

IV. Pericles obit. Archidamus Platæas obsidet; & quia in longum ducebatur obsidio, murum circa urbem ducit: hinc parte exercitus ibi relicta, reliquam dimittit. Athenienses ad Chalcidem cæduntur. At iidem duce Phormione feliciter classe pugnant contra Corinthios. Spartani Salamina populantur. 3521.

LXXXVIII. I. Archidamus denuo populatur Atticam. Lesbus ab Atheniensibus ad Spartanos deficit. Sed Athenienses ad eam recuperandam misere classem navium XL; ac Mytilenem terra, marique obsedere. 3522.

II. Atheniensibus se dedunt Mitylenæi, Spartanis Platæenses. Sed Platæenses ad unum omnes occiduntur; Mitylenæis solum muri eversi & naves ereptæ. Corcyræ immanis est seditio, in qua sopienda utilem operam navat Nicostratus, Atheniensium dux. 3523.

Leontini Gorgiam Rhetorem mittunt Athenas opem postulatum adversus Syracusanos, a quibus opprimebantur. Athenienses, sperantes, se Siciliam hac occasione subjicere sibi posse, misere eò Lachetem & Chabrium ducem, qui feliciter rem gerunt. Mox cum altera classe misere Sophoclem Poëtam & Eurymedontem, qui Syracusanos eò adegere, ut cum Leontinis pacem facerent.

III. Athenienses pugnant cum Ætolis. Peloponnesii & Ambraciotæ Argos vastant. Sed Argivis venere auxilio Athenienses & Acarnanes; Ambraciotæ penè universi cæduntur. Delus ab Atheniensibus expiatur ad pestilentiam avertendum. Archidamus, Spartanorum rex, moritur, eique succedit Agis. 3524.

IV. Agis, rex Spartanorum, Atticam populatur. Demosthenes, Atheniensium dux, Pylum munit contra Lacedæmonios. Classis Spartanorum vincitur ab Atheniensibus. 3525.

LXXXIX. I. Nicias, Atheniensium dux, vincit Corinthios. Iidem Methonem muniunt. Barisdas, dux Lacedæmoniorum cum alias civitates vincit, tum proditione capit Amphipolim, Atheniensium in Thracia coloniam. Thucydides historicus, qui missus erat cum copiis, ut opem Amphipolitanis ferret, eò quod serius venisset in exilium ejicitur. 3526.

II. Anni unius induciæ fiunt inter Athenienses & Lacedæmonios. Barsidas, ne interim quiesceret, Perdiccæ, Macedoniæ regi, operam promittit adversus Illyrios. Sed Illyriis advenientibus Perdiccas sibi de tuto loco prospiciens Barsidæ exercitum Illyriis objicit; à quibus & cæsus est. Hac propter Barsidas Macedoniam vastat; Perdiccas verò cum Atheniensibus init societatem. 3527.

III. Scione, quæ superiori anno ad Brasidam defecerat, ab Atheniensibus expugnatur, puberes interficiuntur, urbs Platæensibus traditur. Eodem anno Cleon, Atheniensium dux, Toronam recipit. Inde ad Amphipolim pugnat cum Brasida; quo prœlio cecidit uterque dux. Sed Spartanus exercitus victor fuit. 3528.

Post

Olymp. Anno An. M.

IV. Post hoc prœlium fœdus quinquagin- 3529.
ta annorum initur inter Athenienses &
Lacedæmonios. Ea pax quum Græco-
rum aliis esset suspecta, centum annorum
fœdus ineunt Argivi Thebani, Corinthii
& Elienses.

xc. I. Sed non diu durarunt hæc fœdera. 3530.
Nam Spartani non reddebant Athenien-
sibus Amphipolim, quia, ut ajebant,
invitis Thracibus id facere non possent.
Sed & Panactum everterunt, cùm red-
dere oporteret. Iccirco Athenienses red-
dere noluerunt Pylum. Messenios tamen
abduxerunt; sed locum ipsi præsidiis suis
servarunt. Mox etiam Spartani cum Bœo-
tis, exclusis Atheniensibus, fœdus ini-
vere. Athenienses contra in Societatem
adscivere Argivos, Elienses & Manti-
næos. Nam Corinthii, horum socii, ab
eo fœdere desciverant.

II. Argivi invadunt Epidaunos, quibus 3531.
auxilium mittunt Spartani contra fœdus.
Iccirco Athenienses ad Spartanum agrum
vastandum mittunt Messenios & alios
prædones.

III. Anno proximo Spartani invadunt Ar- 3532.
givorum agros, feliciterque rem gerunt.
Initæ hinc induciæ inter Argivos & Lace-
dæmonios; sed Argivi eas rupere Lace-
dæmoniorum suasu. Alia etiam fiebant,
quæ Elienses improbarent, ac propterea
à fœdere recesserunt. Argivi nihilominus
cum Atheniensibus & Mantinæis prœlio
certant adversùs Spartanos: sed vincun-
tur. Ad hæc Epidauni agrum vastant Ar-
givorum. Itaque coacti relinquere Athe-
nienses cumque Lacedæmoniis fœdus
iniere in annos quinquaginta, uti & Man-
tinæi in annos triginta. Athenienses,
quibus hæc displicebant, domum abie-
runt.

IV. Argis seditio excitata de Reip. forma. 3533.
Nam Argivi Oligarchiam amplexi erant
suasu Spartanorum. Sed quum ea Reip.
forma improbaretur Populo, octavum
post mensem eos, qui cum Spartanis fœ-
dus inierant, Urbe expulit & Athenien-
sium auxilium poposcit. Hi per Alcibia-
dem revocant Democratiam & qui con-
tra sentirent Urbe ejiciunt. Exules istos
recepere Spartani ac in Argolide regione
eos cum præsidio collocarunt. Sed Argi-
vi & exules, & præsidium ceciderunt.

xci. I. Athenienses Melum oppugnabant. La- 3534.
cedæmonii populantur Argivos, eorum-
que exules in Orneas, quas præsidio suo
muniunt, collocant. Athenienses, opi-
tulantes Lacedæmoniis, Orneas capiunt
& evertunt.

II. Leontini, à Syracusanis pulsi, iterum 3535.
implorant Atheniensium opem & impe-
trant suadente hoc Alcibiade, frustra dis-
suadente Nicia. Missi duces Nicias, Al-
cibiades & Lamachus. Cæterum paullo
ante profectionem capita statuis Mercurii
erant ablata; dumque severè in eam rem
inquiritur, inter cæteros ejus rei autores
etiam Alcibiades nominatur. Ergo do-
mum revocatur, simul etiam, quod my-
steria enunciasset. Ille sibi metuens è Si-
cilia confugit ad Spartanos, eosque in-
stigavit ad bellum Atheniensibus infe-
rendum, dum altero cum Syracusanis
bello occupantur. Dum hæc molitur
Alcibiades, Athenienses Syracusanos
multis cladibus afficiunt.

III. Lacedæmonii Syracusanis auxilio mit- 3536.
tunt Chrysippum cum exercitu: post
cujus adventum res Atheniensium in Si-
cilia retro abire cœperunt, ita ut Nicias
Atheniensibus scriberet, sine victoriæ
spe bellum hoc geri; ac peteret, ut do-
mum revocaretur. Sed Athenienses ma-
jora ei auxilia decernunt. Cecidit eo anno
Lamachus.

IV. Spartani autore Alcibiade commu- 3537.
niunt Deceliam, quæ Athenis aberat sta-
diis cxx atque inde maximis damnis
Athenienses afficiunt. Etiam post varia
prælia ingenti ad Syracusas clade afficiun-
tur, ducibus Eurymedonte, Demosthe-
ne, Nicia: ex quibus Eurymedon prœ-
lio navali periit, Demosthenes & Nicias
terra capti, posteaque occisi. Militum
verò bona pars in latomias missa est. A-
theniensibus hac clade affectis plerique
omnes ab iis defecere.

xcii. I. Sed magna ex parte eos iterum in po- 3538.
testatem redigunt Athenienses. Darius
Nothus Tissaphernem cum classe ad
Spartanos mittit, ut eos adversus Athe-
nienses juvet. Spartani mox deliberant de
Alcibiade tollendo. Sed Agidis regis uxor,
quam adulterio cognoverat, horribilis
illius secreti ei indicium facit. Ergo fugit
ad Persarum regem atque ut tum regi se
probet, tum Atheniensibus suis bene
consulat, subdolè suadet, ut ne largos
adeo sumptus in hoc bello facere velit;
satius enim esse, ut suo imprimis succo
Græcos vivere atque hoc bellum gerere
sinat: ita enim magis alteri vires eorum
posse; cæteroquin periculum esse, ut ne
pars victrix postea adversus Persas insur-
gat. Præterea occultè per amicos hoc agit,
ut restitui in patriam possit.

II. Dercylidas, Lacedæmoniorum Dux, 3539.
Abydum & Lamascum capit: sed La-
mascum Athenienses mox recipiunt. A-
thenienses hoc anno (nisi potius superio-
ri) Remp. immutant ac quadringentos
eligunt, qui Remp. regant. Non multo
post Atheniensium classis in Eubœa vin-
citur. Unde tumultus Athenis oritur.
Quadringenti Theramene autore se ma-
gistratu abdicant. Seditio oritur in Pelo-
ponnesio exercitu, quod Tissaphernes,
Darii præfectus, malignius solito stipen-
dia persolveret; quod Alcibiade, ut dixi-
mus, suasore fiebat. Nec minus tumul-
tuati Athenienses ob stipendia non perso-
luta: sed ab Alcibiade sedantur. Thra-
syllus & Thrasybulus designantur Athe-
niensium Duces. Alcibiadi Theramene
duce in patriam redeundi potestas facta.

III. Thrasyllus, Thrasybulus & Alcibia- 3540.
des navali prælio Mindarum, Lacedæ-
moniorum ducem, vincunt ad Abydum.
Hinc vastant eos, qui ab Atheniensibus
desciverant. Alcibiades dolo à Tissapher-
ne capitur; sed trigesimo post die fuga
elabitur.

IV. Athenienses ducibus Thrasybulo & 3541.
Alcibiade Mindarum vincunt ad Cizy-
cum,

Olymp. Anno — An. M. | Olymp. Anno — An. M.

cum, Ducem trucidant, classe tota potiuntur ac Spartanos pacem petentes, audire nolunt. Agis, rex Spartanus, exercitum ad Athenas admovet; sed a Thrasyllo fortiter repellitur. Megarenses Nisæam eripiunt Atheniensibus: sed Athenienses eos Leotrophide & Timarcho ducibus ingenti prælio vincunt ac prope delent. Nec Lacedæmonios, pacem poscentes, audire volunt. Etiam altero exercitu in Hellesponto prædantur, inque Thracia; ubi & multas urbes, easque inter Byzantium, sed proditione, capiunt, ad Chalcedonem quoque pugnant; ubi Hippocrates, dux Lacedæmonius, in pugna cecidit. At in Peloponneso potiuntur Lacedæmonii Pylo annis quindecim, ex quo eam munierat Demosthenes, Atheniensium Dux.

XCIII. I. Alcibiades rebus fortiter gestis gloriosè in patriam redit. Lacedæmonii eligunt ducem Lysandrum, qui cum Cyro, Darii Nothi fil., societatem init. Idem Alcibiade absente pugnat cum Legato ejus Antiocho, cui in mandatis dederat Alcibiades, nequid rei gereret se absente. Sed ille, impatiens imperii, conflixit cum Lysandro ac XXII. naves amisit. Agis, rex Spartanus, exercitum ad muros admovet: sed repellitur à senibus, pueris & Attico equitatu. Alcibiades Cumæos populatur prætet jus, qui eum, ut poterant, repulerunt ac apud Athenienses accusarunt. Hi, quum ab aliis quoque incusaretur, Alcibiadem imperio privatunt. Quare exulatum se in prædia sua, quæ in Thracia habebat, recepit. Vixit circa hæc tempora Polydamas, vir tanti roboris, ut, si Pausaniæ in Eliac. credimus, solus currum, equos auriga incitante, sustineret. Sed dum fiducia roboris speluncam etiam concidentem manu se sustinere posse sperat, ab ea obruitur. 3542.

II. Conon, Atheniensium dux, navibus aliquot, sed vacuis, amissis, fugit Mitylenen; ubi hyeme tota à Callicratide, Spartanorum navarcho, obsidetur. 3543.

III. Athenienses mittunt Diomedontem cum decem navibus, ut Cononem obsidione liberet; sed is decem naves amittit. Ergo mox mittunt naves C, ut in universum essent CL. Hinc ad Arginusas aperto Marte pugnant cum Callicratide ac LXXV. ex ejus navibus perdunt, ex suis XXV. amittunt. Interemptus hoc prœlio Callicratides ac Conon obsidione liberatus. Eos, qui cecidissent, sepelire non potuere ob tempestates. Propterea Athenienses aliquos duces occiderunt, eosque inter Thrasyllum. Sed Conon absolutus, Aristogenes & Protomachus fuga sibi consuluere. Sed quum Populum sumpti supplicii postea pœniteret, eadem pœna affecere judicem & accusatores Ducum suorum. 3544.

IV. Lysander Thasum, Cariæ urbem, capit & evertit. Lampsacum item in ejus potestatem venit. Postea cum Atheniensibus in Hellesponto confligit ad Ægos Potamos & eos superat. Conon effugit & quum Athenas redire non auderet, contulit sese ad Evagoram, Cypri regem. Cæteri Atheniensium Duces capti & interempti uno excepto Adimanto. Agis & Pausanias, reges Lacedæmonii, Atticam populantur. Lysander Piræum obsidet. 3545.

XCIV. I. Athenienses fame & pestilentia adorti pacem à Lacedæmoniis poscunt per Theramenem & alios Legatos: sed non aliis conditionibus impetrant, quam ut longos muros & Piræum deturbent; naves universas præter duodecim tradant, exules restituant & eosdem ac Lacedæmonii amicos ac hostes habeant. Muri ad cantum tibiarum diruti sunt. Idem Lysander triginta Viros legit, qui Athenis præessent; sed sua abusi potentia tyrannidem exercuerunt, interque alios etiam collegam suum Theramenem occiderunt, quia actionibus suis adversaretur. Alcibiadem quoque, quod metuerent, ne occasione aliqua dominatum hunc disturbaret, per Pharnabazum, Persicum præfectum, interfici curarunt. 3546.

IV. Thrasybulus Athenienses exules colligit, Piræum occupat, in pugna cum Tyrannis occidit Critiam: inde cives se Thrasybulo jungunt, qui veterem Reip. formam restituit & ἀμνηστίαν sancit. In eundem annum incidit Cyri junioris expeditio adversus Artaxerxem fratrem. Habuit Cyrus Asiaticorum militum septuaginta millia. Eo in bello cecidit Cyrus. Græci duces fraudulenter interempti à Tissapherne. Milites Xenophontis consilio alios sibi duces elegere ac per immensa itinerum spatia in Ioniam redierunt, quum annum abfuissent & menses tres. Ex ccIↄↄ desiderati cIↄ & cc. Tissaphernes mittitur ab Artaxerxe, ut in Asia eas recuperet civitates, quas Cyrus fecerat suas. Illæ Spartanorum auxilium implorant; qui mittunt Tymbronem ducem cum equitibus iis, qui antea fuerant triginta Tyrannorum Athenis. His se junxere postea milites, qui Xenophonte duce ex Persia redierunt. Exercitu eo firmatus multas Tissapherni civitates eripit. 3549.

XCV. I. Tymbroni successor à Spartanis mittitur Dercyllidas, cui à solertia Sysiphi nomen datum est. Hic amicitiam simulans cum Tissapherne bellum infert Pharnabazo, multaque oppida in Asia capit. Sed Spartam reversus quum accusaretur, quod militibus potestatem fecisset populandi Sociorum agros, in exilium est ejectus. 3550.

II. Anno proximo (quo ipso Athenis Socrates cicutam bibere coactus) Dercyllidæ denuo offertur imperium, jubeturque Chersonesios adversus Thracum incursiones defendere. Pharnabazus & Tissaphernes, quum viderent Lacedæmoniorum res ac gloriam indies crescere, autores sunt Artaxerxi, ut classem adversus eos instauret, eique Cononem Atheniensem præficiat. 3551.

III. Spartani Eleos bello petunt, quod ad ludos non admitterentur, imò & multam irrogassent. Terras eorum vastat rex Agis: & quum is Spartam magna cum 3552.

Olymp.	Anno		An. M.
		cum præda rediret, Lysippum mittit, qui sequentem autumnum & hyemem Elienses populatus est.	
	IV.	Elei ad Spartanos misere Legatos petitum pacem, quam non alia conditione impetrarunt, quàm si muros everterent, finitimis non imperarent, Spartanos ad ludos Olympicos admitterent & multam remitterent. Eopse anno moritur Agis, cui in regno pro Leotychide, quem Agis suum esse filium negabat, succedit frater Agidis Agesilaus.	3553.
XCVI.	I.	Conon Atheniensis sæpius militari seditione vexatur, quod stipendia maligne solverentur; ad Persarum regem se confert ac, quamvis eum non adoraret, admissus tamen fuit; pecuniisque abundè instructus fortiter rem gerit adversus Agesilaum.	3554.
	II.	Agesilaus vincit Persarum equitatum & castris potitur. Quæ clades quum Tissapherni duci imputaretur, caput ei præcisum, successorque à rege datus Tithraustes. Cum hoc Agesilaus triginta talentis inducias paciscitur: hinc in Phrygiam, Pharnabazi regionem transit. Spartanorum gloriæ invidentes Græci bellum iis intulere. Fuere illi Bœoti, Athenienses, Corinthii & Argivi. Hi cladibus cogunt Spartanos, ut Agesilaum ex Asia revocent.	3555.
	III.	Conon bello navali ad Cnidum pugnat cum Pisandro, affine Agesilai, qui & eum classi præfecerat, etsi belli non admodum peritus esset. Cecidit eo Pisander ac periere naves Spartanorum L. Hinc ab Spartanis defecere sociorum multi. Conon post eam victoriam profectus est Corinthum ac cum iis pactus fuit.	3556.
	IV.	Pharnabazus cum Conone vastabat Laconicam. Inde Conon Corinthiis & Thebanis juvantibus Athenarum muros instaurat. Seditio excitatur Corinthi, in qua pars una Atheniensium, altera Spartanorum auxilia implorat. Ab illis Iphicrates missus, ab his Agesilaus. Sed Iphicrates ab Agesilao vincitur.	3557.
XCVII.	I.	Anno proximo multis in locis feliciter Athenienses & socii pugnant. Argivi Corinthum occupant. Iphicrates, quum agrum Corinthium occupare vellet, à populo prohibetur. Ergo imperium deponit. Successor ei missus Chabrias. Spartani Antalcidam mittunt ad Teribazum, Persicum in Asia præfectum, quem docet, quanti periculi sit, quod Athenæ instaurentur. Teribazus ad Artaxerxem proficiscitur, ut consulat, quid facto opus sit. Teribazo successor mittitur Strihas, qui Atheniensibus favens oppugnat Lacedæmonios.	3558.
	II.	Euagoras, Cypri antea rex, consilia agitat de recuperando Regno. Sed præsentiscens id Artaxerxes exercitum adversus eum conscribit.	3559.
	III.	Thrasylibus Atheniensis ad Hellespontum urbes capit, Spartanos cum duce cædit. Sed ab Aspendiis noctu obrutus interficitur. Iphicrates, adversus Anaxibium Spartanum missus, ex insidiis eum capit & obtruncat.	3560.
XCVIII.	II.	Antalcidas, qui cum Teribazo hactenus fuerat apud Artaxerxem, redit cum istiusmodi pacis forma: Rex Artaxerxes æquum censet esse, ut urbes in Asia cum insulis Clazomeniis & Cypro sibi pareant. Cætera Græci nominis oppida parva, magna sui juris sunto. Lemnus, Imbrus, Scyrus excipiuntor, quas, ut olim, ita nunc etiam Athenienses obtinento. Hanc partem quicunque rejecerit, iis equidem bellum una cum approbantibus eam mari, terra pecunia, classe inferam. Hanc pacem, quæ Antalcidæ dici solet, etiam Athenienses, Bœoti & Argivi comprobarunt. Ancipites hærebant Thebani ac Corinthii. Iis metum tantum injecerunt Spartani, ut & ipsi in eam jurarent.	3563.
	III.	Euagoras, Cypri rex, exercitum comparat ccclɔɔɔ ccclɔɔɔ ccclɔɔɔ ac navium ccc ac adjutus ab rege Ægypti, Tyriis & aliis Persarum regi bellum infert. Sed vincitur ac Salamine obsidetur.	3564.
	IV.	Anno proximo quum obsidium diutius ferre non posset, urbem dedit hac conditione, ut rex quidem Cypri permaneat, sed subsit imperio Persarum, eique tributum pendat. Eodem anno Mantinæi se dedunt Spartano regi, à quo jussi ex urbe discedere, inque vicis habitare. Spartani auxilium promittunt Amyntæ, Macedoniæ regi, adversus Olynthios.	3565.
XCIX.	III.	Spartani exercitu eo, qui contra Olynthios missus dicebatur, occulta fraude capiunt Cadmæam, arcem Thebanam; quo nomine male audiunt apud Græcos, quippe qui undique ostenderent, se fœdere neglecto Græciæ principatum affectare.	3568.
C.	I.	Agesiopolis, quum multum agros vexasset Olynthios, moritur XV. anno imperii. Ei succedit Cleombrotus frater.	3570.
	II.	Olynthii sese Spartanis dedunt ea conditione, ut eosdem & amicos & inimicos haberent. Etiam Phliasii post diuturnum obsidium se dedunt Spartanis, qui exulibus reductis potestatem fecerunt occidendi ex obsessis, quos vellent. Pelopidas quoque armis recuperat Cadmæam.	3571.
	III.	Civitates Græciæ conspirant adversus Lacedæmonios.	3572.
CI.	I.	Chabrias, dux Atheniensis, prælio navali inter Naxum & Parum superat Pollem, Spartanorum ducem. Quod Athenienses iterum animavit & Chabriæ gloriosum nomen fecit.	3574.
	II.	Chabrias Abderitas defendit fortiter adversus Triballos; sed non multo post ex insidiis periit. Ei successit Timotheus, Cononis fil., qui Spartanos ad Leucadem classe vincit. Artaxerxes, quum indigeret milite Græco adversus Ægyptios, legatum in Græciam misit, quo suasit, ut omnes civitates libertate sua absque præsidio fruerentur. Ea pax recepta ab omnibus, præterquam Thebanis, qui imperio in Bœotiæ oppida privari nolebant. Eodem anno Thessalorum imperator creatus fuit Jason Pheræus.	3575.
	III.	Pharnabazus & Iphicrates, cum exercitu ab Artaxerxe minore missi adversus	3576.

Olymp. Anno An. M.

Ægyptios. Euagoras in Cypro occiditur insidiis Nicoclis, qui ei successit.

IV. Thebani ex insidiis Plateas & Thespias occupant. Iidem Phocenses etiam invadunt, qui bello adversus Xerxem optimè de tota meriti erant Græcia. Propterea à Societate recedunt Athenienses. 3577.

CII. I. Helice & Buza, Achaiæ civitates, terræ motu absorbentur. 3578.

II. Pax inter Græciæ civitates iterum per Artaxerxem reparatur. Sed uti ante, ita nunc Thebani eam detrectant. Iccirco Spartani iis bellum indicunt. Habebat eo tempore exercitum suum in Phocide Cleombrotus, Spartanorum rex, qui auctis copiis Bœotiam invadit. Sed eum ad Leuctra memorabili victoria superat Epaminondas. Jason Pheræus cum auxilio Thessalico supervenit ac auctor Thebanis fuit, ut ne vehementius agendo ad desperationem adigerent Spartanos; ac Spartanis item persuasit, ut induciis pactis domum abirent. Mantinæi, quia civitates omnes sui juris essent, muros suos instaurant, quos Spartani everterant; ac propterea bello à Spartiatis petuntur. 3579.

III. Epaminondas & Pelopidas mittuntur in Peloponnesum ac bene rem gerunt. Sed quatuor menses diutius imperant, quam in mandatis habebant. Propterea, ubi reversi, capitis postulantur. Nec recusarunt supplicium, modò inscriberetur sepulchro causa damnationis, quod, ut Thebanos Græciæ principes facerent, exercitum quatuor mensibus diutius detinuerint. Quo audito sunt absoluti. Epaminondas in ea expeditione autor fuit Arcadibus, ut conderent Megalopolin, quæ Arcadici principatus caput foret. Eadem expeditione Messenios, qui ante annos CCXCVIII à Peloponnesiis erant expulsi & ex eo tempore partim Naupacti, partim Messenæ, Siciliæ civitate, à se condita, habitarant; in patriam veterem revocat, ubi Messenem condunt. Quo in opere ne à Spartanis impedirentur, præsidium ibi reliquit Epaminondas, usque dum urbem absolvissent. Spartani, necessitate hac adacti, ab Atheniensibus opem poscunt; qui Iphicratem promittunt. Sed ob moram diutinam inutilis fuit. Jason Pheræus interficitur à septem adolescentibus. Succedit ei Polyphron fil., qui fratrem Polydoron interfecit, tanquam paternæ cædis conscium. Agesipolis, rex Spartanus obit, quum annum unum imperasset. Succedit Cleomenes. 3580.

IV. Artaxerxes iterum mandata de pace mittit in Græciam; quam Thebani rursum detrectant. Ergo Spartanis auxilia mittit, ut Thebanos bello cogant. Polyphron, Thessaliæ tyrannus, interimitur à fratre Alexandro Pheræo. 3581.

CIII. I. Pelopidas capitur ab Alexandro Pheræo. 3582.

II. Thebani exercitum duce Epaminonda mittunt in Thessaliam ac cogunt, ut Pelopidam reddat. 3583.

III. Chares, dux Atheniensium, compescit Argivos & Arcades, Phliasiorum fines vastantes. 3584.

Olymp. Anno An. M.

CIV. I. Epaminonda autore Thebani maris imperium sibi vindicant invitis Atheniensibus. 3586.

Pelopidas vincit Alexandrum Pheræum; ipse tamen bello eo cecidit. Alexander cogitur omnia Thessaliæ oppida tradere; suisque Pheræus contentus esse.

II. Epaminondas prœlium ad Mantineam committit cum Agesilao, rege Spartano ac post diutinam pugnam tandem vincit: sed ipse perit vulnere, quod telo fecerat Gryllus, Xenophontis historici fil.; qui & ipse interemptus. Omnes verò Græcorum civitates, belli malis lassati, pacem faciunt. Athenienses reditus publicos, qui bello impendi solent, destinant ludis. 3587.

IV. Agesilaus, quum Tachum, Nectanebi patrem, Ægyptium regem, restituisset, domum revertens in itinere moritur, eique succedit fil. Archidamus. Chares, Atheniensium dux, missus adversus Alexandrum Pheræum, multos socios injuriis afficit, eoque in causa est, cur male audiant Athenienses. 3589.

CV. I. Perdiccas, Macedoniæ rex, cum Illyriis pugnans, ingenti prœlio vincitur; eique succedit Philippus frater, Alexandri M. pater: qui Athenienses, ne Argæum regem Macedoniæ facerent, Amphipoli cedit; Pæonas & Illyrios, ne bellum inferre pergant, muneribus sibi devincit. Hinc Argæum, Atheniensium ope destitutum, vincit. Eodem anno Alexander Pheræus occisus consilio uxoris; cui Tisiphonius succedit. Mortuus item Xenophon historicus. 3590.

II. Philippus Illyrios devincit, omniaque Macedoniæ oppida recuperat. 3591.

III. Dionysius, Siciliæ Tyrannus, consilia agitat de Dione tollendo, novercæ suæ fratre, qui iccirco Corinthum fugit. Plato conatur Dionysio persuadere, ut Dionem revocet: sed hoc effecit, ut qui à Dionysio antea amabatur & magni fiebat, gratia ejus excideret. Atheniensium socii deficiunt; adversus quos missi Chabrias & Chares, qui dum Chios obsident, Chares in bello cecidit. Philippus Amphipolim Atheniensibus eripit, Potidæam etiam expugnat, Crenidas auget & à se Philippos vocat, aurifodinas structuris reddit multis partibus fæcundiores. Unde quotannis CIↃ amplius talenta percipit; eoque ex auro Philippicos cudit. 3592.

IV. Dionysius insula à Dione ejicitur. Tisiphonius item, Pheræorum tyrannus, quum in Thessalos tyrannidem exerceret, occasionem præbet advocandi Philippum, qui eum cum fratre devincit & benignè cum Thessalis agit. Quo factum, ut Thessalis semper sit in bello sociis & adjutoribus usus; ut & postea Alexander M. 3593.

CVI. I. Thebani, rerum potientes, accusant in Concilio Amphictyonio tum Spartanos, quod pacis tempore Cadmæam cepissent, tum Phocenses, quod agrum Thebanum populati essent. In Concilio hoc ex Thebanorum sententia judicium fer- 3594.

Olymp.	Anno		An. M.
		fertur ac tanta iis mulcta imponitur, ut solvendo non essent. Phocenses, in desperationem acti, belli aleam subire statuunt. Atque hæc origo fuit belli sacri. Iphicrates, Timotheus, Chares ab Atheniensibus missi adversus socios, qui defecerant. Philippus vincit Thraciæ, Pæoniæ & Illyrici reges, qui adversus eum conspirarant.	
	II.	Philomelus, Phocensium dux, Delphos abit, templa occupat, Amphictyonum decreta exscindit e columnis. Atheniensibus & Spartanis persuadet, ut se juvent. Thebani contra & Locrenses bellum adversus eos decernunt pro Deo.	3595.
	III.	Philomelus cogitur donaria templi Delphici convertere in usum belli adversus Thebanos. Ac primùm vicere Phocenses; hinc Thebani: in quorum manum ne veniret Philomelus, de saxo præcipitem se dedit, eique successit Onomarchus.	3596.
	IV.	Lycophron, Pheræorum tyrannus, adversus Philippum pugnaturus, Phocensium auxilia advocat: sed vincitur. Mox Onomarchus ipse auxilio venit ac Philippum bis acie vincit.	3597.
CVII.	I.	Philippus prœlium committit cum Lycophrone & Onomarcho, eosque Thessalo milite vincit. Captus Onomarchus & suspensus. CIↃCIↃCIↃ militum mari mersa. Onomarcho surrogatur frater Phayllus. Exin Philippus Pheras obsidet & capit. Tyrannus se confert ad Phayllum, qui & Atheniensium auxilia habebat & Spartanorum & Achæorum. Iis instructus Bœotiam ingreditur & urbes aliquot capit ac vastat. Sed mox tabe consumptus periit; cui succedit fil. Onomarchi Phalæcus.	3598.
	II.	Phalæcus Cheroneam occupat; sed mox amittit. Ea recuperata Bœotia Phocidem vastant.	3599.
CVIII.	IV.	Phocenses & Thebani auxilia externa implorant, illi Lacedæmoniorum; hi Philippi. Quo cum valido Thessalorum exercitu adventante Phalæcus, quia se imparem videret, paciscitur cum Philippo hac conditione, ut sibi cum suis militibus, qui vellent (secuti IIICCIↃↃ) abire quolubet liceret. Phocensibus relictis mulcta hæc imposita, ut quotannis LX talenta Apollini Delphico persolverent, usque dum restituissent, quod Delphico Apollini erat ablatum. Item ut suffragium amitterent ac eorum loco Philippus bina suffragia haberet in Concilio Amphictyonico & Pythicos ludos exhiberet. Ita sacro bello impositus finis, quum durasset sexennium.	3605.
		Timoleon Corintho cum navibus aliquot in Italiam proficiscitur, fortiterque rem gerit adversus Carthaginienses. In Sicilia Syracusas vincit, aliaque Dionysio eripit.	
CIX.	II.	Timoleon Dionysium tyrannum Sicilia penitus expellit; qui Corinthum abit atque ibi litteras docet. Philippus, quum alios armis subegisset, alios auro corrupisset, terrori erat omni Græciæ. Athenienses soli pristinam libertatem tueri volebant. Ergo Philippus, belli causam quærens, Elateam iis eripit. Mox Athenienses Thebanorum auxilia advocant ac ducibus Charete & Philocle, licet longè impares, cum Philippo confligunt ad Chæroneam: sed vincuntur. Eo prœlio concidit libertas Græciæ ac principatus ejus ad Philippum devenit.	3608.

De temporibus Græcorum post ereptam iis libertatem à Philippo usque ad obitum fil. ejus Alex. Magni.

Olymp.	Anno		An. M.
CX.	IV.	PHilippus tota jam Græcia, Thracia, item Illyride ac Pæonia in potestatem suam redacta, Corinthi in Concilio Græciæ designatur belli dux adversus Persas. Eodem anno Timoleon, postquam octennium feliciter impenderat tyrannis è Sicilia ejiciendis, moritur jam cæcus, quum & antea usu oculorum infirmiori usus esset. Huic Syracusani post mortem sacra anniversaria & solennes ludos instituerunt. Philippus Attalum & Parmenionem in Græciam præmittit cum parte copiarum, mox secuturus: sed dum nuptiis vacat Alexandri Epirotarum regis, & magnificis conviviis Græcorum principes excipit, occiditur à Pausania, cui illatam injuriam vindicare neglexerat.	3613.
CXI.	I.	Alexander Magnus ei succedit, annos natus XX. Ac primùm supplicium de iis sumpsit, qui Philippum occidissent. Hinc rebus regni componendis animum adjecit. Nam Græcis morte Philippi spes nova addita erat de recuperanda libertate; imprimis Thebanis & Atheniensibus, quibuscum Attalus in Asia conspirat. Etiam Illyris, Pœonia, Thracia à Macedonibus deficiebat. Itaque Alexander amicis alloquiis sibi Thessalos jungit atque ab iis Græcorum dux salutatur; quod & Amphictyones faciunt. Hinc cum exercitu in Græciam venit. Territi Athenienses & Thebani legatos ei de pace obviam mittunt, eamque impetrant. Exinde Corinthi Senatum Græcorum convocat, à quo dux Græcorum adversus Persas statuitur. Attalum mox ex insidiis in Asia tollit.	3614.
	II.	Græciæ rebus, ut videbatur, compositis in Thraciam, Pæoniam atque Illyridem proficiscitur, easque gentes subigit. Istriam transiens cum Germanis pacem facit. Ubi ei nunciatum est de nova defectione Græcorum; imprimis Thebanorum. Ergo in Græciam venit cum exercitu: Thebas capit & evertit. Atheniensibus, qui Thebanis faverant, reconciliatur per Demadem oratorem.	3615.
	III.	Alexander trajicit in Asiam cum exercitu CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ CIↃ CIↃ peditum & IↃↃ equitum. Primum prœlium cum Persarum ducibus commissum ad Granicum fluvium, qui ex Ida monte profluit. Cecidere eo prœlio Persarum CCIↃↃ CCIↃↃ. Eo autem Alexander ipse, dum fortiter pugnat, occisus fuisset, nisi eum Clytus protexisset. Hinc Phrygiam, Lydiam & omnem littoralem Asiam usque ad Ciliciam devincit.	3616.

Olymp. Anno — An. M.

IV. Magno Alexandri bono moritur Memnon Rhodius, qui ccc navium classe instructus faventibus Chiis, Lesbiis, aliisque insulis Macedoniam bello aggredi statuerat, ut ita Alexandrum ex Asia retraheret. Darius tanto duce mortuo ipse Alexandro cum exercitu cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ millium obviam ire statuit. Pugnatum in Cilicia ad Issum; ubi cæsus Darii exercitus, capta conjux, mater, filiæ duæ. 3617.

CXII. I. Alexander Syriam sibi subjicit. Sola Tyrus resistere ausa; quam post obsidium septem mensium capit & evertit. Gazam hinc capit, quum obsedisset bimestre. Judæis per Jadduam sacerdotem conciliatur. 3618.

II. Alexander proficiscitur in Ægyptum; quæ perosa jugum Persicum facile eum recepit. Per loca arenosa, ubi olim perierat Cambysis exercitus, ad Jovis Ammonis templum proficiscitur ac feliciter reversus novam urbem condit, quam de suo nomine Alexandriam vocat. Hinc Persiam versus tendenti occurrit ei ad Gongomela & Arbela Darius cum exercitu, qui cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ peditum, equitum haberet cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ. Darius victus ad superiores regni provincias fugit, ut exercitum instaurat. Alexander interim Babylona capit deditione, uti & Susas. Persepolin suis dat diripiendam, arcem incendit ex consilio Thaidis meretricis. Immanes verò thesauros Susis & Persepoli invenit. Darius in Bactrianam profectus, quum jam collegisset CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ hominum, occiditur a Besso, quem Bactris præfecerat. Alexander, qui Darium insecutus fuerat, more suo μηδὲν ἀναβαλλόμενος, cadaver misit Susas ad matrem, quæ regio more tradidit sepulturæ. Ita concidit Monarchia Persica, imperiumque ejus ad Græcos translatum, Darii & Alexandri (eopse enim anno imperare cœperunt) anno VI, qui annus erat Nabonassaris CCCCXVII. 3619.

IV. Græci & vicini populi, quum de hisce Alexandri victoriis certiores fierent, metuere cœperunt, ne sese redigeret in servitutem. Primus Thraciæ præfectus Memnon rebellat; mox Spartani & alii. Facilè Thraciæ res composuit Antipater, Macedoniæ prorex. Idem vicit Agiden, Spartanorum regem. Alexander in Hyrcaniam transfert exercitum atque ibi cum Thalestri, Amazonum regina, quæ liberûm quærendorum gratia ad eum venerat, dies XIII consumit. Hinc multos Persarum duces in gratiam recipit, schema Persicum induit, adorari se more Persico patitur & eapropter in odium venit suorum; quorum aliqui adversus eum conspirant. Indicem, ne rem ad Alexandrum deferret, impediit Philetas, Parmenionis fil.; eoque nomine captus ac cum patre interemptus. 3621.

CXIII. I. Alexander Bessum persequitur, qui Dario occiso diadema regni Bactriani assumpserat, ac tandem ad Caucasum venit; ubi Bessus à suis capitur & Alexandro traditur: qui Oxyatri, Darii fratri, eum mittit, ut pro scelere dirum de illo supplicium sumat. Alexander Clytum, nutricis suæ filium, à quo in prœlio ad Granicum servatum fuisse diximus, interficit. Roxanem, Oxyatris filiam, ducit uxorem. Callisthenem, suum ex sorore fil., occidit innocentem, sed insidiatum suspectum. Hephæstionem & Perdiccam in Indiam præmittit. Nysan, quam Bacchus, in Indos expeditionem faciens, condidisse creditur, liberam pronunciat. 3622.

II. Ad Mophim, Taxilis fil., regem provinciæ juxta Indum fluvium, venit, ibique exercitum recreat. Bellum hinc infert Poro, potentissimo Indiæ regi, cujus in exercitu elephanti erant CXXX; item alteri regi, qui ejus copiis suas junxerat. 3623.

III. Alexander Statyram, Darii filiam, sibi jungit uxorem; sororem verò ejus juniorem uxorem dat Hephæstioni. 3624.

IV. Harpalus cum CIↃCIↃCIↃCIↃCIↃ talentorum Babylone fugit, cumque portione pecuniæ Athenas venit; ubi Demosthenem auro corrumpit, suam ut causam agat. Antipater Harpalum ab Atheniensibus tradi sibi poscit, qui populo persuadet, ne tantum in gratiam Antipatri faciant; sed Harpalum fugere permittant. Ita effugit Harpalus: sed paulò post in Creta occisus est. Demosthenes verò, quum poculum & XX talenta accepisse deprehenderetur, in exilium est ejectus. Alexander Susis proficiscitur in Ecbatanam ac assiduè poculis indulget cum suis. Unde Hephæstio in morbum incidit ac moritur; quod ita graviter Alexander tulit, ut medicum in crucem ageret. Alexander spretis Chaldæorum monitis, qui, ne ingrederetur Babylona, suaserant, urbem ingreditur, legationes omnium gentium audit, Hephæstioni exequias celebrat, ad talentorum CCIↃↃ IↃCIↃ & mittit, qui de eo in Deos referendo consulant oraculum Jovis Ammonis. 3625.

CXIV. I. Alexander moritur sive febri, ex nimia potatione orta, sive veneno, quod Antipater ministrasse credebatur. Obitus ejus gravis accidit Persis & Asiaticis, qui ut patrem luxere: Græcis verò jucundus fuit, qui ejus potentiam formidabant. 3626.

De rebus Græcorum in Græcia & Macedonia post obitum Alex. Magni, usque dum utraque in Romanorum potestatem venit.

MOrtuo Alexandro titulus regni Macedonici concessus fuit Aridæo fratri; sed ex Larissæo scorto nato ac qui mentis satis compos non esset. Regni verò provincias duces inter se divisere, quemadmodum apud Justin. lib. XIII. & alios legere est. Ita unum imperium in multa abiit: sed quatuor ex iis potiora & diuturniora fuerunt, quæ signantur à Danielis cap. VIII per quatuor cornua, ex tertio, hoc est Alexandri, imperio exoritura. Quæ ea imperia sint, indicat B. Hieronymus in eum Danielis locum: nempe

nempe Macedoniæ, Asiæ, Syriæ & Ægypti. Ordiemur a Macedonico.

Aridæus imperium Macedonicum tenuit septennium, fuitque ultimus è familia Carani, penes quam Macedonicum imperium annis fuit cccc xcvi sed Aridæus solum titulum habuit regni; omne verò imperium sustinuit Antipater. Hoc exules reducente in Græcorum civitates, iniquè id tulere Athenienses,
II. Bœoti & socii eorum, qui idcirco bellum 3627.
intulere Antipatro, quod Lamiacum dicitur. Ac primum quidem eum in Thessalia ad Cranonem vicere ac compulerunt, ut fugeret Lamiam, ubi arctè eum obsederunt. In hujus urbis obsidione ab erumpentibus hostibus occisus est Atheniensium dux Leosthenes, cui substitutus Antiphilus.

III. Leonnatus, cui minor Phrygia obtigerat, Antipatro auxilio venit adversus 3628.
Græcos, qui jam obsidionem solverant: sed cum iis congrediens vincitur & trucidatur. Hinc Craterus opitulatur Antipatro; qui conjungentes exercitum pugnant cum Græcis in Cranone. Hinc Athenas Antipater obsedit, easque ad deditionem coegit, oligarchiam ibi instituit ac dedi sibi postulavit Oratores Demosthenem & Hipperidem; qui fuga sibi consulere sunt conati. Sed Hipperides in Ægina captus & necatus: Demosthenes in Argolici sinus insula Calauria, ne in manus Archiæ veniret, quem Antipater ad eum capiendum miserat, ex calamo scriptorio venenum bibit, involutoque capite exspiravit.

IV. Aristoteles in Chalcide, quo concesserat ob bellum Lamiacum, moritur an- 3629.
nos LXIII. Perdiccas, cui castrorum & exercitus cura ac tutela liberorum Alexandri erat commissa, consilia agitat de omni imperii potestate in se transferenda; eoque ambit nuptias Cleopatræ, Alexandri M. sororis, idque Olympiade non dissentiente. Interim cum Antipatro etiam agit ac ejusce filiam se ambire simulat, quo in interiorem amicitiam admissus ipsum è medio Antipatrum tollere possit. Ubi ea res palam facta, utraque sponsa excidit. Hac via quia non successerat, alia aggreditur. Eumenem sibi jungit, cui Cappadocia cum Paphlagonia data erat. Sed quum Antipater & Craterus in Ætoliam profecti essent, ut eam suæ subjicerent potestati, cognoscunt ex Antigono, præfecto Phrygiæ majoris, qui ex Asia eò venerat, quid Perdiccas & Eumenes moliantur. Ergo utcunque compositis Ætoliæ rebus in Asiam trajiciunt, Eumeni bellum illaturi. Interim Neoptolemus Eumeni insidias struit. Eas quum Eumenes fugisset, aperto Marte confligunt: sed vincitur Neoptolemus magna cum strage. Nam vix ccc evasere equites, quibuscum ad Antipatrum fugit.

CXV. I. Antipater & Craterus copias dividunt; 3630.
quorum ille profectus in Ciliciam adversus Perdiccam, frustra tamen, quia is jam in Ægyptum abierat: Craterus verò, cui & Neoptolemus se junxerat, pugnavit adversus Eumenem; sed infeliciter. Nam Craterus, quum de equo decidisset, conculcatus obit; Neoptolemus ipsius Eumenis manu interficitur. Eumenes in gratiam recepit exercitum ea conditione, ut sibi militaret. Sed is noctu assumptis alimentis clam ad Antipatrum se contulit. Pitho, qui in locum Perdiccæ Ptolomæi suasu regni curator factus erat, hanc potestatem transfert in Antipatrum; qui eo honore gaudens mox Antigonum Asiæ præfectum facit ac, nequid novæ rei facile possit moliri, filium suum Cassandrum ei adjungit.

II. Antigonus multos in exercitu Eume- 3631.
nis corrumpit. His in acie deficientibus fugere Eumenes coactus. Cæsa ex exercitu ejus ii ccIↄↄ circiter. Ipse vix cum Iↄc effugit in castellum, ubi ab Antigono obsidetur. Antigonus, hac fortuna elatus & exercitu etiam Eumenis auctus, contemnere cœpit tutorem suum Antipatrum ac ipse de Asiæ regno occupando consilia agitat. Hoc fine Eumeni obsesso offert pacem ea conditione, ut societatem secum inire velit: sed eam Eumenes recusat, nisi & sibi prius, quæcunque erepta essent, restituerentur. Demades Orator mittitur ab Atheniensibus ad Antipatrum, postulatum, ut præsidium ex Minychia (is portus erat juxta Piræum) tollere & suæ libertati restituere velit. Sed Antipater litteras interceperat Demadis ad Perdiccam, adversus se scriptas, ac propterea Demadem cum filio occidit. Nec multo post moritur, tutoremque Aridæi Polysperchontem facit; sed ita, ut proximus ab eo esset filius Cassander. Verùm Cassander male secum patrem egisse putabat, qui non ex asse succederet; eoque in Asiam ad Antigonum fugit. Polysperchon, quo sibi & rebus suis plus autoritatis adderet, vocavit ex Epiro Olympiadem cum Alexandro, Alexandri ex Roxane filio, quo Antipatri metu concesserant.

III. Antigonus, simulac nuntium accepit 3632.
de morte Antipatri, invadit imperium Asiæ ac Eumeni, quem jam annum & amplius frustra obsederat, non pacem modò, sed majorem etiam provinciam offert, quam habuerat prius. Polysperchon, ut Græcos sibi devinciret, promulgat edictum, quo omnibus Græciæ civitatibus libertas restitueretur. Sed Nicanor noluit ex Munychia præsidium deducere, verum eam Cassandro servavit. Hinc exacerbatus populus magnas dat turbas. Phocion populi metu ad Polysperchontem fugit; qui eum vinctum populo remisit. Quum populus ejus defensionem audire nollet, damnatus est ac cicutam bibit. Polysperchon litteras mittit ad Eumenem, quibus poscit, ut relinquere Antigonum & regum tutelam suscipere velit. Etiam Iↄc ei talenta numerari jubet ac præfecto Ciliciæ præcipit, ut totidem talenta ei annumeret. Atque idem etiam Olympias mandat: item ut Argyraspidas, licet jam emeritos, copiis suis jungat. Operam adhuc suam addixit Eumenes. Sed dum is in Syriam profi-

Olymp. Anno An. M.

ciscitur, ut mandata Olympiadis ostendat Seleuco. Cassander cum classe, ab Antigono accepta, in Atticam navigat ac Piræum capit. Clitus, qui cum classe à Polysperchonte missus erat, primùm Antigoni & Cassandri classem vincit: sed postea vincitur ac in Thraciam fugiens occiditur.

IV. Eumenes, licet Olympiadis mandata Seleuco ostenderat, nihil impetrat. Athenienses pacem faciunt cum Cassandro hac conditione, ut usque dum hoc bellum esset finitum, præsidium in arce maneret ac Demetrius Phalereus Urbem gubernaret; qui per decennium ei præfuit magna cum laude. Cassander in Macedoniam proficiscitur; quæ Polysperchontis ignaviam exosa facilè se Cassandro jungit. Sed eodem abit Olympias cum nepote ex Roxane ac, quum videretur sibi res suas satis firmasse, Aridæum in vinculis crudeliter jaculis Cretensium interfici curat, uxorem ejus Euridicem mori jubet; quæ sese laqueo suspendit, sed diras prius Olympiadi imprecata. Etiam ex Cassandri amicis centenos elegit ad cædem: qua crudelitate animos Macedonum a se multum abalienavit. 3633.

CXVI. I. Antigonus, Eumenis impedimenta aggressus, Argyraspidas bonis spoliat. Hi propterea irati Eumenem Antigono vinctum tradidere, qui eum postea interemit. Cassander, ubi cognovit de crudelitate Olympiadis, cum exercitu in Macedoniam venit. Olympias mox Pydriam fugit; quam Cassander obsedit ac tandem cepit. Ac Olympiadem quidem occidit, Thessalonicen verò filiam, Alexandri M. sororem, duxit uxorem, quo dignus Imperio Macedonico videretur. Roxanem autem & filium ejus Alexandrum Amphipolim abducit in custodiam. Peloponnesum redegit in suam potestatem. Polysperchon, quum omnes Cassandro favere, in Ætoliam abiit, ut eventum rei isthic exspectaret. Cassander postea etiam in Bœotiam abit ac Thebas instaurat, quas Alexander M. jusserat everti. Antigonus, in Babyloniam veniens, à Seleuco redituum rationem exigit, qui metuens sibi ad Ptolomæum fugit. Ptolomæus, uti & Lysimachus & Cassander, postulant, ut regni parte sibi cedant & thesauros, quos Eumene victo sibi vendicarat, divideret secum; & quum ad hæc aspere respondisset bellum ei denunciant. 3634.

III. Antigonus è Babylonia in Ciliciam abit, filium verò Demetrium, adolescentem annorum XXII. in Syria adversus Ptolomæum relinquit. Hinc belli molem in Cassandrum convertit ac eò compellit, ut pacem petere certis conditionibus cogeretur. Cassander, mox pœnitudine ductus pacis, initæ cum Antigono, Seleuci & Ptolomæi auxilium implorat. Verùm Antigonus, id indignè ferens, varia oppida Græciæ capit. Quædam etiam sponte ineunt cum Antigono societatem, ut Ætolicæ & Bœoticæ. 3636.

CXVII. I. Athenienses Cassandri præsidia ejiciunt, deque libertate ad Antigonum mittunt legatos. Demetrius verò in Syria cum Seleuco & Ptolomæo, veteranis ducibus, confligens vincitur. 3638.

II. Proximo verò anno Demetrius Ptolomæi exercitum cædit. Quo cognito Antigonus majorem etiam exercitum filio mittit, per quem Syriam universam recipit. Hinc Demetrius Babylonem it. Sed Seleucus, imparem se videns, jussit incolas excedere. Ita vacuam urbem reperit, cui præsidium imposuit. Postea pax inter quatuor Alexandri duces his inita conditionibus, ut Cassander esset summus dux Europæ, Thracia excepta, at Lysimachus Thraciæ, Ptolomæus Ægypto, Africæ & Arabiæ, Antigonus Asiæ imperaret, Græciæ verò Civitates sua libertate fruerentur. Quia autem voces jam audiebantur, Alexandrum, Alexandri ex Roxane fil., parem regno esse, Cassandri jussu & illa & ille trucidantur. 3639.

III. Superarat ex Alexandri liberis Hercules, ejus ex Barsine fil., qui Pergami fuerat educatus, annos jam natus XVII. Huic Macedonicum regnum tradere conatur Polysperchon atque eum in finem ex Ætolorum auxiliis magnum exercitum conflat. 3640.

IV. Cassander verò Polysperchonti significat, quantas turbas ea res datura sit, si Alexandri progenies regnum capessat, atque adeo persuadet, ut Herculem occidat. 3641.

CXVIII. I. Cleopatra, Alexandri M. soror, quæ Alexandro, Epirotarum regi, nupta fuerat, Sardibus, ubi inclusa ab Antigono erat, necui nuberet, in Ægyptum fugam molitur, ut Ptolomæo nubat. Sed intercepta ab Antigono occiditur: qui, ne autore se cædes patrata videretur, multos insontes occidit, quasi cædis rei essent; eamque regio more sepelit. 3642.

II. Demetrius cum ingenti classe navigat Athenas ac Piræum capit. Demetrius Phalenæus, quum videret, urbem defendi non posse, commeatum à duce Demetrio petit ac in Ægyptum fugit. Capta urbe libertatem civibus restituit; qui, quum Demetrio duce arcem Minychiam expugnant, Cassandri præsidium inde ejiciunt, Demetrio duci ac parenti ejus Antigono ob libertatem acceptam honores multos decernunt ac Demetrium Phalenæum, quia urbe profugisset, capitis accusant ac damnant & statuas CCCLX evertunt, quas ei ob præclara merita posuerant. Exinde Demetrius dux in Cyprum navigat, classem Ptolomæi vincit, Salaminem obsidet, muros variis machinis, ex Asia allatis, dejicit, quas tamen obsessi combussere. 3643.

III. Ptolomæus Salaminiis auxilio venit; sed vincitur à Demetrio ac de Cypro desperans in Ægyptum redit. Qua victoria elatus Antigonus diadema assumit, seque & filium reges appellat; quod jam ante sexcennium fecerat Saleucus. Ptolomæus, ne desperasse similiter de Ægypto videretur, se quoque regem Ægypti vocat. Etiam Lysimachus & Cassander horum exemplo regum nomen assumunt. Antigo- 3644.

Olymp. Anno An. M.

tigonus & Demetrius terra, marique Æ-
gyptum statuunt aggredi; sed pars classis,
tempestatibus jactata, Gazam pervenit,
pars anchoris jactis in mari constitit atque
adeò, quia omnia præsidiis undique mu-
nierat Ptolomæus, bona classis pars siti
periisset, nisi terrestribus illam copiis li-
berasset Antigonus. Postea tamen com-
meatu etiam deficiente in Syriam redire
uterque cogitur.
IV. Demetrius Rhodum oppugnat, quia, 3645.
etsi neutrarum partium esset, tamen ma-
gis in Ptolomæi partes inclinaret.
CXIX. I. Quum eam omnis generis machinis 3646.
frustra annum totum oppugnasset, Anti-
gonus jussit, ut conditionibus, quibus
posset, pacem cum iis faceret, inque
Græciam veniret, ubi opera ejus magis
necessaria esset. Huc ut venit Athenas,
à Cassandro obsessas, obsidione liberat &
Cassandrum Græcia ejicit. Alias quoque
civitates præsidiis liberat; Bœotos sibi
jungit. Hinc in Peloponnesum abit ac in
ludis Isthmicis dux Græcorum salutatur.
II. Demetrius Sicyona, quam Ptolomæus, 3647.
Ægypti rex, tenebat, noctu occupat;
hinc partem ejus diruit, inde alteram ex-
struit & munit atque, ita meliorem quum
urbem fecisset, liberam eam Sicyoniis
tradit, qui, ut gratias referrent, urbi De-
metriadis nomen imponunt ac solennes
Demetrio ludos instituunt. Hinc Corin-
thum quoque & alias civitates Pelopon-
nesi capit, quæ se lubentes ei dedidere
partim amore, quod beneficus foret,
partim metu, quod idem urbium op-
pugnandarum intelligentissimus foret.
III. Quum tanta Demetrius sumeret in- 3648.
crementa, Cassander, sibi diffidens, ab
Antigono pacem petit. Sed ab eo re-
jectus ad Lysimachum & ejus consilio
item ad Seleucum & Ptolomæum lega-
tos mittit, quibus commune ab eo esse
omnibus periculum commoneret. Hinc
fœdus inter quatuor istos adversus Anti-
gonum & filium initur. Ac Lysimachus
quidem Synada & Sardes & quædam alia
Antigono eripit: Cassander item dux
Ephesum capit. Sed Antigonus mox
cum exercitu proficiscitur adversus Lysi-
machum. Lysimachus, quia Seleucus
nondum advenisset, prœlio se commit-
tere non ausus, in hyberna recedit. Ut
verò Antigonus intellexit, auxilia Seleuci
advenire, Demetrium è Græcia vocat:
qui pace cum Cassandro certis conditio-
nibus facta in Asiam venit ac civitates ali-
quas recuperat. Interim Cassander De-
metrii civitates maritimas invadit. Lysi-
macho etiam auxilium mittit. Nec Pro-
lomæus Lagi deest novo fœderi: sed Ca-
vam Syriam in potestatem suam redigit,
Sidonemque obsidet. Verùm astu Anti-
goni nuntius diffunditur, socios regis esse
victos, ipsumque Antigonum cum in-
genti exercitu appropinquare: quo per-
culsus obsidionem solvit, inque Ægy-
ptum re infecta redit.
IV. Tandem Lysimachus, Seleucus, Pto- 3649.
lomæus unà cum Cassandri auxiliis copias
jungunt ac cum Antigono & Demetrio
prœlium committunt. Ac Demetrius
quidem in dextro cornu primùm vince-
bat: sed dum longius ab acie recedit, ut
victos insequatur, ab reliquo exercitu se-
paratur, Seleuco elephantos opponente.
Mox Antigonus, jam annos natus LXXX,
undique circundatur & multis saucius te-
lis succumbit. Demetrius fuga sibi in Cy-
prum consulit cum peditum IↃↃ & equi-
tum CIↃCIↃCIↃCIↃ. Victores inter sese
distribuerunt, quæ Antigoni & Deme-
trii fuerant. Demetrius è Cypro Athenas
proficiscitur, de quibus præclarè meritus
erat. Sed Athenienses eum post tantam
cladem aversantur ac legatos ei obviam
mittunt cum plebiscito hoc, ut ne rex
quisquam Athenis recipi posset. Naves
tamen suas ab Atheniensibus recipit at-
que iis Lysimachi regnum, quem reges
alii negligebant, vastat.
CXX. I. Cassander Corcyram navibus cingit ac 3650.
penè capit. Sed Agathocles, Siciliæ rex,
auxilio Corcyrensibus venit & naves Cas-
sandri comburit. Cassandri auxilio La-
charis Athenis tyrannidem invadit. De-
metrius quoque infesto erga Athenas
animo cum classe eò tendit; sed tempe-
state totam penè amittit. Demetrius cum
nova classe Athenas proficiscitur; agrum
Atticum vastat.
II. Ptolomæus Atheniensibus auxilio mit- 3651.
tit naves CL. Sed quum Demetrii classem
audivisset esse navium CCC, diffidens suis
copiis redit in Ægyptum. Athenienses,
quum fame premerentur, se dedunt De-
metrio; qui Piræum & Mynichiam præ-
sidio munit, valdeque moderatè victoria
utitur atque ad . . . . etiam
frumentum Urbi donat.
III. Hinc Demetrius Archidamum, Spar- 3652.
tanorum regem, apud Mantineam vin-
cit atque iterum apud Spartam. Mox,
priusquam urbem capere posset, è Laco-
nica vocatur in Asiam, ubi Lysimachus
ei civitates aliquot eripuerat & Prolo-
mæus Salaminem, in qua Demetrii con-
jux & liberi erant, obsidebat.
IV. Cassander moritur, quum post patrem 3653.
Antipatrum annis XXII Macedoniam
rexisset. Successit ei filius Philippus.
CXXI. I. Philippus hic anno proximo moritur 3654.
relictis filiis Antipatro & Alexandro, qui
Macedoniam inter se distribuerunt.
II. Ex his Antipater, qui major natu erat, 3655.
matrem viduam Thessalonicen occidit,
quod in divisione Macedoniæ visa esset
magis favisse fratri juniori. Per ubera
materna mortem deprecabatur; sed di-
movere hoc à parricidio non potuit.
III. Alexander, ut parricidium hoc ulci- 3656.
sceretur, Pyrrhum, Epirotarum regem
in auxilium vocat: sed hic pro mercede
partem occupat Macedoniæ, ita ut jam
ipse eum Alexander metueret. Ergo eum
ut ejiciat, Demetrii operam implorat.
IV. Demetrius exercitum conscribit, ut 3657.
Antipatrum & Pyrrhum Macedonia eji-
ciat. Sed Lysimachus, veritus Demetrii
potentiam, suadet genero suo Antipatro,
ut cum fratre Alexandro in gratiam re-
deat. Sed ubi hoc agi sensit Demetrius,
Alexandrum tollit. Mox Lysimachus,
ne generi causa cum Demetrio cogeretur
pugna-

Olymp. Anno An. M.

pugnare, generum suum Antipatrum occidit. Ita Demetrius totius Macedoniæ regno potitur.

CXXII. I. Demetrius Thebas obsidet. Cleony- 3658.
mus Spartanus auxilio venit; sed potentiam Demetrii veritus domum redit. Thebæ se dedunt, quibuscum leniter agit Demetrius. Hinc adversus Lysimachum expeditionem parat.

II. Vix abierat Demetrius, quum Theba- 3659.
ni iterum deficiunt. Ergo iterum obsidentur ac, quanquam auxilio iis veniret Pyrrhus, tamen capiuntur. Tum quoque non durius actum cum urbe, quàm quod tredecim seditionis autores occideret & aliquot in exilium ejiceret.

IV. Demetrius bellum infert Ætolis, qui- 3661.
bus auxilio venit Pyrrhus. Ergo Demetrius in Epirum proficiscitur, ibique omnia vastat. Pyrrhus interim in Ætolia duces ejus vincit, eaque re apud Macedones multum favoris acquirit.

CXXIII. III. Pyrrhus Macedoniam invadit usque 3664.
ad Ædessam ac penè universam vincit: sed mox à Demetrio ejicitur. Verùm, quum hic quoque a Pyrrho sibi metueret & consilia secum agitaret de paterno Asiæ imperio recuperando, cum Pyrrho pacem init. Hoc consilium ut cognovere Lysimachus, Seleucus & Ptolomæus, adversus Demetrium conspirant ac Pyrrho quoque persuadent, ut deficiat. Primùm pugnare Demetrius statuit adversus Lysimachum. Sed exercitus, quum fastum Demetrii ferre non posset, defectionem molitur ad Lysimachum. Ergo adversus Pyrrhum exercitum ducit.

IV. Ut prope Pyrrhum venit exercitus, 3665.
seditionem redintegrans ad Pyrrhum deficit, eumque arcessit. Ergò Demetrius purpuram deponit & ex castris fugit. Ita Pyrrhus & Lysimachus Macedoniam occupant, quum Demetrius in ea imperasset septennium. Conjux Demetrii, ne maritum secundò privatum videret, venenum bibit. Athenienses, fuga Demetrii in spem libertatis erecti, præsidium Demetrii ejiciunt. Statuerat Demetrius urbem obsidere: sed Cratetis philosophi consilium secutus, qui Pyrrhum Atheniensibus auxilio venturum dicebat, potius in Asiam adversus Lysimachum proficiscitur, Sardes & aliquot alias civitates capit, Lysimachi duces aliquot velitationibus cædit: sed pestilentia octo millia amittit, eoque in Ciliciam abit ac a Seleuco obtinet, ut ibi liceret sibi hyemare. Seleucus, persuasus à suis, nunquam fore, ut quiescat Demetrius, eum Asia pellere conatur. Sed Demetrius fortiter se defendit. Mox in gravem morbum incidit; quo dum laborat dies XL, exercitus ad Seleucum deficit. Ergo se genero suo Seleuco dedit, qui eum in Syriæ peninsula concludit, ubi non sine Seleuci infamia quarto post anno ex mœrore moritur.

Lysimachus, quum sibi à Demetrio non amplius metueret, Pyrrhum ejicit Macedonia, qui in Epirum redit.

CXXIV. II. Demetrius ex peninsula Syriæ monet 3667.
Antigonum filium, ut ne litteris ullis, vel sigillo suo signatis, credere velit; sed ea, quæ in Græcia haberet, tueretur. Est hic Antigonus, cognomento Gonatas, qui postea Macedoniæ rex factus ac genus ad Perseum usque propagavit.

IV. Lysimachus prœlio commisso cum Se- 3669.
leuco cadit; qui exinde Macedoniam occupat. Sed septimo post mense occiditur Seleucus a Philadelphi fratre Ptolomæo Ceranno, qui mox Macedoniam occupat. Et licet à fratre ex Ægypto ejectus esset, tamen, ut tueri regnum posset, cum eo in gratiam redit. Etiam sororem Arsinoen, Lysimachi viduam, uxorem ducit: sed mox liberos ejus, nequando à se repetere regnum possent, interficit. Ipsam etiam Arsinoen in Samothraciam relegat.

CXXV. I. Galli in Macedoniam irrumpunt; qui- 3670.
bus exigua manu dum occurrit Ptolomæus Ceraunus, trucidatur, quum imperium obtinuisset mensibus novem. Huic succedit Meleagros, qui LX dies imperat. Post eum Antipater imperat dies XLV. Hunc excipit Sosthenes, qui annum regnat.

II. Defuncto Sostheni succedit Antigo- 3671.
nus, Demetrii filius.

III. Gallorum pars templum Delphicum 3672.
spoliat, pars in Asiam proficiscitur ac terram occupat, quæ ab iis Galatiæ nomen accepit.

IV. Qui Gallorum remanserant, ab Anti- 3673.
gono poscunt, ut pacem à se pecuniis redimat. Antigonus legatos lautè tractat. Galli opulentia Macedoniæ cognita magis etiam ad eam vastandam incitantur. Ac castra quidem iis opposuit Antigonus; sed multitudine eorum visa territus in sylvam fugit. Illi interim populantur agros: sed Antigonus, occasionem nactus, è sylvis eos invadit ac prædam extorquet.

CXXVI. II. Pyrrhus, in Italia victus, legatos mit- 3675.
tit ad Antigonum, qui supplementum militum postulent ac minas addit, nisi impetret: verùm nihil impetrat.

III. Ergo Macedoniam invadit, variæque 3676.
ad eum civitates deficiunt. Cum Antigono prœlium committit ac, quanquam auxilio Gallos adscivisset, tamen vincit & Macedonia expellit. Antigonus cum equitibus paucis Thessalonicam abit atque ibi ex Gallis exercitum instaurat. Sed iterum cæditur à Ptolomæo, Pyrrhi fil. Hinc cum paucis comitibus fugit, latebras solùm quærens.

IV. Anno proximo Pyrrhus post frustra 3677.
oppugnatam Spartam Argos obsidet: ubi saxo, de muris jactato à fœmina occiditur. Ita Antigonus recuperat regnum Macedonicum: Pyrrhi vero fil. humaniter tractat, inque Epirum remittit.

CXXIX. III. Antigonus Gallogræcos penè inter- 3688.
necione delet. Hinc Athenienses rebellantes obsidet ac, licet Ptolomæus iis auxilium mitteret, ad deditionem tamen cogit.

IV. Pyrrhi fil. Alexander vastat Macedo- 3689.
niam. Antigonus dum ejicere eum conatur, milites deficiunt ad Alexandrum: atque ita cum exercitu regnum amittit. Sed filius ejus Demetrius, admodum puer, novas copias colligit ac non modò Alexan-

Olymp. Anno An. M.

Alexandrum ex Macedonia, sed etiam ex Epiro expellit.

CXXX. I. Alexander fugit ad Arcades & alios Peloponnesi populos, à quibus anno 3690. proximo, quum accederet Epirotarum favor, facile in Epirum restituitur.

CXXXIV. II. Achæi prætorem creant Aratum Sicyonium. Is proditione capit Acrocorinthum, quæ hactenus fuerat in potestate Antigoni, Macedoniæ regis; atque ita Corinthum Achæorum Reip. jungit. 3707.

[CXXXV. I. Aratus infert bellum Ætolis, cui & opem fert Agis, rex Spartanus. Ac Ætoli quidem ab Arato in Peloponnesum admissi; sed ab eodem victi atque abjecti. Eodem anno Leonides rex, qui Tegeæ exulabat, revocatur in regnum: Agis verò, qui in ejus locum substitutus erat, ab Ephoris suspenditur unà cum matre, aviaque. 3710.

II. Antigonus Gonatas, qui varia fortuna rexerat Macedoniam, moritur circa hoc tempus, eique succedit Demetrius fil. 3711.

CXXXVII. I. Lysidas, Megalopolitanorum tyrannus, ab Arato persuasus, tyrannide se abdicat & Remp. suam sociat Reip. Achæorum ac eapropter Prætor Achæorum fit. 3718.

IV. Demetrius, Macedoniæ rex, quum decennio imperasset, moritur relicto filio Philippo; cui tutor datus Antigonus. Hic uxorem duxit Demetrii viduam ac perfecit, ut rex ipse crearetur. 3721.

CXXXVIII. I. Athenienses, ut intellexere Demetrii mortem, cum Arato agunt, ut præsidium Macedonicum ejiciat ex urbe. Quod quum vi Aratus se posse diffideret, Diogeni præfecto persuadet, ut ab Atheniensibus CXX talenta accipiat atque ab urbe discedat; ac ipse eam ad rem XX talenta annumerat Athenis, libertati restitutis. Etiam Æginetæ & major Arcadiæ pars Achæis se conjunxit. 3722.

Aratus, uti antea Lysiadi Megalopolitano, ita nunc Aristomacho, Argivorum tyranno, persuadet, ut tyrannidem deponat, potiusque sit charus, acceptusque in Achæorum Rep. princeps, quam invisus unius Reip. tyrannus. Sed necesse fuit, Aristomacho annumerari talenta L, ut iis mercenario militi satisfaceret.

II. Aratus sedulo adlaborat, ut cùm alios, tum Lacedæmonios Achæorum jungat Reip. Sed opponit se ei Cleomenes, juvenis miræ audaciæ, qui post obitum Leonidæ rex creatus erat. Hic tantum habens Iↄↄ confligit prælio cum Arato, exercitum habenti ccIↄↄ ccIↄↄ, eumque vincit. 3723.

III. Cleomenes rex, quum ab Ephoris impediretur, quo minus ex sententia sua bellum gerere posset adversus Achæos, Archidamum ex altera familia, apud Messenios exulantem, revocat ab exilio eo animo, ut per eum potestatem Ephorum imminueret. Sed illi, quum ob Agidem interemptum sibi metuerent, non impediunt quidem, quo minus revocetur; sed reducem indicta causa condemnant. Cleomenes, spe sua delusus, aliam viam insistit. Ephoros pecunia corrumpit atque ita impetrat, ut adversus Achæos cum exercitu mittatur. Ad Megalopolim ut ventum, prœlium committit cum Lysiade, Achæorum duce: ac fortiter Achæis pugnantibus pars Spartani exercitus fugere cogitur. Quam dum Lysiades acrius insequitur, iniquo à Cleomene loco deprehensus occiditur. Hoc magnos spiritus addidit Cleomeni, usque adeò, ut jam consilia agitaret de mutanda Spartanorum Rep. 3724.

IV. Denuo Cleomenes proficiscitur adversus Achæos; quod ad bellum eos potissimum deligit, quos consiliis suis Spartanis obfore putavit. Eos in Arcadia ita expeditionibus continuis fatigat, ut Spartam redeunte Cleomene ipsi in Arcadia mallent relinqui in præsidio. Ita paucis, sed fidis comitatus revertitur Spartam, Ephoros nihil ejusmodi suspicantes è medio tollit, cives LXXX urbe ejicit, novosque eligit, æs omne alienum condonat, bona omnium civium ita distribuit, ut ne alter altero plus haberet, omnia revocat ad pristinam Reip. faciem, quæ Lycurgi temporibus fuerat; ac, ne unus omnia agere videretur, Euclidam fratrem in regno collegam sumit. Cleomenes multas Achæis civitates adimit ac tandem prœlio superat atque eò redigit, ut legatos ad Cleomenem mittant; qui certas pacis conditiones eis præscripsit. Aratus, quum pati ista non posset, maluit auxilio advocare Antigonum, Macedoniæ regem, eique Acrocorinthum tradidit: cujus metu Cleomenes Spartam redit. Antigonus verò pacifice Peloponnesum ingressus, Tegeam, Corinthum & Argos occupavit. 3725.

CXXXIX. I. Achæi multos Antigono honores decernunt. Etiam Mantineæ, quia prima ad Cleomenem defecisset & Achæorum præsidium occidisset, nobilissimos civium interimunt, mulieres & pueros in servitutem redigunt, urbem dant Argivis inhabitandam, eamque in Antigoni honorem Antigoniam appellant. Cleomenes verò, sibi ab Antigono & Arato metuens, in auxilium vocat Ptolomæum, Ægypti regem. Sed licet matrem & liberos obsides mitteret, nihil impetrat. Cleomenes primo vere, antequam Antigonus milites ex hybernis eduxisset, invadit Megalopolim & frustra obsistente Philopœmene capit, incendit & cum præda domum redit. Inde Argos abit & agros ejus vastat. Interim Antigonus exercitum colligit ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ ac Spartam tendit: cui obviam it Cleomenes cum exiguis copiis. Pugnatum acriter: sed victus Cleomenes. Euclidas quoque frater eo bello cecidit ac vix cc Spartanorum effugerunt. Ipse verò Cleomenes in Ægyptum fugit ad Ptolomæum Euergetem qui promittit, se eum in regnum reducere velle. Interim Spartam quoque venit Antigonus ac civitati libertatem restituit. Spartam Argos abit; ubi intelligit, Macedoniam a Dardanis vastari. 3726.

III. Antigonus Argis in Macedoniam venit, cum Dardanis prœlium committit ac vincit; sed quia phthisi laboraret & vocem nimium eo in prœlio intendisset, 3728.

Olymp. Anno An. M.

multum sanguinis vomuit & mortuus est.

IV. Cleomenes interim in Ægypto est. Sed moriente hoc anno Ptolomæo Euergete successit ei Ptolomæus Philopator; qui Cleomenem in carcerem conjecit. 3729.

Ætoli bellum inferunt Messeniis. His auxilio veniunt Achæi; sed Arati culpa vincuntur. Ergo Achæi auxilia poscunt Sociorum, qui erant Epirotæ, Bœoti, Phocenses, Acarnanes & Philippus, Macedoniæ rex: quorum legati, Corinthi convenientes, bellum decrevere adversus Ætolos. Vocatur hoc bellum Sociale.

CXL. II. Philippus, Maced. rex, Ambracinum obsidet in Ætolia. Interim Ætoli vastant Macedoniam, eoque Philippus redire in Macedoniam cogitur. Postea universum Peloponnesum in potestatem redigit. 3731.

IV. Philippus Pœoniæ urbes aliquot & Thebas Phthiotidas capit. Etiam Scerdilaidam persequitur usque in Illyricum. Philippus, in Peloponnesum accersitus à Messeniis, qui seditione laborabant, faces, stimulosque seditionis utrique parti subdit atque efficit, ut cc civitatis principes interimerentur. Quod atrox facinus detestabatur Aratus junior, qui tum Prætor erat. Senior verò Aratus persuasit Philippo, ut Messenios relinqueret liberos. 3733.

CXLI. IV. Philippus, denuo in Peloponnesum profectus, multa segnius agit; quæ cùm neutri Arato probarentur, seniorem veneno tollit. 3737.

CXLII. IV. Philippus Achæis auxilio venit ac Ætolos & Romanos vincit. Arato juniori venenum præbet; quo mente motus est. Uxorem quoque ejus Polycratiam spe nuptiarum regiarum in Macedoniam transfert. Paulo post vincitur à Romanis. Barbari quoque Macedoniam vastant; quo intellecto ex Ætolia in Macedoniam revertitur. 3741.

CXLIII. I. Philippus auxilium pollicetur Acarnanibus & Bœotis, quos Ætoli, Romanorum socii, populabantur. Philopœmen prœlio vincit Machanidam tyrannum, cumque eum cIↃ cIↃ cIↃ cIↃ militum interficit. 3742.

IV. Philippus adigit Ætolos ad pacem faciendam; mox & cum Romanis pacem init. 3745.

CXLIV. IV. Philippus vincitur classe, pugnans adversus Attalum & Rhodios. Athenienses legatos Romam mittunt conquestum de injuriis, sibi à Philippo factis. Romani classem XL navium iis auxilio mittunt. 3749.

CXLV. I. Philippus Abydum obsidet: at fortiter eam obsessi tuentur. Ubi ultra non possunt, pretiosa omnia mari demergunt, conjuges & liberos occidunt. Ita vacua urbe Philippus potitus est. Eodem anno incipit bellum Macedonicum inter Philippum & Romanos. 3750.

II. Philippus vincitur à Sulpitio, Cos. Romano. 3751.

III. Philippus iterum vincitur à Romanis. 3752.

IV. Philippus pacem petit à Romanis; qui non alia eam conditione concedere volunt, quàm si Græcia excedat. Icirco confugit ad Nabin, qui Spartæ tyrannidem invaserat, atque Argos ei pignoris loco tradit. Sed tyrannus, Argos ut venit, crudelissimè cum civibus agit; nec tamen Philippo, sed contra eum Romanis auxilium mittit. Philopœmen, ubi videt, non posse se esse patriæ utilem bello inter Philippum & Romanos, Cretensibus operam suam promittit. Philippus vincitur à Romanis ad Cynos Cephalas. Quum verò eum Ætoli plane pessundatum vellent, Romani ei regnum concedunt hac conditione, ut mille talenta solvat & Demetrium fil. obsidem tradat. 3753.

CXLVI. I. Romani omnibus Græciæ civitatibus libertatem concedunt; quæ res, in Isthmicis ludis pronunciata, magnum Græciæ gaudium attulit. 3754.

II. Romani cogunt Nabin tyrannum, ut ab Argis reducat præsidium. 3755.

III. Quinctius Cos., ex Græcia discedens, adhortatur civitates ad mutuam concordiam. 3756.

Nabis, tyrannus Spartanus, ab Ætolis instigatus, bellum Romanis infert atque, ut oram maritimam capiat, Gythæum obsidet. Ei se opponunt Achæi duce Philopœmene: qui primùm quidem navali prœlio parum prosperè rem gerit; sed mox terra felicius pugnat, totum agrum Laconicum vastat.

CXLVII. I. Nabis ab Ætolis occiditur; Urbs ab iisdem spoliatur. Philopœmenes urbi auxilio venit, eamque jungit Achæorum Reip. 3758.

II. Antiochus in Græciam venit; cui multæ se civitates junxerunt. Sed Thessali & Macedones in fide perstiterunt cum Romanis. Eodem anno iterum à Romanis Græcia expellitur. Hinc Ætolis bellum infertur: sed legatos quum Romam misissent, induciæ iis datæ in menses VI. 3759.

IV. Ætoli, quum Romanis impares essent, pacem cum iis faciunt, promittunt cIↃ talenta, seque eosdem ac Romanos habituros & amicos & hostes spondent. 3761.

CXLVIII. I. Achæi, quorum judicio res Spartana permissa erat, Urbis muros evertunt, Lycurgi leges abrogant, quibus annis assueverant LXXX, eamque Achæorum Concilio subesse volunt. 3762.

IV. Græci ac imprimis Thessali conqueruntur apud Romanos de Philippi injuriis. Illi legatos mittunt, qui de causa cognoscant. Hinc Philippum jubent pacificè magis vivere, præsidiaque ex civitatibus aliquot deducunt. Hoc judicium quum Philippus concoquere non posset, bellum adversus Romanos coquere incipit, Thraces deducit in Macedoniam ac passim instituit fodinas metallicas. 3765.

CXLIX. I. Romani legatos mittunt ad Achæos, qui conquerantur, quod sibi Achæorum Concilium non detur: item quod durius egerint cum Spartanorum Rep., quàm oportebat. Romani Philippo maritimas & Thraciæ civitates: sed Philippus procurat, ut occidantur, qui in eas civitates à Romanis missi erant. Cædis ministrum jussus Romam mittere veneno eum tollit. Interim, quia necdum paratus esset ad bellum, pollicetur, se filium missurum legatum. 3766.

II. Filius Demetrius Romam ut venit, 3767.

omnia

Olymp. Anno An. M.

omnia modestè egit &, licet quædam Patris acta colore nullo tueri posset; tamen in ejus gratiam Philippo omnia condonantur. Hic Romanorum favor erga Demetrium effecit, ut & Philippus pater & frater Perseus ei inviderent.

Philopœmenes, octavus Prætor, annos natus LXX, capitur, venenoque tollitur à Messeniis, qui defecerant ab Achæis. Sed bello ab Achæis victi eopse anno. Post victoriam Polybius historicus urnam, in qua Philopœmenis ossa erant, Megalopolim tulit.

III. Perseus apud patrem accusat fratrem suum Demetrium ac patri ipsi suspectum reddit. 3768.

IV. Philippus consultat cum filio Perseo de bello Romanis inferendo. Mox filium Demetrium veneno tollit, quia fugam moliri ad Romanos putaretur. 3769.

CL. II. Philippus cognoscit, se Demetrium innocentem sustulisse, eoque de abdicando Perseo deliberat. Sed major jam Persei erat potentia, quàm ut erga eum tale quid pater posset. Quare pater mœrore moritur, quum annos imperasset XLII. Ei successit Perseus. 3771.

CLI. II. Hic, quod & pater Philippus facere decreverat, Bastarnas, ferocissimam trans Danubium gentem evocat in Dardanorum sedem, quod hi minus fideles essent Macedonibus. Ac primùm quidem Dardani vincuntur: sed mox ex altera parte Bastarnarum castra capiuntur. Quapropter Bastarnæ spe prædæ Danubium, frigore concretum, transire cogitant: sed glacie ob multitudinem hominum fracta universi delentur. 3775.

CLII. II. Ætoli civili bello vexantur. Licinius Cos. in Græcia bellum gerit cum Perseo. Coroneorum urbem, quod Perseum secuta esset, exscindit, cives sub hasta vendit. Sed Senatus Rom. id factum, tanquam crudele, aversatus, iis reddidit libertatem. 3779.

III. Hortensius Abderitas sub corona vendit. Sed, ut ante Coronæi, ita & hi mox in integrum restituti à Senatu Roman. C. Hostilius Cos. in Macedonia cum exercitu est, disciplinam militarem servat, socios cum fide colit; sed bello nihil memorabile gerit. 3780.

Perseus in Illyrico feliciter rem gerit adversus Romanos. Sed post adventum Q. Martii Cos. in Macedoniam Perseum in magnas redigit angustias, usque adeò ut thesauros proprios demergeret mari. Sed dum Cos. ad Tempe abit, ut commeatu sublevetur, Perseo datur tempus respirandi.

IV. Lycortas & Polybius censent, Achæos hoc bello nec Perseum, nec Romanos adjuvare debere. Sed pars adversa vicit; & propterea in Romanorum odium Polybius venit. Ptolomæis fratribus, auxilium ab Achæis postulantibus adversus Antiochum Epiphanium, mittuntur Lycortus & Polybius cum CIↃ peditibus & C equitibus. 3781.

Prusias, Bithyniæ rex, legatos mittit ad Romanos, qui pro Perseo intercederent, belloque peterent finem imponi. Rhodii item & ad Perseum & ad Romanos mittunt, qui idem ab utrisque poscant, eo quod sibi eorum bellum esset molestum, noxium; atque addunt, se illi parti bellum illaturos, quæ à bello desistere nollet.

CLIII. I. Perseus sollicitat gentium Illyricarum regem, ut Romanis bellum inferat, certaque pecuniæ summa ei persuadet. Sed trigesimo post die Gentius prœlio vincitur & captus Romam mittitur. 3782.

Eodem anno prœlium committitur inter Æmilium Cos. & Perseum. Eo occisa CCIↃↃ CCIↃↃ Macedonum. Perseus victus in Samothraciam fugit. Sed Æmilius eum classe insequitur & capit. Atque ita desiit imperium Macedonum.

II. Æmilius Romam proficiscitur cum tanta præda ex Græcia, ut ab eo tempore ob divitias ærarii Romani cives tributum desierint solvere atque is mos duravit annis CXXV, usque ad Hirtium & Pansam Coss. Præterea ex Græcia sequi se jussit omnes eos, quos absente se rebus novis studere velle putaret. Ex Achaia sola CIↃ evocati, eosque inter Polybius fuit, qui ob eruditionem Romæ Scipionis & aliorum sibi amicitiam peperit. Æmilius triumphat Romæ de Perseo; qui inde in carcerem deductus, ubi biennio post exspiravit. 3783.

De temporibus Regum Asiæ Minoris usque ad obitum Attali III.

HActenus vidimus de temporibus imperii Macedonici & civitatum Græciæ usque ad regnum Macedoniæ deletum à P. Æmilio II Cos. Nunc accedamus ad tempora eorum, qui in Asia minori ex Alexandri successoribus diutissimè imperarunt. Est verò hac de re sententia duplex. Nam aliqui existimant, imperium hoc esse regionum Ponticarum & incipere à Lysimacho ac desinere in Mithridate; siquidem Lysimachus iste non tantùm Thraciæ, sed & Ponticarum regionum præfectus fuit, ut Justinus autor est, qui ferocissimas gentes ait fortissimo omnium viro assignatas. Accidit

CXIV. II. hoc anno M. 3627.

Ultimus verò Ponti rex fuit Mithrida-

CXXVIII. III. tes, quem Pompejus M. devicit anno 3884.

Ut ab initio Pontici post Alexandrum imperii usque ad tempus, quo in Romanorum potestatem Ponticæ regiones venerunt, anni sint CCLVII.

Aliorum verò sententia est, per Asiaticum imperium intelligere nos debere imperium Pergamenum, sive Asiaticum; quod primùm quidem Lydiam & Phrygiam comprehendebat, postea verò etiam complexum fuit Cariam, Lyciam, Pamphiliam atque alia cis Taurum montem. Initium hujus regni fuit à Philotæro Paphlagone, ut Pausanias putat, sive potius, ut Strabo autor est, Tyanensi. Hic pecuniam Lysimachi servabat. Sed metuens sibi à Lysimacho Pergamum fugit, seque per legatos dedit Seleuco. Mox Lysimachus bellum Philetæro inferret

Olymp.	Anno		An. M.
		fert atque ita Seleucum sibi hostem facit. Prœlium tunc ingens & postremum inter duces Alexandri est commissum, quum, jam uterque & Seleucus & Lysimachus annorum essent LXXIV. Cecidit eo Lysimachus, qui amissis XV liberis ex domo sua solus restabat. Eodem verò anno etiam Seleucus occiditur à Ptolomæo Ceranno. Utroque mortuo Philetærus castrum Pergamenum cum thesauris retinuit, pecuniarum ope milites conduxit,	
CXXIX.	III.	seque contra hostes defendit. Hinc, quum annos imperasset circiter XXII, successit fratris filius, nomine Eumenes; quod & patri fuerat nomen. Hic opes, à patruo acceptas, mirè auxit.	3688.
CXXXIV.	III.	Successorem vero habuit Attalum patruelem.	3709.
CXXXVII.	II.	Hic, quum Galli, Antiocho militantes adversus fratrem Seleucum, victo Seleuco arma in ipsum Antiochum convertrent ac totam Asiam vastarent, bellum iis infert, eos fugat & vincit. Hinc adversus Antiochum pugnat, multas ei urbes eripit. Atque his gestis, quod jam eo nomine dignus videretur, regis nomen assumit.	3712.
CXXXIX.	IV.	Attalo universam penè Asiam occupante Seleucus Ceraunus, qui Seleuco superiori successit, bellum ei infert. Sed Gallorum dolo Seleucus est occisus.	3729.
CXL.	III.	Attalus ope Gallorum pugnat adversus Achæum, qui post obitum Seleuci diadema Asiæ sibi sumpserat; ac varias quidem civitates recipit, ab Achæo sibi ereptas. Attalus & Rhodii pugnant cum Philippo, Macedoniæ rege, victoria penè dubia fuit. Nam una nave Attalus fugere coactus. Sed Rhodiis constantius pugnantibus Philippus Macedonum plurimos & magnam classis partem amisit.	3732.
CXLV.	II.	Attalus juvat Romanos bello contra Philippum.	3751.
	IV.	Attalus moritur Pergami, quum annis regnasset XLIV. Ei succedit filius Eumenes II.	3753.
CXLIX.	II.	Eumenes bellum gerit cum Prusia, rege Bithyniæ, qui Hannibalem rei militari præficit ac Eumenem vincit stratagemate; quia ex Hannibalis consilio serpentes, ollis inclusi, in naves Eumenis jaciebantur. Romani eo cognito Flaminium misere, qui Hannibalem à Prusia reposceret. Sed is, ne caperetur, veneno sumpto moritur.	3767.
CLII.	I.	Eumenes Romam proficiscitur, ut Romanos faciat certiores de omnibus, quæ egisset Perseus. Iccirco insidias ei, Delphos eunti, struit Perseus ac saxo dejecto penè exanimavit. Sed postea tamen convaluit.	3778.
CLIII.	III.	Eumenes bello Macedonico medium se gesserat inter Macedones & Romanos. Romani, ne eum ut inimicum reciperent, in comitiis legem ferunt, ne cui regi Romam ingredi liceret.	3784.
CLV.	III.	Moritur Eumenes II, eique succedit frater Attalus II, cognomento Φιλάδελφος, qui Eumenes II viduam Stratonicen duxit uxorem. Juvit autem Romanos bello contra Pseudophilippum.	3792.
CLX.	IV.	Ei succedit Attalus III, cognomento Φιλομήτωρ, Eumenis II ex Stratonice filius.	3813.
CLXI.	IV.	Hic moriturus Pop. Rom. testamento reliquit Heredem.	3817.
		A Philetæri initio ad Attali III obitum sunt anni 148, ab Attalo I, qui primus regis nomen habuit anni CVIII.	*A. V C. DCXXI. Coss. P. Mutio Scævola, L. Calp. Pisone.*

De temporibus Syro-Macedonum.

Primus Syriæ rex Seleucus Nicator. Sequitur Regnum Syro-Macedonum, cujus initium à Seleuco Nicatore. Est verò Νικάτωρ Macedonicum, pro quo Græci Νικάνωρ dixerunt. Hic occupata Babylone & aliis Orientis Provinciis diadema sibi sumit XII anno à morte Alexandri, anno Mundi 3638.

Estque hoc initium Æræ Alexandreæ Syro-Macedonum in Asia, quam & Judæi sunt secuti. Annos Græcorum vocat Scriptor l. 1. de Macchabæis.

Seleucus hic, quum filium unicum haberet Antiochum, regnum verò etiam pluribus sufficere judicaret, animum adjicit ad novum conjugium; eò magis, quia videret, Lysimachum filiarum Ptolomæi unam sibi, alteram Agathoclem sibi connubio junxisse. Ergo, ut sibi Demetrium affinitate jungeret, ejus filiam Stratonicem poscit uxorem & impetrat. Seleucus in Syria condit urbem, quam à patris nomine Antiochiam appellavit. Post etiam alias condidit, quarum unam Seleuciam à se, alteram Apameam ab uxore, tertiam Laodiceam à matre, aliàs Edessam, Beræam sive Berythum & Pellam à Macedoniæ urbibus appellat. Ex quibus Seleucia, quia prope Babylonem erat sita, & quidem loco commodiore, valde eam exhausit. Sane Juliani Desertoris tempore valde fuisse exinanitam, scribit Ammianus. 3650.

Circa Olymp. CXXI, ann. I, Seleucus, quum videret filium Antiochum graviter ægrotare amore novercæ suæ Stratonices, hanc ei uxorem dat & peculiare ei regnum donat. 3654.

Seleucus committit prœlium cum Lysimacho, qui hoc prœlio fortiter pugnans occumbit. Ita ex omnibus Alexandri ducibus solus restitit Seleucus. Sed eopse anno occiditur à Ptolomæo Ceranno, fratre Philadelphi. Rexit ann. XXXII. 3669.

Secundus Antiochus Soter. Ei succedit filius Antiochus Soter ac annis regnat XX. 3689.

Tertius Antiochus Theos. Succedit ei Antiochus Θεός. Hic, quum annis rexisset XV, successorem habuit filium Seleucum, cognomento Callinicum. 3704. *Quartus Seleucus Callinicus.* Is hortatu matris occidit novercam suam Beronicen, Ptolomæi Euergetæ sororem, & quos ex ea liberos genuerat pater. Hinc bellum ortum inter Seleucum & Ptolomæum. Et civitates quædam Syriæ, patricidio hoc abalienatæ, à Seleuco deficiebant ad Ptolomæum Euergetem. Ac tanto quidem in odio erat, ut difficile non esset Ptolomæo totum regnum occupare, nisi seditione domestica domum revocatus fuisset.

Eo revocato Seleucus Callinicus classem maximam adornat, qua civitates, quæ defecerant (nam maritimæ fere erant) in potestatem iterum suam posset redigere. Sed classis ea tota penè naufragio periit, ut nudus cum paucis comitibus sit servatus. 3706.

Ubi vi non potuit, precibus legatorum conatur civitates eas flectere ad obsequium: quæ, quia putarent, eum satis pœnarum Diis ipsis dedisse, iterum se illi subjiciunt. 3707.

Harum

Harum favore nixus bellum classe maxima infert Ptolomæo Evergeti; sed superatur. Fugit verò Antiochiam, fratremque Antiochum, admodum adolescentem, in auxilium evocat, promittitque ei Asiam intra Taurum. Ptolomæus, ne cum utroque pugnare cogeretur, pacem fecit cum Seleuco. Antiochus irascitur fratri Seleuco, quod se inscio pacem cum Ptolomæo fecisset, ac propterea ei bellum infert adscitis Gallis in auxilium; ac ingenti eum prœlio vincit. 3709.

Seleucus, à Gallis victus, plane in contemptum venit. Qua occasione ab eo deficit Parthorum dux Arsaces; à quo Parthorum reges dicti Arsacidæ. Justinus dicit hoc contigisse Attilio Regulo II. & L. Manlio II. Coss., qui est annus M. 3700. Sed si verum est, quod ibidem dicit, contigisse hoc victo à Gallis Seleuco, plane undecim annis post id contigisse consequitur. Omnino est hic in Justino ἀντιλογία. Galli, qui Antiocho militarant, victo Seleuco Antiochum oppugnant ac Asiam vastant. Sed ab Attalo vincuntur; qui post & Antiochum multis urbibus exuit. 3711.

Tantum verò odium erat Seleuci & Antiochi, ut, quanquam Attalum viderent dissidio suo magnam Asiæ partem occupare ac Parthos etiam defecisse; tamen ne hoc quidem in concordiam eos redigere posset, sed omisso Attalo & Parthis alteri alter bellum inferret. Sed prœlio à Seleuco vincitur Antiochus, qui longi itineris fuga pervenit ad Artamenem Cappadociæ regem; atque ibi aliquamdiu benignè & humaniter habetur. 3716.

Antiochus videt, hoc socerum agere, ut Seleuco tradatur, eoque fugit ad Ptolomæum, hostem quidem, sed à quo meliora saltem, quàm à fratre speraret. Verùm Ptolomæus eum arctissima custodia servari jussit. 3717.

Antiochus opera scorti cujusdam custodes suos decipit. Sed custodia elapsus in fuga occiditur à latronibus. 3725.

Quintus Seleucus Ceraunus. Paullo post Seleucus Callinicus ex casu de equo moritur, cui succedit Seleucus Ceraunus. Hic Attalo, late omnia in Asia vincenti, bellum infert; sed Gallorum fraude occiditur.

Sextus Antiochus Magnus. Ejus in locum succedit Seleuci frater Antiochus, cognomento Magnus. Molo, præfectus Mediæ, quum obiisse Seleucum intellexisset, deficit à Seleucidis. Sed eum Antiochus vincit, Mediamque iterum subigit. 3730.

Antiochus Seleuciam, in qua Ægyptiorum erant præsidia, obsidet & capit. Hinc Ptolemaidem & Tyrum occupat. 3731.

Antiochus Ptolomæi Philopatoris ducem Nicolaum prœlio fundit & Syriam pergreditur usque ad Samariam. 3732.

Ingens prœlium committitur inter Antiochum & Ptolomæum Philopatorem. Cornu, cui Antiochus quidem præerat, vicit; sed alterum & media acies victa est. Hinc Ptolomæus Cœlosyriam recepit, Antiocho verò petenti pacem eam concessit. 3733.

Antiochus cum Attalo ea conditione pacem facit ut Achæum simul persequantur, qui in Asia diadema sibi sumpserat. 3734.

Antiochus omnia, quæ Achæus eripuerat, recipit, ipsumque Sardibus obsidione premit. 3735.

Achæus, proditus Antiocho, ingenti ab eo cruciatu necatur. 3737.

Antiochus, postquam Asiæ regnum receperat, consilium init de recuperandis, quæ ei Ptolomæus ademerat. Ac Syriam quidem recepit expulsis inde Ptolomæi præfectis. 3739.

Antiochus Syria recepta adversus Parthos proficiscitur, Arbacem prœlio superat. Etiam Syringem, principem Hyrcaniæ civitatem capit. 3741.

Antiochus in Bactriana pugnat cum Euthydemo, quicum tandem pacem facit, regium ei titulum concedens. 3742.

Scopas, Ptolomæi Epiphanis dux, eripit Antiocho multas civitates. 3748.

Scopas prœlio vincitur ab Antiocho, qui & præsidium ejus ex arce Sionis ejicit ac Syriam, Lyciam & Ciliciam recuperat. 3752.

Antiochus statuit Philippo, Macedoniæ regi, auxilio venire adversus Romanos. Sed Rhodii legatos mittunt ad eum, quibus bellum se ei illaturos minantur, si in Europam transeat. 3753.

Antiochus aliquammultas Asiæ civitates capit, Lysimachiam instaurat; sed in Syriam rediens bonam classis partem tempestatibus amittit.

Antiochus magnis beneficiis afficit Judæos. 3756.

Antiochus, quia cogitabat de bello Romanis inferendo, ut se affinitatibus muniat, filiam suam Cleopatram despondet Ptolomæo Epiphani ac dotis loco ei dat Cœlosyriam & Judæam. Hinc cum classe proficiscitur in Græciam. 3758.

Antiochus recipitur à Chalcidensibus, Epirotis, Eleis, Bœotis. Sed Thessali, item Philippus, Macedoniæ rex, in fœdere cum Romanis persistunt. Sed paulo post Antiochus Græcia expellitur a Cos. Glabrione, qui bellum inde Ætolis intulit. His, quum legatos misissent Romam, datæ induciæ in sex menses. 3759.

Scipio in Asiam proficiscitur adversus Antiochum; cujus cædit Iↄↄ militum. Hinc mulcta ei hæc irrogata, ut cederet omni Asia cis Taurum ac præterea solveret Euboicorum Talentorum cIↄ. 3760.

Antiochus, quum gravis adeo mulcta persolvenda esset, templum Didymæi Jovis noctu spoliat; sed concursu populi cum militibus universis interimitur, postquam annis rexerat XXXVI. Ei successit fil. Seleucus, cognomine Philopator. 3764.

Septimus Seleucus Philopator.

Octavus Antiochus Epiphanes. Seleucus, quum annos regnasset decem & amplius moritur: eique succedit frater Antiochus Epiphanes, qui Romæ fuerat obses. Hic cum Romanis fœdus renovat, legato usus Apollonio eo, quem postea Macchabæi occiderunt. 3776.

Antiochus contempta pueritia Ptolomæi Philometoris Cœlosyriam subjicere sibi conatur. Interim & ab Antiocho & ab Tutoribus Ptolomæi mittuntur Romam legati, ut de causa cognoscant. 3779.

Romanis in Macedoniam bellum gerentibus adversus Perseum Antiochus occasionem sibi esse censet invadendi Ægyptum; idque prætextu hoc, ut reducat Ptolomæum majorem, quem frater & Cleopatra soror ejecerant Alexandria. Ac Pelusium quidem capit & præsidiis munit. Hinc in Syriam reversus populatur Judæam, Hierosolyma invadit, Sanctum Sanctorum invadit, Templum spoliat, ccIↄↄ ccIↄↄ cccIↄↄↄ occidit, totidem vendit, ccIↄↄ Iↄↄↄ abducit. 3780.

Antiochus obsidet Alexandriam, ut reducat Ptolomæum majorem: sed Romanorum jussu ab obsidione desistit. Hinc Ptolomæi fratres fœdus ineunt. 3781.

Ptolomæi significant Antiocho concordiam suam ac rogant, ut præsidia sua ex Pelusio deducat. Ille, etsi amplius prætextum illum de reducendo Ptolomæo non haberet; tamen negat se acquieturum, nisi Cyprum sibi dedant ac Pelusio quoque ei cedant. Quod ut facilius impetret, cum exercitu venit in Ægyptum & Alexandriam obsidet. Romanus Senatus eo cognito, Popilium, aliosque legatos mittit, qui monent, ut obsidionem 3782.

nem ſolvat. Eo moras nectente Popilius circulo eum circumſcripſit ac jubet, ut cum conſiliariis deliberet, priuſquam inde exeat. Paruit Antiochus ac multum gemens ab obſidione deſtitit. Antiochus in Palæſtinam venit, Hieroſolymam vi invadit, præſidium imponit, Templum ſpoliat, S. Scripturam comburit, altaria nova erigit atque Judæos cogit, ut ritu Græco in iis Gentilium Diis ſacrificetur. Quæ res fecit, ut Matthathias Aſmonæus & alii urbe excederent.

Judas Maccabæus devincit Apollonium, ducem Antiochi. Aliquanto poſt Lyſiam ducem clade afficit. 3784.

Iterum Lyſiam cædit. 3785.

Nonus Antiochus Eupator. Antiochus Epiphanes moritur: cui ſuccedit filius Antiochus cognomento Eupator. 3786.

Antiochus Eupator Hieroſolyma vincit, mœnibus privat & tributum imponit. 3787.

Demetrius, Seleuci regis fil., cognomento Soter, quem Antiochus obſidem Romanis dederat, ex conſilio Polybii Hiſtorici venationem ſimulans, inque ea fugiens, Tripolim occupat atque ibi exercitum conſcribit, ut regnum recuperet. 3788.

Decimus Demetrius Soter. Exercitus deſerit Antiochum Eupatorem & Lyſiam, eoſque Demetrio tradit, qui utrumque, priuſquam in conſpectum ſuum ducerentur, occidi jubet atque ita Syriæ potitur. 3789.

Eodem anno Judas vincit Bacchidem, ducem Demetrii. Idem vincit Nicanorem, Demetrii ducem. 3790.

Judas auxilia à Romanis poſcit adverſus Demetrium; ſed nihil efficit, eò quod ſuos eſſe ſubditos Demetrius oſtenderet. 3792.

Judas in prœlio adverſus Bacchidem cadit. 3793.

Bacchides perſequitur Jonathanem, qui Judæ ſucceſſerat; ſed fruſtra. 3794.

Pax initur inter Jonathanem & Bacchidem. 3795.

Undecimus, ſed non totius Syriæ, Alexander. Alexander, Antiochi Eupatoris regis fil., quum videret, Demetrium eſſe militibus gravem & vicinis regibus exoſum, ſpem concipit recuperandi regnum paternum; eoque Ptolomaidem proficiſcitur cum exiguis copiis. Demetrii verò milites urbem Alexandro prodidere. Demetrius, quum metueret, ne & Jonathan, Judæorum dux, ad Alexandrum deficeret, amicitiam cum eo init, obſideſque ei reddit: Qua occaſione Jonathan muros urbis Hieroſolymitanæ inſtaurat. Sed Alexander longè plura offert Jonathani, etiam purpuram & coronam auream & veſtem ſacerdotalem. Ita Demetrius excidit amicitia Judæorum. 3797.

Alexander Syriæ, ſed non totius, rex, uxorem ducit Cleopatram, filiam Ptolomæi Philometoris. Ad eas nuptias etiam Jonathan invitatus, qui ex Syria & Ægypto regi ſplendida offert munera. 3800.

Demetrius, fil. Demetrii Soteris, cognomento Nicator, auxilio Laſthenis Cretenſis Syriam invadit. Ei Apollonius, Cœloſyriæ præfectus, ſe jungit. Jonathan verò ſe opponit Apollonio, expugnat Joppen, Azotum & Aſcalonem & IↃ ccIↃↃ ex hoſtili exercitu cædit. Quam ob victoriam Alexander rex Jonathani munera miſit regia. 3802.

Alexander uxorem ducit Cleopatram, filiam Ptolomæi Philometoris. Sed quum ſocero inſidias ſirueret, uxore excidit, bellumque ei à Ptolomæo & Demetrio illatum: in quo periit Alexander. Ita Demetrius, cognomento Nicator, totius Syriæ rex evaſit. 3804.

Duodecimus Demetrius II. ſive Nicator. Jonathan placat Demetrium muneribus & ab eo accipit Samariam, Joppen & Galilæam; ſed conditione ea, ut quotannis ſolvat ccc talenta. 3805.

Diotus, cognomento Tryphon, conſilia agitat de imperio Demetrii transferendo in Antiochum Parontum, Alexandri fil., cognomento Θεόν. Hoc hinc efficit, ut populus Antiochenus, cui Demetrius admodum erat exoſus, in arce regem ſuum concludat: qui & eum interemiſſet, niſi Tryphon abfuiſſet & Jonathan, cum cIↃ cIↃ Judæorum auxilio veniens Demetrio, urbem incendiſſet, cives viciſſet atque ad deditionem coegiſſet.

Decimus tertius, ſed non totius Syriæ, Antiochus Θεός. Tryphon bello vincit Demetrium, Antiochum, cognomento Θεόν, regem facit, Jonathanem & Simonem amplis muneribus ſibi jungit. Hinc Jonathan duces Demetrii vincit & fugat, urbes in Judæa munit ac fœdus init cum Romanis & Spartanis. Demetrius Nicanor cum Tryphone paciſcitur, ut partem imperii Antiochus habeat, pars verò ſibi concedatur. Hinc Demetrius abit Babylonem & ſuperiorem Aſiam obtinet. Poſt hoc pactum Trypho conſilia agitat de interficiendo Antiocho, imperioque in ſe transferendo. Sed, quum metueret, ne regis necem Jonathan vindicaret, inſidias ei ſtruit & Ptolemaide capit. Simulat interim ſe reddere velle, ſi ccc. dentur talenta & Jonathanis filii obſides. Quos quum Simon frater cum ea pecuniæ ſumma mitteret, & patrem & liberos interemit. 3806.

Simon hinc deſerit Antiochi partes ac Demetrio promittit, ſe auxilio ei fore contra Tryphonem, dummodo Populo Judaico concedat immunitatem vectigalium: quod & impetrat. 3807.

Simon Sionis arcem, in qua præſidium erat Tryphonis, deditione capit ac perſuadet populo, ut ex monte planitiem faciant, nequis locus Templo ſit altior, atque hoſtes, eum occupantes iterum, præſidium ibi adverſus cives collocare poſſint. Totum triennium noctu, diuque laboratum, priuſquam in planitiem montem redigere potuerunt. 3808.

Demetrius, ſuperioris Aſiæ rex (nam inferioris Antiochus Θεός erat, ut dictum) bellum infert Parthis. Ac primùm non infeliciter negotium proceſſit; adeo ut etiam gentes inter Hydaſpen & Indum devinceret. Sed poſtea ab Mithridate, qui ſextus erat ab Arſace ac pacem ſimulabat, capitur, perque eas civitates, quas ante ceperat, circumducitur cum ludibrio. Tandem verò in Hyrcaniam mittitur, honeſteque ibi habetur. Tryphon, ubi cognovit cladem Demetrii, qui, populo perſuadentes, puerum regem calculo laborare, eum occidunt quarto anno, ex quo tutelam ejus ſuſceperat Tryphon. Hinc ab exercitu Tryphon rex proclamatur. 3809.

Milites à Tryphone ob ſævitiam ejus deficiunt ad Cleopatram, Demetrii filiam, quæ Seleuciæ cum liberis vivebat. Ea diffidens ſibi arceſſit fratrem Antiochum Sedetem, manu ſua connubium ei & regnum offert. Qui conditione accepta militem adverſus Tryphonem conſcribit. 3810.

Decimus quartus Antiochus Sedetes. Antiochus Sedetes, ne Simon Maccabæus bello juvaret Tryphonem, concedit Populo Judaico immunitatem omnium, poteſtatem cudendi monetam tribuit, alia etiam largitur. Quibus efficit, ut Antiochi partes ſequantur. 3811.

Trypho, Doræ ab Antiocho obſeſſus, fugit mari Apameam: ſed urbe ea vi capta occiditur. Tryphone occiſo Antiochus omnia, quæ Judæis con- 3812.

concesserat, revocat; Joppen, Gazam & arcem
Sionis poscit & talenta exigit CIↃ.

Antiocho per Cendebeum ædificante castrum 3813.
Cedron, vastanteque Gazenses, Simon fil. Johannem
Hircanum cum exercitu mittit: qui prœlio
superior Cedron castrum evertit.

Simon occiditur à genero Ptolomæo. Ei succe- 3815.
dit filius Johannes Hircanus; qui militem colligit
ac Dagon arcem obsidet, ubi mater vidua ab Ptolomæo
captiva tenebatur. Sed Ptolomæus tormentis
mox matrem excruciare incipit; atque ita
filius, pietate victus, ab obsidio desistit. Antiochus
obsidet Hierosolyma. Pax tandem facta ea
conditione, ut Hircanus IↃC solveret talenta &
Antiocho, si adversus hostes bellum mitteret,
auxilio foret. Hircanus aperit Davidis sepulchrum
atque ibi invenit CIↃCIↃCIↃ talentorum: unde
Antiocho solvit & liberaliter eum accipit.

Duodecimus Syriæ rex Demetrius Nicanor iterum regnat.

Antiochus pugnat adversus Parthos ac ter eos 3820.
prœlio fundit. Phraates, Parthorum rex, Demetrium,
Antiochi fratrem, quem ante annos aliquot
ceperat, ut diximus, dimittit, ut Syriæ
regnum occupet. Antiochum interea aggreditur,
vincit & interimit. Johannes Hircanus, ubi de
Antiochi morte nuntium accepit, Romam legatos
misit, qui de injuriis, Pop. Judaico ab Antiocho
illatis, conquererentur. Atque impetrat, ut rescinderentur,
quæcunque Antiochus statuisset. Interea
Hircanus vicinas Syriæ urbes invadit, quæ
præsidio essent destitutæ. Etiam templum Garizim,
quod Sanaballet condiderat, destruit, quum
annis stetisset CC.

Hircanus Idumææ urbes invadit, masculos cir- 3822.
cumcidit & edictum promulgat, ut Idumæi Judaico
ritu viverent, qui parere nollent, patria excederent.
Atque ab hoc tempore etiam Idumæi
cœpere haberi inter Judæos.

Decimus quintus Alexand. Zebenna.

Demetrius Nicator ab Cleopatra, quam Pro- 3823.
lomæus Physcon repudiaverat, auxilio vocatur.
Sed Ptolomæus regem substituit Alexandrum Zebennam,
quasi filius esset Antiochi Sedetis. Eundem
auxilio adversus Demetrium juvat. Demetrius
ab eo vincitur & à suis deseritur, usque adeo,
ut nec uxor, nec liberi portas ei aperirent.

Demetrius Tyrum fugit atque indè extractus 3824.
interimitur.

Decimus sextus Ant. Gryphus.

Demetrio interfecto Seleucus fil. sumit diade- 3825.
ma. Cleopatra mater indignè tulit, quod se ignara
id fecisset ac propterea eum occidit, regemque
facit Antiochum Gryphum; qui exercitum collegit,
contra Alexandrum Zebennam, ut patris sui
mortem vindicaret.

Alexander Zebenna etiam contemnere incipit 3826.
Ptolomæum, cujus beneficio regnum erat adeptus.
Propterea Ptolomæus ingentes copias auxilio mittit
Antiocho Grypho atque etiam uxorem ei dat
filiam suam Tryphenam. Hinc Antiochus cum
Alexandro pugnat, eumque vincit & fugat.
Alexander, ut militibus stipendia solveret, aureum
Jovis simulachrum ex templo jubet abripi.
Iccirco ex urbe ejicitur ac à militibus etiam desertus
in latronum manus incidit; qui eum Grypho
tradidere, à quo occisus est.

Decimus septimus, sed non totius Syriæ rex Ant. Cyzicenus.

Antiochus Cyzicenus de regno Syriaco con- 3833.
tendit cum Antiocho Grypho, qui octavum jam
annum imperabat. Erat is Gryphi frater, sed uterinus
tantùm. Nam Gryphus Demetrii fil. erat;
sed Antiochus Cyzicenus erat fil. Antiochi, qui
Demetrii erat frater; ut ratione matris fratres fuerint,
ratione patrum patrueles. Dum verò duo hi
Antiochi fratres distrahunt regni vires, crescit potentia
Hircani, regis Judæorum.

Cleopatra, Ptolomæi Lathyri ante conjux, fi- 3835.
lia Ptolomæi Euergetæ, nubit Antiocho Cyziceno
ac dotis loco affert exercitum Ptolomæi Lathyri,
qui erat in Cypro.

Antiochus Cyzicenus, tanto exercitu auctior 3836.
factus, prœlium committit cum fratre Grypho,
sed vincitur. Gryphus hinc Antiochiam obsidet;
in qua Cleopatra, uxor Cyziceni, erat, & capit.
Cleopatram sistit uxori suæ Tryphenæ; quæ eam,
etsi soror esset & in templum confugisset, repugnante
Grypho interemit.

Antiochus Cyzicenus novo cum exercitu 3838.
pugnat adversus Gryphum ac vincit, uxoremque
ejus Tryphenam captam occidit, redhostiens ita
fœdum facinus, quo sororem Cleopatram interemerat.

Joannes Hircanus Samariam annum totum ob- 3840.
sidet. Antiochus Cyzicenus exercitum adversus
Hircanum mittit: sed eum fundit Hircanus. Aliquos
postea donis corrumpit. Tandem urbem
capit atque exscindit.

Antiochus Gryphus ducit uxorem Seleucen, 3851.
filiam Ptolomæi Euergetæ & Cleopatræ. Fuerat
hæc Seleuce uxor Ptolomæi Lathyri. Sed mater,
Lathyrum ex Ægypto ejiciens, simul ei eripuit
filiam suam, Lathyri sororem & conjugem, eamque
uxorem dedit hosti Lathyri Antiocho Grypho.

Decimus octavus, sed non totius Syriæ, Seleucus.

Antiochus Gryphus interimitur insidiis Hera- 3854.
cleonis. Ei succedit fil. Seleucus, qui bellum continuat
cum patruo suo Antiocho Cyziceno.

Seleucus hic proximo anno prœlio vincit Cyzi- 3855.
cenum eumque occidit. Cyziceno succedit filius
Antiochus Eusebes.

Decimus nonus, ut suprà, Antioch. Εὐσεβής.

Antiochus Eusebes oppugnat Seleucum, prœ- 3856.
lio eum vincit & universa Syria expellit. Ille in
Ciliciam fugit, ubi à Mopseatis recipitur. Sed
dum tributum exigere vult, incolæ & ipsum &
amicos unà cum regia comburunt.

Vigesimus, ut supra, Antioch.

Seleuco succedit frater Antiochus, qui Antio- 3857.
chum Eusebem prœlio aggreditur; sed infeliciter:
quo & prœlio ipse occubuit. Succedit ei tertius
frater Philippus.

Vigesimus primus Philippus.

Vigesimus secundus itidem Demetrius Εὔκαιρος.

Quartus horum frater Demetrius Eucærus à 3858.
Ptolomæo Lathyro constituitur rex Damascenus;
qui fratri Philippo se jungens bellum intulit Antiocho
Eusebei. Sed hic fortiter se contra utrumque
defendit totis annis novem, nempe usque
dum cum Parthis bellum gerens est occisus.

Alexander Jannæus, secundus Judæorum rex, 3859.
Arabibus bellum infert. Sed quum in loca aspera
& accessu difficillima ab hoste esset protractus, non
sine ingenti vitæ periculo evasit. Domum reversus
à suis bello petitur. Eo bello Alexander occidit
IↃↃↃ Judæorum.

Judæi, quum se impares Alexandro viderent, 3860.
in auxilium vocant Demetrium εὔκαιρον; qui
Alexandrum ingenti prœlio superavit. Eo bello
omnia, quæ in Arabia & Moabiticis regionibus
possedit, amisit.

Demetrius εὔκαιρος re adversus Alexandrum 3861.
bene gesta bellum infert Philippo. Ille, quum se
Demetrio imparem videret, Arabas in auxilium
vocat atque etiam Mithridatem, regem Parthorum;
qui Demetrium obsedit & ad deditionem
coegit atque indè in Parthiam abduxit: sed honestè
habuit.

Vigesimus tertius eodem modo Antiochus Dionysius.

Quintus Seleuci frater Antiochus, cognomine 3862.
Dionysius, Demetrio à Parthis capto Damascenum
principatum ambit & obtinet. Sed Philippus
frater, id indignè ferens, consilia agitat de eo evertendo.

Philippus Damascum capit prodente eam Mi- 3863.
lesio præfecto: sed quum pacta mercede proditorem

totem destitueret, ab eodem urbe rursum expellitur.

3864. Antiochus Dionysius frustra invadit Alexandrum, Judæorum regem. Hinc in Arabia pugnans adversus Aretam, Arabum regem, vincitur & occiditur. Succedit ei in regno Syriæ Antiochus, cognomento Asiaticus.

Vigesimus quartus Syriæ Antiochus Asiaticus.

3865. Aretas, victoriam persequens, Cœlosyriam totam imperio suo adjicit. Aretas pugnat adversus Alexandrum, eumque vincit. Sed Alexander, minime iccirco animum despondens, multa oppida obsidet & capit. In iis vincendis triennium fuit occupatus. Hinc, quadriennium quum febri laborasset, moritur.

Vigesimus quintus Tigranes.

3875. Tigranes, Armeniæ rex, invadit Syriam ac vincit. Ita Antiocho Asiatico, ultimo è Seleucidis, imperium est ereptum.

3876. Tigranes obsidet Ptolomaidem: sed quum Lucullum adventare audiret cum exercitu, in Armeniam re infecta cogitur reverti.

3881. Prœlium committitur inter Lucullum & Tigranem, in quo ex Tigranis exercitu cecidere ccc ıↄↄↄ. Paulò post iterum Tigranem vincit. Tigrane victo Lucullus Antiocho Asiatico Syriæ regnum restituit.

3884. Pompejus, Lucullo successor datus, vincit Mithridatem & Tigranem; Syriam verò, Antiocho Asiatico ereptam, in provinciam redegit, quia, ut ajebat, quæcunque Tigranis fuissent, ea ad Romanos victores pertinerent.

Atque hic est finis regni Syro-Macedonum. Annos, si numerus ab initio Seleuci Nicatoris usque ad Syriam, à Pompejo in provinciam redactam, comperiemus esse CCXLVI.

3897. Cæterum Antiochus Asiaticus, quum concoquere non posset, regnum, quod tot annos Seleucidæ tenuerant, à Pompejo in Romanorum provinciam esse redactam, Crasso à Parthis devicto, occasionem se nactum putavit, ulciscendi Romanos. Sed prœlio certans cum C. Cassio, Crassi duce, qui cum paucis effugerat, exercitumque reparatat, ab eo vincitur & occiditur; ultimus è Seleucidis, qui Syriæ regnum obtinuerunt.

De temporibus regnum Ægyptiorum post obitum Alex. usque ad Cleopatram & amasium ejus Antonium, ab Augusto devictos.

An. M.

Ægypti post Alex. rex 1. Ptolomæus Lagi.

3627. Superest Regnum Ægyptium. Hoc post obitum Alexandri Magni primus tenuit Ptolomæus, Lagi filius, cui Ægyptus & Africæ, Arabiæque pars sorte obvenerat. Alexandri cadaver, quum in exequiis ejus jam biennium occupasset Aridæus, magna cum pompa in Ægyptum defertur, qui sacellum ei ædificat atque in eo deponit, commodam exspectans occasionem, qua in Templum Jovis Hammonis possit deportari.

3630. *Ab U.C. CCCCXXX. Coss. Q. F. M. Rullianus. L. Fulvius Curvus.*

Perdiccas, qui in Ægyptum ierat, ut eam in suam redigeret potestatem, reperit loca omnia à Ptolomæo esse fortiter munita, eumque ob justitiam & liberalitatem ab omni populo valde amari. Quare discessum parans per Nilum exercitum ducit. Sed prior exercitus pars ita alveum fecerat profundum, ut posterior transire non posset. Ergò prior reverti conatur. Sed ab elephantis conculcantur cıↄcıↄ & quod excurrit. Hoc ita ægrè exercitus tulit, ut Perdiccam in textorio suo trucidaret. Ptolomæus, ea victoria gaudens, persuasit exercitui, ut loco Perdiccæ Pythoni & Aridæo imperium deferrent; Eumenem verò, qui cum Perdicca inierat societatem atque hoc tempore in Asia adversus Craterum pugnabat, hostem regni declararet. Ptolomæus mox Syriam & Phœniciam invadit ac brevi tempore eas regno Ægyptio adjicit.

3638. Pugnat cum Demetrio, Antigoni filio; quem pater in Syria reliquerat adversus Ptolomæum. Etiam Palæstinam invadit & Hierosolymam intrans sacrificandi causa, uti simulabat, eam capit; de quo ita Agatharcides apud Josephum: *Judæi, dum propter superstitionem diei Sabbathi gravantur arma capere, gravem dominum receperunt.*

3639. Ptolomæus à Demetrio vincitur; mox ab eodem, quum majores etiam à patre Antigono copias accepisset, tota Syria ejicitur.

3641. Nicocles, unus è Cypri regibus, Antigoni partibus studet. Quod ut sensit Ptolomæus, misit qui eum occiderent. Sed Nicocles sibi ipsi manus infert. Exemplum secuta uxor, quæ & filias interimit & fratribus Nicoclis persuadet, ut se cum uxoribus & liberis interimant, quum tamen nihil statutum esset Ptolomæo, præterquam in Nicoclem solum. Ita Paphiorum regum familia desiit. Ptolomæus multas civitates in Asia eripit Antigono. Allicit ad se Ptolomæum, Antigoni patruelem; qui, quum Antigoni dux esset & patruelis nec ab eo dignum præmium referret, ad Cassandrum desciverat. Verum quum Ptolomæum hunc Ptolomæus Lagi videret rebus novis studere, eum in carcerem compegit & cicutam bibere coegit.

3642. Ptolomæus Lagi præsidium deducit ex Andro insula, eamque liberam esse jubet. Etiam Corinthum occupat, aliasque præterea civitates se liberaturum recipit, dummodo frumentum & commeatus detur. Sed his civitatibus aliud atque aliud causantibus, cur minus possent, pacem cum Cassandro facit, inque Ægyptum redit.

3644. Ptolomæus à Demetrio classe vincitur, eoque de Cypri possessione, in qua Salamina Demetrius obsidebat, desperans revertitur in Ægyptum. Quum verò Antigonus & Demetrius hanc ob victoriam regium nomen assumpsisset, ipse etiam Ptolomæus, ne inferior videretur, Ægypti regem se dixit.

Hinc Antigonus & Demetrius terra, marique Ægyptum tentant; sed frustra.

3648. Ptolomæus Cavam Syriam invadit, Sidonemque obsidet; sed falsis nunciis de adventu Antigoni perculsus in Ægyptum re infecta redit.

3649. Conjungens copias cum Seleuco, Lysimacho & Cassandro cædit Antigoni & Demetrii exercitum; quo prœlio etiam Antigonus occisus. Ita Asiam victores divisere.

3665. *Urb. C. 468. ante N. Q. 284.*

II. Ptolom. Philadelphus.

Ptolomæus Lagi moritur, quum imperasset annos 39. Hinc succedit ejus ex Beronice filius Ptolomæus Philadelphus: qui initio imperii Demetrium Phalereum relegat in locum quempiam, ubi mox aspidis morsu periit. In causa relegationis erat, quod parenti Ptolomæi Lagi vehementer suasisset, ut ne à regno exclusis liberis, ex Eurydice genitis, hunc Philadelphum successorem faceret, qui filiorum esset minimus. Fuit alioquin Philadelphus princeps doctorum amantissimus. Sub eo floruerunt septem illi Poëtæ, qui Pleiades à numero dicebantur, Aratus, Apollonius, Theocritus, Lycophron, Nicander, Philicus, Homerus junior. Item Mathematici duo Conon & Hipparchus; atque etiam juxta nonnullos Aristarchus Grammaticus, quem Suidas CXXX annis juniorem fuisse putat.

3681. Idem, quum Bibliothecam instituisset copiosissimam, Sacra Biblia verti curavit in sermonem Græcum. Quod ita malè habuit summum Sacerdotem & Sacerdotes Hierosolymitanos, ut eapropter

propter jejunium statuerint mense Tebheth; quo precari Deum solent, ut ne ob profanationem hanc S. Verbi omnem Iudaicum Pop. velit exscindere. Postea tamen obtinuit, ut ea Hierosolymis quoque legeretur, ut liquet ex Act. VI. 1. Iudæi verò Hellenistæ, hoc est, qui inter Græcos viverent, sed religionem Iudaicam sequerentur, quædam de LXXII. cellulis & alia sunt commenti, ut tralationi isti fidem conciliarent: de quo Scaliger plura in Anim. Euseb.

Ptolomæus fossam perficit à Nilo usque in sinum Arabicum; quod frustra olim conatus erat Pharao Necho ac post eum Darius, Persarum rex. 36...

Ptolomæus difficile bellum gerit cum Antiocho, Syriæ rege; sed tandem reconciliantur Antiocho ducente Berenicem, Ptolomæi filiam. 3691.

Moritur Ptolomæus Philadelphus, quum an- 3704.*
III. *Ptol. Euergetes.* nos imperasset XXXVIII. Ei succedit Ptolom. Euergetes. Vixit Callimachus Poëta.

IV. *Ptol. Philopator.* Moritur Ptolom. Euergetes, quum regnasset annos XXV. Ei succedit Ptol. Philopator; qui imperium cœpit à cæde matris & fratris. 3729.

Philopator ingenti prœlio vincit Antiochum M. & Cœlosyriam, sibi ab eo ereptam, recuperat. Hinc Hierosolymis hostiam pro victoria hac in templo voluit offerre Deo ac Sanctum Sanctorum lustrare cupit. Sed prohibente summo sacerdote tantas iras concepit, ut edictum proponeret de Iudæis diebus XL. in Ægyptum traducendis; ubi elephantis conculcandi objicerentur. Sed quum bestiæ ipsæ ab hac crudelitate abhorrerent, pœnitudine ductus in patriam eos redire permisit. 3733.

Antiochus post Achæum devictum in Syriam venit ac præfectos Ptolomæi inde ejicit. 3739.

Moritur Ptolom. Philopator, quum regnasset 3746.
V. *Ptol. Epiphanes.* annos XVII. Ei successit Ptol. Epiphanes; qui quod adhuc penè puer esset, regnum ejus à tutoribus regebatur.

Scopas à Tutoribus Ptolomæi mittitur in Syriam, plurimasque Syriæ urbes adimit Antiocho. 3748.

Scopas ab Antiocho prœlio vincitur, Sidone, quo victus fugerat, obsidetur, tandemque se dedit. Præsidium Ptolomæi ex arce Sionis ejicitur. 3752.

Prolom. Epiphanes moritur, quum annos 3770.
VI. *Ptol. Philometor.* rexisset XXIV. Ei succedit fil. Ptol. Philometor, adhuc puer.

Antiochus obsidet Alexandriam in Ægypto. Ptolomæus minor legatos Romam mittit, ut per eos obsidione liberetur. Hinc obsidionem solvit Antiochus. Sed Ptolomæus major, ubi hoc agere Antiochum videt, ut sub prætextu reducendi sui Ægyptum occuper, maluit in gratiam redire cum fratre minore. Quia verò uterque sibi ab Antiocho metueret, opem postulant ab Achæis; qui iis mille pedites & c equites misere duce Lucocta & Polybio. 3781.

Ptolomæi fratres mittunt legatum ad regem Antiochum, qui eum certiorem faciat de concordia sua ac poscat, ut Pelusio atque aliis locis, quibus præsidia sua haberet, deducere ea vellet. Negat verò ille, se hac parte obsequi iis posse, nisi Cypro sibi cedant ac præterea Pelusio. Atque ut metum iis incutiat, cum exercitu in Ægyptum venit & Alexandriam obsedit. Sed Romani Senatus legatis venientibus coactus est solvere obsidionem. 3782.

Ptolomæus Philometor in Syriam proficiscitur ad Alexandrum regem, generum suum. Sed quum ab eo sibi insidias strui cognosceret, Cleopatram filiam abducit iratus & eam Demetrio, Demetrii fil., dat uxorem. Hinc prœlio confligit cum Alexandro, eumque vincit. Sed ipse equo excussus & ab hoste ita est vulneratus, ut quatriduo verbum loqui non posset. Sed tamen, priusquam moreretur, allatum Alexandri caput; cujus conspectus multum ei gaudii attulit. 3804.

VII *Ptol. Euergetes, sive Physcon.* Ptolomæi Philometori succedit impurus ille Ptolomæus, qui Euergeten se voluit nuncupari, alio verò cognomento Physcon dictus. Hic Cleopatram sororem conjugio sibi junxit; postea verò eam repudiavit, ejusque filiam, privignam suam, duxit uxorem. Postquam verò intellexit, imperium uxori, quam repudiaverat, deferri à populo, filio suo, quem ex sorore genuerat, caput, manus ac pedes præcidit ac sorori misit, simul ei bellum minatus. 3821.

Cleopatra, quia propterea sibi à fratre, quondam marito, metueret, opem implorat Demetrii, Syriæ regis. Ptolomæus verò regem facit quendam Antiochum Zebinam, haut aliter ac si foret Antiochi Sedetis fil.; cumque ossa Antiochi Sedetis ex Parthia in Syriam essent allata, flere se simulavit. Atque hoc, quia ex animo facere creditus, multum sibi autoritatis peperit apud simplicem populum. 3822.

Ptolomæus Alexandrum Zebinam auxiliis juvat; qui Demetrium, Syriæ regem vincit. 3823.

Eo victo & interfecto cum Cleopatra sorore in gratiam redit, eamque in Ægyptum reducit. Filiam tamen ejus uxorem retinet. 3824.

Cleopatra mater Grypum veneno tollere conatur. Sed quum monitus esset, matri indicem nominat ac jubet, si innocens foret, ipsa poculum hauriret. Ita Cleopatra periit. 3826.

Ptol. Euergetes, sive Physcon moriens succedere sibi conjugem suam, quam matris fuisse pellicem diximus, sed hac conditione voluit, ut filiorum alterum imperii faceret consortem. Ea, etsi in juniorem pronior esset; tamen, quia populo invito aliter non poterat, majorem in regnum 3834.
VIII. *Ptol. Lathyrus.* assumit, qui dictus Ptol. Lathyrus.

Ptol. Lathyri conjux & soror Cleopatra eo deserto nubit Antiocho Cyziceno; cui cum fratre Grypo de Syriæ regno certamen erat. Sed altero conjugii anno à Grypo capta, ab uxore ejus, sorore sua Tryphena, occiditur. 3835. 3836.

Cleopatra, Ptol. Euergetæ vidua, quum gravaretur filium suum Ptol. Lathyrum diutius haberi imperii consortem, regno eum ejicit. Nec eo contenta Seleucen, filiam suam, quæ post suam sororem Cleopatram repudiatam fratri suo Lathyro nupserat, ab eo abducit, etsi jam binos ex ea filios genuisset. Quin hosti Lathyri Antiocho Cyziceno, qui cum fratre Antiocho Grypo de Syriæ regno certabat, ipsa nubit; nempe annis XIII. postquam prior Grypi conjux Tryphena, quæ Seleuces hujus soror erat, interempta erat ab Antiocho Cyziceno, quia Cleopatram sororem, Cyziceni conjugem, occidisset. Lathyrus, à matre ejectus Ægypto, fugit in Cyprum; ubi eum mater oppugnavit: sed frustra. Succedit verò Lathyri in
IX. *Ptol. Alexander.* locum junior frater Ptol. Alexander, qui totus in matris erat potestate. 3851.

Alexander, Joannis Hircani fil., qui post obitum fratris sui Aristobuli ei successerat in regno Judaico, obsidet Ptolemaidem. Ptolemaidis incolæ auxilium poscunt à Ptolomæo Lathyro, qui, à matre ex Ægypto ejectus, in Cyprum fugerat. Sed Alexander opem poscit à matre ejus Cleopatra. Interim tamen amicum se simulat Ptolomæi. Eam fraudem ubi Ptolomæus intellexit, Alexandrum 3852.

* *V. C. 507. Coss. M. Oct. Crassus II. M. Fab. Licinius. ante N. ℞. 244.*

drum prœlio adoritur ac vincit, ac cIↃↃ cIↃↃ cIↃↃ Judæorum occidit.

Cleopatra, ut vidit, filium Lathyrum in Palæstina sumere incrementa, metuere incipit, ne, si ibi omnia ex voto succedant, arma postea in Ægyptum convertat; ac propterea filium juniorem Alexandrum cum classe magna in Phœniciam mittit. Ipsa interim Ptolomaidem obsidet. 3854.

Alexander, rex Judæorum, accedit Cleopatram, cumque ea fœdus init. Hinc Gadaram obsidet & post decimum mensem capit. Alexander vincit Amathuntem (castrum id erat ad Jordanem) sed mox exercitus ejus cæditur ab Theodoro, cui id castrum eripuerat. Nihilominus Raphiam & Anthedonem & alia oppida oppugnat & vincit. 3855.

Alexander, postquam Lathyrus in Cyprum, Cleopatra in Ægyptum redierat, Gazam obsidet & post annuum obsidium proditione tandem capit, crudeliterque victoriam eam exercet. 3857.

Cleopatra, non contenta Lathyrum è regno ejecisse, etiam filio minori Alexandro, quem in Lathyri locum surrogarat, insidias struit. Sed iis cognitis ipse anticipat, matremque occidit. 3860.

Ægyptii, ubi vident Cleopatram à filio suo Alexandro occisam, eum ex Ægypto ejiciunt ac in regnum revocant fratrem ejus Ptolomæum Lathyrum. 3861.

Ptolomæus Lathyrus moritur, quum annos imperasset XXXIII. si annos putes ab eo tempore, quo primùm cœpit cum matre imperare. Successit ei Ptol. Αὐλητὴς cognomento, quod præter regiam dignitatem tibia canere soleret. 3867.

X. *Ptol. Auletes.*

Auletes ejicitur ex Ægypto, partim quod opem non tulisset Cypriis adversus Romanos, quum ab iis anno superiore avarè magis, quàm justè, insula ea invaderetur; partim verò quod Ægyptum tributis exhauriret, quo satisfaceret iis, à quibus pene IↃↃ cIↃ talentorum acceperat, quæ J. Cæsari dederat, ut socius & amicus Pop. Rom. dici posset. Auletæ in Ægyptio regno successit Archelaus, ab Ægyptiorum regum sanguine alienus; qui Ptolomæi filiam Beronicem duxit uxorem. 3893.

Ptolomæus ejectus Romam fugerat, poscens, ut restitueretur; ubi dum variis disceptationibus tempus dilabitur, desperans de Senatus auxilio confugit ad Gabinium, Syriæ Procos. eique promittit cIↃↃ talentorum. Adhæc Gabinium rogabat Pompejus, ut reduceret Ptolomæum. Impense enim ei favebat propter auxilia, quæ bello Mithridatico miserat, tum etiam quod hospitio honorificè admodum excepisset. Itaque Gabinius cum exercitu in Ægyptum venit, Alexandrinos prœlio vicit, regem reduxit: qui reductus Archelaum cum Beronice occidit. 3894.

XI. *Ptol. Dionysius, quem Calvisius falso errore cum Ptol. Aulete confundit.*

Ptol. Auletæ succedit fil. ejus Ptolomæus, cognomento Dionysius, & una cum eo soror Cleopatra. 3899.

Dionysius hic, ætate puer, spadonum duorum, Photini & Achillæ, consilio occidit Pompejum M., quum post pugnam Pharsalicam in Ægyptum profugisset. 3902.

Cæsar in Ægypto bellum gerit. Ptol. Dionysius aquis submergitur. Cæsar Cleopatræ imperium tradit. 3903.

Cleopatra & Antonius ad Actium vincuntur ab Augusto. 3919.

XII. *Regnat Cleopatra.*

Cleopatra & amasius ejus Antonius semet interficiunt. Ægyptus à Romanis in provinciam redigitur. 3920.

De temporibus Veterum Latinorum ante Urbem conditam.

An. M.

Italiæ rex. I. Janus.

NUnc à rebus Græcorum veniemus ad res Latinorum. Horum antiquissimus rex fuit Janus *a*; quo tempore Ehud apud Israëlitas, Acrisius apud Argivos, Cecrops II. apud Athenienses, Tros apud Trojanos regebat: Hic trans Tiberim exstruxit oppidum, quod ex eo dictum Janiculum, uti & mons, in quo situm. Docuit suos ritus colendorum Deorum. 2625. *Qui fuit annus ab exitu Israëlitarum 172. ante N. Ch. 1322.*

II. Saturnus.

Eo regnante in Italiam venit Saturnus, Jovem fil., à quo è Creta ejectus erat, fugiens: ac pars Italiæ ab eo Latium dictum, quia hic tutus latuisset. Condit oppidum nomine Saturnia. Etenim Virgilius in VIII. Æn. & Ianiculi & Saturniæ meminit, tanquam oppidorum, quæ jam Latini ætate essent antiqua. Sic enim inducit loquentem: 2637.

> *Hæc duo præterea disjectis oppida muris,*
> *Reliquias, veterumque vides monimenta virorum;*
> *Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem:*
> *Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.*

Docuit homines agriculturam. Idem dicitur primus signasse pecuniam ac in una parte caput suum, in altera posuisse navem, qua vectus venisset in Italiam. Unde antiquis aleatoribus mos fuerit collusores rogandi de nummo operto, utrum putarent subesse caput, an navem. Quum verò ante Saturnum imperavit Ianus, satis liquet, cur non Virgilius modò in versibus allatis Ianum priorem nominat; sed etiam cur in omnibus rebus Romani primum detulerint ei locum.

III. Picus.

Post Ianum, Saturnumque imperavit Picus, qui insignis augur fuit, domique picum habuit, quem consuleret. Hinc occasio nata fabulæ, qua post mortem in Picum dicitur conversus. Autor Servius in VII. Æn. 2658.

IV. Faunus.

Pico successit Faunus, qui veteri metro, quod Saturnium vocatur, vaticinatus dicitur. Unde Ennium dicere volunt: 2695.

> *Versibu', quos olim Fauni, vatesque canebant.*

Hujus tempore ex Arcadia in Italiam venit Euander unà cum matre, quæ primo Carmentis, sic dicta, quia carmine solebat oracula reddere; postea Nicostrata. Tenuit verò montem Palatinum: primusque Italos legendi, scribendique artem docuisse creditur. Ab eo etiam agricolæ acceperunt cultum Dei Panos, qui ab Arcadibus imprimis colitur.

V. Latinus.

Fauno successit Latinus, Aboriginum rex. Ita enim vocati veteres Italiæ populi ad discrimen Arcadum, qui cum Euandro venerant; nempe quia ab origine ejus loci incolæ essent, quasi dicas αὐτόχθονες. Latini tempore in Italiam venit Æneas ac uxorem duxit Laviniam, Latini regis filiam, quæ ante Turno Herdonio erat desponsata. Sed Amata, Latini regis conjux, Turni consobrina, quum indignè ferret, filiam advenæ datam Trojano, concitavit Turnum & Rutulos adversus Latinum & Æ- 2739.

a Janus, Creüsæ, filiæ Erichthei, Atheniensium regis, & Apollinis fil., non contentus paterno regno, cum magna classe in Italiam venit, ibique occupato monte, quem e suo nomine Janiculum appellavit. Ad eum devenit Saturnus, regno suo pulsus; & benignè hospitio exceptus, homines agriculturam docuit. Ejus anni comprehenduntur sub annis Jani. Ex Euseb. & Helvic.

& Æneam. Eo in prælio cecidit Latinus; sed Æneas Turnum occidit, hostesque fugavit. Amata præ dolore sibi mortem conscivit.

VI. Æneas. Latino socero successit Æneas. Quum verò Rutulos persequi insisteret, illi Mesentii operam implorarunt. Dum cum eo prælium committere parat Æneas, in Numici flumine submergitur. 2775.

VII. Ascanius. Æneæ successit Ascanius fil.; cujus metu Lavinia, ex Ænea gravida, clam in sylvam profugit ad Tyrrhum, magistrum patrii pecoris, atque apud eum peperit Sylvium Postumum. Sed quum propterea in magno populi odio esset Ascanius, quippe qui è medio eam sustulisse crederetur; promisit magna, multaque siquis Laviniam commonstrare posset. Tum Tyrrhus in concionem prodiit ac quum sibi, Laviniæ & puero, ex ea nato, promissa esset vitæ incolumitas, publicè, ubi esset Lavinia, indicavit. Ergo Lavinium reducta; ubi cum filio honeste semper habita est ab Ascanio.

Ascanius xxx annos post conditum ab Ænea Lavinium condidit civitatem novam, quam à situ Longam, à sue alba, quæ ibi conspecta erat, Albam appellavit. 2810.

Ascanio defuncto contentio fuit, uter Ascanio succedere deberet, num Ascanii filius Julus, an filius Æneæ Postumus Sylvius. Prælatus est ab omnibus Sylvius: à quo omnes deinceps Albæ reges dicti sunt Sylvii.

Sylvio ex sententia Dionysii Halicarnassei (nam alii de eo aliter) successit Latinus, huic Alba, illi Capetus (qui quibusdam Atys) isti Capys, ei Calpetus, Calpeto Tiberinus, Tiberino Agrippa, Agrippæ Alladius, Alladio Aventinus; qui sepultus circa radices montis, ex eo dicti Aventini. Aventino successit Procas; cui duo filii Numitor & Amulius. Inter hos ita divisit Procas, ut unus privatas opes possideret, alter regnum obtineret. Numitor, cui optio data fuit, privatas opes

Liv. Dec. 1. lib. 1. p. prætulit. Ergo Procæ successit Amulius; qui, ut tutius regnaret, Numitoris filium in venando occidit, filiam Rheam fecit Virginem Vestalem. Quumque eam peperisse geminos cognovisset, ipsam quidem carceri inclusit, parvulos jussit exponi. Eos Faustulus, regii pecoris pastor, recepit juxta ficum Ruminalem, eo quod sub ejus umbras pecus meridie soleret herbas ruminare. Inventos dedit uxori suæ Laurentiæ, quæ, quia corpus soleret prostituere, Lupa dicebatur. Unde origo fabulæ de infantibus his (quibus Remi è remo [illegible] Romuli nomen datum) Lupæ feræ uberibus nutritis.

Primo Olympias fuit annorum quatuor. Conceptus Romuli incidit in annum primum Olym. II, diem xxiv Junii Juliani, hora diei tertia; qua solem totum defecisse, observavit illustris mathematicus Tarrutius Firmianus, ut prodidit Varro. 3178.

Liv. ib. p. Romulus & Remus, ubi ad ætatem maturam pervenerunt, intelligunt ex Faustulo, qui essent & quid de matre ac se ab Amulio factum esset. Ergo conspiratione pastorum facta Amulium obtruncant, ejusque in locum substituunt avum suum maternum Numitorem. 3189.

De temporibus Romanorum sub VII Regibus.

SEcundo Numitoris regis anno, III, ut Varro voluit, Olympiad. VI, Romulus & Remus condere Romam cœperunt ipso Palilium festo. Sed M. Cato, Censorias secutus tabulas, putavit, natalem urbis incidere in annum IV ejusce Olympiad. Dionysius Halicarnasseus, secutus Eratosthenis Canonem, scripsit, natalem urbis esse annum primum Olymp. VII. Et anni unius discrimen sit inter Varronem & Catonem, biennii inter Varronem & Dionysium. Junior Polybius natalem facit annum II Olymp. VII. Sed ille fortasse de condita Urbe capi debet, non de initio, quo condi cœpit. Quum verò tres isti nobiles Scriptores nonnihil de natali Urbis dissentiant, nec exactè dici potest, quot annis sit condita post Trojam eversam. Juxta Varronem sunt anni CCCCXXX, juxta Catonem CCCCXXXI, juxta Dionysium CCCCXXXII. Interim, quam leve sit hoc discrimen, omnes vident. Romulus Urbe condita centum constituit Senatores, sive Patres; tres statuit centurias Equitum, quas Celeres appellavit, unam Ramnensium, alteram Tatiensium, ultimam Lucerum; cives universos distribuit in XXX curias; comitia curiata instituit, in quibus Popul. curiatim interrogabatur, ut, quod plures Curiæ statuissent, id Popul. esse jussum crederetur; patriciis solis jus honorum, plebeis non minus, quàm patriciis, suffragiorum jus dedit; annum instituit decem mensium ex more Albanorum, quemadmodum Junio Graccho, Fulvio, Varroni, Ovidio, Solino, Suetonio, Censorino & Macrobio visum fuit. Sed Licinius Macer & Fenestella, ut Censorinus scribit cap. XX, censuere, annum ab initio duodecim mensium fuisse; eosque sequitur Josephus Scaliger, qui fuse hoc argumentum agit lib. II. de Emend. Temp. cap. de vet. anno Roman.

Annus ab U.C. v. Romulus simulatis Consualibus (ii ludi erant Equestres in honorem Consi, sive Neptuni) capi jubet virgines, quæ ad spectaculum venerant. Ea res statim bellorum causa fuit. Pulsi, fugatique Vejentes. Cæninensium oppidum captum & dirutum. Ducem eorum Acronem Romulus manu sua occidit, opimaque spolia (ita dicta quia dux hostium duci, αὐτὸς à se occiso, detraxisset) suspendit Jovi Feretrio. Ovidius, unde hoc nomen sit, ostendit propius:

— — — causa Feretri
Omine quod certo dux facit ante ducem.
Sed quia victa suis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta est ara superba Jovi.

XVIII. Cœpit bellum Sabinum cum T. Tatio, Curium rege. Eo bello Tarpeia virgo Capitolium prodidit Sabinis: sed ipsis Sabinorum armis obruta est. Postea eo in monte fuit sepulta: unde Capitolium etiam Tarpeius mons dici cœpit. Romulus capto Capitolio acriter quidem cum Sabinis pugnavit: sed fugientibus suis Jovi promisit templum, si fugam eam sisteret. Hinc Jupiter Statoris nomen accepit.

XXIII. Pax cum Tatio facta. Sabini, qui vellent, in civitatem accepti. Romulus in Palatino monte, Tatius in Capitolio regiam habuit. Hinc Romulus, quum ante Patres fuissent centum, numerum eorum auxit alteris centum adlectis. Romani ex eo, quod Curibus essent admixti, dicti Quirites, quasi Curites. Jano templum conditum a Romulo, in quo esset signum Jani Bifrontis, ut duos populos in unum unisse significaretur. Autor Varro; cui etiam si credimus, Tatius tum aliis Diis templum condidit, tum Vestæ; cujus ædes rotunda erat, ut Universi figura exprimatur: inque medio ejus à Virginibus Vestalibus perpetuus ignis servabatur, à quo & Vestæ no-

Annus ab V.C. men. Nam Vesta ab ἑςία, hoc est אש, *esch*, ignis & יה, *jach*, uno ex Dei nominibus; ut ad verbum sonet ignis Dei. Ab eodem in templum e Lavinio translatum Palladium, teste Varrone; sed alii ab Alba Longa translatum putant. Erat verò Palladium, Palladis simulachrum, imperii pignus, quod Dardanus e Samothracia in Phrygiam, Æneas verò capta Troja in Italiam portasse dicitur.

XXVI. T. Tatius à Laviniensibus occiditur in publico sacrificio. Ad quod facinus connivit Romulus, quippe qui gauderet, solum se posthac omni populo imperaturum. *Liv. lib. 1. d. 1. p. 19.*

XXIX. Romulus vincit Fidenates.

XXXI. Vincit Vejentes.

XXXIIX. Romulus, quum natura esset asperior, etiam insolentior [illegible], partim, quod Tatio mortuo imperaret solus; partim quod tot viribus esset inclytus. Ejus mores quum Senatores, divitesque ferre non possent, regem suum discerpserunt. Sed populus, quum regem desideraret & à Patribus occisum non frustra suspicaretur, minitari iis exitum cœpit. Tum è Patribus unus, Julius Proculus, qui Romulo familiariter usus erat & magnæ fidei habebatur, in concionem venit ac jurejurando affirmavit, Romulum sibi, dum iter faceret, augusta forma visum, dixisseque, se receptum in cœlum atque ibi Quirinum vocari & Populo suo fore propitium Numen. Quirinum verò dictum putant, vel quod Quiritibus suis esset facilis ac propitius Deus, vel quia Sabinis hasta est curis, ut significet Deum hastatum ac velut Martium alioqui numen. Periit Romulus Nonis Quinctil., quæ Caprotinæ ab eo dictæ, quia Romulus apud Capreæ paludem tempestate orta repentè, ut ajunt, disparuisset. Causam eam adfert Plutarchus; sed alteram etiam addit, quod liberæ ancillæque eo die pariter sub caprifico sacrificent Junoni, quæ & ipsa inde Caprotina dicta est. Plura de hoc Macrob. Saturn. l. 1. c. 11.

XXXIX. Post obitum Romuli per annum imperium fuit penes μεσοβασιλεία, sive interregem. Qui quomodo creari soleat, docet Dionys. Halicarn. his verbis: *Ducenti P. C. ex quibus Senatum à Rege Romulo constitutum diximus in decemviros distributi, decem viris, quibus primis sors obtegisset, Reipubl. imperium sorte committebant. Illi vero non omnes simul imperabant; sed per vices unusquisque quinque dies: quibus diebus & fasces & reliqua regia potestatis insignia habebant. Qui autem primus imperio functus erat, id secundo tradebat & ille tertio, idque deinceps & ad ultimum fiebat. Transacto autem præscripto L dierum spatio, quo illi decem primi regnarant, alii decem eum magistratum accipiebant & ab aliis rursus alii.*

XL. Hanc potestatem toties mutari ægrè Pop. tulit; eoque abrogatum decemvirale imperium ac Rex factus Numa Pompilius, quem ob inclytam justitiam ac sapientiam Curibus, Sabinorum oppido, arcessiverunt. Hic sacra pleraque instituit ac Sacerdotes iis præfecit. Inter eos erant XII Salii, qui Marti Gradivo sacra in Palatio faciebant. Ii Salientes (unde & nomen) laudabant Deos, bellorum præsides. Festum eorum erat mense Martio, eo tempore, quo Græca Panathenæa. Tum pictis tunicis induti & super eas habentes æneum pectoris tegmen ac gestantes ancilia

Annus ab V.C. (ea brevia erant scuta, ex utroque latere recisa, de quibus plura Festus in Mamurii) per urbem choreas agebant, uno præsiliente, qui ex eo præsul dictus. Præsul ille primus certis gesticulationibus saltabat, quod *amtruare* dixerunt. Hunc reliqui Salii imitabantur eos motus, quod est redamptruare. Lucilius;

Præsul ut amtruat, inde ut vulgu' redamtruat olli.

Multorum etiam opinio est, Numam Virginibus colendum dedisse focum Vestæ; sed alii hoc T. Tatio tribuunt, ut supra dicitur. Præterea Numa Romuli annum, qui decem solùm mensium erat, duobus mensibus auxisse dicitur. Saltem illud constat, fecisse, ut propius responderet Solis, Lunæque cursus. Idem descripsit dies fastos & nefastos. Fasti dicebantur, quibus Prætori liceret fari tria verba solennia Do, dico, addico; nefasti, quibus hæc fari non liceret. Idem instituit, ut templum Jani, quod Romulum condidisse diximus, pacis tempore clauderetur, belli tempore aperiretur. Quod à Numo regno usque ad Augustum ter duntaxat factum, primùm ab Numa, hinc à T. Manlio Torquato post primum Bellum Punicum, tertiò ab Augusto post bellum Actiacum. Etiam Numa pomœrium protulit, urbi includens montem Quirinalem. Fingebat verò Numa, se agere omnia Nymphæ Egeriæ monitu. Hæc illa est, cui prægnantes solent sacrificare, quod opem ferre crederetur in egerendo fœtu.

LXXXIII. Numæ succedit Tullus Hostilius. Hic bellum gessit cum Albanis; cui finis est impositus pugna tergeminorum Horatiorum & Curiatiorum. Hinc bellum illatum Vejentibus & Fidenatibus. Eo in bello quum Albani non perstitissent in fide, Metius Suferius, dux eorum, religatus inter duos currus est equis distractus: Alba ipsa, parens quidem, sed imperii æmula, solo est æquata. Idem Hostilius Cælium montem intra urbem recepit.

CXV. Post Tullum Hostilium imperavit Ancus Martius, Numæ ex filia nepos. Hic tum Numæ, tum Tulli artes complexus, ceremonias, quas Numa instituerat, instauravit & adversus Latinos bene rem gessit. Sabinos quoque in ordinem redegit. Urbem etiam auxit: nam fecit pontem sublicium, à sublicis, sive palis ligneis ita dictum. Cujus instaurandi cura penes Pontifices deinceps fuit; atque hoc pontis faciendi munus Pontificium ius fecit teste Varrone in l. IV. de L. L. Ponte hoc super Tiberim facto Janiculum, ex quo propter altitudinem Roma maximè conspicua erat, muro cinxit & urbi addidit. Aventinum montem Latinis, à se victis habitandum quidem dedit; sed quod mali ominis foret, includere urbi noluit. Eruditus Chronologus valde fallitur quum contrarium scribit; uti & in altero, quum eum montem trans Tiberim fuisse censet. Præterea Ancus in confinio maris & Tiberis coloniam fecit, quæ a situ Ostiæ nomen accepit.

CXXXIX. Quintus Romanorum Rex fuit Tarquinius Priscus; cui ante Lucinii nomen fuit. Sed Tarquinii nomen accepit, quia Tarquiniis, Hetruriæ oppido, Demaratho, Corinthio patre, natus esset. Hic regni initio, quum hactenus C tantùm Senatores fuissent,

c addi-

Annus ab V. C.

c additis, ccc effecit. Equitum etiam tres centurias, quot Romulus fecerat, additis alteris auxit. Ut scientiam tentaret Accii auguris, quæsivit, an id quod animo volveret, fieri posset, eo annuente; atqui, inquit, cogitabam, num cotem novacula possem discindere? Tum augur; potes ergo, inquit: ac eventum respondit dictis. Ex quo tempore sacer Romanis auguratus fuit. Fortuna varia pugnavit contra Latinos, Sabinos, Etruscos; multaque Latinorum oppida cepit. Unde fasces, qui regibus præferebantur. Erant verò secures, virgarum fasciculis sic obvolutæ, ut ferrum in summa emineret. Virga præferebatur, ut leviora ea emendarentur vitia; securis, ut graviora ea amputarentur. Atque eo virgis obligabatur securis, partim ne ferri totius conspectus nimium esset civibus terrori; partim ut fascium solutio moram injiceret nimis ad supplicium festinanti principi. Nam vel pauxillum illud temporis in dissolvendo facere interdum poterat, ut sententia pœnæ mutaretur. Ab Hetruscis quoque illis Tarquinius accepit trabeam, quæ vestis erat segmentata trabibus, purpura expressis; item sellam curulem, in qua conspicui sedebant, adhæc anulum & phaleras, quibuscum equi non in fronte solùm, ut Suidas putabat, sed etiam in pectore ornabantur, ut ex Servio & aliis constat; præterea paludamenta, quæ vestis erat, non auro solùm, sed cocco etiam & purpura distincta, ut Isiodorus indicat; item prætextam, sive togam, cui purpureus limbus prætexebatur; insuper togam pictam, quæ purpurei erat coloris, sed auro distincta ac a Triumphalibus gerebatur; tunicas etiam palmatas, in quibus palmæ erant pictæ in victoriæ argumentum; nam Triumphantium erant. Denique ab eo fuit, quod aureo curru equis quatuor triumpharetur. Idem, quum muri urbis essent ex ruderibus, eam novis muris ex ingentibus saxis circumdedit. Quumque antea ludi à stantibus spectarentur, primus Circum, qui postea dictus Maximus, exstruxit. Erat is inter Palatinum & Aventinum montes. Vide ejus descriptionem apud Dionysium. Primus etiam cloacas fodit montibus & collibus suffossis labore planè ærumnabili. Vide de iis Dionysii lib. III. Liv. l. I. & Plin. lib. XXXVI. cap. V. Interfectus est fraude librorum Anci.

CLXXXII. Sextus Romanorum rex fuit Servius Tullius, ex captiva Corniculana natus; sed quem ob eximiam indolem Tanaquil, Tarquinii conjux, liberaliter educat, claritudinem futuram ex flamma præsagiens, quæ puero, in cujus posito, caput lamberat. Jam Tarquinio interempto à regina quasi ad tempus in regis locum substitutus fuit invita plebe. Mox sibi plebem omnibus modis conciliavit, regiam etiam potestatem imminuit ac legibus subjecit. Hinc Vejentes atque Hetruscos prœlio vicit. Primus omnium censum instituit. Lustrum condidit. Lustrum verò condi dicebatur, quum censendi populi finis fieret. Id exeunte quoque anno fiebat in Campo Martio, qui extra urbem erat prope portam Telumentanam. Pro census verò diversitate populum distribuit in classes sex. Idem Urbem divisit in quatuor tribus, agrumque Romanum in XXVI. tribus. Ergo ut Romulus XXX Curiarum, ita Servius XXX tribuum

Annus ab V. C.

autor fuit juxta Varronem, Livium & Plutarchum: nam aliqui Veterum hæc confundunt. A tribubus his dicta Comitia Tributa, quum per tribus, hoc est, ex regionibus & locis, suffragia ferebantur, ut ex Agellio liquet lib. IV. cap. XXVII. Idem Tullius Esquilias, Quirinalem & Viminalem montem pomœrio Urbis addidit atque ita Romam fecit septicollem. Unde de ea Maro:

Septemque una sibi muro circumdedit arces.

De Quirinali tamen alii tribuunt Numæ ut supra vidimus. Denique in Aventino fecit cum Latinis templum Dianæ, in quo commune Latini nominis sacrum quotannis fiebat. Fœderis leges in columna ærea incisit. Tandem interfectus fuit à genero suo Tarquinio, Tarquinii Prisci seu filio, seu nepote.

CCXX. Tarquinius hic socero Tullio, quem occiderat, successit: ac scelerata conjunx Tullia, ut maritum regem salutaret, per patris occisi corpus carpentum egit. Senatum hic rex cædibus crudeliter vexavit. Sed adversus hostes fortiter rem gessit. Nam cepit in Latio Ocrientum, Gabios, Suessamque Pometiam. Ex Volscorum præda templum fecit Jovi in Capitolio: quumque eo in loco multa antea Deorum sacella essent, cæteris Diis cedentibus aræ, quas Terminus & Juventas sibi vindicabant, moveri minimè potuerunt. Terminus colebatur sub figura saxi ingentis, quod, quia moveri non poterat, à Marone vocatur.

—— *Capitoli immobile saxum.*

Dum verò Arderam quoque Rutulorum urbem, obsidet rex, filius ejus Aruns stuprat Lucretiam; quæ, quum de injuria hac marito, patri & amicis questa esset, dedecus hoc ferro expiavit. Tum imperium Tarquinio abrogatum. Dies, quo urbe pulsus, Regifugium nuncupatur.

Atque hæc de prima ætate Pop. Rom., quæ sub Regibus fuit annis CC XLIV. intra quod tempus non nisi vicinarum aliquot civitatum imperium consecutus fuit.

De Temporibus à Regifugio & creatis Coss. usque ad primum creatos Trib. P.

SOluto regio Dominatu pro regibus creati sunt Coss., qui ita, ut Florus ait, vocati, *ut consulere se civibus suis debere meminissent.* Atque, ut Eutropius adjungit, duo Coss. pro uno rege; ut, *si unus esse malus voluisset, alter, habens similem potestatem, eum coerceret.* Quin & placuit, ne imperium longius, quàm annum haberent, ne per diuturnitatem temporis insolentiores redderentur.

CCXLV. Primi Coss. creati L. Junius Brutus & L. Tarquinius Collatinus. Sed Brutus collegam suum Tarquinium tantùm ob nomen & genus regium consulatu se abdicare, urbique exire coegit: cui substitutus P. Valerius. Idem Brutus, quum adolescentes nobiles atque eos inter sui & fratris filii de reducendo rege conjurassent, securi eos percussit. Hinc primum bellum pro libertate gestum adversus Tarquinium, quem Vejentes & Tarquinienses reducere conabantur. Eo in bello cecidit

Annus ab V. C.

Brutus atque item Aruns, qui Lucretiæ vim intulerat. Matronæ verò annum totum luxerunt Brutum. P. verò Valerius Cos. comitiis centuriatis in Bruti locum sibi adoptavit collegam Spurium Lucretium Tricipitinum, Lucretiæ patrem. Sed eo, quum provectæ admodum foret ætatis, intra paucos dies mortuo collegam assumpsit M. Horatium Pulvillum. Ita primus libertatis annus quinque habuit Coss. Valerius verò ita Pop. majestatem augere conatus fuit, ut etiam legem ferret, qua jus datum Coss. à Senatu ad Pop. provocandi. Etiam domum suam, quum specie arcis offenderet, demolitus fuit. Propter ista *Poplicola* nomen accepit.

CCXLVI. Anno proximo Coss. fuerunt P. Valerius Poplicola II. & T. Lucretius. Sub quibus census Romæ actus; inventaque ccclↄↄↄ cclↄↄ cclↄↄ cclↄↄ civium, qui pubertatem attigissent teste Dionysio.

CCXLVII. Hinc P. Valerius Poplicola III. & P. Lucretius Coss. fuerunt. Eo anno Porsenna, Hetruscorum rex Tarquinios reducere conatus. Sed ut Tarquiniis desertis pacem cum Romanis faceret, duo virtutis exempla fecerunt. Unum erat Horatii Coclitis, qui in ponte sublicio solus hostes sustinuit & quum ultra non posset pontem aliis rescindentibus armatus in Tiberim transiliit & ad suos transnatavit. Alterum erat exemplum Mucii Scævolæ, qui, quum regem Porsennam in castris occidere per insidias vellet, sed errore purpuratum ejus occidisset; manum rege præsente foco injecit ac sine doloris indicio combussit, addens, isto animo ccc in urbe esse, qui adversus regem conjurassent. Horum admiratione pacem Rex fecit obsidibus acceptis. Ex iis Clelia virgo custodibus acceptis transnavit Tiberim ad suos. Sed Romani eam remiserunt. Porsenna verò honorificè eam remisit & equestri statua decoravit.

CCXLVIII. Coss. fuere Spurius Lartius & T. Herminius. Sed Livius omisit.

CCXLIX. Coss. fuere M. Valerius, Poplicolæ frater, & P. Posthumius. Hoc anno de Sabinis triumphavit M. Valerius, non frater ejus P. Valerius, ut putavit scriptor de Vir. Illustr.

Plinius Secundus.

CCL. Coss. fuere P. Valerius Poplicola IV. & T. Lucretius Tricipitinus. Item Sabini bellum movent sollicitatis, pellectisque ad deditionem Vejentibus & Camarinis. Sed non levis dissensio inter eos, dum alii pacem præferunt. Eos inter Appius Claudius, qui hac occasione cum magna cognatorum & clientum copia Romam transmigravit. Unde tribubus xxx. accessit una, quæ Claudia dicta est.

CCLI. Coss. fuere Agrippa Menenius & P. Posthumius II. Hoc anno mortuus P. Valerius Poplicola ac honoris causa impensa publica, atque id quadrantibus viritim ac vicatim à Pop. collectis, sepultus fuit prope forum ac annuo matronarum luctu est honoratus. Eo ipso anno P. Posthumius Cos. de Sabinis ovans urbem ingressus fuit. Prima hæc fuit ovatio, quæ nihil est aliud quam minor triumphus. Ita dicebatur, quod victor non taurum in Capitolio, sed ovem solùm sacrificaret, quemadmodum & eo hæc à triumpho majori differebat, quod ovantes non quadrigis veherentur, sed pedibus irent; non laurea redimiti, sed corona myrtea; nec tubis clangentibus, sed tibiis concinentibus.

Annus ab V. C.

CCLII. Coss. fuerunt Opiter Virginius Tricostus & Sp. Cassius Viscellinus. Hoc anno Sp. Cassius Cos. de Sabinis triumphavit, quum eorum occidisset cclↄↄ & ccc.

CCLIII. Coss. fuere Posthumius Cominius Auruncus & T. Lartius Flavus. Servorum conjuratio de arce occupanda & incendenda detegitur. Octavus Mamilius, Tarquinii gener, autor est, ut Latini à Romanis deficerent. Cæteroquin uno eo concitante xxx populi adversus Romanos conspirant. Tanti belli metu perculsa civitas, primum Dictatorem creavit T. Lartium. Erat verò dictatura potestas extraordinaria, regiæ par; sed eo differens, quod regia esset perpetua, hæc sex tantùm menses duraret. Cæterorum solùm nomine differebant. Nam licebat Dictatori pro arbitratu suo exilio, virgis, capite plectere; nec provocare ab eo cuiquam licebat. Cujusmodi potestas non creabatur, nisi in summis periculis seu belli, seu seditionis, vel etiam religionis causa, quum ad placanda numina auspiciis maximis opus foret. Etsi verò hæc potestas tantùm sex mensium foret; tamen quibusdam ex SC. in annum prorogata fuit, uti M. Furio, Camillo factum post bellum adversus Senonas. Sed J. Cæsar dictaturam retinuit, ut & alia præter consuetudinem gessit. Imò & inscitiam Syllæ perstringens litteras eum nescisse dicebat, quod dictaturam tam facile deposuisset. Et hoc non inter minima fuit, ob quæ tantum in odium venit. Cæterum post ejus mortem lex . . . . . . M. Antonio Cos. lata fuit, qua Dictatoris nomen tanquam tyranni aboleretur. Propterea Augustus Cæsar, etsi Dictatoris potestatem retineret, nomen tamen, etiam quum offerretur, semper recusavit.

CCLIV. Coss. fuere Servius Sulpicius & M' Tullius; ubi M' non est Marcus, quod prænomen scribitur cum puncto hoc pacto M. Meminit hujus Cos. Cicero in Br. his verbis: *quum homines humiliores in alienum ejusdem nominis infundunt genus; ut, si ego me à M' Tullio esse dicerem, qui patricius cum Ser. Sulpicio Cos. annos x post reges exactos fuit.* In magistratu ipso obiit M' Tullius ac cætero tempore solus Sulpicius Cos. fuit.

CCLV. Coss. fuerunt P. Veturius Geminius & T. Æbutius, Helua Etrusc. Tridena, Crustumeria & Præneste à Latinis deficiunt ad Romanos.

CCLVI. Coss. fuere T. Lartius Flavius & Q. Cælius Siculus. Fidenates sese dedunt; sed Latini adversus Romanos conspirant.

CCLVII. Coss. fuere A. Sempronius Atratinus & M. Minucius Augurinus. Saturno templum dedicatum & instituta Saturnalia. Ob belli metum à Latinis Senatus decrevit, ut, quæ mulieres Latinæ Romanis nuptæ essent, aut quæ Romanæ essent Latinis nuptæ; hæ intra certum diem ad parentes vel suos redire possent & secum ducere filias innuptas; vel, si mallent, apud maritos remanerent. Ex Romanis duæ ad Latinos reversæ; sed ex Latinis pene omnes rediere ad Romanos.

CCLVIII. Coss. fuere A. Posthumius Albinus & T. Virginius Tricostus. Ob metum belli Latini Dictator creatus Posthumius, Magister Equitum T. Æbutius. Pugnatum ad Lacum

Annus ab V. C. cum Regillensem atque id à Romanis feliciter. Hoc prœlio creditur, Castorem & Pollucem candidis equis pugnæ interfuisse proque Romanis pugnasse. Propterea statutum fuit, ut Id. Quinctil., quibus pugnatum fuerat, quotannis in honorem Castoris & Pollucis equitum fieret transvectio.

CCLIX. Coss. fuerunt Appius Claudius Sabinus & P. Servilius Priscus. His Coss. Cumis in exilio mortuus rex Tarquinius Superbus. Sed ut hoc Senatui gratum fuit, ita minutum gaudium eo fuit, quod odium inter Senatum & plebem gliscere cœpit; eò quod à fœneratoribus cives ob æs alienum in vincula raperentur, verberibusque etiam in corpora sæviretur.

CCLX. Coss. fuere A. Virginius Tricostus & T. Veturius Geminius. Seditione magis, magisque in urbe augente & Volscis, Æquis, Sabinis bellum moventibus Dictator creatur M' Valerius, alter Poplicolæ frater, qui ob honorem hunc Maximi cognomen accepit & ad posteros transmisit. Bello adversus Volscos, Æquos, Sabinos feliciter confecto M' Valerius ad Senatum refert de nexis ob æs alienum. Sed P. rejecerunt hanc relationem. Tum Valerius dictaturam indignabundus deposuit. Pop. verò autore Sicinio quodam sublatis signis trans Anien secessit, castrumque fecit in monte sacro. Ea prima Pop. secessio fuit annis xv à Regifugio.

CCLXI. Coss. fuerunt Sp. Cassius Vissellinus II, & Posthumus Cominius Auruncus II. His Coss. plebs P. est reconciliata oratione Agrippæ Menenii; qui iis narrabat veterem fabellam de artubus humanis, adversus ventrem dissidentibus, quod ille solus immunis ageret. Postea magis, magisque languentes cum ventre in gratiam rediisse, eo quod viderent opera illius cibos coqui, quibus in sanguinem conversis pariter rigarentur. Concordia verò inita est conditione ea, ut lex, quam sacratam vocant, Senatu permittente ferretur. Hæc erat, uti plebs haberet annuos suos magistratus, qui plebi auxilio essent adversus Coss. & nobilitatem; ac ne cui P. capessere eum magistratum liceret. Tunc duo in monte sacro Tribuni creati L. Sicinius Bellutus & L. Junius; qui & Bruti commune cum eo usurpavit nomen, qui Tarquinium expulerat, nempe ut ostenderet, non minus se infestum esse Optimatum tyrannidi, quam ille fuerat tyrannidi regiæ. Sunt tamen, qui non duos, sed tres, vel etiam quinque Tribunos primitus factos putant. Hæc potestas ut initio salutaris fuit; ita postea abusus ejus libertatis publicum statum turbavit, quum etiam nihil pensi ducerent, nisi libertatis plebejæ tuendæ prætextu vectigalia, agrosque publicos, quibus vellent, darent, SCta rescinderent, Senatum cogerent & dissolverent, illustres cives ad supplicium raperent, Coss. ipsos in carcerem ducerent, multaque alia sæpe auro corrupti per seditionem agitarent. Eam potestatem Augustus & qui Imperatorum eum secuti in se transtulerunt. Eodem anno, non tamen in monte Sacro, sed plebe jam reconciliata, primùm creati Romæ Ædiles plebis, qui Tribunorum quasi ministri essent, iis adessent in scribendo & Trib. comitantibus jus dicerent inter privatos. Postmodo etiam curam gessere ædium, in quibus leges, plebiscita & SCta asservabantur. Atque ab ista ædium cura Ædiles vocari cœpisse, autores

Annus ab V. C. sunt Varro & M. Pomponius de origin. Jur. Etiam forum, rerumque venalium cura iis commissa: ἀγορανόμοι Græcis dicuntur. Eopse anno cum Latinis est renovatum fœdus, quod, æneis incisum columnis, post Rostra Livii etiam ætate exstabat. Etiam ob renovatam hanc societatem tertius Latinis feriis est dies additus. Menenius Agrippa quoque mortuus atque ob paupertatem honoris ergo publico sumptu, sextantibus à Pop. collatis, sepultus fuit.

De temporibus à creatis Trib. pleb. usque ad Decemviros, Consulari potestate designatos.

CCLXII. Coss. fuere T. Geganius Macerinus & P. Minucius Augurinus. Ex eo, quod plebs secesserat, inculti permanserant agri. Unde hoc anno summa in urbe caritas fuit annonæ. Tum Sp. Icilius, seditiosus Trib. pl., conciones acerbas adversus Coss. & Patricios habuit, mali ejus culpam iis impingens. Legem quoque ejusmodi tulit: *Concionanti apud Pop. Trib. nemo contradicito, nec dicentem interpellato. Siquis contra faxit, vades dato, Tribunis soluturum se multam: qui vades non dederit, morte multator & bona ejus sacra sunto. Siquid controversia multarum hujusmodi caussa inciderit, judicia penes pop. sunto.*

CCLXIII. Coss. fuere M. Minucius Augurinus & A. Sempronius Atratinus. Frumento ex Sicilia advecto Cn. Marcius Coriolanus (quomodo vocatus, quia Coriolos, Volscorum oppidum cepisset) Senatui suadet, ut ne prius illud Pop. dividatur, quàm abolita esset Tribunorum potestas. Tribuni idcirco L. Sicinius Bellutus & M. Decius Mus perduellionis ei diem ad Pop. dixere. Sed quum liberius se opponeret, per ministros Ædiles comprehendere eum, deque saxo Tarpejo dejicere sunt conati. Sed Senatus ac nobilitas prohibuit. Nihilominus Trib. pl. tributis comitiis plebem convocarunt, ut de ejus capite sententiam diceret. Ab hac absens exilio est damnatus. Ille ad Volscos confugit atque ab iis, quod hostilia quæque Romanis minaretur, benignè est acceptus.

CCLXIV. Coss. fuere Q. Sulpitius Camerinus & Sp. Lartius Flavius. Prodigia varia facta. Id ex T. Annii somnio creditum fieri, quia Ludi Magni, quos A. Posthumius voverat dictator bello Latino, non essent ritè celebrati: nempe quia quispiam servum suum ipsis ludis ante pompam flagellis cæcidisset.

CCLXV. Coss. fuere C. Julius Julus & P. Pinacius Rufus Mamercinus. Ludi Magni instaurantur. Volsci autore Tullo ac duce Cn. Coriolano irrumpunt in agrum Romanum ac Romanos inde colonos expellunt.

CCLXVI. Coss. fuere Sp. Nautius Rutilus & Sex. Furius Fusus. Coriolanus, dux Volscorum, capit Satricum, Longulam, Poluscam, Coriolos, Novellam, Labicos, Lavinium atque alia Romani nominis oppida; atque exercitum ad quartum ab urbe lapidem collocat. Missi ad eum tunc primùm legati, hinc sacerdotes, qui orarent, ne patriæ bellum inferret: sed frustra. Tandem precibus Veturiæ matris, uxoris Volumniæ & aliarum mulierum, quæ ad eum in castra venerant, affectus misericordia, recessit cum infesto exercitu.

Paulò

Annus ab V.C. Paulo post verò à Volscis, qui hoc indignè ferebant, occisus fuit.

CCLXVII. Coss. fuere C. Aquillius Tuscus & T. Sicinius Sabinus. Bellum gestum contra Volscos & Hernicos, qui & ipsi erant inter Latii populos. Periit eo in bello princeps Volscorum Tullus Atius, qui Coriolani fuerat hospes. Triumphavit de iis T. Sicinius Cos.

CCLXIIX. Coss. fuere Sp. Cassius Vissellinus III, & Proculus Virginius Tricostus Rutilius. Cassius III Cos. Volscos & Hernicos cogit populationibus ad petendam amicitiam populi Rom. Cum Hernicis ictum fœdus; sed ita, ut parte agri cederent. Hinc legem fert de agro Hernicorum dividendo inter Latinos & cives Romanos. Item ut pecunia, è Siculo frumento contracta, inter egenos cives distribueretur. Ita plebem sibi conciliavit. Præterea egit cum Tribunis de non subrogandis magistratibus. Idcirco venit in suspicionem affectati imperii.

CCLXIX. Coss. fuere Q. Fabius Vibulanus & Servius Corn. Mattiginensis Cossus. P. Murius Scævula Trib. pl. novem collegas suos vivos cremat, idque ex Senatus, populique Romani autoritate, quia duce Sp. Cassio id egissent, ut non subrogando magistratum libertas Romana periclitaretur. Sp. verò Cassius perduellionis reus à nobilibus juvenibus factus, quod largitione agraria regnum affectasset. Ejus criminis convictus de rupe Tarpeja conjectus fuit. Nec profuit illi, quod ter consulatum gessisset, bis etiam triumphasset. Quidam tamen à patre damnatum & interfectum tradunt.

CCLXX. Coss. fuere L. Æmilius Mamercinus & K. Fabius Vibulanus. K. hic valet Cæso, sive Kæso. Ubi K. maluerunt, quam C., ut à Cajo distinguerent. Kæsos verò dictos, qui mortuo parentis utero exsecti essent, satis notum est. Hoc anno Castoris ædes est dedicata à Decemviro, filio A. Posthumii Dictatoris, qui eam voverat bello Latino.

CCLXXI. Coss. M. Fabius Vibulanus & L. Valerius Poplicola Potitius. Seditio orta ob Legem agrariam, quæ rursum movetur à Trib. pleb. Oppia, Virgo Vestalis, incestu damnata, viva defoditur.

CCLXXII. Coss. C. Julius Julus II & Q. Fabius Vibulanus II. Dum Romæ seditione laborant, pop. postulante Decemviros, qui agros dividerent, Æqui agros Latinorum, Volsci Romanos agros populantur. Quibus tardè obviam procedunt Coss.

CCLXXIII. Coss. K. Fabius Vibulanus II & Sp. Furius Fusus. Cum Æquis & Vejentibus pugnatum. Sp. Icilius Trib. pl. ferre studet Legem Agrariam, quam moverat Sp. Cassius: sed Coss. impediunt per quatuor Icilii collegas, qui ejus actionibus intercesserunt.

CCLXXIV. Coss. Cn. Manlius Cincinnatus & M. Fabius Vibulanus II. Bellum periculosum gestum cum Vejentibus & Hetruscis; in quo occubuit Cn. Manlius Cos. & alterius Cos. frater Q. Fabius Vibulanus Legatus, qui consulatum bis gesserat. Ipse M. Fabius graviter fuit vulneratus. Quin & castris expulsi fuere Romani; sed animis resumptis ea recuperarunt, hostesque fuderunt. M. Fabio decretus triumphus; quem modestè recusavit ob collegam & fratrem amissos.

CCLXXV. Coss. K. Fabius Vibulanus III & T. Virginius Tricostus II. Gens Fabia sibi bellum

Annus ab V.C. adversus Vejentes propriis impensis depoposcit. Ergo CCCVI Fabii K. Fabio Cos. duce cum CIↃCIↃCIↃCIↃ clientium profecti sunt ad Cremeram fluvium atque ibi castra muniebant; quumque antea Vejentes agrum Romanum infestarent, bellum inde in agrum hostilem transtulerunt.

CCLXXVI. Coss. L. Æmilius Mamercinus & C. Servilius Ahala. Volsci & Æqui irrumpunt in agrum Romanum. Etiam Vejentes accitis ex Hetruria auxiliis Fabios ad Cremeram oppugnant. Sed quum auxilio iis venit Æmilius Cos., & Vejentes prœlio vicit, pacemque petere coegit. Verùm brevis ea pax fuit, quia Vejentes, à vicinis impulsi, mox bellum renovarunt. At dissimili verè fortuna pugnatum adversus Volscos & Æquos. Nam C. quidem Servilius, temerè cum Volscis congressus, multos è suis amisit. At Sp. Furius Procos. feliciter adversus Æquos pugnavit. Proconsul verò, sive Proconsule, (nam utroque modo vocati) aliquis exercitum ducere dicebatur, qui loco Cos. id faciebat cum imperio. Ac similiter aliquis Proconsule postea provinciam obtinere dictus, quia extra Italiam mitteretur in provinciam cum potestate consulari. Nec Proprætorem, vel Proprætore mitti aliud est, quam cum prætoria potestate.

CCLXXVII. Coss. C. Horatius Pulvillus & T. Menenius Lanatus, Agrippæ f. Fabii CCCVI, quum sæpius hostes cæcidissent, victoriis fiunt incautiores. Ita Hetruscis data occasio eos circumveniendi. Suntque ab iis ad unum omnes occisi unà cum duce Kæsone & omnium Clientium grege. Dies is ater habitus Romanis. Ovidius in Fast. factum ait fuisse Id. Febr. Sed Plutarchus in Camillo, item Gellius & Macrobius ajunt factum XVI kal. Sext., non ipsis kal. Sext., quod est apud eruditum Chronologum. Hac victoria elati Vejentes adorti sunt Cos. Menenium, cui commissum erat bellum adversus Vejentes, uti alteri Cos. Horatio adversus Volscos. Menenii exercitus cæsus est. Hinc Vejentes ad urbem venerunt & Janiculum occupavere. Subito è Volscis revocatur Horatius. Interim & Hetrusci Tiberim transeunt; magnaque in urbe erat annonæ penuria. Commodè autem venit Horatius ac cum hoste bis confligit, primùm ad Spei, idque æquo Marte; hinc ad portam Collinam, ubi paullò superiores fuere Romani.

CCLXXIIX. Coss. A. Virginius Tricostus Rutilus & Sp. Servitius Structus. Vejentes etiamnum Janiculum occupant & agrum Romanum inde populantur. Etiam nocte Tiberim trajiciunt & castra adoriuntur Servilii Cos.: sed pelluntur. Eo animatus Cos. Tiberi trajecto castra ad Janiculum ponit: sed fœdius repellitur, quam Vejentes ante pepulerat. Collega Virginius intervenit. Ita Hetrusci, inter duas acies circumventi, occidione delentur: quæ Cremerensis cladis talio fuit. T. Menenio, Agrippæ filio, quod superiori anno malè pugnasset atque ita imminuisset Pop. Rom. majestatem, tributis Comitiis mulcta dicta est CIↃCIↃ æris. Quam ignominiam quum ferre non posset, mœrore obiit.

CCLXXIX. Coss. P. Valerius Poplicola & C. Nautius Rutilus. Vejentes & Sabini à Romanis duce Poplicola vincuntur. Volsci item & Æqui vincuntur à Latinis. Sp. Servilio, quod superiori

Annus ab V. C. periori anno malè pugnasset, dies dicta à Tribunis. Ille se apud pl. defendit, Tribunos accusavit, iisque exprobravit damnationem & mortem Menenii, cujus pater Agrippa causa esset illius potestatis, quam tunc temporis pl. & Tribb. habebant. Ita factum, ut judicio absolveretur.

CCLXXX. Coss. L. Furius Medullinus Fusus & A. Manlius Vulso. A. Manlius Vejentes cædit ac pacem petere coegit: factæque cum iis induciæ in annos XL. Paci huic externæ succedit domestica seditio ob legem Agrariam, quam plebs Tribunis concitantibus ferri poscebat. Coss., etsi Menenii damnatio & Servilii periculum tenere eos posset; tamen animose Tribb. se opponunt.

CCLXXXI. Coss. L. Æmilius Mamercinus II. & Vopiscus Julius. Genucius Trib. pl. reos facit superioris anni Coss., quod Agrariæ Legi restitissent. Sed Genucius ipso judicii die domi suæ inventus mortuus; sive id divino judicio factum, sive potius, ut multi credidere, Patriciorum dolo. Etiam Voleronis causa maximus est ortus tumultus. Is non tantùm pl. ad Legem Agrariam poscendam incitabat; sed etiam in delectu ad nomen noluerat respondere. Propterea jusserunt Coss. eum spoliari, virgisque cædi. Sed pl. irata fasces confregit, lictoresque pulsavit. Coss. metu in curiam profugerunt.

CCLXXXII. Coss. L. Pinarius Rufus & P. Furius. Urbinia virgo Vestalis, incesti convicta, viva defodienda damnatur. Volero Publius, infimæ sortis homo, eo quod se opposuisset Coss. anno superiori, nunc Trib. pl. fit. In eo Tribunatu hanc legem ferre conatur: *uti Tribuni pl. & Ædiles tributis, non curiatis, crearentur Comitiis; & quicquid Trib. pl. rogaret, iisdem scisceretur Comitiis.* Ea lege à Patriciis auferebatur potestas per clientium suorum suffragia Trib. creandi, quem vellent. Duo ei ex collegis hac in re favebant: sed per tres alios hoc anno ea lex impedita est.

CCLXXXIII. Coss. Ap. Claudius Sabin. Rhegillensis & T. Quinctius Barbatus Capitolinus. Hoc anno pertulit Valero Publiliam legem, quam diximus, quæ ab autore Publilia vocatur. T. Quinctius Cos. prædam ingentem ex Æquis reportavit. Sed alter Cos., qui adversus Volscos missus erat, nihil memorabile gessit, propterea quod invisus esset exercitui; imò multos suorum amisit, eò quod milites sponte ex acie profugerent. Sed ubi ex hostili solo venit militaris disciplinæ exemplum in eos statuit, qui profugissent. Nam Centuriones & Dupliciarios virgis cecidit, hinc securi percussit; militum vulgus sorte decimavit.

CCLXXXIV. Coss. L. Valerius Poplicola Potitus II. & T. Æmilius Mamercinus. Dubia victoria pugnatum cum Sabinis. Ap. Claudius à Tribb. accusatur, quod in consulatu seditiosas habuisset conciones adversus Tribb., quodque se legi Agrariæ & Publiliæ opposuisset. Ille magna constantia se defendit apud Pop., adeo ut Tribb. sponte diem producerent. Sed antequam ea dies advenisset, seu morbo, seu sponte App. moritur.

CCLXXXV. Coss. A. Virginius Tricostus II. & T. Numicius Priscus. Volsci ab his Coss. victi.

CCLXXXVI. Coss. T. Quinctius Barbatus & C. Servilius Priscus. Creati hi Coss. à Patribus & co-

Annus ab V. C. rum clientibus. Nam pl. eorum Comitiis noluerat interesse ob negatam divisionem Agrariam. T. Quinctius Cos. Volscos, anniversarios Romanorum hostes, vicit; Antium, eorum oppidum, obsedit ac deditione cepit. Oppidum hoc celebre fuit Fortunæ templo. Unde Horatius:

O Diva, gratum quæ regis Antium, &c.

CCLXXXVII. Coss. T. Æmilius Mamercinus & C. Fabius Vibulanus. Tribb. pl. efficiunt, ut ager, Volscis ademptus, pl. dividatur. In eo dividendo Triumviri creati T. Quinctius, A. Virginius & P. Furius, omnes C.

CCLXXXVIII. Coss. Sp. Posthumius Albus & C. Servilius Priscus. Pugnatum adversus Æquos: sed ob morbum Cos. Servilii nihil magnopere effici potuit. Romæ dedicatum templum Dii Fidii, quod Tarquinius locarat, sed non consecrarat. Erat verò Dius Fidius Sabinorum Deus, qui aliter Sanctus dicebatur. Per hunc jurari solere ostendit. . . . illud me dius Fidius.

CCLXXXIX. Coss. Q. Fabius Vibulanus III. & T. Quinctius Barbatus Capitolinus II. Fabius Cos. de Æquis victoriam & prædam reportavit.

CCXC. Coss. A. Posthumius Albus Rhegillensis & Sp. Furius Medullinus. Furius Cos. ab Æquis in Hernico obsidetur; in prœlio vulnus accipit: frater ejus P. Furius occiditur: multi ex exercitu cæduntur. Sed T. Quinctius, cum Proc. imperio missus, adventu suo Rom. exercitum summo liberavit periculo.

CCXCI. Coss. P. Servilius Priscus II. & L. Æbutius Elva. Attrox Romæ pestis grassatur, propter quam Volsci & Æqui impune Romanum, Latinumque agrum populati.

CCXCII. Coss. T. Lucretius Tricipitinus II. & T. Veturius Cicurinus. Peste cessante Pop. Rom. exercitum adversus Volscos & Æquos educit atque eos vincit. Sex. Titius Trib. pl. renovare conatur legis Agrariæ actiones; sed pl. ipsa obstitit ac meliora tempora jubet exspectare. Alius Trib. pl. C. Terentius Arsa absentibus Coss. concionem adversus eos habuit, qua in eorum potestatem acriter invehitur, quasi pro uno rege nunc duos pop. haberet. Legem etiam ferre conatur; *uti crearentur Quinqueviri scribendis de imperio Consulari legibus; uti, quod pop. in se jus dederit, eo Coss. uterentur, non libidinem ac licentiam pro legibus haberent.* Sed Q. Fabius, Urbis Præfectus, acriter in Tribb. invectus effecit, ut lex ea differretur in adventum Coss.: qui sponte eum in comitia extraxere. Vejentes his Coss. gemino prœlio victi & ad internecionem cæsi. Quum Lucretio triumphus esset debitus, obstitit Terentius Trib. pl., qui prius legem suam voluit perferri. Sed eo tandem cedente suus Imperatori atque exercitui obtigit honos.

CCXCIII. Coss. P. Volumnius Aventinus & Ser. Sulpitius Camerinus. Bos locuta, carne pluit, cœlum ardere visum; aliaque prodigia fiunt. Ob quæ Sybillini libri consuluntur à Duumviris, qui respondent, conspirationem ab alienigenis Urbi portendi. A. Virginius Trib. pl. conatur promulgare legem Terentiam, de qua ante dictum. Sed K. Quinctius, L. Cincinnati fil., juvenis, generis nobilitate & virtute militari clarus, se opponit Tribb., eos foro sæpius pellit, pl. item fugat. Propterea

Annus ab V. C. pterea ei capitis dies à Virginio dicta; qui & indicta causa in carcerem ducere voluit. Sed quum Senatus instaret apud collegas, ut intercedere vellent, prohibitus est. Coactus tamen Cincinnatus vades decem dare, qui, nisi publico judicio se sisteret, singuli solverent pop. mulctam HS. milium æris. Filius postridie in Thuscos exulatum abiit. Pater divenditis suis mulctam solvit ac quatuor jugerum agrum trans Tiberim colens in paupertate vivere cogitur.

CCXCIV. Coss. P. Valerius Poplicola II. & C. Claudius Rhegillensis. Dum seditione tanta Urbs laborat, servi & exsules ... duce Herodonio Sabino Capitolium noctu occupant. Virginius Trib. auctor est pop., ut detrectent militiam adversus Herodonium & fugitivos. Valerius Cos. adversus Herodonium inter primos pugnans cecidit. Cæsis tamen his Capitolium receptum. Claudius Cos. in locum Valerii surrogavit T. Quinctium Cincinnatum, patrem Kæsonis, qui apud Thuscos exsulabat.

CCXCV. Coss. Q. Fabius Vivulanus IV. & L. Corn. Mulugensis Cossus. Coss. adversus Volscos & Æquos profecti. Iis jam absentibus Tribb. pl., qui jam tertium annum iidem erant, legem perferre conantur Terentiam. Sed P. Lucretius, Urb. præf., obtinuit tandem, ut ea res differretur in Coss. reditum. Coss. Volscos & Æquos vicere. M. Volscius, K. Quinctii accusator, falsi reus fit. Sed Tribb. non patiuntur de eo quæstionem institui, nisi lex Terentia perferatur.

CCXCVI. Coss. C. Nautius Rutilus II & L. Minucius Augurinus. C. Nautius Sabinus prœlio vincit Æquos ac ad pacis conditiones cogit. Sed illi mox fœdere rupto prædas agunt ex Latino & Tusculano agro. Tum missus adversus Æquos alter Cos. Minucius, qui præ timore militem continens in castris ab Æquis obsidetur. Hinc Romæ orta consternatione placuit, Dictatorem mitti T. Quinctium Cincinnatum, qui ab aratro à viatore ad summum imperium est vocatus. Hic Quinctius L. Tarquitium (qui corruptè in libris multis Tarquinius vocatur) Magistrum equitum fecit. Hinc milite conscripto adversus Æquos profectus eos una nocte obsedit ac ad deditionem postero die cogit. Duces Æquorum cepit, exercitum sub jugum misit. Minucium Cos. ob ignaviam se abdicare consulari imperio coegit. Corona tamen aurea libra pondo ab eo est donatus & patronus salutatus, quod eum & exercitum liberasset. Dictatoris Cincinnati metus effecit, ut ne eo in Urbem reverso diutius differretur judicium de M. Volscio. Ita Volscius falsi testimonii damnatus exsilio multatur. Contra Cincinnati fil. Kæso ab exilio revocatur, inque integrum restituitur. Sexto decimo die Cincinnatus Dictaturam ultro deposuit, etsi in sex menses eam accepisset, atque ad aratrum redut, repudiatis etiam agris, à Pop. Rom. oblatis, uti & mancipiis ex præda.

CCXCVII. Coss. C. Horatius Pulvillus II & Q. Minucius Augurinus. Tribb. pl. sublato Dictatoriæ potestatis metu revocant actionem legis Terentiæ. Interim Sabini & Æqui populantur agrum Rom.: adversus quos duo exercitus missi. Plebs petit à Patribus, ut, quia jam quinquennium de lege Terentia spe vana clusi essent, pro paucis adeo Tribb., in

Annus ab V. C. quibus satis præsidii non esset; decem Tribb. quotannis creare liceret. Ac necessitas coegit Patres, ut assentirent: sed ea conditione, ut nequis fieret Trib., qui anno proximo Trib. fuisset.

CCXCVIII. Coss. M. Valerius Maximus & Sp. Virginius Tricostus. Hoc anno primùm Romæ celebrati Ludi sæculares, qui sæculo quoque, hoc est post annum centesimum fiebant, sive, ut aliqui volunt, post cx; quos movet Horatii versus in carmine sæculari:

Certus undenos decies per annos.

At alii legunt; *Certus ut denos*, &c. Eodem anno decem fuere Tribb. annis XXXVI, ex quo Tribb. primum creati; ac Senatum quoque convocare incipiunt, quum antea id jus solùm apud Coss. fuisset, Tribb. autem in concionibus duntaxat regnassent.

CCXCIX. Coss. T. Romulius Rocus Vaticanus & C. Veturius Cicurinus. Æqui, Tusculanum agrum populantes, ad Algidum à Romanis Coss. vincuntur. Tribb. pl. leges promulgant de lege Agraria & magistratibus adæquandis. Ex Patriciis se opposuere Clælii, Posthumii, Sempronii; qui propterea multati à pl., quod Tribb. invitos contra legem Sacratam coëgissent. Sed ordo Patriciorum pro damnatis mulctam eam persolvit.

CCC. Coss. Sp. Tarpeius Montanus & C. Æternius Fontinalis. Legati in Græciam missi, qui de Legibus Draconis & Solonis cognoscerent.

CCCI. Coss. Sextus Quinctilius & P. Horatius Tergeminus. Fames & pestilentia magis hoc anno grassata, quam unquam: aliosque inter absumptus Cos. Quinctilius.

CCCII. Coss. P. Sextius Capitolinus & T. Menenius, Agripp. Nep., Lannatus. Cessante peste ludi fiunt, annonæque penuria sublevatur frumento, undique apportato. Legati cum Legibus Atticis revertuntur Romam.

CCCIII. Coss. Appius Claudius Crassinus & T. Genucius Augurinus. Sed abdicarunt se potestate atque ex Appii Cos. sententia creati fuere Decemviri consulari potestate, uno majori; quippe à quibus provocandi jus nullum esset. Contentio aliquandiu fuit, num plebei iis admisceri possent. Sed tandem plebei permisere, ut ex solis Patriciis legerentur, dummodo ne Icilia & aliæ Sacratæ leges abrogarentur.

De temporibus Romanorum à Decemviratus initio usque ad Tribb. militum consulari primum potestate designatos.

CCCIII. HOc anno Decemviri imperarunt App. Claudius, T. Genucius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Sp. Posthumius, P. Sextius, Ser. Sulpicius, T. Romulius, P. Horatius. De horum imperio ita scribit Dionysius Halicarnassæus l. VIII. *Sequenti anno, qui fuit ab V. C.* CCCII, *Decemviri assumptis civitatis gubernaculis, aggressi sunt Remp. constituere. Penes unum erant fasces & reliqua Consularis potestatis insignia. Is Senatum convocabat, decreta confirmabat, cæteraque agebat pro imperio. Reliqui ad minuendam potestatis invidiam non multum à privatis differebant habitu. Deinde alius in potestatem succedebat servatis vi-*

Annus ab V.C.

cibus, idque ad certos dies, donec elaberetur tempus annuum. Omnes autem à mane pro tribunali cognoscebant causas privatas & publicas & lites controversas dirimebant, de singulis disceptantes summa æquitate atque justitia. Visumque est civitati optimum ejus anni decemvirale imperium. Sed maximè laudabatur cura plebeiorum hominum & præsentaneum contra omnem vim atque injuriam auxilium, jactabaturque à multis; non opus fore aliis magistratibus civitati, quum unus ad omnia obeunda munera mira prudentia sufficiat. Et paulò post hi Decemviri leges, conscriptas tum ex Græcorum jure, tum è patriis consuetudinibus, proposuerunt in decem tabulis cognoscendas cuilibet ferentes, admoneri se à privatis hominibus; diuque consultaverunt cum Proceribus, revocantes ad exactissimum examen singulas. Ubi verò visæ sunt bene habere, primùm SC. de eis fecerunt, deinde Centuriatis Comitiis in præsentia Pontificum, Augurum, aliorumque Sacerdotum à re divina exorsi calculos dederunt centuriis, tum plebescito quoque confirmatas & in æreas columnas incisas, una serie proposuerunt in loco fori, maximè conspicuo.

CCCIV. Exacto annuo imperio quum aliqua deessent legibus, placuit Senatui ac plebi, ut iterum Decemviri crearentur: qui partim iidem, partim alii fuerunt. Etsi verò Appius Claudius ob nimium pleb. favorem esset suspectus, fecit tamen, ut ipse quidem in imperio perseveraret; at in locum Quinctii Capitolini & Quinctii Cincinnati & quorundam aliorum melioris notæ ii surrogarentur, quibus publicum bonum minus cordi esset. Ita factum, ut inter Decemviros facta conspiratio sit, nequis è Collegio ulla in re alteri adversaretur, ne Senatum convocarent, ne comitia haberent; adhuc ne unquam deponerent imperium, sed illud in perpetuum continuarent. Post hoc fœdus initum Idib. Majis, quibus inibant magistratum, primo honoris die singuli cum duodenis fascibus prodire in publicum, decem regum instar cxx lictoribus implentes forum. Nec virgis, securibus aut bonorum publicatione abstinebant. Provocatio ab iis nulla erat. Quæ quum Optimates videre non possent, Urbe cesserunt in prædia sua Decemviris lubentibus, qui eò securius regnabant.

CCCV. Hoc anno Decemviri injussu pop. ac sine Patrum autoritate per vim imperium continuare sunt aggressi. Deplorabant Romani amissam libertatem: quod eos in contemptum adduxit apud vicinos. Ergo Sabini incursum fecere. Æqui etiam in Algido castra posuerunt. Duo ex Decemviris in urbe mansere cum legionibus duabus, tres profecti adversus Sabinos, reliqui adversus Æquos. Sed infeliciter adversus utrosque pugnatum: quod magis etiam Decemviros in odium adduxit. Accessere deinde facinora duo. Nam L. Sicinium Dentatum, fortissimum virum, quod liberius quædam dixisset, per insidias occiderunt. Etiam App. Claudius L. Virginii Centurionis in Algido filiam in servitutem abduxit, ut ea melius potiretur. Sed pater, quo libertati & pudicitiæ filiæ consuleret, illam cultro occidit. Optimum virum Virginium eò necessitatis ab Appio esse redactum, indignè adeo tulere Romani, ut non ex Urbe modò, sed etiam ex castris Imperatoribus desertis in Aventinum iterum secederent, Decemviros puniri & consularem ac tribuniciam potestatem renovari peterent. Ita Decemviri coacti se abdicare; inque eorum locum facti sunt Coss. L. Valerius Poplicola Potitus III, & M. Horatius Barbatus. App. Claudius & Sp. Oppius in carcerem conjecti, inque eo periere. Cæteri Decemviri voluntario exilio sibi consuluerunt. XII Tabulæ æreæ publicatæ sunt ante Rostra. Decretum, ut SCta, quæ ante pro arbitrio vitiabantur, deferrentur in ædem Cereris, utque ibi ab Ædilibus pl. asservarentur. Leges quoque duas hi Coss. tulere, quæ ab autoribus Valeria & Horatia dictæ fuerunt; una erat, ut, quod tributim plebs jussisset, pop. teneret: altera fuit, uti, qui Tribb. pl., Ædilibus, Judicibus nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad ædem Cereris liberi, liberæque vænum iret.

CCCVI. Coss. Lar. Herminius Aquillius & T. Virginius Tricostus III. Quinque Tribb. pleb. creati; qui, quum tribus studio veterum Tribunos alios supplere nollent, ipsi sibi quinque Tribb. cooptarunt.

CCCVII. Coss. M. Geganius Macerinus & C. Julius Julus III. Tribb. à seditiosis concionibus abstinent, quod instaret bellum Volscorum & Æquorum.

CCCVIII. Coss. T. Quinctius Capitolinus & Agrippa Furius Fusus. Ingens inter Patres & plebem certamen fuit; sed sopitum illud Volscis & Æquis arma sumentibus & ad Urbis usque portas excurrentibus. Eos conscripto exercitu Quinctius cos. penè internecione delevit. Quum verò hactenus Coss. consuetudo fuisset Quæstores sibi deligendi, hoc anno Tribb. poscunt, ut illi à pop. eligantur: & concordiæ causâ id à Patribus iis conceditur. Autor Tacitus Ann. XI.

CCCIX. Coss. M. Genucius Augurinus & C. Curtius Philo. Ardeates ob agrum abjudicatum à Romanis deficiunt. Volsci & Æqui populantur agros sociorum. Quo minus adversus eos delectus habeatur, impediunt Tribb. C. Canulejus Trib. pl. legem perfert de connubio Patriciorum cum plebe. Idem ac collegæ, uno C. Furio excepto, promulgant rogationem de altero Coss. ex plebe creando. Sed legem hanc rogare desierunt Tribuni, quum SC. iis permitteretur, ut quotannis Coss. loco Tribb. militum crearentur tres è Patriciis, tres è plebeis.

De temporibus Romanorum à primis Tribb. mil. consulari potestate è Patriciis designatis usque ad dignitatem eam cum pl. communicatam.

CCCX. ANno post Urb. cond. CCCX, ut diserttim apud Livium legitur (uno anno minus est in Fastis Capit.) tres Tribb. mil. e Patriciis sunt creati in Comitiis, A. Sempronius Atratinus, T. Clælius Siculus, L. Atilius Longus. Sed tertio post mense magistratu abiere, quasi vitio creati; idque Augurum decreto, quia C. Curtius, qui Comitiis, in quibus erant creati, præfuerat, parum rectè tabernaculum cepisset, ut Livius inquit in IV. Hinc contentio inter Patres ac pl. fuit, utrum Coss.,

Annus ab V. C. an pl. Comitia habenda essent. Sed Patres vicere; ac interrex T. Quinctius Barbatus Coss. creavit L. Papirium Mugillanum, L. Sempronium Atratinum, patrem ejus, qui Tribunatu se abdicaverat. Hinc Ardeates Senatui Rom. permisere judicium de levanda injuria agri abjudicati, cumque Popul. Rom. fœdus renovarunt.

cccxi. Coss. M. Geganius Macerinus ii, & T. Quinctius Capitolinus ii. Ardeatum hoc anno seditio fuit; in qua Geganius Cos. optimatibus auxilio missus est. Eodem anno Censores primùm Romæ creati: ante verò censum agere fuerat summi magistratus. Verùm Coss. querentibus, jam a Q. Fabii & L. Cornelii consulatu censum actum non esse ob discordias civiles & bella perpetua, esseque rem eam Reipubl. necessariam; consularem verò potestatem ita esse operosam ac difficilem, ut censu vacare non possit, præsertim bello imminente: statutum, ut aliqui hunc gererent magistratum, suntque à Pop. primi Censores ex Patriciis creati L. Papirius Mugillanus & L. Sempronius Atratinus, qui ante biennium, sed non integrum annum Coss. fuerant. Erat verò Censorum censuram agere ac recensere tum cujusque nomen, tum fortunam; ac tanti quisque sua censebat, quanti illi censuissent. Quæ potestas etsi primò non tanti fiebat, tamen postea in magnam dignitatem excrevit, ita ut mores ac disciplinæ Pop. Rom., decoris ac dedecoris discrimen, publicorum, privatorumque locorum jus atque ipsa denique Pop. Rom. vectigalia ab eorum arbitrio penderent.

cccxii. Coss. M. Fabius Vibulanus iii & Posthumus Æbutius Elua. Ardeam colonia deducta contra Volscos, agerque is colonis divisus, quem Pop. Rom., judex electus inter partes, sibi injustè vindicarat.

cccxiii. Coss. C. Furius Pacillus, M. Papirius Crassus. Ludi, à Decemviris voti, quum plebs secessisset, hoccè anno facti sunt. C. Petilius Trib. pl. seditiose agit, minaturque, se delectum impedire velle, nisi Coss. de agris, pl. dividendis, referre vellent; sed ludibrio sunt habitus, quia finitimis quietis bello aut delectu opus non esset.

cccxiv. Coss. Proculus Geganius, L. Menenius Lannatus. Tanta in urbe fames est, ut multi ex desperatione se capite obvoluto in Tiberim præcipites darent. Sp. Melius, eques Romanus, homo ditissimus, regnum affectat ac propterea largitione frumenti sibi pl. devincit. Famis causam Tribb. pl. Coss. & Patrum negligentiæ imputabant, eosque concionibus suis apud pl. exagitabant. Atque iis effecere, ut crearetur annonæ præfectus. Primus hoc functus munere T. Minucius Augurinus.

cccxv. Coss. T. Quinctius Capitolinus iii & Agrippa Menenius Lannatus. Quum Sp. Melii, imperium affectantis, consilia Senatui aperuisset Minucius, annonæ præfectus, atque ad tantam rem discutiendam satis esse potestatis in Coss. negasset; placuit Dictatorem dicere L. Quinctium Cincinnatum. Hic Magistrum Equitum creavit C. Servilium Ahalam, qui Sp. Melium in jus vocavit. Eo quum non obtemperaret, sed fidem, auxiliumque Pop. imploraret, eum obtruncavit. Ortus propterea Pop. tumultus. Sed Dictator gravi oratione Pop. compescuit atque Sp. Melium

Annus ab V. C. jure occisum dixit. Ab hoc Ahala maternum genus ducebat M. Brutus, qui Cæsarem occidit; uti paternum à Bruto, qui Tarquinium ejecit: ac propterea occiso Cæsare in honorem Bruti nummi sunt cusi, in quorum uno latere Bruti, in altero Ahalæ nomen legeretur. Sp. Melii bona jussu Dictatoris sub hasta venierunt, pecunia in publicum redacta; domus quoque diruta, areaque effecta, quæ dicta Æquimelium. Minucius index bove aurata donatus est.

cccxvi. Tribb. irati ob Sp. Melium occisum efficiunt, ut comitia potius Tribb. mil., quam Coss. haberentur. Nempe quia sex fieri possent, sperabant, tres plebejos creatum iri, qui Spurii Melii cædem ulciscerentur. Sed creati tres Patricii, quorum unus erat L. Quinctius Cincinnatus, Dictatoris fil.: alii erant Mam. Æmilius Mamerinus & L. Julius Julus. Atque hi à nonnullis primi vocantur Tribb. militares cum consulari potestate. Nempe eorum, qui anno fuere cccx ratio non habetur, quia vitio creati credebantur, tertioque mense se imperio abdicarunt. Hoc anno Fidenæ, Romanorum colonia, à Romanis ad Vejentes defecit.

cccxvii. Belli metu plebs & Tribb. quiescunt & Coss. iterum creantur, qui fuere M. Geganius & L. Sergius. L. Sergius primus cis Anienem pugnat cum Fidenatibus & Larte Tolumnio ac vincit, sed multis amissis à suis. Ab hac victoria Fidenatis nomen reportavit. Sed quia difficile bellum cum iisdem superesset, placuit Dictatorem dicere M. Æmilium Mamercinum, qui insignem de Vejentibus, Fidenatibus & Faliscis victoriam reportavit.

cccxviii. M. Corn. Maluginensis & L. Papirius Crassus. Pestis in Urbe atrox. Sp. Melius, Sp. Melii interempti nep., Trib. pleb. diem dixit L. Minucio Augurino ac falsis criminibus Melium circumvenisse arguit. Adhæc publicavit rogationem de publicandis bonis C. Servilii Ahalæ, quod occidisset civem indemnatum. Sed quum vana esse omnis accusatio ea judicaretur, actionem deserere coactus est. Val. Maximus tamen scribit, Serv. Ahalam exilio suo custoditæ civium libertatis pœnas dedisse. Imò Cicero quoque in orat. pro domo sua dicit, in exilium fuisse actum; sed postea restitutum.

cccxix. Coss. C. Julius Julus iv & L. Virginius Tricostus ii. Peste adhuc sæviente Romæ Vejentes & Fidenates Anienem transeunt ac ad Collinam usque portam signa adducunt, agrumque omnem populantur. Ergò Dictator dictus Q. Servilius Priscus, qui Hetruscorum exercitum haut procul Nomento cecidit, Fidenas obsedit & tandem cepit.

cccxx. Coss. C. Julius Julus v & L. Virginius Tricostus iii. Falisci & Vejentes sollicitant auxilium ab Hetruscis, propterea concilium in Hetruria habetur. Eo intellecto Romani iterum Dictatorem dicunt M. Æmilium Mamercinum. Sed mox nuncium accipiunt, Hetruscos auxilia Vejentibus negasse. Dictator, ne nihil in tanto honore ageret, legem fert de contrahendo Censorum magistratu annuo, qui fuerat antea quinquennalis. Ea lex Æmilia dicta est.

cccxxi. Tribb. pl. efficiunt, ut iterum creentur Tribb. mil. cum potestate consulari: sed ne nunc quidem, ut eligerentur plebei, efficere potuerunt. Tribuni verò isti fuere M. Fabius

Annus ab V. C. bius Vibulanus, M. Fosilius Flaccinator, L. Sergius Fidenas. Pestis horrendum in modum Romæ grassatur, propterea Apollini ædes dicata. Etiam Decemviri ex libris Sybyllinis multa egere ad iram Deûm avertendam.

CCCXXII. Tribb. mil. consulari potestate sunt L. Pinarius Mamerinus, L. Furius Medullinus, Sp. Posthumius Albus Rhegillensis. Hi quoque omnes Patricii fuerunt. Plebs irritata, quod nunquam è plebeis Tribb. fierent cum potestate consulari, dixit, hæc ambitione fieri Patriciorum. Cui ut obviam iretur, lex invitis Patribus perlata est; Ne cui album vestimentum sumere petitionis causa liceret. Hæc prima lex de ambitu fuit.

CCCXXIII. Nuntiatum Romæ, Æquos & Volscos convenisse in Algido lege Sacrata; quæ ad militiam cogendam iis erat maxima. Belli ejus metu plebs patitur Coss. creari, qui hoc anno fuerunt T. Quinctius Pennus Cincinnatus & C. Julius Mento. Patres Dictatorem designant A. Posthumium; sed invitis Coss. Ergo Patres appellant Tribb. pl., qui Coss. minantur, nisi Senatus dicto audientes essent & Dictatorem dicant, se eos in vincula duci jussuros. Tum T. Quinctius Cos. Dictatorem Posthumium dixit. Dictator Æquos & Volscos in Algido prope internecione delevit. Sed filium suum, quod injussu suo præsidium deseruisset, securi percussit, etsi hostem vicisset. Nempe sorti ipse filio carere maluit, quam patriam carere militari disciplina. Simili severitate erga filium usus T. Manlius Torquatus, ut postea dicetur.

CCCXXIV. Coss. C. Papirius Crassus & L. Julius Julus. Æquis datæ induciæ octennii. Tribb. legem de mulctarum æstimatione ferre parant. Id unus è Tribb. prodidit Coss.: qui eo intellecto Tribb. anticipant, legemque eam ferunt. Qua re Pop. gratiam inierunt.

CCCXXV. Coss. L. Sergius Fidenas II & Hostus Lucretius Tricipitinus. Sub quibus undique Romanis otium fuit.

CCCXXVI. Coss. T. Quinctius Pennus Cincinnatus & A. Corn. Cossus. Sævit Romæ admodum pestilentia. Propterea multos novos ritus in domos inferebant, quod iis averti pestilentiam posse sperabant. Et erant, qui superstitiosis illis ritibus imponerent simpliciorum animis, ut quæstum facerent. Icirco Lex lata est de excludenda religione peregrina. Bellatum adversus Vejentes & eorum regem Lartem Tolumnium, cui Cos. Cossus arma detraxit. Atque hæc fuere secunda spolia opima. Sunt è Veteribus, qui Cossum ea retulisse dicunt A. V. C. CCCXV. quum adversus Vejentes & Lartem hunc Dictator esset M. Æmilius Mamercinus. Sed hoc si ita est, opima etiam spolia erunt, quæ quis sub alieno militans ductu hostium duci detraxerit. Et sanè ita cuidam videtur, qui ex D. Augusto audisse se scribit, Cossum Cos., non Trib. Mil. vel Magistrum Equitum, secunda Jovi Faretrio spolia retulisse. Atque id Augustus se legisse dicebat in thorace lineo, quum ingressus esset ædem Jovis Faretrii, quam vetustate collapsam in Capitolio restituit.

CCCXXVII. Coss. L. Papirius Mugillanus II & C. Servilius Ahala II. Vejentibus per feciales indictum est bellum. Sed quo minus exercitus mitteretur, impediunt Tribb. pl., qui con-

Annus ab V. C. tendebant, non Sc., sed Pop. jussu bellum esse indicendum.

CCCXXVIII. Tribb., non contenti illud obtinere, ut Pop. jussu, non S. C. bellum Vejentibus indiceretur, etiam pertendunt & impetrant, ut quatuor Tribb. mil. consulari creentur potestate. Fuere illi T. Quinctius Pennus Cincinnatus, C. Furius Pacilius, M. Posthumius Albus Rhegillensis, A. Corn. Cossus. Ex istis postremus Urbi præfuit; priores tres adversus Vejentes profecti. Sed quàm noxium sit in bello multorum imperium, vel hinc liquet. Dum enim unus signum dat, alii receptui canunt. Qua discordia factum, ut Romani à Vejentibus cæderentur, castrisque exuerentur. Hanc ignominiam ægrè tulit Pop. Rom., vincere adsuetus. Propterea Dictator creatus M. Æmilius, qui Magistrum Equitum dixit A. Corn. Cossum. Ab his ingenti prœlio Vejentes cæsi sunt. Fidenæ etiam expugnatæ. Mamercinus intra XVI. diem Dictaturam deposuit.

CCCXXIX. Tribb. mil. cum potestate consulari creati A. Sempronius Atratinus, L. Furius Medullinus, L. Quinctius Cincinnatus, L. Horatius Barbatus. Hoc anno Vejentibus induciæ datæ annorum XX.: sed Æquis triennii duntaxat, nisi plurium poscerent.

CCCXXX. Tribb. mil. pot. Consl. sunt App. Claudius Rhegillensis, Sp. Nautius Rutilus, L. Sergius Fidenas, S. Julius Julus. Ludi, quos Dictator Mamercinus Æmilius voverat, hoc anno magnificè fiunt. Volsci bellum parant.

CCCXXXI. Coss. iterum creati. Hi erant C. Sempronius Atratinus & Q. Fabius Vibulanus V. Sempronius Cos. infeliciter pugnat cum Volscis. Sed Equites Rom. equis dimissis sese in peditum cohortem centuriarunt & aciem instaurarunt. Nox prœlium diremit, nec satis constat, utri fuerint victores. Nam utrique castra deseruerunt sauciis relictis. M. Posthumio & T. Quinctio Tribb. pl. diem dicunt, quod ante triennium, quum essent Tribb. mil. consl. potest., malè pugnassent adversus Vejentes. Ac Posthumius quidem damnatus est ccIↃↃ ær. gravis: Quinctius verò est absolutus, partim ob memoriam patris, partim ob res, postea bene gestas. Hoc etiam anno Samnites occisis Hetrusci Vulturium cepere, quæ ex eo Capua dici cœpit teste Liv. L. IV. & Plut. in Hannib.

CCCXXXII. Sempronius, quod rem malè gessisset, odio erat & propter eum consulare nomen. Hinc fit, ut Tribb. mil. pot. consl. crearentur iterum. Fuere illi L. Manlius Vulso, Q. Antonius Merenda, L. Papirius Mugillanus, C. Servilius Structus. Tum & Sempronio dies dicta. Sed Tribb. pl., qui sub eo militaverant, apud collegam suum Hortensium intercessere ac minati sunt, nisi ab Imperatoris sui accusatione vellet desistere, se cum reo vestem mutaturos.

CCCXXXIII. Coss. T. Quinctius Capitolinus IV, N. Fabius Vibulanus. Littera N. prænomen Numerii apud antiquos significabat. Corruptè in quibusdam libris est Cn. Tribb. pl. cùm alia agunt seditiosè, tum Agrariæ Legis actiones renovant. Propterea Senatus Coss., quam Tribb., creari malebat. Sed Tribb., quo minus id fieret, intercesserunt. Ita à Coss. ad interregnum Resp. pervenit. Interregno major anni pars transacta. Sed tandem concordia inter Patres ac pl. est inita, idque

 hac

Annus ab V. C.

hac lege, ut Quæstores promiscue ex plebe & Patribus crearentur; itemque non Coss. crearentur, sed Tribb. mil. potest. cons. Creati verò isti patricii omnes T. Quinctius Pennus Cincinnatus, T. Manlius Vulso Capitolinus, M. Furius Medullinus, A. Sempronius Atratinus.

CCCXXXIV. Tribb. mil. cos. pot. Agrippa Menenius, Sp. Nautius Rutilus, P. Lucretius Tricipitus, C. Servilius Ahala. Servi conjurant de Urbe incendenda atque occupanda. Sed conjuratio detecta fuit.

CCCXXXVI. Tribb. mil. cos. pot. tres solùm recensentur in Fastis Capitol. M. Papirius Mugillanus, C. Servilius Ahala, L. Sergius Fidenas. Duo Tribb. discordes malè in Algido pugnant contra Æquos & Lavicanos.

CCCXXXVII. Tribb. mil. cos. pot. P. Lucretius Tricipitinus II, L. Serv. Structus II, Agrippa Menenius Lannatus II, Sp. Veturius Crassus Cicurinus. Discordia iterum orta ex Agrariis Legibus.

CCCXXXVIII. Tribb. mil. cos. potestate A. Sempronius Atratinus III, M. Papirius Mugillanus II, Q. Fabius Vibulanus, Sp. Nautius Rutilus II. Trib. pleb. duo promulgationem rogant, ut omnis ex hostibus ager viritim pop. divideretur. At agros istos, quum sub hasta vænirent, emerant tres patricii. Itaque nobilium fortunæ magna ex parte plebiscito eo petebantur. Sed Patres tantum effecere apud Tribb. cæteros, ut collegarum duorum rogationi vellent intercedere. Ita actionem duo illi deposuere. Interim collegas truci oratione increpuerunt, tanquam proditores boni publici & Consularium servos.

CCCXXXIX. Tribb. mil. cos. pot. P. Corn. Cossus, Quinctius Cincinnatus, C. Valerius Volusus, N. Fabius Vibulanus. Volæ captæ à Romanis. Liv. l. IV.

CCCXL. Tribb. mil. cons. pot. N. Fabius Vibulanus II. Cn. Corn. Cossus, P. Posthumius Albus, L. Valerius Potitus. Volæ denuo captæ à P. Posthumio: qui militibus inter oppugnandum spoponderat prædam. Sed Volis captis prædam per Quæstores in ærarium retulit. Hinc seditio orta in exercitu, quæ eousque erupit, ut Imperatorem suum Posthumium lapidibus obruerent.

CCCXLI. Coss. iterum creati; quorum nomina M. Corn. Cossus, L. Furius Medullinus II. Posthumii cædem Coss. populi consensu vindicant; sed in paucis.

CCCXLII. Coss. Q. Fabius Ambustus, C. Furius Pacillus II. Pestilentia & annonæ penuria Romæ ingens fuit.

CCCXLIII. Coss. M. Papirius Mugillanus, C. Nautius Rutilus III. Fames ingravescit.

CCCXLIV. Coss. M. Æmilius Mamercinus, C. Valerius Potitus Volusus. Æqui & Volsci in Latinum & Hernicum descendunt. Romæ interim disputatur de Legibus Agrariis. Etiam Tribb. delectum impediunt adversus hostes, qui ea occasione arcem Carventanam occupant. C. Valerius cos. adigit cives ad Sacramentum penè invitos. Hinc adversus hostem proficiscitur, arcemque Carventanam recuperat. Sed prædam sub hasta vendit, inque ærarium refert, causam addens, exercitum, qui invitus militasset, præda esse indignum. Hinc factum, ut, quum ovans ingrederetur Urbem, licentius in eum à militibus, versus jactati sint, quibus nomen ejus impeteretur.

Annus ab V. C.

CCCXLV. Coss. Cn. Corn. Cossus, L. Furius Medullinus III. Æqui recuperant Carventanam arcem; sed Verrugo à Rom. recepta. Eo anno ex Iciliorum familia, qua nulla erat Patribus infestior, tres fuere Tribb. pl. Hi facilè effecere, ut comitiis Quæstoriis quæstores fierent plebei, quod ante contigerat nunquam. Imò tres plebei, unus tantum patricius fuit; non quia solùm quæstores etiam plebei fieri cœpissent: sed quia quæstura esset gradus ad consulatum ac triumphos, ad quæ novis hominibus jam aditus pateret. Hinc XV. continuis annis fuere tribb. mil. cos. pot.; quorum nomina brevitatis causa omittam, res gestas paucis attingam.

CCCXLVI. Volsci & Æqui victi à C. Servilio Dictatore.

CCCXLVII. Verruginis præsidium à Volscis expugnatum.

CCCXLVIII. Vejentes superbè legatis Romanorum respondent: unde bellum ortum adversus eos. Hoc anno primùm decretum ex S. C., ut militibus ex publico stipendium persolveretur. Nam antea ex suo quisque militabat.

CCCXLIX. Hoc primùm anno sex Tribb. mil. cos. pot. sunt creati. Eodem anno Veji cœpti obsideri; quæ obsidio decennium duravit.

CCCL. Volsci victi. Artena obsessa, captaque.

CCCLI. Romanus miles cogitur ad Vejos sub pellibus hybernare: quæ prima Romanorum fuere hyberna. Ea res excitabat graves querelas Romæ. Sed App. Claudius, qui de sex Tribb. mil. ad Urbis præsidium relictus erat, oratione diserta hoc factum multitudini approbavit. Imò quibus erat census equestris, nec equum publicum acceperant, polliciti sunt, suis se equis militare velle. Plebs quoque ita animata ab Appio fuit, ut diceret, se paratam ire Vejos, si duceretur, nec abituram nisi Urbe capta. Tum voluntariis ex S.C. stipendia sunt decreta non peditibus modò, sed etiam equitibus, quibus antea non stipendium, sed solùm equus publicus dabatur. Eodem anno M. Camillus & M. Posthumius Censores edicto Romanos coegere ad matrimonium; mulctamque iis imposuere, qui cœlibes ad senectutem pervenissent.

CCCLII. Volsci Auxuris præsidium eripiunt Romanis. Capenetes & Falisci auxilio veniunt Vejentibus & castra, quibus M. Sergius præerat, ceperunt.

CCCLIII. M. Æmilius & K. Fabius recuperant, quæ ad Vejos erant amissa. M. Sergius & L. Virginius rei fiunt, quod anno superiore rem malè gesserant ad Vejos. Tribb. pl. contra legem Treboniam cooptant collegas; quod in gratiam faciunt Patriciorum. Sed in pl. mox gratiam M. Sergium & L. Virginium reos faciunt ob rem, anno superiori malè gestam ad Vejos & Pop. suffragio ccIↃↃ ær. gravis condemnant, leges Agrarias promulgant, delectus & tributa impediunt atque efficiunt, ut Comitiis proximis ex sex Tribb. mil. unus è pl. creetur.

De temporibus Romanorum à Tribunatu mil. cum pl. communicato usque ad tempus, quo Roma erat sine magistrat. Cur.

CCCLIV. HOc anno primus è pl. P. Licinius Clavus, qui multos ante honores gesserat,

Annus ab V.C. rat, fit Trib. mil. ac moderatè admodum eo se in honore gerit.

CCCLV. Hæc res effecit, ut anno sequenti quinque è plebeis fierent Tribb. mil.; solus patricius fuit M. Veturius. Pestis admodum in Urbe grassata, ut Duumviri ex libris Sibyllinis primum indixerint lectisternium.

CCCLVI. Patricii, quum eos ureret, quod excidissent prope honore summi magistratus, conspirant inter se, ut nobilissimi quique & clarissimi eum honorem peterent. Hos quia præterire turpe videretur, creati sunt Tribb. mil. Patricii omnes. M[illegible]o anno lacus Albani inundatio fuit. Quippe nullis aquis cœlestibus fiebat. Iccirco missi Delphos, qui oraculum consulerent.

CCCLVII. Ex oraculi ambagibus intellectum, Albanum lacum esse emittendum & Latinas ferias instaurandas. Cognitum etiam ex oraculo, ejus anni Tribb. milit. esse vitio creatos; qui propterea se abdicare sunt coacti. Interreges hinc fuere tres L. Valerius, C. Servilius, M. Furius Camillus.

CCCLVIII. Tribb. pl. Comitia interpellantibus ac turbantibus, fit, ut omnes Tribb. mil. ex plebeis creentur. Volscis & Æquis pax data. Cn. Gennucius, adversus Faliscos & Capenates profectus, in insidias incidit & in prima acie cadit. Titinius collega evadit cum exercitu. Mox Dictator dictus M. Furius Camillus, qui Magistrum Equitum dixit P. Corn. Scipionem. Ab his habito delectu & accitis Latinorum & Hernicorum auxiliis Faliscos & Capenates cecidit. Mox Vejos majore vi adortus, castellorum frequentia impedit, quo minus excurrere possent, ac per cuniculos Urbem tandem cepit. Captam militibus & pl. Rom., quæ hoc fine in castra venerat, dedit in prædam. Camillus triumphavit curru equis albis juncto; quod clarius, quàm gratius fuit, quia eo Jovem aut Solem imitari videretur. Juno Regina Vejis translata in Aventinum.

CCCLIX. Capenatibus pax data. Seditio orta Romæ ex eo, quod Tribb. pl. Romanorum partem Vejos transferre vellent, quodque Pontifices decimam prædæ Vejentanæ exigerent; unde Apollini Delphico donum deberi pronunciabant.

CCCLX. Camillus Faliscos obsidet. In obsidione ea evenit, ut pædagogus quispiam nobiles Urbis pueros, suæque fidei commissos, prodere vellet. Sed Camillus vinctum eum pueris dedit ac flagris in Urbem propellere jussit. Quod singulare justitiæ exemplum mirantes Falisci sese Camillo dediderunt. Etiam hoc anno Delphos portata est cratera aurea nomine decimarum prædæ Vejentanæ. Qui portarent, à Liparensibus piratis capti fuere. Sed Liparensium princeps, quum negotium intellexisset, eos liberavit & præsidio navium Delphos deduxit, unde prosecutus Romam sospites restituit.

CCCLXI. Post annos XV, quibus Tribb. mil. imperarant, biennium fuere Coss. L. Lucretius Flavus & Serv. Sulpitius Camerinus II.

CCCLXII. Hinc verò L. Valerius Potitus, M. Manlius; cui postea Capitolini nomen fuit à defenso Capitolio, quum anserum clangore excitatus Gallum, adscendere volentem, Tarpeio saxo deturbasset. Hoc anno in censura obiit C. Julius: sed superstes collega L. Papirius Cursor in ejus locum suffecit M. Cornel.

Annus ab V.C. Mulugensem. Atque hi duo lustrum condidere. Quod altero Censorum mortuo alius esset suffectus, infelix habitum fuit. Biennio hoc exacto iterum creati Tribb. pl. cum pot. cos., idque per annos iterum XV. Eorum nominibus parcemus, contenti res ipsas adsignare.

CCCLXIII. Clusini, à Gallis obsessi, Romanorum auxilium per Legatos poscunt. Ergo missi, qui cum Gallis agerent, ut ne oppugnatum irent socios & amicos Pop. Rom. L. Appulejus Trib. pl. diem ad Pop. dixit Camillo ob iniquè, ut ajebant, divisam prædam Vejentanam. Hanc injuriam quum ferre non posset Camillus, ante judicii diem exulatum abiit. Absens CCIↃↃ IↃↃ ær. gravis à pl. est damnatus.

CCCLXIV. Ad Aliam flumen XI ab urbe lapide à Gallis funditur Rom. exercitus. Hinc urbs ab iisdem capta, direpta, incensa. L. Albinius, unus de pl., plaustro suo fugiens, Vestales & Sacra recipiens ea Cære perduxit. Ob quam causam Romani postea hospitium cum Cæritibus publicum fecerunt. Et sunt, qui cærimonias inde dici putent. Juventus verò, quæ vix CIↃCIↃ capitum erat, duce Manlio in Capitolium fugit, eoque in monte sex mensibus à Gallis obsessi fuerunt. Interim Camillus ab Romanis Ardea revocatur Dictator; qui Romanis, jam in Capitolio paciscentibus cum hoste, supervenit, obsidioneque eos liberavit, Gallos urbe expulit & ad octavum ab Urbe lapidem insecutus ita cecidit, ut nec cladis nuntius superesset.

CCCLXV. Tribb. concionibus instigata plebs magna ex parte, quod ædificandi labore abhorreret, Vejos commigrare parabat. Propterea Senatus oravit Camillum, ut ne dictaturam tam citò deponere vellet. Ergo Dictator templa, quæ Galli tenuerant expiavit, Famæ, vel Aio Locutio, fanum exstruxit in via nova, eo loco, quo antea vox audita fuerat, adventare Gallos; Capitolinos instituit ludos, rogationem antiquavit, qua Tribb. hoc agebant, ut Romani Vejos transmigrarent. Quæ omnia eo facile potuit, quia magistratus omnes parere Dictatori cogebantur. Ita factum, ut Rep. impensis juvante, Ædilibus urgentibus, privatim quibusque festinantibus intra annum urbs nova surrexit pulchrior multo, quàm fuerat antè. Eodem anno Q. Fabius Ambustus, simulac magistratu abiit (fuerat unus ex sex Tribb. milit. Cos. potest. creatis) læsæ majestatis est accusatus; quod legatus ad Gallos missus contra jus Gentium pugnasset contra eos. Sed ante judicii diem obiit, adeò opportunè, ut vulgo mortem sibi conscivisse sibi creditum sit.

CCCLXVI. Dum civitas afflicta est, Hetrusci, Latini quoque & alii undique adversus Romanos conspirant. In trepidatione tanta placuit Dictatorem dicere Camillum, qui Magistrum Equitum dixit C. Servilium Ahalam. Ab his capta Volscorum castra, Æqui victi, captæ Volæ; & Sutrium, quod ceperant Hetrusci, eodem die receptum, dum Hetrusci Sutriis ejectis prædam dividunt. Hinc Dictator Camillus cum tanta Hetruscorum præda Romam est reversus, ut ea, sub hasta vendita persolutum sit Matronis pretium omne, quod contulerant, quum Galli Capitolium obsiderent; ac tantum superfuerit, ut Camillus inde aureos tres pateres Jovi Capitolino dedicarit.

Æquo-

Annus ab V.C.

CCCLXVII. Æquorum agros populantur Romani, subigunt Tarquinienses. Capitolium substruitur lapide quadrato: urbs pulchrius, pulchriusque novis ædificiis surgit.

CCCLXVIII. Martis ædes structa, quæ vota erat bello Gallico. Tribus quatuor adjectæ sunt iis, quæ ante erant.

CCCLXIX. Volsci, Latinique vincuntur à Camillo. Etiam Hetrusci cæduntur ab eo, dum oppugnant Sutrium & Nepete.

CCCLXX. Cum Volscis difficile est bellum; sed majus domesticum est periculum à seditione, quam moverat M. Manlius Capitolinus, is, qui anserum clamore excitatus Gallum de saxo Tarpejo dejecerat. In hoc periculo rei gerundæ causa Dictator dictus est A. Corn. Cossus, qui T. Quinctium Capitolinum legit Magistrum equitum. Ab his ingens Volscorum exercitus devictus in agro Promptino. Sed quo minus conficeret bellum omne, Manliana in Urbe seditio effecit. Nam ea magis, magisque gliscente Senatus Dictatorem domum revocavit; qui plebe invita ac multum fremente Manlium in carcerem duci jussit. Hinc Dictator triumphavit. Sed ubi dictaturam deposuit, pl. magis sæviit, quæ antea tantæ potestatis metu se continebat. Decretum SC., ut seditionis vitandæ ergo Manlius carcere liberaretur. Sed ille liberatus majores turbas dedit: nam jam suum factio caput habebat.

CCCLXXI. Manlius enim, hac ignominia irritatus occulta de invadendo regno consilia incipit agitare. Itaque SC. fit, ut magistratus videant, nequid Resp. capiat detrimenti. Mox Tribb. mil. cum pl. de hoc communicant. Manlius accusatur affectati regni & convincitur. Iccirco Pop. judicio dejectus è saxo Tarpejo; domus ejus diruta, legeque sancitum, nequis patricius postmodo habitaret in Capitolio. Etiam familiæ ejus decreto statutum, nequis ex ea M. prænomine uteretur.

CCCLXXII. Volsci, Velitrenses & Circenses à Romanis deficiunt. Nec tamen adversus eos ductus est exercitus ob pestem grassantem.

CCCLXXIII. Bellum Prænestinis indictum.

CCCLXXIV. Volsci à Camillo vincuntur. Idem adversus Tusculanos ex SC. proficiscitur. Illi, etsi scirent Romanos adventare cum exercitu; tamen non opponunt arma. Hac constanti eorum obedientia perspecta, fit, ut iram Romanorum frangant ac præterea jus civitatis consequantur.

CCCLXXV. Seditio oritur ob æs alienum. Prænestini populantur usque ad portas urbis; quos T. Quinctius devicit. Eodem anno census agi cœpit. Sed uno Censore moriente alter se abdicavit, quia alium surrogare defuncto erat religio.

CCCLXXVI. Volscorum agrum, quum priores id egissent, longè lateque populantur Romani.

CCCLXXVIII. Volsci & Latini vincuntur. L. Sextius & C. Licinius legem ferunt, nequis ultra agri ıↄ jugera possideret, neve pecoris majoris ultra c, minoris ultra ıↄ haberet. Dictæ hæ Sextiæ, Liciniæ leges. Iidem Tribb. legem tulerunt, ne Tribb. mil., sed Coss. comitia fierent. Obstitere iis VIII è collegis; sed priores juvere Patricii. Hac contentione factum, ut dum hi illis, illi his intercedunt, nec Tribb. mil., nec Coss. comitia haberentur. Ita ad ἀναρχίαν deventum.

Annus ab V.C.

De temporibus Romanorum ab eo tempore, quo nullus Romæ erat magistratus Curulis usque ad consulatum, cum plebe communicatum.

QUadriennium urbs sine Magistratu Curuli fuit juxta Fastos Capitol., Vopiscum in Tacit. Eutropium, Victorem: quinquennium, si Livium audimus. Ἀναρχίαν vocat Diod. Siculus. Fuere tamen tum quoque interreges, ut ex Livio & Vopisco constat.

CCCLXXXIII. Post ἀναρχίαν hanc triennium imperarunt Tribb. mil. cos. pot. Nam Tribb. pl. tandem intercessionem remittunt ac comitia Tribb. milit. per Interregem haberi sinunt. Hinc conscripto exercitu Velitræ cœptæ obsideri.

CCCLXXXIV. Tribb. pl. ab ingenio non desistunt, sed ita omnia turbant concionibus suis, ut nihil memorabile ad Velitras agi potuerit. Imprimis verò turbas dant Sextius & Licinius, sæpius etiam posthac nobis memorandi. Ac primi legem promulgant, ut pro IIviris sacrorum Xviri ac dimidia parte ex plebe crearentur. Patricii, quintuplici intercessione comparata, efficiunt, ut lex ea hoc anno perferri non possit.

CCCLXXXV. Sextius & Licinius in proposito persistunt. Dum contentio hæc durat, Patricii, quod unicum rebus suis præsidium videbant, Dictatorem dicunt Camillum. Ille, quum jam primæ Tribus solenne illud *uti rogas* responderent (tantus apud eas legis favor erat) stipatus agmine Patriciorum cum lictoribus in forum venit, pl. dimovet, minas addit, nisi desistere velint, sese omnes sacramento adacturum & extra urbem ducturum exercitum.

CCCLXXXVI. Hoc anno imperium fuit penes duos Dictatores: primis quidem mensibus penes Camillum, de quo orsi sumus dicere. Tam verò pervicax animus fuit Tribb. pl., ut minas Camilli contemnerent, contraque illi edicerent, nisi propositum mutaret, se ei mulctam dicturos ccıↄↄ ccıↄↄ ccıↄↄ ccıↄↄ ccıↄↄ argenti. Camillus ubi ita animatos eos vidit, sive quod mulctam metueret, sive quod in ea senectute tam pervicacibus animis se imparem putaret, domum abiit ac Dictaturam deposuit. Mox Tribb. pleb. leges de fœnore & agro jam ante promulgatas perferunt. Porro animant pl. adversus Optimates, ut majora etiam sperent. Tum Camillo alius Dictator surrogatur P. Manlius. Sed hic plane popularis fuit & ex pleb. magistrum equitum dixit C. Licinium.

CCCLXXXVII. Creati iterum Tribb. mil. cos. pot. Licinia Sextia lex de Xviris Sacrorum partim ex pl. creandis perfertur. Interim fama venit de Gallis, novum bellum molientibus. Iccirco Camillus, quanquam jam octogenarius penè, quintùm fit Dictator, qui feliciter adversus eos pugnat in agro Albano. Quartusque triumphus ei Patrum & pl. consensu decretus fuit. Sed vix domum rediit, quum atrox oritur seditio inter Patres & pl. Nam Sextius & Licinius jam pro plebejo consulatu pugnabant. Ipsa etiam Dictaturæ majestas læsa, dum Tribb. & pl. jubent, ut Camillus Dictaturam deponat, vel se eum in carcerem duci jussuros. Imò jam viatores Dictatorem apprehendere volebant; sed Patricii omni vi eos pro-

Annus ab V. C. propellebant. Ita ad verbera etiam deventum. Tum magnus ille senex & alter imperii conditor Camillus Deos oravit, ut in mentem ea darent sibi, quibus civium animi reconcilientur atque ædem Concordiæ vovet, si ita faxint. Hinc Senatum convocat atque inter eum & pl. ita dissidium componit, ut Senatus alterum Cos. è pl., pl. è Patriciis Prætorem fieri concederet. Hac concordia inita Ludi magni à Senatu decreti & feriis Latinis, quæ ante tridui erant, dies quartus additus fuit.

De temporibus Romanorum à Coss. è pl. primum creari cœptis usque ad Bellum Tarentinum.

CCCLXXXVIII. PErvenimus ad A. V. C. CCC LXXXVIII, qui nonnullis est LXXXIII, aliquibus verò XC post CCC. Ab hoc verò anno summa potestas penes Cosonsules esse cœpit & diutissimè permansit, quum ante sæpe sit variata. Nam post reges exactos nunc penes Coss., nunc penes X-viros, nunc penes Tribb. summum fuit imperium. Etiam tempus vidimus, quo urbs esset sine magistratu Curuli. Hæc imperii diversitas quo melius intelligeretur, fere nomina ipsa eorum hactenus apposuimus, qui summum imperium obtinerent. Deinceps verò plurimum ea præteribimus, quia uniusmodi imperium fuit, siquidem nulli deinceps Decemviri, nulli Tribb. mil. summam habuere potestatem, nec unquam caruit urbs magistratu Curuli, si tempus excipias, quo extra ordinem Dictatores fuere, quod & antea fuit. Coss. continuò imperarunt, idque ab hoc anno CCC LXXXVIII. usque ad Julium Cæsarem, Dictatorem perpetuum; qui Pompejo Pharsalica acie devicto μοναρχίαν rapuit. Est verò hoc intervallum CCC XVIII. Ejus temporis res gestas nunc perstringemus, non omnes, sed maximè præcipuas. Id enim duntaxat propositum nobis, ut res Gentium maxime illustres secundùm tempora digeramus.

Primus è plebe Cos. factus L. Sextius, is, qui in Tribunatu tantopere contenderat, consulatum cum plebe communicari debere. Nempe pro opere hac id mercedis retulit, ut eum primùm crearet Cos. Ei ex Patriciis additus L. Æmilius Mamercinus. Sed pro concesso pl. consulatu Patres sibi quæsivere Præturam. Primus verò Prætor a Patribus factus Sp. Furius M. Fil. Camillus. Erat autem Prætoris assidue in urbe jus dicere. Id antea Cos. fuerat: unde antiquitus idem & Prætor dicebatur. Sed quia bellis finitimis Coss. sæpe avocarentur; neque tum in urbe esset, qui jus dicere posset; eò placuit hæc munera separare. Erat verò Prætoris vacante Censura sarta tecta exigere; item absentibus Coss. Senatum cogere, sententias rogare, comitia & conciones habere. Fuit hic honos annuus quoque & dignitas ejus post Consulatum proxima fuit. Iisdem Prætores, quibus Coss., auspiciis creabantur: unde & collegæ Coss. dicebantur. Utebatur quoque sella curuli, imò pene omnia Coss. habebat ornamenta. Certe communia erant, ut versu utar Juven. Sat. X.

Prætexta & trabea, fasces, lectica, tribunal.

Cæterum alterum etiam honorem sibi hoc anno Patricii quæsiere pro communicato pl. consulatu, nempe Curulem ædilitatem. Occasio istiusmodi fuit. Latinis feriis, ut diximus, dies unus additus fuit. Munus id quum recusarent Æd. pl., Patricii conclamarunt, juvenibus id se honoris Deorum immortalium causa lubenter daturos, ut Æediles fierent. Primi Æediles à Patribus facti Cn. Quinctius & P. Scipio. Erat verò horum munus curare ludos publicos ac feriarum Sacra solennia: & pro eo honore hoc præmium habebant: antiquiorem in Senatu dicendæ sententiæ locum, togam prætextam, sellam curulem, jus imaginum ad memoriam, posteritatemque prodendam, ut Cicero ait Verr. VII.

CCCLXXXIX. Hoc anno ut à bello & seditione quieta fuit Resp., ita atroci peste vexabatur. Ea sustulit tres Tribb. pl., item Censorem, Ædilem curulem & magnum illum Reip. conservatorem M. Camillum.

CCCXC. Pestilentia, cujus in superiori anno meminimus, adhuc grassatur. Iccirco tertium in Urbe celebratur lectisternium. Etiam primi in Urbe ludi scenici instituuntur.

CCCXCI. Ne sic quidem cessante pestilentia undique quæruntur piacula, quibus urbs a pestilentia liberetur. Ex lege antiqua inventa est religio, ut, qui esset Prætor maximus, clavum pangeret. Sed ut majori ea res fieret religione, Dictator creatus L. Manlius Capitolinus. Ille autem, quasi rei gerendæ, non solvendæ religionis causa esset creatus, hoc agit, ut bellum adversus Hernicos inferretur & hoc propter delectum egit, acerbeque eo exagitavit juventutem. Sed quum se propterea opponerent Tribb. pl., Dictatura semet abdicavit.

CCCXCII. M. Curtius, eques Romanus, quum ex vatum responso didicisset, ea re completum iri hiatum, qua plurimum Rom. resp. posset, & virtute atque armis plurimum eam posse judicaret; armatus & equo vectus in hiatum insilüit: eoque vorago expleta est. Bellum gestum cum Hernicis, in quo L. Genucius Coss., insidiis hostium circumventus, occisus est. Eo interempto Dictator dictus App. Claudius Crassus, qui P. Corn. Scapulam magistrum equitum dixit. Ac Hernicos quidem vicit Dictator: sed qualis ea fuerit victoria, inde cognoscimus, quod quarta exercitus pars fuerit desiderata. M. Pomponius Tribb. pl. diem ad Pop. dicit Cn. Manlio Capitolino, quod ultra justum Dictaturæ tempus paucos dies eam retinuisset, quod in delectu habendo imperiosus & acerbus fuisset, nec civium damnatione, corporumque laceratione abstinuisset: adhæc quod fil. Titum, quia facundia minimè valeret, inter serviles operas educaret, publicisque eriperet commodis. Quod ubi cognovit Titus, summo manè domum Trib. petit & ad colloquium secretum admissus, quasi patrem accusaturus, stricto ferro Trib. terruit, jurareque coegit, ab accusando patre se destiturum, cæteroquin non alia manu, quam sua periturum. Factum neutiquam civile, sed in quo tamen filii pietas commendari, mereatur. Autores Val. Maximus, scriptor de Viris Ill. Seneca de Benefic.

Annus ab V. C.

CCCXCIII. Gallicus est tumultus. Ergo Dictator dictus T. Quinctius Capitolinus, Magister Equitum Ser. Corn. Malugniensis. Victi Galli. Hoc bello T. Manlius Gallum singulari certamine vicit & cælo torquem auream detraxit; atque inde Torquati nomen reportavit. Hujus certaminis imago diu postea in foro Romano fuit; ac quia tabula ipsa in formam hanc erat facta, scutum Cimbricum vulgo dicta.

CCCXCIV. Galli è Campania redeunt & Lavicanum, Albanum, Tusculanum populantur. Iccirco Dictator dictus Q. Ser. Ahala, Magister Equitum T. Quinctius. Galli ad portam Collinam in civium conspectu ingenti prœlio vincuntur. Fugientes a Pætetio Cos. cæduntur una cum Tiburtibus, qui iis opem ferebant, inque Tiburis vicinæ portas compelluntur. Distabat ea ab Urbe circiter XVI lapidem.

CCCXCV. Seditio pl. in urbe orta contra Patres. Eam oratione sedavit M. Popillius Cos., quum Flamen Carmentalis, læna ut erat amictus, in concionem venisset: Unde Lenatis nomen in gente Popillia cœpit.

CCCXCVI. Ludi, quos reconciliatis Ordinibus voverat Camillus, facti sunt. Pugnatum cum Tarquiniensibus; sed minus feliciter, idque culpa Cos. C. Fabii Ambusti. Tarquinienses immolant CCCVII captivos Romanos. Privernates & Veliterni populantur agros Rom. Cum Latinis fœdus renovatur. Ob Gallici belli metum Dictator dicitur C. Sulpicius Patetius, Magister Equitum M. Valerius Poplicola. Victi Galli stratagemate, dum ex agasonibus adornatis simulata equitum caterva iis injicitur terror. Dictator magnum auri pondus è Gallicis spoliis in Capitolio sacravit.

CCCXCVII. Lex lata de unciario fœnore; item de vicesima manumittendorum. C. Licinius Stolo, qui bis gesserat Consulatum & legem tulerat, nequis amplius quàm D jugera possideret, suamet lege damnatur; quippe qui duplum possideret suo & filii nomine, quem in fraudem legis emanciparat.

CCCXCIX. Falisci & Tarquinienses, facibus armati & anguibus instar Furiarum, terrorem incutiunt exercitui Rom., eumque prælio fundunt. Sed Romani cognita fraude iterum adorti hostem, eumque castris exuere. Tum Falisci & Tarquinienses omnes Hetruscos concitant adversus Romanos. Adversus eos Dictator missus C. Martius Rutilus, qui primus è pl. dictaturam fuit consecutus. Rem bene gessit, deque Hetruscis triumphavit, pop. quidem jussu, sed Patribus invitis.

CCCC. Grassante adhuc pestilentia ad iram Deûm avertendam III in urbe lectisternium fit. Etiam juxta quosdam tum primùm instituti Ludi Scenici, quos alii decennio ante anticipant. Prosperè pugnatum adversus Tarquinienses; de quibus hujusmodi vindicta sumitur. Nobiliores CCCXLVIII Romam missi, virgis in foro cæsi & securi percussi: vulgus sine discrimine trucidatum.

CCCCI. Cærites se Tarquiniensibus jungunt. Propterea Dictator dictus L. Manlius, L. fil., Torquatus, qui Magistrum Equitum legit A. Corn. Cossum Arvinam. Sed Cærites territi mox legatos misere Romam, qui pacem poscerent. Iis C annorum induciæ datæ ob veteris beneficii memoriam. Nam Roma à Gallis capta, Sacra Romana receptant ac custodierant.

CCCCII. Tribb. pl. nolunt admittere comitia nisi secundùm legem Licinam. Itaque quum Dictator dictaturam deposuisset, Coss. que abiissent magistratu, ad undecimum usque Interregem seditiosè multa gerebantur. Sed Interrege L. Scipione comitia habente Patres permisere, ut cum pl. iterum communicaretur Consulatus. Ita P. Valerio Poplicolæ è pl. collega datus C. Martius Rutilus, qui & Cos. fuerat ante sexennium cum Cn. M' Capitolino Imperioso. Novi Coss., quum ex fœnebri viderent semper dissidia oboriri, creant V-viros mensarios C. Duilium, P. Decium, M. Papirium, Q. Publilium & T. Æmilium; qui utcunque absque hujus vel illius partis querimonia rem difficillimam feliciter composuerunt.

CCCCIII. Dictator creatus M. Fabius Ambustus, non ob belli timorem; sed ne lege Licinia iterum crearetur Cos. e plebeis. Censum quoque agi placuit hoc anno, quia ex eo, quod V-viri mensarii rem fœnebrem composuissent, ex solutione æris alieni multæ possessiones dominum mutaverant. Tum inter Candidatos Censuræ etiam se obtulit e pl. C. Martius Rutilus, qui antea Cos. & Dictator fuerat; & invitis Patribus obtinuit à pl. eam dignitatem. Primus hic e pl. Censor fuit.

CCCCIV. Ut in Censoriis comitiis nihil Dictatura Patricios juvit; ita neque juvare eos potuit in comitiis consularibus. Nam invitis Patribus L. Corn. Scipioni collega e pl. est datus M. Popillius Lænas. Hic ægrotante Scipione fortiter rem gessit adversus Gallos. Eodem anno quum Scipionem quidem morbus domi retineret, Popillium autem vulnus, quod in prœlio contra Gallos acceperat; Dictator creatus est Furius Camillus; qui ea in potestate fecit, ut deinceps iterum duo Patricii Coss. designarentur. Tardius verò Popillius ob vulnus acceptum, sed tamen, antequam Coss. proximi consulatum inirent, triumphavit atque is primus plebei Cos. triumphus fuit.

CCCCV. M. Valerius cum Gallo pugnat & Corvi auxilio eum vincit: unde & Corvi nomen accepit, non Corvinii, ut vulgo putant. Nam Corvi Sigonio teste est in antiquioribus C C. Livii. Nec verò aliter fragmenta Capitolina. Posteros verò Corvinos dictos verisimile fit, quum constanter Corvini, non Corvi ubique appellentur.

CCCCVIII. Ludi seculares secundi ab V. C. celebrantur.

CCCCIX. Samniticum bellum incipit, quod annos duravit L & XXIV triumphorum materia fuit teste L. Floro. Occasio belli hujusmodi fuit. Campani legatos misere Romam, qui auxilium postularent adversus Samnites, à quibus se opprimi armis querebantur. Romani respondent, non posse se eos juvare, quia fœdere essent Samnitibus juncti. Tum Campani se, suaque dediderunt Romanis. Ergo Romani bellum Samnitibus indixere, quod dedititiis Romanorum bellum inferrent. Fuere ejus anni Coss. M. Valerius Corvus III. & A. Corn. Cossus Arvina. Multum verò eo bello eluxit virtus Trib. P. Decii, cui & potissimum victoriæ causa debetur. Unde & ab A. Cornelio pro concione laudatus, aurea donatus corona, C bubus, unoque eximio albi

Annus ab V.C. albi coloris, opimo & cornibus armatis. Ab exercitu quoque, quem servarat, coronam gramineam accepit & à præsidio suo coronam civicam, quæ quercea erat. Hujus victoriæ fama quamprimum etiam Carthaginem venit; qui & legatos Romam misere gratulatum cum dono coronæ aureæ pondo xxv, quæ in cella Jovis Capitolini posita est.

cccxiii. Privenates victi. Pax Samnitibus, eam petentibus, data. Volsci prœlio superati. Novum oritur bellum cum Latinis, Campanis & Sedicinis. Ob tanti belli metum Coss. jussi se imperio abdicare ante tempus, quo eligi possent Coss. alii, tanto bello magis pares. Sed quum religio esset ab iis haberi comitia, quibus imperium esset imminutum, Interregibus id datum negotii M. Valerio & M. Fabio.

cccxiv. Coss. ab his creati T. M' Imperiosus Torquatus & P. Decius Mus, qui bellum gessere adversus Latinos. Horum Coss. prior filium suum secuti percussit, quod injussu suo pugnasset, etsi victor evasisset; posterior se pro exercitu devovit.

cccxv. Latini & Campani parte agrorum multantur. Q. Publilius Cos. & Dictator II pl. leges Publilias fert in pl. commodum; *uti Plebescita omnes Quirites tenerent, utique legum, quæ Comitiis centuriatis ferrentur, ante initum suffragium Patres autores fierent, utique Censor alter è pl. semper crearetur.*

cccxvi. Latini iterum victi. Coss. de Latinis triumphant. Eorum unus erat L. Furius Camillus, Sp. fil., nep. verò M. Camilli, qui Cos. fuerat & Dict.: alter C. Mænius. Honosque is triumpho additus, ut statuæ iis equestres in foro ponerentur. Antiatibus quoque mari interdictum. Naves longæ eorum captæ, quæ partim Romæ in navalia subductæ, partim incensæ, rostrisque earum (ut est apud Liv. in VIII.) suggestum è foro adornatum est, Rostraque id templum appellatum.

cccxviii. Q. Publilius Philo primus è pl. fit Prætor. Nempe his temporibus omnes honores cuivis patebant: quæ res multum juvit concordiam inter Patricios & Plebejos.

cccxxii. Romanæ Tribus duabus augentur, Mæcia & Scaptia.

cccxxiii. Pestilentia in Urbe fuit; quam mulierum veneficiis fuisse ortam, ancilla quædam indicium fecit. Tum primùm Romæ in veneficias inquisitum; ac veneficii pœnas dedere CLXX. Etiam Dictator dictus clavi figendi causa: quo sacrificii genere mentes alienatas sibi ipsis restitui opinio erat. Dictator is fuit Cn. Quinctilius, Magister Equitum L. Valerius. Hi clavo fixo se magistratu abdicarunt.

cccxxiv. Privernum obsidetur à duobus Consulibus L. Papirio Crasso & L. Plautio Vennone.

cccxxv. Privernatium muri dejiciuntur. Senatus inde abductus & trans Tiberim jussus habitare. De reliqua multitudine dum deliberat Sen., placuit rogare legatum quendam Privernatem, qua pœna dignos putaret Privernates, non semel rebelles? Ille satis animosè pro temporis ejus fortuna respondit, non aliam eos mereri, quàm mererentur, qui se libertate dignos putarent. Iterum rogatus, num, si iis ignosceretur, fideles essent futuri in perpetuum, respondit, si bonam dederint pacem, fidelem fore & perpetuam; sin malam, haut diuturnam. Hoc animoso & egregio responso fecit, ut Privernatibus non modò venia, sed etiam civitas daretur.

Annus ab V.C.

cccxxvii. Palæopolitanis bellum infertur. Samnites à Romanis deficiunt.

cccxxviii. Samnitibus bellum indicitur. Palæopolitani se dedunt. Q. Publius Procos. de Palæopolitanis triumphat. Hic primus Procos. triumphavit.

cccxxx. Samnites victi à M. Papirio Cursore, Dictatore, & L. Papirio Crasso, Equitum Magistro, qui hoc anno sine Coss. rexere.

cccxxxi. Rebellant Samnites.

cccxxxii. Integrum diem ancipiti prœlio cum Samnitibus pugnatur.

cccxxxiii. T. Veturio Calvino II & Sp. Posthumio Albano II Coss. facta est infamis illa pax Caudina, ita dicta, quia facta est ad furculas Caudinas. Ubi quum Coss. Rom. imperitia sua legiones in insidias duxissent, à Samnitibus turpem, sed necessariam, pacem acceperunt. Nam Rom. exercitus à C. Pontio seminudus sub jugum missus est. Vid. Fl. l. II. c. XVI.

cccxxxiv. L. Papirio Cursore & Q. Publilio Philone Coss. decernitur, ut superioris anni Coss., Legati, Quæstores, Tribb. mil., qui coacti turpem illam cum Samnitibus pacem fecerant, vincti & nudi Samnitibus dedantur per Fecialem: Quod factum. Sed Samnites eos recipere noluerunt. Romani se religione solutos putarunt, bellumque iterum indixere Samnitibus: eosque semel ad Caudium, mox ad Luceriam iterum vicere. Samnitum ↀↀↀↀ ↀↀↀↀ &c, quidam ut volunt, unà cum iis dux ipse C. Pontius sub jugum missi. Tres hujus anni Dictatores & totidem Magistri Equitum fuere, ut videre est ex Fast. Capitol. Ex iis fuit Dictator C. Mænius & Magister Eq. M. Foslius. Quorum ille sponte se abdicavit, ut privatus posset accusari: quod post eum etiam Mag. eq. fecit. Sed uterque absolutus.

cccxxxv. L. Papirius Cursor III cos. hoc anno dicitur à nonnullis de Samnitibus triumphasse; alii id superiore anno factum ajunt. Utcunque est, Papirius iste ultus est ignominiam, à Samnitibus inustam Romanis; haut aliter ac Camillus ultus eam, quam acceperant à Gallis. Fuit in Roman. rep. præcipuus sæculi sui vir; adeò ut Livius l. IX. non dubitet eum ducem destinare, si Alexander Magnus Asia domita in Italiam trajecisset.

cccxxxvi. Rom. Tribubus adduntur duæ, Uteritina & Fulenna.

cccxxxviii. Samnites rebellant.

cccxxxix. Samnites victi. Saticula dedita. Sora obsessa.

cccxl. Sora proditione capitur. Campani deficiunt. Eo audito Samnites iterum rebellant. Sed eorum ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ cæsa. Fregella, Vola & alia oppida capta.

cccxli. Saticulam deducta Colonia. Pestilentia grassante Dictator dictus clavi figendi causa.

cccxlii. M. Val. Maximo & P. Decio Mure Coss. Censores fuere Appius Claudius Cæcus & C. Plautius. Hi primi libertinorum filios in Senatum adlegere: quo popularem auram sunt consecuti, sed Patriciorum odium incurrerunt. Ac Plautius quidem se abdicavit Censura, non item Appius; qui, dum solus Censor est, effecit, ut ab uno eo dicta sit via Appia & aqua Claudia. Nam Censor aquam in urbem duxit, quum Rom. antea Tiberi, fon-

Annus ab V. C. fontibus & puteis fuissent contenti. Viam quoque à porta Capena Capuam usque munivit. Exacta via hæc ejus latitudinis, ut duos currus commodè caperet. Longa autem fuit circiter milliaria Germanica xx. Posterioribus verò temporibus Brundusium usque est perducta, quod spatium est milliarium circiter LX.

CCCCXLIII. Coss. C. Junius Bubulcus & Q. Æmilius Barbula initio Consulatus sui queruntur apud Pop., potiores ab Appio in Censura sua esse præteritos, ordinemque eum adlectis libertinorum filiis esse deformatum; ac propterea Senatum citaverunt eo ordine, quo fuerat ante Appium Censorem. Hoc anno etiam tibicines, irritati Censorio edicto, quo adimebatur eis jus vetus vescendi in æde Jovis, facta conspiratione universi Tibur abierunt. Unde factum, ut nemo inveniretur, qui in sacrificiis præcineret. Iccirco religionis causa Senatus Tibur misit, qui cum magistratu agerent; ut eos reducere vellent. Sed tibicines in pertinacia perstiterunt. Tum tanquam Sileni dolo hujusmodi sunt decepti. Nam & tibicinum genus neutiquam à vino abhorrere solet. Ergo ruri vicino omnes invitantur, quasi festi celebrandi causa. Ubi, postquam inebriati sunt, currus adscendunt, pellibus tectos. Iis se Tibur vehi putant; sed Romam deferuntur. Nec dolum sensere, nisi ubi pellibus apertis lux admissa. Tum Pop. factus concursus; rogatique, ut vellent remanere. Restitutum verò iis jus in æde Jovis vescendi. Etiam statutum, ut triduo ab Id. Jun., quibus redierant, per urbem cum cantu & muliebri habitu ad urbem lustrandam solita licentia vagarentur. Vide Livium, Valerium Maxim., Ovidium in Fast., Plutarchus in problemat. Romanis. Bellum eopse anno in Samnio continuatur. Cluvia vi expugnatur à Cos. Junio atque omnes in eo puberes interempti. Bovianum captum, plusque inde prædæ ablatum, quàm ex omni Samnio. Cæsa & Samnitum CCIↃↃ CCIↃↃ. Æmilius Cos. Hetruscos insigni vicit prælio, qui Sutrium obsidebant. Uterque Cos. re bene gesta triumphavit.

CCCCXLIV. Q. Fabius Max. Rutillanus Cos. Samnites, Marsos, Pelignos, Umbros vincit. P. Sempronius Tribunatus sui initio minatur Appio Claudio Cæco, nisi collegæ exemplo censuram deponat, quam contra legem Æmiliam jam ultra XVIII menses gerebat, se eum in carcerem ducturum. Sed Appio tres Tribuni, ab eo appellati, auxilio fuere, qui collegæ actioni intercesserunt. Ita quinquennium solus summa omnium ordinum invidia Censuram gessit.

CCCCXLV. C. Marcius Consul ancipiti prœlio cum Samnitibus pugnat, adeò ut inferior etiam fuisse videretur. Hæc res fecit, ut Dictator diceretur L. Papirius Cursor, qui Magistrum Equitum dixit C. Junium Brutum Bubulcum. Magna autem clade Samnites affecit Papirius. Aurata Samnitum arma dominis argentariorum divendita ad forum ornandum. Campani odio Samnitum armis eorum ornant gladiatores, quorum inter epulas spectaculo se oblectabant. Huic gladiatorum generi Sâmnitium nomen datum.

CCCCXLVI. Samnites, item Marsi & Peligni, qui se Samnitibus junxerant, vincuntur à Q. Fabio Max. Cos. Umbri quoque & Hetrusci denuo ad Mutaviam ab eodem victi. Induciæ

Annus ab V. C. Hetruscis datæ. Sed ex pacto dare coguntur Romano exercitui in eum annum stipendium & binas militum singulis tunicas.

CCCCXLVII. Q. Fabius Procos. Samnites vincit, eosque sub jugum mittit. Sociorum, quibus in deditione cautum non erat ↀↀCIↃCIↃ sub corona vendit.

CCCCXLVIII. Q. Marcius Tremulus Cos. tribus prœliis Hernicos vincit. Idem P. Cornelio Arvinæ, collegæ suo, adversus Samnites auxilio veniens, occidit eorum CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ. Eodem anno tertium cum Carthaginiensibus fœdus ictum.

CCCCXLIX. Bis Samnites prœlio victi. Bovianum captum.

CCCCL. Samnitibus petentibus fœdus redditum. Æquorum oppida XLI intra dies LX capta, incensaque, totumque Æquorum nomen prope deletum. Q. Fabius Rullianus Censor forensem turbam conjicit in quatuor tribus, quas Urbanas vocavit: quo merito Maximi nomen est consecutus. Nam utile hoc factum fuit, ut ne autoritatis tantùm in Comitiis foret, quæ in humillimi cujusque erant potestate. Idem in Censura sua instituit, ut Equites Rom. quotannis Id. Quinctil. equis insidentes trabeati ab æde Honoris in Capitolium transveherentur. Eodem anno, quum antè esset Trib. pl., simul Ædilis curulis factus fuit Cn. Flavius, Appii Claudii Scriba, qui Fastos popul. promulgavit, non sine nobilium indignatione. Nam antea tabula illa occultabatur, ut dies, quibus agi fas esset, à paucis peti necesse esset.

CCCCLII. Æqui rebellant.

CCCCLIII. M. Valer. Corvus Dictator Hetruscorum opes iterum fregit & pacem petentibus bienmi inducias concessit. Primi tonsores hoc vel superiori anno Romam venerunt.

CCCCLIV. Lex Valeria de provocatione fertur; ac aliquot annis posterior ea est lex Porcia, pro tergo civium lata à P. Porcio Læca Trib. pleb. Confert utramque Livius lib. 10. Eodem anno lata etiam fuit lex Egulina de Sacerdotiis, qua Sacerdotia Pontificum & Augurum cum plebe sunt communicata. Nam quum ante essent quatuor Pontifices, quinque Augures; è plebe adlecti sunt, ut omnino octo Pontifices, novem Augures collegium explerent.

CCCCLV. Hoc anno T. Manilio Torquato in consulatu mortuo surrogatus est M. Valerius Corvus, qui sextus ejus consulatus fuit. Hic solus ante C. Marium ad VI consulat. pervenit. Inter primum & sextum consulatum fuere anni XLV. Vixit annos centum. Romanis Tribubus duæ additæ Aniensis & Tarentina. Hoc anno M. Fulvinus Pætius Nobilior triumphavit de Samnitibus, quos hujusmodi stratagemate devicit. Quum multo major esset exercitus hostilis, persuasit suis, unam è legionibus hostilibus à se auro corruptam, inque prœlio transituram; & ut fidem faceret, pecuniam mutuo sumpserat. Ea res tantam militi alacritatem addidit, ut insignem victoriam reportarit.

CCCCLVI. Fœdus cum Lucanis initum. Hetrusci victi à L. Scipione. Bovianum & Aufidena captæ à Cn. Fulvio Centumalo Cos.

CCCCLVII. Hetrusci, bello lassati, conquiescunt. Q. Fabius Max. Rull. IV cos. (in quo honore recusando insignis ejus modestia reluxit) Samnites difficili admodum certamine cecidit.

Annus ab V. C. dit. P. Decius alter Cos. prœlio ad Maleventum Apulos vicit, qui se Samnitibus jungere volebant.

CCCCLVIII. Samnites & Hetrusci se jungunt. Tum in medio prœlio Ap. Claudius cos. II. ædem vovit Bellonæ. Victi verò hostes ab utroque Cos. Sed Volumnius præterea eos in agro Campano prostravit.

CCCCLIX. Hetrusci, Umbri, Galli & Samnites vincuntur à Q. Fabio Max. Rull. V. & P. Decio Mure IV. qui in hoc prœlio se devovit. In Decii locum missus L. Volumnius procos., missus & prætor L. Appius Cæcus. Hi junctis legionibus Samnites vicerunt. L. Corn. Scipio a Gallis Senonibus cæsus. Cn. Fulvius Hetruscos vicit. Perusinorum item & Clusinorum occidit cIↃ cIↃ cIↃ.

CCCCLX. Samnites fere capiunt castra Romana; sed virtute militum repelluntur. Cum iisdem ancipiti prœlio pugnatum à M. Attilio Cos. Hetruscis, pacem petentibus, induciæ datæ annorum XL.

CCCCLXI. Ludis Romanis more Græco palma hoc anno ab Ædilibus cur. primùm data est. Etiam hoc anno primùm pop. ludos spectavit coronatus. Eodem Samnites victi. Ex spoliis eorum Jovis colossus factus, tantæ magnitudinis, ut à Latiari Jove conspiceretur. Primùm in Urbe Horologium solare hoc anno statutum teste Plin. l. VII. cap. ult.

CCCCLXII. Pestilentia grassante Æsculapium Epidauro advehendum esse, ostendunt libri Sybillini. Delatus verò anno sequenti.

CCCCLXIII. Q. Fabius Gurges infeliciter adversus Samnites pugnat. De eo ab exercitu summovendo quum deliberaret Senatus, pater Q. Fabius Rullianus, ignominiam hanc deprecatus, legatum se filio iturum promisit. Hujus Rulliani ductu prosperè pugnatum adversus Samnites. Et tamen tanta patris ejus modestia fuit, ut inter legatos filii triumphantis currum sequeretur, civium omnium, qui tum vivebant, Maximus: cujus de singulari modestia multa dici possent, nisi id instituti rationem excederet.

CCCCLXIV. P. Corn. Rufinus & M. Curius Dentatus Coss. confecere bellum Samniticum, quod in annos duraverat XLIX. ac fœdus cum iis petentibus renovarunt. Tum Cos. Curius, rapis coctis contentus, aurum, quod Samnites offerebant, contempsit ac dixit: malle se imperare iis, qui aurum haberent, quàm aurum habere. Idem Sabinos, qui longe, lateque agrum Romanum vastarant, devicit. Itaque bis eodem anno M. Curius triumphavit.

CCCCLXV. Tresviri capitales primùm hoc anno creati, qui carceri & animadversionibus præessent. Pugnatum cum Lucanis.

CCCCLXVII. Tertia circa hoc tempus pop. à Patribus secessio fuit, quæ orta propter æs alienum. Propterea Dictator dictus Q. Hortensius, qui pl. revocavit, inque Dictatura mortuus, quod nulli antea contigerat. Mænia lex à P. Mænio, Trib. pl. lata; qua erepta Patribus, quam habuerant, autoritas. Nam jam à Romuli tempore id juris erat, ut, quæ pop. jussisset, rata demum essent, si ea Senatus approbasset autoritas. At lege Mænia statutum, ut Patres rei fierent autores, antequam Pop. jussurus erat. Et exstat inter Satyras Varronis quædam hac inscriptione; *Lex Mænia:* qua videtur eam legem sugillasse.

Annus ab V. C.

CCCCLXVIII. Samnites iterum deficiunt, cumque Lucanis & Brutiis ineunt societatem.

CCCCLXXI. Iisdem se jungunt Hetrusci & Senones Galli. Romani ad exorandos Gallos miserunt legatos; sed Galli eos occiderunt. Tum adversus eos missus cum exercitu Cæcilius Prætor. Sed ipse saucius cum septem Tribunis mil. & multis nobilium. Cecidere eo prœlio ccIↃↃ cIↃ cIↃ cIↃ Romanorum. Hinc Dolabella Cos. missus adversus Hetruscos, quibus se junxerunt Galli Boji, ad Vadimonis lucum devicti atque ad internecionem cæsi. Florus tamen hos quoque Gallos Senones fuisse ait, interfectosque omnes esse, nequis à se incensam esse Romam gloriaretur. Civitas, quam Senones incoluerunt, colonia facta & ab iis Sena appellata, teste Polyb. l. II.

CCCCLXXII. Hetrusci & Boji iterum bellum parant. Iis se jungunt Tarentini, qui & classem Romanorum prædati, & legatos, qui missi erant, ut de injuriis conquererentur, violarunt, sive eos pulsarunt, ut est apud Max. Valer., sive urina asperserunt, ut scribunt Florus & Zonaras. Hæ fuere causæ belli Tarentini, de quo deinceps.

De temporibus Romanorum à bello Tarentino usque ad primum Punicum.

CCCCLXXIII. Bello cum Hetruscis nondum finito Tarentinum cœpit. Tarentini enim hoc anno cum Samnitibus, Sallentinis atque aliis vicinis hostibus adversus Romanos conspirant. Ergo Cos. Q. Marcio Philippo bellum decretum cum Hetruscis; at L. Æmilio Barbulæ cum Tarentinis: quibus etiam se junxit Pyrrhus, Epirotarum rex. Dubium verò, utrum hoc anno, an sequenti, Carthaginienses auxilio Romanis miserint classem CXXX navium: quæ tanta benignitas Rom. suspecta fuit. Ergo legati Carthaginem missi, qui gratias agerent; sed opus sibi ea classe esse negarent, eò quod pop. Roman. non soleat suscipere bellum, nisi quod suo milite gerere posset. Æmilius Cos. hoc anno de Hetruscis triumphavit.

CCCCLXXIV. Pyrrhus auxilio Tarentinis venit cum elephantis. Adversus eum pugnat P. Levinus Cos., sed infeliciter. Nam elephantorum inusitata species Romanos ita terruit, ut ordines turbaret: Sed alter Cos. L. Æmilius, cui superioris anni imperium prorogatum fuit, Tarentinos vicit.

CCCCLXXV. P. Decius Mus Cos. se in prœlio contra Pyrrhum devovet, ut ante pater prœlio cum Hetruscis, avus, cum Latinis decertans fecerat. Cicer. in Tusc. & l. II. de Fin. Pugnatum cum Pyrrho ad Asculum dubio eventu. Pacem petiit Pyrrhus: sed Appius Cl. Cœcus, lectica in curiam delatus, eam dissuasit. Ejus orationis initium apud Ennium:

Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
Antehac, dementes sese flexere viai.

CCCCLXXVI. Ad Cos. C. Fabricium (non M. Curium, ut est apud Flor.) in castra venit transfuga quidam cum litteris à Medico Pyrrhi regis, quibus pollicebatur, se Pyrrho venenum daturum, si præmium daretur. Fabricius verò indicium ejus regi fecit, cumque ad-

Annus ab V. C. monuit, ut sibi caveret; nec enim consuesse Roman. veneno, sed virtute vincere. Pyrrhus, virtutem miratus, gratis remisit captivos ac pacem iterum per legatos petiit. Sed responsum accepit, frustra petere, quamdiu Italia non excederet. Hinc iterum cum Fabricio (Curium addit Florus) ad Asculum pugnat. Victus Pyrrhus, qui paulo post à Syracusanis auxilio vocatus, in Siciliam est profectus.

CCCCLXXVII. Coss. hujus anni fuere P. Corn. Rufinus II. & C. Junius Brutus Bubulcus II. Priorem, etsi esset avaritia infamis, Fabricius ipse ad Consulatum provexit. Mirantibus cunctis dixit: se difficilibus temporibus à cive spoliari, quàm ab hoste vendi malle. Erat Rufinus iste bellica arte clarus. Coss., dum Pyrrhus in Sicilia est, bellum prosequuntur. Samnium sunt populati, cujus incolæ urbe excesserunt ac res suas in aviis ac præruptis locis occultarant. Crotonem quoque stratagemate cepit Rufinus, de quo Front. l. III.

CCCCLXXVIII. Coss. hujus anni ita bello fatigant Samnites, Lucanos, Brutios, alios, ut Pyrrhum ex Sicilia per legatos revocare cogerentur.

CCCCLXXIX. Pyrrhus ex Sicilia redit, Locros recipit, Rhegium oppugnat, sed frustra: nam & ipse vulnus accipit & suorum multos amittit. Fabricius Censor P. Corn. Rufinum, etsi Dictator & bis cos. fuisset, senatu movet, quod decem pondo argentea vasa possideret. Nempe hoc, quia luxuriei & avaritiæ esset argumentum, senatorio ordine indignum putaverunt. Sanè ea erat iis temporibus abstinentia ac frugalitas, ut, Censores qui tum erant, C. Fabricius & C. Æmilius Papus, etsi principes essent Civitatis, nihil tamen argenti domi haberent præter patellam Deorum causa & salinum; autor Val. Maxim. M. Curius, etsi ante de Samnitibus, Sabinis & Pyrrho triumphasset (quatuor ejus triumphos numerant Fasti Capitolini) tamen extremo ætatis tempore in villa habitavit atque agrum ibi fodit, quanquam præda ingenti Urbem ditasset. Tum Senatu offerente L, vel, ut alii volunt, IↃ jugera, excedere noluit modum eum, qui pop. erat assignatus, hoc est VII. jugera. Addebat, perniciosum esse reip. civem, cui VII jugera non sufficerent. Nec ex Pyrrhi præda quicquam attigit præter guttum faginum, atque id, ut sacrificii causa eo uteretur.

CCCCLXXX. Dissidium est inter Tarentinos & Milonem præfectum, quem Pyrrhus reliquerat. In urbe Roma quæstor militaris tum fuit App. Claudius, App. Cæci frat., cognomento Caudex: quomodo vocatus, quod primus caudicibus (id navale genus est) ex Italia in Siciliam trajecerit.

CCCCLXXXI. Ptolomæus Philadelphus, Ægypti rex, legatos suos Romam mittit, ut amicitiæ cum Romanis fœdus pangat. Roma verò legati ad regem missi, Fabius Gurges & G. Ogulnius; qui dona, à rege accepta privatim, in ærarium retulere, eo quod nihil ad quemquam ex publico munere accedere debere putarent præter laudem. Sed S. P. Q. R. ea legatis distribuit, æquitatem eo suam ostendens.

CCCCLXXXII. Samniticum bellum confectum, quod LXXIII. annos durarat. Tarentini morte Pyrrhi cognita Milonem præfectum expellere conantur atque hoc fine Carthaginienses

Annus ab V. C. in auxilium vocant. Illis urbem obsidentibus Milo urbem dedidit Romanis; qui inde urbem oppugnarunt propugnantibus eam Carthaginiensibus. Sed victi cum Tarentinis Pœni. Romanus muros Urbis diruit & tributum ei imposuit, ut Zonaras scribit. Sed Livius pacem ei & libertatem datam ait.

CCCCLXXXIII. Romani obsident Rhegium, quod tenebat octava Legio Campana, quæ adventante Pyrrho defecerat à Romanis & occisis civibus urbem occuparat. Fuerat ea legio CIↃ IↃ: sed in obsidione omnes periere præter CCC; qui urbe capta Romam missi, præclaroque justitiæ exemplo quotidie ex iis L in foro virgis cæsi ac securi percussi. Corpora sepelire, vel mortuos lugere vetitum fuit.

CCCCLXXXIV. Cum Umbris pugnatum.

CCCCLXXXV. Cum Picentibus bellatum. Eo ipse anno primus argenteus nummus signatus, quinquennio ante primum bellum Punicum, Plinio teste lib. XXXIII. c. III. In nummis istis cum aliæ notæ fuere, tum ista VER. CAR. hoc est *Versuta Carthago*. Nempe eo exprobrare voluerunt Pœnis, quod fœdus rupissent: quippe Tarentinis auxilio venerant, cujus præfectus Milo invitis civibus arcem tenebat. Imò etiam, postquam Milo Romanis arcem tradidisset atque hi ex ea Tarentum oppugnarent, eosdem juvabant adversus Romanos; nec discedere volebant, priusquam à Rom. victi essent. Hæc prima inter duas potentissimas gentes odiorum semina fuerunt.

CCCCLXXXVI. Camarium in Umbria à Cos. captum; cives venditi. Quod quum inique factum Senatus judicaret, eos redemit atque agros iis reddidit. Cum Picentibus pugnatum: quibus victis CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ IↃↃↃ CCIↃↃ hominum in potestatem pop. Rom. venisse, autor est Plinius. Unde quantum hac victoria creverit potentia Romanorum, satis liquet.

CCCCLXXXVII. M. Attilio Regulo & C. Julio Libone Coss. captum Brundusium, deque Brundusinis triumphatum.

CCCCLXXXVIII. Umbri & Salentini, eorumque socii devicti. Q. Fabius Senator & juvenis quidam ob contumeliam, legatis factam, dediti sunt Apolloniatibus, qui in sinu Jonio habitabant.

CCCCLXXXIX. Vulsinienses, libertinorum, servorumque conjuratione oppressi, Romanorum opem per legatos implorant. Missus adversus servos Q. Fabius Gurges cos. III: qui urbem obsedit, cepit & veteribus civibus restitutis de servis, libertisque rebellibus supplicium sumpsit. Quum hactenus tantùm quatuor esse soleant quæstores, hoc anno octo creari cœperunt, eo quod stipendiaria jam facta Italia Provinciarum vectigalia accessissent. Atque hæc de tempore eo, quo Romani Italiam subegerunt.

Quod tempus bipartitum est, I. ab V. C. usque ad exactos reges, quod annorum est. 244

Intra hoc tempus, ubi plurimum, vix tamen usque ad decennium quintum ab Urbe milliare possederunt, ut Eutropius inquit. II. Ab regibus exactis usque ad primum bellum Punicum; intra quod tempus Italia omnis est subacta; estque hoc tempus annorum. 245

Summa 489

De

Annus ab V.C.

De temporibus Romanorum à primo bello Punico usque ad deletam Carthaginem.

ccccxc. Bellum Punicum primum incipit. Ejus occasio fuit, quod Mamertini poscerent Romanorum auxilium adversus Hieronem, Syracusanorum regem, & Carthaginienses. Duravit id bellum annis xxiv.

ccccxci. Pax Hieroni à Romanis data.

ccccxcii. Agrigentum, postquam à Rom. septem menses obsessum fuerat, capitur. Pœni prœlio vincuntur.

ccccxciii. Hoc primùm anno Romani animum adjiciunt ad parandam classem.

ccccxciv. Cn. Cornelius Scipio Asina à classe Punica circumventus. Sed C. Duillius Nepos cos. alter prœlium navale feliciter committit cum Pœnis. Atque hic Romanorum primus navalis victoriæ triumphum duxit. Quapropter hoc ei honoris decretum, ut revertenti à cœna tibicines canerent & funale præferretur.

ccccxcv. Lentè in Sicilia bellum administratur.

ccccxcvi. Nihil memorabile in Sicilia vel à Romanis vel à Carthaginiensibus gestum.

ccccxcvii. Dubio Marte ab utrisque pugnatur.

ccccxcviii. Romani classem parant navium cccxxx, Carthaginienses cccl. Carthaginienses à Regulo vincuntur. Quibus superatis in Africam trajicit, ubi portentosæ magnitudinis serpentem cum maxima militum clade occidit. Pugnat etiam cum Carthaginiensibus & aliquot prœliis vincit. Sed hi Xantippum arcessunt, Lacedæmoniorum Ducem.

ccccxcix. Attilius Regulus à Xantippo vincitur & capitur. Cæsus est penè totus exercitus Romanus. Coss. Ser. Fulvius Nobilior & M. Æmilius Paullus feliciter mari pugnant cum Pœnis; sed in reditu totam ferè classem naufragio amittunt.

Iↄ. Panormus, Siciliæ urbs, capitur à Rom.

Iↄi. Iterum Romanor. classis naufragium patitur circa Syrtes.

Iↄii. T. Cornucinius primus ex plebe creatur Pontifex Maximus.

Iↄiii. Romani classem iterum parant ac Lilybæum obsident. Metellus Coss. mari cum Asdrubale ad Lilybæum pugnat, eumque vincit. Regulus à Carthaginiensibus Romam mittitur, ut de pace, & si eam non impetraret de commutandis captivis ageret. Sed diversa, quam mandaverant, censuit. Suasit enim, ne pax fieret, vel captivi commutarentur. Jurejurando verò adstrinxerat, se, si nihil efficeret, Carthaginem reversurum; eamque fidem servavit. Sed Carthaginienses de eo supplicium sumpserunt.

Iↄiv. L. Cæcilius Metellus ob superioris anni victoriam triumphat.

Iↄv. Romani auspicia contemnentes, maxima clade ad Drepanum afficiuntur.

Iↄvi. Hannibal nascitur.

Iↄvii, Iↄviii, Iↄix. Amilcar Pœnus, Hannibalis parens, & hoc anno & biennio proximo rem strenuè gerit Polybio teste. Etiam classe adoritur oram Italiæ maritimam, eamque populatur.

Iↄx. Romani tertiò mare tentant.

Iↄxii. C. Lutatius Catulus Cos. ad Ægates insulas superat Amilcarem.

Iↄxiii. Pœnis petentibus pax data. Ita finis impositus primo bello Punico, quum annis, ut dixi, xxiv durasset. Pax verò duravit annis totidem. Romani cum Faliscis pugnant.

Annus ab V.C.

Iↄxiv. M. Livinus Andronicus primus Romæ fabulam dedit.

Iↄxv. Ennius nascitur.

Iↄxvi. Amilcar Barca in Hispanias mittitur: quo exercitum traducturus ex Africa inter sacrificandum fil. Hannibalem, qui decimum tunc annum agebat, aris admovet, jurareque jubet, se, simulac posset, hostem fore populi Romani.

Iↄxvii. Bellum adversus Ligures incipit; quod sæpe resumptum.

Iↄxviii. Galli per Legatos repetunt à Rom. agrum Arnuvienensem teste Zonara.

Iↄxix. Sardi rebellant. Eos domat Manlius Cos. Templum Jani secundò clausum.

Iↄxx. M. Porcius Cato nascitur. Lex Agraria Flaminia fertur. Bellum Gallicum recrudescit.

Iↄxxi. Primùm Romæ divortium factum à Cornelio Spurio.

Iↄxxii. Unus Legatorum, quos Rom. ad Illyricos miserant, occiditur. Imperabat tum iis Teuta, quæ marito Agroni in imperio successerat.

Iↄxxiii. Propterea bellum Illyricis indictum; quibus victis stipendium impositum. Hamilcar in Hispaniis moritur, cui succedit gener Asdrubal. Rom. fœdus cum Asdrubale renovant.

Iↄxxvi. Prima Rom. legatio ad Achæos, de qua Polyb. lib. II. Accedit altera legatio ad Athenienses & Corinthios, de qua ibid.

Iↄxxix. Bellum Gallicum Cisalpinum incipit ducibus Congolitano & Aneroesto. C. Attilius Regulus in bello cadit: sed alter Cos. L. Æmilius Papus egregiam obtinet victoriam.

Iↄxxx. Padum transeunt Romani, Gallosque vincunt.

Iↄxxxi. C. Flaminius Nepos Cos. felicius, quàm prudentius, bellum gerit adversus Gallos.

Iↄxxxii. M. Marcellus occiso Viridamaro, Insubrum rege, opima spolia capit, lateque Gallos domat. Hinc pax inita cum omni nomine Gallicano.

Iↄxxxiii. P. Cornelius Scipio Asinia Istros vincit. Asdrubal in Hispania interimitur. Ei in præfectura Hispanica successor missus Annibal.

Iↄxxxiv. L. Æmilius Papus & C. Flaminius Censores redigunt libertinos in quatuor tribus urbanas. Hannibal res gerit contra Orcadas & alios Hispaniæ populos. Etiam contra fœdus Iberum amnem transit & Saguntum obsidet, fœderatam Rom. civitatem: quæ occasio fuit secundi belli Punici.

Iↄxxxv. M. Æmilius Paullus Cos. Illyrios rebellantes domat. Saguntini, in nonum mensem ab Annibale obsessi, fameque & ferro pressi, rogum immanem in foro excitant; ei se, suaque omnia injiciunt ac comburunt. Eo nuntio accepto Hannibal à Carthaginiensibus per legatos deposcitur. Tergiversantibus bellum indictum.

Iↄxxxvi. Hic primus est belli Punici secundi, sive Annibalis, ut illud Polybius vocare solet. Hannibal superato Pyrenæo saltu per Gallias venit ad Alpes, perque eas ingenti labore transit; Gallos obvios prœliis aliquot repellit, in Italiam venit ac P. Cornelium Scipionem ad Ticinum flumen fundit prœlio equestri. In eo patrem Scipionem vulneratum protexit filius, cui postea Africano cognomen fuit.

Annus ab V.C. Iterum Annibal Sempronium vincit ad Trebiam flumen.

IↃXXXVII. Hinc Hannibal in Hetruriam venit ac C. Flaminium ad Thrasimenum lacum insidiis circumvenit ac cum omni exercitu cædit. Ob eam cladem ex Sybillinis libris ver sacrum votum. Dictator creatus Q. Fabius Maximus, qui Magistrum Equitum legit M. Minucium. Sed Minucius iste, natura temerarius & ferox, criminando Dictatorem, tanquam timidum, effecit, ut pop. jussu imperium ei cum Dictatore æquaretur. Ergo divisus exercitus. Sed Minucius in maximum discrimen se, legionesque deduxit: verùm supervenit Fabius, eumque liberavit. Eo beneficio victus castra cum Fabio junxit & Patrem eum salutavit atque idem milites suos facere jussit. Hannibal Campaniam vastat. Hinc à Fabio inter Casilinum oppidum & Calliculam montem clauditur. Sed sarmentis ad boum cornua alligatis & incensis fugavit præsidium Roman., quod Calliculam insidebat. Ita saltum est transgressus. Quumque vicina combureret, agro pepercit Fabii Dictatoris, quo proditionis eum faceret suspectum.

IↃXXXVIII. Hannibal vincit Varronem ad Cannas in Apulia. Cæsa eo prœlio Romanor. IↃↃ IↃↃ cum Paullo Cos. & Senatoribus LXXX. Post eam cladem adolescentes nobiles consilium iniere de relinquenda Italia. Sed P. Cornelius Scipio, cui postea Africani nomen datum, super capita consultantium ferrum strinxit, juravitque, se pro hostibus omnes eos habere velle, qui non in sua verba jurassent, minimeque Italiam à se desertam iri ni juramento promisissent. Quin Varroni obviam itum, gratiaque acta, quod non desperasset de Republ. Ob paucitatem militum armata sunt CIↃCIↃ CCIↃↃ validiorum servorum; sed prius sunt donata libertate. Hi, quia rogati, an militare vellent, *Volo* singuli respondebant, Volones dicti sunt. Annibale offerente redemptionem captivorum animosè responderunt, Romanis non opus esse iis civibus, qui, quum armati essent, capi potuerant. Eos Annibal omnes trucidavit. Idem cepit Cosam & Capuam: sed Neapolim & Nolam, quas Rom. præsidio munierant, frustra tentat. Acerras, à civibus desertas, incendit, Cassilinum obsidet; quod ita fame pressum, ut comederent lora & pelles, scutis detractas; item mures. Interim Scipiones fortiter in Hispania rem gerunt contra Asdrubalem, Annibalis fratrem.

IↃXXXIX. Annibalicus exercitus deliciis Campaniæ enervatur. Philippus, Macedoniæ rex, Annibalis ambit amicitiam. Quatuor & viginti servorum millibus data arma adversus Pœnos. Tib. Gracchus Campanos ac Pœnos vincit. Cumæ à M. Valerio cos. liberatæ; tria ab eodem in Hirpinis oppida recepta. P. Flaccus, jussus cum classe in Macedoniam proficisci, quo impediret, ne regno suo exiret Philippus. T. Manlius Torquatus duobus prœliis Sardos & Pœnos vincit. Scipio in Hispania Illiturgium liberat, tribus Pœnorum castris obsessum. Complures Hispaniæ populi deficiunt ad Romanos. T. Octacilius Crassus Procos. populatur agrum Carthaginiensem. Item pugnat cum classe Asdrubalis, ejusque septem naves capit.

IↃXL. Cassilinum à Coss. receptum. Syracusæ, quæ post obitum Hieronis regis defecerant

Annus ab V.C. ad Pœnos, obsidentur à M. Marcello Cos. Volones fortiter pugnant adversus Annibalem.

IↃXLI. Arpi colonia, Pœnis expulsis, Romanis dedita. Cum Syphace, Numidarum rege, societas contra Pœnos initur. Celtiberi quoque, mercede ea conducti, servierant Pœnis. Atque hic primus mercenarius miles fuit, quem in castris suis habuere Romani.

IↃXLII. Annibal proditione Tarentum capit. Ludi Apollinares primùm hoc anno facti, idque peregrini hostis ex Italia arcendi causa. P. Corn. Rutinus, Decemvir sacrorum, quod ex libris Sybillinis eos ludos instituerat, Sybilla primùm dictus, posteaque corrupto vocabulo Sulla appellatus. Cn. Fulvius Flaccus, pugnans cum Annibale CCIↃↃ IↃↃ CIↃ amisit; sed anno proximo ob rem malè gestam accusatus in exilium abiit. M. Marcellus Syracusas post diuturnum obsidium expugnat. Hactenus Archimedes machinis, mirifica arte exstructis, conatus eluserat Marcelli. Interfectus verò est ab ignato milite, quum ille, figuris intentus, quam in pulvere fecerat, militi irrumpenti, ne lineas sibi turbaret, dixisset. P. & C. Scipiones, à mercenariis Celtiberis deserti atque ab hoste circumventi, ab Asdrubale cum omni exercitu cæduntur. Sed L. Marcius, eques Rom., reliquias exercitus colligit atque iis bina hostium castra ex improviso expugnat ac CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ IↃↃ CIↃCIↃ hostium cædit, CIↃLXXXIII capit, ingentemque prædam abducit.

IↃXLIII. Annibal Capuam tendit, ut eam liberet obsidione Rom.: sed quum frustra Roman. castra oppugnasset, Romam tendit ac bis pugnat cum P. Sulpicio & Cn. Fulvio coss., qui circa portam Capenam castra posuerant. Sed utrumque prœlium, imber, grandine mixtus, turbavit: quæ res Annibalem avertit, Pœnis existimantibus invitis Diis pugnari. Nec multo post capta Capua. Multi Senatorum metu se veneno interemerunt. Superstites securi percussi. Nobiles in custodiam per civitates socias dati. Plebs venditur: ager omnis populo Rom. assignatus. Scipio, cui postea Africano nomen, needum XXIV annorum adolescens, deposcit sibi provinciam Hispanicam, quam alii ob difficilitatem refugiebant; eoque profectus cum XXX quinqueremium classe. M. Marcellus, quum Syracusis expugnatis & tota pæne Sicilia capta Romam venisset, triumphum poscit; sed non impetrat, quia debellatum in Sicilia non esset, quippe qui sine exercitu venisset. Ovatio tamen ei decreta. Sed Marcellus in Albam montem suis sumptibus triumphavit: postridie ovans urbem est ingressus.

IↃXLIV. Marcellus cædit Annibalem. Carthago nova à Scipione in Hispania expugnatur: in qua victoria egregia ejus moderatio eluxit. Nam nobilem mirandæ pulchritudinis virginem sponso gratis reddidit.

IↃXLV. Q. Fabius proditione recipit Tarentum. Scipio, qui postea Africanus, Asdrubalem in Hispaniis vincit. Eodem anno auro signato Romæ cœperunt uti.

IↃXLVI. Uterque Coss. M. Claudius Marcellus & M. Valerius Lævinus, insidiis Pœnorum intercepti, perierunt. Licinia lex fertur de Ludis Apollinaribus statuta die faciendis.

IↃXLVII. Asdrubal, ex Hispaniis pulsus, in Italiam venit, Gallosque sibi & Ligures pecuniis & pro-

Annus ab V. C. promissis adjungit. Ita magnum exercitum constat. Pugnatum cum eo ad Metaurum. Periit eo prœlio Asdrubal cum IↃↃↃ. IↃ & LVI capta. Ex captivis duo dimissi, qui Annibali cladem nunciarent. Etiam Asdrubalis caput ante hostium stationes projectum. Quo Annibal conspecto agnoscere se dixit infelicitatem Carthaginis. Lævinus Africam Sicula classe prædatur. Scipio in Hispanis urbem Oringem capit.

IↃXLVIII. Annibal interempto Asdrubale in extremam Italiam se contulit ac præ dolore nihil tentat: neque Rom. quiescentem lacessunt. Ita factum, ut nihil memorabile in Italia gestum sit. Sed Scipio in Hispaniis cædit Asdrubalem Gisgonis & Magonem, qui in locum Asdrubalis Barchini ex Africa in Hispaniam novam imperator missus erat. Hoc anno missis in locum Scipionis duobus Procoss. Hispania in duas Provincias, citeriorem & ulteriorem dividi cœpit.

IↃXLIX. C. P. Scipio, qui postea Africanus, C. Lælium in Africam mittit prædatum. Mago, frater Annibalis, ex Balearibus in Italiam cum classe venit.

IↃL. Syphax Numida per legatos renunciat fœdus Romanor. Scipio eo non territus; sed tanto magis in Africam festinat cum classe. Massanissa, Massullorum Numidarum rex, se Scipione sociat. Prœlio primo occisi duo Pœnorum duces; mox Salera & aliæ urbes captæ; præda in Siciliam missa.

IↃLI. Scipio, qui postea Africanus, bina hostium castra, Asdrubalis Gisgonis, Pœnorum Imperatoris, & Syphacis, regis Masæsulorum, accendit, expugnat, delet. Periere eo prœlio ad CCIↃↃ IↃↃↃ hostium. Asdrubal & Syphax, fuga elapsi, prœlium alterum committunt: sed iterum à Scipione profligantur. Hinc tertium cum Syphace prœlium commissum, in quo rex captus. Hinc Cyrta, regni caput, dedita, captaque Sophonisba, Asdrubalis filia, Syphacis conjux & unà cum ea omnis regia familia. Eo consternati Carthaginienses petunt a Scipione induciarum tempus, quo legatos poscendæ pacis causa Romam mittere possent. Quod impetrant; sed conditione ea, ut captivos reddant. Dum verò legati hac de re Romæ agunt, Annibalem ex Italia, non revocant. Propterea legati Roma re infecta ac pene sine responso dimissi fuere. Eopse anno Mago, Hannibalis frater, è Liguria profligatus. Cæsa hostium IↃↃ. Ipse Mago, vulnere saucius, in Sardiniam fugit, inque via ex vulnere obiit. Magone fugato, Annibale in Africam revertente, quinque dierum supplicationes decretæ ob liberatam à Pœnis Italiam.

IↃLII. Annibal in Africa cum Scipione pugnat; quod ultimum ejus cum Romanis prœlium fuit. Cæsa eo CCIↃↃ CCIↃↃ hostium ac totidem pene capta: Rom. cæsa CIↃ CIↃ. Annibal Adrumetum fugit: unde Carthaginem accitus fassus est in curia, se non prœlio tantùm, sed etiam bello toto esse victum, nec aliam, quàm in pace, esse salutis spem. Tum poscentibus induciæ datæ; ut legatos Romam mitterent, qui de pacis conditionibus tractarent.

IↃLIII. Legati Carthaginiensium in Senatu auditi. Pop. jussu & ex Patrum autoritate arbitrium pacis ad P. Scipionem Imperatorem delatum est. Is Carthaginiensibus his legibus pacem

Annus ab V. C. dedit: *Uti liberi legibus suis viverent. Quas urbes, quosque agros, quibusque finibus ante bellum tenuissent, tenerent. Perfugas, fugitivos, captivos omnes redderent. Naves rostratas præter decem triremes, elephantosque, quos haberent domitos, omnes traderent, nec domarent alios. Bellum neve in Africa, neve extra Africam injussu pop. Rom. gererent. Massanissæ regi res redderent, fœdusque cum eo facerent. CCIↃↃ talentum argenti, descripta pensionibus æquis, in annos L solverent. Obsides CL Scipionis arbitratu darent, nec minores XIV. annis, nec majores XXX.* Hæ fuere leges, quibus pax inita cum Pœnis. Latini perfugæ securi percussi, Romani in crucem sublati. Elephantorum nunnos pars Romam missa; cæteri Massanissæ donati. Classis Carthaginiensis in urbis conspectu incensa. Syphax utrum in captivitate mortuus sit, an in triumphum ductus, non satis convenit. Prius Livius, posterius scribit Polybius; quem Sil. Italicus sequitur l. XIII. Eodem anno Philippo, Macedoniæ regi, bellum indictum; tum quod Annibalem in Italia armis juvisset, tum quod contra fœdus nuper datum Athenienses, socios Rom., infestaret, qui Rom. opem contra regem implorabant.

IↃLIV. Cœpit bellum Philippicum, sive, ut alii vocant, Macedonicum; Macedonicum nempe à gente, Philippicum à rege. Philippus Maroneam obsidet & capit; item Ænum & alia in Chersoneso deditione occupat. Abydum tandem expugnat & exscindit. Interim P. Sulpicius Cos. ægritudine detinetur; sed L. Apustium legatum cum copiarum parte in Macedoniam mittit, qui eam populatus; L. Claudium Centhonem legatum mittit Athenas, qui ab Rhodiis adjutus regem ab Athenarum obsidione repulit. Alia quoque per eosdem prosperè agit. Eodem anno Amilcar Pœnus, qui ex Asdrubalis exercitu substiterat in Gallia Cisalpina ac sibi Ligurum populos junxerat, Placentiam capit ac Pado trajecto Cremonam obsidet. Adversus eum missus Furius Purpureus prætor; qui Amilcarem cecidit & supra CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ IↃↃ hostium. Plus CC carpenta Gallica cum præda capta. Placentini captivi ad CIↃ CIↃ liberati.

IↃLV. C. Bæbius Tamphilus prætor, qui L. Furio successerat, temerè Insubrum fines ingressus & ab hostibus circumventus amittit supra IↃↃ CIↃ & IↃ II milites. Carthaginienses primum stipendium solvunt; sed Punica fide: nam quarta pars decocta erat. Ergo pecuniam Romæ mutuo sumere coguntur, quo intertrimentum argenti solvant.

IↃLVI. T. Quinctius Flaminius Cos. prosperè pugnat cum Philipp. multaque oppida capit.

IↃLVII. In Hispaniis rebellio est. Nempe prima quidem Provinciarum ab initio secundi belli Punici ea inita est; sed postrema obtenta, possessaque. Nam vix unquam sine bello fuit usque ad Augustum, cujus auspiciis est pacata. Quinctius Flaminius Procos. uno prœlio debellat Philippum ad Cynoscephalas. Philippus decem legatos mittit Romam, quibus se, suaque Senatus æquitati commendaret.

IↃLVIII. Decem legati in Macedoniam missi, à quibus Philippo pax, Græciæ libertas data est. Inter obsides Philippus dedit Demetrium

Annus ab V. C. fil. Eodem anno, vel, ut alii volunt, superiori, sex Prætores esse cœperunt. Nempe crescente numero Provinciarum Prætorum etiam numerum augere visum fuit.

Iↄ LIX. Gliscit in Hispaniis bellum. Cato Hispanos domat cis Iberum. Annibal occultè cis Iberum cum Antiocho rege societatem belli init adversus Romanos. Propterea suspectus metu, ne a civibus dederetur, quum legati Romam conquestum venissent, ex Africa in Syriam profugit. Oppia lex de superfluo matronarum mundo antiquatur anno vigesimo, ex quo lata erat. Nabidi, Lacedæmoniorum tyranno, bellum infertur. Celtiberi prœlio vincuntur.

Iↄ LX. Nabidi pax data. In Hispania citeriori malè res geritur à Sexto Digito: sed in ulteriori feliciter rem gerit Scipio Nasica.

Iↄ LXI. Ligures & Galli rebellant. Difficili cum iis prœlio pugnatum; sed penes Rom. fuit victoria, etsi minime incruenta. Scipio Nasica Lusitanos vincit.

Iↄ LXII. T. Quinctius Flaminius & Cn. Domitius Ahenobarbus vastant Insubrum & Bojorum agros. Attalus, frater Eumenis, Asiæ regis, Romam venit ac nunciat, Antiochum regem Hellespontum cum exercitu transiisse atque Ætolos ad ejus adventum paratos fore. Hinc Ætoli renunciant fœderi, cum Rom. inito.

Iↄ LXIII. P. Nasica in Galliam, M. Glabrius in Græciam missus. Nasica cecidit ccIↄↄ ccIↄↄ Iↄ cIↄ cIↄ cIↄ Bojorum. Cœpit hoc anno bellum Antiocheum, sive Asiaticum aut Syriacum: variè enim Veteres appellant. Antiochus à Glabrione & Philippo, qui se ei junxit, castris expellitur atque ex Græcia ejicitur. Philippo ob operam fidelem, hoc bello præstitam, remissus filius Demetrius, qui obses fuerat.

Iↄ LXIV. Ætolis induciæ datæ sex mensium. Hinc L. Cornelius Scipio Cos. Hellespontum trajecit. Eo perculsus Antiochus pacem tentavit; sed non impetravit. Nihilominus P. Africani filium, quem captivum tenebat & honorificè habuerat, remisit. Coactus rex in prœlium descendere à Scipione Cos. vincitur. Victo conditiones pacis præscribuntur, tributum imponitur & omni cis Taurum Asia multatur, Scipio ex ea victoria Asiatici nomen accepit, ut antea fratri à victa Africa Africani nomen datum.

Iↄ LXV. L. Æmilius Paullus Lusitanos vincit. Hoc anno ex devicta Asia Asiaticus luxus Romæ cœpit, de quo Plin. l. XXXVII. c. 1. vide.

Iↄ LXVI. Ariarathes, Cappadociæ rex, quod Antiochum juvisset, multatur cccIↄↄↄ cccIↄↄↄ talentum. Sed quum filiam Eumeni despondisset, dimidia pars remissa, ipseque in amicitiam receptus. Gallogræcis leges à Rom. præscribuntur, quibus viverent cum Eumene & sociis Rom. vicinis.

Iↄ LXVII. P. & L. Scipiones fratres à Petilliis, duobus Tribb. pl., accusantur pecuniæ, ab Antiocho captæ, quo pax ei commodior daretur. Africanus, quum majore animo esset, quam ut reus diceret, Liternum abiit in voluntarium exilium atque ibi sine urbis desiderio vixit; ac post triennium moriens ibi sepeliri voluit, ne ingrata patria vel ossa haberet. Pulso Africano Petillia rogatio instituta in L. Scipionem; qui & damnatus. Sed innocentiam ejus comprobavit, quod ne vestigium quidem regiæ pecuniæ in ædibus ap-

Annus ab V. C. paruit, neque tantum habuit, quantæ erat summæ damnatus. Cognati, amici & clientes tantum obtulerunt Scipioni, ut etiam locupletior paullo esse potuerit, quam ante damnationem erat. Sed nihil recepit præter ea, quæ ad cultum necessaria essent. Hanc duo optimi & præclarè de rep. meriti, si ulli unquam, ab ingratis Romanis mercedem receperunt.

Iↄ LXVIII. Scipio Asiaticus post damnationem ex stirpe collatitia ludos facit. Bacchanalium secreta Romæ deteguntur & puniuntur.

Iↄ LXIX. Africanus hoc anno mortuus Linterni. Rom. Prætores haut procul Hippone & Toleto prœlio tumultuario funduntur: sed reparato exercitu Hispanos postea ad Tagum fl. ceciderunt.

Iↄ LXX. Plautus poëta moritur. M. Porcius Cato Censor multos Senatu movet. Etiam L. Scipioni Asiatico in equitatu recognoscendo equum ademit; sed caussa ignoratur. Verùm privato odio hanc Scipionum familiæ calamitatem addere voluisse existimatur.

Iↄ LXXI. Demetrius Romam missus est à patre Philippo, ubi patrem purgat. Etsi verò non planè satisfaceret, tamen excusatio recepta ob gratiam Demetrii, quam obses Romæ sibi conciliarat. Hic Senatus favor invidiam magnam Demetrio apud suos creavit.

Iↄ LXXII. Annibalem hoc anno mortuum scribit Polybius. Simultas gliscit inter Demetrium & Perseum, Philippi liberos. Unde enatum bellum secundum Macedonicum.

Iↄ LXXIII. Arcæ sepulchrales Numæ Pompilii regis inventæ cum libris chartaceis, sed cedratis. Quod effecit, ut Iↄ XL annis tineæ eos libros non attigerint. Vid. Plin. l. XIII. Philippus Demetrium filium, à Perseo miserè circumventum occidit. L. Paullus Ligures, à quibus obsessus erat, vincit. Cum Celtiberis & Lusitanis prosperè pugnatur.

Iↄ LXXIV. Fulv. Flaccus ancipiti prœlio vincit Celtiberos. M. Fulvius cos. ex Censoria pecunia consecrat ædem Herculis, Musarum custodis, inque ea ponit Musarum signa, quæ ex Ambracia transtulerat.

Iↄ LXXV. Tib. Gracchus Celtiberos vincit. Rex Philippus mærore obiit, quod Demetrium occidisset.

Iↄ LXXVI. Sardi rebellant.

Iↄ LXXVII. Tib. Gracchus feliciter in Sardinia rem gerit. Istri pacem petere coguntur. Ligures à Tib. Cl. Nerone victi.

Iↄ LXXVIII. Ligures pulsi in montes. Sardi devicti.

Iↄ LXXIX. Perseus, Macedoniæ rex, bellum molitur adversus Romanos. Tib. Gracchus è Sardinia redit cum tanta captivorum turba, ut in proverbium abierit *Sardi venales* pro rebus vilibus & contemptis.

Iↄ LXXX. Præturam gerit L. Corn. Scipio, filius Africani, sed degener planè. Qui & à Censoribus notatus jurisdictionem deseruit.

Iↄ LXXXI. Corsi rebellant; sed vincuntur.

Iↄ LXXXII. Eumenes, Asiæ rex, Romam venit ac de injuriis Persei queritur ac bellicum ejus apparatum explicat. Perseus Eumeni domum eunti, insidias facit apud Delphos. Sed insidiis hic Persei graviter vulneratus Æginam ab amicis navigio portatur; ubi convaluit. Romæ bellum adversus Perseum decretum; estque hoc initium belli Macedonici secundi, quod à Perseo Persicum in Fastis Romanis vocatur.

Annus ab V.C.

DLXXXIII. P. Licinius Cos. à Perseo vincitur: sed postea idem è Græcia in Macedoniam suam compulsus est.

DLXXXIV. P. Licinius Crassus Procos. multas Græciæ civitates capit, cives sub hasta vendit. Sed Senatus id improbans captivos libertati restituit.

DLXXXV. Perseus Gentium, Illyricorum regem, sollicitat ad belli societatem. Q. Marcius Cos. per avia montium in Macedoniam venit. Perseus frustra pacem quærit. Ennius moritur.

DLXXXVI. Æmilius Paullus Cos. Perseum vincit. Cæsa ad CCIↃↃ CCIↃↃ hominum. Citciter CCIↃↃ CIↃ capta. Intra biduum tota se Macedonia dedidit. Perseus fugit in Samothraciam, ubi à Cn. Octavio, classis præfecto, cum liberis, totaque familia captus & ad Cos. Æmilium missus est. Eodem anno L. Anicius Gallus Gentium, Illyrici regem, devicit.

DLXXXVII. Regibus Macedoniæ & Illyrici sublatis uterque populi libertate donatus: solùm tributi ejus, quod antea pendebant, dimidium quotannis solvere jubentur.

DLXXXVIII. Andria Terentii edita. Eumenes quum Romam venire vellet gratulatum ob victoriam Macedonicam, lex fertur, necui regi Romam venire liceret. Nempe suspectus erat, quod se medium eo bello gessisset.

DLXXXIX. Prusias, Bithyniæ rex, accusat Eumenem de injuriis, sibi illatis: item quod cum rege Antiocho conspirasset.

DXCI. Alterum in foro positum Horologium solare.

DCI. Q. Fulvius bis cum Celtiberis infeliciter pugnat.

DCII. M. Marcellus vincit Celtiberos. Andriscus, homo infimæ conditionis, Philippi nomen assumit, seque Persei ex pellice filium esse dicit: qui ob hoc mendacium à Demetrio, Syriæ rege capitur & Romam mittitur.

DCIV. Adriscus, sive Pseudophilippus Roma fugit in Macedoniam, magnosque ibi motus excitat. Regium etiam nomen assumit & populi multi se ei jungunt. Etiam Thessaliam cum exercitu invadere conatur: sed per Romanos legatos auxiliis Romanis pellitur. Bellum Carthaginiensibus indicitur, quod vocatur bellum Punicum tertium. Ejus causa erat, quod contra fœdus naves bellicas haberent, quod exercitum duxissent extra fines, quod Massanissæ, socio populi Romani bellum inferrent.

DCV. Legati Carthaginiensium Romam veniunt, quibus se, suaque dedunt Romanis. Cum spe pacis dimissi, dummodo arma, classem & omnem apparatum bellicum, item CCC obsides Rom. darent. Paruere quamprimum. Sed iis traditis jussi urbem diruere, aliamque condere, quæ non minus, quàm CCIↃↃ passuum à mari abesset. Tum indignitate rei & desperatione compulsi in usum navium tecta demoliuntur, ad arma facienda quodvis ferrum, etiam aurum & argentum conflant, ad usum rudentum mulieres capillos abscindunt. C. Vetilius rem malè in Hispaniis gerit contra Viriathum.

DCVI. L. Piso cos. non Carthaginem aut Asdrubalem, Pœnorum ducem, adoritur; sed civitates aliquas, Carthaginiensibus parentes: nec multum effecit. Quæ res Pœnis animos addidit Massanissa rex jam nonagenarius moritur, liberos LIV partim ex uxoribus, partim ex concubinis relinquens, eosque inter unum quadriennem. Plautus Hypseus, qui Vetilio occiso successerat, bis à Viriatho funditur prœlio, fugaturque. Q. Cælius Metellus Prætor Pseudophilippum vincit & vivum capit; ac Macedoniam redigit in potestatem Romanorum. Hinc Macedonici nomen accepit.

DCVII. P. Cornel. Scipio Africanus Æmilianus, quum ædilitatem tantùm petiisset, consulatum hujus anni consecutus fuit. Fuit L. Æmilii Pauli, qui Perseum devicit, filius; sed adoptione fuit fil. P. Corn. Scipionis Africani, Auguris & Ædilis curulis, qui valetudinarius & liberis masculis carens hunc sibi adoptavit. Erat verò iste Africanus ejus, qui à devicta Africa nomen hoc familiæ primus intulit, filius, ut Æmilianus hic adoptione fuerit ejus nepos. Huic Scipioni Æmiliano Africa Provincia extra sortem data. Qui Carthaginem terra, marique obsedit, disciplinam militarem emendavit, Megara, mœnibus vicinum locum, cepit, Pœnosque in Byrsam compulit. Macedonico bello finito incipit Achaicum ob legatos Romanos, Corinthi violatos. Metellus Macedonicus Bæotos & Chalcidenses, Achæis auxilio venientes, duobus prœliis vincit. Critolaus, dux Achæorum & belli ejus fax, nusquam vel vivus apparuit, vel inter cadavera inventus. Ejus in locum Diæus successit: cujus pervicacia factum, quo minus Metellus cum Achæis de pacis conditionibus potuerit convenire.

DCVIII. L. Mummius Cos. Metello in Macedoniam suam dimisso confligit ad Isthmum cum Diæo, eumque vincit: quod extremum cum Achæis prœlium fuit. Diæus Megalopolin fugit, ubi occisa uxore, domo incensa, venenum sumpsit, eoque simul flammis periit. Mummius, tertio post prœlium die Corinthum urbem nemine obstante ingressus, turbam sub corona vendidit. Statuas, tabulas pictas, aliaque ornamenta navibus imposuit, ut Romam transveherentur. Multa Attalo & duci ejus Philopœmeni donavit. Hinc nobile illud Asiæ, Europæque emporium militibus diripiendum dedit & flammis tuba præcinente evertit. Etiam Thebæ & Chalcis dirutæ, quod Achæos juvissent. Omnium oppidorum mœnia, quæ adversus Romanos steterant, eversa & tributum civitatibus impositum. Græcia in provinciam redacta, cui quotannis Roma prætor suus mittebatur; qui non Græciæ, sed Achaiæ prætor dicebatur, quia, quo tempore Græci devicti à Rom., Achæi inter eos principatum obtinebant. Atque in hoc statu remansere Græci usque ad bellum Mithridaticum. Multæ tamen civitates paulatim libertatem suam à Rom. receperunt; imprimis Athenienses. Eodem anno à Scipione Æmiliano Africano capta est Carthago & incendio penitus deleta, DCC, ex quo condita erat, anno, ut Livius & Orosius scribunt. Africa provincia facta.

De temporibus Romanorum à deleta Carthagine usque ad μοναρχίαν Julii Cæsaris.

DCIX. INcipit hoc anno bellum Viriathicum. Occasio ejus hæc fuit. Viriathus in Hispaniis citra, ultraque Iberum & Tagum omnia ita populatur, ut non sufficeret Prætor; sed

Annus ab V.C. Consulari imperio atque exercitu adversus eum opus esset. Missus verò primus Q. Fabius Maximus Æmilianus. Sed nec ille, nec successores multum effecere.

Iↄcxiii. Q. Fabius Maximus Servilianus Procos. Erisanum oppidum & in eo Viriathum obsidet. Sed Viriathus erumpit, Servilianum fugat in loca aspera & prærupta atque ibi obsidet eum. Hujus victoriæ occasione demereri Rom. voluit. Ergo pacem à Serviliano petit ea conditione, ut socius & amicus esset populi Romani & quisque eorum, qui eum secuti essent, quæ haberet, possideret. Ac conditionem eam pop. Rom. quoque approbavit. Sed diuturna pax non fuit. Eodem anno cœpit novum cum Numantinis & Termestinis bellum. Bello non immiscuerant se: solùm consanguineos & socios suos Segidenses in urbem receperant ac pro iis intercedere apud Rom. erant ausi. Propterea in legitimi fœderis signum jussi arma deponere. Quod quum indignum iis videretur, ad arma deventum.

Iↄcxiv. Q. Servilius Cæpio Cos., in Hispaniam missus, rescindit pacem, quam pater ejus Servilianus cum Viriatho fecerat, bellumque ei infert. Quumque fugientem assequi non posset, ex amicis ejus aliquos pecunia corrumpit atque per insidias ab iis occidi curat. Sed Senatus hoc factum improbavit. Q. Pompejus Proconsul Termantiam oppugnat: sed repellitur. Hinc Numantiam obsidet: sed in cassum. Quum verò successorem venturum cognosceret, ne nihil egisse videretur, privatim cum iis egit de pacis conditionibus. Ac facile condicionibus his convenit, uti per legatos se Rom. dederent, obsides darent, transfugas redderent & argenti xxx talenta duabus pensionibus exsolverent.

Iↄcxv. Q. Pompejus, accusatus ob hoc factum, mendacio se purgare conatus. Negavit enim, se certi quicquam cum Numantinis pactum. Actumque Romæ de eo hostibus dedendo more majorum: sed pl. favore evasit. M. Popillius Cos., qui Pompejo successerat, nihil memorabile in Hispaniis gerit.

Iↄcxvi. P. Corn. Scipio Nasica & D. Junius Brutus, quia severius delectum haberent, à Tribunis plebis in carcerem conjiciuntur. Tantaque C. Curiacii Tribuni plebis fuit protervia, ut, dum in carcerem ducitur Nasica, eum per ludibrium vocaret Serapionem, quia cuidam ejus nominis victimario similis videretur. Atque inde Serapionis ei nomen adhæsit. Indè Curiatius Nasicam in concionem protraxit, ut de frumento emendo dissereret. Sed quum Nasica dissuadere id in concione inciperet, pl. obstrepere cœpit; quam hujusmodi vocibus compescuit: *tacete, Quirites; plus enim ego, quam vos, quid Resp. expediat, intelligo.* Eodem anno M. Popillius cum Numantinis obsessis infeliciter pugnat.

Iↄcxvii. C. Mancinus Popillio succedit: sed a Numantinis obsessis sæpe vincitur. Etiam panico terrore quodam ab urbe fugit, quum diceretur, Cantabros & Vaccæos cum magnis copus Numantinis auxilio venire. Fugit verò cum cc ıↄↄ cc ıↄↄ cc ıↄↄ exercitu in castra deserta, quæ Fulvii Nobilioris fuerant atque ibi à cıↄ ıↄↄ Numantinorum obsidetur & pacis conditiones ab iis accipit. Sed Pop. Roman. eas irritas fecit, Mancinum revocavit, M. Lepidum ejus in locum misit & per eum hostibus Mancinum dedi jussit. Eodem anno cœpit in Sicilia bellum contra Eunium, ducem fugitivorum servorum, qui & regis nomen assumpserat.

Annus ab V.C.

Iↄcxviii. C. Mancinus rogationem suadet, ut ipse Numantinis dedatur. Fuerat Tib. Gracchus Quæstor præcipuus turpis adeò pacis architectus. Sed is eloquentia sua, quo minus dederetur, effecit. Interim facti dolor & metus, ne læsæ Reip. accusaretur, coegit eum Patrum partes deserere & fieri popularem. Mancinus traditus Numantinis, sed non receptus. Igitur nudus usque ad noctem suis & Numantinis misero spectaculo fuit.

Iↄcxix. C. Hostilius Mancinus Romam venit & Senatum ingreditur. Sed Trib. pleb. Senatu educi jussit, quod civis non esset, quem pater aut popul. vendidisset aut Paterpatratus dedidisset. Sed quia spontè se dediderat, nec ab hoste erat receptus, lex de eo lata, ut civis esset: posteaque & Prætor factus.

Iↄcxx. P. Corn. Scipio Africanus Æmilianus Cos. mittitur contra Numantinos.

Iↄcxxi. Tib. Sempronius Gracchus Trib. pl. legibus agrariis turbat civitatem. Attalus, Eumenis fil., moriens pop. Rom. regnum legat. Quæ res seditionem Gracchanam auget. Tib. Gracchus perduellis declaratur & P. Scipione Nasica Pontifice max. autore per tumultum cum capitibus factionis suæ occiditur. Q. Lucretius Ædilis Curulis, quum occisorum, tanquam damnatorum, cadavera in Tiberim projicerentur, ipse Tib. Gracchi cadaver dejecit: atque ex eo Vespillionis nomen accepit & ad posteros transmisit. Scipio Æmilianus ita fame Numantiam premit, ut se dedant, vel, ut alii scribunt, se, suaque cum uxoribus & liberis comburant. Sed alii, cives sub hasta à Scipione venditos & urbem combustam, tradunt.

Iↄcxxii. P. Rutilius Cos. in Siciliam venit, Eunum capit & cc ıↄↄ cc ıↄↄ amplius servorum fugitivorum occidit atque ita bello servili finem imponit.

Iↄcxxiii. Aristonicus Eumenis, sed ex pellice, fil. Asiam, quam pater Populum Romanum legarat, partim deditione, partim vi, tanquam hæreditariam occupat. Adversus eum missus P. Licinius Crassus, Cos. & Pontifex Max. Q. Metellus Macedonicus à C. Atinio Trib. plebis ad Tarpejum rapitur, ut præcipitetur: ac vix periculo ereptus. Tribuni facinus inultum mansit: imò bona Metelli Cereri sacrata.

Iↄcxxiv. P. Licinius Crassus vincitur ab Aristonico.

Iↄcxxv. Seditio oritur ex agrorum divisione; in qua P. Scipio Africanus junior justitiæ patrocinans magnum sibi odium parit eorum, qui seditionis capita erant: eò magis, quod Senatus in eo esset, ut Scipio Dictator diceretur. Quo futurum erat, ut improborum conatibus obviam iretur. Tum Scipio pro concione & in Senatu de periculo patriæ & insidiis, quæ sibi struebantur, conquestus est. Senatu dimisso & Patres, & multi è populo & socii Latini nominis eum honorificè domum deduxere sanum & valentem. Sed insidias propinquorum effugere non potuit. Nam manè in lecto mortuus inventus est. Faucium elisarum notæ in cervice repertæ. C. Carbonis scelere interemptum, boni cives existimabant. Apud multos etiam suspecta fuit amica ejus Cornelia, mater Gracchorum, & horum soror Sempronia, Africani uxor: alii alia suspi-

Annus ab V. C. suspicati. De cæde verò ejus nulla quæstio instituta fuit. M. Perperna capit Aristonicum ac Romam mittit cum Attali gazis. Sed Perperna priusquam provincia posset decedere, Pergami mortuus est: cui successit Aquillius. Hic reliquias belli persequens urbes quasdam ad deditionem compulit, quum fontes veneno miscuisset. Sed hoc victoriam fecit infamem, quod esse putaretur contra fas Deum & morem majorum.

IↃCXXVIII. C. Gracchus, Tib. frater, plebis & sociorum favore nixus, gratas his leges ferre studet, eaque re novos motus in urbe excitat. Neque Cornelia mater eum ab incepto revocare potest.

IↃCXXXII. C. Gracchus agrariis, viariis & frumentariis legibus suis ita gratus est populo, ut ob commendationem ejus C. Fannius Cos. fiat, ipsi etiam Tribunatus prorogetur.

IↃCXXXIII. Q. Fabius Cos. prœlio confligit cum Allobrogibus & Bituito, Arvernorum rege, eosque vincit. Atque hinc Allobrogici nomen accepit. Cn. Domitius Ahenobarbus cum iisdem pugnat & Bituitum regem capit.

IↃCXXXV. Micipsa, Massanissæ, Numidarum regis, filius moritur. Inter Micipsæ liberos oriuntur novi bellorum motus Jugurtha, adoptivo filio, regnum adfectante. Jugurtha fratrem Hiemptalem occidit: post quod ejus parricidium Numidarum plures Adherbalem sequuntur, pauciores, sed bello meliores, Jugurtham.

IↃCXXXVI. Jugurtha bellum Adherbali fratri infert.

IↃCXLII. Jugurtha iterum bellum infert fratri, eum in Cirta oppido obsidet, eoque capto interficit contra fidem, Senatui datam: cui iccirco bellum Senatus indicit.

IↃCXLIII. Calpurnius Bestia Cos. mittitur adversus Jugurtham; sed Jugurtha ab homine avaro pacem emit. L. Cassius prætor persuadet Jugurthæ, ut secum Romam eat, si misericordiam populi Romani, quam vim experiri malit. Sed ut venit, accusavit eum C. Memmius Trib. pl. Jugurtha verò C. Bæbium, itidem tribunum, corrumpit; qui actionem omnem adversus Jugurtham intercessione sua tollit.

IↃCXLIV. Sp. Albinus Cos. contra Jugurtham mittitur; sed bellum trahit, nec quicquam memorabile gerit, pecunia, ut credebatur, corruptus.

IↃCXLV. Q. Cæcilius Metellus cos. hoc & sequenti anno feliciter rem gerit in Numidia contra Jugurtham. Nam Vaccam, regni Numidici emporium, capit & bis Jugurtham prœlio vincit; totamque Numidiam partim capit, partim vastat. Hinc Numidici nomen accepit. At alter Cos. Julius Silanus, missus adversus Cimbros, qui Teutonis sibi junctis in Galliam Cisalpinam venerant & sedem atque agros a Romanis sibi poscebant. Quod Senatus negavit. Junius bis à Cimbris cæsus fuit.

IↃCXLVI. Jugurtham fugientem persequitur Metellus.

IↃCXLVIII. C. Marius legatus calumniatur Romæ Metellum, quasi bellum illud duceret; ac promittit, si se Cos. fecerint, se brevi Jugurtham vel vivum, vel mortuum redacturum in potestatem pop. Rom. Ita Cos. factus in Africam mittitur. Bocchum Maurum & Jugurtham regem prœlio vincit ad Cirtam: in quo prœlio primum illuxit virtus Syllæ Quæ-

Annus ab V. C. storis. At L. Cassius Cos. cum exercitu cæsus est à Tigurinis.

M. Tullius Cicero & Cn. Pompejus hoc anno nascuntur. Bocchus Maurus pacem cum Rom. init. Conciliator pacis erat L. Sylla, qui barbaro regi persuasit, ut socerum suum Jugurtham vinctum traderet Romanis. Iccirco & creditum, victoriæ gloriam fuisse imprimis penes Syllam, quod non parum alienavit Marium a Sylla.

IↃCXLIX. Cn. Manlius Cos. vincitur à Cimbris, Teutonibus & Tigurinis. Cæsa ccIↃↃ ccIↃↃ cccIↃↃↃ Romanorum & Sociorum, ccIↃↃ IↃↃↃ calonum, lixarumque: quæ res valde consternavit Romanos. Tum Cos. P. Rutilius doctores artis gladiatoriæ arcessivit, qui tyrones docerent artem dimicandi; hinc vocati campidoctores. Ex eo tempore gladiatoriæ scholæ Romæ esse cœperunt. Marius, ex Africa reversus, vinctum adducit Jugurtham, deque eo triumphat. Post triumphum Jugurtha in carcerem conjectus; ubi inedia mortuus.

IↃCL. C. Marius Cos. II mittitur adversus Cimbros. Sed hi post superiorem victoriam in Hispanias abierant; ut nihil memorabile Marius gerere potuerit.

IↃCLI. C. Marius fit Cos. III. Alterum bellum civile oritur in Sicilia, cujus dux Athenio Cilex. Nec minus fortiter rem gerit, quam priori fecerat Eunus. Sanè Servilium prætorem castris exuit.

IↃCLII. C. Marius IV Cos. & collega ejus Q. Lutatius Catulus primùm Ambrones vincit, hinc Tectones. Cæsa hostium cccIↃↃↃ cccIↃↃↃ, capta ccIↃↃ cccIↃↃↃ. In quibus & rex ipse Teutobochus tantæ proceritatis, ut super trophæa ipsa emineret. Incidit in hunc annum Censura Q. Cæcilii Metelli Numidici, quam viri probi laudarunt: sed eadem improborum magnum ei odium atque exilium etiam peperit. In ea Censura habuit nobilem illam orationem, qua castigat cives, in libidinem vagam diffusos, atque ad uxorem ducendam, certaque prole augendam remp. adhortatur. Exstitit ea & diu post, tantique habebatur, ut etiam Augustus Cæsar eam in Senatu recitaret, perque edictum memoriam ejus refricaret pop. Rom.

IↃCLIII. M. Aquillius Cos. in Siciliam proficiscitur adversus fugitivos: ubi civitatibus à frumento prospicit, hostes verò commeatu intercludit. Cimbri per Alpes in Italiam irrumpunt. Catulus castra metu deserit. Sed C. Marius v. Cos. Roma ad eum venit, suas copias jungit ac cum eo ad flumen Athesin cædit cccIↃↃↃ ccIↃↃ IↃↃↃ Cimbrorum ac Teutonum, capit IↃↃↃ ccIↃↃ. Ob hanc victoriam Marius non solùm triumphavit; sed etiam tertius Urbis Conditor appellatus fuit.

IↃCLIV. C. Marius VI fit Cos., Metellus Numidicus in exilium ejicitur. Apulejus Saturninus Trib. pl. quum post latam legem agrariam seditionem excitasset, ex Senatus decreto occisus est à Coss. Fugitivorum in Sicilia copiæ supplicii metu perire malunt fame, quàm ut se dedant. Athenio dux in manus quidem venit; sed à militibus, de præda rixantibus, in partes laceratur.

IↃCLV. C. Julius Cæsar nascitur.

IↃCLVI. M. Aquillius accusatur de repetundarum. Sed Antonius orator tunica diducta honestas ejus cicatrices ostendit: quod judices ita mi-

Annus ab V. C. sericordia commovit, ut absolverent. Coss. sunt Q. Cæcilius Metellus Nepos & T. Didius, qui legem ferunt de legum latione. Ea dicta ab autoribus Cæcilia Didia.

IↃCLVII. P. Licinius Crassus Cos. legem fert, ab autore dictam Liciniam, qua impendium definiebatur nuptiis, conviviis & aliis.

IↃCLVIII. Q. Sertorius in Hispania fortiter rem gerit.

IↃCLIX. T. Didius Procos. in Hispania Vaccæorum occidit ccIↃ ccIↃ & Termestinorum urbem capit.

IↃCLX. T. Didius cum Hispanis ancipiti prœlio pugnat.

IↃCLXI. L. Corn. Sylla Prætor ludos dat Romæ. P. Rutilius, conspiratione publicanorum ac perjurio judicum damnatus, Smyrnam in exilium abit atque ibi sine patriæ desiderio operam studiis dat.

IↃCLXII. Corn. Sylla Ariobarzanem in Cappadociam reducit; quod exordium fuit belli Mithridatici. Nam Gordius, Mithridatis præfectus, Cappadociam pro regis sui filio occupabat. Etiam Parthi ad Syllam legatos mittunt, cumque Romanis societatem ineunt: quod primum inter eas gentes fœdus fuit.

IↃCLXIII. L. Marcio Philippo & Sexto Julio Cæsare coss. quum Senatus ferre non posset equestris ordinis impotentiam in judiciis ferendis, operam dat per M. Livium Drusum Trib. pl., ut judicia ab illis ad se transferantur. Drusus, ut eos demereatur, nec eos tantùm, sed etiam pl. & socios; leges Sempronias, agrarias & frumentarias, deque Coloniis deducendis promulgat. Item legem Judiciariam fert, ut ex æquo judicia forent penes Senatum & Equites. Sed ne in totum offensos haberet equites, illud adjecit, ut ex ordine equestri ccc Senatoribus adderentur, singulique Senatores vicissim sibi Senatorem equitem adlegerent; atque ex his in posterum Judicum decuriæ legerentur. Sociorum verò causa legem tulit de civitate iis danda. Propterea dicebat, se nihil cuiquam ad dandum reliquisse præter cœlum & cænum. Ac priores quidem leges perlatæ; una illa de sociis civitate danda perferri non potuit: sed eam omnes ordines oppugnarunt. Tum Drusus in publico procidit semianimis, sive morbo comitiali id factum, sive caprinum hauserat sanguinem, quo postulata Sociorum ægrotante eo differrentur. Vota interim per Italiam habita pro salute Drusi. Sed ut viderunt Socii, Romanos in sententia persistere, defectionem cogitarunt. Tum Drusus accusatus, ut malorum causa atque è curia egressus in turba incerto autore vulneratus: ex quo vulnere intra paucas horas obiit.

IↃCLXIV. Incipit bellum Sociale, sive Italicum, sive Marsicum. Sociale vocatum, quia Socii Pop. Rom. adversus Romam conspirant; Italicum, quod tota pene Italia Romanis adversata sit; Marsicum autem; quia primùm rebellarunt Marsi.

IↃCLXV. Cn. Pompejus Strabo Cos., Cn. Pompeji Magni pater, subigit Marsos, Pelignos & Vestinos, aliaque fortiter agit. Sed alter Cos. M. Porcius Cato rebus aliquot fortiter gestis in prœlio adversus Marsos occisus est. Interim & Romani interdum adversa usi fortuna. Latius quoque serpere cœpit defectio. Quare Romæ agi cœpit de civitate danda Sociis. Primùm jus id datum iis, qui in fide perstitissent, ut Latinis; hinc iis, qui minus

Annus ab V. C. acriter restitissent, ut Thuscis & Umbris; postea & aliis omnibus præterquam Samnitibus & Lucanis: qui tamen & ipsi tandem jus civitatis sunt consecuti. Bellum hinc geri cœpit adversus Mithridatem, qui denuo ex Bithynia Nicomedem & ex Cappadocia Ariobarzanem ejecerat, quos restituerant legati Romani; imò magnam in Asia partem occuparat.

IↃCLXVI. Coss. fuere L. Corn. Sylla, qui postea Felix, & Q. Pompejus Rufus., Syllæ decretum bellum Mithridaticum. Sed antequam in Asiam iret, cuncta domi turbavit P. Sulpicius Trib. pl. Varias enim leges ferre conatus adversante Senatu: qui stipatus factione armata Coss. & Senatum è foro profligavit, ipsum Cos. Syllam in C. Marii domum protraxit ac ferias solvere coegit atque ita legem vi pertulit. Atque in hoc tumultu Q. Pompeji Cos. filius, Syllæ gener, a Sulpiciana factione est occisus. Sylla ex urbe in Campaniam profectus ad exercitum. Absente eo alias quoque Sulpicius leges tulit in Marii gratiam, uti Cn. Pompejo prorogaretur imperium in Marsis, C. Mario extra ordinem bellum Mithridaticum decerneretur. Ita uterque Cos. exercitu privatus. Eo cognito Sylla cum infestis signis Romam properavit & adjutante collega Marii ac Sulpicii factionem urbe expulit, fecitque, ut uterque & qui iis faverant Senatores hostes judicarentur Pop. Rom. P. Sulpicius, in paludibus Laurentinis latens, servi indicio est occisus: Marius melius latuit in Minturnensibus paludibus, indeque cum Senatoribus Sociis in Africam fugit. Hinc omnia in Urbe composuit Sylla, Tribunitiam potestatem imminuit, Senatorum numerum auxit & in sequentem annum Coss. ordinavit. Quibus gestis in Asiam est profectus ad bellum Mithridaticum.

IↃCXLVII. Coss., quos in hunc annum ordinavit Sylla, fuere Cn. Octavius & L. Corn. Cinna. Cinnam verò ordinavit, ut populum placaret: nec tamen fecit, nisi quum jurasset, sibi eum non adversaturum. Parum istorum memor Cinna initio ipso consulatus agere incipit de revocandis Coss., deque Sociis, receptis nuper in civitatem, in xxxv. tribus distribuendis. Collega Octavius veterum civium causam suscepit & Cinnam cum sex Tribb. Urbe pepulit. Tum Cinna Italicas civitates ad arma sollicitavit, ac propterea Senatus ei imperium abrogavit, Consulemque creavit L. Cornelium Merulam, Flaminem Dialem. Interea Cinna ex Campania nanciscitur Ap. Claudii exercitum, C. Marium cum filio & exules alios ex Africa revocat, Latium iv exercitibus vastat, Ostiam coloniam expugnat. Senatus auxilio vocat C. Pompejum Strabonem Procos., sed frustra. Ita Cinna Romam ipsam capit. Collega L. Cornelius, flamen Dialis, flaminio & consulatu se abdicat, ne in hostis veniat manus. Urbs vastatur; fit ingens cædes: in qua occisi C. & L. Cæsares fratres, P. Crassi duo, pater & filius, M. Antonius Orator, P. Lentulus, Q. Catulus atque alii magni nominis viri, Syllæ sanguine aut affinitate aut amicitia juncti. Syllæ domus eversa, bona publicata; ipse hostis judicatus pop. Rom.

IↃCLXVIII. Coss. sunt L. Corn. Cinna ii & C. Marius vii; qui in consulatu eo mortuus est partim scelerum conscientia, partim metu,

quia

Annus ab V.C. quia Syllam feliciter adverſus Mithridatem rem gerere & propediem cum exercitu affore dicebatur. Sunt &, qui voluntariam fuiſſe mortem arbitrentur. Ejus in locum lectus L. Valerius Flaccus.

IↃCLXIX. L. Corn. Cinna III & Cn. Papirio Carbone Coſs. Sylla in Græcia Athenas, quæ Mithridati favebant, poſt longam obſidionem capit. Hinc Archelaum in Bœotia vincit; L. Lucullum in Syriam & Ægyptum mittit, ut à ſociis regibus claſſem peterent. Romæ interim reus fit Pompejus Magnus, quod pater ejus Pompejus Strabo, qui jam defunctus erat, ex præda Aſculana nihil in ærarium retuliſſet. Sed defenderunt eum L. Philippus Cenſor & Q. Hortenſius. Prætor fuit in ea cauſa Antiſtius. Jam tum Pompejus vocabatur Alexander: ideò dicebat Philippus, nihil mirum eſſe, ſi Philippus ſit Philalexander. Antiſtius Prætor ita delectatus eſt indole Pompeji, ut pro eo intercederet apud amicos. Ejus filiam, paulò poſtquam abſolutus fuit, uxorem duxit Pompejus. Sed Pompejo mox Syllanis favente partibus Antiſtius propterea in Senatu eſt occiſus.

IↃCLXX. Coſs. fuere L. Corn. Cinna IV & Cn. Papirius Carbo II. Princeps Senatus L. Flaccus effecit, ut legati mittantur ad Syllam de conciliandа concordia. Reſpondit Sylla, ſe in Senatus fore poteſtate, dummodo, qui à Cinna pulſi ad ſe confugerant, reſtituerentur: quod Senatui æquum viſum fuit. Sed impediit Cos. Carbo, cui bellum adverſus Syllam magis expedire videbatur. Interim Cinna, dum exercitum invitum adverſus Syllam proficiſci cogit, ab militibus interimitur. Carbo, quominus collegam legeret, impeditus fuit auſpiciis & prodigiis, quæ comitia bis interturbarunt. Ita ſolus deinceps conſulatum geſſit. Interim Sylla in Aſiam trajecit atque in agro Trojano cum Mithridate colloquitur, pacemque his condicionibus facit, ut cederet Aſia & Paphlagonia; Bithyniam Nicomedi, Cappadociam Ariobarzani redderet ac paternis regni finibus contentus eſſet. Hinc Sylla Aſiam quinquennali tributo mulctavit, quod ſe Mithridati junxiſſet atque ex voluntate ejus tot Romanorum civium millia occidiſſent.

IↃCLXXI. Sylla in Italiam redeunte adverſus eum Coſs. profecti cum exercitu CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ: ſed infeliciter rem gerunt. Nam C. Junius Norbanus victus eſt: Scipionis exercitus aſtu Syllæ in poteſtatem ejus venit. Conſules fiunt Cn. Papirius Carbo & C. Marius, qui C. Marii, VII Cos., adoptione filius fuit &, quum XX tantùm annorum eſſet, contra leges per vim hunc honorem eſt adeptus. Sylla, ex Aſia rediens in Italiam, hoc primùm operam dat, ut ne ab Italis velut civitatem erepturus metuatur; cumque iis fœdus percutit. Hinc confligit cum Mario Cos. ad Præneſte, idque ingenti prœlio. Sed cornu ſiniſtrum Marii ſimulac laborare cœpit, pars exercitus Mariani ad Syllam tranſiit; reliqui in fugam verſi. Marius cum militum parte Præneſte fugit. Sylla Urbem circumvallavit atque obſidioni præfecit prætorem Q. Lucretium Oſellam. Eo obſidente Romam ipſe tendit; unde jam inimici profugerant. Ita nemine obſtante Urbem ingreſſus inimicorum bona haſtæ ſubjecit. Hinc præſidium Urbi impoſuit, profectuſque eſt adverſus Carbonem Cos., quem magno prœlio vin-

Annus ab V.C. cit; hinc poſtea variis prœliis alios hoſtium duces fudit. Interim Præneſte etiam rebus deſperatis ſe dedere cogitur. Marius Conſul & Pontius Teleſinus, in cuniculi latebris pugnantes, mutuis ſe vulneribus confecerunt. Sylla, quos Præneſte invenit, Senatores Mariæ factionis occidit univerſos. Caput Marii Romæ pro roſtris poſuit. Poſt hæc Felicis nomen aſſumpſit atque extra urbem abiens Senatui permiſit, ut interregem crearent Comitiorum habendorum cauſa. Creatus L. Valerius Flaccus, ad quem quum ſcripſiſſet Sulla, ſibi utile videri, ut Dictator crearetur, qui Remp. conſtituat; & ſe eam poteſtatem ſuſcepturum, ſatis indicaſſet: iſte L. Valerius legem tulit ad Populum, qua Sylla fieret Dictator & vitæ, neciſque haberet poteſtatem, donec conſtituta eſſet Reſpubl. Ita Romam rediit Sylla XXIV ſatellitibus ſtipatus, regioque cum imperio biennium eam poteſtatem retinuit, Magiſtro Equitum aſſumpto L. Valerio Flacco.

IↃCLXXIII. Varias leges Corn. Sylla fert, quæ ab autore dictæ Corneliæ. Inter alias verò legem tulit de tribunatu pleb.; cujus poteſtatem pene exſtinxit, nihil ei relinquens præterquam ut auxilium ferre poſſent. Hoc anno etiam Tullius primam ſuam orationem habuit, quæ pro Quinctio eſt.

IↃCLXXIV. Sextus Roſcius parricidii accuſatur, quem Cicero defendit. Q. Metellus mittitur in Hiſpaniam adverſus C. Sertorium; qui Marianas erat partes ſecutus, ſed effugerat & jam in Hiſpania bellum concitabat. Cn. Pompejus à Sylla nomen Magni accepit, quum in Africa rem fortiter geſſiſſet. Tamen triumphum primùm ei negavit, quod nondum ad ætatem eam perveniſſet, qua in Senatum poſſet admitti. Tum Pompejus dixit Syllæ, plures adorare ſolem orientem, quam occidentem. Hoc primùm Sylla non cepit; ſed amici ſignificarunt, eo dicto ſe & Syllam comparare. Tum Sylla, ejus fiduciam miratus, bis ingeminans verba; *ergo*, inquit, *triumphato, ergo triumphato.*

IↃCLXXV. Sylla oblatum à pop. conſulatum ſpernit, Conſuleſque creat P. Servilium Vatiam, qui poſtea dictus Iſauricus, & App. Claudium Pulchrum. Nec multo poſt Dictaturam depoſuit, privatoque habitu in publicum prodiit, dictitans, ſeſe omnium, quæ egiſſet, rationem reddere velle. Mira ſanè fiducia hominis, cujus juſſu CCCIↃↃↃ hominum atque amplius interempta.

IↃCLXXVI. Sylla jam ſexagenarius Puteolis moritur Phthiriaſi. Corpus ejus aurea ſponda per Italiam vectum, inque campo Martio ſepultum; ſed invito Cos. M. Æmilio Lepido, qui & legem ferre conatus, qua proſcripti revocarentur & cuncta Syllæ acta reſcinderentur. Ea oratio ex hiſtoriis Salluſtii hodieque exſtat. Mithridates, ut Syllæ obitum & Coſs. diſſenſum cognovit, occultè autor eſt genero ſuo Tigrani, ut pro ſe Cappadociam invadat.

IↃCLXXVII. Cn. Pompejus, adhuc privatus, pari cum Q. Metello imperio adverſus Sertorium in Hiſpaniam mittitur.

IↃCLXXVIII. Metellus & Pompejus obſident Sertorium Calaguri: ſed advenientibus hoſtium auxiliis & Sertorio erumpente ſolvere obſidionem coguntur. Sertorianorum multi ad Metellum tranſeunt: quod fecit, ut multos amicorum habuerit ſuſpectos, ſeque munierit Celtibe-

Annus ab V.C. liberorum satellitio. Eo Romanorum animos a se abalienavit.

Iↄclxxix. Metellus præmium ei promittit, qui Sertorium occidisset. Julius Cæsar adolescens post Dolabellam à se frustra accusatum studiorum causa abiit Rhodum ad Apollonium Molonem: sed in via capitur à piratis. Allatis Mileto talentis L liberatur. Sed mox classe ex Milesio portu contracta eos insequitur & capit, captosque cruci affigit.

Iↄclxxx. Nicomedes testamento Romanis relinquit Bithyniam; qui illud in provinciæ formam redigunt.

Iↄclxxxi. L. Lucullus, belli contra Mithridatem dux, Cyzicum liberat obsidione. In Sicilia contra Spartacum pugnatur.

Iↄclxxxii. Curio Procos. subigit Dardanos & Mæsios. Hic primus Roman. ducum ad Danubium usque pervenit.

Iↄclxxxiii. M. Crassus mittitur adversus Spartacum & fugitivos. Nam servile bellum tertium jam annum durabat. Sed Crassus illud sex mensibus feliciter conficit. Eodem anno Sertorius occiditur à suis. Pompejus exercitum ex Hispania reducit & ꟾↄↄ servorum occidit, qui fugerant è prœlio; atque ita servile bellum radicitus sustulit. Lucullus feliciter pugnat adversus Mithridatem cæsis hostium ꟾↄↄↄ ccIↄↄ. Hinc Mithridates novis contractis copiis prœlium instauravit. Sed cæsis equitibus subito ad Tigranem in Armeniam contendit. Ac venisset in manus Romanor., nisi auro, argentoque in fuga sparso, dum milites Romani id colligunt, fuga ipse esset elapsus.

Iↄclxxxiv. M. Licinius Crassus & Cneus Pompejus Magnus restituunt potestatem tribunitiam, quam sustulerat Sylla. Iisdem Coss. L. Aurelio Cotta Prætore judicandi munus, quod C. Gracchus Senatui eripuerat & ad equites transtulerat, L. Sylla verò L annis post ab Equitibus transtulerat ad Senatum; communicatum est Senatui & Equitibus decennio, postquam Sylla Equitibus id jus eripuisset. Censura quoque, quæ xvi annis fuerat intermissa, restituta est, severeque exercita, ut in qua lxiv Senatores Senatu moti sint.

Iↄclxxxv. Lucullus in Armenia Tigranocertam capit, hostilemque fundit exercitum. Metellus Cos. Creticum bellum gerit.

Iↄclxxxvi. Lucullus iterum Mithridatem & Tigranem in Armenia vincit.

Iↄclxxxvii. Triarius, Luculli legatus, à Mithridate vincitur. Lucullus à militibus suis deseritur. Pompejus vincit piratas.

Iↄclxxxviii. Cicero Prætor præter alias orationes habuit illam pro lege Manilia, qua suasit, ut Pompejo decerneretur bellum Mithridaticum. Pompejus feliciter adversus Mithridatem & Tigranem bellum gerere incipit.

Iↄclxxxix. Pompejus Mithridatem & Tigranem penè evertit.

Iↄcxc. Julius Cæsar Cos. est cum C. Mario Cos.

Iↄcxci. Cicero Consul fit suo anno, hoc est ætatis xlv. Catilinaria conjuratio ab eo detegitur & dissipatur. Mithridates aliquos è liberis suis occidit, ob eamque crudelitatem à suis deseritur ac à filio Pharnace obsidetur. Eo in obsidio venenum sumit; sed hoc nihil proficiens ob antidota, quæ prius sumere consueverat, ducis Galli manu usus semet interemit. Pharnaces victor corpus patris ad Pompejum muria conditum mittit; qui id patrio jussit

Annus ab V.C. sepulchro condi. Pharnaci filio ob eam deditionem Pompejus concessit Bosphori regnum & amicum, sociumque Populi Romani vocavit.

Iↄcxcii. Pompejus vincit Aretam, Arabum regem, qui Syriam infestabat. Etiam Ityræos domat; item Judæos, qui Phœniciam incursabant. Hierosolyma capit. Alias quoque Orientis regiones in potestatem redigit Romanorum: atque ita bello Asiatico finem imponit.

Iↄcxciii. P. Clodius violat Bonæ deæ Sacra, cujus sacellum muliebri vestitu invaserat. Ideo Julius Cæsar uxorem suam dimittit, cujus amore id Clodius fecerat. Accusatus Clodius ita Judices corrupit, ut absolveretur.

Iↄcxciv. L. Afranio Nepote & Q. Cæcilio Metello Coss. prima Civilis belli semina jaciuntur. Vide Horatium l. II Odar.

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, & vitia, & modos,
Ludumque fortunæ, gravesque
Principum amicitias & arma, &c.

Historia ita habet. Pompejus militibus suis agros dividi, omniaque a se in Asia gesta confirmari postulabat. Conatibus istis obstabat Metellus Consul, uti & L. Lucullus, Q. Catulus, M. Cato atque alii è Senatu. Ita nihil effecit Pompejus; quod eum à Senatu abalienavit. Erant autem tum ei inimicitiæ cum M. Crasso. Sed Julius Cæsar, qui eo tempore è Lusitania veniens triumphum & consulatum petebat, fecit, ut in gratiam redirent. Simul inter tres istos, Pompejum, Crassum, Cæsarem conspiratio facta & jurejurando firmata; quam Varro *tricipitinam* eleganter vocavit libro eo, quem titulo isto de Triumvirorum istorum coitione fecit. Ita omnis potentia Urbis penes tres istos fuit; quorum nemo alteri adversabatur, sed mutuo se in cunctis juvabant. Ea concordia duravit usque ad sublatum Crassum. Hinc discordia cœpit, quæ Remp. distraxit ac bellum peperit Civile. Eopse anno P. Clodius Pulcher, homo patricius, hoc agit, ut traduci possit ad plebem, idque, ut se de M. Cicerone, inimico suo, posset ulcisci; sæpeque de eo ad popul. egit C. Herennius, Tribunus plebis, homo nequam. Sed obstitit ei Metellus Cos.

Iↄcxcv. C. Julius Cæsar & M. Calpurnius Bibulus Coss. sunt. Sed unus Cæsar ita omnia ex suo agit arbitrio, ut de eo luserint olim hoc distichon:

Non Bibulo quicquam nuper, sed Cæsare factum est;
Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Etiam Cæsar autoritate sua Clodium traduxit ad plebem; qui mox factus Tribunus plebis.

Iↄcxcvi. L. Calpurnio Pisone & A. Gabinio Coss. M. Cicero non Cæsare solùm, sed etiam Pompejo connivente rogatione Clodia in exilium pellitur; quod in consulatu suo cives, à populo indemnatos, occidisset. Eidem aqua & igni interdictum; domus eversa & Libertati ibi ara statuta; bona publicata. Sed Pompejum mox à Clodio abalienavit, quod is, muneribus corruptus, Tigranis, Armeniæ regis, filium, qui apud L. Flavium prætorem in custodia asservabatur, per fraudem invito se liberasset. Hinc primùm inter Pompejum & Clodium jurgia; postea & cædes ex ea re & tumultus consecuti, usque adeò, ut ipsius Cos. Gabinii fasces confringerentur. Quibus invitatus Pompejus agere cœpit de revo-

Annus ab V. C.

revocando Cicerone. Cæsar in Galliis bellare incipit. Cato in Cyprum missus.

Iↄcxcvii. P. Corn. Lentulus Spinther & Q. Cæcilius Metellus consulatum gerunt. Quibus Coss. decem Tribunis (princeps verò eorum Milo erat) lege, Comitiis centuriatis perlata, revocant Ciceronem ab exsilio.

Iↄcxcviii. P. Clodius Pulcher factus Ædilis Curulis frustra obnitente Milone. De Ptolomæi Auletes reductione in regnum agitur Romæ.

Iↄcxcix. Cn. Pompejus Magnus & M. Licinius Crassus sunt Coss. Præturam gerit impurus ille P. Vatinius, licet paulo ante Ædilitatis tulisset repulsam. Competitor fuerat M. Cato, cui omnes boni favebant, tanquam salutari futuro iis Reip. temporibus. Sed Coss. non decreverant ullum admittere, nisi qui rationibus suis expediret. Itaque optimo viro prælatus est homo impurissimus. Cæsar ponte Rheno imposito in Germaniam transit & Sicambrorum fines invadit ac vastat. Hinc in Brittanniam navigat ac obsidibus captis redegit incolas in potestatem. In Galliam rediens Morinos rebellantes superat, Menapios accipit in deditionem. Eapropter xx dierum supplicatio ei Romæ decreta.

Iↄcc. Moritur ex partu Julia Pompeji uxor, Julii Cæsaris filia, & paulo post filiola decedit. Ita pignus sublatum amoris inter Cæsarem & Pompejum. M. Crassus, adversus Parthos profectus, spoliat templum Hierosolymitanum.

Iↄcci. Crassus à Parthis vincitur & occiditur.

Iↄccii. P. Clodius à Milone occiditur via Appia. Milo idcirco reus fit cædis, inque exilium pellitur, quum meticulosius eum Cicero defendisset. Nam ea Ciceronis oratio, quæ pro Milone exstat, alia est ab ea, quam habuit Cicero.

Iↄcciii. Serv. Sulpicius Rufus & M. Claudius Marcellus Coss. sunt. Cæsar Aquitanis in fidem receptis bello Gallico finem imponit, inque Belgio hybernat. Cicero Ciliciam & Cyprum obtinet cum legionibus duabus. Ariobarzani juniori regi Cappadociam ex S. C. restituit, ad Amanum montem, ingentem hostium multitudinem cædit; Eranam, Sepyram & alia sex castella capit. Item Pindentissinium, Eleutherocilicum oppidum, in altissimo & munitissimo loco situm, L die magno cum labore redegit in potestatem. Post quæ Imperator ab exercitu est appellatus.

Iↄcciv. Coss. L. Æmilius Paullus & C. Claudius Marcellus. Romæ agitur de imperio Cæsari abrogando. Sed Cæsar Cos. Paullum & C. Curionem, Trib. plebem, qui antea erat infestissimus, pecunia corrumpit. Horum opera factum, ut quum de dimittendis à Cæsare legionibus ageretur, non aliter id permitteretur, nisi & Pompejus eas dimitteret. Id quum Pompeji amicis non placeret, statutum, ut uterque legionem unam dimitteret ad bellum Parthicum. Cæsar dimisit xv; Pompejus repetiit i, Cæsari mutuo ante datam. Ita Cæsaris exercitus duabus est legionibus imminutus. Has Marcellus Cos., quod ad Parthicum bellum iis opus non esset, Pompejo dedit.

Iↄccv. Coss. C. Claudius Marcellus & L. Corn. Lentulus; qui simul ac magistratum inijssent, S. C. factum est, uti Cæsar ad certum diem exercitum dimitteret; nisi obtemperaret, contra Remp. factum videri. Q. Cassius & M. Antonius, Tribb. plebes, quod intercessionibus S. C. tollere auderent, jussi exire civitate. Mandatum Coss., Pompejo proconsule, Prætoribus, Tribb. plebejis ac consularibus, qui ad urbem essent, viderent, nequid Resp. detrimenti caperet. Delectus tota Italia habiti; pecuniæ, armaque imperantur. L. Domitio Gallia, aliæ aliis provinciæ decretæ. Iis Cæsar intellectis Rubiconem cum exercitu trajecit, Ariminum tendit: ubi ultro, citroque missi legati. Sed de pace convenire non potuit. Hinc Cæsar Pisaurino, Famo, Anconæ præsidia imponit ac cum alia oppida capit, tum Corfinium, in quo Domitius erat: sed eum dimisit. Coss. & Pompejus præ metu Romam deserunt atque extra Italiam fugerunt. Sed Cæsar insecutus est hostes usque ad fines Italiæ. Etiam Brundisium capit. Hinc Romam rediit atque ibi de injuriis est conquestus. Etiam proscriptorum à Sylla liberis jus petendi magistratus restituit. Aristobulum, Judæorum regem captivum, dimittit. Sanctius ærarium effregit omnemque pecuniam abstulit. Hinc cum exercitu in Hispaniam tendit contra Pompeji legatos L. Afranium, M. Petrejum & M. Varronem; ac septies cum iis conflixit, postea in deditionem accepit cum legionibus septem. In reditu Massiliam, quæ portas proficiscenti clauserat & Domitium receperat, obsedit ac post longum obsidium duobus navalibus prœliis fractum cepit. Domitius inde dilapsus in Græciam ad Pompejana castra pervenit.

Iↄccvi. Cæsar pridie Non. Januar. cum exercitu proficiscitur in Macedoniam, Pompejum ad Pyrrachium obsidet. Sed Pompejus ejus præsidia expugnat & prœlio vincit. Hinc ob rei frumentariæ inopiam in Thessaliam secedit. Eo insequitur Pompejus, inque extrema Pharsalia prœlium cum eo committit: sed ingenti clade vincitur. Victus in Ægyptum fugit; ubi eum Ptolomæus tutorum suorum suasu occidit. Atque ab hoc tempore incipit J. Cæsaris μοναρχία.

De temporibus Romanorum à μοναρχίᾳ J. Cæsaris usque ad primum Imperatorem Christianum Constantinum Magn.

Iↄccvii. UT nuncius de victo & occiso Pompejo Romam est perlatus, Julio Cæsari decretus Consulatus in quinquennium, Trib. potestas in perpetuum atque ut Comitiis omnibus præesset, præterquam plebejis; item Dictatura non semestris, sed in annum. Cæsar quia fugientem Pompejum in Ægyptum erat persecutus, ut mortuum esse Pompejum cognovit, pacem componere studuit inter Ptolomæum regem & sororem Cleopatram. Sed ut a Ptolomæo sibi insidias tendi animadvertit, bello eum difficili adoritur & vincit. Eo bello Alexandrina Bibliotheca conflagravit. Ptolomæus, fugiens navicula, submergitur. Cæsar victor regnum donat Ptolomæo juniori & Cleopatræ sorori. Hinc in Syriam proficiscitur, eque Syria in Pontum; ubi Pharnacem, Mithridatis filium, temporis fiducia rebellantem, quarta, postquam in conspectum venisset, hora vincit.

Annus ab V. C. Unde de eo scripsit: *Veni, vidi, vici;* qui & triumphi titulus fuit. Ex Ponto Romam reversus in reliquum anni Coss. fecit Q. Fufium Calenum & P. Vatinium. Accidit hoc ineunte hyeme. Unde urbanus ille Ciceronis apud Macrob. jocus; magnum ostentum factum esse, quod illo Cos. nec ver, nec æstas, nec autumnus fuit. Nihil verò hoc Vatinio impurius fuit: unde & Consulatum ejus exagitat Catullus Epigramm. L.

Quid est, Catulle, quod moraris emori?
Sella in curuli struma Nonius sedet,
Per consulatum pejerat Vatinius:
Quid est, Catulle, quod moraris emori?

Dolabella, Ciceronis gener, eopse anno Cæsare absente turbas Romæ dat. Nam quum à Patriciis ad plebem transiisset & Trib. plebis factus esset, conatus est legem promulgare de novis tabulis, sive de rescindendo ære alieno. Nempe erat planè obæratus. Sed M. Antonius Senatus jussu milites in urbem adduxit & Dolabellam foro exturbavit & DCCC factionis ejus occidit.

DCCVIII. Cæsar II. Dictat. rebus in urbe constitutis in Africam cum exercitu proficiscitur ac Scipionem vincit, eodemque die castra cepit L. Afranii & regis Jubæ. L. Afranium, ut & Faustum Syllam, Cæsar jussit occidi. Petrejus & Juba, ne in manum Cæsaris venirent, mutuis vulneribus concurrentes, se ipsos interemerunt. M. Cato, qui Uticam tenebat præsidio, ut cladem cognovit & adventare audivit victorem exercitum, sibi manus attulit. Metellus Scipio, in navi circumventus, ut hostes quærere Imperatorem audiit; Imperator, inquit, se bene habet: & simul pectus ferro transadigens in mare insiliit. Cæsari, Romam reverso decernitur Dictatura in decennium. Idem uno mense, sed interposito dierum intervallo quater triumphat, idque diverso apparatu. Primus triumphus erat de Gallis & Germanis, alter de Ægyptiis, tertius de Pharnace, quartus de Juba rege.

DCCIX. Cæsar III. Dictat. magnis itineribus in Hispaniam tendit contra liberos Pompeji, item reliquos duces Labienum & Varum, qui ex Africa eo profugerant. Post varios conflictus tandem de summa rei pugnatum ad Mundam prœlio adeò difficili ac dubio, ut Cæsar pæne cogitaret de morte sibi consciscenda. Sed victoria tandem penes Cæsarem fuit. Cn. Pompejus, filius major natu, in fuga est occisus; Sextus junior effugit. Cæsar Corduba, Hispali, Munda, aliisque civitatibus receptis, rebusque Hispaniæ compositis Romam reversus est, quintumque egit triumphum; imò & Legatis suis Fabio Maximo & Q. Pedio, ut triumpharent, concessit. Sed quum Cæsar eburneis usus esset oppidorum imaginibus, Legati usi sunt ligneis. Unde jocus ille Chrysippi, esse thecas oppidorum Cæsaris; autor Fab. L. VI. c. III.

DCCX. Dictatura Cæsaris IV: in qua adversus eum conjurarunt M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, C. Trebonius atque alii; a quibus in Curia Pompeji XXIII. vulneribus est confossus. Conjurati post cædem Capitolium occuparunt: sed Ciceronis suasu ἀμνηστία sancita ac conjurati acceptis obsidibus è Capitolio descenderunt. Dictatura in perpetuum

Annus ab V. C. lege Antonia sublata. Senatus Dolabellæ Syriam decrevit, Antonio Macedoniam, D. Bruto Galliam Cisalpinam. Interim Octavius Romam redit ex Epiro, quo eum Cæsar avunculus, Parthis bellum illaturus, præmiserat. Hic, testamento ex dimidia parte hæres institutus, nomen Cæsaris accepit ac Veteranos, a patre in colonias deductos, contra M. Antonium concitavit. Antonius legem ferre per vim conatur de permutanda Macedonia & accipienda Gallia citeriore. Octavium etiam, petentem, ut sibi adversus patris percussores auxilio esse vellet, injuria afficiebat. Legiones Martia & Quarta ab Antonio ad Octavium defecerunt. Antonius, ut Galliam citeriorem per vim reciperet, D. Brutum Mutinæ circumvallavit & obsedit.

DCCXI. Coss. fuere C. Vibius Pansa & A. Hirtius. S. C. post multas contentiones factum, ut legati ad Antonium mitterentur, qui eum juberent ab armis discedere, Galliam Bruto relinquere, inque Macedoniam reverti: item ut Octavius, qui exercitum contra Antonium contraxerat, Senator esset & jus petendi magistratus ante tempus haberet. Quum Legati re infecta redirent, Antonius hostis judicatus, bellumque contra eum decretum & ut Coss. auxilio essent Cæsar Octavius Propr., M. Lepidus & L. Plancus Procoss. Pansam cecidit Antonius. Sed mox Antonium vicit Hirtius. Demum de summa rei pugnatum ad Mutinam. Victus Antonius, sed Cos. Hirtius victor in castris vulneratus obiit. Post paucos dies ex vulneribus obiit & Pansa. In eorum locum suffecti Octavius Cæsar & Q. Pedius. Hoc anno nati Poetæ duo illustres Tibullus & Ovidius: quorum ille de natali suo ita canit. L. III. Eleg.

Natalem primo nostri videre parentes,
Quum cecidit fato consul uterque suo.

hic verò l. IV. Trist. ait:

Editus hinc ego sum, nec non, ut tempora noris,
Quum cecidit fato consul uterque pari.

Cæsar Cos. XX. annor. adolescens, variis honoribus a Senatu, jam eum metuente, auctior factus, legem fert de quæstione instituenda in eos, qui Cæsarem occidissent; damnatique M. Brutus, C. Cassius atque alii, qui ignari etiam conjurationis fuissent; ut S. Pompejus, nempe quia ab eo metus esset. Quia verò videbat Cæsar, difficile soli sibi fore ulcisci paternos hostes, spe communis imperii ac prædæ Lepidum atque Antonium in societatem vocavit. Ita triumviratus initus inter istos tres, idque ea conditione, ut Octavius collegis adæquaretur; ita ut Consulatus Octavii tantum fuerit bimestris. Convenit verò inter eos in hæc tria capita, ut Hispanias cum Narbonensi Gallia Lepidus obtineret, reliquas Gallias Antonius, Cæsar Africam, Siciliam, Sardiniam ac reliquas ejus maris insulas. Adhæc ut Lepidus anno proximo Cos. foret & Italiam cum legionibus teneret, Antonius & Cæsar cum XXV. legionibus bellum inferrent Bruto & Cassio. Præterea ut suos quisque inimicos proscriberet atque occideret. Unde Triumviros hos Syllæ discipulos vocat Juvenalis Sat. II. In ea pro-

Annus ab V. C. proscriptione etiam M. Tullius Cicero jussu Antonii à Popillio occisus fuit.

Iↄccxii. M. Brutus post Epirum & Macedoniam subactum & C. Cassius post rem feliciter in Syria, Asiaque gestam conjungunt exercitus suos in campis Philippicis; ubi dubio eventu pugnant cum Cæsare & Antonio. Unde Cassius, putans Brutum victum & occisum, sibi manus intulit. Brutus, altero prœlio victus, rebus desperatis à Stratone, fugæ comite, est perfossus. Ac similiter sibi manus attulere Romani primores circiter xl.

Iↄccxiii. Cæsare ex Macedonia victore reverso quum militibus persolvenda essent præmia, in divisione agrorum lis inter eum oritur & L. Antonium Cos.; qui fratris sui M. Antonii legiones & colonias eas, quas dividere Cæsar decerat, adversus eum concitat. Sed Cæsar Cos. Perusiæ obsedit, fameque urbem dedere coegit. Militibus data venia; sed Perusia diruta.

Iↄccxiv. Cæsar post bellum Perusianum, dum bellum à M. Antonio metuit, studet sibi conciliare S. Pompejum: sed erat ille propensior in M. Antonium. Ergo adversus utrumque bellum parat. Ac quidem M. Agrippæ Prætori belli curam mandat adversus Pompejum. Ipse in Galliam profectus provincias omnes redigit in potestatem. Dum verò M. Antonius amoribus Cleopatræ vacat, Parthi duce Labieno Syriam, multasque Asiæ civitates ac pænè omnem Siciliam vincunt. Sed istis missis Antonius adversus Cæsarem proficiscitur in Italiam ac feliciter rem gerere cœpit. Interim moritur Fulvia, Antonii conjux, quæ bellum hoc conflarat. Ea mortua pax inita inter Cæsarem & Antonium, novusque initus Triumviratus inter Lepidum, Antonium & Cæsarem, excluso S. Pompejo. Sed Pompejus Sardiniam ejecto Cæsaris præfecto occupavit per Mænam, patris sui libertum. Etiam Italiæ urbes populatus est, annonamque interclusit, ut fame Roma laboraret. Unde tumultu Romæ orto coacti sunt Cæsar & Antonius pacem facere cum Pompejo.

Iↄccxv. In littore maris ad Misenum montem inter S. Pompejum & alterius partis duces transigitur condicionibus istis, ut fugitivis libertas, profugis bona erepta, exsulibus & proscriptis honoratus in patriam reditus & quarta bonorum pars redderetur; S. verò Pompejo ex paternis bonis restitueretur Iↄcc HS. ac Siciliam, Sardiniam & Achaiam per quinquennium obtineret, maritimas deprædationes prohiberet, urbem annona juvaret, ac inter Augures cooptaretur.

Iↄccxvi. P. Ventidius, qui puer bello sociali cum matre captiva à Cn. Pompejo Strabone in triumphum ductus fuerat, posteaque rhedarius mulio fuerat; sed Cæsaris Dictatoris favore ad Senatoriam dignitatem & pontificatum pervenerat: ter victa bellicosissima Parthorum gente legitimum hoc anno triumphum magna cum hominum admiratione ducit.

Iↄccxvii. M. Vipsanius Agrippa, ex humili loco ortus, Cæsaris favore anno hoc fuit Cos.; cui mandatus apparatus belli adversus S. Pompejum.

Iↄccxviii. Cæsar vario eventu nunc navali, nunc terrestri prœlio adversus Pompejum confligit. Tandem vincit, eumque paucis navibus in Asiam fugere cogit. Hinc Siciliæ urbes ordinat. Sed quum M. Lepidus, quem ad societatem belli ex Africa vocaret, ab eo dissentiret & fiducia xx legionum superbius se gereret; imperio eum & exercitu ac triumviratus potestate privat & Circeos in exilium relegat. M. Antonius, quia in Armenia hybernare non vult, sed Cleopatræ amore in Ægyptum cupit abire, primùm duas legiones amittit in Media, quas Phraates rex cecidit. Hinc in Syria, iter infestantibus Parthis, multos partim ferro, partim fame & inedia ac brumæ incommodis perdit; ita ut quarta exercitus pars ejus culpa perierit.

Iↄccxix. Sextus Pompejus in Asia bellum molitur; sed à Legatis Antonii capitur & occiditur.

Iↄccxx. Cæsar patris exemplo expeditionem adversus Britannas parat. Pannonii, Dalmatæ & Salassi rebellant, autor Dio libro xlix. M. Antonius Armeniam partim fraude, partim vi, partim deditione in potestatem redigit.

Iↄccxxi. Dalmatæ victi pacem petunt & obsidibus datis impetrant.

Iↄccxxii. Coss. fuere Cn. Domitius Ahenobarbus & C. Sosius Nepos. Ex eis Sosius Cæsare absente multa adversus Cæsarem, inque laudem Antonii dixit. Cæsar reversus Senatum habuit, inque Antonium est invectus, testamentum ejus, apud Vestales inventum, de liberis Cleopatræ inter hæredes nuncupatis atque alienatis Populi Romani provinciis aperuit, proque concione recitari jussit. Ea res tantam Antonio conflavit invidiam, ut imperium ei sit abrogatum, consulatus item, quem anno proximo erat gesturus, ademptus, bellumque Cleopatræ sit indictum ac impunitas decreta iis, qui Antonii partes deseruissent. Consules, qui partium Antoniarum erant, urbe excessere ad Antonium, idque Cæsare permittente. Multi quoque eos secuti. Et vicissim fuere, qui ab Antonio deficerent ad Cæsarem & eos inter L. Plancus Procos. Ita instauratum bellum intestinum. Cæsari adhæsit Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, Sardinia & Illyricum: Antonio Macedonia, Græcia, Thracia, Cyrene, Ægyptus, Asia, Orientisque Dynastæ & reges.

Iↄccxxiii. Cæsar cum Antonio & Cleopatra confligit ad Actium, eosque vincit iv Non. Sept. atque ab hoc tempore penes Cæsarem principatus fuit, quem tenuit annis xliv.

Iↄccxxiv. Cæsar in consulatu assumpsit M. Tullium Ciceronem, Oratoris nobilissimi fil. Eo Cos. ex Senatus decreto abolitæ omnes statuæ, Antonio erectæ; statutumque, nequis ex gente Antonia Marcus vocaretur. Atque ita vindictam de eo Tullius sumpsit, quod patrem occidisset. Cæsar in Ægyptum proficiscitur, Pelusium ac Paretonium occupat, M. Antonium obsidet; qui, quum videret, exercitus suos ad Cæsarem transire, in summa desperatione semet occidit. Cleopatra etiam, Alexandria cum gazis in Cæsaris redacta potestatem, sibi manus adferre maluit, quàm ut in triumphum duceretur. Ægyptus in provinciam redigitur. Atque ab hoc tempore, non ab anno superiori, incipit Æra nova Ægyptiorum, quæ Actiaca dicitur. Cæsari ex Ægypto reverso Senatus varios & inusitatos decrevit honores, quibus omnis in eum potestas translata. Triumphavit verò

Annus ab V.C.

mense Sextili, qui ex eo postea dictus Augustus, ut ad annum Iↄccxlvi dicemus.

Iↄccxxvi. Disceptatum Romæ in Senatu, quo cognomine esset dicendus Cæsar Octavius, ac plerisque Romulum vocari placuit, quasi qui imperium condidisset. Sed pervicit sententia T. Munatii Planci, ut vocaretur Augustus pontificali verbo, quod iis convenit, quæ augurato facta sunt. Unde Ennius:

> *Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.*

Iↄccxxxi. Augusto offertur Dictatura; sed eam potestatem deprecatus est. Nempe invidiam metuebat & sciebat, sibi necessariam non esse, quia Tribunicia potestate in perpetuum cum imperio proconsulari longè Dictatoriam majestatem excelleret. Augustus in gravem incidit morbum; sed restitutus est sanitati ab Antonio Musa liberto: cui idcirco Senatus jus annuli dedit. Mortuus M. Marcellus, sororis Augusti filius, & funus ejus magnificè ab Augusto avunculo & matre Octavia ductum.

Iↄccxxxiv. Phraates Parthus, metuens imperium Romanum jam pacatum, petit pacem ac remittit signa, è clade Crassi capta, unà cum captivis.

Iↄccxxxv. Virgilius moritur C. Sentio Saturnino & Q. Lucretio Vespillone coss. Cæsar mortuo M. Agrippa, quo usus fuerat adjutore in rebus omnibus, ejus in locum assumit privignum suum Tiberium, eumque generum facit erepta Vipsania, licet gravida esset & infantem alterum ex Marcello aleret, dataque ei filia Julia, M. Agrippæ vidua. Hinc Tiberium in Illyricum contra rebellantes Pannonicos mitit; quos & Scordiscorum ope devicit.

Iↄccxxxvi. Tiberio Senatus decrevit triumphum ob superioris anni victoriam. Verùm Cæsar novo exemplo non triumphat; sed triumphalia tamen ornamenta ei decerni voluit.

Iↄccxlvii. Hoc anno mensis Sextilis Augusti nomen accepit teste Censorino, Tranquillo, Macrobio & Dione. P. Quinctilius Varus Syriam exhaurit.

Iↄccli. Coss. sunt L. Corn. Lentulus & M. Valerius Messalinus; quibus, ut Cassiodorus ait, natus D. N. JESUS CHRISTUS, anno imperii xli. Idem scribit Tertullianus. Sed vulgò biennio post natum tradunt. Ergo verus natalis incidit in annum Iↄccli; vulgaris autem Æra Christiana incipit anno Iↄccliii.

Iↄcclii. Julia, Augusti filia, Tiberii uxor, ob libidines relegata in Insulam Pandatariam. Julius Antonius, T. Quinctius Crispinus, Appius Claudius & alii, qui cum ea soliti erant, partim morte, partim exsilio multati. Ac communis opinio est, hac de causa etiam relegatum fuisse Ovidium poetam.

An. vulg. Ær. Christ.

Iↄcclvii. Augustus Cæsar adoptat privignum suum Tiberium, quum is prius adoptasset Germanicum, nepotem suum ex patre Druso, qui in Germania perierat. Idem Cn. Cinnæ insidianti ignoscit, eumque in annum sequentem Cos. designat. 4.

Iↄcclxii. T. Quinctilius Varus cæditur in Germania ab Arminio: quæ clades valde Augustum consternavit. 9.

Annus ab V.C. *An. vulg. Ær. Christ.*

Iↄcclxvii. Augustus moritur, annos natus lxxv, natus quippe Cos. Cicerone. Imperavit post Actiacam victoriam solus ann. xliv. Imperium excepit Tiberius, ex asse hæres institutus; quem Livia mater ob periculosum mariti morbum ex Illyrico revocarat. 14.

Iↄcclxix. Mathematici urbe pulsi. Germanicus Cæsar, classe maxima per Oceanum vectus, castra locat ad Visurgim & Arminium ad Inguiomerum duobus prœliis vincit, Angrivarios accipit in deditionem. Sed in Galliam cum eadem classe reversurus naufragium facit. Tiberius in urbe interdicit sericæ vestis usum; item aurei vasis, præterquam sacrificii causa. 16.

Iↄcclxx. Cæsar Germanicus triumphat Romæ de Cheruscis, Cattis & Angrivariis atque aliis nationibus, quæ Albim accolunt, teste Tacito lib. ii. Hinc Cn. Calpurnius Piso, homo violenti ingenii, Syriæ præficitur cum occultis à Tiberio mandatis ad spes Germanici coercendas. Ovidius eopse anno in exsilio moritur & juxta Tomos sepelitur. 17.

Iↄcclxxi. Arminius Cheruscus suorum fraude perit. 18.

Iↄcclxxii. Germanicus, ex Ægypto in Syriam rediens, veneno à Cn. Pisone & Plancina necatur. 19.

Iↄcclxxiii. Cineres Germanici, Romam delati, in Augusti Mausoleo conduntur. Piso, accusatus veneficii, ante damnationis diem semet occidit: Plancina precibus Liviæ absolvitur. Drusus, Germanici frater, ad Illyricos exercitus proficiscitur. 20.

Iↄcclxxvi. Drusus, Tiberii filius, a Sejano, præfecto prætorii, uxoris ejus adultero, veneno necatur. Histriones Italia pelluntur. 23.

Iↄcclxxviii. Cremutius Cordus majestatis accusatus de novo ac tum inaudito crimine, quod editis annalibus M. Brutum laudasset & C. Cassium dixisset Romanorum ultimum. 25.

Iↄcclxxx. Pontius Pilatus, sub quo Christus passus, Syriam Procos. regere cœpit. Alii ad annum superiorem referunt. 27.

Iↄcclxxxi. Julia, Augusti neptis, in exsilio moritur. Frisii rebellant adversus Romanos ob acerbas exactiones. 28.

Iↄcclxxxii. Livia Augusta obiit, nata annis lxxxvi. 29.

Iↄcclxxxiii. L. Ælius Sejanus, etsi multos claros & illustres viros insidiis suis tolleret, tamen à Senatu, qui eum metuebat, honoribus æquatur Tiberio. Tiberius interim hæc dissimulabat, quo facilius everteret: &, nequid suspicaretur, in annum sequentem Cos. fecit, suarum eum curarum participem dicens. 30.

Iↄcclxxxiv. Sejanum Cos. Tiberius oratione longa accusat & è curia in carcerem abreptum curat occidi. Mox statuæ ejus dejectæ; corpus triduo habitum ludibrio, inque Tiberim projectum. Tum festum institutum ob Sejanum interemptum. 31.

Iↄcclxxxix. Sext. Papinio Gallieno & Q. Plautio Nepote Coss. Phœnix, avis unica, in Ægypto visa juxta Dionem, Plinium & Solinum. Sed Tacitus biennio post visam tradit. 36.

Post

Annus ab V. C.		*An. vulg. Ær. Chrif.*
Iↄccxc.	Post damnationes & mortes variorum præstantissimorum Virorum magno Optimatum & populi gaudio moritur Tiberius LXXVIII. ætatis anno, imperii XXIII. Ei succedit C. Cæsar, Germanici filius, vulgo dictus Calligula: qui primo imperii anno non displicuit. Sed mox in tyrannidem lapsus plurimos illustres viros sustulit. Populo, in theatro liberius obstrepenti; *utinam*, inquiebat, *populus Romanus unam cervicem haberet.*	37.
Iↄccxciv.	Cæsar Caligula occiditur à Cassio Chærea & aliis conjuratis, quum imperasset annis III, mensibus IX, diebus XXVIII. Ob cædem eam tertius patruus ejus Tiberius Claudius, latebris se occultarat. Sed milites inde protractum, inque Prætoriana castra adductum Imperatorem salutarunt. Senatus mox id factum comprobavit.	41.
Iↄccxcvi.	Claudius per legatos Brittanniam invadit, posteaque ipse eò profectus, prœlio uno barbaros profligat, Camulodonum, regiam Cumobellini capit; partemque insulæ in deditionem recepit.	43.
Iↄccxcvii.	Ob hanc victoriam triumphat Claudius & Britannici à Senatu accipit cognomentum. Etiam decretus ei arcus triumphalis in urbe & alter in Galliis. Item Messalinæ uxori concessum carpentum & honores, quondam tributi Liviæ Augustæ.	44.
Iↄccxcix.	Messalina veneno tollit M. Vinucium, quod stupri consuetudinem secum recusaret. Erat maritus Juliæ, Germanici Cæsaris filiæ: fuerat bis Cos., estque idem ille, cui Vellejus Paterculus historiam suam dicavit.	46.
Iↄccci.	Messalina, clanculariis stupris & adulteriis non contenta, palam in urbe nubit C. Silio Nervæ, Claudio Ostiam sacrificii causa profecto. Claudio reverso res detegitur à Narcisso liberto. C. Silius ad supplicium rapitur & una cum eo aliquot illustres equites, qui cum Messalina solebant. Messalina in hortis Lucullianis occisa eodem Narcisso jubente. Nec multo post Pallantis liberti suasu novas Claudius nuptias init cum Agrippina, Germanici fratris filia, quæ ex Cn. Domitio Neronem pepererat. Phœnix, quem Tiberii principatu Sex. Papinio & Q. Plautio Coss. Ægyptum involasse diximus, hoc anno, in quem Claudii principis censura incidit, Romam est perlatus & in Comitio propositus, teste Plin. l. X, c. II. item Tacito: quod & urbis actis fuit annotatum. Meminit & Solinus c. XXXVI. de Arabia.	47.
Iↄcccii.	T. Vinius prætor est; qui post præturam præfuit legioni. Sed Romam revocatus & à Claudio convivio exceptus, dictus aureum Claudii poculum abstulisse; quod furtum ita punivit Claudius. Postridie revocavit & soli fictilibus jussit ministrari. Hic in consulatu postea cum Galba Imp. est occisus. Agrippina à marito Claudio impetrat exsilii veniam L. Annæo Senecæ, M. f., quem Caligula Messalinæ instinctu relegarat in insulam Corsicam. Eum Agrippina præfecit pueritiæ filii sui Neronis, quo tali magistro adolesceret & ejus consiliis ad imperium perveniret.	48.
Iↄccciii.	Seneca, qui ante exsulium fuerat Quæstor, anno L ætatis præturam gerit.	49.
Iↄcccvi.	Nero Octaviam, Claudii Cæs. filiam, ducit uxorem.	52.
Iↄcccvii.	Agrippina tollit Claudium maritum suum, quum vixisset ann. LXIII, imperasset annos XIII, menses VIII, dies XX. Ejus in locum successit Nero, annos natus XVII. Fallitur eruditus Chronologus, qui anno superiori hæc contigisse scribit, quo Coss. erant Junius Silanus & Q. Haterius Antonius. Nam omnino, quo anno Nero Claudio successit, Coss. fuere Asinius Marcellus & Acilius Aviola; quod ex Tacito, Cassiodoro, Maximo, S. C. & Cap. Tabul. liquet.	53.
Iↄcccxv.	Nero Octaviam uxorem, sterilitatem causans, dimittit, eamque in Pandatariam insulam relegat & occidi paulo post jubet. Ejus verò loco ducit Poppæam Sabinam. Multos quoque nobiles ac opulentos per Tigellinum, præfectum prætorii occidit. Parthi Tigranocertam oppugnant, sed frustra. Vologeses Syriam adoritur, sed fortiter repellitur à Corbulone Procos. Inde in Armeniam vim convertit & feliciter rem gerit.	61.
Iↄcccxvii.	Nero Romam incendit, ut Trojæ ardentis imaginem videret. Sed ut invidiam declinaret; innocentes Christianos, tanquam fœdi adeo facinoris reos, exquisitissimis pœnis affecit. Incœpit incendium in Circo Maximo; duravit dies sex.	63.
Iↄcccxviii.	Detegitur conjuratio contra Neronem; quæ res multis bonis exitio fuit. Alios inter Lucanus à Nerone occisus & Cæsaris præceptor L. Seneca.	64.
Iↄcccxix.	Occidit idem Nero Thraseam Pætum & Baream Soranum, duos præstantissimos viros.	65.
Iↄcccxx.	Judæis rebellantibus Corbulone occiso, quum strenuo duce opus esset, missus T. Flavius Vespasianus.	66.
Iↄcccxxi.	C. Julius Vindex Gallus, qui legatus proprær. obtinebat Galliam Cisalpinam, deficit à Nerone & Sergium Galbam, qui è nobili Sulpiciorum gente erat & Hispaniæ Tarraconensis legatus, hortatur, ut tyrannide liberet Imperium Romanum. Aliæ etiam provinciæ deficiebant. Quo cognito Nero urbe profugit. Senatus mox Neronem hostem declaravit; missique, qui de eo supplicium sumerent. Tum se in Phaontis, liberti sui, suburbano interemit. Ejus in locum electus à Senatu Sergius Sulpicius Galba, qui imperium jam ab exercitu in Hispania acceperat. Acciderunt hæc Cos. Cajo Silio Italico; cujus de bello Punico exstat poëma.	67.
Iↄcccxxii.	Ipsis kal. Januariis superioris Germaniæ legiones primæ obsequium rumpunt, neque nisi in Senatus nomen jurare volunt; quod speciosum videri potuit. Sed mox sua sponte ad Vitellium transeunt, eumque Imperatorem salutant. Galba, natus suam contemni senectu-	68.

Annus ab V. C. | An. vulg. Ær. Christ.

nectutem, III. Id. Januarias in castris pro concione adoptat nobilem juvenem L. Pisonem Frugi. Hoc perculit Othonem, qui se adoptatum iri speraret; & simul æris alieni magnitudine premebatur. Ergo Prætorianos, quos jam pridem largitione corruperat, in medium forum adducit, perque eos Galbam cum filio Pisone & T. Vinio Rufino collega occidit. Hinc imperium invadit XVI. kal. Febr. vel juxta Plutarchum XVIII. Senatus, metu perculsus, mox omnia ei imperii ornamenta decrevit prid. Id. Mart. Otho contractis undique exercitibus urbe abit adversus Vitellium. Ac tribus quidem mediocribus prœliis primùm vincit; sed novissimo, maximoque ad Bebriacum vincitur. Prœlio ipse non adsuerat; sed Brixelli substiterat. Cladis nuncio accepto mori statuit, seque rebus domesticis prius ordinatis gladio postridie occidit XII. kalend. Maji. Reliquiæ exercitus jurarunt Vitellio. Hic Sabinum, urbi præfectum, atque alios adversæ partis cum Capitolio, in quod confugerant, cremavit. Sed postridie ab Antonio, primo Flavianorum duce, capta est Roma; Vitellius, è latebris productus &, religatis post tergum manibus, laqueo cervicibus injecto cum multo verborum ludibrio ad Gemonias ictibus multis excarnificatus & in Tiberim tractus, periit IX kalend. Jun. Ita civili bello impositus finis, imperiumque à Senatu delatum Vespasiano, qui jam kal. Jul. in Oriente ab exercitu salutatus erat Imperator. Claudius Civilis eodem anno turbat Germaniam & Galliam.

Iↄcccxxiii. Hierosolyma, à Tito, Vespasiani filio, obsideri cœpta in Paschate. Templum captum & incensum V Id. Aug. universa urbs direpta, incensaque VI Id. Septemb. Floret Romæ Quinctilianus, quem anno Superiori ex Hispaniis Galba deduxerat. 69.

Iↄcccxxx. Q. Asconius Pedianus, scriptor historicus, clarus habetur, qui, LXXIII. ætatis suæ anno captus luminibus, XII postea annis in summo omnium honore consenescit; autor Eusebius. 76.

Iↄcccxxxii. Vespasianus profluvio ventris moritur in villa sua circa Sabinos anno ætat. LXIV. Ei succedit Titus filius, vir utraque lingua disertissimus, tantæque bonitatis, ut, quum aliquando in cœna recordaretur, nulli eo se die benefecisse, dixerit amicis; *hodie diem perdidi*. 78.

Iↄcccxxxiii. Montis Vesuvii tantum in Campania incendium fuit, ut vicinas urbes, hominesque exureret. Eo incendio periit etiam Plinius Veronensis, Naturalis historiæ Scriptor. 79.

Iↄcccxxxiv. Titus amphitheatrum Romæ exstruit, in cujus dedicatione consumpta Iↄ ferarum. Eopse anno in villa, in qua ante pater morbo periit, annos natus XLII. succedit frater junior Domitianus. Hic primus se Dominum, Deumque vocari jussit. Etiam in honorem suum Septembrem quidem dici voluit Germanicum, Octobrem Domitianum. Urbe bis pepulit Mathematicos & Philosophos. prohibuit vites in Urbe seri. Primus agona Capitolinum instituit, qui & multo post quarto quoque anno celebratus. Secundus post Neronem Christianos est persecutus. Sub eo Johannes Euangelista in Pathmum relegatus, ubi Apocalypsin vidit. Floruere etiam sub eo Apollonius Tyanæus & Euphrates philosophi. Quintilianus publicam aperuit scholam & primus è fisco salarium accepit. 80.

Iↄcccxlviii. Domitianus quinto & quadragesimo ætatis anno occiditur libertinorum consilio, nec ignara uxore, quæ histrionis amorem viro præferebat. Funus ejus cum magna ignominia per vespillones elatum & ignobiliter sepultum. Subrogatus ei Coccius Nerva; sed jam LXX agens annum. Verùm sibi diffidens optime consuluit Reip. adoptando Ulpium Trajanum. 84.

Iↄcccl. Moritur Nerva in hortis Sallustianis. Succedit Trajanus, natus Italicæ in Hispania, Imperator optimus & fortissimus. 96.

Iↄcccliii. Triumphat Trajanus de Decebalo, rege Dacorum. 99.

Iↄccclvi. Iterum triumphat de Decebalo. Daciam facit provinciam. Item Arabes domat. Pontem Danubio imponit ante biennium. 102.

Iↄccclviii. Terræ motu quatuor Asiæ urbes subversæ Elea, Myrina, Pitanæ & Cymæ: item duæ Græciæ Opuntiorum & Oritorum. 104.

Iↄccclx. Sub Trajano tertia adversus Christianos persecutio oritur; in qua Ignatius Antiochenus, bestiis objectus, periit. Plinius verò Novocomensis pro Christianis ad Trajanum scripsit. 106.

Iↄccclxv. Trajanus, in Orientem profectus, res maximas gerit adversus Parthos, Armenios, Arabas. Babylonem, Seleuciam, Ctesiphontem occupat, Assyriam & Mesopotamiam Romano addidit Imperio; inque mari Rubro classem instituit, ut per eam Indiæ fines vastet. 111.

Iↄccclxix. Trajanus Selinunte in Sicilia, vel juxta alios prope Seleuciam Isauriæ profluvio ventris perit anno ætat. LXIII. Ei successit Hadrianus, Italicæ in Hispania natus, Trajani consobrinus. Sub hoc floruere Plutarchus, Sextus Oenonius, Euphrates, Phavonius Philosophi; Salvius Julianus J. Consultus, qui perpetuum Edictum composuit; Polemo rhetor, &c. 115.

Iↄccclxx. Hadrianus, Trajani invidens gloriæ, exercitum Romanum revocat ex Armenia, Mesopotamia, Assyria, quas ille fecerat provincias. Judæi, qui post Hadriani discessum rebellabant, magna clade afficiuntur à M. Turbone. 116.

Iↄccclxxxii. Hadrianus Antonium puerum, quem perditè amarat, in Deos refert, urbemque ejus nomine appellat. Circa hæc tempora in solo Hierosolymæ eversæ condidit urbem, quam à prænomine suo Æliam vocat. In fronte item ejus portæ, qua Bethlehem itur, suem sculpsit in marmore prominentem. Templum quo- 128.

Annus ab U.C. — *An. vulg. Ær. Christ.*

quoque Jovis Capitolini condit in ruderibus templi Salomonici. Hæc res Judæos excitavit ad novum bellum duce Barchocheva; duravitque id bellum usque ad extrema Hadriani tempora.

Iↄcccxc. Hadrianus morbo aquæ intercutis moritur apud Bajas, major sexagenario. Ei succedit Antoninus Pius. Sub hoc floruere Max. Tyrius & Arrianus Nicomedensis, qui Xenophon minor dictus. Item Athenæus, Δειπνοσοφιστικῶν scriptor & Hermogenes Rhetor. 136.

Iↄccccxiv. Antonino Pio succedit Antoninus Philosophus, qui collegam adsumit L. Aurelium Verum. Ac tum primùm Imperium Rom. duos habuit Augustos. Fuit Antoninus vir bonus & æquabilis in omni vita; nihil in eo fictum, nihil simulatum. Vide Capitolinum. 160.

Iↄccccxv. L. Verus in Orientem proficiscitur contra Vologesem, regem Parthorum, qui vicinas Romanorum provincias populabatur. Fronto orator clarus habetur, à quo Imperator Verus Rom. litteris fuit eruditus. 161.

Iↄccccxvii. Seleucia, Assyriæ urbs, cum ccciↄↄↄ cccIↄↄↄ cccIↄↄↄ hominum capta à Cassio, Syriæ præside; multaque alia fortiter gesta in Oriente. 163.

Iↄccccxviii. Imperatores de Parthis triumphant. 164.

Iↄccccxix. Quarta adversus Christianos in Asia persecutio oritur, in qua martyrio obiit Polycarpus, Joannis Apostoli discipulus, annos natus LXXXVI. Apud Pisas Peregrinus Philosophus rogum extruxit, inque eo se vivum cunctis inspectantibus combussit. 165.

Iↄccccxxi. Romani bellum gerunt cum Germanis, Marcomannis, Quadis, Sarmatis & Dacis. 167.

Iↄccccxxiii. Imperator L. Aurelius Verus, cum fratre vehiculo insidens, moritur apoplexia anno imperii IX, vel, ut alii volunt, XI, inter Concordiam & Altinum. Deinceps solus imperat Antoninus Philosophus. 169.

Iↄccccxxv. Floret Oppianus, poëta Cilix. 171.

Iↄccccxxvi. Antoninus in Quadorum regione cum universo exercitu quinque diebus laborat aquæ penuria, adeò ut milites, in angustiis montium Germaniæ circumclusi, penè conficerentur siti. Tum Imperatorem anxium & perculsum accessit Præfectus Prætorio ac dixit, nihil non Christianos impetrare posse à Deo, esseque in legione XII cohortem militum, quæ Christum colerent. Eo intellecto poposcit Antoninus, ut Deum supplicarent. Ut preces fusæ, larga cœlitus pluvia missa est, quam milites scutis exceperunt. Ita recreatus est miles. Contra in Quadorum exercitus fulmina deciderunt, multosque interfecerunt. Quo Imperator obstupefactus, magno deinceps loco Christianos habuit. Vide Capitolinum, Dionem, Tertullianum Apologis & ad Scapulum, Euseb. lib. V, Orosium & alios. Eodem anno Avidius Cassius, Orientis præses, defecit ab Imper. Sed, dum bellum molitur, interficitur. 172.

Iↄccccxxviii. Antoninus assumit Commodum filium collegam V kal. Decemb. 174.

Annus ab U.C. — *An. vulg. Ær. Christ.*

Iↄccccxxx. Marcomanni & sociæ gentes bellum instaurant adversus Romanos. 176.

Iↄccccxxxiii. Antoninus in Pannonia ad Sirmicum morbo perit in castris; cui succedit filius Commodus, patri omnino dissimilis, adeò ut uno hoc Antoninus fuerit infelix, quod talem filium reliquerit. Libidine enim & vitæ turpitudine Domitiano, crudelitate Neroni similis fuit. Interim sub hoc tyranno pax data Ecclesiis, idque pellici ejus Marciæ debebatur, quæ Christianorum erat studiosa & multum poterat apud Commodum. 179.

Iↄccccxxxvi. Commodus sævire incipit, operam ad hoc suam præstante Peronio, præfecto prætorii. 182.

Iↄccccxxxviii. Peronius, quo sævitiæ ministro usus erat Imperator, una cum liberis ab ipso interimitur. Commodus mensem Septembrem à se nominari præcipit. 184.

Iↄccccxxxix. Ingens Romæ pestilentia & fames, quam augebat Cleander, Cæsarianorum præfectus. 185.

Iↄccccxlii. Cleander occiditur cum liberis. 188.

Iↄccccxliii. Thalmud Judæorum conscribitur anno ab incenso Templo CXX. 189.

Iↄccccxlv. Commodus, omnibus incommodus, nocte strangulatur pr. kalend. Januar. Ei surrogatur P. Helvius Pertinax. Hic primùm Grammatices professor fuit, inque eo munere successit P. Sulpicio Apollinari, cujus in Terentii Comœdias periochæ exstant. Hoc ipso verò anno Cos. fuerat cum Commodo Imperatore. Pertinax interficitur à militibus, quum imperasset diebus LXXVII. Ejus in locum suffectus Didius Julianus. Sed & hic interfectus, quum imperasset diebus LXVIII. In Juliani locum surrogatus L. Septimius Severus, de quo dictum fuit, aut nunquam nasci debuisse, aut nunquam mori. Nam crudelis erat; sed cætera Reip. perutilis. Floruit sub eo Tertullianus. 191.

Iↄccccxlvi. Severus Piscennium Nigrum, qui, Ægyptum dux obtinens, dominationis spe bellum moverat, apud Cyzicenos mori cogit. 192.

Iↄccccli. Severus difficili prœlio vincit Clodium Albinum, qui autor fuerat occidendi Pertinacis, inque Gallia imperium invaserat. 197.

Iↄcccclii. Severus Parthos & Adiabenos & inferiores Arabas cædit. Unde Parthici, Adiabenici & Arabici nomen accepit. 199.

Iↄcccclv. Quinta Christianorum persecutio oritur sub Severo; in qua Leonides, Originis pater, martyrio est coronatus, relicta paupere vidua cum sex filiis, è quibus Origenes erat annos natus XVII. 201.

Iↄcccclvii. Severus Brittannos bello adoritur: atque ut provincias Romanorum tutas præstet adversus barbarorum excursiones, vallum per cccIↄↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ cIↄ cIↄ passuum à mari ad mare. Eusebius. 203.

Iↄcccclxiv. Severus Eburaci in Brittannia moritur. Qui moriturus ita filiis præcepit: estote concordes; locupletate milites; cæteros contemnite. Autor Dio. Ei succedit filius Antoninus, cognomento Caracalla, ita dictus propter genus vestis, quod Romæ erogaverat; quemadmodum 210.

dum & è contrario Caracallæ ab hujus nomine dictæ sunt Antonianæ. Euseb.

IↃcccclxv. Antoninus Caracalla fratrem & collegam suum Septimium Getam Imperat. occidit. Parricidium hoc ut excusaret Papinianus jussit. Sed respondit ille, non tam facilè id excusari, quam patrari. Propterea nobilis Jurisconsultus, qui Juris asylum dictus est & ex cujus schola tot clari Jurisconsulti prodierunt, securi est perculsus. 211.

IↃcccclxix. Antoninus thermas Romæ ædificat, quæ ex nomine ejus dictæ Antoninianæ. Antoninus circa hoc tempus nec Juliæ, novercæ suæ concubitu abstinet. 215.

IↃcccclxx. Antoninus interficitur inter Edessam & Carras anno ætatis xliii. Ei substituitur Macrinus, prætorio præfectus, qui imperare cœpit vi Id. Apr. 216.

IↃcccclxxi. Macrinus occiditur in Archelaide, quum imperasset annum unum & menses prope duos. Ejus in locum successit Antoninus Heliogabalus, Imperator impurissimus, solaque obscuritate & crudelitate nobilis. Florent sub eo Julius Africanus chronologus, B. Cyprianus martyr & alii. 217.

IↃcccclxxv. Antoninus Heliogabalus militari tumultu occiditur Romæ una cum matre impurissima & tali filio planè digna. Cadaver raptum per urbem, laceratum, ad cloacas deportatum ac tandem projectum in Tiberim adnexo pondere, ne fluitaret, vel sepeliri posset. Huic successit Alexander Imperator, Mammeæ filius, princeps laudatissimus, litteratorum amantissimus, Christianorum fautor; quorum illud dictum imprimis amabat: Quod tibi non vis fieri, id alteri ne feceris; quod & parietibus inscribi & per præconem proclamari jussit. Etiam popinariis conquirentibus, locum esse à Christianis occupatum, qui sibi deberetur, respondit, satius esse, ut quomodocunque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur. Idem nullam unquam legem sanxit, nisi quam xx Jurisconsulti probassent, quos inter erant Jul. Paulus, Pomponius, Celsus, Modestinus, Callistratus, Florentinus, Africanus, Venulejus & princeps omnium Ulpianus, scriniorum magister & prætorio præfectus; quem Imperatorem adversus militum iram ac vim objecta purpura sua texit ac defendit. 221.

IↃcccclxxvi. Ulpianus à prætorianis militibus, quod severiùs disciplinam exerceret, occiditur. 222.

IↃcccclxxxii. Regnum Parthorum desinit Artabano, rege eorum, victo & occiso ab Artaxerxe, Persarum rege. Ita Persis redditum imperium Orientis. 229.

IↃcccclxxxv. Origenes Alexandria ad Cæsaream Palæstinam transit. 232.

IↃcccclxxxvi. Alexander, dum adversus Germanos bellum gerit, Mogontiaci scelere Maximini per militarem tumultum occiditur. Exercitus Imperatorem creat Maximinum. Sed Senatus ex Africa ad imperium vocat duos Gordianos. Verùm Maximinus & eos occidit. Fuerat Maximinus primùm opilio in Thracia: sed ob proceritatem corporis in militiam fuit adscitus & per varios honorum gradus evectus. Senatus, ut Gordianorum cædem cognovit, Pupienum Maximum & Balbinum contra eum Imperatores creavit. Etiam Gordianum juniorem, majoris ex filia nepotem, Cæsarem dixit. Sub Maximino hoc sexta adversus Christianos persecutio fuit. 233.

IↃcccclxxxix. Maximinus Aquilejæ occiditur à Pupieno. 236.

IↃccccxc. Pupienus & Balbinus à Prætorianis Romæ interficiuntur tempore Agonis Capitolini. Ita penes unum Gordianum imperium fuit. Hujus Gordiani ἀπόφθεγμα illud celebratur: Miserum esse Imper., apud quem vera reticentur. 237.

IↃccccxciii. Sapores, Persarum rex, fines Romanorum infestat. Gordianus Persis devictis dum Romam reverti parat, haut longè à Romano solo occiditur fraude Philippi Arabis, prætorio præfecti; qui ejus in locum electus. Hunc primum inter Imperatores Christianum fuisse volunt, nec Paschalibus feriis prius sacramentum percepisse, quàm inter alios, peccata confitentes in templo stetisset & pœnitentiæ signa edidisset. Aliis hæc fabula mera videtur. Philippus filium suum ejusdem nominis imperii consortem fecit. 240.

cIↃ. Imperantibus Philippis agon millenarius Romæ celebratus apparatu longè maximo. Innumeræ bestiæ in Circo Maximo interfectæ; inque Campo Martio ludi theatrales tribus diebus ac noctibus pervigilante populo celebrati. Tum Pompeji theatrum incensum & hecatostylon. 247.

cIↃii. Philippus pater Veronæ, filius Romæ occiditur. Iis succedit Decius, Budatiæ natus in Pannonia inferiori. Sub hoc septima cœpit adversus Christianos persecutio; in qua martyrio obiit Fabianus, Romanus Pontifex, & S. Laurentius, Diaconus Romanus, qui in craticula jacens inter medias flammas fidem est confessus. Item Apollonia virgo, quæ dentibus excussis ultro in rogum insiluit; & Babylas, Antiochenus Episcopus, atque alii multi. 249.

cIↃv. Decius à Gothis cæditur cum toto exercitu, nec corpus ejus potuit inveniri. Periit & tum filius ejus, quem imperii fecerat consortem. Eorum in locum electus Gallus cum filio suo Volusiano. 252.

cIↃvii. Æmiliano in Mœsia res novas moliente adversus eum proficiscuntur Imperatores: sed in foro Flaminii, sive, ut alii volunt, Interamnæ interficiuntur. Iis succedit Æmilianus: sed tertio invasæ tyrannidis mense & ipse occiditur. Æmiliano succedit Valerianus cum filio Gallieno. Hi primùm adversus Christianos mites ac benigni fuere. Sed postquam Valerianus, ab Ægypto quodam mago magicas artes edoctus, magicis & ipse artibus se dedere cœpit, ab eodem persuasus Christianos persequi cœpit. 254.

cIↃx. Octava ea persecutio fuit: cujus anno 257.
cIↃxiii. tertio Cyprianus, capite truncatus, martyrii coronam est consecutus. Valeria- 260.

nus eo ipso anno, qui ætatis erat LXXVII, vincitur & capitur à Sapore, Persarum rege, atque apud eum miserabili servitute consenescit. Quippe Sapor, equum conscensurus, cervice Valeriani incurvata pro scabello uti solebat. Qua patris sui calamitate territus Gallienus pacem Ecclesiis reddidit.

cIↄ XIV. Sapor, Persarum rex, Syriam, Ciliciam & Cappadociam populatur. 261.

cIↄ XV. Gallienus lasciviæ se totum dat. Germaniæ gentes Franci, Gothi, Saxones, Suevi invadunt undique provincias populi Romani, Græciam, Macedoniam, Pontum, Asiam, ipsamque in Italiam transeunt. Ea occasione XXX. tyranni diversis temporibus & locis invadunt imperium Romanum, seque Impp. appellant; de quibus vide Trebell. Pollion. 262.

cIↄ XVI. Quadi & Sarmatæ Pannonias occupant. 263.

cIↄ XVII. Germani Hispanias invadunt & Tarraconam expugnant. 264.

cIↄ XVIII. Persæ Mesopotamiam obtinent & Syriam incursant. Sed Odenatus Palmyrenus Romanorum auspiciis eos reprimit. 265.

cIↄ XIX. Odenatus ita Persas cædit, ut ad Ctesiphontem castra ponat. 266.

cIↄ XXI. Galliæ per Posthumum & Victorinum & Tetricum receptæ. Gallienus Mediolani occiditur astu Aureoli, qui legionibus per Rhætias præerat. Gallieno successit Claudius. 268.

cIↄ XXII. Claudius Gothos, qui Illyricum & Macedoniam populabantur, vincit. 269.

cIↄ XXIII. Claudius Sirmi moritur. Succedit Aurelianus, princeps severus, imò sævus. Sororis filium levi de causa occidit. Militem, qui cum uxore hospitis adulterium commiserat, inflexis duarum arborum capitibus alligavit, ut iis subitò dimissis utrinque penderet. Vicario ita scripsit: Si vis tribunus esse, imò si vis vivere, manus militum contine. Nemo aliena rapiat. Segetem nemo atterat. Annona sua miles contentus sit; non de lachrymis provincialium vivat. Stipendium in baltheo, non in popina habeat. Princeps necessarius magis, quàm bonus: quippe cui defuerit prima Imperat. virtus clementia, ut ait Vopiscus. 270.

cIↄ XXIV. Aurelianus Tetrico apud Catalaunum prodente exercitum suum Gallias recepit. Euseb. 271.

cIↄ XXV. Zenobia, Palmyrenorum regina, quæ Odenato, marito suo occiso, Orientis invaserat imperium, vincitur ab Aureliano apud Tinas haut longè ab Antiochia, captaque ducitur Romam. 272.

cIↄ XXVI. Aurelianus triumphat Romæ, quem Tetricus & Zenobia præcedunt. Tetricus postea fuit Lucaniæ corrector, Zenobia summo in honore in Urbe consenuit. 273.

cIↄ XXVII. Aurelianus persecutionem adversus Christianos movet, quæ nona numero est; sed à nonnullis non annumeratur, quia ob mortem Aureliani, mox consecutam, citò desiit. 274.

cIↄ XXVIII. Aurelianus mense Januario occiditur 275. fraude notarii sui inter Constantinopolim & Heracliam. Postea sex penè mensium interregnum fuit. Successit inde Tacitus VII kal. Octobr.: sed sex solùm mensibus imperavit.

cIↄ XXIX. Tacitus occiditur apud Pontum: post quem Florianus duobus mensibus imperium obtinet. Interfecto hoc apud Tarsum succedit Probus v. Non. Jul. 276.

cIↄ XXXI. Probus Gallias, à Germanis occupatas, recuperat occisis eorum ccIↄↄ Iↄↄ. 278.

cIↄ XXXV. Probus militari tumultu interimitur. Succedunt Carus & filii duo Carinus ac Numerianus. 282.

cIↄ XXXVI. Carus adversus Persas profectus & feliciter adversus eos re gesta in tentorio, quod juxta Tigrim posuerat, fulmine ictus perit. 283.

cIↄ XXXVII. Numerianus, quum ob dolorem oculorum lecticula veheretur, insidiis soceri sui Apri interimitur ac vix post dies aliquot fœtore cadaveris facinus deprehenditur. Euseb. 284.

cIↄ XXXVIII. Carinus multis prœliis confligit cum Diocletiano, quem exercitus Augustum salutarat. Sed postrema ad Margum pugna vincitur & à milite, cujus uxori stuprum intulerat, occiditur. Succedit Diocletianus Dalmata, Scribæ filius, qui fatalem Aprum in militum concione interemit, eo quod Numerianum sustulisset. Ab hoc æra martyrum cœpit, dicta Diocletiana, instituta ob Cyclum Paschalem. 285.

cIↄ XLI. Maximinianus Herculius, homo truculentus, à Diocletiano in regni consortium assumitur. Carausius sumpta purpura invadit Britannias. Quinquegentiani Africam infestant. Constantius Chlorus & Galerius Maximianus in regni consortium assumitur. Constantius erat Claudii Imperat. ex filia nepos. Hic uxorem repudiare compulsus duxit privignam Herculi Theodoram. Galerius itidem uxore dimissâ duxit Diocletiani filiam Valeriam. 288.

cIↄ XLV. Britannia ductu Constantii Chlori everso Carausio recuperatur. 292.

cIↄ XLVI. Carporum & Basturnarum gentes transferuntur in solium Rom. 293.

cIↄ XLVII. Alexandria, quæ cum omni Ægypto duce Achilleo defecerat, recuperatur à Diocletiano. Supplicium sumptum de defectionis auctoribus, crudeliterque sævitum in cives. Circa hæc tempora Diocletianus, dulci fortunâ ebrius, ita se extulit; ut, quum Imperatores antehac Judicum more salutarentur & purpurea chlamyde ab aliis differrent, ille Dei instar vellet adorari, gemmas vestibus & calceis insereret, pedesque salutantibus osculandos præberet. 294.

cIↄ LII. Constantius Chlorus cædit Alemanorum Iↄↄↄ ccIↄↄ. 299.

cIↄ LV. Diocletianus & Maximianus A A. triumphant Marse, Persarum rege devicto, cujus & uxor, liberi ac sorores captæ. Euseb. Sub Diocletiano & Maximiano decima est persecutio adversus Christianos, eaque omnium gravissima. Quippe unicò mense feruntur occisa ccIↄↄ Iↄↄ cIↄ cIↄ martyrum millia, ut 302.

Annus ab V. C. | An. vulg. Ær. Christ.

de exulibus interim nil dicam. Duravit verò hæc persecutio totum decennium. De ea sic Sulpic. Severus: *hac tempestate omnis fere Sacro martyrum cruore orbis infectus est. Quippe certatim gloriosa in certamina ruebatur; multoque avidius tum martyria gloriosis mortibus quærebantur, quàm nunc episcopatus pravis ambitionibus appetuntur. Nullis unquam bellis mundus magis exhaustus est, neque majore unquam triumpho vicimus, quàm quum X annorum stragibus vinci non potuimus.*

cIↃ LVII. Secundo persecutionis anno Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt & imperium committunt Constantio Chloro & Galerio Maximiano. Itaque qui antea Cæsares, nunc Augusti appellantur. Hi inter se divisere imperium Romanum. Vixere partim Diocletiani tempore, partim sequentium Impp. Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Flavius Vopiscus & Trebellius Pollio. 304.

cIↃ LVIII. Constantius Christianos, sub se viventes tutatur; sed Maximianus persecutionem crudeliter in Provinciis omnibus exercet. 305.

cIↃ LIX. Galerius Maximianus Maximium & Severum Cæsares facit; quorum ille, sororis filius, hostis Christianorum acerrimus fuit. 306.

cIↃ LX. Constantius Chlorus Eboraci in Britannia moritur: post quem Constantinus, ejus ex Helena concubina filius, Augustus salutatur. 307.

De Temporibus Romanorum ab initio Imperii Constantini M. usque ad Imperii divisionem in Orientale & Occidentale.

cIↃ LXI. MAxentius, Herculii Maximiani filius, Romæ à Prætorianis militibus Augustus nominatur. Euseb. Itaque imperium tum temporis erat penes quatuor istos, Constantinum, Galerium Maximianum, Severum Cæsarem & Maxentium. 308.

cIↃ LXII. Severus Cæsar, à Galerio Maximiano contra Maxentium missus, Ravennæ interficitur. Euseb. 309.

cIↃ LXIII. Maximianus Herculius, qui deponente imperium Diocletiano & ipse illud deposuerat, consilia agitat de eo recuperando, eoque insidias struit genero suo Constantino. Sed Fausta, Maximiani filia, Constantini conjux, rem marito detexit. Qui, quum prævertere mallet, Maximianum captum Massiliæ jussit strangulari. 310.

cIↃ LXIV. Galerius Maximianus paulo, antequam morbo pediculari obiret, Augustum dixit Licinium Darcum 11 kalend. Maj. (Sed id biennio ante factum, scribit Euseb.) qui à Galerio in Severi Cæsaris, Ravennæ interfecti, locum successit, à se non obscurè indicat: Imperium est penes quatuor hos, Constantinum, Maximinum, Maxentium & Licinium. 311.

Annus ab V. C. | An. vulg. Ær. Christ.

cIↃ LXV. Maximinus, Orientis tyrannus, hostis Christianorum infestissimus, bellum parat adversus Licinium; sed in ipso belli apparatu acerbissimus corporis cruciatibus moritur Tharsi. Eodem, vel juxta Eusebium, anno proximo, quum Maxentius tyrannidem Romæ exerceret, Constantinus de tollenda tyrannide consilia agitat. Dum in eam cogitationem est defixus, in cœlo fulgentem vidit columnam lucidam crucis specie cum hac inscriptione: IN HOC VINCE. Etiam in somnis Christus ei apparuisse dicitur, autorque fuisse, ut in vexillis crucis signo uteretur. Paruit Imperator & cum Maxentio ad Milvium pontem prœlio certans eum superavit: ubi & Maxentius ipse est submersus. Ab nobili hac victoria, qua Ecclesiis pax reddita, incipiunt Veterum Indictiones, ut ex Græcorum Fastis Onuphrius ostendit. Comprehendit verò Indictio annos XV, estque initium Indictionis cujusque à XXIV. Sept. 312.

cIↃ LXVIII. Bellum est inter affines Imperatores Constantinum & Licinium, penes quos solos Maximino & Maxentio mortuis Imperium erat. Sed bellum hoc intra annum vertentem novo fœdere inito compositum est. Eusebius superiori anno hoc bellum gestum censet. Floret his temporibus Lactantius Firmianus, Arnobii discipulus, Crispi, Constantini filius, præceptor, vir disertissimus, sed usque adeò pauper, ut plerumque etiam necessaria deessent. 315.

cIↃ LXX. Diocletianus, quum à Constantino & Licinio Juniore accepisset, quod partes fovisset Maximini & Maxentii, metuens sibi ab iis, venenum bibit, solusque omnium privatus inter Deos est relatus. 317.

cIↃ LXXI. Crispus & Constantinus, filius Constantini, & Licinius, Licinii Augusti filius, Cæsares appellantur. 318.

cIↃ LXXIV. Licinius Christianos palatio pellit & eosdem persequi incipit. 321.

cIↃ LXXVI. Initium novi belli inter Constantinum & Licinium. Constantius, Constantini filius, appellatur Cæsar. 323.

cIↃ LXXVII. Licinius, tribus à Constantino prœliis victus, imperio se abdicat & salutem à Constantino impetrat per uxorem Constantiam, Constantini sororem. 324.

cIↃ LXXVIII. Licinius anni hujus initio, quum res novas moliretur, jussu Constantini occiditur. Cœpit eo ipse anno Synodus Nicena. 325.

cIↃ LXXIX. Crispus, Constantini filius, interimitur; item Licinius junior, Licinii A. & Constantiæ, quæ Constantini soror erat, filius egregius juvenis. 326.

cIↃ LXXX. Fausta A., calumniarum rea, in balneas ardentes conjicitur à marito Constantino, quum eum Helena nimio nepotis Crispi dolore increpasset, Helena A., Constantini mater, moritur hoc vel superiori anno. Floret his temporibus Juvencus, poëta Christianus. 327.

cIↃ LXXXIII. Encænia novæ Urbis Constantinopolis V Id. Maj. celebrantur. Edicto Constantini Templa Gentilium eversa. 330.

cIↃ LXXXV. Constantinus Gothos vincit, eosque Romanæ adscribit militiæ. 332.

Con-

Annus ab V.C.		An. vulg. Ær. Christ.
cIↃLXXXVII.	Constantius, Constantini filius, provehitur ad regnum. Euseb. Tricennalibus Constantini Dalmatius, fratris ejus filius, Cæsar appellatus.	334.
cIↃXC.	Constantinus, bellum parans adversus Persas, juxta Nicomediam moritur. Post cujus obitum à militibus occisus Dalmatius. Successere Constantino tres filii, qui ita orbem Romanum inter se divisere. Constantinus junior obtinuit cuncta trans Alpes; Constantius à freto Propontidis Asiam atque Orientem; Constans Illyricum, Italiamque & Africam, Dalmatiam, Macedoniamque & Achajam. Anibaliano, Dalmatii socero, cessit Armenia cum nationibus vicinis.	337.
cIↃXCIII.	Constantinus junior bellum infert fratri Constanti; sed vincitur atque occiditur prope Aquilejam. Ita Imperium duos solùm habuit Augustos, Constantem & Constantium. Vario eventu à Constante adversus Francos pugnatur.	340.
cIↃXCIV.	Constans Francos domat, pacemque cum iis init.	341.
cIↃCIII.	Magnentius apud Augustas arripit Imperium & Constantem haut longè ab Hispania in Castro, cui Helene nomen, interficit.	350.
cIↃCIV.	Romæ populus, adversus Magnentianos rebellans, proditur ab Heraclida Senatore. Bellum geritur inter Magnentium & Constantium; qui, antequam id susciperet, Cæsarem dixit Gallum, fratrem patruelem & sororem Constantinam ei conjunxit. Magnentius quoque consanguineum suum Decentium Cæsarem creavit. Iisdem diebus Nepotianus, Eutropiæ, Constantini sororis, filius, hortatu quorundam Augusti nomen rapit. Sed eum octavo, vigesimoque die Magnentius oppressit. Caput pilo per urbem latum, multique nobilium proscripti & occisi. Hinc prope Mursam pugnatum inter Magnentium & Constantium: in quo bello Romani Imperii vires planè attritæ & prope consumptæ. Victus autem Magnentius; qui non multo post, in angustias prope Lugdunum redactus, semet interemit, mense Imperii XLII, ætatis pænè L. Decentius quoque, quem Magnentius Cæsarem fecerat, apud Sennas laqueo vitam finiit.	351.
cIↃCVII.	Gallus Cæsar, quum in suspicionem venisset affectati Imperii, occiditur Istriæ jussu Imperatoris, patruelis sui. Sylvanus, res novas in Gallia moliens, die XXVIII occiditur.	354.
cIↃCVIII.	Julianus, frater Galli, Mediolani à Constantio Cæsar appellatur VIII Idib. Decemb.	355.
cIↃCX.	Julianus urgentes Germanorum copias cædit juxta Argentoratum.	357.
cIↃCXV.	Constantius moritur Mopsocrenis inter Ciliciam & Cappadociam anno ætatis XLV. Succedit ei Julianus, cognomento Apostata. Initio enim Christianus fuit; sed ad Gentilem postea religionem est prolapsus. Christiani pro Juliano Idolianum dixere, quod Templa Idolorum, à Constantino clausa, aperuisset & restituisset Gentibus. Christianos aula sua expulit. Legem etiam tulit, ne Christiani Grammaticen, vel bonas artes docerent. Nam nostris, inquiebat, pennis sternimur; quod in proverbio est. Neminem tamen ad sacrificandum Idolis coegit, ut blanda hæc magis, quàm impellens persecutio fuerit.	362.
cIↃCXVI.	Julianus bellum gerit adversus Persas; cui expeditioni interfuisse se scribunt duo Historici Eutropius & Ammianus Marcellinus. Dum verò incautius se prœlio miscet, vulneratur, eoque ex vulnere in castra delatus moritur. Successit ei Jovianus V kal. Jun. Fuerat Domesticorum primicerius. Imperavit menses VIII Jovianus, quum in cubiculo, recenti calce illito, prunas nimium multas adoleri jussisset, gravi eo odore exanimatus moritur VI kalend. Mart. ætatis XXXIII. Succedit Valentinianus, qui & Valentem fratrem in imperii consortium assumpsit. At Valentinianus quidem Occidenti præfuit, Valens Orienti. Ille Catholicis, hic Arrianis favit. Floruere his temporibus præter Athanasium & Hilarium Basilius Magnus Cæsariensis, Georgius Nyssenus, Basilii frater, Georgius Nazianzenus, B. Hieronymi in S. litteris præceptor, Epiphanius, Cypri episcopus, Didymus Alexandrinus, Apollinaris Syrus; cujus Psalmos habemus carmine Græco scriptos.	363.
cIↃCXVIII.	Procopius apud Constantinopolim tyrannidem invadit.	365.
cIↃCXIX.	Procopius apud Phrygiam Salutarem imperio exuitur. Multi Procopianæ factionis occisi ac proscripti.	366.
cIↃCXX.	Valentinianus filium suum Gratianum Augustum creat.	367.
cIↃCXXII.	Valens Gothis bellum infert.	369.
cIↃCXXIII.	Valentinianus Saxones ejicit Galliis.	370.
cIↃCXXV.	Valentinianus iterum cædit Germanos.	372.
cIↃCXXVIII.	Valentinianus moritur apoplexia XV kalend. Decemb. Gratianus in imperium assumit Valentinianum, fratrem adolescentulum.	375.
cIↃCXXIX.	Gothi in Thracia sedem figunt permissu Valentis, nec arma deponere jubentur.	376.
cIↃCXXXI.	Hunnorum gens Gothos vastat. Gothi per avaritiam Maximi ducis fame compulsi rebellant adversus Romanos. Romanorum legiones à Gothis in Thracia penè internecione delentur. Ipse Valens saucius fugiens, in casam quandam deportatus est; quam barbari cum Imperatore incenderunt, ita ut sepultura quoque caruerit. Accidit hoc IV Eid. Augusti.	378.
cIↃCXXXII.	Gratianus ejus loco collegam adoptavit Theodosium XVIII kalend. Febr. eique imperium tradidit Orientis.	379.
cIↃCXXXIII.	Theodosius multis prœliis Gothos superat, eosque è Thracia pellit.	380.
cIↃCXXXIV.	Gratianus Theodosio graviter ægrotante pacem init cum Gothis. Secunda Oecumenica Synodus celebratur Constantinopoli adversus Macedonianum.	381.
cIↃCXXXV.	Romæ contentio orta de ara Victoriæ in curia restituenda: quam imprimis urgit Symmachus, Urbis Præfectus.	382.

Annus ab V.C. — *An. vulg. Ær. Christ.*

cIↄcxxxvii. Arcadius Theodosii Imperatoris filius appellatur Augustus. 384.

cIↄcxxxviii. Clemens Maximus in Brittannia per seditionem creatur Augustus. Unde in Gallias trajecit: ubi occurrere ei dum vult Gratianus, proditione Merobandis, magistri militum, superatur & Lugdunum fugiens capitur & occiditur. Maximus hunc filium suum Victorem Imperii consortem facit. 385.

cIↄcxxxix. Theodosius Imperator delet Gurtungos, Istrum transeuntes. 386.

cIↄcxl. Clemens Maximus Italiam invadit. Valentinianus fuga sibi prospicit. 387.

cIↄcxli. Clemens Maximus a Valentiniano & Theodosio ad tertium ab Aquileja lapidem vincitur & interficitur. Filius ejus Victor eodem anno ab Arbogaste occiditur in Gallia. 388.

cIↄcxlv. Valentinianus occiditur ab Arbogaste, magistro equitum: cujus viribus confisus Eugenius Imperium sibi rapuit. 392.

cIↄcxlvi. Eugenius occupat Mediolanum. 393.

cIↄcxlvii. Eugenius & Arbogastes ingentem colligunt Gallorum & Francorum exercitum. Adversus eos pugnat Theodosius flante vehementer vento, sed ita secundo, ut cuncta tela sponte prope in hostes ferrentur; hostium tela in ipsos retorquerentur. Unde Theodosium ita compellat Claudianus, licet gentilis: 394.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther

Et conjurati veniunt ad classica venti.

Prœlio hoc Eugenius captus & occisus est: Arbogastes post cladem manus sibi attulit.

cIↄcxlviii. * Theodosius Magnus moritur Mediolani xvi kalend. Febr. Consules ejus anni fuere Olybrius & Probinus fratres, in quos panegyricus Claudiani exstat. Theodosio successere filii, à quibus divisum est Imperium Romanum. Ac in Oriente quidem Arcadius imperavit, in Occidente verò Honorius. Gildo Africam spoliat. Rufinus, Arcadii tutor, à militibus occiditur. Alarichus, Gothorum rex, pervadit Græciam. 395.

*Series Imperatorum à divisione Imperii Romani in Orientale & Occidentale usque ad Occidentalis Imperii finem. Orientis Imperator. hanc * adscribi notam volumus, ut eorum series etiam seorsim posset percurri.*

cIↄcxlix. Tertius Honorii Consulatus, quem Claudianus celebrat. 396.

cIↄcli. Quartus Honorii Conf. Gildo prœlio victus occumbit. Et quartum hunc Honorii consulatum & Gildonicum bellum describit idem Claudianus. Eodem anno Honorius cum Maria, Stiliconis filius, celebrat nuptias: de quibus idem poeta. 398.

cIↄclii. Consules sunt Manlius Theodorus & Eutropius Eunuchus; in quem duos libros scripsit Claudianus. Sed & panegyris ejusdem exstat in consulatum Manlii Theodori. 399.

Annus ab V.C. — *An. vulg. Ær. Christ.*

cIↄcliii. Consules sunt Fl. Stilico & Aurelianus. In Stiliconis hujus laudem tres panegyres scripsit Claudianus. Ad hæc usque tempora perduxit historiam Sulpicius Severus, elegantissimus Scriptor. Ab hoc tempore incipiunt barbarorum irruptiones in Italiam. Primus Alarichus Gothus ex Pannonia in Noricum, ex Norico in Italiam irrumpit per saltus Tridentinos mense Augusto. 400.

cIↄclv. Prœlium ad Pollentiam committitur inter Stiliconem & Alarichum Gothum ipso die Paschatis. Quo pertinet liber Claudiani de bello Getico. Theodosius junior, qui superiori anno natus fuit, in cunis vagiens Augustus appellatur. 402.

cIↄclvi. Honorius triumphat de Gothis. Stilico pacem facit cum Alaricho. 403.

cIↄclvii. Honorii consulatus sextus, in quem Claudiani panegyres exstant. Prudentius hoc anno edit Cathemerianos libros. 404.

cIↄclviii. Radagaisus Scyta repentino impetu in Italiam inundat; in cujus exercitu, ut Orosius scribit, fuisse creduntur plusquam CCCIↄↄↄ CCCIↄↄↄ Gothorum. Sed à Stilicone cæsus est ad Fæsulas. 405.

cIↄclix. Vandali & Alani per Germaniam trajecto Rheno in Gallias transeunt prid. kal. Januar. 406.

cIↄclx. B. Chrysostomus moritur. Moritur & Arcadius Imperator. Cui in Oriente succedit filius Theodosius junior. Sed quia puer erat octennis, ejus loco imperium aliquandiu administravit soror Pulcheria. 407.

cIↄclxi. Stilico, Honorii socer, imperium affectat; sed jussu Honorii occiditur, uti & filius ejus Eucherius, cui Stilico imperium parabat. 408.

cIↄclxii. Honorius pacem negat Alaricho; qui iccirco Romam tendit, eamque obsidet. Alarichus Imperator creat Attalum contra Honorium. Sed Honorius dimidium imperii Attalo offert. Vandali Hispanias occupant. 409.

cIↄclxiii. Alarichus Gothus dolo Romam capit annis Iↄccxcvi, ex quo capta fuerat à Senonibus Gallis. Ex hac clade Romani Imperii B. Augustinus occasionem sumpsit scribendi libros de Civitate Dei. 410.

cIↄclxiv. Alarichus moritur. Ei succedit uxoris frater Attulfus, qui Placidam, Honorii sororem, uxorem ducit. Ea hoc conjugio suo multum profuit Imperio Romano. 411.

cIↄclxv. Barbaræ gentes ulteriorem Hispaniam inter se partiuntur. 412.

cIↄclxvi. Pulcheria, soror Theodosii junioris, Constantinopoli Augusta *nominatur. Burgundionibus in Gallia sedes datur. 413.

cIↄclxvii. Vandalis ab Honorio sedes in Hispania datur. Attalus Gothico consilio & auxilio fretus resumit tyrannidem in Gallis. 414.

cIↄclxviii. Attalus à Gothis, in Hispanias migrantibus negligitur ac præsidio carens capitur & Constantino Patricio vivus traditur. Attulfus, à quibusdam suorum vulneratus perit. Regnum hinc invadit Vallia occisis illis, qui idem illud affectabant. 415.

cIↄclxix. Vallia, qui pacem cum Honorio expetebat, reddit ei sororem Placidam, quæ capta 416.

Annus ab V. C. — *An. vulg. Ær. Christ.*

capta Romæ à Gothis & Alarico nupta fuerat. Nubit verò ea Constantino, qui superiori anno Cos. fuerat.

cIↄ c lxx. Honorius Romæ triumphat de Gothis præeunte Attalo currum; quem Liparæ vivere jussit. 417.

cIↄ c lxxi. Valentinianus, Constantini & Placidæ filius, nascitur. 418.

cIↄ c lxxii. Constantinus pacem firmat cum Vallia atque ad inhabitandum ei dat secundam Aquitanicam & quasdam vicinarum Provinciarum civitates. 419.

cIↄ c lxxiii. Constantinus ab Honorio in consortium regni assumitur. Pharamundus primus Francorum rex cœpit. 420.

cIↄ c lxxiv. Constantinus Imp. moritur. 421.

cIↄ c lxxv. Castinus dux mittitur adversus Vandalos in Hispanias. Sed Bonifacius, vir, bellica laude clarus, societatem ejus refugit, inque Africam se contulit: quæ res multum mali deinceps dedit. 422.

cIↄ c lxxvi. Placida Augusta, ab Honorio pulsa, in Orientem cum Honorio & Valentiniano filiis proficiscitur. Honorius Imp. moritur. Ejus imperium invadit Joannes consentiente, ut creditur, Castino, magistro militum. 423.

cIↄ c lxxvii. Theodosius Valentinianum, amitæ suæ filium, Cæsarem facit, eumque cum matre Placida Augusta ad recuperandum Occidentale Imperium remittit. Id eò facilius tum poterant, quia Joannes tyrannus bellum gerebat adversus Bonifacium, qui Africam obtinebat. 424.

cIↄ c lxxviii. Placida A. & Valentinianus Cæsar mira felicitate opprimunt Joannem tyrannum, regnumque recuperant. Aetio venia datur, quia Hunni, quos per eum Joannes exciverat, ejusdem studio ad propria essent reversi. Castinus in exilium actus est, eò quod videretur Joannes non potuisse tyrannidem occupare nisi illo connivente. Gothi Archilam, nobile Galliarum oppidum, oppugnant: sed Aetius eos fortiter repulit. 425.

cIↄ c lxxx. Bonifacio, Africæ comiti, suasu Felicis bellum infertur. Ille auxilio ex Hispanis vocat Gensericum, qui in Africam venit cum Vandalorum cIↄↄ cIↄↄ cccIↄↄ. 426.

cIↄ c lxxxi. Pars Galliarum, Rheno propinqua, quam Franci obtinebant, ab Aetio recipitur. 427.

cIↄ c lxxxii. Felix ad patriciam dignitatem evehitur. 428.

cIↄ c lxxxiii. Aetius quum Felicem sibi insidias struere cognovisset, interemit eum cum uxore Padusia. Hippo in Africa obsidetur à Vandalis. Tempore obsidionis Augustinus, Urbis episcopus, adversus Julianum scribebat. 429.

cIↄ c lxxxiv. Augustinus in urbe obsessa moritur v kalend. Septemb. Capta urbs à Vandalis mense Octobri. Pharamondo successit Clodoæus Comatus, secundus Francorum rex. 430.

cIↄ c lxxxv. Synodus Ephesina contra Nestorium celebratur; quæ est Oecumenica tertia. 431.

cIↄ c lxxxvi. Bonifacius ex Africa in Italiam venit, Aetium prœlio superat ac paulo post moritur. Aetius deposita potestate in agro degit. Sed quum inimicorum quidam eum derepente ibi opprimere studuisset, in urbem profugit; inde in Dalmatiam pervenit, hinc in Pannonias fugit ad Hunnos; quorum amicitia & auxilio usus pacem principum obtinuit. 433.

cIↄ c lxxxviii. Pax cum Vandalis facta concessa iis Numidia Hipponensi III. Id. Febr. Pax item data Burgondionibus, in Gallia habitantibus. Sed ea diuturna non fuit, quia paulo post ab Hunnis sunt deleti. 435.

cIↄ c lxxxix. Gothi pacem turbant & Narbonem maximè infestant. Sed Litorius Comes eam periculo liberavit. 436.

cIↄ c xc. Bellum geritur adversus Gothos auxiliantibus Francis. Valentinianus Augustus Constantinopolim proficiscitur ad Theodosium, filiamque ejus accipit uxorem. 437.

cIↄ c xci. Adversus Gothos in Galliis pugnatur. Qui secunda ab Aetio patricio potestate auxiliaribus Hunnis præerat, dum Aetii gloriam superare nititur, imprudenter adversus Gothos pugnans capitur. Victoria cæteroquin anceps fuit. 438.

cIↄ c xcii. Pax cum Gothis poscentibus facta. Gensericus, Vandalorum rex, Carthaginem dolo pacis capit. 439.

cIↄ c xciii. Gensericus Siciliam populatur. Sed quum nuncium accepisset, Sebastianum, clarum virtute, ex Hispaniis in Africam trajecisse, confestim Carthaginem rediit. Mox fœdus inter eos initum est. 440.

cIↄ c xciv. Theodosius Imp. bellum magna classe adversus Vandalos molitur. Sed nihil efficit ob diutinam moram. Qua factum, ut Siciliæ magis oneri, quàm præsidio fuerit. Hunni vastant Thraciam & Illyricum: iccirco pax fit cum Genserico. Africa inter Vandalos & Romanos divisa. Exercitus verò, qui adversus Gensericum meruerat, mittitur adversus Hunnos. 441.

cIↄ c xcv. Attila, Hunnorum rex, interemit Blebam, fratrem suum, qui Imperii consors fuerat; atque ita solus imperio potitur. Alii proximo hoc anno contigisse putant. 442.

cIↄ cc. Hoc anno juxta Bedam Angli, Saxoniæ gens, à Britanniæ rege auxilio vocata, strenuam quidem bello operam navarunt: sed quum stipendia non solverentur, ipsi Brittanniæ partem invasere. Unde insula hæc in Angliæ & Scotlæ regnum dividi cœpit. Alii biennio post hæc contigisse arbitrantur. 447.

cIↄ cc ii. Franci auspiciis Merovæi, tertii regis sui, in Gallia stabilem sedem figunt ad flumen Axonam. 449.

cIↄ cc iii. Theodosius junior, Orientis Imper. equo collapsus atque inde graviter affectus moritur. Succedit ei Marcianus. * 450.

cIↄ cc iv. Chalcedonensis Synodus celebratur adversus Eutychem. Est ea Oecumenica iv. Eodem anno incidit memorabile illud prœlium. Attilæ & Aetii in campis Catalaunicis. Attila præter Hunnos suos ducebat secum Ostrogothos, Gepidas & varios Germaniæ populos, uti Quados, Marcomannos, Herulos, Turcilingos, Thuringos, Saxones: fuisseque exercitus creditur cccIↄↄ cccIↄↄ cccIↄↄ cccIↄↄ cccIↄↄ. Aetium, Ro- 151.

Annus ab V. C. *An. vulg. Ær. Christ.*

manorum ducem, juvabant Franci duce Merovæ; item Gothi, Alani & Burgundiones. Pridie prœlii Francorum & Gepidarum ccIↃↃ cccIↃↃↃ mutuo concursu ceciderant noctu. Ipso verò in prœlio Catalaunico cæsa utrinque existimantur cccIↃↃↃ IↃↃↃ ccIↃↃ cIↃ cIↃ. Aetius prœlio superior fuit: non tamen Attilam ita frangere potuit, ut non instauraret exercitum, deque Italia invadenda cogitaret.

cIↃ cc v. Attila reparato exercitu in Italiam venit; Aquilejam, Ticinum, Mediolanum, aliasque urbes exscindit. Veneti quum bellicæ huic tempestati se impares esse viderent, ex oræ maritimæ sedibus, quas ante incolebant, profugere in proximas Adrianorum stagnorum insulas. Hæc Venetiarum incunabula sunt. Attila Romam tendit, ut eam oppugnet & diripiat. Sed Leo Papa, à Valentiniano missus legatus, ita eum exorat, ut non modò urbe abstineat; sed etiam Italia excedat. Quum Valentinianus Imper. perditè amaret uxorem Maximi Senatoris, cumque ea stupri consuetudinem haberet; Maximus ad ulciscendum Valentinianum animum adjecit. Id quum vivo Aetio facere non posset, calumniatus est eum apud Imper., quasi rebus novis studeret; omnemque belli gloriam sibi vindicaret. Propterea ex Galliis Romam vocatus & ab Imper. est interfectus. Priusquam tolli juberet, quæsivit ex familiarium uno, num Aetii mors Imperio videretur expedire? Respondit verò ille: utrum expediat, nec ne, tutè videris: unum hoc scio, illum si occidas, fore, ut alteram tibi manum præcidas. In quo ut ratio illum minime fugerit, eventus abundè comprobavit. 452.

cIↃ cc viii. Valentinianus A. instigante Maximo in campo Martio occiditur ab Aetii amicis aut satellitibus. Hinc Maximus, cujus ille uxorem stupro cognoverat, Imperium arripit & Eudoxiæ, Valentiniani uxori, vim infert, eamque sibi turpibus nuptiis copulat. Illa impatiens injuriæ istius, multis donis ac promissis allicit Gensericum, Vandalorum regem, ut se & urbem tyrannide Maximi liberare velit. Gensericus classem armari jussit, cumque ea de improviso Romam tendit. Maximus adventum ejus cognito fugere conatus: sed à Populo Romano primùm lapidibus petitus, hinc membratim dissectus & in Tiberim est conjectus die xxvii, ex quo Imperium invaserat. Ita Gensericus Romam, præsidio destitutam, invadit, privatas, publicasque ædes diripuit ac xiv die, ex quo venerat, præda onustus cum Imperialibus ornamentis, Eudoxia etiam cum filiabus abducta, Urbe excessit, inque Africam profectus est. Ab hoc tempore exigua admodum Imperii Romani vis aut majestas fuit. Eruditum verò Chronologum planè ratio fugit, quum scribit, Romam captam imperante Valentiniano. Nam id occiso Valentiniano ac Maximo imperante contigisse, satis ex iis liquet, quæ jam diximus. 455.

Annus ab V. C. *An. vulg. Ær. Christ.*

cIↃ cc ix. Maximo interempto Avitus in Galliis Imperium sumpserat. Sed Romam ut venit, invidia se premi vidit, eoque imperium deposuit ac factus Episcopus Placentinus. Nec multo post moritur. Eodem anno moritur in Oriente Marcianus Imper., eique succedit Leo *. 456.

cIↃ cc x. Post Avitum Imperium Occidentis sumpsit Majoranus; qui in Africam trajiciens bellum Genserico intulit; sed frustra. 457.

cIↃ cc xii. Merovæo succedit Childericus, quartus Francorum rex. 459.

cIↃ cc xiii. Majoranus, nihil suspicans mali, ab Ricunere occiditur: atque ab eodem Augustus creatur Severus xiii kalend. Decemb. 460.

cIↃ cc xvii. Ricuner cædit Beorgor, Alanorum regem. 464.

cIↃ cc xviii. Severus Imperator moritur, veneno, ut creditur, à Ricunere necatus: post quem omnia potest Ricuner. 465.

cIↃ cc xix. Anthemius, Marciani Imper. gener, in Severi locum creatur August. Ut verò Ricuneris gratiam sibi conciliaret & Imperium stabiliret, filiam suam uxorem ei dedit. 466.

cIↃ cc xxiv. * Leo, Orientis Imp., occidit Asparem, regnum affectantem, cum duobus filiis, quorum minorem Cæsarem appellarat. 471.

cIↃ cc xxv. Anthemius occiditur sceleste à Ricumere, genero suo; qui & ipse post dies xxxix sævis corporis cruciatibus moritur. Anthemio succedit Olybrius: sed secundo Imperii mense moritur. Succedit ei Glycerius. 472.

cIↃ cc xxvi. * In Oriente Leo Imp. in consortium regni assumit nepotem suum Leonem juniorem, Zenonis filium. 473.

cIↃ cc xxvii. * Leo senior moritur. Leo jun. consortem Imperii facit patrem suum Zenonem & paulo post moritur. Glycerius à Julio Nep. cogitur Occidentis Imperium deponere & factus Episcopus Saloniæ in Dalmatia. Succedit Glycerio Julius Nepos viii. kalend. Jul. 474.

cIↃ cc xxviii. * In Oriente dum Zeno in Syria est, Basiliscus invadit Imperium contra Zenonem. In Occidente Orestes, genere Gothus, magister militum, dominum suum Julium Nepotem, à quo honoribus variis auctus erat, Imperio privat, inque Dalmatiam fugat; atque ejus loco Imp. creat filium suum, adhuc puerum, nomine Menixillum, qui per contemptum dictus Augustulus. 475.

cIↃ cc xxix. * Basiliscus in Oriente perit cum uxore & liberis. In Occidente Odacer, qui Orestis armiger fuerat, Italiamque probè norat, excitus Herulis, Turcilingis, Rugiis atque aliis gentibus Danubium trajicit, Italiam invadit, rex ejus salutatur ab exercitu suo, Orestem Placentiæ occidit, Romam capit, Augustulum purpura privat & privatum in Campaniæ castello vivere cogit. Ita Imperium Roman. in Occidente desiit ac mansit Imperium Occidentis sine Imper. usque ad Carolum M., nempe per annos ccc xc. 746.

De

De temporibus Imperii Romani tam in Oriente, quàm in Occidente ab anno 476, quo capta ab Odacre Roma Occidentale Imperium desiit, usque ad Imperium Occidentis, instauratum à Carolo Magno.

Orientis.	Italia.		Francorum.	Vandalorum.
		476.	. . .	Gensericus, Vandalorum rex, moritur. Succedit ei filius Hunnericus, qui gravissimè Catholicos in Africa est persecutus. Videatur Victorius Uticensis.
	ODacer, Italiæ rex, quod Romam quidem magnificam, sed parum tutam sedem putaret, Ravennam, velut in specula Italiæ mavult considere.	477.		
Zeno Imperator Theodoricum Amatum, qui multum apud eum gratia poterat, Cos. hujus anni facit cum Venantio. Eodem anno adversus Zenonem rebellant Illus Isaurus & Leontius.		484.	. . .	Hunnerico succedit Gundamundus, qui ab Eugenio, Carthaginis Episcopo, persuasus templa in Africa Catholicis restituit.
Oostgothi in Pannonia sedem habent rege interim suo Constantinopoli degente apud Zenonem Imperatorem.		485.	Childerico succedit Clodouæus, quintus Francorum rex, qui xv primis Imperii annis in gentili religione perseveravit, xv alteris fuit Christianus. Primus verò è Franciæ regibus Christianam religionem est amplexus; quod imprimis factum studio Clotidis reginæ. Hic Syagrio victo successionem & alias Galliæ civitates Romanis eripuit. ac sub eo Romanorum in Galliis imperium desiit.	
Theodoricus Ostrogothus bellum movet contra Zenonem.	Odacer Febano, vel Feletæo, Rugiorum rege, victo, captoque Rugios in Italiam transfert. Cassiodorus.	487.		
Illus & Leontius capti capitis supplicio afficiuntur in Isauria. Zeno potestatem dat Theodorico Amato, ut cum exercitu in Italiam proficiscatur adversus Odacrum.		488.		
	Ingens prœlium commissum inter Odacrum & Theodoricum Amatum [illegible] amnem Sontium non longè ab Aquileja. Victus autem Odacer. Eodem anno pugnatum ad Veronam, quo iterum victor Theodoricus Veronam mox invasit.	489.		
	Tertio prœlio ab Theodorico Odacer vincitur. Hinc Ravennæ mœnibus inclusus ab Theodorico obsidetur.	490.		
Zeno Imperator moritur morbo comitiali. Succedit ei Anastasius.		491.		
	Odacer, rerum penuria coactus, dedit se ea conditione Theodorico, ut pari potestate imperaret Ravennæ. Sed Theodoricus, Odacrum convivio ad se vocatum, unà cum filiis per sicarios interficit. Atque ita solus in Italia imperat.	493.		
		496.	. . .	Gundamundo succedit Thrasymundus; ad quem B. Fulgentii libri de Christo Mediatore.
Bulgari, hactenus ignoti, vastant Thraciam.		499.	Clodouæus post devictum Alemannorum regem Christianus fit ac à B. Remigio baptisatur.	
	Theodoricus rex Romam ingreditur, summoque Populi favore excipitur, oratione Boethii laudatur; Senatui se comem & affabilem præbet, plebi annonam donat. Vixere hoc tempore Gennadius Massiliensis & Vigilius, Tridentinus Episcopus.	500.		
Cabades rex contra Anastasium bellum movet in Armenia.		502.		
Bellum hoc Persicum finitur induciis in septennium factis.	Theodoricus rex Pannonias sibi adjungit ejectis Bulgaris.	504.		
Anastasius Mesopotamiam contra Persas munit.		507.	Bellum in Galliis oritur Clodouæum, Francorum & Alaricum, Westgothorum reges; in quo Alaricus occubuit.	
Anastasius classe invadit & populatur Italiam.	Theodoricus exercitum in Galliam mittit, eoque Francos compescit.	508.		
		510.	Clodouæus ob superiorem victoriam regni insignia, auream coronam, item patriciatus & consulatus titulos accipit ab Anastasio, Orientis Imperatore.	

Theo-

Orientis. *Italiæ.* *Francorum.* *Vandalorum.*

511. Theodoricus rex mittit Alarico, Westgothorum regi, maxima adversus Clodouuæum auxilia.

514. Clodouuæus moritur. Ei succedunt quatuor filii, Childebertus Parisiensis, Clotarius Suessionensis, Clodamirus Aurelianensis, Theodoricus Mediomatricus, reges.

515. Anastasius Vitaliano, Aquilonis præfecto, ıↄ cccc auri pondo pendere cogitur, ut a Constantinopoli discedat.

516. Anastasius adoptat Euthraicum Gothum, generum Theodosii regis. Nam superiori anno Amœlasuntam, Theodorici regis, filiam uxorem duxerat.

518. Anastasius, fulmine ictus, perit. Ei succedit Justinus Thrax.

519. Eutharicus gener, Theodorici regis, quem Anastasius Imperator adoptarat, hoc anno Romæ Cos. fit cum Justino Augustino.

521. Theodoricus, rex Mediomatriæ, devicto Kermin, fido rege Thuringiam sibi subjicit.

522. ... ! Coss. sunt Symmachus & Boethius.

523. . . . A Mauris victo & mortuo Thrasymundo, quum imperasset annos XXVII, succedit Hildericus, qui non Arrianus, sed planè Catholicus fuit.

524. Symmachus & Boethius ab improbis hominibus accusantur apud Theodoricum regem, quasi novis rebus studerent. Propterea à rege, causam præter morem non examinante, capite truncantur; bona eorum publicantur. Sed paucis diebus post caput piscis appositum visum est caput esse Symmachi, horribiliter minantis. Unde tremebundus in cubiculum se recepit; stragulorum copiam ob frigus sibi imponi jussit. Quumque medico Elpidio rem exposuisset, scelus suum in Boethium & Symmachum deploràvit & paucis diebus post mœrore obiit. Ei successit Athalaricus (aliis Aderbricus) Theodorici ex filia nepos, puer octennis. Sed Amalassunta mater Imperium procuravit mira æquitate & prudentia, virilis planè animi fœmina. Hæc Symmachi & Boethii liberis paterna bona restituit.

527. Justinus Justinianum, ex sorore nepotem, Imperatorem creat ac quarto post mense moritur. Post quem solus Justinianus imperat. Bellisarius in Oriente res gerit feliciter adversus Persas.

529. Codex Justiniani publicatur. Priscianus Grammaticus floret.

530. Franci à rege puero Athalarico auferunt dominium universæ Galliæ, quod avus ejus Theodoricus habuerat.

. . . Gilimer, Genserici, Vandalorum quondam regis, nepos, accusat Hildericum . . .. quod Vandalos cum omni ditione Justiniano vellet prodere. Iis fidem habentes Vandali Hildericum cum fratre custodiæ tradunt ac necant ejusque loco regem constituunt Gilmerem. Hic in Catholicos valde sævìit.

531. Cabades, Persarum rex, moritur. Succedit ei . . . . . Magnus, qui ad pacem cum Romanis inclinat.

532. Dionysius, Abbas Romanus, cognomento Exiguus, primus inducit rationem numerandi ab Nativitate Christi; quam tamen biennio debuit anticipare.

533. Bellum Persicum finitum. Justinianus publicat Institutiones Juris, eodemque anno edit Pandectas, sive Digestorum libros.

. . . Carthago Vandalis à Bellisario erepta & Romanis restituta annis XCVII, ex quo eam ceperat Gensericus, Vandalorum rex.

534. Athàlaricus moritur, quum imperasset annis octo. Amalassunta, regis defuncti mater, Theodohatum regem facit. Sed ille beneficii accepti immemor, contra fidem Amalassuntam carceri includit & obtruncat.

Gilimerus se tradit Bellisario; qui eum Constantinopolim duxit ad Justinianum Imperatorem. Qui ei prædia quædam luculenta cum propinquis incolenda dedit in Galliis. Atque ita Vandalorum regnum in Africa desiit.

535. Novellæ Constitutiones ab eodem eduntur. Idem ob cædem Amalassuntæ bellum infert Theodohato, Italiæ regi. Præfuit ei bello Bellisarius; in quo Bellisarii comes fuit Procopius, qui id bellum describit. Duravit annos XVIII. Ac hoc quidem anno Athalarico eripuit per Mundum ducem Dalmatiam; per Bellisarium verò Siciliam.

Orientis. *Italia.* *Francorum.* *Vandalorum.*

Theodohatus infeliciter rem gerit adversus Justinianum.

536. Bellisarius Romam capit LX anno, postquam eam Gothi tenuerant. — Stoza Carthaginem obsidet. Sed Bellisarius, in Africam profectus, obsidione eam liberat.

Gothi Theodohatum, partim ob necem Amalasuntæ, partim ob ignaviam invisum, occidunt & regem ejus loco creant Vitigem. Sed nihilo ille bello felicior.

537. Vitiges Romam, superiori anno à Bellisario captam, obsidione iterum premit: sed frustra.

539. Vitiges & Gothorum exercitus cæditur à Bellisario; qui & Vitigem captum Constantinopolim perduxit ad Justinianum: qui eum inter Patricios retulit & præfecit finibus Romani Imperii adversus Persas; ubi vitam finiit. Gothi in Vitigis locum crearunt Idobaldum. — Germanus in Africa Stozam vincit & fugat. Procop. l. 4. de bello Vandal.

Bellisarius iterum mittitur a Justiniano contra Cosroem, regem Persarum.

540. Idobaldus, seu Theudibaldus, interficitur ab Ararico, qui ei in Imperio successit.

541. Araricus occiditur à Totila, qui post eum imperat. Hic Romanos ad Placentiam prœlio vicit, Brutios & Lucanos in potestatem redegit; item Calabriam & Apuliam cepit. Placentiam tanta fames pressit, ut humanas ederent carnes. Quæ res cives ad deditionem coëgit:

543. Bellisarius ex Oriente iterum revocatur, ut adflictis Italiæ rebus contra Totilam succurrat.

544. Artabanes liberat Africam à Gonthoridis tyrannide.

546. Bellisarius Romam, quam Totilas hoc anno ceperat, cives revocat, mœniaque incipit instaurare. Gepidæ Sirmiam ac majorem Pannoniæ partem occupant.

Totilas Romam capit, Capitolium incendit, præcipua diruit ædificia & potissimam ædificiorum partem. In hac direptione Rusticiana, Boëthii conjux, Symmachi filia, quæ erogare sua pauperibus solebat, panem cogitur mendicare. Nulli tamen fœminæ illata vis per ullum Barbarorum, sedulò hoc navente Totila. Quo nomine magnum continentiæ nomen reportavit. Distat hoc tempus ab illo, quo Romam ceperat Odacer, annis LXX; ab eo, quo Gensericus, annis XCI; quo Alaricus, CXXXVI, quo Galli Senones IↃ CCCC XXXII.

548. Bellisarius iterum ex Italia revocatur ac mittitur contra Cosroem. Justinianus Longobardos Norico civitate, quampluribus Pannoniæ præsidiis & pecunia multa donat.

549. Totilas iterum Romam capit. Sed cunctis, qui ad Sacras Ædes recurrissent, parci jubet. Ac quantum antea in ea vastanda studii posuerat; tantum nunc operæ in ea instauranda collocat. — Franci Gothis cedentibus potiuntur iis, quæ Gothi in Gallia obtinuerant.

551. Narses Italiæ præficitur. Fuerat is cubicularius Justiniani. Hunni Macedoniam & Thraciam populantur.

Albonius, Longobardorum rex, Justinia ni auxilio pugnat cum Gepidis & regem eorum Chunimundum occidit ac prope omne Gepidarum nomen delet.

552. Totilas prœlium committit cum Narsete; in quo ipse cum IↃↃ CIↃ Gothorum occumbit. Succedit ei Tejas; qui eopse anno cum Narsete fortiter pugnans occubuit. Atque in hoc Gothorum Imperium in Italia desiit, annos ab Odacri principio LXXVII, à Thodorici Gothi initio LX. Debellatis Gothis Justinianus Narseti ordinandam commisit Italiam tanquam provinciam Imperii Occidentalis.

Orientalis.	Italia.		Francorum.
	Narses reparat Mediolanum.	559.	
		560.	Clotharius post fratrum & nepotum mortem solus Francis imperat; estque ordine septimus.
Hoc, vel superiori anno Bellisarius, jam præ senio incurvus cædit Hunnos, qui Thraciam, omnemque Græciam Zaberga duce populabantur. Germanus quoque Hunnos juxta Chersonesum navali vincit prœlio, posteaque terrestri prœlio reliquias delet. Denique Imper. Justiniani astu gentis duces Zaberga & Sandichlus mutuis cædibus gentem suam conficiunt. Agathias lib. v.		562.	
Ablavius & Marcellus insidias struunt Imper.: quibus detectis etiam Bellisarius conjurationis adversus Imper. fit suspectus & propterea carceri includitur. Sed innocens repertus quarto post mense è carcere dimittitur.		563.	Clotharius filium rebellantem vivum comburit cum uxore & liberis.
		564.	Clotharius moritur, quum imperasset annis LI. succedunt ei quatuor filii, Cherebertus, Chilpericus Guntranus & Sigebertus. Cheriberto, seu Heriberto, Parisiorum regnum cessit, qui, quum annis XX libidinosè imperasset, in meretricum amplexibus mortuus est. Chilpericus Suessiorum rex fuit annis XXXIII. Sigebertus Metensium, sive Mediomatrium regnum annis XIV. tenuit.
Justinianus moritur; item juxta Cedrenum Bellisarius. Succedit Justiniano Justinus minor, Justiniani nepos. Hujus uxor Sophia autor fuit, ut Narses revocaretur ex Italia: & quia eunuchus esset, contumeliosè addiderat, redire debere ad gynæceum, ut cum puellis pensum trahat. Hoc ita indignè cepit Narses, ut diceret, se telam exorsurum, quam Imperatrix non posset retexere. Ac paulo post Longobardos in Italiam attraxit.		565.	Clothario succedit Cherebertus, octavus rex Francorum.
Justinus Imper. in Italiam mittit Longinum, ut sub Exarchi nomine regeret, quod Longobardi occupare non poterant. Sedes verò Exarchatus fuit Ravennæ.		566.	
	Sexdecim annis post deletum Gothorum in Italia Imperium Longobardi, Pannonias egressi, Alborino duce in Italiam veniunt, Justini Imper. præsidia pellunt & Longobardicum Imperium instituunt, quod sub XXIV regibus annos duravit CCVI, nempe usque ad annum Christi IↃ CC LXXIV, ab anno hoc IↃ LXVIII.		
		571.	Hunni, Thuringiam invadentes, repelluntur à Francis.
Armenii à Parthis deficiunt, seque sociant Romanis. Persæ invadunt Syriam.		573.	
	Alborino, Longobardorum regi, succedit Clepho.	574.	Chilpericus regnare incipit, nonus Rex Francorum.
	Clepho XVIII, ex quo imperare cœperat, mense interimitur. Ejus in locum creatu duces triginta.	575.	Longobardi, in Galliam irrumpentes, magna clade afficiuntur à Francis.
		576.	Guntarinus & Sigebertus, Francorum reges, inter [illegible] certant de provincia seu Gallia Narbonensi. Sed dum [illegible] inter se colliduntur, Longobardi eam vastant.
		577.	Bellum inter Francos sopitum.
Justinus Imper. in consortium Imperii assumit Tiberium Augustum.		578.	Bellum inter Francorum reges recrudescit. Prœlio superior est Sigebertus: sed paulo post uxoris fraude perit. Ei succedit filius Childebertus.
Cosroes Persa iterum vincitur ac mœrore moritur; cui in Imperio succedit Ormisdas II. Hic bellum cum Romanis continuavit: sed fœdè cæsus est.		579.	
	Saxones, qui cum Longobardis in Italiam venerant, veteres ad sedes proficiscuntur. Sed ingens bellum inter Saxones & Suecos ortum. Longobardi, Alpes transgressi, Amatum præfectum cædunt & ingenti cum præda domum tendunt. Sed redeuntes à Minnulo, qui Amato fuerat suffectus, cæduntur.	581.	
Justinus moritur; solusque imperat Tiberius.		582.	
Tiberius Mauritium ducem belli designat contra Persas mox etiam generum assumit & Cæsarem creat.		583.	
	Post decennale interregnum Longobardorum rex creatur Autharis, qui Christianus factus, sed Arrianus.	585.	

Mau-

Orientis. *Italiæ.* *Francorum.*

Mauritius creatur à Tiberio Augustus, pauloque post obit Tiberius, solusque imperat Mauritius. Caganus, Hunnorum rex, multas Illyridis civitates capit. 586.

Longobardi Romam obsident; sed continuis imbribus depulsi. Neque ex eo tempore armata manu Romam petierunt. 588. Clotharius II, decimus Francorum rex, incipit regnare.

Mauritius latè vincit Persas. Caganus hoc & superiori anno populatus Mysiam, Thraciamque. 589.

Theodelinda, Garibaldi, Bavariæ regis, filia, licet Catholica, nubit Authari Arriano.

Mauritius ob ducum discordiam ac tumultum militum vincitur a Persis. 590.

Mauritius filium Theodosium creat Augustum. 591.

Smaragdus, secundus Exarchus, Longobardos prœlio vincit, ducem eorum Feroaldum cædit & Classentе oppidum capit.

Persæ Ormisdam regem in carcerem conjiciunt & ejus loco regem creant Cosroen, Persam profugum. 592.

Mauritius Cosroen Persam profugum reducit in regnum. Caganus iterum Thraciam invadit. 593.

Moritur Autharis ac Longobardorum rex creatur Agilulphus.

Mauritius per Priscum ejicit Avares è Thracia. Caganus facit pacem cum Agilulpho Longobardo. 595.

Gagarius Avario succedit in toto regno Pannoniæ. 597.

Caganus invadit Dalmatiam ac XL urbes capit. Sed à Prisco victus præda exuitur. 599.

Mauritius à Cagano, Avarum in Pannonia rege, pecunia cogitur pacem redimere; sed milites redimere noluit: quod ei exitio fuit. 600.

Mauritius maximo in exercitus odio est, quod usque adeò avarus esset, ut ad redimendos à Cagano captivos, qui erant circiter CCIƆƆCIƆCIƆ, dimidium numerum pro singulis pendere recusasset; sed passus esset, eos potius ab hoste crudeliter trucidari. Hæc res dedit occasionem, ut Phocas centurio ab seditioso exercitu salutaretur Imperator; qui Mauritium cum uxore & liberis occidit. Caganus eodem anno Austrasium invadit; sed pecunia accepta redit ad suos. Eodem anno cæsus Pannonia exuitur. 602.

Gallicanus, seu Gallinicus, Exarchus Godscalcum & uxorem ejus filiam Agilulphi, Longobardorum regis, capit ad Parmam ac Ravennam abducit. Hinc novum bellum inter Romanos & Longobardos.

Cosroes, Persarum rex, ob Mauritium, amicum suum, interemptum pace rupta Phocæ bellum intulit & magna cum clade affecit. Periit tum etiam Germanus, Orientis præfectus. 603.

Agilulphus cædit Romanos. 604.

Pax inita inter Romanos & Longobardos. 605.

Agilulphus, Longobardorum rex, regem creat filium suum Adoaldum, qui uxorem ducit Theodobarti, Francorum regis filiam. 606.

Caganus, Hunnorum dux, per Pannoniam atque Illyricum venit in Italiam ac Longobardorum præfectos quosdam cædit. *Diacon. de gest. Long.* 610.

Priscus, Phocæ gener, Heraclianus, Heraclii postea Imperatoris pater, & Photius, cujus uxorem Phocas stupraverat, conspirant adversus Phocam, eum navali prœlio vincunt, purpura spoliant & ad Heraclium deducunt; qui ei amputari jussit manus, pedes, pudenda & denique caput. Truncum milites combusserunt. Phocæ Heraclius successit. Mahomet hoc anno & decennio proximo dogma suum spargit. 611.

Lanugius Thrax fit sextus Exarchus. 612.

Cosroes Damascum occupat. Heraclius legatos ad Cosroen de pace mittit: sed nihil efficit. 613. Francorum reges fratres mutuò se bellis conficiunt. Brunechildis regina diro, sed sceleribus suis digno, perit letho Lotharii jussu.

Orientis.	*Italia.*		*Francorum.*
Cosroes vincit Hierosolyma. Occidit in ea circiter ccIↃↃ cccIↃↃↃ hominum. Captivos innumeros atque etiam Dominicam Crucem avehit unà. Si Cedrenum audimus, hoc etiam anno ipsam occupat Carthaginem.		615.	
		616.	Lotharius Francus Longobardis tributum remittit.
		617.	Lotharius veneno moritur. Succedit Theodoricus. Brunechildis conatur Sigebertum, Theodobarti filium, nepotem suum promovere ad regale fastigium.
	Adoaldus, sive Adaluandus, cum matre Theodolinda imperat Longobardis.	618.	Sigebertus vincitur, cumque avia sua Brunechilde capitur. Brunechildis dignum factis supplicium luit.
Heraclius Turcis & aliis nationibus in auxilium vocatis proficiscitur adversus Persas, eosque latè vincit & ipsam usque in Persiam persequitur.		622.	
Mahomet fit dux, Arabum Saracenorum, quibus id nomen à Saraca, Arabiæ civitate. Atque hinc initium sumit æra Mahumetica, quæ Hegira vocatur. Regnat verò annis novem.		623.	
	Theodolinda Bavara cum amente rege filio privatur regno. Ei succedit Arioaldus.	624.	
Cosroes excitat Hunnos, Avares, Sclavos; qui Thraciam, ipsamque Constantinopolim vastant.		625.	Ansegisus, filius S. Arnoldi, Metensis Episcopi, cum filio Pipino fit Major domus.
	Theodolinda, Longobardorum regina ob amissam dignitatem regiam mœrore obiit.	627.	
		628.	Dagobertus, à patre rex Austrasiæ designatus, Metensium urbem regni sedem facit.
Cosroes neglecto Siroe primogenito, inaugurare regno statuit juniorem filium Mardasam. Sed Siroes patrem in carcerem detrudit, vix panem & aquam præbet, à Satrapis conspici jubet, Mardasam in ejus conspectu occidit & paucos post dies ipsum Cosroen sagittis confici jubet. Hinc Siroes pacem cum Heraclio facit, captivos omnes reddit & eos inter Zachariam, patriarcham Constantinopolitanum; lignum quoque S. Crucis restituit, quod Persæ ante annos XI Hierosolymis avexerant. Eodem anno Ormisda Jezdegird in Sirois locum succedit ultimus Persarum rex.		629.	
		630.	Saxones cruento prœlio vincuntur à Francis.
Mahomet moritur. Ebubezer fit secundus Saracenorum Aruiras. Regnat biennium.		632.	Clotharius senex moritur; cui succedit filius Dagobertus; Is Ariberto fratri Aquitaniæ regnum tradit.
		633.	Dagobertus Sclavos idololatras debellat.
Saraceni undique grassantur. Heraclius exercitu amisso Syriam deserere cogitur. Ebubezeri succedit tertius Saracenorum Aruiras Haumar: regnat annos XII.		634.	
Saraceni Damascum occupant.		635.	
Saraceni capiunt Hierosolyma.		636.	
Hyaidus, rex Ozroene, facit pactum cum Joanne, Orientis præfecto. Sed Imperator id rescindit, Joannemque relegat.		637.	
Saraceni capiunt Antiochiam. Muchanias fit ab Haumare prætor & Aruiras regionum ab Ægypto usque ad Euphratem.		638.	
Saraceni Mesopotamiam subigunt duce Hyaido.	Arioaldus, Longobardorum rex, moritur. Succedit ei Rotharis. Fuit Arrianus ac sub eo singulæ civitates duos habuere Episcopos, unum Catholicum, alterum Arrianum.	639.	Aribertus, Aquitaniæ rex, moritur relicto infante Chilperico. Sed eo quoque paulò post mortuo Aquitaniæ regnum Dagoberto cessit.
Iidem vincunt Ormisdam Jezdegird & Persiam sibi subjiciunt. Atque ita desiit Persarum Imperium, quum ab Artaxerxe Persa, qui Artabano, Parthorum rege, devicto genti suæ imperium reddidit tempore Alexandri, Mammeæ filium, anno Christi CCXXX: quum, inquam, ab Artaxerxe hoc annis durasset CCCCII. Ab hoc verò tempore incipit majus imperium Saracenorum.		640.	
Heraclius Imperator moritur hydrope. Ei succedit filius Constantinus. Sed noverca Martina Constantinum veneno tollit. Ei succedit Heraclonas, puer decennis, Martinæ filius. Sed quum imperasset mensibus sex, unà cum matre in exilium est pulsus. ac Martinæ, ne facundia sua populum moveret, præcisa est lingua. Heraclonas, ne iterum imperio admoveretur, naribus est truncatus.		641.	
		642.	Dagobertus Windos, Sclavos vincit, idque Saxonum auxilio; quibus pro mercede tribuit boves IↃ. Etiam Vascones rebelles ad obsequium cogit. Judicaildis, Britanniæ rex, cum eo fœdus facit.

Hau-

Orientalis. *Italiæ.* *Francorum.*

643. Haumar, seu Omar, Saracenus maximis sumptibus exstruit templum Hierosolymis.

644. Rhotharis Longobardis leges dat anno LXXVII. post Longobardorum in Italiam ingressum.

645. Theodorius Colliopa est Italiæ Exarchus.

645. Dagobertus rex moritur; cui succedit Clodovæus II, rex Francorum XII; unà cum eo frater ejus Sigebertus Austrensis. Sed hic Austria contentus fuit.

646. Rhotharis hoc & sequentibus annis à Luna, Thusciæ urbe, usque ad fines Francorum omnes Romanorum civitates Longobardis subjicit. Prælio confligens cum Ravennatibus & Romanis cecidit eorum ciɔ ciɔ ccIɔɔ.

647. Omar Saracenus occiditur à Margarita Persa. Succedit ei Othmen qui aliis Hoam, vel Hoamen, vel Hotman. Saraceni eopse anno invasere Africam, eamque tributum pendere coegerunt.

648. Muchauias Cyprum invadit scaphis cIɔ Iɔ cc & totam insulam occupat.

649. Saraceni invadunt Siciliam.

650. Sclavi Italiam invadunt. Primum vincunt. Mox à Rotharis filiis Rodoaldo & Grunoaldo cæduntur.

651. Constans pacem facit cum Muchauia.

Grunoaldus, Samnitum præfectus, ad internecionem delet Saracenos, Italiam invadentes.

652. Falagnates, Armeniæ præfectus, deficit ab Imp. ob istam cum Muchauia pacem.

Rhotaris, Longobardorum rex, moritur. Succedit ei filius Rodoaldus: regnat ann. V.

654. Constans Imper. filium suum Constantinum Pogonatum Imperii facit consortem. Idem ingenti prœlio navali ad Lyciæ littus vincitur à Muchauia Saraceno, nec nisi veste mutata victoris manus evasit. Tum Rhodus à Saracenis occupata & materies Colossi Solis, qui ante ann. Iɔ ccc LXXVII. conciderat, à Judæo empta est & avecta. Erat verò tanti ponderis, quantum XC cameli poterant portare.

656. Othmen suorum fraude occiditur.

657. Olympus Exarchus circa hæc tempora expellit Saracenos ex Sicilia. Sed ex nimio labore in lethalem incidit morbum. Ei succedit iterum Theodorus Calliopa.

660. Saraceni ob mortem Othmenis intestina laborant discordia. Iccirco Muchauia Saracenus pacem in biennium facit cum Constante Imper., sed conditione ea, ut tributum sibi pendat. Interim æmulos tollit, seque Calipham facit. Hinc Roman. iterum provincias vastat, multaque fortiter & feliciter gerit. Constans Damasco & Syriæ regno spontè ei cedit.

Rhodoaldus, rex Longobardorum in adulterio deprehensus, occiditur à marito adulteræ. Ei succedit Ariptus: regnat annis IX.

662. Constans Tarentum venit; hinc pedestri itinere proficiscitur in agrum Beneventanum; ubi cum Longobardis prœlio confligit. Aliquot civitates recipit; Luceriam solo æquat.

663. Constans Imper. inducias cum Longobardis facit. Hinc Romam venit, Papæ aliquamdiu adulatur; sed discedens spoliat Urbem cunctis ornamentis æreis. Saraceni Ciliciæ partem populantur.

663. Clotharius, sive Lotharius, moritur. Succedit Clotharius III, rex Francorum XIII.

665. Constans, suis invisus, hæret in Sicilia & plurimum, seque Imperii sedem Constantinopoli Romam iterum transferre velle dictitat.

666. Clotharius III. moritur; cui sufficitur Theodoricus frater autoritate Ebronii, magistri equitum. Sed ob incontinentiam & pravos mores mox regno privatur & cum Ebronio fit monachus, succeditque ei frater Childericus III, qui XIV. rex Francorum dici solet.

Orientalis. / *Italia.*		*Francorum.*
Saraceni ex Africa captiva abducunt ccclↃↃ ccclↃↃ ccclↃↃ hominum.	668.	
Italia: Rodoaldo succedunt Gundipertus & Partharitus, fratres duo. Regnant ann. I. menses III.	669.	
Constans Imper. in Sicilia in balneo occiditur; post quem solus imperat Constantinus Pogonatus. Hic Mizizium Armenium, Imperii in Sicilia æmulum occidit; atque ita patris mortem ulciscitur.		
Saraceni Syracusas expugnant ac populantur.	670.	
Saraceni Lyciam & Ciliciam vexant & vastant. Constantinus Pogonatus, quum fratres duo Imperium affectarent & procerum aliqui iis studerent, proceres quidem occidit, fratres verò naribus truncavit.	671.	
Saraceni cum ingenti classe tota æstate Constantinopolim oppugnant. In autumno Cyzicum capiunt & belli sedem statuunt. Sed infeliciter ubique pugnant.	673.	
Saraceni cum Imper. ineunt inducias annorum XXX.	676.	
	679.	Childericus cum uxore interficitur inter venandum à Bodillo; quem præter jus occidi jusserat. Ejus in locum ad regnum ex monasterio vocatus Theodericus rex Francorum XV.
	680.	Ebronius relicto monachatu exercitum colligit & regnum invadit.
Muchauiæ, Aruirati Saracenorum, succedit frater Gizith.	682.	
Habdallus tyrannus apud Saracenos incipit regnare. Contra eum Aruiras electus Maruan. Saraceni Carthaginem capiunt & evertunt.	685.	Theodericus recipit Ebronium in gratiam.
Post Maruan fit Aruiras ejus filius Hedimelech, seu Habdimelech.	686.	
	687.	Pipinus & Martinus, Austrasiorum duces, vincuntur ab Ebronio; ac Martinus contra fidem datam interimitur.
Habdimelech, Saracenus Aruiras, cum Justiniano Imper. pactus, diurnum ei tributum promisit.	688.	Ebronius occiditur ab nobili viro Ermenfredo.
Muctar Pseudopropheta occiditur per Zubir, fratrem Habdallæ. Persis Habdallæ subjicitur. Habdallas Armeniam magnam occupat & intestinis motibus imponit finem. Justinianus Imper., dum Saracenicis induciis renunciat, magnum sibi arcessit malum. Nam à Bulgaris victus vix evasit.	689.	
	690.	Pipinus, major domus, sive aulæ regiæ præfectus confligit cum Theodorico, Francorum rege, eumque vincit qui iccirco se Pipini fidei committit. Willebrordus, ex Anglia veniens cum XI. sociis, docere incipit Frisios.
Justinianus Scalvinorum ope aggreditur Saracenos. Sed proditione Scalvinorum vincitur. Victo Justiniano Sabbis patricius Armeniam minorem Arabibus tradit.	692.	
	693.	Clodovæus III, Clodovæi defuncti frater, incipit regnare rex Francorum XVI.
Heraclius Justinianus fœdè deformatur à Leontio, qui post eum Imperium invadit.	695.	
Bellum contra Saracenos in Africa geritur duce Joanne Patricio & præfecto Apsimaro.	697.	
	698.	Rex Francorum XVII. Childebertus II. incipit regnare.
Leontius, naribus truncatus, custodiæ traditur à Tib. Apsimaro, qui post eum imperat.	699.	
Heraclius Justinianus consilia agitat de recuperando Imperio. Habdallas Tarentum capit. *Italia:* Theophylactus in Italiam Exarchus mittitur.	702.	
Heraclius Justinianus ope regis Bulgariæ recuperat Imperium, seque de Leontio & Tib. Apsimaro crudeliter ulciscitur.	705.	
Ulid fit Saracenorum Aruiras; qui proximo anno Christianorum templum, Mahometicæ religioni consecrat.	707.	
Italia: Cuniperto patri succedit in Longobardico regno Ludipertus filius, euemnum puer, qui sub Asprandi tutela regnat menses VIII.	710.	
Heraclianus Justinianus * occiditur à Philippico. In	711.	* Rainbertus, Taurinensium dux, victo Asprando inva-

Orientis.	*Italiæ.*		*Francorum.*	*Hispanorum.*
hoc Justiniano demum deficit Heraclii progenies. Successit ei Philippicus.			vadit regnum. Sed eopse anno moritur.	
	Aribertus, Godiberti filius, fit Longobardorum rex cum patre Godeberto, qui & Rainbertus.	712.	Grunoaldus, Pipini Crassi filius, trucidatur Leodii ante aram; in cujus locum pater Pipinus substituit nepotem Theobaldum.	
Saraceni ex Africa transeunt in Hispaniam ac Rodericum regem evertunt & regnum ejus occupant. Eodem anno Philippico Imperatore succedit Artemius.		713.		
		714.	Moritur Pipinus. Crassus, pater Caroli Martelli, succedit; quem Plectrudis, Pipini uxor, carceri includit Coloniæ.	
Artemius fit monachus. Succedit ei Theodosius Adramittenus.		715.		
		716.	Rex fit Dagobertus II, rex Francorum XVIII; à quo Theobaldus bello vincitur. Carolus Martellus, carcere liberatus, bellum infert regi, eumque fugat.	
Theodosius, ubi audivit, Leonem ab exercitu salutatum esse Imperatorem, spontè cessit, eumque filio factus Clericus. Succedit ei Leo Isaurus, qui dictus Iconomachus.		717.		
Saraceni duce Mazalina obsident Constantinopolin. Ejus obsidionis tempore perierunt in urbe CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ hominum. Sed etiam, qui obsederunt, fame & pestilentia pressi fuerunt; item cædibus ab obsessis afflicti atque à Bulgaris malè excepti: denique tempestatibus & igne Græca classis eorum penè fuit deleta. Propter ista ab urbe magno cum detrimento re infecta recesserunt.		718.		In Hispania Austures, duce Pelagio Gothici sanguinis, arma capiunt contra Saracenos, eosque fortiter repellunt.
		719.	Clotharius, frater Dagoberti, imperium affectat juvante Clotharium Carolo Martello.	
		722.	Caroli Martelli auxilio succedit Dagoberto Chilpericus III, rex Francorum XIX. Christum in Germania doceri, incipit.	
	Luitprandus, Longobardorum rex, hortante Gregorio Papa invadit Ravennatem Exarchatum.	724.	Carolus Martellus vincit Saxonas. Anno proximo Bavaros devincit, tertio anno Alemannos. Ob luculenter adeò auctam rem Franciam *Francorum princeps* salutatur.	
Leo Isaurus cœpit εἰκονομαχεῖν; quæ res magnas dedit turbas. Romanus Pontifex ea occasione defecit a Leone, &, ne tributa ei Romæ vel in Italia penderentur, interdixit. Etiam Græcis neglectis ad Francos ab Italis respici cœpit; quibuscum post triennium, vel circiter fœdus initum est.		725.	Saraceni ex Hispaniis in Galliam exundant evocante Eudone Aquitano. Sed Carolus Martellus eos anno proximo cædit ad Turonum.	
		727.	Theodoricus Cala, frater Dagoberti, fit rex Franciæ XX.	
	Luitprandus capit Ravennam & Exarchatum convertit in Ducatum.			
		729.	Saraceni Galliam Narbonensem atque inde alias Galliæ partes invadunt.	
Masalmas Saracenus bellum movet adversus Turcas; sed ab iis fugatur.		730.	Eudo vocat ex Hispania Saracenos; quorum . . . . . . millia in Gallias veniunt cum liberis & uxoribus. Sed Eudo, tanta multitudine pressus, deficit ad Carolum: à cujus legatis victus.	
Leonis Imperatoris filius Constantinus ducit uxorem Irenen, filiam Cagani, Avarum regis.		731.	Carolus Martellus cædit Saracenos in Gallia Narbonensi.	
Masalmas, Saracenorum dux, contra Turcos usque ad Caspias portas progreditur; sed metu perculsus revertitur.		732.	Eudo obit. Filii ejus Hunoldus & Vaifarus Westgothos arcessunt ex Hispania, qui in Burgundia omnia vastant.	
		733.	Carolus Martellus iterum Westgothos magna clade afficit.	
		734.	Carolus Frisios subigit & Christiana religione eos imbuit.	
		738.	Martellus quartò cædit Saracenos.	
Constantinus cognomento Copronymus, imperare incipit. Ita verò dictus fuit, quia infans in baptismo aquas ventris excremento fœdarat.		741.	Carolus Martellus obit relictis tribus filiis, Carolomanno, Pipino & Grifone.	
Artabasdus, affinis Imperatoris Constantini rebellat ac Constantinopolin occupat. Sed Constantinus Constantinopolin vi capit & Artabasdum cum filiis duobus oculis privat.		742.	Chilpericus Stupidus fit rex Francorum XXI.	
	Luitprandus, Longobardorum rex, gravi morbo correptus, regem salutari jubet Hildebrandum, nepotem suum. Sed mortuo Luitprando sceptrum defertur Rachiso.	743.		
Constantinus Saracenis, inter se dissidentibus, feliciter bellum infert.		745.		
		746.	Carolomannus, Caroli Martelli filius, Romam proficiscitur & fit monachus ac ditiones suas Pipino fratri relinquit.	
	Rachisus Ravennatum agrum populatur & Perusiam obsidet.	748.		
	Rachisus, Longobardorum rex, Zachariæ Papæ suasu fit Cassini monachus. Succedit ei frater Aristulphus.	750.	Caroli Martelli filius Pipinus apud Zachariam Papam accusat Childericum, Francorum regem, quod titulo regni contentus otiosam degeret vitam, omnemque imperii molem & onus in se rejiceret: ac impetrat a Papa, ut Childericus detrudatur in monasterium, ubi & finiit vitam; ipse verò Childerici loco creetur rex Franciæ. Atque	

Orientis.	*Italiæ.*		*Francorum.*
			Atque ita desiit prima regum Francorum familia, quæ à Pharamondo incipit & ad Childericum hunc duravit per annos CCCXXXII: præter quam duæ sunt aliæ, una à Pipino usque ad Hugonem Capetum, comitem Parisiensem, quæ est annorum CCXXXVII; altera ab Hugone Capeto usque ad hæc tempora.
	Ravenna à Longobardis occupatur; finiturque Exarchatus Ravennas.	752.	
	Aistulphus conatur Romanos facere tributarios. Propterea Stephanus PP. fugit in Gallias ad Pipinum atque eum rogat, ut bellum inferat Aistulpho.	753.	
		754.	Pipini prior expeditio contra Aistulphum, Longobardorum regem, data precibus PP. Romani, eo quod bona Ecclesiæ, Ravennæ erepta, non restituerat.
	Aistulphus Romam obsidet tribus mensibus. Sed PP. implorat auxilium Pipini.	755.	Pipinus ejusdem PP. rogatu iterum adversus Aistulphum expeditionem instituit, eum vincit & Ravennam atque alia Italiæ loca donat sedi Romanæ.
	Aistulpho succedit Desiderius, ultimus Longobardorum rex.	757.	Pipinus in Francia instituit Parlamentum.
		758.	Pipinus Saxonas vincit & annuum CCC equorum tributum iis imponit.
Constantinus Sclavinos juxta Macedoniam vincit.		759.	
Constantinus infeliciter pugnat adversus Bulgaros.		760.	Pipinus pugnat contra Vaifarum, Eudonis, Aquitaniæ regis, filium; quod bellum pene anniversarium est.
Eosdem vincit longè, lateque & triumphans redit Constantinopolin.		761.	
Turcæ portis Caspiis erumpentes, Armeniam infestant.		762.	
Constantinus classe invadit Bulgariam; sed tempestatibus multa millia amittit.		764.	
Turci, iterum effusi portis Caspiis, bellum gerunt cum Saracenis.		767.	Pipinus subigit Aquitaniam. Vaifarus paulò post occiditur à suis.
		768.	Pipino mortuo succedunt Carolus Magnus & Carolomannus filii.
		771.	Carolomannus moritur. Hildegardis Sueva nubit Carolo Magno.
Constantinus classem, adversus Bulgaros instructam, ad Anchialum amittit. Postea instauravit classem & feliciter pugnavit. Hinc ad Melembriam iterum tempestatibus jacturam magnam fecit.		772.	Carolus Magnus bellum gerere incipit adversus Saxonas, quod diu duravit.
	Desiderius, Longobardorum rex, ad Papiam vincitur & capitur à Carolo Magno. Atque ita Longobardorum in Italia regnum desiit. Carolus Magnus rex Italiæ & Patricius Romanus appellatus.	773.	Carolus Magnus in Italiam proficiscitur adversus Desiderium, eumque capit ac rex Italiæ fit.
Constantinus in expeditione contra Bulgaros moritur. Ei succedit filius Leo IV Porphyrogennetus.		775.	Carolus Magnus vincit Saxonas.
	Adelgisus Longobardorum regii generis fugit Constantinopolin.	776.	
Mady, qui & Muhammed, fit Aruiras Saracenorum.		777.	Saxones, bello à Carolo fracti Christiani fiunt & ingenti numero baptizantur Paderbornæ. Carolus instituit Episcopatum Halberstatensem.
		778.	Carolus in Hispaniam cum exercitu proficiscitur ac Pompejopolim exscindit, multasque Saracenorum urbes capit.
Leo mittit in Syriam exercitum CCCIↃↃↃ, quinque Aruirades capit & IↃↃCIↃ Arabum cædit.		779.	Carolus iterum adversus Saxonas Westphalos bellum gerit, ut & anno proximo.
Leo moritur. Succedit Constantinus, etiamnum puer, & mater Irene Atheniensis. Mady Saracenus Asiam ingreditur; sed commeatu interclusus nihil efficit.		780.	
		781.	Pipinus præsente patre Carolo nunciatur Romæ rex Italiæ & coronatur Medœciæ. Moritur Hildegardis, Caroli uxor & mater Caroli Magni.
		782.	Saxones iterum victi à Carolo.
Irene mittit in Galliam legatos ad Carolum Magnum, filiamque ejus Constantino, filio suo, petit uxorem. Sed postea filiam Caroli sprevit & invito Constantino junxit Mariam ab Amnia ex Armenia. Mady Asiam iterum ingreditur & cogit Irenen pacem petere & tributum pendere.		783.	Saxones bis cæduntur à Carolo; quorum rex Witichundus non multo post baptizatus & Christianus factus est.
		787.	Tassilo Baouarius, quicum bellum Carolus gesserat, ditione exuitur & cum filio Theodoro cogitur monachus fieri.

Caro-

Orientis. *Italia.* *Francorum.* *Britannorum.*

788. Carolus difficile bellum gerit contra Auares in Pannonia.

789. Circa hæc tempora Dani Angliam invasere.

Irene filium privat Imperio & sola regnat. Sed Constantinus exercitus postulatu eximitur matris Irenes potestati & in Imperio matri præfertur.

Adelgisus Longobardus ab Irene Imper. exercitum accipit ad recuperandum regnum paternum. Sed à Francis vincitur & occiditur.

790.

Idem matre impellente Nicephorum patruum, militibus charum, oculis privat ac patruis cæteris præcidit linguam.

791. Expeditio altera Caroli contra Hunnos & Auares; in qua ab Aniso fluvio usque ad Rabum fluvium feliciter omnia occupavit. Hinc liquet, Hunnos eam, quæ nunc dicitur, Austriam occupasse.

Irene à filio fit consors Imperii. Constantinus magna afficitur clade à Bulgaris.

792. Carolus primum Flandriæ comitem facit Lidericum, cui Flandra uxor ex Alemannia. Etiam circa hoc tempus Carolus M. instituit Academiam Parisiensem procurante Albuino, seu Alcuino, Caroli præceptore, Bedæ discipulo.

794. Frastrada, Caroli M. uxor, moritur Francofurti.

795. Carolus M. rebellium Saxonum cædit ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ. ad Albim.

* * *

797. Constantinus à matre oculis privatur XVII kalend. Septemb., quo die ipse ante patruis oculos effoderat. Paulo post verò moritur. Hinc Irene sola imperat quinquennium.

* * *

798. Saraceni Cappadociam populantur. Irene pacem petit. Hinc Saraceni ipsam Thraciam vastant, adeò ut etiam equos ex ipso Imperatoris stabulo abducant.

800. Luidgardis, Caroli Magni uxor, obit. Carolus M. XXV. Decemb. Romæ declaratur Imperator. Atque ita in Occidente instauratum est Imperium Romanum.

Orientis. *Occidentis.*

Aaron, Aruiras Saracenus, amicitiam Caroli M. ambit & ingentia ei dona mittit, eaque inter elephantum.

801.

802. Carolus M. & Leo PP. legatos mittunt ad Irenen, quo pacem stabiliant & Caroli M. conjugium, si non detrectet, offerant. Illa ad cuncta annuit. Sed mox Nicephorus patricius & logotheta generalis à Pop. salutatur Augustus ac Irene imperio omni exuitur.

Irene A. in exilio moritur in insula Lesbo.

803.

804. Albuinus, seu Aluinus, Caroli præceptor moritur.

Aaron Saracenus armat adversus Nicephorum exercitum cccIↄↄↄ cccIↄↄↄ cccIↄↄↄ. Nicephorus perterritus tributo annuo promisso pacem emit. Sed pax ea mox soluta.

805. Saxonicum bellum finitur. Hunni legatos mittunt ad Carolum, opem postulantes adversus incursus Sclavorum Boemorum. Carolus filium Carolum cum exercitu mittit, terras Sclavorum populatur & Lechum, eorum ducem, occidit.

806. Carolus M. testamento dividit inter liberos imperium, ut major pars Galliæ Ludovicum, Italia & quæ adjacent Pipino, Carolo Saxonia, Frisia, Baoaria, Austria, Neustria & Thuringia cederent.

Crummus, Bulgarorum dux, cædit Iↄↄ cIↄ Romanorum & Sardicam dolo capit. Aronis Saraceni filii, Muhmat & Habdallas, certant de primatu & magnis interim damnis afficiunt Christianos.

807. Rabodus, Frisiorum dux, quum jam alterum pedem in Baptisterio haberet, rogat, ubi parentes & proavi sui essent, responsum accipit, esse eos condemnatos. Tum pedem retraxit ac dixit, nolle se ab iis divelli, velleque esse, ubi maxima esset hominum pars.

810. Pipinus Venetis bellum infert. Eopse anno moritur Mediolani VIII Eid. Jul. Relinquit filium unicum Bernardum, filias quinque.

Nicephorus contra Bulgaros pugnat & ab iis captus occiditur. Crummus, sive Crumus, Bulgarorum princeps, calvam ejus argento inclusit, exque ea Sclavinorum principibus propinare solet. Stauratius, Nicephori filius, multa hoc prœlio vulnera accepit; sed tamen effugit. Ac Constantinopolim, ut venit, fuere, qui Imper. creare vellent. Sed Senatus & major populi pars oderant mores ut Nicephori ita & Stauratii. Hinc factum, ut Michaël Curopalates Imper. fit electus, qui filium suum Theophilactum Imperii fecit consortem.

811. Obit Carolus, Caroli M. filius, Pannoniæ rex, in Baoaria Non. Decemb.

Michaël Imper. à Crumo, Bulgarorum duce, victus, purpuram cum filio ponit ac monasticen cum eo profite-

813. Carolus M. Aquisgrani febri corripitur, quæ eum VII, postquam decubuit, die sustulit, anno ætat. LXXII. Post quem

Orientis. | *Occidentis.*

tur. Imperatoria verò insignia tradiderunt Leoni V. Armenio; qui à Nicephoro Patriarcha coronatus est in ambone Ecclesiæ majoris. Grumus castra metatus est prope Constantinopolim: sed quum urbem captu difficilem videret, pacem Imper. obtulit ea una conditione, ut sibi contum figere liceret in porta aurea. Id quum negaret Imperator, palatium apud S. Mamantem accendit & æreos leones, ursum & dracunculum ex hippodromo sustulit. Hinc recessit & obsessam Hadrianopolim in Thracia cepit.

quem solus imperat filius Ludouicus Augustus secundus Occidentis Imperator.

815. Hispani comites, qui, Saracenicam tyrannidem fugientes, in Francia sedem fixerant & beneficio Ludouici æqua libertate cum Francis fruebantur, intolerabili severitate Francos premunt; ut necesse habuerit Ludouicus novo rescripto Francos suos ab eorum tyrannide vindicare.

816. Stephanus PP., qui Leoni III. hoc anno successit, proficiscitur ad Ludouicum Imper. atque Aquisgrani imponit ei coronam, uti & Imungardi, uxori ejus A.

817. Ludouicus Imper. Noviomagi Lotharium filium appellat Imper. August., Ludouico Baouariam, filio Pipino Aquitaniam assignat. Bernhardus, Italiæ rex, rebellat adversus patruum suum Imper. Adversus eum Imper. copias contrahit & jam Cabellanum usque pervenit, quum Bernhardus, imparem se tanto exercitui videns, præsertim multis quotidie deficientibus è suis, supplex fit patruo: qui & illi & duobus, quorum consilio id fecerat, oculos erui præcepit. Tertio autem die post moritur Bernhardus: quod intelligens Imper. multum doluit, quod consiliariis aures præbuisset, qui autores fuerant, ut grave adeo supplicium statueret in nepotem. Eodem anno Imper. cum exercitu profectus in Brittanniam & Murmannum Cal. Vivomarchum, ducem eorum, cecidit, terramque ejus suam in potestatem redegit. Inde rediens ægrotantem reperit uxorem Imungardem, quæ paucis diebus post obiit.

818. Imperator uxorem ducit Juditham, Welfi Bavari filiam.

819. Imper. Slavos vincit, quorum dux Liduit.

Leo Imper. occiditur juxta altare. Michaël Balbus carcere liberatur, & ejus loco fit Imperator.

820. Lotharius, Imperatoris filius primogenitus uxorem ducit Edith, filiam Hugonis comitis.

821. Ludouicus Imper., denuo in Brittanniam profectus, fortiter rem gerit. Lotharius patre superstite August. coronatur à Paschale PP.

822. Drogo, nothus frater Ludouici Imper., fit Episcopus Mediomatricum.

827. * Euphemius, turmæ cujusdam dux, quum intellexisset, quid supplicii in se statuisset Imper. Michaël, eò quod sacram virginem rapuisset, confugit ad Africæ Aruiram, sive Præfectum ac promittit, si ab ipso Imper. Romanorum creetur, omnem se ei Siciliam subjicere velle. Placuit Aruitæ conditio, qui eum cum Imperatorio nomine, magnoque exercitu in Siciliam misit, & ejus beneficio Sicilia potitus est. Sed non diu eo nomine gavisus Euphemius. Nam dum Syracusas petit, ut ab iis salutetur Imperator, longiusque à suis satellitibus recedit, duo Syracusani fratres accessere quasi honoraturi. Sed alter, dum Euphemius caput salutantibus inclinat, arripit eum capillis; hinc alter caput ejus amputat. Cæterum ex eo Saraceni non Siciliam solùm, sed & Calabriam & plerasque alias Italiæ regiones partim occuparunt, partim populati sunt.

828. Imper. Ludouicus hoc, proximove anno Carolo, filiorum minimo, quem ex Juditha habuit, terram Alemannicam & Rheticam & Burgondiæ partem tradidit præsentibus Lothario & Ludouico filiis, quod acerbè, graviterque tulerunt, uti & Pipinus. Hæc princeps ratio, quæ liberos ex priori conjugio a patre & Juditha August. abalienavit.

Michaël Balbus dysenteria moritur. Successit ei filius Theophilus. 829.

830. Proceres Franci conspirant adversus Ludouicum Imper. eò quod Bernhardum, hominem Hispanicum, limitibus

Orientis. *Occidentis.*

bus Hispaniarum præfecisset & cubiculi fecisset præfectum. Eundem etiam cum Augusta Judith consuesse dictitabant. De his conqueruntur apud Pipinum filii, animumque ejus facilè impellunt, ut à patre deficiat. Ergo copias conscribit non adversus patrem, sed, ut videri volebat, adversus Bernardum. Sed Imperator permisit, ut Bernardus sibi fuga consuleret; qui in Hispaniam se recepit. Eo pulso, fugatoque utcunque in gratiam cum patre rediit: sed ea diuturna non fuit.

831. Ludouicus Imperator conventu Noviomagi habito eos, qui sibi & Augustæ fuerant adversati, alios exilio, alios bonis multat; eaque re tum liberorum, tum populorum animum offendit.

832. Bernardus, reversus ad Imperatorem, præsentibus Lothario & Ludouico, Imperatoris filiis, purgat se de stupro objecto.

832. Filii iterum conspirant adversus Imperatorem; qui exercitum conflat & iis obviam tendit in magnum campum, qui est inter Argentariam & Basileam, campus mendacii postea dictus, quia plurimorum ibi exstincta sit fidelitas. Venerat & eò Gregorius IV, ut controversiam inter patrem & liberos componeret. Sed nihil effecit. Nam nocte quadam desertus est à maxima suorum parte, quæ ad filiorum tentoria abiit. Manè paucioribus, qui remanserant, ad eosdem eundi autor ipse fuit, quod sui causâ neminem vel unum membrum amittere vellet. Ita & illi cum lachrymis recesserunt. Jam uxorem Imperatoris ceperant, quam misere Dortonam, Italiæ civitatem: mox & patrem capiunt. Hinc Pipinus in Aquitaniam abiit, Ludouicus in Bavariam; Lotharius verò Compendium profectus ac valde afflixit patrem per Episcopos, imprimis illos, quos è vili conditione ad Episcopale decus evexerat. Nam servi fuerant vel ex stirpe eorum, qui patre vel avo serviissent. Ab his purpura privatus, inque cœnobium detrusus est optimus Imperator. Sed non multò post Ludouicus filius, cui ista displicebant, effecit, ut sibi parens traderetur: quem ille Aquisgranum duxit & in regnum restituit. Lotharius hinc pedem in Italiam retulit. Imperator legatos misit in Italiam, qui Augustam, mendaciis circumventam reducerent. Ea magna cum lætitia atque honore ad Imperatorem Aquisgranum est perducta.

837. Ludouicus & Pipinus sistunt se patri & omne ei obsequium spondent. Lotharius primùm longius à patre, quem adventare audiebat, refugit. Sed postea à legatis patris persecutus & ipse ad patrem Imperatorem venit & ei reconciliatur. Accidit hoc XXIII Imperii Ludouici anno, ut est apud ejus temporis scriptorem. Ut errent, qui referunt ad annum XXV, hoc est anno Christi Ↄ CCC XXXIX.

838. Hoc, vel superiori anno, vel sequenti Ludouicus Carolum, filium suum ex Juditha, Neustriæ regem facit.

840. Ludouicus Imperator moritur anno Imperii XXVI, atque in Mediomatricum urbe sepelitur. Post eum Imperator fuit filius Lotharius, tertius Occidentis Imperator.

841. Lotharius universum conatur paternum occupare Imperium. Iccirco Carolus & Ludouicus bellum ei inferunt. Cruento prœlio certatur in agro Antisiodorensi ad Fortanetum VII kal. Julias. Perit eo propè omnis nobilitas Franciæ & tantum sanguinis effusum, ut mirè attritæ sint Franciæ vires & posthac vix suffecerint tuendis suis. Victores fuere Carolus & Ludouicus.

Theophilo succedit filius Michael cum matre Theodora.

843. Tandem inter fratres in has conditiones convenit, ut Carolus (cui Calvo cognomen) rex esset Franciæ inter Oceanum Brittannicum & Mosam; Ludouicus rex esset Germaniæ & Hunniæ, Lotharius Italiam atque Imperium haberet in gentes reliquas. Pipinus & Carolus, liberi defuncti fratris Pipini, paterno Aquitaniæ Imperio exclusi & in monasterium detrusi sunt.

Ramirus, rex Hispaniæ, secundo regni anno occidit ↀↀↀ CCIↃↃ CCIↃↃ Saracenorum.

845. Lotharius Imperator filium suum Ludouicum II Imperii facit consortem.

Orientis.

Michael Theodoram A., matrem suam, in monasterium detrudit. Nec multo post ea obiit.

Basilius Macedo, ex vili sorte cubicularius, interimit Imperatorem Michaelem, eique succedit.

Basilius Imperator adversus Saracenos fortiter rem gerit, eosque Palæstina expellit.

Basilii filius, natu maximus, nomine Constantinus, moritur: alter filius Leo ob suspiciones quasdam in carcerem compingitur.

Occidentis.

846. Normanni infestant Aquitaniam atque Galliam Parisios usque incursant. Cum iis Carolus Calvus decennium bellum gerit, sed non admodum feliciter. Idem Brittannis bellum infert.

850. Roruc Normannus infestat Bataviam, quæ erat Lotharii Imperatoris: Godefridus Normannus populatur Galliam ad Seyanum.

853. Normanni Nametum invadunt & Episcopum Sacra celebrantem interficiunt. Exinde Turones & Andegavos invadunt; omnia ferro & igne vastant.

855. Lotharius Imperator fit monachus atque Imperium suum ita partitur inter filios, ut Ludouicus II sit Imperator Italiæ, qui quartus Occidentis Imperator fuit; Carolus verò esset rex Provinciæ, Lotharius rex terræ ejus, quæ ab hoc suo rege dicta est Lotharingia.

858. Carolus Calvus crudelius se gerit: iccirco subditi Franci à fratre ejus Ludouico, Germaniæ rege, opem implorant, regnumque ei offerunt. Ludouicus cum exercitu venit; sed a Carolo victus cum ignominia recessit.

860. Neometicius regulus moritur; cujus morte finem accipit bellum inter Carolum Calvum & Brittannos.

862. Lotharius, rex Lotharingiæ, repudiat uxorem legitimam & Woldradam pellicem sibi sociat.

863. Edelulphus, Angliæ rex, moritur. Iccirco vidua ejus Juditha, filia Caroli Calvi, remittitur parenti. Sed Balduinus, Arduennæ saltuarius, pulchritudine fœminæ captus, eam intercepit & conjugio sibi junxit. Hoc indignè tulit rex Carolus; qui armis eum opprimere decrevit. Sed precibus filiæ, quum res infecta reddi non posset, motus animus paternus, ex hoste & prædone filiæ generum salutavit, eique Flandriam dedit dotis loco & appellavit Comitem regni. Balduinus verò promisit, se regibus Francis semper auxilio fore adversus Danos & alios Septentrionis populos, qui tum Galliam infestabant. Creditur eodem anno à Carolo Calvo Theodoricus, cognomine Frisius, primus esse institutus Hollandiæ comes; idque a Carolo factum esse, quò plures haberet, quos Danis & Normannis, hostibus adeò efferis, opponeret.

866. Carolus Calvus paciscitur cum Roruc & Godefrido Normannis; ac utrique iis in locis sedes dat, quas infestarant.

867. Saraceni Beneventanam regionem incursant. Iis se fortiter opposuit Ludouicus Imperator. Etiam opem ei tulit Lotharius frater, Lotharingiæ rex. Normanni eodem anno populantur Gallias. Rupertus Marchio & Rainulphus, Aquitaniæ dux, bello cadunt.

869. Lotharius, eò quod Theuperga, uxore legitima dimissa sociasset sibi pellicem, vocatur Romam. Ille se per litteras excusat. In reatu Placentiæ obit. Hinc patrui ejus, Ludouicus, Germaniæ rex, & Carolus Calvus, terras ejus inter se partiuntur excluso fratre Imperatore.

871.

872. Carolus Calvus filium suum Carolomannum diaconum . . . ., eò quod pacem turbaret; alterum verò filium in temerario duello amittit.

873. Adelgisus, dux Beneventanus, deficit ad Græcum Imperatorem. Sed mox victus à Ludouico, Imperatore Romano, fugit in Corsicam. Dux Spoletanus & Comes Interamnæ arcent Saracenos, Romam contendentes.

875. Ludouicus Imperator moritur Mediolani. Ei succedit patruus Carolus II, cognomento Calvus, rex Galliæ, quintus Occidentis Imperator.

876. Ludouicus, Germaniæ rex, moritur Francofurti.

877. Carolus Calvus à Zedechia, medico Hebræo veneno necatur. Succedit ei tam in Imperio, quàm Franciæ regno filius Ludouicus III Balbus, qui sextus Occidentis Imperator fuit.

879. Ludouicus Balbus Imperator & rex Galliæ moritur relicta uxore gravida. Ventris spei tutorem reliquit Odonem, Roberti, Andegavensium ducis, filium. Ita rege nondum nato velut ventre rege magnæ in Galliis turbæ datæ sunt.

Orientis. | *Occidentis.*

sunt. In istis turbis Ludouicus & Carolomannus, Ludouici Balbi ex concubina filii, regium nomen invadunt. In Imperio verò Ludouico II. successit Carolus, cognomento Crassus, tertius ejus nominis Imp., Ludouici Pii Imp. nepos, Ludouici Germaniæ regis, filius, Septimus Imp. Occidentis Normanni Galliam, Belgicam & Frisiam mirè infestant.

Basilio succedit Leo, cognomento Philosophus.

884. Ludovicus, Galliæ rex, moritur.

885. Carolomannus, alter rex Galliæ, moritur.

886. Post Carolomanni obitum Normanni, Danis conjuncti iterum infestant Gallias. Adversus eos oppositus Carolus Crassus Imper.: sed inferior decessit. Tum omnes Galliæ terras pervagati hostes & miserandas strages dedere. Icirco Carolus Imp. ex hostibus socios atque etiam affines facere maluit ac regi Normanorum Godefrido uxorem dedit Ægidiam Cal. Gislam, Lotharii, patruelis sui, regis filiam & in dotis loco Frisiam ei dedit. Sed non multo post Godefridus rebellionem meditatur, idque suasu Hugonis, uxoris suæ fratris. Animadvertit id Carolus Crassus; qui Godefridum composito tempore ac loco ad colloquium evocavit: ubi eum Henricus dux insidiis positis advenientem interemit. Mox etiam Hugo, consilii autor, luminibus privatus. Normanni, rege orbati, non desistunt à populationibus.

887. Adversus eos Carolus Imp. misit Henricum ducem, qui Parisios tuebatur. Sed Normanni urbem eam obsedere & Henricum erumpentem de industria longius elicuere: ubi in fossas, levi materia contectas, incidens, hostium superventu est occisus; qui ita regis sui cædem ulciscebantur.

888. Carolum Imp. pleraque omnis Gallia pro rege suo agnoscebat, non item Neustria. Icirco Imp. novam cum Normannis pacem iniit, iisque dedit Neustriam incolendam. Atque ita ab novis istis incolis Normanniæ nomen accepit.

889. Carolus Crassus Imperator magis, magisque degenerat. Icirco ei curator datus Arnulphus novo exemplo, fratris filius patruo.

890. Arnulphus August. salutatus octavus fit Occid. Imp. Hic Imperio non contentus Gallicum regnum affectat. Sed Odo, Roberti, Andium ducis, filius licet alienus à stirpe Caroli Magni, tamen, quia tutor esset Caroli Simplicis, regnare jubetur. Imò de Imperio ipso certandum Arnulpho. Nam Berengarius, Forojuliensium dux Spoletanus, Italiæ Imp. salutatur. Primum certatum inter Berengarium & Guidonem; & victus Berengarius: qui ad Arnulphum confugit & cum eo fœdus pepigit.

891. Procerum in Galliis multi Odonem in Aquitania regnare volunt, Carolum Simplicem in Francia; quem & regem faciunt. Interim utrimque non desinunt, qui inimicitias accendant & pupillum erga tutorem incitent. Ab Odone hoc est, quod Galliæ reges pro insigni usi multis liliis.

893. Carolus Simplex cedit Odoni, inque Burgundiam se recipit.

894. Arnulphus in Italiam cum exercitu venit, Guidonem vincit, Berengario & filio Lamberto regnum restituit Italiæ.

898. Odo moriens coram proceribus testatur, se ob Galliæ difficilem statum regio titulo & autoritate usum esse; cæterum nunc poscere, ut Imperium legitimo hæredi Carolo restituatur. Ita post Odonem tutorem regnat Ludovici filius Carolus, cognomento Simplex. Etsi verò Odo hæc moriens constituerat, ut Carolus imperaret; tamen Odonis frater Robertus regnum occupare studuit.

899. Arnulphus Imp. moritur, eique succedit filius Ludovicus IV, nonus Occid. Imp.

900. Italia bellis intestinis miserè affligitur, dum de Imperio certatur. Etiam Hungari Moraviam sibi subjiciunt, Bavariam populantur, omnia longè & latè vastant &, ut

Orientis. | *Occidentis.*

&, ut magis sint terrori, humanum sanguinem potant.

907. Atrox prœlium in Baouaria committitur inter Ludouicum IV. Imp. & Hungaros; quod in tertium diem durat. Sed tandem penes Hungaros victoria fuit.

909. Hungari Saxoniam & Thuringiam vastant.

Alexander frater succedit Leoni Philosopho Alexandro patruo succedit Constantinus etiamnum puer, Leonis Philosophi filius.

910. Hungari Alemanniam populantur.

Saraceni miserè affligunt Calabriam, Apuliam & universam pene Italiam.

912. Ludouicus IV. moritur, ultimus ex Caroligenis. Ei succedit ex alia stirpe Conradus, decimus Occid. Imp. Normanni Christianorum fidem suscipiunt. Rollo primus constituitur Normanniæ dux, qui post baptismum uxorem accipit filiam Caroli Simplicis. Atque ita finem habuit bellum inter Gallos & Normannos.

914. Germaniæ Principes adversus Imperator. Conradum rebellant.

916. Carolus Simplex virtute suorum recipit Lotharingiam. Berengarius II. Ludouicum, Bufonis filium; quod contra jusjurandum Italiæ regnum invaderet, oculis privat.

Romanus Lacapenus à Constantino fit Imperii consors. Hic matrem Constantini Zoen tondet & in monasterium detrudit, æmulos omnes tollit & ita unus omnia agit, ut penes Constantinum non nisi umbra imperii foret.

919. Conradus Imper. moriturus Henricum Aucupem proceribus commendat. Saxo erat; sed ex matre tamen Carolina. Hic undecimus est Occid. Imper. imperavit annos XVIII.

921. Hungari Saxoniam vastant: sed Henricus Imper. eos cædit. Hinc novennii induciæ inter eos initæ.

922. In successionibus pugnatum inter Carolum Simplicem & Robertum, Odonis fratrem, quem Herveus, Remorum Episcopus, regem Galliæ coronarat. In eo occisus est Robertus. Hoc animos addere Simplici debuerat. Ille quasi victus oratores misit ad Herbertum, hostium principem, penè supplices; alteros item ad Henricum, Germaniæ Imper., qui ei Lotharingiam redderent & majora auxilia postularent. Hinc arcessitur ab Herberto in speciem rei Franciæ componendæ, capitur & præsidio ac custodibus additis Peronam mittitur: ac in Procerum Concilio regno se cedere profitetur ac dare illud Rudulpho, Burgundiæ regi, Richardi filio.

926. Post multas miserias moritur Carolus Simplex Peronæ secundo anno, ex quo Rudulphus Burgundus Galliæ rex coronatus erat. Henricus Imper. diuturnum gerit bellum cum Sclavis, Vandalis & Sorabis.

927. Henricus Imper. capto Brandeburgo primus in eo locat Marchionem, qui provinciam, armis quæsitam, tueatur & provincialibus jus dicat. Marchionem verò dixit quasi ducem limitaneum.

928. Henricus Imperator Sclavorum exercitum internecione delet.

Bulgari Thraciam vastant. Ipsa Constantinopolis suburbana accenditur. Tandem magnis muneribus deleniti recedunt.

929. Redit è Brittannia & rex coronatur Galliæ Ludouicus, Caroli Simplicis filius, Transmarinus inde dictus, qui patre cum adversa fortuna confligtante ad avunculum, Angliæ regem cum matre Oginia profugerat. Hinc inter Rudulphum Burgondionem & Ludouicum Transmarinum contentio oritur de regno.

930. Henricus Auceps Misnam condit & Misnensem Marchionatum constituit.

935. Henricus Auceps ad Merspurgam ingenti prœlio cædit Hungaros & tributum, quod illis debebatur, vel cultui divino impendit, vel pauperibus largitur. Unde pater patriæ est vocatus. Magnum dehinc Henrici nomen apud omnes reges & gentes fuit.

936. Henrico Aucupi in Imperio succedit Otto M. duodecimus Occid. Imper. In Galliis moritur Rudulphus Burgunda: atque ita solus imperat Ludouicus Transmarinus.

938. Tanemarus rebellat cum suis adversus Ottonem Imper., fratrem suum: sed vincitur.

939. Henricus frater, Giselbertus Lotharingus & Eberardus Francus rebellant adversus Ottonem Imperatorem.

Tur-

Orientis.		*Occidentis.*
Turcæ populantur Thraciam Constantinopolin usque.	941.	Rex Galliæ Ludouicus Lotharingiam ingreditur adversus Othonem Imperatorem.
	942.	Fœdus & amicitia initur inter Ottonem Imperatorem & Ludouicum regem, imò & affinitas. Nam Ludouicus rex uxorem ducit Gerbergam, viduam Gilleberti, Ottonis sororem.
* Turcæ iterum populantur Thraciam.	943.	* Ramiras, Legionis rex cædit multa Saracenorum millia.
Romanus Lacapenus à filio Stephano, quem Imperii consortem fecerat, cœnobio includitur. Idem Stephanus facere conatus Constantino Imperatore. Sed ille insidiis animadversis anticipat & Stephanum cum fratre Constantino tondet ac in monasterium detrudit. Ita Constantinus, penes quem Imperii sola umbra fuerat, pleno Imperio fruitur, Imperator Litterarum & Litteratorum amantissimus.	944.	
	945.	Hugo, filius Roberti, ad Suessiones, à Carolo Simplice cæsos, deficit à rege & controversiam de regno movet Ludouico Transmarino.
	948.	Hugonis factio prævalet. Ludouicus ejus opera & suorum proditione capitur a Normannis & Laudini in publicum carcerem conjicitur.
	949.	Otto Imperator venit cum exercitu in Franciam, Hugonem & Normannos vincit ac Ludouicum Transmarinum, sororium suum, iterum in regnum restituit. Hugo promittit, se fore in Imperatoris potestate.
	950.	Lotharius, Italiæ rex, veneno tollitur: post quem Imperium invadit Berengarius.
	951.	Otto proficiscitur in Italiam, ut liberet Adelcheidam, Lotharii viduam. Capit Papiam, eaque capta Adelcheidam ducit uxorem. Berengarius, Italiæ rex, se, suaque submittit Ottoni.
	952.	Bohemi ab Ottone subacti.
	955.	Otto nobilem victoriam reportat de Hungaris, quorum exercitum maximum internecione delet. Ludouicus Transmarinus moritur; cui in Galliæ regno succedit Lotharius.
	957.	Otto ingenti prœlio Vandalos vincit.
Constantinus veneno necatur à filio suo Romano, qui ei in Orientis Imperio succedit.	960.	
	961.	Otto expeditionem instituit in Italiam adversus Berengarium. Ante abitum Otto junior, filius ejus, puer septennis, ex voluntate Procerum coronatur Aquisgrani.
	962.	Otto Magnus Romæ salutatur Augustus & à Joanne XII coronatur.
Romano parricidæ succedit Nicephorus Phocas.	963.	
	964.	Berengarius ab Ottone capitur unà cum uxore & liberis & in Baouariam relegatur.
Nicephorus Saracenis eripit Cyprum, Tharsum, Mopsuestum & Antiochiam Syriæ.	965.	
	966.	Novi motus in Italia fiunt; iccirco in eam quamcitissimè redit Otto & Romæ in autores motuum animadvertit.
	967.	Otto legatos mittit ad Nicephorum de jungenda affinitate.
Nicephorus fraudulenter respondet, se Ottoni juniori uxorem daturum Theophaniam.	968.	
	969.	Otto, ut injuriam, à Nicephoro illatam, vindicet, Apuliam & Calabriam armis ei eripit, eaque Occidentis Imperio adjicit.
Nicephorus occiditur ab Joanne Zimisces, qui in Imperio succedit & Ottoni Theophaniam, filiam Nicephori, cum muneribus mittit. Consortes verò Imperii sui facit Basilium & Constantinum.	970.	
Joannes Imperator ingenti clade afficit Russos & socias gentes.	972.	
	973.	Otto Magnus moritur; post quem imperat Otto II filius, vulgo dictus, *mors pallida Saracenorum*. Hic decimus tertius Occidentis Imperator fuit.
	974.	Henricus Baouarus, Imperatoris patruelis, rebellat adversus eum & propterea ejicitur ditione sua.
Joannes Zimisces moritur; post quem soli regnant Romani junioris liberi Basilius & Constantinus. Adversus eos quadriennio rebellat Bardas Sclerus.	975.	
	976.	Henricum iterum tumultuantem iterum compescit Imperator. Boemos quoque vincit.
	978.	Otto II Imperator Lotharingiam donat Carolo, Lotharii, Galliæ regis fratri. Propterea rex Lotharius Imperatori bellum infert ac prope opprimit. Sed mox Imperator omnia vastat Lutetiam usque.

Orientis.		*Occidentis.*
Græci iterum occupant Apuliam & Calabriam.	980.	Colloquuntur & fœdus ineunt Imperator & rex Lotharius ad Charum fluvium.
Samuel, rex Bulgarorum, bellum Basilio & Constantino Imperatoribus infert in Thracia & Macedonia ac magna eos clade afficit.	981.	
Ingens prœlium in Calabria committitur inter Græcos & Saracenos.	982.	
	983.	Otto II moritur; cui succedit in Imperio Otto III filius, vulgo dictus *mirabilia mundi*, quartus decimus Occidentis Imperator.
	986.	Otto III Imperator Boemos vincit, sibique subjicit. Lotharius, rex Galliæ, moritur; cui succedit filius Ludouicus V, postremus regum ex genere Pipini & Caroli Magni.
Bardas Phocas, æmulus Scleri, Imperator salutatur ab exercitu; sed anno proximo in bello perit.	987.	
	988.	Hugo Capetus, Parisiorum Comes extruso sanguine Germanorum Francorum primus Gallici sanguinis in Galliis vi & armis incipit regnare. Atque hujus posteritas hodieque imperat in Galliis.
Mortuo Barda Phoca Bardas Sclerus Basilio Imperatore conciliatur & ab eo creatur Palatii præfectus.	989.	
	991.	Carolo, Lotharingiæ duce, mortuo succedit filius Otto.
Basilius Imperator compescit motus primùm in Iberia, mox in Phœnicia; deinde etiam Samuelem, Bulgarorum principem cædit.		
	992.	Otto III Imperator Brandeburgum à Vandalis recuperat.
	996.	Hugoni Capeto succedit in Galliæ regno filius Robertus.
Basilius Imperator Bulgaros vincit, eosque Thessalia ejicit.	1000.	
	1001.	Otto III Imperator Bolesanum creat primum Poloniæ regem.
	1002.	Otto III Imperatoris moritur. Succedit ei Henricus II, cognomento Claudus & Sanctus, xv Imperator Occidentis.
	1004.	Henricus II Imperator proficiscitur in Italiam.
	1005.	Pisani Sardiniam, Genouenses Corsicam Saracenis eripiunt.
Dum Græci Bulgarico bello occupantur, Saraceni capiunt Hierosolyma.	1008.	
	1009.	Normanni infestant Frisiam.
	1010.	Normanni iterum Frisiam populantur & Ultrajectum incendunt.
	1013.	Henricus II Imperator in Italiam proficiscitur adversus Arduennum, qui Imperium affectabat.
Basilius Imperator iterum cædit Bulgaros; sed crudeliter victoriam exercet. Nam ccıↄↄ ıↄↄ captis oculos erui jubet.	1014.	Idem in Paschate coronatur.
	1015.	Henricus II Imperatore Boleslaum, Boemiæ regem, quod antè biennium armis Germaniam turbasset, cogit sibi jurare & tributum pendere.
	1018.	Gothofredus, Lotharingiæ dux, adversus Frisios pugnans, ab iisdem capitur.
Basilius Imperator triumphat Constantinopoli de Bulgaria devicta.	1019.	Normanni in Apulia incipiunt pugnare: sed parum feliciter.
Basilius Iberos sibi subjicit.	1022.	
	1023.	Henricus II Imperator in Apuliam & alias Italiæ regiones proficiscitur.
	1024.	Henricus II Imperator moritur ultimus Imperatorum ex stirpe Henrici Aucupis. Ei Conradus II Salicus succedit xvII Occidentis Imperator. Atque ita Imperium, quod primùm administravere novem ex stirpe Pipini, hinc Conradus, tum quinque ex domo Saxonica; deinceps translatum ad Francones, qui sunt ad Mœnum: in qua quatuor imperarunt ordine, Conradus II, Henricus III, IV & V.
Basilius Imperator moritur. Hinc solus imperium tenet frater Constantinus.	1025.	
Constantinus Imperator moritur. Succedit Romanus Argyrus. Uxor ei Zoe, Constantini Imperatoris filia. Triennio bellum gessit cum Saracenis.	1028.	Conradus Imperator Italiam petit. Ferdinandus I fit Hispaniæ rex.
	1029.	Conradus Imperator Hungaros vastat.
	1030.	Conradus Imperator Bohemos iterum subjicit Imperio.
	1032.	Conradus Imperator Burgundiam Imperio subjicit.
Moritur Romanus Argyrus. Succedit Michael Paphlago, qui & viduam Romani uxorem ducit. Michael Saracenis eripit Siciliam duce Marmace.	1034.	
	1036.	Conradus Imperator in Italiam proficiscitur & motibus ejus sedandis biennium impendit.
	1038.	Boemi Polonis eripiunt Vratislaviam, Cracoviam, aliaque oppida.

Michael

Orientis.		*Occidentis.*
Michaël Bulgaros, iterum rebellantes cædit, sibique subjicit.	1039.	Conrado succedit filius Henricus III. cognomento Niger.
	1040.	
Michaël Paphlago moritur. Ei succedit Michaël Calaphates. Sed quarto post mense Imperio dejicitur & luminibus privatur. Ita Imperium omne est penes Zoen, Michaëlis Paphlagonis viduam & sororem ejus Theodoram. Zoe nubit tertio marito Constantino Monomacho, cumque Imper. dicit.	1041.	Henricus III. Imper. Bohemos ferro, flammaque vastat, Bretislaum, eorum ducem, Pragæ obsidet & supplicem fieri cogit. Normanni Græcos ex Apulia expellunt.
	1042.	Henricus III. Imper. bellum gerere incipit contra Hungaros.
	1044.	Henricus III. Imper. Hungaros ingenti prœlio vincit ad Taurinum.
Turcæ, qui tempore Basilii Porphyrogenneti à Saracenis erant auxilio vocati, nunc contra Saracenos invalescunt ac totum penè Orientem occupant.	1045.	
Imperatrix Zoe moritur.	1050.	
Constantinus Monomachus moritur. Regit sola Zoes soror.	1055.	
Theodora moriens Imper. dicit Michaëlem Stratioten jam senem.	1056.	Henricus III. Imper. moritur. Succedit filius Henricus IV, puer sexennis.
Michaël Stratiotes Imperio dejicitur, eique succedit Isaacus Comnenus.	1057.	
Isaacus Comnenus sponte Imperio cedit. Succedit Constantinus Ducas.	1059.	
Uzi, gens Scythiæ, Thraciam, Macedoniam, Græciam populantur.	1064.	
Uzi a Bulgaris & Pazinacis internetione delentur.	1066.	Guilielmus Normannus Haraldum, Angliæ regem vincit & rex Angliæ coronatur.
	1068.	Henricus IV. Sclavos domat.
Constantino Ducæ succedit filius Michaël Ducas, parum Imperio idoneus: sub quo Turcæ majores in Oriente vires capiunt.	1072.	
	1073.	Henricus IV. Imper. in odium venit Saxonum & Thuringorum. A Saxonibus obsidetur: sed elabitur. Hinc in Thuringia confligere parat; sed per arbitros pax inita.
	1075.	Henricus IV. prœlium committit cum Saxonibus, eosque prœlio vincit. Hinc Saxoniam vastat.
Nicephorus . . . . Imper. fit.	1077.	Henricus IV. à Gregorio VII, qui antea dictus Hildebrandus, proscribitur.
	1078.	Proscripto Henrico IV. Rudolphus, Sueviæ dux, à quibusdam Imper. creatur: cui Gregorius Papa mittit coronam.
	1080.	Quartò prœlium committitur inter Henricum IV. & Rudolphum: in quo Rudulphus iterum vincitur & dextram amittit ac postridie moritur. Incipit comitatus Nassovius cum Ottone Nassovio.
Alexius Comnenus succedit Nicephoro, etsi fratrem majorem haberet Isaacium.	1081.	Henricus Imper. in Italiam cum exercitu proficiscitur, Romam obsidet & capit.
	1082.	Henricus IV. Imper. Romæ coronatur.
	1085.	Gregorius VII. Papa moritur.
	1086.	Vratislaus ab Henrico IV. creatur Bohemiæ rex.
	1088.	Nova conspiratio adversus Henricum autore Episcopo Halberstadiense.
	1090.	Henricus IV. in Italiam redit ac quinquennium ibi permanet.
	1093.	Henrici filius Conradus, quem pater successorem destinarat, rebellat & in Italiam venit.
Alexius malo dolo agit cum exercitu Christianorum adversus Infideles, communes hostes, tendentem.	1095.	Concilium Claromontanum in Galliis habetur; in quo decreta expeditio sacra contra Saracenos & Turcas.
Turcæ ingenti strage cæduntur à Christianis.	1096.	Expeditio sacra initium sumit duce Gualtero Sensavio & Petro Eremita.
Christiani Antiochiam capiunt.	1098.	
Capitur ab iisdem Hierosolyma, cujus rex primus designatus Godofredus, Lotharingiæ rex.	1099.	
Godofredus, Hierosolymorum rex moritur. Ei in regno succedit Balduinus frater.	1100.	Conradus, Henrici IV. filius, quem Papa Imper. fecerat, moritur in Italia patre superstite.
Guilielmus Aquitanus novum in Palæstinam ducit exercitum.	1101.	
Balduinus rex capit Ptolemaida, Apameam, Laodiceam, etiam in Mesopotamiam ducit exercitum; sed metu hostium adventantium mox reducit.	1103.	

N Chri-

Orientis.		*Occidentis.*
	1105.	Henricus filius rebellat adversus patrem Imper. Henricum IV.
	1106.	Henricus IV. à filio Henrico V. opera Episcoporum exuitur Imperii insignibus, patrique filius in Imperio succedit.
	1109.	Henricus V. bellum gerit in Silesia contra Polonos.
Christiani capiunt Byblum, Tripolim, Berythum.	1110.	
Capiunt Sidona.	1111.	Henricus V. Romæ tumultum sedat.
	1112.	Henricus V. excommunicatur à Papa.
	1113.	Henricus V. Saxones, à parte Papæ contra se stantes, bello persequitur.
	1115.	Mathildis, Bonifacii filia, cujus magna erat & potentia & autoritas, Papæ partes secuta adversus Cæsarem, moritur.
	1116.	Henricus V, iterum excommunicatus à Papa, proficiscitur cum exercitu in Italiam.
Balduino succedit Balduinus II. in regno Hierosolym.	1117.	
Alexius moritur. Succedit Joannes Comnenus.	1118.	
Rogerius, prætor Antiochenus, cæditur cum toto exercitu à Saracenis. Sed postridie rex Balduinus II. Saracenos cædit, totaque Palæstina ejicit.	1119.	
Balduinus rex capitur a Saracenis. Palæstinam eidem populantur. Sed mox clade ingenti afficiuntur.	1121.	
	1122.	Henricus V. Wormatiæ jus conferendi beneficia Ecclesiastica Papæ resignat atque ita pacem impetrat.
	1124.	Henricus V. Imper. Hollandis bellum infert.
Balduinus cædit Saracenos & ingentem refert prædam.	1125.	Moritur Henricus V. Imper. succedit ei vigesimus Imperat. Lotharius Saxo, maternum genus ducens ab Henrico Aucupe. Sed ab aliis Italiæ rex coronatus Carolus Sueviæ dux. Unde in Germania, Italiaque bellum ortum.
Balduino II. succedit Fulco Andegavensis in regno Hierosolym.	1131.	
	1133.	Lotharius Romæ coronatur Imperator, cui in Germaniam reverso reconciliatur Conradus Suevus intercessione S. Bernardi.
	1136.	Lotharius in Italiam redit atque Apuliam occupat.
	1137.	Lotharius in præda urbis Amulfis invenit vetustum Pandectarum Codicem, quem donat Pisanis.
	1138.	Lotharius moritur. Conradus III. Suevus, qui hactenus Lotharii Saxonis æmulus fuerat, fit Imper. vigesimus primus. Atque ita à domo Saxonum & Francorum ad Mœnum translatum est Imperium ad Suevos; quæ quarta est mutatio in Imperio. Ex hac domo imperarunt septem, sed ordine bis interrupto; semel ab Ottone IV. Saxone, iterum à Guilielmo, Hollandiæ comite.
	1140.	Guelphus, Bavariæ dux, in periculo servatur à Suevis.
Fulco, rex Hierosolym. obit. Succedit Balduinus III. Joanni Comneno succedit in Orientis Imperio Manuel Comnenus, jun. fil., sed à patre moriente prælatus: & initio Imperii reconciliatur fratri majori.	1142.	
Manuel feliciter rem gerit contra Persas & Turcas.	1145.	
	1147.	Conradus Imper. exercitum instaurat in Thracia & inde in Palæstinam venit. Sed nihil memorabile facit. Incolumis tamen redit.
	1152.	Conrado mortuo succedit Fredericus Barbarossa Imper. XXII.
Balduinus III. Ascalonem obsidet.	1153.	
Balduinus Ascalonem deditione capit.	1154.	
	1155.	Fredericus Imper. capta Dertona coronatur Romæ.
	1158.	Fredericus Barbarossa capit Mediolanum; sed cives rebelles, in gratiam accipit.
	1160.	Bellum iterum in Italia, quo Crema capitur & vastatur.
	1161.	Mediolanum iterum obsidetur.
	1162.	Mediolanum deditione capitur à Fr. Barbarossa. Dum verò Imper. in Italia bellum gerit, Henricus Leo turbat Saxoniam inferiorem.
Balduino III. in regno Hierosolym. succedit frater Almericus.	1163.	
Almericus rex in Ægypto bellum gerit.	1165.	

Alme-

Orientis.		*Occidentis.*
Almericus Damiatam in Ægypto obsidet & tandem capit.	1167.	Fredericus Barbarossa iterum in Italiam proficiscitur, eoque absente Henricus Leo iterum Saxoniam & vicinos turbat.
Almericus capit Pelusium.	1168.	
Saladinus invadit Palæstinam.	1170.	
Almericus rex moritur. Succedit ei Balduinus IV, natus annorum XIII.	1173.	
	1174.	Fredericus in Italiam iterum proficiscitur. Sed iterum in Germania pacem turbat Henricus Leo.
Saladinus Ascalonem obsidet: sed repellitur.	1177.	Frederici Barbarossæ filius Otto capitur à Venetis. Icirco cogitur Imperator transigere cum Pontifice Alexandro & Venetis.
Manuel Comnenus moritur; cui succedit Alexius Comnenus.	1180.	Henricus Leo, dux Saxoniæ & Bavariæ, proscribitur.
Alexius Comnenus strangulatur ab Andronico Alexio, patruo suo; qui & Imperium invadit.	1182.	Fredericus Barbarossa oppugnat Henricum Leonem, eumque terris suis exuit & aliis eas donat.
Balduino IV puero succedit in regno Hierosolymitano vitricus ejus Guido Lusignanus.	1184.	
Isaacius Angelus coronatus Imperator Orientis.	1185.	Henricus, Frederici Barbarossæ filius, in Imperio successor designatur.
Guido rex capitur in prœlio à Saracenis. Ab iisdem etiam capta Hierosolyma anno LXXXVIII, ex quo eam Christiani occuparant.	1187.	
	1188.	Fredericus Barbarossa Imperatori Saladino bellum denunciat.
	1189.	Fredericus Barbarossa cum exercitu proficiscitur in Palæstinam.
	1190.	Fredericus Imperator in Armeniæ fluvio, quem lavandi causâ ingressus fuerat, submergitur. Succedit ei filius Henricus VI, cognomento Asper, Imperator XXIII. Hic Romæ coronatur anno sequenti. Uxorem duxit Constantiam jam quinquagenariam, hæredem regni Neapolitani ac Siciliæ: per quam Henricus Siciliæ ac Neapolis rex obiit. Eopse anno in Palæstinam navigant Philippus, Galliæ, & Richardus, Angliæ rex.
Richardus, Angliæ rex, Cyprum capit. Sed vendit eam Guidoni Lusiniano Gallo; cujus posteri eam per CCC annos, vel præter propter tenuerunt.	1191.	
Richardus turpiter à Palæstina pedem refert.	1192.	
Saladinus terrore Orientis hoc, vel superiori anno mortuus est. Successorem habuit fratrem suum Sphadinum.	1194.	Henricus VI Imperator cum exercitu proficiscitur in Italiam & cùm Apuliam, tum Siciliam occupat.
	1197.	Henricus VI exercitum mittit in Palæstinam.
Chaganus, Tartarorum princeps, Christianorum religionem amplectitur, eos juvat, Saracenos expellit è Palæstina & multas Christianis urbes restituit.	1198.	Henricus VI moritur Messanæ in Sicilia. Hinc ab nonnullis surrogatur Philippus frater, qui Imper. est XXIV. Sed ab aliis designatus Augustus Otto IV Saxo.
	1199.	Exercitus Henrici VI in Palæstina Imperatoris sui morte cognita & præterea morbis adflictus variè dilabitur.
Isaacius Augustus imperat cum Alexio, filio juniore. Latini occupant Constantinopolin, primusque in ea Imperator Latinus coronatus Balduinus, comes Flandriæ. Sed ante urbem captam Isaacius obierat: Alexius verò ab Alexio Duca fuerat strangulatus. Eorum loco Græci post urbem captam Imperatorem elegere Theodorum Lascarem, qui Nicææ sedem habuit. Itaque deinceps in Oriente alius Græcorum, alius Latinorum est Imperator.	1203.	Philippus, Galliæ rex, eripit Anglis provincias Gallicanas.
	1208.	Philippus Imperator nefariè occiditur ab Ottone Wittelspachio Bavaro. Succedit ei in Imperio Otto IV natione Saxo, cui nupta Beatrix, Philippi Imperatoris filia. Est hic Imperator XXV.
	1211.	Otto IV excommunicatur à Pontifice, ejusque loco eligitur Fredericus II.
	1214.	Otto maximo prœlio vincitur à Philippo, Galliæ rege, ad Bovinas, Galliæ pagum.
	1216.	Germani expeditionem instituunt in Palæstinam duce Andræa, Hungariæ rege.
Balduino succedit è Latinis in Constantinopolitano Imperio Petrus Altisiodorensis Gallus, Balduini & Henrici sororius.	1217.	
	1218.	Otto IV moritur; post quem solus imperat Fredericus II, Henrici VI Imperatoris filius, Imperator XXVI.
Christiani ex Palæstina bellum transferunt in Ægyptum ac post nonum obsidionis mensem capiunt Damiatam.	1219.	
Petrus Altisiodorensis, Latinus Orientis Imperator, capitur & occiditur ad Dyrrhachium à Theodoro Angelo. Ei succedit filius Robertus Altisiodorensis. Mox & Græ-	1221.	

Orientis. | *Occidentis.*

eus Imperator moritur Theodorus Lascaris: cui succedit socer Joannes Ducas, Imperiumque tenet ann. XXXIII.

1222. Fredericus II excommunicatur à Pontifice. Damiata Saracenis redditur, totaque eis conceditur Ægyptus.

1223. Fredericus II reconciliatur Pontifici, intercedente Joanne, rege Hierosolymitano.

Roberto Altisiodorensi succedit Imperator Occidentis Balduinus II, Joannis, regis Hierosolymitani, gener.

1228. Fredericus II Imperator, iterum excommunicatus, proficiscitur in Palæstinam.

1229. Fredericus II Imperator paciscitur cum Sulthano Saraceno ac Hierosolyma, aliaque ab eo loca recipit. Postridie Hierosolymam ingreditur & Hierosolymitanus rex cotur.

1232. Tartari, è Schytia sua egressi, occupant inferiorem Asiam, Parthiam, Persiam, Mediam, Mesopotamiam, Chaldæam, & paulò post amplectuntur religionem Mahometanam.

1234. Fredericus II Imperator Hungaros vincit & Viennam Austriæ addit Imperio.

1236. Fredericus II in Italiam ducit exercitum adversus Mediolanenses & alias civitates.

1237. Balduinus II Imperator Orientis Latini pellitur à Constantinopolitanis. Unde in Galliis, Brittanniamque abit atque ibi auxilium acquirit.

1240. Balduinus bellum gerit contra Constantinopolitanos rebellantes.

Tartari se in Poloniam effundunt, eamque populantur.

1242. Tartari Silesiam prius, mox & Hungariam, mitè, misereque vastant.

1244. Suldanus Babyloniæ Christianis eripit Hierosolyma. Mox ab eodem Christiani ingenti prœlio cæsi & prope internecione deleti.

Fredericus Imperator Tartaros expellit Hungaria. Hinc Tartari, ab Occidente in Orientem versi, Suldano Babyloniæ negotium facessunt.

1245. Fredericus II in Synodo Generali Lugdunensi accusatur ab Innocentio Pontifice & damnatur. Substituitur ei Henricus, Landgravius Hassiæ.

1247. Prœlium committitur inter Conradum, Frederici II filium & Henricum, qui prœlio victus moritur. Substitutus Henrico Guilielmus, Hollandiæ comes.

1248. Ludouicus IX, Galliæ rex, proficiscitur cum exercitu in Palæstinam: hybernat verò in Cypro.

1249. Fredericus II Parmam occupat & paulò post moritur, à Manfredo, filio notho, suffocatus, ut fertur. Ei filius succedit Conradus IV, jam antè rex designatus.

Ludouicus IX capit in Ægypto Damiatam.

1250. Ludouicus IX, variis cladibus affectus, tandem & ipse captus, cogitur Damiatam restituere ac polliceri, se Ægypto cum exercitu excessurum.

1253. Ludouicus IX è Palæstina redit in Gallias.

Moritur Joannes Ducas, Nycænus Imperator: cui succedit Joannes Lascaris, puer sexennis. Sed mox eum per ingens scelus ejecit, soliumque occupavit Michael Palæologus.

1254. Conradus IV Imperator veneno tollitur. Manfredus, nothus filius Frederici II Imperatoris, Siciliam & vicinas Italiæ partes sibi vendicat.

1256. Guilielmus Imperator cæditur in Frisia: post cujus obitum ab aliis quidem Imperator electus Richardus Anglus, qui iccirco XXX vocatur Imperator Occidentis; ab aliis verò Alphonsus, Castellæ rex, qui XXXI Imperator dici solet. Sed Alphonsus non adiit Imperium; Richardus adiit. Verùm biennio post pecunia exhaustus, in Angliam abiit, nec rediit in Germaniam. Nec tamen Richardo post abitum quispiam surrogatus, imò ne biennio quidem post obitum ejus.

1261. Michael Palæologus, Nicænus Imperator, auxilio Venetorum & Genouensium capit Constantinopolin: Latinorum Imperator Balduinus fugit in Gallias.

1263. Urbanus Papa evocat è Galliis adversus Manfredum Carolum Andegavensem, Ludovici IX fratrem.

1264. Magnæ in Anglia excitantur turbæ. Rex & frater ejus Imperator Richardus in custodiam dati.

1265. Manfredus ingenti prœlio vincitur & cæditur à Carolo Andegavensi ad Beneventum.

Con-

Orientis.		*Occidentis.*
	1267.	Conradinus, Conradi Imperatoris filius, exercitum conscribit in Germania, ut repetat Siciliam, Apuliam & alia Italiæ loca.
Antiochia Syriæ expugnatur à Babyloniæ Suldano.	1268.	Conradinus in Marsis à Carolo Andegavensi vincitur, capitur & mox Neapoli capite multatur.
	1270.	Ludouicus IX, rex Galliæ, cum filiis tribus & exercitu in Africam solvit, Tunetem obsidet. Sed pestilentia in castris grassante moritur: cui in iisdem castris successit Philippus filius. Eopse anno Eduardus, filius Henrici, Angliæ regis, cum exercitu in Palæstinam proficiscitur & Ptolemaide exspectat Ludouicum IX, Tunetem obsidentem; sed frustra.
	1271.	Richardus Anglus Imperator electus moritur.
	1273.	Fluctuante Imperio & sede Imperii vacante translatum Imperium ad comites Habspurgenses: quæ quinta est familia, in qua quidem Imperium substiterit. Earum enim, ubi unus solus imperavit, non habemus rationem. Primus in hac Habspurgensi domo imperavit Rudolphus, comes Habspurgensis: Estque si Alphonsum annumerare lubet, Imperator ordine XXXII.
	1274.	Thomas Aquinas moritur.
	1276.	Rodolphus Imp. Othocaro, Boemiæ regi, eripit Austriam, quam annos tenuerat XXVI. Unde ejus posteri pro Habspurgensibus Austriaci dicuntur.
	1278.	Rodolphus Imperator Othocarum, iterum rebellantem vincit & occidit.
	1279.	Accursius J. C. floret.
	1280.	Albertus M. moritur Coloniæ.
Michaël Palæologus moritur; cui in Imperio Orientis succedit filius ejus Andronicus II. Palæologus.	1281.	
	1282.	Vesperæ Siculæ, in quibus Galli quotquot in Insula erant, occisi III kalend. April.
	1284.	Carolus Andegavensis, Siciliæ & Neapolis rex, moritur.
	1286.	Rodolphus Imp. Helvetios, Sabaudorum temporis parentes, subjicit sibi. Item Suevos domat.
Suldanus Tripolin capit & evertit; multa occidit Christianorum millia; Tyrum, Sidona, Berytum capit & vastat, Ptolemaidem obsidet per semestre & denique desertam à Christianis funditus exscindit. Atque hic est finis regni Christianorum in Syria.	1289.	
	1291.	Rodolphus Imp. moritur Eidib. Jul.
	1292.	Post hunc electus Imp. Albertus Austriacus, Rodolphi filius, qui Imp. est XXXIII. Sed Alberto Viennam profecto electus Adolphus Nassovius, qui Imperator est XXXIV.
	1293.	Angli invadunt Normanniam & Aquitaniam: unde oritur bellum grave inter Gallos & Flandros.
Chaganus Tartarus, ex Mahometano factus Christianus, Saracenos expellit Palæstina, eamque reddit Christianis, Armeniis & Georgianis.	1294.	
	1298.	Prœlium ad Spiram committitur inter Albertum Austriacum & Adolphum Nassovium Impp.: in quo Albertus Adolphum manu sua interemit postr. kalend. Jul. Tres Archiepiscopi, Moguntinus, Trevirensis & Coloniensis, rebellant adversus Imp. Albertum.
Per præfecti Damasceni proditionem Palæstina redit ad Saracenos.	1300.	Carolus Valesius abducit in Gallias Guidonem, Flandriæ comitem, unà cum liberis.
Othmen, qui vulgo Othomannus, Ciliciæ præfectus, Schulthanus Turcarum factus, per Orchanem filium Prusam, Bithyniæ civitatem, occupat atque ibi Imperii sedem ponit. Hic Othomannicam familiam condidit.	1302.	Flandri ad Cortracum ingenti prœlio cædunt Gallos; quo flos & robur Galliæ periisse creditur.
Rhodus occupatur à Jannitis.	1307.	Helveticum fœdus incipit.
	1308.	Albertus Imp. occiditur à Joanne, fratris filio. Ei succedit Henricus VII Luxemburgicus, Imperator XXXV.
	1313.	Henricus VII veneno à monacho Italico occiditur.
	1314.	In locum Henrici Luxemburgici, à quibusdam Aquisgrani Imp. designatus Fredericus II Austriacus, qui Imp. est XXXVI; ab aliis verò Boemiæ creatus Imp. Ludoui-

Orientis.		*Occidentis.*
		cus IV Bavarus, qui Imp. est XXXVII. Ex hoc dissensu ortum bellum intestinum.
Andronicus junior conspirat cum Imperii principibus adversus avum suum Andronicum Imp.	1321.	
	1322.	Bellum geritur inter duos Impp., Ludouicum IV & Fredericum II. Bellum quoque intestinum in Silesia est inter Principes; quo Silesia à Polonis ad Bohemos pervenit.
	1323.	Ludouicus Bauarus prœlio vincit & capit Fredericum Austriacum. Hinc solus Ludouicus Imperii titulo usus.
Prusa Bithyniæ capitur à Turcis.	1324.	
Andronicus avus consortem Imperii facit nepotem suum Andronicum III.	1325.	
Othmen, Turcarum Soldanus, moritur: cui succedit filius Orchanes, secundus Turcarum Imp.	1326.	
Andronicus III insurgit adversus avum Andronicum & occupat Constantinopolin.	1328.	
Orchanes Turca capit Nicæam, Bithyniæ civitatem.	1330.	Joannes, Boemiæ rex, gerit in Italia bellum pro Ludouico IV Imp. & multas civitates ad obsequium adigit.
Andronicus senior obit anno Imperii L, æt. LXXIV.	1331.	
Andronicus III moritur liberis tutore dato Joanne Cantacutzeno, qui Imperium invasit.	1337.	
	1340.	Angli ingenti prœlio navali vincunt Gallos ad Slusam IX kalend. Jul.
	1346.	Ludouico IV, à PP. excommunicato, substituitur Carolus IV, Joannis, Boemiæ regis, filius, Henrici VII Imp. nepos, qui Imp. est XXXVIII. Academia Heidelbergensis instituitur a Ruperto, Electore Palatino.
	1347.	Ludouicus IV veneno perit.
	1348.	Quum multis minus placeret Carolus IV, Imperium oblatum est Eduardo, Angliæ regi: item Frederico, Misniæ Marchioni. Sed uterque recusavit. Hinc oblatum Gunthero Suartzemburgico, qui recepit: estque Imp. ordine XXXIX. Sed eodem anno periit veneno. Ita solus rexit Carolus Boem.
Joannes Andronicus, Andronici III filius imperare incipit loco Joannis Cantacutzeni.	1353.	
	1355.	Promulgatur Norbergæ Caroli Bulla aurea, quæ continet rationem & modum eligendi Imp.; qua nihil salubrius ad vitandas dissensiones.
Turcæ in Europa Calliopolin capiunt. Orchani Sulthano succedit filius ejus Armirath, III Turcar. Imp.	1356.	Joannes, Galliæ rex, in prœlio ad Pictaviam capitur ab Anglis & unà cum eo ingens nobilium virorum numerus. Mox verò in Angliam traductus.
Armirathes capit Hadrianopolin atque Imperii sedem sibi collocat. Bulgari infestant terras Joannis Andronici Imp., qui auxilium petit ab Armirathe. Ea occasione Armirath etiam Philippopolin capit.	1359.	
	1360.	Carolus IV instituit Academiam Pragensem. Joannes, Galliæ rex, e custodia dimittitur.
	1361.	Burgundiæ ducatus morte Philippi ducis redit ad Joannem, Galliæ regem; qui eum donat filio suo Philippo audaci.
Christiani obsident Hadrianopolin. Sed Armirathes copias Christianorum cædit ac disjicit.	1365.	
	1368.	Carolus IV Imp. moritur. Succedit ei filius Wenceslaus Imper. Occid. XL, princeps ignavus & solùm ventri deditus.
	1380.	Veneti pugnant contra Genouenses, primique usi bombardis.
Armirathes affligit Macedoniam & Thessaliam.	1382.	
Tamerlanes Scytha Babylonem occupat.	1385.	
Joanni Andronico in Imperio Constantinopolitano succedit Emanuel Palæologus, Joannis filius.	1386.	
Armirathes, in Servia pugnans, occiditur à transfuga. Succedit ei filius Baiazeth Wilderim, IV Turcarum Imp.; qui initio Imperii Constantinopolim obsidione cingit: duravitque ea octennium.	1387.	
	1391.	Joannes Galeacius, vicecomes Mediolanensis, bellum gerit cum Florentinis, quod annos duravit XII.
Baiazeth post occupatam Armeniam invadit Græciam & Peloponnesum.	1392.	

Joan-

Orientis.		*Occidentis.*
Sigismundus, Hungariæ rex, ad Nicopolin infeliciter pugnat cum Bajazethe. Habebat Sigismundus circiter IↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ. Bajazethes supra CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ. Turcarum cecidere IↃↃ CCIↃↃ. Christianorum CCIↃↃ CCIↃↃ.	1395.	Joannes Galeacius creatur dux Mediolanensis.
Tamerlanes Scytha adoritur Parthos & sibi subjicit.	1396.	
Bajazeth Turca in prœlio capitur à Tamerlane Scytha, caveæque ferreæ inclusus circumfertur. Ita opes Turcarum fractæ fuerunt.	1400.	Wenceslaus, quum Imperio minus judicaretur idoneus, exauctoratur, eique substituitur Fredericus Brausuicensis Imperator XLI, & mox Rupertus Palatinus Imperator XLII.
	1401.	Florentini auxilio vocant Imperatorem Rupertum adversus Mediolanenses; adversus quos cum exercitu profectus.
Tamerlanes Scytha obit in patria Samarracandæ ad fluvium Jaxartum mortuo jam in vinculis Bajazethe Turca. Bajazethi verò successit filius Emir Soleiman, V Turcarum Imperator.	1403.	
Fluctuant etiamnum res Turciæ.	1405.	Verona in Venetorum venit potestatem.
	1406.	Patavia iisdem deditur.
	1407.	Florentini Pisas occupant. Joannes, Burgundiæ dux, percussoribus immissis occidit Ludouicum, ducem Aurelianensem, regis Galliarum fratrem. Inde bellum inter Gallos & Burgundos.
	1408.	Ladislaus, rex Neapolitanus absente Georgio XII occupat Romam; sed non diu retinet.
Emir Soleiman occiditur à fratre Mose, qui ei in Turcico Imperio succedit, VI ordine ex Imperatoribus Turcicis.	1409.	
	1410.	Rupertus Imperator moritur ac Heidelbergæ sepelitur in æde S. Spiritus. Succedit ei Jodocus, Marchio Moraviæ, Imperator XLIII.
	1411.	Jodocus Imperator obit. Surrogatus ei Sigismundus, Hungariæ & Boemiæ rex, Caroli IV filius, Imperator XLIV; princeps, litterarum & litteratorum amans, sed armis parum bonus.
Mahomet occiso fratre Mose imperat apud Turcas, VII ordine ex Imperatoribus Turcicis. Hic collapsam Turcarum & Othomannicæ domus fortunam cœpit instaurare.	1412.	Petrus de Aluaco, Episcopus Cameracensis; item Franciscus Zabarella, legum Professor Patavinus, creantur Cardinales.
	1414.	Inchoatur hoc anno Concilium Constantiense, in quo Joannes Hussus exustus & Hieronymus à Praga, Constantiæ in Concilio moritur Emanuel Chrysoloras.
	1415.	Atrox committitur prœlium ad Dagincurtum, in quo Henricus V, Angliæ rex, VIII kal. Novembris occidit CCIↃↃ Francorum & totidem fere cepit.
Joannes Palæologus, filius Andronici IV, fit Imperator Constantinopoli.	1416.	
	1418.	Burgundica factio Parisiis ingentem fecit cædem.
	1419.	Joannes, Burgundiæ dux, improba fraude circumventus à Carolo, Galliæ regis filio, occiditur. Hinc novi belli materies. Eopse anno initium fuit belli Boemici adversus Hussitas; quorum dux Joannes Zisca, conditor urbis Thabor.
Joannes Palæologus, Emanuelis filius, fit Imperator. Amirathes II, Mahometis filius, apud Turcas Imperium capessit, VIII ordine Imperator Turcicus.	1420.	
	1422.	Aliqui hoc anno arbitrantur à Philippo, Burgundiæ duce, institutum esse Ordinem aurei velleris. Joannes Zisca Sigismundum & exercitum ejus in fugam compellit. In obsidione urbis Rabi, quum antea unoculus foret, alterum etiam oculum amittit. Nec eo minus militiæ curam sustinet.
	1423.	Cæcus Zisca iterum fugat Sigismundi exercitum & ingenti præda ditatur.
	1424.	Zisca pestilentia obit. Moriturus præcepisse suis fertur, ut cadaveri suo pellem detraherent, eoque tympanum vestirent: fore enim, ut fugiant hostes, simulac tympani ejus sonitum audissent.
	1427.	Hussitæ Silesios invadunt & proximo triennio Misnenses, Moravos, Austrios.
	1428.	Principes Electores cum exercitu numeroso ingrediuntur Boemiam: sed Panico terrore ante prœlium fugiunt. Boemi prædam ingentem referunt. Joanna Aræa, Tullensis puella, strenuè rem agit sui regis contra Gallos & Burgundos; quæ anno CIↃ CCCC XXIX ab hostibus capta est & combusta.
	1429.	Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, moritur.

Hussitæ

Orientis. | *Occidentis.*

1430. Hussitæ iterum vastant Misniam, Voitlandiam, Franconiam. Noribergensibus & aliis quibusdam abstinent, pecunia deleniti. His temporibus floruere Nicolaus Cusanus, Laurentius Valla, Franciscus Philelphus, Emanuelis Chrysoloræ gener; Theodorus Gaza, Gregorius Trifernas, Maphæus Vegius, Æneas Sylvius, Blondus historicus & alii.

1431. Electores iterum præcedente Juliano Cardinale cum magno exercitu invadunt Boemiam. Parvus erat Boemorum exercitus; & tamen, ubi auditum est, eum adventare, Germani omnes in fugam se conjecerunt. Ita denuò ditatus est ingenti præda exercitus Boemorum. Vide Æneam Sylvium.

1435. Galliæ rex pacem facit cum Philippo, Burgundiæ duce.

1436. Galli Lutetiam recuperant ejectis Anglis.

1437. Sigismundus Imperator moritur. Succedit Albertus II Austriacus, Imperator XLV. Hic, quum uxorem duxisset Sigismundi Imperatoris filiam unicam Elisabetham, primus Austriacorum factus est rex Hungariæ & post etiam Boemiæ. Ex hoc verò tempore Imperium penes domum Austriacam permansit. Sunt verò novem Imperatores, penes quos huc usque Imperium fuit, Albertus II, Fredericus IV, Maximilianus I, Carolus V, Ferdinandus, Maximilianus II, Rodolphus II, Matthias & Ferdinandus II: quorum tempora deinceps annotabimus.

Armirathes invadit Serviam.

1438. Concilium Ferrariæ haberi incipit; sed grassante ibi pestilentia Florentiam postea transfertur. In eo præter Eugenium PP. Roman. fuere Joannes VIII Palæologus, Imperator Orientis, Josephus, Patriarcha Constantinopolitanus; dataque opera, ut Ecclesia Latina & Græca iterum coalescerent. Ac tandem in certas conditiones convenit. Sed Legatis domum reversis Græci, quæcunque acta essent, resciderunt, factique sunt multo alieniores à Latinis, quam erant prius. Claruit his temporibus Albertus, Marchio Brandeburgicus, qui postea dictus est Achilles Teutonicus: item Joannes Huniades, natione Walachus, humili genere ortus; sed animo generoso & artis militaris scientissimus. A paterno pago, in quo natus erat, etiam Corvinus dici solet.

Armirathes in Hungaria occupat Novigradum; sed à Belgrado, dum obsidet, repellitur.

1439. Albertus II Imperator, quum immodico peponum esu in dysenteriam incidisset, moritur VI kalend. Novembris. Bessarion Nicenus ab Eugenio creatur Cardinalis.

Armirathes denuo Belgradum obsidione cingit. Sed Joannes Hunniades, Waiwoda Transsylvanus, eum repellit, magnaque clade afficit.

1440. Fredericus III, sive IV, si Imperatoribus etiam annumeres Fredericum Brausuicensem, Austriacus, Imperator Francofurti eligitur III kal. Aprilis; qui in Imperio ordine est XLVI. Imperavit annis LIII & aliquot mensibus. Ars typographica innotescit Argentinæ per Joannem Gotemberum.

Georgius Castriota, ducis Epiri filius, Epirum regere hoc anno incipit. Hic Scanderbegus est dictus Turcica appellatione, quod est Alexander Magnus, vel Alexander dominus.

1441. Georgius Podiebrad, vir, bello inclytus, Pragam capit.

Armirathes inducias decennes ab Hungaris petit & vix impetrat.

1442.

Constantinus Palæologus, filius Samuelis, ultimus Occidentis Imperator, regnare incipit.

1443.

Uladislaus, Hungariæ rex, unius Joannis Hunniadæ virtute cædit Turcas ac decennii petere inducias cogit; quas arcibus aliquot traditis obtinent.

1444. Julianus Cardinalis autor est rumpendi inducias, quæ erant inter Turcam & Christianos, ac Uladislaum juramento absolvit. Ille cum Armirathe Turca pugnat ad Varnam non longè ab Adrianopoli V Eid. Novembris: sed planè infeliciter. Fœdè enim cæsus exercitus; etiam rex ipse Uladislaus occubuit. Turpiter illo tempore etiam deferunt se Genuenses. Nam illi Turcis ad transeundum Bosphorum præbuerunt naves, nummo aureo in singula capita accepto. Eo ipse anno Helvetii ad Basileam cæsi.

Armirathes occupat Peloponnesum, recuperat Macedoniam; etiam in Hungariam irrumpit: sed ab Joanne Hunniade repellitur.

1445. Uladislao, Hungariæ rege exstincto & filio ejus Ludovico quintum tantùm annum agente, Joannes Hunniades, cognomento Corvinus, factus Hungariæ prorex.

Turcæ

Orientis.		*Occidentis.*
Turcæ anniversarium bellum gerunt in Epiro cum Georgio Scanderbego.	1446.	Ioannes Hunniades Dracula victo & occiso Walachriam Hungariæ regno adjungit.
	1447.	Nicolaus V. Papa primus hoc sæculo linguarum studium Philologiam & eloquentiæ studium incipit excitare, doctos fovendo, præmia assignando, bonos libros acquirendo; quibus rebus immortalem sibi gloriam reliquit.
Amirathes, jam senex, obsidet Croiam.	1449.	Ioannes Hunniades triduo pugnat cum Turcis; sed varia fortuna.
Amirathes moritur. Succedit ei Mahomet, IX Imperator Turcorum, qui regnum à fratris cæde est auspicatus.	1450.	Angli Normannia ejiciuntur à Gallis.
Mahomet Athenas capit & vastat.	1452.	Angli ab Gallis ejiciuntur Aquitania.
Mahomet capit Constantinopolim ac Imperii Turcici sedem facit. Ita bicipitis Roman. Aquilæ alterum est resectum caput, quod Constantinopolim spectabat.	1453.	In Anglia bellum oritur inter factiones duas, unam albæ, alteram rubræ Rosæ.
	1455.	Angli tota ejiciuntur Gallia.
Mahomet obsidet Belgradum, sive Albam Græcam exercitu . . . . Sed Ioannes Hunniades, Capistrano Minorita multum de muris milites animante, fortiter hostem repellit & [illegible] IↃↃↃ clade afficit. Proximo mense obit Hunniades, qui præcipuus erat tunc temporis Turcarum terror.	1456.	
Mahomet invadit Macedoniam; mox item Peloponnesum.	1458.	Mortuo Ladislao, Hungariæ & Boemiæ rege, Matthias Hunniades, Ioannis filius, Hungariæ rex eligitur. Georgius Podiebradius rex Boemiæ fit. Ita duo regna nobilia, quorum Imperium fuerat penes nobilissimi sanguinis principes, devenere ad duos, si originem spectes, mediocris sortis homines; sed tamen Imperio dignos, si attendas fortitudinem militarem.
Mahomet occupat Sinopen & Trapezuntem ac universum Imperium Trapezuntinum. Alii biennio post factum dicunt, ut Laonicus Chalcondilas.	1459.	
Mahomet fugato Dracula capit Walachriam; item Mitylenem.	1460.	
Mahomet sibi subjicit Bosnam, dynasta ejus Stephano crudeliter occiso; sed mox à Matthia, Hungariæ rege, magna ejus parte exuitur.	1463.	
Mahomet in Epiro bellum gerit contra Scanderbegum.	1465.	Moritur Laurentius Valla.
Georgius Castriotas, quem ob virtutem Scanderbegum diximus vocari, moritur, annos natus LXIII. Hic annos XXIV Turcam ab Epiri & Hungariæ vastatione arcuit. Sed post ejus obitum Mahomet Epirum vincit.	1466.	Nascitur Desid. Erasmus.
Uzuncassan occupat Persiam & regiones vicinas.	1467.	Bellum de Walachria est inter Stephanum Waiwodam & Matthiam, Hungariæ regem. Sed superior fuit Stephanus Waiwoda.
Mahomet occupat Eubœam, quam Veneti hactenus tenuerant, metropolin ejus Chalcidem solo æquat cunctis utriusque sexus crudeliter interemptis.	1469.	
Ingens bellum est inter Mahomet & Uzuncassan.	1470.	
Mahomet devincit Tartaros, Mœotidis accolas.	1475.	
Mahomet infeliciter pugnat contra Stephanum, Walachriæ Waiwodam.	1476.	
Mahomet Scodram, quam sæpe antea tentarat frustra per duces suos, præsens hoc anno capit.	1477.	Carolus Audax, Burgundiæ dux, ultimus Ducum domus Burgundiæ, proavus Caroli V, occumbit in prœlio ad Nanceium, Lotharingiæ oppidum. Exercitus ejus partim cæsus, partim fugatus. Maximilianus, Frederici Imperatoris filius, uxorem ducit Mariam, Caroli Audacis filiam, Burgundiæque hæredem.
Uzuncassan moritur. Succedit ei filius Jacuppus, Persidis & Orient. rex.	1478.	
Mahomet in Hungaria cæditur.	1479.	
Mahomet Rhodum tentat; sed frustra. At Hydruntem vincit interfectis Christianorum plusquam ccIↃↃ cIↃ cIↃ, nec plusquam [illegible]. fuga elapsis.	1480.	
Mahomet II. moritur colicis doloribus in castris. Succedit filius primogenitus Baiazeth II, X Turcarum Imperator: cui bellum movet frater Ziemith.	1481.	Franciscus Philelphus obit Bononiæ, pauper adeo, ut necesse fuerit divendi instrumenta culinaria ac cubiculi, quo funus posset efferri. Moritur eodem anno Bapt. Platina.

Orientis.

Ioannes Castriotas recuperat Epirum.

Iacuppus, Persiæ rex, moritur Baiazeth in Cilicia, bellum gerit contra Sulthanum Ægypti; sed infeliciter. bellum duravit quinquennium.

Rustanus occupat regnum Persiæ.

Baiazethes invadit Albaniam, regionem Macedoniæ, eamque undique populatur & vastat.

Ismaël Sophi Persiæ rex fit.

Baiazethes fugat Venetorum classem, eripit iis Naupactum, occupat Methonem & Loronem in Peloponneso.

Occidentis.

1482. Maria conjux Maximiliani, casu ex equo moritur relicto filio quadrienni Philippo & filia Margarita.

1483. Ludouicus IX. moritur; cui succedit filius Carolus VIII. Eum pater plus Latini scire noluit, quàm v illa verba: *qui nescit dissimulare, nescit regnare.*

1485. Vienna, fame adacta, dedit se Matthiæ Hunniadæ, Hungariæ regi. Rodolphus Agricola moritur.

1486. Georgius Trapezuntius, jam nonagenarius, moritur. Hic omnium in senectute oblitus fuisse dicitur. Maximilianus, Frederici Imperatoris filius, Rex Romanorum coronatur Francofurti. Albertus, Marchio Brandeburgicus, dictus Achilles Teutonicus, moritur. Ejus descriptionem vide apud Æneam Sylv. in descript. Europ.

1488. Maximilianus, quum ante biennium rex Romanorum erat designatus, Brugis à civibus capitur & in custodia habetur. Iccirco pater ejus Fredericus Imperator cum exercitu in Belgiam venit & filium liberat.

1489. Maximilianus expugnat in Hungaria Albam regalem. Etiam Viennam Austriæ recuperat.

1490. Moritur Matthias, Hungariæ rex. Succedit Vladislaus, rex Boemiæ. Maximilianus Albam regalem iterum amittit. Florent his temporibus Marsilius Ficinus, Antonius Sabellicus, Hermolaus Barbarus, Picus Mirandulanus, Angelus Politianus, &c.

1491. Bellum Granatense incipit, quo capta metropolis Granata.

1492. Laurentius Medices Florentinus moritur ternis relictis liberis; è quibus unus fuit Ioannes Medices, post dictus Leo X. Huic Laurentio post Nicolaum V. plurimum debent litteræ. Magnus enim litterarum & litteratorum amator ac patronus fuit. Ferdinandus rex, cognomento Catholicus, partem Bœticæ, quæ Granata dicitur, quam Mauri Ↄ cc LXXX annos tenuerant, occupat, inque ea Saracenicam ac Mahometicam religionem abolet.

1493. Fredericus Imperator moritur; cui succedit filius Maximilianus I, Imperator XLVII. Carolus VIII, Galliæ rex, cum exercitu transcendit Alpes, ut occupet regnum Neapolit.

1494. Carolus VIII. Neapolim vincit. Moritur hoc anno Hermolaus Barbarus, Picus Mirandulanus, Angelus Politianus.

1497. Florent hoc tempore Petrus Crinitus, Jovianus Pontanus, Raphaël Volaterranus, Philippus Beroaldus, Ambrosius Calepinus, Joannes Nauclerus, Bapt. Mantuanus, &c.

1498. Ludouicus XII. Galliæ rex inungitur.

1500. Livones cædunt Moschorum & Tartarorum millia . . . . Carolus V. nascitur Gandavi. Emanuel, Lusitaniæ rex, in Indiam misit naves, quæ circumnavigata Africa Insl. Crucis & alia loca invenerunt.

1502. Moschus, iterum à Livonibus victus, petit inducias annorum

1503. Alexander VI. Papa & filius ejus Cæsar Borgia moriuntur veneno, per incuriam ministri epoto, quod convivis jussus erat dare. Successit Alexandro Jul. II. Eodem anno, aut juxta alios biennio post, mortuus Jovianus Pontanus.

1506. Philippus, Archidux Austriæ, in dotalem Hispaniam venit.

1507. Initium belli inter Maximilianum Cæsarem & Venetos.

1508. Fœdus Cameracense initum contra Venetos inter Maximilianum Imperatorem, Ludouicum, Galliæ regem, Iulium II. Papam; quo Venetorum à tot potentibus hostibus vires, potentiaque multum imminuta.

1509. Veneti ingenti clade ad Arduam fluvium affecti à Ludouico XII, Galliæ rege: qui hac occasione Venetis eripuit Brixiam, Bergomam, Cremam, Cremonam atque alia Mediolanensis Ducatus loca. Similiter Ju-

Orientis.		*Occidentis.*
		Iulius Papa & Maximilianus Imperator urbes varias recuperarunt.
	1510.	Philippus Beroaldus moritur. Inter Ioannem Capnionem & Monachos Colonienses contentio est de libris Iudæorum, an sine discrimine omnes flammis debeant adjudicari.
Bajazethes veneno tollitur à filio Selimo, qui Patri in Imperio Orientis succedit, estque XI Turcarum Imperator. Hic, ut Imperium sibi stabiliat, occidit duos fratres & septem fratrum liberos, ita ut ex Othomannica stirpe solus superesset.	1511.	
	1512.	Pugna committitur ad Ravennam inter Julium II Pontif. & Ludouicum XII, Galliarum regem; in qua vincitur Iulius amissis suorum CCIↃↃ IↃↃ CIↃ.
	1513.	Iulius Pontifex moritur. Succedit Leo X, antea dictus Ioannes Medices. Maximilianus Imperator Venetos vincit, magnaque clade afficit ad Vincentiam.
Selimus pugnat contra Ismaelem Sophi Persam, eumque in campis Calderanis vincit.	1514.	
Selimus prœlio ingenti vincit Schultanum Ægypti, nomine Camptonem Gaurium. In ejus locum postea Suldanus electus fuit Tomminberius. Hinc Selimus vincit Syriam & Judæam.	1515.	Ludouicus XII moritur; cui succedit Franciscus I Vallesius. Franciscus Ximenius Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, edidit Compluti Hebræa Biblia cum triplici translatione, Latina, Græca & Chaldaica.
Selimus expugnat Alcairum, quæ olim Memphis, sedem Suldanorum. Etiam Suldanus Tomminberius vivus in ejus manus venit; quem post atrocia tormenta juxta urbis portas suspendit.	1516.	
	1519.	Maximilianus Imperator moritur; cui succedit nepos Carolus V, Imperator XLVIII.
Selimus Imperator moritur pestilentia. Succedit Solimannus, XII Turcarum Imperator, qui imperavit annis XLVI.	1520.	
Solimannus Imperator capit Albam Græcam, sive Belgradum, Hungariæ propugnaculum. Item Rhodum cingit obsidione.	1521.	Leo X moritur kal. Decembris veneno, ut creditur.
Solimannus Imperator capit Rhodum, quam Fratres Hospitalarii S. Joannis tenuerant annos amplius CCXIV.	1522.	IV kalend. Aprilis in Leonis locum Pontifex creatur Adrianus VI, Caroli V Præceptor. Bellum hoc anno cœpit inter Carolum V Imperatorem & Franciscum I, Galliæ regem. Joannes Capnio moritur; cui Erasmus ludens in Colloquio Ἀποθέωσιν scripsit.
	1523.	Quum Christernus, Daniæ rex, impotenter Imperium exerceret, Fredericus patruus & Lubecenses arma adversus eum sumpserunt. Itaque regno profugere est coactus cum uxore sua, optima Heroina, Elisabetha, Caroli V sorore. Adrianus VI moritur, veneno, ut putatur; succedit Clemens VII.
	1525.	Franciscus, Galliæ rex, capitur à Ducibus Caroli V in prœlio ad Ticinum, sive Papiam, & triremibus in Hispaniam ex Italia adducitur. Vide Guicc. lib. XVI. Bellum Rusticanum est in Suevia, vicinaque Germania; quod excitarat Thomas Munsterus, Concionator Alstensis.
	1526.	Franciscus I è custodia dimittitur à Carolo V, qui & uxorem ei dat Eleonoram, sororem suam. Ille verò, ut in Gallias venit, cum Papa & Venetis fœdus contra Cæsarem init.
	1527.	Roma capitur & diripitur ab exercitu Caroli V, IↃ CCCC LXXX anno, postquam capta fuerat à Totila. Eopse anno Carolo V Philippus nascitur ex Isabella, Emanuelis, Lusitaniæ regis, filia.
	1528.	Rex Franciscus expostulat cum Carolo Imperatore, eique offert μονομαχίαν.
Solimannus, opitulans Joanni Sepusio, in Hungariam cum exercitu venit, Budam occupat. Viennam obsidet diebus XVIII: sed frustra.	1529.	
	1530.	Franciscus I Parisiis instituit Collegium trilingue; in quo Franciscus Vatablus Hebræam & Græcam, Petrus Danesius & Jacobus Tuscanus Latinam primi sunt professi.
	1531.	Ferdinandus, Caroli V frater, fit rex Romanorum.
Solimannus in Hungaria est cum armatorum CCCIↃↃ CCCIↃↃ.	1532.	
Ismael Sophi, Persiæ rex, moritur. Succedit Tamasius filius.	1533.	Henricus VIII, Angliæ rex, repudiat Catharinam atque Annam Buleniam ducit. Ea res quum à Clemente PP. damnaretur quàm maxime, decretum rex facit, quo sese

Orientis.		*Occidentis.*
		sese statuit Ecclesiæ caput, Romanoque Pontifici annuum tributum negat, quem *Petri nummum* vocant.
Solimannus cum exercitu tendit contra Tamasum Persam ac Taurisium capit & exscindit.	1534.	Joannes Leidensis sartor rex Anabaptistarum fit Monasterii.
	1535.	Carolus V cum exercitu trajicit in Africam & Tunetem capit ac regem Muleassem, Mahometanæ illum quidem religionis, sed à Turcis expulsum, regno restituit ac sibi vectigalem facit. Monasterium vi captum & Anabaptistæ trucidati. Thomas Morus Cancellarius Angliæ, & Joannes Fischerus, Episcopus Roffensis, quum divortium regis sui, aliaque approbare nollent, securi percussi. Franciscus Sforzia, dux Mediolanensis, obit sine liberis; ideoque Carolus V Imperator occupat Ducatum Mediolanensem.
	1536.	Ioannes Leidensis, rex Anabaptistarum, Knipperdollingius & alii ejus factionis condignas scelere suo pœnas luunt Monasterii. Erasmus moritur Basileæ; item Santes Pagninus Lugduni.
Solimannus Venetis eripit insulam Corcyram.	1537.	Henrico VIII ex Joanna Semeria χαισαρότμητος nascitur Eduardus, qui postea VI ejus nominis Angliæ rex fuit.
	1538.	Henricus VIII comburit reliquias Thomæ, Angliæ Cancellarii.
	1539.	Gandavenses rebellant adversus Carolum Cæsarem.
Germani expeditionem instituunt in Hungariam, ut recuperent Budam.	1540.	Carolus Cæsar, ex Hispania in Belgicam veniens, durè in Gandavenses animadvertit. Guilielmus Budæus moritur Lutetiæ, Franciscus Guicciardinus Florentiæ, Eobanus Hessus Marpurgi.
Solimannus cum exercitu redeunte Germani etiam Budam amittunt.	1541.	Carolus V trajicit in Africam ac Algieram cum exercitu CCIↃↃCCIↃↃCIↃCIↃCIↃ appellit. Sed tertio post die tempestatibus multos amittit. Quumque semel & iterum pugnasset cum Turcis, nec remitteret tempestas, milites iterum naves conscendere jussit, his usus verbis, malle se unum Christianum servare, quam mille Mauros perdere. Sed sicquoque in reditu magnam & militum & machinarum bellicarum fecit jacturam.
Solimannus cum exercitu redit in Hungariam.	1543.	Caspar Contarenus Cardinalis moritur. Carolus V, ex Hispania reversus, bellum gerit contra Gelros. Guilielmus, dux Gelriæ, supplex fit Cæsari. Sed eripitur Gelria; retinet Ducatum Juliacensem, Clivensem & Bergensem, idque conditionibus certis. Moriuntur Nicolaus Copernicus & Ludouicus Vives.
	1545.	Carolus V post confectum bellum Gelricum proficiscitur cum exercitu in Gallias, nulloquè resistente penè Lutetiam usque pervenit.
	1546.	Initium belli Smalcadici, à Carolo V gesti contra Protestantes. Concilium Tridentinum inchoatur.
Solimannus expeditionem instituit adversus Persas.	1547.	Henrico VIII in Anglia succedit Eduardus, puer ann. IX. Francisco I in Gallia succedit Henricus II. Obeunt diem suum Petrus Bembus, Jacobus Sadoletus, Franciscus Vatablus. Prœlium commissum inter Carolum V & Joannem Fredericum, Electorem Saxoniæ; qui eo prœlio captus est & custodiæ traditus. Electoralis dignitas data Mauritio.
	1550.	Magdeburgum obsideri cœpit à Mauritio, Electore Saxoniæ.
Turcæ in Africa Tripolim occupant.	1551.	
	1552.	Bellum à Mauritio contra Carolum V gestum pro liberando socero suo Philippo, Landgravio Hassiæ. Eopse anno dimittitur Ioannes Fredericus & Philippus Landgravius. Etiam Passaviensi Transactione promissa pax amplectentibus Confessionem Augustanam. Metum urbem Henricus II ductu Conestabuli capit, Imperioque adjicit.
Solimannus Imperator strangulari jubet filium Mustapham, eo quod ire bene gesta adversus Persas magno exercitus favore & clamore esset exceptus. Nempe suspectus erat patri favor tantus. Biduo post etiam filium alterum, quod interemptum ob fratrem ingemuisset, interemit. Tertium, qui metu patris ad Persas confugerat, quum redditus esset, securi percussit.	1553.	Eduardus, Angliæ rex, moritur; cui succedit soror Maria. Bellum geritur inter Mauritium Electorem Saxoniæ, & Albertum, Marchionem Brandeburgicum. In eo vicit Mauritius; sed vulnus tamen accepit, ex quo biduo post obiit.
Solimannus Achomati, Bassæ primario, guttur elidit.	1554.	Philippus, Hispaniæ rex, in Angliam venit, reginamque Mariam ducit uxorem. Elisabetha in custodiam datur.

Caro-

Orientis.	*Occidentis.*
	1555. Carolus V transfert Imperium Belgicæ in filium Philippum.
	1556. Carolus V, ex Zelandia navigaturus in Italiam, postulat per litteras, ut Imperium tradatur fratri suo Ferdinando. Prœlium Philippi, regis Hispaniarum, cum Gallis ad Quintinum; in quo victor Philippus.
	1557. Ferdinandus Imperator ab Electoribus Imperii fit; estque ordine XLIX. Mariæ in Anglia succedit Elisabetha. Carolus V moritur in Monasterio S. Laurentii, septimo post translationem Imperii mense, ætatis anno LVIII, Imperii XL.
Bellum inter duos Solimanni filios, Selimum & Baiazethem. Victor Selimus: Baiazethes fugit ad Tamasum, Persarum regem. Sed ille tradidit Hassani Turcæ: à quo jubente fratre est interfectus. Bellum inter Hispanos & Turcas de Tripoli. Hispanica classis a Turcis deletur.	1559. Henricus II, Galliæ rex, obit ex vulnere, in ludo equestri accepto. Ei Franciscus II succedit. In Palatinatu Rheni Ottoni Henrico Electori succedit Fredericus.
	1560. Franciscus II, Galliæ rex, moritur ex apostemate cerebri. Ei Carolus IX succedit.
	1561. Initium belli civilis in Gallia. Novi Episcopi in Belgicam inducuntur.
	1562. Guisius & Amirallius in Galliis confligunt.
Lazarus Suendius occupat in Hungaria arcem Tocato; eaque re bellum resuscitatur inter Solimannum & Ferdinandum.	1563. Finitum Concilium Tridentinum annis XVIII, ex quo cœperat.
	1564. Ferdinandus Imperator tabe ex catarrho moritur. Ei succedit filius Maximilianus II, Imperator L.
Bellum Melitense.	1565.
Solimannus, Imperator Turcarum, obit. Succedit Selimus II, XIII Turcarum Imperator.	1566. Εἰκονομαχία in Belgica.
	1567. Dux Albanus cum exercitu in Belgicam venit, bellumque gessit, quod duravit annos quasi XLI.
Selimus Imperator bellum gerit contra Saracenos in Asia.	1568. Comes Egmondanus & Hornanus, Equites aurei velleris, capitis supplicio afficiuntur Bruxellæ. Adolphus Nassovius in prœlio pro fratre Guilielmo Auriaco occumbit. Carolus, Hispaniarum princeps à patre Philippo necatur.
Bellum Cyprium incipit.	1569.
Nicosia, Cypri metropolis, capta à Turcis. Famagusta, Cypri urbs ditissima, quæ olim Salanus dicta, post annuam obsidionem deditur Turcis. Celebris pugna navalis ad Sinum Corinthiacum (vulgo *Golfo de Lepanto*) qua duce Joanne Austriaco Christiani insignem de Turcis victoriam reportaverunt. Opinio est, trucidata esse ccIↃↃ IↃↃ Turcarum ac liberata esse ccIↃↃ cIↃ cIↃ cIↃ captivorum Christianorum.	1570.
	1572. Harlemum in Hollandia obsessum. Laniena Parisina; quæ & Galliam pervagata.
Selimo patri succedit Amurathes III, XIV Turcarum Imperator; qui Imperium est exorsus à quinque fratrum cæde. Tamasus, Persarum rex, moritur: cui succedit Ismaël II.	1573. Carolus IX, Galliæ rex, moritur. Eo cognito Henricus Andegavensis, quum mensibus propemodum IV in Polonia regnasset, intempesta nocte, duobus domesticis Gallis comitatus, quam citissimè in Gallias venit ac fratri Carolo IX successit. Est hic Henricus III ejus nom. rex Galliarum.
	1576. Maximilianus II moritur; cui succedit Rodolphus II, Imper. LI. Antverpia capta & direpta ab Hispanis.
Ismaël II ob crudelitatem ac regni mutationem occiditur à suis. Succedit ei frater Mahomet Hodabendes.	1577. Joannes Austriacus cædit Ordinum Belgicarum exercitum, apud Gemblacum. Eodem anno moritur. Succedit Alexander Farnesius. Sebastianus, Lusitaniæ rex, in Africa cum exercitu perit.
Inter Turcas & Persas agitur de pace.	1580. Guilielmus Auriacus proscribitur à rege Hispaniarum.
	1581. Philippus II, Hispaniarum rex, occupat Lusitaniam & Olysippone coronatur XVI kalend. Maji.
Bellum inter Turcas & Persas. Tartari rebellant adversus Amurathem.	1582. Ordines Belgicæ ejurant nomen Hispan. & Gubernatorem eligunt Franc. Alençonium.
	1583. Alençonius Antverpiæ cædem patrat atque eo facinore excidit Gubernationem Belgicæ.
	1584. Guilielmus Auriacus à percussore immisso occiditur prid. kalend. Jul. Gandavum deditur Parmensi VII Eid. Septembris.
	1585. Antverpia Parmensi dedita VII Eid. Augusti.

Orientis.		*Occidentis.*
Moritur Mahomet Hodabendes, Persiæ rex. Succedit filius Abus Mirises.	1586.	Maria, Scotiæ regina, in Anglia decollatur.
	1588.	Classis Hispanica partim ab Anglis, partim tempestatibus disjecta.
	1589.	Henricus III, Galliæ rex, ex vulnere, pridie accepto à Jacobo Clemente, moritur. Succedit ei Henricus IV.
Armirathes, Turcarum Imperator, moritur; post quem imperat Mahomet III, xv Turcarum Imperator.	1594.	Sigismundus, Poloniæ rex, postquam jurasset, non mutaturum se religionem, coronatur rex Sueciæ.
	1599.	Sigismundus rex ob violatum jusjurandum excidit regno Sueciæ.
Canisium deditur Turcis. Rodolphus II Imperator expugnat in Hungaria Albam Regalem.	1600.	

F I N I S.

GERARDI JOANNIS VOSSII

OPUSCULA VARII ARGUMENTI,

Quorum Catalogum pagina sequens exhibet.

AMSTELODAMI,

Ex Typographia P. & J. BLAEV,

Prostant apud JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS,

M DC LXXXXVIII.

Series Opusculorum.

GERARDI JOANNIS VOSSII

COMMENTARIUS
DE
REBUS PACE
BELLOQUE GESTIS

Domini FABIANI Senioris, Burggravii à DHONA.

Illustribus, ac Generosissimis DD.

ACHATIO,
ET
CHRISTOPHORO,
ACHATII FILIIS,
Burggraviis & Baronibus à DHONA.

Illustres ac generosissimi Domini,

SI res universas non judicio insanientis vulgi, sed suo ponderemus momento, ut sapientes decet: primas pietati dabimus, prudentiæ alteras, tertias eruditioni: cui & ipsi locus in hac triga debetur, quia ad priores duas munit viam, ac fomenta iisdem, & alimentum præbet. Ac quanto hoc disciplinæ singulæ felicius præstant: tanto propiùs absunt à laudibus pietatis, & prudentiæ; quibus principem locum nemo unquam denegavit. Unde illud effici puto, in doctrinarum orbe nihil esse commendabilius virorum præstantium Vitis. Ab hoc enim fonte haurimus, quorum exemplo earundem virtutum æmuli fiamus atque imitatores. Propterea nullus satis eorum laudarit industriam, qui præclarè gesta posteris prodiderunt. Atque in eo quidem non temere aliquem mihi adversaturum existimem. Sed alterum est, in quo judicium multorum minime congruat cum judicio nostro. Vident plerique, si memoriæ omnium temporum consulantur, nihil esse difficilius, quàm ut ita literarum monumentis consecremus res superstitum: ut non aliquid benevolentiæ, vel odio, spei, vel metui demus. Hujus igitur periculi fugâ declinantes in contrarium, de iis scribendum contendunt, quos avorum potius, aut proavorum, quàm nostra, vel parentum ætas conspexerit. Quales non satis expendere videntur, quàm sit operosum in rebus toto seculo remotis vera falsis internoscere. Ac ne illud quidem cogitant, quàm multorum suspecta sit fides,

quia miris aliquem laudibus extollant post unius alteriusque ætatis silentium, extinctis jam omnibus, quorum testimonium adversus illos pondus habuisset. Ut ab hoc etiam periculo immunes simus, expedit, ut mediam insistamus viam, atque eorum potiùs gesta publici juris faciamus, qui non amplius rebus intersint humanis, ac ætate tamen, tum parentum floruerint, tum nostrâ. Id nunc fecimus in illustri ac generosissimo Patruo vestro, FABIANO, Burggravio à DHONA, Domino in Karwinden. Cujus eximiæ laudes adhuc in omnium memoria versantur: cùm septennium solum effluxerit ab ejus excessu. Virum hunc cùm dico, non tam hominis nomen, quam virtutum plurimarum mihi videor dicere. Genere enim erat nobilissimus: sed genus nobilior animus exornabat. Quem ille a puero imbuerat doctrinâ, non tantùm seriâ illâ, quæ prudentiam adfert; sed etiam amœniori, quæ ex Musarum & Charitum commercio nascitur. Atque idem cum doctrina Eloquentiam feliciter sociarat, plane ad veterum mentem, qui, cum statuerent, Palladem & Mercurium coalescere oportere, Hermathenám nobis effinxerunt. Nec satis fore putavit, si omnia sciret, imo nec si graviter & copiosè de omnibus diceret; nisi idem optima faceret: ut cum multùm acceptum ferret eruditioni, & facundiæ; plus tamen cultui divino, ac probitati deberet. Quibus etiam inservire voluit, quicquid studii posuerat in cognitione Naturæ: quod multum sane erat. Dicere autem solet, agnoscere se ex operibus Dei omnipotentiam ejus: ex horum ordine, sapientiam; ex usu eorundem, bonitatem & misericordiam ejus. Ita ille omnia referebat ad pietatem: quæ undique relucebat è dictis, factis. Cujus rei testes dare possumus tot genere dignitateque, tot eruditione clarissimos viros, qui sermones ejus avidis hausere animis. Imò præclaræ hujus mentis imaginem quandam adhuc videre est ex epistolis ejus ad summos viros exaratis: imprimis iis, quas ad vos, illustres DD. Barones, & generosissimos fratres vestros, utpote sanguine proximos, imo affectu liberos, frequentes admodum dabat, interdum Germanicè, sæpius Latinè, Gallicè, Italicè, idque etiam cum septuagenario jam major foret. Hæ superstites literæ, ut sermones nunc mittam, abunde documento fuerint, cum non, multorum instar, hærere solitum, in caussis, uti vocant, secundis: at nec contemnere eas: sed eò usque adscendere, donec requiescat in potenti Dei dexterâ, ac promissis ejus. Unde etiam, cùm retulisset scitum illud Imperatoris Caroli V. ad filium Philippum, Brabantiam esse consilium suum, Hannoniam nobilitatem suam, Hollandiam robur suum: altius hoc Batavico robore assurgens, At, inquit, fortitudo nostra Deus est. Per fidem enim sancti vicerunt regna: ut divinus ad Hebræos scriptor ait. Atque eo ille animo in omni vita erat. Ubique etiam se exserit patientia ejus in adversis. Amat enim affligi à Domino, seque solatur illo Apostoli, ad bonum simul adjutare omnia diligentibus Deum. Nec eum de mentis statu dejicit piorum infelicitas in hac vitâ: sed cogitat assidue, judicium Domini incipere à domo sua: eum castigare, quos amat, partim ut peccata corrigat; partim etiam, ut eos patientia imbuat, & Filio suo reddat conformes. Negat quoque, in hac vita imaginandum nobis aureum seculum: cùm Davidi in summa etiam felicitate obversentur valles mortis. Si diutius cessent auxilia divina, ita colligit secum, vel peccatis nostris quasi compedes injici divinæ bonitati, vel propterea opem differri paullisper, ut postea tanto majori cum gloria liberemur. Ubi res in extrema quasi tegula consistunt, pejus, quam inter sacrum, & saxum, ut dici solet: non hastas propterea abjicit; sed sic se, sic alios affatur: (quid enim prohibet, quo minus hic etiam aureola ejus verba adscribam:) *Rationes tecum, mi homulle, ineas, quoties Deus te languentem recrearit, errantem reduxerit, periclitantem defenderit: quoties benignus, hic hospes instruxerit tibi mensam, unxerit caput oleo, implerit calicem vinô. Nemo hoc pastore & hospite benignior, nemo liberalior. Dominus te pascit: non egebis. Eris ovis Dei beneducta: conviva Dei acceptus. Vives in morte: lucebis in tenebris. Egressus ex hoc mundo, ingredieris in domum cælestem, & cum Jesu gaudebis æternum.* Hujusmodi animum omnia illius

lius spirant. Nimirum quælibet metiebatur consolatione illâ propriâ filiorum Dei. Unde nec poterat adduci, ut miseris accenseret, vel Jobum ulceribus scatentem, vel Lazarum de petigine squallidum, vel Paulum in carcerem conjectum. Contendebat autem, tales in calamitatibus suis virescere palmæ instar nivibus pressæ. Quod si civiles etiam virtutes attingi placet: in his quoque, ex Socratis consilio, operam semper dabat, ut is foret, quem haberi se vellet: quo uno non alia est melior & expeditior ad solidam gloriam via. Ac talis ille omnium bonorum judicio censebatur: imò quanto nosceretur penitius, tantò majora in eo virtutum præsidia conspiciebantur. Quemadmodum enim in cœlo stellæ sunt, quas non videas, nisi adhibeas inventum nuper telescopum: ita & in eo fuere laudabilia multa, quæ nescirent, nisi qui curiosius observarent. Inque tot virtutibus imprimis relucebat modestia singularis: quâ fiebat, ut cum summis ipse animi dotibus polleret; maximè tamen eas in aliis veneraretur. Tantus tamen vir effugere non poterat, quo minus cum ventis suis circumflarent malevoli. Quorum omni tempore tanta esse copia solet, ut eorum numerum nec inire possit Archytas Tarentinus,

Quem *maris & terræ, numeroque carentis arenæ,*
Mensorem

perhibet vates Venusinus. Sed utcunque sævirent invidiæ turbines, non ideo tam heroïci animi vir animum despondebat. Sciebat, nullum esse Euripum adeo instabilem, neque Ægæi maris fluctus tam turbidos esse sub Arcturi occasu, quàm plebis esse voluntates solent. Videbat, uti non semper sunt alcedonia, nec terrarum uspiam veris amœnitas semper obtinet: ita & vices esse rerum humanarum, ac maxima quæque obnoxia esse calumniæ procellis. Videbat, si fortiter clavum occupet, suffecturam undis navem: sin propterea à gubernaculis recedat, periculum naufragii fore. Quare hominibus improbis medium ostendebat unguem: imò lucri hoc ex iis faciebat, quòd tanto navigaret circumspectius, quasi inter Scyllam & Charybdim. Ita ille invidiam vincebat, Virtute alumnum suum facile vindicante. Et profecto, qui vivere velit, ubi non sit irrequietum & nequissimum obtrectatorum genus, non ei in orbe hoc quærendæ sint terræ: sed magnis itineribus eundum sit ad Lunam, ubi terram novam jam olim somniabat Xenophanes: qui & suos sectatores invenit. Neque cum laudes hasce in unum congero, morem sequor multorum, qui veluti Zeuxis, Venerem picturus Crotoniatis, pulchritudinem multarum virginum in unam transtulerat imaginem: ita ornaturi aliquem laudibus, quæ in singulis commendatione digna invenerant, hæc uni tribuunt universa. Nihil enim hoc adulantium artificio opus in Fabiano fuit. In quo siquis dissideat à nobis, diffundat animum per singula, ac in eo consideret nobiscum, tum summam generis vetustatem, tum liberalis educationis elegantiam, tum peritiam in nobilissimis disciplinis atque artibus, tum fœcunditatem ingenii incredibilem, tum masculam & vividam virtutem, qua cum priscæ etiam ætatis viris contenderet, tum nova decora magnitudine gestorum in penates ac familiam illata: & tot alia, quibus non insistam, ne videar actum agere, repetendo ea, quæ toto sparsa sunt panegyrico, quem nunc edimus: eoque cum Comico dicar, in prologis scribundis operam abuti. Sed quid sunt res mortalium sine literarum monumentis? Nam absque historia foret, tantæ virtutes ac cuncta ejus benefacta, futura olim essent, quasi nunquam fuissent. Sola enim historia, sive hanc orator, seu poëta, seu alius expresserit, omnes nobis ætates ac secula conservat. Per unam hanc supersunt hactenus, quotquot fuisse quondam cognoscimus. Non jam Ninus, vel Cyrus, non Hamilcar, vel Hannibal forent, nisi historia eos servasset. Nusquam essent Miltiades, vel Themistocles; nusquam Agesilaus, vel Epaminondas; nusquam Alexander, aut Pyrrhus; nisi historia eos consecrasset. Non viverent in hominum memoriâ duo belli fulmina, Scipiones; non Pompejus, ac Cæsar; nisi perpetui hoc nominis decus ab historiâ essent consecuti. Periissent etiam

Carolus Magnus, & Fredericus Barbarossa, aliique immortalitate dignissimi viri, nisi, sicut olim Jupiter, si Romanis fides, fugientes novæ Urbis cives; ita Historia nobis fugitivi temporis memoriam stitisset. Ut solus sanè Historicus dici mereatur, stator Temporis, Perennitatis sacerdos. Neque ignoro, plurimos eandem laudis perpetuitatem sperare è statuis, columnis, sepulchris, aliisque id genus monumentis. Sed eventus comprobavit, omnia ejusmodi esse invidiæ ac fortunæ casibus obnoxia, ac sæpe brevi admodum temporis spatio dissipari, aut consumi. Quid mirum autem, si, quæ manuum sunt opera, naturam sequantur corporis, quod mortale nobis datum est? Historia vero est animi opus, qui morte caret: cujus instar & ipsa Historia, nec Libitinam, nec Orcum extimescit. Hæc igitur una generosissimo Patruo vestro præstiterit, ut, quemadmodum corpus ejus Morungæ è saxo habet monumentum: ita etiam animus, ac tot benefacta ejus, ubique terrarum monumentum obtineant literarium: ac qui perpetua apud Deum gloriâ fruitur in cœlis, idem perpetua hominum fama fruatur in terris. Sed hæc, quæ velut largo è penu in historiæ laudem depromsimus, non alteri convenire putandum, quam illi, quæ verè Historiæ nomen possidet: hoc est, quæ principem ejus legem servat, ne quid falsi dicere audeat, ne quid veri non audeat. Quorum neutrum in signandis inclyti Patrui vestri gestis, neglexi sciens. Nihil enim vel eorum dissimulo, quæ objectarent malevoli. Cumque laudantium vulgus, benevolentiæ studio, utrum ficta, an facta referat, sæpe nihil pensi habeat: sedulò hîc operam dedi, ne ulterius verborum flumine ab ripa solverem, aut liberius ac rapidius deferrer, quam veritas pateretur. Interim editorem me panegyrici hujus profiteri malui, quam auctorem. Nam præivit, ut potuit, alter: qui historiæ penè totius seriem, atque maxima ex parte argumentum hujus commentarii complexus erat. Hujus ego vestigiis cum plurimum insistam: cuncta uni nomini meo, sine nominis ac candoris defectu, tribuere non potui: ne quidem si tueri me utcumque parem illo Ausonii ad Symmachum suum, *Quodam pacto societatem laudis affectare, qui aliena benedicta primus enunciat.* Sed ut alterius opera operam mihi parte ex una levavit: ita parte ex altera multo amplius laboris reliquit. Nam & spissi se offerebant errores non pauci: plurima erant omissa, quæ magnopere ad rem pertinerent: multa non Davum requirebant, sed Oedipum: limam exigebant universa, iis exceptis, quæ non tam limam poscerent, quam spongiam. Alia igitur resecui: alia supplevi: disjecta ordinavi: denique monetam (ne quid gravius dicam) parum Latialem incude magis Romanâ refinxi: eo justiùs, quia cum multa adeo à nobis forent, nisi cætera simili dictione exponerentur, oratio futura erat hybrida, suique ipsius dissimillima, non sine lectoris fastidio. Quæ non à me dicuntur alium sugillandi caussa, qui, ut dixi, quod potuit, fecit: sed quia ignosci mihi volo in nonnullis, quæ pressius & melius à me dici potuissent. Longe enim molestius per aliena itur vestigia, quam cum libero gressu proceditur. Quod si cui ista non satisfacient; cogitet hæc in antecessum dari, ac fortasse, quod desidero ipse, aliquando soluturum in probo & aspero: vel si mihi otium defuerit, non defore tamen alios, atque eos ætate doctrinaque florentes, otio etiam abundantes: qui ex hisce nostris monumentum aliquod condant, dignum, quod tanquam Phidiæ Pallas in arce reponatur. Nobis nunc satis visum fuit, si Panegyricum, vel (ut amicis, ad alliciendos magis historiæ amatores, inscribi placuit) Commentarium hunc ederemus, qui præcipua quæque suppeditaret. Nam omnia dicere qui ausim? cum certus sim, in argumento adeo fœcundo superesse non pauca, quæ partim ejus, cui bona ex parte debeo ligna, lapides, cæmentum; partim etiam nostram effugerint industriam. Sed, nisi opinio me fallit, fere ista minoris erunt momenti præ iis, quæ diximus. Qui autem strictim aliquando exponerem meliora gravioraque (præsertim in iis, ubi aliena non premo vestigia) leviora his anxiè nimis sectari non debui. Si qua tamen minora etiam nunc intercurrent; cogitare oportet, quod Damis respondit, cum reprehenderetur, quia de Apollonio Tyaneo minutias quas-

dam

dam retulisset. Ajebat, de mensis Deorum analecta etiam colligi oportere, ne ambrosiæ ejus pereat quicquam. Atque idem Xenophontis judicium fuit, qui dicebat, virorum virtute præstantium, non seria modò, sed etiam joca, literis mandari oportere. Et sanè, si lucerna Epicteti tanti fiebat, ut esset, qui mille eam drachmis emeret: si fuit, qui Protei Stoici baculum emeret talento: quanto magis dicta factaque omnia virorum excellentium in pretio habere convenit. Propterea rectè etiam, atque ordine, facturum putem, qui temporis aliquid tribuere volet, colligendis illustris Patrui vestri dictis. Multa enim præclarè ex ore ejus proficiscebantur quotidie. Quod si quis ex ampla segete spicas exigit pauxillas, hujus generis erant: Non minoris impietatis est Deum fingere, quam negare. Cor hominis pœnitens frangit cor Dei irascens. Cum viri principes timere Deum nolunt, timere homines coguntur. Regnantibus tyrannis, multiplicantur adulatores. Optime ulciscitur calumniantes, qui innocentiam suam Deo commendat. Ubi magna regnant vitia, ibi propinqua est pœna. Divinam nescit naturam, qui eam diu parcere putat scelestis. Non punitur cum malis, qui se sociat bonis. Et fuere id genus plurima, aliqua fortasse etiam luculenta his magis ac edecumata: eoque commendatiora, quod non quæreret ea heros, sed pro rebus sponte se offerrent. Quod si non levis ejus dictis honos debeatur: quanto minus permittendum foret, ut interirent Precationes ac Suspiria, quæ illustris vir manu ipse sua consignaverat. Spirant enim magnum Dei amorem, ac pectus verè devotum numini cœlesti: imò vix arbitror, ex iis, quibus religio mediocriter cordi est, ullum esse ingenium adeo segne ac frigidum, quin iis legendis possit, non calefieri modo, sed etiam inflammari. Atqui si ulla, hæc sane tempora, in fatali orbis Christiani motu, tantoque & animorum æstu, & armorum, postulant, vel flagitant verius, ut, dum quotidie Dei atque hominum amor frigescit, inque pejus abeunt seculi mores, expediant omnes omnia, quæ pietati ac virtuti debent. Quamobrem, etsi illustris Patruus vester, Precationes eas, Suspiriaque, sive Affatus, proprium duntaxat in usum, atque id Teutonica linguâ concepisset: publici tamen boni interesse existimavi, si ea in aliorum quoque usum Latinè exhiberem. Idque liberius paullò versa, interdum ferè ad paraphraseos modum. Nam ut linguæ cæteræ, ita Teutonica suum habet genium: eoque si anxie nimis de verbis laborassem singulis, non de perspicuitate modo, sed de vi etiam, atque efficacia, plurimum decessisset. Verborum lenociniis hîc studendum minime putavi. Bene enim precationes istæ olent, quæ pectoris magis sanctimoniam, quam Rhetorum pyxides redolent pigmentarias. Simul quoque videbam, à præstantia, tum argumenti, tum etiam auctoris, pretium illud ac pondus accedere orationi, quod ab interprete non haberet. Itaque mihi certum potius, quam arbitrarium est, gratissimum fore utrumque hunc laborem meum illustri nomini vestro. Quod ut aliunde nescirem, tamen non aliud credere permitteret ferventissimus ille amor vester erga Patruum optime meritum: atque, ut de hoc etiam taceam, facile illud mihi persuaderet singularis vestra probitas, ingenium excellens, acre judicium, prudentia eximia, humanitas incomparabilis, ac tot aliæ in vulgus etiam notissimæ, ac vetusto adeò, & illustri genere vestro longè dignissimæ virtutes: de quibus silere apud vos malo, partim quia ipse ad earum splendorem connivere cogor, quemadmodum adulterini aquilæ pulli ad radios Solis; partim etiam, quia jucundius vobis est laudabilia facere, quam laudari: in os verò laudari, etiam molestum est. Cæterum quando utilitas utriusque hujus argumenti animum meum subit: minimè despero, non vobis modò, ac generosissimis Fratribus, & universæ Dhonæorum familiæ; sed etiam aliis, saltem optimo cuique, probari posse operam nostram. Nam cum, ut initio dixi, nihil majus atque augustius habeamus pietate atque prudentia: est hic, quod ad utramque conducat. Sive enim Panegyricum spectemus; tum ad civilem, tum ad militarem vitam conferet notitia eorum, quæ variis in terris ab illustri Patruo vestro prudenter & fortiter gesta sunt. Sive oculos con-

 jicia-

jiciamus in Precationes ac Suspiria; quid ad alendam pietatem magis prodest, quàm si alieno in precibus ardore ipsi etiam accendamur ad invocandum Deum? Quod nemo, puto, inficias iverit, qui sanctum hoc studium suo nôrit pretio æstimare. Nam etsi Deus non longe à nobis abest, ut in quo simus, vivamus, & moveamur: tamen ob pravam indolem longe ab eo absumus; eoque opus est precationis scalis, quibus adscendamus in cœlum, & supplices imploremus gratiam Dei, sine qua tantundem possumus, quam qui nunquam fuerunt. Hujusmodi igitur adminicula qui respuunt; sanè aut parvi æstimant pietatem, aut de viribus propriis multa præsumunt, ignari ejus, quod illustri Patruo vestro in ore esse solet, ritè precari esse artem artium, & scientiam scientiarum: cui affine est, quod idem crebro dictitabat, fiduciam defensionis divinæ reddere nos de exitu securos; at non segnes ad precandum.

Cur autem, generosissimi D D. BARONES, vestro potissimum nomini opuscula hæc offeram; neque ignorare vos potestis, neque aliis fore arbitror obscurum. Neminem enim caligare hic sinit eximius nominis vestri splendor: qui partim ex inclytis natalibus vestris relucet, partim ex summis laudibus, quas ingenium vobis peperit, atque industria. Cujusmodi mixtura occurrit in perpaucis. Quemadmodum enim rara res est, lux absque umbrâ, ignis absque fumo: ita perpaucos etiam invenire est, qui non sui generis claritati, vel morum vitiis, vel inscitia, tenebras offundant. At vos pariter hæc tria illustrant, nobilitas vetusta, virtus memorabilis, & insignis eruditio: ut de dignitatibus, velut adscititiis ornamentis, nihil nunc dicam. Duobus igitur libellis, quorum alter ab optimo, prudentissimo, fortissimo heroë, Fabiano a Dhona, alter autem de eo scriptus foret, totidem patronos dare volui, eosque non indecores, sed tergemina, qua dixi antea, luce illustres. Præterea putavi, recedendum mihi esse ab more vulgi sua dicantis iis, qui ea, quæ scribantur, non intelligant: & si intelligant, nihilo magis illa ad se pertinere arbitrentur, quam alium quemvis: ut non tam patrocinium operi exposci, quam illud quæri, quod dicere nolo, res ipsa non loquatur, sed clamet. Volui igitur hæc iis offerre, quos constaret meliùs ista novisse, quam scriptorem ipsum: quos etiam, unà cum generosissimis Fratribus, magis hæc tangerent, quam quicquid est hominum ubique: quos denique patrocinium scirem defugere nec velle, nec posse. Quæ omnia me video consecutum; quia is, quem descripsimus, & cujus Precationes damus, naturâ patruus vobis fuit, affectu pater: ac vos, ut bonorum & opulentiæ, ita gloriæ estis hæredes: atque omnibus quidem, sed potissimum vobis exemplo fuit: nec minus exemplo erit præclaris atque ad maxima natis liberis vestris: atque adeo nepotibus quoque, & omnibus, qui seculis futuris longo ab iis ordine (ita voveo) felicissime nascentur.

Illustres & generosissimi D D. BURGGRAVII, & BARONES à DHONA, stirpe quidem maximi, sed animo majores, vivite & valete: ac vel in ima cera inter candidos inclyti nominis vestri cultores referte etiam nomen meum.

Lugduni Batavorum, anno CIↃ IↃCXXVIII, pridie nonas Junias: quo ipso die, ante septennium excessit inclytus heros, Patruus vester, cui nunc parento; & ante annos amplius octingentos defuncta est Liutgarda, conjux Karoli verè Magni, Imperatoris eo magis à præclara stirpe vestra celebrandi, quia ab illo, & filio Ludovico Pio, ad pristina generis decora, Dhonani nominis ac Burggraviatus dignitas jam ante tot secula accessit.

Æternitati illustris ac generosissimæ familiæ DHONANÆ
devotissimus
GERARDUS JOANNES VOSSIUS.

LEO MAGNUS:

Validiora sunt exempla, quam verba; & plenius opere docetur, quam voce.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
COMMENTARIUS
DE
REBUS PACE
BELLOQUE GESTIS
Domini FABIANI Senioris,
Burggravii à DHONA.

Apud Lacedæmonios, quemadmodum à veteribus & gravissimis scriptoribus accepimus, lege cautum fuit, ut antequam ad manus veniretur, sacra fierent Musis. Cujus rei caussam rogatus Imperator ejusce gentis Eudamidas: eo id fieri respondit, ne res bene gestæ debitis laudibus fraudarentur. (*Plutarch. in Apophth. Lacon.*) Nimirum optimo cuique innata est cupido virtutem factis extendendi, ac nomen acquirendi immortale. Sed perpetui nominis gloriam sine cujusquam scriptoris monumentis consequi licet nemini. Eoque Alexander ille, cui gestorum magnitudo Magni cognomen fecit, cum ad Achillis sepulchrum consisteret, beatum eum prædicavit, quod virtutum suarum præconem Homerum nactus foret. Nempe nisi Ilias extitisset, ut verissime à Tullio dictum fuit, illeidem tumulus, qui corpus contexerat, nomen quoque obruisset. Neque defuncti unius gratia honor ille decernitur: sed partim etiam propter ipsum Deum immortalem, partim propter humanum genus. Siquidem Dei ipsius munera sunt, quæcunque à nobis recte fiunt, eoque coronari illa præconiis nostris convenit. Superstites autem in eodem stadio certantes cupiditate gloriæ inflammari, plurimum profecto interest. Equos sane, quorum generosior est indoles, magistri suavis poppysmus incitat, aut adstitum clamor reddit in cursu alacriores. (*Cassiodor. lib. 1. Ep.*) Plerisque etiam aliis animantibus, si proximi vel insonent voce, vel complodant manibus, animus additur, ut, quo feruntur, alacrius contendant. Quanto igitur magis eos, in quibus ratio dominatur, ad virtutem stimulari posse arbitremur, si alienam virtutem ac gloriam intelligant! Qua qui non moveantur, eos dixerim sensu humano carere propemodum; nec marcere minus, quam qui in taberna fragrantissimis aromatis referta odore nullo recreentur. Quamobrem ita censeo, nullum omnino officium esse cum justitia propius conjunctum, nullum quod homines ad virtutem accendat magis; quam si eos, qui virtute antevertérint cæteros, sermone ac scriptis nostris celebremus, ut hac quasi tuba ex mortuis exciti, vitæ postliminio restitui, atque iterum inter homines degere videantur; suoque exemplo, præcepta salubria, aut miseriæ nobis solatia instillent. Ecquis igitur ingenii sit adeo horridi, aut tam malignus atque excors, ut sanctam hanc, atque utilem operam nostram, quam laudibus Illustris Burggravii Fabiani Dhonani impensum imus, Theonino dente arrodere ausit? Quanquam ingenue id agnoscam, quodammodo injuriam fieri optimo Heroi, non eo quidem, quod observantiam illi nostram deferamus, quæ adversus bene meritos permitti omnibus, etiam imi subsellii hominibus debet: sed quod ex majorum gentium, doctorumque corona nemo surgat, qui hoc sacrum exequiale peragat. Si enim Achilleis factis non nisi Homerica vox est accommodanda: si dignus est Dhonanus, quod ultro largiuntur,

—— Quem nemo præter Apellem (*Horat.*)
Pingeret, aut ne alius Lysippo duceret æra:

equidem, quid plerique pronunciaturi sint de audaci hoc facto meo, non obscure prospicio. Verum videmus etiam in convivio cætera splendido, amœnoque, non optimos semper audiri citharœdos; sed ab iis secundos, tertios, quartos, sæpe etiam infra hos doctos, cum præstantium ac fortasse etiam mediocrium hominum, non ita magna sit copia: Itidem nec mihi vitio verti debet, quod ego, qui supra eruditorum vulgus, nec ingenium, nec doctrinam, nec dicendi usum, mihi ausim vindicare, decrerim nihilominus eum virum oratione mea celebrare, in quo laudando Eloquentia ipsa vires suas periclitari possit. Nimirum, pietati litamus, quæ si careat ornatu, fraudi tamen esse nemini debet. Eàdem iis quoque obsequium præstamus, à quibus hæ partes nobis, neque id invitis, injunctæ sunt: cuivis nihilominus haut gravatim permissuri, ut conetur

Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet. (*Pers.*)

Agite ergo, ne in nos etiam quadret vetus verbum, portam itineri longissimam esse; missis cæteris, non minori lubentia, quam fiducia, stadium illud ingrediamur, quod animo præsignavimus: & eorum, quæ de Dhonana omni vita comperta ac quasi in numerato sunt nobis, memoriâ quæque dignissima exponamus, quo ita novo huic cæliti honos suus constet: nos verò tamquam in illustri monumento, quæ sequi fas sit, proposita nobis habeamus.

Ut igitur à primis Fabiani incunabulis ordiamur, natale ei solum Prussia obtigit, tellus fundo admodum fertili, dædalis mercibus, qua importandis mari, qua exportandis, aptissima clarissimaque: atque ubi, ut poëta Sulmonensis cecinit,

—— Fluunt lachrymæ, stillataque sole rigescant (*Ovid. 2. Metamor.*)
De ramis electra novis, quæ lucidus amnis
Excipiens, nuribus mittat gestanda Latinis.

Quæ etsi non levia sint: majus tamen illud, quod præclara semper dedit ingenia, quæ cum aliarum omnium capacissima artium fuerint, tum sub utraque Pallade, armata, togata, egregia fecerint stipendia. Est in ea, quæ Regalis appellatur, Stuma oppidum, haut infelici naturæ

genio

genio excultum, vicina arce exornatum: in qua Fabianus scenam hujus mundi, qua personam suam decenter sustineret, cum lachrymis, sorte omnibus communi, ingressus est. Mensis erat totius anni formosissimus, quem Majum dicimus: quasi ipsa universi Natura, ubique sapiens, ac justa, alumno elegantis ingenii, eleganti quoque tempestate obstetricari vellet. Dies affulgebat sexta & vicesima, altera à festo nobilissimo, quo Spiritus Sancti memoriam celebramus. Fortasse ut indicio nobis foret, non eum Junone Nixia, non Jove Sospitatore, neque ullo cœcatum nationum numine, aut tutela indigere: ut qui auspiciis Sancti Spiritus auram hujus vitæ hauriret. Numerabatur tum à Christo nato annus seculi sextidecimi quinquagesimus: quo ipso in patria Dhonarii Prussia ardebat bellum ab Osiandro conflatum: qui αὐτοδίδακτος, ac propterea, ut fieri solet, ἰδιογνώμων & αὐθέκαστος, hominem coram Deo justum fieri contendebat justitia Dei, ut vocant, essentiali; quæ profecto non alius, ac ipse Deus, esse potest. Sed hujusmodi, quæ ad natalem, vel locum, vel diem pertinent, decoris quidem aliquid afferre videntur: attamen fere communia sunt deterrimis cum optimis, infimis juxta ac summis. Quare in tanta laudum Dhonani copia, ea potius consectemur, quæ magis propria Fabiano fuerunt: Quale est illud, quod ei præclara adeo stirpe contigerit nasci. Parens enim fuit illustrissimus Petrus Dhonanus, qui ut pietatis, ita prudentiæ & fortitudinis omnes explevit numeros, perque Laboris templum progressus, trophæa perennaturæ gloriæ in Honoris fano feliciter ad Memoriæ aram suspendit. Postquam enim ab ultima prope pueritia Laborem, patrem Gloriæ, ut Æschylus eum vocabat, animo suo proposuerat: non jam ille purpura ulterius capi, non sectari molle Gynæceum, non delectari servulorum comitatu; sed ipse magnati se asseclam præbere haut inglorium arbitrabatur. Ita est profecto, nemo imperat felicius, quam qui parendo illud didicerit prius. Dabat vero se Petrus in familiam viri eo tempore perillustris, Hiobi Dobeneckeri, Episcopi Risenburgi: apud quem paullatim animum confirmabat præceptis optimis ad omnes civilis vitæ partes, ac disciplinam militarem præ cæteris. Ergo, cum per ætatem posset, castra secutus est, non, ut quondam Eretrienses, quos salse ajebat Themistocles, similes esse piscium, qui gladioli vocantur: quippe uti ensem hi habent, sed corde destituuntur: ita & illos fuisse quidem armatos, sed animatos non item. At Dhonanus, ut versiculum Mœonii vatis in Latiale eloquium transfundam, erat

Plutarch.

Hosti non tergo, sed forti pectore notus.

Nec idem militiæ nomen apud alios dare voluit, quam eos, qui tum suo & optimi cujusque judicio optimam foverent causam (ne forte pro bello latrocinium sectaretur) tum etiam, qui rei totius militaris supra alios esse intelligentes perhiberentur. Erant illi Mariani Equites, quos ante tricenos trecentosque annos, nomine ordinis Teutonici, in Borussia institutos novimus, ut (quod magna cum laude ab iis factitatum) subigendo paganos, idolorum simul cultum abolerent, Christianæque religionis pomœria longius proferrent. Sub horum auspiciis ac signis ita meruit stipendia Petrus, ut non modo victrici manu varias reportaret coronas: sed dignitate etiam Equestri ab illustrissimo Ordine, magno omnium studio, & applausu, fuerit ornatus. Cumque Ducatus Prussiæ, abolito Teutonicorum militum ordine, constitueretur: Albertum, Marchionem Brandeburgicum, primum Borussiæ Ducem, in militia sectatus fuit; pulchramque & utilissimam eidem operam præbuit in expugnanda Braunsberga: cujus & postmodo præfecturam per sexennium insigni fide, nec minori auctoritate gessit. Quod si pulcrum ducitur, paternas imitari virtutes; unde Amasim apud Ægyptios legem sanxisse accepimus, ut patris artem faceret filius, ac statum conditionemque vitæ ejus sequeretur: nec ab ea laude excludi illustrem hunc virum oportebit. Siquidem egregia Stanislai, fortissimi parentis sui, facinora secutus, imo assecutus fuit. Venerat Stanislaus (ut quemlibet ducit

Lib. Ord. Pruss.

Deus, cujus est terra & plenitudo ejus) ex Crachensi domo, quæ apud Silesios celebri est loco. Sed generis hanc celebritatem virtute plurimum in Borussia adauxit: ubi Teutonicis equitibus, nisi Christi eos milites dicere malimus, strenuam navans operam, non modo gloriam obtinuit excellentissimi ducis; sed viri quoque continentissimi immortale adeptus nomen fuit. Veniam mihi dari postulo, si paullum huic rei institero, ut documento illustri planum fiat, licet sit

Rara avis in terris nigroque simillima cygno, — Juvenal.

miles pauco contentus: non tamen ita male agi cum rebus humanis, ut non in eo quoque vitæ genere habeat Deus, qui plurimos cujusvis ordinis longissime numinis reverentia post se relinquant. Quippe incubuerat regioni omni tempestas fatalis, qua sociorum plurimi, timore, an perfidia, pudendis modis a Magistro suo divortium faciebant. Non ita Stanislaus, cui idem animus,

Rerumque prudens, & secundis
Temporibus, dubiisque rectus. — Horat. 4. Carm. 9.

Quare non ille à domino, cui sacramentum dederat, deficere. Nec enim illi

Facile & pronum superos contemnere testes. — Juvenal. Sat. 13.

non sane, [illegible]

—— Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro. — Idem Sat. 8.

Nempe scitum illud Socraticum animo inscripserat penitissimo, ut statua semper insistit basi; similiter virum bonum instituto niti honesto, nec inde vel periculis, vel voluptatibus dimoveri unquam. Quocirca in eo collegium erat universum, ut Stanislao, ejusque posteris, ne indonata virtus fidesque videretur, hæreditario titulo ac jure conferretur præfectura Morungana, & loci indole nobilis, & reditibus sane quam locuples. Non aspernatus eam fuisset Dhonanus, si quanta facilitate ab Equitibus offerebatur, tanta conscientiæ sanctimonia possessurum se suosque vir integerrimus in animum inducere potuisset. Nunc illud identidem occursabat menti ejus, (quod religionis opinio in popello ita edocto mire exaggerabat) fore, ut virginem Deiparam, cujus honori destinatus esset quasi honorarius tutor, iratam haberet, si luculentum adeo donarium transferret domum suam; aut si ad posteros transmitteret, quod sanctis usibus majores consecrassent. Casta profecto, si quæ unquam, in sectante ejusmodi vitam, abstinentia, à qua fere milites nostri quam longis distant spatiis! quippe iis si Pegasi darentur, in cœlum adscensuros dixeris, & prædam acturos uncatis manibus ante thronum Dei in Mariæ, Sanctorumque omnium conspectu: utpote quibus

—— Ibi fas, ubi maxima merces. — Lucan.

Est verò Morunga inter lautiores Borussiæ præfecturas non postrema. Oppidum binis arcibus, situ loci, lacubus circumstagnantibus, munitum. Pagi adjacent plus minus triginta. Eos & prædia commendant, & piscationes, & molendinæ, & venationes, & aucupia, & saltus, ursis olim, aliisque noxiis animantibus, nunc armentis completi. Repudiato igitur nimis splendido, ut quidem causabatur, dono, viliori, quod ultro offerebatur, contentus Stanislaus fuit: quamquam profecto vile nihil existimari conveniat, modo rationi, secundum quam *Vivitur parvo bene*, sufficecerit. Obtinuit verò citra fraudem Ordinis, & rei sacræ, Teutopagum: in quo annos postea exegit multos, idque cum optima ac laudatissima Ursula Greusingia conjuge; quicum etiam sepultus ibi fuit, compluribus ex ea liberis, fœmellis aliquot, filiis verò tribus relictis. Atque ex his quidem Anselmus, & Johannes, cum quasi in herba adhuc latere messis crederetur, extremum ætatis diem obierunt. Petrus autem, Fabiani parens, ad grandem pervenit ætatem. Sed priusquam à Stanislao & Petro Dhonaviis manum tollam, illud etiam adjungendum videtur, utriusque, ac majorum etiam spectatam adeo fidem fuisse semper erga superiores, ut ab ea Dhonæi in publicis Borussiæ privilegiis commendentur: imò præclarum hoc retulerint elogium, cum prope omnis — Horat.

hæc regio, vel defecisset, vel in hostium venisset manus, inter paucos tum, qui Principis partes sequerentur, stetisse Stanislaum, Burggravium Dhonensem, & filium ejus pariter cordatum. Paterent jam longe lateque spacia producendi porro in hunc famæ campum Dhonaviorum etiam abavum, atavum, tritavum, atque alios, qui longa serie in numerato habentur. Verum non tam gentis Dhonanæ historiam, quam Fabiani laudes pollicitu sumus. Quare nunc temporis quidem supersessis istis, quæ etsi non minus pulchrâ sint præclaraque, properanti tamen lectori fastidii aliquid parere possint, illud unum exponere contentus ero, Dhonanam familiam ab octo retro seculis originem suæ gentis repetere. Nempe jam ab iis temporibus, quibus Deus Opt. Max. Imperio Romano, quasi cœlo demissum, dedit Carolum, Francorum regem, à rerum gestarum gloria Magnum appellatum, non optimum modo Reipubl. Principem, sed Ecclesiæ etiam vindicem, studiorumque instauratorem ac patronum omni laude majorem. Tantus Rex atque Imperator, ut censor erat virtutis æquissimus, ex ea Galliæ Narbonensis parte, quæ & Languedocium, & Occitanea dicitur, virum evocavit, & summi nominis, & maximæ dignitatis, Aloysium de Urpach, eique, ut in Germania sedem suam figeret, persuasit. Ac quo promtius illud faceret, simul ut præmium extaret dignum ejus virtutibus, (absque quo esset, verbis tantum inescatus videretur) amœnum ei atque frugiferum locum assignavit ad flumen Albis; ubi & oppidum, & castrum, quod Dhonæ nomine insignitur, celebre jam tum erat. Juxta vero postulaverat ab Urpachio Cæsar, ut Dresda ab se contra Bohemos, Naumburgo ad Salam, contra Sorabos munitis, ille tum sua, tum Germaniæ limites, defensurus, Vandalos idololatras, quorum tetra colluvies se hinc inde in imperium infuderat Romanum, ulteriores facere progressus minime pateretur. Nec sua sagacissimum Imperatorem spes fefellit. Nam ita Urpachius susceptam administravit provinciam, ut Cæsar Ludovicus cognomento Pius, cujus pater ipse Carolus corona imperiali caput insignivetat, Aloisii filio Conrado, ejusque hæredibus, non donarit modo territorium Dhonanum, sed titulo quoque illud Burggravii, quasi honestamento gentilitio, exornarit. Sunt autem Burggravii Germanis iidem, qui Italis ac Gallis Vice-Comites: quomodo & Mediolanenses prius Vice-Comites dicebantur, qui nunc Duces audire malunt. Et sane etiam Saxonici ac Brandeburgici Electores, quod inter præcipuos titulos Burggraviorum appellatio compareat, non parum eo decoris accedere suo generi arbitrantur. Nimirum sicuti Comites limitanei, quos Marchiones hodieque dicimus, Cæsarum autoritate & Regum condebantur, ut hinc inde Germaniæ fines contra Hunnorum irruptiones tutarentur: eodem modo per Saxoniam, ac Misniam constituti fuerant, qui à Sclavorum atque Henetorum furiis cavere civibus incolisque possent. Hi Burggravii tum appellati, sacri verò Imperii Romani præfecturis fungebantur: quæ dignitas, perinde atque Marchionum, etsi initio videbatur ambulatoria, meritis tamen eorum, qui primi cum laude honorem eum gesserant, hæreditaria postea ad posteros ac gentiles devoluta fuit. Quanquam autem Dhonani etiam Comitum axiomate, atque honore fuerint decorati, quod tum aliis è documentis, iisque plurimis atque evidentissimis, tum etiam Sigismundi Cæsaris libello discimus, qui egregio pari fratrum, Nicolao, & Jarislao, Dhonensem Comitatum feudi munere concessit: plurimum tamen Burggraviorum titulus iis magis arrisit. Neque eo minus honoris à posteritate consequuntur. Nunquam enim non prædicabitur in iis singulare decus, divinæ gratiæ pignus; quod cum in aliis prope familiis omnibus, certe in Misnia Leisnickensium, Altenburgensium, Starckenburgensium, Lorbicensium, aliorum Burggravia dignitas exspiraverit, Dhonani eam & mascula virtute retinuerint, & pari gloria propagarint,

Magnanimi heroës, nati melioribus annis.

Anno DCCCVI. Barthol. Paprock. in Chronico Bohem. cap. 19. Autor Pfal. ad vitam B. Esai. editus Cracoviæ 1610.

Anno DCCCVII.

Anno DCCCXII. Dresser. Mill. Histor. sex. part. II. Georg. Fabric. in Annalib. Misn. l. I.

Megiser. in præfat. lib. de Ord. Eq.

Anno MCCCCXXIII. Brixia de infant. innocent.

VI Æn.

Hæ primitiæ sunt gentis Dhonaviæ, sane vel hac prærogativa ampliores, quod ab illa olim quatuor ac decem familiæ nobiles solennem feudorum collationem exposcere tenerentur. Nec est, quod arbitremur, prisci hanc dignitatem fuisse ævi: hoc tempore autem, quod omnia mutat, vastat, abolet, in desuetudinem penitus abiisse. Spirantia enim adhuc ante oculos versantur exempla: sunt vestigia in Hexapolitana Lusatia, ubi Grunbergii, Rotenburgii, Zabeltizii, Schlichtingii, aliæ Equestris Ordinis familiæ, Burggravius Dhonanis, feudi jure, & sacramento, hodieque sint adstricti: præ cæteris verò, qui in Dynastia Muscaviensi rerum potiuntur. Illic jam nunc Toparcha illustris Carolus Christophorus, quod longa serie ad se devolutum est Regale, quantum in se est, tuetur; sicque animum inducit suum, non minus religiose conservanda esse majorum privilegia, jura, dignitates, regalia; quam illorum imagines, torques aureos, nummos, aliaque thesauri decora; quod illa virtutis sint ornamenta propiora, quæ ætatem ferunt: hæc verò, cum fortuna, quæ vitrea est ac desultoria, commercii plurimum habeant. At quantum etiam illud ad gentis Dhonaviæ laudes facit, quod insigni in ponte illo, quo Imperator Conradus primus, auspex hujus nominis, utramque Albis ripam in littore Misnensi ad urbem Dresdam conjunxit, etiamnum Dhonaviæ gentis insignia bicornia opere antiquo conspicere licet. Atque inde est, quod ex juris ac rationis rectæ præscripto, & summi magistratus decreto, constitutum fuerit, ut eidem ac hæredibus illius, ex mercibus eo apportatis vectigalium pars tertia solveretur. Licet vero, (ut prope omnia hominis bona, alium atque alium accipere dominum solent) etiam jus hoc olim à Dhonana familia alio fuerit translatum; tamen jam à multis retro annis illud Abrahamus Dhonanus, qui apud Silesios libera potiebatur Dynastia Wartenbergica, quasi postliminio recuperavit. Atque ut nunquam hoc jus in eandem rediisset familiam, nihil priori hoc laudi derogaret. Glorientur igitur Ægyptii Pyramidibus suis, quarum unam proditum est mundi miraculo à trecentis sexaginta sex hominum millibus fuisse exstructam, atque id erogatis in raphanos, allium, ac cæpas talentis mille octingentis. Ostentent item alii —— *insana mole colossos*: Qualis etiam effingi volebat Nero. Alii ex vetustate divitias suas immani jactent apparatu canalium, thermarum, aquæductuum, theatrorum: in quibus omnibus, quo necessitati vel usui consuleretur, constare pauco poterat; reliqua autem servierunt pompæ, luxui, superbiæ, & hujus pedissequæ vanitati. Burggravii verò Dhonani non paullo magis ad laudem suam esse reputent, quod non aliis, quam majoribus suis, debeatur ejus pontis structura, ex quo tot commoda, ad Principes juxta, ac subditos, redundent. Quid autem pontes loquor? Quid terrena tantum vel commoda, vel ornamenta? Liberalissimi quoque fuere heroës Dhonæi ad constituendum, ut seculum illud ferebat, cultum divinum, sacraque peragenda. Referunt ii, qui res Episcoporum Misnensium monumentis suis ab oblivione vindicarunt, Ottonem, Henrici Burggravii Dhonensis filium, haud exigua contulisse donaria in Henricum, virum sacris destinatum, qui ante xc atque trecentos annos, in Misnia baculi atque tiaræ Episcopalis honore clarus fuit. Nec obscura esse potest, tum pietas, tum munificentia Ottonis Dynastæ, eadem familia nati: qui cum in oppido suo gentilitio, populo ad Dei cultum deesset locus; templum, quod Dhonæ est Beatæ Virgini consecratum, primus exstruxit: quod, Friderico II Romanum moderante imperium, annis ab hinc quadringentis, evenisse accepimus. Nempe uterque Dhonavius, pater cum filio, non provide minus, quam piè, existimabat, ingenti ea à se fœnore locari, quæ ad res sacras ac pios usus, Deo largissimo benefactori commodarentur. Nec ullis obliterandum est seculis, Ghurii (id Silesiorum oppidum est) inde à trecentis annis jura patronatus in templo primario fuisse penes Burggravios Dhonanos. Uti nec caligine ulla involvi debet, quod jam ab

Albin. in Chron. Misn. Dresser. Mill. hist. 6. part. 4.

Plin. lib. XXXVI. cap. XII.

Dresser. in Mill. 6.

Dresser. Mill. 6. part. 2.

annis octingentis familia hæc se longe lateque diffudit. Non equidem inficias ivero, accidisse ei quasi deliquium quoddam, idque haut exile; cum bello eo, quod inter Wenceslaum, Bohemiæ Regem, & Guilielmum Coclitem, Misniæ Marchionem, gestum fuit, arcem Dhonensem, quæ feudum semper fuerat regni Bohemici, Marchio obsedit, expugnavit, evertit. Cujus rei tristissimam memoriam penitus excidere non sinunt rudera illa arcis Dhonensis: quæ hodieque vix altero à Dresda lapide, ad Dhonensia mœnia, (prout præsens ejus oppidi fert situs) cernere licet. Ubi & Burggraviatus vestigia conspiciuntur, haut secus ac Noribergæ. Quis vero satis explicet, quantum dolorem casus iste egregiis heroibus attulerit: ubi viderunt, se effrenis violentiæ furore, de antiquis sedibus ac fortunis deturbari iniquissime. Nempe silebant leges, inhonora erat justitia, ut fieri solet,

Ovid 5. Metam.

Cum sonus armorum superat, gemitusque cadentum.

Verum calamitas hæc illis nova fuit virtutis seges, unde Dhonani pullularint hinc inde numero plurimi, autoritate spectatissimi. Ex eorum gentilibus habitarunt olim eximii viri in Galliæ, ac Daniæ regnis. Nec pauci vivunt in Bohemia, in Silesia complures: avitum etiam decus in Misnia, Saxoniaque sustinent. Habent suos quoque ex eadem gente Palatinatus & Marchia Brandenburgica. Habent Borussia, Livonia, Lusatia. Quid opus multis? Fœcunda adeo stirps hæc fuit, ut numerare ex ea sit sex ac xx generationes, ubi stemma a patre cujusque recta per liberos deducatur. Dixerit aliquis, non solum numero, sed virtute etiam, atque adeo hac una imprimis, æstimari familias oportere. Quis sanus hoc in dubium vocet? Sed Dhonæi quoque ad classem eorum pertinent, qui ut numerosi, ita virtute dignitateque sint conspicui. Quippe recensere ex iis possumus duos & viginti, qui superiori omnes seculo, atque eodem prope tempore, in aulis Cæsarum, Regum, Principum, magna virtutis adorea, pace belloque vixerint, ac provinciis functi sunt oppido illustribus. Diffiteri equidem haut convenit, migrationes gentium tenebris esse non exiguis involutas, quoniam rari omnino sunt, qui familiarum tabulas consignent, quod in quavis gente phylarchorum foret. Nihilominus annalibus, quibus Borussorum res gestæ recluduntur, proditum videmus, jam ante trecentos annos Burggraviorum quendam Dhonanum Falckenberga cum Principe aliquo Silesio venisse in Prussiam, ac copias auxiliares magno adduxisse numero, ad res Equitum Teutonicorum stabiliendas. Ac ille quidem, utcumque honorificentissima persistendi copia daretur, tamen, rebus ita ferentibus, ad Silesios suos postmodo est reversus. Aliter vero Stanislaus, avus Fabiani paternus, qui in Borussiam se suaque transtulit, jam annis supra seculum septuaginta. Sed enim adversus tam multa, quæ de prisca Dhonanæ genus origine, ac tot & tam præclaris Fabiani majoribus diximus, videor nonnullos, præsertim quibus non eadem divinitus felicitas obtigit, jamdudum audire dicentes, è casa etiam produisse sæpe rerum maximarum capaces, & dominos,

Hieron. Megiss. in præf. Ord. Equestr.

Caspar. Schut. in Chron. Pruss.

Juvenal. Sat. VI.

Silvestrem montana torum quum straverat uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus:

ut est virtutis genius omnibus amicus, dum ipsi amicas virtuti manus porrigere velint. Quod Romanorum etiam Imperatorum exempla testantur: quippe quæ argumento sint,

Id. Sat. X.

Summos posse viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.

Ita traditum est, Maximinum in Thraciæ montibus pavisse oves, Pupienum natum e fabro ferrario, Philippum Arabem fuisse latronum ductorem, Aurelianum falces manibus ac ligonem versasse, Valentem cum fratre funariam exercuisse, Justinianum subulco editum: quæ si quis nesciat, antiquitatis se totius rudem atque imperitum fateatur, necesse est. Verum enimvero ut hæc singula in confesso sint, tamen illud simul tum ratio arguit, tum omnis ævi memoria, & usus evincit, tum Scripturæ ipsius divinitus inspiratæ firmat autoritas, eximium esse Dei atque naturæ beneficium, si una eademque familia inoffenso dignitatis gradu seculis duret plurimis. Nempe longo tempore observatum, & communi jam præstantissimorum hominum opinione receptum est, familiarum illustrium conversiones incidere solere in abnepotibus, vel trinepotibus: ultra vero quinctam generationem si eatur, [Ottomannicos Imperatores excipio] offerre se plurimum tempora, quibus parentum dignitas & gloria, vel omnis sit immutata, atque eversa, vel saltem præ fortuna priori, tum nomine jejuna atque arida, tum viribus mutila ac manca. Imperium Germanicum quas non Cæsarearum familiarum conversiones ac vicissitudines sensit? In Ludovico IV, trinepote Caroli Magni, exspiravit Cæsarea Carolinæ stirpis Majestas. Transiit inde ad Saxones. Ab his ad Francos: sed exitum sortita est in primi ex illis Imperatoris abnepote, Henrico Claudo. Nec dissimilis fuit fortuna Francorum. Nam in primi ex iis Conradi Salici abnepote Henrico quinto, familia Francica, & cum ea Imperium desiit. Delatum inde est ad Suevos: atque excessu Conradi quarti, qui quinctus ab origine erat, iterum fuit ablatum. In familia Lucenburgica quartus a prima fuit ultimus. Atque intermediis horum temporibus hanc etiam inconstantiam experta est domus Austriaca. Quamobrem in clara illud luce positum videtur, siqua familia per tot secula vividam vim conservarit, animique virtutem quasi in posteros transmiserit, inter rara illud monumenta divinæ & gratiæ & providentiæ referri oportere. Ad tantum paterni stemmatis decus accessit, quod mater Fabiano cœlitus obtigerit, non qualis Eteocli & Polynici, sed placida, morata, prudens: in qua vestigia matronalis venustatis quasi exempli instar elucerent. Catharina ei nomen, ac vere erat καθαρά: pura quippe ob morum pudicitiam, ac si reliquas etiam virtutes spectemus, puras assidue in cœlum manus sustollens: quo nullum sacrificium Deo, aut preciosius esse, aut odoratius potest. Genus illa suum ducebat à Zemiorum gente; quæ vel nominis celebritate, vel virtutis præstantia, haut alteri cesserit. Filia erat natu maxima Achatii, viri generosi ac strenui, Senatoris inclyti in regno Poloniæ, Palatini Mariæburgi: qua ex familia tribus uno eodemque tempore Senatoribus regnum Poloniæ gaudebat. Hæc uxor secunda, vere secunda, Fabiani patri Petro obtigit. Cujus ille amore potissimum exarserat, non oculorum captus aucupio, quibus contemplari licet exterius formæ decus; etsi & illud conspicuum, ac laudatissimum heroinæ foret: neque dote inescatus, quam manibus involare avide adeo gestiunt multi; licet eadem ab hac etiam parte fuerit felicissima: sed prudenti aurium judicio usus; quibus nihil nisi castum atque eximium de ea cognoscere erat: quippe paucis ex iis una,

Salom. Newgebaw. in præfat. lib. de symb. vir. illustr.

Ausonius.

—— De queis mentiri fama veretur.

Felix Fabianus hac matre; felix ejus pater hac conjuge; quæ magnis quidem, ut dixi, in divitiis erat; verum divitias illi peperit longe potiores; sobolem, inquam, præstantissimam, eamque potissimum masculam. Quæ res eo optatior fuit, quia, quam ex illustri Baronum Eilenburgiorum familia tori sociam adsciverat prius, ea absque liberis decessisset. Nempe Catharina Zemia, quicquid ex priori sterilitate damni foret, id omne largo fœcunditatis lucro compensavit. Ita consuevit Deus, non nostro prolubio, sed arbitratu suo, sapientissimus juxta & optimus promus, liberos dare; idem certe quicquid adversum hæc argutentur aut scioli, aut importuni, idem, inquam, triplicem clavem, regni cælorum, pluviæ, matricis prolificæ, uni sibi reservavit. Hanc ergo postquam reliquavit Catharinæ

Horatius.

Gentis humanæ pater atque custos,

edidit illa octonos partus, fœmellam unam, reliquos mares: quorum Fabianus natu minimus, rebus aliquamdiu etiam interfuit humanis, posteaquam ceteris excessissent

cxte-

cæteri, immortali jam nominis sui gloria per omnem prope orbem relicta. Primogenito nomen Achatio erat. Qui emortuali ipso Lutheri anno studiis operam navabat Witebergæ. Postea Maximiliani Cæsaris aulam, castraque adversus Turcam secutus est. Legationem quoque ad Stephanum Bathorium, Poloniæ Regem, feudi Prussici gratia, feliciter obiit. Adhæc idem ob prudentiam facundiamque singularem, in gravissimis patriæ caussis, nomine Ducis Borussiæ, Spiram ad comitia Imperii missus fuit. Atque eo tempore jam auctus erat liberis tredecim, de quibus ipsis inferius quædam honoris ergo adferemus. Proximus natu ab Achatio fuit Henricus: qui pietate insigni, nec sine gloria, annos aliquammultos in aula vixit Sigismundi Augusti, Poloniæ regis. Sub ejusdem auspiciis merens, equites millenos duxit: ac res maximas prudenter feliciterque gessit. Itaque & virtutis summæ ergo, feudo præclaro donatus in Livonia fuit. Tantus vir ductu Ernesti Weyeri ad Pernaviam militans, ut raro magnæ virtuti fortuna semper favet, globo ignito pede trajectus, pulcram per vulnera mortem oppetiit. Fuerunt ex eodem satu Fridericus atque Christophorus, viri pace belloque illustres: quorum ille quanto semper in pretio habitus sit, indicio erit, quod & præfectus fuit militiæ Galliarum regis, & Mareschallus Regiæ in Dania aulæ, & in bello contra Suecos, equitum Dux cum summa castrorum potestate. Alter autem, Christophorus Burggravius, literis pariter ac prudentia & armis summus erat. Unde non decoris minus Academiæ attulit Witebergensi, quam illi Academia dedit, quum, Protectore magno Melanchthone, supremus ejus rector foret. Idem CIƆ IƆ LXX Vexillifer erat Rolshusii, Hassiæ Mareschalli, qui equitum turmas Condæo & Collinio auxiliares duxit. Atque idem Regi Daniæ à consiliis: inque expeditione Danica contra Suecos, post Ranzovii mortem, supremus fuit copiarum ductor. Utriusque hujus Dhonavii monumenta videre est in Daniæ regno: ubi tanta cum laude summas gesserant dignitates, ut vere iis convenerit, quod veteri verbo dici solet, virum potestate atque imperio ostendi. Albertum adhuc impuberem, sed nihil vulgare spirantem, immatura mors sustulit. Ab eo proximus Abrahamus erat, qui memorabili illi prælio interfuit, quod in Galliis ad Moncontunum est commissum: atque, ut manu erat promtus, ac mente alacris, præclare admodum in eo se gessit: sed (heu vanæ spes mortalium!) paullo post maligna lue correptus diem obiit supremum, longeque à patria in urbe Tarraconensi conditorium suum sortitus est. Johannes, quem ad aulicæ vitæ mores, sed cum innocentia conjunctos, ipsius quasi Naturæ digiti formarant, se illustrissimo suo Principi Holsatiæ, in cujus etiam terris extremum exhalavit spiritum, maximopere semper comprobavit, cum pietate eximia, tum prudentia rationeque vitæ mirabili ad laudem, ac prope singulari. Sophia filia, præcipuum matris delicium, nupsit Illustri Jacobo, Sacri Romani Imperii Dapifero hæreditario, & Baroni Walpurgensi, supremo Ducatus Prussiæ magistro: viro dignitate quidem maximo, sed natalium splendore longe majori. Siquidem generis originem ab antiquissimis Sueviæ Ducibus trahit, ac antiqua reservat insignia Conradini ejus, qui relictum à patre Conrado IV. Imp. Siciliæ regnum armis repetens, captus, atque impulsore Clemente IV. fœde est interemtus. Huic inclyta adeo prosapia sato, Sophia in spem generis atque virtutis parentum, liberos peperit complures: qui ex tam præclaro seminio fœcundam omnigenis virtutibus messem pollicentur. Venio nunc ad Fabianum, liberorum natu minimum, qui orbatus caris tot fratribus, superfuit denique solus: ut de eo tum non immerito usurpari potuerit, quod Regina Latii lacrymans Iulo acclamabat:

—— In te omnis domus inclinata recumbit. (Virgil. 12 Æn.)

Quo magis, tacito quasi naturæ imperio, jubebatur avitæ domus, &

—— —— generis lapsi sarcire ruinas. (Idem 4. Georg.)

Atque ille (ut ab incunabulis ipsis ordiar)

Nutricis inter lemmata, (Auson. epist. 3.)

Lallique somniferos modos,

videbatur jam pro ætatula illa edere futuræ exspectationis signa. Verum ò infelicem Fabianum! Si enim potiori loco æstimandum est bene educari, quam bene nasci, quod alterum hominem efficit duntaxat, alterum perficit: quis non generosissimi pueri doleat vicem? qui sesquiannum agens, cum vix didicisset, ut ait ille,

—— —— risu cognoscere patrem: (Virgil. Eclog. 4.)

patrem amittit, atque ita præclaræ institutionis beneficio misere excidit. Ea grandis adeo jactura aucta est postea, ubi & dulcissima mater in arce Morungia decessit, cum Fabianus jam septennis foret. Nisi forte damnum hoc reparatum putemus succedanea insignium amitarum pietate, Annæ & Barbaræ, quas nemo unquam satis laudaverit: tum fideli etiam tutorum cura, ac cognatorum & propinquorum industria; qui personam patris prope singuli induentes, pupillum, arcte adeo sibi conjunctum, sylvescere neutiquam siverunt. Et magis magisque videbat ipse, quemadmodum in scena pueros ridemus cothurnatos, aliorum exuviis ornatos, vicini agrum jactantes: ita suum non esse (CIƆ IƆ LII. CIƆ IƆ LVII.)

—— aliena incumbere fama: (Juvenal. Sat. 10.)

sed potius sibi connitendum esse, quo virtute propria dives pulcherque, ac majoribus non dissimilis haberetur: cæteroquin fore,

Ut collapsa ruant subductis tecta columnis. (Idem.)

Facillimum ergo se præbuit à primis, quod Græci dicunt, unguiculis, in pietatis, virtutis, doctrinæ tyrocinio. Atque omnem de se exspectationem sustinebat approbe, imo subinde nova augebat industria, uti antea inter complexus generosæ matris, ita tum in egregiorum tutorum oculis, sanctoque sororum contubernio. Jamque mediam attigerat pueritiam, cum publicam in scholam mittitur, quæ erat Torunii, urbe non mercatura tantum florente, sed ob civium quoque optimorum, quorundam etiam doctrina celebrium, tum humanitatem, tum prudentiam, magnum nomen consecuta. Illic cum Catechesi Christiana ad solidam pietatem etiam studia imbibebat literarum. Jamque novennis aliquam sibi Latini sermonis facultatem comparaverat: Polonici verò ea ætatula gnarus adeo erat, ut natus in illa gente videretur. Eo ex ludo literario, honorifico ornatus testimonio, Regiomontum in aulam est arcessitus ab Alberto Brandeburgico, primo Borussiæ duce: neque aliud fine, quam ut cum Alberto Friderico filio, & viginti aliis ex nobilitate pueris, inter Musarum congressus adolesceret, Ephoro morum Jacobo Suerinio; Pythopœo optimo studiorum moderatore. Nec caruit hoc institutum successu felici. Tantum enim aberat, ut licentia eum aulica corrumperet (quæ alioqui ejusmodi in locis insidiari juventuti solet) ut potius ad incrementa doctrinæ adjecerit, cum civilitatis in moribus culturam, tum prudentiam annis majorem. Confirmatus in tantum, cum potuisset sine ulteriori mora, vel sagum induere, vel suscipere aliquam in aula provinciam, atque in ea ætatem agere; nolebat tamen inter se, sibique desponsas Musas, divortium fieri; quoniam, neque temere profecto, sic in animum induxerat, equo se, stragulis frenisque aureis exornato, sine literis similem fore: quod scitum Socrates de divite quopiam indocto usurpaverat. Dhonanus igitur cum Christophoro Nostitio, Friderico & Alberto Ganseis, Pauloque Crugerio abit Argentoratum, eamque sibi deligit nutricem bonæ mentis, Athenæum illustre, quodque inde ab incunabulis suis, ab annis nempe octoginta, & quod excurrit, à magna juventutis parte, eaque ex præcipua nobilitate variarum nationum, quam plurimis videlicet Baronibus, Comitibus, Ducibus, Principibus, hodieque frequentetur. Vix in urbe pedem posuerat, cum de familiis totis pestilenti sidere afflatis, morboque late indies grassante, cognoscit. Ergo recipere se cogitur Francofurtum ad Mœnum. Verum ubi lues ea deferbuerat non parum, revenit Argentoratum; (MDLX.)

 ac

ac quadriennio toto præceptores audivit doctrinæ præcellentis, nec minoris industriæ. Quos inter duxere familiam duo præstantissimi viri, Conradus Dasypodius, Mathematicus eximius, & Joannes Sturmius, communis ea ætate literarum in Germania parens, ac præclare imprimis meritus de studiis eloquentiæ. Luculentam hic eruditionis supellectilem sibi peperit: qua instructus Witebergam migravit cum Alberto Friderico, & Wolfgango Wernsdorffiis. Atque hos reliqua etiam vita habuit conjunctissimos, ut præ cæteris durabiles sunt amicitiæ, quas scholæ commilitium sanxit. Wernsdorffiorum quoque sororem unicam Barbaram Fabiani frater Achatius uxorem postea duxit. Wolfgangus verò Wernsdorffius, rara vir pietate & comitate, non modo fidelem, cum occasio posceret, patriæ navavit operam; sed supremam etiam Burggraviatus in ea dignitatem cum laude obtinuit. Gliscentibus hinc certaminibus Theologorum, quæ Jacobus Andreæ Smidlinus infeliciter cuderat, vix ibi annum exegit. Hausit nihilominus tantum ex ore hominum celeberrimorum, quantum necesse haberet scire magna olim gesturus, vitæque, non scholæ, victurus. Attigerat jam annum ætatis secundum ultra vigesimum; nec ingenium tantùm liberalissimis expoliverat scientiis; sed judicium quoque ad delectum rerum, ad actiones moderandas, ad tractandos homines, usu atque experientia firmaverat. Tot invidendæ dotes ne ærugine inficerentur, uti multis evenit adolescentibus, quorum fructus exspectatus in flore, imò in lactescente herba, disperit: Dhonanus cum iisdem Wernsdorffiis animum ad peregrinandi studium applicuit. Delecta primo omnium Italia fuit, olim terrarum alumna eadem, & parens. Placuere præ cæteris Patavinæ urbis

Georg. Fabric. in itinere Patavino.

—— —— triplici circumdata muro
Tecta, & Medoacum flumen, notique penates
Euganei, cultis loca nobilitata Lycei.

Loca, ubi

Cæs. Scal. in Urb.

Regna vides Veneto Phrygiis majora ruinis,
Atticaque à Patavo pectore terra sapit.

Placuit urbs illa tot Comitibus ac Ducibus inclyta, cui

Silius lib. 12.

Sirenum dedit una suum & memorabile nomen
Parthenope.

Placuit

Geo. Fabr. in itin. Patavino.

—— altas monstrans Florentia turres,
Hetruscis caput in populis, pulcherrima rerum.

Placuit Liguriæ caput, Genua, quæ intra sese palatia nobilissima complectitur, atque adeo ad se pertraxit

Cæsar Scaliger in Urb.

Ditis opes Asiæ, & claros Orientis honores.

Romam quoque visit, non amore novæ hujus, sed reverentia in priscam illam; cujus vestigia licet aliquot appareant locis, verè tamen Romam in ipsa Roma quærimus; nostroque seculo, ut dici solet,

Qui miseranda videt veteris vestigia Romæ,
Ille potest meritò dicere, Roma fuit.

Ita vero cadebant sortes Dhonani, quæ cœlitus cuivis obtingunt, ut, sesquianno circiter in Italia exacto, redeundum in patriam foret. Ac rediit quidem ille, sed quemadmodum digressos ex convivio, ubi blanda Musicorum modorum titillatio aures aliquamdiu permulserit, haut facile harmoniæ istius oblivio subit: ita grave erat, annis vernantibus, carere ea regione, cujus genius arridere semel visus esset. Denuo igitur iter in Italiam fecit, & quos priori profectione non ceperat fructus, hos altera illa consecutus est tanto uberiores ac præstantiores. Frequens erat in alloquiis Italorum, non illis è vulgo, sed quibus finxisset

Juvenal.

—— de meliore luto præcordia Titan.

Neque ab iis Germanorum abhorruit, quos tum temporis eadem Italia hospitio suo accepisset. Præcipue autem usus est contubernio vel familiaritate eorum, qui virtutem maximè amplexarentur, quosque ab hac ipsa ad summos postea honores evectos vidit. Horum in numero fuit Melchior Rhederus, Baro Silesius, inclytus postmodo tot victoriis, quas de Turcis reportavit. Utebatur etiam fraternum in modum Philippo Mornæo, Plessiaci Domino, arte juxta ac Marte celebrato: cujus de religione tot libros aureos immortale decus consequetur. In deliciis quoque erat Jacobus Monavius, Patricius Uratislaviensis; quem totius itineris Italici comitem habuit, vir præclari nominis, ac natus plane ad amicitias frequenti literarum commercio non conservandas modo, sed etiam augendas. Utebatur multum in eadem Italia Michaële Sclavata, Barone Bohemo; cujus contubernio & comitatu plurimum capiebatur ob suavissimam ejus indolem, quæ familiæ huic quasi propria est. Perchatum quoque habebat, adibat, sectabatur, Georgium Ludovicum Huttenium, Equitum Francorum decus & jubar; qui antiquissimæ familiæ dignitatem variis maximisque virtutibus adæquabat. Nec exiguo apud eum in pretio videre erat Wolfgangum Zundelinum, Principibus Germaniæ carum caput, virum totis tribus lustris in Italia versatum; qui rerum gravissimarum momenta eà Venere, iis expromebat Gratiis, ut dubium relinqueret, plusne ornamenti accederet rebus à dictione ejus lectissima, an orationi ponderis foret à rerum gravitate. Hujus quoque contubernio usum quandoque Dhonanum accepimus: quandoque & Baronum Lichtensteiniorum; quos partim Moravia nunc habet, partim Austria. Amicos inibi colebat Philippum Sidnæum, Angliæ sidus præfulgidum, & Hubertum Languetum, virum multiplici eruditione, ac præclara rerum cognitione, & experientia præstantissimum. Extant epistolæ, amicitiæ hujus documenta & indices, quæ jam prodiere in vulgus, nihil minus quam vulgari elegantia exaratæ. Et mirabimur Dhonavium indies egregia cepisse sapientiæ incrementa, qui ingenio ipse plurimum polleret, & his talibus tantisque viris, familiarissime uteretur? Hippocratiden legimus, cum obviam forte veniret adolescentulo, qui propter comitem suum erubesceret, castigasse eum his verbis, Cum illis ambulandum foret, quibuscum conspectus colorem non mutares. *Plutar. chus in Apopht. Lac.* Nempe, præterquam quod hominum turpium convictu mores inficiantur, probrum etiam atque ignominiam inde referimus. Contra verò sapientum bonorumque commercium honori nobis esse solet: ac familiaritas eorum haut aliter virtutem animis nostris instillat, ac diutius hærentibus in tabernis unguentariis vestis exterior odore loci imbui solet. Nondum exsatiata Dhonano peregrinandi cupiditas erat: neque enim pauxillo potu magna fallitur sitis. Ergo dum studium hoc, & nobilior sanguis, circa cor fervet, per Taurinorum montes ad Gallos abit, atque Allobroges. Genevam ut venit, urbem vetustissimam juxta, ac rerum omnium uberrimam, unica ei cura fuit proficiendi amplius tum in negotio sanctæ adeo misere religionis, tum in justi & æqui sapientia. Alterum percipere licebat ex V. Cl. Theodoro Beza; alterum consequebatur à Francisco Hotomanno, ex antiqua & nobili Ottomannorum familia apud Silesios oriundo, Jurisperito eximio, atque undecunque doctissimo. Poterat jam Fabianus cum quovis sui ordinis, atque ætatis, iis etiam, qui varia sibi doctrina nomen aliquod parassent, in certamen venire de laurea eruditionis. Atque idem, non præclare modo ac graviter de rebus maximis differebat: sed etiam animi sui sensa sermone promebat eleganti ac facundo; neque id tantum gentis suæ lingua; sed sive Italicè, sive Gallicè, sive Latinè, verba essent facienda. Ut de Polonica sileam, quam cum vernacula, ut diximus, prima conjunxerat pueritia. Veniebat tum ei in mentem, patriam sibi non modo ortus nostri, sed vitæ universæ partem vindicare: eoque nihil turpius fore, quam si usque adeo dulcesceret peregrinatio, ut patria videretur amarior. Appropinquante itaque ætatis quarto septenario, quem censoria inter tempora accensere solent, commodum ei accidit, ut comitibus Joanne Jacobo Truchesio, Joanne Tettavio, Balthasare Gansio, Ludovico Rautero, Bernhardo Ludolpho Seulenburgio, diversa susciperet itinera, ac tandem in Germaniam rediret, statum imperii Romani paullo penitius cogniturus. Quam ad rem opportuna tum erat occasio, quia eodem tempore Ratisbonæ Maximilia-

nus

mus Cæsar, mitissimi animi Princeps, ultima celebrans comitia, ad cœlestem Dei Sanctorumque societatem, ipso Maximiliani die commigrarat. Interfuit Dhonanus cœtui tam splendido atque augusto; in quo non modò Rudolphum patriis virtutibus, regnis atque imperiis succedere vidit, ac publicos actus diligenter observavit: sed privatim quoque conversatus est cum viris præstantissimis, qui omnes crescenti Fabiani ingenio, famæque surgenti favebant maximè. Conciliabat sibi amicitiam Ludovici, Comitis Witgenstenii, Archipalatini Legati, pii, docti, fortis, sapientis: per quem primus ei aditus ad Palatinam aulam factus fuit. Compellabat frequenter Lazarum Zwendium, Equitem Suevum, consilio, vigilantia, fortitudine, disciplinaque militari, inclytum, Turcarum in Hungaria terrorem. Hieronymum verò Baumgartnerum, patricium Noricum, ardenti adeo amore prosequebatur, ut ægrè avelli posset à viro ejus sapientiæ, tantæ auctoritatis atque eruditionis, nec in rebus modò Reip. patriæ, sed in præcipuis quoque Romani Imperii negotiis longè versatissimo. Neque minore ibidem affectu complectebatur insigne par virorum, Georgium Carlevicium, & Andream Pauli; illum in aula Cæsaris, interque Bohemos, summa ut dignitate, ita prudentia: hunc multis legationibus, Germanicis, Polonicis, Italicis, pietate, ingenio, arte, judicio clarissimum, Electori Saxoniæ charissimum. Hubertum denique Languetum Burgundum dici non potest, quanto loco habuerit: quoniam in eo verissimè, teste magno veracique viro, imo ipso seculo teste, cum pietate doctrina, cum conscientia scientia, cum natura ars, cum disciplina denique rerum usus certabat. Ab hoc viro nunquam se Dhonanus abiisse professus est, quin vel doctior, vel melior rediret. Ex his omnibus cum alia didicit Dhohanus, tum imprimis arcana Reip. pace belloque profutura. Noverat autem jam in ætate illa singularem artem, tota deinceps vita ab eo exercitam, qua reconditi sapientiæ thesauri à viris præclaris, quasi carmine ac veneficio eliciuntur. Ea cujusmodi fuerit non defugiam referre: sed prius veniam mihi dari postulo, sicut minus placuerit, dum id ago, virum summum cum mutis animantibus conferri: quod tamen non facio sine magnis exemplis. Tarantus animal Scythicum est, magnitudine bovis, capite simile cervo, ungulis bifidis, villis magnitudine ursi, atque ubi sui est coloris, asini simile, cæterum, ut ajunt, omnium arborum, fruticum, florum locorumque, in quibus latitat, colorem pilis repræsentans: unde capi facilè; aut internosci à venatoribus nequit. Dhonanus tarantum nobis, sed laudabili instituto, imitabatur. Etsi enim tot excellentia ingenii dona facile eum cordatiori cuilibet commendarent: tamen aliunde etiam præsidium quærens, summa se animi solertia accommodabat præstantissimi cujusque moribus: imò suavi quadam comitate & modestia, velut virtutis condimento, tanto se gratiorem omnibus reddebat; quanto singuli eorum, quos coleret, genium illius suo similiorem putarent. Hoc nempe est philtrum, hoc fascinum; sed liberale, sed honestatis plenum: cui etiam gravissimus quisque longè melius, quam ad leves amores, aptare possit illud Poëtæ,

Camerar. in vita Melancht. Mornæus in præfat. de verit. Relig. Christ.

Aristot. alii Suvque... Theophrastus in fragmento de iis, quæ colorem mutant. Plin. l. 8. c. 34.

—— ut ameris amabilis esto.

Ovid l. 2. de arte amandi.

Ac postea quoque Fabianus maximum ex artificio hoc fructum cepit, cum in aula Cæsaris versaretur. Quippe hanc quoque (ut incredibili tenebatur amore arcana quæque imperiorum penetrandi,) non adeundam modo, sed pernoscendam sibi judicavit. Iter huc secundo Danubio instituit cum Johanne Brexnerio, Hulderico Ronspergio, & Joanne Kreckwicio. Viennam cum venisset, nihil sibi prius vel antiquius duxit, quam ut penitus perspiceret prima Rudolphi Cæsaris auspicia. Quod ut facilius consequeretur, diem elabi nullum patiebatur, quin adiret & audiret præstantissimos gravissimi Cæsaris Consiliarios ac Palatinos. Ex eorum numero etsi familiaris esset præclaro heroi, Wolfgango ab Entzendorff, illustri item Rogendorffio, & Puchainiis non unis: facile tamen principem locum tenebat Baro Harrachius: qui, supra quam dici potest, auctoritate sapientiaque iis temporibus florebat. Quod si Suada hujus tam fuisset efficax, quam laboriosa, ac sollicita: citra dubium Dhonanus tunc magnificis ornatus donis palatia Otthomannica petiisset ad inducias cum Turcarum Imperatore recens initas novi Cæsaris Rodolphi Augusti nomine sanciendas. Sed quantopere eum accendebat cupiditas gratificandi Cæsari, & nihil penè ignorandi ardor: tantum ex adverso deterrebat, partim accisa res domestica, & magnitudo sumtuum in tam longo itinere, atque ea pompa apud populum barbarum, ac tam insolentis fastus: partim occultus quidam ingenii stimulus, qui semper incitabat, ut ne tam externo inter infideles solo, quam in patria, atque inter Christianos, egregias animi sui dotes, tanquam in mercatu amplissimo explicaret. Nec multo post præclari hujus voti sui factus est compos, libatis quasi primitiis in Palatinatu: ubi, Langueto imprimis auctore suasoreque, in familiam se dedit sapientissimi, & ad religionem pietatemque fortiter tuendam devotissimi Principis, Joannis Casimiri, Comitis Palatini, Bavariæ Ducis. Nec diffitebor, stipendium percepisse non usque adeo lautum: attamen ejusmodi id erat, ut sufficeret homini æquo, ac præsenti sorte contento. Habuit hic Fabianus, si usquam, amplissimam palæstram exserendi mirandas ingenii vires. Nam hisce temporibus, ita postulante tristissimo Ecclesiæ statu, instituerat Casimirus geminam profectionem; priorem in Belgicam, auxilii gratia, eodem anno, quo ab Archiduce Matthia Batavorum atque aliorum fœderatæ Belgicæ populorum patrocinium est susceptum: posteriorem anno sequenti in Angliam, ad reginam Elizabetham, quo de communi religionis caussa consilium caperetur. Utrobique Dhonanus quantum prudentia valeret, luculentè comprobavit. Patrono enim suo, cui assiduè latus claudebat, nusquam non felicem allucebat consilii facem, verè

Archipalatini magnus Atlantis Atlas:

ut suavissimus olim Melissus de illo cecinit. Atque idem nihilominus cum Musis Martem, cum Pallade Bellonaque Gratias ipsas rara mixtura temperabat. Multa tum observabat novus consiliarius, quæ si recensere voluisset (ita ipse ajebat, qui nihil minus, quam gloriosulus sui jactator erat) commentariis fuisset opus: quippe talia omnino, ut eorum, qui res illorum temporum consignassent, aut prodita, aut cognita essent nemini. Eveniebat tunc, quod fieri ajunt, tum in pyrite gemma, quæ attritu ignem projectat: tum in aromatibus, quæ frictu odoriferum & suavissimum odorem diffundunt. Similiter enim è Dhonano res heroïs sui tractante, & ignea ingenii vis facile relucebat: & fragrantissimæ virtutis indicia undique se exerebant. Tanta ejus erat, & in suscipiendis negotiis dexteritas, & in tractandis fides, & in perficiendis felicitas. Vitio quidem fatui seculi fit, ut nullum pene magnum ingenium pretio suo æstimetur. Dhonanum tamen maximi semper Casimirus fecit: imò, ne indotata abiret virtus, aulæ eum suæ Mareschallum constituit: oratorem præterea legavit ad præcipuos Romani imperii proceres. Ille verò, ut amore facile omnes sibi devinxit, ita dignam quoque se, suoque principe, gloriam est consecutus. Temporibus hisce in vicino Borussiæ, patriæ suæ, solo, bellum obortum est Moscoviticum: cum Stephanus Bathorius, Poloniæ Rex fortissimus, Wielocolucam, urbem amplissimam & emporium celeberrimum, atque omnem circumjacentem ditionem, ademisset Magno Duci, Joanni Basilidi. Existimabat tum Dhonanus (ut mentes generosæ intentæ esse solent ad rerum magnarum occasiones) in campo illo Martio sibi etiam relictam esse virtutis suæ segetem, unde non aspernanda gloriæ messis colligi posset. Quare non cessavit, usque dum, occasione captata, ab illustrissimo Principe suo Casimiro, veniam militatum eundi adversus Moscovitas exorasset, vicissim tamen stipulante ab eo Principe, ut simulac locis istis debellatum esset, in Palatinatum reverteretur. Abit igitur cum bono

Paull. Meliss. in Epigram.

Histor. Heidenstein Polon. & Moscov.

bono Deo Viali. Stephano operam sanè quàm strenuam navat in expeditione Polocensi & Pitschuriana, commilitio usus, perinde atque olim contubernio, egregii Baronum paris, Rhiederi, & Ketlerii. In obsidione verò Anno MDLXXXI. Plescoviæ, urbis in Russia amplissimæ, variarum gentium commerciis florentissimæ, ita se suumque pectus dura inter pericula crebro opposuit hosti, jam ictu lapidis percussus, jam inter tela & incursantium arma hostium medius, ut, absque singulari Dei præsidio fuisset, sæpius nulla fuerit ratio, aut via, præsentanea mortis pericula evitandi. Sed ut a veteri Poeta Furio dictum fuit,

—— Virescit vulnere virtus.

Propter hæc gratiam insignem a Rege augustissimo reportavit. Nam & magnoperè laudatus ab illo, & in potissima deinceps nobilitatis parte habitus est. Quod si post summi Regis judicium, & aliorum commendatio requiritur: ut nihil dicam de Heidensteini libro publicitus exstante,, etiam præclarè laudari meruit ore viri Illustrissimi, Joannis Samoscii: quo nescio, ullumne majoris sapientiæ, eloquentiæ, & fortitudinis, cœlum Sarmaticum dederit. Quare optimo jure sibi gratulabatur Fabianus, quod tam commoda occasione, conciliasset sibi amicitiam tanti viri. Tandem pace inter Stephanum & Moscum sancita arbitrio Antonii Possevini, Legati Pontificii, redit in Palatinatum Dhonanus, lætus etiam hoc nomine, quod priusquam reverteretur, in castris, se præsente, mandato Regio religionis libertas toti futura Poloniæ promulgaretur. Redux autem eo sereniori vultu exceptus est à Principe suo Casimiro, quo ille propinquiori tum bello implicaretur. Postquam enim Gebhardus Truchsesius, Archiepiscopus Coloniensis & Septemvir, uxorem duxisset Hagnen Mansfeldiam; ac subditis quoque suis liberum religionis exercitium permisisset: utrumque hoc visum est & Cæsari, & Pontifici Romano, non Capitolino tantum fulmine, sed armis quoque vindicandum. Casimirus igitur Evangelicæ veritatis imperterritus defensor, Truchsesium contra milites Papales atque Iberos auxiliari exercitu defendendum sibi putavit. Quod bellum priusquam impetuosius exardesceret, Burggravius Dhonanus primo quidem legatus abiit ad Cæsarem, Saxonem, Brandeburgicum, Anhaltinos Principes, periclitaturus, an pacificè negotium omne transigi posset. Qua spe frustratus, provinciam superioris Mareschalli eodem bello suscepit, majori etiam accessione laudis sustinuit, deposuit denique, cùm militem exauctoratum, Casimiri loco in Palatinatum post fratris obitum revocati, honorifice demisisset. Quanquam Dhonanus haud semel deploravit, quod tota illa caussa, neque prudenter per nonnullos acta sit, neque piè satis, paucis adeo exstantibus signis zeli atque timoris divini, unde favor cœlestis exspectari potuisset. Observatum etiam à viro principe, memoriæque proditum est, cum imperii proceres Evangelici de juvanda Archiepiscopi caussa consultassent, Saxonem Augustum, & Joannem Georgium Brandeburgicum, Septemviros, & una cum iis procerum alios convenisse: elabi tum diem unum, alterum; accudi inde alium, iterumque alium, nec effici tantillum. Tandem ex conclavi mœstum exiisse venerandum senem, Joannem Georgium, genas lachrymis irrigantem. Rogatum, quid tantam animo ægritudinem afferret, caussam hanc attulisse, quod videret Augustum, atque alios, hac una de caussa auxilia Gebhardo denegare, quia non Augustanam ac Lutheranorum, sed Reformatorum de controversis religionis capitibus sententiam amplecteretur. Sed tristem illius temporum memoriam refrico pene invitus. Ad Dhonanum redeo: quem deinceps honos undique alius atque alius excipiebat, etsi eum non Plutarch. adfectaret. Nempe is more crocodili non nisi fugientem sequitur. Tanto autem plus oneris in se recipiebat Dhonanus, quanto majori gloria efflorescerет. Veniebat in mentem duorum Impp. Pertinacis & Severi, quorum hic Ælius Spart. in Severo. tribuno assignarat symbolum, LABOREMUS: ille ad imperium adscitus, MILITEMUS dari jusserat. Utrumque Dhonanus conjunxerat, ut dubium fiat, bellone, an pace, plus laboris exantlaverit. Impiger erat ad quævis: ille meditari ea atque exequi, quibus in Palatinatu constitueretur Ecclesiastica disciplina: ille laborare de exigendo fidelitatis juramento a populo: ille dies noctesque cogitare de cæteris, quæ nova Casimiri administratio requirebat: in quibus omnibus ita versabatur, ut salutem Reipubl. supremam sibi legem esse, abundè comprobaret. Nimirum videbat, quemadmodum gubernatori cursus secundus, medico bona valetudo, Imperatori victoria semper proposita est: ita principi cordato ob oculos usque esse debere beatam civium vitam: omniaque ejus consilia eò esse dirigenda, ut Respubl. sit opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, & quod familiam ducit, virtute honesta, religioneque sancta. Atque in hæc idcirco potissimum incubuit pius princeps. Cæterum nobile hoc ac sanctum Casimiri studium in medio quasi curriculo sufflaminare multi conabantur. Neque id tam apertâ vi, quam maledicentiæ, calumniæque spiculis: quibus subditos clanculum erga optimum Principem concitabant. Ille verò, cùm Dei populique amantissimus foret, obtrectatores istos suis permittebat furiis ulciscendos: ut in quos redire soleant verborum aculei, perinde atque telum, ubi in parietem densum ac solidum impegerit. Pergebat ergo in propaganda cœlesti veritate, de qua planè in animo persuasus erat. Ac ne frigidius opus Domini curaretur, multùm accendebatur exemplis Moysis & Davidis, & Josaphati, & Ezechiæ, & Josiæ: quibus nihil æquè cordi fuit, quam ut Dei Opt. Max. causam bona fide tutarentur, atque idola, & quicquid falsorum Deorum cultui inserviret, radicitus evellerent. Nec fraudari tamen laude sua debent, qui præclarum Principem in tantis negotiis consilio atque opera assidue adjutarent. Qualis erat Petrus Beutrichius Montisbeliardensis, magnanimus militum ductor, jam diu ad sedes beatorum relatus. Abrahamus item Colbingerus, qui adhuc in vivis est; imò victurus est semper pietate, doctrina, beneficiis, quæ totis xxx. annis, & quod excurrit, in Palatinatum contulit. Familiam verò inter consiliarios ducebat Dhonanus: cujus & colloquiis frequenter Casimirus, & subacto judicio recreatus plurimùm fuit. Atque hæc sancta Dhonani opera ita nota erat omnibus, ut propterea a Daniele Tossano, præstanti Theologo, & aliis in vinea Domini sedulo operantibus, Ecclesiæ ac totius Reipubl. decus appellaretur. Neque hæc verba viris illis in ore solum natabant: sed eadem, quoties occasio foret, literis consignare non verebantur: uti αὐτόγραφα indicia sunt, quæ in Dhonana supersunt Bibliotheca. Talibus viris in consiliis capiendis Casimirus utebatur. Principem verè beatum, qui licet per se sapiat, suæ tamen non præfidit opinioni, verùm cogitat id, Tacit. l. 3. & 12. Annal. quod res est, tantam ingenii vim esse nemini, ut possit cuncta complecti: eoque res tantas, quantas ille jamdiu animo concepisset, magnis adminiculis indigere. Quam tumida enim dixerim, an stulta (utrumque verè dixerim) Herod. l. 7. Xerxis est oratio, qui Græciæ bellum inducturus, adhibi- Valer. l. 9. cap. 5. tis Asiæ Principibus: *Ne viderer*, inquit, *meo tantummodo usus consilio, vos contraxi: Verum mementote, parendum vobis potius, quam suadendum esse.* Justin lib. 2. Quorsum hæc ejus evasit arrogantia? Nimirum idem ille postmodo Idem Justinus & Trebellius Pollio in vita Claudii. amissis prope undecies centenis hominum millibus, solus, omni etiam servorum ministerio carens, cymba piscatoria saluti suæ consulere est coactus. Quanto fuit modestior, addo & felicior, M. Antonius Pius Imperator? qui nihil vel in civilibus egit, vel ad rem militarem pertinentibus, de quo non prius cum Scævola, Volusio, Metiano, Ulpiano, Marcello, aliis summis viris contulisset? Quam ob causam à quopiam opinatore reprehensus, quòd nimio plus tribueret familiarium consiliis: *Quanto*, inquit, *æquius est, me tot ac talium amicorum attendere consilia, quam ut tot talesque amici, meam unius sententiam, voluntatemque sequantur!* Ne ultrà a Dhonano abeam, ille Casimiro in oculis, in animo, in ore semper erat, eo cumprimis tempore, quo in Gallia Mars intonabat undique, ac Guisianus furor ferrum & ignem adversus Evangelicos spirans, etiam Meteran. lib. 5.

sacra-

sacratissimo Regis capiti insidias struere non exhorresceret. Hæc rerum facies impellebat Henricum Navarræum, ut ope operaque præstantium aliquot virorum, atque inter eos, Harlæi Monglasii, ac Jacobi imprimis Pardiliani, Dynastæ Segunni, auxilia posceret a Friderico, Daniæ Rege; item Christiano Saxone, & Joanne Georgio Brandeburgico, Electoribus: quod in conventu factum Lunæburgensi. Nec eo contentus, Casimirum quoque, & Germaniæ Principes alios, suis quemque terris sollicitabat. Neque irritæ hæ Regis Legationes fuêre. Quin tanto lætiori cum lubentia auxilia ei decernebantur: quanto in deliberationibus illis magis magisque perspicere erat, caussam Navarreni regis divino esse humanoque jure subnixam: communemque Ecclesiæ caussam communibus etiam consiliis, studiis, atque armis, debere vindicari. Colliguntur igitur, abjecta omni cunctatione, octo millia Germanorum equitum: peditum ex iisdem, & vicinis fœderatis Euangelicis, xx. millia. Jamque omnium cogitationes in unum hoc intentæ erant, quem maximo & fortissimo exercitui præfici oporteret. Satis constabat, exigi aliquem, qui & arma tractare, & armorum jura didicisset; qualem Alphonsus Arrago requirebat: quique non solum præsentia intueretur, sed præterita etiam meminisset, futuraque prospiceret, videlicet a tergo juxta, ac a fronte oculos gestans: qui denique non deesset fortunæ præbenti se, sed oblato casu ad consilium eam flecteret. Illustres adeo animi dotes clarè relucebant in Fabiano Dhonano: quem iccirco Casimirus, ut princeps optimus, ita judex ingeniorum longè sagacissimus, toti huic exercitui summo cum imperio præesse jussit. Provincia hæc erat sanè per se amplissima, cum tot hominum millia ab unius judicio starent aut caderent: Dhonano verò eo illustrior, quòd Robertus Boullionii Dux, & Martianus Comes frater, quos supremos exercitus sui Imperatores Navarrenus dixerat, virtutem & fortitudinem Dhonani in rebus bene gerendis summo sibi præsidio esse non animo modo agnoscerent, sed verbis factisque testarentur. Hic mihi inaudire videor non paucos, qui ut gloriæ Dhonanæ frigidam suffundant, hanc ejus expeditionem vituperent, Baronemque legiones reddere jubeant. Nimirum cantharides, vel tritico maxime læto, vel rosis fragrantissimis insident, non mellificii gratia, quod apiculæ factitant; sed ut malignum exsugant succum, quo se nutriant, alios lædant. Eodem modo homines lividi florentissimo loco positos maxime petunt;

Thuanus hist. l. 87.

Panormit. in dict. & fact.

Libellus Gallicus. Plin. l. 11. c. 35.

—— ante oculos illum esse potentem,
Illum adspectari, claro qui incedit honore:
Ipsi se in tenebris volvi cœnoque queruntur.

Lucret. lib. 3.

Nec propterea inficias iero, haud quaquam eâdem prosperitate consilia in hoc bello successisse Dhonano, qua ille prudentia omnia ad stateram rectæ rationis expenderat: vel quanta etiam fide ac magnanimitate rem gerebat. Verùm enimvero nihil illud decerpit de summa vel auctoritate ejus, vel fortitudine: ne istud quidem, quod ad Vimorium obscura nocte pugna utrinque haut incruenta cum Meduanio, Guisii fratre, congrediens ferro ab eo est sauciatus. Neque enim in milite vulnera, aut cicatrices, dummodo parte appareant antica, pro corporis dehonestamentis duci debent: sed potius pro mutis, at illustribus signis animi generosi, nullaque vel præsentanea pericula, atque adeo nec mortem ipsam pro bono publico extimescentis. Quanquam Dhonanum quidem multis nominibus Meduanio fortiorem liceat æstimare: quoniam noster ille ne galeatus quidem pugnam capessebat; hic capite undique munitus probè: ille sclopeti minoris ictum in galeæ ima buccula Meduanio inflixit, ac tantùm non eum humi prostravit, hic ita ense Dhonanum petivit, ut tantummodo frontis cutem strinxerit. Quod ipsum non absque magno certissimoque omine crediderim contigisse. Qua enim nocte, credo etiam, quo temporis puncto, Duces ambo infestis armis concurrerunt, effigies Fabiani in arce Morungiana, quæ illi apud Borussos gentilitia erat, operi intestino affixa eodem frontis loco dehiscebat, quo leviter ille vulnerabatur, quasi vulnus domini tanta loci intercapedine dissiti manifesta rima indicatum iret. Equidem haut inter ariolos nomen profiteor meum: neque auspiciorum vanitatem ex Tagetis disciplina repetere visum: attamen probe intelligo ac scio, etiam in rebus inanimis Deum exserere quandoque signa sua, quibus vel de præsentibus homines, vel futuris, modo attendere non refugiant, reddat certiores. Verum erunt fortasse nonnulli adeò virulenti pectoris, ut cordatissimum virum propterea obscæna non cessent lingua traducere, quòd in tumultuaria pugna, hostibus haud incruenta, vigilia Beati Martini ad Almetum bis mille homines, lixis ipsis, & calonibus annumeratis, amiserit. Quasi, quo minus longe alium hæc eventum sortirentur, per Dhonanum steterit; qui profectò unum servare civem, quam mille hostes perdere maluisset. Cujus verò tantus est stupor, cujus animus adeo brutus vel hospes in rebus humanis, ut nesciat, incertam esse Martis aleam, fortunam ancipitem? Aderant Dhonano omnia, quæ virtus ipsa ab duce sapienti ac strenuo postularet: summa in eo fides, invictum animi robur. Aliter si esset, non adeò multi fortitudinem Dhonani in hac ipsa expeditione Gallica prædicarent. Eosque inter Hottomannus in suis ad Casimirum literis, vir omnium eorum, quæ iis temporibus contigêre in Galliis, scientissimus. Quare nobis satis est, quod boni Ducis munia impleverit Dhonanus. Successum verò ubique felicem præstare, vel etiam polliceri, id verò longissime exuperat sortem mortalium. Nec enim Duces bellici Deum habent sponsorem vitæ omnium eorum, qui pugnam committent: quemadmodum nec imperium capessituri verbis jurant conceptis, fore, ut hostes universos ad internecionem cædant, de suis amittant neminem. Quin contra, ut Spurius Servilius, graviter disserit, magna facinora magna comitantur pericula. Quamobrem si cœlum terræ, divina humanis miscere nolumus, illud profectò fateamur necesse est, quod bella recipiunt in utramque partem momenta repentina, vicesque alternas. Quod ideo fieri putamus, quoniam hæc omnium maximè a divina quadam & superna necessitate pendent. Atque ut a cœlestibus paulum oculos avertamus, inque ea solum intueamur, quæ sunt ante pedes: sane sic quoque à Dhonano repellere tela, quæ contra eum intorquent, facillimum est. Nam quis est tam cœcus, ut non videat, aut quis exigui adeò pudoris, ut negare audeat, frustra esse omnem Imperatoris operam, nihil ejus consilium valere, nihil fidem, prudentiamque, siquando illi, quos rerum gerendarum ex officio & conscios penes se habet & socios, effractis verecundiæ repagulis perfidi fiunt; ac hosti, quæ tacenda erant, scelerosa malitia patefaciunt? Talem in sinu serpentem fovisse creditur Dhonanus. Præcipuè autem culpari solet paratus atque interpres ejus Michael Hugueetius: etsi nec desint, qui crimine eum liberarint, eosque inter Dux ipse copiarum Castilionæus, magni Casparis Castilionæi filius. Nec Dhonanus de eo inclementer loqui solet. Verùm longè alia aliorum mens: qui a Carolo Lotharingiæ Duce, corruptum prædicabant: ut auctor est illustris atque incomparabilis seculo nostro historicus: qui & Hugueetium hunc olim se puero pædagogicam fecisse ait, hominemque præfractæ vocat impudentiæ. Quæ sane si ita sunt, ut vulgo magnis auctoribus ferebatur, quid abditi adeò atque occulti consilii capere poterat Dhonanus, quod non hosti continuò fieret palam? Vitione autem id vertetur innocenti duci, si asinus auro bene onustus, quo fortissimæ etiam arces occupantur, ita strabones fecerit Imperatoris adseclas, aut consiliarios, ut eo labefactatis animis, omnis iis pereat fides? Atqui ille, quem ajebam, Hugueetius inter tales creditur tenuisse primas. Quid præterea de Scolario dicam? qui Alnetensem quandam arcem à Buchagii Comite obtinebat. Hic Dhonano data fide receperat, nihil se hostile contra Germanos milites facturum. At post habitum cum Guisio colloquium, magna ab eo pecuniæ vi pervictus, liberum per arcem ingressum hostibus permisit: atque ita sub-

Thuanus lib. 87.

Ibidem.

Dionys. Halicarnass. l. 9.

Arrian. lib. 3.

Thuan. l. 87. hist.

Thuanus lib. 87.

sublesta fide latissimam aperuit portam, unde strages ista Martiniana ingenti Ducis dolore edita fuit. Imprimis autem, quod Dhonanus ipse dictitabat, fons caputque omnium malorum erant dissentientes animi non paucorum, qui vel sub imperio Dhonani militarent, vel sua cum illo arma conjungere debuerant: cum quorum pervicacia confligendum ei non minùs, quam cum hoste fuit. Quo in loco quoties se constitutum videt Imperator, utcumque difficile putetur canes ad venandum ducere invitos; longe tamen difficilius est ad prædandum immorigeros cogere milites. Sed quid multis opus? cùm Dhonani innocentia satis cognoscatur ex ipsa rerum gestarum serie, quam ut copiose, ita sapienter, vir summus Thuanus exposuit. Qui & clarissimis verbis, non Dhonani, sed aliena tum culpa esse peccatum, disertim affirmat. Atque idem aliis etiam indiciis cognoscimus. Illo imprimis, quod Henricus Navarræus de Fabiano non fuerit conquestus; sed honorificè semper judicium tulerit, ac Alnetensem cladem, pene cuivis potiùs, quam Dhonano imputarit. Quin idem sapientissimus rex, postea etiam literis & gravissimè & amicissimè perscriptis, abunde testatus fuit, nihil sibi Dhonani virtute amabilius, nihil mentis ejus esse jucundius acceptiusque. Cumque idem militi Germano stipendia persolveret, Fabianum, suprà quàm dicere possum, honestè ac liberaliter habuit: imò usque adeò locupletavit, ut facultates ille suas Henrico potissimum acceptas ferens, poculis aliquot argenteis, titulum hunc, DEO ET REGI GALLIÆ, velut perenne Gratiæ monumentum, insculpi curavit. Neque Rex tantus hasce amoris sui faces in occulto tulit. Quin in conspectu omnium elucere eas voluit, etiam biennio ante, quam parricidiali infandi hominis scelere, tanto bonorum omnium dolore, tolleretur. Siquidem in Meausia ad mensam stipatus virorum Principum corona, simulatque Christophorum Dhonæum, Fabiani fratris filium, conspicatus fuit, proximioribus recedere jussis, manu eum humanissime apprehendit, continuò patruum illius laudibus evexit, posteaque ad Meduanium in horto sermonem convertens, Hem tibi, ait, nepotem Baronis Dhonani, qui patri tuo frontem obvertere masculam Vimorrina in pugna ausus erat. Nimirum ipse Meduanius, quod inter parentalia extare publicitus voluere ejus posteri, non aliunde perennem se gloriam æque perceptum putavit, quam quòd cum Barone Dhonano, supremo militiæ Duce, de vita sibi dimicare contigisset. Quadriennio etiam post expeditionem priorem, cum ex Germanis auxiliaribus Christianus, Anhaltinus Princeps florentissimus, florentissimum exercitum, qui octo millibus equitum, peditum sex millibus constaret, in Galliam contra Hispanos, & factiosos deduceret Gallos, idem tum sibi Dhonanum cataphractorum adscivit ducem: imò honores, quos olim fuerat consecutus, etiam ampliavit. Gravis erat Casimiro hic Fabiani discessus. Una esse amantes volunt. Itaque cum proximè diribitorio, mense Augusto, mutuò sibi valedicerent: alter cum lachrymis verba utcumque faciebat, uberiori alter fletu sermonem findebat. Postquam in Gallias venerat Dhonanus, humanissimè ab Henrico Rege ad consilia vocabatur, solus nonnunquam, sæpius cum Principe Anhaltino, Hohenloio, Buchioque. Nec minùs crebro eum amicè Rex compellabat, quam obvium videret: ex quo facile persensit, & quanti a tanto fieret Rege, & quantopere ab eo amaretur. Quæ & ipsa arguunt, nihil in Alnetensi pugna a Dhonano secius fuisse actum, quam oporteret. Peccatum fuisse quis neget? Sed nihil iniquius, quam ut, quod dici solet, Æmilius peccet, plectatur Rutilius. Omnis enim abena isthæc culpa erat, quemadmodum ante præeunte Thuano diximus. Sed ipsum potius audiamus: *Mille equites, ait, conducebantur à Fabiano Dhonavio Regulo, qui auxiliaris exercitus ante quinquennium adducti Imperator fuerat: neque infra se putabat Tribunus per se emendare, quod summus belli Dux aliena culpa peccaverat.* Sensit tum etiam Dhonanus coram, quam gratus foret magnanimo illi Bironio, quam amicus Duci Bovillionæo, generosissimo heroi. Familiariter quoque utebatur Castilionæo, magni Colignii Admirahi magno filio: qui & ipse olim literis ad Casimirum datis testatus erat, Dhonanum tota expeditione sua fecisse officium prudentissimi fortissimique ducis. Profecto si verum amamus, perpetuus ille tantorum heroum affectus, ac judicium præclarum, clarè ostendunt, quid de malevolis quibusdam sit judicandum. Nimirum ita reputo, rem ipsam pro Dhonano loqui, ac evanescere nebulas obtrectatorum, quoties nos ad hunc veritatis solem convertimus. Proclive admodum est reprehendere, ac quasi cornibus incursare in facinora militaria; quæ cum præ aliis omnibus omnem penè in partem trahi possint, facile in argumentum rapiuntur sequioris famæ. Verùm enimvero, si res pensetur re, ratio cum ratione decertet, si adfectus ponatur judicii corruptor: non difficulter Veritas, quæ Saturni Temporisque filia perhibetur, in apertum proferri solet. Ut in hujusmodi etiam rebus Poetæ illud habeat locum:

—— Quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

Gallus igitur ille, qui nomen dissimulans, (etsi ne sic quidem ignoretur) existimationi Dhonani palam insidias struit, viri sanè egregii nomen poterat obtinere, nisi alienis insultare laudibus maluisset: nunc cum dente Theonino famam tanti viri arrodit, sanè ex hoc mustaceo nec ipse, nec iis moribus quisquam, aliud quàm vilem admodum bonisque indignam laureolam referet. Quæ enim hæc perversa indoles? quis genius malus? cum, quicum coram, atque aperta fronte congredi non ausis, sparsis à tergo probris contaminare velle? Nempe tales animali bonaso similes videntur: quod cum cornibus inutiliter implexis lædere non possit, fimum fugiens reddit, cujus contactus insequentes, ut ignis aliquis, comburere solet. Nec impune tulit obtrectator, quem Fabianus emissa in publicum apologia, atque id tum Germanico, tum Latino sermone, abunde confutavit. Simul enim, & ad edendum nomen scriptorem eum provocavit, & famæ suæ decus adversus illum præstitit illæsum. Quare inter elogia Dhonani hoc sanè esto, quòd, incassum fremente invidia, magni a maximo quoque fiat. Imò si Fabius olim, qui bello Punico II. restituisse rem Romanis creditus est, Maximi cognomen jure optimo retulit: non minori jure Fabianus noster, quem non una in re Maximo illo majorem res esse docet, vel Maximus, vel Magnus, ob tot inclytas laudes dici meretur. Atque hoc magis patebit, si cæteram etiam historiam ejus persequamur. Nam cœpit tandem Dhonanus vitæ reliquæ rationes ad pacem referre: idque imprimis in Curia, atque Sanctiori Areopago Casimiri: à quo Principe, dum vita mansit, segregari non potuit, heliotropii similis, quòd solem suum sequitur. Illo autem fatis jam functo, ne sic quidem Palatinatu, altera quippe patria, discedendum putavit: sed Friderico IV. Electori Serenissimo, operas item suas pari fide, nec dispari dicavit industria. Quanto autem & tum fuerit loco, primùm illud argumento erit, quòd in supremo Senatu fuerit primus, qui consilium diceret. Tum illud sanè magnum, quòd quoties Serenissimus Septemvir Heidelberga abesset, Fabianus Legati & Proelectoris munere fungi soleat: quemadmodum & antea, imperante Casimiro, factum erat: præsertim cùm ad Christianum, Saxoniæ Electorem, abiisset. At quanta ille tum documenta præclari dedit consiliarii! Sanè apertissimè ostendit, se non Principis tantùm, sed principatus quoque amicum esse. Atque idem in Comitiis Imperii Ratisbonæ ter princeps legationis Archipalatinæ, Electoris locum magna cum auctoritate sustinuit. Præterea ejus nomine, solemni ritu summa cum dignitate feudum Electorale de manu accepit Rudolphi Cæsaris Augusti. Prudentissimè etiam consuluit de pecuniis in usum bellicum parandis, deque ratione tota, ac via, qua quàm diutissime ac felicissimè bellum inferri Turcis posset. Obviam præterea ivit perniciosæ eorum machinationi, qui cum aliud agere videri vellent, dolosè interea tendiculas ponerent Evangelicis. Egregiis

Thuan. lib 87. Histor. & lib. 101.

Anno MDCVIII.

Ovid. Epist. Paridis ad Hel.

Plin. l. 8. cap. 15.

Anno CIↃ IↃ XCIV.

giis hisce Fabiani virtutibus impulsus Fridericus, non modò eum amore prosequebatur incredibili: sed dignum quoque æstimavit, qui filium suum Ludovicum Philippum Christiano ritu ex sacro levaret fonte: quo honore quoque ipsum Casimirus adsecerat, cùm in baptismo Dorotheæ, filiæ suæ unicæ, sanctæ hujusce initiationis arbitrum ac testem advocaret. Nempe uterque illustrissimus Princeps, cùm liberos suos Ecclesiæ Dei inseri vellet, non nisi probæ notæ sponsorem, ac sub Christi vexillo in iisdem secum castris militantem, adsciscendum sibi putavit. Ad ista accedit, quod vel maximè ab eo nobile illud, ac necessarium consilium promanârit, atque in exsequendo etiam potissimæ propemodum ejus partes fuerint, quando unà cum Christiano Anhaltino, Proprincipe Palatinatus Superioris, & Joanne Nassovio, ac Ottone Solmensi, ratio inita est tuendi adversus hostes Palatinatum universum; decretumque propterea factum fuit, ut subditi omnes ita in pace assuescerent tractare arma, ut ne demum, cùm bello omnia arderent, ejus gerendi modum discere cogerentur. Faces hanc ad rem subjiciebat metus non obscurus ab Admiralio Aragoniæ, qui cum Hispanico exercitu, gentilitia dominandi libidine, in vicinam irruisset Westphaliam, nihil non impotens, crudele, dirum, iis in terris perpetrabat. Brevi vero temporis spatio tantum Dhonanus bellicis hisce exercitiis profecit, ut deinceps, quot in Palatinatu rusticos conspiceres, milites totidem obduci hostibus possent. Et tamen cum hoc negotium primùm susciperet, multùm aulicorum dicteriis vapulabat: prout fieri amat in rebus novis, præsertim si consilia vel maximè conducibilia, ab homine extero sint profecta; longe etiam magis, si eadem cum incommodo aliquo fuerint conjuncta. Raros enim è vulgo reperias, qui æquo ferant animo, quòd vel sumtus, vel labores, pro salute publica sufferre cogantur. Videlicet capitale est Reipubl. malum, Mei, Tui, pertinax studium. Neque in laboribus solùm talis erat Dhonanus: sed in laxamento etiam eluxit, quod amares. Quippe siquando à negotiis publicis remittere animum liceret; non ignobili marcescebat otio, non voluptatum colliquescebat illecebris; sed amicis utebatur partim illustrissimi generis, partim aliis eximiis viris, ac potissimum literatis, quorum in Palatinatu semper, provida Principum cura, quasi miti Zephyro, proventus fuit uberrimus. Magnopere eum in admirationem sui rapiebat Ludovici, Comitis Witgenstenii, illibata pietas, & comis prudentia. Alliciebat ad se Joannis Alberti, Comitis Solmensis, primarii aulæ præfecti, spectata Principi ac Patriæ fides constantiaque cum eximio Dei timore conjuncta. Maximum etiam amorem sui concitarat Ottonis Grunradii in rebus Ecclesiasticis; Joannis Christophori à Grun in Politicis, accurata atque indefessa sedulitas: Cancellarii Ehemii perspicax literis usque doctrina: Volradi à Plessen, ingenio, disciplinis liberalibus, & multijuga rerum scientia, qua pace, qua bello utilium, penitus firmata dexteritas: Hippolyti à Collibus undecumque docta sapientia, & facilitas incomparabilis: Marquardi Freheri recondita antiqui juris, morisque scientia: Lingelshemii amœnissima doctrinarum ubertas: Ludovici etiam Camerarii multijuga eruditio, & multis adeo legationibus perpolita in cunctis, quæ ad Rempubl. spectant, copia & facultas. Grati acceptique Neostadii, & Heidelbergæ erant, Hieronymus Zanchius, Zacharias Ursinus, Franciscus Junius, Daniel Tossanus, David Paræus, Bartholomæus Pitiscus, Joannes Salmutus, Abrahamus Scultetus, Theologi omnes doctrina & vitæ sanctimonia celebres. Conversabatur ibidem cum viris aliis doctrina excellentibus, Dionysio Gothofredo, Joanne Posthio, Julio Pacio, Jano Grutero, Paullo Melisso: ac quos locorum intercapedine dissitos coram oculis usurpare non poterat, literis adibat, consulebat, compellabat familiariter: uti Christophorum Herdesianum Noribergæ, Witebergæ, Lipsiæ: itidem Noribergæ Casparum Peucerum, & Camerarios patrem, filios, nepotes: Jacobum Grynæum Basileæ: Dominicum Lanovium in Gallia, uti & Sadeelem, & reliquos ejus terræ Theologos. Quique prætetea literis, quocunque cœlo, inclaruissent, eos impensè amabat, honorabat, beneficiis ornabat. Nobile facinus, nobilitatos literis ab homine militari ritè æstimari. Nam quod ille de bonis principibus, sed meo quidem judicio non sine veritatis excessu, ajebat, id nos de bellatoribus dicere veriùs poterimus: Omnes eos belli duces uni annulo inscribi posse, qui & bello valeant, & literis addicti literatos ament: plerosque austeros esse, &, ut de milite Ennius loquitur, horridos: quippe à mitissimis Musis, earumque cultoribus, alienos. At non in Dhonano fulgentissimam illam sapientiam, atque humanissimam comitatem, vel studia Martia, vel militum mores, extinguere potuerunt. Vicissim nec tantus erga eruditos amor ejus, impedire, vel imminuere etiam potuit præclarum, quod ei cum magnatibus, ac veluti majorum gentium diis, literarum commercium erat. Quale ei assiduum penè intercessit cum Casimiro Bavaro, Guilielmo Landtgravio Hassiæ, Christiano Anhaltino Principe, Bouillionæo Duce, cum Coligmo Admiralii filio, cum Leschinio Palatino Brestensi in Polonia, viro ut stemmate antiquo, ita prudentia ac bellica gloria florentissimo: addo etiam cum Friderico Palatino Septemviro, à quo toties ex Borussia intima per Electoralis aulæ cursorem literis excitus fuit, quoties arduis in rebus, quod sæpius eveniebat, tanti viri consilio atque opera indigeret. Sed quid sunt res mortalium? Inter tot curas aulæ, bellorum molestias, totiusque adeò variabilis vitæ fluctus decumanos, quemadmodum herbas crescere non sentimus, sed crevisse: ita illi non intellecta obrepsit senectus. Cogitabat ergo aulæ se subducere; non laboribus, non publico bono. Diogenes cuidam monenti, ut jam senex de diligentia nonnihil remitteret: Quid, inquit, si in stadio currerem, utrùm oporteret jam metæ vicinum inhibere cursum, an eum magis intendere? Scita sanè, &, ut cum poëtis ita dicam, cedro digna oratio. Sanè judicium etiam suum ex Philosophi hujus mente formare visus est Dhonanus, qui Palatinatui quidem valedixit, anno ætatis quarto supra quinquagesimum, atque ad Borussos in possessiones avitas se contulit: attamen, ut dixi, non mollis otii causa, quemadmodum fieri solet: verum ut, quemadmodum sperabat, suus magis factus, sic quoque, sed via alia, publico & amicis utilis, transigeret reliquum vitæ: quod annorum septendecim divina benignitate postea superfuit. Ac non paucis quidem in Borussia Dhonani adventus erat instar benigni sideris amicum atque exoptatum lumen supra terras recens efferentis. Sed erant ex adverso, qui quemvis potius videre exoptarent, quàm heroem illum, de quo nunc omnis sermo est nobis. Amabat nempe eum cordatissimus quisque, ac nemo non, qui studeret *Diogenes Laert. lib. 6.*

> —— —— *Sanctus haberi*
> *Justitiaque tenax factis dictisque.* *Juvenal.*

Atque ex spectatissimo eorum numero primum facilè locum vindicat sibi Joachimus Fridericus, Elector Brandeburgicus, Princeps Borussiæ. Movebat eum, quod videret esse in hoc viro summa omnia, quæ in egregium cadere consiliarium possint; eaque jam corroborata non mediocriter senectute ipsa; quæ non adeo in canitie venerandi capitis, quam in mente sapientissima relucebat. Quamobrem utebatur eo, cum alias, tum domi imprimis in rebus sanctioribus: in quibus ille non cum fortuna Principis tantopere, quàm cum Principe ipso loquebatur. *Tacit. Annal. lib. 1.* Hæc cum eum magis & magis commendarent; primùm quidem, nihil tale cogitans, præfectus est Insterburgo; inde autem Tapiaviæ: & quasi nulla dignitas foret, quæ non summis ejus virtutibus ac meritis deberetur; supremus non multo post in consilio Borussiæ Burggravius constitutus fuit. Nimirum idem ei obtigit, ac Joanni Medicæo, parenti Cosmi, qui patris patriæ cognomen meruit. Quemadmodum enim magnopere illi datum est laudi, *Mantius in vita Cosmi mag. Duc. Hetrur.*

quòd

quòd nullas quidem dignitates appetierit; sed consecutus fuerit maximas: ita longè ab herois hujus pectore exulabat ambitiosa munerum sitis: honores tamen sponte oblatos, ne peccaret in Deum vocantem, & Principem eos conferentem, minimè repudiabat. In hoc autem supremo patriæ munere, quoties ingrediebatur curiam, ipso in limine exuebat odium in adversarios, gratiam erga amicos, pervicaciam animi, quæ ex amore proprio originem trahit: ac verbo, ut dicam, privatos affectus omnes, verè fascinatores justitiæ, deponebat: avaritiam etiam, bonas artes subvertentem, procul habebat; ad ea verò se, suaque referebat consilia, quæ Dei cultum spectarent, & commoda Reipubl. imprimis quæ facerent ad impediendos conatus seditiosorum civium. Incidebat enim hæc jam ingravescens Dhonani ætas in tempora Reipubl. turbulenta: dum homines factiosi, nec æquis oculis statum adspicientes præsentem, noctem offundere rebus cogitant, ut facilius omnia miscerent. Sed consilia eorum disturbavit ipse Regum Rex: qui primum potentissimo Poloniæ Regi, ac deinde Electori Brandeburgico, prudentiam summam & animos maximos inspiravit. Eo factum, ut Dhonanus non mentem modo bene consciam servaret: sed etiam gratiam Principis, & honorum incrementa, pro præmio referret. Nam ab eo tempore magis & magis Dhonanum amplexus est Elector Joachimus Fridericus Brandeburgicus. Nec alia mens fuit filio Joanni Sigismundo. Denique eandem insistere viam nepos Georgius Guilhelmus, qui nunc (atque id multis feliciter duret annis) rerum potitur. Et profectò tribus heroibus illis, quòd præ aliis consilia hujusce Nestoris in caussa Borussica secuti sint, non jucundum minus, quam utile postmodo fuit. Imò exstant hodieque literæ ejus, qui intimus Serenissimo Poloniæ Regi cubicularius fuit. Iis disertim continetur, præclaris Dhonani consiliis maximè acceptum ferri oportere, quod feudum Ducatus Borussiæ anno cIↃ IↃ c x I obtigerit Electori Joanni Sigismundo; uti etiam, quod quinquennio ante penes laudatissimæ memoriæ parentem honor fuerit administrandæ ejusce provinciæ. Ut neutiquam sit mirandum, si ea res Dhonano tantum & favoris pepererit, & fructus. Quantum præterea gloriæ attulit eidem, quòd eum in domo sua Karwindana, cui ab tanto domino semper decus erit, etiam viri Principes, quasi consulturi oraculum, visere dignarentur. Ab novatoribus verò quid ei repositum fuerit, neutiquam est in obscuro. Nimirum haud aliter, ac quando quis ignobilem canem sed mordacem, lapide petere, tutelæ gratia, necesse habet; ille projecta involat ac mordet, jacientem adoriri minimè ausit: similiter isti, cùm adversus Principem recta insurgere haut sustinerent, magno impetu aggrediebantur Dhonanum: cujus virtutem angue pejus odissent. Atque ab eo fonte erat, quòd assiduo conquirerent tela, quæ in eum mitterent. Sed quoniam illa fortiter elidebantur Dhonana virtute, & innocentia, itum est ad invidiosum illud convitium, ut religionis corruptæ insimularetur, qui tota eam vita ab Romanæ Ecclesiæ erroribus puram illibatamque fuerat professus. Nempe ita hominum mos est. Semper in ore iis natat præclarum religionis nomen: navigant quippe (largiatur hoc mihi de suo Æschines) in mari verborum; & hoc lenocinio, partim magna Reipublicæ mala arcessunt, partim in odium adducunt viros probos, de quibus mutato nomine dicere vetus illud solent, *Bonus vir Caius Seius: sed malus tantùm, quod Christianus.* Atque hæc jacula, magna felicitate ab se dispulit Dhonanus. Quid mirum? Stabat apertè pro eo caussæ bonitas. Unde & Serenissimo Poloniæ Regi gravissimæ ac justissimæ causæ erant, cur eum benignè adeò tueretur. Tum temporis etiam confessionem Fidei suæ scripto comprehensam, & in lucem editam, non amicis tantùm, sed magistratui quoque, & Regi ipsi, offerendam curavit. Tantum verò abfuit, ut dignitate pristina spoliaretur, ut illi Rex eam decreto publico firmarit: atque adeò manu propria decreti verba aliquot in Dhonani gratiam partim

Æschin. Orat. cont. Ctesiph.

Apud Tertull. in Apolog. cap. 4.

correxerit, partim liquidius exposuerit. Sed adversariis sic quoque

—— Fervescere sanguis & ira,
Scintillare oculi.

Persius Sat. 3.

Itaque ne tanto quidem patrocinio nixum accusare destiterunt. Et quanta sanè eorum fuerit cupiditas & malitia; argumento illud erit, quod postea quoque magno clamore eadem contenderent, ac sese a postulatis, &, ut vocabant, gravaminibus discedere velle penitus reciperent, imò nihil non in Principis se gratiam facturos spondèrent; dummodo Dhonanum Burggravii dignitate, ad quam evectus erat, dejiceret. Magna, ac penè incredibilis est vehementia, atque inhumanitas æruginosi rancidique pectoris. Sed quanto illi ferocius insaniebant: tanto plus laudis merebatur sapiens ac mansuetus Principis animus. Quasi æmulus fuisset Lesci Albi, Poloniæ Principis, cujus præclarum nomen nulla secula conticescent. Erat illi Palatinus Sandomiriensis, Gonoricius Ravitus. Ejus & prudentia eximia, & summa in Principem fides, prope miraculi loco habebatur. Et tamen pravo quorundam impulsu nobilis ille Poloniæ populus, cùm de Republica constituenda sollicitus regnum offerret Lesco, hanc paciscebatur conditionem, ut Gonoricium prius longè à contubernio ac consiliis suis ablegaret. Tantum verò abfuit, ut impudenti huic postulato suam aggregaret Lescus sententiam, ut regnum, quàm fidum amicum, & consiliarium, repudiare mallet. Dixerim prope, idem facturum fuisse Joachimum Fridericum, si perinde principatus aliquis electione oblatus foret, non ipse jure successionis in Ducatu Prussiæ legitimus Princeps fuisset. Quid enim ille Dhonanum destitueret, qui sciret consiliarios, quorum integritas cognita perspectaque foret, esse ad instar fidorum ac vigilum canum, qui præsidio ovibus contra luporum insidias præstò essent: his verò per imprudentiam submotis, in incerto Principes vagari, quòd usque adeò multorum fraudibus & imposturis vita ipsorum, salus, majestas, atque una etiam Reipublicæ dignitas, exposita sit. Dum ardent hæ faces livoris atque odii, Dhonanus, generosæ feræ similis, latratibus catulorum contemtis, in obnanda, quam nactus erat, Sparta nulli parcebat curæ aut labori; planè securus calumniarum, quas ne ulcisci quidem cogitaret: unde quotidie eum videre erat comiter & benignè versantem cum omnibus etiam pessimè erga se affectis. Cogitabat nimirum, pusilli esse hominis ac misselli, ut optimè Romanus sapiens monet, repetere mordentem, veluti mures & formicæ solent; ad cujusmodi animalcula si manum admoveris, ora convertunt imbecillia, se lædi credentia, digito si attigeris. Noster vero, ut dixi, ita hæc insuperhabuit, ut nihil de pristina remitteret industria; sed consilio, quantum posset, labore pene magis quam posset, excubaret ac vigilaret pro Reipubl. commodis. Magnam hæc voluptatem afferebant augustæ ac felicis memoriæ Principi Joanni Sigismundo: neque eum fugiebat, quousque

—— Egregios invitent præmia mores.

Claudian.

Itaque crebrò collaudabat fidem atque dexteritatem Dhonani: atque ut munificus admodum erat, dona etiam obtulit haud contemnenda: quæ ille, ut præclarus viri animus erat, quam modestissimè respuit. Displicebat Principi, quòd non liceret sibi grato esse, atque benefico, in hominem meritis florentem: monebat, respiciendos esse fratris filios, quos complures haberet: eorum rebus non lautissimis consulendum esse. Assensit tandem Dhonanus, quanquam invitus: nec, opinor, oblocutus fuisset, nisi cum animo cogitasset suo, probro à principibus duci, & in argumentum rapi contemtus sui, si præmia à sese ultrò oblata clientes civesque sui aspernentur.

Dum in hoc stadio Fabianus impigrè decurrit, totumque adeò consumit decennium, ad eam ætatem paullatim devenit, qua dicuntur olim

—— Ut juvenes ferrent suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse, senes.

Ovid. in Fast.

Et

Et tamen viribus animi tum quoque valebat usque adeò, ut si par ei vitæ spatium divinitus contigisset, ac Georgio Pontano, Venetorum Duci; para cum illo, & ingenii alacritate, & acumine judicii, uti fecerat hactenus, porrò etiam fuerit facturus. Erat autem Pontanus XCVI annorum, prudentia adeo per ætatem non collapsa, ut legatos semper ipsemet audiret, ipse responderet, nec mentis acies unquam, nisi semestri ante obitum, sit visa hebescere. Sed erant longè gravissima, quæ Dhonano suaderent, ut potiùs, jam quartum & sexagesimum ætatis annum supergressus, patria tranquillata, negotio investituræ Borussiæ propè confecto, missionem à munere publico, & aulæ peteret contubernio. Quam ipsam à Principe, sed prope invito, impetravit. Ajebat autem Dhonanus, suas esse homini stationes, vitæque periodos: nec satis convenire, ut, qui annum vitæ LX excessisset, diutius vel aulæ compedibus contineretur, vel Principum concluderetur ergastulis: potius pauxillum ei temporis concedi oportere, quò sarcinas colligere tandem, atque migrationem in alterum seculum parare possit. Insuper monebat, dandum esse aliis locum, quò negotia ii quoque tractent,

Scherb. Comm. in Polit.

—— —— Quibus integer ævi
Sanguis inest, solidæque suo stant robore vires.

Virgil. 2. Æn.

Quales perinde conducit senum inter subsellia ad prudentiam informari, quemadmodum juxta annosas arbores inserere novas expedit plantas, quæ in locum intereuntium succedere aliquando valeant. Rudiarius ita factus est Dhonanus: verùm sic quoque in otio illo negotiosus, quoad potuit, in salutem Patriæ semper fuit, consulenti cuilibet promtus ac facilis, Principi suo maximè, tum autem Electori Palatino, erga quem animum fidelem ad extremum usque spiritum gessit. In hac quasi solitudine frequenter Dhonano in mentem veniebat vitæ totius actæ, cumprimis tot legationum: quas quatuor & triginta maxima cum laude obierat. Nempe quatuor quidem ad Imperatores & concilia Imperii; tres ad reges Daniæ, atque Poloniæ; reliquas autem ad Electores, Principesque, ac magnates orbis Christiani. Consignatum illud literis habemus ad æternum Julii Cæsaris decus, collatis eum signis quinquagies cum hostibus conflixisse. Magnum & memorabile, fateor. Attamen non minus honoris sibi facundia vindicat: si verè olim Tullius,

Plutarch. in vita.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Cic. in off.

Sed Tullii versiculum hunc accipiat quisque, ut volet: dummodo fateatur, caussam satis gravem afferri nullam posse, cur non ex tot legationibus Dhonani etiam nomini gloria accedat immortalis. Siquidem carissimè stetit generi humano honos ille Cæsaris: ut a quo undecies centena & nonaginta duo millia præliis constet interemta. At Fabianus incruenta Suada ingens sibi decus paravit. Pyrrhus profectò plus Cyneæ linguæ tribuebat, quàm sago proprio, pluresque illum urbes oratione sua, quàm se armis subegisse prædicabat. Monlucius etiam, neque immeritò, tantopere prædicatur à rerum Gallicarum scriptoribus, quòd decies quinquies legatus regia expedierit negotia: atque unus maximè idoneus visus sit, qui in Henrici Valesii electione apud Polonos studium atque operam omnem poneret. Quanti igitur pretii Dhonanum deputare oportebit, qui legationum numero Monlucium tanto post se reliquit intervallo? Miretur fortassè aliquis, & tacitus cum animo suo cogitet, quæ fuerint Dhonano tam raræ virtutes, quibus toties legatus multorum adeo Principum animos in suam pertraxerit sententiam. Dicam equidem, quod res est. Et à corpore, & ab animo, ei has ad res fuere dotes admirandæ. Ac primum obversetur menti, quam spectabilis fuerit colore faciei ex albo purpurascenti & amœno, vultu quam maxime hilari, benigno serenoque, at in quo tamen gravitas ac majestas relucerent, fronte decorè assurgenti, exporrecta, & supra modum liberali, carne non flaccida, & undique diffluenti, sed torosa, & solida; procera quoque totius corporis, erecta, nec peccante uspiam statura. Omnia videlicet membra, apta compage, cum lepore quodam quasi conspirabant. Quod si quis præclarum adeo corporis habitum, nihil magnopere ad flexanimam illam Suadam, conferre arbitretur: næ ille parum intelligit hominum mores. Quanto sane aliter judicabat olim M. Cato; cujus tanta fuit auctoritas, ut quæ ab eo profecta essent, penè oraculi instar haberentur. Vir tantus, cum Romani ad discordiam inter Prusiam patrem & Nicomedem filium componendam, tres in Bithyniam legassent, quorum unus caput haberet multis cicatricibus deforme; alter pedibus laboraret; quique reliquus erat, ingenio & pectoris bonis destitueretur: haut insulse in eos cavillatus, legationem istam capite, pedibus, & corde carere, ajebat. Usque adeo aliorum contemtum & ludibria incurrunt proceres, quoties oratores mittunt alios, quam ut animi dotibus, ita corporis dignitate commendabiles. Quis enim hominem fœda, distortaque forma contemplans, non metuere incipiat, ne & in eo locum habeat poetæ illud,

Plutarch. in vita Catonis.

—— —— ἀληθῶς
Εἰκόνα τῶν ἐντὸς σὲ φύσις ἔχ' ἴχνη.
—— —— Vere interioris
Extera membra animi sunt simulacra tui.

Pallad. in Epigram. Græc.

Ad hanc corporis dignitatem, potiora etiam subsidia accessere Dhonano, imprimis a moribus & facundia singulari. Præterquam enim, quòd ea erat ingenii sagacitate, ut tempora captare, & arte quadam tractare animos Principum sciret: aderat eidem grata morum lenitas, aderat incredibilis in convictu sermoneque humanitas, aderant etiam in convivando non cum paribus modò, sed magnatibus quoque, ingenui sales, ac joci liberales. Quis verò nescit, crebrò usu venire, ut festivo atque arguto dicto facile à viris principibus impetres, quod oratione sollicita atque anxia vix, aut nunquam, consequaris? At quanti nunc fieri debet illa

Viri excellentis mente clemente edita
Submissa placidè blandiloquens oratio!

Laberius.

Sic enim Principis sui caussas tractabat, ut in oratione undique reluceret verborum splendor, & sententiarum gravitas atque ubertas: nuspiam autem migraret dignitatis vel etiam elegantiæ leges: nec quicquam sese, nedum Principe suo, indignum diceret, aut faceret: gnatus videlicet ex legatorum moribus Principes plurimùm æstimari. Quantum etiam præsidii inde nactum putabimus, quod octo linguis, quibus utitur Europa, pure tersèque loqueretur! Inde enim illud consequebatur, ut sua ubique, non collegæ linguâ, orator foret. Cæteroquin fieri videmus, ut senibus, inter cætera ætatis onera, hoc quoque ægre sit, quod externum ad sermonem, quem forte olim didicerint juvenes, sensim reddantur inepti: sive id ætatis morbo fiat, quandoquidem

—— Prima languescit senum
Memoria, longo lassa sublabens situ:

Seneca in Oedip.

sive id contingat vitio linguæ, ob ætatem fatiscentem minus jam volubilis, ac fuerat quondam. Non ita comparatum cum Dhonano erat: qui exterorum sermone, quæcunque res incidisset, de ea ut venustè, ita expeditè, quamdiu vita mansit, disserere poterat ac solebat. Idem in hoc secessu, nunc hujus, nunc istius gentis oratione capiebatur: eâque etiam epistolas exarabat ad amicos alio atque alio cœlo dispersos: quod ipsum ad homines eruditos Latinè faciebat elegantissimè. Sæpe enim per literas colloquebatur cum iis, ut ita affectum melius recoleret, ac singularem amoris constantiam, etiam ingravescente hac ætate, testaretur. Nam nunquam ei placuere, qui multas instituunt amicitias; sed mox saturati alias quærunt, virgunculis illis similes, quæ in pratis alium post alium florem decerpunt, semperque arridentibus novis, negligunt priores. Multum etiam Dhonanus cum amicis mortuis versabatur: quippe se in bibliothecam abdebat, quam Katwindæ domi suæ instruxerat non contemnendam. Ibi Latinus, Græcus, Gallus, Italus, Hispanus, Anglus, Polonus, Germanus, suas etiam alii delicias reperissent. Hic, quæ olim cum molestia in juventute didicerat,

Maximus serm. 32.

lætus cum fructu ruminabat; suoque exemplo fidem faciebat dicto Democriti, qui adolescentem conspicatus gnaviter libris deditum, *Euge*, inquiebat, *fili*, *optimum condis obsonium senectuti.* Et quid profectò dulcius, quam veterum studiorum, atque adeo laboris omnis cum virtute translacti, animo tranquillo recordari? Sed utcumque Fabianum meminisse horum omnium juvaret: major tamen alia ei erat, & quasi palmaria voluptas. Quam ille universâ quidem vitâ jam a puero magnam perceperat; maximam verò ætate jam exacta capiebat; partim compellando Deum, partim loquentem Deum audiendo: illud precibus consequebatur, hoc sacra volumina versando. Nihil enim aliud est oratio nostra, ut præclare Hipponensis ille antistes ajebat, nisi locutio ad Deum. Eoque ut, legentibus nobis sacras literas, Deus loquitur nobiscum: ita orantes Deum, eundem alloquimur. Præclara hæc cogitatio ei obversabatur assidue: tantoque religiosius in oratorium suum se recipiebat. non illud modò, quod parietum latebris concluditur; sed longè augustius pectoris sacellum, in quo Spiritus Sanctus hoc ipsum divini cultus peragere opus solet. Quod ingressus, ut facilius precibus, ceu clavi, Dei thesauros aperiret, carnis propriæ fores occludebat. Atque ut olim sacerdotes procul esse jubebant profanum vulgus: ita ille segregabat à se oscitantiam, languorem, dubitationem. Attendebat sedulo, quid Deo præsente loqueretur: nec sua modo ei, sed etiam salutem, & laborantis patriæ, & ubique terrarum militantis Ecclesiæ, commendabat. Interea cœlestis gratia in corde penitissimo varios excitabat motus: præcipuè dolorem, ob delicta; amorem Dei, ob tot beneficia; contemtum mundi, in tanta ejus vanitate: patientiam quoque in adversis, animum gratum in secundis, cœlestis denique patriæ desiderium, ac consequendæ ejus fiduciam. Precationes hasce etiam literis commisit, uti & Afflatus sacros. Vocabat ipse Suspiria, inque morbo, atque adeo extremis ipsis, etiam prælegi jussit, ut ad ultimum usque spiritum eas meditaretur. Cumque supplicibus hisce postulatis sociabat quoque gratiarum actiones; quas & ipsas animo maxime devoto promebat, ita uti eas manu sua consignatas reliquit. Gratias quippe agebat miseratori Deo, quòd ejusmodi, ut familiæ, ita pietatis parentibus nasci dedisset: quòd corpus tribuisset salubre ac firmum: quòd animum esset largitus divinarum humanarumque rerum capacem. Singula sui membra, si singulæ essent linguæ, non satis fore ajebat, ad percensenda erga se divinæ gratiæ munera. Agnoscebat etiam eximium esse Dei beneficium, quòd iis esset versatus locis, quibus sanam de Deo doctrinam, verumque ejus cultum didicisset. In felicitatis etiam parte ponebat, quod animum suum liberalibus studiis excoli contigisset: quod etiam notitia sibi ac familiaritas intercessisset cum tot præclaris viris Italiæ, Galliæ, Belgicæ, Angliæ, Helvetiæ, Daniæ, Poloniæ, ac partis Moscoviæ: quorum alii armis, alii doctrina, magnum sibi nominis decus parassent. Laudi etiam summæ, ac ornamento sibi ducebat, quod in notitiam venisset Cæsarum duorum, Maximiliani & Rudolphi: quodque innotuisset tot regibus, Henrico Borbonio Galliæ, Friderico secundo Daniæ, Elisabethæ reginæ Angliæ, tribus Poloniæ regibus Sigismundo Augusto, Stephano Bathorio, Sigismundo tertio hodieque superstiti: ac denique Jacobo, magno magnæ Britanniæ monarchæ, qui & per literas cum illo colloqui non gravabatur: uti nec Sigismundus Rex Poloniæ: quorum autographa in bibliotheca Moringana sedulo adservantur. Prædicabat adhæc beneficia erga se tot maximorum Principum, item amicitias plurimorum genere atque dignitate æqualium. Referebat inter argumenta summæ prosperitatis suæ, quòd adversarios suos, præcipuè Gallicanæ expeditionis, atque aliarum studum obtrectatores, veritate vindice, innocentia teste, applausu maximorum hominum superasset. Neque hæc in ore fuere nata, sed ex corde imo profecta: uti etiam suspiria faciebant fidem. Præterea, quò devotum Deo animum vehementius excitaret, ad harmoniam illam, qua Claudius Gaudimelus odas Davidis concinnavit; nunc Gallicam Maroti Bezæque paraphrasin, nunc Teutonicam Lobwasseri, modulari gaudebat: quod antea quoque, etiam inter medios armorum strepitus, facere consueverat. Hæc illa est solidæ pietatis indoles, quæ suum ubique agit sabbathum, nulloque non loco pectus pro Ecclesia sollicitum habet. Sancto huic exercitio Fabianus præmittebat subinde velut promulsidem, semperque quasi opiparum condimentum subjungebat, lectionem S. Scripturæ: cujus sensum, divina inspiratione adjutus, conferendo loca similia accurate rimabatur. Adhibebat unà sanioris mentis interpretes: alios etiam præstantium Theologorum libellos assidue volvebat. Quo studio usque adeo locupletaverat capacissimum illud ingenium suum, ut non modo prudentissime dissereret de omnibus iis, quæ vel ad capita fidei, vel ad vitam ac mores pertinerent: sed arduas quasque religionis controversias enodare dilucidè sapienterque posset. Quanquam hoc solitariæ vitæ, & senectutis studio non tam disputationibus vacabat, quam iis legendis, & meditandis, quæ incentivum aliquod adderent ad virtutes Christiano homine dignas. Atque hoc nomine in pretio illi erat, quem de beata morte libellum Germanico sermone in lucem protulit Tossanus. Cui sociabat scripta Melanchthonis ac Calvini; aliorum item lucubrationes, uti Joannis Arndti: quibus impensè delectabatur, propterea quod feliciter viam ducerent ad veram pietatem & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Abrahami etiam Sculteti labores, & quæ publica sibi, & nepotibus, nuncupatione dicata forent, quæque alia probæ ejuscemodi monetæ haberet, ea & in manus sumebat sæpe, & occasione oblata magnopere extollebat; nec laus ea magis ex amore, quam judicio proficiscebatur: quippe qui illis signata paullatim in succum & sanguinem convertisset. Quemadmodum verò in tempestate gubernator dignoscitur; in acie probatur miles; in foro aut suggestu palam fit, quid in umbra inter privatos quisque parietes didicerit: ita Dhonanus ostendebat, quousque progressus esset exercitiis pietatis, cùm sors scæva grassaretur, aut quoties periclitaretur valetudo. Quam sæpe in senectute adversam habuit, cum aliis, tum podagræ & calculi doloribus, oppidò quam acribus ac gravibus: quod morbi genus militiam secutis penè sollenne ac proprium esse comperimus. Ita videlicet Deo visum erat præparare eum sensim ad ultimum illum vitæ actum. Quem priusquam exponam, aliquid dicendum de eo, in quo uno, vel providentia Dhonani, vel felicitas, requiri posse videatur. Neque enim prolem in spem generis propagavit: ac nec persuaderi unquam potuit, ut ullam in matrimonium duceret. Ego verò, quod fortasse vitio alius verteret, laudi potius dandum puto. Profectò enim cœlo ille à nobis adscribi meretur, cui beato adeò esse licet, ut edomitis libidinum furiis triumphum agat cœlibatus. Imò inter omnia Christianorum certamina, quanto duriora sunt prælia castitatis, in quibus continua esse pugna solet, tanto pulchrior lætiorque victoria duci debet. Atque id cum in omni vitæ genere: tum præcipue in vita tam aulica, quam militari, verissimum est: quippe quarum utraque tot undique illecebris abundet, ut difficile admodum sit, satis vel oculis cautum, vel castum sese animo præstare. Quantopere igitur prædicare convenit Dhonanum: qui talem se utrobique gessit, quales honestas esse matronas oportere, ajebat Livia. Clarissima hæc Augusti conjux, cùm forte ■ obviam fierent nonnulli, qui nudato omni corpore ad supplicium raperentur; tale spectaculum ajebat perinde esse pudicæ feminæ, ac si statuas conspiceret. Nimirum ita judicabat, ubi pudor ac verecundia regnant, ibi animum hominis rerum impudicarum conspectu nequaquam ad pravas cogitationes abripi. Similiter animatus erat Dhonanus. Qui cum vivendum sibi cerneret in fece populi, unde occurrerent quandoque irritamenta inverecundiæ; ille vel ex Democriti consilio, tem-

Virgil. 1 Æn.

Augustin. in Psalm. LXXXV. Chrys. l. lib. 1. de oran. Deo.

■niclis Tossani Vade mecum.

August. in serm. sup. Matt.

Dion lib. 58.

tempestive claudebat oculos, fenestras corporis, per quas mortem ipsam ascendere Propheta monuit: *Jerem. 9.* vel si non liceret vultum habere aversum, mentem tamen ita obfirmarat, ut illecebræ istæ minimè animum labefactarent ac dejicerent de statu honestatis. Mihi verò in hunc ejus cœlibatum propiùs intuenti causas habuisse graves videtur, ob quas à vita hac socia, quam cæteroquin in nullo damnare mortalium, imò maximopere commendare solebat, ipse foret alienior. Siquidem uni quasi glebæ affixis conducibile est conjugium, quales necessariam domi familiæ operam dare possunt. At dispar eorum ratio est, qui more corporum cœlestium, crebrò mutant stationem: quoniam hi propria negligere, uxoris etiam amplexu, qui quodammodo est anima & vita conjugii, subducere se necesse habent. Atqui Fabiano optima vitæ pars, ac soboli procreandæ aptissima, partim peregrinationibus, legationibus partim, iisque & multis & diuturnis, effluxerat. Plurimùm etiam sibi vindicarant assidua Principum negotia. Adhæc inter arma nunc menses, nunc annos totos consumserat: certamque interea vix uspiam sortitus erat sedem. Senio verò jam proximus, vitæque paullo tranquilliori deditus, matrimonio abstinebat, quòd non modò ætas illa aliquanto sit tardior, & iniquior proli procreandæ; sed utcumque etiam liberis augeatur, tamen diu superesse nequeat educationi; in qua plus momenti, quam generatione ipsa, situm est. Hunc verò naturæ qualemcumque defectum, beneficio legis supplere voluit, adoptando filios septem, quos Achatius, frater primogenitus, jam grandiores reliquerat. Nec potest sanè teneriori amore pater complecti ex se natos, quàm patruus hic suos amabat adoptivos: sive bene vivendi adminiculis, sive monitis, aliisve officiis paterni affectus, hoc totum metiamur. Atque vicissim hi tanto affectu dignos se præstabant. Nam ad nutum ac voluntatem ejus totos se componebant, curis eum levabant præsentes, magna etiam solatia atque oblectamenta absentes adferebant. Quid etiam recreare eum magis ac reficere potuisset, quàm ubi tantum Dei favorem erga fratris, imò suos jam filios, quotidie videret? Ingenium nulli non eorum obtigerat acutum atque elegans, & rerum omnium capax: judicium illis acre ac circumspectum: memoria firma. Ad ista cœli dona accesserat, quòd universi non segni otio: sed pace belloque pariter, gerundæ nati forent Reipublicæ; imò eam ad rem subsidia omnia comparassent: quippe qui diu multumque egissent in regionibus exteris; qui exoticarum sibi linguarum complurium notitiam peperissent exactam; quique in nullo non liberalis doctrinæ genere animum penitus imbuissent. Hisce dotibus magnum ornamentum ac decus additum est à summa corporis dignitate. Utpote quibus valetudo esset firma, color vividus, membra concinna, nec uspiam mendosa. Verum enimvero cuncta hæc albis, ut dici solet, quadrigis prævertit, quòd iidem aureo sociassent vinculo, tum pietatem, sanioremque de Deo doctrinam, tum vitæ gravitatem, & mores supra quàm dici potest amabiles. Quantæ hæc omnia voluptati fuisse patruo credemus! Præsertim postquam singulos eorum pro meritis præclaris ad summa dignitatum fastigia vidit evectos? *Plutarch. in vit.* Nobilis ille Thebanorum Imperator Epaminondas gratulabatur sibi præ cunctis, quæ in vita dulcia contigissent, quòd parentes gloriæ suæ spectatores habuisset. Gratulabatur & sibi Fabianus, quod fratris filios non spectatores solum nactus esset, verùm imitatores quoque virtutis suæ; nec virtutis tantum æmulos, sed honorum etiam atque auctoritatis, quæ Virtutis filia meritò perhibetur. Ac tanto magis ei circa cor gliscebat voluptas, quantò magis animo atque oculis singulos ex hoc numero percurreret. Primum in Frederico, natu omnium maximo, non pauca se offerebant virtutis eximia argumenta. Ut qui legatus fuisset sæpius ad Poloniæ Regem: qui summum in patria magistratum (vocant Curiæ Provincialis & Senatus Principem) cum laude maxima gessisset: qui pari quoque felicitate, difficillimum investituræ Poloniæ negotium confecisset. Cum enim anno M DC XI. Joanni Sigismundo, Brandeburgico Electori, à Rege Poloniæ Sigismundo feudum Ducatus Prussiæ, (misso tum ad negotium illud conficiendum Abrahamo Dhonano, Frederici fratre) collatum fuisset: Fredericus hic postea anno M DC XXII. pro Joannis Sigismundi filio Georgio Wilhelmo, eandem investituram in Comitiis regni Poloniæ magno quidem labore, at nec minori gloria obtinuit. *Acta Comit. Regni.* Proximus natu erat Henricus: sed voluptas ex eo percepta, diuturna non fuit. Nam cum Italiam ac Germaniam maximo cum fructu peragrasset, ac spei jam multum in eo quoque poneretur, insigni suorum dolore decessit Argentinæ, anno ætatis duodetrigesimo. Sed ut obitus ejus dolori diu patruo fuit: ita solatio ac voluptati ei semper erat, quòd qui Henricum sequebatur cognominis sibi Fabianus experientiâ rei militaris tantopere inclaruisset: ut qui in Hungaricis castris contra Turcas cohortem lectissimam duxisset, inque expugnatione Albæ Regalis inter primos superasset murum: qui etiam in Belgica adversus Hispanos, sub Principe Mauritio Auriaco, equitum ductor, in capienda urbe Gravia, præclaram fortitudinis laudem retulisset: præterea pacis artibus insignis in suprema patriæ curia Principem inter Senatores locum obtineret: quique Brandeburgi, quæ præfecturarum in Prussia omnium est præcipua, summus audiret præfectus: denique qui legationibus præclarè etiam functus foret ad Regem atque Rempublicam Poloniæ, ac postmodo Sueciæ, atque operâ semper strenue navatâ tantopere sibi amore junxisset Electores Brandeburgicos. Summâ etiam lætitiâ perfundebatur Fabianus, quoties oculos convertisset in Abrahamum, valde acceptum caput Mauritio Auriaco, Principi fortissimo; uti & Guilhelmo Nassovio, Frisiæ gubernatori, aliisque heroibus. Et sanè multa erant, quæ eum magnopere iis commendarent. Vir erat scientia rei militaris, universæ Matheseos, cumprimis Architectonicæ peritiâ, Historiarum quoque, & Politicæ cognitione, nemini, cujuscumque ordinis, secundus. Atque idem in electionibus Cæsarum: in comitiis Imperii, aliisque negotiis ad Reges Principesque Legatus, nec non militum, tum ad Juliacum, tum in Silesia tribunus, gloriam longè maximam reportarat. Juvabat quoque Fabianum mirum in modum, cum utrumque latus clauderent præsentes; vel, absentibus etiam, medium se animo conciperet, inter perillustre fratrum par Achatium & Christophorum, utrumque Friderici Palatini, & in ditione ejus patria, & in regno Bohemiæ, ab interioribus consiliis. Nam si ex his Achatium respiceret, summa delectatione afficiebatur, quoties animo obversaretur, quanta cum laude quondam tum præfectus fuisset Waldsassensis, *Megiser in delit. ord. Equest.* tum augustissimi Friderici studiorum & morum Ephorus, & Consiliarius intimus. Exosculabatur ingenium candidum ac mite: amabat orationem prudentem ac disertam: mirabatur illam in rebus expediendis seu dextram gravitatem, seu gravem dexteritatem: quorum omnium egregia edidit documenta in legationibus ad Matthiam Bohemiæ Regem, ad Regem Angliæ, Daniæque, item ad Principes alios. Nec graves minus causæ erant, cur Christophorum in oculis gestaret. Eodem quippe hic apud Fridericum, ac Achatius, loco erat. Philosophiæ erat callentissimus, nec minus scientiæ militaris. Galliam Belgicam utramque accesserat non semel, quater Britanniam, Galliam octies, ad Reges Principesque, quà Germanos, quà externos, fuerat Legatus. Apud Maximilianum Archiducem, patri cognominem, Cæsaris filium, Cæsaris fratrem, inque Romano Imperio alios, sic Germanicè perorarat, ut majore eloquentia, vel gravitate, vel studio, potuerit nemo: nec minori ingenii flumine, vel dicendi vi, idem Gallicè fecerat apud Henricum IV. & Ludovicum XIII. Galliæ Reges: parique orationis facultate idem Italicè præstiterat apud Venetorum Ducem: denique apud Reges Principesque Magnæ Britanniæ, Hungariæ, alios, Latino sermone disertissimus & fuerat, & habitus erat. In voluptate tanta, quam ex præclaris adeo fratris liberis caperet

peret Fabianus, illud ei extremâ senectute haud exiguum vulnus inflixit, quòd ex iis septimum, septem ante obitum mensibus, lugere cogebatur. Theodericus is fuit, qui prope Racconicium in Bohemia pulchrè functus officio fortissimi Ducis, in ipsa pugna trajectus sclopeto, anno ætatis suæ quadragesimo, vivendi finem fecit, atque omnibus pertriste sui desiderium reliquit. In cujus si gesta diffundere me vellem, spirantia masculæ virtutis documenta longâ serie referrem. Sed vitam ejus delibare, fastigiaque rerum attingere, nunc contentus ero. Puer literas didicit, quantum sufficeret viro, non scholis, sed Reipub. victuro, & ipsi adeò, ut sic dixerim, Bellonæ se suaque consecraturo: ut est in diverso hominum genere

Horat. *Hic factus ad pacem, hic castrensibus utilis armis.*

Eurip. Οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.
Ut cuncta nôrit, nemini mortalium
Datum est: at alia dote plus alius valet.

Utinam verò ad illustri genere editos nunquam potestas, acjus imperii deferretur; nisi militiæ jura, ac rationem arma tractandi, priùs didicissent. Nunc quasi præclarè nasci sufficeret, plurimùm illos, qui hoc solo Dei munere gaudent, summi etiam manent honores. Atqui eos, à quibus cæterorum vita & incolumitas dependet, non pacis tantùm tempore; sed etiam cùm belli insonuit tempestas, pernosse conveniebat modum tuendæ publicæ salutis. Quem quomodo sciant, qui inter muliercularum amplexus, nutricum suavia, in ipso quasi gremio Veneris educantur? Quippe à pueris deliciis assueti, ac postea turpi tantùm voluptate capti, malunt, ut

Ovid. epist. Hel. —— *Bella gerant alii:*

ipsi Phrygiæ, non Phryges: non viri Principes, sed feminæ barbatæ: imò minus quàm feminæ pleræque: quia non ita malè agitur cum rebus humanis, ut non omni ætate ex sequiori sexu, obducere talibus aliquam possis, quæ istis, quos sane Venereos heroas nuncupemus, non fortitudine antistet. Ut adversùs ejusmodi occentare liceat illud veteris Poëtæ:

Enn. apud Cic. in Offic. *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres,*
Illa virago viri.

Ab horum moribus per omnem vitam mirificè abhorruit Theodericus. Itaque ad modum veteris Germanorum disciplinæ, militiæ se dedit, omniaque stipendia complens, per omnes gradus pari animi præsentia, ac sollertia, ad summa est fastigia enixus. Ac primo quidem, quasi ad prævium fortitudinis exercitium, in aulam missus Principum Anhaltinorum, Bernhardum Principem in Hungariam contra Turcarum castra comitabatur; quo tempore
cIↄ Iↄ XCVI. arx Wacia intra Novigradum copiis Cæsarianis est occupata; Agria verò, propugnaculum superioris Hungariæ fortissimum, episcopali sede nobile, Mahumeti deditum fuit. Ac Princeps quidem magnanimus hac ipsa in expeditione fatis concessit. Theodericus verò etiam sequenti anno obsidionem Budensem vidit: imò tyrocinium in eâdem, etsi peradolescens, haud pudendum depoluit. Nec longè pòst ad Belgas militatum abiit; obsidioni Retzii, Cliviæ oppidi, interfuit; eâ tempestate, quâ Franciscus Mendoza, Aragoniæ Admiralius, gentilitio concitus fastu, ne Romano quidem imperio parcens, Westphaliam vexabat crudeliter, inque hibernis apud Clivienses, magno eorum, nec facilè obliterando malo, exercitum suum collocabat. Sed enim Theoderico perjucundum postea spectaculum fuit, cum, qui insolenter adeò se jactarat, fugatum, castris exutum, atque adeò captivum
M D C V. sisti Mauritio Nassovio, Principi Arausionensium fortissimo. Quo sub heroë Dhonanus in juventute decennium integrum, & quod excurrebat, meruit: longè profectò felicissimus, cui Imperator obtigisset, in quo, miraculi instar, virtus militaris signis adeò illustribus se extulisset. Nimirum exoptare quidem erat prudentis; sed fortunati fuit, eum consequi ducem, ad cujus normam fingere omnes actiones suas imitando posset. Sub hujus etiam ductu prælio ad Mulheimium interfuit: idque magnis animis, ut vel hoc argumento erit, quòd signiferi munus obiens, ne tum quidem deseruerit stationem, cum se jam desertum a fortuna videret: quippe in facie sclopeti ictu sauciatus, equo etiam, qui veheret, vulnerato. Strenuè item signum in hostem intulit prope Santenium, plenus ejus cogitationis, ut, quantum in se foret, Adolphi Nassovii, heroïs imperterriti, ulcisceretur mortem. Hinc quietiora aliquanto tempora eum sibi vindicarunt: nec illa tamen admodum diuturna. Triennio enim pòst in obsidione Juliacensi sub Electore Brandeburgico turmam equitum duxit. Quod bellum Theoderico omnino visum est memorabile, non modò copiarum splendore, & miro actorum cuniculorum artificio; sed etiam quòd toto illo tempore, non cœli injuria, non morborum contages, non penuria annonæ, afflixerit obsidentes. Quibus & hoc accessit, quòd, utcumque diversæ gentes, Galli, Angli, Scoti, Belgæ, Germani, atque alii, sub uno Imperatore convenissent: nulla tamen in milite tam vario coorta unquam sint dissidia, nullæ abalienationes aut contentiones inter diversarum gentium Duces. Theodericus verò jam multis exercitatus casibus, magis magisque non umbratili, sed solidæ litabat gloriæ, quâ absens etiam per ora hominum volitabat; futurumque erat, ut mortuus etiam in præstantissimi cujusque animo viveret. Itaque, quo tempore Condæus, Galliæ Princeps, difficili sane bello implicaretur, atque alii etiam procerum assererent patriæ libertatem: Bernardus, Witgenstenii Comes, Legato usus Theoderico, M DC XIV.
equites auxiliares ex Germanis ducebat. Sed cum in morbum Comes incidisset, qui & lecto planè affixit, pro eo Dhonanus quadringentos equites per universam Galliam, perque media hostium agmina, & duxit salvos, & incolumes reduxit. Nec salutem solum suis, sed exitium etiam hostibus attulit. Imprimis prælio, quod cum Marchione Renellio commisit. Nam Gallorum legionem obviam factam, ac copiis Witgenstenii dira minitantem, non modo fortiter vicit, sed etiam delevit; eâque victoria militibus in Galliam patefecit viam. Hac pugnâ, cui non interfuit modò, sed etiam præfuit Dhonanus, quasi novâ virtutis face accensa, penitius in Honoris templum penetravit, ac trophæum Gloriæ luculentius fixit, quam ante. Itaque, postquam Witgenstenius oppetiisset mortem, præ cæteris a Condæo Principe, magno cum favore atque applausu exercitus, in locum defuncti est surrogatus. Dhonanus verò Legatum sibi atque optionem allegit Lippæ Comitem, juvenem sanguinis, an animi generosioris, haud facilè dixerim. In hoc supremo munere ita se gessit Theodericus, ut si Romæ florente vixisset, triumphali corona & statua fuerit ornandus. Quod si exitum vitæ imprimis spectare oporteat, quantum veræ gloriæ Theodericus meruit, non eo solum, quòd fortiter pugnârit, usque dum vultum hostis sui petens, penè in conspectu Imperatoris, intimo gutture tenus læsus, occubuit: sed etiam, quod antea sese, ut Christianum militem decebat, adeò piè ad mortem præparârit. Qui à cane rabido morsi sunt, non modo rabidi fiunt ipsi; verum alios etiam in furorem rapiunt. Perinde cum animorum contagio comparatum est, in militia maximè, ubi non multa tantum

Corporibus transitione nocent: Ovid.

sed ad penitissima quoque mentis, serpit pestilens morum malorum spiritus. At non corruptela hæc penetravit ad Theodericum: verè beatum, ex Prophetæ regii præscripto. Nec enim illum

—— *de tramite recto* Ps 1.v.2.
Impia sacrilegâ flexit contagio turbæ:
Sed vitæ rimatus iter melioris, & altâ
Mente Dei leges noctesque diesque revolvit.

Nempe exteriori quidem vita cum severitate vultus miscuerat comitatem sermonis, (quæ & relucebat in sermone exotico, Latino, Hispanico, Polonico, Gallico) verùm interiore animo inter medios armorum strepitus clamoresque, pietatem & religionem verbis, gestibus, operibus, præclarè tuebatur. Morte verò terribilium omnium,

ut

ut ajunt, maximè terribili Theodericum haut exterritum fuisse, apertissimis indiciis constat. Imo inde etiam erat, quòd inter milites rubro, candido, aliove lætiori colore gaudentes, ille atra usurpare soleat ornamenta, etiam vexilla ac balteum. In ipso bello Bohemico, ubi fortiter pugnans occubuit, nigro utebatur signo, in quo laureæ pictæ hæ voces binæ linguâ forent Celticâ adscriptæ: o Mûerto. Innuebat autem, aut laureæ coronam sibi acquirendam, aut morte occumbendum. Nec spes eum sua frustrata fuit: quæ utrumque implevit. Nam & hosti intrepide occurrens lauream laudis adeptus est, & mortem gloriosam, quam appetiit, etiam oppetiit. Singularis quoq; ie pietas ejus, & quam propterea carus fuerit Deo, argumento hoc memorabili eluxit. Binis ante obitum mensibus, corpore planè animoque sospes, mortem non cogitabat tantùm, sed etiam prædicebat. Crebris enim sermonibus, quos cum Christophoro fratre, atque aliis, habuit, aperte illud ac minime hæsitabundus dictitabat, magni aliquid impendére, quod eventum suum pridie Kalend. Novembris sortiretur. Sibi verò deliberatum constitutumque esse, ad illud tempus militiæ pessimis moribus imbutæ valedicere. Valedixit vir animi heroïci eâdem mensis die, quà liquidò expresserat, manifesto numinis instinctu, ut solent piæ mentes: quæ ad præsagiendum tanto sunt aptiores, quanto sunt propiores metæ. Nempe decurso quasi vitæ spacio animus, quem cœlitus accepimus, terrenas sordes exosus, atque ad originem sui anhelans, perfundi incipit nova luce cœlesti, cujus claritudine tenebræ, quæ obsidere nos solent, magis & magis dispelluntur. Ac Theodericus quidem superatis humanæ vitæ miseriis nunc triumphum agit in cœlis. Nos quoque abeo, quasi à diverticulo, revertamur tandem ad patruum hujus Fabianum: cui maximam voluptatem attulisse diximus, primum quidem quod fratris sui filii calcarent strenue virtutis viam, quam ipse hortando atque exemplo commonstrasset: deinde autem, quòd nemo non eorum, cùm seni numero forent, pro meritis summis, honoribus quoque summis floreret. Antiquis illud annalibus proditum est, cùm pater aliquando filios duos ludis Olympicis coronari cerneret; populoque flores conjiciente, ipse inter victores procederet medius; adeò honorifico hoc spectaculo permotum fuisse optimum senem, ut in ipso liberorum amplexu, præ diffusa lætitia expirarit. Hoc illi inter binos duntaxat contigit, atque in ejusmodi victoriæ genere, ubi non tam animi virtus, quam corporis athletica constitutio, atque agilitas palmam obtineret. At quanto justius Fabiani gaudium fuit, qui sex hosce, doctrina, sapientia, auctoritate, quæ longè omne corporis robur exsuperant, tot lemniscatis ornatos palmis conspexit: neque id in breve tempus, quandoquidem, quod miraculi instar est, e tam multis degeneravit nemo: imò universi conjunctis studiis, quasi mutua fatorum & virtutum conspiratione, nomina sua æternis meritorum tabulis ad Memoriæ aram suspenderunt. Quod si quis inficiari ausit, rarò hoc in vita humana evenire: illum ego vel graviter impudentem dixerim, vel certè in iis, quæ vitam hanc spectant, hospitem, planeque peregrinum. Quis enim non quotidie experitur, quàm insolens sit, ut fratres terni, imò duo, atque adeò vel filius unicus, eximiæ virtutis parentibus satus, Honestatis & ipse grassetur viâ? non divertat ad laxam Voluptatis semitam? non ad Suburram, locaque Vacunæ, & Murciæ dicata? Veterum monumenta Romanorum ac Græcorum si replicare visum sit; ac pensiculatius paullò examinare, quàm pauci ex una eademque familia supra cæteros mortales, vel eruditione clari, vel virtute conspicui prodierint: unum comperiemus Publicolam, unum & Camillum, & Fabritium, & Papyrium, & Marium, & Lucullum, & Cæsarem. Unus quoque occurrit Lycurgus, unus Solon, Themistocles, Aristides, Epaminondas, Thrasybulus, Agesilaus, Phocion unus: itidem unus Virgilius, Horatiusque: unus Varro, Cicero, Sallustius, Livius, Tacitus unus. Postquam verò duos Catones, Decios duos, tres Metellos, Fabios, Scipiones, tres quoque Curios continua serie oratores seculum olim dedit, ad prodigiosum magis, quàm consuetum naturæ morem, referri hoc cœpit. Quid igitur existimassent ejusce tempestatis homines, si sex fratrum parem virtutem & gloriam comperissent? Exurgam altius, meque ipsum, & Rempublicam, in hoc solatium erigam, ut augurer, ipsos quoque Dhonanos fratres eximiam de se prolem, quæque præclarè in patrias, & patrui avique virtutes eat, daturos esse. Fridericus sanè, & Fabianus, & Abrahamus, jam dudum terris ostendunt lætissima connubii ac tantæ spei pignora, eaque prognata heroïnis, quibus par familiæ decor, par pro sexu suo esset virtus. Nec frustratus est Christophorus hanc de se expectationem. Qui fœcundo sibi thalamo junxit magnum sui sexus ornamentum, Ursulam, heroïnam undecumque ornatissimam, vivum exemplar patris generosissimi Joannis Alberti, Solmensis Comitis, in quo sanctissima pietas, cum vitæ integritate atque prudentia inter se certant. Ex præclara adeò radice quid nisi eximios nobis polliceamur fructus? Quippe Solmensis familia antiquitatis laude ad nubes usque caput extulit: ut quæ jam ante annos cccc. in Henrico, celebri cordatoque heroë, amœnissimè floruerit; ex cujus satu, sed longa propagine, nostra tempestate xxx. annorum spatio, Georgius Ebertus, duo Philippi, Ebertus, Wilhelmus, Otto, Fridericus, Albertus Otto, Reinhardus, Henricus Wilhelmus, Joannes Georgius, Joannes Albertus, alii sub Cæsaribus, Regibus, Principibus, summa militiæ imperia, pari fortitudine ac felicitate gesserint. Imò hodieque eadem familia propinquitate attingit Principes, Electores, Reges. Scientiam enim neminis fugit, quinque heroïnas Solmenses temporibus nostris, paucorum annorum decursu, nupsisse totidem illustrissimis Romani Imperii Principibus: quod decus equidem nescio, an seculo hoc alteri Comitum familiæ obtigerit. Agnes quippe in matrimonio collocata est Mauritio, Hassiæ Landgravio: Dorothea, Guilhelmo, Principi Palatino, ex prosapiâ Birckfeldensi: Sophia, Ioachimo Ernesto Onolbacensi, Marchioni Brandeburgico: Sibylla, Augusto, Principi Anhaltino; omnes plurium liberorum matres adhuc superstites, Agnete exceptâ, matre Guilhelmi, Lantgravii Hassiæ. Leonoræ verò his nunc connubium accessit, cum Frederico, Marchione Badensi, ex prosapia Durlacensi. Quod si extra Germaniam imus, quantum etiam attulisse putemus ad splendorem ejusce domus lætum Ameliæ, heroïnæ cordatissimæ, connubium cum illustrissimo Arausionensium Principe Frederico Henrico Nassovio? qui post fata magni parentis sui Guilhelmi, nec minoris fratris Mauritii, prudentissimè & fortissimè fœderatam tuetur Belgicam: ac cujus (ita auguror) liberis, & posteris, multa per secula libertatem eadem ac salutem suam debitura est. Sed ab inclyta Solmensi familia, in quam incideramus occasione conjugis Christophori Dhonani, iterum nostra se oratio ad Fabianum convertat. Cujus ad laudem æquè, ac felicitatem, referimus, quòd, quos carissimus frater ejus filios reliquisset, invidiâ etiam teste, magni & nunc sint, & posteris sint futuri. Ut quos fere omnes ex patriis penatibus ipse eduxerit ad urbes, moresque exteros videndos: quorum etiam generosis ingeniis faces prætulerit, tum in Apollinis & Musarum, tum Martis ac Bellonæ studiis atque artibus: cujus denique salutaribus monitis ac consiliis honores, quos sustinent, sint consecuti: quorum singula ingenuè ipsi confitentur, ac prædicare etiam non cessant. Nihil verò minus cogitandum, quàm cœco erga eos amore ductum fuisse. Cum enim manum pene omnibus porrigeret auxiliarem: suos tamen, licet offerretur occasio, neque ad dignitates ipse evehebat, neque eo sine aliis commendatum ibat; nisi virtute ac meritis, honore sese dignissimos præstitissent. Nempe quid faciendum sibi foret, non suo unius, sed constanti bonorum omnium judicio metiebatur. Bonorum autem amorem hi facile sibi conciliabant præclaris animi dotibus. Quas ipsas ornabat dulcissima rerum concordia, & mirus amor frater-

fraternus. Siquidem, quod de Tuberonibus narrat Plutarchus, eos unà in domo, eodem sub tecto, magno cum animorum consensu vixisse; id Dhonanis non minùs convenit. Vixerunt enim quinque propemodum lustris unis in ædibus: quamvis domos complures in bonis communibus & indivisis possiderent. Ac quemadmodum Tuberones custodiebant aureum illud poculum, quod ex dono Paulli Æmilii unicum habebant: sic concordiam fraternam, velut omni auro potiorem thesaurum, in familiâ suâ conservandam fratres Dhonani arbitrabantur. Neque dubitandum, quin, cum tantam in his animorum conjunctionem Fabianus quotidie videret; eo hilarius lubentiusque fortunatissimus senex, pertulerit labascentis ætatis fastidia, seque ad caleandum mortis iter accinxerit. Ad quam vitæ ejus catastrophen, & morbos pariter, quibus Deus ad meditationem mortis præparare homines solet, extremus jam noster sermo decurrit. Vixerat Dhonanus totos L. annos, valetudine commodâ satis atque integrâ. Primùm, quod ægritudine cum periculo aliquo conjuncta affectus fuit, in Italia contigit, partim Florentiæ, partim Patavii: ubi Hieronymi Capivaccii, celeberrimi ac præstantissimi medici operâ, pristinæ est sanitati restitutus. Præterea in Gallica eum expeditione lues invasit pestilens. Cum enim alienis malis vix aliter commoveretur, ac suis; præsertim eorum, quibus familiaris usus esset: impetrare ab animo non potuit, quo minus suos in morbo cubantes inviseret, nobiles, ignobiles, viliores etiam servulos & aurigas. Ut minimè mirandum sit, si ex contagione ipse quoque virulentos halitus intra viscera attraxerit. Quæ res fecit, ut asperrima hyeme, cum ultro citroque commeandum esset, curru pone vexillum vehi cogeretur. Reliquum autem vitæ tempus produxit vitâ frugali & temperantiâ insigni. Ajebat enim, non temere Diogenem stomachari in eos solere, qui, cum luxuriose vitam degerent, nihilominus pro valetudine bona, sacra Diis facerent. Quippe singulos quodammodo in se habere facultatem, abstinentia & sobrietate conservandi corporis valetudinem. Sed nullius tanta est ingenii vis, nullius illud corporis robur, ut evitare omnia valeat mala, quæ naturæ imbecellitas ac fragilitas secum trahit. Postquam igitur Fabiano quoque

—— *Felicior ætas*

Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra senectus:

jam infesti, tetri, atque caliginosi vapores petebant officinam cordis; utque crebrâ affligeretur palpitatione nobilissimum viscus efficiebant: jam in articulos pedum, manuumque defluebat tenue serum; ex quo tristis podagræ sensus concitabatur: jam in renibus collectum sabulum lapidescebat: unde atroces calculi dolores cooriebantur. Atque isti ubi radices semel egerant, ex imo erui fundamento minimè potuerunt. Postremo autem quadrimestri saeviores etiam reddebantur. Neque tamen existimandum, Dhonanum de morte demum cogitasse, postquam molesta esse cœpisset

—— *Tarda senectus,* (Virgil. Æneid 9.)

Debilitans vires animi, mutansque vigorem.

aut ubi morbi præcipites atque impetuosi irruere cœpissent,

—— *velut agmine facto.* (1. Æn.)

Quin verò tota ejus vita, quod Philosophiæ proprium esse ajebat Plato, nihil aliud, quam mortis meditatio fuit. Quæ propterea mortis contemtum animo ejus induxerat. Maturè itaque in lubrica adhuc vitæ statione constitutus, ad Prophetæ monitum, de domo sua disposuit, ac priusquam morbus ingravesceret, testamentum condidit. Eo (Esai. 38.) hæredes ex asse nominavit fratris liberos: uti non modò dictabat amor; sed natura etiam, rectaque ratio flagitabat. Quamquam autem parili omnes affectu complecteretur: pridie tamen quàm vitâ excederet, Christophoro, è fratris filiis natu minimo, quòd clade Pragensi anni CIƆ IƆ C XX. majorem penè, quàm ferendo foret, jacturam fecisset, liberaliùs aliquanto, ac cæteris, consulendum sibi codicillis putavit. Cumque prospiceret hunc in modum sanguine proximis: alterum tamen, quo præscripto religionis tenemur omnes, minime neglexit. Ex reliquis enim bonorum, quibus carere hæredes suos posse animadverterat, ita derivabat beneficentiam suam, ut inde partem haurirent famuli & asseclæ, ne minimo quidem ex domesticis atque familiaribus indonato abeunte: partem caperent invalidi senes, hominesque miserabiles in Nosocomiis, Xenodochiis, aut domi suæ paupertatem inutili pudore tegentes: partem denique cari auferrent consanguinei, propinqui, amici. In qua dispensatione ei, ex mente B. Ambrosii, quasi norma quædam & velut amussis erat, fides sincera, & providentia perspicax: dabatque operam sedulo, ut, quod B. Gregorius requirebat, charitas cum prudentia, prudentia cum charitate jungeretur. Quippe nisi in legando hac fuisset cautione usus, potuisset, opinor, idem ei objici, quod Diogenes cuidam sine judicio quidvis cuivis largienti: *Male sit tibi, qui Gratias, quæ virgines sunt, fecisti meretrices.* Verè enim prostituimus beneficia, non conferimus, nisi accipiant ii, qui vel egeant, vel opibus honeste uti sciant. Atque ut hic prudentia, ita in morbo fortitudo ejus eluxit; etiam cùm pertinaces illi ex calculo dolores ac cruciatus indies invalescerent; imò vim omnem spirituum ac corporis magis & magis resolverent ac labefactarent. Hic opinor, mollicellus aliquis, ac suo quondam judicio beatulus, nunc desertus quicquid carum habuerat, vix lachrymas tenuisset. Dhonani verò (Ambros. lib. 3. de Offic.) (Gregor. par. 3. Past. admonit. 12.)

—— *patientia cunctos* (Sil. Ital. lib. 6.)

Hos superat casus.

Nempe in illis acerbissimis doloribus innitebatur divini numinis providentia, & paterna ejus misericordia. Animo quoque obversabatur dictum illud aureum, ex Stoa profectum: Dolor omnis levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum. Nec tum demum hæc discere coactus est: sed de cœlesti migratione, Deoque, æterno Spiritui, spiritum suum reddendo, à multis retro annis cogitationem crebrò suscipere solitus erat. Atque hoc animo etiam olim in Gallus balsamum ad pollincturam, & cadaveri involvendo linteum, pretio sibi compararat. Ergo ut recuperandæ valetudinis spes superesset exigua, vel potius nulla: vocavit ad se Danielem Spiessium, consulem Morungensem: cujus operâ in re domesticâ, tum ipse usus fuerat diu, tum etiam fratres, ac horum liberi. Indicavit ei, ut recondita essent in cista balsamum, quod dixi, ac sindon: simul, quid his fieri velit, edocuit. Nam post obitum inungi jussit exanime corpus, ac lineo velari: at ne a pollinctoribus secaretur, interdixit. Atque hæc ille promere animo ita firmo, sermone adeo constante, ut prope dixerim mortem potiùs in timorem conjecturus videretur, quàm ut eam ipse exhorresceret. Etiam addebat, gaudere se plurimum, quòd brevi mors factura esset dolorum omnium finem. Ad cogitationem, vel mentionem mortis, nec tantillum moveri visus est. Nimirum hilari etiam vultu fatalem illum ictum excipere solent, qui ad eum se composuere jamdiu. Quanto autem magis videret, haut ita longam spem vitæ superesse, tantò ardentiùs ab rerum mundanarum cura cogitationes omnes ad Deum convertebat. Imò nihil jam vel adeo volupe erat, vel tanti ponderis, ut ultra adlubesceret, imò fastidio potiùs rerum caducarum ducebatur. Ut qui tantummodo meditaretur cœlestes illas lauticias, quarum gustum animo præcipiebat. Nimirum mentem extra morbosum corpus raptam, jam stricturis suis irradiabat, non gratiæ modò, sed gloriæ quoque divinæ lumen: cujus fruitio quantâ voluptate animos perfundat, nec lingua eloqui, nec cogitatione assequi possumus. Cæterùm ita affecto Fabiano, superaque solùm cogitanti, unum tamen, quod ad vitam hanc pertineret, jucunditatem & lætitiam attulit non exiguam, non multò ante diem, quâ excessit. Is nuncius fuit, de administratione Ducatus Prussiæ autoritate Regis tandem commissa Serenissimo Electori Georgio Wilhelmo: cui quidem jure nullo denegari is honos poterat: veruntamen multorum & vota & studia (Epictet.)

dia longè alio tendebant. Itaque Electori, cùm ipsius, tum publico nomine gratulabatur, quòd non modò in ruborem dati essent ingrati patriæ cives, pacis turbatores, qui hactenus adversati essent Principi optimo: sed etiam, quod luculenta affulgeret spes, fore omnino, ut res Patriæ, Ecclesiæ, Principis, in melius deinceps verterent. Jamque vires quotidie ita collabi Fabiano, ut indicio ea res esset, extremam imminere diem, ad quam piissimus vir tantopere anhelabat. Quare priusquam animæ illud, corporisque divortium fieret; liberorum fratris tres natu majores, Fridericum, Fabianum, Abrahamum, humanissimè arcessit: venientes postridie Pentecostes lætus excipit: gratias iis pro parendi istoc obsequio agit, blandeque alloquens, Hic, inquit, dies mihi natalis est: quem bis & septuagies divino indultu, hac corporis animique compage celebravi, hodie extremum perago. Vos verò coram adesse mihi volui, non tam ut dextras jungere nobis liceret invicem, gratasque in his terris, & postremas cum gaudio

Virgil. —— *audire & reddere voces:*

quàm ut mutuo etiam hoc nostro colloquio præludamus conversationi meliori longiorique, quæ in cœlis consequetur. Eo jamnunc præibo, sed lætissimâ vos fiduciâ præstolabor, eluctatos aliquando ex furiali hujus vitæ Oceano, ut ante divinæ majestatis thronum in sinu Christi Sospitatoris, in Angelorum contubernio, in societate Ecclesiæ triumphantis, in conspectu tot majorum nostrorum, non desituris unquam, neque remissuris deliciis unà perfruamur. Accedebant amplexus mutui & arctissimi; addebantur oscula, quæ gemitus jam intercipiebant, jam ingeminabant: lachrymis denique ultro citroque obortis dubium reddebant singuli, utrùm majori ab se molestia divellerentur, an cupidius exspectarent conjunctionem illam in cœlis futuram. Tandem abitum parant Fridericus & Fabianus, ut publicis comitiis, quæ Regiomonti agebantur, ex officio interessent: cùm patruus, ductis ex imo pectore suspiriis: Ite, inquit, suavissimi nepotes. Deo vos, vestro publicoque bono, commendo. Nulla equidem visendi vos amplius in hoc terrarum orbe facultas dabitur: at dabitur in altero, meliorique mundo palatium amœnissimum; ubi congredi sine lassitudine, colloqui sine satietate, vivere sine tædio, tempore, modo, possimus. Præ illa vita hæc vita mors est, cujus me verè tædet: illam spiro, speroque: hoc uno lætus maximè, quòd fiduciâ certissimâ, nec ullâ dubitatione convulsâ, vitam æternam animo jam degusto, eamque jam nunc aditurio. Postquam hi digressi, nulli, ut ante, patere ad se accessum voluit; nec quenquam sustinuit audire, qui de rebus hujus sæculi quicquam referret. Tunc nempe credibile est, veterem hominem in toto corde domari, quando aliunde,
Augustin. in Psal. 118. ut pulcrè Augustinus monet, minimè aliud cogitatur. Unus, isque assiduus ei, propeque accubuus, præter clinicos, aderat præco verbi divini, qui, nunc sacris verbis, præter ægro, nunc iis interfari. Quibus Dhonanus perinde ex pectore suo eliciebat preces, atque ex chalybis, silicisque attritu, micantes flammas resilire advertimus. Precationes antea à se compositas, de fonte sacri codicis haustas, ex legentis ore inscribebat cordi, & Suspiria sua suspiriis sibi applicabat. Usque adeò in oratione non deficiebat, quamdiu
cIↄ Iↄ c xxi. vitæ ullus superesset spiritus: quem ille pridie Nonas Junii extremùm commendavit Deo, placideque adeo reddidit, ut somnum capienti similior videretur. Dhonanum verè jam undique felicem! imò nunquam futurum felicem, nisi ad hunc beatitatis portum vela remosque convertisset. In terris eum beare videbantur, prudentia, virtus, honor, potestas, divitiæ, deliciæ. Quanto nunc illa omnia sunt preciosiora in cœlis! In terris magnum erat, doctrinâ atque usu consecutum fuisse, quicquid prope in hominem cadere possit. Sed per nebulam sese offerebant universa. Cœlum omnia sine errore exhibet speculo purissimo juxta & amplissimo. In terris ad amorem Dei, & proximi dilectionem, ita consilia sua referebat, ut gratus Deo, gratus hominibus esset; iis etiam, qui instituta ejus non undiquaque comprobarent. Sed deficiebat sæpe conatus in communi imbecillitate, quam longanimus Deus tolerare solet. In cœlis omnem omnis virtutis apicem tangit: quippe ubi Christi perfectio nostra sit; ex cujus plenitudine accipimus, quotquot jus filiorum consecuti sumus. Joan. 1. In terris proximè assidebat magnatibus: crebro etiam Principibus, quandoque Regibus, vel etiam Cæsaribus. Sed illa dignitas erat desultoria. In cœlis, posteaquam vicit, dedit ei Apocal. 3. Christus assidere sibi in throno suo, quemadmodum ipse vicit, sedetque in throno Patris sui, Principis regum terræ; Regis regum, ac Domini dominantium. In terris potestatem exercebat non tantum territorio suo in subditos proprios: sed etiam in milites, vel cives illos, quos principalis ei commiserat auctoritas. Verum potestas illa etsi humano judicio videretur esse in multos; paucorum tamen erat mortalium, pauciorumque annorum, si cum novo hoc imperio conferatur. Illic enim constitutus est cum servo fideli super omnia bona cœlestis patrisfamilias: Matt. 24. illic possidet paratum sibi regnum à constitutione mundi, quod seclis durabit innumerabilibus. In terris, etsi non Crœsi alicujus, luculentis tamen opibus affluebat: unde magnificus ei apparatus erat, & vitæ cultus cum elegantia ac splendore, uti genus ac fortunam decebat. Sed opes istæ variis casibus obnoxiæ erant. In cœlis divitiæ illi sunt orbis universi auro longè potiores: quippe ubi 1 Corinth. Deus omnia sit in omnibus. cap. 15. In terris lætitiam afferebant fama bona, quæ longè lateque vagabatur, principum gratia, quâ præ aliis florebat; consuetudo familiaris, quæ cum præstantissimis viris intercessit; filiorum fratris virtus, cui & honores summi deferebantur. Verùm hisce cunctis tantum aloës admistum erat, quantum mellis: nimirum

—— —— *prospera tanti,* Juvenal.
Vt rebus latis par sit fortuna malorum. Sat. 10.

In cœlis autem Dhonanus ejusmodi perfunditur gaudio, quale nec conspexit ullus, nec fando accepit, nec capacissima etiam mens comprehendit. Esai. 46. Si locum quæramus, altissimus est, tutissimus est. 1 Corinth. cap. 2. Nullum enim malum accedere potest, nec flagellum appropinquare tam securo tabernaculo, cujus portarum seras ipse Sionis dominus corroboravit. Psal. 91. Hæc sola sunt, quæ hominem post obitum verè reddunt beatum: non exequiarum luxus pompaticus: non si ostendantur picti vultus

Majorum, & stantes in curribus Æmiliani: Juvenal. Sat. 8.

non Mausolea insani sumtus. Cujus generis omnia Dhonanus, cùm superstes de funere statueret, penitus refugit. Atque idem nec epigramma Campanâ dignum superbiâ, uti Nævius olim, sepulchro voluit insculpi: Gell. l. 1. cap. 24. sed istis orbis ineptiis longè segregatis, ipse sibi lemma delegit plenum simplicis gravitatis: quæ Germanos neutiquam deficit. Sic enim sibi parentat Dhonanus: sicuti Morungiæ inscriptio habet in templo, ubi terræ mandatus est:

Niemant mein todt beweinen soll,
Ich leb in Godt, undt mir ist wol.

O felix funeris sui cantator Dhonanus! Nec diffiteor, Ennium quodammodo præiisse videri: ut qui versiculos hosce, quos ipse fecerat, sepulchro suo jussit incidi:

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletum Cic. 1.
Faxit. cur? volito vivu' per ora virum. Tuscul. Quæst.

At, pro Deum immortalem, quàm dispar, quàm iniqua est comparatio amborum! Quantillum enim juvet, si non alio beati simus, quàm quod labor noster ad existimationem posteritatis dimanet! Verum enimvero illa amplissima laus, illa felicitas suprema, quiescere in sinu Dei, atque ejus intuitu frui. Ille Dei intuitus, nunc incredibili Dhonanum gaudio perfundit: fruitio illa innumerabiles ei voluptates parit. Siquidem creatura ipse arctissime nunc sociatur cum creatore suo: liberatus omni malo, conjungitur cum summo bono: periculi ac doloris expers, diem agit semper securam, semper lætam. Verùm mihi in hac infantili tantarum rerum consideratione, solùm balbutire datum est, adeoque

—— —— *vox faucibus hæret:* Virgil.

ut si maximè nolim, orationis filum abrumpere necesse habeam. Facio hoc tanto æquiùs, quia Dhonanus non amplius indigus est laudis humanæ; imò omni terrarum præconio longè est major, postquam coram sacra Triade, & immenso Beatorum cœtu, palmâ decoratur; lauru redimitus, Deum & cœlites assiduè laudat, simulque cœlites ipsos sui laudatores accepit.

Gaude igitur, Dhonae, tua novus incola sede,
Qua datur astriferi super aurea mœnia templi.
Nempe tua hic verum nebulis mens libera cernens,
Est potis abstrusas rerum cognoscere causas.
Cimmerias inter tenebras nos error opacat,
Vanaque pro vero se ostentat opinio menti.
Clara tibi facies in aperta luce Tonantis:
Unde tuis oculis mysteria cuncta patescunt.
Nos quasi sub velo lumen celeste videmus.
In sacris mutila est humana scientia rebus.
Jam tua supremo virtus se culmine librat,
Et dudum perfecta gradus superemines omnes.
At nos cum vitiis turpi luctamur arena:
Imperfecta suo luget se nomine virtus.
Pax tibi, pax semper placidis adremigat alis,
Asperaque excluso mitescunt secula Marte.
At nos persequitur flagro furialis Enyo:
Incitat ardentes in nos Bellona quadrigas.
Undique te satiat dulcis sine fraude voluptas:
Exulat ingratum lato Vertumnus Olympo.
Nunquam pura manet nobis sine felle voluptas,
Sollicitumque aliquid lætis intervenit ausis.
Dulce sodalitium quovis te cingit euntem,
Aligeri fratres, atque agmina densa piorum.
Nobis obscæna res est cum fece popelli,
Cui sublesta fides, & frons sine frontis honore.
Gaude igitur, Dhonae, tuâ novus incola sede.

PRECES, ET SUSPIRIA

Illustris & Generosi Domini,

FABIANI. P. M. BURGGRAVII à DHONA.

I.

Am tibi sit Pater ac Domine cœli & terra, quod unigenitum Filium tuum Jesum, non pastoribus solùm Bethlehemiticis; verùm etiam mihi manifestaveris. Etiam Pater, placuit tibi, grande hoc arcanum de Filio tuo, homine facto, quod sapientibus ac prudentibus occultasti, humilibus ac simplicibus revelare. Ne quæso patiare, mi Domine Jesu, ut exiguum hoc lumen, in corde meo accensum (quod nunc Satan, peccatum, ac metus mortis, maligno afflatu suo summopere exstinguere conantur) lucere in me desinat, atque ita dum loquela mihi adhuc integra est, ac vitalis spiritus hos artus regit, ipse etiam desinam (cum nihil sine gratia tua possim) unà cum Bethlehemiticis pastoribus, ac fidelibus omnibus, celebrare atque extollere beneficium hoc, quod pro nobis homo fieri sis dignatus. Ac quia divinâ tuâ voluntate jam ex hoc mundo mihi emigrandum est, commonefac me per Spiritum tuum Sanctum de Incarnatione tuâ, ac omni merito tuo, quo in Cruce pro me misero peccatore satisfecisti, ut ego tantò lubentiùs ac alacriùs mortem exspectem; quippe qui sciam, te jamjam mihi à facie ad faciem in tua gloriâ visum iri. Jam enim te fidei oculis adspicio. Tantum ne abscede à me, Domine JESU; *sed mecum usque ad finem vitæ permane: ac largire, ne ipse à te recedam, sed æternum tecum permaneam, ô summè laudande* DEUS *in secula. Amen.*

II.

O*Mnipotens, æterne* DEUS, *gratias tibi ago, quòd Sancto tuo verbo me doceas, constitutum tibi diem esse, quo orbem terrarum judicaturus sis per eum virum quem definisti, nempe* JESUM CHRISTUM. *Et quoniam tuo verbo sua constat veritas ac certitudo: summam misericordiam tuam pronus adoro, ac rogo, ut ne unquam animo meo hujus ultimi tui judicii recordatio elabatur. Da præterea, ut sedulo atque ardenter preces meas coram te effundam. Etiam Domine, tempus miseriæ meæ decurta. Veni Domine, ac gratiosè me ab omni malo libera. Potestati Satanæ me eripe. O Deus pacis, quietam mihi conscientiam dona.* JESU, *unigenite Fili* DEI, *qui venturus es in nubibus cœli judicaturus vivos & mortuos, fac, ut ne dies judicii tui mihi sit terrori ac condemnationi: verùm dies salutis, solatii, gaudii, & liberationis ab omni malo, ac introitus in æternam beatitudinem. O Domine, Sancto tuo Spiritu me consolare, ac clementi tuâ misericordiâ hanc mihi gratiam largire, quò jucundissimum tuum vultum, ab omni terrore immunis, maximo cum gaudio adspiciam, ac ex divino ore tuo audiam lætissimam & solatii plenissimam vocem illam, Venite Electi: ut & ipse hac suavissima tibi verba accinam, Laudatus sit, qui venit me liberatum in nomine Domini: Hosianna in altissimis. Amen. Mi Domine* JESU CHRISTE, *Amen. Ne diu remane, sed veni citò. Amen.*

III.

D*Omine mi,* JESU CHRISTE, *qui in statu humilitatis tuæ cæcis visum, surdis auditum, mutis restituisti loquelam, ac miseris omnibus succurristi: ex intimo te pectore ore atque obsecro, ut hoc in morbo clementer miserearis mei, dolores lenias, ac felicem beatumque ægritudinis hujus finem largiaris. Ac sicuti hactenus Sanctum Evangelium tuum resonare in auribus meis voluisti: ita etiam Spiritu tuo in corde meo obsignes solatia,*

ac

ac promissiones Verbi tui, ut certus sim, nihil esse, cur deinceps DEI *iram, vel Gehennæ pœnas extimescam. Præterea hanc mihi gratiam largire, ut in tui constanti confessione perseverans, certissimaque hac fiducia innixus, te Jesum esse Christum, & vivam & moriar ad gloriam Patris tui cœlestis. Amen.*

IV.

DOmine JESU, *quandoquidem B. Johannes testatur, te verum esse lumen, quod omnes homines illustret: supplicibus te votis oro, ut, quum tempus instabit, quo, juxta sanctam divinamque tuam voluntatem, non amplius hisce oculis conspiciam mundi lumen: imò corpore hoc mox terræ specu recondar: eam mihi gratiam concedas, ut æquo animo, iis, quæ imminent, adquiescam. Scio enim te, qui es vera illa lux mundi, minime passurum, ut perpetua sim caligine circumseptus: sed fore suo tempore, ut me ex tenebricosa mortis valle reductum in clarissimam æternæ vitæ lucem introducas. Gratias etiam tibi ago, quod pulcherrimum illud Johannis Baptistæ de Persona, Naturis, ac Voluntate tua testimonium literis consignari voluisti: ut ita certus essem, te Dominum* JESUM *Nazarenum esse illum ipsum, à Mose, Davide, ac Prophetis promissum Servatorem. Inscribe cordi meo hoc testimonium per Spiritum tuum Sanctum, ut certâ fiduciâ te invocare, ac propter te patienter hanc crucem perferre, ac, tuo verbo confisus, beatè mori queam. Evelle quæso radicitus ex corde meo omne id, quod remorari possit iter meum versus cœlestem Hierosolymam. Johannis Baptistæ constantia me robora, ut alacriter te confitear. Ex hoc nunc mundo, meaque mihi domo migrandum est. At tu constanti spe hac me sustenta, hinc me tuam in domum translatum iri, unde à nemine expellar unquam. Amen.*

V.

OMnipotens, æterne, misericors DEUS, *cœlestis Pater, quantas possum gratias ago, quod ita me dilexeris, ut Filium tuum carissimum* JESUM, *Bethlehemi, bono & solatio meo, nasci hominem volueris. Ac imprimis ago tibi gratias, quòd hodieque angelum, hoc est præconem Verbi tui, ad me ablegas, ac per eum ex Verbo tuo Sancto pacem conscientiæ, cordisque illud gaudium annuncias, de quo Angeli noctu Christi natalitiâ hymnum cecinerunt. O æterne Deus, qui, nascente Filio tuo, cœlites pariter ac terrestres exhilarasti: commove nunc etiam cor meum, ut pace tecum factâ, in uno te lætitiâ exultem. Da, ut diabolo resistam, atque ut par sim omnibus imminentibus angustiis, quæ, ut video, quantum in se est, scaturiginem hujus pacis & gaudii obstructum irent, præbendo mihi potum ex fœtentibus cisternis, ubi nulla aqua, nulla invenitur consolatio. Tu verò præsta, ut, quæ inde mihi offeruntur, pedibus ego fortiter proteram; ac illud duntaxat gaudium magni faciam, quod jam cor hocce meum (cui creaturarum nulla idoneum attulerit solatium) solum atque unicum recreare atque exhilarare valet. Jam extremis suspiriis meis istius gaudii pacisque me participem fac. Nunc enim, nunc mihi imprimis his opus, quando ex hac vita est excedendum. Renova igitur in corde meo memoriam hujus Pacis, quam Sancta tua Incarnatione ac pretioso lytro acquisivisti. Fac ne gaudium hoc, dum media morte teneor, deficiat; sed ut fiducia plenus per temporalem hanc mortem, velut januam, in æterna vitæ gaudia ingrediar. Amen, Domine* JESU CHRISTE, *Amen.*

VI.

OMnipotens DEUS, *qui Magis ex Orientali terrâ venientibus novam produxisti stellam, ut ab ea deducti ad puerulum recens natum* JESUM, *gaudio summo imbuerentur, & converterentur nobiscum ad agnitionem veritatis: me etiam illumina radiis gratiæ tuæ cœlestis, ac cor hoc meum similiter exhilara remittendo mihi peccata mea; quo solo verum & solidum gaudium cordi meo obtinget. Bea me quæso sancto tuo Spiritu, qui in hoc ultimo meo certamine excitet in me animum gratum, sinceram charitatem, duranteque hac ægritudine mea, patientiam lætam, & promtam obedientiam; quæ me, de clementi voluntate tua, ad mortem subeundam, lubens cum meliorіs vitæ fiducia componam: per illum dilectum Filium tuum* JESUM CHRISTUM, *cui omnibus ævis sit laus & gloria. Amen.*

VII.

GRatias tibi ago, misericors DEUS *ac Pater, quòd Sancto me Verbo tuo, præclaris etiam piorum exemplis, edocueris, quo pacto Christianè mihi vivendum, ac beatè moriendum esset. Neque tamen ita ex Christi præcepto vitam transegi, uti factum oportebat: sed divinam tuam Majestatem peccatis meis sæpius gravissime offendi; imo crebrò, quæ coram homullo vili non deliquissem, ea in conspectu tuo committere non erubui. Verum fecisse me ista ex animo dolui, doleoque.*

Ago quoque gratias tibi, quantas possum, quod me in horribili fovea ac cœno peccatorum demersum non deserueris: sed clementer inde extraxeris, jacentemque erexeris, ac potentia Spiritus tui sancti meliori donaris mente; quâ exosus peccata omnia, bona fruges ferrem. Sed eò ægre me adductum esse, ingenue agnosco. Nimirum caro & sanguis obstitere, quo minus afforet semper sincerus verusque fervor. Victoria nihilominus, ô Deus, penes Spiritum Sanctum remansit, qui spiritui meo abunde attestatus est, non me propter delicta hæc è manu Servatoris mei JESU CHRISTI *ereptum, vel ab amore tuo separatum iri: quandoquidem pœnitudine eorum ducerer, quæ à me infirmitate carnis acta essent, atque ex animo etiam cuperem, quod reliquum meæ vitæ superesset, omne id non mihi, sed tibi totum addicere ac consecrare. Quemadmodum ergo in vita certans reportavi victoriam: ita precor, omnipotens* DEUS, *ut jam, cùm hinc discedendum, tantò magis per te corroborer, quò diabolo, peccato, atque etiam carnis hujusce tentationibus, fortiter resistere, ac victoriam obtinere queam. Fac quæso, ut hora mortis meæ omni dolore vacua, solatii verò ac fidei plenissima sit: qualis Simeoni, beato illi seni, à te obtigit: ut seu Simeonis corde, spiritu, fide, gaudio, ac brachiis, complectar maximam, illustrem, æternam illam salutem in Domino nostro Jesu Christo ex merâ misericordiâ nobis paratam: ne mortis metum exhorrescam, sed omnibus, quæ mundo chara sunt, insuperhabitis, fideli corde amplectar, atque obtendam filium tuum Jesum Christum. Ille enim mortem, diabolum, gehennam, æternamque condemnationem devicit, disturbavit, ac in nihilum redegit, quò maximo cum solatio, planeque tranquillus ac lætus è terris abire, fidenterque dicere possim:* JAM NUNC *cum gaudio discedo ex ærumnosa hac, in veram, æternam, mihi,* MIHI *inquam, pretiosissimo Christi merito partam, ac ab eo* MIHI *promissam beatissimam vitam. Amen. Verax est ipse. Promissio ipsius, cui fide certa & sincera totus innitor, me neutiquam frustrabitur. Amen.*

VIII.

DOmine JESU CHRISTE, *qui tuis te miraculis abunde patefecisti, ac omnes in fide confirmas, ne cui dubium esse possit, quin tu sis Christus Filius viventis Dei; summè te oro, ceu multis cæcis visum, multis surdis auditum, multis mutis loquendi facultatem, atque adeo mortuis vitam restituisti: similiter etiam me, quippe qui id potes, cum precor, exaudias; cum pastor,*

liberes; cum tentor, consoleris; cum mortuus ero, in vitam revoces. Et sicuti in nuptiis Canæ Galilææ celebratis horam tuam venisse negabas: ita me quoque erudias, ut sanctam tuam voluntatem agnoscam, neque impatiens reddar; sed tuam horam opperiar, nihil ambigens, quin hora auxilii, consolationis, gaudiique adventura sit; quâ sicuti Canæ aquam in vinum convertebas, iisdem lachrymas meas ac dolores in gaudium ineffabile commutes; divinamque potentiam ac bonitatem tuam, largiter in me ostendas. Amen.

IX.

D*Omine* JESU CHRISTE, *qui discipulos tuos in navigio periculo tempestatis anxios, cum invocarent te, exaudivisti: mihi quoque ad te confugienti, facilem aurem præbe in angustiis meis. Cernis, quo loco sint res meæ. Languores ac dolores meos nosti. Quantum igitur possum, oro te, ut mihi auxilio tuo adsis. Nemo enim mihi opitulari potest, præter te unum. Quare curam mei suscipe: misericordiâ complectere: fide me certâ ac stabili dona: largire mihi invictam patientiam, sanctam humilitatem, verum solatium, beatam spem. Eripe me his malis: succurre mihi, qui de nomine tuo nuncupor Christianus; qui Spiritum tuum Sanctum in me operantem honore & amore prosequor; qui te juxta tuum mandatum adoro: ne me quæso deseras, unicum omnium afflictorum ac pressorum asylum. Comprimis fac, ne in hac miseria mea dormire te credam. Te dormiente in navigio, periclitabantur discipuli. Vigila Domine, ac mihi opem fer: cæteroquin pereo. Potenti Verbo tuo descende in cor hoc infirmum, ne fides mea labascat, vel patientia, ac vivida in me consolatio exstinguatur. In tentationes ne induci me patiaris. Suggere vires, quibus diabolo resistam: tutum me præsta ab laqueis, quos mihi nunc maximè dæmon tendit. Impatientiam à me omnem amove. Ne sine, ut de tuo amore ac gratia desperem. Impera afflictioni meæ, prout faciebas furenti mari: ac mox omnis ea recedet. Minare meæ miseriæ: & peribit illa. Tu enim es potens ille Dominus, magnus consilio, ac factis admirandus. Tu imperium obtines cœli & terræ. Tibi ego servio, imò omnia tuis mandatis parêre coguntur. Quocirca etiam mihi opitulare, ô venerandum nomen* DEI, *ô dulcissimum nomen* JESU CHRISTI. *Ac quemadmodum toto vitæ meæ curriculo pro felicitate Ecclesiæ Christianæ preces meas ad te fudi: & seriò revocavi ad animum, quoties cognoscerem eam affligi a Satanâ, atque iis, qui zelo, sed non secundùm scientiam, ducerentur: ita jam quoque sincero cordis mei affectu te oro, ut etiam postquam hinc migraro, curæ ac cordi tibi esse velis eos omnes, qui verbum tuum coram mundo confitentur. Purga Ecclesiam tuam. Errantes adduc ad tui cognitionem. Scandala siste, nec patere, ut sanctum tuum nomen apud nos male audiat. Adspira leniter cymbæ eorum, qui juxta Evangelium tuum, te vera fide invocant ac colunt. Tuere eam adversus turbines & procellas omnium eorum, qui veritatem cœlestem pessumdare conantur. Ne dormi: sed vigila: ne neglige, sed conserva tuos; ut te laudent ac celebrent, & in hoc sæculo, & in æternum. Amen.*

X.

D*Omine, qui hactenus me sicuti hortum custodiisti, nunc etiam procura, ne zizania dubitationis in me succrescant, atque ego ita de tua misericordia desperem aut ambigam. Sere in corde meo triticum, granum veræ fidei. Seminis instar magis magisque insperge cordi meo Verbum & Spiritum tuum; unde in me pullulent actus justi sanctique, de quibus solis gaudere possum. De propria enim gloria conclamatum est. Imo neque tua in me dona jacto: verum illud potius, quòd Filius tuus* JESUS CHRISTUS *meâ caussâ in cruce mortem perpessus est; ubi ardorem iræ* DEI, *onusque meorum peccatorum portavit. Quandoquidem verò jam advesperascit: permane mecum gratia, & auxilio tuo. Minimè autem, juxta ac meritus sum, mecum age. Inutilis enim servus sum, etiam si omnia mihi injuncta præstitissem. Ne repelle me abs te: neque mihi, quod meum est, attribuas: verùm denario me gratiæ, bonitatis, ac misericordiæ tuæ, digneris. Aufer a me, quod meum est, & da, quod tuum. Meum est peccatum, mors, ac æterna damnatio. Tua est justitia, vita, æternaque beatitudo. Me ipsum abnego, ac pariter omnia mea opera, uni bonitati tuæ innixus, tuo φιλανθρώπῳ vultui ac benignæ dexteræ confisus. Misericors esto erga me peccatorem, hominemque ingratum: meque recrea gratioso, misericordi, ac humanissimo adspectu; ut tantò lubentius ex hoc mundo excedam. Amen.*

XI.

D*omine* JESU CHRISTE, *qui duobus discipulis tuis, Emaunttem cum irent, comitem te præbuisti, eosque benevolè adeò instituisti: meo etiam cordi associare misericordiâ tua: atque ei agnitionem tui inscribe vivâ Spiritus tui Sancti litterâ, quo te tanto magis (propria enim virtute id facere haud possum) ut mecum perennes, cogam, atque ex animo te compellare queam illis verbis, Mecum maneto, Domine: advesperascit, ac finis vitæ meæ appropinquat. Permane mecum, in ipso præsertim agone. Esto mihi dux ac comes, ad vitam æternam profecturo; ut animo ac corpore efficaciam pretiosissimæ passionis ac mortis tuæ, nec non victoriosæ resurrectionis persentiscam, ac ea propter æternum te laudem & celebrem. Vespera vitæ meæ advenit. Aures meæ vix audiunt: nec suum lingua satis facit officium: suspiro ad te, fidissime Servator: ne me deseras in hac extrema mea angustia. Mane mecum salutari gratia tua, & vivificâ consolatione. In tenebrosa mortis valle ne me relinque: verum per tenebras mortis deductum siste in serena & clarissima luce vitæ æternæ. Amen.*

XII.

D*Omine* DEUS, *Pater cœlestis, perspicis quanta nunc conflicter calamitate: circumdor undique viribus Satanæ: defensorem, præter te unum, nullum novi in cœlo vel terra. Fidissime* DEUS, *ne me deseras. Qui omnibus meis hostibus es potentior, in hisce angustiis a me stes. Adjuva me contra me ipsum: adjuva me adversus horribilem animæ hostem, ne me in hac infirmitate mea percellat; aut diuturno morbo ac doloribus attritum circumveniat. Conserva me, mi cœlestis Pater, ut nec prospera, nec adversa, à te abducant; sed ut uni tibi confisus læta spe, promta obedientia, fideli patientia; adhæc divino ac potenti tuo auxilio, omnibus Satanæ inspirationibus devitatis, victor abeam per* JESUM CHRISTUM, *fortissimum illum victorem. Amen.*

XIII.

D*Omine* JESU CHRISTE, *qui innocens propter me morti es adjudicatus, da ut omnem meam spem & fiduciam in te solo collocem, ut propter te preces meæ exaudiantur. Crux tua meam leniorem reddit. Sanguis, quem fudisti, ac inenarrabiles angustiæ tuæ, in afflictionibus mihi sunt solatio. Mors tua æterna mihi est caussa vitæ: qua ut fruar, largire Domine Jesu, cum Patre, & Spiritu tuo Sancto. Amen.*

XIV.

J*Am confidenter te compello, Abba Pater; quoniam Filium tuum mihi donasti. Quare non peribo, sed hæres ero vitæ æternæ. Propterea enim misisti ad nos Filium*

tuum,

tuum, juxta dulcissima hac ejus verba Luc. IX: Filius hominis non venit, ut perderet animas hominum, sed ut servaret. *Et Joh.* XII: Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat. *Et Apostoli hac* 1 *Tim.* 1. Certus est hic sermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur, Christum Jesum venisse in mundum, ut peccatores servaret, quorum primus sum ego. *Omnipotens Deus, inscribe hac intimo pectori meo, ut Filium tuum rectè agnoscam, agnitum rite colam, eique serviam: inque secundis & adversis, in vita ac morte, accinam ei fidei ac lætitiæ plenum Hosianna.*

XV.

D*Omine* JESU CHRISTE, *gratiam tibi habeo pro redemtione mea; quod tanto facio ardentiùs, quanto illa tibi cariùs stetit. Principes enim, ac magnates terræ, civium suorum sanguinem impendunt in ea, quæ acquirunt. Tu verò, Domine, proprio tuo sanguine me redemisti. Juxta illud Prophetæ Zachariæ,* Sanguine fœderis tui emittis vinctos tuos è cisterna, ubi nullæ sunt aquæ. *Quod beneficium ut grato animo æstimem, descende in me, & dirige me Spiritu tuo. Cum Hierosolymam ingredereris, Domine, rectà petiisti, non magnificum palatium; sed templum tuum. Corda electorum imprimis sunt templum tuum. Ingredere igitur hoc pectoris mei templum: ac quemadmodum Hierosolymitanum illud, quod domus esse debuerat precationum, repurgasti ab emptoribus, ac venditoribus: ita cor etiam meum munda à noxiis pravisque cogitationibus, per quas impediuntur sanctæ preces.*

XVI.

G*Ratias tibi ago, Domine* JESU, *quòd, dum misera natio Judaica alium à te Messiam exspectat: ad me miserum peccatorem adveneris regno Verbi & Spiritus tui. Solatium hoc omnibus mundi thesauris longè antefero. Da,* CHRISTE, *ut in eo augescam: inque eo vivam & moriar. Absque hoc solatio, perpetuis querimoniis ac doloribus contabuissem, imo æternum periissem. Nunc verò lætitiâ exulto, postquam ad me etiam venisti. Meus enim nunc es. Quicquid Patrem in nomine tuo rogavero, id omne mihi largietur, juxta promissum, quod dedisti nobis. Contristant me peccata mea: excruciat mea me imperfectio. Eia, exsulta filia Sionis: gaude, inquam, quisquis es credentium. Dominus meus* JESUS *hunc in mundum venit servatum peccatores. Peccatoribus, & quidem summis, ego me accenseo. Nequaquam ergo me infirmitas ulla perterrefaciet. Infirmissimus filiorum est carissimus. Infirmissimus ego. Tanto igitur carior ero. Nempe tuo me humero, mi Domine* JESU, *impositum gestabis, tanquam oviculam, quæ aberravit. Tutum etiam me præstabis adversus diaboli insidias. In mundum enim venisti, ut diaboli opera destructum ires. Atqui & me Satanas adoritur. Auxiliare igitur, Domine* JESU: *ac destrue diaboli vim ac dolos, quibus me ubivis aggreditur. Jam morbus me tenet, ac mors etiam imminet. Læta nihilominus est anima mea, propterea, quòd nequaquam me destitues consolatione gratiæ tuæ salutaris. Tentat me Satanas. Sed & ipse tentatus es. Tanto citiùs succurres tentationi meæ. In hac bonitate tua fiduciam pono. Jamque omnes meas cogitationes ab hac terrena vita avoco ad æternam illam ac cœlestem. Hic pauper, illic ditescam: hic aliquamdiu ægrotus, illic æterna sanitate perfruar: hic à fæce pessimorum hominum spretus ac rejectus, illic ab ipso Domino Deo honore afficiar. Quare iterum dicam cum Propheta, Exsulta filia Sionis; hoc est, tute cum fidelibus cunctis. Gaude ac lætare ex animo filia Hierosolymorum. Sustulit enim Dominus Deus pœnam, ac dimovit inimicos. Præsto est Rex ipse Israelis, ne quam metuam calamitatem: ac proinde nec ipsam mortem. Itaque mortem non formido. Imo dulce mors in Domino. Ablatus enim mortis est aculeus suus: vita victoriam obtinuit: mors ludibrium debet. Beatè igitur moriar. Exsulta, exsulta anima mea. Christus se tuam esse vitam profitetur.*

XVII.

D*Omine* JESU CHRISTE, *cùm Bethlehemiticis pastoribus in agro commorantibus nunciaretur ab Angelis nativitas tua: non gaudebant modo, sed neque in viam dare se gravabantur. Festinantes ibant, quo viderent te, nativitatem tuam divulgarent, ac celebrarent Deum, propter ea quæ vidissent & audiissent. Quoniam igitur & mihi nunc ingredienda est via, quæ ad te in cœlestes arces ducit, mi Domine* JESU CHRISTE: *largire mihi quæso gratiam Spiritus tui Sancti; ne gravatim hoc iter suscipiam; sed, uti par est, alacriter eo proficiscar: quippe ubi continuo omnis mea calamitas ac miseria finem sortiatur; ac ineffabili gaudio, æternâque beatitate commutetur. Atque uti quandoque viatori bonus dux opus est, ut eo tutius iter capessat: ita ego nihil nunc æque desidero, quàm ducem ac comitem fidelem. Siquidem diabolus, ac mea ipsius caro, insidiis structis hoc unum agunt, ut me à vero tramite abductum interficiant, ne ad optatum locum pertingam. Tu verò duc me quæso, mi Domine* JESU CHRISTE, *ac à me dimove omnes eos, qui animæ meæ inhiant. Utere erga me benignitate eâ, qua usus es erga discipulos tuos, quando Emauntem ibant. Similiter me comitare, doce, confirma, etiam permane mecum. Illustra oculos cordis mei, ne ullo pacto dubitem, quin hæc sit vera via, quam fideles omnes insistere oporteat. Tu es via, veritas, ac vita: tu lux mundi: quod qui credit, is nunquam à vero tramite ullis aviis aut tenebris abducetur. Nec cùm moritur, morietur; sed vitam habebit æternam: quam tu, Domine* JESU CHRISTE, *pretiosissimi tui sanguinis effusione, acerbissimâ morte, gloriosissima resurrectione, ac triumphali adscensione in cœlos, non aliis modò, sed* MIHI *quoque peperisti. Laus, honor, & gloria sit tibi, Domine, in sæcula sempiterna. Amen.*

XVIII.

M*I Domine* JESU CHRISTE, *qui in statu tuæ humiliationis omnium ægrotorum, qui tibi supplices facti fuere, misertus es; ac cæcis tribuisti visum, mutis & surdis loquelam atque auditum, claudis æqualem donasti ac constantem incessum, leprosos à scabie repurgasti, malignos spiritus potenti tuo verbo expulisti ab obsessis, aliisque miraculis plurimis demonstrasti, esse te verum ac promissum illud mulieris semen, mundique Servatorem: adsis mihi nunc auxilio tuo, sine quo miserrimus sim, atque adeò continuò & ipse fuero mutus, surdus, claudus, leprosus, obsessus. Miserere mei, atque præsentes à me dolores aufer; quæque perpessus sum hactenus, ad beatum finem dirige. Cumprimis per Sanctum tuum Spiritum largire mihi, ut constanter credam, te esse Jesum illum Christum, atque ut huic innisus, vivam ac moriar, ad gloriam Patris tui cœlestis. Amen.*

XIX.

D*Omine* JESU, *da ut ex animo in te gaudeam; nec desperem, aut metuam, quando mea me peccata discruciant. Nam; ut Prophetæ, & Apostoli, testimonium de te perhibent, tuo in nomine peccatorum remissionem accipiunt omnes, qui in te credunt. Imo ipse attestaris, te propterea in mundum venisse, ut servatum ires peccatores. Etiam ea propter* JESUS *nominaris, quia à peccatis servas populum tuum. Atqui ipse etiam sum è populo tuo: quippe qui per te & cupiam salvari, & credam me salvum fore. Multa quidem & magna sunt peccata mea: quod equidem confiteor. Tot tamen, & tanta non sunt, ut non multum illa modum* DEI *misericordia antecedat. Tu certè, mi Domine* JESU, *omnes, quos pœnitet*

 pec-

peccatorum (quantacunque hæc, quotcunque etiam illi) humanissime sic affaris: Ad me qui venit, non extrudam. Hujus effati veritas etiam in me comprobabitur. Nemo me tua e manu eripiet: idque me summe consolatur. Infirma ac imperfecta est fides mea: sed inexhausta est tua misericordia: quæ, quod fidei deest, adimplebit. Cum multis amatoribus rem habui: ut ait Jeremias. Sed quia ad te revertor, non me utique ejicies. Et quandoquidem, Domine, quum adhuc essem peccator, pro me mortuus es: justificatus nunc tuo sanguine servabor multò magis per te ab ira illa. In tua gratia adquiesco. Exserit enim se tua in infirmis potentia. Nulla damnatio inest iis, qui sunt in te CHRISTE JESU. Fidus es tu, qui me ab omni vitio purgas. Te, mi Domine JESU, cum Patre tuo cœlesti, ac Spiritu Sancto, nec præterea alterum, toto vitæ meæ curriculo invocavi: jam quoque uni tuo nomini confisus moriar. Memento nunc mei, mi Domine JESU, ut qui regnum tuum jam sis ingressus. In manus tuas commendo spiritum meum. Suscipe Domine spiritum meum. Da mihi ex gratia, Domine JESU, qui me tamdiu in hac vita conservasti, da, inquam, mihi vitam æternam, quam tuo mihi sanguine peperisti. Multò plurimis etiam, maximisque hujus seculi bonis, hactenus me beasti: jam etiam mihi, ut cohæredi tuo, hæreditatem dona in cœlis mihi servatam, quæ nec perire potest, nec contaminari, nec marcescere. Tu me potes, Domine JESU, ex morte eductum in vitam introducere. Id etiam facies, quoniam mecum es. Inferi, ac terra cœlum mihi fuerint, quia tu, mi Domine JESU, in me habitas. Temetipsum cœlesti tuo Patri ob oculos pono. Quid in tuo nomine mihi roganti denegabit? Perterret me Satanas: tuus me sanguis refocillat. Nihil mihi damni dabit: nulla ipsi in me potestas. Preciosum tuum meritum omnem ipsi potentiam ademit. Ad te ablego illum, qui imperare illi poteris, & voles, ut missum me faciat, nec ulterius mihi peccata objiciat mea, meque propterea allatret. Sanguis tuus plenissima est satisfactio pro omnibus meis peccatis. Tibi sit laus, honor ac gloria in æternum. Amen.

XX.

OMnipotens Domine, cælestis PATER, usque adeo misericors ac benevolus fuisti, ut perpessus sis, Filium tuum unigenitum sese pro me in mortem dare: ut vero æternum perirem ego, neutiquam sivisti. Quodammodo igitur me Filio unigenito duxisti cariorem. Nec enim ipsum, sed me, à maledictione crucis præstitisti immunem. Idcirco gratias tibi ago, ex intimo cordis affectu; ac rogo, ut ne jam deseras me, nec ineffabilem tuam misericordiam mihi subtrahas. Tibi quoque, Domine JESU CHRISTE, laus sit & gloria, quòd calicem à me amoveris, atque amaram ipse potionem exhauseris potius, quàm ut ego eam bibens morte interirem æterna. Tibi etiam, SPIRITUS SANCTE, gratias ago, cujus virtute hæc beneficia cœlestia, & ore profiteor, & corde amplector. Oro te, ut hanc gratiam in me conserves, usque ad extremum vitæ halitum. Ita mors dulce mihi fuerit, ac decorum. Imò mors mihi erit lucri loco: quia, quod amari in ea erat, id Dominus ac Salvator meus JESUS CHRISTUS ebibit. Quis eam igitur nunc aversetur? Quod enim restat, suave est; quà dulcedine illam JESU CHRISTI passio imbuit.

XXI.

LArgire mihi, DEUS, humilitatem publicani, latronis in cruce confessionem, pœnitentiam Apostoli Petri; ut unà cum illis in æternam ac gloriosam beatitatem ingrediar. Mi DEUS, si tu ad rationes quempiam voces, grandius sit nomen, quàm ut dissolvi queat. Oro autem, ut has rationes compendi facias. Computare desine, si gloriam misericordis affectus desideras. Mi Domine, remitte mihi debitum meum: apud te enim multa est condonatio. Nulli creatura remittendorum peccatorum potestate prædita est. Penes te id est unum. Tu ex gratia peccata remittis, ut omnis tibi mundus supplex fiat.

XXII.

OMnipotens Domine ac DEUS, confiteor, ac in conscientia meâ convictus sum; esse me maximum peccatorem, ac non erubuisse publicitus committere ea coram oculis tuis, quorum me coram infimo hominum puduisset. Eapropter anima mea summis conficitur angoribus. Sed vicissim id me consolatur, quod me miserum, maximumque peccatorem non repudiaris; sed gratiâ tuâ complexus sis, ac mea mihi peccata remittere cupias propter JESUM CHRISTUM. Siquidem, quantacunque esset peccatorum meorum magnitudo; voluisti nihilominus, ut Filius tuus unigenitus iram tuam, ac pœnas, quas promeritus eram, sustineret, ut ego ab illis liberarer. Mori illum oportuit, quo ego æternum viverem. Hoc credo, meque in corde meo hoc solatio sustento, non permansurum me in morte, sed per eam ingressurum esse in vitam æternam: quæ in JESU CHRISTO mihi parata fuit ante jacta mundi fundamenta. Etiamsi omnia mea membra suum facere officium cessent; si auditus, visus, loquela, ac intellectus langueant prorsus ac concidant: gratia tamen, ac misericordia tua nunquam desinet.

XXIII.

DOmine JESU CHRISTE, qui munus suscepisti quærendi, quod est perditum; me etiam quære: quæsitum invenies, nec inventum amittes. Largire quoque gratiam mihi Spiritus Sancti, cujus efficaciâ & te quæram, meque quærenti tibi obvium sistam. Absque hac, quando ad sanctam me cœnam tuam, grande illud convivium invitas, excusarim & ipse me cum iis, qui magis curis terrenis, quam tuæ clementissimæ invitationi obsequebantur: atque ita ego quoque meo mihi jumento malum arcessens, obnoxius reddar gravissimo illi judicio, quod adversus omnes amicæ illius invitationis tuæ contemtores proferes, cum eos dices indignos esse, qui cœnam tuam degustent.

XXIV.

OMnipotens Domine ac DEUS, profiteor coram te maximum animi dolorem. Aberravi à viis tuis, & præceptis. Sed fiducia mihi omnis in eo reposita est, quòd suscipias peccatores, qui resipiscunt. Rogo igitur, ut nec miserum me peccatorem gratia tua expertem esse sinas. Absolve me, uti publicanum absolvisti præ Pharisæo. Accumbe mecum, prout edisti & bibisti cum publicanis. Ægrè hoc habuit murmurantes Pharisæos. Murmurent nunc quoque mors, ac propria caro, quantum & quamdiu volent. Tu modò, cujus infinita est misericordia, dignare me mensâ tuâ, ut in ea cœlestem panem illum comedam, ac de fonte vitæ æternæ bibam.

XXV.

DOmine JESU CHRISTE, meus es tu: ego item tuus. Ego in te sum: tu in me es. Prodest mihi tua passio, prodest mors: prosunt etiam tua resurrectio, tua in cœlos adscensio, tuum regnum, tua vita ac beatitudo. Singula horum ad meam salutem conspirant. Imò ad hanc mihi acquirendam beneficium & Dei Patris concurrit, & Filii, & Spiritus Sancti. Gratias Deo Patri ago, quòd suum mihi filium donarit. Gratias ago Dei Filio, quòd preciosissimo suo lytro me ab æterna damnatione liberarit; inque mysticum suum corpus assumendo, fratrem me suum effecerit. Gratias etiam ago Spiritui Sancto, quòd vinculum sit hujus certissimæ ac indissolubilis conjunctionis meæ cum Christo Jesu, ab hoc tempore usque in secula.

XXVII.

OMnipotens Domine ac DEUS, qui Noacho promisisti, mundum deinceps non periturum diluvio: idem

mihi

mihi etiam pollicitus es, fore ut non peream, sed cum fidelibus cunctis Spiritu tuo sancto custodiar ac conserver adversus omnem diaboli potestatem. Quaque Noacho signo iridis confirmasti promissionem tuam: mihi itidem signa exhibuisti perennaturæ tuæ gratiæ. Baptismo enim obsignasti mihi ablutionem peccatorum. Ac me sacra Cœna symbolis certum reddis, corpore ac sanguine me dilectissimi Filii tui pasci ad vitam æternam. Credo, Domine, promissioni tuæ, cui hæc sacra sigilla tua addidisti. Tranquillo sum animo: nec mortem amplius reformido. Nihil illi in me juris, nihil virium ultrà, quàm ut viam mihi patefaciat ad æternam vitam. Ubi accepturus sum coronam illam justitiæ, quam capiti meo ipse Dominus meus Jesus Christus *imponet.*

XXVII.

Æ*Terne* Deus, *gratias tibi ago, quòd me in* Christo, *Filio tuo, elegeris, antequam jacerentur mundi fundamenta: quodque in seculo hoc me vocaris juxta beneplacitum tuum: atque adoptàris tibi in filium ad laudem gloriosæ tuæ gratiæ. Hanc, omnipotens* Deus, *in me fidem adauge, ac confirma, ad magnum illum diem* Jesu Christi: *quo fidei tum meæ fructum reportem, vitam æternam. Fidelis es, ô Deus, qui me vocasti. Facies etiam, quod promisisti. Amen, Amen.*

XXVIII.

G*Ratiam tibi habeo, Domine* Jesu, *quòd me Evangelio tuo ex tenebrarum regno transtuleris in lucem, ex morte in vitam. Neque hic benignitas tua cessabit: sed quem regenerasti in hac vita, eundem etiam glorificabis post hanc vitam. Ex sepulchro in cœlum, ex temporali ignominia in perpetuam gloriam traduces. Tua sunt hæc promerita, ô magne Redemptor. Ipse enim ingentem in terra paupertatem perpessus es, ut in cœlis ego divitiis bearer semper duraturis. Ipse summâ es adfectus tristitiâ, ut in cœlis nunquam non gaudio sim delibutus. Ipse spretus es, ac sannis exceptus, ut in cœlis perenni fruerer gloria. Ipse mortuus es, ut æternum in regno Dei viverem. O felicem horam, quâ ad beatitatem hanc transvehar. Terrarum quidem me jamdiu satias cepit. Ades igitur, Domine, & duc me in cœleste hoc regnum: ubi coram videam Redemtorem meum, & te laudem in sæcula sempiterna. Amen.*

XXIX.

Æ*Terne* Deus, *quis dignè enarret bonitatem ac misericordiam tuam! Ubi irasci poteras, misericors es: ubi poteras tonare & fulgurare, solem exeris splendentem: ubi punire poteras, parcis: ubi poteras rejicere, recipis nos. Apud Prophetam Hoseam ais:* Quid tibi faciam? Annon te jure optimo disponam, sicut Adama, & collocabo, ceu Tseboima? Nihil minus. Seversat in me animus meus, ac simul æstuant viscera mea pœnitentia, ut non perfecturus sim æstum iræ meæ. *Quibus verbis significas, Domine, nolle te respicere facta nostra hominum ingratissimorum: sed propter misericordiam tuam nos servaturum in Christo. Sic enim dilexisti mundum, ut Filium tuum unigenitum dares hostiam pro peccatis nostris. Zelus Jehovæ id perficit, inquit Jesaias, id est, ferventissimus ejus amor erga nos miseros, ac jam in Adamo perditos ante tot secula. Uni igitur tuæ, ô Deus, ac minime promeritæ dilectioni, gratiæ, ac misericordiæ acceptum fero, quod post miseram hanc vitam sperem aliam undique beatam. Absque hoc foret, peccatorum mole obrutus, deficiscerer, atque animam agerem. Diligam igitur te, quoniam ipse me prior dilexeris. Dicentem te audiam:* Erunt meus populus illi, egoque ipsorum Deus. Remittam enim ipsis peccata, & iniquitatum amplius haut recordabor.

XXX.

O*Mnipotens Domine Deus, verba tua recordor:* Pater ipsius ero, & ipse filius meus erit. Si peccabit hominum cum virgis, ac humanis verberibus castigabo; sed meam ab ipso misericordiam non subtraham. *Huic benevolæ tuæ promissioni innitens invoco te. Crucem propter magna peccata mihi impositam à te libentissime sufferam; imo mortem ipsam. Tantummodo paternum mihi vultum ostende: atque inspira animæ meæ, esse te eum, qui mihi auxiliari velis.*

XXXI.

D*Omine Jesu, caro sum de carne tuâ, os de ossibus tuis. Tuus sum per gratiam salutarem: quæ ex merito obedientiæ tuæ, & Spiritus S. efficacia in me redundat. Tibi igitur confisus vivam, tibi confisus moriar. Per te æternam beatitudinem consequar: per te deveniam in magnum cœlestis Regis palatium, quod non manibus factum, sed ab ipso Deo fabricatum est. In illud ego, omnesque electi Dei, glorioso ac læto ingressu introibimus: illo nempe magno gloriæ, ac gaudii plenissimo die, quem omnes summo desiderio desiderant, qui apparitionem Christi diligunt. Fac citò illucescat hæcce dies, Domine Jesu. Cum gaudio tibi obviam procedam, & nomini tuo lætum accinam Hallelujah. Veni, Domine Jesu, veni. Imò citò veni, Domine Jesu. Amen.*

XXXII.

I*Nfinitum tibi debeo, omnipotens Deus. Nam peccata mea excedunt capillorum numerum: imo contendunt cum arenis maris. Innumera hæc: innumera etiam multitudo iniquitatum mearum. Sed te precor, omnipotens ac misericors Deus, rationes nostras compendifaciamus. Desiste à numerando. Ut gloriam misericordiæ tuæ prædicem, debita mihi cuncta remitte. Si tecum rationes mihi ineundæ forent, solvendo non essem: sed tristem admodum sententiam referrem. Quare loco meo rationes ineat tecum* Jesus Christus. *Ille tabulas debitorum meorum cruci affixit, ac pretiosissimo suo sanguine delevit. Certissimâ igitur hac spe innitar, quòd propter tot & tanta debita mea non damnabor, aut peribo: sed propter plenissimam satisfactionem* Jesu Christi *absolvar, ac vitâ fruar æternâ.*

XXXIII.

O*Pulcrum monitum! ô solatii plenissimum, quod Christus ait apud Matth. cap.* vi: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. *Domine Deus, instrue me his verbis, ut agnoscam, quanta sint peccata mea, & quo pacto adipiscar remissionem: atque ut eam consequi non liceat, nisi condonem iis, qui me offenderunt. Ac quando mihi ex hac miseriarum valle discessuro longam peccatorum seriem objiciet Satanas, eaque ad me penitus percellendum exaggerabit: tu me prius recrea, & refice consolatione hac, ut sciam, quamvis multa sint peccata mea, ea nihilominus esse expiata sanguine tuo, ut tantò confidentiùs hinc discedam, teque ex fide invocem precibus hisce, quas nos Filius tuus docuit:* Pater noster, qui, *&c.*

SUSPI-

SUSPIRIA,

atque affatus.

I. DOmine, ne me deseras, ne & ego te derelinquam.

II. Fuisti mihi, ô Deus, per omnem vitam fidus Pater: iam in extremo ejus ne me destituas.

III. Redemisti me, Domine: in manus tuas commendo spiritum meum.

IV. Fac, optime Domine, ut intimo corde meo sentiam atque admittam vocem illam, quam in cruce audivit latro, Hodie mecum eris in Paradiso.

V. Frustra est Satanas, quamquam tentationibus variis ad me adfectet viam. Non enim meus, sed servatoris mei Jesu Christi sum proprius, qui me precioso suo sanguine redemit.

VI. Sanguis Domini nostri Jesu Christi purgat nos ab omni peccato.

VII. Diabolus quidem adoritur me, atque, ut me de statu deiiciat, longum peccatorum catalogum texit: sed eum à me remitto ad illum, qui noxas meas portavit, ac pro omnibus peccatis meis satisfecit.

VIII. Hæc est summa, imo hæc unica mea consolatio in hoc mortis certamine, quod misericors Deus, ac Pater cælestis, mihi, ac omnibus veris Dei filiis, per dilectum suum Filium Jesum Christum non solùm peccata remiserit; sed etiam donaverit salutem æternam.

IX. Nemo me ex ejus manu eripiet. Eoque nec morte temporali ab eo divellar.

X. Nihil, nihil vero est, quod me separet à dilectione DEI, quæ est in Christo Jesu.

XI. Pati hic oportet. Sed (ô solatium pulcrum!) passiones istæ, ac ærumnæ non diu durabunt. Brevi enim mutabuntur in gaudia ejusmodi, quæ finem non agnoscant, nec auferri a nobis possint.

XII. Juva me, Domine, ut temporalem hanc vestem, miserum, inquam, ac fœtidum hoc corpusculum, læto animo deponam: quemadmodum Elias suum reliquit pallium, cùm in cælum veheretur.

XIII. O beatum adspectum, quo meum Dominum ac fidissimum Servatorem videbo! illum, qui pœnam peccatorum meorum sustinuit, ac etiamnum pro me apud Patrem suum in cælo deprecatur.

XIV. Turbabor, sed non perturbabor; quia vulnerum Christi recordabor.

XV. Nulla condemnatio est iis, qui sunt in Christo Jesu.

XVI. Domine Jesu Christe, qui tantopere de me sollicitus eras in statu illo humillimo, ut summos in cruce dolores propter me, imo mortem ipsam subires lubens: multò nunc magis memineris ac miserearis mei, ad ineffabilem majestatem ac gloriam evectus.

XVII. Cordi tibi fui, quum etiamnum hostis essem. Nunc longè magis curæ sim, postquam proprio me sanguine reconciliasti tuo meoque Patri cælesti.

XVIII. Fac, omnipotens Domine Deus, ut potentiâ auxilioque Spiritus Sancti alam in corde meo memoriam Servatoris mei Jesu Christi, assidueque mecum cogitem, ut ille propter me miserum peccatorem homo factus; oppetierit mortem: ac multo magis, ut ex ea sit resuscitatus.

XIX. Optime ac dulcissime Jesu, si ego in his terris tui oblitus non fui, præsertim in Sacra Cœna celebratione, quam in recordationem crucifixi tui corporis & effusi tui sanguinis instituisti: quanto minus te, bonitatis omnis fontem, oblivia subeant mei!

XX. Mater quandoque filii sui oblivisci potest: sed misericors Deus suorum nequit oblivisci. Quippe adversatur hoc tum promissioni ejus, qui ipsa est Veritas: tum etiam naturæ bonitatis divinæ, & quomodo eos deserat, quomodo memoriam illorum deponat, qui, quod tanto majus est, suorum preces gratiâ & misericordiâ prævertit?

XXI. O miserum me, si non aliud, quàm peccata mea cogitem! Sed ô me vere felicem, cum mente assurgo ad te Jesu Christe! Nam tu pretioso tuo sanguine delevisti peccata mea. Tu hactenus deprecaris pro me apud Patrem cælestem. Idem quoque ultimo, & decretorio illo die judex meus futurus es. Quo pacto igitur male mihi sit? aut qui aliam, quam benignissimam sententiam, expectem?

XXII. In te solo, Domine Jesu, vivimus beati, morimur beatiores, resurgemus beatissimi.

XXIII. Quomodo miser ego peccator in domum Domini, ac sanctum ejus montem adscendam? quomodo hæc caro & sanguis regnum Dei possidebunt? Gratias ago Deo per Jesum Christum, qui mihi factus est scalarum loco, seque in hanc miseriarum vallem propterea demisit, quo per eum in æternam possim ego gloriam adscendere.

XXIV. Domine Deus, omnipotens Pater, à primis mundi incunabulis benefecisti universo. nunc quoque ei bene per te est: & bene illi erit, dum stabit hæc mundi machina. In me etiam eandem insistis viam. Nam hactenus mihi bene fecisti, in omni mea vita: melius facies, cum moriar: optime omnium, in vita æterna.

XXV. Præclarum sanè, si quis, omnium suorum nominum securus, dicere ausit: Nihil est, quod Deus a me reposcat. Omnia enim nomina mea sanguine Filii eius expedita sunt, atque expuncta. Neque est, quod proximus nunc me deserat. Omnia enim debita ei remisi, Quapropter veni, mi Domine, simulatque allubescit. Pace ac gaudio plenus hinc migrabo.

XXVI. Scio, cum Jobo, redemtorem meum vivere, meque novissimo die de terrà resurrecturum esse; & rursum circumdatum iri hâc pelle mea, & in carne meà visurum Deum. Scio inquam, memet visurum, me scio conspecturum hisce oculis meis.

XXVII. Ait Christus apud Johannem cap. XVI. Amen, amen, dico vobis. Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo, largietur vobis. Tantundem est, ac si diceret: Æternam meam veritatem testor, vos repulsam non laturos: sed à Patre meo cælesti impetraturos esse, quicquid saluti vestræ conducet. De jureiurando autem ait Apostolus, esse id hominibus omnis controversiæ finem. Quanto magis de iuramento divino verè dicitur, omni id dubitationi finem imponere? Quis enim de quopiam ambigat, postquam ipsa Veritas iuramento id confirmavit? Antea utrumque liberum atque integrum erat Patri cælesti; & vota precum nostrarum suscipere, & eadem irrita habere. Jam quasi obstrictus est dare, quicquid petimus; quia jurejurando tollitur respuendi libertas.

XXVIII. Omni-

XXVIII. *Omnibus viribus meis decrescentibus, gratia ac misericordia Dei adcrescet. Visus, auditus, reliqui sensus deficient: Dei gratia ac misericordia incrementa sument. In æternum quippe hæc durant: reliqua temporanea citò prætereunt, ac absumuntur.*

XXIX. *Amen, amen dico vobis, siquis sermonem meum servaverit, mortem non conspiciet in æternum.* Johan. VIII.

XXX. *Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet; & qui vivit, ac in me credit, nunquam morietur.* Joh. XI. *Infirma, exigua, languida est fides mea. ó quantum hoc ipsum in corde meo dolorem excitat! Sed unum me consolatur ac erigit, quòd fidei infirmitas immutabilem Dei veritatem non infringit. Fac, Domine Jesu Christe, ut in hac fide moriar. Quò tibi una cum toto electorum choro lætum carmen accinam in futurâ illa vita. Amen, Domine Jesu, Amen.*

XXXI. DEO *uni confido. A mundo desertus, à* DEO *neutiquam derelinquar.*

XXXII. *Firmum perstat Dei consilium in æternum. Hæc autem consilii ejusce mens est, ut electi non seducantur: nec quisquam pereat eorum, quos Christo filio suo Pater dedit. Neque tamen hoc viribus suis debent; sed Dei, cujus unius potentiâ servantur ac custodiuntur ad vitam æternam.*

XXXIII. *Mors adpropinquet, ubi Deus volet: nullus illam expavesco: quia sanctè mihi hoc promisit æternus Dei Filius: Si in nomen ipsius credam, non me in morte permansurum; sed per mortem ingressurum in æternam vitam. Huic verbo innisus, læto animo claudam oculos meos. Scio mihi futurum, Domine Jesu, juxta verbum tuum, & fidem meam. Amen.*

XXXIV. *Fides mea, spes, ac perseverantia, immò salus ac beatitudo, nequaquam sunt in manu mea, quâ nihil magis est debile & imbecillum: sed sunt ea in Dei dexterâ potenti atque invicta. Hoc quia certum habeo, cur extimescam? Mi Domine ac Deus, satis superque caussarum suppetit, cur temporali me pœnâ castiges: sed æternam mihi gratis remisisti: quia dependit pro ea Jesus Christus, redemtor & servator meus. Non igitur eam a me exiges. Filius, quem dedisti nobis, portavit ægritudinem nostram, ac dolores nostros in se suscepit. Propter nostras iniquitates ipse vulneratus est, & propter peccata nostra verberibus affectus. Pœnam ipse sustinuit, ut nos pacem habeamus. Ejus vulneribus nos sanati sumus.*

XXXV. *Paulus ad Romanos cap. VIII. inquit:* Si DEUS proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur? *Si omnia largietur; etiam consequemur ab eo peccatorum remissionem, & vitam æternam.*

XXXVI. *Hosianna filio Davidis, Hosianna in altissimis Deo. Domine Jesu, Rex gloriæ, Regnum tuum adveniat nobis. Hodie ad me ingredere comitatus cælesti tuo solatio, pace, gaudio, ac vita. Laudatus sit Deus, qui solus facit miracula! Laudatum sit sanctum ejus nomen in æternum! Omnes terræ ejus gloria repleantur. Amen. Amen.*

XXXVII. *Instat tempus, quo meliùs se res habituræ sint meæ: juxta illud Christi, Vestra tristitia in lætitiam mutabitur. Videbo vos rursum, ac gaudebit cor vestrum, ac gaudium vestrum nemo auferet a vobis. Propterea extollit anima mea Dominum, ac lætatur spiritus meus Deo Servatore meo. Domine, dimitte jam servum tuum in pace, quoniam oculi mei servatorem tuum conspicati sunt, quem parasti omnibus gentibus, lumen ad illustrationem gentium, & laudem populi tui Israëlis.*

XXXVIII. *Morbi, persecutiones, & quæ alia in hoc mundo propter peccata mea sustinui hactenus, non ultrà me angunt. Scio enim fore, ut quæ lachrymans sevi, ea gaudens metam.*

XXXIX. *Quo tetrior & gravior est hujus vitæ carcer, eo liberari ab eo jucundius est.*

XL. *Hujus temporis passiones indignæ sunt eâ gloriâ, quæ mihi & omnibus fidelibus patefiet. Hæ afflictiones meæ, quæ & breves, & toleratu faciles sunt, gloriam operantur & æternam, & eximiam ut nihil supra.*

XLI. *Domine* JESU CHRISTE, *sanguine tuo nos redemisti à peccatis: imo factus es nobis à Patre tuo cælesti, sapientia, justitia, sanctificatio, ac redemtio. Tu quoque lux mundi es. Te qui sequitur, non ambulabit in tenebris; sed videbit vitam æternam.*

XLII. *Inspirat quidem atque oggerit Satanas, oblitum esse mei* DEUM; *verùm Propheta Jesaias inquit,* Nunquid fieri potest, ut mater filii sui memoriam deponat? Ac siquidem forte illa filii obliviscatur; ego tamen tui non obliviscar, inquit Dominus. In manibus meis te annotavi. *Nec labefactabit cor meum, licet infirmum, si aliquantisper cesset. Solabitur me, quod ait Dominus ipse apud Habakuk,* Si moram fecerit, exspecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

XLIII. *Juravit* DEUS *per suum nomen Abrahamo, in Christi nomine omnibus gentibus benedictum iri: eapropter exsultat David, jurasse* DEUM *asserens, cujus juramenti futurum non sit, ut pœniteat eum. Idem ille* DEUS, *qui olim Abrahamo juravit, mihi quoque ac omnibus fidelibus juravit.* Amen, Amen, dico vobis, *inquit Filius Dei, Joh. VIII.* Si quis sermonem meum servabit, ac in me credet, mortem non videbit in æternum. *Ac apud Prophetam Jesaiam,* Ut vivo, *inquit Dominus,* non delector morte impii; sed ut convertat se ab impietate sua, & vivat. *Nihil est, quod juramentum hoc irritum reddat. Quod magno mihi solatio, ac quasi firma anchora est animæ meæ. Unicum Dei verbum mille juramentorum instar est. Nostri tamen caussâ juravit, ac per se quidem, quum superiorem, per quem juraret, non haberet. Nihil igitur eo certius est, quicquid caro & sanguis contradicant. Quam verè* DEUS, *is est, qui est: tam verum est quoque illud, à peccatis me absolutum esse, & hæredem vitæ æternæ: quippe qui credam in nomen unigeniti Filii Dei. Amen.*

XLIV. *Hæc Dei est natura, ita se suo in verbo patefecit, ut intermittere nequeat, quin illorum misereatur, qui omnem suam spem in eo solo collocant. Nemo* DEO *confidens confundetur. Atqui* DEO *confido, ipsi adhæreo vero animi affectu. Quare me etiam conservabit. Nec eorum primum me esse permittet, quos spes sua in* DEO *vivo posita eluserit.*

XLV. *Apostolus Jacobus ait, Beatus vir, qui afflictiones patienter pertulerit. Postquam enim probatus fuerit, reportaturus est coronam vitæ.*

XLVI. *Quis nos separabit à charitate Christi? num afflictio? num angustia? num persequutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Imò in his amplius, quàm victores, sumus per eum, qui dilexit nos. Quin, inquit, Paulus, Mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura, neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam creatam, nos posse separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.*

XLVII. *Quemadmodum multa & atrocia perpessus est Christus: ita etiam consolatione per eum abundamus. Extimescimus, sed non desperamus. Persecutiones patimur, sed non deserimur. Premimur, sed non opprimimur.*

XLVIII. *Ita confido Deo Patri, ut videar mihi Filium ejus a latere meo adsistentem cernere, proque me decertantem. Quare, utcunque Satan ac propria conscientia, me affligant, ac vim mihi intentent: nequaquam me superabunt. Medius enim Christus inter me, & illos, consistit. Me ut superent, Christum etiam superent necesse sit. Ille autem est invictus. Quocirca & ipse illæsus perstabo. Illi sit laus & gloria in sæculorum sæcula. Amen.*

XLIX. *Quemadmodum ineffabilis est dilectio Dei Patris æterni erga Filium suum Christum: ita & ineffabilis est amor, quo nos complectitur in Filio suo dilecto. Nam per fidem Filio ejus insiti sumus: ita ut ille caput nostrum sit, nos ejus membra simus. Quocirca si me Satanas adoriatur, ac mihi desperandum contendat, propter innumera mea peccata: regeram illi; At, Satan, dici etiam nequit, quantopere me Deus diligat, propter Filium suum Jesum Christum. Hæc Dei dilectio multitudinem meorum operit peccatorum. Hanc cogito in afflictionibus, morte ipsa appropinquante. Diligit me Deus cœlestis Pater, quia Filium suum Jesum Christum diligit. Quamobrem ut Filio Jesu Christo auxilio in omnibus, quæ patiebatur, fuit: ut ex morte eum eripuit, ac in æternam gloriam extulit: ita & mihi aderit in afflictionibus meis, ac me quoque e morte liberatum in æternam attollet gloriam. O quantopere his exultaremus, nisi ea esset angustia cordis nostri, ut parum capacia essent tanti amoris, ac solatii. Sed ita est: non percipiemus hæc solide in hac vita. Faxit vero cœlestis Pater, ut vel particulam istius amoris sentiamus in tentationibus, afflictionibus, ac morte. Nequaquam tum vivida nos consolatio destituet usquam. DEO omnis consolationis fonti, ac Servatori Jesu Christo, qui nobis tanta bona peperit preciosissimo suo lytro, ac deprecatione apud Patrem, sit laus, honor, ac gloria in æternum. Amen.*

L. *Spes & anchora certissima salutis meæ est, quod Christus venit in mundum, ut qui in eum crediderit, sit filius Dei, & hæres vitæ æternæ: quemadmodum ipse promisit in verbo suo: Ad sua, inquit, venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit eis hoc jus, ut filii Dei fierent: nempe iis qui credunt in nomen ejus; qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex* DEO *geniti sunt.*

Ecce Agnus ille DEI, *qui tollit peccatum mundi.* Joh. cap. 1.

Nullus ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, nempe Filius hominis, qui est in cœlo. Prout autem Moses extulit serpentem in deserto: ita extolli oportet Filium hominis, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Ita enim DEUS *dilexit mundum, ut Filium suum, unigenitum illum, dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit* DEUS *Filium suum in mundum, ut damnet mundum; sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur, qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei. Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui vero non obedit Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.*

Non amplius propter tuos Sermones credimus: ipsi enim audivimus & scimus hunc esse vere Servatorem illum mundi Christum. cap. IV.

Sicut Pater mortuos suscitat & vivificat, ita Filius, quos vult, vivificat. Amen, amen, dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: sed transivit à morte in vitam. Amen, amen, dico vobis, adveniet tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent. Sicut enim Pater habet vitam in se ipso: sic dedit & Filio habere vitam in se ipso: & autoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus filius hominis est. cap. V.

Jesus ad Thomam ait, Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt. Johan. XX.

Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo, quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis. Rom. X.

Multa etiam alia signa edidit Jesus in suorum discipulorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro. Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus. Johan. XXI.

LI. *Omnipotens Domine* DEUS, *infirma est fides mea, frigidæ sunt preces meæ. Ne respicias infirmitatem & impotentiam meam; sed perfectionem Jesu Christi, qui ea supplevit, quæ mihi desunt. Illud me summopere consolatur, quod fidei meæ infirmitas non evertit immutabilem Dei misericordiam, & veritatem.*

LII. *Quum Maria, ex quâ Dominus noster Jesus Christus expulerat diabolos septem, Christum anxiè quæreret in sepulchro: ille eam affatus est hoc pacto, Quid ploras? Quæ quidem prima ejus vox fuit à resurrectione, eaque solatii plenissima, non Mariæ modo, sed etiam omnibus fidelibus. Neque enim est, quod quisquam jam ploret, postquam Christus resurrexit. Læto nunc animo precandum omnibus, patienter sufferenda ærumna, paratâ mente excipienda mors, postquam Dominus noster, Jesus Christus resurrectione suâ omnem nostri doloris, querelæ, anxietatis caussam amovit, ac discussit.*

LIII. *Omnipotens Deus, quandoquidem, præ infirmitate, aperire os meum, tuumque nomen invocare ultrà non possum: nunc pro infinitâ bonitate tuâ contentus sis hisce suspiriis meis, ex fide profectis: quæ ad extremum halitum, quæso, ut conserves, ac internam Spiritus tui Sancti vocem ineffabilibus suspiriis pro nobis deprecantis clementer exaudias. Da, ut postrema Filii tui dilecti Jesu Christi verba in cruce prolata, & ipsemet ultimum, si linguâ minus, at corde ad te eloquar;* In manus tuas commendo spiritum meum. *Atque uti Stephanus inter lapides ipsos, quibus obruebatur, clamabat;* Domine Jesu, suscipe spiritum meum: *iisdem fac, ut ego sub lapidibus dolorum, ac angustiarum mortis, corde saltem meo suspirare, ac fideli cogitatione ad te clamare queam;* Jesu animam meam suscipias.

F I N I S.

EPITAPHIUM

Illustris Baronis,

FABIANI,

BURGGRAVII à DHONA,
DOMINI IN KARWINDEN.

Qui

Clarus Genere, Sago, Toga,
Literatis, Aulicis, Bellatoribus gratus,
Exterorum mores, cœlumque viderat,
Linguarum plurimarum peritiam adeptus,
Cæsarum, Regum, Principum, aulas adierat,
Exercitum duxerat,
Legationes obierat,
Summa domi forisque munera sustinuerat,
In Deum pius,
In religiosos beneficus,
In patriam fidus,
In amicos comis,
In hostes placidus,
In eruditos liberalis,
In milites severus,
In Nepotes ex fratre, velut erga filios affectus,
anno ætatis LXXII,
Sarcinâ dignitatum jampridem sponte, & consilio,
Corporeâ quoque postea lubenter depositâ,
E vivorum turba & turbis,
Ad verè viventium quietem migravit,
prid. Non. Jun. Anno MDCXXI.

HIc, FABIANE, jaces, cretus qui stirpe Dhonaâ
Baro per innumeros signa tueris avos:
Czechiadum celebrat quos inclyta fama per urbes
Burggravios, & quos terra Borussa fovet.
Vandaliam & Serabos, Slesiam, & Lusatidos oram
Prisca Dhonæorum gloria personuit.
O pater, ô patrue, ô patriæ lux, relligionis
Dux, columen generis, militiæque decus:
Sacra Palatinis dederas oracla dynastis:
Et pace, & bello, te Casimirus amat:
Te Fredericus amat, tota cum gente Nepotum:
Te Musa, atque aulæ nobile concilium.
Gallia te coluit, te Rex Henricus, & alter
Ascanius: fulmen Martis & Artis eras.
Nomina quin Virtus tua templo inscripsit Honoris:
Sed Cœli tabulis inseruit Pietas.
Inscripsit tumulo, FABIANE, hæc paucula verba,
Christophori, heu mærens, mensquè manusque tui.
Christophori, qui te Patruumque, Patremquè salutat;
Qui, quas signasti, gestit inire vias.
Quas tibi cœlestes summus Pater annuit arces,
Illis Christophoro conspiciendus eris.
Vivere sorte tuâ: tutâ statione quiescis,
Vndique dum sævo Marspiter ense furit.
Dumque Eurus, Zephyrusque ruunt, dum tempora dura
Teutonas indomitos, imperiumque manent.
Parcere non ulli solitas mens diva sorores
Antevenit: mortem spe meliore vocat.
Spe meliore inquit, Non est mortale quod opto:
Cum Christo æternum vivere mox cupio.
Qui vis in cœlis cum Christo vivere vitam,
Disce prius mundo, quàm moriare, mori.

CHRISTOPH. BURGG. & BARO à DHONA
optimè de se merito patruo suo, patris loco
colendo, mœrens.

EPITAPHIUM

FABIANI,

BURGGRAVII à DHONA.

OMnia qui Fabio similis, dum mente manuque
Tutaris cives, ô Fabiane, tuos:
Adversas experta vices, experta secundas
Mens tua, sed nullo turbine mota gradu,
Nunc cœlo partâ fruitur mens læta quiete,
Corporis exuvias dum Libitina tegit.
Quique loco patris vivum coluere Nepotes,
Structa tibi decorant his monumenta notis.
Quod meritis Fabii debebat Roma: Borussi
Debebunt meritis, ô Fabiane, tuis.

DAN. TILENUS.

MEMORIÆ

Illustris, & generosissimi Domini,

FABIANI

SENIORIS, BURGG. & BARONIS à DHONA, Serenisſ. Electorum Rom. Imp. Palatinorum & Brandeburgicorum Consil. intimi, ad comitia Rom. Imp. & Regni Polon. sæpius Legati, supr. militiæ Præf. Ducatus Pruſſ. Burgg. Herois plane incomparabilis.

PRoles Heroum, virtutum nobile sydus,
Sat validum multis premere lucis opes,
Progenies Divûm, cœlestis portio flammæ,
Edita syderibus, reddita syderibus,
Tene tuos radios, & subtraxisse nitorem
Terra omni densas præcipiti in tenebras?
Te surgente, novas nacta est Respublica vires:
Te splendente, Fides fundere visa jubar;
Quaque Fidem, fida socia, comitantur euntem,
Integritas, Candor, Justitiaque tenor.
At quarum in cultu tua sese exercuit ætas,
Serta tibi illarum conciliata manu.
Religio, Verbi divini a luce profecta,
Splendoris dotes contulit hasce tibi:
Quam solùm irriguis e Christi fontibus haustam
Amplecti fuerat cum pietate datum.
Inde tuâ radiant clarissima lumina mente,
Queis illustrata est publica vita diu:
Queis cessere procul, quæcumque obscura minari
Tentarent, lucem nescia ferre tuam.
Et miramur adhuc sic omnia pervia luce
Quòd cum Dhonæo nocte sepulta jacent?
Fit meritò. Luci, qui obvertat pectus opacum,
Non unus terræ vilis alumnus erat.
Ut dum Gallorum faculam adlucère cohorti
Per tenebras heros, æthere teste, cupit.
Indocilis nam ferre jugum mens militis, expers
Luminis, obscuram maluit ire viam.
Aspernata igitur monitus, & fortia jussa,
Hosti ludibrium, prædaque opima fuit.
Hic quoque Dhonævius splendorem vindice dextrâ
Adserit, & Martem flectit in obsequium:
Ac rabiem sævam, quam dira calumnia latè
Sparserat, illustri discutit ingenio.

Propterea Virtus præconia pulcra laborum
Inspirat genio, magne Thuane, tuo:
Vt, te teste quidem, cultus dignosceret orbis,
Quantum deberent sæcula Dhonavio.
Gratus erat cunctis: sed quæ sibi vindicet illum
Prima Palatini principis ora fuit.
Hac se Dhonavio quondam jactabat alumno,
Munia dum belli, dum quoque pacis obit.
Hunc, jus principibus dum commendare laborat,
Obstupuit magni Nestoris eloquio.
Ratisbona etiam dicentis ab ore pependit,
Dum sua Cæsareo mœnia jure patent
Principibus, quorum curâ vigilique labore
Imperii rebus spirat amica salus.
Cumque Palatinas vires & terra Batava
Posceret, ingenii nobilitate sui
Ad libertatem protendens mascula colla:
Non sine Dhonavii est parta labore quies.
Cum Moschi latè grassante tyrannide gentis
Livonæ facies squallida tota fuit;
Iret & hanc ultum virtus animosa Bathorî
Regis, Samosci condecorata manu:
Dhonavius voluit pars non extrema sub illis
Audire, & famæ tendere vela suæ.
Annuit eventus. Vitæ hinc insigne periclum:
Obstitit at fatum, quod nocuisse vetat.
Regius inde favor, Samosci interprete linguâ,
Promeritâ gaudet tollere laude virum.
Patria Dhonavium tandem, ceu syderis ortum,
Expetit, & memorem præcipui esse sui.
Ante alios igitur dignatur amore Borussos
Syncero, & qualem debet habere cliens,
Qui patriæ nexum sibi præfert, atque propinquis;
Ac una hac censet gratius esse nihil;
Postque Deum patriæ conamen consecrat omne,
Quo possit civis nomen habere boni.
Id curæ, id cordi fuit huic; hoc limite virtus
Tota laborabat perpete curriculo.
Jam quoque post obitum patriæ cognoscere voces
Hunc juvat. Est tantus posteritatis amor.
Dat quoque signa sui Virtus tristissima luctus:
Cultori & tumulum congerit ipsa suo:
Appenditque notas, queis est testata dolorem:
Verbaque sub numeros digerit ista suos:
Sanctus amor Patriæ, Dhonao cultus abunde est:
Te similem præsta, quem Patria urget amor.
Et non hoc tumulo, non hac nascantur ab urna,
Et viola, & blandis lilia juncta rosis?
Quid dubitamus adhuc? varios jam spirat odores,
Quos auctos longùm gratior aura feret.
At tu divorum genus, atque excelsa propago,
Ne sperne extremi muneris officium.
Nunc tua mens supero dudum conterminia cælo,
Se contenta viget, læta quiete sua.
Cælum te gaudet cognato cive recepto:
Nos jactat variis obruta vita malis.

Perpetuus admirator, & cultor virtutum heroïcarum in piè defuncto Heroe,

CHRISTOPHORUS GULDENIUS.

Inscriptio tumuli in æde Morungensi.

DEPOSITVM
FABIANI SENIOR.
PET. FIL. STANISL. NEPOT.
BVRG. DHONANI
SVP. OLIM PACIS BELLIQ. DVCIS
MOX MOX
VINDICE CHRISTO
RESVMENDVM.
OBIIT A SAL. MDCXXII. ÆT. LXXII.

FRID. FAB. ABRAH. ACHAT. CHRISTOPH.
EX FRAT. ACHAT. NEPP. ET HERED.
H. M. G. C. PP.

Defuncti Paramytheticon.

Me nemo lachrymis translatum defleat Abrha
In gremium: Vitam crimine liber ago.

F I N I S.

CON-

CONSILIUM GREGORIO XV. PONTIFICI MAXIMO

Exhibitum

PER

MICHAELEM LONIGUM,

Sacro Vaticani palatio, & ſcripturarum monumentis digerendis, tam in Archivis ipſius Vaticani, quàm in Caſtro Sancti Angeli, olim præfectum:

De adhortando Sereniſſimum MAXIMILIANUM *Bavariæ Ducem ad petendam dignitatis Electoralis nuper obtentæ confirmationem à Sede Apoſtolica.*

Juxta exemplar Arcenni editum, cui nunc præfatio, & cenſura acceſſit

GERARDI JOANNIS VOSSII.

BENEVOLE LECTOR.

Ultorum ea ſeculorum querimonia eſt, Pontificem, clerumque Romanum, avidè inhiare temporalium imperio, ſuaque magis quærere, quàm ea, quæ ſunt Chriſti. Hoc animo fuiſſe Gregorium VII, obſervat in ejus vità eruditus ſeculi noſtri ſcriptor, atque hiſtoriæ, ut meritò eum Paullus Manutius vocabat, helluo, Onuphrius Panuinus, Veronenſis, Ordinis B. Auguſtini: *Gregorius*, inquit, *ſuis decretis dimidium Cæſari tollebat.* Ac inibi, *Maximè imperatori laborandum erat, ne hæc decreta ſtarent; ſi imperii jura, imò imperium ipſum, ſalvum eſſe vellet; quod ejuſmodi papalibus edictis procul dubio diſſipandum eſſe exiſtimabat.* Atque ibidem: *Pontificis audaciam veritus imperator, ſtatuit hominem prævenire; quem videbat totas vires ſuas eò dirigere, ut ſe imperio privatum in ordinem cogeret, imperiique majeſtatem, & jura omnia everteret.* Sexcentos maximi nominis Catholicos Romanos commemorare poſſim, quibus idem judicium fuerit. Sed duo tres ſuffecerint. Ut Petrus Ferrarienſis J. C. qui ante annos floruit ducentos. Hic in ſua juris practica, ut vocat, ſcripſit in hunc modum: *Nota quot modis iſti clerici illaqueant laicos, & ſuam juriſdictionem ampliant. Sed, heu miſeri imperatores, & principes ſeculares! qui hoc, & alia, ſuſtinetis, & vos ſervos Eccleſiæ facitis, & mundum per eos*

infinitis modis usurpari videtis, nec de remedio cogitatis. Ac sesquisecculo antiquior eo Cynus Pistoriensis in Dictionario juris, voce Imperator Constantinus: *Pastores Ecclesiæ in lupos rapaces sunt conversi, insatiabiles rerum temporalium, & ambitione dominandi; diversis viis illicitis nixi sunt, & nituntur, imperium & imperialia usurpare; ideo sub eorum gubernatione totus mundus positus est in maligno, & sub regimine tyrannorum: sed, sicut puto, eorum divina vindicta proxima est, & utinam esset proximior.* Item æqualis ejus Cynus Pistoriensis, itidem J. C. *Curia*, inquit, *papæ summopere vellet, ut totus mundus in eam influeret: tanta est in ea argenti, & auri sacra fames.* Atque hoc negotium eò faciliùs procedere curiæ Romanæ solet, quia velat illud specioso religionis prætextu. Utinam autem is olim duntaxat curiæ huic animus fuisset: jam videmus, ut consuetis grassari artibus haut cesset. Poteramus hoc liquidò multis evincere argumentis: sed contenti nunc erimus judicii tui facere consilium illud, quod Gregorio XV. nuper Michaël Lonigus dedit. In eo ille imperialis majestatis, ac dignitatis electoralis arcem ipsam invadit, nihil pensi habens, quid de Cæsaribus, & viris principibus, fiat; dum Domini sui Papæ etiam in temporalibus potestatem stabiliat atque augeat. Ut res ea apertior sit, prius consilium, quod Lonigus dedit, paucis constringam: hinc subnectam, cùm ipsius Lonigi libellum; tum in præcipuis quibusque censuram nostram; nec illam tamen severam nimis, ne ista qualiacunque magis partium studio, quàm recti amore, scripsisse videamur.

Membra quidem consilii, quod vir is dedit, duo sunt. Prius docet, hoc agendum esse apud serenissimum Bavariæ ducem, ut electoralem dignitatem confirmari sibi postulet à papa. Nam mirè id utile futurum sedi Romanæ, & honestum esse, nec fore difficile, modò provincia istæc homini committatur ad res istiusmodi idoneo.

Pars altera viam aperit, quam insistere deceat, si Duci istoc serenissimo persuadere velimus. Priùs enim esse rationes adferendas, quibus in eam opinionem adducatur. Hinc in affectus ipsos esse intrandum.

Oportere id fieri, bifariam ait comprobari: nempe argumento eo, quòd imperialis potestas sit à papa: & altero, quòd ab eodem quoque sit dignitas electoralis. Prius illud dicit adstrui posse novemdecim argumentis: alterum autem duplici ratione it probatum, & variorum autoritate. Atque ista si fusiùs diducta ob oculos Ducis ponantur, fore censet, ut ita ille statuat cum animo suo, & decere hoc Ecclesiæ filium, & sibi quoque expedire, ut dignitatem novam firmari sibi postulet à Pontifice.

Sed, ut faces quoque ac stimuli subdantur, jubet porrò animum Ducis inflammare amore Papæ: quippe qui Duci Serenissimo tantummodo amore ejus consilii hujus autor sit. Adhæc metum incutere illi suadet. Nisi enim consilium illud sequi volet, periculum esse, ne & ipse aliquando electorali dignitate exuatur. Fieri enim posse, ut is, penes quem priùs electoralis dignitas fuit, vel ejus posteri, aut hæredes, à papa sibi eam restitui aliquando petant; ut quâ, sine autoritate pontificiâ, spoliati veriùs sint, quàm legitimè privati.

Hæc summa est consilii. Nunc ipsum audiamus Lonigum, ac non illud modò attendamus, quàm infirmis fundamentis superstruat tantæ rei molem; sed simul, ut mala mens, ac veteratorius ejus animus, multimodis se prodat.

CON-

CONSILIUM LONIGI.

Beatissime Pater,

Aximum ad Romanam Ecclesiam emolumentum accederet, & ingenti gloria decore Sanctitas Vestra felicissimum Pontificatum sibi à Deo creditum cumularet, si Boiorum Dux, nuper ad Electoratus Imperialis dignitatem evectus, in illam sententiam a *pelliceretur, ut ab Sedis Apostolicæ auctoritate hunc sibi titulum confirmari expostularet. Hoc enim uno obtento, tantum in præsentia Beatitudo Vestra lucrifaceret, quantum* b *ne ducentorum quidem annorum curriculo ab superioribus Pontificibus acquisitum fuit; aut potius, ut verius loquar, rursum illud vindicaret, atque redimeret, quod à Gregorii XI. temporibus ad hæc usque nostra de juribus, quæ in constituendis rebus, & ordinibus Imperii ad Ecclesiam attinebant, cæteri amiserunt. Tanti transactio negotii est admodum cum honestate conjuncta, ad quam* c *obtrudendam Ducis animo ita rationes suppetunt efficaces, ut minime dubium sit, quin, si per hominem idoneum, & hujusmodi* d *consiliorum haud imperitum, ob oculos ei subjiciantur, optimum sortiantur effectum: præcipue agenti cum Principe de Fide optime, & de pietate sentiente, qui summis Pontificibus, & Apostolicæ sedi se pluribus de causis maxime devinctum profitetur.*

Est igitur primo ejus Celsitudini apposite innuendum, quod summorum Pontificum e *jus, & auctoritas in decernendo de statu, & ordine Romani Imperii, quod Ecclesiæ proprius* f *est partus, & ab Ecclesia ut filius a matre promanavit, ita bonis omnibus liquent, & fundamentis usque adeo firmis* g *suffulta consistunt, ut in controversiam vocare,* h *aut illis vel minimum dubitationis offundere. homini re vera Christiano religio,* i *& nefas sit.*

Quod postquam Imperium in Orientem transportavit Constantinus, modò duo Imperatores, cum bipartitum illud foret in Eoum, & Occiduum, modò unicus tantum, cum sub unius ditione collectum esset, ad illius gubernacula sedit; & id per plures annos evenit: donec unico existente domino, cum k *Imperatores hæreseos crimine insimulati, & Ecclesiæ Romanæ hostes pronunciati parvam de rebus Italiæ curam adhiberent, Exarchis administratione commissa, quorum culpa jam in Longobardorum manus undequaque deciderat, Leo Tertius, ut unà Sedis Apostolicæ calamitatibus, & afflictæ provinciæ consuleret, anno post Jesu Christi natalem diem octingentesimo, Imperii* l *fasces solemniter Carolo Galliarum Regi est impertitus; & hac nova dignitatis delatione Imperium Occidentis, quale & ante fuerat, ab Orientis Imperio abscidit, & divulsit, illudque (tanta Pontifici inest* m *auctoritas) e Græcorum manibus ademptum Gallis transmisit,* n *eidemque Carolo elargitus* o *est, ut optimè de Sede Apostolica merito gratiam referret.*

CENSURA VOSSII.

a

T prudenti nemini suspecta minus est pellacia Papæ, quam nautis esse solet,

Subdola cum ridet blandi pellacia ponti,

ut Lucretius loquitur.

b Quanto amplius juris atque autoritatis papa acquirit in temporalibus: tanto plus decedit imperii majestati ac viribus: eoque impensius caveri æquum est ab ejusmodi consiliis, tanquam a vinis mixtis, ut in veteri dicto est.

c Mirum si obtrudi sibi patiatur serenissimus Bavariæ dux, quæ Electorum obtrudi potuit nemini, jam a temporibus, ut agnoscis ipse, Gregorii XI, hoc est ab annis quasi ducentis & quinquaginta.

d Hoc est, per hominem, qui omnes curiæ Romanæ artes examussim calleat. Nam si earum minus perito committere rem vellet; facilè Duci tanto suboleret, quid Papa machinetur.

e Nullum est pontificum jus in decernendo de imperii rebus. Papa enim *non dominus imperatoris, sed subditus est*, ut Innocentio III. rescripsit Balduinus Imp.

f Non est imperium a papa, vel clero Romano, sed Deo solo. Guntherus Ligurini lib. VI.

—— Regnum
Legibus antiquis, & prisco more regatur:
Cujus ab æterno tantum collatio rege
Provenit: ad proceres electio pertinet.

Et post aliqua:

—— Collator muneris hujus
Est Deus: hoc summis regnum confertur ab astris.
Hoc tamen arbitrium Romanus tempore nostro
Vindicat antistes, documentaque vana figuris
Exprimit, & chartis dat grandia verba superbis.

Iis quæ de imperio à Leone in Karolum translato objici possunt, mox occurremus.

g Imò putridis, ut deinceps planum fiet.

h Non pectora adeò obtusa Transalpini omnes gerunt, ut fidem ea in re habeant clero Romano. Sciunt quoque, longè aliter sensisse olim tot scriptores, qui propterea *imperialistæ* vocabantur. Sciunt, Papæ in eo adversatas esse tot Synodos ab Imperatore convocatas. Sciunt, & in scholis de eo disquiri, uti & de quæstionibus hinc profluentibus: qualis inter alias illa, *An imperatorem papa possit deponere.* Unde de hac Tritthemius loquens in Chronico Hirsaugiensi ad annum CIↃ C VI: *Scholastici*, inquit, *certant, & adhuc sub judice lis est: quam, quia ad nos non pertinet, indiscussam relinquamus.*

i Imo religio sit & nefas, adversus Dei præceptum non honorare patres patriæ: religio sit & nefas, contra Christi mandatum non dare Cæsari, quæ Cæsaris sunt; principibus, quæ principum.

k Multa obducere possemus, quæ quia ad caussam ipsam parum faciunt, præterire satius duxi.

l Uti fasces apud veteres Romanos, sic postea ritus consecrationis imperii symbolum erat. Symbolum hoc, sive solemnis imperii significatio, à Leone fuit: imperium ipsum non fuit: quippe quod armis Karolus acquisiverit. Id & historia docet, & Fredericus I. dicit apud Ottonem Frisingensem libro II de gestis Frederici cap. XII. *Revolvamus modernorum imperatorum gesta: si non divi nostri principes, Carolus, & Otto,* NULLIUS *beneficio traditam, sed* VIRTUTE *expugnatam Græcis, seu Longobardis, urbem cum Italia eripuerint, Francorumque apposuerint terminis. Sed dicis, Vocatione mea venisti. Fateor, vocatus fui. Redde caussam, quare vocatus fuerim. Ab hostibus pulsabaris: nec propria manu, Græcorumve mollitie liberari poteras. Francorum virtus invitatione adscita est. Implorationem potius, quam vocationem, hanc dixerim. Principem tuum militem meum feci, teque deinceps usque in præsentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus possessor sum. Eripiat quis, si potest, clavam de manu Herculis.*

m At unde ea inest, aut quomodo? utrum ut domino imperii? an ut mandatario? si ut domino, unde ei hoc dominium? sin ut mandatario, mandatum domini ostendat.

n Non transmisit simpliciter, sed quodammodo; non ut caussa tota, sed ut partiaria. Tria enim hic distingui debent. Primum est potestas, sive jus imperii: quod Karolus armis peperit. Alterum est nomen imperatoris: quod est à clero populoque Romano. Quod siquis primas hic papæ tribuat, ut primo civi in urbe jam liberà post defectionem ab imperatore Constantinopolitano; equidem non repugno, dum partiariam tantùm caussam fuisse agnoscat. Tertium est consecratio, sive ceremonia ex decreto publico facta a pontifice, tanquam primo imperialis urbis sacerdote.

o Non potuit largiri, quod non haberet. Nec si habuisset, largitus esset. Non prolixa adeò pontificum liberalitas esse solet.

Quod huic sectioni, & divulsioni dignitatis, & rerum imperialium per Leonem factæ, nec constantia, p *nec firmitas defuit: namque Occidentis Imperium nunquam rursus Orientis fuit annexum, licet possessore sæpius postmodum vacaverit; nec unius leges in alterius Provinciis viguere, neque ex eo, nisi diversis penitus constitutionibus, & moribus, in utriusque regionibus homines vitam traduxere.*

Quòd illa Imperii translatio à Græcis ad Gallos tam libero brachio, & usque adeo vivida potestate per Leonem facta fuit, ut iidem ipsi Græci Imperatores, quamquam potentissimi, numquam tamen sibi audendum existimarint, illam impugnare: imò sæpius expresse probarunt, q *& ratam habuerunt. Nam Michaël primus, ad Imperium assumptus anno duodecimo post dictam translationem, cum ad Carolum pacis impetrandæ, & fœderis sanciendi ergo legatos misisset, ipsis præcepit, ut eum & nominarent, & salutarent Imperatorem; & voluit pariter, ut fœderis conventiones à Pontifice* r *omnino sancirentur; ac si robur nullum eis futurum esset, nisi ab illo conflueret, cujus autoritate* s *idem Carolus imperabat. Emanuel Comnenus ibidem, cum certior factus esset, Fredericum primum Alexandri tertii sententiâ de Imperio dejectum, Pontifici pecuniam,* t *& milites adversus Fredericum obtulit, & Latinæ Græcam Ecclesiam adjungere, sub unico Romano Pontifice utraque compositâ; si tantum ille Occidentis Imperium cum Orientis copularet, & Græcis restitueret. Quo indubie confessus est, sectionem, & translationem Pontificiam stabilitate, & firmamento redundare, & alterum Imperium alteri unire, vetitum cuilibet fuisse, præterquam summo Pontifici, qui prius illa intersecuerat.*

Quod post Leonem alii quoque Pontifices sola Sedis auctoritate sæpe illud idem imperium ab una ad aliam transtulerunt nationem. Stephanus quintus præcipue, Imperatore nuncupato v *Guidone, Duce Spoletano, illud è Gallorum manibus* x *extortum Longobardis transmisit: Joannes Decimus ab his ereptum, Berengario* z *ad Imperium elato, in Forojulii Duces contulit: Joannes duodecimus, Ottone primo* a *hac dignitate insignito, à Forojuliensibus ad Saxonas: Gregorius quintus* b *tandem ab his ad Germanos universos, cui uni genti facultatem eligendi Imperatoris concessit.*

Quod Albertus primus c*, Romanorum Rex, cùm ei optime compertum esset supremam hanc auctoritatem uni Ecclesiæ competere, omnibus nervis in illud incubuit, ut Bonifacius Octavus Imperium sibi, & successoribus conferret jure hæreditario: quod Pontifex usquequaque abnuit, & electione, non aliter, ad tantum munus voluit perveniri.*

Quod Alberto vitâ functo, d *Philippus Francorum Rex, suorum consilio impulsus, Legatos Avenionem ad Clementem quintum destinavit, quo supplices ab ipso exorarent, ut Imperium Gallorum genti, in qua prius constiterat, restitueret. Quod cum Pontificis aures attigisset, certos ille homines confestim ad Electores misit, per quos eis imperavit, ut ocius Imperatorem crearent, isque Henricum à Lucemburg: secus si facerent, in discrimen adductum iri, ne Imperium, & jus Electionis ab ipsis ad*

p Nihil hic sibi Pontifices, quod vindicent, habent ut qui turbas potius in imperio dare soleant, quam quieti studere, ac felicitati ejus. Unde Fredericus II. apud Petrum de Vineis lib. I epist. XXXI. *Revera imperialis felicitas papali semper impugnatur invidiâ.*

q Non probarunt prudentiores, & siqui probare visi, fecere inviti.

r Nôrat Michaël πολυπραγμοσύνην Papæ, & quantum usurparet autoritatis.

s Imò autoritate divinâ in imperio, quod armis quæsierat, imperabat: ac ne nomen quidem imperatoris ex solo papæ decreto habebat, sed populi & cleri cum papa.

t Nihil hinc aliud sequitur, quàm Emanuelem voluisse imperium mercari, ac papam habuisse pro idoneo nundinationis instrumento. Ut autem ex facto non potest colligi de jure: ita nec ex stipulatione rectè concluditur de jure stipulationis.

v Factum cum jure confundit.

x Iniquè factum. Nam Arnolphus erat verus imperator: quippe ex Karolina stirpe, & a proceribus Germaniæ electus.

z At Berengarius (verba Baronii sunt) Romam *armato exercitu contendit, coronamque Imperii ab ipso Joanne Pontifice violenter extorsit, sicque tyrannice imperatoris nomen vindicavit.* Itaque in actis synodi Romanæ sub Johanne hoc habitæ coronatio ea rejicitur omnimodis, ut *barbarica, & per surreptionem extorta.* Sed nec iste Berengarius, nec ejus nominis quisquam, à Germanis pro imperatore habetur; verùm ab Italis solis, uti & Guido ille, de quo dictum. Nam, ut ait Nauclerus in generatione XXXI: *Imperium fuit translatum à Græcis, non in Italos, neque in Gallos, id est, occidentales Francos; sed in Germanos, scilicet in personâ Karoli Magni, ut in tex. qui hoc probat in cap. Venerabilem, de elect. & simil text. in Cler. Rom. de jurejur. Unde clare probatur, quòd etiam lineâ Karoli deficiente, in Germania non minus imperium manere debet apud Germanos, sicut & finaliter obtinuit, tam de jure, quàm de consuetudine. Et licet Romani, aut Itali, receperint, vel Ludovicum, filium Bosonis, aliosve, sicut Berengarios, Hugonem Arelatensem Comitem, seu filium illius Lotharium, sive Rodolphum Burgundiæ regem, omnes isti tyranni, & invasores imperii, non Imperatores sunt censendi, cùm Germani principes non omiserint vel ad momentum suo jure Imperatores, eligere. Sed de jure electus in regem seu imperatorem Romanum à Principibus regni, potest statim ex ipsa electione, licitè nomen Regis assumere, & jura ac bona regni & imperii assumere, & in aliis provinciis ejusdem imperii administrare. Sed non est mirum, si Romani etiam pontifices illis temporibus circa annum Domini nongentesimum, & aliquanto post, quoscunque occurrentes admiserint, cum, ut scribit Platina, resque fuerit, quod pontifices illius temporis à vestigiis B. Petri discesserant, & quod Resp. ignavos & desides principes habebat, quorum maximè intererat, naviculam Petri fluctibus exagitari, ne, si gubernator verus resipisceret, malos nautas è rep. ejiceret. Horror enim est audire, quàm multa perperam per XXVIII ferme Pontifices sint admissa.* Vide & Philippum Bergomensem lib. XI in Ludovico III, Arnulphi filio.

a Ex iis, quæ diximus, liquet, nec penes Longobardos, nec penes Forojulienses, imperium fuisse. Quare nec ab iis imperium ad Saxonas translatum fuit, sed à Francis. Nec primus è gente Saxonica Otho Magnus imperavit, ut hic dicitur; sed Henricus Auceps: modò rem ipsam, & jus imperii spectes. nam agnoscimus, regis fuisse nomine contentum. Atque ut Otho è Saxonum gente primus imperator fuisse diceretur, non tamen à papa imperium sit adeptus: imò ne nomen quidem ab eo solo habuerit; sed universo populo Romano. Quod etiam Rhegino voluit, cùm ait: *Anno Dominicæ incarnationis* Iↄ CCCC LXII *Rex natalem domini celebravit, indeque progrediens, Romæ favorabiliter susceptus, acclamatione totius populi Romani & cleri ab Apostolico Joanne, filio Alberici, Imperator & Augustus vocatur, & ordinatur.*

b Utrum propriè à Gregorio V. principes Germaniæ habeant jus eligendi imperatoris, postea meliùs disquiremus.

c Facti est, non juris, exemplum.

d Quid mirum, si in isto Ecclesiæ schismate, rebus undique ita turbatis, uterque, & Philippus rex, & Henricus Luzenburgicus, putarit, partibus suis accessurum pondus, & autoritatem, specie religionis.

alios

alios perpetuò devolveretur. Quare ipsi statim conventu facto Henricum elegerunt. Ex quibus omnibus perspicuum apparet, Gallis certum fuisse, in manu esse Pontificis, redintegrare in eorum regno Majestatem Imperatoriam; Germanis, ab eis Imperium, & jus Electionis avocare.

E re foret etiam afferre, ut autoritas melius hac innotesceret, quod summorum Pontificum jus in Electionibus Imperatorum semper adeo invaluit, ut nemo unquam sine ipsorum assensu, aut Sedis Apostolicæ legatorum interventu, ad Imperii culmen adscenderit: quod gravissimorum auctorum e fide palam est. Legatos autem Apostolicos hujusmodi solemnitatibus interfuisse [f]*, constat; præsertim in electione Henrici tertii, Rudolphi Ducis Sueviæ, Henrici quarti, Lotharii secundi, & ejus, qui Lothario successit, Conradi.*

Quòd Imperii Principes, cùm olim in animo eis esset Imperatorem pronunciare Conradinum, Ferdinandi secundi nepotem; metu [g] *perculsi à proposito destiterunt, quia Clemens quartus huic adversaretur sententiæ, & acriter ex adverso reclamaret.*

Quòd iidem Electores, cum semper alieni [h] *fuissent ab eo eligendo Vincislao, id efflagitante Carolo quarto ejus patre, denuo illum elegerunt Gregorii undecimi jussu: & iidem, cum Vincislaus ob ejus inertiam ab Electoribus de Imperii sede deturbatus esset, Robertum, Rheni Comitem Palatinum, Bonifacii noni* [i] *mandato, ad tanti gradus apicem promoverunt.*

Quòd postea quam cæteri omnes ab eligendi Imperatoris solemnitate fuerunt amoti, & ipsi etiam Sedis Apostolicæ Legati; fuitque facultas hæc septem tantum Principum numero coarctata, cum antea ex Gregorii quinti concessione cunctis Germaniæ Principibus competeret: cautum fuit [k] *jus illud compensandi gratiâ, quod ante* [l] *factam exclusionem Ecclesia Romana obtinebat, ne posset Imperator electus se rebus administrandis admiscere, nisi prius à summo Pontifice electioni præstitus esset assensus, & elargita confirmatio. Et hoc illud est, ex quo inferunt* [m] *Doctores, non sufficere Imperatoris electionem, sed necessariò indigere Pontificis confirmatione. Quo casu non solum electionis forma perpendi solet; verum etiam ipsius electi persona: cum non sit absonum, ut electio legitimè facta appareat; hominem autem electum dotes illæ* [n] *deficiant, quæ hic requiruntur; ita ut tanto ponderi sit impar. Quod si contingat, in potestate Pontificis est,* [o] *illum rejicere, & ab illius dignitatis fastigio abdicare.*

e Imò variant de hoc judicia. Sunt qui contendant, non licere imperatoribus res imperii administrare, priusquam pontifex electionem comprobarit, & confirmarit: atque ita docent quidam papæ adulatores, de quibus mox dicam. Alii non paullò sanius arbitrantur, electum res quidem imperii sine papali autoritate administrare posse, & debere: at dicendum tunc esse regem Romanum, non imperatorem, quòd nomen hoc solus conferat pontifex Romanus. Sanè Henricus Auceps regis nomine contentus fuit, etsi rem imperii, eoque & jus nominis imperialis haberet. Denique alii docent, ne ad nomen quidem, imperiique insignia, papam, vel ejus legatum, requiri: sed sufficere, ut quis ab Electoribus eligatur, & aliquo imperii episcopo inauguretur. Quæ sententia verissima est: ut liquet ex constitutione Ludovici Imperatoris IV, cujus verba mox ponam.

f Perperam ex legatorum præsentia, quæ necessaria non est, colligit Papam habere jus creandi imperatoris: quod penes solos est imperii principes: ut est in constitutione Ludovici IV. *De concilio*, inquit, *& consensu electorum & aliorum principum imperii, declaramus, quod imperialis dignitas & potestas est immediatè à solo Deo, & quod de jure, & imperii consuetudine approbata, postquam aliquis eligitur in imperatorem sive regem ab electoribus imperii concorditer, vel majori parte eorundem, statim ex solâ electione est verus rex & imperator Romanorum censendus, & nominandus: & eidem debet ab omnibus imperio subjectis obediri, & administrandi jura imperii, & cætera faciendi, quæ ad imperium verum pertinent, habet plenariam potestatem: nec Papæ sive Apostolicæ sedis, aut alicujus alterius approbatione, confirmatione, autoritate indiget, vel consensu.* Quid verbis hisce manifestius?

g Facile erat metum incutere, rebus imperii ita turbatis, ut Alphonso non adeunte imperium, Richardo redeunte in Angliam, cùm convenire inter principes non posset, ad multorum annorum interregnum veniretur. Nec mirum, si acriter adeò Corradino adversatus sit Papa, qui sciret, eum prognatum patre Corrado, hoste papæ, ac præterea gratissimum esse Gibellinis, à quibus & adversus Guelphos in Italiam vocatus fuit.

h De verbis non laborabimus. Rem ipsam videamus. Quod electores Venceslaum elegêre, non autoritate factum papali, sed Cæsaris auro. Nam pater Carolus, ut Æneas Sylvius in historia Bohemica ait, *quod virtute obtinere non potuit, pretio comparavit, promissis cuique electori centum millibus.* Ac, ut Philippus Bergomensis in Chronico supplem. de eo scribit, *post patrem confirmatus imperavit annis* XXII, *quamvis imperii benedictionem à papa nunquam obtinuerit.* Ab imperio autem ob ignaviam & socordiam, qua imperium pessumdaret, non à papa, nec ejus mandato; sed *ab electoribus imperii, approbante Romano pontifice, dejectus est*: ut loquitur Nauclerus generat. XLVII.

i Rupertus quidem *volens*, ut Philippus Bergomas ait, in Wenceslai locum est surrogatus: attamen eum electores sponte suâ elegerunt: ut quibus virtus viri optimè omnium esset perspecta. Apage igitur illud de Papæ mandato, qui nihil hac in re præscribere potuit Electoribus.

k Negamus, cum condicione hac Germanis solis potestatem factam eligendi imperatoris. Quin probas illud, ubi cardo rei prope vertitur.

l Nec antè, nec pòst unquam, tanta fuit pontificis potestas, ut sine assensu ejus irrita foret electio imperatoris. Quin antiquiori tempore moris erat, non ut Papa imperatorem, sed ut imperator constitueret Papam. Et in familia Karolina, quod jus in eligendo esse poterat Papæ, cum successio esset hæreditaria? Uti usque ad Ludovicum, Arnulphi Imperatoris filium, imò & Conradum. Deficiente autem ad posteros successione, non penes pontificem jus eligendi fuit, sed penes imperium. fatemur quidem, partem imperii fuisse populum clerumque Romanum: eoque primitus eligendi jus commune fuisse huic cum cæteris imperii subditis. Sed postquam Itali à pontifice persuasi jure suo Germanis cesserunt, nec Papa, nec Itali, juris quicquam in electione, quod sibi vindicent, habent.

m Ex falso principio falsam colligunt conclusionem. Nempe doctores isti extollendæ papalis potestatis nec caussam sæpe, nec modum sciunt. Quod etiam vidit Joannes Turrecremata in Canonum Conjunct. XXXV. quæstione II. *Quidam doctorculi sine aliquo vero fundamento volunt adulando pontifices quasi æquiparare Deo.*

n Hoc est, non ob hæresin solùm irrita sit electio; sed etiam virium imbecillitate; ut sensit Petrus de Palude de caussa immediata Eccles. potest. Artic. IV.

o Scio, hoc velle Innocentium, & alios ejus ordinis: verùm & illud scio, quod doctor ille apud Æneam Sylvium ait, *verba ipsorum esse summorum Pontificum suas fimbrias extendentium.*

Quòd Carolus Magnus, cùm Imperium, & regna inter natos divisisset, omnino voluit divisionem hanc à Pontifice Leone tertio p firmam reddi: id quod ab ipso tanti ductum fuit, ut Ludovicum filium nunquam nomine Imperatorio appellarit, nisi ex quo divisiones à se factas Pontifex confirmavit.

Quod in tabulariis, sive Archivis Sedis Apostolicæ, custodiuntur etiamnum publica documenta electionum Rudolphi Auspurgensis, Adolphi, Henrici septimi, Caroli quarti, Vincislai, & Roberti, quæ nullam q aliunde firmitatem habent, quam ab assensu, & verbo Nicolai tertii, Bonifacii octavi, Clementis quinti, Clementis sexti, Gregorii undecimi, & Bonifacii noni, cum iidem hoc ipsum à summis Pontificibus r petiissent, neglectâ Ludovici quarti constitutione, quæ sanciebat, Licere s electo absque Pontificis confirmatione moderamen Imperii exercere.

Quod Albertus, ejusdem Rudolphi Auspurgensis filius, nunquam t ejus voti compos evasit, ut Pontifex electionem confirmaret, quâ ipse fuerat ad Imperium elatus; quamvis id obnixis precibus, & humillima obsequii exhibitione sæpius expostulasset.

Adhæc, ut jus magis elucescat, quod Pontifex, & Ecclesia certum habet disponendi de Imperio, subjiciendum est, quòd Imperator à Pontifice ob illud u supremum munus sibi insitum diademate decoratur: & hujus operationis exercitatione in Imperatorio solio confirmetur. Doctores x enim omnes y in illam eunt sententiam, ei, qui à Pontifice coronatus non sit, Imperatoris, & Augusti nomine gaudere, signum in aurea Bulla imprimere, Imperii administratione perfungi, jure interdictum esse.

Quòd Imperatoribus moris sit annos Imperii à die susceptæ coronæ z enumerare, atque ita palàm profiteri, se re vera a Imperatores non extitisse; nisi ex quo illos Pontifex diademate præcinxit; & quod ideo Henricus Primus, Conradus Suevus, Rudolphus, Adolphus, Albertus, Rupertus, & alii, qui de Pontificis manu non sunt coronam adepti, sibi nunquam in Privilegiis irrogandis nomen Imperatoris, sed Regis Romanorum tantùm, b vindicaverint.

Quòd, quamvis in Caroli Magni stemmate imperium ab ipso usque ad Ludovicum secundum jure hæreditatis, & successionis, transmissum fuerit: semper tamen Imperatores illi sibi congruum c duxerint, è Pontificis manu coronam accipere. Lotharius verò primus regnum quidem Italiæ auctoritate propriâ in filium Ludovicum secundum contulit; sed cum ad Imperii majestatem d esset evecturus, Romam illum ad Sergium Pontificem jusserit contendere, à quo diadema, & imperium, obtineret.

p Petiit Karolus, ut Leo pontifex testamento suo subscriberet, partim, ut testaretur de voluntate Karoli, quo fine in testamentis condendis adhiberi testes solent: partim ut, tanquam vir tanti nominis tantæque autoritatis, assensu suo apud omnes planum faceret, eam regni partitionem sibi etiam justam videri: atque ita, non omnem quidem autoritatem, imò ne præcipuè quidem; sed nec parum tamen autoritatis, non ut in re suâ, sed tanquam in aliena, testamento Karoli adderet.

q Propriè nulla ibi actio ex stipulato, ut alienus requiratur assensus.

r Petiere, haut electionem, per quam jus haberent imperii; sed testificationem decreti publicâ autoritate facti. Nec enim aliud à papa erat, quàm electionis signum. Et quod hoc quoque postularunt, voluntatis fuit, non necessitatis. Eoque facto suo posteros minimè obstringunt.

s Statuit Ludovicus, licitum esse imperii munia exsequi sine confirmatione pontificis: sed num eo putavit, id cum pontificis approbatione non licere? Imò posuit eam rem inter ἀδιάφορα. Eoque nihil ab imperatoribus illis actum fuit adversus constitutionem Ludovici. Quid mirum autem, si maluerint à papis accipere imperii solemnia, qui impotentem eorum metuerent ambitionem. & fortasse errorem publicum esse jus publicum arbitrarentur.

t Non indignum quidem hoc fuerit arrogantiâ Bonifacii: sed tamen eum odio Philippi, Francorum regis, tandem confirmavit. Philippus Bergomas lib. XIII. *Albertus suscepto imperio statim à Bonifacio pontifice imperii confirmationem expostulavit: quam tamen ab arrogantissimo homine obtinere haut potuit. Verùm, cùm inter Philippum, Francorum regem, & Bonifacium ipsum, postmodum suborta fuisset dissensio, Bonifacius, ut erat animo arrogantissimus, irâ percitus, non solùm hunc Albertum confirmavit; sed etiam Philippi regnum huic Alberto subjecit.*

u Ex ritu consecrationis, publicâque renunciatione, non minùs ineptè de imperii majestate concluditur: quam siquis colligat, in Galliis jus creandi regis esse penes Archiepiscopum Rhemensem, quia ab eo rex Christianissimus inungatur.

x Audiamus, quid de doctoribus istis dicat Dantes Aligerius lib. III. de Monarchia: *Decretalistæ, Theologia, & Philosophia cujuslibet inscii & inexpertes, &c. suis decretalibus imperio detrahunt.* Et Victoria Relect. I. de potestate Eccles. Sect. VI. num. V. *Glossatores juris hoc dominium dederunt papæ, cùm ipsi essent pauperes rebus & doctrinâ.*

y Minimè omnes: imò, ut ait Almainus de auctoritate Ecclesiast. initio cap. III. *Tanta est inter doctores controversia de plenitudine Ecclesiasticæ potestatis, & ad quæ se extendat, ut pauca sint in istâ materiâ secura: ita (ut dicit Gulielmus Occam circa finem primæ partis) summè necessarium foret, quod per sapientes juramentis & horribilibus comminationibus ad veritatem dicendam arctatis declararentur, quæ ad plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ spectant.*

z Hi distinguunt inter regnum, & imperium. Neutiquam tamen arbitrantur, differre hæc potestate, quod Lonigus contendit; sed solum nominis dignitate. Rem ipsam ab electoribus esse statuebant: sed quia insignia imperii à Romano pontifice necdum ex more accepissent, eò & nomine imperatoris abstinebant, sive modestiâ quadam, sive superstitione, sive quia publico velificandum errori judicarent.

a Erant re verâ, si rei spectes substantiam, quæ est imperatoria majestas: hanc enim imperii principes tribuunt: quodammodo item non erant: nempe si spectes imperii accidens, ac signum, quod ex officio Urbis episcopus conferebat.

b Interea potestatem imperatoris habebant, & nominis imperatorii jus: ut liquet ex constitutione Ludovici IV. Neque ignoro, constitutionem eam esse impugnatam ab Alberto Pighio; sed illud quoque scio, ab aliis esse fortiter defensam.

c Voluntarium hoc fuit, non necessarium.

d Atqui Sigebertus & Albericus scribunt, missum esse Romam, ut ipsius Sergii Papæ electionem (nam id tum imperatores faciebant) confirmaret. Nec referunt, ei à Papa impositam esse imperii coronam; sed duntaxat regni Longobardici. Ado autem Viennensis dicit quidem, imperialis coronæ ergò Romam fuisse profectum: sed ait, à patre antè *in Italia regem factum, ut imperatoris nomen sortiretur.* Ergo ei non rem imperii, quam à patre habuit: sed signum ejus, hoc est solemnem adpellationem, & coronationem, pater voluit conferri. Denique ex particulari Lotharii facto malè à Lonigo de universâ Karoli stirpe concluditur.

Quid

Quòd Carolus Calvus e, *Francorum Rex, cùm inter ipsum, & Ludovicum fratrem, ingens super Imperio controversia agitaretur: protinus Romam iter maturavit; & precibus, & muneribus à Pontifice coronam impetrâvit. nôrat enim, quanti id sua interesset. quod ubi est consequutus, illico, sublatâ omni animorum dissensione, est à cunctis Imperator acclamatus; illud ei coronâ Pontificiâ tribuente, quod fortasse vis, & arma, non potuissent.*

Quòd, cùm Fredericus Primus per Episcopum Bambergensem petiit coronam Imperii ab Hadriano Quarto, verba inferius apposita fuerint singillatim adhibita; quibus haud obscure f *patefit, eum, qui coronam e manu Pontificis non obtinet, re vera non esse Imperatorem:* Ergo, Reverende Pastor, tu circa eum peragas, & quæ ei desunt de plenitudine Imperialis culminis, per tuæ Beatitudinis munificentiam suppleantur: *& quòd idem Pontifex, ab omnibus Imperii Principibus exoratus, tandem concesserit: ex quo colligere est, quantum ex ea ad Imperatores accedat, & quanti merito eam faciant.*

Insuper instillandum est, blandè g *tamen, Ducis animo, quòd auctoritas statuendi de rebus Imperii Pontifici propria eousque provehitur, ut ipsa interdum exagitaverit, depresserit, &c penitus* h *eliserit Imperatores, etsi maximis opibus pollentes, qui sese obvios illi ferre, eamque evertere in animum induxerunt: & cunctis in historicorum libris patet, quid olim gestum fuerit inter Gregorium septimum* i, *& Henricum quartum; inter Alexandrum tertium,* k *& Fredericum octavum; inter Innocentium* l *tertium, & Ottonem quartum: inter Innocentium* m *quartum, & Fredericum; inter Joannem vigesimumsecundum,* n *& Ludovicum quartum; inter Bonifacium nonum,* o *& Vencislaum. Non tamen in his ad singulares* p *rerum & factorum eventus decurrendum est, ne vulnera* q *refricentur, a qui-*

e Iniquè Karolus Calvus faciebat, qui dignitatem Ludovici junioris filio jure hæreditario debitam invadebat: iniquè egerunt Joannes Papa, & proceres, cùm dignitatem eam Karolo pecuniâ vendidere. Vide rem ipsam apud Godefridum Viterbiensem, Ottonem Frisingensem, Hermannum Contractum, Sigebertum, Naucleirum, alios.

f Non hoc ex verbis sequentibus consequitur. Siquidem non sibi plenitudinem imperialis culminis petiit Fredericus conferri; etsi ita loquitur hac de re Bellarminus: sed ea, quæ de plenitudine deerant imperialis culminis. Deerat autem hoc, ut collata dignitas consecratione pontificis, quasi religioso symbolo, apud omnes ex more confirmaretur.

g Non venena ulla magis corpus necant, quàm imperii majestatem exstinguit sententia illa de pontificiæ potestatis plenitudine. Jubet igitur Lonigus, eam propinare atque instillare serenissimo duci verbis blandis, ut ita fiat, quod poeta vocat *blandum venenum.* At sapiens princeps tum imprimis sibi metuet, cùm papa blandietur maximè.

h A facto de jure concludit ineptissimè. Et cujusmodi facta signat? plena certe ambitionis, & sceleris. Nempe *exempla fiunt, quæ esse jam facinora desiterunt:* ut ait Cyprianus lib. II. epist. II. quæ ad Donatum.

i Digna, quæ adscribantur, sunt Onuphrii Panuini verba in vitâ hujus Gregorii a Gretsero edita: *Nam etsi ante Romani pontifices, tanquam religionis Christianæ capita, Christique vicarii, & Petri successores colerentur: non tamen eorum autoritas ultrà protendebatur, quàm in fidei dogmatibus, vel asserendis, vel tuendis: ceterum Imperatoribus suberant, ad eorum nutum omnia fiebant, ab iis creabantur, de iis judicare, vel quicquam decernere, non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII, armis Nortmannorum fretus, opibus Comitissæ Matildis, mulieris per Italiam potentissimæ, confisus, discordiâque Germanorum principum, bello civili laborantium, inflammatus, præter majorum morem contemtâ imperatoris autoritate & potestate, cum summum pontificatum obtinuisset, Cæsarem ipsum, a quo, si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, sed etiam regno imperioque privare, ausus est; res ante ea secula inaudita. nam fabulas, quæ de Arcadio, Anastasio, & Leone Iconomacho, circumferuntur, nihil moror.* Bene interim est, quod creditur Gregorius iste, cum mors instaret, culpam agnovisse: ut Sigebertus refert ad annum CIↃLXXXV. Imò Florentius Wigorniensis in Chronicis ad annum CIↃLXXXIV. testem ejus rei laudat Moguntinum Archiepiscopum, quod addo, nequis illud a partibus Henrici confictum putet. Nec tamen, si commentitium sit, multum laboro. Nam de Gregorio, cujus exemplo pugnat Loginus, meritò illud dixero, quod de Nerone ait Tertullianus in Apolog. *Tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim illum scit, intelligere potest, non nisi aliquod bonum grande ab illo damnatum.* Vide ejus vitam a Bennone Cardinale scriptam.

k Secutus est malus assecla Alexander malum ducem Gregorium; qui, ut Venusinus poeta loquitur,

—— *exemplo trahebat*
Perniciem veniens in ævum.

Vide, quæ de Alexandro hoc refert Nauclerus generat. XL.

l Tubam bellorum, ut vocat in Philippi Augusti vita Papirius Massonus. Atque addit, *salvâ reverentiâ sedis Apostolicæ, secundum æquitatem non judicavit.* Vide, quæ de eo produnt Platina, Nauclerus, & alii. Hic est, de quo in veteribus versiculis legas, *Non est Innocentius, imo nocens vere.*

m Hunc suis coloribus depingit Petrus de Vineis in epistolarum libris.

n Vide, quæ pro Ludovico IV Marsilius Patavinus scripsit.

o Wenceslaum, non ob mandatum Papæ, sed ob ignaviam, quam Electores exosi erant, ab imperio esse depositum, suprà diximus.

p Jubet ita offuciis incrustare veritatem, ut confusè videas, non particulariter, ac distinctè; genus quidem traluceat, at non species: haut secus, ac si per caliginem quandam, animal esse cernas, quod homo etiam esse potest: videre autem needum possis, esse animal truculentum, efferum; a quo nisi caveas, præsens immineat exitium.

q Nempe vulnera illa, quæ, magno Ecclesiæ malo, bonis, & prudentibus quibusque ingemiscentibus, imperio clerus inflixit Romanus. Inde enim prope omnia mala originem ducunt. Quid prohibet eâ de re adscribere ingenuam confessionem, cùm Pii Papæ, tum Pandulphi Collenutii: qui historiæ Neapolitanæ lib. IV ait: *Verumtamen ubi ante oculos meos propono, à Christo Pontificibus, cujus vicarii perhiberi volunt, dictum esse, uti imitentur & se, tanquam magistrum, cui discipuli sunt, & ministri sequantur; & jussos ab eodem, gladium vaginæ reponere, & hostibus non solum septies, sed & septuagies septies, ignoscere; e contrario tot insidias, technas, ac proditiones, adversum Fredericum video; ac tot legatos, viros Ecclesiasticos, nomine pastorum intitulatos, in Regnum, Marchiam, & Romandiolam, contra ipsum emissos, tot civitates hac de caussâ destructas; tantum sanguinis Christiani effusum: & præter hæc expendo, Fridericum nihilominus semper victoriosè triumphâsse, ac à Pontificibus contra ipsum electos fortunâ atque consilio destitutos miserè interiisse: non aliud proferre possum, quàm verum esse id, quod Papa Pius in historia Austria scripsit,* NON *fieri ullum insigniter grande malum in Ecclesia universali, quod non exeat, atque initium sumat à presbyteris: ac certe judicia Dei esse nimis ardua, atque occulta.*

bus est dubitare, ne proposito contrarius r *emergat effectus.*

His omnibus expositis, propius ad id, quod modò præcipuus est scopus, accedendo, nempe ad agendum de Electoratu, Duci sub aspectu subjiciendum est, quòd facultas hæc Imperatoris eligendi, non auro a Principibus Electoribus fuerit empta, non armis comparata, non jure accepta hæreditario, veluti quid ab ipsis acquisitum, & propriis rebus aggestum; nec eadem ad ipsos ab Imperatorum manu, sed ab sedis Apostolicæ s *auctoritate defluxerit; de qua æquum non sit, cum ii talem antiquiores* t *agnoverint, & tenuerint, secus in præsentia sentire.*

Quòd luce meridianâ clarius sit penes scriptores, u *qui res magis ex veritate, & ex fide, literis mandarunt, Gregorium quintum* x *Pontificem, cum post totam Caroli Magni defunctam sobolem Imperium eò prolapsum esset, ut cuilibet illud armis invadere liceret: ut remedium tot malis adhiberet, & Imperii majestatem turbulentis dissidiis diu conflictatam, & consternatam, erigeret; majoribus Germaniæ Præsulibus, & Principibus facultatem Imperatoris eligendi dedisse eam, ut ne quidem à Pontifice coronam consequi posset, quem ipsi Imperatorem non pronuntiassent.*

Quòd, cùm diu viguisset consuetudo eligendi Imperatorem, ex constitutione Gregorii Quinti, interventu Antistitum omnium, & Principum Germaniæ; & cùm postmodum schismata, & turbæ ex multiplici opinionum discrepantia inter eligendum oriri cœpissent, quibus Imperium magnoperè in dies contabescebat: tandem Antistites, & Principes unanimes, assentiente y *sede Apostolicâ, in eo convenerint, ut facultas omnis ad se ipsos universos a Gregorio Quinto devoluta ad sex Principes tantùm devolveretur, tres Ecclesiasticos, tres alterius rationis; quibus postea septimus additus fuit; & quòd solemniter decreverint ab his tantùm, nullo præterea admisso, in posterum Imperatorem esse eligendum; eâdem cæterùm facultate, jure, & auctoritate, quâ prius in usu fuerant.*

Quòd z *ob hujusmodi decretum impertinens auctoritatem septenis tantùm eligendi Imperatorem; quod pactum perpetuò conventum inter universos Germaniæ Præsules, & Principes, appellari potest; ne minimum* a *quidem abiit Ecclesia de jure suo. Nam præterquam quòd, ut dixi, adfuit huic decreto condendo assensus* b *Pontificis,* c *& universalis Concilii; veluti nonnulli ex*

r Et quid aliud possint truculenta adeò tot Pontificum facta, quàm odium gignere potestatis ejus, quam Papæ sibi vindicant? Quippe clamant ista, eos in hoc totos esse, ut omnem imperii majestatem in se transferant; penes autem Cæsares inane sit imperii nomen. Meritò igitur usque adeò sollicitus est Lonigus, ne omnia integrè, & bonâ fide narrentur.

s Decretum hoc est, tum ab imperio, cujus principes pontifici ejusce rei autores fuere: tum à pontifice ipso, qui Italis, ut jure suo cedere vellent, persuasit: tum à populo Romano, cui persuasum illud a pontifice fuit. A Romano igitur Papa non est, nisi synecdochicè, & per metonymiam caussæ instrumentalis. Synecdochicè quidem, quia pars is princeps erat cleri Romani: per metonymiam verò, quia auctor fuit populo Romano, ut is juri electionis renunciaret. Non uni autem id Gregorio tribuendum esse, quod Lonigus facit: ostendunt quoque verba hæc Tritthemii in Chronico Hirsaugiensi: *Gregorius Papa V congregatâ synodo statuit, consentientibus Romanis, & omni clero, Romanum imperium apud Germanos debere perpetuis futuris temporibus permanere; ita ut Germaniæ Principes per Ottonem III deputati habeant jus & potestatem Imperatorem eligendi.* Cur autem Gregorius decreti ejus autor esset, caussa non una fuit. Nam operam dare voluit, ut seditio in eligendo Imperatore caveretur. Adhæc homo Germanus, Suevus quippe, Germanis suis optimè volebat: & Cæsari obnoxius erat, qui Romà profugum sedi suæ restituerat: ut præter alios Naucleus narrat generat. XXXIV.

t Qui antiquiorum ita loquuntur, intelligi debent συνεκδοχικῶς, & μετωνυμικῶς, uti dictum.

u Aliter Aventinus lib. V, & Onuphrius Panuinus libro de comitiis imperatoriis. Sed de eo non movebimus litem Lonigo.

x Non unus Gregorius, sed universus populus Rom. jure suo cessit. Quare Pontifex tantum partiaria est caussa: quemadmodum antea diximus.

y Postquam jure suo in eligendo imperatore cessit populus Romanus: penes solos Germaniæ principes potestas fuit statuendi ex communi consensu de ratione eligendi imperatoris. Utrum autem Papa assenserit, vel etiam suaserit, haut multum refert, quia hoc non impedit, quò minus tota ejusce decreti ratio ab imperio promanârit.

z Fingit objici posse, Romanum quidem pontificem jus illud habuisse mandandi cunctis imperii principibus, quem eligi vellet: sed postquam potestas ea in septemviros collata est, cæteris juri suo cedentibus, pontificem quoque jure suo excidisse. Sed qui sic propugnat electoralem potestatem, næ ille prævaricatur, ac lusoriis armis mavult certare, quàm decretoriis. Quis enim hoc unquam concesserit, cùm ex consensu cleri populique Romani judicarent soli, sed universi Germaniæ principes, potestatem nihilominus fuisse clero Romano præscribendi electoribus, quem eligi oporteret? Quare ut tirones Romani adversus palum cominus pugnabant, quæ palaria pugna dicebatur: ita etiam adversus commentum suum pugnat Lonigus: nec eo minus gaudet, quia cernit

> —— —— *Vulnera pali,*
> *Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit;*
> *Atque omnes implet numeros:*

ut satirici verbis utar.

a Fatemur Romanum pontificem, quatenus episcopus Urbis est, non amisisse potestatem creandi imperatoris, aut præscribendi electoribus, quem crearent. Nam quomodo amiserit illud, quod habuit nunquam? Negabat Christus regnum suum esse de hoc mundo, ac rebus terrenis. Quomodo igitur Romano pontifici, si Christi est vicarius, cura ac potestas commissa unquam sit rerum mundanarum ac temporalium? Sanè nescivere hoc cleri Romani dogma veteris Ecclesiæ doctores. Imò, ut ipse ait Bellarm. lib. V. de Rom. Pontif. cap. V. *Primi, qui temporalem potestatem Pontifici ex Christi institutione tribuunt, videntur esse Hugo de S. Victore, & S. Bernardus: quos secuti sunt Alexander, Bonaventura, Henricus, Durandus, & alii posteriores.* Quid quod neque Hugo, nec Bernardus, nec Alexander, sententiæ isti favent? quemadmodum ostendit Rogerus Widdringtonus in apologia pro jure principum.

b Si assensit Urbi renuncianti juri suo in electione imperatoris; omnino jure eo exciderit, quod habuit, ut primus Urbis civis.

c Cessit jure suo populus Romanus, non in concilio universali (quamquam id minimè nobis adversetur) sed in Romano; uti & propriè Romanæ urbis negotium agitabatur. Sanè non Italia minùs, quàm Germania, pars imperii erat. Quare & æquum fuit suffragii jus habere Italos, quamdiu Imperatorem non abjurarent. Italiæ autem caput Roma; Romæ primus civis Pontifex. Venit igitur in considerationem Roma, & aliquomodo pontifex. Sed jure eo, quod Pontifex, atque Urbs habuit, & ille, & illa excidit, postquam ei renunciavit. Imò ut non cessisset jure, quomodo nunc sibi hoc Italia jus vindicaret, postquam imperium detrectat Cæsaris?

opinio-

opinione asserunt: dicendum est etiam, cùm Septemviri Pontificis assensu jus Imperatoris eligendi ab illo acceperint, apud quos illud summi Pontifices d *collocaverant; quòd Septemviri quoque facultatem illam, si non proximè, saltem traditam per alienam manum, Pontificibus acceptam* e *referre teneantur: cum dictum veritatis sit consentaneum, Quæ per alium* f *facimus, illa omnia nos facimus. Ideo, quòd veluti superioribus temporibus electio* g *ex facultate per Gregorium Quintum concessa procedebat; ita recentioribus eadem facultate* h *procedat in Septemviros Pontificis assensu translata: & sicut antiquitus summi Pontifices universis illis Præsulibus, & Principibus Germaniæ, imperabant,* i *ut Imperatorem eligerent; ita in præsentia, cum opus sit, Pontifici liceat Septemviris imperare:* k *quippe qui referant omnino illorum universorum conventum. Et veluti quondam universis inhibitum fuit, ne* l *Corradinum eligerent, ita imperatum* m *Septemviris, ut eligerent Vincislaum, eoque deposito, Rupertum, quorum utrumque mandatorum ad unguem peractum fuit. Quoniam ut Septemviri ejusdem facultatis, & juris potiuntur, quorum olim universus Germaniæ conventus: ita modò Pontifices eam penitus retinent auctoritatem, quam conventus illius universales* n *tempestate obtinebant. Longo enim annorum curriculo, aut temporum diuturnitate, Ecclesiæ vigor non remittitur, neque sedis Apostolicæ jura* o *inveterascunt.*

Quòd autem à vero non sit alienum, Electores æquè recentiores, ac veteres, facultatem Imperatoris eligendi non aliunde hausisse, quam à supremo sedis Apostolicæ fonte, confirmari potest gravissimorum auctorum fide, Jacobi Wimpfelingi, p *Krantzii, Naucleri, Carionis, Aventini, Cuspiniani, & aliorum Transalpinorum, ut Italos* q *omittam, qui super hac controversia ob corruptelæ suspicionem forsitan rejici possent. Afferri quoque in medium decet, corroborari hoc ipsum sanctissimorum, & doctissimorum hominum attestatione, veluti Divi Thomæ, qui procul omni dubitatione enunciat, quod per Pontificem stat rationem Imperatoris eligendi permutare, & hoc his verbis:* r Tantum durabit *(loquitur de ipsa electione)* quantum Romana Ecclesia, quæ supremum gradum in Principatu tenet, Christi fidelibus expediens judicaverit.

d Soli iterum nominantur pontifices, cùm jus totius fuerit Urbis: ea autem tota toto jure eligendi cessit: nec reposcere nunc illud valet, præsertim excussâ imperiali potestate: nedum ut unus hoc possit pontifex: ac multò minùs, ut jus sibi vindicet præscribendi Germaniæ proceribus, quem eligere deberent: quod nec habuit, priusquam Urbs suo cessit jure.

e Siquid clero cum Pontifice, totâque Urbe, acceptum ferre oportet, id non est jus eligendi imperatoris; quod non minùs penes Germanos, quam Italos fuit: sed quòd Germani principes non necesse habeant in posterum exspectare Urbis suffragium. Certè multum differunt, ut quis jus eligendi habeat, & ut habeat solus: quæ pessimè Lonigus confundit.

f Negamus, papam antea per universos Germaniæ principes, elegisse Imperatorem: eoque nec dici nunc potest, actum eligendi per septemviros exercere.

g Abunde hoc antea refutavimus.

h Ex falso principio falsum consequens.

i Nunquam jus illud imperandi præsulibus, & principibus Germaniæ, habuit Pontifex.

k Quomodo penes septemviros proprium ac perpetuum jus eligendi erit, si penes papas est jus mandandi, quem eligi oporteat? At hoc Lonigus tribuit Papæ & faciunt idem alii è clero Romano. Equidem mirari satis non possum tantam rerum mutationem. Olim Papa à Cæsare creabatur. Id jus excussit Papa. Nec hoc satis ei est. Contendit sibi jus esse creandi imperatoris. Posse se in alios jus eligendi ejus transferre: sed tum sibi reservare potestatem eam, ut electionem reddat irritam, quoties illa displicebit. Multum profectò Romana Ecclesia ditata est à principibus: sed videat, ne dum ereptum it principibus imperii majestatem; ipsa etiam amittat, quod eorum liberalitate accepit. Durandum audiat, sacri Palatii magistrum, in tractatu pro celebrando concilio part. I. rubr. VIII. *Proverbium vulgare, Qui totum vult, totum perdit. Unde timendum est, ne Ecclesia Romana, quæ universa vindicat, universa perdat.*

l Iis, quæ de Corradino, Wenceslao, & Ruperto, hic dicuntur, supra occurrimus.

m Nil crepat Lonigus, præter, mandare, imperare. Et quis mandet? cui: quid? Papa nempe, idque electoribus, & quidem, ut hunc imperio præficiant: illum dejiciant. *Sic volo, sic jubeo*, ait ille. Atque huc plerosque non puduit advocare verba illa Sospitatoris nostri: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Nihil me fingere, liquet ex libro Ceremon. Pontifical. I. Tit. VII. *Papa*, inquit, *in nocte nativitatis Domini benedicit ensem, quem postea donat alicui principi, in signum infinitæ potentiæ Pontifici collatæ: juxta illud, Data est mihi potestas in cœlo & in terra. Item, Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Apud Canonistas verò tam multa inveniuntur, quæ supremam potestatem tam in temporalibus, quàm spiritualibus, tribuant Papæ: ut ea adscribere planè pigeat: præsertim cùm à multis jam ad fastidium oggesta clero sint Romano; à multis etiam Catholicis Romanis acriter impugnata, cùm seculis superioribus, tum nostro.

n Negamus pontificem jus istoc, quo de hic agitur, habuisse illius conventus tempore.

o Non inveterascit jus illud, quod nunquam fuit. Cujusmodi jus Lonigus tribuit Papæ. Quod autem jus in istoc vel Papa habuit, vel potius populus Romanus, id nunc non habet, quia quicquid est, quo sponte cessit, id alteri accessit.

p Miror quâ fronte eos scriptores producat nobis, qui multa adeò habent sententiæ isti adversa. Quod de singulis ostenderemus, nisi ante nos abunde alii id fecissent. Equidem non diffitebor, legi apud eosdem horrenda multa, quæ à pontificibus perpessi Cæsares fuere. Sed eone quia istæc narrant, etiam probant? Quin contrarium tum quoque, cùm tacent, clamant.

q Et meritò profectò. Nam licet Dantes, Petrarcha, & tot alii sagacissimæ Italorum gentis, ulcus istoc Pontificium διὰ χρῶν velatum revelarunt Transalpinis nobis, tantoque hoc illi melius perspexerunt, quanto à Roma absuere propiùs: tamen, quia periculosius illis in terris, quam alibi gentium, erat, papæ se opponere, multis istic partibus major eorum semper numerus fuit, qui Imperatori suo adversarentur, etiam cum viderentur ei soppatasitari & secunda sagere. Ut minimè de nihilo sit, quod Fredericus Cæsar apud Guntherum monet Ligurini lib. III:

—— Non est, ait, optime fili,
Hæc in gente novum, nec res miranda videtur,
Fraudibus occultis blandè palpare potentes,
Principibusque suis astutam ostendere vulpem.
Hoc vitium gentile tenet. sic vivitur istic.

r Non sunt verba Thomæ Aquinatis, sed alterius. Deprompta sunt ex lib. III. de regimine Principum cap. XIX. Falsò autem hoc opus tribui Aquinati, argumento illud est, quòd Adolphi & Alberti, Imperatorum, meminit, qui demum post Thomæ obitum imperare cœperunt. Atque hoc nomine etiam suspectum sibi esse fatetur Bellarminus in scriptoribus Ecclesiasticis: nec negare audet lib. III. de Transl. imper. lib. III. cap. II. Fortasse est Thomæ Eboracensis. Facilè enim confundi potuit Thomas Angelicus cum Thoma Anglico.

Præterea Augustini s *Triumphi*, *Innocentii Quarti* t *Pontificis*, *Cardinalium* v *Hostiensis*, *& Zabarellæ*, *& aliorum* x *recentiorum*, *quos*, *ne longior sim*, *missos facio.*

Quin etiam iidem ipsi Septemviri y *publicis scripturarum argumentis eorum manu*, *& signo*, *firmatarum inficias non eunt*, *facultatem hanc Imperatori eligendi ad ipsos ab sede Apostolicâ profectam esse. Cui rei si fidem derogarent*; *exhibendum eis exemplum foret scriptionum anno* cIↄ cc LXXIX *Pontifici Nicolao Tertio a Rege Romanorum Rudolpho Auspurgensi exaratarum*, *quæ integra*, *& solida folio Pergameno in Archivo Castri Sancti Angeli adservantur*: *ubi ego eas olim Pauli Quinti jussu*, *una cum aliis pulcherrimis privilegiis*, *tum Episcopo Bambergensi ostendi*, *cùm Romam Matthiæ*, *Regis Romanorum*, *Legatus*, *ejus nomine obsequium Apostolicæ Sedi*, *præstiturus advenit. Hic enim Septemviri his verbis præcipuè utuntur*: Complectens ab olim sibi Romana mater Ecclesia, quasi quadam germanâ charitate Germaniam illam, eo terrenæ dignitatis munere decoravit, quod est super omne nomen, temporaliter tantum Præsidentium super terram, plantans in ea Principes tanquam arbores præcellentes, & rigans illas gratiâ singulari, illud eis dedit incrementum mundanæ z potentiæ, ut ipsius Ecclesiæ auctoritate suffulti, veluti germen electum, per ipsorum electionem, illum, qui frena Romani tenet Imperii, germinarent.

His peractis exponendum est, *quòd cùm Septemviri* a *facultatem hanc à sede Apostolicâ agnoscant*, *ut superiùs firmatum est*; *illa eorum nemini potest adimi*, *absque ejusdem Apostolicæ sedis auctoritate*, *& assensu. Quod si ea cuiquam facto adimitur*, *expoliatus ille*, *non legitimè privatus est censendus*; *& dignitas sic uni erepta*, *& in alium absque Pontificis assensu*, *& auctoritate*, *collata sit ab eo*, *qui jure prohibetur*, *nullius est roboris. Quare si cui ipsam hoc modo concedetur*: *nec illam jure tenebit*, *nec*, *cùm justo careat titulo*, *temporis excursu præscribit.*

Demum illis fides est facienda, *nihil hic aliud* b *Sanctitatis Vestræ esse propositum*, *quàm apud illius Celsitudinem illud collocare*, *quod prorsus ad ipsius utilitatem*, *& ornamentum pertinet*; *atque illi viam indicare*, *sese ipsum à curis*, *& molestiis perpetuò eximendi*, *& Electoralem dignitatem Bavaricæ domui æternam inferendi. Rebus enim ita se habentibus*, *ut se nunc habent*, *si nati*, *aut hæredes Comitis Palatini*, *ditionem unquam*, *de qua parens est dejectus*, *recuperarent*, *& Electoratum repeterent*, *asserentes*, *se illum Pontificibus*, *non Imperatoribus*, *acceptum referre*, *& ideo absque sedis Apostolicæ assensu sibi non potuisse adimi*: *hujus unius rationis colore omnia convellerent*, *& prosternerent*, *quæcunque nuper adversus eorum patrem decreta sunt*: *& eò Pontificem necessariò adigerent*, *ad quem unum hujusmodi controversiæ judicium attinet*, *ut jurium sedis Apostolicæ conservandorum ergo pronuntiaret*, *deturbationem Palatini de Electoratu*, *& concessionem ejus dignitatis alteri factam*, *nullius esse ponderis*, *& filiis denuo facultatem restitueret*, *quam prius à summis Pontificibus acceperant*: *cùm sit eis adempta*, *& in alium collata*, *absque Apostolicæ sedis auctoritate.*

s Frustra augustum de nobis triumphum per hunc velitem sibi speret Longus. Vixit tempore schismatis inter Ludovicum Bavarum, & Joannem XXII, librumque suum de potestate Ecclesiastica consecravit Papæ: cui fœdè passim adulatur. Inter alia quæst. XXII. art. III. legas: *Totius mundialis machinæ est nisi unus principatus*, *hujus principatus princeps Christus*, *cujus vicarius papa.* Ex hoc tam fœdo principio multa exstruit nihilo meliora. Inter alia apud eum invenitur quæst. XL. art. I. *Eadem sunt principia generationis rei*, *& corruptionis ejusdem. Generationis imperii principium est papa*, *quod ad ejus electionem*, *coronationem*, *& confirmationem*, *ut suprà*: *ergo principium est ejus depositionis*, *& corruptionis papa.*

t *Nullus idoneus testis in re sua intelligitur*: ut est ff. de Test. l. Nullus.

v *Idonei non videntur esse testes*, *quibus imperari potest*, *ut testes fiant.* ff. de Test. l. idonei. Quod imprimis dictum velim de Henrico Ostiensi. Nam pergratus fuit Innocentio IV, qui Fredericum Imp. deposuit concilio Lugdunensi. Atqui judicem ab odio, amicitiâ, inimicitiâ, vacuum esse decet.

x Nempe ut Hortensius dicitur eloquentiam extulisse, quò, ea si magni fieret, & ipse majoris haberetur: ita illi papalem extulere potestatem, quò quanto hæc altiùs assurgeret, tanto magis & ipsi efferrentur.

y Ignorare non potest, saltem non debet, Lonigus, multa illis literis contineri, quæ eas planè suspectas reddant. Sed ut missæ sint à Rudolpho Habspurgensi, rege Romanorum, tamen non omnibus electoribus gnaris, imò nec majori parte consciâ, scriptas esse, verisimile est: ut quæ in præjudicium eorum planè vergant. Sanè si eæ communi Electorum consensu exaratæ forent, subscripsissent universi. Tres scripsisse dicuntur: sed cur non cæteri? Moguntinus dico, Trevirensis, Coloniensis, & rex Bohemiæ. Verùm singula excutere non est hujus loci. Fecere id alii ante nos.

z Apud Bellarminum, qui has literas integrè adducit, *miranda* legas, uti & apud Baronium.

a Septemviri dicuntur agnovisse, cùm Baronius fateatur, unum duntaxat literas in archivis Romanis contineri. Vide eum ad annum cIↄ CCXCVI. Quâ fide igitur hic septemviros nominat, cùm major pars, nec scripserit, nec subscripserit, aut saltem nihil sit, unde adstrui id possit? Præterea, num si Electores tres, infelici illo seculo historiæ veteris non satis gnari, passi à veteratore aliquo sint istoc sibi persuaderi, num hoc immutare possit rerum veritatem tanto antè gestarum? Sunt epistolæ istæ iisdem verbis conceptæ; sed diversis temporibus missæ. Quid si aliquis artium curiæ Romanæ gnarus (quali hoc negotium apud serenissimum Bavariæ principem committi vult Lonigus) os subleverit tribus Electoribus, singulos seorsim compellans, aureos cuique montes pollicens, si benevolentiam suam atque obedientiam erga sedem Romanam ejusmodi literis testaretur? Num vel illius fraus, vel hujus credulitas, efficiet, ut res gestæ, non sint gestæ; non gestæ, autem gestæ, vel aliter gestæ, quam gestæ fuerunt? Quare ut vel genuinæ literæ forent, offuscare apud simpliciores rei historiam possunt, sed intelligentiores movere admodum non possunt.

b Ita ne, Lonige? Hoc persuadebitur Duci serenissimo, NIHIL ALIUD agi, quàm ut dignitati serenissimi Ducis consulatur? Nihilne, inquam, aliud? Nonne ipse initio consilii tui dixeras, haud posse impræsentiarum melius consuli rebus pontificis, quàm si homini ad talia idoneo negotium illud detur, ut serenissimo duci autor sit postulandi à papa confirmationem electoralis dignitatis? Nonne ais, (ut verba tua referam) *hoc uno obtento tantum in præsentia Beatitudinem suam posse lucrifacere*, *quantum ne ducentorum quidem annorum curriculo ab superioribus pontificibus acquisitum fuit*: *sic enim vindicatum iri*, *atque redemtum*, *quod à Gregorii XI. temporibus ad hæc usque nostra de juribus*, *quæ in constituendis rebus*, *& ordinibus Imperii*, *ad Ecclesiam attinebant*, *cæteri amiserunt.* Hoc, inquies, Romæ dicendum apud Pontificem: alterum in Bavaria apud serenissimum Ducem; cui persuadendum est, Pontificem non de suâ potestate esse sollicitum, sed duntaxat de serenissimi Ducis dignitate. Equidem hoc te velle satis video. Sed estne hoc inter bonos bene agere, ex veteri formula? Fidele consilium Duci Bavaro promittetur: interim istud agetur, ut electoralis dignitas ex Papæ potiùs dependeat arbitrio, quàm imperii Germanici: quod sine insigni imminutione & depreciatione imperialis majestatis planè fieri nequit. Nonne hoc dum videt serenissimus dux, jure optimo cogitet secum illud Comici?

Nunc petit, cùm pollicetur: *inhiat aurum ut devoret*,
Alterâ manu fert lapidem: *panem ostentat alterâ.*

Sed ulceri huic Chironio non ultra immorabor. Mederi illi haut nostrarum est virium, sed cælestis Numinis: à quo, & Pontifici & clero Romano, animum opto minùs avidum imperii temporalis, ac majus studium veritatis, & pacis.

F I N I S.

APHORISMI
DE STATU ECCLESIÆ
RESTAURANDO,

Ex decreto & adprobatione collegii Cardinalitii, collecti ex consilio

GREGORIO XV. PONTIFICI MAXIMO

exhibito

Per MICHAELEM LONIGUM, sacro Vaticani palatio, & scripturarum monumentis digerendis, tam in archivis ipsius Vaticani, quàm in Castro Sancti Angeli, olim præfectum.

Accessit iis hac editione præfatio & censura

GERARDI JOANNIS VOSSII.

BENIGNE LECTOR,

EX Consilio Michaëlis Lonigi, quod his paucis diebus cum brevibus notis vulgabamus, satis perspicere fuit, quantopere sollicitus sit clerus Romanus de augenda Papæ potestate, etiam in seculi rebus. Interim eo in consilio non ulterius itum fuit, quàm ut Bavariæ dux Electoralem sibi dignitatem firmari à Pontifice maximo postularet. Sed ecce nunc aliquot tibi aphorismos, quibus illustris ille Cardinalitius cœtus nec intra istos limites consistit: verum ruptis porro repagulis quasi utroque cornu irruit quoque tum in Saxonicum, tum in Brandeburgicum electorem. Hæreseos crimen iis impingit: eoque nomine & illos Electorali esse dignitate spoliandos, partim obscurius innuit, partim aperte contendit. Denique, ut serpentes cauda solent, ita aphorismo extimo nimis heu afflictæ Germaniæ tristia quoque arma minitatur, nisi de dignitate in Bavarum collata sententiæ Pontificis acquiescat. Equidem non ignoro, paucos esse qui nesciant, jam ab aliquot retro seculis monstri aliquid Romæ semper ali adversus Imperium: Sed tamen putavi, expedire hoc tempore, ut ista quoque in apertum magis proferrentur, partim quo minus nonnullis semper differre paratis somnus in tanto Germaniæ periculo obrepat: partim ne fucus fiat illis, qui quid Pontifex, cæterique Ecclesiæ Romanæ antistites, moliantur, necdum satis vident. Cæterum cùm geminum nactus forem aphorismorum exemplum: expressi integre, quod integrius videbatur. Interim charactere distinxi, ubi discreparent, ac quomodo in Arcennensi legeretur editione, notavi ad oram. Locis quidem aliquot parum refert, utrum hoc, an illud, sequamur exemplum: sed est item ubi non mediocriter intersit. Unde autem fiat, quod in altero eorum quædam, vel prætereantur interdum, vel verbo molliantur: equidem satis mihi videre videor: sed malo de hoc conjecturam sagaci relinquere Lectori, qui patricias Patrum illorum artes satis per se cognoscet.

APHO-

VARIANS SCRIPTURA *ex editione Atsemmen-fi.*

a Collecti ex consilio, Gregorio XV Pont. M. exhibito.

APHORISMI

De statu Ecclesiæ restaurando, ex decreto & approbatione Collegii Cardinalitii, *Pro a consiliis formandis*, GREGORIO XV, *Pontifici maximo, exhibiti*, per Michaëlem Lonigum, Sacro Vaticani Palatio & Scripturarum monumentis digerendis, tam in archivo ipsius Vaticani, quam in castro Sancti Angeli existentibus, olim præfectum.

b A beatissima sede Apostolica confirmationem in solenni forma.

c Ideo.

d Ex negato brachio seculari.

I. Um Bojorum dux *à sedis* b *Apostolica autoritate confirmationem* propter Electoratum expostulaverit, *tunc* c Ecclesia obedientiam amissam *in* d *negata jurisdictione Ecclesiastica* paulatim recuperare potest.

e Per Bojorum ducem Maximilianum.

f Desunt quatuor hæc verba.

g Ideo possessiones bonorum Ecclesiasticorum ex manibus hæreticorum rursum eripere non difficultatis erit.

II. Cum Pontifex maximus *per* e *præsentem Bojorum ducem*, ut filium Ecclesiæ obedientissimum, jura a ducentis usque annis, & ultra, in constituendis rebus & ordinibus Imperii, *quæ* f *ad Ecclesiam pertinent*, amissa, recuperare possit, *tunc* g *paulatim possessiones bonorum Ecclesiasticorum, quæ à jure Ecclesiastico dependent, acquirere simul, non erit difficultatis.*

h Dux ex speciali juramento Ecclesiæ præstito.

i Prætereuntur septem hæc verba.

k Novus hic aphorismus sequitur istiusmodi, Cum hæretici brachium seculare Ecclesiæ, ut fontale.

III. Cum Bojorum *dux* h in eo fervore sit, Ecclesiæ faciem ita rursum adornare, ut ante Gregorii XI. tempora fuit, ideo hæretici in imperio brachium seculare, *&* i *bona, quæ à transactione Passaviensi possident*, Ecclesiæ restituere coguntur k.

IV. Cum de statu & ordine imperii cognoscere & decernere, Ecclesiæ proprius partus sit, ideo hæretici, qui hanc antiquitatem & jura Ecclesiæ negant, in statu & ordine imperii, jam per Bojorum ducem restaurando, in posterum tolerari non possunt.

l Duo hæc verba absunt.

V. Cum Leo III. illam potestatem habuerit, propter hæreseos crimen Orientale imperium ab Occidentali *abscindere* l *&* divellere, ac ex Græcorum manibus eripere, & ad Gallos transmittere: quare non Pontifex maximus eandem potestatem habebit, Electoratum à Palatino, ut principali hæresiarcha, abripere, & in Bojorum ducem, ut obedientissimum filium Ecclesiæ, transferre.

VI. Cum divulsio Orientalis Imperii ab Occidentali à Leone III. Pontifice beatissimo facta, ita firma & sancta ad hæc tempora usque permanserit, ut licet Occidentale Imperium possessore sæpius vacaverit, tamen nunquam Orientis imperio adnexum fuerit, neque unius leges in alterius provinciis viguerint: quare non & divulsio Electoralis dignitatis, à Palatino hæresiarcha in Bojorum ducem Catholicissimum transmissa, in eadem constantiæ & firmitatis sanctitate à Pontifice summo & sancta Liga tueri debeat?

m Desunt verba hæc quatuor.

n Alter hæresiarcha Saxo impedire, multò minùs impugnare non licet. *Corrupte plane.*

VII. Cum imperii translatio à Græcis ad Gallos tam libero brachio *usque* m *adeo vivida potestate* per Leonem Pontificem facta fuerit, ut iidem ipsi Græci imperatores, quanquam potentissimi, nunquam tamen sibi audendum existimarint illam impugnare; imo sæpius expresse probarint, & ratam habuerint; ita Electoralis dignitatis in Bojorum ducem Catholicissimum transmissionem *sagacitas* n *& oppositio restantis hæresiarchæ Saxonis non impedire, multo minus impugnare potest*, quia juribus & privilegiis imperii, ut hæreticus, sanctitatem & antiquitatem fontalis originis imperii non agnoscens, de jure frui non potest.

o Aphorismus hic sequenti subjungitur.

p Omittuntur cuncta, quæ deinceps in hoc aphorismo sequuntur.

VIII. Cum o Fridericus I. Alexandri III. sententia de imperio dejectus esset, Emanuel Comnenus Pontifici pecuniam & milites adversus Fridericum obtulit, ut Latinæ Græca Ecclesia adjungi possit; tunc eo ipso indubie confessus est, sectionem & translationem Pontificiam stabilire, & firmare, atque alterum imperium alteri unire, vetitum cuilibet fuisse, præterquam summo Pontifici, qui prius illa intersecuerat. *Si* p *hæc ita, ut reverà sunt, tunc Pontifex summus cum sancta Liga omnes vires contra hæresiarcham Saxonem, & ab illo dependentes rebelles adhibere tenetur, ut sanctitas sedis Apostolicæ, & antiquitas Imperii Romani, in translatione Electoralis dignitatis conservari possit.*

IX. Post Leonem alii quoque Pontifices sola sedis autoritate illud idem imperium Occidentale sæpe ab una ad aliam transtulerunt nationem: quare non eadem Sedis autoritate Pontifex maximus, & Electorales dignitates ex manibus hæreticorum eripere, & ad Catholicos principes transmittere posset? ut facies imperii Romani Sancta rursum in hæreticis extirpandis firmetur.

q Sic eodem jure beatissimus pater cum hæreticis procedere potest. *Cætera prætereuntur.*

X. Cum jure Bonifacius VIII. Pontifex, ut cui suprema autoritas uni in Ecclesia competit, Albertum I. Romanorum Regem non jure hæreditario, quemadmodum sibi & successoribus suis conferri petiit, sed tantum Electione ad munus imperii pervenire voluit: *ita* q *Pontifex maximus, Imperator, & Sancta Liga, absque violatione Sedis Apostolicæ, quæ sancta semper in antiquitate conservanda tueri debet, Saxonis & Brandeburgico non permittere possunt, qui autoritatem antiquitatis in transferendo Electoratu, à Sede Romana divellere, & ad collegium Electorum pertrahere tentant.*

r Quod hæresiarchæ illi Saxo & Brandeburgicus autoritatem in transferendo Electoratu à sede Romana divellere & ad collegium Electorum pertrahere tentant.

XI. Philippus Francorum Rex legatos Avenionem ad Clementem V. Pontificem destinavit, quo supplices ab ipso exorarent, ut imperium Gallorum genti, in qua prius constiterat, restitueret: tunc Pontifex maximus ad Electores legatos suos misit, per quos eis imperavit, ut Henricum à Lutzenburg Imperatorem crearent: secus si facerent, in discrimen adductum iri, ne imperium, & jus Electionis, ab ipsis ad alios perpetuo devolveretur; ipsi autem statim conventu facto Henricum elegerunt. Ex quibus omnibus perspicuum appàret, Gallis certum fuisse, in manu esse Pontificis redintegrare in eorum regno majestatem imperatoriam, & à Germanis imperium & jus Electionis rursum avocare: ideo Pontifex maximus pro plenitudine potestatis ulterius connivere non potest, *quando* r *hæresiarchæ illi antiquitatem & ordinem imperii ad Orcum trahere laborant.*

XII. In manu Pontificis maximi est, ut ex omni-

omnibus historiis apparet, majestatem imperatoriam in eorum regno redintegrare, imperium de gente in gentem transferre, ac jus Electionis in totum avocare: *quam s inique itaque & impie Saxo talem potestatem à Sede Romana divellere, & ad collegium Electorum pertrahere laborat?* Caveant ergo Pontifex maximus & t *imperator*, ne ex tali connivenria restantes *hæresiarchæ* u *faciem Ecclesiæ Sanctæ & imperii* in horrendum & x *detestandum* monstrum transforment.

s *Desunt octodecim hæc verba.*

t *Duo hæc verba prætereuntur.*

u Hæresiarchæ, Saxo & Brandeburgicus, faciem imperii Romani.

x *Absunt hæc verba duo.*

XIII. Cum Wenceslaus ob ejus inertiam ab Electoribus de imperii sede deturbatus fuerit, & è contra Robertus Comes Palatinus Rheni, Pontificis Bonifacii IX mandato & jussu, ad tanti gradus apicem promotus: ita similiter Palatinus, hæresiarcha principalis, propter crimen læsæ majestatis & pacis publicæ in Imperatorem & imperium commissum, de Electoratus sede deturbatus: & è contra pro recuperanda antiquitate, *Imperator* y *cum Electoribus mandato Pontificis maximi, ut filii obedientes Ecclesiæ, & studiosi observantes antiquitatis*, Bojorum ducem Maximilianum ad Electoris gradus apicem summo jure promoverunt.

y Electores imperii Sancti & veri, mandato & jussu Pontificis Maximi.

XIV. Si Apostolicæ sedis autoritate, potestas eligendi imperatorem, & Electores, numero VII tantum principum coarctari potuit, ubi tamen antea ex Gregorii V concessione cunctis Germaniæ principibus competeret: Sic ex eadem plenitudine potestatis Pontifex Electoralem dignitatem à Palatino, & hæredibus suis, abscindere, & in Bojorum ducem transferre potest.

XV. Plenitudo *potestatis* z Sedis Apostolicæ demonstratur ex publicis documentis Electionum Rudolphi Habspurgensis, Adolphi, Henrici VII, Caroli IV, Wenceslai, & Ruperti, quæ nullam aliunde firmitatem habent, quàm ab assensu & verbo Nicolai III, Bonifacii VIII, Clementis V, Clementis VI, Gregorii XI, & Bonifacii IX, quæ publica documenta in *tablinis* a Sedis Apostolicæ custodiuntur.

z Beatissimæ.

a Tabulariis.

XVI. Ut antiquitas Imperii magis elucescat, Pontificem & Ecclesiam potestatem tantum in causis imperii cognoscendis, decernendis, & disponendis habere: ideo imperator à Pontifice summo ob illud supremum munus sibi insitum, diademate decoratur, & hujus operationis exercitatione in imperatorio solio confirmatur. Propterea doctores omnes in illam eunt sententiam, ut qui à Pontifice coronatus, Imperatoris & Augusti nomine gaudere, signum in aurea bulla imprimere, imperii administrationem exercere potest; Principi autem à Pontifice non coronato, illis uti, jure interdictum est. Unde Henricus I, Conradus Suevus, Rudolphus, Albertus, Rupertus, & alii, qui de Pontificis manu non sunt coronam adepti, sibi nunquam in privilegiis irrogandis, nomen Imperatoris, sed Regis Romanorum tantum vindicarunt.

XVII. Cùm inter Carolum Calvum Francorum Regem, & Ludovicum fratrem, ingens super imperio controversia agitaretur: tunc Carolus Romam protinus iter maturavit, & precibus & muneribus coronam impetravit. Propterea ex facie antiquitatis Pontifex tantum de causis imperii cognoscere potest. Male ergo hæresiarchæ Germani collegio Electorum deberi contendunt.

XVIII. Cùm Fridericus I per Episcopum Bambergensem petierit coronam imperii ab Hadriano IV Pontif. ubi verba inferius posita in similem sensum fuerunt sigillatim adhibita: haud obscure iis patefit, eum, qui coronam è manu Pontificis non obtinet, revera non esse Imperatorem. Ergo, beatissime pater, tu *citra* b *moram* peragas, ut quæ Bojorum duci Maximiliano desunt, de plenitudine imperialis culminis, per tuæ beatitudinis munificentissimi suppleantur, ut imperium ad pristinam antiquitatem redigi possit.

b Circa eum.

XIX. Cùm autoritas statuendi de rebus imperii Pontifici maximo propria eo usque provehatur, ut ipsa interdum Imperatores & Electores exagitaverit, depresserit, & penitus eluserit, de quibus historiæ copiose loquuntur: nam quid olim gestum fuerit inter Gregorium VII, & Henricum IV, inter Alexandrum III, & c *Fredericum I, inter Innocentium III*, & Ottonem IV, inter Innocentium IV, & Fridericum, inter Joannem XXII, & Ludovicum IV, inter Bonifacium IX, & Wenceslaum: ita eadem autoritate Sedis de rebus imperii cognoscere, & decernere, Pontifici soli, non collegio Electorum, adhuc omni jure debere indubitati juris est.

c *Desunt sex verba Petra pro Fredericum I corrupte Fredericum VIII editum est in consilio ipso Michaelis Lemgi.*

XX. Cùm facultas eligendi Imperatorem non auro à Principibus Electoribus fuerit empta, non armis comparata, non jure accepta hæreditario, nec eadem ad ipsos ab Imperatorum manu, sed à Sedis Apostolicæ autoritate defluxerit; ideo hæresiarchis Germanis æquum non est secus in præsentia sentire, & ita antiquitatem & sanctitatem imperii turbare.

XXI. Cùm diu viguisset consuetudo eligendi imperatorem ex constitutione Gregorii V, interventu antistitum & principum Germaniæ omnium, & cùm postmodum schismata & turbæ ex multiplici opinionum discrepantia inter eligendum oriri cepissent, quibus imperium indies contabuit: antistites & Principes unanimes decreto & approbatione Sedis Apostolicæ in eo convenerunt, ut facultas omnis ad seipsos universos à Gregorio V devoluta, ad sex principes tantum devolveretur, tres Ecclesiasticos, tres seculares, quibus postea septimus additus fuit, & hoc solenniter decreverunt, ut ab his tantum, nullo præterea admisso, in posterum imperator esset eligendus, eâdem cæterum facultate, jure, & autoritate.

XXII. Cùm ut superioribus temporibus Electio ex facultate per Gregorium V concessa procedebat; ita recentioribus eadem facultate procedat in Septemviros Pontificis assensu translata: Et sicut antiquitus summi Pontifices universis illis Præsulibus & Principibus Germaniæ imperabant, ut Imperatorem eligerent; ita in præsentia, cùm opus sit, Pontifici liceat Septemviris imperare, quippe qui referunt omnino illorum universorum conventum: Quoniam ut Septemviri ejusdem facultatis & juris autoritate potiuntur, quibus olim universus Germaniæ conventus, ita modo Pontifices eam penitus retinent autoritatem, quam conventuum illorum universorum tempore obtinebant: longo enim annorum curriculo, aut temporum diuturnitate Ecclesiæ vigor non remittitur, neque Sedis Apostolicæ jura inveterascunt: Quanta itaque doctorum & d *consiliariorum*, apud hæresiarchas Germanos imperitia, qui neque antiquitatem, neque jura norunt; sed pro suo conceptu malitioso, antiquitatem & sanctitatem imperii in novitatem, ordinem in confusionem detorquere, non erubescunt.

d *Duo hæc verba rursum desiderantur.*

XXIII. Cùm autem, ut prolixe Sanctitati Vestræ demonstravi, Electores, æque recentiores, ac veteres, facultatem eligendi Imperatores non aliunde hausisse, quàm à supremo Sedis Apostolicæ fonte, appareat; quod confirmari potest gravissimorum autorum fide, Jacobi Wimphelingi, Krantzii, Naucleri, Carionis, Aventini, Cuspiniani, & aliorum transalpinorum, ut Italos omit-

omittam, qui super hac controversia ob corruptelæ suspicionem, ab hæreticis Germanis forsan rejici possent †.

† *Deest redditio, sive illud, quod ex superioribus colligere voluerunt.*

XXIV. Cùm illi ipsi Septemviri publicis Scripturarum argumentis, eorum manu & signo firmatarum, inficias non eant, facultatem hanc Imperatores eligendi ad ipsos à Sede Apostolica profectam esse; cui rei si fidem imperiti *Saxonis* e consiliarii derogare peterent, exhibendæ eis forent documenta scriptionum, Anno CIↃ CC LXXIX, Pontifice Nicolao III, Rege Romanorum Rudolpho Habspurgense, exaratarum; quæ integra & solida in folio Pergameno in Archivo Castri Sancti Angeli adservantur: in quibus Septemviri his verbis præcipue utuntur: Complectens ab olim Romana mater Ecclesia, quasi quadam germana charitate, Germaniam, illam eo terrenæ dignitatis munere decoravit, quod est supra omne nomen temporaliter tantum præsidentis super terram, plantans in ea Principes, tanquam arbores præcellentes, & rigans illos gratia singulari, illud eis dedit incrementum mundanæ potentiæ, ut ipsius Ecclesiæ autoritate suffulti, veluti germen electum, per ipsorum electionem, illum, qui frena Romani tenet imperii, germinarent *.

e Saxonis & Brandeburgici.

* *Hic quoque redditio, sive consequens, desideratur; ut videt, quisquis totum aphorismi attendit.*

XXV. Septemviri facultatem hanc à Sede Apostolica agnoscere necesse habent, ut in præcedentibus abundè firmatum est. illa è contra nemini rursum potest adimi, absque ejusdem Apostolicæ Sedis autoritate & assensu. Quod si ea cuiquam facto adimitur; exspoliatus ille, non legitimè privatus est censendus: & dignitas sic uni erepta, & in alium absque Pontificis assensu & autoritate collata, nullius est roboris, cùm erepta & collata sit ab eo, qui jure prohibetur. Quare si cuipiam hoc modo concedetur; nec illam jure tenebit, nec, cùm justo careat titulo, temporis excursu præscribit.

XXVI. Cùm translatio Electoralis dignitatis in præsentem Saxonicam lineam à beatissima Sede Apostolica non confirmata sit: ideo Pontifex maximus, & Imperator, ad rescindendam translationem Electoratus in Bojarium ducem moveri non debent; sed ipsius exceptio *contra translationem* f pro non exceptione habetur: nam quod de jure non fit, & simpliciter non fit, æquipatantur.

f Prætereuntur duo hæc verba.

XXVII. Cùm translatio Electoralis dignitatis in Bojorum ducem Maximilianum facta, jam à beatissimo Patre confirmata sit; ideo penes imperatorem, aut Regem Hispaniarum, non amplius stat, Palatinum hæresiarcham, vel hæredes Comitis Palatini, in ditionem, de qua patens est dejectus, vel in Electoratum reponere. Nam hæ controversiæ ad beatissimam sedem Apostolicam, non ad Imperatorem, vel Regem Hispaniarum, pertinent.

XXVIII. Cùm translationem Electoratus Pontifex summus confirmaverit: ideo Reges Angliæ, Daniæ, Saxo, & Brandeburgicus, restitutionem Palatini in ditiones & Electoratum inique ab Imperatore postulant. Nam nihil aliud est hoc petere, quàm sedem Apostolicam de juribus Majestatis suæ deturbare, & fontalem originem contra antiquitatem & sanctitatem Ecclesiæ, & imperii, *Imperatori* g adjudicare: *ideo* h *Pontifex maximus attendat, ne ex tali conniventia præjudicia ad majorem interitum Ecclesiæ parentur.*

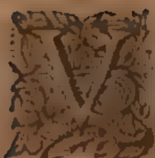
g Imperatori, & electoribus.

h *Quatuordecim hæc verba absunt.*

XXIX. Ut facies Ecclesiæ in antiquitate, & sanctitate, conservetur: propterea Illustrissimi antistites *Cardinales* i unanimiter jurarunt in hanc sententiam, quod sine præjudicio autoritatis beatissimæ Sedis Apostolicæ, confirmationem Bojorum duci Maximiliano concessam Pontifex maximus revocare non possit: sed Bojorum ducem conjunctis viribus universæ Ecclesiæ vi armorum in septemvirali dignitate tueri, jure divino simpliciter tenentur.

i Deest hæc vox.

CENSURA VOSSII.

Idimus Aphorismos undetriginta, quos pepererе nobis antistites Ecclesiæ Romanæ, fœtum sanè nec elegantia commendabilem, nec Germaniæ bono natum. Quid autem impedit, quo minus partum illum membratim etiam lustremus, ac, ne interea oculis suis fascinet quemquam, amoletum alligemus simplicioribus? Ordiemur à capite ipso: hoc est, tribus primis aphorismis, quibus clerus sibi Romanus luculentum spondet, tum jurisdictionis, tum temporalium bonorum, incrementum. Ut de utroque horum ordine dicam, Pontifex, qua Pontifex, jurisdictionem habet nullam: quatenus autem, liberalitate principum ditatus, suas quoque terras habet, aliquam obtinet jurisdictionem: sed, ut dixi, in terris suis: in Imperio autem, ubi nullus ei inter Principes Imperii est locus, jurisdictio ei, sine Imperialis majestatis imminutione, concedi potest nulla. Nec movere quemquam amplius potest calcatum illud, quod Pontificem ajunt præstare Christi vicem in terris. Negabat enim Christus imperium suum esse mundanum. Nec major est potestas discipuli, quàm magistri; servi, quàm domini. Et quid apertius altero Christi dicto? *Reges gentium dominentur, vos autem non sic.* Nec magis est, quod victoriam sperent ex Triumphi & aliorum argumento, eum eo se defensitant, quod Dominus dixerit, datam sibi esse potestatem omnem in cœlo, & in terra. Siquidem (ut Maldonati potius verbis utar, quàm meis) *loquitur hic non de qualibet potestate, sed de ea, quam Apostolis dabat: id est, de potestate regni sui spiritualis acquirendi colligendique, quam ad rem Apostolos mittebat.* Uti autem jurisdictio, sic suprema quoque secularium bonorum cura penes seculi Principes est. Ut hic etiam habeat locum, quod Papæ Eugenio scripsit Bernardus libro primo de Consideratione: *In criminibus, non in possessionibus, potestas vestra.* Et ibidem: *Habent hæc infima, & terrena, judices suos, Reges & Principes terræ. Quid fines alienos invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?* Item lib. II: *Apostolis interdicitur dominatus. ergo tu usurpare aude, aut dominans apostolatum, aut apostolicus dominatum. plane ab utroque prohiberis, si utrumque simul habere voles.* Idem & Hostiensis quærit extra. de Hæret. cap. Ad abolendam: *Quid ad Papam de temporalibus?* Ubi & respondet cum domino suo Innocentio, *Quod revera nihil ad eum.* Atque idem legere est apud Joannem Parisiensem de potestate regia & papali cap. x. Sed diu est, quod surdis ista auribus canimus. Unde illa Anglorum querela apud Matthæum Paris in Henrico III. *Manifesto compertum esse, Ecclesiam Romanam Dei indignationem incurrisse. ipsius enim magistratus, & rectores, non populi devotionem, non animas lucrifacere: sed reditus rapere, & pecuniam congregare.* Nec gravis aut justa minus, aliarum esse gentium querimonia solet: Germaniæ imprimis, cujus malis Principes, viri jamdiu conati sunt obviam ire, sed remediis minus gratis Clero Romano: quam nec honorum, nec opum satietas unquam tenet. Atque ab inexplebili hac Charybdi proficiscitur quoque, quod aphorismo tertio eas nunc condiciones rumpi postulat sibi, super quibus, publi-

publicæ pacis caussa, Passavii, ante annos LXX, convenit. Sed non est in manu pontificis, aut cleri, rescindere ea, quæ decreta sunt communi Ordinum consilio, interveniente ipsius Karoli autoritate. De parte prima attigisse hæc sufficiat.

Altera autem latius multò patet. Quid mirum? In fœtu illo cardinalitio non pectus modo refert nobis, sed etiam, quæ proximè ei subjacent. Continet autem hæc pars aphorismos viginti duos. In quibus eadem afferuntur argumenta, quæ vidimus in Consilio illo, quod Gregorio XV Michael dabat Lonigus. Huic ante dies paucos responsum à nobis fuit. Nec quæ tum in mentem venerunt, necessium est reponere hoc loco. Attamen si intellexero, veritatis & pacis amantibus haut ingratum fore, si, quæ tum quasi curriculo percurrebamus, eadem deinceps latius lætiusque prosequamur: equidem amore publici boni, quo impensè semper flagravi, istum etiam laborem præstabo lubens. Est enim campus iste ita fertilis, ut etiam mei similium, hoc est, hominum in differendo vix mediocrium, in dicendo penè infantium, luxuriare in eo possit oratio. Etsi autem utrobique, & in istoc, inquam, Lonigi consilio, & aphorismis, quos nunc damus, iisdem pugnetur argumentis: aliud tamen hic, quam istic, propositum fuit: Siquidem Lonigo satis videbatur, si persuaderetur Bavariæ duci, ut de dignitate, qua auctus esset, Papæ assensum exposceret. At minus etiam antistites cardinales rectæ rationis audiunt habenas: imò, instar Phaetontis alicujus, cupiditatis suæ quadrigis, maximo orbis periculo, Germaniæ imprimis, longissime exorbitant extra Pontificios fines. Siquidem, quasi parum sit de translatione electoratus Palatini, atque ejus caussis, de quibus nunc non disputamus, atrocem tulisse sententiam, etiam de jure septemviralis dignitatis litem tum Saxoni movent, tum Brandeburgico? Quid autem est, propter quod contendant, fulmen simile in sacrosancta illa imperii capita vibrari oportere? Sunt, inquiunt, hæretici. Equidem video esse hoc, quod aphorismis tot, velut Gorgonis caput, obtendunt. Verùm non tam de hæresi disquirere hujus est loci: quàm illud in quæstionem venit, utrum episcopus, uti ob hæresin excommunicandi jus habet, ita ob eam dignitate, vel fortunis, spoliare quemquam possit. Admodum sane dispar istorum ratio est. Siquidem Christus jubet, ut excommunicatus habeatur *velut ethnicus, & publicanus.* Num uspiam docet ethnicos vel publicanos exuere imperio, vel opibus suis? imò Christus ipse vectigalia solvit publicanis, suoque docuit exemplo, ita fieri oportere. Vixere Apostoli sub imperatoribus gentilibus, eorumque legibus paruerunt. Similiter fecere, qui successerunt. Quin Apostolo auscultantes pro iis orare Deum solent. Unde Tertullianus in Apologet. cap. XXX: *Nos pro salute Imperatorum Deum invocamus æternum, precantes illis vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, orbem quietum,* &c. Et quando Julianus à Christiana religione ad gentilem deflexit, num propterea eum imperio deturbarunt Christiani? Sed enim, quando hæc audiunt, pugnare malunt juniorum exemplis. Cur ajunt, non pari nunc jure Papa ob hæresin possit septemviralem alteri dignitatem conferre, ac olim ea de caussa Leo III. à Græcis ad Francos transtulit imperium? Est hic Achilles ille cœtus cardinalitii: sed expugnandum ad Ilium nostrum parum fortis. Multa adeo sunt, quæ eo in argumento peccantur. Primum illud, quod ex Pontificis facto colligunt de jure facti. Si enim sic porrò argumentari licebit; quod mortalis cujusquam facinus culpa non vacabit? Altero item nomine errant, cùm pro facto referunt, quod factum minime fuit. Translatum esse imperium omnes scimus: sed item scimus, factum hoc esse à senatu populoque Romano, cùm reliquæ Italiæ, seu aperto, seu tacito consensu; ut de reliquis Occidentis populis nihil nunc dicam. At, inquiunt, autores habemus locupletes, qui à Leone id factum esse pronuncient. Quis repugnat? Sed hi Leonem laudant, ut civem Urbis præcipuum, cujus proinde summa in Urbe autoritas foret. Laudant item, ut episcopum Romanum, qui manibus suis imponeret coronam, imperii insigne. At non ea propterea in hæresi fuerunt, ut putarent, vel solum, vel præcipue id Leonem fecisse, vel potuisse.*Quin alii multi, nec numero illi, nec autoritate inferiores, aperte nos contrarium docent. Nam factum id esse perhibent, ex decreto ac voluntate, uti dicebamus, senatus, populique Romani. Uti Sigebertus, cùm ad annum IↃCCCI ait: *Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano jamdiu animo desciverant, nunc accepta occasionis opportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Constantino, filio suo, eis imperabat, uno* OMNIUM *consensu Karolo regi imperatorias laudes acclamant, eumque* PER MANUM *Leonis Papæ coronant, Cæsarem & Augustum appellant.* Item Theodoricus de Niem, Pontificius quondam scriba, deinde episcopus Verdensis, pene initio libri de investituris: *Populus Romanus legem condebat more solito, sed difficile erat pro unoquoque negotio toties in unum congregari: unde sententiam, jus & potestatem imperii, Imperatori concesserunt, quemadmodum legitur. Populus itaque Romanus concessit Carolo, & in eum transtulit, omne jus suum, & potestatem.* Blondus quoque lib. I. Dec. II. & Æneas Sylvius, seu Pius II, in Blondi epitome, item Jacobus Wymphelingus in epitome populi Rom. cap. IX, coronationem à Leone factam ajunt, *populi Romani scito & precibus.* Onuphrii etiam Panuini verba sunt in Fastis: *Leo populi Romani scito, clerique rogatu, Karolum imperatorem appellavit.* Ex his igitur, & aliis, qui à Senatu populoque Romano factum id prædicant, exponi scriptores illi debent, qui id nec ajunt, nec negant. Quanto enim satius est, testibus id affirmantibus fidem habere, ubi nemo inficiatur: quàm fidem affirmantibus derogare, quia non omnes affirment, nullus licet neget? Rectè igitur Michael Coccinius in libello de translatione imperii sic scribit: *Talem imperii translationem, Romanorum, cæterorumque Italiæ populorum consensu, & autoritate factitatam, suamque vim & efficaciam habuisse, haut dubitandum est. Nec obstat, quod scribit Innocentius tertius ad Bertoldum Zaringiæ ducem, Sedem Apostolicam Romanum imperium in personam magnifici Karoli de Græcis transtulisse in Germanos. Nam sedem Apostolicam non in alio sensu imperium transtulisse concedimus, quam imperium transferentibus consensisse, aut transferendum declarasse: sed talis translatio vim & efficaciam suam habuit à consensu populi.* His satis ei occurritur, quod à Leone translationem eam factam docent. Nec facile minus refellitur, quod transtulisse imperium ob hæresin dicunt. Nam translationis occasio erat, quam ex Sigeberto paullo ante afferebamus: vera autem caussa fuit, quod Orientis Cæsares imperium Occidentis minime curarent; sed pro derelicto illud haberent. Hoc quoque testibus firmandum est nobis. Lupoldus de juribus regni & imperii cap. IV. *Imperatores Græci tempore Karoli Magni, & etiam ante tempora ejusdem, nimirum tempore Pipini patris, ac Karoli Martelli avi sui, in Occidentali imperio solo nomine regnabant; nec Ecclesia Romana, nec alia Christi Ecclesia, seu etiam quicunque alii à Longobardis oppressi contra justitiam, in eodem imperio poterant eos vel autoritate ipsorum justitiam consequi: & sic imperatores prædicti Occidentale imperium quodammodo pro derelicto habebant, in eo, ut ex diversis Chronicis apparet, solo nomine imperando.* Eadem mens Jo. Parisiensis de pot. regia & papali c. XVI. *Non fuit factum per solum papam, sed populo acclamante, & faciente, cujus est se subjicere, cui vult, sine alterius præjudicio. Ideo hoc fuit factum ex caussa necessaria pro sui defensione contra infideles & paganos, ubi per alium non videbantur posse defendi, quod de jure poterant: nam populus facit regem, & exercitus imperatorem.* Æneas Sylvius lib. de ortu & autoritate Imperii Romani cap. IX. *Demum verò negligentibus Romam Græcis, eamque nunc barbarorum, nunc aliorum*

direptioni relinquentibus, populus ille Romanus, qui suo sanguine tantum pararat imperium, qui suis virtutibus monarchiam fundaverat orbis, venientem in auxilium eius Carolum M. Francorum regem, natione Germanum, qui urbem sacraque loca ab omni hostium incursione defendit, primo Patricium, post Augustum, concurrente summi pontificis consensu, salutavit Cæsarem. Item Nauclerus generat. XXVII, in anno DCCC. *In die nativitatis Domini, prahabita matura deliberatione, Leo Pontifex Romanus considerans Imperatores Constantinopolitanos ægre id nomen tueri, & Occidentale imperium quasi pro derelicto habitum; populi Romani consensu Carolum Imperatorem Romanorum declarat, ac diademate coronat, ter acclamante populo Romano, Carolo Augusto, &c.* Paullus Æmilius in historia Francorum: *Cæsarum majestas jam & ante prope vilis.* Et mox: *Romani proceres animis aliter afficiebantur. Solium imperii, velut a nemine insessum, quasi numine offerente, regi Franco dandum, summis in religione meritis id debitum, &c.* Apertissimeque omnium Michael Coccinius libro de translatione imperii: *Cum populus*, inquit, *Romanus, & universi pene Italiæ populi, temporis successu multarum gentium incursionibus, ac direptionibus expositi essent, ut Gothorum, Visigothorum, Hunnorum, ac Longobardorum; nec ipsi propriis sese viribus defensare possent; neque Græci eos defendere curarent; quin potius mala malis accumulantes ipsimet, Italos opprimere, ac spoliare nitebantur, nimiam avaritiam & dominandi libidinem in eos exercentes: Romani itaque & reliqui Italiæ populi Græcorum perspicientes avaritiam, simul & ignaviam, ac e regione Germanorum fortitudinem, industriam, & justitiam, Imperium de Græcis transtulerunt in Germanos in Caroli Magni personam. Et talem imperii translationem, Romanorum, cæterorumque Italiæ populorum consensu, & auctoritate factitatam, suamque vim & efficaciam habuisse, haut dubitandum est.* Satis ex his liquet, vel decipi, vel decipere eos, qui imperium ob hæresin in Francos esse translatum arbitrantur.

Denique illud in considerationem venit, non si à Leone imperium Orientalibus esset ablatum, Occidentalibus collatum: eò penes Pontificem nunc transferendi jus imperii fore. Nam longè alia ratio veterum erat temporum: alia eorum est, quibus nos vivimus. Fuerit sane olim qualecunque jus Pontificis Romani, tanquam potissimi Urbis civis. Quin universam etiam (quod contigit nunquam) in pontificem transfuderit potestatem. Quid ad tempora hæc nostra, postquam imperatorem dominio Urbis excussit Papa? Quo nomine, inquam, posthac vel Roma, vel episcopus Romanus, in creando imperatore jus prætendet suum, cùm imperatorem dominum non agnoscat? Atque ut agnosceret, cum electores sint constituti ex consensu Ordinum, Gregorio V approbante: nonne jure suo, siquod habuit, Pontifex cessit, quando illa concessit? Abunde istis evertitur potestas ea, quam sibi vindicat Pontifex. Et quam multa alia afferre adversus eam poteramus! Quot etiam viros principes! quot eruditione illustres! Sed instituti brevitas non sinit, quæ ad alia convertere jamdudum sermonem jubet.

Superest pars tertia, quæ manibus pedibusque in omnes irruit, quibus displicere Pontificis sententia possit. Ea quatuor ultimis constat aphorismis. Primo illorum, suffragii jus in iis, quæ ad dignitatem pertinent septemviralem, ereptum itur Saxonico Electorali. Prætexitur, quod dignitatem, qua multos per annos familia hæc gaudet, necdum firmarit Pontifex. Quasi non ita sapiat illustris hæc domus, ut confirmationem eam postulatura sit nunquam. Probè enim novit, jamdiu esse, quod quibus Papa gloriatur se imperii nomen conferre, iis soleat imperii majestatem auferre; ut ab eo inaugurari verius sit exaugurari. Et quid confirmatione opus papali, si potestatem ille temporalem, quæ corporalem timorem incutit, habet nullam? Quod ita esse, jam olim Origenes docuit in Matth. homil. XII: *Inter vos autem, qui estis mei, non erunt hæc; ne forte, qui videntur habere aliquem in Ecclesia principatum, dominentur fratribus propriis, vel potestatem in eos exerceant. Quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate; spiritualia autem in voluntate, non in necessitate: sic & principum spiritualium principatus in dilectione debet esse positus, non in timore corporali.* Et si eo à Pontifice potestas sit electoralis, quia ab illo est imperialis; quemadmodum adversarii docent: quomodo evincent septemviralem a Papa dignitatem esse, si nec imperatorem a Papa confirmari sit opus? Atqui in cap. *Legimus* d. 93. ubi textus habet, *exercitus facit imperatorem*, glossa adjungit, *verus est imperator, antequam a Papa sit confirmatus.* Neque hoc nescivere Basileenses, qui & post obitum Ludovici, præsente Bambergensi præposito, responderunt: *Domine Bambergensis, quemcumque imperatorem electores nobis dederint, hunc recipimus, etiamsi nunquam Papam requirit*: ut est in supplemento Urspergensi. Quid quod papa ipse fateatur a se esse, non rem, sed titulum duntaxat. Adrianus enim epist. IV. ad Archiepiscopos, Moguntinum, Trevirensem, & Coloniensem, ait, *Nomen imperatoris a pontifice; regnum, & imperium ipsum, ab electoribus.* Atque inde etiam refellitur, quod proximo dicitur aphorismo, postquam pontifex duci Bavaro septemviralem stabilivit dignitatem, haut amplius, non dico Hispaniarum regi, cujus hic quoque mentio fit; sed ne imperatori quidem, potestatem fore principi Palatino suam restituendi ditionem atque electoralem dignitatem. Nam si Pontifici nihil est juris in rebus imperii: nec sanè facto ejus suo jure excidet imperator, vel principum ullus, modo ante factum Pontificis jus suffragii habuerit.

Insignita etiam arrogantia aphorismo XXVIII occludere aures jubet, quando vel duo potentissimi reges, Britanniæ, ac Daniæ; vel electores duo serenissimi, Saxonicus, & Brandeburgicus, principem Palatinum in integrum restitui postulant ab imperatore. Hoc, inquiunt, est sedem Romanam fraudare jure majestatis suæ, atque originem septemviralis honoris adscriptum ire imperatori. At majestatem illam falsò sibi arrogat Pontifex, quæ penes est Imperatorem, cæterosque imperii Principes, & Ordines. Falsò etiam Romanus Pontifex hic vocatur fons atque origo electoralis dignitatis. Nam potestas ea constituta est *ex consilio Principum Germaniæ*, ut ait Nauclerus generat. XXXIV. De eadem re loquens Theodoricus Niemus in nemore suo verbis his utitur, *Principes Germaniæ sic ordinarunt.* Similiter Scriptores alii. Neque diffiteor, factum id esse Gregorio V approbante. Verùm non propterea autoritas ea præcipue est a Pontifice. Nec enim Pontifex, sed Imperii Principes, repræsentabant universum Imperii populum, in quo, ut loquuntur, immediate, velut in subjecto, potestas residet temporalis: quemadmodum optimè, judicio meo, docet Nicolaus Cusanus lib. III. de Concordantia Catholica cap. IV. Inter alia ait: *Electores, qui vice omnium elegerunt, ordinavit tempore Gregorii V Alemanni, consanguinei quondam Othonis. Non est igitur eo modo concedendum, Electores à Romano Pontifice potestatem eligendi habere, sic quod nisi ipse consentiret, non haberent; aut si vellet, ab ipsis tollere posset. Quis, rogo, dedit populo Romano potestatem eligendi Imperatorem; nisi ipsum jus divinum, & naturale? per viam enim voluntariæ subjectionis, & consensus in præsidentiam, prælationes concordantiales rectè & sanctè constitutæ sunt in omni dominandi specie.* Et post aliqua: *Electores, qui communi consensu omnium Alemannorum, & aliorum, qui Imperio subjecti erant, tempore secundi Henrici constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso communi omnium consensu, qui sibi naturali jure Imperatorem constituere poterant: non ab ipso Romano Pontifice, in cujus potestate non est, dare cuicumque provinciæ per mundum Regem, vel Imperatorem, ipsa non consentiente.*

Denique obsignantur aphorismi juramento hujuscemodi, nec Pontificem ipsum, sine sedis suæ præjudicio, posse Electoratum a Duce Bojorum repetere, postquam

in

in ea dignitate stabiliverit. Imò obstrictos esse Antistites Ecclesiæ Romanæ ad armorum vi tuendum Ducem: atque adeò Ecclesiam universam suas ad hoc vires conjungere oportere. Ita clerus Romanus, spreto Regum Principumque judicio, controversiam Imperii securè decidit: armaque iis minatur, qui acquiescere nolint Pontificis sententiæ. Quàm ista, & Romano Episcopo, & Clero Urbis, parum conveniunt! Non possum non hac de re adscribere insignem locum Petri Damiani, qui anno vixit ClↃ LX. Is in epistola ad Episcopum Firminum sic loquitur: *Sicut ipse Dei Filius cuncta mundi furentis obstacula, non per districti examinis ultionem; sed per invictam superavit inconcussæ patientiæ majestatem: ita decet, mundi rabiem potius æquanimiter ferre, quam vel arma corripere, vel lædentis læsionibus respondere: cùm præsertim inter Regnum & Sacerdotium propria cujusque distinguantur officia, ut & Rex armis utatur seculi; & Sacerdos accingatur gladio spirituali, qui est verbum Dei. De seculi nempe principe Paulus dicit, Non sine caussa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui male agit. Azarias Rex, quia Sacerdotale usurpat officium, lepra perfunditur. &, si Sacerdos arma corripit (quod utique Laicorum est) quid meretur, &c.* Et post aliqua. *Ad hæc si quis objiciat, Leonem bellicis usibus se frequenter implicuisse, Pontificem nihilominus verum esse: dico, quod sentio, Quoniam nec Petrus ob hoc Apostolicum obtinet principatum, quia negavit; nec David idcirco prophetiæ meretur oraculum, quia thorum viri alieni invasit; cùm mala, vel bona, non pro meritis considerentur habentium; sed ex propriis debeant qualitatibus judicari. Nunquid hoc legitur vel egisse, vel litteris docuisse Gregorius, qui tot rapinas, atque violentias à Longobardorum feritate est perpessus? Num Ambrosius bellum Arrianis se, suamque Ecclesiam, crudeliter infestantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum? Caussæ igitur Ecclesiastici cujuscumque negotii leges dirimant fori, vel Sacerdotalis edicta Concilii; ne quod gerendum est in tribunalibus Judicum, vel ex sententia debet prodire Pontificum, in nostrum vertatur opprobrium, congressione bellorum.* Atque ita quidem Petrus Damiani. Sed longe aliter animatus est clerus Romanus. Quippe fere bellum spirat speratque: nec sua minitari arma contentus, advocat etiam aliena. Et ista cùm facit, dicere non erubescit, obstringi se ad hæc jure divino. Quasi non Christus potius mandarit Petro, ut gladium in vaginam recondereret. Ubi autem Deus clero præcepit, ut de seculi dignitatibus, atque adeo de bello decernat; imo, quod nunc facere videmus, quasi classicum canat? An Deus illi est cupiditas dominandi? ut hic quoque habeat locum, quod à poeta dictum fuit, *Sua cuique Deus fit dira cupido.* Et quale illud, quod in sanguinario hoc juramento legitur, unum isto caniltitibus illis propositum esse, ut facies Ecclesiæ veteris & sanctæ conservetur? Quid enim? An talis, ac hodie, facies erat Ecclesiæ veteris? Atqui, ut Tertullianum, Ambrosium, Augustinum, & tot alios omittam, qui uno ore, etiam clerum terrenis potestatibus subjiciunt; ipse Gregorius Magnus in epistola ad Mauricium imperatorem sic scribit: *Ego indignus pietatis vestræ* FAMULUS. Et post pauca: *Ad hoc enim potestas super* OMNES *homines* DOMINORUM MEORUM *pietati cælitus data est.* Idem cum Imperator Mauritius legem, quam tulerat, promulgari à Gregorio juberet: hic autem eam judicaret iniquam, & Ecclesiasticæ libertati adversam: non propterea detrectavit imperium: sed & domini sui mandato paruit, &, quid de eo sibi videretur, non dissimulavit. Sic enim, quam dixi, epistolam claudit: *Ego quidem* JUSSIONI SUBJIETUS, *eandem legem per diversas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordet, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis dominis nunciavi. Utrobique ergo, quæ debui, exsolvi: qui & imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui.* Dixerit fortasse aliquis, cùm cœtus cardinalitius ad antiquæ sanctæque Ecclesiæ provocat exemplum, designare potissimum tempora Gregorii septimi. Is enim primus jus sibi tribuit in Imperium ipsum. Sed quando Gregorius demum vixit circa annum prope millesimum centesimum: hæcne antiquitas est, an potius (ut cum Tertulliano loquar) novellitas? Et quæ sanctimonia ejus temporis, quo regnarunt *factiones, fraudes, scelera, de quibus scribere periculosum esset:* ut ait auctor ejus ætatis in vita Henrici IV? Nec ulli ignota sunt, quæ de Gregorio illo in vita ejus prodidit Benno Cardinalis. Quam quod Bellarminus ab homine Lutherano conscriptam suspicatur: næ ille nullo negotio refellitur. Siquidem eam primus in lucem protraxit vir impensè Romanæ Ecclesiæ addictus, Orthuinus Gratius, in fasciculo rerum expetendarum. Atque ut ista non essent, satis scriptores alii suis Gregorium coloribus depingunt. Et ex ejus tamen facto de Pontificis potestate concludit Romanus clerus Aphorismo XIX. Nec ex facto Gregorii tantum id facit; sed aliquot etiam aliorum Pontificum, quorum non dissimilis erga Imperium crudelitas fuit. Nos antistitibus cardinalibus oggerere illud possumus, quod Cardinalis ipse Bellarminus lib. II. de Rom. Pontif. cap. XXIX. ad IV. ait argumentum (id erat, Christianos imperatores sæpe Pontificum judices fuisse) *Respondeo*, inquit, *hæc quidem facta sunt: sed quo jure, ipsi viderint.* Mirum autem eo processisse audaciæ clerum Romanum, ut ista, quæ totus pene abominatur orbis, erga tot inclytos imperatores committeret. Mirari etiam subit, tantopere depuduisse, ut ex improbis priorum factis colligere nos jubeat, quantum Pontificia valeat potestas. Saltem non tantos gerere spiritus oportebat adversus Imperatores ipsos, cùm antiquis temporibus Pontifices se famulos esse Imperatorum agnoverint. Venire etiam in mentem debebat, imperium esse, cujus munificentia nimium quantum ditatus, multis etiam seculi principibus jamdiu potentiæ magnitudine, & omnis generis deliciis, oculos præstringit. O cæcos hominum animos, & futuri ignaros! In tantum ab imperio ditatus fuit, quo nullius indigus impensius coleret religionem: nunc ad hoc donis abutitur, ut vehementius Imperio incutiat terrorem. Ditatus ab eo est terris, ut cœlestia conferret: nunc istæ inserviunt, ut auferat terrestria. Ditatus est, quo religiosa ejus cura quietius in Imperio viveretur: nunc nihil pensi habet, quas in Imperio turbas det, modò ipse vivat splendidius unctiusque. Nempe hæc est sinistræ illius liberalitatis merces: ut verè jam ab aliquot seculis dici soleat, *Religio peperit divitias, & filia devoravit matrem.*

At vos columina Imperii, Cæsar Auguste, Electores, cæterique Principes & Status, nolite diutius sufferre ac perpeti typhum hunc, atque audaciam cleri Romani. Videtis, quàm securè violet imperii jura. Proscribit indubitatum jus vestrum: commentitium suum vobis præscribit. Et adhuc quidem relinquit imperii nomen: sed jamdiu sibi ejus vindicat majestatem. Quo tandem hoc malum erumpet, si æquis ista oculis porro intueri potestis? Nolite enim putare, defore unquam clerum, vel rebus suis augendis, vel minuendis vestris. Audistis, quæ nunc quoque loquatur minabundus, quæque hostiliter moliatur. Cognostis, ut sæva tot Pontificum erga priores imperatores facta nunc etiam (heu scelus) haberi postulet pro exemplis. Dum igitur serum non est, prudenter consulite, quo tandem antistites Romani ponere fastum suum discant. Fortiter quoque agite, ut effrenis eorum & indomita hæc dominandi lubido refrenetur ac coerceatur. Ita vobis salva semper imperii majestas erit, summo illo numine domi bellique consiliis vestris adspirante, à quo imperium ipsum datum est vobis.

FINIS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

IN

EPISTOLAM PLINII

DE

CHRISTIANIS,

ET

Edicta Cæsarum Romanorum adversus Christianos,

COMMENTARIUS.

Narraturus Plinii de Christianis consultationem, ac Trajani Cæsaris rescriptum, initio de auctore prioris epistolæ pauca dicam. Pater ei fuit C. Cæcilius; mater Plinia, soror C. Plinii Secundi, ejus qui Historiam naturalem reliquit, ac ultimo Flavii Vespasiani, primo autem filii ejus Titi anno periit. Ab hoc Plinius noster adoptatus fuit. Unde de eo lib. v. epist. VIII. quæ est ad Capitonem, sic scribit: *Avunculus meus, idemque per adoptionem pater.* Atque exinde dictus & ipse fuit *C. Plinius Secundus*; sed reservato paterno *Cæcilii* nomine. Quod tamen antiquiores pauxillum solent immutare. Sic Paulli Æmilii filius a Scipione adoptatus vocabatur *P. Cornelius Scipio Æmilianus*. C. Octavius, qui postea Augustus, adoptatus à Cæsare, dictus est *C. Julius Cæsar Octavianus.* Debuerat igitur more veteri *Cæcilianus* vocari: quomodo & Josephus Scaliger appellat in Animadversionibus Eusebianis ad tempora Trajani. Sed enim jam exoleverat ille mos ætate Plinii. Plinii hujus epistolæ ætate Vincentii Bellovacensis (vixit ille anno Christi CIↃ CC L. temporibus Papæ Innocentii IV.) circiter centum legebantur, convulso volumine. Primus verò libros IX, cum X. ad Trajanum, & Panegyrico, è Galliis in Italiam detulit, & Aldo Manutio excudendum dedit Aloysius Mocenicus, Reip. Venetæ apud regem Christianissimum Orator. Sed de decimo non idem omnes judicant. Sanè & scrupulum injicit Erasmus lib. de Conscribendis Epistolis *a* cap. de consuetudine unum multitudinis numero compellandi. Verùm esse genuinum, extra controversiam poni debet: præsertim de epistolâ illâ, quâ super Christianis Trajani judicium exquirit, item istâ, quâ Cæsar Plinio respondit. Nam meminit earum Tertullianus clarè in Apologetico, item Eusebius in Chronicis ad annum Christi x. *b* Ejus verba in Latinâ Hieronymi editione sunt istiusmodi: *Plinius Secundus, cum quandam provinciam regeret, & in magistratu suo plurimos Christianorum interfecisset, multitudine eorum perterritus, quæsivit de Trajano, quid facto opus esset, nuncians ei, præter obstinationem non sacrificandi, & antelucanos cætus ad canendum cuidam Christo, ut DEO, nihil apud eos reperiri. Præterea ad confœderandam disciplinam vetari ab his homicidia, furta, latrocinia, & his similia. Ad quæ commotus Trajanus rescripsit, hoc genus quidem inquirendos non esse, oblatos verò puniri oportere. Tertullianus refert in Apologetico;* Idem Hieronymus excessum Joannis Euangelistæ & Apostoli refert ad annum Trajani tertium ubi sic scribit: *Joannem Apostolum usque ad Trajani tempora Irenæus Episcopus permansisse scribit: post quem auditores ejus insignes fuerunt Papias Hierapolitanus episcopus, & Polycarpus Zmyrnæus, & Ignatius Antiochenus.* Ita inter obitum Joannis, & persecutionem Trajani solum sit septennium. Nec multò amplius esse potest, cùm idem Eusebius Trajani excessum referat ad annum Christi XIX, quo ei successit Hadrianus. Ea ostendunt ex hac Plinii epistolâ, & Trajani responso, cognosci faciem Ecclesiæ, qualis fuit proximis ab Apostolorum obitu temporibus. Nempe quàm simplex fuerit tum Christiana religio, & quæ vitæ innocentia. Adhæc quam atrox gentilium persecutio, quæ Christianorum constantia, & patientia, quæque quorundam inconstantia, ac mollities. Quale item doistis judicium fuerit eorum, qui inter gentiles sapientiæ nomine magnopere celebrarentur. Atque hæc in caussâ fuere, cur duas hasce epistolas potissimùm enarrarem. Nam quid pulcrius, quam nôsse Ecclesiæ tempora, præcipuè illa post Christi excessum, & mox ab obitu Apostolorum?

a Tom. I. pag. 315.

b Secundum editionem Scaligeri: sed illam Pontaci, annum XI.

Occasio hujus epistolæ Plinio ejusmodi fuit. Proconsul Plinius missus erat in Pontum & Bithyniam. Unde liquet spissus error Joannis Funccii; qui lib. v. Commentariorum in Chronologiam suam, ad annum CX, scribit has literas scripsisse Plinium, *cùm Hispaniarum curam gereret.* An eò quia Trajanus fuerit Hispanus, eò in Hispaniam proconsulem Plinium misit: quasi non aliæ forent provinciæ imperii Romani. Sanè Plinium constat non in Hispaniam: sed Bithyniam, ac Pontum proconsulem esse missum. Quæ magnam partem amplexæ erant religionem Christianam, ita ut infrequens esset Deorum cultor. Ergo quotidie plurimi deferebantur, partim ab indice, partim libello sine indice. Quæ facta sunt persecutione Christianorum tertiâ. Nam decem statuunt, ita ut respondeant decem plagis Ægypti. Ac prima sub Nerone, sub Domitiano altera, tertia sub Trajano fuit: quamquam Funccius aliter numerat. Multitudo autem eorum, qui Christianos se profiterentur, terruit Plinium: præsertim cùm præter professionem nominis Christiani, nihil in iis reperiret, quod damnaret. Itaque putavit Cæsarem Ulpium Trajanum super hoc esse consulendum.

Sed unde tanta Christianorum copia in illis regionibus?

Eas

Eas curæ fuisse Apostolis, indicat, quòd in illas ire voluisse B. Paulum, significet in Actibus Euangelista Lucas. Utcunque autem non iverit: haut dubium tamen, quin misent alios, qui Euangelium illic prædicarent. Et vicini erant Galatæ, ad quos epistola Apostoli exstat: unde Christianas colonias fuisse deductas, per est verisimile. Mitto de B. Joanne, qui Ephesi egerat, & discipulo ejus, Smyrnæo episcopo, Polycarpo, etsi tum admodum juvene. Ut cæteros prætercam discipulos, & singularem tam Ephesinæ, quàm Smyrneæ Ecclesiæ, aliarum etiam, curam: Nam eos in tam sancto negotio negligentes fuisse, minimè est existimandum. Miraculorum etiam donum, quod in Ecclesiâ, ex promissione Christi, vigebat, multos commovebat.

Sed jam tempus est, ut ipsam aggrediamur epistolam Plinii: cujus partes sunt tres. Prima est propositio. Altera autem narratio facti Pliniani. Tertia judicium Plinii de toto hoc negotio. Propositio indicat, cur ad Cæsarem scribat: estque tripartita. Prima pars est γνωμική. Velle se ait de quæstione quædam consulere imperatorem Trajanum, uti hactenus soleret, idque propter ejus prudentiam, & auctoritatem. Hæ duæ rationes sufficiebant in hoc publico negotio, idque apud Imperatorem. In privato autem, & apud alios, aliis est opus. Plato quidem in Gorgiâ exigit in iis, quos consulimus, hæc tria; scientiam, benevolentiam, & παῤῥησίαν, sive loquendi libertatem. Aristoteles verò lib. II. Rhetor. cap. I, requirit prudentiam, probitatem, & benevolentiam. Nam insipiens non dabit consilium bonum: & improbus, etsi videat, quid facto sit opus, aliud dicet, quàm sentit; ac prudens etiam & probus, si alteri magis parti faveat, affectu abreptus, nolit nobis aperire, quid expediat imprimis. Sed de isto pluribus diximus Oratoriarum Institutionum lib. II. cap. XIV. sectione II.

Altera propositionis pars est εἰδική. Nam ait, velle se Trajanum consulere de Christianis ob ignorantiam suam; quia in hujusmodi negotio nunquam fuerit cognitor vel quæsitor. Ad cognitionis nomen attendit, cùm ait, nunquam se interfuisse cognitionibus de Christianis. Ad quæsitoris autem munus, pertinet, cùm nescire se inquit, quatenus soleat quæri, vel puniri. Notum Maronis istoc VI. Æneid.

Nec verò hæ sine sorte datæ, sine judice sedes:
Quæsitor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

Videmus distingui inter quæsitorem & judices. Quæsitor unicus, nempe idem ac prætor. Qui quæsitor dictus, quia de crimine inquireret, ut judicium exerceret. Atque idem cognitor, à criminibus cognoscendis. Sedebat is pro tribunali: judices verò in subselliis. Ordo agendi Romæ istiusmodi fuit. Antequam in jus veniretur, accusator à prætore postulabat, ut sibi liceret alicujus nomen deferre. Hoc impetrato, dies accusationi & defensioni præstituebatur. Id tempus ubi advenisset, prætor concilium vocabat, ac sortitò judices dabat: quorum numerus pro naturâ quæstionis variabat. Licebat verò tum accusatori, tum reo, rejicere judicum eos quos vellet, ut inimicos, vel alioquin incommodos. Post rejectionem subsortitio fiebat, ut eà numerus judicum compleretur. Hinc actio subsequebatur, quæ constabat accusatione, & defensione. Qui posterior diceret, ubi orationem habuisset, ajebat DIXI. Imò & prætor pronunciabat DIXERUNT. Tum judices sententiam ferebant. Quod fiebat tabellis: quibus insculptæ erant hæ literæ: A, C, & N. L. Ex his A reum absolvebat, C condemnabat, N & L significabat *non liquere*, eoque esse ampliandum. Sic erat apud Romanos. Apud Græcos verò absoluturi albos & integros calculos in urnam conjiciebant: condemnaturi nigros ac perforatos. De his alibi fusiùs diximus.

Tertia propositionis pars est ἰδικωτάτη, sive maximè specialis. Nam exprimit, quæ sint illa, quæ nôsse aveat de Christianis. Sunt verò hæc tria.

An etiam puniri debeant ætate infirmi.

An quos pœnitet Christianismi.

An qui nullius sint flagitii rei: in quibus solum nomen puniretur.

De primo sunt hæc verba: *Nec mediocriter hæsitavi, sitne aliquod discrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à robustioribus differant.* Nempe, ut postea dicit Plinius: *Multi omnis ætatis*, addit etiam, *utriusque sexus, vocantur in periculum.* Nihil ad veniam facere ætatem, censuisse videntur Imperatores Severus & Antoninus, L. unica, Cod. Si adversus delictum: *In criminibus quidem ætatis suffragio minores non juvantur: etenim malorum mores infirmitas animi non excusat.* Ac mox subjunguntur Diocletiani, & Maximiniani verba: *Licet in delictis ætate neminem excusari constet.* Verùm alii distinguere jubent quæ ætas delicti sit capax: ac siquis sit infra annum XXV, judicem ajunt miseratione flecti posse ad mitiorem pœnam decernendam. Verba enim sunt Tryphonini lib. III. disputationum, quæ legere est L. Auxilium. §. in delictis. ff. de minoribus: *In delictis autem minor annis* XXV. *non meretur in integrum restitutionem, utique atrocioribus; nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam judicem produxerit.* Ac fusiùs de hoc tractat Andr. Tiraquellus tractatu de Pœnis legum temperandis. Sed non videntur præsides provinciarum, saltem illi post Trajanum, in caussis Christianorum multum ad hæc attendisse. Nam apud Eusebium legimus in epistolâ Ecclesiæ Lugdunensis, ut sævitum sit in Blandinam, & filium ejus, vix annos natum XV.

Porrò quia & pueri, & mulieres, sequerentur philosophiam Christianam, eò Celsus, Luciani amicus, qui contra Christianos scripsit, iis exprobrabat, quòd dogma eorum crederent γύναια, καὶ παιδάρια, vel his similes homines ἀναίσθητοι. Ac similiter apud Prudentium in agone Fructuosi, dogma horum vocatur anile, ac dicuntur illud amplecti leves puellæ. Respondebant iis Christiani, non tales solos esse, qui videant veritatem, sed præterea prudentissimos, & doctissimos viros. Quin hoc ipsum clarè testari, quanta sit lux veritatis Euangelicæ, quòd illa etiam illuceat pueris, ac feminis. Hinc Lactantius lib. V. c. XIII: *Doceant isti hoc modo, si qua illis fiducia veritatis est, loquantur, hiscant, audeant inquam disputare nobiscum aliquid ejusmodi: Jam profectò ab aniculis, & à pueris nostratibus, error illorum, ac stultitia, irridebitur.*

Atque hæc de primâ quæstione, quæ erat, utrùm in Christianis puniendis discrimen sit servandum teneræ ætatis, & adultæ. Sequitur altera, an in puniendo sint eodem loco, qui adhuc sunt Christiani, quique pœnitudine ducti jam esse desierint. Verba Plinii sunt, *Deturne pœnitentiæ venia, an ei, qui omnino Christianus fuit, desiisse non prosit.* Non mirandum verò super eo hæsitâsse Plinium: quia putare poterat parem esse hic rationem, atque in furtis, aut fugitivis. De priori verò sic Ulpianus L. LXV. D. de furtis: *Qui eâ mente alienum quid contrectavit, ut lucrifaceret, tametsi, mutato consilio, id domino postea reddidit, fur est: nemo enim tali peccato pœnitentiâ suâ nocens esse desit.* Et Gajus L. penult. D. De vi bon. rapt. *Non prodest ei, qui vi rapuit, ad evitandam pœnam, si ante judicium restituat rem, quam rapuit.* De posteriori sic Ulpianus L. I. ff. de Ædilitio edicto: *Cælius fugitivum esse ait eum, qui eâ mente discedat, ne ad dominum redeat: tametsi, mutato consilio, ad eum revertatur. Nemo enim, tali peccato, inquit, pœnitentiâ suâ nocens esse desinit.* Satis hæc ostendunt, ad pœnam evitandam non sufficere solam pœnitentiam. In quibusdam tamen casibus à lege & judice expressis sufficit pœnitentia. Inque talibus reponi debere Christianismi professionem, judicavit Plinius. Cujus rei inferiùs rationes adducit.

Nunc de tertiâ quæstione videamus. Ea erat, *utrum* (verba Plinii sunt) *nomen ipsum, etiamsi flagitiis careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur.* Ubi videmus, Plinium duo facere genera Christianorum. Aliqui infames erant ob crimina: aliqui ob solum nomen fuere invisi. De posteriori genere sic vulgò loquebantur, ut in Apologetico ait Tertullianus: *Bonus vir Cajus Sejus; sed malus tantum,*

tum, quòd Christianus. Ac Christus prædixerat, fore, ut ob solum nomen Christi exosi forent Christiani: Sic Matth. x. 22. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Similiter Matth. xxiv. 9. & Luc. xxi. 12. Ac Athenagoræ est in Apologiâ: ἐπὶ μόνῳ ὀνόματι προσπολεμεῖσθαι τοὺς πολλούς. Nec aliter Justinus in Apologetico. Nec tamen fateri solent gentiles, se in Christianis solum odisse nomen. Multa adeò iis crimina impingebant. Nam ex Tertulliano cognoscimus, homicidas vocâsse, & incestos. Ac homicidas quidem, quia, ut ajebant, infantes occiderent, & eorum carnibus vescerentur. Incestos verò, propter Oedipodêam mistionem. Ac illi etiam, quorum probitas manifestior esset, quàm ut hæc crimina iis affingere quisquam auderet, nihilominus audiebant hostes Deorum, imperatorum, legum, morum, & totius naturæ. Deorum quidem, & Imperatorum, quia eos fraudarent honore suo: ut quos invocare nollent, nec sacrificio dignarentur. Unde dicti sacrilegi. Legum verò, quia legibus erat sancitus Deorum, & Cæsarum cultus: unde dicti παρανόμως ζῆν. Morum autem, quia is cultus esset in more omnibus gentibus. Generis denique humani, ac totius naturæ: quia contemtu Deorum, qui neglecti multa solent mala dare hominibus, iram eorum provocarent erga nationes. Nempe vetus hæc querimonia fuit, & perpetua, Christianorum ἀθεότητα esse omnium malorum caussam. Sic Româ etiam ab Alaricho captâ; vulgò jactabatur, provenisse hoc ab irâ Deorum, qui contemtum sui, ob rejectam religionem paganicam sic ulciscerentur. Eaque res impulit B. Augustinum, ut scriberet libros de Civitate Dei: utque Orosio esset auctor scribendi Orchestram suam; sive historiarum libros adversùs paganos.

Hinc jam oratio nostra progreditur ad partem epistolæ alteram. Quâ primò narrat Plinius, quam viam hactenus institerit in cognoscendis Christianorum caussis.

Ac deinde refert quid de fide, vel vitâ Christianorum cognovisset, sive ex iis, qui essent, sive qui fuissent Christiani; nec maribus modò, sed etiam feminis.

Denique autem exponit, quanti ea momenti quæstio foret, de quâ Cæsarem interrogaret.

In primo illorum partim agit de iis, qui verè essent Christiani: partim qui Christiani nunquam fuissent, vel esse desiissent.

Prioris generis alii non erant cives Romani, alii erant.

De iis, qui non forent cives Romani, quatuor hæc memorat.

Primò ait, se interrogâsse, an essent Christiani.

Deinde si profiterentur, secundò, tertioque, quæsiisse, additâ comminatione mortis, si in hac sententiâ persisterent.

Postea autem jussisse, ut perseverantes ad supplicium ducerentur.

Denique quia objici poterat, non videri puniendos, qui nihil commiserant flagitii, ac tantummodo in sententiâ de religione dissentirent, subjungit, visam sibi esse satis justam supplicii caussam, quòd tam pertinaces forent in Christo amplectendo.

Ad hæc quatuor transitione utitur hujuscemodi: *Interim in iis, qui ad me tanquam Christiani deferebantur, hunc sum secutus modum.* Nimirum primò necessè erat ut actor deferret nomen, Romæ quidem ad prætorem, in provinciis autem ad proconsulem, vel proprætorem. Qui, si accusandi faceret potestatem, diem præstituebat, quâ tum actor, tum reus se sisterent judicio. Modum, quem secutus, appellat ordinem processus criminalis; ut nunc loquuntur.

De primo deinde sic incipit: *Interrogavi ipsos an essent Christiani.* Nempe ab interrogatione reorum initium sumebat prætor: imò erat hæc potissima actionis pars: unde & pro totâ sumitur accusatione. Ac multum referebat, quo animo rogarentur rei. Qui servare mallet, operam dabat, ut responsum ejusmodi eliceret, quo posset servare. Ut Augustus Cæsar, cùm parricidii reum vellet periculo liberare, non quærebat, ut mos ferebat, An parricidium commisisti? sed hoc pacto, Certè patrem tuum non occidisti? Quid aliud hoc erat, quam velle hujusmodi elicere responsum, quo negaret? Atqui non nisi confessi parricidium, insuebantur culeo cum simiâ, viperâ, & gallo gallinaceo: inque mare, vel si hoc longiùs abesset, in profluentem proximum abjiciebantur. Credibile igitur est, in tam horrendo crimine, eoque graviter adeò puniri solito, fuisse aliqua, non exigui momenti, quæ pro adolescente potuerint adferri. Nam aliter si foret, non puto Augustus eum illo esset favore dignatus, ut præsenti eripere periculo studeret. Nec tamen, si princeps hoc potuit idem jus fuerit prætori, vel judici. Nam, ut ait Ulpianus, L. xiii. *congruit.* D. De officio præsidis: *Congruit bono, & gravi Præsidi curare, ut pacata, atque quieta provincia sit, quam regit: quod non difficile obtinebit, si sollicitè agat, ut malis hominibus provincia careat, eosque conquirat.*

Sequitur deinde apud Plinium: *Confitentes iterum, ac tertiò interrogavi, supplicium minatus.* Rectè quòd non statim ad supplicium festinat, sed interrogationem iterat, ac tertiat. At non item rectè minas intentat. Nam, ut ait Lactantius lib. i. Divin. Instit. cap. xxx. *Non est opus vi, & injuriâ; quia religio cogi non potest,* &c.

Subjungit deinde; *Perseverantes duci jussi.* puta ad supplicium. Sic enim sæpè vox *ducendi* sumitur, non solùm apud Jurisconsultos, sed etiam Senecam, & alios. Quæras, cujusmodi hæc fuerint supplicia. Romanis octo generum fuisse supplicia, ex Tullio refert Isidorus. Unum in fortunis; videlicet mulctam pecuniariam. Tria in corpore; primum vincula, compedes, manicæ, catenæ, bojæ: alterum verbera, sive virgis, sive fustibus: tertium talio, ut in Scripturis etiam legas, oculum pro oculo, dentem pro dente: ac par ratio in membris cæteris. Hoc *retaliare* vocat Agellius. Tria item fuere ratione juris: primum ignominia, quæ sic dicta, quia *in nomine* foret depretiatio: ut si quis à Censore notaretur. Deinde exilium, cum aquâ, & igni, in patriâ interdiceretur: quibus cùm carere non possimus, consequens fuit, ut quis solum verteret, quomodo amittebat jus civitatis. Ad hæc servitus: quomodo non solùm jus civitatis, sed etiam libertas amittebatur. Postremum supplicium erat mortis. Ex hisce verò pœnis interdum quidem in Christianis obtinuit exilium: ut in B. Joanne Apostolo, qui in Pathmo exulavit: sed sæpiùs adempta est vita. Quod variè factum: nunc lapidatione, ut in B. Stephano: nunc gladio, ut in Jacobo, Zebedæi filio, sicut in Actis legimus; item Apostolo Paulo: nunc cruce, ut B. Petro: nunc vivicomburio, ut Christianis illis sub Nerone apud Tacitum, item Polycarpo: nunc feris objiciendo, ut B. Ignatio.

Porrò quia objici poterat, non videri puniendos, qui nihil pœnâ dignum commiserant: eò subdit, satis justam sibi pœnæ caussam videri, quòd usque adeò sint pertinaces in confessione Christi. *Neque enim, inquit, dubitabam, qualecumque esset, quod faterentur, pervicaciam certè, & inflexibilem obstinationem debere puniri.* Ubi duo attendimus: priùs, quid adversus se adferri posse Plinius viderit: deinde, quo modo isti occurrat. Prius est, quod fortasse verum, vel saltem non malum esset, quod profiterentur Christiani. Videtur hic hæsisse aqua Plinio: nec satis fiduciæ habuisse, ad aliquid certi signandum de eo, utrum vera, an falsa, bona, an mala forent, quæ docerentur a Christianis. Quare subjungit, qualiacumque essent, saltem pœnam mereri, quod tam essent pertinaces, animique obstinati. Pro *pertinacia* in aliquibus libris est *pervicacia.* Quæ vocabula quomodo differant, eleganter Attius docet Myrmidonibus. Versus ipsos memorat Nonius Marcellus. Utcunque legamus, satis videmus vocabulum, quo usus, in malam partem accipi, cùm crimen intelligat pœnâ dignum. Valde autem cœcum hunc, gentilemque hominem ratio fugit, quando pertinaciam, vel pervicaciam, ac animi obstinationem appellat, quæ verè erat constantia. Unde videmus, quanta in divinis fuerit insipientia eorum, qui mundi judicio sapientissimi crederentur.

Vi-

Vidimus de iis, qui non essent cives Romani. Sequitur de civibus Romanis. *Fuerunt*, inquit, *alii similis amentiæ, quos quia cives Romani erant, annotavi in Urbem remittendos.* Amentiæ est amentiam vocare, quæ Christus docuisset, qui est via, veritas, & vita. Sed quis meliora multò à profano hoc judice exspectallet? Interim mollius hic noster, quàm familiares ejus amici Tacitus, & Suetonius; quorum ille xv Annalium *exitiabilem superstitionem*, hic verò in Nerone appellat *superstitionem novam, ac exitiabilem.* Annotâsse se ait in Urbem remittendos. Hoc est, jussisse ut in Acta publica hoc referretur ab iis, quos Notarios dicimus. Sic enim more Jurisconsultorum, voce *annotandi* usus. Romam verò missi sunt cives Romani, quia lege Porciâ non liceret civem Romanum virgis cædere, vel necare: Semproniâ quoque interdictum foret, ne hoc fieret populi injussu. Hoc igitur egit Plinius, ut horum caussa Romæ potius cognosceretur.

Ab iis, qui Christianos se esse faterentur, ac tales esse perseverarent; transit deinde ad illos, qui ab indice incerto accusarentur Christianismi, cùm nunquam fuissent Christiani: vel ab indice certo deferrentur, ut Christiani fuissent, sed interrogati mox deficerent: vel olim fuissent, ab annis verò pluribus esse desiissent. Ad triplex illud genus transit hunc in modum: *Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt.* Ubi *tractia* est in editione Henr. Stephani. Sed in prioribus est *tractatu*: & rectiùs. Nec enim hoc vult, morâ temporis hoc evenisse; sed dum hæc quæstio in judicio tractatur. *Species* verò nuncupat, quos vulgo *casus* dicimus. Enumerat verò, ut diximus, species tres. In primâ tria concurrunt. Primum est, quòd incerto libello accusarentur. Alterum, quòd accusarentur multi. Tertium, quòd accusati negarent se vel Christianos esse, vel unquam fuisse. Verba Plinii sunt: *Propositus est libellus sine auctore, multorum nomina continens, qui negarent se Christianos esse, aut fuisse.* Libellus dicitur non habuisse appositum nomen delatoris: qualis pro famoso potuit haberi. Nec enim, qui non audet profiteri nomen, alterius debet capiti insidias struere. Nec accusâsse est satis, sed probari crimen oportet. Unde Trajanus epistolâ proximâ respondit, hujusmodi libellos permitti non debere. Et tamen talibus libellis accusabantur non pauci, sed multi. Sed, ubi se stiterunt judicio, responderunt, se nec esse Christianos, nec fuisse unquam. Nempe ab odio omne hoc erat, quod eos perditos vellent. Et verisimile est, plerosque ex iis qui deferrentur fuisse homines non malos, qui licet gentiles forent, benignius tamen de Christianis sentirent, eosque servatos, quam perditos mallent. Sic enim hodieque usu venit, ut multi etiam quadam indolis bonitate, & quia multa videant per calumniam aliis affingi, non possint ab animo suo impetrare, quin vel ad alienas calumnias tacere malint, quàm approbare: vel subinde etiam non dissimulent, caussas se habere, cur eos, qui traducuntur, longè aliud medere existiment, quàm spargere multi gaudeant. Ac imprimis, credo, hoc animo fuerint, qui constituti essent in confinio lucis, & tenebrarum: inque Christianâ religione neque nihil viderent, neque quantum conveniret.

Nunc audiamus, quam viam ac modum in illis, qui libello sine auctore accusarentur, instituerit Plinius, postquam se Christianos vel esse, vel fuisse unquam, inficias ivissent. Nempe periculum sibi faciendum putavit, an verè & ex animo hoc dicerent.

Primùm igitur præcepit, ut sacrificarent coram signis Deorum, & Cæsaris.

Deinde jussit, ut Christo ipsi maledicerent.

Quorum utrumque si fecissent, eos demittebat.

De primo sic ait: *Cum, præeunte me, Deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc jusseram cum simulacris numinum adferri, thure ac vino supplicarent.* Ait se præivisse accusatis, in invocandis Diis. Addit quoque, se cum Deorum signis jussisse, ut Cæsaris simulachrum adferretur. Nempe quò minus gravarentur Cæsarem adorare, quia cultus ejus cum Deorum cultu sociaretur. Quâ de re multis agimus in opere nostro de Idololatriæ paganicæ origine & progressu: præsertim ubi loquimur de cultu mixto: qualis ille Herculis cum Sole. Exinde imperavit, ut coram simulachris adolerent thure, & vino. Quod siqui Christiani fecissent, ex eo dicti *thurificati*: ut, qui libello à magistratu, post pretium annumeratum, impetrâssent, ne id facere cogerentur, *libellatici* dicti sunt: sicut alibi fusiùs exposuimus.

Nec satis Plinio visum, si sacrificarent Diis: urgebat quoque ut maledicerent Christo: quod cùm Proconsul à Polycarpo posceret, respondit ille, (ut est apud Eusebium lib. IV. Hist. Eccl. cap. XIV.) Ὀγδοήκοντα καὶ ἓξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ, καὶ οὐδέν με ἠδίκησε. καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου τὸν σώσαντά με. *Octoginta sex annos jam illi inservio: nec ullâ hactenus me injuriâ affecit. Et quomodo possim contumeliosè loqui de rege meo, qui me hactenus servavit?*

Ex hisce duobus, quod & sacrificarent Diis, & maledicerent Christo, colligebat Plinius, verène Christiani forent. Nam, horum, inquit, *nihil cogi posse dicuntur, qui sunt re verâ Christiani.* Quæ profectò clarè ostendunt, quanta fuerit veterum Christianorum constantia: idque iis temporibus, quibus viverent Apostolorum discipuli. Ut miracula Christi ex Apostolis, & æqualibus audire, Apostolorum miracula ipsi potuerint conspicere.

Itaque ex utroque, quòd videlicet isti contrà tum Diis sacrificarent, tum etiam maledicerent Christo, collegit Plinius, eos non esse Christianos. Unde subdit de facto suo: Ergo dimittendos putavi.

Postquam egit Plinius de illis, qui accusati erant libello sine auctore, orditur de illis, quorum certus esset index sive delator. *Alii*, inquit, *ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negaverunt: alii fuisse quidem, sed desisse, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, nonnemo etiam ante viginti quoque.* Ita enim locum hunc emendo, vocabulo *alii* repetito ante *fuisse*: quod in Stephanicâ quoque desideratur. Nisi pro *alii fuisse*, malis, *vel fuisse.* Omnino enim alterutrum sententia exigit. Clarè enim duo memorat genera: quorum alii priùs faterentur se esse Christianos, sed mox præ metu negarent: alii initio etiam diffiterentur: atque interim faterentur aliquando se fuisse Christianos: alii ante triennium, alii etiam plures annos, uti senos, aut denos: imò nonnemo etiam ante xx, sive ut Conradus Rittershusius legit, xxv. Nam quia *etiam quoque* minus eleganter socientur, pro *quoque* mavult *quinque.* Porrò ait, utrumque hoc genus, & illud puta quod in judicio Christum primò fateretur, ac mox negaret; & alterum eorum, qui jamdiu Christiani esse desiissent, tum Cæsaris & Deorum imagini supplicâsse, tum maledixisse Christo. Nec mirum de illis, qui jam ante annos complures fuissent desertores: magis eorum apparuit mollicies, qui Christiani erant, cùm se judicio sisterent. Quorum aliqui, credo, defecere, cùm à proconsule secundò, tertioque, minis etiam additis, interrogarentur: alii verò cum audirent, posteriores illos jam ante annos complures descivisse, nec temerè id fecisse sibi persuaderent, idem sibi licere putarunt. Magna enim hominum pars ad alienum se componit exemplum, nec tam it, quò eundum, quam quò itur.

Hactenus fuit prior narrationis pars, quâ exposuit Plinius, quam viam instituerit in judicio de Christianis. Sequitur deinceps pars altera, quâ refert summatim, quid de Christianorum conventibus intellexerit, partim ex iis, qui Christiani esse desiissent: partim ex duabus diaconissis, quas tormentis subjecerat. De prioribus sic primò ait: *Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpa sua, vel erroris.* Ubi videmus duo afferri genera eorum, quæ committimus, culpam, & errorem, quarum illa est in ἑκουσίοις, sive voluntariis, altera in ἀκουσίοις, sive involuntariis. Paullo aliter Ovidius lib. I. Tristium eleg. III:

Cælestique viro, quis me deceperit error,
Dicite, pro culpâ ne scelus esse putet.

Nam hic *facinus*, & *culpa* apponuntur: inque errore etiam culpa agnoscitur, sed talis, quæ facinus non sit.

Quid verò in quæstione hac de Christianis cognoverit Plinius, ex hac Plinii, & sequenti epistolâ Trajani, narrat Tertullianus in Apologetico cap. II: *Plinius Secundus, cum provinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsâ tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, consuluit tunc Trajanum imperatorem, allegans, præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cœtus antelucanos, ad canendum Christo & Deo, & ad confœderandam disciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera scelera prohibentes. Tum Trajanus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse; oblatos vero puniri oportere.* Eadem legas apud Eusebium in Hist. Eccles. lib. III. cap. XXXII, sive aliis XXVI, ubi Plinii verba Græcè reddita legas, item apud Hieronymum in Chronico Eusebiano. Ut præteream juniores, Orosium, Paulum Diaconum, Hugonem Floriacensem, Nicephorum.

Sed cùm omnes isti uno, sed firmo, nitantur tibicine Plinio; ipsum potiùs loquentem audiamus. Is summam confessionis exponit hisce verbis:

I. *Quod essent soliti stato die ante lucem convenire:*

II. *Carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem:*

III. *Seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent.*

IV. *Quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse: rursusque coeundi ad capiendum cibum: promiscuum tamen, & innoxium.*

V. *Quod ipsum facere desisse post edictum* (Plinii) *quo secundum mandata* (Trajani) *ἑταιρίας esse vetuerat.*

De hisce quinque confessionis capitibus fusiùs deinceps loquar.

In primo hæc tria se offerunt:

I. Quod Christiani suos haberent conventus.

II. Idque die statâ.

III. Atque hoc ante lucem.

Sermo autem est de conventibus sacris. Quorum exempla etiam habemus in scripturis. Admodum autem est verisimile, conventus hosce indici solere: non quidem ligni pulsatione, quod Amalarius putabat de Ecclesiasticis offic. cap. XXI, sed per ministras, vel ministros à quibus id annunciaretur. Nam oportuit occultari gentilibus id tempus, quod ligni pulsatione iis non minùs innotuisset, quam Christianis. Præterea ea ligni pulsatio demum post Constantinum Magnum videtur introducta. Vide de eo Ludovicum de La Cerda in Adversar. Sac. cap. CXXXII. §. XXIII.

Etsi verò Christiani quotidie etiam convenerint, ut ex Actis liquet: tamen sollemnes magis cœtus fuere statâ die, quæ erat Dominica, ut videre est ex Justini Apologiâ; ubi, ut meliùs à gentilibus intelligeretur, diem Solis appellat. *Primam sabbatorum*, more Hebræo, nuncupat Paulus. *Dominicam diem* vocat Ecclesia: idque præeunte B. Joanne in Apocalypsi. Nisi non tam illic signatur incerta dies Dominica, ut quæ quinquagies in anno recurrat: quàm certa, & semel in anno rediens: quâ nempe Christus resurrexit. Quomodo multò latiùs patebit, quòd Paulus dicit *primam sabbathorum*, quàm quòd Joannes appellat *diem Dominicam*. Ac fortasse ne quidem Joannes intellexerit diem Solis: quia, ut ex Irenæo, Eusebio, & aliis constat, ille cum Judæis pascha celebrabat: uti & postea factum est à discipulo ejus Polycarpo, & Asiaticorum aliis: unde inter Victorem Papam, & Asiaticos illa de tempore celebrandi Pascha quæstio emersit, quæ demum sopita est concilio Nicæno. Sanè si Joannes hoc voluerit, apparitionem sibi factam esse illo ipso anni die, quo sub Tiberio Christus resurrexerat à mortuis: potuit ea esse feria secunda, tertiave, & alia quævis hebdomadis dies: quod facile intelligunt, qui sciunt paschale festum Judæis in diem decimamquintam mensis Nisan incidisse: ac diem eam in quamvis feriam hebdomadis posse incidere: uti nobis Kalendæ Nonæ, atque Idus. Sed utrocunque modo Dominicæ diei appellationem apud Joannem capiamus, illud liquet, quia Christus primâ feriâ resurrexerit, quamvis feriam primam ab unicâ illâ anniversariâ Dominicam jure appellari. Ut in L. Dominica de Spectaculis in Codice Theodosiano: *Dominico, qui septimanæ totius primus est dies.* Vide, quæ ad hanc legem commentatus est Barnabas Brissonius.

Addit hunc conventum fieri solere ante lucem: unde Tertullianus lib. de Coronâ Militis ait, Plinium antelucanos cœtus comperisse. Voce eâ usus quoque Cicero, qui Catilinariorum cœnas vocat *antelucanas*, quia potarent usque ad diluculum. Sæpius noctu congregatos, ait quoque Desiderius Heraldus notis ad superiorem Tertulliani locum. Duplex verò caussa adfertur, cur Christiani tum soleant convenire: una est mystica, quia tum resurrexerit Christus, ac rediturus tum etiam credatur ad judicandum orbem. Altera est moralis, quæ est persecutionis metus. Ob quam & noctu conveniebant: ut videre est ex Tertulliano lib. II. ad Uxorem, item lib. de Fugâ in Persecutione: ad hæc Minucio Felice in Octavio: ubi etiam legas, ut Christiani propterea dicti sunt a gentilibus *latebrosa, & lucifugax natio.* Quasi Christiani alibi convenirent noctu, quàm ubi de die non liceret. Nam aliter si foret, non Tertullianus Valentinianis nocturnos conventus, & initiationes objiceret. Aliqui tamen negant Christianos de nocte convenisse mixtim, viros, & feminas; idque ob honestatis periculum. Et eo se tuentur, quòd licet Græcis, ac Barbaris, sanctiora forent nocturna sacrificia; Romana tamen gravitas iis interdixerit, propter mulierum pudicitiam. Unde Cicero in secundo de Legg. *Nocturna mulierum sacrificia ne sunto, præter olla, quæ pro populo ritè fient.* Hoc est, præter unicum illud Bonæ Deæ, quod *Damium* dicebatur, non quasi minimè Damium, sive δημόσιον, h. e. publicum, quod Turnebus ad Ciceronem annotavit: sed quia fieret pro populo, pagis, curiisque. Quare & Christianorum conventus potuerunt esse suspecti, si noctu mixtim convenirent. Notæ Thyesteæ cœnæ, & Oedipodiæ Carpocratianorum mixturæ in sacris suis nocturnis: quæ Christianis impingebantur à Gentilibus. Itaque alii per Christianorum ante lucem cœtus malunt intelligere pauxillo ante lucem inchoatos. ac similes esse ajunt illis Lucæ cap. XXI. 38. ubi dicitur, *totum populum multo mane venisse, ad audiendum Christum in Templo, temporibus diurnis disserentem.* Atqui hic non significatur, Christum ante lucem venisse: sed populum tanto correptum ardore, ut temporius exierit, quam opus esset. Nec enim ante ortum Solem in Templo concionari Christus solet. Unde Luc. XXI. 37, 38. *Erat autem diurnis temporibus* (τὰς ἡμέρας) *in templo docens: noctibus verò, exiens, diversabatur in monte, qui vocatur Olearum. Et totus populus mane veniebat ad eum, ad audiendum eum in templo.* Nec in templo Apostolos de nocte unquam docuisse legimus. Sed hoc est, quod in quæstionem venit, an non in privatis ædibus docuerint noctu. Sanè de Act. XX. vers. 7, 11. de Paulo refertur, ut Troade cœtum virorum pariter ac mulierum non modò detinuerit in noctem, sed etiam adusque consequentis diei auroram. Id dices extraordinarium fuisse, quia Apostolus die posterâ esset abiturus. Non repugno. At quid afferent adversus hoc Act. XII. 12. ubi dicitur post recentem B. Jacobi necem in domo Mariæ multos fuisse congregatos, qui orarent pro B. Petro, carceri incluso, & jam morti destinato. Hoc, inquiunt, factum propter persecutionem. Id verò est, quod volo. Persecutio enim totis seculis duravit, ut passim necesse fuerit conveniri noctu. Et unde postea cereorum consuetudo etiam de die, nisi ex eo, quòd morem retinerent usitatum persecutionis tempore, cùm noctu convenire, & sacra peragere necessum foret. Et quid apertius istis Tertulliani verbis l. II. ad Uxorem cap. IV. ubi eam hortans, ne se mortuo marito nuberet infideli: *Quis*, inquit, *nocturnis convocationibus, si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? Quis denique sollennibus Paschæ abnoctantem securus sustinebit?* Ubi videmus primùm loqui de sacris cœtibus nocturnis, ubi viris mulie-

mulieres miscerentur? Deinde particulatim subjicit de Pervigilio Paschæ. De quo & Lactant. lib. VII. c. XIX. *Et hæc est nox, quæ à nobis propter adventum Regis ac Dei nostri, pervigilio celebratur.* Et Isidorus lib. VI. Orig. cap. XVI: *Paschæ nox ideò pervigil ducitur, propter adventum Regis ac Domini nostri, ut tempus resurrectionis ejus nos non dormientes, sed vigilantes inveniat.* Sed de hac consuetudine plura diximus lib. de Passione Christi cap. ult. Hoc loco igitur ista de primo confessionis cap. sufficiant.

In altero capite itidem tria consideramus.

I. Quòd carmen dixerint Christo.

II. Idque ut Deo.

III. Et quòd illud dixerint secum invicem.

In primo videmus, quid dixerint. Dixerunt carmen, atque id Christo. Carmen fuerit, etiamsi non caneretur. Nam *carmen* vocarunt Romani, quicquid conceptis verbis diceretur. Neque ex Justino cognoscas, prosa fuerit, an vincta oratio. Solùm ait, præsidem cœtûs pronunciâsse preces publicas; ac populum respondisse AMEN. Sed propriè *carmen* est canticum. Nam veteres *casno* dixere pro *cano*. Inde *Casmoenas*, pro *Camœna*. Sed S mutabant sæpè veteres in R. Unde posteriores ex *Papisii*, *Valesii*, *Auselii*, fecere *Papirii*, *Valerii*, *Aurelii*: item ex *Lases*, & *asena*, *Lares*, & *arena*. Similiterque ex *casmen* fecere *carmen*. Atque ita Plinius videtur usus esse voce *carminis*. Siquidem Hieronymus in Chronico Eusebii sic ad annum scribit MMCXXIII: qui decimus est Trajani: *Plinius Secundus, quæsivit de Trajano, quid facto opus esset, nuncians ei præter obstinationem non sacrificandi, & antelucanos cœtus ad canendum cuidam Christo ut Deo, nihil apud eos reperiri.* Ac moris fuisse Christiani, ut cantu Deum & Christum celebrarent, cognoscimus etiam ex Tertulliano, cujus mox verba adferam. Factumque id ex præcepto Apostoli, cujus hæc verba ad Coloss. cap. III. vers. 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ· διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ. *Verbum Christi inhabitet in vobis copiose, opulenter cum omni sapientiâ, docendo & commonefaciendo vos mutuo psalmis, hymnis & cantionibus spiritualibus, cum gratia canentes in corde vestro Domino.* Ubi tria adfert genera illorum, quæ canerentur. Ea sic distinguit B. Hieronimus cap. V. ad Ephesios. Psalmos ait continuisse materiem Ethicam, nempe quid faciendum, aut vitandum: hymnos celebrâsse Deum, ejusque beneficia: cantica autem prædicâsse mundi artificiosam compagem. De tertio non video unde possit adstruere. Sed de primo, secundoque, non adversor. Sanè & Chrysostomus in cap. III. ad Colossenses homil. IX, ait Psalmos omne argumentum continere: etiam de moderatione & temperantiâ, deque fugiendâ malorum consuetudine: unde primus Psalmus orditur: *Beatus vir, qui non abiit in concilio impiorum.* Cui simile hoc Psal. XXVI: *Non sedit cum concilio vanitatis.* Atque item Psalm. XIV: *Nihili factus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat.* Habent igitur Psalmi etiam multa moralia. At hymni nihil humani: sed tantum laudes Dei. Verba Chrysostomi sunt: Οἱ ψαλμοὶ πάντα ἔχουσιν· οἱ δὲ ὕμνοι πάλιν οὐδὲν ἀνθρώπινον. Unde colligit hymnos esse θειότερον πρᾶγμα, *divinius quid.* Itaque inquit, αἱ ἄνω δυνάμεις ὑμνοῦσιν, οὐ ψάλλουσιν· *superiores potestates*, sive Angeli, *hymnum canunt, non psallunt.* Beza autem sic distinxit. Psalmos censet vocari, qui Hebræis מזמורים *mismorim*; hymnos, qui iisdem תהלים *tehillim*: cantica sive odas, quæ illis שירים *schirim*. Psalmos fuisse cujusvis argumenti: hymnos solùm continuisse laudes Dei: odas argumento quidem cum psalmis, & hymnis convenisse: sed fuisse magis ex arte elaboratas. Mea sic fert sententia, psalmos quidem propriè esse cantiones ad hoc factas, ut psalterio, vel alio organo musico canerentur, sed hic laxius sumi pro quibusvis canticis sacris: vocabulo autem generali subdi duas species, quarum hymnus esset in laudem Dei: oda autem contineat alias cantiones sacras. Hæc de *carminis* vocabulo.

Subdit Plinius, carmen Christo, ut Deo, cecinisse. Pro quo apud Tertullianum est *Christo, & Deo.* Sed Tertullianus ex Plinio corrigendus. Apud Eusebium est, τὸν Χριστὸν Θεοῦ δίκην ὑμνεῖν. *Christo more sive instar Dei hymnum cani.* Hinc quoque videas, Christum judicio Christianorum fuisse Deum. Gentiles non habebant Christum pro Deo; sed sophistâ potius, & impostore: ut ex Luciano cognoscimus. At Christianis is erat filius Dei unigenitus, per quem mundus esset conditus. Plinius igitur ait, eum à suis pro Deo cultum. Itaque & carmen, quo celebraretur, *hymnus* vocabatur. Nam apud Eusebium pro eo, ut dixi, est ὑμνεῖν. At ὕμνος est ᾠδὴ εἰς θεόν: ut est apud Menandrum Rhetorem libro de genere Demonstrativo: quem in corpore antiquorum Rhetorum Aldus excudit, ac Natalis Comes Latinè vertit. Fatendum tamen, interdum laxiùs eam vocem sumi: ut cùm Athenæus lib. IV. epithalamium vocat γαμικὸν ὕμνον. Quod more factum poëtarum: qui, ut in Electram Sophoclis scholiastes * annotavit, hymni voce abuti solent pro quavis odâ. Sed nos de propriâ loquimur significatione: non poëtarum abusu. Et claré, cujusmodi fuerint illi hymni, indicat Eusebius lib. V. Hist. Ecclesiast. cap. XXVII, ubi de Artemonis hæresi agit, ex Anonymi opere, sed qui non multò post Irenæum vixisse videatur, laudat varios, qui divinitatem Christi agnoverint. Interque alia loquitur de psalmis à fratribus jam olim compositis, quibus divinitas Christi adseratur. Ψαλμοὶ δὲ ὅσοι, καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες· *Quot item Psalmi, & hymni à fratribus fidelibus perscripti ab initio sunt, qui Christum, verbum Dei, Deum esse concentu suo celebrent.* Antiquissimorum verò Patrum hæc fuit δοξολογία. Δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, σὺν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. *Gloria Patri, Filio, cum Spiritu sancto.* Ut auctor est Basilius Magnus libro de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. XXIX. Sed ut ostenderetur adversus Arrianos æqualitas gloriæ, maluere postea: καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, *Et Spiritui sancto.* Nec aliâ mente prius σὺν usurparunt: unde Basilius eodem libro cap. XXVII: Εἴρηται μὲν οὖν ὅτι ταὐτόν ἐστι πρὸς διάνοιαν εἰπεῖν, δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ· καὶ, δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. *Dictum est igitur, idem esse, quod ad sensum, sive dicas, Gloria Patri, & Filio, cum Spiritu sancto, sive dicas, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Arrianis autem talis formula; ut ibidem legas cap. XXV: Σοὶ τῷ Πατρὶ, ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. *Tibi Patri honor, & gloria, per unigenitum tuum Filium, in Spiritu sancto.* Tolerani Patres anno IↃCXXXIII. can. XII, præsidente Isidoro, Episcopo Hispalensi: statuunt, cùm Apostolus I Tim. II. fieri præcipiat preces Ecclesiasticas; non esse rejiciendos eos hymnos, qui studio humano compositi sunt in laudem Dei. Fas etiam priùs compositis aliquid addere: unde iidem cap. XIV decernunt, ut deinceps non *Gloria Patri*, sed *Gloria, & honor Patri* dicatur. Sed hoc non est firmatum consuetudine Ecclesiasticâ, ut ad eum canonem annotavit Garsias Loaysa.

[* Pag. 99 edit. H. Steph.]

Tertium in capite secundo erat, quod carmen sive hymnum *secum invicem* dicerent Christiani. Nempe eò respicit quòd non solus caneret sacerdos, sed alii quoque canendo se invicem provocarent. Unde Tertullianus in Apologet. cap. XXXIX, postquam de Agapis dixerat, subjungit: *Post aquam manualem, & lumina, ut quisque de Scripturis Sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere.* Ac similiter scribit in secundo ad uxorem libro.

Solius verò Christi meminit Plinius, quia hoc singulare haberent Christiani. Nam Deum, sed suo more, etiam gentiles celebrabant. Ad tertium nunc me confero confessionis caput: quod similiter est tripartitum.

Primùm enim refert, quod se sacramento obstrinxerint Christo.

Hinc sequitur, ad quæ sese obstrinxerint.

Deinde ut post hoc sacramentum potestas fuerit abeundi, ac postmodo conveniendi iterum ad cibum unà capiendum, sed promiscuum, & innoxium.

In primo, etsi vox sacramenti variè sumatur, hic eam usurpat pro juramento. Nam ut milites Romani jurabant se ituros, quò jussisset Senatus, populusque Romanus: ita in baptismate nos obligamus Imperatori Christo, velle nos diabolo, & angelis ejus renunciare, inque omnibus obtemperare Christi mandatis.

Hinc subjungit ad quid se obstringant; non, inquit, ad scelus aliquod, ut seditiosi cives solent: sed ne committerent, vel furtum, vel latrocinium, vel adulterium, vel fidem fallerent, aut depositum abnegarent. Quorum primum prohibetur præcepto decalogi octavo; alterum, sexto; tertium, septimo; quartum, & quinctum, nono.

Venio nunc ad caput Confessionis quartum. Quo narrat, ut post sacramentum illud potestas fuerit abeundi, ac deinde redeundi ad convivium: illud videlicet, quod Ἀγάπη dicitur: quomodo etiam ab Apostolo Judâ in epistolâ suâ nuncupatur. Ut mirum sit appellationem illam à Clemente Alexandrino in Pædagogo improbari. Sanè ratio nominis in aperto est, quia hujusmodi convivio diligere se proximum, etsi pauperem, testabantur. Unde Tertullianus in Apolog. *Inopes*, inquit, *refrigerio isto juvamus.* Benè autem est, quòd cùm gentiles objecerint Christianis cœnas Thyesteas: Plinius, qui caussis Christianorum præerat, clare dicat, cœnas istas fuisse non cibi modò promiscui, sive vulgaris, & ut Græci dicunt, εὐτελοῦς, sed etiam innoxii: qualis minimè fuisset ὠμοφαγία, quâ liberos suos devorarent.

Superest quinctum confessionis caput: quo narrat duo. Prius est, quomodo hæc quidem fuissent olim: sed id facere desierint. Alterum est caussa, cur desierint. Ea fuit Plinii edictum, ex Trajani Cæsaris mandato, quo ἑταιρίαι, sive sodalium conventus vetabantur. Icirco autem fuit iis interdictum, quia, præsertim in urbibus magnis, & ad seditionem pronis, occasionem videbantur præbere ad conspirandum adversus Cæsarem, & Imperium. Erant quidem conventus hi instituti ad mutuum amorem civium fovendum. Sed imperatores, ac præsides, nolebant eum amorem nimium esse: quia facile poterant conspirare ad vindicandum sese in libertatem. Quare ab illâ concordiâ non injuriâ sibi metuebant: ac interdum prætulere aliquem animorum dissensum: sed qui non erumperet in nervum. Sanè Porcio Catoni etiam suspectus erat mutuus servorum amor: unde liticulas, si quæ inter eos erant, fovebat. &, si non reperiret, serebat eas sponte. Sic tollebat occasiones conspirandi inter se cum domini damno.

Hactenus de priori parte eorum, quæ ad fidem, & vitam Christianorum pertinent. Ea hausta fuit ex iis, qui fuerant Christiani. Sequitur nunc altera, ex confessione duarum diaconissarum, quas tormentis subjecerat, ut meliùs veritatem cognosceret. Ubi primò videndum, cur aliter etiam exquirendum veritatem putarit: hinc verò ex quibus: deinde quomodo: ac postremò quid cognoverit. De tribus prioribus sic scribit Plinius: *Quò magis necessarium credidi ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri, & per tormenta quærere.* Primùm hic videmus, cur non contentus fuerit confessione eorum, qui fuerant Christiani. Poterant illi non satis intellexisse religionem, a quâ defecerant. Voluit igitur id quod res erat ex iis resciscere, qui Christiani forent. Ad hoc potissimùm elegit sequiorem sexum, quia cùm imbecillior sit, facilius succumberet tormentis. Ex hoc sexu maluit torquere ancillas, quia nihil haberet ea res insolens, si servi, vel ancillæ, quæstioni subjicerentur. Denique non quasvis ancillas æque idoneas putavit: elegit autem ministras Ecclesiæ: sive, ut Græci dicunt τὰς διακόνους, posteriores vocarunt diaconissas, ut etiam appellantur in Jure. Quod ad quæstionem de tormentis, abunde de iis diximus in Oratoriis Institutionibus lib. I. cap. ult. sect. V. Hoc igitur loco non de tormentis, sed de tortis loquar. Ubi primùm quæritur, an quæ ancillæ alicujus forent, possent inservire Ecclesiæ. Deinde quod fuerit ministrarum, sive diaconarum munus. De priori sic statuendum: Christianos non arcuisse aliquem a ministerio Ecclesiæ ob conditionem servilem. Sic videmus Onesimum a Paulo συνεργὸν appellari. Ministræ sive diaconissæ institutum est ab Apostolis: ut liquet ex I Tim. V. 9. ubi requiritur, ut ad hoc munus eligatur vidua annorum LX. Nempe quia juniores viduæ, postquam se addixissent ministerio, (eoque etsi viduitatem perpetuam non promisissent directè, indirectè tamen ex eo, quòd diaconissæ munus suscepissent, cœlibis vitæ genus pollicitæ forent) nubendo deinceps promisso excidissent, non levi Ecclesiæ scandalo ob eam inconstantiam. Atque hæc sexagenaria ætas etiam præcipitur in Codice Theodosiano leg. XXVII. Tit. de Episcopis. Postea tamen solùm requisita ætas quadragenaria; ut videre est ex Concilii Chalcedonensis can. XIV: *Diaconissam non debere ante annos XL ordinari statuimus, & hoc cum diligenti probatione.* Quam & ætatem Wormatiense Concilium anno IↃCCCLXVIII comprobavit can. LXXIII, qui planè ex Chalcedonensi expressus. Etiam ad Roman. cap. ult. vers. I. mentio fit Phœbes, quæ Ecclesiæ Cenchreensis διάκονος fuerit, ac literas Pauli ad Romanos deferret. Ubi scio vocabulum τῆς διακόνου laxè ab aliquibus accipi, ut sic dicatur ob officia charitatis, quæ Christianis præstaret. Sed prorsus de eâ, quæ in Novellis *diaconissa* dicitur accipit non Origenes modò, sed etiam Chrysostomus.

Munia diaconissæ varia, fuerunt: unde Clemens Romanus Constitutionum Apostolicarum lib. III, cap. XV: Εἰς πολλὰς χρείας γυναικὸς χρῄζομεν διακόνου. *ad multos usus indigemus diaconissâ.* In his duo præcipuè erant. Prius pertinuit ad nudas feminas: Nam, ut idem subjungit, οὐκ ἀναγκαῖον τὰς γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν καθορᾶσθαι. *nihil opus, ut viri inspiciant feminas.* Ac primùm hoc ministerio usi fuere in feminarum baptismo. Quarum vestes exuebant, & dum aquam ingrederentur, circumsistebant: nequid inverecundè ingereretur oculis sacerdotis. Hunc earum usum etiam indicat Epiphanius hæresi LXXIX, quæ est de Collyridianis. Requirit enim eas διὰ ὥραν λουτροῦ, *baptismi tempore:* atque hoc ἕνεκεν σεμνότητος τοῦ γυναικείου γένους. *ut consulatur honestati sexus muliebris.* Ac subdit, quod clarius rem aperit, Ὅτε γυμνωθείη σῶμα γυναικὸς, ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν ἱερουργούντων θεαθείη, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς διακονούσης, ἣ ἐπιτάσσεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπιμελεῖσθαι πρὸς τὴν ὥραν τῆς ἀποδυομένης γυναικὸς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ τοῦ σώματος αὐτῆς γυμνώσεως, τοῦ τάγματος τῆς εὐταξίας, καὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐνομίας ἀποτηρουμένης, ἐν μέτρῳ κανόνος σφόδρα ἠσφαλισμένης. *Cum nudandum est mulieris corpus, ne virorum sacris operantium conspectui sit exposita, sed diaconissæ: quæ mandato Sacerdotis, curam gerit mulieris, quando vestibus exuitur. In quo tum constitutioni ordinis boni, tum præscripto Ecclesiasticæ disciplinæ prudenter est consultum.*

Est alter præterea usus diaconissæ. nam, ut ait Clemens loco ante memorato. Ἔσθ᾽ ὅπου εἰς τινας οἰκίας ἄνδρα διάκονον γυναιξὶν οὐ δύνασαι πέμπειν διὰ τοὺς ἀπίστους· ἀποστελεῖς οὖν γυναῖκα διάκονον διὰ τὰς τῶν φαύλων διανοίας. *Est cùm in quibusdam domibus non possis propter infideles mittere diaconum: eoque mittenda sit mulier propter cogitationes malorum hominum.* Atque in primis hoc locum habet tempore persecutionis, cum mulier mittitur, sive ut miseros corroboret hortando, vel solando; sive ut pauperes, vel ægrotos ope adjuvet.

Videntur & foribus ac vestibulis præfuisse, quibus in templis distinguerentur portæ sic, ut aliis viri, aliis egrederentur epistolæ. Saltem in supposititiâ Ignatii epistolâ, quæ inscribitur Antiochenis, legas: Ἀσπάζομαι τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους. *Saluto custodes sanctarum portarum, ministras in Christo.* Imò Clementi etiam lib. VIII. Constitut. cap. XXVIII. dicitur φυλάττειν τὰς θύρας, *custodire fores.* Ac meminit idem diaconissarum lib. II. cap. XXVI, ubi interdicitur, ne qua mulier ad episcopum, vel diaconum, sine diaconissâ accedat. Mentio quoque earum lib. III. cap. XIX. Apud Latinos verò

verò diaconissarum usus est abrogatus concilio Aurelianensi II, quod celebratum anno ℌ XXXIII, vel triennio post. Idemque aliis quibusdam Conciliis factum fuit. Atque hæc de munere diaconissarum.

Subdit deinde Plinius, quid fuerint confessæ, nempe his verbis: *Sed nihil aliud inveni, quàm superstitionem pravam & immodicam.* Fidem igitur Christianam improbat: in vitâ nihil reperit, quod damnaret. Quod validè ostendit innocentiam vitæ: eorumque impudentiam clarè arguit, qui ista spargerent de Oedipodoniis mixtibus, infanticidio, ac *ὠμοφαγίᾳ*. Sed valde homo, in religione nostrâ cæcus, à januâ, quod dicitur, aberrat, quando Christianam religionem vocat pravam, & immodicam Superstitione. Nec enim religio nostra est superstitio; sed nata superstitioni ex animis radicitus evellendæ.

Superstitionem tamen vocat, quia contineret cultum numinis; sed non ejusmodi, quo toto pene orbe traditam a majoribus religionem tenerent: sed novam ei adversam amplexarentur. Addit *pravam* religionem, quia legibus vetitum foret, ne quis novam religionem induceret; quia nihil æquè periculosum Reip. videretur. Addit quoque esse immodicam; partim quia ita Christum colerent, ut nollent cum ejus cultu sociare Deorum gentilium cultum: partim eò quòd usque adeò tenaces essent propositi, ut occidi mallent, quàm Christum diffiteri, ejusque loco agnoscere Deos gentiles.

Hæc dicta sunto de narratione, tum modi, quem in cognitione caussæ inierat Plinius: tum eorum, quos examinarat confessione. Superest pars postrema, quæ suasio est, sive consilium. Ad quod transit his verbis: *Ideoque dilatâ cognitione ad te decurri.* Quasi dicat: Quod initio epistolæ dicebam, propositum mihi esse, ut te consulerem, id cujusmodi sit, existimo liquere ex superiori narratione meâ. Scio facinora puniri debere secundùm leges; neque judicem legibus debere esse sapientiorem: eoque nec debere eum illachrymari, quando ferenda est sententia. Sed hæc quæstio est extraordinaria, utrùm puniendus sit, qui nullum facinus commisit: ac solùm culpatur, quia sit Christianus: h. e. (ut Plinius vocat) pravæ, & immodicæ superstitionis reus. De hoc enim nihil est legibus definitum.

His subjicit, quid existimet expedire. Satis verò ostendit, sibi videri, pertinaces debere puniri: quod & antea dixerat: sed enim si qui se emendare vellent deserendo religionem Christianam, amplectendo gentilem, veniam iis dandam esse; ut sic, sicut est in legibus XII Tabb. idem sit jus Sanatibus, quod fortibus. hoc est; eos qui post desertam religionem majorum, ad saniorem redierint mentem; eo loco haberi oportere, quo tempore belli solent fortes: hoc est, qui nunquam defecerint, sed fortiter ac constanter semper pro partibus Romanis pugnarint:

Hanc sententiam bifariam probat. Ac primò e multitudine periclitantium. Deinde à spe emendationis multorum. Magnitudinem periculi ostendit bifariam. Primùm quia in omni ætate, imò & ordine omni, ac utroque etiam sexu, permulti sint Christiani. *Visa*, inquit, *est mihi res digna consultatione; maximè propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusque sexûs etiam, vocantur in periculum, & vocabuntur.* Tam, inquit, pueri & senes, quam ætate florentes; tam in dignitate constituti, quàm vulgares animæ; tam feminæ, quàm viri, in periculum veniunt: ac, ne sic malum cessaturum putes, deinceps etiam idem periculum durabit: Triplex hoc discrimen ætatis, ordinis, sexus etiam, Tertullianus ob oculos ponit Scapulæ, Præsidi Carthaginensi; *Quid facies*, inquit, *de tantis millibus hominum, tot viris, ac feminis, omnis sexus, omnis ætatis, omnis dignitatis, offerentibus se tibi?* Addit deinde Plinius alterum etiam argumentum ad ostendendum, quanta sit periclitantium multitudo. *Neque enim*, inquit, *civitates tantùm, sed vicos etiam, atque agros, superstitionis istius contagio pervagata est.* Ubi initio nominat civitates, quia in his primò prædicatum est Euangelium, primò etiam creditum. Postea idem annunciatum in pagis, agrisque: ac propterea etiam in vicis. Nam ut è pluribus domibus fit vicus: ita e pluribus vicis, pagus. Unde distinguit Tacitus de moribus Germanorum. *Eliguntur, qui jura per pagos, vicosque reddant.* In pagis, vicisque tardiùs omnino Euangelium est receptum, partim quia præcones Euangelii magis amarent urbes, præsertim amplas, ubi plures possent Christo lucrifacere; faciliùs etiam in magnâ hominum copiâ latere ac effugere possent persequentium manus: partim etiam, quia rustici minùs essent curiosi eorum, quæ ad religionem pertinerent: ac vel stupore animi, vel pertinaciâ quadam, superstitionem antiquam, manu vel mente potiùs, tanquam claudus sutor, quod dicitur, pilam manu retinerent. Unde & factum, ut passim per urbes receptâ religione Christianâ, in pagis tamen non exiguus superesset gentilium numerus. Itaque Christiani eos, qui cum istiusmodi hominibus saperent, utcumque & ipsi in urbibus viverent, *paganos* tamen dixere. Prudentius in Romano similiter vocat *deditos pago*, hoc est, paganæ addictos religioni. Mihi hæc satis simplex, eoque non absimilis vero nominis ejusce ratio videtur. Nec tamen ignoro, aliis aliud videri. Putant enim eò per paganos intelligi gentiles; quia Christiani militarent sub Christi vexillo; ac milites & pagani, hoc est *στρατιῶται*, & *ἀστράτευτοι*, opponerentur; uti & habitus paganicus, ac militaris. Unde hic ipse Plinius lib. VII. epist. XXV, quæ ad Rufum: *Athenis vivere hominem, non in villâ putes. Quid multa? auxit sollicitudinem meam, effecitque, ut illos, quos doctissimos novi, non minùs hos seductos, & quasi rusticos verear. Idem suadeo tibi. Sunt enim, ut in castris, sic etiam in literis nostris, plures cultu pagano, quos cinctos, & armatos, & quidem ardentissimo ingenio, diligentiùs scrutatus, invenies.* Ac similiter possit Persius videri, se semipaganum, quasi semipoëtam, appellare: hoc est, rudem adhuc in Poëticis castris studioque ejus potiùs leviter tinctum, quàm penitùs imbutum.

Imò & tertia est opinio, quæ τῷ πάνυ a Salmasio placet, & mihi probatur impensè, ut *pagus* significet non vicum in territorio urbis ejus, cui subesset: sed totam quampiam præfecturam, etiam gentis satis populosæ. Quomodo universa Helvetiorum gens Cæsari in quatuor pagos dividitur. Hinc Glossæ, quæ Philoxeni dicuntur: Pagus, *τοπαρχία, χώρα τις, νομός*. Atque ab eâ *pagi* significatione est Gallicum *pays*. Quare quia pagus hic valet ἔθνος, sive gens, eò arbitrantur, sicut ἐθνικοὶ, & *gentiles*, ita etiam *paganos* esse nominatos. Cod. Theodos. de Hæreticis lege XLVI. *Judæi, atque gentiles, quos vulgo paganos appellant.* Nempè ἔθνος à Christianis non semper reddebatur *gens*, unde *gentiles*, sed etiam *pagus*, unde *paganicus*: imò & *natio*. Quomodo Arnobius scripsit *contra nationes*. Sic enim Inscriptio habet in aliquibus MSSis. Hoc inde est, quod omnes extra populum Dei vocarent *gentes*, *paganos*, *nationes*: idque ad exemplum Sacræ scripturæ, ubi גוים, & ἔθνη, nuncupantur.

a Ad Vopiscum Notis.

Ex hisce de Christianis per oppida, pagos, atque agros, diffusis colligere Plinius voluit, quanta foret Christianorum multitudo: ut mirè cædibus fuerit grassandum, si promiscuè essent tollendi, tum qui aliquando fuissent Christiani, tum qui adhuc forent, sive in eâ persisterent, sive ab eâ moniti discisterent. Hac multitudine Christianorum, etiam movere Scapulam præsidem voluit Tertullianus, ne sic persequeretur Christianos. Post enim verba superiùs adlata proximè subjungit: *Quantis ignibus, quantis gladiis opus erit? Quid ipsa Carthago passura est, decimanda à te ferentibus se tibi?* Ubi tangit consuetudinem Romanam, quâ si manipuli aliquot deseruissent locum, vel legio tota, pluresve, seditionem concitassent, non in omnes quidem animadvertebatur, sed decimus quisque sorte peribat; unde hoc supplicium *decimationem* dixere: pro quâ, qui clementiores essent, vel videri vellent, vicesimatione interdum contenti erant, vel etiam centesimatione: ut de Opilio Macrino narrat Capitolinus. Quærit igitur Tertullianus ex Scapulâ præside, an in tantâ Christiano-

norum multitudine paratus sit, populum penè universum neci dare, an decimatione velit uti. Verùm decimatio etiam non Tertulliano modò, sed etiam Plinio, visa esset crudelis. Objici poterat, quò major est peccantium numerus, eò acerbiora debere irrogari supplicia: ut cæteris major injiciatur terror. Sanè sic leges quædam præcipiunt. Sed enim nec desunt exempla, quibus ob multitudinem mitiùs est consultum. Plinius igitur, cùm crudele putaret Bithyniam ac Pontum, suppliciis exhaurire, meritò de tanta Christianorum multitudine certiorem facere voluit Trajanum.

Hinc jam ad alteram Plinius rationem transit, quæ est spes emendationis; quam concipit de plurimis, si pœnitentibus venia detur. Eam verò spem, ut ait, injecerunt hæc tria. I. Quia templa iterum frequententur, quæ priùs fuerant desolata. II. Quia sacra celebrentur, annis pluribus intermissa. III. Quia vendantur victimæ, quæ antea rarum inveniebant emtorem.

In hisce duo tempora est observare: cujusmodi fuisset, & quale foret. De priori ait, antea templa fuisse desolata, sacra diu intermissa, rarum victimarum emtorem. Unde clarè videmus, quanta fuerit potentia Evangelicæ prædicationis, & quidem iis temporibus, qui partim extremis Apostolorum temporibus, partim mox ab eorum excessu, viguerunt. Quid igitur futurum erat, nisi plurimos absterruisset persecutio.

Sed Plinius attendere posterius tempus jubet: nempe quod, corrigere se paratis spe veniæ factâ, secuta sit magna rerum immutatio. Sic enim scribit: *Ex quo facile est opinari, quæ turba hominum emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.* Ac credimus de eo Plinio, quòd plurimi defecerint, ubi videre ignosci iis qui fuissent Christiani, modò à fide eâ absisterent: capite autem pœnas luere, qui nollent deficere. Per multum enim in animis hominum potuit, hinc impunitatis spes, inde suppliciorum terror. Sed enim valde ratio fugit Plinium, si existimavit, hoc pacto deleri posse religionem Christianam. Cunctis enim temporibus verissimum illud fuit Tertulliani effatum, *Sanguis martyrum semen Ecclesiæ.* Atque hoc etiam in Bithyniâ, & Ponto, quibus præfuit Plinius, satis comprobant frequentia martyria, quæ fuere post Plinii tempora. Imò ne quidem Cæsar Diocletianus exstirpare religionem Christianam potuit Nicomediæ, Bithyniæ urbe, ubi palatium haberet. Atque hæc planiora fient ex iis, quæ de variorum Cæsarum edictis adversus Christianos postea narrabimus.

ANALYSIS
AC
COMMENTARIUS EPISTOLÆ
TRAJANI CÆS.
AD
PLINIUM SECUNDUM.

HActenus de iis, quæ Plinius epistolâ suâ ad Trajanum perscripsit. Nunc de rescripto Trajani videamus.

Partes ejus sunt, una de actis, altera de agendis. Prior tum acta comprobat, tum rationem addit. Comprobat acta his verbis: *Actum, quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis caussis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, secutus es.* Ubi per *actum* designat judicii modum in quæstione extraordinariâ de Christianis. De quibus quia non foret certa lex, judicium extra ordinem cognitioni magistratus debuit relinqui. Atque hoc etiam liquet, ex ratione, quam, cur acta Plinii probet, proximè subjungit. Sic enim scribit: *Neque enim in universum aliquid, quod quasi certam formam habeat constitui potest.* Nempe valde falluntur, qui ubique exigunt regulas generales, cùm sæpè id fieri non possit, ac in jure imprimis id sit periculosum. Variat enim caussa sive factum pro circumstantiis: sunt verò hæ propè infinitæ. Ut hic omnino locum habeat, quod præclarè scripsit Aristoteles lib. 1. Politicorum, Τοῖς κατὰ μέρος ἐπισκοποῦσι μᾶλλον ἐστι δῆλα τὰ πράγματα· καθόλου δὲ οἱ λέγοντες, ἐξαπατῶντες ἐξαπατῶσιν αὐτούς. *Iis, qui ad partem aliquam attendunt, omnia sunt manifesta magis: sed qui universè pronunciant decipientes se ipsos decipiunt.* Sanè Lex non potest rationem habere omnium circumstantiarum, cùm sint infinitæ. Atque ideò lege etiam latâ sæpè opus recurri ad æquum, & bonum: quod est quædam Legis emendatio. Nam hoc pacto suppletur, quòd in universali non erat exceptum. Icirco Caligula, quasi omnem juris scientiam abolitururus, minabatur Jurisconsultis, *se effecturum, nequid respondere possent præter æquum.* Sic enim est in plerisque libris, non *præter eum*, quod ne Latinum quidem. Nam *præter se* fuisset dicendum. At amici nostri emendatio *præter reum* rescribentis, planè repudianda.

Consequitur pars epistolæ altera, quam de agendis esse dicebamus. Est hæc tripartita.

I. Præcipit, ut non inquirantur, sed puniantur delati, & convicti.

II. Nec hi omnes, sed non resipiscentes.

III. Nec omnium caussa admittatur, sed eorum, qui delati sint ab indice, non incerti libello.

De his nunc agamus fusiùs. Primâ parte ait, *Conquirendi non sunt: si deferantur, & arguantur, puniendi non sunt.* Priùs de conquisitione videamus: deinde de pu-

punitione. Negat à Præside debere conquiri: sed connivendum ei, nisi ab actore deferantur. Sanè stante Rep. non potuisse reos damnari, nisi accusatos, etiam apud Ciceronem legas pro Roscio Amerino. Hac igitur parte melius de Christianis sensit Trajanus, imperator gentilis, quàm Christiani illi, qui non in Mahumedanos modò inquirendum putarunt: sed etiam Christianos hæreseos suspectos. Notum ex sanctâ, si Deo placet, inquisitione Hispanicâ, à Dominicanis primò in Hispaniis introductâ. Mitior Trajanus in Christianos, quàm ejusmodi Christiani.

Ab inquisitione transit ad punitionem. Ac priùs negat posse puniri, nisi accusentur. In quo abit à Tiberio Cæsare: si is, (ut Orosius lib. VII. cap. IV. narrat.) cùm à Pilato, præside Palæstinæ esset literis edoctus, de Christi miraculis ac resurrectione, ad Senatum retulerit de eo in Deos referendo; cumque Senatui, præcipuè Sejano refragante, id persuadere non posset, edicto tamen accusatoribus Christianorum mortem fuerit comminatus. Sed cur id parum nobis fiat verisimile, ostendimus lib.
a Pag.29. de annis passionis Dominicæ ad Thesin XXIV. a.

Non contentus verò dicere de delatione sive accusatione, subjicit deinde, opus præterea esse, ut arguantur. Nempe non sufficit, si deferrentur. Quis enim, si satis sit accusasse, innocens futurus? Præterea igitur exigit ut arguantur: hoc est, ejus esse sectæ convincantur. Nam *arguere* est demonstrare: unde *argumento* nomen. Sic Maro ait IV. Æn. *Degeneres animos timor arguit.* Sed si non delati modò, sed etiam Christiani esse comperiantur, puniri eos jubet Trajanus. Quâ in re cum aperta sint Trajani verba, deceptus planè videtur Sulpitius Severus lib. II. Historiæ sacræ: quando sic scribit: *Tertia persecutio per Trajanum fuit; qui cùm tormentis, & quæstionibus, nihil in Christianis morte, aut pœnâ, dignum reperisset, sæviri in eos ultra vetuit.* Nisi fortasse conciliari Sulpicius cum hac Trajani possit epistolâ. Ut si dicamus, priùs, à Plinio, Bithyniæ proconsule consultum fuisse, ac tum rescripsisse, puniri oportere: postea iterum consultum à Tiberiano, præside Palæstinæ; ac tum respondisse, non esse puniendos, nisi facinorosos. Hanc qui sententiam tueri volet, possit pro se advocare, quæ in voce Τραϊανὸς scribit Suidas. Sunt verò istiusmodi: Ὅθεν καὶ Τιβεριανὸς ἡγεμονεύων τοῦ πρώτου Παλαιστινῶν ἔθνους, ἀνήγαγεν αὐτῷ λέγων, ὡς οὐκ ἐπαρκῶ λοιπὸν τοὺς Χριστιανοὺς φονεύειν, ἑκόντων αὐτομάτως ὑπεισχόντων ἑαυτοὺς τῇ κολάσει. Ἐντεῦθεν ὁ Τραϊανὸς πᾶσιν ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀπηγόρευσε τοῦ τιμωρεῖσθαί τινας. *Iccirco & Tiberianus, qui præerat primæ Palæstinorum genti, retulit ad eum, se deinceps non sufficiturum necandis Christianis, eo quod ultro illi se neci offerrent. Exinde Trajanus, omnibus, qui imperio suo subessent, interdixit ne eos punirent.* Sive verò sententiam postea mutarit Trajanus, sive nihil hujusmodi secutum, saltem extra controversiam poni debet, Trajanum Plinio rescripsisse, puniri, qui in Christianâ religione persisterent, oportere. Quam Trajani fuisse mentem, etiam Tertullianus refert in Apologetico. Atque ex eo similiter Eusebius, τὸ Χριστιανῶν φῦλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μὲν, ἐμπεσὸν δὲ κολάζεσθαι. Adversus hanc sententiam argutè disputat Tertullianus. *O*, inquit, *sententiam necessitate confusam! Negat inquirendos, ut innocentes: & mandat puniendos, ut nocentes. Parcit, & sævit: dissimulat, & animadvertit. Quid te ipsum censurâ circumvenis? Si damnas, cur non & inquiris? si non inquiris, cur non & absolvis?* Equidem nolim Trajani caussam agere adversus Christianos: quam mox impugnabimus. Fatendum tamen hoc dilemma non tam firmum esse, quàm primâ facie videatur. Nempe subinde illud in dilemmatis usu venit, ut inter duo illa quibus, quasi gemino cornu, ferire volunt adversarium, intermedium sit tertium: quo ostenso, evidens est invalentia argumenti. Sic in illo fit Biantis, quo probare voluit, non esse ducendam uxorem. Vel, inquiebat; conjux formosa erit, vel deformis. Si formosa, erit κοινή: si deformis ποινή. Hoc est, si formæ gratiâ polleat, non tui unius fuerit, sed communis cum aliis, qui formæ insidiantur. Sin deformis, quoties intueberis, putabis te videre aliquam Pœnarum, h. e. Ἐριννύων, sive Furiarum, vel Eumenidum. Ita enim ποινῆς vocem usurparunt Græci: ac aliqui etiam Latini: nec aliter hic accipere oportet: etsi vulgo secus sumatur. Dilemma hoc omnino vitiosum est. Nam præterquam, quòd non omnis formosa est impudica, neque deformis omnis acriori amatori deformis videtur, vel saltem non usque adeo, ut nihilo Furiis ipsis distare existimet. Hoc insuper vitii est, quod inter formosam, & deformem, forma sit media, quam veteres *statam*, vel *uxoriam* dixere. Existimamus, similiter occurri posse argumento Tertulliani. Nec enim par est ratio cujusvis criminis. Est ubi possis connivere, quamdiu crimen non est apertum. Est item ubi non possis. Multa domi parentes, magistri in Scholis dissimulant, quamdiu sciri ea nescitur. Ut inter duo illa, non inquirere, quod nescis; & punire, quod scis; sit medium, punire quod scis, & scire te alii sciunt. Sane dispar est ratio superstitiosi & facinorosi. Utrosque pœnâ dignos censuit Trajanus: sed credidit, posse conniveri in iis, qui solâ superstitione laborant, non item posse in facinorosis. Quia ut ait Marcianus Jurisconsultus, *Mandatis cavetur, ut præsides, sacrilegos, latrones, plagiarios conquirant: & prout quisque deliquerit, in eum animadvertant.* Quicum illud Ulpiani consentit: *Convenit bono & gravi præsidi, curare ut pacata atque quieta provincia sit: & debet malos homines conquirere.* His legibus excipi possunt superstitiosi, qui solùm opinione peccant; ut potiùs inter fanaticos sint habendi, quàm facinorosos. Neque hæc dicuntur ut Trajanus crimini eximatur: qui Christianos, nisi religionem abjurare vellent, vitâ privaret. Primùm eò fallebatur, quòd Christianos putaret superstitiosos, cùm id criminis potius gentilibus debuerit impingi; in quibus Trajanus ipse. Præterea in eo deceptus, quòd crederet, posse aliquem ad religionem cogi. Nam ut verissimè Lactantius ait, *Nihil est tam voluntarium, quam religio.* Neque tam armis, vel suppliciis defenditur, quam, ut idem ait, patientiâ, vel morte: quæ & hominem Deo gratum præstat, & religioni addit auctoritatem. Aberrantes igitur non ferro, sed ζητήσεις, gladio nempe Dominico, amicis colloquiis, & æquabili jure in rectam reduci viam debent. Sic sensit quoque B. Martinus: qui in Ithacio hoc detestatus est, quòd autor fuerit, ut Priscillianus capitis supplicio afficeretur. Uti notum è Sulpicii Severi sacrâ historiâ lib. II, & dialogo III, cap. XIII. Quin idem in II Historiæ, in iis, qui Christiani cùm essent, sic in hæreticos sævirent, Antichristi notam agnoscebat. Potius igitur audiri debet B. Chrysostomus, cùm in epist. ad Timotheum scribit, pro his διώκεσθαι δεῖν, οὐ διώκειν, *precari oportere, non persequi.* Atque hæc de primâ parte agendorum.

Pars altera restringit, quod de puniendis dixerat Christianis. Jubet enim id intelligere non universè de omnibus, qui sint, vel fuerint Christiani: sed solùm de iis, qui non resipiscant. Cæteris parci jubet. Tales esse ait, in quibus duo concurrunt. Unum est, ut negent se esse Christianos. Alterum, ut id non verbis modò dicant, sed opere ostendant. Videlicet Diis supplicando: puta thure, & vino. Ait *Diis nostris*: non Deo Israëlis, vel Christo: sed illis, quos Romanum coleret imperium. Si hoc pacto manifestum fecerint, se non esse Christianos, ait eos veniam ex pœnitentiâ impetrare. Nempe quia pœnæ satis sit, quod pœniteret. Sanè *pœnitere*, unde *pœnitentiæ* nomen, ex eo dicitur, quia dolor ob id, quod quis admisit, est pœnæ genus, quam pœnitens dolendo exigit de se ipso. Quanto mitior Trajanus multis Christianis! Qui pœnitudine ducto non parcunt, sed ad hoc solùm ajunt pœnitentiam prodesse, quòd post hanc vitam sit meliùs animæ futurum. Verùm quæstio sit, an cui jam semel data sit venia superstitionis, vel hæresios, secundò etiam debeat ignosci. Negant Gratianus, Valens, & Valentinianus L. IV, Cod. Theod. ne

sa-

sacrum baptisma iteretur. Facile enim est persuadere peccantibus, veniam priùs præstitam denuo posse præstari: quæ si concedi iterum eodem modo potest, non intelligimus, cur tertiò denegemus. Ubi observo, quod dicunt, veniam non eodem modo præstari. Non igitur veniam omnem denegant: sed non eodem modo, h. e. non iterum sine omni pœnâ. Nimirum voluere sæpius sæpiusque peccanti, pœnam capere incrementum. Sed, quæcumque mens fuerit imperatorum, satis constat, quotiescunque seria fuerit pœnitentia, Deum homini ignoscere.

Superest tertia pars, de delatis incerti libello. De his ait: *Sine auctore vero propositi libelli nullo crimine locum habere debent.* Negat permittendum, ut aliquis accusetur, nisi accusator libello nomen suum subscripserit, seque obligârit ad calumniæ pœnam subeundam, nisi crimen comprobarit. Aliter si fiat, non tam libelli erint accusatorii, quam famosi. Ratio deinde gemina subjungitur. *Nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est.* Exempli sanè pessimi est, si liceat cuivis quemvis accusare, etiam falsò, quia sciat, inultum fore, licet falsum fuerit crimen, quod intendit alteri. Scilicet alterum periculo involvet, ipse ab eo immunis. Hoc fuisset calumniatoribus laxare frena, quos compesci oportebat. Nec sui seculi hoc esse ait, quoniam ipse (ut imperatoribus de suis temporibus prædicare mos est) in eo totus sit, ut seculum corrigat, ac felicitatem augeat publicam: cui nihil æquè repugnat, quàm ut improbis liceat in omnium famam impune grassari.

Atque hæc sunt ea, quæ Trajanus Plinio rescripsit. Duo verò præterea apud Plinium leguntur, quæ silentio præterit Trajanus. Prius est, ut sibi quoque sacrificent. Nam solùm poscit, ut Diis suis, non ut sibi etiam sacrificetur. Hoc omittere modestiæ fuit. Satis interim sciebat, provinciarum præsides hac parte non defore suo officio. Jam enim diu obtinuerat consuetudo, ut Cæsares etiam superstites, divino honore colerentur: videlicet à temporibus Augusti: qui primus est passus sibi templum & aras exstrui: sed initio in provinciis solùm: nec nisi pariter nomine Romæ, & suo. Quâ de re plura diximus lib. III, de Origine & progressu Idololatriæ cap. XVII.

Præterea nec urget Trajanus, ut sicut Plinius exegerat, Christo malediceretur à Christianis. Et hoc alicujus in homine gentili moderationis fuit.

ANALYSIS EPISTOLÆ
T. ÆLII HADRIANI CÆS.
AD
MINUCIUM FUNDANUM
De persecutione Christianorum.

Epistola hæc ab Hadriano scripta Latinè: etiam eam Justinus Apologiæ suæ ad Antoninum Pium Latinè addidit. Sed Eusebius, cùm Latinè sciret, Græcam fecit, ut ipse lib. IV. Hist. Eccles. testatur c. VIII. Unde fit, ut nunc Apologiæ Justini non Latinè, sed Græcè addatur, quò sic à Græcis etiam, quorum linguâ Justinus scripsit, intelligeretur.

Scripta est epistola Minucio Fundano. Quod nomen à fundo. Fundus verò non idem ac ager, sed ejus pars: quia ager in fundo. A *Fundanus* est Fundanius. Fundaniorum Romæ satis clara fuit familia. Ex quâ C. Fundanius Fundulus consul fuit anno Urbis Iↄ x. M. Fundanius ædilis Pl. memoratur Livio l. XXV. tribunus plebis l. XXXIV. C. Fundanius ædilis A. Gellio l. X. c. VI. Etiam Fundaniorum meminere Cicero ad Quinctum fratrem lib. I. epist. II, Aulus Hirtius lib. de bello Hispaniensi, Horatius sat. VIII. l. II. Etiam Varronis socer fuit C. Fundanius; ut ipse appellat lib. I. de Re Rust. c. II. Imò capite præcedenti indicat se uxori suæ Fundaniæ mittere librum primum rei rusticæ, uti secundum scripsit Nigro Turanio; tertium C. Pinnio. Fuit quoque iisdem temporibus Gallus Fundanius: ad quem idem Varro sua scripsit Admiranda, Arnobio laudata; item Charisio, Nonio, Servio, Macrobio, Philargyro. Sed hic de quo sermo, non Fundanius, sed Fundanus vocatur. Sanè apud Eusebium est Μινουκίῳ Φουνδανῷ. Atque idem appellat μεθ᾽ ὕπατον τ᾽ Ἀσίας, *proconsulem Asiæ*. Et fortasse est Fundanus ille, cui Plinius lib. VI. Julium Nasonem commendat. Nec tamen Fundanus is erat, qui de Christianis persequendis judicium rogârat Hadriani; verùm Serenus Granianus. Hic literas scripserat ad Cæsarem Hadrianum, in hanc sententiam, ut verbis Eusebii dicam a: *οὐ δίκαιον εἶναι ἐπὶ μηδενὶ ἐγκλήματι, βοαῖς δήμου χαριζομένους ἀκρίτως κτείνειν αὐτούς. Sibi iniquum videri, Christianos, nullo objecto crimine, caussaque indictâ, quò populi clamoribus satisfiat, interimere.* Hunc *Serenum* malo dicere, quàm, ut in plerisque est libris, *Serenium*, quia Romanum est nomen, uti in Sereno Sammonico. Eusebio tamen lib. IV. Hist. Eccles. cap. VIII. nominatur Σερήνιος, unde quorundam est suspicio *Herennium* vocatum. *Granianus* autem malim, quàm *Granianus*, quod in aliquibus est libris; partim quia & Eusebio ibidem Γρανιανὸς nominetur; partim etiam quia *Granianus* videtur esse à Granius, ut ab Æmilius *Æmilianus*, ab Octavius *Octavianus*, à Maximio *Maximianus*, à Justinus *Justinianus*. Granius verò est à grano: ut Fabius a *faba*: alioque flexu à lente Lentulus, a cicere Cicero, à piso Piso. Sanè & Granius ille vocatus, qui condidit Aquisgranum: ut quod sic dictum sit ab aquis sive thermis Granii; ut ab Sextio *Aqua Sextia*.

a Lib. 4. Hist. Eccl. cap. 8.

Partes epistolæ sunt duæ: prior de caussis scribendi, altera quæ petitioni Sereni Graniani respondet. Dixeris, non Minucio Fundano, sed Sereno Graniano, rescribi oportuisse. Sed priusquam integrum foret Cæsari rescribere, jam e provinciâ discesserat Granianus. Cæsar igitur, qui sciret eodem in luto hærere Minucium, qui successisset, ad hunc scribendum sibi putavit. Et fortasse id eidem suis postularat Serenus, ut si seriùs literæ suæ redderentur Cæsari, aut minùs integrum foret continuò respondere, saltem judicii sui successorem faceret certiorem. Atque hæc prior est caussa scriptionis: quam impellentem dixeris. Nempe Cæsarem ad scribendum impulerat Serenus Granianus; Asiæ proconsul; qui per literas consulue-

sulterat Hadrianum de Christianis, sicut ante eum Plinius Trajanum.

Altera verò caussa est ratiocinativa: nempe quia id, de quo agendum, sit res digna cognitione. Quod bifariam adstruit. Prius eò, quia sic consulatur publicæ tranquillitati, quam alioqui turbet plebs deposcendo clamoribus suis Christianos ad supplicium, etsi nihil adversus leges deliquissent: subinde etiam seditionem excitando, nisi memorem sibi gereret Proconsul. Posterius argumentum est, quia non sit bono principi ferendum, homines innocentes perire dolis calumniatorum, quo hominum genere nihil justitiæ est adversum magis; nihil quoque Reip. pestilentius.

Hæc de parte epistolæ priori. Alterâ docet, quid de Christianis fieri velit. Hæc quoque pars duo continet membra. Prius aperit, quæ ad caussæ cognitionem pertinent: posterius, quæ ad pœnam. De priori duo exsequitur: quomodo, & à quo, caussa debeat cognosci. Quod ad modum, prius statuit de eo legitimè, hoc est, secundùm leges Romanas, cognosci oportere. Nempe ut prius se actor judicio sistat, ac pariter reus Christianus: atque huic se sui defensitandi potestas fiat. Deinde subjungit, quid fieri nolit. *Clamoribus vero*, inquit, *& tumultibus, locus nullus esto.* Loquitur autem de clamoribus populi, vociferantis, aliquem esse Christianum, eoque tollendum. Hæc de modo. Quod ad caussæ cognitorem, sic ait: *De caussâ cognoscere tu debes:* Præcipit igitur, ut non alius quam proconsul, statuat de caussâ: idque tum actore, tum reo, audito.

In alterâ parte, quæ est de punitione, tria hæc præcipit: à quo pœna sit infligenda, & quanta esse debeat, & quibus irroganda. De primo sic statuit; non alium, quàm cognitorem, sive proconsulem, ipsum nempe Fundanium, punire oportere. Sed punire tum demum jubet, *siquid adversus leges facere Christiani videbuntur.* Quæ verba videri possint ambigua. Nam possis sic interpretari: non esse in Christianos animadvertendum, nisi sint facinorosi. Superstitionem solam non esse tanti, ut propter unam hanc caussam, pœnas luant, ac quidem capitales. Sed enim, etiam hoc modo exponere liceat, cùm legibus XII Tabularum sit interdictum, nequis alios inducat Deos; sed patriam, sive Romanam religionem sequatur: puniri Christianos oportere, qui novam seu religionem, sive superstitionem, doceant. Priori modo intellexit Justinus Martyr: ut ex eo cognoscere est, quòd rescriptum hoc Hadriani suæ addiderit Apologiæ. Atque idem judicium esto de Melitone Sardicensi: qui & ipse Hadriani edictum pro Christianis adlegat. Et eò magis hæc sententia placet, partim quòd Hadrianus non potuerit ignorare superstitionis omnis sectas, tam curiosus talium scrutator; partim etiam, quòd, pro gentili homine, benignè senserit de Christo: ut qui eum voluerit in Deos referre, & hoc fine varia ædificarit templa sine simulachris. Quâ de re sic Lampridius in Alexandro Severo: CHRISTO (Alexander) *templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. Quod & Adrianus cogitâsse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine simulachris jusserat fieri: quæ hodie iccirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc parâsse dicebatur: sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, repererant omnes Christianos futuros, si id optato evenisset, & templa reliqua deserenda.*

Alterum, quod in punitione exigit, illud est, *Noxa pœna par esto.* Quo non obscurè ostendit magnum se discrimen statuere inter superstitiosos, ut vocabant, & facinorosos: sive inter Christianos, non aliò exosos, quàm quod Christiani forent, & illos, quos reos peragerent facinoris fœdi, cujus insimulari solent: ut incestus, vel homicidii, vel alterius cujusque facinoris.

Restat postrema pars: qua enarrat qui sint puniendi. De Christianis liquet ex iis, quæ diximus. Sed, non contentus iis, addit, pœnam etiam manere accusatores, qui falsò detulerint aliquem, ut Christianum: vel Christianum quidem, sed qui nihil commisisse comperiatur adversus leges Romanas. In hujusmodi enim calumniatores statuit non minùs, quàm reos, facinoris compertos, animadverti oportere.

COMMENTARIOLUS

Ad Epistolam ejusdem

HADRIANI CÆSARIS

SERVIANO Consuli missam.

Epistolæ Hadriani de Christianis visum est subjungere ex ejusdem epistolâ partem eam, quæ est de Christianis, in Ægypto degentibus, nec Christianis modò, sed etiam Judæis, ac Samaritis. Videbimus inde levitatem gentis, & in ea non Judæorum modò, ac Samaritarum; sed Christianorum quoque; nec laicorum duntaxat, sed etiam presbyterorum, atque adeò episcoporum. Epistola exstat apud Flavium Vopiscum in vitâ Saturnini. Inscriptio est hujuscemodi: ADRIANUS AUG. SERVIANO. COS. S. Est is C. Julius Servil. Servianus: qui cum C. Vibio Vero consul fuit anno Urbis ccccLXXXVI, Christi cXXXIII, Hadriani XVIII, post quem quadriennio imperavit. Servianus ille Paullinam, Hadriani Cæsaris sororem, uxorem habuit: ut refert Spartianus: qui & de ejus tertio consulatu sic scribit: *Serviano, sororis viro, cui tantum detulit, ut ei venienti de cubiculo semper occurrerit, tertium consulatum, nec secum tamen, cum ille bis ante Adrianum fuisset, ne esset secunda sententia, non petenti, ac sine precatione concessit.* Hunc tamen, ut idem narrat, *quasi affectatorem imperii, quod servis regis cœnam misisset, quòd in sedili regio juxta lectum posito sedisset, quod erectus ad stationem militum senex nonagenarius processisset, mori coegit.* Quo de ipso sic postea: *Sub ipso mortis tempore, & Servianum nonaginta annos agentem, ne sibi superviveret, atque, ut putabat, imperaret, mori coegit.* Hæc de eo, cui has scripsit literas. Incipiunt verò hoc pacto: *Ægyptum, quam mihi laudabas, Serviane charissime, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volantem.* Hanc gentis ejusce levitatem deinceps ostendit, etiam in religionis negotio, fuisse longè maximam. Sic enim scribit: *Illi qui Serapin colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi, qui se Christi episcopos dicunt.* Ubi duo commemorat genera cultus in

in Ægypto: gentile unum: alterum Christianum. Mirum verò, quod addit, non quidem de gentilibus, quod etiam colerent Christum: sed de Christianis, quòd etiam colerent Serapim. Hoc profectò non est veri Christiani. Sed cogitemus, à quo, & quando hæc scripta sint. Scripsit Cæsar Adrianus: de quo sic Spartianus in ejus vitâ: *Sacra Romana diligentissime curavit, peregrina contemsit.* Ubi non dubito, quin etiam per sacra peregrina intelligat illa Ægyptiorum, Serapidem colentium, & tot numina alia, vel saltem numinum symbola. Quod verò addit Hadrianus ipsos Christianorum episcopos venerari Serapidem, nisi hoc adferretur ad comprobandam gentis levitatem. Quam negare non possumus ob multa exempla, quæ in Historiâ Ecclesiæ adferuntur. Nec tamen propterea putandum, hoc perpetuum, vel sollemne fuisse, episcopis Ægyptiis, ut Christi, & Serapis, cultum sociarent. Sed aliqui Episcoporum, pro gentis levitate, cum in Ægyptum venisset Hadrianus Cæsar, protracti à latibulis suis, in quæ Cæsaris metu confugerant, ne vel à Cæsare supplicio afficerentur, vel à plebe seditiosâ discerperentur, furori isti cedendum putarunt, eoque maluerunt leves haberi, quam occidi: præsertim eâ in gente, ubi levitas, & inconstantia, prudentia haberetur, quasi tempori cedentium. Non dubium verò, quin, ubi Cæsar discesserat, redierint ad officium, & de delicto commisso, episcopi pariter, ac presbyteri, sibi mutuò ignoverint: uti Carthagine etiam, ac vicinâ Africâ, à thurificatis, ac libellaticis, factum scimus è B. Cypriano.

Subjungit deinde Hadrianus: *Nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, non aruspex, non aliptes.* Tres nunc sectas memorat à gentili diversas: quarum una Judæorum, altera Samaritarum, tertia Christianorum. Ex Judæis memorat ipsum archisynagogum: hoc est, synagogæ præfectum. Hic suberat illi, quem Hebræi vocabant נשיא. Ea vox Principem signat. Hellenistis dicebatur πατριάρχης ut Origeni lib. IV. περὶ ἀρχῶν cap. I. Huic non Orientales modò parebant, & Ægyptii: sed etiam Occidentales: qui anniversarium illi canonem deferêbant: ut liquet ex Codicis Theodosiani libro ultimo, lege Theodosii, & Valentiniani. Ubi itidem *patriarcha* nuncupatur. Habuere autem patriarchi sedem Tiberiade in Palæstinâ; præterquam temporibus Gamalielis secundi. Ob loci autem propinquitatem non difficile illis erat visitare Ægyptum. Difficile erat in Occidentem proficisci. Habuere propterea, quos *Apostolos* dicebant. Per eos ab Occidentalibus anniversarium canonem exigebant. Ex his liquet, quomodo duo illi Hadriano memorati, Archisynagogus, & Patriarcha differant. Archisynagogus, hoc erat apud Judæos, quod Episcopus civitatis apud Christianos. Atque ut ille suberat patriarchæ: ita & hic metropolitano, imò & is Exarcho. Utrùm verò per omnia jam Hadriani temporibus illa in Ægypto fuerit Ecclesiæ facies, alibi disquirimus. Suffecerit hic, quòd presbyteris eminentiores fuerint episcopi: præsertim qui in B. Marci locum Alexandriæ successere, atque, ut ille, ita & hi, Ecclesiarum per universam Ægyptum, ex officio, præ cæteris, curam gesserunt.

Omnino autem verisimile est, sententiam esse Hadriani, nullum archisynagogum Judæorum non esse Mathematicum; nullum Samariten non esse aruspicem; nullum Christianum sacerdotem non esse alipten. Ut tria sic tribus belle respondeant. Sanè Judæi Mathesi, sive Astrologiæ divinatrici, & cæteris divinandi generibus, mire erant addicti. Unde Juvenalis sat. VI:

> —— —— *Cophino, fœnoque relicto*
> *Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,*
> *Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos*
> *Arboris, ac summi fida internuncia cæli*
> *Implet & illa manum, sed parcius ære minuto.*
> *Qualiacunque voles Judæi somnia vendunt.*

Samaritani verò illud videntur genus divinationis esse sectati, quo ex extis futura prædicerent. Christiani dicuntur aliptæ, quia, ut iatroliptæ inungebant ægros, ita & Christiani sacerdotes. Nec dubium, quin non tam olei vi, quam precum à sacerdote, & præsentibus fusarum, sæpe valetudo pristina fuerit restituta: non modò Christianis, sed gentilibus etiam, qui Christianorum opem postulassent. Quod clarè indicant hæc verba Tertulliani ad Scapulam cap. IV: *Et quanti honesti viri (de vulgaribus enim non dicimus) aut à dæmoniis, aut valetudinibus remediati sunt. Ipse etiam Severus, pater Antonini, Christianorum memor fuit. Nam & Proculum Christianum, qui Torpacion cognominabatur, Euhodeæ procuratorem, qui eum* PER OLEUM *aliquando curaverat, requisivit, & in palatio suo habuit usque ad mortem ejus: quem & Antoninus optime noverat lacte Christiano educatus.*

Quæ deinceps de Ægyptiis subdit, nihil ad Christianos pertinent. Sed, quod paullò pòst subjungit, eos quoque complectitur, cùm scribit: *Unus illis Deus est. Hunc Christiani, hunc Judæi, hunc omnes venerantur, & gentes.* Ubi *gentium* vocabulum, non debet accipi more Christiano, qui omnes nescientes Deum Israëlis vocant ἐθνικούς, vel *gentiles*: sed more Romano. Nam sententia est, præter Judæos, Samaritas, & Christianos: præter item Ægyptiorum illos, qui Ægyptiam religionem sequerentur: fuisse ibidem tam Romanos, quam Græcos; ad hæc Syros, Persas, Arabas, Chaldæos, Armenios, & alios. Sed universos in eo convenisse, quòd Sarapidem haberent pro Deo. Quod quatenus in Judæis, Samaritis, locum habuerit, ex iis cognoscere fuit, quæ antea diximus.

COMMENTARIUS

In Epistolam

CÆSARI ANTONINO

PHILOSOPHO

tributam.

EPistola hæc non est genuina; sed multò pòst Antonini Philosophi imperium conscripta: etiam aliquot, ut puto, seculis. Id dictio ipsa non dicit, sed clamat. Nec enim doctissimo principe est digna: sed hominis semi-Græci, an semi-barbari? Etiam in rebus ipsis scriptor soricis instar se prodit, h. e. inscitiam suam. Quod in enarratione epistolæ planius faciam.

Ac primò de inscriptione epistolæ videamus. Ubi ante omnia videndum, quis scribat, ac eâdem exponendum, quâ occasione vel scripta sit, vel scripta fingatur. Quis scribat, indicant hæc verba: ut quidem habent codices vulgati: IMPERATOR CÆSAR M. AURELIUS ANTONINUS GERMANICUS PARTHICUS SARMATICUS. Josephus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis omittit appellationes *Parthici*, *Armeniaci*, *Patris Patriæ*, *Pontificis Maximi*, *& ejusmodi alia*. Sed de Parthici cognomento omnino est μνημονικὸν ἁμάρτημα. Planè enim dicitur Γερμανικός, Παρθικός, Σαρματικός. Quod ad titulos cæteros, sic in codice bibliothecæ Vaticanæ titulus concipitur: IMPERATOR CÆSAR M. AURELIUS ANTONINUS AUGUSTUS PARTHICUS, GERMANICUS, SARMATICUS, PONTIFEX MAX. TRIBUNICIÆ POTESTATIS XXIIX. IMPER. VII. COS. VII. PATER PATRIÆ. Cur Parthicus, Germanicus, Sarmaticus dicatur, satis docet Julius Capitolinus in ejus vitâ. Cùm duodetrigesimus tribuniciæ potestatis annus memoretur cum anno consulatus tertio, clarè satis signatur annus imperii ejus quartus decimus; Christi verò CLXXVI: quo consules Romæ erant Trebonius Gallus, & Flaccus. inque Germaniâ bellum erat Marcomannicum. Ac sic quidem statuendum, si scriptori epistolæ hujus habenda sit fides. Sed enim, etsi minimè ambiguum sit, quin tum literas Romam è Germaniâ miserit Cæsar Antoninus, quibus de victoriâ suâ Senatum fecerit certiorem, negamus tamen has misisse: quæ planè sunt supposititiæ: ut deinceps multis argumentis planum faciemus. Nec propterea in dubium vocandum, quod epistola hac dicitur, divinitùs in Romanorum hostes fulmina esse vibrata, quibus necarentur: at pluviam incidisse in Romanos ad sitim restinguendam. Cujus historiæ imago hodieque visitur Romæ in columnâ Marci Cæsaris: quam divulsam ac dissolutam restituit Pontifex Sixtus V: imaginemque ejus sculpturæ expressit in Annalibus Ecclesiasticis Baronius ad an. Chr. CLXXVI. In eâ videre est Jovem pluvium cum ingenti barbâ hinc hostes fulmine prosternentem, inde aquâ pluviâ refocillantem Romanos. Ubi in eo quidem peccatum, quòd non Deo Christianorum sed gentili numini, hujus miraculi gloria tribuatur. Sed quid ab gentilibus aliud potuit exspectari? Qui omnia secunda Diis suis, suæque pietati; ac solùm adversa adscribere solent Christianis? Ita videas hoc miraculum precibus Marci Cæsaris attribui à Julio Capitolino in vitâ M. Aurelii: *Fulmen*, inquit, *de cœlo precibus suis contra hostium machinamentum imorsit, suis pluvia impetratâ cùm siti laborarent.* Fusius autem rem est exsecutus Dio Cassius, sive Coccejus, qui, sub filio hujus M. Aurelii, Commodo Cæsare, & sequentibus vixit imperatoribus. Narravit ille, ut Romanis fortiter pugnantibus cum Quadis, sed illis prælium detrectantibus, propterea quòd putarent sitì posse confici Romanos citra prælium (hoc *machinamentum hostium* appellat Capitolinus) nubes derepente sic coactæ sint, ut maximus imber sit coortus οὐκ ἀθεεί, *non sine divino beneficio.* Addidit idem Dio, quomodo pluviâ coortâ, Romani omnes faciem in cælum sustulerint, ac prius ore aquam pluviam exceperint, mox scutis galeisque subjectis largiter hauserint, etiam equis bibere dederint, pugnâsse interim, ac sanguine hostili in galeas infuso, pariter aquam, & sanguinem hausisse: dum verò pariter & pugnare & bibere volunt, magnam fuisse cladem accepturos, εἰ μὴ χάλαζα ἰσχυρὰ, καὶ κεραυνοὶ οὐκ ὀλίγοι τοῖς πολεμίοις ἐνέπεσον: *nisi vehemens grando, nec fulmina exigua, in hostes cecidissent.* Itaque, inquit, ἦν ὁρᾷν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὕδωρ τε ἅμα καὶ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα· καὶ οἱ μὲν ὑγραίνοντό τε, καὶ ἔπινον· οἱ δὲ ἐπυροῦντο καὶ ἔθνησκον. καὶ οὔτε τῶν Ῥωμαίων τὸ πῦρ ἥπτετο, ἀλλ' εἴπου καὶ προσέμιξε σφίσι, εὐθὺς ἐσβέννυτο· οὔτε τοὺς βαρβάρους ὁ ὑετὸς ὠφέλει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μᾶλλον τὴν φλόγα αὐτῶν, ὥσπερ ἔλαιον, ἤγειρεν. ὕδωρ τε ὑόμενοι ἐζήτουν· καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς ἐτίτρωσκον, ὡς καὶ τῷ αἵματι τὸ πῦρ κατασβέσοντες, οἱ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσέτρεχον, ὡς καὶ μόνους σωτήριον ὕδωρ ἔχοντας· ἠλέησε γοῦν αὐτοὺς καὶ ὁ Μάρκος. *Videre erat eodem in loco insimul de cœlo cadere aquam & ignem, eoque alios madefactos, ac bibisse, alios verò exustos, ac mortuos. Nec enim ignis attingebat Romanos: vel si fortè iis misceretur, continuò exstinguebatur: nec imber juvabat barbaros, sed eos olei instar inflammabat: sic ut pluviâ perfusi aquam requirerent, ac sibi ipsis infligerent vulnera, ut sic ignem sanguine restinguerent. Pars etiam refugere ad Romanos, quasi solis illis aqua foret salutaris: sicut Marcus etiam illorum misereretur.* Atque hæc ex ipso Dione se referre ait Joannes Xiphilinus, patriarcha Constantinopolitanus, in Compendio Dionis. Ex quo etiam memorat ista: Καὶ γάρ τοι λόγος ἔχει, Ἀρνοῦφίν τινα μάγον Αἰγύπτιον συνόντα τῷ Μάρκῳ, ἄλλους τέ τινας δαίμονας, καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν ἀέριον ὀνομαστὶ μαγγανείαις τισὶν ἐπικαλέσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὸν ὄμβρον ἐπισπάσασθαι. *Fama est Arnuphin magum Ægyptium, qui unà fuerat cum Marco, Mercurium illum, qui in aëre est, ac dæmonas alios magicis quibusdam artibus invocâsse, perque eos pluviam extorsisse.* Idem de hoc Arnuphi legas apud Suidam. Sed ait ab aliis eum, qui sapientiâ suâ effecerit, ut hinc coactis nubibus pluvia effunderetur, inde verò essent fulgura ac tonitrua, statui Julianum, Θεουργικῶν scriptorem, filium Juliani philosophi Chaldæi, qui quatuor de dæmonibus libros perscripsit. Et sanè dubitavit etiam Claudianus, utrum ea barbarorum clades tribui

pietati Cæsaris deberet, an magorum sapientiæ. Sic enim ille lib. I. in VI Honorii consulatum;

Non tantùm patria studiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis: cum gentibus undique cinctam
Exuit Hesperiam paribus Fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum. Nam flammeus imber in hostem
Decidit: hunc dorso trepidum flammante ferebat
Ambustus sonipes: hic tabescente solutus
Subsedit galea: liquefactâque pulvere cuspis
Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.
Tunc contenta polo, mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavere Deos: seu, quod reor, omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.

Videmus ex his agnoscere gentiles miraculum, quod in hac cum Quadis pugnâ contigit. Solùm autem dubitare, utrum Cæsaris moribus id dederint Dii; an magicis artibus sit tribuendum. Sed quis credat Deum hoc miraculum fecisse ob impiam gentilis pietatem: aut miraculum hoc tribuendum esse ullius artibus magicis? præsertim cùm Marcus Cæsar, quod tota ejus vita ostendit, ab hujusmodi hominum genere abhorruerit. Non dubium igitur, quin fides sit habenda Appollinari Hieropolitano episcopo, qui iisdem, ac Marcus Cæsar, temporibus vixit, atque hoc ipsum Christianorum precibus fuisse impetratum non dubitavit in Apologiâ sua referre; teste Eusebio lib. V. Histor. Eccles. cap. V. Quemadmodum & fecit paulò junior, sed qui ejus temporis poterat meminisse, Tertullianus in Apologia cap. V, & lib. ad Scapulam cap. IV. Ut mittam Gregorium Nyssenum Orat. II. in XL. Martyres, atque alios, qui multò postea vixere.

Exposuimus, cui hæc epistola adscribatur, & quâ occasione scripta fingatur: atque ut non detrahenda sit historiæ fides, utcumque non ab ipso Cæsare, sed longo post eum tempore fuerit exarata. Nunc videamus, ad quos nulla epistola dicatur.

Hoc cognoscimus ex verbis istis: Δήμῳ Ῥωμαίων, καὶ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ χαίρειν. *Populo Romano, & sacro Senatui salutem.* Hæc etiam ostendunt supposititiam esse epistolam. Nec enim Imperator laureatas literas populo, sed soli Senatui mittebat. Atque, ut aliter fuisset, scripturus erat *Senatui, populoque Romano!* quod quis nescit? non verò *sacro Senatui.* Quod moribus Romanis insolens. Dixeris, Græcè sic scribere solere. Sed enim Cæsar Romanus Romanâ, non Græcâ Linguâ, scribere solet ad senatum Romanum. Quare hæc etiam arguunt, epistolam non esse genuinam.

Nec tamen inficias ivero Eusebii ætate genuinas literas exstitisse. De quibus clarè scribit lib. V. Hist. Eccles. cap. V. deque iisdem sic in Chronico legas: *Exstant literæ M. Aurelii, gravissimi Imperatoris, quibus illam Germanicam sitim Christianorum forte militum precationibus impetrato imbri discussam contestatur.* Verùm genuinæ literæ perierunt. Vel si eas, quas nunc interpretamur, Eusebius intellexit, quod minimè arbitror, (sunt enim eo recentiores) planè ratio fugerit Eusebium.

Quemadmodum verò permultis ab hinc seculis inventus, qui epistolam hanc affingeret M. Aurelio; ita patrum nostrorum ævo repertus est, qui vitam Aurelii hujus scriberet, epistolas etiam fingeret; ac utraque sub hujus Cæsaris nomine ederet. Est is Antonius Guevara, episcopus Hispanus. Et tamen multis os sublevit, qui genuina putarunt. Itaque à plurimis, qui nesciunt, quantum æra lupinis distent legitur non Hispanicè modò, sed ea etiam ex linguâ translatus in Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, & quam non? Sed non si libri isti supposititii sint, eò simile quid statuendum de præclaro hujus Cæsaris opere; videlicet libris XII. τῶν εἰς ἑαυτόν; h. e. de se ipso ad se scriptis. Cujusmodi cum B. Augustino possis *soliloquia* dicere. Latinè primus vertit Guiljelmus Xylander, ac notis etiam illustravit. Sed tralationem ejus postea emendavit Reverendus & Clarissimus in Cantuariensi metropolitanâ Ecclesiâ collega meus Mericus Casaubonus, magni Isaaci filius: qui & notas, & castigationes eruditas addidit.

Partes epistolæ sunt duæ: una ἐξηγητική, quâ narrat acta: altera προτρεπτική, quâ exponit agenda.

In priori parte referuntur hæc tria.

I. Periculum Imperatoris, ac totius exercitus.

II. Preces tum gentilium, tum imperatorum.

III. Exauditio, sive successus miraculosus.

Periculum cognoscitur ex tribus.

I. Ratione loci, quòd in mediâ forent Germaniâ, prope Carnutum, undique ab hostibus cincti.

II. Ratione sitis, quia aquam omnem Romanis intercluserant barbari; ita ut quinque diebus defuerit quod biberent.

III. Ratione copiarum, quæ Romanis exiguæ, barbaris maximæ. Nam; ut hic dicitur, Romanis solùm erant dracones LXXIV: at barbaris militum nongenta LXX millia, ut est apud interpretem Justini. Vel potius LXXVII millia: cum Græcè sit χιλιάδων ἐννακοσίων ἑβδομήκοντα ἑπτά. De hoc edoctus dicitur à Pompejano, copiarum præfecto; quem *propinquum Commodi Cæsaris* vocat Lampridius in Commodi vitâ; *generum Marci Aurelii*; Capitolinus in Pertinace.

Hoc copiarum discrimen nescitur, nisi constet, quid *draconis* nomine intelligatur. Draco signum erat militare, ex similitudine sic vocatum. Quod cujusmodi fuerit, malo peti ex Justo Lipsio de militia Romanâ lib. IV. dialogo V. Ubi etiam comprobat, hoc signum vel à Scythis ac conterminis Dacis, vel à Persis accepisse Romanos.

Sub dracone uno, (quod signum qui gestaret *draconarius* dicebatur) milites erant milleni: ut Lucianus, & alii, indicant. Itaque ex eo, quod fuerint dracones LXXIV, totidem fuisse militum millia colligimus. Quantulum hoc ad numerum barbaricum, quem diximus?

Quæritur porrò, utrum de draconibus Romanis, an barbaris, sermo sit. Necesse habeamus de barbaris intelligere, si recta est vulgaris lectio: quæ sic habet: Καταλαμβανομένων μου ὑπὸ δρακόντων ἑβδομήκοντα τεσσάρων. *Deprensis ac obsessis nobis à LXXIV draconibus.* Verùm si obsessi fuere Romani à draconibus, non illi dracones fuere Romanorum, sed barbarorum. At contrarium indicat, quòd postea de tantâ multitudine barbarorum sequitur. Itaque Josephus Scaliger Animadversionibus Eusebianis ad annum MMCLXXXIX existimat, non δρακόντων, sed δρούγγων, legi oportere. Est verò *drungus* multitudo hominum condensata, sive conglobata, a Germanico *drungen*; quod est cogere, urgere, densare. Unde Vegetius *drungos* exponit *hostium globos.* Antiquissimus eorum, quos hac voce usos comperiamus, est Vopiscus in Probo. Plura de hoc diximus lib. II. de Vitiis Sermonis cap. V. Nimirum vulgata lectio magnum virum decepit. Rectè autem ὁ πάνυ Salmasius notis ad Julii Capitolini Marcum Antoninum * vidit, pro ὑπὸ legi debere ἐπί; ut significet se, qui solùm LXXIV præesset draconibus, fuisse a barbaris interclusum; quorum postea numerum refert multis partibus majorem. Nec tamen verum existimo, quod de draconibus hic dicitur. Necdum enim M. Aurelii temporibus draconum signum in usu erat apud Romanos. Nonrant quidem, ut liquet ex columnâ Trajani: ubi videre est Dacorum dracones. Sed nondum receperant id signum Romani. Sanè non lego eorum mentionem in signis Romanis, nisi post tempora Constantini Magni, ut apud Ammianum, ubi describit ingressum Constantii in urbem: item ubi agit de Juliano in prælium eunte. De priori sic loquitur; *Alternumque potestatis gressus multiplices alios purpureis subtegminibus texti circumdedere dracones, hastarum aureis gemmatisque summitatibus illigati, hiatu vasto perflatiles, & ideo velut irâ perciti sibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum.* De Juliano autem ait idem: *Quo agnito per purpureum signum draconis summitati hastæ longioris aptatum.* Etiam Honorium esse usum liquet ex Claudiani Carmine in sextum ejus consulatum. Videntur autem Romani eò recepisse

* P. 96.

pisse hoc barbaricum signum, tum quia draco esset symbolum vigilantiæ, quæ imperatorem imprimis decet: tum quòd draconum hiatus & sibilus, concepto vento, magis quàm Romana signa terrorem incuteret hostibus. Quod ex allatis Ammiani verbis cognoscere est: atque item ex Sidonii Panegyrico Majorini, ubi describit pugnam inter Vandalos, & Romanos. Nec, ut M. Aurelium draconibus usum credamus, movere debent allata epistolæ verba. Quin potiùs hoc quoque argumento compellimur, ut epistolam eam non a M. Aurelio scriptam, sed alio longè post confictam, credamus. Porrò cum eo, quòd dicitur cum Marco Cæsare fuisse dracones LXXXIV. quatuor, hoc est, totidem millia peditum, non bellè satis videtur convenire, quòd mox dicat, sibi quatuor fuisse legiones. Nam Romana legio continebat sex millia peditum. Quibus accedebant equites trecenti. Unde & Maro IX. Æn.

——— *Equites ex urbe Latinâ*
Tercentum, scutati omnes, Volscente magistro.

Non quasi ex illis Latinorum temporibus certò aliquid colligatur de Romanis tanto post consecutis, sed quia Maro non potuerit sorte illorum temporum belligerandi rationem: eoque ad sua tempora attenderit. Unde & interpretari oportet Livium, quando ait, *duæ legiones cum justo equitatu*. Nempe justus duarum legionum equitatus sexcentorum erat equitum. Sed intra pedites nos contineamus. Quorum si sex millia in legione fuerunt, solùm XXIV. millia erant in Marci exercitu. Atqui non plures nominat legiones quam quatuor istas; primam, decimam, geminam, & fretensem. Pro quo Græce est Πρίμας, δεκάτης, γεμίνα, φρετησία. Sine dubio legendum, Πρίμας, δεκάτης, γεμίνας, φρετησίας. Scaliger tamen rescribit φρετησίας. Nempe summo viro minùs in mentem venit, Græcos non ponere ν ante σ: sed præterire liquidam: quomodo pro *Hortensius*, non Ὁρτήνσιος, sed Ὁρτήσιος dicunt: quod cùm non attenderet Dionysius Lambinus, perperam putabat, quia Græci scribunt Ὁρτήσιος, etiam Latinè *Hortesius*, non *Hortensius*, scribi oportere. Similiter in quapiam Zenonis Novellâ pro *Romanense* habes Ῥωμανήσιος, vel Ῥωμανίσιος. Et pro Castrense καστρήσιος, vel Καστρίσιος legas apud Harmenopulum, & Apsyrtum in Hippiatricis. Sed in Ὁρτήσιος planè rejicitur N, quia non poterat in præcedentem syllabam transferri. In φρετήσιον autem contrà fit, quia hic N locum haberet. Sic & Καστρήνσιοι dixere pro καστρήσιοι. Sed nondum exsolvimus nodum, quo nunc dicitur Marcus in exercitu habuisse LXXIV millia; nunc solùm peditum XXIV millia, quot in quatuor legionibus numerantur. Nodus is non melius exsolvitur, quàm si dicamus alias etiam legiones fuisse scriptori epistolæ memoratas: sed librarii culpâ, vel aliter excidisse. Non esse hanc vanam conjecturam, colligimus ex eo, quod nulla fiat mentio legionis Melitenæ: quæ illa ipsa est legio Christiana, cujus precibus pluvia est impetrata; ut constat ex Eusebio lib. V. Hist. Eccles. cap. V: ut de Xiphilino, & juniorum aliis taceam. Quæritur, quæ sit legio illa Μελιτινή, sive potiùs Μελιτηνή. Omnino est ea, quæ fuerat collocata in urbe Melitene, quæ sita est in Cappadocia. At inquit Scaliger, ἀναλόγως μελιτηνὴ esset non μελιτηνῶς, sed μελιτηναῖος. Sed ei obducimus Stephanum τὸν ἐθνικογράφον, qui clarè ait à Μελιτηνὴ esse gentile Μελιτηνὸς, vel potiùs Μελιτηνός. Ut de veritate scripturæ non sit dubitandum. At confirmat hanc rem quod Dio scribat suâ etiam ætate legionem duodecimam, quæ *Fulminatrix* dicta est, fuisse Cappadociæ impositam. Ecce altera etiam quæstio exsurgit. Scribit ex Appollinari Eusebius, ex eo item Xiphilinus, ex hisce Panuinus, legionem duodecimam, sive Melitenem ab hoc miraculo, quo fulmen immissum in hostes, nomen accepisse κεραυνοβόλον, sive Fulminatricis: nec antea fuisse legionem ullam, quæ *fulminatrix* diceretur. Quæ sententia facilè refellitur Tergestinâ inscriptione: ubi jam Trajani temporibus legionis Fulminatricis fit mentio. Vide eam in Collectaneis Inscriptionum Gruterianis Pag. CXCIII. inscr. III. Mihi hæc sic posse conciliari videntur, si statuamus, duodecimam legionem fuisse antea dictam Fulminatricem. At aliam fuisse, in quâ fuerent Christiani, quorum precibus hoc miraculum feratur acceptum. Vocatam hanc Melitenen. Sed postea gentilium astu, ad delendam hujus facti memoriam, fuisse aliis legionibus permixtam. Ita tum legionis Melitenes, nomen periisse: imò & Fulminatricis: unâ duntaxat duodecimâ Fulminatricis nomen retinente. Unde est, quod in variis inscriptionibus, *legionis Fulminatricis* mentio fiat: quarum quin aliquæ sint temporis ejus, quod non post Trajanum modò, sed etiam M. Aurelium fuerit, minimè dubitandum puto. Indicabit eas Index Collectaneorum Gruterianus cap. de iis, quæ ad rem militarem pertinent. Atque hæc de periculo Cæsaris, & exercitus Romani, dicta sunto.

Venio nunc ad remedium: quod duplex adfertur: unum ab Antonino Cæsare; alterum à Christianis. De Antonino narrantur quatuor.

I. Ut in hoc periculo, à Pompejano genero persuasus, arcessiverit Christianos.

II. Deinde ut illi magno numero advenerint: sed conquisiti. Quod adversatur sententiæ illi, quâ legio una advocata dicitur. Nam legionem conquiri nihil fuerit opus.

III. Tertium est, ut, postquam advenissent, iracundè ac cum fremitu eos exceperit. Id enim est βελμᾶσθαι, vel βελμάσθαι, *irâ fremere, excandescere*. Unde & nomen accepit Dea βελμαί, sive ea Proserpina, sive Saïs Ægyptia.

IV. Quartum est culpæ hujus confessio. Interim culpam rejicit, in suam ignorantiam; ut qui Christianorum Deum ignoraret. Quid mirum de eo, quem ab anno ætatis octavo Hadrianus Cæsar *in Saliorum coegium retulisset: in quo sacerdotio & præsul, & vates, & magister, multos inauguravit, atque exauguravit, nemine præeunte, quod ipse carmina cuncta didicisset*: ut in vitâ etiam memorat Julius Capitolinus. Ut mittam, quod, eodem teste, *hujus familia in originem recurrens à Numâ probatur sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet*. Non dubium verò, quin pulcrum putârit imitari Numam qui Salios instituisset, ac universæ propemodum superstitionis Romanæ auctor foret. Et quam alienum esse à Christianis necesse erat, qui tot haberet philosophiæ doctores; imprimis Stoicæ; in his tum Apollonium Chalcedonium, cujus in domum etiam jam in dignitatem adscitus imperatoriam discendi causâ ventitabat: tum Junium Rusticum, *cum quo omnia communicavit publica privataque consilia: cui etiam ante præfectos prætorio semper osculum dedit: quem & consulem iterum designavit; cui post obitum à senatu statuas postulavit*: ut idem Capitolinus narrat. Nec suam tantùm ignorantiam culpat, sed publicam etiam: quia vulgo sic malè persuasum foret, Christianos esse atheos: nam qui non colerent patrios Romanorum Deos, eos nullum numen colere. Sed agnoscit contrarium arguere eorum δύναμιν, quâ bello hoc Marcomannico pluviam à Deo, quem colant, impetrarint: manifestam etiam esse eorum pietatem ex eo, quod non ad prælium excitentur tubarum, lituorum, cornuum sonitu, & conclamatione ad arma: sed ista contemnant, quia Deus αὐτομάτως sive sponte in eorum pectora se insinuarit, atque hic eum gestent τετειχισμένοι, quasi muro conclusum. Hæc Cæsar de suâ, suorumque ignorantiâ. Deinde de Christianis refert hæc duo: quod in genua fuerint provoluti: quodque preces fuderint pro salute tum Cæsaris, tum universi exercitus. Uti præsens periculum exigebat. Quippe qui jam quinctum diem fame, & siti, conficerentur: inque mediâ Germaniâ in ipsis hostium finibus agitarent.

Sequitur deinde de remedii hujus successu. Qui istiusmodi refertur. ait ad Christianorum preces in Romanos quidem pluisse aquam frigidam, quâ sitim possent restinguere: at verò grandinem igni permixtam, pluisse εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιβουλήν: in eos, qui Romanis tenderent insidias. Nam ἐπιβουλὴ propriè consilium, quod adversus ali-

aliquem initur. Nempe consilium hoc attendit, quod putarent, se propè ἀναιμακτὶ sive citra sanguinem, ut in Salmacidis spoliis, posse victoriam obtinere: quia, aquis interclusis, siti illis esset pereundum: quod, ut antea dicebamus, Capitolino vocatur *machinamentum hostium*. Ac sic quidem ait se persensisse præsentiam Dei ἀνυπερβλήτῳ, insuperabilis, & ἀκαταλύτῳ sive invicti.

Atque hæc est prior epistolæ pars, quæ est de actis. Sequitur nunc altera de agendis. Quæ bipartita. Pars prior exponit, quid velit ac decernat. Deinde quid de suo decreto fieri velit. Quod ad prius, ait se velle hæc tria.

I. Ut permittatur cuique, si volet, esse Christiano. Ratione id firmat, quia id nisi fiat, occasio daretur ea potentiâ, quâ pollent, utendi adversus Romanos.

II. Ac proinde ne cui concedatur, ut Christianum, nihil delinquentem adversus leges Romanas, hoc solùm nomine, quod Christianus sit, accuset: siquis secus faxit, in delatorem animadvertatur pœnâ vivicomburii, quam Clemens Alexandrinus vocat τ̃ κολαστήριον μέγιστον.

III. Ne cuiquam provinciæ præsidi, vel procuratori fas sit operam dare, ut minis, vel aliter, Christianum a religione avertat. Exponit tamen quid de decreto hoc fieri velit.

Primùm cupit hoc firmari à Senatu, ut fiat Senatusconsultum. Deinde ut S.C. hoc promulgetur in foro Ulpio Trajani. Usque ad tempora Julii Cæsaris unum duntaxat forum fuit, quod Latium, ac vetus dici cœptum, pluribus additis. Alterum accessit à Julio Cæsare; unde Julii vocatum. Tertium est Augusti: quod miraculis Urbis jure accensebatur. Atque hæc tria fora sunt, quæ Martialis signat, cum ait,

> *Causas, inquit, agam Cicerone disertius ipso.*
> *Atque erit in triplici par mihi nemo foro.*

His a Nervâ accessit quartum quod vocatum est Transitorium; Postremum hoc loco signatur, quod ab Ulpio Trajano exstructum, atque ab eo Ulpium, vel Trajani est appellatum.

Denique velle se ait, ut non solùm Romæ promulgetur: sed etiam mittatur in provincias ad præsides, atque omnibus, qui volent, potestas fiat exemplaris.

Quærat aliquis, an ab hoc edicto melior fuerit Christianorum conditio. Justiùs hoc quæreretur, si istoc Cæsaris edictum foret genuinum. Nunc multò post Antonini Philosophi ævum confictum esse, pro certo habemus. Non is Christiani nominis amor Marco fuit, ut tale faceret decretum. Miraculum de pluviâ impetratâ, & grandine igneâ pluente, suæ gaudebat pietati tribui, ac vel magis malebat sibi adsignari, quàm Christianis. Sanè nuspiam vel apud Tertullianum, vel Eusebium, vel alios antiquos, de tali aliquid decreto legas. Ante omnes non reticuisset tam sedulus rerum Christianarum indagator Eusebius. Contrarium etiam evincit acris illa sub Lucio Vero, & M. Aurelio persecutio, tum in Asiâ, tum Galliis: quarum illam ex Actis Ecclesiæ Smyrnensis; hanc e Viennensis, & Lugdunensis Ecclesiæ Actis cognoscimus, omnium Actorum, quæ Christianus habet orbis, antiquissimus: ut meritò ea haberi vera debeant κειμήλια.

F I N I S.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
COGNITIONE SUI
LIBELLUS.

Um multa circumferantur vitæ regendæ idonea: unum tamen in his familiam ducit: ut quod prudentiæ totius non principium modò sit, sed etiam finis, eoque cætera complecti videatur. Neque hoc ejusmodi est, ut difficile sit illud memoriâ complecti: sed duabus continetur vocibus; Γνῶθι σεαυτόν, *Temet nosce*; sive illud dimanavit a sacerdotibus oraculi Delphici, eoque Apollini tribueretur: sive auctorem habuerit Pythagoram, Biantem, aut Thaletem: quam sententiarum diversitatem nobis memorat Porphyrius. Hujus præcepti utilitas præcipuè elucet è duplici hominum genere: quorum aliqui bona sua nesciunt; aliqui, & hi multis partibus plures, defectus suos ignorant. Priores illi, dum diffidentiâ suâ ea aggredi non audent, quibus sustinendis sunt pares: non sibi modò, ac familiæ atque amicis, minus sunt utiles, sed universæ Reip. ac posteris etiam nocent. In his Charmidem illum reponere liceat, cui apud Platonem suadet Socrates, ut Remp. capessat: quippe qui & facundiâ, & consilio, tum præsidio, tum ornamento, esse civibus suis posset. In hujusmodi habet locum, quod a Plinio proditum in epistolis. *Bona*, inquit, *ingenia debilitat verecundia*. Ac continuò subjungit: *Prava* (ingenia) *confirmat audacia*. Sanè non leve est diffidentiæ vitium, in quod proficiscitur ex ignoratione sui. Sed magis tamen peccari solet immodestiâ: quia plerique omnes similiores sumus Glauconi, homini adolescentulo, &, ut ea solet ætas, eminere in Rep. percupido, eoque se concioni Atheniensium jam paranti. Sed quomodo cum eo idem Socrates sit locutus, atque effecerit, ut deinceps modestius de se sentiret; utilius jucundiusque ex mellitissimo Xenophontis fonte haurietur, quàm si jejunè arideque eadem huc derivem. Modestia igitur mediam se infert binas inter Symplegadas, humilitatem, ut Latini veteres dixere, *hoc est* animum pusillum, quando quis ea non audet aggredi, quibus divinâ ope sufficeret, & arrogantiam, qua, ut lepidè dicebat Varro, saperdæ nobis videmur, cum simus *σαπροί*. a Ut verò teneamus modum illum, à quo modestia nomen accepit, opus est assiduo nostri examine. Hoc enim nos deducit ad notitiam nostri: notitia ista perducet ad sincerum tum Dei cultum, tum proximi amorem: Quorum utroque nihil pulcrius aut majus in hac vitâ: sed nihil quoque difficilius præsertim in hac mentium caligine, & nimio nostri amore: Siquidem illa vix effugit errandi necessitatem: hæc etiam parit errorum amorem.

a Putres.

In hoc nostri examine ad duo attendere oportet: quæ à Deo accepimus, & quæ ipsi fecimus.

Priora sunt duûm generum: partim enim ad οὐσίαν b pertinent, partim ad affectiones. Illa ostendunt, qui simus; hæc, quales simus.

b Substantiam sive essentiam.

Si quæratur, qui simus quisque se *Hominem* dicet. Quod vocabulum ne duntaxat primis innatet labris, considerandum est, quantum dicat qui se hominem dicit. Philosophorum igitur more, circumferendus est animus per quatuor caussarum genera; duas internas, materiam, ac formam; duas item externas, efficientem, ac finem.

In materiâ duo consideramus. Prius est quod conditi sumus ex pulvere & luto: atque erit, cùm in pulverem itidem resolvamur, ac vermibus esca fiamus. Et fortasse id celeriùs futurum opinione nostra. Quare semper cogitemus, unde venerimus, & quid futuri simus.

Alterum est, quòd Moses materiam nostri enarrans, κατ᾽ ἀνθρωποπάθειαν, a manuum Dei meminerit, quibus corpus fabricârit. Hæc est illa manus divina, quæ affabrè adeò hoc corpus fecit, ut omnem hominis admirationem exsuperet: quod præcipuè patebit membrorum singulorum formam & usum attendenti. Hanc pulcherrimam compagem non pauci ex Naturæ mystis, quos Anatomicos dicimus, egregiè descripserunt: & operæ est eos consulere, partim ut hic melius reluceat sapientia Dei; partim etiam amor nostri: qui accendere nos debet, ad Deum redamandum.

a Per figuram, qua Deus se nobis accommodat, loquendo nobiscum more humano.

Formam hominis οὐσιώδη b docet nos Moses, quando Deum ait corporis fabricæ inspirando animam indidisse. Animâ hac proximè quidem ab angelis abimus, ac propius accederemus, si excoleremus eam, uti convenit: interea tamen longè mutis antistamus animantibus: magis etiam rebus inanimis. Cogita proinde, utrum, ut propius ad angelos accedas, animum quatuor istis eruditione, sapientiâ, prudentiâ, ac pietate, magis, ac magis, augeas: an contra feræ similis, obsequaris iræ; aut pecudis instar, gulæ studeas, ac ventri: quomodo rationem amittis, atque infra bestias deprimeris: cum hæ non possint reprehendi, ut quæ non acceperint rationem: tu, mi homo, jure culperis, quia cùm mentem habeas, nihilominus ratione affectui, affectu fortasse servias abdomini. Quid muta refero animantia? Animum si negligis, lapidis instar obbrutescis. Et quàm parum abest, ne ipse lapis fias, si assiduus est animus in acquirendis lapillis, ut vocant, pretiosis: nec melior sis, si capiaris splendido illo luto, quod aurum & argentum nuncupant! Hæcne sit dignum curare animum habenti? cujus ratione nos exemplum Dei Manilius appellat; Scriptura verò nos ad imaginem Dei conditos docet: sic tamen ut in partem hujus imaginis etiam veniat dominium nobis concessum in cæteras creaturas. Quàm turpe igitur servire te illis, quæ Deus condidit, ut tibi inservirent. Verissimè hæc dici, testis cuique sua est conscientia: quæ pro dote cuique est animæ attributa: uti & naturâ illi addita sunt virtutum semina, quò laudes suas, ac culpas, quivis intelligat. Unde, ut Tullius ait, in pueris ipsis virtutum scintillulas intelligimus: atque etiam vulgus imperitum virtutes novit, licet involutas. Quid mirum si non ultrà sapiat? Soli enim sapientes, ut Epictetus ait, singula actibus

b Essentialem.

bus

bus suis attemperant. Horum in sapientum numero ut ipse etiam sis elabora. Hoc fuerit, si assiduè cogites, quàm turpe sit animum habenti velle voluptatem omnem capere è corpore: ad imaginem Dei factum, non ad Dei exemplum, sed mutorum animantium, componere vitam suam.

Efficientem nunc caussam cogitemus: quæ est Deus. Hic, mi homo, creator est tuus: tu creatura, eò obstrictior, quò te nobiliorem cæteris fecit creaturis. Hoc vel solùm commonet, ut Domino omnium rependas obsequium. Quanto magis, quod non solùm te talem & anima & corpore fecerit: sed necdum operis sui deposuit curam. Nam idem adhuc te conservat, ut nec millesimâ ex parte sis exsolvendo.

Atque hoc magis liquebit finalem etiam hominis caussam, sive quò tendere oporteat, attendenti. Nam cur Deus te condidit? Nonne ut eum in terris agnoscas, ames, colas: posteaque in cœlis perpetuo, & ineffabili gaudio fruaris? Quid postulato illo Dei æquius? Quid præmio hoc, quod promittit, excellentius? Si tam sinistra mens, ut non hæc cogites assiduè, quas non pœnas ingrato illo animo mereris? Singulorum enim merita Deus dispensat, non actorum modò, sed etiam cogitatorum judex. Cur igitur, propter momentaneam voluptatem, malis servire Satanæ, creatoris tui hosti? Cui qui militant, eadem ac ille, æterni ignis pœnas sortientur. Imò hic etiam nonnisi voluptatis umbram assequuntur. Nam, qui Deo se tradiderunt, unico die plus solidæ voluptatis ex conscientiæ tranquillitate, ac melioris vitæ fiducia percipiunt, quam impii per omnem vitam, utcunque ea se latissimè extendat.

Vidimus qui simus. Nunc agendum de altero, qualis quisque sit. Ubi in considerationem veniunt affectiones hominis: nempe bona malave ejus tum externa, tum corporis, tum animi. Externa sunt stemma, potentia, opes, felicitas, & quæ his opponuntur. Circa quæ omnia multimodis aberrari solet. Eoque examine cuique est opus eâ in parte, quâ vel alios vincit, vel ab iis vincitur.

Stemma jactas, & prosapiam? At communis est omnibus origo ab Adamo, propior etiam à Noacho: ad quam si adscendere genealogia tua posset, metuo ne invenires multos ut divites, ita pauperes; reges fortasse, sed & servos. Nec enim displicet illud, quod Plato scribit in Theæteto, & inde exscribit Seneca Epist. XLIV. *Neminem regem non ex servis esse oriundum: neminem non servum ex regibus.* Esto autem ut, quicquid de seculis sit priscis, proximis saltem sis illustris: sic quoque alienum magis laudas, quàm tua: & clarior sis avorum & proavorum luce, quam propriâ. Fortasse etiam neque tantæ fuere virtutes majorum, quam vulgo traditur. Nec enim rarò id contingit, ut sicuti majores, magna, dum viverent, invidia sequeretur: sic, postquam mortui, cessante invidiâ, in contrarium peccet posteritas, ac defunctum non in suâ modò familiâ, sed apud alios etiam nimia sequatur admiratio. Hoc si persuaderi nequit, sunto sanè tantæ majorum laudes. Exemplum igitur domesticum habes: quam gloriam multi magno sibi mercarentur. Sed nisi sequaris, carere eo melius erat. Est enim generis claritas instar Solis. Bona, malaque omnia illustrat: ut nobilium, sicut virtutes, ita etiam vitia, longius latiusque diffundantur. Noli igitur vitiis indulgere, ne, ut Majores suarum ad te virtutum laudes gloriosè propagarunt; sic contra nominis tui dedecus transmittas ad liberos, & qui inde nascentur: ac quantopere tu gaudes majoribus, tantopere tui pudeat minores.

Si ad potentiam te, vel aula extulit, vel populus: vide an non favor ille, quo hoc obtigit, aliunde profectus sit, quàm meritis tuis. Cogita præterea, an dignum te imperio præstes. Quod non erit, si commodo tuo publica metiaris. Pelopidam enim æmulari oportet, qui cum uxor, abeunti ad bellum, commendaret salutis suæ curam: *Hoc,* inquiebat, *privato dixeris: duci autem civium commendanda est civium salus.* Dispice etiam, an cùm te sic timent, vel colunt, tot clientes, tot supplices, eò sis animo tumidiore. Fortasse enim timent, ut timemus venena: colunt fortassè, ut Febrim coluere Romani, ne noceret: vel saltem ut se asinum suum hactenus colere ajebat Epictetus, a quod ei lavaret pedes: nempe quia sibi usum inde aliquem speraret. Et quid si neque tanta sit potentia tua, quam putas? Multi enim principes, ut est apud Senecam in VI de Benef. cap. XXX, *Ignoravere vires suas, & dum se tam magnos, quam audiunt, credunt, attraxere supervacanea, & in rerum omnium discrimen ventura bella.* Pluraque in hanc mentem ibidem subjungit.

Si nullam ad potentiam aut dignitatem es evectus, vide an non malè te id habeat. Id si est, stultissimum te puta, quod desideres. Hoc non obscurum erit, si attendas, quàm difficulter ad dignitatem magnam pertingere sit, & quanta cum difficultate sustineatur. De priori sic Cyprianus Epist. II: b *Illum vides, qui amictu clariore conspicuus, fulgere sibi videtur in purpurâ? Quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? quot tumentium contumeliosa vestigia, in clientium cuneis; ante præcessit, ut ipsum etiam salutatum comes postmodum pompa præcederet; obnoxia non homini, sed potestati?* Ubi verò comparata dignitas, tum, ut ibidem ait Cyprianus, *domus plagæ conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhaustæ damna cognoscuntur, quibus redemptus favor vulgi, & caducis, atque inanibus votis, popularis aura quæsita est.* Horum ut nihil contingat, quid sunt magnæ dignitates, nisi aureæ compedes? Quantò vita privata curis est solutior! quanto ipse placidior somnus! Consule, quæ de amicis Cæsaris ad convivium vocatis pulcrè disserit Epictetus lib. III. diss. XXVI. Felices quidem sibi videntur, qui sic Cæsari, vel Regi serviunt: quia ut ipsi superiori, sic illis serviunt inferiores. Quasi feliciores eò sint, quia & alios redigant in servitutem.

Dives si fueris, dispice, an non opulentia tua sit ex alienâ paupertate, ac vel ipse opes eas injustè pepereris, vel sis injusti hæres. Sed antiquæ sint, ac honestè partæ: non tanti est opes habere, quàm bene iis uti: unde etiam Græci χρήματα ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι c nominarunt. Expende igitur, num tibi sint pro instrumentis ad animum exornandum, vel publicè, aut privatim benefaciendum aliis, præcipuè egentibus. An contra tibi sint instrumenta Veneris, Bacchi, & omnigeni luxus: quo pacto perdant, & valetudinem, & nominis decus, & animi vigorem: imò animum in æternum præcipitent exitium. Ut sic infinitis partibus satius fuerit, eas nunquam habuisse.

Esto etiam ut divitiis honestè partis honestè utaris: superest exquiras sedulò, an non fiduciam temere ponas in rebus fluxis ac caducis: quales esse divitias, multis quotidie docemur exemplis. Item an non propter eas præ te asperneris homines pauperes, vel saltem opibus multò inferiores, utcunque doctrinâ, virtute, vel pietate antistent. Quo quid facere possis injustius, stultiusque? Nam qui animam à Deo acceperunt, censendi sunt mentis bonis, non externis illis: quomodo militem non æstimamus ex aurato baltheo, aut clypeo argenteo, sed robore, animi magnitudine, peritiâ rei bellicæ. Sanè nec equum emturi tam attendimus frenum, ephippium, phaleras: quàm ad ejus robur, & agilitatem. Neque de navi statuimus ex tutelâ eburneâ, vel rostris inauratis; sed firmâ compage, velocitate, gubernaculo venustis obediente.

Pauper es: Non levia sunt commoda paupertatis. Quam multi ob divitias prolabuntur in luxuriem, quâ se suaque perdant! Quàm multi etiam ob illas fastu turgent: imò & ostentatione earum alienis præbuere insidiis occasionem. Noli igitur desiderare, quibus non indiges. Stude animi bonis, quæ divitiis non opponi modò possint, sed longissimè eas vincunt. Atque ut ille d ait,

Quod sis, esse velis, nihilque malis.

a Lib. 1. Diss. cap. 9.

b Nempe editionis Pamelianæ. Ita primum l. 2. Epist. 2.

c Chremata, quasi usus instrumenta; à verbo, quod uti significat.

d Martialis.

Non

Non igitur de paupertie te discrucia: sed potius cura, ne stultè adeo sapias, ut paupertes tibi extundat, quicquid generosæ erat indolis; sic ut curis involvaris humilibus teque indignis: turpibus etiam obsequiis, & adulationi te des; vel fraudibus rem pares.

At fortasse nec divitiis tibi places: nec de paupertate doles: ut qui in re mediocri sis constitutus. Gaude. Hæc quippe vitæ conditio nutrix est animi moderati, ut vult Plato. Notæ etiam preces Agur, à Salomone adoptatæ, vel ab Ezrà additæ Proverbiis Salomonis *a*. Quàm multi interea sunt, quibus animus propterea moderatus non est? Quare tecum seriò considera, an non, quæ fortuna est mediocris, hæc, dum te cum inferioribus comparas, magna tibi videatur; eoque te more divitum efferas, & contumeliosè geras: vel dum te confers cum inferioribus, eò à te parva habeatur, & iccirco more pauperum dejicias animum, ac fœde aliis parasiteris.

a Cap. 30.

Vidimus de examine sui circa opes, vel magnas, vel modicas, vel nullas. Nunc etiam cogitemus, quomodo feramus eorum quæ suscipimus, successus seu felices, seu infelices.

An fortunatus es? sic ut in connubio, aut liberis, aut conatibus, ac consiliis tuis, voto ferè responderit eventus? Etiam atque etiam vide, an non ista tuæ magis prudentiæ tribuas, quàm providentiæ divinæ. An etiam Deo pro his beneficiis præbeas te gratum, quantum debes. Adhæc non hæc felicitas fastu ac vento impleat animum, mentemque reddat dementem. Item an non dulci fortunâ ebrius, sic niti cœperis fortunâ, ut minùs jam diligentiæ adhibeas in deliberando: quæ res & caussa, & prænuncia esse ruinæ solet. Hoc est, quod apud Agellium *b* ait Cato: *Secundæ res lætitiâ transversum trudere solent à recte consulendo, atque intelligendo.* Et Publius Syrus:

b Lib. 7. cap. 3.

Fortuna nimium quos fovet, stultos facit.

Infortunatus tibi contra videris, sive ob ingens aliquod malum, sive ob minora, sed densa? De posteriori occurrit hoc Symmachi lib. I. epist. XLVIII: *Sic nati summus, ut sæpius adversa fungamur. Fugiunt voluptates, & bona cujusque rei tam brevis usus, quàm levis sensus est.* Ad prius pertinet hoc Plinii lib. VII. cap. XLII: *Quæ magna gaudia, nisi ex insignibus malis? aut quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis?* Sic Deo visum, ut voluptati mœror sit comes. Vide igitur, an patienter feras, quæ Deus permittit, vel immittit. Quod eò magis agendum, quia utrumque facit bono tuo. Omnino enim fortuna secunda fallacissimum est divini favoris argumentum: Solet quippe Deus, quos amat præ cæteris, etiam præ aliis affligere. Quod partim facit, ut castigatione istac, optimi parentis instar, corrigat suos, qui sic discunt, vitia sua magis odisse, & modestius de se sentire: partim quoque ut dum eos assiduè exercet, indies illi proficiant in palæstrâ patientiæ: ad quam Christus nobis exemplo suo tantopere prævivit: Sic igitur te compone, ut dicere possis, quod olim Tertullianus *c*: *Totum licet seculum pereat, dum patientiam lucrifaciam.*

c Lib. de Patient. cap. 7.

A fortunitis nunc venio ad corporis affectiones. Quarum una, ejus est imbecillitas. Nam, ut Seneca *d* ait, *Quid est homo? Quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile.* Quid homo? ut Epictetus dicit, *lucerna vento exposita.* Ut Plinius *e*, rectè de humano ait corpore: *cum benè lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victima, ex infirmis, fluidisque, contextum & lineamentis exterioribus nitidum; frigoris, æstus, laboris, impatiens; ipso rursus, situ, & otio iturum in tabem.* Scitè etiam à veteribus *f* dictum fuit, ut ferrum exercendo atteritur, inexercitum rubigine consumitur: ita hominem laboribus exhauriri, & inerti torpedine magis dissolvi. Vide igitur, an cùm tale sit corpus nostrum, non ea res ad modestiam nos magnopere debeat incitare: aut an æquum sit, sic nos ei studere, ut animum negligamus, qui æternus.

d Ad Marciam cap. 11.

e Proœmio lib. 7.

f Vide Catonianam præclara veritatis hac de re sententiam apud A. Gellium l. XI. cap. 2.

Sunt interea & sua corpori bona: sanitas, robur, agilitas, forma: quorum singulis, præcipuè tribus posterioribus, extollere se homines solent. Notum illud poëtæ. *Sequiturque superbia formam.* At nihil non horum eripi potest. Adhæc robore & agilitate tot te muta vincunt animantia. Quantacunque sit pulchritudo, a statuis multis vinceris. Et durabilior longè est statuis sua forma. Quin igitur potius sectaris animi pulchritudinem, quam, cum bono Deo, dare tibi potes; eripere alius nequit. Et quàm turpe est, eum, qui animum habet captare laudem è corpore! virum imprimis: In sequiori enim sexu, qui mollior est ac delicatior, non laudamus quidem, sed ferimus utcunque, si formâ sibi placeat.

Hinc jam ad animi bona adsurgamus: quorum aliqua sunt naturalia, alia studio ac labore parta. Naturâ suâ habet anima vim cernendi præsentia, recordandi præterita, prospiciendi futura: habet eadem velocitatem cogitandi, & subtilitatem penetrandi: habet solertiam inveniendi, & judicium discernendi. Quæ omnia testantur, animam nostram cælo genus ducere. Momento illa mundum omnem pervagatur: magno argumento, non te eam glebæ huic, vel illi debere affigere, cùm totius mundi incola sis. Quid igitur peregrinationes, vel exilia molestè feras? Imò, si sinas, momento illa provolabit in cælos, unde genus ducit. Vide igitur, an non eam, quæ originis est cælestis, indignè rebus obruas terrenis.

Quòd si ingenio, vel memoriâ excellas, in te descende, ac dispice, an non eo tibi magnopere placeas, sic ut sordeant alii, quibus ingenium obtigit tardius, aut memoria minùs tenax. Atqui magna quidem memoriæ laus, major etiam ingenii; at longè maxima judicii. Quid si igitur, qui ingenio nolis cedere, judicio ab aliis vincaris? Et quorsum tibi præclara memoria, si non optima quæque huic rerum omnium thesauro assiduè committas? Cui usui ingenium acre, si abutaris, eorum instar, quibus, ut Petronius loquitur, *ingeniosa gula est*; aut Curionis illius, qui Vellejo dicitur *ingeniose nequam*?

Hinc jam à naturalibus animi bonis conferam me ad illa, quæ studio parantur. Cujusmodi imprimis sunt hæc tria; primùm doctrina, præcipuè varia, aut recondita; hinc prudentia cum virtute; denique pietas cum modestiâ. Ac primum quidem videamus, quo pacto seipsos expendere debeant, qui eo sibi placeant, quod animum excoluerint doctrinatum studiis. Atque in his etiam esse videas adolescentulos, qui adhuc, quod dicitur, inter apia versentur, ac vix è luto posuerint pedem. Quales stultâ persuasione viam sibi in posterum ad veram eruditionem præcludunt. Usque adeò verum est, quod sapiens ille ajebat, ἡ οἴησις ἐγκοπὴ τῆς προκοπῆς. Sed de istis potiùs videamus, quos pestilens illud sidus non afflavit: si modò aliquos est invenire, quos non quodammodo teneat facer ille morbus, opinio: Nam & illi, qui non suo solum judicio, sed etiam alieno, alicujus pretii videntur, sæpè propterea tanquam ab alno, despiciunt illos, quibus non eadem obtigit felicitas: Equidem te compello, quisquis in choro erudito locum tibi vindicas, serioque rogatum velim, iisne te studiis dederis, quæ sapientiam docent: an istis; quæ ad hanc tantummodo viam parant. Multos enim in literis humanioribus aliquanto longius progressos, videas præ se aspernari severioribus studiis imbutos: credo quia vident his sermonem ferè esse impolitiorem, nec scire illas studiorum amœnitates: quasi non pluris sint studiorum fruges, quàm flores. Contrà alios cernas ridere illas amœnitates, ac sese magnopere jactare, quod in masculo-facultatis alicujus studio ætatem triverint. Quasi non & horum claudicet doctrina, ob ignorationem eorum, quibus ad majora præparari animus debuerat. Vide nunc, utrum in priori, an alterâ sis caterva. Equidem posteriorem anteferam: attamen non dubitandum, quin disciplinæ mutuo stent auxilio, eoque studia manca sint ac mutila, nisi perficiatur disciplinarum chorus. Non quasi existimem, posse aliquem excellere in omni studiorum genere: sed quia, si recta insistatur via, mediocris omnium notitia non obsit, sed plurimum prosit ad unius vel alterius studii accuratam notitiam adspiranti. Præterea, homo seu eruditule, seu erudite, cogita tecum, non quàm multos doctrinâ præ-

vetteris, ſed quàm multi ſint qui te à tergo reliquerint. Cogita etiam illud B. Hieronymi ad Vigilantium; *Non parum eſt ſcire, quid neſcias.* Eoque non tam obverſetur, quantum ſcias, quàm quantum neſcias. Siquidem, quæ ſcis, nec decima, imò nec centeſima ſunt eorum pars, quæ neſcias. Denique animo illud obverſetur, utcunque pulchrum ſit audire doctum, pulchrius eſſe haberi prudentem; pulcherrimum autem eſſe pium. Imò quid vera doctrina, niſi prudentiæ ac pietatis eſt inſtrumentum? At quantus eſt eruditorum numerus, quorum hos prudentia, illos pietas, nonnullos utraque deſtituat! Et his te fortaſſe præfers, quos doctrinæ expers, vel prudentia, vel pietas, vel utraque commendat. At longè ſatius ſit rejici in gregem indoctum, quam excludi à ſapientibus, hoc eſt, prudentiâ ac pietate ornatis.

Quæ proximè diximus, ad omne genus literatorum pertinent: ſed quanto mihi carior, tanto & notior eſt ordo noſter. Quare non poſſum ab animo impetrare, ut manum de hac tabulâ tollam, & tam citò alium ad ordinem tranſeam. Obverſantur animo in choro erudito, tum qui gaudent titulo doctoris; tum qui dignitate profeſſoris; tum qui claritate ſcriptoris. Non minus his examine ſui opus eſt, quam indoctis. Liceat igitur omnes hos affari. Ac primum ſermo mihi vobiſcum fuerit, qui Doctoris eſtis titulum adepti. Expendite, utrùm hoc elogio digni ſitis an indigni. Jure iſtoc honoris conſequuntur, qui non ſolùm memoriâ ſunt complexi, quæcunque de propoſitâ arte, vel ſcientiâ, tradi in ſcholis ſolent: ſed judicio præterea adeò ſunt ſubacto, ut præcepta in actum ſciant deducere. Nec enim titulum doctoris Medicinæ meretur, cui ægrum non auſis committere; nec Juriſconſulti, cui dein fiducia ſuſcipiendi cauſſam ullam. Solis verò honos ille convenit, quorum ſtudia in tantum maturuerunt, ut ad ſcientiæ ſuæ πράξιν idonei ſint. Quod demum fuerit in Medicinæ candidato, ſi celebrem Medicum ad ægros itantem diu fuerit comitatus: in Juriſprudentiæ candidato, ſi diu audierit cauſſas coram tribunali agentes. Sed feramus ſanè morem Academiarum, quo recentes à [Greek] Doctoris elogio inſigniuntur. At quis toleret, quod qui non aliter præcepta guſtarunt, quam canis Nilum; interdum etiam ne guſtarunt quidem; avaritiâ ac ſtultitia Profeſſorum, honorem illum immerentes conſequuntur, qui collatus etiam adimi potiùs debebat. Unde jam olim illa Laurentii Vallæ querimonia fuit, majorem eſſe numerum doctorum à recto *doctor*, quam *doctus*. Et quis neſcit illud calcatum, *Accipiamus pecuniam, & remittamus aſinum in patriam!* Nec ſolùm vide, an honore eo dignus ſis: ſed etiam an non propter eum cornua tollas, & iis impetas ſolidè eruditos. Quod profectò non faceres, ſi te ipſum noſſes. Tu à pauxillis alicujus Lycei Profeſſoribus pretio tibi doctoris titulum comparaſti: & præ te contemnes illos, quos quicquid eruditorum eſt in orbe æſtimat, & pro mundi doctoribus agnoſcit? Hoc vitium in aliis etiam, ſed maximè dominatur in juventute, quæ ubi tituli auctior rediit domum, plebeculæ facilè imponit: Sed verè docti continuo conſpiciunt auriculas aſini prominentes. Tales ſtruthionibus etiam verè compares, qui externo apparatu minantur ſublimem volatum; ſed vix ſe valent attollere à ſolo.

Hinc jam venio ad Profeſſores Academicos: quos non inſcitè à doctiſſimis hominibus in tria video genera diſpeſci; apes, fucos, crabrones. Apes gignunt mel fragrans: & tum hujus alimoniâ auditores paſcunt, tum odore ejus multos ſagacioris naris ad Academiam pelliciunt, præcipuè ſi aureis ingenii doctrinæque monumentis illuſtrem ſibi, pariterque Academiæ, atque adeo patriæ famam pariant. Fuci, favore magnatum, in ordinem Profeſſorum allecti indigni, non de honore Academiæ ſolliciti ſunt; ſed duntaxat de commodis, quæ ex eâ dignitate percipiunt. Crabrones invidiâ lacerant præſtantium collegarum famam, ut ſic ipſi quidem videantur, quod non ſunt, ac præclaræ iſtæ animæ non videantur, quod ſunt. Nunc qui te pulcro Profeſſorum ordini inſertum prædicas, attende quæſo, num in apibus, fucis, an crabronibus, nomen merearis.

Tertius dabatur ſcriptoribus locus. Et hi ſæpè intumeſcunt ob qualemcunque nominis celebritatem, quam ſi non habeant, ſaltem habere ſibi videntur. Nam nulli deſunt laudatores: &, ut adulatores abſint, ſibi quilibet adulatur, ſuoſque etiam deformes fœtus amat. Quare conducibile eſt, priuſquam labores quiſque ſuos divulget, ut non contentus ſecum ſingula ſeriò expendere, etiam, Pliniano a more, communicet duobus vel tribus, viris doctis, a Lib. 7. cap. 17.
prudentibus & benevolis: eorum judicia expoſcat: imò, ubi indagine majori opus, judicia etiam annotet, quo per otium accuratius ſingula expendat. Imò, apud veteres & ille laudatiſſimus mos erat, coram frequenti ſua auditorio legere, & ex ſingulorum vultibus, tum laudes, tum culpas obſervare. Hæc qui inſuper habent, ſæpius fucum faciunt, non poſteris dico, qui juſto omnia pretio æſtimabunt; ſed ſibi ipſi, & aliis ſui ſeculi imperitis, quorum maximus eſſe numerus ſolet. Cogitet etiam, an argumentum, quod ſuſcepit, meliùs tractarit quam priores: hoc eſt, an priorum inventis pulcra quædam ſuperaddat de ingenio ſuo: vel an cohibilius ſuccinctiuſque, & majore cum genio, rem exponat: & verbo ut dicam, an poſtquam tantum eſt librorum in orbe, ut iis legendis nec plurimorum ætas ſufficiat, nihilominus intersuerit orbis literati, iſtoc etiam ſcriptum in lucem prodire. Hoc eò fidentiùs ſcribo, quia multi quantivis ſibi pretii videntur, cum non ſcriptores ſint; ſed exſcriptores, & ita exſcribant, ut ſatis pareat, eos, quos exſcribunt, longè meliùs argumentum illud intellexiſſe, quam ipſos; elegantius etiam tractâſſe. Quod fieri ſolet ab nonnullis, quibus eſuriendum domi, niſi hoc miſero artificio pecuniolæ aliquid comparent. Sed ut fortaſſe talibus, velut neceſſitate adactis, veniam demus; non illis tamen ignoſci debet, qui malignè adeo de ſeculo ſentiunt, ut omnes exiſtiment naris eſſe tam obeſæ, ut non videant hominis furta, & ineptias: ac propterea etiam Theonino dente arrodant viros bene de publico merentes; ſui diſſimillimos. Quanquam nec hos quorum labores æſtimamus, æquum eſt, eò tumido reddi animo, cæteroſque præ ſe aſpernari. Nam quantillum eſt bene de aliis mereri, ſi de nobis malè mereamur: uti fit ſi ſtudia in nobis faſtum pariant, non modeſtiam; quæ præcipua eſt prudentiæ, Chriſtianæ imprimis, virtus.

A doctrinâ tranſeo ad Prudentiam, ac Virtutem. Eſt verò id in anima virtus, quod in corpore ſanitas. Nam uti hæc eſt à temperie humorum: ſic illa ab harmoniâ affectuum cum ratione. Diſpice igitur, an ſanus tibi ſit animus: hoc eſt, an eum prudentia ſic moderetur, ut ne ſuccumbat inſidiis, vel inſultibus affectuum. Reducuntur verò hi vel ad iraſcentiam, quæ aliter animoſitas ac irritabilitas dicitur: vel ad appetitum, qui aliter concupiſcentia aut cupiditas vocatur. Horum iraſcentia militi à Platone; cupiditas plebi comparatur; quia ille erectior, hic demiſſior. Priori objicitur malum aliquod: puta injuria, periculum, vel ærumna: unde metus, dolor, ira. Tum prudentia obducit animi magnitudinem, ac *fortitudinem*: ſed & *manſuetudinem*, ut iram inhibeat, ac leniat. Niſi hæc Virtus agat, tranſit homo in feram. Poſteriori ſe offert illecebra quæpiam voluptatis: ſive illa gulæ, ſeu libidinis. Sed Ratio obducit *temperantiam*. Quod niſi fiat, tranſit homo in pecudem: ut ſcitè Epictetus ajebat. Præter haſce virtutes duas & alia eſt, quæ a variis affectibus oppugnetur: nempe *Juſtitia*. Hæc violatur tum ab ira, ut in cædibus, ac injuriis; tum à cupiditate, ut in furtis, ac rapinis: tum à libidine, ut in adulteriis, ac ſtupris: tum à metu, dum propter eum quis officium non facit. Sed & ab inſcitiâ oppugnatur: quia non omnes vident, quid ſit jus, vel æquum. Quare cogitandum cuique, an non iræ laxet habenas; aut dolori nimium indulgeat; aut Veneri, vel Baccho addictior ſit: aut metu officium deſerat: aut cupiditate habendi aliis ſit injurius: aut aliter negligat virtutem. Quæ jejunius dixi, paullum diducam.

Pri-

Primùm igitur vide, utrum fortiter feras adversa, an muliebriter: quorum hoc si est, medicinam ex philosophiâ pete. Videlicet cum iis, quæ adversa obtingunt, confer secunda. Aliter si agis, pueris es conferendus, qui, unum quid è multis amittentes, magis dolent de uno illo, quàm gaudent de multis sibi relictis. Sapiens verò lætabitur, quod bonum aliquod hactenus habuerit, & ubi habere desiit, tam multa sibi supersint incolumia. Atque idem cum cæteris se conferet hominibus; ac plurimùm ita fit, ut hinc discat potiorem sibi fortunam esse, quàm longè maximæ hominum parti. Senecæ est, sed de ambitiosis; a *Nemo eorum qui in Rep. versantur, quos vincat, sed à quibus vincatur, adspicit: & illis non tam jucundum est, multos post se videre, quàm grave, aliquem ante se. Habet hoc vitium omnis ambitio, non respicit.* Hoc paullum immutatis verbis etiam impatientibus aptâris: Nemo enim eorum qui adversâ premuntur fortunâ, cogitat, quot infeliciores, sed quot feliciores, & illi non tam solatio est multos post se videre, quàm grave aliquos ante se. Habet hoc vitium omnis impatientia, non prospicit.

a Epist. 73.

Præterea, ut vates ait Venusinus,

—— *non si male nunc, & olim*
Sic erit.

Maronis illud animo obversetur:

Durate, & vosmet rebus servate secundis.

Telesphorus a Lysimacho, feræ instar, caveæ inclusus, cùm ostentui sic foret, & fœdè ac miserè viveret, si hoc vivere dicendum, suasere amici, ut spontaneâ vitam inediâ finiret. Ille verò quid? b *Omnia homini, dum viveret, speranda esse.* Quicum convenit hoc poëtæ Sulmonensis:

b Seneca epist. 70.

Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Egregiè hanc Spei vim describit Tibullus lib. II. eleg. VI. Imò nec absurdè philosophi illi, qui vitam Spe dicerent contineri: unde & ἐλπιστικοί, quasi *Sperativos* dicas, vocabantur; ut est apud Plutarchum in IV Symposiacôn. Quæ appellatio præcipuè Christianis convenit spem omnem in Christo, ac meliore per eum vitâ, reponentibus.

Propterea cogitabit etiam sapiens divinam cælestis Patris Providentiam, quam Stoici *Fatum* dixere. Hæc omnia dispensat, ut vult: nobis verò obsequendum: boni, id si agimus; mali, si pareamus inviti. Non inscitè hac mente Cleanthes apud Epictetum in Enchiridio; cujus versus sic Latine Seneca c expressit.

c Epist. 107.

Duc me parens, celsique dominator Poli,
Quocunque placuit: nulla parendi mora est.
Adsum impiger. fac nolle: comitabor gemens:
Malusque patiar, quod pati licuit bono.

Eo autem libentius in divinâ nobis Providentiâ est acquiescendum, quòd illa, pro suo amore, bono nostro, agat, aut sinat, quæ tantopere dolemus. Quàm illi pro scriptio erat molesta, de quo B. Hieronymus loquitur in secundo contra Jovinianum! Atqui hic paupertinâ forte bonæ esse frugis cœpit; & cùm antea foret podagricus, temperantiâ est adeptus, ut ne humores deinceps fluerent in nervos. Plato, Dionysii tyranni amicitiâ excussus, securius, feliciusque cœpit philosophari. Zeno Citticus à naufragio egit Fortunæ gratias, quòd occasionem haberet philosophandi. Estque hic ille, qui Stoicam deinde sectam condidit. Diogenes, urbe unâ ejectus, aggressus est contemplari universam rerum naturam. Estque ingens similium exemplorum seges.

Jam quantum est, quod si non emendemur unis alterisve plagis, non cesset Deus affligere, donec tandem, consuetudine adversorum, discamus patientiam. Hoc etiam Seneca d vidit, quando Naturam ait *nullo nomine melius de nobis meruisse, quàm quod cùm sciret, quibus ærumnis nasceremur, calamitatum mollimentum Consuetudinem invenit; citò in familiaritatem gravissima adducens: Nemo duraret, si rerum adversarum eandem vim assiduitas, quam primus ictus haberet.* Nempe ut mala malis accudantur, posteriora tamen mala, licet paria sint prioribus, non pariter tamen afficient, quia assuetudine duratus est animus; præcipuè iis, qui conditionem cogitant nascendi, imò & renascendi: quia ut aurum igne fit purius, sic filios suos calamitatibus purgat Deus. Et quid perhorrescant, quibus nec mortem esse terrori oportet: ut qui sciant, moriendi legem primis esse datam parentibus; nec posse nos aliter hujus vitæ malis liberari, & ad meliorem vitam transire. Interim, fateor, vel cogitatione mortis illi horrorem incuti, qui ita vixerit, ut conscientia pœnas severi judicis extimescat. Verùm hoc non mortis est; sed vitæ nequiter transactæ. Longè aliter comparatum est cum piis, utcunque morti etiam accenseas aditum ad mortem, qui multis in morbis sæpè peracerbus. Rectè ergo B. Augustinus lib. XIII. de Civit. Dei cap. VI: *Quicquid illud est in morientibus, quod cum gravi sensu adimit sensum, pie fideliterque tolerando auget meritum.* Ubi *meriti* vocabulum ex usu veteris Ecclesiæ accipi oportet. Videlicet pro mercede, quam Deus se timentibus promisit.

d De Tranquill. cap. 10.

Hinc pensicules velim, an temperans sis, & quia paucis ea virtus, an non longè etiam ab hac virtute absis. Blandus est hostis voluptas; cujus illecebris non facilè resistimus, nisi illud assiduè cogitemus, nihil esse voluptate incertum magis, cum plane pendeat à fortunâ: unde est, quod nunc eâ affluimus, nunc caremus. Nihil quoque tam servile esse & abjectum; ut quæ communis sit nobis cum mutis animantibus. Nihil denique inimicum æque tum sapientiæ, quia menti caliginem obducit: tum industriæ, quia animo languorem parit: tum vigori, quia corporis sanitatem labefactat. Eo melius Natura contulit nobis, in Venere imprimis, quòd eam brevem esse voluit, & talem, ut assiduitate ipsa fastidium gigneret.

Proxima est Justitia, quæ versatur circa modos cum hominibus conversandi. Loquimur verò non de justitiâ civili modò, quæ exigit, ne quem fraudemus, aut lædamus (hæc enim innocentia admodum est angusta) sed de justitiâ naturali, quæ requirit, ut quandoquidem cognati omnes sumus, ab eodem Deo, eâdem conditione generati, eò nos mutuò amemus, nec solis nobis vivamus, sed ad aliorum quoque usum referamus, quod possumus. Atque hoc ipsum suadet quoque partim humanæ vitæ fragilitas, magnum miserationis suscitabulum: partim mutui auxilii necessitas. Pulcrè de isto Seneca epist. XCV: *Ecce altera quæstio, quomodo hominibus sit utendum. Quid agimus? quæ damus præcepta? ut parcatur sanguini humano? quantulum est ei non nocere, cui debeas prodesse? Magna scilicet laus est, si homo mansuetus homini est. Præcipiemus, ut naufrago manum porrigat, erranti viam monstret, cum esuriente panem suum dividat? Quando omnia, quæ præstanda sunt, ac vitanda, dicam, cum possim breviter hanc formulam humani officii tradere? Omne hoc quod vides, quo divina atque humana conclusa sunt, unum est: membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquum justumque composuit; ex illius constitutione miserius est nocere, quàm lædi: ex illius imperio parata sunt ad juvandum manus. Iste versus & in pectore & in ore sit: Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi simillima, quæ casura, nisi invicem obstarent, hoc ipso sustinetur.* Vide nunc, an non multifariam adversus justitiam pecces? num errantes rectius instruis? num afflictos solatio, vel auxilio juvas? num erga inferiores non superbus, sed comis & affabilis es, planeque talis, quales erga te velles esse superiores? num alii à te patiuntur, quod ab aliis pati recusares? num aliis agis, quicquid ab iis velles tibi fieri?

Atque hæc de virtute, quam tum demum verè habemus, cùm nec malè agimus, quando scimus fore ut lateat omnes: nec omittimus rectè agere, etsi nullum inde præmium vel honorem, exspectemus; sed sola nobis sufficit bonæ mentis fiducia.

K 2 Restat,

Restat, ut de pietate cogitemus; arte artium, & scientiâ scientiarum, quæque sola habeat promissionem vitæ æternæ: ut propterea, sine eâ, satius fuerit nunquam vidisse hanc vitam. Ea cùm partim sit credendorum, partim sperandorum, partim faciendorum; unumquemque examinare se oportet, habeatne & fidem, & spem, & charitatem.

Primum igitur dispice, an credas, à Deo omnia esse creata, atque ejus providentiâ gubernari universa, et te omnia debere, in hoc fiduciam reponere, etiam in adversis, quæ bono tuo immittat, vel permittat. Credasne item in Verbum, quod pro nobis carnem assumsit, inque ea pro peccatis nostris passum fuit, ac die illo veniet è cælis ad judicandum vivos, & mortuos. Credasne etiam in Spiritum Sanctum, per quem sanctificamur, & membra sumus corporis mystici, cujus caput est Jesus Christus.

Hinc vide an speres à Dei misericordiâ per & propter Jesum Christum remissionem omnium peccatorum, & vitam æternam: uti in se credentibus Christus promisit. Sperare igitur hoc licet, si conscius tibi sis, quòd verè credas. Ut hic quoque locum habeat Sallustii illud *a*: *Suus cuique animus ex conscientiâ spem prabet.*

a Orat. 2. de Rep. ordin.

Sed vera fides non est, nisi sit viva, & efficax per charitatem: ut porrò expendere quemque oporteat an habeat charitatem. Vide igitur an Deum creatorem ames ante omnia: quod non est, si magis ames honores, opes, voluptates carnis. Nec enim possumus pariter Deo, & Belial, inservire. Vide an ames æternum Dei filium, Dominum tuum Jesum Christum; quòd non facis nisi propter eum paratus sis mundo renunciare, ac potius vitam profundere, quàm eum abnegare. Vide etiam, an ames proximum, quod non est, si tuis solùm commodis studeas. multò minus, si parentibus, & aliis publicè aut privatim præfectis, neges honorem debitum: si alienum effundas sanguinem: si alterius torum macules: si fraude, aut vi, aliena occupes bona: si nomini alieno detrahas: atque adeò si ità, odio, invidiâ, libidine, aliove affectu, velut œstro, percitus, tale quid animo concupiscas, utcunque delictum consistat intra cogitationem, quam homines scire non possunt. Vide denique an cum hisce & cæteris vitiis assiduè pugnes, & fortiter pugnes, atque in hac pugnâ magis magisque vitia superes. Nam, ut B. Augustinus *a* ait, *Ipsa virtus* (pietatem quoque hoc nomine complectitur) *quid hic agit, nisi perpetua bella cum vitiis, nec exterioribus, sed interioribus; nec alienis, sed planè nostris.* Nec cessare in pugna hac fas est nobis, quia cum callido, & valido hoste negotium est nobis, qui nunquam cessat lacessere: ut si nos paullum cessemus resistere, languidiusve agamus, facilè succumbamus. Scitè hoc illustrat B. Hieronymus in III contra Pelagianos: *Quomodo qui adverso flumine lembum trahit, si remiserit manus, statim retrolabitur, & fluentibus aquis, quo non vult, ducitur sic humana conditio, si paullum se remiserit discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit.* Quotiescunque igitur à carne, mundo, Satanâ, sollicitamur ad peccandum, nunquam animum sic remittamus, ut amittamus: sed in eo assidui simus, ut carnem rationi, rationem subdamus Deo: donec illic simus, ubi nullum amplius erit certamen, sed pax æterna.

a Lib 19. de Civ. Dei cap. 4.

F I N I S.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
STUDIORUM RATIONE
DISSERTATIO GEMINA.

DISSERTATIONIS
GENERALIS BIPARTITÆ
PARS PRIOR,
Quæ tradit,

Quibus Disciplinis perfecta constet Eruditio.

IN ratione studiorum primò in considerationem venit, quam varia sint disciplinarum genera. Ac aliæ quidem *communes* sunt; aliæ excellentiæ caussa *erudita* nuncupantur. Communes voco, quibus etiam se dant, qui inter eruditos referri non solent. Quales Aristoteli VIII. Polit. sunt Grammatistice, Gymnastice, Musice: ac quorundam judicio etiam Graphice. Grammatistice est legendi, scribendique scientia: quæ doctrina planè est divina: etsi, quia puerilis & vulgaris, eò vulgo abjecta, dispretaque habeatur. Gymnastice, in corporis exercitatione consistit. Ac veteribus erat simplex, bellica, vel athletica. Nostri temporis Gymnastice, præter saltationem, comprehendit digladiationem, equitationem, & natationem. Musice, secundùm Pollucem triplicem harmoniam observat; unam ore, alteram manu, tertiam pedibus. Ut ad eam non minùs, quàm Gymnasticen, saltatio pertineat: ars nec inutilis, nec laude indigna, quamdiu se intra honestatis continet cancellos, nec excellere eâ studet, quem id non decet: Graphice, est ars pingendi: quæ in nonnullis plus etiam præstat, quàm dictio, aut scriptura: ac in peregrinationibus etiam plurimum juvat.

Disciplinæ eruditæ vel sunt verborum, vel rerum. Verborum cura vel Grammatica est, vel Rhetorica, vel Poëtica. Grammatica ars, purè loqui docet: Rhetorica, ornatè: Poëtica, lege metrica. Loquor verò nunc de artibus istis, quatenus circa verba solùm versantur: non quatenus Grammatici iidem ac philologi, variæque eruditionis amantes. Nec prout Rhetorica sumitur pro facultate Oratoriâ: vel Poëtica fabulis naturæ arcana involvit, vitæve exempla proponit. Quomodo & Rhetorica, & Poëtica partes sunt longè augustioris considerationis, quippe partes eloquentiæ, de quâ postea dicetur. Optandum autem foret, ut, sicut olim, ita nunc etiam gens aliqua superesset, quæ Latinè loqueretur. Expeditissimam haberemus addiscendæ linguæ Romanæ viam. Nunc cùm hodiè perpaucorum ea sit laus, ut purè scribant: pauciorum, ut loquantur: cum præceptis verò, si pauca quædam excerpimus, ita comparatum sit, ut ea aliquo usque provectos juvent, incipientes verò morentur: vix alia profectò est ratio sermonis formandi, quàm si veteres legamus, & sequamur. Modum verò ejus rei inferius exponam. Dubitet quoque aliquis, num, quia nunc de eruditis solùm disciplinis loquimur, eò huc agatur de puritate sermonis in iis modò linguis, quæ olim obtinuere vulgò: nunc verò à solis sciuntur doctis: ut sunt Romana, Græca, Hebræa, Arabica, aliæ: an etiam de puritate in peregrinis illis, quæ hodieque in usu sunt totis gentibus: quales Gallica, Italica, ac similes. Vulgares enim videntur, quia notitiam earum sæpe etiam vulgares animæ possident, rerum omnium imperitæ. Mihi medii sunt generis: interim parum referre censeo, utrum doctrina earum reducatur ad disciplinas communes, an eruditas: dummodo fateamur usum earum esse & eruditis maximum, partim ad vitæ publicæ privatæque commercia: partim ad intelligendas res maximas, quæ vix aliis, quàm vulgaribus illis linguis sunt exaratæ. Imò in puritate & elegantiâ linguæ etiam vernaculæ exercitari utile puto: qualis his terris Belgica. Nam & illa non aliis minus linguis suas Veneres habet: quas exiguæ fortassis laudis est scire, illaudatum tamen nescire. Adde, quod nec rarò adversus linguæ vernaculæ puritatem peccat vulgus; sæpè etiam eruditi, dum in verâ linguâ Belgicâ, ad Latinum eam morem accommodant; Walonibus nostris similes, conantibus Belgicè, aut Belgis imperitioribus, loquentibus Latinè. De verborum doctrina satis.

Rerum doctrina vel est singularium, vel universalium. Prior illa vocatur Historia, quæ cum linguæ studio optimè conjungitur. Cùm enim Historia partim rerum naturam describat, partim res gestas narret; ex naturali quidem communia rerum pene omnium vocabula discemus: ex gestorum illâ hauriemus propriàs personarum, ac locorum appellationes: sine quarum notitia non poëtæ, non oratores, non ullum intelligi possit scriptorum genus. Ut satis liqueat etiam ad discendam linguam Latinam non esse expeditiorem proficiendi modum, quàm si cum Cicerone, aut Terentio historiam jungamus. Sed longè majus est, quod ex historiâ naturali, scientia naturalis & ars medica nasci-

nascitur: ex historiâ verò rerum gestarum, tota Philosophia practica, cum Jurisprudentiâ originem trahit. Ex singularibus enim ad universalia devenitur. Hæc universalium doctrina à Platone dividebatur in προπαιδείαν, vel παιδείαν. Illa præparat, hæc perficit. Προπαιδεία continet Mathesin, & Logicen. Mathesis versatur vel circa quantitatem discretam, ut Arithmetice; vel continuam, ut Geometria. Logice dirigit intellectum in cognitione veri: præcipuaque ejus instrumenta sunt argumentatio, definitio, divisio, methodus. In quibus multum etiam sola valet natura. Sed non omnibus par obtigit naturæ felicitas, & ars dux est certior natura.

Atque hæc de προπαιδείᾳ: quæ sic dicitur, quia docendi ordine antecedat παιδείαν. Ut enim ædificare volentibus prior est fundamenti cura, proxima autem structuræ: ita etiam se res habet in doctrinarum studiis. Structura παιδείας nomine censetur. Ea partim cognoscitur lumine naturæ, partim supernaturali. Prior Philosophiam continet, & eloquentiam. Philosophia consistit in Sapientiæ & Prudentiæ studiis. Sapientia comparatur notitiâ naturæ. Atque ad eam, ut dixi, etiam Medicina refertur. Prudentia comprehendit scientiam moralem & civilem. Ex posteriori enascitur Jurisprudentia. Eloquentia docet aptè dicere ad persuadendum; idque vel prosâ oratione, ut Oratoria; vel carmine, ut Poëtica. Utraque Politicæ est instrumentum; sed ut Politicus sit Orator, multum refert: cùm in vitâ familiari, ubi multum ornat, & amicos parit: tum præcipuè si dicendum in concione ad populum: in curiâ ad Senatum, in castris ad militem, in legationibus ad exteros Reges, vel reipubl. Antistites. Sed Politicum itidem esse Poetam, nihil necesse est, quia bonum quod ex dramatis, & aliis poëmatis redundat ad Remp. per alios exsequi licet. Quare Lælius & Scipio, sive Furius, aut Sulpitius Gallus nobilissimi homines, non ipsi suo nomine dramata ediderunt, etsi adjutarint Terentium. Sed ut à Politico hoc studium non requiratur, tamen ejus notitia auget nominis decus. Imò nec à laude carminis tragici abhorruere Asinius Pollio, & Augustus, ut Julium mittam, qui tragœdiam scripsit, sed puer. Superest doctrina supernaturalis, sive Theologia Christiana, quæ doctrina est divinitus revelata de Deo, & officio hominis, in spem vitæ æternæ. Quia verò hic periculosius erratur, utile est in tanto Ecclesiæ super variis capitibus dissensu, ut ipsi scripturas legamus, idque animo humili, & affectibus minimè mancipato. Recentibus etiam doctoribus addemus veteris Ecclesiæ interpretes, ac considerabimus, in quibus ubique ac semper conspirarint; in quibus dissenserint; & quando dissensus ille cœperit, & ubi alii alios tulerint, ubi non item. Quo pacto futurum, ut & necessariæ veritati, & Ecclesiæ concordiæ melius consulatur.

DISSERTATIONIS

GENERALIS BIPARTITÆ

PARS ALTERA,

Quæ ostendit,

Quomodo variæ adeò disciplinæ optimè addiscantur.

Idimus, quàm latè pateat doctrina. Ea verò est humanæ mentis imbecillitas, ea voluptatis vis in animos nostros, ut licet in studiis ad summa contendamus, sic quoque longè satis absfuturi simus à summo. Tantò magis in pueritiæ & adolescentiæ institutione semper est collimandum ad id, quod est perfectissimum: hoc est, ut eò tandem homo pertingat, nihil ut penitùs nesciat: saltem eò contendendum, quatenus discentis ingenium, & fortuna ferat, & vitæ genus sinat, cui quis destinatur. Atque hoc optime perspexit vastissimæ eruditionis vir, nec sine laude nominandus, Nicolaus Damascenus, Augusti Cæsaris amicus: qui & ab eo placentis, vel potius dactylis Nicolaorum nomen imposuit. Hic, ut ex vetustioribus prodidit Suidas, docto patre natus, celebris in patriâ erat adhuc imberbis: nullo Grammaticorum inferior, inque omni poeticâ exercitatus, sic ut comœdiæ etiam, & tragœdiæ ejus laudarentur ab eruditis, & intelligentibus. Provectior verò etiam evasit egregius dicendi artifex; nec Musicæ solùm, sed universæ Matheseos contemplationi se addixit: tandem & toti Philosophiæ, in quâ omnigenam Aristotelis doctrinam maximè æmulabatur. Hoc miraculum hominis dicebat, Quemadmodum, qui suscipiunt peregrinationem longinquam, alicubi quidem divertunt, noctemque commorantur; alicubi solùm prandent; alibi verò diebus aliquot subsistunt, & alia curiosè, alia obiter speculantur: reversi verò proprias inhabitant domos: similiter universæ amantibus eruditionis ac doctrinæ, in quibusdam studiis brevi, in aliis longo esse tempore commorandum: quasdam disciplinas esse integras addiscendas; in quibusdam elementa sufficere: atque ubi ex omnibus iis, quod utile est instituto suo, hauserint, quasi domum reversos in sapientiæ, ac prudentiæ studiis, quæ Philosophiæ nomine continentur, assiduos esse oportere. Ex ejus igitur viri consilio contenti esse debemus perfectione istiusmodi, quâ nihil penitùs nescire dicamur, quia nullius studii simus prorsus expertes: interim alia sciamus leviter, alia mediocriter, alia accuratè. Leviter quædam, ob exiguum usum, pro vitæ genere, quod propositum est nobis: in ejusmodi satis est elementa hausisse. Mediocriter alia, ob usum majorem, & quod sine iis ea intelligere, vel tueri nesciamus, quæ scopus sunt studiorum nostrorum. Exactè verò, quæ potissimùm tangunt vitæ genus, quod instituimus. Variant enim singula istorum pro vitæ proposito. Ita hodiè majori jure linguæ Græcæ peritia in Medico requiritur, quàm in Jurisconsulto; major etiam notitia scientiæ naturalis. At Jurisconsulto magis opus cognitione historiarum, & philosophiæ moralis, ac civilis. Theologum magis, quàm Jurisconsultum, aut Medicum, Logicis, & Metaphysicis imbutum esse convenit. Etiam magis illi necessaria est notitia Orientalium linguarum. Historiæ verò Ecclesiasticæ notitiam potissimùm quidem in Theologo requiram: mediocri interim opus censeo in omnibus eruditis: præsertim si futurum aliquando, ut sedeant ad clavum Reip. Quales imprimis,

mis, in religionis etiam negotio, non alienis modò, ſed ſuis oculis videre par eſt. Scripturas igitur ſedulò legant, &, ut ante dicebam, antiquis interpretibus ſociare diſcant novos, novis item antiquos.

Expoſuimus hactenus duo iſta, quæ & quatenus ſint diſcenda. Tertium reſtat, quâ ratione facillimè tam vaſta rerum notitia paretur. Penè ab incunabulis ordiendum: non tetricâ ratione, ſed ſuavi, & quaſi luſitando. Sanè pueriles animi mirè capiuntur narratiunculis, & picturis. Quare quadrienni etiam vel minori, interdum & antequam legere diſcat, mater, vel pædagogus librum proponat, qui pictas exhibeat hiſtorias omnes Veteris, & Novi Inſtrumenti. Figuræ ſingulæ monſtrentur, explicentur. Ita breviculo ſpatio puer hiſtoriam biblicam ſciet. Exemplis etiam ſubjicere liceat ſalutaria præcepta, quæ inde colliguntur. Sic metus Numinis, & reverentia inſtillabitur. Etiam ſylvam vocum Latinarum occaſione eâdem addiſcere licebit. Exempli gratiâ, in prima pictura, quæ creationis hiſtoriam proponit, videre erit Solem, Lunam, ſtellas, virum, feminam, arborem, ſerpentem, pomum, leonem, bovem, cuniculum, pavonem, alia, in quibus puer rogatus quid quidque ſit, Latinè etiam nominare diſcet. Par ratio fuerit in cæteris picturis.

Mox conſequetur, vel etiam ſociabitur Grammatiſtice, ſive legendi, & ſcribendi ſcientia. Literæ luſitando variè diſcuntur. Inter alios modos, ſi ſphærulis luſoriis literæ alphabeti ſingulæ è chartâ agglutinentur, nec alias puero liceat obtinere, quàm in quibus literarum inſcriptarum nomina ſciat: quarum oblitus erit, etiam ſphærulas deperdat. Quod ſi firmiuſcula ſit pueri pro ætatula manus, poſſit non à legendo, ſed à ſcribendo ordiri. Nam dum diſcit literas formare, eâdem diſcet eas noſcere. Utile autem incipere ab alphabeto Italicarum literarum, ſive, ut vocant, currentium. Nam ſi calleat puer ſex, ſeptem figuras, nullo negotio diſcet univerſas: quia reliquæ inde formantur. Exempli gratia; ex o ſciet a, c, e, ex i nôrit m, n, u. Vicinæ etiam b, d, g, p, q. item ſ & f; ex quibus de paucis reliquis facilè erit judicare.

Hinc jam tempus vulgaria diſcere paradigmata nominum & verborum; ſed in nominibus, ſine illis, ut vocant, articulis. In verbis, ut unum ſit Imperativi tempus, primæ perſonæ expers: citra etiam modum Optativum, qui Subjunctivo continetur. Hæc addita citra fructum ullum puero difficultatem augent. Mox hauriet præcepta artis Grammaticæ: quæ adeò ſunt pauca, ut pagellis viginti liceat complecti. Quod & in Græcis locum habeat. Imò ea quaternione, ut vocant, unico ſoleo comprehendere. Vulgo multa inferciunt Grammaticæ planè philoſophica, quæque à tenerâ ætate intelligi nequeant. Eſt hæc verè carnificina: non quaſi & iſta non aliquando diſcenda ſint: ſed & ætate, inque ſtudiis aliquantum provectis, ut ſermonis etiam naturam, & cauſas intelligant. Quare iſtorum loco puer præcipuarum rerum vocabula petat ex Nomenclatore Junii. Sylvulâ hac vocum, & facilibus, quos dixi, canonibus cognitis, vel fabellæ Æſopicæ, vel paucula poterunt ex Eraſmo, Corderio, aliove colloquia proponi, ut ita uſus canonum melius appareat. Sed mox ſcriptores ad veteres veniendum. Ex quibus conducet Terentius ad ſermonem familiarem, & epiſtolicum. Propter quem & elegantiores aliquot Ciceronis epiſtolæ ſeligantur. Ob metricam verò rationem, poſt enarratam proſodiam, à Catonis diſtichis ordiri licebit. Vel ſelectis quibuſdam ex Marone, Horatio, Ovidio, atque aliis. Quo pacto puer in omni verſuum genere illuſtre habebit exemplum. Atque hæc nunc dicimus ſolùm, ut liqueat, quomodo optimè conſequamur intelligentiam canonum, de ſermonis Romani puritate, ornatu, metro. Qui verò potiſſimùm ſint legendi propter ſtylum, & ut præter lectionem requiratur uſus, ſive ſtyli exercitatio poſtremo à nobis loco exponetur.

Etiam jam tum, imò multò etiam ante, puta ſexenni, vel ſeptenni utiliter cenſeo datum iri chartas tres, quatuor geographicas: ut inde diſtinguere diſcat tres continentes, & in primâ Aſiam, Africam, & Europam; in ſingulis harum nobiliores regiones, ac terminos, & primarias urbes, velut Romam, Carthaginem, Athenas, Spartam, Conſtantinopolim, Hieroſolyma, &c. Oſtendatur ubi Chriſtus natus, paſſus: ubi Imperator Germanicus dominetur, ubi Turcicus: ubi Caſtiliæ Rex, ubi Luſitaniæ: ubi Rex Gallus, Britannus, Danus, Polonus, Suecus: ubi Pontifex Romanus; ubi ſita tellus, atque urbs, quam ipſi incolimus: & ſic in cæteris. Puero ſcire hæc, monſtrareque poſtea aliis, voluptatem adferet honeſtam, ac multum lucis in hiſtoriâ ſacrâ, externâ, veteri, novâ. Earum ſacra petatur è Sulpitio Severo: Romana è Floro, Stadii operâ illuſtrato, & Cæſaribus Sex. Aurelii Victoris. Externa è Juſtino hauriantur. Suppleantur in his cætera è Bucholcero, aut Calviſio, vel ſimili. Ubi verò adepti ſumus generalem temporum omnium notitiam, ad quod etiam tabulæ quædam chronologicæ conferent; adeundi qui fuſiùs omnia tractarunt: ante alios Livius: qui præterquam quod purè adeò & perſpicuè ſcribat, quodque exempla ac præcepta adfert, quæ Dei providentiam doceant, ac prudentiam augeant moralem ac civilem, etiam orationes habet in vario admodum argumento multum profuturas eloquentiæ ſtudioſo. Qui verò fuſè de ſingularum penè gentium imperiis ſcripſerint, aliâ quadam diatribâ perſequimur: unde peti malo, ne ſit, quod dici ſolet, Δὶς κράμβη θάνατος.

Hiſtoriam excipit Matheſis ac Logice: hinc partim philoſophia, tam naturalis, quam civilis, partim eloquentia. Sed qui doctores hæc ſtudia vel primi, vel feliciùs aliis tractarint, accuratè exponimus libris de ſcientiarum omnium naturâ, uſu, & ſcriptoribus præcipuis: quos propediem puto lucem viſuros.

Quæ hactenus diximus, ea pertinent ad intelligentiam verborum, & rerum. Præterea verò opus eſt, ut ſciamus loqui, & ſcribere, tum purè & perſpicuè, tum copioſè ornateque. Dixeris, ſi quis ſermonem intelligit Romanum, etiam locuturum eò ſcripturumque. Sed ſæpe linguam intelligimus, quâ loqui neſcimus, quia uſus abeſt. Nec ſi purè ſciamus loqui, eò & perſpicuè, atque adeò copioſè, ornateque id præſtare ſumus idonei. Hæc verò duobus conſequimur; optimos legendo, & quos legimus, feliciter imitando.

Videndum igitur nunc, qui ſint imitandi, & quomodo imitandi. Ecquis ſit imitandus, vocari in dubium non debet. quippe, ut dictum, nullus jam populus eſt, qui Latinè loquatur. Quare veterum opus lectione, qui ſermone Romano præſtiterunt. Sed duo hic attendere convenit: prius pertinet ad proprietatem vocum ſimplicium, & conjunctarum. Hæc ex uno quopiam diſci nequit. Ut valdè fallantur, qui putant haud aliis eſſe utendum verbis, quàm Ciceronis: cùm non de omnibus rebus ſcripſerit Cicero: eoque ſi de re ruſticâ, militari, architectonicâ, aliiſque tacendum propterea non ſit, alios cogamur adire ſcriptores. Nempe Ciceronis imitationem non ponimus in verbis, ſed lineamentis, & totâ orationis formâ. Nec quia Ciceronem nomino, eò præſcripſero omnibus lectionem Tullii, ut unici ducis. Nihil enim invitâ faciendum Minervâ. Suum autem quemque ingenium ad aliud, atque aliud dicendi genus trahit. Sed utcunque diverſi ſint modi, quibus ſtylo etiam inveniamus laudem: non tamen in iis eſt iſte, ſi multos imitemur: quomodo dictio nunquam futura eſt æquabilis, & conſtans. Unus igitur aliquis imitandus, iſque optimus. Nam ſi bonum imitemur, non optimum, haud facilè evademus boni, quia rarò adæquamus, quem nobis æmulandum propoſuimus. Meliores autem dare non poſſumus, quàm qui vixere Julii ac Auguſti temporibus; quales ex proſaicis Tullius, Cæſar, Livius: & mox M. Seneca, Vellejus, Curtius,

Fa-

Fabius. Unum autem imitari expedit: vel si quem addere velimus, is esto quàm simillimus, ut si Tullio Fabium addamus. In eo autem, quem imitamur, aliquamdiu assidui esse debemus, neque ad proprietatem modò singularum vocum attendendum; sed etiam conjunctarum: ut quæ nomina his illis verbis: quæ verba his vel istis nominibus socientur. Utrumque horum sedulò exponit in Thesauro suo Rob. Stephanus. Claudicat verò hac parte toties recoctus Calepinus. Considerandus etiam particularum usus: de quo Tursellinus, & Stewechius. Perutile verò, si, uti in Nomenclatore suo Junius voces singulas retulit ad classes certas; ita etiam faciamus in conjunctis: veluti quæ formulæ dicendi obtineant in re forensi, quæ in militari, quæ in rusticâ, vel nauticâ, aliisque. Ad hæc dispiciendum in scriptore, quem nobis proposuimus, (præcipuè in Tullio) quomodo sententiam ordiatur, continuet, claudat: quo pacto narret, ad aliud transeat, interroget, ratiocinetur: quâ ratione exemplis illustret, vel aliena verba proponat, firmet, aut refellat. Atque utile etiam in codice quopiam, summâ in paginâ titulis hujuscemodi annotatis, subdere inferius, quas formulas invenimus legendo: easque varias, ut major in imitando copiâ suppetat, nec eâdem semper chordâ oberrando paupertatem nostram prodamus. Et tamen in formulis ejusmodi, & phrasi universâ videndum, à quo, ubi, quando, & quâ occasione, quidque dicatur. Nam variat stylus pro genio tum dicentis, tum rerum, quæ dicuntur; aliterque loquimur in epistolâ, vel sermone familiari, aliter in disputationibus aut artibus tradendis: aliter in texendâ historiâ: aliter in concitato, ferventique dicendi genere; ut ferè in causis forensibus. Imò ne par quidem ratio est in ordinatione verborum. In epistolâ enim (nisi fortè, ob gravitatem argumenti, assurgere debeamus) haud multum solliciti sumus, ne multæ concurrant vocales similes: ne multæ consonantes asperæ ac hiulcæ; ne multa grandia, aut exilia multa; utcunque ea satius sit misceri: verùm subinde alicujus talium neglectus commendat, eoque ipsa curæ est incuria. At in oratione studiosè ea sunt observanda; ac præterea curandum, ut periodica ac numerosa sit oratio: adsuescendæque aures, qui de soni diversitate judicium ferre valeant. Negligi hoc artificium à pædotribis multis solet: sed miras Veneres addit orationi, ita ut pro his observatis, aut neglectis, eadem oratio haud eadem videatur. Ex uno Tullio hæc optimè hauriri, diximus superius, cùm de Rhetorico sermonis ornatu ageremus. Puero autem post selectiores in omni penè argumento epistolas legendæ etiam orationes faciliores: quales Catilinariæ, & ad Cæsarem dictæ: postea accedet omnium perfectissima, pro Milone. Etiam ex philosophicis ejus viri quædam delibanda: ut Lælius, & Cato: quos sequentur mox aurei officiorum libri. Nam sic eâdem operâ stylus magna capiet incrementa, & bona pars discetur philosophiæ moralis: sine cujus notitia non constat Eloquentia: ut quæ philosophiæ practicæ, ut diximus, instrumentum sit.

Quos scriptores ad facultatem bene dicendi comparandam legere imprimis conveniat, satis mihi videor exposuisse. Venio nunc ad alterum caput, quod est de imitatione, sive exercitatione styli, quæ facundiam perficit, imò penè sola artificem facit. Est verò alia pueris convenientior, alia majores exigit vires. Prior est duplex: una, si aliqua ex Tullio, aliove linguâ reddas vernaculâ; post aliquot verò dies, modò benè sint expressa (de quo, si opus, doctor prius judicium faciet) eadem a puero Latinè reddantur. Denique ex Tullianorum collatione judicium fiat, quæ à magno illo dicendi magistro melius dicta sint. quo pacto futurum, ut puer, quasi sub ipso Cicerone præsenti proficiat. Posterior exercitatio est, quando puer epistolam, vel historiolam sumit, non disconvenientem multum suis rebus: atque illam, mutatis aliquibus, suo accommodet instituto. E. G. Cicero varios in epistolis consolatur: ex harum unâ, vel pluribus puero aliquem consolaturo fas erit suâ excerpere, etiam verbatim periodos totas. Sic ex Tullio meliùs discet lineamenta sermonis Romani, & formare ipsum orationis corpus. At majoribus jam viribus est opus, quando in argumento multum diverso imitatio fit, eaque sic instituitur, ut non alteri penè omnia, sed multa etiam nobis debeantur: & quæ ex altero desumpta, ea etiam nostra planè videantur, quia, ut artificiosi fures solent, iis novam planè formam tribuimus. Cæterùm cùm initio quis in hoc exercetur, satius est pauca scribere, & tardè; non verò arripere, quæ statim se offerunt: sed quærere meliora, imò optima. Quin ne quidem aliquo usque jam in dicendi studio progressi, industriam hanc omittere debemus. Siquidem qui facultatem benè dicendi comparavit, si ingenium quodammodo habeat in numerato, &, ita usu veniat, ut extemporali dictione sit opus, non incommodè id præstabit: sed si dare propterea extemporali se dictioni semper volet; facilitate dicendi amittet benè dicendi facultatem.

DISSERTATIO PARTICULARIS DE

Ratione, & ordine, universam legendi historiam.

Qui animum ad historiam appellere volet, optimè auspicabitur à generali notitiâ omnium locorum, ac temporum. Ac propterea primum è generali aliquâ totius orbis tabulâ addiscet præcipuas mundi partes, & quibus limitibus hæ distinguantur. Hinc seorsim generales, Europæ, Asiæ, Africæ, atque Americæ, tabulas contuebitur, ut inde cognoscat præcipuarum regionum situm. Adde his typum veteris imperii Romani. Ab hisce veniendum ad tabulas particulares regionum, de quibus præcipuæ tractant historiæ: ut Palæstinæ, & vicinarum regionum, ob historiam sacram. Item Italiæ, Græciæ, Galliæ, Germaniæ, Hispaniæ.

Vetus situs optimè cognoscetur ex tabulis Ptolemaicis à Mercatore concinnatis. Utile etiam est ad manum semper esse Onomasticon, sive ut ipse inscripsit, Thesaurum Geographicum Ortelii. Breviter ex antiquis orbem descripsere Mela, Plinius, Solinus, Dionysius. E junioribus Glareanus, & Cluverius.

Fusè, & graviter de omnibus olim Strabo, quatenus quidem orbis tunc cognitus erat: sed partim ut recens simul situs addiscatur, partim quod superiori seculo, novis terris inventis, Geographiæ accessit, operæ sit addere, Geographica Bertii, & Ortelii Thesaurum orbis terrarum; aut Atlantem Mercatoris.

Ubi quis ex sex, septem tabulis, & compendio aliquo Geographico mediocrem sibi notitiam paravit, nobilium terrarum, & præcipuarum in iis urbium, pari ratione ex canone aliquo Chronologico addiscere opus erit generalem ævi omnis descriptionem. Ubi conducent duo canones illi Chronologici Ubbonis Emmii, quos compendiosos, & succinctos appellat, ac pleniori, fusiorique suæ Chronologiæ præmisit.

Multum tamen lucis accesserit, si distinctè omnia tempora quatuor tabulis proponantur. Quarum *prima* continet res Hebræorum ab orbe condito, usque ad excidium Hierosolymitanum. *Altera* complectitur res Assyriorum, Medorum, Persarum, & Græcorum. Ex quibus Assyriæ, incipiunt a Nino; Medicæ, ab Arbace; Persicæ, à Cyro; & Græcæ, prout hic considerantur, ab Alexandro Magno: desinunt autem in Cleopatrâ ab Augusto devictâ. *Tertia* tabula continet res Romanas ab Romulo, usque ad divisum imperium inter filios Theodosii; vel usque ad Romam, ab Odoacro captam. *Quarta* proponit Orientis imperium, usque ad captam Constantinopolin: inde imperium Occidentis, usque ad nostra tempora. Pleniùs hæc repræsentabunt Zonaræ, & Eusebii chronicon, cum appendicibus Hieronymi, Prosperi, Marcellini, & utriusque Palmerii. Item chronologia Bucholceri, & Calvisii. Et chronicon à tribus illis Carione, Melanchtone, & Peucero conscriptum. Sed in annorum ratione sequendi potius juniores, præsertim in annis mundi.

Vidimus de generali notitiâ omnium locorum, & temporum: deinde veniendum ad particularem: ac prout historia erit, ita ei præmitti debet notitia regionis, de quâ historia ea tractat.

Non dubium autem, quin in historiâ particulari incipiendum sit à sacrâ, sive rebus Hebræorum, Vet. Testam. perscriptis: & vitâ Christi, ac Apostolorum, de quibus in Nov. Test. Hæc summatim comprehendit Sulpitius Severus, ac penè historiam sacram perducit ad annum a Christo nato CCCC. Cui addi non inutile est historiam ecclesiasticam Pappi, & historiolas, quas in Chronologia sua habet Abrahamus Bucholcerus. Hæc initiis sufficient.

Postea verò utramque perficient hanc partem Josephus, Eusebius, Socrates, Theodoretus, Evagrius. Item Anastasius, Leutbrandus, Abbo, & Platina de vitis Pontificum. Sed fusissimè omnium Centuriatores Magdeburgenses, & Baronius, cujus gemina extat epitome. Judicio verò non exiguo opus in Centuriatoribus. In Baronio etiam majori: quem interea negare non possumus, præclarè meritum esse de antiquitate Ecclesiasticâ.

Post cognitam Ecclesiæ historiam, quid turpius ignoremus, quam quæ vel nostris, vel parentum, aut avorum, vel proavorum temporibus, partim terris contigerunt nostris, partim vicinis? Hæc enim cùm vulgo etiam cognita sint, & in conviviis, ac circulis narrari soleant, omninò turpiter se homo dederit literatus, si ista nesciat, quæ sunt quasi ante pedes. Batavo igitur necesse sit scire, quo pacto comitatus Hollandiæ ad Burgundos, inde ad Austriacos, atque Hispanos pervenerit. Item gesta Caroli V. initia tumultuum Belgicorum. Bellum quod tot annis duravit, & quæ intereà temporis memoratu digniora, in Germania, Galliâ, Britanniâ, & vicinis terris.

Nec nosse ea magni erit laboris, qui à pueris etiam pleraque eorum à parentibus, & senibus audivimus. Operæ nihilominus fuerit legere etiam historicum unum, alterum, qui breviter ista sint complexi, uti à nonnullis chronologis factum. Postea autem hæc fusius discere licebit è Sleidano, Thuano, Cambdeno, Meterano, Bortio, aliis.

Postquam res maximè memorabiles temporum nostrorum, & seculi quod proximè antecessit, animo inscripserimus, accingemus nos ad gentium scriptores antiquos. Atque ex his primi legendi, qui res tractant Romanas: cujus rei ratio satis est aperta. Nam auspicari studia solemus à Cicerone, & aliis scriptoribus Latinis, qui absque mediocri intelligentiâ historiæ Romanæ intelligi minimè possunt: ut in quibus passim Romuli, Numæ, Tarquinii, Camilli, & aliorum ducum Romanorum mentio fiat.

Summatim autem res eas cognoscere licebit ex Floro, cum commentariis Stadii, Vellejo, Eutropio, Sex. Aurelio Victore, Rufo, Pomponio Læto, & Baptista Egnatio de principibus Romanis. Conducet & Zonaras. Sed accuratius de istis quidem Livius, Sallustius, Cæsar, Suetonius, Tacitus, Spartianus cum annexis historiæ Augustæ scriptoribus; item Ammianus. E Græcis Dionysius, Polybius, Plutarchus, Appianus, Herodianus, Dio, Xiphilinus, Procopius. Ex Junioribus plurimum juvabunt Annales Steph. Pyghii.

A rebus Romanis veniendum ad res externas, hoc est, Assyrias, Medicas, Persicas, Græcas. De quibus summatim Justinus, Corn. Nepos, & nonnihil etiam Vellejus, atque Orosius, & ubi hi desinunt, Zonaras. Plenius autem de omnibus Herodotus, Thucydides, Xenophon, Polybius, Diodorus Siculus, Plutarchus, Arrianus: & e Latinis Curtius in Alexandri gestis.

Postremus locus est historiæ (ut cum Romanis loquar,) Barbaricæ, hoc est, gentium earum, partem quæ obtinent veteris imperii Romani, aut nunquam sub eorum fuerunt ditione.

Hic primo quisque ordietur ab antiquitatibus suæ gentis, ut Batavus a Batavis, de quibus Grotius, item Douza in annalibus: etiam Joannes de Leidis, & Beka: brevissimè autem Barlandus.

Inde ad gentes alias se conferet, aut eas primum, quibuscum nobis aut fœdus, aut bellum. Utile autem in quàvis gente erit unum aliquem seligere, qui potissimas in ejus gentis historiâ obtinere videatur. Ut in Gothicis Jornandem, in Longobardicis Paulum Diaconum: in Slavicis Helmoldum; in Francicis Paulum Æmilium: in Hispanicis Marianam: in Scoticis Buchananum: in Flandricis Mejerum: in Burgundicis Heuterum: in Austriacis Lazium: in Saxonicis Crantzium: in Danicis Saxonem Grammaticum: in Boicis Aventinum: in Hungaricis Bonfinium: in Polonicis Cromerum: atque ita in aliis.

GERARDUS JOANNES VOSSIUS
DE
STUDIIS INSTITUENDIS
Ad Virum Clarissimum
ROCHUM HONARDUM.

N rectâ docendi discendique viâ est quiddam, quod operâ meliùs, quàm verbis exprimatur. Sed sunt quædam tamen, quæ satis manifesta mihi videantur. Quale illud imprimis,

I. Sedulò adlaborandum esse omnibus iis, qui instruunt juventutem, ut epidemico illi morbo obviam eant, quo sufficere juventus ea credit, si sex septem verba Latinè connectere sciat; ad hæc Logices Studium, & fortasse unius etiam alteriusve disciplinæ dicis caussâ deguster, mox verò cruda studia ad Theologiam, jurisprudentiam, aut Medicinam propellat. Neque enim, non intellectis verbis, res intelligi possunt: & quæ circa res versantur disciplinæ, ita amicè omnes inter se conspirant, ut una alterius opem deposcat: saltem vel una aliqua si penitus insuper habeatur, manca ac mutila futura sit omnis doctrina. Quare Latinæ Græcæque literæ ante omnia, neque perfunctoriè, disci debent. Hinc appellendus animus ad Philologiam, variamque eruditionem, quam & Polymathiam vocant, hoc est ad historiam, oratoriam, & poeticen. Exinde etiam vacandum Philosophiæ, & quidem universæ. Omnia hæc, priusquam ad sublimiorem facultatem se applicet, mediocriter unusquisque scire debet: aliquorum verò etiam exquisitâ opus est cognitione: hujus quidem disciplinæ uni, alterius alteri, pro cujusque captu, atque ingenio, & studiorum scopo, quem quisque sequitur.

II. Cùm verò tantopere jacêre videamus literas Latinas, & Græcas, atque hoc malum quotidie gliscat, propterea quod suus illis honos minimè constet: nunc temporis vel maximè iis opus habent eruditi literaturæ utriusque, item oratoriæ, poëseos, historiæque professores. Qui ut cum laude ac fructu hanc provinciam obeant, summâ ope niti debent, ne in augustum illum locum, res adferant vulgares, ac cuivis obvias, vel etiam subtiles magis, quàm fructuosas. Multum etiam refert, ne animi quodam torpore res præclaræ somniculosè tractentur. Dicendum aliquid supra captum vulgi: & cum genio dicendum. Nec enim juventus facilè capietur, necessarii adeò studii amore, sed quod videat ubique contemni, nisi egregii aliquid domum reportet, & præterea ex tractandi modo honestam capiat voluptatem, quâ trahatur ad cætera persequenda.

Cumque late adeò pateat disciplinarum orbis, privatim saltem enarrari debent, breviter ac perspicuè historia universalis, locorum situs, temporum ratio, instrumentaque ac partes universæ Philosophiæ. Ita futurum est, ut juventus totum disciplinarum orbem, mediocriter saltem intra breve tempus addiscat: eaque re longè paratior, atque etiam alacrior fiat, ad aliquas disciplinas accuratius perdiscendas, idque imprimis ex diatribis, sive dissertationibus Academicis, ubi illæ subtilius ac fusius tractantur, sed non nisi longiusculo temporis spatio absolvuntur. III.

Nec satis est scriptores optimos, & artium præcepta exponi: sed privatim præterea requiruntur exercitia styli, Latinè, Græcè, prosâ, carmine. Perutile etiam est, nunc singulatim, nunc cum pluribus conferre de iis, quæ vel ad historiam, aut scientiam aliquam, vel etiam ad universam studiorum rationem pertinent. Nam ita ferè usu venit, ut plerique omnes eorum etiam qui labori minimè pepercerunt, nihilominus necessaria ignorent: partim quia non necessariis discendis tempus insumpserunt, partim quia consulaneam quandam, non expeditissimam studiorum rationem sunt secuti. Propterea publicus doctor occasione commodâ monere debet, quos scriptores, seu styli, seu historiæ, seu scientiæ alicujus caussâ, legere potissimum conveniat, & ad quæ attendere præcipuè oporteat. denique semper ea sermoni insperget, quæ animum ad studia addant. Ac ne illud quidem improbandum videtur, dummodo modestè, & citrà cujusquam morosam insectationem fiat, si, ubi res ita feret, obiter ostendat in quàm fœdos errores incidere soleant, qui studia ista adspernantur. Multos etiam alios modos cuique prudentia suggeret, quibus ad disciplinas hasce inflammari juventus possit, dummodo nequis suo magis otio ac commodo studeat, quàm Academiæ honori, & bono juventutis. IV.

GERAR-

GERARDUS JOANNES VOSSIUS

DE

Ratione, qua præiri ad Eloquentiam, aliaque Studia debeat Juventuti,

Ad Virum Clarissimum

ROCHUM HONARDUM.

Um ratio haberi debeat, tum linguæ utriusque, tum etiam oratoriæ, poeticæ, ac historiæ universæ: ut de Philosophiâ civili nunc nihil dicam: num ab uno homine tam multis, tam magnis, tam variis consuli melius possit, quàm si elegantissimas, facundissimas, gravissimas orationes enarret, quæ leguntur apud Thucydidem, Livium, Curtium, Lucanum, alios? Nam & Latinæ Græcæque linguæ proprietas ac venustas poterit ostendi, tum in iis qui liberâ, tum qui ligatâ oratione usi sunt: & orationis argumentum occasionem dabit tractandi præcipuas historias, tum Romani, tum Græci imperii, & potent excurri in ea, quæ ad regionum situm, ad temporum rationem pertinent. Et quod oratoriæ doctori maximè proprium est, ostendetur usus præceptorum, de hoc illove affectu ciendo, de oratione numerosâ, de Triplici charactere, & similibus. Ad quæ omnia illud accedit, quod non videtur alia esse expeditior via, ad augendam prudentiam civilem. Nec enim orationes istæ sunt de rebus fictis, aut levis momenti, sed veris, & maximi ponderis, ac quæ facilè ad nostra tempora possint applicari. Si tamen campus iste latè nimis patere videtur: poterit recidi de eo, quod ad Græcam pertinet linguam, item quod ad historiam spectat Augustam, & siquid amplius, vel ab alio meliùs præstari posse judicabitur, vel vires ejus excedere videbitur, qui unus tam multa sustineret.

F I N I S.

GERARDI JOANNIS VOSSII

ORATIO

IN OBITUM

Clarissimi ac præstantissimi viri,

THOMÆ ERPENII,

Orientalium linguarum in Academia Leidensi Professoris.

Habita statim ab exsequiis in auditorio Theologico, XV *Novemb. Anno* CIƆ IƆCXXIV.

I antehac unquam, nunc profectò in hoc publico luctu, & privato meo, quæ ornatissimo hoc consessu, & lectissimorum hominum frequentiâ, digna sint, nec cogitare, nec eloqui satis possum. Tantus jamdiu animum mœror invasit; priorique iterum atque iterum novus accedit dolor. Quam pauculi enim dies sunt, quòd ademptus nobis fuit vir maximus, medicinæ columen, Ælius Everardus Vorstius: cujus de egregiis laudibus, quatenus orationis se penicillo sinerent depingi, præclarè hoc ipso ex loco dicentem audistis doctissimum & disertissimum Jurisconsultum, Petrum Cunæum, Senatus Academici præsidem. Lugebam tum ego, partim triste damnum, quod interiores literæ, ac imprimis medicina fecisset: partim etiam infelicitatem meam. Desiderabam enim non modò amicissimum virum, & collegam conjunctissimum: sed eum præterea, quo, post Deum immortalem, corpusculi hujus, familiæque meæ, valetudo ac salus annos jam multos niteretur. Atque eo acerbior hic mihi casus fuit, quòd eodem, ut meministis, tempore amisissem nobilem & constantissimæ pietatis virum, Joannem Casimirum Junium, Francisci filium. Jam ille exquisitam tot linguarum notitiam adeptus erat, non illarum modò, quas peregrinando & illiterati addiscunt; sed etiam, quas docti sibi vindicant, Hebrææ imprimis: jamque absolverat disciplinarum orbem: jamdiu assiduus fuerat in cognoscendis religionis controversiis; nec pauciora in iis, quam mathesi, & re militari, literis signârat: in bello autem, tum industriâ in negotio, tum fortitudine in periculis, ita præiverat militi: ut non disciplinam modò, sed exemplum etiam à se peti juberet. Post tot, tantaque, dum jussu illustrissimi Arausionensium principis, Bredam, quam hostis obsideret, cum manu ea, quam duceret, plenus animorum tendit; nec pestilenti sidere terretur, quo minus militem suum contagio adflatum solatio, & auxilio, coram juvet: ipse in morbum incidit, quo paucos intra dies (heu fallaces spes, atque incertas!) absumtus fuit. Ita ereptus misero mihi est affinis optimus, & quondam studiorum comes; conjugi meæ frater carissimus; avunculus liberis meis dulcissimis. His obrutus malis, remedium non aliunde magis, quam à studiis, poscebam: atque, ut corpus animo, ita animum sustentabam meliorum spe. Sed Deus, iratus peccatis nostris, accumulare mala malis non cessat. Itaque, qui gemino antè luctu tantopere premebar; novo nunc dolore percellor, amisso collega clarissimo, incomparabili viro, Thoma Erpenio: quem nudiustertius, heu miseri, amisimus, ac nunc terræ gremio mandavimus. Quod cùm cogito, atque adeo effari apud vos cogor, tantus iterum, & animum mœror, & corpus languor occupat, ut membra ipsa vix officium faciant. Nec patiar tamen, ab amplissimo Senatu nostro, qui hanc mihi provinciam imposuit, requiri ultimum à me honestæ voluntatis officium erga eum, quem non modò plurimum semper dilexi; sed etiam observavi, & colui; ut eximia viri tanti virtus merebatur. Faciamque hoc eò lubentius, quòd officium illud erga defunctos, non Deo solùm gratissimum esse confidam; sed ipsi etiam utile dicenti: quandoquidem ita plurimùm usu venit, ut doluisse sit solatium doloris. Neque fore ignoro, ut oratio hæc mea, hominis in dicendo non admodum exercitati, ac nunc etiam mœrore præpediti, ad excellentes ejus viri laudes minimè adsurgat. Sed consolatur me non mediocriter, tum prudentia vestra, quæ, in hac temporis ad præparandum brevitate, non sinit vos magna a me exspectare: tum illud etiam, quòd non solùm mei similis oratio, sed diserti etiam hominis, inopiam nunc suam proderet in eximiis ejus virtutibus, meritisque prædicandis. Quoniam autem ex infinitis illis multa adeò animo etiam mœrenti se offerunt, ut horæ intra spacium vix percurri à me possint universa: nolo exigui temporis decerpere quicquam commemorandis iis, quæ ad institutum parum faciunt: sed, his præteritis, in eo totus versabor, ut quia pulcrum est bonis nasci; præstantius multò, honestè vitam degere, benéque de seculis omnibus mereri: beatissimum autem, piè sanctéque terris excedere: eò omnes intelligatis, Erpenium nostrum, nec in primo infelicem: & in proximo felicitate cum præstantissimis seculi viris certantem: & in præclarissimo verè beatissimum, nullo certè inferiorem, fuisse.

Ut igitur ab incunabulis ipsis ordiamur, pater Thomæ nostro Erpenio fuit vir ornatissimus, Gerardus Joannis ab Erpe: mater, lectissima femina, Beatrix de Bye; honestâ uterque familiâ ex nobili Brabantiæ oppido, cui Sylva Ducis nomen dedit. Ubi diu inter suos vixere, summis pariter atque infimis grati acceptique. Sed, cum sinceriori omnia religioni postponerent, spontè solum vertentes, in Zelandiam concesserunt: indeque sedem in Batavia Gorcomi fixere. Atque hic natus Erpenius noster fuit, paullò ante primam nocturnam III Eid. Septembr. anni illius, non Academiæ modò, sed fœderatæ toti Belgicæ funestissimi, millesimi quingentesimi octogesimi quarti, quo illustrissimus Arausionensium Princeps, Guiljelmus Nassovius, pater patriæ, & Academiæ hujus conditor, nefaria cæde interemtus erat, bimestri dieque non amplius uno ante natalem lætissimum Erpenii nostri.

In puero statim ex adspectu ipso præclara indoles eluxit: satisque apparuit, quantopere sciti corporis decorem, quo præditus erat, pulchrior longè animi exsuperaret. Mores enim compositi erant, & suaves, ut facilè omnes in

sui

sui amorem pelliceret. Ingenium felix, non modò ad aliquid capiendum; sed etiam reservandum. His impulsus parens, non ille literatus quidem, sed qui literas tamen, & literatos, magno in pretio haberet, filiolum, cùm jam annum ageret decimum, studiorum causâ Lugdunum Batavorum misit. Ubi ille prima tunc Musarum elementa imbibit. Sed anno proximo in Zelandiam cum parentibus Middelburgum migravit. Anno ætatis duodecimo repetiit Lugdunum, ut uberius è reconditis atque abditis literarum fontibus hauriret. Quod eâ in ætatulâ feliciter adeò præstitit, ut, quibus imbueretur à magistris, ea non primitus cognoscere; sed, ex Platonis scito, reminisci potiùs videretur. Itaque ex herbescenti illa segete jam tum certissimam omnes conjecturam capiebant messis futuræ.

Annos natus duodeviginti, Kalendis Octobris, eorum in numerum relatus fuit, qui Academiæ nomen dedissent. Jamque viros clarissimos de rebus gravissimis disserentes publicè audiebat: privatim etiam versabat maximi nominis scriptores: cùm, ecce, sæva quædam, licet occultior, oborta est procella. Nam cùm plerosque adolescentes nimia ingenii fiducia moretur, quo minus ad summa pertingant: Erpenium nostrum ita vitium contrarium penè vadis illisit, ut parum abesset, quin studiorum frangeret ratem. Quippe, & naturâ ita factus, & ita à suis edoctus, ut de seipso quàm modestissimè sentiret: nimiâ sui ignoratione usque adeo diffidere sibi cœpit, ut neutiquam in animum inducere sustineret, eum se esse, qui ingenii sui navigio feliciter transmittere posset vastum illum tot linguarum, & scientiarum, Oceanum. Ita affectus, non mediocriter remittere incipiebat à pristino studiorum ardore: nec impensius quicquam desiderabat, quàm ut industriam suam a studiis alio sibi traducere liceret. Sed mentem hanc suam explicare optimo parenti metuebat. Acutiori enim ingenii acie erat, quam ut non perspiceret, eum mirum in modum animo commotum iri: ut à quo sese, ex quo vitæ limen attigisset, studiis sciret destinatum: & sæpe audierat, hanc, post pietatem Christianam, pene votorum summam ei esse, ut filius, si non ad supremum doctrinæ gradum perveniret (necdum enim sperare tantum audebat) at saltem longiùs paullò collocaretur extra vulgares illas animas, quæ in spissis inscitiæ tenebris miserè jacerent. Dum adolescens ita dubius animi hæret: nec lubricæ cogitationis exitum potest invenire: inopinanti in manus incidit Fortii Ringelbergii de Ratione studiorum liber. Cujus ut gustum cepit, sic ei movit salivam, ut nec antè deponendum putârit, quàm totum devorâsset, atque adeò in sanguinem succumque vertisset. Fidem exsuperare videtur, quantopere tum ab tristi illâ sententiâ recesserit, quàm de literis conceperat priùs. Nihil enim illi jam præter doctrinarum studia placere: ea planè ex sapientum consilio instituere: semper aliquid meditari, vel, occasione oblatâ, ad ea, quæ percepisset, aliis aperire viam. Quid multis opus? Etsi ingenium sibi nôn tribueret, quod habebat: tamen, industriâ post Deum confisus, rationis disciplinam, quâ in rerum cognitione dirigitur mens nostra, perfectissimè discebat: ab hujus vestibulo ad sapientiæ prudentiæque sacraria perductus, sagacissimè scrutabatur arcana naturæ: cæli solisque mensuras colligebat: morum scientia, civilique doctrinâ, non leviter se tingebat, sed penitus imbuebat: eorum denique, quæ Metaphysica appellantur, amore tanto flagrabat, ut non contentus summo sapiendi magistro, Aristotele, ejusque interpretibus, Aphrodisiensi, Philopono, Syriano, Averroe, Aquinate, Fonseca, aliis: etiam ingentes illos Suarezii commentarios à capite pellegeret ad calcem; imò, ubi opus, iteraret, terraret, vastumque illud volumen ita tandem animo inscriberet penitissimo, ut annis etiam multis post curriculum Philosophiæ decursum, cùm jam aliis studiis vehementius incumberet, veritus non sit dicere amicis (nihil autem minus, quàm Suffenus aliquis, suique jactator, erat) vix magni hujus operis paginam esse ullam, cujus non ordine argumentum omne, & quicquid memorabile foret, exactè adhuc calleret, specimenque dare paratus semper foret. Itaque, siquis alius, hic profectò, maximo Senatus Academici consensu, jureque optimo, summâ Philosophiæ laureâ ornatus fuit: quod anno contigit CIƆ IƆ C VIII, VIII Eid. Jul. inaugurante eum in hoc honore, mathematico eximio, Rodolpho Snellio.

Cùm autem philosophiæ præcepta in ore duntaxat innatare soleant juventuti: Erpenius noster in hoc omnis erat, ut illa etiam vitâ suâ exprimeret. Non herus quisquam in famulitium plus imperii sibi vindicabat, quam ille in corpus suum: nec æquior populi arbiter, quàm ille adolescentiæ suæ censor erat.

Neque literatum & philosophiæ studio contentus fuit: sed, majori quodam numinis adflatu, ad eam quoque scientiam, quæ cælestes nobis thesauros recludit (Helicen illam, & Cynosuram, Theologiam, dico: illam omnium artium dominam) animum appulit. Et, quanto divina humanis antistant, tanto ille ardentiùs hic cogitationes, & industriam suam, collocabat. Sed ardorem cum postea, ut sic dixerim, sufflaminarunt infausta certamina, quæ inter Theologiæ doctores in hac ipsa Academiâ oborta erant. Itaque, etsi tum etiam eo studio, quo non aliud nos arctius Deo devincit, summopere caperetur: nihilominus, Josephi Scaligeri, eruditorum principis, hortatu, orientalibus simul linguis operam navabat. Ita accidit temporum infelicitate, ut præclarum illud ingenium ad hæc studia feliciter se applicaret.

Quamquam autem minimè ignoraret eximia Bataviæ suæ bona: tamen, quia non ita agitur cum rebus humanis, ut una tellus præclara omnia ingenia includat: exteras etiam visere Academias statuit. Lugduno abeuntem hujusmodi elogio magnus Scaliger prosequebatur: quod ex ipsius herois manu nunc legimus vobis: *Thomas Erpenius, Hollandus, id meritis suis consecutus est, ut non solùm ab omnibus doctis amari; sed etiam ab illis commendari dignus sit. Tantos enim progressus in humanioribus literis fecit, ut nihil ei desit, præter eos, qui ejus virtutes æquè, ac nos, perspectas habeant. Itaque nos, qui & illarum testes sumus, & omnibus notas esse volumus, rogamus omnes, qui hoc chirographum nostrum viderint, ut eum talem credant, qualem hoc scripto designavimus: ut, cùm ejus virtutes noverint, eadem operâ & fidem nostram noverint. Ita testamur. Datum Lugduni Batavorum* V *Eid. Quintiles* CIƆ IƆ C VIII.

Ac primùm iter suscepit in Britanniam, quam quinquennio etiam ante adierat. Sed judicio nunc, doctrinâque firmatior, non tam capiebatur vario illo, amœnoque adspectu, qui spontè se oculis ingerit: quàm in eo totus erat, ut disceret florentissimæ gentis ingenia, instituta, ac mores: quæ res prudentiam mirificè acuit, atque ornat. Simul, ut scientiam augeret, Cantabrigiensem accessit, & Oxoniensem Academiam. Et, quod non minima in felicitatis suæ parte ponere solet, amicitiam Londini iniit cum Gulielmo Bedwello, viro longè doctissimo, atque Orientalium linguarum peritissimo: qui Erpenium ad easdem porrò excolendas plurimùm adhortabatur.

Hinc Lutetiam Parisiorum profectus fuit; ubi nihil illi priùs vel antiquius erat, quam ne indignus videretur amicitiâ, viri nunquam satis laudati, Isaaci Casauboni. Ei sine fuco, & more majorum, exposuit omnem studiorum suorum rationem; interque alia adjecit, ut decretum haberet, Constantinopolin ire, partim quò felicius Orientales addisceret linguas: partim ut faciliùs codices proposito suo utiles compararet. Magnus Casaubonus, quo non alter earumdem magis amore linguarum accensus erat, ut similis animi adolescentem cognovit, tantopere eum complectebatur, ut quicquid possideret ex librariis Arabum gazis (quod luculentum sanè erat) hoc omne juberet usibus inservire Erpenii nostri. Quod quidem beneficium hunc usque adeò lætitiâ perfudit, ut beatiorem jam se vivere putaret neminem. Mox etiam bella se occasio obtulit multa Arabum monumenta emendi de medico regio. Quæ postquam magno comparâsset, cupiditate tenebatur insatiabili fruen-

fruendi hoc thesauro. Utrâque hac occasione annum etiam integrum substitit Lutetiæ. Interea verò temporis præceptorem ibi nanciscitur Josephum Barbatum Jacobitam, domo Ægyptium, virum, qui Latinas quidem literas à limine vix salutasset; sed cujus operam in addiscendâ Arabum linguâ minimè in postremis haberet. Hoc magistro, & imprimis studiis privatis, tantum Erpenius assecutus fuit, ut Casaubonus, quem priùs discipulum habuisset, eum doctorem jam suum agnosceret. Atque ab eo tempore, nec rogare Erpenium destitit, ut quia incomparabilis vir, Josephus Scaliger, ex Arabum proverbiis partem jam bonam, & Latinè transtulisset, & illustrasset notis: eò egregium istud opus perducere ipse ad umbilicum vellet. Hic Erpenius prædicare divinum Scaligeri ingenium, doctrinamque humanâ pene majorem; rudiorem etiam se profiteri pictorem, quàm ut Veneri ab Apelle inchoatæ admovere manum ausus esset. Sed vehementiùs tum instare vir magnus; certoque spondere, rem exitum eum habituram, quem uterque optaret. Tandem noster ille victus manus dedit: periculumque se facturum recepit. Hoc animo ille Lutetiam reliquit, dolorem tum suum, & ore, & calamo, testante Casaubono. Nec paucula ex ipsa Casauboni manu recitare vobis pigebit: *Doctissime, & [illegible] Erpeni, invitus, nec sine magnâ studiorum meorum jacturâ, quæ multum tibi debent, dimitto; Deum optimum maximum toto pectoris affectu orans, ac porro etiam oraturus, ut te servet, & tuis studiis benedicat.* Vale, &c. *Lutetiæ Parisiorum, anno Dom.* XVII. *Kalend. Decembris.* cIↄ Iↄ c IX.

Inde VI Kalend. Decembris in Academiam venit Salmuriensem. Ea tum temporis auspiciis florebat illustris viri, Philippi Mornæi, Plessiaci domini. Qui simulac vidit adolescentem, tam rarâ linguarum penuâ instructum, tot aliis animi dotibus ornatum; non amore ejus solùm, sed admiratione etiam, captus fuit: facilemque ei, quando, & quoties luberet, aditum ad se dedit: quam potestatem is, qui tot & tanta negotia sustineret, vix uni & alteri permittebat.

Hebraicas tum temporis literas publicè ibidem docebat Philippus Bignonæus, natione Aremoricus; quo præceptore, linguæ ejus elementa se hausisse in Vita sua profitetur clarissimus Theologus, beatæ memoriæ socer meus, Franciscus Junius. Sed ubi Erpenii nomen ad aures studiosæ venit juventutis, institutionem Bignonæi, veterani doctoris, sed fortasse senio jam fatiscentis, privatæ adolescentis operæ longissimè posthabuit.

Ibidem promissi, quod Lutetiæ dederat, memor, obscuriora Arabum proverbia vertere atque exponere, aggressus fuit: partemque laboris sui ad Casaubonum transmisit. Difficile dictu est, quantum inde gaudium vir maximus perceperit. Itaque nec continere se potuit, quin in præfatione eâ, quam postumis Scaligeri opusculis adhibuit, publicè testificaretur, *quæ Scaliger morte præventus, præstare non potuisset, ea, hortatu suo, recepisse Thomam Erpenium, cum aliarum linguarum, & philosophiæ callentem juvenem: tum Arabismi, & grammaticarum ejus linguæ observationum, mirificè curiosum & intelligentem.* Literis etiam Salmurium datis, explanatiùs hunc animum suum expressit: in quibus fateatur, ita se hoc specimine capi, ut reliqui operis desiderio (verba ejus usurpo) prope jam contabesceret: & quia præfatione, cujus antè meminimus, & se, & ipsum, publico obnoxios fecisset, officii ejus esse, quò fidem utriusque liberaret, translatione, atque observationibus suis, beare orbem literatum. His concitatus Erpenius, non cætera solùm vertit; sed illa etiam correxit, ubi Scaliger, seu exemplaris vitio, seu nimium properando, humanius aliquid passus foret. Casaubonus verò, qui incredibilem ex eo voluptatem capiebat, cessandum minimè putavit, donec ad editionem eorum Erpenium perpulisset. Sed cùm typorum penuriâ in regionibus exteris maximum instituto huic pulcherrimo objiceretur impedimentum: dilatum est negotium, donec, in patriam redux, Raphelengii ea typis divulgaret, operamque hanc suam ipsi dicaret Casaubono, paullo antequam maximus ille vir in Angliâ decederet: qui quàm gratum acceptumque id munus habuerit, non uni testatus est literis, quæ jam lucem viderunt.

Mense undecimo, ex quo Salmurium venerat Lutetiam reversus est, V. Eid. Octobris anno cIↄ Iↄ c X. O quàm gratus ille ejus reditus magno fuit Casaubono! quàm Stephano Huberto, medico regis Christianissimi, & linguæ Arabicæ professori in Academia Parisiensi! quàm item aliis multis! apud quos tanto majori tunc in honore erat, quanto, ab adventu priori, celebratior jam erat doctrinæ suæ famâ. Neque aliud posthac æquè obstabat studiorum ardori, quàm dulces amici, & nonnulli assidui horum comites, amicitiam ejus quotidie prensantes: quorum utrique, salutatione & alloquiis suis, bonas sibi horas, ut fieri solet, vindicabant. His igitur ut sese subduceret, ad primum ab urbe lapidem, juxta Matronæ confluentem, mensium aliquot secessum quæsivit. Ibi ut totus repentè factus est suus, Lexicon Arabicum, quod anno præcedente insigni cœperat artificio contexere, maximâ vocum accessione ditavit. Nec eo contentus, hujus linguæ artem, quæ difficillima semper habita fuit, præceptis quibusdam, hortante etiam Casaubono, felicissimè conclusit.

Hinc, præcipiti autumno anni cIↄ Iↄ c XI, iter instituit in illam terrarum quondam imperatricem, Italiam. Juvit eum solum calcare, pressum olim tot inclitis viris; quorum vel libros, vel gesta legisset. Juvit coràm intueri monumenta illa, quæ, vel ritus alicujus antiqui, vel historiæ priscæ argumento, facem præferrent veterum scriptis. Nec delectatio ea intra studium constitit antiquitatis. Quàm enim lubens conspexit multos præstantissimos viros! quantæ etiam voluptati iisdem Erpenii nostri adspectus fuit! præsertim autem Orientalium linguarum gnaris, quos facilè rapuit in admirationem sui. Bibliothecas etiam illustriores ibidem vidit, & excussit: Mediolanensem imprimis, ac Venetam. Quodque familiam ducit, Venetiis assiduè contulit cum Judæis, & Muhammetanis: ac, quo plura ab his disceret, tanto avidiùs cætera concupiscebat. Itaque his magistris (ô pulcram animam!) etiam Turcicæ, Persicæ, & Æthiopicæ linguæ, notitiam acquisivit.

Hinc in Helvetiam se contulit: ubi multos reperit, ut integros honestosque, ita præstantis eruditionis viros: sed nullius ei jucundior amicitia fuit, quàm viri clarissimi, Joannis Buxtorfii; quo Hebraicarum literarum intelligentiorem, magisque in Rabbinicis & Talmudicis exercitatum, Europa habet neminem.

Mox varias Germaniæ Academias, ac bibliothecas, lustravit; Heidelbergensem potissimùm: eâque in urbe & amicitiam junxit cum summo viro, Jano Grutero, Jurisconsulto: cujus inter laudes eximias non minimum ea locum meretur, quòd nullus hoc viro, nec diffitente invidiâ, præclariùs sit meritus de tot scriptoribus Romanis.

Atque hujusmodi domi forisque vitæ Erpenianæ sementis fuit. In quâ non obscurè luculentæ spem messis videmus. Deinceps, ne exspectationem de se conceptam eluderet; vel fructum ejus diutiùs invideret suis: Rheno flumine in Bataviam rediit, IV Nonas Julii anno cIↄ Iↄ c XII.

Nec nomen illud longè lateque resonans solâ in patriâ latere diu potuit. Itaque anno proximo IV Eid. Febr. ab nobilissimis & amplissimis viris, quibus Academiæ hujus cura incumberet, Arabicæ, aliarumque linguarum Orientalium, unâ exceptâ Hebreâ, quæ publicè jam doctorem suum agnoscebat; maximo omnium applausu creatus professor fuit. Atque eo in munere præclarè adeò se gessit, ut, licet mediocre nihil de eo speraretur, opinionem tamen omnium longissimè vinceret. Nimirum Suada quædam insidebat viri illius labris; quæ sic orationem temperabat, ut non solùm, quæ tetrica viderentur, perspicuè tractaret; sed auditorum etiam animos incredibili quadam perfunderet voluptate.

Inter

Inter discipulos ejus, quos & multos habuit, & præstantes, est nobilissimus Alexander à Capelle, inclyti viri, Gerlaci à Capelle, Cancellarii Geldriæ, proles dignissima. Cujus singulare ingenium, & incredibilem industriam, æstimare ex eo licet, quòd, qui historiæ, civili prudentiæ, & juris studio, sedulò se dedisset, ea minimè remittens, sine non intermittens, horis subsecivis, idque quatuor, vel circiter, mensibus, tantam Arabicarum literarum notitiam compararit: ut non modò, citra vocalium, quas vocant, opem, cuncta lectitaret: sed quæcunque communi gentis ejus linguâ prodita essent, optimè intelligeret, belleque interpretaretur. Etiam inter egregias animas, quæ ex Erpeniano gymnasio, velut ex equo Trojano, prodierunt, est vir præstantissimus, Constantinus L'Empereur, qui illustri in Hardervicensium gymnasio magnâ cum laude, & S. Theologiam, & Hebræam profitetur linguam. Est etiam raræ eruditionis vir, Sixtinus ab Amama, qui Franckerana in Academia luculentè eandem tradit linguam, scriptisque pereruditis præclarè meretur de literis sacris. Est summi parentis laudatissimus filius, Adolphus Vorstius, vir variâ eruditione egregiè instructus, & medicinæ in Academia hac professor. Ex his, quem virtutis magis, quam affinitatis ergò, amo & æstimo, Joannes Brunæus, Jurisconsultus; nec sacrarum minùs literarum, quàm Juris sui gnarus; qui cùm Musâ Belgicâ, tum imprimis iis, quæ de sacro Hebræorum fonte optimâ fide transtulit, magis & magis inclarescit. Est Jacobus Golius, mathesios, ac totius philosophiæ, & medicæ simul artis peritissimus: qui itinere, cum illustrium D D. Ordinum legato, in Mauritaniam suscepto, partim colloquendo cum eruditissimis regni Marocensis viris; partim versando ejus gentis codices terris nostris ignotos; quam hic linguæ Arabicæ scientiam nactus erat, immane quantum adauxit: quo de viro quàm præclarè doctor ipse Erpenius judicârit, non alius melius, quàm egregius, & diffusissimæ lectionis Theologus, Antonius Tysius, testabitur. Quid commemorem Gulielmum Merulam, clarissimi Academiæ hujus quondam luminis, Paulli Merulæ, filium? qui cùm magnos jam hic in Hebræis & Arabicis progressus fecisset, Constantinopolin adiit, ac quadriennio, Persicam, Medicam, & Turcicam linguam, exactè didicit: Avicennæ libros quatuor ex Arabicis, quædam ex Persicis, alia ex aliâ Orientis linguâ vertit: Alcoranum præterea cum variis codicibus contulit, qui ab optimâ matre adservatur: magnumque orbi Christiano virum, & perutilem patriæ civem daturus erat, nisi eum jam reducem in flore juventutis meliores in sedes fata transtulissent. Quid item referam Samuelem Bochartum, & Samuelem Everwinum, doctissimos viros, illum Cadomensis, hunc Ecclesiæ Goudanæ Pastorem? quid eruditissimum Jacobum Beecmannum, moderatorem gymnasii ea in urbe, quæ ingentem Erasmum orbi terrarum dedit? Quid Jacobum Verburchum J. C. Joannem Brosterhusium, Lugd. Batavos, & Bartholomæum Cornelii Wouwium Hagensem, juvenes multijuga doctrinâ ornatissimos? Quid acutissimum Gulielmum Nieuportium, liberalium artium ac philosophiæ doctorem? Quid Hadrianum Junium Ultrajectinum, magnæ eruditionis, longeque majoris exspectationis juvenem? Quid Thomam Peterium Parisiensem, qui quantos in Arabica lingua progressus fecerit, locuples ejus linguæ Lexicon, quod scripsit, argumento est. Qui ut omnia se Erpenio debere profitetur, ita ei potissimùm operam locabat corrigendo, quæ Arabicè excuderentur: subinde alios etiam ea in lingua instruebat. Quid tot alios narrem, in hac Belgica, Gallia, Germania, terris aliis, vel præcellentis doctrinæ viros, vel summæ spei adolescentes? quorum licet non pauci animo obversentur meo: prudens tamen præterire malo: ne, si omnes eximii nominis anxiè consecter, contemnere videar cæteros, quorum nec vos me, in hac temporis angustia, inire numerum velitis, si possim; nec in tanta copia possim, ut vos maximè velletis.

At quanta ad hos accessio fieret, si eos etiam accensere animus sit, quos Hebræis instituit literis! Quod privatim ab eo primùm fiebat: uti & postea in Græcis. Nec propterea ejus rei gloria se continebat intra parietes istos, quibus vox personuerat: sed quos ab ore suo suspensos tenuerat domi, eos foris habuit (etsi id minimè spectâsset) exquisitissimæ doctrinæ, summæque industriæ, præcones ac testes. Itaque anno clↄ Iↄ c xix, cum nobilissimi Academiæ Curatores consilium caperent de novo Hebraicæ linguæ, eoque publico doctore; non alius æquè idoneus visus fuit, quàm Erpenius noster. Geminam ab eo tempore provinciam sustinens, matutinis quidem horis Arabicè, ut antè: pomeridianis autem, quibus Theologiæ candidati minùs distinentur, Hebraicè docebat: idque tanto concursu, quasi Palladium aliquod cælitus decidisset.

Nec contentus tot annis fuit, quam nactus erat Spartam, vivâ voce exornare. Vix enim profiteri linguas cœperat, cùm ita secum cogitaret, vocem ad paucos dimanare; libros longè lateque diffundi. Itaque in animum induxit, ea in lucem dare, quæ suo sibi ingenio ac labore pepetisset: nec ea tantùm, sed veterum etiam monumenta, quæ inedita hactenus conquisisset ingenti pretio. Sed egregium hoc ejus consilium morabatur, quòd clarissimæ etiam officinæ destituerentur typis, quibus excudi ea oporteret. Quin Romæ jam fingebat prælum Medicæum: nec ultrà satisfaciebat magnificæ exspectationi, quam concitâsset. Aliunde autem vix aliquid ullius momenti in Arabicis; in Persicis verò, ac Turcicis, nihil omnino prodibat. Quare diu, quid ageret, incertus, tandem pro summo erga orbem Christianum amore, sumtuum magnitudine minimè territus, typographiam (ut in re nova novo nomine vocamus) instituit, idque linguâ non unâ: sed Arabicâ, Hebraicâ, Syriacâ, Chaldaicâ, Æthiopicâ, Persicâ, & Turcicâ. Atque ad heroicum hoc facinus stimulos sibi additos esse fatebatur ab nobilissimo & clarissimo viro, Francisco Savario de Breves, regi Christianissimo à consiliis, ejusque priùs Constantinopoli, postea Romæ oratore: qui & ipse typographiam Arabicam Lutetiæ Parisiorum maximis adornare impensis dicebatur.

Cujus tantum est ingenii flumen, tantaque dicendi vis, ut prædicare satis possit, quæ ab eo tempore in lucem Erpenius edidit, alia quidem ex se depromta; alia verò ab antiquis relicta? Nam, ut de orationibus ejus, eruditis juxta ac disertis, nihil dicam: quid prudentiùs scriptum, vel venustiùs excusum, Arabicis Locmani Sapientis fabulis, viri Muhammedi etiam memorati in Corano suo? Quas Erpenius, unà cum translatione suâ, primus per orbem diffudit. Quid item elegantius duabus Arabicorum proverbiorum centuriis? quid versione eorum accuratius? quid notis eruditius? quam telam, ut antea diximus, exorsus Scaliger fuit: sed Erpenius pertexuit. Quid etiam brevius nervosiusque Canonibus de literis Eliph, Wau, Je, (Latinè eas vocabulo E V I complecti possimus:) de quibus libellum suum dicatum ivit clarissimo doctissimoque collegæ suo, Gulielmo Coddæo, Hebræas & Chaldæas tum literas profitenti in Academia hac nostra. Quid item illustrius Gjarumiâ, ut appellant? nempe Arabicæ linguæ methodo, opere auro contra non caro, perque Asiam & Africam universam celeberrimo: quod Medicæâ ex officinâ scitissimis prodierat typis, sed adeò mendosè, ut Erpenius necessum habuerit illud conferre cum codicibus quatuor manu exaratis, quos felicissimè nactus erat. Eorum ope atque auxilio emendatissimè illud recudit, unà cum fidâ translatione, & doctissimis notis. Quid utilius etiam manuductione illâ Arabicam in linguam, quam ipse conscripserat? Vel quid omnibus, qui in Hebræorum sacraria deduci volunt, exoptatius fuit linguæ ejus methodo, quam ad Amicitiæ, ac Fidei aram suspendit clarissimæ & eruditionis, & virtutis quatuorviris, Joanni Polyandro, Andreæ Riveto, Antoniis Wallæo Tysioque, Sacræ Theologiæ in Academia hac Professoribus eximiis? Quid dicam de editâ Patriarchæ Josephi Historiâ, ex Alcorano decerptâ?

ceptâ? in quâ tam multa sunt de puro Scripturarum fonte hausta; tam multa de turbido Muhammedis Averno derivata; ut vel inde liqueat, quàm inquinatis falsus ille propheta manibus sacras tractare literas soleat. Quid desiderabimus quoque translatione Arabicâ librorum Mosis? quæ & hominis est Christiani, & interpretis non nuperi, & meliùs cum fonte convenit Hebræo, quàm illa Saadiæ Gaonis, magni nominis Judæi, quæ Constantinopoli prodiit, additâ, præter linguam, quâ Moses scripserat, Chaldaicâ Onkelosii, & Persicâ Tawosii versione. Atque eam Arabicam translationem à se editam cum non nisi intelligentissimo Orientalium linguarum dicare vellet: potissimùm elegit Amplissimum virum, Gulielmum Borelium, Illustribus Zelandiæ Ordinibus à secretis: quo in viro, præter alia multa, hoc quoque eximium est, quòd earum imprimis linguarum amore, nec sumtus maximos, nec pericula ingentia reformidans, itinera ipse in Asiam, & Africam, suscepit: ac ne nunc quidem, licet publicis negotiis districtissimus, vel pecuniæ, vel operæ parcit suæ in Orientalibus libris, ab ultimis etiam mundi plagis, sibi comparandis. sibi verò? imò potiùs orbi Christiano: quandoquidem bibliothecam mancipio quidem suam esse arbitratur: usu autem omnium eorum, qui has literas intelligunt. Quid etiam nobilius Syriacâ Psalmorum Davidis interpretatione? quam ex optimo suo & antiquissimo codice manu exarato, additâ & versione suâ accuratissima, elegantibus typis expressit. Denique quid augustius veteri illa Arabicâ translatione Novi Testamenti, sive ejus Nesjulamam, filius Azaikefati, sive alius auctor est? Quam magno Ecclesiæ bono integram primus edidit Erpenius: idque ex codice ante annos prope trecentos descripto in deserto Thebaidos: & cujus bonam partem, Acta nimirum & Epistolas, cum altero codice sedulò contulisset summus vir, præclareque de studiis, & præcipuè Orientalibus linguis, prometitus, Franciscus Raphelengius. Atque hujusmodi thesaurum nactus Erpenius erat ex bibliotheca hac Lugdunensi; cui, inter alios Orientales libros, eum quoque legârat vir incomparabilis, Josephus Scaliger. Adjiciamus illud etiam, quod jam prælum fervebat historiâ Saracenicâ, nobilissimo opere: in quo pauca adeò restare videntur, ut propediem lucem videre possit. Quid autem si post ista nec considerare ea sit grave, quorum nobis desiderium Erpenius reliquit? Mitto enim dissertationem, quomodo maximo cum fructu peregrinari in Gallis possimus: quam misit ad doctissimum Juris consultum, Joannem Nieuportium. Mitto & præcepta linguæ Græcæ, longè accuratiùs consignata, quàm fieri vulgò solet: quem laborem publico non invidebit Vir Clarissimus, & amicissimus mihi, Hieronymus Backerius, J.C. Mitto grammaticen Æthiopicam, quæ utinam aliquando postliminio eò redeat, quò optamus. Mitto & Grammaticen Syriacam, quam ex amicissimi auctoris dono habet equestris dignitatis vir, ac doctrinâ facundiâque pariter eximius, Daniel Heinsius noster: qui pro suo erga Orientales non minùs, quàm cæteras literas, amore, publici eam juris se facturum, sponte nobis recepit. At nefas saltem sit omittere Lexicon Arabicum: quod cujusmodi daturus esset, conjecturam capere licet, partim ex observationibus eruditis Arabico Raphelengii Lexico jam ante decennium adjectis: partim ex specimine futuri operis, paucis nempe pagellis jam excusis: ex quibus satis liquet, ita Gheuharium, ac Camusii autorem, aliosque sequi voluisse, ut interea, & superflua demeret, & præterita adjiceret, & falsa castigaret. Parabat quoque bibliothecam Orientalem, de omnium in Oriente linguarum origine, variâque naturâ, & libris earum quaque linguarum perscriptis. Adhæc statuerat quamprimum, una cum versione suâ edere geographiam principis Abulfedæ: quam ante decennium exscripserat ex codice bibliothecæ Palatinæ. Receperat etiam se primâ occasione divulgaturum Alcoranum, sive Muhammedanorum legem, & Arabicè, & Latinè: appositis quoque nominibus Suratæ, vel Assoræ: variis item lectionibus, notisque ad meliùs Muhammedis mentem intelligendam: additâ item confutatione ejusdem ex doctissimis quibusque, tum Christianis, tum Judæis: adnexis denique indicibus, tum eorum, quæ Alcorano exponerentur: tum Suratarum Alcorani: tum illorum, quæ continerentur notis. Itidem moliebatur apparatum in Alcoranum: in quo triplex foret dissertatio: una dicta AL-FURCAN, de Alcorani auctore, & auctoritate; argumento adhæc, distributione, stylo, & interpretatione. Altera, cui nomen PROPHETES, de Muhammedis vitâ; item religione, & variis ejus sectis. Tertia, quæ vocatur IMPERATOR, de Chaliphis, qui Muhammedi successere; deque bellicis eorum victoriis, quibus tot florentissimas gentes imperio Saracenico addiderunt. Huic quoque apparatui adjecisset triplicem Muhammedanorum confessionem: unam ex Africâ, Arabicè, & Latinè: alteram ex Europa, Turcicè, & Latinè: tertiam ex Asia, Malaccicè, & Latinè. Apposuisset quoque Epistolas ab rege Marocensi ad illustrem Arausionensem principem scriptas: item ridiculum Muhammedis iter: utraque cum solidâ doctissimorum virorum confutatione. Postremum illud obtineat locum, quod facilè principem meretur; nempe ingentis animi consilium, de quo sæpe mecum, & cum tot aliis amicorum, locutus fuit; cum exteris etiam; ut symbolam conferrent, per literas egit: quamque ad rem se in Synodo obtulit Dordrechtanâ. Parabat enim, heroïco ausu, editionem Novi Testamenti, partim constructam ex sermone eo, quo Apostoli & Euangelistæ scripserunt, additis & variis lectionibus, ac super iis judicio, & delectu: partim ex Latina translatione vulgatâ, cum emendationibus doctorum virorum, ac notis: partim ex versionibus, Syriacâ, Arabicâ, Æthiopicâ, & Armeniâ, cum interpretatione singularum, ac collatione earum inter se. Huic ille operi nomen dare decrêrat, TABERNACULUM CHRISTI. Tam multa ille, tam varia, tam præclara, partim confecta habebat, partim affecta, partim etiam animo agitabat.

Nunc, quæ ad reliquam etiam vitam, atque imprimis, quæ ad honores illi habitos pertinent, videamus. Paullò postquam ex Italiâ, Germaniâque, ad lares suos rediisset: honestissimi in his literis muneris spes ei apud Anglos offerebatur: eaque certissima, ac sine exceptione aliâ, quàm ut ne ipse sui Britannis spem invideret. Atque hujusce rei indicium accepit à viro doctissimo, magnique etiam nominis in Britannia sua. Sed jucundior Erpenio patriæ, ac parentum, & tot amicorum, conspectus erat; quàm ut, vix domum reversus, divelli se à suis tam citò pateretur. Nec eo refrixit in Angliâ præstantium virorum amor; quem ille longè maximum persensit, non dico longo pòst intervallo; sed anno etiam sequenti, quo profectus in Britanniam fuit, sed occasione longè aliâ, quam nec gravabor referre. Habebat Londini sororem, Mariam Erpeniam, probissimam feminam, quæ nupta erat ornatissimo viro, Danieli ab Hasevelt. Hic socerum per literas certiorem fecerat de gravissimo conjugis suæ morbo. Quod ut noster cognovit, qui paucis ante mensibus docendi munus in Academia hac inierat; itineri se quamprimum in Angliam dedit, ingentia Deo interim vota faciens; sororem si sospitem reperisset. Sed, simul ac mare transmiserat, intellexit jam eam decessisse. Hoc tamen fecit boni, quòd & affini carissimo, & liberis à sorore relictis, solatio non mediocri erat: & coram meliùs pervidit, quanti fieret à summis Angliæ viris. At nullis eorum exoptatior Erpenii adventus fuit, quàm Casaubono, & Bedwello: quorum & operâ tunc arctissimo amicitiæ vinculo conjungi cœpit cum Reverendissimo in Christo Patre, Theologo undique maximo, Lanceloto Androsio, id temporis Eliensi, nunc Wintoniensi Episcopo, & serenissimo magnæ Britanniæ Regi a sacris & secretis consiliis.

Bis etiam postea, negotiis quidem magni ponderis urgentibus, sed nec minùs admiratione præstantium Angliæ virorum pellectus, in florentissimum hoc regnum iter suscepit: semel quidem, cùm socium se vix addidisset amicissimo collegæ suo, Andreæ Riveto, sponso, qui domum

mum ex Anglia ducebat lectissimam feminam, Mariam Molinæam, egregii Theologi, Joachimi Molinæi, Aurelianensis Ecclesiastæ, filiam, sororemque eximii nominis Theologi, Petri Molinæi, præceptoris quondam mei in Philosophia peripatetica; à quo & unum me summâ liberalium artium laureâ in hac Academia decoratum fuisse, non sine grati animi memoriâ recordor.

Alterum verò Erpenii iter in Britanniam biennio antecessit, quo comitem habuit uxorem suam, Jacobam Buyesiam, filiam amplissimi Hollandicæ curiæ Senatoris, Joannis Buyesii, viri eruditione doctrinâque præcellentis; sed integritate animi longè commendatioris apud omnes probos. Cujus ille filiam uxorem duxit anno cIↃ IↃ c x v I, Prid. Non. Octob. ac senos ex eâ liberos suscepit: quatuor fuerunt: duos superstites videmus: sed numerum eorum postuma augebit proles, simulac propitio numini visum erit.

Sæpissimè autem mirari subiit animum meum, tam magna variaque, non tentare modò ausum Erpenium, sed præstare etiam potuisse: præsertim, qui valetudine esset adeò infirmâ, ac nunc affligeretur periculis uxoris, toties puerperæ: nunc angeretur liberorum suorum mortibus: nunc, pro tenero amore suo, institutioni carissimorum pignorum ipse vacaret: nunc ab iis, quæ ad tuenda, vel relicta vel parta, pertinerent, totus requireretur: nunc implicaretur amicorum rebus: nunc negotiis publicis abstraheretur ab iis, quorum autoritatem defugere non liceret. Quæso, auditores, quid aliud in caussa esse putemus, cur unus tam multis sufficere potuerit, quàm (ut mihi quidem semper persuasi) quod eodem in homine summâ cum industriâ certarent, ingenium velox ac subactum, judicium peracre ac sincerum, memoria tenacissima? Nempe hæc illa dona sunt cælestia, quibus rem arduam præstitit, ut, licet tantopere abduceretur à studiis, nihilominus hoc consequeretur, ut non admirationi solùm in patriâ foret, quod perpauci tamen consequi potuerunt: sed, quemadmodum ipse cuncta metiretur orbis Christiani bono, ita vicissim eum præcipuo quodam honore coleret orbis atque observaret; inque Orientalium linguarum peritiâ ei fasces suos submitteret lubens.

Atque hæc verissimè à nobis dici, non grata solùm posteritas testabitur; sed nunc etiam omnes agnoscunt: nisi fortasse aliquos urat nimius Erpenii splendor. Unde enim, nisi à consentientibus omnium animis profectum dicamus, quod sollicitè adeo eum ambirent multi Europæ principes? Unde, quod adhuc adolescenti in Italia offerrentur ducati annui quingenti, conditione eâ, suam ut operam addiceret vellet in Arabicis transferendis? Unde, quod jam adultior ab ultimis sollicitaretur Hispaniis, ad explicanda quædam ex antiquis cryptis eruta, quæ totus capere nequisset terrarum orbis? Quod ne fidem superare videatur, ex præsulis Hispalensis ad Erpenium literis, potissima, sed bonâ fide, complectar. Significabat is, se ex libris ab Erpenio editis exquisitam ejus scientiam in universis Arabum literis satis cognoscere: ac propterea magno se desiderio teneri, ut per eum consequi possit translationem quorundam, quæ, se Granatensem moderante Ecclesiam, effossa essent è monte Illipulitano, mense Aprili, anni cIↃ IↃ xcv. Esse ea exarata in laminis plumbeis, idque literis planè exilibus: inscriptionem testari, literas esse Salomonis: doctrinæ laminis contentæ auctorem statui Jacobum Zebedæi, Apostolum: scriptores autem discipulos ejus, Cæcilium ac Ctesiphontem, martyres. De quibus, ut arbitror, judicium meum hoc loco non requiritis. Præterea ajebat, librum esse alium summæ vetustatis: sed incognitis literis. in quo interpretando hactenus nihil cujusquam potuerit, vel peritia, vel industria. Quapropter se Erpenium obsecrare, ut ipse in Hispaniam veniat, venerandæ adeò antiquitatis monumenta videat corâm: eaque vertendo, cùm studiis privatis, tum imprimis Ecclesiæ, eat consultum. Magni se beneficii loco istud habiturum. Ac, ne longior sim, tandem de mercede præmioque aliqua locutus, his verbis epistolam claudit: *Super hac etsi tibi, pro tua dignitate, vix retribuere possumus: ut poterimus tamen, cum mercede & fœnore remunerabimus. Ut tibi placitum fuerit, satisfaciemus. Veni, vide, vince. Σὺν Θεῷ fortasse tuis fortissimis Belgis per te felix faustumque erit. Vale, atque iterum vale. Hispali, mensis Junii* IV. *Anno Domini* cIↃ IↃ c x I x. Subscriptum erat, *Petrus à Castro, Archiepiscopus Hispalensis.* Idem præsul schedas etiam transmitit exscriptas ex eo, quod diximus, opere plumbeo: quod de doctrina erat Christiana. Erpenius earum quidem interpretationem dedit: de itineris verò Hispaniensis conditionibus præfinitò magis loquendum putavit. Cùm autem spissiùs hoc negotium procederet, quàm poscerent præsulis vota: postulato ejus potentissimus Hispaniarum rex ad Serenissimam Infantem, Brabantiæ Archiduc. literas misit, quibus hoc de Erpenio negotium serò commendaret. Exarata ea regis epistola erat Madriti Kal. April. anni cIↃ IↃ c x x I I I. Nec minùs eople anno x v I I I Kal. Decemb. literis suis apud Erpenium institit Christophorus Aybarus, qui præsuli Hispalensi à secretis erat. Quominùs verò ea in re mos Regi gereretur: partim fiebat longinquitate loci, ac temporum calamitate: partim quòd tanti ea monumenta faceret præsul, ut minimè pateretur, illa Lutetiam, vel Antverpiam, deferri; quò minori periculo, ac molestiâ, Erpenius contulisset: partim quòd nihil Erpenius posset, aut vellet, absque auctoritate ac venia potentissimorum fœderatæ Belgicæ Ordinum, ac illustrissimi Arausionensis principis: partim etiam aliis de caussis, quas familiarissimi non ignorant; atque ex iis, quæ diximus, aliquâ ex parte perspicere ipsi potestis.

Quod si etiam extra terras Christianas animis mecum ire lubet: sanè regi Marocensi, eidemque magno Africæ imperatori, usque adeò (cujus rei testis esse idoneus, doctissimus Golius potest) placuere Erpenii nostræ literæ, cùm ob alia, tum ob puritatem dictionis Arabicæ, ut optimatibus, atque eruditissimis regni sui viris, sæpius eas miraculi loco ostenderit. Imò quantam de eruditione ejus spem conceperit; argumento illud erit, quòd cùm Erpenius ab eo postulâsset codices quosdam Arabicos, qui non alibi exstarent, quàm in sacrorum archivis, describi illos in ejus gratiam jusserit, primaque occasione se recepent missurum. Quale nihil ab rege Muhammedico impetrare homo Christianus potuisset, nisi qui eruditione eximiâ istis etiam terris maximam concitâsset admirationem sui. Accedit illud, quòd ejusdem potentissimi regis orator eò curas ac cogitationes suas referebat, ut in negotiis regiis Erpenio consiliorum socio, atque adjutore, uteretur. Sed remotus adeò à gloriæ cupiditate animus Erpenii erat, ut hoc honoris modestè recusaret. Nec propterea legatus eum humanissimis orare literis destitit, ut paucis saltem diebus Hagæ sibi frui illo liceret. Nihil enim animo suo dulcius fore ajebat, quàm ut per eum ad regem suum doctrinâ rediret auctior. Quin tanti se facere illum, ut cuncta Belgicæ ornamenta minoris duceret. Atque, ut potestas coram compellandi data fuit, feliciorem sibi negavit his in oris diem illuxisse.

Sed ab exteris regibus, eorumque legatis, domum revertamur: ac quanti ejus eruditionem, & prudentiam, Belgicæ nostræ proceres fecerint, videamus. Ineunte vere anni cIↃ IↃ c x x, ex decreto illustrium fœderatæ Belgicæ Ordinum, & inclyti Arausionensium principis, ab Nobiliss. & Ampliss. Academiæ Curatoribus in Gallias missus fuit. Negotii autem hoc ei datum erat, ut, quia magni nominis theologo augere hanc Academiam decretum haberent, eò animum, & Petri Molinæi, & Andreæ Riveti, tentaret. At qua ille tum prudentiâ! quâ fide! quâ industriâ se gessit! Attamen licet cumulatissimè satisfaceret proceribus nostris: nihil aliud tamen effecit, quàm ut Ecclesiis Gallicis jucundam relinqueret memoriam sui. Illustres verò Belgicæ nostræ Ordines, qui exploratissimum haberent, præclare Erpenium munere suo perfunctum esse; eundem imprimis idoneum putarunt, qui anno proximo, tum Riveti animum, amore & Bataviæ, & Theologicæ professionis, vehementiùs incenderet: tum eos flecteret, qui

qui magnâ animi contentione hoc egissent, ut ne permitteretur Galliam suam his terris permutare eum virum, quem omnium judicio constaret, & religionis controversias optimè intelligere, & in doctoribus antiquis longè esse versatissimum, & plurimum ob summam prudentiam habere auctoritatis, nec minùs eloquentiâ valere. Nequid auribus cujusquam dare videar, sanè negotii hujus difficultatem æstimare vel ex eo licet, quòd Erpenius propterea semestri integro in Galliis fuerit commoratus. Quantâ autem cum prudentiâ tum iterum se gessit! Quâ morum suavitate conciliavit sibi omnium animos! quâ Suadâ, cùm in senatu ecclesiastico, tum in synodo Pictaviensi, oravit sæpius! Itaque, quod fieri posse nemo putabat, cunctorum tandem animos flexit, ac vicit: satisque apparuit, virum esse, qui sapientiâ suâ summis se pariter, atque infimis, gratum redderet acceptumque. Quid testimoniis pluribus opus? Illustrissima mater Tremulana, filiusque ejus, potentissimus Thuartii dux, cum tanti viri usum ac prudentiam perspicerent; elogio eum hoc decorarunt; in eo se comperisse locum non habere, quod vulgò dici solet; homines linguarum studiis addictos parum videri rerum intelligentes, vel agendi peritos.

Quod si in exponendis iis, quæ ad iter hoc, publico nomine susceptum, pertinent, miscere etiam liceat privata: præteriri non debet, ut Lutetiæ, superiori quidem æstate amicitiam inierit; alterâ verò hac profectione, initam firmarit, cum duobus e Libano Maronitis, Gabriele Sionitâ, & Joanne Hesronita, doctoribus Theologiæ, & regiis Arabicæ linguæ Professoribus in Academiâ Parisiensi: quibus &, vere novo in Galliam iterum tendens, elementa linguæ Arabicæ consecrârat.

Lutetiâ verò cum clarissimo Riveto Sedanum concessit. Ubi ab illustrissimo duce Bulionio, eâ vultus serenitate, eâ comitate exceptus fuit, ut non obscuris appareret indiciis, quanti virtutem, atque eruditionem Erpenii, æstimaret princeps, siquis alius, prudentissimus.

Postquam e Galliis rediit, potentissimi fœderatæ Belgicæ proceres eo interprete uti solent in illis, quæ Asiæ, atque Africæ principes, literis suis commisissent. Quâ in re operam his antea dare solet magnus Scaliger: ut omnes sciunt, qui familiariter tanto viro utebantur: atque eundem ad me perscribere memini ante hos viginti annos, & quod excurrit. Quàm autem præclara eo in negotio fuerit industria Erpenii nostri: non aliunde meliùs cognoscitur, quam quòd illustres Ordines, quincto abhinc die, cùm Hagam evocatus in concilio eorum graviter disseruisset, decrevere literas, actaque omnia, quæ ad negotia Musliminorum pertinerent, fidei ejus committere, ac posthac, quoties de mente eorum disceptaretur, sermonem cum eo jungere in concilio suo, ut eò certiùs dispicerent, quid Musliminicæ genti responderi oporteret. Quo sanè quid honestius, ac gloriosius, Erpenio nostro contingere potuisset?

Sed satis aliter erat visum, quàm ut optimus vir felicitate eâ in terris frueretur. Hei misero mihi! dicere sine lacrimis vix possum. Sed quoniam, pro instituto nostro, satis multis mihi egisse videor de cæteris: si quorum fortè ad aures nondum extremus ille vitæ actus pervenit, non patiar eos rem tantam ignorare.

Quatriduum est, ut jam orsus eram dicere, quòd in illustri illo concessu de maximi momenti rebus loqueretur: interque alia gravissimas adducebat caussas, cur expediret Reipublicæ nostræ, ut à Marocensi rege vir exposceretur Arabicè doctissimus: ac, ne videretur isto sibi solùm consultum ire velle, eum se de suo alturum recepit: nec enim sumtus se extimescere ullos, quos sustinere posset; dummodo inde utilitas non levis redundaret in Rempubl. Hujusmodi dum ille in hoc Patrum concilio, majori animi contentione verba facit, quam vires ferrent: nec antea admodum firmus, majorem etiam persentiscere languorem cœpit, usque adeò ut considendi veniam postularet.

Ut verò in hospitium venit (quod veteri præceptori suo Jacobus Golius non alibi, quam apud optimum, & humanissimum parentem suum, Theodorum Golium, Feudorum comitatus Hollandici actuarium, esse passus erat) magis etiam manifesta morbi indicia se ostenderunt. Eodemque die Hagam venit præclarum conjugum par, Adrianus Daesselarius, & Joanna Erpenia, nostri soror: qui frustra Lugduni pridie Erpenium quæsiverant. Ut tam caras animas Erpenius conspexit, recreari paullùm primùm est visus; Deoque gratias egit, quòd opportunè adeò utrumque ad se misisset. Atque hi reliquo diei, & nocte proximâ, assidui apud Erpenium fuere, cunctaque ei præstitere officia, quæ tam arcta necessitudo, amorque tantus, requirebat. Interim in horas morbus ingravescere. Quare postero die, auctore etiam Screvelio, medico clarissimo, Leidam se deferri jubet. Sed de uxore sollicitus, partui tam propinqua, quæ ad subitum ægri adeò mariti conspectum animo nimium turbatum iri videbatur: Daesselarium suum ad affinem alterum Backerium præmittit: ut hujus prudentiâ animus uxoris ad fortiter eum casum ferendum paullatim præparetur. In cymbam postea defertur. In eandem descendunt soror, & Golius, tristes admodum, sed, quantum poterant, summum premebant dolorem. Noster interea magno animo, perpetuoque in Deum defixo, vim morbi sævientem ferebat. In Urbem ut ventum, cùm jam præter Academiam veheretur, paullò altiùs jussit ventum attolli velum: oculisque acriùs eum in locum intentis, in verba hæc, quæ sorori, Golioque, cor penè findebant, in tristia, inquam, verba ista erupit; *Vale Academia, in quâ voluptate eâ hactenus vixi: amplius te non videbo.*

Ut verò eum domi lectulus suus recepit, continuis precibus commendabat Deo: delictorum veniam supplicibus poscebat votis: magnâ animi demissione familiam se ducere ajebat inter miseros peccatores: quique pro vitæ hujus modulo inculpatè ætatem transegerat, de integritate suâ verbum audire nullum sustinebat. Neque ibat inficias, si ita Deo fuisset visum, libenter in hoc terreno se tabernaculo commoraturum aliquantisper fuisse; sed non tam vitæ suæ amore, quam afflictissimæ uxoris caussâ, & dulcium liberûm: satis enim jam diu sibi vixisse: imò pertæsum esse humanæ vanitatis, & seculi inquinatissimi.

Hæc ille effatus, præsente præstantissimo Hieronymo Backerio; qui licet ex medicis bonis fidisque (ii, Joannes Wercborstius, & Henricus Florentius, erant) pestilentiâ contactum esse Erpenium, satis sciret: nullo tamen vel suo, vel suorum periculo dimoveri potuit, quo minus officiis omnibus affinis cari perfungeretur. Coram quoque aderat doctissimus Jacobus Golius, qui, contagionis metu amoto, ex ore dilecti præceptoris, quid de imperfectis operibus suis fieri vellet, excepit; neque officii quicquam omisit, quod parenti suo præstare quisquam potuisset. Nec fraudandus laude suâ Thomas Periérius, in Gallicano utroque itinere ab Erpenio quondam adscitus, & octennio integro ejus institutione, majorique ex parte recto etiam usus; qui tam bene meritum virum in extremis sibi deserendum minimè putavit: sed diu noctuque ad extremum usque vitæ halitum adfuit, fidelique operâ juvit. Et quo satis ego digner elogio clarissimum, doctrinâque præcellentem virum, &, quod caput est, fidum in domo Dei servum, Ludovicum de Dieu? qui cùm nec adfinis, nec discipuli nomine, obstringeretur: non tamen in hac lue eximiam Christiani gregis ovem pii sanctique alloquii expertem esse sivit. Eo interrogante de valetudine, responsum Erpenius dedit, forti se animo esse, ac paratissimum commigrare ad Patrem suum cælestem. Confessionem etiam edidit fidei suæ, brevem illam, sed pondere rerum subnixam. Postea in hæc se effudit verba, *Nolo, Deus, operibus meis comparere coram tribunali tuo. Tradidisti Filium tuum in mortem, qui sanguine suo me abluit ab omnibus peccatis. Huic uni innitor. Ille bonum opus perficiet, quod cœpit. Et jam per tabulatum hoc objectum, per elementa omnia, atque adspectabile hoc cælum, mentis oculis transcendens, gaudium video in*

cælo

cælis mihi præparatum: fide quidem debili, attamen verâ fide; quam tu, ô Domine, neutiquam repudiabis. Unum peto, ne cunctare, Domine. Gaudium, quod mihi apud te paratum, ne differ, Domine. Post preces eas præsentibus valedixit, & salutari voluit amicos omnes. Paullò pòst pia & sancta illa anima exspiravit.

O mortem illi quidem prosperam ac felicem: sed omnibus nobis tristem atque acerbam! Quid nunc animi esse putemus optimæ viduæ, Jacobæ Buyesiæ? quicum ille octennium sine querela jucundissimè vixit: ex qua tot liberos tulit: quam etiam reliquit partui adeò vicinam, ut magis vix possit. Quid item animi nunc verendo seni, Gerardo Erpenio? qui unicum, quem habuit, filium, ornamentum suum, & senectutis columen, amisit. Quid præsenti hic ejus affini Hieronymo Backerio, peregrinationis Anglicæ ac Gallicæ in adolescentia comiti, exinde amicorum principi, tandem affini conjunctissimo, qui eum fratris loco colebat, nec quicquam corde clausum habebat, quin ei aperiret.

Sed non est hoc domesticum duntaxat vulnus. Lugent eum eruditi omnes, quorumcunque aures tristis ille nuncius hactenus perculit. Ante alios Serenissimi Suecorum regis Fœderatam ad Belgicam orator, Janus Rutgersius: vir nobilissimus, & clarus tot legationibus ad reges, principes, respublicas: sed, ut ego quidem censeo, longe illustrior doctrinatum studiis, semperque victuris ingenii monumentis. Quàm autem ille consternabatur nuncio de obitu amici summi, ac popularis sui, Erpenii! quantopere deplorabat infelicitatem communis patriæ, quæ tam citò amitteret solem, in occidente quidem nostro orientem; sed qui orientis linguis omnes nihilominus orbis plagas illustraret. Alios etiam non paucos possim referre; eosque & eruditione, & dignitate illustres. Sed post eum virum, qui multorum instar est, venire malo ad principes Bataviæ nostræ cœtus. Mœret enim Erpenium senatorius utriusque curiæ ordo: cui rei testis idoneus esse potest amplissimus & clarissimus vir, Nicolaus Cromhoutius, sacri Senatus præses: qui & ipse Erpenium suum, non, ut amicum modò, luget, sed etiam, ut amicissimi quondam collegæ sui Buyesii generum dignissimum. Mœrent quoque, atque interpretem suum requirunt, præpotentes Ordines, non Hollandiæ modò; sed totius fœderatæ Belgicæ: ac cum iis princeps Arausionensis, pater patriæ, domusque Nassovia universa. Lugebunt quoque reges, ac principes exteri; qui, quanti eum fecerint, satis antea perspeximus. Lugebunt Academiæ Christianæ, & quicquid uspiam Musas colit: uno que ore fatebuntur, abiisse virum in literarum studiis, ac potissimum iis, quas sæpe diximus, linguis, nulli secundum; cuique lubens hanc eruditionis palmam Europa tribuat universa.

Quod si ejus viri mortem orbis mœrebit Christianus: quanto æquius luget Belgica fœderata! Et propter quem in luctu Belgica hæc versatur; quanto fas magis Bataviam eum dolere! Ac ob cujus obitum in mœrore est Batavia; quantam inde ægritudinem percipere credamus Academiam hanc, cujus ille fulgentissimum jubar erat? Quantopere igitur dolere nunc putemus nobilissimos & amplissimos Academiæ hujus Curatores, & præstantissimos Urbis consules! Quantopere etiam Senatum Academiæ hujus, & quisquis eam, vel docendo, vel scribendo, illustrat! Quantopere denique omnes illos, qui ex nobili hac & florentissima juventute, Orientis linguas ab ejus ore hauriebant! Nempe non amicum modò optimum, sed præterea, alii collegam conjunctissimum, alii doctorem eximium, desideramus: quorum singula de me profiteor. Nostri igitur, quotquot Academiam hanc incolimus, ista imprimis jactura est. Nos, nos, inquam, propiùs iste dolor tangit. Nobis enim coram licebat frui excellenti ejus doctrinâ, & prudentiâ singulari. Nobis etiam interiores ejus virtutes familiariùs perspicere datum fuit: qui eum virum cognovimus, pietate præstantem; omnibus æquum; nulli invidentem; quoties invidia lacessere inciperet, semper benefaciendo facilè exsuperantem; à fastu alienum; moribus non gravem minùs, quàm suavem; denique amicos in omnes officiosissimum, ita ut totum se iis consecraret.

Quamquam verò ferrei pectoris sit, istis non plurimum moveri: ne tamen nimium indulgeamus dolori nostro: nec committamus, ut nihil esse discriminis videatur inter nos, qui de populo Dei sumus, & cœcas nationes. Quid enim? Ejulemus? Hoc gentilium est: imò præficarum. Christiana est hostia, quam extulimus. Defleamus saltem? At ne in Homero quidem laudavero, quòd Achivorum lacrimis arenam terramque irrigatam dicat. Sed poëticam ille secutus est voluptatem. Nos autem convenit divinæ acquiescere voluntati. Præsertim cùm sciamus, eum lacrimis esse superiorem: ut qui translatus sit in excelsa cælorum templa: ubi non dolor, aut timor; sed perpetua gaudia: non tenebræ, aut tempestas; sed perpetua lux, perpetua est serenitas. Fulget enim semper claritas Dei, & lux ejus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. An lugeamus nobis ereptum? Atqui non magis ereptus est nobis, quam orbis periculis. Quot enim vitiis mundus hic obsitus est! quot vinculis tentationum constrictus! In quo, quanto diutius sumus, tanto majore peccatorum sarcinâ oneramur. At ille bonum certamen certavit, consummavit cursum, fidem servavit. Doleamus relinqui lectissimam conjugem, cum parvulis liberis; parentem ejus, optimum senem, almam etiam matrem Academiam? Reliquit ille quidem uxorem, & suavissimos liberos: sed accessuus ab Imperatore suo Christo; qui cùm sollicitè adeò viduas, & pupillos, commendet nobis in Verbo suo, ipse eos gratiâ suâ non deseret. Reliquit grandævum patrem. Sed præivit ei ad patrem suum cælestem: quò & præclarus senex viam adfectat. Reliquit matrem Academiam: sed debito suo fraudare non potuit terram, communem nostri omnium matrem. Imò nec minùs fortasse Academiæ gaudendum, quòd hactenus eximium illud ornamentum habuerit; quàm dolendum, quòd amiserit. Sed enim breve fuit spatium illud, quo licuit eo frui. Breve, fateor, quidem; sed quicquid ejus divinitus concessum fuit: Deo ille omne hoc, & publico impendit. Poetæ laudantur, qui, satiatis necdum auditoribus, fabulam absolvunt. Et infelicem putabimus, qui sic vitæ hoc curriculum decurrit, ut senibus juxta ac juvenibus, desideratus discedat? Et quantillum hoc, si longiore vitâ dignus sit in terris, quem Christus meliore vitâ dignatus sit in cælis! Quid enim hæc vita est, tot molestiarum plena? Quare simus, ut servi sapientes in domo Dei. Quia servi sumus, necesse ducamus remanere, donec Dominus vocet. Quia sapientes esse debemus, exoptemus, quod lucro est. Lucro autem sanctis est mori. Nam simulac corpus resolvitur, animus absolvitur: nec aliter conjungi possumus cum Christo. Hoc nunc consecutus ille est, quem tantopere lugemus. Nos igitur ne sortem illius doleamus; sed potius nostram. Si ægre est nobis, quòd pro tantis virtutibus, ac meritis, non meliùs ei fuit in terris: affectu hoc nostro suppleamus. Imago ejus semper oculis obversetur. Pietas semper, & merita, in animis vivant: perseverent in lingua. Hac nos accinamus ei, hac posteritas omnis, quod Harmodio in scoliis solet, NEQUAQUAM MORTUUS ES. Ante omnia autem viri excellam virtutem imitemur: ad hanc nos per omnem vitam componamus: ut simulac Deo visum erit, nos quoque evocare ex misera hac vita, exemplo ejus hostiæ, cujus nos corpus extulimus hodie, cujus animam Christus acceptavit, & obtulit Patri, nosmet quoque gratam Christo hostiam offeramus.

DIXI.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORIÆ UTILITATE ORATIO,

Habita in Illustri Senatus Populique Amstelodamensis Gymnasio, cùm publicam Historiarum & Politices professionem ordiretur, anno cIↃ IↃ C XXXII, VI Id. Januarii.

Magnificis, Amplissimis, ac Prudentissimis VV.

JOHANNI GROTENHUISIO, J.C.
Inclytæ Urbis Amstelodamensis Prætori;
JACOBO DE GRAEF, Toparchæ in Polsbroek,
THEODORO BAS, Equiti,
ANTONIO OETGENS, Toparchæ in Waveren,
ANDREÆ BICCHÆRO, J.U.D.
Augustæ ejus Urbis Coss.

Et SCABINIS, ac SENATORIBUS
ejusdem Civitatis,

GERARDUS JOANNES VOSSIUS
Felicitatem.

Tsi ea, Amplissimi PROCERES, studiorum præstantia sit, ac voluptas, ut facilè amore sui accendere quemvis possint, qui animum supra vulgus gerat: minimè tamen dubium est, quin plurimùm eorum sectatores gratiâ favoreque potentium incitentur. Hinc enim nullis non ætatibus animadversum, ut doctorum aut amantes Principes erant, aut iidem literas aspernabantur: ita aut sæcula quæque excellentibus claruisse ingeniis, aut penuriâ eorum obscurè transacta esse. Quod profectò nullus mirabitur, qui honestâ nominis famâ, aut privato compendio, pleraque metiri homines cogitaverit. Et in aliis quidem vitæ generibus, tametsi nullus Principum adsit favor, sua tamen sunt commoda. Segetem arator, stipendia miles, denique & opificum vilissimus quisque laboris mercedem refert. Illis autem, qui multa observando, voceque ea, ac scriptis prodendo, demereri præsentes & posteros conantur, cuncta hæc vel

vel negligenda, vel perfunctoriè curanda sunt. Rarò enim animum, hujusmodi illecebris impeditum, altiùs exsurgere videamus. Unde ignoscere soleo literatorum illis, qui cùm dispreta dominantibus studia sua intelligunt, non parùm remittunt de ardore illo, aut suo, aut venturis sæculis benefaciendi. Cogitare quidem eos oportebat, felicitatem suam potiùs sitam esse in virtute, ac recti conscientia, & præmio vitæ securæ: sed pauci omnino, etiam eruditiorum, eò sapientiæ pertingunt. Eoque cùm nihil iis cum plebe sit commune; & (nisi eximiæ sint modestiæ) sæpe huic arrogantes & ambitiosi videantur; quando etiam literarum caussâ opes, & quæcunque hîc bonorum nomine censentur, aut insuper habent, aut iis ad necessitatem tantùm utuntur; quando denique potentibus (quorum unus favor cætera compensare incommoda potest) se despectos vident: quæ dementia fuerit, assiduo labore, perpetuis vigiliis, nihil præter invidiam, & contemtum quærere? Equidem non ignoro, fuisse alicujus nominis viros, qui veræ illius mercedis nescii, solo honesti otii amore, & gratiam virorum principum, & vulgi fastidium, susque deque habuere; contenti animum suum multiplici scientiâ instruxisse. Cæterùm ego, ut pro certo habeo, egregium esse plurima, & optima scire; nunquam tamen alio consilio doctrinam esse comparandam existimavi, quàm ut aliis etiam per eam prosimus. Quomodo animatus negare nullus possit, & utilissimum esse, & necessarium penè regentium favorem. Quippe plurimùm in animis hominum concepta de unoquoque opinio valet. Facileque eorum consilia & monita homines accipiunt, quos æstimari à viris magnis vident. Propterea valde mihi, prudentissimi PROCERES, gratulor, quòd, vocatu vestro, in potentissimam hanc civitatem adscitus, deinceps sub vobis ætatem agere decrêrim, qui de eruditis optimè ipsi possitis judicare. Gratulor pariter inclytæ huic Urbi, quam, florentissimam licet, non paullò tamen florentiorem conspicietis; ubi illa, quæ nunc potentiâ, & opibus, cum quavis orbis Europæi contendit, literarum quoque gloriâ altiùs caput efferet, sui, modò dicere sic liceat, Mercurii instar; quem non mercium tantùm & lucri, sed ingenii quoque, ac studiorum præsidem esse, antiquitati creditum. Quantopere etiam hoc beneficio obstringitis cives vestros, & incolas universos! Quorum aliis volupe erit vetera studia auditu recolere, aliis animum penitiori doctrinâ pascere: utrisque negotia sua literario hoc otio distinguere. Et, quod caput est, quæ hinc liberis vestris, quæ juventuti utilitas? dum non subitò, simul ac vulgaria scholarum spatia emensa erit, extra penates patrios dimittitur; priusquam vitæ modum sciat; non facultatum modò, ac studiorum dispendio, sed etiam pietatis; imò non rarò suæ, aut alienæ vitæ jacturâ: cujus, proh dolor, cruda exempla, nonnisi plusquam nimia, oculis omnium obversantur. At nunc in suorum conspectu gravioribus ante studiis firmare animum, ac lubrico ætatis occurrere dabitur, priusquam abeat ad ancipitem illam multarum Academiarum libertatem, quæ in effrenem alioqui licentiam degenerat. Mihi certè ea cogitanti, summis laudibus, Amplissimi Viri, deprædicanda videtur prudentia vestra; dum non in præsentia modò, sed etiam in posterum, quod verè prudentiæ est, & bonos patriæ cives, & idoneos Reip. rectores, efficere laboratis. Quod verò ad nobile adeò institutum & utilem fore credidistis operam nostram: satis declarâstis, & quanti me faciatis, & quid potissimùm à me exspectetis. Eoque fidentiùs, magni PROCERES, offero vobis, quæ in muneris primordiis dicentem, tam benevolè audiistis coram. Majora quidem, longeque digniora sunt nomine vestro, quæ jamdudum molior. Sed tanto lubentius, quod hîc deest, affectus nunc vester supplebit. Amstelodami. Anno cIↃ IↃ C XXXII. III Id. Jan.

Amplissime D. Prætor, Magnifici D D. Consules, prudentissimi Urbis Senatores, eorumque Adsessores spectatissimi, reverendi Ecclesiastæ, clarissimi Doctores, ac Magistri, Scholarumque Præfecti, cives, incolæ, advenæ præstantissimi, ornatissima juvenum corona.

Ogitanti mihi in urbe maxima, totoque terrarum orbe celeberrima, non ex veteri consuetudine, in juvenum cœtu, sed nova potius formâ, in augusto procerum consessu, magnaque, ut doctissimorum hominum, sic præstantium civium coronâ, verba hoc tempore esse facienda: non aliud æquè ad dicendum animos addit, quàm benevolentia ac favor vester; qui nisi summus foret, nunquam ex florentissima Academia, quæ communis vobis est cum reliqua gente Batavorum, vestram in civitatem ingentibus me præmiis evocandum putassetis. Quamobrem nec persuadere mihi aliud possum, nec debeo, quam ab eodem amore profectum, quòd præter egregiam juventutem, tot viri primarii, tot graves, atque eruditi homines, civiumque præstantissimi, frequentes adeò ad me audiendum convenistis. Equidem quò magis eximium hunc in me affectum agnosco, tantò impensiùs laborandum esse intelligo, ut ea potissimùm adferam, quæ nec aliena erunt à munere meo, nec auribus ingrata sint vestris. Id igitur agitanti, nullum succurrebat accommodatius argumentum, quàm de multijugo historiæ usu: de quo disserendo, utrumque juxtà mihi consequi videbar. Nam & illi hoc maximè convenit, cujus est omnis ævi memoriam explicare: & eâdem dabitur occasio mihi monstrandi facillimam optimamque studiorum rationem. Etenim vetus hæc querimonia est, eam esse scientiarum atque artium multitudinem, illam vitæ humanæ brevitatem, ut etiam in ætate longissima, in maxima industria, in otio summo, totam se doctrina pandat nemini: tantoque cum singulis agi felicius, quanto majorem cuique ac meliorem sui partem illa indulserit. Hinc tot vota, tot desideria expetentium viam aliquam, qua citiùs certiusque pertingere liceat ad eam saltem sapientiam, quæ nostræ conveniat imbecillitati, & à perfectione hujus vitæ quam proximè absit. Hanc si nunc aperire viam aggrediar, latissimo campo penè diffundere me cogar per omne disciplinarum genus. quod & me, & vos facilè terrere possit, cùm in tam amplo & difficili argumento, cujusvis haut sit tenere modum. Cæterùm copias meas in arctum cogam: primaque nobis oratio de linguæ verborumque notitia erit. hanc ex historicis optimè peti; sine quibus non oratores, non poëtas, non scriptores quosvis alios, intelligi posse, demonstrabimus. Mox ordine de tribus his, scientiâ naturæ, prudentiâ vitæ, & sincerâ dicemus pietate: quis tota hominis sapientia continetur. Probabimus autem, historiam horum matrem esse omnium, ac nutricem. Probabimus, absque eâ (quod de Atheniensibus apud Platonem sacerdos ille Ægyptius judicabat) pueros nos semper esse: at cognitâ illâ, cognitum jam esse totius sapientiæ dimidium, &, repetitâ alacritate, quodcunque superest, facili, ac jucundo labore superari.

Principiò penitùs evellendus error, qui multorum animos insedit; perire, & potiori doctrinæ rerum decedere, quicquid temporis, verbis impenditur. Atqui, ut sapientissimè a magno illo Stagirita olim dictum, vocabula sunt notæ eorum, quæ animo concepimus; conceptus, signa rerum: ut verba qui aspernantur ad rerum scientiam sibi iter præcludant. Præterea non cogitant homines, cùm literaturæ partes sint duæ, quarum in verbis una consistit, altera in rebus; non seorsim illam verborum parari, sed conjungi utramque. Nam si infantiam respiciamus, primum virginis puræque chartæ instar, omnium vacui & inanes sumus, juxta verborum rerumque ignari: mox cum lacte nonnulla haurimus, nugandoque etiam plurium pluriumque indies notitiam acquirimus. Siquidem domi, foris; in agro, in hortis, in officinis, in templis, in navigiis, ac ubicunque inter homines sumus, sponte & res oculis, & nomina se auribus ingerunt. Imò jam ea ætate est curiositas, ac discendi lubido; ut si rem videamus antea invisam, de nomine rogemus: si nomen audiamus antea inauditum, de re quæramus. Dumque ita horis prope singulis aliquid addiscimus, fieri videmus, ut vix pueritiam egressi, non loquamur modò, sed in naturæ etiam historia, & vitæ ratione, tanto amplius noverimus, quanto plura, & meliora quisque, & viderit, & audiverit. Quin ergo eandem viam, cujus ipsa nobis natura dux est, grandiori etiam ætate insistamus? Neque enim tetricis linguæ præceptis detinendus est animus annis totis: pauca quippe, & facilia suffecerint: sed uti in tenera ætate pariter, & verborum, & rerum, nobis scientiam parabamus; ita tum quoque conjungi expedit studium sermonis cum historia. Cæterum quamvis historicos hic præ aliis commendemus, non eò reliqui scriptores negligendi: præsertim quibus cum historia aliquid commune. Sunt enim in Tullio ipso multa passim ad historiam pertinentia. Terentii scripta ut non historia, tamen ad instar ejus sunt, nam humanæ vitæ speculum est comœdia. His igitur duobus comites dabimus Cæsarem, Livium, ac historicorum alios; præsertim qui aureo Julii & Augusti ævo, vel huic proximi vixerunt. Ex quibus & breviori tempore, & majori voluptate, linguæ castimoniam ac genium discemus. Simplici enim historia quid facilius? cum vix quidquam præter memoriam requirat. Aut quid suavius? illa quidem, ut ait Plinius, quomodocunque scripta delectat: at quantoperè animos afficiet, accedente dictionis cultu, & delecto verborum splendore, ac majestate! Ipsa horum quoque pueritia testis, quæ & promtissimè capit historias, & capitur iis maximè. Sin adultæ ætatis exempla magis juvant; nequeo luculentiora dare, quàm virorum principum. Occurrant magnæ illæ animæ, Alphonsi, ac Ferdinandi, Castellæ & Siciliæ regum: quorum ille T. Livii, hic Q. Curtii lectione conclamatam jam penè valetudinem recuperavit. Occurrat excelsi ille pectoris princeps, Laurentius Medices, è maximis superioris seculi heroibus æstimandus. Is, gravissimo decumbens morbo, legerat fortè de mulieribus, quæ, Winobergo, Bavariæ urbe, à Conrado III. Imperatore, obsesso, cùm illud solùm ab irato Cæsare impetrarent, ut tantum ex urbe efferrent, quantum portare humeris possent; sustulere in terga maritos, parentes, liberos: eaque pietate adeò Germani Imperatoris animum mitigarunt, ut non solùm præ gaudio ei lachrymæ prorumperent; sed & cum Guelpho, hoste licet infestissimo, (nam & ille humeris efferebatur) amicitiam mox iniret. Adeoque hæc legentis Laurentii animum oblectavere, ut citra medicorum opem pristinæ valetudini redderetur. Tantum si unâ sui particulâ historia valet, quam voluptatem, quam incredibilem vim, in animos nostros totam illam habere necessarium est! Viderint igitur, qui aliam expeditiorem, aut jucundiorem discendæ linguæ viam esse contendunt, quàm si cum Terentio Tullioque jungamus Cæsarem, Livium, auctorumque alios; qui vel eodem ævo, vel proximo vixerunt. Idem in Græcorum sermone de Herodoto, Xenophonte, & qui horum laudi maximè propinquant, idem de linguarum cæteris, dictum velim.

Nunc verò quanti illud existimandum, quòd absque historiæ lumine nihil quicquam in ullis videmus scriptoribus: sed passim, velut in illuni nocte, offendimus! Sive enim oratores, aut poëtas; sive philosophos, aut medicos; sive jurisconsultos, aut antiquos theologos, evolvimus; ubique penè veterum temporum, ubique montium, fluviorum, urbium, mentio occurrit: ut minimè sufficiat communia rerum novisse vocabula. Profectò vel solam hanc sciendi necessitatem non exiguum in nobis historiæ amorem accendere par est: modò antiquorum percurrere volumina, atque intelligere animus sit: quorum utilitate ac dulcedine in studiis carere,

fere, tantundem est, quàm in hac vita destitui diurno cæli lumine.

Jam quoniam apertum est, conjungi verborum curam cum historiæ ac fabularum notitia oportere: conferamus sermonem ad ulteriora. Et proximè quidem magnificè infert se domina illa philosophia, historiæ eadem sive experientiæ filia. Unde ipsa olim apud Afranium:

Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graji, vos Sapientiam.

Nam satis constat, tum demum scientiam id nomen mereri, quando caussas, cur universè ita sit, reddere possumus: caussas verò incassum exquiri, nisi singulis rebus antè cognitis, multoque studio comprehensis. Hinc sequitur, historiæ esse munus, referre, quæ multis seculorum decursibus sensus observavit: at philosophum, ex historiâ materie acceptâ, in caussas inquirere. Quemadmodum autem historiæ cuncta naturam rerum, vel humanas spectant actiones: sic philosophia aut rerum naturalium exponit caussas, aut illas unde vitæ hujus publica privataque felicitas dependet. Et naturali quidem philosophiæ suam ab historia materiem suppeditari, arguit quoque, quod de medicina Cornelio Celso affirmatum, inventa priùs remedia, quàm de caussis disceptaretur. Idem enim in universa naturæ scientia locum habet.

Neque aliter comparatum cum philosophia, quæ vel vitam & mores cujusque instituit, vel regundarum urbium prudentiam docet. Siquidem ex historia rerum gestarum, & hæc, & illa, originem trahit. Quid enim prudentia est aliud, quàm perspicacia rationis in rebus agendis? Quomodo autem ratio, quid utile sit, ostendat, nisi ex anteactis rebus, & præsentia veteribus contendendo? Unde sequitur, requiri hic cognitionem præsentis rei, præteritarum memoriam, actorum comparationem, & postremò, ex præteritis judicium de futuris. Quare nisi fuisset exemplorum memoria, nequaquam civilis prudentia exsisteret. Atque ut perderentur omnes omnium de officiis, de Rep. libri; nihilominus, salvâ historiâ, salvi itidem essent, & fato suo supervivrent. Siquidem si diffusa per omne ævum mens exempla aliorum colligat, deperdita illa nullo negotio reducet. Eademque redibunt præcepta, haud secus quàm quotannis fructus redeunt. At historiam, si semel interciderit, frustra, quicquid ubique ingeniorum est, instaurare conabitur. Ita ut, qui philosophorum præferre statuta velit, tantundem agat, quam qui fœcundæ viti paucos racemos anteponat.

Nec satis est historiæ, philosophiam genuisse: deinceps & maxima ei subsidia atque ornamenta confert. Etenim præcepta per se tristia ac tetrica circumvestit exemplis; quæ plus sæpe monitis ipsis in animis hominum valent. Quod ne faciliùs, quam veriùs, dixisse videar; ponamus ob oculos, hinc philosophum, inde historicum, quorum utrique idem propositum sit docere. Philosophus hunc in modum præscribat: non satis esse in regenda Rep. ut quis doctrinâ pariter, ac virtute instructus sit: sed requiri prætereà, ut temporibus se, ac hominum vitiis accommodet: secus periculum fore, ne bonæ caussæ noceat sæpius, quàm prosit. Deinde Historicus exsurgat, ac bonâ fide narret, quanta Uticensis Catonis doctrina, quam excellens virtus fuerit: atque ut idem tamen motuum civilium, quibus pessumdata est libertas Reip. non minima fuerit caussa, dum, tanquam rigidus censor, omnia ad vivum resecat, & nihil non exigit ad normam viri boni, quam animo conceperat. Ita enim cùm animatus foret, nuspiam se flectebat ad corruptissimæ plebis mores: unde hoc præmii retulit, ut salubria quoque monentem populus aspernaretur. Eâdem ab origine fuit, quòd nescius connivendi in levioribus Pompejii vitiis, nec majoribus ire obviam posset, sed penitus Pompejum alienaret sibi: imò occasionem daret ei accommodandi se consiliis Cæsaris, qui jam tum hoc agebat, ut plus unus posset, quàm in libera Rep. expediret. Quanto apertius ex gravi hoc sapientissimi Catonis errore, quàm ex philosophorum monitis, videre est, viro bono cogitandum esse, non in Platonis se Rep. sed Romuli fece versari: atque ut quemadmodum prudens gubernator tempestatum furori cedit, nec cursum semper eundem tenet, sed mutatâ velificatione eosdem portus petit: ita Reip. rectorem, quatenus divina regula patitur, non idem dicere perpetuò ac facere; sed eodem tamen spectare oportere? Pari ratione, plusne in animis nostris posse arbitremur, si verbo philosophus dicat, pro patria ne mortem quidem ipsam refugiendam: an si concitatâ oratione historicus describat, ruentes in fata Codros, Curtios, Decios; aut Philenos fratres, vivos se terrâ obrui jubentes? Tantundemne afficiar, si dicatur, fugiendam esse imperatori avaritiam, ac si cernam Persen regno, Galbam imperio, ob nimiam avaritiam exutos? perditum Crassum, ob insatiabilem auri sitim? Creditisne parum interesse, utrùm adfirmet quispiam, magnos viros, & de Rep. optimè meritos, malam sæpe gratiam à civibus suis referre; an si velut ob oculos ponantur, moriens in carcere Miltiades? Themistocles apud hostes, victosque à se Persas, tutior, quam apud Athenienses suos? necatus Phocion? Aristides, Coriolanus, Camillus, Cicero, exules? Africanus Scipio indignè adeò à suis habitus, ut in exilium sponte abiret, ingratæque patriæ ossa etiam sua inviderei? Immensa talium copia est, Auditores, quæque vel loquacissimos lassare possit. Adeo ut nihil certius sit, multò ampliùs exempla, quàm monita posse. Etenim illa, quid fieri par sit; hæc, quid factum sit, docent. Et haud dubiè de virtute loqui, quam cum virtute agere quicquam, facilius æstimatur. Illud cujusvis, hoc planè viri est præstantis. Quin ipsa præcepta, ut futilia; sententiæ, ut inanes, riderentur, nisi exstitissent magni viri, quos vitam eum in modum instituisse videremus. At ubi alios eximiam ad laudem enixos, ac præcepta factis suis comprobâsse, cernimus; ingreditur animum confidentia quædam similia patrandi: intrat ardor ad eorum mores vitam nostram componendi. Quippe non intra exempla historiæ se usus sistit: concitat æmulationem, inflammat ad virtutem mentes. Nec scientiam solam, sed voluntatem adfert, efficitque non spectatores modò, verùm etiam actores. Quamobrem meritò eam Romanorum facundissimus humanarum actionum speculum nuncupabat: attamen speculum non vulgare, quod solam nobis effigiem repræsentet; sed quale olim fecisse legimus Archimedem. Nam ut illud admirandâ vi longissimè dissita incendebat: sic exemplis quoque eorum, qui multò ante nos fuere, inflammantur animi ad imitandum. Ut faci potiùs conferenda sit, quæ & prælucere, & accendere idonea est. Habet enim historia flammæ semina quædam, quæ levi flatu excitant ignem suum in mentibus generosis. Sanè & algido in saxo, vel cera, in muris statuis ac picturis, similis se vis exerit. Quod licet ipsi in nobis experiamur, dum eos intuemur, quos posteritati sua virtus mirandos fecit; malo tamen Quincti Maximi, Publii Scipionis, aliorumque præstantium Romanæ civitatis virorum exempla memorare: qui dicere soliti, *cum majorum imagines intuerentur, vehementissime sibi animum ad virtutem accendi.* Quod sæpius ex illis auditum sibi Crispus Sallustius testatur: & caussam continuò subdens, *Scilicet*, ait, *non cera illa, nec figura, tantam in se vim habet, sed memoria rerum gestarum: ea flamma egregiis viris in pectore crescit; neque prius sedatur, quam virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.* Quod si tantopere inflammare animos magnorum virorum imagines, poterant; quanto major historiæ vis erit? Illa quippe non faciem modò hominum; sed consilia, labores, secutamque laborres gloriam exponit. Adeò ut, si rectè olim dictum sit, picturam esse tacitam poësin, poësin picturam loquentem; non injuriâ adfirmare possimus, historiam esse

esse loquentem picturam; picturam, tacitam historiam.

Hæc verò omnia, quæ universè de historiæ usu ad prudentiam parandam memoravimus, ut in morali philosophiâ verissima, ita in civili prudentiâ multò sunt apertiora: sive partem eam consideremus, quæ versatur in Reip. administratione: sive alteram, quæ rem tractat militarem. Utriusque enim aream quasi & solum sternit historia. Siquidem historia docet varias Rerumpublicarum formas, varios gentium mores. Historia, quid publicis in consiliis agatur, quæ caussæ, qui modi, & eventus, narrat. Historia exponit, quomodo cum regibus ac subditis, quomodo cum civibus atque exteris agendum sit: quomodo seditiones civiles, aut castrenses, præcaveri queant, vel sedari. Historia ostendit, qui bella suscipiantur, qui ducantur exercitus, acies equitum peditumque instruantur: qui urbes oppugnentur terrâ, aut mari: qui insidiæ ponantur, aut evitentur: qui hostium consilia explorentur: qui denique finiantur bella. Historia demonstrat, quæ pace, vel bello, Remp. è parva maximam reddiderint; quæ contra labefactarint, aut everterint. Ex historia nata sunt, quæcunque de illis præcipiunt philosophi: ex historia exempla petita sunt, quibus præcepta hæc comprobentur, ad cavendum alia, alia ad imitandum. Historia igitur & fundamentum prudentiæ civilis, & fastigium est.

Dixerit quispiam, fructu longè majori, quà civilem, quà militarem prudentiam, per experimenta, quam è scriptoribus, comparari. Sed enim revocare ad animum oportet vitæ humanæ brevitatem: expendere, quàm rarò singulis se offerat rerum magnarum occasio. Eoque uno in homine quarundam, & gravium rerum usum esse posse; at vix plurium: saltem rarò ante frigidam ætatem, & rebus gerendis minùs idoneam: & ne sic quidem majorem illam, quam unius ætas hominis comprehendat. In historia autem multò amplior consiliorum & eventuum est multitudo, ac varietas. Imò complectitur illa, quicquid penè per experimenta homines omnes, omnibus terris, seculis omnibus didicere.

Nec citiùs modò, sed & tutiùs, prudentia ex historiis paratur. Magnam ajunt experientiam capi, tum peregrinando, tum civiles, aut bellicos gerendo honores. Equidem non negaverim ego, peregrinationibus cognosci variarum gentium situs, mores, instituta. Sed in oculis sit Homericus ille Ulysses. Quibus non periculis illi multarum rerum usus stetit! Nec cuivis, aut ingenii id, quod heroi suo tribuit poeta; aut illa obtigit felicitas, quam in eo descripsit. Ne addam, quòd moribus nostris plerumque improvida illa ætas, soluta, & sine custode peregrinatur; ac magis urbium situs, superbaque regum palatia, contemplatur, quàm gentium mores, dissimilis planè Ulyssis; de quo poeta non contentus dixisse, cognitas ab eo urbes, *& mores* addit. Etiam civiles honores magni ad prudentiam momenti esse, fatendum: sed nec cuivis, nec semper ad eos patet via. Multos enim non ingenium, non virtus excludit; sed vel obscuri natales, vel angusta res, vel denique aliorum odium, atque invidia. Pauci omnino, pauci, & non nisi vergente jam ætate, ad eos extolluntur honores, in quibus arcaniorum Reip. participes fiant: sæpeque ne sic quidem invidiam, aut tristes exitus effugiunt: imprimis si qua factio, aut civilis tempestas Remp. adoriatur. Testis ejus rei imperium Romanum, ac maximè Græcorum. De militia verò quid dicam? egregium profectò, per experimenta cognoscere, quomodo vel locanda sint castra, aut acies dirigendæ, vel circumvallandæ urbes, aut hostibus struendæ insidiæ. At quæ hic pericula circumstant! quos ea non hausere! quotusquisque evadere ab omnibus illis potuit! Contrà ex historia extra discrimen, extra incerta fortunæ, omnia hæc haurire datur. Efficaciùs id præstare experientiam non inficior: neque enim temerè firmatum antiquis, adversis nos fieri prudentiores. Sed securitatem historiæ respiciamus: quæ alieno periculo cautiores facit. Ut non alia tuta æquè proficiendi ratio sit, quam legendo ea, quæ periculo alii suo didicere; aut versando cum his, qui plurima sunt experti. Neque enim multum refert, historiam ne legamus, an audiamus; cùm utrique id commune sit, quòd sine periculo & nostro, & publico, erudiamur. Id solùm interest (quâ laude dignior historia) quòd qui res ipsi magnas gessere togâ vel sago, pauci omnino sint: pauciores uno aliquo in loco: paucissimi, aut potiùs nulli, qui ad narrandum gesta sua, & semper, & omnibus, vacare vel si possint, velint; vel si velint, possint. At historici & nunquam non, & omnibus parati sunt referre, tum gentium mores, instituta, gestaque; tum pace aut bello gestorum caussas, progressus, eventus. Ut idem inde fructus referatur, qui multiplici acquiritur experientiâ. Quid multis, Auditores, exemplis vos morari opus? Unus id L. Lucullus ostenderit: qui militiæ rudis, in Asiam profectus, quà percunctando a peritis, quà summorum ducum gesta pervolvendo, summus & ipse evasit imperator: ac res maximas, adversus Mithridatem, & Tigranem, duos Orientis reges potentissimos, gessit. Hic enim ille est, qui (ne cætera memorem) undecim tantum millium manu, peditum centena, equitum cecidit ad millia quinquaginta. Hic ille est, quem ipse Mithridates, imperatorum Orientis post Alexandrum maximus, ducem sibi visum majorem fatebatur, quam ullum eorum, quos legisset. Nihil itaque, nihil nunc commune nobis cum C. Mario; qui, novus ipse homo, cùm laudare majorum gesta non posset, etiam exprobrare sustinuit illustri loco natis, quòd, consulatum adepti, majorum acta perlegerent. Nimirum non cogitabat durus ille, & agrestis animi Arpinas, eò id à nobilibus factum, ut obversantibus ob oculos fortium virorum exemplis, eorum & ipsi similes evaderent. At quàm diversa mens magni illius Africani, melioris Mario, & viri, & imperatoris: cui assiduè versata Xenophontea Cyri institutio: quamvis haut ignoraret, potiùs ad exemplum optimi principis, quam ad fidem historiæ, scriptam esse. Ille igitur hujus exemplo tantam sibi sanctimoniam ac fortitudinem peperit, ut latrones quoque, cùm ad inferendam vim venisse crederentur, solùm servos rogarint, ut divinum illum virum adspicere sibi, ac venerari liceret. Tantum ergo si fictitium Cyri potuit exemplum, quam veræ historiæ vim esse existimabimus?

Verùm enimvero, tametsi magnum sit, exempla habere, quæ imiteris, longè tamen amplius illud, quòd, ut antè dicebamus, generosa mens iis accenditur ad similia pro Rep. tentanda. Themistoclem Miltiadis tropæa dormire nequaquam sinebant. Gratianum, imperatorem optimum fortissimumque, solà principum, quos legisset, æmulatione, eò gloriæ perductum, dicunt. Quod si omnes omnium seculorum duces atque imperatores percurrantur; manifestè videbimus, eos, qui propiùs à temporibus nostris absunt, semper exempla eorum proposuisse, qui, rebus præclarè gestis, æternitati famam suam consecraverant: hos rursum antiquiorum, illos vetustissimorum exempla imitatos esse. Ut quasi catena sit, cujus annulus alius alium continet. Eam ob caussam, si fides Homero est, Achilles majorum res gestas fidibus cecinit. Et ut horum virtutes Achillis animum accendêre, ita Achillem æmulatus Alexander Magnus: qui Homerum noctu quoque sub pulvinum recondebat, ac, admiratione vatis, beatum semper prædicabat Achillem, qui talem laudum suarum præconem esset consecutus. Alexandri autem gloria æmulum excivit Julium Cæsarem: quem, conspectâ Alexandri imagine, ingemuisse ferunt, quòd eâ ætate, quâ orbem terrarum ille subegerat, nihil dum ipse memorabile gessisset. Pari ratione postea Cæsaris ingens nomen barbarum quoque illum Turcarum imperatorem Selymum commovit: qui cùm gesta Cæsaris suam in linguam converti jussisset, tantus ejus admiratione evasit, ut imperio majorum vastam Africæ Asiæque partem adjiceret.

Co-

Cognovistis, auditores, quantum philosophia tum naturalis, tum civilis, historiæ acceptum ferat. Accipite nunc, quid debeat eidem medicina, quid jurisprudentia, quid eloquentia & poësis. Ex his prima se nobis offert medendi ars, humani generis conservatrix. Quid autem certius, quàm nasci eam ex scientia naturæ? At naturalis scientia originem, ut diximus, ex historia naturæ ducit. Quid etiam manifestiùs, quàm medicinam omnem partim ratione subnixam esse, partim experientiâ sive exemplis? Atqui tot medicarum observationum, tot exemplorum commentarii, aliud nihil sunt, quàm medica historia.

Jam verò in Prudentia juris quantum juvat historias novisse! Si enim ferendæ leges; aliarum scire gentium mores sive statuta expedit; ut eligatur inde, quod imprimis Reipublicæ conducit. Aliter si esset, non Lycurgus, non Solon, non decemviri Romani, aut legislatorum alii, peregrinandum sibi putavissent, priusquam leges conderent. At peregrinationis loco nunc una est historia. Illa gentium statuta, illa mores narrat. Quæ quidem legislatorem magis spectant. Sed etiam legum interprete digna hæc cura est, nosse, unde leges hauserimus. Sin latas jam leges consideremus, quod proprium est jurisconsulti munus, Deum immortalem! quanta lux iis accedit ex historia. Hæc aperit occasiones legum; quæ priùs, quæ posteriùs repertæ sint: unde & multæ earum conciliantur, quæ primò pugnare hominibus etiam doctissimis creditæ sunt. Neque aliam esse Eloquentiæ rationem putandum. Quomodo enim orator laudare civitatem, aut bene meritos cives; quomodo legem, bellum, inducias, vel alia, suadere possit; nisi non ejus modò urbis, in qua versatur; sed omnis antiquitatis instituta animo comprehenderit? Cui ignarum, minùs rationem, quam exempla, apud rudem multitudinem posse? Quid quòd vix ullum se orationis offerat argumentum, cujus non exempla apud historicos locupletissima occurrant? Quorum orationes tanto sæpe studio, tantâ sunt curâ elaboratæ, ut dubium reliquerint, magisne illas in honorem historiæ, an has in orationum honorem legi conveniat. Longeque de poëtica clarior res est: usque adeò hæc historiæ similis est: dissimilis in uno, quòd illa veris doceat exemplis; hæc fictis utatur fabulis; sed suavitate metri conditis, ac poetico etiam spiritu animatis. At quid, inquiunt nonnulli, historia ad poësin, quæ mendacium amat? Plurimùm profectò. Nam & poëtæ interdum verum tractant argumentum, ut ab Lucano factum: & ad exemplum historiæ fabulas confingunt suas, quia similes vero esse debent. Accedit, quòd non omnia epicus, aut tragicus, comminiscitur; sed narrationis truncus & radix historia est, cui suum poëta inserit figmentum. Quod quia non omnibus ad animum occurrit, adferam pauca de tempore eo, quod Varro ipse μυθικὸν, sive fabulosum, vocabat. Erat illud post diluvium Ogygium, præcipueque inter Inachi regnum, & primam Olympiadem. Inachus ille, cujus filia Io in vaccam conversa fingitur, posteaque Isis dicta est, rex fuit Argivorum, temporibus Isaaci patriarchæ. Niobe, quæ propter tot liberûm cladem quasi obbrutuit, eoque conversa in saxum narratur, filia Phoronei fuit; qui Inachi filius, ac Jacobi patriarchæ erat æqualis. In Ægypto quo tempore Caat, Mosis avus, ac hujus filius Amram vivebant; eo in Africa Atlas tantopere siderum scientiâ claruit, ut creditus sit cælum humeris sustinere. Mosis ætate Cecrops erat, quem biformem finxere, ob leges, quas de connubiis tulit. At circa Othonielis tempora Triptolemus claruit, qui frumenta urbibus distribuit, insidens, ut fabulantur, serpenti alato. Eo intelligi oportet navem longam, quæ serpenti similis, uti vela ejus alis. Sub Aod Gorgo floruit, cujus eximiam pulchritudinem usque adeò mortales stupebant, ut dicta sit homines in lapides commutare. Eâdem tempestate quoque Perseus cum classe armatâ liberavit Andromedam, quæ ceto marino exposita erat, id est, nobilis piratæ connubio destinata. Quid de Europâ, & Jove; quid de Spartis, & Cadmo; quid de Bellerophonte, & Pegaso; quid de Dædalo, & Icaro; quid de tot aliis memorem? Prius, auditores, vos audiendi libido, me dies destituat, quàm cuncta id genus exempla percurrero. Imò omnis illa Apollodori bibliotheca, si Palæphati more, spatium fabulæ removeamus, historia & vera fuerit, & optimo temporum ordine connexa. Quæ satis ostendunt, etiam magnâ sui parte poëtarum figmenta ad historiam pertinere.

Superest doctrina fidei, ac pietatis, quam Theologiam appellamus. Quæ indissolubili vinculo historiæ annexa est. Nam satis apertum est, ut universam Deus Scripturam servis suis dictârit, per Ecclesiam tradiderit, per Spiritum obsignârit. At animo percurrite, quæcunque Moses, & Prophetæ, quicquid Apostoli, & Euangelistæ, in literas retulerunt: comperietis, (parabolas eximo, quæ paucæ occurrunt) ubique vel narrari gesta, vel futura prædici, vel denique, quid nostri sit officii, exponi. Ex quibus primum historiæ, alterum vaticinii, tertium præcepti est. Et vaticinia quidem divina ad historiam rectissimè retulerimus. Quippe hâc prærogativâ humanam prædictionem exsuperant, quòd narratio in iis tam antecedere factum, quam sequi possit. Ipsæque etiam parabolæ, cùm ficta sint exempla, haut injuriâ ob similitudinem ad facta revocantur. A quo ut neutrum horum historiæ accenseamus; sic quoque illa maximam Scripturæ partem facit. Quæ magna & eximia historiæ gloria est. Etenim nihil certius, nihil augustius iis, quæ a supremo Numine promanant: nihil, cui meliùs opera impendatur. Siquidem Deus, cui uni maximè notum, quæ mortales discere oporteat, eadem, quia imprimis scire cupiebat, potissimùm consignari voluit. Itaque humano quidem ingenio ac industriæ reliquit disserendi ac dicendi disciplinam; reliquit numerandi ac mensurandi doctrinam, aliasque scientias, atque artes egregias. At duo hæc, fidei vitæque normam, & in Ecclesiâ gesta vel gerenda, referre ipsi in literas visum fuit. Nec auctore solùm utraque hæc, sed in eo quoque conveniunt, quòd illis solis educetur, atque adolescat fides & pietas nostra. Primo enim nisi ex historia verus de Deo sensus hauriretur; non Deus ipse per Mosem mundi natales, & tot seculorum exponere historiam voluisset: sed, præteritis his, legem Israëlitico populo proponere, satis habuisset. Non deinceps etiam viri, divino spiritu acti, memoriæ prodidissent ea, quæ sub Josua, sub Judicibus, sub Regibus, ac item Ducibus, contigissent. Non Prophetæ toties in concionibus suis inculcarent populo admiranda illa cælestis Numinis opera. Nam quò collimâsse omnes illos putabimus, nisi ad rectam de Deo fidem; quæ ex operibus suis agnoscitur?

Neque ex Judaica, aut Christiana solùm historia, [illegible] boni haurimus: ne profanarum quidem gentium historiæ utilitatis nos hujus expertes dimittunt. Adeò in omni hominis vitâ, divina se exerit providentia. Equidem haut ignarum mihi, esse Epicureos homines, qui, cùm sæpe bonis malè, sæpe pravis bene esse videant, non curare mortalia supremum Numen pertendant; vitamque humanam, cujus historia speculum est, ludibriorum fortunæ magis, quam providentiæ cælestis speculum, arbitrentur. Sed næ infelices isti diversum sentirent, si judicium, consideratis rerum eventis, ferrent. Venit in mentem illis venditus fratrum scelere Josephus; venit regnans pro parente Absolomus: illius felicitas, hujus exitium non cogitantur. Frequens quoque illis, bonos appellare, qui virtutis externam speciem, vitia occulta gerunt. Et non rarò bona pro malis, pro bonis mala habent. Nam honores, & opes, mala judicanda, si pravi adipiscantur: exilia, & calamitates, bona habenda, quando virtutis & gloriæ probis caussam præbent. Ut cum Themistocle dicere liceat, Periêramus, nisi periissemus. Atque ut nulla nobis ratio con-

staret,

ftaret, cur fubinde iftiufmodi quædam permittat Deus; non eò divinæ providentiæ culpa erit, quæ humanæ eft imprudentiæ. Quippe cum multa quoque parentum liberi arguant, quatenus cauffarum nefcii: quantò magis credendum, multa excelfum illud Numen facere, quæ homines non affequantur, & quia non capiant, carpant? Quamobrem ita ftatuimus, tametfi fortè nonnulla in hiftoria, aut vita, occurrant, ubi imbecillitas noftra fupremæ illius majeftatis confilium non comprehendit: non eò providentiæ, aut hiftoriæ, derogandum quicquam; fed quia divinæ providentiæ exempla omnem penè hiftoriæ implent paginam; eò hiftoricos interpretes ac fcribas divinæ providentiæ credi oportere. Igitur fi providam illam Numinis curam, in hiftoria velut in fpeculo intuemur: omnis illa laus, quæ ex divinæ providentiæ contemplatione proficifcitur, hiftoriæ communis erit. Et profectò quæ doctrina divinam magis gloriam, quàm hiftoria illuftrat? ubi videmus, Deum confervare, quæ fecit, & cunctis, quæ vel agunt homines, vel patiuntur, præfidere. Quantus fummi illius Moderatoris timor, quæ reverentia ingeneratur, cùm jufta ejus judicia confpicimus! Quantus amor, cùm animadvertimus, ne uno quidem momento abfque illo nos fubfiftere, eoque bona illi omnia deberi! Quantus humanarum rerum contemtus, cùm reges ipfos, nunc fuperbos purpurâ & fceptro, atque à Deo fecundos videmus; nunc folio dejectos, omnium egenos, ac privatis etiam miferandos: cùm civitates adfpectamus, nunc undique fortunatas, nunc dehifcente terrâ, aut peftilentiâ, vel denique hoftili invafione vaftas, defolatas, funditufque everfas: imperia integra nunc florentia, nunc breviffimo momento exftincta. Quæ verò folatia, quæ tranquillitas fubit, quòd adverfa ipfo piorum bono permitti, atque immitti videmus: nec ultrà quicquam in nos improbis licere, quàm Deus fiverit: eoque nec de futuris anxios effe, fed omnem uno in Numine reponere fpem, debere. Quare vanos ambiant alii honores, alii auro & gemmis inhient, voluptates fluxas confectentur: nos hiftoriâ animum inftruamus, ac divinam in ea providentiam contemplemur, admiremur, extollamus. Hinc nobis pietas, hinc animi tranquillitas glifcet; quæ una cunctis voluptatibus, cunctis honoribus, cunctis univerfi orbis gazis antiftat; ut quæ finis noftræ fapientiæ, fummumque adeò fit hujus vitæ bonum.

Ingentem, auditores, hiftoriæ fructum vidimus in divina providentia. Sed non hic fe ejus utilitas ac neceffitas fiftit. Etenim quid de Chrifto, quid de Ecclefia ejus credere debeamus, pandit nobis hiftoria. Nam quid attinebat ab Euangeliftis, & Apoftolis, hiftoriam de vita & morte Servatoris noftri confignari, nifi ne ullis unquam feculis in oblivionem veniret, quid de Chrifto fentire debeamus? Quid neceffe poftea erat, tradi ab illis hiftoriam eorum, quæ poft adfcenfum in cœlos eveniffent: quam ne Chriftianæ incunabula Ecclefiæ nefciremus?

Quamquam autem utraque, quam diximus, hiftoria majoris longè fit auctoritatis, quàm quæ alios exin auctores habet: plurimùm tamen juvamur quoque hiftoriâ ab Apoftolorum temporibus ad noftram ufque ætatem productâ. Quis enim non videat, quantum adferat momentum ad controverfias fidei, tum intelligendas meliùs, tum minore præjudicio decidendas; fi cognofcamus, in quibus femper Ecclefia Dei convenerit, de quibus diffidia fuerint, quando exorta, quomodo fopita, quid primò, quid deinde, quid poftremò creditum, quibus argumentis pugnatum, quid tandem ftatutum. Quæ cuncta ad verum de Deo, & Chrifto, fenfum pertinent. At altera religionis Chriftianæ pars obfequium & cultum Numinis continet. Ad hanc præeunt nobis exempla Sanctorum, tum veteris inftrumenti, ut Abrahami, Jofephi, Jobi, Davidis, Jofiæ, Ezechiæ, atque aliorum: tum novo in fœdere, ut Petri, Pauli, imò miferi etiam publicani. Nec leve eorum pondus eft, quæ deinceps fuppeditat Ecclefiæ hiftoria. In qua tot præclara fanctorum antiftitum dicta, factaque referuntur: tot exempla animi conftantis adverfus tormenta, crucem, lamenas, ignes. At nunc, proh dolor, vix repertus eft, qui ea lectione digna æftiment: non exiguo pietatis difpendio. Nimirum quia fabulis attaminatæ funt multorum vitæ, hinc ftolidè prorfus & illæ negliguntur, quas optimâ fide antiquiffimi fanctiffimique viri tradiderunt.

Quid quòd cæcarum quoque gentium hiftoriæ magnam vim habent, ut in vera nos luce ambulemus? Si enim in impiâ illorum pietate tantus, vel ignoti Numinis, relaxit amor: quomodo animatos nos effe convenit, quibus fe in Verbo Deus patefecit! Cùm tantum in Ariftide juftitiæ ardorem legamus, cùm eam in Socrate patientiam, illam in Scipione caftitatem; cùm denique nullum propè fit virtutis genus, in quo non profanæ nationes multum laudis retulerint: quibus ftimulis ad veram ac Chriftianam religionem incitabimur; ne gentes folo naturæ præfidio & lumine adjutæ, in pietatis ac virtutis ftudio longiffimè nos poft fe relinquant!

Satis itaque videmus, hiftoriam nobis fpeculi inftar divinam providentiam repræfentare: ex eadem animi tranquillitatem hauriri: ex illa difci, quid de Chrifto, quid de Chriftianæ religionis controverfiis, olim Ecclefia Dei fenferit: denique innumeris ejufdem exemplis ad virtutes, ad pietatem in Deum, extimulari animos noftros.

Quamobrem penitus ita ftatuendum; fi fermonis curâ tangimur, non alios æque, quam hiftoricos, ad hoc conducere; cùm omnes naturâ trahamur voluptate; nec major ulla, vel honeftior eâ fit, quæ hiftoriis ineft: ut qui hujus blandiciis illiciuntur, etiam decepti non capiantur. Sin rerum ftudio afficimur; oftendimus, ut ab Oceano, amnes, rivi, fontes, originem trahunt; ita ab hiftoria fapientiæ univerfæ & ortum effe, & incrementum. Ab hiftoria enim ad naturæ fapientiam venitur: ex qua origo eft medicinæ, & artibus aliis, quæ naturam ad ufum transferunt. Per hiftoriam temporum, & antiquitates, itur ad fcientiam moralem, ac civilem: ex quibus Jurifprudentia, Eloquentia, & Poëtice, ortum ducunt. Denique per hiftoriam divinam ad divinam fcientiam devenitur; cui etiam Ecclefiæ hiftoria famulatur. Ut veriffimè a nobis affirmatum fit, jactis verborum & hiftoriæ fundamentis, nullo negotio cætera ftudiorum confici. Felices igitur, quibus hanc Deus mentem dederit, ut fermonis & hiftoriæ univerfæ conjungant curam: perque hiftoriam contendant ad fcientiam naturæ, prudentiam vitæ, ac religionem veram: quibus univerfa, ut dixi, hominis abfolvitur fapientia. Atque ut horum quædam animum haut moveant; at certè exftimulent pietatis, & adminiftrandæ Reipublicæ ftudia. Procul dubio enim facilè hoc omnes conceffèritis, privatim nihil effe melius, quam rectè de Deo fentire; publicè nihil auguftius, quàm, Numinis loco, in terris præfidere. Unde fequitur, duas quoque omnium facilè principes fcientias effe; pietatis five religionis unam, quæ congrua de Deo Chriftoque credere, & rectum utriufque cultum docet: prudentiæ civilis alteram, quæ Rempublicam dirigat ad civium bonum, tum terrenum, tum cæleſte. Atqui, ut vidimus, & hujus, & illius, fic fundamenta ponit hiftoria, ut fine eâ exfurgere neutra poffit. Hiftoria igitur ad pietatem ducit, ut veri fimus Chriftiani, quo nihil melius: hiftoria civilem prudentiam gignit, ut Dei loco præeffe aliis poffimus, quo non aliud majus. Adeò ut ftudium nullum, nulla fcientia, præftantior hiftoriâ reperiri poffit. Quod apertè adeò demonftraffe mihi videor, ut periculum exiftimem, ne, ulteriùs procedere fi velim, in his muneris mei primordiis, tædium dicendo adferam priùs, quàm docendo attuli voluptatem.

Sed

Sed quanto omnis ævi historia latiùs se pandit, & usus ejus ad plures se scientias extendit; tanto arduam magis sentio, quam suscepi, provinciam. Eoque ad eam cum dignitate sustinendam, vestro mihi opus erit favore, Proceres amplissimi, cæterique auditores; qui animos addet ad quidvis laboris subeundum. Cæterùm irritus & noster labor fuerit, & vester favor, nisi cœptis cæleste illud ac supremum adspiret Numen: imò ne ipsum quidem præstare vobis laborem possim, nisi idem & valetudinem, & vires suffecerit. Quamobrem vobiscum, in muneris mei ingressu, ad fontem omnis boni preces meas supplex converto. Æterne DEUS, ac misericors Pater, qui historiam orbis conservari voluisti, ut in ea speculum haberemus admirandæ providentiæ tuæ, illumina mentem; rege voluntatem, dirige linguam, conserva vires meas, ne suscepto muneri impar sim. Largire, ut cuncta, non aliorum ad opinionem, vel proprium honorem agam; sed utilitatem publicam. Amorem quoque studiorum inspira juventuti, atque intelligentiam auge, ne vel à voluntate ingenium destituatur, vel ab ingenio voluntas: imprimis illam duc Spiritu tuo in viis tuis, sine quo in devia aberrabit. Amplissimos quoque hujus Urbis Proceres, divini Verbi præcones, & cives cunctos, tuere ac conserva: ut aliorum quidem præsidio, aliorum verò obsequio, utrorumque autem pietate ac prudentia, magis & magis floreant Gymnasium, Ecclesia, & Respublica universa.

FINIS.

GERARDI JOANNIS VOSSII

IN

FRAGMENTA

L. LIVII ANDRONICI,

Q. ENNII,

C. NÆVII,

M. PACUVII, &

L. ATTII,

Castigationes & Notæ.

GERARDUS JOANNES VOSSIUS

AD

BENEVOLUM LECTOREM.

Vod in statuis, ac picturis, usu venire solet, ut aliæ quidem placeant novæ formæ decore; aliis verò longa ævi vetustas majestatem ac precium addat: idem in poëtis contingit, illis præsertim, qui carmine tragico immortale sibi nomen pepererunt. De me quidem fateor lubens, lectione illorum fragmentorum, quæ Tullius aureis Tusculanarum Quæstionum, ac de Divinatione libris, vermiculati instar emblematis inseruit, excitari in animo meo non mediocrem amorem Ennii, Attii, aliorumque priscæ ætatis poëtarum: qui etsi illis temporibus vixere, quibus Apollo, ac Musæ, cothurnatum in urbe pedem ponere demum cœperant; tamen ad carmen sublimis spiritus plenum, proximi, ejusque melioris seculi vatibus, feliciter adeò viam munierunt. Neque aliter judicare arbitror quemquam, qui ex ungue leonem sciat æstimare. Quia verò eventus docuit, hoc poëtarum illorum fatum fuisse, ut, quæ scripsissent, barbarie tandem infelicis seculi delerentur: utinam saltem, quæ nunc reliquiæ quales quales supersunt, aliquanto ad nos pervenissent incorruptiùs! Neque hoc propterea tantùm opto, quia poëtis illis paullò saltem melius esse vellem: sed vel maximè propter scriptores illos, in quorum libris fragmenta ista hodie leguntur: Cice-

Ciceronem dico, ac Varronem: at quantos viros! tum autem Agellium, Macrobium, Festum, Nonium, Priscianum, ac tot alios, quos omnes quam minimè depravatos doctorum manibus versari, Reipublicæ literariæ plurimùm interest. Atque hoc in caussa fuit, cur putârim, facturum me esse rem literarum amantibus non ingratam, si opellæ aliquid in istis castigandis insumerem. De quo ut hoc præsertim tempore cogitarem, fecit Vir Clarissimus Petrus Scriverius, qui cùm post tragœdias Senecæ à se recensitas, etiam laceras tragicorum priorum reliquias multis partibus, quam fecissent alii, & auctiores, & emendatiores, ederet in lucem: utilem ac præclaram hanc operam suam qui ejus est erga me amor, nomini meo inscripsit: sed, ne hanc esse putes, quam veteres dicebant sine sacris hæreditatem, eâ propemodum condicione ac lege, ut operæ aliquid iis restituendis impenderem, quæ ipse, & alii, industriæ meæ reliquissent. Ego, qui quadam frontis mollicie, amicis, præsertim illis, qui de his studiis egregiè merentur, negare nihil sustineo; haut difficulter mihi a tali viro persuaderi passus sum: potissimùm cùm etiam Clarissimi & maximi viri, Dan. Heinsius, & Jo. Meursius, hortatores accessissent: quorum ego consummatissimo in hacce humanitatis palæstrâ judicio, lubens assurgo. Itaque deposito paulisper opere commentariorum de Lingua Latina, quod sub manibus habebam, cœpi protenus vastum illum laborem breviore hoc diffindere: idque spe bonâ præstandi etiam hîc ejusmodi aliquid, quod non indignum me, & publico haut inutile foret. Sed ubi manum jam operi admòram, ecce sollemni quadam facilitate meâ concludor quasi cancellis quibusdam: idque a librariis, instantes nundinas, & alia caussantibus, propter quæ obnixè orabant, ut concipere hæc, atque in lucem emittere, intra præfinitum, & hoc angustum tempus, vellem. Ea licet dura, ac iniqua etiam postulatio meritò videretur (neque enim corporis solùm, sed profectò etiam animi fœtus suas à naturâ leges habent, tamen quia jacta jam erat alea, & ita comparatus sum, ut potiùs quorumvis mortalium commodo, quàm honore, aut emolumento proprio, metiri omnia soleam; minimè cessandum putavi, usque dum membranas meas, & alios libros veteres, conferendo, ac meditando, pusillum hoc, at nihilominus vitale fortasse, festinato potiùs, quam maturato partu, eniterer. Nempe non malè mihi nunc defungi videbar, si ea, quæ absque morosâ aut diutinâ disquisitione occurrerent, consignarem: cætera, quæ altioris essent indaginis, in aliud, ac commodius, tempus rejicerem; quo illa etiam, quæ nunc protrudo, modò Deus valetudinem concesserit, ac vitam, poterunt aliquantò limatiùs, auctiusque, in eruditorum prodire conspectum. Interim, erudite lector, operam hanc meam benevolo animo accipe: neque illud cogita, quam minuta hæc eorum portio sit, quæ jamdudum in omni prope disciplinarum genere promisi; sed potius justum limandis cæteris tempus concede. Equidem favore tuo nixus, quod nunc sedulò operam do, idem faciam porrò: deque seculo hoc, ac, nisi doctorum me auguria nimis credulum fallunt, de posteris insimul, bene mereri, velle saltem, non desistam.

Lugd. Bat. cIɔ Iɔ c xx. Postr. Id. Septembr.

GERARDI JOANNIS VOSSII
IN
LIVII ANDRONICI
FRAGMENTA.

ACHILLE.

*

Ag. 1. *Si malos imitabo, tum tu pretium pro noxa dabis.*] Trochaicum hunc credas, an ea ex jambico deceptum putes, nihil interest. Nævio adjudicat editio Nonii vetus, quæ anno clↄ Iↄ Mediolani prodiit curâ summi, pro illis temporibus, viri, Baptistæ Pii. Quam & sæpius posteà advocabimus. Sed Livio tribuit Aldina, imo & Mss. & Nestor Novariensis.

ADONIDE.

*

Humum humidum pedibus ferit] In Prisciano meo Mso, sane optimæ notæ, disertim Lævio tribuitur. Et videntur Stephani duo similiter in codd. suis invenisse, quando fragmenti hujus in Collectione sua non meminerunt.

ÆGISTHO.

*

Nemo hac voster ruminetur mulieri] Apud Junianum Majum (qui ante hos annos centum & triginta de priscorum proprietate verborum volumen ex veteribus maxime Grammaticis contexuit) pro *voster* invenio *nos tibi*, quod corruptum arbitror ex *nostri*, aut *vostri*. Apud eundem legas *ruminabitur*. Quasi scripserit Livius,

—— *Nemo hac nostri ruminabitur*
Mulieri ——

Sed error obrepsit ex superiori Varronis loco, ubi id verbi invenitur in tempore exacto. Vera igitur fuerit scriptura,

—— *Nemo hac nostri ruminetur mulieri.*

Vel *vostri*, ut diximus. Fortassean erit, qui, quòd Nonius hæc adferat in verbo *Ruminare*, eò *ruminabis* apud Livium legere malit. Sed potiùs apud Nonium scribendum *ruminari*. Nam & Mssi, & vett. editt. tum in Varronis, tum Livii verbis, constanter habent *ruminabitur*, & *ruminetur*. Illud extremo addamus, non hæc Agamemnonis verba esse, deque Clytæmnestra intelligi, quod credidit Delrio: sed ab Ægistho dici, ac mulieris nomine Cassandram signari. Nam sanè hoc verisimile magis facit fabulæ argumentum.

*

Tum autem lascivum Nerei simum pecus
Ludens ad cantum classem lustratur] Scaliger in Conjectaneis Nævio tribuit: in quo sequitur vett. Nonii editt. in *Lustratur*. Sed in Mso legitur *Livius*. & meo judicio verius. Nam altero Nonii loco, in *Pecus*, constanter hæc verba Livio adsignantur. Pro *Nerei simum pecus* in plerisque Mssis, atque excusis invenitur, *reissimum pecus*. unde primulùm suspicabar Livium scripsisse, *resimum pecus*. Nam *resimum* τὸ ἀνάσιμον, Varroni, Columellæ, aliis. Sed rectum est *Nerei simum pecus*: quod ostendunt vestigia veteris scripturæ in altero Nonii loco, ubi legitur *Nereissimum*: uti apud Junianum Majum, *nec remissum*. Per *Nerei simum pecus* possis generatim intelligere pisces, quando omnes simis sunt naribus: & Tullius primo de Divinat. ex Paccuvio refert, classem Achivûm ab Ilio reducem se lasciviâ piscium oblectâsse, qui circum classem ludebant. Sed κατ' ἀντονομασίαν delphinos intelligi, magis probabile est: quando iidem peculiariter διὰ τὸ σιμὸν simones dicti, teste Plinio lib. IX. cap. VIII. Et multùm hanc sententiam juvat Euripides in Electra, ubi chorus refert τὰς φιλαύλους δελφῖνας proris circumvolutos deduxisse Achillem ad Trojam.

*

Sollemnitus à declitali laudet lubens] Mediolanensis vetus, & Aldina, item Junianus Majus Lucilio tribuunt. Qui error inde profluxit, quia Lucilii nomen proxime antecessit. Nam Livii esse, præter codices alios, additum fabulæ nomen ostendit. Verba poetæ vir maximus ingeniose ita emendabat:

Sollemnitus adeò lata te laudem lubens.

Sed videamus, num propiùs etiam accedi possit ad veterem scripturam. In plerisque legas, *Sollennitusque adeo ditali*. In aliis, *Sollennitusque à conditali*. In aliis, *Sollennitusque à declitali*. Quare *Sollemnitusque* cum copula rectum puto. Cumque ante *laudet* constanter illud *tali* legatur, invitus sanè mutem. Eapropter sic sententiæ & numeris restituo:

Sollennitusque à Dea tali laudet lubens.

Ut *Dea* κατὰ συνίζησιν coalescat. Verba sunt Orestis, quibus Dioscuros affatus, cùm Athenas sibi eundum esse intelligeret, ut ibi a sapientissima Dea Pallade sollemnitus absolveretur. Vide extremam Euripidis Electram. Sanè id verius puto, quàm si legas *à Deo*, ut Apollo intelligatur, quo auctore Orestes homicidium commisit, ut idem Euripides non uno loco refert.

*

2. —— *Nam ut Pergama*
Accensa, & præda per participes æquiter
Partita est] Vett. codd. *prædam*. Sed perperam. Nam *præda partita* παθητικῶς dixit Livius.

*

—— *In sedes collocat se regias,*
Clytæmnestra juxtim, tertias natæ occupant] Malim, *nata occupat*. Signat tres istos, Ægisthum, reginam conjugem, & natam ejus Electram. Matris nomen Κλυταιμνήστρη, Iliad. A, & sæpius in Odyssea. Quare secunda est porrecta. Sed Livius e diphthongo vocalem alteram abjecit. Ut minùs sit, quod mirentur viri docti, idem factum esse ab Ausonio in Epitaphiis heroum:

Vindicem adulterii cum Clytemnestra necet.

*

Quin quod parere vos majestas mea procat
Toleratis, extemploque illam deducitis?] In Mssis, item edit. Med. Ald. aliis, legitur,

Toleratis, templo que hanc deducitis.

Quare, leviculâ trajectione provocabuli *vos*, locum hunc ita restituo:

—— *Quin*

—— Quin quod vos parere majestas mea
Precat, toleratis, temploque hanc deducitis?

Verba sunt Clytæmnestræ, Electram ab ara abstrahi jubentis, quò ea metu confugerat. Unde ipsa sic apud Senecam Agamemnone:

Concedam ad aras, patere me vittis tuis
Cassandra jungi, paria metuentem tibi.

Ac postea matrem filiamque ita loquentes inducit:

CLYT. *Morieris hodie.* ELECT. *Dummodo hac moriar manu.*
CLY. *Recede ab aris.* EL. *Sive te jugulo juvat*
Mersisse ferrum, præbeo jugulum volens:
Seu more pecudum colla resecari placet;
Intenta cervix vulnus exspectat tuum.

Ita hunc locum emendo. In vulgatis est *recedo ab aris*, verbaque illa Electræ tribuuntur. Atqui verisimile non est, eam ab aris voluisse recedere, priusquam istius mentionem ullam fecisset mater. Quod si in superiori Andronici loco *extemplo* retinere visum esset, non tamen pro *hanc* reponam *illam*, quod longius à libris abit: sed τὸ *hinc* ob similitudinem excidisse credam. Ut ita concipiatur locus,

—— extemploque hanc hinc deducite.

AIACE.

*

Mirum videtur, quod sit factum jamdiu] Κατ' ἐρώτησιν scribe. Vel cum Delrio lege,

Mirum videtur, quod sit? Factum jamdiu.

ANDROMEDA.

*

Confluges ubi conventu campum totum inhumigant] In nonnullis est *confluge*: item *conventum*. Ac vir eruditissimus pro *conventum* sive *conventu* legendum conjectabat *cum vento*. Sed malim *conventu*, hoc est confluxu. Nam ventus naturâ suâ potiùs siccat: ut qui sit πλῆθός τι τῆς ἐκ γῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως κινούμενον περὶ τὴν γῆν: ut est apud Philosophum Μετεωρολ. β. Quare minus illi convenit verbum inhumigant, quod est humectant. Nam ut à *mitis mitigo*, à *clarus clarigo*; ita ab antiquo *humus* pro *humidus* est *inhumigo*. At optimè competit conflugi, quo significatur fluviorum σύῤῥοια, sive, ut Homerus Iliad. Δ vocat, μισγάγκεια, ubi Eustathius, ἐὰν δὲ εἰς τοιοῦτον ἄγκος πολλὰ συμβάλλωσιν ὕδατα, μισγάγκεια τοῦτο λέγεται.

ANTIOPA.

*

Ita septuose dictio abs te datur
Quod consecutum sapiens ægrè contulit.] Prior versus, si de oraculo sermo est, quæ flexiloqua & obscura esse solent, sic legi debet: *Ita septuose dictio ab Deo datur.*
Sed sive ad Deum, sive ad alium sermo est, non minùs istoc placet: *Ita septuosa dictio hac abs te datur.*
Vel potius, *dictio abs tete datur*,
Posteriorem versum ita corrigo:

Quod consecutura sapiens ægrè consulit.

Vel verius, *ægre contuit.* Sententia est, dictionem eò esse flexiloquam, quòd sapienti etiam propter eventuum incertum, quid futurum sit, difficile sit prævidere. *Contuo* pro *contuor* dixit etiam Ennius Medeâ Exule, ubi sic solem compellat,

Qui tuoque lumine mare, terram, ac cælum contues.

EQUO TROJANO.

*

3. *Sero sapiunt* [Phryges] Hæc verba ex Equo Trojano adducta Livio tribuêre Beroaldus in Annotat. & Erasmus proverbio *Serò sapiunt Phryges.* Et sanè Equum Trojanum à Livio scriptam esse, indicat Nonius in *Opitula.* Sed Nævium quoque ejus nominis fabulam dedisse, constat ex Macrobii lib. VI. Sat. cap. I. Ex utro igitur hæc Cicero adferat, difficile dictu est.

*

—— Nunquam hodie effugies, quin meâ manu
Moriare] Omnino Nævii, non Livii sunt, ut disertim dicit Macrobius, qui hinc expressum esse docet illud Maronis Ecl. III.

Nunquam hodie effugies, veniam quocunque vocaris.

HELENA.

*

Tu qui permensus ponti, &c.] Anapæstici sunt:

—— Tu qui
Permensus ponti maria alta
Velivola. ——

HERMIONA.

*

Obsecro te Anticile matri nequid tua adversus fuas] *Anciale* est in Ms. & edit. Med. item apud Junianum Majum: qui & Nævio, non Livio tribuit, sed corrupte. Nec multum abit *Anchiale*, ut Mercerus expressit. Magis recedit *Anticile*, ut est in Aldina. Veram lectionem non difficulter odorati sumus. Ea est *Amphiale.* Locum itaque sic concipio,

—— Obsecro
Te, Amphiale, matri nequid adversus tua
Fuas. ——

Vel sic, ut metrum sit trochaicum:

—— Obsecro
Ted, Amphiale, matri nequid adversus tua fuas.

Verba sunt Andromachæ ad filium Amphialum, quem ex Neoptolemo habuit: ut locuples testis est Hyginus fab. CXXIII. Ac censeo ita affatam filium, cùm occultare eum vellet, ut tutus esset à Menelai & Hermiones insidiis, unde opera Pelei liberatus tandem fuit. Vide Andromachen Euripidis.

INONE.

*

Et jam purpureo suras include cothurno, &c.
Fragmento isti alterum adde ex sexto Prisciani: quod hujusmodi est:

—— Sequе in alta maria præcipem
Inops, ægra sanitatis herois.

Sed pluscula hic in disquisitionem veniunt, quia & de poëtæ, & de fabulæ nomine quæritur, ac præcipue de numeris sententiaque verborum. Ex Livio citat vetus Veneta anni CIↃ CCCC LXXVI. Et ita in veterum Gramm. editione Putschius expressit: quod rectum esse, mox planum faciemus. Fabulam Ionem nominat eapse editio, idque ex vett. codd. fide. Nec aliter est in Mso meo. Sed perperam, cùm Ino dicta sit. Nam Livium cum Grajo Andronici cognomine tragœdiam dedisse nomine Inonem, clarè testatur Terentianus Maurus versibus istis:

Livius ille vetus Grajo cognomine suæ
Inserit Inonis versu puto tale docimen.
Præmisso heroo subjungit namque miurum,
Hymnum quando chorus festo canit ore Triviæ.

Cùm enim chori meminerit apertè, necesse est ista de tragœdia capiamus. Eam verò non Ionem, sed Inonem vocat. Quod etiam approbant verba à Prisciano adducta. Neque enim Ioni conveniunt, Inachi filiæ, quàm Jupiter, ut furta sua tegeret, in vaccam convertit: sed Inoni, filiæ Cadmi, Athamantis uxori, matri Melicertæ, quicum in mare se de scopulo præcipitavit. Atque inde simul liquet, humanum aliquid passum Josephum Scaligerum, cum verba illa de Sapphone intelligit, notis in Cirin. Nam si sint ex fabula Inone, quin de hac potius, quàm Sapphone, intel-

telligi debeant, dubium non est. Sed in altero quoque maximum illum virum opinio fefellit. Nam putavit esse ea Lævii verba. Nec temere ita credidit, sed secutus est quorundam Mssorum fidem. In nostro sanè disertim legitur *Lævius Ione*. Sed in aliis, tam manu exaratis, quam prælo excusis, Livius vocatur: quod verius esse Terentiani comprobat autoritas: ubi ne *Lævius* legas, impedit, quod de Grajo Andronici cognomine adjungit. Superest aliquid de numeris dicamus: quibus hunc in modum restituere Scaliger tentabat:

Sefeque in alta maria præcipem misit
Inops & ægra sanitatis herois.

Neque aliter nunc versus isti adduci solent à viris doctis. Tantum apud omnes summi viri valuit autoritas. Atqui non parum emendatio ista abit a Mssis & vett. editt. in quibus pro *sefeque* est *seque*, & verbum *misit* constanter omittitur, uti & copula post *inops*. Neque caussa est, cur Livium in tragœdia putemus scripsisse jambicos σκάζοντας. Nam illud, *Argenteo polubro & aureo gutto*, quod ex Livio citat Nonius, aliter possis ordinare, ut *argenteo* ultima sit ἀνδία, ac *polubro* versum inchoet sequentem. Adde quod non sapit tragœdiam. Uti nec illud, *Scabra in legendo, redivivosave offendens*: de quo postea dicam. Quare, quod jam alius in mentem venisse video, pro *Inops*, duabus literis extritis, *Ino* legere malim. Cui emendationi favet ipsum fabulæ nomen. Et si verbo explere numeros ac sententiam juvat: id, ne claudicet versus, potius sit *dedit*, quam *misit*. Nempe ut hunc in modum scripserit Livius.

—— *Seque in alta maria præcipem*
Ino ægra sanitatis herois dedit.

LAODAMIA.

*

Aut nunc alia te quapiam
Asiatico ornatu affluens, &c.] In Mso meo lego, *Aut nunc quapiam alia te illo Asiatico*, &c. Quare pro *te illo* legendum *te Ilio*, ac digerendi versus in hunc modum:

—— *Aut*
Nunc quapiam alia te Ilio,
Asiatico ornatu adfluens,
Aut Sardiano aut Lydio
Fulgens decore, & gloria,
Pellicuit.

PROTESILAO.

*

Pag. 4. *Cupidius miserulo obito*] Citat Priscianus, ut ostendat *obitus* interdum valere πάθησις. Sed in Mso nostro, Lævio, non Livio tribuitur. Apud Junianum Majum quoque pro *Cupidius* est *Cupidinis*.

TEREO.

*

Ego puerum interea ancilla subdam lactantem mea
Ne fame perbitat] Scribe *lactanti*, vel *lactentem*. Versus verò sic digere:

—— *Ego puerum*
Interea ancilla subdam lactentem mea,
Ne fame perbitat.

*

Credito cum illos soli meà voluntate nunquam limavit caput] Nævio tribuit edit. Mediol. & Ven. Pincii, item Junianus Majus. In quibus, quemadmodum & Aldinâ, verba hæc ita concipiuntur, uti hic expressum. Nisi quod in nonnullis magis etiam corrupte est, *cum illos sol in ea*. Ad veram lectionem nos ducit fabulæ nomen. Inde enim cognoscimus, actum esse de Philomela, quæ sive sanguine suo, sive, ut Nicocrates voluit, opere acu picto, sorori suæ Progne perscripsit, ut a Tereo stuprata esset invita. Rectè igitur hunc locum emendabat Delrio: sed, quod ille facere neglexit, nos porrò leviculâ trajectione numeris eum suis restituemus. Sic enim Livius scripsit:

—— *Credito, cum illo, soror,*
Voluntate meâ nunquam limavi caput.

Nisi forte malis:

—— *Credito, cum illo soror*
Voluntate meâ nunquam limavit caput.

Nam *limavit* est in omnibus antiquis. Ita verba fuerint Prognes. Sed alterum illud est verius multò. Nihil enim attinebat, ut Progne diceret, sororem se invitâ stupratam. Quare Philomelæ potius esse ista verba, ac ita, uti dixi, legi debere, dubium non est.

TRAGOEDIIS INCERTIS.

*

Pag. 5. *Qua Castalia per struices saxeas lapsu accidit*] Trochaicus erit, *Quaque Castalia*, vel *Quaque Castalis aqua per st. s. l. a.* Sed in codice Farnesiano pro *qua* est *quo*. quod ex *Equo* corruptum puto. Præsertim quando ex edit. Med. & Ald. pro eodem legitur *quarto*. Ut fortasse scripserit Nonius, *Livius equo tro.* hoc est Equo Trojano. Nam hujusmodi compendio in fabularum nominibus uti solent. Et facile princeps litera exteri, duæque proximæ ab ultima trajici potuerunt.

Quanam ista suavitas, quanam consortio est?] Tum antiqui, tum recentes Nonii codices hæc tribuunt Tito Livio. Neque id fugit viros doctos, sed errorem sive Nonii, sive librarii esse putarunt: partim numerorum ergo (nam senarius est) partim quia *consortionis* vox pro *consortio* Andronicum potius, quàm Patavinum illum sapere videatur. Atqui nec Tullius eam refugit III de Officiis, ut observat Nonius. Cui hac parte favent omnes libri vett. nequis illos moretur, qui *consociatio* in Cicerone ediderunt. Sed quid multis opus? Quando & alibi hac voce utitur Titus Livius, & in oratione Appii Claudii, quæ exstat extremo lib. VI. hæc ipsa verba legimus: *Quanam ista societas? quanam consortio est?* Unde corrigi debent codices Nonii vulgati, ubi pro *societas* perperam legitur *suavitas*.

*

6. *Matrem procitum plurimi venerunt*] Scaligero assentio, qui ad Festum observat, non esse ex tragœdia, sed veteri Odyssea. Expressit enim illud *Od.* A. 248.

Τόσσοι μητέρ' ἐμὴν μνῶνται.

Procitum dixit pro *procatum*, ut *artitus* pro *artatus*, *impetritus* pro *impetratus*.

*

Vecorde & maleficâ vecordiâ] Scaliger ad Festum emendat, *Vecorde & malefico vacerra*. Quod rectum est. Nam adfert hæc verba Festus, ut ostendat, quis sit *vacerra*. Sunt verò non ex tragœdia, sed Odysseâ. Nempe, ut idem Scaliger nos docet, ex illo *Od.* B. 243.

Μέντορ ἀταρτηρὲ, φρένας ἠλεέ.

Nam ἀταρτηρὸς, *maleficus*; φρένας ἠλεὲς, *vecors*.

*

Adsatim edi, bibi, lusi.] Ne hoc quidem hujus fuerit loci, si, quod Scaliger docet, & nos verum putamus, expressum est ex isto *od.* O. 372.

Τῶν ἔφαγόν τ' ἔπιόν τε, καὶ αἰδοίοισιν ἔδωκα.

*

Scabra in legendo redivivosave offendens] Lævii esse censet Scaliger, idque non alio argumento, quàm quia sit jambicus σκάζων, ac σκάζοντες quoque sint versus isti de Ione superius adducti, quos Lævio tribuunt libri chirographi. Sed in eo ratio fugit virum summum, ut superiùs ostendimus. Ego cur Livio abjudicem, nihil video. Sed censeo non tam esse ex fabula aliqua, vel ex Odyssea, quàm ex præfatione operi præmissâ. Id enim verba ipsa suadent, quæ conveniunt scriptori aut interpreti a dictionis impolitie se purganti. Ac ne illud quidem satis est evidens, num præfatio ista vinctâ, an solutâ oratione scripta fuerit. Nam quis nescit, quoties jambicus aliquis etiam summis excidat oratoribus? Præfationes verò fabulis præmit-

mitti solere, vel fidem fecerit locus Quinctiliani lib. VIII. cap. III. ubi ait, *inter Pomponium & Senecam etiam præfationibus esse tractatum, an, gradus eliminat, apud Accium in tragœdia dici oportuisset.*

*

Surregit & sorctus pro surrexit, & quasi possit fieri surrectus, frequenter posuit Livius.] Apud Festum est *L. Livillus.* Ac propterea dubitabat Scaliger, utrùm hæc pertineant ad Andronicum. Sed cùm Livilli meminerit præterea nemo: & Livio clarè tribuat Diaconus: nisi, quod dicitur, nodum in scirpo quærere animus est, non est, quod ab hac sententia recedamus.

IN Q. ENNII FRAGMENTA.

ACHILLE.

*

PAg. 8. *Serva cives, defende hostes, cum potes defendere.*] Trochaicum hunc citat Nonius: sed perperam *defendere* exponit tueri. Nam eâdem notione capiendum, ac in Maronis illo, *Solstitium pecori defendite.* Ubi Servium vide.

*

Quò nunc incertâ re atque inoratâ gradum
Regredere conare?] Hieronymus Columna pro *incertâ* mavult *infectâ.* Sed alterum illud est in omnibus libb. Et rectiùs, quando *inoratâ* non valet *inexoratâ*, sed *non oratâ.* Quomodo Cicero pro Roscio Amerino, de legatis ad Syllam missis dixit, *Ameriam re inoratâ reverterunt.* hoc est, nondum expositâ Syllæ.

Nam consilius obvarant, quibus tamen
Concedit hic ordo.] Apud Perottum in *Obvaro* ita concipitur hic locus:

- - Nam consiliis obvarant omnia,
Quibus tantum concedit hic ordo - -

Ut fortasse scripserit Ennius:

Nam consiliis obvarant omnia, quis tamen
Concedit hic ordo - -

*

Per ego Deum sublimas subices humidas
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

Sublimas, rectum censeo, cùm ita legatur apud Non. in ed. Med. Ald. & uno in loco apud Junianum Majum. Alibi idem post *subices* distinguit, ac legit,

- - humidas Unde oritur imber - -

Quod non aspernor.

AJACE.

*

Sanguine emisso tepido tullii efflantes volant.] In Med. & Ald. legitur, *Ennius Ajace, Ajax misso sanguine tepido t. e. v.* Sed illud *Ajax* irrepsit ex fabulæ nomine, quod antecessit. Locum verò hic habere nequit, cùm sermo sit de Ajace recens interfecto. Sic igitur jambicis numeris restitue:

- - - - Sanguine
Emisso tepido tullii efflantes volant.

*

Pag. 9. *Qui rem cum Achivis gesserunt statim.*] Hier. Columna, *gesserat*; ut ad Ajacem referatur. Delrio verò sic legit: *Phryges tum Achivis cesserunt statim.*

Pag. 10. ALEXANDRO.

Est ubi hæc fabula *Alexander* vocetur, qui Paris fuit: est item ubi dicatur *Alexandra*, quæ est Cassandra. Imò quibusdam in locis inconstanter nunc hoc, nunc illud legas. Fortasse Ennius utriusque nominis fabulam scripsit. Sanè fecerat idem Euripides, itemque Æschylus: ut de utroque ostendit clarus ille Græcarum antiquitatum ocellus Joannes Meursius. Quod si unius fabulæ hæc sunt fragmenta, potius ex Alexandra Alexander, quam ex hoc illud factum fuit. Est enim Alexandri nomen pervulgatius, in cujusmodi rarius peccatur, cùm ferè immutent librarii, quæ capiunt minus. Pleraque etiam fragmenta à Cassandrâ proferuntur, ut mox parebit.

*

Hominem appellat: quid lascivis stolide? non intelligit.] Non redolent hæc cothurnum.

*

Jamdudum ab ludis animus atque aures avent
Avide exspectantes nuntium.] Hæc quoque ex præfatione potius, quam tragœdiâ mihi esse videntur. At ne fallat Stephanus, qui istis, ut Enniana, in Collectione suâ appingit: *propter hanc aurium aviditatem theatra replentur.* Sunt enim non Ennii, sed Varronis verba.

*

Multi alii adventant, paupertas quorum obscurat nomina.] Trochaicus cùm sit, resolvi tamen possit in anapæsticos: si post *paupertas* dividas.

*

Nam maximo saltu superavit
Gravidus armatis equus,
Qui suo partu ardua perdat
Pergama.] Si ista sunt ex Alexandra, uti putamus, pertinebunt ad vaticinium ejus. Eoque pro *superavit* lego *superabit.* B enim & V consonum passim permutantur. Numeri verò trochaici sint, dum initio caudalem tollas:

Maximo saltu superabit gravidus armatis equus,
Qui suo partu ardua tollat Pergama - -

Quamquam nec minus placet jambicos fuisse: sed tum post provocabulum *qui*, excident *mox*, vel similis particula. Aut extremis verbis trajectione solâ medere: ut ita concipiatur locus:

- - - Nam maximo
Saltu superabit gravidus armatis equus,
Suo partu qui tollat ardua Pergama.

*

O lux Trojæ, germane Hector,
Quid ita cum tuo lacerato corpore miser?
Aut qui te sic respectantibus tractavere nobis?] Locus corruptissimus. Anapæsticos fuisse, satis ex primo versu comparet. Ergo proximè, ubi legitur, *Quid ita:* legi debet, *Quid te ita.* Nempe provocabulum *te* librarii errore transmigravit in versum sequentem: unde furcillari, inque locum suum reduci debet. Præterea ex illo *cum tuo* faciendum *contuo.* Nam Macrobius disertim dicit, hinc expressum esse Maronis illud: *Aut cur hac vulnera cerno?*

O *Contuo*

Contuo verò pro *cerno*, etiam Andronicus usurpat, & Ennius alibi, ut suprà dictum. Quare totum locum sic rescribo:

—— *O lux Troja*
Germane Hector, quid te ita contuo
Lacero corpore miser? aut qui sic
Nec spectantibu' tractavere
Nobis?

Loquitur Cassandra, unde Hectorem appellat germanum suum. *Nec spectantibus* interpretor non prævidentibus, atque adeo nec, cùm fieret Hectorea cædes, animo illud tuentibus. Nam solent vati futura absentiaque obversari tanquam præsentia. Quomodo & hic capio illa verba: *Quid te ita contuo Lacero corpore?* Simile est illud ὅραμα Cassandræ apud Senecam Agamemnone:

Imago visus dubia non fallit meos.
Spectamus. epulæ regiâ instructâ domo,
Quales fuerunt ultima Phrygibus dapes,
Celebrantur. Cæteraque, quæ subjungit.

Et ista etiam verisimile faciunt nobis, quod antea diximus, tragœdiæ huic potius *Alexandra*, quàm *Alexandro*, nomen fuisse.

*

Dimidio purus putus.] Apud Festum sic legitur: *Ennius dixit in Alexandro: .... amidio purus putus: & Plautus, Purus putus hic sycophanta est.* Scaliger ex ... *amidio* fecit *dimidio*. Sed uti in exemplo Plautino, ita in Enniano convicium fuisse videtur. Ut itaque in illo est *sycophanta purus putus*: ita hic fuerit *catamidius purus putus*: vel, quod a scriptura vulgata non abit, *catamidio p.p.* Nam ut *pumilus pumilio*, *pusus pusio*, *amasius amasio*: sic videntur dixisse *catamitus catamitio*, sive *catamidio* per D literam, quæ & est in Græco γανυμήδης, unde opici illi suum *catamitus* fecerunt.

ANDROMACHA.

*

Pag. 11. *Nam ubi introducta est, puerumque, ut laverent, locant in clypeo.*] Apud Nonium ex Andromeda Ennii citatur. Sed *Andromache* legi debere, rectè monet Scaliger in Conjectaneis. Nam sermo est de Astyanacte è turri præcipitato, cujus corpus clypeo impositum a Talthybio gestabatur. Quæ profectò quid ad Andromedam? Fortasse huc etiam referri debet Ennii illud apud Varronem in sexto de L. L.

Extemplo acceptum me necato & filium.

Ubi malo *acceptam*, vel potius *arreptam*, ut verba sint Andromachæ ad Ulyssem, cùm ei Astyanacta is eripere vellet. Et videtur eadem Andromache, ad Hectorem dixisse:

Ex opibus summis opis egens, Hector, tua.

Quod ex Ennio, sed tacito fabulæ nomine, Cicero adfert. Sed tamen, cùm hæc arbitrari solùm juris sint, vix probo, quod Hieronymus Columna propterea, potius inter certa Andromachæ, quam incertæ fabulæ fragmenta, locum iis suum adsignârit. Præsertim cùm de priori ne illud quidem, an germanum Ennii sit, controversia omni vacet. Quamquam interim negari non possit, satis ingeniosam ac verisimilem esse Scaligeri conjecturam: qui, cùm in cunctis Varronis libris invenisset, *Etiam inde idem illud enim*: ex illis exsculpsit, *Etiam indidem illud Ennii.*

*

Acherusia templa alta Orci pallida
Leti obnubila, obsita tenebris loca.] Restitutio istorum pendet ex collatione Varroniani loci cum Tulliano. Apud Varronem est: *Acherusia templa alta Orci salvete infera.* Apud Ciceronem verò: *Acherontia templa alta Orci pallida leti, obnubila, obsita tenebris loca.* Nempe præterit Cicero verba illa, *salvete infera.* Quibus insertis, copulâque adjectâ post *obnubila*, fient anapæstici tales:

—— —— *Acherusia*
Templa alta Orci salvete infera,
Pallida leti, obnubila, & obsita
Tenebris loca ——

Leti illud cum *loca* conjunge. Sed fortasse simplicius fuerit, si pro *leti* scribas *Letea*: ut iambici sint hujusmodi:

Acherusia templa Orci salvete infera,
Pallida, Letea, obnubila, obsita tenebris
Loca. ——

*

Rapit ex alto naves velivolas.] Ex Iambico erit, si legas:

—— *Ex alto rapit*
Naves velivolas ——

Sed nihil opus trajectione; quando finis est, initiumque anapæstici.

*

Sed quasi ferrum, aut lapis durat;
Rarenter gemitum conatu trabens.] Ut trochaici sint, scribe:

—— —— *Sed ferrum quasi,*
Aut lapis durat, rarenter gemitum conatu trahens.

Ita enim malo, quam cum Hadriano Junio *lapis dura*, etsi illud & Hieronymus Columna probat. Neque me fugit, eodem genere alibi dicere Ennium, *Tanto sublata sunt agmine tunc lapides* —— Verum hoc loco, tum numeri id respuunt, tum etiam sententia. Nam cùm lapidi planè non conveniat gemitus, quomodo dixisset poëta, gemere aliquem, sed rarius, tanquam lapidem duram? Pro *trahens* in vett. libb. & apud Jun. Majum legitur *trabem*. Cumque mox sequatur *Ergastulo* (id fabulæ nomen) poëta verò prætereatur: credere aliquis possit, veram esse lectionem, *Trabea Ergastulo.* Sed calidum hoc commentum sufflaminat Nonii autoritas, qui in verbo *Villicari* sequentia poëtæ verba citat ex Pomponii Ergastulo. Ut nihil certius sit, quàm Pomponii istic nomen, non Trabeæ intercidisse.

ANDROMACHE-MOLOTTO.

*

Molottus, unde fabulæ nomen, Andromaches ex Neoptolemo filius fuit. Plenius fabulæ argumentum cognosces ex Andromache Euripidis. Absque Mercero esset, verum Ennianæ fabulæ nomen nesciremus. Quod vir ille sagaciter primus est odoratus. Vide Notas ejus ad Nonium in *Exanclavit.* Hunc tamen in eo subscribo, quod non solùm verba illa in *Exanclavi* & *Summum* ex ea esse petita arbitratur, sed illa etiam in *Sonit.* Ubi vetus edit. Med. Ald. aliæque, *Ennius Andromeda & Hermaphrodito:* in Mssis verò, *Andromeda & Hamapotide:* quæ profectò longius abeunt a Molotto. Quare de loco isto ulterius disquirendum.

ANDROMEDA.

*

Qua cava cæli signitenentibus
Conficis bigis.] Hæc ex Ennii esse Andromeda, de Scaligeri conjectura dicuntur; sed parùm certa, cùm apud Varronem in cunctis codd. non *Andromeda*, sed *Andromacha* legatur; quam etiam scripsit Ennius. Nec si aliter legi deberet, eò Ennii Andromedam intelligere necesse haberemus, cùm etiam Livius, & Attius, ejus nominis fabulam dederint. Adde quod pòst Andromedæ & Agamemnonis verba subjicit Varro: *Et Ennius item, Cœli ingentes fornices.* Quomodo, puto, non scripsisset Varro, si priora etiam Ennii fuissent. Nec ista quidem, *Cœli ingentes fornices*, cur ex Andromeda esse credamus, idonea adferri caussa potest.

*

Circum sese urvat ad pedes à terra quadringentos occultat caput.] In Mediolan. & Aldin. solùm est: *Circum sese urvas*

urvat ad pedes. Sed in schedis Antonii Augustini sequebatur: *ad pedesterra occ...... caput.* Unde primitus ita restituebam:

Circum sese urvat ad pedes, ter occulit
Caput - -

Sed duplici nomine hæc sententia improbatur. Nam quæ & deinceps dicuntur de ceto à Perseo vulnerato, ea trochaici sunt: a quibus hæc abire non debent. Deinde in Farnesiano codice legitur, *terra quadringentos caput.* Unde non infeliciter, liquid in his studiis video, legendum conjecto, *ter ac quater ingens caput.* Solùm deest verbum *occulit*, quod ex Augustiniani codicis vestigiis revocari debet. Sic igitur scribo:

Circum se urvat ad pedes, ter ac quater ingens occulit
Caput - -

Cetus, inquit poeta, accepto vulnere, ad Persei pedes se urvat, quod est κυβιστᾷ, ac caput ingens undis occulit ter quaterque. Quomodo de eâdem belluâ Naso ait IV Met.

Vulnere læsa gravi modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis.

Quod verò dixi, trochaicis Ennium retulisse fabulam de Perseo & ceto; id sequens etiam fragmentum ostendit:

- - Alia fluctus differt, dissupat
Visceratim membra, maria salsa spumant sanguine.

*

Item proximum ab illo:

Scrupeo vestita saxo atque ostreis squama scaprent.

Ita rectè editum à Merceto. Ubi Ms. *excrabent*, Aldina editio *excaprent*, Mediolan. *exscraptent.* At Delrio planè hic audiri non debet. Ostreis squamas scaptes esse ait, quomodo Ovidius refert fuisse ei

- - terga cavis super obsita conchis.

*

Filiis propter te objecta sum innocens Nerei.] Ut trochaici sint, lege,

Filiis propter ted objecta innocens sum Nerei.

Vel sic,

Filiis te propter objecta innocens sum Nerei.

Innocentem se ait Andromeda, quia non ipsa peccârat, sed mater Cassiopea, quæ Nereidas a filia sua dixerat pulchritudine vinci. Ovidius:

Illic immeritam materna pendere lingua
Andromedam pœnas.

Filiis igitur (in quo decipitur hoc loco Delrio) pro *filiabus* dixit: cujus generis multa adducimus in commentariis nostris de Lingua Latina.

*

Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.] Cùm hæc quoque de ceto intelligantur: non jambicus erit, sed trochaicus, cui prima desit ἀπωδία.

*

Corpus contemplatur, unde corporaret vulnere.] Hoc est circumspicit Perseus, quà parte cetum posset vulnerare. Nam id valet *corporare*, Nonio teste.

CRESPHONTE.

*

Pag. 13. *Audis, atque auditis hostimentum adjungito.*] Scaliger ad Festum *Audi* legit, quod metrum, & sententia postulat.

*

Duxit me uxorem sibi liberûm quæsendûm gratiâ.] *Ducit* scribe, propter vett. libb. consensum.

*

An inter se sortiunt urbem atque agros.] *Sese* exigit metrum.

*

O pii eam secum advocant, eunt ad fontem, nitidant corpora.] Janus Guilielmius legit, *Pie Deam secum advocant.* Delrio hoc pacto, *Properè secum advocant.* Sed examussim optimè Hugo Grotius, *Opem Consivam advocant.*

*

Ego, cùm mea vita parcam, letum inimico deprecor.] Non sententia minus, quam numeri requirunt:

—— —— Ego cum mea
Vita non parcam, letum inimico deprecor.

*

Neque terram injicere, neque cruenta
Convestire mihi corpora licuit,
Neque misera lavere lachryma salsum sanguinem.] Pro tertio *neque*, *nec* lege: præterea trajectione leviculâ opus, ut sint jambici quadrati, hoc pacto:

Neque terram injicere, neque cruenta convestire corpora
Licuit mihi misera, nec lavere lacrima salsum sanguinem.

Quamquam quid est *lacrima sanguis?* aut cur sanguis dicitur salsus? aut quomodo trucidato lacrimam potius, quàm cruorem, jubet abstergere? Quare non dubito, quin scripserit Ennius:

—— nec lavere lacrimis salsis sanguinem.

Quod simile est isti Attii in Phinidis:

Salsis cruorem guttis lacrimarum lavit.

Et huic Ovidii lib. III. de Arte:

Sustinet, & lacrimis vulnera sæva lavat.

*

Pag. 14. *Nam nos decebat cœtus celebrantes domum, &c.*] Fortasse non Ennius, sed ea Cicero ipse de fonte Euripidis expressit.

DULORESTE.

*

Extemplo Ægisthi fidem nuncupantes conciebant populum.] Multa adeò ex Pacuvii Duloreste citant veteres, ut hoc quoque, quod unicum Ennii creditur, Pacuvii videri possit. Solùm obstat veterum libb. consensus. Sed quis nescit sæpicule Nonium, sive librarium ejus, in hujusmodi falsum esse? Ac propterea Scaliger Pacuvii nomine adducere non dubitavit. Pro *egisti*, uti in Aldina est, rectè in antiquioribus, uti Mediolanensi, & Veneta Pincii, est *Ægisthi.* Sic verò digere, ut trochaici sint:

—— Extemplo Ægisthi fidem
Nuncupantes conciebant populum ——

ERECHTHEO.

*

Quibu' nunc ærumnâ meâ libertatem paro?
Quibu' servitutem meâ miseriâ deprecor?] Verba sunt Colophoniæ, cùm eam parens Erichthonius ex fortibus pro Atheniensibus esset sacrificaturus: de quo, præter alios, Hyginus fab. CCXXXVIII. Hadrianus Junius, cum apud Nonium invenisset: *Ennius: Eripite ô cui nunc ærumna*, &c. credidit locum sic legi debere:

- - - Eripite ô quibus
Nunc ærumna mea, &c.

Nempe non venit ei in mentem, verba illa, *Eripite ô*, corrupta esse ex *Erechtheo:* quæ lectio apud Agellium integra remansit.

*

Pag. 15. *Arma arrigunt, horrescunt tela.*] Ita est in recentioribus Macrobii libb. Sed Ald. *rigent*, quod probum.

*

- - - - Lapideo
Sunt corde multi, quos non miseret neminis.] Ita dixit more Græcorum, quibus gemina negatio negat vehementius.

EUMENIDIBUS.

*

Areopagiticam eâ de re vocant petram.] Ita ex Æschylo (unde hæc, & sequentia transtulit Ennius) correxit Scaliger

liger in Conjectaneis. In Mediolanensi, & Aldina, atque aliis, priùs legebatur:

Areopagita quid (vel *qui*) *dedere quam pudam.* Unde eliciebam,

Areopagum inde qui dixere eam petram. Saltem propius paullò hoc accedit ad veterem scripturam. Nec magis abit ab Æschyli verbis:

—— τοῦτ' ἐς, ἐπώνυμος
Πέτρα, πάγος τ' Ἄρειος.

*

Tacere opino esse optimum, ut pro viribus
Sapere atque fabulari tute noveris.] Ita Scaliger in Conjectaneis. Sed in antiquis Nonii libb. est, *& pro viribus.* Quos Mercerus secutus, ita expressit:

Tacere opino esse optimum, & pro viribus
Sapere atque fabulari: tute noveris.

Quasi dicat, *tumet scire id possis.* Vir summus legebat,

Tacere opino esse optimum, pro viribus
Ni sapere ac fabulari tute noveris.

Sententiâ sanè venustâ: sed scripturâ paullùm diversâ à libris vett. Apud Junianum Majum legitur: *Inveni opino esse optimum*, &c. Unde aliquis conjectet; *Juveni opino esse optimum, pro viribus Sapere*, &c. Sed metrum id respuit, & apud Æschylum, quem Ennius expressit, est Σιγᾶν κρήγυς. Nempe illud *Inveni* irrepsit ex Paccuvii exemplo, quod proximè antecessit.

*

Id ego aquum aptius fecisse me expedibo atque eloquar.] Pro *aptius* rectè Gulielmius *ac jus.* Provocabulum *me* jure abest a vett. libb. Pro *fecisse* item lego *fuisse*, quod κατὰ συνίζησιν dissyllabum fit. Est enim senarius ejusmodi:

Id ego aquum ac jus fuisse expedibo atque eloquar.

Verba sunt Palladis in Areopago. Qui Oresti tribuerunt, eo sunt decepti, quòd vulgò *fecisse me* legeretur.

*

Nisi patrem materno sanguine exanclando ulciscerem.] Divide, ut *Materno* initium sit senarii.

*

Dico ego vicisse Orestem, vos ab hoc facessite.] *Ego* à vett. libb. constanter abest. Atque arbitror primum apposuisse Scaligerum in Conjectaneis. Etiam apud Junianum Majum legitur: *dico hinc facessite.* Ut fortasse scripserit Ennius:

Dico vicisse Orestem: hinc facessite.

Vel si, propter codices alios, provocabulum admittendum,

Dico vicisse Orestem, hinc vos facessite.

Imò, quid si verbum repetitum, *dico* inquam, irrepserit ex *eloco*, sive *illico*? Utroque enim modo dixere. Unde Scriverius meus, inter confabulandum, conjectabat:

—— *Dico vicisse Orestem, eloco hinc facessite.*

Facessere autem Eumenidas jubet Pallas.

HECTORIS LYTRIS.

*

At ego omnipotens te exposco, ut hoc consilium
Achivis auxilii fuat.] Malim *auxilio.* Opto, inquit, ut hoc consilium vobis sit auxilio. Præterea provocabulum *ego* post verbum suum trajicere metrum jubet. Ut scripserit Ennius:

—— *At omnipotens te exposco ego,*
Ut hoc consilium Achivis auxilio fuat.

*

Hector vi summa armatos educit foras,
Castrisque castra ultro jam fere occupat.] Hieronymus Columna legit *vi summa*, quod interpretatur, *omnibus copiis.* Sed rectum est *vi summa.* Nam *vi* disertim legitur in Med. Ald. aliis. Sed in alio loco suo trajectum ante *foras* malè collocatur. In nonnullis quoque, & apud Junianum Majum, est *Hectori*, quod corruptum ex *Hector vi.* Sequenti versu pro *fere* in iisdem editt. est *ferre.* Sed metrum poscit *conferre.* Vel trajectis vocibus scribendum,

Ultroque castris castra jam fere occupat.

*

Per vos, & vostrum imperium, & fidem Myrmidonum, vigiles commiserescite.] Sic divide:

—— *Per vos, & vostrum imperium, & fidem*
Myrmidonum, vigiles commiserescite ——

Possis posteriorem versum explere hoc pacto: *commiserescite Priami*: vel *nostri commiserescite.*

*

Qua meâ comminus macherâ atque hastâ hostiris manu.] Scaligeri (a quo eam Columna accepit) emendatio est:

Quem mea comminus machera, atque hasta hostivit è manu.

Dixit *e manu* pro *eminus*, quod inde conflatum, ut *comminus*, quasi *cum manu.*

*

Pag. 17. *Duces quadrupedum jugo invitam, doma, infrena. & jugo valida, quorum tenacia infrenari nimis.*] Hectoris Lutris cùm illud narrabatur, ut exanimum Hectoris corpus auro vendiderit Achilles (unde & *Lustris* nomen, sive id est à Græco λύτρον, sive à luendo, hoc est solvendo) tum etiam narrabatur, ut Hector ante pretii istius solutionem bigis sit raptatus circa muros. Eas bigas descripserat hic Ennius. Sed locus hodie est multimodis sauciatus. Quem Lipsio, & aliis, frustra tentatum, ita medicâ manu Hugo Grotius sanabat:

—— *Duce quadrupedum juga*
Invicta, indomita, infrenia, injugalia,
Quorum tenacia infrenari nimi' nequit.

Duce integrè dixit, ut *face* pro *fac.* Quamquam nec *duces* damno, uti in vulgatis. Aut *ducas*, vel *duxit. Tenacia* equorum, pro pertinacia. Pro *nimis nequit*, lubens rescribam *minis nequit.* Præsertim quando H. Stephanus testis est, pro *nimis* in veteri codice *minus* legi. Sed quia τὸ *minus* refragatur sententiæ, eò in eodem codice *nequit* fuit mutatum in *potest.* Sed *nequit* disertim legitur in veteri edit. Mediol. ubi tamen abest *nimis*: uti contra in Veneta Pincii, & Aldina, item apud Junianum Majum, legas *nimis*, at abest *nequit.* Unde in mentem venit, fortasse Ennium scripsisse,

Quorum tenacia infrenabilis minis.

Sin quia in aliquibus illud *Nequit* comparet (quod etiam agnoscit Michaël Bentinus suis in Nonium notis) eò malis,

Quorum tenacia infrenari minis nequit:

per συνίζησιν *tenacia* trisyllabon fiet. Aut scribe *frenari minis nequit.* Nam *in* fortè irrepsit occasione versus superioris, ubi legas *infrena* sive *infrenia.*

*

Sublime iter quadrupedantes flammam halitantes.] Rectè Clarissimus Scriverius perspexit *sublimiter* legendum. Sic igitur digere:

—— *Quadrupedantes sublimiter*
Flammam halitantes ——

Describit ignivomos tauros. Citatur à Diomede: sed in editione, quam Cæsarius recensuit, pro *in Lustris* corruptè legas *illustris. Sublimiter* dixit Ennius, ut idem alibi *concorditer*, & *duriter*, ac Nævius *dapsiliter*, *indecorabiliter* Accius, *lasciviter* Lævius (malè apud Charisium legitur Livius, cùm ex ἐρωτοπαιγνίοις citetur) item *imperiabiliter* Cato Senex, verbis istis: *Ubi Maximus nimis imperiabiliter*, pro imperiosè & durè. Ita corrigendus & iste locus apud Charisium lib. II.

*

Nos quiescere aquum est: novimus ambo Ulissem.] In Diomede recensito a Cæsario sic legas: *Ennius: In lustris nos quiescere aquum est, novimus ambo Ulyssem.* Pro, *Ennius in Lustris.* Etiam pro *novimus* scribendum *nomus*, ut habent meliores codices. Verba Diomedis sunt: *Apud veteres plurale hujus verbi instans colligitur, cum* NOMUS *dicunt, pro eo quod est* NOVIMUS: *ut Ennius Lustris*, &c.

Hector

*

Hector quidem haut, &c.
De hoc, & sequenti fragmento, in Nævianis dicemus.

HECUBA.

*

O magna templa cælitum, &c.] Ex Hecuba esse ait Varro. Sed Ennio adscribitur de conjecturâ: cum Attius etiam Hecubam scripserit.

*

Sed nunquam scripsti, qui parentem aut hospitem
Necasset, quo quis cruciatu perbiteret?] Ita hæc restituit Hadrianus Junius. Antea monstrosè legebatur, cùm in vett. Nonii libb. tum apud Jun. Majum: *Sed nunquam scripsistis* (vel *scripsisti*) *quis parentem aut hospitem. Nec assat, quos quis* (vel *qui*) *cruciatum perviteret*, aut *porvitent*, aut etiam *pervicent*. Sunt verò Hecubæ verba, accusantis Polymestorem; quod Polydorum, hospitem suum interemisset.

*

Pag. 18. *Heu me miseram, interii; pergunt lavere sanguen sanguine.*] Apud Nonium inconstanter nunc *miseram* legitur, quasi Hecubæ verba sint: nunc *miserum*, quasi ea Polymestor post interfectos liberos, oculosque sibi erutos, dixerit. Quod verius puto. Quo tempore & Hecuba protulit, id quod sequitur:

Juppiter tibi summe, tandem male re gestâ gratulor.

*

Vide hunc meæ in quem lacrumæ guttatim cadunt.] In vett. libb. *hunc*. Scribe *hanc*. & mox, *quam*. Prout rectè est apud Majum. Polyxenam intellige, quam Hecuba complexa lacrumis suis rigabat, Ulyssem miserabiliter orans, ut ne abducere eam vellet. Fallitur enim Columna, cùm hæc putat esse Talthybii verba ad Hecubam.

*

Miserete manum, date ferrum, qui me animâ privem.] Janus Palmerius legit *mei anus*. Sed rectiùs alii putant, ἀρχαϊκῶς dixisse *mei anuis*. Verba sunt Helenæ ob ereptam Polyxenam lamentantis.

*

Hæc tu etsi perversè dices, facilè Achivos flexeris:
Namque opulenti cum loquuntur pariter atque ignobiles;
Eadem dicta, eademque oratio æqua non æque valet.] In vulgatis erat, *Nam cùm opulenti loquuntur*: quod metrum respuit. Eoque vel legendum, *Namque opulenti cùm loquuntur*: vel cum Alciato (quem sequitur Columna) scribi debet, *opinati*: quo pacto ab Agellii accusatione liberabitur Ennius; quasi, qui Euripidi sunt δοκοῦντας, eos minùs rectè verterit *opulentos*. Nam δοκοῦντες sunt *opinati*; hoc est, qui in magnâ sunt opinione. Ego, cùm jam Agellii ætate, *opulenti* legi soleat, mutare id non ausim. In quo, scio, non adversabitur mihi, qui veterum in transferendis Græcis libertatem sciat.

*

Quæ tibi in concubio verecundè & modicè morem gerit.] Ex Euripide satis apparet, hæc ab Hecuba ad Agamemnonem dici de filia sua Cassandra.

*

Senex sum, utinam mortem oppetam,
Priusquam evenat, quod in pauperie meâ
Senex graviter gemam.] Nihil mutato opus. Sunt enim senarii:

Senex sum, utinam mortem oppetam, priu' quàm evenat,
Quod in pauperie meâ senex graviter gemam.

Evenat pro *eveniat* poni, monet Nonius. Ob cujus autoritatem *evenat* retinui. Magis tamen verisimile videtur, *eveniat* scriptum esse ab Ennio: penultimam verò absorberi in mensura versus: quomodo infra eidem *propterea* trisyllabon est. Imò & sequenti versu *Meâ* κατὰ συνίζησιν effertur. Sunt verba Talthybii, cùm Hecubam tantis pressam malis videret.

*

Pag. 19. *Vidi ego adstante ope barbaricâ.*] *Barbarica* dixit pro *Phrygia*. Nam Barbari κατ' ἀντονομασίαν pro Trojanis: ut etiam Eustathius observat. Atque ita etiam Maro dixit, *Barbarico postes auro.* Quamquam Servius exponat *multo*. Uti & Columna in Enniano hoc *barbarica* interpretatur *maxima*, eò quòd barbari fuerint opulentissimi. Quæ probare minimè possum. Dixi de hoc etiam lib. IV. Oratoriarum Institut.

*

Heu relliquias semiassi regis, denudatis ossibus
Per terram saniè delibutam fœdè divexarier.] Mirum hosce versus à Cicerone primo Tusculanarum septenarios dici, cùm sint Jambici octonarii. In quo deceptum esse Romanæ eloquentiæ parentem, non dubitat etiam scribere Cæsar Scaliger lib. VII de Re Poët.

*

Pag. 20. *Vidi videre quod me passa sum ægerrime.*] Ita edidit quoque Columna: sed invitâ metri lege. Scribe:

Vidi, videre quod me passa ægerrimè,

Ut reticeatur verbum, usitatâ ἐκθλίψει. Idem Columna versum sequentem sic legit,

Curru Hectorem quadrijugo raptarier.

Atque ita ediderat quoque in Cicerone suo Rob. Stephanus. Sed qui secundam in *quadrijugo* attendit, sic in metrum peccari videt. Vera igitur lectio est:

Hectorem curru quadrijugo raptarier.

Nam secunda in *Hectorem* olim erat porrecta: uti in illo senario:

Hectôris natum de muro jactarier.

*

Adsum atque advenio Acherunte vix viâ altâ atque arduâ
Per speluncas saxis structas asperis pendentibus
Maxumis, ubi rigida constat & crassa caligo inferûm.] *Acherunte* non improbo, ut secundâ sede sit trochæus. Vel lege, *Aggerunte*. Quomodo Plautus dixit Cas. Act. II. Sc. VIII.

Certum est, hunc Aggeruntem præmittam prius.

Præterea versum tertium, ut numeri serventur, inductâ copulâ sic scribe;

Maxumis, ubi rigida constat crassa caligo inferûm.

Sæpe enim veteres uni substantivo duo jungebant adjectiva: ut in commentariis de Lingua Latina contra Servium ostendimus.

*

Unde animæ excitantur obscurâ umbrâ, aperto ostio
Alti Aggeruntis, falso sanguine imagines mortuorum.

Multimodis peccatum. Scribe,

Unde animæ excitantur obscurâ umbra, apertoque ostio
Alti Acherontis, falso sanguine mortuorum imagines.

Vel hoc pacto,

—— aperto alti ostio
Aggeruntis, falso sanguine m. i.

Imagines mortuorum dicit *falso sanguine*, quia non sunt id quod videntur: quippe exsangues umbræ duntaxat.

*

Etsi segetem sunt in deteriorem datæ
Fruges, tamen ipsæ suapte naturâ enitent.] Ex Euripide constat, esse Hecubæ verba, cùm audisset, quàm fortiter mortem oppetisset gnata. Hac propter tum Ennii, tum ex Hecuba esse, credibile est: etsi neutrum Cicero dicat.

*

—— Nimium boni est, cui nihil est mali.] Puto è trochaico esse, ac post incisum dividi debere. Vel opus trajectione. Ennii esse ait Cicero. Ex Hecuba esse, ideo putatur, quia idem in Hecuba sua dicit Euripides, ut observat Muretus lib. V. cap. XIII.

ILIONA.

*

Mater te appello, tu quæ curam somno suspensam levas
Neque te mei miseret: surge & sepeli natum –] Dixit hæc umbra Polydori. Censeo autem fuisse trochaicos ejusmodi,

Mater te appello, quæ cur s. s. l.
Neque mei te miseret, s. & s. n. –

*

Age, adsta, mane audi itera dum eadem & ista mihi] In nonnullis *num* abest: sed rectè expressum a Rob. Steph. & aliis. *Ista* ferri potest, si post *mane* dispescas. Verius tamen puto, ut senarius compleatur:

—— *Age,*
Adsta, mane, audi, itera dum eadem & istæc mihi.

Ex hacce verò tragœdia autumat H. Stephanus etiam esse locum, qui apud Nonium legitur in *Nepos*. Nam ubi in vulgatis est, *Ennius Iliada: Nepos, quas arumnas tetulisti*: pro *Iliada* legebat ille *Iliona*. Sed rectè observavit Hadrianus Junius, ita corrigi debere: *Ennius*,

Ilia, dia nepos, quas ærumnas tetulisti.

IPHIGENIA.

*

Quid nocti videtur? in altisono
Cœli clupeo temo superat.] Veteres editiones habent, *Quid nox videtur?* Pro quo rectè in Vertranii est, *Quid nocti' videtur*. Euripides: τίς ποτ᾽ ἄρ᾽ ἀστὴρ ὅδε πορθμεύει. Ex eodem Euripide sic distingue personam Agamemnonis,

AGAM. *Quid nocti' videtur.* SEN. *In altisono Cæli clypeo*, &c. Corruptè verò pro *altisono* (quomodo rectè Aldus, &, qui Mediolanensi præfuit editioni, Baptista Pius, ediderant) in illa Vertranii *altissimo* legitur. Pro *sublime cogens*; vel cum Scaligero lege, *cogens sublime* (sunt enim anapæstici) vel cum Turnebo, *sublimis agens*. Extremo versu *itiner* ἀρχαϊκῶς scribit Scaliger. Sed *iter* est in vett. edit. atque id metrum exigit, ne tribrachys sit tertiâ sede. Cùm verò ista sint de Euripidis Iphigeniâ expressa: & Ennius quoque ejus nominis fabulam dederit: non dubitavit Columna referre hæc ad Iphigeniam Ennii; etsi Varro, neque in IV, neque in VI de L. L. vel poetam, vel fabulam nominet. Ego potiùs esse Nævii puto, ex cujus Iphigenia locum Nonius adducit. Ita ut censeam, eo adducor, quod Varro, cùm ista, quæ retulimus, verba posuisset, continuò subdat: *Et Ennius item, Cœli ingentes fornices.* Quippe, ut censeo, non eo pacto scripsisset, si priora etiam Ennii fuissent.

*

Pag. 21. *Otio qui nescit uti*, &c.] Verba hæc chori esse, apertè dicit Agellius. Chorum verò istum, non ex mulieribus constituisse, sed ex militibus; verba illa planum facient; *neque domi nunc nos, nec militia sumus*. Quare colligimus, milites, cùm ob maris malaciam Aulide morarentur, hunc in modum de otio fuisse conquestos, quod negotio ipso molestius foret. Numeri sunt trochaici: sed, si excipias duos versus extremos, nullus est, qui non vulneris aliquid acceperit. In primo, leviculâ duarum vocum trajectione, legi debet:

Otio qui nescit uti, plus habet negotii.

Alter sanè mirè, & miserè deartuatus est. Et potuit quidem poëta scripsisse:

Quam cum quis negotioso fuerit in negotio.

Quomodo infrà dicit, *otioso in otio*. Sed vide, an non potius exciderint verba ista, *Otii minus*: quæ Hugonis Grotii conjectura est. Nempe ea prætereierit somniculosus librarius, sive ob literarum similitudinem, quia *negotii* proximè antecesserat: sive quòd cùm dixeris *plus negotii*, otiose addi putaret, *otii minus*. Atqui ἀντίθεσιν ista, & ἐνέργειαν orationi addit, & venustatis expers non est. Tertius versus sic legitur in libris quibusdam: *Nam cui quod agat institutum est in illo negotio.* Ubi pro *in illo* lege *in nullo*. Quarto facilè fit medicina. Nam librarius metri nescius duntaxat neglexit encliticam *que*, eò quòd ad sententiam minimè pertineret, & invenustiùs geminari putaret. Lege igitur:

Id aget, studet ibi, mentemque, atque animum delectat suum.

In quinto versu vox iterum excidit, cùm vulgò ita concipiatur,

Otioso in otio animus nescit quid velit.

Ubi etsi legere possimus, *quid factum velit*; tamen, cùm librariis proclivis magis sit error, ubi literarum est similitudo; planè censeo, particulam *quidem* post *quid* excidisse: eoque ita Ennium scripsisse existimo:

Otioso in otio animus nescit, quid quidem velit.

Sexto versu pro *idem* lego *ita*: item pro *nec* scribo *neve*; vel potiùs *nunc* repeti debet: præterea duarum vocum trajectione opus; ut ita concipiatur versus:

Hoc ita est, neque nunc domi nos, nec nunc militiæ sumus.

Duo versus extremi, uti dixi, communem calamitatem effugerunt. Nunc quia illustris adeò sententia conjunctim legi meretur, locum integrum hic adscribam, prout arbitror legi debere:

Otio qui nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, quàm cum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est, in nullo negotio
Id agit, studet ibi, mentemque atque animum delectat suum:
Otioso in otio animus nescit, quid quidem velit.
Hoc ita est, neque nunc domi nos, neque nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet:
Incertè errat animus, præterpropter vitam vivitur.

*

Menelaus me objurgat, id rebus meis regimen restat.] Citat ex Ennii Iphigenia Rufinianus de aganactesi agens. Puto autem sic digeri debere:

Objurgat me Menelaus, id rebus meis
Regimen restat.

Addit Columna alterum quoque locum ex eodem Rufiniano, ubi de syncrisi agit. Est verò iste:

Ego projector (leg. plector) quod tu peccas.
Tu delinquis, ego arguor pro malefactis.
Helena redeat, virgo pereat innocens:
Tua reconcilietur uxor, mea necetur filia.

Et verum est, ita potuisse loqui Agamemnonem, cùm à Menelao objurgaretur. Sed potuit idem, vel exemplum istoc comminisci: vel ex aliquo, qui poëta non esset, adducere. Quorum alterutrum fecisse puto: partim quia auctorem non laudat, quod in vulgatis etiam facere solet: partim quia, quæ attulimus, non vincta est, sed pedestris oratio: ad quod mirum non attendisse Columnam. At illud rectè ab eo est observatum, ad Iphigeniam Ennii pertinere Senarios istos:

Plebes in hoc regi antestat loco, licet
Lacrumare plebi, regi honestè non licet.

Nam disertim Ennio tribuit B. Hieronymus epitaphio Nepotiani: &, quod ad Theologum hunc magnus Desiderius annotavit, expressus est locus ex isto Euripidis Iphigeniæ in Aulide:

Ἡ δυσγένεια δ᾽ ὡς ἔχει τι χρήσιμον·
καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει,
Ἀνολβάτ᾽ εἰπεῖν. τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν

Ἅπαντα πάντα.] Sed extremis in verbis vitium obrepsit. Nam quod Latinus Tragici interpres ait, *generoso viro omnia ista*, supple, *negata sunt*: hujusmodi ἔκθλιψιν quis ferat? Doctissimus Brodæus legit ἀπαντᾶ ταῦτα, quod est *conveniunt*. Sed contrarium voluit Euripides: quod satis apparet: & Ennii quoque verbis probatur. Quare non dubito, quin rectum sit ἀπαυδᾷ, quod est *deficiunt*. Nam id interdum valet ἀπαυδᾷν, uti & ἀπαγορεύειν.

*

Pag. 22. *Si te secundo lumine hic offendero,*
Moriere.] Fragmentum hoc, item illud, *Animum adverte*, &, *Dicto pare*, &, *Prater rogitatum si querare*; eò Ennii esse creduntur, quia expressa sunt de Euripidis Medea: ubi Creon in eandem sententiam compellat Medeam.

*

Adsta, atque Athenas antiquum opulentum oppidum
Contempla, & templum Cereris ad lævam adspice.] *Asta* est quoque in Aldina: uti *hasta* apud Jun. Majum. Sed Hieronymus Columna magis probat *astu*, quod in veteri ait Nonii codice inventum. Quod si placet, *astu* hic ponetur pro acropoli, ubi elegantiores habitabant; Athenæ pro Piræo, ubi plebei magna ex parte agebant. Aristoteles lib. v. Politic. cap. III. Στασιάζουσι δ' ἐνίοτε αἱ πόλεις καὶ διὰ τοὺς τόπους, ὅταν μὴ εὐφυῶς ἔχῃ ἡ χώρα πρὸς τὸ μίαν εἶναι πόλιν· οἷον καὶ Ἀθήνησιν οὐχ ὁμοίως εἰσίν, ἀλλὰ μᾶλλον δημοτικοὶ οἱ τὸν Πειραιᾶ οἰκοῦντες τῶν τὸ ἄστυ. Etiam Eustathius in Il. P. ubi πόλιν ac ἄστυ jungit poëta, scribit, Ζητητέον εἰ πόλιν μὲν λέγει τὸ κατώτερον, ἄστυ δὲ ἀκρόπολιν. Sed nihil ista Columnæ caussam juvant, quia non *astu*, & *Athenæ* opponuntur; sed *astu*, & *arx*; hoc acropolis, illo Piræus signatur. Quomodo & Accius distinxit Oenomao:

—— *Omnes qui arcem astumque incolunt.*

Quare Ennium non *astu* scripsisse arbitror, sed *adsta*. Præsertim quando hoc verbum est postulantis, ut animum in rem præsentem totum intendamus, sive aliquid cum cura contemplandum; uti hic fit: sive aliquid grave audiendum, vel narrandum; uti apud hunc ipsum Ennium Ilionâ: *Age adsta, mane, audi, itera dum eadem & ista mihi.*

*

Teneor conspita, undique venor.] *Venor* est *circumvenior*, interprete Nonio. Pro *conspita* vulgò legebatur *consepta*: unde Michaël Bentinus conjectabat *correpta*. Sed rectum est *consepta*, sive potiùs *conspita*; quod Ennianum est. Festus: *Conspitum apud Ennium pro consceptum reperitur: Conspitum clavis præfixum.* Porrò locus ille à Nonio adductus citatur ex Nemea, juxta Junianum Majum, item editt. vett. atque etiam Mss. Sed *Medea* legi debere, conjectura est Henrici Stephani, & Hadriani Junii. At quid impedit, cur Nemeam ab Ennio scriptam credamus, cùm non tantùm Theopompus, (de quo constat ex Athenæo) sed Æschylus quoque Nemeam dederit: ut catalogus indicat scriptorum ejus apud anonymum. Præterea non hic solùm locus; sed alter etiam ex Ennii Nemea citatur apud Priscianum lib. v. Puta iste,

—— *Pecudi dare*
Viam marito.

Ubi *Nemeam* disertim habent, cùm recentes editiones, tum vetus Veneta anni CIↃ CCCC LXXVI. item Msus meus.

*

Matrona opulenta optumates, &c.] Constare ut possit, quo pacto digeri ista debeant; duo convenit spectare; primùm Euripidem, quem Ennius expressit; deinde Ciceronem, qui Ennium exscripsit. Euripidis quidem sunt ista:

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
Μή μοί τι μέμψησθε. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
Σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
Τοὺς δ' ἐν θυραίοις. οἱ δ' ἀφ' ἡσύχου ποδὸς
Δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Nunc Ciceronem audiamus loquentem: *Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medeæ, quæ Corinthum arcem altam habebant, matronæ opulentæ optumates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illa vitio verterent, quòd abesset à patria. Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patriâ procul: multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.* Pro eo, quod Euripidi est, Κορίνθιαι γυναῖκες, poterat Ennius, *Corinthiæ matronæ.* Sed maluit ambitiosâ hæc dictione circumloqui:

Matronæ opulentæ optimates, quæ Corinthum arcem altam habetis.

Ut hæc eodem versus genere Euripideis respondeant, scripsisse Ennium puto:

Matronæ opulentæ optumates, quæ Corinthiam
Arcem altam habetis ——

Optumates trisyllabon est, ut inferiùs *propterea*, *universum* apud Lucretium, aliaque alibi: de quibus in Commentariis de L. L. diximus. Sequitur apud Euripidem:

—— ἐξῆλθον δόμων
Μή μοί τι μέμψησθε ——

Hoc Ciceroni: *Ne sibi vitio illa verterent, quod abesset à patria.* Unde colligo, apud Ennium fuisse:

—— *Ne mi vitio vertite,*
A patria quòd absum ——

Hinc apud Euripidem est nobilis illa sententia, οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν, & quæ sequuntur. Pro quibus apud Ciceronem legitur: *Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patriâ procul: multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.* Ea sic digerebat Antonius Muretus:

—— *Nam multi suam*
Rem bene gessere, & publicam patriâ procul:
Multi domi qui ætatem egerunt, propterea
Sunt improbati.

Sed in omnibus antiquis libris (ut etiam Paullus Manutius testatur) scriptum est, *Qui domi ætatem agerent*: non, *Domi qui ætatem egerunt.* Quare tentabo, an aliter medicina fieri possit. Puto autem post *multi* excidisse τὸ *que*, ob sequens *qui*. Solent enim librarii, ubi concurrunt syllabæ similes, alterutram præterire: ut sciunt, qui veteres tractarunt libros. Quo observato, nihil ultrà mutari opus. Sic igitur scribendum:

—— *Nam multi suam*
Rem bene gessere, & publicam patriâ procul;
Multique qui domi ætatem agerent, propterea
Sunt improbati ——

Atque ita quinque istos Euripidis versus quinque aliis ac dimidio expressisse Ennium censeo. In quo operam meam non jacto: sed tamen omnes frustra fuere, qui antehac in digerendis illis laborarunt.

*

—— *Salvete optima corpora,*
Certe manus vestras, measque accipite.] Henricus Stephanus suspicatur pro *corpora*, *pignora* legi debere. Quæ satis verisimilis est conjectura. Nam expressus est locus ex isto Euripideo:

—— Δότ', ὦ τέκνα,
Δότ' ἀσπάσασθαι μητρὶ δεξιὰν χέρα.

Pignora autem vocari liberos; *corpora* potiùs de servis dici; nemo paullò humanior ignorat. *Corpora* tamen constanter invenitur in Mssis, & editis, uti & apud Jun. Majum. Ac propterea nihil mutare ausim.

*

Quò nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternamne? anne ad Peliæ filias?] Nemini obscurum esse potest, dici ista à Medea. Eò & Ennii esse, & quidem ex Medea ejus, creduntur; etsi neutrum apud Ciceronem legas.

*

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.] Adducit Cicero non ex III de Orat. ut Delrio putavit: sed epist. VI. lib. VII. Metrum verò requirit, *Ipse qui*: vel *non quit*: quod non video, cur rejiciat Paullus Manutius.

*

Tu me amoris mage, quàm honoris, servavisti gratiâ.] Utrùm ex Ennii, an Attii Medea sit, quis dicat? Interim verba esse Jasonis ad Medeam satis est evidens.

* Uti-

*

Utinam ne unquam Medea corde cupido
Colchis pedem extulisses!] Ita acutè corrigunt viri docti, cùm antea legi soleat: *Vtinam ne unquam Medea corde cupido Colchis pedem extulisses.* Sed tamen nec sic metrum constat. Quare potiùs legendum:

Vtinam ne unquam, Medea, de corde cupido
Colchis pedem extulisses.

Vel hoc pacto:

—— *Vtinam*
Ne unquam Medea Colchis de corde cupido
Pedem extulisset.

*

Pecudi dare viva marito.] In Mso nostro est:

—— *Pecudi dare*
Viam marito ——

Ubi in veteri Veneta, *Vivam marito.* Unde Cl. V. P. Scriverius legendum conjectabat, *Viram marito.* Et sanè ἀντίθεσις hanc lectionem suadet. *Vira* pro marita, vel simpliciter femina, ut *Querquetulana vira* apud Festum.

*

Neque tuum unquam in gremium extollas liberorum ex te genus.] Eadem sententia est in Euripidis Medea: unde locus hic, sive ab Ennio, sive ab alio, expressus. Quem sic lege:

—— *Neque unquam tuum*
In gremium extollas liberorum ex te genus.

MEDEA EXULE.

*

Pag. 24. *Nam ter sub armis malim vitam cernere,*
Quàm semel modò parere.] Nonius scribit, *cernere* nunc poni pro *amittere*; nunc pro *dimicare*, vel *contendere.* Utriusque exemplum facit hunc Ennii locum. Quæ supina oscitantia est. Omnino verò pro *dimicare* accipitur. Nam apud Euripidem, quem Ennius expressit, legitur παρ' ἀσπίδα στῆναι.

*

Jupiter, tuque adeò summe Sol
Qui res omnes inspicis;
Quique tuo lumine
Mare, terram, ac cœlum
Contines, inspice hoc facinus
Priusquam fiat, prohibe scelus.] Ex Euripide apparet, esse verba chori, orantis Solem, ut videat Medeam, priusquam interimat liberos suos. Quod verò hactenus animadversum non est, sunt trochaici tres: sed versu primo pro *Qui res*, scribendum, *Res qui*: similiter versu secundo, pro *Quique tuo*, scribe, *Qui tuoque.* Post quæ prius trochæus, inde tribrachys consequitur. Tertio versu, non facinus videre sol rogatur, sed Medeam; ut ex Euripide constat: eoque pro *hoc* scribendum *hanc*: *hoc* item, quod loco suo excidit, cum *facinus* conjungendum. Vera igitur scriptura erit:

Jupiter, tuque adeò summe sol, res qui omnes inspicis,
Qui tuoque lumine mare, terram, ac cœlum contines,
Inspice hanc, facinus priusquam fiat; hoc prohibe scelus.

Vel secundum versum sic scribe,

Qui tuoque numine mare, terram, ac cœlum contines.

MELANIPPA.

*

Pag. 25. *Mihi ausculta, nate; pueros cremari jube.*] Metrum requirit, *cremari pueros.* Vel scribe, *Mi ausc. n. puerosque cremari vide.*

*

Lumine sic tremulo terra & cava cærula candent] Heroicum versum in tragœdia etiam locum habere, ex non uno Senecæ loco constat.

NEMEA.

*

Teneor conspicta, &c.] De hoc, & sequenti fragmento, dictum ad *Medeam.*

PHOENICE.

Pag. 26. *

Sed virum verâ virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque innoxium vacare adversus adversarios.
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.
Alia res obnoxia nocte in obscurâ latent.] Ita nuperæ editiones. Sed in cunctis vett. libb. legitur, *Adjecit fortiter, Eumque innoxium vocare.* Unde Clarissimus Scriverius acute conjectabat, ex glossemate hæc irrepsisse, ubi scriptum fuerit, *Adjecit* FORTITER, *cùm innoxium vocaret.* hoc est, cùm non obnoxium notaret. Et fortè *vocaret* ex *notaret* postea inolevit. Hoc glossemate furcillato; item ex *purum & firmum* altero ejecto, tanquam ab hæsitante scribâ nato; sic idem Ennii versus in senarios redigebat:

—— *Sed virum verâ virtute vivere*
Animatum fortiter adversu' adversarios:
Ea libertas est qui pectus firmum gestitat;
Res alia obnoxia nocte in obscura latent.

Vel, si συνίζησις in *Obnoxia* displicet,

Obnoxia res alia in obscuro latent.

Ut τὸ *nocte* repetitum sit ex *obnoxia.* Et sanè vel hæc vera sunt: vel saltem *innoxius* factum est ex *obnoxius*: quod, quia de hoc agitur, ad oram fuerit adjectum, unde *innoxius* in textum sit receptum. Quo uno observato, non difficile sit, hinc facere trochaicos quadratos:

Sed virum verâ virtute vivere animatum addecet,
Fortiterque eum (vel ἀρχαϊκῶς *Emque fortiter*) *vacare adversus adversarios.*
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat,
*Alia res obnoxia * nocte in obscura latent.*

Hiatum verò versu extremo expleo hoc pacto:

Alia res obnoxia hosti nocte in obscura latent.

Nam cùm ductus literarum in *hosti* non multum abeat à sequenti voce *nocte*; similitudo ea occasionem dare potuerit oscitanti librario alterum prætereundi.

*

Quam tibi ex ore orationem duriter dictis dedit.] In Mediolanensi editione reperi:

Quam tibi orationem ex orâ duriter dictis dedit.

Quod probum censeo. Ex orâ maritimâ sermo ille fiebat. Nam agitur de iis, qui mari se dabant, ut sequens indicat fragmentum:

Ibi tum derepente ex alto in altum despexit mare.

Uterque versus est trochaicus quadratus. Nempe τὸ *orationem* κατὰ συνίζησιν effertur.

Saviter suspectionem ferre falsam, futilum est.] *Suspectionem* ab Hadr. Junio, ac Mercero editum est: ubi vett. libb. *suspicionem.* Nec video, cur mutarint. Nam secundam etiam producit Telamone,

Eandem me in suspicionem sceleris partivit pater.

Quomodo iidem hoc loco ediderunt. In Med. & Ald. imò & recentibus nonnullis, legas *futilium est.* Sed *futilum* est in Mssis, uti & Jun. Majo. Nec quicquam mutandum. Nam ut *hilarus* & *hilaris*, ita videntur dixisse *futilus* & *futilis*: ab hoc est *futiliter*, ab illo *futile*; quo Ennius utitur fragmento proximo collectionis Scriverianæ.

Stultus est, qui cupida cupiens cupienter cupit.] Vel est trochaicus ἀκέφαλος: vel potiùs, *Stultu' st* scribe; ut senarius sit.

*

Plus miser sim, si scelestim faxim, quod dicam fore.] *Scelestum* est in vett. edit. & apud Majum. Sed in Mso est *scelestim.* Quod Mercerus expressit. Ut *disertè* & *disertim, cautè* & *cautim, arctè* & *arctim, exquisitè* & *exquisitim*; sic *scelestè* & *scelestim.*

TE-

TELAMONE.

*

Nam ita mihi Telamonis patris,
Atque facies proavi Jovis gratia ea est.
Atque hoc lumen candidum claret mihi.] Planè non dubitandum, quin rectè emendârit Hugo Grotius:

Nam ita mihi Telamonis patris facies, ac proavi Jovis
Gratia grata est, atque hoc lumen candidum claret mihi.

Sunt verba Teucri exulis. *Grata* prætererat librarius ob similitudinem vocabuli *gratia*, quod continuò antecessit.

*

Audibo, atque aures tibi contrà utendas dabo.] In Mediol. & Ald. legitur, *More antiquo audibo.* Sed videntur verba hæc, *More antiquo*, esse glossatoris, monentis *audibo* pro *audiam* dici ἀρχαϊκῶς. Ut meritò ea hic prætereantur. Sequitur in vulgatis (etiam illa Junii, & Merceri) *neque aures*: ubi Columna, & Nicolaus Faber, rectè, *Atque aures.* In veteris editionis etiam est, *contrariorum* pro *contra.* Sed corruptè. Quod siquis *More antiquo* à poeta esse malit, sic scribat; ut trochaicus sit:

More antiquo audibo, atque aures tibi contrà utendas dabo.

Ait sive Teucer, sive alius, sollemne se suum obtinere velle, neque judicium ferre decrevisse, nisi utramque audierit partem. Notum illud vetus:

Qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ;
Æquum licet statuerit, haut æquus fuit.

*

Ego cùm genui, tum morituros scivi, & ei rei sustuli.] Malim *moriturum.* Sunt enim verba Telamonis, cùm accepisset nuncium de mortuo Ajace. Mox etiam malim *scibam* ἀρχαϊκῶς, metro suadente:

Scibam me in mortiferum bellum, non in epulas mittere.

*

Non habeo denique nauci Marsum augurem,
Non vicanos aruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos conjectores, non interpretes somniûm:
Non enim sunt ii, aut scientiâ, aut arte divini;
Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli:
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt:
De his divitiis sibi deducant drachmam, reddant cætera.] Primùm cùm dicitur, *Non habeo denique*, non parùm ambigo, an illud *denique* à Tullio sit, an ab Ennio. Sequentia, ut sint trochaici quadrati, ita restituo:

—— *Nauci non habeo Marsum augurem.*
Non Astrologos de circo, non vicanos aruspices.
Non Isiacos conjectores, somniûmque interpretes.

Versum proximum, vel hoc pacto légere possis:

Non enim ii scientia aut sunt arte divinaculi:

Vel isto modo:

Non enim sunt illi aut arte divini, aut scientiâ.

Sequens versus est,

Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli.

Ubi vox extrema κατὰ συνίζησιν fit trium syllabarum, ut alibi *propterea.* Quatuor postremi versus non egent Æsculapio. Ex Columna verò discere potes, quâ conjecturâ ad Ennii Telamonem referantur hi versus: uti & sequens iste:

Qui sui quæstus caussâ fictas suscitant sententias.

Ubi in *sui* συνίζησις est. Sed mihi, uti & amicissimo Scriverio, omnes hi versus socci potius, quàm cothurni, esse videntur.

THYESTE.

Pag. 29. - - - - *Adspice hoc*
Sublime candens, quem vocant omnes Jovem.] Scaliger legit *Sublimen*, quod in veteri Appuleji codice invenisse se ait. Ac sequitur hanc emendationem Delrio. Quod factum nolim. Nec enim tralatio ista satis apta est: nec eam vel Ennius, vel alius de cœlo usurpavit: ut ante annos hos decem ostendimus lib. IV. Orat. Instit. cap. VI. Ubi contra maximum illum virum lectionem vulgatam tuemur versibus istis Euripidis, qui apud Athenagoram leguntur in Apologia pro Christianis:

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἡγοῦ Θεόν.
Videsne sublimem hunc, & immensum æthera,
Omnem suo qui continet terram sinu?
Hunc tu Jovem putabis, hunc credes Deum.

Quis non videt, Ennium hunc more suo expressisse ista,

Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem.

Quod siquid in Ennio mutandum, non pro *sublime*, *sublimen*, sed *sublimum* scribi debebit. Quomodo idem Achille dixit:

Per ego Deûm sublimas subices, humidas
Unde oritur imber. - -

Lucretiumque, & Sallustium, similiter usos esse, ex Prisciano, ac Nonio discimus.

*

Sed me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus.] Sic numeris restitue, ut sit octonarius:

Sed ipse Apollo me delectat, atque ductat Delphicus.

Quamquam quid aliud est *ductare*, quàm *delectare*? Nam *delectare* hic est, *illicere*, *attrahere*: ut Nonius exponit. Nec apud Junianum Majum verbum *ductat* invenitur. Quare videtur, in nonnullos libros ex glossemate irrepsisse. Ut vera lectio sit ista:

Sed ipse Apollo me delectat Delphicus.

*

Quam mihi maximè hic hodie contigerit malum.] Trajecto pro vocabulo senarius fiet:

Quàm maximè hic mihi hodie contigerit malum.

*

Heu mea fortuna, ut omnia in me conglomeras mala.] *Eheu* si scribas, fuerit trochaicus quadratus. Sed in Mediolanensi, uti & Merceriana, est *glomeras.* Quod si placet, *omnia* dissyllabon fiet, ut senarius sit.

*

Impetrem facile ab animo, ut cernat vitalem Babium.] In Mss. & veteribus editt. nunc *Babium* est, nunc *Babium.* Cui, cùm Romanum id nomen sit, locus in tragœdia Græcanici argumenti esse non potest. Propterea Mercerus legit, *cernat vitalem* βίον. Quomodo Cicero dicit, *vitam vitalem ducat.* Sed quis tragicum esse dixerit, *vitalis* βίος? Nisi fortè ex præfatione est, in qua & Babii, vel Bæbii nomen, invenisset locum. Quod Scriverio nostro placet. Qui legit:

Impetrem facile ab animo, ut cernat Vitalem Babium.

Ut Vitalis Bæbius nomen alicujus poëtæ sit, aut obtrectatoris: & fortè is ipse, ad quem Accius Didascalica sua scripsit: ut verbis istis discimus apud Carisium lib. I: *Quàm varia sint, genera poematorum, Babi, quamque longe distincta ab aliis, nosce.* Sed si hæc præstantissimi viri conjectura minùs arrideat, (quæ sanè mihi se mirè probat) vel lege *vitalem halitum*, ut nonnulli emendant: vel cum Delrio scribe:

Impetret facile ab animo, ut cernat vitalem Atreum.

Ut dicantur ista Thyestæ filius, cum mitterentur ad patrem, oratum, ne gravari vellet, ad fratrem suum Atreum venire.

 * Sed

*

Sed sonitus aureis meas pedum pulsu increpat.] Nihil mutandum, cùm *meas* συνίζησιν patiatur. Est igitur senarius. Nec movere debet, quod in *Crepo* hoc adfertur exemplum: unde Delrio legere jubet:

—— *Sed sonitus aures in meas*
Pedum pulsu crepat ——

Nam ibidem alia etiam compositorum exempla simplici permiscet Nonius. Et idem passim facit in istoc operæ. Quid certius?

Pag. 30. *

Ipse summis saxis fixus asperis evisceratus,
Latere pendens saxa spargens tabo, sanie & sanguine atro.] Turnebus lib. XXIII. Advers. cap. III. pro *tabo* legit *tabida*; pro *evisceratus*, *visceratus*, quod exponit *laniatus*, *discerptus*. Ita trochaici erunt, instar sequentium. Quod si *evisceratus* retinemus, iambici erunt octonarii, dummodo pro, *& sanguine*, scribas, *atque sanguine*. Nempe hunc in modum:

—— *Ipse summis saxis fixus asperis*
Evisceratus, latere pendens, saxa spargens tabidâ
Sanie, atque sanguine atro.

*

Neque sepulcrum quò se recipiat, habeat portum corporis,
Ubi remissâ humanâ vitâ corpus requiescat à malis.] Priori in versu pro *quo se recipiat*, deleto provocabulo, *quo recipiat* scribi debet: item versu seq. pro, *requiescat a malis*, inducto præverbio, scribendum, *requiescat malis*. Ut trochaici sint quadrati: & favent utrique emendationi isti veteres codicibus, ut ad Ciceronem suum annotavit alter illius cum Guilielmio sospitator, Janus Gruterus.

*

Nolite hospites adire ad me, illico istic
Ne contagio mea bonis, umbrâve obsit;
Tanta vis sceleris meo in corpore hæret.] Pro *istic* Guilielmius legebat *sistite*: sed invitis libb. Rectum est *istic*, sive quod ex Pythæano codice probat maximus Gruterus, *isti*. Antiquum hoc pro *istic*, quomodo, *illi* pro *illic* crebrò legas apud Plautum, & Terentium. Idem *illico isti* cum præcedentibus jungit. Quod placet. *Meo* abest ab vett. libb. etiam edit. Robert. Stephani, & Gruterianâ. Verba Ennii sic numeris restituo:

—— —— *Nolite, hospites,*
Adire ad me illico isti, ne contagio
Mea bonis, umbrâve obsit: sceleris tanta vis
In corpore hæret ——

TRAGOEDIIS INCERTIS.

*

O terra trita, ubi Liberi fanum in cujus muro locavi.] Ita editio Med. Ald. aliæ: ut vera hæc videatur lectio:

—— *O terra tritavi, Liberi*
Fanum in cujus muro locavi ——

Et ita quoque Scaliger, nisi quod frustra trajiciat voces: ut qui legat:

O terra tritavi, in cujus muro Liberi
Fanum locavi ——

At mirifica est correctio Ausonii Popmæ:

—— *O terra Threicia, ubi Liberi*
Fanum in Crunis Ismaro locavi ——

Sanè ingeniosum videtur commentum: quando Cruni Thraciæ sunt oppidum, quod postea Dionysiopolis nuncupatum, teste Plinio lib. IV. cap. XI. & verisimile est, à fano Liberi, qui idem ac Dionysius, Dionysiopolin esse vocatam. Sed quid est *fanum locari Ismaro in Crunis*? Quis, nisi Geographiæ rudis, unum fanum Ismaro, & Crunis, locis tanto intervallo disjunctis, collocet: cùm Ismarus sit in Ciconum regione, prope Schœnum fluvium, qui ex mari fluit Ægæo: Cruni ultra Hæmum sint, ubi Zyras fluit e ponto Euxino.

*

Cubitis pinsebant humum.] Primùm pro *pinsebant* ἀρχαϊκῶς scribe *pinsibant*, ut est in Mssis, etiam editis Mediol. Aldin. aliis. Præterea verba illa præmitte, *In terram cadentes*. Varro lib. IV. de L. L. *Ideo Ennius, In terram cadentes, dicit, cubitis pinsibant humum.* Scio alios legere, *Ideo Ennium in terram cadentes dicere, Cubitis pinsibant humum.* Unde aliqui colligunt, verba priora Varronis esse, non Ennii. Sed hos refellit, quod Ennius expressit Homeri illud:

- - Ἐν κονίῃσι πεσὼν ἕλε γαῖαν ἀγοστῷ.

Quod legas Il. Ν. 508. Ξ. 452. Φ. 315.

*

Extemplo acceptum me necato & filium.] Diximus de hoc ad Andromaches fragmenta.

*

Pag 31. *Ut tibi Titanis Trivia dederit stirpem liberûm.*] Ita est apud Jun. Majum. Sed in Med. & Ald. pro *tibi* est *sibi*.

*

Atque prius pariet locusta Lucam bovem.] Fortè ex annalibus sit, scripseritque Ennius:

Atque prius pariet Lucam locusta bovem - -

Ut extremo versui *quàm* desit.

*

Quod inde invictis sumserunt perduellibus.] Ita Turnebus, cùm prius, etiam in Med. & Ald. legeretur, *Quin inde*. Scaliger emendat:

Vindictam victis sumserunt perduellibus.

Sed minùs a veteri scriptura abit:

- - *Quæ inde victis sumserunt perduellibus.*

*

Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum vocant.] Ex Alexandro Ennii esse arbitror.

*

Ea Thelis illi mater.] Videtur esse ex Achille. Nam mater ejus ἀρχαϊκῶς *Thelis* vocata. Varro lib. III. de R. R. cap. 12. *Antiqui, ut Therin Thelim dicebant; sic medicam melicam vocabant.*

*

Crassa pulvis oritur, omnem pervolat cæli fretum.] Hadrianus Junius, quem etiam sequitur Hieronymus Columna, existimat Ennium, Æschyli, atque Euripidis exemplo, *Cressas* scripsisse; eoque pro *Crassa*, *Cressis* legit; ut Ennii solùm verba sint ista; - - *Pulvis oritur, omnem pervolat cæli fretum.* Sed aliquid diceret, si in superiori versu, qui est trochaicus quadratus, offendere eum quicquam posset: vel si Ennii Cressas veterum ullus laudaret. Nec magis assentio, cùm pro pervolat, uti est in Mssis, & prœlo excusis, *pervolgat* legere mavult. Nam id verbi hic locum non habet, ut quod significet *concelebrare*, *frequentare*. Lucretius lib. II:

Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fontisque, lacusque;
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes.

Paccuvius: *Alcyonis ritu litus pervolgans feror.*

*

Pag. 32. *Nimium boni est, cui nihil est mali.*] Si est senarius ἀκέφαλος, vel duæ principes, vel duæ extimæ voces trajici debent. Sed fortè est finis, principiumque trochaici, ut suprà dictum.

*

Salmaci da spolia sine sudore & sanguine.] Ita Festus legisse videtur. Sed malo conjunctim *Salmacida*, ut in melioribus Ciceronis codd. legitur. Vett. glossæ interpretantur ἁλμυρά: nempe glossographus ille deduxit à *Salmacia*, quomodo dictam ait Amphitriten. Propterea Scaliger ad Ausonium & Festum tradit esse translationem à captura marinâ, quæ venatione facilior est, cùm fiat χωρὶς αἱμάτων, χωρὶς ἱδρῶτος. Sed liceat à summo viro dissentire, quem glossographus in errorem abduxit. Nam quis fando unquam Salmaciæ Deæ nomen accepit? Nempe Salaciam dicere voluit, sanè debuit. Nam Salacia Neptuni con-

conjux, quæ Græcis Ἀμφιτρίτη. Varro lib. IV. de L. L. *Salacia Neptuni ab sale.* Idem Gellius docet lib. XIII. cap. XXI. ut Servium, Capellam, Augustinum, omittam. Quod si à *Salmacis* est *salmacidus*, quomodo (in quo etiam Delrio deceptus) significabit salsum, aut marinum? Nec enim *Salmacis* maris est nomen, sed fons in Caria fuit: ut omnes sciunt. Nam, ut poeta ait,

Cui non audita est obscenæ Salmacis unda?

Planè igitur sic censeo, *Salmacida spolia* esse, quibus exultant juvenes molles atque impudici, quando Ereptæ, ut idem loquitur, *spolium virginitatis habent.* Nec ἀναλογία adversatur. Nam ut ab *herba* est *herbidus*, sic à *Salmacis* est *Salmacidus.* Quod non attendit doctissimus Guihelmius. Nam ut *Salmacida* tueatur, ait, sic fere *Salmacida* esse à *Salmacis*, quomodo a *Threce Threcidica* est apud Ciceronem Philippica III. Atqui tum, ut *Threcidica*, sic *Salmacidica* diceretur.

*

Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.] Apud Ciceronem lib. III. de Orat. versus iste aliis legitur permistus, ut si iste Tullii sit, reliqui etiam videantur. Ita enim ibi legitur:

Multimodis sum circumventus morbo, exilio, atque inopiâ.
Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.
Alter terribilem minitatur vitæ cruciatum, & necem,
Quæ nemo est tam firmo ingenio, & tantâ confidentiâ,
Quin refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.

At minimè iccirco existimandum, hæc apud poëtam ita cohæsisse. Nam eopse libro junxerat Cicero:

Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.
Num non vis hujus me versutiloquas malitias.

Sed neque idem ubique metrum est. Nam qui syllabarum intervallum attendit, facilè videbit, primum versum esse ex senario, atque ita scribi debere:

—— —— *Multis modis*
Sum circumventus morbo, exilio, atque inopiâ.

Versu secundo putarem particulam *Tum* a Cicerone esse, nisi & aliis eam locis Tullius præmitteret. Interim aliud fragmentum est, sive trochaicum esse lubet, sive ex senario sit, atque ita scribere conveniat:

—— —— *Tum pavor,*
Sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.

Utrùm verò divisim, *ex animo*; an conjunctim, *exanimo*, scripserit; quæri à doctis video. Magnus Turnebus putabat, non magis Latinè dici, *ex animo expectorare*, quàm *ex pectore exanimare.* Cui obducimus illud Attii Phœnissis:

Incusant ultro à fortunâ opibusque omnibus
Desertum, abjectum, afflictum, ex animo expectorant.

An dicemus hic legi debere, *afflictum, exanimum, expectorant?* Sed obstant libb. omnes. Et minùs ἐμφατικὸν est, si ἁπλῶς dicas, *expectorare aliquem*, quam *expectorare ex animo*, quod est ex animo amorem omnem ac curam alicujus deponere, vel abjicere. Qui similis ferè est pleonasmus, ac *memoriâ meminisse*, apud Plautum Capt. *ædificare domum* apud Cic. I. de Offic. & similia. Imò, quando Fabius lib. VIII. ait, simile esse *eliminare* ac *expectorare*, ac ejusdem hoc notæ esse ac *exanimare*: sanè hinc quoque exemplum isti geminum petamus. Nam etsi limen ædium pars sit, tamen dixere, *extra ædes eliminare*, ut Pomponius Conchâ:

Vos istic manete, eliminabo extra ædes conjugem.

Et Ennius Medeâ Exule:

Quid sic te extra ædes exanimata eliminas?

Quare liquet, nihil caussæ esse, cur Latinum esse negemus, *expectorare sapientiam ex animo*: quando idem est ac *expectorare eam ex pectore.* Nam sapientia animo inest, qui in pectore creditur domicilium habere. Nec propterea poëtam ita scripsisse contendo. Nam cùm passim legamus, *exanimari aliquem metu*; satis est verisimile, similiter hic dici, *exanimari aliquem pavore.* Et disertim in libb. quibusdam *exanimo* legitur, vel etiam *exanimato*: quomodo citat quoque Raphaël Regius notis ad Quinctilianum. Idem in plusculis Tullii Mssis codd. invenitur: & in præclarâ Ciceronis editione, quam Grutero inter tot alia dona debemus. Neque metrum refragatur, dummodo *sapientia* κατὰ συνεκφώνησιν quatuor efferas syllabis, vel *mihi* contrahas, hoc pacto:

Tum pavor sapientiam mi omnem exanimato expectorat.

Sequitur apud Ciceronem fragmentum tertium, quod tribus constat trochaicis quadratis. Sed princeps eos inter ἀκέφαλος fortasse fuit. Nam valde eò inclino, ut credam principale verbum *Alter*, non a poëta esse, sed à Tullio; qui eo signârit, sequentia ab alio dici, quàm quæ præmiserat. Non audiendus verò Paullus Manutius, qui ait, sententiam postulare versu extremo, *timido sanguine.* Quod ea planè respuit. Quippe sic abundabit versu superiori pronomen *Quæ*: quod invito metro tolli non potest. Præterea *sanguen* disertim quoque habes lib. V. de Fin. & ita adducunt Nonius, ac Priscianus in VI.

*

Homo qui erranti comiter monstrat viam.] Janus Guilielmius malebat, *Domo qui erranti.* Commodè quidem: sed nihil video, quod cogat recedere ab omnibus libris. Proximo etiam versu trajectis vocibus legas in aliis:

Quasi lumen de suo lumine accendat facit.

In *suo* est συνεκφώνησις. Uti & versu tertio in *luceat.* Quod est in plerisque libb. Ubi alii *lucet*: quod Langius probat.

*

Nulla sancta societas, nec fides regni est.] Senarius sit:
Nulla est societas sancta regni, nec fides.

*

Quem metuunt oderunt, quem quisque odit, perisse expetit.] Rectè alii *periisse*, metro ita exigente, quod trochaicum est.

*

O fides alma, apta pennis, & jusjurandum Jovis.] Monet H. Stephanus, in aliis esse *alta pennis*: in aliis item, *à qua pendet jusjurandum Jovis.* Quod Hieronymus Columna imprimis sequitur. Puto nihil mutandum. Nam *apta pennis* est pennata, ut, *cælum stellis fulgentibus aptum*, hoc est stellatum, sive stelligerum.

*

Pag. 33. *Refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.*] Apud Ciceronem, uti suprà vidimus, est, *Non refugiat.* Ut trochaicus sit. Sed particula ἀρνητικὴ abest apud Priscianum, etiam in antiquâ Venetâ, & Mso nostro. Pro *timido* apud Junianum Majum est *tumido*: multoque ineptiùs in Putschianâ *timidos* legitur.

*

Non habeo denique nauci, &c.] Vide, quæ supra notata nobis ad Ennii Telamonem. Illud nunc solùm addo, eorum nobis probari sententiam, qui post versum sextum interserunt fragmentum proximum: nempe ut hoc pacto legatur:

Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat,
Qui sui quæstus caussâ fictas suscitant sententias.

*

- - - *Imprimitque genæ genam.*] Genæ hic sunt palpebræ: ut Isidorus monet, qui hæc de dormiente ait dici. Ac è Festo cognoscimus, similiter alibi Ennium dixisse:

Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum.

*

Cui, quod in me est, exsecrabor hoc quod lucet, quicquid est.] Ita corrigit Henricus Stephanus. Sed placet emendatio Jani Guilielmii legentis:

Qui, quod in me est, exsecrabor hoc, quò lucet, quicquid est.

Extat verò lib. II. de Nat. Deor.

*

—— —— —— Eo ego ingenio

Natu' sum amicitiam atque inimicitiam in frontem promtam gero.] *Ingenio* fit trisyllabon. Si *natus* scribas, erit iambicus octonarius. Sed puto *natu'* scripsisse, ut sit trochaicus quadratus.

*

Tibi vita, seu mors, in mundo est.] Est apud Carisium lib. II. ubi in editione Putschianâ legitur, *Seu ibi vita, seu mors i. m. e.* Quo ex Ennii libro petatur, non addit Sosi pater: sed Nobilissimus Columna, (sanè levi nimis, uti censeo, conjecturâ ductus) ad Alcestidem tragœdiam refert. Nam Planciades quidem nominat Ennii *Alcestidem* (pro quo in aliis libris est *Telestidem*) sed Grammaticus iste sæpe eos laudat scriptores, qui neque sunt, neque fuere unquam. Quod jamdudum doctissimo Mercero observatum. Sed si stare visum Grammatico tam sublestæ fidei; sanè fuerit ex Alcestide, non tragœdiâ, sed (quod planè insubidum) comœdiâ. Sic enim disertim vocat in *Frigutit.*

*

Decem coclites, quos montibus summis ripis sedere.] Certissima est lectio Turnebi, pro *ripeis*, hoc est *ripæis*, scribentis *Ripæis*. Sermo enim est de Arimaspis, quos coclites, hoc est unoculos esse, etiam Mela tradit lib. IV. cap. XII. *Ultimi a tergo eorum Arimaspi, mox Riphæi montes.* Nec displicet, quod idem pro *sedere* legit *fodere*: ad quod proximè accedit vetus editio Mediolanensis, in qua *fœdere* scriptum est. Eò autem respexerit Ennius, quòd Arimaspi aurum fodiant ex montibus Ripæis, quos pici, sive gryphes custodiunt, auri, ut Mela ait, custodes tenacissimi: unde Plautus Aulul.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt.

*

Subulo finitimas propter astabat aquas.] Qui lectionem hanc probant; ajunt esse pentametrum, in quo, *astabat*, sit amphibrachys, i. ελλο δραχμικῶς. Sed nihil eò recurrere opus, quando est jambicus senarius. Olim enim in T. communia erant: ut ostendimus in libb. de L. L. Interea verisimile magis est, scripsisse Ennium, uti apud Festum legitur:

Subulo quondam marinas propter adstabat plagas.

Ut sit trochaicus quadratus. Ingeniose verò Scaliger pro *adstabat* legendum conjiciebat *assabat*, hoc est sola tibiâ canebat. Hoc enim fuerit *assare*, ab assâ tibia. Festus: *Assa dicebatur cantus tibiarum.* Servius in I. G. *Asse tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce.* Quod optimè convenit subuloni. Nam *subulo* αὐλητὴς, sive tibicen, ut Festus, & vett. glossæ exponunt. Ejus originem, non in Latio, sed in Hetruria quæri debere, scribit Varro. Quid si dicamus ita dici quasi *surbulo*, extritâ, ut sæpe fit, caninâ literâ? Nam σύρβηνʹ est αὐλοζήνη, Hesychio teste, unde συρβηνεὺς, ὁ αὐλητής. Sed de hoc plura in Originum libb.

*

Aliud emporium in campo hostium pro mæne.] Pro *emporium* fortè *tentorium* legi debet: quando de hostili campo sermo est. *Pro mæne* in quibusdam libb. inveniri, etiam Columna monet. At *per mæne*, non tantùm est in editt. nuperis; sed etiam veteri Mediol. & Ald. Quod si alterutra lectio sana est, videntur veteres, ut *ile*, *castrum*, aliaque; ita & *mæne* dixisse numero singulo. Sententia verò potius flagitat *pro mæne*: quod est *ante mœnia*. *Mæne* ἀρχαϊκῶς pro *mœni*: quomodo & *mare* pro *mari* dixit Varro Atacinus:

Cingitur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

Similiterque usi Plautus, Terentius Varro, ac Ovidius non semel.

*

Et quis illac est, quæ lugubri succincta est stolâ?] Metrum postulat, *Et quis illa' st.* *Quis* pro *quæ*, uti Plautus Sticho:

Quis hæc est, quæ adversum it mihi?

Item in Aulularia, & alibi.

*

Eos deduci, quàm relinqui; evehi, quàm deseri malo.] Ut sit trochaicus quadratus, scribe insertâ copulâ:

Eos deduci, quàm relinqui; & evehi, quàm deseri,

Malo: sive, ut in aliis libris, est *Malui.* *Eos* καινὰ συνεκφώνησιν esse.

*

—— —— Ut vos vestri liberi

Defendant, pro vestra vita morti occumbant.] Deest in fine *fortiter*: ut sit integer quadratus.

*

—— Parentem, & patriam Dii

Servate sospitem.] Senarius sit:

Parentem, & patriam Di servate sospitem.

*

Pag. 36. *Genibus pinsibant humum.*] Apud Varronem in cunctis editt. est, *Cubitis pinsibant humum.* Quo de diximus secundo loco, cum de incertæ tragœdiæ Fragmentis ageremus. Error obortus ex isto Ennii, *Pinsebant terram genibus*: quod ex decimo Annalium citat Diomedes.

*

In lustris sublime iter, &c.

In lustris nos quiescere æquum, &c.] Utrumque hoc fragmentum ut legi debeat, diximus ad Hectoris Lustra.

*

Philosophandum est paucis: nam omnino haut placet.] Turnebus, ut senarius sit, legit:

Philosophandum est mi paucis: nam omnino haut placet.

Sed puto fuisse trochaicum quadratum istiusmodi:

Philosophari est mihi necesse: at paucis: nam omnino haut placet.

Saltem propiùs ita acceditur ad verba hæc Ciceronis, quæ sunt lib. II. Tusc. Quæst. *Neoptolemus quidem apud Ennium, philosophari sibi ait necesse esse; sed paucis: nam omnino haut quidem placere.*

*

Atque genua comprimit arta gena.] Ita apud Isidorum etiam in Mssis nostris invenimus. Achilles Statius Lusitanus corrigit:

—— Æquè genua comprimunt artè genas.

Malim ego, & propiùs ad veterem scripturam:

—— Atque genua arte comprimit gena.

Adducit verò hunc locum Isidorus, ut probet dicta genua, *eo quòd in utero sint genis opposita.* Uti contrà docet Soranus Isagoges suæ cap. XVII, genas dici, quia in utero genibus opponantur. Atque ex hoc inter alia cognoscimus, librum istum (quo sanè exiguâ jacturâ careremus) non esse nobilis illius mediti, Sorani Ephesii, ac ne Græci quidem scriptoris, quando *gena* Græcè est βλέφαρον, *genu* γόνυ. Nec verius Isidorus, quando *genu* est, non a *gena*, sed a γόνυ. Interim ex isto Isidori loco cognoscimus, Ennium eo versu indicasse situm fœtus in utero. Ac propterea assentio doctissimo Scriverio, qui acutè vidit, esse hoc fragmentum, non ex tragœdiâ aliquâ, sed ex Epicharmo. Nam eo in poëmate inter alia de humani corporis constitutione ac fœtu disseruit Ennius: quod ex reliquiis cognoscimus. Eo igitur refer. De operis titulo vide egregiè disserentem Hieronymum Columnam.

*

Tum tu isti crede, atque exerce linguam, ut argutarier

Possis.] In Mediolan. Ald. aliisque vulgatis, legi solet: *Ennius: Quem incertum tu isti credere atque exergere, ut linguam, &c.* Sed in Mssis est: *Ennius, Quo enim cætum tu isti, &c.* Unde Turnebus fecit: *Ennius Chœnice: Tum tu isti, &c.* Sed verisimilius Co-

lumna: *Ennius Phœnice.* Quod & Mercerus probat. Ex ea verò fabulæ inscriptione discimus, esse verba Pelei ad Achillem, cùm eum institutioni Phœnicis committeret.

*

Ennianis hisce ex tragœdia incerta adde illud, *O pietas animi!* quod ex Ennio adducit Cicero in Lucullo. Ac ut ex Iliona cum Nobilissimo Columna esse credam, faciunt, quæ proximè subdit Tullius.

*

Ex ejusdem III Tuscul. tanquam Ennii citatur, *Animusque æger semper errat, neque pati, neque perpeti potest: cupere nunquam desinit.* Quæ vel trochaici fuere:

Animusque æger semper errat, neque pati, neque perpeti
Quit: nec unquam cupere desinit. ——

Vel potius jambici tales:

Semper animus æger errat, neque pati potest,
Neque perpeti; nec unquam cupere desinit.

Sed etsi hæc ex tragœdia esse vir doctus putarit; tamen comœdiam potius sapiunt.

*

Nec ausim pro tragico certò venditare hoc Ennii apud Festum in *Tam:*

—— *Ille mea*
Tam potes pacis potiri ——

Sive, ut ex jambico sit:

—— *Ille tam mea potis*
Pacis potiri.

*

E Comœdia verò planè est istud apud Varronem in VI de L.L. *Frende, fritinnis suaviter.* Ita enim legendum, ubi vulgo, *frunde frutinnis suaviter.* Vel syllaba tota extrita est, ut Scaliger censet; qui legit; *Ne frende, fritinnis suaviter.*

*

Alia etiam huc retulerunt, quæ ex Annalibus esse videntur. Uti illud:

Tanto sublata sunt agmine
Tunc lapides ——

Nam caussa non est, cur ex anapæsto potiùs, quàm hexametro esse credamus.

*

Item hoc apud Varronem in v. de L.L. *Vos epulo postquam spexit.* Quod idem est isthapud Festum:

Quod ubi rex... dulo spexit de contibus celsis.

Ubi Pomponius Lætus legit:

Quos ubi rex ultro spexit de montibus celsis.

Scaliger autem:

Quos ubi rex pullos spexit de cortibus celsis.

Nempe ut ex *Vos epulo* fiat *Quos pullos.*

*

Illud magis dubium, quod apud Hirtium est:

Pes pede premitur, armis teruntur arma.

Nam si jambi fuere, ita digeri convenit:

—— *Pes pede, premitur,*
Armis teruntur arma ——

Sed ex annalibus si est, scripserit Ennius:

—— *Pes premitur pede, & armis arma teruntur.*

*

Illud verò ex Donato, *Minimè nomine fieri pravum,* corruptum est ex isto: *Commeminis* (vel *Tum meminis*) *fieri me pavom.* Uti rectè Paullo Merulæ observatum. Atque ex istis de aliis quoque judicium ferri potest, quæ Columna, atque alii, temerè ad incertæ tragœdiæ fragmenta retulerunt.

Illud extremo loco addere visum, inter tragœdias Ennii etiam *Antiopam* fuisse. Sed nihil ex ea à veteribus, addito fabulæ nomine, citatur. Solùm Ennianæ Antiopes argumentum ponit Higynus fab. VIII. quem vide.

IN

CN. NÆVII
FRAGMENTA.

ÆGISTHO.

*

Gisthum à Nævio scriptam esse, non arbitror. Nam, uti superiùs ostensum, Livii, non Nævii sunt verba ista:

... *Tum autem lascivum Nerei simum pecus*
Ludens ad cantum classem lustratur ...

Quare nec verisimilis est conjectura Scaligeri, qui cum istis connectebat:

—— *Sirenes citis*
Delphino junctis vehiculis, hippocampisque asperis.

Nam ista sunt Nævii, cui tribuunt Mss. ubi legitur, *Nævius Sereno Circes:* vel, *Nævius Sireno cicer:* vel *Nævius si renocitur.* Et exstant quoque Næviani nominis vestigia in editt. antiquis, quæ habent, *aeternæ usus scire nocitur.* Nam duæ principes syllabæ factæ ex *αἰθὴρ*, quod ad præcedentem Menandri locum pertinet. Ultima verò syllaba *ne*, & sequens vox *usus* corrupta sunt ex *Nævius.* Quod ad proxima, Scaliger ex *Sirenocitur* fecit, *Sirenes citis.* Sed quomodo hæc cum sequentibus cohærent? Nam quid Sirenibus cum Neptuni & Nereidum vehiculis, quæ delphino ac hippocampæ juncta esse dicuntur? Præterea non temerè Nonius omittere solet nomen fabulæ: quod iccirco in monstrosâ illa lectione latere arbitror. Et putavit idem Hadrianus Junius, qui legit: *Nævius Sirene, Itur delphino cinctis*, &c. Sed metrum requirit, ut ante *Delphino* sit jambicus. Nam sequitur trochaicus quadratus catalecticus. Quare ex *Si renocitur* (pro quo in Mediolanensi editione est *Scire noscitur*) lubens eliciam, *Sirene, Citis:* vel *Sirene, Ocius.* Imò quid si scribamus *Sirene, Ociter.* Solùm obstat, quod Festus negat, *ociter* esse in usu, sed *ocius* & *ocissime.* Verùm veteres fortasse, uti Nævius, & οἱ ὁμοίως, ita transtulere Græcum *ὠκέως*. Sanè nihil adferri posse arbitror, quod propius absit à veteri scripturâ, quàm *Sirene, ociter*, ab illis, *Si renocitur*, vel *Sireno cicer.* Ut fortasse scripserit Nævius:

—— *Ociter*
Delphino junctis vehiculis, hippocampisque asperis.

Quamquam nec illud *junctis* controversiâ vacet. In Mediolan. est *cunctis:* à quo nihilo magis abit *cinctis*, ut est in editionibus aliis. Neque damno. Nam fortasse sermo fuit de delphinis classem Achivam deducentibus Trojam, vel

vel inde reducentibus: uti fit in verbis Andronici, quæ tanquam Nævii hic adferuntur. Hæc sententia si placet, *vehiculum* pro navi ponetur, more Græcorum, qui ὄχ@, & ὄχημα similiter usurpant: uti ex Æschylo ac Euripide probat Muretus lib. I. Var. cap. XI. Qua de re etiam Vir. Nob. Franciscus Nansius, præceptor meus, notis in Nonnum.

ALCESTIDE.

*

Corpore pectoreque undique obeso,
Ac mente exlensa, tardigemulo
Senio oppressum. --] Nævio quidem tribuitur in Nonii codd. vulgatis: sed Lævii esse, dubitare non sinunt meliores Agellii codices, quos Tornesiana ac Stephanica editio expressit. Vide eum lib. undevigesimo cap. VII. Versum secundum ita emendo, ut anapæsticus sit:

Mente exsensa, tardique genulo.

Tardique genulo pro *tardigenuloque*: quomodo Lucilius *deque petigo* dixit, pro *depetigoque*. Nam *petigo* Latinum non est, etsi id Nonius putant, Luciliano hoc decepus. Similia quoque apud Lucretium, *perque plicatis*, *& seque gregari*; item apud Ausonium, *Matrique cida Nero*. In libris nonnullis legas *tardigemulo*. Sed malo *tardigenulo*. Nam est hic descriptio senectutis, cui tardus est geniculum ac pedum motus, contra quàm juventuti. Unde Maro in quincto:

Ille pedum melior motu, fretusque juventâ:
Hic membris & mole valens, sed TARDA *trementi* GENUA *labant.*

Et Homerus Il. Δ.

Ὦ γέρον, εἴθ', ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν,
Ὥς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδ@ εἴη.

*

Oblitera gens] Et hoc, & quæ porrò ex Agellio adferuntur, ea Lævii esse, indidem cognoscimus.

*

Forte, dubitanter] Nec Cicero reformidat, *Siquis fortè miratur.* Similiterque usurpat præcedente *ne*, *si*, vel *nisi*. Sed non ἁπλῶς dixisset, *forte redibit*, pro *fortasse*. Quomodo Lævium locutum arbitror. Atque hoc fuerit, quod in eo, tanquam insolens, observat Noctium Atticarum scriptor.

DANAE.

*

Pag. 40. *Eam nunc esse inventam opprobriis compotem scis.*] Ita Aldina. Scribe:

Eam nunc esse inventam opprobrii compotem
Scis ——

Vel cum Mercero: *probri compotem.* Nam in nonnullis *propriis* legitur.

*

Excidit orationis omnis confidentia.] Post *Excidit* dispesce.

*

Animi iubeo fonte lavere nemini manum.] In Aldina, & aliis, est *meminit*, quod rectum. At pro *animi iubeo fonte* legebat Grotius, *Auri fulvo fonte*: quod probo. Nam favet emendationi fabulæ argumentum, cùm ex Danaë sit: nec ea versui repugnat, qui senarius est.

*

Etiam minitas? mitte ea, quæ tua sunt magis, quàm mea.] Ita constanter vett. lib. etsi Delrio *τὸ ea* omittat: quod corruptum videtur ex *eja*. Nam trochaicus quadratus erit:

Etiam minitas? eja mitte, quæ tua sunt mage, quàm mea.

*

Quia ut quisque est meritus, præsens pretium pro factis ferat.] Ita est in Ald. & aliis. Sed metrum exigit,

Quianut quisque e. m. &c.

Vel trajectis vocibus scribe:

Quia quisque, est ut meritus, p. p. p. f. f.

*

Contemplo placidè formam & faciem virginis] Verba sunt Iovis Danaen spectantis. Scripsit verò Nævius: -- *& faciem virginis Duella*, id est bellæ. Patet id ex glossis Fornerianis. Sed illud *Duella* omissum fuit, sive a librario ob incuriam; sive ab Nonio ipso, quia nihil faceret ad præsens institutum.

*

Pag. 42. *Omnes formidant homines eius valentiam.*] De Iove dictum puto. Scribe autem --- *eju' valentiam.*

DULORESTE.

*

Caperata fronte. Non est Nævii, sed Paccuvii, cujus est ille versus in Duloreste:

Voce suppressâ, caperatâ fronte, vultu turbido.

Qui Nævii esse putarunt, eò decepti sunt, quòd Varro, cùm Nævium antea laudâsset, hæc postea ex Duloreste adducat. Inde enim hæc etiam Nævii esse crediderunt. Atqui fabulam nominare Varro contentus fuit: quia, præter Paccuvium, Dulorestem nemo scripsisset. Sanè quanto hoc verisimilius, quàm, Varronem memoriæ errore pro Paccuvio Nævium dixisse; aut ab utroque scriptam Dulorestem, ab utroque item hæc verba ibi dicta esse.

HECTORE.

*

—— *Latus sum*

Laudari me abs te pater laudato viro.] Verba sunt Hectoris ad Priamum. Scribe verò, ut trochaicus sit,

Latu' sum, laudari me, pater, abs te laudato viro.

Vel,

Abs te laudato, pater, viro.

*

Proficiscente tunc ipsos adoriant, &c.] De hoc dicemus in incertæ tragœdiæ apud Nævium fragmentis.

IPHIGENIA.

*

Passo vel hoc vicinum aquilone hortum fer foras.] Ita est in Mssis, etiam edit. Aldinâ, Mercerianâ, aliis. Hadrianus Junius legit, *Passo velo vicinam aquilone horiam fer foras.* Lipsius autem, *aquilone orto.* Delrio nondum liquebat. Mihi planè videtur pro *vel hoc*, legendum *velo ob*; proque *hortum*, *portum*. Nempe hoc pacto: *Passo velo ob vicinum aquilone portum fer foras.* Qui est jambicus octonarius brachycatalectus. At trochaicus fiet, si *Et*, vel *Te* præmiseris. *Ob vicinum portum*, dixit pro *ad portum*; uti Ennius.

Ob Romam noctu legiones ducere cœpit.

Vide Festum in *Ob. Aquilone* valet *flante Aquilone.* Sic Seneca Hercule Oeteo:

Qua templa tollens ara Cenæi Iovis
Austro timendum spectat Euboicum mare.

Hoc est Austro flante. Item Thyeste:

Ac mare intortum timuere nautæ,
Quod rapax Austro revomit Charybdis.

Ita eum locum emendo, ubi vulgò *rapax auster.* Etiam pro *intortum* reposuêre *in portu.* Nam, inquiunt, nihil illud est novi, si intortas Charybdis undas timeant nautæ: sed demum, si in ipso portu Charybdin extimescant. His non meliùs respondere possumus, quam verbis Senecæ, qui auctor est, non semper timeri Charybdin; verùm si Auster civerit tempestatem. Verba ejus sunt consolatione ad Marciam: *Charybdin dico, quamdiu ab austro vacas, quietam: at si quis inde ventus spiravit, hiatu magno*

gue profundoque navigia sorbentem. Nec aliâ luce ad locum tragici illius opus.

LYCURGO.

*

Vos qui regalis corporis custodias
Agitis, ite actutum in frundiferos lucos, ubi
Ingenio arbusta nata sunt, non obsita.

Ducite eò cum argutis linguis mutas quadrupedes] Versu secundo scribe *agitis'.* Pro *frondiferos* in Med. & apud Majum est *frondifluos.* Illud *ubi* ab Mssis & vett. editt. abest. Pro *nata* in vett. editt. ferè est *vineta*, nisi quod in Med. *vinata*, quod, una extritâ literâ, ex *ubi nata* corruptum mihi videtur. Sed *ubi*, quod in alienum commigravit locum, post *lucos* reduci debet. Versus extimus ex alio Nonii loco est; nec videtur cum superioribus cohæsisse ἀμέσως: sed potius τὸ *ducite* clauserit jambicum, hoc pacto:

—— *Ducite*
Eò cum argutis l. m. q.

*

Alii sublime alios saltus illicite, ubi
Bipedes volucres lino linquant lumina.] Novio tribuit Ald. Sed Med. Nævio, & similiter Ms. Rectè. Nævius enim est, qui Lycurgum scripserit; ut ex tot aliis fragmentis videmus. Pro *Alii* in vett. libb. est *Alis:* quod non debuit mutari. Nam *alas* vocat alatores: uti in venatione Maro IV Æn.

Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt.

Ubi sic Servius P. Danielis (nam in Fabriciano hæc desiderantur) *Quidam cum vestigatoribus alatorum mentionem inductam accipiunt. Nam indaginem vestigatorem ipsum tradunt: alias* (scribe *alas*) *vero alatores, qui dextra & sinistra plagarum sublatâ voce prohibent feras exire.*

*

Vi in venatu vitulantes ex aviis
Locis nos mittant pennis decoratos feris.] Pro *ex aviis*, quomodo legit Scaliger, *ex suis* est in Mssis, & editt. antiqq. etiam apud Majum. Alterumque illud respuit metrum. Nam falluntur, qui putant, ut à μόσχος est μοσχιᾶν, ita à *vitulo* esse *vitulari:* cùm sit à dea *Vitula*, eorum præside, qui amant vivere, hoc est lubentiis diffluere: unde & nomen. Est enim ὀνοματοποιητικόν à *vita*. Icirco in derivato ejus primam produxit quoque Ennius apud Festum:

Habet is coronam vitulans victoria.

Versu seq. pro *locis* cum Mercero malim *lucis*. Nam antecessit:

— *ite actutum in frondiferos lucos* --

Etiam *pennis* malo, quàm (uti est in vett. libb.) *pœnis*. Nam de avibus sermo est: ut illa ostendunt,

—— *ubi*
Bipedes volucres lino linquant lumina.

Propterea non audiendus Delrio, qui agi putat de Pœnis feris, hoc est leonibus, tigribus, aliisque animalibus efferis, qualia tellus Africa magno numero producit. Et quàm parùm verisimile est, Thraciæ feras vocari Pœnas, quia Numidicis sint similes feritate, magnitudine, multitudine? quod apud eundem Delrium legas.

*

Longè lateque trans nostros fervere.] Ex inscriptione fabulæ verisimile fit, dici ista a Lycurgo, Thraciæ rege: ac propterea commodè emendabat H. Grotius: *Longè lateque Thraciâ nostros fervere. Thraciâ* pro dissyllabo censetur.

*

Pag. 43. *Ignote iteris sumus. tute scis* -] Scribe *Ignoti i. sumu'*. Nisi post *sumus* malis dispescere, ut finis ac principium sit trochaici.

*

Sed quasi amnis cis rap. t, sed tamen inflexa flectitur.] Ita est in Mssis, & edit. Ald. atque aliis. Sed quid est *inflexa flectitur?* Scribe cum Mercero *in fluxu*. Quia verò Nonius hinc probat, *amnis* in feminino inveniri; necesse est pro *rapit*, *rapida* scribamus. Sed neque sic satis sanus erit locus. Nam quid est, *cis rapida?* aut quid sibi vult illud *sed* iteratum? Suspicor illud *cis* corruptum esse ex *cum*, vel *si: sed* verò, sive (ut in vett. libb. scribi solet) *set*, factum ex *'st*. Ut scripserit Nævius:

—— *Sed quasi*
Amnis cùm rapida 'st, tamen in fluxu flectitur.

Vel *cis* ex posterioris syllabæ in *amnis* similitudine irrepserit: *sed* item ex geminatione principis vocis: ut sit trochaicus ἀκέφαλος:

--- *Sed, quasi amnis rapida, tamen in fluxu flectitur.*

*

Pallis, patagiis, crocotis, malacis, mortualibus -] In Venetâ Pincii est *malacus mortalibus.* Quasi signet Nævius, habitus molles, quibus malacissantur animi mortalium, sive qui malaciam suadent, ut loquitur Plautus Bacch. Act. I. Sc. I. *Quid est, quod metuis, ne tibi lectus malaciam apud me suadeat.* Aliqui pro *malacus* legunt *manicis*. Sed non solent librarii vulgariæ vocis locum substituere rariorem. Potius itaque, si *malacia* displicet, *malacis* legam, quomodo *pallium malacum*, ibidem dixit Comicus.

*

Quaque incedunt, omnis arvas obterunt.] In vett. libb. est, *Nævius Lycurgo lib. II. Quoque incedunt.* Quare pro *lib.* II. cum Mercero scribe *Liberi.* Præterea pro *quaque*, non *quaqua* cum Mercero, sed *quacunque* scribo. Ut sit trochaicus:

Liberi, quacunque incedunt, omnis arvas obterunt.

Ita enim locus ille distingui debet, quia *arvas* sive arva *Liberi* dixit pro vinetis, quomodo Silius in septimo ait,

Vitiferis latè florebat Massicus arvis.

Hoc igitur vult Nævius, quaquà iter est, vineta omnia excisa fuisse ex mandato Lycurgi: quam rem sub fabulæ involucro narrat Homerus Iliad. Z. 130. Historiam ipsam adfert ibi Eustathius, uti & Plutarchus De audiendis poetis.

*

Pergite thyrsigeræ Bacchæ modò
Bacchico cum schemate.] Nil opus dividere, cùm sit trochaicus quadratus catalecticus.

*

Proin Dryante regem prognatum patre
Lycurgum cette.] Ita præclarè Hadrianus Junius correxit, cum priùs legeretur pro *industria.* Homerus Iliad. Z.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος.

*

Pag. 44. *Sine ferro pecua manibus ut ad mortem meant.*] In senario hocce, & Mssi, & edit. Med. Ald. aliæ, etiam Jun. Majus, habent *pecuda*. Neque, cur in *pecua* mutaret Mercerus, caussæ aliquid erat. Nam & *pecua*, & *pecuda*, dixisse antiquos, tum Nonius dicit, tum exemplis docet.

*

Altè jugatos angues in sese gerunt.] Rectè emendant *jubatos*. Quomodò & Plautus Amphit. Act. V. Sc. I,

Devolant angues jubati deorsum in impluvium duo.

Valerius Flaccus in dracone, aurei velleris custode, easdem, nunc *jubas*, nunc *cristas* vocat. At falluntur, cùm corrigunt, *in sinu gerunt*. Nam fabulæ argumentum facit, ut credam, sermonem fuisse de deabus, quæ furorem conciliaverunt Lycurgo, post vites excisas. Illis autem, non tam in sinu, serpentes sunt, quam est

—— *tortâ caput angue revinctum:*

ut loquitur Varro Atacinus. Potiùs igitur pro *in sese*, quod est in omnibus libris, cum Scriverio scribe, *infestæ*. De Lycurgi furore nota res cùm è fabulis, tum illo Comici Captivis, ubi tres isti infamâ nobiles conjunguntur, *Alcmæo, atque Orestes, & Lycurgus.*

* -- Ca-

*

—— *Cave, sis, tuam*
Contendas iram contra cum ira Liberi.] Verba ad Lycurgum fiunt; sed irrita: quo nomine & pœnas luit. Nam (ut Servii utar verbis) *dum, contemnens Liberum patrem, vites manu suâ semper absconderet, immisso à Libero furore, ipse sibi crura succidit.*

*

Suave summum melos.] Ita Mssi, & editt. vett. Sed scribe *suavissimum*: vel potiùs *suavisonum*. Nam id tragicum magis. Nec in altero proclivis adeò error fuisset, cùm ferè immutent librarii, quæ minùs vulgata; ut omnes sciunt.

*

Na ille mei feri ingenii atque animi acrem acrimoniam.] Ita libb. vett. Quidam pro *feri*, malunt *fert*, ne verbum desideretur. Sed nihil opus eo mutato. Neque enim Nonius sententiam integrè adduxit. Apud Junianum Majum pro *ille* est *illa*. Sed rectum est *ille*. Nam verba sunt Lycurgi respondentis ad ista verba:

--- *Cave, sis, tuam*
Contendas iram contra cum ira Liberi.

Ille igitur est *Liber*. Non vanè verò Lycurgus sibi tribuit acrem ingenii acrimoniam; quando & similiter dixit Maro:

--- *Acri quondam regnata Lycurgo.*

Quod Servius interpretatur *sævo & cruento*.

*

Jam ibi nos duplicat advenientis timos Vaposque] Ita est in Mss. & vett. editt. nisi quod in nonnullis pro *ibi* est *tibi*, & pro *Vaposque* est *Panos*, quod quoque est apud Junianum Majum. Ac placuit hoc Hadriano Junio, ut signetur timor Panicus. Sed impensè placet emendatio Hugonis Grotii:

Jam vim in nos duplicat adveniens ignis vapos.

Hoc est fumus de facibus Eumenidum ingruens. Videntur enim esse verba Lycurgi, cùm à Furiis incesseretur.

*

Ut videam Vulcani operâ hac flammis fieri flora.] Fortasse & ista à Lycurgo dicuntur, cùm videret omnia Eumenidum tædis splendescere. Nam id valet *florum fieri flammis*. quomodo & Lucretius dixit in quarto:

Buta lucernarum florentia lumina flammis.

Nec ea est tralatio à plantis, uti Lambinus putabat; sed imitatur Homerum, qui similiter dixit ἄνθος πυρός. In Aldinâ pro *flammis* est *flaminis*: sed corruptè. Quid si autem dicamus, illud *flammis* irrepsisse ex glossemate? Nam quid aliud est *Vulcani opera*, quàm *flammis*? Sed de hoc non magnopere contendo. At *fimbriis*, quod pro *flammis* reponit Hadrianus Junius, planè admitti non debet. Quippe, judicio nostro, ut alibi sæpe, ita hic quoque hiatus est in Nonio: qui cùm docuisset, quid *fimbriæ* forent, & veterum id comprobâsset exemplis, subjecit postea, ut iidem *florum* dixerint pro *floridum*, quod Nævii testimonio ostendit. Et puto idem probârat ex Accio, & Pacuvio, quorum uterque similiter dixit *floros crines*; ut ex fragmentis hisce discimus.

*

Dic quo pacto eum potiti, pugnâ, an dolis?] Metrum requirit,

Dic, quo pacto potiti eum? pugnâ, an dolis?

*

Nam ut ludere latantes inter se vidimus
Propter amnem creterris sumere aquam
Ex ponte.] Num trochaici fuere tales, vel similes?
Namque ludere ut latantes inter sese vidimus
Propter amnem, crateris aquam de ponte sumere.

An verò jambici potiùs?

--- *Nam ut ludere*
Latantes, se inter, propter amnem vidimus,
Crateris sumere aquam ex ponte.

Quòd malim, quia minus à libris abit. *Aqua* sive *acua* trisyllabon est, uti apud Lucretium; cui & *relicuus* quatuor syllabarum est. Id qui non attenderunt, putarunt priorem in *aqua* à Lucretio produci. Et inventi sunt, qui id ratione originis factum putarent, quia *aqua* dicatur, tamquam *à qua* sint omnia; ut Thaleti visum. Sed quis non potiùs credat, *aqua* factum esse ex ἀχεά, quomodo *temetum* est ex τέμεθυ, & ex ὄχλω factum *ocha* vel *ancha*, posterioris ævi vox. Gloss. vett. χλω, *Auca, anser*.

PROTESILAO.

Pag. 45. *Gracilentis colorem, dum ex hoc gracilens fit.*] In Ald. ac aliis vulg. editt. & apud Majum est,

Ennius Protesilao, demia gracilentis colorem, dum ex hoc gracilens fit.

In Med. *denuo gracilens fit.* Lego: Ennius Protesilaodamia: *Gracilentis colorem.* Idem: *Ex hoc gracilens fit.*

*

Eunt, irruunt, cachinnos, joca dicta risitantis.] Pro *eunt* Mercerus ex vett. libb. *ineunt* edidit. Unde rescribo, *in eum*. Etiam *risitant*, ob ductuum similitudinem, corruptum censeo ex *usitant*, quod obsoletum pro *usurpant*: sed nihil usurpatius ejus verbali, quod est *usitatum*. Sic igitur, & sententiæ, & numeris, reddo,

In eum irruunt cachinnis: joca, dicta, usitant.

*

Complexa somno corpora operiuntur, ac suavi quie dicantur.] Displicet post *quie*. Quid si autem pro *dicantur* scribamus *rigantur*? Nam *artus somno rigari*, passim dicunt poetæ: vel scribe *Dantur*: quod Scriverio placet, & minùs abit è veteri scriptura.

TRAGOEDIIS INCERTIS.

*

Pag. 46. *Dictator ubi currum insidit, pervehitur usque ad oppidum.*] Fortasse pro *insidit* scripserat *insidet*, *insedit*, *insilit*, vel *insilit*.

*

Eccum, venire video, ferme injuria.] Etsi vox extrema videri possit suspecta (nam fortasse *interea*, vel *in curia*, vel simile quid, apud Nævium fuit) tamen non puto de hoc, vel aliis ejus farinæ, laborandum, ubi etiam inscriptio, atque argumentum fabulæ, nescitur: quæ ad veram lectionem sæpe ducunt.

*

Neminem vidi, qui numerò sciret, quique scit id est opus.] Post *sciret* τὸ *qui*, quod in vett. etiam libb. legitur, furcillandum, scribendumque, & metro, & sententiâ jubente, *Quæ scire est opus*: vel, *quod scito est opus*, vel si quis illius *quæ*, ob librorum auctoritatem, habeat rationem velit, scribat, *quæ quæsito opu' st*.

*

Simul alius aliunde rumitant inter se.] Lego -- *Simul alius aliud rumitant*

Inter se ——

Sive, ut senarius fit,

Simul alius aliud inter sese rumitant.

*

Namque nullum pejus macerat humanum,
Quamde mare sævum, vires cui sunt magnæ,
Topper confringent importunæ undæ.] Pro *confringent* in Ald. est *confringunt*: sed alterum illud est in Mediol. & Farnesiano. Etiam *Quamde* discrtim est in eodem Farnesiano. nec mutari debet. Festus: *Quamde pro quàm usos esse antiquos, cùm multi veteres testimonio sunt, tum Livius* (forte Ennius) *in primis*,

Jupiter! ut muro fretus mage, quamde manus vi:

Et in secundo,

Quamde tuas omnis legiones ac popularis:

Et Lucretius,

Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes,
Quamde graves inter Graios, qui vera requirunt.

Ita

Ita Lucretii ille de Heraclito locus etiam in membranis nostris scribitur. Et similiter quibus Pontanus, ac Marullus, posteaque Victorius, usus fuit: ut alias aliorum mittam. Porrò in his, sive Nelei, seu Nævii, aut Livii versibus, nihil mutabat Scaliger, nisi quod pro *nullum* mallet *neilum*, hoc est nihilum. Ita *humanum* absolutè ponetur pro *hominibus*, ut *publicum* dicimus pro *republica*. Quod verò Saturnios esse versus Scaliger censet; id etsi fortasse verum est; tamen nec operosè trochaicos concinnes istiusmodi:

—— Namque neilum humanum pejus macerat
Quamde mare sævum: vires cui magnæ topper confragent
Importunæ undæ - -

Confragent pro *confringent*. Nam ut pro *pango*, *pago*, unde *pepigi*, & *pagina*; sic pro *frango* dixere *frago*, unde *fregi*, & *fragilis*. Fortasse etiam versu primo excidit *genus* ob similitudinem cum voce *pejus*, ut legi debeat,

- - Namque neilum pejus genus humanum macerat.

Vel *humanum* corruptum est ex *hemonem*, quomodo Ennius *hominem* vocat. Ut senarii sint tales:

Namque nihil ullum pejus hemonem macerat,
Quamde mare sævum: vires cui magna sient,
Topper confringent importunæ undæ - -

Sunt verò hæc expressa ex istis Homeri Odyss. Θ. 139.

Οὐ γὰρ ἔγωγέ τι φημὶ κακώτερον ἄλλο θαλάσσης
Ἄνδρα γε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα καρτερὸς εἴη.

Unde ex veteri Odyssea esse, censet Scaliger. Ac putabat doctissimus & amicissimus Scriverius, eopse carminis genere expressum fuisse à Livio poëta, hoc pacto:

Nam neque ningulum pejus macerarct hemonem,
Quamde mare sævum, vires cui sunt magnai,
Topper confringent importunai undai.

Ningulum pro *nullo* veteres usurpasse, Festus ex Marcio vate antiquissimo, sive Ennio probat. Unde glossam pro antiquâ & germanâ lectione irrepsisse arbitratur. *Neque ningulum* igitur valet *res nulla*, more Græcorum, quibus negatio geminata vehementius negat. Posterior in *mare* porrecta est ob triemimerim: cujusmodi non pauca occurrunt. Unum obstare huic ejus conjecturæ videbatur, contumax inquam syllaba in *maceraret*. Nam meliores Grammatici parum morantur Priscianum sive Fannium, Pejegesios interpretem, longeque minùs Macrum, infimæ vetustatis poëtastrum: Ovidii quoque, & Calphurnii versus, quibus princeps syllaba corripi putatur, corruptos esse ostendunt. Quare pro *macararet* aliud substitui debebit: fortè *mactaret*, quomodo *mactare malo*, item *mactare infortunio* dixit Plautus.

*

Hectore proficiscente tunc ipsos adoriant, nequis hinc Spartam ferat nuncium.] Priscianus meus Manuscriptus disertim habet, *Nævius in Hectore proficiscente: Tum ipsos adoriant, nequis hinc Spartam referat nuncium.* Et ferè est, ut hanc germanam esse lectionem credam. Ita non *Hectora* solùm, sed etiam *Hectora proficiscentem* scripserit Nævius. Sed quis veterum hanc fabulam præterea laudavit? aut quem Græcorum ita inscripsisse videmus? Et in antiquâ Venetâ anni ɔIↃ CCCC LXXVI legitur hoc pacto: *Nævius in Hectore: Proficiscente tum ipsos adoriant.* Unde colligo, ita scripsisse Priscianum: *Nævius in Hectore: Proficiscentes tum ipsos adoriant.*

*

Atque prius pariet locusta Lucam bovem.] Diximus de hoc inter ea, quæ ex incerta sunt Ennii tragœdia.

*

Porrò ex hisce, quæ hìc incertæ Nævii tragœdiæ tribuuntur, quædam nihil minùs, quàm tragœdiam, sapiunt: uti istud,

Liberâ linguâ loquemur ludis Liberalibus.

Item:

Risi egomet casabundum ire ebrium.

Et alia quædam. Sed non difficile fuerit eorum in locum substituere alia hic intacta. Uti istud apud Festum in Stuprum:

—— Sesèque ii perire mavolunt
Ibidem, quam redire cum stupro ad suos
Populares - -

Item:

Sin illos deserant fortissimos viros,
Magnum stuprum tum populo fieri pergitis.

Ita uterque locus legendus mihi videtur. In versu postremo, metro ita exigente, post *stuprum* revocavimus particulam *tum*, quæ ob similitudinem syllabæ præcedentis exciderat. Possis & scribere hoc pacto;

- - Sin illos deseritis fortissimos viros,
Magnumque stuprum populo fieri pergitis.

Aliqua etiam alia legas in fragmentorum collectione, quam Stephanorum industriæ debemus. Sed major illorum pars Bello Punico ejus videtur tribuenda. At vix dubito, quin ex tragœdiâ aliquâ petitus sit senarius iste, quem invenio apud B. Hieronymum in epitaphio Nepotiani:

Pati necesse est multa mortalem mala.

Etiam video à Servio Petri Danielis in tertii Æn. vers. x. adduci illustrem locum de *uxoribus Æneæ & Anchisæ illum* (*illum* apud Servium cum Scriverio nostro lege) *relinquentibus*. Est verò iste: *Amborum uxores noctu Troja de exibant, capitibus opertis flentes ambæ, abeuntes lacrumis cum multis.* Quæ si e tragœdiâ aliquâ sunt, senarii fuisse videntur. Sic enim nullo negotio redigas:

Amborum uxores noctu exibant Troade,
Capitibus opertis, flentes ambæ, lacrumis
Cum multis abeuntes - -

Sed quid prohibet, quo minus fuerint versus Saturnii? ut ita scripserit Nævius:

Amborum uxores noctu Trojad exibant,
Capitibus opertis, flentes ambæ, abeuntes
Lacrumis cum multis.

Trojad pro *Troia*, ob sequentem vocalem quo de more dicimus in commentariis de L. L. Sunt verò versus Saturnii, non politiores isti, qualis iste,

Dabunt malum Metelli Nævio poetæ:

(Nam hujusmodi vix inveniri apud Nævium, scribit Atilius Fortunatianus) sed ex rudioribus, ubi, ut idem Fortunatianus ait, *non observatâ lege, nec uno genere custodito inter se versus, præterquam quod durissimos facerent, etiam alios breviores, alios longiores inserebant.* Nempe, ut elegantissimus Grammaticorum, Terentianus Maurus, ait,

Rudem sonum secuti,
Ut quæque res ferebat,
Sic disparis figuræ
Versus vagos locabant.

Quod eò monere visum, nequis credat, versus istos Nævii aliter esse tornandos, ut paribus fluant intervallis. Quod si isti versus Saturnii sunt, jam dubium non erit, quin & ista sint, non ex tragœdiâ, sed bello Punico, quod totum Saturnio carmine ab eo scriptum fuisse, testatur Pompejus in *Saturno*. Atque hacpropter in Collectione suâ tragicorum fragmentorum ea omisit Scriverius. Qui & illud acutè perspexit, cùm opus Nævii (quod ipse unico ac continenti volumine exposuerat) in septem libros fuerit divisum à C. Octavio Lampadione, referente Suetonio de illustribus Grammaticis: verba ista à Servio adducta videri è primo belli Punici. Atque hoc firmabat alio ejusdem poetæ loco, qui proximè ab isto abfuisse videtur, ac ab eodem interprete Virgiliano adducitur in 11 Æn. sub finem. *Nævius*, inquit, *Belli Punici primo de Anchisa & Ænea fugientibus hac ait:*

Eorum sectam sequuntur multi mortales.

Et,

Multi alii è Troja strenui viri.

Et,

Ubi foras cum auro illinc exibant.

Hæc Servius, non ille vulgo laudatus, sed ex membranis Fuldensibus depromptus. Luculenta præterea testimonia in medium adducebat, quibus ista non magnis intervallis sibi invicem cohæsisse non vanè hariolabatur. De quibus ipse aliquando ad Næviana illa fragmenta Belli Punici.

Atque hæc quidem dicta sunto de fragmentis Nævii: ex quibus tamen aliqua fortasse fuerint Q. Novii, Atellanarum scriptoris: quod suis etiam in Marcellum Castigationibus jam olim observavit Michaël Bentinus. Nempe tres isti poetæ, Lævius, Nævius, Novius, passim à librariis confunduntur: ut, ubi operis nomen omittitur, quid cujusque sit, distinguere sit perdifficile.

IN

M. PACUVII

FRAGMENTA.

ANCHISE.

*

Ag. 49. *In promontorium, cuius linguam in altum projicit.*] Apud Agellium est *id promontorium.* Fortasse *Ide* scribendum. Pro *linguam* vett. editt. habent *lingua*, ut rectum videatur *ligua.*

ANTIOPA.

*

Frendere noctes, misera quas perpessa sum.] Ita Aldin. Sed *miseras* est in Mediol. & apud Jun. Majum.

*

Fruges frendo solus, ac sic probo re.] Non dubito, quin veram lectionem invenerim. Nam *ac sic* (unde quidam *sicco* eliciunt) trajectione literarum ex *saxi* corruptum est. At *probo re*, sive, ut in Aldina est, *prabore* (pro quo alii *probo ore*, alii *probose*) unius literæ appositione factum est ex *robore.* Malim & *solus*, quàm *solas.* Sic igitur scribe:

—— *Fruges frendo solus saxi robore.*

Mirè emendationem hanc firmat Lucretii illud in primo:

—— *Fruges quoque sæpe minutas*
Robore cum saxi franguntur ——

Et hoc Accii Troadibus: *Saxo fruges frendas.* Mira verò Nonii oscitantia est, qui hæc adfert ut doceat *frendere* esse *cum gemitu, vel iracundia, miserum aut minax sonare.* Nam quid apertius, quàm *frendere* in hisce exemplis pro *frangere* accipi? Nisi forte Nonii verba quædam interciderunt, quibus hæc à priori notione separavit. Quod Nonii caussa credere malo. Etsi vix excusationem mereatur, quem toties inscitiæ inscitissimæ peragere reum possint etiam mediocriter docti.

*

Sed cum animum attendo ad querendum quid fiet.] Ut senarius sit, scribe, *Quid id fiet.*

*

Flammeo vapore torrens terræ fætum exusserit.] Est trochaicus quadratus: ut non videam, cur Delrio, cum metri dispendio, trajicere malit, hoc pacto:

Torrens vapore flameo
Terræ fætum exusserit.

Saltem *terras* scripsisset, & versus constituisset. *Flameum vaporem* dixit, uti Nævius Lycurgo,

Jam vim in nos duplicat adveniens ignis vapos.

Ita enim ibi legi debere, diximus.

ARMORUM JUDICIO.

*

Pag. 50. *Qui sese adfines esse ad caussandum volunt,*
De virtute us ego cernundi do potestatem omnibus.] Non jambici sunt, ut putarunt; verùm trochaici quadrati: sed prior est ἀκέφαλος.

*

Pro imperio agendum est, quis vetat, quisve attollat?] Fortè *attolat* scribendum, ut senarius sit. Nam veteres *tolo* dixere priori correptâ, unde præteritum *tetuli* & *tuli*, ac derivatum *tolero.* *Tulo* sive *tolo* agnoscit etiam Macrobius de differentiis & societate Gr. L. Q. L. ubi & adducit illud ex Accii Andromeda:

Nisi quod tua facultas nobis tulat operam.

Sed ne sic quidem commodam satis sententiam elicias. Vide igitur, an non cum Grotio scribere oporteat:

Pro imperio agendum est; nequis attollat, veta:

Vel, quod non minus placet,

—— —— *nequis attollat, veto.*

Ut verba sint Menelai ad Teucrum, cùm is fratris sui Ajacis corpus vellet sepelire. Sophocles Ajace Flagellifero:

ΜΕ. Οὗτος, σὲ φωνῶ τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν
Μὴ συγκομίζειν, ἀλλ' ἐᾶν ὅπως ἔχει.
ΤΕΥ. Τίνος χάριν τοσόνδ' ἀνήλωσας λόγον;
ΜΕ. Δοκοῦντ' ἐμοί, δοκοῦντα δ' ὃς κρατεῖ στρατοῦ.

*

Dic, quid faciam, quod me moneris, effectum da.] Rectè emendant, *dabo.* Mirum verò, errorem hunc omnes, & Mssos, & editos, obsidere.

*

An quis est, qui te esse dignum, quicum certetur putet?] Verba Ajacis ad Ulyssem.

*

Pag. 51. —— —— *Prologo*
Nunc pœnitebunt, libant liberi grato ex loco.] *Prologo* aliqui ex *pro logo*, vel *pro loco*; alii, ut Delrio, ex *proilio* seu *prælio* factum putant. Sed quid si dicamus, hunc locum citari ex prologo tragœdiæ? Vel hoc verum est: vel scripserat Pacuvius *pro*, aut *pol*, cui occasione sequentium verborum *grato ex loco*, illud *loco* ex conturbatione scripturæ adhæsit. Idem Grotio visum esse video: qui locum integrum præclarè corrigebat:

Pol nunc pœnitebunt, si ivit liber ignaro loco.

Sermo est de Ajace, qui cùm manus sibi adferre statuisset, locum solitarium huic rei quæsivit: unde ipse apud Sophoclem ait:

Μολὼν δὲ χῶρον ἔνθ' ἂν ἀστιβῆ κίχω.

Ignaro autem *loco* dixit Pacuvius pro *ignoto*, quomodo & Tacitus loquitur, ac Servius similiter interpretatur illud in decimo:

- - *Ignarum Laurens habet ora Mimanta.*

*

Nam canis quando est percussa lapide, non tam illum appetit,

Qui se icit, quàm illum eum ipsum lapidem, quo ipsa icta est, petit.] Metrum requirit, ut scribas, *Qui sese icit.* Malim & *eumpse*, quàm *eum ipsum.*

*

Tute desidere mavis residem, nos hic esse in labore.] In Farnesiano cod. est,

Tu te desidere mavis residem, at contrà nos hic esse in labore.

Sic verò legendum puto,

- - *Tu te residere mavis desidem,*

At contrà nos hic esse in labore - -

*

Nihilne ad te de judicio armorum accidit?] Volebat Editor *armûm* cum Cicerone. Nam *Armorum* quidem si legas, senarius erit: sed Tullius disertim ait, hîc *armûm* pro *armorum* scriptum fuisse. Erit igitur jambicus ἀκέφαλ☉.

ATALANTA.

*

Regi ut memorabis, nunc regnum potitur transmissu patris.] Ita est in omnibus libris. Sed sententia jubet, ut *id* pro *ut* scribamus. Videtur etiam *qui* excidisse. Fortè igitur legendum,

Regi id memora, qui nunc regnum potitur transmissu patris.

*

Dubito quam insistam viam, aut quod primordium

Capissam ad stirpem exquirendum.] Scribere metrum jubet, *Dubito viam quam insistam.* Et lectionis ejus vestigium habemus in Mssis, & vett. editt. ubi est, *dubito ad quam:* vel *dubitam quam*, quod & Merceriana retinet. Etiam in Mssis legas, *exquirentem*, vel *exquirente.* Ut suspicer scripsisse Paccuvium,

—— *Aut quod primordium*

Capissam stirps exquirenda.

Nempe alterum illud ex glossemate irrepsit.

*

Grandem atque atrocem coerce confidentiam.] Ita est in vett. editt. Sed in Mssis pro *grandem* est *gradere:* quod probo. *Coerce* dissyllabon fit. *Coercere* (quod est in Mssis) respuit versus: ac ne sententia quidem admittit, si *gradere* legas, uti in iisdem scribi diximus.

*

Mortem ostentant, regno expellunt, consanguineam

Esse abdicant.] Conjunge. Est enim trochaicus quadratus catalecticus. Etiam *ostentant* suspectum est. Pro quo rectius alii, *intentant.*

*

Omnes qui tanquam nos sub regno serviunt,

Callent domi cum imperio metuere.] Scribe cum Mercero, *Callent dominûm imperia metuere.* Vel, ut sententia sit imperfecta, cum Scriverio lege,

Imperia callent donicum metuere ——

Donicum pro *donec*, ἀρχαϊκῶς, uti & pueris notum.

*

Nil sollicita studio, obstupida suspenso animo civitas.] Malim,

Nil sollicita, studio obstupida, suspensa animo civitas.

Princeps vox abest ab edit. Med. Ald. & Jun. Majo. Sed est in Mssis, nisi quod in aliquibus *hil* pro *nil* legas.

*

Dolet pigetque magis magisque, me conatum hoc nequicquam itiner.] Sic divide:

—— *Dolet pigetque magis magisque, me*

Conatum hoc nequicquam itiner ——

*

Quæ ægritudo insolens mentem attentat tuam?] Malim numerorum caussâ,

—— *Ægritudo quæ i. m. a. t.*

*

Super satis agere, ut ne mare animam occupes.] Ita est in Mssis. etiam vett. editt. nisi quod in Med. pro *ne in* est *neve.* Ingeniosè verò, sed liberius paullò, emendabat Hugo Grotius:

Satis superque est hacce de re, ut ne in malis animum occupes.

Octonarius est; sensu sanè optimo.

*

Magna te, ut vereor, eloqui porcet pudor.] Hadrianus Junius corrigit, *Magnum te, ut vereor.* Sed libris invitis, & absque caussâ. Nam hoc dicit poeta, pudore impediri, quo minus magnificè de se loquatur. Sed in libb. vett. est *loqui* pro *eloqui*, ut fortasse scripserit,

—— *Magna te, ut vereor, loqui porcet pudor.*

Et videntur id numeri exigere. Attamen neque de nihilo esse arbitror, quod in codd. Mss. legas *Magnate*, prout & Merceriana expressit. Quid si id corruptum ex *meagnata*, vel *mi gnate?* Vide igitur, an non sic scripsisse Pacuvium, verisimile sit:

Mi gnate, vereor eloqui, porcet pudor.

*

Cùm incultos pervestigans inrimarer sinus.] In vett. libb. est *inrimare.* Sed metrum & sententia, aut *rimarer* requirunt; aut *inrimat*; quomodo Accius Ilione dixit, *rimarem loca.*

*

Consentire ac dissentire partem da cursum æquiter.] Pro *partem* malo *partim.* Etiam *da cursum*, sive, ut in aliis est, *dacursim*, & *dacursu*, corruptum puto ex *datur jus.* Ut ita scripserit Pacuvius:

Consentire partim, ac dissentire, datur jus æquiter.

Nisi illud magis probes:

Consentire ac dissentire partim, dare jus æquiter.

*

Is vestrorum uter sit, signum cui datum est, certe.] Senarius fit:

Is vestrûm uter sit, signum, certe, cui datum'st.

*

Extremum intra canterem ipsum prægradat Parthenopæum.] Scaliger in Conjectaneis è Tantalo citat. Sed vulgatis potiùs codd. credendum, cùm sermo sit de Atalanta. Idem Scaliger sic legit:

Extremum intra campterem ipsum

Jam prægreditur Parthenopæum.

Sed in Mssis atque editis est *prægradat.* Scio apud Nonium esse *prægreditur.* Verùm cùm non soleant librarii voces vulgatas mutare insolentibus: videtur, non tam Pacuvius ex Nonio, quàm Nonius ex Pacuviano corrigendus exemplo. Quare potiùs legendum videtur:

—— *Extremum intra campterem*

Prægradat ipsum Parthenopæum.

Prioris versus defectus supplebitur, si cum Scaligero *jam* insercias, sive post principem vocem, sive post *campterem.*

*

Et si metuo picta de plaga pallam.] Rectè Mercerus, *Et simitu*, quo pro *simul* usi veteres, ut è Lucilio, ac Plauto, Nonius ostendit. Malim etiam, *picta plaga pallam.* Nam plagam pro clavo vestis accipi, Nonius ipse adjecit.

CHRYSE.

*

Pag. 54. *Di monerint meliora, atque amentiam averruncassint tuam.*] Ex jambico est,

Di monerint meliora, atque amentiam tuam

Averruncassint ——

Monerint pro *monuerint*, etiam dixit Armorum judicio.

*

Hoc vide circùm supraque, quod complexu continet Terram. id quod nostri cælum memorant, Graji perhibent athera.] Vir quidam eruditissimus legit,

Hoc vide quod cuicumquaque suo complexu continet Terram.

Sed alterum illud comprobatur, partim, è vett. libb. etiam Ald. & antiquiore hac Mediol. partim Lucretii istoc, quod è Pacuvio expressit:

Denique tam tuere hoc circum supraque, quod omnem Continet amplexu terram.

Sed versu secundo verba illa *id quod*, furcillari patiar non invitus. Quippe quæ mihi Varronis, (unde hic locus depromtus) non Pacuvii ipsius, esse videantur. Et absque iis, meliores sunt numeri.

*

Quicquid est hoc, omnia animat, format, auget, alit, ferat,
Sepelit, recipitque in sese omnia, omniumque idem est pater,
Indidemque eadem, qua oriuntur, deintegro atque eodem occidunt.] Superiori fragmento hæc conglutinat Scaliger in Collectaneis. Ego potius censeo, hæc proxime cohæsisse alteri fragmento, quod in Pacuvii Chryse legi, disertim dicit Marcellus. Est verò illud,

Mater est terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.

Et confirmat conjecturam nostram ἀντίθεσις ista, quòd uti in hoc fragmento terra dicitur mater; ita in altero, quod ei annectimus, æther pater appellatur. Etiam ubi editum hic ex libris nonnullis, —— *format, auget, alit, ferat*: pro *ferat*, scribe *creat*: quod est in editione Ciceronis omnium antiquissima, ut Stephanicam, ac nuperam Gruterianam, cæterasque præteream. Versu extimo, cum Guilielmio malim, *eademque oriuntur*. Etiam pro *aque*, quod Scaliger reposuit, magis placet *atque*, uti est in libris omnibus.

*

Nam istis, qui linguam, &c.] Sesquipes initio deest.

*

Pag. 55. *Est ibi sub eo saxo penitus strata arena ingens specus,*
Solis qua exortu capessit candorem, occasu nigret.
Illud incipio saxum tentans escendere verticem
In summum, deinde in omnis partis prospectum aucupo.] Ita hæc è tribus fragmentis connexuit Scaliger. De primo secundoque versu laudo; etsi apud Nonium sit *Solisque*. De tertio vix probo, quod sesquipedem totum fulciendo versui addiderit. Nam in cunctis Nonii libris legitur:

—— *Incipio saxum tentans scandere verticem.*

Versum impleveris, minusque a veteri scripturâ recesseris, si cum Scriverio legas,

Incipisso saxum tentans escendere verticem.

*

Fugimus qui arte hac vescimur.] Hugo Grotius legit, *qui aurâ hac vescimur*. Idem hæc concinnè jungebat fragmento isti, quod inferius adfertur, *ossum inhumatum, auram æstuosam*, ut sit trochaicus ejusmodi:

Ossum inhumatum, auram æstuosam fugimus, qui aura hac vescimur.

Sed pro *arte hac* possis & cum Scriverio *aere hoc*: quod minus abit ab *arte*.

*

Atque ut promeruit pater, mihi patriam populavit meam.] Planè scribendum,

Atque ut promeruit, pater, qui patriam populavit meam.

De Agamemnone verba facit Astymone ad parentem suum Chrysen, a quo ipsa Chryseis dicitur. Spissus verò est Nonii error, qui *populare* hic interpretatur *conciliare sibi amorem populi*. Nam quis nescit, ut Agamemno depopulatus sit Thebas Ciliciæ, ac Chryseida inde abduxerit captivam?

*

Inveni opino esse optimum, Orestes ut heres sit, sed tamen.] Ita est in Mssis & vett. editt. Malim,

Id vero opino esse optimum, Orestes heres ut siet.

Sed quid magnopere Orestes ad fabulam Chryseidos? Forte igitur melius Hugo Grotius:

Id vero opino esse optimum, ut restes here,

Attamen alicui fortasse non videbuntur penitus furcillanda esse verba, *sed tamen*. Quare videamus, an aliter etiam medicina fieri possit. Sanè in Chryseide agebatur, ut Agamemnon eam, Achillis & aliorum suasu, restitueret patri. Vide igitur, an ex istis verbis, *Orestes ut heres sit sed tamen*, paucis truncatis literis commodè eliciatur, *restituere sit eam*. Nam *sed* (pro quo *set* scribebant) ex *sit* corruptum. Ex *eam* verò *tam* fecere, unde cum apice superimposito *tām* vel *tān* scolent, id literarum compendio pro *tamen* positum esse, creditum est. Præterea *esse*, quod antecedit, facili errore ex *isti* potuit irrepsisse. Quid si igitur scriptum fuerit:

—— *Id vero opino, isti optimum*
Restituere sit eam ——

Amicissimo verò Scriverio sic legendum videbatur,

Id verò opino esse optimum, Chryses here
Ut sit solamen.

*

—— *Perque nostram egregiam*
Unanimitatem, quam immemoria dejugat.] Versus requirit, ut pro *egregiam*, *regiam* scribas. Sententia item exigit, *immemoria dejugat*. *Immemoria*, quæ Græcè ἀμνημοσύνη. Usus & Papinianus.

*

Atque eccos, unde certissent.] Hæc vera lectio est: pro quâ in Ald. & Merc. *aqua eccos*, in Med. *aqua cocos*, apud Sipontinum *vocant cocos*. *Certissent* valet *certiores fiant*, ut ex Nonio scimus. Quare, quicquid dicat Delrio, si ὀρθογραφίας habeamus rationem, potius scribendum *certiscent*. Est enim verbum ejus formæ, cujus *dulcesco*, *vilesco*, *tremisco*, *lucisco*.

*

Pag. 56. —— *Promerenda gratia:*
Simul cùm videam Grajos nil mediocriter
Redantruare, opibusque summis persequi.] Fortean scribendum, *Grajos mihi mediocriter Redantruare*. Nonius id verbi interpretatur *redire*: sed more suo, hoc est ineptè. Melius Festus, unde discimus, tralationem esse à Saliis, præsulis sui motus referentibus. Lucilius in nono Saturarum:

Præsul ut antruat hinc, & vulgus redantruat inde.

DULORESTE.

*

Hiccine hic est, quæ fama gratia ante omnes nobilitat viros.] Scribe,

Hiccine is est, quem gratia fama a. o. n. v.

*

Amplus, rubicundo colore, spectu protervo, ferox.] Prima in *protervus* producitur, contra quam posteriores solent. Sic Ennio in Telepho porrecta est prima in *profiteor*:

Te ipsum hoc oportet profiteri, ac proloqui
Adversum illum mihi ——

Cum superiori verò fragmento alterum connecto hoc pacto:

Amplus, rubicundo colore, spectu protervo, ferox,
Voce suppressâ, caperatâ fronte, vultu turbido.

Sive, si forte malis, *vultu torpido*. Posteriorem versum citat Nonius. Sed apud eum pro *caperatâ* legitur *innatâ*. Corruptè planè. An prius fuit *iratâ*? quod ex glossemate potuit irrepsisse. Saltem, & hoc, & illud, respuit metrum. Et quid est *innata frons*? Tum, quod penè omnem dubitationem tollit, Varro in sexto de L. Latina disertim dicit, in Doloreste legi *cape-*

caperatâ fronte. Sed de hoc plura ad incertæ tragœdiæ fragmenta.

*

Nam te in tenebris sæpe lacerabo fame

Clausum, & fatigans artus torto distrabam.] In Mssis. & edit. Ald. est, *Nam te tenebricai sæpe.* Unde rectè viderunt viri docti, legi debere,

Nam te tenebricâ sæpe lacerabo fame

Clausum. Vel, quod Scriverio placuit, *Nam te in specu tenebrica.* Nempe ut *tenebricam sepem*, vel *specum*, vocet tenebrosum carcerem; quomodo Euripides in Bacchis dixit, σκοτίας κρυπτὸν ἐν εἱρκταῖς. *Tenebricus* pro tenebricoso, etiam legas apud Tullium II. Tusc. Qu. versibus istis; quos ex Sophoclis Trachiniis expressit:

Hæc à Tartareâ tenebricâ abstractum plagâ

Tricipitem eduxit Hydrâ generatum canem.

Valde etiam metuo, ne hîc erraverit Nonius, cùm *torto* interpretatur *tormento.* Nam quis veterum ita loquitur? Quare hoc potius dicit Poëta, *tibi torto distrabam membra.* hoc est, dum torqueris. Nam præterita passiva, quia præsentibus carent Latini, sæpe significationem habent præsentis: qua de re in alio opere plura diximus.

*

Pag. 57. *Macte esto virtute, operâque omenque approbo.*] Delrio,

—— *operaque omen approba.*

*

Primum hoc abs te oro, nimis inexorabilem

Faxis, ne turpassis vanitudine ætatem tuam.] Ita est in Aldin. & propius quidem, quàm Mediol. aut Majus, à verâ lectione abest. Sed, puto, scripserat Pacuvius:

Primùm hoc abs ted oro, ne te nimis inexorabilem

Faxis, neu turpassis vanitudine ætatem tuam.

Quam emendationem Hugoni Grotio debemus.

*

Ubi illic est? me miseram? quam clamor eliminat.] Mirè variant libri. In Ald. est, *Ubi ille est? me miseram, quoniam clamor eliminat.* In Med. *Ubi illic est? me miseram, quoniam clam eliminat.* Ac similiter Junianus Majus, nisi quod pro *quoniam* (uti etiam in Mercerianâ est) habet *quonam.* Ex Aldina pro *illic* retineo *ille*, quod & habet Mercerus. Ex Juniano *quonam* pro *quoniam* accipimus. Ex Mediolanensi placet *clam* pro *clamor.* Ut sit talis senarius:

Ubi ille est? miseram me! quonam clam eliminat?

Vel potius scribe,

—— *ubi*

Ille est? me miseram! quam clamos eliminat.

Quomodo Accius Meleagro dixit, *Timidè eliminor clamore:* Et confirmat lectionem hanc, quod uno in loco (nam in gemino citat Nonius) pro *clamor* scriptum *clam vos*, quod quin ex *clamos* corruptum sit, dubium non est. Idemque Scriverio nostro observatum. At quod Palmerius emendabat, *quianam clamore eliminas:* id verè Palmerianum est, hoc est duriusculum.

*

Nil conjecturâ quivis interpretarier,

Quorsum flexivicè contenderet.] Ita est in Mssis, & vett. editt. Sed legendum *flexificè.* Et fortè *oraculi* vox exciderit post *flexificè.* Sanè illam si addas, & senarii erunt, & commoda sententia. Sed si ea audaciùs inferri videtur; possis ex *quorsum* elicere *quo rursum:* ex *flexivicè, flexâ voce.* Et fortasse *tum* excidit ante *contenderet*, ob similem syllabam sequentem. Quod facilè concedent, qui sciunt in membranis esse, *Quorsum flexâ cervice tum contenderet.* Fuerit igitur senarius ejusmodi:

Quo rursum flexâ voce tum contenderet.

Simile verò est illud Paccuvii in Peribœa:

Flexa, non falsa, autumare dictio Delphis solet.

Et Apollo dictus λοξίας a flexiloquâ dictione. Nam λοξὸς *obliquus.* Huc quoque refero Paccuvii illud, ex Duloreste ejus citatum à Nonio in *Incertat:*

—— *Sed me incertat dictio, quare expedi.*

Ubi *dictio* pro oraculo, ut in loco proximè adducto, & alibi non raro.

*

Nonne officium fungar vulgi, atque ægrè malefactum feram.] Fortasse melius,

—— *Qui ægre malefactum feram.*

*

Responsa explanat, mandat ne mater fuat

Cognoscendi unquam, aut contuendi copia.] Scribe,

—— *ne matrem fuat.*

*

Pag. 58. *Delphos venum pecus secundæ ad stabula ac itiner contuli.*] Locus profligatissimè corruptus, in quo neque nos parcemus conjecturæ. Censeo legi debere:

--- *Delphos veni ubi,*

Pecus egi inde ad stabula, me ad itiner contuli.

Possis & octonarium exstruere:

Delphos ventum, pecus egi inde ad stabula, ad itiner contulo.

Scilicet *Me*, vel aliud simile, ad seq. vers. pertinuit.

*

--- *Is quis est?*

Qui tunc si tu illum occupas, leto dabit.] Ita Mssi, & vett. editt. sed, puto, legi debet:

Qui te nunc ni tu illum occupas, leto dabit.

Error natus ex eo, quòd *nc* compendii ergo pro *nunc* scripsere. Possis etiam, *Qui te, nisi illum tu occupas, leto dabit.* Nec displicet eorum conjecturâ, qui pro *is quis est*, legunt, *Ægisthus est.* Unde enata festiva emendatio Scriverii, septenarium exstruentis ejusmodi,

Ægisthe, qui te, nisi tu illum occupas, leto dabit.

Vel, juxta Juniani cod. scripturam (in quo pro, *is quis est*, legitur, *Ulysses est*) pro *Ægisthe*, scribe, *Ulysse.* Sed alterum præstat.

*

Interea prope jam occidente sole inhorrescit mare,

Tenebræ condupl. &c.] Pacuvii esse constat ex Cic. I. de divin. Quod verò ad Dulorestem refertur, id non video, quâ fiat conjecturâ. Saltem nec III. de Orat. nec I. de Divinat. Cicero id dicit. Versu quarto, qui est,

Grando mista imbri largifluo subita turbine præcipitans cadit,

vox *turbine* à libb. abest, & versus eam respuit. Irrepsit autem huc ex versu seq.

*

Utinam nunc matrescam ingenio, ut meum patrem Ulcisci queam.] Non damno, si dividas post *patrem*, ut fragmentum ex senario sit, quomodo τὸ *queam* μονοσύλλαβον fiet: sed nihil etiam impedit, quo minus sit trochaicus quadratus catalecticus, ut τὸ *meum* συνίζησιν patiatur.

*

Pag. 59. *Me calvitur suspicio: hoc est illud, quod fore Occulte Ajax prædixit.*] Pro *Ajax*, quod etiam in Ald. est, *Ceax* legitur in Mediol. Sed Mssi habent *Oeax:* quod meritò probat Mercerus. Is Naupli & Clymenes filius, frater Palamedis, fuit. Vide Scholiasten Euripidis ad illud in Oreste:

Οἴαξ, τὸ Τροίας μῖσος ἀναφέρων πατρί.

Pacuvii verba sic digere:

Me calvitur suspicio, hoc illud est, fore

Quod occulte Oeax prædixit ---

*

Ut si ita sient promerita vestra, æquiperare ut queam,

Vereor, nunquam fatiscar facere, quod quibo boni.] *Fatiscar* pro *fatiscam* poni, monet Nonius, qui gemino in loco locum hunc adducit. Sed in vett. libris inconstanter legas, nunc *si unquam*, nunc *nisi unquam*, nunc *nisi numquam*; quod priori Nonii loco etiam est in Aldinâ, ac Mercerianâ, item apud Junianum. Ita fuerit trochai-

chaicus quadratus. Nec alio mutato opus, quàm quod pro *vereor* fortean *peream* legendum: ut & Scriverius annotavit. In priori, ut metrum posteriori respondeat, leviculâ vocum trajectione opus est. Sic igitur lego:

—— Ut si ita vestra sunt promerita æquiperare ut queam,
Peream, nisi numquam fatiscar facere, quod quibo boni.

*

Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.] Vel τὸ *eius*, vel princeps ultimæ vocis syllaba, furcillanda, ut senarius fiat. Vel cum Scriverio pro *ipse eius*, *ipsus* scribe. Quod uti simplicius, ita verius, censeo.

*

Ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus.] Puto ex jambico esse,

—— Aderant
Ferme alto in æquore ratibus repentibus.

HERMIONA.

*

Pag. 60. *Fortunam insanam esse, & cæcam, &c.*] Prout hic leguntur, sunt jambici octonarii, dummodo versus primus ita concipiatur,

Fortunam insanam esse, atque cæcam, & brutam perhibent philosophi.

At versus nonus hoc pacto:

Verisimile aiunt, usus quod reapse experiundo edocet.

Sed in Lambinianâ, Gruterianâ, aliis Tullii editionibus, ita digeruntur, ut sint trochaici quadrati catalectici. Et lectio ista magis convenit cum libris chirographis. Plura de hisce versibus dicemus in tragœdiæ incertæ fragmentis.

*

Quamquam ex discorditate cladem importem familiæ.] Apud Sipontinum est, *Quantasque nec discorditas clades importet familiæ.* Ut fortasse scripserit Pacuvius:

—— Quantasque hac discorditas
Clades importet familiæ ——

Sed in veteribus, & recentibus Nonii libris, qui quidem prælo sint excusi, legitur hoc pacto:

Quantamque ex discorditate cladem importem familiæ.

Qui trochaicus erit, sed quem terminet pæon quartus: uti istum in descriptione fortunæ, quem paullò ante vidimus:

Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam perhibent philosophi.

Si id minus placet, fiat jambicus octonarius:

Quantumque ex hac discorditate cladem importem familiæ.

Sed neque dissimulandum in Mso inveniri senarium ejusmodi:

Quantamque excorditate cladem importem familiæ.

Et fortasse ut à *discors discorditas*, sic ab *excors excorditas* fecere. Quod si est, erit in Nonio hiatus exiguus post *discors*. Quales apud eum multi.

*

Tyndareo fieri contumeliam, cujus à te veretur maximè.] Scribe, *cujus te veretur maximè.* Sic Accius Alphesibœâ: *Si tui veretur te progenitoris cedo.* Vide autem, utrùm post *Tyndareo* sit distinguendum, ut sit è trochaico quadrato catalectico. Quod si est, hic quoque in fine sit pæon quartus. Sed leviculâ trajectione fient jambici:

—— fieri contumeliam
Tyndareo, cujus te veretur maximè.

*

Quod ego in acie celebro obiectans vitam bellando aptus sum.] *In celebro acie* quia Latinum non est, ideo H. Stephanus legit *celebri*. In Venetâ Pincii est *cerebro*. Aldinæ qui præfuere, cùm neutrum hic locum habere viderent, omissâ eâ voce ediderunt,

Quod ego in acie obiectans vitam.

Sed hoc est nodum secare, non solvere. Ego pro *cerebro*, unicâ extritâ literâ, lego *crebro*. Quod etiam Mercero placere, postea vidi. Et sicuti hic aqua hæret, sciat sic ex libris suis legisse olim Junianum Majum: ut jam de eâ lectione dubitandum non sit.

*

Pag. 61. *Et obnoxium esse, aut brutum, aut elinguem putes.*] Ita est in libb. vett. Malim tamen,

—— Eum
Obnoxium esse a. b. a. e. p.

Ut è senario fit.

*

Quam tibi dare dicta, aut quàm reditum est Pergamo.] Et sententia, & metrum, & librorum veterum consensus, *dari* requirit. Estque trochaicus ejusmodi:

Priu' data est, quàm tibi dari dicta, aut quàm reditum est Pergamo.

Sermo est de Hermionâ, quæ priùs data fuit Oresti, quàm Pyrrho.

*

Concorditatem hospitio adjunctam perpetem
Probitatem conservetis.] Ita in libb. omnibus reperio, præterquam Mercerianâ edit. ubi est, *Comitatem conservetis.* Malim *comitate*. Erit verò è trochaico. Vulgata est ex jambico senario. Sed legendum:

—— perpete
Probitate conservetis ——

Ingeniosè verò pro *hospitio adjunctam* Clarissimus Scriverius conjectabat *auspicio aditam*. Solùm addo, pronomen *hanc* intercidisse. Nam metrum illud requirit. Et verisimilius est *hospitia* factum esse ex *hanc auspicio*. Ut veram lectionem putem,

Concorditatem hanc auspicio aditam perpetem (vel *perpete*, aut *perpetim*)
Probitate conservetis. *Auspicio* trium syllabarum.

*

Currum liquit. chlamyde contortâ astu clypeat brachium.] Nihil hoc de loco dici opus post ea, quæ Scaliger scripsit initiò Conjectaneorum.

*

Pag. 62. —— *Quod tamen ipsa orbitas,*
Grandævitasque Pelei per penuriam
Stirpis subaxet.] Non video, ut hic locum habeat *subaxit*, quod valet *subegerit*. In Mediol. est *subarcet*. Unde leviculâ immutatione facias *subiacet*, uti Grotius legendum putavit. Qui & pro *quod* scribit *quoi*. Ut planè sinceram esse lectionem existimem:

—— Quoi tamen ipsa orbitas,
Grandævitasque Pelei per penuriam
Stirpis subiacet ——

*

Sub judicio quoque omnes gradus tetinerim.] τὸ *quoque* est in illa Junii, ac Merceri, ut vulgatam non damnem: quam ita dispesce,

—— Sub judicio quoque
Omnes gradus tetinerim.

Sed in Aldin. ac Mediol. pro *quoque* est *qua*. Etiam sententia apertior est, si pro *sub* scribas *tuo*. Ita senarius fit:

Tuo judicio qua omnes tetinerim gradus.

*

Sermonem hic nostrum ex occulto clepit; quantum intelligo.] Ita numeris restitue,

Sermonem hic nostrum ex occulto, quantum intelligo, clepit.

*

Nam solis Danais hic demutionem dedit.] Ita quidem editt. vett. Sed ἴσως exigit *demutionem*; nec metrum respuit.

ILIO-

ILIONA.

*

Blandam hortatricem adjugat voluntatem.] Scribe,
Blandam hortatricem adjugat voluptatem.

*

Pag. 63. *Sed hac cluentur hospitum infidelissimi.*] In Mso pro *hac* est *hi*, quod probum. In veteri Veneta Pinc..., item antiquissima Mediolanensi, pro *hospitum* est *hospitium*, quod pro sincero habeo. Sic *hospitium fluviorum* pro *hospitum*, legimus in Ætna. Similia sunt, *principium*, *hominium*, *extispicium*, aliaque apud veteres non pauca; quæ inscitia librariorum temere immutavit. In voce extima *E* absorbetur.

*

Tu si conere, credo avitum sceptrum potientur poti.] Ita correxit Mercerus, cùm legeretur in Mssis, *Vsi honere credo*. In Ald. *Vt si onere credo*. In Mediol. *Vt si honore credo*.
Valde autem faveo ingeniosæ Grotii conjecturæ:
Vt si Ilionen regium istuc sceptrum potientur poti.

*

Occidisti, ut multa paucis verba unosè obnunciem.] *Vnosè* pro *simul* poni, apertè ait Nonius, ut locum habere non possit emendatio viri eruditi:
Occidisti, ut multa paucis, uniceque obnuntiem.
Nec τὸ *verba* expellendum, etsi desit in Aldinâ. Nam est in Mssis, & Mediol. & apud Junianum.

*

Fac, ut cæpisti, hanc operam mihi des perpetem oculis traxerim.] Citat Festus, ut ostendat veteres *perpetem*, pro *perpetuo* dixisse. Quid si *perpetim* apud Festum, ac Pacuvium legamus? Quod ad illa *oculis traxerim*, puto post *perpetem* hiatum esse apud Festum, verbaque illa ad aliud fragmentum pertinere. Sanè simplicius illud, quam ut corrupta sint ex *misere ô Vlysse*; nempe ut in *oculis* vestigia sint horum *ô Vlysse*; *traxerim* verò ex *misera*, inversis elementis, factum sit.

MEDO.

*

Pag. 64. *Quid tandem, ubi ea est? quod recepta exul incerta vagat?*] Ita lege, metro trochaico, & sententiâ percommodâ:
Quid tandem? ubi ea est? quò ire cæptat exul? incerta an vagat?
Credo autem esse ea verba Medi ipsius, à quo fabulæ inscriptio est. Nam in hac tragœdia Medeam matrem Medus quærebat, ut disertim Charisius ait lib. I. ubi ista tum ab eo pronunciata esse dicit:
--- *Te sol invoco, ut mihi potestatem duis*
Inquirendi mei parentis.

*

Sed quid conspicor? num me lactens calvitur ævitas?] In vulgatis antiquis legitur *conspicio*, item *ætas*: ut senarius sit talis:
Sed quid conspicio? num me lactens calvitur
Ætas? ---
Sin *conspicor*, & *ævitas*, uti in Mssis, malis, divide post *conspicor*, ut è trochaico sit.

*

Pag. 65. *Qua super re interfectum esse Hippotem dixisti?*] Num fortè legendum?
--- *Quâ re super*
Interfectum esse nepotem dixti?
Ita putabat vir eruditus. Sed obstat, quod Medus, à quo fabulæ huic nomen, non est interfectus ab avo: imò contrà is avum suum Persen interemit. Quare rectum est *Hippoten*. Nam Medus, Ægei & Medeæ filius, cùm à Perse in custodiam conjectus esset, mentiebatur se esse Hippoten, Creontis filium. Quâ de re plura vide apud Hyginum fab. XXVII.

*

Lingua bisulcis actu crispo fulgere.] Rectè emendant,
Lingua bisulca jactu crispo fulgere.

*

Quæ res te ab stabulis abiugat, certum est loqui.] Num *abiuget*? an potius *abiugat* κατ' ἐρώτησιν scribendum? ut sequentia ab alio dicantur.

*

Accessi ad eam, & tonsillam pegi lævo in litore.] Fabulæ nomen etiam in Mso nostro Prisciano integrum servatum. Sed in Venetâ veteri corruptè est: *Pacuvius: In medio tonsillas*, &c. pro, *Pacuvius in Medo*. Pro, *lævo autem litore*, puto legendum, *lato in litore*. Nam ita est apud Festum in codice Farnesiano, & quibusdam etiam Prisciani libris: uti Venetâ veteri. Sic Accius Phinidis:
---- *Tacete, & tonsillas litore in lato edite.*
Quamquam ibi quoque *lævo* legit Scaliger. Sed in Farnesiano est *litore in lado*: in vulgatis *lada*. Ut utrobique veteris lectionis videas vestigium.

*

Te sol invoco ut mihi potestatem duis
Inquirendi mei parentis.] Fuerit trochaicus quadratus catalecticus, si *Alme* præmittas. Versu seq. *mei* συνίζησιν patitur.

*

Custodite istum vos, ne eum qui attollat, neve qui attigat.] Utrobique *qui* pro *quis* ponitur. Id si displicet, sic sententiæ, & numeris redde,
Custodite istum vos, ne eum quis attollat, (vel ἀρχαϊκῶς *attolat*) *neve attigat.*

*

Pag. 56. *Ire si resto, pergit iter: jam si ire conor, prohibet betere.*] Citat Aldina ex *Hedo*, pro quo *Medo* rectè est in Mssis, & propè accessit Mediol. ubi pro *Medo*, *Si*, legitur *Mendosi*: sanè mendosè. Porrò verbum *ire*, quod initio à Delrio quoque adjectum, planè tollendum. Scio in Aldinâ esse, *Hedo*, *Bibite si resto*. Unde faciendum videtur, *Medo*, *Ire si resto*. Sed *bibite* corruptum ex *betite*, quod ad superiorem Pacuvii locum pertinet ex Niptra citatum. Id quoque ex Mssis liquet, ubi post *bibite* legas, *Medo*, *Si resto pergitur*, sive, ut in aliis est, *pergit ut*, aut, *peragitur*, aut, *pergit iter*. Puto autem, leviculâ immutatione, scribendum, *si resto*, *urget iter*. Pro *eam* quoque, quod post *iter* in plerisque sequitur, *iam* scribi debet. Ita fuerit trochaicus quadratus,
Si resto, urget iter; jam si ire conor, prohibet betere.
Quæ mihi certissima emendatio videtur.

NIPTRIS.

*

Barbari eam pestem navibus nostris obtulit.]
Barbaricam pestem navibu' nostris obtulit. hoc est Trojanam, ut suprà dictum. Servius Fuldanus in II. Æn.
Barbaro, id est Phrygio, quia Πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος. Ita ibi legendum.

*

Ætate integrâ, feroci ingenio, facie procerâ virum.] Post *integra*, divide.

*

Advenio in scruposam specum.] Planè censeo, non esse novum fragmentum; sed idem illi, quod integrius sequitur:
Inde advenio montem Oetam, scruposam specum.

*

Pedetentim ite, & sedato nisu, ne succussu arripiat major dolor.] Sunt hæc ex Ciceronis Tusc. II. ubi confert,

fert, quæ Pacuvius de vulnerato Ulysse narrat, cum iis, quæ dixerat Sophocles tragœdiâ illâ, quæ ἀκανθοπλὴξ inscribebatur, ut, in sua de tribus Tragicis dissertatione, ex Hesychio ostendit Clarissimus & amicissimus vir, Joannes Meursius. Sunt verò, qui hic adducuntur, versus anapæstici; eoque sic esse illos digerendos arbitror:

—— *Tu quoque Ulysses,*
Quamquam graviter cernimus ictum,
Nimis es pene animo molli, qui
Consuetus in armis agere ævum.

Item postea:

Retinete, tenete, opprimit ulcus,
Nudate, heu miserum me, excrucior.

In vulgatis scripserant, *opprimite*; unde Pythæus, *opprimit te*: Gulielmius, *opprimit heu*, legendum putabat. Sed utrumque respuit metrum. Nec ultima vocalis in *opprimite* venire in rationem debet, quia non aliâ de caussâ ita scripsit librarius, quam quia antecesserat *retinete, tenete*. Ut ea, quam dixi, omnino sincera lectio sit, *opprimit ulcus*. Postrema denique sic censeo digeri, ac legi debere:

Operite, atque abscedite, jam jam
Mittite. Nam attrectatu & quassu
Sævum hunc amplificatis dolorem.

Extremo versui fulciendo insercivimus *hunc*, quod similitudine præcedentis syllabæ exciderat.

*

Pariter te esse erga illum video, ut illum te erga scio.] Metrum, quod trochaicum est, postulat,

—— *ut illum ted erga scio.*

*

Cedo tamen pedem, lymphis flavis flavum ut pulverem. Scribe, ut metrum sequentibus respondeat,

Cedo tamen pedem, lymphis ut flavis flavum pulverem.

Nisi malis,

Cedo jam pedem. Nam sæpicule *tamen* ex *tam*, *tam* ex *jam* fecere librarii.

*

Priusquam oppeto malam pestem hostili mandatam manu.] Scaliger *pestim*, ἀρχαϊκῶς, ut *restim* dicimus.

PAULLO.

*

Pag. 68. *Quæ via caprigeno generi gradibilis gressio est.*] Quantum præsumserit librariorum audacia, vel locus iste argumento erit. Nam cùm sic, uti posuimus, legatur apud Priscianum initio libri sexti: apud Macrobium tamen lib. VI. cap. V, in hunc modum citatur:

Quamvis caprigeno pecori grandior gressio est.

Hic *quamvis*, illic *quæ via*, sive, ut in plerisque Mssis legitur, *quia via*; hic *pecori*, illic *generi*; hic *grandior*, illic *gradibilis*. Non dubium autem mihi, quin melior sit Prisciani scriptura: quæ tamen nec ipsa planè est sincera. Ita enim legi debet:

—— *Quâ viâ*
Caprigeno generi gressio gradibilis est.

PERIBOEA.

*

Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ira exulium levat.] Etsi aliter etiam ordinare possis; tamen verisimilius est, sic digeri debere, ut trochaici fuerint:

—— *Nec tuum*
Ted ingenium moderat, neque fraternum ira exsulium levat.

*

Parùm est, quod te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam Ætatem adjungas cruciatum reticenti.] Legerem *recenti*, nisi in Mssis & vett. editis constanter esset *reticenti*. Quare rectum est *reticentiâ*, quomodo emendat Gulielmius.

*

Sed nescio quidnam est: animus horrescit, gliscit gaudium.] Scribe,

—— *Sed nescio*
Quidnam est: horrescit animi, gliscit gaudium.

Vel conjunge, ut trochaicus fiat. Possis & scribere, *horrescit animus*; sed alterum, tum libris submixtum, tum τεχνικώτερον. Similia sunt *excruciari* vel *angi animi*, *latari laborum*, *gaudere voti*, & alia, quæ Græcorum imitatione dicuntur. In nonnullis libris, etiam Aldinâ, legitur, *Sed nescio quidnam est animi, horrescit &* (vel *atque*) *gliscit gaudium.* Mendosè. Nam hoc poeta voluit, animum variè se habere; hinc metu incutiente horrorem, inde spe gaudium concitante.

*

Nam me perbitere, illis opitularier,
Quovis exitio cupio, dum possum modo.] In veteri Mediol. & apud Junianum Majum, legitur, *Nam me mihi perbitere.* Et metrum id requirit. Sententia est, peream sanè mihi, dum alus non peream, sed prosim. Pro *possum* apud Majum, etiam in Ald. Med. aliis, est *prosim*. Illud verò *modo*, quod explendo versui addunt viri docti, à vett. libb. abest.

*

Thyasantem fremitum concidi melum.] In Mssis, Aldinaque, est *Thesiantem*: unde Hadrianus Junius legit, *Thyasiantem*, quod est, thyaso bacchantium convenientem. Pro *fremitum*, sive *fremita* (ut est in Ald.) lego cum aliis *fremitu*. At *concidi melum*, rectum puto, ut sententia sit, Bacchicum melos multo fremitu intercidi, atque impedii. Vir tamen doctissimus malebat:

—— *Thyasum ante fremitu concinui melum.*

*

Ardua per loca agrestia, ac trepidante gradu nititur.] Ita est in Ald. & Mercer. Sed vel illud *ac* dele, vel scribe *agresti ac*, prout est in Mediol. & apud Jun. Majum. Sunt verò anapæstici:

—— *Ardua*
Per loca agresti, ac trepidante gradu
Nititur ——

*

Pag. 69. *Scrupea saxa, Bacchi templa, prope aggreditur.*] Etiam hoc ex Anapæstico est. Scribe igitur,

Saxaque scrupea, templaque Bacchi,
Propere aggreditur ——

Non *prope*, ut est in vulgatis: quamquam & retinet Scaliger: qui etiam vocem *altaque* liberaliter nimis infercit.

*

Consternata anima ex pectore hac, & volvere;
Consilium subit omnes, quod de nata est modò:
Quo pacto inimicu mortem, & huic vitam efferas.]

Prima ita restituo:

Consternatæ animæ, expectora hac ——

Quod si *volvere* pro *volve* dixerunt, non dubitem sequentia ita legere,

—— *& volvere*
Consilium, subito omne quod enatum est modò.

Vel scribe, *& volvito*. Sed quia ductus literarum plusculum abeunt à libris, ubi constanter est, *& volvere*, vel *evolvere*, etiam tentabam hoc pacto:

—— *& volvere*
Consilium subeat omne, quod natum est modò.

Extimo versu in vett. libb. etiam Med. & Ald. est, *Qui pacto*. Mox pro *efferas*, in Mediol. est *afferas*. Et sententia sanè *afferas*, vel *offeras*, requirit.

*

Belluarum ac ferarum adventus ne tetret loca.] Sic numeris redde:

Ferarum ac belluarum adventus ne tetret loca.

* .. Pre-

—— Precor veniam, petens
Ut quæ egi, ago, axim, verruncent bene.] Ut impleatur senarius, scribe, *ago*, vel *axim*.

In triplici pertimefactus mœrore animi incertè errans vagat.] Vel dele *In*, ut sit trochaicus: vel scribe, *Hinc triplici*, aut *Is triplici*, vel *Multiplici*: ut sit jambicus quadratus.

Tamen obfirmato animo mitescit metus.] Numerorum caussâ rescribe:
Tamen animo obfirmato mitescit metus.

Pag. 70. *Tu mulier tege, & tuta templa Liberi.*] Ita est in Ald. Sed in Mediol. est,
Tum mulier cogete, ut tutent templa Liberi.
Satis autem mirari non possum, provocabulum *te* abesse ab Aldina, ubi metrum illud requirit: contraque legi in Mediolanensi, ubi illud nec sententia patitur, nec metrum. Quare vel lege,
Tu mulier tege te, & tuta templa Liberi.
Vel hoc pacto:
Tum mulier coge, ut tutent templa Liberi.
Sed prius illud magis convenit cum Mss:s: quod & Mercerus expressit.

Non potest, Menalippe, hic sine tuâ opera exantlari clavos.] Ita quidem edit. Mediol. Ald. aliæque: sed rectè in Mso est *labos*. Quomodo & viri docti jamdudum emendarunt.

Corpusque meum tabe, mœrore, errore, macore senet.] Ita editt. vett. verùm in Mso pro *tabe* est *tali*. Sunt verò Anapæstici:
—— Corpusque meum tali
Mœrore, errore, macore, senet.
Alii tamen numeri fuerint, si pro *errore* legendum *tetro*. Sanè in Mso *terro* legitur, quod proximè a *tetro* abest.

Metus, egestas, mœror, senium, exuliumque, & senectus.] Sic anapæsticis numeris restitue:
—— Metus, mœror, egestas,
Senium, exuliumque, atque senectus.

Ecfare, qua cor tuum timiditas territat?] Sic scribendum pro *terret*, ut in aliis est. Vel lege:
—— timiditas terret tuum.

Regnûm imperator, æternûm morum sator.] Pro *regnûm* malim *regum*. Pro *morum*, sententia *Deûm* requirit: sive, quod propius à *morum* abit, *Deorum*, ut συνίζησις sit. Adfert Nonius, ut ostendat accusativum poni pro genitivo: uti hic *æternûm* pro *æternorum*. Nempe enallagen casus cum syncope confundit.

Pag. 71. *Quamquam ætas senet, satis habeam rem virium, ut te ab ara arceam.*] Ita & est in Prisciano meo Mso, ac antiquâ Venetâ, nisi quòd in hac corrupte pro *ara* est *arcâ*. Vera lectio est,
—— Quamquam ætas senet,
Satis habeo tamen virium, ut te arâ arceam.
Vel si pro *habeam rem*, malis *haberem* tali, interpolatione opus sit, priusquam trochaicus fiat:
—— —— Quamquam senet
Ætas, satis haberem virium ab ara ted ut arceam.

PHINIDIS.

Tacete, & tonsillas lævo in litore edite.] De hoc ad Medum Pacuvii diximus.

TANTALO.

Extremum intra campterem ipsum
Jam progreditur Parthenopæus.] Vide, quæ ad ejusdem Atalantam notavimus.

TEUCRO.

Flexanima, tanquam lymphata, & Bacchi sacris
Commota, in tumulis Teucrum commemorans meum,
Alcyonis ritu litus pervolgans feror.] Prima Ciceronis editio, item Stephanica, & quædam aliæ, pro *&* habent, *ni*; unde Auratus *aut* legit, quod tamen in nullis invenias Manuscriptis. Pro *meum* in veteris libris, etiam Gruterianâ, est *suum*: quod Scaliger immutavit, ut versus tertius prioribus cohæreret. Atqui non junxerat eos Pacuvius. Imò, ne hoc quidem, an versus iste ex Teucro sit, constare potest, cùm id Varro non dicat, unde depromptus est, & cum illis ferruminatus, quæ à Cicerone adducuntur; ubi quia à Poeta Teucri mentio fit, ex tragœdiâ ejusce nominis citari, per est verisimile.

Armamentûm stridor, & rudentum sibilus.] Scribe *rudentisibilus*. Nam ita dixisse Paccuvium, apertè dicit Varro in quarto de L. Lat. Sed quia ejusmodi compositio Pacuvio, quam oratore Tulliani ævi, dignior est; iccirco Cælius, ad Ciceronem scribens, pro eo *rudentum sibilus* maluit.

Pag. 72. *Nos illum interea perficiendo propitiaturos facul remur.*] E Manuscripto scribe *proficiendo*. Sic verò digere, ut *Remur* initium sit versus sequentis. *Interea* trisyllabon est. Nam versus est trochaicus quadratus catalecticus.

Rapido, reciproco, percito, angusto, citare, rectem, reciprocare unde, eque gremiis subjectare, adfigere.] Ita est in codice Farnesiano, atque id valde corruptè. Et obtinuit is error jam tempore Paulli exscriptoris, ut patebit ejus epitomen legenti. Quis autem, ubi de poetæ sententia nihil planè constet, eluere se posse speret octingentorum jam annorum errorem? Et tamen, quid hic tentârit magnum Scaligeri ingenium, legere ad Festum potes. Nec dissimulabo Hugonis Grotii emendationem, qui scribebat:
Rapido, reciproco, percito, angusto, freto.
Et Mercatore:
Reciproca te', nudisque genibus subjectare, adfigere.
Posterior versus est octonarius. A Pacuvio autem scriptam esse Mercatorem, constat ex Varronis vi de L. L. si modò sanus est is locus. Horum exemplum secutus in loco desperato, contra Coi vatis præceptum, nec propriæ parcam conjecturæ. At illud quidem planè verum puto, priora solùm esse ex Pacuvii Teucro: quæ hujusmodi fuisse suspicor:
Rapio, reciproco, percito, agito, ultro, citro.
Percito etiam est in gloss. vett. Vel scribe *percillo*, sive *percilo*, quod à *cilo*, seu *cillo*, unde *cilis*, & *oscillis* nomen. In isto verò *re rectem*, puto latere alterius tragœdiæ nomen: fortassean Orestis, vel Dulorestis, quam idem Pacuvius scripsit. In sequentibus pro *unde*, scribe *inde*, pro *adsigere*, *adfligere*, hoc pacto:
Reciprocare inde, eque gremiis subjectare, adfligere.
Est trochaicus quadratus catalecticus. Ac videtur alludi ad tollenonem, vel pilum Græcum.

Ut ego si quisquam me tagit, & tangam.] *Tagam* scribe, uti apud Festum est.

*

Postquam defessus perrogitando advenas
De natu, neque quemquam invenit scium.] Ita quoque est in vett. libb. nisi quod in Mso sit *dignatis*, pro *de gnatis*. Etiam numeri exigere videntur *defessus est*. Vel scribe, *Posteaquam.*

*

Pag. 73. *Nisi coerceo protervitatem, atque hostio ferociam.*] *Protervitatem* senarium inchoat.

*

Aut me occide, illa hinc sine usquam provideam gradum.] In Mediolanensi est *illa habui*, ubi Aldina melius *illa hinc*, sed rectum est *illinc*. Error ortus ex eo, quod scriberent *isthinc*, *ilhinc*, pro *istinc*, *illinc*. Etiam pro *sine*, lego *si*. *Provideam* est in editt. vett. Sed in Merceriana est *provigeam*. Malim cum Giffania *provegeam*. Nam *vigere* absolutæ est notionis, *vegere* etiam activæ. Ut apud Pomponium Mapali:

Animos Venus veget voluptatibus.

Et apud Ennium Ambraciâ:

Æquora salsa viges ingentibu' ventis.

Ubi *vegere* est movere, atque erigere. *Provegere* igitur erit *promovere*. Et sane Nonius quoque in hoc Pacuvii loco interpretatur *movere*, *ferre*. Vera igitur lectio est:

Aut me occide, illinc si usquam provegeam gradum.

*

Te repudio, nec recipio, naturam dico facessi.] Locum hunc Palmerio, & aliis, frustra tentatum, non infeliciter restituit Scriverius. Qui pro *naturam dico* legit *matura dum*. Sed non minus placet conjectura nostra, ut pro *naturam dico facessi*, scribatur, *mature, edico, facesse*. Nam & propius abit à libris, & idem dicit, quod Maro, *Maturate fugam*. Sic verò digere,

—— *Te repudio, nec recipio:*
Mature, edico, facesse.

*

Facessite hinc omnes, parumper tu mane.] Puto cæsuræ ergo scripsisse, *omnes hinc*.

*

Ubi poëta pro sua parte falsa conficta canant,
Qui caussam humilem dictis amplant.] Hæc quidem si ita scripsit Pacuvius, non dubium, quin ex epistola, vel prologo sint: uti Scriverius monuit. Sed vide, an non percommode emendet Hugo Grotius anapæsticis hujusmodi:

Ubi pro tempore partim vera,
Partim falsa & conficta canant,
Qui caussam humilem dictis amplant.

*

Neque perpetrare precibus, nec pretio quit.] *Quiit* lege, ut senarius sit.

*

Profusus gemitu murmuro occistians ruat.] Postremæ duæ voces ab edit. Mediolan. & Aldin. absunt. Sed sunt in codice Farnesiano. Rectè verò emendant viri docti, *oscitans ruat*, vel potius *ruit*. Ut sit idem huic Maroniano in x.

Procubuit moriens, & humum semel ore momordit.

Vel isti, quod e Cn. Matii Iliad. x. citat Diomedes:

Ille hietans herbam moribundo tenuit ore.

Qui locus, etsi corruptus est; tamen, quod volumus, satis indicat.

*

Nam Teucrûm regi sapsa res restabiliet.] Farnesiani Festi editor legendum conjectat, *res stabiliet*: quod metro repugnat. Rectum igitur est *res restabiliet*. *Sapsa res* pro *eapse res*. Nam dicitur *sapsa*, quasi *sa ipsa*. Ubi *sa* non est *sua*, sed *ea*, quomodo Ennius dixit,

Nec quisquam sophiam, sapientia quæ perhibetur,
In somnis vidit prius, quam sam discere cœpit.

Et monet Festus, similiter dixisse Ennium in sextodecimo,

Quo res sapsa loco sese ostentatque, jubetque.

*

Pag. 74. *Maxime Teu. . . . . nunquam.*] Putavit Scaliger, esse ex Pacuvii Teucro. Idque, uti ego conjecto, non alio compulsus argumento, quam quia hic Teucri mentio fiat; & Teucrum tragœdiam scripserit Pacuvius. Nempe non occurrebat summo viro Maronis illud octavo magni operis:

Maxime Teucrorum ductor, quo sospite nunquam.

Quem locum fuisse a Festo adductum, & res clamat, & Farnesianæ schedæ dubitare neminem sinunt.

*

Inscitiâ, ferocitate, atque ferociâ.] Ita Scaliger emendabat. Et invenimus hanc scripturam in antiquissimâ edit. Mediolanensi. In Aldina verò, atque aliis, legitur: *Nisi citia ferocitate atque ferocia.* Sed apud Festum in *Redhostire*, ac Nonium in *Hostire*, ibidem ex Pacuvii Teucro hæc citantur:

- - - - *Nisi coerceo*
Protervitatem, atque hostio ferociam.

Cui loco ille antea adductus adeo est similis, ut cum eruditissimo Mercero, ex hoc eum corruptum esse, planè arbitrer.

*

Mihi classem imperat Thessalam,
Nostramque in altum ut properiter deducerem.] Si post *imperat* dispescas, sequens versus fit trochaicus. Sin ex jambico esse malis, sic trajice, *Mihi Thessalam classem imperat.*

*

Non illic luteis Auroræ bigis.] Post *luteis* divide, cum ex jambico hoc sit fragmentum.

ADDENDIS.

ANTIOPA.

*

PAg. 75. *Capite brevi, cervice anguinâ, adspectu truci.*] Ita Mssi & editi. uti & mox,

Non intelligimus, nisi aperte dixeris.

Utrobique neglecta συναλοιφή. Nisi scribendo *&* *adspectum*, item, *intelligimus te*, vel simili ratione, medearis versui.

*

Pag. 76. *Amphionem & Zethum Euripides, & apud nos Pacuvius, Jovis ex Antiopa, Nyctei filia, ait natos, cantando coluisse armenta vocare.*] Ita est & in Fabricianâ Servii ac Probi editione. Sed scripserat Probus, *Jovis ex Antiopa, Nyctei filia, natos, ait cantando potuisse armenta vocare.*

DULORESTE.

*

Pater Achivos, in Caphareis saxis pleros perdidit.] Apud Priscianum in Veneta veteri est, *Caphareis saxis*, quod vir eruditus malebat. Sed *Caphareis* est in Manuscripto meo, ac nihilo deterius est. Nam similiter dixit Propert. lib. III.

Saxa triumphales fregere Capharea puppes.

*

Alterum quoque huic fragmentum adde, quod ex Duloreste Pacuvii citat Nonius in *Incertat*:

—— *Sed ne incertat dictio, quam rem expedi.*

Ita est in Mssis, & editt. antiq. Emendo,

—— *Sed ne incertat dictio, quare expedi.*

HERMIONA.

*

Pag. 77. *Ibo atque dicam, frequentes ut eant gratatum hospitis.*] Ob metrum scribe, *Ibo ac.*

INCERTIS TRAGOEDIIS.

*

Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam, perhibent Philosophi, &c.] Aliquid de hisce versibus diximus ad Hermionen Pacuvii: quò retulerunt viri docti, compulsi duobus extremis versibus, qui sunt de Oreste mendico. Nunc cætera persequamur. Versu secundo provocabulum *illam* abest à vett. libb. Eoque non aspernet:

Saxoque instare globoso prædicant volubilem.

Ut porrecta sit ultima in *instare* ob vocem sequentem, quæ à duabus consonis incipit. Vel potiùs legendum,

Saxique instar esse globosi prædicant volubilem.

Nempe illud *instare*, corruptum ex *instar esse*. Nam disertim, testante Grutero, in Mssis Germanicis legitur,

Saxique instar globosi esse volubilem.

Versu tertio invenio in vett. libb. *Quia quo*. ut rectum putem, *quoquò*. Puta hoc pacto,

Quoquò saxum impulerit sors, eò cadere fortunam autumant.

Sin *Ideo quo* malis, scribe *cadere eò*, ob numeros. Maximè verò de mendo suspecta sunt sequentia:

Sunt autem alii philosophi, qui contrà fortunam negent

Miseriam esse ullam, sed temeritate omnia regi.

Ubi miré sudant viri doctissimi. Placet verò Grotiana emendatio:

- - - *Qui contra à Fortunâ negent*

Miseriam esse ullam, sed temeritate omnia regi.

Nam opponit poëta Fortunam, & temeritatem. Unde mox colligit, quia naufragio quis factus sit mendicus, temerè quidem id contigisse, at non obtigisse fortè fortunâ. Nihil, meo judicio, verius certiusque. Versu etiam penultimo, fidem Palatinorum quatuor codicum secutus, scribo;

Velut Orestes modò fuit rex, factu'st mendicus modò.

Malim & illud *nempe* prioribus conjungere in hunc modum,

Naufragio res contigit nempe: ergo haut fortuna obtigit.

Vel scribe:

Naufragio res nempe ista obtigit.

Quando in quibusdam etiam Mssis invenias:

Naufragio nempe res ista contigit.

At longius a Mssis abit, quod è suorum varietate eruebat Guilielmius:

Naufragio contigit. Ergo haut fortè, aut fortuna obtigit.

*

Pag. 78. - - *Piscium lasciviam*

Intuerentur, nec tuendi satias capere posset.] Ita emendavit maximus Gruterus, qui & primus latentes hic numeros sagaciter est odoratus.

*

Segregare abs te ausu', aut sine illo Salamina ingredi,

Neque paternum adspectum es veritus?] A Telamone hæc in luctu filii dici, Cicero ipse ait. Quare, & hoc, & sequens fragmentum, jure supra ad Teucrum relatum fuit.

*

Pag. 79. Quin etiam *fera*, inquit Pacuvius, *quibus abest ad præcavendum intelligendi astutia, sibi injecto terrore mortis horrescunt.*] Pacuvii quidem est trochaicus iste:

Quibus abest ad præcavendum intelligendi astutia.

Sequentia verò sunt Ciceronis.

*

Pag. 80. *Flexanima tanquam*, &c.] Vide, quæ ad Teucrum dicta.

*

Grajugena de isto aperit ipsa oratio.] Qui ex secundo de divinat. citant, decepti sunt à Rob. Steph. in Collectan. Fragment. Est enim in secundo de Nat. deorum. Mirum verò in omnibus Tullii codd. ita legi, uti hic expressum. Vera enim absque dubio est emendatio ista Hugonis Grotii:

Grajugenam ted esse aperit ipsa oratio.

*

Cedo tamen pedem limfis flavis flavum ut pulverem.] Et hoc de loco suprà dictum.

*

Ego odi homines ignavâ opera, & philosophâ sententiâ.] Ne in trochaicum metrum pecces, sic elegantem hanc γνώμην digere, *Ego homines odi i. o. e. p. s.*

*

Nam siqui, quæ eventura sunt, provideant;

Æquiperent Jovi.] Numerorum gratiâ sic potiùs digere:

—— *Nam siqui, quæ eventura sunt,*

Provideant; æquiperent Jovi.

Quamquam pro *æquiperent*, uti est in omnibus libris, malim *æquiperem*. Talem, inquit, Jovi ipsi æqualem, & parem putem.

*

Pag. 81. *Filios sibi procreasse eandem per Calypsonem autumant.*] In Charisio, itemque Prisciano, post *procreasse* insertum *ὁ dicitur*: neque id solùm in nuperis editt. sed etiam vett. atque ideò Mssis. Non dubium tamen, quin sit ex glossemate. At ne eodem quidem reciso, sanus est locus: sed legi debet;

Filios tibi procreasse eandem Calypsonem autumant.

Trochaicus est, in quo *eandem* κατὰ συνίζησιν efferatur.

*

Exhalat auram terra, atque auroram humidam.] Pro *terra*, *tetram* conjectabat Scriverius, quod probo. Sed quid est *exhalare auroram?* Puto planè vocem *aurora* irrepsisse ex eo, quod *aura* antecessit. Quemadmodum & pro *humidam* malo *humectam:* prout est in editione Vertranii. In Mediolanensi veteri, uti & Romanâ Antonii Augustini, utrumque legas, *humidam humectam*. Sed *humidam* quoque ex glossemate irrepsit. Vera igitur lectio fuerit,

Exhalat auram tetram atque humectam - -

Vel, *Tetram exhalat aur. a. h.* Quando in Mediolanensi est iste ordo verborum, *Terra exhalat auram.*

*

Pastor excurso jubare, noctis decurso itinere.] Pastoris vox additur à Varrone lib. v. de L. L. idque etiam in edit. Mediol. & Ald. Sed lib. vi omittit, quod & facit Junianus. Et absque ea justus fuerit senarius. Atque, ut antecesserit, non tamen proximè cohæsit.

*

Calydonia altrix terra exuberantium virûm.] Malim *exuberantûm*, ob metrum. Ad Atalantam referebat Delrio.

*

(*Æges*) *ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus.*] Anapæstici sunt:

—— *Ferme aderant*

Æges æquore in alto ratibus

Repentibus ——

Sed potiùs ex jambico fuit, ut extremo ad Dulorestem loco vidimus.

*

—— *Nulla res neque*

Cicurare, &c.] *Neque* ab aliis abest.

*

Pag. 82. *Educ, i, manticulator, ita me facti oppressit jugo.*] Hanc lectionem eruit Scaliger, cùm prius legeretur, etiam in Pomponii Læti schedis:

Medici (vel *Modici*) *manticulator*. . . . ., *ta me facti oppressit jugo.*

Sed quanto verisimilius Hugo Grotius emendabat:

Mendicum, manticulator, ita me fati oppressit jugum.

Et videtur ea dixisse Orestes, de quo idem Pacuvius ait:

Velut Orestes modò fuit rex, modò mendicus factus est.

*

Machinam ordiris novam manticulatam astu. . . .
Sanctiora adigis juranda jura, quibus cotidie
Parva noxa extergeantur - - -] Versu primo in Pomponii Læti schedis erat, *manticula tactu.* Unde, qui eas edidêre, legendum conjectant, *manticula tactu.* Quasi de iis sermo sit, qui, ut, Festi utar verbis, *furandi gratiâ manticulas attrectabant.* Sed ita parum hæc cohæreant cum sequentibus. Scaliger reponit *manticulatam astu. . . .* Proximam verò particulam *an* (nam sequitur in omnibus libris *an sanctiora*) idem delebat. Atqui facit ea ad eruendam lectionem veterem, si, quod mihi videtur, *astu, an,* corruptum est ex *astutiam.* Sed ne sic quidem versum suppleveris, nisi insertâ copulâ legas *manticulatamque* Vel, absque ea, *manticulatoriam* scribas. quod κατὰ συνίζησιν efferri metrum requirit, cùm versus sit trochaicus:

Machinam ordiris novam, manticulatoriam astutiam.

Quomodo si scripserat Paccuvius; *manticulatoria astutia* sit, quali utitur manticulator, sive manticularius, ut vocat Tertullianus in Apologetico. Sed fortasse ista, *Quibus quotidiana nota extergeantur*, ex altero Festus argumento adducit. Atque ita vera lectio videri possit:

Machinam ordiris novam, manticulatam astu, ac adjicis
Sanctiora jura juranda - -

Nam cùm non tantùm in antiquis editis, sed Farnesiano quoque sit, *An sanctiora dicis juranda*; fortean ex *an* factum *ad*: ex *dicis* item *adjicis.*

*

Sed cùm contendi nequitum vi, clam tendenda est plaga.] In vett. libb. *vi* abest: sed legitur, *ut clam*, quod ex priori corruptum. Præterea librarius post *nequitum*, ultimam repetere neglexit. Nam Trochaicus ejusmodi fuit:

Sed cùm contendi vi nequitum, tum clam tendenda est plaga.

Quale quid etiam Scaliger voluit ad Festum. Nam quod nunc ibi legitur vulgo, non Scaligeri, sed librarii est error.

*

- - Promerenda gratia
Simul cùm videam, &c.] Ad Chrysen de hoc dictum.

*

Pag. 83. *Topper tecum sit potestas, faxit si mecum velit.*] Lubens rescribam:

Topper tecum sit postidea faxim, si mecum velit.

Nam sive *Topper* hic valet *fortasse*, ut censet Festus: sive *citò*, ut ferè sumitur: hujusmodi sententia erit, dummodo nunc sit mecum, postea tecum ut sit, effectum dabo.

*

Si Priamus adesset, & ipse ejus commiserescceret.] Diximus de eo ad Duloreftem.

*

Pag. 14. *Volucri curris axe quadriga.*] Fortè,
Volucri curritur axe quadriga.
Ut sit anapæsticus. Etsi & aliter possis.

*

Agite, ite, volvite, rapite, comâ tractate per
Aspera saxa & humum, scindite vestem ocius.] Fortè, ut senarii sint, scribendum:

Agite, ite, volvite, rapite, comâque trahite
Per aspera saxa & humum, scindite vestem ocius.

*

Voce suppressâ, innato fronte, vultu turpido.] Vidimus de hoc initio Dulorestis.

*

Pag. 85. *Qua te applicavisti tamen ærumnis obruta.*] Ita à Putschio editum est in Prisciano. Sed in Mf. & veteri Venetâ, invenimus, *tam ærumnis obruta.* Atque id tum metrum, tum sententia exigit.

*

Pag. 86. *Multa apud poetas reliqua esse verba,* &c.] In illustri hoc Varronis loco duodecim poemata commemorantur: sed duobus duntaxat, auctoris nomen adscribitur: primo, quod est è Nævii Helionâ; & decimo, quod est e Pacuvii Tarentillâ: unde aliquis existimare possit, in iis, ubi poëtæ nomen reticetur, illud, quod antecessit, ἀπὸ κοινοῦ repeti debere. Persuasum id fuit viris aliquot doctis, qui iccirco a Nævio Duloreftem scriptam putarunt, cujus tertio hic loco meminit Varro. Atqui rectè si colligunt, etiam Carmen de bello Punico fecerit Pacuvius, quia post nominatam ejus Tarentillam locus adducitur è bello Punico, poëtæ nomine non expresso. At hoc nemo sanus dixerit. Quare putamus, quando de poëmatis scriptore constaret, nomen ejus à Varrone esse omissum: soli verò Hesionæ, & Tarentillæ adjectum esse διακριτικῶς, quia alius etiam ejus nominis fabulam dedisset. Nam, præter Pacuvii Tarentillam, fuisse alteram Nævii, plurima ostendunt fragmenta, quæ inde Charisius adduxit. Quare ita statuimus, quæ ex Duloreste hìc citat Varro, ea esse ex Pacuvii Duloreste. Nam Nævianam nemo veterum laudat: & ex Pacuvianâ esse, illud præterea confirmat, quod versus iste, quem ex Pacuvii Duloreste adfert Nonius, sanus atque integer fuerit, si hoc pacto legas,

Voce suppressâ, caperatâ fronte, vultu torpido.

Ubi nunc in vulgatis, & metro invito, & sententiâ nullâ, legitur, *innata fronte.* Neque aliquis objectet, plusculum abire eam lectionem à veteri literarum ductu. Nam si *caperata* vocem, ut insolentem, Varro ipse notârit; credibile sanè est, jumores addidisse glossema, quod postea in germanæ scripturæ migrarit locum. Glossema illud fuerit *irata*, vel *rugata*, vel, *irritata.* Nam nihil horum valdè abit ab *innata*, quod inde postea corruptum fuit. Quamquam verò hoc nobis verius videtur; tamen, quia non eadem omnes probare solent, alteram etiam conjecturam proponemus. Quid si concedamus, & à Nævio, & à Pacuvio, Duloreftem scriptam esse: ac in Nævianâ quidem fuisse *caperatâ fronte*: in Pacuvianâ autem fuisse *rugata*, quomodo *rugosam frontem* Martialis dixit, *rugatam vestem* Plinius. Vel etiam *irritatâ fronte*, quando frontem caperare irati solent. Et de illo satis. Quod ad locum ex Tarentillâ, etiam Stephanus, cùm ut Pacuvianâ prius posuisset, *ab luce inlustre*, mox adjungit, *ab luce* esse verba Varronis, qui hoc solum dicat, Pacuvium a luce *inlustre* derivare. Et nihil certius.

*

Pag. 87. *Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitru, rudentisibilus.*] Verba illa *Hic tibi*, judicio meo, Cælii sunt, non veteris poëtæ. Etiam pro *tonitru*, in veteribus libb. est *tonitruum*, quomodo si veteres dixêre, ex jambico petitus fuerit locus:

- - Strepitus, fremitus, clamor, tonitruum,
Rudentisibilus.

*

Qui apud te, quasi servos, est caniceum panem.] Senarius sit:

Qui apud te panem, q. s. e. c.

Nisi a *canica*, *canicaceus* malis. Et ita citavit etiam in Thesauro suo Robertus Stephanus. Quare verius fortasse,

Qui apud te panem est, quasi servos, canicaceum.

Non videtur autem è tragœdia esse. Imò quid si ne Pacuvii quidem sit? Nam primus est R. Stephanus, apud quem legerim: quem Scaliger secutus. Mirum verò Stephanum fragmenti ejus meminisse in Lexico; in Collectione fragmentorum, ubi proprius ei erat locus, non item. Atque hoc suspicionem meam, quam dixi, auget.

PSEUDONE.

*

Nisi ego te blatterantem adspicerem, bis nuncium indicassem.] Puto ante *nuncium*, *nunc* excidisse, ob similem

lem syllabam sequentem. Præterea opus trajectione, ut fit versus quadratus:

Ni ego te blaterantem adspicerem, his nunc indicassem nuncium.

Vel, ut ex jambico fit, scribe,

—— *Ni te ego*
Blaterantem adspicerem, his indicassem nuncium.

ψευδῶς verò Paccuvii Pseudonem laudat obscurus iste Fulgentius. Nec si eam scripsit, hujus sit loci. Nam comœdiam idem ille vocat Fulgentius. Suspicor potiùs Paccuvii nomen esse corruptum: eò magis, quia & alibi id factum. Uti apud Diomedem lib. III. cap. eo quod de pedibus metricis inscribitur: ubi in vett. editt. versus quidam Pacuvio tribuuntur, qui nihil minus quàm Pacuvii sunt. Et sanè in Mssis invenitur *Paconis*, uti & Helias Putschius impressit. Facilè autem assentiam doctissimis viris, qui *Paconius* ex *Varro Atacinus* corruptum putant. Cur eos versus, sed limatiores factos, tribuit quoque Scaliger in Catalectis Virgilianis. Cæsarius, qui Criticam falcem in Diomedem primus immisit, cum Pacuvii nomen in libris suis invenisset, & videret versus, qui citabantur, esse corruptissimos, planè scriptoris nomen cum versibus resecuit; atque eorum in locum substituit aliqua de fonte Maronis. Quæ intoleranda in venerandam antiquitatem audacia, non tam laudari, quam pipulo differri meretur.

*

Nihilo magis è tragœdia est sequens fragmentum:

Non ego sic fus, ut nunc sunt, meretrices diobola,
Quæ suam vel nummi caussâ parvipendunt gratiam.]

Non dubito autem, quin rectè emendarim:

Non ego sic fus, nunc ut sunt diobolæ meretriculæ.

*

Ita septuosè dictio, &c.] Vide, quæ ad Livii diximus Antiopam.

*

Hactenus de Fragmentis è tragœdiis Nævii & Pacuvii. Quibus nunc mantissæ loco aliquid de utriusque epitaphio adjungam, quando uno utrumque loco etiam Agellius conjunxit. Ac Nævius quidem, ut nobilis ille Grammaticus ait, tale sibi epitaphium scripsit, suoque sepulcro incidi jussit:

Immortales mortales si foret fas flere,
Flerent divæ Camœnæ Nævium poetam.
Itaque postquam Orci traditus est thesauro
Obliti sunt Romæ linguâ Latinâ loquier.

Duos posteriores versus, ut, superiorum instar, Saturnii sint, ita concinnabam:

Itaque postquam est Orcivo traditus thesauro,
Obliti Romæ loquier sunt linguâ Latinâ.

Propter hosce versus Nævium Campanæ superbiæ reum agit Agellius. Atqui quid habet, unde verisimile faciat nobis, Nævium potiùs, quam alium, eos versus fecisse? Nihilo magis eidem credo, cùm Pacuvianum epitaphium à Pacuvio ipso scriptum esse arbitratur. Ejus primum versum sic edidit Henricus Stephanus:

Adolescens tamenetsi properas, hoc te saxum rogat.

Sed cùm sequentes sint senarii, etiam hunc sanè talem esse convenit. Eoque lego:

Adolescens, tamenetsi properas, saxum hoc rogat.

Vel hoc pacto:

Adolescens, tametsi properas, saxum hoc rogat.

Nam *tamenetsi* quidem probum est, & vetus: sed in plerisque libris pro eo *tametsi* legas, quod hic κατὰ συνίζησιν fiet δισύλλαβον.

Quod autem de Nævii & Pacuvii epitaphio diximus, idem de Plautino dictum puta; etsi & illud Plautum habere auctorem, persuadere nobis idem Agellius conetur. Nempe non aliâ de caussâ, quàm quia Varro Plautinum vocet. Quasi Plauti dici non possit, quod alius honori ac memoriæ Plauti fecerit. Sed Agellio insolens non est errare in talibus: quando idem lib. II. cap. XVII. Epictetum de se scripsisse id distichon dicat, quod à Leonida sub Epicteti personâ esse factum, ex Anthologiâ scimus.

IN
L. ATTII
FRAGMENTA.

ACHILLE.

*

Pag. 89. *Ne tum cum fervat pectus iracundiâ.*] Fruterius,

Nedum, cum

Nec displicet.

ÆGISTHO.

*

Neque fera hominum pectora fragescunt, donec vim persenserint imperii.] *Fragesco*, vel *fragisco*, ex eo, quod veteres *frago* dixere, unde *fragor*, ut supra dictum. Versus Attii sic digere:

—— *Neque fera hominum*
Pectora fragescunt, donec vim persenserint
Imperii ——

*

Heu cujatis stirpem penitus stigi studet.] In omnibus libb. pro *penitus* est *funditum*. Ut sit trochaicus, cui primus desit pes. Sed in aliquibus præterea pro *cujatis* est *civitatis*, ut fortassè ex jambico sit.

*

Meliùs, quàm viri, callent mulieres.] *Callent* initium novi est jambici.

*

Celebri gradu gressum adcelebrâsse decet.] Sic numeris redde:

Gradum celebri gressum adcelerâsse addecet:

Vel cum Scaligero,

Celebri gradu gressum adceleravisse addecet.

ÆNEADIS.

*

Patrio exemplo & me dicabo, atque animam devorabo hostibus] Scribe, ut sint trochaici quadrati:

—— *Patrio*
Exemplo dicabo me, atque animam devotabo hostibus.

Devotare, ut rectè hic emendant, est *devovere*. Usi etiam Appulejus, & Bibliorum interpres. Sed & istic similiter corruptè pro eo *devorare* legitur, ut jam aliis observatum.

*

Vim Gallicam obduc contrà in acie, exercitu --
-- *Ve patrum hostili fusum sanguen sanguine.*] Ita est in Aldinâ, Junianâ, Mercerianâ. Sed vide, an non feliciter emendet H. Grotius:

Vim Gallicam obduc contra in aciem, qui expiet
Paternum hostili fusum sanguen sanguine.

*

Et nunc quod eorum segnitas credet focus.] Lipsio placet:

Et nunc, qua eorum segnitas, ardet locus.

*

Fateor, sed sæpe ignavit fortem in spe exspectatio] *Fateor* ad superiorem pertinet versum.

*

Gallei voce canorâ fremitum, &c.] Anapæstici sunt:

Gallei voce canorâ, ac fremitu
Peragrant minitabiliter. ——

Sive, ut Fruterius malebat,

--- *Gallantes voce, canoro*
Fremitu, perag. m.

Verbo *gallare* semel iterumque usus Varro Eumenidibus: uti verbo *gallulare*, Nævius Exodio. Nonium vide.

*

Castra hæc vestra est, optime essit meritus à nobis.] Ita Ald. & aliæ. Fortassis scribendum, *Optimè est is meritus de nobis.*

*

Di summa tibi perduellum est, quorum, aut quibus se à partibus Gliscunt ---] Ita est in Aldinâ. Sed in Venetâ Pincii est *dissumam.* Longiùs etiam abit Mediol. *Dissumam tibi perduellum est, e quorum, aut quibus se apertius gliscunt.* At Junianus Majus hoc pacto: *Dissiminia tibi per duellum est. Quorum a. q. s. a. p. g.* Sanè locum esse corruptissimum, liquet. Clarissimo Scriverio non displicebat,

---- *Dis summatibus*
Perduellum est, quorum auguriis gliscunt sese à partibus.

Ut sensus perfectio à sequentibus pendeat, uti in multis aliis fragmentis. Tentabimus, an medicinam aliter facere possimus. Ac primùm illud ex Prætextatæ hujusce inscriptione scimus, actum eâ esse de P. Decio, qui, cùm Gallorum aciem sustinere non posset, præeunte verba sollemnia M. Livio Pontifice, Dis manibus caput suum devovit: ac deinde (Livii verba sunt lib. x.) *quà confertissimam cernebat Gallorum aciem, equum concitavit, inferensque se ipse infestis telis interfectus est.* Censeo igitur Decium post exsecrationem sui quærere, quâ parte maximè violentia hostium grassaretur: mox secutum patris exemplum, ac (quemadmodum de Decio Mure Romanus scriptor ait) *in confertissima se hostium tela jaculatum, ut novum ad victoriam iter sanguinis sui semitâ aperiret.* Quæ sanè si ita sunt, ut mihi quidem persuasi, non infeliciter puto corrigebam hocce pacto:

Vis summa est ubi perduellum? quorum aut quibus se à partibus
Gliscunt? —

Vel,

Quibus à partibus.

*

Pag. 91. *Nihil neque periculi est, neque tumulti, quod sciam.*] *Nil neque pericli.* Senarius est.

AGAMEMNONIDIS.

*

Corruptè quidam, etiam Junianus Majus, *Agamemnonibus*: quos & H. Stephanus secutus. At *Agamemnonida*, rectè est in Mssis, etiam Med. Ald. aliis.

*

Inimicitias Pelopidarum exstinctâ jam obliteratas memoriâ renovare.] In aliis est:

Exstinctas jam, atque oblit.

Scribe igitur:

--- *Inimicitias Pelopidûm*
Exstinctas jam, atque obliteratas, memoriâ
Renovare.

Sed Clarissimus Scriverius *Pelopidarum* retinebat, ac putabat, verba ista prosæ magis, quam tragœdiæ, convenire. Unde & conjectabat, esse ea ex præfatione seu epistola; quam à Tragicis præmitti solere, locuples, & omni exceptione major testis est, Valerius Martialis; qui cùm secundum Epigrammatum librum Deciano mitteret, ita ipsum in limine loquentem inducit: *Quid nobis, inquis, cum Epistola? Parumne tibi præstamus, si legimus Epigrammata? Quid hic porrò dicturus es, quod non possis versibus dicere? Video quare Tragœdi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet. Epigrammata curione non egent, & contenta sunt suâ, id est malâ linguâ. In quacunque pagina visum est, epistolam faciunt.* Quid apertius hinc, quàm (uti inde idem amicissimus vir observavit primus) tragœdias epistolâ muniri solere, quæ versibus scripta non esset? Et videntur huic sententiæ favere varia fragmenta, quæ, ut, nunc quidem leguntur, vel numeros habent nullos, vel non usitatos Tragœdiis. Tale est illud Pacuvii ex Teucro citatum: *Ubi poetæ pro sua parte falsa conficta canant, qui caussam humilem dictis amplant.* Hoc etiam illud Andronici supra retulimus, *Scabra in legendo reduviosave offendens.* Item illud ejusdem, *Argenteo polubro, & argenteo gutto.* Quæ ad descriptionem choragii videntur pertinuisse. Et simile isti est hoc Nævii, *Pallis, patagiis, crocotis, malacis, mortualibus.* Cujusmodi quis dubitet, vel ad epistolam, vel ad prologum referre? Uti & locum illum Ennii, quem ab eodem Scriverio ita legi superius monuimus:

Impetrem facilè ab animo, ut cernas Vitalem Babium.

Prologos verò præmitti solere, etiam arguit locus iste ex Pacuvii prologo citatus:

Nunc pænitebant, libant liberi grato ex loco.

Sed hoc fortasse inter epistolam, & prologum intererat: quod illa prorsa erat oratio, hic vincta, uti prologi Terentiani, quibus se tuetur contra adversarios.

*

Sic multi animus quorum atroci junctus malitia est.

Composita dicta e pectore evolvunt suo, &c.] In vett. libb. est *sic multi*, vel *si multi*. Sed metrum particulam eam abnuit. Etiam pro *junctus* in quibusdam, ac quoque apud Majum, est *vinctus*. Vera igitur scriptura est:

Multi, animus quorum atroci vinctus malitiâ est.

ALCESTIDE.

*

Cùm strideret, retracta rursum inferis.] Satis liquet, *stridere* hic dici de umbra Alcestidis. Quomodo Lucanus lib. VI. ait,

Auribus incertum feralis strideat umbra.

Et Papinius IX Theb.

Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.

Atque hoc etiam Delrio observat. At non rectè idem *strideret* potiùs legere jubet, quàm *striderat*. Nam citat Priscianus, ut probet *stridi* in præterito dici. Eoque vel *striderit* ex veteri Venetâ, vel potiùs ex Mso *striderat* reponendum. In eodem Mso meo est *Retracta rursus ab inferis*: meliùs quàm in Venetâ,

—— *Cùm striderit*,

Retracta rursus infelix ——

Neque enim hoc nomine infelix dici potuit Alcestis, quòd eam Hercules, motus pietate illius erga maritum, ab inferis reduceret.

ALCMÆONE.

*

Tanta ut frustrando lactaris vanans protrahit.] Ita Aldin. Sed Ms. & Mediol. & Jun. Maj. *protrahas*. Puto scripsisse:

Tantum ut frustrando lactans, vanans protrahas.

*

Pag. 92. *Quod di interdum inferam penitus depressum altis clusêre specis.*] Ita Ald. nisi quod in ea est *Quid*, ubi in Msis *quod*. Sic verò legendum:

Quod Di ted infernis penitus
Depressum altis clusêre specis.

Vel si *interpressum* magis placet (quod est in plerisque Mssis, item in edit. Mediol.) scribe hoc pacto:

Quod di infernis interpressum
Altis penitus clusere specis.

*

Quia nec vos, nec illi impunè irriderent meam
Grandævitatem —] *Quia* ad præcedentem versum refert. Malim &, *ille impunè irrideret*. Ut etiam est in editt. antiquis, & Merceriana.

*

Suos deseruit liberos superstites sunt.] Ita est in Mssis, & editis. Sed illud *sunt* aliunde irrepsit. Credo ex eo, quod in libris nonnullis *suos* in extremum locum esset rejectum.

*

Qui ducat cùm te socerum viderit, &c.]

— *Qui ducat, cùm te socerum viderit*,
Generibus tantam esse impietatem ---

Quis, inquit, hujusmodi socero credat esse tales generos, sive, ut veteres esse locutos hoc testimonio Nonius probat, tales generes?

*

Ut me repositum immerentem repentino nuncio alacrem
Reddidisti, ac me excitâsti ex luctu in latitudinem.]

Priora ita emendabat Palmerius,

Ut me depositum, ac mærentem ---

Addo ego, post *immerentem* facili errore *tam* excidisse. Etiam scribo *repente*, ut sit jambicus:

Ut me depositum ac mærentem tam repente nuncio.

Posteriorem versum, ut itidem trochaicus sit, ita concinnabam,

Alacrem reddis, excitasque ex luctu in latitudinem.

Vel potiùs,

Reddisti alacrem, ac me excitasti ex luctu in latitudinem.

Quod propius à libris abit.

ALPHESIBOEA.

*

Pag. 93. *Sed angustitate inclusam, ac saxis squalidam.*] Lego, *Se angustitate*. Ut senarius sit.

*

— *Etsi est malis*
Depositus animus meus, qua scribi exinde audiet.]

In Mso pro *scribi* est *scibo*. Lego

---- *qua scibo, ex me audiet.*

Sive, ut in aliis est, *audies*. *Meus* tanquam unius syllabæ effertur. Nam senarius est.

*

Ita territa membra
Animo ægroto
Cunctant sufferre laborem.] Num heroici fuêre?

— *Ita territa membra*
Ægroto cunctant animo sufferre laborem.

An anapæstici potiùs?

Membra ita territa cunctant animo
Ægroto sufferre laborem.

*

Cùm ipsa sim, & miseritudo eorum ulla est liberûm.] In Ald. leg. *est ista liberûm*. Videor autem mihi non infeliciter hunc locum emendâsse:

--- *Cum ipsâ siet?*
Miseritudo meorum est ista liberûm?

Ut dicantur ista, sive ab Alphesibœâ, postquam maritus Alcmæon duxerat Calirrhoen, Acheloi filiam: sive ab ipsâ Calirrhoe, quæ, marito monilis ergo ad Alphesibœam profecto, credebat eum pristinis se amoribus oblectare: Ita per *liberos* intelligere oportebit Amphoterum, & Acarnanem, quos Alcmæon ex Calirrhoe genuit.

*

Si tui veretur te progenitoris, cedo.] Trochaicus est defectus ultimis duabus syllabis. Nisi malis, *Si tui*, pertinuisse ad versum præcedentem.

*

Odiorum hostificumque diem obvium turbam aspecti atque horribilem.] Locus corruptissimus. Quem sic corrigo:

— *ò dirum*,
Hostificumque diem! ò terribilis
Adspecti, atque horribilis! ---

Vel hunc in modum:

--- *Odiosum*,
Hostificum, dirum, terribilis
Adspecti, atque horribilis!

AMPHITRYONE.

*

Si satis rectè, aut verâ ratione augurent.] Scribe, *Si rectè satis*, ut sit senarius.

*

Hoccine est, quod tu tam temeriter meam benevolentiam
Interiisse es ratus?] Cùm hoc ex Nonio fragmento conjungunt istud ex Festo: *Aut tam obstinato animo confisus tuo.* Sed nec sententia sic satis commodè cohæret; nec metrum ea jungi patitur, nisi pro *confisus* scribas *fisus*.

*

Pag. 94. *Cedo, ecquid te redhostitum cum meâssem objectet facilius.*] In chartis Farnesianis est, *Cedo ecquid te redhostitium, cùm eassem objectet facilius.* Ut vera videatur lectio:

Cedo,

Cedo, ecquid te redhostit, ut cum eâ se oblectet facilius?

Qui octonarius est. Et videntur verba fieri ad Mercurium, cùm servili schemate Iovi subserviret, quò is faciliùs animo suo obsequeretur, Alcumenam complexus.

*

Quid hic redhostit viam: comitem obiet facilius.] Ita est in plerisque membranis Nonii, uti & editione Mediol. unde Mercerus tentabat,

Quid hic redhostit? an quò me tembtet facilius?

Aliis aliud videtur. Sed, aut valde me ratio fugit, aut planè hic idem est locus, ac ille, qui antea ex Festo adductus fuit. Tantùm Nonius quædam initio truncavit. Nam sequentia si spectemus, apud Festum est, *Quid te redhostitum:* apud Nonium, *Quid te redhostit viam.* Apud Festum, *Cum meâssem objectes facilius:* apud Nonium, *Cometem obtet facilius.* Et, quod amplius est, uterque locus citatur ex Attii Amphitryone. Quare dubium non est, quin idem sit locus; ac propterea, si verum est, quod de Festi loco dicebamus, in Nonio quoque legi debet:

Ecquid te redhostit, ut cum eâ se oblectet facilius?

Qui octonarius jambicus fiet, si ex Festo *Cedo* præmittas.

*

An malâ ætate mavis malè mulcari exemplis omnibus?] Sic restituebam,

---- *Ætate an malâ*
Malè à me vis mulcari exemplis omnibus?

*

Quin meum senium cum dolore tuo conjungam, & comparem.] Nihil numerorum caussâ mutandum. Nam trochaicus est, in quo *meum*, & *tuo*, συνίζησιν patiuntur.

*

Sed quanam hæc est mulier, funestâ veste, tonsu lugubri?] Octonarium hunc cæsuræ ergo ita fuisse scriptum arbitror, *Sed quanam hæc mulier est.* Vel omitte τὸ *est*, ut trochaicus fiat; quod verius puto.

*

Ne si forte paullò, quàm tu, veniam serius.] Ita quidem legitur in antiquis editionibus. Sed in schidis Farnesianis particula *ne* abest. Et absque ea fuerit justus senarius. Irrepsit autem ex repetione ultimæ syllabæ, quæ proxime antecessit. Nam citatur locus ille ex Amphitryone. Scaligero verò assentio *fecius*, vel *sequius*, legenti. Nam nihil attinebat monere, à *serò serius* dici, quod norunt, qui necdum ære lavantur.

*

Tametsi status gracilitudo, & propemodum luctum facit,
Ne dubitem] Pro *tametsi status*, vel lege *tamenetsi tua*: vel, quod minùs à vestigiis veteris scripturæ abit, *Tamen ista tua:* prout ante nos Hadr. Junius edidit. Est trochaicus quadratus.

*

Cum patre parvos patrum hostifice
Sanguine sanguen viscere suo.]

Placet,

Cum patre parvum parat hostificè
Sanguine sanguen miscere suum.

*

Pag. 95. *Hac malos annos multosque longinquè ab domo.*] Vide, quæ de hoc, & sequenti fragmento, notavimus ad Ennii Andromache-molottum.

*

Pag. 96. *Cùm ninxerit cælestium molem mihi.*] Ita quoque est in meo Ms. & veteri Venetâ. Sed magis placet Grotii emendatio,

Cùm ninxerit cælestium molimine.

*

Namque ut dicam te metu, aut segnitate addubitare, haut meum est.] Sic numeris reddo:

—— *Namque ut te metu,*
Aut segnitate dicam addubitare, haut meum est.

*

Nam postquam parvos oppressit famulitas.] In omnibus libris est *parvos vos:* nisi quod in Mediol. literæ unius perperâ repetitione, editum *parvos suos.* Nec illud *vos* sollicitari debet, cùm & sententia admittat, & metrum requirat.

*

Quod beneficium haut sterili in segete, rex, te obesse intelligas.] Rectè *obsesse* emendant, quod valet *obsevisse.* Cujusmodi syncope eo in tempore nihil est usitatius. Sic Nævius dixit *sumse*, Lucretius *decesse.* Silius *evâsse*, Ausonius *scripse*, alii alia.

*

Nec qui te adjutem, &c.] Vulgò legi solet:
Idem,

An pro me Dane quiete, &c.

Uti quoque est in Ald. Sed legendum,

Idem Andromeda, Nec qui te, &c.

Quod primus Cujacius observavit. Sequentia sic scribi debent:

Nec qui te adjutem invenio, & hortari piget;
Non prodesse, sed pudet.

*

Pag. 97. *Immane te habeat templum, obvallatum ossibus.*] In Mssis citatur ex *Antomedia.* Sed non Aldina solùm, verùm etiam antiquior eâ Mediolanensis habet *Andromeda.* Nec dubito, quin genuinum sit, etsi pro vulgato hoc Mercerus *Antomedia* reponat. Pro *immane te habeat*, in Mso est, *Immanitate habet*; unde cum Clarissimo Scriverio sic corrige, *Immane tabet temp. o. o.*

ANTENORIDIS.

*

Namque huc venio, ut meâ ope opes Troia integrem.] Ita ex Hadr. Junii emendatione à Mercero editum est. Sed in Ald. & Med. est *toga integrem*, in Mso *Troga*, quod ex *Troja* corruptum. In iisdem est, *Namque hæc invenio.* Unde colligo, sic scribi debere, *Namque huc id venio.* Id est, propterea advenio. Et absque illo *id*, non constabant numeri.

*

Fortassean sint, quos hic non mertet metus.] Ita rectè est in Mssis, & Mediol. ubi Ald. *quod hic.* *Merto* pro *merso*, ut *pulto* pro *pulso.*

ANTIGONA.

*

Ne istum numerò amittas subitum oblatum] *Subitum* in omnibus libris invenio. Quid mirum? quando in iisdem est *numerum* pro *numerò.* Nempe *numerum* pro ordine acceperunt librarii. Quare fortasse, ut pro *numerum numerò* reposuerunt viri docti; Ita etiam *subitò* pro *subitum* legi debet. Sententia autem est, ne amitte subitò, quod subitò se obtulit. Si amphimacrum addas in fine, trochaicum expleveris. Sed Scriverius pro *subitò* malebat *sumito*, ut hujusmodi fiat senarius:

Ne istum numero amittas, oblatum sumito.

*

Quid agis? perturbas rem omnem, ac resupinas, soror.] In Mediol. & aliis, est *sorors.* Unde corrigunt, *soror s.* Sed rectum est *soror*, ut senarius sit. Error syllabæ *s* fortasse obrepsit ex initiali syllabâ sequentis vocis, *Rurgitur.*

— *Jam*

*

—— *Jam jam neque Dii regunt,*
Neque profectò Deûm summus rex omnibus
Curat.] Ob cæsuræ defectum arbitror, potiùs esse ex trochaico quadrato. Nempe ut dividas post *jam jam neque.*

*

Quanto magis te istiusmodi esse intelligo, &c.] Sic digere:

- - *Quanto mage te istiusmodi esse intelligo,*
Tanto, Antigona, mage me par est tibi consulere &
parcere.

Initio deest sesquipes: quem sic supplere possis, *At quanto magis ted ist. e. i.*

ARGONAUTIS, sive potiùs MEDEA.

*

Fremebunda ex alto ingenti sonitu & spiritu.] In Mssis Ciceronis codicibus & editt. vett. legas, *sonitu & strepitu.* Quod metro repugnat. Et hæc videtur esse caussa, cur mutarint *strepitu* in *spiritu*; quomodo & est in veteri editione Prisciani. Sed fortasse scripserat Attius, - - *sonitu atque strepitu.*

*

Ruit prolapsa, pelagus respergit, reflat.] Ita est apud Priscianum. Sed in Ciceronis codd. pro *reflat* est *proflat.* Quid si *proflat* legamus? Saltem ita utrobique mutationis vestigium sit aliquod.

*

Ita dum interruptum credas nimbum volvier,
Dum quod sublime, &c.] Fortasse legendum:
Ita ut interruptum credas nimbum volvier,
Aut quod sublime ventis expulsum rapi
Saxis, procellis vel globosos turbines
Existere ictos, &c.

Sed neque sic mihi satisfacio.

ARMORUM JUDICIO.

*

Pag. 99. *Cur vetera tam ex alto appetissis dissidia,*
Agamemno?] Proba vox est *appetissis*: sed hîc quidem *appetis* est in Mssis, & vett. editt. Et videtur ex similitudine vocis sequentis factum, quod nunc verbum illud syllabâ auctius est. Scribe igitur:

- - *Cur vetera tam ex alto appetis*
Dissidia, Agamemno?

*

Cedit, Achilli inclutis armis vesci studet,
Ut ea cuncta optimè is levia præ illis putet.] Delrio legendum autumat:

Sed ita Achillis incluti armis vesci studet,
Ut etiam cuncta optima is levia præ illis putet.

Malim ego, ut numerorum ratio habeatur,
Sed ita Achilli armis inclutis vesci studet,
Ut & cuncta optima is levia præ illis putet.

Veteres in patrio casu *Achilli, Ulyssi*, imò & *Aristoteli, Themistocli*, dixisse, alio opere ostendimus.

*

- - - - *Bene facis.*
Sed nunc quid subiti mihi febris æstuat mali.] Delrio emendat,

- - *mihi febris mali æstuat.*

Nempe metro aliter metuit. Sed potuit prior in *febris* corripi, uti in illo Catulli ad Flavium:

Verùm nescio quid febriculosi
Scorti diligis.

Nec magis probo, quod pro *æstuet*, *æstu dat* emendat. Vera est Mssorum lectio, in quibus est *escivit*, vel *excivit*, quod & Junio ac Mercero placet. Vel *accivit* scribe, cum Columna.

*

Quid est cur componere ausis mihi te, aut te mihi] Metrum requirit, *Te mihi, vel me te mihi.* Vel hoc pacto:
Quid est, cur mihi componere ausis ted, aut te mihi.

* *

Occule noxitudo oblitteretur Pelopidarum, ac per nos sanctescat genus.] Apud Junianum Majum pro *occule* est *occulc*, quod probo. Sic verò totum locum emendo:

- - - - - - - *Occulc.*
Noxitudo oblitteretur Pelopidûm, ac per nos genus
Sanctescat. ——

*

Pag. 100. *Sed pervico Ajax animo, atque inorabili.*] Metro suadente lubens repono:

Sed pervico Ajax animo, & inexorabili.

Verùm in Manuscriptis est, *atque vorabili*: in Mediolan. Aldin. & apud Jun. Majum, *atque morabulioni*, vel *morabilioni.* Quæ faciunt, ut Attium *inorabili* potiùs, quàm *inexorabili* scripsisse credam. Quare vide, an non sic digeri oporteat:

- - - *Sed pervico*
Ajax animo, atque inorabli - -

*

Ubi cura est, ibi anxietudo; acerba ibi cuncta consiliorum ratio, & fortunæ.] Ita & Mssi, & editi. Ad quæ proximè accedens, scribo:

Ubi cura est, ubi anxietudo; acerba ibi cuncta consili
Ratio, & fortunæ.

Vel sic,
—— *acerba ibi cuncta consilis.*
Obruit rationem fortuna ——

Nempe ut τὸ *obruit* depravatum lateat in extimis syllabis illius *consiliorum.*

*

In quo salutis spes suprema summam sibi habet exerciti.] In Manuscriptis & Aldinis est, *In quo salutis spesque summas sibi habet summa exerciti.* Et similiter fere Mediolan. Lego, ut sit jambicus quadratus, vel potiùs finis utriusque senarii:

- - *in quo salutis spes quoque*
Summas sibi habet exerciti - -

ASTYANACTE.

*

Pag. 101. *Itera in quibus partibus (namque audire volo)*
Si est quem exopto, & quo captus modo,
Fortunâne, an forte repertur.] Sic versus hosce digere:

- - *Itera in quibu' partibus,*
(Namque audire volo) si is est, quem exopto, & quo
captus modo,
Fortunâne, an fortè repertus? - -

*

Troja est testis, quare ex aliis, qui illum misertitudine, &c.] *Eius misertitudine* scriberem, nisi *illum* constanter esset in libris, ut σχολ[illegible] sit.

*

Pag. 102. - - - - - *In celsis montibus*
Pecua, atque inter colles, pascunt Danai its Phrygia & terminis.] Ita vett. editt. Sed jam alii emendarunt, *in Phrygiæ terminis.*

*

Ferum feroci contundendum vi permisit sæviter.] In vett. editt. est,

Ferum feroci contundendum sæviter.

In Mssis est, *contundendum imperi sit sæviter.* Unde aliqui, *vi permisit sæviter*: quod Nonii Juniani marginem occupat. Atque hæc ipsa legens vestigia Scriverius noster divinabat,

Ferum ferociâ contundendum nuper jussit sæviter.

Mercerus verò non ineleganter legebat:

Ferum feroci contundendum imperio, ſævum ſæviter.

Poſſis tamen &, ejecto illo *ſævum*, quod Mercerus pro *ſit* inſerſit,

- - - - - *Ferum*
Feroci contundendum imperio'ſt ſæviter.

Ut ſimile ſit iſti, *Pacem Trojano ab rege petendum.*

*

Pag. 103. *Hunc altaiſpinem regionum fac, ac deſiſtet exercitum morari, nec me ab domuitione marcereiur obſceno homine*] Locus monſtroſè corruptus. Quem a variis tentatum bellè emendavit Hugo Grotius:

—— *Nunc Aſtyanactem fac ut*
Exercitum morari deſiſtat, nec ab
Domuitione me arceat, obſceno omine.

Solum requiro, veſtigium ſaltem aliquod illius *regionum*, quod tertio loco comparet. Nec ſtudio id omiſſum arbitror, ſed calami feſtinatione. Puto pro eo *regium* voluiſſe, hoc modo:

- - *Nunc Aſtyanactem, regium fac ut*
Exercitum morari deſiſtat - -

Niſi *Græcorum* pro eo malis: quod non minus placet.

ATHAMANTE.

*

Cujus ſit vita indecoris, mortem fugere turpem haut convenit.] Octonarius eſt. Hadrianus Junius expungebat particulam negantem, ut ſententia ſit, vitæ maculam pulcrâ morte elui debere. Sed clariſſimus, præclareque de his ſtudiis meritus, A. Schottus, lib. 11. Obſervat. Human. cap. v. monet, in Complutenſi Manuſcripto ita ſe exaratum inveniſſe:

- - - - - - - *cuju' ſit*
Vita indecoris mortem fugere haut convenit.

Aliaque in hanc ſententiam ex Sophocle, & aliis, ibidem adfert. Ipſum vide.

*

Beneficium grave in hoſtium peperiſti gratiam] Ita Hadrianum Junium ſecutus edidit Delrio. In veteribus libris eſt, *Veneficus gravem* (vel *Egreſia*) *hoſtium deperiſti* (vel *peperiſti*) & *grave.* Unde ita tentabam:

- - *Beneficus gravem*
Hoſtium peperiſti gratiam - -

Niſi fortaſſe placet magis iſte Grotii octonarius:

Beneficus egregius hoſtimentum peperiſti grave.

Sed prius minus abit a veteri ſcriptura. Utrobique verò *grave* erit ſolidum ac firmum, uti Nonius interpretatur; qui & adfert illud Attii in Nyctegreſia,

Illud, quod facis, gratum ac grave eſt.

*

Priuſquam infans oculi veſcuntur tui.] *Prin'quam.* Nam ſenarius eſt. *Infans* pro *infando*, ut *nefantia* pro *nefanda*, apud Lucilium, & Varronem, Nonio teſte.

ATREO.

*

Pag. 104. *Concoquit partem vapore, flamam tribuit verubus, lacerta in focos.*] Sermo eſt de Atreo, qui fratri Thyeſti filium comedendum appoſuit, partemque ejus aheno coxit, partem verua aſſavit: ut ſcribunt Ovidius, Seneca, alii. Quare ſic reſcribo:

- - - *concoquit partem vapor*
Flamma, lacerta tribuit verubus in focos.

Nec diſſimulabo alteram conjecturam, etſi audaciorem fortaſſe. Extrema verba *in focos* (quæ duriùs cum prioribus cohærent) penè putem corrupta eſſe ex *locos.* Nam dixerat Nonius, *lacertos* & *lacerta* dici; quod ubi Attii teſtimonio oſtendit; hæc, ſimiliave ſubjecit: *Locos dixere gen. maſcul. Loca generis ſunt neutri.* Nunc extrema ſolùm verba leguntur. Ita truncatis extremis legere oporteat,

- - *Concoquit partem vapore flammeo,*
Tribuit verubus lacerta.

*

Egone Achivûm imperium attingam, aut Pelopis digner domo.] Sequens verſus eſt trochaicus, cui ut hic reſpondeat, aut *Pelopiâ* ſcribe, aut,

- - *Pelopis me digner domo.*

*

Simul & Piſæa præmia arrepta à ſocru poſſedit ſuo.] Sic digere:

- - - *Simul & præmia*
Piſæa arrepta à ſocru poſſedit ſuo.

*

Pag. 105. *Fregiſtine fidem? Neque dedi, neque do infideli cuipiam.*] In *Fregiſtine* tollo particulam interrogantem. Sunt enim Thyeſtæ, Atreo perjurium exprobrantis. Sequentia Atrei reſponſum continent. Muretus, ut ſenarius eſſet, ita legebat,

Neque do infideli cuiquam, neque dedi fidem.

Puto ego fuiſſe jambicum quadratum, vel finem initiumque ſenarii:

TH. *Fidem fregiſti.* AT. *Neque dedi, neque do infideli quoipiam.*

BACCHIS.

*

Pag. 107. *Lætum in Parnaſſo inter pinos tripudiantem in circulis*
Ludere, atque tædis fulgere.] Hæc vera eſt lectio: etſi in Manuſcriptis & veteribus editionibus pro *ludere* ſit *ludo.* Quod ſententia non fert; uti nec metrum, niſi vocibus trajectis.

*

Quantâ in venando affecti lætitudine.] Ita mutarunt metri ergo, cùm prius legeretur, *affectus eſt*, uti eſt in Mediolan. Aldin. aliis. Sed ſcripſerat Attius, *affectu'ſt lætitudine.*

*

Agite modico gradu, jacite thyrſos leves.] Hæc germana lectio. In vett. eſt *miſus* pro *thyrſos.* Item *jacet &*, pro *jacite*, quod eſt in Mſo.

*

Ubi ſanctus Cithæron frondet viridantibus fœtis.] Ex Anapæſto eſt:

- - *Sanctu' Cithæron*
Frondet ubi viridantibu' fœtis.

Niſi *præviridantibus* ſcripſit, ut poſtea Dec. Laberius:

Cur cum vigerem membris præviridantibus.

Ita leviculâ trajectione trochaicus fiet:

Ubi ſanctus Cithæron frondet fœtis præviridantibus.

Sed prior ſententia potior eſt.

*

Pag. 108. *Deinde omnes ſtirpe cum inclytâ Cadmeide*
Vagant matronæ percitata tumultu.] Hadrianus Junius legit,

- - - *Cadmi vagant*
Matronæ percitæ tumultu - -

Ubi ſi addas - - *vecordivagâ inſaniâ*, quæ verba in Aldina adjiciuntur, feceris octonarium. Sed verba iſta huc temerè irrepſere ex ſequenti Turpilii loco, ubi ea leguntur. Rectè verò corrigunt, *Cadmeide vagant.* Nam ejus ſcripturæ veſtigium quoque eſt in vett. libb. ubi exaratum eſt, *Cadmi devagant.* Sed quod obſervatum ab aliis non eſt, τὸ *omnes* in ſequentem verſum retrahi debet. Vera enim ſcriptura eſt:

Deinde ſtirpe cum inclytâ Cadmeide
Vagant matronæ omnes tumultu percitæ.

*

O Dionyſe pater, optime vitiſator, Semelâ genitus Euthuia.] Duo ſunt Archilochii, & unus trochaicus dimeter catalecticus: quæ verſuum mixtura ſatis convenit

Bacchis.

Bacchis. Quod sicui non placet, sic digerat, ut è senario videatur,

- - - - *Dionyse ò pater,*

Optime vitisator, Semelâ genitus Euie.

Euie vulgatum nomen reposui. Nam *Euthyus*, sive *Euthyius*, prout in Macrobii codd. legitur, non magis inter Bacchi cognomina fuisse autumo, quàm *Euchius*; quod eruditi interpretis Horatiani commentum est.

*

Præsens præsto irridetis nobis ..... stipe ultro ostentum obtulit.] Loco penè deplorato egregiè medicinam fecit Scaliger in secundo Conjectaneorum, ubi corrigit:

- - - - - - *Pentheüs*

Præsto cerritus nobis se stupens ultro ostentum obtulit.

Qui jambicus est quadratus.

*

Deinde ab jugulo pectus glauco pampino obnoxa obtexunt.] Divide post *pampino*. Nam è senario est. Mox scribe, *Obnixe obtexunt*.

BRUTO.

*

Visum est in somnis pastorem ad me appellere.] In antiquissimâ Ciceronis editione, atque, ut censeo, omnium primâ, ita scriptum inveni:

Visum est in somnis pastor ad me appellere.

Eodemque modo in accuratissimâ editione suâ expressit Gruterus; qui tamen non dissimulat, in Manuscriptis aliquot inveniri, *Visum esse*. Ego non dubito, quin vera lectio sit,

Visu'st in somnis pastor ad me appellere.

*

Minu' mirum est: sed in re tantâ haut temere visa offerunt.] Metrum requirit, *se visa*, vel *visa se offerunt*. Sed unde est, quod in antiquissimâ Ciceronis editione, atque adeò & in Mssis, legitur, *haut temere improviso offerunt*? Num *improviso* corruptum est ex *in re se visa*? Ita suspicor. Nempe ut, vocibus leviter trajectis, in nonnullis codd. fuerit:

Minu' mirum est: sed tantâ temere haut in re se visa offerunt.

*

Pag. 110. *Popula commutationem rerum portendit fore Perpropinquam. Hæc bene verruncent populo. Nam quod ad dexteram*

Cepit cursum ab leva signum, &c.] Versu secundo creticus est in trochaico. Id si displicet, scribe,

—— *Nam quod dexterum*

Cepit cursum ——

Vel trajecto præverbio,*

—— *Nam ad quod dexteram.*

CHRYSIPPO.

*

Melius pigrasse, quàm properasse est nefas.] Ita est in Mssis, atque editis. Sed postulat metrum, ut pro *est*, scribamus *esset*. Vel mente longè aliâ lege:

Melius pigrasse, quando properasse est nefas.

*

Quid agam? vox illius est certè, idem omnes cernimus.] Voce unâ trajectâ fit senarius:

Quid agam? illius est vox certè. idem omnes cernimus.

Sed nec isto opus. Nam trochaicus est, sed cui extremæ desint syllabæ.

*

Neque quisquam à telis vacuus, sed uti cuique obviam fuerat, ferrum, alius saxum, rodum.] Locum hunc ita restituo:

Neque quisquam à telis vacuus, sed cuique obviam

Ut fuerat, hic ferrum, alius rodus saxeum.

Similiter poëta hic in Melanippo:

Hinc manibus rapere rodus saxeum grande & grave.

*

Quin huic si superescit, Spartam atque Amyclas trado.] Nulli hic numeri, nisi scribas, ut ex jambico fit:

—— *Quin si superescit, huic*

Spartam, atque Amyclas trado ——

Sed Mssi, & vett. editt. habent, *Qui hinc superescit*. Ut fortean scripserit Attius,

Qui superescit hinc ——

Fortasse autem ne rectum quidem est *superescit*, vel *superascit*. Neque enim eam habet notionem, quam solent verba in *Sco* exeuntia. Iccirco *superessit* hic malim: item in illo Ennii,

Dum quidem unus homo Romanu' togâ superessit.

Superessit pro *supererit*, R in SS, converso, quomodo in eodem tempore dixere *licessit*, *levassit*, & similia: de quibus in opere sæpius commemorato agemus.

CLYTEMNESTRA.

*

Pag. 111. *In pectore fulmen inchoatum flammam ostentabat Jovis.*] Octonarium hunc de Ajace esse, addit Servius ipse.

*

Feras potiuntur plagas.] Est apud Donatum Adel. Act. IV. Sc. V. Ac ita legitur quoque in antiqua Tarvisinâ anni CIↃCCCCLXXVII.

*

Matre meo jure factum incilas, &c.] Hugo Grotius optimè emendabat,

Matrem ob jure factum incilas, genitorem injustum approbas.

Verba sunt Ægisthi ad Electram.

*

Ut quæ tum absentem rebus dubiis conjugem

Tetinerit, nunc prodat ultorem.] Cùm senarii sint, legi debet,

Tetinerit, nunc ultorem prodat.

Vel, quod multis partibus malo, scribe,

Tetinerit, nunc prodat victorem - -

Nam ἀντίθεσις est apertior, inter res dubias, ac victoriam. Ut sententia sit, parum videri credibile, Clytæmnestram cogitare de prodendo Agamemnone victore, quæ eo ad Trojam pugnante, cùm reditus esset incertus probè tutata sit pudicitiam, amoremque conjugalem.

*

Omnes gaudent facere rectè, mali pigrent.] Versum superiorem clausit nomen *boni*, vel *strenui*; nisi hoc post *rectè* excidisse malis, ut fuerit trochaicus. Vide autem oscitantiam Nonii. Agit de indiscretis nominum generibus. Ad ea pertinebat, ut *pigror* in virili, *pigritia* in muliebri genere diceretur. Post aliquod, ut credibile est, temporis intervallum incidit in scriptores duos, qui *pigrandi* verbo uterentur. Hoc quoque in codicem suum referre parat. Et incidit in caput hoc, quod secundùm literarum ordinem digessit. Offert se locus de *Pigrore*: statim hæc de *Pigrare* allevit, oblitus, vel parum cogitans titulum capitis, qui est de nominum generibus indiscretis. Ita mihi videtur. Sed si ab alio potius, quàm Nonio ipso factum putes; non repugno. Amicissimo verò Scriverio alia mens est. Non hic Nonii, sed librarii culpam notabat. Nam ita Nonium scripsisse existimat: *Pigror generis masculini: Pigres feminini, ut pigritia.* Acutè quidem: sed sunt, quæ scrupulum injiciant. Nam, ut arbitror, femininum potius *pigrities* foret, ut *luxuria luxuries*, *puertia puerities*, similiaque. Etiam locis a Nonio adductis *pigrare* magis, quàm *pigres* convenire mihi videtur. Nam unus Ennii est:

—— *Post ætate pigret sufferre laborem.*

Alter est Accii iste, in quo nunc sumus:

Omnes gaudent facere recte, boni pigrent.

Sed & hunc, & illum locum, aliter legit vir ille doctissimus: uti ostendet ipse, cùm sua in Tragicos hosce Conjectanea dabit. Nos enim festinamus.

*

Scibam hanc mihi supremam lucem, & servitutis finem dari.] Ita est in Mssis, atque editis. Sed ut trochaicus sit, scribe;

—— *Servitii finem dari.*

*

Pag. 112. —— *Aut ego illum eripiam, aut illi pœnas sufferam.*] Aldina citat ex Clytæmnestrâ: ea antiquior Mediolanensis ex *Pragressia:* Manuscripti *Nyptagressia:* Juniana, & Merceriana *Nyctegresia*, quæ vera absque dubio lectio est. Explicat eam vocem Festus in *Egretus*, ubi *noctisurgium* interpretatur. At, qui *Nyctegraciam* vocant, planè ridiculi sunt. Nam νυκτηγερσίαν vel νυκτηγερσίαν dixere Grammatici nocturnam Agamemnonis, ac primorum Græciæ, consultationem, de qua Homerus Iliad. K. Et propterea cum argumento fabulæ convenire videtur emendatio illa Scriverii nostri,

Aut ego Ilium eripiam, aut Ilii pœnas sufferam.

Sed vide, quæ ad Nyctegresiam dicemus.

DEIPHOBO.

•

Nos continuò ferrum eripimus omnibu', manicas neximus.] Legas & apud Eutychem lib. 11. de discernendis conjugat.

•

Vel hic qui in ea parte effrenata impudentia.] Ut sequentis versiculi instar senarius sit, scribe *effrenâ*.

*

Aut infando homine gnatula erat, aut arena si ex sole,

Qui neque amico amicus unquam gravis, neque hosti hosti fuit.] Priorem versum ingeniosè restituit nobis Mercerus,

Aut infando homini, gnato Laerta, Ithacensi ex solo.

Solùm, ne metrum claudicet, pro *gnato Laerta*, malim ego, *generato Laertâ*. Versu sequenti lege, *neque hosti hostis*. Et amicum, & hostem gravem dixit; sed aliter, atque aliter, quod ἀντανάκλασιν vocant: uti in illo Ciceronis, *Eosdem ferè sectores fuisse collorum, & bonorum*. Diximus de hoc in Oratoriis. Posterior in *gravis* deperdit *s*, quò corripiatur. Nisi fortè scripserat Attius:

Qui neque amico amicus unquam, nec gravis hosti hostis fuit.

Vel, *non hosti gravis fuit.*

*

Pag. 113. *Eo ante noctem externa retia ut proveherem, & statuerem.*

Fortè aliquanto, quàm solitus, lembo sum progressus longius.] Sunt jambici quadrati. Sed pro *noctem externa* scribe, *nocte extremâ*. Dictio comica est.

DIOMEDE.

*

Ferè exanclavimus Tyranni sævum ingenium atque exsecrabile.] Deinde post *exanclavimus*. Cùm verò *exanclare* hic sit perpeti, Nonio teste, pro *Ferè* cum Scriverio *Feri* malim.

•

Non genus virum ornat, generis vir fortis loco.] Trochaicus ἀκέφαλος. Sed integer fiet, si in fine addas, *sibi est*, vel *cluet*.

•

Si unquam perpediar gnato, puer ne attenderis, &c.] In Manuscriptis est *prapediar*, vel *perpediar*. Sed rectum est *perpetiar*. Totum verò locum sic correxit Hugo Grotius:

Si unquam perpetiar, gnate, tu ne attenderis

Petere a me id, quod nefas sit concedi tibi.

*

Benignè, & pro beneficio large atque ampliter.] Gemino in loco Nonius adducit. Sed neutro dicit *largi* adverbialiter poni pro *largiter*. Nec verum puto. Præsertim cùm altero in loco dicat, *largi* positum esse pro *largire*, atque ita etiam, & Lucilium loqui, & Catonem.

•

Pag. 114. *Ita & fletu & tenebris obstinatus*

Speciem amissi luminis conspiciunt insolentiam.] Proximè secutus Manuscriptorum fidem ita numeris quadratis restituo:

Ita fletu & tenebris obstinati, speciem amissi luminis

Conspiciunt insolentes. ——

Vel, si *obstinatus* numero singulo malis, scribe mox,

Conspiceat insolentius.

*

Me Argos referam. nam hic sum nobilis, &c.] Sic digere,

Argos me referam (nam hic sum nobilis)

Ne cui cognoscar noto. ——

In Stephanicâ collectione est, *Nam hic fuam nobilis*. Sed sic non satis cohæreat cum sequentibus.

DULORESTE.

*

Vereor si unquam fatiscar, quod quibo, boni.] Adi, quæ dicta ad Dulorestem Pacuvii.

EPIGONIS.

•

Qui mihi genitores ulso, nullum meis dat finem miseriis.] Etsi in Mssis sit *ullo*, prout quoque edidit Mercerus: tamen vel legendum *ulto*, uti visum Delrio: vel, quod longè ego malim, *ulso*, cùm Nonius dicat, poni illud pro *ultus fuero*. Nam ab obsoleto *ulsi* fuit *ulsero*, unde κατὰ συγκοπὴν *ulso*: de cujusmodi futuris fuse dissertamus in Commentariis sæpiùs dictis. Sic igitur scribe:

—— —— *Qui nisi*

Genitores ulso, nullum dat finem meis

Miseriis ——

Nisi malis, *Ulso genitorem*. Nam in singulo numero legas in Mssis, & antiquâ Mediol.

*

Pag. 115. *Fateor, sed cur propter te pigrem hac, aut hujus dubitem parcere capiti.*] Sic scribe, & digere:

—— *Fateor, sed cur propter id*

Pigrem hac, aut hujus dubitem parcere capiti?

*

Sed jam Amphilochum huc vadere cerno.] Trochaici fuêre,

Sed jam Amphilochum huc cerno vadere, & nobis datur bona

Pausa loquendi. ——

*

Quibus oculis, &c.] Deest initio *at*, vel *aut*, ut integer sit trochaicus:

At quibus oculis quisquam nostrum poterit istorum obtui,

Vultus, quos jam ab armis anni porcent? ——

*

Maneat adhisante exsulio masle Pelopis externis.] De veritate ejus, quod dicam, nihil spondere possim: sed tamen

men non dissimulabo, quod proximè vestigiis veteris scripturæ insistens divinabam;

—— *Men' eas*
Adnisum ante exsulio mactare Pelopiis
Ex terris? ——

*

Quid cesso ire ad eam? hem præsto est, camo collum gravem.] Primùm moneo, soccum potiùs hæc redolere, quam cothurnum. Quod etiam Scriverio nostro visum. Præterea malim,

—— *Camo en collum gravem.*

Collus pro *collum*, teste Nonio; ut sententia sit, collum esse camo aggravatum. Camus funis est, quo furciferi alligantur furcæ. Plautus Casin. Sc. Face Chaline:

Taceo, Deos quæso, tu ut quidem hodie camum, & furcam feras.

Nunc *canem* pro *camum* vulgo scribitur. Sed contra fidem libb. vett. Mercerus in Nævii loco pro *camo* legit *quem amo*. Sed nihil opus esse mutato, ostendunt quæ diximus. Alias *camus* est vinculum sive frenum, quo equi coercentur: teste Isidoro lib. ult. Orig. cap. ult. Atque ita non solùm usi sunt LXX. interpretes Psalm. XXXI. vers. 9. sed etiam B. Hieronymus in suâ interpretatione.

*

Eloquere properè, ac pavorem hunc meum expectora.] Trajectæ voces. Nam vel scripsit,

—— *Eloquere properè, ac hunc meum pavorem expectora;*

ut ex Iambico fuerit: vel, si trochaicum malis, lege, *meum hunc pavorem*, aut *pavorem meum hunc*, ut συνίζησις sit.

EPINA USIMACHE.

*

Pag. 116. In veteribus libb. nunc divisim invenio Ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ, nunc conjunctim Ἐπιναυσιμάχῃ.

*

Luciferâ lampade exurat Iovis arietem.]

—— *Luciferâ lampade exurat Iovis*
Arietem ——

Iovis hic rectus est, ut Priscianus monet in VI. ubi & adfert illud Cæcilii in Epistola:

Nam novus quidam Deus repertus est, Iovis.

*

Et contrà quantum obsueris, si victus sies, &c.] Ut jambicus sit, illud *Et* allevere initio contra fidem vett. libb. Puto ego potius scribendum, *Contraque.* Nam *qua* exciderit, quia sequens vox a *qua* incipit.

*

Ubi non terricula tua sunt.]
Malim,

Ubi nunc terricula tua sunt? ——

uti est in Mssis.

*

Sanguine undam falso sanctam obtexui Scamandriam,
Atque acervos alta in amni corpore explevi hostico.] Ita Scriverius. Sed in Mssis, & antiquis editis legas,

Accius Epinausimachemandria: Mundam salvo sanctam obtexus sanguine.

Unde conjecto hanc veram esse lectionem: Accius Epinausimache:

Et Scamandriam undam salso sanctam obtexi sanguine.

*

Pag. 117. *Primores procerum revocarent nomina, nisi*
Esset quis qui armis secum vellet cernere.]

In Mso, numero singulo legas, *revocaris*: item pro *nisi*, *ni*. Sed puto Attium scripsisse:

Primores procerum provocaret nomine,
Si esset quis, qui armis secum vellet cernere.

*

Item ad mæstitiam mutam infantium quadrupedum.] Ultimam vocem delendam censeo, utpote quæ irrepserit huc ex isto Nævii, quod proximè antecessit:

Ducite eo cum argutis linguis mutas quadrupedes.

*

Eos mortales fœnis lib. x. miseror sæpe studitos volo] Ne citò nimis desperasse videamur, tentabimus aliquid in loco prope deplorato. Ac primum illud *lib. decimo*, verisimile est inde ortum, quod citaretur locus ex *Decio*. Nam scripsit Attius Æneadas duos: nempe Brutum, in quo Lucretiæ cædes, & Tarquinii ejectio: item Decium, in quo se Decius filius, patris exemplo, Dis manibus devovebat. Hinc videas a Nonio citari, *Æneadis aut Decio*, ubi illud *aut Decio* additur, ut à Bruto distinguatur. Ac ut *Decimo* ex *Decio*, ita verisimile est illud *fænis* ex *Æneadis* esse corruptum. Atque hoc, ni fallor, Scaligero etiam observatum fuit. Quæ si ita sunt, uti censeo, duo Nonius attulerit exempla: prius ex Ἐπιναυσιμάχῃ; alterum ex Æneadis aut Decio. Sed ex priori duo hæc solùm verba supersunt: *eos mortalis*. Ex posteriori verò ista, sanè quam corruptissima: *miseror sæpe studitos volo*. Cùm vero Nonius in eo sit, ut ostendat, verba memoriæ ac oblivionis pro patrio etiam accusandi casum admittere: verisimile fit, utrobique ejus notionis verbum, sive ob repetitionem crebram, sive occasione aliâ, esse præteritum à librario. Itaque priori loco, ubi proximè antecessit tale exemplum, *eos reminiscor dies*, scribendum suspicor, *eos mortales reminiscor*. Posteriori loco, (cujus hæc verba, *miseror sæpè studitos volo*) censeo scriptum fuisse, *miseror sæpe, ast id eos volo*. Quæ verba senarium efficient, si addas verbum *oblivíscier*, quod eò neglectum, quia sequeretur mox ex Athamante, *Atque utinam memet possim oblivíscier.* Totum itaque hunc locum ita posse rescribi, conjectura est nostra: Accius Ἐπιναυσιμάχῃ:

Eos mortales reminiscor ——

Et Æneadis, aut Decio:

Miseror sæpe; ast id eos volo oblivíscier.

Ut hoc dicat poëta, sæpe quidem eorum miseritum est; sed tamen non debent se æternùm macerare cogitatione ejus mali. Fortassè tamen non *oblivíscier* scripsit, sed *reminiscier*. Imò & priora verba aliter legere possis: nempe ut pro *miseror*, *miseros*; pro *studitos*, *istud eos*, legas. Ut senarius sit talis,

Miseros sæpe istud eos volo reminiscier.

ERIGONA.

*

Sapimus animo, fruimur animâ, sine animo anima est debilis.] Et hic locus, & plerique alii, qui sequuntur, in Mssis & editt. vett. citantur ex Epigona. Nempe quia Accius & Epigonos, & Erigonam scripsit, inde factum, ut nomina ista non rarò confundantur a librariis. De quo ne sæpius necesse habeamus latus fodicare, semel id monere volui. Satis verò spissus est error eruditissimi Delrii, qui putavit hanc tragœdiam esse

de Erigona, Icarii filia, quæ, patre à rusticis interempto, vitam laqueo finivit. Nam præter hanc altera etiam ejus nominis fuit, *ex Clytamnestra, & Ægistho nata, quam Orestes voluit interficere, sed Diana eam rapuit, & in Attica fecit sacerdotem*: ut Hyginus tradit Fab. CXXII. De hac Erigona fabulam fuisse, præter alia ostendunt Ægisthi & Orestis nomina, quæ in his laceris reliquiis occurrunt.

*

Tum autem Ægisthus, si me eodem lecto comitasset patri] Placet emendatio aliorum,

--- simul eodem lecto cubitaret patri.

Hoc est, Agamemnoni esset σύλλεκτρος, ut loquitur Euripides.

*

Quamquam exsangue hoc corpus mihi annis putret.] Sive ex jambico, sive ex trochaico est, commodè dividas post *mihi*.

*

Pag. 118. *Assentio, age nunc tu tuam progeniem, & ordine.*] In Med. Ald. aliis est, *& ordinem.* Sed rectiùs alii *ordine*. Est verò senarius, si *tuam* fiat μονοσύλλαβον. Quod etiam locum habet, si cum Mercero legas, *Ede ordine.* Vel scribe hoc modo:

--- Assentio, age nunc tu tuam
Progeniem exordire ---

Quod imprimis placet.

*

Eâque hoc caussa, ut ne quis nostra auribus verba cleperet.] Numeris ita redde:

Eâque hoc caussâ, ut nequis nostra verba cleperet auribus.

*

Sed ubi ad finem ventum est, in quo illum fors exspectabat loco,
At quem Orestes gravis sacerdos ferro promto adstitit.] Justus Lipsius hæc ad Iphigeniam Tauricam referebat, unde pro *finem* legebat *fanum*. Sed ad cædem Ægisthi pertinere, satis liquet ex Electra Euripidis. Unde Mercerus rectè emendat, *Atque Orestes.* Qui & *atque* interpretatur *statim*, ut in Maronis isto,

Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

Utrumque verò versum sic numeris restituo:

Sed ubi ad finem ventum est, in quo illum expectabat fors loco,
Atque Orestes, gravi' sacerdos, ferro cum promto adstitit.

In vett. libb. quos & Mercerus secutus, pro *adstitit* legitur *adstituere*. Sed extremæ literæ, judicio meo, pertinuere ad initium vocis sequentis. *Vergilii* enim nomen continuò subjungitur.

EURYSACE.

*

Super Oceani stagna, &c.

Et,

Nunc per terras vagus extorris regno exturbatus mari.] Duo hæc fragmenta ita legit, ac conjungit Scaliger in Conjectaneis:

Nunc per terras vagus, extorris,
Exturbatus regno atque mari,
Super Oceani stagna alta patris,
Terrarum anfracta revisam.

*

Tu autem, quod quæro abs te, enoda, &, qui sis, explica] Aliqui libri, *Tu autem, quod quæro ab te, enoda.* Alii verò, *Tu, à te quod quæro, enoda.* Ut autem ex *ab te*, vel hoc ex illo corruptum videatur. Alterutro igitur deleto, lege, ut scripsimus. Vtroque enim modo senarius est justus. Vti & si legas,

Tu, quod quæro à te, enoda, & qui sis explica.

*

Nam ea oblectat spes ærumnosum hospitem,
Dum id, quod miser est, clam esse censet alteros.] Versus pravo male talo nitentes ita fulcias:

Ea namque oblectat spes ærumnosum hospitem,
Dum, quod miser est, id clam esse censet alteros.

*

Jam potero incipiam, & sine quid vi contendam ut hinc
Comportet tecum Salaminem habeam] Pro *potero* in Msis est *potere*, quod corruptum ex *patere*: pro *quid vi* (ut est in aliquibus Mssis) *qui diu* legas in Mediol. Ald. & Jun. Majo. Sed utrumque corruptum. Pro *comportet*, (ut est in vett. editt.) in Mso est *cum potest*: quod factum videtur ex *compotiri*. Locum itaque variè à Lipsio, Delrio, aliis tentatum, ita cum Grotio refingere possis:

Jam patere incipiam, & sine vi contendam, diu
Vt compotiri tecum Salaminem queam.

Sententia est, *patere, ut incipiam, ac sine, ut contendam vi.* Id enim verius puto, quam ut *sine* sit præverbium.

*

Sed atratus tetrâ veste, & vastitudine
Tam deformatus] In Aldina, aliisque libris vett. legas: *Sed ut ratusta, & raveste, & vastitudine tarde forma tuis.* Pro *ut ratusta*, lego, *ut vetusta*; pro, *& raveste*, scribo, *& tetrâ veste*; pro, *tarde forma tuis*, cum Mercero repono, *tam deformatus.* Vt judicio meo, sic legi debeat;

--- Sed ut
Vetustâ veste, & tetrâ, & vastitudine
Tam deformatus ---

Nisi concinnior fortè videtur ista Grotii emendatio:

Sed ut istâ tetrâ veste, & vastitudine, ac
Deformitate.

*

Nunquam erit tam immanis, cùm meâ operâ exstinctum sciet,
Quin fragescat.] Vel *is* post *immanis*, vel *eum* post *exstinctum* ob syllabæ similitudinem librarius neglexit numerorum securus. *Meâ* verò *operâ* dixit, pro *culpâ meâ*: quomodo & Catullum, & Cornelium Nepotem, & Porcium poetam esse locutos, monuit Clarissimus Andreas Schottus in erudito illo Humanarum Observationum opere.

*

Diffidam autem ne cidere turbat vulgum ambigua accim evitat, mæros disjicit.] Ita est in Mssis, nisi quod in nonnullis pro *autem* est *ante*. Itaque pro *Diffidam autem ne cidere*; vide num rectiùs legatur, *Differam ante neci dare*; an verò, *Differam autem occidere.* Ac puto pertinuisse ad eandem sententiam, ac alterum hujus fragmentum tragœdiæ, *Quemadmodum impetum occupemus facere in ipsum regem.* Postilla sequitur, *turbat vulgum ambiguam ac civem evitat mæros disjicit.* Unde eliciebam hunc trochaicum;

Turbat vulgum ambiguam, ac civem evitat, mæros disjicit.

Ubi *evitare* sumitur, ut in illo Ennii:

Priamo vi vitam evitari.

Ex *accim* fecimus, *ac civem.* Aldina *Accius* retinet: ac sequentia pro novo poëtæ hujus testimonio habet. Quod si magis placet; necesse est, ut dicamus, à librario præteritum esse *ni vulgum*: quando de hoc inibi agit Nonius. Nempe, ut hæc vera lectio sit: *Accius:*

—— *Vulgum evitat, maros disnecit.*

Sed hæc sententia minùs idcirco probatur, quod antecessit *Accius*, ac propterea, non *Accius*, sed *idem* potiùs dixisset. Neque hic magis, quam antè, fabulæ nomen omisisset.

*

—— *Opinione factum est, quanto minùs*
Stirpem educabant, tanto ut reremur magis
Eos esse ——]

Scribe *Opinione est factum*: ut in *opinione* sit συνίζησις. Quod si particulam *ut* in priorem transferas versum, erunt senarii duo:

Opinione factum est, ut, quanto minus
Stirpem educabant, tanto reremur magis
Eos esse.

*

Proh Di immortales! speciem humanam, inusitatam, egregiam,
Indignam clade & squalitudine.]

Sic divide:

Proh Di immortales! speciem, humanam, inusitatam,
Egregiam, indignam clade & squalitudine.

Uterque senarius est: sed prior ὑπέρμετρος, cujus postrema à sequenti versu absorbetur; uti in illo Maronis:

Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem.

*

Pag. 121. *Quemadmodum impetum occupemus facere ultro in regem*] Lego, ut octonarius fuerit,

Quemadmodum impetum occupemus ultro facere in regem.

*

Nihil est, si autem ad te retardat, socium in portu est, copiaque subsistat modo, tu te ipse effirma & compara.] Ita est in Mssis, & Ald. aliisque veteribus editis. Quid Lipsius tentarit, ex Antiquis ejus constat. Mihi quidem ea minus se probant. At magis acquiescit animus in emendatione istac Hugonis Grotii:

Nihil est, si autem ad te ire tardat, socium in portu copia
Subsistent, modo tute ipse efferas arma, & te compares.

*

Heu mihi, ut etiam hæc ærumna mihi luctum addit luctibus. N. Quid miserari id me Eurysacem tuam solitatem memorans formidas tibi: te commiserebar magis, quam miserebar mei, & multis mei & aliquando vexata generibus.] Augiæ stabulum non injuriam vocant viri docti. Tentabimus tamen, an expurgare possimus. Mihi sic scripsisse Attius videtur, ut quinque senarii fuerint:

Hei, mihi! ut etiam hac ærumna luctum luctibus
Mihi addit! N. Quid miseriam ad me, Eurysaces, tuam,
Ac solitatem memorans, formidas tibi?
Te commiserabar mage, quam miserebar mei,
Multis mali aliquando & vexata generibus.

Versu extremo pro *mei & aliquando*, invenimus in aliis, *talia aliquando*. Eoque ex initiali in *mei*, & tribus mediis in *talia*, veram elicere lectionem conati sumus.

*

Ilico, inquam habitat ovis quàm propitius] Ita Mssi & Ald. Sed in Mediol. est *quam proprius*. In alio, *quam propius*, reperit Mercerus. Non invenusta vera videtur conjectura viri doctissimi,

—— *Illico, inquam, abi, ac quant' ocim.*

ILIONA.

*

Pag. 122. *Aut stagnorum humorem rimarentur loca.*] Ita edidit Hadrianus Junius. Unde Delrio, *humore* conjectat, metro invito. Quid si rescribam, *stagnorum humidûm*, pro *humidorum*? Sed Mssi, Ald. aliæ, etiam Merceriana legunt;

Aut stagnorum humorem rimarem loca.

Unde malim:

Aut stagnorum humidorum rimarem loca.

Sic *inrimare* pro *irrimari* dixit Pacuvius Atalantâ, Nonio teste.

IONE.

*

Msus meus Priscianus gemino in loco citat ex *Ioe*, semel ex *Ione*: at vetus Veneta anni 1476. ex *Ioe* semel, bis ex *Ione*. Aliorum quoque Mssi plurimùm *Ioe* habent: quod etiam Delrio testatur. Sed *Ione* vera est scriptura, ut docemur fragmento, quod inde adducit Priscianus, *Custodem assiduum Ioni apposuit virgini.* Scripsit & Ionem Euripides, quæ exstat. Nam Sophoclea deperiit.

*

Ex taurigeno semine ortam fuisse, an humano eam] Priscianus quidem ita citat, idque ex Ione:

—— *Ex taurigeno semine*
Ortam fuisse, an humano eam ——

Sed Macrobius ex Minotauro hunc in modum refert:

—— *Taurigeno semine*
Ortum fuisse, an humano.

Unde vir eruditissimus legendum conjectabat:

Taurigeno semine ortum fuvisse annuo.

Ut sententia sit, Non diffiteor Minotaurum esse cretum semine taurino. *Fuvi* pro *fui*, ut *annuvi* pro *annui*, & alia. Mihi nihil mutandum videtur, tum propter codicum consensum, tum quia ἀντίθεσις ista taurini & humani seminis locum habere potuit, sive de Minotauro ageretur, juxta Macrobium: sive de Ione in vaccam conversa, juxta Priscianum.

MEDEA EXULE.

*

Pag. 123. *Ego me extollo in abietem, altè ex tuto prospectans aucupo.*] Trochaicus est. Et verba sunt pastoris ejus, qui Argo navem describit apud Ciceronem in II. de Nat. Deorum. Quare & illa hanc ad fabulam pertinent, quæ superius ex Argonautis Attii citantur. Nec enim nomine Argonautarum fabulam ullam Attius scripsit.

*

Principio extispicum ex prodigiis congruens ars te arguit.] Octonarius est, sive *extispicum* legas: sive *exstispicium*; quod eo impensius placet, quia ita legitur, & in Mssis, & antiquis editt. Et satis constat, veteres in talibus sæpe plurativum casum per IUM extulisse: de quo & antea diximus.

*

Qui potis est repelli quisquam, ubi nullus est caussandi locus] Numerorum ergo, *nullu'st* scribe.

*

Pag. 124. *Par neci orbificôr liberorum leto & tabificabili.*] Ita Mssi, & editt. vett. Vera lectio est: *Pernici orbificor liberorum leto tabificabili.*

*

Ut tristis turbinum tolerarei hiemes, mare cum horret fluctibus.] Sic numeris redde:

—— *Ut tristes turbinum*
Toleraret hiemes, cum mare horret fluctibus.

MELEAGRO.

*

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent,

Pro se quisque cum coronâ clarum constat caput.] Ita plerique Mssi, & Mediolan. Ald. & Junianus Majus. Sed sententia, & metrum, postulant *circumstat*: uti & legit Mercerus.

*

Pag. 125. *Cujus exuvias, & coronam huic muneravit virginis*] *Cujus* μονοσύλλαβον est. Vel scribe, *Exuvias cujus*; ut octonarius sit.

*

Erat virile istuc, ferre advorsam fortunam facul.] Trochaicus quadratus sit,

Erat istuc virile, ferre ad. f. f.

*

Frigit fricantem corpus aerium occultè abstruso in flumine] Ita est in Ald. Sed in Mss pro *aerium* est *acuum*. Vir eruditissimus pro eo *atrum* legit. Qui & pro *fricantem* mavult *fricatque*; ut sit talis octonarius:

Frigit fricatque corpus atrum occulte abstruso in flumine.

*

Frigit astu rubore ex oculis fulgens flameo] Scribe:

—— *Frigit*
Æstu rubore ex oculis fulgens flameo.

Nec metrum refragatur. Nam Nonius clarè dicit, *frigit* corripere priorem, & hîc, & quoties pro *erigere* accipitur. Est verò sermo de Meleagro. Nam post fatalem stipitem in ignem ab Althæa matre conjectum.

Inscius, atque absens, flammâ Meleagrus eâdem
Uritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus:

ut est apud Nasonem in VIII.

*

Eodemque pertinet fragmentum sequens,

Eum suum vitæ finem, ac fati internecionem fore

Meleagro, torris cum esset interfectus flameus.] In Mss's, & Mediol. editt. est, *Cum sua vita.* Unde lego, *Tum sua vita.* Vel, *Eum sua vita*, κατὰ συνίζησιν. Eleganti verò tralatione *torrem interfectum* dixit pro *combusto*. quomodo de fracto vase dixit Aristophanes, τὸ τρύβλιον τέθνηκε. Et sæpe ita loquitur Plautus, inter alia Mercatore Act. v. Sc. 1:

Usus fructus, victus, cultus jam mihi harunce ædium
Interemtu'st, interfectu'st, alienatu'st, occidi.

Ac Appulejus quoque *interficere virginitatem* dixit.

*

Remanet gloria apud me: exuvias dignavi Atalantæ dare] Meleagri verba, qui pelle apri Calydonii Atalantam donavit, teste Hygino fab. CLXXIV. De eodem ita Ovid. in VIII.

—— *Sume mei spolium, Nonacria, juris*
Dixit, & in partem veniat mea gloria tecum.
Protinus exuvias rigidis horrentia setis
Terga dat ——

*

Tum ut eliminor clamore, simul ac nota vox ad aures accidit] In vett. libb. est *Timide eliminor.* unde corrigo, *Tum inde eliminor.* Est ex jambico, si legas,

—— *Tum inde eliminor*
Clamore, simulac vox nota aures accidit.

Sed trochaicus sic fiet,

Cum clamore: simulac nota vox ad aures accidit.

*

Pag. 126. *Labore aut minuat itiner ingressum via*] Forasse scripserat:

Laborem aut minuat itiner ingresso via.

Viæ, inquit, laborem minuat proficiscenti, ut de facundo comite dici solet.

*

Nunc si me matrem mansuet misericordia

Capsit] Verba Althææ, dum, ut eleganter Naso ait, in eâdem

—— *pugnat materque, sororque,*
Et diversa trahunt unum duo nomina pectus.

Huc quoque pertinet sequens fragmentum,

Heu cor irâ fervit cæcum, amentiâ rapior, feror.

Ubi alii *fer orque*, sed metro repugnante.

MENALIPPO.

*

Ita libri vett. pro Mĕlanippo, quod Græcanica compositio probat. Argumentum fabulæ quod fuerit, video a doctis dubitari. At nihil certius, quam fuisse illud, non quidem de infelicibus Mĕlanippi & Comæthus amoribus, de quibus Pausanias in Achaicis: neque item de illo Menalippo, quo a se in venando interfecto, Tydeus, ejus frater, solum vertere est coactus: unde Statius I Theb.

Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
Conscius horror agit)

Et lib. II.

Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.

Sed verò de Meleagro Thebano, de quo Statius extremo octavi Thebaidos. Unde discimus, ut is Tydeum letaliter vulneràrit; sed ab eo vicissim vulnus acceperit, & vivus adhuc ac spirans portatus sit ad Tydeum, qui, in mortis suæ solatium, caput hostis abscissum, priusquam exspiraret, dentibus feræ ritu, dilaniavit. Hoc argumentum fuisse fabulæ, planum mox fiet ex fragmentis ipsis.

*

Neque ratum est, quod dicas; neque, quæ agitas, discendi est locus.] *Discendi* corruptum videtur ex *differendi*:

rendi: quomodo, vocibus leviter trajectis, ex jambico videbitur acceptum:

> *Neque est ratum, quod dicas: neque, quæ agitas, locus*
> *Est differendi.*

Sed non minùs placet, fuisse trochaicum:

> *Neque ratum est, quod dicas; nec ea, quæ agitas, dicendi est locus.*

Nam *dicendi* clarè est in Mediolan. Ald. etiam schedis Farnesianis.

*

Constituit, cognovit, sensim conlocat se in celsum locum;
Hinc manibus rapere rodus saxeum grande, & grave.] Scribe juxta alios libros:

> *Constituit, cognovit, sensim conlocat sese in locum*
> *Celsum hinc manibus rapere rodus saxeum grande, & grave.*

*

Incuriosa itaque es, Menalippe, rejicis abs te religionem scrupeam imponas.] In veteribus Varronis codicibus ita invenimus: *Ex eo ab Accio positum, Curiosa itaque es in Menalippa. Rejicis abs te religionem. Scrupea imponas.* Et videtur locus iste eorum favere sententiæ, qui arbitrantur, huic fabulæ nomen fuisse *Menalippa*: præsertim quando & Ennius ejus nominis fabulam dederit, & ante eum Sophocles: imò & Μελανίππην σοφὴν Euripides scripsit, cujus meminere Plato in convivio, Diodorus Siculus lib. 1. & alii. Sed hæc sententia clarè jugulatur sequentibus fragmentis. Quodque ad Varronis locum hunc non infeliciter ita emendabat Scaliger: *Ex eo ab Attio positum pro curiosa. Itaque est in Menalippo: Rejicias abs te religionem, scrupea imponas.* Ubi *scrupea* est ἡ δεισιδαιμονία.

*

Credite amici morte me imbuturum manum.] Verba videntur Tydei, minantis amicis mortem, nisi ad se ferrent caput Melanippi, à quo vulneratus erat.

*

Regina, erit tempus cum hic torris, quem amburi vides.]

> *Stipes erat, quem, cum partus enixa jaceret*
> *Thestias, in flamam triplices posuere sorores,*
> *Staminaque impresso fatalia pollice nentes*
> *Tempora, dixerunt, eadem lignoque, tibique,*
> *O modo nate damus,*

ut cecinit poëtarum ingeniosissimus. Nihil igitur certiùs, quàm fragmentum istoc Attii continere Parcarum verba ad Althæam: nec esse ex Melanippo, sed Meleagro: etsi aliter sit, non tantùm in editis; sed etiam Manuscriptis. In librarium conjiceremus culpam, nisi Nonius ex Meleagro proximum adduceret locum: ubi *ex eâdem* potiùs dixisset, nisi aliunde priorem locum citâsset. Quare Grammatici ejus oscitantiæ hoc quoque adscribimus.

*

Obvia amens, idque adversum aptus, altum in promtu occupat.] In Manuscriptis, Mediolanensi, Aldina, etiam illâ Junianâ, & Mercerianâ legitur, *obvia mens, idque adversum.* Nec arbitror me invitâ venari Deliâ, cùm ex vepreto horum verborum elicio latens nomen *Menalippi*, hoc est Melanippi. Nunc ex Menalippo (ita id nomen semper scribunt, corruptè licet) disertim hunc locum libri omnes adducunt. Et videtur sermo esse de Capaneo, cùm inventum Menalippum in humeros conjecit, atque ad Tydeum portavit. Pro *obvia* scribo *obviu'*, sententiâ & metro postulante. Quod trochaicum est:

> *Obviu' Melanippum adversum aptus, alter in promtu occupat.*

Ita quidem nobis videtur. Sed doctissimus Mercerus legit,

> *Omnia mea, siqua adeò sum aptus, alter in promtu occupat.*

Aliorum esto arbitratus.

*

En eum aliquis cette in conspectum, aut nos, ubi est, ducite ad eum.] Ita legit Hadrianus Junius. Sed demonstrativa particula locum hic non habet; cùm de quærendo aliquo, non de invento sermo sit. In Manuscriptis pro *En eum* est *Æneum*, uti & in Mediolanensi, utrâque Venetâ, & apud Junianum Majum. Unde suspicari aliquis possit, *Oeneum* legi debere. Is pater fuit Tydei, qui magna hujus fabulæ pars erat. Sed nunquam Tydeus Oeneum, verùm Melanippum sibi in cónspectum voluit offerri. Quod & præstitit Capaneus. Quare non malè me puto pro *Æneum* emendare, *Aut eum*: ut trochaicus sit;

> *Aut eum aliquis cette in conspectum, aut nos, est ubi, ducite*
> *Ad eum* ——

*

Est res aliqua, quæ præsente his prius maturè institit.] Scribe, *maturè prius*, ut trochaicus sit.

*

Hic Melanippum interea trajectus nemorum in salti faucibus.] Lege, & sententiâ, & metro jubente, *inter trajectus.* Sequebatur versu proximo *Conspicit*, vel ejus notionis verbum aliud. Ambiguum verò, num sermo fuerit de Tydeo, cùm primùm

> *Ille per oppositos, longè rimatus, amarum*
> *Astaciden,*

hoc est, Melanippum, vidit: an potiùs de Capaneo, qui primus reperit Melanippum, unde idem Papinius,

> —— *primus abit, primusque repertum*
> *Astaciden medio Capaneus e pulvere tollit*
> *Spirantem, levâque super cervice reportat*
> *Terga cruentantem concussi vulneris undâ.*

MINOTAURO.

*

Taurigeno semine ortum fuisse, an humano.] Vide quæ ad Ionem suprà notavimus.

MYRMIDONIBUS.

*

Dubitat Delrius, utrùm Æschilum secutus sit Attius, an Sophoclem. Sed Æschilum duntaxat hujusce nominis fecisse fabulam, Clarissimi Joannis Meursii de tribus tragicis syntagma ostendet.

*

Tu pertinaciam esse, Antiloche, hanc prædicas, &c.] In Mediolan. & Ald. est *Archiloche.* In Ms. *Antiloche:* quæ vera est scriptura: ut ex argumento fabulæ discimus. Nam eâ narrabatur, ut Achilles, dux Myrmidonum (à quibus fabula inscribitur) ob ereptam Briseida bello abstineret: neque ullis Græcorum precibus flecteretur. Eo nomine Achillem pertinaciæ accusabant, non Trojani, quibus istud expediebat, sed Græci. His Achilles respondet, non tam pertinaciam esse istam, quàm pervicaciam, quæ laudi ducitur. Non igitur verba fiunt ad Archilochum, quem Antenoris Trojani filium fuisse, ac cum Ænea, & fratre suo Acamante, Dardanis præfuisse, scribit Homerus Iliad. Β. sed ad Antilochum, Nestoris filium, de quo idem Homerus prodidit Iliad. Σ. hunc primum Achilli de Patrocli morte nuncium retulisse, quo ille accepto, pertinaciam hanc, seu pervicaciam dici malis, remiserit, rursumque ad bellum sit reversus. Et, puto, cùm Antilochus à Menelao missus, nunciaret ista, hujusmodi inter Achillem, & Antilochum sermonem intercessisse. Nam quo minùs id in legatione Agamemnonis ad Achillem pacandum factum credam; facit, quod Homerus Iliad. Δ. in eâ non nominet Antilochum, sed Phœnicem, Ajacem, & Ulyssem; quibus Hodius & Eurybates præcones additi fuerunt.

*

Tu addis, quod vitio est; demis, quod laudi datur.] Apud Scaligerum Conjectaneorum nono, ita legitur, - - *demis, quod probro datur.* Sed vel scribe, *demis, quod probro haut datur*: vel potiùs retine, quod in Mssis invenitur, - - *demis, quod laudi datur*: a quibus nec multùm abeunt editio Mediol. & Ald. ubi corruptè legitur, *demis, quod laudatur.*

*

Mea fata in acie oblits.] Quamquam de eo capere possis, quod in fatis esset, non posse Trojam expugnari absque Achille: tamen planè arbitror, hoc potiùs dicere Achillem, geminum esse fatum suum, ut vel ad Trojam pereat, at perenne nomen relinquat: vel ignobilis domi commoretur, sed ætatem vivat. Quippe hoc responsi inter alia etiam Ulyssi dedit, cùm is, ex Nestoris consilio, ad Achillem missus esset, ut magnis promissis ejus animum tentaret; quemadmodum est apud Homerum Iliad. ι.

*

Quod si, ut decuit, stares mecum, haut me meus mœraret dolor,

Jam diu inflammarier naves vidissent suas.] Citat Nonius in *Mertare*, ut quidèm editum est in Aldina. Sed Mediolanensis, eâ vetustior, habet *Mœrare*, quod probum. Nam exponit *mœrentem facere.* Nempe *mœrare* & *mœrere*, dissectum, ut *lactare* & *lactere*, *fugare* & *fugere.* *Mertare* verò longè aliud est, ut superius dictum. Præterea in Mediolanensi pro *haut me meus*, legas, *aut meus.* Puto veram esse scripturam, —— *aut te meus mœraret dolor.* Versu proximo pro *inflammarier*, in Aldina est, *inflammari & re*; in aliis, *inflammari, & ardere*; quomodo & edidit Stephanus in Fragmentis. Sed vel scribendum, *inflammari ardore*; vel potius, quod doctissimo placuit Mercero, *inflammari Atridæ naves vidissent suas.*

*

Classes trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere] Vulgo *lassis*, unde meritò Scaliger *classes* fecit; ut vera lectio sit;

—— *Classes trahere in salum,* ——
Et vela ventorum animæ immittere ——

*

Pag. 129. *Iram infrenes, obstes animis, reprimas confidentiam.*] Manuscriptus, *Iram in ferinu.* Propiùs veritati Aldina, *Iram in frenis*, ac Mediol. *iram infrenis.* Vera lectio est, *iram infrenes*, quam ad oram Nonii H. Junius notavit: ac Mercerus in contextu expressit. *Infrenes* verò valet *frenis compescas*, sive *includas*, quod ex glossemate in Fabriani codicis contextum irrepsit. Verba sunt ad Achillem iratum.

NEOPTOLEMO.

*

Quid si ex Græcia omne nomen Ilium par nemo reperiri potest.] Ita est quoque in Mediol. & Ald. Sed τὸ *nomen* κατὰ μετάθεσιν irrepsit ex *omne.* Pro *Ilium* verò literulâ mutatâ *illum* legi debet. Ut sit trochaicus,

Quid si ex Græcia omni illum par nemo reperiri potest?

Nec multum abit Merceri emendatio,

—— —— *Ex Græcia*
Omni illum par nemo reperiri potest.

*

Pag. 130. *Ita, ut dixi, macte his armis; macte virtute patris.*] Vetus Mediolanensis habet, *Alt. in Epeolem. Pota ut dixi, macta his armisque, macto virtutem patris.* In Manuscriptis pro *Epolem.* est *Opeolem.* Pro quo in Ald. est *Philocteta.* Sed longius hoc abit. Melius Had. Junius, qui *Neoptolemum* emendat, totumque locum ita corrigit, ut hic expressum. Tantùm numeros neglexit: propter quos pro *ut* scribendum *uti*, pro *virtute* item *virtute hac*, sive *virtute &*, quod proximè abit à libris, ubi est *virtutem.* Trochaicus est:

Ita, uti dixi, macte his armis, macte virtute & patris.

*

Vis veritatis, atque acritas.]
—— *Veritatis vis, atque acritas.*

*

Decorare est satim, quàm urbem taniis.] Ita est in Mediolan. & Aldina. Sed fortasse magna similitudo inter *Deos ornare*, & *decorare*, fecit, ut excideret alterum. Sic enim possis scribere, uti Grotius rectè observavit:

Deos ornare est satius, quàm urbem taniis
Decorare.

NYCTEGRESIA.

*

Pag. 131. De argumento hujus tragœdiæ diximus ad locum illum è Clytæmnestra adductum, *Aut ego illum eripiam.*

*

Classis adit, clauditur, fervit.] Lege,
Classis aditus clauditur, f.

*

Cujus vos tumulti caussâ accierim, & quid parem advortite.] In Mediolanensi, Aldina, Juniana pro *accierim*, corrupte est *acie timeo*: ubi in Manuscripto *accierimet*, hoc est *accierim, &.* Sequitur deinde in editis, *quid parum adverti*, vel *diverti.* Sed apud Stephanum in Fragmentis est *quid parem, animum advertite.* Ita octonarius erit, dum *cujus* monosyllabon fiat: uti in illo Attii Meleagro:

Cujus exuvias, & coronam, huic muneravit virgini.

Verùm cùm τὸ *animum* absit à veteribus libris, sine caussâ admitti non debet. Propterea potius credo esse e senario:

Cujus vos tumulti caussâ accierim, & quid parem
Advortite - -

Sunt verba Agamemnonis ad primores Græciæ, quos noctu acciverat, ut e fabulæ inscriptione discimus. Possis & versu primo,

Qui vos tumulti c.

Ut *qui* valeat *ut*, quomodo Donatus exponit in prologo Andriæ. At correctio illa Hadriani Junii, *Cujus tumulti caussâ ab itere meo quid parum diverti*, non uno nomine improbatur. Nam præterquam quod illud *vos* expellit, metri etiam rationem habet nullam, & sensus iste ad fabulæ argumentum nihil facere videtur.

*

Scandit oras laterum texta Volcani vorax.] Scribe, & sententiâ, & metro suadente,

Scandit laterum texta aura Volcani vorax.

Sermo est de navibus Græcorum accensis: quò etiam pertinet superius fragmentum,

Classis aditus clauditur, fervit.

Nempe classis incendium illud erat, cujus caussâ nocturnam consultationem instituerat Agamemno.

*

Aut ego illum eripiam, aut illi pœnas sufferam.] Adi ea, quæ ad Clytæmnestram notabimus. Mihi verò nihil mutandum videtur. Nam potuit ista dicere Achilles, cùm de Patrocli corpore certamen esset inter Græcos & Trojanos; ut sententia sit, aut Patroclum se erepturum, aut vitam sibi evitandam ab Hectore. Nonius verò more suo ineptit,

ineptie, cum *sufferre* hic aliter accipi putat, quàm in illo Accii Myrmidonibus:

Ego me non peccâsse planè ostendam, aut pœnas sufferam.

•

Tune quod superest socium mittis leto, an luĉti pœnitet?] In veteribus libris est *tunc*, vel *tum*. Sed rectum est *tun'*. Nam trochaicus est. *Socium* verò hic patrius est casus: ut bene vidit Scriverius. Sic igitur scribe, ac distingue:

Tun', quod superest sociûm, mittis leto? an lučti pœnitet?

Nisi malis,

Tum, quod superest sociûm mitti leto? an l. p.

Ut antecesserit, Num patiens, o Achilles, hæc, & ista? *Pœnitet* verò hic est *parum videtur*: de quo Donatus in Eunucho.

OENOMAO.

•

Pag. 132. *Per urbem, ut omnes qui arcem asteumque accolunt.*] In Aldina est, qui *arcana asteumque accolunt.* Censeo τὸ *arcana* ex *arcem hanc* corruptum esse. ut talis sit senarius:

Per urbem, ut omnes qui arcem hanc, astyque accolunt.

Asteum verò eò fidentius mutavi, quia in veteri Mediol. fit, *Astymque.*

•

Ferte ante auroram radiorum ardentum indicem,
Cùm somno in segetem agrestis cornutos cient,
*Ut rorulentas terras terras ferro * fidas*
Proscindant glebas, arvoque ex molli excitent.] Pro *ferte*, vel *fere* scribe, vel cum Turnebo, *forte*. Versu proximo quidam legunt, *Cùm sono*. Et ita etiam sensisse autumant magnum Turnebum. Quos librarii, ut ego censeo, error decepit. Nam planè voluit Turnebus, *Cum somno*: quippe qui nec istas de syllabarum modulis minutias ignoraret. *Cornutos* pro *bubus* dixit Attius. Hoc si, quia insolens sit, minùs probatur: vide an ista magis lectio placeat,

Sono cum in segetem cornutos agrestes cient.

Et puto æquiores huic correctioni erunt, quibus illud *sono* pro *somno* tantopere arridet. Sed mihi alterum magis placet propter librorum veterum auctoritatem: etiam Aldinæ editionis; ubi est *cornuto scient*, quod si dividas, nihil aliud est, quam *cornutos cient.* Versus tertius plus negotii facessit, qui debilis est ac mancus. Num extremo loco *roscidas* legemus? Putabat id Scaliger, ut extrita sit prima, quia eadem syllaba sit, quæ proximè antecessit. Sed huic adversatur sententia quod jam dixerat Attius, *rorulentas*. Quare aut *roscidas* hic locum non habet: aut simul pro *rorulentas* legere oportebit *pulverulentas*. Quid si ergo potius pro *fidas* scribamus *uvidas?* quod facit Turnebus. Sic una duntaxat deperierit literula. Et proclivis error fuit, propterea quòd V consonum, & F, ex corrupto more similem obtineant sonum. Nec turbare debet, quod *rorulentas* antecessit. Nam hoc ad externè advenientem pertinet humorem: *uvidus*, uti & *uliginosus*, ad naturalem. Servius ad Eclog. x. *Humidum est, quod extrinsecus habet aliquid humoris: uvidum verò, quod intrinsecus; unde uva dicuntur: quod tamen plerumque confundunt poetæ.* Idem ad illud Georgici 1.

—— *dulcique uligine læta*, ait, *Uligo propriè est naturalis humor terræ ex ea nunquam recedens. Uliginosus ergo ager est semper uvidus. Nam humidus dicitur, qui aliquando siccatur.* Qui locus corruptè vulgò legitur, etiam in Fabriciana editione, & in illa Petri Danielis. Quare fortasse sic apud Attium rescribendum:

Ut rorulentas terras ferro, & uvidas,
Proscindant ——

Vel sic,

Ut rorulentas ferro terras uvidas
Proscindant.

Denique versu ultimo in veteribus libris est; *glebas, qua arvo ex molli excitent*: ut vera lectio sit, *glebasque ex a. m. e.*

•

Ego ut essem adfinis tibi, non ut te exstinguerem,
Tuam petii gnatam. numero te expurgat timor.] Extrema verba ita leguntur apud Festum. Et similiter in Nonio suo edidit Mercerus. Sed in veteribus libris, item apud Junianum Majum, invenio, *Numerò te expurgâsti.* Quod se mihi probat. Lego igitur, ut trochaici sint:

Ego, ut essem adfinis tibi, non, ut te exstinguerem, tuam
Petii gnatam. OE. *Numerò te expurgâsti.* - -

Priora sunt verba Pelopis, qui Hippodamiam amabat. Iis deinde Oenomaus respondet.

*

Pag. 133. *Saxum id facit angustitatem, & sub eo saxo exuberans*
Scatebra fluvia eradit rupem - -] Ita est in Mediolanensi, & Aldina. Apud Junianum Majum est, *flumina eradit*. Lego, *Scatebra fluvii eradit*: vel, quod præstat, *Scatebra eluvio radit rupem.*

*

Prastò etiam adsum; exprome quid fers; nam te longo itere cerno vadere.] Scribe,

—— *Prastò etiam adsum, exprome quid*
Feras: nam te longo itere cerno vadere.

*

Conjugium Pisis patere ad te itiner tendere.] Satis constat, Oenomaum, Elidis ac Pisarum fuisse regem, ad quem Pelops profectus fuit amore filiæ ejus, Hippodamiæ. Non dubium igitur, quin cum Delrio legere oporteat,

Conjugium Pisis petere, eo te itiner tendere.

Eò patitur συνεκφώνησιν.

*

Atque hanc postremò Solis usuram cape.] Verba Oenomai ad Pelopem curru decertaturum.

*

Horrida honestitudo Europa principium primum ex loco.] *Primo ex loco* est in Manuscriptis, Mediolanensi, Aldina, etiam Juniana, & illa Merceri. Nec mutare debuit Delrio: qui adfirmatè adserit, hoc fragmentum à nemine intelligi. Atqui, si veterem retineamus scripturam, commodum sensum elicere est. Nempe ut hoc dicat Attius, procos Hippodamiæ fuisse primæ notæ proceres ex Europa. *Principium* pro *principum*, ut *meretricium*, & similia. *Horrida honestitudo* dicitur dignitas oris in viris fortibus, & strenuis.

PARIDE.

•

Frena thesauri equorum accommodant.] In Aldina est,

Accius, Impari frena thesauri equorum accommodant.

Sed in Manuscriptis est, *Attius Pari, Frenates auri equorum a.* Unde Hadrianus Junius colligit, Paridem ab Attio esse scriptam. Sed quid si illud *Pari*, vel *Impari*, corruptum sit ex eo, quod erat, *In Parer.* Nam *Attii Parerga* etiam citat Nonius in *Porca*: ubi, &

Manuſcripti, & editi, incorruptè id nomen ſervarunt, niſi quod in Mediolanenſi legas, in *Pacergorum lib.* In Attii verbis pro *theſauri* cum Scaligero ſcribe *tenſarii.* Ita dicti, qui ducerent tenſas, hoc eſt Deorum vehicula: de quibus Aſconius in III Verrin. & Servius in I Æneidos. Gloſſæ veteribus *Tenſa*, θεῖος, ἅρμα θεῶν. Quid ſi & pro *equorum* ſcribamus *equam ors?* De numeris verò ſolliciti non ſumus, cùm libri parergorum fortaſſe non minùs ſolutâ oratione ſcripti fuerint, quam ejuſdem Διδασκαλικῶν libri. Sin planè è tragœdia eſſe placet, hac ſimilive trajectione mederi poſſis:

- - frena equorum accommodant tenſarii.

Aut (ſi *impars* ex *interea* corruptum eſſe non diſplicet) hocce modo,

Tenſarî frena interea equorum accommodant.

PELOPIDIS.

*

Nam me ut credam ex tuo eſſe conceptum ſatu,
Ut argumenta redigunt animum, & commovent.] In vulgatis, etiam Mediol. & Ald. erat, *Nam me ut haredem,* quod cum metro repugnare Hadr. Junius videret, ejectâ particulâ *ut*, legebat,

Nam me haredem ex t. &c.

Sed in Mssis eſt, *ut haredam*, unde rectè alii viderunt, legi debere:

Nam me ut credam ex t. &c.

Proximo etiam verſu in Ald. eſt, *Ut argumenta*; in Mediol. *Et argumenta.* Hæc inconſtantia non de nihilo eſt. Utrumque enim corruptum eſt ex, *Tot argumenta.* Proximè *ſatu* anteceſſit; unde factum, ut deperdito T, pro *tot* ſcriberetur, *Ut*, vel *Et.*

*

Pag. 134. *Ceſſo ire hinc, & rapere luctu veſtem in leto conjugis?*] Metrum exigit, *Ceſſo hinc ire.* Nec aliter apud Nonium eſt.

*

Ejus ſerpentis ſquama ſqualido auro, & purpurâ
Prætexta.] Lego, *ſqualidus auro.*

Maro in X.

Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum.

PERSIDIS.

*

Satin ut quem cuique tribuit Fortuna ordinem,
Nunquam ulla humilitas ingenium infirmat bonum.] Vera fabulæ inſcriptio *Perſa*, non *Perſida*, ut rectè obſervat Delrio. In veteri Venetâ initio legas, *Statim*, quod ex *Satin* corruptum videtur. Sed in aliis eſt *ſatis*: & fortaſſe vera lectio eſt *Fatis*; quod ſi placet, *tribuit* κατὰ συλ-ζυγίαν efferetur, & tollere mox oporteat interrogationis notam.

PHILOCTETE.

*

Pag. 135. *Quod te obſecro, ne iſtac aſpernabilem*
Tetritudo mea me inculta faxit.] In vett. editt. ac apud Majum legas, *Quod te obſecro, ne hac aſpernabilem tetritudo meam* (vel *mea in*) *occulto faxit.* Sed in Mssis pro *mea in occulto* eſt *mea in inculto.* Quare hæc vera fuerit lectio:

- - Quod te obſecro, ne hac aſpernabilem
Me tetritudo inculta faxit.

Sive, ſi malis, *incultu faxit.*

*

Pag. 138. - - *Reciproca tendens*
Nervo equino concita tela.] Scaliger cenſet, optimè ita concinnari,

Tendens nervo tela reciproca
Concita equino.

Mihi non de nihilo eſſe videtur, quòd veteri ordine verborum, locum hunc adducunt, & Varro in VI de L.L. & Servius P. Danielis in IX Æn. Quare altera magis ſententia probatur, ut ex jambico ſit,

Reciproca tendens nervo equino concita
Tela - -

Quamquam etiam poſſis, ſed vocibus trajectis,

- - - - *Reciproca*
Tendens equino tela nervo concita.

*

- - - *Heu Mulciber*
Arma ignavo invicta es fabricatus manu.] Veſtigium veræ lectionis eſt in Aldina, ubi eſt: *fabricatus & manu.* Nam numeri requirunt,

Arma ignavo invicta fabricatus es manu.

*

Si imperâſſes tibi, ego nunc non eſſem miſer.] Scribe, *Tibi ſi imperaſſes.* Raphaël Regius, monet in aliis inveniri.

Si par tibi eſſes, non ego n. e. m.

Sed priorem integram, hanc corruptam putat.

*

Agite, & volnus ne ſuccuſſet greſſus, caute ingredimini.] Apud Junianum Majum legitur *ingrediamini*: quomodo ſi ſcribas, octonarius erit. Sed alterum eſt in omnibus Nonii libris; nec rejici debet, modò trochaici interdum deſinunt in pæonem quartum; de quo etiam diximus ad Hermionam Pacuvii.

*

Phrygiam mitiorem eſſe immani Græciâ.] Ita emendavit Mercerus: ſed contra libros veteres, in quibus legitur, *Phrygiam minorem eſſe immanem Græciam.* Quæ lectio proba eſt, dum poſt *eſſe* diſtinguas. Mercerum, & alios imperitia Nonii decepit: ut qui putant, *immanem* hîc poni pro *crudeli.* Sed contra ſumitur pro *ingenti*, ut in illo Maronis,

- - - *Poſuitque immania templa.*

Quare ἀντίθεσις eſt inter Phrygiam exiguam, & amplam Græciam.

*

Ita, ut dixi, macte his armis, macte virtute patris.] De hoc ſuprà ad Neoptolemum vidimus.

PHINIDIS.

*

Hæc vera eſt inſcriptio: pro qua in Mssis eſt *Finidis*, unde in veteri Mediolanenſi eſt *Fundis*, vel *Figulinis*; quod & eſt in Venetâ Pincii: apud Junianum Majum, *Servidis.* At longiùs etiam receſſit Aldina, quæ *Phœniſſis* inde fecit.

*

Aut ſæpe ex humili ſede ſublima advolant.] De Harpyiis loquitur: de quibus & ſuperius fragmentum.

*

Pag. 140. *Abtorque proram, ac ſuppa tortas copulas.*] In edit. Ald. eſt *ſupra tortas copulas.* Sed Ms habet *ſipa*: unde aliqui *ſtipa* fecere. Sed nihil mutandum. Nam *ſipare* eſt *jacere*; unde *ſiparium*, & *diſſipo, inſipo, obſipo.* Quare aſſentio Had. Junio, qui *ſipa tortas copulas*, interpretatur *ejice funes.*

Qua

*

Quæ veat grapho tibi congenerat gentium, aut generum affinitas.] In Mediol. & Aldina est, *Quam vehat grato tibi.* Sed in Mso est, *Quæveat fraso*, vel, *quæveat grafo.* Ubi *Adrasti* nomen latere, sagaciter sensit Hadrianus Junius. Lego igitur, ut trochaicus sit,

Quæve Adrasto tibi congenerat gentium aut generum
affinitas.

*

Sevenis sterilem esse illius operâ, medicinâ autumas.] Sermo est de Inone, Athamantis uxore, cujus consilio medicata ac tosta semina in sementim data sunt: unde Thebis sterilitas, summaque frugum orta est penuria: ut præter alios narrat Hyginus fab. 11. Quare assentio doctissimo Mercero, qui legit,

Sementim sterilem esse illius operâ, ac medicinâ autumans.

Vel, ut ex jambico sit,

—— *Segetem*
Sterilem es. i. o. a. m. a.

Quod ambiguum est, *segetem*, an *sementim* legere oporteat, facit librorum veterum inconstantia. Nam in plerisque Mss. legitur *Sevenis*, in Ald. *Si venis*, in Mediol. *Si veneris*, apud Jun. Maj. *Severus*. In eâdem Ald. post *opera* legas *est*, quod vestigium est lectionis veteris. Nam pro *operâ medicinâ* legi debet *operâ & medicinâ*.

*

Tacete, & tonsillas litore in lævo edite.] Ad ea recurre, quæ dicta ad Pacuvii Medum.

PHOENISSIS.

*

Thebis radiatum lumen ostendis tuum.] Quod in libris aliquibus *ostendis*, in aliis *ostentum* legitur, uti est in membranis, hoc suspicionem injicit, latuisse vocem insolentiorem, quam variè mutarint. Ea fuerit *ostensti*: quod eopse tempore dicit Euripides Ἀκτῖν' ἐφῆκας. Nam expressit Attius versus istos, quibus Phœnissas Euripides orditur:

Ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν,
Καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις
Ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα,
Ὡς δυστυχῆ Θήβαισι τῇ τόθ' ἡμέρᾳ
Ἀκτῖν' ἐφῆκας.

*

Vicissitatemque imperitandi tradidit.] Ita est in Mssis. Sed librarii voce *imperitare* offensi, pro eo vel *imputandi* scripsere, ut est in Mediol. vel *imperandi*, ut legitur in Ald.

*

Ne eorum divida discordia dissupent,
Et disturbent tantas, & tam opimas civium
Divitias.]

Vera, ut censeo, scriptura est,

Ne eorum divida, discordiaque dissupent,
Disturbent tantas, & tam opimas civium
Divitias ——

*

Jussit proficisci exulium quovis gentium]

Malim,

Jussit proficisci quovis gentium exulem.

*

Ingredere, exi, effer te ex urbe, elimina.] Senarius sit si scribas *te de ex urbe.* Sed præverbium *ex* abest à Mssis, etiam Mediol. & Aldina. Quare puto initio, vel in fine, pedem deesse, quo minus sit senarius justus:

Egredere exi, effer te, urbe elimina.

*

Delubra cælitum, maris sanctitudines] In Mssis, Mediol. Aldin. & apud Junianum est *cælitu*, unde rectè Scaliger *cælitum* fecit. Ita e trochaicis duobus fuerit, quorum alterum postrema vox inchoet.

*

Gnatus virtute sceptrum potiretur patris.] In vett. editt. ac Merceriana legas, *Gnatus ut tute*; unde fecerunt, *Gnatus virtute.* Nec damno. Sed magis tamen placet, *ut tutò.* Ita fuerit trochaicus prope integer. Jambicus senarius leviculâ trajectione fiat:

Ut tutò gnatus sceptrum potiretur patris.

Possis & scribere,

Gnatus vicem ut sc. p. p.

Sed alterum malo.

*

Quæ ego cuncta esse fluxa in meâ recreperâ comperi.] *Cuncta* senarium incipit.

STASIASTIS, vel TROPÆO.

*

Pag. 143. *Lib. 1. corporare abs tergo es ausus,*] Illud extra dubium est, fabulam non fuisse divisam in libros: eoque legi non posse, *Tropæo lib. primo*: uti est in Aldin. Alii malunt fabulam nominatam, *Tropæum Liberi.* Sed hoc si est, cur & alibi Nonius tantùm *Stasiastas*, aut *Tropæum* vocat? Mihi literarum ductus intuenti, videbatur illud *lib. 1.* facilè potuisse corrumpi ex *Ibi im.* præsertim cùm in scribendo [illegible] non aliter soleant notare, quàm lineolâ positâ super vocalem. Neque unquam proclivior esse error solet, quam ubi vox insolens occurrit: cujusmodi est *im*, quod *eum* valere, Festus docet. Ita sententia sit, eum abs tergo vulnerare es ausus. Nam *corporare* idem esse ac *vulnerare*, ex Nonio constat. Si quis tamen pro *lib. 1.* cum Mercero, *liberos* legere malit, non repugno.

*

Tum sibi deloi de lore hoc anima corpus liquerit.] Ita est in nonnullis Mssis, quos sequitur Merceriana. In aliis, uti & Mediol. & Ald. legitur, *Cùm subide delio dolore hoc animo corpus liquerit.* Utraque lectio corruptissima est. Sic verò, & sententiæ, & numeris restituo:

Cùm subitò ex illo dolore hac anima corpus liquerit.

*

Vulnere tetro deformatum suo sibi lautum sanguine tepido.] Sunt duo anapæstici. Nam *suo* μονοσύλλαβον fit. vel trochaicus fuerit unus, si *Tepido* sit initium ἀκροστιχίδος sequentis.

*

Non vides, quam turbam, quosve fluctus concites?] Concinnior videtur hæc lectio, quæ ex codice Merceri expressa est. Tamen nec damnare ausim, quod in aliis:

—— *Non vides,*
Quantam turbam, quantosve fluctus concites?

Nam est in Mssis, etiam Mediol. & Ald. ut Junianam, & nuperas alias, mittam.

TELEPHO.

*

Jam jam stupido Thessala somno
Pectora languentque senentque.] Ita est in Mssis, & editis. Puto tamen scripsisse, *Et jam.* Quomodo in sequenti fragmento, in Mediol. Aldin. & recentibus etiam, non *jam jamque*, sed *jamque* ἁπλῶς legas. Ut vera scriptura sit,

Jamque Auroram rutilare procul
Cerno ——

Cùm vero secundus prioris fragmenti versus non expleat anapæsticum; haut possis hæc connectere superioribus, nisi fortè eo pacto immutare visum;

—— *Et jam*
Cerno auroram rutilare procul.

*

Pag. 144. --- *Quem ego ubi adspexi, virum*
Memorabilem intus viderer, ni vestitu teter,
Mæstitudo, vastitudo prædicarent hominem esse.]

Nulla est ἀντίθεσις inter *virum memorabilem*, & *hominem*. Quare non quidem illud *virum* sollicito, nec enim opus; sed τὸ *memorabilem* corruptum arbitror ex *Deorum aliquem*. Rectè verò pro *vastitudo* rescribunt *vastitas*; cui corrumpendo ansam dedit, quòd *mæstitudo* antecessit. Extremo loco nihil necesse, ut *deprædicare* pro *prædicare* scribamus: sed tantùm ordo mutandus. Sic igitur corrigo, ut ex octonario sit:

—— *Quem ubi ego adspexi virum, Deorum aliquem intus*
Viderer, ni vestitus teter, mæstitudo, vastitas,
Hominem esse prædicarent. ——

Sermo est de Telepho mendico.

*

Proinde istac tua aufer terricula, atque animum iratum comprime.]
Aufer senarii initium est.

*

Pro certo arbitrabor sortis oracla, adytus, augura.] Ita etiam Delrio edidit. Sed sic scribe, & distingue,
Pro certo arbitrabor sorten, oracla, adytus, augura.]
Nonius *augura* pro *auguria* positum ait. Sed fortasse *auguria* scripsit Attius, ut extremo loco sit pæon quartus, vel potiùs, ut *auguria* κατὰ συνεκφώνησιν enuncietur.

*

Profectò hautquaquam est ortus meliori satu.]
Aldus edidit,
Profectò quamquam est ortus meliori satu.
Sed, uti & Hadr. Jun. lib. VI. Animad. cap. XXI. observavit, in Mssis invenitur,
Profectò hautquaquam est ortus mediocri satu.
Et sanè in Mediol. quoque *mediocri* legas. Nec video, cur *meliori* melius putârit Delrio, adversus chirographorum fidem.

*

Qui neque cujatis esset, unquam potuimus, multa erogitantes sciscere.] In vett. edd. est *multi*: sed *multa* est in Mssis. Etiam in editis erat *scire*. Sed in Mssis *sciffere*, vel *sciffeffere*, quod corruptum ex *sciscere*. In cunctis verò *rogitantes* pro *erogitantes* inveni. Ut vera hæc videatur scriptura,

Qui neque cujatis esset, unquam potuimus
Multa rogitantes sciscere. ——

*

Pag. 145. *Nam etsi opertus squalitate est luctuque horrificali.*] Nec in Mssis, nec editis, aliter legas. Tamen versus requirit *horrificabili*. Et simile hoc est ac *luctificabile*. *Horrificale* verò dixisse veteres, non puto.

*

Nam is demum miser est, cujus nobilitas miserias nobilitat.] Octonarius fiet, voce una trajectâ,
Nam is demum miser est, cujus nobilitas nobilitat miserias.
Sed rectus est ordo vetus. Nam senarius est integer, in quo *Cujus* patitur συνεκφώνησιν. *Nobilitas* igitur versus novi initium fuit.

TEREO.

*

Conspexit in eam, amore vecors flameus, & Depositus.]
Ita est in veteribus libris. Sed verius videtur,
Conspexit ut eam, amore vecors flameo, &
Depositus ——

*

Video ego te, mulier, more multarum utier,
Ut vim contendas tuam ad majestatem viri.]
Terei verba ad Philomelam. *Video* & *tuam* συνίζησιν patiuntur.

*

O suavem linguæ sonitum, ô dulcitas conspirantis animæ.] Est finis initiumque trochaici,
—— *ô suavem linguæ sonitum, ô dulcitas*
Conspirantis animæ ——
Quodsi *dulcitas* in extremum rejicies locum, fiet jambicus quadratus.

*

Deum Cadmo generatum Semela affare, & famulanter pete.] Citat Nonius in *Affari*, & *famulanter*. Sed in *Famulanter* vett. editt. habent, *Devincant mone* (vel *move*) *natum Semelam.* Quos elementorum ductus sequens, lubens legam, *Deum Cadmeide natum Semelâ*. Sed libri iidem in *Affari* habent, *Deum Cadmo generatum Semela.* Unde hanc lectionem exsculpo: *Deum Cadmigenâ natum Semelâ*. Non inutile verò est considerare, quomodo pervertere literas soleant librarii. Nam facit id ad loca alia melius sananda. Sanè apud Nonium in *Affari* extrema verba ita leguntur, *famularent perpetuere.* Nempe *famulanter* bifariam corruptum: primùm purâ trajectione, factum inde *famularent*: mox etiam literæ mutatione ex *ter* adjectum *per*. Quod sequitur *petuere*, id trajectione literæ unius est ex *pete ver*. At *ver* illud est à sequenti voce. Nam *Vergilii* nomen continuò sequitur. Hæc ita esse, alter Nonii locus ostendit, ubi constanter est *famulanter pete*. Quare ita scribe, ut sit jambicus quadratus:
Deum Cadmigenâ natum Semelâ affare, & famulanter pete.

*

Atque id ego semper mecum sic agito, & comparo.] Numeris ut consulatur, scribe, *sic mecum*.

*

Alia hic sanctitudo est, aliud & nomen, & numen Jovis.] Ut sit trochaicus quadratus, vel ejectâ copulâ scribe, *aliud nomen*; vel eâ reservatâ lege, *alid & nomen*. Quomodo Lucretius in primo ait,
Quando alid ex alio reficit natura ---
Ita

Ita enim, & illis, & aliquot aliis ejusdem poëtæ locis disertim in membranis nostris invenimus. Uti & in suis Lambinus; quem hic potiùs, quàm Giffanium, audi.

*

Fama, non nobilitas alta, ex stirpe praclarè vagat.] Bellè legit H. Grotius,

Fama nam nobilitas latè ex stirpe praclarâ vagat.

*

Novus novo habitu, advena
Animo audacem in medium proripit sese ferox.]

In Mssis, & editis legitur, *Novus novo dabunt*: unde aliqui, *novo dabit*: Sed Mercerus optimè emendat, *Novo habitu.*
Sic verò digere:

—— *Novus novo*
Habitu advena animo audacem in medium proripit
Sese ferox ——

Vel extrema verba superioribus junge, ut versus quadratus fiat.

*

Sed ubi clamor in regem auferre ab regina occupo puerum] Ita legit Hadrianus Junius: sed neque sententiæ, neque numerorum satis ratio habetur. Interim laude dignus est, quod ad sanam lectionem monstrarit viam. Sic enim vulgò, etiam in Aldin. legebatur: *Fidem per eos, & nisi clamoris regem, aut ferre ab reginâ occupo puerum.* Unde sic emendo:

Idem Tereo,
Set nisi clamârim regem, aut ferre ab regina occupo puerum.

Est iambicus quadratus. Et verba fiunt à quopiam, qui animadvertisset, Prognen filium suum Itym interimere velle.

TRACHINIIS.

*

Pag. 147. *Ipse alligatus peste interimor textili.*] In optimis quibusque codicibus legas, *illigatus*, & rectiùs. Nam respicit poeta *pestem textilem*, uti hic vocat, hoc est tunicam Centauri sanguine tinctam, quam induerat Hercules.

THEBAIDE.

*

Quin id Circao fonte advenient mundula nitidantur vulgo pripendantur soni.] Ita edidit Aldus. Sed qui cogitat, Thebaida hanc fabulam inscribi, satis videt, pro *Circao fonte*, *Dircao* legi debere. Et pro *soni*, cùm in Mediolanensi, tum etiam Mssis, *sonipedum* invenitur. Vide igitur, an non hæc vera lectio sit:

Quum de Dircao fonte advenient, mundula,
Nitidatæ, à vulgo vi prendantur sonipedum.

Ut ad raptum virginum hæc referantur. Vel pro *Quin de*, scribe, *Quin ubi*; ut est in Mssis. Et pro *mundula nitidantur*, possis *mundulè nitidatæ.* Et pro *vulgo, pri prendantur*, non displiceat, *e vulgo vi prendantur.* Sed neque dissimulandum, in Mediolanensi editione legi, *qua prapediuntur vi sonipedum.* Unde statim eliciebam, *quadrupedantum sonipedum*: & firmarunt valde Mssi, in quibus est *quadrupedantur sonipedum*, uti & Mercerus expressit: qui & ipse propterea *quadrupedantum sonipedum* legi debere, admonuit. Hoc si placet, vide an non pro, *nitidantur vulgo*, scribi queat, *nitidantur pulvere*, quod est *à pulvere*, usitatâ ellipsi. Imò & totum locum fortasse non malè ita concipias:

Dein ad Dircaum fontem adveniunt, mundulè
Nitidantur pulvere quadrupedantum sonipedum.

TROADIBUS.

*

Nocturnam saxo fruges franges torridas.] Scribo, *Nocturnus. Nocturnus franges*, vel *frendes*, pro *noctu*: ut Maro de lupo dixit, *nocturnus obambulat.* Et de Ænea, *matutinus agebat.*

*

—— *Nam neque pretio,*
Neque avaritiâ, neque vi impelli, neque prece quita sum.] *Pretio* initium est sequentis octonarii. Neque in libris est *quita sum*; sed *quitus sum*. Scribe numerorum caussâ, *sum quitus.*

INCERTIS FABULIS.

*

Nullum est ingenium tantum, neque cor tam ferum,
Quod non labascatur linguâ, mitescat malo.] Versus exigit, *labascat*. Unum obstare videtur. Nam citat Nonius in *Labascor* pro *labo.* & adfert locum Varronis, ubi disertim est *labasci*, pro *labascere*. Sed fortasse scripserat Nonius, *Labasco & labascor*, pro *labo.* Quod eò verisimilius sit, quia alioqui dixisset *labascor pro labasco*: quomodo ibidem dicit *partiret pro partiretur*, *moderat pro moderatur*, *certatur pro certat*, & ita in aliis. Est enim id caput de contrariis generibus verborum.

*

Pars frena tensa oris equorum accommodant.] Vide, quæ ad Paridem Attii diximus.

*

Pag. 150. *Continuis secepit stoliis*] Ita est quoque in veteri Mediol. & Ald. editioneque Romana Ant. Augustini. Sed Jos. Scaliger optimè veram lectionem perspexit, quæ est *Continuis sex apti signis.* Bigis, inquit, pervade polum, splendida illa sidera mundi sex signis apti. Simile igitur est illi Ennii in Andromeda:

Quæ cava cœli signitenentis
Conficis bigis.

Nam ita illic rectè legit Scriverius noster: ubi vulgò *Signitenentibus*: quasi bigæ Noctis rectè dicantur signitenentes. Ego nullus dubito, quin Ennio *cœlum signitenens* dicatur, uti Attio, *mundus signis aptus.* Ubi *mundus* poetarum more capitur pro *cœlo*, quod sidereum mundum vocant Tibullus & Seneca in Hippol. At *aptus* est præditus, vel insignis. Quomodo, ut suprà dicebamus, Maro ait, *Axem stellis fulgentibus aptum*: & Ennius, *Fides alma apta pinnis*; & Appulejus, cùm exprimere vellet Homericum illud, ἔπεα πτερόεντα, ait verba à poëtis vocari *pinnis apta.*

*

Oblivio lavet, quod incidit invidendum.] In editione Varroniana Antonii Augustini proximè ante hæc verba antecedit: *& Actiacum illud.* Unde colligunt, sequentia esse Actii, sive Attii. Sed Scaliger locum hunc optimè emendavit: *Et, vitium illi obtulit, violavit, quod incidit in videndum.* Sunt igitur non Attii, sed Varronis verba, verum corrupta.

*

Rectè perfectis sacris vult accipi.] Verba Varronis sunt ista lib. VI. de L. L. *Quod fit ritè, id ratum ac rectum. Ab eo Attius rectè perfectis sacris vult accipi.* Puto legendum

dum, *Ab eo Attius rite, rectè perfectis sacris vult accipi.* Ut hoc dicat, *rite* ei valere, *sacris rectè perfectis.* Atque ut Attii sint, *rite perfectis sacris*, saltem illa, *vult accipi*, Varronis verba erunt.

*

Repudio ejecta ab Argis iamdudum exulo.] Dicuntur de Medea. De qua & illa Pacuvii è Medea:

Quid tandem? ubi ea est? quo sese captat exul? incerta an vagat?

Quare & Attiana illa meritò è Medeâ esse creduntur.

*

Odi residuos, somno deditos atque inertes.] Citat Festus in *Reses.* Quare scribo,

—— *Odi resides, somno deditos,*

Atque inertes. ----

E trochaico est.

*

Si rite ad patriam salvus & sospes pervenisset] In schedis Farnesianis ita legitur: Accius in . . . *si rite ad patriam sospes pervenisset.* Unde colligo, deperiisse nomen fabulæ Attianæ: verbaque Attii esse, *Si ritè ad patriam sospes pervenisset*: illa verò, *& salvus*, à Scaligero sunt, non Attio, aut Festo.

*

Pag. 151. *Nam neque pretio, &c.*] De hoc ad Troadas dictum.

*

Pag. 152. --- *Præfervido fulgore*

Ardor injectus Junonis dexterâ ingentis incidit.] Citat Servius Fuldanus, ut ostendat, veteres putâsse, non solius Iovis esse fulmen, sed etiam Junonis. Atque addit ex Varronis lib. v. rerum humanarum, quatuor Diis fulmina assignari; eosque inter Minervæ etiam, atque inde esse, quod Maro in primo magni operis dicat, Ajacem Oilea Iovis quidem fulmine, sed à Pallade esse interemtam.

*

Fregistine fidem, &c.] Castigavimus hunc locum in reliquiis ex Atreo Attii.

*

--- *Tanta moles labitur, &c.*]

His de versibus aliquid dictum nobis ad Attii Medeam.

*

Pag. 154. *Accius verò cùm scriberet anguis, angueis imponebat.*] Sic Marii Victorini locum corrigo: *Accius vero cùm scriberet anguis, alterum G imponebat.* Vel sic, *cùm scriberet anguis, aggnis ponebat.* Nam Attium in talibus binam GG scripsisse, auctor est Varro, & ex eo Priscianus lib. 1.

F I N I S.

GERARDI JOANNIS VOSSII

EPISTOLÆ

SELECTIORES.

BENEVOLE LECTOR.

Unquam nobis probata fuit nimia illorum diligentia, qui omnes à viris doctis scriptas epistolas sine ullo delectu edunt. Habent & illi negotia sua domestica & privata, quæ sine crebra epistolarum permutatione expediri nequeunt. Verum nihil in illis est, unde aliquis ad posteritatem exspectari possit fructus. Quare cùm Paulus Colomesius non tantum unà cum Epistolis Vossii omnes diversorum ab ipso Vossio editorum tractatuum Dedicationes ediderit; sed & plurimas, quæ res domesticas ac privatas tractant, immiscuerit; Nos in hac editione earum quendam fecimus delectum. Ac primo quidem omnes Dedicationes, quæ singulæ in his Operibus Vossianis suis tractatibus præfixæ legi possunt, omisimus, ne easdem Tibi bis in eodem Opere exhibeamus. Deinde & quendam fecimus Epistolarum delectum; plurimis enim, quæ domestica tantum ac privata tractant, expunctis, eas tantum, quibus aut bonarum literarum studia promoveri, aut rerum gestarum historia illustrari, atque adeo aliquid ad posteritatem utilitatis redire potest, in hac editione exhibendas duximus: Rati nos hac ratione maxime Vossiani nominis decus conservare, si ea solummodo illius edamus, quæ communi eruditi orbis utilitati inservire possunt. Quem finem ut certius assequamur, Epistolas ad Vossium scriptas non ad calcem Vossianarum, uti in Colomesii editione, rejecimus; sed observatâ temporis serie inter Vossii Epistolas collocavimus, ut & responsa Epistolis quibus respondent subjungantur, & aliæ, ad quas nullum exstat responsum, eo legantur ordine, quem temporis quo scriptæ sunt series requirit. Quod nostrum institutum tibi probatum iri neutiquam dubitamus. Vale.

GERARDI JOANNIS VOSSII
EPISTOLÆ.

I.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius.

S. P. D.

Multorum judicia de libro Grotii (Pietas Ordinum Hollandiæ) exponit, suum proprium præponens. Adjicit in eundem observationes quasdam, asserit item Augustanam Confessionem privato Melanchthonis consilio fuisse mutatam, publica nunquam authoritate.

ITa me amari à te cupio, vir Amplissime, quàm verè illud nunc ad te scribo, nihil mihi videri scripto tuo, non dico elegantius tersiusque (quomodo tua laudare sit vituperare) sed doctius, nervosius, temporibus nostris accommodatius. Planeque persuasum habeo, juxta mecum sentire, quotquot animum habent affectibus minimè mancipatum. Sed heu! quotus quisque est, quem non epidemicus provinciæ nostræ morbus, tanquam pestilenti aliquo sidere afflarit? imprimis ex eo ordine, qui sub Prophetici Spiritus prætextu soli sibi omne controversiarum judicium deposcit. Equidem non sine gravi dolore coactus sum, audire maligna adeo judicia hosce homines ferentes. Non te in atramento, sed felle calamum tinxisse ajunt. Tantoperè à te contemni Sibrandum, ut non Doctoris usquam elogio ornes, nisi cùm umbraticum Doctorem appellas: Nec Theologi eum nomine digneris, nisi cùm negas cum eo, & similibus Theologis sapientiam morituram. At Sibrandum virum esse optimè de Ecclesia & meritum, & merentem; atque ut fortè alicubi exorbitavit, non tamen malitia peccasse, sed puræ Religionis zelo; tum autem minimè dubitandum, quin totum hoc egerit magnatum (aliquorum saltem) seu instinctu, seu permissu. Nec enim benè adeo Frisios Hollandis unquam voluisse; & nunc recentes accessisse rixarum caussas ab exactionibus, aut vectigalibus, nescio quibus, planeque metuendum, ne scriptio hæc animos eorum magis exacerbet. Negant quoque magis te potuisse causam agere Remonstrantium, uno hoc excepto, quod non apertè Zelotarum opinionem erroneam dicas. Sed longè omnium indignissimum se putare, quòd Ecclesiastas dicas expostulare, quod non intersint conventibus publicis; ἀρχαιρεσίαν eos multis in locis obliquas per artes in se trahere, & ubi invaluerunt vindicare etiam sibi audere: δημαγωγίαν sæpè ad negotia civilia extendere; Flandriam turbulentis suis concionibus perdidisse: tempore Licestrii hoc egisse, ut Ordines redderent contemptissimos: Ordines necesse habuisse, eos publicitus monere, ut perdenda Hollandia absisterent: periculosissimo tempore Ordinum detrectasse imperium, ivisseque oblatum externis. Neque quicquam te horum aliquo τῷ φαρμάκῳ edulcare, tantùm dicere, bonos te minimè horum criminum insimulare, ac mox ἐπιφώνημα hujuscemodi succinere, talia in Ecclesiastico ordine esse ingenia, ut plus iis, quàm necesse sit, haud tuto committas. Subjicere te quidem mox, dolori tibi esse, quod causa hæc aliter se tractari passa non sit. Verùm hæc occinenda iis, qui necdum ære lavantur; viris enim quotquot non omnino naris sunt obesæ, luce ipsa clarius esse, longè aliter causam à te tractari potuisse. Multa enim à te mitti potuisse, & si asperiori esse necesse erat, nil tamen opus fuisse te omnia ἀπαρακαλύπτως καὶ ψιλῶς, κατ' ἐπιτίμησιν agere; scriptum tuum esse, παράδειγμα τῆς ἀπαραμυθήτου, ἀλλὰ καθαρᾶς σφοδρότητος. Si Religionis hostis esses infensissimus, non tamen potuisse te tutò in Batavia indignius excipere eum Ordinem, quem velle te dicis, ut a populo quàm sanctissimus habeatur. Non aliud se persuadere sibi posse, quin cùm apud Frisios esses, ante biennium aut præterpropter, quoties item apud urbis nostræ Magistratum, & quosdam Zelotas Ecclesiastas, de Religionis negotio locutus, quasi mansuetissimi esses pectoris neutrarumque partium, totum hoc animo feceris simulato; aut saltem mirandum esse, quod tantum tam cito sis mutatus ab illo, qui fuisti prior. Nominis tui authoritate, Jesuitas publicè privatimque, sese tuituros, ad exprobrandum ordini huic animum malitiosum, rebellem, & quibus non vitiis infectum. Primum te esse, saltem eruditorum qui hujusmodi posteritati dicas scriptis tuis, quæ æternatura nec ipsi diffitentur. Nec sufficisse, ut hæc lingua Latina legerentur ab eruditis; debuisse Ecclesiastas fabulam fieri cerdonibus ac tonsoribus, dum ea vulgarem in linguam transferri curas; si quid à paucis aliquando fuerit peccatum, non posse cæteros præstare hanc culpam. Deinde non minus peccatum esse tum temporis a Rerump. Rectoribus, utut strenuè hic Ecclesiastæ mussare cogantur. Denique cùm anni tot ex eo tempore sint elapsi, maligne admodum vulnus hoc toties refricari. Ex his facile intelligere potes, quantoperè exacerbatus sit, erga te quorundam animus. Sanè nec desunt, qui bello sibi schemate videntur librum tuum nuncupare, *impiam pietatem.* Interea melle dulcior iis circa cor gliscit iracundia, quando animo tempus illud concipiunt, quo, ut inquiunt, Sibrando, & fortè aliis, (etiam Pontificiis, ni eos spes fallit) pœnas dabis. Quanti autem Sibrandum suum faciant, quo item te loco in Theologica palæstra habeant, hinc æstimare potes; quod quemdam audierim, aptantem tibi illud Poetæ;

Infœlix puer, atque impar congressus Achilli.

Nempe difficillimè sibi persuaderi patiuntur, tantam Theologiæ notitiam cadere in quemquam, qui Minister non sit, ut de controversiis nostri sæculi judicium ferre, ausit adversus Theologos suos; quod a te factum credunt. Tum autem, quia in Patrum lectione planè sunt peregrini, ne hac in parte te videantur indoctiores, etiam tibi loca quæ citas, aliundè suggesta apud indoctos calumniantur, nempe ab Utenbogartio, ut suspicantur. Hæc ego uti cum dolore aliquo, ita nec absque risu scribo. Et te quoque risum vix tenere planè habeo persuasum. Sanè ex sermonibus tam insulsis facile judicare est, quam haud judicii sint ullius, vel eruditionis, utut unus alterque multijuga sibi placeat lectione. Tales profectò hostes minus tibi metuendi, quàm Sibrando Vorstius; quem tantoperè contemnit. Si tamen etiam scripto maledicere tibi non dubitabunt, (quo de vix levem susurrum hactenus audivi) tuum erit animum firmare iis, quæ ipse scripsisti. Regium enim esse iis cùm benè feceris audire malè: neque quemquam debere ad rem tam utilem, atque tam odiosam accedere, nisi qui ad ferendas calumnias benè se munierit, ut honesti consilii conscientia possit dicere;

Omnia præcepi, atque animo mecum ante revolvi.

Et de his hactenus.

Pag. 36. vers. ult. in Augustini verbis, *Cælestiani aut Pelagiani.* Etiam apud interpretem tuum est, *Celestinianen.*

nen. Ac video etiam ab aliis interdum ita nuncupari. Sed planè duabus literis inductis, scribendum *Cælestiani.* Quippe, uti scis, nomen id a Cælestio Pelagii Discipulo, non a Cælestino qui Cælestianis adversatus. Id cum fugeret Vallam, scripsit Cælestinum Papam Romanum favisse Pelagianis. Nempe Cælestium & Cælestinum confudit: quo nomine merito vapulat ab Annalium Scriptore.

Pag. 50. In verbis Ammiani Marcellini, vel universa ejus verba adduci debent, vel vox *gravius* planè tollenda. Sic enim ille extremo Libro XXI. *Eratque super his adimere facilis quæ donabat, Christianam Religionem absolutam, & simplicem anili superstitione confundens, in qua scrutanda perplexius, quam componenda gravius, excitavit dissidia plurima, &c.* Sententiam esse vides; non tam graviter componebat dissidia, quam perplexe Religionem rimabatur. Omnino igitur τὸ *gravius* pertinet ad *componebat* non ad *excitavit.*

Aliud quod moneam non habeo, ac fateor ne hæc quidem scriptione ullo modo digna esse. Sed cum opus non possem, operam saltem meam tibi probare volui. Supersunt tamen paucula, de quibus si præsens essem, judicium tuum exquirerem, uti cum pag. 52. ais, Augustanam Confessionem esse mutatam. Nescio enim an id magnopere ad rem faciat, cùm privato quidem consilio Melanchthonis mutata sit, at publica, ni fallor, authoritate nunquam. Hoc saltem scio, Melanchthonem a Luthero hoc nomine objurgatum, quod fecisset id omnibus inconsultis. Scio & Germaniæ Principes, qui Confessionem sequuntur Augustanam, non aliam agnoscere quàm eam, quæ Carolo quinto exhibita anno CIↃ IↃXXX. scio denique Lutheranos hoc pacto se purgare, cùm a Pontificiis accusantur immutatæ toties confessionis. Quod pag. 36. ais, Chrysostomum ubi necesse est, gratiæ necessitatem non obscurè inculcare. Memini me dum hic esses, tribus verbis de Chrysostomi sententia colloqui. Velim autem, si integrum, adeas τὸ ἐφ' ἡμῖν, Hom. XII. ad Hebr. Nihil clarius quam tolli ab eo gratiam prævenientem. Et quid mirum? Cùm idem in prioribus scriptis fecerit Augustinus, quem errorem retractat, Lib. I. Retract. cap. 23. Quare cogitandum satisne solidum sit argumentum quod urges pag. 34. ubi ais, aut Remonstrantes Pelagianos vel Semi-pelagianos minimè esse, aut & Chrysostomum talem habendum, ne simus προσαπολέσθαι. Nam dispar fortaßè ratio temporis ejus, quod ante Pelagium fuit, quo, ut Augustinus alicubi scribit, securius omninò de gratia loquebantur. Interim Remonstrantes minimè ejus erroris reos esse agnosco: tantum ambigo, annon jure Semi-pelagianus sit dicendus, qui gratiam neget prævenientem; quamquam Chrysostomus, Augustinus, multique alii ante Pelagium, eam minimè agnoverint. Quod si est, non parùm de vi argumenti tui decesserit: utut res in se vera sit. Possitque argumentum hoc si sapit, urgere adversus te Sibrandus.

Pag. 118. Ratio sequitur, *quia alii aliorum calamitates ferre debemus.* Videndum annon aliovorsum torqueas Sibrandi verba. Nec enim id, puto, voluit Sibrandus, velle se Anglorum ferre infirmitatem; verum potiùs ut Archiepiscopus nostratum, siquæ sunt, Ecclesiarum ferat infirmitates.

Pag. 42. Inquis, *in crepusculo elucescentis veritatis.* Similiter loqui scio Jul. Scaligerum in Historiam Theophrasti. Sed discere aveo, an & crepusculum liquido pro diluculo ponatur. Aliud judicare videtur Plin. Lib. XVIII. cap. 25. ac imprimis Censorinus de die natali, cap. ult.

Verum somnolentum me (nam media jam nox est) ad meras nugas delabi sentio. Quare ne molestus tibi ultra sim, manum de tabula tollo. Ignosces, quod nihil attulerim, quale expectisti. Nec enim id mearum virium est. Et toties integro hoc triduo de die partim à discipulis, partim ab aliis sum interpellatus, ut ipsas historias, quod optassem, diligentius examinare non licuerit; ac ne has quidem literas, nisi sera nocte, potuerim exarare. Sub vesperam responsum tuum accepi, de quo nihil addo, quia demum crastino mane de eo sum cum Corputio acturus. Vale, vir Amplissime, Belgicæ Phœnix, cui (cùm cætera largè sis consecutus) unum hoc tantummodo a Domino exopto, ut valetudinem largiatur in hisce laboribus firmam, animum adversus injurias fortem.

Dordrechti CIↃ IↃC XIII. Post. Calend. Novembris.

II.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio.

S. P.

Laudantur annotationes Grotii in Lucanum. Virgulà censoriá notatur quidam Valerianus Poplicola, ob controversias de potestate Magistratus circa res Ecclesiasticas, & articulos fidei publicè popello proponendos.

ACcepi LUCANUM tuum, Amplissime Groti, verè inquam tuum, quem feliciter adeo restitueris integritati. Quo nomine maximas tibi gratias debet orbis eruditus: Hispania tamen imprimis, cujus nobilem adeo civem fœdis tabescentem vulneribus sanasti: sed puto ut superba est natio, nec Batavorum laudibus satis æqua, aut nulla hoc beneficium agnoscet, aut invita. Nobis satis est, quod Lucanus ipse quantum Batavo debeat, neminem sinit ignorare. Quod si eum ob ingenuam adeo confessionem patria sua minoris facere volet, à Batavis poterit donari civitate, civis futurus nobis acceptissimus. Me quidem, (quem Batavia jam diu meritis suum fecit) mire semper delectavit, maxime sententiarum acumine. Deinceps verò tanto etiam futurus gratior, quanto posthac minus erit, quod in eo legendo remoretur ingenii nostri tenuitatem. Quantumvis verò merito suo placuerit vates tuus, tamen dissimulare non debeo, maximam eidem gratiam conciliasse donantis affectum: de quo tantoperè gratulor mihi, ut eum ponam in parte non exigua felicitatis meæ. Ut verò etiam quomodocumque gratum reapse animum tester, quod unum possum, mitto ad te ἀντίδωρον Oratorias nostras: Impar quidem donum sapientum judicio atque etiam meo, sed minime futurum impar, si putare libeat rationes, cum fœcunda gente Meneni. At extra omne periculum fuero, si titulum legisse contentus, mox librum in angulum aliquem abdas. Quamquam profectò gravissimæ occupationes tuæ facilè metum hunc omnem mihi eximere possint. Et tamen quasi etiam tibi otii quicquam supersit a rebus tuis, qua publicis, qua privatis, mittere ad te, judiciique tui facere non dubitavi minutam quandam commentatiunculam nostram, quam ante menses paucos, occasione certa, subito calore, ac soloci stylo effudi. Ea describenda prope triduo a redditis mihi literis tuis Amanuensis occupatus fuit: quæ ratio fuit, cur non statim rescripserim, ne fortè id incuriâ factum putes. Non est autem quod chartas hasce remittas; quia servari poterunt in adventum meum. Quamquam enim propter affinium νεογάμων adventum, & amicorum aliquot expectationem, his fortasse duabus, aut tribus hebdomadibus extra urbem pedem ponere non licebit, omnino tamen ad vos excurrere animus simulac potero; ut verò possim, planè admitar. Quid enim exoptatius mihi contingat, quam ut cum eo colloqui liceat, quem unum præ omnibus mortalibus æstimo, cujus singularis prudentia; atque apud illos authoritas, qui plurimam in Rep. possunt, eam in me spem excitarunt; ut brevi & pacatiorem Remp. & Ecclesiam, nec horum licentia, nec illorum tyrannide æquè periclitantem, nos habituros putem? Adjeci quoque exemplar earum literarum, in quas ex Anglia ad Ecclesiastem quemdam transmissas nuper judicium feci. Tuum erit vel totum hoc de literis illis, vel illud saltem dissimulare, ex urbe nostra exemplar earum ad te transmissum esse; neque id tam mea causa peto, quam illius qui id exemplar mecum communicavit. Nec enim alioqui ei ad quem perscriptæ literæ

teræ (cujus nomen coram retuli) difficile fuerit odorari, unde earum ad te ἀντίγραφον manarit. In urbe nostra magis magisque residet animorum fervor; quo nomine non mediocriter gaudeo. Non tamen Zelotæ sic sese comprimere possunt, quin interdum excidant quædam etiam publicitus. Nempe difficulter, ut Poëta ait, ignem celaveris,

Lumine qui semper proditur ipse suo.

Itaque concione hesterna audire erat Valerium Poplicolam, intonantem graviter adversus eos, qui perstringunt Ecclesias (ita enim is loquebatur) quasi ereptum ire velint Magistratibus jus suum. Duplicem, inquiebat potestatem facimus; unam autoritatis, ministerii alteram, si modo ea quoque potestas dicenda est. Hinc addebat; solis Magistratibus datam à Deo authoritatis potestatem; ministris non aliam convenire quam illam ministerii. Provocabat idem Stentorea voce ad omnes Doctores nostros, ex quorum monumentis aliud negabat evinci posse, quam penes ministros esse illam ministerii potestatem. Qui sic loquitur, ut fucum faciat imperitioribus, quid tamen aliud quam paratus est abstinere vocabulo authoritativæ, ut loquuntur, potestatis, dummodo rem ipsam à Magistratibus obtinere possit? Nam certum mihi non arbitrarium est, haud aliud eum sentire, quam Christum sibi authoritatis potestatem, in Ecclesiasticis reservasse, ministris vero executionem totam delegasse: qui idcirco in talibus ex Magistratus voluntate minimè pendeant. Scilicet qui sic animatus est, gravem habuit causam, reos calumniarum agendi omnes eos, qui censent in vocatione ministrorum θεολογικῇ actionum Synodalium, atque aliis Ecclesiæ rebus, qua ea publica est, penes Magistratum supremam esse potestatem. Similis monetæ erat, quod idem eapse concione invehebatur, in illos, qui, ut ajebat, non omne Dei verbum Ecclesiæ Dei putent proponi oportere. Quomodo, inquiebat, fundamenta Religionis sufficere ajunt, cùm nemo in terrenis tam stultè sapiat, ut fundamentum jecisse contentus, non insuper necessarium planè arbitretur ut domum superædificet? Quasi vero qui fundamentum salutaris doctrinæ firmiter jecerit, non ipse sit Templum Spiritus sancti superædificatum super fundamento Prophetarum & Apostolorum. Nec tamen id ab illustribus ordinibus agi puto, ut, quemadmodum ille videri volebat, sola doceantur principia Religionis nostræ, etsi sola faciant Christianum: verùm illud potius, ut cum conclusionum (quarum habitus Theologum facit) aliæ aliis clarius certiusque ex principiis consequantur, multæ etiam multorum judicio inde eliciantur, quas alii, nec pietate, nec eruditione his inferiores, consequi inde inficientur, imò verò noxias censeant homini Christiano; non omnes conclusiones alba signentur linea, sed earum fiat delectus, apud plebem præsertim; quæ minimè ea decidere vel etiam capere idonea est, de quibus mille & amplius annis summus in Christiana Ecclesia dissensus fuit. Sed si hos audimus, qui de conclusionibus ad usque seculum nostrum damnatis, aut Græcis saltem Ecclesiis planè ignotis, in Latina demum post quadringentesimum annum controversis ἐπέχειν licere arbitretur, nec eas tanquam certas, & cognitu necessarias apud plebem urgendas censeat, is (quod non semel audire me commemini) ex Christiana Religione Pyrrhoniam cudere velit ἀκαταληψίαν quod hactenus ego persuadere mihi non possum: nec tu, scio, tibi, vir amplissime, quem cum conjuge salvere jubeo. Neque enim ultra morari te visum. 14. April. 1614.

Tui observantissimus,

GERARDUS VOSSIUS.

III.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius.

S. P. D.

Edictum Ordinum Hollandiæ (de mutua tolerantia) à plerisque scurriliter traduci significat. Ipse de scripto quodam suo vernacula an Latina publicando, judicium Grotii exposcit. Dolet quod à multis ἑτεροδοξίας & conspirationis cum Arminianis insimuletur.

EDictum Illustrium D. D. Ordinum, Amplissime Magnificeque D. Groti, mirè hic vapulat à Zelotis, à plerisque etiam scurriliter impetitur. Qui mollissimè loquuntur, mirari se ajunt, pro Edicto Illustrium Ordinum publicari, in quod non consenserint Civitates. Nec fatentur tale κατ' οὐσίαν esse, quale exposcebant Dordrechtani: quandoquidem, præter horum sententiam, haud clarè exprimatur, de cæteris doctrinæ capitibus standum esse receptæ Ecclesiarum sententiæ: juxta decretum hac de re ante annum unum alterumve ab Ordinibus factum. Sugillant etiam, quod, Edictum si sit, non transmittatur ad Civitatum Proceres: sed his ipsis a Bibliopolis sit emendum. Æque admiratio eos subit, quod nulla in eo pœnæ fiat mentio, manentis eos, qui fuerint transgressi. Unde boni viri colligunt, tuto se id transilire posse. Denique homines illi, quibus mire scilicet Ordinum honos curæ est, mirari se ajunt, Ordines adeo decoquere honorem suum, edicendis illis, quæ non servatum iri prævideant omnes. Talia non solùm blaterant recentes de Schola pueri, Ministri triduani, sed etiam quidam de Veteranis. Quos inter immodestiam suam desiderari minimè patitur Lydius, qui etiam cæteros Ordinis sui concitat, ut adversus hoc Edictum, ad Magistratum suum scribere velint, Amstelodamensium scilicet exemplo, qui, uti scis, scripsere adversus priorem Edicti formam. Quia verò de oppugnatione Edicti jam inter fratres consultatur, quidam ejus ordinis, sed cæteris modestior, magnopere a me exposcit, ut scriptum illud Amstelodamensium diem unum habere liceat, quo videat ecquid in Edicto hoc relictum sit, quod reprehensionem mereatur. Gratum itaque feceris, si prima occasione ad me mittas. Si voles, intra triduum remittam. Hactenus quidem is, quem dico, nihil in Edicto culpat: sed ex Amstelodamensi istoc scripto discere avet, quid in eo alii culpent, idque illo potissimum fine, ut si nihil videat reprehensione magnoperè dignum, Collegas ab instituto melius possit dehortari. Sunt qui testimonia Edicto addita, à Vorstio congesta dicant. Nescio quis homulus Gouda eum huc nuntium apportavit. Ego hanc opinionem iis haud evello: neque enim video, quorsum id facere debeam, quando tu, vir Amplissime, non honorem hinc tibi, sed Patriæ solum tuæ emolumentum quæris. Superiori hebdomade usus sum valetudine haud satis prospera: quæ ratio est, cur, ex quo domum redii, parum promoverim in scribendo. Sed nunc Dei gratia melius valeo, totusque sum in detexenda tela mea, vel potius nostra, quando non solum te suasore impulsoreque aggressus sum, sed etiam te Aristarchum emendandi curam suscipiente perfici debet. Sanè & superiores literæ, & nuperus sermo tuus, multorum me monuit, quæ nunquam venissent in mentem. Quamquam autem utcunque didicerim indoctorum judicia aspernari, tamen (fatendum est) nonnihil me in scribendo moratur morosa cogitatio de quorundam, quibuscum mihi post scripti editionem negotium erit, summa in strenuè mentiendo calumniandoque audacia. Quæ sane res me subinde incertum facit, annon satius sit opusculum hoc primum edi nomine meo haud expresso, atque adeo lingua Belgica, uno stylo prodat. Sane nihil videtur obstare, nisi Patrum testimonia, quæ in alienam transfusa linguam, vinorum instar, plurimùm de

de gratia amittunt. Alioqui hoc pacto possim melius cognoscere hominum judicia, nempe qui similis sim futurus Apellis, post tabellam latitantis. Tum autem, si fortassis imparem me videro hominum improbitati, potero Latina editione supersedere, aut alteri hunc laborem resignare, qui tutiori loco vivat. Nam quod tu, Amplissime Domine, credas è modestis adeo tractatibus, ac solius veritatis & concordiæ causa scriptis, periculi nihil, saltem post Ordinum hoc Edictum, metui amplius posse: Equidem verum te opinari magno optem; sed nemo id dicat, qui mores nostrorum experiundo didicit. Nudius quartus locutus sum cum fido, & modesto sacri ordinis viro. Nisi inquiebat is, omnia nostrorum hominum approbaris, nihil te tantopere purgabit, ut non unus & alter Collegarum meorum sic nomen tuum per urbem differant, ut omnium sis futurus fabula. Diceris nunc quidem modestius voluisse agere: sed Eleusin sacra sua non simul pandere; latere in pectore tuo longe alia, quæ tempori sis prompturus. O mentes viperinas? sed de his meliùs coram, feriis proximis, si Deus volet. Johannem Arnoldi strenuè adeo progredi, plurimùm gaudeo. Si uti te facturum scribis, responsum ejus, antequam edatur, legendum transmiseris, candide judicium perscribam: quod tamen eum scire nihil attinet. Non possum quin de Steinfurtensi vocatione aliquid scribam. Ante biduum venere huc duo Ecclesiastæ Batavi, Bertii Lugdunensis frater, & alter cujus nomen excidit. Hi pro zelo suo erga Domum Dei, muneris sui esse existimarunt, ut de certo nuntio Ecclesiastas nostros facerent certiores. Retulere iis, ut ante dies paucos inciderint in Mercatorem quemdam, qui studiose inquireret, ecquem Gerardum Vossium nossent, & quomodo audiret? Eum à D. Vorstio commendatum esse Comiti Benthemensi, sed matrem Illustris Comitis non passuram, ut quisquam ad Professionem Theologiæ Steinfurtum vocetur, nisi qui undiquaque sit Orthodoxus, hoc est, Contra Remonstrantium partibus addictus. Addebant dixisse Mercatorem, sibi id à Comitis matre in mandatis datum esse, ut Dordrechtum quoque iret, atque ibi ex Ecclesiastis, atque aliis de doctrina vitaque mea conquireret. Ubi nostri illi audiere isthæc, varia illorum animos subiit cogitatio: nescire enim se dixerunt, quid sibi de me sentiendum sit: nihil quidem se audisse ex me unquam, quod *ἑτεροδοξίας* ullius argumentum esse posset: sed tamen mirari à Vorstio me commendatum; nec enim sibi verisimile fieri, commendaturum eum quemquam, nisi suæ famæ hominem: eoque sibi gravissimam causam esse deponendi tam bonam opinionem, quam de me hactenus habuerunt. Aut enim magnam mihi cum Vorstio familiaritatem clanculum intercedere, ac Socinianum virus in pectore occultè gestare: aut vaferrimum Vorstium hoc agere, ut me apud bonos, ac urbem imprimis nostram, decoloret. Ego in utroque eos falli longissimè scio. Nam neque Vorstium vidi unquam, neque vel ipse ad eum scripsi, vel literas ab eo unquam accepi. Neque etiam opinionem ejus sequor, quatenus quidem, aut Omnipræsentiam, aut Omniscientiam Dei convellere putatur. Sed neque Vorstius, uti audio, aliquam nominis nostri deprecationem proposuit sibi: Verùm cum ex Remonstrantium causæ aperte addictis neminem commendare liceret per junioris Comitis matrem, proximum putavit, ut eum commendaret, quem concordiæ ac pacis, inter eos studiosum audiret, qui se a Contra-Remonstrantium causa neutiquam separassent. Hebdomade proxima affore dicitur is Mercator. Si hinc calumniandi causam ceperint Zelotæ, feram ut Christianum decet. Non potero tamen sic contemnere, ut non aliquid doloris sit allaturum, quod monstrosarum insimuler opinionum. Sed fortasse hæc res melius abibit, quàm spero: præsertim quando semper paratus sum, ingenua confessione testari, me alienissimum esse ab iis opinionibus de Deo, quarum Vorstius (verène an secus haud disputo) a plurimis insimulatur. Cujus tu rei testis mihi esse potes; quando apertè sæpius apud te id factum Vorstii improbavi, quod is sic in libris de Deo aliquando disputet, ut videri possit monstrosas, & in Ecclesia DEI inauditas opiniones voluisse hominum animis inserere. Sanè si aliud ei propositum fuit, imprudentissimè egit, sequendo de tanti momenti rebus tale disputandi genus. Et tamen ut imprudentia potiùs quam malitia peccarit, magnoperè opto. Recte omninò facturus est, si tandem sic sententiam suam de istis capitibus publicè perscribat, ut nullus sinistræ de eo suspicioni posthac, saltem apud bonos, relinquatur locus. Mitto ad te Hamelmanni libellum de jure Principis in rebus Ecclesiasticis. Uteris eo quamdiu lubet. Arnobium tuum, & locos Augustini cum Synodo Diospolitana nondum remitto, quia necdum Lugduno Exemplaria recepi: sed tamen curabo, ut primo tempore restituere possim. Chartas meas si post octiduum per Tabellarium, aut fidum Nautam miseris, haut sero miseris. Tantum enim temporis minimum requiro ad perficiendum ea quæ primam constituent Libelli nostri partem: qua nempe de peccato originali, ac necessitate gratiæ, cum prævenientis, tum subsequentis, item gratiæ sufficientia, & arbitrii libertate tractandum erit. In Anglicano illo scripto describendo strenuè progreditur Amanuensis: sed tamen ob ductus incommodos, & plurima vitia Orthographica nondum dimidium Libri absolvit. Vale, Magnifice Amplissimeque Domine Groti.

Tuus omni officio,

11 August. 1614.

GERARDUS VOSSIUS.

IV.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio S. P.

Grotio gratulatur progressum in caussa contra Sibrandum, adhortaturque Eum ad protrudendum quod conceperat scriptum, de summi Magistratus jure circa Ecclesiastica.

MAgnifice Domine, postquam Sibrandianum responsum in lucem prodiit, tam vanè multa pro eo adversus Illustres Ordines, ac dignitatem tuam, à Malevolis jactabantur, ut non poturent quidquam bonæ causæ, sive qua publicum, sive qua privatum te tangit, vel conducibilius vel opportunius accidere hoc tempore, quàm Edictum Ordinum, & bona Sibrandi fides. Itaque me quidem tantopere delectarunt, ut quamquam quo tempore fasciculus mihi reddebatur, ob morosas quasdam Scholæ nugas animo essem minus defæcato, tamen literis tuis, cæterisque lectis, sic fuerim recreatus, ut totum exinde diem tam lætum hilaremque duxerim, quam si Hilaria fuissent. Quantum verò ea res gaudii mihi attulit, tantum inde doloris Malevoli ceperunt. Cùm autem alia eos in Edicto malè habuerunt, tum quod apertè in illo dicatur, operam tuam Illustribus Ordinibus gratam fuisse, ac Sibrandum mala tecum fide egisse. Quod quidem non minus eos urit, quam quod venditioni Libri Sibrandiani interdicatur. Eoque magis hæc res eos coquit, quod disertim addatur, hoc pleno in conventu constitutum esse. Nempe vident & dolent, minus sic deinceps fidei calumniis suis habitum iri. His vero omnibus aliud nihil opponere possunt, quam quod nec defuere ex Civitatibus, quæ Sibrandianam magis causam probarint: quasi unquam ferè sic agatur in rebus, vel publicis, vel privatis, ut idem sentiant omnes. Ecclesiastes quidam nostras retulit mihi atque aliis, ut filius suus Amstelodami viderit Edictum hoc Portæ (urbis ac Templi) affixum ab Illustrium Ordinum Viatore. Hoc quidam non factum credere malunt. Sed qui tantum scilicet scelus credere sustinent, mirari ac ringi, quod hoc perpeti voluerint ejus civitatis Proceres, in cujus constantia protam ac puppim causæ suæ constitutam sæpius sunt confessi. Bona fides

tua

tua effecit, ut nonnullis tandem scrupulus sit injectus, quibus antea persuaderi non poterat, Sibrandum mala fide agere. Imo aliqui aperte eum jam culpare non verentur. Sane hesterna die, cum rogasset quidam ejus ordinis, quid mihi de bona fide videretur? atque ego respondissem, metuere me, ne multum Sibrando sudandum sit, priusquam omnibus iis respondeat: confessus est quod antea nunquam, multa eo in scripto esse, quibus à Sibrando responderi non possit: ac se quoque antequam Libellus hic prodiret, quædam istiusmodi observasse: sed Libello hoc tuo (cujus tamen non te, sed Bertium, ac Joannem Arnoldi Authores suspicantur) & plura, & tam clarè probari, ut negare sit neminis, nisi qui frontem perdidit. Addebat, se quid multo eruditius ab tanti nominis viro exspectasse: Plurimos esse in Batavia, etiam recentes de Schola, qui Sibrando melius illam causam potuerunt tractare. Postea in alios incidi, qui similiter judicarent. Paucissimos reperi, qui non fateantur, graviter, & Sibrandum peccasse & omnes eos, qui absque ordinum insectatione de religionis controversiis agere non possunt. Utinam verò simul emisisses Scriptum tuum, de summi Magistratus jure circa Ecclesiastica: fortasse enim si Edicti tempore prodiisset, hinc tacitæ aliquid authoritatis ei accessisset. Sed quia id factum non est, proximum puto, ut quam celerrime subsequatur. Quid enim attinet Crabronibus illis toties per intervalla bilem moveri? Recens nunc ira est. Si statim Liber edatur, poterunt simul bilem omnem despumare. Quod amicè me adeo Roterodamum invitas, gratias habeo maximas. Velim quidem, sed detinet me lectio tertii Georgicon Virgilii, cum aliis rei rusticæ Scriptoribus; ex quibus bonum delectum cogar discere. Cras verò à prandio progressus mei periculum faciam. Quam tibi aliisque, vir Amplissime, grave est Rempub. gubernare; tam mihi in annum integrum ab Homericorum Heroum cibo, quinquaginta capitibus, vel stomachis potius prospicere. Imo multo quidem hoc difficilius mihi, quia semel jam iterumque persensi, post omnes veteres consultos, ubi ad forum boarium deventum, tantumdem me sapere quam priùs. Itaque post oleum & operam consumptam, aliena tandem opera uti cogor. Nec eo magis domo abesse licet, quando alieni nihil hac in re audent absque præsentia ac nutu meo. Adde quod juventus Scholæ nostræ (cujus bona pars, pro sapientia sua, non minus desiderant boum nostratium conspectus, ac mactationem, quam olim in Circo populus Romanus gaudebat Lucarum boum spectaculo ac pugna) nunquam magis custode eget, quàm hoc tempore; quo & difficillimè domi continetur, & periculosissime excurrit. Quod verò, ni fallor, significas, fortasse, Dordrechtum te venturum, utinam, utinam fiat: Imo utinam ut amplitudo, ac dignitas tua ferat, ut pro diversorio publico subire possis pauperis hoc tugurii nostri, sed non congestum cespite culmen. Nobis quidem ea res non voluptati minus esset quam honori. Amplius adderem, sed metuo, ne inani spe mihi blandiens alienam ex verbis tuis sententiam expresserim. Utrum sit, brevi spero, vel ex Epistola tua, vel quod malo, ex adventu tuo longè exoptatissimo recognoscam. Etiam adventum tuum expetit Lydius: ut qui & multis retro mensibus, significavit, magno se loquendi tecum desiderio teneri, & hesterno vespere dixerit, optare se ut paucis agere tecum liceat de Libello eo, cujus gratia ab Asello illo, (sic enim loquitur) Corvino Princeps, inter eos reponitur, qui τὸν ἄρχοντας βλασφημοῦσι. Persuadere mihi conabatur, scripsisse se Libellum eum in laudem Magistratuum, ejusque probandi, verba nescio quæ ex opusculo citabat. Ego cùm nec tam fatuus essem ut crederem, nec irritare vellem eum quem ad cœnam invitâram, consolatus sum illo, quod scriptum hoc Corvini perennaturum non putem; tum maximè quod pauci sciant, Lydium dialogi illius esse Authorem, pauciores item, per βαρυκέφαλον Lydium designari. Gaudebat eo sermone, sed tamen addebat, pati se non posse, ut tu de eo tam atrocem habeas opinionem: eoque prima occasione, vel Roterodami si eo proficisci contingat, vel Dordrechti, si tu prior huc veneris de Libello eo purgare se apud te velle. Vale, Amplissime Domine, uxorque lectissimæ tuæ à me salutem dicito.

A. T. observantissimus

27 Octob. 1614.

G. J. Vossius.

V.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

D. Gerhardo Joanni Vossio,

S. P.

Invitat Vossium ad professionem Theologicam, in illustri Schola Steinfurtensi obeundam.

NOn ignorare Te arbitramur, Clarissime & Doctissime Vir, Theologiæ professionem in Schola nostra illustri, ob Doctoris Hermanni Ravenspergeri, ad novam Academiam Groningensem, discessum, hactenus aliquandiu vacuam, & quasi viduam fuisse. Cum autem à Nobis, quibus Scholæ cura, & administratio, ab illustri Magistratu nostro commissa est, diu multumque de alio Theologiæ Professore vocando deliberatum fuerit: tandem præ aliis, tua persona, ob insignem eruditionem, & solidam orthodoxæ Theologiæ scientiam, quæ partim ex præclaris ingenii tui fœtibus in lucem editis, partim ex aliorum rectè judicantium commendatione, nobis innotuit; digna visa fuit, quam Illustribus, ac Generosissimis Comitibus Bentheimiensibus, Dominis nostris Clementissimis, de meliore nota commendaremus. Quâ etiam re effectum est, ut illustres ipsorum Generositates, ex singulari, quo omnes literatos Viros complectuntur, favore, & amore, in tui ad professionem Theologiæ in Schola nostra vacantem, vocationem clementer consenserint. Itaque ex voluntate prædicti Magistratus nostri, provinciam illam sanctam & honorificam, jam tibi offerimus: utque eam oblatam prompto animo suscipere, & obire non graveris; etiam atque etiam rogamus. Moveat te ad vocationem illam sequendam Dei præpotentis, cujus divina providentia ea procurata est, voluntas, quâ ipse operarios in vineam suam emittere solet. Moveat te illustrium & generosissimorum Comitum Bentheimensium, bona & gratiosa erga te voluntas. Moveat te præclarum & honorificum Senatus nostri de studiis tuis ingeniique dotibus judicium, ejusdem humanus, & benevolus in te affectus. Moveat te Scholæ nostræ salus, & incolumitas, quæ sine Theologiæ Professore, diu consistere non potest. Moveat denique te loci hujus salubritas, & amœnitas, annonæque in eo facilitas, cum omnium rerum ad Oeconomiam necessariarum ubertate conjuncta. Quò meliùs autem Scholæ nostræ statum, aliasque loci, & functionis circumstantias coram perspicias, & cognoscas, majorem in modum petimus, ut abjectâ omni morâ & cunctatione, cum præsente Tabellario, Scholæ nostræ sumptibus ad nos excurrere, aut saltem primo quoque tempore, cùm periculum haud exiguum in mora sit, tuum ad nos adventum accelerare non graveris. Ita enim, & de stipendio, & de aliis rebus ad professionem Theologicam pertinentibus, commodior sese offeret colloquendi tecum occasio; & ipsis studiosis abiturientibus majora allectamenta, & incitamenta, ad continuandum in Scholâ nostrâ studii sui Theologici cursum suggerentur. Nos etiam vicissim de te benè mereri studebimus, eâque humanitate & benevolentia te advenientem accipiemus & amplectemur, ut neque itineris suscepti, neque amicæ conversationis nostræ te unquam pœniteat. Bene vale, Vir præstantissime, cum omnibus tuis, quibus cœlestem

juxta,

juxta, & terrenam à Deo benedictionem animitus precamur.

Steinfurti, xv Febr. Juliani, anno à nato Christo Servat. nostro cIↄ Iↄc xv.

M. CLEMENS TIMPLERUS,
pro tempore Prorector, nomine totius Collegii subscripsit,
M. P.

VI.

Clementi Timplero.

Dilationem in Vocationis Steinfurtensis negotio à Timplero expetit, proximeque aut se, aut literas præsentes promittit.

EGo verò, clarissime, doctissimeque Dom. Timplere, non possum, non & plurimum mihi gaudere, & tum illustribus, & generosissimis Comitibus Bentheimensibus, Dominis meis clementissimis, tum ornatissimo ordini vestro professorio, ingentes agere gratias, pro tam honestâ de me existimatione, & luculentis adeo, erga me affectus notis. Mihi quoque partim, ne adversus adeo munificos, ac benevolos ingratus essem, partim publici boni causâ, unà cum Tabellario hoc ad vos, excurrere animus erat; ac vobiscum super omnibus sermonem serere: sed incommodissima anni tempestas, à profectione deterruit; nec muneris conditio, quod nunc obeo, diutinam mei absentiam ferat; & quod familiam ducit, ea nunc rerum meatum conditio est, ut nisi desultoriæ mihi levitatis notam, merito impingi velim; cum uno alteroque amplissimo viro, mei, & publici commodi amantissimo, super re tanti ponderis, serio mihi deliberandum intelligam. Id quidem, quin neque illustres Comites, neque clarissimus Professorum ordo, vitio sit versurus, nullus dubito. Interea quia in eo loco, illustris Scholæ vestræ res sunt, ut moram vix patiantur ullam, recipio me aut intra brevissimum tempus, excursurum ad vos, aut literis de animo meo facturum te certiorem. Nihil enim mihi gravius sit, quam ut bene de me, & publico, mereri volentibus, sim injurius, & simul cessatione meâ, illustri Scholæ vestræ sim intertrimento. Vale, Doctissime, & merito mihi charissime Domine; & si grave non est, tum illustres, ac generosissimos Comites, Dominos meos clementissimos, tum clarissimos, ac præstantissimos Collegas tuos, plurima, meo nomine, salute imperti.

III Non. Martii, Ann. cIↄ Iↄ c xv. Stylo Gregor.

Dignitatis tuæ observantissimus,
GER. VOSSIUS.

VII.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius

S. P.

Vocationem ad Scholam Steinfurtensem, professionemque in eadem Theologicam amplectendam, quæ sibi persuadeant causas Grotio indicat, amicorum tamen consilium aperit, quod hac in re sequendum ducit.

HEsterno die, Magnifice, & Amplissime Domine, literas accepi Steinfurto, quas jussu generosi Comitis, suo & Collegarum nomine, ad me scripserat Timplerus. His offertur mihi professio S. Theologiæ in illustri Schola Steinfurtensi. Significavi statim rem totam Prætori Musio, & Syndico Berkio, quorum utrumque optimè mihi velle non dubitandis indiciis jam multos annos comperio. Dixi iis, nihil mihi in eo, quo fungor, munere displicere, quam quod videam optimum ætatis meæ florem abire, nec multum me in studiis promovere. Sæpius me compertisse siquando die Dominico à meridie, ditopulis in Templum abeuntibus, studiis domi vacem, plus me paucissimis istis horis proficere, quam alias integris aliquot diebus. Præterea nonnihil dolere, quod nonnulli Ecclesiastæ præter meritum meum, nomen meum apud plebem obstrigillent, haud alio argumento, quam quod subinde, conscientia dictante, modestè eos muneris commoneam, qui quocumque convitii genere illustres Ordines impetunt. Tum autem quod aliquando dicam, non controversiarum naturam, sed hominum, culpam esse, quod hoc Ecclesiæ dissidium componi non possit. Si etiam aliquam multos Melanchthones, & totidem Calvinos haberemus, omninò me confidere, adeò eos amicè hoc negotium transacturos, ut nihil inde Ecclesia capiat detrimenti. Neutiquam me à contra-Remonstrantibus segregem factum: sed neque in omnia eorum dicta jurare velle. Tantum ex animo dolere sortem Ecclesiæ, quæ ita factionibus scindatur. Multa quoque alia in hanc sententiam attuli; quæ quoque in te calculum mihi adjecerunt. Tantum visus sum iis minus constanti animo, quod obtrectatorum sinistros sermones devorare haud satis possem. Sæpius enim talia ab æmulatione aliqua, aut animi impotentia proficisci. At ea quoque non minus in Academiis ipsis habitura locum. Quod verò dicerem vix quicquam temporis a me studiis dari, id aliquamdiu adhuc concoquendum putabant. Nec enim dubitare sese quin haud perpetuo sim isthoc Sisyphi saxum voluturus. Et tamen inquiebant, habendam mihi vel maximè rationem Liberorum meorum, quibus in functione hac, si ulla alia, honestè satis prospicere possim. Nec tamen hoc sic à me accipi debere, quasi me perpetuo hoc in munere consenescere velint. Quin verò sese ipsos mei memores esse velle, si quid forsitan possint in vocatione aliqua Lugdunensi. Et hoc eo se magis dicere, quia jam aliquid ea de re inaudiissent. Posse etiam huic rei Steinfurtensem istam vocationem inservire. Interea Authores erant, nec acciperem conditionem, nec recusarem; sed potiùs scriberem, velle me de re tota cum amicis consilium capere. Parui consilio. Ac literarum etiam mearum ad Timplerum exemplum mitto. Hæc scire te volui, Amplissime Domine, ne si fortè Hagæ, quò uterque proficiscetur, ejus rei mentio incidat, tu omnium sis ignarus. Interea non est quod de me tantoperè sollicitus sis. Non possum quidem non maximas tibi pro affectu erga me tanto gratias agere: sed quædam interdum sunt, quæ moram aliquam exigunt. Sane intelligo aliquibus nihil magis in me displicere, quam quod etiam Amplitudinis tuæ nitar commendatione. Aliquis etiam nescio quid objecit de Literis quibusdam, quas ad te scripsissem. Sane metuo, ne D. Bertius (quem ego alioqui ut Præceptorem optimè meritum, & virum summæ eruditionis plurimùm & veneror & æstimo) nonnihil rebus meis incommodet. Scio illum literas meas, quas ad A. T. de aliquot Erasmi locis scripsi, & habere, & aliis commonstrare. Inter alios est Rutgersius noster, cui bonam earum partem legit. Audio etiam ambire professionem historiæ Ecclesiasticæ; & quia nonnihil à me prius hac in re metuebat, uti prius a Vorstio (nam & cum is Lugdunum vocaretur Theologiæ professionem ambivisse dicitur) κατὰ παρεγχείρησιν dictat, semper sibi aliquid remeliginis injici, vel ab aliquo Vorstio, vel ab aliquo Vossio. Sed ab illo ad A. T. redeo, vel potius ad me ipsum. Equidem multa mihi ad arduam historiæ Ecclesiasticæ professionem deesse video. Accepturi quidem essemus vocationem, si vocaremur, sed non tam quod non malimus nos pauxillum adhuc in hoc pulvere hærere, quàm quia metus esse possit, ne, cum maximè molestissimo hoc onere liberari velim, minimè possim. Nam & interdum, vir amplissime, in animum venit, te quoque mortalem natum. Alioqui, ut dixi, seu potis mihi aliquid concedi malim, quo mutiem me isti præparare possim. Quod si ubi me propemodum parem isti muneri putabo, non subsequatur aliqua vocatio, ἢ φέρτις ἐπανακλήσις. Sic quoque

que scribendo saltem prodesse Ecclesiæ Dei poterimus. Sunt alia multa, de quibus colloqui tecum aveo, eo magis, quia me literis tuis, quas ante horam accepi, amicè ad te invitas: sed id nunc fieri non potest, quia metuo ne, absente me, discipuli in glaciem currant, aut fortean pedem, aut brachium frangant. Tutius id potero, ubi glacies erit soluta. Quamquam si & antè se occasio offeret, minimè eam negligam. Hæc raptissimè, ob festinationem Tabellarii. Deus ter Opt. Max. diu te Reip. Ecclesiæ, familiæ ac nobis servet incolumem. 1615.

Misit D. Vorstius ad me per amicum varias literas, ad se de vocatione Steinfurtensi scriptas, uti exemplar literarum, quas III. Comites de me vocando ad Curatores Academiæ Leidensis scribunt. Ego statim singula describi curavi. Si tanti putabis, percurres, & vel in adventum meum adservabis, vel ubi voles transmittes ad me. Ἔῤῥωσο.

VIII.

Viro Clarissimo

Conrado Vorstio, S. P.

De Vossio Steinfurtum vocando consensisse proceres, dissipatis, quibus gravabatur calumniarum nebulis, nihilque restare quam profectionem ut acceleret, quod ipsi persuadeat summe cupit.

Diu hactenus, Reverende ac Clarissime Vir, Schola nostra novum Theologiæ Professorem, & quidem diversis in locis quæsivit. Sed nondum eundem ex animi sententia invenit & nacta est. Causa hujus rei videtur esse voluntatis in iis qui vocati sint partim inconstantia, partim perversitas; quippe qui vocationes non tam publici commodi, quam privati sui honoris & lucri amplificandi gratiâ appetunt, easdemque oblatas ex prætextu causæ nescio cujus recusant & repudiant. De Vossio, quem Aulæ nostræ commendasti vocando, jam diu à Senatu nostro deliberatum fuit; sed propter suspiciones quasdam sinistras, quibus à calumniatoribus præter meritum gravatus est, hactenus consensus à reliquis Comitibus Bentheimensibus impetrari non potuit. Nunc autem dissipatis ejusmodi calumniarum nebulis, præter spem & opinionem, Deo ita dirigente, in Vossii vocationem tandem illustris Magistratus noster consensit. Itaque nihil amplius restat, nisi ut is vocationem oblatam prompto animo amplectatur & sequatur, nullâque interpositâ morâ sumptibus Scholæ ad nos Steinfurtum excurrat: ut ita melius coram totum Scholæ statum, singulasque functionis & loci circumstantias, exploret & cognoscat. Quâ in re, rogo nomine Collegarum, ut ipse Scholæ nostræ causam seriò & sedulò agas, bonoque illi Viro ad capessendam illam provinciam iterque ad nos instituendum suasor sis, hortator & instigator. Nisi enim is maturè ante ferias Scholasticas ad nos venerit, verendum est, ne malevolorum hominum obtrectationibus cæterorum illustrium Comitum in vocationem ipsius consensus, intervertatur, ac studiosis Theologiæ, qui hactenus diu Professorem magno desiderio exspectârunt, discedendi ex Schola nostra ansa præbeatur. Imprimis verò moneas ipsum ut iter ingressus recto tramite Steinfurtum cum præsenti Tabellario proficiscatur, neque vel Bentheimiam vel Schuttorpium sese recipiat, antequam generosum nostrum Comitem salutaverit ac compellaverit.

Hoc enim è re Scholæ videtur fore, & ad removenda omnia obstacula appositum. Cætera divinæ providentiæ & tuæ prudentiæ committo. Bene vale, Vir præstantissime, unà cum uxore & liberis charissimis, quibus salutem plurimam omnes Collegæ & mecum uxor mea animitùs dicunt.

Tuus omni studio amicus & Compater,

Steinfurti xv Febr. Juliani ann. CIↃ IↃ CXV. M. CLEMENS TIMPLERUS.

IX.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius.

S. P.

Visitationis dilatæ caussas aperit Grotio, proximè tamen præsentiam suam eidem promittit, & librum ejus de satisfactione Christi secum adsportandum. Laudat librum Thomsoni. Gratulatur novam prolem.

Magnifice amplissimeque Domine Groti, posteaquam D. Van der Myle, & D D. Consul Syndicusque Leidensis domum te confecta abierant, tum cùm coram tibi gratias agere, tum de variis tecum colloqui gestiebam: sed adhuc ob summam tempestatem frustra fui. Biduum quidem, imo triduum prope jam ex eo tempore exspiravit: sed venti validius etiam spirant, quam ante: Nec ego duntaxat, qui meticulosior videri possim, quam virum decet, sed, ut audio, plerique etiam nautæ, audax & θερμὸν hominum genus, oram hinc solvere verentur. Ita abiit mihi initium feriarum nostratum: quo tempore commodissimè domo abesse poteram. Vereor autem ne adhuc pluscùlis hic diebus detinear, partim quia hac hebdomade pro affinis infante in baptismo spondendum erit; partim quia Rutgersius noster impensè cupit, ut intersim solemniori convivio, quo die Jovis proximo Serenissimi Suecorum Regis Legatum accipere cogitat: post Paschalem verò diem animus sit uxorem Bredam ad sororem deducere: ubi fortasse diem unum aut alterum hærendum erit. Omnino tamen decretum, antequam feriæ nostræ desinant, hoc est intra quatuordecim hosce dies excurrere ad A. T. nisi interea te in Zelandia potius, quam vel Roterodami, vel Hagæ etiam fore cognoro. Una tunc mecum feram commentationem tuam de Christi satisfactione, cujus descriptio spissè procedit, ob nimis festinatos literarum ductus: sed tamen intra hos sex septemve dies scriptionem ejus absoluturum sese sperat Amanuensis. Mitto interea Thomsoni librum præstantissimum; una cum Augustiniana Confessione, Synodi Palæstinæ gestis, & Arnobio: quibus cum diu adeo, fortassè incommodo aliquo amplitudinis tuæ, usus sum, sanè cum maximo fructu meo. Carere quod nunc iis possim, facit, quod tandem ipse eos Antverpia nactus sim. De Thomsono non tantùm suadeo, sed etiam rogo, quam primùm edatur. Nihil ea diatriba hoc in genere, vel doctius extat, vel elegantius. Me quidem valdè in vera sententia confirmavit. Nihil tamen hoc judicium nostrum Bertiadem Heroëm, nisi secus putabis, scire attinet: quippe qui, ut etiam amici mihi narrant, hoc cum magno eloquentiæ Romanæ parente habeat commune, quod silere difficulter ea possit, in quibus tacito opus erat. Quamquam vero liber iste Thomsoni multis partibus sit emendatius descriptus, quam exemplar ipsum, tamen supersunt in eo non pauca, in Græcis imprimis quæ corrigi debeant. Ut emendanda putaram, de quibusdam ante trimestre in chartula annotaram; sed hanc licet quæsitam, nunc invenire non possum. Nec multum puto refert, quia nullo negotio corriget isthæc inter legendum Bertius noster. Infante (filio an filia?) amplitudinem tuam auctam gaudeo: eoque nomine tibi gratulor; ac puerperæ fœlicia omnia opto. Vale, & præsidium & dulce decus meum. 1615.

T. A. *Obstrictissimus,*

G. J. VOSSIUS.

X.

Clarissimo doctissimoque Viro

Gerardo Joanni Vossio

S. P.

Iteratur invitatio ad Scholam Steinfurtensem.

Literæ tuæ, Clarissime & Doctissime Vir, pergratæ nobis fuerunt; tum quod luculentam humani & benevoli tui erga Scholam nostram animi declarationem exprimebant; tum quod tui ad nos adventus spem non vulgarem nobis faciebant. De utroque plurimum nobis gratulamur, tibique gratias habemus, & agimus maximas. Et quoniam ipse pro tua prudentia intelligis, vocationem illam, quæ nomine illustrium & generosissimorum Comitum Bentheimensium nuper tibi oblata fuit, esse divinam, sanctam & præclaram, eamque jam Scholæ nostræ conditionem esse, ut sine maximo detrimento Theologiæ Professore diutius carere non possit; majorem in modum te per Dei gloriam & Scholæ salutem rogamus & obtestamur, ut nulla amplius morâ interpositâ cum præsenti Tabellario, sumptibus Scholæ iter ad nos instituere, nostroque voto & desiderio satisfacere non graveris. Gratissimus eris nobis omnibus atque exoptatissimus hospes; nihilque nobis erit prius & antiquius, quam ut omnibus modis de te bene mereri studeamus.

Bene vale, Vir præstantissime, cum tuis, & ut viva nos epistola primo quoque die exhilares, etiam atque etiam cura.

Nomine Senatus Scholastici,

Steinfurti XVI Martii Juliani Anno à nato Christo CIↃ IↃ CXV.

M. CLEMENS TIMPLERUS, *pro tempore Prorector, scripsit & subscripsit.*

XI.

Reverendo & Clariss. Viro,

D. Conrado Vorstio,

SS. Theologiæ Doctori, & Professori Goudæ, Salutem à Deo per Christum Jesum, Servatorem nostrum.

Urgetur profectio Vossii Steinfurtum.

Extrema Scholæ necessitas, Reverende & Clarissime Vir, Amice, & Compater honorande, postulavit, ut denuò tabellarius, unà cum literis Senatus nostri, ad Dn. G. Vossium fuerit mittendus, ejusque ad nos profectio omnibus modis urgenda. Jam enim ut scis, feriæ scholasticæ imminent, & exigunt, ut novus Lectionum æstivo semestri habendarum Catalogus conficiatur: In quo nisi Theologiæ studiosis futuri Professoris, & Lectionum ab eo habendarum, spes aliqua fuerit facta: Metuendum est, ne omnes hinc discedant, & sic magnam Scholæ nostræ cladem inferant. Ut igitur huic malo, quantum fieri potest, occurratur, opus esse judicavimus, ut D. Vossium, ad amplectendam vocationem oblatam, suumque ad nos adventum accelerandum, amicè hortaremur. Ac ut voti nostri, eò certius & citius, compotes fiamus; majorem in modum petimus, ut ipse pro tua prudentia, Scholæ nostræ causam, ut hactenus, ita etiam nunc, diligenter, & fideliter agere non graveris: Nominatim verò procurare, ut Dn. Vossius iter ingressus, directè per Gronaviam, Steinfurtum se recipiat. Quod si etiam is alium quemdam fidum comitem, præter Tabellarium præsentem sibi adjungere voluerit; hoc ipsi liberum relinquimus, & sumptus ei à Schola omnes refundentur. De Doctore Gigante in integrum restituendo, nulla amplius spes est. Intellexi enim Generosos nostros Comites, Doctori Freidagio, Medico Osnaburgensi, hanc conditionem privatim, inscio senatu scholastico, ante aliquot septimanas obtulisse. Utrum autem eam suscepturus sit, incertum adhuc est: & num è re Scholæ futurum sit, eum qui religione Lutheranus est, & Mathematica non callet, in Professorum ordinem recipere, tibi judicandum relinquo. Quod si Dn. Freidagius, vocationem oblatam recusaverit; equidem eam Doctori potius Neuhusio, tametsi is quoque in Mathematicis non sit exercitatus, quam alii ignoto præsertim Calvinistæ rigidiori offerri cuperem. Sed neque ego, neque quisquam ex senatu nostro, quicquam operæ ad promotionem illam procurandam conferre possumus: cum Aulam Comitum Bentheimensium, minus faventem habeat. Doctor Gigas Monasterium suæ praxis medicæ sedem, & officinam elegit. Quam ibi fortunam experturus sit, tempus docebit. Doctor Maternus Electori Brandenburgico operam suam addixit. Quæ verò ipsius sit conditio, & quo in loco, ignoro. Quamprimum ad me scripserit, dabo operam, ut petitioni tuæ satisfaciat. Uxor mea adhuc infirmæ & dubiæ est valetudinis. Spero tamen Deum, tandem mei, & meorum misertum, ipsi firmioris sanitatis usuram concessurum esse. De novis nihil certi habeo: nisi quod de bello, passim vani, & tristes rumores sparguntur. Bene, & fœliciter vale, vir præstantissime, una cum uxore, & liberis charissimis: quibus omnes Collegæ mei, necnon uxor mea, salutem plurimam adscribunt.

Tuæ Reverendæ dignitatis studiosissimus,

Steinfurti XVI Martii Juliani Anno à nato Christo CIↃ IↃ CXV.

M. CLEMENS TIMPLERUS, *Compater.*

XII.

Clarissimo doctissimoque Viro

Gerardo Joanni Vossio.

S. P.

De Vocatione ad Scholam Steinfurtensem apud se quid constituisset mentem suam aperte proferat, expetit.

Habes hic alterum Tabellarium, vir clarissime, ab illustri Schola Steinfurtensi ad te missum, ut eò te deducat, si modo animus tibi est locum saltem videre, & Spartæ, quæ offertur honestissima, rationem omnem, cum annexo fructu, coram cognoscere. Ut videas, quanto tui desiderio illic flagrent, literas amici unitas atque alterius, ad me datas, tibi legendas mitto; eâ lege, ut per hunc hominem remittas, nec mihi fraudi esse permittas, tam fidenter & aperte tecum hæc talia communicasse. Nisi ex aliorum relatu quadantenus te nossem, non sic agerem. Tuæ prudentiæ erit, ne hoc quidem aperire, nisi fidissimis tuis, quidquam ad te scripsisse. Nam sive vocationem illam complexurus es, sive omissurus, e tua re non minus quam mea fore videtur, ne vulgo hujus aliquid innotescat. Inaudivi aliquid de alia vocatione Leidensi, jam aut delata tibi, aut saltem destinata. Hanc, si Steinfurtensi præferes, quod facturum te suspicor, officii tui fuerit apertè mentem tuam nobis exponere; ut alibi sibi mature prospiciant (quod ægre jam fiet) qui priores te vocarunt. Si coram tecum agere mihi daretur, tuque fidere sermoni meo velles: forte ut priores istos sequereris, tibi persuaderem. Nunc Deo, & tibi soli, rem committendam puto; amanter interim te rogans, ut saltem iter illuc tuum, quo vocaris, dirigere non graveris, & præsens cum præsentibus Comitibus & Professoribus, de negotio toto tractare. Sic enim plenius statuere tecum poteris, utro in loco fructuosius

suus Domino Jesu Christo, & Ecclesiæ ejus serviturum tu speres. Deus tibi salutare consilium adspiret, & eventum largiatur suo nomini gloriosum, quem veri boni rebus aliis omnibus auferre debeat, & soleat. Vale, Vir Clarissime, hactenus quoad faciem ignote, deinceps melius, si placet, & in Domino & in facie noscende. Cras sub vesperam responsum tuum expecto.

Goudæ Pridie Kalendas Aprilis, Anni 1615.

Tuus in Christo

CONR. VORSTIUS DOCT.

XIII.

Doctissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio.

Repetitur invitatio ad Scholam Steinfurtensem.

ITa est, ut scribis, Vir clarissime & doctissime, in utramque partem rationes non leves occurrunt, quæ in hoc ad Theologicam professionem vocationis negotio animum tuum impensè dubium & perplexum reddunt. At quoniam in literis tuis postremis non omnem plane tui ad nos adventus spem nobis adimere, sed plusculum duntaxat ad deliberandum temporis poscere videris: nostratum partium esse duximus, non illico de vocationis illius divinæ successu desperare: sed duce Dei providentia ex parte nostra omnia tentare & agere, quæ tum ad te permovendum, tum ad scholæ nostræ utilitatem promovendam conducere videntur. Quam ob causam etiam Clarissimum Virum Dn. M. Georgium Brinckhofium Logicæ Professorem & Pædagogetarcham, Collegam nostrum honorandum ad te ablegare voluimus; ut coram tecum de omnibus rebus ad hanc causam scitu necessariis fusè & distinctè colloquatur, omnesque tum itineris ineundi, tum vocationis amplectendæ difficultates, quantum fieri potest, removere studeat. Ei igitur ut perinde, ac toti Senatui Scholastico, in omnibus fidem habere, ipsiusque rationibus locum dare velis, magnopere rogamus: Deum interim præpotentem votis seriis & piis invocamus, ut ipse totum hoc negotium ad sui nominis gloriam, ad Scholæ nostræ incrementum, tuamque ac tuorum omnium utilitatem ac salutem dirigere dignetur. Cujus divinæ providentiæ ac tutelæ, te quoque, Vir excellentissime, unà cum tuis plurimum commendamus.

Steinfurti IV. Nonas Aprilis Juliani Ann. Χρισογονίας CIↃIↃC XV.

M. Clemens Timplerus Protector

Nomine totius Collegii scripsit & subscripsit.

XIV.

Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Magistro Gerardo Vossio,

Illust. Ord. Collegii Theologici Regenti dignissimo.

Suspicionem collusionis cum Remonstrantibus, maximè in articulo de Electione, Vossium incurrisse aperit, calumniamque sublatam cupit.

SCripsit Tibi, R. D. Compater, ante abitum meum in Walacriam, unà cum literis publicis, quas pro Guilielmo Nicolai procuravi; simulque interrogavi, an non sufficeret, ratione muneris mei publici, chirographo proprio polliceri, sumptuum restitutionem, si filius non perseveret in studio Theologiæ: an vero publico Notarii instrumento sit opus, quale pro Nicola de nostro misi; de quo adhuc responsum tuum expecto, ut ad feriarum istarum finem, filium meum ad vos mittam. Quanquam enim ex Walacria rediens, rumusculos quosdam subaudivi, de te sparsos, ex inconsiderato quorundam zelo: Illis tamen minimè moveor, quo minùs filium meum, fidei, ac disciplinæ tuæ committere cupiam. Et tamen pro ingenuâ, & sincerâ inter nos amicitiâ non potui, quin te eorum, quæ de te sparguntur certiorem redderem. Sunt inter studiosos (ut ab aliis intellexi) qui dicant se tecum contulisse, de hodiernis controversiis, teque variis argumentis propugnasse sententiam, de Electione conditionali, gratiaque universali: quin & scripto quodam, quod jam in studiosorum manus pervenerit, explicuisse te sententiam tuam; Et levirum tuum D. Junium, hoc de te apertè testari inter studiosos, quàm magis tibi arrideat, sententia Remonstrantium, quam nostra. Hæc tibi R. D. Compater, indicare volui, non quod hujusmodi rumoribus fidem adhibeam, (novi enim quam sint præcipitia his temporibus quorumdam judicia, quam virulentæ quorumdam linguæ, quam inconsideratus zelus) sed ut tanto magis caveas, ne ullam talibus calumniis, & pravis de te judiciis, occasionem præbeas, neque de his rebus conferas, nisi cum iis quos nosti co pollere judicio, & ea eruditione præditos, ut mentem, ac sententiam tuam, rectè assequi possint; Et si quid sit, in quo tibi videantur Doctores Orthodoxi non satis accuratè tetigisse, aut explicuisse veritatem, de eo judicium tuum suspendas; donec assiduâ, & diligenti S. Scripturæ perscrutatione, assecutus fueris ipsam Spiritus Sancti mentem.

Multa enim sunt in quibus, Viri etiam doctissimi, non satis attendentes phrasibus S. Scripturæ, & plusculum tribuentes Antiquitati & Authoritati Patrum, qui post Apostolorum tempora vixerunt; facilè à puritate illa sermonis Apostolici deflectant, & aberrent. Quod ego quidem non ita te monitum velim; quasi diffidam industriæ tuæ, in studio veritatis constanti, & indefesso: sed ut videas, quam sim honoris tui, & existimationis apud omnes bonos, & pios studiosus. Vale mi R. D. Compater, & me tui amantissimum, mutuo amore prosequi, ne unquam desine, meamque hanc scriptionem, ut ex sincero pectore profectam, æqui bonique consule. Salutem adscribo uxori tuæ. Salutat etiam vos mea, & intra paucas hebdomadas, filium isthuc deductura, vos spero, salutabit coram.

Datum Dordr. Id. Aug. 1615.

Tuus tuique Observantissimus,

J. BECIUS.

XV.

F. F. F. Junius

Clariss. Viro

D. Gerardo Johanni Vossio,

Affini conjunctissimo, precatur multijugas Domini benedictiones.

Turbulentum Bataviæ statum ex distractis partibus deplorat, omnemque ejus operam in resarcienda pace Ecclesiastica sollicitat. Quem in finem Teelinghii consilia fidelia commendat.

FAma malum, &c. habent hoc omnes dissensiones, eodem linguas quo animos succo perfundunt: singuli ita ut sunt animati loquuntur. Ad nos hic crebriores quam opta-

optamus sinistri rumores, de Bataviæ vestræ turbulento statu deferuntur: Nos etsi aures nonnunquam demus, fidem non semper damus; quò imprudentiæ notam evitemus. Interim esset pectoris ferrei, hac communi Ecclesiarum nostrarum calamitate non tangi, securè quietum, quasi è speculâ, procellosos Christianæ Reipublicæ motus inspectare, & non quantum fieri potest, votis saltem & suspiriis, naufragium facientibus succurrere: Loquor ex sententia rumorum, qui indies ad nos transvolant, hi enim tales sunt, ac si res vestræ deploratæ omninò jacerent, & medicæ manus opem admittere amplius non possent: Unde enim in conciso, & penitus comminuto corpore, medicinam quis facere incipiat? Graviter vulnerata, corpori tamen annexa membra, remedium expectant, non autem à reliquo corpore avulsa. Mœremus & omninò vix consolabili dolore angimur, cùm hæc & his ipsis alia magis tristia auditione accipimus: Ego ad hanc rem nihil præter suspiria, & ardentes ad Deum preces afferre possum; Tu cum aliis divini Numinis sacrosanctam Majestatem timentibus viris communicato consilio, periculum facere potes, an ulla per Dei gratiam, restaurationis spes, integra relicta sit. Optat hoc mecum D. Teelinghius, cujus hac de re literas vides. Pietas viri non eget de integro me præcone; adhuc probè meministi, quid de ipso, non exiguæ pietatis, eruditionis, & apud vos non minoris authoritatis vir tibi retulerit. Credè tantum ex pio pectore, nonnisi sancta, & sana consilia proficisci posse: fidem scio in candore, & candorem in pietate non requires: proinde tutò, cùm per otium licebit, rescribe; Omnem insidæ futilitatis suspicionem vera pietas tollit. En prior, ad communicanda Consilia provocaris. Deum Opt. Max. precor, ut vobis per spiritum suum adsit, quo Ecclesiæ ipsius prodesse possitis, & uno animo, unâ opera, in uniendis distractis partibus versari. Saluta sororem mei amantissimam, cum tota vestra familia, & valetudinem tuam cura diligenter.

Middelb. Anno 1615, 20 Octob.

Nihil hic quod aut te, aut muneris tui administrationem tangat, inaudivi; non est itaque quod te turbent hæc, quæ de sinistris rumoribus scripsi. Omnia enim quæ ad nos hic deferuntur, generalia admodum sunt, & incertissima.

Tibi multis nominibus devinctissimus,

F. F. F. Junius.

XVI.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius.

S. P. D.

Responsum ejus ad Molinæi scriptum de prædestinatione & annexis illi dogmatibus; itemque Consilium de unione, ac concordia ecclesiastica inter Protestantes arctius ineunda insigniter commendat.

Legi responsum tuum, Amplissime Domine, in quo non dico permulta, sed omnia planè ita subtiliter, nervoseque a te dicuntur, ut quamquam sciam quam plerique omnes docere quam discere simus paratiores, tamen bona me spes habeat, posse his Clarissimum Molinæum ab anticipata opinione dimoveri. Sed cum omnia mirè fuerint ad palatum meum, tum imprimis ea me delectarunt, quæ de salutis certitudine scripsisti. Omnino enim in hoc dogmate plus mihi lucis adduxisti, quam vel alius antea quisquam, vel tute antea ipse; quamquam semel iterumque tecum de eo sim locutus, & communicaris mecum quæ de conciliatione dissidentium sententiarum scripseras nuper. Nec tamen abeunt ab iis, quæ interea temporis jam animo conceperam. Sed gavisus sum ea calculo tuo comprobari: & quod magni duco, distinctius ea proposuisti, quam ego ea mente eram complexus. Itaque usus mihi eorundem fuit hodierno die, quo dicendum aliquid fuit de verbis istis Christi, Cap. xxiv. *Matth.* ὥστε πλανῆσαι εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Nam hoc usque me in eo Euangelista series ipsa perduxerat. Nec arbitror nos, plus quam a te factum, largiri cuiquam posse, nisi simul à clara scripturarum luce, inque ea ambulantis piæ antiquitatis vestigiis, visum sit deflectere. Quod verò prohibes, ne Nob. Langeracensis literas tuas ostendat viro doctissimo, equidem illiusmodi puto, ut nec tu imprudenter illud scribas, & Langeracensem tamen prudenter facturum putem, si nullus hac parte tibi morem gerat. Nam & Re.p. & Ecclesiæ plurimùm interest, ut magni nominis Theologi, piæ antiquitatis sententiam cognoscant, super prædestinatione & dogmatibus annexis: tum verò imprimis, ut jus summi Magistratus in rebus Ecclesiasticis rectius addiscant. Quod si tamen Legatus sibi illum thesaurum servet; post illa scribi oportebit, rem omnem te ipsius permittere potestati. Nec puto hoc consilium quemquam ut candidum minus interpretari posse, nisi fortè qui niger sit ipse. Qualis fortè etiam in scripto tuo minus verisimile dicet; quod ais pag. 2. vers. 9. non aliud te spectasse, quam ut Molinæi consilio, & ipse & alii adjuvari possetis ad pacem promovendam. Obducat enim quod, pag. 17. (cujus initium ad conclusionem) ais non scripsisse te in eum finem, quod Molinæum inspecturum putaras, sed ut sententiam tuam apud Nobil. Legatum deponeres. Quæ tamen licet ἐναντιοφανῆ, non tamen ἐναντία esse patet, cùm, ut ego arbitror, volueris, non scriptum Molinæo ostendi, sed dissimulato scripto, Molinæo exponi debere, quæ scripto esses complexus, quæque Legatus ad consilium ejus de procuranda pace eliciendum, significanda ei arbitraretur. Porro cum ejusdem pag. 17. vers. 2. nominas conciliationem, cui subscripturi sint Angli, Belgæ, Helvetii, Germani, dubitavi certone consilio an festinatione omittantur Galli, præsertim cum in Gallias scribas. Quemadmodum nec sat scio, ad quod pag. 6. vers. 7. à fine, ais, simplex donum esse non potest, quod pluribus conceditur, priori gratia abutentibus, quam utentibus, an ἁπλῶς intelligi possit; cùm certum sit, si princeps tam iis qui hastam abjecerint, quam qui benè rem gesserint, armillas donet, minimè horum ratione simplex donum dici posse. Hæc sic ego non musinabar, sed muginabar. Nam aliquid in chartam conjiciendum erat, non quale Tu scripseras, cujusmodi nihil erat, (scio Te sic ingenue scribendi fidem habiturum) sed tamen quod chartæ spatium implere posset. Bis me legisse dicere possum, etiam tertiaturum, ni si metuissem, ne in remittendo festinato opus esset. Superest, vir Amplissime, & supra mortales omnes mei amantissime, ut maximas Tibi gratias agam, quod priusquam responsum hoc tuum mitteres ad Langeracensem, ejus mihi legendi feceris potestatem. Nec enim majori cum voluptate, addo etiam cum fructu, meum in re alia tempus collocare potuissem. Planeque rogo simili adfectu, & honore in posterum me prosequi velis. Est & quiddam aliud, de quo ad Te scribere aveo, quod Bredanam Ecclesiam spectet. Sed nunc serum est, eoque isthac occasione potius utar, cum frater ad te Hagam iturus, quod futurum die Jovis, uti intelligo. Salutabis, Magnifice Domine, nomine meo lectissimam fœminam conjugem tuam, quam Clemangis editor ante unam aut alteram hebdomadem præconio isthoc seriò apud me decoravit, quod suaviter se risisset versiculis rythmicis, quia rei familiaris aliquo dispendio curasset, ut sic compellare suos posset (sic loqui liceat) confratres, Ecce hic stant, Augustinus, Hieronymus, cæterique Patres. Vale decus meum.

Prid. Kal. Decemb.
ciↃ IↃc xv.

A. T. Observantissimus,

G. J. Vossius.

XVII.

XVII.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius

S. P. D.

Ecclesia Bredana male metuit, ex controversa subscriptione Catecheseos (Palatinæ) laborat de evitando schismate, retinendaque concordia, consilium Grotii super his requirens.

SCripseram tibi ante aliquot dies, Magnifice & Amplissime Domine, malè me metuere Ecclesiæ Bredanæ à Musenholio, qui cum reprobationis absolutæ, gratiæque irresistibilis & indeficibilis dogma tanquam filiolam suam amet, atque amplexetur; tamen nec ejus quam tueri vult, opinionis satis est intelligens, nec partis adversæ sententiam (quam ubicumque & quandocumque occasionem levem videt, lineamentis distortissimis fœdissimisque coloribus depingit) cognoscere vel minimùm laborat. Jam ab aliquot retro annis novimus hominem per affinitatem qualemcumque. Semper uti aliis ita mihi quoque visus est nullius, vel judicii, vel industriæ: mire ad hæc iracundus & pertinax: cæteroquin imis pariter ac summis, quamdiu nullæ iratum aut simultatis causæ intercedunt, comis ac affabilis, etiam Latinè non paulo melius sciens, quam sui plerique ordinis solent. Is ergo cum antea semper nescio quas non monstrosas opiniones, quas vel ipse, per febrim credo, somniasset, vel a malegeniatis quibusdam pessima fide confictas avidè arripuisset, spargere per vulgus solebat: tamen ex quo Amstelodamensium, & famosi Zelotarum Ducis, perperis pravisque consiliis dare se totum cœpit, multo seipso sævior factus est; sic ut non aliud nunc speret aut spiret, quàm factiones, & triste Ecclesiæ vix dum florescentis, dissidium. Ad quod facinus tantum utitur, vel abutitur potiùs, plerisque hominibus adolescentulis. Eorum unus est Amstelodamensium alumnus, ac nisi me multum fallit conjectura τῷ πλαστωμάδος & complicum emissarius, nomine Spiliardus, qui subinde Lugduno Bredam, inque ejus urbis pagos ventitat; ac paucas ante hebdomadas domum meam venit, multum Musenholianum pacis studium extollens, ac Boxhornium & affinem, quasi non recto talo in obortis controversiis publicitùs proponendis incederent, censoria graviter virgula notans, etiam obnixe rogans, adfinem primis literis muneris sui commonefacerem: neque enim per Musenholium statutum, quo minus ea in Ecclesia sarta tecta concordia conservetur. Quæ cùm apud me audeat hominem penè sibi ignotum, & Diamantio affinitate junctum, quid non apud alios spargere ausit, cogitatu haud difficile est. Alter congerronum est Radæus, Ecclesiastæ Veteraquinatis Lydii Collegæ filius, discipulus ante pauculos annos meus, sed qui immaturus adhuc disciplinæ se nostræ subduxerit, Dordrechtoque Franeketam, indeque Leidam ablegatus, Sibrandiana prius institutione, hinc Polyandri auditione, mox audiendis Homiliis parentis (qui vix nec prima Latini sermonis elementa scit, sed αὐθαδείᾳ non multos pares reperit) tantùm & sibi & Parenti maximo intra biennium & trimestre profecisse visus, ut idoneus crederetur, qui Pastor fieret Ecclesiæ Ooster-Goudentis: quod & ambitu paterno facilè est consecutus, segnescente indies cleri disciplina, & mutuum mulis scabentibus, ridentibus & ringentibus interim veteribus condiscipulis, qui cum se ei suppares fuisse scirent cum à nobis discederet, nondum tamen eo jam Pastore ferulæ manus in schola nostra subduxerunt. Sed neque segnem Musenholio navavit operam Pollio, qui jam sic sese iis civitatibus commendabilem facere studebat, ad quas se τῇ μελλοντευθῆν Polyandri opera brevi vocando non fallo sperabat. Atque hi illi ipsi sunt, qui in Bredana classe ultima, atque alias in conviviis & circulis absolutam Catecheseos subscriptionem importunius cæteris urgebant. Quam ob causam literas ad adfinem dedi, quibus subscriptionem istiusmodi, à qua jam ante abhorrebat, penitus dissuadebam. Ostendebam Synodis aliquot confessionis exigi subscriptionem, nulla verò Catecheseos, ac synodicæ fortassis, minimè verò classicalis esse authoritatis, novum in Ecclesia morem inducere; tantoque hoc ferendum minus, quod nusquam in Hollandia ipsa, non in ipsa Classe Dordrechtana, cujus tot annos pars fuisset, consuetudo illa obtineret. Sed & Synodo Gorchomiensi, & edicto illustrium Ordinum potestatem omnibus factam Pastoribus, tam Confessionem quàm Catechesin examinandi, ad Scripturarum trutinam; quo si quid alterutrius Authores humanitus passi viderentur, ejus indicium & judicium fieret in Synodo consecutura: dubitandum autem minimè esse, quin aliqua contineantur Catechesi, de quibus dissensus sit inter præstantes Ecclesiæ reformatæ doctores, ut de descensu ad inferos, de justitia activa, & similibus: proindeque non debere quemquam ad absolutam ejus scripti subscriptionem compelli, priusquam Synodicum judicium factum esset. Quanquam verò affinis subscriptionem nunquam ἁπλῶς detrectarit, sed dixerit semper, nolle tanquam Scripturis Canonicis subscribere, sed ut præstanti Theologiæ compendio, in quo si quid fortassè Scripturis ac rationi rectæ consentaneum magis dici potuerit, saltem necessaria omnia Religionis Christianæ capita salutariter explicarentur; tamen nec hoc modo aliud professe, quàm ut diceretur, nisi ἁπλῶς subscribere paratus esset, redditurum sese novitatis suspectum. Nempe cassa hac terricula percelli, & à proposito dimoveri posse arbitrabantur. Postea per urbem dispersum, proclinare, uti Boxhornium jam diu, ita jam nunc Diamantium quoque in Remonstrantium partes; ut qui Catechesin subscribere formidaret, quam tamen ipse ad populum interpretaretur. Suspicionem auxere, quod duo vel tres Musenholii familiares, qui libellos nuperos ἐξαστικὰς legissent (cæteri enim nihil insolens in affinis concionibus animadvertebant) dicerent affinem aliter quædam Scripturæ loca enarrare, quam à Calvino factum esset, quem super iis consuluissent; tum autem, quod cum a gratiæ divinæ contemptu neglectuque populum dehortaretur, hoc aliquanto fervidius fecisset, nec addidisset, ut Electi hautquaquam vel resistere Spiritui Sancto, vel eum excutere possent: quorum utrumque sacro verbo doceremur. Sed & de concione dixerat adfinis, gentes non omni veri Dei cognitione fuisse destitutas, sed eam in mendacio detinuisse; planéque videri, nisi id ab iis factum esset, divinam bonitatem, ac misericordiam majori eas gratia fuisse dignaturam: nunc culpa sua perisse, quia citra gratiosum fidei donum nemo Deo placere ad justificationem, ac salutem dandam posset. Ob quem sermonem adfinem in Consistorio reum agere non dubitavit Musenholius; sed peragere non potuit. Nempe dixisse dicebat, posse gentes salvari sine fide in Christum: contrarium autem seniores; quos vocant, se audisse profitebantur. Ad hæc contigit, ut Lansbergius, Hillerus, alii, Amstelodamensibus aperto schismati studentibus, formulam concordiæ, aut quocumque nomine appellare lubet, ad vicinas Ecclesias miserint, easque inter Bredanam: in qua cùm Boxhornius, & adfinis nihil nisi pacem Ecclesiæ spectari viderent, nec abludere ab nupero Ill. Ordinum edicto judicarent, non gravatè manu sua adsensum sunt testati. Non factum mallem, haut quidem quia mali hic videam quicquam; sed quia per quos isthæc procurentur minus taciturnos putarem. Sanè vix subscripserat uterque, primo, ni fallor, alibi, mox Bredæ res ad Musenholium indeque in vulgus dimanavit. Jamque dicterio hoc notatur adfinis, quod qui gravatus sit subscribere Catechismo, hic Illustrium Ordinum Edicto (sic formulam nuncupant) subscriptione sua dignetur: quasi dicant, divinis humana posthabere. Dixi ante, qui de Ecclesiastarum, aut Candidatorum etiam grege Musenholio maximè studeant; sed & in urbe habet is duos, tres, qui operam ei suam commodent; homines tanti typhi, ut cum literaturæ omnis penitùs sint rudes, melius cunctis Ecclesiastis, sese controversiarum obortarum gnaros esse jactitent. Hos inter quis fami-

familiam ducat, me non monente scies, si scias esse unum ex iis ægrorum consolatorem, quo hominum genere jam ab aliquot retro annis, nihil reperi nasutius, nihil ad turbandas Ecclesias, vel aptius, vel proclivius; Imprimis si factionis suæ ducem aliquem Ecclesiastarum nanciscatur. Ita, ut alios mittam, memini Dordrechti, Ecclesiastas nullum magis metuere, & concionum, & vitæ apud vulgus censorem, quam ejus ordinis hominem: qui & cùm Lydius de reprobationis dogmate mollius sentiret, & cuidam separatistæ Roterodamensi non in cunctis assentire posset, eum passim traducere cœpit apud suos, quasi in Remonstrantium castra defecisset. Sed Lydius, cùm tam atrocem, ut ipse interpretabatur, calumniam dissipare vellet, proximis homiliis graviter in Remonstrantes detonuit, multumque ea arte hominis labefactavit fidem. Verùm ad Bredanum illum minimè sanctum περίκλητον redeamus, qui similiter apud suos, ut Remonstrantem passim traducit adfinem. Quemadmodum verò olim nihil Christiani ipso nomine erat invisius, abundeque illud criminis, imo crimina omnia complecti credebatur: Itidem Musenholius, πολύκλητος iste, & pauculi ejus farinæ alii, sic Remonstrantis nomen apud non paucos exosum reddiderunt, ut qui Remonstrantem dixerit, hæresium omnium seminam, & aliquem qui per schisma ad Patriæ proditionem muniat viam dixisse videatur. Sanè Musenholius his diebus in mensa Amitini nostri, aperte ac sine circuitione dixit, Remonstrantium hoc propositum esse, ut paulatim Papatum invehant. Hoc qui apud eos facit qui sunt nobis affinitate conjunctissimi, nec ob prudentiam facilè admodum calumniis istiusmodi fidem habent, quid non effutiat apud imperitum vulgus? sanè jam tantùm per se suosque effecit, ut dicantur ducenti, aut circiter hac una de causa à sacra synaxi abstinere velle. Hæc malè adeò adfinem habent, ut jam menses aliquot, sed per intervalla, cum morbo graviter conflictetur, quem non aliunde quàm animi ægritudine contraxisse putamus: planeque metuimus, ne si (quod Deus avertat) res in apertum schisma prorumpat, affinis sit serendo. Sanè mœror multis μόρον arcessere solet, ut non temerè sit, quod ex etymo hoc mœrorem à dolore distinguant Grammaticorum filii. Per adfinem non stabit uti neque per Boxhornium quo minus Ecclesiæ ejus conservetur concordia; tantum neuter adigitur ad Manichaica illa publicitus vel docenda, vel audienda. Miseret profectò Ecclesiæ, quæ vix dum Papatus jugum excussit; ac jam nunc per concionatorem istum (Tulliana, non vulgari tantum consuetudine nunc vocem eam usurpo) suspicionibus ac calumniis à fidis Pastoribus avocatur, absterreturque. Mihi quidem omnimodo laborandum videtur, ut concordia retineatur. Qua autem ratione id confieri possit, tu, Amplissime vir, pro aquilina illa ingenii tui perspicacitate longè citrà dubium melius me vides. Dicam tamen quod in mentem venit. Non dubium mihi quin Hagæ, noris optimè Amplissimum D. Martinium, Senatorem Curiæ Brabanticæ, & Bredani Senatus aliquando partem, eoque qui indolem atque animos Magistratus Bredani optimè nosse possit. Quid? si is quempiam Procerum, cui maximè fidat, literis moneat, ne patiantur civitatem suam schismate distrahi miserè, sed Ecclesiastis suis præcipiant, ut concordiæ studeant, nec in controversiis obortis prudentissimum Illustrium Ordinum Edictum transgrediantur, seu Manichaica seu Pelagiana docendo. Imprimis verò, quid? Si Magistratus illum ægrorum consolatorem, & unum alterum illius κιβδήλου monetæ ad se arcescat, graviterque commonefaciat, ne ultra crepidam sapere velint, multo minus piis & doctis Pastoribus Ecclesiæ suæ hæreseos notam inurere, ac vulgus à sacra synaxi absterrere velint. Equidem magni referre puto, ne ea civitas schismate turbetur, quæ & Ecclesiam habet novellam, & à Principe gubernatur Pontificio, & magna sui parte principis sequitur religionem, & quod caput, quæ hostili adeo solo est propinqua. Non dubito, quin si quid istiusmodi vel Illustres Ordines, vel Illustr. Princeps Mauritius resciscat, principiis tanti mali sint obstituri. Cùm ante menses duos tres adesset nobis adfinis, author ei fui, ut quod facilè poterat, Hagam excurrere, ad reverendum & summum virum D. Uytenbogartium, eique statum omnem Ecclesiæ suæ exponeret. Nec à consilio eo multum abhorrebat adfinis; tantum metuebat, ne si cum eo communicasse consilia sua innotesceret, plus Ecclesiæ suæ res ea damni daret, ut nunc quidem sunt tempora. Cogitabat etiam qui Musenholii mos est, facile si vel levem suspicionem concepisset, hoc sibi exprobraturum: nolle autem hoc committere, quod negare non posset. Hæc ego cùm scirem, putavi non malè me facturum, si vel ipse ad clarissimum Uytenbogartium scriberem, vel, quod postea prætuli, tuæ rem omnem prudentiæ committerem, qui, si consultum putabis, cùm eo rem communicabis, feci autem omne hoc nullo istius rei gnaro: Affine vero tam ignaro quam qui ignarissimus. Pene hoc significare exciderat, (quamquam exigui videatur momenti) ante hebdomades duas Musenholium fuisse in urbe nostra non tam, puto, ob nuptias Pollionis quibus interfuit, multa cum Festo (ejus latus dextrum claudebat) mussans diutissimè; quam ut cum, quem dixi, viro nova turbandæ civitatis consilia caperet. Sanè ratiocinari possim, uti de Clodio in Miloniana Tullius, nisi magnum aliquod fuisset, cujus causa urbe exiret, non tum potissimum se ad iter fuisse accinctutum; sciebat enim utrumque collegam suum valere malè. Sed absente eo famula (quicum consilia sua homo prudens communicare videtur) dixit, non posse in urbe durare, in qua videre cogatur tam multa præter animi sui sententiam. Intelligo ex quodam, qui Festo utitur familiariter, eundem cum domum reversus esset Ecclesiæ Ter Heiden (cui ante inservierat Pollio) commendasse illum, qui sub cruce Roterodami (sic loquebatur) concionatus hactenus fuit. Nempe existimatur ille suæ constantis καθαρότητος aliquod dedisse experimentum in urbe vestra, eoque dignus putatur qui jam perpetuus certi loci Pastor fiat. Ego ab istiusmodi hominibus, in Bredana diœcesi nihil boni spero, qui prius fratribus separationis, seu Separatistis, ut in Anglia vocantur, seu Donatistis novellis, ut veteri eos vocabulo insigniamus, sese factionis præbuerunt duces. Quamobrem hoc quoque ad adfinem primo tempore, perscribere animus est, quo cum collega Boxhornio videat, ne sua pusillanimitate Ecclesiæ aliquid adferat detrimenti. Vale, Magnifice, Amplissimeque Domine; Et si occasio dabitur, ne quæso gravare salutem meo nomine dicere Clarissimo Uytenbogartio; cujus ego salutandi causa superioribus feriis Hagam excurreram; sed cum Principe prandere dicebatur; mihi autem, ob necessaria quædam negotia, diutius Hagæ hærere non licebat: ita factum ut ex quo tempore una tecum ei adfueram, præstantissimum virum non viderim. Iterum Vale.

3. Decemb. 1615.

Amplitudini Tuæ Observantissimus,

GERARDUS VOSSIUS.

XVIII.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius S. P.

Quæ de jure summi Magistratus in Ecclesiasticis ad illum antea perscripsisset repetit, quod Uytenbogartio essent mittenda, qui in proximo colloquio tam ardenter illa expetivisset.

Magnifice Amplissimeque Domine; hodierno mane nunciavit mihi ornatissimus collega meus, advenisse in Urbem Uytenbogartium, ac quod antea factum nunquam velle me invisere: collaturum autem de jure summi Magi-

Magiſtratus in Eccleſiaſticis. Statim in mentem venit, non id colloquii aut diſſertatiunculæ ergò fieri, cùm ignorare non poſſit, quam mihi curta ſit ſupellex: ſed potius quia poſtulare ſtatuiſſet, quæ hac de re nuper ad A. T. ſcripſiſſem. Nec ea me ſuſpicio fefellit. Nam vix de valetudine mea, & ſtatu Collegii noſtri exquiſierat, cùm ſermonem injecit iſtiuſmodi, ecquid ſub manibus haberem, quod brevi lucem adſpicere poſſet. Et cum negarem me ob difficultatem muneris in hiſce quaſi primordiis aliquod edecumatum, & ſeculo dignum elucubrare poſſe: porro inſtitit, nihilne de principali jure in Eccleſiaſticis eſſem commentatus. Sciebam quo tenderet, & mentiri non erat meum. Reſpondi igitur, ante trimeſtre aut amplius, ſententiam me meam, ad aliquem chartæ illeviſſe, ſed ſtatuiſſe, ſimul ac paulum otii nactus ero, quatuor, aut quinque diſputationibus eam rem in Collegio accuratius pertractare. Non improbavit conſilium: ſed tamen optare ſe interim dixit, ut ſibi inſpiciendi eorum quæ ſcripſiſſem, qualiacumque ea eſſent, facerem poteſtatem. Addebat, jam à tribus retro menſibus, vel amplius ſciſſe ſe me aliquid tentaſſe. Dicebam mirari me unde hoc haberet, cùm præter eum ad quem ſcripſiſſem, nemini mortalium rem communicarim, uno excepta Collega, qui fidem dediſſet ſe cum nemine hac de re verba facturum. Reſpondit ſe ex A. T. rem cognoſſe. Idem dicebat D. Epiſcopius, qui aderat: Non tam naris obeſæ eram, ut non odorarer, cur hoc mihi perſuaſum vellent, ſed tamen diſſimulabam. Optarim interim magis Collegam hac parte litaſſe Sigalioni. Imo meipſum. Quando inique ab altero ſilentium exigit, qui ipſe illud præſtare non potuit. Addebat, D. Uytenbogartius, ſi bona mea venia fieret, velle ſe ab A. T. ſcriptum iſtoc expoſcere. Dixi non diſplicere, ut prius videam, quid ſcripſerim: putare enim alia etiam familiaria eis literis eſſe admiſta. Velle itaque quamprimùm ad te ſcribere. Rogavit igitur, ut hoc quamprimùm facere vellem: Rem me ſibi gratiſſimam facturum. Nunc oratum te velim, ut ſi otium horulæ detur, oculo volanti percurras, & ad oram Epiſtolæ lineam tranſverſam ducas, ubi quid à me prætereundum arbitreris. Si tamen id per occupationes non potes, ipſe agam, priuſquam alteri chartas iſtas exſcribendas dedero, quo Uytenbogartio mittam. Illud quoque candidè ſcribere illi ſtatui, ſiquid hic boni ſit, tuæ hoc A. tribui debere, cujus hac de re ſententiam, non ita pridem antea legiſſem. Quod ſi illud ipſum Exemplar, quod A. T. habet, mitti poſſet, opus foret ſimul addere, ne cui illud alteri innoteſceret, quando ad te familiariter ſcriptum eſſet more Romano, non ſeculi noſtri. Vale, Magnifice Ampliſſimeque Domine, & uxorem ſaluta τὴν δίαν γυναικῶν.

xxiii Jun. cIↃ IↃcxvi.

T. A. Devinctiſſimus,

G. J. Vossius.

XIX.

Gerardus Voſſius, Hugoni Grotio

S. P. D.

Senatoriam gratulatur dignitatem. Sugillat libellum Lucii cujuſdam contra Grotium & Hollandiæ Ordines ſcriptum cujus refutationem ſe velle ſuſcipere dum hiſtoriam de Semi-pelagianiſmo & vicinis contrariiſque erroribus recoquere proximè inſtituet. Corvinum in Antibogermanno ſuo multum laboribus ſuis debere affirmat. Auguſtini contra Julianum libros hactenus ineditos nunc ſe vidiſſe dicit. Judicium ſuum ſuper illis Menardi ad Auguſtinum notis, item Epiſcopii ſuper Diatriba Grotii de Redemptione, cum obſervationibus quibuſdam ejus profert. Afferuntur quædam de ſcripto quodam Walachriano.

MAgnifice Ampliſſimeque Domine: Quamquam, ut apud Varronem eſt, bonus eſt honos qui ſuſtinet Remp. tamen te novo hoc, ſeu onere honoratum, ſeu honore oneratum, multis profectò nominibus eſt quod gaudeam. Nam verum ſi dicere licet, quamquam tu externos honores non magni æſtimas; tamen nefas fuerit, in hac præſtantium virorum inopia, inclytum virtutis tuæ ſplendorem in patrio ſolo intra unius, honeſtiſſimum licet, Syndici titulum conſtringi. Et lectiſſima uxor tua, animæ dimidium tuæ, habet tota quod mente petivit, domicilium nacta in medio conſanguineorum, & familiarium, quod illi melius, quam omnis Bataviæ & Zelandiæ capparis lienem deducet. Nec minus conſilio auxilioque hic poteris prodeſſe tuis, quos inter me etiam repono, cùm maxima mihi abs te ornamenta proficiſcantur, nec panaris ullum mihi in te commodum claudere. Denique quod palmarium credi debet, talem Senatorem hæc Reip. tempora poſtulant. Te quidem deſtina ei deſtinato, fruſtrà omnes fore auguror, qui eam labefactare conſiliis ſuis conantur: atque ne vanus unquam comperiar, Deum Opt. Max. votis ſupplicibus oro. Libello Lucii (penè Lucidi dixeram, prope adeò ut nominibus, in doctrina conveniunt) horas ſex ſeptem impendi. Quid dicam? Doleo populari meo (uterque enim Palatini ſumus) non plus ineſſe ſatis. Non de publico tantum, ſed ipſo etiam benè mereatur, qui tam inſulſum ſale candido defricare volet, ne putreſcat totus. Veriſſimè Lingershemius ad te quos ille reos agit Semi-pelagianiſmi juſtius arguere ipſum poſſe ſeſquiaſiniſmi. Sed tamen cogitato opus, num ſi pedem cum eo ſtruere lubeat, cominus ſemper congrediendum, ejuſque veſtigiis inſiſtendum ſemper putes: quod ſi fiat, neceſſe habemus reſpondere ad quinque illa Haganæ collationis capita, & ea quibus adverſum te pugnant S. Scripturæ loca. An verò ſatis putes, ſi quæ Pelagii, Semi-pelagianorum, Catholicorum communiter, Auguſtini ſingulariter, & Prædeſtinatianorum fuerit ſententia diſtinctè proponam, & non uno tibicine ſolidè ex vetuſtate fulciam: ſimul ſicubi opus, argumentis alienis occurram. Quidquid præſcripſeris, parebitur. Nam ſeu hanc ſeu alteram inſiſtere viam lubeat, facilem mihi victoriam hinc ſpondeam: nec meum eſt ferre, Palatinatum produxiſſe, qui nomen cùm tuum tùm Illuſtriſſimorum Ordinum decolorare cogitet, nec produxiſſe, cui illud curæ ſit vindicare. Quocirca ſimulac præfuero diſputationi de creatione, quam his diebus ſcripſi (exemplar theſium ad te mitto) bonis avibus ordiar recoquere hiſtoriam de Semi-pelagianiſmo, & vicinis contrariiſque erroribus. Futurum hoc intra triduum ſpero. Hoc magis autem cogitandum erit, ut aliquid novi adferam poſt Corvinum, quando ille meliorem laborum noſtrorum partem nobis non invitis in Antibogermanno ſuo exſcripſit. Nam præter ea quæ Dordrechto illi per te miſeram, Lugduni hic utendum dedi, quidquid teſtimoniorum ex antiquitate de ſingulis Hagenſibus controverſiis, non ſine labore longo congeſſeram. Quod cum ſciret ipſe, ante ſemeſtre & amplius in familiari ſermone ſubvereri ſe dixit, ne dum magnam laboris noſtri à partem in ſuas cameras convehit, non tantum honoris qualemcumque fructum interceperit nobis, qui tanti non eſt mihi, ſed etiam reliquum quod fecit, depreciaverit planè, cùm eadem à me reponi minimè ſit ex honore utriuſque noſtri. Ego ſecurum eſſe juſſi, quandoquidem reſtarent alia multa, quibus locum eorum quæ exſcripſiſſet, ſupplere abundè poſſem. Quod veriſſimum eſt, ſola temporis anguſtia premor, quo minùs ea curâ hæc tractare poſſim, quâ optem. Auguſtini adverſus Julianum Libros hactenus ineditos jam menſis circiter eſt quod vidi, ſed otium legendi non fuit. Aliquammulta tamen folia delibavi, nec dubito, quin genuinus ſit fœtus. Statim igitur codicem tuum remittere debuiſſe dices. Ego verò cùm tam multas præclaras emendationes ad oram Codicis tui adſcriptas viderem, gaudio prope exſilui, nec com-

committendum putavi, ut me fraudarem ejus libri usu, priusquam omnia ad Codicem meum adscripsissem. Quod bona me cum venia tua facere spero. Ne tamen diutius quam par est, te libro tuo defraudem, promitto non plus quam bidui hanc moram fore. In illis ad Augustinum notis Menardi, solam culpem brevitatem. Tamen spero nunc aliquam quoque utilitatem nobis adferre posse. At quæ de Pelagio, & Semi-pelagianis narrat, jam ante observata nobis. Nec quantum meminisse possum, aliud quàm Baronianam Epitomen continent. Quod cum nec ipse dissimulet, candorem sane laudamus. Meursius cùm secundò ad me scriberes, Hagæ fuit, ac reversus demum die Mercurii circa vesperum. Die Jovis mittere Balsamonem neglexit, fecit id die Veneris. Quem quin eo ipso die, quo tertio scripsisti ad me, hoc est, die Sabbathi acceperis, nullus dubito. Mirari satis non possum quod nihil ab Uytenbogartio responsi accipio. Nam nisi memoria fallor, jam sextus est dies quod ad eum scripsi. Rogaram autem ut quamprimùm Epistolarem dissertatiunculam meam remitteret; si tanti putaret, curaturum me, ut intra paucos dies reciperet. In mentem venit fortasse rectà ad te mittere malle. Nisi forte aut domo jam abest, aut aliquem describendi cura interim fatigat. Herpenius super quæstionibus à te consultus, indiculum earum Amstelodamum præmisit, ad præceptorem suum Judæorum quotquot hodie vivunt eruditissimum. Ac se diem unum alterum hic substiturum dixit, simulque de iis cogitaturum: inde cùm sua etiam causa Amstelodamum ire cogatur, rectà eo profecturum, ut cum Magistro suo de iis conferre possit. Velim apographa illa duo, in quibus tam fœdum hiatum esse significas, simulac poteris remittas. Curabo ut quam ocyssime, quicquid omissum est suppleatur. Simul ut alia quæ voles vel adjiciantur, vel corrigantur. Episcopio ante dies paucos adfui. Dixit se, magna cum voluptate diatribam tuam περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως legisse: & judicare, nihil ingeniosius, eruditius, solidius, ea in controversia à quoquam scriptum esse. Cùm idem mihi videri dixissem, sed tamen hominem neminem esse, qui non aliquid interdum humanitus patiatur, eoque impensè rogare me, ut sicubi desideraret quicquam, liberè apud te sententiam suam exponere vellet: ille in priori judicio perstitit, nec habere dixit quod requirat; nisi fortè, inquiebat, quod passionem Christi consideres ut pœnam propriè dictam: Nam dispiciendum esse, an non satius multo sit, cùm scripturis vocare Sacrificium, idque imperatum à Patre, & voluntarie à Christo susceptum. Nempe ut dicatur, Deum, quo fœditatem peccati & sui erga nos amoris magnitudinem commonstraret, decentiùs omnium judicasse, neutiquam peccata remittere, nisi interveniente carissimi filii sui sacrificio, quod tantæ ἀξίας fuerit apud Deum, ut ejus causa omnibus in filium credentibus peccata remittere velit. Memini etiam ante trimestre & ampliùs, Samuelem Nætanum, Ecclesiastem Amersfurtensem, hanc ipsam sententiam apud me defendisse, tanquam qua magis fugiamus incommoda, quæ Socinus objectat, & quæ tamen minimè infringat τῆς ἀπολυτρώσεως veritatem, vel dignitatem. Petii ab Episcopio, ut de hoc ipso, & si qua alia essent, per literas sententiam suam communicare tecum vellet. Respondit, minimè gravaturum se hoc facere, cùm omnia tua causa velit & debeat; sed non usque adeo magnam sibi familiaritatem, vel notitiam tecum intercedere; eoque malle ut ipse judicium suum perscriberem: præterea, si quid talium literis committat, minimè satis videri ut sententiam suam quasi de tabella pronunciet, verum enimverò rationibus solidis eam firmandam fore: quod quominus facere nunc possit, obstare occupationes, quibus distineretur. De solicitudine tua pro affine Junio, & illi gratulor, & mihi gaudeo, & tibi gratias maximas utriusque nostri nomine ago. Sanè consilium impensè placet. Quare & cum ipso, & cum Diamantio quamprimum rem omnem communicare decrevimus: Mox, quid cum mihi tum ipsis videatur, te faciam certiorem. De Walachriano scripto est, quod scire tua intersit. Vix octiduum erat, quod apographum nacti eramus, jam subolverat Zelandis. Scire te arbitror, Uytenbogartium describi curasse, exemplar hoc suum ad Episcopium misisse, hinc & Corvinum & Barlæum, illum ut brevibus ad oram notis castigaret, hunc ut oratione fusa refelleret: sed & per aliorum manus volitavit: nihil igitur mirum, si ad plures, atque ipsos etiam Contra-Remonstrantes res emanarit, præsertim Barlæo, & ex hoc Oeconomo nostro, rei totius gnaris: de quibus hoc amicissimorum ipsis judicium est, nihil vel sub silentii fide committi illis debere, nisi quod utile existimemus omnibus innotescere, vel saltem non damnosum. Cæterùm vix Walachriani literas ex Hollandia acceperant, quibus de apographo, quod hic jam haberemus, facti erant certiores: statim ad se Amanuensem unus cæterorum nomine vocavit. Miser Amanuensis, inter sacrum & saxum hærens, & magis de fortuna sua (quam a Zelandis Ecclesiastis, Bursio imprimis, pendere videbat) quam de gloria Dei sollicitus, negavit se cum illo exemplar quoppiam communicasse; atque hoc eo fidentius faciebat, quod persuadere sibi non posset, adfinem meum secum exemplar suum in Hollandiam portasse, & hoc ut fecisset, Remonstrantibus fuisse communicatum. Perstabat Bursius apud eum ut verum diceret: Sed ille item in mendacio perstabat: Unum tantummòdo hoc fateri voluit, adfuisse sibi adfinem exemplaria describenti, & legendo partem bonam percurrisse. Quod simulac audiit Bursius, ille impensè adventum adfinis ex Hollandia desiderare: vix cognorat rediisse, quærit an cuiquam in Batavia de classis Walachriæ consilio aperuisset quicquam. Benè secum affinis agi putavit, quod non aliud rogaretur: confessus est, & putare dixit, nihil in eo peccatum esse. Bursius verò dicere, graviter peccasse, multumque in Remonstrantes debacchari, & culpare adfinem, quod tam bonum classis consilium sua lingua disturbasset. Porrò arbitratur adfinis, quantum ex Bursii sermone colligere potuit, dubitare nunc Ecclesiastas Walachrianos, utrum ex re sit, judicia exterorum à se exquiri, posteaquam ad Remonstrantium hoc aures pervenit: facilè enim alios ad se mittentes, cogitare possunt, minime eos hic cessaturos. Omninò utile sit certò constare, quid consilii cœperint Walachriani. Nam Barleana Oratio, & Corvini breves castigationes jam confectæ sunt, vel adfectæ. Et si ad exteros mitti debeant, jam prelo tradi tempus sit. Locutus hac de re sum cum Episcopio: ille recepit se acturum de eo cum Uytenbogartio. Hactenus in scribendo perveneram, cùm ecce adest Episcopius; narrat ut Hagam post horas aliquot sit iturus: venisse ad me ut diatribam tuam restitueret. Iterum in priorem sermonem incidimus: pauloque nunc fusiùs de satisfactione dissertabat. Hoc unum inter nos & Socinum in controversia relinqui putabat, num Christus patiendo solùm apud homines aliquid egerit, an item apud Deum: posterius negare Socinum, sed mirè & miserè scripturas torquere, atque id solidè à te demonstrari. Verum porro quæri, quid illud sit quod apud Deum egerit. Vulgarem esse opinionem, pœnas, quæ nobis debebantur, pertulisse. Unde & eo sit deventum, ut desperasse, & tartareos sensisse cruciatus putaretur: quæ sententia ut impia, rectè refellitur à Loensi Anglo in sua Sabbathi effigiatione. Verùm ut non eousque cum vulgo procedamus, si tamen Christum pro nobis pœnas subiisse dicamus, ne hoc ipsum quidem satis convenire cum eo, quòd peccata nobis remitterentur. Nec enim gratuitam esse remissionem, si alius solvat. Dicere quidem te, hoc ipsum gratiæ esse ingentis, quod peccata nostra imposuerit filio: sed tamen non satis hoc esse, vel saltem non videri satis, ut sit vera & propriè dicta remissio. Quare nec videri satisfactionem esse istiusmodi, qualem vulgo opinentur: sed quemadmodum in Vet. Test. sacrificio oblato peccata remittebantur nemine pœnas subeunte: sic in Nov. Test. remitti peccata interveniente Sacrificio Christi; quæ melior victima ita accepta fuerit Deo, ut propter eam peccatis cunctis ignoscat. Quocirca in eo propriè Socini errorem consistere, quod negarit Sacrificium Christi esse propriè propitiatorium; quod multis Scripturæ

locis

locis adversus eum rectè à te demonstretur: Seque aliis qui in Socini sententiam proniores videbantur, subinde idem dixisse & demonstrasse. Dicebat præterea, duo tria esse, in quibus nesciret, an tuam sententiam sis probaturus Theologorum vulgo. Unum est pag. 1v. ubi de materia satisfactionis tractans, eam esse dicis, tum cruciatus mortem antecedentes, tum præcipuè mortem ipsam. Adscribere quidem ad oram, non solùm corporales à te cruciatus intelligi, sed vel imprimis illas animæ perpessiones, quas voce λυπεῖσθαι, & similibus significet scriptura. Verùm nihil dicere te, quo cognoscamus alios te animæ dolores intelligere, quàm è corporis cruciatibus provenientes. Alterum est pag. 16. ubi qualitates primitus creati ac deinde resuscitati corporis inter se ab Apostolo conferri vis; quorum illud habuerit cum naturali moriendi possibilitate, conjunctam ex divino beneficio vivendi quoque possibilitatem; hoc verò vitam ita in se habiturum sit, ut *nulla ei adsit moriendi possibilitas.* Eamdem dicebat Socini esse sententiam, ut qui corpora nos etiam κατ' οὐσίαν spiritualia habituros putaret. Cæterum juniores omnes, atque suo judicio veteres item ad unum omnes moriendi possibilitatem concedere, solum actualem mortem negare. Tertium est pag. 51. ubi ais, posteris Davidis peccata esse remissa, non tantum ob promissiones Davidi factas, verùm etiam quia Davidis actiones Deo placuerant. Hocquoque insolens visum iri putabat. Nihil tamen horum non probari sibi dicebat: imprimis tertium istoc. Nempe quæcumque illic dicis, ut ostendas solere etiam sæpe actionem gratam admitti velut in pœnæ compensationem, hoc ipsum pro ea sententia facere dicebat, qua Christus placasse Patrem creditur, non pœnarum pro nobis persolutione, sed oblatione victimæ summæ εὐωδίας. Denique monstrabat manifestum animi minus præsentis σφάλμα, pag. 54. ubi ais, dicere Socinum, nusquam scriptum esse Deum nobis, sed semper nos Deo conciliatos esse. Mox subjicis verum non esse, quod dicat nusquam esse scriptum nos Deo esse reconciliatos. Affers deinde locum, *Ephes.* II, 16. ubi Apostolus ait, hominem ἀποκαταλλάττεσθαι τῷ Θεῷ. Atqui receperas, te probaturum Deum nobis reconciliatum: nunc te adversus Socinum probare ais, nos Deo reconciliatos (neque aliud evincunt verba Apostoli) quasi non hoc ipsum sit, quod agnoscit Socinus. Alia quorum moneret, non erant. Tamen abitum parans, verbo indicabat, putare etiam alia à se adferri potuisse, nisi tantoperè negotiis fuisset districtus, ut lectioni lectissimi libri tui, non eam potuerit curam impendere, quam oportebat. Hoc vix eo fine ab illo dictum arbitrer, ut ad te perscriberem. Tamen nihil te celandum putavi. Atque eo fidentiùs id addidi, quia scire te scio, nihil vel à te, vel mortalium quoquam tam benè scribi posse, ut non alicubi sit, quod melius dici possit. Sic nempe cum humana infirmitate comparatum est. Sed hoc ab editione deterrere non debet. Si enim nihil scribi debet, quod non undique perfectionis contigerit metam, nihil profectò scribi debet. Et peccarunt omnes Catholici Doctores, quorum tot aurea monumenta ad nos pervenerunt. Nosque Hæreticis in hac vita noxios errores spargentibus, sic studia scilicet nostra componemus, quasi post hanc vitam cum iis disputare cogitemus. Quocirca te, Amplissime vir, rogo, ut neutiquam iccirco tua premere diutius velis; sed brevi nobis aut Corvino diatribam hanc tuam remittas, quò lucem quamprimum adspicere possit. In Juniano negotio voto nostro Delegati D. D. Ordinum annuerunt. Maximas tibi meo, & adfinis nomine gratias ago pro commendatione apud Nobil. Barneveltium. Vale vir omnibus omnium elogiis major, præsidium decusque nostrum. 1x Januarii, clↄ Iↄ c xv11. quem annum vicissim tibi, conjugi, liberis, totique Grotianæ familiæ faustum & felicem ex animo opto.

Emendationes tuas jam exscripsi. Itaque Augustinum tuum una mitto, & pro usu gratias ago.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

XX.

Ornatissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Vossio,

Col. Hollandici, quod Leidæ est Regenti solertissimo.

Scriptum ejus (de jure Magistratus in rebus Ecclesiasticis) valde laudat, Grotiumque accuratissime de eodem argumento scripsisse gaudet; quid sibi agendum sit hac in re, exquirit.

S. P. in Christo.

SCriptum tuum, Ornatissime Vossi, tibi ita petenti cum gratiarum actione remitto: fecissem citiùs, nisi excipere prius quædam in usum privatim maluissem. Da igitur veniam cunctationi; Citra adulationem, dico scriptum hoc tuum ejusmodi videri, quod unicum sufficiat convellendis iis omnibus, quos D. Walæus, reliquique levis armaturæ succenturiati milites, contra summi Magistratus in Ecclesiasticis, imperium hactenus, in aciem producere sunt ausi: Ad me quod attinet, tantum abest, ut quod autumas, ad umbilicum, opus meum perduxerim, ut jam à multis mensibus non inspexerim, quæ commentari occœperam. Causas quæ variæ sunt, jam non explico. Possem tamen brevi temporis spatio, rem expedire juvante Deo, si is qui fuit, animi esset ardor; Et per occupationes innumeras, quæ tantum non enecant me, quin & per hasce turbas, ac procellas, quæ animum de statione sua identidem dejiciunt, liceret. Audio etiam Magnificum Dominum Grotium, accuratissimum de hoc argumento scriptum jam parasse: post quem loqui velle, est semet ludibrio exponere. Vix tamen abstineo, quin denuo me operi accingam, id si utile fore Reipublicæ Christianæ mihi persuadere queam. Fortè & meâ interest, ne penitus elinguis sim, tanto cum strepitu undique impetitus. At curta nimis mihi suppellex est. Hæreo, an pergere, an vero figere arma debeam. Si quis, cujus magni facio judicium, properarit, facili momento, animum dubium impulerit. Tu imprimis, Vir doctissime, quem quanti faciam, quoque amore, tacito quamvis, complector, & veneror, novit ille qui omnia. Huic te tuaque studia, Collegio cui præis imprimis, ex animo commendo. Salveat plurimum a me conjux lectissima.

Tui studiosissimus,

Hagæ 10 Januarii 1617.

J. WTENBOGAERT.

XXI.

A. Schottus, Ger. Vossio

χαίρειν.

Pro donatis Rhetoricis, quæ accuratissimè elaborâsset, itemque pro communicato secum Basilii Magni MS. codice gratias agit, cujus Græco-Latina editio Lutetiæ adornetur, quam observationibus suis juvare velit. Cyrilli Alexandrini ἀνέκδοτα pariter sub prælo fervere ait. Fasciculum observationum suarum strenæ loco adjicit.

EQuidem tibi me devinctum esse, atque obstrictum, Doctissime Vossi, dum spirabo ingenue profiteat, indiesque agnoscam, tuo me in ære esse, duplici nomine; cùm quod Rhetoricis tuis, tam accuratè conscriptis, nihil ut Neotericum viderim hactenus melius (nihil hic gratiæ tribuo, aut auribus, sed ut debeo, candidè, sensa mentis enuntio) donatis, inaurato libello, & quidem sponte tua;

tum quod eadem benignitate, animique pii inductione Basilii Magni codicem calamo exaratum, veteremque, utendum miseris perlibenter, cùm jam Latinam interpretationem recensuissem, denuo tamen ἀσκητικὰ illa contuli diligenter, à capite ad calcem: Etsi ordinem sæpe mutatum in Basiliensi observassem, cujus & paginas, codici tuo (quem cum ingenti gratiarum actione, restituo, ac remitto) ad oram adscripsi; bonâ, ut spero, tuâ veniâ; Lutetiæ Græco-Latinam adornant editionem; Nos ἀντιγράφεις juvabimus, ne frustrà susceptus à me labor videatur. Codex enim perantiquus est, & probæ notæ: debeo itaque vobis, quod committere licuit, cum Cornani Basiliensi ultima: Tibi quod ultro concesseris homini nihil tale speranti, & Rutgersio, qui index, & fautor fuit; Gevartio etiam, quia attulit, amico, debeo. Si quid aliud sacrum, (vide quid mihi sumam) in tua dilitescit Bibliotheca, vel Amicorum, quæso nobiscum communica. Sum enim in Patribus Græcis, Latinisque recensendis totus, ut hanc decet ætatem, vitæque institutum. Cyrilli Alexandrini ἀνέκδοτα sub prælo sunt Nutiano, hoc est ἑορταστικοὶ λ'. καὶ γλαφυρὰ in Pentateuchum, sed ut lentum est omne id operarum negotium in Græcis, proximis nondum apparebunt nundinis. Quod in Rhetoricis Pet. Nunnesii, mihi quondam in Hibernia familiaris, (ut & Phrynichi Eclogas Atticorum verborum Augustæ editas, mihi duxerit inscribendas) librum laudes, ut hominis doctissimi, & de Hermogenis subtili methodo, ante Sturmium, benemeriti, scito me illius habere omnia, etiam Philosophica, ut erat etiam Philosophus excellens, Græcéque doctissimus, ex ultima editione, quæ quidem typis sunt edita: si legere placet mittam, atque utinam isthic, si scholis visa sunt utilia, Typographum istic quoque reperiant, tua commendatione. Hoc te scire volebam, in eamque deferre visum qualemcumque Opellam. Vale in Dom. nosque amare, ac juvare ne desine.

Antverpiæ, Idibus Febr. cIↃ IↃC XVII, quem vobis annum decurrere opto, fœliciter. Strenæ vicem adjeci fasciculo Observationum nostrarum juvenilium exemplar, ut si vacat, nugas nostras, quas aliquid esse, putare videris, recenseas, doceasque. Ἔρρωσο πάλιν.

XXII.

Gerardus Vossius, Conrado Vorstio

S. P. D.

Antipiscatorem ejus laudat. Ad maturandas quas habet notationes in N. T. instigat. Historiam suam Pelagianam prima occasione pollicetur.

CLarissime & eximie vir, literæ tuæ multum me recrearunt, propter summum erga me affectum quem spirant. Nec potui non multum gaudere, quo eo dignatus sis honore, ut ad me quoque partem Antipiscatoris tui mittendam putaris. Necdum tamen totum per occupationes legere licuit: sed quæ legi (legi autem plurima) non minori cum voluptate legi, quàm fructu. Adeo multa utiliter a te observata. Quæ quamquam ita sint, spero tamen te ἐρωτήσεσι istis, licet haut ἐριστικῶς a te tractentur, defungi propediem posse, extremamque tandem manum admovere velle notationibus in N. Testam. quas ab non uno prædicari tantopere audio. De Camerario non est quod festines. Simul ac carere eo ultra non licebit, monebo ipse. Quod si quid aliud etiam in Bibliotheca mea usui esse tibi possit, tantùm significa. Ego hoc sic interpretabor, quasi beneficium a te accipiam. Molanum & Cunerdingium, adolescentes longè optimos (quorum utinam omnes similes essent) multum amo, partim merito suo, partim propter commendationem tuam. Pelagianam & Semi-Pelagianam Historiam orsus sum; certisque eam disputationibus complectar. Primam destinavi Molano, quæ jam absoluta: sed antequam prælo traderetur, consilium tecum capere volui, utrum diutius apud nos sibi vivere expediat, ubi multorum adeo displiceant mores, & perpaucos habeat sui amantes. Ego in Molano nihil nisi animi firmitudinem requiro. Vale, vir maxime, & te donaque tua æstimantem porro amare perge.

XXVII. Febr.
cIↃ IↃC XVII.

T. R. addictissimus,

G. J. Vossius.

XXIII.

Andr. Schottus, Gerard. Vossio

V. C. Χαίρειν.

Qualem de Etymologico eruditis spem fecisset, ut aliquando expleat, hortatur. Coloniensibus Bibliothecam Patrum auctiorem edere parantibus, operam se suam locasse. In Vigilii Tridentini Episcopi diversis editionibus si qua melior & auctior itemque in Gelasium Cyprianum aliosque si quæ ipsi suppetant, rogat, ut suppeditet.

TUæ mihi gratæ, Doctissime Vossi, signis amoris, ac benevolentiæ plenis. Perge amabo, nos amare mutuo, & literas provehere bonas, quæ & bonos efficiant, humanitatisque plenos. Sed Etymologicum tuum, cujus mihi spem fecit, imo salivam commovit Gevartius noster, fac, si nos, si te ipse amas, brevi editum videamus; ut nihil nos Fungerus, nihil nos Christianus Becmannus posthac moveat. Tua cupidissimis amplectar ulnis, quando tuis Rhetoricis legendis mire sum affectus. Colonienses operæ Bibliothecam illam Patrum, auctiorem parant extrudere, nostram in cæteris implorant opem! ut Antonius Hiera multa exspectet à nobis, multa efflagitet. Et si jam quædam, ad Pontium Paulinum, ad Sulpitium Severum, ad Eucherium Lugdun. Episc. & alios. In Vigilio Tridentino Episc. scire avebam, è tua Bibliotheca instructissima; an Simleri editio plura, libro v. adversus Eutychen habeat, quam Georgii Cassandri, Coloniensis editio; Nam in Parisiensi operum Cassandri editione, quaternio accessit è membranis Codicis Bibliothecæ Petri Pithoei. Nam Lipsiensis hæc editio, nescio quo anno evulgata, aucta est, à Cassandriana; hanc rursum Pithoei codex amplificat, libro extremo quinto, contra Eutychen, ut dixi. Similia si quæ observata, suggeres nobis, per mihi gratum, reique feceris literariæ. Inspiciat noster Gevartius, pace tua, Simleri Editio, an melior, an locupletior. Hoc si est, liceat bona venia vestra, mihi conferre, ut & Gelasium ibidem contra Eutychetem, quem non esse Pontif. Maximum, sed potius Gelasium Cyzicenum tradit Bellarm. Catalog. Eccles. Scriptorum. Cap. 494, & 495. In Cyprianum si quid suppetit, suppedita. Nam in Tertullianum laborat Jo. Lud. de la Cerda noster; cujus vasta, sed erudita vidisti in Maronem Commentaria. Chrysostomi, aut Basilii Græcè scripta, quæ penes te sunt, fac ἐνέχυρον habere possim. Vide quam frontem perfricui? Tibi tuæque imputabis humanitati, quando ita largus es, imo & beneficus. Homo nimirum homini, bene merendo existit Deus. Vale, in Domino, nosque ama.

Antverpiæ, Idib. Aprilis
cIↃ IↃC XVII.

XXIV.

XXIV.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio

S. P.

Desideratos libros & scripta nusquam se reperire potuisse refert.

MAgnifice, Clarissimeque Domine; Abbotius in Apocalypsin nec in officinarum pergulis, nec in amicorum Bibliothecis comparet. Si scripsit, Anglicè scripserit credo, de quo certiora dicere posset affinis Junius. Habeo Abbotium de Antichristo: quem an volueris non sat scio: sed tamen mittere volui. De reformatione Coloniensis Archiepiscopi sæpius à me Bertius est compellatus: sed habere negat, ac vel ad Hogerbetium vel Uytenbogartium remittit. Quorum illum, simul ac Haga redierit, compellabo. Responsum Junii ad quæstionem, num arma ad Religionis defensionem a subditis suscipi possit, inter ea fuit, quæ ex ore ex tempore dictantis domi sunt excepta. Habui ea prope universa, sed una cum pulvisculo omnia in Frisiam abstulit affinis Casimirus, hoc fine, ut ajebat, ut cum suis conferret, & si non inconsultum Juniani nominis amantibus videretur, ederet in lucem. Sed antequam tu, Amplissime vir, ejus responsi apud me mentionem fecisses, cognoveram ex Coddæo, hoc responsum in schedis suis habere. Ergo quamprimùm conveni: cui ut postulatum tuum exposui, lubentissimè se communicaturum respondit. Sed post horas duas rediens, invenire posse negat, & cùm inter chartas deesse aliquas cognoscat, metuere ne jam diu sit, quod alteri dederit legendas, atque in iis etiam sit hoc responsum. Corvinus non arbitratur exstare apud suorum quemquam. Ita vides, ut non defuerit animus morem gerendi tibi, sed nihil effecerim, quo nomine doleo. Quod in Anglicanis tardè adeò procedatur, partim Bertius in causa fuit, qui hesterna demùm die, triplicis Ordinum decreti translationem ad me tulit, partim amanuensis, industrius quidem adolescens, sed qui ab excipiendis, & cum schedis commilitonum conferendis Episcopii Lectionibus, quas auro contra caras non putat, ægrè avellatur. Jam tamen unum exemplar habemus. Et his feriis natalitiis, totum se his describendis dabit, nihil orsurus priusquàm telam istam pertexerit. Corvini librum, quia occasio erat, mitto. Scio tamen carere eo potuisse, usque dum Anglicana sint scripta. Id intra triduum aut quatriduum fore spero. Simul cum mittam Historiæ nostræ Pelagianæ Librum quintum, qui est de prædestinatione. Nam penè jam descriptus est. Sextus erit de reprobatione: cujus appendicula est de causa Godescalci. Eam licet necdum relectam, ad te mitto. Spero non ingratum fore, quando hactenus rectè tractata est a nemine. Si non displicere tibi Liber primus operis, qui est εἰσαγωγικός, statim à Kal. Januariis poterit prælo committi. Scis lentas esse operas. Ego quia jam opus omne absolvi, minus temporis in exscribendo requiram, quam illi in excudendo. Vale, Amplissime Domine. Uxori salutem maximam.

XXIII. Decemb. CIↃ IↃC XVII.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

XXV.

Viro Clarissimo

Hugoni Grotio,

S. P.

Laudatur Vossii Responsio ad judicium Ravensperg. Dolet tam proterve factionibus ecclesias Belgicas lacerari, ut vix boni quicquam ex indicta ibi synodo audeant sperare. De Bohemicis etiam turbis ut in universum Imperium redundent, male sibi metuit: Thuani Historiam Genevæ excudi, loco tamen ad invidiam vitandam, dissimulato.

Amplissime Domine,

LIteras tuas Prid. Cal. Sept. datas rectè accepi, cum doctissimi Vossii defensione *a*. Gratulor tibi toto pectore oblatum tam industrium, tam præclarum libri tui propugnatorem. Et quando labor tuus Ecclesiæ Christi exantlatus pro merita gratia importuni hominis morsus sensit, gratulor tibi causam tuam a tam præstanti Patrono susceptam. Dolendum eo insaniæ apud vos deventum ut præ factionum studio tam protervè irruant quidam, ut nihil pensi habentes quid dicant, saltem odium suum & suspiciones promant; & quid speremus porro tranquillitatis, si talibus ingeniis frena relaxantur? Certe summâ cum voluptate & fructu legi doctissimi Viri lucubrationem, & jam istum quoque in maximis Viris pono.

a Vossii Responsionem intellige ad judicium Hermanni Ravensperg de Hugonis Grotii libro contra Socinum.

Quod autem etiam publicè constare voluistis, quid ego senserim, agnosco affectum vestrum, & quamvis sciam meo calculo nihil vobis accedere posse, gratum tamen mihi est, me inter bonos recensitum, quamvis mea scriptio tam rudis & inconcinna fuerit, ut lucem adspicere non meruerit. Consideratio autem horum qui sacra apud vos tractant, facit, ut vix quidquam sperare possim de Synodo quæ apud vos indicta, ad quam Ordines etiam Electorem nostrum ut suos Theologos eo mittat invitârunt; ad eam rem designati David Pareus, Abrahamus Scultetus, Henricus Altingus & Paulus Tossanus, quamvis incertum an Pareus septuagenarius valetudinis ratione, tam incommoda anni tempestate, iter illud sustinere possit.

Bohemicæ turbæ, ut in universum Imperium redundent, verendum est. Cæsar magnas copias contrahit, & tamen à moderationibus consiliis se non alienum ostendit, quâ in re nostrum habet & Saxonem adstipulatores, qui etiam laborem nullum defugiunt, ut Religio salva Bohemis ac libertas conservetur, & Cæsari sua auctoritas maneat.

Quod spem facis editionis scripti tui elaboratissimi De summarum potestatum circa sacra imperio, longè mihi gratissimum. Vellem & animum adjiceres ad historiam tuam promendam, quam negare diutius non debes nobis ac posteritati. De Thuani Historia nuncio tibi, reliqua jam sub prælo esse. Ut autem invidiam vitent Curatores, ita institutum est, quasi Exemplar ab auctore in Germaniam missum, jam prometeretur. Exeuditur autem Genevæ; qui locus tamen ob invidiam vitandam dissimulabitur. Vale, decus nostrum.

Heidelbergæ, 25. Julii, 1618.

T. D. omni studio & amore

G.M. LINGELSHEMIUS.

XXVI.

Clarissimo & Ornatissimo Viro,

D. Gerhardo Johanni Vossio,

Regenti Collegii Leidensis.

Historiam Pelagianam extollit. Gravem Grotii casum atque capturam dolet. Orosii si qua habeat inedita, expetit, omnia ejus scripta junctim editurus. Absolutū a se Theodori Studitæ homil. cc. Zonaræ in Epistolas canonicas veterum Patrum, & Acta concilii Chalcedonensis, typographum quærere, sed iniquitate temporum non invenire.

Vir Clarissime,

BEnè sit optimo, & amicissimo Holsteinio nostro, qui te velut longi silentii somno indormientem amica sua ammonitione excitavit, atque in viam officii, & scriptionis iterum reduxit. Ego licet sæpius acerbissimis calculi doloribus oppressus sim, nunquam tamen committam, ut operam meam hac in parte desiderari queas. Librum tuum de dissidiis Pelagianistarum (quoniam incompactus erat) inspicere necdum potui. Puto eruditissimum esse, ut omnia tua, quæ frementibus invidis, cum aliis tuis limatissimi judicii scriptis canescent, sæculis innumerabilibus. Massiliensis nostri Patrocinium, rectè suscepisti. Male-feriati homines, optimum virum pessimè onerant hæresi insana, de qua ne per somnium quidem unquam cogitavit. Baronius putat initio eum infectum fuisse labe hâc impurâ, sed postmodum ad saniorem mentem relapsum serio errorem emendasse; cui ego hactenus assensum accommodare non potui. De Mansueto, nihil est quod nobis gratias agas, multò potius ego tibi, eas referre debeo, qui nitidè ejus editionem procurasti. Viri *a* Magnifici casum gravem vehementer doleo. Tribus ante capturam (ô utinam injustam!) diebus, humanissimas ab eo accepi literas, cum tua dispunctione eruditissima notatum nugonis Ravenspergeri, qui stultè magno viro obvertit cornua. Earum literarum copiam tibi misi, ut videas, quàm de nobis rectè sentiat vir excellentissimus. Lubens ei scriberem, si scirem meas tutò ad illum pervenire posse. Demiror autem quod is postea, adeo sui potuerit oblivisci, ut affinis esset illarum rerum, quæ nonnisi pessimo exitu terminantur. Rogo te obnixè ut tragœdiam illius funestæ rei mihi explices, quo sciam, num etiam sine capitis & fortunarum, dispendio, ex tanto incendio evolare poterit homo eruditissimus, & nobis propter divina dona, quæ consecutus est, admodum charus. Ex Orosii scriptis si quid habes ineditum, rogo ut id communices. Non solum illius historiam, sed etiam de libero arbitrio, & quæ scripsit ad Augustinum junctim edam. Absolvi etiam Theodori Studitæ homil. Græcas CC. Zonaram in Epistolas canonicas Veterum Patrum, & Acta concilii Chalcedonensis, quibus biennio jam Typographum quæro, necdum invenio. Vides nos in ea tempora incidisse, ubi citius decem Nugatorii, & Novitii Libelli, quam unus antiquus, & bonus Author, emptorem reperiat. Poteram quidem meis sumptibus omnia ista producere, sed artem distrahendi commodè exemplaria ignoro. Si forsan me juvare poteris, velim ne animus tibi desit; nos quacumque saltem conditione id fieri poterit, facilè contenti erimus. Catalogum Theologicorum Librorum vidi lubens, in quo & mihi multos optimæ notæ libros notavi. Salve, amicissime Vossi, & si me amas, nobis de omnibus rebus, quamprimum responde.

a Hug. Grotii.

Si quid me voles, poteris id vel Holsteinio, vel Petro de Wittenb. & Gaspari Vinkesen Mercatoribus Amsterodamensibus celeberrimis, tutò inscribere. Iterum salve, Vir optime, & Clarissimos Viros D D. Heinsium & Rutgersium meis verbis saluta, simulque ad scribendum incita.

Hamburgi V. Kal. Nov. Gregoriani cIↄ Iↄc xviii.

Tui studiosissimus,

GEVERH. ELMENHORST.

XXVII.

Clarissimo Viro,

D. Gerhardo Johanni Vossio,

Salutem.

Epistola est invectiva in Apologeticum ejus pro Grotio.

ITane verò cum cura legisti, ea quæ de Grotii libro scripsi? Utinam non cum præjudicio, aut animo calumniandi; cujus non pauca signa ubique paginarum, in tuo isto diffamatorio centunculo, deprehendere fuit; fanè cognovi plus satis, quid censeas de meo scripto, tametsi nullus monuisses. Cognovisses itidem tu, quid ego de tuo, ad meum scriptum responso, statuam, atque adeo quid de eo statuant, & judicent item alii viri clarissimi, & multo doctissimi, si mihi licuisset, per mandatum Senatus nostri Academici, cujus authoritas pro eo, ac par est, mihi meritò sacro-sancta est, tuo responso respondere. Aliquatenus tamen intellexisti, ex Epistola mea, viro cuidam reverendo, & longè præstantissimo inscripta, typisque Bataviciis ejusdem studio descripta. Cæterum tuas literas ad quas jam nunc respondeo, tum demum accepi, cum eas è Patria mea redux, ubi per ipsas decem & amplius septimanas egeram, in mensa positas viderem. Nempe ut scribis singuli aliquid videmus, nemo omnia, neque ego tuas videre potui, cum abs eslem. Vale.

Groningæ ad xx Dec. Anno cIↄ Iↄ cxviii.

T. S. S.

HERMAN. RAVENSPERG.

XXVIII.

Clarissimo & doctissimo Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

Regenti Collegii Leidensis.

Observata Vossio in Orosii apologetico laudat. Ormestam nugatorium verbum quis in eo confinxerit, miratur. Commentaria in Cantica Canticorum Honorio potius, quàm Orosio adscribenda. Apuleji curam suscipere velit ne mendose prodeat, per amicitiam rogat.

Vir Clarissime,

DE Orosii apologia, quæ observasti vera sunt, impenseque nobis placent. Cum librum illum publicabo, Lectorem ejus rei admonebo, quod non fiet, sine honore nominis tui. * *Ormestam*, quis nobis confinxerit ignoro. Est verbum novitium, & planè nugatorium, ex Vincentii speculo & recentibus editionibus, perperam Orosio adfictum, quod optimi ævi MSS. Palat. Leid. & Lips. neutiquam agnoscunt. Magnas igitur nugas egerunt, qui recenter id nobis iverunt obtrusum. Commentaria in Cantica Canticorum, non sunt Orosii, sed Honorii, sicuti jam dudùm Patri Schotto scripsi. De Grotio, beasti me læto nuntio: hic enim omnia sæva de eo narrabant: fac cata-

* Orohestam *legit sagacis vir ingenii Fr. Juretus ad Symmachum pag. 74. Cui non invitus accedo.*

catastrophen totius tragœdiæ plenè à te cognoscam; ita tandem sine metu ero. Oratorias tuas rectè curavit amicissimus Holsteinius, quas scito gratissimas nobis fuisse. Non sperno beneficia quæ offers ex bibliotheca tua, compellaboque Holsteinium, ut hac in re, mihi manum accommodet. Cum Jacobo Marci pronuper, de nova Apuleji editione adornanda agere cœpi. Nosti illum correctorem eruditum non alere, unde & pro amicitia nostra rogatum te volo, cum opus inceperit, ut tum postremam probam studiosè perlustrare velis, ne mendosè liber prodeat, quem ærumnoso labore, cum multis MSS. contuli. Si qua in re tibi vicissim inservire potero, faciam id perlubenter. Dom. Morsium tamdiu mihi fuisse, nec mihi literas misisse, pro certo signo animi, planè à me alienari, accipio. Monebis hominem, nisi planè memoriam nostri eſtuderit, antequam in Angliam proficiscatur, de omnibus rebus me scitiorem faciat. Erit id mihi pergratum. Hæc ex recenti laniena nephritidis subæger, ad amicissimas tuas amanuensi meo dictavi; ut etiam scires me, vel in mediis tormentis, memoriam tui sanctè habere. Salve, Vir amicissime, & nos ama mutuiter.

Hamburgi, XIII Kal. Febr. Juliani, Anno CIↃIↃCXIX.

Tui studiosissimus,

GEVERH. ELMENHORSTIUS.

XXIX.

A. Schottus, Ger. Vossio

εὖ πράττειν.

Notas in Theonis Sophistæ progymnasmata, aliaque in antiquis Rhetoribus sibi observata, Vossii limæ offert. In magna Patrum Bibliotheca Coloniæ edita, si quid desideres, vel habeat addendum, appendici, quæ adornetur, adjici posse significat.

Vides, doctissime Vossi, hunc rerum statum, mirari ut desinas, cur ego, in scribendo tam sim meticulosus, ne meæ literæ obsint potius amicis, quam solatio sint in turbis. Age, de literis utrinque caris duntaxat disseram. Quum fratris mei Gualtheri nepos, ad nos invisere, seque Lugdunum cogitare, ubi juri civili det operam, affirmaret; hoc mihi sumpsi cohortante, ut ad te tribus agerem verbis. Quod in Græcis, quibus excellis, nec ego abhorreo, professionem mediteris, ad domesticas collegii curas, & Rhetorica illa tua, dono mihi misisti, narro tibi esse penes me notas aliquot in Theonis Sophistæ προγυμνάσματα. Nollem mihi, posterisque perirent; quæque in antiquis notavi Rhetoribus; si spes est, istic Typographum reperiri posse, tua accedente lima, depromam, & in tuum sinum deponam; quæ habeo etiam Rhetorica, & Philosophica Nunnesii, etsi Valentini, hoc est Hiberi, vel Celtiberi potius. Fac me de te omni certiorem, per Franc. qui has reddet, mittetque fratri meo Cos. Literas.

Et quia sacra & tractas, & abundas antiquis. Amabo si magnam illam Patrum Bibliothecam Coloniæ nuper editam, inspexisti; & habes quod tu addere operæ pretium, & Catholicum; scito Appendicem adornari ab Ant. Hierat. qui nos visit. Quare si quid desideres, addique jubeas, significa. Latent, ſ teor, multa adhuc abdita, in bibliothecis, quæ lucem avent videre atque existere. Cætera quæ de me meisque cognoscere lubet, Franc. hic noster, qui has reddet, narrabit. Reditum è Gallia Gasparis Gevartii expectamus, editis jam electorum Libris IV. nondum tamen rediit. Vale in Domino.

Antuerpiæ festo Sancti Augustini Mansueti Mediolan. Episc. Epist. de fidei professione, tibi inscriptam nuper ab Elmenhorstio libens accepi, & adjungam in Appendicem magnæ Bibliothecæ.

XXX.

Clarissimo & doctissimo Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

Protegenti Collegii Leidensis.

Epistola familiaris.

Vir Clarissime,

Remitto tibi per optimum Holsteinium nostrum, Arnobium, & Scioppii suspectas lectiones; remissurus etiam brevi, Euthymium cum Orosio tuo. Si interim poteris carere Scaligeri Agellio, rem gratam mihi feceris, si prædicto juveni eum commendaris. Pol anxiè expecto, quo loco res tuæ sint; ut & magnorum virorum, quos fortunæ tristioris tempestas, conturbavit graviter. Si non est grave, velim de omnibus, & Politicis, & Theologicis rebus studiosè perscribas. Erit id mihi pergratum. Salve amicissime Vossi, & nos amare perge.

Hamburgi XIIX Maji, Jul. A. C. CIↃIↃCXIX.

Tuus,

ELMENHORSTIUS.

XXXI.

L. Berchemius D. Gerardo Vossio.

S.P.D.

Remonstrantes in Synodo Dordrechtana pertinaces & immoderatos valde se gessisse docet, utque ipsos tanquam hæreticos publicè damnet, amicè hortatur, ita enim & ipsi, & bono patriæ publicò consultum fore confidit.

Ne amicitiæ jura violasse videar, vir ornatissime, has mei amoris testes literas exaravi: tua enim benevolentia & non mediocria in me collata beneficia, arctò admodum amoris vinculo, me tibi obstrinxêre, quorum facile oblivisci non humani ingenii gratique animi esse judico.

Quid in hac Synodo Nationali hic Dordrechti habita actum sit satis superque ab aliis intellexisse te non dubito; hoc unicum tacere nequeo, me maxima admiratione affectum esse, cùm Remonstrantes Summarum Potestatum tam exiguam rationem habere viderem, tantaque pertinaciâ (quam constantiam vocare ne fas putarem) sese, Illustrium Ordinum decretis opponere. Conscientiam suam scio prætexunt: faxit Deus non aliud quid lateat. Præterea quod in corona tot illustrium Theologorum Remonstrantes sibi soli sapere viderentur, illorumque judicium tanquam adversariorum contemnerent absurdum mihi valde videbatur, præsertim cum illi viri sanctissimi sanctissimo juramento se obstrinxissent, se ex conscientia & veritate judicaturos: Verum quam candide & blande cum Remonstrantibus hic actum sit, ex Actis Synodi brevi vulgandis evidenter patebit. Vir ornatissime, quem, Deo teste, amo, te illorum sententiæ nunquam subscripsisse scio, teque in eo sæpius coram malevolis defendi, imo quod Synodi hujus Decretis & Canonibus assensurus sis, non dubito, & Remonstrantes (quod fortasse durius) suffragio tot præstantium Theologorum suffultus tanquam Hæreticos damnaturus sis. Quod si à te Viro tanto fiat, multum commodi & patriæ & bonæ causæ accessurum nemo dubitat. Nomini quoque ac famæ consulens provinciam quam nactus es cum honore tueri poteris. Varii hic Dordrechti rumores sparsi sunt, de Collegii regimine immutando atque alio Regente substituendo, verùm vanos illos esse, il-

illisque nullam fidem adhibendam, ex D. Rocho Van den Honaert satis intellexi; cujus verba hic subtexam: *Quid de D. Vossio futurum sit adhuc incertum est: quod ad me attinet ego boni viri causa faveo; utinam Librum de Historia Pelagiana nunquam scripsisset! tum aliquid boni in ejus causa adhuc sperandum fuisset, sed jam timeo.* Hæc tibi Vir optime, scribere volui si forte tibi prodesse possent. Vale & me ama.

Die octava Iunii 1619.

Tuus ex animo,

LUDOVICUS VAN BERCHEN.

XXXII.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

Protegenti Collegii Illustr. Ordin. Hollandiæ.

Post Agellium Scaligeri, expetit etiam eius Apuleium, ut & notas marginales in N.T. Asellum suum asino tardiorem prodire indignatur. Acta Concilii Chalcedonensis locis infinitis a se emendata ut prælo subjiciantur discupit, infinita alia in Patribus præstiturum recipit, modò liberalem nactus fuerit typographum. Grotii infortunium dolet. Synodi acta cognoscere avet.

Vir Clarissime,

AGellium manu illustris Scaligeri prænobilem, rectè transmisit nobis Holsteinius. Utinam etiam ejus Apulejum, per te habere potuissem? Fuisset ea res nobis longè gratissima. Audio eum in margine Novi Testamenti multa notasse, quod si forsitan in tua Bibliotheca, oro ne illud nobis invideas. Asellus noster, in asinum longè tardiorem incidit, quem & repeti jussi, non sine indignatione, ut forsan ex Luca nostro intellexisti: si D. Corvinus demùm revenit, velim cum eo agas, ut Acta Concilii Chalcedonensis prælo subjiciat, quæ sanè magno cum labore, ex antiquissimis membranis, locis infinitis emendavimus. Poterimus & alia infinita in Patribus præstare; modo bonum Typographum nacti sumus. Nam nostris sumptibus omnia edere, non est è re nostra; qui artem distrahendi omninò ignoramus. De Grotii infortunio, jam inaudieram: Et angebar intimè, hominis causa, quem propter eruditionem insignem, semper amavi, & æstimavi. Voveo ex animo, ut crucem suam ferat patienter, donec Deus eum liberet, à squallore & sordibus non boni carceris. Synodum finitam jam intelleximus, ex D. Heinsio: fac omnia ejus acta à te cognoscam; præsertim quo loco jam res tuæ sint. Subtimeo enim ne incendium Barnefeldianum te etiam afflaverit. Salve amicissime Vossi, & nobis de omnibus rescribe. Gratius mihi nihil facere poteris.

Hamburgi xxvi. Iun. ciↄ Iↄcxix.

GEVERHART. ELMENHORSTIUS.

XXXIII.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

D. Gerhardo Johanni Vossio,

Professori Leidensi.

Testamentum Scaligeri expetit. Deplorat turbas Ecclesiæ Belgicæ à factiosis motas ingeniis, moderationem ejus laudat, & ut benè de rep. litteraria merendo agrè invidis facere pergat, hortatur.

Vir Clarissime,

DE Testamento Scaligeri, grata sunt quæ promittis. Utinam copia nobis esset, ejus exemplaris, quod Van der Milius possidet! quod impenso quidem pretio lubens redimerem? Sed ubi locorum vivit Vir ille nobilissimus, quem toties ingeniosissimi mortalium, Baudius, Heinsiusque, in cœlum magnis extulerunt laudibus. Num & illum soceri oppressit calamitas miseranda, vel hosti? M. Corvino author esse debes, ut convasatis rebus suis, maturè sibi consulat, atque in Germania locum sibi eligat, ubi officinam Typographicam instituere possit. Ita calcar nobis addet, ad illa detexenda, quæ jam pro desperatis seposuimus. Eruditissimus Martinius jam certam spem sui adventus mihi fecerat, quem impedivit opus, quod molitur insanum magnum, *De origine Latinæ linguæ*, cujus correctioni omnino eum interesse oportuit. Si tibi est animus pecuniam tuam, hic apud Senatum deponendi, puto me posse à Primario civitatis hujus Consule, qui mihi affinitate junctus est, impetrare, ut tuo nomine agat cum Octumviris, qui res, rationesque fisci procurant, ne gravatim eam recipiant. Poteris igitur mihi sententiam tuam plenius aperire; tum quibus conditionibus eam hic collocare possis, lubens tibi adsignificabo. Negotium Remonstrantium, partim ex literis amicorum, partim ex relationibus publicis cognovi. Nisi res citò transactæ fuerint, ut has nubes coactas video, brevi daturæ sunt magnam tempestatem. Laudo prudentiam tuam, quod te ejusmodi turbelis non immisceas. Litem enim lis, & noxa noxam parit. Quod si Patres antiqui, qui non habitu, sed moribus, & vita, sapientiam Christianam exprimebant, jam resurgerent, & eos qui Trinitatis mysterium agnoscunt, Christumque, & Spiritum Sanctum Deum venerantur, adeo sævidicè, de rebus, non merè ad salutem necessariis, digladiantes viderent, quid dicerent? aut quo non fugerent? N. a-N. benè Calvinianum, & acerrimum dogmatis de absoluto decreto damnatorum assertorem, tibi in Rectoratu successisse, cum mœrore, & cum indignatione percepi. Nunquam putassem homines acutos, adeo potuisse oblivisci suorum, ut homini modestissimo, inciviliter audacem; & optimè erudito, rusticè indoctum subrogarent. Exclamare libet, a *Is est, opinor, Festus Hommius.*

Quo vobis mentes, rectè quæ stare solebant,
Dementi sese flexere ruina?

Equidem scripta umbratici hujus doctoris, quæ vidi, plena blasphemiarum, & fanaticarum opinionum cognovi, quæ nemo, nisi astrosus, vel externitæ mentis, probare possit. Peream, nisi ex unica tua Thesi, plus eruditionis hausi, quam ex istius hominis divite centone. Sed hodiè audacia, pro sapientia liceat uti: nec tam benè agitur cum genere humano, ut meliora pluribus placeant. Verùm querelam non instituo; illud dico, ut exauthoratio tua, mihi dividiæ fuit, ita recreavit me in solidum fortuna benignior, quæ latum campum tibi obtulit, in quo non minus vires eruditionis tuæ, quam in principe ista facultate, quam hactenus, summa cum laude obiisti, exseras. Age igitur negotium tuum, & reconditas illas artes palam profer, ut inimicis tuis oculi doleant; atque ita omnes æqui & iniqui intelligant, te non minus benè Oratorem, quam commodum Theologum agere potuisse. Salve, mi amicissime Vossi, & nos amare perge.

Hamburgi, a. d. XIII Augusti Greg. ciↄ Iↄcxix.

Tuus

ELMENHORSTIUS.

Testamentum Scaligeri rectè curabit Peter de Witte, civis Amsterodamensis noti nominis, cui semper res meas soleo concredere. Iterum salve, & nobis responde.

XXXIV.

XXXIV.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

D. Gerhardo Johanni Vossio.

Operam Vossianam in emendando Apuleio, conciliandoque Actis Concil. Chalced. typographo solicitat.

Vir Clarissime,

PUto te postremas meas, ab amicissimo Holsteinio rectè accepisse. Si me amas, effice ut sciam quam salve agas; hoc enim mihi, vel maximum erit. Apulejus noster jam in fine laborat, in quo si unum aut alterum locum, in juventute emendasti, notatu dignum, rogo ne eum mihi invideas. Video Typographum de la Maire, non usque adeo malè fragmenta veterum Poëtarum edidisse. Magno beneficio me afficeres, si illi persuadere posses, ut Acta concilii Chalcedoniensis, prælo subjiceret. Ego lucrum non quæro ex meis laboribus, sed id unum ago, ut prosim Ecclesiæ Christi, cujus interest, talia rursum produci, quo erubescant impudorati Novatores, qui ineptissima quæque, inficeto, & insipido sæculo, passim aggerunt. Scripsi antea de toto hoc negotio, ad doctissimum Holsteinium, quem non defuturum nobis probe scimus. Tertullianum D. Thysii, an habere possim, scire velim. Quod si gravantius librum ipsum transmittere, saltem peto variantias, in quibus impetrandis, operam tuam non nobis denegabis: Sed & in alia te, tibi gravis esse cogor. Patronus meus magnus Rutgersius, dixit, in tua bibliotheca, extare Aldinum exemplar Apologetici Tertulliani, quod avidè expetimus; ut & copiam variarum Lectionum, quas Galeno tuo olim adscripsit G. Falkemburgius. Nam & has, de facilitate tua securus, Professori Altorphiano D. Hoffmanno, viro insigniter docto, qui totum Galenum recens interpolabit, promisimus liberaliter. Vides quantum mihi, de humanitate tua, pollicear. Salve, mi amicissime, & audaciæ nostræ ignosce.

Hamb. a d. XVII Kal. Januar. cIↄ Iↄ c xx. raptissime.

Tuus dum vita manebit,

ELMENHORSTIUS.

XXXV.

Pio juxta, ac docto Viro,

D. Gerardo Johanni Vossio,

S. P.

Affectum & benevolentiam ejus erga se depradicat. Turbulentum Angliæ statum describit.

Conjunctissime affinis.

RE ipsâ aliquoties expertus sum, adesse tibi tantam benefaciendi vim, ut indulgentiam tuam necessitas æmuletur; dum enim summa in me studia, officiaque avidissimè confers, tantummodò debitum explevisse videri vis. Non feci paria, defuit enim facultas; atque eo magis cupio, ut animum mihi gratum Deus, & animo isti tempus, quam longissimum tribuat. Supersint modo solvendi tempora; reddam vicem si reposces; reddam etsi non reposces. Crebras interea prolixasque literas, certissima debitæ benevolentiæ pignora, non invitus dabo; nihil metuens ne molestus tibi fuisse videar, modum in amore excedendo; neque enim periculosum est, ne sit nimium, quod esse maximum debet; & verissimè amat, qui sic se amari putat, ut tædium non pertimescat. Postularem ut vicissim quid in oppido vestro, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quædam incidere) perscribas; sed temporum ratio aliud suadet: scribes igitur quando, & quantum videbitur. Exsolverem nunc promissi fidem, literasque longiores, quàm lubentissimè ad te mitterem, nisi sollicita commodi hospitii investigatio, in tam ingenti urbe, me usque adhuc, à cognati Junii, D. Tileni, aliorumque alloquio arcuisset. Pleniores itaque literas, proximè sequenti hebdomade, expecta. Vale, & sororem mihi plurimùm colendam, cum tota vestra familiâ, quàm officiosissimè saluta.

Raptim, Lutetiæ, An. 1620. 12 Augusti.

Tuus omni officio,

F. JUNIUS, F.F.

Opportunè admodùm adolescens, qui hasce meas ad vos defert literas, per aurigam nectentem moras diem adhuc unum Lutetiæ detentus fuit. Summo itaque mane cognatum Junium visurus, intellexi una cum Rege ad expeditionem profectum. Varii hic quotidie per urbem incessunt rumores, & pro loquentium indole, turbidi, aut pacati. Credit optimus quisque labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & brevi posse bellum patrari. Nuntiant contra alii, Reginam Matrem turbas inexplicabiles minitari, vires regni intimas, molemque belli ciere, & neque astu, neque constantiâ, inter dubia indigere; existimo tamen, nisi me fortè in totum fallit, meum de hac gente judicium, ipsâ Regiæ præsentiæ famâ, bellum omne statim posse profligari: faxit hoc Deus Opt. Max. pacemque diu immotam, & inconcussam Regi, ac Regno Galliæ largiatur. Nihil jam mihi accommodatius sit, quam ut Nobiliss. Legatus, quem discessurus compellavi, de rebus meis quid scribat cognato reduci; poteris adhoc uti operâ alicujus amici, qui pariter, & me norit, & Nobiliss. Legato familiaris sit. Neque enim cuiquam, tam clarum statum ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorque contingat. Ad hæc ut apud vos, ita & hic malignorum hominum rumoribus laceramur, tanquam pacis publicæ turbatores, &c. quò magis opto, ut tantæ authoritatis, & fidei Vir, animum meum pacificum vero testimonio prosequatur. Literarum mihi reddendarum hæc sit inscriptio. *Chez Mr. Piat, demeurant en la Rue St. Estienne des Grecs, vis à vis du College de Montaigu; auprès S. Geneviefve:* fac & sororem Diamantiam hac de re certiorem. Iterum, vale, 13. *Augusti.*

XXXVI.

Gerardo Johanni Vossio,

Viro Clariss. affini conjunctissimo,

S. P.

Epistola familiaris cui inspergit suum de Gallorum vulgo judicium.

Virorum integerrime, sanctissime,

LIcet crebrioribus literis, otium tuum negotiosum interrumpam, tamen non est quod vereat, ne molestus sim tibi, cui vel orbem terrarum, non esset longum circumire meâ causâ. Hac itaque tui erga me amoris fiducia ductus, hasce ad te secundas do literas, crebriores daturus, ubi quod scribam offeretur, imo etiamsi nihil offeretur; unicum hoc debiti erga te amoris mei pignus absens dare possum; amat enim intimè, & flagrantissimè, qui sic se amari putat, ut tædium non pertimescat. Nuperrimè de rebus meis literarum aliquid ad te dedi. Rex etiamnum abest, & cum Rege Nobilitas omnis; si brevi revertatur, quod plerique futurum sperant, uberrimè omnia, quæ

me

me spectabunt, ad te perscribam. Non erit difficile: Σχολὴ γὰρ πλείων ἢ θέλω πάρεστί μοι. Interim hic clausus intra domum, alto pinguique otio, me immergo; atque omne hoc tempus intra libros, jucundissima quiete transmitto. Nam quid agam? Alienissimus sum a consortio hominum vulgò. Vin' scire quales plerique mihi videantur. Κολακευτικώτεροι τῶν πιθήκων, ὀργιλώτεροι τῶν κυνιδίων, φιλονεικότεροι τῶν ἀλεκτρυόνων. Nobilitatis, nisi me fallunt plurimorum testimonia, longè diversum ingenium est.

Celare te non possum, quemadmodum 15. hujus mensis die convenerim D. Tilenum virum humanissimum, & pro veritate firmissimum; cumque ei inter alia tuis verbis plurimam salutem apprecarer, subjungeremque me ignorare an ullam tui notitiam haberet, statim ipsissimis hisce verbis responsum dedit, *Notissimus mihi est, & quidem merito suo.* His auditis, non erat cur porro ullam historiæ tuæ Pelagianæ, ut discedenti mihi in mandatis dederas, mentionem facerem. Et fortè adhuc judicium ejus super isthoc tuo scripto exquisivissem, nisi iter sibi ad Britanniæ Regem habendum significasset, atque adeo jam sarcinas alligare affirmasset. Obstupui, perculsus novitate rei; cùmque me videret tacitè, apud animum meum ambigere, quò hæc tam insoliti itineris usurpatio spectaret; addidit ne sibi quidem causam ejus rei compertam; tantum evocari se blandè humanis Regiæ Majestatis, & a Episcopi Wintoniensis literis; Medicumque Regium ad hoc missum, ut eo itineris comite uti posset. Quid opus est, in re tam dubia, suspicionibus multum indulgere? sufficere nobis debet, quod vir magnus, iniquissimam adversæ partis in fratres suos crudelitatem detestatur. Unde & ipsus ego coram animosè satis spondentem audivi, nunquam se causæ melioris patrocinium perfidè deserturum. Proinde totius negotii exitum precibus seriis Deo Opt. Max. committamus. Interea tuam, tuorumque valetudinem, summus idem, atque optimus rerum humanarum Arbiter, gratiosè promoveat. Ipse valeo; si valere est, suspensum & anxium vivere, expectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Est enim suspensum, & anxium, de eo quem ardentissimè diligas, interdum nihil scire. Vereor omnia, imaginor omnia, quæque natura metuentium est, ea maximè mihi, quæ maximè abominor, fingo. Quò impensius rogo, ut timori meo, vel per te, vel (si tutiùs id judicabis) per alium consulas.

a Lancelotti Andrewes.

Lutetiæ, 18. Septembris, An. 1620.

Tuus omni officio,

FR. JUNIUS, F.F.

XXXVII.

Clarissimo Viro,

Dom. Gerardo Vossio,

Fratri in Christo observando.

Multùm se adjuvari disputationibus ejus de controversiis quibusdam Papisticis gratus agnoscit. Sententiamque super tribus de imaginum cultu quæstionibus sollicitè rogat.

Vir Clarissime,

Beasti me luculento munere tuo; quippe non tantum utili mihi futuro, hisce in locis; sed penè necessario. Cum enim hactenus controversias omnes, de Religione, disceptandas esse crediderim, ex ejusmodi fundamentis, & principiis, quibus solidè, & securè semper, inniti posset conscientia; tamen nunc in eam necessitatem, incidere me video, ut aliunde petenda sint præsidia, quibus error revincatur, & conscientiis quorumdam tenens, aut hæsitantibus, scrupuli eximantur: Etenim his in locis nunc degere cogimur, ubi antiquitas utramque paginam facit, & omnibus licet ineptissimis, atque absurdissimis opinionibus, veluti scutum Gorgonis obtenditur, adeo ut qui eam sententiæ suæ, aut non potest, aut non curat obtendere, causa cadere; qui verò speciosè eam novit obducere, omne punctum tulisse: Et quicquid scriptura, aut recta ratio manifestè reclamare videantur, triumphare credatur. Tantum hic valet antiquitas: Unde hæc una, in omnibus, sive concionibus, sive colloquiis, veluti sacra quædam anchora est; ad quam, religatæ tenentur stupidæ plebis conscientiæ; usque adeo ut si hanc eximas Demagogorum declamationibus, animam Oratori adimere, & præter σκελετὸν, nudamque larvam, in pulpito nihil relinquere, videri merito queas. Et hæc quidem cum sint hominum ingenia, necessum planè video esse, ut quo jure meritoque, opinionibus suis, antiquitatem semper prætexant, diligenter inquiratur, non ut hac ratione persuadeatur veritas, sed ut errori inveterato fulcrum suum subtrahatur. Eam ad rem, Vir clarissime, tuam mihi operam vehementer necessariam esse sæpenumero credidi: Etsi enim non desint, qui de singulis controversiis luculenter, ex ipsa antiquitate multa dixerint, scripserintque, tamen nescio qua ratione fiat, ut eorum authoritate, fide, & judicio, non ita fidenter stare audeam: Video sæpenumero alios, aliorum fidem sequi; & cùm in antiquorum Patrum scriptis rudes sint, & hospites, eorum tamen authoritatibus veluti laciniis quibusdam, hinc inde sine judicio avulsis, aut detruncatis, tam temerè, tam imprudenter, sua scripta interpolare, ut pudeat, pigeatque: Et hinc ferè fit, ut qui eos sequuntur, risui sese, & ludibrio, non raro propinent apud eos, qui in illis accuratè versati sunt, & ætatem fere totam suam triverunt. De tua vero, (absit adulationis suspicio) tum fide, tum judicio in Antiquorum scriptis, adeo apud animum meum persuasus sum, ut te judice in controversiis ferè omnibus stare, & credere ausim: Quocirca vix credas, quam mihi gratum feceris, quod disputationibus tuis, de materiis aliquot, inter nos, & Pontificios controversis, me dignatus fueris. Utinam tantum in omnibus eandem operam posuisses, nominatim vero etiam in argumento, de imaginum cultu, & adoratione! Pro hac enim superstitione, summa vi, & quod dicitur, velis remisque hic contenditur; nec mirum, incurrit ea maximè in oculos vulgi, & Idololatriæ crassæ, Gentilisque speciem habet, quam à se amoliri semper student, sed irrito ferè conatu, nisi canam antiquitatem, veluti tabulam in naufragio, subinde arriperent. Et fuit non nemo nuper, qui mecum ea de re per occasionem, fortè fortuna oblatam, inter pocula pluribus egit, qui reliquorum omnium more, cum causam suam tueri non posset scripturarum Authoritatibus, ad hanc Aram confugiebat, & in ea una præsidium causæ totius collocabat. Videbatur ille mihi multa dicere, ut θέσιν suam posset διαφυλάττειν, quæ ab omni ratione aliena erant, & quæ tamen Antiquitatis totius unanimi consensu confirmata fuisse, firmis lateribus adseverabat: Uti inter cætera quod Gentiles omnes semper adoraverint Idola sua tanquam Deos, quibus videlicet divina virtus, personali unione unita esset, sicut naturæ divinæ humana Jesu Christi; cum tamen Lactantium expressè contrarium dicere, manifestum sit, aliosque quamplurimos: Præceptum de Imaginibus non faciendis, fuisse ceremoniale & positivum; de Idolis verò non faciendis, morale, illud sublatum, nova lege, hoc perpetuum esse; Imaginis & Idoli distinctionem, apud antiquissimos Patres, semper consentientibus calculis, traditam esse, & quod ex T. R. lubens etiam, & ante omnia intelligerem, Apostolos doctrinam de Imaginibus, tradidisse in Concilio Antiocheno, idque ex Bibliotheca Origenis, a Pamphilum Martyrem descripsisse. Verba verò Canonis extare apud Turrianum. Lib. 1. pro Canonibus Apostolorum c. 25. *Ne errent fideles erga Idola, sed exprimant divinam humanam imaginem Dei veri, & salvatoris nostri, ac servorum ejus, ex adverso coram Idolis, & Judæis.* Hæc aliaque cùm ab eo affirmari, atque

a *Hæc quidem apud Turrianum legere, memini. Sed statim sciratus sum, ea à Græculis, ut alia multa, fuisse conficta.*

que asseri identidem videre, neque tamen, libri mihi ad manum essent, ex quibus illud refellere mihi aut liceret, aut etiam luberet; cùm in eo causæ cardo non verteretur; non putavi tamen abs re me facturum, si à R. T. peterem obnixe, ut paucis, quid hisce de rebus sit, significare mihi non gravetur. Tanto autem fidentius id petere me posse judicabam, quod à publicis nunc oneribus vaces, & curis nullis gravioribus distraharis, & quod operæ pretium facturus sis, si hac in re, operam tuam nobis commodaveris; Quocirca etiam atque etiam rogo R. T. ut si quid à privatis, & fortasse melioribus curis temporis, supersit; id trium horum capitulorum examini impendere velis. 1. An Ecclesia antiqua, semper distinxerit inter Idolum & Imaginem? 2. An Gentiles crediderint Idola sua esse Deos ipsos, eosque ut Deos suos semper adoraverint? 3. An Apostoli doctrinam de Imaginibus tradiderint in Concilio Antiocheno, & an verba Canonis extent apud Turrianum; licet fabulosum alioquin, & vanum scriptorem? Unum addam, ut si plures disputationes habitæ sint sub præsidio vestro, eas per Kunerdingum ad me transmittere non graveris. Dabo operam ne in ingratum beneficia hæc non contulisse reipsa comperturus sis; Et si fortè reduces nos ab exilio hoc tristi vobis sistat Deus, quod futurum non sine causa confido, omni officiorum genere compensem. Vale, Vir Clarissime, & perfer atque obdura; dolor hic tibi proderit olim. Dominus Jesus tibi, tuisque, & quotquot bonæ causæ favent, propitius benedicat. Salveat à me D. Barlæus.

Raptissimè, 6 Novembris, 1620.

Tuus omni officio,

S. EPISCOPIUS.

XXXVIII.

Præstantissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Affini conjunctissimo, S. P.

Quid hactenus in sedandis Angliæ motibus & conciliandis cum Episcopis Puritanis gestum fuerit recenset. Scripta ejus in Gallia Tilenum magni facere significat.

SEcundis ad te literis, conjunctissime D. Affinis, de Anglicano D. Tileni itinere, nonnihil ad te perscripsi: quæ si rectè, ut spero, ad te sunt delatæ, superest ut nunc eumdem Clarissimum Tilenum reducem tibi narrem. Ut reversum intellexi, inter gratantes ut debui accessi; neque gravatus est vir officiosissimus, totam rerum in Anglia gestarum seriem fusè mihi narrare. En tibi itaque omnis negotii summam. Ad D. Tilenum, etiam Sedani agentem, impulsu D. Melvini, accessere duo Ministri Scoti exules. Nosti gentem istam Puritanam; cumque plus justo eorum in Regem querelæ, præsente adhuc Jonstono quopiam ardescerent; existimavit vir magnus, salubrium rationum fomentis; animos præferoces, & zeli nimietate morbidos, potiùs leniendos, quàm porrò inflammandos; sed auribus eorum ad moderatiora consilia surdis, nihil aliud effectum est, quàm ut exacerbatiores digrederentur. Non destitit interim Jonstonus, urgere D. Tilenum, ut præcipua collatiunculæ istius argumenta scripto consignata sibi communicaret; quo impetrato, ad Regem apographum transmisit, qui non indelectatus authoritate viri, & argumentorum pondere, Typis scriptum illud vulgari jussit, atque insuper desiderio videndi ejus flagrans, D. Tilenum per literas, blandè ad se evocavit, præsentemque arctissimè amplexatus, gratias ei pro navata opera egit, amplissimumque obtulit stipendium, si in Angliam transmigrare vellet. Sed is unà hac hyeme in deliberandi spatium postulatâ, à Rege dimissus est, nunquam nisi me ratio prorsus fallit, sedem mutaturus. Promerem nunc hujus meæ suspicionis causas, nisi temporum ratio obstaret. Unum hoc tutius addo, virum doctum, non vanam spem animo concepisse, brevi futurum, ut non tantùm sibi, sed & omnibus aliis bonæ causæ patrocinantibus, publica authoritate, libertas quidlibet imprimendi, hic Lutetiæ concedatur; plurima ejus opuscula prelum postulant, quorum nonnulla mihi ostendit, animadversiones scil. in Canones Synodi Dordracenæ, Gallicum aliquod scriptum de causa peccati, & plura similis notæ: scis quàm hoc alibi non liceat; sed ne longius à proposita narratione deflectendum sit, redeo ad incepta. Rex nihil aut parum admodùm, cum D. Tileno de Remonstrantium rebus egit, contentus de Ecclesiarum suarum hierarchiâ ulteriùs quid ex ipso intellexisse. Episcoporum quoque non obscurum in se favorem narrabat, multaque addebat de singulari affectu; quo abeuntem prosecuti sunt. Tum ego, an tui, & Historiæ tuæ nulla unquam à quoquam mentio facta sit, sedulò exquirere cœpi; Annuit ille, & præter aliorum magnifica præconia, à D. Josepho Hall, non sine summa commendatione, sibi oblatam quominus perlegeret, adversa valetudine fuisse impeditum. Intellexi ex his destitui ipsum scripto tuo; utque fidem tibi datam explerem, quid discessuro mihi in mandatis dedisses, significavi, & triduo post tuo nomine, non historiam tantùm, sed & Resp. *a* ad jud. Ravenspergeri dono obtuli; Ille utroque scripto gratissimè accepto, hospitium meum, undecimo post die, circa nonam matutinam ingressus, sollicitè admodum cœpit interrogare, quemadmodum te, ob hoc tuum scribendi genus excepisset: Itaque post brevem rei gestæ narrationem, literulas tuas, quas solas 19 Sept. datas accepi, introspiciendas tradidi; quibus ille percursis, post varios sermones abiturus, hæc verba protulit. *Utrumque affinis tui scriptum, cum maximo fructu, & summa voluptate perlegi; hoc veris tibi significaturus; & simul ac literarum aliquid ad ipsum dabis; non tantum meis verbis, plurimam ei salutem dices, sed & spondebis me suo tempore ostensurum, quam non apud ingratum hoc suum munus collocaverit.* Digresso D. Tileno, pomeridianum ejusdem diei tempus D. Junio, tùm primùm ab expeditione reverso impendi; & post mutuæ gratulationis officia, generalioribus, ut primùm fieri assolet, & longè accersitis sermonibus, diem condidimus, cognato nunc fratris Casimiri mentionem faciente, alias sororum numerum percontante, & priores duas parentis nostri uxores, sibi visas referente, quandoque etiam de Patriæ nostræ statu nonnihil sciscitante. Septimo post primum congressum die, me unà cum aliquot Uxellodunensibus, ad prandium vocatum, magnifico lautitiarum apparatu, humanissimè & splendidissimè excepit. Atque ita ne tunc quidem per importunam illiterati istius consortii præsentiam, de rebus meis quicquam egi. Interim proximæ cuique occasioni manum injicere destinatum est, omniaque prout ceciderint, ad te perscribere. Sed jam dudum fortè ex me audire desideras, qualis mihi cognatus ille noster videatur; da veniam, conjunctissime Affinis, jam tale quid scripturus eram, cùm præter exspectationem, à proposito desistere cogor, ob præpropertum aurigæ Antuerpiani discessum. Itaque hebdomade proximè sequenti, nonnihil de rebus meis, & Agmonii *b* nostri, si Deus volet, ad te scribam. Nunc jubeo salvere, &c.

Raptim Lutetiæ, An. 1620. 12 Decemb.

Tuus omni officio,

FR. JUNIUS, F.F.

a Responsionem ad judicium Ravenspergeri?

b *Hoc est,* Junii. *Alludit ad nomen Hebræum* Nadabi Agmonii. *sub quo in Curopalate edendo latere voluit Franciscus Junius Pater, Leydensis Theologus.*

XXXIX.

Gerardus Voſſius, Hugoni Grotio

S. P.

Deprædicat Sacras Grotii Sylvas, itemque præclarum de Religione Chriſtiana opus, licet quanto præclariora edat, tanto magis ab invidia prematur. Similiter conqueritur & ſe ſufflaminari, quo minus aliquid in antiquitatibus Eccleſiaſticis aut religionis controverſiis audere poſſit. Hiſtoriam ſuam Pelagianam, multos æterna oblivione velle ſepultam. Exponit quid de ſe in Synodo Roterodamenſi ſtatutum ſit, & quod multi retractationem urgeant. Inſtigat Grotium ad protrudendos ingenii fœtus, eidemque crebrius literarum commercium attamen tectis utrinque nominibus offert. Cautelam in ſcribendis apologeticis egregiam ſubminiſtrat. Thuani errores quoſdam notat. Laudatur Junius. Heinſius ob carmen quo Venetias celebrarit, ordini B. Marci inſerendus fertur.

SUmme virorum atque item amicorum; Quod amœniſſimo Sylvæ tuæ vireto animum oculoſque meos paſcere ſuaviter volueris, quantas poſſum gratias ago. Equidem multum in ea me delectavi. Cujuſmodi ſi primum calorem atque impetum ſecutus facis (quod Sylvæ nomen oſtendit) quid fuiſſet, ſi lenta Maronis cura placuiſſet? Neque enim quid nunc deſiderari poſſit, video. Statium ſanè longè poſt te relinquere mihi videris. Itaque toties me legere juvit, ut bonam jam partem memoria teneam. Et ne uni mihi id contingere putes: ſcias illuſtrem Legatum Maurerium, cum ei ante paucos dies in prandio adeſſem, complures carminis tui verſus memoriter recitaſſe. Cui etiam optime interpretabatur illam Olivarii & Hoſpitali σύγκρισιν; ubi fruſtra fuerat Scriverii noſtri acumen. Quamquam profectò non adeo mirandum, ſi ampliſſimo Legato, gentis ſuæ nobiles adeo Senatores magis obverſarentur. Non poſſum verò diſſimulare apud te, ut cùm primùm inſcriptionem longi adeo carminis conſpicerem, cœperim ſubvereri, ne acerba adeo, ac diuturna mala feciſſent, ut in veteri regno tuo minus poſſes, quam olim. Sanè ægrè animo meo fuiſſet, ſi qui primas tuliſti quondam carminis majeſtate, nunc ſecundis contentus eſſe deberes. Sed ut paucos tantùm verſus delibavi, facile inanem hunc timorem depoſui. Cùm verò omnia impensè me delectarint, tum multum ex eo voluptatis cepi, quod tanta voluptate claſſicos quoſdam Scriptores, & diſciplinas omnes deſcribas. Et tamen plus etiam me afficit, nobilis illa digreſſio qua celebras ornamentum ſui ſexus, ac verè Heroinam, conjugem tuam. Quam ego carminis tui partem ſiccis oculis legere non potui. Nempe etiam affectus abſque dubio diſertiorem te fecit. Quam præclarum etiam judicium tuum, cùm in religionis negotio flectere oculos jubes ad antiquos, nec graviter minus, quàm juſtè, quereris de moribus ſeculi noſtri. Metuo nihilominus ne ſurdis canas. Etſi aliquas eſſe antei generis reliquias in Britannia, quibus antiquitas ſapiat, ex pluribus intelligo. Ac de Gallia etiam ſpem aliquam facit, quod ſcribis ſummos illos viros, quorum elogia extremo tuo carmine, mellitiſſimis verſibus es complexus, optimè de laboribus meis ſentire. Sanè hæc res non mediocriter mihi fiduciam, atque animum adderet ad audendum aliquid in aliis etiam Religionis controverſiis. Sed alia ſufflaminant. Unum eorum dico. Noſſe te arbitror, ut cùm de Religione Chriſtiana præclarum illud opus numeris Belgicis meditatus eſſes: plerorumque hoc judicium fuerit, etſi nihil ineſſet, quod reprehenſionem mereretur, tamen quantò præclariora eſſent, quæ ſcripſiſſes, tantò magis premi illa debere. Idque ne aliorum de te judicia incommodaret, ſi & rectè de Religione ſentire, atque in ea ſupra myſtarum vulgus ſapere videreris. Simile mihi aliquid uſu venit. Neque enim ſatis videtur multis, ſi mea a facultate Theologica approbentur priùs, quam edantur: ſed malunt in totum me ſcriptione ejuſmodi abſtinere, idque ne plus authoritatis accedat Operi hiſtoriæ meæ, quod æterna oblivione ſepultum vellent. Itaque nunc nihil poſſum, niſi in ſtudiis literarum, vel eloquentiæ, vel hiſtoriæ externæ aut Philoſophiæ. Qui campus ſatis quidem eſt amplus, ſed quanto propius ad ſenectutem accedo, tantò impenſius flagro amore eorum, quæ Chriſtianæ Eccleſiæ pacem, atque concordiam poſſint afferre. Sed dum facere haud licet, quod velim: facio quod licet. Quare duos nunc libellos emitto, ad oratoriam facultatem pertinentes. Altero eorum artis hujus ἐπιτομὴν ſum complexus. Nec eſt quod vereare, ne ea res vitam eripere poſſet commentariis illis Oratoriarum Inſtitutionum, quas ante annos quindecim in lucem emiſi, & quadriennio poſt auctiores recudi juſſi. Nam non adeo durus Pater eſſe volui, ut a novella prole paterer interimi, quam priùs genuiſſem: præſertim quæ multorum judicio, & publico emolumenti, & mihi gloriæ ac nominis aliquid attuliſſent. Quare ne contingeret quod dixi, potius in novo hoc opere viam iſtam inſtiti, ut eorum, quæ ad artem neceſſariò pertinerent, nihil omitterem: ſed aliis ferè uterer verbis; exemplis item novis, magiſque illuſtribus. Ad hæc curavi ut multa utiliter adderem paſſim, priori opere mihi indicta: ea verò omitterem quæ ἔσω artis non ſpectarent, & opere altero fusè à me eſſent tractata. Puto me conſilium hoc meum facilè tibi probaturum. Scripſi verò hoc opus potiſſimum in uſum Scholarum, poſtulato eorum qui his præeſſent. Commentarii mei de lingua Latina adhuc domi latent. In cauſa eſt illud, quòd antehac etiam ſcripſi. Nempe quod Germania necdum pacata, Bibliopolæ ac Typographi etiam frigeant. Sed tamen meliorem jam ſpem concipere incipiunt. Rumor enim eſt, Magnæ Britanniæ Regem pro Exrege Bohemico interceſſurum: quo effici poſſe putant, ut hic (dummodo renunciet juri in regnum Bohemicum) Palatinatui ſuo reſtituatur. Dum hoc agitur, ego prela Typographica libellis aliis fatigare non ceſſabo. Synodus Roterodamenſis jam deſiit. Etſi verò Synodo Gaudana ante annum fuerat ſtatutum, ut ne ad Euchariſtiæ Sacramentum admitterer, niſi ſententiam retractarem; tamen nunc molliùs agendum mecum putarunt. Nam decretum ut admittar ad eam, dummodò ſpondeam, nihil me adverſus Synodum Dordrechtanam velle moliri palam, vel occulte. Ita nihil me editurum, quod non priùs approbarit facultas Theologica. Hæc ſi præſtem, toleratum meiri, ſed extra functionem Theologicam, & Eccleſiaſticam. Tamen intelligo eſſe nonnullos, quibus nimis hæc mollis agendi ratio mecum videatur. Nam exiſtimant, ſi non compellar ad ſubſcribendum Synodo, ſaltem eſſe retractanda quædam, quæ in hiſtoria mea, ac theſibus quibuſdam ſcripſerim. Ego video hoc agi, ut opera mea inutilis in poſterum Eccleſiæ reddatur. Tamen ſi errorem videro ullum, non pudebit retractare. Sed jam biennium eſt, cùm errorum inſimulor, neque oſtenditur ubi exorbitarim. Novi quemdam qui obnixè hoc agit, ut vel unum locum in opere hiſtoriæ incommodè videar adduxiſſe. Scit facilitatem meam. Quare arte hac circumveniendum me putat, ut agnoſcam ſaltem quædam minus appoſite citari. Hoc ego ubi fuero confeſſus, jam ſpargetur fama, me errorem in hiſtoria mea eſſe confeſſum, nec eſſe, quod alius eo opere moveatur, quod author ipſe non ubique putet litare veritati, quæ prima hiſtoriæ lex & quaſi anima eſt. Video mihi circumſpectè eſſe agendum, atque inter ſpinas, quod dicitur, calceatum me eſſe debere. Interea ſeu malos vincat conſtans bonitas, ſeu Deus miſericors aliter rebus noſtris providebit: ſervabimus animum bonum ad ſpes bonas. Quamquam profectò videre vix poſſum, quid ſi me potiùs, quàm publicum ſpectem meliora attineat ſperare. Non jam ad alienum cogor ſomnum dormire, nec ad alios paſſus eundum eſt. Scis ut interea, quæ beat orem faciunt hanc vitam eſſe, olim ſcripſeris, nulli ſolvere temporis tributum. Hoc nunc otio fruor. Utinam talem moleſti eſſe deſinant,

per

per quos hactenus quieto esse non licuit. Sed fortassè, & hoc propediem erit. Nam facultas Theologica satis benignè mecum agere videtur; uti & amplissimi Curatores. Si quid in causa mea agitur statim perscribam. Valdè desidero, ut tuorum quamplurima lucem videant. Uti commentarii in tres Euangelistas: vel si eos paulum premere adhuc voles, saltem Stobæus, aut γνωμολογία, & rhythmicum pro Religione Christiana, opus. De quo quia mentio incidit, præterire illud non possum, versum antepenultimum, vel illi proximum, minus probari amicis quibusdam tuis. Ais sicubi minus satisfacias, ob ætatem excusari debere, & paratum esse dicere veriora. Protritum hoc illis videtur, & illis etiam usitatum, quibus imperant τῶν παίδων βασιλεῖς. At minimè convenire viro cœlestis ingenii, & eximiæ adeo eruditionis. Dixi ego primam hanc Christiani laudem esse, humilitatem: & summi Magistri hanc esse voluntatem, ut pueri similes simus. Sed satisfacere eo non potui. Tu cogitabis. Quod ad illa quæ de religionis controversiis, & judicio antiquitatis scripseras; quam dissidentes sint amicorum sententiæ, arbitror jam satis te sive ex parente, sive aliunde, cognovisse. Sanè perutile est, constare vulgo quod judicium fuerit veterum. Sed num putas, eo me inscripto, posse commendari, quo fortasse vel urbanatim, vel rusticatim, tangam, sive Agamemnonam, sive Achillem, sive Chalcantis prosapiam? Quare pendet animus, vel recoqui paulum oportere hoc opus, vel editionem melius differri, saltem in hebdomades paucas. Fortasse interim (ita video aliquos sperare) evenerit aliquid boni. Sin minus, exigua sanè mora est, quæ postulatur, nec quæ publico, ut puto, incommodare possit. Sæpiùs posthac ad te scribere statutum: fortassè autem non semper tabellarius erit satis fidus. Propterea, ubi opus putabo, aliena manu utar, ac ne nomen quidem consueto more addam. Tu verò, summe vir, vel ex argumento facilè quis scripserit cognosces, vel ex ἰσοδυναμοῦντι, ut si pro Gerardo Joanne Vossio scribam Vulturium Gratianum Ballarium. Nam illa Desiderii Alopecii metuo ne aperta sint nimis. Quandoque etiam initiales V. G. B. satis scriptorem testabuntur. De te si quid dicendum erit, vocabo Celsum: id enim prænomen tuum sonat. Gadolii cognomen nimis evidens videtur. Quare & hic suffecerint una alteraque initii litera. Hæc non eo agam, quasi de aliis, quam innocentibus Musis loqui sit animus (nam scis ut alia captum meum superent) verùm quia non desunt, qui omni sub lapide metuant serpentem. In mentem venit non inutile fore, si libri Augustini adversum secundam Juliani responsionem, cum castigationibus tuis prodeant. Multa enim felici conjecturâ emendasti, Posses & notas addere seculo nostro profuturas. Quod si quid etiam dicendum adversus dissentientes putabis, occasio de plerisque spontè se offeret. Tantùm ita instituenda ratio, ut undique eluceat mitis sapientia, non Leli ut ille ait, sed Grotii, quam in te virtutem mirari soleo. Nec puto ea quæ perpessus es, hanc tibi virtutem excussisse. Scis cognomentum tuum, quod semper tibi obversari debet: & simul occurrat, quod à sapienti Seneca in libris de ira scriptum fuit. Non est magnus animus quem incurvat injuria. Scis Athenodorum id Augusto consilii dedisse, nequid iratus committeret, priusquàm Alphabeti literas cum animo suo percurrisset. Soleo quid simile facere, atque aliis suadere: Nempe ut si res exigat, ut adversus alterum calamus stringendus sit; id quidem fiat dum fervet animus: nam affectus disertiorem facit: sed quia periculum est, ne aliquid caninæ facundiæ admisceat (homines sumus omnes) eo placet ut ad limam opus revocemus, ubi animus resederit, atque alienis malis συμπάσχωμεν. Multa absque dubio vel tollemus, vel mitigabimus. Ita futurum, ut si etiam post annos multos in nos ipsos descendamus, minus nos urat scriptio vetus, quasi non satis simus functi officio hominis Christiani. Adde quod si undique in scriptis eluceat patientia, facilius in veris inveniemus fidem. Sed ista longè melius me nosti. Maximi Thuani historiam posthumam vidi. Editam gaudeo, nisi qua parte, atque id immeritissimè, socerum Junium desultoriæ fuisse scientiæ dicit. Mirum hoc mihi de eo visum, qui etiam mediocris eruditionis homines, & pacis longè minus amantes, in opere suo tantopere extollat. Quid Amplissimum virum ita egit transversum, ut ista Gallus de Gallo, vir tantus de tanto, posteris traderet? Scio ego multa fugisse socerum. Video in scriptis, præsertim criticis, quæ indicta mallem. Sed tamen hac parte non modò Palmerium, sed alios etiam non infimi nominis post se relinquit. Non assurgit fateor, ad gloriam Scaligeri, Lipsii, & aliorum, qui in hoc studio primas sibi vendicarunt: Verùm tamen multa præclarè observavit; quod cùm Scaliger in suis ad Manilium notis dissimulat, candorem in eo requiro. Verùm isthoc studium mitto. Quem Theologum Romanæ, quem Reformatæ Ecclesiæ dabunt, in quo vasta adeò tum Linguarum, tum Philosophiæ, Historiæ externæ, Philologiæque cognitio fuerit? Quam ille sedulò Scholasticos, Thomam cum primis; quanta industria antiquos Theologos legebat? Cujus ego rei non tantum ex scriptis indicium capio, sed etiam illis, quæ ad Theologos veteres manu sua adscripsit. Sed neque hic subsistit error maximi Thuani. Addit, in Batavia studuisse rebus novis, ac propterea ab illustribus Ordinibus esse hinc ejectum: tum Noribergam abiisse, atque ibi esse defunctum. Quid horum verum est? Sanè aliqui Authores fuere, ut pagellas aliquot adversus Thuani historiam ederem, quibus gloriam soceri vindicarem. Posse eum argui testimonio Academiæ, ac Illustrium Ordinum, imo & Noribergensium, atque adeo totius Orbis reformati. Verum nihil agendum putavi te inconsulto. Ad hæc videbar mihi hoc pacto tantummodò fluctus in simpulo excitaturus. Præterea cogitabam hominem etiam Thuanum fuisse, & facilè potuisse contingere, ut duos Gallos, quorum uterque Lugduni sit professus, confunderet. Scis enim ut Donellus Leicestrianis partibus impensè faverit, ac propterea e Batavia ab Ordinibus exire sit jussus, Saravia quoque iisdem temporibus, fuga in Angliam sibi consulente. Scis quoque Donellum concessisse Noribergam, atque ibi docuisse jus Civile. Et potuit justior causa esse, cur Thuanus minùs benè vellet Donello, quam Junio. Nam Cujacium, Amplissimus ille, ὁ μακαρίτης Thuanus faciebat maximi. Et, ni valdè fallor, Præceptor fuerat. At Donellus nec causam sæpè habuit, nec modum invenit exagitandi Cujacium, quem, ut audio, ita in prælectionibus suis solet ἀδελφίζειν homo nescio Cujas. Quid igitur evidentius, quam Donellum animo Thuani obversatum, dum ista scriberet? Calami interim lapsum non esse, indicat, quod ista annotavit, ad illud tempus, quo Junius è vivis excessit. Vellem scire an eadem in αὐτογράφῳ habeantur. Nam fuere qui suspicarentur, à Genevensibus factum esse fucum Lectori, vel Italis potius, quorum in manibus liber fuit, priusquam ederetur. Mihi id minus verisimile fit, ob ea quæ dixi. Interim cogitabis, qua ratione & Thuani & Junii nomini optimè consuli possit. Quid si filius ejus, vel alius, ad calcem libri moneat μνημονικὸν planè ἁμάρτημα esse, quod de Junio scriptum fuit, quem nihil minus quàm desultoriæ fuisse scientiæ constet, quippe in gratia apud Ordines semper fuerit, Lugdunique Batavorum magno bonorum omnium dolore, decesserit, ubi etiam versibus ei à Scaligero, te, Heinsio, & aliis summis viris sit parentatum? Cogitabis, & quid factu opus putes, perscribes. Sed loquaci adeò Epistola ulterius molestus esse desinam. Neque enim me fugit, recenti adeo uxoris adventu, & rebus vestris nondum compositis, alia majoraque esse, de quibus sit cogitandum. Rogarem te, ut me, quamvis nunc tanto disjungamur intervallo, non minùs propterea ames. Sed scio te amicum animo possidere, qui, ut Seneca ait, nunquam abest, ac quemcunque vult quotidie videt. Vale, vir, idemque Amice incomparabilis. Salutem plurimam dices maximo Tileno; sed & Clarissimo Rigaltio: cui ante annos multos miseram Onosandrum locis pluribus à Scaligero feliciter emendatum. Accepisse mihi ipse rescripsit. Sed tamen tot jam anni sunt, cum nihil intelligo de editione

D. 2 nova,

nova, quam tum moliri dixerat Rutgersius. Et quia Rutgersii incidit mentio, scito eum loco Dyckii Legatum fore Regis Suecici ad Illustres Ordines. Ita enim retulit ipse Regis Commissarius, quem satis hanc rem nosse arbitror. Imo & Dyckium ipsum hoc perscripsisse audio. Et jam in via Rutgersius esse dicitur. Affinis ejus D. Heinsius carmine Venetias celebravit: quapropter, (ut ipse amicis compluribus retulit) brevi legetur in Ordinem Equitum B. Marci. Verùm finis tandem esto. Uxor, Diamantiaque plurimùm te salutant. Etiam Scriverius, itemque Jacchæus, qui & plurimam mihi salutem tuo nomine dixit. Cæteris, quos adscripseras, ausus non fuit idem significare, ne suspicionem iis injiceret, quasi de rebus aliis quàm Musarum, tecum sibi commercium esset. Timori huic ignosces.

Lugd. Batavor.
[illegible] DCXXI.

Tuus dum vivam,

G. J. Vossius.

XL.

Clarissimo, Doctissimoque

D. Gerardo Joanni Vossio.

Littera officiosa à discipulo grato ad fidelem quondam Praeceptorem exarata.

Vir Clarissime,

SI mihi ad familiares meos scribendum foret, quâ ratione literas meas exordirer, non in ipso limine, materiæ penuriâ hæsitarem. Aut enim illis salutem nuntiarem, aut meum in illos amorem testificarer: sed neutrum impræsentia usu venire intelligo. Nam quid Vossio cum salute, & amore Polyandri? Idem quod divitibus olim cum vocibus clientum, manè præ foribus salutantium. Quid ergo? Num silebo? Id meritorum memoria, atque data olim fidelia præcepta vetant, eadem igitur servanda exordiendi ratio. At hæc è media plebe, & triviis, quæ scribo sumuntur: non mirum si à plebe plebeia, è triviis trivialia proficiscantur. Quocirca cum sterilis mihi calamus, aliud tanto viro dignum, producere non queat, salvere te, Vir Clarissime, hoc rerum statu, multum jubeo, & Deum, ut meliori lætiorique te sæculo parcat, supplex oro, ubi sua merces pietati, laus eruditioni, & præmium concordiæ. Pessima enim & luctuosa hæc tempora, quo digna dicam? Tanta ne luce? Vah, radiis ejus cæcutiunt, assueta tenebris, & eam fugere, si fugare non possunt, audentve, sedulò, adlaborant. Quam miserè, proh Deum immortalem! pietas, eruditio, concordia exulant: sceleribus, omnique nequitiæ generi applauditur; quæ natura eminere dedit ingenia, supprimuntur; Discordia, & ex ea orta Tyrannis nusquam non grassatur: sed quid ago? Æneæ regni Trojani excidium, & reliquiis immitis Achillei, mala, quæ perpessi sunt, narro. Præstat, quamvis sciam membra Epistolæ hujus inæqualia, ut me ad eam, quâ apud eruditos uti soleo clausulâ, conferam, oremque, cum aliud argumentum mihi relictum non sit, si quæ habeas, habere autem quamplurima scio, quæ studia mea promovere queant, cupido mihi impertiaris: Nullo id præstiteris labore, quod mihi maximo foret indagandum. De meâ autem in te, Vir Clarissime, voluntate, sic velim judices, me, quæcumque postulaveris, quanquam videam, quantulus sim, & me nihil posse sentiam, tanto studio facturum, quanto tu semper, quod maximum fateor in meis rebus, cùm sub regimine tuo degerem, te fuisse significasti: quod cum præstabo, animum tuum erga me imitabor, merita nunquam assequar. Etiam atque etiam cum conjuge charissimâ vale, & moderata tua constantia fac infamet Tyrannorum injuriam.

Roterodami,
22 Maji,
1621.

Tuus,

Johannes Polyander.

XLI.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio S. P.

Gratulatur ipsi liberationem, attamen ne illa fidei abnegationem pariat, sincerè monet. Quid in tanto Ecclesiarum dissidio sibi vel faciendum vel omittendum sit utrinque disquiritur.

ANte omnia, Incomparabilis vir, Deo immortali gratias ago, quod diuturnas horum temporum calamitates, temperârit dulcissimo beneficio liberationis tuæ. Quod eo majoris duco, quia ne aliud quidem sperare audebam, quam ut intercessione Principis exteri cum certis conditionibus dimitteteris. Sed subinde labascebat animus, cùm minimè viderem, quibus conditionibus & conscientiæ tuæ, & Procerum simul voluntati posses satisfacere. Nunc Deus voluit, ut planè tuus esses, neque ulli præterquam uni sibi, beneficium tantum deberes. Quanto magis propterea Divinæ sis bonitati obstrictus, satis intelligis. Sed quia vita hæc terrestris, nihil aliud esse videtur, quàm perpetua tentatio quædam, facilè vides, quanta nunc opera danda tibi sit, ne qui à Deo corporis es custodia liberatus, à communi generis humani hoste, in carcerem longè fœdiorem, animi nempe, ullis ullorum blanditiis pelliciaris. Quod eò ad te scribo, quia inimici tui spem eam conceperunt, propediem huc nuncium allatum iri, quod Bertii exemplo abjuraris quæcunque à Reformatis Ecclesiis docentur, eosque omnes pronunciaris hæreticos, qui non per omnia cum Romana Ecclesia sentiunt. Equidem nihil tale de te metuo. Novi enim pietatem, animique constantiam. Sed tamen quid homuli sumus, si Salomon ipse fœdè adeò sit prolapsus? Quare Deum oro, ut nec spe, nec metu, à recta te via, & conscientia integra, abstrahi patiatur. Tu verò, vir Maxime, me vicissim in precibus tuis apud Deum habe commendatum, ne vel pellacia horum, vel illorum blanditiis, agere id unquam velim, quod salva conscientia facere minimè possum. Sed de me quidem propediem fortasse plura. Nam expecto, quid vel Synodus decretura sit, quæ Roterodami nunc haberi incipit; vel quid Nobiles Academiæ Curatores VIII Augusti facturi sint in rebus meis. Ad te redeo. Legi cum optimo Parente tuo, scriptum de quæstione ea, an Melancthoniana sententia rectè Pelagiana esse dicatur. Scis quid hac de re sentiam. Sed aliud nunc in quæstione est. Nempe an expediat ea, quæ scripsisti, quamprimùm in lucem exire. Video de hoc ne inter tuos quidem satis convenire. Et utrimque argumenta adferuntur. Quibus id probatur, ajunt Dei, & veritatis causam agi, hanc ab omnibus causæ satis intelligentibus defendi viribus omnibus debere: à te verò imprimis, partim quia perpauci, quid vetus Ecclesia senserit, æque sciunt: partim quia tutius illic ubi nunc es, potes: partim quia hoc fine liberasse te Deus videatur, ut veritatis sis Patronus fortis. Accedere ajunt, quod multorum millium de te spem eludere non debeas. Item quod aliter mundo testatam facere innocentiam tuam vix possis. Sed quibus secus videtur, hi satis fore putant, si ea defendas quæ egisti ipse dum Reip. habenas moderareris. Ea quæ a Synodo decreta sunt, malunt oppugnari ab illis, qui populum docent, ut quos ea res propius tangat: sicubi opera eorum claudicet, posse à te juvari. Sed ut ipse rectis quasi cornibus in Synodum incurras parùm tutum putant, eo quod in Britannia, Belgica, Germania, ipsaque Gallia tot habeat defen-

defensores; quorum impetum metuunt ne solus possis sustinere. Scis quam duram suscipiat provinciam, cui cum Theologis negotium est. Adhæc negant res tuas ita firmo loco esse, ut non vel obitu Regis, vel alio infortunio inde ejici possis: nec debere te in totum tibi aditum præcludere in loca illa, ubi Calvini dogma regnat. Præterea ajunt magnis passibus, eò nunc omnia tendere, ut brevi planè moderatis hominibus futurum sit opus, à quibus triste Patriæ dissidium sopiatur. Utilem verò tunc nobis operam tuam fore, si non tam Remonstrantium causam susceperis defendendam, quam unius tui; quod necessarium esse minimè diffitentur. Accedit, quod aliter si agas, minus etiam, quam nunc sunt, in gratia erunt, qui vel sanguine vel affinitate tibi juncti sunt. Utrum majoris hæc argumenta sint, an priora, satis per te vides. Quamquam vero consultore non eges, tamen non possum, quin addam, minimè mihi improbari, ut paululum saltem hoc negotium differatur. Præsertim quando conjux tua, itemque affines planè habent persuasum, tibi, liberis, sibi, plurimùm posse hanc rem incommodare, nec usque adeo necessariam esse. Hæc sunt quæ Delphis scribebam. Nunc rectà Lugdunum peto, unde de aliis alteras ad te literas dabo. Neque enim plura nunc possum, ob festinationem. Deus tibi, vir Clarissime, amicorum maxime, eum animum inspiret, qui sarciendæ Ecclesiæ concordiæ plurimum adferat emolumenti. Summo Theologo Tileno salutem si dixeris, gratum feceris. Nec enim obstare arbitror, quod de facie minus nôrim, cùm animi virtute hominem æstimemus: quam qui norit, is verè mihi nosse virum videtur. Vale.

XXII Julii, ↀↀCXXI.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

XLII.

Maximo, Clarissimoque Viro,

Gerardo Joanni Vossio.

Episcopi Wintoniensis summam extollit humanitatem, multumque apud eum valere Vossianum nomen, propter quod & sibi & affini Junio benè sit, nec benefacere ipsis cesset.

Vir Clarissime,

QUæ postremis meis ad te transmissis literis, de summo Reverendi Episcopi Wintoniensis, erga te affectu, ex relatu *a* Affinis tui significavi; Ea nunc ipse comperi, & relatione, & eâ, quæ tibi inde nata esse potest opinione longè majora. Dum enim unà cum D. Junio profectus, ac sub ejus umbra latens, hoc honore sum beatus, ut salutare Rev. Virum in Arce Farnamia contigerit, vidi me hoc uno nomine gratissimum accessisse R. S. hospitem, quod in ædibus tuis educatus, de te tuoque, in R. S. amore singulari nuntium ferebam. Hoc uno nomine tanta, ab hoc verè magnifico, & præcipuæ authoritatis viro, humanitate sum exceptus; ut nunquam majorem, imò vix parem in ullo, vel infimæ sortis mortali sim expertus; aut experturùm me sperare audeam, scilicet pro sua magnificentia, habere quos vult, potest splendidè, & honorificentissimè, & pro singulari comitate, ac humanitate, beare quoque vult summis honoribus, omnes quos videt R. S. amantes, aut à viris eruditis, (quos facit maximi) grata nunciantes. Non fivit nos quamdiu Farnami commorabamur, aut prandium aut cœnam sumere alibi, quam unà cum R. S. in aula propria: Quin & disertè professus vir Rev. nolle se nobiscum, aut prandium habere, aut cœnam, qua non se DD. Grotii, Vossii, & Erpenii memorem, poculo tantorum virorum saluti dicato, probaret: subinde nos com-

a Fr. Junius F. F.

monefaciens sedulò, ut si viri esse vellemus, (verba ipsa audire te scias, vir Clariss.) exemplo suo, idem faceremus strenuè. Fuit cùm præfatus V. R. semel se Grotium, pluries Erpenium vidisse, exclamaret; Ecquane unquam spes erit D. Vossium in Anglia videndi? adderetque, velle se, & expetere unicè, ut dum abest Vossius, absunt duo isti alii, crebro eorum nomina, in mensa sua saltem audire possit. Et ut uno verbo comprehendam omnia, nulla non dedit nobis vir iste Reverendiss. affectus in te propensissimi indicia, quorum aliqua jam ex hisce uti existimo, literis percipere potuisti, alia proximis, siquidem occasio se offerat tutò transmittendi reservo: aut, si unà cum Episcopo, sperare tuum in Angliam adventum mihi liceat, præsenti præsens indicare gestio. Velim nunc exprimere possim per literas ego, quanto animi mei gaudio videam ita benè tibi, & causæ tuæ velle virum tanta hic, & authoritate, & dignitate pollentem; sed dubitare non potes de affectu meo, nisi unà dubites, de studio meo, quo annitar, semper talem me probare, qualis ut sim, exigunt, & natura, & recta honestatis ratio, & quæ tandem alia esse potest, vitæ benè instituendæ moderatrix. Vale, vir Clarissime, unà cum conjuge, & liberis, & omnibus bonis.

Dabam raptissimè Londini III Kal. Sept. ↀↀCXXI.

Tuarum virtutum insignium Admirator & Cultor,

G. R. Doubletius.

XLIII.

Præstantissimo Viro

Gerhardo Johanni Vossio,

Affini conjunctissimo.

Archiepiscopum Cantuariensem infelici sagitta ictu, pro cervo hominem necando, periculum ne exauctoretur, incurrisse; tempestivè autem prudentiâ ac gravitate Episcopi Wintoniensis omnem difficultatem fuisse sublatam, refert.

Conjunctissime D. affinis.

QUamquam recens de uxoris tuæ, sororis meæ, morbo nuntius, sollicitum mihi animum, tristi imagine confuderit; tamen Deo Opt. Max. multiplices curas in gaudium vertente, de metu non queror. Quod superest, Deum Immortalem precor, ut illam tibi, unà cum spei non dubiæ liberis, sortem, & hilarem diu præstet: fieri vix potest, quin ad vos jam dudùm, perlata sit res, plurimorum rumoribus agitata. Trimestre & amplius est, cùm Archiepiscopus *a* Cantuariensis, inter venandum cervo imminens, ictu fallente, hominem sagitta confixit. Difficili conjecturâ non eget, quam gravi vulnere, casus tam luctuosus, & ipsius Archiepiscopi piam mentem, & bonorum omnium animos adflixerit. Nondum is dolor exoleverat, cùm statim, non levis difficultas inde exorta, omnium aures oraque advertit, nam quattuor inter, quibus imponenda manus erat, Episcopos, aliqui ambigere cœperunt, an consecrationem hanc humana cæde, cruentatæ manus ritè possent perpetrare: Neque deerant alii complures, qui destinatione tacitâ, in locum Archiepiscopi, summa (ut putabant) dignitate extruendi; Wintoniensem sufficerent: Wintoniense ipso multum obnitente, & nihil non obnixiè pro Archiepiscopo faciente. Vidit tandem Rex ad curam suam negotium hoc pertinere; oculosque circumferens, decem spectatissimæ Sanctitatis, ac fidei, viros elegit, qui eruditionem suam intenderent, & genus quæstionis, aut non satis tritum, aut etiam inexpertum, ad liquidum perducerent. Erexerat ea res publicam expectationem, omnis moræ impatientissimam: sum-

a Georgius Abbot.

 mùque

misque viris hinc inde, dum Antiquæ Ecclesiæ Canones conferunt, & excutiunt, in studia per aliquot dies diductis, abruptam undique gratam saluberrimi consensus spem, timida sollicitudine non pauci augurabantur; donec Rev. Wintoniensis Episcopus, infinitam hanc sententiarum diversitatem, unico allegato Canone diremit. Clericus de quo dubitatur, an sit regularis, non est irregularis. Modestia gravitasque Rev. Viri mirificè commendavit dicti opportunitatem, præcipuè acceptam, diutinâ quasi altercatione fessis. Sententia itaque hæc, non prævaluit modò, sed omnino post tantas dissensiones sola fuit frequens. Magnam sibi tam notabili æquissima moderationis exemplo, Vir Rev. admirationem, tam apud ipsum Regem, quàm apud omnes bonos comparavit. Monuit certè Archiepiscopum Rex, ut conservatæ gratiam dignitatis, ad unum Wintoniensem referret. In his erat curis Reverendiss. Dominus, cùm tuas ei literas offerrem; quibus ille jam dudùm, ut longè gratissimis respondisset, nisi priores hasce curas, ex improviso Parliamentum excepisset, quod res quoque meas nonnihil moratur, copiâ Illust. Comitem Arundelium conveniendi negatâ, qui jam pridem unicè petiit, ut sibi operam meam integram reservarem. Brevi itaque si Deus annuat, de omnibus meis rebus te faciam certiorem. Exemplar literularum, ad virum magnum datarum, descripturus, hic me, præ temporis angustiâ sistere cogor. Neque necesse habeo, quicquam super hac re scribere, cum tute omnia perspicias.

Raptim Londini
Anno 1621 kal.
Nov. St. Vet.

Tuus omni officio,

FR. JUNIUS F.F.

XLIV.

Reverendo in Christo Patri,

D. Lancellotto Androsio,

Episcopo Wintoniensi, Regi Britanniæ à Sacris & Secretis Consiliis.

Benevolentiam Episcopi Wintoniensis erga se & affinem deprædicat, ac ejusdem favorem constantèm utrique exorat.

Reverende in Christo Pater,

QUod coram me posse, pro magno optâssem, id absens nunc agam: ac quia aliter non licet, per literas saltem fiduciam sumam compellandi tui. Jam aliquot menses sunt, quod facere id animus fuit. Sed gravis & diutinus uxoris morbus & hoc, & alia multa, quæ vel ad studia, vel ad humanitatis officia pertinerent, disturbavit. Nunc quia sextus est dies, quod paulatim convalescit, & ego quoque sensim meus esse incipio: nolo diutius illud omittere, quod tamdiu distulisse jam pudet. Ex quo Franciscus Junius, affinis meus, in Angliam venit, sæpius ab eo literas accepi, nullas vero, quin iis magnificè prædicet felicitatem hanc suam, quòd tibi innotuerit, tot eximiis dotibus prædito, & ejusce dignitatis viro, a quo etiam tantopere ametur, & cui se suaque ita curæ esse videat, ut non aliter affectum hunc, quam vere paternum possit nuncupare.

Equidem non facilè dixerim, quantâ res hæc voluptate animum meum perfuderit. Et quid me unum dico? imò quantopere exhilararit omnem Junii τῦ μακαρίτε familiam. Quæ satis etiam intelligit, plus se eo nomine debere tibi, quam ea solvere possit. Etsi verò hoc per se magnum, imò maximum erat; tamen alterum etiam accessit, ut genuinâ omninò lætitiâ afficeret. Nam eædem adfinis literæ, tum etiam, quas nobilis & mei amantissimus juvenis Georgius Dablerus ad me dedit, testificantur mihi, non solum tibi notum esse nomen meum, sed etiam amantissimum te mei & cupidissimum esse. Quem ego affectum multò auro potiorem duco: sed in hoc statu non aliter remunerari possum, quàm solo amore, & propensissimâ in me colendo voluntate. Hanc quidem, si non dignitati amplissimæ, saltem summæ bonitati tuæ probaturum me confido. Interim mihi quidem gaudeo, potissimum verò gratulor affini meo: quem deinceps etiam commendatissimum tibi fore spero. Neque enim favore tuo plane indignum putabis, cujus ea est eruditio, & quod caput est, illa vitæ integritas, propter quam imprimis charissimus hic omnibus esse solet: si solos excepero, qui virtuti & doctrinæ, addo & Ecclesiæ paci bellum indixerunt. Sed neque iniquum videtur, ut ex segete ea beneficiorum, quæ in uberi Ecclesiæ solo maximus ei parens obsevit, horum optimus filius aliquid frugis metat: atque id potissimum per te, cui consuetudo benefacere in naturam vertit: cuique etiam excellentem pietatem, doctrinam, prudentiam, humanitatem eruditissima scripta undique spirant, ac fama etiam celebrat, & doctissimorum hominum sermones. Eò verò impensiùs hoc desidero, quia & affinem hunc meum juxta ac meipsum amo, & eam de virtute ejus spem concepi, ut si quid mihi humanitus contingat, hunc præcipuè fore putem, in quem dum vita ei supersit, cura liberorum meorum recumbat. Hæc sunt, quæ nunc ad te scribenda existimavi. De rebus verò meis nihil addo, partim quia nihil magnopere est quod scribam, partim quia siquid fuerit, id alteris malo literis reservare.

Reverende in Christo Pater, Deum ex animo oro, ut illum erga nos affectum: te verò ad fidei & pacis Christianæ bonum, diu Ecclesiæ suæ incolumem servet.

VIII Kal. Nov.
CIϽIϽCXXI.

Reverendi & illustris nominis tui cultor,

G. VOSSIUS.

XLV.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio

S. P.

Studia sua subindè à malevolis sufflaminari dolet. Malè metuit Academia Lugdunensi, ut brevi barbaries omnia occupet, cum nulla elegantioris literaturæ sint præmia. De Historia natura & Scribenda Historia præceptis commentationem luci publicæ brevi sistendam recipit. Vindicat Tilenum ceu Theologum insignem. Instigat Grotium ad emittendum Stobæum. Desiderat diligentiam Scriverii in elaborandis notis ad Senecam Tragicum. Salmasii de Originibus vocum libri, num prodierint inquirit, nec diffitetur, à multis annis tale quid se moliri, interim clarissimo viro innotescere cupit.

AMplissime, Clarissime vir, jam diu expecto, ut de rebus meis aliquid statuatur, quo, cùm aliud non habeam, saltem hinc capere scribendi argumentum possim; sed adhuc frustra fui. Nam etsi jam diu Curatoribus is animus fuisse videtur, ut vel Eloquentiæ, vel Historiæ universalis docendæ provinciam mihi decernerent: tamen ab aliquibus, partim apertè inimicis, partim φίλοις ἀφίλοις, semper aliquid objectum, quod hoc eorum propositum impediret. Attamen tam multa in hoc tempore concurrunt, ut aliud vix persuadere mihi possim, quam proximo eorum conventu habitum iri rationem mei, vel potius Academiæ hujus: in qua humanitatis studia magis magisque sordere incipiunt juventutique nisi plurium industria succurri malo obviam eatur, omninò futurum prævideam, ut brevi barbaries omnia occupet. Nec causa obscura est, cum nulla elegantioris literaturæ, humaniorumque studio-

diorum præmia sint; imo hæc ipsa invidiæ obnoxia sint, apud eos, qui persuasum omnibus cupiunt, Neminem esse Theologum, vel Jurisconsultum posse, nisi qui unum hoc per omnem egerit vitam: nec ætatis partem triverit in iis, per quæ gradus fieri debebant ad sublimiora. Hæc ego ad te non scriberem, nisi nunc magis quam antehac unquam, verissimum esse compertem illud, quod in Petroniano Satyrico legere est, id quo nihil est majus, pueris indui adhuc nascentibus. Quamquam verò pestilens istoc sidus prope omnium animos inflavit: tamen non desperem posse nonnullis, quibus de luto meliore Phœbus finxit præcordia, noxiam adeo opinionem ex animo evelli, dummodo ne homines partim imperiti, partim invidi, tantum bonum impedire pergant. Interim de me utcunque erit, gaudebo, quod mihi sit mens sana in corpore sano: si insipientibus non visum uti opera nostra, dum possunt, illi, non ego infelicior fuero. Quin fortalsè eo beatior ero. Quod tu quidem, magne Vates, facilè arbitror mihi concesseris: quippe qui alicubi cecineris, inter ea esse *Vitam quæ faciunt beatiorem*, *Nulli pendere temporis tributum.* Sanè quamdiu ab hoc tributo immunis sum, sedulo id operam do, ut ne minùs sim negotiosus quàm soleo. Et nunc sub prelo est commentatio mea, de Historiæ natura, & scribendæ Historiæ præceptis. Quam arbitror intra hebdomadas duas lucem adspicere posse. Nisi fortassè moræ aliquid injecerint, libelli alii non absimilis planè argumenti, quos cum priori emittere propemodum stat sententia. Sed profectò quantò mallem hac ætate insumere operam meam studiis istis, quæ ad pietatem Christianam, Scripturarum illustrationem, vel Ecclesiæ historiam pertinent. Non malè, nec infeliciter puto, ornare hanc Spartam cœperamus. Sed temporum infelicitas, torrentis instar nos abripuit, ac levibus hisce literariis curis adfixit. Interim blandiorem auram exspectabo, qua provecti ad graviores curas, appellere iterum studiorum nostrorum navem, possimus. Tu verò, Amplissime vir, nunc, ut arbitror, omnia potes quæ vis. Nisi fortean excipere ea debeam, quæ ad nominis tui defensionem pertineant. Nam ex plerisque, sed minus amantibus tui, intelligo, Ordinum nostrorum Legatis, priusquàm Lutetia, ante annum, vel circiter discederent, illud fuisse promissum, nihil istic editum iri, quod Procerum nostrorum quisquam cum injuria sua conjunctum esse arbitretur. Sed longè alius animus eorum, qui in honore antea fuerunt, & illorum qui illis favent: quibus nihil adeò in voto esse videtur, quam ut aliquid videant tui, quo mundus intelligat, quàm benè & patriæ voluerint semper & adhuc velint. Utris potiùs gratificari debeas; vel quid rebus tuis, aut publico magis expediat, scio à me minimè requiris, quem scis non multum sapere ultra ea, quæ ad molles Musarum Labores, ac Socraticos libellos pertinent. Adderem etiam sacros, si per eos liceret, qui, uti dixi, nihil ilhc sapere quemquam putant, qui non illotis manibus, eos sit aggressus. Sanè video esse, qui summum Virum Tilenum Theologum esse negent; quem tantoperè Palatinorum Theologorum elogiis celebratum, ante annos aliquot vidimus. Nempe nunc minimâ de plebe homines persuasum id aliis volunt, sedulò eum humanitatis studiis vacasse: atque inde esse quod sua tot bracteatis dictis; & vermiculatis emblematis ornet: cæterum quicquid istis operæ insumsit, id decidisse arduo Theologiæ studio: quippe quod totum hominem requirat. Equidem nec ego quemquam velim meliorem ætatem istis unis terere, quæ tantùm gradus esse ad Theologiam debent; sed quàm pudendum est, non posse de Religionis controversiis judicare, nisi qui linguarum trium genium ignoret, nisi qui historiam externam, & locorum situs nesciat, nisi qui disserendi artem solum degustarit, tanquam canis Nilum; at animæ doctrinam, moralem scientiam, ea quæ de universalibus principiis, & affectionibus à Philosopho disputantur, ne attigerit quidem. Et quod omnium fœdissimum est, non posse idoneum esse Scripturarum interpretem, nisi qui junioribus Magistris contentus, supersederit discere ex Antiquis, quid & alii senserint, & cur ita maluerint sentire. Quæ etsi profiteri minimè audent homines imperiti & malevoli; tamen quid aliud agunt, qui authores sunt juventuti, ut studia istæc, quæ dixi, negligant; quippe inutilia, & sæpè etiam noxia: qui item undique produnt, nullos à se viliori loco haberi, quàm qui studiis istis adjuti ad graviora se contulerint? Sed istos missos faciamus. Ad te, maxime vir, revertor: cujus, ex quo in Galliis fuisti, nihil videre contigit, præter ea, quæ de Pelagianismo disseruisti: De quibus te judicium meum jam ex aliis cognovisse scio. Sed ut illa non uno nomine magna cum voluptate legi: ita impensè desidero, ut simulac ab iis, quæ publicas curas spectant, otii aliquid nactus fueris, seriò cogites de emittendo Stobæo tuo. Exple, exple tandem augurium illud doctissimi, & de literis optimè meriti, Andreæ Schotti, quod est in scholio addito Photii Bibliothecæ tmemate seu cap. 167. *Præsagit*, inquit, *animus*, (*quid enim vetat ominari?*) *fore ut ope Photianæ Bibliotheca, quæ latent, eruantur non pauca: & quemadmodum nunc extiterunt Hadrianus, Gelasius, Theophylactus, Simocatta, ac quædam etiam Diodori Siculi, sic quoque spes est, Stobæi Eclogas omnes capite truncas, alibi vitiosas, turbatas, mutilas, primo maxime & secundo libro, Philosophi alicujus opera, atque Philologi in integrum restitutum iri, ut apto illo colligentis ordine servato, majore cum Reip. commodo appareant. Et tibi, quod omnium primum œconomiam Librorum, ac singulorum cujusque capitum seriem, & argumentum Photius accuratè designet: dein Augustana Bibliotheca* (*cujus multa jam exstant in rem literariam beneficia*) *codex calamo exaratus: ut & nostra neque pauca, neque contemnenda fragmenta quæ ex Anton. Augustini V. C. gerimus, adferunt adjumenta. Nunc quoniam in medio palma est, huc Græcæ ac politæ Philosophiæ studiosos invito.* Hunc ego locum adscripsi, quia contineret, unde peti possent, quæ novam Stobæi editionem ornarent. Gratulor vero Stobæo quod à longè illustriori manu medelam, ac decus suum accipiet, quam Schottus præsagire, vel sperare unquam ausus fuisset. Non dubito, quin scire aveas, quid fit de Seneca Tragico, quem ante annum atque amplius notis se suis illustrare velle receperat Scriverius noster. Ille verò lento adeo pede, & verè testudineum in modum procedit, ut multum videatur timere, ne, si alius esse occipiat, quàm solet, cognomen Lentuli amittat, per quod à te patriciis Romanorum familiis sibi insertus videtur. Hæc res facit, cur neque quæ ipse in fragmenta Tragicorum meditabar, lucem adspexerint: neque item illorum quicquam, quæ transmiseras ad utrumque nostri. Non ignoras, me à multis retro annis Originum libros moliri. Icircò impensè aveo nosse, num brevi sint prodituræ, quæ de eodem Argumento scripsit clarissimus Salmasius, ut cognosco ex notis ejus ad Historiæ Augustæ scriptores. Multum metuo, ne si vir tantus suos edat labores, ego meos æternum premere cogar. Et tamen nihil magis desidero, quàm ut nobile ejus viri opus quam primùm adspiciat lucem. Potero meas copias in arctum cogere eaque solùm adferre, quæ Salmasius vel dicere neglexerit, vel contempserit. Ita non planè mihi peribit labor meus, qui multis mihi vigiliis stetit. Et interim hoc lucrabor, quod si Salmasiana priùs prodierint, ego iis visis meliora, certioraque edocebor in multis ubi nunc hæreo; Nec enim vulgare quicquam ab eo expecto, cujus ego εὐστοχίαν in corrigendis Scriptoribus Antiquis satis mirari non possum, nec prædicare unquam desinam. Quod verò ad Romanorum Antiquitatum intelligentiam, quem cum eo componere possimus planè non video. Alias ejus viri laudes prætereo, tibi magis cognitas. Mihi quidem, quoties aliquid mei lucem videbit, prope decretum, quoties ad illud mitto, etiam exemplum addere ad summum illum virum; non quia tanti mea esse putem; sed quia committere non possum, quin ostendam quanti à me fiat. Et quod caput est, opto ei innotescere. Quod ea occasione per te commodè fiet. Nam tu, vir Amplissime, qui me meaque amare soles, commendatione nugarum mearum pretium illis addes, quod à se sperare non audent.

Uti-

Utinam verò prodesse tibi in aliquo possem vicissim? sed jam diu est, quod affectu meo contentus esse soles. Quare verbum non addam, nisi quiddam de affine mea, & eo qui illius ambiit nuptias. Equidem optassem; & ille ut tristibus his temporibus, de conjugio minime cogitasset, & nostra, ut magis a secundis nuptiis abhorruisset, hoc saltem tempore. Virum quidem novi ab annis triginta & amplius, etiam his annis circiter quindecim familiares fuimus, quantum loci intervallum quo plurimùm distinguebamur, item temporum ratio sinebat. Indole optima semper mihi visus fuit, moribus etiam honestis, & politiori literatura, quod rarum est in ejus professionis homine, eleganter est excultus, sed cogito semper mecum, quantis, munus, quod sustinet, sit periculis involutum: tum autem si terras cogitent, alio sub sole jacentes, metuo ne ea nostræ sit corporis imbecillitas, ut longiori itineri minimè par sit futura: adhæc longè aberit à sanguine, & affinitate junctis. Propter ista & quædam alia, author conjugii esse non potui: nec tamen in dissuadendo libertate ea ausus sui uti, quæ fortassè requirebatur. Videbam enim alios hic esse qui impensius suaderent. Tum autem minimè tam obesæ eram naris, ut ex colloquiis & aliis non animadverterem, quanti faceret conjugii bona. Adhæc metuebam, ne si hic alteram duxisset, non inferioris sortis, nostram verò peteret nemo nisi inferioris conditionis quàm iste est, illa fieret ἑαυτῆς τιμωρουμένη, quod pulchram illam, ut tum videretur, conditionem diffluere passa esset. Dixi igitur interdum, mihi sic videri, seu abnueret, seu annueret, fore ut postea pœniteret. Sed cur pœnitudine duceretur si annuisset, vix aliam adferre causam poteram, quæ alicujus momenti ei videretur, nisi quod aut longissime abeundum foret a suis, aut si maritus iis in locis, in quibus esset, remaneret, illa in perpetuo versatura sit metu, ne is experiri eandem cogatur fortunam, quam aliquot eorum, qui ejus sunt conditionis, nunc discere coguntur. Illa ad hæc; meliora se tempora sperare: & si quid adversi Dominus immittat, confidere eumdem etiam spiritu suo roboraturum. Habes, Amplissime vir, quæ nunc occurrebant. Deo immortali primùm gratias ago, quod tibi & familiæ toti benè adeo sit: deinde eum supplicibus votis oro, ut hoc bonum diuturnum esse velit, quo diu Reipublicæ, & Ecclesiæ utilis esse possis. Uxor multum te salutat. Etiam utriusque nostri nomine salutem dicito rari exempli fœminæ, conjugi tuæ, quam ego post tot adversa ex marito suo solidum capere gaudium non minus lætor, quàm propria si res ageretur; si benè memet novi. Nec præterire possum Clarissimum, & θεολογικώτατον Tilenum. Penè est ut addam magna quædam nomina, quorum extrema tua Sylva meministi. Sed metuo ne meum hic delitescentis nomen fortasse nec fando unquam acceperint.

Ὁ σὸς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,

Lugd. Batavor. cIↃ IↃ c xxii. Idib. April.

Tuus ex toto corde,

Γης. ὁ Ἀλλωκτικ©,

G. J. Vossius.

XLVI.

Gerrard. Joh. Vossius, Hugoni Grotio, S. P. D.

Gaudet libros eius de Religionis Christianæ veritate prodiisse in lucem publicam, optatque cum his una exisset eiusdem Catechesis Belgico Latina, cum dolendum sit multos studiosorum adolescentum vel prima Religionis Christianæ ignorare elementa.

IN rebus meis, Vir Amplissime, nihil actum; eo quod Curatores stato die non advenerunt; sed mensem distulerint adventum suum, quod nunquam antehac fieri memini. De Wicelio uti & Stobæi eclogis, jam frater ad te scripsent. Quare actum agere nolo. Nonnunquam dubitavi, annon usui tibi esse possent Comicorum Græcorum sententiæ, quibus tam multa bona ad oram allevisses. Hoc si est, scis tantùm significato opus esse. Gaudeo sex tuos de vera Religione libros in lucem prodiisse. Sunt illæ unicæ delitiæ multorum, & eos inter conjugis meæ, cui eo impensius placent, quod domi suæ habet interpretem eorum, quæ circumlocutione quadam dicuntur a te, vel etiam ubi alludis ad historiam minus in vulgus notam. Dubitavi interdum, an non in gratiam imperitiorum utile foret, declarationem talium ad oram verbo annotari, vel ad calcem adjungi: quod jam alios scis in hymnis suis præstitisse. Nec tamen minutum adeo laborem subiri a te velim, sed fratre, vel alio. Vellem cum his de Religione libris Latino-Belgica vel potiùs Belgico-Latina tua κατήχησις exisset. Parentes multi occasionem haberent, egregia multa & discendi, & docendi suos. Loquor de hominibus bonarum literarum non ignaris, qui Latinis magis delectantur. Nam cæteris editione Belgica, toties jam repetita, satis jam consultum puto. Tum autem ob oculos versantur studiosi adolescentes; quorum multi (dicere horret animus) vix elementa Religionis Christianæ sciunt. Imo quid illo *vix* opus mihi? Etiam absque illo nihil dixero ὑπερβολικώτερον. Paucos adeo ex iis invenio, qui & Christi beneficium, & suum officium intelligant. Hæc Hogerbetio subitò ad vos abitum parante, scribenda mihi existimavi. De cæteris brevi per studiosum quempiam, qui Lutetiam cogitat, faciam te certiorem. Salutem uxori lectissimæ à me & mea. Item summis viris, Tileno, Salmasio, aliis.

Kal. Jun. cIↃ IↃ c xxii.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

XLVII.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius S. P.

Literas ejus sibi destinatas & à proceribus interceptas dissimulare dicit, eo quod hodie in conventu Curatorum Academia certi quid statuendum de professione quæ sibi in posterum publicè esset obeunda, quod proximis literis exspectare eum jubet.

VIr Clarissime, Amplissimeque, vellem diem unum alterumque scribendi officium differre licuisset. Potuissem fortassè certius aliquid ad te perscribere de rebus meis. Est enim hodie octavus Augusti, quo, uti nosti, convenire Academiæ hujus Curatores solent. Sed nefas putavi, ut sine literis meis Lutetiam iret Vir Illustrissimus Auberius Maurerius. Interim planè arbitror fore, ut intra triduum de professione, si non ipse multum gaudeam mihi, saltem plurimùm gratulentur mihi amici: qui causas non planè leves adferunt, cur malint, me in publico munere versari, quam privatim mihi canere, & Musis. Tamen fuit qui insusurraret, vereri se, ne aliquid incommodet rebus meis, quod inter literas interceptas quædam ad me scriptæ forent. Id mihi parum credibile videbatur, quia de nullis rebus Epistolæ nostræ loqui solent, nisi privatis, aut innocentibus Musis. Quicquid erit brevi rescicam. Simul illud cognoscam, quid ad me libri miseris. Fuit qui putaret esse aliquid Clarissimi Salmasii. Alius intellexisse se dicebat, esse librum a Cl. Rigaltio missum. Quod si est, credo fuerit Onosander meus. Id si est, perierit fortasse mihi. Nam etsi librum amo, tot locis manu Scaligeri correctum: tamen non tanti duco, ut temporibus his, quibus suspicionum plena sunt omnia, reposcere eum digner à Pro-

à Procerum nostrorum conventu. Dissimulabo potiùs rem omnem. Hæc nunc paucis: sed intra octiduum alteras à me literas exspecta: præsertim si quid actum erit in rebus meis. Salutem conjugi, Tileno, Salmasio, Rigaltio. V. V. C.C.

VIII August. CIↃ IↃ CXXII.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

XLVIII.

Maximo Viro,

D. Gerardo Johanni Vossio.

Rigida in Paræi, Bucani aliorumque Calvinistarum Scripta, Oxoniensis ac Cantabrigiensis Academiæ censura. Cantabrigiæ plerosque Remonstrantium sententiæ addictissimos, ipsum Academiæ Vice-Cancellarium Remonstrantissimum esse. Multos ibi Vossiani nominis amantissimos inveniri. Regem Angliæ clementem valdè Pontificiis se exhibere, ministrisque Ecclesiæ interdixisse, ne ulla inter Pontificios & Reformatos, controversa capita in publicis concionibus disputarent, super quæ disparta vulgò audiantur judicia.

Vir Clarissime,

Tantopere me pudet diuturni mei silentii; ut nunc quoque scribere, & sic à longo errore, tandem in viam reverti, propemodum erubescam. Video enim non dari alium mihi reditum ad officii tamdiu intermissi partes; quam per ingenuam, sed turpem, supinæ negligentiæ confessionem: Cui tamen veniam sat scio facile dabit tua humanitas, præsertim si consideres, esse interdum hanc non minimam officii erga amicos partem, non esse officiosum nimis; sæpe enim molesta magis quam grata est, frequens illa ad viros magnos, & nunquam non seriis occupationibus intentos, scriptitatio: quasi verò futilibus ineptiis, & literis inanibus legendis otium semper suppetat iis, quibus nunquam, ad volvenda Doctorum scripta, suaque vicissim aliis tradenda Lectoribus otii, temporisve est satis. Et certè ipse etiam nunc, ita habeo pauca scriptu digna, ut nisi me ad scribendum impulisset, summum cum claritudine tua, quatenus fieri potest, colloquendi desiderium, vel hoc tempore quoque ab hisce literis transmittendis, manum abstinuissem. Nec enim dubito, quin per D. Junium, omnia diligenter ad te perscribantur, quæ hic geruntur, scitu digna: uti quam, non ita pridem utraque, hic tam Oxoniensis, quàm Cantabrigiensis Academia rigidæ censuræ subjecerit Paræum, Bucanum, & alios: quæ si nondum fortasse innotuerunt, nunc accipe. Habebat Oxonii ante menses circiter tres, aut paulo amplius, concionem Juvenis quidam Theologus, & non satis temporum, in quibus vivimus, observans; sed probus alioqui & existimationis bonæ. Hic cum prius generalia quædam proposuisset, ex quibus vereri videbatur, nequid Religio reformata, ubique ferè terrarum, nunc concussa etiam in Anglia, detrimenti caperet; tandem eousque deveniebat, ut assereret in tali casu, fas fore subditis, aut saltem inferioribus Magistratibus, etiam invito, & aliud moliente Principe, omnibus modis, atque adeo, vel armis Religionem veram, ejusque publicum exercitium tueri; addens illustrandæ Theseos suæ causâ, existimare se, Regem Galliarum, si (dum exercitui Reformatos in urbe aliqua obsidenti interest quotidie) ferro per manum subditi caderet, justè & sine ullo mactationis crimine occisum iri. Quæ verba cùm ad Regem, nescio qua ratione delata essent, statim eum in vincula conjici, & captivum ad se adduci Rex jubebat; nemine dubitante quin capite lueret immoderatam linguæ licentiam; sed cum examen super causa institutum esset, Juvenis hic (*Knight* nomine) credidisse se profitebatur, esse hanc communem omnium Reformatorum sententiam, atque ita se a Reformatis Doctoribus esse edoctum, citans Paræum in Commentariis in Epist. ad Rom. Bucanum in locis communibus; & Stephanum Junium Brutum, sive *a* Authorem Libri, cui Titulus, Vindiciæ contra Tyrannos. Excusabat hoc aliquantum juvenem, in Theologia Tyronem, non absolvebat, plura quàm Authores dixerant, construentem, & hypotheses inde formantem. Itaque ipso in carcere detento, censuræ Academiarum postea traditi fuere prædicti Authores. Ac Oxoniensis quidem capita aliquot selecta, pro erroneis, falsis, impiis damnans, Paræi solùm commentarios ad Romanos publicè conflagrandos censuit, quod etiam factum, conquisitis quotquot in Officinis Bibliopolarum, & Musæis studiosorum, reperiri poterant exemplaribus. Cantabrigiensis verò etiam Bucani Locos communes, & Bruti Vindicias, publice flammis tradidit? Et ipsos Authores (si modo ita senatus censuit, uti senatusconsultum scripto conceptum, nondum tamen approbatum erat, cùm ego id Cantabrigiæ viderem) perpetuâ infamiâ notavit: Fueram hæc perscripturus antea, cum omnino nova essent, nisi unà cum Oxoniensi Decreto (quod nunc mitto) etiam Cantabrigiense longè elegantiori formâ, & multò actioribus verbis conceptum, transmittere desiderassem. Quod tamen ne nunc quidem, post longam expectationem, editum videre contigit: Simulac haberi poterit, curabo ad te perferendum. Videbar ego in Cantabrigiensi Sen^to^ videre plusculum bilis, in rigidos istos Genevensis reformationis Professores; sive ea causa sit, quod Puritanorum omne nomen exosum habent; sive quod plerique ibi Remonstrantium sententiæ sunt addictissimi: Fui istic tempore Comitiorum, in convivio publico splendidissimo, cui plusquam triginta Doctores Theologiæ, aliique Equites ac Nobiles intererant, ubi acerrimè de prædestinatione, libero arbitrio, & reliquis apud vos tantopere controversis capitibus disputabatur, quibusdam Remonstrantium sententiam obnixè defendentibus, adversus Doctorem Balcanquallum, tibi jampridem tempore Synodi Dordracenæ notum & alios: quo nomine, cum ego valdè mirarer, dicebant mihi Doctorum unus & alter (quibus Episcopus Wintoniensis me per literas commendârat) dubium sibi esse, utra pars, plures in Academia haberet fautores, Remonstrantiumne, an contra-Remonstrantium. Quod in privatis colloquiis ipse postea, verum comperi in quamplurimis. Quin ipse, qui nunc est Academiæ Vice-Cancellarius (magnæ hic authoritatis nomen) Remonstrantissimus est, uti & ille qui ejus rogatu Scriptum certè elegantissimè conceperat, & mihi jam tum in arctissimam consuetudinem admisso, privatim perlegendum dabat, rogans integrim, ne antequam prodiisset, exemplar exscriberem, aut cuiquam rem communicarem; quoniam incertum erat, anne iisdem planè verbis unquam divulgaretur: Quod ego dùm sanctè amico roganti servavi, non possum ultra quicquam hac de re tibi notum facere. Silere nequeo, quanquam gratiam ex aliorum erga te affectu nullam capto, quam Cantabrigiæ invenerim, multos Vossiani nominis amantissimos; ipsum quoque Balcanquallum, Scotum, qui Synodo interfuit: Sed præcipuè Doctorem Hieronymum Bealum, Aulæ Pembrokianæ Præsidem, virum eruditissimum, quique humanitate sua, & amore in me singulari, multum me sibi obstrinxit; & voluit quoque, ut cùm occasio daretur, affectus sui in te propensissimi testis apud te essem.

a Is est Hubertus Languetus, Burgundus, Melanchthoni, Thuano, Plessæo, & aliis summe charus.

Porro, ne hoc quoque ignores, Rex Angliæ, quò doceat Pontificios (ita enim ego lubens mihi persuadeo) uti majore quàm consueverunt, erga Reformatos clementia, die IV Augusti, literas ad senatum, & omnes per universum regnum Officiarios dedit, quibus Pontificios omnes, ubique è carcere liberari jussit, qui, quod juramentum fidelitatis, Regi præstare recusârant, magno numero per totam Angliam detinebantur captivi; Ministris præterea omnibus interdixit, ne ulla inter Pontificios & Reformatos,

tos, controversa capita, in publicis concionibus disputarent: Solis enim Episcopis, Decanis, & Doctoribus, ea in umbone attingere, si opus sit, fas esse voluit. Quæ cùm multi interpretarentur, quasi nuptiarum cum Hispaniæ Principissa contrahendarum præambula; ego tamen potius credere malo, ex ea quam dixi causa procedere; ne si cum vulgo sentiamus, pravis suspicionibus, & perversis ominationibus, injuria fiat Regi religiosissimo, & fidei defensori. Certè disputandi licentiam paululum coarctari non est sine ratione, cum alioqui sæpè eveniat, ut argumentis adversariorum ingenuè propositis, solidè respondere nequeant, qui ea moverunt, unde fit ut causæ propriæ, magis obsint quam prosint. At tu hæc, pro judicii, quo polles gravitate, melius ponderare potes, quid velint & quò tendant, quam ego scribere. Itaque desino, teque cum lectissima conjuge, & liberis divinæ tutelæ commendo. Vale, vir clarissime, & quo soles affectu prosequi me devotissimum, quæso ultra prosequeris.

Londini, XVI Aug. St. Vet. 1622.

Tuus ὁλοψύχως,

G. R. DOUBLETIUS.

Salutem plurimam, quæso D. Scriverio, D. Barlæo, D. Berchoutio, meo nomine, impertiri velis. Si Deo placet, præsens rursus vobis adero, post bimestre; interim si aliquid à te literarum videre contingat, scis quam id mihi sit futurum longè gratissimum.

XLIX.

Jacobo Corn. F. Wittens,

J. C. Dordrechtum.

Epistola familiaris, in qua aphorismos Cardinalium contra Electores Saxonicum & Brandeburgicum editos, Lugduni mox cum præfatiuncula & censura sua recudendos promittit.

Vir Amplissime, & affinitate conjunctissime,

TAndem uti receperam, libellum mitto beneficii Matthæo collati: scio jamdiu factum id oportuit, sed nostri negligentiam meam in iis, quæ res domesticas spectant. Ut de me verè dici possit, quod proverbio fertur, *Fluvius qua procul sunt irrigas*; Libellum ubi Quæstor viderit, remittes.

Accepi heri Venetiis Aphorismos undetriginta, quibus Cardinales colligunt, Saxonicum etiam, & Brandiburgicum, Electorem dignitate sua, à Pontifice spoliari debere. Nec enim fas esse, ut sacrum Romani Imperii corpus, dehonestetur Electoribus hæreticis. De Palatino solo ante sermo erat. Id ubi successit, etiam utroque cornu, irruitur in Electores alios, Pontificiæ Religioni minus faventes. Ita cum fortuna Clero Romano gliscit impudentia. Operæ visum, ut Aphorismi isti, hebdomade hac in urbe nostra excudantur. Ubi prodierint, exemplum mittam: eo lubentius, quia si otium erit, præfatiunculam, aut censuram, paucis adnectam.

Vale, Ampliss. vir, & affinitate arcta mihi juncte, sed multo conjunctior, eo quod, præter morem mortalium, ames mecum bonam mentem. Uxor, & Te, & Conjugem, sororesque ejus, cognatas suas, plurimum salutat. Etiam sororem tuam Hogeverriam uterque salutamus.

Lugd. Bat. Post Kal. Sept. clɔ bcxxII.

Addictissimus Tibi,

G. J. VOSSIUS.

L.

Reverendo in Christo Patri,

D. Lancelotto Androsio,

Episcopo Wintoniensi, Regi Magnæ Britanniæ à Sacris, & Secretis Consiliis.

Excusat diuturnum silentium; ab iniquo sibi impositum fato. Extollit singularem ejus erga affinem affectum, quem uterque constantem sibi exorat.

Reverende in Christo Pater,

ANnus propemodùm est quod pollicitus sum, velle me proximis ad te literis perscribere, quis rerum mearum status foret. Multa adeò tum erant, cur putarem, intra breve spatium effici illa posse, quorum sponte mihi fecerant spem nobiles atque amplissimi Academiæ nostræ Curatores. Sed propensissimæ illorum voluntati erga me, vel potius Academiam suam, mora hactenus injecta est, per quosdam publici boni minùs amantes, vel, quod credere malo, non satis ejus intelligentes: quibus utinam meliorem Deus mentem largiatur. Neque hoc iis tam mei opto causâ, qui patientiâ Christianâ (ita enim, quàm Spartanâ, dicere malo) & quicquid ista injuria, & ista etiam majores, per gratiam divinam concoquere utcunque didici: quam propter illos ipsos, qui quia nunc vere, quod volunt, possunt, eo cœlum sibi digito attingere videntur: quos eò ego infeliciores puto, quia dum leviculis quibusdam suam beatitudinem metiuntur, se verè infelices esse non intelligant: imprimis autem id iis opto, propter Ecclesiam Christi, quam istorum imperitiâ atque imprudentiâ ita lacerari, magis etiam animo meo dolet, quàm dicere possum. Hæc eò ad te scribo, non quia conqueri de illis visum sit, quod facere minime soleo: sed ut videas in me culpam non esse, quòd, contra quam me facturum receperam, scribere usque adeò diu distulerim. Pudebat enim ineptire, ac inanes ad virum adeò gravem ac serium, in ea dignitate constitutum, literas dare. Interim verò, dum ego sileo, sæpiusculè mihi literæ ab optimo & dulcissimo affine meo, Francisco Junio, quibus summas virtutes tuas prædicare non cessat: ac sibi maximopere gratulatur de egregio, ac verè patrio erga se amore, ac prolixâ humanitate tuâ. Imò eas inter literas unæ quoque erant, quibus illud continebatur, non modò te ab affectu pristino nihil recessisse: sed verò novi etiam nominis auctario cumulare voluisse. Quippe qui minimè se gravatus sis, de meliori notâ commendare illustri ac nunquam sine laude nominando inclytæ Angliæ vestræ Mareschallo. Quid ego hic primum; quid postremum eloquar? Profectò naturæ tuæ adeò beneficæ admiratione: tum autem gaudio, quod per te affini meo ita bene sit, majori quasi œstro me sentio concitari. Quare si huic loco conveniret, quod oratoribus conceditur, neque inusitatum planè est Theologis antiquis: equidem animo huic morem gererem lubens, ut magnam illam animam soceri mei Junii (cujus mihi memoria magis etiam ob pietatem excellentem, & eximium pacis studium, quàm ob variam & exquisitam eruditionem sancta semper erit) verbis meis quasi cœlo deductam sisterem tibi velut præsentem, orationeque forsitan non indignâ se, & meritis tuis, gratias agentem tibi, quod tantopere amore & curâ tuâ digneris carissimum illud pignus suum, cui unico ex liberis suum imposuit nomen, & à cujus ingenio ac moribus, eò ardentius, ut puto, optima semper expectavit. Et quidem quod facias isthæc eo potissimum tempore, quo liberi & affines sui, ab iis, quibus dum nobiscum versaretur, ipse contulit beneficia, negliguntur, usque adeò etiam penè spernuntur, neque id alio ullo merito, quam quia & ipsi patris socerique exemplo & eruditionem qualemcunque contendant, & paci Ecclesiæ etiam cum dispendio suo, optimè consultum velint. Sed

non

non adeò ineptus sim, ut non videam hujusmodi orationem à simplici illo & familiari epistolarum stylo penitus abhorrere. Quare ne dum undique erumpente lætitiâ, quod multis evenire solet, planè ridiculus siem, illud potius agam, quod non solum sponte facere gestio, sed etiam universi his in locis Junii ὁ μακαρίτου liberi, generi, nepotes, requirunt, quod etiam tot Juniani nominis amantes velle scio, quod denique & facilè possum, & sine scelere prætermittere non possum: omnium, inquam, nostri nomine epistolâ hac testabor, quantum gaudeamus de hoc judicio, & affectu tuo, quantum gratulemur Francisco Junio nostro, quantum nos tibi obstrictos fateamur universi, ob eximiam hanc benevolentiam, tantaque merita tua. Sanè gratiam quidem ut meretis, referemus nunquam, sed habebimus, quamdiu vitam nobis Deus concedet. Hoc affectu nostro, optime maxime præsul, cuncti rogamus ut contentus esse velis. Nec enim re aliâ ulla consequi possumus merita tua, quàm agnitione debiti istius, cui solvendo impares sumus. Sed quod nos humilis loci homulli non possumus, id largè rependet sublimis ille ac beneficus Deus.

Ad hujus me thronum devolvo, hunc supplicibus votis rogo, ut propter Christum & Ecclesiam suam, cujus commodis hactenus meritis tempora tua, spiritus sui robore te porrò confirmet, favoreque hoc terras dignetur, ut

Serus in cælum venias, diùque
Lætus intersis populo Britanno.

Vale, Reverende in Christo pater, & affinem ac me amare persevera.

Lugd. Bat. cIↃIↃcxxxii. Idib. Sept.

Illustri nomini tuo obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

LI.

Erycio Puteano,

S. P.

Oratorias suas auctiores transmittit, quia aliquoties eo in opere ejus cum laude meminisset. Commentarios de lingua Latina, & Originum libros proximè promittit. Laudat Puteani Flaviam Domitillam, ejusdemque historiam Insubricam. Optat inclyta Puteanorum stirpi & suas ex Calenis inseri posset.

JAm diu est, summe & vir & amice, quod Oratoriæ meæ & auctiores, & limatiores venire gestiunt in manus tuas. Sed occasio eas mittendi nunc demum obtulit per tabellarium, qui monitu tuo me compellavit, nec literas solum, sed commentarium etiam nostrum se procuraturum recepit. Quamquam fortasse jam à me acceperis. Nam ante quadrimestre vel præterpropter, cuidam professione Medico, qui se per Brabantiam in Galliam iturum diceret, illud pro jure quodam meo in mandatis dedi, ut ne sine meis ad te literis abire vellet, atque ut à typographo geminum posceret Oratoriarum mearum exemplum, quarum unum retineret, alterum tibi daret. Is dum ego ab urbe absum, discessit, nec nisi unum exemplar rationibus meis apud Typographum addi jussit. Itaque hæreo, utrum, quia nihil ad te scripsissem, sui tantummodo rationem habendam putarit: an contra humanitatis suæ esse existimarit, ut alterius potius rationem haberet, quam sui: Præsertim cum eo pacto commodior esset occasio compellandi tui, cujus conspectum & alloquium ambiret. In re incerta id facere malui, quod fecisse me vides. Si Medicus ille fecerit, quod optarem: Pro filiorum aliquo hic index fuerit. Reperies in eo semel iterumque mentiunculam tui: sed non pro meritis tuis in rem literariam. Quorum major ratio habebitur in commentariis nostris de lingua Latina, ac imprimis Originum libris, quos circa proximum Christi natalem prelo subjicere Elsevirius decrevit. Si fallit, non moror. Nam mihi ipsi horret animus, cum cogito quantum laboris exantlandum erit. Si quid enim difficile est, id profectò est eruere è tenebris causas vocum omnium: ubi ille togatorum omnium doctissimus effugere non potuit, quin crebro nugaretur. Scio ab eo tempore multa in apertum producta esse, quæ tum in obscuro latebant. Sed nec pauca sunt, quæ reliquerit, quæ pulchrum sit revocare ad natales suos, sive illi in antiqua Latii lingua, aut Æolum Dialecto: sive in Linguis Orientis, imprimis Syra, unde Cadmus genus duxit; cui etiam literas ipsas debet Græcia. Adde quod non leve judicium requiritur, si, ut animus est, in tanto Philologorum dissensu rationes plurimum addere velim, cur illud potius sequamur, quam istud. Neque hoc eo dico, quasi multa mihi de me promittam: sed ut videas, non de nihilo esse, quod te jam etiam ante multos annos perpensa, nihilominus adhuc horret animus ad illud laboris, quod superest. Quia spissè ejus operis editio procedet ob voluminis magnitudinem, decretum tibi, si per Typographum licebit, per partes illud transmittere. Nempe minus tædio fuerit, si sic legatur, præsertim ab homine occupatissimo: modo nostra tanti putabis. Sed saltuatim hoc ut facias, facile spero, impetrabo. Magnas vero tibi gratias ago, quod toties me beas perennibus illis, ingenii, doctrinæ, industriæ tuæ monumentis. Quam me, ut mittam alia, tua delectavit Flavia Domitilla. O si multa eo in genere, ut possis, ita velis! Quid de historia Insubrica dicam! magisve doctrinæ, an sermonis elegantiam & facundiam mirer? Nec poteras opera alia magis tibi, & hoc seculum, & posteros obstringere. Nam in rebus Græcis ac Romanis multum jam summa ingenia desudarunt. Jacent penè dispreta tempora quæ Imperium Romanum proximè exceperunt. In his Hypsæo cæcior sit, qui ignoret irruptiones Barbarorum in orbem Romanum: Ab illis origo tot florentissimis regnis ac principatibus in Europa nostra. Ubi vero incidi in loca ea, quibus tam amicè commendas nos, operamque in Historicis nostram, quiddam melle dulcius mihi circa cor gliscere persensi. Quid enim jucundius quam laudari me sit, usque adeo laudata laudatissimi viri opera, & qui me a pueritia novit? sane hoc boni fecisti, quod stimulos etiam addidisti ad porro bene merendum de literis nostris. Volupe etiam fuit lustrare stirpem Puteanam: quam ego perhonestam esse, nec ante annos nescivi XL, cum unà Dordrechti viveremus. Sed non paulo id nunc accuratius perspexi, tuisque liberis eo nomine gratulor, quod tam benè nati sint. Quamquam profectò satis haberent, quo se jactarent, si prima honoris fundamenta jecisses. Utrum Calenii mei Puteani stirpi fuerint innexa, non sat scio. Neque enim qui tanto Venlovia absum intervallo, occasionem habui in omnia inquirendi. Sed si ita est, jucundum mihi erit scire, ac familiæ etiam meæ id gloriæ ducam. Nec indecores Puteanis simus, cum multi hodieque ex cognatis meis non his modo in terris egregio loco sunt; sed Rutamondæ etiam & vicinis locis, partim consulares, partim aliis dignitatibus functi vel etiam fungentes, supersint. Hæc ego III. Novemb. raptim exarabam, die dominico, quod eo ipso ante meridiem tabellarius abitum pararet. Sic quoque sacro die sacra tractavimus, cum sacra res sit amicitia inter bonos & Dei metuentes: qualem te comperi à prima ætate, optime, doctissime, amicissime Puteane. Cujus idcirco amor ac cultus erit, dum terras colam.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

LII.

G. J. Vossius, Danieli Paræo, S. P.

Gratias ei agit pro honore & affectu quo Lucretium emendatum nomini suo voluerit inscribere; amorem & studium reciproce Orator. Instit. dono obsignans.

TArdè admodum mihi redditæ literæ tuæ, nempe tertio mense, ex quo scripseras: interim & alius mensis effluxit, non tam rescribendi negligentia, quàm quòd aliquem exspectarem, per quem meæ ad te tutò mitterentur. Super quo etiam ornatissimum juvenem Billetium compellandum existimavi, simulac eum pedem in urbe nostra posuisse intellexi. Sed nunc demum occasio indicatur, quam arripiendam putavi. Nec interea a me cessatum in iis, quæ ad te pertinerent. Nam tuâ potissimum causâ Hagam excurri, ut colloquerer cum Domino Camerario, Illustri Suecorum Regis ad Ordines nostros legato, viro amantissimo ut mei, ita tui, & totius domus avitæ nostræ. Satis video, quam ille propendeat, ut satisfaciam postulato tuo. Sed nec dum potuit, quod vult. Nec minus ipse laboro; inque curæ hujus partem adsumo præstantissimos collegas, qui te amant & æstimant, cum ob proprias virtutes, tum etiam propter clarissimum parentem, & maximum virum, avum tuum. Sed difficilius aliquid te dignum possunt, quia de pluribus popularibus laborandum iis hactenus fuit. Et in non paucis quidem effecimus, quod volumus. Quid deinceps possimus, non sat scio. Sed illud scio affectum te & operam non desideraturum meam. Venio nunc ad illud, quod Lucretium mihi tuum dicandum putaris, poetam eum, quem plurimi facio, non solum ob lectissimam dictionem, sed etiam quia multa adeo in illo ad naturam rerum intelligendam. Adolescens in unius Aristotelis verba jurabam, ætate provectior sæpe excedere cœpi è Lyceo, meque contuli vel in Academiam, vel in porticum, vel etiam hortos Gargetti senis. Nempe ἐκλεκτικὸς factus sum. Nullius addictus jurare in verba Magistri: De Philosophia dico. Nam in sacris unicus Magister Christus, qui & antea per Prophetas, & postea per Apostolos viros θεοπνεύστους, locutus nobis. Cæterum non video, amicissime Paræe, quas tibi pro tanto adfectu, summoque hoc honore gratias rependam. Sed in elogio nostri, ingenue dico, large nimis peccas, meque non tam honoras, quam oneras. Ego honoris illud quod mihi tribuis, semper aliis resigno, uti debeo. Verum credo, dedisti illud non tam mihi, quam dulcissimæ sed miseræ nunc patriæ nostræ: cujus gloria tantò fuerit major, quantò illustriores fuerint, quos produxit. Sed de istoc & aliis, brevi ad te pluribus scribam. Sunt enim apud nos, ut intelligo ex popularibus, Hanovienses qui intra hebdomadam unam alteram redituri ad vos. Per eos mittam Oratoriarum exemplar, quæ hoc anno prodiere, non donum profectò aut pretium, quo me tibi satisfacere posse existimem, sed affectus sponsorem tabellam, quo me ad majora potius obstringam. Filii mei, quos senos habeo, Musarum assiduos cultores plurimam tibi salutem adscribi jusserunt: Quod sane facio lubens. Præterea vero meo nomine plurima salute impertias rogo præstantissimum parentem tuum, quem ego virum ob præclarum ingenium, & doctrinæ elegantiam, tot monumentis testatam multos jam annos amo & æstimo, majorisque deinceps faciam semper, postquam Paræa domus primò de me optimè voluit mereri.

Lug. Bat. Kal. Januarii, Quibus, more veteri, atque ex intimo animo, exopto, ut annus sic Parææ familiæ & lætus inchoet, & lætior procedat, & exeat lætissimus. τῷ χρσῷ.

Tibi tuisque merito tuo addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

LIII.

Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerhardo Joanni Vossio, Professori Academiæ Lugdunensis. S. P.

Amicitiam Vossianam ac literarum commercium affectat. Francofurtensis Academiæ statum strictim enarrat.

NIsi humanitatem tuam nossem, clarissime vir, excusarem literarum mearum audaciam, ad te hominem semper in literis occupatissimum, præsertim cum sine argumento veniant; nisi tu fortassis hoc pro argumento, satis magno, (quæ tua est benignitas) reputabis, quod amorem, & cultum meum, erga virtutes tuas perpetuum testentur. Certe, mi Vossi, quamvis interea temporis, ex quo tibi Lugduni valedixi, varias, & terras & maria obiverim: (fui enim & in Britannia, & in Gallia, & in Italia, redux deinde, in Germaniam excurri, in vicinam quoque nobis Poloniam) nunquam tamen fuit, ut non sæpè de eximiis virtutum tuarum meritis, ea cogitaverim, quæ illorum admiratorem religiosum, cogitare par est; sæpè etiam apud alios, quoties fuit occasio, mentionem eorum injecerim, quos partim inveni tibi insigniter velle, partim, (quod sine jactantia dixerim) tales ego deprædicatione mea feci. Quo meo erga te studio, quamvis alia desint, (ut rectè nihil quoque est aliud, quo me apud te efferre possim, aut velim) hoc fortassis mereor, ut non neges mihi in posterum, quamvis longè absenti, favorem eundem quo me præsentem nihil certe magis merentem prosecutus es. Vellem nunc de studiis meis, aliquid ad te, tanquam omnis, sive sacræ, sive profanæ, literaturæ promumcondum deferre: Sed hoc forsan prudentius eo differam, cum intellexero tibi non ingratum, literis à me sollicitari: nunc satis sit veluti vadum primùm tentasse. Requiris tu forsan contra à me aliquid, de hujus Academiæ statu. Est sanè illa si numerum Professorum putes, sic satis rectè constituta; nec desunt inter eos viri egregiè eruditi: Interea cujus fama ad exteros manarit, vix habeo nominare, præter Pelargum, & Origanum, illum in Theologicis, hunc in Mathematicis, tibi sine dubio notum. Est & Neander quidam Ethices Professor, Vir optimarum literarum, nec minus Juris Civilis, & Philosophiæ practicæ, insigniter peritus, quo nullum hic tractus in Latina lingua oratorem habet elegantiorem, cujus & orationes funebres, typis descriptæ extant; sed nescio an Rhenum, & Danubium transierint. In disputationibus, nemo hic magis fervet Wolfgango Crellio Theologo, cujus præmaturum ingenium (non multum enim, ut suspicor, triginta annos excessit) longum adhuc bellum omnis generis, hæreticis minatur: Aperuit nuper eodem ferè tempore, duo collegia, alterum contra Lutheranos, alterum contra Socinianos, quos vocant. Socinianorum nomen revocat mihi in mentem, Anti-Grotium, quem scias Racoviæ, jam sub typis fervere, & fortassis [illegible] umbilicum esse perductum: Vidi enim jam ipse, bonam illius partem. Author illius est Joannes Crellius, Wolfgango nostro nominc quidem similis, sed nulla cognatione devinctus; juvenis ferè & ipse, mihi jam ante plurimos annos, notus in Academia Altorphina, ubi jam tum eminebat in illo singularis quædam ingenii acrimonia, & judicium supra ætatem, quæ tamen ille modestia planè virginali, quantum poterat, celabat, & deprimebat. Porro si quid ad me rescribere aliquando dignaberis, literas tuas mittas saltem Amsterodamum ad Remum Egbertum Episcopium, Mercatorem tibi, ut credo non ignotum: Cum illo sic constitui, ut sciat, quonam illas ad me dirigere debeat.

debeat. Vale, optime Vossi, & bono Reipublicæ literariæ, quam diutissimè feliciter vive.

Dabam Francofurti ad Oderam, a. d. VIII. Edit. Nov. ann. æræ Chr. cIↄ Iↄc XXIII.

Tui observantissimus,

MART. RUARUS.

LIV.

Johanni Berkio,

Belgicæ fœderatæ Ordinum Legato, ad Serenissimam Remp. Venetam.

Est Dedicatoria libri de Arte Rhetorica. Deprædicat summam ejus erga se benevolentiam. Gaudet de favore Curatorum Academiæ Lugdunensis, qui sibi professionem eloquentiæ & chronologiæ contulissent. Pollicetur diligentiam in condendis monumentis publicis, quorum libri de Historicis Græcis, specimen esse possint.

Illustrissime Domine,

CUm eximias animi tui dotes, maximi semper fecerim, & ejusce rei argumentum aliquod extare publicè cuperem; neque me fugeret, quantopere me obstrictum teneres: Ita judicavi pusillum hoc, de arte Rhetorica, quia aliud ad manum non erat, præclaro nomini tuo, inscribendum esse; non quidem ut paria tecum facerem, quod fieri omninò non potest; imo ne quidem ut vincula, quibus sum tibi devinctissimus, paulum saltem videar laxasse: sed potius ut morem animo gererem meo, quem & tibi obligatissimum esse, & in nexu adhuc manere, ingenuè agnosco. Unicè igitur rogo, ut nihil aliud hic spectes, quam mentem devotam, lubensque à cultore id tuo accipias, quod nunc est tuum. Hâc fiduciâ tantillum munusculum viro tanto mittere non metui. Et quomodo aliter mihi persuadeam de eo, cujus, & humanitatem erga omnes, & summam erga me benevolentiam, semper sum expertus. Utinam modo mihi, de nonnullis aliis, in Batavia similia possem polliceri. Quod non temerè opto: Quemadmodum enim vitis, non sine ulmo adsurget; ita ut optimè nosti, nec eruditio, nec virtus, se facile attollit sine summorum virorum præsidio, aut tutela. Interea gaudeo non mediocriter, de favore Amplissimorum Academiæ Curatorum erga me. Sanè quam non omnino immemores sint mei, vel hinc vide, quod nunc quartum mensem, Eloquentiæ studium, & omnis ævi historiam, vel verius χρονολογίαν, publicè profiteor. Ipse etiam, ne consilii hujus pœnitere eos possit, sedulò Spartam meam orno. Itaque & frequentia auditorum à nemine vincor. Quamvis non ignoro hoc potiùs tribuendum esse gratissimo argumento, quod tracto, quàm doctrinæ meæ. Utinam enim non quantum minuto isto, quod dixi, fortasse exupero alios, tantùm à cæteris, & ingenio vincerer, & eruditione. Sed ut Poëta ait,

—— *Non omnia possumus omnes.*

Noli autem putare, quia nunc publicè docendo, tempus insumo, eò me sollicitum non esse, de iis scripto consignandis, quæ labore multo observavi. Nam quanto aliter sim animatus, argumento erunt libri mei, tum quibus de Historicis tracto, tum quibus tempora omnia digero. Volui, ut tibi, otii mei ratio constaret. Ac propterea duos priores operis, de Historicis Græcis, (qui soli excusi) ad te mitto; ut inde de cæteris conjectes. Eosdem misi ad Illustrissimum Dominicum Molinum, quem mea alicujus facere intelligo. At Libellum dicatum tibi, tum eidem seorsim cum literis transmisi; tum Clarissimo Balthazari Bonifacio; aliorum nemini; quando cum his solis literarum mihi commercium intercedit. Tertius accessisset Paulus Servita, quem virum ob virtutem, plurimùm semper æstimavi. Sed non multo postquam amicissimè salutem mihi adscribi jusserat, per Illustrissimum Dominicum Molinum; Cœlestis Pater, ex misero hoc orbe eum in meliores sedes transtulit. Aliud nunc nihil habeo, quod scribam; nisi dum tanto tu intervallo a Patriâ, sed Patriæ causâ, abes; assiduè vota me facere pro salute tua, & uxoris, veræ heroinæ, ac totius familiæ tuæ, multumque me desiderare diem illum, quo in Bataviam reversis, fœlicem gratulari adventum licebit. Plurima salute uxorem tuam, cognatam suam, impertit conjux. Sed etiam meo nomine salutes rogo: Uti & amicissimum Colvium; quicum utinam, priusquam in oras istas abiret, loqui paucis licuisset. Fuisset hoc ex re utriusque nostri. Vale, Illustrissime Domine Legate, & nos amare perge.

Lugd. Batavor. v Kal. Aprilis, cIↄ Iↄc XXIII.

Illustris nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

LV.

Ludovico Crocio.

Amstelodamensium commendat institutum & perseverantiam in constituendo Gymnasio illustri. Securum vult esse Crocium de affectu suo erga Willium, quem sibi commendaverat.

GAudeo, Clarissime Croci, usque adeo tibi probari Amstelodamensium institutum. Et profectò, si rem suo momento, non invidorum judicio, ponderemus, nihil conducibilius fuerit, hisce præsertim temporibus, quibus literarum contemptus apud nos etiam indies gliscit. Ad eum sistendum non leve pondus afferet, si civitates illæ, quæ inter Europæas caput extulere, ostendere cœperint, se vere esse Mercuriales, non dimidium colere Mercurium, illum nempe mercium dominum, non item eloquentiæ præsidem, quæ sine sapientiæ studiis est nulla. Sanè Amstelodamo ad perfectum laudum cumulum nihil mihi unquam deesse visum fuit præter unam literarum gloriam, ut ea quoque augeri possit, uti ei, ut non neminis alius, de quo jam quædam mussant nonnulli, sic & Willii nostri opera esse possit. At faveo ei utroque, quod dicitur, pollice. Sed utrum iis in studiis, quæ ille profiteretur, cujusquam opera uti velit, præterquam eorum, quos jam vocarint, tum demum scire potero, cum eo pedem tulero. Quod θεῷ ἀδέλτῳ, futurum est post mensem. Sed sive id succedet nobis, sive secus erit, non patiar ulla in re affectum meum desiderari. Plane enim virum amo, non jam amplius ob commendationem tuam, sed ob egregias animi dotes, quas ex sermonibus ejus sæpius perspexi, sed imprimis ex disputatione in sacris publicè suscepta, cujus ille præmium, magno totius Academici senatus consensu, retulit, quam doctoralem lauream nuncupamus. Gratulor eo nomine & illi, & clarissimo ejus parenti, & urbi vestræ, quæ eum dedit, planeque sic auguror, hæc jam semina esse lætissimæ segetis, quam Ecclesia Dei universa quandoque ex eo metet, imprimis vestris, vel, quod non minus opto, nostris terris. Vale, vir summe & amare nos perge.

Post Kal. April.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

LVI.

Reverendo in Christo Patri,

D. Lancelotto Androsio,

Episcopo Wintoniensi, Regi Magnæ Britanniæ à Sacris & Secretis Consiliis.

Cluverii immaturum luget obitum, viduam & pupillos Episcopo seriò commendans. De applausu in professione Lugdunensi, impensè sibi gratulatur; interim dolet quod sibi omnis de antiquitate Sacra & religione bene merendi præcludatur via.

Reverende in Christo Pater,

NOn possum non magnopere dolere propter immaturum obitum Cluverii nostri. Nam & amicum amisi, quicum multos annos conjunctissimè vixeram: & cogito, quantum damnum morte ejus fecerat Respublica literaria. Accedit quod reliquit liberos parvulos, utroque parente orbatos, & in re angusta adeò, ut quo pacto honestè possint educari, equidem non videam. Paululum tamen me recreat, ac reficit, quod puerorum avia superest, bona fœmina, gente Britanna, atque, ut intelligo, honesto admodum genere orta. Ea nunc in patriam redire parat, eo animo ut periculum faciat, num recipere bona valeat, in quæ alios iniquè involasse conqueritur. Utinam per te, vel per amicorum tuorum aliquem, uni alteri eorum, quorum est de talibus judicium ferre, seriò commendetur, ut, si causa æqua est, facilius, quod cupit, obtineat. Sanè nihil melius, Deoque gratius, quam viduas & pupillos tutari, ac juvare. Et omnium, quotquot liberalia studia non tralatitie tractamus, hoc votum est, ut ne carissima summi viri pignora, penitus abjecta desertaque relinquantur. Tuam verò hac in re benevolentiam ac favorem propemodum spondemus nobis, quia præter raram eruditionem ac eximiam prudentiam, hoc etiam divinâ bonitate habes, quòd ad alteri benefaciendum paratiorem noverimus neminem. Cujus ego animi tui domesticum habeo exemplum in affine meo Junio. Nam benefacta erga eum tua, cùm per se magna sint, tum eò gratiora sunt nobis, quòd ferè id temporis benefaciebas ignoto, quo noti, sed virtutis inimici injuriis afficiebant. Ac ne nunc quidem erga eum minuitur paternus affectus: Sed tantò amas ardentiùs, quantum illi cum ætate virtutis & eruditionis amor crescit. Sed his nunc non insistam. Duntaxat orabo, ut affectum hunc porrò conserves. Ad res meas, quod attinet, profiteor in Academia hac, tum Eloquentiam, tum Historiam, tum potius Chronologiam Universalem. Munus est luculentum ac videor etiam hanc Spartam non segniter ornare. Sanè & Academiæ Curatoribus, & Collegis, & juventuti satis probatur opera mea. Interim hoc studium multum abest à sacrorum studiorum dignitate. Profectò si verum dicere licet, post Pessinuntium asellum Diaria summa. Sed Spartanâ hoc patientiâ concoquendum. Quod eò facio libentius, quia si minus ex me commodi redundet ad Ecclesiam Dei, quam vellem: nulla tamen hic culpa est mea, sed temporum quibus veneranda antiquitas vix ullos sui invenit amatores: atque adeò solida eruditio non modo despicatui, sed etiam odio est. Sed fortasse erit aliquando, cùm hæc corrigantur. Hac spe nos solabimur. Quæ si nos destituat, bonâ tamen conscientiâ subnixi, meliora expectabimus post hanc vitam. Deus, Reverende in Christo pater, diu te Ecclesiæ Anglicanæ, & bonis omnibus servet incolumem.

Lugd. Batav. v Id. Jun.
Anno cIɔ Iɔ c xxiii.

LVII.

G. J. Vossius, Joanni Adolpho Fabro,

S.P.D.

Epistola familiaris, qua excitat illum ut affabrè fabricare & formare animos juvenum studeat. Vindicat ordinis scholastici dignitatem. Commendat aliqua Logices compendia, & de methodo facili, brevissimo tempore addiscendi linguam Græcam, proximè coram cum illo acturum se pollicetur.

PErgratæ quidem fuerunt mihi literæ tuæ, sed ita assiduè distringor, ut pene, quo me vortam, nesciam, & tamen diutius tibi debere responsum incivile videatur. Præsertim cum te ob doctrinam & summam humanitatem diligam ut debeo. Atque auget non mediocriter hunc affectum, quod Spartam illam, quam nactus es, sedulo ornare studes: ut ex literis tuis facile perspexi. Perge hoc pede, mi Faber, & ominis hoc inesse crede nomini tuo, quòd affabre debeas fabricare ac formare animos juventutis. Sane melius mereri non possis de Rep. neque ignoro, perplurimos de Ordine Scholastico malè sentire & loqui. Non nemo etiam id eo lubentius facit, ut mihi ægre sit, quem scit in illud incumbere, ut melius sit studiis adolescentiæ. Sed contemnere nobis liceat contemptores muneris honestissimi: qui ne illud quidem essent, quod sunt, nisi bene iis esset ab illis, quos carpunt, cantharidum instar rosas arrodentium, è quibus nascantur. Quæris, quod Logicæ compendium maximè probem. Ramum laudas, quem non contemno, imo adolescentulus valde capiebar. Non æque aliquanto adultior. Nam quantum mihi ætas crevit, tantum & amor Aristotelis, & Græcorum interpretum. Quare nunc quoque difficulter ab iis me avelli sino. Sed non hi ad captum pueritiæ: cui accommodatiores, Hunnæus & Crellius, quos puer didici: item Molinæus, Præceptor meus & Burgersdicius Collega, nec tamen alieno hac in re judicio præscribam. Meum promo, quia petis. Quod eo lubentiùs facio, quia quandoque indignor, cum jacere sic video, qui Veteres sequuntur. Itaque jam videas ab hominibus non indoctis recentiores advocari ad partes, si quid dicant, quod millies dixerint Veteres. Ut si Erasmum cites in Apophthegmate, quod apud Plutarchum, Laërtium, atque alios legatur. Hoc qui faciunt (qui magno sunt numero) ostendunt profectò, quam hospites sint in Antiquitate. Sed improbare ineptias istas possum, corrigere non possum. Nec omittere tamen potui, quia non injucundum est tecum colloqui, qui mihi visus es amare bonam mentem, quod pauci admodum faciunt. Video etiam te laborare de ratione brevissimo tempore docendi elementa Linguæ Græcæ. Sane multi hìc peccant: qui non distinguunt inter ea, quæ præceptis cognosci, quæque usu addisci oportet. Si aliquando excurreris, de eo primus nobis sermo esto. Nec graver nunc pluribus eam rem exponere per literas, nisi aliis distinerer. Quamquam quid ego ista ad te, quem scire illa scio? & in vicinis etiam locis (fortasse & in urbe tua) homines habes eruditissimos, qui nec ista, ut arbitror, neglexerint. Dicas, te meum quoque judicium cognoscere avere, fortasse ita est. Sed ego censeo, te magis ista exquirere, ut argumento aliquo scribendo apertas affectum erga me tuum. Quem ego sanè amo & amabo semper, mi Faber. Nec propterea, si omnino etiam de eo judicium requiras nostrum, gravabor illud perscribere, & tamen, si verum dicere amemus, fateri oportet, faciliùs illud pauxillo sermone explicari posse, quam longâ etiam Epistolâ. Pro munusculo gratias ago: sed cave deinceps idem agas, nisi remunerari me voles luculentius quàm præstiti.

Lugd. Batav.
Postr. Kal.
Septemb.

LVIII.

Ludovico Crotio,

S. P.

Testatur dolorem ex obitu Matthiæ Martinii, eò quod inter paucos adhuc superfuisset ecclesiastica pacis sincerè amantes, à Crocio panegyricum funebrem exposcit.

MAgnum mihi dolorem attulit obitus summi, & viri & amici Matthiæ Martinii, Collegæ tui. Nec tamen tam meam doleo conditionem, quam Ecclesiæ, quæ magnam in hoc viro jacturam fecit. Sane quotidie mihi decrescere eorum numerus videtur, qui aliquid in studiis vident supra vulgus. Atque hoc eo pejus me habet, quod tam paucos esse video, qui bono Ecclesiæ potius, quam affectui suo ducantur. At in eo, quem amisimus, ambo hæc erant, omnigenâ eruditione nulli in Germania cedebat, & sciebat, quantum omnes paci & concordiæ Ecclesiæ debeamus. Scio quosdam aliter de hoc viro loqui, sed quales profectò? nempe, ut puto, qui foris sint lyncei, domi fortassè talpæ. Qui cantharidum instar in rosis latitant, atque hoc agunt, ut, quòd nec literatos, nec Christianos decet, venenum aculeo suo affundant: sed & tales ferre animus. Nam si non laborent ipsi, cujusmodi dicant cur laborem ego, quid dicant? Quare surdis ea auribus transmitto. Apud bonos tamen & cordatos viros famam ejus & honorem tueor, uti convenit. In quo ipso aliquâ opus prudentiâ propter quosdam majoris zeli, quam scientiæ. Scripsi hæc non sine dolore. Quamquam enim jam aliquamdiu est, quòd à te tanti amici obitum intellexi, quoties tamen de turbatis adeo Ecclesiæ rebus cogito, dolor omnino recrudescit. Sperabat summus ille vir Funianæ se familiæ quodammodo jungi posse, eam ducendo, quam affinis meus viduam reliquit. Neque per me unquam stetit, quo minus voti hujus compos fieret. Sed ætas ingravescens scrupulum injiciebat. Et præterea minuta quædam, quæ nihil attinet referre, cum ea per te videas. Et fortasse non idem erga virum affectus omnium fuit, qui meus. Nunc tamen non successisse negotium gaudeo: partim propter liberos Martinii, quibus secundæ hæ parentis nuptiæ damnosæ fuissent: partim etiam propter fratriam, & nos ipsos, qui non tantum gaudii ex ea conjunctione cepissemus, quantum doloris ad nos, ex brevitate connubii rediisset. Desidero scire, ecquis defunctum laudarit, & an ea oratio jam viderit lucem? Nemo quidem ad hanc rem magis fuerit idoneus, quam tu, Præstantissime Croci, qui animum & virtutes viri plane perspexeras. Quare, si quid operæ in hoc à te insumptum, publicum videat. Pulchrum sit Martinio laudari à tam laudato viro. Nec periculum facile est persuasum virum fuisse majorem quibusdam, qui primas nunc ferre creduntur, opinione non sua modo, sed etiam aliena. Qua de re plura dicerem, nisi hoc alienam quodammodo reprehensionem habere videretur.

Vale, doctissime & amicissime Croci, tanto quo semper amicior futuro, quanto sanctiorem apud te Martinii nostri memoriam semper fore intellexerim. Salutem meo die nomine optimo & eruditissimo Cochio, cujus operam in edendo Sanhedrin & Maccoth valde probo, & surgenti ejus gloriæ ex animo faveo atque applaudo.

Lugduni Bat.
Kal. Octobr.

Tuus,

G. J. Vossius.

LIX.

Ludovico Crocio,

S. P.

Epistola argumenti familiaris.

VAldè me delectavit, quòd literæ tuæ sic amorem spirent erga τὸν μακαρίτην amicum Martinium. Nimirum talis esse bonorum amor solet. Non ille cum vita amici exstinguitur, sed etiam ubi eum frigida mors sustulit, vivit tamen flamma, quam ejus virtus in pectore nostro accendit. Willius tuus imo nunc etiam meus, non solum mihi commendatione tua & paterno decore, sed & suis virtutibus carissimus est. Subinde me invisit, ac mirificè colloquiis ejus, & suavissimis moribus capior. Hyeme hac subsistere hic decrevit. Si qua in re utilis ei esse poterit opera mea, nusquam deero. Cochium Hebræas apud vos literas enarraturum intelligo. Eo nomine gaudeo, ac tum ipsi, tum illustri Scholæ vestræ gratulor; res Ecclesiæ nostræ necdum in liquido sunt. Metuoque ne Auster aliquis turbidiores reddat, quam nunc sunt. O utinam medium tenere cursum semper liceat inter Symplegadas, hinc effrænis licentiæ, inde jugi humani. Sed tùm nimia curiositas, tum odium ac metus nesciunt modum. Nec ista corrigere est opis humanæ. Hoc ut cum poëta loquar θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Cui te post breve adeo alloquium commendo. Neque enim nunc multis te distinendum putavi: cum Van der Bekius tibi futurus sit vivæ Epistolæ loco. Ex eo igitur tum Reip. tum Ecclesiæ statum abunde, ni fallor, cognosces.

Lugd. Batav.
Kal. Decemb.

Tuus sine fuco ac fallaciis,

G. J. Vossius.

L X.

Clarissimo & undecumque Doctissimo Viro,

Jano Grutero,

J. C. & Historico Electorali.

Judicium ejus super commentatione sua de conscribenda historia, familiariter solicitat.

CUm Historiarum notitiâ, vir Cl. comparatum est, quemadmodum tum cum sole, luna; & astris, quibus Lucis nihil encomiis accedit, aut conviciis decedit: tum cum Marco illo Catone, cujus gloriæ, ut ex Livio scribit Hieronymus; neque M. Tullius laudando profuit, neque C. Cæsar vituperando obfuit. Quare operæ haud existimo, de præstantiâ ejus, ac necessitate laudum corollam plectere. Illud mihi potius faciendum videtur, ut consilii mei rationem aperiam; sed paucis. Nam quisquis te novit (& quis non novit in Europâ?) Is scit quantum historiâ alios antistes. Et hæc nostra commentatio de historiâ, quæ ad scribendam historiam viam sternit. Hui, inquiet, Quis paucas istas pagellas ad virum non nisi lacte gallinaceo, certè magnis quibusque dignum? Quo colore factum hoc purgem? Num minutum quippiam me affectasse dicam, quia id quod de Poëmatis dicebat Aristoteles, de quibusque libris verum est, nempe quæ insanæ sunt magnitudinis, non magis esse pulchra, quàm supra modum magnum Animal. Οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. Neque enim simul inspectio eorum fieri potest, sed subterlabitur ex intuentium contemplatione, illud unum & totum.

At-

Atqui ut idem mihi inquit, nec quicquam admodum exiguum fuerit venustum: συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη. Confunditur statim inspectio, quæ brevissimo fit temporis momento. Sed & in rebus modus servari potest, aureaque mediocritas. An potius, quoniam multa hodie ingentia scribi volumina videmus in quibus, ut facetus Comicus ait,

Gerra Germana, atque adepol lira lira,

Idcirco dicam mihi placuisse semper, placiturumque æternum Lucretianum illud,

Parvus & est Cygni melior canor ille Gruum quàm
Clangor in athereis, dispersus nubibus Austri?

At non quia Καλλίμαχος ὁ Γραμματικὸς τὸ μέγα βιβλίον ἴσον ἔλεγεν εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ, ut scribit Eclogarius Athenæi: Ideo liber quilibet pusillus magnum bonum, sed sæpè pusillum, imò magnum interdum malum: ut interim omittam, illum ipsum Cyrenensem Callimachum, tandem malevolorum calumniis adductum, ingens Hecates poëma edidisse. Unum occurrit quo spero culpam hanc, siqua est, eluam. Humanitatem summam esse statuo, in peritissimo totius humanitatis; eamque in me opinionem alit, tum relucens in tot monumentis tuis summa humanitas, tum eorum de humanitate tua judicium, qui noverunt familiarius. Itaque etsi,

Non tam aversus equos nostra sol jungat ab urbe.

Ut ignorem acre tuum ingenium, & excellentem eruditionem: tamen si id peccare est, audendo peccare satius fuit, contra magnitudinem, quàm non audendo contra humanitatem. Aliis satisfactum spero, tibi scio: sin minùs, una superest via, ut Libellus sit tibi Ajax Augusti, tuamque in spongiam incumbat. Atque hoc eo leniori animo feram, quòd haud magnum ei laborem impensum agnoscam. Certè si vel minimum laudis indulseris, ut Afranius in Thaide, *majorem laudem, quàm laborem invenio.* Verùm metuo, ne nimis hanc laboris, & operæ parvitatem, parvitas, levitasque operis augeat, dum minute quid, ac subfrigide, at nihil observate, curioséque scripsisse judicabor. Quod si est, nihil superest aliud, quam ut soricis instar, suo libellus pereat indicio: Et quia ad te emendandum mitto, unà emendetur liturâ, quomodo Plutarchus a scribit Philoxenum, cùm sibi Liber ad emendandum esset traditus, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅλον μέχρι τῆς κορωνίδος περιεγράψαι. Vale, Vir Cl. Et si metetor, imo immerentem quoque amore complectere.

a *Lib. 2. de Alexandri fortuna.*

LXI.

A Monsr. Vossius.

Significat, Baronem de Brook Vossii adventum expectare: hortatur tamen, ne certis de causis Lugdunensi Academia prorsus valedicat.

Monsieur,

JE vous envoye cy joincte la lettre de Monsr. Boswell, la longue & dangereuse maladie duquel a esté cause du retardement de vos affaires par deça. Maintenant vous entendrés de sa lettre la continuation de la bonne affection de Monsr. le Baron de Brook envers les bonnes lettres, & envers vôtre personne: à laquelle lettre je n'adjousteray rien de ma part, si non, ce que j'ay entendu de mes propres oreilles ces peu de jours passez de la bouche de Monsr. le Baron, c'est qu'il vous attend par deça avec impatience; qu'il vous asseure de ce qu'avez desiré par vos lettres; que rien ne manquera de sa part, qui pourra appartenir à vostre accommodement. Monsr. je vous conseille de haster tant que vous pourrez vostre voyage envers nos quartiers: ne vos arrestez à ceste premiere fois à vostre famille, qui pourra suivre commodement en bon temps: cependant ne vous desgagez pas entierement de l'entretenement dont l'Université de Leyden vous a déja pourveu, mais si tout ne vous agrée icy, ordonnez vostre voyage de la sorte, qu'y puissiez avoir seure retraicte, je ne dis pas cecy, pour vous decourager en la moindre façon, ou pour ce que je me doubte aucunement de la réelle execution des promesses de Monsr. le Baron, (lequel est honorable en tout & par tout) mais à cause que luy est fort âgé; & pourra faillir en un moment de ceste vie, devant que les bons desirs qu'il a conceus soyent de tout point arrestez. Adieu Monsr. & hastez vous de nous venir trouver, où ne trouverez autre chose sinon les effects d'une cordiale affection.

Monsieur,

Londres ce 15 de Janvier 1614. St. Vet.

De vostre tres-humble Serviteur,

DUDLEY CARLETON.

LXII.

Clarissimo Viro

Jano Grutero.

Epistola familiaris, quâ recreatum se dicit, quod licet, per tristem Palatinatus casum, sparta etiam sua excidisset, denuo tamen aliis in locis ejus habeatur ratio, simulque ab Academiis Franekerana & Hafniensi expetatur.

Vir Clarissime, conjunctissimeque affinis,

DOlorem meum quem cepi, ex tristissimo Palatinatus casu, non mediocriter auxit, quod Te quoque, cujus merita, erga Orbem Universum, nemo unquam satis prædicaverit, incendium hoc adflatit. Volupe interea fuit, quod ex literis tuis intelligo, rectè Te valere, animoque esse constanti in his malis. Multum etiam me recreat, quod, uti complures mihi retulerunt, Franekeram es vocatus; ut Academiam hanc luce tua illustres: Atque adeo etiam, ab Serenissimo Daniæ Rege, honestissimo stipendio invitari dicens, ad ornandam Academiam Hafniensem. Quantum mallem, nobis adesses: Utinam hæc res iis curæ foret, qui consilio valent apud eos, quorum in manu ea res est. Sed mihi non est animus, querimoniam de his temporibus instituere, quibus prope omnes omnia metiuntur commodo suo, nec alios, quàm fœlices colunt. Quin Spartana potius patientia hæc concoquemus. Interim impensè scire desidero, utram vocationem, si vera intellexi, cogites amplecti. Mallem si non nobiscum, saltem proximus nobis fores. Sed tamen magis consultum volo commodo tuo, quàm desiderio meo. Eloquentiam hic ego, simulque Chronologiam profiteor. Honestum fateor munus, sed sacra malim hac ætate, præsertim quando, ni me nimis amo, haud impares sumus, sane ut ita semper literas, & Philosophiam tractavimus, ut is potissimum nobis scopus foret: Interim solatiolo est, quod sic quoque prosumus publico. Florentissimo quidem Auditorio fruimur, si hic quisquam alius nunc, vel antehac etiam. Lis Corputiana, ante Paschales ferias decidetur, nisi fallunt penes quos ejus dijudicandæ est potestas. Occasionem nactus, per Commelinum Francofurtum euntem, mittere ad te volui Libellos duos; Unum quo historiæ naturam, ac præcepta complexus sui; Alterum de Historicis Græcis; Tertius qui est de Historicis Latinis brevi, & ipse, lucem videbit. Spero eos haud tibi ingratos fore, non eo tantùm nomine, quia à me proficiscuntur, quem à te amari scio: Sed etiam quoniam fieri aliter non potest, quin qui tamdiu ea cum gloria illustri loco, Historiam sis professus, atque inter tot Scriptores, etiam Historicos, usque adeo multos fœlicissima curiositate restitueris, & illustraris; eorum & ipse approbes conatum, qui quomodocunque, de Historia, & Historicis, benè student mereri. Salutem

lutem plurimam uxor Tibi dicit: Item Amplissimus Rutgersius, & Collegæ mei, Heinsius, Meursiusque; adhæc Scriverius, & quos alios salutari jusseras.

vi. Eid. Mart. cIↄ Iↄc xxiv. *Tuus omni officio,*

G. J. Vossius.

LXIII.

Clarissimo Viro,

Gerhardo Joanni Vossio,

Eloquentiæ, & Histor. Professori,

Salutem.

Epistola familiaris, in qua & laudat opusculum eius, quod contra Lonigum edidisset, optatque post hac etiam bene de publico mereri pergat.

ACcepi, mi Affinis, ante aliquot hebdomadas, opuscula tua, quæ ad me misisti; omnia perplacent, præsertim verò illa, quæ contra Lonigum edidisti, quæ non solum ego, sed & D. Scultetus, & doctissimus quidam Bato, ex Austria profugus, cui etiam dedi exemplar, quod mihi miseras, cum voluptate legimus: optamusque omnes, ut quemadmodum cœpisti, ita pergas à vocibus, aut disputationibus scholasticis, tandem ad res venire; sunt quidem illa rei literariæ utilia, hæc verò Reipublicæ utiliora, licet iis, à quibus prodeunt, periculosa. Deus tamen vivit, adestque iis, qui curam populi ipsius, eorumque quos ei præfecit, habent. Placet quod tam breviter, & methodicè responderis. Nec enim susurrones isti tanti sunt, apud nos, ut in eorum gratiam, magna volumina condi necesse sit. Si duobus aut tribus exemplaribus carere posses, velim ea ad me mitti, ut & alios, qui à me petierunt, eorumdem participes faciam. A Samuele Nærano tandem literas accepi, ut & à sorore nostra Rostochio. Ingenii satis habet, ut mihi quidem videtur: Faxit Deus tantum, ut ingenio rectè utatur. Respondi iis Kal. Maji, & quidem amicè, ut inter fratres, & affines decet, rogavique ut sese tandem cum Ecclesiis nostris reconciliet. Videbo quid præstiturus sit. Utinam diem illam mihi videre liceat, qua familia paterna audiatur in causa religionis, vestigia ipsius premere! Tu quæso, me pro viribus juva, & ipsum ad idem mone. Vale, mi affinis conjunctissime, & uxori liberisque, plurimam à me, uxore, & matertera salutem dic. Nos omnes per Dei gratiam valemus, etiamsi filiola natu minor, ante aliquot hebdomadas, in summo vitæ discrimine versata fuerit, à quo tamen gratiosè eam liberavit Deus.

Raptim, Groniegâ, 17 Junii 1624. St. vet. *Tuus Affinis,*

J. Junius.

Quas hic conclusas vides, eas rogo ad D. Lotium perferri cures.

LXIV.

Translation d'une lettre du 27 de Juill. 1624, escrite par le Sr. GUILLAUME BOSWEL (Secretaire de Monseigneur le Garde Seau) au Sr. DUDLEY CARLETON, Secretaire extraordinaire du Conseil Privé de sa Majesté de la Grand Bretagne.

Carletono refert, quæ Vossio offerantur, cupitque, ut hic super eâ re mentem suam per literas aperiat, ipseque deinde in Angliam proficiscatur.

Monsieur,

IL vous peut souvenir de ce dont je vous ay parlé touchant Gerardus Vossius. Je vous prie encore ceste fois, de lui donner advis par la premiere opportunité, que le Seigneur Brook ayant resolu de fonder presentement une lecture d'histoire (ou *Civilu Scientia*) dans l'Université de Cambridge, à intention sur ma recommendation dudit Vossius, de la conferer sur sa personne. Les conditions ne seront point grandes ne difficiles; son entretien sera mille quatre cents florins par an ou d'avantage, & son logis franc, peut estre, en quelque College. S'il accepte le service & place, obligez le d'escrire sa responce a vous ou moy, a fin que je la puisse monstrer a sa Seigneurie qui l'attend en grande devotion, & qu'il s'asseure que je feray mon mieux d'amender des termes dessus specifiez; ou luy faites sçavoir que s'il escrit, qu'il sera necessaire qu'il face un voyage, pourveu que sa Seigneurie defraye les dispens, en Angleterre. Je parleray a sa Seigneurie de l'en asseurer, & plus particulierement de la somme. Je vous prie derechef de me faire entendre responce de cet affaire avec autant d'expedition que vos occasions vous permettront, & vous m'obligerez de tant plus a demeurer,

Monsieur,

Du College de Westminster, le 27 de Juillet 1624. *Vôtre serviteur tres-humble,*

Guill. Boswel.

Je fus hier chez Burlamachi pour vous voir, & si je n'estois maintenant en haste sur mon partement vers Cambridge, j'escrirois à Vossius moy-mesme, comme il y a apparence que je feray par le premier ordinaire.

LXV.

A Monsr. Vossius.

Vossio in Academia Cantabrigiensi Professionem, nomine Dn. de Brook, offert, petitque, ut ocyus indicet, num oblata placeat Sparta.

Monsieur,

AYant esté nagueres à Leyden en esperance de vous y pouvoir trouver, on m'a informé que vous vous estiez retiré à Dordrecht pour quelque temps; de sorte que pour ceste fois là je faillis de la commodité que je m'estois proposée de vous parler, touchant les desirs de quelques bons amis que vous avez en Angleterre, quoy qu'inconnues encor a vous, lesquels ont complotté avec Mylord Brooke, de vous proposer une honeste condition de vivre en nostre Université de Cambridge, si ainsi n'est que vous soyez déja mieux pourveu au lieu où vous estes presentement entretenu: les particularitez de ceste proposition estants contenües en translat d'une lettre, qui m'a esté escrite sur mon der-

dernier partement de Londres de la part de Monsr. Boswell, Secretaire de Monseigneur le Garde Seaux d'Angleterre, (homme tres sçavant, & admirateur ensemble de la grande doctrine qui est en vous, selon qu'il a bien peu appercevoir par vos escrits) vous en deliberez s'il vous plaist & m'envoyerez vostre response demain ou aprés-demain; laquelle je desire d'avoir au plustost, estant dans peu de jours pour retourner en Angleterre: vous trouverez au translat de la lettre de Monsieur Boswell son affection point dissimulée de vous rendre service; & s'il vous plait de lui escrire un petit mot sur ce sujet, je seray bien aise que d'estre porteur de vos lettres: comme aussi de vous faire tout la courtoisie qui sera en mon pouvoir, quand vous aurés occasion de vous servir de moy. Ainsi en attendant vostre response, je demeure,

Monsieur,

A la Haye ce 10 de Sept. 1624.

Vostre serviteur tres-affectionné,

DUDLEY CARLETON,

au logis de Monsr. l'Ambass. de la Grand Bretagne.

LXVI.

Nobilissimo & Amplissimo

Dom. Dudleio Carletono,

A Secretis Concilii Regii Magnæ Britanniæ.

Inclusa ut litera insinuentur rite, operam ejus expetit, ac si quid in iis corrigendum existimet liberè moneat.

Nobilissime Domine Carletone,

EN tibi literas, quas exaravi tum ad Generosum Dominum Baronem de Brooke, tum ad Amplissimum Dominum Boswellum. Etiam exemplum utriusque epistolæ vides. Sicubi peccatum putes, jucundum erit à te moneri, ut corrigatur, priusquam literæ meæ tantis viris exhibeantur. Similiter exemplum Epistolæ ad Dom. Baronem de Brook literis ad Dom. Boswellum inclusi. Mitto & quicquid hactenus edidi, ut Dom. Baroni de Brook offeratur, minutum quidem donum, sed magni affectus. Plinii Epistolas cum Catanæi commentario tandem nactus sui. At librum Vorstii de Deo, quem nunquam editum mallem, nusquam amplius in Bibliopoliis prostare scias. Arminii quæ quidem reperiri potui, uti petieras, mitto. Sed fore intelligo, ut cuncta ejus viri uno volumine intra paucos menses in Germania recudantur. Quod si expectare malueris usque dum id fiat, solum opus erit ut nunc missa remittas.

Vale Nobilissime Domine, & quo cœpisti favore, porrò me prosequere.

Lugd. Bat. Id. Sept. CIↃ IↃCXXIV.

Tuus Tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

LXVII.

D. Fulconi Grenvillò,

Equiti aurato, Baroni de Brook, Serenissimo Regi Magnæ Britanniæ à Secretioribus Consiliis;

S. P.

Gratulatur sibi insignem ejus benevolentiam, qua dignus ipsi visus fuerit, professione Cantabrigiensi. Proinde eorum ejus affectum in se derivaturus scripta hactenus edita eidem transmittit.

INcredibili voluptate perfusus fui, cum intelligerem te, Generose Domine, in quo cum Illustri Natalium splendore, & summa dignitate non excellens modò virtus, sed eximia etiam eruditio, suaviter conspirant; & me natum scire, & prætereà amare, & tanti quoque facere, ut dignum existimes, cui inter florentissima Cantabrigiensis Academiæ lumina, te auspice, tribuatur locus. Equidem non tam habeo, quam Poëta appellat, carneam fibram, ut non sentiam, quantæ, & gloriæ, & utilitati, ea res mihi, & libens meis, esse possit. Tum autem quid jucundius fuerit Ecclesiasticæ Antiquitatis amanuissimo, quàm in ea vivere Ecclesia, quæ, seu doctrinam salutarem, seu exteriorem Ecclesiæ faciem attendas, Apostolico ævo, & proximis seculis, simillima videatur? Quamobrem non possum non beatum me putare, quòd Deus animo tuo honestam adeò de me opinionem inspirârit. Sunt interea pauca quædam, de quibus aliquanto certior fieri desidero. Ut super lectionum de hebdomade numero, & imprimis de habitaculo, quod, ut arbitror, uxorem liberosque habenti non nisi extra Collegium esse possit. Atque hæc, licèt in vocationem tam præclaram magnopere propenderem, scribenda nihilominus putavi. Simul ut quomodocunque gratum animum testari inciperem, literis meis comites addere volui libellos hactenus à me editos: quos vel eo nomine haut ingratos fore confido, quòd à summo excellentissimarum tuarum virtutum admiratore proficiscantur. Quod si Deus valetudinem & otium concesserit, consequentur & plura & meliora, quorum partem jam habeo confectam. Deus te, Illustris Domine, diu Magnæ Britanniæ Regno, summo literatum & literatorum bono conservet.

Lugduni Batav. CIↃ IↃCXXIV. Idib. Sept.

Illustri Nomini tuo devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

LXVIII.

Guilielmo Boswello.

Gratias ei agit, quod in denominando & commendando Academiæ Cantabrigiensi professore, tam honorificam sui rationem habuerit, reciproca studia eidem largiter spondens.

INtellexi ex nobilissimo Dom. Carletono, quàm præclarè de me sentias, strenueque operam des, ut in florentissima Cantabrigiensium Academia perhonestum teneam locum, seu Historiam profitens, seu scientiam Civilem. Equidem fore hoc pacto video, non tantum ut illustriori loco constitutus, majori nominis luce circumvestiar: sed etiam, ut amicitiâ & colloquiis fruens summorum Academiæ ejus virorum, maxima & pietatis & doctrinæ capere possim incrementa: tum autem, ut ad plures industriæ meæ, & qualiscunque eruditionis fructus redundet: ut interea de rei familiaris incremento nihil dicam. Metuo sanè, ne pro tali ac tanto beneficio pares unquam gratias referre possim. Sed velle tamen non desistam. Interea hoc promittere habeo, nunquam fore, ut te consilii istius possit pœnitere. Is enim mihi animus semper fuit, ut pro viribus & publicè & privatim quà voce, quà scribendo, consulerim item publico bono. Quamvis autem planè eò propendeo, ut ad honestam adeò conditionem si vocer, sequar: tamen quædam ante operæ fuerit scire. Super quibus scripsi ad Generosum Dominum Baronem de Brook. Literarum earum exemplum Epistolæ huic adden-

addendum putavi. Vale Amplissime & Præstantissime Boswelle, atque amare nos perge.

Lugd. Bat. Idib. Septembr. clↃ IↃcxxiv.

Tibi merito tuo obstrictissimus,

G. J. Vossius.

LXIX.

Gerardo Joanni Vossio, V. Cl.

Vossii librum de Historicis Græcis effusissime laudat, summum pacis studium & in illum amorem integerrimum demonstrans.

Pudore suffusus sum, cùm literas tuas vidi, illas ad exemplum candoris & elegantiæ scriptas. Tanti fecisti PUTEANUM, ut quem in Scholarum primo quasi pulvere noveras, adhuc amicum censeres. Si pectoris mei adyta lustras, talis fui semper: & quemadmodum olim suavissimam vivacissimamque ingenii tui indolem, rapiente velut naturâ, puer dilexi, ita postquam ad aliquem nominis gradum veni, clarissimam doctrinæ tuæ famam venerari non desii. Quantum me, bone Deus (ut reliqua jam taceam) ultimi de Historicis Græcis libri ceperunt! Tam felici industriâ usus es, ut quicquid à veteri ævo Græcia sudavit, ignorare jam docti indoctique desinant, quos omnes unus docuisti. Quæ divitiæ! quæ deliciæ! Nihil tam abditum, quod non legeris, tam dubium, quod non expenderis; tam obscurum, quod non illustràris. Sed si hæc destinati laboris pars est, possumus tuo unius ingenio contenti esse, & omnis porro ævi Historiam accuratam in compendium serie collectam exspectare. Imperfectum est, & sæpe hiulcum, quicquid in hoc genere hactenus vidi. Sive tuo igitur nomine; sive hominum commodo gloriam metiaris, æternus es; citiusque nulla Scriptorum Græcorum memoria erit, quàm tuam ventura secula involvant. An te amem igitur, an te æstimem, vides: caussas dixi: inhumanus, indoctus, barbarus sim, nisi amem. Sed ut ad literas tuas redeam, eæ velut flammæ quædam sunt, & magis magisque ardentem jamdiu animum corripiunt. Ignem amorem esse etiam illum honestum, nunc sentio; claudi aut constringi nequit, sed nec impediri. Nihil intervallum locorum potest, præsentes sumus: nil belli diffidium, amici sumus, & amoris causas a publicâ irâ removemus. Studia nostra Humanitatis sunt, & ad pacem ac tranquillitatem diriguntur: admonemur homines nos esse, ut à furore & feritate absimus. Pugnent alii, sive verbis sive armis, imò armorum loco verba habeant: mihi jucundum semper erit, Virtutem Doctrinamque, ubi eminent, colere; uni vitio & ignorantiæ infestum esse. Dabit Deus publicis ærumnis aliquando finem, ut quemadmodum amor noster nulla temporis injuriâ impediri potest, ita in quiete rerum, plenos liberosque amicitiæ fructus capiamus. Atque ita est; unus tibi è tam vasto numero reliquus sum, qui spretis tot vitæ diverticulis, tot vitatis bonæ mentis scopulis, Musæ & Palladi adhæsi, honestam famam ἀνεξάλως vivendo divitiis præferens. Producere igitur stilo ingenium ausus sum, & quasi humo me tollere, quia primus ille Literarum bonique nominis amor exstingui non potuit. Tandem tuo unius exemplo excitari vehementius cœpi, quam felicibus ad immortalitatem pennis videbam eniti. Redibant in mentem studiorum incunabula, & pueriles æmulationes. Recolebam sermones, lusus, jocos; & tanquam familiariter amari adhuc posses, aperire continuò affectum studui. Tu qui in aliis superas, hic quoque victoriam tibi vindicasti. Prior scribis, & ad perennem amicitiam invitas: quam à me flagitatam non esse, doleo. Crede candori meo, ita se rem habere, quemadmodum initio dixi: Pudore suffusus sum, cùm literas tuas vidi; felicior nescio, quia amorem tuum intellexi: an infelicior, quia serò indicare meum coactus sum. Bene est: juncti animis sumus. Tuæ benevolentiæ fuit, stringere hunc nodum: meæ constantiæ erit, id agere, ne unquam dissolvatur. Vale.

Lov. in Arce. IV Kal. Octob. clↃ IↃcxxiv.

Er. Puteanus.

LXX.

Incomparabili Viro, D. Gerardo Joanni Vossio.

De sententiâ in cadaver Marci Anton. de Dominis ejusque scripta per Cardinales & inquisitores generales latâ certiorem eum facit. Cardinem causæ in eo versari, quòd unioni inter Ecclesiam Romanam, & Protestantium totus studuisset.

Vir Clarissime,

Nisi notum me tibi, meamque tui observantiam, abundè tibi perspectam scirem, esset certe quod vererer, ne omnem & tui, & meorum officiorum memoriam, apud me extinctam crederes. Adeo non me latet, quamdiu sit, quod nihil ad te literarum dedi. Sed nec quod daren fuit hactenus, imo ne nunc quidem esset, nisi ad scribendum, me compellerent infausti hic, de morbis contagiosis Lugduni, & alibi in Hollandia acriter grassantibus, rumores. Delatus nobis hic Romæ fuit nuncius, de morte præmatura D. Erpenii, qui certè mihi reipublicæ literariæ causâ, fuit auditu tristissimus: Nec minus alter me afflixit, de obitu D. Vorstii, sed postremus hic quam malè me initio habuerit, cùm balbutiens amici lingua, non nimis accurate nomen illud apud me proferret, potius apud alios, quam apud te referam, tum ne male ominari videar ei, qui plusquam mortalium cuiquam boni, & precor, & auguror, tum ne ostentabundus credar, in iis quæ debiti, & millies promeriti affectus, esse meus mihi indicat animus. Deus Opt. Max. quod temere, & mihi, & omnibus bonis, mœstissimum, perferebat rumor, in vitam longiorem, omnibusque bonis, faustissimam tibi convertat, precor. Cæterum quanquam vix mihi, (patum adhuc ordinariæ tabellariorum profectionis, hic loci perito) fuerit pauca quæ vides scribendi tempus, & manum etiam nunc à charta avocet, qui hanc laturus, festinabundus expectat; nolo tamen ignores, interfuisse me hodiernâ die, actioni, & congregationi solemni, & publicæ, Cardinalium, & sancto officio præpositorum, inquisitorum generalium, quâ cadaver Marci Antonii de Dominis, olim Archiepiscopi Spalatensis, pendente suâ cum inquisitoribus causâ, in publico carcere, ante trimestre circiter mortui, igne unà cum ejus scriptis cremari jussum, ad æternam ejus infamiam fuit; eo quod primum apostata factus, posteaquam dignitatibus restitutus, & in gremium matris Ecclesiæ receptus, denuò fuerit, ad hæreses Protestantium relapsus, licet mortuus hæreticum eum esse ipsa neget sententia. In qua plurima sunt considaratu dignissima, & talia quæ velim magno retinere potuissem, aut bona fide descripta consequi possem. Adlaborabo quantum potero, & prima occasione ad te dabo hac de re largius. Cardo causæ in eo vertitur, quod unioni inter Ecclesiam Catholicam Romanam, & eas quæ Protestantium dicuntur, totus studuerit. Vale, plus nec charta capit, nec permittit tempus.

Romæ, die 21 Decembris, 1624.

Tuus omni affectu,

G. R. Doubletius.

LXXI.

Arn. Buchellius, D. Ger. J. Vossio,

Eloquentiæ in Academia Bat. Professori,

S. P.

Laudat libros ejus de Historicis Græcis, dubia quædam ex illis proponit. Literas & amicitiam mutuam expetit.

Doctissime Vir,

CUm nuper à Nepote nostro, Josepho Vorstio, mecum domum attulissem libros vestros, de Historicis Græcis, non tantùm plurimùm eorum lectione delectatus sum, sed & infinitæ lectionis memoriam tuam, simul exactum de singulis judicium, mirum in modum æstimare cœpi. Atque ea causa est, quæ me impulit vos etiam vix notos, rudibus hisce, & penè audacibus meis literis compellare. Et ne hæc me fingere putes, inter legendum occurrerunt, quæ animi dubium facerent: Nempe quod cùm nobilis Vir, Theod. Douza, Georgium Curop. de Constant. capta cum sua versione olim ediderit, vos non Georgii, sed Joannis, eidem authori nomen indidistis. Quod etiam dubitatis Julianum Imper. vulgo Apostatam dictum, Historicis adscribere; cum ejus Cæsares historiam sapere videantur, etiamsi non absque aculeo scripti sint, & in Epistolis ejusdem Historica plura referantur, atque ad historiam pertinentia, alia ab eo conscripta esse, verisimile sit, cum ipse inter Principes doctissimus, atque gloriæ mirum in modum appetens fuerit, multaque gesserit memoria non indigna. Sed hæc sint, quasi præludia vobiscum amicitiæ ineundæ, quam sane, omnibus modis, licet sim ab ambitione alienissimus, ambire me fateor. Doctissimum Scriverium, diu est quod expecto, sed ea spe cecidisse videor; vereor etiam, ut ab undis Haerlemensibus, ardor in illo pristinus rerum nostratium mergatur, eæque in studiis solitis alieniorem reddant. Gratum nihilominus erit, si eidem à me salutem dicere grave non fuerit; & simul petere, quid de libris suis, apud me existentibus, fieri velit. In patriâ historiâ, quæ nuper admonebas, equidem vellem, nisi tam multa deessent, & jam tardior ætas, ab omni labore abhorreret, cogitabimus tamen, si quid ad illum adferre poterimus. Interim vos, doctissime, & diligentissime Vossi, (cui studia, & literæ quamplurimum debent) optumè, & diutissimè valere, & vivere optamus.

Trajecti in Batavis, calamo festinantiore, VI Id. Jan. An. incunt. 1625.

LXXII.

Clarissimo, Præstantiss. Viro,

Dom. Gerardo Vossio,

Eloquentiæ Professori.

Quid in Oratione ejus, in obitum Tho. Erpenii, mutatum velit, amice monet.

Vir Clarissime,

SI à negotiis tantùm otii fuisset, decreveram diebus hisce, isthuc excurrere, uti videndi tui ac salutandi desiderio & voto, frui possem: quod tamen propediem futurum confido. Interim quum dignissima a Oratio tua in funere istoc Christiano Orbi funestissimo habita juri publico asserenda sub prælo versetur, visum mihi fuit, rerum mutationi, atque præsenti constitutioni consonantius fore, immutari etiam nonnihil in iis, quorum tibi ego materiam suggessi; scilicet si illud supprimatur; Regem Africæ in mandatis Legato dedisse, ut Dominum Erpenium P. M. in consiliorum societatem adscisceret; sed in locum ejus substituatur, Legatum eidem nunquam quidem sibi viso, sed ex famæ claritate, & Regis erga eum benevolentia percognito, hunc honorem detulisse; non quod ibi scrupulus sit, quia ita ex ejus ore ipse accepi; sed quia præstabit in eo tempori ita obsecundasse, ut coram tibi aliquando exponam. Nosti enim minima etiam rerum politicarum momenta esse tenerrima. Pectoris tui candor, atque prudentia condonabit mihi, spero, libertatem, quod te audeam in opere tuo alicujus monere. Vale, vir Clarissime. Deus Opt. Max. Musas tuas diu prosperas, & nobis superstites tueatur, meque eorum rogo, numero adscriptum velis, qui easdem amore summo, & veneratione prosequuntur; etenim dum vivam, futurus sum

Hagæ Comitis, Kalend. Febr. cIↄ Iↄc xxv.

Tui nominis amantissimus, atque observantissimus,

J. Golius.

a Orationem intellige in Tho. Erpenii obitum.

LXXIII.

Dudleio Carleton.

Obtestatur Carletonum, ut in negotio vocationis Cantabrigiensis, se juvet consilio & auctoritate.

Nobilissime & Ampliss. Dom.

REdditæ mihi sunt literæ doctissimi Boswelli, quibus ab illustri Barone de Brook, ad Professorem in Cantabrigiensi Academia honorificentius vocor, quàm homo tantilli ingenii atque eruditionis mereat. Redditæ item tuæ, quibus non amanter minus, quam prudenter mones, ut ne cum uxore ac liberis me in viam dem, priusquàm peracta quædam sint, de quibus ob incerta rerum humanarum, constare anteà satius sit, quàm stabilem cum meis sedem in florentissimâ Britanniâ vestrâ figam. Equidem, quantas possum, pro singulari hoc affectu, gratias ago, ut debeo. Sed scrupulus tamen non exiguus injectus est mihi quem dissimulare non possum apud tam amantem mei. Auctor enim es ut quamprimùm veniam; sed solus, & ignaris iis quibus Academiæ cura incumbit. Neque non video, id tibi propositum esse, ut si minus omnia ex voto reperiam, citra honoris dispendium, sineque Academiæ nostræ Curatorum offensa, facilis mihi reditus pateat [illegible] meos. Sed Nobilissime Domine, quid si per utrumque munus quod sustinui, & illud quod nunc obeo, ita politioribus prope omnibus innotuerim apud nos, ut pedem vix extra urbem, nedum extra Bataviam ponere liceat, quin profectio mea dimanatura sit ad plures? Atque ut de nocte iter conficiendo, vel alium dolum nectendo, fallere omnes ad dies paucos possim: quia tamen per unum alterumque ex Anglia reducem jam rumor hic est diffusus de vocatione ad vos meâ: de itinere in Angliam etiam suscepto, suspicio oborietur multis, simulac hebdomadas totas desiderabor ab Academiæ hujus juventute, Senatu, foroque ipso. Quater enim de hebdomade docendum mihi: nec pars modo Senatus sum Academici; sed unus ex quatuor viris, qui Rectori Academiæ adsident in tribunali nostro. Illud etiam reticere nequeo, literas ab ornatiss. Boswello scriptas, quarum mihi exemplum miseras Hagâ, non parùm variari in stipendii modo ab Epistola, quam ipse ab eo accepi. Hoc unde contingat, non satis conjecturâ assequi possum; nisi fortè quispiam tuis è terris sponte se minoris offert, neque desint qui nunc deprecient, ut fieri solet. Quid enim ego umbraticus sciam, quid in Anglia, quis rerum agat, sive per [illegible], sive per suos? Quamobrem per amorem erga me tuum, etiam atque etiam rogo, ut

hac

hac in re me quamprimùm pro singulari tua prudentia, consilio juves. Vale decus meum, & eum, qui beneficia tua animo inscribit, patentissimo, nec eorum esse ignarum posteritatem sinet, amore tuo porrò dignare. Salutem quoque plurimam, si occasio dabitur, meis verbis dicito Reverendissimo Wintoniensi Episcopo, Viro incomparabili, cujus erga me affectui, utinam gratias referre dignas valerem. Iterum vale.

Lugduni Bat. cIↃ IↃ c xxv. iv. Id. Feb.

Nobilitatum Virtutumque tuarum cultor atque observator,

G. J. Vossius.

LXXIV.

Viro Clarissimo Doctissimoque

D. Gerardo Johanni Vossio,

Eloquentiæ Professori.

Regis ac Episcopi Wintoniensis gratiam, aliorumque summorum in Anglia virorum benevolentiam Vossio gratulatur. De vocatione ipsius in Cantabrigiensem Academiam, sibi quid videatur, familiariter exponit. Ingenium Anglorum erga exteros nativis coloribus depingit. Praeclaram Vossiani nominis famam nec apud Venetos latere eum pati.

Vir Clarissime,

Ex literis D. Gerardi Meerman, ad fratrem suum, Italici itineris mihi comitem salutem, quam mihi mittebas, quo æquum est gaudio, accepi: Et summoperè lætus intellexi, quantis indiciis tandem agnoscere possis, quod ex Anglia redux sæpe præsens tibi retuli, summorum in eo regno virorum, de tua eruditione judicium. Vocat te magnæ Britanniæ Rex, quantum audio, ad Professionem Theologicam, in Academia Cantabrigiensi obeundam, oblatisque honestis admodum conditionibus, & stipendio luculento invitat ad mutandas, quibus ab infantia assuevisti cum Anglicanis, Batavas sedes. Quod si obviæ huic fortunæ aurem præbes, & nos deseris serò saltem ediscent nostri, ex exterorum judicio, virtutem sublatam in pretio habere, quam præsentem negligere se, & fortasse etiam odisse turpiter ostenderunt. Cæterùm quid ex re tua sit, ut in isthac causa agas, & propria abundè suggeret prudentia, & amicorum, quos frustrà frendentibus invidis, habes plurimos, docebunt consilia. Ut autem ego consulere ausim quicquam ei, qui consultorem, in omnibus optem negotiis meis, non permittit ætas, & propriæ imperitiæ conscientia. Hoc tamen liberè dixerim, ut nisi talia certò offerantur, quibus & honori tuo fiat satis, & tu cum familiâ contentus vivere semper possis, etiam extra omnem augmenti, & meliorationis spem, optare me, ut ne patiaris, lactari te ulla spe incertâ, utcumque magnâ, & speciosâ. Habent hoc Angli, quod exteros ament, & magni faciant eorum virtutes, sed quatenus nihil ad se, inde redire potest detrimenti. Cæterum vix quicquam ita arduum credunt, cui non sese, & suæ Nationis viros, sine exterorum subsidio sufficere existiment, proni in invidiam adversus eos, à quibus vinci se viderint: Atque hinc rari admodum, imò nulli in Academiis Anglicanis Professores exteri. Nec crediderim expetere adventum tuum Cantabrigienses Doctores, licet certus sim, de plurimorum, & præsertim D. D. Hieronymi Beali Aulæ Pembrokianæ Præsidis, viri summi & eruditissimi, luculento erga te affectu; sed totum hoc negotium, nisi me conjectura fallit, à Rege est, & à propensâ Reverendissimi Wintoniensis Episcopi, in te omnesque eruditos voluntate; Ejus autem quanta sit apud Regem, & in Academia Cantabrigiensi Authoritas, unusquisque novit, & privatissimis indiciis, testari ipse possem: Novi ejus favori, & benignitati esse obstrictos, qui isthic præcipui sunt Doctores, & maximopere quidem, adeo ut dubium non sit, quin vel hoc nomine solo, gratum ipsis futurum sit, quod isti placuerit. Inaudivi hic ante biduum circiter, nescio quid incertum de Reverendissimi Episcopi morte; quæ si accidit, Vir magnus, Angliæ, & terrarum orbi, tibique summus Mæcenas occidit: sed nihil hoc absterrebit te à commigratione, modò certa proponantur. Eo vivo plura sperare poteras, vel mortuo servabunt fidem quam dederint, & alios Deus tibi amicos suscitabit, & fautores, æstimandis pro merito tuis virtutibus pares. Non aliena ab his quæ fortassè liberius scripsi quam debueram, suadet Illustrissimus Legatus, cujus quis erga te sit animus non est quod à me scire desideres: Heroem nosti bonæ mentis, & felicissimo hoc conjugio (quo vivit fortunatus, & iterum adolescit senex) tibi uxorique tuæ affinitatis vinculo conjunctum; in cujus ædibus dum summâ, & nunquam promerendâ viri humanitate victus, jam tertium ago mensem, sæpè occasio fuit gratis de te sermonibus, ostendit serio gaudere se: Vir Illustrissimus cùm primùm ex me intellexit, oblatum tibi in Anglia munus, & nunc quoque cùm referrem, parare me literas tibi, & certum esse, quantopere gratum tibi futurum sit, tam amicæ prudentiæ, in tam gravi causâ consilium; quale suppeditare ipse poterat; jussit salutari te plurimùm, addiditque omnino, se Authorem tibi fore, ut si certi quid, & quod ex re, & existimatione tua esse possit, offeratur, neutiquam id respuas, majori te isthic loco fore, quam in Patria, aut ea regione, quæ pro Patriâ hactenus tibi fuit; æque salutari aurâ istic vesci mortales, atque in Hollandia, nec sic ultra te vexatum iri molestiis, quas oblatrando semper, & maledicendo, tot continuos annos, tibi creant inscii quidam, & malevoli obtrectatores. Sed ut certus primùm sis de loco honesto, & non aspernando emolumento, antequam de commigrando statuas quicquam, idem Vir Illustrissimus suadet, consilium hoc versiculo facetè confirmans, & restringens: *sed non mutabis, nisi cum plurale videbis.* Hæc ego sic familiariter, & tibi quem res tangit scribo, tuæque prudentiæ committo, ut quibus hæc referri non interest, iis ut ne referantur interesse judices.

De iis quos hic Venetiis, nominis tui fama amicos tibi fecit, doleo non posse me comperta scribere. Illustrissimum Dominicum Molinum Consiliarium compellare nunquam mihi licuit, quanquam adferrem literas commendatitias, à cognato meo de Thienen, qui dum hic esset, ejus amicitiâ usus est familiariter. Salutavi virum per internuntium; scilicet, quia quasi de familia sum Illustrissimi Domini Legati, æque mihi interdictum esse censetur, ejus omniumque Nobilium alloquio, ac si ipse quoque de gravibus causis legatus advenissem, periculumque esset, ne quid in Reipublicæ perniciem molirer, eamque arcanis consiliis subvertere, & in ruinam trahere, Magnus Atlas studerem. Tanta hic pro securitate cura, tam cum exteris suspecta omnia vel minima. Cum Patre tamen Fulgentio, quanquam & ipse omnium, ferè Reipublicæ Consiliorum sit particeps, semel iterumque loquendi datam occasionem neutiquam perdidi, summopere delectatus viri insignis colloquiis, omni humanitate plenis, & familiari de omnibus rebus tractandi libertate gratissimis. Nec apud illum ignotus vivis; sed ubi Pelagii historiam, à te editam audivit, incredibili se desiderio teneri ostendit, materiam illam admodum, inquiebat, confusam, & intricatam, è viri eruditi Musæo prodeuntem, videndi & perlustrandi. Verum eò usque, quod lubens alioqui fecissem, viri desiderio satisfacere non potui. Promissis me obstrinxi, simulac Deus me Patriæ reddiderit, operam daturum, ut exemplar nanciscatur. Propediem enim, Deo adjuvante, iter in Gallias, indeque domum, suscipere cum sodalibus nostris stat sententia. Ubi non minima pars erit votorum meorum de te, tuâque familiâ, aut grata, si discesseris, ex amicis intel-

intelligere, aut te tali loco reperire, qualem insignes tuæ virtutes promerentur, tibique omni affectu precatur

Venetiis die 18. April. 1625.

Tum in solidum,

GEORG. R. DOUBLETIUS.

Salutat te officiosissimè D. Colvius, seque totum offert, si quàpiam in re usui tibi esse possit.

LXXV.

Nobilissimo & Amplissimo

Dom. Dutleio Carletono,

A Secretis Consiliis Regi Magnæ Britanniæ.

Rem omnem de vocatione sua in Angliam, cum Curatoribus Academiæ Lugdunensis communicandam necesse putat, in cæteru consilium ejus sequendum sibi ducit.

Nobilissime Domine,

DE vocatione in Angliam mea rem omnem quia longiorem moram non pateretur, communicavi cum uno altero ex Nob. & Amp. D.D. Curatoribus Academiæ nostræ. Æquum autem imò planè necessarium arbitrabantur, ut quicquid hujus est etiam à me in Collegio eorum exponatur. Ego ne hac parte postulato eorum refrager; partim adducor amore & gratâ recordatione beneficiorum quæ præstiterunt: partim quia si dicendum, quod res est, plane pusillum est, quod exigunt. Nam post dies decem, h. e. ad octavum Maji, eorum hic conventus erit. Postquam Hagâ redii uxor in vehementem incidit febrim: quæ res effecit, ut dies aliquot scribendi ad te officium distulerim. Interim, ex medici etiam sententia, carere morbus periculo videtur. Sed Poëtæ illud nosti, quando ait, amorem rem solicitì plenam timoris esse. Quod si per lectiones publicas, ac imprimis valetudinem conjugis liceat, etiam ante Nobilium Curatorum adventum operam dabo, ut de nonnullis tecum loquar. Nec enim tam ignarus sum rerum humanarum, ut non, quemadmodum video undique amorem erga me tuum; ita etiam perspiciam, quantum juvare me consilio possis, non per te modo, sed etiam per illustrissimum patrem tuum, æternum Britanniæ suæ ornamentum. Deus utrique vestri, & hic, & in cœlis præmia rependat, amoremque istum erga me conservet.

Lugd.Bat.ↄIↄ Iↄc xxv. xxviii. April.

Nobilissimo nomini tuo obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

LXXVI.

A Monsr. Vossius.

Hortatur, ut tandem suam mentem aperiat, num Professionem Cantabrigiensem acceptare velit, ejus responsum proxime expectans.

Monsieur,

C'Est pour vous advertir que vostre lettre que m'escrivistes quelques semaines passées est arrivée à la Haye moy estant au Camp, d'où estant de retour, je trouvray que Monsieur le Baron de Brook avoit faict escrire au Maistre d'hostel de la Reyne de Boheme par la main d'un des principaux Secretaires d'Estat de sa Majesté pour sonder & chercher où estoit devenu vostre resolution de venir en Angleterre, veu qu'il n'en avoit nulle nouvelle en si long temps: & si vous aviez changé d'avis, qu'il se pourvoiroit incontinent d'un autre professeur. Monsieur, je ne sçay point comment vous avez accomodé vostre fait avec Messieurs les Curateurs de vostre Université; mais j'eusse bien desiré que vous eussiez voulu escrire les lettres à Monsieurs Sieur le Baron & aussi à Monsieur Boswell selon que je vous avois proposé dernierement. Je voy qu'il vous fault resoudre sans plus de delay, chose que je vous supplie de faire: car autrement on suppléera la place laquelle on vous a designée par quelque autre. Ne vous à mettez pas trop en doubte, que n'ayez l'accommodement que vous desirez; & si voudriez visiter nostre Angleterre, que je puisse avoir le bien de vostre compagnie sur le milieu de la semaine prochaine, que je me mets en chemin pour y aller; ou moins faictes m'avoir vostre finale resolution en c'est affaire, auquel si c'estoit moy à qui on proposeroit telles conditions, & que je fusse aussi capable comme est Monsient *Vossius* à telle charge, je ne ferois pas tant de scruple pour m'y accommoder. Si vous avez envie d'escrire quelque chose à moy, ou bien de venir parler sur ce sujet, diferez le pour quatre ou cinque jours; car aussi long temps je me trouveray absent en l'armée; cependant je demeure, Monsieur,

A la Haye ce 19. de May. 1625.

Vostre tres fidele amy & serviteur,

DULDLEY CARLETON.

Je vous escriray derechef quand je seray revenu du Camp, où je m'en va tout à cet heur; cependant je vous prie de faire vostre finale & absolue deliberation & resolution; à fin qu'à ma venuë en Angleterre je puisse satisfaire à l'attente de Monsieur le Baron.

LXXVII.

De Stipendio Professori Historico Cantabrigiæ quotannis numerando, cum eo agit, animique sui sensa ut literis quamprimum exprimat poscit.

Doctissime Vossi,

QUamvis antea ad te scripsissem, ita ut vel teipsum, vel à te saltem literas jampridem expectarem: hanc tamen opportunitatem nactus, secundas hasce visum est exarare. Illustriss. D. Baro Brookius daturus est Academiæ Cantabrigiensi pecuniæ nostratis centum libras annuas, in stipendium historici Prælectoris: Hoc & tibi (si volueris) & successoribus tuis certum erit, ac perpetuum. Adjecit insuper (me rogante) in tuam solius gratiam, domum apud Cantabrigienses, tibi tuisque recipiendis satis amplam: pro qua viginti duæ (aut plures) libræ consimilis monetæ annuatim illi solvendæ. Ita ut inter summam à me commemoratam, & à D. Barone promissam, differentia sit non magna. Spartam hanc vides (si placet) tuam: tamen lege, ut illam ornaturus, te huc quamprimùm conferas. Te præ omnibus cupit Dominus Baro; utcunque non desint alii non obscuri nominis viri, qui has conditiones libentissime amplecterentur. Tu ergo quod facturus sis tecum quàm celerrimè statuas, ac me atque ipsum adeò D. Baronem facias certiores. Dudum factum oportuit. Ille enim vix æquo fert animo, nullas se jamdudum à te accepisse literas: imò nec in tuis ad alios ullam sui factam mentionem. Ac ut ingenuè dicam, quod sentio; Conditiones oblatæ sunt ejusmodi, ut vel acceptandæ jampridem essent, vel cum grati animi significatione recusandæ, non obstinato silentio rejiciendæ. Si placet veni. Sin minùs rescribe, ut quid porrò agendum sit Opt. D. Baro quamprimum apud

apud se statuat. Vale, Vir Clarissime, meque confide futurum semper

Dab. Westmonasterii. In aedibus Honoratissimi Domini Episcopi Lincolniensis. Mag. sigil. Angliæ custodis. 20. Maji. A. D. 1625.

Dignitatis tuæ studiosissimum,

W. Boswell.

LXXVIII.

Gulielmo Boswello.

Innocentiam contestatur suam, quod tardius respondeat literis; dolet præcipue vehementem uxoris valetudinem efficere, quo minus exoptatam in Academiam Cantabrigiensem vocationem acceptare valeat.

Amplissime, Doctissimeque Domine Boswelle,

QUis rerum mearum ignarus, aliud sibi persuadere possit, quam diutinam hanc in respondendo cessationem inde duntaxat, aut potissimùm saltem, promanare, ut Vocatione Anglicanâ aliquid mihi apud Batavos lucelli acquiram? Scimus id plerisque moris esse. Nec notam hanc effugit summus Jurisconsultus, Andreas Alciatus, cùm Biturigibus Patavium vocaretur. Et ille quidem callide hoc egerat ipse, ut vocaretur. Mihi, ut scis, ne per somnium tale quid cogitanti sponte apud vos professio oblata est. Ille item, immane quantum aucto stipendio, apud Biturigas remansit. Ego, uti hoc nunquam egi, ita nec quicquam accessionis (quam quidem scio mihi minimè invideres) consequar remanendo, nisi simul accessio fiat fortè novi laboris. Quæris quid igitur in causa sit, cur tardiùs literis tuis respondeam, tam amanter, tam benevolè scriptis? Dicam apertè & sine circuitione. Scrupulus aliquis animo meo injectus erat, quod putarem posteriores literas minus cum illis, quæ ad nobilissimum D. Carletonum missæ erant, convenire. Nec is, nisi adventu Domini Carletoni, & imprimis alteris à te literis ad eum exemptus fuit. Alia etiam causa accessit, ita enim officii ac muneris mei ratio ferebat, ut de vocatione mea, quicquid erat, referrem in conventu nobilissimorum Academiæ hujus Curatorum. Is conventus, præter ipsorum & meam imprimis spem, diutius dilatus est quàm putabamus. Tertiam etiam causam accipe. Inciderat uxor charissima in morbum gravem, quo fiebat, ut nec in hanc, nec in illam partem, de vocatione ea certi quicquam statuere auderem. Sed ubi ea convaluit, vel convaluisse saltem visa fuit, seriò de re tota & mecum, & cum amicis, & cum Academiæ Curatoribus cogitare cœpi. Adhortari alii, dehortari alii, ut fieri solet. Sed non tam stupidus eram, ut non viderem, quæ suaderent, ut quamprimum vocationem meam amplecterer. Nam & in florentissima Academia inter summos tot viros victurus eram, & iis in terris, ubi Ecclesiæ ea facies foret, qua non alia hodie in terris veterem illam magis referret. Sperabam etiam eò me gratiorem fore, quod antiquitatis Ecclesiasticæ studio à puero me dedissem: ejus autem studii apud vos plurimi essent non intelligentes minus quam amantes; cum quibus perjucundum fuisset, colloqui ac conversari. Sed dum hæc oculis quasi obversantur, ita Deo volente, dulcissima conjux, singularis sanè exempli fœmina, iterum in morbum incidit; ac in longè vehementiorem, quam ante. Nec enim aliud nunc (quantum futura prospicere scit infirmitas humana) conjecturâ assequi possumus, quàm eam vel hoc morbo terris ereptum iri: vel saltem, diuturnum morbum fore; diuturniorem etiam languorem, qui morbum consequi solet. Proinde judicavi, non diutius spem mei facere me oportere Generoso Domino Baroni de Brook: sed quamprimùm eum de statu rerum mearum faciendum esse certiorem: Te verò, doctissime & amicissime Domine Boswelle, quàm amo, quàm testimo, propter plurimas maximasque virtutes, ac potissimùm propter eam quâ tantopere excellis, humanitatem, cujus abundè erga me indicia dedisti. Sed laudibus tuis non insistam: ne non tam judicium videar promere, quàm pro ingenti beneficio verbis gratias velle referre. Atqui gratias referre opis non est nostræ: qui nihil nisi devotum tibi animum offerre possumus. Atque eo scio, quæ humanitas est tua, contentus nunc eris. Plura jam scribere domesticus dolor impedit. Sed aliàs id compensabitur. Cum enim obscurum non sit quantopere me complectaris: literis posthac meis subinde te, si grave id tibi non erit, compellabo. Amorem etiam erga te meum ubi potero, & publicè, & privatim testari non desistam. Vale.

Lugd. Batav. clↄ Iↄc xxv. Kal. Junii.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

LXXIX.

A Monsr. Vossius.

Epistola familiaris.

Monsieur,

ME voicy maintenant de retour en ceste place, aprés avoir faict plus long sejour au Camp que je ne pensois. Or si est ce que je vous prieray bien fort de vous vouloir trouver à la Haye demain, à fin qu'ensemble nous nous puissions resoudre finalement pour respondre à l'invitation que le Baron de Brooke vous a faicte; j'ay receu lettres tout fraischement de Monsieur Boswel, par lesquelles je suis bien esclairé en vostre faict, & à cause que mon voyage en Angleterre est à cette heure si proche (comme de faict est le commencement de la sepmaine que vient:) je desire uniquement d'en discourir avec vous. J'espere que Madame vôtre femme se sera remise de la sorte qu'elle vous permettra bien de nous venir voir: & quant je vous supplie de m'apporter toutes les œuvres Mathematiques de Simon Stevin en François selon qu'elles furent imprimées n'agueres in folio desquelles je croy vostre libraire Elzevir vous sçaura bien accommoder, dont je payeray volontiers le prix que vous accorderez avec luy. Ainsi je vous recommande au tout puissant, & demeure.

A la Haye ce 28. de May 1625.

Monsieur, vostre tres-fidele serviteur

Dudley Carleton.

LXXX.

Dudlæo Carletono.

Quid de vocatione sua ad Cantabrigienses fieri velit, proxime privato in colloquio expositurum promittit.

Nobilissime D. Carletone,

DUm ego hesterno die tecum colloquor, aliud hic agitur. Quid illud? inquies. Dicam. Superiori die Sabbathi, cum literis tuis ad me venit juvenis nobilis, mihi ignotus, sed, ut ipse postea retulit, ex aula Principis Serenissimi, qui in urbe hac vivit. Exposuit quorsum accepisset. Literis à te accepisse ajebat. Rogavit amicè quid de negotio Anglicano decrevissem? Exposui mille Angliæ bona, quæ iter suaderent. Sed adjeci quædam quæ scrupulum injecerint. Nempe ea ipsa, quæ apud te retuli. Et quia nihil ad illa magnopere reponebatur: iterum rogatus

sanò

seriò dixi, dum hi forent scrupuli vix hinc avulsum iri. Ille, etsi Angliam suaderet, tamen petiit, ut si iter illud minus capesserem, saltem veterem in Angliam affectum retinerem. Hagæ à te reversus, intelligo non solum constare jam pluribus in urbe, quæ huic nobili dixissem: sed aperte promi, me apud eum penitus detrectasse provinciam. Et illud jam in Angliam esse perscriptum. Quod si est, sanè pugnabunt nonnihil literæ tuæ cum iis, quæ Lugduno missæ. Non tum eum scrupulum eximi posse putabas. Atque ego ostendi, non me alienum esse, si & uxori & liberis uti dicebam consuli posset. Quare arbitror satius fore ut nihil in Angliam perscribatur priusquam tecum loquar. Fiet autem id aut cras aut summum perendie. Nam & alia sunt quæ satius sit à te sciri, utpote mei amantissimo. Salve à me. Postridie quàm à te abii, horis circiter xx postquam tecum egi, idque ob festinationem manu filioli cui hæc dictabam. Nam moræ locum nullum relinquendum putabam, ne differendo negotium corrumperem. Cras igitur, aut ad summum perendie Hagæ adero.

LXXXI.

Ad Illustrem & Generosum Dominum,

Baronem de Brook,

Fulconem Grenvillum.

Vocationem in Academiam Cantabrigiensem declinat, propter injectum sibi uxoris morbo impedimentum.

EGo verò, Illustris ac Generose Domine, amorem erga me tuum magis magisque cognosco: ut qui stipendio honesto non contentus, de libera habitatione etiam addendum putaris. Sed quanto excelsa illa mens tua mihi perspectior est: tanto magis vereor, ne affectui huic, ac amori mihi habito, satis videar respondere. Equidem (dissimulare non debeo quod officii mei erat) communicavi rem omnem cum Nobilissimis & Amplist. Academiæ hujus Curatoribus. Petiere illi ut in conventu suo proximo, proponere rem vellem. Videbatur mora duntaxat fore hebdomadum duarum. Factæ sunt plures. Interim uxor in gravem incidit morbum. Conveniunt Curatores, & urbis Consules, qui illis à consilio sunt. Auctores esse omnes, ut hanc ne Academiam relinquam, prolixéque affectum suum testari. Potuit ea res scrupulum injicere mihi, homini minime, ut arbitror, malo. Sed nec deerant amantes mei, qui maximopere adhortarentur, ut terras hasce florentissimo Angliæ regno commutarem: atque hujusce rei causas afferebant sanè graves. Et jam uxor convaluisse videbatur. Verùm enim vero, ut nihil certi est in rebus humanis, ecce sæva tempestas. Incidit uxor in recidivam. Ad morbum accedebant symptomata gravia, ac vehementia. Quo res evasura sit, necdum scio. Periculum quidem summum omnes videmus. Atque ut Dei beneficio optimè res cadat: tamen (quantum humanus animus ex præsentibus conjectare potest) morbus hic diuturnus planè erit. Mihi interim qui miseram video uxorem, illam animæ dimidium meæ; cuique in hoc statu vix horam ab ea abesse licet, dum nihil præter cruciatus specto, nec præter gemitus tristiaque suspiria audio quicquam, cor prope finditur, ac sapientia, si qua in me unquam fuit, penè tota (pudet dicere) expectoratur. Sanè studiis operam dare nec vacat, quia absentem uxor requirit, nec lubet quòd absens etiam macerer. Quid enim mirum, si plurimùm et metuo, quam plurimùm amo? Præsertim cum amorem augeat amittendi metus. Do quidem operam, & sedulò do, ut animum ad omnes casus, & divinis & humanis præceptis, obfirmem. Sed tamen diffiteri non possum, me tantâ curâ doloreque circumseptum esse, ut subinde ad id, quod timeo, penè invitus revolvar. Quare haud aliud statuere possum, quàm ita Deo Opt. Max. visum esse, ut in his terris, quod vitæ reliquum est, absumam. Id autem quantulum futurum sit, præsertim annis hisce pestilentibus, novit idem ille qui solus scit omnia, vitæque qui nostræ modum præfinivit. Interim non possum non immortales tibi gratias habere, quod illustre adeò beneficium, tam humaniter, tam liberaliter in me conferre fueris paratus. Sanè quanti me facias, illâ amoris ac benevolentiæ significatione satis indicasti. Mihi quidem merita hæc tua nunquam animo excident. Nec tam arduum, aut magnum, dici quicquam poterit; quod non debere me tibi profitear. Utinam aliquando sit, ut ostendere erga te possim cultus & observantiæ erga te meæ propensissimam voluntatem. Nunc pro illâ, & honestandi mei, & augendi fortunas meas tam munifica voluntate, non aliud quàm maximas gratias ago. Nec enim pro tantis meritis, reddere vicem possum: redderem autem, si possem. Si quid tamen ab otii mei fructibus expectari possit, obnixè hoc agam, non quidem ut illustrando nomini tuo inserviat (nec enim ego soli lucem addere possum) sed tamen ne posteris pro tanto beneficio videar fuisse ingratus. Te verò, Illustris Domine, unum illud præterea majorem in modum rogo, ut ne harum literarum ergò, quicquam apud te nomini meo decedere patiaris: sed potius excusationem meam æqui bonique consulas: atque ita statuas, Providentiâ Divinâ, quæ cuncta dispensat, vocationi huic meæ injectum esse impedimentum. Plura in eam sententiam scriberem, nisi viderer diffidere præstantissimo judicio tuo, ac jam dudum mens avocaretur domestici mali cogitatione.

Deus te Illustriss. Dom. diu inclyto Britanniæ Regno incolumem servet, amorem etiam tuum mihi semper conservet. Vale.

Lugd. Batav.
Kal. Juniis,
CIƆ IƆ CXXV.

Illustris tui nominis cultor,

G. J. Vossius.

LXXXII.

Viro Clarissimo

Gerardo Vossio.

Adventum in Daniam felicem, Regis & Procerum regni singularem erga se benevolentiam depradicat; jamque sibi destinatum Canonicatum esse, cum gaudio refert.

NOn dubito, Vir Clarissime, quin literas à me desideres; Ego verò & dare eas ad te volui; verum tempus mihi expectandum erat, dum ad locum destinatum pervenirem, & res meas ordinarem. Primùm itaque Otoniam veni, fœlicissime, Deo gratias, ad Oligerum Rosæcranzium; Virum ut Nobilitatis antiquissimæ, sic virtutibus longè maximis exornatum, & imprimis mihi addictum. Is me mensem totum tenuit, benignissimeque habuit; nec dimisit nisi donis oneratum. Inde Soram me recepi, eoque veni ad diem XXIV. Junii Gregoriani, cum suppellex mea omnis pridie adducta esset. Deo meo gratias ago, qui in universo itinere tam benigne mihi adfuit. Locus multo est amœnissimus; sylvâ, lacu & segetibus undique cinctus: itaque ambulationes præbet jucundissimas. Certe nullum domicilium Nobilitati regni sui instituendæ convenientius, gratiusque Rex eligere potuisset. Postridie quam advenissem, Duces Fridericus & Ulricus, Regis filii, qui hic studiorum causâ commorantur, ad prandium me invitârunt; & eundem item honorem ex eo tempore sæpe mihi habuerunt. Quin & princeps postero die Fredericiburgo adveniens, me ad mensam adhibuit, & colloquium; idque etiam hodie fecit, Anderschoviâ huc excurrens, ut cum fratribus pranderet. Adfuit mihi ante pau-

cos aliquot dies ejus Concionator Aulicus, narravitque ipsum perquam honorifice de me locutum, cum hinc primum à colloquio nostro primo rediisset; & amari me aliquo modo, inde certè conjecturam facere non incertam licet, quod cum iterum huc venerit iterum ad mensam suam & colloquium, adhibere me voluerit. Retulit quoque is, quem dixi, Concionator, ipsum Regem, antequam ad castra abiret, aliquoties verba de me habuisse, quæ insignem benevolentiam testarentur. Et præterea, supra stipendium, destinatum mihi etiam Canonicatum, quem vacare primum acciderit. Item à Proceribus Regni, penes quos, absente Rege, summa rerum est potestas, magna benevolentiæ signa accepi; ita ut pœnitere non debeat, quod novercam tam iniquam, neque mei quicquam amantem, cum benigna adeò matre commutaverim. Quis sit rerum tuarum status, quid vocatione Anglica factum, aut futurum, & an recusaveris illam, aut acceperis, scire aveo; &, si manes, quidnam tibi ad stipendium prius accesserit: tum, qui Vorstio, Erpenio, mihi, substituti, & si quid in Academia novi acciderit. Vale, Vir amicissime, cum omnibus tuis. Uxor mea te tuamque salutat plurimum.

Dabam Soræ, ad diem xv. Julii Juliani CIƆ IƆ C XXV. Salutant plurimum Domini Iacchæus, Snellius & Vorstius.

Tuus ex animo,

quem nosti,

JOH. MEURSIUS.

LXXXIII.

Gerardus Vossius, Jo. Meursio, Viro Clarissimo, S. P.

Gratulatur collatam in Dania dignitatem. Quæ post ejus abitum in Academia Lugdunensi contigerint recenset; Golium Arabicæ linguæ amore iter in Syriam adornare indicat.

DUplex nomine gaudeo, maxime vir atque amice eximie, primum quod ut florentissimum Daniæ Regnum majori luce vesties atque eruditionem Nobilissimæ Juventutis augebis, ita futurum video, ut ipse etiam majora & honoris, & emolumentorum, capias incrementa. Deinde autem illud plurimum me recreat ac reficit, quod, si bene animum tuum novi, quanto magis in pretio eris, tanto magis amare studia literarum, deque hoc seculo & posteritate insimul, præclare perges mereri. Unum illud doleo quod à te tanto, & viro, & amico, tam longe separer intervallo. Sed nunquam tam mei fuero studiosus atque amans, ut non gloriæ, ac commodis tuis, ut tuis vero? imo Reip. Literariæ longissime posthabeam utilitatem, licet multo maximam quam ex suavissima conversatione tuâ capiebam. Quod ad rerum mearum statum attinet, magna quidem mei expectatio apud Serenissimum Angliæ Regem, & Regni proceres, concitata erat; ut his diebus ex nobilibus Britannis intellexi: sed non multo post abitum tuum, uxor in gravissimum iterum incidit morbum: qui tres pene menses duravit; Ac ne nunc quidem corpore est satis firmo. Ea res efficit, ut mihi divinitus compedes injectas arbitrarer: plane enim vitæ ejus metuebam: nec ut viduus eò me conferrem ex re fuisset mea aut meorum. Præsertim cum rei familiaris parum sim intelligens quemadmodum nosti. Nec propterea hilo per abitum tuum auctior sum nisi quod Ampliss. Acad. hujus Curatores, à me petierunt ut, ne penitus jaceret studium Linguæ Græcæ, diebus Mercurii ac Sabbati extra ordinem illud horam unam profiteri vellem: uti à me serio fit; sed stipendio plane incerto. Propterea auctores nonnulli fuerunt, ut ne ea conditione provinciam susciperem; sed nosti, quàm soleam πᾶσιν συμπεριφέρεσθαι, ac tanto minus id Curatoribus denegandum putavi quod benevolentia mei ductos, utcumque causam non satis perspicerem hoc consilii cepisse eos arbitrarer. In opere meo de Historicis Latinis jam ad Justiniani tempora perveni. Video fore, ut non multo ante natalem Domini absolvatur. Usque adeo lentæ sunt operæ. Superiori hebdomade in senatu Academico Rector Magnificus, Polyander, Sualemburgius & ego homullus, missi fuimus Hagam ad Illustrissimum Principem Henricum quo ei gratularemur novam dignitatem, atque Academiæ nostræ statum eidem commendaremus. Respondit humanissime, etsi valde infirmus, usque adeo ut eo die neminem præter nos admiserit. Pridiè misere fuere conflictatus cum morbo colico, quem esu mororum, melonum, fungorumque contraxisse ferebatur: At talium tragematum τῶν σωτηλοι-πογίου, potius sanè quàm per ea male sit optimo Principi, cui vel de meis Deus annos superaddat. Sane improborum aliquod gaudium tum erat, sed bene est quod nunc valetudini restitutus videtur. Golius Arabice docet. Sed poposcit à Curatoribus ut sibi potestas daretur cum Wetsio designato Consuli Aleppensi in Syriam suis sumptibus proficiscendi, atque impetravit. Post trimestre aut circiter se itineri accinget. Quæres quis Deus hanc illi mentem inspirârit. Nempe non alio compellitur quam quod multa adeo in Arabica Lingua supersint, quæ nec illi nec cuiquam in Orbe Christiano cognita sint. Quæcumque Arabica Lexica suppetunt, mutila videntur. Quid dico, videntur? Imo si de iis quidem loquamur quæ scripta sunt ab hominibus Christianis, desunt verba pene infinita. Ita qui interpretari quid velit, sæpe ad fallaces conjecturas recurrere cogatur. Ea autem quæ Lingua sua Arabes condiderunt, multo quidem sunt perfectiora; sed quia gentis suæ hominibus scripsere, ita breviter succincteque cuncta interpretantur ut a Christianis hominibus non intelligantur. Præsertim ubi ritus Arabum attinguntur nostris ignoti, aut ubi ad Poëtarum Arabum loca alluditur quos iidem sæpe ne per transennam quidem videre. Sperat itaque Golius noster si annum unum Damasci & vicinis locis, cum doctissimis Arabum atque aliarum Asiæ gentium colloqui familiarius detur, posse se plus uno proficere die quam vicenis, si suo omnia labore hic rus petur. Certe Juvenis est præclarus magnumque aliquando virum dabit, si Deus ei valetudinem & vitam, quod ex animo voveo, cum Bataviæ, tum præcipue studiorum causa. Multa enim ex Arabum monumentis erui possunt, quæ à nostris sciantur, juxta ac ab ignarissimis. Schrevelius quo hactenus Haga medico usa fuit, honore eo à Curatoribus auctus est ut inter Professores Medicos familiam duceret. Et jam Orationem habuit inauguralem. Sed de principe loco sponte maluit cedere affini suo Heurnio qui tot annos, jam Medicinam in Academia hac fuerit professus. Hac tamen conditione loci gratiam fecit, ut ne affinis primarii medici titulum sibi arrogaret. Spero eam rem aliquid ponderis habituram ad concordiam. Sanè modestiam prudentiamque Schrevelii hac parte omnes commendant. Multorum sententia erat ut Schrevelio etiam Botanica functio mandaretur. Et maluisset ipse atque etiam amici ejus, cum ob alia, tum horti Academici amœnitatem. Sed Vorstius noster in ea opinione erat, fore eam rem sibi ignominiæ, si cedere illa domo nunc ipsa mater familiaque cogerentur, ubi hactenus ὁ μακαρίτης Vorstius egisset. Utcumque hoc est, amicus ille noster Vorstius Curatoribus persuasit adjuvante imprimis Cunæo. Itaque & ordinarius is Medicinæ nunc Professor est, & idem Doctor Botanicus: quæ felicitas nescio an cuiquam ea ætate in Acad. hac contigerit. Schrevelio cum in totum Parenti Vorstii succedere non posset, loco Botanicæ professionis trecenti vel amplius floreni annui decreti sunt. Amplissimus Rutgersius menses multos lecto affixus fuit: deque valetudine ejus prope conclamatum esse Schrevelius Medicus judicabat. Sed hesterna die cognovi ex Heinsio, Valentium medicum Delphensem, pro certo habere, laborare eum schelotyrbe: ac se eum intra octiduum vel præterpropter valetudini restituere posse. Quod Deus faxit.

faxit. Sin, quod Deus avertat, naturæ concesserit, sedulo apud Serenissimum Regem opera dabitur ut in locum ejus Heinsius possit succedere. Et multi fore arbitrantur, ut compos ejus voti fiat. Nec tamen in Bataviæ proceribus desunt, qui suorum alicui decus hoc conferri præoptent, atque etiam in hoc sint elaboraturi. Vides mi amice, hominum certamina. Nos vero interim dulcia Musarum studia colamus, atque amore potius inter nos, imo & cum aliis benè merendo de bonis literis certemus. Hesterno die à Schrevelio Gymnasiarcha, vocatus fui ad nuptiale convivium (mercatori cuidam Harlemensi filiarum ejus una nupsit) ei intererant præter alios, Cunæus & Barlæus, qui impensè postularunt ut suo te nomine salutatem. Uxor quoque mea plurima te salute impertit. Utriusque etiam nostri nomine multam salutem dicito lectissimæ atque optimæ uxori tuæ.

Lugd. Bat. cIↃ IↃ c xxv. Kal Octob.

Ὁ σὸς Ἀλωπέκιος.

LXXXIV.

Epistola familiaris, quâ indies majoribus se affici honoribus in Dania, magnoque cum applausu publice docere, significat.

Literas tuas, Vir clarissime, & amicorum præstantissime, prolixas illas, & affectum mihi tuum referentes, rectè accepi. De uxoris tuæ morbo, quem hæ nuntiant, ex animo doleo; verum istud recreavit, quod jam iterum meliusculè haberet; spero, jam convaluisse. Ita opto, & Deum precor. Ego, cum uxore, ac liberis & familia universa, rectè valeo, per benigni Dei gratiam: quem supplex veneror, ut hoc mihi beneficium diuturnum esse velit. Quod nuperis meis indicaveram, nunc tibi affirmare habeo; summam me humanitatem, & in me benignitatem, in hac parte experiri, apud summos, infimosque & medioxumos. Quin & nuper Duces illustrissimi me invisere in ædibus meis sunt dignati. Ipse Princeps serenissimus, ut affirmant, qui sunt intimæ apud illum admissionis, summa me benevolentia est complexus, & affectus certè clarum esse testimonium puto, quod hactenus hic nunquam venerit, quin ad mensam advocaret. Et postremum cùm hic esset, interesse etiam Lectioni voluit: Misso quodam è Nobilibus, semihora ante eum, qui hoc ipsum decrevisse nuntiaret. Non possum satis magnas gratias agere Deo, cujus ego manifestam benedictionem agnosco: quâ ut me quam diutissimè frui velit, in nominis sui sanctissimi timore, preces continenter fundo. Quod Professionem meam in dies extraordinarios tibi demandatam scribis, quo consilio illud fiat, equidem non possum capere, neque te sic accepturum existimâram; potius professionem istam totam, cum stipendio quoque toto, aut certè dimidiato, in te transferendam esse. Sed eventum expectabo; de quo ut me aliquando certiorem facere velis, etiam te atque etiam rogo. De Schrevelio, in locum Vorstii τῷ μακαρίτῃ substituto, libens sane intellexi: & imprimis de modestia tam insigni, quam non possum sat laudare. Gratulor ipsi, ut & Academiæ nostræ. Etiam communi amico, Adolpho Vorstio: & profecto est, ut scribis; nemini felicitas ista, eâ ætate, in hac nostrâ Academia unquam obtigit. Sed meretur virtus viri, & doctrina: ac savemus illi ex animo; ut meriti causa, sic & amicitiæ nostræ tum memoriæ parentis tribuendum aliquid fuit, quem fuisse non exiguum Academiæ ornamentum, nemo temere inficias ibit. Quæ de Golio; laudo Juvenis præstantissimi generosum institutum; & profectò, modo etiam Deus illi largiatur, Virum patriæ aliquando magnum dabit. De Rutgersii verò morbo, tristis audio; verùm illud me solatur, quod non desperare medicum item nunties: imo fore, ut non difficulter illi valetudo restituatur. Hoc ex animo ipsi precor: patriæque & amicorum, multum interesse puto, ut præclarum adeo ingenium diu mare Deus velit. In hoc desino; & salvere te, cum tua, liberisque, ex animo jubeo. Idem uxor mea facit. Salutem quoque plurimam nuntio viris clarissimis & amicissimis, Petro Cunæo, Theobaldo Schrevelio, Gilberto Jachæo, Caspari Barlæo, Theodoro Schrevelio, & Guilielmo Noomsio vestro; cujus indolem tam præclaram, ac ad studia honestissima literarum humaniorum magno nisu assurgentum certè exosculor.

Scribebam raptim Soræ, ad diem VII. Decembris Juliani cIↃ IↃ c xxv.

Tuus, quam nôsti,

JOH. MEURSIUS.

LXXXV.

Epistola familiaris.

Cum hic noster ad vos iret, virorum amicissime, & amicorum præstantissime, committendum non putavi, quin te tribus saltem verbis salutarem. Quanquam autem hyeme superiore ad te scripserim, & responsi necdum quicquam ad has acceperim: tamen meus in te amor, quem perspectum satis habes, non permisit, ut exemplo tuo uterer. Itaque per hunc rescribe, quis sit rerum tuarum status, & quid publici literarum boni causa moliaris, quidve edas. Tum de Academia quoque, ejusque in præsens conditione, scire aveo; an Collegæ omnes vivant valeantque. Ego nihil hactenus mearum lucubrationum vulgare potui, quia Typographo caremus: quem deinceps tamen habituri sumus. Ordiar autem à Solone, cujus vitam hic contexui; ut Pisistrati, cum apud vos commoraret. Inquies forte, post Plutarchum & Diogenem? Ita certè; nam non pauca post utrumque observavi, & nonnulla accuratiùs inquisivi; ita ut confidere ausim, non te operam damnaturum. Scripsi nuper etiam ad communem amicum, Adolphum Vorstium: Saluta virum meis verbis peramanter, & responsum item pete. Saluta etiam, nisi grave est, Dominum Rivetum, cujus literas, cùm humanitatis plenas, tum affectus, rectè accepi; & gratias ago, quod rescribere tam benigne nobis voluerit. Experietur meam in amore, & cultu, constantiam. De Clemencello, quod rogaverat, inquisivi; sed rescifcere nihil potui. Denique tu quoque salve, amice longè præstantissime, à me meaque, cum lectissima matrona, uxore tua, item liberis.

Scribebam raptim Soræ, ad diem XI. Julii Juliani cIↃ IↃ c xxvi.

Tuus ex animo,

fide optimâ,

JOH. MEURSIUS.

LXXXVI.

Joanni Meursio.

Epistola familiaris, qua ei statum Academiæ reique literariæ ac alia quæ post abitum ejus contigere refert.

Clarissime Vir atque amicissime,

Etsi aliter fieri non possit, quin permolestum sit, quod carere te cogar, tamen facilius absentiam tui ferrem, nisi mortes quorundam, quos valde amavi, non mediocriter augerent desiderium tui. De consanguineis & affinibus, quos hoc sesquianno amisi, nihil nunc dicam. Ecce superiori hebdomade ereptus Academiæ nostræ, egregium ejus lumen, Willebrordus Snellius, Vir utriusque nostri amantissimus, dum fata Deusque sinebant. Parentavit ei ex ordine nostro Gil. Jachæus. Ab Golio jam ante hebdomades com-

complures Literæ in Bataviam perlatæ, ex quibus salvum in Syriam advenisse cognoscimus. Intra octo menses, aut circiter, redibit ad Profess. Arabicam & pene est ut suspicer commodo sospes in patriam pertingat, etiam Hebraicæ L. professorem fore. Nam hanc ei professionem a DD. Curatoribus destinatam esse ex eo conjecto, quod hactenus nullus est constitutus. Nec verisimile est, Golium post tam longinqui itineris molestias linguarum Orientalium causa susceptas, pusillo unius Professionis Arabicæ stipendio contentum fore. Dedelus inter ordinarios Jur. Profess. nunc agit. Corrector Doreslaer affectat professionem Poëseos in hac Academia: quid futurum sit, melius sciemus proximo conventu DD. Curatorum Academiæ. Qui nunc sunt exlegatus Arsenius, Præses Curiæ Cromhoutius & Syndicus Pavius. Vorstius uxorem duxit filiam D. van der Meulen magnificis ædibus è regione aulæ hic habitantibus. Semel iterumque Literas accepi à Jano Grutero, quibus petit, ut plurimam tibi salutem dicam suo nomine. Video ei necdum constare de decessu tuo. Gener ejus Brettæ dejectus est de munere, quod Romanæ Eccl. nomen dare nollet. Itaque pene animus ei Groeningam se conferre, ubi amicos habet & aër non displicet. Fervet prælum novis Heinsianis in Nonnum. Theologi Acad. nostræ ediderē opus adversus confessionem Remonst. uti & Walæus (qui etiamnum Rector est Magnificus) volumen quoddam emisit adversus Joannem Arnoldi Corvinum. Rivetus Genevæ Criticum suum sacrum recudi curavit. Aliquanto is auctior est editione prima. Burgersdicius edidit Institutiones Logicas quæ non displicent. Prodiit apud nos Theo, & Aphthonius. Utriusque tralationem Heinsius recensuit & interpolavit. Utinam hic fuisses qui nobis Græcum textum meliorem dare potuisses ex opt. codice, de quo aliquando te mihi quædam referre memini. Sed nihil impedit quo minus, tum editionem nobis aliam procures. Quod impensè velim. Nec minus desidero alia ingenii & eximia tuæ eruditionis monumenta quæ hic habebas, partim confecta, partim affecta. Omnino & litterarum & literatorum interest ut tam præclaræ observationes tuæ, quas frustra ab alio quopiam exspectemus, quamprimum videant lucem. Scio tamen te neutiquam otiari, sed serio elaborare in Historiâ Danicâ, eoque impensius opto ut Academiæ vestræ brevi ab Typographo prospici possit, ne cum tum extra omnem sit culpam deposuisse videaris Reip. Literariæ & posteritatis amorem. Hoc ne Deus sinat, quod tantopere inimici tui optent. Opus meum de Historicis Latinis ad menses aliquot intermittere sum coactus, propterea quod auctoritate Illustr. DD. Ordinum commissum mihi fuit, ut novam adornarem Grammaticam Latinam & Græcam, sed ita ut in illa Lithocomi, & in hac Clenardi imprimis præceptis atque exemplis insisteretur. Videbam esse inglorium laborem & difficilem satis. Detrectare tamen nolui amore scholarum. Gaudeo intra quatriduum me operam eam ad finem perducere posse. Quod ubi erit, quæ in Historicis Latinis supersunt pertexam. Plurimam salutem dicito lectissimæ conjugi nomine meo. Uxor etiam mea utrique vestrum salutem ascribi jussit. Vale.

Non. Novemb. cIↄ Iↄc xxvi.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

LXXXVII.

Ejusdem cum Epist. LXXVII. argumenti.

Doctissime Clarissimeque Vir,

Mutato tempore mutantur plerunque animi: reviso igitur, si quid animi tibi restet in Angliam te recipiendi: Locum nosti (Cantabrigiam) viris unde-quaque doctissimis humanissimisque refertum. Munus erit illustre, Historiarum & Civilis Scientiæ professio. Labor, trium aut duarum singulis septimanis prælectionum in Scholis publicis, tribus tantum anni temporibus (quos Terminos vocant) pro more Academiæ Scholasticæ eruditioni destinatis: Feriis enim & vacationibus (quæ dimidiam anni partem excedunt) nihil publicè ab Academicis, aut ab illustrissimo hujus Cathedræ fundatore D. Brookio exigetur; ita ut illud (quicquid erit) temporis pro arbitrio tuo, meditando, scribendo, edendo aliquid, aut rem familiarem curando, totum poteris impendere. Salarium (suis temporibus certissimè numerandum) erit quadringentorum aureorum annuatim. Quibus recensere possum & alios (qui fortasse occurrent) compendii modos, quibus etiam tuis, & tuorum commodis opportunè consulere possis. Etenim non potes nescire, frequentes esse in Anglia ex donatione Regis, Episcoporum, aliorumque Præbendas, Canonicatus, & dignitates Ecclesiasticas (at omni animarum curâ vacuas) quibus exteri juxta ac nostrates, de Republica literariâ, & Ecclesia bene meriti honorantur. Sed non urgeo, peto tantum si conditio (quæ priùs à me oblata, placuisse visa est) tibi adhuc arrideat atque pedem apud nos figere in animo habeas, ut cum primis me certissimum facias per literas: quas D. Dudleio Carletono (utriusque nostrûm amicissimo) ad me mittendas cures. Et etiam quod vehementer à te rogo, ut Thesium tuarum Theologicarum (quæ impressæ apud vos publicè habentur) copiam mihi faceres: rarius enim apud nos inveniuntur: Siquid autem in his partibus velis, mihi mandes,

Dab. Westmonast. 1. Aug. 1626.

Tui amantissimo,

Boswell.

LXXXVIII.

Guilielmo Boswello.

De recusato Professoris in Academia Cantabrigiensi munere se excusat, favorem eius & illustr. Baronis posthac etiam ambiens.

Clarissime Doctissimeque Boswelle,

Valde mihi gratulor de constantia amoris erga me tui: ac tantò id facio impensius, quanto minus in me, quo id merear, reperio. Equidem magna cum voluptate rumino subinde hanc felicitatem meam: & tacitus mecum cogito, ecquando visurus sim diem illum, quo coram gratias agere possim, tum Illustrissimo Baroni Brookio: cum etiam tibi, aliisque amantibus mei. At enim dixeris, ut id quamprimum fiat, in manu esse mea: hoc enim ex literis me tuis non obscurè perspicere potuisse. Non diffiteor: attamen non levia obstant, quo minus hac parte morem animo geram vestro, imò & meo. Quod ut verissimè à me dici videas, non abs re erit, si altiusculè rem ordiar. Jam plusquam septennium est, quod in Procerum & Ecclesiastarum dissensu, me quoque, qui ab omni dissidio animum gesseram alienissimum, incendium calamitosi temporis afflavit, ac penè ambussit. Mirabar & mirabantur juxta mecum alii. Interim patienter non perferebam, quia non mihi conscius essem modò, quantopere Reip. & Ecclesiæ paci studuissem: sed idem mecum agnoscerent, quoscunque non nimis abriperet affectus. Paulatim deferviebat tempestas, meaque indies innocentia testatior fiebat. Itaque numinis benignitate, Curatorum Academiæ auctoritate, aliorumque virorum præstantium operâ factum est, ut qui stipendii quidem parte bona fruerer, à docendo tamen abstinerem: is Eloquentiæ & Historiarum insimul in Academia hac doctor publicus & ordinarius constituerer. Quæ res & emolumenti nonnihil secum ferebat. Anno, aut circiter pòst, commissa est mihi provincia consignandi ea, quæ ad veteris Ecclesiæ tempora pertinerent. Paucis post mensibus felicitas ea obtigit mihi,

ut in Cantabrigiensem Academiam vocaret. Sed detinuit partim gravissimus uxoris morbus, partim voluntas Curatorum, qui prolixè optima spondebant. Exinde abeunte in Daniam clarissimo Collega meo, Joanne Meursio, demandata etiam mihi est Professio linguæ Græcæ. His auctior pristinam mihi seu fortunam, seu dignitatem, videor recuperasse. Nec ignoro, quantacunque hæc sint, tamen Anglicanam vocationem plus habere splendoris; idque partim ob antiquitatem & claritatem Academiæ in nobilissimo Angliæ regno constitutæ: partim quia magnum est versari in luce doctissimorum hominum, quorum ea est Angliæ copia, ut nulla ei tellus hac parte possit comparari: partim quoque, quia profectò non levis est gloria, primum alicujus cathedræ, ac potissimùm talis, Professorem fuisse designatum. Equidem magna esse hæc singula confiteor. Attamen ut omnia suo momento ponderemus, illud quoque in rationem venire debet, quod hic mihi non malè sit: imo stipendio hic majori fruar (præsertim si commoda quædam accenseam) quàm apud vos mihi offerantur. Fateor carior apud nos annona. Sed nimium quantum excedit, quod hic percipio, ut istoc facile compensetur, quod minori apud vos pretio omnia veneant. At illud fateor magnum, quod frequentes in Angliâ sint ex donatione Regis, Episcoporum aliorumque præbendæ, canonicatus, dignitates Ecclesiasticæ, quæ mihi, licet extero, ac postmodò etiam liberis paterent. Verum cùm meinet considero, non leviter mihi displiceo: planeque metuo, ne ego homullus tantorum virorum expectationi satisfaciam: atque ita, nullâ mei amantium culpâ, sed solo defectu mei, vel etiam amicorum illorum obitu luculentæ illæ spes evanescant. Eoque postmodò, cum cane Æsopico, jure à nostratibus ridear. Nec desunt, qui hæc uxoris auribus sæpe insusurrent, sive id sincerè faciant, sive ut per eam faciliùs me detineant. Cogitare etiam me jubent, mortalem me esse, & fieri posse, ut non multo postquàm in Angliam pedem posuerim, mortem oppetam; illa autem solam se, cum octonis liberis, plerisque etiamnum parvulis, reperiat domi in solo eo, cujus necdum linguam didicerit. Hæc, si non sufficiant, cogitare etiam uxorem jubent, an quæ adhuc lienis & jecoris malis obnoxia est, par futura sit molestiis itineris: an expedire sibi valetudinariæ putet mutationem aëris: & alia, quædam profectò minuta, & non aliunde profecta, quàm quod bonitatem, & soli, & incolarum Angliæ vel ignorent, vel retinendi mei causâ dissimulent. Interim tamen nonnulla ex his, & imprimis quæ superius commemoravi, tanti sunt, ut animum distrahant, diversosque in me cieant affectus, nunc eundi, nunc remanendi: nec multò aliter affecta uxor, nequid dissimulem. Sed si vel sexennium animus in dubio foret, annos, ut scis, totidem hic hæreretur. Proinde, ità planè statuo, Illustrissimo D. Baroni Brookio de altero omnino cogitandum esse, atque id, nisi aliter ei videatur, quamprimum. Serâ illud ætate si fiat, non fraudabitur quidem vel benefactorum mercede in cœlis: vel gratâ memoriâ posteritatis; verum nihil prohibet, quominus superstes etiamnum diutissimè fruatur gloriâ honoreque Cathedræ à se in illustri adeò Academia erectæ; quæ, ut cum poëta dicam,

Canescat seclis innumerabilibus.

Sed quid ego hæc ad te, cum melius, quid ex re sita sit, ipse pervideat Illustrissimus Baro? Quare loquacitati ignosces. Interim, quantas possum, gratias ago Illustrissimo D. Baroni; cujus ego beneficio ita me obstrictum censeo, ut si ille ingratus dici debeat, qui cum omnia alterius causâ velit, dignas tamen gratias referre non possit, omnino moriturus sum ingratissimus. Tibi quoque doctissime & amicissime D. Boswelle, ago gratias pro hoc erga me affectu. Equidem me magnopere video devinctum nomini tuo: quod ego ob præclara merita tua, & linguâ, & calamo prædicare non desinam. Sanè jam amoris mei publica indicia prodiissent, nisi ab excudendis aliquot ingenii mei monumentis sextum jam mensem operæ Typographicæ cessarent. Cujus rei causa est, quòd nonnullis Academiæ nostræ Professoribus publicâ auctoritate illustrium D. D. Ordinum demandatum sit, ut partim conscribant, partim corrigant libros eos, qui deinceps per omnes Hollandiæ Scholas pueritiæ prælegerentur. Ea in re non minimam ego molestiam cogor devorare. Sed bene est, quòd diuturnus admodum hic labor posthac esse non possit. Nam eousque jam perductus, ut intra tres hebdomadas perfici possit. Quibus exactis, redire postliminio licebit ad jucundiorem mihi, & doctis graviorem operam de Historicis Latinis: cujus voluminis (sane operosi admodum, & in quo plurima sint aliis indicta, partim ad Philologos, partim ad Ecclesiasticos Scriptores pertinentia) jam multò maxima pars excusa est, ac quod residuum est, intra bimestre spatium ad umbilicum poterit perduci. Hoc opus alia atque alia, partim literas sacras, partim externas spectantia consequentur, modò mihi Deus vitam, & valetudinem concesserit. Nec enim cessare animus est. Nihil quippe meum puto; præter tempus divinitus concessum, & quæ cudo ingenii monumenta. Itaque in hoc potissimum adlaboro, ut ne supremo judici rationem temporis reddere cogar. Atque insimul docendo juventutem, & aliqua literis mandando, quæ profutura nostris hominibus & posteris videantur, opes mihi congrego, non illas (etsi eas non penitus aspernor) quæ me defuncto alium atque alium dominum consequentur; sed quæ, ut Plinius ajebat, ubi semel nostræ esse cœperint, nunquam desinant esse nostræ. Interea, quæ lucem propediem videbunt, erunt quoque Theses meæ Theologicæ, quarum ad te exemplar transmitti petis. Nec enim ulla hic amplius exemplaria prostant, quia pauca admodum excusa fuere, & quamprimum per juventutem dispersa. Itaque jam apud nos multorum manibus describuntur, imò & apud exteros. Hæc res facit, ut necesse sit de nova editione cogitare. Præsertim cum hæc non Typographi solùm, sed & multi præstantes Theologi requirant. Mitto postremum exemplar quod habeo: Sed quo carere tamen possim, partim quia filius aliud habet: partim quia sex septemve alii sunt in urbe nostra, à quibus petere possim, ubi de recudendo cogitabitur. Video nimis excrescere Epistolam. Quare manum tandem de tabula tollo. Salve præstantissime Boswelle, & nomen nostrum porro ama, atque auge etiam in Anglia ma, imprimis illustrissimum apud Baronem Brookium, cui ut salutem plurimam meo nomine dicas, etiam atque etiam rogo. Adderem & alios quosdam clarissimi nominis viros, nisi vererer, ne molestus ubi essem.

Lugd. Bat. ciↃ IↃcxxvi. Nonis Sept.

Tuæ dignitati devinctissimus,

G. J. VOSSIUS.

LXXXIX.

Exemplum literarum GULIELMI BOSWELLI ad DUDLEIUM CARLETONUM ex Anglico in Latinum versatum.

Urget negotium vocationis Vossianæ ad Academiam Cantabrigiensem.

SI rectè memini tunc cum postremùm nobis sermo esset, de D. Vossio, visus mihi es hac in sententia esse, utcunque eo tempore nec animus hac occasio ei esset conditionis in Academiâ Cantabrigiensi oblatæ accipiendæ, tamen, si ad sextum aut octavum mensem vacaret, fieri tamen posse eò ut inclinaret. Hactenus vacua est ea Professio, idque meâ operâ, tantumque ipse mihi sumpsi libertatis (non tamen sine occulto mandato Illust. Baronis Brooke) ut iterùm invitandum eò censeam, id quod tu ex literis ad eum meis perspicere potes, quas apertas ad te missas, ubi legeris, obsignare poteris, & statim mittere, urgereque pri-

primo quoque tempore ut rescribatur: quòd si ille conditionem abnuet (id quod ego haud facerem isthic si essem) alteri prospiciatur. Neque enim desunt multi, iique docti competitores, qui ambiant. Præter centum viginti libras Sterlinenses quas illi annuas promitto sine fraude solvendas; præter sumptuum aliquod (quod in me recipio) transvehendo ipsi, conjugi, liberis, supellectili, innui apud eum rationes, quibus ipsi liberisque in melius prospiciatur. Quàm benè Casauboni ac Molinæi liberis, aliorumque multorum prospectum sit exiguo tempore, tu mecum juxta nosti, nec ille ignorare potest. Et quod meo nomine rogatum te cupiam & illum, nimirum ut mittantur ad me omnes ejus Theses Theologicæ (quæ quidem excusæ sint) compactæ aut solutæ. Magnam autem à me inibis gratiam si primo quoque tempore mittes. Ego verò libenter vel pretium dissolvam, & quod portorii nomine impendetur, vel alios ad te mittam libros majore pecuniâ emptos, &c.

XC.

Davidi de Willem.

S. P.

Gratias agit pro epistolis Themistoclis dono sibi missis. Iter Danicum propediem aggrediendum felix faustumque precatur.

Vix dicere possum, quam ægre mihi sit, quòd ille ego, qui claudi instar sutoris domi fere consideo, meque in bibliothecam abdo, tum potissimum ab urbe abfuerim, cum tu, vir præstantissime, ac una amicissimus Golius ad me salutandum domum meam venissetis. Jamdiu enim est, quod te aveo videre & amicitiam tecum contesserare. Addo etiam, aliqua eorum ex te discere, quæ tu variis in terris è summis viris hausisti, vel longâ & diuturnâ peregrinatione ipse observasti. At nunc, quod mearum erat partium, peragis, & ubi te frustra hic fuisse vides, prior etiam literis compellas, atque ejusmodi literis, quæ comites haberent, Themistoclis epistolas, magni sanè viri, & qui ingenium semper habuerit in numerato, ut de eo prodidit antiquitas. Sane gratum mihi hoc donum tuum, uti & alterius opusculi, in quo suffragia Romanorum Procerum, quæ tulêre cum in Sanctorum numerum Andreas Corsinus referretur. Quid ego tibi pro istis rependam? sine animum, atque affectum. Tuus enim sum, eroque, non illa vulgari ac sublesta, sed antiqua Romana, vel si malis Germana aut Batava fide. Gratias etiam ago quod ignorare me non siveris, quam benigne de monumentis nostris sentiant, Querengus, Aleander, Mascardus, alii summi viri Romæ, atque alibi. Nec tamen ea res efficere unquam potuit, ut tantâ me laude dignum putem; melius me novi: sed ea animum addunt, ut porro etiam non pessime de nostris hominibus ac fortasse etiam posteris mereri velim, & credo eo fine hoc ad me perscripsisti, ut talium judicia judiciis malignorum opponam, meque soler, qui exulcerato hoc tempore oneri propemodum succumbam. Nihil vero mihi illis magis ridiculum videtur, qui ob laudes alienas longe sibi majores videntur quàm sunt, illi umbris similes sunt, hæ nunc majores, nunc minores, sed corpuscula nostra manent eadem. Cum Illustrissimo Legato Britannico Thoma Roe nulla mihi hactenus notitia est. Absque illo esset, non paterer te absque literis meis in Daniam ire, sed si in Bataviam venerit, mei muneris erit, summum virum accedere, omnemque affectum testari coram, uti hactenus in aliis à me factum, qui huc missi ab Illustrissimo Rege Carolo, præclare adeo de me merito, nec me solum, sed etiam meis: superest non aliud, quam ut te, longè adeo iterum euntem à nobis, votis meis prosequar. Quod sane facio & faciam; ac plane fore confido, ut propediem te salvum venisse in Daniam, intelligamus, imo ut, feliciter cunctis expeditis, brevi iterum te tuis in Belgica nostra sistas. Vale, vir præstantissime, meque amare perge, usque adeò redamantem tui.

Lugd. Bat. *Tuus*,

G. J. Vossius.

XCI.

Adriano Hoffero,

S. P.

Excusat silentium suum. Pro Amandi Chronico gratias agit. Amicitiam constantem promittit.

Utcunque me, Amplissime Hoffere, calamus apud te excuset, quod non scripserim; animus memet accuset, quod multa adeo in me recipiam, ut ne illis quidem amicorum, quos jure maximi facio, præstare ea possim, quæ debeo, vides ut non petam excusationem, unde orditi plerique solent; verum dicam, quod res est: Nempe amicitiam colam sine pompa, eoque rarò admodum, nisi necessario, in hisce occupationibus scribo. Aliam fuge causam suspicari silentii mei. Quod tamen non tam fuisset diuturnum, si fratris tui filius ab eo tempore, quo primum vidi, vel verbo unquam me compellasset. Bimestri etiam moratum me fuit iter in Britanniam. A quo ut redii, ita undique obruebar negotiis, ut nihil minus, quam meus forem. Paulatim nunc meus esse incipio, & meus dum ero, tuus quoque fuero, amplissime vir; qui magnopere me obstrinxisti Amandi Chronico, & versibus de urbis vestræ situ & obsidione. Amo Amandum: amo versus historiæ causa: sed magis tu amandus mihi.

Munere nam plus est, & carmine gratius ipso
Officium docti, judiciumque viri:

Ut paulum immutem versiculos Hispani vatis. Nec temere id dico, quid enim jucundius mihi esse possit, quam amari à te, viro ejusce & eruditionis & dignitatis? Quid turpius mihi quam non contendere tecum amore. Qui & invisere me prior, literisque compellare, eo munere etiam, ac versibus superioris ævi mihi antea invisis, ditare volueris Bibliothecam nostram! Quare multum tibi debeo. Semper gavisus fui plurimum amicitia nostri Isaaci Pontani: amavi etiam illius griphum septenarium, tum auctoris, tum argumenti causâ. Sed non parum hunc in me affectum auget, quod eum tibi potissimum dicavit, cujus ego sic nomini faveo, quam qui maximè. Equidem gratulor urbi vestræ de tali consule & senatore. Cujus si similes multos haberemus, melius his terris cum studiis ageretur. Nunc metuo, ne paulatim redeamus ad barbariem, ob eorum imperitiam, qui Rempublicam capessunt. Sed hæc Deo curæ erunt: Cui te, mi Hoffere, commendo. Simul rogo, veniam mihi des per te salutandi egregiam animam Amplissimi Moermonti, uxoris meæ cognati, atque eo nomine cari, sed multo carioris, quod nobiscum Musarum sit cultor & Gratiarum. Quod si occasio se offerat, salutem etiam dices ornatissimo Bellonio, & aliis eidem mecum familiæ implexis.

Lugd. Batav. *Tuus*,

G. J. Vossius.

XCII.

Gratias agit pro donato de Historicis Latinis volumine. De labore in Baronii Annales suscipiendo ipsi applaudit. Remonstrantes abuti Historiâ ejus Pelagianâ indignatur. Ἀντίδωρον vice mittit Davenantii in Pauli epistolam ad Colossenses commentarios.

Clarissime D. Vossi,

ACademia nostra Cantabrigiensis, cum non ita pridem Literas à te acceperit, doctissimas simul & humanissimas, summa cum tuorum in se officiorum testificatione, una cum Libro tuo nuperrimè in lucem edito, de Historicis Latinis, æquum duxit, ut te eam humanitate tuâ primitùs provocantem, literis suis resalutaret: quanto magis mihi hoc ipsum munus incumbit, cùm & iisdem beneficiis me unum è multis, privatim afficere, non sit dedignata Claritas vestra, nam & eodem tempore tum literæ tuæ, tum liber mihi redditæ sunt, benevolentiæ tuæ erga me amplissima pignora, & necessitudinis tecum initæ, cum olim Dordraci essemus, symbola non vulgaria, cujus etiam in literis istis tuis meminisse complacuit. Cùm autem nullum officium, teste Cicerone, referendâ gratiâ magis necessarium sit; officii ergò mei esse duxi, pro istis erga me meritis, gratias debitas referre, & habere. Quòd si nulla privata hæc tua erga nos merita, gratias istas postularent, est tamen quòd ipse & alii studiosi etiàm, tibi meritas gratias, Reipub. literariæ nomine persolvamus, ob hoc ipsum postremò elaboratum a te opus de Historicis Latinis, quod unum si non alia superessent ingenii pariter ac laboris egregia monumenta, nomen tuum posteritati meritò consecraret. Nemo enim literis aut Humanioribus, aut Theologicis, aut aliis etiam disciplinis vel parùm imbutus, qui non facilè perspicit, quanti momenti sit Historiæ & Historicorum notitia, ad omne genus literarum accuratè & cognoscendum, & pertractandum. Gratulantur ergò tibi meritò omnes non solum Historiæ, sed & Antiquitatis studiosi, sive τοῖς ἔξωθεν, sive rei Ecclesiasticæ operam navent, de utroque tuo opere, tum illo de Historicis Græcis, tum hoc de Latinis. Quibus breviis operibus sapientissimè tibi viam munis, ad illud majorum vigiliarum opus, in quo cum Magno illo Annalium Ecclesiasticorum Conditore congressurus sis. Hanc etenim te provinciam in te suscepisse audio, idque non leviter innuis, in literis Academiæ nostræ nuper datis. Opus planè & dignum, in quo lectionem tuam multiplicem, eloquentiam, linguarum peritiam, memoriam, judicium, omnes denique animi dotes & ingenii vires exercere possis. Sperabamus aliquando, auspiciis & munificentiâ, Honoratissimi Mæcenatis, Baronis à Brook nostratis, te hic apud nos pedem fixurum, & in hoc studiorum genere excolendo, operam in hac nostra Academia navaturum. Sed, compedes narras, tibi a tuis injectas fuisse. Quod si nobis contigisset, ut te Academia nostra haberet & gremialem & professorem, illud certe nobis Cantabrigiensibus, longè gratissimum fuisset. Jam Dorislaum vestrum, in locum tibi destinatum sufficit illustrissimus Baro, qui in Cornelium Tacitum nuperrimè binas lectiones in Scholis publicis habuit, iisque sui tum in Historicis, tum etiam in Politicis versandis profectus, specimen egregium exhibuit. Sed ad te redeo, & præfationem operi tuo nuper præmissam, ubi operam utilissimam & bonis omnibus gratissimam posuisti, in vindicanda fama D. Junii felicis memoriæ soceri tui, Viri præstantissimi, & omni scientiarum genere excultissimi, deque scientiarum principe, sacra Theologia, optimè meriti. Fecisti quod generum decuit, imò quod virum bonum, dum innocentiam tueris, dum ab injustis obtrectationibus virorum summorum, virum summum liberas. Præmittis in dicta præfatione te non hosce libros eo animo divulgâsse, quasi in posterum omnis operis hujus curam deponere statuisses, sed potius, ut postquam ista jam prodierint, amicorum & judicio in commissis, & indicio in omissis, facilius fruare. Ingenuitatem tuam amplector & veneror. Ego liquid forsan in posterum observavero, quod opus hoc tuum, aut promoveat, aut locupletet aut in aliquibus forsan corrigat, liberè & lubenter tibi impertiam. Idque spero te non ægrè laturum, si per otium fecerimus in Historia tua Pelagiana, quam te aliquando limatiorem, & correctiorem editurum & optamus & speramus. Video nonnullos ex Remonstrantibus vestris, qui in Articulo de Originali Peccato & Gratia periculosè admodum, ne quid gravius dicam, errant, ad tuam Historiam non raro provocare. In quibus duobus Articulis, non leviter innuit Augustinus, a fidem Christianam propriè consistere. In ista Historia contexenda præclarè quidem de Ecclesia meritus es; sed optant viri apud nos tui nominis alioqui studiosissimi, ne quid præsidii, suis erroribus, isti homines ex illa Historia haberent, quod prætexant. Superest jam (Vir humanissime) ut cum Commentarios tuos de Historicis Latinis a te acceperim, ἀντίδωρον aliquod remittam, cum autem non habeo de meo quod rependam; en Commentarios sed alterius generis, in Epistolam D. Pauli ad Colossenses nuper hic Cantabrigiæ excusos, scriptos a D. Davenantio Collega nostro, in Synodo Dordracena, viro mihi olim dum in Academia vixit, amicissimo, & tibi non ignoto, jam merito suo evecto ad Episcopatum Sarisburiensem quem summa cum prudentia & dignitate jam administrat. Spero non ingratum tibi futurum hoc amoris nostri pignusculum. Hosce commentarios publicè dictavit, cum in Academia nostra, Professoris Theologiæ D. Margaretæ cathedram occuparet. In quam ipse sexennio ferè abhinc, longe indignior suffectus sum. Habet & ille alias lucubrationes luce non indignas, quas spero aliquando lucem visuras.

a Aug. de Peccato Orig. cap. 24.

Vale Vir eximie, bonis auspiciis, & alacri animo spartam quam nactus es, orna. Antiquam Ecclesiæ Catholicæ fidem, mores, disciplinam, ex antiquorum monumentis cure, & à novellis veteratorum imposturis, assere, vindica. Nos habes in hoc opere obeundo omnia tibi fausta & felicia optantes, precantes.

Cantab. è Sidneyano Coll. 15 Kal. Jan. An. cIↃ IↃCXXVII.

Tui amantissimus,

SAMUEL WARDUS.

XCIII.

Dudleius Carletonus, G. J. Vossio.

Quæ in dedicatione Buckinghamiæ Duci inscriptâ à Vossio addenda vel mutanda videantur, fideliter monet.

AUctor sim D. Vossio ut captata occasione (quæ se ipsa sponte offerret) ut nonnulla inserat de fide, sollicitudine, prudentiâ & felicitate Ducis in ducendo & reducendo ex Hispania Rege (tunc principis) quem unicum sibi super omnia dilectum, & hæredem regnorum Ducis fidei ac curæ credidit Pater Jacobus. Nec spe falsus est. Nonnulla etiam addi possint de detectis Hispaniæ fraudibus, quæ eò tendebant, ut æternùm arcerentur suis ditionibus Regis filia ejusque liberi, & Germaniæ libertas opprimeretur: quo nomine in conventu publico (quem Parlamentum vocant) Duci seriò gratulatum fuit ab universo Angliæ regno: Denique quod tantâ animi magnitudine, & invictâ constantiâ Serenissimo suo Regi operam dat, in omnium Regnorum & Rerumpublicarum subsidio, prædone & hoste, videlicet Hispano oppugnando. Locus pro hisce additionibus commodissimus mihi videtur, ubi mentio fit amoris quo eum Regum alter complexus est, alter complectitur.

XCIV.

XCIV.

Maximo Viro,

Jano Grutero.

Vocationem in Academiam Groninganam gratulatur, hortaturque ad ulterius benè merendum scriptis publicis de Rep. literaria. Iter Belgicum fortunatum apprecatur.

Maxime, & conjunctissime Grutere,

INcredibili me voluptate perfudit, Clarissimus vir Altingius, cùm certiorem me fecit, de vocatione tui, ad Academiam Groninganam. Equidem spero fore, ut bellam adeo occasionem, benè merendi de studiis amplectaris; præsertim cùm tam multa sint, quæ id suadeant. Nam habet ea provincia Proceres literarum, & literatorum mirè amantes: ut certè tibi persuadere possis, carum te, atque in pretio istic fore: Et vilior ibi annona, quàm aliis plerisque fœderatæ Belgicæ locis. Scis etiam quanti intersit habere Collegas, non eruditissimos tantùm, verùm etiam humanissimos; imprimis, τοὺς δ θείου λόγου κήρυκας ϗ διδασκάλους, quibus, quando boni, nihil est melius, acceptiusque; quando mali, ac crabronum similes, nihil est deterius, ac magis invisum. At Collegis uteris, ut eruditione ac doctrinâ, ita virtute ornatissimis: ex sacro verò ordine, habebis duos eximios viros, quorum unus, affinitate tibi junctus, ac elegantiorum literarum non gnarus modò, sed etiam in hac ætate cultor sedulus: Alter item vetus amicus, quicum tot annos in Heidelbergensi Academia vixisti. Uterque ea præditus humanitate, ut proprio quodam naturæ munere, ad eam virtutem facti videantur. Quare non tibi negotium erit, cum hominibus, qui præsentes laudent: absentes, ut tuus Plautus loquitur, frigidam subdolè suffundant: quales ego nimis multos novi, quosdam etiam non sine dolore experior. Accedit ad ista, quod juventus ibi, ut audio, satis sit modesta, beneque composita. Nec duram suscipies provinciam. Leges Horum, Justinum, Livium, Tacitum, alios, quos voles, Scriptores, studiosè adeo, contenteque tibi lectitatos, sæpiusque, ut arbitror, prælectos. Interim occasio tibi erit limandi cætera, ruspandi nova, quæ Reip. literariæ bono, tuique cum nominis honore, partim in Academia illa, partim etiam in nostra, si ita tibi videatur, lucem mox videre possint. Equidem si quid huc transmiseris, non defugiam laborem corrigendi, in quibus Typothetæ aberrarint. Quare ne te hominem Belgam Belgis diutius invide. Nec ætatem objecta, quæ necdum effœta, sed ad molles Musarum labores satis est vegeta. Cogita Imperatorem stantem mori oportere. Sanè longè quidem mallem, ut una nobiscum Lugduni, in studiis esset vivendi potestas. Sed nunc quidem non licet mihi esse tam beato. Gaudeo interim, quod iisdem Fœderatis Provinciis agemus, nec longo adeo dissiti intervallo, ut non aliquando excurrere liceat, ac literarum commercia crebra esse possint. Sanè non mihi modò id jucundissimum futurum, sed etiam uxori meæ, quæ sæpè tui meminit, & cognatarum Smetiarum, etsi nonnisi puella admodum vos omnes viderit; ac plerosque ejus jam familiæ, transtulerit Deus, in meliores sedes. Edidi hoc anno libros tres de Historicis Latinis, eorum historiam perduxi usque ad Carolum V. Exemplar non mitto, ne librariam supellectilem tuam magis onerem. Sed videbis simulac pedem in Belgica nostra posueris. Felicem diem, quando te, liberosque, ac generum, amplecti licebit! Deum Opt. Max. oro, ut veniendi vobis mentem inspiret; atque etiam in itinere Angelum suum det vobis comitem, qui vos salvos in Belgicis sistat hospitiis. Vale, vir eximie, literarum columen, amor omnium eruditorum; ac cum tuis lætus, quam primum veni; lætior iterum hasce terras vide, lætissimus iisdem quàm diutissimè vive.

Lugduni Batav. cIↄ Iↄcxxvii. iii. Non. Maji. Τάχιστα more meo.

Tuus sine fuco ac fallacia, more majorum; nec tuus modo, sed & tuorum omnium, totus, totus.

G. J. VOSSIUS.

XCV.

Clarissimo Viro

Francisco Gomaro.

Caussas dilati officii in tuenda fama soceri Junii contra Thuanum copiose declarat. De immodicis conqueritur laboribus, sub quibus natura tantum non penitus fatisceret. Scaligerorum detegit ingenium illis opponens Erasmum. Epistolas Julii cum præfatione Heinsiana typis produsse edocet. Strictim Socerum contra Scaligerum defendit, accuratiores vindicias promittens.

Clarissime vir, ac conjunctissime affinis,

VErissima sunt omnia, quæ ante menses quatuor de Thuano mihi scripseras; Planeque tibi assentior, non abire ita oportere. Atque adeo si cessare ii vellent, qui sanguine, vel affinitate τῷ μακαρίτῃ Junio devinctiores sunt; non tamen tam duro stomacho esse deberent quibus Ecclesiarum nostrarum honos cordi est, ut hominem tam benè de iis meritum, postquam illum cœlo dignatus est Deus, ab eo viro, qui ob summam authoritatem, apud posteros fidem fortalsè inveniret, apertissimis, & iniquissimis calumniis onerari paterentur. De me quidem ita habe, neutiquam me quieturum. Sed cur hactenus nihil in hoc negotio egerim, caussa est non una. Nam usque adeo obrutus fui mole curarum, ut ne respirandi quidem otium concederetur. Ad professionem historicam accesserat altera Linguæ Græcæ. Præterea munere Assessoris sæpius occupabar, quàm gratum esset; morte Patrui nova mihi cura accesserat. Authoritate publica corrigebam utriusque linguæ præcepta, ac alia quædam conscribebam, quæ deinceps in universis Bataviæ Scholis prælegerentur. Ante omnia me noctes, diesque, fatigabat opus de Historicis Latinis, cujus quia jam bona pars excusa erat, non sine damno Typographi, differri diutius poterat. Quàm autem operosa ea mihi opera fuerit, tum inde cognoscas, quod in ea agam de scriptoribus amplius, quam mille & sexcentis: Tum exinde quod pluquàm tertiam ejus partem, fervente prælo, exarare sim coactus. Itaque sæpè primâ, alterâque horâ nocturnâ, non æstivâ modo, sed etiam hybernâ, occupabar miser, probis, ut vocant, emaculandis. Nec propterea ullam unquam lectionem publicam neglexi. Imo nec intermisi Collegium Oratorium, aut Historicum in quo Nobilissimis juvenibus xxx. vel circiter, magna ex parte Sarmatis, Cimbris, aut Germanis, vel viam ad Eloquentiam pandebam, vel Antiquitates Romanas enarrabam, & ita enarrabam, ut historiæ non solùm è φιλολογίας penu allucerem facem, sed etiam aptarem singula ad civilis prudentiæ præcepta, quod potissimùm à me exigerant; quippe non tam Scholis destinati, quàm Principum Aulis, vel gubernationi Rerum-publicarum. Nec eo segniùs alii subindè, qui vel docentem aliquamdiu audissent in Academia, aut recentes huc advenissent, frequentare domum meam, sive ut exquirerent aliquid, quod minus percepisse viderentur, sive ut consilium meum de tota studiorum suorum ratione cognoscerent. Ac plerisque eò minus officii id potui denegare, quia à præstantissimis viris, etsi sæpe mihi ignotis, per literas magnoperè commendarentur. Tam multis districtus, non solùm distuli respondere

dere Thuano; sed etiam coactus sum, quicquid literarum acciperem sive è Belgia nostra, sive ex Anglia, Gallia, Italia, Germania, Dania, terrisque aliis, id omne unum in locum recondere, responsurus singulis, aliquanto quidem post intervallo; sed tamen simulac liceret, hoc est, ubi parte oneris levatus essem, nempe Collegiis domesticis desinentibus, & Operibus meis, quæ excuderentur, ad finem perductis. Antehac sanè pugilicè, atque athleticè valueram: verùm hoc anno, qui ætatis fuit quinquagesimus, minus firmus esse cœpi ac retro euntis valetudinis indicia manifesta persensi; imprimis in brachio sinistro: sive id ab immodico labore, sive à natura fatiscente, post annos septies septenos exactos. Profectò si longè diutius exantlare tot & tantos labores coactus forem, haud diu vitalis esse potuissem. Sed de isto. Venio nunc ad alteram causam dilati in tuendo socero officii. Sciebam edi in hac urbe Epistolas Scaligeri, quas antequam vidissem, putabam nihil hac in re fieri oportere. Quid, inquies, ea res ad Junianam causam? Imò plurimùm, scis quale fuerit illud maximi Scaligeri ingenium. Non ferebat dissentientem. Itaque semper eo nomine offensior Junio fuit, quod in quibusdam ad sacram χρονολογίαν pertinentibus, ac credo in aliis etiam nonnullis a se discreparet. Offensam eam unus & alter Discipulorum alebant, malignè interpretantes apud Scaligerum, quæ vel publicè docuisset Junius, vel privatim dixisset. Scaliger ut iræ impotens erat, accusare Junium literis suis, apud doctissimos Gallorum, eosque inter Casaubonum, Thuano usque adeo familiarem, atque adeo ut arbitror, Thuanum ipsum. Itaque non committendum putavi, ut, quia alterum accusationis caput erat de Junii desultorio ingenio, multa conante, nec assequente quod moliretur, hisce verbis responderem, priusquam vidissem, quid Scaliger ad Casaubonum scripsisset. Prodiit nunc Epistolarum opus. Præfatio est ab Heinsio, sed sub Elzevirianorum nomine. Magnifice extollit Scaligeros. Ait naturam quotidie homines parere, non miracula. Sed quid tota posset, voluisse in utroque Scaligero experiri, inque iis duobus bis omnes vires suas esse periclitatam. Quibus ego laudibus non invideo: Etsi non arbitrer Erasmum fuisse iis minorem, præsertim quando cogito tempora, in quæ hujus pueritia incidit; tum etiam quàm præclarè de Novo Testamento, à tot S S. Patribus meritus sit. Nec enim persuadere mihi possum, minoris momenti, aut fructus, esse Operam istam, quàm quæ subtilius sæpe, quàm verius adversus Cardanum Julius disputat; aut quæ de re Poëtica, vel causis L. L. idem nos docet: præsertim cùm ne filius quidem in iis, quæ de Poëtis judicarat, Parentis judicium sequendum putarit: Et opus de causis L. L. quærat sæpè quod non est, Alchymistarum instar, ut ipse ejus author agnovit, quemadmodum ex Bordoniæ fabulæ confutatione accepimus. Quodque ad Josephum attinet, ut nec invidia negare possit, ad temporum cognitionem, plurimum eum contulisse in l bris de emendatione temporum, & animadversionibus Eusebianis; ita Religio quoque sit fateri, plus inde utilitatis ad Ecclesiam redundasse, quàm accuratâ illa operâ, quam Erasmus antiquis Ecclesiæ Doctoribus vertendis, corrigendis, censendis, impendit. Longeque illud minus fatebor, plus profuisse Scaligerum, ingeniosis quidem, & doctis in Varronem conjectaneis; verùm sæpè nimis audaci conjectura nixis, usque adeo ut, Petrus Victorius (quemadmodum ipse Scaliger conqueritur) cum id opus vidisset, nunquam conqueri destiterit, quasi is in perniciem literarum esset natus, ac quia ingenio abuteretur, nimiâ sui fiduciâ, corrupturus verius esset Scriptores veteres, quàm correcturus. Equidem longè mitius de Scaligero censeo: Sed tamen tantam licentiam probare non possum, non magis, quam candorem, cùm dissimulat quæ in Antiquis Varronis Codd. invenisset. Et cui persuaserit, se in Festo corrigendo, non usum esse schedis Læti, dum ita supplet quæ desunt, prout in iis sæpè schedis legebatur? Non hæc candidi animi fuere. De notis ad Priapeia, ad Ausonium, ad amorum Triumviros dicere nolo. De Manilio illud dicere contentus ero, compluria Junium ita in eo scriptore correxisse, prout Scaliger in editione postrema emendavit. Scio, ait Scaliger, se ita reperisse in codice Gemblacensi. Sed quid si is obiisset, ante repertum eum codicem? Eóne peccasset, qui ex Palatino codice, genuinam lectionem Reipublicæ literariæ indicaret? Vaticinari Junius potuit, fore, ut Scaliger eadem postea, & meliora, in Gemblacensi Cod. reperiret? Verum hæc ad Junium potius pertinere videantur, quàm Erasmum, de quo institutus erat sermo. Ut igitur ad eum redeam, mihi utroque illo Heroë, Erasmus non minor videtur, præsertim si seculum infelix attendam, quo Erasmus, inter indoctos Monachos, in tanta tot librorum bonorum penuria, qui necdum, vel corruptissimè prodierant, ad illud eruditionis fastigium potuit aspirare. Verùm ut hoc quoque concedamus, solum Italum Cæsar. Scaligerum, & Gallum Josephum filium, palmam præripuisse iis qui & ante, & post fuerunt: Non tamen quisquam laudaverit eam malignitatem animi, qua in Epistolis suis utitur. Rectè interim, ac laudabiliter quod omnibus in locis, loco Juniani nominis, asteriscum posuere, uti & cum Manilius Junii, vel Tertullianus, vel Epistolæ ejus ad Atticum taxarentur. Mallem tamen totas periodos omisissent. Nunc sic quoque intelligent non pauci, quid dicatur, idque ex iis, quæ vel præcedunt, vel consequuntur. Ac imprimis illi sagaces satis erunt, qui Junii, & Scaligeri temporibus vixere. Nam quomodo hi non intelligant, de quo sermo sit, ubi vident, loqui de eo, qui in Academia doceat Lugdunensi, qui Epistolam aliquam ex Arabico transferendo, jam Arabicæ se Linguæ peritiam, sibi vindicasse posse arbitratur, atque alia id genus? Quam autem malignè egerit Scaliger, vel hinc vide, quod non semel dicat, usque adeo imperitum esse Junium, ut non dico Hebraicè (quamquam & illud scribat) sed ne Latinè quidem sciverit. Cujusmodi cum literis istis video contineri, dubitare non possum, quin iis Thuanus compulsus, sinistrum adeo judicium de Junio tulerit. Imo planè persuasum habeo, haud leviora esse, quæ de eo ad Thuanum perscripserit. Quamobrem si calamum adversus Thuanum stringam, periculum video, ne filius Thuani, juvenis eruditus, & ut genere, atque opibus pollens, ita multis in Galliis carus, & maximis honoribus destinatus, quæ de imperitia Junii modestè Parens scripserit, ea apertè, & sine circuitione prodita, ostendat à magno Scaligero, Reip. literariæ dictatore, cui doctior orbis lubens eruditionis fasces submittit. Hinc mihi nova cura, etiam tuendi eum adversus Scaligeri calumnias, incumbet. Quem ego virum laudavi semper, ac porro laudare decrevi: Non quia ejus impotentiam animi, aut maledicentiam ignorem; aut quasi nesciam, quàm multis in locis aliquid humanitus patiatur: sed quia ejus tantæ virtutes, præclaraque adeo merita sunt, erga Historiam, ac bonas literas, ut propterea, quæ peccavit, censeam ei condonari, & æterna oblivione sepeliri oportere. Nec tamen impediunt ista, quominus accuratè refellantur, quæ de fuga Junii, ex supplicii metu comminiscitur. Imo nec impedit quicquam quominus, saltem modestè, aliquid dicatur adversus illud de ingenio desultorio. Nec enim desultorio is ingenio, qui à prima penè ætate Theologiæ se dedit, inque eo studio consenuit. Linguarum scio studio, & Philosophiæ incubuit: sed propter Theologiam imprimis, ut in Criticis aliquis voluit videri: Hæc ille subcisivis horis, quas aleæ aut compotationi, aliqui impendunt. Sed sæpius deceptus est. At nihil opus metiri Junium ex Criticis, nihilo sanè magis, quàm Scaligerum ex Cyclometricis, puerilium errorum plenissimis. Nec tamen infelix est conjector, quàm livor ait. Aliquid accusatio ea ex vero, at nec minus est, quod ex mendacio, invidia, atque odio trahit. Quare nec detrecto provinciam, isti parti quoque occurrendi: Nedum diffugiam laborem diluendi fœdum errorem, quo seditionis aut complicationis, adversus summos Magistratus reum agit, ac turpis fugæ insimulat. Quæ tantò turpiora, quantò probitas eruditioni antistat. Tantummodò mihi ita agendum video, ut quàm minimâ eorum offensâ, qui Thuano, & Scaligero impensius favent, fortissimè

Junii

Junii causam agam. Utrum autem seorsim, an in præfatione operis alicujus id acturus sim, adhuc delibero. Atque ubi, ex amicorum consilio, aliquid statuero, faciam te quamprimùm certiorem. Nec displicet, ut in Academiæ Lugdunensis Professoribus, quorum vitæ ante biennium hic cum cælata eorum imagine recusæ fuerunt, idem error paucis refellatur. Hæc nunc in mentem venerunt. Poteram fortassè paucioribus hæc proposuisse. Sed non possum in scribendis anxius esse de brevitate, nihilò sanè magis, quam de dictione. Quare si loquacior visus sim, pro amicitia nostra, facilè eam rem condonabis. Plurimam salutem lectissimæ uxori, ac tuis, tum autem sorori nostræ Juniæ, ac præstantissimo D. Makowski.

Lugduni Batav. cIↄ Iↄ cxxvii. v Id. Maji.

Tuus sine fuco,

G. J. Vossius.

XCVI.

Clarissimo Viro

Gerardo Vossio,

Præceptori æternum colendo,

S. D.

Quantum voluptatis ex ejus scriptis ac nuper de Historicis Græcis Commentario ceperit, indicat, ac si qua confecta vel affecta habeat, publico ne invideat, obtestatur.

QUoniam nuper ad fratrem suum, misero diuturnoque morbo intabescentem, à Nobilissimo Consiliario Wyngarden socero, Lugdunum adductus, te Vir Clar. Lectionibus privatis impeditum salutare, non daretur occasio; decreveram postea, per literas interpretes tecum colloqui, & memoriam quam temporum, & locorum intervallum sæpè obliterare solet, mei apud te renovare. Quod cùm hactenus distulisset, partim argumenti inopia, partim negotia, quæ tot, & tanta summo Reipublicæ literariæ bono sustines, interpellandi verecundia: commodum se offert Tuisius noster, & salute tuis verbis significatâ, animum nutantem ad scribendum impulit. Tantus enim ad voluptatem, quam ex lectione libri de Historiis Græcis, in quo tum totus eram, totumque ferè devoraveram, cepi, accessit, voluptabili hoc nuntio, incredibilis gaudii cumulus, ut jam non solum præceptorem πολυμαθῆ & πολυίστορα, admirarer unicè: sed ipsum illud, non quintâ modo parte Nectaris, ut inquit ille, sed universo Caballino fonte imbutum caput amicissimè amplecti visus sim. Quandoquidem verò à Nestoreo docentis ore pendere, ut olim, mihi inviderit fatum, saltem quod concedit, eò arctius duxi amplexandum. Quare divinis operibus, quæ jam aliquot summo eruditorum applausu, protulisti (ut cum Lucr. dicam) in dias luminis oras, diurna, nocturnaque manu versandis, maximum absentis tui desiderium lenire conor. Ac veluti in febricitantibus observamus ἰατρῶν παῖδες,

Quo plus sint pota, plus sitiuntur aqua.

Non aliter affici soleo à scriptis tuis, quorum satietas me, nec frequentissimâ lectione potest capere. Itaque mitiges rogo, Vir Cl. non meam solum, sed omnium quotquot amant literas, hanc βουλιμίαν, & da brevi quæ confecta, diu nimis retines, reliqua, non modio, neque trimodio, ut ait Plautus, verùm ipso horreo. Nec illa modo, quorum spem facis, sed & Notas ad Eusebium de Præparatione Evang. Ut enim aliquis tandem exurgat, qui in illo, parem magno Scaligero, præstet operam, optare non est tuum:

Nam tu Poëta es prorsus, ad eam rem unicus.

Utinam & Agellium haberemus, à te perpolitum. Promiserat quid Gifanius & alii, nemo vero quod sciam, salutares ei persanando manus attulit; cum tamen varia ejus loca, non solùm à Criticis, sed & Medicis, & Jurisconsultis, passim correcta, & explicata, animadverterim. Huic scholæ nuper Rector datus Is. Becmannus, Musas, quæ tecum hinc discessisse videbantur, revocaturus. *Id enim in oratione publicè habitâ promittebat quidam studiosus, quondam D. Becmanni discipulus. Misi Mairio Typographo, Adriani Junii quædam typis suis edenda, quibus vitam ipse addidi, & doctorum elogia. Misissem tibi carmen, quod Nicolaus Græcè & Latinè non indoctus, D. Æmilii discipulus, brevi tuus, & Jurisconsultorum, in nuptias meas composuit, nisi satis, superque, me nugis hisce, occupationes serias turbasse putassem. Quare, ne in publica commoda peccem, desino, & æternum Numen veneror, te diu, V. Max. & amicissime, liberis, nobis, & Reip. literariæ servet incolumem. Salutem meo nomine uxori, optimæ & nobilissimæ matronæ, & filio Johanni.

Dordr. XII Jun. cIↄ Iↄ cxxvii.

Tuus meritissimo tuo,

Johan. Beverwijckius.

XCVII.

Abrahamo van der Merio,

Senatori.

Conformem se Ecclesia Reformatorum in articulo præcipuè de prædestinatione profitetur, scriptaque sua Theologorum censura subjicit.

Amplissime vir, Cognate ornatissime,

QUæ Synodo ante triennium promiseram, ea jam ante menses xx. atque ultra sum executus, sed opus in quo id egi, (dico autem Commentarios meos de Historicis Latinis) usque adeo spissè processit, ut demùm, post mensem, in lucem prodire possit. Quid mirum, cùm in eo agam, de Historicis amplius, quàm mille sexcentis? Proderit is labor meus, non solùm Literarum bonarum, aut prudentiæ civilis studiosis; sed omnibus etiam, qui cum Theologia conjungunt Antiquitatem Ecclesiasticam. Locus de quo dixeram, est operis hujus p. 213. Ubi multa brevissimè sum complexus. Nam clarè rejicio sententiam Cassiani, qui Semi-Pelagianorum princeps habitus. Clarè subscribo Augustino, Prosperoque, qui & Pelagianis, & Semi-Pelagianis fortissimè restiterunt. Et ne videar eorum sententiam aliter capere, quam oportet, clarè addo, me ita eos intelligere, ut dicant, prædestinationem esse, fide & perseverantia priorem, h. e. ut prædestinatio sit causa, fides & perseverantia sint prædestinationis fructus. Et quia mihi sæpè objectum de Historia a me edita super controversiis, quæ Ecclesiæ cum Pelagio, & Semi-Pelagianis fuerunt; eo non dubitavi addere, haud assequi sententiam meam, si qui putent illa quæ opere eo attuli, de quatuor primorum seculorum sententia, adversari Augustini sententiæ, ante memoratæ: quippe plus eum dicere quàm priores, non contrarium. Denique promitto ibidem, me per occasionem aliquando susiùs de istis tractaturum. Priusquam hunc locum prælo subjicerem, monstravi eum singulis facultatis Theologicæ Professoribus: Quibus abundè satisfeci. Unus Walæus putabat, ubi scripseram, *Tanquam impia vel falsa*, rectiùs scripturum, *Vel etiam falsa.* Itaque eo Authore, *etiam* adjeci, scio me satisfecisse omnibus bonis. Nam & Ecclesiasticis compluribus domi meæ verba illa prælegi. Siquis tamen ita animatus sit, ut nunc quoque nodum in scirpo quærat, non tam ille mihi crucem figet, quàm animi sui ulcus prodet. Cæterùm persisto in sententia, non satis ex honore meo fore, si cogar, priusquàm opus

opus meum in omnium manus venerit, ostendere pagellas, quibus præsto, quod receperam. Is enim sum, cui fides dicenti debeat haberi. Et ex facultate Theologica potuere rem omnem cognoscere, si quibus adhuc scrupulus ullus foret. Verumtamen si omninò ita necesse erit, non impedio quominus iis pagellæ illæ monstrentur, quibus videbitur. Locutus sum de re tota, cum D. Henrico Fabricio, viro præstantissimo, & integerrimo, quem Classis Leidensis ad Synodum mittit. Is nec ipse existimabat, temere eas esse promendas. Sed permisi, ut si omnino opus sit, eas à te pagellas petat. Committo negotium omne, prudentiæ utriusque vestri. Plura vellem, sed ne facram concionem negligam, malo abrumpere. Scripsi celerrimè. Nec relegendi otium erat. Tu pro benignitate animi tui, si quid hic culpæ fuerit, facilè condonabis. Salutem optimæ conjugi tuæ, & ubi Dordrechtum veneris, affini præstantissimo Jac. Wittio quæstori, simulque uxori ejus.

Tuus totus,

IV Jul. 1627.

G. J. Vossius.

XCVIII.

Reverendo in Christo Patri,

Richardo

Episcopo Dunelmensi.

Commentarios suos de Historicis Latinis offert, eorundemque usum breviter declarat.

Reverendissime in Christo Pater,

Offero tanti & meriti & nominis præsuli aliquid de paupere penu nostro, exiguum, sed magni tamen affectus, & devotissimi animi monumentum, Commentarios nostros de Historicis Latinis: quos spero non ingratos fore, partim propter autorem, qui nihil æquè exoptat, quam ut placere possit iis, quos Deus ad tantum decus in Ecclesiâ suâ evexit: partim etiam propter argumentum literarum amantibus perutile, iis imprimis, qui eo loco habent antiquitatem Ecclesiasticam, quo meretur. Sanè dicere illud possim, studiosè me operam dedisse, ut facilius & legi, & refelli possint, quæ de controversiis variis ab celeberrimo Annalium Ecclesiasticorum conditore adversus nostros scripta sint. Plurimum enim refert nosse, quæ genuina, quæ supposititia sint, quâ ætate scriptor quisque vixerit, utrum Pontificias an Cæsareas secutus sit partes, & id genus compluria: quorum usus magis apparebit, ubi, quæ nunc de scriptoribus prodidi, accommodata verò rebus ipsis, quas memoratus Annalium autor, ex iis vel probare vel refellere se posse arbitratur. Deum rogo, ut ad institutum hoc nobile, & vitam, & valetudinem, imò & otium largiatur. Simul numen ejus oro, ut incolumem Reverentiam tuam diu Ecclesiæ suæ præstet & conservet.

Lugd. Batav. CIↃIↃCXXVII. VII. Id. Sext.

Reverendissimi nominis tui cultor ad obsequia paratissimus,

G. J. Vossius.

XCIX.

Reverendo in Christo Patri,

Joanni,

Episcopo Lincolniensi.

Argumentum simile priori.

Reverende in Christo Pater,

Etsi non ignoro, quæ modestia, quantaque animi submissio deceat, primum hoc alloquium, quo affari ausus sum eum, quem Deus illustri adeò loco in Ecclesia sua collocarit: arbitror me tamen illud dicere de me posse, à prima me adolescentia summo amore captum fuisse Historiæ omnis, ac præcipuæ Ecclesiasticæ Antiquitatis. Quid verò labore atque industriâ promoverim, judicium penes alios esto. Saltem, spero, nemo bonus improbabit propensissimam hanc voluntatem benè merendi de studiis literarum. Atque ego animo pergo quotidie colligere vindemiolas meas, quas & publici juris facio. Cæterùm, cùm in omni historia duo spectare conveniat, quis dicat, & quid dicat; seorsim de utroque melius me acturum existimavi. Atque istud in causa est, cur hoc tempore de Historiarum scriptoribus egerim. Ac ante triennium quidem Commentarios meos emisi de Historicis Græcis. Hos nunc consequuntur alii de Historicis Latinis. Priores dicavi Illustribus Bataviæ nostræ Ordinibus, patriæ patribus. Alteros hosce sacravi florentissimæ genti vestræ, potissimùm Illustrissimo Duci Buckinghamiæ, imo si non tam inscriptionem, quam argumentum præfationis nostræ ponderemus, toti insimul Academiæ Cantabrigiensi. Nempe animo terras omnes lustranti non efferebat se natio illustrior vestrâ, seu arma spectatem, seu literas etiam, tum sacras, tum istas de quibus hoc opere tractamus. Adhæc beneficium illud, quo me per Illustrissimum Baronem à Broock, affecit laudatissima gens vestra, jamdiu aliquod mihi testimonium grati animi impetare visum fuit. Quanquam autem non adeò Suffenus sim, ut existimem prosicisci à me quicquam posse quod satisfacere possit exactissimo Reverendissimi nominis tui judicio (cujus ad limam si revocare omnia velimus, fore prospicio, ut pauciora hic reperias quæ placeant, quam quæ displiceant) tamen nihil causæ videbam, cur fidem minus haberem tam multis prædicantibus summam humanitatem tuam, ac facilitatem in cognoscendis & ignoscendis erroribus eorum, qui de publico bene mereri studuerunt. Bonæ hujus spei plenus, tantæ & dignitatis & doctrinæ præsuli offero nunc monumentum hoc laboris nostri, minutum quidem, si autorem consideres: sed non aspernandum tamen, seu respicias paratissimum ad cultum omnem, & obsequium tui voluntatem nostram: seu etiam spectes, quòd hæc opera munient viam nobis ad majora: puta ad refellenda ea, quæ ex scriptoribus à nobis opere hoc memoratis ab Ecclesiasticorum Annalium conditore, atque aliis adversus Religionem nostram depromuntur. Deus Optimus Maximus longam tibi, Reverendissime Præsul, felicemque vitam largiatur, quòd diu Ecclesiæ suæ præsis & prosis.

Lugd. Batav. CIↃIↃCXXVII. VII. Id. Sext.

Reverendissimi nominis tui cultor ad obsequia omnia paratissimus,

G. J. Vossius.

C. Re-

C.

Reverendissimo in Christo Patri

Georgio,

Chichestrensi Episcopo.

Ejusdem cum superiori Argumenti.

Reverendissime in Christo Pater,

SÆpe recordor honoris mihi habiti tempore Synodi Dordrechtanæ, ac posteà, priusquam pedem è terris nostris poneretis. Nam & Dordrechti mensâ me tuâ, & quod longe majoris duco, sanctis juxta ac eruditis colloquiis tuis, & eorum quos tecum in Bataviam Ecclesia miserat Anglicana, dignari voluisti: Nec Lugduni minus persensi eximiam humanitatem tuam, & collegarum, quos dixi, virorum non præcellentis minùs pietatis, quàm doctrinæ. Beneficium hoc vestrum pluribus extollerem, nisi satius ducerem, ut ista silentii nunc spatio recondam, virtutesque vestras apud alios potiùs quàm apud te prædicem. Hinc amorem erga te meum immane quantum auxit beneficentia illustrissimi Legati, viri immortalitate dignissimi, & cognati ejus Regii Consilii Magnæ Britanniæ à Secretis: qui & præclarè de me meriti, & porro mereri non cessant. Quamobrem cùm nobilissimæ genti vestræ Carletonæ multò sim obstrictissimus, nefas putavi, si non operis novi de Historicis Latinis exemplar ad te mitterem, præsertim cum illud consecrarim nunquam satis laudatæ Britanniæ nationi. Quæso, Reverendissime Præsul, minutum donum non aspernare. Proficiscitur enim ab animo devotissimo, & ad obsequia tua paratissimo. Et deinceps mihi viam sternet, ad ea diluenda, quæ ex superiorum seculorum scriptoribus adversus Religionem nostram à Baronio, atque aliis, adferuntur. Utinam mihi Deus & vitam & otium concedat ad eam rem, uti exopto, fusius planiusque comprobandam. Nunc quod olim Augustus Cæsar ajebat, contentus eris hoc Catone. Reverendissime Domine, consule hæc igitur æqui bonique. Deus te salvum ac sospitem servet Ecclesiæ suæ bono.

Lugd. Batav. cIↄ Iↄc xxvii. vii. Id. Sextil.

Reverendissimi nominis tui cultor, imò illustrissimæ domus Carletonæ *cliens æternùm debiturus*,

G. J. Vossius.

CI.

Clarissimo & eximio Viro,

D. Samueli Wardo

S.T. Doctori & Professori in alma Academia Cantabrigiensi.

Argumentum Idem.

Clarissime Domine Warde,

NOli propter diuturnum silentium putare, oblitum me suavissimi, ac doctissimi colloquii tui, tum Dordrechti mecum habiti, tum etiam Lugduni. Atque utinam occasio mihi antehac fuisset testandi gratum animum pro benevolentia tua, atque adeò omnium eorum, quos ad Synodum Dordrechtanam Magna Britannia miserat. Equidem meminero,

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.

Itaque & nunc mitto ad te amoris nostri pignus minutum, Commentarios nostros de Historicis Latinis. Atque eò id facio lubentius, quia fore spero, ut non iis modò operâ hac profuerimus, qui τὰ ἔξωθεν tractant assiduò, sed etiam, quibus curæ est cognoscere Ecclesiæ Historiam. Nam probè scis, quanti referat nosse, qui res scripserint Ecclesiasticas, & quando, & quâ fide, atque alia quæ ad auctores ejusmodi pertineant. Itaque planè fore confido, ut si minùs tibi videar assecutus, quod conabar, saltem probes voluntatem commodandi ejusmodi studiis juventutis.

Vale præstantissime Vir, & ne amicitiâ nos tuâ indignos cense, qui te propter egregias dotes maximi facimus.

Lugd. Batav. cIↄ Iↄc xxvii. vii. Id. Sextil.

Tuus ex animo,

G. J. Vossius.

CII.

Clarissimo & summa eruditionis Viro,

D. Hieronymo Belo,

S. T. Doctori, & aulæ Pembrochianæ Præfecto.

Ejusdem Argumenti cum prioribus.

Clarissime Domine Bele,

OMnes quidem eos maximo prosequor amore, qui literarum studiis excellunt; nullos tamen æquè æstimare soleo, quam qui Ecclesiasticæ etiam antiquitatis sunt callentes: quales in tristi hoc religionis dissidio impensiùs paci concordiæque Ecclesiæ consulere & possunt, & solent. Quo sanè quid utilius hoc tempore præsertim in tanto eorum numero, qui antiquitatis contemtu nova dogmata vel fingunt vel fovent. Tibi verò, ut ex Nobilissimo & utriusque nostri amantissimo Georgio Dubletio intellexi, antiquitas studio semper ac cordi fuit, ac me quoque, quia ejus capiar incredibili amore, majoris propterea facere soles. Utrumque hoc tui etiam in me amorem longe maximum accendit: quem nunc cum aliter non possem, leviculo industriæ nostræ monumento testandum putavi. Tu, vir Clarissime, quicquid hoc est opellæ boni consule, nec tam munus specta, quam animum donantis. Vale.

Lugd. Batavor. cIↄ Iↄ c xxvii. vii Id. Sextil.

Tuus sine fuco ac fallaciis, more majorum,

G. J. Vossius.

CIII.

Præstantissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Vossio,

Utriusque Eloquentiæ in Academia Lugduno-Batavo, Professori dignissimo.

Incommoda, quæ Studiis suis in Syria obstiterint, familiariter pandit. Arabicæ linguæ præstantiam extollit. Mathematicam sibi professionem destinari gaudet, & primâ quaque datâ occasione, reditum acceleraturum, promittit.

Vir præstantissime, Collega observantissime.

JAm diu est, quod nihil ad te literarum dederim, non oblitus officii erga te mei, quo nullum habeo commendatius; sed quod veritus sui, te participem facere earum

gerum, quæ mihi displicebant quam maximè. Et quidem videbatur mihi levior esse ægritudo, quam sustinebam solus. Nunc verò, quando eam felicior dies mihi ademit, nolo eandem te diutius latere; quo simul præsentem rerum mearum statum intelligas. Attamen cautio est, ne vulgatum, famâ, hoc malum, nunc gravius mihi noceat, quam antea: Ideoque liceat mihi, hoc velut arcanum committere fidissimo pectori tuo; in quo spero præsidium fore honori meo.

Nosti ab initio, duplicem mihi fuisse curam, de itinere hoc feliciter instituendo, ut inservire publico, & tutò possem, & sine privatæ rei dispendio; eamque fuisse causam, cur applicuerim me, ad illustrem Syriæ Consulem: At fateor me illius facti paulo post pœnituisse. Ita aliena à me apud illum omnia, vitas, mores, & studia reperiebam; quamque in hac urbe tranquillitatem exoptabam & otium, perpetuæ ferè disturbationi obnoxiam. Etenim gravis & penè continua, Consuli nostro lis fuit, modò cum suis, modò cum aliis populis, ex orbe Christiano advenis, dum in ordinem redigere nitebatur, quæ paulatim hic collapsa erant. Unde judicabis facile quam non ego laboris partem tulerim, qui rebus omnibus interesse, & velut præesse debui. Si tamen me audisset consulentem, ex quiete forsan majorem gloriam reportasset, & ego insignem fructum. A singulis negotiis, turbarum expectabam finem; sed aliæ ex aliis emerserunt, uti ex fluctu fluctus: ita ut pigere tandem me, & tædere istarum rerum vehementer cœperit. Aliter significatum, aliter persuasum in patria ante discessum fuerat; facilem nempe, & liberalem fore operam quæ à me requireretur. At reverà permolestam, & sæpè importunam comperi, ac si quis antea in locum meum sufficì potuisset, omnino conditionem illam repudiassem, studiisque meis posthabuissem securitatem, & quævis commoda, quæ tamen mihi nulla fuerunt. Levius mihi reddere patientia conatus fui, quod corrigere haud potis eram; donec tandem Dei Opt. Max. beneficio revixi mihi, restitutus in libertatem: nam ante dies aliquot, Dominus Consul, ob Parentis obitum, in patriam hinc discessit, pauloque ante huc alius venit, in quem onus meum commodè deposui.

Dominum Witsium maximè mutatum ab eo, qui antea fuit, omnes qui eum noverunt, mirabuntur: tantum in liberalem indolem potest honoris tuendi necessitas, & seria mentis occupatio: At ex qua vereor ne res ejus familiaris, ingens detrimentum ceperit inter Turcicos Harpyias. Abiturus dignitatem Consulatem mihi obtulit, instititque multis, ut vices suas pro aliquo saltem tempore sustinerem, ad quod capessendum munus, hortatus me quoque fuit illustrissimus Dominus Legatus Cornelius Haga: At recusatione honoris istius, atque fortunæ, commonstrandum existimavi, quàm invitus alia hactenus negotia tractaverim, præter studia mea, neque aliter posse me aut debere veniam sperare. Quæ alia etiam incommoda me remorata sint, non dubito quin antehac intellexeris; scilicet, ut paulo post quam in Syriam venimus, diri contagii labes, me omni plane consuetudine eorum prohibuerit, per quos proficere desiderabam; & postquam partis, hic subsidiis, amicisque uti cœperam, quomodo aurium immensus dolor, tinnitusque perpetuus, ultra tertium mensem me afflixerit, omnique intentiore studio interdixerit, quantum etiam curæ, molestiæque mihi peperit adolescentis cujusdam incuria, & temeritas, qui per amicorum preces ferè invito mihi, comes obtrusus fuerat. Quædam ex hisce malis talia fuere, ut tanquam divinitus immissa caveri non potuerint, quædam vero prout humanæ sortis erant, si initio præscivissem, evitare debueram, postmodum tamen pro arbitrio effugere non potui.

Nihilominus pro tempore, quo uti mihi licuit, satis profecisse mihi videor, & ut favente, alia atque alia occasione, & invitante, alias quoque tractassem linguas; de Arabica quæ potissimum mihi incumbit, jam ferè securus esse poteram; at deinceps spero, aliud operæ pretium faciam, & quidquid est detrimenti, facile sarciam, quandoquidem partis hic studiorum commodis quiete in posterum, & ad placitum uti licebit.

Quas quidem rationes meas, proximè exposui amplissimis Dominis Curatoribus dissimulato tamen honoris ergò, Consulis negotio; quibus ipsi permoti, haud ægrè ferent confido, moram à me paululum prorogari, ultra præscriptum terminum: Quod haud dubium est, quin cum Academiæ utilitate conjunctum erit: Nam tantilli temporis fructum, quem interea à me expectare posset, cum fœnore uti spero, paulo post uberiorem recipiet. At de melioribus amicis meis, nonnulli urgere summoperè videntur, ut quamprimum possim, in patriam revertar, ob vacantem Cathedram Mathematicæ professionis: Non potui certè hunc casum intelligere, sine maximo animi dolore, atque etiam nunc deploro Academiæ nostræ casum, quod occiderit incomparabile illud lumen, ad cujus laudes adspirare videtur ambitiosum; adscendere verò perdifficile est; ideoque licet ab adolescentia, stimulante genio, disciplinarum illud genus sectatus fui, & pro captu ingenii quoque penetravi: tum etiam in votis semper habui, ut pertractare, vel exercere aliquando possem, in patriæ usum; non ausus tamen fui, ad ejusmodi felicitatem, hac occasione sperare, vel animum adjicere; præsertim postquam amicorum literæ, tardius perlatæ essent, quam ut putarem me ex consilio eorum, hic res meas expedire posse, & ibi in tempore adesse; quamobrem universum negotium, divinæ providentiæ, & amicorum mihi benevolentium, prudentiæ, & arbitrio, committendum duxi; eo quidem animo, ut in stadio interim meo gnaviter pergerem, & quam possem maximè reditum maturarem. At postquam ex postremis literis, intellexi, e patria ad me datis, suffragio pro me conspirare quædam, & Dominis Curatoribus visum fuisse, in designando Clariss. Snellii, mei quondam Præceptoris, successore, mei quoque rationem habere, sententiam mutavi, omnibusque modis contendendum putavi, ne tanto favori, summisque meis votis, ipse deessem. Primùm quidem institueram, commissam mihi Spartam, quæ in hisce initiis, nulli non tenuis, & inglória videtur; amplificare atque exornare, aliarum quoque linguarum Orientalium accessione; sed ut verum fatear, reverà tandem comperi, præposteram illam operam fore, & Reipublicæ Christianæ injuriosam: Nam quidquid cæteris incognitis illis linguis, studii impendi possit, sola Arabica sibi postulat: ut quæ sola continet, quidquid ferè de Asiæ & Africæ disciplinis, & rebus porrò scire desideramus: Ita ut tanquam universalis lingua sit, quæ à Græcæ, & Latinæ doctrina, separari minime possit, si humanam sapientiam, & memoriam temporum, quam maximè fieri potest, apud nos integram extare velimus; ideoque si excolendis exoticis linguis, novum aliquem, & dignum labore fructum spero, video ab Arabica repetendum: Et si ad hujus professionem, etiam Mathemata mihi decernantur, viderer talentum qualecumque meum, melius posse collocare, & materiam nactus, jucundi, & utilissimi laboris: Nam & Arabica lingua, de Mathematicis Græcorum, & aliarum gentium inventis, multa suppeditare potest, nobis invisa, omniumque votis desiderata, & ipsâ illâ contemplatione recreatus subinde animus, facilius superare omnia tædia posset, quæ in prima tam amplæ, & implexæ linguæ culturâ non possunt non oboriri. Ex Græcorum monumentis, ut hoc in transitu significem, pridem nactus fui, Apollonii Pergæi, summi Geometræ tres postremos Conicorum libros, de Græco in Arabicum elegantissimè translatos; scriptum à præcipuis quibusque Mathematicis maximi æstimatum, & frustra hactenus conquisitum; reperi alia quædam, & uti spero, plura propediem nanciscar quibus id quod paulo ante dixi, luculenter posset probari. Sæpissimè a dolore temperare nequivi, cogitans, præcipuam vitæ partem, in illo pulvere fuisse exactam, & præter munenis mei sortem fore, si in illo exercere manum, & mentem porro vellem: Videor nunc mihi hujusce fœlicitatis, modo capax sim compos reddi posse, non sine Reipublicæ nostræ commodo; cui hisce temporibus, & in præ-

præsenti suo statu, maximè necessarium est, juventutem in ea quoque Mathematum parte institui, atque exerceri, quæ in bello, præ reliquis ferè rebus omnibus plurimum semper potuit: Τὴν πλινθευτικὴν & τὴν τακτικὴν intelligo, quæ in Academiis hactenus, iniquo divortio prorsus separatæ, à Mathematica Encyclopædia, neglectæ fuere: pro modulo ingenii mei, favente eam ad rem commoditate idoneâ, utriusque disciplinæ, doctrinam prosecutus, ipsaque delectatus multum sui: id si mihi porro liceret, de progressu, & operæ pretio haud desperarem. Denique cum Arabicæ linguæ, aliarumque Orientalium subsidia libraria, quæ necessitas, & profectus, alia atque alia requirat, sine impensis magnis comparari nequeant, & Mathematica quoque inventa, & Machinæ, præ reliquis studiis, haud leves sumptus postulent, si ab utriusque laboris, honesto stipendio juvarer, quod tolerabilius Academiæ foret, quam duos Professores alere, utrumque fortè studium, felicius cederet in commune bonum, quam si alterutro tantùm fungerer. Imprimis verò postquam decretum est mihi, si exorta spes ejusmodi conditionis obtinendæ affulgere perget, virum aliquem Orientalis literaturæ peritum, in patriam mecum perducere, meisque impensis ibidem alere; quod si precibus, & promissis, (nullis autem parcam, quæ ferre potero, vel potius solvere) impetravero, facilè erit propitiante Divino Nomine, & haud multo quidem tempore, arcana harum literarum, publici juris facere. Hæ quidem cogitationes faciunt, ut quò me favor, & amicorum consilia invitant, eò quoque excitatiore animo, spes meas extendere audeam; non quod me cum aliis, si qui fortè competitores sunt, comparare velim, aut qui facilè à naturæ, & doctrinæ dotibus multo sunt instructiores; at si ex re Academiæ, & Reip. videatur, ut ego isti muneri præficiar, ne ipse deficiam. Si tempestivè satis, ante discessum Consulis nostri, certior factus fuissem de Curatorum decreto, ita ut de libris mihi providere, & de idoneo homine modo potuissem; unà me cum illo itineri commisissem, etiamsi haud ex omni parte, securum mihi videbatur. Nunc id mihi operis, ut quamprimùm possim, me expediam; at quia audio omnes vias esse terræ marique infestas, hostium, prædonumque injuriis; altera me cura tenet, ut quà possum prudentiâ, ejusmodi discrimina effugiam, & partas hic literarias copias, tutò transportem. Post pauculos abhinc menses, expectantur aliquot naves Anglicanæ, Constantinopolin appulsuræ, quæ novum ex Anglia Legatum vehent, eumque qui jam suo munere est defunctus, accipient, ut eundem cum familia patriæ reddant: Sunt quidem mercatoriæ illæ naves, sed bellicæ classis in modum armatæ: illi ego potissimum occasioni immineo; neque enim similem antea sperare possum, quamobrem brevi hinc Constantinopolin concedere statui, ut doctorum hominum, quales permulti ibidem esse perhibentur consuetudine, instituta promoveam mea, & simul novam illam Romam perlustrem: in quem finem, per literas, illustriss. Dom. Legatus noster, me aliquoties ad se humanissimè evocavit. Ipse quidem commendatione sua, aliisque officiis, hactenus plurimum juvit, & majora cum summo favore obtulit, si illuc venero. Hæc quidem ad latius, ut negotia, & vota mea perspecta haberes, te autem per benevolentiam, quâ me hactenus dignatus fuisti, etiam atque etiam obtestor, ne iisdem porrò gratiam tuam, & patrocinium impertire graveris, in quo spem magnam, & fiduciam pono: Novi enim te authoritate doctrinæ, & virtutis tuæ eximiæ multum valere, apud Dom. Curatores omnesque cordatiores viros, amicos tuos; quò juxta cæteros amicos meos effectum reddas, ne longior præter expectationem mora, quâ vitæ meæ, & harum literarum fortunæ consulendum duxi, me damno multo maximo afficiat, quod fieret, si propterea conceptæ fœlicitatis spes decollaret. Quia plus satis prolixus fui, supersedebo commemoratione aliarum rerum, quæ hic contigerunt mihi, aut quæ ad statum, utriusque Imperii Turcici, & Persici, necnon Christianorum Ecclesias, in Asia pertinent, eas quidem, aliasque reservabo proximis literis, aut in reditum meum, quem cœlitus opto, expectoque, & fœlicem illum diem, quo repetere mihi licebit, fructum dulcissimæ consuetudinis tuæ: Interim toto animi affectu te complexus, me, meaque omnia, tuæ pietati, & fidei commendo, Deumque Opt. Max. supplex rogo, ut ■ Orbis Christiani, & Academiæ nostræ insigne decus, ad longævam ætatem incolumem servet, cum carissima conjuge tua, liberisque tuis: Idem quoque precor, cæteris amicis omnibus, imprimis vero, conjunctissimis Collegis meis quos unà tecum omnes officiosè saluto.

Datum Halebi in Syria Comagena, XI Kal. Septemb. Anno Sal. CIƆ IƆCXXVII.

Tui observantissimus,

J. GOLIUS.

CIV.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio S. P.

Mittit commentarios de Historicis Latinis. Honorem soceri Junii contra Thuanum, maxime vero Scaligerum in præfatione illius operis ut tueretur, defatigatum à multis fuisse testatur. Acerbum & vehemens Scaligeri ingenium dolet. Librum Grotii de Veritate Relig. Christ. excusum scribit, eique propediem fragmenta tragica subsitum præloque subdi posse sperat.

TAndem, maxime, & amicissime vir, prodit in lucem historia mea, de Historicis Latinis; cujus exemplar nunc mitto: quod licet nihil elucubratum subtili tuo judicio dignum, tamen, quia meum est, placiturum confido. Si ausus fuissem ulteriùs onerare conjugem tuam, addidissem codicem alterum ad Salmasium. Sed fiet id per Lameriam, qui Gallias cogitat. Simul aliquid ad eum literularum addam. Dicere vix possim, quantopere sim sermone, & literis multorum fatigatus, ut tuerer honorem soceri adversus Thuanum. Et diatribam super eo seorsim postularunt. Mihi etsi impensè honori Juniano studuerim semper, res tamen ea tanti visa non est. Quare satis fore putavi, si id fieret præfatione altera operis nostri, quæ est ad Lectorem. Ita autem respondeo, ut salvo soceri honore, modestius potuerit nemo: idem scio judicabis ipse ubi videris. Movere me non solum magna Thuani merita, sed etiam quod filium ejus viderem tantopere à te amari: quem scirem nihil immeritò magni facere, præter me unum. Sanè hic erga nobilissimum juvenem, amor tuus tanti apud me fuit, ut vel acerbius aliquid tam multorum assiduo impulsu cogitantem, facilè posset sufflammare. Acrius paulo infertexi adversus Scaligerum, quia edoctus essem ab eo fonte esse, quod pleraque de Junio Thuanus hausisset: Ut fidem faciebant multa. Memor etiam, qualia superstes evomuerit adversus Junium, cùm totus in fermento jaceret. Et meminisse ipse potes. Adhuc in nostris, & aliorum manibus versantur codices Juniani, Scaligeri manu oppleti bellis illis elogiis, simia, asinus, cojone, & aliis id genus conviciis, βωμολόχῳ, non Scaligero dignis. Et hocce anno Heinsius noster in lucem edidit Epistolas Scaligeri, in quibus non urbanatim, sed rusticatim Junium tanquam Cumanum asinum tangit, homo cætera magnus, sed nimis malignus, nec ita animatus, ut se etiam hominem esse cogitaret. Vellem Heinsius periodos eas, in quibus de Junio Scaliger loqueretur, imò totas Epistolas omisisset. Nunc assensum ponere fuit contentus: interim relinquit, ubi dicatur edidisse notas in Cypriani Magistrum, contulisse Manilium cum MSS. codicibus Palatinis, aliaque id genus: quasi multum intersit, utrum dicam Sophronisci filium, an Socratem; Trojani belli Scriptorem, an Homerum. Equidem vellem hanc mihi necessitatem respondendi non imposuisset Heinsius.

Et tamen ita respondeo, ut qui nesciat hocce anno editas apud nos esse Scaligeri Epistolas, nescire etiam possit per eum, cujus me nomini dico parcere velle, intelligi Scaligerum. Nempe tum demùm nomino, cum ejus de Junio epicedium refero: Idcirco tandem subjungo *aliqui de Epistolis præstantes viri, sive dicti sive adhuc innominati vobis.* Nempe innominati, ubi calumniæ reum ago. At nominati honorificè, ubi ejus de Junio elogium commemoro. Summa autem defensionis nostræ eò redit, dicere potuisse Junium de Criticis suis, & aliis similis monetæ, illud Arellii Fusci, ne quis me ex his censeat. Dicavi opus meum Illustrissimo Buckinghamiæ Duci; nempe ut Cancellario Academiæ Cantabrigiensis, ad quam honorificè vocatus essem; simul ut testarer affectum meum erga gentem eam, in qua tot mei amantes haberem. Displicebit fortasse nonnullis apud vos laudatio Ducis; sed scripta hæc à nobis, priusquam fama increbuisset belli Anglicani adversus Gallos. Nec ad similes mei, innocuos Musarum Cultores, judicium pertinet, utrius regni causa hoc in bello potior sit. Equidem opto, ut genti utrique benè vortat, etsi id fieri quo pacto possit, minimè videam. Excusus jam liber tuus de Religionis Christianæ Veritate. Quem cùm lego in cœlesti cœnaculo cum Dis mihi epulari videor. Ut quàm correctissimè ederetur curavi, ut potui & debui. Sed cùm semel Ultrajectum, iterùm mihi Hagam excurrendum esset, nec persuadere possem Typothetis, ut absente me, alia prælo subjicerent, filiis curam committere sum coactus. Ita factum ut tribus quatuorve pagellis, quædam compareant negligentiùs edita, ea imprimis, unde errorem ipsum ad calcem annotavi. Fragmenta illa, quæ in rutis cæsis tragicorum comparent, speravi propediem posse recudi. Sed nihil hactenus æquè obstitit, quam quod talia à paucis legantur: quippe, si γνώμας paucas exceperis, ejusmodi sunt omnia, ut nihil inde commodi referant alii, quam penitioris literaturæ amantes, quos Grammaticos vocamus. Sed tamen quia jam finem suum Historia nostra habet, hanc etiam curam suscipere animus est; nec urgere Lamerium desinam qui moras semper nectit, neque id alia de causa, quàm quia non facilè Seneca cum fragmentis inveniat emptorem, ob molem tot Criticorum, qui nihil annotarint, quod sit ad vulgi gustum. Quod ad duos tres, ut cum Varrone dicam, phreneticos Septentrionis filios, quibus moris magnas ciere tempestates, si quis non per omnia eorum sequatur opinionem velut κυρίας δόξας· mihi quidem nunc aliquanto pacis amplius, atque opto, ut æternum eos Æolus compescat. Vir Clar. Janus Gruterus in Academiam Groningæ, & Omlandiæ vocatus est, ut ibi succedat Ubboni Emmio. Venturum spero, non tantum quis is vir est, qui, ut de Mario M. Ciceronis, *Scævola vester dicebat, Canescet sæclis innumerabilibus:* verùm etiam quia affinitate est uxori meæ junctissimus, & mei amantissimus. Filius meus Franciscus præclarum opus tuum de Jure Belli propè ad unguem callet. Et quid ei, quem juris studio destinavi, melius commendassem? Memini enim me apud Tullium legere in primo de Legg. ex intima Philosophia disciplinam juris hauriri oportere. Id quidem comprobasse mihi primus videris. Scire desidero, quid post hunc laborem, & gnomarum opus geminum, verum sapientiæ Thesaurum, publici juris facere cogites. Vale, & à me, uxore, & familia omni salve plurimum.

Lugd. Batav. cIↄ Iↄ c xxvii, x. Kal. Sept.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CV.

Clarissimo Viro,

Dom. Gerardo Vossio,

Historiarum Professori.

Quid in Geographia sacra promoveat exponit.

Clarissime Vir, Domine & Amice honorande,

Tam mihi gratum, quam inopinatum fuit, nomen tuum conspicere, in Instrumento publico, quod de Baptismo liberorum meorum illic, te attestante, formatum fuit. Gratias tibi ago non tantùm ob operam, verum etiam, & quidem præcipuè, ob voluntatem, quam ita promptè amico veteri absenti, & non roganti impendisti. Sed nondum habeo rem ex animi sententia confectam. Rogo igitur ut mense, & anno baptismi singulorum liberorum meorum, (ita enim petieram, & ea gratia miseram, ad adfinem meum chartam memorialem, ex Ephemeride rerum mearum domesticarum descriptam, quæ ista omnia continebat) gratificari mihi digneris. Nam quod ille existimavit sufficere, non sufficit. Nos nunc Terram Canaan describimus, rem ingentis laboris; dabimusque propediem, Eusebii Pamphili, Cæsariensis, in Palæstina Episcopi librum, περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, cum interpretatione opposita B. Hieronymi, cui ad oram adjungam vocabula Hebraica, singulorum locorum, cum designatione librorum sacrorum, in quibus ea loca nominantur. Subdam prætetea, (si Deus volet) singulis paginis notas meas, ut earum præsens conspectus lectorem juvare possit. Græca Eusebii nunquam edita fuerunt; & scis quanto à nobis postulata, quanto promissa fuerunt. Beati Hieronymi liber Latinus, ingentes habuit lacunas, quas quum ex collatione gravi contextus è regione descripti, deprehendissem, non ante quievi, quam in Bibliothecis S. Victoris, & D. Thuani erui exemplaria manuscripta, quorum ope hiatus explevi. Dici non potest, quantum is liber adjumentum allaturus sit sacrorum librorum lectoribus; nam in illis tertia fere pars continet Geographica. Sed urget Tabellarius. Vale ergo charum Caput à

Dat. Lut. Paris. xxiii Sept. An. 1617.

Tuo

Bertio.

CVI.

Grata acceptaque fuisse ejus de Historicis Latinis commentaria, pro quibus favorem amicitiamque ipsi perennem spondet.

Doctissime Vir,

Præbuisti gratissimam ansam, & aliquam prehendere mihi jamdiu in votis fuit. Quæ impediebant duo fuere: Negotia plura quàm quibus par esse possum, & stylus inæqualis & barbariem sonans; quem tamen ob male jacta in me literarum fundamenta nunquam satis limare potui. Compedes hosce, non solum Candor tuus, sed & Gratitudo mea abruperunt. Accepi literas tuas, utinam scires quàm charas, cum iis solos amoris tui libros, æternum eruditionis tuæ, & ære perennius monumentum de Historicis Latinis. De Græcis quos edidisti Commentarius, apud me quidem illi sunt, & quod non plenè perlegerim, me invitissimum distinuit negotiorum moles. Sed quod in amorem tui me rapuit, Historia fuit Pelagiana, Historia, non magis sæculis, quàm affectibus Theologorum pugnantium diversis perplexa, seriatim tamen per ipsas laceras Ecclesias deducta, & in ipsis funestissimis Ecclesiastico-rum

Epistola hæc magna sui parte mutila extat inter Arminianas, p. 717.

rum dissidiis, non sine ingenii simul & laboris miraculo ordinata. Ad munus tuum redeo: gratiasque ago multiplices. Quod tam eruditum opus, tam utile, nostrum, i. Britannicum adoptione feceris. Quod tam justis laudibus Academiam florentissimam Cantabrigiam apud aures æquissimas, placuit celebrare. Quod me dignum voluisti simul, nomine, inscriptione, libro, literis tuis. Præcipuè verò quod Buckinghamiæ Illustrissimum Ducem, omni virtutum genere cultissimum, & mihi omnis officii nomine observantissimum, tantis, debitis tamen laudibus, posteris consecrasti. Ego jam Duci paro literas, a me (& forte primo) audiet quid calamo tuo debet. Unum rogo: noli me in lineis hisce turbatis nimium quærere, alibi habito, rerum non verborum servus. Et quùm Erpenius tuus & Wintoniensis meus fatis cessere, ipsi meritis suis immortales, socias jungamus manus, meas licèt multo breviores invenias. Pater benedictionum sit cumulus tuus, & ego interim servus tibi in Christo, & si placeat nomen amicus.

Ex Aula Regia Hampton. Sept. 25. 1627.

GUIL. BATHON. & WELLENSIS.

CVII.

Clarissimo præstantissimoque Viro,

D. Gerardo Johanni Vossio,

Eloquentiæ atque Historiarum Professori.

Suetonium suum mittit, munusculum in vicem operis ejus de Historicis Latinis, quo valdè delectetur; dubium de Ormesta expromit, ac ut scriptorum nonnullorum, quæ citet copiam sibi faciat, petit.

SUperioribus tuis, Clarissime, & amicissime Vossi; quibus absolutum de Historicis Latinis opus tuum, cujus, & brevi exinde missurum te mihi exemplar significabas, jam ante respondisse me scio. Nunc illud ad me missum opus, curante Typographo vestro, rectèque curatum accepi. Gratias verò, hoc nomine tibi ingentes habeo, debeoque. Nam ut referam hoc tempore, in mundo non est. Suetonium interim ecce tibi, ante semestre, & quod excurrit, minori hac formâ, typis excusum, pro munere tuo, munusculum. Est verò insignis hæc opera tua, istamque egregie nobis exornatam Spartam dedisti, quantum ex filo operis, & eâ quâ adhuc frui licuit, inspectione subitaneâ, conjicere potui. Nam mihi exinde propius, sæpiusque adeunda, ac repetenda hæc adyta. Primo intuitu, & modo hanc, modò illam volutanti paginam, occurrit, Orosius ejusque, ut scribunt, *Ormesta*. De qua voce, cùm tuas legerem conjecturas, ut elegantes, ita doctas oppidò, animadverti editionem quæ prodiit Moguntiæ An. 1615. cum Annotationibus Fabricii, Latinii, & Notis postremò marginalibus And. Schotti, visam à te haud esse. Nam ibi Schottus in præfatione, præter cætera, hoc monet, hanc Orosii, Historiam, inscriptam olim vitiosè, & barbarè, *Ormesiam mundi*, sive *Ormesdam*, pro *Orchestram*: Ut titulum scilicet ejusmodi habuerit, *Orosii Orchestra mundi*: quasi in eâ, ut in scenâ, ac theatro quodam mundi, ac mortalium clades, ac calamitates, ob oculos propositas omnibus, ac recitatas voluerit. Et addit Schottus, ita nominandam, inscribendamque, primo vidisse in Prodicio suo Pighium. Occurrit deinde & aliud, & quod me propiùs respicit, illud scilicet, quod in Saxone Grammatico, de S. Gulielmo Parisiensi refert, qui in Daniâ Abbas, obiit Cænobii Ebrerostrensis. Ejus enim vita, à Discipulo ipsius descripta si penes te sit, aut ubi haberi possit, [nam ex ea verba quædam laudas] ut mihi significare haud graveris, oppidò velim. Historia quoque Mussati, & ea præsertim cujus mentionem facis, editio Veneta, si jam prodiit, & Leydæ prostet, ejus mihi exemplar mittat Bibliopola Johannes Maire, ut moneas, rogo. Authorum præterea veterum emendationes passim inspersas, variasque in eodem observationes tuas perutiles ac necessarias vidi; quarum ego rerum, atque Authorum syllabum, sive indicem omissum solummodò desideravi. Sed hæc altera tua editio, aliaque talia adjicere poterit, volente Domino: Qui & te, mi Vossi, diu salvum, ac sospitem præstet, quò ita egregiis hujusmodi laboribus, ac lucubrationibus doctissimis, sufficere deinceps, multosque in annos valeas.

Dabam Hardervic. Anno Dom. v. Novemb. 1627.

T. JOH. ISAC. PONTANUS.

CVIII.

Abrahamo van der Merio,

Senatori.

Respondet ad dubia quibusdam vocabulis in Scholis Grammaticorum ob sexum suum mota. Judicium profert exquisitum de Eugubino Steucho, itemque Hieronymo Floravantio, mysteria Religionis Christianæ antiquis gentium Philosophis fuisse cognita affirmantibus. Trismegistum & oracula Sibyllina supposititia arguit. Commendat libellum Grotii de Veritate Relig. Christianæ.

Vir Amplissime, cognate optime, & amicissime,

DE Hadriano Imp. legimus, quoties à Poëtis versus affectentur, eos versiculis suis remunerari solitum. Ac placuit exemplum, Pio II. qui antea vocatus Æneas Sylvius Piccolominæus. Ejus illud circumfertur.

Discite pro numeris, numeros sperare Poëtæ.
Mutare est animus carmina, non emere.

Quanquam Vossius tuus, nec est Cæsar, nec Papa, tamen (vide quos spiritus gerat) decretum est, utriusque vestigiis insistere. Itaque pro versibus, versiculos mittit, ut sit homentum par pari. Dices non tam versus te expectasse, quam judicium meum, de dubiis, ut Grammaticorum filiis ea visum nuncupare. Age igitur, si ita placitum sit hoc opellæ nostræ poëticæ Mantissa, vel Corollarium. Ego interim Cathedram Grammaticam ascendo, & te Auditore, vel Lectore uno, contentus (etiam Antimacho unus auditor Plato sufficit, qui erat ei instar omnium) de dubiis istis, non dubiam feram sententiam. Faciamque id (si ita cum Lovaniensibus Magistris loqui fas sit) magistraliter. Quidni enim mihi id per te liceat, qui longè etiam majora mihi permittis? Quare in rem ipsam venio. Tu Amplissime Senator, togam compone, & Grammaticum hominem audi contendentem, non in vestro illo, sed foro suo. Primùm igitur ajo, furcillis quædam ex dubiis istis proculdubio expelli debere. Nec ignoro, quo tibicine vulgus fulciat opinionem suam. Sed tibicen ille est ficulnus, ut non possit non labare, quicquid imponas. Nam de *Natrix* fefellit Grammatico, Lucani locus. In *Alcyon* decepit Servius. In *ficus* pro fructu imposuit Martialis locus malè intellectus. Muliebri enim genere usurpant Celsus, Plinius, rei rusticæ scriptores, & quicquid Classicorum est uspiam Authorum. *Camelus* Græcis quidem fœmininum est, Latinis nunquam. De *Pharus* etiam sitne dubium, planè dubium est, atque incertum. Tutius saltem in muliebri genere usurpes. *Pulvis* vix inter dubia reponi meretur. Sed hoc tamen non acriter ducere velim ferram cum quoquam. Hui, inquies, si tam multa ex versibus hisce expellantur in Morboniam, in arctas admodum copias cogentur dubia. Mane vir præstantissime, nos in eorum

eorum locum quos fugavimus, novos succenturiabimus. Erunt autem isti *Varix*, *Sandix*, *Onyx*, *Sardonyx*, *Canalis*, *Volucris*, *Ales*, *Palumbes*, *Arrabo*, *Bubo*. Vides quàm multi, ut periculum non sit, ne armis expellantur inde, quo à me deducti. Multoque minus laborabunt, si jure vestro contendatur. Quamquam profectò ita aperta est hæc causa, judicio meo, ut minimè metuendum sit, ne priores illi, quos expulimus ex interdicto, unde vi, restitui postulent. Causa ista perorata, ut ego quidem censeo, venio ad judicium quod poscis. De Steuchio Eugubino equidem ita judico, malè eum mereri de Religione Christiana, quando mysteria ejus cognita fuisse docet, Antiquis Gentium Philosophis, imprimis Platoni: atque hoc ut persuasum eat, planè aliovorsum torquet verba ejus, quàm Philosophus ille senserat. Nec magis probo, quod ea stabilire conatur, ex Trismegisto, ac Sibyllinis Oraculis: ubi multò apertiùs arcana Religionis proponuntur, quàm in Prophetarum Vaticiniis. Atqui quis nescit ea tempora, quæ ἐνανθρώπησιν sospitatoris nostri præcedunt, ab Apostolo ipso nominari, χρόνους ἀγνοίας; aut quem fugit ἐνανθρώπησιν, eidem dici μυστήριον ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ; Quibus gemina & alia in scripturis leguntur. Nec ignoro, quæ ab Hieronymo Floravantio, Lib. III. de beatissima Trinitate, cap. I. adferantur, ut doceat Trinitatis mysterium, aliquo modo gentibus fuisse cognitum. Sed ille eadem ac Eugubinus chorda oberrat. Hoc est vel genuinis Gentilium scriptis, falsam affingit sententiam, vel scripta ὑποβολιμαῖα ac supposititia habet pro genuinis. Mihi neutrum placet. Nec enim veritas cœlestis, quæ est à Christo, & Spiritu ejus, indiget mendacio, quod Patrem habet Diabolum. At Platonicos non id voluisse, quod Eugubinus putavit, nemo negabit, qui in Platone cum judicio fuerit versatus. Trismegistum autem, & Sibyllina, ut vocant Oracula, esse supposititia, & res clamat, & dictio ipsa arguit. Quod ego pluribus commonstrarem hoc loco, nisi inter alios, luculentè id fecisset Casaubonus, exercitatione prima ad apparatum Annalium Baronii. Nec nescivit hoc Magnus Civis tuus, qui brevissimè nuper pro veritate Religionis Christianæ Commentariolum edidit, sanè hoc seculo potissimum, quo omnia ad ἀθεότητα vergunt, perutilem eoque utiliorem, quod quantum hactenus potui videre, scopulos effugerit, in quos priores impegere: Nam segregavit ille argumenta ista, quibus mysteria nostra Religionis, non sine aperto mendacio probarentur. Præterea Religio est ei, quod debemus Spiritui Sancto, & Prophetis ac Apostolis, id acceptum ferre lumini Naturæ, & cæcarum gentium lacunis. Quod parùm religiosè fecit Steuchus, & cum eo alii nonnulli. Ad duo tantum capita Epistolæ tuæ respondi: Et vides jam in tantum literas halce excrevisse. Quid futurum est, si de cæteris, etiam quid sentiam, attexam? Sed de iis, vel coram, vel literis alteris videro. Tu, Amplissime vir, loquacitatem meam boni consule. Salutem conjugi tuæ. Desidero scire, an planè jam valetudini suæ restituta sit socrus tua διὰ γυναικῶν. Quare quando otium est rescribendi, velim verbum de hoc attexas. Multam etiam salutem Senatus vestri Præsidi, ac Curatori Academiæ nostro Cromboutio.

Lugd. Batavor. CIƆ IƆ CXXVII. XIII Kal. Dec.

Tuus sine fuco,

G. J. VOSSIUS.

CIX.

Arnold. Buchellius, G. J. Vossio, Philos. & Historico Clarissimo.

Magnis extollit laudibus inexhaustam diligentiam, quam de Historicis Latinis impendisset operi. Quædam ad illud eruditè annotat, & prætermissorum nonnullorum Authorum indiculum attexit.

CLarissime Doctissimeque D. Vossi, percurri pridem librum tuum, de Latinis Historicis; in quo admiratus sum inexhaustam tuam diligentiam, incredibilem patientiam, & exactum simul judicium tuum. Admiratus (inquam) sum quotidianis, & quasi perpetuis tuis occupationibus, tantùm temporis vobis superesse potuisse, quod tam vasto operi sufficeret. At supra spem omnia inveni, adeo ut deficiant verba, quibus tanti laboris merita, dignè expressero. Vidi quam infinito studio pelagus illud Authorum ingressus fueris, quod etiam incerti nominis, & ætatis scriptores, inter tineas, & blattas delitescentes, in lucem produxeris. Et penè (ut ita dicam) miseret me tui, qui tantum laboris, impenderis istis S S. Vitis legendis, quarum major pars impossibilium, ac incredibilium rerum narrationibus, ne quid dicam acerbius, occupatur. Veruntamen cum hæc, non tantum nostris hominibus, sed toto erudito orbi scripseris, oportuit sanè ad seculi hujus mores te accommodare; At interim hoc sedulò cavisti, ne quem temerè ostenderes: quod licet apud bonos æquosque Lectores, te impetraturum minimè diffidam, vereor nihilominus (ut nunc sunt hominum mores) ne omnibus, vel sic in iis satisfeceris. Sunt enim quibus Religionis velum S S. vel manifestissimis prætenditur mendaciis, quod omnibus censuris superius arbitrantur. Sed ad rem venio; Vir humanissime, pauca inter legendum notavi, inter quæ, & Typographi errata, sed talia quæ veritati fucum facerent. Eorum hic specimen adjungo.

Pag. 446. *De Beka ad finem, ac prætexit usque ad annum* CIƆ CC XLVI. *quo & ipse in terris morabatur.*] Hic innumero erratum, & C. unum omissum, nam vixit post annum 1300. & Chronicum suum ad Johannem Episcopum perduxit; ad annum nempe 1345. teste Trithem. MS. meum ultra 1360. producit, sed ab alio quædam assuta credo. Idem Trithemius claruisse tradit, ad annum 1348. Gesnerus in Biblioth. An. 1350. Pantaleon 1340.

Pag. 814. *In lucem primus protraxit, Bernardus Furmerius.*] At erroribus adeo plenum; ut vix linea in toto libro sit integra: neque sanè eo nomine illi multum debemus, cùm quivis facilè in tanta copia exemplarium manuscriptorum, pessimè descriptum, lucelli tantùm spe in lucem protrudere potuisset; & absque dubio, jam meliorem eum Authorem haberemus, nisi hominis ea sedulitas fuisset. Ego in tantillo libro, aliqua centena errata restitui, quæ nullo modo excusari poterant; Idque cum rursum tantum perlegissem, D. Grutero instante, ac urgente, ut Francofurtum mitterem. Quid autem denuo libro hoc factum sit, nondum intelligere potui, ut neque de Steda meo; ad quem quædam etiam notaveram: quarum Notarum, nonnullas ex Adversariis collectas, una cum meo Exemplari, ad D. Scriverium misi.

Pag. 839. *Johannes cognomento Palæonydorus*] Videris hunc Johannem, alium facere, à Johanne de Aquâ Veteri, cujus pag. 529. memineras: cùm tamen, Tempus, Patria, Scripta, Ordo conveniant, nec alium præter unum Johannem Aquaveteranum reperiam; hos unum, & eundem credo, ut mecum Valerius Andreas, qui ante annos tres quatuorve, in lucem dedit Lovanii Bibliothecam Belgicam.

Pag. 838. Authorem hujus Polyphili, indicant literæ Capitales titulorum, quas collegi, in hunc sensum: *Poliam frater Franciscus Columna peramavit*: Ut mihi indicium fecerat, Johannes Martinius, qui hunc librum ex Italico translatum, Anno 1546. Parisiis edidit, Gesn. Venetiis apud Aldum excusum, tradit Ital. neque puto Latinè extare. Benedict. Curtius ad Arresta Amorum, sic de eo scribit, *Et multiscius Franciscus Columna Parentationes in Templo Polyandrios fieri finxit, his qui ob amorem periclitati fuerint.* Idem Arresto 40. *fuerunt etiam qui prosâ vulgari, Amicas suas celebraverint, inter quos vero, doctior Franciscus Columna, cognomento Polyphilus*,

tus, qui Poliam illam suam, omnium disciplinarum doctissimam interpretationem, ac omnium Artium officinam instructissimam exornas, plurimisque Epithetis honestat.

Eadem. Certè meo judicio, Thesaurum continet Antiquitatum, & Elegantiarum.] Cyriacum Anconitanum nondum vidi, sed eundem, non optimâ fide dedisse inscriptiones, at plurimas finxisse satis apertè indicat Doctiss. Ant. Augustinus, Dialogo XI. de Numis, & Antiq. inscriptionibus; eumque Annio Viterbiensi, ea in re comparat.

Pag. 827. Corius anno 1485. annorum fuit 25. ut in Præfatione ad Ascanium Sfort. Card. ipse scribit. Idemque dedit vitas Impp. Rom. à Cæsare, ad Barbarossam, sed Italicè; promittit & librum de Vitis Philosophorum, Poëtarum, & Mulierum illustrium, quem nondum vidi; An ediderit nescio; Cæsares ad finem, Operi Historico adjunxit.

Sed in Reuberi Editione libri sunt VIII. habeo & ejus operis editionem in fol. Bas. ap. Pernam anno 1533. octo tantum libris constantem.

Pag. 799. *Rexisse Ecclesiam Rhemensem annis* XXVII.] *Redonensem*, scribendum, cum nullus Marbodus hoc tempore fuerit Rhemensis Episcopus; Errorem etiam sequentia verba satis detegunt.

Pag. 327. 796. *Atque omni rep.* Certè mirum videtur, Suffridum Petri tam mordicus propugnare suæ gentis fabulas, cum vir fuerit alioqui doctissimus, & judicii prætterquam in patriâ Historiâ boni: hunc pertinaci animo sequuntur Furmerius & Hamconius, quos trium viros fabularum patriarum vocare soleo. Et utinam hi non suos invenissent asseclas.

Plura attexerem, nisi vererer hisce meis nugis utiles vobis horas adimere; neque hæc alio animo quam juvandi scribo, cum sciam non omnia omnibus eodem tempore patere: neque tu, doctissime vir, aliter hæc capies. Conatum saltem videbis, etiamsi nihil alicujus momenti præstiterim. Addo tantum indiculum Authorum, quos nescio, an videris.

Scriptores varii rerum Leodiensium quos Jo. à Chappeauville, in lucem dedit Leodici 3. Tom. an. 1612. in quarto. Inter quos Harigerus Abbas Lobiensis, Anselmus Can. Leodiensis & Joannes Placentius Dominicanus; Catalogus Episcoporum Tungrensium; Hunc inter incerti ævi Authores retulisti, sed ætatem facilè ex ipso quem apud me est libro constabit.

Petri de Blarrorivo Pathisiani insigne opus, Nanceidos in fol. vulgari Libb. VI. versibus heroicis conscriptum, impressum verò in pago Lotharingiæ D. Nocalai de porta; per Petrum Jacobi Perbrum, loci Paganum an. C. 1518. non. Jan. quo die etiam ipsum Nanceianum peractum est An. 1476.

Valerandi Varami de Gestis Johannæ virginis Libri IV. versibus conscripti, editi in quarto Paris. anno 1516. Rob. inde Stephani Anno 1529. iteravit.

Horatii Poëtæ Idoratia, Poëma Libb. 2. ad Nic. V. Pontif. Max. de Conspiratione Portiana in ipsum Pontificem. In membr. est apud me.

Ant. Sanderus Presbyter, edidit Anno 1624. Antw. in quarto apud Guil. à Tongris, de scriptoribus Flandriæ Libros 3. De Gandavensibus eruditione claris lib. 3. de Brugensibus eruditionis fama claris Lib. 2.

Est & apud me Vita Henrici Imp. Virginei quam scripsit (ita habet Tit.) Adelboldus Traject. Epi. MS. Vita Henrici Quarti Cæs. Aug. Ducis Bavariæ VII. Paulo post, matris illius à quodam ejus temporis conscripta. MS.

Item de Impp. Æquivocis Henricis. MS.

Vita S. Adalberti confessoris. MS.

Sed jam satis superque tuam patientiam exercuimus, si tamen hæc vobis non ingrata, aut molesta fuisse intellexero, plura me missurum recipio, summi beneficii instar erit, si sensero me vel minimum profuisse. Vale, vir Doctissime, & me tui amantem redama; ac salve, & rem mihi gratam te facere crede, si à me salutem D. Barlæo dicere non grave fuerit.

Trajecti calamo festinante, X. Kalen. Decemb. CIƆ IƆ C XXVII. stylo nostro.

CX.

Gratias agit pro Historicis Latinis, affectum & amicitiam perennem spondens.

Clarissime Humanissimeque Vir,

NOn oportebat gratias esse tam tardas. Sed locorum intervallis, injuriisque temporum dandum est hoc vitium, non meo animo. Aderant jam Natales Σωτήρειοι, priusquam appulere ad me amoris illa tui suavissima deposita. Atque interea dum ad Doctorem Bealum (Cantabrigiâ jam tum absentem) ad D. Junium, adque fratrem meum (longissimè dissitum) transmittendi quæruntur opportunitates, aliquot menses præterfluxere. Jam tandem; repono tamen, pro libro literisque summas gratias, pro amore pectus & animum. Equidem jampridem in eo ipso quod Academiæ nostræ contuleras munere, reputabas meas partes inesse; sed cum & mihi separatim atque inter paucos, viderem te clarissimum hoc pignus ultrò credidisse, mirum in modum cœpi de Vossiana amicitia mihimet gratulari. Et certè si Cantabrigiam te nostram invisere contigisset, (ut aliquando spes erat) non defuissent (confido) officia mihi, quibus meum erga te studium, penitissimosque adfectus commendare præsenti tibi potuissem. Verum nunc intervulsæ sunt alæ mihi illorum officiorum, præterque gratias, & pia vota, reliquum est nihil, quo amores meos probem tibi. Quanquam cùm & Reverendissimo Antistite apud nos, tuique amantissimo dudum intellexerim, non deesse tibi progeniem, Parentis similem, bonæ literaturæ, famæque cupidam, erit fortasse aliquando (σὺν Θεῷ) ut hic apud eorum aliquem possim clariùs exponere, quàm aucta in parte existimationis atque benevolentiæ æternùm resideas in meo pectore.

Tu, egregium decus literatum, vive diu, & benigno numine fruere, nomenque tuum, quod jamdiu fecisti, perge porrò æternitati commendare. Ea assiduè vota nuncupat, qui te intimis meritò adfectibus complectitur,

Dat. in ipso Æquinoctio Vernali Cantabrig. è Coll. D. Petri. CIƆ IƆ C XXVII.

Æterno nexu tibi devinctus,

MATTHÆUS WREN.

CXI.

Pro honore dedicati elaboratissimi operis Historicorum Latinorum amicitiam studiaque paratissima promittit.

Eximie Vir,

QUanquam est quòd doleamus excidisse nos expectatione nostrâ, quam de adventu in Britanniam tuo conceperamus: literæ tamen tuæ minuerunt nobis illam solicitudinem, quibus præter teipsum nihil ad nos gratius acceptiusve pervenire poterat. Quòd sive rerum tuarum conditio fœlicitati nostræ obstiterit, sive Lugdunensium tuorum affectus atque amor, quem non mediocrem ex tuis in illam Academiam meritis esse conjicimus: Utcunque nobis in propensitate erga nos tuâ, quàm luculenter adeò, optimus ipse tui sensus interpres, expressisti videtur acquiescendum. Academias itaque Britannicas, præsertim hanc nostram, tanto apud te in honore esse summopere gra-

gratulamur. Non enim leve aliquod momentum laudibus nostris accessisse judicamus ex tanta suffragantis amplitudine. Theologi autem nostri, si jam in vivis essent, quam mox tibi catervatim gratias rependerent: cujus beneficio habent, quòd nec solerti Lectore, nec fideli testimonio destituti sint? Cum & integritas tua omnem assentandi suspicionem facilè summoveat, & acerrimi judicii confirmata in animis hominum opinio præstet, ne in ferendâ sententiâ deceptus videare. Atque utinam te nobis vel Fortuna non invidisset, vel Numinis potius indulsisset Clementia, ut quod mutis Britanniæ Magistris debere se profitetur Humanitas tua, auritæ discipulorum turbæ vivâ ipse voce persolveres. Quanquam nec illi muti prorsùs sunt, imò ne mortui quidem, quibus tu quotidie vitam ac vocem suppeditas. Ut si rectè rationem subducamus, tuo illi in ære sint, tibi inter cæteros, atque etiam præ quampluris hujus Seculi viris Eruditissimis claritatem illam quâ etiamnum conspicui cernuntur acceptam referant. Quòd igitur in nostrorum laudibus tam copiosus fueris, & illud quidem benevolentiæ tuæ luculentum satis indicium: quod autem insignem illam elaboratamque ingenii tui sobolem (quasi Polydorum alterum) nobis servandam concredideris, hoc certissimum amoris tui τεκμήριον, quin & arctioris cujusdam necessitudinis esse ducimus. Videris enim cum ipso fato contendere, ut nobis aliquo saltem modo prodesse valeas, & licet Scholæ, quæ te anxie cupideque præstolata est, adesse nequeas, Bibliothecam tamen lucubrationibus tuæ ornatam velle. Agnoscimus (Eximie Vir) atque amplectimur hunc animi tui candorem, & arrhabonem istum inter κειμήλια nostra in perpetuam Authoris sui memoriam sanctissime custodiendum curabimus. Vale feliciter.

Cantabrig. datæ è frequenti Senatu nostro, Anno ∞ Iↄ Iↄ c xxvii, postridie Id. Decemb.

Amici tui,

Procancellarius reliquusque Senatus Cantabrigiensis.

CXII.

Gulielmus Bathoniensis & Wellensis, Cl. Vossio.

Gratissimas ipsius literas cum novo de Historicis Latinis opere fuisse, Buckinghamiæ etiam Ducem sollicitum esse, quâ ratione munificentiam suam, pro honore dedicationis, optime ipsi contestari possit.

ALiam datam mihi occasionem ad te scribendi (vir doctissime) libenter accipio. Et certè gaudeo (etiamsi undique mole negotiorum gravatus) hanc opportunitatem mihi se obtulisse. Non diu est ex quo literas tuas gratissimas accepi unà cum Historicis Latinis à te novâ vita donatis. Ego statim acceptis libro, literisque, literas ad te dedi calamo sane obeso & per desuetudinem titubante. Unum in tua illa perelegante & gravissima Epistola Duci Illustrissimo nuperrime nuncupata invitus legi, scilicet, te suasu tuorum & pollicitis Reipublicæ illius animum tuum mutâsse, & proinde cælum non mutaturum, nec accessum nunc ad nos te paraturum. Sed quod in hac re tibi placuit, mihi lex sit: Nolo sperare quod non vis. Interim Dux Buckinghamiæ (qui Deo gratias apud nos iterum salvus) amore & tuo, & tui captus omnes meditatur vias quibus de pari honore, quo tu illum, afficiat. Remora munificentissimæ gratitudinis nulla, nisi quod prorsùs nescit quid potissimum eligere debeat, in quo tibi benefaciat. Et hoc ut ego tibi scriberem in mandatis dedit. Officium (etsi difficilius scribo literas) mihi gratissimum. Nunc iterum vel hanc ob rem doleo te exuisse animum ad nos accedendi. Potuisset enim heroicus animus majora quam nunc apud vos potest. Unum restat, ut te ostendas dextrum fortunæ tuæ fabrum & prudenter excogites quid tibi factum velis: sit quale optare fas est (novi autem ni tua me fallant scripta ingenium tuum) & factum puta. Fortè deliberandum esse de re ipsa judices: Delibera: tamen hoc unum peto, ut præsenti quam fieri possit responso certiorem me facias literas has ad manus tuas pervenisse. Scio enim Ducem, candoris tui cultorem eximium, responsum expectare, quod (si fieri possit) literas hasce meas antevetteret. Quod reliquum est, preces oro effundas pro peccatrice anima.

Decemb. 22, 1627.

Devinctissimi tibi in communi Salvatore Jesu Christo,

GUIL. BATHON. & WELLENSIS.

CXIII.

Reverendissimo in Christo Patri,

Guilielmo,

Bathonensi & Wellensi Episcopo.

Impensè sibi gratulatur tum insignem ipsius erga se amorem, tum præclarum Buckinghamiæ Ducis affectum, quod bene adeo de se mereri cogitet, nil majus in votis habens quam ut perennem suam uterque conservet.

Reverendissime in Christo Pater,

SI in equis, generosioribus quidem illis, at mutis tamen animantibus, ita usu venit, ut in certaminibus applausu, & quasi gratulatione adstantium ad velocius currendum incitentur: quid fieri hominibus putemus, iis præsertim, qui in studio virtutis industriæque pro viribus bene mereri contendunt de literis studiisque. Ecquid de me illud dicere habeo, geminis Reverendissimæ dignitatis tuæ literis amorem favoremque summum spirantibus, posterioribus etiam indicium facientibus de præclaro Illustrissimi Ducis affectu erga me, licèt immerentem, stimulos mihi subditos esse acerrimos, ad porro gnaviter insistendam, quam calco hactenus, honestissimi laboris viam. Hoc cum per se magnum esset: non tamen hic felicitas mea stetit: Sed cum summi beneficii loco habendum ab alio, ac meipso etiam, foret, si Illustrissimus Dux supplicanti solùm benignas præberet aures: nunc quod tanto majus est, sponte etiam per Reverendissimam dignitatem tuam, exquirere non est dedignatus, quo pacto Celsitudinem suam hoc tempore bene mereri de me posse arbitraretur. Quo nomine nunc digitis mihi cœlum videor attingere. Ut qui nihil post virtutem ipsam majus unquam putarim, quam placere posse Principibus viris, & summis Ecclesiarum antistitibus: quos virtus ipsa constituisse, quasi agonothetas suos, videtur. Quare, ut dixi, hoc nomine plurimum gaudeo, aut verius triumpho. Non tamen factum à me quicquam puto, quo affectum ejusmodi sim promeritus, cum heroicæ Illustrissimi Ducis virtutes, quicquid ab umbratiorum hominum studiis proficisci potest, albis, quod dicitur, quadrigis, vel amplius etiam, excedant. Quin potius metuendum mihi sit, ne id, quale quale est, negligendo, iratam prope virtutem habiturus mihi viderer. Quamobrem etsi haut adeò cornea mihi fibra est, ut non sentiam, quantum heroicus Illustrissimi Ducis animus possit: neque fortunæ mei, aut meorum hujuscemodi sunt, ut optatissimam hanc occasionem sine summa imprudentiæ nota negligere debeam: tamen ita existimo, nec esse modestiæ meæ eligere quasi præmii genus, ubi nullum mihi deberi putem, sed nudo tanti Ducis affectu abundè sim remuneratus: nec siquid excelsa mens ulterius velit, usque adeò cæcutio, ut non videam, ipsum Illustrissimum Ducem pro benigna Celsitudinis suæ prudentia, & benevolis Reverentiæ tuæ consiliis quid in rem meam & meorum sit, longè me-

melius perspicere & posse & velle, quàm mei ordinis ulli etiam in rebus suis cernere valeant. Nihil igitur mihi superesse video, quàm ut quam maximè me commendem Reverentiæ tuæ, Deumque votis supplicibus orem, ut perpetuum esse velit hunc erga me affectum Illustrissimi Ducis: cujus honori & obsequio, simulque etiam tuo, Reverendissime Pater, quicquid vitæ largietur Deus, deinceps decurret. Idem supremum illud numen rogo, quantum possum, ut & Illustrissimum Ducem, & Reverendissimam dignitatem tuam, non modò Britanniæ suæ, sed etiam devotissimo huic cultori diu conservet incolumes: ac mihi quoque eas conservet vires, ut ne tam præclarè promeritis unquam videar ingratus.

Lugd. Bat. CIↃ IↃC XXVIII. X Kalend. Feb. postridie nempe, quam redditæ mihi essent acceptissimæ illæ Reverentiæ tuæ literæ.

Reverendissimi Nominis tui cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

CXIV.

Reverendissimo in Christo Patri,

Georgio,

Cicestriensi Episcopo.

Ejusdem Argumenti cum priori.

Reverendissime in Christo Pater,

INter felicissimos vitæ meæ dies, quales lapillo signare albo antiquitas consuevit, non postremum tribuere iis locum soleo, quibus Reverentiam tuam, & præstantes gentis vestræ Theologos, unà tecum ad Synodum legatos, videre & affari mihi datum fuit; Dordrechti primùm, mox iterum Lugduni. Exinde mihi sæpe in animo, sæpe in ore, eruditissimi illi sermones, quibus me, mensâ dignati, beare voluistis; nec doctissimi illi modò, sed non minori etiam humanitate conditi: quippe quam tunc expertus erga me sim planè singularem. Horum memoria mihi literas Reverentiæ tuæ, longè acceptissimas per sese, multò etiam gratiores reddidit jucundioresque. Equidem avidè eas hausi, nec legisse eas suffecit, iterum iterumque relegi. Et animadverto, tanti Viri affectu ergame, magis etiam me inflammari ad bene merendum de studiis literarum. Nempe, quòd vulgò ajunt, laudatam crescere virtutem, id in me quoque locum habere sentio; atque hoc etiam nomine plurimum tibi debeo, & deinceps etiam debebunt studia nostra. Nam quem non apprimè delectet, si, & amari se, & alicujus fieri intelligat ab viro in summa dignitate constituto, & maximis animi dotibus dignitatem istiusmodi multùm exsuperanti? Quæ quanto magis cogito, tanto magis mihi operam dandam judico, ut affectum hunc mihi semper conservem, atque adeo etiam, si fieri possit, augeam: quod scio non aliter me consequi posse, quàm si meinet vincere coner, in hoc vitæ instituto. Hunc animum non potui, quin tribus nunc verbis perscriberem. Nudius tertius demùm Reverentiæ tuæ literas accepi. Interea Hagæ, partim ab occupationibus, partim ab amicis detentus sum. Nunc autem Lugdunum subitò vocor. Nec ventus minus in Angliam vocat Nobilissimum Dudleium Carletonum, quem sine meis literis ad Reverentiam tuam venire nefas putavi. De Baronio, & Pelagii patria, nunc nihil addo: quia volo, ut simulac Lugdunum rediero, inde alterum mihi surgat literarum argumentum. Deus Opt. Max. Reverendissimam dignitatem tuam diutissime Ecclesiæ suæ salvam ac sospitem servet: nec Ecclesiæ modò, sed etiam mihi, qui, quantum possum, elaborabo, ut ne unquam affectu & obsequio cuiquam eorum videar cessisse, qui inter devotos cultores Reverendissimi tui nominis, nomen profiteantur suum.

Hagæ Comitis, MDCXXVIII. VII Kal. Febr.

Reverendissimi nominis tui cultor obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CXV.

Samuel Johnson Vossio.

Magnum Vossii desiderium esse in Academia Cantabrigiensi, quem iniqua fata virum ei invidissent. Multum verò sibi de tanto gratulatur amico, cui amorem atque mutua pollicetur officia.

MUsæ Solonis sententiâ (Reverende Musarum Apollo) Ζηνὸς Ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα appellantur. Patrem habent Jovem, & quid Jove majus habetur? Patrem habent adjutorem, sic enim Jovis a juvando nomen, hæc Musarum fœlicitas. Fœlices, nimium fœlices fuissent Musæ Cantabrigienses, si adventum tuum, Clarissime Vossi, quem Academia ceu Jovem veneratur, si adventum tuum & influentiam tam diu exoptatum iniqua nobis fata non invidissent. Donslaum accepimus. O si Vossium! illum laudamus, te suspicimus. Dignus ille satis qui historiam perlegat, si non Vossius huic muneri destinatus. Epistolium accepimus, quæ quidem Epistola fuit satis ampla & luculenta tui amoris tessera. Sed nobis pro amore visum est epistolium, quicquid sit, cum tuum sit, nos in bibliotheca nostra in Jacobi scrinio memoriæ sacrum conservamus. Te absentem videt, tacentem audit & amat Academia, & ita amat ut quamvis ad familiaritatem accedere multùm cupit, ad amorem certè nihil possit. Sed quo me rapit commune votum & amor tui ut mei obliviscar? Quid ego tibi pro tua in me gratia Lugduni exhibita? quòd mecum indigno tanti viri alloquio dignatus es colloqui, quodque longè maximum duxi in amicorum meorum albo nomen inscribere meque tuis laudibus (sic enim jure apello) cohonestare. Utinam tam felici esse olim contingat mihi ut qui tibi jam videor, is aliquando esse possim: tum nec falso mihi testimonio adulatus erit Vossius, nec ego tanti viri indignus amicitiâ. Dabo operam nec vana de me prædicarit Vossius vel hoc uno nomine dignus ut sim qui Vossium prædicem.

Miratus est Seldenus (qui tamen te amat medullitùs) cur librum illum omnium applausu acceptum Duci Buckinghamiensi dicares, ego tuis verbis responsum dedi. Cancellarius est nostræ Academiæ. In titulo epistolæ aliquantulum errabas (quod vitium certè non fuit) vel ab Anglo forsan aliquo, vel titulo Anglice scripto deceptus. Ego Domino meo omnia fausta & felicia ex animo precor, & si vel minimam honori tuo labeculam ab immundo cujusquam ore aspersam videro, non secus ac proprio dedecore commovebor. Vale.

Raptim, Cantabrig. è Bibliothec Coll. Eman. Januar. [illegible] 1628.

Tuæ humanitati in omni & observantia, & officio devinctus,

SAMUEL JOHNSON.

CXVI.

Guilielmus Bathonensis & Wellensis, G. J. Vossio.

Infausto in itinere fregisse tendonem, atque sic factum esse claudum; ne tamen corde vel affectibus claudicet, proxime se effecturum affirmat.

NOn profiteor (Vir Clarissime) me hisce ad tuas quas mihi tradidit Vir tui studiosissimus Dominus Carletonus, responsum dare. Sunto tantum characteres amoris mei, qui nec te negligere, nec illum sine literis novit dimittere. Quum duobus abhinc mensibus, Majestatem Regiam, ut mihi pro officio incumbit, infausto pede sequor (iter tum faciebat Hamptoniam) rhedâ egressus torrentem non quatuor pedes latum dum transilio pede, inæquali plantâ in terram sabulosam, & minus fidam incidente, nervum posteriorem tibiæ dextræ (tendonem vocant) fregi. Ab eo tempore incedo claudus: nec adhuc constat quando sim vires pristinas recuperaturus. Si quæras quorsum hæc? ut certior fias nactum te esse amicum claudum: Sed etsi nunc fractis nervis, non possum in gratiam tuam, quæ tu, quæ ego cupio, facere: quamprimum tamen vires accreverint strenuè mihi concredita peragam. Ut sic intelligas (saltem si quid possim) me ima tantum mei parte, non corde, non affectibus claudicare. Literis meis proximis meliora forsan ad te perferentur. Quod in votis est [illegible]

Amicissimi tui,

Martii 26, 1628.

GUIL. BATHON. & WELLENSIS.

CXVII.

Guilielmo, Episcopo Bathoniensi & Wellensi.

Exosculatur honorificam Episcopi de se existimationem. Offert Syllogen disputationum. Pollicetur Commentaria de Lingua Latina benevolentiamque illius & in posterum expetit.

Reverendissime in Christo Pater, Domine æternum mihi omni officio colende,

SImulac literas Reverendissimi nominis tui legi, totus ob infortunium tuum expallui atque exhorrui. Nec casus ille minus animum meum perculit, quàm si meus foret. Debebam dicere, & verè poteram, magis affecisse. Sed semper existimavi operam dandam esse, non modò ne quid auribus demus, sed etiam nequid dare videamur. Et tamen, quis dubitat, quin qui boni viri & prudentis; qualium profectò non est larga nimis seges, jure nomen possidere velit, is alienam salutem præponere suæ debeat, quando in alterius salute salus publica magis laborat. Quid ergò me facere æquum erat, qui & te colerem ut communem Ecclesiæ parentem, & me inter eos meritò reponerem, quos singulari amore, ut pater filium, prosequaris? Quare assidue Deo vota facere non cesso, ut pristinas Reverentiæ tuæ vires reddat: tamen difficile dixerim quantam in hoc ipso dolore ceperim voluptatem ex tam manifestis certissimi erga me amoris signis. O felicia scripta mea, quæ sic beent autorem! Nam quid bonum aut magnum æque censere in hac vita possim, ac si à bonis & magnis viris & laudari & amari contingat? Laudari jucundum est, sed jucundius amari. Quæ scripseram, etsi nihil ejusmodi mererentur, tamen utrumque mihi contulerunt. Nempe vis studiis honorem esse, quod verè est seculum corrigere. Nunc illa me urget cura, ne videar ingratus. Etsi autem quod rependam non habeo, imo nec verba reperiam, quibus me satis gratum ostendam: tamen si placere potuit prior labor noster, non despero me & alia non minora offerre posse Famæ ac Æternitati nominis tui propriis virtutibus in omnia secula ituri. Atque ut ex parte videas, quid rerum agam, mitto Syllogen veterum disputationum mearum, mutilam quidem illam & imperfectam (nam major pars adhuc inedita est) sed decretum & quæ vides auctiora, & addere ea, quæ adhuc in schedis nostris latitant. Nempe volumine uno complectar, quæ ad Sacramentarium negotium pertinent; alio quæ spectant statum animæ post mortem. Et ita porro in aliis. De Baronio quid moliar seorsim alteris exponam, idque ut non tantum consilii mei rationem explicem; sed etiam, quid Reverendissimo nomini tuo videatur, intelligere possim. Nunc hoc solum dicam, non tam visum esse minutias consectari, quàm illa, ubi cardo rei potissimùm vertitur. Uti illa imprimis, in quibus longius à primitiva Ecclesia recessit Romana; etiam evolare gestiunt Commentarii mei de Lingua Latina, cujus pars posterior origines ejusce linguæ ex Græcia & Oriente repetit, multaque ex veteribus Scriptoribus, aut corrigit aut illustrat. Sed de his, & aliis quibusdam, pluribus alias agam. Interim me meaque Reverendissimo nomini tuo in cultum & obsequium perenne offero & transcribo. Deumque Optimum Max. supplex precibus oro, tum ut Dominum meum Illustrissimum Ducem Buckinghamiæ spiritu suo roboret, consiliaque ejus prosperet, Britanniæ totius bono, tum ut Reverendissimo tuo nomini cœlesti suâ gratiâ magis magisque adsit, corporique non pristinas modò vires instauret, sed diuturnam quoque valetudinem largiatur, ad Anglicanæ atque adeò Universæ Ecclesiæ emolumentum.

Lugduni Batavor. CIↃ IↃ C XXVIII. VIII Kal. Majas.

Reverendissimi nominis tui cultor obstrictissimus, & qui nunquam tuus esse desinet,

G. J. VOSSIUS.

CXVIII.

Pro donato sibi Commentario in Pallium Tertulliani hostimenti loco libros de Historicis Latinis mittit atque instituti sui rationem breviter reddit, censuram ab eo expectans. Ἀσυνεσίας arguit Theologum quendam Academiæ Juliæ (Johannem a Fuchte) quod duos Gennadios fœde inter se confundat. Hortatur Salmasium ut Tertullianum totum eruditissimis commentationibus suis illustret, quia id unicus præstare posset.

Clarissime Salmasi,

JAm quadriennium est, quod me donasti Commentario tuo in Tertullianum de Pallio, nobili & victuro, ut omnia tua, opere: pro quo gratias habeo, quantas possum. Nunc vero longo adeo post intervallo ausus sum mittere ἀντίδωρον, historiam nostram de Historicis Latinis; opus tanto, ut ego censeo, minus bonitate, si cum tuo comparetur, quanto mole exsuperat. Sed si paginarum numero vincimus, jam non omni ex parte superamur. Vide, & ride, Vir summe, quod mea sic, & seriò, commendem. Sed utcunque hanc insistam viam apud te, & paucos alios, qui ad summa evolâstis; plus tamen animi ac spiritus scito mihi esse apud homines mediocres, ac præcipue rudem juventutem: cui de longe meliori nota mea videor posse commendare. Nam profectò est aliquid ei digitum intendisse ad fontes, unde hauritur notitia omnis ævi. Quocirca nondum pœnitet instituti: præsertim quando video quotidie in hoc argumento etiam eos Saturnias lippire lemas, qui sibi, & pene sui ordinis cunctis quantivis pretii videntur. Qualis, inter sexcentos, est nuperus Editor Opusculi,

quod

quod Auctorem habet Gennadium Scholarium, Patriarcham Constantinopolitanum, atque inscribitur, περὶ τῆς ἐδῶν θεῶν συντεγμα διδξηματον. Academiæ is Juliæ Theologus, agnoscit Scriptorem eum vixisse temporibus Joannis Palæologi, idque anno clɔ cccc xxx. variasque ad Turcam Legationes obiisse: atque inde esse, quod dissertationem hanc de Trinitate cum Amurathe Turca habitam, in Literas retulerit. Sed idem (en cor hominis!) vitam ejus nobis describit è Gennadio Massiliensi, qui libro de Scriptoribus Ecclesiasticis agit de quodam Gennadio Constantinopolitano, qui Leonis Imperatoris temporibus claruerit. Quid fœdius in erudito Theologo hac ἀνιστορησίᾳ? Gennadius Massiliensis, ut nos opere hoc statuimus, & omnes mediocriter docti sciunt, circa annum vixerit quingentesimum? Quomodo igitur Gennadius, de quo ille tractat, idem sit ac is, quem Theologus ille intra ducentos hosce annos claruisse ipse agnoscit. Non erant tales digni, quorum ratio haberetur, nisi tam multi horum similes invenirentur, qui alios omnes ad palatum ac genium suum sapere jubent. Quod equidem malo meo non semel sum expertus. Sed fortasse, qui alios culpo, culpâ ipse non vaco, seu ea quæ de ætate Historicorum prodidi, seu alia ad eos pertinentia consideremus. Sane hominem esse me, non diffiteor; & quia ex aliena infirmitate de mea facio conjecturam. Opus hoc meum ad te, Vir summe, & alios aliquot eximii nominis viros mitto. Nimirum fore spero, ut ita multa, quæ me fugêre, edoceat; à te inter primos, qui tot bona me docuisti, cum aliis scriptis tuis aureis, tum maximè Commentario in Historiæ Augustæ scriptores non semel mihi in Historia nostra laudato, nec unquam satis laudando, quippe omni laude majori: ac in quo verè locum habuerit, quod de Ludis olim secularibus dictum, eo quidem in genere simile nec vidisse, nec visurum quempiam. Ex iis verò quæ ad Tertullianum adnotâsti, video difficile esse dispicere, utrum in gentium Scriptoribus plus possis, an Sacris. Quare utinam in hoc Ecclesiæ doctore, quo pede cœpisti, pergas. Ad quem emaculandum atque illustrandum mihi natus videris. Quod de nemine homine præter te dixero. Unus enim præstare illud potes, quod verius conati adhuc alii, quam assecuti. Iterum igitur opto & rogo, ut huc potissimum ingenium intendas. Habent quidem gentium Scriptores, atque universa Musarum studia, ἀλλότριον quiddam. Neque insignem esse eorum utilitatem negare possim. Sed tamen quis bonus non malit, ut tale ingenium, & illa eruditione, in Ecclesiasticis potius Scriptoribus; iisque antiquissimis, & corrigendis & illustrandis operam insumat suam? Non quasi adhorter, ut τὰς ἔξωθεν Musas deseras, sed ut deinceps illas remissius, hasce meliores nostras impensius colas, uti facere jam serio aggressus es. Tibi inde lux major, amicis summa lætitia, omnibus fructus uberrimus. Vive, & vale literarum pereuntium Vindex præstantissime, cui si mea utcunque probare potero, felicem me putabo. Nihil enim malo, quam diligi à Salmasio, hoc est interiorum Literarum nostri seculi principe. Cujus si præsentia frui liceret, multum me adjutum iri posse confido. Habent quidem & aliæ terræ viros eruditos atque eximios; sed de interioribus nostris literis loquor. Quare lucente sole cur quærerem stellas. Iterum vale.

Lugduni Batavor. clɔ Iɔ c xxviii.

Tuus sine fuco,

G. J. Vossius.

CXIX.

Hieronymus Beale, G. J. Vossio.

Epistola familiaris & jocosa.

Ægrè ne feras, colendissime Domine Vossi, si expectatione tardius literæ ad te nostræ perveniant. In causa erat nimis sera vestrarum traditio, quas diu ante libri etiam tui factam copiam, seorsim accepimus. Quin & alia, colendissimo vestri, Doctori Wrenn, à Rege, à Comitiis objecta est remora, mihique multò molestior à novis nuptiis. Tum etiam, ne clarissimus amicissimusque Dominus Dubletius non vetasse credatur, haud diffiteor vino me vetere delectari impensius, atque scias, quam studio, quam cordi mihi sit antiquitas, provectiorem ætate matronam ac prope effœtam duxisse fateor. Riden' gravissime Gerarde? Hoc ipsum volebam, quia salutare est. Ut vivas Nestoris annos, ut floreat una tecum, ac per te vincat antiquitas, macte porrò hilaritate ac lubentiâ. Et quem olim accuratissimo illo Historiæ Pelagianæ opere concinnâsti tui nominis cultorem; hodieque etiam missis elegantibus literis & libro vere aureo (τό δὲ μαΐχιμίλιον ἴσως) arctius obstrictum tenes, prosequere oro novis æternisque amoribus; nec ante me deleas ex albo amicorum, quam patritiâ avitaque veritate spretâ, in novatorum castra transfugiam. Vale literarum decus uti ex animo vult voveteque

Cantab. ex Aula Pemb. Apr. 2. An. Dom. 1628.

Deditissimus tibi,

Hieronymus Beale.

CXX.

Quid in militiâ publicè ac feliciter à Danis suscipiatur, & quæ eveniant prodigia, hosti male ominantia, recenset. Similiter quid in Belgica agatur, ex Vossio cognoscere avet.

Amicorum Opt. Max.

Nuncium tam certum nactus, mercatorem Slagelosiensem, amicum meum, quique intra septimanam unam aut alteram ad nos revertitur, committendum non putavi, quin ad te quoque, quanquam magna temporis angustia circumscripta, literas darem. Tu vicissim da hoc amicitiæ nostræ, ut occasione utaris: & responsum quicquid cupias, illud ad Hermannum Pilium mitti cures, qui ad me curabit rectè. Aliquantum sanè temporis est elapsum, ex quo nihil ad te scripsi: sed nec ferè ad alium quenquam, nisi ad quem necessario scribendum erat. Id tu sic interpretaberis, tanquam publica hæc tempestas, quæ in nostrum orbem sævit, amicitia hoc officium impedierit. Certè amor in te meus, quem virtute ista tua singulari in animo meo accendisti, ardet ardebitque porro, igne semper inextincto; atque ut id facere possit, satis scio, tu non desines illum alere. Opto quantum possim maximè de rebus tuis sigillatim, publicisque Academiæ, adeoque universæ Reipub. certior fieri. Nos hic, per benigni Dei immensam gratiam, sustinemus nos egregiè; quæque pridem, militum nostrorum ignaviâ, ac proditione fœdâ, Deo ob peccata nostra nobis graviter irato, hostis cepit, nunc paulatim recuperamus. Serenissimus Rex noster cum sexaginta aut septuaginta aliquot navibus, bellicis nempe, & triremibus, aliisque minoribus, Fimbriam insulam, vulgò Femeren appellatur, in potestatem suam redegit; & ex eâ in Holsatiam objacentem facto impetu, urbes duas, Chilonium, & Ekelfortum, expugnavit; inde porrò sine dubio obvia quæque invasurus: quanquam de Chilonio quidem, qui Hafniâ ad nos veniunt, tentatum potius illud dicunt, quam occupatum. Illuc tamen ii affirmant, & Rensburgum oppugnatum, adeo ut Hamburgum usque tota Holsatia regi pateat. Quidam ajunt, sed incertum, Alsiam quoque, itidem insulam, occupatam. Dithmarsi, cœlo ad internecionem usque præsidio hostili, sese Regi reddidere; & ut deinceps contra hostem melius se tueri possint, cum aggeribus perforatis, tum apertis emissariis, aquam undique in agros suos, quanquam cum insigni sanè detrimento, admisere. Sueciæ Rex nostro sese arctissimo fœdere obligavit. Ferat auctumno proximo huc Legatos,

ros; & in illis generosum Baronem, Carolum Bannyrum, quem Leidæ novimus, studiorum illic causa commorantem; is me Soræ perbenigne est complexus. Vix abierant, cum Rex noster etiam suos in Sueciam misit, Cancellarium & unum è Senatoribus Regni. Qui, excepti præter solitum permagnificè, novum fœdus pertractârunt. Et nunc iterum ab eo Legati Hafniæ adsunt. Lubecensibus, qui in Cæsarem propendebant, interdixit, ne hostile quicquam in nos cogitare unquam ausint; quod si facerent, se illorum & commercia, quæ in Suecia frequentissima exercere ipsi soleant, perditurum; & pecunias quæ ibidem ingentes illis debeantur, in fiscum redacturum esse. Quibus minis id effecit, ut nunc nuper Legatis Cæsaris, & Hispaniarum Regis, navale auxilium exigentibus, constanter illud pernegaverint: affirmantes, nullo modo se præstare isthoc posse, nisi se, urbemque suam, plane perditum ire velint. Itaque ab iis nihil nobis metuendum; quanquam sanè etiam aliàs portum obstruere, navibus quibusdam immersis, regi nostro facile esset: qui id item ipsis comminatus fuit. Habet porro etiam Suecus sedecim armatorum millia, in ipsis finibus, prope urbem Gottenburgum; quæ Rex noster suis navibus trajecturus in adversam Cimbriam dicitur. Cujus incolæ adeo in Regem sunt affecti, ut, si alibi impressionem aliquam faciat, statim omnes arma sua sint juncturi; idque nobis certò nuntiant, qui huc veniunt. Idem animorum affectus in Holsatia est: ita ut non dubitemus, quin, benignitate Dei adjuvante, brevi ingentem aliquam mutationem istic habituri simus. Et prodigia præcessere hosti, ut speramus, tristia. In Holsatia, in Bredenbergensi arce sanguis quodam areæ loco copiosus emanavit; nec restingui à Præfecto, quanquam injecta arena, potuit. Hadersleviæ item in arce, equi in stabulo consistentes, reperti sudore defluentes, ac spumantes. Et in adjacente Cimbria, in urbe Ripensi, in Præfecti ejus mensâ, orbes sanguine maduerunt, ac remissi, ut purgarentur, & relati ac vix appositi, iterum tantundem sanguinis, omnibus convivis illud adspectantibus & horrentibus, habuerunt. Et hæc certo evenerunt; ac referri, tanquam vera, abs te possunt. Illud quoque memoratur, & pro vero affirmatur: ad Oldburgum, iridem Cimbriæ nostræ urbem, Præfectum ejus aliquando, cum ad ambulationem produisset, puerum in vis nudum, humi positum, invenisse; quem cum tollere statim pueros præcepisset, neque id illi, quanquam post conatum multum, potuissent, tum locutum ac dixisse, quam nunc, quanquam summis viribus id annisi, puerum se humo tollere nullo modo valuissent, ita quoque Daniam sibi subjugare planè impossibile fore. Faxit id benignus ac misericors Deus, & infestam à nobis manum tandem avertat. In Scaniâ, in aëre visum acre prælium navale; & tonitrua tormentorum explosorum in terra audita à spectantibus, qui scintillas quoque ignis decidentes conspexere. Et profectò, quin æstate imminente, aliquo navali, nam id solum post hæc restat, decertare debeamus, nullo modo dubitamus. Sed in Deo & iis armis, quæ hic nobis est largitus, spem repositam habemus. Instruit Rex noster classem octoginta amplius navium bellicarum, ac triremium; ad hæc Suecus, quatuordecim suas addet, idem Angli, Batavique, ut speramus, sunt facturi; sed imprimis, ut precamur, & confidimus, hosti se opponet Deus: ac nunc ejus quoque peccata respicere incipiet. In hoc voto & fiducia, finem epistolæ, quam hic satis longam habes, ad silentii anteacti justam compensationem, faciendum mihi existimo. Deum oro, ut misereatur nostri, & optatam pacem reddat: ac te mihi, longe amicissimum Caput, diutissimè conservet, cum uxore, liberisque. Vale, ac salve, a me, ac meâ.

Soræ, ad diem VI. Aprilis Juliani, CIↃ IↃ C XXVIII. Raptim.

Tuus prisca fide,

JOH. MEURSIUS.

Si quid edidisti, potes hac occasione ad me mittere; idem Heinsium nostrum rogo, ad quem ante paucos menses literas prolixas dedi. Nunc salutem prolixissimam illi nuntio: &, ut aliquid rescribat, ac suas quoque lucubrationes mittat, quando commoda est occasio, etiam atque etiam rogo. Saluto ex animo omnes veteres Collegas, quotquot sunt; nullo excepto. Amo omnes, ut solebam; etiam magis, ut solemus in absentia. Quod si Deus pacem reddat, & securum iter præstet, cum uxore, liberisque, dum ætatis vigor sinit, ad vos excurram, ut semel adhuc chara capita coram complectar. O si votum hoc mihi repræsentet Deus! & repræsentabit, spero, ac confido. Iterum vale, amicissime. Vorstius, ut video, plane nostri obliviscitur; non hoc merebatur noster in ipsum & defunctum Patrem, amor: neque ab eo exspectaveram. Tertium, Vale.

CXXI.

Spectatissimo Viro

D. Gerhardo Joanni Vossio,

Affini conjunctissimo,

S. P.

Diuturnum excusat silentium, mittit specimen marmorum Arundellianorum, à Seldeno editum. Expetit opusculum à Jesuita quodam in Gallia editum, de Plastice, Statuaria, & Pictura veterum. D. Lucam pictorem fuisse, unde constet, exquirit.

Optime & Doctissime affinis,

FAcis ut te dignum est, quod literas meas frequentiores efflagitas, nec tamen de tam pertinaci silentio, grave quidpiam suspicaris. Non metuo itaque, ne me pauculas tuas illudere putes, si continui hujus silentii culpam, tibi quoque purgare parem. Non confugio ad solenne istoc genus defensionis, *Diu absui, & multos subinde menses, in secessu ruris exegeram, fidis tabellariis destitutus, &c.* Hæc si vera essent, tamen assiduitate nimia detrita in invidiam mendacii jam olim inciderunt. Mitto igitur decantatos desidiosarum mentium obtentus, & accusationem paranti, objicio vigilem operam, quam provinciæ mihi impositæ debeo. Sciunt qui hìc sunt, quam continuo hoc sexennio, vix respirare mihi detur; ita veteribus negotiis, nova quotidie adcrescunt; ac prioribus vix dum peractis, majus indies occupationum agmen occultis nexibus extenditur. At omne negotium, inquies, alternis otii vicibus distinguitur. Verissimè id quidem, sed illæ ipsæ feriæ quas nobilissimo adulescentulo honoratissimorum parentum indulgentia facit, tanquam injectâ manu, me ab otii portu retrahunt. Neque enim patiuntur illum parentes optimi, venationibus, & aucupiis animum laxare, ac reficere corpus, ut non me perpetuum comitem prodituro addant. Non hæc eo dixi, ut quasi cum venia deinceps, negligam desiderium affinis conjunctissimi, cum quo mihi maximum vinculum, sanctioris alicujus necessitudinis esse gaudeo; sed ut missâ prætentorum querelâ, crebriores posthac literas expectes; enitar enim posthac, ut assiduitate officii literarii, cogitationes tuas quomodocunque vincam. En tibi hic marmorum Arundellianorum specimen à D. Seldeno editum. Fertur, nescio quis Jesuita Gallus, edidisse opusculum de Plastice, Statuaria, & Pictura veterum, quod ad me transmitti velim, si fortè in manus tuas incidet, nam ad nos hic rari è Gallia libri nunc deferuntur. Non exhiberem occupatissimo tibi hanc molestiam, nisi jampridem, ut ardentissimo Arundelliæ Comitis desiderio satisfacerem, horas aliquot subcisivas, impendere cœpissem catalogo artificum hujus generis. Sed un-

unde quæso D. Lucam pictorem fuisse liquet? Aut unde ortum quod Pictores, hoc patrono glorientur? Imparties, scio, quidquid hac de re, certò statui posse cognosces. Apochas redituum annuorum, intra paucissimas hebdomadas ad mei amantissimam sororem, conjugem tuam, perferri curabo. Va, & omnibus tuis, plurimam meis verbis salutem dices. Ego quantum in me erit, curabo, ut valeam, ac Deum Opt. Max. longum vitæ spatium precabor, non ob aliud magis, quam ut me tandem aliquando, tibi, tuisque gratum exhibeam.

Raptim Londini, in ædib. Arund. An. 1628. Apr. 19 St. vet.

Tuus omni officio,

F.F.F. JUNIUS.

CXXII.

Joanni Meursio.

Amorem suum post tanti amici discessum non desinere sed magis ardere testatur, præsentemque aliquando eum videre & complecti multum exoptat. Opus de Histor. Lat. conditione ea mittit, ut indicet quid in illo stare quid cadere debeat. In Poeticis multum sibi gloriæ Barlæum parare affirmat.

Vir Clarissime & Amicissime,

NOn exiguum mihi dolorem attulit, quod tanto temporis intervallo, nihil à te acceperim Literarum. Nam solatium hoc amicitia habet, quod eorum legere literas possumus, quos videre non possumus. Tantoque magis dolebam quod, metuerem ne silentium hoc proficisceretur ab mœrore aliquo quem privatum etiam vobis afflictæ res Daniæ attulissent. Nunc & valere vos intelligo & meliora in posterum de Regno vestro augurari. Equidem prædicabo ac ambitiose, quam mihi gratum fuerit ea cognoscere præsertim ex teipso. Facile enim hoc cogitare potes: ut cui non ignotus sit amor erga te meus. Neque de eo quicquam detrahere debet quod rarius & ipse scribam. Vere enim dicere possim hactenus me non satis scisse quo pacto Literas optime possim procurare. Atque aliter ut foret non eo minus ardent amoris nostri ignis. Silere enim diutissime possum. Sed non amare Meursium non possum, nisi simul & virtutis amorem & doctrinæ deponam. Ante amorem non exuam sed tuus semper ero, tuus plane, Præstantissime & charissime Meursi. Tanto impensius frui etiam cupio præsenti, cujus quod spem facis, beas profecto. Sed tamen beatior mihi videbor ubi coram complectar. Nunc ut amantes meticulosi esse solent, male formido ne ita æstate proxima infestet vias Cæsareus miles ut spes nostra decollet, nec nisi anno post atque utinam vel tum, conspicere vos liceat. Ubi veneris post Snellium (cujus & conjux decessit) desiderabis quoque communem amicum Jacchausum, qui paralysi obiit die eo Martis, qui Paschales ferias proxime antecessit. Defunctum laudavit Vorstius. Hujus in scribendo ad te incuriam serio increpui. Et culpam fatetur: sed emendaturum recepit. Mitto ad te opus nostrum de Historicis Latinis. Sed (si ita placet) conditione ea, ut rescire possim, quid probes, quid improbes. Nec enim nosse id minus laboro, quam si editum id nondum foret. Quippe recudi poterit ut in Partitionibus Oratoriis factum ante paucos menses. Barlæus carmine sibi multum gloriæ parat. Prodiere ejus Poëmata mense superiori. Cum prima hæc editio sit tamen non video quem præferat præsertim in carmine epico. At quorundam etiam benignius est judicium. Quid futurum si sæpius sæpiusque limatæ prodierint. Uxor mea ternis mensibus gravissime ægrotavit. Nunc pene convaluisse videtur. Salutat vos plurimum. Plura volebam, sed Haga jam tantum redux hæc pauca potui quod festinato opus esset si cum cæterorum Literis, meas quoque hoc tempore deferri ad te vellem. Quæ & causa est, cur opus nostrum præter morem meum miserim incompactum.

Vir amicissime, vive, vale cum familia tota, ut valere ipse melius possim, & quod caput est, ut diutissime Reip. Literariæ possis.

Lugd. Bat. cIↃ IↃ c xxviii. Id. Majis.

Tuus totus,

G.J. VOSSIUS.

CXXIII.

Amplissimo Viro

Adriano Blyemburgio, Ger. Vossius S. P.

Silentium suum excusat, gratias agit pro donatione tam belli calicis, plura promittit postquam præsentem se proxime ipsi stiterit.

SCis mihi bis de die disserendum esse in Lycæo; Et cùm illic taceo domi loquor, calamo, & manu. Nam quotidiè urgeor, ut Vindemicolas meas colligere pergam. Itaque paulisper apud te silui; sed ea spe, ut pluribus alias confabulater tecum. Nunc ne longa quidem Epistolâ, opus esse video, si, ut spero, hebdomade proximâ, excurrere ad vos licebit, nuptiarum ergo. Quod si fiet, occasionem inveniam uberius tecum colloquendi; scrupulum tamen injicit, quod hesterna die catharro cœpi laborare, qui in sinistrum pedem incidit, sed seu citius, seu serius veniendi ad vos potestas fuerit; in antecessum hæc tribus ad te verbis scribenda existimavi. Non quia non omnia coram melius possim; sed quoniam turpe putarem prodire in conspectum tuum, latæ admodum culpæ reum, ut qui binas à te literas acceperim, neutris responderim. Imo nec pro munere gratias egerim. Ac longè quidem gratissimum est, quod veteris contubernii, & institutionis memorem te scribas, sed, Præclare Vir, utrumque etiam, te tacente, apud me, satis sciebam: Usque adeo multa, & dicere, & facere, apud amicos soles, quæ Vossii tui amorem testentur singularem. Nunc quasi hæc satis non essent, bellum mittis calicem, indicem profusissimæ voluntatis tuæ. Ego vero, satis scio minimè istac testificatione fuisse opus. Nam quod de versiculis nostris dicas; Authori eorum crede: Ipse eos tanti esse negat. Sed amor tuus iis pretium addit: Et postquam id fecerit, pretioso eos dono remuneratur. Tanto magis Tibi obstringor; amoremque hunc tuum scribendo quasi scintillis quibusdam fovendum mihi putavi. Ubi enim amoris tui ignem quotidie se clarius exerere video; nefas sit non acrius etiam amare: Amorque hic noster, in cordis nostri foco vivet, dum vivam ipse. Si cineribus fortassis tegi poterit, dum animus aliis distentus, à scribendo paulisper abstinet; extingui tamen non poterit. Imo hoc quoque nobis curæ erit, ut ne eum cineres tegant; sed flammâ suâ semper se prodat. Quod optimè, ni fallor, crebro literarum commercio consequar. Vale, Amplissime Vir, & plurimùm salve cum lectissima conjuge, & à me, & à mea, tua cognata.

Lugd. Bat. cIↃ IↃ c xxviii. xii Kal. Jul.

CXXIV.

CXXIV.

Clarissimis & Celeberrimis D. D. Vicecancellario, & universo Senatui Academiæ Cantabrigiensis.

Dulci facundia Patribus Academiæ se insinuat, libros suos de Historicis Latinis offert, studia sua posthac etiam illis commendans.

Eximie D. Vicecancellarie, & Senatus universe almæ Academiæ Cantabrigiensis,

VEtus est verbum, facile esse Athenis Atheniensem laudare. Mihi verò Cantabrigiensem Academiam laudibus extollere apud Cantabrigienses perdifficile videtur; quia tanta earum copia est, ut non arduum minus sit initium quam exitum invenire: partim etiam quia neque ingenium illud, nec ea mihi sit eruditio, ut alia possim adferre, quàm quæ a vestratibus ipse scriptoribus acceperim: qualia si Britannicis Athenis vestris reponere nunc velim, meritò audire cogar, sus Minervam, vel noctuam Athenas. Quare veterem vestram gloriam, recentiaque etiam merita erga Britanniam, & terras alias, non tam orationis penicillo depingam hoc loco, quàm animo ea mecum tacitus colam. Quod à prima etiam adolescentia hactenus facio sedulo. Nihil enim auribus dedero, si candide profitear, ex quo versare cœpi veteris Ecclesiæ Doctores, didicisse me imprimis venerari statum Ecclesiæ Anglicanæ, ut quem ad primævum illum proximè accedere viderem. Quique eam insisterem studiorum viam, non potui non etiam capi lectione Theologorum, quotquot ab almæ Cantabrigiensis vel Oxoniensis Academiæ uberibus pependissent, suisque postea monumentis, eas illustrassent. Facilè enim apparebat, non aliunde majorem me capere posse ingenii cultum, quàm iis, quorum aureis è scriptis undique reluceret, quâ industriâ, ac judicio quanto versassent sanctos patres. Atque hæc quidem in adolescentia, ac deinceps etiam incredibilem in me excitarunt amorem Academiæ utriusque. Nec tamen sperare ausus fuissem fore unquam, ut ulterius obstringerer Britanniæ vestræ quàm propter ea, quibus obligassetis vobis universum orbem Christianum. Sed longè benignius agere mecum voluit supremi numinis favor. Nec enim mihi cornea ita fibra est, ut non sentiam, quantum honoris inde accesserit mihi: quod non indignus visus sim, qui auspiciis ac liberalitate Illustrissimi Baronis Brook in Academia vestra inter præclara ingeniorum lumina operam & ipse meam docendo publicè impenderem. Deum immortalem! qui paulo ante profitebar tantopere studia mea debere multis Britanniæ magistris, scriptoribus florentissimis, quantum emolumenti capere potuissem, si provectiori ætate hac sermones coram cædere licuisset cum tot summis Britanniæ, ac vestræ imprimis Academiæ viris. Quod si gloria etiam in censum venit, sanè cum multi homines clarissimi locis obscuris conciliarint egregii nominis decus: ego contra qui mihi videbar tantum unus τῶν ἀδοξούντων, longè celeberrimæ Academiæ vestræ alis in sublime evectus claritatem ipse nominis accepissem. Neque eam felicitatem minus attendi antehac. Sed multa quæ repetere nunc nihil attinet fecère, ut præclari adeo muneris gratiam pene facerem ingratiis. Nec eò minus me benevolentiæ atque amori Britanniæ vestræ censeo obstrictum. Imò nihilo secius quod præterea debeo tantum esse arbitror, ut si satisfacere maximè velim nunquam tamen possim. Quapropter & hoc de Historicis Latinis opus meum, imò jam vestrum, velut ἐνέχυρον creditoribus offero: unde sciat posteritas, saltem gratæ mentis conatum mihi neutiquam defuisse. Argumentum quidem, quod tracto, nulli scio ingratum erit, nisi iis forte, qui literas nunquam didicere: quales sufficere etiam putant, si eas aspernentur. At Britannicæ gentis longè aliud semper judicium fuit: quæ præ terris aliis, cum literis sacris inter alia, omnis ævi, Ecclesiæque imprimis historiam invidenda felicitate conjunxit. Atque eò lubentiùs hoc quicquid est laboris suscepi, quia nobis muniet viam ad refellenda ea quæ ex scriptoribus opere nostro memoratis, cum ab aliis Religionis nostræ adversariis, tum imprimis à celeberrimo Annalium Ecclesiasticorum conditore adferuntur; quemadmodum planius fiet, ubi, (ut decrevimus) scriptorem eum candide ad veritatis obrussam expendemus. Quam ad rem utinam Deus & vitam nobis & otium concedat. Quare non tam illud verendum est mihi, ne materies, de qua ago, vilior obscuriorque videatur: quam ne nobili adeò argumento fuerim impar, sive iccirco quia ingenii mihi vel doctrinæ non esset satis: sive quia occupationum esset plusquam satis. Quorum utrumque de me fatebor haut invitus. Verum quemadmodum in liberis, quos vel natura, vel adoptio fecerit nostros, non dotes modo amamus, quas possident in præsentia: sed etiam quas egregia indoles in posterum promittit; similiter fœtus hic, qui naturâ quidem est meus, adoptione autem semper erit gentis vestræ, non solum, spero, gratus erit, ob bona aliqua, quæ novellus etiam continere videbitur, sed propterea quoque, quia, modò Deus mihi diuturniorem vitam concesserit, ab annis & labore nostro paulatim sumet incrementa.

Eximie Vicecancellarie, ac universe Senatus almæ ac florentissima Cantabrigiensis *Academia,*

Diu feliciter vivite, & æqui bonique consulite, quicquid hoc est, opellæ nostræ.

Lugd. Batav. An. cIↄIↄc. xxviii. vii. Id. Sextil.

Universæ Academiæ Cantabrigiensi *hactenus obstrictissimus, & in nexu adhuc permanens,*

G. J. Vossius.

CXXV.

Gulielmo,

Episcopo Londinensi.

Insignem deprædicat affectum, quo non tantum ipse se fuerit complexus, sed & Britanniæ Regi, Ducique Buckinghamiæ amabilem reddiderit; dies noctesque laboraturum, gratum ut contestetur animum promittit. Filium etiam suum in Collegium proximè mittendum benevolentiæ & curæ ipsius commendat.

Reverendissime in Christo Pater, ac Domine,

QUod proverbio dici solet ἀγαθῶν ἀγαθίδες, id mihi fuere literæ tuæ. Primum illud incredibile mihi gaudium attulit, quod valetudini etsi nondum prout optarem, haut paulò tamen melius sit, & deinceps optima liceat sperare. Deinde etiam maximâ me lætitiâ perfudere tot bona, quæ de me & meis intelligo. Sane cum Poëta dicere solebam, Dulces esse ante omnia Musas. Non tamen antea erant mel merum: sed absinthio temperatum, præsertim ob temporum infelicitatem. Sed postquam placere cœpi inclyto Britanniæ regno: etiam absinthii amaror edulcari cœpit. Qui nunc penitus recessit, ex quo respicere me dignati sunt Serenissimus Rex vester, & Illustrissimus Buckinghamiæ Dux. At cui tantum debeo? O Pater, ô Domine,

Tu mihi quodcunque hoc sortis, tu sceptra ducemque
Concilias ——

Eoque mihi dulcius est tantopere debere Reverendissimæ dignitati tuæ, quod cum subductâ ratione nihil videam cur me vel tralatitiè amares: tamen affectu me prosequare paterno, vir is, quem ipse Rex Serenissimus nunc præsulem esse

esse Londinensem voluit, quo, si aulæ regiæ deinceps propior fores, prudentissimis consiliis tuis in maximis ac difficillimis negotiis faciliùs & feliciùs uteretur. Quid me beatius, quam qui tanto præsuli potuerim placere? Itaque memor Piniani illius, vitam esse vigiliam, longè etiam alacrius studiis nunc invigilabo, non tam inanis gloriæ, quam boni publici amore. Inque hoc gloriæ dispectu nihilominus fore prævideo, ut quantæ nunc voluptati est vivere, dum possum studiis prodesse, tantæ aliquando gloriæ sit, prodesse etiam postquam vixero. Nihil præterea æquè mihi cordi futurum, quam ut erga eos, qui tam præclarè de me merentur, pro modulo meo gratum possim animum exhibere. Ante cæteros autem tum Reverendissimo nomini tuo, tum etiam Illustrissimo Vice-Comiti Dorcestriensi, cujus ego erga me affectum, & persensi hic curam, & abundè iterum, imò liquidius ex literis tuis ad nobilissimum & mei amantissimum Dudleium Carletonum intellexi. Nunc igitur nihil superest aliud, quàm partim ut noctes diesque gratus esse laborem: partim etiam, ut filium bonis meis monitis onustum dimittam, quo unà cum felici Magnæ Britanniæ vestræ aëre hauriat succum illum bonæ mentis, quo altus & enutritus, pertingat aliquando ad illa

Edita doctrina sapientum templa serena.

Honestè satis annum totum in Collegio, eum sumptibus propriis alere grave non ducam: quippe qui liberûm causâ omnia & velim & debeam. Quin, si opus omninò erit, ulterius etiam facere paratus sum. Quanquam, quanto celerius, imminui saltem cœperint impensæ, tanto magis consultum ibitur familiæ meæ sat numerosæ. Ergo ut orsus eram dicere, mittam filium, idque, si Deus volet, intra hebdomadas tres. Ac simul tum de aliis, ac inter cæteros de Thesibus Oxonii recusis perscribam. Quod præproperus nautarum discessus, vocante vento, nunc minimè permittit.

Reverendissime Pater, ac Domine, Deus te magis magisque salutaribus Spiritus sui donis augeat, ac locupletet: diutissimeque te & Ecclesiæ suæ, & etiam mihi meisque incolumem conservet.

Lugduni Batavor. cIↄ Iↄ c XXVIII. IV Kal. Sept.

Reverendissimæ dignitati, ac dominationi tuæ, æternùm devinctissimus, totique Britanniæ Magnæ Regno,

G. J. VOSSIUS.

CXXVI.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio S. P.

Laudat diligentiam ejus, quod non cesset de studiis benè mereri. Indignatur de sorte sua quæ dextre à se suscepta livor sinistre interpretetur, confidit innocentia sua, tandemque bonos sui suorumque rationem habituros sperat.

Amplissime Vir, redeo tandem ad scribendi officium, nimis enim turpe fuerit, si tam bellam scribendi occasionem negligam penitùs, Lametio ad vos eunte. Et tamen, quod difficulter persuadebo, cùm minimè scribo, maximè amo. Nempe occupationes quidem, quo minùs scribam, morantur: at interim animus te cogitat; & incrementum amori est ex dolore, quod officium facere non possim. Quod etsi verè dicam, nihilominus aut valde fallor, aut hoc argumentum non erit tibi tanti, ut, quo sic amor meus sumat incrementum, propterea rariùs etiam, quàm facio, mihi scribendum putes. Quare hoc excusationis genere non utar: sed potiùs, quod te malle scio, paulùm tecum confabulabor. Maxime mihi voluptati est, quod uti partim ex literis ad me, partim ex fratre tuo intelligo, non cesses de studiis benè mereri: sed aut vetera tua des meliora, aut omnino proferas nova. Lætor autem tum publici causâ, cui per te melius est; tum tui, quia volo, ut indies custus nominis tui gliscat; tum etiam mei, quia non cochleæ libentiùs rore cœlesti, quàm ego succo scriptorum tuorum pascor. Multum etiam gaudeo, quod benignè adeo sentias de laboribus meis. Quod dum facis, vere dico, hoc inter alia boni facis, quod non mediocriter erigis me, quem unus & alter depressum lubentes eant. Atque eo magis erigis, quod aliorum etiam judicium recenses. Non quasi opus sit, ut ex consensu alieno, authoritatis quicquam sententiæ accedat tuæ; verùm quia mihi persuadeo, eo minùs aliquid gratiæ datum esse, quia idem propè sentiant & alii apud vos. Quamquam nec multum habeo quod conquerar, de literatis apud nos hominibus, si unum alterumque excepero, quos etiam elogio non aspernando ornavi. Nempe ex spiculis eorum, ac unius imprimis, neutrius nostrum amantis, satis video, mihi subinde colluctandum fore cum hominibus fide sublesta, & falsis falsimoniis, nec Batavis patria, nec moribus. Benè interim, quod minus possint, quam quibuscum superiori hebdomade negotium mihi tandem esse desiit. De quo, ut gaudeo, (scis enim quàm difficulter sacro ordini satisfiat) ita nonnihil animum mordet, quod non possim me, meaque probare illi, quem antea dicebam. Scio enim non mereri me livorem. Quare multum metuo, ne hæc sugillatio nostri nominis proficiscatur, non tam ab aliena invidia, quam culpa mea, sua vitia nescientis, atque interea per imprudentiam offendentis alios, exigua sermonis libertate, dum non satis didici parasitari iis, qui nihil nisi immodicas laudes sui audire sustinent. Sed quid mihi cum talibus? Probent improbent benè faciendi voluntatem, liveant vel plorent, nihil curæ Hippoclidi. Nam utcumque verear, ne qua hic culpa sit mea, tamen cùm attentius mecum, malignitatem eorum cogito, non possum non contemnere censores istos, penè ut cum Comico dicam, censione bubula dignos. Ego illis relictis, me severioribus Musis delectabo domi: atque ita vitæ innocentia & silentio me ulciscar probè. Atque eo id faciam impensius, quod non desint amantes mei in terra Britannia, quique seriò cogitent de ratione ac modo, quo in his etiam terris, mihi & meis melius esse possit. Jam super eo literas accepi, à Reverendissimo Domino, ante quidem Bathoniensi, & Wellensi, nunc verò Londinensi Episcopo. Simulatque res effectum suum penitùs sortita erit faciam te de re tota certiorem, ut una gaudeamus. Scio enim quàm tibi curæ sim. Prodiit ante menses paucos, nova Partitionum mearum editio; quæ jam publica authoritate, in Britanniæ scholis præleguntur. Authores erant amici, ut, quo mihi consulerem, & familiæ meæ, Illustribus Ordinibus eas dicarem, qui quodammodo id opus fecissent suum, dum in terris suis prælegi pueritiæ mandant. Sed quia jam olim dicassem Maurerio, non placuit prætextu alicujus emendationis, aut augmenti repetere id, quod donassem semel. Etsi fortasse jam omnis veteris facti gratia periisse apud eum videatur. Nam saltem liberi, & qui studiis eorum præest, cui ego tam bene feci, salutatiuncula aliqua debuerant dignari, sive dum egere in Italia, unde à tot honoratissimis viris crebrò adeò literas accipio: sive postquam reduces in patriam facti: Etiam nunc recudi incipiunt Oratoriæ Institutiones, longè & correctiores, & auctiores iis, quæ ante tot annos Dordrechti prodierant. Spero fore, ut similiter aliquando limatiores, melioresque lucem videant Commentarii nostri de Historicis cum Græcis, tum Latinis. Quam ad rem non mediocriter mihi prodesset, si Catalogus exstaret, Bibliothecæ Mediceæ, vel alterius apud vos. Sed magis tamen adjutum eas, si monere non defugias, quæ operibus nostris addi, demi, vel etiam immutari in iis oporteat: cujusmodi quin longè plurima sint, dubitare mihi nefas, cùm jam non pauca id genus ipse observarim. Vale, vive, incomparabilis vir, atque amice; cum-

que

que uxore præstantissima, & liberis, salve à me, uxore, & liberis meis.

Lugduni Batavor.
cIↄ Iↄc xxviii.
v Kal. Sept.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

Salutem Rigaltio, Tileno; Salmasio enim scripsi. Jussi ut Lamerius filio istic tuo Partitionum exemplar compactum tradat. Posces, si negligat. Ἔρρωσο.

CXXVII.

Viro Ornatissimo

J. Gerardo Vossio, J. Seldenus

S. P. D.

Marmora Arundelliana à se edita in vicem Commentariorum ejus de Historicis Latinis gratus transmittit.

Vir Amplissime,

ANnus est quod ad me opus tuum de Latinis Historicis egregium sanè & eruditione refertissimum mittere dignatus es; munus gratissimum, sive Autorem (quem suspicio) sive rem ipsam spectem. A tanto viro salutari & dignum ad quem ejusmodi munus daretur existimari, mihi permagnum erat. Gratias tibi quas possum maximas ago, & citius egissem nisi cum literis marmora simul Arundelliana, quæ sub prælo calebant, cùm tuas acciperem, mittere ad te destinâssem, nec prius rescribere quàm ea, quæ compensationis aliquam figuram induerent, absolverentur. Editionem, quamplurima intervenerunt; quæ ita impediêre, ut superioris æstatis initium minimè anteverteret. Exemplar ad te ante mensem dedi, sarcinulis V. Cl. Joannis de Laet cum aliis in Batavianis exemplaribus, commissum. Spero te antehac accepisse. Literas tuas adjicere nequibam, neque citiùs in Bataviam scribere. Veniam mihi non negabit humanitas tua. Vale, Vir Eximie, & me inter eos, obsecro, fidenter numeres qui admirandam tuam doctrinam summopere amant & colunt.

Londini, Kal. Sept.
MDCXXVIII.

CXXVIII.

Samueli Wardo.

Honestam de se & scriptis suis existimationem gratum agnoscit, filium Johannem ipsius curæ commendat, seque ad omnia amici hominis officia obstringit.

CLarissime Vir, propemodùm pudore suffundor, quòd tardè adeò respondeam. Sed tamen respondeo. Turpe enim putabam, si filio Joanne studiorum causâ ad vos eunte, bellam adeò scribendi occasionem prætermitterem, præsertim luculento adeò à te dono remuneratus. Cujus ego jam bonam partem legi, non fructu minori, quàm voluptate. Quamobrem munere hoc multùm me tibi obstrinxisti: nec tu modo, sed etiam Reverendissimus Episcopus Satisburiensis, tam præclari operis auctor; quem etsi anteà facerem maximi, non parum tamen nunc ad admirationem viri accessit. Quod verò & mea ac frivola tam grata tibi sint, plurimùm gaudeo. Eaque res stimulos mihi subdit, ut quod in cæteris meis scriptis facio, nec facere cessabo, dum vivam idem agam in commentariis meis de Historicis Græcis, Latinis: hoc est seriò ut cogitem, de iis, quæ indicta mihi, addendis, & si qua perperàm dicta, corrigendis, & quæ bene dicta, firmandis magis. Domitius Piso dicebat, Thesauros esse scribendos, non Libros. Libros dedi, non Thesaurum, sed siquid in me ingenii, & eruditionis, quæ scio quàm sint exigua, sed tamen quantulacunque sint, operam dabo jugi curâ, & meditatione, ut aliquando libri isti, non dico magnis viris, attamen mei similibus, hominibus non omninò indoctis, thesaurus penè aliquis, in tali quidem argumento, esse videantur. In hoc omnino desinerem: nisi unum istoc superesset, ut filium meum tibi commendem. Longè aberit à parentibus. Sed spero, quemadmodum mei Reverendissimus semper fuit, ita etiam operam daturum, ne mihi dolori sit absenti. Ad pietatem, modestiam, industriam, quod coram facere soleo, literis eum adhortari non desinam. Atque ut, cùm occasio erit, idem facias apud præsentem, etiam atque etiam rogo. Ego tibi vicissim omnia amici hominis officia promitto spondeoque,

Lugd. Batavor.
cIↄ Iↄc xxviii.
ix. Kal. Octob.

Tuus ex animo,

G. J. Vossius.

CXXIX.

Richardo Stuarto,

S. Theol. Doctori Capellano Regio,

S. P.

Lætitiam suam ex promisso Cantuariensi Canonicatu exponit. Commendat filium Johannem, amorem reciprocum ac observantiam spondens.

NOli quærere, Præstantissime Stuarte, quàm mihi jucundæ fuerint literæ Reverendissimi Domini mei, Episcopi Londinensis: ex quibus luce clarius perspexi, quantopere ei curæ sim, ut per quem tantum mihi honoris obtigerit ab Serenissimo Rege, & Illustrissimo Buckinghamiæ Duce, ut, simulac locus vacarit, Cantuariensis futurus Canonicus sim, καὶ Θεῷ· Quo nomine ita gaudeo, ut prope mihi digito cœlum videar contingere. Tanto me beneficio obstrictum tenet, tum Reverendissimus Dominus meus, tum Illustrissimus Vicecomes Dorcestrensis, quorum uterque & magno Regi, & inclyto Duci fuit quasi μητίετα Ζεύς. Atque idem Reverendissimus Dominus, ut filium quamprimùm ad vos mittam, auctor est: seque ei patris loco fore pollicetur. Ex quo ipso tuam etiam benevolentiam non obscurè intelligo. Video equidem te esse, qualem hinc abiens promisisti. De me quoque ita habe, fore me eum, quem recepi, nec unquam futurum, ut fallam opinionem tuam. Et sanè, si maximè vellem, hâc ætate vix alius esse erga præstantes & bene meritos possim, quàm debeo. Quippe cui jam in naturam verterit consuetudo colendi & observandi tales, tanquam reliquias quasdam aurei generis. Cum verò tanta inter nos animorum conjunctio sit, vix necesse habeam tibi commendare filium meum. Quippe mei officii esse scio non cessare, nisi re perfectâ. Atque etiam ubi jam honestus in Collegio Cantabrigiensi locus erit tributus, non semel fortasse consilio tuo egebit, sed de illo tum viderimus. Nunc, quod instat, agamus. Quæso igitur meâ causâ etiam atque etiam filium commenda Reverendissimo Mecænati, Domino Londinensi Episcopo. Non melius me devincire tibi atque obstringere possis, quàm in tam charo pignore. Περισσεύεις non addo, quia non intelligo. Sed singula curæ ac fidei tuæ committo. In quâ ob excellentem humanitatem tuam tantum fiduciæ pono, ut videar tibi injurius fore, si nimis eum anxiè ac solicitè commendem. Et tamen, quod sponte etiam te facturum scio, id peto, quam maximè possum, ut amare eum velis, Joannem potissimùm mihi, natu omnium maximum. Minoribus ob lubricum ætatis magis me-

metui, præsertim tam longè remotis ab oculis parentum. Hic jam usu, ni fallor, modum norit vitæ suæ. Aliquid etiam est, quod hic vegetâ magis ac firmâ est valetudine, quàm Franciscus, qui proximum ab eo locum tenet. Octennium jam est, quòd in Academia versatur. Sed initio (ut familiariter tecum loquar) cùm imprimis venustati sermonis operam dari oporteret, industria ejus claudicabat. In quo ut aliqua ejus culpa erat, ita & aliqua temporum fuit, quibus apud nos factione omnia arderent: fortasse & aliqua erat culpa nostra, quia importunitate quorundam, ac zelo præpostero vexatus, pene etiam afflictus, non eam potui præstare liberûm curam, quam vellem. Sed illi cum ætate postea etiam judicium & studiorum amor gliscebat: sic tamen ut præcipuè rerum momenta sectaretur, itaque & sub Clarissimo Snellio, τῷ μακαρίτῃ in Mathesi se non negligenter exercebat. Magnopere etiam rapiebatur amore Scientiæ Naturalis. Cui etiam Botanicen, & præcipuè Anatomicen adjecit. Ulterius etiam iis vacaturus, nisi potius Juris utriusque studium quam Medicinam sibi proposuisset. Et jam in Jure Baccalaureus est creatus. Ac bona spes erat, posse intra menses non ita multos Licentiatus consequi honorem merito suo. Sed ubi cognovit de occasione familiæ meæ in Anglia oblatæ, aliquem eò filiorum mittendi, qui in Collegio Cantabrigiensi uberiorem capere possit ingenii sui cultum; seriò de eo mecum egit, & quantopere S. Theologiæ amore teneretur, exposuit. Adjecit etiam, ne & postea claudicet eruditio sua, velle paullum studiorum cursum retro legere, supplendo ea, quæ in Philosophia sibi deesse animadverteret, privatim etiam se bonas literas culturum, & quicquid viam sterneret ad arces solidæ eruditionis. Ingenio valet, nec minus judicio. Solum industriæ opus erit, atque ut studia ex prudentum judicio componat. Quales etiam attendere solent, quo unumquemque ingenii geniique ardor trahat. Multi enim præclaros nobis viros dedissent, nisi ea potissimùm studia sectati essent, ad quæ minus idonei forent. Tanti est nihil facere invitâ Minervâ. De sumtibus quos honestè faciet filius, præstabo quicquid in me erit. Quin malo paullò majores facere impensas, ut inter eruditiores honestioresque cibum capere, & versari possit, quàm ut minori sumtu inter minores proficiat minus. Fore spero, ut in eo, & ætatis, & longi temporis, quo in Academia egit, & honoris quem adeptus, ratio etiam aliqua habeatur. Quicquid filio dabitur, id in me beneficium collatum putabo. Interim quanto celerius sumtuum ratio minui cœperit, tanto magis mihi gratulabor. Quid mirum? qui in re sim non nisi mediocri, fortasse etiam infra mediocritatem, præsertim si quis attendat, ut conjugem habeam plurimùm valetudinariam, & quàm numerosam in studiis prolem alam domi. Animus interim est prolixus, & dummodo liberi non abutantur patris lenitate, pro sorte meâ liberaliter omnia præbebo. De ratione studiorum meorum nihil nunc addam. Volo enim inde mihi novum nascatur literarum argumentum, ubi filium in Angliam salvum venisse cognovero. Nam crebrò deinceps literas meas videbis. Juvabit tecum colloqui, à quo me ita amari video. Nempe ex te colligo, ut quisque est amore dignissimus, ita ad alios amandos esse maximè propensum. Eò magis operam dabo, ut præclaram quam de me opinionem concepisti, semper conservem. Adhæc curabo, ut nos amicitiâ fuisse junctissimos, non æquales modò, sed etiam posteri intelligant. Vale Clarissime & Doctissime Stewarte, filiumque (facies scio) salutaribus monitis instruas, ne si vel apud Reverendissimum Episcopum, vel in Cantabrigiensi Collegio, vel alibi, in ipso Angliæ ingressu præ imperitiâ peccet; fiat, quod proverbio dici solet, Cantherius in porta: eaque res non illius modò honori deroget, sed etiam depretiet parentem. Πάνυ ἔῤῥωσο.

Lugd. Batav. An.
CIↃ IↃC XXVIII.
IX. Kal. Octob.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

CXXX.

Francisco Junio, F. F.

S. P.

Consilium de mittendo filio Johanne in Collegium Cantabrigiense aperit, eumque & studia ejus de meliori commendat. Admiscet aliqua de injuria famæ Junianæ à Thuano maximè autem Scaligero illata, sed vindicias ejus in præfatione Commentariorum de Historicis Latinis suscepisse ait.

CUm Cantabrigiam ante annos paucos vocarer, si Taurosthenis columbam habuissem, omnino consuluissem, quid facto opus foret. Nunc ob loci intervallum, & quia certò satis procurare literas non possem, coactus sum absque te omnia agere mei unius arbitrio. Venissem faciliùs, si & uxori valetudo melior fuisset, & Anglicæ linguæ intelligens forem, & ad mores exteros mihi visus essem habilis magis ac paratus. Scis enim in omni vita placuisse hactenus mores Batavos, planéque simplices, utpote homini Scholastico, & Musæi umbræ assueto convenientiores. Sed quia venire ipse non potui, filium nunc Cantabrigiam mitto, ut in Collegio aliquo, ex D. Episcopi Londinensis sententia, studiis operam navet, virtutéque suâ & ejusce Reverendissimi Domini, aliorumque amicorum favore, fortunam aliquam sibi paret: vel si canina aliqua scæva has intercipiat, saltem postquam, quantum profecerit, non pœnitebit, tum pietate, tum doctrinâ, ad suos redeat instructior. Atque eò fidentiùs mitto, quia tu, carissime adfinis, in Anglia vivas, cujus sapientissimo consilio, vel præsenti auxilio, si ita res ferat, juvari adolescens possit. Scio enim te, tam omnia nostri causâ velle, quam parati nos sumus ad præstandum tibi debita officia arctissimæ conjunctionis nostræ. Quare etsi Reverendissimus Episcopus se patrem ei fore promiserit: etsi Doctor Stewartus, Ecclesiastes Regius, vir mei amantissimus, (quo hic familiariter usus sum, dum menses aliquot cum Legato Carletono in Batavia egit) magno me amore complectatur: etsi etiam aliquid fiduciæ pono in Doctore Beale, Pembrochianæ Aulæ in Academia Cantabrigiensi, præfecto, qui & ipse nos nostraque alicujus facere solet: tamen desipiam, si affectum cujusquam cum tuo comparandum putem, qui arctissimo sanguinis vinculo liberis meis, per matrem sororem tuam, junctus sis. Eum igitur tibi de optima nota commendo; sic age cum eo, quasi naturâ pater fores. Eum de manu tibi in manum trado. Et coram & per literas illum mone, objurga, juva. Nihil mihi gratius facere possis, præsertim hac ingravescente ætate, quâ interdum de colligendis sarcinulis, & migratione in patriam, aurem mihi mors vellit. Annum unum parentum erit sumtibus alendus. Exinde vel non multò post, socium Collegii fieri posse, sperat Reverendissimus Episcopus. Equidem grave non ducam, hoc quicquid est sumtuum facere, dummodò filius nihil inutiliter profundat, sed memor sit esse me πολύπαιδα, nec opimam parentibus hæreditatem relictam, quin nec me, nec uxorem, anxiè unquam de congerendis opibus laborasse: imò mutationem Reipublicæ ante octennium aliquot millibus mihi stetisse, & quid singula persequar, quæ tibi ignota non sunt? Et in hac tamen fortuna mea malo aliquanto majores facere impensas, ut inter doctiores & honoratiores vivat filius, quam ut cibum capiens inter rudes adolescentes erudiatur minus. Audio mensam in Collegio non stare amplius quàm ducentis. Et tamen, si aliter est, vel trecentos persolvam. Et ingenii & judicii filio abunde est. Vellem in utraque lingua progressus fecisset majores. Magis id foret ex re ejus, & familiæ honore. Et eapropter non parùm hæsi, num eum mitti oporteret. Verùm miro Angliæ amore rapiebatur. Et metus erat, ne mater suorum, quàm privigni studiosior videretur,

tur, si juniorum aliquis prælatus primogenito foret. Accessit, quod hic usu aliquo rerum pollet, atque ad unguem factus videtur in rebus, quæ conversationem spectant civilem. Et defectum in φιλολογίᾳ compensat peritia rerum aliarum, præsertim earum, quæ partes aliquas Matheseos spectant, etiam τὴν στρατηγικὴν τέχνην. Item scientiam naturalem, botanicen, anatomicen, in qua parte sanè progressus fecit egregios. Et propter ista, ad Medicinæ studium idoneus maximè videbatur. Sed nescio, quam caussam, vel Theologiæ vel Juris utriusque studium præoptabat. Et jam in jure utroque Baccalaurei gradum est consecutus. Ac Professorum judicium erat, intra semestre, vel circiter, modò parem industriam adhiberet, Licentiatus honorem consequi posse. Et factum esset, nisi oblata hæc occasio foret visendi Angliam, linguam ejus moresque addiscendi, tentandi ecqua & sibi istic spes foret emergendi: sin spe excideret, saltem cum majori & prudentia & doctrina post aliquod tempus redeundi ad suos. Videtur annum ultra Philosophiæ velle impendere, intra quem se Magisterii gradum consequi posse sperat. Nec obstabit ratio annorum quos numerant Angli. Ut qui octennium egerit in Academia nostra, & puto in exteris non omnia ad vivum resecari. Post illa ad S. Theologiam appellat animum: sed sic, ut non negligat Juris notitiam, quantulamcunque sibi paravit, sed potius eam adaugeat, quantum licet. Seu ad sacras literas, seu ad Juris studium potissimùm collimet (de quo post menses aliquot statuere melius poterit) annum sacris operam dedisse non inutile erit. Quin turpe sit Christianum, & tot annos in studiis versatum, in hoc certamine animorum quod per orbem obtinet Christianum, non mediocriter intelligere Religionis controversias, sed in omnibus omninò ab alieno pendere judicio, ut nervis alienis mobile lignum. A filio ad alia venio. Raræ admodum mihi a te literæ, atque utinam saltem raritatem earum longitudine compensares. Scis, quod olim Symmachus ajebat, odisse se parsimoniam bonorum verborum; & scribendi brevitatem, fastidio, quàm officio, propiorem esse. Non tamen id in te locum habet: qui quam mei & meorum amans sis, abunde semper comprobasti. Quare illam literarum & raritatem & brevitatem occupationibus tribuere malo: saltem cuivis rei potiùs quàm fastidio, vel affectus frigusculo. Opus nostrum de Historicis Græcis an videris haut sat scio. Reperies in eo & amicam tui mentionem, lib. 2. cap. 21. ubi sermo nobis de Gelazio Cyziceno quem à socero translatum tuâ habeo munificentiâ. At Commentarios de Historicis Latinis, quos ante annum misi, quin acceperis non dubito. In ejus operis præfatione ad lectorem socerum defendo, quem ita depinxerat Thuanus, quasi desultorius ac vagus fuisset magis quovis Scytha. Atque hoc acerbum adeò judicium tulerat ille ob critica quædam: ad quæ socer lassus gravioribus studiis demittere se solet, instar caballi in clivo, cui sudor extricandus. Potuit itaque Junius dicere, quod olim Arellius Fuscus, nemo me ex his censeat. Simul occurrendum fuit ibidem calumniis quibusdam Josephi Scaligeri, quas Epistolis nuper hic cum Heinsii præfatione editis inspersit. Asterisci quidem aliquot locis apparent indices rei alicujus præteritæ. Sed ex antecedentibus & sequentibus non est obscurum, quid dicatur: iis præsertim, quibus non incognita prorsus est Historia eorum, quæ postremis aliquot annis inter Junium & Scaligerum intercesserunt. Aut qui Paulinas aliquot Epistolas ex Arabico à Junio translatas, ac Tertullianum, Manilium & alia quædam ab eo edita, non ignorant. Eò verò impudentior prorumpit, ut Junium ne Latinè quidem scisse calumnietur. Valde me recreavit, quòd spem facis adventus tui in has terras, idque intra annum vel paulò amplius. Opto enim tempus videre, quo te fruar. Sæpe mihi conspectum tuum ante oculos pono. Sed non dubito, quin jam multùm facies mutata sit ab ea, quæ erat cum abires in Angliam. Tanto impensiùs videre aveo: quanquam non tam ut dextras jungere, collumque amplecti, quam ut sermonem liceat de variis rebus sociare, multaque ex te discere mihi penitus incognita. Habes Epistolam bene longam. Aliquanto parcior esse potuissem: & per te id licuisset: scio enim te verba mea non exigere ad libellam: Sed committere nolui, ut cùm ego juxta, ac uxor mea, brevitatem tuam culpare soleamus; tu meum mihi exemplum objectares. Plurimùm te salutat conjux, quæ malè ex casu aliquo valuit ante dies paucculos sed nunc cum Hygieia prope in gratiam rediit. Liberi etiam plurimùm jubent te salvere. Vale affinis conjunctissime, & longè charissime.

Lugduni Batavor.
cIↄ Iↄc xxviii.
x Kal. Octob.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CXXXI.

Nobilissimo Viro,

Paulo Seriere.

Epistola est tota familiaris.

Nobilissime & conjunctissime Serieri,

SI vales, cum tota familia, plurimùm gaudeo: Ego, uxor, & octoni liberi, Dei gratia, valemus. Diuturnum jam utrinque silentium fuit. Interim amor noster, non periit, sed latuit. Unum doleo, quod silentium nostrum excesserit modum Pythagoricæ ἐχεμυθίας; sed ut post longum hyemis rigorem, gratior est Zephyrus, & verna tempestas: Ita spero, post cessationem hanc, acceptiores erunt literæ nostræ. Quomodo enim aliter censeam, cùm arctissimo, & indissolubili vinculo, junctus sis uxori meæ: Et ego amicitiam, quæ cum tam propinquo colitur, sanctam existimem? Pudet quidem diuturnæ adeo cessitionis in scribendo: sed non tota hæc nostra, verùm magna ex parte temporum, culpa fuit, quibus hic viximus. Et siquid peccatum hactenus, id crebrioribus deinceps literis compensabitur; non a me modo, sed etiam a liberis meis, quos superstitiosè propemodum amare soles: Nec illi minus jucundam tui memoriam servarunt. Non dubito, quin tibi quoque volupe sit futurum, arare nobiscum literarum officio, illum amicitiæ campum. Ita crescet amor noster, qui æternus esse debet. Nihil autem æque nosse ex te aveo, quàm an vivas, & valeas, an superstit sanctissima mater tua, matertera nostra, an benè sit uxori sanctissimæ, quot liberis te auxerit, & cujus sint ætatis, ac sexus, & quibus vocentur nominibus; utrum adhuc apud Metenses agas, & quâ apud eos, vel alios, dignitate sis, & si quæ alia te, vel tuos spectent. Quæ si ex te cognoro, etsi te semper amavi plurimùm, non exiguus tamen tanto affectui cumulus accesserit. Jam sextus est annus, quod Historiam Universalem, hoc est, tam sacram, quam externam, profiteor in Academia nostra. Huic muneri ante triennium, & alterum accessit. Nam Meursio nostro successi, in professione Linguæ Græcæ. Nec sine gloria, utramque professionem sustineo. Sanè frequentissimo doceo auditorio, eoque nomine à Curatoribus Academiæ amor, & honestè habeor. Qui nec abire in Angliam siverunt, cùm in Academiam Cantabrigiensem vocarer perhonorificè, ut in ea Politicen, & Historias profiterer. Nec solum viva voce docendo, sed pariter scribendo, nomen producere, benéque de publico mereri non cesso. Sanè ex quo à nobis abiisti, multa publici juris feci. Ex quibus Commentarii nostri, de Historicis Latinis, ita grati fuere Britanniæ, ut Serenissimus Rex, jam manu sua mihi promiserit Canonicatum Cantuariensem, simulatque ullus vacarit. Quæ munificentia tanti Regis eo gratior est, quod hic, & ubivis terrarum, ejus emolumentis, quæ sane magna, frui licebit. Filiorum meorum jam quatuor, in studiis egregios fecere progressus. Quorum natu maximus, intra paucos dies in Angliam abit, ut Cantabrigiæ, ubi plurimos habeo amantes mei, uberiorem capiat ingenii cultum. Uxor, atque

liberi

liberi jubent mecum salvere, tum optimam matrem tuam (nam superstitem adhuc esse speramus) tum lectissimam conjugem, & familiam universam. Vale, cognate præstantissime, & nos ama, ut soles.

Lugduni Batavor.
cIↃ IↃ cxxviii.
x Kal. Octob.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CXXXII.

Hieronymo Beale.

Quæ in publicum rei literariæ bonum subindè moliatur significat, filiumque Joannem studiorum caussa in Angliam excurrentem commendat.

Clarissime Doctissimeque Beale, eunte Cantabrigiam Joanne filio, nefas putavi, si eò absque meis ad te literis veniret. Sanè longè aliud jussit tuus erga me amor, quem ego non minori affectu remunero. Quanquam autem & antea te plurimi feci, ut debeo; tamen literis ad me tuis non parvus benevolentiæ huic cumulus accessit. Satis enim ex iis perspicio, etsi mihi adhuc videar inter cygnos anser strepere, multò tamen præclariùs te de me sentire. Qui error, uti vulgus non prenso, gnarus τῆς πλάνης οὔσης κακῆς. Ita seriò gaudeo, vel potiùs triumpho amicitiâ hominum doctorum. Eorum imprimis, qui in studiis sacris, novellis doctoribus sociatunt antiquos. Quos inter constans fama, te, vir doctissime, reponit, & ita reponit, ut inter paucos illos referat, qui hac in re familiam ducunt. Ego quoque hanc Spartam pro viribus ornare studeo. Sed tamen amicorum postulato, cogor interdum ad ea relabi, quæ humanitatis vel eloquentiæ studia spectant. Itaque prælo jam subjeci Commentarios Institutionum Oratoriarum, sed longè auctiores melioresque quàm lucem videre ante annos viginti duos, atque iterum sexennio post. Similiter Commentarios meos de Historicis Græcis Latinisque, subsicivis horis, augeo, emendo, orno. Hoc animo veteres & novos lego, ut non modò ditare possim labores meos, sed etiam, meliora edoctus, propria cædam vineta. Imò ut Apelles judicia omnium, post tabellam latitans observabat; ita ego ubique sedulò operam do, ut intelligam, quæ ab doctissimis hominibus in scriptis meis requirantur. Nec tamen solùm limandis & corrigendis veteribus operam insumo, sed etiam nova parturio: atque inter alia Commentarios de L. L. grande de erudita literatura opus. Nempe amicissime Beale, cessare non possum. Placet egregius Atheniensium mos, ubi, ut Valerii verbis utar, inertia è latebris suis languore marcens, in forum perinde atque delectum protrahebatur, fiebatque ut facinorosæ, ita erubescendæ rei culpa. Fore, spero, ut in studiis suis filius apud vos paternam æmuletur industriam. Quod si fecerit, & sibi optimè consuluerit, & gaudio mihi futurus est. Proficiendi non alibi terrarum melior ei occasio esse possit, quàm in tanta luce clarissimorum hominum. Quanquam autem, quo in Collegio potissimùm victurus sit filius, necdum sciam; sed de eo demùm statuet Reverendissimus Episcopus Lendinensis, ὁ πάνυ, qui parentis ei loco se fore, quâ humanitate est, recepit: tamen cum omnino id Cantabrigiæ futurum sit, non possum non plurimùm te rogare, ut pro amore tam propenso erga me, studio etiam tuo complectare filium meum. Quâ ratione plurimùm me tibi obstringes & devincies. Scio quidem, vel tacente me, commendatum tibi fore, sed tamen orare id te literis meis malui, qui putarem iis aliquam commendationis accessionem fieri posse. Quare iterum iterumque id rogo. Vicissim etiam omnia à me expecta officia, quæ ab homine amicissimo possint proficisci. Vale, & mutuò amare perge hominem studiosissimum tui, quique te non modò mirabiliter amet, sed etiam colat & observet.

Lugd. Batavor.
cIↃ IↃ cxxviii.
x. Kal. Octob.

Tuus,

G. J. Vossius.

CXXXIII.

Guilielmo,

Londinensi Episcopo.

Commendatitia pro filio Johanne in Academiam Cantabrigiensem proficiscente.

O Multis nominibus felicem nuntium, quem mihi Reverendissime in Christo Pater, ac Domine, literæ tuæ apportarunt! Iterum me, imò ter & quater beatum, quem amore tuo & curâ seriò dignetis, vir, imò heros illâ pietate, illis ingenii dotibus, illâ doctrinâ, illâ dignitate refulgens, & ut verbo dicam, verè Dei Opt. Max. æmulus. Nam ut magnitudinem præter cætera ostendit, quòd illustrem ejus legatum agis in Anglia vestra, ita non nisi eximiæ est bonitatis, quod tanto tibi beneficio obstringas hominem tantillum, quodque magis mirandum, longo adeò dissitum intervallo. Equidem primùm quantas possum, Deo gratias habeo, uti & Illustrissimo Comiti Dorcestrensi, quorum operâ Deus & Serenissimi Regis, & Illustrissimi Ducis animos tantoperè mihi conciliânt. Tanti Mecænatis fiduciâ innixus, non dubitavi in Angliam mittere carissimum pignus, Joannem meum, filiorum natu maximum. Quem, ut potissimùm eligerem, non unâ ratione adductus fui. Primùm illud movit, quòd hic ob ætatem magis videretur nosse vitæ suæ modum. Accessit, quòd valetudine uteretur aliquantò firmiori, quam unus & alter eorum, qui proximi forent. Præterea illud spectavi, quod profiteretur se capi admodum S. Theologiæ studio: nec alibi ejus cultum æquè capere optare, quàm in florentissima Britannia vestra. Denique grave videbatur, si juniorum aliquis primogenito præferretur; imò is amor & cultus erga eum est juniorum, ut si id fieret, injurios se fore ei arbitrentur. Jam circiter octennium est, quòd publicas audire lectiones cœpit. Ac cum ætate magis & magis Historiæ & Philosophiæ incubuit; imprimis Mathesi, & scientiæ naturali, sub qua nunc etiam herbariam notitiam comprehendo, uti & anatomicen, in qua progressus fecit minimè aspernandos. Ab istis animum appulit ad juris scientiam in qua jam Baccalaurei gradum consecutus, imò paucis mensibus posse Licentiatus gradum adipisci, plerorumque Professorum judicium erat. Sed ubi intellexit de occasione hac continuandi in Anglia studia sua, planéque pertexendi, præoptavit paulò cursum retrò legere, ac quod sibi in Philosophia & aliis deesse animadverteret, id novâ curâ supplere: exinde autem velis remisque contendere ad studium S. Theologiæ, sic tamen, ut quod jam in Juris scientia hausit, non ventis tradat, sed horis subcisivis adaugeat, modò ingenium, occasio, & res ferant. Saltem Canonicum jus haud multùm à Theologia avocabit, quia quicquid illud boni habet, è Scripturarum fonte & S. S. Patrum rivis petitum est. Sed de isto viderimus suo tempore. Imò, non tam ego, quàm Collegii præfecti. Tuique etiam consilii res hæc futura, Reverendissime Præsul, ac Domine; cui ut commendatissimus sit filius meus, usque adeò exopto, ut effari id non possim, nec mihi linguæ si essent complures. Et tantam tamen rem neutiquam rogo timidè quasi assem porrigerem elephanto; sed magna cum spe consequendi, quod voveo & opto. Tanta mihi est fiducia eximiæ, ac propè divinæ humanitatis tuæ. Itaque etsi non ignorem magnitudinem tuam, meque etiam pede meo dicerim metiri, tamen nixus meritis tuis, & literis postremis,

mis, ausus sum filio polliceri paternum affectum tuum, sed conditione eâ, quâ Augustus suos commendabat, si merebitur. De sumptibus quos primo potissimùm anno fieri opus erit, curæ mihi res futura. Quin si satius id videatur, vel in antecessu solvam. Sin id necesse non est, collybo curabitur ne in cujusquam ære sim. Ad Theses meas Theologicas quod attinet, vellem earum editione abstinuissent Oxonienses. Sed gravius tamen id mihi futurum, si negligenter fecerint. Sin bonâ fide, & cum cura exemplar editum expresserint, feram, quando infectum nunc fieri id non possit, & ut spero amore id fecerint, cùm publici boni, tum mei. Nec eò minus adlaborabo, ut nova prodeat editio, in qua suppleam, quæ nunc desunt. Fore arbitror, ut primùm lucem videant controversiæ de baptismo, una cum Historia rituum, quibus veteres in sacramento uti solent. Pars ea à me jam prope ad umbilicum perducta. Et nisi, ut simiarum catuli, ita me fallunt ingenii industriæque meæ fœtus, non infeliciter hactenus sub manu negotium hoc successit. Ad hujusmodi magis magisque elaboranda, non mediocres mihi stimulos subdit, quòd tu quoque, Reverendissime Domine, tantum de gravissimis remiseris negotiis, ut placido illo vultu tuo adspiceres imperfectum disputationum istarum opus. Adspiceres vero? imò legeres quoque, & quid legeres dico? quinetiam laudares. Quod cum cogito, tacite mihi gaudium circa cor gliscit, majoresque animos sumo, deinceps etiam ea scribendi, quæ tantum Præsulem probaturum confidam. Simul etiam mihi cogitatio obversatur illud agendi, ut omnes videant mihi ad referendas gratias voluntatem non defuisse, sed facultatem. Scio, cùm omnia egero, minimè vel dimidiam meritorum tuorum partem expungam. Sed tamen hoc effecero, tu quantopere tantum Præsulem colere debeam, omnes intelligant. Non est mei similium debita reponere præmia. Quod si leviter coner, humeri mox fatiscent. Attamen bene merentes laudare licuit, semperque licebit. Nam & à mortalibus laudes reddentur Deo immortali. Hanc devotam mentem, si scripta mea ætatem ferent, omnis laudabit posteritas. Sin (sed omen verbis absit) quod effugere coner animi ingrati, ingratum tam præclare de me meisque merito nequaquam esse possit.

Reverendissime in Christo Pater ac Domine, mei paritérque filii mei, Mecænas Optime, supplex oro omnipotentem Deum, & benignum Patrem, ut quemadmodum hactenus fecit, ita porrò etiam te spiritu suo gubernet, & qui tanto gaudio nostro valetudinis jam melioris initia largitus est, idem pristinam penitùs restituat, & diutissimè conservet, ad gloriam sui nominis, & bonum tum Ecclesiæ tum etiam nostrum.

Lugduni Batavor.
cIↄ Iↄ c xxviii.
x Kal. Octob.

Reverendissimo nomini ac dignitati tuæ pro voluntate tam præclaris erga me meritis testata æternum devinctissimus,

G. J. Vossius.

CXXXIV.

Gulielmus Londinensis, G. J. Vossio.

Binis Vossii respondet literis. Miratur pertinax de nefanda Bukinghamiæ Ducis cæde silentium. Filium Johannem curæ sibi fore. Theses à Vossio olim editas nunc Oxonii recusas mittit, quæque in iis mutari velit, amicè monet, cætera ipsius judicio relinquens. In affecto de Baptismo & circa illum historia rituum opere, cauté & Vossiano nomine dignè progredi jubet.

Binas literas tuas accepi, utrasque post fata Illustrissimi Ducis Bukinghamiæ. Utræque tamen de illo silent. Priores putavi ideò tacuisse quia ad aures tuas tam cruenta mors non pervenisset. Sed prorsus obstupui quum secundas attulit filius etiam elingues. Quid est? Num fama desiit esse velox? Núm mare non ita spatiosum, inter nos vosque tardiùs prætervolat? Num cruor, crudeli, infernali dextrâ effusus, & viscus famæ pennas impedivit? Imò accelerat sanguis, clamatque eundo. Aliud proculdubio est, prorsùs aliud, quod de re tam barbara, de persona tam illustri, de fato tam subito, eligis tacere. Nolo plura, ne iterum cordis mei fontes rumpant repagula, & effundant spiritus. Mortuus est, cui ego, tuque multum debuimus.

Priores literæ tuæ nimium mihi ascribunt. Nec enim is sum cui aut illa debentur elogia, aut cui tu tantum debes. Ducis memoriæ non minus quam nomini agnosce te debere, & sufficit. De Musis a quibus incipis, sunt certè ante omnia dulces, sed de Dominabus & Musis ipsis intelligi volo, de ancillis non item. Illæ enim sunt quæ absinthium miscent, utpote non naturales Musarum pedissequæ. Ipsæ enim optant, eligunt alias: vi, & infelicitate temporum nunquam satis deplorandâ, hæ obtruduntur illis.

Posteriores literæ post immeritissimas laudes descendunt in charissimum pignus tuum, filium natu maximum. Quod expectavi secundum, fecit non optio mea, ubi omnes pariter ignoti; sed in memoria erat quod amicus tuus D. Dudleius Carltonus insinuavit. Quùm aliud tibi consultius visum sit, primogenitum æque mihi charum advenisse scito, etiam non adhibitis rationibus illis, quæ tamen ipsæ per se abundè sunt ad suadendum.

Unum est de quo quid dicam adhuc nescio. Scribis filium tuum præter progressus in Mathesi, & Scientia Naturali, animum tandem appulisse ad Juris Scientiam, & in ea Baccalaurei gradum consecutum esse. Timeo ne hoc ei impedimento esse possit, quominus cooptetur in alicujus Collegii societatem, si forte per statuta id exigatur, ut non Graduatus sit tempore admissionis; spero tamen hoc non esse omnibus Collegiis commune. Ego (quod potui) statim scripsi, & spero proximâ septimanâ tale responsum me accepturum, ut filius tuus Academiæ Cantabrigiensi gratissimus hospes sit futurus, quod postea facile poteris & à me, & a filio audire. Si nactus aliquando fuerit Societatem, necesse est ut Academiæ, Collegiique Statutis obtemperet, & ad gradus ulteriores tardiùs quam pro meritis promoveatur, si mores loci jubeant. De sumptibus abunde est quod promittis, nec enim meæ mihi curæ erit, quam primum possum de iis minuendis cogitare.

Mitto tibi Theses tuas Oxonii excusas, à quarum editione utinam abstinuissent Oxonienses mei, sic vota tua meis consona sunt. Quâ fide, quâ diligentiâ publicas fecerint, ipse ex hoc exemplari judicare poteris, sed amore audeo dicere, fecerunt quodcunque factum. Tu tamen quod polliceris facito. Prodeat Editio tua. Et ut scias me legisse aliqua (omnia enim nondum otium erat) velim præcipuè ea quæ a te juniore prodierunt, oculo haud nimis facili ipse jam perlegas, emendésque si fortè aliquid occurrat, quod, te judice, a veneranda, sanaque simul antiquitate deviet. Quod mihi leviter percurrenti factum videtur in Capite de Baptismo Johannis. Neque enim Patres me docuere undique idem fuisse cum Christi Baptismate. Boni consule libertatem hominis amicissimi. Et quid si aliquantulùm differas editionem illam a te destinatam, donec ipse, nunc multò maturior, dicas: Eat liber hic priscissimæ Antiquitatis æmulus.

Consilium tuum de Baptismo, unà cum Historia Rituum antiquorum valdè probo. Oro tamen ne omittas quod de Baronio scripsisti. Unum cave. Vides iterum libertatem meam. Nam libros quinque de antiquis Baptismi Ritibus, Ceremoniisque scripsit Josephus Vicecomes. Quod quum te latere non possit, curabis scio, ut superior sis in illo argumento. Velim enim nihil sub nomine tuo prodeat, nisi Vossio meo dignissimum, & par Historiæ Pelagianæ.

Redeo ad infandos dolores, quibus intime premor ob Ducis Illustrissimi cædem, omni sæculo dolendam. Parri-

cida ille sceleſtiſſimus, Gentis & Religionis dedecus, eripuit non mihi tantùm, ſed & tibi chariſſimum caput, & (non obſtantibus iis quibus eum denigravit hominum quorundam malitia) utriſque & animi & corporis dotibus ditiſſimum. Cœlum non dubito petiit ille: Terrarum incolæ, quos Aſtræa reliquit, nos adhuc ſumus. Damna exinde tua cogita, mea infinita ſunt. Pecuniam ſtatuit tibi mittere ſtatim a reditu: periit cum illo illa. Decrevit certo certius omnia in uſum filii tui paratiſſima habere. Non dico periiſſe hoc, ſed quod ego poſſum multò minus eſt. Diploma Canonicatus tui in Eccleſia Cantuarienſi ille à Rege ſereniſſimo impetravit, munivifletque contra quoſcunque impugnatores. Ego & hic tibi non deero, niſi poteſtas mihi defuerit.

Nunc accipe ſtigmata anni hujus, mihi inauſpicatiſſimi. Ineunte anno (quod noſti) tendonem fregi, & adhuc incedo claudus. Succeſſit concio ineunte Parliamento mihi tum admodùm infirmo à Rege impoſita, opus, (prout res noſtræ ſe tum habuere) periculoſum ſimul & difficile. Poſtea Dux Buckinghamiæ mihi chariſſimus, neſcio quo fato, & eum illo ipſe haud planè amico uſi ſumus conventu illo. Finito eo, ille miſerrimè eſt non ſine Diabolo occiſus. Poſt multa ſuſpiria (nam verè & ſine teſte dolui) morbum contraxi acre, à quo vixdum convalui. Servi quatuor variis morbis laſſati, quintus à pleuritide cæſus. Et neſcio quid minatur portio anni infauſti futura. Sed Deus eſt cui ſervio, qui tecum ſit gratia ſpeciali, & cum tuis: prout precatur

Tui Amantiſſimus,

Octob. 25. 1628.

GUIL. LONDINENSIS.

CXXXV.

Andreæ Colvii

Epiſtola ad G. Voſſium, ex Anglia perſcripta.

Academia Cantabrigienſis ſtatum, & quali plerumque in exteros ingenio ſint Angli, Virorum in illa Clarorum nomina, & quanto ibi ex Arminianiſmi ſuſpicione, odio laborent, etiam Epiſcopum Guilielmum, seu Arminianorum partibus faventem; invidioſe traduci, ipſum etiam Voſſianum nomen, licet cum Vorſtii quidam confundant, velut hæreticum vulgo exoſum eſſe, magnâ libertate perſcribit.

Vir Clariſſime,

SI peccati confeſſio apud te culpam vel minuit, vel eluit, libens confiteor nullum me patrocinium diuturno meo ſilentio poſſe prætexere: ſin minus, ſpero eam apud te mei eſſe opinionem, ut tarditatem ſcribendi potiùs inſitæ mihi negligentiæ imputes, quàm aut tui, aut debiti muneris mei oblivioni. Si enim toties, quoties innumera beneficiorum tuorum recordatio & officium meum me admonent, ſcriberem: vereor ne & tu infelix, cui cum garrula mea loquacitate confligandum eſſet, & ego impudens, majoribus occupato incomptis meis verbis cerebrum excutiens, jure dici poſſem. Nunc tamen, cum & non inutilia ſcribere me poſſe exiſtimarem, & tutius per me quàm per alium quemvis cogniturum confiderem: putavi me non abs re facturum, ſi ſumptâ fiduciâ te compellandi ea tranſcriberem quæ noſſe, meo judicio tua intereſt. Ex quo in Angliam veni, multa vidi & audivi de quibus præſtat tacere quàm judicare. Poſtquam Cantabrigiam appuli, multa occurrent de quibus impunè loqui licet; ſed judicare non eſt meum. Id ſaltem dicere auſim;

—— *Minuit præſentia famam.*

Collegia enim iſta Anglicana noſtratibus tantopere memorata, ſunt quidem (neque enim ego illis quidquam detractum eo) bono conſilio inſtituta; ſed, ut omnia in pejus prolabuntur, videntur mihi jam gradus doctrinæ vel honoris magis attribui tempori quam eruditioni: quæ, niſi favore majorum ſubnixa ſit, tam hic quàm alibi jacet. Præcipuè ſi reperiatur in extero, quem Angli tranſeuntem amant, remanentem oderunt, utpote metuentes ne aliquando, magnatis alicujus benevolentiâ ſuffultus, beneficiis illorum incubet. Et meo judicio quicunque exterus, citra magnam invidiam ſibi pollicetur hic promotionem aliquam, longè fallitur; cum omnes etiam privatum limis oculis intueantur: & niſi inſtar Protei in omnes formas ſe mutare poſſit, non eſt quod cujuſquam amicitiam expectet. Sunt tamen hic quidam quos non minùs humanitas quam eruditio ornat: inter quos familiam ducunt Wrennus, hoc tempore Academiæ Procancellarius, & Collegii Petrini Præfectus: Belus aulæ Pembrochianæ itidem Præfectus: Creigthon Academiæ Orator, & Græcæ Linguæ Profeſſor, vir, ſi quiſquam alius, eruditus, & à quo noſter Ariſtarchus Nonni ſingulis ferè lectionibus vapulat. Sed neſcio quo fato, ut & apud nos ita hic quoque præclariſſima ingenia maximo odio flagrant, idque ea de cauſa, quod partes in patria noſtra inferiores amare & fovere dicuntur. Sicut & Epiſcopus Londinenſis, eadem de cauſa, non minus exoſus eſt omnibus; ſed ille, qui animum non minus habet Politicum quàm Religioſum, ipſemet Parliamento obtulit quaſdam conſtitutiones adverſus Arminianos: quid de illis futurum ſit, proxima Parliamenti continuatio dijudicabit. Neque tamen hoc modo effugit ſuſpicionem; & ſunt qui proximo Parliamento, ruinam illius (abſit omen) ſperare audent. Sed ſpero ipſum auctoritate Regis, apud quem plurimùm poteſt, facilè illorum ſi non invidiam, at machinationes evaſurum. Rex enim difficulter quidquam concedet populo, cum populus in gratiam Regis vix teruncium conferre velit. Atque hanc quidem ſuſpicantur fore cauſam, ut cum quibuslibet Principibus (quemadmodum hic increbuit de Hiſpano) quales quales conditiones pacis ineat, ne ſubditus ſuis cogatur amplius eſſe ſubditus. Vidi hic recuſas theſes tuas, in oppido, credo, Utopienſi; ſed Bibliopola mihi dixit, procurante Epiſcopo Londinenſi excuſas eſſe Oxonii, quare nomen civitatis immutârit, tibi forſitan, magis quam mihi cognitum. Si tamen mihi conjicere licet, credo ob nomen tuum, hic in Anglia ſuſpectum, & Arminiani titulo inſignitum, civitatem mutatam eſſe; & quod magis eſt adfui hic quibuſdam, qui tuum cum Vorſtii nomine confunderent, & mirari ſe dicerent tantum hæreticum tanto apud nos in loco eſſe. Atque hæc hactenus: quæ quidem ſcripta ſunt liberiori judicio quàm decet ætatem meam, & majori libertate quam convenit regno, ubi accuſationibus & adulationibus omnia pervia ſunt; ſed ego homuncio ignoto nomine, in peregrina terra facilè latebo inter tot homines quibus terra hæc abundat. Atque eò liberius ſcripſi, quia ad eum cujus autumabam intereſſe, & cui præter hoc puſillum etiam animam debeo, quam libens offeram, modo voluerit opera ejus uti, cum ingenuè profiteri cogar, ab ipſo habere me eatenùs excultam, quatenus eſt. Si quid ſit, quod exiſtimes per me tutius poſſe procurari, tantummodò literas ad ſororem mittas, & comperies me in omnibus eſſe

Tuum uſu

& mancipio.

Cantab. IV. Idus Decembris, CIↃ IↃCXXVIII.

Salutabis plurimùm meo nomine lectiſſimam tuam conjugem unà cum tota familia.

CXXXVI.

CXXXVI.

Guilielmo Laud,

Episcopo Londinensi.

Deplorat lugubre Ducis Buckinghamiæ fatum. Gratias agit pro transmissis dissertationibus suis Oxonii recusis. Dolet quod non aqua sibi relinquatur potestas, paulò apertiùs sententiam exponere vetustatis, & quod libertas illa, qua in historia Pelagiana usus sit majori pretio quam 6000 florenorum steterit.

Reverende in Christo Pater ac Domine,

ILlud Tartaro profectum facinus etiam ad aures Lycei nostri pervolarat: sed aliquammultis diebus postquam priores literas exarassem. Nec primùm fidem inveniebat, nisi apud paucos. In causa erat, tum quod nuncii ejus mirum in modum variarent, tum quia toto ante trimestri publicæ pacis hostes similia istis longè latéque sparsissent. Nunc enim Illustrissimus Dux mensæ assidens, nunc currui insidens, simili scelere sublatus ferebatur; quæ quia vana esse docuerat eventus, eo sperabant boni tum quoque famam mentiri, etsi, ut ingenue dicam, formidarem subinde, ne hæc ab hominibus malis spargerentur, ut inde aliquis conciperet cogitationem verè ea patrandi, quæ falsò tum diffunderentur. Sed quocunque animo hæc facta sint, nimis verum fuisse hunc rumorem docuit nos dies: maximè postquam jam filius in Zelandiam abierat, ubi hebdomadas aliquot ventos & commodam navigationem expectare coactus fuit. Quantum inde doloris perceperim, nullis literis testatum facere possim. Non jam sufficiebam expediendis negotiis meis vel publicis vel privatis. Indignabar ereptum orbi Illustrissimum Ducem, annis florentem, magni adeo ac præstantis animi, à quo expectarentur præclara omnia, dignaque tabulis æternitatis. Cogitabam quantum in eo amisisset Britannia, quantum illustris ejus familia, quantum tot boni: quantum & ego, quod tantò sæpiùs in mentem veniebat, quantò apertiora erga me erant merita ejus. Spem etiam muneris fecerant literæ tuæ: atque ex aliis etiam cognoram, quàm munificus esset, planè præter mores & tempora hæc. Sed quemadmodum ventis cessantibus mare detumescit: ita voluit Deus gaudii mei redundantiam hoc infortunio residere. Interim sic quoque Illustrissimi Ducis merita erga me majora sunt, quàm sperare unquam ausus fuissem. Nam quid mihi beneficio eo, quo coopter in Canonicorum illud nobile Collegium, vel honestius vel clarius, vel ad bene merendum de Ecclesia & Republica literaria accommodatius esse possit? Quare & nunc Illustrissimo Duci τῷ μακαρίτῃ gratias habeo, quas possum, & habebo dum vixero: semper etiam operam dabo, ut ne Illustrissimi ejus nominis amantes, ac præcipuè liberos, & sanguine, affinitate, vel amicitiâ junctos, vel talis de me judicii, vel collatæ dignitatis, possit pœnitere. Animum autem hunc meum eo ostendere modo conabor, quo possum; imò quo illustres animæ imprimis affici solent: nempe illo, qui ad æternam laudem & gloriam confert; quæ optima maximaque omnium in hac vita semper judicavi.

De afflicta valetudine tua mihi peracerbum fuit cognoscere. Nam, si quis alius, is sum, cui & res tuæ secundæ incredibilem adferant voluptatem, & adversa omnia maximum dolorem pariant. Et, si vir bonus esse velim, quâ aliter affectus esse possem erga eum qui me illustris adeò amoris significatione sis prosecutus, ac porrò in clientelam tuam filium, carissimum meum pignus, recipias, ita ut uterque non alio, quàm parentis loco, colere te debeamus ac venerari. Atque in hanc mentem plura dicerem, nisi vel proximis literis eam in tanta dignitate tantisque meritis vidissem esse humanitatem tuam, eamque modestiam, ut laudanda facere, quàm laudari in os malis. De Collegio quod scrupulum injicere posse videatur, gradus honoris filio collatus, sanè doleo. Sed non dubito, quin pro sapientia tua facilè sis perspecturus, quid nunc facto potissimùm opus videatur. Cum voluptate autem in literis filii legi de eo potissimùm loqui te velle, cum Clarissimo Wrenno, viro non summâ modò doctrinâ sed singulari etiam humanitate prædito, ac præterea, quod non uno indicio cognovi, amantissimo mei. Thesium mearum syllogen accepi, proque munere quo me mihi donas, gratias habeo summas. Nam mirum in modum desiderio tenebar, jam dudum videndi novam hanc editionem dissertationum nostrarum. Gaudeo typis satis venustis, & quod caput est, non inemendatè, quantum adhuc cognoscere potui, prodiisse. Sed disputationes illas, quæ postremum locum obtinent, nempe illas de virtutibus gentilium, deque peccato originali, & gratiæ necessitate, satius fuerat omitti, cum in Historiæ Pelagianæ opere legantur, eò quidem emendatiùs paulò. In controversia de Baptismo Johannis mallem licuisset paulò apertiùs sententiam exponere vetustatis. Sed ita tum videbatur, & ne sic quidem effugi satis eorum offensas, quibus non satis antiquitas sapit. Sanè quod candide exposuerim veterum judicium de Prædestinationis controversia, & aliis, quæ Pelagius & Massilienses movere, id quidem, (ut apud te dicam quod res est, & mussare cogor apud multos) majori mihi pretio stetit, quàm sex nostratium florenorum millibus. Sed quod in terris decessit, id Deus rependet in cœlis. Ex iis, quæ de Josephi Vicecomitis opera tam amanter mones, clare satis perspicio, quantopere me diligas, & quàm curæ tibi sit nomen meum. Verùm planè confido me neutiquam post eum operam lusurum. Ita multa bona observavi ei indicta. Et ubi concurrimus, brevius rem complectar, quia ejus operam excutere de manibus non est animus. Pleraque etiam digeram meliùs, & auctoribus aliis firmabo. Sed de me nimis multa. Interim, qui hæc promitto, necessitatem mihi impono hoc agendi, ut nec expectationem fallam. Neque de eo tam sollicitus sum quàm doleo, quòd labores mei spissius procedant, quàm vellem. Nimirum nunc publica avocant munia vel privata mea, vel etiam amicorum: nunc affatus abstrahunt juvenum, qui ex variis adeò terris in Lyceum nostrum contulere; nunc valetudo uxoris moratur vel etiam mea, sane nudiustertius lumbagine infestatus sum, quod malum neque nunc planè cessat, multum tamen remisit. Omnino, ut medici, & amici suadent, paulum deinceps corporis exercitio dare cogar, si diu & publico, & meis, utilis esse velim. Spero hac etiam parte me Deo meo curæ fore. A valetudine mea ad tuam venio. Reverendissime in Christo Pater ac Domine, Deum oro, ut ad summam tuam prudentiam, doctrinam, dignitatem summa etiam à corporis vigore & robore pristino, felicitas accedat: atque id imprimis, ut diutissimè Ecclesiis Britannicis præsis & prosis; deinde etiam mei filiique mei caussâ, quorum utrumque ut in clientelam tuam recepisti, ita porrò amore atque curâ paternâ ut foveas majorem in modum rogo.

Lugd. Batav. Pr. Non. Dom. an. CIↃ IↃ CXXVIII. St. N.

Reverendissimi nominis & dominationis tuæ devinctissimus cliens,

G. J. VOSSIUS.

CXXXVII.

Gulielmus Londinensis, Ger. Joh. Vossio suo.

Optimam Buckinghamiæ Ducis memoriam posteritati vindicet, cohortatur. Johannem filium Cantabrigiensis Academiæ Vice-Cancellario se commendasse, suo tem-

tempore, quæ restent, præstiturum profitetur. In Baronio gnaviter ut pergat, urget.

Quod tam serò ad aures tuas pervenerat Stygium facinus, & fatum Ducis Illustrissimi, haud dubito, mitor magis. Sed occlusos tunc temporis portus nostros fuisse seriùs ipse reminiscor; & dolor sic amissi Ducis, necnon mutata, aut saltem mutanda (ut sperabatur) rerum facies, quæ in fragili memoria scripta erant facilè deleverunt. Quod restat nunc sola patientia est, ut ferendo leviora fiant, quæ nec ferre didicit ingenuitas nec discutere facultas erat. Quiescit in pace anima, quâ terræ indignissimæ, ipsa cœlo dignissima. Clarescet spero post sæculi invidiam virtus, quam deprimere non potuit rabies plusquam Scythica, denigrare tantum potuit lingua rabida. Tu age, quod spondes, & (quo solo modo gratus esse potes) nomen Ducis in se clarum, posteris clarius tradere, ne totus uno ictu infernali periisse videatur.

De filio tuo quod scribam nihil aut parum habeo. Antea significavi quam inopportunus adventus fuit. Omnia tamen, prout tum fieri potuit, molitus sum, quo nihil ei moræ esse possit, aut scrupulum injiceret, se in gentem incultam advenisse, aut in amicos dubios incidisse. Cantabrigiæ jam est, in Collegio S. Petri & Doctori Wrenno curæ: Quæ restant, suo tempore præstabo, si potero. Et scio Wrennum, nunc Vicecancellarium Cantabrigiensem esse & filii tui amicum, & nominis tui cultorem.

Gaudeo te Thesium tuarum syllogen accepisse, & Academiam Oxomensem, quoniam edere voluit, non penitùs inemendatè edidisse. Sed de Thesibus aliquibus omittendis, nempe quia in opere Historiæ Pelagianæ, & quidem emendatius legantur, sicut consilium eorum non fuit, ita nec tuum norunt. Nec sub quocunque prætextu, hoc illis opinor licuisset.

De Baptismo Joh. mihi abundè est quod scribis. Et utinam licuisset ubique, aut quia illud non sperandum, utinam alicubi licuisset, aptè sententiam vetustatis exponere, sapiat illa hominibus, sive non sapiat. Sed in illa tempora mihi certè incidisse videtur Christiana philosophia, ut de ea nec loqui, nec tacere quis totò possit. Et quàm carè libertatem illam, quâ in alia causa, non sine summo Ecclesiæ bono, usus es, redemeris facilè conjicio. Tanti tamen tibi constitisse nunc in novissimis literis primò legi. Adjicerem hic alia, sed est quod prohibet.

De Josepho Vicecomite admonui tantum, & per amorem. Et magnâ me lætitiâ afficit, te ita vestigia ejus premere, ut simul antecedas. Nec dolori tibi sit, labores si fortè tui spissiùs (ut loqueris) prodeant. Negotia publica, privata, uxor, filii, amici, aliquam tui partem vendicant, eâ lege natus es, sed utinam de tua uxorisque valetudine lætiora propediem audiam, & diu vivas ad Batavorum tuorum gloriam, & Reipub. Christianæ emolumentum. Mihi tendo ferè coaluit, ita tamen ut pristinæ sanitatis sit spes perexigua. Deo interim quotidianas ago gratias, quod vel sic uti crure liceat. Literis meis per omnia responsum dedisti, præterquam quod de Baronio nihil. Nolo sic præmittere quod summum est; tu id age, ne quid aliud impediat animadversiones illas. Ecce rogator importunus accedo, id age ut sic tandem Ecclesiæ non desit Historia sua, neve accedat quæ sua non est: si hoc velis, & breviter, potes enim, sacer mihi eris Apollo. Vale.

Tuus,

Maji 10. 1629.

GUIL. LONDON.

CXXXVIII.

Reverendo Domino,

Guilielmo,

Episcopo Londinensi.

Omnia se ipsi debere ob paternam adeò & insignem curam cum sui, tùm filii, cui nunc tam præclarum in collegio Cantabrigiensi locum attribuisset. Oratoriis suis, ad quorum auctiorem divulgationem publicâ procerum compellatur auctoritate, distineri ait, quò minus animadversionibus in Baronium incumbere possit. De Anglicanæ Ecclesiæ dissidio male metuit, & ut luctuosum quodcumque procul averruncet, Deo litat.

Reverendissime in Christo Pater ac Domine,

Multiplici me gaudio perfuderunt literæ, decimo Maji exaratæ, ac mense eo paullò amplius pòst, redditæ mihi unà cum epistola filii mei, quæ & ipsa altero me gaudio implevit. Primùm enim non mediocriter lætabar, quod viveret filius Cantabrigiæ in collegio. Eò impensius lætabar, quòd locus ei datus esset inter eos, qui ætate, doctrinâ, honore, aliis antestarent: quæ res & posset, & deberet, ardorem addere studiis ejus, & occasionem præbere ex tam pulchro sodalitio majora quotidie capiendi incrementa, pietatis, prudentiæ, doctrinæque. Maximâ verò lætitiâ afficiebar, quòd haberet præsidem Collegii doctissimum Theologum Matthæum Wrennum, à quo amari me, & alicujus fieri scirem, ut ex voto meo non alteri filius meus meliùs certiusque potuerit committi. Ad tanta hæc nunc illud accessit, quod filius perscribit, se à Serenissimo & beneficentissimo Rege Carolo (cui Deus prospera omnia, ac de annis etiam meis, siqui superfuerint, largiatur) eo honore esse affectum, ut deinceps sit accensendus sociis Collegii Jesu. Quod beneficium quantum, imprimis erga hominem exterum, nisi intelligam, tum verè fuero lapis. At omne hoc post Deum ac Regem, vel tui unius, vel imprimis saltem, Reverendissime Præsul ac Domine, affectui tuo ac curæ debeo singulari. Magna, vel potius ingentia erga me & meos priora erant merita tua: utcunque in iis, quæ Magnæ Britanniæ deberemus, multum adeò sibi vindicaret Illustrissimus ὁ μακαρίτης Buckinghamiæ Dux, æternùm mihi animo, sermone, ac scriptis celebrandus. Sed, sic quoque, ut dixi, magnopere eram obstrictus nomini tuo, qui, ut mittam cætera, tanti mihi herois gratiam conciliasses. Nunc priora beneficia accumulare hoc novo voluisti. Hoc verè est patrem se præbere, & filio, & mihi. Quare cùm benefacere non cesses, nec nobis cessandum est in gratiis agendis, & omnibus grati animi officiis spondendis, qualia quidem à meæ conditionis homine proficisci possint. Hæc me aliàs etiam scribere commemini. Sed facile mihi veniam dabis, ut, quemadmodum idem facere pergis, ita idem ego scribam, verbis fortasse aliis, sed in eandem sententiam: in quo recordor similiter se S. Sulpitio olim M. Tullium excusasse. Unum illud in literis tuis dolori erat, quod, cruris vitio, ne nunc quidem planè sis tuus: multùm tamen gaudeo, res ita procedere, ut sperare liceat, si non penitùs recuperes vires antiquas, at illas saltem adepturum, quæ ab iis proximè absint. Optimè observasti, quod ego non dolo quidem, sed studio tamen, non oblivione aliquâ egeram, ut de nostris in Baronium animadversionibus, deque veteris Ecclesiæ strenuè tacerem in literis meis. Nempe non ignorabam, quæ tua & aliorum virorum præstantium expectatio foret. Ego autem, ut apertè, quod res est, nunc dicam, auctoritate Illustrium Bataviæ ac Westfrisiæ procerum compulsus, Partitiones meas oratorias iterum divulgavi: quæ nunc in Scholis omnibus Hollandicis docentur. Sed quia in his brevior aliquantò fuissem, operæ multis videbatur,

tur, ut etiam Commentarios Oratorios, grande opus, quod ante annos XXIII. atque iterum triennio post divulgaram, tanto post intervallo ad incudem revocarem: atque ita & rem præstarem Illustribus Ordinibus nostris longè gratissimam; & magis etiam, quàm fecissem antehac, scholarum mihi præfectos obstringerem: ac bene insimul mererer de multis qui aliis etiam in terris studium hoc Oratorium colunt: ac si hoc quoque in censum venire meretur, eàdem nonnihil honori consulerem, cum non mediocriter mea intersit, ut non tam multa quàm optima, victuraque posteris relinquam. Quòd si primogenitorum cura nos plurimùm tangat, ajebant, æquum mihi videri, ut nunc præbitâ mihi à proceribus nostris occasione optimâ, denuo in manus sumerem primum illum nostrum ingenii πρωϊζόντος fœtum, atque operam darem, ut quæ tantoperè Scaliger, Casaubonus, atque alii summi viri tum comprobarunt, eadem nunc emendatiùs, & auctiùs, & fœliciùs videant lucem. Atque hoc quidem futurum est, summum, ni fallor, intra trimestre, aut circiter. Vix enim tertia pars superest excudenda. Equidem mihi telam istam olim, ita postulante tunc muneris ratione, orsus fuissem, atque etiam ut tum vires ingenii ferebant, pertexuissem (idem autem de L. Latinæ Commentariis dictum velim) nunquam profectò ita nunc desiperem, ut levioribus potiùs illis, quàm sacrorum meditationi, & antiquitati Ecclesiasticæ tempus impenderem. Et tamen sic quoque operam do, partim ut nec illa me nunc detineant totum: partim ut iis, quàm citissimè liceat, defungi, quo totus majoribus & melioribus vacem. Accepi his diebus ab iis, quibus res Britannicæ non ignotæ viderentur, adhuc metus esse aliquid, ne improvido quorundam zelo; etiam in inclyto regno vestro, schisma fortasse oriatur, ob dissensum aliquem doctissimorum hominum, in controversia de prædestinatione, & dogmatis annexis: propterea que ajebant etiam pietatem ac prudentiam tuam sese Parlamenti postremi tempore occupasse, ut pestilenti adeò malo salubribus & moderatis consiliis obviam iri posset: sed omninò pertinacius fuisse malum, quàm ut discuti tum potuerit: eò fortasse minus, quia inter illos, qui Religionem, ut fieri solet, prætexerent, forent non pauci, qui alienæ inhiarent dignitati, ac rebus studerent novis. Non ego tam curiosus esse soleo, ut anxiè inquiram in negotia publica regni vestri: sed tamen, nequid dissimulem, non leviter me ea res conturbavit. Opto enim res Britanniæ esse florentissimas, non tantùm, quia & ipse quodammodo nunc in Britannorum numerum transcriptus mihi videar favore vestro; sed vel maximè, quia salus Ecclesiæ Reformatæ post Deum, à Britanniæ regno, & hisce terris dependeat. Itaque assiduè Deum oro, ut benedicere dignetur Serenissimo Regi, ac felicem largiatur successum tuo, & aliorum tui similium, sancto proposito; quod utroque, ut dici solet, pollice hic probatur ab omnibus pacis & concordiæ studiosis. Sanè, si non aliud quam humanas vires spectemus, arduam suscipiunt provinciam, qui in Religionis dissidio sequestri esse student. Imò plurimùm, quod quodammodo edoctus sum malo etiam meo, præda esse victoris solent. Sed tamen, ut spero, nondum sic iratus est Deus peccatis nostris, ut etiam apud vos passurus sit in servum erumpere triste adeò dissidii malum. Cui omnes, si ipsis de se credimus, consultum volunt: sed utut pacem utrimque crepent, tamen remedia adferunt admodum disparia. Multi enim non aliam viam sciunt, quàm ut iis, qui dissentiunt, malè mulctatis atque oppressis, regnum obtineant soli. Alii contra in omnibus, qui fundamentum Religionis retinent, longè præferunt moderationem & animorum & scientiarum: quam non desperant posse obtineri, dummodo venerandæ antiquitati, & magnis etiam viris, quos Deus serius nasci voluit, honos debitus constet. Utcunque enim inter veteres & juniores, in aliquibus fortasse dissensus aliquis appareat, tamen facilè negotium componatur, dummodo absuerint, hinc quidem temerè innovandi libido, inde autem amor dominii in conscientias alienas. Sed hoc non agnoscunt qui cœlestem veritatem postponunt ambitioni suæ: ac charitatem Christianam posthabent odio & malevolentiæ propriæ. Verùm dum hi, quarumcunque tandem partium fuerint, disputare acutè malunt, quàm Christianè vivere, non quidem capitur Saguntus, sed quiddam vincitur longè majus & excellentius Sagunto. Quippe fraterna dilectio, sine qua esse Christiani non possumus, animis & doctorum, & populi expellitur; contrà, vires capit regnum Antichristi. Tantò magis oro Deum, ut te, Reverendissime Domine, optimeque Mecænas, deinceps etiam spiritu veritatis & constantiæ firmet, ac longam tibi vitam & valetudinem prosperam in hoc proposito largiatur, atque aliis quoque eam gratiam tribuat, quò præclaris monitis ac consiliis tuis aures præbeant vacivas, neque sua quærant, sed quæ sunt Christi.

Lugduni Batav.
CIƆ IƆC XXIX.
XX Junii.

Reverendissimæ dominationis tuæ cultor devotissimus,

G. J. Vossius.

CXXXIX.

Guilielmo Boswello,

S. P.

Multum ipsi debere se profitetur pro donata Clave Apocalyptica anonymi sed Eruditissimi Viri, hostimenti loco remittit libellos Gratii, hominis Pontificii, ante sæculum Ecclesiæ ut ait bono congestos. Rogat ut se Comiti Carbilensi itemque Episcopo Londinensi de meliori velit commendare.

QUanquam, generose vir, atque idem amice amicissime, à corpore langueo, ab animo vetizo, ut illa Augusti voce utar: tamen ea erga me sunt merita tua, is erga te amor meus, ut propemodum mihi piaculare aliquid videatur, si tuorum quemquam sine meis ad te literis dimittam: Sed, ô quanto optatius fuisset, si, uti spem feceras, Lugdunum revisisses, atque ita mihi desideratissimo tui colloquio frui paulisper licuisset! Sed privatos, fateor, affectus Regni vestri negotiis posthaberi æquum est; imo plusquam æquissimum. Libellos quos ante sæculum Gratius, homo Pontificius, Ecclesiæ bono congessit, ad te mitto; spero munusculum non fore ingratum, quia fructu omnia potius quam pretio metiri didicisti. Multum tibi debeo, quod me donaris Clave Apocalyptica ejus viri, qui etsi nomen dissimulet, tamen abunde prodit ingenium, doctrinam, industriam. Jam decennium est, quod in Collegio Theologico Illustrium Ordinum hunc librum Auditoribus enarravi. Compluribus in locis ubi hærebam, nebulas mihi vir ille discussit. Atque utinam mihi tam lympido & defæcato esse animo licuisset, ut non seorsim Capita, vel Capitum interdum partes considerare licuisset; sed quod in hoc argumento palmarium est, à capite ad calcem, interpellante nemine, pensiculare omnia potuissem. Interim ex iis quæ tantopere probantur, planè persuasum habeo, idem de iis judicium fieri oportere, de quibus nondum satis liqueret. Sed ista expendam accuratius ubi meus esse magis cœpero. Simul etiam unius alterius egregii apud nos viri judicium exquiram & perscribam. Hæc nunc paucis perscripsi. Sed, ô vir præstantissime, quanto uberiores à me literas accipies (atque ego mihi item à te promitto) ubi salvum ac sospitem advenisse in Britanniam vestram cognôro! Quorsum hoc à me dicatur, scio te intelligere. Nihil enim mihi magis volupe erit, quam commercium si literarium tecum intercesserit. Scio, quantopere mihi ea res esse subsidio in studiis meis possit. Et, quod probe cognovi cum proxime adesses, fiet id te non invito: quid invito dico? imo propeæque, ac à me fit, expetenti. Eo nunc facilius Epistolam abrumpam. Quanquam nec plura si vo-

si velim, possim, dum assidue ab aliis interpellor, & quomodocunque quàm nihil scribere malo. Quæso, mi Boswelle, commenda me Illustrissimo Domino Legato, Comiti Carlilensi, cujus ego affectum erga me jam bis perspexi, quod homullum hunc tanto sit honore dignatus. Nunquam mihi excidet beneficium hoc ejus Herois. Cui nunc aliud optare non possum, quam ut rebus ex sententia confectis, lætus ac sospes se Regi Serenissimo & Britanniæ suæ sistat. Quod idem tibi, generose Domine, exopto. Si valetudo & alia concesserint, literas exarabo etiam ad aliquos in Britannia amantes mei. Sed si id minus nunc erit, fiet intra dies paucos. Rogo ut me commendare digneris, ac simul filium, Reverendissimo Domino Episcopo Londinensi, Viro, cui plus uterque debeamus, quam dicere possim. Quod & ipse antea expertus sum, & ex literis filii mei satis didici. Quid de C L L. & summis Theologis Wrenno, Belo, aliis dicam? Ego verò non ausim à te poscere, ut hoc oneris salutandi eos suscipias; alioqui de eximio Viro Seldeno non tacerem, & uno item alteroque alio. Sed de isto videro proximis literis. Raptissime.

Lugd. Batav.
cIↄIↄcxxix.
ix. Jan.

Tuus ex animo,

G. J. Vossius.

CXL.

Clarissimo Viro

Francisco Gomaro.

Stresonem juvenem Gröningam studiorum caussa proficiscentem commendat. Gratias agit pro donato erudito de origine Sabbathi & institutione Dominicæ opere.

Vir Clarissime, & conjunctissime,

QUi has tibi literas reddit, cùm primum in Academiam venit nostram, de meliore mihi nota commendatus est, à Theologis Bremensibus; Eoque uti nomine, mihi gratus semper fuerit, ita non leve amori pondus accessit, ubi non eruditionem modò, sed quod longè majoris duco, pietatem etiam, & singularem modestiam perspexi. Parentem habuit egregium virum, D. Stresonem (ut nunc, quam Episcopum dicere malunt) in Ecclesia Principatus Anhaltini. Quo in munere, is successorem habuit Clarissimum virum, Angelocratorem, eum, quem in Synodo Dordrechtana, non minus ab eruditione, quàm de facie nosse potuisti. Ut ad juvenem hunc redeam. Is partim caritate annonæ, quæ hic est, compulsus, partim famâ præstantium Academiæ vestræ virorum illectus, iter ad vos instituit: sed vix æquè aliud in votis habet, quàm ut publicæ studiosorum mensæ particeps esse possit. Quod ut consequi liceat, commendari à me tibi voluit, & Collegis tuis. Rogo igitur, ut hujus voti sui particeps per vos fiat, vel si locus nondum vacet, saltem consilio juveris, ut ne diu admodum spe fluctuet incertâ. Erit id mihi longè gratissimum; nec mihi modò, sed etiam summis viris, Scholæ Bremensis Theologis, qui eum mihi, ut dixi, commendarunt. Neque dubito, quin juvenis ipse semper grato animo sit conservaturus memoriam beneficii vestri. Pro doctissimo opere de Sabbatho (quod tamen non ad omnium gustum fuit, ut nunc tempora sunt) gratias quas multò ante debui, nunc demum ago. Planè mihi succenseo, quod ab tam amico viro, tam præclaro munere ornatus, (nihil auribus do, quon pauca me bona docuit) tardè adeo rescribam quicquam. Nempe jam penè in naturam abiit consuetudo tarde rescribendi. Primùm tantummodo in crastinum, aut perendinum diem rejicio, aut diem eum, quo Academico more feriamur. Hoc non facilè aliquis improbàrit in eo, cui bis de die publicè docendum. Sed dies unus, alter, fit hebdomas, hebdomas mensis, mensis trimestre: Nisi puderet dicerem semestre, annus ultra; Imo quod quorundam literis nunquam respondeam: Non profectò contemptu cujusquam, nedum præstantium virorum: sed quia non par sim omnibus, quæ suscepi in humeros meos. Ad quæ nunc accessit molestissimum Assessoris Academici munus, & nova lima Oratoriarum Institutionum, quibus jam prelum fervet. Hæc eo pluribus scripsi, ut facilius ignoscas, quod nihil rescripserim hactenus, de negotio illo ἐρωτικῷ. Quamquam & alia sunt, quæ tardiorem fecere. Primùm istud, quod illa quam me scis dicere, significasset statutum sibi esse abnuere conditionem. Deinde hoc, quod ipse hærerem, Πολλῷ μὲν, τιμῶμεν τὸ μνηστῆρες ἀλλὰ μάλα φέβοι εὔχοιτ' ὁ ἄλλος νικηφόρος. Si non magis ex compacto Teutones nostri, nec prudentioribus consiliis, rem curabunt publicam, tantùm poterunt tela eorum adversùm, & cum Poëtis dicam, Jovis alitem, quantum Chaonias, vel si mavis, Teutonicas dicunt, aquilâ veniente columbas. Sed omen absit. Neque planè de Teutonum rebus desperare possum; præsertim ob nonnulla, quæ viri talium intelligentiores communicârunt mecum. Quod si optima sperare deinceps detur, de Germaniæ statu: Et quæ poscitur, noluit viduis noctibus floridam perire ætatem, equidem non indecorum hunc ὠμογέροντα duxerim nostræ familiæ. Sed porro tùm cogitandum erit, ne quid liberis inde dispendii oriatur: Hanc curabit nobiscum ille, qui nunc, ut scis, Britanniam petiit, ac mense proximo affuturus denuo putatur. Salutabis meo nomine plurimùm conjugem, & liberos; Imo Collegas tuos, imprimis D. Altingium, & D. Ghebartum. Uxor etiam salvere te jussit, & tuos.

Kal. April. cIↄ
Iↄcxxix.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CXLI.

Epistola familiaris; qua vel confecta, vel affecta habeat opera, narrat; simulens à Vossio studiorum rationem exigens.

Amicorum opt. max.

QUanquam nihil magnopere haberem, quod in præsens ipse scribere, aut tu scire etiam cuperes, tamen bonam occasionem non putavi negligendam; ac vel saltem hoc testandum, vivere nos ac valere, per benigni Dei gratiam: ac de vobis eadem item sperare. De re publica hujus regni, nihil habeo; nisi quod legati utriusque partis sedulò de pace agant, quam speramus brevi nos, volente Deo, habituros: Siquidem conditiones quas initio iniquissimas adversarii proponebant, cum viderent planè à nostris magno animo recusari, omiserunt; aliasque magis gratas, obtulerunt. Videbimus quid bonus Deus, quem quotidie precamur, & in quo fiduciam nostram collocamus, nobis mox sit concessurus. De studiis meis, istud habe, ut me videas, etiamsi à Typographo destitutum, non ignaviæ tamen ideo mancipatum desedisse. Paratos itaque habeo, *Historiæ Danicæ Libros* III. quorum prior res Christiani I. alter Johannis, ejus filii; tertius verò, Nepotis Christiani II. comprehendit. Est & Solon, sive de ejus Vita, Legibusque, liber singularis. *Denarius Pythagoricus*; sive de numerorum usque ad denarium, qualitate ac nominibus, ex Pythagoræ Doctrina; liber singularis. Gorgiæ Leontini, Antisthenis, & Alcidamantis, Orationes, quæ supersunt; & de eorum Vita, atque scriptis, liber singularis. *Regnum Atticum*; sive de Regibus Atticæ, libri III. ac seorsim *Theseus*, sive de ejus Vita, ac rebus gestis, liber singularis. Et nunc *Bibliothecam Græcam*, tanto tempore intermissam; Opus sanè operosum, arduumque, seriò urgeo. Habes mea; nunc tu tua mihi redde; tum de statu Academiæ, publicoque item patriæ; cui, quanquam minus bene de me meritæ, tamen fausta

omnia precor. Vale, & salve ex animo, à me meaque, cum tuâ, omnibusque tuis. Guilielmus Noomsius tuus, quid agit, & ubi agit? Amo certè illum juvenem, ad virtutem ac doctrinam, vera via magno impetu contendentem, cùm Lugduni vestræ agerem. An non etiam perseverat? Spero, & opto. Si etiamnum in tuis ædibus commoratur, salutem, quæso, meis verbis plurimam dicito. Ad Dominum Heinsium scripsi ante paucos menses; quære, sodes an acceperit: ac salutem item dicito. Iterum vale.

Raptim, Soræ, ad diem XII. Aprilis CIↃ IↃC XXIX.

Tuus,

JOH. MEURSIUS.

CXLII.

Gerhardo Joanni Vossio, Er. Puteanus.

Latinam & Græcam ipsius Historiam admiratur, suas commendationes Insubricas, ut & observationem de S. Flaviâ Domitillâ censoris oculo perlustrandas mittens.

Libera tandem aliquando humanitatis nobis officia erunt, decumana belli severitate impedita. Patet enim jam tabellariis iter, quod affectui meo numquam clausum fuit. Homo non essem, nisi te amarem; à Literis & honestis artibus alienus, nisi singularem doctrinam tuam & excellentem ingenii vim etiam tacitus suspicerem. Mirum etiam in modum accendit animum meum nupera illa epistola tua, amantiùs nescio, an eruditiùs exornata, an etiam modestiùs. Qui hoc agis, ut mente complectaris optima, adhuc ignorare videris, quantum tibi docti omnes tribuant. Magnus es, qui docere omnes potuisti. Ejusmodi libri tui sunt, de Historicis Latinis incredibili industria scripti; nequid jam de Græcis dicam, quos omnes tibi obstrictos habes. Laudo, imò summopere admiror utrumque hoc opus. In altero enim totam exhausisse Antiquitatem videris; in altero veteribus adjunxisti novos, claris obscuros nonnullos; sed ut illustrares simul omnes. Pulchrum mehercle facinus, neminem prætermissum esse. Quisquis enim Historiam attigit, bene de genere humano meritus est; & quia aliquam rebus lucem dedit, luce ipse dignus erat. Inter sordes & fumum nonne gemmam interdum invenias? Ad famam satis erat, eminentes Scriptores, tanquam lucida quædam sidera recensere: sed ut amplius publicæ utilitati dares, viliores etiam calamos pulcherrimo & semper victuro Volumine complexus es, nequid deinceps omnino in Historia nesciremus. Juvat profectò & illos, ut sic dicam, capite censos intueri, hactenus utiles, quia ingenium occupârunt. In tenebris tenue etiam lumen veram aliquam imaginem distinguit: & quis est, qui non malit luscus esse quàm cæcus? Non potuit igitur diligentia tua invitum excedere; nemini supervacua, nisi nuperum ævum, & Monasteria omnia, in quibus Literæ conservatæ sunt fastidiamus. Quid mihi verò doctissimus ille labor tuus profuerit, publicè in Commentariis meis Insubricis, quibus irruptiones Barbarorum in Italiam illustro, profitebor. Historicum, & simul Interpretem egi. Ita enim videbar & purius narrare, quæ cadente Imperio Romano gesta sunt; & facilius explicare, quæ, ut sæcula illa, plus noctis quàm diei habuere. Propediem, ut spero, mittam ad te opus, sed tanquam ad Censorem suum. Nam qui omnem examinasti Historiam, meam etiam emendare poteris. Nunc illam de S. FLAVIA DOMITILLA Observatiunculam vide, & Clarissimo simul HEINSIO ostende: ad quem mox & literas & exemplar missurus sum. Nuperas verò meas ab ARCERIO an acceperis nescio. Summum crimen putem, in tanti viri affectum silentio peccare. Partitiones Oratorias non Batavicis tantùm scholis, sed omnibus omnium provinciarum dignas judico. Faxo & hinc Eloquentiæ priscæ specimen sibi filii mei proponant. Vale, & me amare perge.

Hem CHRISTOPHORUM CALENIUM video Avunculum tuum magnum fuisse: sed CALENII Venlonenses sunt: an igitur & Patriæ nexu jungimur? Iterum vale.

Lovanii, in Arce, XIII Cal. Junii, CIↃ IↃC XXIX.

CXLIII.

Doctissimo Viro,

Francisco Junio.

In Aulam Arundelianam.

Pro cura in filium Johannem gratias agit. Iter Græcanicum omni conatu ipsi dissuadet; instigat potiùs, ut præclarum, quod meditetur opus de picturis & re statuaria veterum, quamproximè in lucem publicam producat.

Plurimùm me tibi obstrinxisti, optime, & conjunctissime affinis, quod tantùm laboris susceperis filii mei causâ; ut eum deduceres ad cognatam Bulliam. Neque id tam gratum mihi est eo nomine, quod hoc duce, & comite, tutius potuerit conficere isthoc iter; quàm quod tali diebus aliquot monitore fruens, magna potuerit incrementa capere, & pietatis, & prudentiæ, & doctrinæ. Utinam hujusmodi illi felicitas sæpius obtingat. Verum quia novi, id non ferre institutum vitæ tuæ, cùm vix magis tuus sis, quàm ego meus: saltem illud precibus consequi à te licebit, ut crebrò eum literis tuis, sui officii commoneas, scis enim quàm proclivis sit adolescentia ad otium, & vitia. Sanè vero illud dico, eo me animo esse tranquilliori, quod illic talem affinem, vel potius fratrem, hoc est, ut Grammatici dicere solent, ferè alterum me habeam, qui propemodum sic amet liberos meos, quàm si ex se nati sint. Præsentia Clarissimi Petræi multùm me delectavit. Juvit pendere ab ore narrantis, tam multa pulchra, & præclara de peregrinatione suâ. Egregiè meritus est de Rep. Literariâ, quod multò magis patebit, cùm ea quæ observavit, in publicum emiserit. Gratulor tibi quod, cum tanto ejus Mecænate, Illustrissimo dico Comite Arundelio, vivere tibi contingat; cujus auspiciis, & sumptibus, hoc iter susceptum est. Sed quod Petræus ajebat, sperare se, te quoque iturum in Græciam, id tale fuit, ut lapides mihi loqui videretur. Eò magis, quia retulit mihi, ut sæpius in carcerem, tanquam explorator fuerit conjectus; semel etiam naufragium fecerit. Cùm hanc peregrinationem suadere tibi D. Petræus cœperit, velim ex diserto fiat infantissimus. Græcos ne tibi lustrandi veniat tam dira cupido: præsertim postquam maximè memorabilia iis è terris abstulit Petræus. Tun' spicilegii ergo, hac ætate tantùm capessas laboris? tot te periculis exponas? Malim te ire ad Gallos, Italos, at Belgas ante omnes, ubi nos vises, qui tanto tenemur desiderio tui. Et facies id spero propediem, fortasse tamen antea extare voles aliquod monumentum ingenii, & diligentiæ tuæ. Nam partim ex literis tuis, partim filii, intelligo te moliri aliqua, de statuaria arte, ac pictoria veterum. Sanè aliqui hoc Argumentum tractarunt. Ut præter Gauricum, Cæsar Bulengerus, qui ante biennium emisit in Galliis libros duos, de picturâ, & plastice statuarâ. Nec dubito quin videris Joannis Molani Lovaniensis Theologi libros de historia SS. Imaginum, & picturarum. Verum & hi & alii, quibus argumentum hoc expositum fuit, non exiguum tibi reliquere spicilegium. Tantò impensius desidero ea videre, quibus non mo-

modò te Illustrissimo Comiti, Literarum, & Literatorum Patrono, opt. max. commendare possis, sed etiam Reip. toti literatæ, & sæculis futuris. Sanè, mi affinis, præter tempus, & benefacta, nihil est nostrum. Opes post obitum nostrum, alium atque alium Dominum nanciscentur; sed ingenii, & industriæ monumenta, non mutant dominum. Quare perge in præclaro instituto, & brevi nos bea fœtu aliquo, qui parente suo dignus sit. De liberis meis nihil addo, præter hoc unum, eos se mihi magis magisque probare: quod tibi quoque jucundissimum esse cognitu scio. Hæc raptim, atque festinantius quàm vellem; eò quod Joannes Brunæus, cum conjuge, ad me divertisset, nec illum diutius sine alloquio mei relinquendum putarem. Jussit ut te plurimùm suo nomine salutarem. Sororis tuæ Johannæ res meliori loco, his proximis mensibus esse cœperunt: quo nomine, valdè ego & uxor gaudeamus. Non paulo nunc sereniori animo est, quàm esse solet. Juvit tua liberalitas, sed imprimis quod quingentos, vel amplius, ex negotiatione Americana percepit; spero eam, & universam Parentis tui familiam, Deo curæ fore.

Lugduni Batavor. clɔ Iɔc xxix. Prid. Kal. Quint.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CXLIV.

Matthæo Wrenno,

Procancellario Academiæ Cantabrigiensis, nunc Magistro Collegii S. Petri, & Decano Wintoniensi.

Filium Johannem curâ paternâ sollicitè commendat.

Reverende ac Clarissime Domine Wrenne,

MUltum equidem lætabar, cùm salvum advenisse filium in Britanniam cognoscerem. Gliscebat lætitia, cum viderem Reverendissimum Dominum Episcopum Londinensem, meum juxta ac filii Mecænatem, tanto cum affectu curam ejus rei ac sollicitudinem suscepisse, ut filius in Collegio aliquo Cantabrigiæ vivere impensis suis ad tempus posset. Sed maximè lætitiâ delibutus sui, cùm eo esset res perducta, ut in eo viveret Collegio, cui tu, vir idem, atque amice summe, tanta cum laude præesses, & quod ipsum etiam jure magni admodum ducebam, ubi mensâ & conversatione iis jungeretur, qui ut profectu, ita honore etiam primas ferrent. Quid istis majus eo quidem tempore vovere potuissem. At nunc tamen aliud luculentum adeò accessit, cùm idem à Serenissimo Rege curà ac intercessione Reverendissimi Domini Episcopi, & commendatione vestrâ, tanto auctus est honore, ut in numerum Sociorum Jesu Collegii referretur. Felicem me, qui tales habeam in Britannia amicos, felicem etiam filium, qui & ipse uberes adeò fructus percipiat ex vestro erga me amore. Quamquam autem nunc Collegium mutabit, fore tamen spero, atque adeò confido, ut qui hactenus pulchre adeò de filio ac meipso meritus es, eundem erga nos animum conserves. Opto etiam ut Collegii Jesu præfectum talem erga se filius experiatur, qualem te expertus est semper. Utinam modò filius non indecorum se præstet, nec indignum meritis vestris. Votis ille meis satisfaciet, si idem est absens, quem præsentem se hic gessit. Meæ interea partes erunt, ut qui tantum mihi amoris ac favoris exhibetis, assiduè illud cum animo cogitem, quomodò potissimùm gratum testari affectum erga eos possim, à quibus tanto affectus sum beneficio, ac qui neque nunc bene de me cessant mereri. Quos inter te, vir clarissime, optimo jure, censeo, imo in iis repono, qui familiam ducunt. Cæterum nunc liceat etiam bonas hasce precari te preces, ut deinceps quoque filium si ita usu veniat, consilio aut ope tuâ juves; ac si forte (quod ne Deus sinit) vel suopte instinctu, vel suasu alieno, alius alibi fieret, me quam primum facias certiorem, quo principiis obstemus. Nihil quidem metuo istiusmodi. Sed tamen jamdiu didici, humana omnia incerta; eoque etiam tutissima metuere soleo, tantò sanè magis, quantò quisque mihi conjunctior & acceptior est. Hæc tanti mihi visa, ut vel sola (ita paternus est animus) ad te, vir maxime, scriberentur. Sed deinceps de aliis etiam, quoties aliquid non indignum scriptione se offerret, literas à me expecta. Sed simplices, & quales hæ sunt, ut sine animi fuco, ita absque verborum calamistris. Nempe omnia prout in buccam venerint. Ita inter amicos puto fieri oportere. Nec vel occupationes sinunt, ut lenocinia ulla, more quorundam consectet; neque ego illis capior, scio neque tu, vir eximie. Salutem à me plurimam dices clarissimis ac doctissimis viris, Doct. Belo, Doct. Collino, Doct. Wardo, Doct. Porter, Doct. Charterton, Magist. Critoni, aliisque omnibus amantibus nostri; quorum ego utinam affectui erga me & filium meum possim officio ullo respondere.

Lugd. Batavor. clɔ Iɔc xxix. Kal. Jul.

Virtutum tuarum admirator; ac dignitatis eximia cultor devotissimus,

G. J. Vossius.

CXLV.

Johanni Meursio,

S. P.

Felix ad invidiam usque Britannicum sibi iter cessisse significat. De Salmasio Lugdunum Scaligeri loco vocando conscium reddit. Praeptat cum Grotii, Meursii sui reditum, ejusque eruditos labores apud Britannos exterosque alios prædicari affirmat. Quam præclara ex Oriente antiquitatis monumenta secum reportarit Pettem indicat. Literarum Casauboni editionem promittit, in Scaligeri epistolis de illo etiam acerbum & nequiter dictum esse monet. Alia quæ post excessum ejus e Batavia contigerunt, recenset.

OB diuturnum adeo silentium difficilis mihi causæ dictio apud eos foret, qui me nævo potius aliquo norint, quàm integrum, uti tu facis, vir clarissime. Cui, ut puto, facile persuadebo, tamdiu me nihil scripsisse, non quia minus amem te absentem, quam soleo præsentem: sed partim ob occupationes ἐγκυκλίους, & invaletudinem meorum, ex quibus maximus natu filius, Collegii Jesu socius apud Cantabrigienses, plus minus mense oculis captus fuit: partim etiam quia teipsum exspectaremus, uti spem tui feceras nobis ante sesquiannum, vel præterpropter. Primis quidem mensibus, ex quo eas literas acceperam, irritum fore hoc promissum facile prævidebam. Sed fœdere inito inter Cæsarem, & Serenissimum Regem vestrum, omnia visa liquidiora. Itaque proximo quidem autumno avide te exspectavi. Nunc nihil sperare ausim ante ver medium, vel etiam adultum. O beatum illum diem quo te amplectar! Quam te multis tum loqui licebit στόμα πρὸς στόμα, quæ non tuto satis literis committantur. Sed dum te caremus, nefas sit non arripere occasionem scribendi bellam, eunte ad vos optimo, doctissimo, amicissimo Stephano Stephanio. Jucundum quidem mihi est te salutare; [illegible] multo jucundius erit id agere per amicum hoc caput, ex quo ea etiam cognosces, quæ non scribo. Jam mensis est, ex quo me Lugdunum iterum habet. Bimestre impensum itineri Britannico. Sane non facile dixerim quantum mihi honoris habitum sit à viris, genere, dignitate, doctrina, insignibus: ipso etiam Serenissimo Rege, nulli nostri tem-

poris

poris Regum secundo: cui coram gratias egi pro collata mihi dignitate Canonicatus Cantuariensis, & ita collata, ut frui ejus emolumentis etiam in transmarinis partibus possim. Equidem nescio, nec valde scire laboro, utrum oculi propterea doleant amicorum meorum fucatissimo, de cujus fucosissima amicitia scio etiam te non semel apud me graviter conquestum. Nempe tales sic omnia componunt, quasi sibi non esset bene, nisi aliis sit male, præsertim illis, qui studia tractant non adeo diversa. Ut facile comprobent illud vetus quo solent ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους vocitare. Sed meliora tamen de illis speremus, ne videamur amorem omnem exuisse, cum aliud sane ob egregias quasdam virtutes mereantur. Præsertim cum tales sæpe cum obesse volunt, magis prosint. Ut non de nihilo dixerit Gregorius Theologus, multa esse in quibus καὶ ἀδικεῖσθαι δοκοῦντες τοῦ πάσχειν, καὶ καλῶς πάσχοντες ἀδικοῦντες. Curator Academiæ Arsenius, Somelsdicensis Dominus, in eo strenue adlaborat, ut in Academia hac clarissimus Salmasius eo esse loco possit, quo Scaliger olim fuit. Est qui manibus pedibusque obnixè agat omnia, ut huic incommodet proposito. Parum id fore ex honore suo arbitratur. De quo ego non disputo; qui multum honoris huic loco ex viri ejus præsentia Academiæ nostræ accedere posse existimo. Utinam tantum etiam Amplissimus Grotius, tuque, clarissime Meursi, eodem vel non dissimili apud nos loco essetis. Sane ubicunque nunc vel Cimmeriæ esse tenebræ videntur, vobis lucentibus facile hæ pellerentur, nec præter vestri ingenii ac doctrinæ facem nocturna ulla lumina quæreremus, imo Titania ingenii vestri lampade, alius in hoc, alius alio in studii genere, diem ipsam reduceretis. Sed multum metuo, ne unquam nobis tam beatis esse liceat. Interea pro te mihi erunt scripta tua, quæ omnes amant præter ὀφθαλμοὺς πονηροὺς animique livore tinctos. Sane apud Britannos, qui quidem Græcarum Antiquitatum studio tenentur, tuos labores mirè prædicant. Inter eos doctissimus Crito, Græcæ Linguæ apud Cantabrigienses Professor; ex cujus ore lubentissime audivi, quæ & illo & te digna erant, ac eo solum nomine à me reticentur, quia moris mihi magis est ista apud alios, etiam in æmulorum præsentia, referre, quam quempiam in os laudare. Ut videas quantopere scripta tua peregrinentur, superioribus annis etiam Athenæ tuæ Athenis ipsis fuerint. Eò secum detulerat illas Pitteus, Anglus longe doctissimus, quem Illustrissimus Arundeliæ Comes, vir natus juvandis literis, in Orientem miserat, ut inde antiquos lapides, aliaque monumenta in Britanniam referret. Vix dici possit quam multa præclara inde reportârit. Quæ paulatim juris faciet publici. Atque idem inter alia etiam Athenas, ubi diutissime vixit, describere parat: credo ad formam eam, quâ Byzantium Gyllius descripsit. Vir est ut humanissimus, ita mihi amicissimus, ac tuo etiam dignissimus amore. Nam quod dicebam antea ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους esse solere, id in neutro nostrum locum habere debet: qui cum studiis semper conjunximus animi candorem. Puto fore ut propediem hic edantur Literæ Casauboni ad Scaligerum, Heinsium, Rutgersium, alios. In iis non tam multa quam vellem, sed nec rara tamen fit mentio tui. Αὐτόγραφα enim vidi, nec dubito quin futurum sit, ut omnia fide bona edantur: quippe præerit editioni doctissimus ac tui etiam amantissimus Rivetus. Itaque nec displiceat, si eas huc mittas, quas magnus ille vir ad te olim scripsit. Fuerit, puto, id ex honore tuo, cui impense faveo. Quod si quid in iis sit quod divulgari non debeat, poterit à te deleri. In Scaligeri Epistolis, quæ, ut scis, ante triennium hic excusæ, quædam relicta sunt, quæ resecari longè satius fuisset. In iis quiddam etiam est acerbe ac nequiter de te dictum, sed pro nomine tuo asteriscus positus, ut te signari pauci intelligant, præter eos qui Scaligero fuere familiares. Socerum quoque meum Junium non uno loco sugillat. Eaque res mihi præfationem magna ex parte expressit, quam historiæ meæ de Historicis Latinis præmisi. Seldeni opus de Diis Syris hac æstate, vel paulo ante, longe auctiùs hic recusum, & Heinsio nostro dicatum est. Auctor ipse, cum esset inter patronos minoris domus Britannicæ, atque se vehementius gereret [illegible]versus Regem Serenissimum (seditiosè multa locutus dicitur, de quo ego judicium ferre non possim, quia & patronos suos habet) in turri custodiæ traditus est. De vita tamen periclitari negant illi, qui norunt clementiam Regis, atque amorem erga literas & literatos. Imo jam dies sunt pauci, ex quo aliquis mihi significavit, cunctos qui se Regi tantopere opposuissent, ab Rege esse è custodia liberè dimissos. Sed de isto certiora propediem intelligam. Si vera narrarunt, quamprimum Seldeno literis meis gratulabor. Nam inter nos non ita magnum, culpa mea, sed aliquod tamen commercium est literarum. In Alardo, quem mihi penultimis literis commendâras, feci quod potui: nec inutilis illi fuit opera hæc mea. Quicquid feci, feci adolescentis causâ, feci & tuâ; feci etiam ob parentem ejus, qui & mihi per literas gratias egit. Video virum esse bene eruditum. Si quid in eo amplius possim, vel quocunque alio, faciam id lubentissimo animo, uti amicitiam nostram decet. Sum quidem satis negligens in scribendo, præsertim ubi nihil est quod urgeat. Sed nunquam patior operam meam desiderari iis in rebus, unde boni aliquid ad alterum redundet. Bertium ante tres menses obiisse, jam, ut puto, intellexeris. Golius ante quatuor menses rediit è Syria, vir sanè ut doctissimus, ita longe optimus, & candidissimus, ut verum Batavum decet. Is geminam obit professionem: inque Mathesi Snellianas, in Arabicis Herpenianas partes suscipit, non sine gloria. Grotius Grollæ obsidionem descripsit, quæ jam excusa. Heinsius Ordinum est Historiographus. Hoc nomine ei tributum stipendium annuum flor. 700. Occupatur in scribendis iis, quæ hoc anno feliciter Batavis successere: imo putat intra mensem unum alterum se Historiam hanc prelo subjicere posse. Non abhorrebat ab iis pangendis Grotius: Sed videtur eum sufflaminasse, quod duo vel tres hanc sibi provinciam elegissent, qui certius omnia nosse possent, ut qui obsidioni Sylvæducensis interfuerant. Ex his esse creditur Huygenius, Principi nostro à Secretis. Barlæus victoriam hanc carmine victuro celebravit. Etiam nomine Illustrissimæ Ameliæ ingeniosam & elegantem Elegiam fecit ad maritum suum Principem nostrum, ad modum earum, quas sub heroidum nominibus Ovidius ac Sabinus condiderunt. Eam Epistolam non ineleganter Belgicis versibus in gratiam Dominæ Principis Scriverius expressit. Institutiones meæ Oratoriæ intra bimestre erunt recusæ, multo limatiores, & alterâ parte auctiores illis, quæ secundo prodiere anno cIↃ IↃ c xix. Vale, vir maxime & amicissime, & plurimum meo nomine saluta optimam uxorem, Clarissimum Laurenbergium & Collegarum alios. Uxor etiam plurimam tibi atque uxori salutem adscribi jussit: & filiæ filia. Nempe æquum est etiam liberos paternæ esse amicitiæ participes ac hæredes.

Lugd. Batav.
cIↃ IↃ c xxx.
Id. Januar.

Totus tuus,

G. J. VOSSIUS.

CXLVI.

Guilielmo

Episcopo Londinensi,

Gerardus Vossius,

S. P.

De felici reditu in Academiam Lugdunensem certiorem facit, & quæ de publicis disparia ferantur judicia, enarrat.

TArdiùs quàm speraram literas meas vides, Reverendissime Pater, Domineque dignitate illustris, sed pietate,

tate, doctrina & meritis longè major. Nonis Decembribus, ut fortasse ex Nobilissimo Carletono intellexeris salvus ac sospes Lugdunum veni: octiduo nempe ex quo è Britannia excessi. Divina gratia eodem hic omnia reperi loco, quo fuere cùm abirem. Vix dicere possum quantus salutantium numerus me primis exceperit diebus: sermo propè omnis de Serenissimo Rege Carolo, vel iis qui sacræ ejus Majestati à consiliis forent. Judicia disparia, prout quisque regii, vel popularis status, veteris, vel recentis Ecclesiæ amantior foret. Equidem neutiquam mihi eorum tribuo intelligentiam, quæ ad Regni negotia pertineant. Probè scio quantopere hæc captum excedant meum, quem Deus in statione longè inferiore collocarit. Sed tamen pietas non sivit, ut non quorundam immodestiæ modestè, atque amicè occurrerem. Eos intelligo qui digito cœlum sibi attingere videntur, si quomodocunque nocere eorum nomini, atque existimationi possint, quibus stantibus & integris, præsens Regni atque Ecclesiæ status convelli neutiquam possit. Quamquam verò apud eos parùm profecerim, quibus nihil nisi populare, ac novellum sapit; cordatiores tamen scrupulum sibi eximi gaudebant, quem quidam tribunitii spiritus suis calumniis injecerant. Interea totum hoc quod à me factum, pietatis causa factum, quippe qui tantùm Britannis, ac summis ejus viris (ut de Serenissimo Rege taceam) etiam deberem, si nihil deberem. Nunc quantum est quod debeo, verba non reperio ἰσόῤῥοπα, quibus satis hoc imprimam, &c. De induciis cum Hispano ineundis, vehementibus studiis in conventu Ordinum certatur. Ad bellum inclinant non pauci, qui metuunt, ne si induciæ fiant, domesticis magis dissidiis laboremus: alii tamen vel maximè, iis occurri posse arbitrantur. Amstelodamenses ante hebdomadas paucas sua urbe exegere Ecclesiastem quendam: qui licet sæpiùs à Magistratu moneretur, à tribunitiis ad Populum concionibus, desistere noluisse perhibetur. Est hic ille qui ante plus minus duodecim annos edidit Heautontimorumenon. In quo ex scriptoribus Latinis Græcisque (est enim vir multijugæ lectionis, sed exigui judicii) convitia usque adeò congessit, ut ex plaustro maledicere videatur. Sanè hoc piguisset adscribere, nisi optimus quisque ringeretur, in Reformatæ Religionis hominibus inventum esse, qui Gretzeros, Scioppios, & similes vinceret maledicendo. Sed illum mitto, cui ea parte saniorem opto mentem, &c. Deus faxit ut longa ætate, Iliacos æquare senes, aut vincere possis. Ita ex animo voveo, meque iterùm tibi devoveo, Reverendissime Pater, Domine Illustris.

Idibus Jan. An. cIↄ Iↄcxxx.

Reverendissimi, & Illustrissimi Nominis tui cultor, ac cliens fidus addictusque.

G. J. Vossius.

CXLVII.

Salut. in Christo.

Epistolis ejus, quibus Cancellariatum Oxoniensem gratulatus fuerat Matthiæ Martinii mortem, collapsam in Academia Lugdunensi disciplinam, consiliumque Amstelodamum emigrandi significaverat, familiariter respondet, de animadversionibus in Baronii annales aurem eidem vellicans.

Vir Spectatissime,

Qum literas meas novissimas darem (& parcius hoc facere cogor pro negotiis quæ urgent & premunt fatiscentem) literæ tuæ ad me pervenerunt. Sic situlæ nostræ mutuo fontem petiere, dum neuter quid alter ageret certior factus.

Literæ illæ jam antiquæ & adhuc præ manibus, sed sine responsione, & quod sæpius impedivit volentem, idem est. Nonas illæ Sextiles præ se ferunt, & hæ 12. Cal. Feb. nec tamen adhuc responsio parata; Credideris forsan me gelu quodam, etiam hac nimis temperata hyeme obriguisse; hoc te metu ut liberem, ecce jam tandem te iterum saluto, tibi omnia exopto bona. Cum anno novo incipiat, recurratque in sinum felicitas.

Prima literarum tuarum facies gratulatur mihi Cancellariatum Oxonii mei, & subridet. Gaudio sit illud tibi, Academiæ salus; mihi sat scio onus incumbit, & cui nunquam par ero. Quin & his exulceratis Ecclesiæ temporibus, nec Ecclesiæ tantum (nam & sic solet punire Deus) nescio, ita me Deus amet, nescio, quid agendum sit, mihi præsertim. Sed aliquid est, quod urget, & ducentem sequor.

Illustrissimus Princeps noster, pro tenella illa ætate (Deo gratias) abundè valet. Et mihi quidem gratissimum est, quod lætitiæ illius, quam nos ex fœlicissima ipsius nativitate meritò percipimus, te quoque consortem præbeas. Vivat ille valeatque diu, seriùs tamen spero paternis succedet sceptris.

Alia sunt quæ properans cogor omittere. Sed mortem Matthiæ Martinii certè eo impensius doleo, quo magis indiget Ecclesia æquitate illa quæ in eo viguit, & quæ spero tamen non est penitus cum illo sepulta. Penitus dico. Vereor tamen ne rarior multo sit quam quæ deceret togam nostram. Historia illa unde profitebatur se eam hausisse, prolixè habet in se unde eam conferre possit, nisi Lectores habeat admodum iniquos. Iterum tibi eo nomine gratias ago. Nunc accinge (promisisti enim & non semel) ad historiam aliam; veteris nempe Ecclesiæ, scribendam. Magnopere cupio (Deo si placuerit) antequam fata mihi aperient sepulchrum, Baronium videre sub tuis telis cadentem. Nec literas potes à me ullas expectare sine stimulo.

Et ecce quum manum chartulæ huic eram appositurus, aliæ literæ tuæ ad me perveniunt. Illustrissimus Legatus rediens, non redux sine te. De te certè nec pauca nec parva loquitur. Quin & gratias egi quod nomine meo te sibi cognitum charumque habuit.

Ad negotium quod attinet. Academiæ vestræ ita collapsam esse disciplinam non sine dolore audio. Sunt hæc certè semina omnium malorum, tum in Ecclesia, tum in civili statu, quod loca educationi juvenum, in Artibus simul & Religione, olim dicata, ita laxata sint in omne quod vel maximè dedecet juventutem Christianam. Ad cædes verò, easque frequenter deventum esse, quis ferat?

Consilium quod petis libentissime darem, si (quod optas) præsens essem. Res certè magna & gravis; tibi honorifica & utilis futura: Amstelodamensibus forsitan non desiderata magis quam salutaris. Rationes quas proponis, primo intuitu firmæ videntur, & rotundæ sine offensione quas novi ullæ. Hoc unicum seriò considerandum, quid Ordines vestri de consilio hoc tuo senserint, & quibus fundamentis nixi. Nam si illis transitio hæc tua parum Reipublicæ vestræ utilis censebitur, quis scit quid inde dispendii, quid periculi tibi possit accedere? Quod ex animo deprecor: Scio te cautum fore & prudentem; & spero Deum cui servis electionem tuam ita velle disponere in melius, ut illud in te assumas quod simul & licitum, & utile & honorificum sit. Quod semper erit in votis

12. Cal. Feb. 1630.

Amici tui & rerum tuarum studiosissimi,

Guil. Lond.

CXLVIII.

CXLVIII.

Clarissimo Viro,

Jacobo Roverio,

S. P.

Epistola argumenti familiaris.

NOn studiis modò, ut putares mi Roveri, sed occupationum etiam undis (nisi hoc grave nimis est verbum) ita immergor, ut vix animus unquam emergat. Ad negotia seria accedunt interpellationes amicorum, vel coram, vel per epistolam. Scio nihil utilius, nihil etiam esse sanctius amicitiâ; sed si ea in nimis multos diffunditur, fit illud, ut quia scribendo non licet benè mereri de publico, tempus omni auro potius, non quidem ratione omnium, sed tamen ratione plurium, pereat studiis ac posteritati. Illud dicere malo, quàm bono famæ. Nam quid illa est nisi inane nomen? Et habet aliquid, quod magis noceat, quàm prosit. Quid illud? inquies. Nempe eo ferè omnes animo sumus, ut non libenter aliquid deperdi sinamus, quod nominis ad honorem pertineat. At qui ita fuerit animatus; ille famæ jam magis, quàm sibi, quàm bono etiam publico, vivere incipit. Mihi verò longè semper alia mens fuit. Subinde tamen metuo, ne non satis me nôrim, & dum non dico famæ servio, quod omnino non facio, sed tamen paulò fortassè majoris eam æstimo, quam debebam, minus etiam placeam amicis illis, qui omnia publico metiuntur. Quos inter, conjunctissime & amicissime Roveri, lubens meritò te repono. Amo enim te ut affinem, liberorumque meorum consanguineum, amo ut quodammodo discipulum, eumque amantem mei, eoque, prout quidem res utriusque nostri tulere, satis familiarem. Sed majus est, quod amo, ut præclaræ adeo indolis, præclaræque eruditionis virum, & si voles, pulchrè de Rep. literaria meriturum. Itaque dolet, quod ex Britannia redux dieculâ citiùs, quàm statueram, abieram Dordrechto. Decrêram enim aliquot horas dare amico non uni, atque in his, quos fraternus tibi sanguis, aut proxima adfinitas conjunxit. Quod si potuissem, fuissem felicior, quàm putâram. Nam in te quoque, quem ob peritiorem literaturam, urbis tuæ posthabeo nemini, simul incidissem. Non te Dordrechti, sed Hagæ unà cum Parente, vivere arbitrabar. Eoque simul ac Hagam excurri, rectà eam in domum, ubi me apud te divertisse meministi, contendi. Quid responsi acceperim, nihil attinet dicere. Dolui interim ob errorem hunc meum, & ita dolui, ut cùm per alterum excusare hoc apud te possem, ipse ad te literas dare maluerim, tardius fortassè quam expectasses; sed ex more meo, qui usque adeo tardus in scribendo esse soleam, ut interdum nec tertio respondeam mense, interdum nunquam: quippe qui rarò, nisi necessariò scribam. Quod vitio nemo vertet, qui vitam, & occupationes meas nôrit. Absque his esset, non alter lubentius, vel frequentius ad me literas admitteret, quàm ego remitterem. De multis etiam scriberem, quæ ne nunc quidem scribo. Sed de quibus non scribo, loquar tecum cùm voles. Quando autem illud erit, optime, & optatissime Roveri; Audies tum inter alia, de toto meo itinere Britannico. Filium meum Franciscum non sine gloria publice, pro Doctoratus, ut vocant, laureâ disputasse v. Non. Febr. credo, jam ex aliis intellexeris. Oratoriæ meæ vix ante mensem videbunt lucem. Parte alterâ erunt auctiores, longéque emendatiores: ut novum opus haberi, vel saltem videri possint.

Vale, doctissime cognate, ut nunc loquimur, vel potius adfinis; sed tamen non minus care, quàm si sanguine tam esses conjunctus, quàm es non modò uxori, ac liberis meis; sed etiam qui paulo propius attingunt. Plurimam per te salutem dico, Amplissimo Parenti, ac conjugi optimæ; item fratribus egregiis, ac affinium pari Blyemburgio, Berckioque; quorum illi, tergemino antea honore inclyto, accessionem equestris dignitatis, gratulatus sum coram, ac nunc quoque feliciter ipsi, familiæque toti vertere cupio, speroque.

Lugd. Batav. cIↃ IↃ c xxx. vi Id. Febr.

Tuus,

G. J. Vossius.

CXLIX.

Lætatur ipsius affectu, eundemque perpetuum sibi exoptat.

QUod labores meos nomini vestro inscriptos vellem, hoccine tanti (egregie vir) ut obstrictum te mihi credas? Sane hoc & si quid potuissem majus, vestris in Rempublicam literariam meritis debebatur. Imo superbire magis videbantur vestro patrocinio chartæ nostræ, quam si Principem aut Magnatem aliquem ostentarent. Illum siquidem ego mihi colendum duxerim, illum ambiendum, quem vera nobilitas, virtus & eruditio supra vulgus hominum evehunt, non qui ob inanes titulos & honores merita superantes adorari se ab aliis velint. Adeò satis mihi abundè fuerat, quod coli à me virtutes tuas paterere: at quòd aliquam mei rationem habere, quod amore me tuo dignari volueris, superabat hoc ferè votorum ambitionem. Tu verò neque hic gradum sistis; parum hoc putas (quod tenuitati tamen meæ nimium) nisi & aliorum mihi amorem concilies. Illud autem quo artificio præstes, abundè expertus sum literis à Cl. viro D. de Dieu acceptis, quibus affectum ergà me singularem luculenter admodum testatur. Cujus viri favorem quanti æstimaverim non sum exprimendo. Ille est certe cujus amicitiæ nullius aut prætulerim aut æquaverim alterius, quam ejus qui illam mihi comparavit. Majus est equidem vestrum hoc in me beneficium quam ut rependi à me queat. Gratè (quod unum possum) agnoscere & prædicare nunquam desinam

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Vestrum interim erga me amorem, eadem quæ excitavit bonitas vestra, extingui iterum, uti spero, non patietur. Quæsitis præstantissimi D. de Dieu satisfacturas spero literas has nostras, quas uti illi tradendas cures, rogo. Pollicitus est D. Rousius, ubi literas ab ampliss. D. Archiepiscopo Armachano (quas quotidie expectat) acceperit suas se ad te daturum. Salutem tibi plurimam dicit D. Harrisonus qui perquam humaniter me vestri causa tractavit. Salutat itidem Chillingworthius. Amant sanè te & colunt apud nos quamplurimi, eo & ipsi nomine à me plurimum amandi & colendi. Vale (clarissime vir) & quem erga me conceperis affectum, fovere pergas.

Dat. Oxon in ccc. 2. Martii, 1630.

Dignitati vestræ

addictissimus,

Edward. Pococke.

CL.

Familiaritatem arctiusque cum eo amicitiæ fœdus inire concupiscit.

EGo verò, (Clarissime Vossi) quotidie multumque gratulor mihi istas amorum nostrorum contesserationes. Sed & gratias nunc quoque ex animo rependo tibi, quòd tam benignos in modos tamque candide interpretari ames exiguum illud animoque meo plane impar, quod in accessu ad nos tuo præstare potui, in mearum (ut tum res erant) occupationum tumultu. Illud credas obtestor, ex omni Cantabrigiensium tuorum numero, (tuos autem fecisti plu-

plurimos) neminem te habere, qui libentius fideliusve tecum coeat sacrum hoc fœdus amicitiæ. Sed & conjux mea* (quod nescire te nolo) non infrequentem facit tui mentionem, ut hominis (quantum ipsi ex adspectu gestuque recte augurari erat) probissimi suavissimique, & sæpius mihi precatur aliquot assiduos sodales consimiles D. Vossii. Ex illo quidem tempore, quo nobiscum adfuisti, Academiam revisere vix dum est datum, sed Windesoræ per hyemem hanc continuò hæsi. Nunc reditum illuc cum universa familia (σὺν Θεῷ) meditor ante mensem, filium ibi tuum, in omni re suâ, quantum potero, curaturus. Non desint interea scio literæ optimi parentis ad eum, quibus in hoc lubrico ætatis, ipsum officii sui subinde commonefacias. Sed absens utcunque, non tamen sum passus frustra esse quas in literis ad me tuis salutes perscripsisti. Procancellarius noster, Collinus, Wardus, Bealus, Duncomus, Critonus feci ut intelligerent, quam memor ipsorum vivas; quod usque ut facias diuque, omnium est votum. De Episcopali verò dignitate quod inaudieras, meræ erant fabulæ. Abundè meo voto respondet, quo me jamdudum in loco Deus Opt. Max. & benignissimus Rex collocârunt. Ardua illa atque in sublimi posita conscendant bonis avibus, qui meriti sunt. Vale, vir egregie colendissimeque & inter tuos perge numerare.

Windesoræ. in Annunciatione Dominicâ, 1630.

Æternum tuum,

MATTH. WREN.

CLI.

Epistola familiaris, qua etiam Denarium suum Pythagoricum ejus nomini offert.

Vir Clarissime,

ETsi nihil ferè haberem, quod in præsens ipse scriberem, aut te scire velle crederem, tamen tabellarium tam certum nactus, non dimittere eum potui, sine literis, quanquam brevibus. Non irascor quidem tibi; (nam qui possim, adeo amico capiti, adeò a me amato?) verum doleo vehementer, quod biennio plane toto tuarum mihi literarum alloquio carendum fuerit. Affirmo enim, nullas sane accepisse, post illas quas ante biennium dabas Id. Majis cIↃ IↃ c xxviii. Ego tamen interim non defui amicitiæ nostræ. Quæso quam uberrimis defectum supple: & fac sciam, de Academia, de Repub. quicquid novi. Vidi nuper Catalogum Bibliothecæ Rutgersianæ, plenissimæ certe librorum quorumcunque optimorum. Scribo ad communem amicum Dominum Heinsium, hæredem atque venditorem, ut existimo; uti mihi hanc gratiam faciat, eximatque auctioni quos subjunxi, ac mihi vendat. Nosti id fieri interdum. Itaque si forte se difficilem præbeat, nava mihi hic operam tuam & impelle tua Suada, ut gratificari velit. Pretium, quod etiam ipse judicabit, ab affine meo, Ministro Wassenatiensi, statim accipiet. Nam ad eum etiam hac de re scribo. Possem expectare tempus auctionis, sed quandoquidem hominem nunc certum habeam, per quem tutò deferantur, occasione utendum puto, quæ non aliàs facile se exhibitura est. Qua de causâ etiam te atque etiam rogo, ne deesse hîc mihi velis. Scripsi bis ad Elzevirium de quibusdam lucubrationibus meis, quarum editionem urget maximopere Illustrissimus Molinus; sed responsum nullum accipio; mone hominem, ne contemnat veterem amicum; &, si commodum ipsi non sit, quicquam edere, saltem verbo id significet, neque ultra expectatione torqueat. Tunc habebo quod respondeam Molino; communi Mœcenati nostro: cui aliàs excusare me non possim. Nam is vehementer flagitat. Cum hæc scripsissem, tuæ mihi exoptatissimæ per Stephanium afferuntur; quas profectò, ut accepi, exosculabar. In ipso initio, dolorem incussit casus filii tui maximi, quem plus minus mense scribis oculis fuisse captum; sed Deo gratia, qui restituit; quanquam id ex literis tuis magis conjectura capio, quam intelligo: nam non disertè dicis. Quod Britannicum sibi iter tantopere placuerit, tum quod viros illic plurimos quoque offenderis, qui te solide amarent, tibi gratulor, mihique gaudeo. Libens quoque intellexi, de Critonii Pettæique in me tam benigno animo. Si fortasse aliquando literas ad utrumque dabis officia illis mea defer, mutuumque amorem nuntia. Gratulor autem imprimis de Canonicatu illo, quo donavit Rex Britanniæ Serenissimus: sed nil scribis, quam ob causam, quâ occasione dederit. Fac ut sciam ex proximis tuis, quas præsentium latori ut committas, in majorem modum rogo. Nam cum certa mittendarum literarum occasio non se semper offerat, quotiescunque ea datur, amplectendam esse censeo. Amicus quidam ad me scribit, librum quendam Regi abs te dedicatum, ideoque istud tibi honorarium decrevisse. Sed tu nihil tale indicas. Merito hunc Regem docti omnibus præconiis mactent qui ab illo in hunc modum æstimantur. Sine dubio dolent oculi animusque illi a nostro; qui invide- a Dan. Heinsio, opinor.
re & obtrectare nunquam desinit, apud suos. Sed alat ille perpetuum tormentum suum: nos illi non invidemus. Scripsit ad me tributum sibi nil tale exspectanti (quod credat Judæus Appella) munus Historici & stipendium Scaligeri τοῦ μακαρίτου: nempe florenos bis mille, & quadringentos: quibus si stipendium addat Bibliothecarii, & Secretarii, una cum emolumentis, effici sexcentos alios. Tu verò scribis, datum illi munus Historici, cum stipendio florenorum annuorum septingentorum. Arsenii conatum præclarissimum, de Salmasio in Scaligeri veterem locum evocando, non possum dignè satis prædicare; utinam perficiat, cum ingenti Academiæ patriæ gloria. Neque dubito, quin omnino obnitatur noster iste, qui præ se vix alium æstimat. Sed illum Manes sui exagitant. De Casauboni literis quod mones, est id sane perquam gratum; & accipe quas ad me scripsit. Institutiones tuas Oratorias videre aveo: nam si quisquam est, qui tua æstimat, is ego sum. Golium rediisse & duplicem Professionem obtinere sanè gaudeo; neque ullum habeo dubium, cum olim non duntaxat patriæ communis nostræ, sed totius adeo ævi, singulare ornamentum futurum esse. Saluta illum, nisi grave est, meis verbis; & dic, fausta ipsi omnia apprecari. Sed de Heinsio, antequam finiam, illud quærere volebam, Ordinum Hollandiæ, an Generalium, sit Historicus; fac ut sciam. Vale, amicorum omnium optime, maxime. Uxor quoque tibi tuæque plurimam salutem adscribit; tum & filia item tuæ. Saluto etiam V. R. Andream Rivetum; cui potes meis verbis affirmare, me in ipsius amore atque cultu, constantiam tueri. Nec Barlæum præteribo, cujus Carmen de Sylvæ-Ducis obsidione rectè accepi. Profectò ille vir parem se summis in hoc scribendi genere viris præstat, si non superat. Iterum Vale.

Raptim Soræ ad diem v. Martii, cIↃ IↃ c xxx.

Tuus fide Batava,

JOH. MEURSIUS.

Quæso, indica locum ex Epistolis Scaligeri, in quo acerbè quiddam, & nequiter, ut mones, de me dictum: oportet inspiciam; nam Epistolas hic habeo. Laurenbergio salutem dicam, cum redierit: nunc enim abest, Hafniam profectus. Opus tuum de Hist. Lat. summa cum voluptate legi; est præclarum, id est, Tuum; quo ut optime de defunctis es meritus, ita viventium sane studia plurimum tibi obstrinxisti. Placent quoque supra modum quæ pro socero, Viro summo, admodum luculente dixisti. Est profecto, in tanto Historico, crassus error; tum malignum nimis judicium; idque in gratiam potissimum, ut verè dicis, viri illius, magni quidem, sed non candidi alienarum virtutum æstimatoris: maximè in illis, quibus animus erectior erat, & à turpi adulatione alienior; quod & ipse sum expertus.

Sequitur in Epist. MS. Catalogus Librorum quos ex Rutgersianis poscit V. Cl. sed ut longiorem, nec Lectori ullomodo utilem omisimus.

De Noomsio tuo quærere me ex te memini, ut loci, & quid ageret; quæso fac me certiorem. Ad Dominum Heinsium, ut statueram, scribere in præsens haud licet, urgente admodum mercatore, & vix me permittente, ut has finiam; itaque salutem illi meis verbis plurimam dicito. Te verò imprimis rogo, ut negotium hoc librarium des effectum. Ac si ille, quod non spero, se difficilem tibi præbeat, operam dabo, uti habeas undeunde, ac quocunque item pretio, saltem quatuor istos, Pappum, Apollonium, Oribasium & Diodorum Euchiontem. Facile autem vobis est recuperare, inter tot auctiones, quæ passim habentur. Qua de causa majorem te in modum rogo, ut huic meo desiderio satisfacias. Amicissime, vix finem impono; ita planè, dum ad te scribo, sermonem tecum serere videor. Finiendum tamen semel. Utinam autem coram colloqui daretur, quod, ut maxime ego opto, & desiderio maximo cum desidero, tamen tempora non permittunt, obsidente adhuc vias, ac potissimum circa Embdam, milite Cæsariano. Iterum vale, Amicorum omnium prime. Sed verò de libris istis comparandis, iterum tibi aurem vello. Oro te, obsecro & obtestor, per humanitatis tuæ, & communis amicitiæ nostræ genium, uti desiderio meo satisfacias. In penultima epistolarum Casauboni, si illa de Viro plane eximio, Socero tuo, minus placent, dele aut muta, prout visum fuerit tibi. Habet Heinsius quandam epistolam, scriptam circa exitum anni cIↃ IↃc VIII. quam tunc ipse mihi prælegit. In hâc elogio sanè amplissimo ἐμακάριζε Casaubonus me ornabat: & ut memini, prædicabat meam cum ipso conversationem, dum Lutetiæ commoraretur; prædicabat, præter doctrinam, etiam probitatem, gravitatem, fidem, integritatem, & alia. Nescio an is eo candore illam epistolam sit edendam exhibiturus, quo tunc mecum communicabat: quod fortasse oblitus erit. Nosti ipse ingenium hominis. Sed videbimus, & eventus nos docebit. Rursum vale, & ignosce confundenti scriptionem. Habes epistolam prolixam, & quæ tibi affectum meum repræsentet. Vide epistolæ hujus fatum! Nondum licet finem facere, scripseram de Elzevirio, & quarundam lucubrationum mearum editione; ac nunc literas accipio, quibus preli occupationem obtendit; id est, per ambages negat, uti ego quidem interpretor. Mihi certum, nunquam illi aut istiusmodi hominum generi supplicare. Equidem contentus esse partâ hactenus famâ possum; & deinceps mihi, ac Musis, lucubrabo: ut canebat Antigenidas. Mitto autem ad te Devarium Pythagoricum, indelibati in te affectus qualecunque monumentum apud exteros posterosque; Panathenæa, cum Scrutero dividebas; hoc opusculum, tuum ex asse esse volo. Facile puto id excudet Commelinus, qui Athenas quoque meas pridem excudit: vel Lemærius quoque tuus, qui excudit tua omnia. Quod si uterque aspernatur, poteris ad me remittere, ut cum cæteris suo carceri mancipetur. Vale quartum.

Tuus, sine ullo fuco, uti nosti,

JOH. MEURSIUS.

CLII.

Clarissimo Viro

Vossio.

Humanitatem ac benignam sui memoriam exosculatur, perpetuumque Vossiani nominis cultorem se fore profitetur.

Tibine doleat; Clarissime Vossi, non convenisse me? quin tantum potius virum pudeat tam solicitè quæsivisse aut etiam desiderâsse hujus ordinis hominem, usque adeo intra se recedentem, atque porte se latentem, ut neque mirum sit, si tam bona hæc fortuna eum non invenerit, quem non celeberrima prius adierat fama, venisse in Angliam Gerar. Joh. Vossium; quam excessisset. Quod si per tempus rescivissem, jam tum me jure pernicem dixisses Ladan aut alatum Persea; quod jam dicis: nec injuria, rapidam enim illam in transcursu festinationem meam neque sine morum censurâ memorandam præproperantiam, & ipse multoties exinde damnavi quotiesque recordor, pœnitet, pudetque Amstelodamum vestro Lugduno; Judaicæ Synagogæ ceremoniis, quas instanti tum sabbato visere gestiebam; vestris sacris; necessarium denique mihi die indicto reditum benignissimo tuo invita mento prætulisse. Quod sanè erratum, aut potius peccatum, ex parte redemissem, modò vel minima tui in Angliam adventus aura aures meas adflasset, deluissem (inquam) incivilem illam præcipitantiam, omnibusque illico relictis rebus advolassem, pennatiori quàm ante remigio prætervexissem: non, quod ajunt delicatuli isti manum osculaturus; verum ad pedes provolutus scientiæ illud oraculum, modestiæ miraculum veneraturus, veniam deprecaturus, tibi gratulaturus. Sed ecce prolixam tuam propeque divinam humanitatem! quæ inhumanitati meæ ultra litatum procedit, quæ offensam, quam eluctari me oportuerat, officio excepit, neque fastidit hominem errore quidem magis quam scelere peregrinum inter cultores admittere, imo advocare. Ah! bene sit carinæ illi, quam dicis scævæ, quæ te avocavit interturbavitque mei visendi consilium. Hinc enim suavissimæ tuæ atque literatissimæ Literæ, quas ego non auro contra, amicitiæ artha qua quia me prædestinatum venis; ecce manus do, mancipio usque tuus, utinam & fructu. Fidelem certè spondeo, ac utcunque in tanta cultorum tuorum familiâ me agnosco haudquaquam præ cæteris dignum, qui palum in parietem figam, sicubi tamen siquando si qua dabitur, ad omnia officia habes paratissimum. Sed quid agam interea? Quo non valet manus ibi mens tendet votum; quod bene ominatum faxit tantum Deus, tibique det secundam paremque Angliam nostram videndi occasionem. Interim, Salve Clarissime Vossi, & perge quod facis, amare, tui pene contra Latinitatis atque amicitiæ canonas solœcissans dixissem, colentissimum; sed quoniam ita fieri jubes, meque intra familiaritatis pomœria civem accitum vis.

Londini, pridie Nonas Martias, cIↃ IↃc XXX.

Tui amantissimum,

THO. FARNABII.

Duo Nobilissima Academiæ vestræ lumina Clariss. V. V. D. Heinsium & P. Scriverium veneror, quibus à me summo cum officio, aut amoris religione dici salutem percupio.

CLIII.

Joanni Vossio.

Egregiis paterni affectus monitis filium ad diligentiam & solidam instigat eruditionem; pravorum sodalitia serio dissuadet, & ut tandem aliquando audeat aliquid se & Vossiano nomine dignum, enixè adhortatur.

JAm quarto ad te scribo ex quo veni domum. Interim unæ literæ mihi à te; non literæ, nec enim literarum nomine censeri dignæ, quibus non aliud ais, quam te Hungari literas ad me mittere, ut domestici mei eas melius procurent, quam à tabellariorum vulgo fieri solet. Nisi hoc alicujus putas, quod adjeceris, te non multò antè ad me de pluribus scripsisse, atque in his etiam consilium te poscere, utrum Theologiæ an Juris studium debeas amplecti. Ego verò eas literas non accepi, ut quæ ambiguum reddunt ani-

animum tuum, scire non possim. Quanto satius erat, te mecum de eo egisse, cum in Britannia forem, atque ipse cum Reverendissimo Episcopo, & aliis summis viris consultare de te tota possem? Nunc illud dixero, Theologicum studium palmam præripere omnibus, & esse ei suos quoque, imo maximos, in Anglia honores. Quod de aliis terris non possis dicere. Quanquam ut nulli honores ei magis quam apud nos forent, tanta est excellentia ejus studii, ut omnes pios in amorem & admirationem illud sui rapere debeat. Quare teipsum in consilium adhibe, vide quo animus maximè feratur, consulta cum summis viris, & utriusque nostri amantibus. Ante omnia Deum ora, ut te prudentiæ spiritu regat. Mihi seu hoc, seu alterum studium amplecti volueris, satisfacies abundè, dummodo duo ista præstes. Prius est, ut pius sis, atque ita te geras, ut videam te regi Spiritu Domini. Alterum ut nihil vulgare in studiis præstes, neque indecorum te familiæ nostræ ostendas, sed gloriæ esse & immortalitatis candidatum. Quam ad rem industria opus. Magnam in liberorum singulis spem reposui; Unus tu mihi, natu omnium maximus, scrupuli aliquid injicere soles: non quia non tibi ingenii abunde sit, sed quia diligentiam desiderarem. Sed cum postremò alter alteri vale diximus, ita me plenum magnæ spei dimisisti, ut non possim non pulchra quædam de te augurari. Credimus nos Parentes facile liberis nostris. Sed tamen tibi, ea jam ætate, puto me tutò credere posse. Si decipis, te potius quàm me deceperis. Adolescens, ut Poëta ait, *Cereus in vitium flecti.* Tu potius cereus esto in eo, ut facile animo imprimas monita mea; Ab his dimovere si quisquam te volet, ferreus vel adamanti similis sis. Apage igitur istos qui ad inertiam te vocant, filiamque ejus luxuriam, quæ te in barathrum aliquod præcipitem daret, unde cum lachrymis eximi postea optares, sed frustra. O quam mihi gratus eris, si (ut Nazianzenus ad Vitalianum scribit) ἀνακαθαίροις σεαυτὸν τῶν παθῶν, καὶ σωφροσύνην ἔχοις τὴν ἀρετήν. Fac, fac, mi fili, sic eris senectutis meæ solamen, domus nostræ fulcrum. Quid tibi cum istis negotii, non tam pedibus valgis, quam mente distortis? Similem te sui volunt. Renuntia eorum amicitiæ. Quid boni ex iis discis? Nihil sanè. Omnis eorum eruditio, quod manum habeant eruditam. Sciunt ut cum Poëta dicam,

Quo gestu lepores, aut quo gallina secetur.

Venustum in illis nihil. Quippe qui nullam sermonis Venerem nisi de Venere agnoscunt. Tuum est amare non illam vulgarem Venerem, sed alteram, Οὐρανίαν, quæ cœlestes inspirat amores. O quanto jucundior amor ille! Me quidem ita sacra studia afficiunt, ut omnia præ iis pudeant. Nempe tantum studium Theologiæ præstat cæteris studiis, quantum hæc voluptatibus istis adolescentiæ. Sed si Naturæ, Historiæ, Juris te magis delectat, non repugno quo minus totum te iis des. Hæc quoque ut usum necessarium, ita incredibilem habent voluptatem. Itaque Plinius ea studiorum voluptate tenebatur, ut & somno & cibo detraheret, quemadmodum ipse in præfatione naturalis Historiæ testis est nobis. Scis etiam ut Archimedes & cibi & potus oblivisceretur studiorum amore. Sed quid ego te ad externa voco? Cur non sufficiat domesticum exemplum? Egone tantum laboris & in istis exhausissem, nisi ille mihi labor fuisset jucundior, quàm ista quæ alii consectari solent? Et voluptas illa manet. Juvat nunc recordari quoque ætatis retroactæ. Quod tu de te non dixeris. Sed ut deinceps dicere possis, de eo quidem, quod divina bonitas vitæ amplius largietur, id quidem in manu est tua, mi fili. In stylo omnino velim te exerceas. Neutiquam enim mihi satisfacis hac parte. Nosse desidero, quantum in Græcam inopte Marte valeas. Item ecquos instituas adolescentes. Optimus proficiendi modus docere alios, quæ didicimus. Et tum demum aliquid scimus, cum docere id alios possumus. Aves, credo, scire ecquid apud nos rerum sit novarum. Sed nihil sane est quod magnopere scribi mereatur. De induciis deliberatur, in Ordinum Conventu; verum plures eam adversantur, præsertim qui in mari vivunt, vel ut scitè Græci eos vocant ἁλίζωοι (nautas me vides dicere) vel qui ex eo vivunt, ut negotiatores multi Magnarii, imo & quos liberos piratas nuncupamus. Ultrajectini cogitant de Academia erigenda. Si Amstelodamenses in proposito persistunt, vocabunt in urbem suam Barlæum, ut ibi Philosophiam & Historiam profiteatur. Colvius uxorem ducit filiam Abrahami van der Mylen. Mater tua ægrotavit iterum aliquot hebdomades. Curæ eam valdè macerant. Scis quales dicere velim. Audio te ante menses duos vel paullo minus, Londini adfuisse Strusio. Ego utrum Strusius ille albus an ater sit nescio. Sed tamen ajunt eum conviviis magis gaudere quam nostram deceat sortem. Quare malim tibi commercium esse cum hominibus literatis, & ad rem attentis. Pupam unam filiolæ Domini Wrenni jamdiu acceperis. Alteram non potuimus tam citò nobis comparare. Amstelodamo enim apportari necesse sit. Sed si & alteram voles, perscribe, atque adde cujus magnitudinis eam esse cupias. Quanquam hoc quoque scito opus, quomodo transmitti quam tutissimè possit. Prodit Londini libellus cum hac inscriptione, Alter Ecebolius, M. Antonius de Dominis Archiepiscopus Spalatensis. Excudebat Billius, An. 1624. Ibidem prodiit Concio ad Clerum, habita Cantabrigiæ per Sam. Wardum. Excudebat Milo Flesher 1627. si commoda se offerat eos libellos mittendi occasio, transmittes. Sin minus, ne laboro. Habui utrumque libellum commodatum à Nouwio. Sed cum in Gallias iret, per fratrem utrumque repetiit. Retinere maluissem. Et dixerat, posse me utrumque reservare. Sed sententiam videtur postea mutasse; Nolim tamen de iis te valdè esse sollicitum. Possim enim utroque carere. Video chartam monere, ut desinam scribere qui non desinam te amare, dum tu virtutem amabis, quod ut æternum sit, Deum oro. Salutem dices iis quos toties jam literis significavi, ut repetere mihil attineat.

Lugd. Batavorum,
CIↃ IↃC XXX, postr.
Id. Mart.

Tuus Pater,

G. J. VOSSIUS.

Qui has ad te literas defert, mihi quidem hactenus ignotus fuit, sed cum eum cognoscerem, esse filium Castellani, Gallicæ Ecclesiæ quondam Ministri, Senioris autem Trelecatii, Præceptoris mei, ex filia nepotem, nolui eum dimittere sine literis meis; præsertim cum & honestus & non ineruditus videretur.

CLIV.

Francisco Junio, Fr. Fil.

S. P.

Epistola familiaris, argumenti varii.

RAnis illis Seriphiis, mi Affinis, taciturnior mihi videris. Citius illis vocem quàm tibi verbum aliquod expressero. Quippe jam bimestre est, quod à nobis abiisti, ac ne illud quidem significas an salvus in Britanniam adveneris. Profectò, nisi mihi satis perspectum foret, quàm tardus sis in scribendo, planè aliquid suspicarer, quod dicere nolo. Interea ut mihi, optimæ sorori, & liberis etiam meis, omnem eximas scrupulum, silentium rumpe, & nos quamprimùm literis compella. Si non ob aliud, saltem, ut ne ultra ignorem, quod me maxime tangit. Quare αἰὲν τὴν χάριδα ἐν χερσὶ τι ἀπαιτεῖν. Nam quid magnopere juvet, si nos mutuò amemus, & ne literis quidem alter alterius fruamur. Nempe sic Tantalo, jure comparemur, cui & jam deerat, quod habebat. Franciscus meus pro gradu, ut loquimur, Doctorali, publicè disputavit, ac strenuè rem gessit. Smoutius ab Amstelodamensibus, urbe exactus est. Itaque apud nos domum conduxit. Oratoriæ meæ demum, post hebdomades duas, aut tres,

erunt absolutæ. Filius Dionysius orsus est, ex Arabico transferre gentis ejus proverbia. Nonnihil tamen ab hac opera revocabit versio historiæ Reidani. Heinsius propediem editurus est historiam omnium, quæ superiori anno contigerunt. Vehementibus studiis agitur, in conventu Illustrium Ordinum, an de induciis sit cum Hispano agendum. Major pars hactenus abhorrere ab eo consilio videtur. Desidero scire, quando sperare liceat quæ affecta habeas, de Pictura, Sculpturaque. Martinius Bremensis videtur deposuisse cogitationes, de affine Junia. Nosse aveo, verene hic sparsum sit, Seldenum carcere liberatum. Addes quoque, quando visuri simus Clarissimi Pittei Athenas, aliaque. Quæso urge virum. Metuo enim ne ei calcare opus sit. Sorori Bruneæ ægrè est, quod ei migrandum erit ex ædibus in quibus hactenus commodè vixit. Ipse Dominus ædium in iis habitare statuit. Literas à te Roterodamo ad se perscriptas, toto mense post accepit. Quod malè eam habuit. Golvius noster uxorem ducit, filiam Abrahami Mylii, puellam egregiam, nec malè dotatam. Amstelodamenses cogitant, de uno alteroque Professore, aliunde advocando, ne Parentes necesse habeant, tam citò ablegare liberos ad Academias, ubi major pars corrumpitur, licentiâ, & malo exemplo. Jam de Barlæo super hac re actum, nondum tamen transactum. Nec dubito tamen, quin si negotium procedat, cæteris sit præferendus. Dicuntur Ultrajectini cogitare de Academiâ apud se erigenda. Quæ res incommodare Leidensibus possit. Scis enim locum esse ad eam rem satis idoneum. Nec obstare Hollandi possint, cùm æquè Provinciam constituant, ac illi, si quid ultra hic rei novæ sit, cognoscere possis ex eo, qui hasce literas defert. Est is senioris Trelcatii, ex filia nepos, Castellani, Gallici ante annos aliquot Ecclesiastæ filius. Hactenus mihi ignotus fuit. Sed cum studiorum causâ, se in Britanniam velle ire diceret, & perhonestus juvenis videretur, sine meis cum literis dimittere nolui. Speraveram fore, ut prior scriberes. Poteram sanè te compellare illo Homerico, ἀρχῇ, ἀὲ ϑ' ὑψηλῇ νεάνης. Sed mihi majus est literarum tuarum desiderium quàm tibi mearum. Scis enim quàm aveam nosse omnia, quæ ad filium pertinent. Quare prævertere te scribendo malui. Nec deinceps detrecto similem provinciam; dummodò tantum spondeas, te propemodum, paria mecum facere velle. Ultra non exigam, etsi minus me sis occupatus; nisi valdè me ratio fugit. Pergratum erit si plurimam meo nomine salutem dixeris Nobilissimo Equiti D. Gulielmo Houardo, cui à studiis es magnæ Illustris Arundelianæ domus spei. Omnia ei à me servitia offerre, ne grave sit. Pitteum etiam salutabis, in quo candor & eruditio certare mihi videntur. Vale, conjunctissime Affinis.

Lugduni Batavorum, ciↃ Iↄ c xxx, postr. Id. Mart.

Tuus Affinis,

G. J. VOSSIUS.

CLV.

Matthiæ Martinio,

S. P.

Vehementer luget scandalosis Ecclesiæ dissidiis imperantque Ecclesiastarum quorundam vitam, quæ multis ad Pontificios, imò ad atheismum deficiendi viam pandat. Testatur cupidissimum pacis animum, qui vel vivi comburium non deprecaretur, si eo redimere posset Ecclesiarum concordiam.

LOngo temporê filui ad literas tuas; sed jamdiu quoque causam ejus rei intellexeris, scio, ex Herdenio nostro. Nam id non obscure perspexi ex epistolâ tua ad Jonstonum. Quare non tam me in Britannia fuisse dicam, quam illud dicam, itane illic fuisse, ut qui potius eo negotii causa sim profectus, videar mihi aliquando, vel solo ex amore, eam posse repetere. Humanissime enim sum exceptus a Rege Serenissimo, Archi-Episcopo, Comitibus, Baronibus, Episcopis, & quid singulos enumerem, summæ & dignitatis, & authoritatis viros. Nec parum mihi honoris exhibuit, utraque Academia: uti & Cantuaria, ubi Canonicorum ejus loci ordini sum insertus, regia dignatione: Et quidem conditione ea, ut in partibus etiam transmarinis emolumentis fruar. Scis illud Bilbilici Poëtæ:

Dicitur & nostros cantare Britannia versus.
Quid prodest? nescit sacculus ista meus.

Video me feliciorem hoc Poëta; ut qui labores sui apud Britannos, non modo, ut illi, nomen aliquod, sed etiam rem parent. Quanquam ut sacculus ista nesciret meus: nihilominus (verè dico) affectus hujus gentis animum adderet ad majora; quippe qui publico potius bono, quam privato, meum omnia soleam. Reperi in Britanniâ etiam magnâ cum voluptate mea, complures nominis tui amatores; Et cùm sermo de te incidisset, interdum ab alio, interdum à me injectus fuit, dignum virtute tuâ, doctrinaque illa singulari, præconium a nobis accessit. Qui fieri aliter poterat? Ægyptios fuisse incantatores, facile credo Homero. Nec enim omnia mentiuntur Poëtæ. Te scio non Ægyptium esse, sed Germanum. Sed tamen quasi Ægyptius esses, nescio quo veneficio, usque adeo imbuisti animum meum, ut cum planè illexeris, tibique devinxeris. Et eo magis favi amoribus tuis; utcumque in hoc rerum incerto, non possem sic me, ἐμπλακῶ, huic negotio miscere, ut vellem; præsertim qui scirem, quid animi aliquibus foret, qui propius viverent, & plus possent. Quanquam de eo quidem, non est quod multis loquar, postquam tu, sive quia præsens Germaniæ status non satis arrideat, sive alia de causa, satius putas, ut missa hæc facias, salvo amore nostro, qui erit dum erimus. De Arnoldo Vorstio, non sine dolore, intellexi, quod ita æs, tibi sublimi passus sis. Miseret me matris quæ commendari à probitate multum solet. Metuo ne liberorum mores omnem ei prudentiam expectorent. Quid dicam? Animam debet. Nec amplius ei credam, quam donare quantum velim. Uno peccare solet, indulgentia erga liberos. Sed metuo ne Vara Vibiam sequatur. Scis quid non tentare soleant qui constituti sunt pejus, quam inter sacrum & saxum. Non leve est, quod & debet soceri mei filiæ natu maximæ. Ego illud nomen vix textivilitio emptitem. Crebro domum ejus tua causa filius meus accessit. Accessi & ego. Sed notiores omnes è familia mea sunt, quam ut admittantur. Quare sit illud Poëtæ; Non sum, possum, non libet esse domi. Sed de illo plenius alteris literis, si opus putabis. Conjux mea aliquandiu male valuit, hac tamen hebdomade, meliuscule ei esse cœpit, ut aliquid bonæ spei concipiam. Filiorum natu secundus, cui ab avo Francisci nomen, publice Theses defendit, pro Doctorali Laurea, in utroque Jure, & quod voluit, non tam favore, quàm merito obtinuit. Negotium Brugmanni iterum urgebo, hebdomade proxima, quâ Hagam ibo. Audio Philippum Cæsarem, ad Pontificios defecisse. Parum fit verisimile, non mihi modò, sed aliis quoque. Quippe qui arctè adeo dicatur novellitati adhæsisse; ut Papismi suspectos haberet, siquis transversum digitum ab ea abiret. Ajunt, ne te quidem, aut collegam, qui ipsi synodo interfuissetis, satis ei probare potuisse causam vestram. Scire aveo, an vera spargantur. Elegantissimus Synesius alicubi ait, se imitari velle Medicos, qui aquam calidam præbent ægris, ut cum aqua, educant unà, quæ intus latent. Similiter & ego, de Philippo vestrate ad vos scribo, ut reddas mihi ea cum fœnore. Apud nos nonnulli è sacro Ordine nihilo melius rem gerunt. Hagam solam vide: ubi uterque Gallicæ Ecclesiæ Pastor dejectus de munere, ob vitam impuram. Prior tamen, nondum liquidò satis adulterii est convictus. Nec enim, ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehensus, uti alter, in lectulo, cum scortillo, etsi uxorem formosulam ipse haberet. Male diu hic audierat. Tandem misellus; sed tacere de istis malo, quæ non sine dolore animi cogito. Putabat se omnia boni Pastoris munia implere,

plexe, si principibus zelotis posset accenseri. Itaque tantæ erat pietatis, ut quanquam ego per amicos, eum Hagensi Ecclesiæ commendassem; tamen nunquam ab eo tempore, domum sit ingressus meam. Nempe putabat, me esse ex eorum numero, qui in hoc tristi schismate, de remediis cogitandum putant. Nec male cogitabat; qui scire hoc poterat, quippe qui jam ante duennium, frequens fuerit conviva meus, cum similem se simularet, usque dum elicuisset commendationem meam. Nec longè ab Haga alius Ecclesiastes, sacrilegii miserè convictus. Solet ille suffurari pecunias eleemosynæ nomine, in templo collectas. Hæc quanto sint scandalo nobis, facilè vides. Cristas erigunt Pontificii, eo tantum non de nobis triumphant. Gravis est hæc tentatio infirmis. Interim nos disputare malumus, quam vivere in Christi præcepto. Facilè, qui abundè sensa mea nosti, perspicis, quam hæc coquant, & macerent animum meum. Neque enim vivicomburium deprecarer, si scirem me posse, eo redimere concordiam Ecclesiarum nostrarum, majoremque primævæ Ecclesiæ amorem; præ qua etiam hominibus, nec malis, nec ineruditis, nimis nunc novellitas sapit. Multi apud nos ad Pontificios abeunt. Audio idem, & aliquantò magis, in Galliis fieri; & metuunt plurimi, ne longe tristiora, intra paucos annos, intelligamus. Quid quod nec pauciores quotidie ad ἀθεότητα vergunt. O tristes dissidii fructus! Et tamen mussare cogor; quasi aliud, quam bonum Ecclesiæ spectem, cum vel pusillum moderationis requiro. Ego vero metuo ne Deo cogar rationem reddere, quod non satis fortiter egerim causam optimam; non dico harum vel illarum partium, sed Ecclesiæ Christianæ, quæ in symbolo etiam Catholica nominatur. Quod nomen ego quantivis pretii puto, utcumque aliqui illud planè habeant suspectum, non alia sanè de caussa, quam quia, aliqui iniquissime solis sibi illud arrogent. Sed quid de tam multis moror, amicissime Martini? Nempe tardò scribo, sed cùm scribo, tarditatem literarum longitudine compenso. Et quod mirum εἰ ὥσπερ μόλις ἠρξάμην, οὕτω καὶ μόλις παυσαίμην. Quod de se Socrates apud Platonem, ac Synesius quoque, ad Pylæmenem scribit. Quo tamen gloriari apud te non possum, qui hac parte, ut aliis multis, sæpius me vincis. Sed ea est virtus tua, ut lubens cedas. Eæ quoque occupationes meæ, ut ægre hanc tarditatem ferre non debeas. Absque hoc esset, quid literas meas mittere cessarem, cùm tuis nihil mihi gratius esse possit, & te similiter affectum esse putem imo sciam? Doctissimi Cochii, de Sanhedrim, & Maccoth, laborem ante dies sex septem, accepi. Nec munere eo mihi gratius quicquam. Si apud vos agit, plurimum meo nomine salutes, rogo, & significes, me per literas gratias acturum. Id nunc non feci, quia prius rogandum ex amico, utrum Franekeræ, an Bremæ agat. Salve, Optime Doctissimeque Martini.

Lugd. Batav.
cIↄ Iↄ c xxx.
Post. Id. Mart.

Tuus,

G. J. Vossius.

CLVI.

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius S. P. D.

Fortunatum iter suum Britannicum ei deprædicat, quo Canonicatus Cantuariensis dignitate auctus ad invidiam usque fuerit. Consilium Academiæ Curatorum de vocando Leidam Salmasio aperit, curam in dirigendis filii ejus studiis, & operam in excudendis quam emendatissime Parentis scriptis sedulam offert. Filium suum Franciscum pro gradu disputasse, laureaque in jure doctorali ornatum refert.

CUm valdè optarem aliquem mihi dari, per quem tutò literæ ad te mitti possint: ecce à Sarmatis suis ad nos redit Nobilissimus Stupeskius, unà cum ephoro suo Paschali, Doctore medico, Natione Gallo, docto, & placitis Genevensi, homine docto, & perhonesto. Ajebat uterque se propediem, saltem post hebdomadas paucas, Lutetiam ituros. Sed prope jam bimestre est, quod culpa eorum, qui ab utrique partibus commeatus literas procurant, discedere iis demum licet. Alioqui non paulo celerius ex me ipso cognovisses ista, quæ de itinere meo Britannico, ex fratris, vel aliorum literis, jamdudum te arbitror percepisse. Nihil tamen prohibet, puto, quo minus nunc quoque pauca de eo perscribam. Nempe à Rege Serenissimo, Archiepiscopo, Comitibus, Baronibus, Episcopis, utriusque Academiæ summis viris, aliis etiam vel dignitate, vel doctrina claris, eo sum honore, favoreque exceptus, qui non tam Vossio, quàm longè majori conveniret: nec recessi, nisi auctus dignitate Canonicatus Cantuariensis, idque ea conditione, ut emolumentis ejus frui liceat etiam in partibus transmarinis. Quæ res, nescio, utrum plus mihi hic peperit honoris, an invidiæ apud nonnullos, eos imprimis, quibus moderatio animi nostri est ingrata. Sed ut Dircæus ille vates ait, κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος. Hujus meæ fortunæ recordatio cogitationem mihi injicit ejus, quod hic inter Academiæ Curatores deliberatur de Salmasio huc vocando. Inter illos, qui maximè negotium urgent, est Dominus Somelsdicensis. Ex ordine verò nostro, Rivetus. Occultiorque, at non minor, opera est nostra. Impensè enim viro faveo, ob multijugam, ac reconditam eruditionem. Nec parùm erga eum amori addit amor erga eum tuus, quem literæ omnes tuæ spirant. Quæres fortasse, cur non aperte ei studeam. Nempe, ne ei magis incommodem, quàm prosim. Scis enim negotium hoc transigi non posse, nisi tum iis volentibus, qui extrema omnia, quam qui moderatiora consilia sequuntur. [illegible] prioribus illis pleraque mea sunt suspecta: nisi fortè ipse nimis sim suspicax, qui hæc de iis scribam. Adde quod nec omnes, in Salmasiano illo negotio consentiunt, qui nosse virtutes viri debebant. Liceat paulùm tecum jocari per literas, quod præsens facere mallem. An Plutarchus, pictorem fuisse, qui cum Gallos depinxisset, jussit, ut puer tabulæ adsideret, qui veros abigeret Gallos, ne, quam ineptus esset pictor, deprehenderetur. Similiter hic sunt, qui manibus, pedibusque disturbare eorum consilia nitantur, qui eruditissimum illum Gallum huc advocandum censent. Metuunt, ne tabulæ suæ fiant minoris, si omnes ex hoc Gallo videant, quantum ipsis ad Romanarum, Gallicarum, Ecclesiasticarum Antiquitatum peritiam desit. Alterum etiam est, quod obstare Salmasio videatur. Nec enim ad docendum arcesseretur (quam conditionem amplecti si volet, neminem inveniet, qui obstare volet, ut ego quidem censeo) sed ut eo & loco esset, & stipendio frueretur, quo olim ὁ μακαρίτης Scaliger. Facilè autem cogitare potes, in ea profitentium turba unicum esse minimum, qui sibi honoris hoc deferendum potius arbitretur. Utinam autem non de Salmasio modo huc vocando; sed de te etiam revocando cogitaretur. O quam uberem ex te messem meteret patria tua? Quantos & ipse perciperem benevolentiæ tuæ fructus? Sed non omnium dierum soles occiderunt. Interea me oblectabo dulci recordatione veterum meritorum tuorum. Nam quod aliquando de fructibus amicitiæ nostræ literis tuis scribebas in eo meas mihi eripuisti partes, qui nunquam tuorum debeo meritorum oblivisci. Tanto justius filio tuo faveo. Quamquam non tui modò causa, sed etiam quia ingenii elegantia, ac bonitate indolis, sic meretur. Dolet de illo corporis vitio, quod cum Agesilao, Tyrtæo, aliis habet commune. Sed gaudeo, quod corrupto hoc seculo, quo omnium penè animi claudicant, filio hactenùs mens est recta & erecta. Petierat uxor, ut diebus dominicis semper pranderet nobiscum. Sed non facit. Subinde tamen adest, & lusitat cum nostris. Nec occasionem eam negligo videndi, quantum in studiis, & moribus profecerit. Vellem tui filii causa, ut paulò feliciùs cum Batavis Scholis ageretur. Sed raro alii, quàm fungi, præfici inferioribus classibus solent. Imo multis è fun-

fungino genere hoc ipsum vitæ genus sordet: malunt aliquid ogganire popelli auribus de ambone, & imperare imperantibus. Et profectò, quanto tales magis sapiunt, quam qui in pædido illo grege puerorum a me ad vesperum cramben repetunt tribus conducti nummis? Meliùs societas Jesuitica ac prudentiùs facit; in cujus Scholis, pueris classem mutantibus, mutant & ipsi Doctores, atque ad classes superiores evecti, & successorem nacti, præficiuntur sacris. Hæc si Proceres nostri imitarentur, & doctiores haberemus Ecclesiarum Præfectos, & pueritiæ Reip. seminario, meliùs consuleretur. De Lugdunensi tamen Schola minus, quàm de plerisque aliis conqueri possumus, ob probitatem ac virtutem præfecti, qui sic satis hypodidascalorum suorum rationem habet. Libros tuos de Religionis Christianæ veritate, altera hac editione tot mendis obsitos prodiisse, sanè doleo; simulac cognotam, Lamenum novam editionem cogitare, obtuleram spontè ei operam meam, ad corrigenda Typothetæ σφάλματα. Sed negavit ea sibi nunc opus esse, quia non manuscriptum quicquam excuderet, quod molestiùs procedere solet; sed jam semel excusum. Cùm ne sic quidem satisfaceret, iterum institi, usque dum significaret, se in isto usurum opera Clarissimi Barlæi. Tum demum mihi acquiescendum putavi, sed postmodo cognovi, contentum fuisse perfunctoria opella mercenarii cujusdam, scis autem quam parùm, hoc hominum genus sollicitum esse soleat, utrum emendatè, an inemendatè libri prodeant. De Tragœdia Euripidea, & tralatione tua, omnia spero meliora. Corrigendi ipse laborem suscepi. Quamquam semel, iterumque, postremam revidendi curam, commiserim nostro Coracino; qui tum fortè hic erat. Ille si non peccarit, benè erit, sed postquam Coracinus abire coactus (historiam jamdiu inaudieris, puto) terroris aliquid injectum uxori. Ita dormitavit tragœdia aliquot mensibus. Jam dies est quartus, quod domum repetiere chartas tuas; idque eo animo, ut reliquæ perficiant. Filius meus Franciscus ante bimestre, publicè disputavit de gravibus in jure controversiis; nec parum laudis retulit: Laurea etiam doctorali, cum bonorum favore, ornatus est. Superioris anni gesta jam penè absolvit Heinsius, sperat se intra menses duos, vel tres, prælo subjicere posse. Utinam quoque tibi mens fuisset, obsidionem Sylvæducensem describendi. Mitto ad te Oratoriarum nostrarum editionem novam. Quam cum dimitterem, sic munusculum meum tacitus affabar, cum vate Hispano;

Tu qui longa potes dispendia ferre viarum,
I liber, absentis pignus amicitiæ.

Si modò nobis pignore ullo opus, sed utcumque est, affabitur ille, cùm voles; quod ipse utinam possem. Nihil enim æquè in votis, quàm ut ne æternum te fruantur externi. Iterùm occurrit illud Bilbilici poetæ:

Sed reddare tuis iterum visure Sabinis
(*Batavis* ego dixero)
Teque tuas numeres inter amicitias.

At desino tandem effundere, quicquid in buccam venit. Salve, Amicorum doctissime, Doctorum amicissime; imo Doctorum doctissime, Amicorum Amicissime, diuque cum uxore præstantissima & liberis, Vale. Uxor salutem vobis omnibus officiosissimè dicit.

Lugd. Batav. CIↃ IↃ CXXX.
Postr. Non. April.

CLVII.

G. Joh. Vossius, Claudio Salmasio, S. P.

Sua offert Oratoria. Lugduni serio hoc agi refert, ut Scaligeri locum illi in Academia tueatur, cujus adventum magnopere sibi exoptat.

QUod tarde adeo responderim literis tuis, maxime Salmasi, prius quidem in causa fuit iter à me in Britanniam susceptum unde dignitate Canonicatus Cantuariensis à Serenissimo Rege collata, auctior redii domum. Postea autem cum viderem Oratorias nostras vergere ad finem, paulisper volui exspectare usque dum eas una cum literis meis per hominem fidum mittere possem. Qui nunc obtigit, Illustris Baro Stopeskius Polonus una cum ephoro suo Pascali, domo Genevensi professione Medico. Utinam vero placere tibi possit hic fœtus meus. Sed placebit spero, si non merito suo at saltem ob pulcherrimum conatum. Nam & veterum imprimis vestigiis institimus, & multa tamen accuratius excussimus, quodque facile videbis, planè alia nobis ratio inita; quam qua vulgo tetrica artium præcepta tractari solent. De tuis in Plinium ac Solinum commentariis, qui vere ἀγαθῶν ἀγαθίδες, gratiam sane promissi facio. Quid enim amicitia nostra recens adeo inita tam cito tibi sit fraudi. Sed siquid postmodo emiseris exigui sumptus, cujusmodi fuit ante σανίδιον misi, quale item quod nunc vides; sane si omnino liberalis esse voles gratum mihi erit donum & suo nomine & auctoris: quem ego cum Grotio nostro conjungere soleo, quoties duos nominare volo omnigenæ doctrinæ principes, sane orbis nostri doctissimos. Quod elogium non perscriberem ad te, (metuerem enim ne quid videam auribus dare) sed idem non semel his diebus testatus sum apud Academiæ nostræ Curatores. Ex quibus Somelsdicensis Dominus serò hoc agit, ut Scaligeri locum tueri apud nos possis. O me beatum, si hoc contingat! Rivetus etiam, optimus sane ac doctissimus Theologus, negotium hoc urget, quàm qui maximè. Faveo ego utroque, quod dicitur, pollice, & eos incito, qui plus me authoritate valent. Nihil tamen certi promittere habeo: partim quia multi apud nos ad clavum Reipub. sedent, studiorum minime intelligentes: partim etiam aliis de causis de quibus fortasse aliquid scribam Postr. Non. Maji. Eum enim in diem indictus Curatorum Academiæ Conventus. Vale, summe idem vir atque amice, ac deinceps crebras à me literas exspecta.

Lugd. Batav.
CIↃ IↃ CXXX.

CLVIII.

Dudlæo Carleton.

Oratoria sua exhibet: de translata Amstelodamum sede certiorem facit, causasque, quæ eam sibi persuaserint, exponit.

Illustrissime Domine,

INdignus sim tantis in me meritis tuis, si à longo tempore intermissâ scriptione, etiam hanc occasionem dimitterem, redeunte in Britanniam filio meo. Fateor, diu scriptum à me oportuisse, sed sublimem adeo virum interpellare sæpius verebar; ut cui tanta negotia, & Regias incumbere curas nossem. Nihilominus, cum prolixam cogito humanitatem tuam, qua me humilem adeo hominem prosecutus es, vicissim magnæ videbatur inhumanitatis, non facere te certiorem de rebus meis, qui satis ostenderas, quam bene mihi, & omni familiæ meæ velles. Ea itaque res, ut scriberem, induxit; nec materia deesse videbatur. Nam præterquam quod mei muneris duxi transmittere Oratorias meas (quas rogo animo potius donantis æstimes quam pretio sui) etiam ex meipso cognoscere te volui, quòd fortasse jam ex aliis intellexeris; nempe me mensibus abhinc propemodum quinque sedem meam Amstelodamum transtulerim, vocatus ab urbis ejus Proceribus. Nuper quippe illi consilium cepêre de erigendo in urbe ea Illustri Gymnasio, ne Civitas omnium totius Belgicæ florentissima & opibus viribusque valida, sola Studiorum cultura aliis plerisque cederet. Itaque eo me vocârunt ad eandem Professionem sustinendam, quam obii Lugduni. Causæ, quæ me impulere, ad suscipiendam conditionem,

nem, variæ fuere; ut enim stipendium mittam, quod fere alterâ parte majus est, liberorum hic longè magis rationem habendam, satis luculentis indiciis perspexi. Nonnullis credo mirum videbitur me ex florentissima Academia commigrare in Illustre Gymnasium, de quo vix dicere illud possimus, adhuc messem ejus in herba esse. Necdum enim herbescit, imo ne quidem sementis facta. Veruntamen non mei unius hoc consilio egi; sed multum cum aliis summæ & prudentiæ & auctoritatis viris deliberavi, qui hujus mihi rei auctores fuerunt. Nempe omnes prope judicant, eam esse hujus urbis potentiam, illud nomen per orbem omnem: ut si aliunde splendorem petam, quam à propriis ingenii ac industriæ monumentis, eum non minus à clarissima hac maximaque Urbe, quam vicina Academia, consequi possim. Quantoque illustrius deinceps futurum urbis hujus Athenæum, tanto ubique gloriosius mihi erit, prima ejus jecisse fundamenta. Multum me etiam pellexit Magistratuum hujus urbis cum summa prudentia, tum etiam excellens doctrina; ita ut verissimum hic Platonis dictum comperiar, qui tum fœlices fore Respub. ajebat; quando, aut qui Philosophi essent, regerent, aut qui regerent, philosopharentur. Nec ignoro esse, qui nomini Procerum plurimum detrahant, quasi iniquiores sint Ordini Ecclesiastico. Verum video, abunde huic eos favere, dummodo se ille contineat intra effata, ac pomœria sua. Nec ea ad Gymnasium nostrum controversia pertinet. Neque me deinceps ei immiscere animus, sed pacem semper & concordiam sectabor. Liticula adhuc aliqua est Lugdunensibus cum Amstelodamensibus de Jure erigendi hic Illustris Gymnasii. Sed intra dies paucos ea controversia ab utraque Curia decidetur. Nec tantillum dubito, quin sententiam latura sunt pro Amstelodamensibus. Ita saltem censent, quicunque rerum Batavicarum sunt gnari, atque animum habent affectibus minime mancipatum. Sed de isto fortassis nimis multa. Quod superest, Illustrissime Domine, optimeque Mecænas, Deum oro, ut Nestoreos annos felix & fortunatus vivas, cum Illustrissima Heroina uxore tua. Ex qua quam simillimam vestri prolem, vobis exopto, Regni Britanniæ bono, simul gaudio vestro. Atque hoc Deum rogo. Te autem unum illud, ut quem hactenus tanto es favore complexus, eum porro habere velis in clientium numero. Hoc equidem affectu erga me tuo subnixus semper ero.

Illustrissimo nomini tuo totique Domui
Carletonæ *devinctus simul &*
devotus cultor,

G. J. VOSSIUS.

CLIX.

Joanni Meursio.

Offert Oratorias suas Institutiones tertiùm editas & auctas. Denarius ipsius Pythagoricus ut primo quoque tempore emendatè prodeat, in se recipit. Qua ratione Britanniæ Regis gratiam Cantuariensemque Canonicatum consecutus sit, exponit.

EQuidem summe & Vir & Amice, tamdiu me siluisse ac scribis, non putabam; ac plane metuo, ne literæ aliquæ interciderint. Gaudeo interim constantem adeo esse amorem tuum ut cessatio hæc nihil de eo detriverit: imo simulac literas meas acceperas, ne conquerendum quidem de diuturno hoc silentio putaris. Nempe ut Symmachus ait, Amicitia cito sanatur officio. Sed quæ divina hæc bonitas tua, ut hunc cessatorem, seu triconem aut bovinatorem (impone nominis quicquid vis) literario munere, eoque auro magis aureo, mactes, cum Nausistrata dicere, Vir viro quid præstat! Alterum urit si aliquid credamur; tu nomen nostrum prædicare non cessas, & seculo huic & posteris. Quas tibi ego, quas liberi mei pro beneficio hoc grates rependent? Sane omnes plurimum nos deberi tibi fatemur: ac si, quid mihi opinione amicorum celerius contigerit, quod animum testari, ut vellem, non sinat; id compensabit pietas liberorum. Ex quibus jam quartus Dionysius meus totus est in Reidani Historia Latine vertenda, & quibusdam Arabum monumentis iisdem Latiali Linguâ transferendis. Natu secundus, Franciscus, in humanitatis ac sapientiæ studiis perseverat: etsi ex quo supremam in Jure lauream apud nos adeptus, Hagæ simul vacet, si non tricis, ac tetricis saltem advocatorum contentionibus audiendis. Nempe scis vix aliam esse ad honores hic viam, nisi forte aliquem favor amicorum magis, vel opum gratia, extollat, quam rerum peritia, aut virtus. Tertius eorum Matthæus, satis se mihi in omnigena historia probat. Natu omnium maximus Joannes, Collegii Jesu socius est, apud Cantabrigienses. Qui, quod visum receperit, & mihi gaudeo, & illi gratulor, & Deo quantas possum gratias ago. In filiis duobus natu minimis, Isaaco & Gerardo, sumptibus non parco. Itaque domi iis præfeci adolescentem: sed quem quia non admodum eruditus est, ex præscripto meo omnia agere velim; ne mihi dediscenda discant. Quippe malim ego nihil eos à Magistro haurire, quam male imbui: quandoquidem sic gemino mihi esset labore opus, in eluendo vitio & instillando vero rectoque. Ut non possim reprehendere Timotheum Musicum, duplicem qui mercedem exigebat, ab iis siqui Magistro usi forent. Quid multis opus? Hactenus non infeliciter mihi in liberis negotium successit. Quo nomine Deo gratias debeo si quisquam. Utinam misericors ille Pater beneficium hoc suum mihi diuturnum esse patiatur. Quod equidem eo magis exopto, quia video quam hæc rara sit res in multitudine liberorum. Vel summum Virum & tui amantissimum Rivetum vide. Nôras duos ejus filios natu maximos, cum apud nos viverent. Eorum alter, Vir optimus, Ecclesiastico munere apud Gallos fungens, vita sua functus est. Urit hic dolor Parentem, ut cogitare potes. At magis macerat, quod alter, qui Duci Tremulio à secretis erat, Domini sui exemplo ad Pontificios defecit. De meis in hoc vitæ humanæ incerto meliora non possum mihi spondere; sed tamen sperare optima licet. In quo si non eludar, habebis semper summos homines tui cultores, ut amicitiam nostram decet, cujus liberos hæredes esse convenit. Quod eo dico, ut videas non meum modo, sed meorum etiam me affectum spondere. Mitto ad te Oratorias Institutiones meas tertiùm editas, usque adeo castigatas & auctas, ut mihi ipsi licet parenti hujus fœtus subinde novum potius opus dedisse quam prius illud videar reddidisse. In quo committere non potui quin solemne meum obtinerem ut debeo: nempe ut testatum facerem posteris quid de tuis sentirem. Primo uti libro ubi de Atheniensium foris loquor. Et tamen omnia sunt infra merita tua. Verum quod hic desideret quisquam, alibi compensabitur. Proxime quid editurus sim nequeo dicere. Sed puto illud aut Commentarios fore Linguæ Latinæ, aut opuscula quædam è miscellaneis nostris. Nam de iis quæ ad Ecclesiæ historiam veterem pertinent, spissius ni fallor negotium procedet. De libris quos ex Rutgersiana petieras Bibliotheca, semel iterumque compellavi hæredem. Prius ille nec annuere, nec omnino negare, sed poscere, ut postridie vel ubi occasio daretur iterum de eo loqueremur. At cum denuo compellarem, dicere ut cum Bonaventura hac de re locutus esset, qui negaret id sine certo auctionis dispendio fieri posse. Fore enim ut multi ob rariores libros huc confluant, qui si ea jam divendita cognôrint quamprimum; semel iterumque elusos, eò ituros, unde venerant. Potuisse hoc fieri si Catalogus needum editus foret; nec serum nimis esset. Et cum oggererem, vix auctionem esse ullam, in qua non pauculi saltem libri prius sint divenditi, quam publica illa venditio instituatur, respondit ille, complures etiam alios esse, qui similiter sibi quædam poposcerint, ut aut nulli, aut pluribus, magno cum dispendio suo gratificari cogeretur. Et sane ipse

(quod

(quod plane illud verisimile facit) ex Anglia literas accepi, quibus simile quid poscant. Quod tamen nostro significandum minime putavi; ne quem satis aversum viderem, redderem difficiliorem. Multa interim oggessi de amicitia veteri, occasione mittendi, quia nulla deinceps melior se esset oblatura, & similibus. Sed tandem intelligo ex eo, sic libros (quod facile credo) disjectos esse, ut intra paucos dies reperiri non possint, quos postulares. At is per quem mitti hos oporteret, intra biduum parabit abitum. Cum nec plane deesset, quo his occurrerem, dixit quiddam, ut Collegam veterem deceret: puta, non alium, quam te, hos libros habiturum. Si quis alius in auctione pretium promitteret, se aucturum, & me idem facere oportere. Quod si eo pacto pretium nimis excresceret, velle se illud in tui gratiam postmodo remittere; ac si liber sex solùm florenorum sit, & xv. aut xx. sit divenditus, te tamen non amplius quàm denos soluturum. Petii, ut sententiam suam de eo perscriberet. Facturum se promisit; sed nunc occupatiorem esse. Denarium Pythagoricum tuum Lamerius est editurus: sed quia prelum multus distinetur, negat id ante sex hebdomadas fieri posse. Curabitur, ut emendatè prodeat. Forma erit folii in quaterna complicati. Significabis per quem exemplaria, & quam multa transmitti voles. Minimùm tibi xxiv. cedent. Sed quæ hic amicis donari voles, ea tuo nomine donabuntur. Imo & exteris, si ita visum: uti Puteano, atque aliis. Scottum adderem: nisi ille ad superos jam concessisset, ut te scire arbitror. Puto non displiceat de Critone & Pitteo in Anglia, Grotio & Salmasio in Gallia. Tu quos præterea voles, significabis. Operam dabo, ut supra numerum, quem dixi, aliqua accedant exemplaria, ut liberalioribus esse liceat. Quod mea etiam interesse, facile intelligis. Scire aves, qua occasione contigerit, ut Serenissimo Magnæ Britanniæ Regi innotescerem, atque ab eo luculenta adeo Cantuariensis Canonicatûs dignitate ornarer. Nempe jam ante annos decem in florentissimo hoc Regno aliquot magni viri æstimare cœperunt Scripta mea: præsertim historiam nostram de Controversiis Pelagianis. Scis autem, si uspiam terrarum, in Britannia sane esse longè plurimos Ecclesiasticæ Antiquitatis amantes. Itaque & Oxonienses, me ignaro, recudere disputationes eas, quas in Collegio habui. Jam octennium est, cum Houterus, ad Carolum Hornes, Baronem Suecum, scriberet, se ex uno Regiorum Secretariorum audisse, ita in Aula ferri, si ab Illustribus Ordinibus ob factionem illorum temporum, quæ multos perdebat, porro negligerer, fore ut mei Serenissimus Rex haberet rationem. Nec multo adeo post, actum mecum de professione Historiæ & prudentiæ Civilis in Academia Cantabrigiensi. Postmodo etiam majoribus promissis tentatus fuit animus meus. Sed uxoris valetudo, & alia quædam hic detinebant. Amici Angli dixere, sic quoque mei rationem habitum iri, & si affectum præstare non possint præsenti quem vellent, præstituros absenti. Ego hæc habere pro affectus magni indiciis. Sed cum me pede meo metirer, fore non putabam, ut præter laudem & honestum de nobis judicium perciperem quicquam. Sed hæc ipsa tanti mihi visa, ut cogitarem de opere aliquando dicando Academiæ Cantabrigiensi, ad quam vocatus essem. Amici auctores esse, potius inscriberem Illustrissimo Duci Buckinghamiæ, Academiæ hujus Cancellario. Ita enim me, Illustrissimo Duci, magno Mæcenati literatorum, & simul Academiæ cui ille præesset, rem facturum gratissimam. Placuit consilium. Exemplar ut ad Ducem, ita ad Serenissimum Regem Carolum transmisi. Quemadmodum & tertium dedi Serenissimo Bohemiæ Regi. Etiam misi ad Archiepiscopum Cantuariensem, & quosdam alios ex Ecclesiastico ordine. Ita auctores erant amici; nec videbam, quorsum hæc tenderent. Aliquanto post inopinato nuntium accipio de Canonicatu ab Serenissimo Rege Carolo mihi inter Cantuarienses collato. Multum debeo Britanniæ, & plus quam exsolvere possum. Ante omnes Serenissimo Regi, hinc Illustrissimo Duci; item Episcopo tum Bathoniensi & Wellensi, nunc Londinensi. Etiam Legato tum Carletono, nunc Secretario Regis, & Vicecomiti Dorcestrensi. Sed omnes commemorare non attinet. Meum erit publicis etiam scriptis erga eos gratum animum testari. Si hebdomadibus paucis Illustrissimus Dux superfuisset, etiam de suo mirè liberalis fuisset. Jam per amicum suum, virum magnum, id mihi scribi jusserat. Audio decrevisse tria florenorum nostratium millia. Jam de eo collocutus erat cum suis. Sed immani scelere nefarii parricidæ fortuna hac excidi. Et sane sic quoque æternum obstrictus ero Duci, & Magnatum tot aliis in præclarâ hac gente. Venio ad alia. Heinsius Ordinum Generalium Historicus est. Putat se intra mensem unum & alterum posse divulgare Acta superioris anni, in quibus præcipuè erit obsidio ac victoria Sylvæ-ducensis. In Epistolis Scaligeri ab eo editis locus, qui te spectet, est Epistola CCCLV. ad Car. Labbæum. Ubi nomen tuum disertè in αὐτογράφῳ exprimitur. P. 670. vers. 2. Exteri, quis signetur, nescient, quia nunc pro nomine tuo positus asteriscus. Sed de Civibus tuis nescio an idem promittere liceat. Quippe nuper quidam qui αὐτόγραφον non viderat, referre mihi hunc locum, nec dubitare se, quin tu potissimum signareris. Causam, unde conjecturam hanc caperet, addebat. Sane dolet, quod quidam tam stultas opiniones, aut viro maximo inseverint, aut saltem aluerint. Nihil tamen hæc malignitas nocere tibi poterit, qui jam diu supra invidiam es. Multa adhuc alia, quæ scribam, occurrunt. Sed inter scribendum decies sum avocatus; & jam tertio sororis tuæ filius Latius literas urget: quia tempus instat, quo nautæ Amstelodamum solvunt. Scribam de cæteris brevi: etiam de quibusdam, quæ Statum publicum pertinent.

Uxorem tuam mea salutat, filia filiam ἀντασπάζεται, filii vos omnes. Rivetus etiam, Barlæus, Vorstius, alii, plurimam salutem adscribi jusserunt.

Raptim cIↄ Iↄc xxx. Postr. Kal. Majas. Salutabis & V. clar. Laurenbergium & alios Collegas. Πολλ' ἔῤῥωσο.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CLX.

Johanni Vossio.

Ad diligenter tractanda studia sacra paterne cohortatur.

Charissime fili,

TAndem accepi aliquid à te literarum. Hæ minutis illis exceptis, quibus Ungari literas incluseras, primæ earum sunt, quas acceperim ex quo Britanniam corpore magis quam animo reliqui. Utrum plures scripseris, tu melius scies. Sed omnino diligentiorem te in hoc epistolari officio esse velim. Fuit interim epistola tua eò gratior, quòd eam comitarentur literæ præstantissimi Halli, quem ego virum si non amarem & æstimarem, ob egregias animi dotes, at saltem diligerem ob affectum egregium erga utrumque nostri. Respondissem ei jam nunc. Sed quædam impediêre. Fiet id post dies paucos: simul tum ad te copiosiùs, ut spero, de nonnullis perscribam. Insimul aliquod exemplar transmittam Oratoriarum nostrarum, quæ tandem (beneficio Dei) ad finem perductæ. Nunc vix alia scribendi ad te causa est, quàm ut scias, quid ex primo trimestri proventus annui ex Præbenda Cantuariensi, qui quidem hoc anno exspirarit, fieri velim. Nempe octonæ libræ Sterlingicæ cum dimidia tibi annumerabuntur: undecim verò cum dimidia dabuntur Joanni Nabradi Ungaro, qui Sacris Literis Oxonii operam navat. Populares ejus mihi annumerarunt hic Imperiales, sive Joachimicos Daleros quinquaginta. Id Britannicâ moneta tantum esse, ac dixi, cognovi ex præfecto negotiationis Anglicanæ qui Delphis in aulà agit. Atque idem mihi Dubletius & alii

alius.

affirmârunt. Nam ut aliis, sine damno meo gratificari sum paratissimus, ita iniquum est, ut beneficentia mea sit fraudi mihi. Scripsi de te tota ad Clarissimum Casaubonum. Literas eas inclusi iis quas nunc mitto. Tu postquam eas legeris obsignabis, & amicissimo viro mittes, nec ubi pecuniolæ hoc acceperis, propterea te in libris emendis insumere universam velim, aut partem meliorem. Satis sit si istis sieri studii initiis Anglicana evolvas Biblia, assidueque rumines tum Linguæ causa, tum imprimis ob argumentum divinum. Quamquam non impedio si unum, alterum, tertium scriptorem addas eadem Lingua. Sed per nimiam copiam diffundere te non debes. Scis illud Senecæ, Qui ubique est, nusquam est. Habes ornatissimum & amicissimum Hallum, habes alios, quorum ex consilio studia hæc possis componere. Nec penitus icciрco veris tradi velim, quæ in Medicina vel Juris studio hauseris. Multis & miris casibus obnoxia est vita humana. Forte ab alterutro eorum quandoque tibi vel honos surget, vel erit unde tueri vitam cogaris. Scis optime quomodo ego postquam fœda illa tempestas nostram concussit Belgicam, nunc sacra nunc externa studia sim professus. Male mihi fuisset nisi fuissem, quod ait ille, in utrumque paratus. Interim sacra potissimum cordi sunto. Studiis cæteris nihil si sacra exceperis, dulcius est: sacris verò nihil etiam augustius. Non sunt beati qui super aurum & gemmas calcant: sed sunt beati qui mente piâ ac devotâ Verbum Dei legunt ac relegunt, unde & Religiosos vocari arbitrantur nonnulli. Nihil illo melius habet orbis, quippe auro magis aureum est, gemmis magis gemmeum. Sed frustra in eo evolvendo eris, nisi Spiritus Domini te dirigat. Hunc exposce à Deo & impetrabis. Nos etiam assiduè pro te vota faciemus. Vale, charissime fili, & quos hactenus salutare literis meis jussi, iis iterum meo nomine plurimam salutem dicito.

Lugduni Batav. cIↃ Iↄ c xxx. Pr. Non. Majas.

Tum natura & affectu Pater,

G. J. Vossius.

CLXI.

Merico Casaubono,

S. P.

Lætitiam illi suam contestatur, quòd Cancellarii dignitatem in Oxoniensi Academia Londinensis obtinuerit Episcopus, de advocando Lugdunum Salmasio consilium aperit Procerum. Quid de pecuniâ e Cantuariensis Canonicatus præbenda fieri velis, disponit.

Maximæ mihi voluptati fuit, Præstantissime Casaubone, quòd proximis mihi diebus retulit hic amicus Anglus, Mecænatem nostrum, Illustrissimum & Reverendissimum Dominum Episcopum Londinensem factum esse Oxoniensis Academiæ Cancellarium. O utinam vera audierim! Decretum ea propter Hagam excurrere cras vel perendie, ut certiora cognoscam. Quod si vera nunciant, mihi quidem gaudebo, & summo viro gratulabor, cui hæc honoris accessio facta sit; sed magis gratulabor publico & Oxoniensibus; quibus hâc turbidâ tempestate, quæ Reformatas Ecclesias usque adeo concutit, tam cordatus atque idoneus obtigerit gubernator. Oratoriæ tandem sunt absolutæ. Misissem nunc & Venerabili Domino Decano, & tibi exemplar: sed occasio deerat: quæ simulac se obtulerit, non patiar eam effluere. Jam ejus mihi spem fecit quidam, qui vel ipse in Britanniam proficisci parat; vel saltem mercimonia sua in Angliam transmittit. Academiæ nostræ Curatores cogitant de advocando huc Clarissimo Salmasio; idque ut eo hic loco sit quo magnus olim Scaliger fuit. Faveo viro utroque quod dicitur pollice: etsi non ignorem, aliud optare amicum nostrum qui eum sibi honorem potius deberi arbitratur. Ecquid effecturus sit apud nostros difficile sit dicere. Sed post unam alteram hebdomadem (ni fallor) exploratiùs aliquid perscribam. De Pharnabuka, Brasiliæ metropoli a Batavis capta, jam sine dubio rem omnem intellexeris. Quare operæ in ea narranda parcam. Deus faxit, ut victoria hæc illis in terris plures alias secum trahat. Certè magna ejus rei fiducia tenet nostros. Nec alius est modus, quo magis Hispano incommodare possimus. Sanè, maximus ille Paulus Servita apud Venetos ita semper dictabat, Non esse meliorem viam ac rationem infringendi vires Hispanorum, quàm si Batavi Americam infestent. Parum illud hosti nocere, si in Belgica pauca ei eripiamus oppida. Palmarium fore, si eum ejiciamus terris istis unde illi opes, nervus belli. Vellem idem animus fortissimæ Britannorum genti foret. Jure enim non Rebuspublicis modò, sed etiam Regnis omnibus suspecta esse debet nimia Austriacæ domus potentia. Necdum perscripsi quid fieri velim pecuniâ, quæ Regiâ benignitate mihi è Cantuariensi Præbenda cedit, primo hujus anni trimestri. Velim autem inde filio Joanni annumerari libras Sterlingicas octo & dimidiam: undecim verò & dimidiam Nabradio Ungaro, Theologiæ apud Oxonienses studioso: Uterque ea de re ad te perscribet. Residuas libras quinque asservari à te velim, usque dum alteras literas misero. Rogo præterea, certiorem me facias, quo tempore exspirarit primum trimestre, ut deinceps in apochis eum addam. Quod si non bene concepero formulam apochæ, per literas mone. Video quàm tibi molestus esse cogar. Utinam gratum testari aliquando animum possim. Operam quidem dabo. Vale vir atque amice summe, meoque nomine plurimùm saluta venerabilem Dominum Decanum, & universum Collegium nostrum. Reverendus Dominus Rivetus plurimam salutem tibi adscribi petiit; uti & Clarissimus Heinsius, cui me scripturum ad te dixeram. Idem se notas suas in Horatium ad te missurum recepit.

Lugd. Bat. cIↃ Iↄ c xxx.
Pridie Nonas Majas.
Nocte intempestâ.

CLXII.

Clarissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio,

Affini conjunctissimo.

Epistola familiaris.

Conjunctissime Affinis,

Literas hasce Doctoris Wrenn, primâ quaque occasione ad te mitto, ne per me stetisse dicatur, quominus jucundissimæ consuetudinis mutua officia scribendo excitetis. Videtur is meliora de Johanne nostro sperare, ut & Michaël iste, qui Comiti nostro a sacris est; fuit hic jam nuper Cantabrigiæ, & reversus animum meum optimâ spe implevit. Aliud longè sentiunt alii: sed mihi hactenus excurrere eò, non fuit integrum; quandoquidem post meum è Belgio adventum, præter crebra in vicinos nobis tractus itinera, longo quoque ac permolesto itinere, Comitem unà cum liberis, in Salopiensem agrum proficiscentem, prosecutus est. Dumque revertimur, diem unum in Oxoniensi urbe, ad deponendam lassitudinem, ex itinere hyberno contractam, substitimus. Ibi singularem Bibliothecarii humanitatem expertus; non sine ubertimis ad te literis abiissem, si Rever. Armachensis Episcopus, consilii sui rationem, de Mariano Scoto, per literas aperuisset: sperat tamen Dominus Rous fore, ut breviter de Primatis Hyberniæ, super ea te animo certiorem faciat. Ostendit mihi etiamnum hodiè Doctoris Usherii literas, Nobilissimus

Eques Henricus Boucherius, in quibus Rev. Antistes dolet, sibi nihil prorsus de tuo in Britanniam adventu constitisse. Addit se Rev. Episcopum Londinensem, per literas consuluisse, an non spes aliqua relicta sit, pertrahendi te in hasce partes; & alia multa huc spectantia, quæ referre singula supersedeo. D. Seldenus, D. Boucherius, Patricius Junius, D. Boswellus, & quotquot hic sunt literati, unicè tibi commendari optant. Petræus noster scire avet, an unquam videris Theodoretum, de Vitis Sanctorum, quem manuscr. è Græcia advexit, fac sciamus, an te judice prelo dignus. Alia sunt de quibus agerem, si per præcipitem, quâ urgeor, festinationem liceret. Nunc tantùm addo, nihil mihi gratiùs obtingere posse, quam ut te, tuosque omnes, prosperâ uti valetudine intelligam. Vale.

Raptim, Anno 1630. 6 Maji, St. veter. in ædib. Arundelianis.

Tuus omni officio,

F. F. F. JUNIUS.

Literas ad te, unà cum libris, ad cognatos, & filios jamdudum misi: spero rectè perlatos.

CLXIII.

Joanni Meursio,

S. P.

Certiorem eum facit de commutata professione Lugdunensi cum Amstelodamensi Denarium ejus Pythagoricum prodiisse significat. Pro transmissis donis literariis gratias agit. De Heinsii historia rerum gestarum ad Sylvam-Ducis judicium fert. Denique hortatur illum ut tot aurea sua scripta in lucem publicam porrò protrahat.

NOn soli vivunt Gomarus & Meursius, qui Danæi aliorumque exemplo, Lugdunensem Scholam alia commutarint. Nam iis ille ego Vossius tuus accessi, qui Amstelodamum commigravi, atque ibi hæc nunc scribo. Miraris scio. Nec sane id ego unquam fore antehac credidissem. Nimirum multa homini inopinato obtingere videmus occasionem, scio, & causam consilii ejus aves cognoscere. Jamdiu est, quod Amstelodamenses vident, quanto cum periculo se liberosque suos exponant, dum carissima pignora, priusquam vitæ modum sciant, mittunt Lugdunum, ubi licentia indies gliscit. Sane paucis abhinc annis plures commissæ cædes, quam multo plurimis antehac. Ulceri huic Chironio non aliter medicinam se facere posse, judicarunt, quam si Professores aliquot alerent publicè. Atque ego, & Barlæus, idonei visi sumus, à quibus Professionis primordia ducerentur. Idem labor ac honos mihi in illustri hac Schola futurus, ac Lugduni: Sed stipendium prope altera parte majus. Præterquam enim, quod luculentam domum assignarunt, annuos numerabunt bismille florenos, & quingentos. Ad hæc me meosque spe non unâ impleront. Nec fallent, scio, qui jam affectum exercere cœperunt ergà filium meum Franciscum, urbis suæ Advocatum. Sed Leidenses magnoperè huic instituto refragantur. Contendunt hoc adversari urbis suæ Privilegiis. Quin & Illustrium Ordinum consessu comminati fuere, si Amstelodamenses persistant in proposito, nolle se quicquam in posterum ad bellum conferre. Tandem inter Proceres harum urbium convenit, ut Curia utraque Hagensis, rebus expensis, intra mensem statuat de mente verborum, quibus Leidense Privilegium concipitur. Interea Amstelodami à publicis Lectionibus abstinebitur. Nihil pericli est, ne adversus eos sententia feratur, qui hactenus vocati. De Jurisprudentia verò & Medicina, ac imprimis Theologia, operosior fuerit disquisitio. Sed negant Amstelodamenses de eo disputari debere, priusquam aliquos ad eas profitendas vocarint: Prodiit tandem Denarius tuus Pythagoricus, Ac decem ejus exemplaria mitto, idque ex xxv. quot ægerrime exsculpere potuit ab Euchione illo, qui edidit. Ex residuis duo mihi reservavi, Unum Venetias misi ad Molinum: alterum Lovanium ad Puteanum. Præterea exemplar, uti jusseras, dedi Mylio, Riveto, Cunæo, Vorstio, Heinsio, Barlæo, Scriverio, Buchelio, & præterea tribus aut quatuor aliis in dignitate constitutis. Sed tamen plura si exposces, non sinam ea à te requiri. Mitto & Epistolas quatuor Canonicas Syriacè ab Elzevirio excusas venustissimis typis, una cum interpretatione & Notis doctissimi Pocockii Angli, qui hocce anno in Syriam profectus. Cur noluerim te hoc opusculo carere, nihil æque in causa est, quam quod mihi fuerit dicatum. Pro Historia tua Danica gratias ago summas: uti & pro Ælnotho Monacho. Scis, quam mihi illa omnia sint accepta, quæ ad Historiam noviſſimæ etiam antiquitatis pertinent. Quanto magis jucunda sint, si tuo prodeunt beneficio & cura? Attamen magis Historia me Danica oblectavit; tanto nempe magis, quanto illa plus tibi debet. Dictio mire placet; candida est & tersa, penitùsque Romana. Adhæc perspicua planè, quod ego in magna laude pono. Vellem ab hac parte tam felix esset Heinsius in sua Sylva-Ducis. Opus est quidem elaboratum, & in quo multa sint ingenii lumina, ac doctrinæ: sed dum Tacitum se æmulari putat, ac τὸ μαντικὸν nomen affectat, dictio ejus sæpe nativum illud deperdit, inque obscuritatem tantam incidit, ut crebro nec à sagacissimis & prudentissimis viris intelligatur. Quibus tamen Tacitus & veterum alii, satis sint plani & aperti. Hæc non mei unius sententia est, sed pene omnium, qui non palpum ei obtrudunt. Quod familiariter ad te scribere non dubitavi, pro necessitudine amicitiæ nostræ. Idque eo lubentius, ut scias, occasione hac à multis prædicari, quæ de Auriaco Principe, atque induciis scripsisti. Et scio magis esse prædicaturos, ubi Danicam tuam Historiam legerint, quæ paucissimis adhuc visa est. In Heinsiano illo Commentario, quem dixi, quædam etiam Generales Ordines & alios in dignitate constitutos, offenderunt. Itaque absque Beaumontio fuisset, vix etiam cum quædam jussisset recudi, privilegium ab Ordinibus fuisset consecutus. Omnino multum & sudandum fuit, & tamen ne sic quidem satisfecit: jure ne an injuria non disputo. Tu verò hanc partem literarum cum legeris, litura una obduces: vel totam epistolam conscindes. Nihil enim attinet alios posthæc scire, quæ scripsitamus liberè inter nos. Nondum dicere possim, quando futurum sit, ut Rutgersii τοῦ μακαρίτου Bibliotheca auctione distrahatur. Promiserat Heinsius id fore ante Paschales ferias. Sed illæ jam elapsæ, nec certi ex eo quicquam potui adhuc cognoscere. Interim spopondit, non alteri cessurum libros, quos petiisti, ne quidem si justo majus pretium offeratur. Suaneburgio nemo hactenus in professione surrogatus. Ambiunt id munus Hupertius advocatus, Bronchorstius, Vorstius junior, Vinnius & Cavallarius. Jurisconsultos vestras, quem mihi per literas commendâras, longe mihi tua causa, & ob eximiam probitatem gratissimus fuit. Utinam verò etiam affectum ostendere liceret ergà filium incomparabilis Herois Oliveri Rosencrantzii: Sed de ejus adventu nihil hactenus intellexi. Nec eas videre literas contigit, quas per eum misisse te scribis. Suspicor in aliam prius Academiam conferre se voluisse, priusquam ad Batavos proficisceretur. Ubi venerit, non sinam te quicquam in me desiderare. Omnino propter magnitudinem Herois omnia officia ejus filio præstabo. Simul etiam propter commendationem tuam. Alterutrum horum sufficeret; nunc ea concurrunt, quorum singula per se satis ponderis haberent. Solonem tuum videre aveo. Quæso quomodocunque potius tua ede, quam ut diutius ea cum blattis & tineis rixentur. Nihil æque mihi dolet, quam quod non te solum carere cogar, sed tamdiu etiam careamus tot aureis monumentis tuis. Cognoscere desidero, annon brevi, vel anno saltem hoc, decreris invisere tuos in Batavia. Jam biennium est quod sic receperas. Sed hactenus spe vana lactasti.

Ubi

Ubi Amstelodamum accesseris, apud quem divertere cum tuis debeas, frustra scribam. Ea enim est amicitia nostra, ut liquido illa tibi satis præscribat. Salutat tuam uxorem uxor mea, filiam filia, imo omnes nos vos omnes. Etiam Clarissimis Collegis tuis, præcipuè Lautenbergio & Stephanio, plurimam meo nomine salutem dicito.

Amstelodami, clↃ IↃc xxx. iv Id. Majas.

Tuus ex asse,

G. J. Vossius.

CLXIV.

Quid exemplaribus Pythagorici sui Denarii fieri velit, disponit. Acre de Salmasio judicium inspergit. Historiam trium Daniæ Regum, Hafniæ à se editam proximè missurum promittit.

Amice præstantissime,

Literas tuas tam quas postridie Kalend. Majas, per Mercatorem Slaglosiensem, quàm quas vi Id. Junii per Davidem Gulielmum ad me dedisti, rectè accepi. In illis, pariter atque in istis, video affectum, & exosculor: quem ut sempiternum in me esse velis, id te rogo, etsi nullo modo dubito. In prioribus, magnas nimis gratias agis, pro re sanè non tam magnâ: sed est amor, qui exaggerat, & ex musca tibi elephantem facit; tamen abeam a vero, si id mihi majorem in modum gratum negem: item illud, quod spem facis, brevi hunc libellum nostrum editum iri. Ubi id autem factum fuerit, mitte mihi exemplaria compacta decem, & incompacta alia totidem: pretium compactionis, & ab affine, Ecclesiaste Wassenanensi, repetes. Mittes verò Amstelodamum, ad Joannem Jansonium: qui rectè ad me curabit. Exemplar quoque Hagam unum mittas censeo, ad Dominum Mylium, communem amicum. Dabis quoque Riveto, Cunæo, Heinsio, Vorstio, Barlæo, & Scriverio. In Italiam duo mittes, Illustrissimo Molino, & Francisco Mariæ; in Angliam quatuor, Spelmanno, Junio, Critonio, Pettæo; in Galliam, Grotio; de Salmasio, facies tuo arbitratu atque nomine: nam in illo certè viro, ut libenter diffusissimam lectionem, ac doctrinam singularem, æstimo pariter, prædicoque, sic modestiam, & candorem, merito desiderare mihi videor: ubique sedulo cavet, ne me nominet, etiam ubi deberet; taxet verò quamlibet suppresso nomine, ubicumque se occasionem nactum esse putet. Ego tamen, uti fert ingenium meum, ejus mentionem honestam pridem feci, libro de Ludis Græcorum, pag. 35. Et tuam fidem an non jure & judicium requiro; cum tam multa ubique inculcet, collo etiam obtorto adducta, loco admodum alieno? Adde quod ineptum satis, cùm Solinum nobis edat, & in illum commentari proposuerit, opus totum quod cum Plinio eum auctorem contulisset, Exercitationes Plinianas dicere. Quis doctorum ad hoc tempus in hunc modum commentationum instituit? Modestiam verò itidem me desiderare jure existimo; nam si qui seorsim sentiant, hos nugari, nugas agere, ridiculè agere, ineptè agere judex iste sine suffragio pronuntiat; sententiæ suæ, sæpe etiam minus rectæ, nimis pertinax defensor. Ego nunc Historiam trium Daniæ Regum edo Hafniæ, impellentibus viris aliquot Primatibus; qui ut me ac mea, amant æstimantque, sic vulgari specimen istud operæ meæ plane cupiunt. Ubi Typographus absolverit, mittam exemplar. Probasse se tibi Ernstium nostrum, est quod gaudeam; gratiasque magnas ago, quod posueris tantum pretii commendationi meæ: ego paria sum facturus, sicut amicitiâ nostrâ dignum puto, si quem unquam huc euntem commendabis. Mira retulit, qui has adfert, Jacobus Marci, agere nunc Amstelodami Utenbogardum, Grevinchovium, & Episcopium: ac præterea, urbis ejus magistratum Scholam quandam illustrem erigere, ac Barlæum illuc ad Professionem amplissimo stipendio advocâsse. Sed tu nullum de his verbum: fac me, quæso, proximè certiorem. Doleo dissidia Patriæ, & concordiam tandem constitutam optem. Vale, amicissimum caput. Uxor mea te, tuamque salutat plurimum, liberi, vicissim tuos: filiam imprimis filia. Vorstii literæ gratissimæ fuerunt: atque rescripsissem ipsi, nisi Jacobus Marci noster festinatione suâ voluntatem impediisset. Fiet proximè: interim salvere multùm ex animo jubeo. Salveant quoque viri alii amicissimi & clarissimi, Rivetus, Cunæus, Heinsius, Barlæus, & Scriverius; qui & ipse hactenus in Vorstianum modum silet. Ejus quoque si potes veternum excita. Facit rem indignam amicitiâ nostrâ. Iterum vale.

Soræ, ad diem xxi Junii, clↃ IↃcxxx.

Tuus ex animo,

Joannes Meursius.

CLXV.

Merico Casaubono.

Excusat silentium. Testatur lætitiam suam, quòd Britanniæ Rex prole mascula fuerit auctus. In edendis Parentis literis Typographum tricari, ait. Oratorias recusas institutiones ut tesseram amicitiæ offert.

Quanquam, mi Casaubone, coram abundè perspexi summum erga me amorem tuum, jucundissimum nihilominus fuit videre eundem tantopere spirantem in literis tuis. Solùm dolui ob dolorem quem conceperas ex diutina in scribendo cessatione mea. Nec possum me ab omni omnino culpa immunem dicere. Sed quædam tamen non leviter eam imminuunt. Illud maxime, quod affinis Junius, quem sine literis meis dimittere nefas putassem, occasione quâdam subitâ præter opinionem & suam & nostram recessit. Vix abierat ille, cùm valetudo uxoris pejor pejorque esse cœpit. Erat tum quidam apud nos, qui se propediem in Angliam iturum diceret. Sed totum mensem & ultra me elusit. Sed hæc fuere; quodque peccatum Lethæo poculo mergere debebis. Mihi perstat animus quantæcunque deinceps fuerint occupationes, non illis tantum in me imperii permittere, ut non crebras ad te literas dem. Id non modo exposcunt præclaræ illæ animi dotes tuæ, sed etiam conjunctio studiorum, ac quod collegæ & fratres sumus dignatione Dei & Regis atque opera communis Mecænatis. Quod ipsum etiam (ni fallor) aliquanto nos arctius conjunxit. Serenissimum Regem prole auctum gaudeo, & mascula quidem, quæ vere ἔρυμα δώμασι, ut Euripides dicebat de liberis Regiis. Non legiones, non classes æque firma imperii munimenta, ut Tacitus monet. Quare spero fore ut siqui forte nova anhelarint, nunc ad officium redeant. Literæ incomparabilis viri Parentis tui necdum prælo subjectæ. Videtur Typographus tricari. Meursius è Sorana Danorum Academia misit aliquot Epistolas ad se exaratas, quas addi petit. Jam mensis est quod Oratoriæ meæ recusæ sint. Eadem quædam exemplaria ante tres hebdomadas misi in Angliam ad affinem Junium, qui in ædibus Illustris Comitis Arondelii agit. Horum unum Reverendo Domino Decano, alterum ut tibi detur, mandavi postremis literis. Vellem non ejusmodi munusculo, sed aliâ ratione, affectum erga collegas meos testari potuissem. Sed id, ut fiat, operam dabo. Tempus solum requiro. Scis enim non esse me, non ausim dicere ἐκ τῶν ἀκελεύστων, attamen neque ἐκ τῶν ἰμώντων. Heinsius totus est in scribenda Historia eorum, quæ superiori anno Batavi terrâ marique gesserunt: præsertim iis quæ ad obsidionem Sylvæ-Ducis pertinent. Obiit ex Professoribus Juris Swaneburgius, vir suarum rerum intelligentissimus, sed qui scribendo nullum sibi nomen parârit. Eò magis penes Cl. Cunæum deinceps Juridicæ facultatis honos stabit. Scire aveo quo loco sint res Seldeni, num

eodem an meliori. Jam prope trimestre est, quod per literas petii ut Nabradio Ungaro annumerarentur libræ Sterlingicæ undecim cum dimidia. Quas si necdum accepit, quæso ne diutius ea res differatur. Scrupulum illud injicit quod, ut ex popularibus ejus intelligo, domicilium pestilentiæ causa mutavit. Quare fieri possit ut aberrarint literæ, quæ ejus negotii causa missæ ad illum fuerant. Postularam etiam ut filio Joanni de meo dentur libræ Sterlingicæ octo cum dimidia: quamquam nec repugnem, si inde fiant libræ decem. Puto enim ob pestilentiam grassantem pluribus egere. Quia verò tardè adeo literæ procurantur, pleræque etiam intercidunt, rectè me facturum putavi, si tribus ad te verbis perscriberem quid in rebus ejus fieri velim. Cum in Anglia essem ex pluribus cognovi, sufficere si ei quotannis annumerentur de meo libræ Sterlingicæ quindecim vel summum viginti. Quare placet ut trimestri quolibet de meo detrahantur libræ Sterlingicæ quatuor vel summum quinque, nisi θεῖόν τι obvenerit, quod in hoc morbo epidemico paulo aliam inire rationem cogat. Quod ad residuas libras xx. eas trimestri quoque accipiet Ackerius mercator Belga qui Londini agit. Temporis angustia non sinebat, ut ad eum nunc literas darem, sed fiet illud post paucos dies. Eas postquam ad te miserit, quæso effice ut pecuniæ illi numerentur. Ego cum damno non ita magno ab eo recipiam qui hic negotia ejus procurat. Quod si meliorem viam scias, fac me certiorem. Vale, amicissime Casaubone, & à me, uxore, & meis salve, una cum lectissima uxore, ac plurimum etiam saluta Reverendum Dom. Decanum ac venerabile fratrum nostrorum Collegium.

Lugd. Bat. cIↄ Iↄ c xxx.
xx. Julii. Stilo novo.
Ταχέως, nocte intempesta.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CLXVI.

Joanni Vossio,

Dehortatur à desultorio studiorum genere, & ut in uno animum desigat paternè monet, diligentiamque excitare studet.

Charissime fili,

Quas per ornatissimum Maderazi Ungarum literas misetas, accepi xix. Julii; florenos xxi. quos ab eo mutuo sumpseras restitui. Valere te gaudeo, præsertim hoc tempore, quo ut ex aliis etiam intelligo pestilentia usque adeo apud vos grassatur. Tuum erit sedulo habere rationem valetudinis tuæ, ac quibusdam etiam amuletis uti, quemadmodum hic facere solemus cum morbus idem dominatur. Hagæ plurimæ illo domus sunt infectæ; nec pauci jam decessere ex eo, sed ferè ex fæce vulgi. Quod si contagio hæc latius ibi serpserit, revocabo huc Franciscum nostrum. Quanquam neque hac in urbe plane ab ea immunes simus. Sed hactenus malum illud intra pauxillas ædes consistit. Ubique sumus in manu Domini: qui dabit quod erit salutare. Interea lætor Collegium vestrum longius abesse ab urbe; adeoque illud spaciosum esse ac loco situm salubri. Non mediocriter me excruciat, quod te videam tam parum tuâ sorte esse contentum, planeque etiam metuere ne omnem vitam sic consumere cogaris. Mihi longè alia spes, atque adeo fiducia, dummodo omnes nervos contendas, uti recepisti. De studiorum genere tui rem omnem arbitrii feci. Non quasi desultorium vitæ genus amem, sed propter Poëtæ illud,

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Hæc sola res fecit, ut Medicinæ te paterer valedicere: etsi rationes essent parum validæ quibus ut ei renunciares, compelli te ajebas: idque eo tempore cum intra menses paucos summam te lauream consequi posse existimarem. Sæpe damnavi hanc felicitatem meam: Sed quid facerem, cum quanto ego magis adhortarer, tanto tu magis abhorreres? Postquam permisi ut vel ad Jurisprudentiam, vel ad Theologiam animum appelleres; tamen nunc quoque mihi videris animo fluctuare, cùm tamen brevi temporis spatio, & hoc & illud absolvi possit; dum ne tu laborem ullum metuas, sine quo nihil præclari unquam consequeris. Non deerunt tibi in Britannia fautores, dummodo ne indignum favore te præstes. Et si cessaret Britannia, haberent tui rationem amici in Batavia, qui te aliquod ad munus revocarent, in quo te patriæ & tuis ornamento fore putarent. Nunc quid faciamus, num idoneus sis ut in Academia, vel Schola quapiam illustri profitearis vel Linguam, vel Mathesin, vel Philosophiam, vel facultatem Juridicam, aut Medicam aut Sacram? Prope omnium gustum habes: sed in uno animum desigi opus fuit: quod quia factum non est, fieri deinceps oportet, ut videamus ecquid hic pro te possimus. Fortasse malis tui rationem haberi extra Academiam. At in quo, ut urbis sis Medicus, an ut ejus Advocatus? ad neutrum satis es paratus. Longeque minus (ni fallor) ad Sacrum ministerium. Quæ cum ita sint, excitare pectus tuum debes, ut ne indignus sis cujus vel in Britannia, vel apud nos ratio habeatur. Facilius mihi erit lacta mea omnia, ut loquuntur, commovere, ad te per amicos juvandum, quàm tibi præstare aliquid egregio favore dignum. Tantum animum intende. Dimidium facti, qui cœpit; habet. Sapere aude, ut bene monet Horatius. Aude, aude, mi fili, contemnere voluptatem, amareque laborem, quem tu si amabis, non diu querulis literis erit opus; præsertim me vivo, cujus causa multi aliquid velint. Non dubito quin jam à Clarissimo Casaubono acceperis eam pecuniam de qua scripseram. Neque tu modò, sed etiam Nabradius Ungarus. Quanquam is jam non amplius Oxonii, sed (ut puto) Londini vivit. Desidero scire quomodo jam studia componas tua, & an eos tibi fructus capere videaris, quorum minime pœniteat. Ex cognatis (ut aliquid de aliis rebus hisce literis appingam) nupsit superiori hebdomade Antonina Corputia. Viviano nomen est novo marito. Vir est ut non ineruditus, ita & nobilis & honestus & prædives. Eoque hæc fœlicior sororibus licet natu minima, videatur. Convivali festo etiam interfuit frater tuus Franciscus: si non ob arctam sanguinis conjunctionem, at quia illi sponsæque eadem mater, non quæ illos pepererat, sed ut cum Plauto dicam, quæ mammam dabat. Surandyburgii defuncti locum in Cathedra ambiunt Vinnius rector Scholæ Hagiensis, Cabeliavius Epistolarum editor, quas tamen an videris nescio, Bronchorstius Hubertius, is qui novam Psalmorum Paraphrasin vel Metaphrasin potius procudit, & Vorstius junior. O utinam eos fecisses progressus, ut inter eos nomen numeretur tuum, aut pro te liceret ambire. Non deerat animus fratri Francisco ad eum prensandum. Sed dissuasi; neque hoc alia de causa quam quia ob ætatem immaturus videretur. Absque ea esset, calcar addidissem. Nec fortasse deessent fautores. Utinam paria de te liceat dicere. Sed spero brevi id licebit. Volo enim vos in studio virtutis pariter decurrere, sive eodem illud sive diversi generis studio fiat. Vos certate inter vos; ego applaudam victori. Similiter committere Matthæum cum Dionysio velim: & Gerardum cum Isaaco:

—— καλὴ ἔρις ἥδε βροτοῖσι·

Ut est apud vatem Ascræum. Commissa est non longè à Vesalia pugna, inter nostros & hostis militem. Utrimque cecidere non pauci, sed penes nostros victoria fuit. Qui & captivum & triplici vulnere saucium adduxere Velalam Joannem Nassiorium copiarum præfectum. Rumor hic est ex Mercatorum literis ortus, Mexicanam urbem undis esse absumptam. Urbs ea in paludibus sita: ut multa aggerum cura opus fuerit adversus aquarum periculum; in quo dum qui pro Rege erat negligentior est, pecuniasque eo fine erogatas in proprium transferre commodum non veretur, atrox hoc infortunium Hispano evenit, si vera est fama: de qua certiora propediem sciemus. Obiit ante sesquimen-

mensem Dordrechti Anna Mylia Balthazaris Lydii vidua: obiit & Bremæ ante duas vel tres hebdomadas amicus meus summus, Matthias Martinius, is qui uxorem depoposcerat uxoris meæ fratriam: sed voti compos factus non est, dissuadente Fr. Gomaro qui eum dicebat ἀρμινιανίζειν, imo in eorum castra planè abiisse. Verene an secus non disputo. Cum quotidie tot mortes intelligamus, semper cogitare nos oportet de novissimis: ut quando hora extrema supervenerit, fatalem illum ictum forti accipiamus animo, memores vitam nobis non mancupio, sed usu datam esse, χρῆσιν, οὐ κτῆσιν, ut dicunt Græci. Quare non diutius velle vivere debemus, quam visum erit Deo & Christo. In hoc fiduciâ firmâ recumbamus, mi fili. Dabit ille nobis quod expedit nobis. Salutem tibi dicunt mater, fratres, sorores.

Lugd. Bat. clɔ Iɔc xxx. xxi. Julii.

Tum natura & affectu Pater,

G. J. Vossius.

CLXVII.

Salutem in Christo.

Ad ternas ejus epistolas familiariter respondet.

Literæ tuæ tres numero (Vir Clariss.) manus meas utrasque implevere, à quo te vel coram, vel per literas salutavi. Et pudet, & doleo. Amor tamen tuus, quo me frui gestio, facile huic tarditati veniam dabit, præsertim quum res meæ tibi innotuerint. Literæ enim tuæ novissimæ datæ sunt 14 *Feb.* 1630. quo tempore ego minus firmâ valetudine responsum nec illis, nec prioribus potui aptare. Nam post discessum tuum, Festo Nativitatis Domini nostri instante, etsi relapsus in febrem non contigit, nescio quomodo tamen turbata natura me iterum periclitantem vidit. Et quid per hæc potuit (cum Hilario loquor) limosi corporis gravis anima?

Festo Paschatis sequente (quod ut nôsti incidebat hoc anno in 28 Martii) confirmatior accedentem, & ascendentem solem aspexi, & me paulatim negotiis & Aulæ & Ecclesiæ immiscui. Fretus tamen multo magis Deo & tempore anni, quam propriis viribus. Exinde Festo finito, Deo sic disponente, negotia undique me obruebant. Certè primò non sine metu mei & meorum, sed postea sub mole illa, quâ vix major mihi unquam incubuit, crevere vires, & misericordiam ampliante Deo pristinam adeptus sum valetudinem. Semper tamen excipio tendonem fractum.

Hodie primum exui paululum negotia. Et hoc Justitio dum fruor te imprimis salutare cura fuit. Salvus itaque sis mihi charissime, & a lævo recipias quicquid adhuc amplius te & studia & familiam tuam beare possit.

Ad literas quod attinet. Primæ discessum tuum tantum repetunt, & quam carus fuisti confratribus tuis Cantuariensibus. Gratias ego egi nonnullis eorum quos vidisse contigit, & nomine tuo. Sic illic omnia certa, & spero tibi grata sunt. Filius tuus Johannes dum redit Londinum non multos post dies me invisebat. Claudicabat, sed paululum, & tum quoque magna spes claudicationem illam non fore diuturnam. Ab illo tempore eum non vidi, studiis spero intentum. At ubi loci nunc sit non dubito quin ipse te certiorem fecerit, & quam graviter Cantabrigia peste laborat. Morbus ille à vobis, militibus quibusdam redeuntibus, transmissus.

Literæ tuæ quæ his succedebant felices nunciæ fuerunt salvi & sospitis reditus tui in Patriam. Gaudio id certe magno mihi cessit, utpote cui sanitas tua, & vita in longum protracta in usum Ecclesiæ, in primis votis sit. Facile credo fuisse non paucos qui tibi reditum gratularentur, quam dispari animo ipsi viderint. Sat scio quales inter vos amicos habeant qui Potestatis Regiæ, & veteris Ecclesiæ cultores quoquo modo existunt. Si cordatioribus exemisti scrupulum, illud perbene: qui Tribunum olent ad populum refero; curet scilicet qui vult. Me non nominant literæ illæ, sed satis intelligo, & multum rideo insaniam.

Promittis hic Institutiones Oratorias. Et eas jam accepi per manus doctissimi tui Junii. Ille ante mihi charus, charior nunc nomine tuo. Pollicitus est ille se unà cum gratiis ob libros illos doctissimos & tuos me excusatum habiturum apud te quod tum literas non dedissem. Nunc ego iterum Baronium inculco. Nosti quid velim: & est quod vel maxime usui sit Ecclesiæ. Induciæ vestræ cum Hispano precor aut non sint, aut sint cum bono & vestro & Ecclesiæ. Nec imprudenter cavent meo judicio, qui exinde domestica dissidia magis timent; præcipuè prout Religio hodie apud vos —— De Scoppio vestro, & reliquis reformatæ Religionis Propudiis, quid dicam nescio, gaudeo tamen Amstelodamenses, ubi libertatis nescio quod asylum, in maledicum tam severos extitisse.

Novissimæ literæ tuæ nil aliud ferè spirant quam honorem Higgii nostri. Certè multum tibi debet Oxoniensis Academia nomine ejus, nec minimum ego, qui Higgium illum virum moderatum æquè ac doctum semper quibus potui modis promovebam. Non opus est ut scribam, ille (scio) narrabit quanto amore, maximo illo certè, si prudenti, si fausto bene est, me Oxonienses, nunc alio nomine mei, prosecuti sunt, & me Cancellarium, indignum simul & nolentem elegerunt. Inter eligentes Higgius. Eum sine literis remittere ad vos me graviter pupugit, sed tum vix respirare datum. Gratias tamen ago, & tibi & filio Francisco ob honoratum Higgium.

Quod reliquum est scias velim, etsi tempestates quæ sæculo hoc exagitant Ecclesiam sedando non sim, nolle tamen me (Deo favente) aut causæ aut officio deesse. Interim cuivis ferè obvium est quam periculosè jactantur Respublicæ, fluctuante Ecclesia. Ad filium tuum Johannem quod spectat, quum proxime videro (brevi id spero futurum, Deus si pro misericordia sanarit Cantabrigiam), effectum dabo quod postulas. Tu modo ut mei quotidianis in precibus memor sis obnixè rogo, ut in nomine Christi; ne dum moliuntur inimici, solus sim. Vivas interim opto, valeasque ego ut sim

Julii 21, 1630.

Virtutum tuarum cultor, sicut sum & tui amantissimus,

Guil. Londin.

CLXVIII.

Gratulatur Cancellarii in Academia Oxoniensi dignitatem. Et post pauca, quæ ad statum publicum pertinent, de obitu Matthiæ Martinii Bremensis Theologi mentionem facit, quem a concordiæ & antiquitatis Ecclesiasticæ studio insigniter commendat.

Reverende in Christo Pater, Domine Illustr.

Quanquam non mediocrem ceperam dolorem ex obitu illustrissimi Comitis Pembrochii, cujus summam erga me humanitatem persenseram coram, magnumque ad promovenda studia ardorem facile perspexeram, ex tot MSS. thesauro, quo Bodleianam Oxonii tui Bibliothecam liberalissimè adauxit veréque immortali beneficio obstrinxit: in hoc dolore tamen meo, non mediocriter illud me recreavit ac refecit, quòd cùm & nobilissimæ Academiæ Cancellarius idoneus & tanto heroï dignus successor quæreretur, ad te potissimum itum sit: quo his temporibus exulceratis non alter ei muneri aptior videretur: qui etiam pro boni publici amore summo humeros gravissimo huic oneri supponere (ut sperabitur) velles. Deum oro, ut hæc honoris accessio & tibi & imprimis Oxoniensibus tuis perutilis sit ac salutaris. Eodem pene tempore gratissimum hunc nuntium in-

 tel-

tellexi, ex amicis, Sereniſſimum Dominum noſtrum Regem Carolum prole, eaque maſcula auctum eſſe, quam Deus hæredem tot Regnorum & Patri & Britanniæ veſtræ conſervet, feroque ſuccedere velit ſceptris paternis. Optabamus hic itidem felicem partum Illuſtriſſimæ Principis Arauſionenſis, ſed illa poſtquam diu cum tertiana conflictata eſt, abortum fecit, ac mire adhuc languet. Auctores ſunt medici, ut ad diſcutiendas morbi reliquias ſe ad balnea conferat Aquiſgranenſia & aquas Spadanas. Et jam ab Illuſtriſſimis Principibus itineri deſtinatus erat proximus dies Martis. De comitatu & totâ itineris ratione decreta omnia. Pro Eccleſiaſte in via futurus erat collega meus conjunctiſſimus Andreas Rivetus Gallus, Theologiæ Profeſſor. Cum ecce triduo ſuperiori iterum infirmior eſt reddita: ita ut pleríque metuere incipiant, ne ea res omne hoc negotium diutius differre cogat. Neſcio quàm verè, non abſurdè tamen eos ſentire arbitror, qui dictitant coqui ac macerari eo Dominæ Principis animum, quod videat tantum illorum diſſenſum penes quos eſt Reip. poteſtas Eccleſiæque adminiſtratio. Unde illud quoque conſequitur quod videt mariti ſui, quem ſic amat, aures oppleri variorum querimoniis, ut nihil gravius dicam. Ille nihilominus aures utrique parti præbere, concordiæ utrobique ſtudere, omnia potius bono publico metiri, quàm lubitu paucorum. Hagæ adhuc eſt Dux Neoburgicus. Is hæreditaria Cliviæ & vicini ſoli oppida repoſcit, quæ in noſtra ſunt poteſtate. Noſtri ſe paratos reddere profitentur, ſimulac de hæreditate hercíſcunda inter eum & Electorem Brandeburgicum convenerit. Quamquam profectò utcumque nulla inter eos lis amplius foret, prius neceſſe eſſet reſtitui graves impenſas quas iis in locis Ordines noſtri fecere. Itaque, ut puto, ſpiſſe illa redditio procedet: præſertim quamdiu nobis à Cæſare metuimus. Matthiam Martinium Bremenſem Theologum noſti, ut arbitror, vel ex tot Scriptis, vel ex eo quod Synodo interfuerit Dordrechtanæ. Is ante ſeſquimenſem deceſſit non levi dolore meo. Erat Vir enim undecumque doctiſſimus: in Germania quidem majorem virum non nôram: & in hoc Eccleſiæ diſſidio multum de ſarcienda concordia cogitabat: omnino plus æquitatis in eo reperi, quàm multis aliis, cujus rei teſtes habeo literas non unas, quas ad me ſcripſerat. Et quæ viri erat ingenuitas, ad hoc ſtudium profitebatur ſibi plurimum profuiſſe noſtram de Pelagio & Maſſilienſibus Hiſtoriam. Inſtitutiones Oratorias meas jam acceperis ſpero, ſed ſine literis ullis. Tam ſubito enim portitor abitare parabat, ut vix ſermonem cum eo mutandi tempus daretur. Spero operam quam illi ſtudio impendimus, non diſplicituram ullis qui Literarum & Eloquentiæ ſint amantes. Quod verò in mea ad Lectorem præfatione dico, idem hic dico; gaudere me quod opera illa ſim perfunctus; ac reverti liceat ad Hiſtoriam Eccleſiæ veteris diutius quàm par erat intermiſſam. Nec enim ultra video quid morari poſſit: niſi quòd Linguæ Latinæ Commentarios quidam pene cum conviciis expoſcunt. De quo nihil hoc bimeſtri proximo ſtatuere poſſim: ſed potero Typographis reverſis à nundinis Francofurtenſibus. Interea nos antiquitates Eccleſiæ detinebunt, ad quas jam diu anhelavi; non quaſi à literis unquam alienus ſim futurus, ſed adhibere eas volo non ut opus, ſed ut operis acceſſorium. Non diutius te, Illuſtriſſime Domine, morabor, ſi unum hoc addidero, me hâc hebdomade fuiſſe in Aula Illuſtriſſimorum Bohemiæ Principum: atque ibi locutum mecum ex Anglia reducem Illuſtriſſimum Britanniæ Legatum, qui prolixè mihi expoſuit ſummum erga me amorem tuum. De quo quidem perſuaſiſſimus & antea fui: ſed tamen perjucundum fuit ea quoque cognoſcere ex ore tanti Herois; & quidem qui iſta diceret tuo nomine: ut cum tam nobile par cogitarem, & quis ego homullus forem, tacitus mecum admirarer bonitatem Dei, qui mihi conciliaſſet hos amatores mei.

Quamobrem Deum Optimum Maximum rogo ut te Illuſtriſſime & Reverendiſſime Domine diutiſſimè Eccleſiæ Britannicæ, & ſimul etiam mihi amorem hunc tuum conſervet.

Lugd. Batav. clↄ Iↄ c xxx. Non. Sextil. St. vet.

Reverendiſſimi & Illuſtriſſimi nominis tui devotiſſimus & obſtrictiſſimus cultor,

G. J. Vossius.

CLXIX.

Pocockio.

Syriacam ejus Verſionem & Notas ad 4 Epiſtolas Apoſtolicas (ſecundam Petri, ſecundam & tertiam Johannis, & unam Judæ) evaſiſſe tandem typographorum prela ſignificat, exemplaria, tranſmittit & de Oratoriis ſuis quædam adjungit.

Doctiſſime & Amiciſſime Pococki,

Mitto ad te viginti exemplaria utiliſſimi laboris tui, quem IV Apoſtolicis Epiſtolis impendiſti. Spiſſiùs aliquanto proceſſit editio quam vellem. Sed leve illud, dum emendatè ſatis prodeunt, uti ſpero. Saltem operam id dedit filius Dionyſius quem coram vidiſti: & imprimis de Dieu qui poſtremam relegendi curam in ſe ſuſceperat. Non jam repetam quantopere me affectu atque honore hoc obſtrinxeris. Feci alias, & tu id me ſcribere non pateris, quæ tua eſt humanitas. Quare priora non repetam. Non deſinam tamen cogitare, quâ ratione affectum erga te teſtari optimè poſſim. Mitto Oratoriarum ad te Inſtitutionum mearum exemplar geminum. Quarum unum tibi reſerves, alterum ornatiſſimo & amiciſſimo M. Rouſe dabis. Et tertium quartumque amicis aliis addidiſſem niſi hominem amicum ad vos euntem, ulterius gravare moleſtum fuiſſet. Accedit quod ne illud quidem ſcirem, an Oxonii uterque ſitis, an minus; audio enim totâ pene Angliâ vehementer graſſare peſtilentiam, eoque quibus id integrum eſt, penè omnes ſe in agros recipere longius diſſitos. Non dubium quin ea potiſſimum cauſa ſit, cur vix quiſquam mihi ex Anglia hoc trimeſtri proximo reſponderit. Pluribus reſcribam, ſimulac cognoro non fruſtra me ſcribere. Simul tum ad D. Rouſe, quem merito maximi facio, & faciam ſemper, de nonnullis exarabo. Salutabis plurimùm Ampliſſimum D. Cancellarium, atque omnes ſummos viros, a quibus tam humaniter ſupra merita mea me exceptum apud vos eſſe ſcire noſti, ut catalogum hic texere non habeam neceſſe. Raptim.

Lugd. Batav. clↄ Iↄ c xxx. VI Id. Sext.

Tuus ex animo,

G. J. Vossius.

CLXX.

Georgio,

Archiepiſcopo Cantuarienſi.

Commentarios ſuos offert Rhetoricos. Joh. Chriſtophorum de Berg, Moravum nobilem cum familia exulantem optimè commendat.

Reverendiſſime Pater, Domine Illuſtriſſime,

Crebro ejus temporis in mentem venit quo coram licuit ut Poëta ait

— audire & reddere voces:

quo etiam tanto a te adficiebat honore, quem non alteri poſt Sereniſſimum Regem debere malim. His non medio-

diocriter animatus, magis & magis operam do, ut bene merері possim de Ecclesia Dei & Republ. Literaria. Ac partim quidem omnis sum in scribendis novis, partim in iis, quæ jam ante in lucem emisi, augendis & limandis. Ex quibus sunt Commentarii nostri Rhetorici, opus jam ante annos amplius XXIV. publici à me juris factum. Batavis jam tum illud dicâram, ut non deberem nunc aliis quamvis nihilo secius de me meritis consecrare. Exemplar ejus operis transmitto, atque ut a cultore tui devotissimo serenâ fronte suscipias, etiam & etiam rogo. Is qui de manu, (ni fallor) in manum tradet, est nobilissimus adolescens, Adamus Jerislaus à Berg, Moravus, Joannis Christophori de Berg filius. Quo loco pater ante novennium hoc fuerit apud suos, vel unum illud indicio erit, quod Serenissimus Bohemiæ Rex cum potissimum ex nobilitate, præesse voluerit cunctis Moraviæ terris, quas quidem hæreditarias accepisset. Earum enim penes nobilissimum hunc virum gubernatio fuit, cum titulo supremi præfecti. Sed majus est quod sinceræ Religionis assertor, ac meliorum partium defensor acris fuit. Tantus vir nunc patriâ extorris, bonisque patriis & avitis exutus, opem eorum implorat, qui bonis & bonæ causæ, semper optimè voluerunt. Sexennium apud nos cum uxore & liberis ita vixit, ut bonis semper charissimus foret. Nihil quoque uxore ejus (ut intelligo) vel melius vel cordatius; neque item liberis suavius quicquam. Ex quibus notus mihi natu maximus adolescens erectæ mentis, & qui omnino præclari aliquid promittat. Annos habet prope sexdecim, & pro tempore quo studiis operam dedit bene profecit. Utinam ejus in Britannia haberi ratio possit, imo & fratrum atque adeo & parentum. Quos ego vehementius commendarem, partim quia sic eorum virtus meretur, partim quia sic postularunt aliqui ex Collegis. Sed cùm intelligam & à Serenissimo Bohemiæ Rege, & aliis qui auctoritate plurimum possunt, id sedulo factum esse, non operam arbitror meam vel cujusque mei ordinis magnopere eam ad rem requiri. Committere tamen non potui quin hinc proficiscentes, saltem votis meis prosequerer, ac quomodocumque etiam apud te affectum testarer meum. Deus te, Reverendissime Domine atque Illustrissime, diu Ecclesiæ suæ totique Britanniæ sospitem conservet.

Lugd. Batav. cIↄIↄcXXX. Id. Sextil.

Illustrissimi ac Reverendissimi nominis tui cultor devotissimus & obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CLXXI.

G. Joh. Vossius, Claudio Salmasio, S.P.

Invitat eum ad Academiam Lugdunensem. Deprædicat Exercitationes in Plinium. Commentarium in Concilium Illiberitanum ut edat, impensè optat.

JAm ante trimestre à me rescriptum oportuit. Nec officio defuissem si satis vidissem quomodo aut quid potissimum scribere deberem. Ancipitem me reddebat, quod diversa adeo studia viderem in illo Scaligeranæ διαδοχῆς negotio. Cujus illum exitum expectabam, quem virtus tua meretur. Dolebam interea livorem tantum posse. Sed de eo nihil scribere ausus eram: Imo sic semper fui ut potius vitia ferrem aliena, ac graves etiam injurias concoquerem, quam illis divulgandis operam darem. Simul cernebam, quantum tua scire ea interesset, aliunde etiam te posse cognoscere. Interim gaudeo, saltem eousque rem esse perductam, ut omnes intelligant, solum obstitisse livorem, quo minus fierent ea quæ nominis tui amantiores optabamus. Nec tamen penitus spe excidimus: postquam oblati mille quingenti annui, tantum ut præsentia tua & scribendo Academiam hanc ornes. Sane stipendio isto majus habet docentium nemo. Et puto paulatim incrementa capere posse. Imo vero de eo non dubito. Et honesta in te es ut de minuto non necesse habeas laborare. Quare si alia non moventur, hoc quidem non tanti putabis, ut propterea te carere cogamur. O utinam nos sic bees, ut Literarum illud oraculum consulere hic nobis coram liceat! Quod tanto magis opto, quanto me penitius penetro in Plinianas Exercitationes tuas. O Thesaurum interioris doctrinæ! Jam tertia est hebdomas, quod à Drovartio exemplar accepi. Pro quo gratias ago, si non quas debeo, at quantas possum. Quotquot Literas amamus valde desideramus tertium quoque volumen quod promittis. Nemo tamen sic festinare te velit, ut valetudini incommodes; quartana illa quæ tamdiu detinuit te satis indicat, nec ferreum tibi corpus esse. Sed tamen quantum valetudo ferat matures, rogamus. Et quid dissimulem? cum magnopere me illius voluminis desiderium teneat, tamen in majori apud me exspectatione est Commentarius tuus in Concilium Illiberitanum. In quod legi Libros tres Ferdinandi de Mendoza Madriti editos. Sed quam multa & verius & plenius dici possint facile video. At non item video à quo id melius quam a te fieri possit. Fortasse autem tutius talia apud nos edantur. Eoque impensius opto ut si sine tuo tuorumque incommodo possis advenire, non detrectes. Habebis hic non paucos nominis tui & Admiratores & Cultores, in quibus nomen profiteor meum. Quis sit animus in hac re tuus brevi spero sciemus, vel ex te ipso, vel si longius Lutetia absis, ex literis iis quas Clarissimus Justellus ea de re Nobilissimum Somelsdici Dominum aut Riverum Theologum dabit. Si veneris, mihi quidem gaudebo, Academiæ vero gratulabor: sin iis conditionibus, quæ nunc Collæ ad unum vel alterum offeruntur venire recusabis, non desinam tamen gratulari & mihi te amico, & literis te patrono, & tibi cui hoc Deus concesserit, ut præclare adeo de studiis mereri & possis, & velis.

Lugd. Batav. cIↄ Iↄcxxx. IV Kal. Sept.

CLXXII.

Gerardus Johannes Vossius, Matthiæ Berneggero, S. P.

Applaudit illi de labore, quem in Justinum Historicum insumsit: sibi vero, quod Grammaticæ Institutiones scholis etiam Argentorat. receptæ essent. Pro communicata Metrophanis Critobuli Grammatica Græco-Barbara gratias agit, quam ut lucem proxime videat, uti & Commentarios suos de Lingua Latina, curaturum se pollicetur.

REscripsissem jam diu, Præstantissime Berneggere; sed jam à longo tempore, in neminem incidi, qui ad vos se iturum diceret. Quanquam vero nihil mihi jucundius esse soleat, quam per literas colloqui cum hominibus eruditissimis, fateor tamen mitè me segnem esse, si metuam, ne frustrà scribam; quod crebro nunc fit, milite vias passim obsidente, absque eo esset, ne laborem quidem defugissem. Commentarium quem in Justinum, aliquot abhinc annis scripsi, cum cura relegendi, eaque excerpendi, quæ imprimis placitura arbitrarer, sed ut dixi defuit, per quem tutò ea mitterem. Et præterea mitè distringebar, edendis commentariis nostris Oratoriis: quæ tandem ad finem perducta esse lætor. Nunc verò labor, puto iste, super-

pervacuus fuisset, quia credo, jam lucem viderit editio, quam adornasti. Impensè faveo studio, quod in hunc Scriptorem insumsisti: Benè de historia externa mereris, & Latinis. Nec facilè alius, ad eam rem magis fuisset idoneus, quam qui ut tot Disciplinas, ita Historiam omnem animo est complexus. Nec opera nostra (de qua limanda cogitationem abjecimus) peribit nobis; sed utilis erit ad ea, quæ de Temporum ratione aliquando, si Deus volet, juris publici faciemus. Volupe fuit cognoscere, Proceres vestros, non infra se putasse, curam Grammaticam; quæ nunc apud δοκησισόφοις ita sordet, ut minor iis videar, quia studium hoc non neglexi. At quanto aliter sapuerint apud Romanos, etiam viri Principes, non ignoras. Quod verò scribis, in repastinanda Gymnasii vestri Grammatica, adjumento fuisse nostram; id mihi longè gratissimum fuit. Nam in talibus scis, non honorem spectavi, sed publicum commodum. Valdè me beasti, Grammatica Græco-Barbara Metrophonis Critobuli. Multum lucis adferet ad intelligendum linguam vulgarem. Planè lucem videre debet. Quod fiet hyeme proxima, sic enim recepit Elzevirius; qui nisi operam suam addixisset, vel ad alium issem, vel nunc remisissem. Idem ubi ad nos redierit, excudet Commentarios nostros de lingua Latina. Mallem hac ætate, ea in lucem dare, quæ ad Ecclesiæ antiquitates pertinent. Quod studium me a prima tenuit adolescentia, sed etsi non pauca in eo elaboravi, tamen vix quicquam prodiit post Historiam de Pelagio, & Massiliensibus. Nempe alia me tenuere: non illa mala quidem:

Sed fugit interea breve, & irreparabile tempus,
Omnia dum capti circumvectamur amore.

Vale longe doctissime Vir, & quod facimus, id porro etiam faciamus, ut nos mutuo amemus.

Lugd. Batav.
clɔ lɔ c xxx.
Pod. Cal. Sept.

CLXXIII.

Præstantissimo

Vlamingio,

S. P.

Historiam Tamberlanis, itemque stratagema, quo seditiosos duces & satrapas oppresserit, recenset, simile quid de Rege quodam Persarum subjungens.

HUmanitas tua, Præstantissime Vlamingi, qua immerentem me superioribus diebus prosecutus es, permovit me, ut simulatque Lugdunum reversus essem, primam mihi curam ducerem, tuo satisfacere postulato. Atque utinam in majoris momenti re, navare tibi operam possem! cognosceres non ingratum me, pro beneficio tuo. Sed quum ea desit occasio, proximum existimavi esse, ut saltem ex levi hacre, meum in te animum perspiceres. Quod tantò apud te feci confidentius, quod scirem, te non rem ipsam sed animum tantùm, ac benignum affectum meum æstimaturum. Historia itaque quam petieras ita se habet.

Tamberlanes (qui Orientalibus Timour dicitur) patrem habuit Torgai. Natale ei solum Chougia Bilgat pagus. Patrem ejus Torgai, alii bubulcum fuisse ajunt, alii sutorem egenum: Timour ipse cum robore corporis eximio esset, ad furta animum applicuit. Nocte quadam, cùm ovem furto abstulisset, pastor id conspicatus, sagittis duabus, una femur, altera humerum percussit. Eo ex casu cognomen Lenk, *ferrum* notat, accepit. Unde conjuncta voce Timourlenk dictus est; hinc nostri corruptè pro Timourlenk, Tamberlanem vocant. Ad historiam redeo. Tamberlanem duobus impeditum vulneribus, facilè pastor affectus est, atque ad Huseinum, Huratæ Regem perduxit. Is Timourum verberibus cæsum agi in crucem jussit. Erat Regi filius Giaet Eddin parum mentis compos. Is pro Timouro intercessit; atque ut sibi donaretur, à patre multùm abnuente, tandem impetravit: eumque humili ex loco, ad summas dignitates perduxit. Evenit ea tempestate, ut rebellaret, qui Provinciam Sigustaen pro Rege tenebat. Missus eo cum exercitu Timourus, brevi bellum confecit, captoque duce ipso, omnes thesauros invasit, ac contra Dominum suum, bellum parare cœpit. Cumque eum opprimere nequicquam Rex tentaret, paulatim ita ejus crevit potentia, ut Regem Huseinum perimeret, ac filium ejus Giaet Eddin, salutis suæ authorem, in carcerem conjiceret, ubi fame mortuus est: jurejurando enim confirmarat Timourus, nihil illi à se nocitum iri. Postea cùm jam rerum potiretur Timourus; accidit ut Samarcandæ urbi Principi, erronum, atque nequam hominum magna esset turba. Ii simulatque Timourus ab urbe discessisset, Præfectum urbi ejecerunt, ac totam turbarunt Rempublicam. Tantaque eorum potentia erat, ut ipse eos metueret Timourus. Septies illi turbas renovârunt. Tandem cùm parùm proficere se videret Timourus, ad stratagema animum convertit. Convivium ergo splendidum instituit. Eò totam hanc promiscuè turbam, summæ, atque infimæ dignitatis homines vocavit, ac singulos in suos ordines distinxit. Postea Duces, ac præcipuos eorum ad se vocavit, iisque sua manu poculum propinavit, (magni id apud Orientales honoris habetur) inde purpura circumdatos, ex atrio à ministris abduci jussit. Ii singulos extra atrium comprehensos jugularunt, donec ad novissimum perventum fuit. Atque ea ratione seditiosos hos Timourus, obtruncatis Ducibus repressit. Pari ratione Persarum Rex (est is avus ejus, qui jam imperio præest) qui toto vitæ suæ tempore, Timouri exemplum imitandum sibi proposuit, ad imperium pervenit. Mos est, Persis Regibus, fratrum oculos candenti ferro exurere, quo ab iis securi imperare possint in regnum affectum. Excæcarat ea ratione, fratres suos omnes, Persarum Rex, frater hujus de quo nunc nobis sermo est. Hic callidior cum visus esset cupidissimus, in Parthiam profugit. Ibi cùm aliquot annos egisset, cognoscit fratrem suum defunctum, ac regnum, justus hæres cum deesset, à Satrapis regni inter se divisum. Petit itaque à Parthorum Rege; quandoquidem justus regni hæres sit, ut auxilio sibi esse in repetendo regno velit. Ille quod rem arduam, magnique videret negotii, hoc negato, argentum ei dedit, quo vi militum millia scriberet. Copiis iis coactis Persa in limites Persiæ contendit. Erat Satraparum ex numero, vir ætate, ac prudentia magna, qui sive quod justam hujus exsulis causam videret, sive quod justa portione defraudatus esset ipse; simulatque de ejus adventu cognovit, cum eo conspiravit. Cæterùm cùm tot numero essent Satrapæ, immensi laboris opus fuisset, omnes eos bello superare. Itaque quod viribus deerat, astu supplendum statuit. Convivio regio instituto, omnes Satrapas regni invitavit. Regem exsulem in insidiis extra urbem esse jussit. Satrapæ cùm advenissent, & mero incalescere cœpissent, famulos omnes, quorum magnam singuli turbam adduxerant, exire jusserunt. Ita enim moris est, Principibus Orientalibus, ut nolint famulos lætitiæ, atque ebrietatis suæ speculatores. Itaque postquam ii discessere, in luxum, atque ebrietatem solvuntur: interea in urbem Persa admittitur. Is sexcentis comitatus militibus, personatus in atrium introrumpit, ac singuli cùm unum obtruncandum sibi proposuissent, brevi omnes conficiuntur. Inde illi, ne rem qui foris excubabant famuli cognoscerent, lætis clamoribus, ac hilaritate, omnia complent. Postridie cùm dominorum tardum à convivio discessum famuli admirarentur, nihil tale opinantes, capita eorum sudibus imposita, ac circum fastigium palatii exserta vident, qua re quum Dominum suum desideraret quisque, turbas dare non ausi, domum suam discesserunt; eaque ratione Persa exsul regno est potitus.

Habes quam desiderâras, ornatissime Vlamingi, historiam fusius aliquanto à me perscriptam; quia quantùm venusta-

nostratis, brevitas attulisset, tantùm decessisset perspicuitati. Quum ejusmodi in rebus, quando gentium mores, incogniti sunt, tota obscura sit historia. Salutem plurimam, parentibus tuis, ac cognato tuo Noomsio, à quo si videndi facultas non datur; saltem ut literas habere liceat, pro me impetra. Vale.

Lugduni Batavor. VII Kal. Octob. cIↃ IↃc XXX.

Tuus omni officio,

DIONYSIUS VOSSIUS.

CLXXIV.

Joanni Beverovicio, S. P.

Epistola planè familiaris.

UT ex Anglia reduci volupe erat Dordrechti videre te sospitem ac valentem, ita ingratum illud fuit, quod tam cito avellerer. Amo enim te, mi Beverovici, atque id non modo ob egregiam doctrinam & virtutem tuam singularem, & mellitissimæ indolis suavitatem; sed etiam quia me amas, neque id modo, ut bene de studiis multorum merentem, sed etiam ut olim meritum de tuis. Id enim nec tuæ ad me literæ dissimularunt, & apertè, quoties res tulit, promere apud alios soles. Nempe sic animati esse solent, quibus cor magnus ille Prometheus de meliori finxit luto. Nec ultro optare doctores debent, quam affectum. Quo amplius neque parentes à liberis, neque Deus ipse exigit à nobis. Sed ò tempora! quam multos, imprimis dum fatales istæ controversiæ Bataviam turbarunt, reperi, qui insignem ex eo laudem sperarent, quòd pro beneficio maleficium rependerent nobis! Quanto magis à talium moribus abfuisti, tanto impensius te amari à me æquum est, & sane, absque paucis foret tui similibus (quos inter merito suo Amplissimum Blyenburgium refero) pœniteret propemodum operæ totis annis quindecim urbis vestræ Gymnasio impensæ. Quotidie enim video sentioque, quantum ea res incommodarit studiis nostris. Sed eo me solor, quòd ut in cæteris, ita in his etiam, cuique statutum sit, quà viâ sit eundum, & quousque pertingat. Quare ulterius alii famæ quadrigis decurrant, non si eo vincamur, propterea apud Deum perierit opera nostra. Isti famæ aucupes exprobrent nobis vilem, atque ut vocare ipsi solent, asinariam operam. At ego non propterea desinam putare, insipientis esse suo potius, quam publico omnia bono metiri, & paullum aliquid honoris majoris facere in terris, quam ut Deo obedias luculentè omnia compensaturo in cœlis. Sed istos mitto: atque ad te redeo, cujus me versiculi valde delectarunt. Et animus erat iis ornare frontispicia Oratoriarum nostrarum, quæ ante paucos menses iterum in lucem prodiere. Sed non poteram id facere, nisi apponerem quoque quos scripserat affinis Næranus & Bonifacius Italus, & collega Heinsius, atque alii complures. Malui igitur præterire universos, quam delectu quempiam offendere. Interim scias nihil mihi gratius fuisse vel literis vel versibus tuis.

Lugd. Batavor. cIↃ IↃ c XXX. Non. Octobr.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

CLXXV.

Petro Cunæo.

Epistola familiaris.

Vir atque amice summe,

GRaviter in amicitiam nostram peccarem, si in eo, quod serio adeo petis, morem minus gererem. Equidem jamdudum id fecissem, nisi, ut primo adventu domesticis negotiis, ita nunc aliis obruerer. Otium hic est, quamdiu nondum docere publice aggressus sum, cæterum id minus segne. Nam ut de eo nihil dicam, quod totus sum in schedis meis digerendis, quæ res plus molestiæ habet, quàm primò putarem; etiam exteri, qui vel è vicinis civitatibus, vel terris etiam longinquis, huc veniunt, item indigenæ ut initiis fieri solet, non paululum mihi temporis eripiunt: pene non minus, quam Lugduni unquam factum. Nec tamen dicere possum, mihi non esse otium ad literas exarandas: Sed, sic animatus sum, ut mirifice soleam procrastinare hoc officii genus: quod ubi diebus, atque adeo hebdomadis totis factum, tandem etiam (pudet dicere) in oblivionem venit. Idem ne mihi in hac recula vitio amplius verti possit; cum literas tuas sub noctem accepissem, confestim ad Bazitium has, quas vides, exaravi. Mirabitur, scio, ille: nec enim puto, meas, post tantum silentii intervallum literas exspectat. Interim ex his me non oblitum sui facile videbit, atque idem deinceps comperiet, quoad à virtute non desciscet. Gaudeo me hic quoque reperisse, qui præclarè de eo sentiant. Est sane egregio ingenio; & si, ad magna animum adjecerit, non videtur impar futurus, verum quid ego hæc ad te? qui melius me ejus indolem introspexeris. Gratias tibi ago, quod filium meum in his, quibus Lugdunenses offendit, defendis. Teneri ex officio id facere, vellem omnes scirent. Nam cum id negotium Proceres hujus urbis suis commiserint advocatis, atque eos inter & filius teneat locum: honestè satis se oneri subducere non possit. Et tamen non illæ ejus sunt partes, quæ forent, si hæc res non me, & Lugdunenses spectaret. Omnino enim primas etiam in iis, quæ filio, ut natu minimo competeret, alius tenet. Non quia meus impar, sed quia paternum agitur negotium. Quod si sic quoque non satisfacit Lugdunensibus, videbo, an expediat, plane hac eum controversia abstinere. Quod gratissima tibi fuerit commendatio Rosecrantzii, plurimum gaudeo. Apud Hubertum non degere eam ob causam cognovi, quod in longum tempus se obstringere noluerit: quippe qui propositum habeat, ubi hic doceri publicè ceperit, quandoque hebdomadam unam alteram apud nos studiis suis dare. Tibi interea, vir amicissime, quod laborem tantum sumere volueris, gratias ago summas: invenies me promptum semper, sicubi vicissim operam meam tibi utilem existimabis. De uxore mea, penè exciderat. Quod ajunt eam aërem hunc minus posse perferre, vanissimum est. Valet illa non deterius quam antehac. Quin spem concepi, prospera hic magis valetudine usuram. Vale, vir amicissime, & cum tua, à me meaque salve.

Tuus omni officio,

Amstelodami.

G. J. VOSSIUS.

CLXXVI.

Guilielmo, Archiepiscopo Cantuariensi.

De Vocatione sua ad Amstelodamenses certiorem eum facit, caussas, quæ eos ad illustre erigendum Gymnasium impulerint recenset, dissolutam Academicorum Lugdunensium vitam seriò improbat.

Illustrissime Domine ac Reverendissime Pater,

JAm tertius est dies, quod de gravi convenior negotio, cujus te quamprimùm certiorem faciendum putavi. Hoc, quod dixi, istiusmodi est. Atque utinam præsens potius consilium capere tecum possim. Jam ab aliquot annis ex vicinis Bataviæ urbibus, ad Academiam nostram & ætate minores & doctrina inferiores, quam antehac solent, mitti

mitti adolescentulos videmus. Mores quoque eorum quotidie fiunt deteriores. Itaque non Baccho modò ac Veneri perpetuo litat pleraque omnis adolescentia, sed crebriores etiam cædes proximo hic sexennio commissæ, quam antea totis triginta annis atque ampliùs. Hæc res male habet parentes urbiumque proceres; imprimis Amstelodamensis civitatis, quæ hâc una parte infelicem se dolet, quod liberos, cum necdum modum vitæ sciunt, Studiorum causa in Academiam hanc, ubi dissolutè à magna parte vivitur, mittere cogatur. Atque illud eo magis ad animum revocat, quia hoc ipso anno primarii civis suique dignitate constituti filius, civem necavit Lugdunensem. Magis etiam sua interesse hoc Amstelodamum putat, quia tam multi ad nos ex urbe sua, studiorum causa, confluunt, quam ex septem Bataviæ civitatibus, aut plerisque etiam provinciis totis. Jure igitur optimo occurrendum huic malo arbitratur. Convenere ergo urbis ejus Proceres universi, omniumque consensu statutum est, non melius sibi se & liberis consulere posse, quam si in urbe sua erigant illustre Gymnasium, ubi Professores duo aut tres doceant Historiam, Philosophiam, aut alia quibus juventus imbui debet. Atque hoc decretum eo majori favore atque applausu a civibus exceptum est, quia in tam populosa urbe, seu indigenas spectemus, seu advenas, ex cunctis fere Christiani orbis regionibus; magna eorum copia est, qui vel egregiæ ipsi eruditionis sint, vel saltem doctrinæ peramantes. Horum igitur omnium votum fuit, ut & ipsi audire quotidie aliquem possint, qui vel antiquitates gentium, aut naturæ arcana pandat. Itum hoc anno ad me, ac rogatum ut hac in re addicere operam florentissimæ Reipub. vellem. Itum quoque ad Casparum Barlæum Philosophum ac Poëtam insignem. Stipendium mihi obtulere altera parte majus, quam apud nos Professores habent. Nec abhorret animus: nam & pulchrè mereri hic de publico mihi licebit; & gloriosum erit primum me jecisse fundamenta Illustris Gymnasii, quod fortasse aliquando cum inclytis Academiis fama nominis contendet. Uxor etiam valde proclivis est, quia si quid mihi humanitus contingat, malit ea in urbe esse, ubi viduis bene-meritorum optime consuli a Proceribus solet. Liberi etiam adhortantur, quia longe facilior illic assurgendi sibi occasio erit, in tanta dignitatum ac munerum multitudine. Eo magis quia jam Proceres ipsi & mihi & meis spem pollicitando fecere, futurum ut occasiones non dimittant, quibus familiæ meæ consuli possit. Consanguinei & amici suadent ne hanc conditionem abnuam; variasque etiam rationes adjungunt, quas longum esset exponere. Oravi Deum animum mihi ut illum inspiret, ut eligam quod Reipublicæ atque Ecclesiæ imprimis utile erit, ac mihi meisque salutare. Fortasse aliqui partium studio nimis laborantes, & quibus insitum à natura est alienam felicitatem invidis intueri oculis, mihi id vitio vertent. Sed consolor me in eo quòd sapientis atque probi sit potius sequi conscientiam ducem, & bonorum consilia, quam vanas quorundam voces. Talium imprimis, qui eapropter quod Magistratus jus suum tueri satagat, adversus unius aut alterius tribunitias conciones seditiosaque consilia clamitant, eum partium studio in præsentibus Religionis controversiis teneri, & ex suo ingenio proborum dimetiuntur animos, in longe melioribus ea reprehendentes vitia quibus ipsi laborant. Equidem si eò venero, ostendam me non alteri Ecclesiæ adhærescere, quam hactenus feci, omniaque in tristi hac discordia ad pacem & concordiam dirigam, eâ prudentiâ quâ Dominus mihi servo suo conferre dignabitur, ut ita tandem quantum in me est, nostra Respubl. (navi quæ fluctibus ac ventis agitatur similis) tranquillum in portum appellere sese valeat.

Hæc raptim nunc exaravi. Post paucos dies certiora perscribam. Nunc plura non licet; quia hodie mittendæ sunt hæ literæ Hagam, ad Illustrissimum meique amantissimum Dom. Vane, Serenissimi Regis Magnæ Britanniæ Legatum; qui crastino mane iter suscepturus in Britanniam, eum sine meis redire literis nefas fuisset.

Illustrissime Domine, Pater in Christo Reverendissime, Deus Opt. Max. diu te incolumem Ecclesiæ ac Britanniæ, imo & mihi meisque conservet.

Lugd. Batav. cIↄ Iↄcxxxi. xii. Jan. Stylo Novo.

Illustrissimi & Reverendissimi Nominis tui cultor obstrictissimus & devotissimus,

G. J. Vossius.

CLXXVII.

Erycio Puteano,

S. P.

Similis cum priori Argumenti.

Fatum quodammodo meum videtur, perpetuis occupationibus ab officio literarum impediri. Sæpius scribere cupidum gravissima retinuerunt negotia, quæ si unquam, nunc certe in me obruunt. Petis ut de statu meo faciam te certiorem, ego quoque non petenti purgandi causâ significassem, ut non voluntatem æque officii præstandi, quam potestatem deesse mihi intelligeres: res ita habet. Annus fere integer elapsus est, quod partim corrupti adolescentium mores, partim aliæ causæ Amstelodamenses Magistratus perpulere, ut consilia de erigendo illustri Gymnasio inirent. Id & sibi jucundum & liberis utile fore prævidebant: quippe qui nullo obtentu ad Academiam festinare Lugdunensem possent, atque in parentum conspectu ac metu essent, quoad firmatâ ætate, & studiorum propemodum spatio decurso ad graviora se transferrent, ac supremum honoris gradum peterent. Ad hoc illud accedit, quòd in civitate ea qua incolamus, magnitudine, non alteri, ut puto, tota Belgicâ cedit, ingens Doctorum & Semidoctorum copia est, qui vel quotidie vel quoties res sinunt aliquem de egregio argumento disputantem audire exoptent. Diu itaque re deliberatâ inter proceres utilem omnes censuere. Inde dispicientibus quos potissimum ad docendum vocarent, primas honoris ejus mihi tribuendas putarunt. Et ne transire ad se dubitarem, stipendii magnitudinem aliaque proposuerunt, multò quam hic fruor, ampliora. Illud bis mille & quingentorum in annos singulos florenorum est, additæ & ædes publico sumptu conductæ florenis nongentis. Liberorum se rationem habituros adjecere. Seni enim præter filias liberi, quorum unus & alter civilis nunc honoris capaces videntur. Vides ipse quanta hæc sint. Illud imprimis quod postremo dixi, ego nunc huc nunc illuc inclino. Et modo cum propinquis, modo cum amicis rem communico. Plerique conditionem ut accipiam suadent. Ita mihi dies itineribus & consultando, pene dixerim, pereunt; dum Haga ultro citroque commeo. Exitum brevi res habitura est. Simulatque constituero, neutiquam postrema tanto amico significatio. Opusculum tuum de Begginarum instituto accepi. Quæ vidi, perplacent; sed, ne quid dissimulem, perlegendi otium occupationes, quas retuli, non concessere. Cæterum & non lecta Puteano digna facile præsagio, quo ex fonte, præter limpidas aquas, quis exspectet quicquam? Audes tamen monere, ut censere tua scripta velim. Summo modestiæ argumento, ut cui eruditio censuræ jus deferat, sua ipse aliorum subjicere judicio velit. Nimirum est hæc Puteano digna modestia, in quo certare virtutes omnes videntur; quæ ut aliorum in se amorem attrahunt, ita ab annis xl, & amplius ita meum illexerunt animum, ut nunquam nisi fato indissolubile amicitiæ vinculum solvi possit. Cætera proximis literis persequar. Nam nunc, quod volo, non possum. Cum ἀντίδωρον non habeam mitto translationem iv. Apostolicarum Epistolarum à Syriaco, ea scio

argumenti causa grata erit, & quia meo nomini dicata est ab eruditissimo interprete. Vale, summe vir idem atque amice.

Lugd. Batav. cIↄ,
Iↄcxxxi. xiii.
Kal. Febr.

Salutem Præstantissimo Tuldeno, cui prima occasione rescribam, nunc enim non possum ob intempestam noctem & animum curis lassatum.

CLXXVIII.

Gerardus Vossius, Hugoni Grotio

S. P.

Conscium facit litium qua Amstelodamenses inter & Lugdunenses super Gymnasio illustri agitentur. Dionysium filium a Barone Slupeskio invitari ad iter Constantinopolitanum refert, utrum desideriis filii annuere debeat, sententiam ejus sollicite rogat.

JAm ex Amplissimo affine tuo Reigersbergio intellexeris, Vir maxime, ut Amstelodamenses causis compulsi gravissimis, constituere in urbe sua cogitent Gymnasium illustre: atque ut eam ad rem utilem existiment, operam tum meam, tum collegæ, & amici veteris Gasparis Barlæi. Sed Leidenses planè habent persuasum, detrahere eam rem multum posse nomini, & existimationi Academiæ suæ: eoque omnem movent lapidem, ut hoc negotium disturbent. Primùm negant juris hoc esse ulli civitatum, præterquam suæ: cui pro tolerata fortiter obsidione, præmii loco sit attributum, ut Academiam habeat, ad quam Hollandiæ, & Zelandiæ ablegetur juventus. Amstelodamenses autem arbitrantur, aliud esse Academiam statuere, quam ad rem opus sit privilegiis, & immunitatibus a suprema potestate concessis: aliud autem Gymnasium erigere; in quo juventus, & alii Musarum amantes, absque ejusmodi privilegiis, liberali imbuantur doctrina: quale jus penes singulas esse civitates. Existimant quoque, eam rem plurimùm commodare posse Leidensibus; quia si annum unum alterum diutiùs apud se detineatur juventus, & eruditione auctior ventura sit ad Academiam, quod ex honore loci futurum, & judicio firmatior, quod efficiet, ut deinceps hic minus sit turbarum. Urgent iterùm Leidenses, si habere Amstelodamenses velint Professores aliquos, saltem non alibi iis docendum fore, quàm in Scholis classicis: uti apud Dordrechtanos fecere Professores, Nansius, Polyander, Marcellus. Amstelodamenses ajunt, non esse laborandum Leidensibus, utrum in auditorio aliquo Scholæ Classicæ, doceant Professores: an loco aliquantùm dissito, qui magis deceat non magis Doctores ipsos, sed etiam adolescentes, jam rude à ludi moderatore donatos, ac pariter tot præstantissimos cives, qui studia colant, ac de rerum natura, vel imperiis, aliisque rebus præclarissimis, publicè alios differentes audire exoptent. Denique objectant, ut hæc essent, non tamen debuisse Amstelodamenses ullum ex Academia hac vocare: sed potiorem iis habendam fuisse rationem Scholæ, quæ totius sit Hollandiæ, ac Zelandiæ, quàm quæ unius sit urbis futura: præsertim cùm ipsi nobile sint membrum in Procerum conventu, à quo Curatores Academiæ statuuntur, ut quos hi statuerint Academiæ Professores, iidem ab Amstelodamensibus ipsis præfecti fuisse Academiæ sint dicendi. Neque negant Amstelodamenses, hæc alicujus esse ponderis; ac propterea Delegati eorum, in Ordinum conventu ante menses duos, cùm à Leidensibus super hoc compellati essent, eò inclinabant, ut si rogarentur, ne quemquam vocare ex Academia sua vellent, morem ea in re gererent, dummodò mihi satisfieret, quo invito pacta conventa non possent reddere irrita. Leidenses verò passi sunt optimam occasionem effluere, quamquam dies dicta esset conventus, & ea de causa semel iterumque Lugduno Hagam excurrissem. Nimirum honestius urbi suæ putant Leidenses, si non tam cogant Amstelodamenses, ut à proposito desistant, quàm si in proximo Ordinum conventu, qui mense Martio futurus, interdicatur Amstelodamensibus, ne Illustrem Scholam erigere, aut saltem ne quemquam ex Academia, ad Scholam Urbis suæ vocare Professorem possint. Amstelodamenses autem negant, se quicquid facere velle, quod privilegiis Leidensium advertetur, sed si iis repugnet consilium de Gymnasio, in quo doceant Professores publici, solum opus esse, ut privilegium hoc sibi monstretur: eo viso, velle se ab instituto desistere. Ad me autem quod attinet, eo se potissimùm ajunt de me cogitasse, quia non solùm opera mea in publicè docendo Historiam, pergratum toti urbi argumentum, utilis sit futura; sed etiam in dirigendis Scholis duabus classicis (quarum non melior facies sit, quàm in cæteris Bataviæ urbibus) juvare consilio Amplissimos Consules possem: quippe qui non sine fructu annis totis xv. Dordrechtanæ Scholæ, ante hos annos xv præfuissem. Negant præterea, cùm in Academiam Professores vocantur, stipulationem intercedere, qua obstricti Professores, non alio ire possint, si res eorum sic ferant. Si jus est Leidensibus, abrogandi munus Professoribus, cujus rei exempla nuper vidimus (ut de socero Junio taceam, cui professio linguæ Hebrææ erepta invito:) sanè etiam Professoribus jus esse abdicandi se munere quando vellent. Ac hujus rei exempla multa suppetere: ut in Danæo se conferente in illustrem Scholam Gandavensem: Gomaro, Middelburgum eunte; Meursio proficiscente Soram, & compluribus aliis. Si professione fungens non possit à se vocari, tantum requiri, ut Professor muneri renunciet: nec dubitari posse, quin saltem eum tum vocari sibi liceat. Hæc sunt, de quibus Leidenses in proximo Ordinum conventu, controversiam Amstelodamensibus moturi videntur. Quod si sic etiam se nihil efficere posse animadvertant, puto, contenti erunt, à Proceribus nostris xx aut circiter, millia expetere, ut deinceps liberaliùs habeant Professores alicujus nominis, atque alios etiam consequantur, qui vel docendo publicè, vel scribendo illustrare hanc Academiam possint. Hujus rei indicium non unus mihi eorum fecit, qui Leidensibus familiariùs utuntur. Nec obscurè innuunt, discessum meum causaturum, ut luculentiori conditione Salmasius iterùm advocetur: ut paulùm illud damni, quod in me faciet Academia, magnitudine ejus viri abunde compensetur. Equidem si venerit, gratulabor, eo magis, quia ei docendum publicè non erit, eoque defæcatiori animo totus erit in scribendo. Mihi tam felici esse non licuit, cui bis de die docendum fuit, ut ignosci mihi debeat, si scriptorum præstantia ab aliis vincar. Laus hæc publica est; nec omnia omnes possumus. Ac de isto hactenus. Ad aliud nunc venio, in quo consilio atque opera mihi opus tua. Ante dies tres quatuor, redditæ literæ filio meo Dionysio à Generosissimo Barone Christophoro Slupeskio, quibus significat fortasse iturum se Constantinopolin, & ad alios Orientis tractus: ac quia meminerit, quanto ardore filius soleat expetere, ut terras eas lustraret, ut quæ deessent in Arabicis, ab Arabicè loquentibus posset addiscere, voluisse se nunc occasionem offerre, qua sine Parentum molestia, voto suo posset satisfacere: comitem enim hujus itineris assumturum. Non abhorret filius, qui nihil æquè desiderat, quàm ut hoc fiat. Sed quiddam scrupulum mihi injicit atque uxori. Nam quia Illustrissimus hic Baro, in Religione sequitur opiniones Ecclesiæ Romanæ, & filius meus ad ætatulam (necdum annorum xx est) judicio non adeo est firmato, ut inescari promissis nequeat, aut argumentis decipi speciosis; parum tutum arbitror, eum committere itineri tam longinquo cum iis, qui rem Deo se gratam facturos putarent, si ad gremium Ecclesiæ Romanæ filium abducerent. Suspicio mihi injecta ab aliquo, à Rege Christiano Legatum iri aliquem Constantinopolin; inque hujus comitatu Baronem Slupeskium fore. At Rex

non mittet alium, ut puto, quàm suæ in Religione sententiæ. Eum Presbyter comitabitur, & alii ὁμόδοξοι. Quare tantò plus periculi filio sit, in tanto eorum numero, qui diversum sentiant à nobis. Ut mittam, quod fortassè in iis futuri homines malis moribus, quos affricare meo possent. Ille quidem se satis firmo ad ea pectore arbitratur: sed ego multis edoctus exemplis, tuta etiam timere didici. Nec propterea consultationem omnem de hac re abjeci. Fortasse enim Illustris hic Baro minus etiam Romanæ Ecclesiæ placitis adhæret, quàm cùm viveret nobiscum. Fortassè etiam comitabitur ephorus, Paschalis Medicus Gallus, qui tantùm non juravit in verba zelotarum nostrorum. Fortassè & unà iturus, fratrum generosorum tertius, qui ut intelligo, in Religione planè noster est. Et si Legatus mittendus, fortassè erit aliquis, qui in Religionis controversiis, non male sentiat de Ecclesiis nostris. Quales è politicis Gallia habet multos, qui distinguere æra possint lupinis: Hæc si essent, facilem me postulatis filii præberem. Est enim is Baro, Christophorus Slupeskius, ut si unum illud de Religione excepero, nihil in eo possit desiderari. Pius est, ac Numinis metuens: Gravis est, modestus, & cordatus. Ingenio excellit, & pro ingenio rara ei eruditio. Et mei, filiique est amantissimus. Quare si pulchra fuerit occasio filio visendi Orientem, nullis, vel exiguis impensis meis: nec causa sit satis gravis, cur in Religione ei ab ἑτεροδόξοις metuere debeam: sanè fore puto, ut morem ei geramus. Verùm haut animus annuere, antequam de eo, quod dixi, penitùs aliquid cognôro. Quare rem feceris longè mihi gratissimam, & amicitia nostra dignam, si ea, quæ vel jam scias de itinere hoc, vel ex Illustribus Baronibus, aut aliis possis cognoscere, ad me, iis ignaris, perscripseris. Ego quidem & filius Generoso Baroni rescripsimus. Sed de metu eo qui Religionem spectet ne γρῦ quidem. Id enim magis abalienare; quam conciliare posse videbatur. Si inconsultum planè erit, ut filius se unà in viam det, aliæ à nobis causæ, & veræ poterunt adferri, cur id minus fiat.

Accepi his diebus, literas ab ornatissimo Oomsio nostro, quibus significat, impensè se desiderare responsum ad literas eas quas ad te misit, postquam mihi sententiam tuam, de equestri S. Michaëlis dignitate perscripseras. Nihil isti acceptius fuit humanitate ea, qua morem nobis gesseris, atque optat, ut de cætero etiam certior à te fiat.

Salutant te, uxorem, liberos, omnes mei, atque unà filius tuus, qui in studiis probare se pergit.

Lugd. Batavor.
clↄ Iↄc xxxi.
Prid. Id. Feb.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

CLXXIX.

Viro Maximo

Gerardo Joanni Vossio,

Eloquentiæ Professori dignissimo.

Cogitationes suas de itinere filii ejus Dionysii Constantinopolitano amicè perscribit.

Vir maxime,

Quod hæreas, nec leviter statuas quicquam, in negotio certè difficili, minimè miror: quod verò, à me consilium petas, mirarer meritò, nisi jamdudum id mihi neutiquam novum fecisset, toties exploratus erga me amor tuus. Qui non conscium modò me consiliorum tuorum facit, sed & calculum nostrum poscere consuevit, utut iste nullius apud te ponderis esse mereatur. Et fateor profectò interdum me, liberius fortasse quam par erat, tibi sic jubenti, ubi se obtulit occasio, sententiam meam exposuisse. Nec vereor idem hic agere, nisi quod quisquam, in tam longa peregrinatione, commodi simul & incommodi, cernere valeat, id & tu quà vales prudentiâ, optimè discerneres, & (quod tecum nemo) filii tui genium, mores, indolem, virtutesque omnes, & vitia haberes perspectissima. Quantum quidem ego juvenem, admiraculum præstantem novi, ea est in ipso eruditio, atque is solidioris eruditionis ardor, ut non nisi maximo cum fructu, peregrinationem istam, obire possit. Nec facilè affulgebit commodior oportunitas, quam hæc ipsa, qua citra peculiare dispendium ullum, in comitatu Virorum Illustrium, quorum probitas, & eruditio, sunt extra dubium, Gallias, Italiamque peragrare, & Constantinopolin adire, invitatur sponte, quinimò vel beneficio adfecturos, benefactores suos, si tam amicæ petitioni obsecundaveris. At verò quousque filius tuus, in Religione fixam mentem, quousque firmum pectus gerat, adversus illecebras, quibus omnis juventus facillimè solet, præsertim foris irretiri; & præ cæteris, ingenia, quæ cæteris præstant, sunt obnoxia: Id tu melius judicaveris, quam consultor quisquam extra ædes tuas, fuerit ille, vel prudentissimus mortalium. Ego quod non sub alio morum Magistro, quam te Patre, sit educatus hactenus, non possum non optima sperare, simul & credere: tu quousque paternæ sollicitudini aurem præbuerit, & spei tuæ satisfecerit, in vitæ, & morum regimine, non potes non penitus noscere. Ego non lubens desideriis filii honestissimis, & ab ardore proculdubio generoso proficiscentibus adverser, nec dissuadere profectionem velim, imò suaserim potius, si eatenus meo judicio fiderem, ut consilium impertiri statuissem. Id verò non statui, nec suadeo, nec dissuadeo: Atque eo quidem minus, quod intellexerim huc te potius inclinare, ut nondum eat foras filius, sed maturam magis ætatem, & quam unà cum annis offerret sortem Deus, sub oculis tuis expectet. Quod si ea tibi potius mens est, viro prudentissimo, & Patri tenerrimo, quid ego in re tanta dicam aliud, quam Deum Opt. Max. precaturum me, ut tibi & huic, cæterisque liberis tuis, in omnibus velit esse propitius, quod vovet omni adfectu

Hagæ Com.
die 19. Feb.
1631.

Tuus,

G. R. Doubletius.

CLXXX.

Diodoro Tuldeno,

S. P.

Gratias agit pro donato sibi Commentario ejus de sui cognitione; quod opus ob argumentum & tractandi modum insigniter laudat.

Aliquandiu est, Clarissime Tuldene, quod tuum de sui cognitione Commentarium, & dono quidem tuo, accepi. Ac licet, si unquam variis interim distringerer curis, quandoque etiam ab urbe abessem (causam fortasse jam aliunde cognôris) impetrare tamen à me non potui, quin per intervalla nunc hanc, nunc illam partem, in manus sumerem; quod majori dubito voluptate fecerim, quam fructu: unum doleo, occupationibus me iis implicitum fuisse, ut insignem adeo librum non qua curà oporteret, evolverem. Sed sic quoque præstantiam facile cepi, qua allectus ad eum sæpius recurram. Duo potissimum sunt, quæ commendare scriptionem valeant, argumentum & tractandi modus. Hoc si spectemus, omnes implêsti numeros. Argumentum, cujus sit pretii facile prudentes intelligant, imprimis corruptis hisce temporibus. Quam sapiens ille Chilon, aut quicunque is si resurgeret. Dicti sui utilitatem, vel potius necessitatem conspiceret: quibus te, Doctissime Tuldene, laudibus dignaretur, qui sic sistere

ftere seculi vitia nitaris, nunquam non laudando proposito? Videret & in Belgis (utut Barbara ei nominassent) nasci viros, qui Græcorum & imitarentur, & æquarent sapientiam. Quamquam parum hic sit æquasse, qui, Christiana Religione perfusus, quicquid hic gentilis est sapientiæ, longius opere hoc exsuperes, quam luna sidera minora. Equidem, qui sæpius calamitosa hæc tempora deploro, tanto majores tibi gratias ago, quanto magis, senescente hac ætate, eorum mihi vitia videor intelligere. Atque utinam dignas referre gratias possim; sed qui vix libri pretium capio, qua ratione, justa æstimatione metiri possim? Attamen simulatque meus esse cœpero, ac Musas sereniori animo invisere licebit, (quod propediem fore arbitror) primam curam otio meo sepolui, tuum accuratius lustrandi atque evolvendi opus. Ex quo sane mihi, ac aliis cunctis discere semper licebit. Nunc aliud non possum quam pro munere gratias agere, quod data opportunitate, compensare nequaquam differam. Plurimam salutem dices summo & viro & amico Erycio Puteano. Imo & aliis, quos mei amantes judicabis. Vale, Præstantissime Tuldene, & diligere nos perge.

Lugd. Bat. CIↃ IↃC XXXI. III Non. Mart. nocte intempesta, ut plurimum meus est mos scribendi literas.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

CLXXXI.

G. J. Vossius, Erycio Puteano,

S. P. D.

Jacobum Skytteum Generosum adolescentem ad mutuum literarum commercium de meliori commendat.

MAgnam capio voluptatem, quoties cogito, uti ab iisdem magistris literas docebamur adolescentuli; ita utrumque postea idem eloquentiæ studium adamasse, atque etiam iis adjutum; me quidem præcepta ejus pro viribus in literas referendo, te vero, quod non paulo majoris spiritus, bene dicendo: quo illud es consecutus, ut quos veterum potissimum tibi imitandos proposuisti, eos non provocare modo, sed suis etiam cædere in castris videaris. Quanquam vero ea parte longissime vincar: tamen illud me solatur, quod studium non plane dissimile, eosdem fere nobis amicos plurimis in terris peperit: uti variis eorum exemplis comperi qui in Germania, Italia, Gallia, Britannia, Sarmatia, aut vicinis imperiis degunt. Putidum fortasse fuerit, diu ejusmodi sermoni immorari: cum me ipsum etiam spectet: sed Sueonum regno tacere non sinit præsens occasio. Nam ut cæteros sileam, qui quotidie vel huc veniunt, vel me literis suis compellant. Hisce proximis diebus non semel de tuis laudibus sermo apud me fuit Generoso adolescenti Jacobo Skytteo, quem video non solum legisse omnia pene, quæ divulgasti, sed tanta eorum admiratione teneri, ut unus ei Puteanus sit instar omnium, qui triverint hunc eloquentiæ callem. Ac magnopere ille gaudebat cum ex me cognosceret, quæ inter nos animorum conjunctio foret, meque maximopere rogavit, ut simulac ad te scriberem, suas literas adderem meis. Omnino enim se velle tibi innotescere ajebat. Hunc honestum ejus ardorem scio tibi non ingratum fore: partim quia optime semper volueris studiis adolescentiæ: partim quia publici interest, ut illustri loco nati, quando literarum ac eloquentiæ amore flagrant, in præclaro hoc proposito magis magisque animentur. Est vero adolescens is minimus natu filiorum Perillustris ac Generosi viri, Joannis Skytte senioris, L. Baronis in Duderoff, Domini in Grousoo, & Stronszarum, Equitis aurati. Qui quantus sit in regno Suecorum ex eo cognosces, quod idem sit ex summis regni Senatoribus: idem universæ Livoniæ, Careliæ & Ingriæ gubernator: idem Academiæ Upsaliensis Cancellarius. Idem Finlandiæ Septentrionalis Judex provincialis, nec facile dixerim, quanta indies incrementa apud Suecos ac populos vicinos literæ ac eloquentiæ capiant hujus Viri opera: Ut vere Mecænatis nomen mereatur. Quin ejus maxime instinctu Serenissimus Rex Gustaphus Dorpathi in Livonia illustre Gymnasium erexit, in quo Baro Skyttius orationem inauguralem ipse habuit anno superiori III. Id. Octobris. Imo suis etiam sumptibus in Academia Upsaliensi Professorem Eloquentiæ extra ordinem alit. Ut jam ea Academia non Regiis modo Professoribus, sed Skyttiano etiam se jactet. Nec minora sunt, quæ molitur: imprimis vero totus est in eo, ut Regem non fortissimum modo sed etiam eruditissimum inflammet ad Academias, Collegia, ac Scholas excitandas in cunctis ditionis suæ terris; Etiam (quis credat?) in Lapponia illa, dubium fabulis an historiis magis decantata. Gaudeamus, mi Puteane, quod etiam sub frigido illo axe Musarum ardent amore, nec Musarum modo, sed etiam nostri utriusque. Multi enim, ut dixi initio, nostri istic amatores, tui etiam admiratores. Quare, ut puto, nec grave tibi erit, tribus verbis respondere Illustri Baroni Skyttio. Quod non ipsi modo, sed & mihi atque adeo Illustrissimo parenti ejus longe erit gratissimum. Literas Amstelodamum procurabis, ibi enim alterum jam mensem vivo. Necdum tamen Historias ac Politicen profiteri sum publice aggressus. Interim stipendium nobis liberaliter fluit: ac fruimur otio beato, sed minime segni. Nam non minus interim scribendo prodero, quam si ingens corona à dicentis ore penderet. Plurimam salutem dices V. Cl. Tuldeno, Castellano, & si qui præterea ament studia nostra.

Amstelodami.

CLXXXII.

Danieli Paræo,

S. P.

Certiorem facit esse sibi constitutum Lugdunum commutare cum Amstelodamo, eo quod augustius longe stipendium expectare ibidem habeat, suorum etiam commodis melius prospicere, uberioremque amici ex se sperare fructum queant, inter quos & ipsi operam suam abunde pollicetur.

IS amor est noster, Præstantissime Paræe, ut peccaturus mihi videar nisi quamprimum te facerem certiorem eorum, quæ pertinent ad statum rerum mearum. Amstelodamenses nostri decrevere scholam erigere illustrem: ac me Historiarum ad professionem & Politices vocarunt, nempe (verbo ut dicam) ut quod oneris hic sustineo, idem suscipere in Rep. sua velim. Quæ eos consilia impulerint, longum esset adscribere. Sed tamen facile cogitare possis, non nisi suavissimis de causis tantos sumptus facere velle. Quippe ut de uno me dicam, si domum accenseam, stipendium futurum centenis aliquot supra ter mille florenos nostrates. Et amici præterea pollicendo commodorum mihi meisque spem egregiam fecere. Illi quibus oculi dolent, quando literis & literatis bene est, hunc animum Amstelodamensium in calumniam rapiunt. Mihi vero certissimum est, solo studiorum, & publici boni amore hæc eos suscepisse, neque ego eorum postulato acquiescerem, nisi viderem, sic melius posse me Reipub. literariæ inservire. Quanto enim fuero animo defæcatiori, tanto pulchrius meteri licebit de studiis, docendo pariter, scribendoque, fortasse & sic magis prodesse potero amicis meis: quos inter te etiam, mihi Paræe, merito tuo expono. Utinam urbis ejus exemplum imitentur Haerlemenses. Id fore quondam in ea republica opinio est. Quin jam serio de eo actum fuit. Quin

& Delphenses tale quid promittere videntur. Quæ si acciderint, facilius deinceps ratio haberi poterit virorum præstantium. Nunc enim id fieri nequit, quia functiones vacant nullæ. Sed de istis propediem scribam pluribus, aut saltem post mensem. Tum enim Amstelodamum ibo: Atque eò ut venero, non desinam dispicere, ecquem fructum capere possis ex amicitia nostra. Nec eo minus idem hic, & Hagæ facient amantes Paræani nominis & nostri, scire tamen vellem quò maximè animus feratur, & in quo vel me vel amicos alios, posse aliquid existumes. Si possumus, volupe erit; sin minus, affectum tamen testabimur. Oratoriarum mearum exemplum recipies à vestratibus Bibliopolis. His enim uti & Denarium Meursii nostri, se daturum eas recepit typographi nostratis filius, qui nunc est Francofurti. Vale egregie vir, ac deinceps etiam nos semper mutuo amemus.

Lugd. Bat. Prid. Kal. Aprilis. Τάχιστα.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CLXXXIII.

Doctissimo Viro,

D. Gerardo Vossio, J. Crucius,

S. D.

Amicitiam ejus affectat, eruditionem ac merita insigniter extollens.

NOminis tui, Vir Clarissime, ac Doctrinæ, quodam quasi splendore deterritus, scribere ad te hactenus supersedi. Sed impetravit à me has qualescunque literulas, cum mei officii ratio, tum tuæ humanitatis opinio. Quorum unum impellit, alterum invitat, ut amicitiam tuam ambiam; & benevolentiæ tuæ erit, si exambiam. Certe quanquam amici tibi non desint, quos plures virtus tua habet, & eruditio, qui verbis aut literis te compellant, tamen & ego venire in partem gestio, & seria tui observantia, eam a te inire gratiam, qua me, qui in affectu aliis hilum non cedo, in numerum tuorum cooptare haud dedigneris. Ita mihi semper in amore, & in pretio docti, qui insignem qua pollent, eruditionem, cum virtute eximia, sociarunt, ut non minus boni audiant & sapientes, quam literati. Equidem non possum, aut tacere quæ de te sentio, aut non sentire ea quæ de illo debeam, in quo (non blandior) omnia quæ in aliis ferè singula, reperiuntur universa. Cum Poëta hoc dicam,

—— potius fugientia ripas
Flumina devincas, rapidis aut ignibus obstes,

quam viri verè literati doctrinam venerari me vetes. Sed cum mihi non sit ea dicendi vis, ea copia, ut quæ de te sentio, verbis queam exprimere, longeque infra doctrinæ tuæ fastigia subsidant, quæ vel mente concipio, vel cogitatione complector, nec verba minus desint animo, quam rebus animus, prolixius ea emetiri calamo, non est consilium. Loquuntur ingenii tui monumenta, quæ nunc sæculum miratur, & sera aliquando venerabitur posteritas. Loquitur, ut alia taceam, subactum illud, & omnibus numeris absolutum opus Institutionum Oratoriarum tertium nuper editum. In quo, quis & quantus sis, non obscurè prodis; & ita sentiunt, qui melioris doctrinæ gustum ac sensum habent. Loquitur denique & indefessa tua in studiis, hac etiam ætate, φιλομαθία, qua te affixum tenes libris, ut testæ suæ cochlea. Quam quoties ex relatu aliorum intelligo, stupeo subitque mirari, virum tantum, tam calide adhuc & ἀκμαίως studiis suis desudare. Sed crescentem sequitur cura & labor eruditionem, ut umbra corpus: nec quenquam minus de se sentire video, quam eos qui supra vulgum sapiunt: nullus quoque minus doctrina satiari, quam quibus Palladis leviter laciniam libasse, non est satis, sed in abditissima ejus adyta penetrare decretum, & ad doctrinæ ἀκμὴν eniti. Quibus omnibus accedit sollicita & perpes formandæ juventutis cura. Ita enim non assuevisti solum, sed natus es, ut libenter te impendas, sæpe etiam seriis relictis, in commoda juventutis. Etsi quæ seria magis sunt? & aut ego fallor, aut Reipublicæ accedit quicquid in istis, ab institutione conficitur, qui illi crescunt, & adsurgunt. Sed cum præceptorum fere mores, in adolescentum migrent ingenia, & ab iis mutuentur, quod in omnem ætatem transmittunt, beatam ego illam judico juventutem, cui tua institutione, fini datum. A qua fieri non potest, quin ad magna exsurgant, & ad ampla Reipub. munera, cum laude obeunda. Jacent mehercle, etiam optima ingenia, si desint, qui excolant. Ita fœcundissimi sterilescunt, aut sylvescunt, sine cultura, agri. Adde illam, etiam tesqua, frugum luxuriabunt copia. Et quis dubitet in animis, culturam posse, quod in terra? sic tamen, ut quod in terris evenit, validiori aratro, ligone, marra, rastro, ad fœcunditatem provocanda sit una, molliori altera, quædam ultro fœcunda, levi manu colenda, dum rudioribus altera, ac non nisi per sudorem, magna promittat. Idem in ingeniis. Felix ille qui nihil negotii secum habet; at hic de se melius dici potest meruisse, qui malignitatem naturæ suæ vicit, & ad sapientiam se non perduxit, sed extraxit. Ut nulla malignitas tanta sit, quam non assidua virtutis exercitatio corrigat, & institutio: aut minus disciplina & labor in ingeniis poterit, quam in reliquis industria. Magnos sane viros, perditâ pene ac desperata adolescentia in patriæ salutem natos accepimus. M. Torquatum ingenii tarditas in agrum tanquam in exilium ablegaverat, hic tamen penclitantem Latino tumultu patriam, insigni triumpho restituit. L. Valerium Flaccum, quem Roma projectæ libidinis juvenem, virum omnis postea modestiæ, ac probitatis, exemplum vidit. Jam quid Q. Fabii Maximi adolescentia fœdius? quid vero illo sene ornatius, quid augustius Roma tulit? Q. autem Catuli juventutem deliciis & luxu diffluentem quis credidisset in patriæ aliquando Principem, exsurrecturam? Duos in una Sylla homines fuisse dixeris, turpem adolescentem, & virum fortem: duos etiam in Julio Cæsare, in Vespasiano, Imperatoribus. Themistoclis vero adolescentia quid licentius? at is exinde juventæ suæ maculas, rebus strenuè gestis ita eluit, ut Græcorum clarissimus extiterit, & prælio navali, Persis ad Salaminem victis, patriæ libertatis assertor fortissimus. Plurima generis hujus exempla, omnis retro ætas tulit, ut non sit desperandum instructori, si primis conatibus non respondeat eventus. Præsertim hoc sæculi contagio, & morum licentia, quam tu quoque opinor, vides & doles. Benignior Deus aspiciat,

—— Qui solus opem, qui summa medendi
Jura tenet —— ——

Ille te, Vir Clarissime, meo voto sospitet, & Reipublicæ literariæ diu servet incolumem. Animo interim semper; interdum & literis jungamur, quæ si obtineam; inter reposita & cimelia habebo. De me factum volo, & faciam ubi occasio erit. Re hoc malo ostensum, quam verbis dictum. Vale iterum, & amplus, Academiæ (ea est tua laus) ornamentum, & φιλῶν τε καὶ φιλῇ.

Delphis 6. Cal. Maji.
M DC XXXI.

CLXXXIV.

CLXXXIV.

Gerard. Joh. Vossius, Hugoni Grotio,

S. P.

Negotium de constituenda nova schola adhuc dum Amstelodamenses inter & Lugdunenses agitari ait, nec tamen dubitat, quin illi causâ futuri sint superiores.

MAgnis animis superiori hebdomade actum est, de negotio meo Hagæ in Illustrium Ordinum conventu, inter Leidenses & Amstelodamenses. Minantur Leidenses nihil se deinceps tribuere velle ad bellum adversus Hispanum, si Amstelodamenses violent privilegium sibi à Philippo Rege concessum, ut pro obsidione bis fortiter tolerata, erigere possint Academiam. Aperta enim esse Privilegii verba, quibus cavetur, ne ulla Hollandiæ aut Zelandiæ urbs talem Scholam erigat. Amstelodamenses jubent attendere ad ea quæ antecedant vocem hanc *talem*, nempe privilegiatam, sive quæ honores graduum conferat, immunis sit à tot oneribus, suam habeat jurisdictionem. Quæ sint forma Academiæ: non illud, quod publicè doceatur, cum hoc multa habeant Gymnasia, quæ vocant Trivialia; omnia verò illa, quæ vocantur Illustria: ut Schola Bremensis, Sigenensis, Steinfurtensis, Dantiscana aliæque. Imo idem Dordrechtanos juris sibi vindicasse, atque Middelburgenses: nec Leidenses se unquam opposuisse. Primum hoc agebatur in Ordinum conventu, ut Civitatum Deputati sententiam ferrent de mente privilegii Leidensibus à Philippo, hoc est Principe Guilielmo sub nomine Philippi concessi. Sed ubi videre plerasque civitates eò propendere, ut pro Amstelodamensibus sententiam ferrent (quæque enim graviter ferret, jus sibi eripi deinceps in urbe sua alendi Professorem publicum) maluere eam controversiam ad Curiam utramque devolvi. Utrum passuri id sint Amstelodamenses, necdum scio. Sed si sint, non dubito, quin Amstelodamenses sint futuri superiores. Usque adeo apertum mihi videtur, singulas civitates id juris habere. Hæc ego subito in chartam conjiciebam: quod nollem Nobilissimum illum Polonum, qui has literas perfert, & multa de laudibus tuis diceret, sine meis ad te literis venire. Propediem cætera perscribam. Hæc enim ego, quod dicitur, stans pede in uno, sane raptim adeò, ut metuam ne legere ea possis. Sed nimiæ festinationi ignosces. Proxima hebdomade, hoc est postrid. Kal. Majas Amstelodamum migro. Quod Deus benè vertat. Ibi judicium exspectabo Curiæ, si ad eam causa deferatur. Sin minus, cum Amstelodamensibus quid faciendum sit consultabo. Ita enim petiere, cum per hanc urbem Haga se domum conferrent. Vale Amplissime Vir & amicissime.

Lugd. Batavor. cIↃ IↃc xxxi, xxix April.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CLXXXV.

Johanni Rouse,

Bibliothecario,

S. P.

Commendat adolescentes aliquot nobiles. Migrationem suam ex Academia Lugdunensi ad Gymnasium Amstelodamense indicat. De Mariano Scoto proximè Archiepiscopo Hiberniæ rescripturum spondet.

QUas literas vides non Lugduni Batavorum scripsi, sed in Amstelodamensi urbe, emporio per orbem totum inclyto, & Belgicæ fœderatæ, ut sic dixerim, Venetiis. Ea civitas viris & opibus potens hoc uno nomine visa sibi infelicior, quòd præter vulgarium Scholarum præfectos non haberet publicos juventutis Doctores. Eoque erigere statuit, Gymnasium, ut vocant, illustre; cujus fundamenta, ut jacere vellem, petierunt, nec a me modo id obtinuere, sed etiam Caspare Barlæo, Poëta & Philosopho egregio. Ille Philosophiæ Professor futurus, ego Historiarum ac Politices. Labor idem mihi qui Lugduni: stipendium pene altera parte majus. Nec tamen tam illud ut migrarem persuasit, quam quòd non paulò melius liberis hic meis possim consulere, & plus otii sim habiturus ad ea conficienda, quæ animo conseci. Verè enim id dicere possum, mei me aliquam, majorem liberorum, maximam autem posteritatis rationem ea in re habuisse. Accepi à Reverendo viro Ludovico de Dieu Marianum Scotum calamo exaratum. Non dubito quin sit exemplar illud de quo mecum Oxonii verba faciebas. Nam ajebat de Dieu id sibi transmissum a Reverendissimo & Illustrissimo Archiepiscopo Hiberniæ: ac quanquam literæ nullæ essent additæ, tamen quia Historici esset argumenti, mihi transmissum colligebat. Simulatque vero in manus sumsi, vidi nomen meum frontispicio ascriptum, quod omnem utrique scrupulum solvebat. Itaque primâ occasione ad Reverendissimum Dom. Archiepiscopum scribam. Quod eo hoc tempore non facio, quia ob transmigrationem, & curas alias, non potui hoc volumen Mariani sic versare, uti vellem, atque uti eum oporteat, qui apud heroem illum nolit crudum promere judicium. Nam ingenuè ut dicam, quod res est, tantum carptim complura legi: quod facile mihi omnes ignoscent qui norint vitam meam, præsertim hoc tempore. Qui has tibi literas tradunt, sunt tres fratres Adamus, Guilhelmus, & Carolus, filii Nobilissimi Viri Leonardi Neyenburgii, qui dum viveret, primum Imperatori Rodolpho, postea Matthiæ qui in Imperio successit, à Consiliis fuit. Ephorus eorum est Joannes Addon natione Bohemus: cujus & gentis sunt juvenes illi quorum studiis præest. Rogarunt obnixè me, ut ne in Britanniam ituros sine commendatitiis meis dimittere se vellem. Lubens iis morem gessi: quippe qui probitatem illorum ac modestiam haberem perspectam. Quo nomine non mihi solum sed collegis etiam meis fuere accepti. Quare si fortasse in solo extero, consilio egeant tuo, ejus participes illos facias. Doctissimum & amicissimum Pocockum in Syriam esse profectum, ut majora ibi Orientalium linguarum incrementa caperet, intellexi ex Britanno, qui Oxonio veniret; & Hamburgum ad Britannum Legatum proficisceretur. Negabat se quicquam literarum apportare, quòd subitò decedere sit coactus. Attamen securum me reddebat de exemplaribus Pococko transmissis. Unde & colligo accepisse vos duo Oratoriarum Institutionum exemplaria quæ adjunxeram. Diu ea res me valdè sollicitum habuit; propterea quod nihil de illis intelligerem. Heri me convenit Mulenius Danus, ephorus Nobilissimi juvenis Rosæcrantzii. Is mihi Arontii exemplar inauratum ex dono typographi obtulit, ex quo etiam cognovi eum de nova thesium mearum editione cogitare. Itaque de isto etiam proximis vel ad ipsum vel ad te literis scribam.

Vale, Vir Clarissime & amicissime, meoque nomine plurimùm saluta summos viros, Acc. Fruen, Gu. Juxon, Br. Duppam, D. Prideaux, Sam. Fell, Thomam Claytonum; Sed & optimum & doctissimum Harrisonum & omnes quos nostri scis amantes.

Amstelodami, cIↃ IↃc xxxi. III Id. Majas. St. vet.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CLXXXVI.

CLXXXVI.

Proceribus Amstelodamensibus.

Laudat præclarum Procerum institutum, erigendi in urbe sua Illustrem Scholam; gratulaturque sibi quod opera & consilio suo hac in re cogitent uti, attamen dubia quadam objicit, super quibus sententiam illorum penitius exquirendam putat.

Amplissimi & Præstantissimi Viri,

JAm octiduum & paulo amplius est, quòd me Lugduni domi meæ frustrà quærebatis: sed Hagæ tamen reperistis. Judicium tum faciebatis pulcherrimæ cogitationis vestræ, de constituenda apud vos Illustri Schola, ne habeatis necesse rudes & improvidos adolescentulos tam cito ablegare in Academiam; quod quanto sæpe cum periculo fiat, tristibus etiam documentis cognovistis. Et sane quamquam hoc ipsi non addebatis, tamen facilè illud per me video, curæ id etiam vobis esse, ut urbs vestra, undique propè beata, literarum etiam gloria magis caput attollat. Quod autem, in tanto negotio meam quoque operam conducibilem fore existimastis: equidem gaudeo. Nec aliena mihi mens ad morem eà parte gerendum vobis, atque adeò magno etiam animo capessendum, quod exposcitis. Sic enim semper fui, ut in eo quod semel susceperim, non sinam claudicare diligentiam meam. Sed tamen non levia etiam sunt, quæ scrupulum injiciunt. Primum illud cogito, vivere me in Academia toto terrarum orbe inclyta. Ac fruor in ea emolumentis, quantis mei ordinis quisquam. Nempe à bis millibus ea propè absunt, si etiam immunitates accenseam. Quæ cum cogito, nescio an satis ex re sit vestra, si ad me potissimum eatur. Nec enim ab hoc loco avelli possim, nisi laboris sit non multò amplius, emolumentum non paulo majus. In quo mihi non videor peccare, cum alioqui periculum sit, ne fabula multorum fiam, malignis adeò temporibus, si Academiam Schola Illustri commutem levibus de causis. Sane non hic modo male audiam sed vicinis etiam locis, ad quos vel viva voce docendo, vel industriæ monumentis nomen pervenit meum. Itaque sic existimo, nihil me posse in re tam gravis momenti statuere, nisi prius constiterit, quibus conditionibus sim avocandus, sive laborem, quem susciperem, sive præmium respiciam. Terret etiam (ingenue ut dicam) offensa Amplissimorum Academiæ literatorum. Nam poscebatis, ut iis ignaris, transigi omne hoc negotium inter nos possit. At hoc si fiat, Æolum extimesco, & Septentrionis filios: sed enim vos, velut humani Joves, si prius compellari non possint, saltem sedare queatis tempestatem istam, quam nunc formido. Quid multis opus? In tam arduo negotio, nec abnuere tantæ urbis Proceribus pulcherrimum postulatum fas putavi: Et tamen graves etiam causas video, cur arbitrer, penitius aliquantò mihi explorandum esse de tota hac re animum & sententiam vestram. Deus & vobis, Amplissimi Proceres, & mihi mentem illam inspiret, quæ & glorioso ejus nomini inserviet, & inclytæ urbi vestræ, atque adeo Bataviæ universæ, tum etiam mihi ac familiæ meæ sit maximè salutaris.

Lugd. Batav.
Cal. Jan clɔ Iɔcxxxi.

Nomini vestro & inclytæ vestræ Reip. addictissimus,

G. J. Vossius.

CLXXXVII.

Hugoni Grotio,

S. P.

Enarrat difficultates in constituendo Gymnasio illustri Amstelodamensibus ex protestatione Leidensium motas. De filio quid sibi statuendum sit, & num oblatam Constantinopolim eundi occasionem amplecti debeat sollicitè exquirit, maxime cum vario ex sodalitio, in religione & moribus seductionem facilem suspicari posset.

JAm ex Amplissimo affine tuo Reigesbergio intellexeris, vir maxime, ut Amstelodamenses causis compulsi gravissimis constituere in urbe sua cogitent Gymnasium illustre: atque ut ad eam rem utilem existiment operam tum meam tum collegæ & amici veteris Casparis Barlæi. Sed Leidenses plane habent persuasum, detrahere eam rem multum posse nomini & existimationi Academiæ suæ: eoque omnem movent lapidem, ut hoc negotium disturbent. Primùm negant, juris hoc esse ulli civitatum, præterquam suæ, cui pro tolerata fortiter obsidione, præmii loco sit attributum, ut Academiam habeat, ad quam Hollandiæ & Zelandiæ ablegetur juventus. Amstelodamenses autem arbitrantur, aliud esse Academiam statuere, quam ob rem opus sit privilegiis & immunitatibus à suprema potestate concessis: aliud autem Gymnasium erigere, in quo juventus, & alii Musarum amantes, absque ejusmodi privilegiis, liberali imbuantur doctrinâ: quale jus penes singulas esse civitates. Existimem quoque, eam rem plurimum commodare posse Leidensibus, quia si annum unum alterum diutius apud se detineatur juventus, & eruditione auctior ventura sit ad Academiam, quod ex honore loci futurum: eo judicio firmatior quod efficiat, ut deinceps hic minus sit turbarum. Urgent iterum Lugdunenses, si habere Amstelodamenses velint Professores aliquos, saltem non alibi iis docendum fore, quam in scholis classicis: uti apud Dordrechtanos fecere Professores Nansius, Polyander, Marcellus. Amstelodamenses ajunt non esse laborandum Leidensibus, utrum in Auditorio aliquo Scholæ classicæ doceant Professores, an loco aliquantum dissito, qui magis deceat non modo doctores ipsos, sed etiam adolescentes jam rude à ludi moderatore donatos, ac pariter tot præstantissimos cives, qui studia colant, ac de rerum natura, vel imperiis, aliisque rebus præclarissimis, publicè alios differentes audire exoptent. Denique objectant, ut hæc essent, non tamen debuisse Amstelodamenses ex Academia hac vocare: sed potiorem iis habendam fuisse rationem scholæ quæ totius sit Hollandiæ & Zelandiæ, quam quæ unius sit urbis futura: Præsertim cum ipsi nobile sint membrum in Procerum conventu à quo Curatores Academiæ statuuntur, ut quos hi statuerint Academiæ Professores, iidem ab Amstelodamensibus ipsis præfecti fuisse Academiæ sint dicendi. Neque negant Amstelodamenses hæc alicujus esse ponderis: ac propterea delegati eorum in Ordinum conventu ante menses duos cum à Leidensibus super hoc compellati essent, eò inclinabant, ut si rogarentur, ne quemquam vocare ex Academia sua vellent, morem ea in re gererent, dummodo mihi satisfieret, quo invito pacta conventa non possent reddere irrita. Leidenses vero passi sunt optimam occasionem effluere, quamquam dies dicta esset conventu, & ea de causa semel iterumque Lugduno Hagam excurrissem. Nimirum honestius urbi suæ putant Leidenses, si non tam rogent Amstelodamenses ut à proposito desistant, quin si in proximo Ordinum conventu, qui mense Martio futurus, interdicatur Amstelodamensibus, ne illustrem scholam erigere, aut saltem ne quemquam ex Academia ad Scholam urbis suæ vocare Professorem possint. Amstelodamenses negant se quidquam facere velle, quod privilegiis Leidensium adversetur. Sed si iis repugnet consilium de Gymnasio in quo doceant Professo-

fessores publici, solum opus esse, ut privilegium hoc sibi monstretur, eo viso, velle se ab instituto desistere. Ad me autem quod attinet, eò se potissimum de me ajunt cogitasse, quia non solum opera mea in publicè docendo Historiam pergratum toti urbi argumentum, utilis sit futura, sed etiam in dirigendis scholis duabus classicis (quarum non melior facies sit, quam in cæteris Bataviæ urbibus) juvare consilio Amplissimos Consules possem: quippe qui non sine fructu annis totis xv. Dordrechtanæ Scholæ ante hos xv. annos præfuissem. Negant præterea cum in Academia Professores locantur, stipulationem intercedere, qua obstricti Professores non aliò ire possint, si res eorum sic ferant. Si jus est Leidensibus abrogandi munus Professoribus, cujus rei exempla nuper vidimus (ut de socero Junio taceam, cui professio linguæ Hebrææ erepta invito) sane etiam Professoribus jus esse abdicandi se munere quando vellent. Ac hujus rei exempla multa suppetere: ut in Danæo, se conferente in illustrem scholam Gandavensem; Gomaro Middelburgum eunte: Meursio proficiscente Soram; & compluribus aliis: si professione fungens non possit à se vocari, tantum requiri, ut Professor muneri renunciet: nec dubitari posse quin eum tum vocari sibi liceat. Hæc sunt de quibus Leidenses in proximo Ordinum conventu, controversiam Amstelodamensibus moturi videntur. Quod si sic etiam se nihil efficere posse animadvertant, puto, contenti erunt à Proceribus nostris xx. aut circiter, millia expetere, ut deinceps liberalius habeant Professores alicujus nominis, atque alios etiam consequantur, qui vel docendo publice, vel scribendo illustrare hanc Academiam possint. Hujus rei indicium non unus mihi eorum fecit, qui Leidensibus familiarius utuntur. Nec obscurè innuunt discessum meum causaturum, ut luculentiori conditione Salmasius iterum advocetur: ut paullum illud damni quod in me faciet Academia, magnitudine ejus viri abundè compensetur. Equidem si venerit gratulabor, eò magis, quia ei docendum publicè non erit; eoque defæcatiori animo totus erit in scribendo. Mihi tam felici esse non licuit, cui bis de die docendum fuit, ut ignosci mihi debeat, si scriptorum præstantia ab aliis vincar. Laus hæc publica est: nec omnia omnes possumus. Ac de isto hactenus. Ad aliud nunc venio, in quo consilio atque operà mihi opus tuâ. Ante dies tres quatuor redditæ literæ filio meo Dionysio, à Generosissimo Barone Christophoro Slupeskio, quibus significat, fortasse iturum se Constantinopolim & ad alios Orientis tractus: ac quia meminerit, quanto ardore filius soleat expetere, ut terras eas lustraret, & quæ deessent in Arabicis, ab Arabice loquentibus posset addiscere, voluisse se nunc occasionem offerre, quia sine parentum molestia voto suo posset satisfacere. Comitem enim itineris hujus assumturum. Non abhorret filius, quippe nihil æque desiderat, quam ut hoc fiat. Sed quiddam scrupulum mihi injicit atque uxori. Nam quia Illustrissimus hic Baro in Religione sequitur opiniones Ecclesiæ Romanæ; ac filius meus ob ætatulam (necdum annorum xx. est) judicio non adeo est firmato, ut inescari promissis nequeat, aut argumentis decipi speciosis: parum tutum arbitror, eum committere itineri tam longinquo cum iis, qui rem Deo se gratam facturos putarent, si ad gremium Ecclesiæ Romanæ filium abducerent. Suspicio mihi injecta ab aliquo à rege Christiano Legatum ire aliquem Constantinopolim, inque hujus comitatu Baronem Slupeskium fore. At rex non mittet alium, ut puto, quam suæ in religione sententiæ. Eum Presbyter comitabitur, & alii ὁμόδοξοι. Quare tanto plus periculi filio sit, in tanto eorum numero, qui diversum sentiant à nobis, ut mittam, quod fortasse in iis futuri homines malis moribus, quos affricare meo possent. Ille quidem se satis firmo ad ea pectore arbitratur. Sed ego multis edoctus exemplis tuta etiam timere didici. Nec propterea consultationem omnem de hac re abjeci. Fortasse enim Illustris hic Baro, minus Romanæ Ecclesiæ placitis adhæret, quam cum viveret nobiscum. Fortasse etiam comitabitur Ephorus Paschalis medicus Gallus, qui tantum non juravit in verba Zelotarum nostrorum. Fortasse & unà iturus frater Generosorum tertius, qui, ut intelligo, in religione plane noster est. Et si Legatus mittendus, fortassè erit aliquis, qui in religionis controversiis non male sentiat de Ecclesiis nostris. Quales è politicis Gallia habet multos, qui distinguere æra possint lupinis. Hæc si essent, facilem me postulatis filii præberem. Est enim is Baro Christophorus Slupeskius, ut, si unum illud de Religione excepero, nihil in eo possit desiderari. Pius est ac numinis metuens, gravis est, modestus, & cordatus. Ingenio excellit, & pro ingenio rara ei eruditio, & mei filiique est amantissimus. Quare si pulchra fuerit occasio filio visendi Orientem, nullis, vel exiguis impensis meis: nec causa sit satis gravis, cur in Religione ei ab ἑτεροδόξοις metuere debeam, sane fore puto, ut morem ei geramus; verum haut animus annuere, antequam de eo quod dixi, penitus aliquid cognoro. Quare rem feceris longe mihi gratissimam & amicitiâ nostrâ dignam, si ea quæ vel jam scias de itinere hoc, vel ex Illustribus Baronibus aut aliis possis cognoscere, ad me iis ignaris perscripseris. Ego quidem & filius Generoso Baroni rescripsimus, sed de metu eo, qui Religionem spectet, ne γρῦ quidem. Id enim magis abalienare, quam conciliare posse videbatur. Si inconsultum plane erit, ut filius se in viam det, aliæ à nobis caussæ, & veræ poterant adferri, cur id minus fiat. Accepi his diebus literas ab ornatissimo Oomsio nostro, quibus significat, impense se desiderare responsum ad literas, quibus significat, quas ad te misit, postquam mihi sententiam tuam de Equestri S. Michaëlis dignitate perscripseras, nihil illi acceptius fuit humanitate ea, qua morem nobis gesseris. Atque optat, ut de cætero etiam certior à te fiat. Salutant te, uxorem, liberos, omnes mei, atque una filius tuus, qui in studiis probare se pergit.

Lugduni Batav.
CIƆ IƆ C XXXI.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

CLXXXVIII.

Baroni

Jo. Slupeskio,

S. P.

Tempus super itinere filii Dionysii Constantinopolitano deliberandi sibi concedat rogat. Amstelodamenses strenuè negotiari de erigenda apud se illustri Schola significat.

JAm quasi annus est Illustrissime & amicissime Slupeski, quod Generosissimi fratris tui, Nicolai Slupeski, alloquio suavissimo iterum frui dabatur, nec quidquam ad perfectionem gaudii mei requirebatur, nisi quod qui antea nobili illo fratrum pari beabar, tunc dimidium ejus non viderem, nec si nunciaretur, subinde Baronem Slupeskium velle me compellatum, è famulitio aut liberis quærere, —— possem. Illud vero etiam dolorem non mediocrem adferebat, quod intelligerem te, cum jam unà in viam dedisses, valetudine adversâ coactum patriam repetere. Nam, ut amor sollicitus est, tristiora etiam metuebam. Mirabatur tum frater, me nullas à te literas accepisse, quas à te scriptas probe constaret. Ægrè erat, eas intercidisse. Ita enim suspicabar cum Paschali medico jam in Gallias profectus esset. Nec multo post alteræ mihi à te literæ, atque illæ a te Lutetia Parisiorum perscriptæ. Sanè utrisque literis nihil mihi carius esse potuisset: partim quia caperet mirâ sermonis elegantiâ, partim quia reluceret ubique summa humanitas atque amor mei. Sed Parisinæ tamen illæ non paulo acceptiores, quia hæ metu me illo liberabant, quem valetudo incusserat. Quippe ex his cognovi, te redditum

tibi, & jam emensis itineris spatiis, cum florentissimo fratrum pari, feliciter Lutetiæ agere. Hoc mihi eo jucundius fuit, quia ibidem haberetis virum illum, quo ego nihil undique consummatius novi, ac quo quanto familiarius uti licebit, tanto vos beatiores putabo. Nihil, puto, opus addere illud, me Hugonem Grotium dicere, quod intelligerent etiam nominis Grotiani hostes. Illud potius dicam, quamquam valde gaudeo vos adeo esse felices, tamen, cum Batavicè bona confero cum vestris, & aliorum extra has terras, non vobis quidem quos sic amo, & colo, sed tamen aliis quibusdam hanc felicitatem, pœne dixerim, me invideo. Scio enim quantum damni in eo faciam, quod tot annos hoc viro careo. Neque aliud æquè opto, quam illam mentem Proceribus nostris, ut eum restituant patriæ & suis. Ex epistolâ quam ante quatriduum ad Dionysium meum scripsisti, video te cogitare Constantinopolim & Orientis tractus: nec abnuere, imo potius exposcere filium tanti itineris socium & comitem. Equidem cum Illustre genus vestrum & cæteras laudes tuas cogito, non possum non summas tibi gratias agere, quòd tantus tanto honore atque affectu pariter me meosque prosequaris. Nec tamen tam subito ego & uxor statuere quicquam potuimus, partim quia itineris totius rationem ac quas vocant [illegible] aliquanto saltem penitius nosse antea oporteret: partim quia animus meus nunc alio negotio plane distinetur. Quod cujusmodi sit, non defugiam exponere. Amstelodamenses decrerunt illustrem erigere Scholam in urbe sua. Atque hoc ut faciant, duo imprimis impellunt. Primum movet liberorum cura, quos, tot tristibus edocti exemplis, tam cito in Academias licentia corruptas ablegare metuunt. Nec enim idem moribus obtinet Belgarum, quod gentis vestræ: Sed apud nos ætas ea, quæ in vitia omnia maximè ebullit, maximè sine custode relinquitur. Sufficere existimant, si aliquis mores inspiciat, cum ætatis beneficio, vitia ignorant. Præterea impellit civium amor, quibus studia sunt cordi. Magnus enim eorum est numerus in hac urbe, qui & nostram & Academias alias his proximis viginti, vel triginta annis lustrarint: neque nunc minus, quoties licet, audire aliquem cupiant de rerum natura, vel rebus gestis, aliisque rebus gravibus publice disserentem: Advenarum etiam non pauci ibidem degunt, quibus idem est ardor. Nempe præter illos, qui solas sectantur Musas, cum Apolline suo, habet ea urbs viros Mercuriales, quibus doctrina pariter curæ sit ac opes, Mercurii sui exemplo, non mercium modo, sed eloquentiæ etiam præsidis. Desiderium est igitur civitatis, ut quemadmodum longe supra alias urbes caput extulit divitiis, ita etiam literarum laudibus magis & magis fiat inclyta. Tanti ut voti compos existat, existimavit, eos sibi advocandos Professores, qui tum scriptis jam inclaruissent, ut nomen nascenti Scholæ dare possint: tum etiam Venere aliquâ ac facundia polleant in docendo, ut facilius allicere & detinere auditores valeant. Qui ea in urbe me aliquando audire, quales etiam è Proceribus sunt, persuasere cætero Senatui (quam verè ipsi viderint) non esse me ab his laudibus destitutum. Itaque missi ad me è Senatu, qui postularent, ut huic Reip. operam meam addicere vellem in iis publicè docendis, quæ apud Leidenses narro. Item præterea ad Casparem Barlæum: qui cum aliis scriptis, tum præcipue poëmatis magnum sibi nomen non in patria modo, sed vicinis etiam regnis parasset. Quam disertè autem tetrica Logices præcepta idem ante annos duodecim solitus sit in hac ipsa Academia tractare, testes plurimi supersunt, qui florentissimo auditorio docentem audierunt. Quare hunc Philosophiæ Professorem designarunt? Luculentam domum habebit, ac præterea annos florenos nostrates mille & quingentos. Mihi præter domum, quæ octingentis conducitur, annumerabuntur quotannis bis mille & quingenti. Spes etiam aliorum facta, quæ commemorare singula nihil attinet. Et jam affectum suum erga liberos testari cœperunt, Franciscum meum referendo in numerum Advocatorum urbis suæ, qui Hagæ degunt. Huic Amstelodamensium instituto non satis æquos se præbent Leidenses: quibus illud unice in votis, ut disturbare consilia eorum possint. Sed Procerum sapientiores negant eos quicquam effecturos; Qua de re certiora proximis ad te scribam literis. Simul etiam plenius significabo, quid nobis videatur de postulato filii, rogantis, ut comitari te in Orientem possit. Quamquam profectò vix nos extricare possimus, nisi, ut dixi, re omni, de qua consulendum, melius perspecta. Sperat igitur filius se alteris literis tuis melius de omnibus posse edoceri. Quicquid autem futurum, æternum tibi debebo, quod luculentè adeo testari volueris, erga me & meos, quanti nos facias. Deus hanc tibi mentem perpetuo conservet, mihi autem & meis vires largiatur ad ea præstanda officia quæ animum gratum in nostri ordinis hominibus deceant. Generosissimis fratribus tuis, atque etiam doctissimo viro Paschali, plurimam meo nomine salutem dicito.

Lugd. Bat.

Generosi nominis tui, ac totius illustris domus tuæ cultor,

G. J. VOSSIUS.

CLXXXIX.

Epistola familiaris.

PUdet, Vir Clarissime, omissi officii cui me tam benignè a te provocatum vel per intempestivam molestiam invigilâsse oportuerat. Verum omissi ad tempus potius pudere, quam prorsus amissi pigere præstat; quia tamen video me diutini silentii rationem debere, eam paucis cape. Post illas quibus humanissimo tuo ad amicitiæ munia colenda atque continuanda invitamento respondi gratiasque egi, literas: cum plerique hic omnes Panico quodam terrore lymphati, convasatis querelis, quasi publico grassante incendio, aut minitante tectis ruinam terræ motu, mortalium illam scopam pestem (recentis ante quinquennium plagæ etiamdum memores) quæ anno qui jam proximè præterit, Londini metuebatur fugientes inconsulti ruerent urbem egressi; & ipse cum Nobilibus fidei meæ commissis, in Cantium intra vicesimum ab urbe lapidem secessi. Exinde quæsitam à me reverso nec inventam diu mittendi opportunitatem jam tandem nactus, salva tibi omnia sana faustaque cum sperem, tum per literas hasce animi significes, propria illa perque omne ævum perennia precor atque animitus voveo. Impendio magis mihi lætitiæ ripas exuperaturo animo, si virtute tuâ, qua merens optimè si volente Deo qui te usque provehat maxime omnia tibi secunda & prospera esse intellexero. Quæ vota tua, nec minus Reipubl. Literariæ nomine concepta (tacitas privati cultus atque honoris flammas jam olim in intimis pectoris mei penetralibus accensas taceo) jubeat firma, fixa, rataque esse summus ille bonorum fautor Deus. Vale, vir præstantissime, & me, quod facis aut fallis, amantem redama, nunquam secus merebitur

Tuus,

THO. FARNABIUS.

Multum me debere video autori Satyræ cui nomen *Dii vestram fidem*, cupioque tam honorificæ mentioni gratus esse, siquidem nossem cui deberem. Quod si tibi, Vir Clar. is nomine innotescat, hanc, quæso, apud te ineam gratiam. Quin & alteram; si quid habes ad Martialem, cujus secundam curam, &, uti spero, saniorem, diu cogitavi, jam apparo. Scripsi ad Cl. Heinsium, si qua possit, mihi compararet P. Scriverii epistolicas quæstiones ad Janum Rutgersium; ut & tractatum de dubiis apud Martialem locis; quorum mentionem subinde facit in Notis suis. Vale, vir clarissime.

Londini, Nonis Juniis, cIↃ IↃ C XXXI.

CXC.

CXC.

Johanni Meursio,

S. P.

Epistola familiaris.

CErtior factus in Daniam ire præstantissimum virum Davidem Guilielmium, nefas putavi negligere talem adeo commodam ad te scribendi occasionem. Et tamen nihil magnopere erat quod literis committerem. Attamen ubi semel calamum in charta posuero, facile amor aliquid dictabit. Quare illud primo, jam diem esse tertium quod apud nos Erastius agit. Semel iterumque adfuit mihi etiam in cœna. Quo minus semper mecum fuerit, nescio utrum modestia ejus in causa sit, an quod nobiles quidam Dani id non permiserint. Sed quod hactenus feci ut ostenderem quanti apud me esset commendatio tua, id deinceps etiam faciam: eo lubentius, quia vir est longe optimus & candidissimus, & qui te sui instar colat atque observet, sæpe etiam non alio quam patris nomine compellat. Magnæ mihi voluptati fuit cuncta ex eo cognoscere quæ ad te pertinerent. Gaudeo etiam ex eo me intellexisse, quidquid illud erat de Bibliopola vestro, nam cum paulo aliter hic res narrabat, melius ora malevolis obstruam. Τῦ μακαρίτη Coddæi libri superiori hebdomade sunt divenditi. Hæc auctio erat fatum librorum Rutgersii, sed Heinsius consilium mutavit. Formidat ne sui vilius vendant; si tam citò auctio una alteram excipiat. Et sanè non temerè ita existimat: utrum intra hebdomadas paucas, an demum post ferias longas auctio ea futura sit, nihil ipse certi habet; sed dixit ipse ante triduum velle se mecum de re tota consultare; atque id decretum quod maxime mihi probabitur. Unde colligo eum propendere ut ne diu admodum ea res differatur. Quando erit ut te, uxorem, liberos hic videamus? Male sit militibus illis qui sic vias infestant, ut bonis sit male, neque nos te frui possumus. Sed quæso simulac occasio sese obtulerit, eam ne negligas, rectaque te domum nostram confer cum tuis. Nam cur alibi potius divertas quam cum homine qui tuas virtutes scit æstimare, & fratris te instar amat? In Batavia gliscit dissensus inter Proceres. Disputatur de induciis. Pleræque civitates eo inclinant. A quibus dissentiunt Harlemenses & Leidenses. Etiam pleræque civitates ajunt in ordinem cogi debere Amstelodamenses; quippe qui Smoutium Ecclesiastem ex urbe exire jusserint, & è suis unum alterum velint interesse synedrio. Uti apud Leidenses & Delphenses fit. Item qui non minus Remonstrantibus jus concionandi facere cœperint quam Luteranis, Mennonistis, Judæis. Sane male esset Magistratui nisi militum se præsidio adversus factiosos cives tueretur. Vorstium ut aliquid tandem scriberet commonui, qui sponte eo inclinabat, sed pudebat diuturni silentii. Paruit tamen. Est Vir utriusque nostri amantissimus. Quod addo, ne propter silentium hoc amorem ejus putes imminutum. Denarius tuus post duas hebdomadas prælo subjicietur. Uxor uxorem tuam, liberi omnes mei, filia potissimum filiam salutat.

Lugd. Bat. cIↃ IↃ c xxx.
vi Id. Jun.

CXCI.

Lautam Amstelodamensem conditionem ex animo ipsi gratulatur, familiare colloquium inter maxima sua vota ponens.

Amicorum opt. max.

ERgo Amstelodami agis? & conditione quidem adeo lautâ? Ita me postremæ tuæ credere jubent. Gratulor profecto ex animo. Digna est fortunâ istâ virtus tua. De Barlæo inaudiveram jam ante de te nihil: & nil minus, fateor certè, cogitaveram. Sed an Græcas quoque literas, uti Leidæ profiteris: an Historias duntaxat? illud fac ut primis literis scire possim: tum quis tibi in Leidensi Academiâ substitutus: insuper, quem finem illa urbium duarum controversia sortita fuerit: & quid ab utrâque curiâ judicatum. Denarii mei exemplaria rectè accepi, gratiasque magnas ago pro editionis curâ. Scripseram de literarum Casauboni editione; ac quæsiveram quo in loco illa esset: sed tu planè nil rescribis. Nuper admodum, aliud agens, incidi & in istas duas: quas, si tempestivum est, curabis suo loco inseri. Quod invitas, ut excurram, vellem ut vis; sed hæc tempora non permittunt, insidentibus passim vias prædonibus potiùs quàm militibus. Quam jucundum mihi foret te videre & amplecti! sed lætitiam hanc congressus mox tristitia, postquam discedendum foret, oppido acerbam faceret. Mihi bene est in Dania, Dei gratia; favent Proceres, amant docti, nec mutare temerè velim; optem tamen, si sors ita utriusque nostrum ferat, ut corporibus jungeremur usque ad mortem individui, sicut animis juncti sumus: esset mihi id profecto omnium multo jucundissimum: sed permitto ista Deo, qui res hominum omnes ordinat; ejusque sanctæ voluntati me subjicio. De Historia amici nostri, idem planè hic Doctorum est judicium. Meam verò adeo probari tibi valdè gaudeo: neque dubito, quæ placere tibi potuit, eam etiam aliis placituram esse. Plura vellem, si liceret coram colloqui. O si tempus aliquando istud nobis donet Deus! quam utrique nostrum istuc gratum foret! Vale, Vir clarissime, & amicissime, in ætatem usque Nestoris; & salve cum tuis omnibus à nobis. Resalutant Laurenburgius, & Stephanius.

Dabam Soræ ad diem 13. Jun. cIↃ IↃ c xxxi.

Tuus fide optimâ,

JOH. MEURSIUS.

CXCII.

Joanni Meursio,

S. P.

De constituendo apud Amstelodamenses Græcæ linguæ Professore nil certi sibi constare ait, quam diu illos inter & Lugdunenses lites ferveant: Habere autem Professores Lugdunenses, quod sibi de discessu suo gratulentur, singulis enim stipendia fuisse aucta, ne alii tam facilè alio pelliciantur. Jam etiam id agi, ut Salmasius proximè Leidam adducatur.

EUnt in Daniam Fœderatæ Belgicæ Legati, in quibus è Frisia Præstantiss. Scæfferus, è Bataviâ vero nostra Amplissimi Viri Beverius & Oergens: hic Consul Amstelodamensis, ille Consularis Reip. Dordrechtanæ, filius Clarissimi illius Beverii, qui ante bimestre septuagenario, ut puto, major decessit. Nefas fuisset eos sine meis ad vos literas venire: præsertim cum etiam petieris, ut tibi quamprimum rescribere vellem, ecquid de docendis apud nos Græcis literis sit constitutum. Equidem vocatus huc sum ea conditione, ut illos subirem labores, subibam quos Leidæ. Eoque Græcas literas cum Historia universa conjungi oportebit. Quo in consilio nonnihil aliqui nutant: qui me totum partim in rebus Hebræorum, partim Romana Græcaque Historia esse mallent. Ecquid tamen in eo sint mutaturi, non possum dicere, propterea quod de tota hac re Proceres nostri sileant. Videntur nolle hæc ad animum revocare priusquam lis Hagensis sit decisa. Nullus dubito quin curia utraque sententiam sit latura pro Amstelodamensibus. Saltem hoc scio, plerosque quibuscum locutus sum, cum Amstelodamensibus sentire. Sententia feretur post duas

tres hebdomades, ut ex iisdem Senatoribus cognovi. Interea ut dixi neque nos docemus publice, neque Amstelodamenses quicquam de pluribus advocandis statuere, ne Lugdunensibus, eo intellecto magis ira gliscat circa præcordia. Nam si iis diu invidia fuit urbis hujus potentia; & ad invidiam odium accessit, postquam Amstelodamenses connivendum putarunt in Remonstrantium concionibus, maximeque ubi seditiosos cives urbe ejecerunt, qui honorifice a Lugdunensibus excepti: quid futurum iis deinceps animi putas quando nostri illustre erigunt Gymnasium, & Doctores Lugduno arcessuntur? Præsertim si audierint eos de pluribus advocandis serio cogitare. Valde autem habent Lugdunenses Professores quod sibi de discessu meo gratulentur. Nam Curatores Consulesque ne alii tam facile allo pelliciantur, singulis Professoribus auxere stipendium, aliis quidem ducentis, aliis vero trecentis florenis. Itaque, Theologi item Cunæus & Schtevelius jam habent mille septingentos, unde de cæteris possis conjectare. De editione Epistolarum Casauboni adhuc deliberatur. Petunt Elzevirii ut cura Heinsii vel Riveti Epistolæ exscribantur commoda manu, iis deletis quæ præteriri satius sit. Sed nec Heinsius nec Rivetus laborem eum suscipere volunt, vel etiam sumptus in eam rem facere ullos. Quare fortassis tarde hæc editio procedet, si modo unquam successura. Videntur Elzevirii ex Scaligerianis non multum fecisse lucri. Id nunc minus promptos facit ad edendas Casaubonianas. Hugonis Grotii libri de Jure Belli, opus nunquam satis laudatum, hac in urbe excusi multo auctiores. Arbitror fore ut ubi Mercatores redière à nundinis Francofurtensibus excudantur à Guilhelmo Cæsio Commentarii mei de L. L. Leidenses Professionem Linguæ Græcæ obtulere Antonio Æmilio qui Rector fuit Gymnasii Ultrajectini, sponteque se munere eo laboris tædio abdicavit. Sed Antonius Professionem abnuit. Mavult deinceps vivere extra munia publica. Vir est doctus, dives, & qui splendorem illum Academicum non multum moretur. Arbitror Professionem eam deinceps offerendam Mag. Jeremiæ Hoelelluo, *a* quondam correctori Ambergensis Gymnasii Electoralis Collegæ Beckmani: nune Brilanæ est Scholæ Rector. Vir est moribus simplex, sed trium Linguarum & Philosophiæ admodum gnarus. Salmasius putatur Leidæ affuturus proximo Octobri aut initio Novembris. Stipendium erit bis mille florenorum. Etiam per literas ei spes facta liberæ habitationis. De qua tamen nihil statutum postremo conventu Curatorum, quod ægre viderentur assensuri Consules. Nempe ubi coram aderit, facile se id quoque effecturum censet Somersdicius. Valde totum hoc ægre fert Heinsius, ut facile potes cogitare. Unum est quod facere possit, ut abnueret vocationem. Nam solum Thysii & Walæi filii qui studiorum causa in Galliam abeunt, literas Curatorum deferent. Scis autem solere aliquem magni nominis mitti. Tuningius Scaligeri causa in Gallias missus: Herpenius ob Rivetum. Ego minutus homo cum vocandus essem Lugdunum, missi ad me ex Curatoribus Nobilissimus Van der Milius, ex Leidensibus, Consul Isenhautius cum Syndico Zeistio. Est vero Salmasius ingentis spiritus. Quare nisi Rivetus, Justellus, & amicorum alii moneant, ut hoc diminutum contemnat, plane futurum ut provinciam quam quodammodo recepit detrectet. Brevi rem omnem sciemus. Salutem mei omnes tuæ tuisque, ex animo quantum possint adscribi, petiere. Etiam doctissimis Collegis, imprimis Laurenbergio & Stephanio salutem dices.

a Hoelzelino.

Amstelod. III Kal. Sept. 1631.

Tibi fraterno amore junctissimus,

G. J. VOSSIUS.

CXCIII.

Jacobus Armachanus,
Gerhardo Johanni Vossio,

Viro Clarissimo

Salutem.

Latii Historiam Pelagianam, ubi hic desierat, persequitur, & ad eum ablegat.

PErvenerunt in manus meas abhinc ampliùs annis XIII. Johannis Latii de Pelagianis & Semi-pelagianis Commentarii: quibus eorum originem & progressum usque ad tempora Johannis Papæ, qui Severino successit, studiosè diligenterque est persecutus. Delectatus scriptionis genere, ab anno in quo ille desiit ducto principio, proximorum temporum Historiam adjeci: ex Lugdunensis Ecclesiæ scriptis & Flodoardo, majore ex parte, eam contexens; de meo vero (illius, quem suscepi continuandum, exemplo) *nihil adferens nisi ordinem.* Vix dum autem ista absolveram, cùm Historia tua Pelagiana prodiit, & curâ & vigiliis elaborata: in cujus parte extremâ, ea ferè omnia occupata à te comperi, quæ ego tumultuariâ opera in Adversaria mea conjeceram. Itaque cum quidem ὄακος illud ἄγραφον abjeci penitùs: verùm ubi obtulissent sese mihi posteà alia ad *Gottescbalci* caussam pertinentia, quæ in nostri utriusque Collectaneis desiderari videbam; antè exorsa retexere placuit, & ad priorem illum centonem etiam ista attexere ἐπιβλήματα. Quæ, cujusmodicunque sint, ad te allegare visum fuit: si cui fortè usui, in novâ Historiæ tuæ editione adornandâ, esse poterint. Ea tu, ut ab homine existimationis tuæ cupidissimo profecta, æquo accipienti animo accipies. Vale.

Dublinii, v. Calend. Julias anno æræ nostræ Christianæ M DC XXXI.

CXCIV.

Joanni Meursio,

S. P.

Blauwium typographum in opere ejus de Cretensibus adhuc tricones agere cum tadio refert. Grotii Mare Liberum à Seldeno & Grafsvinkelio impugnari subdit.

QUod moras tantas vir atque amice summe nectat Blauwius noster, id non tibi tam molestum est quam mihi. Eo magis quia idem facit in Maimonide mei Dionysii τῦ μακαρίτυ. Simulac literas tuas à vestrate mercatore accepi, recta me contuli domum ejus. Sed aberat ab urbe. Rediturus postridie dicebatur. Distuli igitur scribendi ad te officium, ut perscriberem certiora. Nunc ultra differre non licet, quia jamjam abiturus is a quo literæ mihi tuæ redditæ sunt. Et necdum Blauwius reversus. Compellavi interea fratrem ejus natu minorem ante menses sex septem ex Italiâ reversum. Exposui illi quæ sententia tua foret. Ille petere ne quid agerem ante reditum fratris. Hoc causæ cur non remittam scripta tua. Simul ille quid diceret certo te visurum specimen editionis, antequam ad vos redierit Danus hic Mercator. Facilem se & citam scire ad te id procurandi viam. Negabam me credere nisi quod viderem tot annis elusus. Omnia meliora spondebat, & hac ipsa hebdomade orsurum, vel saltem simulac fratrem compellare dabitur. Quid facerem? Urgebo opus filii & tua: & tua magis quam illud filii locutus sum, & ante annum circiter

&

& hesterna iterum die Noomsium Aclanderveniæ dominum de Cretensium editione ejus honori dicanda, & opus ipsum lustrandum dedi. Qui valde eo capiebatur. Sed ægrè ferebat triconem Blauwium sic nos omnes frustrari. Nec ultra ego quicquam commonere, vel innuere potius (etsi nec id opus fore apud honestam animam arbitrer) quamdiu necdum videret lucem. Pestilentia quæ superiori anno ex una Leidensi urbe sexdecim hominum millia abstulit, videtur nobis nunc comminari. Sed speramus meliora. Obeunt de hebdomade nunc trecenti nunc quadringenti. Nihil id tam magna in urbe præ Leidensi ubi quaque hebdomade cum lues illa maxime grassaretur, etiam mille quingenti & ultra moriebantur. Grotii Mari Libero responsum à Seldeno J.C. Anglo, cujus de Syris diis & marmora Arondeliana & alia extant. Illustres Ordines nostri in mandatis dedere Graswinkelio J.C. meo ante annos viginti discipulo & convictori ut opus hoc refellat. Mitto ad te primam partem Annalium Batavicorum filii Matthæi. Scio quam rerum nostrarum sis intelligens, & tanto facilius probaturum se tibi confido. Clarissimis viris Laurenbergio, Stephano Joannidæ, aliis salutem plurimam, imprimis lectissimæ conjugi & optatissimis liberis. Cui & conjux mea ac filius filiaque salutem adscribi petiere.

Amstelodami, clↃIↃCXXXI. III Non. Jul.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CXCV.

Guilielmo,

Episcopo Londinensi.

Institutum Amstelodamensium de erigendo illustri Gymnasio, seque illuc vocando, ac lites, quas ob hoc ipsis Lugdunenses moveant, prolixè recenset. Conqueritur etiam quod invidi subindè studia in historiam Ecclesiasticam sufflaminarint, ac res etiam familiares non parum afflixerint, ut longè opulentior Lugdunum venerit, quàm nunc recedat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

Mirari te longum adeo silentium meum non solùm arbitror, verùm & certe scio. Quippe qui eorum, quæ in causa sunt, cur scribendi hoc officium diutius distulerim; minimè, ut puto, gnarus esse possis. Itaque rem omnem in pauca conferam. Postquam Lugdunenses viderunt, eo me propendere ut Amstelodamum commigrarem, id unum petierunt, ut saltem rem in integro relinquerem, usquedum locuti essent cum Amstelodamensium illis, qui Hagam ad Illustrium Ordinum conventum missi ab urbe sua forent. Interea diem illi ex die ducere, & nescio quas ob causas moras nectere. Jam mensis unus & alter exspirârat, cùm frustrà responsum exspecto. Tandem cum Academiæ Curatores Lugdunum venissent, idem à me postulant quod ante. Molestum mihi erat sic animi pendere. Sed quid facerem, nisi Lugdunenses mihi apertè inimicos vellem? Aliquanto post in Hagensi Ordinum conventu magnis studiis certatum inter Amstelodamenses & Lugdunenses Delegatos, utrum Amstelodamensibus liceret illustre erigere Gymnasium cum in propinquo sit Academia, cujus id solius jus videatur, ut in ea publicè doceant Professores. Non obstitere Amstelodamenses, quo minus omnis tum controversia ab ipsis Proceribus decideretur. Quod si contigisset, sine dubio pronuntiatum pro Amstelodamensibus foret. Parvi enim momenti sunt, quæ Lugdunenses pro se adferunt. Nec facile Civitates adversus seipsas sententiam tulissent. Quippe si Amstelodamensibus id non licet; nec alteri vel Hollandiæ, vel Zeelandiæ Civitati licebit, cùm utriusque Provinciæ sit Academia Leidensis. Id verò nunquam dixerint vel hujus vel illius Provinciæ Civitates. Præsertim cùm non una alteraque sit ex majoribus, quæ idem ac Amstelodamenses affectet. Solùm eas impedit, quod sumptus essent faciendi maximi, quibus vix pares nunc videantur. Attamen meliora sperant tempora. In quorum præjudicium nihil nunc fieri velint. Adde quod Dordrechti in Batavia professi publice sint Polyander, Nansius, Marcellus: Middelburgi verò in Zeelandia, Gomarus, Mordisonus, alii; nec unquam se Lugdunenses opposuere: ut satis liqueat, quod nunc animati aliter sint, id totum esse ab invidia profectum erga Urbem tantæ potentiæ: Nisi credere malumus ex eo id esse, quia metuant ne vehementius Lugdunensibus Amstelodamenses incommodent, partim ob loci propinquitatem, partim ob opes immensas, ut si velint, facile in urbem suam possint summos quosque viros ex Academia Lugdunensi magnis promissis allicere. Utcumque illud est, in eo quem dixi ordinum conventu postulatum ab Amstelodamensibus & Lugdunensibus, ut utrique judicium hujus controversiæ committerent curiæ tum Hollandiæ tum supremæ. Itaque & Amstelodamenses, ne quicquam præter leges tentare viderentur, Senatorum judicio rem permittere. Quæ cum ad te perscribere vellem, intelligo paucis hebdomadis vel potius diebus negotium consummandum. Quare officium scribendi paulisper differebam. Verum tres, aut quattuor effluebant hebdomades, priusquam parati essent Lugdunenses. Paratis illis novæ iterum spes quæstionis una atque alterâ hebdomadâ definiendæ. Sed adhuc sub judice lis est. Quamobrem cum iteratò me spe frustratum viderem, ulterius differendam scriptionem non putabam. Ajunt quidem fore ut intra dies paucas decidatur. Sed hoc alteris tum literis malim significare, quàm diutiùs nunc silere, ne penitus immemor videar officii mei. Priusquam Amstelodamenses Haga domum redirent, convenit inter eos & Lugdunenses, ut Amstelodamum commigrarem, sed conditione hâc, ne publicè docere aggrederemur, dum lis ea penderet. Etiam Academiæ Curatores, cùm Hagam excurrissem, idem à me postulârunt. Quare hic otio nunc fruor, sed negotioso. Nam præterquam quod nonnihil mihi molestum est tam diu à publico docendi munere abstinere, etiam solicitus sum de Legibus atque aliis, quæ ad constitutionem novi Gymnasii pertinent. De his enim ut nunc cogitarem petiere urbis hujus Proceres. De controversiæ verò exitu minimè sum solicitus. Nam nulli penè is dubius est. Nec multum causæ suæ confidunt Lugdunenses. Sed ajunt plerique eo se litem movere Amstelodamensibus, ne si forte Gymnasii illius gloria quandoque vel incommodet Lugdunensi, vel etiam luminibus obstruat, à posteris accusentur, quod initio non obstiterint, cum ista ab Amstelodamensibus tentarentur. Quidquid verò de Academia est Lugdunensi, in eo prope omnes conveniunt prudenter agere Amstelodamenses, ac rectè consulere, non modò civibus suis, & juventuti, sed etiam oppidis vicinis; cum periculo non careat si adolescentes, priusquam vitæ modum sciant, mittantur eam in Academiam, ubi non in Collegiis vivant, sed in ædibus apud cerdones in quos imperium exerceant ipsi; unde fit, ut noctu bene poti per plateas grassentur, non sine periculo & suo & alieno. Invitus quicquam exaro, quod nomini Academiæ ejus obesse possit, quam non amare modò debeo sed etiam venerari. Attamen & id verissimum est, etiam ab eo tempore quo postremò ad te scripsi, complures gravissimè vulneratos, ac nunc etiam Zelandum bono genere prognatum ex vulnere decumbere; de cujus vita planè conclamatum videatur. Reus verò, ut fieri istic solet, fugâ sibi consuluit. Quod suggerebas ne Proceres patriæ offenderem, id quamquam antea fixum mihi erat, tamen monitu tuo incitatus, serio magis attendi. Sed neminem reperi qui ægrè ferret, vel factum improbaret meum. Imo plerique ex Lugdunensibus apertè ita dicunt, tam me prudenter facere, qui melio-

rem Amstelodamensium conditionem sim amplexus (nam & idem se facturos meo si loco fuissent) quàm Amstelodamenses peccent subducendo eum Academiæ qui bonam juventuti operam navet: nec enim concoquere id se posse Amstelodamenses ex Academia ejus Provinciæ, cujus ipsi sint pars illustris, vocare quemquam in urbem suam, cùm magis rationem habere debuerint Provinciæ quàm suæ civitatis. Et sane speciosè admodum ista dicuntur. Sed obtendunt Amstelodamenses jus esse Professoribus quovis commigrandi, quo velint: ad hæc se prius rem omnem communicasse cum Lugdunensibus; nec obscure iis significasse, si neutiquam parati me essent dimittere, posse de eo conveniri, dummodo mihi satisfieret, cui se obstrictos faterentur. Quod si tum à Lugdunensibus, & aliquot etiam mensibus post fuerit cessatum, non esse profectò quod nunc Amstelodamenses accusent, sed se ipsos qui in me retinendo fuerint negligentiores. Alia etiam non levis momenti pro se adducunt. Sed video me jam alteram paginam explevisse. Quare ne longior sim, abrumpam, si unum illud adjecero, plus omnino mihi hic otii fore, ad ea limanda ac perficienda, quæ sum exorsus. Imprimis autem quod toties tibi, Illustrissime Domine, postulatum, me ad Ecclesiasticam Historiam accingam, quantum per munus publicum licebit. Magnus est animi mei ardor ad præstandum aliquid quo Spartam illam ornem. Ac quanquam malè me habet, quod sex septem homines (quorum magna ante annos duodecim in Ecclesia erat auctoritas) propterea quod inter extremas sententias cum antiquitate aliquid medium probarem, sic afflixerint rem familiarem, ut longe opulentior Lugdunum venerim, quam nunc recedo: tamen magis ægre est animo meo, quod relictis propemodum studiis sacris coactus sim docere bis de die in studiis humanitatis. Nam manè quidem Xenophontem, Aristophanem, aut alium ejus generis enarrare soleo: post prandium autem Florum, Justinum, aut similem. Nisi quod postremo biennio dum expono Sulpitii Severi Historiam Sacram, occasio fuit expendendi universam Historiam veteris Testamenti. Mallem eadem occasio fuisset in rebus Christianorum, propter provinciam illam quam suscepi. In qua lento admodum pede sum progressus. Absque eo fuisset his annis duodecim, si bene me novi, minimùm in Historia Ecclesiastica sex ejusmodi volumina ac est Historia Pelagiana, nec minoris bonitatis edidissem. Sed hoc ferre illi non poterant, qui quod honoris mihi accederet, sibi decedere arbitrabantur. Ego vero etsi optimi cujusque alicuo etiam magnatum favore subnixus, temporibus tamen cedendum putavi. Nec aliter poteram, si conjugi ac liberis consultum vellem. Nunc auctoritas eorum de quibus conquerebar, multum refrixit. Planeque omnia suo magis momento pensantur: maxime è cordatissimo hujus urbis Senatu. Verum oblitus non tam mei, quam negotiorum tuorum iterum materiem ingredior de qua prius quam omnia dixero, diem clauso componat vesper Olympo.

Deus Opt. Max. te, Illustrissime Domine optimeque Mecænas, Serenissimo Regi Carolo, Regno Britanniæ magnæ, Ecclesiæ universæ ac amicis & cultoribus tuis, familiæ in his meæ, quæ assidue pro te vota facit, diuturnam ac incolumem vitam largiatur.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xxxı.
Pridie Idibus
Quinct. Stilo
Veteri.

Devotissimus & obstrictissimus
Reverendissimo & Illustrissimo nomini tuo,

G. J. Vossius.

CXCVI.

Erycio Puteano, Ger. Jo. Vossius

S. P. D.

Circulum Urbanianum novum inventum amicè gratulatur. Studium Dionysii sui in vertendis annalibus Belgicis Reidani laudat, simili diligentiâ Cæsarem castigatum & illustratum edituro manuscripta aliquot exposcit.

QUot Epistolas à te, tot amicitiæ veteris nova accipio pignora, vir atque amice eximie. Tu & sæpe, & raro absque munere, ego & rarius, & cum munere non nisi quandoque, & post longa temporis spatia ad te scribo. Certe natum te non literis modo, sed & amicis demerendis jam dudum expertior. Vellem & ipse non tot aliis distringerer, quo referre paria liceret. Sed facile novi humanitatem tuam, quæ nihil ultra requirit, quam animus & occupationes privatæ ac publicæ inuunt. Quam nisi excusationem haberem, jam dudum puduisset, quod, ut aliis, sic benevoli etiam affectus indicus me hactenus viceris. Non vacat jam cuncta exsequi: novissimum duntaxat munus tuum dicam: Circulum hunc, quo quid elegantius, venustiusque, quid ingeniosius? Superasti priorum industriam: imo pene dixerim ingenii humani modum: ut qui hoc pacto non de mortalibus solum bene merearis, sed de illo παμμεγέθει sole: cui hactenus nullam requiem speranti metam laborum posuisti. Certe nequeo, amicorum, qui quidem supersint, vetustissime, quin gratuler tibi super novo hoc invento: quod mihi non ob autorem minus, quam ob rem ipsam placuit. Etiam, quas possum gratias, habeo: non quasi hic primus accepti beneficii dies sit: sed quia novum prioribus cumulum addidisti. Itaque jam nunc, quem olim quoque dicaveram, animum & operam offero. Tu sicubi tenues vires nostras utiles tibi fore judicabis, prompte utere. Scis mutasse jam Dominum urbes, quibus & ego & tu originem debemus. Proinde si forte vel hic, vel alibi præstari pro te quicquam posse existimas, sive id apud Proceres nostros, sive apud Illustrissimum etiam Principem Arausionensem erit, tantum indica. Efficiam ne voluntatem meam aut studium requiras. Jam menses sunt duo, quod præter morem, bene longas ad te literas scripseram. Eas dederam perferendas necessario ac propinquo meo Joanni Corputio, cujus parens ante in Senatum Dordrechtanum allectus, nunc Roterodami est rei maritimæ præfectus. Sed is cum prius per Brabantiam iter in Gallias cogitaret, post ubi de Arausionensis Principis in Geldriam expeditione intellexit, consilium mutavit, ac quas dederam literas, sexta mihi, ex quo scripseram, hebdomade remisit. In iis præter ea quæ ad adolescentis commendationem pertinerent, alia nonnulla, etiam illud erat, ut opus nostrum Grammaticarum Institutionum, quod ante annos xxx, & amplius, scribere orsi eramus, tandem prælo subjici cœpisset. Jamque in secundo libro occupamur. Filius meus Dionysius cui nihil ab longo tempore jucundius & exoptatius contigit, literis tuis & iis, quas eodem tempore ab doctissimo Tuldeno accepit, Latine reddit Annales Belgicos Reidani. Quæ translatio cum à Magnatum multis expeteretur, jam ante menses tres excudi cœpit. Atque ex libris duodeviginti octo jam absoluti, atque arbitror intra menses sex septem ejus te operis exemplar visurum. Eidem decretum est, Cæsarem, sibi perfamiliarem scriptorem, plurimisque à se locis castigatum, & notis illustratum, edere in lucem. Eam ad rem usus est uno alteroque meo, & editionibus vetustis; ut de variantibus Fulvii, & aliorum lectionibus nihil dicam. Sed enim impense desiderat plurium manuscriptorum copiam. Et jam aliquorum ei spes facta. Non dubito quin apud vos, qua publicis, qua privatis Bibliothecis inveniantur. Quocirca si unum alterum calamo exaratum exemplar Cæsaris nancisci

cisci ac transmittere ad nos possis, sanctè spondeo, optima fide redditum iri. Sin mittere hac non sinatur, proximum est, ut per adolescentem quempiam conferri cures. Modo tanti codices illi videantur, sumptus ut æquum, refundam. Horum alterum si consequi filius possit, obstringes non illum modo, sed me quoque, qui quidquid liberis meis fit, mihi præstitum existimo. Vale summe vir.

Amstelodami, prid. Non. Sept.

CXCVII.

Cum filio suo Johanne affinem Junium de meliori commendat.

Reverendissime in Christo Pater & Domine Illustrissime,

REdit tandem ad Cantabrigienses suos filius meus. Diutius quidem pro opinione apud nos hæsit. Sed scis quàm ægrè liberi à Parentibus divellantur, præsertim ubi aliquamdiu extra eorum fuerint conspectum. Infirmior etiam valetudo filii suasit, ne citò nimis dimitterem. At nunc postquam sibi penitus restitutus videtur, nolim eum diutius abesse ab Academia Cantabrigiensi: ubi præclaram adeo occasionem habet maximos faciendi progressus apud tot Præstantes viros, quos demum æstimare didici, cùm præsens doctos eorum sermones audirem: eoque nec uspiam certe lubentius versari filium meum velim. Et tamen parum absfuit, quin ei hic unius & alterius hebdomadis moram necterem: sed metuebam ne peccarem in Collegii Leges. Alioqui paulum retinuissem, idque fine eo duntaxat ut per eum significarem sententiam utriusque Hagensis curiæ, super lite inter Lugdunenses & Amstelodamenses. Siquidem utrimque jam à partibus producta omnia quæ potuerunt, nec superest aliud, quam ut à Senatu judicium feratur: quod intra dies XII. vel præterpropter, fore, ex compluribus Senatoribus cognovi, cum ante dies paucos Hagam Procerum nostrorum postulato excurrissem. Cæterum vel omnia me humana fallunt, vel pro Amstelodamensibus pronuntiabitur. Hactenus quidem vix in unum alterumque, atque eos partibus obnoxios incidere datum, qui non rem satis liquidam putarent. Obstare consules Lugdunenses, mihi miror; partim quia damni inde aliquid civibus, si tardius eò concedant adolescentes: partim quia si alibi etiam publice doceatur, majora Professoribus suis stipendia persolvere cogantur, ne alio se pellici patiantur. Quod quàm verum sit, experimentum vidimus ante sesquimensem; quia Professoribus singulis ducentis, aut trecentis florenis nostratibus auxere stipendium. Sane tantam tamque subitam liberalitatem erga singulos non persensit Academia, dum stetit. Hoc jam boni se mihi, vel Amstelodamensibus potius, debere ipsi prædicant Professores. Nempe quia decessus meus & Amstelodamensium liberalitas ejus rei caussa sint κατ' συμβεβηκός. Et sperant iidem, præcipue qui magis excellunt, his non paulo majora. Quæ res ut gratissima hominibus doctissimis, ita malè habet eos, qui Lugduni minus liberaliter habere publicos doctores mallent. Interea hic à publicis (ut vocant) lectionibus abstinetur. Sed otio fruor negotioso, dum de ordine ac statutis Athenæi nostri laboro, quàm possum maxime. Nec tamen in variis illis curis quibus distineor, non aliquid quotidie penè reseco, quod Ecclesiasticis detur. Hæc enim summa votorum mihi uti & studiorum potissima. Eoque operam do ut cætera seponam, quæ priori potiùs, quàm ætati huic videntur convenire. Et tamen quotidie urgeor, ut saltem ea promam in studiis aliis, quæ jam habeo parata. Quod vix video ut effugere possim. Affinem meum Franciscum Junium in Gallias profectum literis ipsius certior factus sui. Postea etiam epistola amplissimi Hugonis Grotii edoctus sum in Britanniam rediisse. Sed quo animo reversus sit, non addit. Neque de eo quicquam ad me affinis. Unde colligo eum à scribendo abstinuisse, quia nihil adhuc certi quod scriberet, haberet. Rogo te, Reverendissime, & Illustrissime Domine, ut commendatum eum habere velis. Non est indignus tanto Patre filius. Probitas, eruditio, & quæcumque bonos commendare viros solent, in eo non vulgaria sunt sed eximia. Fides etiam, quâ in Illustrissimi Comitis Arundelii domum fuit, insignis eluxit: & exerciti labores graves per novennium integrum. Addit tribus verbis Hugo Grotius, sese amore Junii de eo ad te scribere ausum esse. Id mihi gratum accidit. Scio quanti sit ab eo commendari, qui Belgicæ miraculum sit. Rogo quòd mei causa, & Junii nostri gratia velle scio, id tanto facias lubentius ob magnum patrem, magnum etiam hunc familiæ Junianæ amicum. Mihi licet cætera ignotus Junius foret, tamen si serio commendatum à Grotio scirem, tanti id esset, quam si omnem ejus vitam introspexissem, ac per omnia probassem. Tantum ego illi tribuo viro quem à prima novi adolescentia, quem suspexere etiam hic omnes ante triste illud terræ nostræ dissidium; quem denique soli non æstimant, qui virtutis pariter ac doctrinæ sunt hostes. Mihi quoque videor scire quo apud te loco sit, Reverendissime Pater, eoque liberiùs ea promere ausus sum. Filium etiam quid, optime Mecænas, commendem tibi? Affectus hactenus ita eluxit, ut non ultra rogem, quàm eum ut conserves. Ipsum verò hortari non desinam, ut magis magisque tanto tui favore dignum se præstet. De victoria nostri Principis nihil, puto, addere opus: quia absque dubio omnia etiam apud vos jam pervulgata. Multi hostium & in his nobiles quamplures cæsi sunt, multi submersi: ac plus quam quater mille capti. Non adeo imprudens hostile consilium fuit: Sed nebula subito coorta valdè classi incommodavit. Ea enim factum ut a laterna Admiralii aberraretur, navesque singulæ telis nostrorum paterentur, unde locorum non satis gnari dedere se quam confici à nostris maluerunt. Si verum dicere licet, non exiguum est, quod & Principis prudentiæ, & virtuti militum nostrorum debetur; tamen absque illa nebula, quam Deus immisit, difficilis nobis nec incruenta victoria fuisset.

Deum Opt. Max. oro

Reverendissime Pater, Domine Illustrissime, Mecænas optime,

Ut deinceps quoque terris nostris faveat adversus hostem potentissimum, magnam vero Britanniam in longa pace conservet, tibi multos in annos valetudinem prosperam largiatur, bono publico omniumque devotorum nominis tui cultorum, quos inter æternum.

Amst. cIↄ Iↄc xxxI. Prid. Kal. Octobr. Stil. Nov.

Observantissimus cliens tuus,

G. J. Vossius.

CXCVIII.

Ger. Joh. Vossius, Jacobo Crucio,

S. P. D.

Amorem ipsius magni facit. Tardas & impolitas literas negotiorum multitudine, & aliquot Scriptorum molitione, excusat.

ETsi quas mihi tribuis laudes, agnoscere nec debeam, nec velim, irrepit tamen animo, nescio quæ voluptas, quod ab erudito doctum, à probo bonum, haberi me videam; quorum illud ut assequerer, ætatem meam studiis omnem impendi, spe non tam tumidæ famæ, quàm de publico benè merendi: hoc ex æquo omnibus expetendum, ut pii, & sint ipsi, & aliis videantur. Itaque non diffi-

diffiteor jampridem, debitorem me tibi, qui immerentem me, saltem de te tale meritum nihil, cumulare laudibus, & tanta prosequi humanitate volueris. Atque eo magis dolet, tarde adeo me tibi respondere. Et utinam solus hic aliquid in me desiderares? simili modo vapulo propè ab omnibus amicis meis. Sed ita est, mi Cruci, neque ego in me tantùm juris habeo, ut quæ velim, possim; neque illæ vires humanæ, ut animus eodem tempore, omnibus sufficiat. Me tum propinqui, tum exteri distinent quotidie, satis alioqui occupatum, tum publico munere, quod cæteris antehabui semper; tum iis quæ vulgare paro, aut jam emitto. Sic nunc quoque calefacimus prelum Commentariis nostris de Arte Grammatica, in quibus τεχνολογικῶν veterum, & nobiliorum nostræ ætatis Grammaticorum labores, ad examen revoco; plurimaque optimorum Scriptorum loca, vel mendosa corrigo, vel obscura illustro. Hoc opus mox consequentur Originum libri, tum ii quos de re Poëtica fecimus. Scio non defore, qui omne hoc argumentum humile, & inferius ætate mea arbitrentur. Et ego idem sentio. Sed nolui labores tantos, quos maximam partem, ante annos propè xxx. exhausi, æternum tineis gratificari. Nolebam etiam multorum fallere expectationem, qui jam pridem promissa mea impleri postulabant. At his defunctis, majore animo, si vitam summum Numen concesserit, aggrediar, quæ jam pridem de Historia Ecclesiæ, & quæ huc pertinent mecum agitavi. Igitur tot tantisque semper pene obrutum, dixerim, occupationibus, miretur quispiam in rescribendo amicis esse aliquanto negligentiorem? Ingenuè & verè dico, si subinde literas ad amicos dare cupiam, plurimam adeo præcipitari scriptionem opus est, ut aliud penè agenti, eas excidisse, quisque judicaturus sit. Nec id me malè habet, quia satis profectum ad laudem arbitror, si quæ molior, utilia, quæ dico, non barbara habeantur. Quo modo animatur aliter scribere non possum, quam occupatum decet. Sed novi candorem, & prudentiam tuam. Non disertas à me literas, aut quod huic sæculo potius videtur, affecto acumine ornatas desideres. Habe igitur simplices hasce, quas solus tui amor dictavit. Habe simul animum meum, quem si non alia re, at certe eruditione tua, ne humanitatem dicam, abundè tibi conciliasti. Vale.

Amstel. Post. Kal. Octob. An. cIↄ Iↄc xxxI.

CXCIX.

Erycio Puteano V. Cl. Gerardus Johannes Vossius,

S. P. D.

Magnam eius apud eruditos & bonos in Belgica esse æstimationem affirmat. Amicitiam & familiaritatem cum Nobilissimo Beaumontio spondet.

Literas tuas avidè exspectatas avidius legi. Es, & semper eris Puteanus: hoc est, totus candidus, maximusque & amicorum, & eorum, quæ faciunt, æstimator; ita ut multum ambigam, ecquis vel minima in te gratificari tibi possis, cui non magnopere propterea te devinctum putes. Talis mihi visus es semper, & quo longior tecum mihi consuetudo est, eo magis crescere humanitas tua videtur. Nec dubito, quin licet istiusmodi sis quadam naturæ bonitate, tamen non parum etiam sibi vindicent studia, quibus te addixisti. Ea tu verè scribis nulli esse noxia: at ego etiam toti ea orbi utilissima esse prædico. Næ barbarum ego illum censeam, cui tantus studiorum antistes non sit cordi: nedum ut lædere, aut iniquior saltem esse audeat quisquam. Quare quod significas pro confecto jam esse puta. Est vir, inter cæteros mei amantissimus Simo Beaumontius, sive Bellimontium malis, qui in Collegio Patrum fœderatæ Belgicæ jam annis aliquot magno cum honore fuit. Doctissimus ipse doctissimum quemque in pretio habet, & vicissim in pretio habetur. Is hactenus in castris nostris, vel Leodici fuit. Nunc ab Illustrissimo Principe Arausionensi Hagam missus, ut cum Patrum cæteris de pacis conditionibus, si conveniri forte possit, consultet. Sed intra diem unum alterum iterum Trajectum cogitat & castra. Huic vero te posse ignotum esse arbitraris? Præsertim Dordrechtano: ubi tot non amatores modo, sed admiratores tui habes. Ubi etiam progenies tua nobili & Patriciæ familiæ implicita. Ubi ipse cum optimo parente tot annos vixisti. Hic saltem tanto viro nesciri non potes, qui nominis tui fama Belgicam & vestram & nostram (utinam communem dicere liceat) jampridem imples. Sed faxo ego, ut qui te ob egregias animi dotes & merita erga Remp. literariam, hactenus plurimi facit, etiam ut amicum complectatur. Nec eo minus, quoties occasio se offeret, apud Procerum alios conabor, quicquid potero: imprimis urbis nostræ, cujus ob summam potentiam non levis est auctoritas. Certe etsi nulla tecum amicitia fuisset (cujus diuturnitatem quoties cogito, gliscit in pectore occultum aliquod gaudium) tamen eximiæ eruditioni tuæ, & hoc, & majora multa, deberem. Tu vero, si quid etiam, quod ab tanto ingenio profectum est, laudaverim, id lætaris? Debeo & volo. Itaque si nostrum tanti tibi testimonium sit, ut ingeniosissimo operi tuo præmittere, publicèque legi velis, nequeo, quod tibi placuerit, non probare. Nam verissime dixi: neque eò quisquam impudentiæ unquam procedet, ut adulationis hic aliquod vestigium esse dicat. Quod filii mei causa laborem susceperis perlustrandi Bibliothecas quæ apud vos sunt, & me obstringis, & illum. Ego certe lætor, etiam vinculis tuis illigatam esse sobolem meam: sic perennatura est amicitia nostra. Gratias me agere, & plurimam salutem adscribere petiit.

Amstelod. Prid. Id. Octobr.

CC.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Professori celeberrimo.

Urget de Archiviis responsum, de Veneti oratoris martyrio Pasquinus quid voluerit, litesque Legatorum cum urbis Romanæ præfecto de superiori loco explicat.

Clarissime Vir,

Ostendit mihi in alteris illustrissimi Molini literis, propensissimum tanti viri, erga te adfectum, & jam ante abundè tibi exploratum, is qui summoperè te colit Thadæus Vicus, & inde allatas quas vides chartas, ad te mitti postulavit, quod & ipsius, & tui causâ facio, quam lubentissimè. Molinus scire desiderat, cui nunc potissimum operi impendas mentemque manumque & Molini vice Vicus iterum obnixè petit, festinari illud de Archivis responsum, de quo scripsi nuper. Pasquinus, quid de Veneti oratoris martyrio voluerit, difficile sit conjicere, nisi ante noris Româ excessisse, mandato Senatus Veneti, Legatum qui apud Pontificem erat Pisaurum, eo quod Thadæus Barberinus, urbi Romæ à Patruo Pontifice Præfectus, & sibi, & Legatis cæterorum Principum, præripere locum tentasset, quem Legati Principibus suis, præ omnibus, uno Papa excepto, deberi de jure perpetua possessione stabilito contendebant. Cùmque inde enata essent publica dissidia, & Veneti Legati veredarius armatâ manu per Thadæum immissâ, liberatus esset ex ædibus Sancti Marci, Legato insessis, in quibus ille custodiebatur, quod emptus à Tha-

à Thadæo crederetur, uti ipsi cederet obvius. Legatus rem omnem Serenissimæ Reipublicæ nuntiavit, ac protinus mandatum accepit, domum revertendi, secutique exemplum Legati cæteri, urbe excessere omnes, atque in suburbanis degunt, usque dum singuli intelligant à suis, quæ sit Dominorum suorum super hac re sententia. Nunc ultra non morabor tua magis seria, quam meæ sunt literæ. Deum precor, ut tibi, & familiæ tuæ æternum faveat. Vale.

Hagæ Comit. raptim, die 22 Octob 1631.

Tuarum virtutum cultor omnibus officiis,

G. R. DOUBLETIUS.

Memor sis rogo Grotiani quem emi mihi petieram libri. Iterum vale.

CCI.

Salutem in Christo.

Epistola familiaris.

Literas hodie tibi debeo binas: totidem enim accepi nec redditi. Sum in hoc genere æris solvendo paulo tardior. Et certè aliquid tantum est quod possim solvere. Tanta enim mole negotiorum gravatus sum, ut aliquid sit & sæpius, quod mihimet ipsi debeo nec solvere possum, quidni ergo & amicis aliquando? Et quod nunc in hoc scribendi officio tibi non desim, gratias ago stylo huic contractiori, qui hoc unum novit, multa paucis concludere.

Intelligo ex utrisque literis tuis metum injectum esse Lugdunensibus, non solum ne te amitterent, sed & ne Academiam: saltem ne Professores quosque digniores ad se allicerent Amstelodamenses. Eos autem Primores juvenum facile sequuntur, sicut illi præmia ampliora. Et quid sine his Academia? Superest ut vel stipendia adaugeant Leidenses, quod in bonum cedet Professoribus: Aut ut Professores Amstelodamum concedant, quod malum minatur Academiæ: Quin & civitati etiam, quæ ex frequentia Studentium ditior facta, nec cupit scio lucrum dediscere. Reliqua, in tantum te spectant, cupio audire, sed quum causa finita est, & quum statio tua fixa.

Filium tuum salvum, & reducem gestio videre. Hoc bene est, sed male quod abiit me nesciente. Quid? Ut ad te, quem tanti facio, quanti spero nosti, abeat filius tuus sine me? Iterum (si quæ occasio detur) non faciet spero. Et unicè probo quod tam cito remiseris. Non quasi de progressu ipsius, dum apud te dubium ullum, sed ne in Collegii statuta peccaret.

Si quæ parata habeas, nolim ut abscondas. Nosti quid sit, Lucerna sub modio. Nec erit male posita opera, si scripta illa quæ ut antiqua sunt, ita ante hoc sæculum pænè antiquata, e pulvere suo extrahas, iisque aliquid lucis addas. Semper tamen inculco Baronium, & eò magis quia Ecclesia (sic enim scribis) summa votorum tibi.

Fran. Junius rediit in Britanniam citius multo quam opinabar, utpote qui satis novi quo animo in Gallias profectus sit.

Attulit secum literas ab Amplissimo viro Hugone Grotio, ad me datas. Gratissimæ illæ (virum enim illum doctissimum semper agnovi) sed rescribendi otium non datur. Nota etiam mihi probitas & eruditio Junii, nec opus ut à te habeam illum commendatiorem. Scias velim, me & tui & Grotii & sui causa facturum quod possum.

Victoriæ Principis vestri gratulor. Cedat precor in gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ. De prudentia ipsius, & virtute militum, non est apud me dubium; sed si iterum & in mari non rubro Israëlem prævivit nebula, date quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

De filio tuo iterum. Et iterum si placeat. Nam cur non & hic duplex primogeniti portio? Certè mihi curæ erit, quam diu ipse sibi. Tu eum hortare ut facis. Et quo magis te & tua in eo conspexero, eo majori cura me eum prosecuturum spondeo. Quod reliquum, te & illum, & tuos, Deo fovendos commendo. Et quum fuerit opportunum te rogo, ut nomine meo virum illum spectatissimum Hugonem Grotium, eique pro literis per Junium missis gratias agas. Hoc facto scias me

Novemb. 7. 1631.

Amicum semper tibi fore fidelissimum,

GUIL. LONDON.

CCII.

Clarissimo, & Eruditissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Histor. & Linguæ Græcæ Professori dignissimo.

Suetonium suum ipsius censura submittit. Quibus elogiis compellare Salmasium oporteat amicè exquirit.

Vir Clarissime,

Suetonium hunc, scriptorem, ut ego quidem existimo, & tu non ignoras, longè præstantissimum, ac cura nostra, si non nitidiorem, certè non pejorem redditum, jam primùm ad te mitto. Per occupationes est, quod non potuerim maturius. Animadversiones nostræ, non ita multæ, aut elaboratæ sunt; sed ejusmodi tamen, ut putem tibi homini doctissimo, & antiquitatis amantissimo, non ingratas fore. Quam malè Author hic cum optimis quibusque, à Librariis habitus sit, nemo paulo humaniorum ignorat. Hi ingeniosius alieno opere plus satis esse voluerunt, omnia immutantes trajicientes, omittentes, pro libitu, ut visa abundare, aut hiare quælibet. Reliqui Augustæ Historiæ scriptores minores jam sub prelo sunt. Pars eorum tertia, in qua illi sex, qui conjungi ferè solent, leguntur, carceres mordet. Eam Claudio Salmasio, viro, meo quidem judicio, consummatissimæ eruditionis, inscribere est animus, ut hac via aditum mihi ad amicitiam ejus sternerem. Præscriptio nostra ejusmodi est: *Excellentissimo Viro, Claudio Salmasio.* Quod ipsum, an pro dignitate ejus, amplius satis sit, tu non ignoras, qui eum propius nosti. Velim hac in parte, tuo consilio nos juves. Quod si feceris, facturum autem confido, beneficium hoc tuum, ut & alia in me merita, æternum, & publicè aliquando, si otium Deus, & vitam longiorem dederit, agnoscam: specimen hoc animadversionum velim per otium evolvas, & si quid ineptum, aut alienum in iis sit, pro authoritate tua castiges. Vale, vir eruditissime, & me ama, qui te effflictim. Reverendissimus avus meus, fratres, & omnes nostri, te, tuosque omnes quam officiosissimè salutant. Ad filium tuum Matthæum brevi scribam: habeo quod ejus interest non ignorare.

Raptim, Lugd. Batav. 8 Nov. cIↄ Iↄc xxxI.

Dom. vestræ dicatissimus,

MARCUS BUXHORN. ZUERIUS.

CCIII.

Erycio Puteano,

Historiographo Regio,

S. P.

Deprædicat humanitatem Puteani, quòd tanti suos æstumet labores, & Grammaticam suam publicis scholis introducere cogitet. Cæterum de titulo Regis Sueciæ, in inscriptione quam protulisset, aut peccatum in numismate, aut perperam lectum arbitratur.

IPse credideram, Vir Clarissime, primis, quas ad te daturus eram literis, scripturum me quando initium facturi essemus publicè docendi. Sed ut multa opinione citius cadunt, alia in multum spatium trahuntur, ita quoque Scholæ nostræ quæstio, diu agitata, necdum conquievit. Propinqui tamen jam summæ spei sumus. Quippe Proceres nostri, aliquot abhinc diebus, Hagam sunt profecti, ut Curiæ utriusque sententiam audiant; Et tantum non decisa lis est. Triduo, aut quatriduo, nisi plurimum me, & plerosque alios, opinio fallit, ipse scire, & quod sciam, significare tibi potero. Quid de tota censeam controversia, nihil repetere opus. Nam ante scripsisse memini; nec mutata in ullo aut spes, aut sententia est nostra, ut stabilis plurimum illis opinio, qui pro causâ nituntur bona. Cæterum quod tantas mihi gratias agendas putes, pro munusculo agnosco, & præter meritum fieri, & simul humanitatem tuam. Sed jamdudum ita assuevisti me, ut cum Puteanum nomen video, ipsam me humanitatem adspicere cogitem. Profectò Musas humaniores sine causâ appellari, fere hodie dicere liceat, si earum cultores hodie lubeat æstimare. Tu unus, si alius quisquam, iis nomen asseris suum. Eoque injuriam tibi faciamus, nisi, quomodo me vocas, immerentem, te potius Musarum vindicem appellemus. Et tamen gaudeo, non minus promptam mihi esse ad hoc voluntatem, utcunque successus dispar sit. Ex eodem humanitatis fonte proficiscitur, quod laborare te scribis, ut Grammatica nostra in quibusdam Scholis apud vos recipiatur. Existimo tamen, frustra te fore, ob partes eas quibus nunc domus Dei distrahitur. Etsi nihil in libellis iis sit, quod ea quibus nunc dissident, tangant. De Inscriptione ea quam proponis, GUSTAPHUS ADOLPHUS, D. G. GOTHORUM, VANDALORUM REX, MAG. P. FINLAND. DUX ET HONICARELS NEC NON INGRI; temerè arbitror confusa postrema verba; nam Gustavi inter titulos est, *Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Estoniæ, Careliæ & Ingriæ.* Hoc inter cætera ostendunt, variæ Rutgersii, quas huic Regi dicavit. Et ex iis qui Regnum hoc descripsere, satis est res aperta. Quare aut peccatum in numismate, aut perperam lectum. Suspicor omissa postrema litera, sic scriptum esse, DUX ESTONI. CARELI. NEC NON INGRI. Saltem sic inscribi debuit, aut aliquid aliud est, quod me fugit. Barlæum nomine tuo salutavi, cui id longe gratissimum fuit. Ac prima occasione, ad te scripturum promisit. Nunc resalutari jussit. Vale summe, & vir, & amice.

*Amstel. clↄ Iↄ c
xxxi. Non.
Decemb.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CCIV.

Summo viro & amico

Erycio Puteano,

Gerardus Johannes Vossius,

S. P.

Plempium amicum ad professionem medicam apud Lovanienses de meliori commendat.

Maxime & amicissime Puteane,

EAdem hora, qua literas tuas accepi, operam dedi, ut Plempium nostrum convenirem, ex quo intelligo (quod alioqui apud cæteros premit) Brabantiæ vestræ aliquos, civili alios dignitate, alios doctrina insignes, atque in his etiam Præstantissimum Fromondum, sedulò operam dare, ut professione Medica apud vos Lovanienses fungatur. Horum ille literas quotidie exspectat. Atque illud in causâ est, cur negaret, cum de Bononiensi Lyceo animum ejus tentarem, responsum præcipitare adeo se posse. Sed tamen non obscura indicia perspexi, facile intelligere, quam honorifica sit futura Bononiensis illa Professio, ac quantum etiam emolumenti adferre possit. Profectò minime abhorret. Verum, antequam de ea aliquid audisset; animum suum de Lovanio quodammodo aperuit amicis. Et negari non potest, propiorem sic Batavis suis fore. Quod longe etiam jucundius, si inter vestræ & fœderatæ hujus Belgicæ Proceres pacis negotium procedat: uti optamus & confidimus. Equidem gaudeo, sic Italos, sic Belgas de Plempio cogitare, vir est ut optimus & humanissimus, ita ingenii elegantis, Philosophus acutus, Medicæque artis callentissimus. Si me, si urbem hanc spectarem, mallem non aliò pedem referret. Verum enimvero sic doctrinæ atque virtuti Plempii faveo, ut quam optime ei esse velim. Quod de Circulo tuo augendo cogitas, sane gaudeo. Nam etsi nihil in eo quisquam desiderat, non tamen ignoro, ab eo ingenio, eaque doctrina, deinceps etiam posse expectari, quæ doctissimos doceant. Et placet, si Amplissimo Simoni Bellimontio exemplar transmittas. Non desinam Præstantissimum & optimum virum amore tui magis & magis accendere. Ac tacente etiam te apud Procerum aliosque id facere non cessabo. Id enim vere amicissimus esse satis intelligo. Plura nunc scribere non possum, quia tabellarius Lovaniensis, qui hodie demum me convenit, cras summo mane abitum parat solito celerius, quia, ut incessus fidem faciebat, arthritide cœperat laborare, & ne glisceret hic malum extimescebat. Sed intra paucos dies, ut spero, de Plempiano negotio certiora perscribam. Occasio erit per tabellarium Antwerpiensem. Tu, amicissime, operam dabis, ne ambiguæ hæ literæ meæ fraudi esse Plempio possint, fortasse satius sit nihil hac de re ad Amplissimum Chrysogonum Flaccium scribere Bruxellas, usque dum literas à me aut Plempio acceperis, aut istic, quid de Lovaniensi cathedra Medica statutum sit, cognoris. Quamquam quid ego de isto ad te? Qui, per te melius quid facto opus sit intelligis. Et quod nunc in mentem venit, credo nec Præstantissimus Flaccius ignarus est, quid Lovanii in Plempii causâ agatur.

Amstelodami, Prid.
Non. Decembr.

CCV.

CCV.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Eloquentiæ Professori.

Urget de Archivis responsum, de Veneti oratoris martyrio Pasquinus quid voluerit, litesque Legatorum cum urbis Romanæ præfecto de superiori loco explicat.

Vir Clarissime,

PRælegit mihi è literis Illustrissimi Molini, ad se scriptis, Dominus Thadæus Vicus, ferè id quod inde excerptum, vides hic tibi transmitti: ferè inquam; nec enim si conferatur cum Archetypo, in omnibus, sat scio, respondeat. Addidit, quod videam nihil, verum omisit quædam, quæ inprimis ego, dum legentem assequebar, notaveram. Uti quod verecundè admodùm & magno observantiæ testimonio, profitetur hisce ipsis literis, Vir Illustrissimus, non audere se jam tantopere pro transmisso specimine tibi obstrictum, ultra esse molestum, aut importunum; ideoque poscere, ut Vicus tanquam motu proprio, nulla Molini id petentis, mentione facta, aut per se, aut per Dominum Van der Myle, aliumque prout consultum judicabit, ulteriorem dicti operis perfectionem efflagitet. Quod Vicus omiserit, hic in eo quod vides apographo, certe nescio. Cæterùm id ego quale accepi lubens transmitto; ac ne quid fortè in Italico Idiomate, legentem moretur; subnectam interpretationem Latinam. Quanquam verò confido supervacaneam illam operam meam fore, malo tamen in hanc partem, si peccandum est, peccare potius, ne defuisse videar quantillum, id est, laboris, aut tædii. Ergo habe.

Tenor in Literis à D. Molino Venetiis 14 Novemb. ad Secretarium Vicum, Hagam.

Habui à Domino Vossio compendium, in materia Archivorum, quo elegantius eruditiusve desiderari nequeat, meisque ei literis, testatum facio, quantoperè id mihi fuerit acceptum. Verùm quoniam mihi scribit, non habuisse se plus temporis, quam diem unicum adimplendo isti operi, propter festinationem quâ urgebatur, rogo te procures, quo poteris modo opportunius, ut idem D. Vossius, insigni sua virtute, gratiam hanc perfectam reddat; Tractatum illum dilatando, & ampliando, præcipue, quod attinet considerationes commodi, & incommodi, quod & in privatos, & in Principes, potest redundare, ex eo quod habeant, aut non habeant, habeantque bono, aut sequiori ordine composita Archiva: Videasque si inducas eundem D. Vossium, ad plenam operis perfectionem, quæ certè res erit pulcherrima, atque eo magis, quoniam non est, quod ego quidem sciam, ab aliis pertractata. Ex textura exigui illius speciminis, quod ad me misit, magni valoris D. Vossius, tam mihi *videtur concinne ordinata, ut perfectionem*, uti dixi, mereatur, &c. Subjungit postea Vicus, missum ad te in literas à D. Molino, per D. Van der Myle. Petiit à me ut si quid cognovero, non abhorrere animum tuum ab hoc labore, id ei significem, quo lætum D. Molino nuntium mittere & ipse possit. Si octiduo absolvi nequit, rogat viginti dierum horas subcisivas impendere, ne graveris, idque cùm maximè erit integrum, quod & meminí dum me recolo, in suis literis dicere Molinum. Ego de meo addam nihil, certus me frustra calcar additurum, sive te impellat, sive non impellat ad hoc studium, tanti viri stimulus; qualis est omnibus eruditis, & tibi præ omnibus, qui illi & præ omnibus, Molinus. Tantum rogo, ut si te operi accingas, nosse id liceat, uti satisfaciam D. Vici, & sic quoque ipsius Illustrissimi Molini desiderio. Vale vir clarissime, cum lectissima conjuge, & erudita liberorum familia, bonisque omnibus fruere, quæ tibi precatur.

Hagæ Comitis,
xii Decembr.
cIↃ IↃ CXXXI.

Tuus,

G. R. DOUBLETIUS.

CCVI.

Jacobo Usserio,

Archiepiscopo, Armachano, Hiberniæ Primati.

Insigniter extollit Archiepiscopi humanitatem, qua Historiam Godschalci & controversiæ Prædestinatianæ nomini suo dicare voluerit. Prolixe disquiritur de mente Augustini de prædestinatione, quam minus Godschalcum fuerit assecutus. Adjicit quædam de Mariani Scoti nova procudenda editione.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

OMnino me in ruborem dedit eximia illa humanitas tua, quâ Historiam Godschalci, & Prædestinatianæ controversiæ, tanta à te cura elaboratam non modò transmittere, sed mihi etiam dicare volueris. Quid enim ejus non pietatis ac eruditionis modò, sed etiam dignitatis virum, hoc honore Vossium dignari? Equidem maxime Præsul, æternum tibi hoc nomine obstrictus ero, ac una mecum tot adolescentes, studiorum amantissimi liberi mei. Omnibus nobis atque adeo cunctis, qui vel ex Juniana familia, vel eidem innexi sumus, eadem est mens, pro hoc beneficio gratum (ut poterimus) animum & ore & scriptis testari. Nimirum singuli prope existimant sibi hoc habitum honoris, quod mihi præstitisti. Plurimum te semper, Præstantissime Domine ac Illustrissime, æstimavi jam ab eo tempore quo publici juris fecisti aureum illum Commentarium tuum de Christianarum Ecclesiarum successione ac statu, ab Apostolicis temporibus ad nostra usque tempora perductum. Ex quo multa me bona didicisse profiteor. Atque id prædicare apud omnes soleo, eos præsertim, qui cum Sacris Literis omnem conjungere Ecclesiæ Historiam amarent. Nec reperi quenquam, qui non ubi commendatione nostra avidè totum opus perlegisset, debere se mihi ob judicium hoc fateretur. Sed enim nunquam putassem me aliquando à fœtus hujus parente, honore tanto mactatum iri. Nisi autem in Godschalci historia non per omnia eandem insistimus viam (& quis facile duos dabit quibus in cunctis conveniat) plurimum tamen gaudeo in eo quod rei, ni fallor, caput est, probe nos consentire. Uterque enim B. Augustini sententiam amplectimur. Sed in quæstione relinquitur an illam quoque Godschalcus, & siqui Godschalcum sequantur, satis assequantur? Metuo ego, ne eam Godschalcus excesserit. Nec enim doctissimo sui seculi Rabano & tot Moguntinæ Synodi patribus in Augustini lectione versatissimis, facilè fidem detrahere ausim: qui ea dixisse ajunt quæ nunquam dixisset Augustinus. Nec Remigius defendere omnia Godschalci audet: sed contentus est dicere, siqua stultè & absurdè effrœni sua lingua effutierit homo instabilis ac inconstans, non propterea etiam damnari oportere, in quibus ille cum B. Augustino satis conveniret, quemadmodum optime observasti operis tui capite 6. Nec, ut ingenuè dicam, confessiones ejus dimovere me adhuc de sententia illac potuerunt. Siquidem ex ἀξιοπίστων intelligo in Bibliothecis Gallicis exstare cætera de Godschalco quæ sententiam meam mirifice confirment. Ea ubi accepero (bonam illorum spem mihi amicus fecit) faciam te, uti debeo, de re tota certiorem. Atque ut nihil haberemus, præter illa quæ jam lucem viderunt: nonne potuit Godschalcus, & confessionibus suis ea sola complecti, quæ Augustino arctiùs hærentibus probarentur, & alia alias superaddere, quæ Augustini quidem aman-

tibus displicerent. Quod eo mihi credibilius Godſchalco evenisse; quia video in eadem controverſia noſtra ætate viris etiam eruditis quædam excidiſſe, ac deinde diſputando ulterius quoque protractos, dum conſentanea placitis dicere allaborant. Atque in his non vereat reponere optimam illam & candidam Joannis Piſcatoris Theologi Herbornenſis animam, cujus auctoritatem memini aliquando in diſputatione publica objectari clariſſimo ſocero meo Franciſco Junio: illum autem ſuaviter reſpondere nolle ſe omnia Piſcatoris dicta præſtare. Novi & his in terris quamplures etiam τοῦ θείου λόγου κήρυκας, qui non ſolum in regeneratione, ſed in omnibus actibus piorum irreſiſtibilem eſſe Dei gratiam contendant, eoque non poſſe quemquam plus boni facere quam facit. Soleo illis oggerere, pœnitentiæ ſic vim infringi. Nam ſi quicquid boni a nobis negligitur, id defectu gratiæ negligitur, eoque aliquid nos facere noluimus, quia Deus illud operari a nobis noluit: ſane quoties cubitum ituri, acta diurna cum animo noſtro revolvimus, vix ſerio dolebimus ob officium neglectum. Sint preces, ſint eleemoſynæ, ſit admonitio aliorum, ſit exemplum quo præire debuimus. Ubicumque ceſſatum, cogitabimus non fuiſſe placitum Deo vires nobis conferre ad agendum bonum. At quanto vividior erit pœnitudo, ſi conſtet ceſſationem officii non eſſe ex gratiæ ſed voluntatis defectu; ſæpe pios aliter per gratiam Dei poſſe: ſed non ſemper ex poteſtate gratioſè collata agere. Quanto hæc conſentanea magis non ſcripturis modo ſed etiam B. Auguſtino & antiquitati univerſæ! Ac poteram id genus etiam alia adferre, niſi roſas mallem conſectari quàm ſpinas, ac prope id conſuetudine mihi in naturam vertiſſet proprias potius papulas obſervare quam alienas. Quare ne illa quidem attuliſſem, quæ cum reprehenſione aliquorum conjuncta eſſe video, niſi neceſſarium putaſſem, ex noſtris temporibus colligere de antiquis. Si enim ætate noſtrâ ſic prædeſtinationis controverſia tractatur à nonnullis, ut non ea modo dicant, quæ dixit Auguſtinus; ſed ſuperaddant quæ non dixit, imo iis contraria quæ dixit, ſane nec difficile creditum, fuiſſe olim nonnullos qui ſimiliter exorbitarent, & in his fuiſſe monachum non omni ex parte laudatum, ut qui contra præſcriptum monaſterio ſuo exierit, nulloque vocante nomen prædicatoris aſſumpſerit; qui etiam prædeſtinationis dogma proponendo hoc egerit, ut (quod Remigius non diffitetur) velut novus atque admirandus prædicator exiſtimaretur: qui præterea vulgari errore implicitus ad veritatem dogmatis ſui adſtruendam ſe ſponte examini aquæ, picis, & olei offerret. Quibus conſideratis, ſtatuere malo, dixiſſe quidem Godſchalcum quæ dixerat Auguſtinus, ſed plus dixiſſe quam dixerat Auguſtinus, eoque & recte illum damnatum à Rabano & Synodo Moguntina propter illa quæ non dixerat Auguſtinus, vel alia is mente dixerat; ac recte quædam Godſchalci capita defenſa eſſe ab Remigio quæ etiam dixerat Auguſtinus, & eà mente dixerat quà capiebat Remigius. Valde autem placet quod idem Remigius ait, partim de illis qui Auguſtini ſententiam amplecterentur, partim illis qui ſcripturas ſic interpretarentur, ut priores partes & ipſe ante Pelagianam controverſiam Auguſtinus ſolebat. Utrorumque ſententia honoranda, quia & illa ex Divinâ Auctoritate vera eſſe monſtratur, & iſta quâdam piâ ratione non abhorrere à veritate fideliter creditur. Fiduciam ſumpſi, Ampliſſime Præſul, pluribus hac de re tecum diſſerendi; quia id mihi per te licere exiſtimarem, partim quia in Britannia cum eſſem, ſic prædicari a pluribus audivi eximiam non modo doctrinam, ſed etiam humanitatem tuam: partim quia excellenti adeo beneficio a te nullo meo merito affectus perſuadere mihi aliud non poteram, quam amari me à te plurimum; & majoris etiam fieri quum videres non mihi modo, ſed, ut arbitror, aliis quoque qui penitius me noviſſent. Quod ſi occaſio dabitur, denuo in lucem edendi Hiſtoriam meam de Pelagii & Maſſilienſium controverſiis; non diſſimulabo quantum tibi debeam tum privato nomine, qui ſic nomen ornans meum, tum communi, quia Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ amantibus tantopere allaxeris ad illam de Godſchalco quæſtionem majori cura perpendendam. Sin illud de Hiſtoria noſtra ſpiſſiùs procedet, aliter diſpiciam ſi non ut merito me tuo exſolvam, ſaltem ne vivam ingratus. Venio ad alia. Jam biennium eſt quod Oxonii cum eſſem, doctiſſimo ornatiſſimoque Joanni Rouſſio, Bodleianæ Bibliothecæ præfecto, referrem cogitare me de nova editione Mariani Scoti: cujus Librum tertium cum MS. Gemblacenſi, & altero collatum haberem, nec pauca me in meis de temporibus commentariis annotaſſe, quæ ſcriptori illi facem allucerent. Tum ille prædicare nobilem operam quam, Illuſtriſſime Præſul, auctori huic impendiſſes. Subjiciebam ego, Lubentem me, codicem meum in Hiberniam tranſmiſſurum. Illi, ſi rectè memini, oggerere, velle ſe hac de re ad te ſcribere, ac fortaſſe ejus te ſententiæ fore, ut non gravate ipſe communicaturus ſis mecum labores tuos. Jam annus propè abierat, cum Lugduni domum meam venit Clariſſimus Vir Ludovicus de Dieu; ac præfatus quædam de illuſtri dono, quo à te affectus eſſet, ſubjungeret, ut ſibi quoque miſſus eſſet Marianus Scotus: Cæterum, cum is non faciat ad ſtudia ſua, planè ſe exiſtimare, eum mihi tranſmiſſum eſſe, utcunque nihil de eo perſcriptum eſſet. Mox ego firmare illius ſuſpicionem ſermonibus inter me & amiciſſimum Rouſſium habitis. Ergo ille mihi in manus dare Marianum: cujus ut primorem paginam conſpexi, monſtro adſcriptum nomen meum. Subriſit ille, quod antea iſtoc non animadvertiſſet. Multis eo tempore occupationibus diſtringebar. Et ſemel iterumque domo proficiſcendum erat. Poſt hebdomades aliquot, ubi meus eſſe cœpi, Marianum (quem curſim antea inſpexeram) accuratius cum edito conferre cœpi. Vidi præmitti Mariano quædam ad temporum rationem pertinentia: quæ cujus ſint neque nunc ſcio. Sequebatur deinde primus Mariani Liber, ubi, ut conſpexi, octo prima capita, quæ in editis deſiderantur, valde ſum exhilaratus. At duplicatum gaudium poſtquam animadverti hic verè eſſe Librum ſecundum: eum autem, qui vulgo habetur ſecundus, tertium eſſe. Multum etiam lætatus ſum conſpectis paginis aliquot Libri tertii, ad quarum oram variantes lectiones magna curâ annotaſſes. Dolebam cætera deſiderari. Sed cum in quaternionem incidiſſem, ubi tempora continerentur ex Mariano ab an. Iↄ cccc uſque ad cIↄ LXXXVII animadverti ex inſcriptione ea quæ deſiderarentur ex Wigornienſi exſcribi debere. Quemadmodum & quæ Libro primo deſunt poſt annum Jacobi XLIII. ex eadem peti debent: ſi recte capio quod poſt eum annum adſcribitur. Scriptum quidem reliqua Libri tertii eodem modo haberi in Chronicis Florentii Wigornienſis. Verum arbitror *tertius* errore calami pro *primus* ſcriptum eſſe. Nam charta in qua id notatum, proximè Librum ſecundum Mariani præcedit. Nunc Reverendiſſime Domine, certior fieri exopto de Mariano tuo (verè enim tuo qui tibi potiſſimùm vitam ſit debiturus) quid fieri à me velis. Etſi nihil de eo mihi a quoquam perſcriptum, nec ornatiſſimus de Dieu, a quo accepi vel tantillum ejus noſſet; ex ſermone tamen ab Rouſſio noſtro Oxonii habito ita plane colligo id te voluiſſe, ut beneficio tuo integer nunc demum Marianus prodiret: quem antea & capite habuimus & membris aliquot truncatum. Eoque niſi aliud tibi placitum cognôro, editurus hic ſum ſcriptorem illum: quod jam ante feciſſem, ſed præeſſe volui editioni. Id Lugduni non potui, quia pauculis menſibus poſt codicem acceptum, commorandum mihi illic erat. Deinceps melior Amſtelodami occaſio erat: quo commigravi ingentibus præmiis invitatus. Nempe potentiſſima hæc Reſpublica Illuſtre erexit Gymnaſium, in quo publice frequentiſſimo non adoleſcentum modo, ſed doctorum virorum, primariorum civium auditorio omnis ævi hiſtoriam, ac civilem doctrinam profiteor. Sed etſi non obſcure mihi videor mentem tuam perſpexiſſe: velim tamen me ſive à teipſo, Reverendiſſime Domine, ſive ab aliquo tuorum, paulo penitius de ea edoceri. Interea ego quæ afferre ipſe, ad ornandam hanc editionem potero, procurabo. Valde quidem diſtineor, & tantum non obruor negotiis. Sed (ut ſpero) quod dies non ſinunt, noctes da-

dabunt. Divinum numen tibi undecumque, maxime Domine, diu prosperet ætatem, bono tuo & cultorum nominis tui, præcipue Ecclesiæ totius, Britanniæque ac Hiberniæ tuæ.

Amstelod. clↄ Iↄc xxxii. iii. Id. Januar.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor, ac cliens devotissimus.

CCVII.

Clarissimo Viro

Gerardo Vossio,

Præceptori æternum observando,

S. D.

Blyemburgii sui obitum luget. Viros graves & prudentes, præcipue magnum Grotium tam parvi Batavos æstimare, atque id potiùs agere, ut expellant, magnopere indignatur.

IN causa vestra Lugdunenses causa cecidisse V. N. socer meus ex judicibus unus mihi retulit. At se provocare ad Ordines huic, credo & aliis, scripsere civitati. Si rectè atque ordine olim virtutem vestram coluissent, & comitem tantæ eruditionis majestatem conservassent, nunc non necesse haberent sublatam ex oculis invidere melioribus. Neque hic subsistunt, sed etiam si Dis placet, summo Heroi, & nunquam satis laudato H. Grotio, manus injicere, (ô flagitium) tentant, aliasque civitates, seu potius istos, qui eâdem viâ ad Magistratum grassati sunt, in consensum trahunt. Hi mores, hæc tempora, vix obductam cicatricem refricant acerrimi doloris, quem cepi ex obitu, heu nimis immaturo, magnanimi Blyemburgii, qui multis quidem flebilis occidit, nulli quam mihi flebilior. Jam ferme moriens me vocat, mi Beverwicce, inquit, jam diu ex vultu indice animi dolentis collegi quam res meæ depositæ essent. Equidem confisus arti tuæ, & affectui, speraveram ex hoc malo me emersurum, sed quandoquidem Deo aliter visum, ego, quo nunquam amittes amiciorem, pro tuis in me officiis, gratias habeo immortales, & filios (adstabat major natu) æternum tibi relinquo obligatos. Quid mihi, Doctor utriusque nostrûm amicissime, animi tum fuisse censes? ac quomodo ista, & istiusmodi plura audiendo temperare a lacrymis potuerim? Certè vix nunc hæc recordatio sinit; præsertim hac tempestate, quâ rebus viri incomparabilis, aliquod pondus in hac saltem urbe, afferre potuisset. (Qui è Magistratu heroicas ejus virtutes colunt, cæteris ferè numero pares, genere, virtute, prudentia, eruditione, longè superiores.) Imo absque uno foret, quem nosti,

Οἱ δ' ἄρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, ὃν τίομεν
Τιμωρὸν ἐπὶ σηθέων——

Concti animis & votis, faverent rigido, veræ virtutis custodi, neque paucis probatus potius, quam multis foret.

Qui è nostris hodie, (non adetat nuper ὕπατος καλὸς φιλοχρίστος) ad conventum Ordd. Præfecti videbunt, ne quid Heros ab isto detrimenti capiat. Quin & ipsus mihi affirmavit, se magni facere virum magnum, & gratum sibi fore ejus adventum, si authoritate publica ut potuisse referebat, venire maluisset. Quis non indignetur Batavos inveniri, qui Bataviam eo cive carere velint, qui eam immortali illustravit gloria, æternum Patriæ, & seculi decus.

Τῦ δ' ἤτοι κλέος ἔσσεται ὅσσον τ' ἐπικίδναται ἠώς.

Cùm ut Zelandiam, & ultra omittam, in Gelria multos sibi faventes habeat, necnon in Frisia, inter quos affinis meus Veltdaelius, qui ex collegio Ordd. Gener. Legatione, ad Moscoviæ Ducem functus, iterum concilio Status adscriptus est. Hujus, communis soceri Senatoris, & meo quoque nomine rogo (nam ibi esse ex fide dignis accepi) amicissimam ipsi salutem dicas. Plura quæ tuò literis non committuntur, utinam in sinum tuum effundere liceat! Non occiderunt omnium dierum soles. Interim vivat, rarum probitatis, & eruditionis exemplar, vivat, & æternum lætus bona tempora ducat; atque te cum illo, V. Cl. cum Cl. Barlæo, alisque literatum, ac Patriæ columinibus. Quod si amare non desinis, hunc Vossianæ disciplinæ alumnum, id quæso ne silentio testatum facere velis.

Dordrechti. 12 Jan. clↄ Iↄ c xxxii.

Virtutum tuarum cultor observantissimus.

JOHAN. BEVERWIJCKIUS.

CCVIII.

Viro Clarissimo, & Eruditissimo,

Gerardo Joanni Vossio,

S. P.

Refricat sui memoriam; laborum ipsius in historia Ecclesiastica magnam apud omnes expectationem esse. Suscepisse se Commentariis illustranda Agapeti & Basilii parænetica, in quibus, ut MS. vel alia ratione adjuvetur, expetit. De phrasi quadam Agapeti eum consulit. Quando rubri Imperatoribus calcei usui esse cœperint, sententiam rogat.

NOndum opinor excidit animo tuo, Vossi Excellentissime, nostrum Amstelodami colloquium, cum VII Kal. Sextil. præteriti anni, Album tibi meum offerrem. Is ipse jam impensè te rogo, æquo animo feras, me his tandem literis mei apud te memoriam renovare. Locum certè amplius pudori relinquere nullum potui, qui me à scriptione, ut olim Leydæ à crebriori accessu retardaret. Satis superque, novi tuam humanitatem. Luculentam ejus erga me significationem dedisti, cùm me Lugduni, adhuc hærentem, publice disputantem, benignè audires. Nunc germano fretus candore tuo, me immeritum, ut in amicorum numerum recipias, obnixè precor. Sanè quanta hic omnium sit expectatio de tuis laboribus, in historia Ecclesiastica, dici non potest. Majorem ego, φίλων εἰς πατρίδα χαίρων, reversus excitavi. Adeo ut si liberate publicam fidem velis, opere nondum integrè perfecto, προπαρασκευῇ quodam nos beare opus sit. Ita omnium hic in te oculi conjecti sunt, ut qui solus es, quem Herois Casauboni τῦ μακαρίτου, partes adversus τοὺς ἱστορικοὺς Loiolitas suscipere æquum est. Nemo enim te melius potest id præstare. Cæterum ὦ θαυμάσιον κάρα, scito me non sine consilio Clariss. Lindenbrogii, (qui te ut plurimum salvere jubet) Commentariis illustranda, τὰ Ἀγαπητοῦ & Βασιλείου παραινετικὰ κεφάλαια, mihi propofuisse. Illius ad Imperatorem Justinianum, hujus ad Leonem filium. Si singularem illam tuam, quâ σὺ φιλομαθεῖς promovere soles, benevolentiam mihi præstiteris, & nonnullis meam editionem, ut facilè potest capacissimus omnis eruditionis tuus animus, ornaveris, θαυμαστὸν ὅσον me tibi devincies: fortè in insigni illa domestica tua, aut alius viri docti Bibliotheca, quod scias, latet manuscriptum aliquod, aut ipse etiam qui nihil ignoras, nihil non perlegisti, quædam monenda habes.

Certè si MS. alicujus copia mihi fieri poterit, idoneos sponsores dabo, qui me bona fide redditurum spondeant. Ignosce, Vir literatiss. Totum illud imputabis tuæ humanitati, quæ me adeo impudentem facit. Ego quidem summæ tenuitatis mihi conscius, non facile, in his studiis quid tentarem, nisi consilio amicissimi nostri Lindenbrogii id facerem, qui & Parisiensem utriusque editionem, & ex-

cepta ex Scholiis Moschopuli in Agapetum, mecum communicavit. Descripsit ea Florentiæ, ex MS. quodam Bibliothecæ Marcianæ. Taceo gravissimas, quæ me incitant, causas, quibus obtundere animum tuum, religio est. Negare velle, & magistratus nostri, & optimorum hujus urbis virorum, de me aliquam esse spem, quem Parens jam quinto ætatis anno studiis initiavit, ἀνεχόμενον. Tentandum igitur aliquid quod & ex re mea erit, & erga literas optimas, immane ardens studium testabitur. Μετὰ τὸ θεῖον, quam ego delector studio humaniorum literarum: in quibus ætatem huc usque ferè contero. Quo nisus fundamento, animum sapientiæ præceptis compositum, & excultum, posse tandem aliquid in Ecclesia, cui me devovi, utile præstare spero. Utinam ὦ θεῖε ἢ θαυμάσιε Vossi, rivulum tuæ benevolentiæ, in me derivares, quem ego tantopere admiror, colo, veneror. Athenienses publicis execrationibus sanciebant, ne quis ulli unquam viæ ignaro, indicium denegaret; tua id postulat excellens, & singularis scientia, germanus candor præstat, ut φιλομαθῶν neminem, frustra dimittas. Sed quæso, Vir eruditissime, quo sensu dicit Agapetus, Τμήματι δ', οἱ διὰ δόγματα στρεφόμενοι. An ut apud Terentium neglecta jacet, ut Sophocles in Ajace accipit, pag. 106. edit. Henr. Stephani. An quia agunt excubias, & præsidii causa, ut in Principum aulis locati sunt: τμήματι β. περὶ κόσμου πολιτείας, κγ. ... , καὶ παντὸς ... βλήμματος, numquid novum hoc est vocabulum? Basilius etiam τμήματι ξγ. Imperatori τῶν ποδῶν τὸ ἐρυθρὸν ὑπόδημα tribuit. Sed quando in usu, Imper. rubri calcei? quibus etiam meretrices, & delicatiores mulierculæ, utebantur. Germanicum nobis est proverbium: Es gehört mehr zum dantz dan ein pahr rohter schuhe. Πέδιλα alias ἐρυθρά, sunt punicei calcei; quales erant triumphalium virorum. Albanos olim Reges, puniceo pedum tegmine deliciatos esse, Dion. Cassius docet lib. 43.

Expone quæso de his mihi quid sentias, Vir eruditissime; nec admitte, ut frustra ad fores tuæ humanitatis, & benevolentiæ accesserim. Scio te germanis, & antiquis adhuc esse moribus; neque indigere cum amicis, quem omnes docti suspiciunt. Ætatem, & ipse meam agnosco; nondum enim XX ætatis annum sum egressus. At eleganter Thebanus noster Vates, quem jam XIII ætatis anno, interpretabar, nec sine Doctorum voluptate legebam. Φύονται δ' ἐν νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. Etiam hoc novi, quantum a te omnis fastus absit, qui bonos non ægrè admittis. Apud te, virorum omnium Doctiss. cœpti veniam fortè impetro. Paulum sepultæ distat inertiæ celata virtus. Si non subtilis ingenii, diligentis tamen, καὶ φιλομαθοῦς testis erit labor. Hæc in sinum gratiæ tuæ ὦ δαιμόνιε effundere libuit. Tui enim solius, πάντα κρατεῖ ἐσγόνασι. Vale eruditissime virorum nostri seculi, me totum tuum ama, & literarum, quando vacat, alloquio dignare.

Datum fœliciter Hamburgi, CIƆ IƆC XXXII. XV Kal. Febr.

Diffusissimæ eruditionis tuæ, germanarumque virtutum, æternus cultor,

BERNHARD DAMKE.

Salutant te officiose, & salvere jubent, D. Frider. Lindenbrog. & Parens meus, qui inter primos colit.

Vir optime, ne fortè decipiant te tabellarii, scito nos semper pro literis huc solvere; ut non opus sit duplum illos accipere.

Si me ut spero, responsione dignatus fueris, literæ curabuntur seu reddentur Hamburgi, qui commoretur apud colendiss. Parentem meum, M. Joachimum Damke, Pastorem Templi Nicolaitani.

CCIX.

Erycio Puteano,

Viro Cl.

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris. Quâ simul offert Dionysii filii Panegyricum & Carmen in laudem Bataviæ scriptum.

IN mediis occupationibus gratissimæ literæ mihi tuæ advenerunt. Quibus licet respondere vix res sinebant, nefas tamen putavi nuncium sine meis ad te literis remeare. Quam tu legem propè mihi imposuisti assiduis officiis, atque exemplo. Pulcherrimum animi tui fœtum, ut vidi, exosculatus sum affectu quo debeo, & is meretur. Et tamen necdum ea cura, qua velim, lustravi. Erit id simulac cura, quæ nunc premit, paullum abscesserit: hoc est intra biduum. Nihilominus sic quoque spondere ausim, omnia parente suo esse dignissima. Sed isti non insistam, nequid videar auribus dare. Exemplaribus fieri, quod petieras, jam cœpit. Etiam Plempio dedi: qui lectulo jam quartum, vel quintum, ni fallor, diem æger attinetur. Hoc immoderata ei studia attulere, dum in Avicenna suo ex Arabica transferendo est perdius & pernox. Monui sedulo studia non esse inventa ad crucem. Et sic prodesse debere, ut diu prosit. Nec culpam diffitetur. Sed negat ab animo suo impetrare posse, ut corrigat. Is studiorum est ardor. Qui si modum excesserit, profectò dulcis est insania. Vix ædes eram ingressus, cum prius ipse, mox seorsim parens ejus verbo inquirit, quid fit de Medica apud Lovanienses vestros professione. Et ecquid de eo certi sit statutum. Negavi hoc: & tamen nolui ejus ignarum esse, alterum esse, qui commendetur Serenissimo Archiduci, à quo etiam animo sit neutiquam alieno. Ex eo cognoscere possis quo propendeat. Quid mirum? Minus abesset à suis. Et jure aliquid putat, esse ubi degat, ea cum gloria candida Puteani anima, & doctor suus Fromondus, ut de aliis taceam. Panegyricum & Carmen filii Dionysii dubitavi an mittere ad te deberem. Postea etiam geminum offerre exemplar ausus sum. Quorum alterum dabis illi, quem inoffensum ea legere posse existimabis, omnino enim liberius aliquibus in locis est locutus. Sed, qua prudentia es, facile id dabis Patriæ amori. Scis Batavis suis scribere. Et ego sic scribentibus in partibus adversis ignoscere semper soleo. Mitto quod quiddam & calamo emendasset, si domi fuisset. Audio generum cum filia esse Dordrechti. Si Amstelodamum venerint quæso hospitem me ne dedignentur. Beneficium mihi præstari à familia tua credam. Et volupe erit videre & audire tuam progeniem; generum etiam amplecti. Vale vetus & magne amice. Salutat te filius Dionysius, qui ipse scripsisset, nisi, ut dixi, foris fuisset, distentus: sed antequam exiret, hoc à me adscribi postularat.

Amstelodami, Prid. Kal. Februarii, nocte intempesta, ut fere soleo.

CCX.

Jo. Arn. Corvino.

Excusatio silentii. Auspicia & successus professionis Amstelod.

HActenus, Præstantissime Corvine, non respondi literis tuis, partim quia cognatum tuum Zeslium exspecta-

spectarem, in quo me fefellit opinio mea; partim quod plane hærerem ipse, ita ut semel iterumque, manum calamo admoverim, sed mox eundem depoluerim, quia ab animo impetrare non possum, ut ullum animo scrupulum injicerem, quo minus ad nos quamprimum venires. Nihil enim æque desiderabam. Et tamen metuebam, ne aliquid eorum deficiat in iis, quæ scribis, si domicilium hic fixeris. Simul videbam, de isto melius te ex avunculo tuo Persinio posse edoceri. Quem suspecto, si Hagam issem, consuluissem ipse. Illud interim scio, tutò admodum te hic victurum. Ea enim est Magistratus prudentia ac vigilantia, ut malevoli nihil erga tui similes possint. Quam vellem, ne tantopere abjecisses voluntatem procudendi typis optima quæque. Quam bene pariter de studiis & familia tua mereris: Si vir ea doctrina ac judicio curæ illi incumberes, ut antiquorum tot monumenta aurea, quæ pene interciderunt, per te quasi ab Orco revocarentur: vel quæ passim corruptæ leguntur, tuâ operâ integrius, castigatius, ornatius prodirent. Sed eo ab consilio semper mihi visa abhorrere conjux tua, postquam Lugduno abeundum sibi alio statuerat. Vi. Id. Januarii Inauguralem habui Orationem in Illustri Gymnasio nostro. Postridie item Barlæus. Ac uterque frequenti admodum auditorio diximus non adolescentulorum modo, sed etiam virorum eruditorum graviumque. Literas tuas τῷ μεγάλῳ inscriptas, simulac mihi ab amico traditæ sunt, procuravi sedulo. Nunc mitto responsum ejus, ex quo facile perspicias, quanti te faciat. Itaque admodum tibi illud gratum fore scio. Uno excepto, quod addit ob odium quorundam Vatinianum, nondum adeo liquidas esse res suas, quam vellent, qui viri ejus virtutes norunt, nec doctrinæ pariter & concordiæ publicæ bellum indicunt. Veruntamen magna me spes tenet, propediem omnia fore loco meliori. In quo si nos opinio fallet, non diem in patria morabitur. Num opus? præsertim cum certo familiæ suæ dispendio. Si quid tuto ad eum curatum velis, ad me mitte. Ac si quid aliud etiam exposcas, solum impera, omnia siquidem tui causa volo ac debeo. Uxori optimæ à me & mea salutem dices plurimam.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

Amstelodami,
cIɔ Iɔ c xxxii.

CCXL.

Gerardus Vossius Joanni filio,

S. P. D.

Epistola familiaris argumenti varii.

TAndem, mi fili, decisa est lis, quæ de Schola Illustri à Lugdunensibus huic urbi mota fuit. Exitus est qualem optabamus. Itaque jam duabus hebdomadibus publice docuimus. Ac succedunt initia ex animi sententia. Magnus enim est auditorum numerus, non de juventute tantummodo, sed etiam ex viris primariis, & hominibus eruditissimis. De negotio quod abiens mihi commendaras, abundè sollicitus fui. Sed metuo ne spissè procedat, quod uterque optaremus. Nam si qua functio se offerat non indigna te, tantus continuo est numerus ambientium ut eorum quidem qui multis & magnis fautoribus sint subnixi; ut non ego solum facile desperem, sed alii etiam, qui causam agerent nostram. Nec propterea curam hujus rei agere desinam, veruntamen facile video non posse te melius tui rationem habere, quam si nihil fiduciæ in fautoribus, plurimum post Deum in virtute doctrinaque reponas. Quare non dubito quin sedulo vel Sacris literis, vel arti Medicæ incumbas. Utrumque studium in Britannia aliquem te efficere possit: in Batavia nostra (ut nunc sunt tempora) solum posterius. Reverendissimus Dom. Episcopus nuper ad me scripsit literas humanitatis plenas: ex quibus facile perspicio, simulatque idoneus sacræ functioni eris, fore ut tui habeat rationem. Attamen si Medicina magis arridet, non impedio quo minus hoc vitæ genus amplectaris. Ac seu apud Britannos seu apud Batavos tuos exercere illud velis, non deerit tibi favor & noster & amicorum. Solum curandum ne incertus semper fluctues: tum etiam opus (ut apud Tullium in oratione quadam fuit) Labore & constantia. Quod scis postea Plantini symbolum fuisse. Vellem te frequentiorem esse in literis scribendis. Te denas misisse ais. Quid dicam? vix tertia est hebdomas, quod secundæ allatæ, nec ex eo tempore alias accepi. Scripsi ad Casaubonum, ut quemadmodum ante annum fecit, ita etiam deinceps tibi trimestri quoque annumeret de meo libras Sterlingicas quinque. Si acceperis eas ex trimestri, quod Decembri mense expiravit, bene est. Sin necdum acceperis, scio quamprimum id facturum, nisi forte jam Maio dederit summam integram, quæ mihi debebatur. Quod si est, proximo Martio dabit tibi duplum, hoc est libras Sterlingicas decem. Ita enim fieri jussi. Frater Dionysius vocatus est in Academiam Dorpatensem, quæ in Livonia, & ad professionem publicam. Sane magnus est Rex cui se addiceret. Veruntamen filii ætas facit ut malim adhuc retinere. Et amici etiam auctores sunt, ut prius apud nos Juris & Politices studia absolvat, quam in exteris terris figat domicilium. Pergratum mihi interea, quod nomen ejus magis & magis inclarescit. Hugo Grotius in Bataviam venit amicorum suasu, ea res multos habet pessime, & turbas etiam in conventu Ordinum dedit. Præsertim Lugdunenses, & Harlemenses infestos habet. Quem res ea exitum sit habitura dicere necdum possim. Sed nondum despero. Præsertim cum Delphenses, Roterodamenses & Amstelodamenses valde ei faveant, omnemque moveant lapidem, ne tantus vir alibi potius, quam in Batavia sua vivat. Velim ad me perscribas, quid rerum agat affinis Junius, & ubi vivat. Nihil enim hactenus de eo intellexi, præterquam quod unis literis tuis continebatur, ac tu ex Petreio te accepisse scribebas. Jam hebdomas est quod Aurelium Londinensem Ecclesiasten obiisse cognovi, de quo tu nihil perscripseras. Dolet quod Britannia tot alios Viros egregios amiserit. Id enim literæ tuæ testantur. Gratum facies si deinceps quoque significes, qui iis successerint. Valde laboro pro Vanden-Brukio ut præsit vendendis rebus præfecturæ maritimæ: unde ad eum quotannis luculentum salarium rediret. Sed obstant nobis alii; in his Realius præfectus, iis à secretis, qui pro filio suo id munus petit. Nec desunt alii qui ambiant. Atque etiam traducunt nostrum illum quasi poculis sit addictior, nec suæ rei satis gesserit curam. Dolet quod non magis habuerit rationem nominis sui. Cum his diebus quempiam ex præfectis rei maritimæ ejus causa compellarem, benignè quidem respondit: sed addebat deinceps qui munus hoc sustinere velit, eum cavere oportere pro xx. aut triginta Florenorum millibus: ne iterum publicum defraudetur. At ego neminem amicorum scio, qui Vanden-Brukii causa tanto se periculo velit exponere. Fortasse facilius negotium succederet, si quosdam in quorum manu ea res, muneribus ac promissis faceremus nostros. Sed ego artes istas non didici. Interim ex his facile colliges difficilem esse provinciam, quam suscepi, & ut nonnulli ajunt, non satis mihi honorificam. O utinam deinceps in hujusmodi negotiis non amplius utatur operâ meâ! Non possum facile aliquid amicis negare. Interea audire illa cogor, de eo quem commendo, quæ magnum mihi dolorem adferant. Etsi verum dicere licet, ex parte in causa est socrus, quæ vitia ejus patefacere aliis solet, atque etiam exaggerare ultra modum; sic pleræque fœminæ sunt: nec interea cogitat se sibi & suis obesse. Archiepiscopo Armachano gratias pro honore mihi habito maximas egi. Scio in causa Godeschalci nonnihil dissentire: sed facit id perhumanè. Quod cur tanto viro non æquè liceat ac mihi licet in sententia persistere, postquam ejus opus legi? Sanè vir est summus & lectionis admodum variæ; mihique planè decretum scripto aliquo testari,

stari, quanti eum faciam. In eo tamen falli arbitror, quòd existimat Godschalcum per omnia eadem ac B. Augustinum sensisse. Omnino enim exorbitavit ea Augustinianæ appingens sententiæ, quæ beatus ille antistes nunquam dixisset. Aliter si esset, non eum damnasset Rabanus Maurus omnium ætatis suæ doctissimus, & una cum Rabano Synodus Moguntina, in qua tot viri Augustiniani dogmatis non intelligentes modo sed etiam retinentes. Nec Remigius aut Lugdunenses ausi unquam fuere Godschalci per omnia patrocinium suscipere. Ut multo minus id nunc heri conveniat, pòst annos prope octingentos. Ut mittam quod pro me stat tot historicorum cohors: quos non ausim omnes falsi arguere. Non tanti mihi monachus unus, præsertim qui sine consensu præfecti cœnobio excessisset, ad prædicandum istic quo nemo miserat. Serenissimus Bohemiæ Rex in Palatinatum est profectus. Pleraque oppida jam occupavit Sueciæ Rex potentissimus. Supersunt Heidelbergia, Frankendalia, & quædam alia quæ veteris domini amore, ut spes est omnium, facile se dedent, nisi validissima sint præsidia Cæsarea vel Hispanica. Reverendissimo Londinensi Episcopo (ut magnopere te probes) valde & tuâ & meâ causa exopto. Optime nobis vult. Sed opera tibi danda, ut omnes in dignum contulisse beneficium existiment. Vellem aliquid mihi temporis esset ea perficiendi, quæ jam diu molior. Affectum meum erga tam bene meritum monumento aliquo testarer. Et tibi ea res utilis foret. Sed scis, quam premar, & tantum non opprimar curis variis, quæ me urgent. In quibus non minimum illa locum tenet, ut præclare omnes boni de te judicent. Hoc erit, si cum industria junxeris quam σωφροσύνην Græci vocant, quia ut Aristoteles ait σώζει τὴν φρόνησιν. De affine Junio desidero scire ubi & quâ conditione vivat. Post eas literas, quas Lutetia ante annum prope scripserat, nullas ab eo accepi. Professor Bodecherus agere hoc videtur, ut & gener meus & simul collega fiat. Sed sorori tua hactenus animo ab eo est satis alieno. Habet alioqui, ut scis, inter Proceres hujus urbis non paucos sanguine sibi junctos. Lugduni Batavorum ante duas tres hebdomadas capitale sumptum est supplicium de quodam ex famulitio Principis Radzivilii, qui vespertinis exiens horis, inque hominem nequam incidens, & ab eo malè habitus, eum interemit. Vulnere ipse tardus effugere non potuit. Hoc primum est supplicium capitale, quod Academia vidit. Radzivilius graviter adeo id tulit, ut oratione publicâ sit conquestus de injuria quam servo suo fecisset Academia. Nec exprobrare dubitavit quòd post xxx. nocentium impunitatem innocentis sui servi sanguine togas conspurcâssent. Tam liberæ voces in cœtu Procerum, Professorum, studiosorum non impunè alteri abirent. Sed ut puto hic connivebitur. Est enim adolescens quidem qui ista dixit: Sed Lithuaniæ Princeps, & filius magni illius Radzivilii qui Regi ipso Sigismundo prope formidabilis esse solet, qui etiam amore eo dignior, quia præclare adeo in Polonia de Reformatis Ecclesiis meretur. Barlæo nostro non bene est; & nescio quorsum hoc evasurum sit malum. Valde opto ne tam bono fraudet collega. Res ea male cederet & mihi & imprimis novo Gymnasio. Oratio Inauguralis quam Idibus Januarii habui, typis est divulgata. Eam primâ occasione mittam. Id nunc facerem; sed tanti non erat ut propterea sumptibus & te & amicos onerarem. Quare meliorem captabo occasionem. Dionysii Reidanus propediem (ut arbitror) excudetur. Matthæus in Comitum historia magis magisque se probat. Isaacus in Græcis pulchre progreditur: & jam Euangelistas cum Actis scitè interpretatur. Præceptore utitur Brenio, erudito juvene, quem in collegio (ni fallor) nosti. Nec male Gerardus procedat aliquanto. Lusibus, ut illa ætas solet, addictior est, sed ingenio id quo plurimum valet, compensat. Vale, mi fili, ac sæpe me de studiis tuis & cæteris fac certiorem.

Amst. clɔɔcxxxII. Kal. Feb.

Tui Amantissimus Parens tantoque amantior futurus quanto pulchriora de te intellexero.

G. J. Vossius.

Literas hasce non uno die exaravi: quòd occupationibus & interpellatione non una avocarer. Sed antequam eas absolvissem pene eodem tempore, binæ aut ternæ mihi literæ tuæ redditæ, prope ejusdem argumenti: nempe querens quod nullas à nobis literas acceperis. In causa autem fuit, partim quod tuas expectaremus, partim quia initia professionis difficiliora essent, nec cæteris aliquid temporis relinquerent. Nunc postquam de pecunia ad Casaubonum scripsi, animo scio eris magis defæcato. Literas eas tuis inclusi, quia non alium putem eas melius procuraturum. Literæ sunt grandiusculæ, quia inclusi iis, quaternionem Oratoriarum, quem desiderabat. Clarissimis Professoribus & amicis cæteris, in his optimo & amicissimo Hallo, plurimam salutem dices.

CCXII.

Guilielmo,

Episcopo Londinensi,

Gerard. Joh. Vossius,

S. P.

Applausum, quem in Auditorio Amstelodamensi consecutus sit, enarrat. De Godeschalco Usserii judicium fert. In caussa Grotii magnis utrinque animis decertari scribit. Academia Lugdunensis cum Principe Radzivilio graves lites subtexit.

Reverende in Christo Pater, Domine Illustr.

TAndem decisa est lis duarum civitatum, atque ab utraque Hollandiæ curia pro Amstelodamensibus est pronunciatum. Quare Deo propitio VI Id. Jan. Inauguralem habui Orationem: uti & postridie Caspar Barlæus. Magnoque doceo auditorum confluxu non adolescentum modo sed virorum gravium doctorumque, in quibus & complures qui ad clavum Reip. sedent. Ut quamvis frequens mihi Auditorium esse soleat Lugduni, Amstelodamense tamen hoc & numero aliquanto & præstantiâ longissimè vincat. Atque id (ut ingenue dicam) magis animum meum juvat, quam quod hactenus hic paucis doceam horis, & stipendium prope alterâ parte excedat. Amicissimi Casauboni Optatum accepi qui & gratus mihi fuit, quia Ecclesiæ rem adeo salutarem concordiam commendat; & eo gratior, quia à magni Parentis egregio ut filio, ita vindice longè exit castigatior: & hoc nomine gratissimus, quod non alterius potius quam tuo sit dicatus nomini, qui in ea dignitate quâ olim Optatus Ecclesiæ præsis & schismatico hoc ævo Optati instar sic adlabores, ut qui necessariis fidei capitibus conveniunt, Ecclesiæ etiam concordiam sartam tectam conservent. Cæterum hoc Casauboni exemplum autem mihi vellit, officiique meadmonet mei: qui non minus eo, ac fortasse etiam multo amplius obstrictus sim patrocinio ac favori tuo. Equidem facio quod possum sedulo; sed mihi magis quam cuiquam dolet, quòd tot occupationibus distentus non iis passibus progrediar quibus vellem. Sed tamen promoveo. Atque unam hanc moram bonitate compensem. Nec despero. Reverendissimus Episcopus Armachanus dicavit nomini nostro laborem suum de controversia quæ ante annos prope octingentos de prædestinatione cum Godschalco fuit. Sane pro honore tuo habito mihi plurimum summo viro debeo, operamque dabo, quoad vivam, ut gratum me præstem. Nec tamen per omnia nobis convenit in hoc argumento. Primus sane Reverendissimus Usserius talem Godschalci defensionem suscepit qualem non ausus olim fuit Remigius ipse, vel Ecclesia Lugdunensis. Esto, ut Hincmarus non tenuerit modum in eo premendo: non idcirco non Godschalcus modum excessit in dogmate suo, quem jam ante litem cum Hincmaro

damnâ-

damnârat doctissimus sui seculi Rabanus Maurus, & una cum eo universa Synodus Moguntina, in qua tot viri simplicis antiquitatis gnari & Augustinianæ sententiæ non amantes minus, quàm intelligentes? Quanto igitur satius sit existimare monachum unum exorbitasse quam tot viros eximios: Et quam grave tot Historicis veteribus fidem derogare! Augustini sententiam amplector & ipse: sed non ut eam capiebant monachi Adrumentani, & sæculis tot postea Godschalcus: verum ut eam interpretabatur Prosper, atque is cujus de vocatione gentium liber sub Prosperi extat nomine: hoc est, sic Augustinum capere soleo, ut non pugnet secum, ac simul cum antiquioribus quos adversus Pelagium ipse advocare in partes solet. Amplissimus vir, Hugo Grotius, suasu multorum præstantium virorum, eorum etiam, qui in dignitate sunt constituti, in Patriam rediit: sed illis ignaris, qui ante annos duodecim, perpetuo illum carceri addixerant; item istis qui factiosis illis temporibus, dejectis cæteris, ad honores summos pervenerunt. Omnes isti paucis exceptis suâ interesse existimant, ne tantus vir (nec enim magnitudinem ejus ipsi ignorant) in luce hominum versetur apud suos. Quare adversus eum in Illustrium Ordinum conventu magno ab iis studio, ac contentione certatum est. Nec Grotio luculentum defuit patrocinium vel Ordinis Equestris vel trium magnarum Civitatum, Rotterodamensis ubi Syndicus fuit, Delphensis ubi natus, & Amstelodamensis, quæ non prudentia minus quam opibus & potentia valet. Attamen tanto impensius obniti Lugdunenses, quorum primarius Consularis unus è judicibus fuit; item Harlemenses, ubi non multum dissimilis causa. Civitatum aliarum quædam se medias gerunt; plures se aggregant Lugdunensibus, sed ex minoribus, quæ ex placito Ecclesiastarum pendere imprimis existimantur. Proinde, quem res ea habitura sit exitum, non facile dixero. Faventem quidem habet florem Bataviæ; sed ita sæpe apud nos usu venit, ut zelotæ, quales apud vos rigidiores Puritani, minis & clamoribus modestiam melioris partis expugnent. Quod si sic pertendant, metuo ne maximus vir, molestiarum pertæsus, sponte etiam ingrata patria excedat. Atque eo magis hoc formido, quia probe habeo perspectum quantoperè eum & Reges, ac complures desiderent Principes, qui magnis honorum & commodorum promissis suas in terras pellicere conantur; sed si extra patriam ei vivendum sit, cunctis eum terris, pene dixerim, invideam, præterquam magnæ Britanniæ: ubi prævideo, quantopere & Serenissimo Regi Carolo, Domino nostro, & regno universo utilis esse possit. Academia Lugdunensis, cum videret se quotidie pejus pejusque audire ob crebras pugnas ac cædes, tandem exemplo memorabili, effrænem hanc licentiam compescendam putavit. Nam quod in ea contigit nunquam, capitis supplicium de eo qui alterum interemisset, sumptum est. Fuit is ex famulitio Principis Radzivilii, ejus cujus Parens ob potentiam Regi prope ipsi Sigismundo formidabilis esse solet, atque à Reformatis Ecclesiis maximi fit, ob summum studium erga Ecclesias nostras. Tanti Principis filius Lugdunum se studiorum causa ante annum circiter contulit; nec levem adventu suo Academiæ honorem attulit. Servum habuit, qui uno altero comitante ex eadem familia vesperi exiens, incidit in hominem nequam, qui prius, ut ajunt, & litem intentavit, & pugna adortus fuit. Hunc vulneribus aliquot confodit servus is: sed cum & vulnus ipse accepisset, non potuit sat cito sibi fuga consulere. Captus itaque vitaque multatus, etsi multum pro eo intercederat Princeps Radzivilius. Hoc supplicium graviter admodum Radzivilius tulit. Itaque sive proprio instinctu, sive sacellani & nobilium, quos habet, solenni die, quo Rector Magnificus novus toti denunciatur Academiæ, surgens de latere Principum Bohemicorum (nam inter eos & Academiæ Curatores medius considebat) non impetrata ex more venia, suggestum ascendit, atque ad Professorum Collegium orationem habuit, ac vehementer cum eis expostulavit, quod (ut verba ejus retineam) post triginta nocentium impunitatem, sanguine innocentis civis, togas suas conspurcassent: unde fieret, ut ipse qui honorem præsentia sua Academiæ attulisset, nihil inde præter ignominiam reportaret, proptereaque sibi animum quamprimum Academiam hanc relinquere. Quibus dictis non priorem locum repetiit, sed cœtum continuò excessit. Hoc ejus factum indigne valde tulere Curatores ac Professores Academici, & Leidenses Proceres. Postulatum igitur ut Senatui se sisteret. Respondit, se Principem esse: eoque, si quid dicere haberent, se accederent. Petitum ut scripto traderet quæ dixisset. Negavit se de scripto recitâsse; eoque frustra illud exposci. Vix honos Academiæ permittit, ut nihil hac in re agatur. Et tamen, ut censeo, concoquet hoc factum ob illustrem ejus dignitatem, quicum illi negotium est. Et videtur non tam peccatum à Principe, qui adolescens est annorum duodeviginti, vel circiter; quam ab iis, quos in comitatu habet, ac quorum curæ est commissus. Grave etiam ducent, offendere Parentem ejus, Lithuaniæ ac Imperii etiam Principem, maximæ in universa Polonia auctoritatis virum, si quis alius iis terris, præclarè de Ecclesia merentem. Superest, ut gratias agam pro affectu erga filium, quem literæ tuæ, Reverendissime Domine, testantur. Porro eum quoque nomini tuo commendo; quod & ipse, ut facerem, postulavit: ego verò rescribo, me non alia ratione meos commendare solere, quam qua olim suos Cæsar Augustus, *Si merebitur.* Volo enim magis magisque se suscitet, ut tueri & ipse familiæ decus possit.

Deus Opt. Max. diutissimè te incolumem præstet, bono Ecclesiæ universæ, ac totius Regni Britanniæ; ac tuorum quoque Reverendissime Domine, clientum.

Amstelodami,
cIↃ IↃc xxxii.
Id. Februariis.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor ac cliens devotissimus,

G. J. Vossius.

CCXIII.

Salutem in Christo.

Epistola familiaris.

Vir Clarissime,

ADmodum gratæ mihi sunt literæ tuæ, ut semper, ita nunc præcipuè. Diu enim expetii brevem, sed magis dilucidam sententiæ Godescalcianæ Expositionem, quam ullibi adhuc mihi videre contigit. Et certè lis illa de gratia & libero arbitrio eo inauspicatiùs mota mihi videtur, quia vix ulli, qui à primis ante S. August. Patribus recesserunt, tam fœliciter rem aggressi sunt, ac priores illi. Nunc literæ tuæ, & chartulæ inclusæ, mihi & votis meis abunde satisfecerunt, & gratias ago. Si quæ tamen sint, quæ post uberiorem disquisitionem prolixius placet scribere, mihi certe pergratissima futura sunt.

Exercitationes Grammaticæ tibi forsan (ut res tuæ sunt) necessariæ editu; aliis proculdubio utiles, mihi acceptiores futuræ, nisi te à Baronio avocarent. Summopere enim cupio Historiam veteris Ecclesiæ à te aut compositam, aut limatam videre: id est, à præjudiciis, & contrariarum factionum interpolationibus liberatam.

Gratulor tibi de Dionysio tuo, quod annum vix egressus vigesimum tam alta sapiat. Si Rabbi Mos. Maimonidis transferre ex Hebræo cogitat, & Author placet & Argumentum, sc. de Idololatriæ Exordiis & Progressu. De homine cui inscribere decrevit opus tam insigne, id mihi voluptati erit, quod placet vobis. Interim carmina ejus quæ geminum implent Panegyricum, Principi Arausionensium debita, avidius perlegi, sed (ut soleo) propere nimis præ negotiis, quæ me non à studiis modo, sed & à meipso divellunt. Deus te diu incolumem servet tibi, tuis & mihi.

Febr. 25. 1632.
Comp. nostro.

Nominis & meriti tui cultori,

Guil. Londin.

CCXIV.

Clarissimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

S. P.

Auxilium & favorem ejus suis implorat studiis. De una alteraque Agapeti phrasiologia consulit.

IGnosces, Vir eruditissime, quod ab occupationibus istis tuis summis denuò obstrepere audeam. Satis impudenter fateor, cùm te specto; at cùm observantiam planè singularem, in te meam, quæ stimulos acerrimos suggerit, non possum non frontem non projicere. Et quamquam haud merear, ut benevolentia me aliqua complectare, humanitatem tamen, virtutem illam tibi propriam cum eximia eruditione, quam omnes admiramur, conjunctam, non meritum meum in consilium adhibebis. Utrumque horum cujus singulari splendore animos tibi eorum devincis omnium, qui eruditum esse, & humanum, quid sit sciunt, ita me fascinavit, ut omnem deposuerim pudorem. Sine dolo dico. Nulli hæc fini, nisi ut tuum propellam favorem: si spes ea non decollabit, virgulam divinam tanti haud fecerim. Quare cum aliquando vacabit, non dubito, quin humanitatis jure, mecum acturus, literarum colloquio me dignabere. Noli esse difficilis, Vir Clarissime, Clar. eruditissime, Erud. humanissime. Numquid precari dignè satis possum? Quam avidè singulas in horas, tuum, vir optume, de proposito meo consilium, scire expetam, dici nequit. Adeo hæreo nescius, an vitam an mortem, futurus hic mereatur fœtus. Si vero Agapeti pura, & Basilii σχεδιαστικῶν editio, tua opera ornaretur, aut MS. copia fieret, bene dein actum putarem. Reipsa me gratum præstarem, & maturè ad Dominum suum omnia redirent. Vide, vir omnium eruditissime, quid maxima felicitatis tuæ spes, apud me possit. Παχυσεμῶ, quam vocem in secundo capite Agap. habet, nondum me legisse memini. Æque ignoro, quid sibi Basil. Cap. 45. per tricubitalem terram ἢ πλέον τριπήχεως γῆς velit, in Latina versione est, non amplius quam pedes quatuor & semissem. Nec simile quid occurrit, quod est, Cap. 54. φιλοσοφῶν περὶ σωμάτων, φιλοσόφως ψυχὰς ἰατρεύειν. Tu vir summe, qui lectionis inexhaustæ ἔμψυχος θησαυρὸς es, erudi me quæso, & amore tuo æternum prosequere, sic ego, cultu, & observantia. De rubro pedum subtegmine, quod prioribus meis quærebam, rem puto esse satis claram. Et per πεπιστευμένους διὰ δώματα, excubias intelligo. Paucis hisce, Vir Clarissime, desino ne patienti humanitate tua abuti videar. Dignum vero te tandem, literis me tuis judicaturum confido. Vale, vir observantissime, & salve ab eo qui te ex animo admiratur & colit. Salutem tibi adscribi jubent, D. Lindenbrogius amicus noster, summe colendus, & Parens meus, tuæ Cl. cultor.

Hamburgi, è museo meo. cIↄ Iↄ c xxxi i. xvi. Kal. Martii. In Cœmeterio D. E. C. P. Nicolai.

Addictissimus voto facto,

BERNH. DAMKE.

CCXV.

Bernardo Damke,

S. P.

Ad quæsita de locis quibusdam Basilii, & Agapeti eruditè respondet.

QUod hactenus, ornatissime Damke, literis tuis non responderim, propter occupationes meas fuit, quibus quotidie sic premor, ut si otioso, vel pauxillum esse liceat, vix me Vossium esse credam. Verumtamen quia commoda adeo occasio est, per honestæ admodum domus adolescentem, literas ad te mittendi, non patiar hanc mihi diffluere. Major erga te amor meus. Sed sic tamen, ut paucis defungar. Quæris de loco Basilii Imp. ubi ait in suis σχεδιαστικοῖς, summos juxta, ac infimos, ἢ πλέον τριπήχεως γῆς μετὰ θάνατον κληρονομοῦντας. Puto non meliorem fabulam adducere posse, quam à magno Marone, qui similiter ait, de Cœlii Mantuani sepulchro, tres patere non amplius ulnas. Scio ut cruce fixisse se Grammaticos, magnus ille vates dixerit. Sed enim sufficere debet, quod Cornificius, & Asconius, ex ipso audierint Marone, per cœli spatium, significari Cœlii illius, quem dixi, sepulchrum. Quem enim meliorem interpretem quæramus ipso Poëta? Nec in dubium vocare licet sententiam hanc, quia non ipsi hoc Cornificius, & Asconius scribant. Sufficere debet, quod hæc subnixa sint, non solum honorato tibicine, sed etiam Junio Philargyrio. Mens igitur Basilii ista erit, utcumque Imperatores, non solum magna habitent palatia, sed etiam, vel totius orbis Domini fiant, non tamen domum eam, quam obitu incolunt, plusquam tricubitalem fore. Parva certè hæc domus, ut meritò dixerit Horatius,

Et domus exilis Plutonia.

Valdè enim falluntur, qui vel *exilis*, pro *exilii* legunt, contra omnium codicum fidem; vel qui existimant, significari amplum illud animarum receptaculum, quod Poëtæ Erebum dicunt: nempe ut domus illa dicatur exilis, non quia ipsa exilis, sed quia ut nugantur, animæ, vel umbræ sint exiles. Quanto illud verisimilius, quod jam ab aliquot annis persuasi multis, Plutoniam domum, esse sepulchrum. Nam Pluto, terra, quia è terra effodiuntur πλοῦτοι, sive quicquid metallorum, juxta illud Poëtæ:

Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Et Græcis idcirco Ἄδης ab Hebræo ארצה h. e. Terra: non uti Græculi putarunt, ab α & ἰδεῖν. Nec inelegantes idem Basilius ait, ὥσπερ ἰατροὺς περὶ σωμάτων φιλοσοφεῖν ἄνευ χρὴ φιλοσόφως ψυχὰς ἰατρεύειν. Scio quod objectas ἰατρεύειν, propriè ἰατρεύειν, φιλοσόφως φιλοσοφεῖν: Sed placuit Basilio μεταφορὰ illa, quam veteres vocant ἀνάλυσιν, sive reciprocam. Qualis est, quod altum pro profundo dicimus, profundum pro alto, gubernatorem pro auriga, aurigam pro gubernatore, æquor pro campo, campum pro æquore, flores pro stellis, & stellas pro floribus, aliaque id genus. Venio ad Agapetum. Παχυσεμῶ non magis morari debet, quam παντοδύναμος, quod apud Nazianzenum. Hoc à σεβεῖν, illud ab ἰσχύειν, quæ ἰσοδυναμοῦντα. Ut derivata Ἔφοροι, & ἐπίσκοποι, παχυσεμῶ, & πολιτεία, venustè de Romano imperio: Interim vulgaria Lexica, præsertim ex posterioris ævi scriptoribus, compositis id genus verbis dictabit, qui volet. Eidem Agapeto, Οἱ διὰ δώματα πεπιστευμένοι sunt excubitores. Nam comparationem facit Agapetus inter utramque fortunam, summam illam Imperatorum, & alteram vigilum, sive corporis custodum. Superest quod quæris de ἐρυθροῖς πεδίλοις, qualibus Imperatores utebantur, etiam Occidentis. Nam usi calceis mulleis, & soli quidem jam a tempore Aureliani. Mullei autem calcei, qui Dioni ἐρυθρόχροοι. Sed quia Agapetus, ad Justinianum Imperatorem scribit, de Constantinopolitanis solùm videamus. Nihil enim certius, quam eos rubris usos calceis. Hinc Paulus Diaconus, Lib. xvi. *Ut agnosceretur ex rubris calceis.* Georgius Phranza Protovestiarius, Lib. 1. cap. 17. *Suffragante Nobilitate Manuelem Imperatorem creat, cocco tincta calceamenta concedit, successorque ab omnibus agnoscitur.* Hinc Gregorius, Lib. III. ait Alexium ἐρυθροῖς πεδίλοις κεχρῆσθαι. Et Nicetas in Joanne Comneno, Lib. III. τὰς πέδας εἰς ἐπιμέλειαν τῷ ἐρυθρῷ φοινικοβαφεῖς ἀμφίεννυσι πέδιλον. Etiam Joannes Curopalates narrat Isacium Comnenum fuisse Patriarchatu dejectum, quia gestasset κοκκοβαφῆ πέδιλα, quippe quæ solius essent Imperatoris. Possum & alios adducere, in his Procopium, & Zonaram.

Sed

Sed quia video te esse totum in Basilio Imp. illum potius advocabo. Ille in παραινετικοῖς ad Leonem filium, cap. 63. Τῶν ποδῶν ἐν τὸ ἐρυθρὸν τιμιώτερον ὑπόδημα. Hæc ut ad te scriberem, affectus compulit. Impensè enim faveo omnibus, qui bonam mentem amant, & ea jam ætate quâ tu es, benè de Rep. literaria mereri cogitant. Nihil tamen his meis magnoperè fuisset opus, postquam ad vos, uti spero, jam salvus, ac sospes pervenit, ille sæculi nostri Phœnix: quod cùm dico, nihil puto addere opus; Hugonem me Grotium dicere, virum magnæ in patriam fidei, & quicquid est usquam mortalium, multijuga doctrina supergressum. Et tamen temporum hoc dissidio, habet Batavia, qui alibi, quam apud se vivere Heroem malint. Scilicet caligant eorum oculi, ad lumen hoc, cujus radiis perstringuntur. Non committes, quin eum meo nomine salutes. Quod eò addo, quia volo te perducere in notitiam tanti viri: Oraculum hic habebis majus illo Delphico. Non tam facile, tu difficultatis quicquam reperies, quam ille exsolvet. Fœlix Hamburgum, cui nunc sol ille illuxit, fœlicius si fœlicitatem intelligat! Saltem capere debent, qui literarum studiis capiuntur. Sed ego nimirum, dum nonnihil me effundo in laudes ejus viri, arrogantiæ crimen subeo, quasi existimem, satis cuiquam virium esse, ad tollendum illum, qui supra omnem laudem est. Parenti optimo, & doctissimo Mag. Joachimo Damke, item Clarissimo Frederico Tillobrogæ salutem plurimam dices.

Amstelodami
ciↄ iↄ c xxx i v.
v i i. Id. Majas.

G. J. VOSSIUS.

CCXVI.

Excellentissimo, Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Addictissimus cultor, adscribit

Bern. Damke.

S. P.

Cultum & observantiam prolixè testatur, merita ejus erga se extollens maxime quod favorem Grotii per ipsum impetrasset. Theologicum ac Ecclesiastica Historia studium quomodo ritè & cum fructu sit tractandum, instrui cupit.

QUâ te satis magnas, tibi, Vir Excellentiss. agam gratias? aut quid primùm extollam? diffusissimamne eruditionem, quâ summo cuique hujus seculi palmam præripis? an maximam humanitatem? Utrumque in te supra fidem certat. Rarum hoc sæculo sanè munus. Ego ob omnia illa dona, malo T. E. admirari, colere, venerari, & tanquam in Numinis alicujus intuitu attonitus hærere, quam pauperrini ingenii mei, cujus sum conscius, collutulare barbarie. Nulla vox est, quæ dignè ea possit comprehendere. Nam quidquid dixero, minus id est. Hæc tua est illa gloria, Vir Clariss. ut nullius laudibus crescas, nullius vituperatione minuaris. Me tamen non planè silere, pietas postulat. Et gratitudinis est, præstita beneficia agnoscere. Quod affatim apud alios, facere malo, quam T. E. in os laudare, ne in scævam suspicionem incurram. Deo, Vir omnium eruditissime, non semper in aurata cadit victima, & placet, dummodò sit casta. Tu, vir Clarisl. non me, non ætatem meam videbis, qui me favore tuo indignum, libens lubensque fateor: cultum modò, & observantiam in te meam, ab omnis fuci, & doli mali alieno animo profectam, benigna fronte adspicies. Utinam me citius natum Melpomene placido adeo vultu vidisset, ut tua dignus essem habitus amicitia. Nunc de tarditate annorum meus in te, Vir Excellentiss. augetur cultus. Quem quo etiam cunque pacto testari velim, id omne est infra dignitatem tuam. Vel hoc si videam, quantoperè, Vir Clariss. de me meisque studiis sis meritus Leydæ, tanto jam temporis spatio, ultra duos & semi annos, Præceptorem te habui, & colui. Bis cottidie licuit tua voce erudiri. Nec tamen etiam nunc, cum corpore abs te absim, æque ac præsentem docere desinis. Literis quæ diffusissimæ, omnisque veræ eruditionis indices sunt, invisis, errantem corrigis, dubium me reddis certum, indoctum erudis. Æternum se tibi, Vir optime, Musæ nostræ debent. Et referet grates, quoniam non possumus ipsi, ille Deus quondam, qui tua dona dedit. Nimirum adeo pauci sunt hoc seculo, quod nisi Phœbus Pater prohibessit, brevi in barbariem præceps ruet, quibus solida est eruditio. Pauciores qui fideliter docere alios satagant. Cum tamen ἄφθονοι sint μνηστίων θύραι, accedit & hoc, nunquam satis æstimande D. fautor, quod me, non magni pretii juvenem, ingeniosiss. eruditiss. disertiss. D. Hugoni Grotio, de meliori, quod ajunt, nota commendasti. Quem ego virum, jam à primis ætatis meæ annis, quibus se ingenii, aut diligentiæ vis aliqua exerere cœpit, suspexi plurimùm. Vivit ille extra urbem in villa, ut vocant, Dockinhusana prædio Civis Belgæ Guilian de Mohr. Statum eò ivi. Nec enim se animus meus diutius continere tum poterat, tanto munitius paratio. Pergratum & volupe erat, viro summo, cum tuo, Vir Excellentiss. nomine salutarem, & ut fidem haberet, literas tuas legendas traderem. D. Grotius, ut est vir admodum humanus, in prandio me sibi adesse volebat, nec dimissionis veniam ab eo impetrabam. Et quod caput rei est, τῇ ψυχῆς τροφῇ τοῖς καλοῖς λόγοις, (ut cætera taceam) quam liberalissimè me excipiebat. Hunc ego honorem, hanc, quæ obtigit, fœlicitatem tibi, vir maxime, debeo. Nec quidquam magis est in votis, quam ut aut parenti meo, aut mihi ulla se occasio offerat, qua gratum testemur animum: vel potius, cum satis digna referri gratia nequeat, ostendere saltem possimus, nos benefacta in me tua agnoscere. Ego sanè in tam boni nominis memoria libens acquiesco, & dum trium fila sororum patientur atra, T. Cl. in me, nihil tale merentem, affectum grato animo deprædico. Sed pecco in publica commoda, si te longis, Vir optime, moror. Nam & à continuis studiorum vigiliis, in tanta adhuc ætate non remittis: Et in te solo Amstelodamensis Athenæi fama sita est, postquam ut inaudio, Clariss. D. Barlæus, sublimis spiritus, & hoc sæculo facile princeps Poëta ægrotat. Deus eum pristinæ valetudini restituere, & in honorem Belgii superstitare diu velit. Unum præter immortalium gratiarum actionem adhuc addam. Merito sanè aliquem studiorum nostrorum finem ponimus, ut & eo fœlicius in illis versari, & tanto majorem ex jugi diligentia fructum percipere possimus. Et is cum pro diversa studiorum ratione varius sit, mihi sacrum Theologiæ studium quam maximè arridet. Non ignoro, Vir Excellentiss. quantum in eo laboris, & diligentiæ collocandum sit. Mihi tamen cum benè multi adhuc anni, si Deus volet, restent, spero, me divina adjutum opera posse, continuis studiis exercitum, aliquid dignum Ecclesia præstare. Non enim mihi placet præpostera quorundam hominum diligentia, qui hæc studia, quæ ab humanitate nomen habent, at cum sapientiæ gravitate amicè conspirant, non modo non excolenda, sed ne attingenda quidem existimant, leviter, & tralaticiè nescio quibus inutilibus disciplinis imbuti, ilicò pulpitum quærunt. Cujus commatis homines, non pauci apud nos dantur, qui dum multa passim ex Postillis, ut vocant, decerpunt, concipilant, mutilant, egregiam laudem, & spolia ampla referre, imo longè optumè oleum se, & operam insumpsisse putant. Tales frequenti numero apud nos dantur Theologi. At ego cum studii hujus difficultatem video, quanta linguarum scientia, (quas me domi jam Rabbinica, & Thalmudica Judæus quidam conversus, natione Polonus, docet,) quam diligens Patrum Lectio, & accurata Historiæ Ecclesiasticæ cogni-

cognitio requiratur, non possum quin risu excipiam αὐθ-μεγάλας illos sapientes. Immobilem sæpe misellum pecus, mihi movet, ut doleam, eò dignitatem studii Theologici redisse, ut ab indignis adeo tractetur. Et si qui sunt qui speciem quandam eruditionis veræ fingere norint, alienis ii vident oculis, & sat habent, si jurent in alterius verba: In Patribus indices saltem perquirunt, parvi facientes, quid & quomodo ab ipsis dicatur. Quæstiones plurimas inutiles crepant, & si ad verbera res perveniret, facilè ipsi victores essent. Nam vita plurimorum, multo pejor Ethnicorum. In Historia Ecclesiastica vix pueri, & infantes sunt. In qua excolenda, quotquot adhuc bonam mentem amant, ii maxima quæque, de tua, Vir Clariss. diligentia sibi promittunt. Nec ego unquam cesso, omnibus bonis eruditionis, & eruditorum amantibus, plurima polliceri, de immensa tua diligentia, & Rempubl. literariam adjuvandi prompta dexteritate. Nunc ego, Vir Maxime, Orator ad te venio, tu finito exorator mi sim; idque per Musas, per Genium tuum, per humanitatem, atque adeo omnia quibus jam immortale apud omnem posteritatem, tibi nomen comparasti, oro: Etiam hac in parte, pro summa tua eruditione, me erudias, quæ in excolendo studio Theologico monenda habes, imprimis quo pacto, Historia Ecclesiastica, & præsertim recentior, fideliter sit addiscenda, & unde haurienda. Non ego sum adeo ferus, & inhumanus, ut mei causa moram, velim injici continuis tuis, Vir Clariss. occupationibus, aut totam adeo Remp. literariam damnum pati. Sed si quando vacat, placet, & commodum est. T. Exc. eam mihi aliquando præstabit gratiam. Sic, vir optime, mea studia plurimùm promovebis: Et ego ad extremum usque vitæ halitum, ita me Musæ ament, nunquam tanti benefacti immemor ero. Hoc est, observande D. fautor, quod volui addere. Nemo enim omnium λαμπρὸν φάος ἠελίοιο ἐφορώντων felicius & melius Spartam illam ornare, digniusque tueri te solo potest. Hæc ad te, Vir Excell. perscribere volui, spe plus quam decumana subnisus, fore, ut non ingrata sit tibi observantiæ meæ testificatio. Et si nimis longus dum sum, peccare videor, veniam facile impetro. Non aliter certè potui, & pietas, seu gratitudo id postulavit, μέρος ἐστὶ εὐσεβείας τὸ ἀνταποδιδόναι τοῖς εὐποιοῦσι τὰς χάριτας, ait Basilius Imp. Et humanitas tua cum eruditione incomparabili conjuncta, maximè me excusabit. Vale, Vir Clariss. cum universa familia tua; sospitet te diu ter sanctus Deus, in gratiam tuorum, & salutem Reip. literariæ. Salutant te Vir Clariss. D. Grotius, & Tiliobroga; item Parens meus. Vale, vir summe, me ama, & aliis commenda. Et siquid in hisce oris curandum, aut inquirendum habes, impera, non tu promptus adeo eris monendo, quam ego faciendo.

Hamburgi. è Museo meo, CIƆ IƆ CXXXII. V Id. Jun.

T. Excell. & Cl. voto facto addictiss. cultor,

BERNHARD. DAMKE.

CCXVII.

Danieli Heinsio,

S. P.

Pro Herode infanticida & aliis poëmatis sibi donatis gratias agit, Merici Casauboni Optatum Milevitanum hostimenti loco eidem remittens.

PRo Herode tuo, & Poëmatis annexis, quæ ab Collega Barlæo accepi, gratias habeo summas. Valdè me eorum lectio delectavit, ut omnium tuorum solet, præsertim in hoc scribendi genere, ubi certas cum Antiquis. Ἀντίδωρον quod mittam habeo nullum. Sed vices nunc meas supplebit præstantissimus Mericus Casaubonus: qui Optatum Milevitanum, notis suis auctiorem edidit, & exemplar quod mitto, tibi dari jussit. Non dubito, quin gratissimum tibi futurum sit, tum editoris causâ, cujus cum maximo parente, tanta tibi amicitia fuit; tum ipsius Optati, qui utinam exulceratis hisce temporibus, magis in deliciis foret? Salve summe vir, & à veteri Collega, cum optima conjuge plurimum salve.

VIII. Kal. Mart. CIƆ IƆ CXXXII.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

CCXVIII.

Eust. Swartio,

S. P.

Collatam Scholæ Sylvaducensis præfecturam, ut unctior aliquando conditio excipiat comprecatur, in illustrandis Scriptoribus antiquis pergat, hortatur, operam suam, si quid ad promotionem ejus conferre possit, amice promittit.

SÆpe doluit, mi Swarti, quod tot annorum intervallo nihil de te cognoscerem. Solum hoc retulit cognatus uxoris meæ Roverus, visum te sibi Hagæ. Et aliquanto post Bostadius retulit, in Batavia te degere, nec id se unquam fugisse. Tanto jucundius nunc est ex teipso intelligere vivere te, & valere, & memorem esse nostri. Voluptatem etiam attulit, quod præfecturam Scholæ Sylvæducensis sis consecutus. Utinam non ea esset civium pervicacia: quæ etsi ipsis damnosior est, quam tibi, nihilominus moleste tibi accidit. Sed etsi lautiore dignior es fortuna, honestior tamen hæc provincia, quam ut deserere eam debeas, priusquam unctior conditio obtigerit. Equidem ut antea semper, ita nunc etiam optime tibi volo: imo nunc magis, quia ex literis tuis didici generum te esse cordatissimi civis & optimi viri Vanderlachnii, affinem Cornelii & Nicolai Vanderlachnii, quorum hunc veterem erga me affectum retinere satis ex eo colligo, quod rarius quidem quam vellem, subinde tamen Lugduni me invisere, & suavissimis sermonibus pascere soleat. Tanto magis exoptem, ut utilis tibi esse possit opera nostra in eo munere, quod desideras in Lycæo nostro. Veruntamen necdum video, quo pacto persuaderi possit Proceribus nostris, ut cogitent de advocando Politices Professore, qui ut Historiarum, sic civilis etiam doctrinæ, me Professorem designârint: neque unum huic oneri sufficere existiment. Paulo facilius impetremus de humanioribus literis. Sed tamen vir est clari nominis qui eodem adspirat. Equidem utrumque vestri mihi Collegam optem. Sed certum est prius cogitatum in se Mathematico. Quid mirum? in Mercuriali civitate: cujus commercia sine numerandi scientia non constant, nec navigationes in omnes orbis plagas ac terras etiam ignotas sine scientia siderali. Si quid tamen cognoro, quod tua tuorumque scire intersit; vel te, vel Van der Lanios faciam certiores: Seduloque exquiram, quæ ad hoc negotium pertinent; ne veterem in me amorem refrixisse credas. Longe tamen facilius effici posset, quod speras; si perrexisses in illustrandis Scriptoribus antiquis, uti coeperas. Nunc tot annis siluerunt Musæ tuæ. Sed bene est, quod pristinus redit vigor, curamque suscipis castigandi & illustrandi Curtii. Multa enim post Raderi labores restant. Arbitror Janum Gebhardum popularem nostrum, idem animi habere. Sed pulchrum est in nobili hoc circo plures decurrere. De Plauto edendo, quantum ex silentio tuo colligere possum, jam cogitationem deposuisti. Quod si est, non incommode, ut arbitror, domuitionem cogitet vetus editio nostra; quæ cum variorum prodiit olim Commentariis. Sæpius mihi molestum fuit ea carere: Uti & Dousiaca, cui adscriptæ Scaligeri castigationes. Nam Camerariana, ad cujus oram exscripsisti illas Scaligeri, non parum

parum abit à Dousiaca, ut sæpe hæserim incertus. Nec si remiseris, potius remittendi minus potestas erit. Sunt enim τὰ τῶν φίλων κοινά. Quare, quæ mancupio nostra sunt, ex usu tua esse volo. Id enim meretur egregia eruditio tua; atque item præclarus erga me affectus tuus. Vale, præstantissime Swarti, ac deinceps etiam amore certemus.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxii.
Kal. Martiis, quibus scis olim munuscula mitti solere.

Mitto idcirco orationem inauguralem hic à me habitam nuper. Quæ etsi tanti non est, tamen amare eam poteris propter Autorem. Vale.

Tuus sine fuco,

G. J. VOSSIUS.

CCXIX.

Thomæ Farnabio,

S. P.

Propositum de edendo Martiali poeta laudat, operam typographi ad hunc ipsi commendans; rogat ut in expoliendis scriptoribus juvenumque animis strenue progrediatur.

ET gratæ & jucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, optime & doctissime Farnabi. Eo molestius mihi est quod tarde adeo respondeam. Nempe jam diu scribere cupientem temporis angustia, & negotiorum moles exclusere: quæ ita me distinent, ut pæne conjurasse videantur ad eripiendum tempus, quo amicos salutare, aut eorum satisfacere postulatis possim. Tibi certe jamdudum responsum oportuit. Quare licet nunc quoque occupatissimus, malui cætera meo in te officio posthabere. Etenim injurium me fore videbam in tuam erga me humanitatem, nisi aliquando, post multam cunctationem, non pertinax silentium, sed pene necessarium abrumperem. Imprimis vero novissimæ tuæ literæ stimulos addiderunt; itaque dum recens tui memoria, & simul occasio opportuna erat, vel hanc, vel illam, elabi nolui. Et quia postrema maxime animo hærent, succurrit primum Martialis, quem edere cogitas. Ego Scriptorem illum, non semel à me lectum, amavi semper, ob venustatem ingenii; quod tamen odi quoties in spurcitiem degenerat. Sed illa tanquam non dicta prætermitto; sunt alia divina certe Epigrammata. Itaque optabam ipse nonnulla olim observata communicare: sed volentem retinent imperiosæ occupationes. Accedit, quod omnes meos vetustos Codices, & eos quibus multa manu sua annotarat Scaliger, jam ab annis quindecim retinet amicissimus Scriverius. Cujus pene unius nunc editionem habeo, egregiam illam (nec hoc invidia puto negarit) sed quam tamen meliorem possit reddere, si etiam ei obtingat. Sane lib. II. Epigram. frustra sollicitat hunc versum, *Si totus tibi triduo legatur*; mavult, *Si totus triduo tibi legatur*: Atqui prior in *triduum* est porrecta: uti & in biduum; unde Terent. Eunuch. *Rus ibo, ibi hoc me macerabo biduum.* Qui senarius est, Lib. III. Epigr. LXVI. displicet, *Abscidit vultus ensis uterque sacros.* Atqui Lucani est in primo, *Illa comam lavo morientis abscidit ephebo.* Nempe est ex *abs* & *cado*, ut *abscondo* ex *abs* & *condo.* Hæc ad artem pedariam pertinent; Illud ad ἀναλογίαν. Quod ad Epigram. XCIV. lib. VII. ait, Onychem imo solum isto loco muliebri genere usurpari; Mallem dixisset, non alibi accipi eo genere pro lapide alabastrite, vel ampulla inde facta: nam pro gemma fœmininum plane est. Itaque Plinius, lib. XXXVII. cap. 6. octies continuo jungit fœminino. Sed quid minuta adeo pergam sectari: præsertim tam occupatus? Illud tamen omittere non possum, esse hic Typographum, qui jam diu aveat excudere Martialem tuum. Typos habet venustissimos, quod, vel me tacente, judicare possis, ex Juvenali ac Persio tuo, & Horatio Bondii, quos ad te mittit, ut ipse dispicias, utrum committere ei labores tuos velis; an ipse editioni in patrio solo præesse malis. Sane non facile, his quidem terris, reperias, qui venustius, & fortasse etiam accuratius tua edat. Ego etiam Scripta tua malim eleganter excudi. Nam & hic dicere liceat, gratiora esse quæ non bonitate modo, sed etiam venustate sui commendantur. Et omnino mihi placet, quod utilissimam operam & antiquis Scriptoribus & juventuti impendis: quum iniquum est prolixis illos Commentariis onerari. Melius tu qui supervacua omittis, ut eo magis assidua juventus sit in fontibus ipsis hauriendis. Sed video me immemorem temporis; & nolo Londinensem illum Mercatorem, qui tuas mihi literas tradidit, & hac ipsa hora abitum parat, sine meo te responso venire. Itaque te, clarissime & amicissime Farnabi, optime valere opto, & nostri amorem reservare.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxii.

Nomini tuo addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCXX.

Merico Casaubono.

Cecidisse caussa Lugdunenses seque non sine applausu publice docere refert. Optatum Milevitanum ab eo illustratum ut sibi transmittat, peramanter expetit.

Vir Clarissime,

CUjus causa sæpius scribere distuli, quodque semper primarium mihi literarum argumentum fore existimaveram, id tandem accidisse & ego lætor, & tu ubi cognoveris gavisurum nullus dubito. Est autem de Schola Illustri quo eventu nescire non potes si priores meas literas legisti: nam quod credidi ipse, & mecum plures alii, ex voto omnia ceciderunt. Judicum consessus, quorum arbitrio permissa res erat, nihil præter leges aut æquum Amstelodamenses exorsos, & falso litem a Lugdunensibus motam. Ita hæc composita; nescio tamen an id dicere liceat, nam audio Lugdunenses nondum quiescere, sed si possint (multi enim posse negant) provocare ad Urbes Hollandiæ velle. Sed faciant quodcunque videatur; nos jam solennia Illustris Gymnasii peregimus, & quotidie docemus, Auditorio non infrequentiori, quam Lugduni solebamus, vel, si numerus paulò minor, quicquid hic jacturæ, Auditorum præstantia compensat, quos inter multi sunt grandævi, & venerabiles Viri. Sed hæc quidem hactenus; Optatum Milevitanum, à te illustratum prodiisse lætor. Et multum videre desidero. Necdum enim mihi allatus est, neque Junium aut compellavi ipse, aut ubi sit intellexi. Credo aliis distineri. Sed quamvis nondum perlegere labores tuos licuerit, jam tamen præsagit mihi animus, dignissimos fore tanti parentis tanto filio. Certè, utvis multum occupatus, nequeo quin teneat desiderio Animadversionum tuarum. Fateor eas esse occupationes meas, ut quamvis nihil ultra accedat, minime tamen otiosus sim futurus. Verum nunquam tantum mea negotia poterunt, ut seponam, aut differam saltem percurrere tanti amici scripta. Ne dicam eruditi adeo viri, quod verè dicere possum, ex quo præsens tuam existimare doctrinam didici. Ut mittam etiam eruditionem, minus an facere quidquam possim, cum nostra quoque lectione tua dignatus sis. Ingratus sim, mi Casaubone, nisi te amem, æstimem, colam, inhumanus, nisi saltem par pari referrem. Itaque ego quidem ut dixi aveo tuum Optatum habere: & ne tuum quoque desiderium morer, mitto Quaternionem quem desiderari in Oratoriis nostris

nostris scripsisti. Jam redeo ad curas quibus sæpius te oneravi; vel potius ut priorem tibi sollicitudinem eximam. Etenim de stipendio quicquid debebatur mihi accepi, excepto semestri postremo cujus dies Decembri mense exspiravit. Illud exspecto, & nescio quid Masium moretur; quando uti ex literis tuis cognovi, jamdudum pecunias habuerit. De Peistero quod scribis, nondum perpendere potui; quamobrem semel placita retineo. Cæterum monitum te rursus velim, amicissime Casaubone, ut filio meo Johanni, singulis trimestribus libras quinque mittas. Credo quoque reservasse te ei summam illam de postremo trimestri, quod Decembri finitum. Si id factum non est, necessum erit de hoc trimestri, quod Martio mense exspirabit, demi altera parte plus, libras videlicet x. Dolet sæpe adeo molestum esse tibi; Cæterum multum in humanitate tua reponere me facile ipse animadvertisti. Vale.

CCXXI.

Clarissimo, Præstantissimo, Eruditissimoque

D. Gerardo Joanni Vossio,

Salutem.

In resarcienda Ecclesiæ concordia parum, vel nihil se promovere dolet, hujus licet cupidissimus sit, quod vel ex tractatu de Conjugio Clericorum advertere possit, quem inspicere, judiciumque de eo ferre ut velit, peramanter rogat.

Clarissime & Eruditissime Vir,

Diu est quod te tacito affectu, & amo, & colo: ex quo videlicet, de præclarissimis tuis studiis, & scriptis, non ad pompam, sed ad usum, & emolumentum Ecclesiæ, atque Reipub. comparatis, cognovi. Amicum meum amplissimum virum Matthiam Overbequium, & discipulos meos, qui apud vos, dum hic immanes calamitates, totam Germaniam inundant, delituere; te semel atque iterum amantes, & officiosè meo nomine, salutare jussi. Et nunc ex Hermanno Conringio, ad nos reverso, tibi id haud ingratum fuisse intelligo: facere igitur aliter nequeo, quin temetipsum modo compellem, quamquam mittendi occasio præproperè, (ut hic inter hasce turbas, fieri interdum solet) oblata, vix ullum scribendi spacium concedat. Id autem tibi certò persuadeas, virtutem tuam, & meum erga te affectum, quicquid hujus audaciæ est, expressisse. Et meorum quos dixi relatu, & ex tuis ipsius scriptis, haud obscurè cognovi, te magno concordiæ & pacis, postliminio in Ecclesiam reducendæ desiderio flagrare. Quo equidem, uti & schismatum odio, me dies noctesque, quasi torqueri, neque volo diffiteri, neque possum. Summum autem mihi cordolium est, quod tanta sit seculi perversitas, tanta animorum in plerisque pravitas, ut vix cuiquam de pace & concordia, verba facere tutò liceat. Ego viam me muniturum credidi; si antiquitatem Ecclesiasticam, pro mea virili excolerem, & juventuti nostræ quantâ maximâ possem cura commendarem, atque ita studium ejus, apud nos propemodum collapsum, instaurarem. Quod haud paulò felicius successisset, nisi ingens, & diuturna, hæc calamitas, omnes laudabiles conatus, in herbâ quasi oppressisset. Moliri tamen nonnihil volui, quamquam emoliri vix quicquam potui. Id cognosces ex tractatu de Conjugio Clericorum, quem transmitto, si eum inspicere tibi molestum non fuerit. Ego sane grandis beneficii loco habebo, si non inspicere modo, sed etiam censere, & me, ubi opus esse videbitur, vel monere, vel docere, dignaberis. Adjunxi apparatum, ante aliquot annos, inchoatum quidem, sed nondum absolutum, cùm privatis curis, tùm publicis tumultibus laborem operosiorem subinde interrumpentibus. Quem equidem tanti non facerem, ut à te inspiceretur, nisi quæ de concordiâ, quasi obiter, & aliud agendo adspersi, a te cognosci cuperem. Quâ fixi itidem expositionem Epistolæ ad Titum, haud magis aliàs pretii adjeci. Procemium quod libris Augustini, de doctrinâ Christiana, & Vincentii Lirinensis commonitorio præmisi, cujus apud me nullum reliquum est exemplum, ostendet, ut spero, & præcipuis amicis meis, & olim quoque ex auditoribus, unus Joachimus Wichewordius, civis vester. Cogor hic abrumpere. Cæterum si hæc ipsa non ingrata fuisse intellexero, commodiore tempore, pluribus tecum, nisi molestum est, sermocinabor. Vale, & virtuti, atque comitati tuæ, audaciam meam imputa.

Raptiss. in Acad. Juliâ, xx Mart. cIↄ Iↄ cxxxii.

Vester quantus quantus

Georg. Calixtus.

CCXXII.

Andreæ Riveto.

Offert Merici Casauboni Optatum Milevitanum.

Reverende vir, Doctissime Collega,

Unte ad vos ornatissimo juvene Rigaltio, non potui occasionem hanc prætermittere, mittendi ad te Optati Milevitani, quem a se castigatum, notisque auctum, ex Anglia transmisit Mericus Casaubonus, ut tibi traderem. Frustrà vero, aut scriptorem ipsum, aut Casaubonum nomen commendaverim; cum utrumque in veneratione tibi esse sciam. Dignus quoque tanto Parente Mericus. Quare ut lubenti animo donum accipias, pro me, & eruditio, & Parentis magnitudo, & ipse Optatus postulat, cujus Episcopi utinam omnes hodie similes forent. Si enim tam hi amantes essent pacis, ac concordiæ, non ita Ecclesia Dei scinderetur, magno hostium gaudio, & imbecillium scandalo. Verùm non tam querimoniâ nunc opus, quam remedio; ad quod tibi, & paucis tui similibus, salutaria, ut spero, consilia, inspirabit Deus, magis magisque. Salutem plurimam honorandæ Matronæ conjugi tuæ, & Collegis universis, ubi vacabit, aut opportunitas erit, meo ut nomine dicas rogo.

viii. Kal. April. cIↄ Iↄ cxxxii.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCXXIII.

Clarissimo, & Celeberrimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

Histor. Professori dignissimo,

S. P.

Literarium Ἀντίδωρον mittit, suum ex Academia Lugdunensi abitum, & proximum Salmasii adventum refert.

Claris. & Doctiss. Vir, Collega observande,

Accepi nuper, te mittente, munus à doctissimo Casaubono, cui gratias agam prima occasione. Hæc cùm se offerret, pereruditum hunc juvenem Medicinæ studiosum, petii, ut tibi redderet munusculum, nuperi mei operis, quod se tibi sistit, ut à te discat, si tanti sit, ut ab otio tuo, aut potius a gravioribus negotiis, impetrare possis, ut in illud oculos conjicias, & censeatur ubi opus erit.

erit. Quicquid sit, animum mittentis, ut soleo, boni consules. Aliud jam sub prelo Elzevirinorum, sudat lucubrationum mearum in Genesin; sed longioris operæ, quam ut post paucos menses prodire possit. Interim paro me ad migrationem, qui in eum finem, ab Illustrissimo Principe, accepi diploma, in quo significat, quid me facere, aut procurare velit, & mihi in reliquam vitam adeo liberaliter prospicit, ut ingratissimus sim, nisi me totum, addicam ei muneri, ad quod me vocat, & pro viribus in illud incumbam. Quoniam autem Magnus ille puer, adhuc per ætatem, & staturam imbecillior est, quam ut hoc anno possit omnino à curâ mulierum avelli; prospexit mihi de ædibus, in ipso Aulæ ambitu, quæ olim fuerunt Graphiarii Junii, non procul à loco, ubi convenit supremum Consilium. Si aliquando Hagam excurras, non pertransibis nos insalutatos. Statui cum bono Deo, ad VI id. Maji publicè coram Curatoribus Academiæ valedicere. D. Salmasius, acceptis ab utraque parte literis salvi conductus, in procinctu est, expectaturque ante Kalend. Majas. Conductæ sunt in usum ejus ædes capacissimæ, quæ fuerunt olim Equitum Melitensium, ubi hortum habebit spatiosum. Plura pro tempore non addam; qui jamjam Hagam me confero, ut crastina die, volente Deo SS. Cœnam administrem adhuc hac vice. Saluta quæso, meo, & uxoris meæ nomine, tuam & tuos omnes.

Lugduni Batav. 20. April. CIↃ IↃCXXXII.

Tibi ad omnia officia paratiss.

ANDREAS RIVETUS.

CCXXIV.

Andreæ Riveto,

S. P.

Pro donatis dissertationibus gratias agit, laudat insignem ejus eruditionem, ἀντιδώρου loco orationem, quam Amstelodami habuit, inauguralem mittit, & quam latissimum ingressus sit campum, cum totius orbis historiam recensere susceperit, exponit.

QUid hoc, summe vir, summe idem amice? Serione ambigere te, ecquid ejus nominis ac doctrinæ scriptorum tuorum mittere mihi ausis? O quam mihi mens alia! nihil mei tam minutum, quod non ausim communicare. Quam vere id dicam, vel hinc vide. En tibi ἀντίδωρον, sed quale Diomedes Glauco: puta horæ unius dissertatiunculam pro dissertationibus tot dierum: commune argumentum pro sacro: paucas pagellas pro pulchro volumine; ut alia ejus generis mittam. Sed tamen ne depuduisse me dicas, conditione ea mitto, ut ignoscas quod tanto inferiora tuis ausus sim mittere. Atque ut facilius hoc impetrem, non vereor addere, majora me destinare propediem divulganda: quæ nominarem nisi hærerem ambiguus unde potissimum velim auspicari. Quod si excurrere ad vos dabitur, de eo jucundum fuerit tecum consultare, disputationes tuas, quas miseras avidè legi, etsi occupatior quam vellem. Argumentum pro temporibus nostris pene vetus. Sed video te sedulo observare illud antiquorum, τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, τὰ δὲ καινὰ κοινῶς. Nam & cautius multa ponis & solidius firmas. Ut de genio taceam, quo hæc tractes. Præsertim ubi res cum Pontificiis, qua in Palæstra hodie dominaris. Testis tuus Catholicus orthodoxus, quem quoties in manus sumo, toties, quod discam, reperio. Hæc ut possis, multum quidem post Deum naturæ dotibus debes: sed enim non minor illa felicitas, quod, præter temporis nostri morem, sic veteres legeris Ecclesiæ doctores: quibus, quantopere ipse ab adolescentia capiar, coram aliquando me dicere commemini. Accedit, quod sic evolvas doctores eos, quibus se Romana tantopere jactat Ecclesia. Et hos, & priores illos multi è nostris ad partes advocant frequentes, qui, si verum dicere licet, satis in iis legendis sunt infrequentes. Nimirum neque adeo fungos putant se cæteros, ut non animadvertant, eosne, quorum labores adducunt, ipsi legerint, an ab aliis lectos memorent. Atqui ut eundem si arcum tendant Hercules & Iolaus, vel, si lubet, puer hujus, utcunque neutrum cernas, eos ex telo misso discernas: ita cum eadem a duobus scribuntur, non operosum est dignoscere, ecquid ab scriptore dicatur, an exscriptore. Quanto autem magis in iis, quæ habemus, placuisti præ aliis multis, tanto avidius cætera, de quibus dicis, expectabo, ac præsertim illa in Genesin: unde auspicandum mihi, qui vestigiis Sulpitii Severi velim insistere, nempe novum munus à rebus ordior vetustissimis. Scis enim ut cum Civili doctrina mihi omne ævum sit emanandum. Quæ provincia cum latissimè pateat, maxime insistam rebus Hebræis, Græcis, ac Romanis. Nec dubito quin in eo facile tibi probaturus sim consilium meum, nam sola Hebræorum Historia incipit à mundi incunabulis: sola Prophetas auctores habet: sola, præter novi fœderis historiam, pietatem veræ Religionis docet. Sola etiam quater mille annos, vel, si ab Abrahamo ordiri visum, bis mille annos complectitur. Tantum enim est ad captam à Tito Hierosolymam: Hebræis, uti ajebam, proxime, quemadmodum apud vos soleo, subdam res Græcas & Romanas. Nec enim extra res Hebræas, ulla est Historiarum, quæ meliora, vel uberiora, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, aliarumque virtutum exempla præbeat, quàm Græca & Romana. Græcaque tanto fructuosior, quanto imperium Græciæ similis est nostro. Romanæ autem hæc gloria est, quod ea gens arma circumtulerit per totum pene orbem, & dominata sit annis amplius mille & ducentis, ac tot nostri temporis imperia enata sint è Romano. Ut vides, totius orbis historiam enarraturo in tribus hisce imperiis maximè pes erit figendus. Neque hac opera nostra vobis Lugdunensibus incommodabit, sed commodabit magis. Nam deinceps ut ætate majores, ita majori etiam doctrina ac prudentia Academiam tum vestram tum exteras accedent. Et quid melius his terris, quam cum neutiquam invidæ sint Musarum fores, si non unis deinceps mœnibus sapientiæ studia concludantur, sed alibi etiam vigeant floreantque. Me quidem consilii mei necdum pœnitet: præsertim qui, hactenus saltem, tam frequenti præstantium virorum doceam auditorio. Archiepiscopi Usserii labores vidi ac legi, & jam per literas ei gratias egi, quod tantæ dignitatis vir eruditos suos labores nomini dicavit nostro. Nam quod de Godschalco nonnihil dissentit, id minime me movet. Sunt illi summo viro causæ suæ, sunt item mihi meæ. Sufficit, quod uterque amplectamur Augustini sententiam. Nec tanti est, utrum eam sit assecutus Godschalcus. Mihi sic secutus videtur, ut aliquantum excesserit. Atque hoc vidit Rabanus Maurus, magnus sane vir, vidit quoque Synodus Moguntina, quæ Godschalcum damnavit. At fuere in ea complures Augustinianæ sententiæ & intelligentes & retinentes. Nec unquam per omnia eum tueri ausus Remigius, vel qui Lugdunensis Ecclesiæ nomine scripserunt. Tantum conqueruntur, quod, ut exorbitârit Godschalcus, non eo debuerit damnari sententia aliorum, qui se intra effata pomœriaque veritatis continent cum Hipponensi illo antistite. Quid multis? puto quæ de Godschalco inedita in bibliothecis quibusdam asservantur, fidem faciant, me verissima dixisse: ea ubi accepero, faciam te certiorem. Magnopere de eo gaudeo, quod de Salmasio scribis. Scis optime quanti eum virum semper fecerim. Sane non alius est in Belgica, qui toties scriptis suis eum celebravit, jam ab annis aliquot, præsertim opere de Historicis tum Græcis tum Latinis: optarim tantum doctrinæ communi illi amico nostro, qui fœdè adeo eum depressit. Mihi simulac pedem his in terris posuerit, animus est uti illo amico ac familiari. Quod communi, ut spero, bono fiet, saltem meo & publico. De Aurelii excessu nihil hactenus inaudieram. Valde de eo doleo, ob veterem studiorum conjunctionem, de transmisso ejus Jobo maximas gratias ago. Exemplar alterum ad Senatorem Casimbro-

Lotium mittam. Nec enim in Batavia quemquam illo ac me habuit conjunctiorem. Ac jam ab annis prope XL. triga quasi amicorum fuimus. Si viduæ vel ipse, vel conjux tua rescripserit, gratias ei meo ages nomine, atque adeo & Casimbrotii. Id enim eum scio velle. Qui, nisi celerius, quam optasset, Jobum Lugduno remisissemus, suis cum sumptibus hic edere decrêrat. Facile cogitare potes quàm id gratum accidisset Aurelio nostro. Sed id ego demum cognovi, postquam jam in itinere erat Molinæus per quem exemplar remisimus. Sane ut cætera mittam, typi, si hic editus foret, non paulo essent venustiores. Vale vir præstantissime, tuarumque virtutum cultorem perpetuum in posterum quoque ama. Uxori salutem.

Tum sine fuco more majorum.

Amstelodami.

G. J. VOSSIUS.

CCXXV.

Merico Casaubono,

S. P.

Optatus ejus Milevitanus ut apud Bibliopolas quam optimè distrahatur se curaturum recipit.

QUanto magis desidero tecum, amicissime Casaubone, confabulari, quantoque negligentius plerasque meas literas ad te video perferri, tanto avidius animus est omnes arripere scribendi occasiones. Eam nunc attulit mercator Londinensis, per quem Farnabii mihi literæ traditæ erant. Vellem tamen discessus ejus non tam subitus fuisset. Pluribus colloqui licuisset: Feriæ enim nunc sunt, quibus spatium datur cum amicis colloquendi. Nam cum docendum est publice, otii adeo parum relinquitur, ut sæpe vix domestica curare liceat. Adeò, ut plerumque literarum scriptionem in ferias differam: quarum bonam semper partem amicis do, maxime consanguineis vel affinibus, qui invisere tum imprimis solent. Optati tui exemplaria nonnulla Bibliopolæ Lugdunensi tradidi, qui postea indicabit quo pretio vendere ea possit. Negabam minoris venundari oportere, quam nostrati floreno Caroleo: quod paulo minus est quam solidis duobus sive schellingis Anglicanis. Quod si consequi hoc liceat, viginti Caroleos nostrates, pro viginti exemplaribus, sive triginta octo schellingios Anglicanos, demes de pecunia mea. Sed metuebat Bibliopola ne tam care posset vendere, quia paucorum ad palatum sint Antiqui: præsertim qui argumentum tractent, quale Optatus tuus. Mi Casaubone, valdè sordent hic Veteres. Quod si quid antiquorum legere velint, id vix aliud sit, quam de Prædestinatione, ut quædam Augustini, Prosperi, Fulgentii: Theologiæ Doctorem novi, qui nullum veterum in Bibliothecâ haberet: nec diffitebatur, sed dubitare tamen ajebat, an non unum cujusdam opusculum haberet, seu Bernardi, seu Anselmi. Quod si periculum video, ne optimus Scriptor annos totos, in Bibliopolarum forulis jaceat dispretus, aliter hoc negotium perficiam: Nempe cum Bibliopolarum variis de permutatione aliqua transigam. Faciliores hac in re esse solent. Nec ea res obesse mihi admodum possit, quoniam subinde ego, vel liberi, emere scriptores aliquos necesse habeamus. Quare nihil impedio, quo minus de proximo hujus anni quadrante, vel eo ipso qui mense hoc Martio exspiravit, reseces illos XXXVIII. solidos, sive schellingios vestrates. Decreveram aliquid addere, de studiis & laboribus nostris, sed id proximarum esto literarum argumentum. Multam salutem a me & mea, optimæ uxori, dices, item Rev. Dom. Decano, & toti Collegarum & Fratrum præstantissimorum Collegio.

Amstel. cIↄ Iↄc XXXII.
Prid. Kal. Apr. St. Vet.

CCXXVI.

Guilielmo Boswello,

Oratori Regis Britanniæ.

Fatum Hortensii minus benignum indicat, nec Proceres de substituendo alio hactenus quidem cogitare. Dolet superbum antiquitatis contemptum, qui gravissimas in Ecclesia turbas excitet. Curam prabendæ ex Canonicatu suo sollicite Episcopo Londinensi ut commendet, rogat.

Nobilissime & Amplissime Domine,

REdditæ mihi sunt literæ tuæ, & illæ quas scripseras paulò antequam Batavia excederes, & alteræ ex Anglia transmissæ. Utrisque lectis non potui satis exosculari perpetuum erga me amorem tuum, & humanitatem tam prolixam. Tantoque mihi impensiùs curandum video, ut affectui tuo possim respondere. De Hortensio nostro ita est, ut scribis. Sed de altero ei surrogando necdum cura suscipitur urbis nostræ Proceribus. Ejus rei caussam accipe. Quo tempore Hortensium τ μακαρίτην cura tenebat proficiscendi in Italiam, sæpe ab urbe aberat, nunc Hagam excurrens, nunc Leydam vel Delphos. Hæc res fecit, ut non ille solum longè alia ac juventutis bonum curaret, sed auditoribus quoque ejus amor Mathesios refrigesceret: vel si quibus ardor ille duraret, in alia Lycea deflueret. Ubi deposuit noster animum illius itineris destinati, redire quidem voluit ad labores & auditiones publicas: Sed sæpe ἀκροατὴς erat nullus, interdum unus & alter, ut locum haberet illud Persianum è Græco expressum, vel duo, vel nemo. Et duorum interdum (miserum) alter erat minister Lycei, quem Pedellum dicimus. Hoc vidit & ingemuit; idque eo magis, quia spem majoris stipendii habere non possit, nisi opera ejus necessaria publico magis videretur. Natura propensior erat ad tabem, quâ parentes obierunt. Accessêre varia, quæ animum ejus sorte suâ multo celsiorem discruciarent: in his illud quod dixi. Eo absumpto consultius Urbis nostræ magistratui videtur, paulum deponere curam Professoris Mathematici, primoque circumspicere de uno altero idoneo vel ad Professionem Historiæ Romanæ, vel similis studii, cujus amore juventus vel omnis potius flagret ætas. Nec diffiteor priusquam tuas accepissem literas, id me consilii Proceribus dedisse. Spectavi tum me ipsum, tum præcipue bonum publicum. Nam nisi vel Romana Historia vel ejusmodi quid eo tempore doceatur, quo ego in sacra vel Ecclesiastica sum Historia publicè enarranda, periculum sit, ne ille quoque defectus imminuat eorum numerum; qui huc se tanquam ad studiorum mercatum receperunt. Scis enim his terris non usque adeo multos esse Ecclesiasticæ antiquitatis amantes. Homines fuisse ajunt, qui ab Apostolorum temporibus ad nostrum usque seculum scripturam enarrârunt: eoque non dispiciendum quæ dogmata obtinuerint, primis etiam seculis, vel quale fuerit regimen Ecclesiæ, sed quid Deus dicat in verbo suo, hoc est, quomodo ipsi novè putent scripturas intelligi oportere. Hic novellitatis ardor, is antiquitatis contemptus; nisi pestilentis instar sideris multorum animos afflâsset, beatius in rebus ageretur humanis; & si Britannica certamina satis capio, non tantas Scotia turbas daret. Scio innumera animarum millia esse extra omnem culpam. Sed quid faciamus istis δημαγωγοῖς, qui soli sibi sapere videntur, proque talibus se venditant simplicioribus: illos vero qui antiquitati suum deferunt honorem, tanquam umbras putant circumvolitare. Imo, ut intelligo, calumniis suis pudore nullo, in odium gravissimum adducere apud suos non cessant tum Regem suum, cordata animi bonitate suorumque amore, nullo Regum inferiorem, tum omnes eos quibus Deus præcipuum Ecclesiæ suæ regimen commisit. Sed quia jam in hunc sermonem incidi, literas Cantuaria accepi, quibus certior redditus sum; quia Serenissimo Regi ad motus Scoticos

ticos compescendos milite fuerit opus, cuique Canonicorum Cantuariensium de Præbenda annua portionem decidendam: me qui percipere soleam quotannis libras centum sterlingicas, non posse percipere ultra octoginta. Equidem non is sum qui non omnia Regis causa velim, quin quicquid habeo non modò Regiâ liberalitate, vel à parentibus relictum vel labore partum proprio, atque adeo vitam ipsam pro Regia dignitate impendere sim paratus. Sed tamen ambigo, cum ignorem quantum conferant fratrum meorum alii, num ego qui solum centum percipio, privandus sim libris vicenis. Arithmeticâ enim in hoc negotio proportione agendum non sit: sed Geometricâ, ut nosti. Unnam igitur grave non sit de isto consulere vel Illustrissimum & Reverendissimum Dom. Episcopum Londinensem. Non hoc peterem, nisi jam novem prope menses forent, quibus nihil percepi. Ab clarissimo quidem fratre Casaubono literis certior factus sum, mercatori meo se pro trimestri annumerare voluisse viginti libras, sed cum nisi viginti quinque (ut anteà) daret, accipere quod offerebatur noluisse. Verum ego ad mercatorem scribi curavi, ut potius trimestri quoque viginti acciperet, quam nihil. Respondit ille (nisi ab eo qui Amstelodami habitat eludor) nec viginti illos se posse accipere. Nemo, ni fallor, æque idoneus fuerit ad consilio juvandum quam Rev. Dom. Londinensis, de cujus affectu etiam omnia mihi merito polliceor. Nam ipse abundè mihi eum coram comprobavit, nec alter eo intelligentior, qui ipse in Collegio Canonicorum Cantuariensium fuerit. Hæc scripsi raptissimè in ædibus nob. & amplissimi Dubletii, qui officiosissimam tibi salutem adscribi jussit. Scripsissem ad magnos illos Ecclesiæ memoratos Antistites, quorum laudes nulla ætas conticescet. Sed, ut vides, vix nunc potui hæc ista. Festinationi ignosces & simulac occasio fit, vel potius cum voles, omnia officia cum salute devotissima offeres Reverendis & Illustribus Dom. Archiepiscopo & D. Episcopo Londinensi. Vale.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CCXXVII.

Philippo Paræo,

S. P.

In Oratoriis suis Tropicam vocis (est) significationem in sacramentis cur non annotarit, rationem reddit.

JAm menses sunt duo, Cl. Paræe, cùm nostratium Typographorum uni dicerem, velle me, ubi nundinarum tempus instabit, quædam per eum ad te transmittere. Quod ego imprimis propter Ennium Columnæ dicebam, de quo amicum compellatam. Hodiè jam eum, ante unam alteram hebdomadem discessisse intelligo, me penitus ignaro. Atque eo minus me convenisse, quia ad mercatum Francofurtensem, plerumque sit periculis iter, ut nec sarcinas, nec res ullas, eò hinc advehere ausint. Etiam veteri, ne quid librorum ex Germania, aut saltem nonnisi maxima cum difficultate referre possint. Atque addebat Typographus, Amstelodamensis Jansonius Blaeu, absque eo fuisset, seipsum eo iturum fuisse, ut melius distraherentur libri, quos magno numero hac hyeme excudit. Quod si scribere ad te velim, id ipsa hac hora fieri oportere, quia ante vesperum nuntius esset abiturus; nec deinceps durantibus nundinis, scribendi occasionem fore. Ne igitur oblitus videar amicissimi viri, pauca hæc raptim malui exarare, quam penitus tacere. Ac primum de Columna meliorem esse occasionem expectandam. De Nonio certior fieri cupio; quando eum filius prælo subjicere cogitet. Velim enim priusquam ad notarum editionem sit deventum, quædam transmittere, quæ lucis aliquid, vel etiam medelæ, locis plusculis adferant. Et fortasse amicorum unum alterum, ad idem excitabo. Quod quæris de vocis Tropicæ significatione in sacramentis, cur eam non annotarim, in Oratoriis meis, causam accipe. Cum primùm eas ederem, obtuli edendas Raphelengio. Sed is, quod ante nesciebam, Romanæ Ecclesiæ placita sequebatur. Eoque cùm dissertationem super hac contineri Oratoriis nostris intelligeret, gravatus fuit, opus hoc excudere, quia negabat fore, ut in Brabantia, atque inter Pontificios, divendi liber posset. Resecui igitur, quæ ejusmodi forent, inque Commentationes transtuli Theologicas, in quibus fusè de hoc argumento tracto. Tuam verò de hac te opinionem probo, quam satis clarè, in Rhetoricis proponis, solidéque adstruis. Quamvis & Pontificii in hac locutione Tropum adnoscant, sed non signi, verùm materiæ. Cum enim nos dicamus Panem, vocari Corpus, quia signum est Corporis; illum Panem vocari ajunt, quod sit Corpus, quia ex Pane est conversum. Plura velim: sed ecce jam interpellor. Quare abrumpo, ne morer tabellarium. Plurimam salutem eruditissimo à me filio dices. Vale egregie, ac Reverende Paræe.

Amstelodami, cIↄ Iↄc xxxII. Postr. Nonas April.

Tuus totus, & tuorum,

G. J. VOSSIUS.

CCXXVIII.

Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Professori eminentissimo.

Wilhelmi Abbatis Monasterii ad S. Paracletum vita per Surium in compendium redacta, ut sibi transmittatur, petit, quam cum Volumine Epistolarum ipsius quod in membrana exaratum habeat, publici olim juris facere constituerit. Si quid ad Saxonem suum observarit, ut juxta cum Vulcanii in Martianum Capellam glossis secum communicetur, orat.

Clarissime Vir, amicorum meorum Alpha,

NIsi tibi Stephanii tui memoria intercidit, agnoscis primo intuitu manum, quæ toties tibi, dum tempe vestra Leidensia incolerem, molesta fuit; imo vel etiamnum esse non desinit, licet nos immensa locorum intercapedo disjunxerit. Excitat audaciam meam, suavissima humanitatis tuæ recordatio, quæ tam luculentis erga me indiciis, toto illo studiorum meorum tempore enituit. In plebeis animis dulcedo amicorum, simul eorum facta ex oculis amolitio est, restinguuntur; at mihi interjectu loci desiderium tui vehementiùs gliscit, ut crebertimè cogitationis alâ, ad te properem, videarque mihi consuetæ familiaritatis, tecum instaurare commercium. Nunc verò literarium quoddam negotium fuit, de quo tecum agerem. Vita S. Wilhelmi Abbatis Monasterii ad S. Paracletum, in Dania ab ejus quidem discipulo conscripta, sed per Laurentium Surium in compendium redacta, extat tomo II. de Historiis sanctorum, a. d. VI Aprilis. Eam ut per amanuensem tuum describi, & per præsentem internuntium ad me transmitti cures, per genium te amicitiæ nostræ rogo, atque obsecro. Penes me etenim est volumen Epistolarum, ejusdem Wilhelmi Abbatis, in membranâ exaratum, quod olim, Deo volente, publici juris facere constitui. Huic verò instituto non parùm inservire poterit, hoc quicquid est monumenti; imprimis vero si ad calcem libri adjungatur. Si nonnulla in Saxone nostro, post meum è Belgio discessum, quæ observationem merentur, animadvertere tibi contigit, mecum communices, etiam atque etiam abs te peto. Nam

indies adorno, novam illam Saxonis editionem, quam toties coram promisi. Glossas B. Vulcanii, vel veteris alicujus Scriptoris, in Martianum Capellam, ad me transmittas oro; nullus dubitans, quin intra trimestre spatium, per bonæ fidei hominem restituam. Gratulor tibi auctos honores, cui jam liceat in majori luce posito, & Theatro illo urbium Belgicarum, divini ingenii claritatem, per omnes literati orbis angulos, etiam ad ultimum Septentrionem nostrum longè latèque diffundere. Inter nova habeto Selandiam insulam hanc nostram a. d. XXII Feb. insolitis contremuisse motibus: quid portendant, novit ille qui solus omnia novit. Plura non est dubium, quin Meursius noster suppeditet. Benè feliciterque vale, optime amicorum, & me pristino affectu tuo constanter complecti dignare.

Soræ, a. d. XVI Apr. clↃ Ↄc XXXII.

Observantissimus tui,

STEPH. JOH. STEPHANIUS.

CCXXIX.

Commercium epistolicum urget. Solonem recens editum donat. Litem de Religione sibi a Collega quodam motum, sed frustra eum fuisse docet. Theologorum in Dania moderationem & mansuetudinem valdè commendat.

Vir Clarissimè, amicorum maxime,

SUperiore anno nihil abs te literarum accepi, præter illas quæ datæ erant IV Id. Maji: ego tamen semel iterumque scripsi post id tempus, si non tertium, & effigiem meam misi æri incisam: neque dubito quin acceperis. Si scires quam mihi charæ sint tuæ literæ, & quam animum exhilarent, sæpe scriberes: ac vel unum hoc te valere. Quod ut tibi diuturnum esse opto, atque tuis item omnibus, ita etiam sæpe intelligere cupiam. Jam occasio tibi est mittendi literas, quoties velis, & ego ipse viam tibi indicavi: quæso utere. Mitto nunc Solonem meum, qui si tibi gratum se præstare poterit, mihi quoque eo nomine, multò gratior est futurus. Quod adjunctum exemplar vides, rogo ut Barlæo tradas, & salutem a me addas. Quo in loco sit Illustris Schola vestra, aut quo nomine appellari Magistratui vestro placeat, scire aveo; tum quid tu privatim agas, ac quid etiam luci destines ex tot monumentis tuis: insuper de re domestica universâ. Ea quidem mihi hactenus quartum mensem est adflicta. Unica enim filia mea per trimestre cum gravissimo certe morbo, ac periculoso valde conflictata, postquam Dei beneficio (cui gratias summas ago, ut debeo) vix evasit, mox in tertianam incidit, quâ nunc etiam vexatur; neque sola: nam & filium itidem eodem tempore eadem invasit febris; ac præterea etiam uxor, fracta curis, (nosti animum maternum & sollicitum affectum) ac vigiliis, & laboribus diuturnis à defluxione humorum, aures pariter atque dentes crudelissime infestante, majorem in modum cruciatur. Ego inter hæc, quanquam corpore Dei gratia satis sano; tamen animi excrucior. Nosti animum mariti, nosti patris. Sed hæc homini Christiano æquo animo sunt ferenda, & speranda meliora. Ego fero, ego spero, neque spem evertet Deus, aut confundet. O passi graviora, ac superiore anno, quod perlatum ad te puto, quidam e Collegis meis, Theologus professione &, si Deo placet, pastor, litem mihi de Religione movit, sed coactus est desistere; adversari sibi expertus ipsum adeo Regem nostrum Serenissimum & Primates Regni viros; addo Episcopos, & Theologos item alios, ac cordatos viros omnes, & prudentes extra eum quoque ordinem. Passus est existimationis suæ non exiguam jacturam. Certè istud verè dicere tibi possim, summam esse moderationem animi, & mansuetudinem eximiam, in Theologis hujus Regni: ut sunt viri si non famâ nominis clari, at virtute, & doctrinâ, & humanitate summa excellentes: quique nihil minus amant, quàm ferociam Germanicam. Et sic Dei beneficio transiit tempestas illa, in tranquillitatem maximam commutata; è quâ illud boni habeo, quod didicerim quam sim charus omnis ordinis hominibus in hoc Regno: equidem id antea sciebam satis, sed nunc magis sum expertus. Ita nempe Deum timentibus, juxta dictum hoc Apostoli, omnia in bonum cooperantur, videoque manifeste, quòd me tueatur Deus, atque pietatem meam curæ habeat. Huic deinceps me commendo: & te item, Vir Clarissime, cum uxore liberisque. Uxor mea, liberique, impræsens ægri, tuam & tuos plurima salute impertiunt.

Raptim Soræ, ad diem XXIV Apr. clↃ Ↄc XXXII.

Tuus vero animi affectu,

JOANNES MEURSIUS.

CCXXX.

Guilielmo,

Episcopo Londinensi.

Studiorum suorum rationem reddit, jamque sub prælo fervere ait Commentaria Linguæ Latinæ, posthac totum se fore in enarrandis antiquitatibus tam Hebræorum, quam Christianorum, quod inimici hactenus impediverint.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustr.

NOlui hanc qualemcunque occasionem ad te scribendi omittere, quia & iniquum erat, quemquam certæ fidei sine meis Londinum literis venire, & raro eorum, quos norim, proficiscitur quisquam. Et tamen nihil magnopere quod scribam occurrit: nisi valere me, ac familiam universam: ac res Hebræorum florentissimo publice auditorio docere: quod non modo frequentent adolescentes ad magna nati, sed plurimi etiam viri Amplissimi, ac ut ætate & dignitate, ita virtute doctrinaque insignes. Ea res ut animos addit, juxta Poëtæ illud, Excitat auditor studium: ita aliquid etiam incommodi secum trahit. Quanto enim plus in rebus Hebræorum, & temporibus iis, quæ Christum antecedunt, elaboro; tanto spissius ea procedunt, quæ ad Christianas Antiquitates pertinent. Si Deus mihi valetudinem & vitam diuturnam concesserit, spero me in utrisque operæ pretium facturum. Et jam distineor utrisque: Sed non ut prælo adhuc subjecerim, quod longe minoribus fervet. Puta Commentarii Linguæ Latinæ: pars eorum est vel Historia rei Grammaticæ, vel excellentium Grammaticorum Censura: pars vero, origines complexa, fontes totius Linguæ reserat & recludit. Et comites erunt libri de Re Poëtica. In quibus aliquid ausus sum post magnum Cæsarem Scaligerum. Sed utcunque in his, & aliis, non plane nihil, longeque minus mei amantibus displiceam: dicere tamen non possum, quàm mihi hoc doleat, quod inimici mei superioribus annis me ista magis tractare compulerint, quam unde longe amplius fructus ad Ecclesiam redundaret. Ut illa sunt quæ de Hebræorum & Christianorum rebus meditor quotidie. Nunc Orationem Inauguralem, ante aliquot menses à me habitam mitto: Non quasi dignam lectione tua existimem, sed quia nihil tam magnum, tam minutum à Vossio proficisci debet, quin tu Illustrissime Domine ejus particeps sis. Et hoc tantum vadimonio me obstringo, majora me tibi in posterum oblaturum. Vale.

Amstelodami, clↃ Ↄc XXXII. Prid. Id. Majas.

Reverendissimi & Illustrissimi Nominis tui cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCXXXI.

CCXXXI.

Arnoldo Buchelio,

S. P.

Eruditos labores ne luce publica carere ultrà finat, hortatur; filium autem Matthæum, Annales Batavas meditantem, fiquâ possit, operâ iuvet peramicè rogitat.

AMicitia quæ jam ab aliquot annis, tecum mihi fuit, Amplissime Bucheli, omnino postulare videbatur, ut contendente Amersfurtum, filio meo, simul & adituro civitatem vestram visendi studio, te, & ipse per literas, & filii verbis salutarem. Quippe qui existimem boni viri esse, etiam sollicitum agere de amicorum rebus, & valetudine. Itaque non facile dixerim, quam gratum mihi acciderit, quod his diebus ex ornatissimo K. Matteno intellexi, valere te, belleque pro ætate portare. Eo autem id mihi jucundius erat, qui non modo, ut tam am cum decet, optime tibi optare, sed etiam quod publico, te plurimum benefacere posse cogitarem. Et jampridem cupidè expecto, ut patriam, ut nos omnes, tot annorum laboribus tuis bees. Sanè id si ob attenuatas corporis vires, tam citò non possis, quam vellemus, aut alia etiam de causa, adhuc premere labores tuos malis; saltem curaturum te spero, ut per propinquos, ac necessarios tuos, aut quibus aliis dare id negotii volueris, lucem quondam adspiciant. Nam dolendum profectò sit, si quæ viri, suis in studiis præstantissimi, multo studio conquisivere, publica luce careant. Accedit quod raro scripta, nisi ab Authore ipso, emendatè edantur. Ideoque, & ego his temporibus, quæ ante annos xxx. & ultra commentatus sum, protrahere in lucem molior. Hic quem vides, filius meus Matthæus Vossius, scribere ante annum aggressus est, Comitum Hollandiæ Historiam; cujus majorem jam partem absolvit, & ut arbitror post menses paucos edet. Quare si quæ tibi sint, quibus juvare eum, in egregio hoc instituto, sine incommodo tuo possis, is non dissimulabit publicè, cujus beneficio profecerit, aut fuerit adjutus. Quod eo dico, quia video hodie, adeo invaluisse morbum illum, ut homines addiscere quidem velint, sed à quibus hauserint, non agnoscant. Sed à talibus longè diversus mihi, etiam filio meo animus. Itaque si habeas, vel Manuscripta, vel olim edita, ac propè jam sepulta, quibus putes lucem addi Patriæ Historiæ posse, honor tuus erit, publici authoritas. Et paucis diebus recepturum te, quæcumque commodaveris, fide quam optima spondeo. Vale.

Amst. clↄIↄc xxxii xi. Kal. Jun.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCXXXII.

Clarissimo

Gerardo Joanni Vossio.

Gaudet, sibi cum illo in historia Godeschalki quod ad rei caput attineat convenire. Mariani exemplaria variare ait. Hujus propositum, & quadam alia, recensentur.

ACcepi, Vir Eximie, literas tuas; quibus dum amorem quo te prosequor, ex leviori saltem muneris indicio, rectè quidem colligis, nobilissimum tuum pectus instar tertilioris alicujus agri aperis, qui plus multo adferat quam acceperit. Adeò munusculum nuper tibi à me oblatum extollis, ut quo te merito meo exsolvere studebas, eo me tuo totum implices, & beneficium longè majus reddere videaris, cùm te debere aliquid mihi profitens. Utcunque verò aliqua inter nos in Gotteschalci Historiâ oboriatur differentia; gaudeo tamen, & tibi ex animo gratulor, nos, (quod ais) in eo, quod rei caput est, consentire: uterque dum B. Augustini sententiam amplectimur. Quam sive Gotteschalcus per omnia fuerit secutus, sive aliquando excesserit, nolim ego multùm contendere: modò (quod libenter audio) nobis ipsis cum Augustino conveniat, cujus sententiam in caussâ Gotteschalci tuendam susceperat Remigius. Qui verò duriores sunt, vel fuerunt, Augustini interpretes, nunquam mihi placuerunt: minimèque omnium inertes illi τὸ ἀργὸν λόγον χλιμάκες, qui faciunt agendo, ut nihil agamus; & homines sponte suâ ignavos ipsis quoque truncis reddunt stupidiores: quum divinus ille gratiæ præco, ex eo ipso quòd Deus is sit qui efficiat in nobis καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας, contrarium planè deducat περισσῶς studendum idcirco, ut cum timore & tremore salutem nostram operemur. Philip. 2. 12. 13. Quippe quod verendum sit, si ab Religione officii hic declinaverimus, &, vel nihil agendo, vel malè agendo, eum a cujus εὐδοκίᾳ illa quam habemus volendi & faciendi potestas tota pendet, irritaverimus; ne Deus ita à nobis lacessitus jure suo nobiscum agat, atque nos desertus deserat, & novas ad volendum & agendum vires (absque quibus, ipsi nos ipsos lapsos erigere nequeamus) ultra non impertiat.

De Mariano nostro, qui factum ut mutus omnino ad vos venerit, amantissimo utriusque nostrûm D. Ludovico de Dieu rationem reddidi. Meus verò quæ nunc est mihi, tum erat eadem: nempe ut, sicut tuâ operâ ita etiam sub tuo nomine, integer prodiret Marianus. Integrum verò in unico Cottonianæ Bibliothecæ exemplari reperi: si tamen integrum. Postremi enim pars Chronici, a Dionysianæ ætæ anno 900, usque ad finem (quam inde descriptam totam seorsim ad te miseram) integrior in Sichardi editione legitur; cui siquid desit, ex tuo supplendum erit exemplari; quod illud Gemblacense esse suspicor, ex quo novam Mariani editionem promisit nobis Miræus, quam non præstitit. Nactus sum & alia tria exemplaria, in quibus Anglicanum Florentii Chronicon cum Universali Mariani hoc Wigorniensis quidam Monachus Regis Stephani temporibus commiscuerat. Ex eorum uno, Florentium (vel potius Marianum) suum edidit nobilissimus D. Gulielmus Howardus de Naworth, Thomæ Norfolciensis Ducis filius. Duo illa apud Oxonienses vidi; in Bodleianâ unum, in Collegii Corporis Christi Bibliothecâ alterum: quorum utrumque præter Proœmia, integrum librum secundum habuit, qui a primo aberat. *Miræus; in Sigeberti Chronic. ann. 854.*

Initio Cottoniani codicis verba ista præfixa inveni, *Meum nomen, ut dignum, Cronica Cronicarum: cum præ illis servo verba Evangelistarum. Nulla enim Cronica conservat diem Mensis Solaris Resurrectionis Christi, juxta historiam Evangelii, nisi ista sola.* Sequebantur deinde, tanquam ipsius Mariani, Tabellæ illæ Chronologicæ quas in apographi mei principio descriptas vides: quæ commodiùs, ni fallor, ad calcem operis essent rejiciendæ. Earum aliquot in Bodleiano quoque habentur codice (qui a Consulum Indiculo incipit;) & in altero, Collegii Corporis Christi, plures; Romanorum Episcoporum Catalogo usque ad Eugenium III. perducto, cui aliâ adscripti erant manu, *ann. 8. mens. 4. die 20.* quod Argumento est, Eugenii tempore illud fuisse exaratum. Ut autem intelligas, quibus in locis Cottonianum libri *primi & tertii* Chronicon à vulgato differat: Florentium Wigorniensem nunc ad te mitto, quem Francisci Quarlesii operâ (qui mihi tum erat ab Epistolis, vir ob sacratiorem Poesin apud Anglos suos non incelebris) cum illo conferendum curavi; ad annum usque Domini DCCCC. Dionysianum, à quo quaternio priùs missus initium duxit. Ubi quæ lineis subtùs ductis sunt notata, à Cottoniano exemplari absunt, & ex Florentii Annalibus à Wigorniensi de quo dixi Monacho sunt hic intexta.

Mitto simul & Epitomen à Roberto Lotharingo Herefordensi Episcopo, eodem quo Marianus mortem obiit anno, concinnatam: cujus in quarto de Pontificibus libro Gulielmus Malmesburiensis ita meminit: *Erat tunc temporis monachus Marianus apud Magontiam inclusus, qui longo solitudinis otio Chronographos scrutatus, dissonantiam cyclorum Dionysii Exigui contra Evangelicam veritatem, vel primus vel solus animadvertit. Itaque ab initio saeculi annos singulos recensens, 22 annos, qui circulo deerant, superaddit; magnam & diffusissimam Chronicam facere adorsus. Eum librum Robertus miratus unicè, æmulatus mirificè, Angliæ invehendum curavit. Denique captus Mariani ingenio, quicquid ille largiùs dixerat, in arctum contrahens defloravit, adeo splendidè, ut magis valere videatur defloratio quam ingentis illius voluminis diffusio.*

Ad calcem hujus Epitomes in Cottoniano codice appendix adjecta, ab altero Bodleianæ Bibliothecæ aberat: quam vel eo nomine negligendam non putabam, quòd magnæ illius Periodi Julianæ, cujus usum magno Scaligero acceptum referimus, prima vestigia in ea deprehenderim. De magnis Cyclis Appendicem non dissimilem ad finem libri primi ipsius Mariani in Collegii Corporis Christi Manuscripto appositam inveni: quam hic inclusam mitto; alia quoque de Mariani patriâ & variis editionibus Collectanea missurus similiter, si ad editionis tuæ ornatum aliquid inde accessurum à te intellexero. Deus laboribus tuis benedicat: & omnia tua studia in honorem gratiæ suæ, Ecclesiæ bonum atque Reipublicæ Christianæ vertat emolumentum. Vale, Vir Clarissime; &, si quæ sunt alia, ex latore harum literarum D. Freyo fusiùs intellige.

Dublini, anno MDCXXXII. 4 Id. Jun.

Tuæ Dignitatis studiosissimus,

JAC. USSERIUS ARMACHANUS.

CCXXXIII.

Arnoldo,

Comiti à Benthem.

Commendatum alumnum spondet singulari sibi curæ fore, pro meritis, quibus in minimis maximis illustri ejus nomini sit obstrictus.

Illustris & Generosissime D. Comes,

ET sublime fastigium Domus vestræ, & humilitas mea, prohibent me morem non gerere postulato illi, quod in vestræ spem gratiæ possim: Nedum tam æquum, tam facile liceat detrectare. Etenim magnum semper fructum studiorum meorum esse existimavi, favorem Virorum Principum consequi, imprimis talium, quos non cæcus amor, sed judicium, & intellectus scientiarum, ad æstimandos Musarum cultores duceret. Itaque vel sola hac de me opinione, necessitas mihi imponeretur, quicquid præstare in tanti Herois gratiâ possim, promptè suscipiendi. Accedit meritum quoque, cujus sæpè mihi memoria obversatur, quod ante annos duodeviginti, ab Illustri, & Generosissimâ Domo vestrâ, ut Theologiam profiterer publicè, ad Steinfurtense Gymnasium sum vocatus. Tanto magis elaborandum mihi intelligo, ut ne promptius commendasse ipse quemquam alumnorum tuorum videaris, quam ego ab Illustri adeo nomine, commendatos mihi suscepisse. Incitat etiam doctissimi Parei tis, sed infœlicis, memoria, cujus causâ adolescenti, quamdiu sibi ipsi curæ erit, non deero. Quamobrem sic existima, vel sponte me, & hoc, & amplius velle. Solum rogo, sic persuasum habeas, non in minuto hoc solum; sed ubicumque tenues vires meæ navare utilem, Illustri nomini tuo, ac Generosissimæ familiæ universæ, operam poterunt, fore me semper

Amstelodami, CIƆ IƆC XXXII. Idib. Juniis.

Devotissimum Illustri nomini vestro, & ad quodvis obsequium paratissimum,

G. J. VOSSIUM.

CCXXXIV.

Isaaco Basirio.

Excusat silentium, de amicitia sua securum eum esse jubet, ut de re literaria porro bene mereri pergat, hortatur.

Ornatissime Basiri,

SI oblivione tui longo adeo tempore scribere me distulisse existumas, injuriam facis constantiæ meæ; si negligentia, occupationes meas ignoras. Quæ certè majores sunt quam verbis exprimere ullis possum, & sæpe quo me vertam nescio, à mane ad vesperum modo amici, modo exteri interpellant, modo eorum literis obruor, ut cui respondeam, quem differam, vix ipse certus sim. Et sic mihi sæpe non dies, non hebdomadæ, sed integri quoque menses abeunt, ita ut destinata perficere, licet invitus, prohibear. Jamdudum quippe rescribere tibi decreveram: affectus siquidem in te meus nusquam minor est, atque antehac fuit. Quemadmodum enim non facile amore prosequi soleo, nisi quos dignos existimo, ita quoque ubi semel amare quemquam cœpi, non desultorius meus affectus est. Te ut dignum amore complexus fui non perfunctorio, ob ingenii tui felicitatem, neque minorem ingenio eruditionem: Unde nihil vulgare expectabam. Publicè quoque ea opinione dignissimum te satis ostendisti, quà disputationibus, quà aliis in Academia nostra exercitiis; eoque ego, cùm tarò egregia ingenia ad virtutem animum adpellere videamus, te quod supra vulgum saperes, semper feci maximi. Qua in sententia si perseveraveris, ut summis viris te commendabis, ita magnis quoque passibus amorem meum auctum ibis. Nec dubitare possum, quin & talis persistas, qualem te ante cognovi: vix enim mihi persuadere possum, eum qui in adolescentia sua ad magna summis viribus contendit, nunc firmato quoque cum ætate judicio, degenerem fore. Si itaque vera auguror, est quod gratulari & tibi possim & mihi: tibi quod collatis à natura dotibus, bene utaris; mihi quod non temere te æstimavi. Perge modo & nullis parce laboribus. Sic tandem sæculi nostri lumen evades. Sine illis consequi ægrè datur, & ubi assecutus fueris, gloriosum est. Audi ingentem illum Demosthenem. καλὸν μὲν, inquit, καὶ διὰ, τύχην ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις θαυμάζεσθαι, πολὺ δὲ κάλλιον διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν αὐτοῦ μηδενὸς τῶν ἐνδόξων ἄμοιρον γίνεσθαι. Tu si velis, potes: at velle & posse, satis ante ostendisti: itaque adhortari diutius nolo, ne de studio tuo diffidere videar. Quod minime facere me patitur ardor summus ad honestissima quæque quem ante in te perspexi. Quin & non vana me sperasse, ex compluribus intelligo, qui egregiam mihi virtutem tuam prædicant. Me nunc Amstelodami vivere, aliunde credo cognoveris. Nimirum urbis ejus proceres luculento me stipendio vocarunt, ad Historiam ac Politicen publice profitendam, in Illustri Gymnasio. Cujus mihi pulchrum erit fundamenta jacere, uti & Collegarum aliis, quos partim jam vocarunt, partim vocare decreverunt. Plus quoque hic otii spero ad consignanda ea, quibus & de hoc & venturis seculis bene mereri possim. Nec minus interea amicis in tam potenti urbe utilis fuero. Quod si qua in re prodesse etiam tibi, mi Basiri, possim, nusquam operam desiderabis meam. Tu tantum quid exoptes, significa. Imo ne nihil istiusmodi occurrat, literis tamen com-

compellare ne intermitte, quas mihi gratissimas semper futuras spondeo. Vale.

Amstelod. VII. Kal. Quintil.

Tibi addictissimus,

G. J. Vossius.

CCXXXV.

Brounero.

Commendat ei Politica Justi Lipsii, & diligenter elegantioribus studiis incumbat, adhortatur.

Ornatissime Brouneri,

NE diutius eludam exspectationem tuam, etsi occupatissimus, mitto tandem, quem petieras, Indicem omnium eorum, quæ continentur Politicis Justi Lipsii, summi sanè viri, cujus de civili prudentia libros initiis istis studii tui Civilis maximè accommodatos existimavi, idque non solum ob brevitatem atque ordinem, sed etiam ob tot laudabilia dicta, ex quibus, sedulæ instar apis, suum hoc mellificium confecit. Tuum nunc erit sæpius eos lectitare, quò tot aureæ sententiæ penitius animo inhæreant. Illustriores etiam γνώμας & exempla præclara, quæ legendo deinceps observabis, vel ad oram, vel charta inserta, è regione suo quoque loco annotabis. Ita deinceps suâ sponte oculis se offeret tuis, quicquid variè adeo dispersum reperreris. Simul dum quæque memorabilia chartæ inscribes, etiam animo inscribes. De cæteris coram colloquemur à feriis nostris. Vale, & sapiendi dicendique studia sociare perge. Ita tuis eris voluptati, & uberes aliquando ex te fructus capiet Respublica.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCXXXVI.

Jo. Skyttio,

Seniori.

Est Encomiastica tota, quâ in Parentis & filii laudes copiose excurrit.

Illustris Domine,

ÆGrè me à filio tuo divelli nullus mirabitur, cui ita atque mihi ejus mores atque indoles introspectæ sint. Quippe dignissimum eum Illustri adeò Parente, dignissimum tua commendatione comperi. Est in eo erectus ad honestissima quæque animus: est doctrina, judiciumque supra ætatem; uti & cætera omnia longe supra hominum vulgus. Accedit, quam in eo summam animadverti, doctorum virorum æstimatio. Equidem felicem, Illustris Domine, qui non modo ad tantum virtutum, tantum dignitatis fastigium perveneris; verum & liberos expectationis non minoris genueris. Felicem, dum te, Illustrissime Domine, fruitur, Suecia; felicem expectatione liberorum tuorum. Ego quidem haud secus quàm aquileges ex vapore ascendente aquas latere conjectant, ita ex generosi filii tui indole maxima quæque præsagio. Et qui alius esse possit? Illo parente natus; & inspectorem ejusmodi habens, qualis est D. Simonius, in quo si magna est eruditio, majus atque acre judicium relucet; si judicium exactum est, probitas morum, vitæque integritas multò maxima est. Verissimè dico, plus in recessu habere eum, quàm in fronte promittit: & paucis ut absolvam, est, quicum lucere in tenebris, ut vulgò dicunt, possis. Quò magis tuam, Illustris Domine, prudentiam admiror, qui caute ac circumspectè adeò hac in re processeris. Nihil enim æquè in lubrico quam adolescentia est. Et quæ semel hausit, firmiter retinet. Quamobrem nulli prudentius agunt, quam qui viris indubitatæ ut probitatis, ita prudentiæ ac eruditionis liberos suos commendant. Te, Illustrissime Vir, cuncta hæc in Simonio habere, etiamsi negare vellem, tamen tacitè mecum crederem. Itaque dignus ille filio tuo, dignusque illo filius tuus. Qui si tales porrò duces habeat, erit quondam quò se jactare Suecorum universum regnum possit. Ego pro viribus meis, pro exiguo adeo tempore quo apud nos moratus est, quod potui feci, majora si occasio tulisset præstiturus. Quæ si unquam detur, ostendam me paratum ubique navare operam Illustri familiæ Skyttianæ, illi nimirum dico, quæ Sueciæ regno ceu felix aliquod astrum, illuxit. Te interea, Illustris Domine, ut diu supremum numen servare sospitem velit, unice rogo. Quo non regni tantum publica commoda, sed etiam studia, (quamvis & illa non levem regnis utilitatem adferant) quæ passim jam aliis in gentibus vilescunt, in Sueciæ Regno, tuo beneficio assurgere, uti cœperunt, possint. Et Te, uti Suecorum gentes ob impensam Regno operam mirabuntur ac colent, ita perpetuis & nunquam intermorituris monumentis universa literaria Respublica posteritati commendatum eat. Ita sane voveo atque auguror. Vale.

Amstelodami.

Illustrissimi nominis tui cultor devotus,

G. J. Vossius.

CCXXXVII.

Erycio Puteano,

S. P.

Litera Commendatitia. Adnectit quadam de Dionysii sui annalibus, eumque Cæsarem editurum uno alterove MSo. ut juvet, amicè petit.

VEllem, Amplissime Puteane, quoties aut res meæ ferunt, scribendi ad te occasio daretur, aut quoties occasio datur, res meæ ferrent. Sed sæpe contingit, ut, me occupato, nuntii veniant, sæpe ut otiosus nuntios desiderem. Hinc fit, ut rarius, quam pro voluntate mea, ad te scribam. Nam quoties ad animum occurrit antiqua illa, & ætate nostri utriusque coalita amicitia, dicere nequeo, quam te alloqui desiderem, cujus amorem erga me semper sum exosculatus, ac cujus eruditionem & dotes alias quo magis considero, impensius miror. Hinc sæpe fit, ut etiam materia atque argumento destitutus, tamen confabulari tecum & jucundam veteris nostræ consuetudinis memoriam recolere cupiam. Ita igitur prompto, commoda scribendi occasio offertur, eunte ad vos necessario ac propinquo meo Joanne Corputio, filio affinis mei, Amplissimi viri Jacobi Corputii, ante in Procerum Dordrechtanorum ac nuper in præfectorum rei maritimæ Collegium Roterodami adlecti, olim sub Orydrio ac Rekenrio condiscipuli utriusque nostri. Putarunt cordatissimus parens & ornatissimus ejus filius (qui per Brabantiam in Gallias tendit, eaque occasione Lovanium vestrum & excellentes ejus viros conspicere exoptat, aliaque quæ urbs habet imprimis memorabilia) non aliunde posse melius de omnibus cognosci, quam ex te, neque te consilio solum, sed si opus sit, etiam commendatione posse adjuvare: itaque licet, propemodum nihil scriptione dignum haberem, nedum satis grave interpellandis occupationibus tuis: committere tamen nolui, quin & tu memorem meæ amicitiæ nostræ, & illi, quibus optime velle debeo, facilem me amicis viderent. Sed, quod pene omiseram, ut nostrarum quoque rerum gnarus sis, opus nostrum Grammaticarum

exercitationum, quod ante annos xxx. & amplius scribere orsi eramus, tandem prælo subjici cœpit. Filius meus Dionysius, cui nihil ab longo tempore jucundius & exoptatius contigit literis tuis, & iis, quas eodem tempore ab doctissimo Tuldeno accepit, Latine reddidit annales Belgicas Reidani. Quæ translatio cum a magnatum multis admodum expeteretur, hac ipsa hebdomade excudi cœpit Lugduni. Atque eidem decretum, Cæsarem, scriptorem tibi perfamiliarem, plurimis locis à se castigatum, ac notis illustratum, edere in lucem. Eam ad rem usus est uno alteroque Manuscripto, & editionibus vetustis, ut de variantibus Fulvii & aliorum lectionibus nihil dicam. Sed enim impense desiderat plurium Manuscriptorum copiam, & jam aliquorum ei spes facta. Non dubito, quin apud vos qua publicis, qua privatis Bibliothecis inveniantur. Quocirca si unum alterum calamo exaratum exemplar Cæsaris nanciscer, ac transmittere ad nos possis, sancte spondeo, optima fide redditum iri. Sin mittere huc non sinatur, proximum est, ut per Adolescentem quempiam conferri cures: modo tanti codices illi videantur, sumptus uti æquum, refundam. Horum alterum si consequi filius possit, obstringes non illum modo, sed me quoque, qui quicquid liberis meis fit, mihi præstitum existimo. Vale Amplissime vir.

Amstelodami. *Tuus*,

G. J. Vossius.

CCXXXVIII.

Joanni Beverovicio,

S. P.

Tam iniquè cum Grotio agi indignißime fert, Beverovicium ut caussam ejus strenue gerat, impense hortatur.

Ut gratæ mihi literæ fuerunt tuæ, amplissime & amicissime Beverovici, ita haut sane libens cognovi, quod de nonnullis scribis, plenius que ex aliis intellexi. Adeone illos transversos agi, ut ingens illud Bataviæ decus, atque ævi nostri miraculum, vivere patria in terra noluit? Hunc scilicet fructum maximus ille vir, non jam dico eruditionis, quæ sola etiam potuit deterrere, sed virtutis & meritorum in patriam reportabit? Indignor profecto, mi Beverovici, multumque indignor, quoties degenerum illorum Batavorum in mentem venit: facilius externis ignoscam, qui virum ignorare possint. Sed externos habet æquissimos, quia non est illis ignorabilis doctrina ejus ac virtus. Peregrinis minus ignosco, quibus tam bene est in Batavia: sed eò se fore minoris existimant, si suus honos tanto constet viro, quicum comparari minime possunt. Attamen his quoque ignoscamus, quia suo, non Bataviæ velificantur honori. At Batavos etiam sic affici, ut sua bona ignorent? Certe ut amantes sunt meticulosi, subinde videre mihi videor turbines pene eosdem, qui innocentem Africanum natali solo expulerunt: sed illud apud gentes erat. Christianósne homines eo abripi? Hæccine illa proximi charitas est, quam ab ipsis prope incunabulis docemur? Tantum parentum nostrorum ævo libertatis simul ac purioris religionis amor his in terris cœpit. Citóne adeo res nostras in pejus labi? Te, optime Beverovici, te laudo, qui pro viribus corruptos mores sistere, ac ruentis seculi vitiis occurrere conaris; fortiter tantum perge. Incita cupidos, accende languentes, dehortare adversos: noli, quantum est in te, permittere, ut principem urbium Bataviæ suâ se exuisse gloriâ seri quoque Annales testentur, habeatque posteritas, cur ingratos adeo cives damnet. Crede mihi, ut non Africani exilium nostra tempora latet; ita ibit quoque in ævum, quomodo se Batavi adversus magnum hunc virum gesserint. Vides pravos homines nihil non movere, ut partes suas tueantur. Quanto æquius illum diligenter incumbere, qui bonam causam fovet. Dignissima profecto est, ubi omnes nervos intendas. Arrecta est in expectationem omnis Batavia, quid Batavia? arrecta est Gallia, Germania, Britannia; arrectæ sunt nationes aliæ, magna animi cura opperientes satisfiet animi ac fidei sit amicis pro tanto viro. Et si labascere illos videant, expetent sibi quisque tantum decus. Ne patere, ut aliis invideamus eum, quem habere ipsi possumus. Præceps occasio est: hoc tempus est, quo tu quo similes tui probare virtutem suam possint. Cogitandum vobis, quotquot ad clavum Reip. in urbe ea sedetis, quotquot etiam alias Bataviæ urbes gubernant, spectare omnem Europam, quam fortiter pro justitia nitamini adversus eos, qui tanta pervicacia heroem illum oppressum ire conantur. Mihi sane, siquid in hac re virium esset, ostenderem non modo, quanti amicum (nam patriæ utilitas privatis est amicitiis antehabenda) sed quanti justum & æquum fratrem. Tu Beverovici, pro viribus tuis, per te in urbe vestra, per alios quoque, urbibus aliis, depellere conare adversantium turbines, demereberis non me tantum, vel etiam maximum illum & utriusque nostri amantissimum virum: sed quoque quidquid ubique est eorum, qui doctrinam virtutemque ament. Salutem tuo nomine seu dixi, seu scripsi, summo illi viro, cui ea longe gratissime fuit, ac vicissim salutari te ex animo jussit.

Tuus,

Amstelodami.

G. J. Vossius.

CCXXXIX.

Gaudet Amstelodami eum vivere. Casaubonum in suam clientelam transiisse. De Armachiani libro judicium.

Vir Illustrissime,

Literæ tuæ Id. Februariis datæ nuper ad me delatæ sunt. In quibus, quod mihi gratissimum, lego pro Amstelodamensibus pronunciatum esse, & te ibi inauguratum. Cedant tibi in bonum omnia: Spero enim te, Numine propitio valde, Sedem, non Studia, mutâsse. Stipendium altera parte majus usui erit tuis, quod paucioribus horis publice doceas, erit tibi & studiis.

Casaubonus à morte reverendissimi Wintoniensis in meam clientelam transiit, Ego patris nomine, & suo quæ potui feci, ut liber à curis, studiis indulgeret; quibus æque ac majoribus conatibus, (si majores sint) res domi augustiores obstare solent. Alia & majora facturus tum quum facultas adsit, & erit opportunum. Interim gaudeo tot nominibus tibi gratum accessisse Casauboni Optatum. Si qua in te autem ubi vellat, spero mitius agit, nollem enim ut quid durius, quum tantis sis occupationibus distentus, nec vellem ut aliis quam tuis passibus, & quibus feliciter possis, progrediaris.

Armachanus certe noster vir doctus & gravis, Librum tibi dicatum, à se scriptum, ad me misit. Gratias egi ut par erat: nam valde mihi Præsul ille ob multiplicem Doctrinam charus. Sed quum primum inspexi, nonnulla occurrebant quæ mihi raptim (prout res meæ exigunt) legenti, non ita arrisere. Præcipuè vero illa S. Aug. sensus restrictio, qui venerabilem illum Patrem nec Antiquioribus in Ecclesia, nec sibi ipsi, satis constare permittit. Gratias vero tibi ago summas, quod (etsi paucis id à te factum) significare placuit in quibus necesse tibi sit à Viro tanto dissentire. Dignare obsecro, si per otium liceat, pleniori calamo, breviter tamen, ea & si quæ alia sunt describere, & ad me transmittere, in privatum tantum usum vertenda.

De Amplissimo illo viro Hug. Grotio pauca habeo. Salutes quæso virum doctissimum meis nominibus. Fac etiam ut sciat gratum mihi admodum fuisse, quod calculo ejus dignissimo, indignissimus approbatus sim, quod ex ipsius ad

ad Casaubonum literis intellexi. Cæterum reditum ejus in patriam, fateor mihi semper fuisse inter res vix credibiles, cujuscunque demum suasu fuerit. Nec deest mihi ratio etsi non hic & nunc inserenda. Si iterum sponte Patria excedat, felix est quod cum tot Reges Principesque desiderant. Hoc uno infelicior, quod non tam, aut facile, aut tuto, eligere potest, aut eligi. Quod præ aliis non invides eum Britanniæ, placet id quidem, & quam utilis esse potest, non magis scio quam agnosco. Sed ut nunc res sunt apud nos, de ea te ne cogitandum quidem.

Quod interjicis de turbis Lugdunensibus, & capitis supplicio irrogato homicidæ, certè non sine dolore audio hæc & similia de Academiis. Inter pessimos mores quid restat, si occidere, vel occidi, sit Academicè vivere? Fœlix tamen Lugdunum vestrum, quod inter tam crebras cædes, tot habet tamen Nobiles, quotidie illic advolantes, studii & eruditionis causa, auditque asylum Juventutis. Sed non sic olim crevere literæ. Quod reliquum est, (nam alia me avocant) cura valetudinem, ut diu usui esse possis Ecclesiæ Christi. Ævum schismaticum dicis; nec audeo abnuere: Interim necesse est ferre, quod nec vitare potest nec corrigere. Et certè morbus adeò complicatus est, ut nescio quem potest Medicum expectare præter Deum. Authorem Salutis nostræ dum precibus sollicitas sis mei memor. Vale.

Julii 3. 1632. *Tui studiosissimus.*

GUIL. LONDINI.

Fere inter scribendum accepi Orationem à te publicè habitam, certè doctissimam, de Utilitate Historiæ. Gratias ago maximas.

CCXL.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Erycius Puteanus,

S. D.

Scriptum suum de principio Meridiani constituendo, examini ejus subjicit.

QUam familiaris sum, Clarissime Vir, tam liberè hoc ad te scriptum mitto, de principio νυχθημέρα, in orbe terrarum constituendo. Res ista ut nova, ita magna est: & lineâ tamen constitui potest. Nusquam incipere hebdomadem, quis unquam consideravit? Incipere in Circulo, quem Urbanianum appellavi, & per ipsam duxi Romam, novum pariter & magnum est. Ne homines invenirem, mare petii; mare quod ab urbe Roma, quam remotissimum esset, & sic tamen proximè accederem. Nimirum summi Antistitis authoritate opus erat, ut terminum Orientis, Occidentisque homines admitterent, & hinc septem dies numerarent. Si me amas, aut aliquid industriæ meæ tribuis, judicium tuum ad me perscribe, tam liberè quoque, quam te familiarem humanitas tua, præcipuum eruditionis ornamentum, facit.

Lovanii, in Arce, subito, cùm hic tabellarius discederet. IX. Kalend. Sept. cIↄ Iↄcxxxii.

Doctissimo filio tuo nuper respondi; si redditæ sunt ex literæ, benè est, & gaudeo.

CCXLI.

Hugoni Grotio,

S. P.

Multum se in caussa ejus fuisse testatur, ac ne se in totum Patria & amicis subducat, obtestatur.

HAsce qui literas tradit, est Joannes Ludovicus Wolzogen, liber Baro in Nieuhausen, Austriacus, qui septennio exulavit, priori quinquennio in Polonia, cætero biennio Amersforti. Vir & virtute doctrinaque egregius, eoque nomine bonis omnibus carus. Mathesi se totum pene dederat; sed nusquam solatium præterquam in sacris literis invenit. Cum familia in Germaniam nunc revertitur. Nec ei quicquam volupe adeo, quam si Hamburgum transiens, occasionem habeat compellandi tui, quem facilè intelligit doctrinarum Principatum tenere, & documentum esse virtutis constantis licet infelicis, nunc tamen ut speramus, malaciam post tantas tempestates promittentis. Spem eam præbent Suecorum Regis virtus, & fœlicitas, & magnus erga te affectus, ut si Principi extero addicere operam debeas tuam, sanè non alteri illam melius in Germania præstare possis. Sed fiet hoc non sine multorum dolore, qui & tibi, & patriæ optimè volunt, ... his, & nonnullis qui si non optimè, saltem nec malè velint, cre..... mihi dissertatio, de postremo hoc discessu tuo: quem apertè improbare non verentur. Plerique etiam, quod cum is sit Reipublicæ nostræ status, credideris hic posse te sedem figere, absque illorum comprobatione qui ad clavum sederent. Negare soleo eos intelligere, quo animo veneris aut abieris. Jam annos effluxisse tam multos, optimam ætatis partem, quò Patria careas: effluxisse simul, tot bonas occasiones quibus optime potueris consulere, & tibi, & familiæ tuæ. Iniquum porcerent, ut ulterius differri eas velint. Nam quousque tandem? An in effœtam senectutem, idque in hoc vitæ incerto? Venisse igitur te, ut Patria, si vellet, opera tua uteretur, potius quam exteri Principes. Hanc illa... ac deinceps damnum quod inde sentiat, non tibi, sed sibi imputetur qui hac etiam parte fungi volueris officio optimi civis. Tantum opus est salutari ἀμνησία. Si non ferat præsens status, ut publico sanciatur decreto, saltem ferre, ut conniveatur in iis, quæ cum dispendio Reipublicæ, & libertatis constituta. Vel si nec illud quidem ferat, alibi quam hic te malle vivere. Nec vitio verti oportere, si ita credideris, cùm id longè à Patria agenti perscripserint, qui hic agerent. Si quid igitur temerè speratum, culpam esse eorum, qui aliter statum hujus Reipublicæ tibi depinxerunt. Sed ut ista, & multa illiusmodi, quæ longum sit adscribere, bellè dicantur à me, tum etiam vere: tamen & mea, & aliorum me prudentiorum in eo perstat opinio, antequam operam extero Principi promittas, cognoscendum, an non bona cum venia vivere apud nos possis. Nihil volunt posci, quod sapiat suspicionem culpæ quâ cares; imo ne quidem tentari aliquid, antequam satis sit perspectum fore, ut impetretur quod petitur: eoque ante cæteros, nos certissimos esse debere, de propensissima voluntate τοῦ πλήθους λαῶν. Quæso mihi veniam da, mea anima, si exposcam, ne ullis injuriis te abripi sinas, ab eo quod tibi, Patriæque & utile, & honorificum imprimis fuerit; interea utrumque hoc facere non desinam, & causam tuebor quod virtuti debeo tuæ, & amori nostro: & Deum simul precabor, ut salubria tibi consilia inspiret, pristinamque animi lenitatem, quam propriam hactenus, tot injuriis pressus, possedisti, deinceps etiam conserves. Ex ædibus Georgii Doubletii, tui valdè ut debet æstimantis, qui & salutem adscribi jussit. Salutem uxori ac filio.

Tuus,

XXV. Aug. cIↄ Iↄcxxxii.

Dum spiritus hos reget artus.

CCXLII.

CCXLII.

Hugoni Grotio,

S. P.

Reditum ejus impetrari posse, modo Proceres scripto compelles, sedem ut sibi in Batavia dent, persuasum cupit.

ME nec silere æquum puto, nec longas dare literas opus, eunte ad te Heroina dimidio tui; quæ curatius cognoscenda cuncta expediet, quam per literas ego facturus essem. De rebus tuis nihil æquè scripto opus, quam summos, & viros, & amicos eandem retinere sententiam: nimirum rectè facturum te, si Proceres scripto compelles, sedem ut tibi in Batavia dent. Sed facilè assentiunt; id antequam fiat, videndum, an Princeps fidem dare velit, effectum se daturum, quantum in se sit, ne repulsum feramus. Alioqui ille si impromptior, ô quanto satius fuerit, ut opera utatur tua magnus Suecorum Rex, vel alius Principum Europæ: dummodo ne unus ille quem dicere non sustineo. De quo quid fieret, valde metuo, ne unus ille dies magnorum esset malorum causa. Non possum plura scribere, quia ad hoc usque tempus me Isacius Pontanus distinuit, vir tui amantissimus; & jam ex famula mea intelligo, tuum abitum parare, quam & salutare, & has literulas tradere coram volo.

Amstelodami.
cIɔ Iɔ c xxx i i.

CCXLIII.

Clarissimo Viro,

Ger. Jo. Vossio, Erycius Puteanus

S. D.

Exultat super præclaro Vossii judicio de Circulo suo Urbaniano. Rogat, ut elogii hujus verbis munire sibi inventionis novitatem liceat, & clarissimum ejus nomen usurpare publice, itemque ne aut Proceribus, aut Principi studia sua posthac ignota sint, efficiat.

BEnignè & eleganter, de Circulo meo judicas, Candidissime Virorum, & me obnoxium tibi, tam amica epistola reddis. Equidem tuo subvectus Elogio, triumphare videor: & quia tuum impetravi, nullius jam judicium metuo. Videbis igitur propediem, dissertationem meam: videbis rem nudè nuper propositam, Theoresibus suis explicatam. Unum rogo, ut elogii tui verbis, munire mihi inventionis novitatem liceat, & clarissimum nomen tuum usurpare. Verbis inquam, in epistola tua expressis. O aurum, O gemmæ! sed ad affectum tuum venio, quem satis æstimare non possum. Cupis enim, & me, & mea in tuto esse, atque etiam meos. Quid igitur dicam? Hoc effice, quæso, ne aut Proceribus, aut Principi ignotus sim. Ea enim studia tracto, quæ cum nemini gravia sint, vestra potissimum debent appellari: quæ cum ab humanitate nomen habeant, nullam hostilitatem agnoscunt. Utinam vero tota belli facto, securâ tandem quiete componatur! Tractari cœptum est, Deus, pacis author adsit, & saluberrima agentibus consilia inspiret! Corputii nomen antiquâ adhuc memoriâ colo. Patrem igitur, & filium à me salutes velim. Sed Grammaticarum Institutionum opus, quantum potes, promove: ut quantum Latina habet lingua, & elegantia, industriæ tuæ, & eruditioni debeamus. Mihi nunc a Vossio meo discere, suave erit. Optimum doctissimumque filium tuum Dionysium, & ad famam assurgentem, animo complector: quem hortari quoque audeo, ut cœptam tralationem strenuè prosequatur; imò ut in Cæsare illustrando pergat. Cæsar est: & hoc ad laudem satis. Excutiam vero Bibliothecas hic nostras, & manuscripta exemplaria quæram. In Martiniana, satis celebri, nullum est. Si quod, imo si quæ invenero, ad te mittam. Vale, & me amare perge.

Lovanii in Arce, postridie
Kal. Octob. cIɔ Iɔ c xxx i i.

CCXLIV.

Hugoni Grotio,

S. P.

Epistola familiaris uxoris reditum significans.

JUcundissimum fuit de prospera valetudine tua cognoscere, ex optima, & cordatissima tua uxore: quæ salva, ac sospes huc venit; & hinc Hagam abiit nudiustertius, pridie nempe Non. Octobr. Die uno altero ante eodem ierant, Vlamingius, Bickerus, & hujus urbis Procerum alii, audituri Legatos hostilis Belgicæ de Pacis conditionibus. Accepi his diebus literas Merici Casauboni ubi inscriptas, quas mitto. Lamerius jam dudum à me habet tuum pro veritate Christiana codicem, in quo pluscula, & correxeras, & addideras, & jam majusculis excudere literis cœpit. Commentariorum meorum de arte Grammatica, primus jam liber est excusus, & penè secundus. In Reidano vero, quem Latinè reddidit filius Dionysius, nono nunc libro fervet prælum. Hæc paucula nunc scribenda putavi, eunte ad vos optimo, & ornatissimo viro, Matthisio Ecclesiaste inter Remonstrantes; qui Hamburgum proficiscitur, ducturus ibi uxorem, cum maximis opibus.

Amstelodami.
cIɔ Iɔ c xxx i i.
Post. Non. Oct.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCXLV.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Collegii Amstelodamensis Professori primario,

S. P.

Designatos Vossio mittit libros. Grotium admiratur, meliorem ipsi fortunam exoptans. Novum Poloniam in Uladislao Regem fuisse nactam; aliquandiu suspensam electionem altercationes tenuisse, quibus Pontificii anti-Trinitarios exclusos voluissent; pleraque vero veteri consuetudini, Regisque judicio relicta fuisse affirmat.

TArdiusculè præsto, quod promisi, Vir Clarissime; tenuit enim opinione me mea diutius patria, quam transivi, & in ea, partim cognati, partim amici. Nunc tandem tibi mitto libros, quos designaveras, uno excepto, qui ad manum non erat. Tacerem de illorum pretio, (nec enim id parvi pendimus, quod vir tantus ista excutere dignatis) nisi tu pro tua modestia, cui gravis esse non debeo, aliter fieri jussisses. Hamburgi a τὸν μέγαν aliquoties conveni, nunquam antehac mihi visum; sed vidisse juvat, & in perpetuum juvabit, in quo verissimum deprehendi, quod vulgo dici solet, omen nomini convenire. Utinam tandem & par fortuna meritis ejus responderet! Spectare juvat, uxorem ejus, quæ me præsente, in patriam reversa est, anu- a Hugonem Grotium.

amicorum consilio, atque ope, quippiam molituram, virtute sua dignum, ut quæ marito primum libertatis, eadem illi tandem, & patriæ recuperandæ, sit dux atque ministra. Nos novum hic Deo providente Regem nacti Uladislaum, defuncti primogenitum, secunda quæque auguramur. Tenuit aliquandiu suspensam electionem altercatio, de pace inter dissidentes, de Religione Regum sacramento firmari solita, à qua Pontificii nonnullos, qui de Trinitate sacra, minus rectè sentiant, exclusos volebant: sed audio veteri consuetudini, pleraque relicta, quædam etiam futuri Regis judicio, de quo bene speramus, submissa. Vale, Vir Clarissime, & mihi favere perge.

Dabam Dantisci, ad diem III Kal. Oct. anno æræ vulgar. ciↄ Iↄcxxxii.

Tuæ dignitatis studiosissimus,

MARTINUS RUARUS.

CCXLVI.

Quid transmissis scriptis suis fieri velit, quæ item nunc sub manibus habeat in lucem publicam producenda significat.

Literas tuas, Vir Clarissime, VII Kal. Octob. datas, heri accepi. Primæ illæ à multo tempore, cum jam quintas has tibi mittam intra hoc semestre tantum. Impatienter, qui meus in te est adfectus, literas abs te exspectavi. Quod Historiam autem attinet; versor nunc in continuatione Saxonis, usque ad Domum Oldenburgicam, à quâ inceperam, pertexenda, & non multum (Dei gratia) à fine absum. Illustris Dominus Cancellarius Regius, etiamsi editâ Pontani Historia, operam repetere me istam voluit: quâ finitâ, quæ in Domo Oldenburgica inchoavi, etiam deinceps persequar. Quæ pridem edidi de primis tribus Regibus, ea recudi à quoquam nolim, nisi ex meo exemplari, quod hic habeo à me correcto: idque ubi opus erit ad te mittam. Quæ tu nobis à te opera tam præclara polliceris, etiam atque etiam videre opto. Filii tui Dionysii instituto ex animo faveo, & hoc ipso patris sui filium se esse ostendit, quod per ejus vestigia ad immortale nominis decus viam insistit. Utinam juvare possem; sed nil habeo quod submittam. Ante hos triginta & tres annos cum Curas Plantinas, & una cum illis Animadversiones Miscellas darem, memini me locum quendam, ipsi Lipsio despectatum restituere, inspiciat, si operæ erit & examinet; ac, si dignum existimabit mei nominis eâ in re meminisse, gratum erit. Locus exstat Animadv. Miscell. lib. I. cap. XIV. Quæ uxor pro emenda supellectile meo nomine expenderit, proximis tuis indicate, ut per Mercatorem tibi mox refundam. In patriæ meæ tot victoriis serio gaudeo, atque Deum supplex quæso veneror que ut constantem ei esse hanc felicitatem velit. Eundem rogo, ut te tuosque omnes diutissimè porro servet: estque id omnium nostrum votum. Resalutant te Landenbergius & Stephanius, qui exspectat avidissime quæ promittes per Mulenium.

Soræ, ad diem III Novemb. ciↄ Iↄ c XXXII.

Tuus constantissime,

JOANNES MEURSIUS.

Defectum in Solone meo proximè mittam, nam petendum Hafniæ exemplar erit.

CCXLVII.

Simoni Bellimontio.

Commendatitia Judæi.

Etsi non nescirem, Amplissime Bellimonti, quantæ occupationes te, cum alias semper, tum hoc imprimis tempore, distineant: Non eas tamen veritus sum, interpellare. Novit me hic, quem vides, Manasses Ben-Israël, vir doctus, & probus, utinam Christianus. Sed quamvis Judæorum nobis plerumque infestius genus est; hic tamen paulò nobis benevolentior; Imo ut multum commodare Christianis potest, sic etiam cupit: Itaque hoc nomine nonnulla etiam invidiâ laborat apud suos. At tanto mihi gratior, qui eo utor penè familiariter; magis etiam filius Dionysius, non sine emolumento literarum Hebræarum, quamvis jam ab sexennio, ut nostis, studiosus fuit. Porro cum Vir is intellexisset, mihi quoque aliquem in amicitia tua locum; rogare non dubitavit, ut significare tibi vellem, quid de se mihi videretur. Id solum scire te volui; nec ultra distineo. Salutem uxori, & familiæ plurimam.

Amstel. ciↄ Iↄc xxxii. Postr. Id. Nov.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CCXLVIII.

Guilielmo,

Episcopo Londinensi,

Mentem suam de Godschalciana controversia plenè exponit. Quintuplicem olim de Gratia & Prædestinatione sententiam fuisse, observat, Augustini vero peculiarem expendit.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

Quas ad me dederas literas, duobus post mensibus accepi, & jam prope tantundem temporis effluxit, ex quo mihi redditæ fuerunt. Nimirum quia petieras; ut plenius aliquanto sententiam meam de Godschalciana Controversiâ exponerem: expectandum putavi, usque dum quædam hactenus inedita ad hoc negotium pertinentia ex Gallicæ Bibliothecis accepissem, & cum curâ legissem. Utrumque nunc feci sedulò: sed sic quoque perstat animus in iis, quæ ea de re ante annos XIV. complexus sum Historia de Pelagio & aliis, qui litem de gratia & libero arbitrio moverunt. Qui verò hac parte à nobis dissentiunt, quod pace summorum virorum dixerim, non satis mihi attendere videntur, quinctuplicem, olim de Gratia ac Prædestinatione sententiam fuisse. Media in his communis illa Patrum priorum, ipsiusque etiam Augustini, priusquam cum Pelagio certamen susciperet. Hæc ut res docet, & Augustinus passim contendit, non comitantis modo in subsequentis, sed prævenientis etiam Gratiæ necessitatem fatebatur. Circa hanc sententiam quatuor sunt diversæ: duæ extremæ, & totidem inter extremam mediamque interjectæ. Extrema una Pelagii fuit, qui sic arbitrium hominis extollebat, ut necessitatem Gratiæ negaret. Altera erat Prædestinatianorum, qui sic Gratiam prædicarent, ut non esset libero arbitrio, eoque nec monitis aut pœnis locus. Inter extremam Pelagii, & mediam Catholicorum veterum interjecta fuit opinio Genuensium, & Gallorum quorundam, præcipuè Massiliensium: qui putabant non posse nos sine gratia salutis negotium perficere; posse tamen illud absque gratia incipere. A Pelagio igitur hactenus abitant, quod gratiam esse necessariam agnoscerent; at in eo conveniebant, quod non necesse sit nos a gratia præveniri: unde hi reliquiæ Pelagii, vel etiam Semipelagiani sunt vocati. Inter extremam Prædestinatianorum & mediam veterum Catholicorum erat illa B. Augustini, qui cum Patrum prioribus agnoscebat gratiæ prævenientis necessitatem: sed ut eam fortius tueretur, illud superaddebat, fluere hanc ab absoluto salvandi decreto. Hac de Augustini lacinia quadruplex fuisse olim judicium invenio. Nam ut de Pelagianis & Semipelagianis nihil dicam, etiam Catho-

licorum nonnulli, qui in cæteris assentirent Augustino, hoc caput, ut novum, falsum, periculosum respuebant; ut liquet ex Epistolis Prosperi & Hilarii ad Augustinum. Alii damnare non audebant, sed tamen putabant vel plane incertum, ac potius reticendum, quia multi adeo eo offendebantur: vel saltem non planè certum, de quo idcirco modeste inter eruditos posset disquiri. De priori liquet, ex iisdem Epistolis. Ad posterius fortasse referre illud liceat, quod Cœlestinus Papa scribit extremo capite eorum quæ ad Galliæ Episcopos de Dei gratia misit: *Profundiores difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt, qui Hæreticis restiterunt, SICUT NON AUDEMUS CONTEMNERE, ITA NON NECESSE HABEMUS ADSTRUERE. Quia ad confitendam gratiam Dei SATIS SUFFICERE CREDIMUS, quicquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis nos scripta docuerunt.* Tertium genus, caput illud Augustini strenue asserebat: sed ita asserebat, ut arbitrii libertas, monitorumque & correptionis utilitas non everteretur; nec cum priorum Patrum doctrina pugnaret. In his B. Prosperum Principem reponimus, præclaraque etiam opera Scriptoris de Vocatione Gentium. Denique aliqui solum attendere, quæ B. Augustinus de Gratia e Scripturis attulisset, & quomodo ea esset interpretatus, ac durissima quæque optima putare, nec laborare quicquam, quid ex iisdem Scripturis pro libertate arbitrii doceret, aut quid de Gratia priores statuissent: unde aliud consequi non poterat, quam ut sic Augustinum intelligerent, ut secum & cum Antiquis pugnaret, nec gratia libertatem arbitrii perficeret, sed tolleret, nec correptionum ulla esset utilitas, sed inane nomen. Ex hisce, qui ut Scripturas, ita Augustinum perperam interpretarentur, proque errore suo eorum abuterentur verbis, Godschalcum Monachum fuisse, Rabani Mauri, totiusque Moguntinæ Synodi, judicium fuit. Cui nos ante annos plusculos, in Historia nostra de gratiæ & liberi arbitrii controversia subscripsimus: multoque nunc minus sententiam nostram mutare possumus, postquam nacti sumus ea, quæ hac de re ipse scripsit Rabanus. Sic igitur statuimus, Godschalcum hunc non per calumniam dici Prædestinatianum, uti illi qui Augustini sententiam amplecterentur, eoque nomine à Pelagianis & Semipelagianis vocabantur: sed jure meritoque sic appellari: ut qui verbis Scripturæ & B. Augustini male intellectis, male etiam senserit, & docuerit de Gratia & Prædestinatione. Dissidet tamen hac parte a nobis vir summæ pietatis, doctrinæ ac dignitatis; qui nullos censet fuisse Prædestinatianos. Quotquot enim sic vocati, per calumniam ita nominatos, ab iis qui Augustini sententiam rejicerent: Mihi vero graves caussæ, cur dissentiam. Quas, quia fusius paulo hanc rem tractare malim, dissertatiuncula complectar, quam proximis literis transmittam. Idem maximus Vir improbat quod scripserim, jam Augustini ævo fuisse, qui verbis ejus malè intellectis in ipsum adeo inciderint errorem. Sed neque hic video, cur resilire debeam ab opinione ea. Quæ me moveant consignavi, eaque ad te nunc mitto, ut tui, Reverendissime Pater, judicii faciam. Cui quod displiceat, id nec placere possit Auctori suo. Vellem alteram, de qua dixi, dissertatiunculam, & majoris illam, quam hæc, momenti, comitem ei nunc addere potuissem. Sed quandoquidem ea nunc est anni pars, qua munere publico maxime distringar, & in disquisitione illa quædam occurrerint, ubi necesse sit plusculos e medii ævi scriptoribus ad partes advocari, quo solidius singula firmentur: facile veniam dabis, si id hoc tempore non fecerim. Exercitationes nostræ Grammaticæ, opus novantiquum, jam ab aliquot mensibus excudi cœpit. Et strenuè proceditur, me admodum lubente, qui majora scio exposci. Et quantum possum, animum ad Ecclesiæ veteris Historiam, ab istis non dico difficilibus nugis, attamen levioribus, ac vere pedissequis revoco. Filius meus Dionysius, alter eorum, quos in Anglicano itinere comites adsumseram, ante hebdomadas aliquot transferre ex Hebræo cœpit Rabbi Mosch Maimonidis dissertationem de Idololatriæ exordiis, & progressu. Auctor ille est, de quo Hebræi vulgatum illud dicere solent, à Mose usque ad Mosen non fuisse similem Mosi. Argumentum fœcundum, & in quo Notas plusculas addendo, varia ostendi eruditio possit. Laborem suum hunc, si gratum erit, Illustrissimo inscribere nomini tuo filius decrevit. Ut eum non tanquam signum grati erga te, Reverendissime Pater, animi habeas; sed obsidem & vadem eorum, quæ ego tibi debeo, & si Deus vitam concesserit, perfecturum me spero. Existimat intra quartum aut circiter mensem se consummaturum, & duobus aut circiter mensibus editum iri. Citius posset, nisi jam prælum ferveret excudendo translationem ejus Annalium Belgicorum Reidani, quos pure, & ad veterum formam Latine reddidit. Jamque ex Libris XVIII. priores duodecim excusi. Hac etiam hebdomade prælo subjiciet geminum Panegyricum dicatum Arausionensium Principi, post luculentas adeò victorias Hagam Comitis reverso. Unus prosâ scriptus, alter carmine. Nec ego hæc omnia, in lucem ea ætate (vix annum egressus vigesimum) edere eum permitterem, nisi istiusmodi fore considerem, ut etiam literatum principibus probarentur. Hæc ego aliquanto apertius non gloriæ aut jactationis studio, vel nimio meorum amore; sed quia scirem, ea jucundum esse tibi cognoscere, Illustrissime Pater, qui tanto & me amore complecteris, & meos. Sed ego, Illustrissime Domine, videar mihi oblitus cui scribam, & quam occupato. Quamobrem finio, more meo, cum voto ut diu te Opt. Max. Magno Carolo, diu Britanniæ Regno, diu Ecclesiæ suæ, diu denique mihi incolumem servet, cui si privati apud te in censum veniam, debitorum tibi omnium maximum me esse, & fateri debeo, & lætor.

Amstelodami, clↄ Iↄc xxxii. vi Kal. Dec.

Reverendissimo & Illustrissimo nomini tuo obstrictissimus,

G. J. Vossius.

CCXLIX.

Simoni Bellimontio,

Viro Cl.

Ger. Jo. Vossius,

S. P. D.

Literæ Puteanum commendantes.

AUt ego nimium amicis abundo, Amplissime Vir, aut alii iisdem egent. Sane eò me jam pervenisse video, ut Commendator jure appellari possim: Tu fortasse importunum addes vocabulum. Certe si sic vocare voles, injuriam mihi fieri ne ipse quidem dixerim; quippe gnarus, quæ occupationes distinere te etiam ante soleant, quanto nunc magis, postquam arduum pacis negotium, distinere cepit Belgicæ Proceres, in quibus tam illustri es loco. Sed audeo nihilominus curis, quibus ista nunc libras, inserere me; qua fiducia scis, & sæpius dixi; nimirum amoris tui. Nunc iterum commendo, quodammodo quidem rogatu alieno, sed magis sponte mea. Non dicerem id, nisi dignum tua gratia putarem, pro quo loquor, Erycium Puteanum, Virum doctissimum, disertum etiam, & elegantis ingenii; ut ipse non ignoras: probum & candidum, ego imprimis scio, qui novi eum ab annis XIV. Una enim in patria urbe tua, ab Orydrio, & Rhekenano, liberalibus disciplinis, in pueritia exculti sumus. Mireris fortasse illum tibi commendari; sed faciunt hoc tempora Reipublicæ, & spes pacis incerta. Quare unum illud, uterque petimus ut amare velis. Putat enim ipse, ut ex literis ejus intelligo, sua non

parum

parum interesse, ut postquam Venloa, urbs patria ejus, nobis accessit, aliquos in his partibus amantes sui habeat; quos inter te imprimis esse cupiat. Utrum vero agris suis à milite metuat, an aliud sit, dicere non possum. Sed scribet propediem ipse ad te; & fortasse jam fecit. Itaque non longius curas tuas interpello. Plurimum saluta lectissimam uxorem, & liberos optimos.

Amstelodami, prid. Id.
Dec. cIↃ IↃ CXXXII.

CCL.

Salutem in Christo.

Epistola familiaris.

JUnius vester, nosterque, vos & nativum solum repetit. Causa itineris est Comes Arundelianus, cui jam feliciter servit. Comes ille non genere clarior quam virtutibus, Legatus Regius ad Sororem Reginam Bohemiæ, ad vos proficiscitur: tum ut ei solatio sit graviter amissum maritum dolenti: tum ut eam, si ita Deo & Reginæ visum fuerit, in Angliam reducat. Hinc occasionem avide arripiens Junius, me gaudio perfusus adit, & vos, desiderio prius quam ulnis amplectitur. Quæris ergo, cur Junius sine literis meis? Certè non est quod nihil habeam quod scribam, scribo enim (ut vides) etsi nihil: sed non inscio Junio aliis manibus literas meas credidi, ut juvenis hic, præclaræ certè indolis, qualem qualem occasionem habeat te videndi, & meo nomine salutandi. Filius autem est, & natu quidem maximus honoratissimi D. D. Francisci Windebank, Regiæ Majestatis nuper Secretarii, & à Consiliis: viri ut alias dignissimi, ita mihi per annos triginta & amplius amicissimi. Juvenem hunc eo amore quo amicos beare soles prosequere, & omnia quæ nunc petenda sunt perfecisti. Velim etiam ut Junio gratias agas, quod hic amici mei filius ei curæ sit. Quod nec multis, nec sæpius scribo, negotia mea in causa sunt, non animus. Baronium tamen etiam nunc inculco, & scis quid magnopere velim. Hoc etiam habe: me omnia fecisse, & facturum, quæ Grotio nostro dignissimo, aut honori sunt, aut usui esse possunt. Reliqua Dei sunt. Vale, & quoties Deum adoras pro me ores: sum enim,

Lond. Dec. 16.
1632.

Tibi in Christo amicissimus,

GUIL. LOND.

CCLI.

Joanni Meursio,

S. P.

Quid Danica ejus Historia à typographis fieri velit, exquirit. Scriptum de Atticæ regibus Jo. Jansonio excudendum tradidisse, refert.

VEllem, Vir summe & amice, ante horam unam atque alteram scivissem, Generosum Rosecrantzium quamprimum in Daniam abire. Uberiores à me literas haberes. Non committendum tamen ut abeat sine literis meis. Dicam quæ potissimum in mentem veniunt tuaque scire maxime interest. Scripseram superioribus literis, Guilhelmum Jansonium Blauwium cogitare de edendis Danicis, tum tuis, tum Pontani. Idem ad te perscripserat vicinus ejus Joannes Jansonius: sed ita perscripserat ut aliquid caliginis adspergeret. Nec enim animus illi uno volumine complecti opera vestra: quod nec Pontano gratum foret, necdum tibi, sed utraque seorsim edere parat, forma tamen eadem, typis iisdem; ita ab eo qui volet, simul compingi possint; seorsim item ab eo, cui mens alia. Quare ne quidem in unius inscriptione mentio alterius fiet. Sane puto te scire venustiores esse Blauwii typos atque eundem emendatius aliquanto sua excudere: Nec aliud me movit, cur hoc scire te vellem. Tamen & alter vir bonus, & rerum suarum non indiligens. Quare de hoc statuis judicio tuo. Solum ne facile nimis fidem habe quæ alter de altero perscribat. Cogitat idem Blauwius, ut tui est amantissimus, & filium habet Jurisconsultum qui prælo præest, omnia tua eleganter & emendate uno volumine complecti. Idem si tibi videatur possis perscribere quo ordine velis ea concinnari. Opus etiam sit significari quæ addi in singulis libris vel etiam mutari voles. Si voles, ipse utinam in partem veniam curæ, quo magis honori & desiderio satisfiat tuo. Aureum laborem tuum de Atticæ regibus Jo. Jansonio tradidi, non prius tamen quam recepisset se quamprimum prælo velle committere. Hæret adhuc, utrum hic an Harderwici id agere velit: si hic, meâ; si Harderwici, Pontani interdum opera uti decrevit.

Mitto ad te exemplar Orationis nostræ de laudibus Historiæ, quam non fore ingratam spero tum argumenti causâ tum auctoris. Excudit nunc Blauwius Exercitationes meas Grammaticas; Jamque in tertio libro occupatur. Utinam opera istac ad umbilicum perducta foret. Scio enim majora à me exspectari. Cætera literis proximis intelliges. Id propediem erit. Nunc ob festinationem generosi Juvenis cogor manum tollere de tabula. Uxori salutem plurimam dices & liberis optimis non à me modo sed conjuge quoque & grandioribus liberis, filiæ imprimis filia mea.

Raptim Amstelodami,
VI Id. Jan. anni hujus
cIↃ IↃ CXXXIII.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

Qui ut familiæ tuæ pariter ac nostræ felix sit, Deum supplex rogo.

CCLII.

Illustrissimo

Joanni Skyttio,

Baroni, &c.

Reditum ipsi gratulatur filii, multùmque se obstrictum esse contestatur.

NIsi singularis humanitas tua, Generose Domine, nostras quoque terras personaret, & favor erga studiorum cultores mihi cognitus foret, nequaquam ea essem fiducia, ut ultima prope hora, qua filius abit, & ego à multis interpellor, quasi in mediis negotiis, literis aliquid committere auderem ad Virum sublimis adeo fastigii. Nunc quia famam de te scio non mentiri, & ex generosis quoque liberis tuis viva tui imagine, certum indicium capio: Non dubitavi per literas hasce officia ac venerationem tibi meam deferre. Non quasi tua id magnopere intersit; sed quia obstrictum me tibi sentiebam in liberis tuis. Vix equidem dixerim, quanta cum voluptate conspexerim remeantem, post sexennii peregrinationem Generosum filium tuum: in quo prudentia, eruditio, & quæ alia tantæ dignitatis juvenem ornare queant, undique elucent. Certe gratulor tibi, Illustris Domine, de sobole tam eximia, & te digna. Et eo magis gratulor, quia in sublimi positos multæ illecebræ à virtute sæpe avocant: quo impensius miratus sum egregium & excelsum adeo animum filii tui per vestigia paterna incedentis. Certè si qua in re opera nostra illi utilis esse potuisset, non alius me promptius eam collocasset. Nunc quia occasio illud non permisit, saltem in altero filiorum

tuorum ostendam, quam devoto erga te sim animo. Juvi ejus studia quantum possit, qui diversa, vicina tamen urbe habitet. Ac deinceps animus idem futurus: partim quia hoc pacto bene mereri me de publico intelligo, cui aliquando is præfuturus; partim etiam in tuæ spem gratiæ, cui placere posse pulcherrimum, & non levem studiorum meorum fructum puto. Vale.

Amstelodami, ad diem x Januarii, anni hujus cIↄ Iↄc xxxiii, quem Illustri familiæ tuæ felicem & prosperum exopto.

Illustris & Generosi nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

CCLIII.

Viro Ornatissimo

Vossio.

Pro humanissimo hospitio ejus gratias reddit, in studiis, Ecclesiæ paci ac commodo destinatis, feliciter omnia succedant vota fundit. In describendis ritibus priscis & Historia Ecclesiastica pergat, hortatur, quamvis acrem habeat in iis adversarium Damportum, cujus ingenium vivis coloribus depingit.

Reverende Vir, ac mihi plurimum honorande,

EN tandem literas, ne qui per annum oblitus tui meique fuerim per ævum esse videar. Gratias igitur tibi reddo maximas, vir ornatissime, pro humanissimo illo hospitio tuo (quo me cohonestâsse te dicam an beâsse potius) Amstelodami cum essem. Equidem quoties me in ædibus D. Vossii pernoctâsse, recogitat mihi animus, superbit illico. Sed & vota fundo Deo Optimo Maximo ut in inceptis nuper studiis tuis, Ecclesiæque paci ac commodo destinatis, feliciter & ex tuo & tuorum animo succedant omnia. Perge, vir optime, & in Ecclesiæ bonum nate, & à Deo nutrite, donisque divinissimis instructe, illudque pro viribus agas indies, quod nomen tuum ad omnem deinceps ætatem, imo & æternitatem deferat. Certe qui apud omnes Theologiæ & Literaturæ purioris antiquiorisque studiosos magni jam nominis meritissimò es, majoris ita es futurus. Atque apud tui amantes maximè & honorantes, inter quos sunt viri & munere & merito ipsi honoratissimi, nihil gratius agi posse credo, quàm ut e plerisque incognita illa Ecclesiæ primitivæ tempora moresque quasi ἐν τύπῳ describas. At cave sis quid agas. Astat acer adversarius, Damportus nomine, nuper Londinensis Minister, jam (si Dis placet) Amstelodamensis futurus. Is multos ante hinc annos Historiæ Pelagianæ tuæ confutationem minitatus est, eamque in margine jam castigâsse palam est professus. Quod si Historiam primitivorum temporum contexeris, disciplinæque nostræ (utpote simillimæ) fautor sis, nonne vapulabis à fugitivo. Quin & Tertiam da (vir inclyte) Manichæanam scilicet, qua constet se suique similes pari cum errore insanire; sine vitio tamen, quia fato ad omnia acti. Jocari lubet cum venerabili viro. Næ, qui illum Manem, habet pro adversario. Vin' à me Historiam Dampordianam, aut Characterem potius? Brevi expediam. Maximo in pretio habitus est apud suos, & in urbe, & in orbe Britannico (Puritanos dicimus) in rebus fidei, consilii, facti, temporalibus, spiritualibus, singula verba, oracula; consilia, præcepta; facta exempla sunt; Judex consiliarius (imo &) confessarius, unicus Damportus est. Papam credas alterum, Semi-Deum, Deum. At apud sanioris cerebri homines, longè audit alius. Vir superbus magis quam doctus, novitatis avidus. In Theologia (gradum licèt Baccalaureatus suffuratus sit) lippus plane & cæcus. En specimen! Is est qui in pulcherrima (Deique favore) florentissima Ecclesia Anglicana,

nil videt præter nævos & noxas. Det Deus illi sociisque sanam mentem, & à reproba servet, quæ est ἀδόκιμος νοῦς (Christianus oro.) Tibi (Vir ornatissime) vitam largiatur felicem ac longævam, ut diu sospes superstesque sis ad Dei gloriam, Ecclesiæ pacem, tuique & tuorum decus & solamen. Ita apprecatur & ex animo vovet,

Ex ædibus meis prope Templum Sancti Michaelis Cornhil Londini. Januarii 11/12 1633.

Reverentiæ vestræ

honestissimè cupiens,

Gulielmus Brough.

CCLIV.

Clarissimo & amicissimo Viro

Ger. Joh. Vossio, E. Puteanus,

S. P.

Theoresin de quatuor principiis diei mittit, quid de illa ipsi & curiosis ac peritis aliis videatur, percepturus. Se interea navigationi in Orientem lucrum omne adscripsisse, profitetur.

Virorum Optime, & Doctissime,

CHrysogonum igitur nostrum suspensum tenebo, donec de Cathedra Lovaniensi Serenissima Princeps pronuntiet. Ea tamen, quantum rescire potui, in Medicum quemdam Bredanum, videtur inclinare, à Magnis hic plerisque commendatum. Eventum expectabimus. Interea, ut affectum meum, studia, & obsequia omnia, Clarissimo Plempio offeras, rogo: quod nomen mihi in Cornelio (nescio an superstite) æstimatum. De quatuor principiis diei, Theoresin nunc istam ad te mitto. Si judicabis oculis Amplissimi, Præstantissimique Beaumontii, dignam esse, fac ut Exemplar ex his unum habeat: unum Clarissimus Plempius. Adjunge & quartum, ut per eorum ambulet manus qui curiosi, & periti sunt. Quæstio vero orta est, utri lucrari, utri amittere diem videantur, qui cum sole, an adversus solem, iter orbis terrarum conficiunt; qui recedunt in tempore, an procedunt. Tibi quid videtur? Ego lucrum, navigationi in Occidentem adscripsi. Vale, & me ama.

Lovanii in Arce xviii. Kal. Febr. cIↄ Iↄc xxxiii.

Tuos omnes salvere jubeo.

CCLV.

Georgio Calixto,

Theologo,

S. P.

Amicitiam ac familiaritatem mutuam expetit.

SI amici mihi essent deligendi, Præstantissime Calixte, profecto eos, vel maximè inter eruditos quærerem. Et inter eruditos non alii se mihi commendant, quam quos pietas: Et inter pios, vel maximè mihi probantur, quorum integra in Sacris judicia esse video. Unde nihil præter morem meum faciam, si te, vir Clarissime, in amicorum potissimis habeam. Imo nisi habeam, degenerem à natura mea. Etenim sive pietatem cupio, sive doctrinam,

sive

sive judicium acre, non aliis opus mihi est documentis, quam præclaris monumentis tuis; quæ cum voluptate, cum fructu, cum admiratione legi: Et gratulatus mihi sum quam maximè, reperisse me in Germania virum, qui non multorum, in damnandis dissentientibus impetum sequeretur: sed vere nosset, quid sit Catholica illa Ecclesia, quam in symbolo profitemur. Multum hoc schismatico sæculo, profecisse mihi videtur, qui illud didicerit. Sed de isto pluribus alias, si sic videbitur, per literas colloquemur. Ad illud nunc revertar, quod orsus eram dicere, ex quo tempore, novisse te ex scriptis tuis cœpi, simul ingentem mihi amorem tui ortum. Ita ut nihil mihi gratius accidere potuerit salutationibus tuis, quibus per ornatissimum Overbequium, sæpius me, cum Lugduni agerem, es dignatus. Adeoque mirarer ipse, non citius me literas ad te dedisse, nisi amicorum quoque intimos mihi, super talibus sæpe queri scirem. Distentus occupationibus, crebrò tantum meminisse amicorum possum; & cùm maximè scribere velim, prohibent non modò solitæ curæ, sed & subita, quæ mihi non rarò ingruunt, tanta turba, ut assiduis quorundam curis comparari possint. Huc usque egeram, & amans, & æstimator, & memor tui, cum non uno literario à te munere provocatus, & monitus à Præstantissimo Wickevortio (quo non alius amicitiæ inter nos dignior usurpari conciliator poterat) abrupi non tam pertinax silentium, quam occupationes, quas inhumanus sim, nisi vel ad tempus, tuo in me posthabeam amori. Crede, eruditissime Calixte, si aliorum colui amicitias, tanto magis me tuam expetivisse, quanto aliis dignior tu, & mihi honori magis ac fructuosum erat, familiaritatem exercere, cum viro, veteris Ecclesiæ amantissimo, & ut veritatis, ita pacis sic studioso. Debeo ego tibi, cùm ob munera, quæ auro omni præpono, tum imprimis ob affectus indicium, quod à te cœpit. Debent tibi, quotquot verè Christiani sunt, & esse volunt, hoc est, tota Ecclesia. Perge tantùm benè de illa mereri, & commoto huic sæculo tranquillitatem reddere, quo nihil salutarius nobis, nihil Deo gratius præstari potest. Habebis certe optimum quemque laboribus tuis faventissimum. Ego quidem nunquam desinam te amare, cui me obstrictum esse fateor, & lætor. Nam si vere olim dictum est, firmissimam esse inter pares amicitiam, nostra perpetua erit; quando & mihi nihil aliud unquam in votis fuit, quàm pro tenuibus, quas habebam, viribus, occurrere Christiani Orbis dissidiis. Vale, & Deum exspecta laborum tuorum remuneratorem.

Amstelodami x.
Kal. Febr. An.
cIↃIↃcxxxIII.

CCLVI.

Claudio Salmasio.

Epistola familiaris.

Vir Maxime,

Literas tuas jam ante hebdomadam certè accepisse me, jam tibi arbitror Lamerius indicaverit. Quod tum non rescripsi, occupationibus meis imputabis. Alioqui animus illuc inclinabat. Nam nihil æquè volupe mihi, quàm desiderium, quod videndi habeo tui, scriptione crebra sublevare, donec per anni tempus, & munus meum, excurrere Lugdunum licebit. Certè parum his proximis diebus ab itinere absui, sed tempestates & inclemens cœlum vetuere. Unde quod unum supererat, per literas te invisere malui: quia iniquum ut tu rectè putas, est amicitiam nostram locorum propinquitate deteri, cum illa tanto arctius constringere eam debeat. Quæris quid agam? edere ante menses complures cœpi opus Grammaticum quod annis abhinc xxx. & amplius magna ex parte scripsi. Possis dicere censuram eorum quæ veteres, ac plerique etiam juniorum de Artis Præceptis tradidere. Tædiosum negotium: sed operam do, ut quantum possum ejus fastidium levem: Si non aliis saltem scholis proderimus. Et necesse fuit, ut aliquis hoc laboris devoraret. Tentavi ego, dum alii majora. Libri septem erunt, quorum tertius jam ad finem vergit. His absolutis ut puto, Origines L. L. consequentur, Opus utrumque fortasse leve multis videbitur. Non levis tamen labor, quo mihi constitit; illud interea diffiteri non possum, vix esse hæc pro ætate mea. Quare animus jamdudum gravioribus incumbere ardet. Cæterum nolui mihi compluriumannorum labores perire. Si Deus illos absolvere dederit, spero me ad utiliora, nempe Antiquitates Ecclesiæ transiturum. Quod te facere etiam velle scio. Quas mihi literas commendasti, ne dubita rectè Hugonem nostrum accepturum. Atque utinam ipse de manu in manum tradere ei illas potuissem. Interim tanto & viro & amico amoto, nihil æque lætor, quam te successisse. Velim Batavi omnes agnoscant felicitatem suam: Lugdunenses imprimis. In quibus non dubito quin familiariter utaris V. Cl. Petro Cunæo, viro non modo longe doctissimo & disertissimo, ac Batavici status intelligentissimo, sed prætereagravi & candido. Habui illum ego, cum istuc viverem, inter amicorum primos. Te quoque, ut idem facias, hortor. Dignissimus est ille amicitia tua. Vale, maxime Salmasi, ac nunc Bataviæ etiam nostræ ingens decus: quod spondeo magis & magis ipsa deinceps agnoscet, malevolis omnibus invitis.

Amst. cIↃIↃc
xxxIII vI.
Id. Febr.

Tuus,

CCLVII.

Merico Casaubono,

S. P.

Epistola familiaris. De Grotio subjungit, eum à Rege Sueciæ expeti, jamque pretium, quale Legatis dari soleat, esse oblatum.

Jam ab occupationibus meis tandem ad te redeo, mi Casaubone. Quam vellem id prius factum! Sed qui vitam meam sciat, misereatur potius mei quam succenseat; Usque adeo occupationibus & molestiis premor. Et quasi non abundè id esset, novum prioribus laborem sponte accudi. Nimirum Exercitationes meas Grammaticas, quarum jam tertius liber ad finem properat. Opus futurum ejusdem molis ac, quas proxime dedi, Oratoriæ Institutiones. Scio alia à me expectare, cum alios, tum excellentes Britanniæ viros. Sed semel mihi defungendum Commentationibus istis, quas majorem partem ante annos xxx. elaboravi, atque ante annos xII. cum factiosi quidam sibi solis Sacrorum tractationem vindicarent, iterum in manus sumsi, & aliquot mensium spatio, partim limavi, partim observationibus novis adauxi. Sanè ad faciem eam Artem Grammaticam scripsit hactenus nemo. Planeque Aristarchum ago in Grammaticos veteres, & novorum illos, qui nomen aliquod merentur. Multa scriptorum veterum loca illustro, multa emendo. Equidem mallem ipse nunquam aggressus essem hoc laboris. Poteram interim longe majora & acceptiora conscribere. Sed cum hæc orsus sum, Gymnasii Dordrechtani præfectus eram: eoque nihil alienum à munere meo faciebam, talia consignando. Postquam vero regimen cepi Collegii Theologici ab Illustribus Ordinibus constituti apud Lugdunenses, non sivere antiquitatis Ecclesiasticæ hostes, qui plurimum poterant, ut aliis quam secularibus (ut vocant) studiis me darem. Illis igitur regnum tenentibus, non passus sum perire labores meos, quos nunc publici juris facio, ut totus deinde in majoribus

joribus esse & Britanniæ atque alibi gratioribus possim. Sed quid ego hæc tam multis? Spero ubi videris operam, non usquequaque improbabis. Et qui possis tam amans mei? Verum scire hæc te volui, ut apud judices iniquiores operam & studium defendas nostrum. Solum hæreo, quid facto opus sit, de vasto penè Originum opere: quid de rei Poëticæ libris. Nam utrumque opus jam ad umbilicum perduxi. Et tamen inter excudendum, ut scis, aliquid novæ exquiritur curæ: Quod autem iis accedit, id sacris meditationibus aufertur. Quid ergo? Missane hæc faciam? Etiamne quæ de omnibus veterum disciplinis exaravi, & tantum non ad finem perduxi? Si fas esset homini Christiano, propemodum male illis optarem qui hæc potius tractandi necessitatem mihi imposuerunt, quam porro exolvendi magnos veteris Ecclesiæ doctores: quod studium sic cum altero, à prima pene Adolescentia conjunxi, ut longe illud præferrem. Itaque alterum quoque nunc sic tracto, ut melius majusque non intermittam. Utinam tantùm foret tantum otii, ut ne sæpe adeo ab eo avellerer invitus. Mane publica distineor auditione, vel ut nunc loqui amant nostri, prælectione. A prandio consulor à multis, quibus non possum operam denegare. Etiam salutatorum peregre advenientium nimium quantum est. Quid omnia referam? Videor mihi labori satis assuetus. Et tamen fateor, interdum sub sarcina ingemisco, ut iniquæ mentis asellus. Tu vero, amicissime Vir, ne propterea, quæso, minus me ama. Sed si quando tardius officium vel scribendi, vel aliud exsolvo, ita tibi persuade, non esse me meum; magisque id mihi ægre esse, quam amantibus mei. Et ista hactenus. Pecuniam, quæ ex Cantuariensi Canonicatu, Regio mihi beneficio cedit, accepi usque ad proximum Septembrem. Ut primum trimestre, quod debetur, sit mensis Decembris. Multum tibi debeo, optime virorum, qui fide ea atque industria procures res meas. Verum quid tandem pro beneficio rependam, ne videar, vel potius sim ingratus? Sane cogitatio hæc me sollicitum habet, magisque anxium haberet, nisi perspectus esset erga me amor tuus. Nec tamen desinam cogitare de testatione aliqua animi non ingrati.

Venio ad hortense negotium, de quo seorsim literulas ad te scriptas hisce inclusi, & eas quando expedire putabis, Reverendis Fratribus ostendas. Nunc hic plenius paulo apertiusque animum meum aperire mihi visum fuit. Equidem, mi Casaubone, tametsi, ut ingenue loquar, offendere neminem velim, nihilominus non pono offensas alienas, præsertim injustas, ante jus non meum modo, sed & collegarum & fratrum meorum. Nam quod merito metuitur, si ego eripi mihi meum patiar, fortasse etiam illi, qui mihi successerit, carendum erit. Saltem id contentionem non mediocrem possit excitare. Quare prævertendum omnino huic rei videtur. Sed quia mihi tam longe remoto statuere difficilius est, malo rem omnem arbitrio tuo committere. Quicquid feceris, id ne dubita me probaturum esse. Neque id de horto solum, sed etiam de pecunia annua, ut hæc, quemadmodum cæteris, uno Molinæo excepto, pro ratione proventus, vel accrescat vel decrescat mihi.

Dicere non possum, quantopere Amplissimo Hugoni Grotio placuerint literæ tuæ & quanti te faciat. Is nunc Hamburgi agit; non dubito, quin illi tristissimus fuerit nuncius, de excessu fortissimi Suecorum Regis. Nam ab eo amabatur & æstimabatur. Imo Rex jam in mandatis non uni dederat, qui cum eo colloquerentur, ut operam & consilium suum sibi addiceret. Pretium offerebat, quale Legatis dari solet, uti ex fidis hominibus accepi. Etiam Holsatiæ Dux & alii Principes viri hæc agunt, ut ad se veniat. Simulac certi aliquid statuisse intellexero, perscribam ad te. Binas vel ternas ab eo literas accepi. Responsum adhuc debeo. Quæ causa, credo, intra sesquimensem nihil ad me scripserit. Sed facilem mihi veniam spondeo, quia vitam meam novit. Nusquam eum vivere malim, quam apud nos; ut coram potius quam per literas colloqui liceret. Et facile hoc ei concederetur, si modo vivendi his terris potestatem libello posceret. Verum metuit, ne id sic interpretentur aliqui, quasi culpam ullam agnoscat, cum contra se præmio potius dignum ob ea existimet quæ egit solo patriæ libertatis amore ductus. Legati hostilis Belgicæ Hagam reversi, colloquuntur cum Proceribus nostris de conditionibus pacis. Plerique metuunt, ne convenire possint. Usque adeo grandia sunt quæ utrinque postulantur. Sed, credo, iniquum petitur, ut æquum impetretur. Plerique Sacri Ordinis bellum præoptant. Nec obscura est ratio: Nam belli tempore plus tribunitiis concionibus valent; quia multa Proceres tolerant, ne quid turbarum domi oriatur. Sed longe aliam ipsi causam prætendunt. Negant enim honestam esse pacem cum Idololatris, quos Deus exscindi in verbo jubet. Negant tutam, quia artes Pontificiæ & Austriacæ Domus plurimum se occultent specioso pacis titulo. Quod sane aliquid est. Sed neque talia Proceres nesciunt, qui providebunt semper ne quid detrimenti capiat Respublica. Filius meus Dionysius, quem vidisti mecum, Panegyricum & Poëmaticum scripsit honori Principis Arausionensis. Id fortasse jam acceperis. Nam exemplar affini Junio misi Hagam, qui simulac in Angliam rediisset, curaturum recepit. Jam liber decimus quartus Reidani Belgici Historiographi, ab eodem Latine redditi, sub prælo est. Spero infra menses tres universum opus posse absolvi. Et puto, nec Historici prudentia, nec Interpretis dictio displicebit. Plurimam salutem tum lectissimæ uxori, tum Reverendo D. Decano, tum charissimis fratribus & Collegis meo nomine dicito.

Amstelodami. XIV. Kal. Mart. Stylo Gregor. Raptim.

Tum non uno nomine,

G. J. VOSSIUS.

Agnosco quicquid dignatione & beneficentia Regia ex Præbenda Cantuariensi mihi ab ejus exordio debebatur usque ad mensem Septembrem anni millesimi sexcentesimi trigesimi secundi, esse persolutum, à Reverendo & doctissimo Merico Casaubono: ita primum trimestre quod annumerandum sit, incidat in anni ejusdem mensem Decembrem. Scripsi & subscripsi Amstelodami manu propria, mense Februario anni proximi qui est CIↃ IↃ C trigesimus tertius.

G. J. VOSSIUS.

CCLVIII.

Constantino Huygenio,

S. P.

Respondet consolatoriis ejus super obitu charissimi pignoris, affectumque benignum ac constantem exoptat.

QUod, Nobilissime, Amplissimeque Huygeni, tu quoque sic obitum charissimi pignoris, meumque hunc dolorem doles: amicè facis, & liquido ostendis, neutiquam me in eo falli, quod te semper amantissimum mei, familiæque meæ judicavi. Nimirum pro affectu hoc tuo, non potes, non peracerbum hunc mihi casum judicare. Sanè periculum fortasse esset, ne animus de gradu totus dejiceretur, nisi partim tui, & aliorum præstantium virorum alloquio Epistolari, paulatim spiritum, & vires reciperem: partim sponte mihi etiam, ob oculos sæpius ponerem, incertum vitæ humanæ, & alia, quibus ægras mentes, in casibus hujuscemodi, solari ipse antea soleo. In his familiam ducit voluntas Dei, quæ Christianis nobis, omnem penè paginam facere debet. Nam ut quanto nebula, ac caligo magis attollitur, tanto aër proximus fit purior, clariorque: sic comperio mentem etiam nostram eo reddi sereniorem, quo amplius elevatur ad Dei providentiam, quæ nihil non providè immittit, aut permittit. Illustrissimo,

mo, & Invictissimo Arausionensium Principi, æternum pro ea liberalitate, debitor sum futurus. Sed si cogitem, per quem mihi conciliatus sit maximus Heros, ingratissimus sim, nisi hoc ita illi tribuam, ut non & tibi beneficii partem transcribam. Nec nunc præter hujusmodi verba habeo, quod rependam. Enitar tamen sedulò, ne vel munificentiæ Arausionensium Principem; vel te, Nobilissime, & Amicissime Huygeni, commendationis tuæ possit pœnitere. Hunc animum nostrum, qui prima occasione se exeret, magnum censebis, si eum æstimes, non pro viribus ejus, quæ exiguæ, sed pro humanitate tua, quæ summa est.

Amplissimum, optimumque affinem tuum, David de Willem, salvere si jusseris, gratissimum erit.

Amstelodami, cIↄ Iↄc xxxiii, prid. Non. Mart.

Tuus merito tuo,

G. J. Vossius.

CCLIX.

Hugoni Grotio,

S. P.

Epistola familiaris.

NOn facile dixerim, quantum mihi solatio fuerint geminæ literæ tuæ. Nam licet pro acerbo hoc casu, videor mihi satis fortis; tamen mentiar, nisi agnoscam subinde etiam non magna occasione malum recursare animo. Quid mirum? quando quem amisi, is erat, in quo post Deum, ingravescente hac ætate mea, plurimùm fiduciæ mihi, meisque reposueram; ut non potuerint non acceptissimæ esse literæ, cum Salmasii, & Cunæi, tum imprimis tuæ, quibus erigere animum mœrentis voluisti. Nescio autem, num ab luctu sit, an fœda anni tempestate, an immodico labore, ac vigiliis, quod tribus mensibus malè habuerim. Sex prioribus hebdomadis, pedem domo non extuli, sex proximis unum illud potui, ut publici muneris causâ, ingrederer Lycæum, quod vix lapidis jactum ab ædibus nostris abest; sed videor mihi quotidiè virium capere incrementa, & appropinquat blandior adolescentis veris aura, quæ meliora, melioraque sperare jubet: atque hæc eo etiam lubentius commemoro, ut causam videas cur plurimis literis tuis non responderim. Quarum postremis partim mihi Tragœdiam misisti tuam, partim significas, ut locum quendam corrigi velis. Simulac eas accepi, quia ipse exire non poteram, per filium arcessivi Blauwium: Qui velle se excudere dixit, sed negabat id ullo modo ante proximas nundinas Francofurtenses fieri posse. Addebat, nec se, nec alium habere literas qualibus Auriacus excusus, sed viturum quæ proximè accederent. Juro, nisi festinato opus putares, Francofurto tales procuraturum, quales petis. Video ejus prælum fervere plurimis, pluraque sub manibus habere; quare vix puto, ante duas hebdomades orsurum editionem: nempe ubi ea absoluta, quæ Francofurtum mittere cogitat. Sed ulterius si moram nectat, non patiar. Nec sanè is est qui calcaribus egeat, præsertim in tuis; unde certum lucrum: nisi vicinus Jansonius, ut solet, minoribus excudat typis, quo minori pretio divendat. Credo tandem acceperis libri τῷ μακαρίτῃ Reidanum; uti & de Termino Vitæ variorum responsa ad Beverovicium. Epistolam ejus nunc tantùm mitto, quia decretum erat includere literis meis Illustri Skyttio tradendis, ubi ad vos iturus. Sed ille jam mensem, & ultra, præter expectationem suam hic cogitur hærere. Video Beverovicium hoc agere, ut judicium quoque tuum perscribas, ipse autem Tomo secundo inserat. Id quidem an placeat satis nescio, sed scio illud Rivetum antehac Theologiæ apud Leydenses Professorem, ubi legit judicium Episcopii, dixisse se adversus illud scripturum. Et jam in eo totus esse dicitur. Salmasius, qui & ipse sententiam rogatus erat, & sic satis prolixum opus composuit, negat se passurum ut divulgetur; nempe maligno adeo sæculo metuit, ne & ipse vapulet. Etsi & alteram causam habet. Seorsim legi sua malit, quam ut in turba compareant. Credo, si Grotii vel Salmasii essent, quorum judicia promuntur, non invitus se quoque Principibus permistum agnoscat Achivis. Nunc minuti quidem Heroes, & ut sic dicam Du Patellarii, si modo Dei intercurrunt. Putavi tua interesse, ut hoc scires, & si ea sis prudentia, ut istorum etiam nescius, non sis scripturus quorum possit pœnitere. Filius tuus jam ante hebdomades duas Amstelodamo discessit. Causam nescio, sed maluissem mensem unum alterum remansisset, vel propter Blawium qui eum in Mathesi instituere jam cœperat. Sed nihil fecisse arbitror, nisi ex parentis voluntate, quibus absque dubio sua ratio constat. Uxori lectissimæ, & filio Cornelio salutem dicito. Sed & Lindembrochio, si occasio erit.

Amstelodami, cIↄ Iↄc xxxiii. x Kal. April.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCLX.

D. Gerardo Joanni Vossio

Τῷ πάνυ, Εὐπράττειν.

Scriptum suum de Vitæ humanæ termino nomini eius offert ac inscribit.

QUamvis non fugiat me, V. Cl. quantum peccent in publica commoda, qui tuis occupationibus interstrepunt, non potui tamen, cùm D. Mylius, ad vos iret, & verbo, & literis, te non salutare. Imprimis cùm hac occasione, videndam tibi offerre possem, quæstionem Epistolicam, de vitæ humanæ termino; de quo utinam etiam tuum judicium, habere potuissem; vel edendum cum aliis, vel inter Κειμήλια literaria adhuc servandum. Video divinæ sapientiæ consultos, satis sudare, antequam recondita ista planè operiant, & abstrusam in profundo veritatem eruant. Fortasse hic videri possit, μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. Diversæ de termino isto, & δὶς διὰ πασῶν discordantes sententiæ, ac singulis suæ rationes, etiam ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς adducitur. Xenophanes apud Varronem dicebat, Hominis est opinari, Dei scire. Annon idem hic usurpare liceat? Ut tu, Vir Clariss. pro recondita, & incomparabili eruditione, judicium ferres, visum hæc Clarissimo nomini tuo inscribere: & ut simul aliquod animi, grati, & memoris, in te publicè extaret monumentum. Utinam quale debere me sentio, præstare possem. Non tu me, ut Senecæ his utar, in grege Discipulorum habuisti, sed dignum putasti propria, & peculiari cura, ingeniumque latens, & pigrum, injecta manu extraxisti, omniaque benigne adeo in me transfudisti, ut ingratissimus essem, nisi te inter gratissimas necessitudines diligerem; imo velut alterum parentem amarem, colerem, & omni observantia, æternùm prosequerer. Vale, mi Doctor, & meritis tuis obstrictum amare perge

Raptim, 1 April. 1633.

Vossianæ Discipl. alumnum,

Joh. Beverwyckium.

CCLXI.

CCLXI.

Clarissimo, Humanissimoque Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Erycius Puteanus

S. D.

Laudat egregias filii ejus ingenii dotes. Vindicias Circuli Urbaniani offert, qui de principio νυχθημέρου nauta statuant scire cupit.

ET Suadam & Musam Doctissimi filii tui admirati sumus. Sed ostendit ille ingenii dotibus, qualem Patrem habeat, & quid sit etiam inter doctos excellere. Jam in Patre filium, in filio Patrem amo, & me utrique ob missum munus, novo nexu obstrictum scribo. Etiam pignus vultis? has nunc Urbaniani Circuli vindicias, capite, perlegite, censete. Vestras, singulari ratione; quia nomen Vossii, & judicium habent. Nautæ vestri quid omnino de principio νυχθημέρου, & linea principii statuant, scire cupio. Sed quia per Occidentem, aperto illo novo freto, Lemairio, in Orientis Insulas navigatur, & alium in Moluccis Insulis diem Batavi inveniunt; opportunè Circulo nostro utentur: non enim illud Homeri audient.

Ὦ ξεῖνοι τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα.

Quæ reliqua hujus argumenti sunt, propediem producam. Vale, Vir Clarissime, & amicissime, & cum tuis salve.

Lovanii in Arce, Nonis
Aprilis, CIƆ IƆ CXXXIII.

Subito cum tabellarius abiret.

CCLXII.

Quo modo & ordine opera sua digeri velit, indicat, typographiam cura & industria ipsius relinquens.

PAucis ad te scribere cogor, Vir amicissime, quia & hic nuntius inexpectatò sese obtulit, & festinat parum tamen, quam omnino nihil, ad te dare malui. De Blavio tuo, quod conjunctim Opera mea edere, cuncta constituerit, gratum fuit intelligere; & ut virum in proposito hoc confirmes, in majorem modum rogo. Optarem autem excudi ea charactere eleganti, & quo fere hactenus illa sunt excusa à Typographis prioribus. Optimè certè meritum de te me esse existimabo, si in curam hanc incumbere non gravaberis. Quæris quonam ea modo atque ordine digeri & edi velim; qua de re nunc hoc habeto. Puto lucubrationes meas omnes dividi posse in Tomos IV, quorum unus continebit mea Attica, uti nunc digesta mitto; alter opera Historica, tertius Miscella, quartus Auctores à me primum in lucem editos, atque Notis illustratos, & alios in quos Notas itidem aut Commentarios publicavi. Singuli verò Tomi isti, quo emptori paulo magis commendare sese queant, novo etiam opere aliquo pluribusve augebuntur: tum & singula opuscula emendata & auctiora multo erunt. Initium autem fieri ab *Atticis* velim. *De Regibus Athenensium*, quæso, aurem homini vellito, & urgeto editionem: sed de *Piræo* meo, *Reliquiis Atticis*, & *Famulus*, quid futurum est? Miror de his nullam omnino abs te mentionem fieri. Quæso proximis significa. Mitto primum folium Solonis mei, quod scribebas periisse. Tua quæ edis maxime videre aveo. Per hunc rescribe; nam non semper tales se occasiones nobis offerunt: certe tandet quicquid dederis. Uxor mea cum gravissimo ac periculoso quoque morbo diu est conflictata, jam undecimam septimanam, nunc paulatim (Dei gratiâ) convalescit; ac speramus bona omnia, salutem tibi atque tuæ plurimam dicit: ita & ego liberique, tibi, tuæ, & tuis omnibus, filia imprimis filiæ.

Scribebam raptim Soræ, ad diem X Aprilis, CIƆ IƆ CXXXIII.

Tuus priscâ fide,

JOAN. MEURSIUS.

Quæ jam edidi, quia apud te exstare ea arbitror, ut Typographo recudenda subministres, abs te peto; quæ non edidi, mox submittam: ut & ea, quæ in singulis addidi, aut emendavi. De dedicatione postea cogitabo, cum tempus erit.

CCLXIII.

Jacobo Roverio,

S. P.

Epistola planè familiaris.

TU verò, Cognate Roveri, ut libertatem tuam rectè accipiam, rogare etiam sustines? quasi aut hæc studia non ab humanitate acceperint nomen; aut illius sit excusare semet, qui utilem amicis operam navare studet. Mihi potius id reliquisses, qui ob dilatum (ex more scilicet meo) responsum, purgare me debeam, vel occupationes, vel aliud memorando, quò tibi satisfiat. Nec propterea in eo operam insumam, quam perdere nolo. Abundè enim nosti me publicè docere, privatim scribere, & quasi neutrum esset, vacare domesticis, amicis; ad hæc tot indigenis, & exteris, qui quotidie ex Germania, Gallia, Britannia, terris aliis, cùm veniunt, compellare nefas putant. Quid reliquum literis? Ipse hoc tempore impeditissimus scribo. Quid mirum? Nox est, quæ plerumque curarum esse levamentum creditur. Vix est mihi qui tam multa in noctem rejicere cogat; præsertim quæ hoc epistolare officium spectant. Quanquam hic quoque, illa mihi nunc levamentum; quia haud noctem esse sentio, quod te quomodocumque colloqui habeam pro curarum cessatione. Quæras fortassè, si ita animatus sim, cur tam tarde à nocte subsidium petierim? Plusculæ enim abiere, ex quo non respondi. Nimirum illud est commodi, in absentium amicitiis, quod vacare iis tantum opus sit, ubi opportunum est; præsentibus sæpè, cum minime est integrum. Et tamen paucos ex amicis etiam absentibus habeo, quibus non partem aliquam temporis mei, utcumque illud pusillum sit, gratificari velim. Tibi verò, præstantissime Cognate, non volo modò, sed etiam debeo; qui non passus sis studia tua, sine fructu meo procedere: Quod propter epistolam tuam bonæ frugis plenam dico. Equidem ingratus sim, nisi hanc agnoscam humanitatem: Quæ si paulò maturiùs se exeruisset, etiam publicè fuisset utilis. Nunc quæ observasti, pleraque Artem Metricam spectant. De hac operis nostri Grammatici liber secundus tractat, qui jam dudum absolutus, ad quintum enim deventum, de Pronomine agit. Tamen si omissorum copia ita crescat, ut Appendicem concinnare operæ videatur; erit quod publicè me tibi debere profitear. Utcumque enim non pauca mihi jam dicta ex iis quæ mones, tamen & reperi quod addere maluissem. Nunc de versibus tuis quid dicam? Planè venusti sunt, sic ut Romani hominis videantur, & argumento, quod tractas, nihil convenientius. Sponsum haud dubiè, etsi haut dubiè, sua jam felicitate contentum, nova voluptate Musa afficiet, tam suavis, & tam casta capitis. Equidem velim meo nomine, & illi, & sponsæ illius, optimæ virgini, omnia fausta appreceris: Sed & Amplissimo Parenti tuo, & fratrum alteri Joanni, atque adeo toti domui vestræ. Præterue verò nefas sit amicissimum Heve-

tium,

rium, inclytæ urbis vestræ Prætorem. Quibus omnibus, & uxor ac liberi salutem adscribi petierunt.

Amstelodami, XIII Kal. Maj. clↄ Iↄc XXXIII.

Amantissimus & studiosissimus tui,

G. J. Vossius.

CCLXIV.

Claudio Salmasio,

S. P.

Epistola est familiaris, quâ hortatur eum contemnat odium inferiorum, animique magnitudine invidiam aliorum superet.

Committere, maxime Vir, nolui ut communis amici nostri Hugonis literæ ad te sine meis irent; si non ob aliam causam, certè ut hoc saltem modo tres amici simul ut possumus essemus; quorum illum iniquitas temporum, te valetudo, & cœli inclementia, & credo domesticæ etiam curæ, me publicum docendi munus congredi nondum patitur. Sed spero vigorem tibi jam pristinum rediisse, & ut homines satis æqui non sint, aëra saltem esse. Hujus duritiem adsuetudine, illorum invidiam animi magnitudine facile superabis, præsertim si cogites Sophocleum illud,

Πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὁ φθόνος ἕρπει.

Optasses fortasse alio documento tuas virtutes intelligere: sed certiori non poteras. Scio quæ mihi evenerint, quamvis infra invidiam me esse debere putem. Et sic hoc inter arctiora amicitiæ vincula, quod quamvis bene meriti præmia parum digna pariter retulerimus. Sanè abundè solatii mihi est quando tot bonorum, & his & aliis in terris, & posteritatis simul judicia cogito. Quæ tibi, optime maxime Salmasi, excellentiora longe & jam obtigere, & deinceps erunt. Reputemus etiam mercedem hic ereptam à supremo & beneficentissimo mortalium rectore cum fœnore rependi. Salutem plurimam uxori tuæ meo, & meæ nomine dices, quam, licet ignotam, æstimo ob egregium parentem & majorem conjugem. Summis etiam viris Cunæo, Scriverioque cum occasio dabitur, salutem impertias rogo.

Amstelodami, clↄ Iↄc XXXIII. Kal. Majis.

Tuus sine fuco & more majorum,

G. J. Vossius.

CCLXV.

Joanni Skytte.

Filium nobilem de meliori commendat Parenti.

Vir Illustrissime, quamvis inexspectato Generosi filii tui discessu præventus, malui tamen tumultuarias prope ad te literas dare, quam nullas. Adstringebant me huc nupera promissa, & ipsius filii tui rogatio. Cui ego quomodo hoc negare possim, cui majora longe sponte etiam obtuli? Accedit quod non alias à me gratiores fore literas scio, quam ejus manibus perlatas, quem non possis non carissimum habere, sive naturam spectes, cum nullum reperiatur arctius vinculum, quòd parentes liberis adstringit; sive indolem Generosi filii tui, quæ virtutis via ad excelsa grassatur. Videor jam omnino videre mihi illum in summis Regni vestri honoribus, quibus si tales multi fungantur, qualem hunc futurum confido, dubium non est, quin gloria gentis vestræ aucta etiam sit gloriæ gradum, quem virtutis suæ merito, & Magni Gustavi affectu obtinet. Etenim & ingenio filius hic tuus est acri, & ætatem cum considero, pro ea sane judicio excellenti, & pro iisdem annis studiis non leviter tinctus, præsertim quæ fortunam ejus decent. Ac nequid auribus tuis dare videar, ipse egregium hujus rei argumentum videbis, vel Panegyricum ejus. Multa adeo bonæ erectæque mentis indicia apertissima in eo se exerunt passim. Ob subitum discessum non potui legere, qua cura vellem. Sed carptim id facere cogebar. Verum ex ungue, quod dicitur, leonem. Ut monumentum etiam sit futurum, quod posteris placere possit. Satis etiam laudare non possum Generosum filium tuum Joannem. Tantus in eo est ardor studiorum: Nec præter eum retinuit illum apud nos quicquam. Existimabat enim inanes fore labores, quos apud nos hactenus studiis impendit, si ea in medio cursu desereret. Alioqui postquam eum à te, Illustrissime Domine, arcessitum intellexi, serio hortatus sum, ut paternæ voluntati obsequeretur. Meum non fuit inquirere, cur scripsisses; sed ille arbitrabatur, nihil tibi gratius esse posse, quam ut hac ætate, qua sementis studiorum fieri debet, non destituat parentum de se & illustris familiæ spem. Itaque cum optime illi perspectum animum tuum putarem, nolui nimium urgere, ut iret, ne vel ignarus tuæ voluntati contraria consulerem, vel illo, quem scamo, carere viderer velle. Imo vero cupio in omnibus illi prodesse; eoque nulli parcere labori animus est. Priusquam finio, debeo quoque gratias tibi agere, Illustrissime Domine, filii mei Dionysii nomine, quod eum ad te cum liberis venire tuis iterum volueris. Nunc id opera ejus, quibus prælum fervebat, non patiebantur, sine offensa multorum, & ingenti damno Typographi. Interea tanto acrius Generosi filii tui studia juvare conatur, ut se gratum ostendat pro eximia hac humanitate tua.

Deum Opt. Max. rogo, ut diutissime te salvum præstet regno Suecico, familiæ tuæ & cultoribus, quos inter ego, & mei omnes nomen præ aliis profitemur nostrum.

Amstelodami, Kal. Jun. Styl. Greg.

Æternum Illustri tuo nomini devotissimus,

G. J. Vossius.

CCLXVI.

Clarissimo Virorum,

Gerardo Joanni Vossio,

Salutem & observantiam.

De Augustini quibusdam locis, & critica sua in illos exercitatione, sententiam Vossii percipere gestit.

Et incomparabilis eruditio tua, Gerharde Vossi, nomen omni titulo majus, & incredibilis humanitas, quam Balthazar Willius, Theol. Doctor, & Bernhardus Damke, cognatus meus, cùm Francofordiæ in me inciderent, prædicare ad satietatem se mihi posse desperant; ita in tui me admirationem pellexerunt, ut velut extra me positus, & adolescentis insuper habens pudorem, istas ad te exararem, & utramque illam tentare aggrederer. Audax facinus, fateor; sed nec infrequens iis qui literas amant, & bonam mentem; nec grave erit tibi, postquam tam arduam famæ arcem ascendere virtute tua dignum existimasti, propius a me cognosci, ut ista in te adorari dignius possit. Exspecto itaque de uno, atque altero, Augustini, in lib. de Civitate Dei, loco, & meis emendatiunculis, severum & forte judicium tuum, quo si istæ obelo transfigi merebuntur, excusabit tamen conatum meum comitas tua; & si hac non potero, alia via, ut expediam, mihi concede, salvo quem ambio unicè, favore

vore tuo. Lib. 11. Cap. xx. *Die, noctuque ludatur, bibatur, vomatur, diffluatur, saltationes undique concrepent; Theatra inhonesta lætitia vocibus, atque omni genere, sive crudelissima, sive turpissima voluptatis exæstuent.* Cod. unus Lud. Vivis, *Salutationes*, alter *Salutiones*, abraso *a*. Itaque prius ille videtur probare. Sed membr. MSS. quas inspexi in Bibliotheca Senatus Norici, *Saltationibus.* Ergo scribendum, *Bibatur, vomatur, diffluatur saltationibus; undique concrepent theatra inhonesta l. v. & diffluere saltationibus* ut Apuleio, *saltatio exossa, & enervis.* Plinius Paneg c. xxxiii. *Visum est spectaculum inde non enerve, nec fluxum, nec quod animos hominum molliret, & frangeret.* Cap. xxi. *Omnino nullam esse Remplubicam: quoniam non esset res populi, cùm tyrannus eam factione capesseret, nec ipse populus, jam populus esset, si esset injustus.* Ita omnes editiones, quas vidi, Basiliensis, Genevensis, & optima omnium Parisiensis. Sed nihil puto certius, quam scribendum, *cum Tyrannus eam factione capesseret.* Nam factio opponitur Aristocratiæ, ut Tyrannis Monarchiæ, ut patet ex præcedentibus. In Cap. xxx. Observavi plaustrum errorum doctissimi Vivis, quod etiam in omnibus editionibus repetitum. Ita Augustinus: *Illic enim tibi non Vestalis focus, non lapis Capitolinus, sed Deus unus, & verus, qui nec metas rerum, nec tempora ponet, impersum sine fine dabit.* Msc. ignorat eò qui. Deinde Vives ad verba, *Lapis Cap.*] *Jovis simulacrum in Capitolio erat lapideum; hinc per Jovem lapidem sanctissimum Romanis jusjurandum, ut etiam in proverbium cesserit.* Atqui nec per Jovem Lapidem jurabant Romani; sed Jovem Lapidem, & erroris dudum convictus Apulei locus, quo istud videtur probari: nec jusjurandum illud à Jove lapideo ortum, sed à formula quæ pronunciabatur ad projectum lapidem? nec Augustinus Jovem lapideum, sed Terminum intelligit, cujus pertinacia erat symbolum perennaturi Imperii; sed ego cesso poma ad Alcinoum mittere. Tu, vir maxime, quamprimum responso tuo, me dignare, ut plausum ingenii mei sciam, nec dubita an sim, quod sum, & spondeo nunquam non futurum. Salve & optimo publico optimè vale, cum tuis.

Brem. ad Visurgim, Prid. Non. Junias. An. cIↄ Iↄc xxxiii.

Ampliss. famæ tuæ cultor devotissimus,

JOH. FREDER. GRONOVIUS.

CCLXVII.

Johanni Meursio,

Quid in operibus ejus apud typographos promoveatur, certiorem facit, commendat filii sui Dionysii Historiam Reidani, geminumque ipsius Panegyricum, Arausionensium Principi dictum, dono transmittit.

Vir summe & nulli amicorum secunde,

QUod non semel scripsi, & ut metuo, sæpius conquerar deinceps, non sinit hoc vitæ genus, quod nunc dego, ut amicitias colam, quemadmodum oportebat. Unde est, quod raro quisquam literas à me accipit, nisi jam multis ante mensibus exspectatas. Sed cum hoc male me habeat, in plurimis, tum nihil magis indignor, quam non licere mihi colloqui cum duobus tribus quos supra cæteros æstimo mortales. Satis nosti in his te esse uti & τὸν πάνυ Grotium nostrum. Fateor sane jure te tuo, uti illos suo crebriores à me literas exigere. Sed quid agam, qui quo longius ætas provehitur, eo minus mei sum juris, contra veterum Romanorum mores qui ab Augusti ævo, missionem dabant vicena stipendia meritis: eos vero, qui senadena fecissent, sacramento solvebant, ac sub vexillo retinebant donec agros & præmia tribuissent. At ego jam bis senadena stipendia feci, nec labor minuitur, sed gravatur. Etsi negare non possim jus mihi esse recusandi. Sed si quid componatur, negare non sustineo, ut mihi ipsi culpam tribuere magna ex parte cogar. Nimirum sic cogito, Musarum castra non facere militiæ finem, nec certos habere stipendiorum annos, sed vel maxime hic habere locum, quod dici solet, Imperatorem stantem mori oportere. Quantum ad opera tua attinet, ea brevi aggredietur Blauwius. Sed optat, ut si qua in adhuc editis addideris aut mutâris (& fieri vix aliter potest) quamprimum ea chartæ committas, & ad nos transmittas. Adscribam deinde operibus tuis, quæ hic habeo, ut auctiora & si fieri possit, meliora etiam prodeant. Jo. Jansonius ante menses jam aliquot excudere cœpit, quæ miseras. Et puto jam prope absolvisse. Seorsim etiam excudet Blauwius, quæ postremo accepta. Nihil tuorum in via utcumque silentio prætereiem in literis meis. Nempe tam occupatus scribere soleo, ut non possim non aliquorum oblivisse, eoque literæ meæ magis animum meum quam seipsas probare tibi debeant. Dionysius meus brevi tibi Historiam Reidani Latinè à se redditam transmittet. Opus egregium est. Versionem commendare ipse nolo: illud tamen dicere audeo plurimi laboris fuisse. Mittit nunc Panegyricum & Carmen ad Principem ante V. menses editum. Nunc etiam Commentarios parat in Rabbi Maimonidis libellum de Idololatria quem transtulit ex Hebræo. Mittit filia mea tuæ, quæ postulatorum comparare potuit. De corallinis operam dedit nec successit. Nunc quoque dum hæc scribo in eo occupatur. Nos adhuc de pace disceptamus, & eventus in ambiguo est. Princeps Rhenobertkam obsedit. Nec hostes segnes sunt qui jam xx. millium exercitu Mosam transiere. Vale optime maxime vir & amice, plurimumque saluta uxorem, filiam, filiumque. Sed & Laurenbergium ac Stephanium nostros. Quorum alteri Orationem nostram, alteri filii Panegyricum dabis. Hoc enim fieri geminum exemplar misimus.

Amstelodami. cIↄ Iↄc xxxiii. Postr. Kal. Jul. Styl. Gregor.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CCLXVIII.

Clarissimo & incomparabili Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

S. P. D.

Joh. Beverwyckius.

Periculum, in quod Puteanus imprudenter Staterâ suâ se conjecisset formidat, & ut meliora ei omnia eveniant, precatur.

LIteras tuas merum nostri amorem spirantes legi, summa cum voluptate. Pro innumeris tuis in me beneficiis, nunquam satis gratus esse queam, quod serio magis opere, aliquando testatum faciam. Meminit tui in vita sua, Cl. Rutgersius, ac ejus temporis quo sub disciplina tua vixit, non sine gratissima tanti præceptoris memoria, sæpe ac libenter recordari solere scribit. Tuæ etiam institutioni, acceptos referens quoscumque postea ei Aula honores dedit. Ego licet nec dignitate, nec eruditione, sim cum hoc Heroe conferendus, quicquid tamen obtinemus, quod aliis non omnino displicere possit, tibi me debere, ut merito ita lubens profiteor. Et mecum omnes disciplinæ tuæ alumni, qui vel ipsi aliquam eruditionem consequuti, vel eruditionem saltem, & virtutem reverentur. Reliqui non

æsti-

æstimandi unius assis, & calumniæ pœna digni. De Cl. Puteano quod scribis, valdè me perculsit, quamvis tale quid metuerem, cùm legissem Stateram, doctè magis, quam prudenter scriptam accepi ab eo literas, Statera jam edita, quam tamen præter morem suum non misit. Eam Catzius Haga (ubi impressam quoque nosti, nec hoc nostro melius) ex conventu Ordinum, ubi cum plausu excepta, attulit, & mihi legendam tradidit. Deus bone! quàm bonus ille Belga, tam malus Politicus. Non hic ferremus, qui talia de nobis, quæ ille de Rege, de importuna Archid. legatione, & similia. Ac nisi amici omnia pro illo, est quod metuamus vicem optimi, & elegantissimi ingenii. Vocatus est Bruxellas, bis in concilio privato auditus, & ibi manere jussus, sæpius audiendus. Hoc totum est, quod huc Bruxellis scriptum esse, heri mihi retulit H. Oemius, qui Pastor Dordrechtanus, apud suos audit, sed ob amicos quos plurimos habet, nihil illi periculi fore putabat. Sibi addictissimum habet, Varambonum Archiepiscopum Cæsariensem Infanti à sacris, Chiffletium Medicum, qui plurimùm apud Ser. Inf. possunt, & alios, sed infestum Rosam Præsidem Hispanis obnoxium, & paci, ut dicitur, adversum, qui etiam causa esse putatur cur decem jam mensibus nullæ ex Hisp. literæ ad ἐπιγνωμονας. Infans quoque Cardinalis, qui jam in Burgundia, non minùs quàm Eugenia, illi benè volunt. Deum rogo, & benè faciant, neque ob παῤῥησίαν hanc gravius animadvertant, in virum candoris melle penitus imbutum. In quo omine desino, V. Cl. & te cum præstantissima & nobilissima uxore à me, meaque salvere jubeo.

Raptissime, 8 Julii 1633.
expectante tabellario.

Si quid certius de illo, tecum communicabo. Hæc quamvis pauca, quia jusseras, scribenda tamen putavi.

CCLXIX.

Viro maximo, & incomparabili

D. Gerardo Joanni Vossio,

Professori.

Epistola familiaris.

Vir maxime,

MIrum in modum, gaudio me afficit filius tuus D. Franciscus, quod tandem aliquando te nobis adfore pro certo nuntiarit. At verò displicet simul uxori, & mihi, quod conjugis tuæ una tecum utrique nostrum desideratissimæ adventum nonnisi dubie referat. Atque ita quidem, ut ipse credat potius, non venturam. Quæ so si id fieri potest, aliter induc, ut statuas; conducet id proculdubio, ejus valetudini mirè quam nimiùm firmæ. Tradidi Secretario Veneto Thadæo Viro tui observantissimo, fasciculum, quem miseras, literarum ad Illustrissimum Molinum. Scire desiderare se ait, an à me traditæ tibi sint, quas per Gratwinckelium misisse dicit, literæ à Pignorio, (si bene memini) Theologo Vicentino, itemque an intellexeris, id quod D. Van der Myle significaturum se receperat; quantopere Illustrissimus Molinus de Ægyptiorum legibus & ritibus, tuum aliquid aveat videre. Præterea summopere desiderare scire Molinum dicebat, absolutusne esset Reydanus, D. Dionysii, à Typographo, quod ego asserere non dubitabam; quandoquidem id à D. Francisco acceperam, qui simul dedicatoriam communicârat, meumque super ea judicium, (quod tu quam sit tenue, nosti ipse, si quisquam alius) fratris, ut inquiebat rogatu, quæsiverat. Quid dicam: mihi placent omnia, quæ a tam eleganti ingenio, prodire possint, etiam invisa. Et placent etiam multò magis, postquam videre, & perspicere contigit. Si quid tamen esset, ut diversæ sunt hominum mentes, quod placeret minus, quam cætera quæ perplacent; id ego literis significare vellem, quod ex absente causam, qua motus diversum a me senserit, intelligere, eaque intellecta, me ipsum refellere non liceret. Coram ista fiunt liberius, & accipiuntur æquius. Interim nihil ego improbo, quod probarit ille, præsertim si tuus accessit probandi calculus. Vale, & tuo, unà cum uxore, ad nos adventu bea

Hagæ-Comitis summa cum festinatione, die XI Jul. CIƆ IƆC XXXIII.

Tuum

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,

G. R. DOUBLETIUM.

CCLXX.

Gulielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Gratias ei agit pro benevolè communicatis ad vulgandum Marianum scriptis, cujus editionem primâ occasione promittit.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

NEscio felicem me an infortunatum appellare debeam. Quippe hinc ingens ille favor, & affectus tuus, me tantopere evehit, & singulari gaudio implet, quod tum magni, tum eruditi Præsulis cum mihi amorem obtigisse videam: inde rursum angor, quod in tanto affectu tuo quem par est animum testari nequeam. Semper occupationibus obrutus nunquam meus sum. Et si fortè aliquod respirandi spatium, simul & otium spero colloquendi cum iis, quorum aut favore obstrictus sim, aut amicitia, subito plerumque nova moles ingruet, ut jam dediscam sperare vacuum a laboribus tempus, qui semper negotia nova habeam dum adhuc veteribus quam maxime distineor. Equidem non ignoro ad labores hominem natum, & quietem hic solidam habere nequire. Sed enim cum cogito ingratum me videre posse in optimè de me meritos, quorum inter primos te, Illustrissime Domine, pono, parum abest, quin importunis adeo occupationibus indignor. Pudet dicere quod menses elapsi sint ex quo tibi, Reverendissime Pater, debeo literas & gratias pro eo quod benevole adeo cætera etiam ad Marianum pertinentia transmiseris. Ita ut si moram compensare gratiarum magnitudine æquum sit, nulla verba inveniam, quibus satisfacere possim. Animum solum tot & tam variis impeditum nihilominus semper veneratione tui plenum retineo: & quia ille bonus est, facile veniam spero apud te, Illustrissime Præsul, qui humanitatem tuam prolixe adeo in me effudisti. Nunc tandem quas diu volui literas celerare libuit ob occasionem, quâ non aliam habere meliorem potui dum apud nos est Præstantissimus Boiwellus: cujus si eruditionem æstimem, non minus miror ingentem, quà te prosequitur venerationem. Volupe fuit mihi sermones conferre cum eo, quem pro summis virtutibus tuis tantum esse cultorem tui viderem: cumque eo pro cujus pietate, doctrina, industria, magna in Hibernia incrementa additum iri spero melioribus studiis. Cæterum ad Marianum ut veniam, eum in lucem mittere per diversa hactenus nequivi. Nam & cura operum quæ sub prælo habeo obstabat, & Typographus tam multa & varia receperat ut culpare non possem, si moræ aliquid postularet. Non committam tamen, quin primâ, quam Deus dederit, occasione, præstem, quod & tibi & mihi in votis est. Tantum breve spatium rogo, quo in ordinem redigam mea, & expedire animum liceat ab iis quibus nunc distinetur. Te interea, Illustrissime Domine, supremo numini, me & illi & tibi com-

commendo: atque oro ita habeas persuasum, neminem te inter Belgas habere, qui Illustre ac Reverendum nomen tuum devotius veneretur.

Amstel. cIↄ Iↄc xxxiii. vi. Kal. Sextil.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

CCLXXI.

Gerardus Joannes Vossius,

Viro Clarissimo,

Erycio Puteano,

S. P. D.

Periculum metuit quod Staterâ belli & pacis Puteanus sibi ipsi dicatur appendisse, proximâque occasione de fortuna sua ut certum reddat, expetit.

Etsi valde faveo novo honori præstantissimi viri & amici Plempii, tamen vere dico, cum dolore ab eo avellor. Plane maluissem ut patrium hoc Lyceum ingenii doctrinæque suæ laudibus decorasset. Præsens ejus propetus abitus hasce mihi literas, vel potius tumultuarias literulas extorsit; uberiores dari nunc oportebat, quia raro iis procurandis tam boni offerantur amici: sed nunc facere quod possum, cogor, non quod volo. Intellexi his diebus editam a te Stateram pacis & belli, multis quidem ingenii & doctrinæ indiciis relucentem, sed φιλαληθέστερον, quam tempora hæc ferunt. Quare & Bruxellas vocatus dicebare: non possum dicere quam id male me habuerit, sed tamen solatur eximia eruditio, & pius animus, & magni quos habes amici. Nec enim illi patientur tristius te propterea haberi. Tu quæso, si consultum putas, fac me quamprimum de rebus tuis certiorem. Scis illud poëtæ:

Res est sollicita plena timoris amor.

Summi numinis custodiæ te meque commendo. Scribebam præcipiti si unquam calamo.

Amstelodami, vi. Kal. Sextil. An. cIↄ Iↄcxxxiii.

CCLXXII.

Hugoni Grotio,

Conscium facit periculi, in quod Erycius Staterâ suâ Belli & Pacis incurrerit.

Vir Amplissime, amicorum Optime Maxime,

Eunte ad vos Matthisio, haud aliud scribere habui, quam quod his diebus haut lætus accepi, optimum, & disertissimum virum Erycium Puteanum, in periculum, aut certe molestias aliquas incidisse. Scripsit Stateram Belli, & Pacis, quo nonnullis de partium suarum impotentia prolatis, complures offendit. Nosti fastum Hispanorum, & Principum aures, quorum nec hæ, neque illi veritatem accipere sustinent. Itaque nisi nossem multos ei in aula Bruxellensi, quò vocatus est, amicos esse: nisi quoque ingenium, & eruditionem illius æstimari scirem, sinistri aliquid vererer. Nunc optima non omnino despero. Unnam non aliud audire cogantur, quam quod olim in simili ferè negotio, à Phalaride ajunt fuisse dictum Simonidi? Μέλλει μοι Μεγάλης ὀλιγάλιος πόνοι. Rerum hic novarum nihil. De Pace adhuc ambiguæ opiniones. Haud dubiè, priusquam conveniat, de nostris, aut hostium armis aliquid audiemus. Opus nostrum Grammaticum quotidie procedit. Jam libro quinto prælum fervet. Reidanus filii mei Dionysii intra hebdomadem unam & alteram finem accipiet. Simulac editus erit, tibi mittet, qui jure tuo non illum modò, sed quicquid etiam à me, aut meis proficiscitur exigere potes. De filio tuo subinde Rectorem Ostdorpium conveni, cujus literas accipies cum meis. Absque eo esset, fusiùs scriberem. Ingenium semper laudat. Visus tamen paulo plus diligentiæ requirere. Quod celare non debui, quatenus tuis, non minus quam meis benè volo. Quia una alteraque hebdomade domi eum meæ non videram, ipse accessi domum illius, & commonui, ut frequentius me, meosque inviseret. Simul autem vellebam de Oratione quadam è Tacito, quam promiserat se carmine redditurum. Non desinam eum monere, & hortari, omniaque illa facere, quæ te velle scio. Vale Amplissime vir,

Amstelodami, cIↄ Iↄc xxxiii. v. Kal. Sextil.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CCLXXIII.

Joanni Hulsemanno,

S. P.

Amorem atque amicitiam suam illi testatur, pro donatis dissertationibus gratias agit, utque similibus monumentis Ecclesiam beet, Deum precatur.

Cum nihil, Clarissime Hülsemanne, lubentius legam, quam Præstantium virorum literas, tamen adeo tardus sæpius sum in rescribendo, ut videri possim metuere, ne si diligentior hac parte sim, nimis multas ab iis accipiam. Quod non aliunde est, quam à negotiorum mole. Atque hæc in causa etiam fuere, cur prioribus tuis literis, tanto scriptis affectu, non responderim. Accessit fiducia facilitatis tuæ: sed nunc alteris etiam prævento, ulterius in scribendo esse remisso non licet, ne injurius videar in amicitiam nostram nuper initam. Quomodo enim, præterquam Epistolari hac via, colere eam liceat, quandoquidem tanto disjungimur intervallo? Itaque non facile committam, ut hac in re industriam nostram desideres. Multum enim, mi Hülsemanne, amo te, ac æstimo; ac crebro in mentem venit, jucundæ illius diei, quo unà de rebus divinis colloqui dabatur: sæpeque mihi optem tales recurrere; facile enim tum perspexi egregias animi dotes. Atque opinionem de te meam postea auxere duæ & viginti dissertationes tuæ eruditissimæ, quas munerireliqueras. Deum oro, ut in hac statione diuturnare contingat, quo deinceps similibus monumentis Ecclesiam bees. Nihil verò æque me in sermonibus tuis delectavit, quam quod studium pacis ac concordiæ junxisses amori veritatis strenuè tuendæ adversus omnes, πτωχῶς ἢ ταπεινῶς τὰ περὶ τοῦ χριστοῦ δογματίζοντας, ἢ δοξάζοντας. Nam quod de Ebionitis veteribus Eusebius scripsit, id nobis accommodare liceat, Novis illis, quos seunebionitas possis dicere. Rerum novarum, post Rhenoberkam captam nihil hic habemus. Etsi vero aliquot ab annis omnia fluxerint ex voto, nihil tamen æque exopto, quam ut bellum hoc pax excipiat. Cujus spem vel toto sinu admitto.

Non semper imbres nubibus hispidos Manant in agros.

Ut monet Flaccus. Quare & nobis, his locis, & Germaniæ etiam vestræ, imo & nostræ, quandoquidem in ea vitalem primo auram hausi, sperare liceat serenitatem post nubila & turbida. Quo in voto desino, idque eo lubentius, ne longior sim præter morem, qui verborum parcus esse soleo,

soleo: solum rogo, ita tibi persuadeas, sicubi usui hic tibi ulla in re esse possim, vel aliis etiam, quos commendare nobis voles, operam me daturum, ut intelligas quanti te faciam.

Amstelodami VIII. Kal. Sept. An. CIↃIↃCXXXIII.

Te æternum amaturus,

G. J. VOSSIUS.

CCLXXIV.

Hugoni Grotio.

Littera commendatitia Slisseri. Meminit in iis etiam de morte Archiepiscopi Cantuariensis, & ei suffecto Londinensi. Jucundum sibi esse scribit, quod percipiat apud exteros Principes magnam Grotii rationem haberi, id dolet, quod in Batavia res ejus in ambiguo adhuc pendeant.

Amplissime Vir,

QUi has defert, nomine Johannes Fredericus Slisser, Hala Saxo, Lugd. uni aliquamdiu studiis operam dedit: unde per urbem nostram Helmstadium cogitans, ajebat, desiderio se maximo teneri videndi ac salutandi tui: quod quo honestius posset (utrum motu proprio, an consilio alieno non sat scio) obnixe rogabat, aliquid sibi literarum ad te dare vellem. Primùm tergiversabar non tam quia hactenus non vidissem juvenem, quam quia occupatissimus essem hoc tempore, & uxorem tuam quotidie hic expectamus, per quam quicquid scribendum esset, optimè curaretur: sed enim ille instare, & visus perhonestus, literarumque, ac literatorum amans. Quare tantillum nolui denegare. Prorsus vero erat, ut una mitterem Reidanum à filio Latinè redditum. Quippe jam mensis est quod lucem vidit, sed nolui ignotum onerare. Fortasse jam aliunde intellexeris de obitu Archiepiscopi Cantuariensis. Ei suffectus, ut audio, Episcopus Londinensis, vir ut mei tuique amantissimus, ita veritatis, & pacis admodum studiosus, & eapropter non æque carus illis, quibus novellitas, & dissidia placent. Deus diuturnam ei vitam det. Aliquid hic cognovi de colloquio tuo cum Serenissimo Daniæ Rege. Aliunde etiam percepi, ut Rex Poloniæ de te cogitet. Mihi hæc perjucunda, qui optimè, ut debeo, tibi tuisque volui semper, nec velle desinam: scio tamen quid magis exoptarim; sed si Tardipede illo Deo, Dii Batavi tardiores esse pergunt, equidem infœlicitatis nostræ causa illis magis tribuenda erit, quam tibi, cui miserum est semper pendere. Quod cum dolore scribo. Vale, Vir, & amice incomparabilis.

Amstelodami. CIↃIↃCXXXIII. x Kal. Octobr.

Tum tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

Postquam has literas exararam, pluribus cum Slissero sum collocutus, & intelligo esse eundem, qui ante annum locutus mecum de recta studiorum ratione. Sæpius etiam me docentem audivit, imò & sermonem tecum habuit Hamburgi. Calixto Germaniæ, ut ego quidem censeo, Theologo Principi, est familiaris. Hæc quia me fugerant, cum superiora scriberem, attexere volui, quia ad commendationem ornatissimi, & doctissimi juvenis facere videbantur. Iterum vale.

CCLXXV.

Hugoni Grotio,

S. P.

Judicium ejus de optimâ ratione instituenda pueritia perjucundum fuisse cognitu ait, licet ea haud facile effectui dari queat. Cæterum decreto cautum esse scribit, ne quis extra scholas publicas pueritiam instituat, omnesque privata informationes ac conventicula disturbentur.

EOrum quos vides, unus est nobilissimus juvenis Guldenstiernius Danus, cui Parens superstes, eques auratus, vir ut antiqui stemmatis, ita magnæ in Regno authoritatis. Alter est ornatissimus, doctissimusque Ernstius Helmstadiensis, qui in Academia Sorana juris Professor Meursiique nostri Collega fuit. Hi lustrata Gallia, Italia, ac Sicilia, nunc domum redeunt, magnæque fœlicitatis censent, quod Hamburgi sibi compellandi tui occasio erit. Perjucundum mihi fuit cognoscere judicium tuum de optima ratione instituendæ pueritiæ, neque mihi alius unquam animus fuit: sed proximis duodecim annis, & quod excurrit, vix ulla in Bataviæ civitate, potiri ea Doctoris, ac cœtus quem describis fœlicitate licuit; ut omnino aut privatim domi alendus fuerit pædagogus, aut puer in scholas publicas ablegandus. Cum enim tota Reip. facies immutaretur, illud etiam cautum facit, ne quis extra scholas publicas pueritiam institueret. Quo pacto fiebat, ut nec Ecclesiastico, nec Scholastico munere defectis studia sua prodessent, ad se suosque sustentandos: nec Parentibus qui Remonstrantibus addictiores forent, potestas esset liberos suos aliis committendi Præceptoribus, quam qui Synodalibus se decretis adstrinxissent: sed Decretum hoc paulatim in urbe hac, biennio proximo, aut triennio, cœpit negligi. Ita ut nunc, tres quattuorve sint, qui seorsim honestiorum Civium liberos instituant, aliqui etiam in convictum recipiant: ingente admodum Gymnasiarcharum altero, nomine Stado, ejusquem de nomine nostri, filio, qui Patri in scholastica hac Palæstra successit. Is postquam Proceres me utriusque scholæ suæ curam gerere voluerunt, sæpe apud me conqueritur, quod Ordinum, Urbisque Decretum sic negligatur, eamque causam esse ait, quod tam paucos habeat discipulos, pauciores que convictores. Nec minus fatigat Scholarcharum alios, ut quicquid est scholarum hujusmodi disturbetur; sed surdis canit, quia plerisque ex ipsis Proceribus, altera magis via placet. Et sanè audio, eos gratulari sibi, de liberorum in privatis scholis profectu: sed quot numero distinctos, quam multos item in convictum habeant, nondum possim dicere, pleniusque de eo exquiram die crastino. Nunc fieri id non potuit; nec nisi hesterna die literas de hoc tuas accepi. Intelligo ex filio tuo, uxorem tuam intra octiduum vel circiter hic fore, eamque Hamburgum cogitare. Id si est, de isto, & aliis, optima scribendi occasio erit. Habitat Lugduni Batavorum, vir egregius & cordatus, Matthias Overbekius, literatus ipse, ac literatorum amans; nec paucorum adolescentum, qui sacra studia excoluere nutricius ac Mecænas. Hic nihil æque exoptat, ac studet, quam ut ex amplissima hæreditate, quam cum cohæredibus adiit, decidatur portio, quæ sufficiat sex septem alendis, Philosophiæ, ac Theologiæ studiosis. Ac partim eo movetur, quod utile sit futurum Ecclesiæ Dei, his maxime temporibus, quibus omnes, prope in partes eunt; paucique adeo rectam insistant viam: partim illo etiam, quod certo sciat, nec ignorare cohæredes possint, eam fuisse defuncti sententiam; cui grave est refragari, utcumque civili jure constringi fortasse non possint. Videor mihi ex Overbekio non obscure intelligere, cohæredum esse unum (cognatum arbitror) quibus hæc non satis placeant, eoque a me mirum in modum petiit, quod ad te transmitterem, quem ipse hac de re consignarat, quo plenius men-

 tem

rem suam intelligas; simul rogavit, ut hoc negotium commendarem tibi, quem consilio & auctoritate ajebat plurimum apud cohæredes posse. Hæc ea sunt, de quibus nunc ad te scribere volui. Vale, vir incomparabilis, & valetudinem tuam, pro qua innumeri vota faciunt, cura diligenter: salutat te familia universa; simul filium tuum, de quo non dubito, quin magnis passibus, in studiis pergat; præsertim ex quo tecum assiduè est, & te Ἐργοδιώκτην omnium habet.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cxxxiii. post. Kal. Octob.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CCLXXVI.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Archiepiscopalem ei in Ecclesia Cantuariensi congratulatur dignitatem. Offert duo Dionysii filii munera: Historiam Reidani e Belgico in sermonem Latinum translatam, & ex Hispanico in Latinum, opus de conciliandis S. Scripturæ locis, quæ in Pentateucho videntur inter se pugnare. Se in Ecclesiæ Historia strenuè laborare, significat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

TRistem nuncium huc allatum de morte Reverendissimi Domini Archiepiscopi Cantuariensis, lenivit mox fama, quæ adferebat, plurimorum eo vota, ac, ut addebant, Regis sapientissimi eo consilia tendere, ut tu in summo hoc pulcherrimoque Ecclesiasticæ dignitatis gradu locareris. Quæ mihi eo magis volupe fuit audire, quia & quo statu Ecclesia Christiana nunc sit, & quantum tibi pietatis ac prudentiæ ad eam dirigendam, quodammodo videor intelligere. Unde spem maximam concipiebam, fore, ut Dominus Deus, cujus in manu corda hominum sunt, magis magisque huc animos flecteret. Eo dum flagro desiderio, ecce Haga mihi ab amico literæ, quibus perscriptum, jam eam te in sedem ascendisse. Ac paucis post diebus idem dispersit fama, qua non aliam lætiorem longo tempore ad aures nostras advolasse possum dicere. Nec tamen tam bene in Batavia hac, nec puto in Britannia agitur, ut malevoli desint, vel etiam male creduli, quibus quia primæva sordet Antiquitas, exosaque est Ecclesiæ disciplina, eo alteri hoc honoris collatum præoptent, nec linguæ id virulentia dissimulent. Sed istis motibus jam à multis annis in Ecclesia Dei vivitur: beneque agitur cum bonis si tales maledicere solum possint, malefacere non possint. Nec interim non magnus numerus eorum, qui rectius sapiant, ac mecum divinam venerantur Majestatem, cujus providentia hoc fastigii perductus es, & supplices eandem rogent, ut diu te gravissimis hisce temporibus regere Ecclesiam permittat. Quæ quanto diutius prudentia tua dirigetur, tanto haud dubie felicior erit. Quantum ad filium meum Johannem attinet, eum ex tuo potissimum, Reverendissime Pater, consilio, & quorundam hic amicorum, revocavi: & agit nunc in ædibus meis. Quid facto mihi opus sit, & an remittere eum in Britanniam consultum sit, adhuc hæreo: Fortassis tempus me in hanc aut illam partem trahet. Filiorum alter Dionysius historiam patriam è Belgico sermone Latinè transtulit, & vulgavit; quam hic mitto. Auctor Vir fuit doctus, gravis, prudens, & quod in Historico primum, Reipub. ejus quam describit, apprime intelligens. Sed quorundam judicio, quia Guilhelmo Nassovio, Frisiæ Gubernatori, à Consiliis esset, Nassoviæ domui in hoc opere addictior, quàm Historico conveniret. Ab hoc fonte & capite esse arbitrantur, quod Vir aliogui laudatissimus & Belgicorum Historicorum facile princeps, sic Arausionensium Principibus, & maxime Comiti Wilhelmo Nassovio bene gestorum gloriam adscribat, ut justum decus vix tribuat Fœderatæ Belgicæ Patribus: de quibus liberiora subinde judicia occurrunt. Ut mirandum non sit, si minus quandoque pepercerit, vel Serenissimæ Reginæ Elizabethæ, vel Gallorum Regi, vel Cæsari, vel exteris Principibus, aut Rebuspublicis. Addidi huic operi alterum quod ex lingua Hispanica proxime vertit de conciliandis Sacræ Scripturæ locis, quæ in Pentateucho pugnare inter se videntur. Etenim utile visum est Christianis omnibus, quæ ad Quæstiones divini operis commentati essent Rabbinorum doctissimi: quorum ferè omnes opiniones hic liber complectitur. Uterque hic labor in causa fuit, quo minus Maimonidis dissertationem de Idololatria consummaret. Nunc tamen ad eam redit, totusque incumbit, ac vix sexta pars operis superest, ut intra quintam hebdomadem vel circiter Typographo tradi possit. Nec segnius ego desudo in Ecclesiæ Historia. Sed quotidie deploro, quod non in villam aliquam me possim ad menses aliquot abdere. Nunc quibus horis non publico munere distringor, iis dicere non possum, quam multi interpellent, partim Belgæ, partim Exteri, plerique aut genere illustres, aut doctrina clari, quorum ego affectum non possum non exosculari: sed dum me illis do, dormiunt opera tot quæ habeo affecta. Quamobrem, adventante hyeme, gaudeo, quia tum magis meus esse incipio. Sed peccare me video, Illustrissime Domine, qui in his difficillimi muneris initiis, tam longis literis tempus majoribus & melioribus eripiam curis tuis.

Deum Optimum Maximum iterum oro, ut quemadmodum te gratia ac providentia sua in summi Præsulis sede collocavit: ita etiam prudentia ac fortitudine roboret, & cunctis Spiritus sui donis cumulet: ut improborum consilia & conatus irrita reddat, ad Serenissimi Domini Regis, & florentissimi Regni Britannici, totiusque Ecclesiæ Catholicæ bonum.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cxxxiii, postr. Kal. Octobr.

CCLXXVII.

Clarissimo

Joanni Meursio,

S. P.

Opera ejus spissè procedere refert. Publicas privatasque res novas familiariter cum eo communicat. De simultate Heinsii cum Salmasio nonnulla aperit.

QUam tardus sit Joannes Jansonius in excudendis tuis Regibus Atticis, argumento est, quod nunc demum ad Indicem deventum. Ipse ad Nundinas Francofurtenses abiit. Petebam ab uxore & Typothetа primario, ut, quantum excusum esset, occasione hac ad te mittere liceret. Sed absente & nescio Jansonio, negabant se hoc audere. Nempe durantibus his inimicitiis inter ipsum & Blauwium, sub quolibet lapide metuunt serpentem. Forte quia Blauwio, non minus quam ipso, utor familiariter, metuere, ne Blauwio ea traderem; is verò quam celerrime recuderet, quo utraque editio simul prodiret, non levi hujus Jansonii damno. Hoc ne vererentur, jussi, ut chartas ipsi ad te mitterent obsignatas; sed surdis canebam. Quæ ad primum operum tuorum Tomum pertinerent, rectè accepi, inque ineditis juvit oculos & animum pascere tot bonis, quæ videre erat in lætis & latis illis tuæ Græciæ campis. Ringantur duo tres malevoli: justum virtuti doctrinæque tuæ semper pretium erit: invidi autem quid nisi pastoritia fistula excipiuntur à cunctis, qui studia hæc sciunt suo pretio æstimare. Ad editionem quod attinet, super eo ipse ad te Blauwius

vius scribit. Metuo ne tibi longior mora videatur, quod demum post trimestre editionem auspicabitur. Sed, mihi crede, ita prælum ejus variis fervet, ut ante vix possit. Et præterea propemodum omni charta destituitur; nec ille modo, sed etiam Typographorum alii: idque quia mercatores chartæ quod Bataviæ destinatum putabatur, id omne in Moscoviam, & loca alia, avexêre. Itaque jam tertium mensem in Exercitationibus meis Grammaticis cessare operæ coguntur, me plane illibente. Nam exonerari tandem minutiis illis exoptem, quo totum me dem istis, unde & plus mihi honoris, & quod caput, publicæ gloriæ. Mitto tibi Reidanum à filio Dionysio translatum: de quo judicium tuum non anxius exquiro, gnarus ab amicis plurimum, qualiacunque etiam laudari. Hic tamen, ne quid dissimulem, satis magnis studiis labores ejus excepti sunt. Adeo & conciliationes locorum ἐναντιοφανῶν in Pentateucho scriptas ab docto Judæo, hac in urbe inter suos Ecclesiasta; a filio verò meo in Christianorum gratiam, ex Hispanico translatas, sed stylo qui argumento isti magis convenire videbatur ne flosculos hic ullos expectes. Si minus ex hoc opere quicquam haurire sit, quod studia tua juvare possit, poteris donare Academiæ nostræ Theologo, vel alii amicorum, omnino invenient Theologi quod discant. Pauci enim Rabbinos legunt, vel intelligunt; At noster ille Manasses Ben-Israël (id enim Conciliatori nomen est) omnem prope ætatem in hujusmodi scriptoribus trivit. Maimonides, quem ex Hebræo filius idem vertit, & notis illustravit, properat ad finem. Rerum novarum publice vix quicquam habemus. Princeps quid agat, ambigitur; exercitum habet numerosissimum. Sed & hostium majores, quam antea, vires sunt, ut non aliud tempus, plus ei gloriæ addere possit, siquid præclari geratur. Quod si privata etiam notorum nosse cupis, Lugduni Festus suam Johannam Cuchlinam, suam Rutgersiam Daniel Heinsius, Johannes etiam Latius suam Balduiniam amisêre. Festi Hommii uxor graves & diuturnos dolores, & cancro excruciatum corpus habuit. Testamentum una fecerant ambo ejusmodi, ut qui diutius viveret, meliori aliquanto loco esset, quam defuncti hæredes. Sed hæc ubi certam se mortem manere brevi videt, callide, marito ignaro, aliud fecit testamentum. Itaque dimidia bonorum omnium parte quamprimum cedendum Hommio. Non Bibliotheca, non aliud quicquam, quin justo sit pretio æstimatum. Sed Hommius non tam male ferre videtur, quam alii qui illi optime volunt. Cuchlina ex Bertii liberis non alios hæreditatem adire voluit quam duos illos, qui in patriam huc remearunt. Id Bertium pessime habet, equidem doleo propter minimum natu, omni à culpa immunem, quem Bertius in memoriam soceri mei Franciscum vocarat, spondente pro eo in Baptismo uxore meâ. Heinsii uxor hydropica erat ex malo lienis, quod & alios morbos pariebat; nec multum à delirio aberat. Multum ei morbum adauxit infortunium fratris, mercatoris Amstelodamensis, qui foro cessit. Ille verò conqueri solet de sorore, quod propemodum ex asse esset hæres Jani Rutgersii. Quasi, si qua hic culpa est, ea non omnis in Jano potius Rutgersio, quam Heinsia resederit. Salmasius Lugduni vivit, sed impetigine ita fœde laborat, ut hactenus invisere nos ausus non sit. Quanta simultas Heinsii erga eum nemo Lugduni ignorat. Et quod pejus est, traxit ille non paucos in partes, qui solo Heinsii amore, pessime de Salmasio loquantur. Fœdum hoc malum obtrectationis, quo eruditi tantopere laborant. Prorsus satius erat nescire literas, quam eas fœdare sic invidiæ & loliginis succo. Hugo Grotius Hamburgi adhuc degit; sed vitio stomachi mala valetudine agit, ut hesterna die ex filio natu secundo, qui studiorum causa in urbe nostra agit, intelleximus. Equidem Deum non intermittam precari, pro incolumitate ejus viri, qui, si totum æstimemus, parem non habet, superiorem saltem neminem. In Britannia fato nuper functus est Abbotus, Archiepiscopus Cantuariensis. Successit ei Guilelmus, Londinensis Episcopus, vir pietate, prudentia, eruditione nemini secundus, mei quoque amantissimus; idem pacis publicæ summe studiosus, denique laudibus dignus majoribus, quam ego aut alius quisquam tribuere ei possit. Cætera cognosces ex nobilissimo Guldensternio, & optimo doctissimoque Ernstio, qui lustrata Belgia, Germania, Gallia, Italia, Sicilia, hodie ad suos remeant. Petebant ut ad te literarum aliquid scriberem. Sed satius putavi ut epistolam hanc Crugio tuo darem, ne fasciculo librario simul egregium illud par onerarem. Dicito salutem plurimam uxori tuæ, à mea, quam utinam meliori valetudine aliquando videam. Liberi etiam mei tuos impense salutant. Sed Collegas etiam optimos, maxime Laurenbergium & Stephanium V V. CLL. impertias salute. Vale.

Amstelodami, pr. Non. Oct. cIɔ Iɔ c xxxiii.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCLXXVIII.

Typographum in promovendis operibus suis urgeat, rogat; inique fert Heinsium inter & Salmasium dissidium. Reidani Historiam & Manassis Ben-Israel conciliationes locorum Pentateuchi à filio Dionysio Latine redditas, laudat, ac ad majora capessenda exhortatur.

GRatas mihi tuas fuisse, nullus dubitas: neque est quod ego exprimam. Jansonii nostri tarditatem valde miror, ac fortasse amat ille Reges meos quasi sub custodia habere. Sed bene agitur, quod jam finem suum spectent: nisi sane, quod confido, jam acceperint. Neque enim Indices, ad quos pervenerat Typographus, diu adeo remorari illos possunt. Doleo contentionem inter duos hos librarios, cùm vicinos, tum cognomines. Sed non aliter solent illi, quibus vita eodem quæstu toleratur. Magis autem inique fero, quod dissidii inter Heinsium & Salmasium est. Non debeat, inter viros tanti nominis. Misera certè & ridicula est ambitio, tum indigna quoque invidia, parem in altero honorem aut stipendium animo iniquo ferre. Quanquam de stipendio sane ut existimo non contenditur, nam hoc Heinsius superior. Reidani Historiam, & Judæi *a* hominis Conciliatorem libens vidi: magis etiam quia filio Dionysio utrobique parta est gloria: Faveo ex animo, & crescentem famam gratulor. Sed quid Julius Cæsar ejus, an quiescit? altum enim in literis tuis est silentium. Pridem movisti salivam, tam præclari operis promissione. Meorum operum primum Tomum rejici in extremam hyemem, facile fero; dummodo tum seriò editio promoveatur. Quæso ne urgere cesses. Existimabam fore ut minuta illa tria Opuscula, *Piræeus*, *Reliqua Attica*, & *Familia*, seorsim excuderentur: sed spes ea, uti video, me fefellit: tamen fieri optassem; liberandæ apud amicos fidei meæ, quam obstrictam à biennio illi tenent. In his salve cum uxore liberisque, à me mea atque meis. Imprimis Dionysium tuum ego saluto & exhortor ad majora capessenda; neque enim sic incepit, ut desineret. Resalutant Laurenbergius ac Stephanius. Filia mea Corneliæ tuæ plurimam salutem dicit, & gratias agit pro navata sibi opera.

a Manassis Ben-Israël.

Soræ ad diem xxix. Novemb. cIɔ Iɔ c xxxiii.

Tuus fide Batavâ,

Joh. Meursius.

CCLXXIX.

Merico Casaubono,

S. P.

Gaudii sui, quod ex promotione Episcopi Londinensis in Archiepiscopum Cantuariensem concepit, participem eum

cum cupit. Grotium à Daniæ Rege magni stipendii spe vocatum esse asserit. De Reidani Historia à Dionysio filio Latinè reddita, quæ ad notitiam auctoris faciant, quædam addit. Eam simul cum libro Manassis Ben-Israëlis, quo ex Rabbinis ἐναντιοφανῆ conciliantur Pentateuchi loca, ex Hispanico pariter à filio Latinè reddito, dono transmittit.

SImulac intellexi, Clarissime Casaubone, Reverendissimum Patrem, ac utriusque nostri Mecœnatem, Guilielmum Londinensem hactenus Episcopum, ad Archiepiscopalem esse dignitatem evectum, equidem præ voluptate mihi abripi extra me videbar, non tantum quod Præsulem utrique nostrum adeò faventem, summum in Ecclesia Britannica tenere dignitatis & auctoritatis locum cognoscerem; sed vel maxime ipsius Ecclesiæ causa; cujus statum indies in melius iturum non dubito, postquam nacta est antistitem ejus pietatis, tam raræ prudentiæ, & eximiæ adeo doctrinæ. Non debeo apud te laudare eum, cujus mirandas dotes melius me novisti: tantum felicem prædicare libet Britanniam universam, maximeque Ecclesiam Cantuariensem, fortunatos nos, qui Præsulem hujusmodi nacti simus. Det modo ei numen vitam longævam, & quotidie spiritu suo impleat ad bonum Ecclesiæ suæ, & totius Regni Britannici; cujus prosperis ita faveo, ut patriæ alteri oportet. Hic rerum novarum non aliud est, quam quod noster & hostium exercitus iisdem in campis consederunt. Vires utrimque pares esse feruntur; nisi quod equitatu nos superemus, ex quo auxilia Suecorum (quinque millia equitum sunt) accessere. Plerique ad manus deventum iri antea arbitrabantur. Sed nunc plerorumque opinio hostem non facile se prælio commissurum, solumque hoc acturum, ut se castris suis tueatur. Magnus Hugo Hamburgi adhuc agit, & à Daniæ Rege vocatus est magni stipendii spe. An oblata sit accepturus, nondum mihi constat. Die hesterna hinc uxor ejus ad illum profecta est, credo, ut simul de re tota consultent. Eo anxia magis deliberatio, quia & Illustrissimus Oxensternius, Suecici Regni Cancellarius amicis eum literis invitat. Quod ex conjuge ipsa accepi. Et scio in Poloniæ regno quoque de eo cogitari. Et jamdiu alicui se regno addixisset, nisi Batavorum Procerum aliqui in causa essent, cur moras necterent. Mallent illi in patria eum vivere. Sed ita scissa studiis Respubl. efficere non possunt, quod volunt. Meus quidem animus eo magis inclinat, non du recusaturum occasiones oblatas, quanto tam aversam à se patriam experitur. Mitto tibi Historiam Belgarum, quam nuper transtulit Dionysius filius meus. Rogamus uterque gratum habeas hunc ejus laborem. Sententiam fide optima expressit; & existimatur scripsisse ea dictione, quæ historiæ conveniat. Cæsarem imprimis ac Tacitum imitatur; quos prope in sanguinem & succum vertit. Sed quid ego in judicio tibi præco, qui tuum potius judicium expecto? Solum igitur de Auctore ipso addam, fuisse virum Consularem, aliisque dignitatibus perfunctum, etiam Delegatum in Generalium Ordinum consessu, & à Consiliis Guilielmo Comiti Nassovio, Frisiæ Gubernatori: ut non alter melius penetrare potuerit arcana hujus Reipublicæ. Magna scripsit libertate, non solum quæ exteros Principes spectarent, sed etiam quæ ad Fœderatæ Belgicæ Patres pertinerent. Eoque noluit sua prodire, nisi duodecim annis ab obitu suo exactis. Nempe metuebat offensas Potentium quas prævidebat. Alterum quod Reverendo Decano exemplar daretur, non habebat filius: sed ne ἀδώρητος sit, mittit ei librum Manassis Ben-Israëlis, quo conciliat ex Rabbinis ἐναντιοφανῆ Pentateuchi loca, ex Hispanico à se translatum. Nec operam ea versione filius perdidit, cum nil prope operosius sit, quam ostendere convenientiam locorum Scripturæ quæ pugnare videantur. Non inutilem profecto laborem iis navârit, qui scribere posthæc in Libros Mosaicos volent. Non omnia in illo volumine probamus. Judæi est opus, in hac urbe ἐκκλησιάζοντος inter suos. Sed tamen videbimus, ut qui posthac commentari in Mosaica volent, ex Rabbinis sibi non lectis hinc depromturi sint, quibus gratiam ac venerem suis concilient, & multijugæ lectionis honorem ab imperitis consequantur: Nimirum sic hodie vivitur. Alii vere eruditi, alii videntur. Pecunias meas quod attinet, rogo, amicissime Casaubone, per Peysterum mihi dimidii quantum anni est mittas. Tantum enim debitum jam a superiori mense, qui September fuit: Tamen tam te amo, nolim incommodo tuo facias. Etiam negotium horti mei, & quicquid me spectat, tibi quantum possum, commendo. Spero & favorem Reverendissimi & Illustrissimi Domini Archiepiscopi prodesse mihi posse in re longè æquissimâ. Salve cum conjuge lectissima à me meaque & liberis.

Amstelodami, clↄ Iↄc xxxiii. Id Oct. St. N.

Nomini tuo devinctissimus,

G. J. Vossius.

CCLXXX.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Vossio,

Francisc. Burgersdicius,

S. P. D.

Consolatoria super filii Dionysii obitu.

ET si sciam te, Clarissime, atque Amicissime Vossi, tota vitâ sic esse philosophatum, ut non tam inanis subtilitas, & recondita, atque impervestigabilis veritatis indagatio, nullum habens laboris satis dignum pretium, te caperet; quam fructus, quem in componenda vitâ, in coercendis animi affectibus, atque adeo in utrâque fortunâ moderatè ferendâ, sapientia suis cultoribus promittit, & præstat: tamen cum intellexissem te dilectissimo tuo filio Dionysio orbatum esse, putavi ad officium meum pertinere; non solum ut testater, quam gravis mihi quoque, casus ille tuus sit; sed etiam ut conarer, qualicumque alloquio lenire dolorem, qui nunc te coquit, & versat sub pectore fixus. Sed quid scribam? aut unde ordiar? aut quo dirigam Orationem? Quæcumque enim in mentem veniunt, ea tu omnia jam mente præcepisti, & multo etiam plura, haud dubie, & efficaciora; quæ si malo tuo modum non ponunt, metuo ut ulla meâ oratione possit mitigari. Sed tamen ad te redi paulisper, mi Vossi, & momentum temporis discute, crassam immoderati luctus caliginem, quæ tibi fortè nunc adimit, aut impedit exercitatissimæ mentis usum; deprehendes certò lugere te amissum filium, non quidem sine causâ, sed forte supra causam: aut si hoc a te impetrare non potes, da te mihi paulisper, & patere, affectum tuum disputando oppugnari, ab homine tui studiosissimo. Amisisti filium scilicet, quid? An putabas te immortalem genuisse? An quicquam contigit tuo, quod quispiam mortalium, ausit sperare non obventurum sibi? Quin non amisisti profecto, sed præmisisti, secuturus ipse, cum Summus Imperator vocabit. Abiit ille certè, sed ex valle lacrymarum, ex sentina malorum, ex Theatro vanitatis, ex immundo mundo, in quo optima quæque, divitiæ, natales, gloria, voluptas, & quæ præterea nos homunciones stupemus, quid sunt? Vapor, fumus, umbra, nihil, aut si quid minus nihilo est. Æstima tamen hæc mundana, quanti velis, & pluris etiam quam soles; si rationem ineas, intelliges, quantum abitu suo, lucri fecit. Sperare potuerit Crœsi divitias; tamen sperare tantum potuit, & quis præstitisset? At nunc quas, & quantas divitias consecutus est! Divitias ἀφθάρτους καὶ ἀναφαιρέτους. Quippe jam hæreditatem adiit, quam neque rubigo exedere potest, neque fures, aut latrones eripere: quæ extra omnem fortunæ aleam constituta, neque

Domi-

Dominum suum deserere potest, neque ab illo deseri. Si Natales spectes, non jam ille, Vossii filius, non Junii Nepos, (& tamen quam honesta hæc & clara nomina?) sed Dei altissimi filius, & frater J. Christi est. Efferat se mundi Civis, & gloriam suam, celebritatemque jactet; omnia sordent, collata magnificis, istis Titulis. Principes, Reges, Imperatores, pudenda nomina sunt præ iis, quos Deus adoptavit sibi, & divinæ illius υἱοθεσίας, fecit compotes. Jam voluptate quantâ fruitur! quam nec oculus vidit nec auris; nosti cætera. At filium amisisti bonum, pium, & doctum supra ætatem. Tanto minus luctui locus est; si filium amisisses improbum, & impium erga te, impium erga Deum, nulla profecto sollicitudo, nullus luctus par esset tanto malo. Nunc verò, quid luges eum, quem certò scis cœpisse fœlicem esse, ex quo desiit esse tuus? Infirmitas est, mi Vossi, aut paterni affectus violentia, animo non æquo ferre, fœlicitatem obtigisse illi, qui sua observantia, maximè meritus est à te diligi. Erat sanè ille supra ætatem doctus, & quid porro pollicebatur? sed quam multa nunc intelligit? quam multa scit? quæ ante ignoravit, quæque omnes ignorabimus, quamdiu hâc vitâ fruimur, quam tuus ille cum meliori commutavit. Præterea magnum esse debet, doloris tui levamen, quod unum è multis amisisti solummodo; in quorum singulis habes, defuncti virtutem, & eruditionem superstitem. Noli ergo vicem tuam plangere, quod unum amisisti: sed bene tecum agi potius existima, quod plures tibi relicti sint, qui aut paria jam præstant, aut certe pollicentur. Neque vero frustra est illa cura, quod fortè quereris, quam in illo educando, atque erudiendo impendisti; jam mundo testatus est, præclaro opere, quid tibi debeat, & Patri, & Præceptori: Et nunc idem testimonium, de tua diligentia, & fide, reddit apud Deum, cui omnes aliquando reddemus rationem, etiam liberorum nobis concessorum. Quid ego? an prorsus te Stoicum esse jubeo? vel etiam Stoico duriorem, hoc est ad casum, tam funestum, ἀναισθητον, aut certè ἀκίνητον, καὶ ἀπαθῆ? nihil minus. Velim sanè malum sentias, etiam ut lugeas, etiam ut defleas: sed ita ut hominem te deflere memineris, qui non potuit immortalis nasci, qui non potuit fieri immortalis, nisi moreretur. Sed jam modum Epistolæ excessi, ita me quoque affectus abripuit: ut jam libentius tibi ignoscam, si tibi paternus affectus, luctum, & desiderium ejusmodi extorqueat, quod in aliis, pro mascula tua sapientia, soles improbare. Remitto etiam tibi librum, pro cujus usu, gratias tibi ago, sanè magnas, & veniam peto, tam longæ moræ. Vale cum uxore, & familia, & hoc meum alloquium amicitiæ tribue.

Dat. Lugd. Batav.
Kalend. Novemb.
cIↄ Iↄc xxxIII.

CCLXXXI.

Viro Doctissimo

D. Gerardo Joanni Vossio,

Petrus Cunæus,

S. D.

Ejusdem cum priori argumenti.

Vir Clarissime,

DE obitu filii tui, juvenis præstantissimi, & ad summas laudes evecti, aliquid ex vagis rumoribus primò, ac novissimè nunc omnia certa, ex cognati nostri, D. Barlæi literis accepi. Is casus, tam tristis, & inopinatus, quam acribus stimulis animum paternum egerit, facile cogitare possum, cùm etiam mihi ingentis doloris acerbitatem attulerit, ac me vehementer commoverit. Præterquam enim quod pro necessitudine nostra, & animorum conjunctione; quicquid tibi luctuosum est, nos amicos tuos aliqua ex parte tangit; etiam illud non exiguum est, quod ad publicam seculi causam pertinet. Qui enim prima juventutis spatia ingressus, illustribus ingenii monumentis, jam nunc promeruerat faventem omnium eruditorum existimationem, quanto majora deinceps, de se expectanda relinqueret, nemini dubium fecit. Et ille quidem gloriæ suæ, vixit satis diu: quod tibi, tuisque, esse solatio potest. Quod autem earum rerum, quas perficere, & consummare, ad literarum decus poterat; spes omnis abscissa nobis, abreptaque sit, nostrum magis, quam tuum est damnum. Sed non debent hæc apud te prædicari, qui unus omnium optimè scis, quantum amiserimus omnes. Ego inter tot officia, quæ tibi hoc tempore, repræsentat amicorum humanitas, quemadmodum penitus quiescere, aut tacere non potui, ita illud te duntaxat rogabo, ut nihil aliud ob oculos ponas, nisi luculenta illa, & præclara sapientum præcepta, quæ tute ipse in hujusmodi malis, suggerere aliis soles; uti cogites viri boni esse præbere se fato; ad hoc, nihil novi tibi accidisse, usui quædam nobis, at nihil mancupio dari: Et pro ea ipsa exigui temporis usura, grates agendas esse Summo Deo, qui & hoc munus tibi, huc-usque concessit, & alios tibi superstites adhuc servat liberos, quibus meliores optare, nec ipse posses; Cætera non addam: Et jam plus fortasse dixi, quam apud te opus fuit. Nescio an intellexeris etiam, D. Vorstii domum nunc funestam esse. Obiit enim filiolus ejus, natu maximus, ex hoc Epidemico morbo. Vale, Vir Clarissime, cum lectissima uxore, liberisque.

Lugduni Batavorum.
7. Novemb. 1633.

CCLXXXII.

Reverendo Viro & Clarissimo,

Joanni Gerardo Vossio,

S. D.

Henricus Ernestius.

Humanitatis officia, quæ sibi Amstelodami cum esset, abunde exhibuisset gratâ recolit memoriâ, nuper quoque literas ejus favorem Grotii sibi conciliasse lætatur. Publium suum Syrum ut edendum quam primum curet, expetit.

ETsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem charissimus: tamen magis id perspexi, quum Amstelodami te inviserem. Ubi mihi certe pietatem, fidem egregiamque tuam & singularem erga me voluntatem, satis abunde fecisti testatam: idque adeo, ut me tuis tuorumque perpetuum debitorem lubens agnoscam: Utinam vobis centesimam saltem ejus debiti partem solvere possem! Verum de me sic velim judices, me tibi tuisque curis semper, quoad ejus fieri potest, tanquam mihimet ipsi summo cum studio præsto futurum. Literas tuas Hugoni Grotio viro incomparabili ipse Hamburgi tradidi: ille me, quâ est humanitate, ita excepit, ut potuerim videre, commendationem tuam magni apud ipsum esse ponderis. Commemorabat mihi, se fuisse cum Serenissimo Rege nostro Christiano IV. Gluestadii, à quo peculiari propemodum humanitate, quam clementiam hodie Principum aura studiosi appellitant, dimissus est: O miseri Hollandi qui estis, quod nesciatis in propriis arare bovibus, iisque idoneis. Rex Angliæ & S. Populusque Hamburgensis legatos ad Regem miserunt Scanderburgum, ubi Rex hybernabit,

quorum ἀναφορᾷ, ut equidem credo, in Regem ipsum xiv. Novemb. ut heic numeramus, audietur. Publium meum Syrum quod attinet, velim ut eum edendum quamprimum cures; quæ impendis ego bonâ fide restituam. Valde heic in Dania desideratur & Lubecæ etiam: Si Nobilissimo Domino Guldensternio utriusque nostrum studiosissimo eum inscribes, de gratitudine ejus nolito dubitare. Tu, virorum egregiorum optume, vale una cum tuis omnibus in Christo Jesu.

Dab. è prædio Regio Hal, in Cimbrica Chersoneso xii. Novemb. cIↃ IↃ cxxxiii.

Dn. Guldensternius te multa impertit salute, proxima occasione ipse tibi scribet. Peto abs te, amicissime amice, ut mihi respondeas, & literas ad Josan thor Lippe mercatorem Hamburgensem mittas. Iterum vale etiam atque etiam.

CCLXXXIII.

Hugoni Grotio,

S. P.

Luget optimi Dionysii mortem mæstissimus parens. Opus suum Grammaticum apud typographum spisse procedere, moleste fert. Magno cum applausu Ecclesiasticam Historiam publice a se doceri, edocet.

QUam afflixerit me casus hic tristissimus, amisso filio carissimo Dionysio, me etiam tacente, facilè per te æstimabis; ut qui & illum non malè, & me cognitum habueris: eoque perspicias, quantum in eo præsidii fuerit, ingravescenti, & continuis laboribus ac vigiliis paulatim defetiscenti ætati meæ. Nec possum non cogitare, quantum amiserint natu minores liberi mei, quorum ille studia, ac mores, paterno potius, quam fraterno affectu moderabatur. De uxore quid dicam? cujus unus ille molestiam, & ægritudinem idoneus erat detergere. Quid multis opus? omnes ejus obitum vehementer dolemus; non quidem ipsius causa, qui ut vitam duxit, pietatis, ac devotionis plenam, ita sanctè in Domino obdormivit: sed nostri ipsorum gratiâ: qui in recenti adeo dolore, fortasse paulo essemus infœlices minus, si infœlicitatem nostram minus intelligeremus. Et tamen cùm cogito, quanto nunc meliori conditione sit filius, Deumque esse, qui & dederit, & abstulerit; eum optimè perspexisse quid filio, quid mihi cæterisque expediret: illam quoque esse virtutem aliorum liberorum, ut pœnitere eorum non possit; quin de plerisque, vel potius omnibus, optima maxima liceat sperare: planè, inquam, quoties hæc cogito, ingratissimus quidem erga Deum fuero prorsus, nisi sic quoque mihi videar admodum fœlix, dummodo grata mente sciam, divina agnoscere beneficia, erga me, & meos. Dabit spero Deus, ut magis & magis hæc animo obversentur. Et credo à tristibus istis cogitationibus avertent occupationes; quæ utinam non nimiæ forent; Nunc unde subsidium in tali negotio foret, inde verius obruor. Non de studiis queror, quæ moderari ipse possum: sed de tam multis, qui quotidie nunc consilium, nunc operam requirunt meam. Nam vix è Lyceo nostro pedem extuli, cum interpellandi initium video, non finem, nisi quum ad cœnam vocor. Quare interdum cogito mecum de veteribus Romanis, qui in Tusculanum, aut Pompejanum aliquod se abdebant. Ego id non possum, qui quotidie publico munere distineor. Sed ut possum, quando non ut volo; vel potius deinceps debeo, quod possum. Sic enim Deo visum. In Grammaticis exercitationibus jam tribus mensibus cessatum, quia charta Typographo deesset. Verum videtur jam redire velle ad ea quæ supersunt absolvenda. Multo diutius si differrat, non ante nundinas proximas lucem videant. Est mihi hæc mora eò molestior; quia ætati huic alia conveniunt. Scies me jam Juris Canonici Doctorem factum. Publicè enim cum ex Eusebio, & veterum aliis enarrassem Historiam Ecclesiæ, usque ad Concilium Nicænum, cœpi de Conciliis ipsis tractare, & jam enarravi Canones Concilii Nicæni, Ancyrani, Neocæsariensis: sed & Illiberitani, quod in codice Græco, a Justiniano confirmato desideratur. Vident nostri homines, non paulo aliam fuisse faciem Ecclesiæ veteris quam nostræ. Vident & Pontificii, nec suas Ecclesias ad amussim antiquis temporibus respondere: Imo multa esse maximi momenti, ubi à veteribus sit recessum. Insolens & argumentum nostris terris, eoque in magna hac urbe, numerosior conventus auditur hominum honestissimorum. Candidius & modestius hæc tractare non poteram. Atque hanc laudem mihi omnes concedunt, etiam qui quædam mallent præteriri; quò facilius aliis eant persuasum, antiquos Patres, in maximis, mediis, minimis, à partibus suis stare. Ego verò, ne crabrones irritem, quod verissimum est, subjicere soleo, assignatum Historici munus esse: Historiæ autem animam esse veritatem, eoque non videndum, quid horum, vel illorum opinioni, ac consuetudini sit congruentius; sed sine partium studio exponendum, quid antiquis temporibus placuerit: Num vero ubique, an alicubi, an nusquam, ubi recessum, profectum quoque sit, id non esse hujus loci expendere: sed tamen rem utilem facturos, qui vetera tempora cum novis, novaque antiquis componere volent, & causas utrorumque expendere: ut ubi nos melius, gratulemur nobis; ubi veteres rectius, non nimium deinceps . . . . . . nobis; Videor autem mihi hoc modo, apud non paucos, non illud modo consequi, ut minus iis sordeat antiquitas; sed etiam veritatem fidei, & pacis, ac charitatis studium, promovere non parum. Adfuit mihi ante paucos dies, utriusque nostri amantissimus civis tuus Verhoevius urbis nostræ Medicus; retulit autem, ut Ludov co Houwen mercatori Amstelodamensi, cum Johanne Gualtheri mercatore Hamburgensi, controversia sit, ex societate quadam oborta. Hic Ludovicus Houwen nihil æquè desiderat, quam ut propter rerum humanarum incertum, tandem ratio utrinque putetur: nisi enim id utroque superstite fiat, difficilius illud postea fore, magnaque fortasse secum tracturum incommoda. Hamburgensis quem dixi, est affinis D. Assueri Matthisii, qui uxorem apud vos duxit: Et constat omnibus Hamburgensem eum, magno te loco, ut debet, habere. Quare cùm sanctissimum sit, inter Christianos paci studere, & Ludovicus Houwenus, & ejus nomine Medicus Verhoevius, obnixè me rogarunt, ut hoc negotium commendare tibi vellem. Putant enim, si paucis eum moneris, fœliciter hoc negotium confici posse.

Cum hucusque pervenissem, Medicus Verhoevius intervenit. Quare desinam, ubi unum hoc adjecero, me sedulò inquisiisse, de Pædagogio quale desiderabas. Sed nescio, an satis omnia hic voto possint respondere. Scio qui decem, aut duodecim fœliciter instituat, sed in uno convictu habet neminem. Quare necesse esset, ut apud Patruum, vel alium adolescentuli viverent. Alius est qui in victu octones, aut plures habet; qui & ipse ab institutione commendatur. Palatius est aliquanto addictior Zelotis; quæ res effecit, ut paulo hærerem; prima occasione Patruum conveniam. Nunc demùm intellectum mihi ubi degat.

Vale Amplissime vir, & mei in sanctissimis precibus memor esto coram Domino; ac conjugi dic salutem.

Amstelodami, xii Novemb. cIↃ IↃ cxxxiii.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCLXXXIV.

CCLXXXIV.

Gerardus Joannes Vossius, Claudio Salmasio,

Viro Clariss.

S. P.

Dolet, quòd spe adventûs ejus in Belgicam exciderit. Hortatur tamen ne elaboratissimis suis scriptis orbem erudire, ac de universa Rep. literaria bene mereri, unquam cesset.

QUas ante aliquot hebdomadas literas misi, eas jam puto accepisti. Alebar tum spe adventus tui, non tanta quidem ac fuerat, cum primum de te agebatur: sed non omnis tamen decollâtat. Interea ex Curatoribus Academiæ nostræ accepi, quomodo conditionem hanc abnueres, atque honestas etiam cur ita faceres, causas adferres. Itaque ut video nunc spe mea penitus excidi, neque ego modo sed quotquot te hic tantopere præstolabamur. Neque consilium tuum hoc improbare ausim; præsertim cum ex literis tuis facile perspexerim, nunquam fugisse te quid animi alteri foret, qui omnem moveret lapidem, ut ne iis animis res ageretur, quibus oportebat. Intelligo nunc prælum fervere tertio Exercitationum tuarum opere, quod si est gaudeo. Quid de me mirum? qui tot bona me docueris, seu linguam utramque spectem, seu scientiam naturalem, situm locorum & prope disciplinas universas. Vere hoc quoque Exercitationum ad Solinum opus est thesaurus, non liber. Nec inferiora scio erunt, quæ consequentur. Quin tanto fortasse potiora, quanto præstat Solino Plinius, cui ni fallor nunc uni desudas. Ringantur omnes malevoli atque invidi. In eo studiorum genere nihil simile ætas nostra vidit: utinam conspiciat posteritas simile. Sed hoc voti est. Nunc quidem unus es qui ista possis. Spero brevi fore, ut non solum de Rep. literaria bene merearis: sed etiam de Ecclesiastica antiquitate, & Catholica illa Ecclesia quam Symbolo nos credere profitemur: sed plures jactant quàm noverunt. Et jam quidem præclara hoc de argumento exorsus es. Ea ad pertexenda Deus confido valetudinem suggeret & vires. Etsi te occupatissimum scirem & ipse etiam satis multis distringerer; committere tamen non potui, quin affectum hunc meum literis iterum apud te testarer. Vale maxime & amicissime Salmasi.

Lugduni Batavor.
cIɔ Iɔ c xxxiii.
Id. Novembr.

CCLXXXV.

Clarissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio, Erycius Puteanus,

S. D.

Epistola familiaris. Promittit de uno & omni, nuper oblectamenti ergo, à se scriptum libellum.

Clarissime vir & Amice,

QUæ scribenda erant, mulier hæc nuper indicaverit. Ego sum ut soleo; imo sileo, & quorundam sino perstrepentes sermones prætersluere. Interim ostendit mihi Clarissimus Plempius noster, judicia apud vos edita. Unum quidem infestum, & ab homine quantum video, malignæ mentis: duo reliqua, etiam à plerisque hic laudata. Ego rogare Deum pergo, ut inducias nobis donet; mutet homines, qui cæde, & sanguine delectantur. Rex noster ut potentissimus, ita optimus est, paratus a bello abstinere, si non iniquæ conditiones sunt: quemadmodum in ipsa Statera scripseram. Viderint, quibus universum negotium commissum est, quæ non iniquæ debeant haberi. De *Uno*, & *Omni*, librum nuper scripseram; sed ut me potius oblectarem, quam eruditem alios. Typographus ubi absolverit, exemplar faxo sine mora accipias. Clarissimum Barlæum, si me amas, nomine meo complecteris. Scriptionem differre adhuc cogor. Bonum nomen ero, cum fœnore officia candoris persolvam. Vale, & scribe.

Lovanii in Arce, Prid. Kal. Decemb. cIɔ Iɔc xxxiii. *Totus tuus.*

CCLXXXVI.

Claudio Salmasio.

A luctu, quo ob amissum Dionysium suum constringatur, animum aliquanto laxari ait, ex quo literas ejus conspexisset, atque eo magis eundem rogat, valetudinem suam curet, neque ad animum revocet sinistra duorum aut trium judicia: quin potius de re literaria bene mereri pergat, quo præclariora posterorum de eo judicia sint futura. Optat præcipue, ut ea, quæ ad Ecclesiasticas Antiquitates pertinent, publicam proxime adspiciant lucem.

NOn facile dixerim quanto in luctu fuerim; imo quo in dolore nunc quoque sim. Semper enim recursat memoria tam cari pignoris. Dies scio insipientibus quoque paulatim minuit mærorem; nec in nostri ordinis hominibus ratio minus valere debet; quin potius prævertere in nobis tempus illud continet. Sed enim carendo eo filio, cujus virtutes rarissimas mecum optime intelligis, quotidie magis & magis intelligo, non quantum publicum modo, sed quantum ipse etiam amiserim. Omnino immaturus ejus decessus, meas quoque, non meorum solum rationes in studiis conturbavit. Minores vero natu, & Doctorem suum, & vitæ omnis ducem amiserunt. In ea calamitate nulla in re æque nunc solatium invenio, atque illis quæ Deus & Pietas suadent. Jubet Apostolus ne eorum instar lugeamus qui spem Resurrectionis non habent. Alter ait, beatos esse qui in Domino obdormierunt. Præterea docemur bonis omnia in bonum cedere. Pater ille cœlestis optime norat quid filio, quid mihi, quid meis expediret. Quare si subinde me recolligo, & cogito mecum quàm turpe sit futurum, si qui istiusmodi præceptis præire aliis ad constantiam soleo, nunc dolori ipse, eique inutili succumbam. Magnasque Deo gratias ago quod me spiritu suo firmet, & profecto quam ingratus fuerim erga Deum, si solùm cogitem quid abstulerit, non item quantum reliquerit immerenti in liberorum cæteris. Multum vero tibi debeo, amicissime Salmasi, quod ipse non bona valetudine, dignatus tamen sis me allocutione per literas, quæ & propter argumentum, & quia à te venirent, non parum doloris abstersefunt. Solatio etiam fuere literæ quas Triumviri illi in eo casu perscripsere; Clarissimi dico viri, Cunæus, Burgersdicius & Constantinus: quos licet antea amicissimos, propterea tamen magis deinceps amari debeo. Nam alloquium eorum tam opportunum pro grandi habeo argumento amoris erga me. Et si occasio dabitur, non tefugies verbo hoc iis significare. Rescripsissem id ipse singulis: sed uti hactenus respondere tibi neglexi, itidem illis, nempe ne literas tristes hujus argumenti multas scribendo, dolorem mihi refricem sæpius, quem sepultum magis expedit valetudini & studiis meis. In tuis verò illis tam amicis

scriptis, mi Salmasi, unum illud valdè dolorem attulit quod, de invaletudine uxoris exarasti: tum autem quod Medicorum judicium esset, ab hydrope tibi metuendum. Cohorrui cum legerem, & mei aliorumque tui amantissimorum, & magis uxoris lectissimæ & dulcissimorum liberorum tuorum, & maxime boni publici causa; de quo non alius melius hoc tempore meretur. Sed tamen in mentem venit, eo hæc medicos dixisse, ut valetudinem tuam tam caram bonis, sedulo magis curares: Omniaque cœlo huic nostro aliquanto inclementiori, convenienter agas: ac imprimis ne ad animum revoces, duorum fortassis aut trium sinistra judicia, ac laudationes malignas, sed potius grato in Deum animo, sæpe illud cogites, quo in loco cœleste numen te constituerit, quasi in Theatro omnium Doctrinarum, in quo quicquid candorem cum præclara eruditione conjunxit, tibi ac præterea uni alteri (in his scis me dicere, tuum τὸ πάνυ Grotium) pariter adsurgit. Et cum tam benigna bonorum omnium judicia experiaris, ut qui non eo te loco habet, si non doctrinæ, probitati saltem bellum indixisse videatur: tamen non dubito, quin præclariora etiam futura sint posterorum judicia, præsertim si dederit Deus, ut ea quæ ad Ecclesiasticas Antiquitates pertinentia jam affecta habes, vel confecta in lucem ac manus hominum evenire contingat. Utinam mihi Deus tam longam vitam concesserit, ut laboribus illis tuis frui detur. Verè enim dixero, nullum esse studium, quod me à plurimis annis magis ceperit; nec malevolis æque censeo, quod superiorum temporum tempestate non levem bonorum meorum jacturam facere sim coactus, quam illud quod ab his studiis sim abstractus, quibus eo magis animo meo morem gessissem, & magis consuluissem publico. Aphrodisium de Fato, quem petieras ex Bibliotheca mea, mitto. Nec citius remitti postulo, quam tibi videbitur. Vel tota enim hyeme eo, & additis Scriptoribus carere possim, propterea quod etiam compareant in Bibliotheca hujus urbis publica, cui filius meus Matthæus est Præfectus; hunc enim honorem ei Proceres nostri habuere, ut τῷ μακαρίτῃ fratri surrogarent. Quare si quid vel in ea, vel in nostra usui esse possit, scias non magis te promptum esse posse in petendo, quam nos faciles in mittendo. Vel quinquagenos si ex mea eodem poscas tempore, gaudebo, quod aliquo pacto liceat ostendere, quanti te faciam; & quam omnia tui causa velim. Uxor tuam salute plurima impertit, quam doluit de adversa ejus valetudine, tam gavisa est de secunda; Quam utrique vestri, & familiæ universæ diuturnam optamus.

Amstelod. III. Non. Decembr. clↃ Iↄ cxxxIII.

Postquam, Maxime Salmasi, superiores literas scripseram, intelligo ex meis ob intensius gelu nautas non audere se itineri committere, metu ne non sine maximo periculo conglacientur in via. Nempe dies hesternus, quo tuas accepi, postremus fuit, quo hinc solverent. Superest ut terrestri itinere liber mittatur. Sed id non satis tuto fieri solet, præsertim quia ut committam librum aurigæ, tamen is non ulterius contendit quam Harlemum, ubi alio opus qui Leydam deferat. Sed operam dabo ut fidum hominem nanciscar, ex iis quibus abeundum Lugdunum. Sane dolet, quod non statim tuæ satisfaciam voluntati, sed nunquam importuniùs, toto penè anno, posci liber potuerat, quam hoc tempore. Credo si præscisses, biduo vel triduo ante scripsisses. Nimirum, mi Salmasi, discendum adhuc cœlum Batavum, & quomodo hic vivatur. Τάχιστα.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCLXXXVII.

Amplissimo Viro

Jacobo Wittens,

Quæstori Dordrechtano,

S. P.

Dolet filii Dionysii præmaturum obitum, eruditionem & quantam respubl. literaria in eo jacturam fecerit, exponit.

Feriis nostris autumnalibus, Amplissime, & conjunctissime Witti, excurreram Hagam-Comitis, unà cum filia natu majore: At eo id animo à me factum fuit, ut inde eam abducerem Dordrechtum, quo visendis amicis, tuæ ante cæteras familiæ, biduum, vel triduum daremus. Sed enim vix pedem posueram Hagæ, cum intelligo de gravissimo lectissimæ uxoris tuæ morbo: quæ res, & mihi & filiæ maximum attulit dolorem. Quare importunissimum tempus ad vos proficiscendi ratus, consilium de itinere hoc mutavi. Amstelodamum redux, & quidem non una postea hebdomade, cognovi ex affine tuo Viviano, viro sanè ex reliquiis aurei generis, necdum quidem optimè esse conjugi, sed indies tamen convalescere; quod mihi non mediocri voluptati, nec mihi solum, sed universæ familiæ meæ fuit. Nam ut liberi nostri, non sanguine juncti essent; cui me familiæ benè velle æquius esset, quàm cui hinc parens, inde socer, ante annos propemodum quinquaginta fuerint innexi? Sed solidum ac diurnum hoc esse gaudium, non sivit tristissima calamitas, quæ me domumque meam adflixit. Puto enim jamdudum ad aures tuas pervenerit, ut amiserim suavissimum Dionysium meum; quo superstite, omnia adversa facilius ferebam. Deum immortalem! quantùm ille de se, imo, prope dixerim, quid non spondebat? Quis ejus ætatis Classicos Scriptores, Latinos, & Græcos, diligentius evolverat? quàm feliciter, etiam ubi magni viri sæpe hærent, enucleabat? quanto cum genio imitabatur? Quis plurium linguarum notitiam complexus? Non ego illas vulgares dicam, in his Gallicam, Italicam, Hispanicam; solùm nominabo eruditas illas, ut Hebræam, tum antiquiorem illam, tum Rabbinicam; Item Syram, Chaldæam, Arabicam; Armenicæ etiam, ac Æthiopicæ dare sese cœperat: Vix anni spatium requirebatur, quin multa, magnaque habuisset Resp. literaria, studio, operaque ejus perfecta: Nec illa Linguarum modo variarum, & multijugarum, eruditionem testantia, sed acre etiam ingenium, limatissimum judicium, & quod ante omnia puto, eximiam pietatem. Nunc immatura mors spes omnes abscidit. Nisi quod dispiciam, quid facto optimum de Maimonidæ opusculo, ex Hebræo Latinè ab eo reddito, & notis illustrato: Item de Julio Cæsare quem post Scaligerum ipsum, feliciter innumeris pænè locis, castigavit, & notis eruditis fecit planiorem. De cæteris consilium sequar Plinii, qui non perfecta haberi jubet pro non inchoatis. Salutem plurimam dices optimæ uxori, & liberis, item præstantissimis viris, Consuli Beaumontio, & Syndico Catsio. Item M. Berkio, Colvio, Bewerio, Beemanno, cæterisque amantibus nostri. Sed cùm occasio erit, ne me operâ tuâ, in salutationibus ullis, abuti velle censeas. Vale.

Amstelodami, clↃ Iↄ cxxxIII. x Decembris.

Tuus, ut & tuorum,

G. J. Vossius.

CCLXXXVIII.

CCLXXXVIII.

Erycio Puteano,

S. P.

Dionysii sui mortem tristis annunciat, & quantum in eo amiserint elegantiora studia, posthuma quæ transmissurus proxime sit testatura arbitratur.

MAgnus me luctus tenet, mi Puteane, amisso Dionysio meo, quem ego filium amare solum poteram, ob excellens ingenium, & raram hoc seculo, ea præsertim ætate, modestiam & probitatem. Nunc tam varia accesserat eruditio, nec illa in Latinis modo Græcisque literis, quæ solæ totam hominis ætatem occupare possint, sed etiam Hebræis, Syris, Chaldæis, Arabicis. Ut de Æthiopum lingua, & aliarum Orientis gentium taceam, quia objectari possit, istarum non multo plus quam gustum habuisse. Ut quoque prætercam Gallicam, Italicam, Hispanicam, quibus loquebatur. Sed istas in vulgaribus haberi scio dici posse. Et jam Cæsaris editionem novam moliebatur. Jam Maimonidem de Idololatria ex Hebræo fonte in Latinam linguam à se derivatum, & Commentario redditum illustriorem, communicare Reipubl. literariæ gestiebat. Jam quoque animo conceperat ex Rabbinis omnibus, quorum volumina avide devorabat, ingens volumen, quod præcipue complecteretur quæ ad Judæorum conversionem pertinerent. Nunc, si Maimonidem & Cæsarem excepero, quæ non multum desiderant (ita prope absunt à perfectione) omnia jacent plane imperfecta, ut etiam pro non inchoatis debeant haberi. Quid in Reidani Annalibus transferendis præstiterit, nondum potes vidisse, & hibernâ hac tempestate majusculum volumen commode satis transmitti non potuit. Sed enim curabo meliori occasione, nequid dignum amicitia nostra in me requiras. Volo enim te omnium esse participem, quæ à me, aut meis proficiscantur. Sed præter eam, quam dixi causam, altera etiam cur nunc non mitterem, accessit ratio, quæ à temporibus his erat. Utcunque enim nihil nisi innocentes curem Musas, tamen non ignoras, quibus temporibus vivatur, sane suspicionum, atque utinam suspicionum modo, ac non etiam malevolentiæ, & pestilentiæ plenis. Contemnamus hos uterque, mi Puteane, utcunque id durum videatur, præsertim ab iis si perferendum, qui ex literis nostris humanitatem hausisse debebant. Ego vero te ob amorem pacis amo impensius. Scio te ista & amore magni regis vestri, & simul universæ Belgicæ scripsisse. Valeant sanguinarii illi, quibus nihil dulce præter bellum & opes quas inde ingentes expectant. Equidem non tam rerum sum nostrarum ignarus, ut non videam innumeras opes bello accrescere. Sed ego pro pecuniæ ac diaboli mancipiis habeo, qui bellum præoptent, si inter partes honestis transigi conditionibus possit. Nec aliud mihi persuadere possum, quam Belgicæ vestræ Proceres belli, ac tot calamitatum pertæsos candidè nobiscum negotium hoc tractare. Deum Opt. Max. uterque, optime & amicissime Puteane, oremus, ut illis quibus negotium hoc incumbit, magis magisque animum illum inspiret, eorumque consilia ad exitum, utrisque partibus felicem, perducat. Barlæo nostro literas tuas præbui legendas, cui jucundissimum fuit videre, quanti se facias. Voluit ut suo nomine plurimum salutarem.

Amstelod. anno
cIↄ Iↄ c xxxiv,
III Non. Jan.

Novusque hic annus, ut tibi, conjugi, liberis, felicissimus sit, voveo atque exopto, ut debeo.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

CCLXXXIX.

Clarissimo

Gerardo Joanni Vossio.

Desideratam hactenus Clementis epistolam mittit, ut & nuper editum de Veritate librum: de utroque suum addit judicium.

Vir Amplissime,

Citius ad acceptatissimas tuas respondissem, si expectâsses. Tandem fidam nactus manum, mitto Epistolam illam Clementis stylo gravem, sanctitate venerandam, & stylo & sanctitate Apostolicam. Nec divinari possum, cur Clementem hunc doctiss. Heinsius non Romanum velit esse, sed alium quendam. Ipsissimæ hic leguntur sententiæ, quæ apud Irenæum, Clementem Alexandrinum, Eusebium, Hieronymum, habentur; & quod antiquitati ejus imprimis favet, vix duo reperies novi Testamenti loca, eaque ex Euangeliis, ex Epistolis nullum. Fateor τὸ Ῥώμην ex conjectura repositum rubro notari minio; sed hoc abundè resarcitur ex nominibus planè Romanis illorum, qui literas has Corinthiis detulerunt, & humilis tunc sedis Apostolicæ fuerunt legati. Quin ex illâ Constitutionum farragine aliquid astruitur, cum in quinto Libro eadem quæ hic de Phœnice narratio iisdem pæne concepta verbis habeatur; arte ut conjecto sarcientium, quâ ex genuinis Clementis flosculis figmento suo fidem faciant. Mitto etiam nuper editum de Veritate librum. Nobile opus si liceat ex Authore & argumento, potius quàm ex opere, judicium ferre. Ni fallor, hic vere latet Veritas in puteo, cum non novam quam pollicetur; sed aut nullam aut abstrusissime reconditam nobis afferat. Vestrum esto judicium. Mihi saltem nihil scienti non licet hinc sapere, sint illic limpidissimæ aquæ, at & in profundo sunt, καὶ ἄντλημα οὐκ ἔχω. Spero me brevi te invisurum, nec tantum amico sed eruditione ipsâ fruiturum; in te enim quasi oculis cernam lucentem veritatem illam, quæ se & facilè & purè prodet. Interim si per otium liceat, Nobilitati nostræ logicanti horam unam impendas rogo, sed si opus sit non sine virgulâ censoriâ. Qui veritati studet, non gravabitur castigari. Alterum velim exemplar Clariss. Barlæo dones (viro mihi nondum noto sed plurimùm honorato) simulque petas, ut breviter judicium suum reddat; vel si placuerit, margini apponat infirmioribus medelam. Expectamus hic Epistolarum fasciculum à Dodrectano quodam Medico de Termino vitæ: unaque Tractatulum verius quam Epistolam præstantissimi nostri Salmasii. Quam timeo ne malo scripserit omine! In summo enim languore vivit, vel potius moritur; illum tu habes, si quem uspiam tui amantissimum, ego vero tui simillimum. Pergas vir optime, teneriores semper fovere literarum conatus, & me ama. Vale.

Lugd. Bat. III. Non.
Febr. An. Domini.
cIↄ Iↄ c xxxiv.

Tibi omni obsequio

devotissimus,

STEPHANUS GOFFE.

CCXC.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Erycius Puteanus,

S. P.

Dionysii filii mortem dolet. Animi recreandi caussa libellum suum de Uno & Omni legendum offert.

TAlem amittere filium, mi Vossi, quam acerbum sit, meo affectu metior. Cogita ad me quoque, tam triste vulnus pertinere; Ita quæ tua sunt, aliena non puto. Tam variam vero doctrinam, & peritiam linguarum, in ætatem tam floridam cadere potuisse! Prælegi hic Epistolam tuam amicis meis, viris doctis, qui mecum ingemuerunt. Sed tuum est fortiter ferre hanc ærumnam, quæ necessitate suâ ducitur. Ita Deo placuit, cui obtemperare pietas jubet. Ecce ut te recreem, certè ut à dolore avertam, Amœnitatem istam mitto, de *Uno*, & sic *Omni*, scriptam. Lege quæso, & tantum mihi otii impende, ut intelligam etiam nugas à te meas æstimari. Alterum exemplar, ut Clariss. Barlæo, nomine meo, tradas, rogo, & amicissimam salutem nunties. Reidani Annales avidissimè expecto: in iis enim Dionysium tuum extinctum complectar. Is immortalis est, & mox quoque in Bibliotheca Belgica nostri Valerii Andreæ legetur. Vale, & tibi vendica.

Lovanii in Arce, Prid. Non.
Febr. CIƆ IƆ C XXXIV.

Ad Clarissimum Barlæum proximè scripturus sum.

CCXCI.

Clarissimo

Gerardo Johanni Vossio,

S. P.

Ingenium Damporto malignum asserit, se verò Pastorem Delphensem à Rege & Archiepiscopo designari, quod tamen onus studiosè declinandum putet.

Vir Amplissime Clarissimeque,

LIteras has nunc ad manus meas ex Angliâ delatas statim tibi mittendas duxi, alioqui Deo volente me latorem habituræ essent post paucos dies. Ex illis quam gratum sit quod pro Ecclesiâ nostrâ moliris facile intelliges, cum is qui scribit sit Regi à sacris, & cum Archiepisc. nostri (ni fallor) literis ad te nuslis cum Comitem Arundelianum huc comitatus fuerit. Sed vereor ne propter impeditum iter diu scriptæ fuerint; videntur enim illæ, quæ ad me dantur, primis meis solis respondere; Expecto adhuc recentiores, & à viro longè potentiori; Interim ex his quædam disces; illud imprimis ratum facit transfugam illum nunquam in quæstionem vocatum fuisse de rebus Ecclesiasticis; sed planè desertorem fuisse militiæ suæ, quod jure nostro castrensi gravius est puniendum, sin ex partium suarum zelo voti compos fiet; fruatur suo grege Pastori simillimo vere vario (& Jacobini illius instar) maculis interstincto. Tuæ utcunque pietati, & insigni erga Matrem nostram Ecclesiam amori, immortales debentur gratiæ. Raptim hæc. Vale, Vir optime, & me ama: quem vereor, ne diutius quam velim, habeas in his regionibus inquilinum. Nam & à Rege ipso & Archiepiscopo designatus sum Pastor Mercatorum nostratium, qui Delphis habitant, in locum Forbesii; hoc est ingentis oneris & invidiæ. Sed Dii meliora! Hoc esset vel amicorum contra proverbium ἄδωρον δῶρον. Adeoque per totum ferè mensem Hagæ versatus sui cum Prolegato nostro ut istud onus inoffenso Rege declinarem: quod spero. Boswelhus festinatò petit Angliam, sed reversurus. Tu tamen ante accipies ab ipso literas (ut ait) debitissimas. Iterum vale.

Lugd. Batavorum.
VII Kal. Martii,
anno D. 1634.

Amplitudinis vestræ studiosissimus,

STEPH. GOFFE.

Ecce nunc alias accipio literas quæ afferunt Metaphysici nostri Baronis non tam protestationem quam Literarii Belli provocationem; vix licet mihi jam percurrere. Sed Clariss. Barlæo (quæso) tradas ut viri φιλαυτίαν veritati (quam jactat) inimicissimam advertat.

CCXCII.

Clarissimo

Gerardo Johanni Vossio,

Salutem in Christo.

Consolatur eum de filii Dionysii morte, opera autem ejus posthuma, aut perfecta edenda, aut nulla monet. Vossiana contra Novatores & pro Pace Ecclesiæ conamina laudat. Labores Grammaticos ad finem perductos esse gaudet, eo vehementiùs, quò magis strenuè in Baronio posthac progressurum speret.

ACcipies hic (mihi merito charissime) unam, eandemque brevem epistolam. In eâ tribus tuis mihi exoptatissimis responsionem, sed qualem moles negotiorum (quâ penè opprimor) permisit, rudem scilicet & incultam, solâ brevitate gratam, solo amore candidam. Reliqua tota una litura sunto.

Et primis literis tuis de tempestate, quæ domum tuam invasit, & filium prostravit, tam meritis quam natura chariorem, consultiùs non respondi, ne manus meas in crudum adhuc vulnus immitterem. Spero jam cicatricem contraxit. Et tu quod decet, teque dignum est, fecisti, patienter te, & tua Deo, (qui suis, quæ optima novit, impertire solet) submittendo. Ibi enim aut acquiescendum est, aut in hac vita nullibi. Sed opera quædam filii tui si placet edere, quibus ille etiamsi mortuus luce fruatur, aut perfecta des nobis aut nulla.

De Novatoribus nostris apud vos quæ scribis vera sunt, quæ contra illos conaris pia, & pro Pace Ecclesiæ. Si nolint se ad pacatiora studia recipere (& certè nolunt) sine quod esse cupiunt, inter pusillos gigantes, modo sint quod esse, & haberi merentur, inter doctos scioli, & inter prudentes temerarii.

Literæ tuæ secundæ causam Blawii tantum exponunt patris, filiique, & quo consilio Twissum typis mandarit. Certè prudenter Farnabius, qui mentionem Privilegii sui fecit; sed valdè inconsultò Londinenses Typographi Privilegia sua silentio damnarunt. Unde enim exteri caveant quod nesciunt? Num Prophetas volunt Typographos esse? Sed responsum his literis retulit diu abhinc Blawii filius, utpote quem statim post literas tuas acceptas, sine ulteriori processu, sumptibusve, dimisi e Curiâ in tui solius gratiam. Responsum putavi illud scripto melius, præcipuè cum tunc nihil mihi daretur ocii. Et video ex subsequentibus literis tuis, fidum se fuisse narrando tibi Parentique suo quid in ea re fecerim. Gratias enim literæ tuæ referunt, & tuas & patris. In literis autem tuis novissimè scriptis, non solùm

lego gratias mihi supra meritum repensas, sed hoc etiam, te labores tuos Grammaticos ad finem perduxisse, Gaudeo certè, & eò magis, quia semper cogito de Baronio. Librum etiam una cum literis misisti, tradidit mihi Goffius, qui & antehac literas has ad te detulisset, si citius redire potuisset. Goffium ante non vidi, de eo, modestiâ, & doctrinâ ejus ab aliis, ut etiam à teipso sæpius audivi. Si pergat (nil dubito) possit pro meritis præmium & expectare & recipere.

Consilium tuum in editione horum librorum, nempe ut sub nomine & auspiciis, aut Principis Walliæ aut Eboracensis, prodeant, valdè probavi. Necessarium tamen duxi illud cum Serenissimo Rege Carolo communicare. Partim ut intelligat quàm memor & gratus sis pro beneficio in te collato; partim ut sciat obsequium tuum non sibi solum, sed & suis paratissimum: præcipuè vero, ut penes illum sit eligere utri horum Principum Illustrium liber iste tuus inscriberetur, an utrisque? Gratiosè quidem accepit Rex optimus, quod intendis. *Et forte aliquando* (inquit) *Nomen fronte inscriptum, invitabit filium meum ad ejus lectionem, licet forte minus seriam.* Hoc verò jussit, ut tibi rescriberem; velle se ut libri hujus dedicatio (quando ita tibi placuerit) sit Illustrissimo Walliæ Carolo. Perge nunc, & librum hunc habeamus publici juris.

De Novatoribus iterum in his literis scribis. Certè quod vellent turbare omnia, suum est, quod non possunt, Dei. Interim miserrime laceratur Ecclesiæ Christi facies, corpusque; neque (disciplinâ penitus fractâ & concussâ) videt ipsa prudentia, quibus artibus vulneribus hisce possit succurri.

Quod reliquum est, gaudeo te vinculis morbi tui liberatum, ut possis iterum Ecclesiæ, Reipubl. & amicis inservire. Valeas. Ex animo sic optat,

Datum ex ædibus meis Lamb. Feb. 27. 1634. Stilo nostro.

Amicissimus tibi,

GUIL. CANT.

CCXCIII.

Jacobo Wittio,

Quæstori Dordraceno,

S. P.

Versus ejus sua censura transmissos, eleganter & cum cura elaboratos laudat, amiceque hortatur, ingenium fœcundum altioribus studiis exerceat.

NOn pauci, dilecte Cognate, per se, vel amicos, suos transmittere labores, meumque judicium exposcere solent. Nec facilè dixero, quantopere sæpius hæream. Nam si laudem, intelligentioribus videar ineptus; si vituperem, amicis eorum, & ipsis magis videar malevolus. Nunc in nulla Charybdi laborandum. Verè enim, & ex animo dico, simulac aureolos versus tuos accepi, ferreolum me zelotæ cujusdam scriptum deposuisse: iisque quicquid molestiæ senseram prius, penitus fuisse detersum. Sed dic, ô bone, quod alterius etiam versus, tuis esse comites volueris, Batavâne simplicitate factum? an callidè potius, ut purpuræ tuæ splendor magis conspicuus foret? Sanè non soleo ego cuiquam detrahere, neque nunc faciam quia utrumque vestri æstimo; sed tamen injurius tibi sim, nisi dicam in perpaucis me videre illam ingenii elegantiam, illum etiam Romani sermonis candorem, qui tuis in versibus relucet. O utinam sæpe nobis tales dares, & quod dicere liceat, digniori te argumento. Nam & illud non parum conferre ad hoc solet, ut nos in istis animi fœtibus vivamus; & poëmatis quidem, non solis tamen, te inclarescere velim: fœcundius quippe ingenium, quàm ut inde solum tibi laudem pares. Emaculandus, illustrandus, unus alter tibi veterum scriptorum. Abundè tibi gloriæ à prioribus relictum. Mox etiam alia, & alius generis sequantur; de quibus coram melius colloquemur. Equidem non possum non Beverwicium meum amare, quod utrumque hoc studeat, ut benè de publico mereatur, & se quoque tollat humo. Tune, mi Witti, te vinci sines? Profectò si tam caro capiti irasci possem, facerem illud, & facerem vehementius. Quo nomine? inquies: eo sanè quod illo ingenio, & doctrina, illo ætatis flore, illo otio, illis fortunæ bonis, præter duo tria poëmatia nihil elaboraris: Et quantum vel ex te ipso, vel aliis intellexerim, necdum aliquid sub manibus serio habeas, quo nomen tuum à rubigine vindices; quo familiæ nobili, & ante in Galbis, & jam sesquiseculo in hac Belgica, novum decus addas; quo denique non exiguo sis ornamento urbi patriæ: de cujus honore ac gloria, bene multis annis, istic habitus, & tot liberorum ibi parens factus, plus multis indigenis, etsi id minimè sciant, soleo cogitare. Vellem illam urbem, copia excellentium virorum cum quavis Bataviæ, vel Belgicæ certare. Si assurgere nondum potest ad Roterodami, vel Delphorum gloriam, (quantas animas duæ illæ urbes dederint, non capiunt miselli, qui carpunt) at saltem opera danda ut habeat qui proximè absint. Cætera curæ erunt Orbis Rectori. Hic tibi, conjunctissime Witti, illam mentem inspiret, ad quam nunc te adhortor. Idem te, & universam familiam tuam diutissimè sospites conservet. Salutabis in ea omnes; ac præterea & Colvium, & Beverwicium, & quoscumque fucato hoc sæculo, vere scias amantes nostri.

Amstelod. CIƆ IƆ C XXXIV. post Kal. April.

Tuus sine fuco,

G. J. VOSSIUS.

CCXCIV.

Clarissimo

Gerardo Vossio,

S. P.

De Nihusio speciatim plura cognoscere, à Vossio autem, quâ ratione toties objecto reformatis ab Ecclesia Romana schismati responderi possit, erudiri percupit.

Vir Clarissime & optime,

QUantum doleo improvisum filii tui discessum prolixiores literas non pati: Accedit etiam crastina concionandi cura. Utcunque virum præstantissimum mihique planè sine merito amicissimum insalutatum præterire non possum. Habes me obsequio quam intime devinctum; Utinam aliquando contingeret exprimendi facultas; Hactenus perventum non licuit ex Angliâ quicquam rescire; Plurima expecto à charissimo nostro Boswello, qui quantum debet meritissimo de se & Ecclesiâ nostrâ Vossio, mihi in mandatis dedit, ut vice suâ quam possum seriò agnoscerem. Forsan hoc ipse literis suis præstitit, sic enim statuit aliquandiu Briellæ impeditus. Ex filii reditu plura velim de Nihusio Abbate intelligere. Quem provocationis suæ exitum invenit. Quid adhuc ediderit, quid agit. Et si per negotia tua liceret vehementer erudiri cupio quâ ratione, & quibus authoribus optime possem instrui adversus illud cui maxime innituntur Pontificii de schismate nostro ab Ecclesiâ Romanâ. Sed plura nunc non licet. Hanc Seldeni nostri Diatribam quod incompactam habes, hisce temporis angustiis imputabis; Utcunque quia nondum ad manus tuas pervenisse suspicabar, obsequii mei testem mittere gestiebam. Omnia mea boni consulas oro. Vale.

VI Idus Aprilis, CIƆ IƆ C XXXIV. Hagæ-Comitis.

Tuus totus,

STEPHANUS GOFFE.

CCXCV.

CCXCV.

Cl. Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Festinationem affinis Merceri ægre fert, quæ obstiterit, quo minus hospitium & humanitatis jura ei potuerit comprobare, in aliud tempus Salmasium cum familia ad se invitans. Intereà nil magis optat, quàm ut subinde erudita Salmasiana scripta prodeant.

MAgnæ mihi voluptati fuit conspectus optimi adolescentis Merceri tui. Juvit enim videre eum qui & affinitate tibi esset junctissimus, tantoque & parente & avo prognatus. Solum vellem ut apud me divertisset & aliquot hic hæsisset diebus. Si quando ipse occupatior fuissem, colloqui cum filio potuisset, eoque duce & comite urbem hanc & quicquid in ea memorabile lustrare; sed negabat id ullo pacto nunc fieri posse. Quæso si necdum valetudo tua & anni tempus ferant ut nos cum uxore, liberis, affine invisas, veniat is affinis tuus. Cura ejus habebitur tanta ut sollicitum te esse nihil sit opus. De Botanicis scire aveo an propediem visura sint lucem: Memini te coram de iis loqui cum essem Lugduni. Ab eo tempore nihil intellexi, nisi quod Epistola quadam Lugduno perscripta Hardervicum spes quoque eorum fiat. Vellem autem literæ illæ paulo aliter meminissent ejus operis, in quo ut in cæteris fecisti tam multa, doctissimos etiam docebis, præclareque de medicorum filiis, ut alios taceam, mereberis vetera nomina explicando: quod non potest, nisi qui naturam & vires plantarum exactè calleat. Ecquis maligne laudet, nihil ad te quia infra te, præsertim cum verisimile sit, fieri istæc non tam quadam animi malitia quam in gratiam alicujus qui ferre illud non possit, ut in istis & tot aliis sapere etiam judiceris ubi is plane videat nihil. Intellexi te aliquid, imo librum justum edolasse de vitæ termino, quem lucem videre exoptem, modò nihil in eo adversus receptam sententiam his terris περὶ προορισμοῦ. Nec eam arriperent. Damno hoc magno meo didici, atque istoc absque dubio apertè etiam satis vides. Pluribus nunc colloqui tecum velim. Sed affinis ait sibi abeundum, ut morari non liceat eum. Et mihi nunc eundum ad Gymnasia urbis, quia est solennis examini dies, unde mihi in curatorum numerum adlecto abesse non licet. Vale, Salmasi, decus nunc Bataviæ quoque hujus & seculi deliciæ. Ταχέως.

cIↄ Iↄ c xxxiv.
v. Idus Aprilis.

CCXCVI.

Hugoni Grotio,

S. P.

Johannem Grotium magnis à se laudibus ornatum parenti remittit.

REdit, Illustrissime Domine, ad te generosus filius Johannes: cui, quod potui, hactenus præstiti; partim juvenis causâ, cujus id virtus, & amor doctrinarum merebatur; partim tuæ in spem gratiæ, quem boni omnes, ac prudentes, suo jure maximi faciunt; non modo ob sublimem locum, in quo es constitutus; sed etiam ob singularem doctrinam, & humanitatem summam: quæ virtus cum in omnibus, in Heroibus prope est divina. Atque ista etiam prædicant, qui his degunt terris; quia statim in oculos incurrunt; qui verò propius absunt, laudant virtutes alias occultiores, non minus Heroem decentes; de quibus nihil a me expectas, qui non de te mihi ad te scribendum, sed de literis tuis, quas mei causâ, in Bataviam misisti. Sanè illustris filius Johannes honestam admodum memoriam sui apud Batavos relinquit. Præclare de eo censent urbis hujus Proceres: nec dubitant, quin patriæ sit futurus præsidium, atque ornamentum. De studiis quid attinet me scribere, quandoquidem viva ipse Epistola erit? Solum igitur illud dicam, exoptare me, ut ad suos reversus, unum alterum scriptorem nobilem, & eum potissimum quo genius maximè traxerit, assiduè verset, & quotidiè nonnihil scribendo, magis, & magis, eum exprimere conetur. Cœperat aliquid fœliciter tentare, de gestis maximi Regis Gustavi. Videre est in illis bonæ dictionis lineamenta, maximè ex Cæsare, & Tacito. Nec interea diffiteor, nondum stylum satis firmasse; eoque opus ut legendo, & imitando pergat; illo pede, quo cœpit, gressum dies formabit, haud aliter ac in pueritia videmus: nam & eloquentiæ studium habet pueritiam, habet juventutem, ac vigorem suum. Nihil me occupatius, ut vix sciam quid foris geratur; studiorum verò ejus nihilominus mihi cura erit, quin & potius major. Inque partem curæ, assumam filium meum Matthæum, cum aliorum, tum maximè omnis historiæ intelligentem admodum; & jam orsi eramus uterque, quæ deesse filio potissimum videbantur; & simul quibus imprimis caperetur: cum ecce narrat, sibi in animo esse Gallias, præcipueque Italiam [illegible]ere: velle autem ante hyemem proximam reverti, ad ulterius capiendum ingenii cultum. Primitus mirabar plurimum; sed rationes consilii hujus non aspernandas adferebat; satius enim esse, ut æstate peregrinetur: hyeme apud nos degat. Præterea nunc habiturum ducem, & comitem Skyttium, virum & doctrina egregium, & quod huc potissimum spectat, in probitate & prudentia pariter insignem. Quo alioqui sit frustrandus, quia eum Illustris frater suus Benedictus impensè desideret. Insuper malle recentem à studiis reverti in Patriam, quam ubi quædam, peregrinationis diuturnitate in oblivionem venerint. Denique ajebat, animadvertere se, me editione operis Philosophici, quo in veteres, & recentes Grammaticæ artis scriptores, Aristarchum ago, multaque antiquorum illustro, vel emendo, esse aliquanto occupatiorem, quam ut æque sibi vacare possim, quam futurum esset hyeme, opere interim absoluto; similia de filio afferebat qui distineretur Annalibus Batavis concinnandis: Eaque opera intra paucos menses absolvi posse cognorat. Mirabar filii ætate in ea prudentiam; sed filium tuum esse cogitare mox cœpi; occurrebat Poëtæ illud. Est in juvencis, est in equis, patrum virtus; sanè animi est excelsi, magnaque spondet. Nempe totus est in eo, ut nobile genus, nobiliori animo illustret, in quo multum abit à Nobilium, si sic loqui liceat, vulgo, quod quia vera non intelligit bona, umbris capitur. Tuum verò hunc, imo omnes tuos, vix opus ad virtutes, ac studia adhortari, ne fiat illud vetus, Equis ad campum. Deum Opt. Max. rogo, ut hanc in liberis fœlicitatem tibi perpetuam esse velit, teque, Illustrissime Domine, diutissimè incolumem servet, non tibi modo, & tuis, sed potissimum Suecico Regno; cujus etsi nomen inclytum semper fuit, tamen sub Gustavo nulli Regum inferiore, maxima honoris sui, per universum orbem, incrementa cepisse, nos exteri judicamus: & puto gens Suecica agnoscit non invita.

Amstelodami,
III. Id. April.
cIↄ Iↄ c xxxiv.

Illustrissimi nominis tui cultor, ad officia omnia paratissimus, tibi, & generosis liberis,

G. J. Vossius.

CCXCVII.

Quæ sibi post discessum in itinere contigerint, & quid posthac fieri velit, familiariter communicat.

Clarissime, Amplissime Vir,

Septimo die, ex quo te non sine maximo dolore meo reliqui, fere Hamburgum attigi, felici atque inoffenso, Numini sint grates, itinere. Et cum milliari tantum urbe aberam, obvium habui Dominum Legatum Salvium, Bremam & ad Duces nonnullos inferioris Saxoniæ pergentem. Facile illi erat avidum rerum novarum & cupidum penitius cognoscendi, quo statu res Germanicæ essent, secum abducere. Octiduum & quod excurrit illo itinere absumptum. Lustravi Episcopatus Bremensem atque Verdensem. Quorum prior tantum Episcopum habet Principem ex Holsatia, eundemque Gustavi Regis avunculum. Inde Glucstadium vidi. Quæstuosus ille ut Daniæ Regi, sic Hamburgensibus luctuosus est. Aderat tunc Daniæ Rex & unus liberorum, nomine Fridericus Christianus. Admissus ad colloquium convictibusque adhibitus sum & munitiones sique alia visu digna erant, spectare permissum. Vocatum illuc à Rege D. Grotium proximoque adfuturum die, rumor magis erat quam certi aliquid affirmaretur. Quare Hamburgum extemplo contendi. Hora ante adventum meum ex urbe profectus erat. Expectavi reditum jam tertium diem sed frustra. Literas quas manu mea exhibendas ad illum dedisti, in ædes ipsius deferre curavi. Dictu incredibile, quanto hoc me dolore adfecerit. Mirari satis nequeo, nihil me à fratre Jacobo literarum vidisse, doleoque sic quoque tuas, ad illustrem Parentem mihi haud missas. Quid apud Dominum Parentem prætendam quamque rationem reddam, cur nec tu nec ille mecum scripseritis, haud in promptu. Convenerat inter me & fratrem, ut proximo subsequenti Saturni die literas suas cum tabellario Hamburgum mitteret. Quo minus mox mecum sumerem, ambiguus fratris de itinere in Gallias animus in causa fuit. Orationem fratris à filio Isaaco, gnaro per quem describeretur, tibi exhibitam, correctamque & tuis adjunctam literis spero. Tabulæ Chronologicæ, quas in usum fratris describendas filio Matthæo reliqui, ubi primum descriptæ erint, & mihi mittantur, oro, simulque exiguus liber de Nominibus propriis Hebraicis, quem nimia festinatione reliqui. Frater Benedictus in Germania nunc agit, in dubia spe eundi propediem in Gallias. Quod si Jacobus iter suum distulerit, acturus sum, ut quamprimum in Hollandiam revertar simulque peregrinas oras adeamus. Quod utilissimum utrique nostrum futurum reor. Nec abs re erit si eadem à Domino Parente frater flagitaverit. Concessurum spero, si me diutius operari literis voluerit; quod imprimis eum velle scio, sed nihil perinde in exteras me evocat regiones quam tui desiderium. Nunc primum vere cognosco quantum fuerit tecum vivere, cum id jam mihi negetur. Hocque vehementius tibi reddi æstuo quo magis divellor. Hæc summa votorum erit, ut te conjugi, liberis, amicis orbique & sic quoque mihi supremum Numen, diu superstitem esse velit. Id precor, id voveo. Saluta dilectam conjugem atque charissimos liberos. Nihil gratius erit quam ab illis cognoscere prospera omnes frui valetudine. Et ego officii mei memor ero. Vale, meque more tuo amare persiste qui,

Amplissime Vir,

Datum Hamb. 22 die April. An. 1634.

sum eroque perpetuum nominis tui cultor,

J. Skytte, Junior.

CCXCVIII.

Clarissimo Viro,

Gerardo Vossio.

De conditione sua queritur, quæ crebris hinc inde profectionibus studia non parum sufflaminent. Nonnulla de Godeschalci hæresi subministrat alia, si quando nanciscatur, his superadditurus.

Clarissime & Amplissime Vir,

Si non optatissima Doctissimi Viri amicitia abundè molestias omnes compensasset, me paulò infeliciorem sentirem ex itinere meo Amstelodamensi: Quippe reverso vel paucas tantum horas indulget Nobilissimus meus Patronus Dominus Verius, quibus me aptarem longiori non tam itineri, quàm itineranti domo; Namque verè ἁμαξόβιος Scytha fixam non debeo expectare sedem, adeoque si rudis & barbarus rediero, non est pene quod me culpet Literarum Patronus, quum studia lentè augescunt, etiam quæ maximè foventur, facile enecantur, quæ assiduis destituuntur subsidiis. Utcunque avido Literarum animo nulla elabetur hora, & si contingat Leodium rursus adire, plenius & certius Godeschalci quæ illic sunt perquiram: interim fruatur Clarissimus Vir, historiâ istâ Chapeauvilli tribus tomis distinctâ, in qua memini me quædam alicubi legisse de Hæresi Godeschalci, quæ tamen in hâc nimiâ meâ festinatione invenire & monstrare non possum. Ex paginâ verò trecentesimâ vicesimâ tomi primi certò sciet Doctiss. Vir esse quædam ejusdem manuscripta, tum in æde Lambertinâ, tum Laurentianâ Leodii, propè est ut suspicarer hunc esse alium quendam Godeschalcum, sed non licet penitius examinare; Proinde omnia in manus vestras trado; ut & ipsum me, quem credas oro,

Hagæ, 25 April.

Dignitati vestræ obsequentissimum,

Steph. Goffe.

CCXCIX.

Joanni Meursio,

S. P.

Certiorem facit de morte filii Dionysii, cujus Reidanum quacunque datâ occasione ipsi promittit. Sua de Regno Attico jam accepisse speras, monet etiam ne Bibliothecam Atticam & alia erudita scripta literatis ulterius invideat.

Careo, amicissime Meursi, tantopere dilecto filio meo Dionysio; eoque careo (cur reticeam?) magno cum mœrore; sed quem leniat dies, & imprimis divinæ voluntatis cogitatio. Post excessum ejus lentior fui in scribendo. Quod non miraberis, si scias quantum amiserim. Equidem sæpe cogito mecum, quis ille ea ætate; quantillus ego hac grandæva. Sed superanda omnis fortuna ferendo est. Atque hæc non aliqua animi mollitie, sed maximo jure à me scribi, facile videbis, ubi in lucem ejus Maimonides & Cæsar prodierit. Reidanus jam excusus fuit eo vivente, quem mittam ubi occasionem suggesseris, vel ipse repetero. Scio, judicabis sic interpretem egisse, ut, si viveret auctor, non alium votis debuerit expetere. Tua de Regno Attico credo jam acceperis. In qua editione siquid peccatum, nulli minus quam mihi vitio vertas; quandoquidem Jansonio (ita intelligo) visum, ut Hardervici potius excuderetur, utcunque aliud inscriptio præ se ferat. Aderam

his diebus Arlandervenia Domino Gulielmo Noomsio, viro & literarum, & literatorum amantissimo, tui præ aliis prope omnibus. Cui cum exposuissem, quam præclare hoc ipso anno merturus esses, editione multorum de Republica literaria: in his etiam Bibliotheca Attica, & quæ de aliis Scriptoribus consignasses; pro familiaritate, quæ ei mecum est, dicere cœpit, paulo aliter convenisse, & periisse sibi sic laborem, quem in hoc argumentum insumpsit. Attamen, ut ingenuè agam, inter eos qui tam mihi amici, satius existimo a te id fieri quam alio quoquam. Non diffiteor post abitum tuum multum ei argumento esse insudatum his locis. Sed enim quis orbe toto intelligentior talium Meursio meo? Et tamen non plane frustrandus voto suo Noomsius noster. Puto, recte te facturum, si ex opere eo partem aliquam ipsi dedices. Satis animadverto sic satisfactum ei iri. Vel si discerpi id opus non placet, dicetur opus aliud non plane dissimilis argumenti. Et ausim dicere, si bene virum novi (nosse autem debeo) non ingratum eum fore. Nec enim sordidus est. Scripsi hæc subito cum Lugduno huc venisset noster Mullerius, seque ad Dom. Rosecrantzium post horam literas diceret missurum. Nolui enim tam bellam scribendi occasionem omittere. Intelligo ante dies paucos Elzevirium profectum in Daniam. Quod si scissem, fortasse occasio fuisset per eum mittendi Reidani; sed hominem non vidi, nec domi meæ fuit. Uxorem tuam uxor mea, & liberos tuos liberi mei salutant.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxiv. Pr. Kal. Majas.

Tuus, si alius quisquam,

G. J. Vossius.

CCC.

Dionysii filii laudat Reidanum. Desiderat Sophompaneam Grotii, ut & Vossii Aristarchum. Suorum operum editionem typographum tam diu differre ægre fert, ac hominem urgeat, monet.

Literas tuas, Vir Clarissime, & Reidani adjunctum exemplar à mercatore Slagoniensi rectè accepi. In Reidano ingenium tui Dionysii mirè elucet. Dictio est tota pura, & majorem in modum elegans, quæque Tacitum felicissime repræsentet. Laudibus ejus memorandis alibi occasio erit, idque publice: hic si faciam, metuo ne dolorem tuum aliquatenus jam lenitum, tibi refricem, ac restantem, etiam augeam. Grotii nostri Sophompaniam, quam tantopere deprædicas, admodum videre velim; quam quod tibi dedicavit nihil fecit præter amicitiæ vestræ antiquissimæ dignitatem. Quod meorum operum editionem Blavius tam diu differt, malè animum meum habet: utinamque vel nunc tandem fidem liberet, inchoetque. Mitto interim quæ II. Tomi erant, & in illis Cretam meam, quam inscriptum ivi Noomsio, veteris nostræ amicitiæ monumentum. Peto abs te ne e manibus id dimittas, antequam excudi debeat. Aristarchum tuum, sive de re Grammaticâ, libros, expecto impatienter, & nunc absolutum spero. De Salmasio planè doleo: & non possum non invidiam Menapisci accusare. Stephanius noster jam Saxonem suum absolvit, & æstate proximâ se editurum pollicetur, nunc est totus nuptiarum, quas contraxit iterato. Salutat te plurimum; uti quoque Laurenbergius. Creta mea si placuerit, mox eodem quoque modo Rhodum dabo, quam affectam nunc adservo; tum paulatim alia item, quæ concepi, subsequentur; si vitam Deus, uti spero, & otium dederit. Tu quælo, quantum potes, excita Typographum & urgere excitatum nunquam desine. Vale amice singularis, & saluta uxorem tuam liberosque meo nomine, conjugisque, ac meorum.

Soræ ad diem xxvii. Octob. cIↃ IↃ c xxxiv.

Tuus sine dolo,

Joannes Meursius.

CCCI.

Merico Casaubono,

S. P.

Conqueritur ereptum fato Dionysium non modò sibi, sed bonis omnibus flebili, propter eruditionem haud vulgarem. De M. Antonini Imperatoris vitâ è Græco Anglicè à Casaubono translata quædam monet, quorum pleniorem requirit informationem.

Cogor me ipsum ridere, mi Casaubone, quod ad aliquem scripturus, fere tanquam a solenni formula ordiar literas meas ab excusatione diuturni silentii. Sed tamen nunc scio facile veniam a te & aliis impetrabo cessationis meæ, postquam ad veteres tarditatis caussas longè gravior ex mœrore accessit, ob amissum optimum & suavissimum Dionysium meum, de quo sæpe ad te scribere cogitavi; sed cum calamum in manus cepissem, dolor recrudescebat, quem cogitationibus aliis amoliri satius erat. Mollitiem hanc animi accusabis, meque ad Philosophorum veterum præcepta deduces, & imprimis ea quæ nobis solatia sacra suggerit fortuna. Istis verè munio pectus sedulò, qui fortasse succumberem, nisi attenderem ad illa quæ nec gentium Philosophi ignorarunt; ac præcipue nisi oculos attollerem ad divinam Providentiam, quæ suaviter sic omnia dispensat, ut ea quoque quæ molestissima sunt carni, salutaria sint spiritui. Hæc mihi propono, his me solor, quoties occurrit qualem & quantum amiserim; Quot enim ille vulgares Linguas erat complexus, in his Hispanicam & Italicam, ut de Gallica taceam? quot etiam Linguas eruditas non modò Latinam Græcamque, sed Hebræam, Syriacam, Chaldaicam, Arabicam, ut de cæteris nihil dicam? Quos etiam Poëtas, Oratores, Historicos, Philosophos non legerat? & ita legerat, ut non magis memoriam mitarer in retinendo, quam judicium in eis ad usum transferendo. Sed nihil æquè exosculabar, quam indolis bonitatem studiumque pietatis, & contemptum voluptatum, & aliorum quibus ætas illa capi ac decipi solet. Nec virtutes hæ occultæ esse poterant. Itaque jam à Proceribus nonnullis Regni Suecici agebatur ut in Sueciam profectus, ibi sex septem mensibus linguam Gentis addisceret, atque ad Archiva admissus ex sermone etiam præstantissimorum hominum, antiquas ac recentes res Suevorum cognosceret; inde ad nos reversus Regni ejus Historiographus, mercede non exigua cuncta literarum monumentis traderet. Quod si porro etiam operam suam regno vellet addicere, longè majorum ei in regno bonorum promissa fiebant. Itaque Proceribus iis flebilis occidit: nulli tamen magis quàm mihi, quia si quid affectum habeam, imo quicquid aliquousque a me scribendo perductum, id si quid humanitus contigisset, optime unus pertexere potuisset: Sed quid hæc tam multis? gratias Deo ago, quòd talem mihi filium dederat: nomen quoque ejus sit benedictum, qui eum fortasse, ne à mundo corrumperetur, illa in ætate ad se recepit. Gratiæ quoque ei, quòd tot alios mihi liberos reliquerit, qui omnes (nisi quod in Johanne meo, majorem studiorum amorem exoptarem) industria vitæque exemplo planè mihi satisfaciunt. Quid Domino pro tot beneficiis rependam? Ista cum scriberem, ecce mihi tabellarius qui tradat geminum exemplar M. Antonini Imperatoris de vita sua Anglicè à te de Græco fonte redditi, notisque illustrati. Atque utinam linguæ, quâ scripsisti, intelligentior essem; interea Græca cum Britannicis, ut poteram, conferenti, maximè libro primo, & iis de quibus disseris in notis, visum sic fuit non pauca te melius Xylandro percepisse, viro alioqui doctissimo, beneque de studiis merito. Vellem Johannes meus in duobus tribus locis explicare, hærenti mihi, (linguæ quippe Anglicæ multis partibus intelligentior) sententiam tuam potuisset. Præsertim verbis de Sexto; ubi in laudibus ejus ponit, τὸ ἄθρυπτον

τὸ

τῶν εἰωμένων, nisi οἰομένων rescribendum. Tales enim instar simplices, nec attendunt ad multa amicorum minus laudabilia: quod ad conservandam amicitiam plurimum facit. Sed nihil pronuncio, quia inscitia linguæ nihil certo mihi de mente tua ausim promittere, utcunque eam adsequi viderer. Sed ubi redierit filius juvabit plenius cognoscere. Aliquantò ante ubi Antoninus ait, ἢ τὸ διεγερτικὸν ἀνδρὸς ἀποδείκνυσθαι, nonne præstaret, ἐνεργητικόν; præsertim quando ἀσκητικὸν antecessit? Ac post aliqua, ubi Severi nomen retines, nonne rescribendum hoc pacto, παρὰ τὸ ἀδελφοῦ μου Οὐήρε τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ φιλοδίκαιον, καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, &c. Sed de istis tu melius judicabis, qui scriptorem eum totum nunc, quod dicitur, in sanguinem & succum vertetis. Præclarè meritus es de Britannis, quibus ex tanto Principe haurire præcepta sapientiæ licebit. Quam viam si, exemplo tuo, plures insisterent, multi Patriæ solum Linguæ gnari, frugibus potius quam quisquiliis, pascerentur. Sed amicissime mi Casaubone, non possum te celare imbecillitatem meam quantumcunque mihi (fortasse & aliis) fortis videar. Cum ego hunc præclarum laborem tuum in manus sumerem, mox sese obtulit pagina à titulo proxima, qua laborem tuum inscriberes divino Viro, magno illi Mecænati nostro. Vide pugnantissimos nostros affectus. Gaudio ingenti erat, quod & illud illustre nomen decorares, & nomen illud non minus decoraret opus tuum. Et tamen dolor ingens me invasit, ob amissum filium Dionysium, quicum ego omnia communicâram de officiis, quæ Heroi illi familia mea deberet; qui etiam prope nihil non ejus auspiciis edere decrêrat. O spes hominum incertas! Nunc ego, nunc mei, tanto post te unum intervallo relicti, ut gemino jam monumento hoc egeris, ne ingratus videaris. Et sæpe metuo, ne qui merita Illustrissimi & Reverendissimi Domini sciant, & quomodo in Batavia hic vivam, nesciant, vel socordiæ me reum agant, vel ejus vitii, quo infestius terra nihil pejus sustinet aut creat. Utinam opus meum Grammaticum (quod tanto mihi labore stetit, quo etiam præclare me puto meritum de Republica literariâ) liberis potius post meum obitum reliquissem divulgandum, quam ut nunc videar tam lentum nomen, atque ut veteres dixêre, vere trico & bovinator. Sed facta nequeunt reddi infecta. Non deinceps curæ huic aliud prævortisinam. Desinam, nec sine dolore, unum si addidero, quod scire debes, jam ante menses aliquos, me accepisse à Peistero pecuniam, quæ provenit mense Septembri anni superioris. Itaque mense Martio hujus anni, totius semestris proventus mihi debitus, quem te paratum mihi refundere, simulac literas meas videris, jam ex Peistero intellexi. Multam salutem dicito Reverendo Dom. Decano, & universo fratrum Collegio, quod colo, & colam semper, uti debeo. Optimam verò uxorem tuam nōn meo solùm sed conjugis etiam nomine plurimâ salute impertias rogo. Vale.

Amstelodami. CIↃ IↃ C XXXIV. Kal. Maji St. Vet.

Tuus, uti debeo,

G. J. Vossius.

CCCII.

Præmissis quæ ad Canonicatum ejus pertinent, dolorem ob ereptum ipsi præmatura morte filium Dionysium contestatur; ad nonnulla Antonino suo mota dubia plenius respondet.

Etsi serius aliquantò rescribam, Vir Clarissime, & à me non una ratione excusari possit (non ignoras opinor Capituli Generalis celebratione solemnem nobis per statuta nostra semper esse Junium; ut & Novembrem mensem, eaque negotiis Ecclesiæ nostræ cujuscunque generis expediendis destinata esse Capitula) eò tamen minus mihi de excusatione laborandum, quod etsi non verbis, re tamen ipsa literis tuis dudum jam à me satisfactum est. Simulac enim tuas accepi Kal. Maji datas, 25 libras (quantum Londini tum casu versanti mihi in promptu erat:) Peistero ipsi numeravi; cæteras autem 25 paucos post dies, Beviro Peistrii Delegato, Cantuariam reversus. Sed ut signatiùs rem intelligas, scripta est apocha Peysteri 23 Maji; Beviri autem, 5 Jun. Reliqui si quid hic ubi negotii, cum superioribus meis literis sit omnis ejus ratio tibi exposita, tu autem ejus mentionem in tuis omiseris, non est quod hoc tempore plura super eo addam. Illud tamen non te celabo, Illustrissimum Dominum Archiepiscopum (cui per statuta nostra peculiaris Cantuariensis hujus Ecclesiæ cura commissa est, summaque hic post Regem authoritas) nuper Archiepiscopalem Visitationem per Delegatos instituisse, multaque tum ad universum hujus Ecclesiæ statum, tum ad singulorum Canonicorum jura pertinentia ad ipsum relata esse, & ab ejus cognitione jam pendere, quæ cum erunt judicata, ii quid ad te pertinebit, per me rescituras es. Luctum tuum ob mortem charissimi tui Dionysii prolixè narrabant tuæ, quem etsi maximum fuisse, magno affectu patique facundia descriptus est, animo concipiebam cum legerim tuas, non tamen aut iniquus, aut expectatione mea major mihi visus est. Si enim à me, si ab aliis hic plurimis, quibus aliquot duntaxat ingenii sui præludiis innotuerat, ita exceptus est tristissimus ille nuncius, & multos à nobis gemitus exprimeret, diuturnoque doloris sensu afficeret; quantum tuum patris indulgentissimi, doctissimi, simul & Præceptoris diligentissimi dolorem fuisse amisso tali filio necesse fuerit, facile erat conjicere. Ego sanè ita affectus sum, ut nisi te hominem haud vulgari more ad pompam & fastum literatum, sed verè ac solide sapientem cogitassem, oneri tam gravi ferendo parem fore planè desperassem. Sed nolo plura de eo, ne vel tessam Demeam, tuum dolorem renovem, vel te consolando, nimium ipse mihi videar tribuere, quasi meliora possim ego suggerere, quam quæ prompta tibi de tuo ac parata fuisse, quorumque utilitatem jam usu ipso percepens, tuis ipse literis abunde testatus es. Reliquum igitur est, ut de Antonino tibi respondeam. Narras te bina ejus exemplaria accepisse; sed literarum, quæ cum exemplaribus ad te curanda Peistero tradita sunt, nullam facis mentionem, ut minime dubium sit, eas periisse. Rogabam te per illas (scripta autem sunt illa, si bene memini, circa medium Januarium:) ut binorum exemplarium alterum ad virum amplissimum, & doctissimum Dominum Boswellum, Regium istic Oratorem, nisi aliter tibi ipsi videretur, sive tuo sive meo nomine curares. Is ad vos jam redierit necne, compertum non habe. Audio enim nuper eum hic fuisse: sed audio tantum. Non enim hactenus accidit ut viderem. Jam sub prælo est, & brevi, ut audio, proditura secunda ejus libri editio; non me sane procurante, (in aliis enim jampridem sum) sed Bibliopolâ, cujus impensis prima prodiit, suis compendiis consulente. Valde enim, ut videtur, primam editionem quæstuosam expertus sit, cum intra paucos menses direpta sint omnia exemplaria. Quod de quibusdam locis sententiam tuam proponis, magnam in eo gratiam à me inivisti, qui magno redimerem familiarem tibi linguam Anglicam, ut plura loca comparare sine alterius ope potuisses Lib. 1. ubi utraque Xyl. editio de Sexto, τὸ ἀθεωρήτως τῶν οἰομένων, tu conjicis, τὸ ἀθεώρητον τὸ οἰομένων, quasi Antoninus Sextum ab ingenua quadam simplicitate (si mentem tuam rectè capio) commendaret, quod amicorum peccata pari quadam cum vinolentis (qui minime perspicaces hic esse solent) facilitate præteriret. Ego per τῶν οἰομένων, eos intelligebam, quibus οἴησις & οἴημα vulgò in Philosophorum libris tribuitur, σὺν ἰδιώταις nempè, καὶ ἀπαιδεύτοις; atque inde commendari Sextum, quod talis ac tantus Philosophus ostendendæ sapientiæ occasiones pro cæterorum Sophistarum, τῶν δὲ ψευδοφιλοσόφων more (illustre exemplum apud Aulum Gellium, lib. 1. cap. 2.) qui quocunque loco quocunque tempore, Theoremata & Secta Stoica crepare solebant, minime captaret ipse; sed cum inter homines idiotas & Philosophiæ rudes

versaretur, ab intempestivis ejusmodi disputationibus cautè abstineret, ne se pariter & Philosophiam ipsorum odio & contemptui temere exponeret. Quo & ista Epicteti pertinent, Wolf. edit. cap. 68. μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων, &c. quæ & proximo cap. repetuntur. Qualia & ex aliis plurimis multa adduci possint. Vocem autem ἀθεώρητον, in hunc sensum ex Laërtio exponebam, ubi ex Stoicorum sententia virtutes alias esse θεωρηματικάς, τὰς ἐχούσας τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων, asserit; alias autem ἀθεωρήτους ὅτι ἔχουσι, &c. Si cui magis arridebit ut verba ista passivè accipiantur, & τὰ δόγματα, sint dogmata ipsa & opiniones Philosophorum, non ego valde repugnarim; præcipuè si exemplo non careat: Eadem autem tum fuerit sententia. Hæc quoque semper obscuro hoc loco, quæ etsi non tam satisfaciant ipsi mihi, ut pro veris & certis ausim obtrudere; haud minus tamen etiam nunc arrident, quàm quod tibi obiter hoc agenti venit in mentem. Si tamen re accuratius expensâ, (quod ut facere mea causâ ne graveris etiam atque etiam te rogo) in priori sententia perstiteris, tanti facio tuum judicium, ut minime dissensurus sim. Alio loco, ubi Xyl. editio pag. 155. εὐεργετικόν, reponis tu ἐνεργητικόν; ita omnino sensus postulat. Sed, quod tu non advertisti, jam in Notis Xylander ipse monuerat, & in Versione expresserat, quod & à me factum est, p. 158. quod legitur παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου, τὸ φιλοίκειον, &c. corrigendum fuisse τοῦ Οὐήρου, videris innuere; nec tu solus ita censes. Ita enim (ut alios omittam) hunc locum edidit Præstantissimus Salmasius, in Histor. August. pag. 77. Ego tamen adhuc ἐπέχω, cum utrumque tam *Veri* quam *Severi* nomen ab Antonio nostro (quem Catilium Severum à materno proavo nominatum testis Jul. Capitol.) ad hunc Lucium Commodum, jam imperii consortem, transire potuerit. Imo vero ita rem habere liquidò affirmare possumus, si Galeno fides, qui περὶ τῶν περὶ τόπους χάψαντας, exertè Anton. Imperatorem, Severi nomen, quo prius appellabatur ipse, in Lucium transtulisse prodit. At Galeni codices depravatos hic censet Baron. Ann. Chr. 163. §. IV. & pro *Severo*, rescribit ipse *Verum*. Cui sanè sententiæ alter Galeni locus (à Baronio tamen hic præteritus) λόγῳ περὶ τῶν ἰδίων βιβλ. non parum favere videtur, ubi Galenus cum de mutatione nominis idem dicat, Verum non Severum scriptum præferunt editi Codices. Sed quicquid hujus sit, cum non deesse viderem, quod objici possit, si quid in Antonio, non prius expensis utrinque rationibus, mutarem; expendendi autem locum fore tunc maxime opportunum, si quando Antonius nostris Commentariis illustratus Græce prodiret in lucem; ideo in hac editione consultò prætermissa est omnis rei ejus mentio. Nam notulæ illæ quæ nunc γνώματος χάριν editæ sunt, vix centesima pars sunt eorum, quæ nobis in hunc divinum Scriptorem pridem jam notata sunt. Xylandrum Interpretem, virum doctissimum, optimè de literis meritum, agnosco libens. Eundem tamen in hujus scripti versione negligentissimè vel infelicissimè versatum esse, negabit nemo qui Græca accurate expensurus est, & mihi est exploratissimum. Nobis tamen Anton. legentibus, ipsum intelligere, non Interpretis errores sugillare, propositum fuit; etsi quæ inter legendum observata sunt, non ut aliis ea probarem; sed ut mihi ipsi satisfacerem; primò à me factum est. Quare, etsi iidem, qui versionis Anglicanæ, animi oblectandi causâ à me susceptæ, publicandæ authores fuerunt; iidem ut Græcam editionem adornem, valdè suadeant; ægre tamen, quantum video, præstituri sumus. Sacra enim profitentes, alia scil. nos hic occupatos habent; inter alia, concionandi grave onus; nec otii tam fœlices sumus, ut ad ista divertere, utcumque gratissima & optatissima, sæpe vacet. Sed epistolæ modum jam excessi. Vale, Vir præstantissime, & amare perge.

Cant. post. Id. Julii, 1634.

Tuum, quantus quantus est,

MER. CASAUBON.

Mitte quæso cum proxime scribes ad Beysterum talem Apocham, qualem jam ferè biennium est, cum misisti; ea nempe præscriptione, te ex præbenda tua ab initio ad Octobris mensem 1634. tibi debebatur, rectè ac plenè accepisse. Sed mitte eâ conditione, ut non nisi exacto Sept. eam mihi tradat, cum præter 25 libras, quæ jam tibi paratæ sunt; alteras 25 quæ tum debebuntur, acceperit. Plurimam quæso tuæ tuisque à me meaque & universo nostro Collegio dic salutem.

CCCIII.

Stephano Goffe,

S. P.

Gratias agit pro muneribus eruditis. Nihusium Abbatem multùm gloriari ait, quòd nemo hactenus ei contradicat. Goffeum ut pugnâ eum adoriatur incitat, victoriam certam spondens.

ERgone, doctissime Stephane Goffe, non satis nuper munificentiam tuam exeruisti, donando me Nobilissimi Viri opere de Veritate, & longè desideratissima Clementis ad Corinthios Epistola: denuoque Bibliothecam amici immerentis augere voluisti Præstantissimi Seldeni ad Hebræorum leges commentario? Quas pro multiplici dicam tibi munere grates? Nunc enim quo paria faciam nihil occurrit; sed spero, occasionem datum iri magis testandi affectus. Popularis ille tuus (scis quem dicere velim) recusat se subjicere Statutis Ecclesiæ Belgicæ. Rogatur ab amantibus, ut morem gerere velit. Quod & Ecclesiæ & ipsius causâ facere se ajunt; sed ille immotus perstat veluti Marpesia cautes. Ac ministris etiam Belgicis stat animus, non admittere in ordinem Ecclesiastarum, nisi sententiam mutet. Aliàs si fiat perscribam: nec officio in eo, vel aliis, unquam deero; non amore vel odio cujusquam: sed quia bono Ecclesiæ omnia metior, quam doleo sic scindi, hinc ab iis, quibus tanti est Papalis auctoritas, inde ab istis, quibus præ novellitate tota sordet Antiquitas. Abbatis Nihusiani dissertationes mittere non possum, quia jam diu repetiit, & quod unicum ipse hoc habeat exemplar, extra urbem gravatè missurus sit. Sed Eirenici geminum tibi accepi exemplar ut alterius amicum participem facias, quem voles. Nemo hactenus se offert ad pugnam: quod illi gloriosum, nostris satis indignum. Malunt dissertare de umbone, ubi adversarius dicat, non quæ ipse, sed quæ ipsi volunt, &, bene, male, respondeant, nemo contradicat. Hoc animo meo dolet, & scio grave esse nonnullis, quos quo minus in arenam descendant, & publici muneris, & privatarum occupationum grave onus impedit. Unus tamen Ordinis tui se paratum decertare retulit mihi. Et fortasse alii sunt etiam, quos ego ignorem. Sed optime, amicissime Goffe, num indignam hanc te provinciam putes? non imparem te jamdudum perspexi. Animis opus; vel si sic videatur, offer te eminus cominus populari tuo, qui in Patria non admodum dissimilem insistit viam. Scio te non indigere consilio, vel auxilio meo; sed tamen quia, ut ajunt, plures oculi plus vident, noli putare uspiam claudicare tibi posse operam meam. Volo omnia tua causa & magis publica: & mihi quoque jucundum erit, tam amicum usque adeò nobilem curam suscipere, tamque dignam cogitationis suæ. Quid enim hac causa æquius, quomodo non justè ab iis recedatur, qui te ferro & flamma persequantur, & ideo persequantur quia ab ipsis dissentias amore simplicis veri in scripturis relucentis, confirmatus etiam consensu sanctorum Patrum, similiter ac tu primis seculis Scripturas interpretantium; denique, quia credere non possis quæ credi non possunt, ut quæ contradictionem involvunt: Cujus rei manifestum exemplum, cùm proximè unà essemus in *portarias* dogmate,

te, expendebamus. Sunt alia etiam multa quæ adversus Romanæ Ecclesiæ errores ac tyrannidem possunt in medium adferri; sed vel hoc unum quod dixi quantivis mihi pretii videtur! Quamobrem, mi Coffe, cogita, quæso, an non putridam illam clavam Nihusio qui sibi Hercules ἀλεξίκακος videtur, vel si malis alteri illi in Anglia similia spiranti, debeas de manibus extorquere. Favebo & applaudam victori quem te fore spondere ausim, & bonitate causæ nixus & ingenio doctrinaque tuâ. Vale, optime doctissimeque Goffe.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cxxxiv. post. Kal. Maji.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCIV.

Doctiss.

Martin,

Præfecto Collegii Reginalis,

S. P.

Commendatitia in gratiam Comitis de Lechno data.

DIcere non possum, Doctissime Martine, quanto fuerim gaudio affectus, cum primum intelligerem Reverendissimum & Illustrissimum Dom. Episcopum Londinensem ad Archiepiscopalem esse dignitatem evectum. Equidem maximum ex eo amorem Dei colligebam erga Ecclesiam suam regnumque Britanniæ universum: Quantas enim dotes in eum divina contulerit bonitas? quas qui non vident, si tales inveniantur, cæci sunt: Si non suo pretio æstimare norint, valdè invidiæ, ac loliginis succo laborent, necesse est. Quanquam quid ego hæc apud te, qui tot annis longe me rectius herois ejus virtutes perspicere potuisti? Ac memini adhuc Sermonum, quos de iis una Londini habuimus. Quemadmodum & tanti Mecænatis erga te affectum non obscurè cognovi. Atque ut istorum, ita & sæpe eorum in mentem venit, quæ de Religionis controversiis, ac ratione eas sopiendi, non injucunde vel inutiliter disserebamus. Tanto molestius est, quod tam longo tempore nullum inter nos literarum sit commercium. Hoc silentium mihi abrumpendum putavi, pulcherrimam mihi scribendi occasionem præbentibus Illustrissimo Comite de Leshno, &c, qui ei à studiis, erudito Viro Joanne Jonstono Doctore Medico. Noluere enim sine literis meis visere Academiam Cantabrigiensem: atque ego minutum hoc scribendi officium non debui Illustrissimo Comiti denegare. Nam præterquàm quòd turpissimum esset leviculum adeò detrectare, poscente id tam sublimis prosapiæ juvene, tamque erudito, tam doctorum omnium amanti & æstimanti; etiam alia ratio debendi illud accessit: quia cognati ejus Illustrissimi Barones Slupeskii diu mecum Lugduni vixêre, juvenes excellentis spei: etiam postea fratres eorum, mei unius causa, Amstelodamum venere; ac totis sex mensibus sunt commorati. Mitto alia. Unum reticere non debeo. Illustrissimi Domini Comitis parentem esse maximæ autoritatis virum per universam Poloniam, regni ejus Palatinum: quem cum æstiment omnes, tum imprimis illi qui in religionis negotio nostras potiùs Ecclesias quàm Pontificias sequuntur. Quippe quod magnus ille Radzevilius est apud Lituanos, id Palatinus ille de Leshno inclytus heros est Polonis suis. Hæc ego pluribus sum prosecutus; quia nollem eum à te, vel aliis Academiæ Cantabrigiensis summis viris ignorari. Unde futurum videbam, ut nec ipse satis cognosceret, si usquam terrarum, sane in Britannis simul conspirare eximiam doctrinam summamque humanitatem. Nunc pulcrum erit si eâ natum prosapiâ, in eam spem edocatum, in terris etiam longè dissitis, vestri præconem habeatis. Hæc intempestâ nocte scribebam. Plurima salute impertias excellentes Academiæ vestræ viros; præsertim quos amantiores nostri existimabis.

Amstelodami, postr. Id. Maji, cIↄ Iↄ cxxxiv. Τάχιστα.

Tuus ex animo,

G. J. Vossius.

CCCV.

Affectum ac insignem, quam in promovendis filii sui studiis collocâsset, operam gratus deprædicat, mutua officia pollicitus.

Clarissime Vir, Amice observande,

FUngens non ita pridem legatione nomine Serenissimi Regis mei ad complures in hoc occidentali tractu Europæo Principes, non postremum duxi in tanta rerum mole atque continuo negotiorum strepitu, virorum virtute, consilio, doctrina præstantiorum, consortio & conversatione refici ac relaxari. Id cum ubique apprime curarem, tum in fœderatis Belgii partibus, ob hominum honore & gravitate florentissimorum frequentiam atque humanitatem, singulariter mihi non prætermittendum existimaram: Tot autem & tantis obrutus impedimentis cum remissius desiderio meo obsequi coactus essem, nihil ardentius expetivi, quam vel tibi uni innotescere, tuamque amicitiam atque amorem conciliare, utpote cujus insignis prudentia ac eruditio in pluribus Europæ partibus clarissimam meruit famam. Sed cum id mihi sive urgentium mearum occupationum multitudine sive temporis inopia & brevitate ereptum sit, pro eo ac debeo graviter molesteque fero. Interim tamen cum id quod mihi non accidit, filium meum consecutum esse videam, eumque non solum semel in amorem receptum foveri abs te, sed ex intimo affectu optimis monitis dirigi & in literis juvari probè sciam, gratulandum mihi existimo: eoque magis postquam à nonnullis intellexi qua facilitate recipias, humanitate tractes, sedulitate exerceas ingenia tuæ curæ commissa. Quippe arbitror filium etiam meum majori utilitati sibi, mihi solatio, Patriæ usui posse existere, si ei, ut ex tuæ sapientiæ fonte in sui ingenii cultum rivulum aliquem attraheret, spatium temporis longius concederetur. Nunc cum & meæ privatæ rationes & præsens rerum Status exigat, ut in Poloniam quamprimum revertatur, quod illum in commercium tuarum literarum sapientiæque lubens adsciveris, & in profectu ejus ita desudaveris, ut non sine insigni fructu ac emolumento tam celebris viri in bonis literis auxilia sensurus sit, eam quam possum tibi maximam habeo gratiam. Ita profecto & me in præconia laudum tuarum traxisti, & filium meum ad omne officii genus ac grati animi testificationem obligasti. Quod reliquum est vicissim mutui mei affectus declarandi occasionem exoptans, optimæ valetudinis magnæque sapientiæ maxima incrementa à Deo Opt. Max. tibi apprecor. Vale.

Clariss. Dom.

Dabam in Sueciæ 16 Maji 1634.

Vestræ studiosissimus,

Joan. Sawadski,

Gubern. Suecensis.

CCCVI.

CCCVI.

Hugoni Grotio,

Viro Clariss.

Ger. Joan. Vossius,

S. P. D.

Mittit ei opusculum Schikardi de Judaeorum Purim sive Bacchanalibus una cum ejus literis. Hortensium cum applausu Mathematica profiteri refert. Sophompaneam tragoediam non sine lachrymis a se fuisse lectam. De Nihusio & arte ejus nova disputandi, quaedam subjungit, super quibus judicium Grotii expostit.

Vir Clarissime,

Mitto ad te Guilhelmi Schikarti literas, & si non fallor, ejus פורים, sive de Judaeorum Bacchanalibus opusculum. Quam inde capio conjecturam, quia ad me miserit, quicum non ea illi amicitia, vel illud literarum commercium, hactenus fuit. Simul literas accipies Hortensii, civis tui, quem puto aliquando non inglorium patriae urbi fore. Est & illi familiaritas, sed literaria, cum Schikarto: uti & cum Gassendo, & aliis in Mathesi claris viris. Ipse nunc disciplinas Mathematicas, in urbe hac, sed extra ordinem profitetur. Attamen is est confluxus audientium; is quoque genius docentis, ut non dubitem, quin propediem eum Collegam simus habituri. Ptolemaeum sic sequitur, ut Tychonianam, & Copernicanam sententiam simul proponat, & explicet. Nec obscurum nobis in Copernicanam magis inclinare: utcumque ea Romae sit damnata à Cardinalibus, anno clↄ Iↄ c xvi, atque iterum anno superiori: Imo Galilaeus Galilaei Florentinus, quia hanc sententiam, & viva voce, & scribendo defenderet, in carcerem sit conjectus, nec inde emittendus, priusquam poenitentiae satis egerit. Quam rem à Nuntio Apostolico Bruxellis Lovanium perscriptam esse mihi constat, ex Fromondo: qui his diebus Antaristarchum suum hoc de argumento ad me misit. Hesterna die iterum legi Sophompaneam tuum; sed non sine multis lachrymis. Nec enim mihi cornea fibra est. Movebat argumento ipso, de certissimis scripturarum fontibus hausto, & à te tam graphicè nobis expresso. Movebat quoque recordatione Authoris, magni sanè totius orbis eruditi, praecipui item, si non unici, Belgicae ornamenti: cui ubivis potius, quam in Patria, maximis à se beneficiis affecta esse licet. Vellem magno civi tuo voluntas, vel potius otium esset, de eo cogitandi serio. Sed recessus animorum unus scit, quem Καρδιογνώστην, in scripturis vocari propterea videmus. Amstelodamensium affectus non deferbuit. Sed quicquid sine illo tibicine struitur, corruit. Et metuo, ne rigoris illud, in tuendo civitatum, suae imprimis, jure, magis possit abalienare eum, qui plurimum potest. Omnino enim pecuniis ad bellum opus est. Nec sufficit haec civitas una, vel etiam Batavia universa. Tandem tempus putatur, ut foederatae quaedam Provinciae in commune solvant quod debent. In hoc si Batavi persistant, spissè procedet Castrense negotium. Intelligo & eos, qui Provinciarum omnium nomine magnum illud Collegium constituunt, cogitasse, de Guilhelmo Comite in Germaniam mittendo, majori etiam stipendio promisso. Sed Batavi in illo dicuntur conspirare, quod pecunias nolint eam ad rem contribuere: quia, se nesciis, non potuerit, vel debuerit, istius momenti constitui quicquam. Caetera cognosces ex Fabricio, juvene elegante, & erudito, atque ex poematis tibi jam noto, qui Hamburgum, ob morbum matris est arcessitus. Eunte illo, paulo liberius de rebus Batavis scripsi: quae me saepè habent sollicitum, sed spero aderit ὁ Θεὸς quasi ἀπὸ μηχανῆς cui te, conjugem, filium commendo.

Amstelod. clↄ Iↄ c xxxiv.
v Kal. Junias.

Amplissime summeque vir, superioribus ad te literis raptim, sicut nunc meus est mos, exaratis, aliud quiddam in mentem venit. Jam annus, & credo, ultra est, quod in urbe hac degit Bartholdus Nieuhuysius, vir doctus, & subtilis, Lutheranus quondam, & Calixto Theologo perfamiliaris, postea Pontificius, atque ad Abbatis dignitatem evectus; sed ea, bello hoc Suecico exutus, & nunc extorris. Is in Germania, priusquam huc concederet, multum, diuque cum Lutheranis solitus disseptare, super Religionis controversiis: sed non ad morem vulgarem. Posuit Σωκράτην, invictumque aliquid, quodque animum possit, aut debeat reddere, ἀμετακίνητον, καὶ ἀμεταχείριστον. Negat opus de singulis disputare. Eligere suos Lutheranos, vel etiam Calvinianos, & quosvis alios, posse, ubi maximè existiment suae Ecclesiae causam triumphare. Si unum viderit argumentum, velle redire ad eos, unde malum pedem extulerit. Sin disputando intelligant, nihil solidi crepare, quicquid hactenus obtenditur, aequum videri, ut redeamus ad Romanae Ecclesiae sinum. Edidit novo anno, ut vocat ipse, Εἰρηνικόν; quo Lutheranos in hanc formam provocat. Crebrò & me invisit. Et quamvis de aliis quoque rebus colloquamur, tamen jam iterum, tertioque, cò nos sermo provexit. Illo igitur poscente causam justam, cur parens meus à Romana abierit Ecclesia, respondi multa, de veteris, praesentis Romanae Ecclesiae discrimine. Sed tandem in eo pedem figebamus; Romanae Ecclesiae Doctoribus, ita Scripturas interpretantibus, ut manifesta iis vis fiat, planèque abeant à primorum seculorum Doctoribus, imo interdum (ut in transsubstantiationis dogmate) sensus interpretationi reclamet, manifestaque sit contradictio: Nec solum sic interpretantibus, sed etiam, nisi simpliciter interpreteris, ferro te, & flamma perdere paratis: jure ab ejusmodi Doctoribus receditur, ac seorsum cultus Dei, celebratur, partim conscientiae studio, partim vitae conservandae, quam Patriae, Ecclesiae, familiae, & amicis conducibilem existimamus. Si valetudo, si otium tibi, si res etiam tuae sic ferant, ut hujusmodi tractes, quod arbitror: quaeso paucis saltem perscribe, quid tibi de hac re videatur, & quam potissimum viam, cum istiusmodi hominibus ingistendam putes. Vale.

CCCVII.

Hugoni Grotio.

Salmasium Lugduni malè vivere & ob aërem ipsi molestiorem, & ob Heinsium obtrectatorem, nihilque magis, quàm absentiam Grotii sui dolere, cujus reditum optimum quemque optare dicit.

Maxime & Amicissime virorum,

Non excusabo apud te diuturnum silentium, quamvis te prope solitarium sciam vivere, eoque gratiores amicorum literas credam. Etenim satis occupationes meas nosti; & quod scriberem, nihil magnopere erat. Nunc scriptionem differre diutius nec volui, nec potui: Quippe mihi videbatur, Salmasii ad te literas à me, sed sine meis literis venire. Vir ille nihil aequè, quam tuam absentiam dolet. Nec multum miror, cùm vivat Lugduni. Scis quid velim dicere. Ante dies non ita multos, adfuit mihi quispiam ex amicis Aristarchi, qui in tantum, moribus, & doctrinae Salmasianae detractum ibat, ut non multum supra semidoctos ponere videretur. Cui cùm non mediocriter adversarer, ille quodammodo mihi postea accedere, sed dicere, haec nemo Lugduni promere auderet. Nemo credo ex Parasitastris Aristarchi parvulis: Nam alia mens paulo cordatioribus, qui & Salmasio, & Aristarcho, suas tribuere laudes sciunt. Caeterum praeterquam quod nonnulli Salmasio non satis sint aequi, etiam aër est molestior, ut ambigat, an aetatem illic vivere possit. Hoc spero: nolim enim Batavia, postquam sole suo caret, etiò adeo fraudari sydo-

fydere, quod nuper acceſſit. Utinam hoc effici poſſit, ut brevi ſruamur utroque. Hoc in voto optimo cuique. Procerum quidem hujus urbis animus eſt ut te qui fuit, & debet: ſed opinio eſt, nihil effici poſſe, priuſquam aliquid certi de pace, vel induciis, aut bello conſtiterit. Gallus ſedulò operam dat, ne Belgica coaleſcat; multaque ad bellum promittit. Sed verendum, ne ſi auſcultemus, facilè aliquid impediat poſtea, cur pollicitis ſtare non poſſit. Operis mei Grammatici jam dimidia pars excuſa eſt. In quarto enim Libro occupantur Operæ. Intra ſex ſeptem menſes puto cætera conſummanda. Mitto tibi Panegyricum, & Poëmatium, filii Dionyſii. Gratum utrumque fore ſcio ego, & ſperat filius: quamvis ſe probare tibi rudem Muſam vix arbitretur. Vale, & cum filio ſalve. Etiam Tiobrogæ ſalutem dices, ſi occaſio erit.

Amſtelodami.

CCCVIII.

Joanni Bodechero Banningio,

S. P.

Familiariter quædam annotat ex opere Banningii poëtico, quod cenſuræ ſuæ commiſerat auctor, cætera ipſius judicio relinquens. Laudat morem Veterum quo amicus alterum de ſcriptis ſuis fideliter admonebat, quem hodie ob faſtum recitatoris, vanitatem & jactationem monitoris deſiiſſe dolet.

Simulac, Præſtantiſſime Bodechere, paulum licuit reſpirare, tuis me poëmatis delectavi. Non leve exiſtimo, quod tibi propoſueris omne carminis genus. Multos enim qui in genere uno laudem merebantur, in alio ſua vena deſtituit. Quod de te non dixero; Etſi maximè capiat Elegiis, & Hendecaſyllabis: Idque ob σαφήνειαν, quam ego principem Orationis virtutem cenſeo: Ita ut ſi elegantiam ſociare ei nequeam, malim ἀμαθέστερον dicere, modò σαφέστερον. Adoleſcenti mihi mens alia; ſed ætas animum jamdiu mutavit. Quod verò meum etiam judicium exquiſieris, de affectu ſane gratias ago. Sed alio potius itum oportuit, ſi velles aliquid, quod ſcribere opere videretur. Et tamen ut fidem facerem, lecta mihi tua, volui quædam annotare, quæ tui facerem judicii.

In paneg. pag. 3. Tygreſque,] Tygreſque Græcè τίγρεις. Celtiberum] Penultima Catullo, Martialique porrecta. Et Græcè Ἴβηρες. Belgiadum,] video, qui non refugiant. Ἀναλογία tamen aliud poſtulet. A *Belgium* deduxeris; ſed longè aliud Belgium, ac Belgica, etſi doctiſſimi etiam confundant. Cur non Belgarumque?

Pag. 9. Illa dies ad d. I. quod atrox.] Video verſum *quod* exigere. Et fortaſſe habes, qui præivit. Alioqui malim, *qua atrox:* ut Seneca; *Venient annis ſecula ſeris, Quibus oceanus vincula rerum Laxet.*

Pag. 10. Carbaſa *Celtiberum*] de quantitate penultimæ jam dictum. Panopæa] Panopea, Græcè πανοπεία, non πανοπαία. *Alia voce.*] Nihil vulgatius trivio. Sed veteres puto ſemper, *clara*, vel ſimile.

Sylv. III. p. 1. Scævior,] non memini in comparativo legere. Simile tamen ſit *ſiniſterior*, quod apud Naſonem. Et convenit ſignificatio, quia σκαιός, ſive ſcævus idem ac ſiniſter. P. 2. Medæa] Medea Græce, μηδεία, per ει non αι. P. 3. Iaſp.de] Non memini me τεσσαράκοντα legere. Sylv. VI. —— *Redux Profeſſor, & omnem*] Prima in Profeſſor, neceſſe, ut eundem habeat modulum quem *profiteor*. At prima eſt ſemper correpta. Eleg. IV. *Queſtibus*] Queſtibus quia non *à quæro* hic, ſed *à queror*. Eleg. V. *Nec Polydectes ego*] Poſtrema in *Polydectes*, quia Græca πολυδέκτης, ut παιδίκτης. Eleg. XIV. *Heſper aquas*] ab ἕσπερος, vel eſt veſper, vel Heſperus, non Heſper. Eleg. XVIII. *ſimilia Azoni*] Dicunt Latini *Azoni*, vel cum *Azone*. Serm. IV. *Id licet ipſe negarim, in limine ſcribens.*] Feſtinatione in ſcribendo, vox præterita, quia pes deeſt. Carm. IV. *Hos pauculos verſus habe obſides mei.* Nulla hic Triemimeris, quam Horatius, nec in epodon libro, nec alibi neglexit. Saltem nolim vox aliqua, totum pedem tertium conſtituat in Jambico ſenario. Poteras *Paucos habeto hos obſides verſus mei.* Eam legem veterum, ſaltem elegantiorum, nec video in illo, *Ille helluo celebris, ut hic nepotulus*, Cæſura fit hoc pacto, *Celebris helluo ille, ut hic nepotulus.* Vix etiam Triemimeris in illo, *Peana vocem addit ſuam Ripperſius.* Carm. V. ad Tulpinum. *Largus percrebus vocibus undique*] prima in *creber* longa, ideo & in increbeſco. Nec aliter Virgilius, vel alius quiſquam veterum. Carm. VI. *Divûm voluptas, & conviva diceris*] Placetne pari, quarta quippe ſede, ſpondæus? Car. VII. *Præbet ſapientia*] ſcio in Glyconio à Catullo; prima ſede poni Trochæum: ſed ubi id deinceps obſerves? Id Horatius non facit: nec ipſe facis. At ſecunda in *præcocis* eſt brevis. Nam eſt à *præcoquo*, *præcoquis*, & contractè præcox: In gignendi caſu *præcoquis*, ſecundâ correptâ. Ita omnes antiqui juxta naturam ejus unde deſcendit. Hendecaſyllabo I. Epicurus dicitur Pater ipſe veri, κατά τι, dixerit, quem me ſcis dicere. Sed quid de illo viro rigidiores? Pater veri, qui Providentiam negat divinam? Mittam alia. Hendecaſ. II. *Dum nullo peregre pudore tacta.* *Peregre* non venit ab adjectivo, ut *doctus:* Eoque ſi Grammaticorum canonibus ſtandum, corriperet ultimam. Hend. IV. *Eſtne hoc poſtridie redire Lenius.* Secunda in *poſtridie* eſt longa. Phalæcio. Phalæcium oppono, eumque Martialis, Lib. II. Epig. VI. *Si totus tibi triduo legatur.* Objicies amicum noſtrum ibi annotare, levicula trajectione legendum ſerviſſe, *ſi totus tibi triduo legatur.* At refellitur hoc ſenario, Terentii Eunucho. *Rus ibo, ibi hoc me macerabo biduum.* Idem in Andria: *Venit Chremes poſtridie ad me clamitans.* Et par ratio in aliis è *die* compoſitis. Catullus; *Jube ad te veniam meridiatum.* Solum *quotidie* excipitur. Hend. IV. *Nec profecto facis.* Non improbo, quia non occurrit Poëta, qui ultimam in *profecto* corripiat, vel producat. Tamen ratio poſterius ſuadet, quia *profecto* eſt, *profacto*, Mooywaer. Ergo quaſi ablativus. Sed non tanti hoc. *Iratum ratio modo liberat*,] Deeſt aliquid. Hend. VI. *Nummulisque âpiſci*] Puto à Typographis operis eſſe, quod prima in apiſci notatur circumflexo; ſane eſt brevis; ut indicat compoſitum *adipiſci*. Item *indipiſci* ex *indu* & *apiſci*. *Hugeno, & Chelys æmulo campo*, ſi Chelys hic gignendi caſus, chelyos dici oportuit. Hendecaſ. VII. *Venuſta pixis*,] pyxis Græce πύξις.

Hæc ego duntaxat amore tui, & ſcio te non aliter accepturum, qui & me noſti, & occupationes meas. Siquid in iis fuerit, quod monuiſſe non erit ingratum tibi, ſanè non dico operæ, ſed opellæ pretium fuit, hæc exarare. Sin minus volupe erit, me ſtudium ſaltem probaſſe. Erant alia de quibus quæſiſſem, ſi una fuiſſemus. Sed id quia fieri non potuit, ſic mihi perſuadeo, tibi rationem omnium conſtare: vel ecquid melius dici poſſit, per te ſatis viſurum, ubi animum intenderis, non in univerſa poemata, ſed ſingulatim in hoc vel illud; ut fit cum Typographus tantum poſcit Autographi, quantum philyra excudendi capiet. Mihi quidem ſic uſu venit, ut nunquam mihi videar perſpicacior, quam cùm eo animo mea lego, quaſi deinceps, nihil amplius juris in ea ſim habiturus, ubi facta erunt publici judicii. Atque utinam mos Veterum hodieque obtineret, ut amici fideles convocarentur, coram quibus noſtra recitaremus. Nunc optima illa conſuetudo negligitur, quia is faſtus recitatoris, ut non ſuſtineat moneri: ea vanitas, & jactatio monitoris, ut neminem, quorum monuerit amicum, ſinat ignorare. Plurimam ſalutem optimis parentibus dicito.

Amſtelodami. cIↃ IↃcXXXV. Poſtr. Kal. Jun.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCIX.

CCCIX.

Joanni Beverovicio,

Senatori, & Medico Dordrechtano,

S. P.

Epistola familiaris.

QUam vellem, suavissime Beverovici, alter alterum sæpe videremus! Videremus? imo audiremus, ut ait ille, Multum oculi, sed plus aures, debere fatentur. Attamen si non licet tàm fœlicibus esse, saltem liceret Literarum commercio frequentiori, *audire, & reddere voces.* Bellè, inquies, qui toties provocatus scribendo, Deo illo, quem Tardipedem vocant, in rescribendo tardior videaris. Quem colorem me hic quæsiturum putas? aliquid adferendum ex Rhetorum meorum λαγκύθοις. Didici ex illis, & porro alios docui, incidere, & controversiam, εἰ μέγα ἢ μικρόν. Crede mihi siquid in me culpæ, sanè perexiguum est. Et nunc lentiorem me fecit, quod literas Hamburgo expectarem, ab eo, cui miseram tuas, & unà librum de Vitæ Termino. Tardius scio accepisse, quia, cui commiseram, non habuit tam citò occasionem mittendi commodam, quam uterque optamus. Reidanum filii mei τοῦ μακαρίτου, quem superstes promiserat, comitem dederam. Tanto magis cupiebam, ut tuto omnia perferrentur. Nullas tamen ab incomparabili viro literas recepi. Et credo in causa esse, quod non amplius sit Hamburgi, ut edoctus sum literis, inde ab Illustri Barone Skittio ad me perscriptis. Aliunde etiam accepi, Francofurti esse. Nec de eo dubito. Tantum spero, opto, voveoque, ut quia ingrata eum patria respuit, alibi sic habeatur, ut doctrina ejus, & virtus merentur. Mihi quidem, nihil hic magis, quam alteri sentitur, aut metitur, sed sic sum ab teneris unguiculis educatus, ut alius esse non possim, nisi Bataviam amare desinam, & simul quicquid eruditum, & honestum. Valdè desidero scire, an jam Salmasii dissertatio de fatali Fine, lucem viderit. Video te hoc agere, ut me quoque producas in arenam. Nec reformido Retiarios, aut Myrmillones, quibus candor inest. Sed quid, si pro candidis, inciderem in nigros? Equidem semel nullo meo merito, habitus pessimè, nunc propè sub omni lapide metuo serpentem. Quare stat sententia, extra teli jactum speculari, ut abiturum hoc sit uni alteri, qui suum judicium perscripsere; & simul animus avidè expetit Salmasiana: qui fortasse sic, quicquid præclari exhauriet, ut nihil mei desiderare quisquam velit. Saluta plurimum amantes nostri; in his Colvium, & Roverium; quos monere debes, ut aliquod ingenii, doctrinæque suæ monumentum posteris procudant. Possunt. Et magnam in tribus vobis fiduciam habeo: quos Patriæ Civitati ornamento esse maximo exoptem. Adderem τὸν μακαρίτην filium, non levi literariæ Reip. damno denatum. Sed aliter visum magno Imperatori, qui è sua statione eum evocavit, cùm prodesse publico inciperet. Tamen Maimonidem ejus, ac Cæsarem, lucem visuros spero, & quidem intra hunc annum. Nunc nihil moratur, nisi quod Editione Commentariorum de arte Grammatica ipse distineat.

Amstelodami,
cIↃIↃc xxxiv.
Jun.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

CCCX.

Gerardus Vossius, Joanni Filio

S. P.

Multis atque egregiis paterni affectûs monitis onustum Joannem filium in Indiam dimittit.

CUm à te divellerer, ut in tristibus Poëta loquitur,

Vix illud potui dicere triste Vale.

Decrêram ea dicere, quæ si quid, te absente, humanitus paterer, maximè vellem inhærere animo tuo. Sed eo me solor, quod illa ætate sis, quæ satis per se intelligit, quid facto sit opus. Potius igitur vota nunc facienda, ut Deus Spiritu te suo sic regat, ut nihil agas, aut velis, quod non conscientia, & honestas jubeat. Beatus Augustinus dicebat, bonâ sibi conscientiâ opus esse, propter Deum; bonâ famâ, propter homines. Ita planè confido, & hujus, & illius, te rationem habere velle. Nam mille mortibus tristior est vita, si displiceamus Deo, & probis. Non Jupiter, sed Deus, ἀποτρόπαιος, vel si Latinè malis, averruncus, hoc unquam siverit, ut vel levis suspicio de alterutro neglecto animo meo oboriatur; dum vastum hoc iter, Deo Duce, Angelo ejus comite, capessis. Maluissem antea te, paterno & avito exemplo, studiis vitam tueri. Sed video aliter placere Deo, qui nostra dirigit, aliamque tibi voluntatem partim permisit, partim immisit. Feram etiam quod adversatur animo magno. Tu tantò magis. Tantundem ubi simus, à cœlo absumus. Non operosum negotium hoc seculo, ire ad Garamantas & Indos, & revocare gradus. Verùm superas evadere ad arces. Hoc opus, hic labor est. Sensisti his terris impedimenta bonæ mentis. Nec deerunt quoquo pedem feres. Quare semper esto, quod dicitur, inter spinas calceatus. O si diem illum videam, quo quasi geminis alis, per ora virûm voles, hinc insigni pietate, inde pulcherrimi nominis famâ nixus! Sed si breve duntaxat ætatis mihi spatium superest, etiam postquam ad meliores sedes penetraro, eam tibi fœlicitatem à Deo precor. Sed precibus meis, tuas quoque te addere oportet, easque ardentes, quò facilius à Deo exaudiamur. Hoc age, mi fili, Quicquid offensæ adversus numen, hoc restinguent lacrymæ, à pœnitentia profectæ. Adulari non est Patris, præsertim senis, idque ideo negotio, ubi agitur, tum de salute æternâ, tum de nominis honestate. Addere etiam possis, de valetudine, & vita tui amantissimi Parentis. Nam si sinister nuntius perculerit porrò aures meas, quid nisi mœrore brevi contabescam? Sed meliora Deus dabit, & tu quoque scio, cogitabis tecum Poëtæ illud:

Utque ego majores, sic me coluere minores.

Et isthoc,

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Eoque majori tibi curæ erit, omnem sic vitam tuam componere, ut senile hoc cor, tot curis propè consumptum, recrees, & reficias. Hoc post Deum in manu tua est; nec divina bonitas claudicabit. Tu cum bono Deo manum move. Vale, dilecte fili, atque iterùm vale, & tertio vale.

Amstelodami,
cIↃIↃc xxxiv.

CCCXI.

Affectum & merita in se & suos gratus agnoscit, amicitiam ac familiare alloquium etiam posthac sibi exoptans.

Vir Celeber. Ger. Vossi, Amice desiderate.

OPtatim utique quàm non tantum privatis tuis in me meosque, verum etiam publicis in rem literariam meliorem meritis, plurimum me juxta cum bonis omnibus debere, lubens profiteor; tam etiam commoditatem satis op-

opportunam, jampridem atque in præsens etiam oblatam fuisse, qua id manu saltem, cum aliter nondum datum sit, ingenue tibi testatum facerem. Quando autem id mihi hactenus pluribus se ingerentibus impedimentis, denegatum esse fide sanctâ tibi testari possum, spero omnino, animum in te meum, quem tibi totum debere agnoscere non nequis, etiam officiis quibusvis deditum & promptum nunquam non debere me velle tibi, pauculis saltem lineolis facile me posse tibi comprobare. Eneum filium meum, qui se, magno tuo merito, totum tuum jam sæpius mihi professus est, urgentibus de causis domum modo revoco, monitis rectis & solidis probè instruendum, priusquam mundo ulteriori, errore seculi præsentis violentiore, committatur, quem tamen intra pauculos menses ad vos rediturum, nolim omnino Belgio vestro valedicere, quam sapientia tua, quicquid dictare equidem ipsi sufficiam, confirmari sibi coram deprehenderit. Plurima aliàs essent, de quibus te convenire jam valde pridem gestio, verum intempestiva tabellarii præsentis compellatione, temporis justâ usura exclusus, cum summo meo desiderio satis non posse modò fieri deprehendam, opportunam utique commoditatem mihi voto continuo exoptare non desinam, quousque etiam eâ ex parte, ipsum fatum meum, quod nullum nisi solius Dei effatum agnosco, me ex asse bearit. Interea cum tuis omnibus supercœlesti nostro βιοσόῳ religiosè commendatus vale optime.

Ex Rosenholmiano meo 3. Non. Julii Anno 1634.

OLIGERUS G. ROSENCRANTZ.

CCCXII.

Eruditissimo, Clarissimoque Viro Amico æternùm colendo, D.D.

Gerardo Joanni Vossio,

Isaacus Basirius

S. D.

Suam ipsi testatur venerationem, rationemque suorum reddit studiorum, atque ut in Patrum lectione consilio se juvet, impense rogat.

QUod ad te studiis gravissimis distentum perpetuò perrumpere audeo, vir nostri seculi eruditissime, facit insignis tua illa humanitas, quâ in tuis præterpropter quadriennium ad me datis ad hoc officii genus, cunctantem alioquin sua mandata animavit. Nempe veteri, quâ te æternum prosequor, veneratione defungi identidem gestit animus: quinimo istuc ipsum gratitudinis leges imperant; præclaris tuis monitis ac blandis præceptionibus factus erectior, meum exinde in bonis literis profectum qualemcunque, habeo tibi quod acceptum feram. Nimirum tuis hortamentis, quibus me per literas dignatus es, obsecundare totus adnitor; votorum summam complexurus si me meaque conamina, tametsi haud ea unquam futura sunt tanti tibi aliisque Reipub. literariæ Principibus, quandoque approbem seculares literas, aliquampridem abdicare habui necesse, uti in Theologica studia totus effunderer, & Augustissimæ animarum scientiæ me measque omnes Scholasticas curas devoverem unicè: hinc in perorationum vernacularum provincia assiduo politiora omnia studia sensim obsolescunt: neque verò piget sic à Toga ad Pallium transgredi, sed id causor, quo tu nil mirere si fluo luculentus, & quoties calamus agitandus est, frigeam totus: imprimis si incomparabile tuum illud nomen appellandum mihi est. Emoriar, ni minore negotio putem me ad Senatum integrum literatorum posse dicere. Sed (quâ es æquitate) missis desensionibus. Ad Patres subinde divertor, Græcos imprimis, quos ut secundum sacrosanctum Scripturarum Oraculum profunde suspicio: ita, Vir summe, si aliquod tuum super iis consilium, vel verbulo καὶ ἐδῶ πάρεργον, exorare liceret, omnes omnino habeam causas, te quod facio æternum venerandi. Nempe tametsi in eam rem Pedariorum Scriptorum est affatim, tamen de ordine Lectionis, de delectu, de charactere quo spuria à genuinis queant secerni, si te ducem vel verbo impetrem (cujus in eo disquisitionum genere præclarum studium, Historiæ Pelagianæ, Scriptorum veterum Catalogi, præcipua atque elaboratissima singula loquantur & orbis admiratur,) næ in sacratissima illa venerabilis Antiquitatis Penetralia continuo involo. Tu qua es in studiosos mei ordinis incredibili pietate, meum hac in parte studium, datâ occasione, & per otium aliquando tuum adjutare dignator. Aliquid novi ex tuis Commentationibus frequenti Doctorum hic celeusmate efflagitari scito: utinam ne lucem iis, nobis autem fructum diutius inviderès. Convivo Illustrissimo Præsuli D. Thomæ Mortono, Antistiti Dunelmensi, cujus Apologia Catholica, causa item Regia adversus Rob. Bell. de Officio Principis Latinè extant. Is me sibi à sacris adoptavit, abhinc quinquennium; qui ut est rara eruditione, ita tua, quibus collustraris, scripta apud se habet. Franciscum tuum salutavi pridem, aliquotiens per literas, adeoque utroque sermonis genere, modo Latinè, modo Græcè attentavi, quo aliquid literarum extunderem; sed enimvero ni meæ intercideriint, ille ἐθελοκωφεῖ. Eum ego tamen ob veterem conjunctionem deamo, adeoque meis verbis salvere perpetuo affatim cupio. Si quando syllabarum aliquot munus mihi destinas, id uti pro κειμηλίῳ καὶ θησαυρίδι semper reputabo. Ita ad clarissimum D. Cunæum transmittere erit in proclivi: is quippe me meaque studia suis identidem sustentat.

Vale, studiosorum omnium Oraculum, & me juxta cum observantissimis tuis clientibus concenturiari patere. D. Opt. M. cœlesti suo te spiritu perpetuo impleat.

Dat. ex Arce Aucklandiana in Diœcesi Dunelmensi VII. Kal. Septemb. Anno ultimi temporis CIↃ IↃCXXXIV.

CCCXIII.

Joanni Meursio,

S. P.

Reidanum Dionysii filii donat. Judicium de Sophompanea Grotii. Salmasium non ea gratia esse apud Lugdunenses, qua mereatur, invidiamque Menapisci (Heinsii) multùm ei obstare refert. Stephanium ad exhibendum Saxonem Grammaticum instigandum monet.

MItto ad te, chare Meursi, Reidanum τῦ μακαρίτε filii mei, quem placiturum confido & filii & argumenti, & dictionis etiam causâ. De quo judicium tuum quoque ubi acceperis exspectabo. Jamdiu missum oportuit; quippe inter primos esse te conveniebat cui mitteretur: neque id solum ob amicitiam nostram, sed etiam quia tanta cum laude ipse in Historia Patriæ sis versatus. Nunc Danica non minori tractas gloria. Mallem ego Batava, etsi valde faveam Danicæ genti, vel ob tot eximios Proceres, quos scriptis tuis decorare jamdiu orsus es. Sed enim nulla hic culpa tua, verum Patrii soli, exteros magis quam suos æstimantis. Aliter si esset, non alibi potius quam his terris ageret bonis omnibus laudatissimus nec ullis tacendus seculis Hugo Grotius. Qui quanti te faciat scio ex sermonibus, quos de te habuimus hac in urbe ante sesquiannum circiter. Quam autem ejus erga me amor perseveret, luculentum brevi argumentum videbis. Suum enim Sophompaneam nomini dicavit meo. De Josepho se aperiente fratribus in

Ægypto Tragœdia est. Qua nihil omni hoc seculo eo in genere divinius scriptum puto. Editionem ejus proximo mense ordietur Blauwius. Noomsius Atlanderveniæ Dominus sæpius cum laude meminit tui. Et vellem ostendere ei si licuisset partem illam literarum quæ ipsum tangit. Sed utrum nunc in prædiis suis an Harlæmi vel Hagæ agat, satis dicere non possum. Intra hebdomades duas reversurum ex famulitio intelligo. Certus sum gratissima ei fore, quæ scripsisti. Aristarchus meus sive de Re Grammatica Libri VII needum prodierunt. Intra mensem tamen vel circiter absolventur. Salmasius prope convaluit. Itaque non dubito quin Arnobium suum & alia brevi sit daturus nobis. Non est ea apud Lugdunenses gratia, qua meretur. Imprimis ei obstat Menapisci invidia, qui non desinit erga eum esse qui esse solet erga non Batavos solùm sed prope omnes eruditos. Vale singularis amice & uxorem ac liberos saluta meo, conjugis, ac liberorum nomine. Nec Stephanium vel Laurenbergium præteritos velim. Valdeque aveo scire an non tandem nobis Stephanius Saxonem Grammaticum sit daturus. Quæso de hoc quoque aliquid proximis literis scribe. Et si cessat ille, calcaria subde. Dignissimus est scriptor cui tam bonum ingenium operam impendat suam.

Amstelodami,
Non. Sept.
cIↃ IↃ CXXXIV.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCCXIV.

Clarissimo, Præstantissimo, Eruditissimoque Viro,

D. Gerhardo Joanni Vossio,

Salutem.

Judicium ejus super digressione de arte nova exposcit, ac pro viribus Ecclesiæ tranquillitati & concordiæ studere testatur.

Clarissime, Præstantissime, & Eruditissime Vir, & Amice honorande,

SI quàm te amo, & æstimo, tam prolixas quoque possem scribere literas, prolixiores a nemine unquam accepisses. Quoniam verò, non quantum adfectus imperat, sed quantum festinatio in patriam pergentis, & Hamburgum transeuntis, permittit, scribere licet; noli mirari breves te nunc accipere. Misi autem Leidam ad amicum meum Overbequium, quæ tibi, ut spero, rectè tradi faciet. Non sunt fortè tanti, quæ per tantum maris, & terræ transportentur, aut quibus lustrandis, tute tempus teras, nisi tamen digressioni, de arte nova, argumentum, & scopus ad quem collimavi, pretium statuant. Quo pacto ad scribendum, vi quasi injectâ, pertractus fuerim, ex ipsâ intelliges. Utinam autem quidquid ejus est, ad Ecclesiæ tranquillitatem tantoperè faciat, quanto ego eam, quum meditarer, & commentarer, ob oculos positam semper habui! Quemadmodum enim molestissimum mihi est, si cum quopiam mortalium contendere cogar; ita è contra nihil accidere potest gratius, quam si publicè queam prodesse, & vel è longinquo, & obliquo viam aliquam concordiæ ostendere. Utinam alii, sicut me, sine dubio acutiores sunt, ita quoque in viâ quam dixi repetiendâ, sint fœliciores. Gratulabor mihi, si me procul à tergo, relictum animadvertero. Scripturis equidem juxta sensum, quem ex communi intelligendi modo, in sani hominis conceptu, facere natæ sunt, acceptis, unanimem primorum V seculorum consensum, adjungo sive subjungo: ad quem nisi respicimus, nullum ego sane controversiarum, vel ut rectius loquar, miseriarum nostrarum finem video. Non placent, qui ejus rationem non habent, sed suo saltem ingenio indulgent, & fidunt, suoque arbitratu, & judicio vetera rejiciunt, nova invehunt. Sed sententiam meam, si legere digneris, pleniùs perspicies; quæ cum demum, mihimetipsi probabitur, si tibi eam probari cognovero. Neque minus gratum erit, si moneas, aut corrigas, ubi monendum aut corrigendum censueris. Quamquam ego, quod hic egi, quasi aliud agendo egi; obversatur animo, genus irritabile vatum. Multi autem admittunt, ex obliquo & per ambages experita, vel alicui hypothesi aptata, quæ si planè & nudè proferrentur, rejecturi essent. Salve plurimum & vale.

Hamburgi, ex itinere
raptim, VI Eid. Sept.
cIↃ IↃ CXXXIV.

Tui amantissimus & studiosissimus,

Georgius Calixtus.

CCCXV.

S. P.

Adolescentes aliquot commendat. Musæ ejus quid editioni parent, scire avet. De Dionysii filii præmaturo obitu consolatur. Notas in Curtium juventuti promittit, cujus bono etiam dedisset periodum quandam Imperiorum, in qua IV Monarchiarum incrementi & decrementi caussas strictim exposuisset.

Clarissime & Eximie Vir,

SIstunt se tibi aliquot Suedicæ gentis adolescentes, quorum pars ante vel domo vel mensâ meâ usa est. Dom. Illustris Skyttii ex fratre nepos, Laurentius Skytte, ingenium ἐκ τῶν πολλῶν, & ad præclara natum, doctrinâ & judicio, quam pro ætate, majori, ut ex primo congressu deprehendes; magis cum excusseris. Mensâ verò meâ usus Nobilissimus Claudius Sternskyld unà cum Præceptore suo M. Erico Broms. Ille erectæ & verum nobilitatis decus spirantis indolis, hic studiis moribusque optimis. Omnes famâ tui exciti unicè desiderant summa tua eruditione & conversatione dulcissima frui, quam ut eis gratificari velis (quod tamen sine dispendio graviorum tuarum occupationum fiat) est quod eorum nomine peto. Illi debito id honore & redhostimento pro virili pensare insuper haud habebunt. Sed & hoc pro veteri tuo in me favore ac amore majorem in modum rogo, ut si à gravioribus paulum otii decerpere posses, me epistola tua dignari, & quid Musæ tuæ, quæ semper egregiè publico laborant, editioni pararent, mihi significare velles. Mea tibi officia iterum constabunt prompta. In præmaturo charissimi tui Dionysii obitu non possum non tibi συμπαθεῖν. Et quid ni? cum ingenium tam eximium & illud Bataviæ decus, à quo tantæ eruditionis monumenta jam profecta, & majora, si per fata licuisset, expectanda erant, ut herba solstitialis ceciderit. Sed quia Deo anima ejus placuit, ideo properarat ejus finem qui melioris & veræ vitæ introitus. Illius voluntatem cum quotidianis precibus exposcemus, eidem utique fas est acquiescere, sed quid ego unguem in ulcere & solatia tibi quæro quæ ipse domi habes; & non solum ut pater sed etiam ut Christianus dolere scis. Deus te erigat ac te nobis & Reip. Lit. diu servet. Recensui notas meas in Curtium & auxi, quæ si tanti luci dabo in juventutis gratiam: cujus bono etiam scripsi Periodum quandam Imperiorum, in qua IV Monarchiarum incrementi & decrementi causas strictim exposui, sed Wittebergæ indignè excepta est & publicata a Typographo mendis plena. Nunc verò castigatiorem edere animus esset, si diligentiorem Typographum reperire posset. Ignosce, Vir magne, nugis meis, & me quod facis, ama. *B. V.*

Upsaliæ, a. d.
IX Septembr.
cIↃ IↃ CXXXIV.

Tui studiosiss.

Johannes Loccenius.

CCCXVI.

CCCXVI.

Merico Casaubono,

S. P.

Quod eruditis scriptis nomen sibi publicè acquirere instituat amice gratulatur. Ἀνέκδοτα summi parentis in lucem edat hortatur. Salmasius quæ sub manibus habeat, Grotiumque operam suam Suecico addixisse regno ipsum edocet.

QUæ ad Antonini loca à me producta respondes, Præstantissime Casaubone, ea planè fuere ad gustum meum; nec ab alio quoquam verisimiliora iis adferri posse arbitror. Quòd verò alteram jam editionem Typographus cogitet, satis arguit, quam grata fuerit Britannis opera tua, quà vertendo, quà illustrando. Ac quanto sunt majora, quæ nunc sub manibus habes (hoc enim non obscurè significant literæ tuæ) tantò, ut auguror voveoque, majus te ex iis decus manet. Et tamen non dubito tibi autem quoque vellere de ἀνεκδότοις illis parentis tui τῷ πάνυ, quorum Cantuariæ cum essem Indicem apud te vidi. Tuum & tam candidi erit, non invidere lucem jam perfectis, & tam eruditi, extremam affectis manum admovere. Scio idem optare etiam Salmasium nostrum, quicum de te, deque parente tuo honorificus sermo fuit. Triduo cum conjuge domi meæ hisce Amstelodamensibus fuit nundinis. Multusque nobis de interioribus literis sermo, quos meminisse juvat, si scire aves, quid nunc sub manibus habeat, primum Arnobius Commentario luculento illustrior lucem conspiciet. Mox sequentur de vitæ termino Liber, & grande opus de re Vestiaria. Nosse te arbitror, ut Grotius operam suam regno addixerit Suecico. Vellem tempore fœliciori. Nunc, ut literæ consentiunt è Germania perlatæ, res retro eunt, Germaniæ quidem Suecorumque malo; non item Galliæ tuæ, cujus Rex cum Cancellario suo, seriò advigilat, ut iidem fines regni sint ac quondam, cum Rhenus terminaret. Atque eo spectat, quod Sueoni suppetias mittat, sed conditione [illegible], ut urbes nunc has, nunc illas, quas in ditionem redegit, oppignoret Gallo. Cancellarius Oxensternius, ut Cæsareum Hispanique exercitum Francofurto audivit imminere, Moguntiam se recepit. Utrum & Grotius Moguntiam sit Cancellarium secutus, à quo maximi fit, an in Galliam ad Regem missus sit, non possum certo dicere. Sed non dubito quin inter paucos dies futurus sim certior. Opus nostrum Grammaticum post mensem, spero, videbis. Gaudebo me molestissimo labore defunctum. Oratori Regio Boswello misi Antoninum tuum. Cum acciperem exemplar geminum, nullæ additæ literæ erant. Cumque exemplar mittere vellem (id fuit post acceptas literas) jam is Britanniam profectus dicebatur. Filius meus diutius hic hæsit, cum alias ob causas, tum illam, ut de maternis bonis cognosceret. Intra paucissimos dies liquida fient omnia. Apocham triennii, ut petieras, mitto. Reverendissimo Domino Archiepiscopo, Mecœnati nostro optimo maximo, res meas curæ fore confido. Sed & tibi commendatissimas esse scio: Quare nihil de iis addo. Nos omnes plurimum te uxoremque salutamus. Reverendum etiam D. Decanum totumque fratrum collegium plurima salute impertias velim.

Amstelodami,
pr. Kal. Oct.
anno 1634.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

CCCXVII.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

De exantlato in Commentarios Grammaticos, (30. annorum opus) labore gaudet. Jam vero valde urgeri de rei Poeticæ libris, vastoque Originum opere. Libros suos de Arte Grammatica Walliæ & Eboracensi principibus inscribere num audere possit, consilium ejus rogat. Maimonidem filii Dionysii propediem promittit.

Reverendissime Pater, Domine Illustrissime,

GAudeo me tandem ad finem perduxisse labores meos Grammaticos, quibus censuram exerceo in omnes hujus Artis Scriptores, causas eruo Sermonis Romani, optimosque ejus auctores vel corrigo vel illustro. Utinam pro labore maximo, quo mihi steterunt, fructus etiam ex iis redeat ad Rempubl. literariam. Jam anni sunt triginta & amplius, quod in hosce Commentarios congessi, quicquid penè ad hanc artem pertinens ex infinitis scriptoribus observassem. Ea ne ulterius luci inviderem, flagitarunt à me homines eruditissimi, tum hisce, tum terris etiam longe dissitis. Quemadmodum & valde urgent de rei Poëticæ libris; in quibus, præteritis rei metricæ minutiis, Aristotele imprimis duce in penetralia ejus Artis duco juventutem plane ἐπιστημονικῶς, sane alia facie, quam factum hactenus à quoquam. Nec minus, qui videre exposcunt vastum Originum opus, prælo & ipsum diu paratum. Sed gravioribus distentus, & his, & aliis id genus sepositis, de solis Artis Grammaticæ libris septem, persuaderi mihi passus sum: non quasi ignorarem, quantopere jaceat hoc studium temporibus nostris; verum tanto magis necesse putabam, exsurgere aliquem qui hoc labore seriò fungeretur, partim ne tenera ætas diutius tot laboribus imbuatur, partim ut homines doctissimi, sed aliis studiis occupati, intereaque in hisce minutiis sæpius hærentes, haberent hic, qui labore suo eorum levasset laborem; quo fine quatuor luculentos indices adjeci. Nempe quibus perlegendi non est otium, fortasse consulendi subinde voluntas non deerit. Cum autem conatus sim prodesse toti Reipub. literariæ, tum imprimis cogitavi in Editione hac de Magnæ Britanniæ Gymnasiis: quibus si utilis fuerit opera hæc nostra, cœlum mihi digito attingere videbor. Sæpius etiam in mentem venit Illustrissimi Principis Walliæ, uti & Illustrissimi Principis Eboracensis. Nam etsi non ignoro, cœlestes illas animas haud esse diu detinendas in Grammaticorum spinetis; fortasse tamen, ubi paullum ætatis accesserit, non ingratum erit hæc quoque inspicere, ac aliquantum rosarum decerpere, præsertim si prætumgida sua nomina, aut alterutrius, in librorum frontispicio conspexerint. Atque hoc est, Reverendissime Pater, de quo nunc consultum per Epistolam venio. Sane labores hujusmodi non absurde, nisi fallor, à tam excelsis nominibus humilitati suæ aliquid præsidii petunt. Scio Commentarios hosce magis convenire Artis Doctoribus, multumque jam in literarum studio provectis. Attamen fatendum, totum opus esse de literis, syllabis & vocibus earumque structura; à quibus ætatulæ Illustrissimorum Principum auspicandum erit. Quod possim igitur hoc tempore iis accommodatius offerre? Spero etiam tenui hoc munusculo utcunque comprobaturum me humillimum obsequium, quod debeo Domino meo Serenissimo Regi CAROLO: Cujus quoties ego ingens beneficium, quod conciliante te, Illustrissime Domine, accepi, mecum cogito, cogito autem quotidie, toties Deum rogo quæsoque, ut mihi largiatur, servo esse non ingrato, nec indecori magnæ Britanniæ regno. Vires quidem mihi exiguæ, vel potius nullæ; sed in alio si quoquam prolixissimus, in me omnis obsequii affectus. Atque ex eo aliquid capio voluptatis, quando his

Z 2 terris

terris occasio se offert, retundendi malevolorum calumnias, quibus Anglicanam Ecclesiam, maximeque ejus Antistites traducunt. Facio autem id ea modestia, qua possum; neque id tam contradicendi studio, quam amore veri re-ctique, & quia ægre fero tam facile iis aures præberi ab imperitis. Procerumque..... studium hoc meum, quia iidem sunt homines, à quibus dicta factaque sua videntur in deteriorem partem rapi. Quasi non liceat adhærescere Doctrinæ & Ordini veteris Ecclesiæ, cum occulte foveas in pectore Papam, cum Hispano. Nempe istiusmodi sunt maledicta, quibus novarum rerum cupidi se ulciscuntur, postquam turbare omnia volunt, nec possunt. Maimonidem filii mei ἐ μακαρίτε proxima demum hebdomade prælo subjiciet. Typographus antea negat se potuisse, quod typis destitueretur Hebræis. Deinceps opera dabitur, ut tamdiu promissus non minus emendate quam eleganter exeat. Eamque ad rem mihi operam sedulo pollicetur Typographus; qui illustrissimo nomini tuo plurimum se debere fatetur, pro opera & affectu, eo in negotio quod ante aliquot menses per literas commendaram. Petiit a me ut tibi, Reverendissime Pater, gratias suo nomine agerem, quod quo minus ipse faceret, pudore impediretur. De Johanne meo quid scribam? non possum in eo excitare illum studiorum amorem, quem requiro; & jam alia mecum agitare animo incipio, sed ante sesquimensem nihil certi perscribere potero. Ita non tam meus quam filii fluctuat animus. Cætera de rebus meis cognosces ex doctissimo & optimo Goffio, quem ego vere amo, quia bonam mentem amat, teque, Illustrissime Domine, supra omnes reveretur ac colit.

Deus Opt. Max. te, Reverendissime Pater, Domineque Illustrissime, diutissime Ecclesiæ totique Regno Anglicano sospitem conservet.

Amstelodami, cIↃ IↃ CXXXIV. VII. Kal. Nov. St. Vet.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cliens,

G. J. VOSSIUS.

CCCXVIII.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Gratulatur ei adventum in Academiam Lugdunensem, atque ad constantem amorem liberaliter eum invitat; Grotium vero utrique amicissimum, eripi sibi magnopere dolet.

IN gratulantium ingenti numero qui te haud dubie totos jam dies, maxime Salmasi, circumsistit, nec ego quo in te amore sum, temperare potui à scriptione. Felicem judico Bataviam, quæ te fruitur; sapientes quorum beneficio fruitur. Etsi vero nunc ab Lugdunensi absim Academia, nihilominus sic quoque gaudium magnum capio, quatenus & in propinquo agitantem invisere & frequentius literis compellare erit. Adeoque nec præcipitis autumni frigus, etsi paulo languidiorem, nunc prohibuisset excurrere, ni publici; quod sustineo, muneris vinculum retinuisset. Sed dabit spero Deus & vitam mihi & occasionem compellandi ejus, quem absentem etiam tanto-pere veneratus sum semper. Nunc Lugdunensi in Academia tot nominibus beata, literæ etiam, variaque omnis eruditio, atque adeo ut Romana & Græca, sic Ecclesiastica etiam antiquitas, non paulo sublimius quam adhuc caput efferent. Ac si Scaligero, Lipsio, aliis illa magnis viris se jactat, non minore deinceps incola poterit superbire. Utinam quæ tam justa æstimatione metiri eruditionem tuam novit Batavia, alia aliquanto in magnum Hugonem fuisset. Doleo quotiescunque cogito eripi publico nostro virum eximiis adeo virtutibus quas posteritas melius æstimabit; doleo quoties avulsum à me amicum & te quoque eodem tam tui amante cariturum reputo. Sed variæ rerum vices sunt, & ego uti ardentissimis votis semper optavi iterum jungi Hugoni nostro, etiam impendio diem illum videre desideravi, qui te sospitem Bataviæ sisteret, magnasque summo Deo gratias ago, cui incolumitatem tuam debemus. Vale, vir idem atque amice maxime, & si quando magnam in qua vivo urbem visere (sic meretur) animus erit; quæso cum Conjuge & tuis, ne alibi potius quam domi divertas meæ. Id vero honori mihi ducam maxime, planeque dignum erit amicitiâ nostrâ.

Amstelodami, v. Id. Nov. Nocte intempestâ.

CCCXIX.

Clarissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio.

De Dedicatione operis ejus Grammatici Walliæ principi familiariter nomine Archiepiscopi agit. Hortatur autem, ne posthac amplius de humaniori literatura cogitet, sed Theologicis penitus se accingat.

Vir Clarissime,

LIteris tuis, elapsâ septimanâ ad Reverendissimum Archiepiscopum manu mea traditis, hodie ab ipsius ore hoc responsum ad te properè perscribendum accepi; ipsum nimirum Regi significasse consilium tuum, atque Regem lubentissimis auribus illud accepisse. Adeoque Reverendiss. noster Dominus perlustrato tuo per me misso volumine suadet, ut sub una Dedicatione omnes septem Libri simul prodeant, atque illâ ad Illustrissimum Carolum Principem Walliæ, Fratre ejus Duce Eboracensi hac vice prætermisso; hoc notanter dixit. Et quoniam vestra librorum compactura nostrâ & politior est & apertior, convenientius visum est, ut Liber ille quem Illustrissimo Carolo missurus es, Amstelodami compingatur, ne crassities (ut solet) sub nostra ligatura impeditior & inconcinnior videatur. Vides quam pensiculatè res tuas expendit Mæcenas & literarum & Ecclesiæ & noster: jam restat ut Editionem illam matures, & si vacabit, ut sæpius de te vel ego aliquid accipiam, ex quo possim de studiorum tuorum ratione cum amicis meis disserere, atque hoc ex re tua maximopere futurum spondeo. Unum insuper moneo, ne amplius de humaniori literatura cogites, adeoque omissâ circa Rem poeticam, & Originum libros operâ, necesse est ut Theologicis te penitus accingas. Hoc pæne efflagitant Reverendissimus noster Præsul & omnes eruditi. Et si consilia tua de illis Theologicis quæ sub manu tenes, Reverendiss. Archiepiscopo præscribas, scio (sic enim dixit) illa acceptissima fore. Nec dubito quin hoc pacto tibi tuisque omnibus bene consules. Me interim devotissimum habes, paratissimumque fideli opera negotiis tuis incumbere, si quæ mihi curanda commiseris. Atque hoc debeo meritus illis Cl. Vossi non publicis solum, sed privatis erga me, quem (ut sæpe agnovit Archiepiscopus) pulchro Elogio affecisti. Indignum vereor nisi quod laudes tuæ me dignum faciunt. Vale, Vir doctissime & saluti tuæ prospice.

Londini, decimo die Novembris, Stilo veteri.

Totus ex animo tuus,

STEPHANUS GOFFE.

Brevi accipies literas ab ipso Archiepiscopo, quas nunc per ingentem negotiorum molem expedire non licuit. Et quo-

quoniam Liber tuus non patitur moram, hanc mihi provinciam injunxit. Literæ tuæ ad ornatiss. Franciscum Junium missæ ad me illico deferentur.

CCCXX.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Damportum à grege suo aufugisse, ac mira de eo narrari refert.

Vir Clarissime,

NOn dubito quin literæ vestræ ad me datæ de Danporto jamdudum sint in manibus Reverendissimi honoratissimique nostri Domini Cantuariensis. Atque hoc tibi debitum fuit, ut ex illis legeret quam serio & sedulo rem nostram, nec tam nostram quam Christi agas. Hoc feci privati cujusdam amici ope, inconsulto etiam ipso Boswello. Habet enim ille alios tibi gratias referendi modos: nam perlectis illis ad me tuis maximas egit, & pollicitus est se brevi ad te scripturum. Interim si quid habeas, ne dubites ad me dare, cogitesque in nullius manus literas vestras deventuras, quin & inde honorem & gratias ingentes reportabis. Damportus per biduum Hagæ fuit, nec Boswellum invisit. Quid sentis? an omnia sana? an non hoc rei indicium est? literas dimissorias nondum habet; sed jam petit ex Anglia. Quæ hæc fraus? Nam certissimum est ipsum aufugisse à grege suo: De quæstione quidem de Ceremoniis contra illum motâ, expecto quotidie literas quæ mira narrabunt. Audio ipsum ferocissime contra Genuflexionem nostram concionatum fuisse, filiumque tuum Cantabrigiensem ægre hoc tulisse. Hoc si verum sit velim cum aliis quando occurrent scribas. Vobis utrisque maximas ago gratias. Chartulam hanc perlectam rogo ut comburas, illud enim de Cantuariensi tibi soli dictum velim. Iterum vale.

Tuus,

STEPHANUS GOFFE.

Per latorem hunc literæ tuæ ad me certissimè venient, sive hic, sive quod sæpius Hagæ fuero, atque per illum, ut narrabit melius, poteris singulis septimanis, cum opus fuerit, benè mittere.

CCCXXI.

Viro maximo

Gerardo Johanni Vossio,

S. P. D.

Johan. Fredericus Gronovius.

In media frequentia malignum se colere debere secessum conqueritur. Invocationis negotio ne quid fraudis intercessisse suspicetur, orat. Lucretium ejus MS. denuò pervolutare optat. Miscellaneorum suorum partem censura ejus transmittit.

DEsiderium vestri, Vir magne, quod ipsa mora crescit, mihi in hac solitudine, incentivum fuit, ut denuo quia bella occasio erat, inficetis literis te inquietarem. Miraris solitudinem dici tantæ celebritatis locum, præsertim ibi studiis vacanti, ubi nec cogitandi, nec quiescendi spatium datur, ubi,

Nos transeuntis risus excitat turba,
Et ad cubile est Haga.

Ego verò in media frequentia, malignum secessum colere videor, qui nec amicum, nec familiarem habeam, præter unum Heilersichium; sed & illum districtior jam cura otiosa garrituı tempus concedere vetat. Ampliss. D. Senator, vir est ad amussim factus, & omni comitate me excipit. Sermo quoque ipsius minus est tragicus, & potest securum convivam pati. Equidem nihil omittam, quod ratio mei muneris exigat, ut si quæ nobis exhibita sunt beneficia, ea perdidisse se fateantur. Sed pessimus mos est, promovere fastum, & spiritus imperitorum adolescentium, iisque in quam minutis indere contemptum Doctorum suorum: quem profecto ego optavi, eo agro desitum esse, in quem mores malos Plautinus ille mittebat, si qua possent serendo interfieri. Ipsæ literæ sic obteruntur, & a teneris ea imbibitur opinio, potiorem semper pecuniæ, quam eruditionis æstimationem habendam. Scilicet cavendum est serio, ne unquam falsus sit arbiter, qui cum designare vellet, ἀνὴρ ἄμουσον mortalem, ex hac nota literatorum ajebat, eum esse, quos odisse divites solent. Ex Tobia Andreæ cognovisse te puto, reviviscere negotium illud, Landsbergensis Principis, cujus conficiendi spe, Cl. Altingius me Groningam excivit. Illustrissimæ Principi Matri placui, ob istorum commendationem, & unicè velit me huic provinciæ præfulcire. Sed re non amplius integra, meque jam in aliam servitutem transcripto devolvi, à me repudii omen, in heros meos, quorum animos optimus Tobias frustra, puto, tentavit. Nemo vitio mihi vertet, si scripilli de me benè mereri vellent, meque dimittere, non alienum a votis meis, esse locum, ad amplam fortunam, & honorem promptum: sin honestati potius quam commodo meo velificabor. Et gratus mihi erit nexus, in quem iniquo meo tempore me casus dimisit. Illud te oratum volo, summe fautor, ne suspiceris quicquam, me cum heris meis fidem obstrinxi, fraudis contractui nostro miscuisse. Deum testor omnem ambitionem me depositam habuisse, nec vel minima cogitatione præcepisse ea, quæ nunc evenerunt eo tempore, cum conditiones ab istis mihi propositas amplecterer. Illud consilium quod à callido homine suggestum, apud te aliquando promebam, statim a dissuasu tuo abjeci, & damnavi. Et utcumque res cadet, ipsa constantia mea demonstrabo, sincera omnia esse à me acta, quamvis multa acida, hic & jam mihi obvenerint, & prævideam post fidelem operam, ab iis quibus maximè ea expenditur, parum nobis gratiæ, honoris nihil fore. Quod apud te solum petere cupio, & indicium esse incomparabilis fiduciæ, quam de tuo erga me affectu, concepi; & publice nunquam diffitebor, siquidem nomen erimus posteritati non omnino oblitum. Vitam sic trudi scimus, & surgere sæpè aliquid, quod in ipsis floribus angat. Supellectilem librariam à Germania superiori recepi mense, quæ me tandem Musis reconciliabit. Mirè optem denuo, pervolutare Mscr. Lucretium tuum, ut spicilegium colligam eorum, quæ in festinantissima priori collatione oculis conniventibus prætermisi. Itaque rogo, an pati possis, ut si Lugdunum in reditu, ad vos (qui spero, post hebdomadas, aut ad summum quatuor, non differetur) transeam, à Salmasio illum repetam. Summus ille Vir, in nuperis ad me suis prolixè se excusavit, ne putarem eo animo, se librum abstulisse, quasi in scriptorem illum aliquid meditaretur, & mihi quod enotaveram, ire vellet præreptum. Non queo comminisci, quæ ipsi causa fuerit hujus de me suspicionis. Nam nec mihi nunc otium, ut in integro edendo, aliquod operæ pretium, præstiturum sperem, & sic viros de Republ. jam benè meritos, præcipuè illum, veneror, ut quidcumque ab iis discere malim, quam quæ ipse parùm certè didici alios docere. Miscellaneis meis per otium, quod breve nunc mihi, extremam manum impono. Boxhornius denuo mihi fidem fecit, se cum Jansonio de iis collocuturum. Si persuadebit gratum erit; sin jaceant, nonnunquam premantur in animo, donec mihi ipsi invisa esse cœperint. Nam ut nosti in talibus, expirante juventutis gratia, nihil ferè est, quod ipsi authores

res amemus. Salve plurimum, & vale cum tuis, publico bono, cui natus es, præcipuum literarum decus. Scripsi currente calamo.

Hagæ-Comitis, Eidib. Novembris, Juliani An. cIↃIↃcxxxiv.

Miscellanea mea ex consilio tuo, secui in quatuor partes, dempto etiam Titulo, Exercitiorum Criticorum, & Saturæ, quæ nomina delicatas aures radebant. Singuli libri XVIII vel XX habebunt capita. Atque adeo primam Sectionem, hic ad te mitto. Collegi in ea quæ sparsim ad historicos libros notaveram. Minus placebunt vulgaria nimis historica nonnulla quæ immiscui. Sed scias, viro nobili cuidam & Jurisconsulto eam destinari, & qui non capiuntur aridâ illa, ut vocant criticâ. Aveo cognoscere judicium tuum, & si quid inaudivistis de optimo Fabricio; rescribe quæso duobus, aut tribus verbis, & puta familiari colloquio meo tantum temporis dari. Salve iterum & vale, præsidium nostrum. Cum obsignare has vellem, venere mihi, ab Clar. Pontano, literæ indicantes, se in mandatis dedisse filio tuo, quem saluto, ut exemplar Epistolæ ipsius adversus Jesuitam, qui C. Croji operi edidit, mihi exhiberet; id servari usque ad reditum meum peto.

CCCXXII.

Præstantissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Affini conjunctissimo.

Literas ejus unà cum expetitis libris gratissimas sibi advenisse significat de Schedis suis Ipsi quid videatur, certiorem se faciat; non impediturum esse, quominus primos istos conatus, ad periclitanda hominum judicia, per amicorum aliquem divulget, modo id fiat nomine scriptoris suppresso.

Conjunctissime Dom. affinis,

Exprimere verbis nequeo, quàm mihi gratæ venerint literæ, Glossarium Vulcanii, Hesychium aliosque libros, ad me pervehentes: interim quod verbis nunc assequi non possum, reipsâ, Deo dante, testabor. Hesychium tribus quatuorve abhinc mensibus, in eum præter spem incidens, undecim flor. emeram; Vulcanii Glossarium nusquam reperiebam. Quapropter, ut de eo mihi gratulor, ita neque importunè missus à te Hesychius; cùm melioris notæ plerosque Authores, bis coemere soleam; ut & hic Londini, & inagris, ubi plerumque æstatem, transigere solemus, bibliothecam qualitercumque instructam possideam. Ingenuè quid de schedis, quas ad te transmisi, sentiam fatebor: Invasit me commune hominum vitium, qui arbitrantur ea quæ ipsi cum labore scripserunt, ab aliis quoque cum voluptate legi. Nunc verò cùm tute eas tibi non displicuisse testeris, teneri non possum, quin porrò urgeam, ut certiorem me facias, an tuto famam periclitari possim, deque edendis iis cogitare. Vidi Jul. Cæs. Bulengeri, atque aliorum quorumdam, super hac materiâ tractatulos; mihi tamen minimè satisfacere potuerunt; requirebam in iis, nescio quid, quod an ipse assequi potuerim, judicandum tibi relinquo. Non contemnendum commentationibus istis, adjeci auctarium, ex quo ad vos missæ sunt: spes adhæc est uberioris materiæ; prout ea se quotidie Catalogum Artificum perscripturo offert; non obstabo tamen, quominus primos istos conatus, ad periclitanda hominum judicia divulges, per amicorum aliquem, suppresso tamen scriptoris nomine, quod non nisi curis secundis deberi puto. Cæterùm de his plenius, si tu idem sentias. Literas Stephani Goffe ad te transmitto, ex quibus Reveren. Archiepiscopi consilium, à proposito tuo diversum non esse intelliges. Det Deus ut labores tui, quemadmodum merentur, Regi nostro ac Principi adlubescant. Si quid super ea re, ad Dominum Goffe literarum perscribas, primâ quaque occasione eas ad ipsum perferam; aut si fortè absit, in agris ad eum perferendas curabo; quod ut commodè fieri posset, ipse D. Goffe prospexit. Vivit Cantabrigiæ, in Collegio Divi Petri, amicissimus mihi, totique vestræ familiæ D. Joannes Francius, qui inclusas à se, ad filium tuum Johannem literas dedit. Ait Præfectum Collegii Jesu, Richardum Stearne, ac reliquos istius Collegii socios paratos esse, ut prorogetur tempus illud absentiæ, quo filio tuo indulserant, si modo per ipsum filium tuum, aut per te postuletur. Siquid tibi, tuisque ulla in re gratificari possim, nunquam expectationem tuam fallam. Precabor interim Deum Opt. Max. ut tibi, uxori tuæ, totique familiæ vitam, ac valetudinem firmam largiatur.

Raptim in Ædibus Arundelianis Anno cIↃIↃcxxxiv. 15. Nov. St. vet.

Tuus omni officio,

F.F.F. JUNIUS.

CCCXXIII.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Affini conjunctissimo.

Opusculo suo quid fieri debeat, & num edendo illud famam periclitari possit, amice eum consulit.

Conjunctissime Affinis,

Jamdudùm, cum hîc apud nos esses, quid de conscribendo Artificum catalogo in animo haberem, ex me audivisti; haud muto factum. Sed dum ei rei prolegomena quædam præmittenda putabam, observatiunculâ unâ aliquâ, plures alias quandoque eliciente, ac post se veluti trahente, excrevit opus, in justi ferè voluminis formam. Ac novâ se quotidie materiâ suppeditante, metuo ne in nimiam tandem excrescat molem, quicquid illud est, quod ex diversissimis Authoribus, in unum quasi corpus congessi: Interea per otium inspicies, scio, opusculum hoc à me elaboratum; ac me judicii tui scientem, quamprimum facies. D. Petræus, atque alii quidam viri, optimi, meique amantissimi, ut edam suadent; minimè tamen persuadere poterunt, nisi fortè suffragio tuo juventur. Vale, conjunctissime D. Affinis, cum sorore carissima, atque omnibus liberis.

Raptim. Londini in Ædib. Arundelian. Anno 1634.

Tuus omni officio,

F.F.F. JUNIUS.

CCCXXIV.

Magna eum apud Britanniæ Regem in gratia esse atque institutum Regio filio Grammaticum opus dedicandi non tantum Regem ipsum boni consulere, sed etiam desiderare, ac ne in titulo erret formulam aliquam ad eum transmissum iri promittit.

Doctissime Vossi,

Quamvis Regis erga te animum ante paucos dies perscripserim, nunc tamen oblatâ occasione eodem defungar munere, ne fortè primæ literæ non delatæ auxium te & suspensum teneant. Macte sodes, editionem matura

Prin-

Principi nostro dicandam. Hoc Rex non tantum boni consulit, sed videtur etiam exoptare, & quod eo sit erga te animo, optimo nostro Domino Archiepiscopo penitus debetes, nisi quod merita tua de Literis & Ecclesiâ hoc ipsum efflagitant. Scias insuper & hodie secundam de libro tuo coram Rege factam fuisse mentionem, eamque hoc pacto: Occurrebat mihi dubium ne forsan exterus Scriptor erraret in titulo Principi nostro plene & proprie assignando, adeoque necessum habui Reverendum Virum Decanum Salisburiensem (is enim Principi instituendo jam præest) hàc de re consulere. Ille de Walliæ titulo scrupulum injecit, ex eo quod ante certam ætatem non obtineatur, utpote qui ex creatione quadam Principibus nostris addatur, & non ex jure nascendi. Proinde Reverendus ille Vir Comitem Arundelianum in consilio habuit; per quem tandem res ad Regem delata est. Qui statuit aperte ne Princeps Walliæ vocaretur, sed Princeps Magnæ Britanniæ, Dux Cornwalliæ & Comes Cestriæ, &c. Et ne error aliquis obveniat, uni ex Fecialibus mandatum est ut statim formulam aliquam secundùm Leges suas componat, quam ipse ad te transmittendam curabit per manus (uti credo) Præstantissimi Domini Boswelli. Nunc restat, ut te curâ hâc literariâ, quam celerrime emancipes, & stilum illum insigniter felicem Ecclesiæ tradas, & sacrum reddas. Scias velim literas tuas ad Illustrissimum Archiepiscopum fore acceptatissimas; Sed cum negotiis gravissimis undique sit consitus, breves videtur exoptare, & tales quæ studia tua narrent potius quam gratias. Vale. Salutem tuam faxo cures, & ama

Raptim. Londini, Novemb. die 23, St. vet. 1634.

Tui observantissimum & amantissimum,

STEPH. GOFFE.

CCCXXV.

Marco Zuerio Boxhornio,

S. P.

Pro Suetonio ejus gratias agit, nonnullaque circa illum eruditè observat. Quod Salmasii ambiat amicitiam, laudat, quem virum omnibus aliis anteponit.

GRatias tibi ago, ornatissime Zueri, pro munere: & magis quia Scriptorem illum non uno semper nomine amavi. Quare placet, quòd non tibi solum familiarem eum reddideris, sed notis etiam ornandum putaris. Sed quid sibi vult quod in Claudio scribas Baustum Syllam? vidi an in erratis ejus nos moneres. Nunc contra in Indice propriorum nominum in litera B. Baustum reponis nobis. Pene suspicor, ab alio eum esse Indicem concinnatum. Nam scio te scire, etiam Filio Syllæ Dictatoris prænomen fuisse Fausto, uti Filiæ Faustæ. Fidem inter alios fecerint Asconius argumento Orat. pro M. Scauro, & Plutarchus in vita Syllæ. Puto & non à te, sed librario esse, quod ais, ut Diogenes scripsit βίους φιλοσόφων, ita Plutarchus reliquisse βίους παράλληλον, nec enim sunt βίοι παράλληλον, verùm παράλληλαι, h. e. vitæ comparatæ. Sed de istiusmodi minutiis fortasse aliquando coram colloquemur. Placet quod fragmenta Tranquilli apposueris. Utinam cætera dedisses, quæ quidem extant, id enim omnino & Suetonii intererat, & tua. Nunc in iis meministi librorum de Grammaticis & Rhetoribus, qui extant: non meministi libri de Poëtis qui non extat. At B. Hieronymus loco eo quem adducis, non minus hunc respexit, quam priores. Et mox opponis ipse verba Scaligeri ex vita Lucani. Quæ tum inedita quidem, sed postea prodiit beneficio Scriverii nostri. Quare ea non debuit omitti. Uti nec vita Persii vel Juvenalis, utcunque huic aliquid aliunde assutum. At illud maxime mirandum, quod omittis luculentam Terentii vitam: quam certum est non Donati esse sed Suetonii. Horatii vitæ, quæ corruptissimè edita, vellem castigationes Rutgersii addidisses ex editione Parisina. Non ingratum est, quod præmiseris Tranquillo, quæ de vita & scriptis ejus habemus in Historicorum historia nostra. Sed non inseruisti quæ in appendice interponenda monui, cum ea non sit aspernanda accessio. Voluissem & librarii errorem sublatum, ubi Tranquillum si Suidæ codicibus standum, fecisse de Cæsaribus, Libros VIII. sed ad minima iterum relabor. Laudo quod etiam cogites de aliis Historiæ Augustæ scriptoribus: etsi difficile sit post Homerum Iliada scribere. Verum χαλεπὰ τὰ καλά. Nec tu ut censeo tam messem uberem quam spicilegium promittis. Atque id colligo ex parte ea quam miseras. Legi in iis quæ satis arriderent, sed cogitare de singulis non licuit, quia alia quædam magis urgerent, & Lamerius significaret proxima hebdomade editionem inchoatam, tum autem notam quantorum virorum consilio uti Lugduni possis. Quod Salmasii te amicitiæ insinuare velis, bonum factum. Quid enim non ab summo illo viro discere poteris, si eo amico utaris, facile hoc videre potuisti vel ex iis, quæ scripsit in eos Historicos, quos nunc habes sub manibus. Quem enim existimas eo in genere tam multa bona doctissimum quemque docere posse? Quare eo viro laudando non facile peccabis, potius metuendum, ne cum omnia, quæ censes dixeris, infra veras ejus laudes subsistas. Plurimam salutem dicito tuis, imprimis optimo doctissimoque seni avo tuo.

Amstelodami. Kal. Decemb.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

CCCXXVI.

Clarissimo

Salmasio, Gerardus Vossius

S. P.

In inquirendis columnis Trajana & Antonina itemque Arausicana urbis Arcu Mariano sedulum se fuisse; sed non nisi in priori petitis ejus satisfieri posse. Addit ex electis Rubenii Iconem unius alteriusque statuæ, togatæ ac tunicatæ, operi forsan, quod de re vestiaria molitur, commodi quid allaturam.

NOn dubito quin Columna Trajani plurimum commodare possit operi, quod de Re Vestiaria bono publico sub manibus habes. Prope apud omnes Bibliopolas, & eos, qui tabulas chartasque divendunt inquiri jussi: sed omnem operam lusi. Blauwius suam offerebat ad eam Româ petendam. Id tardum videbatur negotium, hyeme imprimis. Tandem in mentem venit Joachimi Wickefortii, ejus apud quem nummos Velserianos hic uterque vidimus. Ex ejus igitur Bibliotheca nunc mitto. Atque utinam de Antonina idem facere potuissem. Ajebat Wickefortius, necdum eam æri incisam, attamen manu cujusdam Presbyteri in charta expressam Romæ exstare, proque ea se obtulisse florenos ducentos: sed non potuisse eo pretio nancisci. Arausicanæ urbis Arcus Marianus nec ipse in lucem prodiit. Pluribus sum locutus, qui Arausicæ viderint, mireque commendent. Ac Pontanus noster qui his diebus mihi affuit, ut optimam habuerim occasionem tuas de manu in manum tradendi, ajebat se ante biennium locutum de eo cum Hugenio Arausionensium Principi à secretis, eum dixisse curaturum se ut ne diutius tam nobili monumento careant homines literati: sed nihil postea intellexisse: nec id ab eo vel alio præstitum in animum posse inducere. In electis Rubenii est Icon unius alteriusque statuæ

tuæ togatæ ac tunicatæ. Volui idcirco mittere. Cancellario Frisio in hunc fere modum inscribi literæ solent;

Nobilissimo, Amplissimo ac Magnifico Viro Domino Christiano Frys Toparcha in Cragerup, Serenissimi Danorum Regis Cancellario ac Regni Senatori.

Quod ubi prole iterum augebere, me vel uxorem fidei sponsorem fore promittis, id sane pergratum utrique, eoque ardentius pro salute vestra vota faciemus.

Amstelodami, IV Idib.
Dec. cIↄ Iↄ c XXXIV.

CCCXXVII.

Clarissimo Viro

Gerardo Johanni Vossio.

De locis quibusdam in Clementis R. epistolis eum consulit. Quid Puritanis præcipui vero illorum coryphæo fiat, cognoscere cupit.

Vir Amplissime & Doctissime,

Si quem unquam me certe torquent iniquiores literæ, utpote quas naturâ suâ & pulchras & difficiles amare mihi licet, assequi non licet. Tot enim negotiorum undæ me obruunt ut illis pro voto frui non possum; & certe (quod res est) mitius carerem, si facilis & celeberrima Vossiani pectoris Bibliotheca longius abesset. Quorum aculeos infixit mihi nuperus ille cum doctissimo viro congressus? in quo non tantum plenos eruditionis fontes perspexi, sed felicem diffundendi se facilitatem. Mihi enim (ea summa vestra fuit humanitas) plane patere voluisti, in sinu vestro conclusos omnes liceret aggredi Ecclesiæ Patres. Adeoque si voti mei compos esse potuerim humanitatem erga me vestram repetito itinere ultus essem; sed cum illud improvisa rerum turba non patitur, feret doctissimus hasce literarum molestias. Ex quo redii; in Clementis Romani Epistolas nuper in Anglia ex vetustissimo MS. exemplari editas incidi. Illas puto jamdudum ad manus vestras delatas, sin minus à me celerrime mittendas expectabis. Miram video styli simplicitatem, piam plane doctrinæ pietatem, quæ Apostolicum sapiat virum. Sed unde illud de Mose? καὶ πάλιν λέγει, Ἐγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ κύθρας· cum nullibi in Scripturis nec suum sensum, nec verba inveniatur. Et illud; ἡ γραφὴ αὕτη, ὅπου λέγει Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ διστάζοντες τὴν ψυχήν, οἱ λέγοντες ταῦτα ἠκούσαμεν καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἰδοὺ γεγηράκαμεν, καὶ οὐδὲν ἡμῖν τούτων συμβέβηκεν. Quæ etiam verba repetuntur in secundâ Epistolâ, & vocantur Προφητικὸς λόγος. Sic etiam in illa secunda (cujus tantum fragmentum habemus) duos Dialogos inter Christum & discipulos nobis exhibuit. De quibus fortasse dici potest ipsum à Magistro suo Petro traditione edoctum; sed de Mosis & Prophetico dicto quid conjectandum? An ut Junius in Notis suis ex Chrysostomo Scripturas quasdam periisse? Hoc est *remedio magis quam morbo laborare.* Hoc ipsum observare licet ab ipsis Evangelistis & Apostolis aliquando factum. Matth. cap. 2. vers. 23. ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται. Actor. 20:35. Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. Ephes. 5:14. διὸ λέγει Ἔγειραι ὁ καθεύδων, &c. Sic Ignatius in Epistola ad Magnesios de Die dominico, προφήτης ἔλεγεν εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης. Jam quo pharmaco? Responsorias prolixiores à vobis non expecto, ne Reipub. literariæ injurius essem, dum publico bono detrahi horas illas necesse erit, quæ lævioribus hisce quæstiunculis impenduntur. Saltem unico verbulo rescribas per filium qui Hagæ vivit, ut parte saltem tui fruar donec liceat ipso te. At quid interim de Puritanis nostris? Certe plura indies audio de illo apud vos ipsorum Coryphæo, adeoque libere dicam, me rem Clar. Vossio dignam de illo in manus vestras commendâsse: nam cum sis plane non tam Ecclesiæ nostræ Filius quam Patronus, non poteris rem gratam magis & Regi & vestris Amstelodamensibus præstare quam si efficias ut prudenti Magistratuum cautela statim dimittatur. Ex ipsius amicis audio ipsum à Classe vestra æque ac ab Hierarchiâ (ut solent dicere) nostrâ abhorrere; ipsum contra Acta publica in se lata de Regno turpiter aufugisse; Ecclesiam relictam insalutatam adhuc Pastore destitutam. Et cum talis sit ut libertatis Belgicæ est permittere, ut lateat, ita amicitiæ non est ut promoveatur. Spero dignas vobis gratias brevi reddendas. Interim vale & bono publico vivas.

Amplitudinis vestræ,

Hagæ, Decemb. 7/17.

Omni officio animique affectu studiosissimus,

Steph. Goffe.

CCCXXVIII.

Incomparabili Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio.

Emblematum & Orationum, opusculum nuper à se editum, officiosè offert, posthac in Juvenali illustrando sedulam collocaturus operam. De codicum usu valde sibi gratulatur, ac ubicunque licuerit, devinctam se ostensurum mentem, promittit.

Vir Clarissime,

Offero tibi merito tuo opusculum, quod nuper in vulgus exire jussi, & inter summas occupationes per intervalla condidi, cùm non liberet otiari partim Emblemata sunt, ad quæ nihil dictum, nisi quod in confesso, ante me natum fuit, & nemo è plebe etiam ignorat. Aliter tamen quam vulgo, dixi, & proinde novum, atque indictum videbitur, quod unusquisque, quanquam Platonem, aut Aristotelem non legerit, quotidie loquitur, & sentit. Partim orationes sunt, in quibus nihil præter officii mei rationem, debes æstimare. Non passus sum diligentiam meam desiderari, cùm aut occasio, aut alius, atque alius, quem ex Romana antiquitate explicandum susceperam, scriptor invitaret. Promittimus certe quæcumque non præstamus. Et hoc ad laudem mihi satis est, eâ ætate inquam magna eruditio non cadit, imo quâ magnus est, qui ad confessionem ignorantiæ profecit. Nunc Juvenalem meum pergo illustrare. De usu codicum tuorum, valdè mihi gratulor, & devinctum me ostendam, ubi per me licuerit, & tibi placuerit hujus hominis affectum experiri. Sed vereor ne humanitate tua abutar. Interea tamen mox libros tuos remittam, quam primum intellexero, eos à te desiderari. Opus tuum de Arte Grammatica, avidè hic omnes exspectamus. Spes nuper facta brevi proditurum. In tua autem manu est, vota nostra explere. Vale, Vir incomparabilis, & me ama.

Raptim Lugd. Bat. Kal. Febr. cIↄ Iↄ c XXXV.

Clarissimo nomini tuo dicatissimus,

Marcus Zuerius Boxhornius.

CCCXXIX.

Claudio Salmasio.

Carmen ejus in honorem urbis Amstelodamensis, mirum in modum placuisse; attamen de illo tacendum apud Lugdunenses, neque enim gravi plurium offensâ caritturum sic laudâsse Amstelodamenses.

DAusqueji doctrinam atque industriam jam ab annis novi pluribus vel ex Commentario in Silium. Orthographica demum vidi mensibus abhinc duobus: nempe excuso jam opere Grammatico, appendicibus exceptis, ubi semel iterumque ejus memini, & ad eum remitto Lectorem. Video operæ fore, ut labores ejus conferam cum nostris Originum libris. Nam & ipse in originibus de Orthographia tracto: & quantum patuit, secundùm Dausquii Tomum obiter lustranti, crebrò concurrimus. Et qui aliter potuimus, cum uterque nostrum astruamus sententiam, ex lapidibus vett. Grammaticis & manuscriptis? Carmen quod honori urbis hujus fecisti; non mihi solùm, sed aliis quoque mirum in modum placet. Gaudeo in iis quoque esse Barlæum nostrum: Genium plane probabat. Equidem non dubito quin nisi Camœnarum delubro conspiceris parcus & infrequens, quam propitiam habes Minervam. Tam divæ ille futuræ sint faventes; eorumque qui temporibus nostris Poëtarum habentur Principes, alios se æquaturus, alios superaturus. Scis quantum usus polleat. Bene interim sit insomniæ illi, quæ causa est tot bonorum versuum, ac si valetudini non incommodet, sæpe redeat. Præstabit tibi, quod μυσοπατεῖδοις illis; in bicipiti somniasse Parnasso. Quantumcumque autem versiculi tui placuerint, si tamen mihi credis, silebis de iis apud Leidenses tuos. Novi ego & meo & alieno experimento, ut levicula de causa plumbeas iras gerant. Non sine gravi plurium offensa abiret, sic laudasse Amstelodamum. Scis quod olim à Platone scriptum Πᾶσι πόλις πάσῃ πολὺ φύσημαλιμ@, ἀλλ' ὡς τι καὶ ὅμορον χώρᾳ ἔχωσι, sed imprimis graviter ferrent distichon postremum. Ac nostri quoque proceres uti gauderit de affectu & augurio tuo, ita invitis illis fiat si Leidenses ut nihil non ante triennium movere in Ordinum conventu cum de Gymnasio Illustri hic constituendo ageretur, ita occasione inde arrepta, quod Batavis de Athenis scribis pressum eos ire dicerent nobilem Academiam. Quod nostris & molestius forent, quoniam optimè Academiæ volunt. Quid mirum, quando non ea Leidensium propria, sed totius Bataviæ communis est. Nisi novissem candorem tuum, non ista sine circuitione ulla scriberem. Nempe amorem tui gliscere his terris etiam apud Leidenses volo, non vero malevolentissimo omnium apud vos materiem dari, quasi aversiori sis animo ab urbe. Sic enim (novi eum intus & cute) interpretaretur. Et habet niger ille duos tres eodem in ludo edoctos per quos nihil non audet. Sed de isto satis vel potius plusquam satis. Apud te tamen facilis mihi hujus loquacitatis venia fuerit. Hugonem Grotium jam Lutetiæ esse confido: Tres enim jam hebdomades sunt & amplius, quod uxor Moguntiâ huc perscripsit postero die cum tota familia comitaturam maritum, nec iter hoc ulterius posse differri. Quod jam bene vertisse spero. Exercitationes nostræ Grammaticales non absolventur, nisi post duas hebdomades. In causa est quod è Britanniâ exspectare debuerim, quibus titulis ornandus esset Serenissimi Regis primogenitus. Ei enim opus nostrum inscribemus.

Lectissimæ uxori à me meaque salutem.

Amstelodami,
clↄ Iↄc xxxv.
Pr. Non. Febr.

CCCXXX.

Clariss. Viro

Gerardo Vossio.

Occupationes quibus ab otio litterario arceatur, quid item Parentis opera inedita remoretur fuse recenset. Obitum amicissimi sui Augustini Lindsellii acerbe luget, cujus erga se merita insigniter extollit.

NOn erit, Vir Cl. quod de excusanda literarum tuarum tarditate, (quod a te non semel factum est) deinceps labores, cum jam exemplo te meo tueri possis, qui literis quas Octobri mente superioris anni reciperem, nunc demum respondeam. Non tamen hoc a me factum, vel imitandi tui causa, si quando res tuæ ita tulerunt, ut serius responderes; vel ut exemplo meo fultus securius in posterum sileres. Ἐν μὰ τὸ φίλιον τὸ ἐμὸν πηγὰν (ut olim Platonicarum elegantiarum simul & dogmatum decus illud ingens Synesius loquebatur) οὐκ ἔγωγε hoc in me facinus admiserim, qui non in postremo felicitatis meæ loco semper posui ponamque semper, hoc mihi tecum amicitiæ, mutuarum literarum commercio firmatum excultumque, jus intercedere. Dicam igitur, quod res est, mi Vossi, Quantum video, in eo satis conspirant nostrum utriusque fatum, quod vitam vivere otiosam, neutri datum est. At in eo discrimen ingens, quod tuæ omnes curæ, omnia negotia ad literas & Musas pertinent; quorum sc. fructum percipiunt tum fœlicissimi Juvenes, qui te quotidie audiunt; tum qui tua laboriosissima scripta legunt per totum orbem literarium docti gravesque viri. Mea pleraque negotia quam diversi sint generis vel inde potes colligere, quod totos haud raro menses occupatissimo mihi transigere contingit, quibus tamen totis librum videre, aut certè studendi causâ, non contingit. Hoc quo minus mireris, scias velim (ut alia nunc taceam) qui Residentes, (ut vocamus) sunt hujus Ecclesiæ Canonici, iis tum universis simul, tum singulis per vices agenda curandaque multa incumbere, quæ temporis haud minimam partem, quod unicuique suppetit, sibi vendicent. Superiori anno molestissimo Thesaurarii munere sum defunctus. Hoc anno sum Receptor Ecclesiæ, onere fateor, si genus ipsum laboris, & præcipue si præmia utriusque spectentur, non adeo molesto aut gravi; a Musis tamen, & otio literario non minus alieno, quam quod erat Thesaurarii. Quæ quidem de occupationibus meis eò fusiùs, non habita tuarum ratione, sunt à me nunc exposita, ut errorem, in quem te postremæ meæ induxerunt, tibi eriperem. Ita enim ex iis collegisse te aperte scribis, multò majora me sub manibus habere, quam quæ hactenus (Majoris ea certe mitto pro tuo erga me amore, quam pro eorum merito æstimata) a me præstita sunt. Magnam sane in eo, mi Vossi, amoris tui vim agnosco, tum quod talem me tibi fingis, à quo magno possint à te tuique similibus expectari, tum quod, cum ita de me judicas, ne ipse mihi desim, cohortatione tua, quantum in te est, providere satagis. Plurimum igitur amori me tuo debere profiteor libens. Cum tamen hominis sit, meo judicio, vani stultique eam de se opinionem excitare, quam destituturum se certò sciat, etiam atque etiam te rogo, ut quam opinionem de me temere concepisti, eam, me non spondente, imò alia omnia profitente, & bonam copiam ejerante, tibi quam potest celerrimè, avelli sinas. Jam enim dudum est, cum de meis studiis, non meâ sane, quod sciam, culpâ, sed fatis ita volentibus, actum est; & ea nunc vita est, ut si hactenus omnia pro voto successissent, nunc tamen vel invito decoquendum, & arenâ, quod ajunt, cedendum essent. Neque tamen spero ita vivemus unquam, ut ἐτώσια ἄχθ@ ἀρούρης, & fruges duntaxat consumere natos, quisquam merito nobis exprobrare possit. Absit hoc à nobis, ut eò vecordiæ unquam deveniamus. Si ut prosimus aliis, Scriptis & lucubrationibus no-

 stris

stris non datur, at sunt aliæ personæ quam gerimus, & professioni Sacerdotis non minus convenientia, in quibus non inutiliter ad Dei gloriam occupatum iri quicquid in nobis est industriæ, confidimus. Interim si contingat, ut aliquid interdum edamus in lucem, hoc scil. succisivis horis nostris debebimus totum, magisque recreationis nostræ quam laboris erit. Ad Parentis autem ὁ μακαρίτης τὰ ἀνέκδοτα edenda quod hortaris, res factu facilis esset, nec à me tam diu dilata, si ea essent ejusmodi, vel quæ perfecta æstimari mererentur, vel saltem ita effecta, ut sine Authoris injuria publicari possent. Horum cum neutrum sit, & eorum quæ præcipua sunt, non sine summo labore ad perfectionem aliquam perduci possint, & argumenti sint à meis studiis, id est sacris, alieni, (quales sunt operosissimæ in Polybium animadversiones, amplissimi de re Vestiaria Commentarii, &c.) quid aliud iis præstare possim, quam ut dum vivam ipse, fideliter à me integra illibataque conserventur; & post obitum, sacræ publicæ alicujus Bibliothecæ custodiæ fideique committantur, non video. Cætera si quæ sunt, qui minore opere indigent, ut publico pateant (ut sunt fortasse Notæ in Epistol. ad Atticum, & alia nonnulla id genus) aut quæcunque sunt argumenti Theologici seu Ecclesiastici, quæ ulla mea quantacunque opera sive perfici, sive quocunque modo ad publicam utilitatem disponi poterunt; in his operam nostram publico non defuturam, si Deus vitam nobis & otium, quæ sufficiant, audeo tibi promittere. Quamquam ut verum fatear, nupera quædam calamitas studia mea vehementer afflixit, ex qua vereor ne longum sit, priusquam se integre recolligant. Obiit enim ante mensem unum aut alterum omnium meorum amicorum, quibuscum familiaritas mihi & de literis frequens communicatio hic intercedebat, longè doctissimus Augustinus Lindsellius, postquam Herefordiensi Diocesi, cujus erat Episcopus, annum vix integrum, sanctitate & integritate vitæ præsul, etiamsi olim vixisset, admirandus, præfuisset. Vix est ut tantam eruditionem in tanta modestiâ, tanta obscuritate (etsi jampridem toto hoc regno celeberrimæ famæ fuerit) latere potuisse quisquam credat, hoc præsertim seculo, quo scribendi cacoethes plerosque homines, qui aliquid sciant, tam impotenter transversos agit. Nullum genus est eruditionis, in quo non ita excelleret, ut tota vita nihil aliud egisse videretur. Nullus liber antiquus aut recens, Latinus, Græcus aut Hebraicus; nullus ferè Gallicus, Italicus aut Hispanicus, qui quidem alicujus momenti fuerit, quem notum non haberet, totumque ita excussisset, ut pro re nata suam de eo sententiam apud amicos doctè pariter ac copiosè proferre non posset. Hic ante quatuordecim plus minus annos, cum libellum quem contra patrii nominis infamatores edideram, legisset & probasset, antea sibi penitus ignotum ita complecti cepit, ut deinceps non aliter de me sollicitus esset, quam si propiori aliquo naturæ vinculo ipsi conjunctissimus fuissem. Nullum officii genus est, quo mihi commodare potuit, quod inexpertum reliquerit. Nam & studia mea quà consulendo sæpissime, quà docendo non rarò adjuvavit; & fortunas meas aliquando tenues non ipse modò sponte sua liberalitate sublevavit, sed & ab aliis ut sublevarentur, sua apud magnos viros authoritate, nunquam à me ne minimo quidem verbo sollicitatus, effecit: Ille denique fuit, qui benignissimum Dominum ac Patronum, nuper Episcopum Londinensem, nunc Cantuariensem Archiepiscopum (in tanto dignitatis fastigio meritis quam loco longè celsiorem) primus mihi conciliavit; ut omnia propè ipsi debeam, tanquam fortunæ meæ fabro & architecto præcipuo, quæcumque mihi fœlicia postea contigerunt. Sed ut ad studia redeam, assiduus hic mihi ἐργοδιώκτης erat, & temporis acti severus exactor, pensis etiam interdum impositis quæ pro ratione sive virium mearum, sive otii & temporis, maxime congrua judicaret. Paucos ante mortem annos, totus in eo fuerat, ut Græcorum veteris Ecclesiæ Scriptorum Scripta quædam ἀνέκδοτα, magno ære non ita pridem è diversis Europæ Asiæque locis comparata & huc allata, quam emendatissima cum Latina Interpretatione in lucem emitteret. Me quoque (magis id quidem amori erga me suo indulgens, quam humeris meis confisus) ad partem tam gloriosi propositi vocârat, mandatâ mihi veteris Græci codicis, qui Commentationes in partem Psalmorum, Chrysostomo vulgò adscriptas continet, Interpretatione. Quæ quidem eò facilius a me suscepta, quod dies ad perficiendum data, nec alia conditione imposita quam si per alias occasiones liceret. Alia quippe erant plura, seu majoris ea momenti, seu quod acceptiora futura essent, prælo designata, priusquam harum usus esset. Neque jam quicquam restabat, quam ut Typographus primo quoque tempore ad opus accingeretur, cum supremum diem obiit Præsul Illustrissimus. Sed Deo laus, quod ille superstes, diuque sit superstes oro, quo vivente nunquam Patrono cariturae sunt in Anglia meliores literæ; cujus potissimum auspiciis, & prudentissima administratione, ut eò perductum negotium illud, quo perductum diximus, cum Præsul Illustriss. obiit, omnes hic agnoscimus; ita & in cura providentiaque ejus, nulli non pari negotio omniumque hactenus difficultatum feliciter victrici, spes nobis non exigua, tot conatus & labores, ob intempestivam præcipui instrumenti jacturam, incassum non futuros. Sed vereor ne qui modo pertinax silentium excusandum habebam, idem nunc importunæ prolixitatis crimen incurrerim; adeo hoc quoque verum illud experior, quam sit illud in omni re difficile, ut ne quid nimis. Ad literas igitur tuas redeo, etsi jam pertæsus prolixitatis, ne in tanta sermonis redundantia, me tibi non respondisse queri possis. Grotium & Salmasium, incomparabiles Heroas, quod in tuis memoras, rem fecisse mihi gratissimam. Etsi enim vitæ eam rationem inire, ut inter eruditos nomen profiteri meum possim, non datum est, in eo tamen non leve solatium, quo supra vulgus non parum assurgere mihi videor, quod viros verè doctos affectu (sed & judicio fortasse) non vulgari colo eorumque incolumitatem in maxima parte fœlicitatis meæ pono. Sed ô seculi infamiam, summum illum virum, desultoriæ vitæ incommodis tamdiu jactari, & incertis sedibus errare! Dignum certè virum, de cujus virtutis possessione omnes Europæ reges & regna, si saperent, haud paulo majori contentione inter se decertarent, quam olim urbes illæ Græciæ de Homeri umbra. Sed nimirum tanti stant ei Libertas, & Veri amor, qua non pauciores ubique fere inimicos, quam Eruditio & divinum Ingenium admiratores illi peperere. Sed quando, ut ait ille, nondum omnium dierum Soles occidère, non est quod desperemus res ejus aliquando tranquilliore loco fore. Filium tuum Johannem reducem, ut & Opus Grammaticum, quod promittis, (illum corporis, istud ingenii tui fœtum in utroque te complexurus) libens videbo, & avidus expecto.

De re tuâ pecuniariâ, serum me tibi scribere; scribam tamen; 24. nempe die Mensis Octobris ultimo elapsi 50. libras, quæ tibi debebantur, Pesteri Delegato Cantuariensi, persolutas esse: alteras autem 50 libras (quod jam magis tempestivum me tibi scribere:) si interim te priores illas accepisse (quod semper observandum tibi est) vel verbo significaveris, intra paucas septimanas tibi paratas fore. Res tuæ reliquæ omnes, prout feret occasio, mihi semper erunt curæ. Sed hortense illud negotium tuum (quando & successoris tui res ad te pertinere rectè judicas) adhuc pendet & sub judice lis est. Quando erit aliquid constitutum, quod brevi speramus, omnia per me plene resciturus es. Vale, Vir præstantissime, & amare perge

Cantuar. VIII.
Kal. Mart. 1635.
Stilo vet.

Tui tuorumque omnium

merito tuo amantissimum,

MER. CASAUBONUM.

CCCXXXI.

CCCXXXI.

Merico Casaubono,

S. P.

Grammaticas suas Exercitationes dono mittit. Grotium Regni Suecici Lutetiæ Parisiorum Legatum agere, sibique Sophompaneam tragœdiam inscripsisse narrat. De Collegio Cantuariensi & Canonicis quo in Anglia loco sint, accuratius aliquanto ab eo informari cupit.

EN tandem tibi Exercitationes meas Grammaticas, Præstantissime Casaubone. Addidi & alterum exemplar quod dandum Reverendo D. Decano. Plura misissem, nisi scirem argumentum hoc non facere ad multorum palatum. Sed munificus magis ero, ubi edidero quæ sequentur argumenti gravioris ac sanctioris. Literis proximè missis nihil mihi gratius fuit. Satisfactum mihi jam a te usque ad Septembrem anni superioris, qui fuit quartus & trigesimus supra clↃIↃc. Expecto igitur semestre Præbendæ meæ, quod expiravit in Martio hujus anni quinti & trigesimi. Jam intellexeris confido, Hugonem Grotium Legatum agere Regni Suecici Lutetiæ Parisiorum. Sophompaneas ejus (tragœdia est de Josepho Israëlis filio) hic exceditur. Eam eò justius mittam propediem, quia nomini meo inscripsit. Scio placituram. In mentem venit hoc ipso die, quo ista scribimus (is est VI Id. April.) ab Henrico octavo, ejectis monachis in Ecclesiâ Cantuariensi constitutum esse Decanum cum XII Præbendariis ante annos XCIV. Contigit semel iterumque, & sæpius fortasse, ut nonnemo, me & aliis præsentibus ea referret, quæ ostenderent Ordinem hunc Canonicorum seu Præbendariorum eo in Angliâ loco esse, quo pauci his terris existiment. Sed ego, etsi super eo aliqua me audire memini coram, tamen non habebam, quæ de aliis certo responderem objectantibus quibusdam, non satis me decora, & dignitatem ordinis nostri scire. Si grave non erit, velim per otium tribus verbis significes, quo loco in regno Anglico Collegium sit nostrum. Video Monachos olim & Cantuariensem statuisse Archiepiscopum, dummodo Regi placeret. Sed scire malim, quæ penes eos fuerit, ex quo Præbendarii substituti. Ut et quem locum obtineant in Parlamento. Quibus Secularium (ut vocant) pares censeantur. Et siqua id genus. Neque id fastu scire aveam. Alienum id a moribus meis, præsertim qui longè adeò dissitus vivam. Sed ne imperitior videar illis, qui diu quidem in Anglia vixère, sed neutiquam eo assurrexerint, quo nos regia evexit dignitas, ut nostri ideo hic mirentur eos exactius me scire, quæ ordinem nostrum spectant. Vale Reverende & Amicissime D. Casaubone, meoque nomine plurimum Reverendum D. Decanum & universum DD. fratrum Collegium saluta. Nec minus lectissimam uxorem tuam, quam & mea salute plurimâ impertit & filius Matthæus, quem coram vidisti. Is nunc totus est in Annalibus Hollandicis, quorum libri quinque primi exceduntur. Ut spero & istos intra menses duos videbis.

Tuus omni officio,

clↃIↃcXXXV.

G. J. Vossius.

CCCXXXII.

Hugoni Grotio.

Disserit de rebus publicè hactenus in bello domi forisque gestis.

Illustris Domine,

MUltum tibi debeo, quod ea cum humanitate, idque geminis literis, non gravatus sis me facere certiorem de victoriis Serenissimi maximique Regis vestri; ita arbitror sic esse perpaucos, qui non eapropter & sibi gaudeant & magno vestro regno gratulentur: maximas etiam gratias ago, quod noluens me celare de Oratore, quem fœderatæ Belgicæ Ordines Constantinopoli habent. Conquestus sum super eo apud aliquos qui in Republ. nostra plurimum possunt. Sed facile cognovi nihil iis de isto negotio constare. Aliqui existimare malle hanc de eo suspicionem conceptam. Alii dicere si quid ejusmodi existet, fortasse privata nonnullorum authoritate compulsum, & nihil tale unquam in Procerum conventu decretum. Illud quidem pro certo habe, Summates Urbis nostræ viros & Regno & Regi vestro maxime favere, ac quantum in se nunquam perpessuros, ut quisquam conciliet Musulmannos adversus Regem Christianum, & ita Christianus, ut is tristi hoc Religionis Christianæ dissidio imperium in conscientias uni sciat Deo convenire. Quare siquid ejusmodi factum ab Oratore nostro, necesse est aliquid monstri alere, quod ad hæc eum virum non communicato cum aliis consilio impulerint. Nova hic, quæ nostram spectant Rempub. pene nulla, aut parvi illa momenti. Nisi quòd ab Americana Societate nostra Paraibam in Brasilia expugnatam naves postremo inde appulsæ referant. Is locus situ non longe Olinda civitate, quam nomine regionis perperam Pernambucam vocant, tribus constat castellis, non magno dissitis intervallo. Eo magis mirandum, quod exiguo adeo temporis spatio in nostrorum venit potestatem. Nec inutilem in eo capiendo operam præstitit nobilis vestras Artissimi. Quem me aliquando sic compellare memini. Eo autem major hæc victoria habetur, quod molæ aliaque purificando sacchαro idonea nostris integra sint relicta. Accedit, quod qui ante in talibus operam Hispanis locabant, eam nobis addixerint. Unde tantum animi Americanæ nostræ Societati accessit, ut ante diem unum alterum liberum in eos tractus commercium mercatoribus concesserint, modo decimas rerum inde allatarum pendeant. Fervere hic jam incipit armorum apparatus ad proximam æstatem. Vix enim dubitandum, quin grave immineat bellum ab Cardinale Hispano, qui illustrem victoriam ad Norlingam adeptus, non minores hic successus imaginatur, cæterum diversitatem belli nonnihil impedimenti allaturam confidimus. Germanis Mars apertus placet semper, raro Batavis qui multo maximam spem in propugnaculis sitam habent. Nec ratio belli, quod jam sexaginta per annos adversus potentem adeo hostem geritur, conserere semper manus permittit. Victi enim Batavi difficulter cum victoribus instaurant certamen. Nec æquum uni discrimini salutem Patriæ maxima ex parte committi. Pro documento nobis sit ad quantam spem erecti nuper Germanorum Principes subita clade una quasi è summo fastigio deciderint. Et hactenus quidem senserunt & adhuc sentiunt, quam futile sit, nisi necessitate summa urgente, unico prælio de summa rerum decernere. Imprimis Udenhemum à Cæsarianis interceptum, quem in locum Galli, tanquam munitissimum, aurum, argentum, annonam, cæteraque bello necessaria comportarant. Quicquid anni labore & impensis acquisitum unicâ pene horâ rapuit. Hinc plerique ominari improsperos Gallorum successus. Filius is nobis, qui antea fuit, sic est commendatissimus. Nec patitur ille in vita aut studiis quicquid desiderari. Qua de re plura proximis literis scribas. Vale.

Amstelodami,
pr. Kal. Mart.
clↃIↃcXXXV.

Illustri tuo nomini addictissimus,

G. J. Vossius.

CCCXXXIII.

Dolet, eum domi non reperisse. Officium literis exequitur.

Generose Domine Baro,

VAlde animo meo ægre fuit, quod nec pridie quam discederetis, Illustrissimum Dominum Legatum, vel te, quem sic amo, sic æstimo, domi reperissem. Foris cœnare quispiam è famulitio dicebat, neque postero mane minus operam luserim, quia sic maximi herois, parentis vestri, vel regni potius negotia tulere, ut jam currum adscendissetis priusquam, etsi non multis passibus ab ædibus vestris, eo venissem, & extremum vale dixissem, optima quæque & tam bonæ legationi, & itineri vestro comprecando. Sed quod facere tum non licuit, id vero nunc per literas facio, verbis quidem paucius, sed affectu non minus uberi ac devoto. Illud quoque non parum mihi dolet quod non satis perceperim mentem tuam de chartis hic relictis. Siquidem sic opinabar, non eas te legi a me vel te, sed alias, quas ipse scripseras. Has autem, quæ non amplius, ut arbitror, quam dimidiam negotii partem complectebantur, tecum ipse domi retuleras. Altera illas die repertas primis aliquot diebus hic relictas ignoravi. Sed tamen fortuna bona in eas incidi, sponteque cras aut perendie etiam remissurus. Opus dari cœpta, ut tumultuarie saltem a me legerentur, & aliqua castigatæ magis dictionis indiga notarentur. Sed multa adeo se obtulêre, ubi prorsus hærerem, quod res Suecicas, mentemque scriptoris haud satis perspicerem, ut statuerim non posse eam rem hac nocte confieri. Nam post septimam demum vespertinam redditæ mihi ab eo cui dederas literæ tuæ: atque idem ait se cras sexta matutina Hagam repetere; utinam horis sex septem una nobis duobus esse licuisset. Plus promoverem, quam vel triduo nunc toto valeam. Nam quis mortalium rei minus intelligens, sæpius turpiter me darem. Si tamen tanti putaveris, Patrueli tuo possis Suevicum transmittere exemplar, ut is Germanicè exprimat mihi. Equidem non patiar ulla in re operam meam desiderari. Utere, fruere, me, meis, in hoc, in cæteris. Non alius vel hic, vel alibi reperiatur, quam

Amstelodami,
clↃIↃcxxxv.
xxi Martii.
xii Nocturna.

Vestræ Illustrissimæ Familiæ æternum devotus,

G. J. VOSSIUS.

Gratum fuerit si Illustrissimo parenti (quem equidem deinceps, non ob prudentiam, vel doctrinam maximam devotius quam ob eximiam humanitatem colam) obsequium meum sedulo in cunctis offeras. Te Illustrissime Baro, & tecum pariter fratrem D. Jacobum, nobile adeo par juvenum, uxor, ac liberi plurimum jubent salvere, proque vobis mecum non desinent assidua facere vota ad Deum. Raptim.

CCCXXXIV.

Claudio Salmasio,

Viro Clariss.

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Epistola familiaris.

PApyri iconas remitto, qui Stapelio longe gratissimæ fuerunt, multumque debere se fatetur. Nec minus mihi jucundus fuit conspectus literarum, quibus olim socer meus ad sacram professionem Leidam vocatus Heidelberga. Eoque gratius donum, quod nondum videram. Primaque occasione id perscribam ipse; sed dum quod mei scis non esse insolens, officium hoc scribendi differo, quæso hujus affectus mei ne penitus Puteanos fratres siveris expectes. Quod justius eo facies, quia eos amavi & colui semper ob præclara erga literas merita. Uxor mea jam mensem secundum ægrotat, non sic tamen ut perpetuo sit lectulo affixa. Et jam convalescere videtur; spero vere adulto, omnia meliora. Interea partim hæc invaletudo ejus in caussa, quod longiusculo tempore non scripserim; partim etiam quod eadem mallem una cum literis meis mittere de Re Grammatica libros. Quod ne nunc quidem facio: sed fiet intra octiduum. Jam Bibliopegis exemplaria aliquot tradidi compingenda. Ex quibus prævertere necessum est, ea quæ in Britanniam mittentur. Id faciam die crastini, vel perendin. Simulque expostulabo cum affine Junio de non missis statuarum iconibus. Equidem planè nescio quid in caussa sit. Nec enim suspicari possim, Illustrissimum Comitem nolle exterorum quenquam aliquid è suis monumentis primum publici juris facere. An forte fasciculus literarius, quo & literæ hujus argumenti continebantur, minus in affinis manus pervenerit? Id eo minus velim, quia addita erant quædam de rebus non parvi momenti, eaque publica authoritate firmata. Sed quicquid erit, utrum acceperit exemplaria primogenito Serenissimi Regis Caroli, & aliis tradenda. Scio, jam cognoveris, Amplissimum Grotium Lutetiæ agere, ac ut Legato Regni Suecici honoris et officia esse præstita, ut postquam in conventu Regis ac Procerum exposuisset quæ in mandatis habebat, privatim cum Rege sermones de toto negotio Suecico ac Germanico habuisse. Equidem ob hæc & alia non minus gaudeo, quam dolere illum scio, qui in castris non humanitatis quidem sed inhumanitatis & malevolentiæ facile principem locum tuetur. Utinam tantum non eo loco res Suecicæ viderentur, ut Gallorum etiam Regi satis sit difficile futurum, instaurare eas, si vel maxime velit. Sed isthoc θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Nil desperandum: dum in Galliis est Grotius, filiatum juniorem amisit. Credo frigore hyberno, & molestiis itineris morbum contraxerit. Intelligo parentem, etsi valdè amârit constantissimè hunc casum ferre, nec illum doloris indicium domesticis in vultu ejus relucere. Non eadem constantia filio ejus Petro apud nos agenti. Quid mirum, adolescens est; & ab nemine fratrum vel sororum sic se dilectum atque ab illa arbitratur. Quare sic primis aliquot diebus lachrymis indulsit, ut vix cibum caperet. Sane & ipse vocatione & alloquio conatus, sed non semel, dolorem hunc abstergere. Nunc meliuscule omnia, nisi quod ubi mentio ejus, dolor recrudescit. Sed alio potius sermonem derivamus. Vale, optime maxime Salmasi, & cum uxore lectissima ab omnibus nobis salve.

Amstelodami,
clↃIↃcxxxv.
Pr. Kal. April.

CCCXXXV.

Præstantissimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

Affini Conjunctissimo.

Opus suum de Pictura veterum typis committendum, ipsique Britanniæ Regi offerendum, amicos sibi persuadere ait, proinde ut quam optime illud accuret sollicitè rogat. Desiderio Salmasii in depingenda una alteraque antiqua statua propediem satisfactum iri spondet.

Conjunctissime adfinis,

VIdes hic auctarium non pœnitendum, (nisi me fallunt amici, quorum hac in parte judicium desideravi) opusculi

opusculi illius, quod olim ad te transmisi; quodque propediem typis committendum, ultimis tuis literis indicasti. Amicos dico, non Seldenum, Petræum, Oughtredum, qui priora approbaverant; sed fratres Wrenni, quorum alter nunc est Episcopus Herefordiensis, in magna apud Regem gratia, alter verò Decanus Windsoriensis. Ambo certè in omnibus ostendunt, quam benè tibi, mihique velint. Tertii libri caput ultimum, quod rationem picturas dijudicandi pertractat, nonnihil reconcinnavi, ac porrò quid in singulis corporis humani membris, verè pulchrum olim judicaverint adjeci; quemadmodum & caput tuum de Statuarum materia; quoniam ea res quoque, ab hac rectè judicandi scientia, non videtur aliena: subdubitavi aliquamdiu, an septimum caput Libri tertii cum hac, quam nunc vides, appendicula, peculiari quodam titulo vindicem, inscriberem; ac picturam veterem statim exciperet vindex, sive de ratione picturas dijudicandi. Tu facies quod consultius judicabis; aut in duo opuscula dispesces, aut conjunges. Mihi certe, si Regi nostro inscribatur opusculum, omnia conjungi debere, atque in unum volumen componi videntur debere. Miraberis fortè, nimiam hanc levis Tyrocinii fiduciam, nolisque me adeò temerè periculum famæ adire. Ego quoque, ab hac arrogantioris ausi, ut mihi quidem videbatur, temeritate, alienior eram; donec suasit, ac penè persuasit, Rev. Episcopus Herefordiensis; qui lectâ hac, quam nunc transmitto, parte, multis asseveranter ut sit dubium an tergiversantem, constare sibi dicens, quam acceptum Regi, Proceribus Regni, omnibus denique futurum sit opusculum. Dignabitur profectò Rex noster, inquit, hoc tuum scriptum inspicere, pro eo quo artes hasce prosequitur adfectu; nunquam quicquam gratius ei obtingit, quàm si post regni curas, offeratur aliquod antiquæ artis specimen, quo oculos, animumque pascat. Quinimò nupertimè adhuc, dum tuas schedas percurro, inquit, adfui Regi super antiquorum eximia arte, nonnulla sciscitanti; atque ei spem feci, visurum brevi opusculum aliquod, suppresso tamen tuo nomine, cum cura elaboratum. Respondi non tanti mihi videri tumultuarium hoc opusculum, quod inexspectato ferè excidit majus opus, Catalogum nempe Artificum, molienti: daturum operam, ut majus hoc opus, tanti patrocinii gloriam magis mereatur. Ad hæc Rev. Vir, tanto magis hac in re, consilio meo obsequeris; quandoquidem spero fore, ut Serenissimus Rex, pro navata strenuè opera, animos tibi addat, ad reliqua pari industriâ prosequenda. Unum tantùm in hisce tuis lucubrationibus requiritur, inquit, Rex noster inquit, ac Proceres Regni multique alii ingenuarum artium amantes, Latinè quidem intelligunt, Græcè non item. Minus gratum hoc nomine futurum erit opusculum, nisi Græcam passim Interpretationem adjicias. Multis super eâ re mecum egit. Non repetam singula. Video certè Typographo, mihi, publico, non inutilem fore hanc operam: si quid ex hac re commodi obtigerit, amicis qui hanc mihi operam non denegabunt, deberi putabo. Quædam talia sunt, ut à filiolis tuis, Isaaco, atque Gerardo, fortè ad probandum Græcæ Linguæ tyrocinium transferri possint; ubi major aliqua emphasis latet, nemo melius exprimere ea posset, quam adfinis noster Næranus; sed is gravioribus fortè curis distinetur; pertentabis animum, si impetrari posse putabis. Utcumque tamen, vel precibus, vel pretio inveniendus erit aliquis, qui id præstet. Refundam quicquid impenderis; nolim enim nostras has qualescunque curas, minus gratas esse, ob leves aliquas impensas. Typographus quoque, si quid ea res editionem differat, moram hanc æquo animo feret, quoniam sic denique fiet, ut exemplaria magis distrahantur. Ad quod etiam conducet, si quam minima, ac portabili (ut loquuntur) formâ, minimeque sumptuosè excudatur; ne quem pretium ab emendo deterreat. Cùm primum has de pictura observationes congererem, quin etiam cum eas ad vos transmitterem, nihil minus quàm de editione cogitabam; unde etiam evenit, ut de interpretandis Græcorum Authorum locis, minimè laboraverim; putaveram majori operi reservanda esse hæc, quasi prolegomena; sed quoniam præter opinionem in justi operis formam excreverunt, est nescio quid, quod mihi suadet, famam hoc opusculo prætentare, donec reliqua prodeant. Sunt multa loca ex Authoribus Græcis, quæ nudam tantum rei gestæ Historiam, aut Apophthegma aliquod, aut aliquid simile continent, ea Latinè tantùm imprimi velim, ne in nimiam molem excrescat opus. Reliqua loca Græca, quæ Emphasin quamdam habent, ac in ipsa phrasi præcepta quædam continent artis, integra servari velim, adjecta interpretatione; aut si Latinè tantùm videantur imprimenda, optem nihilominus, ut Græca verba quæ vim aliquam habent, ad oram adjiciantur; quo peritis pariter, atque imperitis Græcæ Linguæ satisfiat. Dabis veniam pluribus, præter amorem meum verbis: non leviter animum meum tangit hæc cura. Quicquid posthac, Deo volente, adornabo, ipse semper hac cura defungar; neque amicis meis negotium amplius facessam. Certiorem quoque fecisti me Clarissimum Claudium Salmasium, unicè optare specimen aliquod statuæ palliatæ, chlamydatæ, habitus Epheborum, & similium; jam ante per D. Boswellum, ipse Salmasius tale quid petierat; quinetiam Gallicum aliquod ipsius Salmasii scriptum penes me est, quo à Boswello petit, ut hoc à Comite Arundelliæ impetraret: placet Comiti propositum, ac mecum re communicata, desiderio Clarissimi Viri, quamprimùm satisfieri volebat. Negabam partem illam antiquæ eruditionis, quæ versatur circa rem vestiariam, ita mihi perspectam; ut pictori, quod exemplar potissimum exscribere debeat, præmonstrare ausim: Compellaturum interim D. Seldenum, ac Patritium Junium; eos enim in hac re magis fortè versatos, pictori commodius statuas delineandas assignare posse. Placuit Illustrissimo Comiti ratio consilii mei. Confestim itaque ad Junium advolavi, ostensâque Cl. Salmasii manu, quam non iniqua vir Magnus postularet docui. Rogavi ut conveniret D. Seldenum, atque ad ædes Arundellianas, comitante Seldeno accurreret: gratissimum id fore Comiti, si inspectis monumentis antiquioribus, Artifici quid delineandum videretur, ostenderent. Recepit facturum Junius; nec tamen venit; acceptis deinde tuis literis, iterùm interpellavi, atque illam tuarum literarum partem, quæ id urget, prælegi: Respondit, se non immemorem fuisse promissi; sed nunquam in D. Seldenum, variis negotiis civilibus distentum, eoque rarò se domi continentem, incidere potuisse: daturum operam, ut ubi primùm compellare datum erit, unà cum ipso advolet. Quatuor aut quinque sunt hebdomadæ, ex quo venturum recepit, & nihil interim fit; neque possum adsequi conjecturâ, quid tantulam rem moretur. Non desinam tamen eniti, ut tandem aliquid fiat. Nisi fortè inveniat amicum aliquem Cl. Salmasius, qui in Britanniam fortè excurrens, ex ipsius sententia, quæ delineanda sint ostendat. Si quis talis offeratur, & me, & Artificem non imperitum, ad omnia officia paratissimos experietur. Imo si fortè dum in agris sum, talem aliquem appulisse intellexero, Londinum statim excurram, neque operam meam requiri in re tantulâ patiar. Interim hunc animi mei dubium, etiamnum motum de instituenda dedicatione alios celabis: nisi fortè & ipse putaveris, non inconsultè me facturum, si consilium Herefordiensis Episcopi amplectar. A quo consilio si non abhorrebis, cura sciam te, me, meaque, unico tantùm verbo Archiepiscopo commendasse; quod magnum addet animum, timidè alioquin tantam rem aggressuro. Scis quantum apud Regem nostrum, valeat vir merito eminentissimus. Precor interim Deum Optimum Maximum ut te, tuosque, publico, mihi incolumes servet. Vale.

Raptim. In ædibus Arundelianis, anno Domini. 1635. Cal. April. stylo vetere.

Tuus omni officio,

F.F.F. JUNIUS.

Continuatam hanc opusculo meo appendicem, ita raptim exscripsi, ac properanter misi, ut ne quidem eam potue-

poruerim perlegere, antequam Reverendo Episcopo legendam præberem; imo ne quidem otium fuit percurrendi, postquam Reverendus Vir eam restituit, propterea quod statim videbatur ad te mittenda; maluissem alioqui Græcam Interpretationem, locis suis ex consilio Episcopi passim adjicere, ac primò quidem consilium erat, quamprimùm hoc facere: sed subibat animum cogitatio, posse Typographum falli, in voluminis formâ, ac Typorum modo eligendi; nisi ante Cal. Majas, totius operis conspectus, certiorem consilii rationem suggeret. Nunc aliquâ ex parte, animo meo satisfecisse mihi videor, & quemadmodum hæc prorsus videbantur addenda, ita nunc verbum non amplius addam. Unum hoc iterùm rogo, ne patiaris propter leves aliquas impensas spem meam imminui. Inveniendus est aliquis, aut precibus, aut pretio, &c. Grati animi testimonium nunquam requires, sat scio. Etenim utut non accesserit, officii hujus gratia, tibi tamen obstrictum me esse semper agnoscam. Iterum vale, & me amare perge.

CCCXXXVI.

Jacobo Wittio,

Quæstori Dordraceno,

S. P.

Epistola familiaris.

CHartam mitto beneficii ab urbis vestræ Proceribus collati, Francisco Fr. Fil. Junio, spero hoc viduæ dabit Quæstor, ut tanto nunc promptior sit in exsolvendo, quanto ego tardior fui in negotio urgendo. Negabis fortasse tam me lentum esse debuisse, cum non possim ignorare, quam id viduæ sit molestum. Sed sic sum, nulla tamen culpa mea; quando quotidie minus, minusque meus esse incipio; si hoc ita procedit, quid amicorum negotiis, imo quid tandem studiis meis fiet? Et tamen manet ardor, quod ante biennium cogitatam, excurrendi ad vos cum aliquo meorum; idque si Deus vitam, & valetudinem, feriis autumnalibus. Juvabit videre veteres amicos, eos imprimis, quos veteris sui Doctoris necdum pœnitet: In quibus jure repono, ut de te taceam, Colvium, Beverovicium, J. Roverium. Grammaticum nostrum opus grande, & arduum jam excusum; & habet Bibliopega aliquot exemplaria, quæ compingat. Propediem ad te transmittam. Difficiles nugas, dicent malevoli. Quid mea? quando jam diu talium voces didici contemnere. Et certe si necdum sciam, quando futurum tandem, ut norim? Quippe jam annum ago undesexagesimum. Deo gratias ago, quod ætas sic satis vegeta, utinam de conjuge idem possim dicere. Sed illa in dies defetiscit; ut multum metuam, ne vita illa sit vitalis. Jam excudi cœperunt Annales Hollandiæ, & Zelandiæ, quos filius Matthæus conscripsit: scio non displiciturum opus, ubi videris. Sanè priores non parvo post se relinquet intervallo. Domesticum quidem hoc testimonium meum; sed tanto religiosius hæc scribo, qui vanus nolim deprehendi, vel domi cæcus. Excusa propemodum tragœdia Grotii, Sophompaneas, sive Josephus, qui altero illo nomine Ægyptius vocatur. Placebit argumentum, nec minus Romana vere dictio: credo & eo nomine, quia meo nomini inscripsit. Et illam, unà cum nostris transmittam. Authorem, non ut dictitant aliqui, ab Illustrissimo Oxensternio solum, sed à Regina, & Regni Suecici Proceribus, Legatum ad Gallos missum, credo jamdiu intellexeris. Uti & illud, quod Regi fuerit longè acceptissimus; qui gaudet non modo reversum in Gallias, sed honore auctiorem redire. Spero vir ille, quo affectu erga Patriam est, non Suecicis modo, sed Belgicis etiam rebus, multum in Gallus commodabit. Quod non scriberem, nisi melius nossem, quam multi, qui solis sibi judicium vindicant, cum nulli magis ignorent. Confido illum Deo curæ fore, utcumque res Suecorum, in Germania quidem, in extrema stare tegula videantur: sed jam ad argumentum venio, quod non ita cursim possit referri. Quare abrumpo, teque multum, & uxorem optimam, & familiam totam jubeo salvere: idemque facit conjux, cum liberis. Vale, amplissime & integerrime cognate.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xxxv.
Non. April.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

CCCXXXVII.

Guilhelmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Exercitationes suas Grammaticas ei transmittit, ut ipse in manum Walliæ Principi tradere velit, rogat; quæ porrò in humanioribus confecta habeat, recenset, quorum tamen editionem Theologica & ad antiquitates Ecclesiasticas pertinentia præoccupatura sint.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

TAndem finem suum implent Exercitationes nostræ Grammaticæ: quarum geminum mitto exemplar, unum Celsissimo Walliæ Principi, alterum tibi Mecænati meo optimo maximoque; qui nunc iterum bonas mihi precandus es preces: Nempe ut tantus Princeps, non aliunde potius quam ab Illustri manu tua accipiat Commentationes nostras: atque ab ore sacro tuo etiam cognoscat submississimam devotionem pectoris mei. Atque hæc quidem eà conditione oro rogoque, si sic res ac tempora ferant. Quid enim fieri possit, vel debeat, infinitis partibus melius me perspicies. De exemplarium cæteris quid faciendum censeam, ex ornatissimo Dellio cognosces. Nihil tamen acturus nisi ex consilio tuo.

Opere hoc copiosissimo, sed juventuti & φιλολόγοις, quàm sacra tractantibus utiliori, ad finem perducto, aliquandiu seponenda video, quæ bonas literas, vel humanas scientias spectant. Et si permulta jam prælo parata sint ut præter Originum libros, vastum en opus! etiam tres de Re Poëticâ libri diu expetiti, quia hactenus eam disciplinam, ratione illâ, tractârit nemo. Item liber περὶ ἐγκυκλοπαιδείας, sive de scientiarum artiumque omnium naturâ, nexu, & usu. Item Græcorum Olympiades. Ad hæc rerum Romanarum Annales. Pluraque id genus, quibus non insistam. Nempe totum me accingo ad ea, quæ Thesibûs Lugduni editis, Bellositi recusis, ante annos multos complexus sum: castigatius auctiusque multo, idque librorum forma, divulganda; videlicet ut duo sint Libri de Baptismo, & ejus ritibus: totidem de Eucharistâ libri, uti & de statu Animæ post mortem; Alius de creatione & fine mundi; Alius de lege, & bonis & malis operibus. Et porro ita in aliis non editis modo sed & hactenus ἀνεκδότοις. In cunctis iis nihil æque mihi propositum est, quàm studere paci ac concordiæ Ecclesiæ; simul ut sacræ scientiæ candidatis notitiam atque amorem veteris Ecclesiæ instillem.

Vix ea lucem viderint quin, σὺν Θεῷ, secuturum est opus nostrum de mundi Antiquitatibus, usque ad vocationem Abrahæ, & inde de rebus Hebræorum usque ad Christi natalem, vel Hierosolyma à Tito deleta. In his ad duo ista imprimis collimo. Primum ut sacram Chronologiam accuratius tractem, quam à Scaligero magno alioqui viro, & aliis aliquot, factum. Deinde ut difficilia multa veteris Instrumenti loca, præsertim ἐναντιοφανῆ enarrem: ac sententiam nostram, tum rationibus solidis, vel saltem verisimilibus, tum item aucto-

ritate

ritate sanctorum Patrum, & Rabbinorum aliorumque confirmem.

Tertia nobis cura erit de Christianorum rebus; quod opus bipartitum. Priùs exponetur Historia Ecclesiæ, ut candidè ita succinctè: rationes etiam verbo uno altero inspergentur, quibus diversa sentientibus responderi queat. Posteriùs ea omnia seligentur, super quibus nunc controversia est. Hic modestè cum Baronio & aliis, manus conserimus. Sic utrisque consulimus, & illis quibus sufficit scire rem gestam: & illis, quibus opus est adversariis occurrere. Hanc curarum partem optarem, vel primam lucem conspicere, nisi multa adeo adhuc cruda intercurrerent; partim quia toties, imo quando non, ab indigenis & exteris interturbor, partim quoniam in his consignandis in illo Ecclesiæ Catholicæ schismate, ac tantis partium studiis veritatis studium neutiquam sufficit, sed prudentia etiam opus est singulari. Eoque ubi paulum priora processerint, nihil æque exoptem, quam ut cum uno altero Magnæ Britanniæ, antiquitatis intelligenti & prudentia conspicuo, per literas subinde de talibus conferendi felicitas obtingat.

Nondum in scribendo huc usque perveneram, cum mihi à Dom. Gosttio literæ tuæ exoptatissimæ. Quid primum hic, quid postremum eloquar? Téne illo dignitatis loco Dei gratia constitutum, tantis ac tam densis negotiis obrutum, hoc me honore dignari indignum, ut ea cura, eo affectu respondeas singulis literis meis? O affectum eximium! quem nisi videam nihil me fuerit arrogantius stultiusque; nisi profitear, nihil me terra proferat ingratius.

De posthumis filii mei Dionysii, similiter ac tu, censeo, nihil nempe ejus divulgari oportere, nisi perfectum. Quippe imperfecta, ut rectè olim Plinius, censenda pro non inchoatis. Dissertationem tamen Maimonidis ab eo versam, judico propè adeo abesse ab ultimâ manu quam edendo solet adhibere, ut haberi id opus possit pro absoluto. Et jam editum foret, nisi Blauwius J.C. uxore ducta in vicina ageret urbe, ac demum circa Kal. Jun. domuitionem cogitaret. Parenti optimo, parum erudito extra Mathesin, non ausus fuit absens committere curam operis.

Filius Joannes operam suam addixit præfectis Indicæ negotiationis. Fisci iis fuerit advocatus. Spero idoneum magis fore seculi rebus quam eum expertus sum in humanitatis studiis vel sacris. Nihil igitur superest, quam ut honeste alteri loco cedat in Collegio. Interim multum me Regiæ beneficentiæ tuæque sollicitudini debere profiteor; quod hactenus ei bene in Anglia fuerit, saltem bene esse potuerit, nisi per ipsum stetisset. Quicquid superest, spero exequetur conjunctissimus affinis meus Franciscus Junius; ad quem fusè scripsi. Si qua in re opus ei fuerit consilio vel auctoritate tua, confido illam non defore. Reverendissime, Illustrissime Dom. Deum rogo, ut diutissime te salvum ac sospitem esse velit, quo Ecclesia Anglicana, illa omnium hodie Ecclesiarum Helice & Cynosura, deinceps etiam recto cursu ac secunda navigatione feratur.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxv, postrid. Non. April. St. vet.

Illustrissimæ tuæ Reverentiæ humillimus ac devotissimus cliens,

G. J. Vossius.

CCCXXXVIII.

D. Dello,

Reverendissimo Archiepiscopo Cantuariensi à Sacris,

S. P.

Rogat transmissa Exercitationum Grammaticarum exemplaria rite distribuat.

Fiducia, optime Delli, quam mihi amicissimus Gosttius fecit, non dubito aliquid à te exigere, in quo mihi utilis esse possit opera tua. Est hæc futura in exercitationibus Grammaticis quas mitto. Duorum exemplarium, quæ amictu holoserico emineni, unum Celsissimo Walliæ Principi destinatum, alterum Reverendissimo & Illustrissimo D. Archiepiscopo, communi Mecænati ac Patrono nostro. Si ludere nonnihil in re seria licet, cui viridi vestitum convenientius erit, quam virescenti D. Principis ætati? cui cæruleo contectum magis competat, quàm D. Archiepiscopo, cœlestia curanti? Addidi his duo in membranis compacta, & marginibus paginarum inauratis, unum Reverendissimo Domino Episcopo Londinensi, alterum Bodleianæ Oxoniensium Bibliothecæ. Quorum ille Reverendissimo Mecænati meo D. Archiepiscopo in priori dignitate successit; hæc verò, ut præclarum Oxoniensis Academiæ ornamentum, ad curam ejusdem tanquam Cancellarii pertinet. At, inquies, tertium primis duobus chartæ par reperio. Ita est, sed hoc superpondium est. Nempe metui, ne ex proceribus cuiquam exemplar satius esset offerri, quem equidem ignorarem, tam longè à Britannis degens. De illo igitur plane agendum fuerit, ex consilio Reverendissimi Dom. Archiepiscopi. Sunt & tria chartæ secundo ternoque non dispares, sed solo hoc inferiora, quod oræ paginarum non renitent auro. Horum unum esto ejus qui studiis præest Celsissimi Walliæ Principis. Intelligo esse D. Brian Duppa, antea Decanum Ædis Christi apud Oxonienses; cujus viri doctrinam pariter ac humanitatem, cum ante quinquennium & amplius Oxonii essem, abundè sum expertus. Tanto minus dubitavi ad eum scribere, & hunc novum ei honorem onerosum, sive onus malis, longè honestissimum, gratulari. Nempe & hic locum non minus habere censeo, quam in regunda Republica, quod olim à doctissimo Varrone dictum fuit, Onus est Honos qui sustinet Rempublicam. Alterum exemplar Rousii esto Bibliothecæ ejus præfecti, quam ante dixi. De tertio facile vides non posse te præterire, quem anteà incognitum ausus sum onere hoc onerare, veriùs quàm honestare. Sed simul putavi aliquod mittendum Symbolum amicitiæ, deinceps contrahendæ. Sæpius enim mihi per literas compellandus posthac eris, occasione earum rerum, de quibus aveam cognoscere sententiam Reverendissimi Domini Archiepiscopi. Non est minutiis interturbandus, qui tot tantaque negotia sustineat. Quare sic ad heroa scribam, ut quædam tibi committam qui in districtissimo commoda noris fandi tempora. Mittere etiam animus exemplar Academiæ Cantabrigiensi, & Decano Cantuariensi, ac amicissimo Casaubono. Sed existimavi non tibi hoc curæ committendum, cùm exequi liceret per ornatissimum affinem meum Franciscum Junium, qui in ædibus agit Illustrissimi Comitis Arondelii. Multis amicorum non mitto, quia argumentum non est ejusmodi, ut faciat ad genium omnium. Sed ubi quæ sacram Historiam, vel Ecclesiæ dogmata spectant, edidero, non ero parcior, verum munificus & liberalis. Si tamen nunc quoque peccatum, monito opus. Mittam quamprimum iis, quibus oportebat. Vale.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxv. 7. Idus Apr. St. Vet.

G. J. Vossius.

Hisce literis scriptis, in mentem venit, ut amicus putavit, perperam à me Reverendissimum & Illustrissimum D. Guilhelmum in præfatione ad Celsissimum Walliæ Principem, statui ab primo Archiepiscopo Augustino tertium super septuagesimum. Nam inquiebat, est Archiepiscopus LXXV. Occurrebam hoc pacto, sequi me Landavensem Episcopum Godwinum, cui si ὁ μακαρίτης Reverendissimus D. Georgius Abbotus est LXXIII. sane Reverendissimus D. Guilhelmus erit LXXIV. ab Augustino autem omnium primo LXXIII. Nam si ab eo numerem, primus non veniet in numero. Ut in Ovidiano illo

Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.

Ubi non duodecimus sed tertius decimus annus signatur.

Novum

Novum eidem visum quod & Augustissimi Regis & Celsissimi Principis nomen scriberem per K. Sed Latinis C. & K. non literæ sunt diversæ, sed ejusdem literæ ductus diversi. Nec judicio tam Karolus posui, quam consuetudine; quia meminissem, sic me in membranis optimis & vetustissimis exaratam hanc vocem invenisse. Atque ita quoque Petrus Pithœus, vir optimè de antiquitate meritus, in Francicis Annalibus crebro admodum Karlus, vel Karolus expressit. Etsi nec Carolus refugit. Nempe scribendi modus hic est arbitrarius, nec in eo versantur vectigalia Populi, vel salus Regni, ut dici solet. Sed quid minutis insisto? Utinam ne graviora sint, in quibus aliquid me fugerit. Nempe homo sum, nec humani quicquam à me alienum puto.

Iterum vale, optime D. Delli.

CCCXXXIX.

Reverendiss. & Doctiss.

D. Brian Duppa,

Illustrissimo Magnæ Britanniæ Principi à Studiis.

Dignitatem, quâ Regii Principis Ephorus constitutus, impense gratulatur, Exercitationesque suas Grammaticas pariter offert.

Reverende Doctissimeque Vir,

SÆpe animum meum subit recordatio, qua me humanitate exceperis Oxonium venientem, ubi tum Decanum te esse Ædis Christi commemini. Nunc vero intelligo; admotum te studiis illius, à quo post Augustissimum Regem, (cui de nostri utriusque temporibus siqua supersunt, annos Deus largiatur) spes Magnæ Britanniæ potissimùm dependet. Bene æternum sit optimis & sapientissimis viris, per quos Deus hanc mentem insinuavit Serenissimo Regi, ut ex summorum virorum abundanti tantopere Britanniâ unum te omnibus præferret, cui cara adeò pignora committeret. Cœlesti etiam numini supplicamus, tui quoque, sed magis Regni causâ, imo tot Regnorum, ut magis magisque te spiritu sapientiæ firmet. Quid enim homulli absque divinâ gratiâ possumus? Faxit illa ut te tanti Principis Ephoro, ætas gaudeat præsens, & omnis posteritas, pro tam nobili opera, præconia debita rependat. Quamvis verò non ea vis animo, nec illa fœlicitas, ut in hujusmodi sortem nascerer, nunquam desinam erga inclytam Serenissimi Regis stirpem, animum testari devotissimum. Cujus primum argumentum sunto Exercitationes Grammaticæ, quas si Illustrissimo Walliæ Principi dicarentur, illustriores fore existimavi, & simul hoc me consequi posse, ut opere tantulæ ætati non prorsus inconveniente, obstringerem me ad graviora sanctioraque. Exemplar confido Illustrissimus Princeps, jam ante has ubi redditas, ab Reverendissimo D. Archiepiscopo Cantuariensi acceperit. Sed nefas erat, si non tam bellam occasionem amplecterer, aliquo ingenii nostri monumento, ut possem comprobandi erga te animum & officium meum. Nempe isto potissimum, ut eumpse fœtum ad te quoque transmitterem: non quasi commentatione hac usque adeo mihi placeam, sed quia leve, quam multi censeant, putent artem Grammaticam, artium & scientiarum omnium janitricem, eo usque perducere, ut non multum adeo nunc, à fastigio, ac perfectione sua abesse videatur. Cessatum hâc parte à viris magnis. Subii ipse onus fortasse aliquo honoris nostri, publici dispendio non item. Idem spero judicabis, ubi operosam adeò operam nostram introspexeris. Vale, vir summe, & amicissime, animoque tuo ita persuade dum vivam, tui me nominis cultorem fore.

Amstelod. cIↃ IↃcxxxv. 14. Kal. Maji.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

CCCXL.

Episcopo Londinensi.

Episcopalem gratulatur cathedram. Exercitationes suas Grammaticas offert.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustris.

GRatias Deo ago, quod cum decrevisset grande illud Ecclesiæ columen D. Gulielmum in Archiepiscopali sede constituere, te potissimum voluerit in Londinensis Ecclesiæ Cathedra tanto succedere heroi. Hinc enim omnes pietatis juxta & antiquitatis amantes ita fore augurantur, ut arctissimâ vestri duorum conjunctione, magis & magis sordeat novellitas, splendeat vetustas. Quem affectum meum cum optimo quoque communem perscribendi nunc occasionem arripui avidè, quod Exercitationes meas Grammaticas ad Celsissimum Magnæ Britanniæ Principem mitterem. Putavi enim rectè & ex officio me facturum, si eâdem eminentissimo nomini tuo exemplar offerrem, quod ut boni consulas rogo. Equidem ignorare non possum, quanto gratius munus foret, si in sacro argumento industriam posuissem. Sed alterum illud ætatulæ Celsissimi Principis magis conveniebat. Nec in graviori re deinceps opera nostra claudicabit, modo Deus mihi concesserit valetudinem & vires. Quem ipsum rogo ut te, Reverendissime & Illustrissime Domine, diutissime salvum ac sospitem conservet.

Amstelodami, cIↃ IↃcxxxv. 12. Kal. Majas St. Vet.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor devotus,

G. J. Vossius.

CCCXLI.

Joanni Rouse,

Bibliothecario Bodleiano,

S. P.

Geminum Exercitationum Grammaticarum offert exemplar; unum Bibliotheca publica, Bibliothecario alterum, optatque & in posterum sui benevolam inter excellentes Academia viros memoriam esse, cùm antehac in ipsorum numerum benignè fuerit adscitus.

GAudeo, præstantissime Rouse, tam bellam mihi occasionem oblatam abrumpendi diuturnum hoc silentium, quod non ab ulla tui oblivione est (melius de me meritus es) sed ab occupatissimo vitæ genere, quod meum me esse neutiquam sinit. Quam vero occasionem dixi, ei mihi præbita est ab nostris de re Grammatica libris, Celsissimo Magnæ Britanniæ Principi inscriptis, quorum exemplar melioris chartæ & inauratum mitto, ut instructissimæ Bodleianæ Bibliothecæ illatum, aliquid inde honoris accipiat, & ad auctorem suum id transfundat. Alterum etiam codicem comitem esse jussi; sed hoc animo, ut ubi hoc officio perfunctus erit, in privata tua Bibliotheca aliquid reperiat loci. Affectum hunc erga te consules boni. Non diffiteor argumentum operis nostri vile haberi à multis. Sed aliis cessantibus, suscipiendum id nihilominus existimavi. Turpe enim cum tanta seges sit eorum, qui quotidie bene mereri student de disciplinarum aliis, non inveniri, qui idem conentur Grammatica in arte, cum priusquam ad majora mysteria admittamur, minoribus illis initiari opus sit. Ab hac doctissimorum virorum circa eam disciplinam incuriâ provenit, ut nuspiam fere crebrius peccetur

etur quàm à doctoribus ejus, dum vulgatis insistunt sententiis; nec qua eundum, sed qua itur, gressum dirigunt. Porro (quod multis minus fiat verisimile) satis operosa nobis hæc opera fuit, dum (ut cum Terentiano Mauro dicam) recondita quæque

Dumos inter & aspera
Scrupulis sequimur viis,
Fronte exile negotium
Et dignum pueris putes.
Aggressus labor arduus.

Sed de opera nostra nihil addam, maloque te remittere ad præfationem, quam præmisi ad Lectorem. In priori Epistolâ, quæ est ad Serenissimum Magnæ Britanniæ Principem, mentionem facio Oxoniensium inclytæ Academiæ, & eximiæ humanitatis, quâ me summi ejus viri excepetunt. Nempe occupationes tam densæ, quibus pene obrutus sum, necdum sivere, ut aliter affectum erga bene meritos testarer, quam debiti mei professione. Sed spero aliquando melius erit: quod opto, ne videar ingratus. Desidero scire, vivatne & valeat ornatissimus Edwardus Pococke, & utrum è Syria, ut confido, sit reversus, ubi item degat. Volupe erit cum eo deinceps colere amicitiam, ante quinquennium inchoatam. Salutabis plurimum meo nomine, excellentissimos viros Academiæ vestræ, imo & nostræ, quando & me in Academicorum vestrorum numerum adsciscere non dubitâstis, XII. Nov. Ann. clɔ Iɔ CXXIX. ut bene noster Pocockius, in opere nobis dicato annotavit. Sed, ut puto, non occasio jam salutandi Doct. Juxon, quem ad Episcopalem dignitatem evectum audio, uti & Doct. Brian Duppam studiis admotum Celsissimi Walliæ Principis. Verum arbitror agere adhuc Oxonii, D. Acceptum Fruen, item D. Prideaux, ac D. Samuel Fell: Sed & D. Claytonum, & ornatissimos viros, Harrisonum ac Chillingworth, atque alios. Quare eos, quæso, ut dixi, salute plurima impetti: imo si grave non erit, perscribe ut valeant, & an eadem quæ, cum istic forem, munia apud vos obtineant. Mihi perjucundum erit aliquid de illis ex te cognoscere. Vale, doctissime & amicissime Rouse.

Raptim scribebam Amstelod. clɔ Iɔc XXXV. XII. Kal. Majas St. Vet.

Tuo nomini merito tuo addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCXLII.

Debitis meritis ejus in filios laudibus prosequitur, ac ut in posterum de illis bene mereri velit, petit, benefacta benefactis quacumque data occasione compensaturum pollicetur.

HAud abs re facturum me existimavi, Vir clarissime, si te quoque tot annis, tot beneficiis mihi conjunctissimum, brevi epistolio, sed intra præcordia nato, compellarem. Enimvero tanta sunt tua, de me, tamque præclara merita ut cui plus eo nomine debere possim, velimve, sciam neminem. Cætera verò longe antistat ingens illud nec mea unquam memoria excessurum beneficium: quod filiorum meorum, non unum, non duos, sed trinos, pignora mihi charissima ad optimarum rerum scientiam, quâ neque majus aliud, neque præstabilius, non incitatis modo, quo solo obstringi æternum poteram; sed duxeris etiam, traxerisque; ne sic quidem innato tibi bene merendi studio satisfactum ratus, nisi & simul informator fores. Quod quantum sit, rem ex vero æstimantes, etiam me tacente, nórunt cuncti. Sincerum tuum in me meosque affectum, & alia hujuscemodi, quæ deterri prædicando nullus abnuerit, ne modum epistolæ excessisse, vel solum id egisse videar, libens & consultò prætermitto. Ego saltem omnium, dum superstes fuero, recordabor; sin, occasionem nactus, officia esse mea aliquid judicáro: non negligam actu promptus esse, benefactaque benefactis reponere. Interea sic me animatum credas velim: Filium Benedictum, Britannia jam decedentem mareque transmissurum ubi ad vos appulerit, ut complectaris foveasque facile te exoratum iri confido, si cogitare tibi subierit, quam ipsi semper cultus fueris, quamque prolixè ei operam navare, cupereque jam Judum cœperis. Vellem is tuo consortio longum frui, adeoque te Doctorem habere posset; sed quia necessum est in patriam, sesquianno haud vilam, regrediatur, infelicem hac parte esse oportebit. Habes Laurentium, excitatæ indolis ingeniique, quem doctrina affecisse, tibi honorificum, mihique & compluribus aliis futurum, est quam maxime jucundum. Adeo non veremur, ne ab materie devinciendi ulterius familiam nostram destituaris. Quid mihi hac legatione præstitum, quanquam memorare possem, tamen filio optime relaturo quævis, supervacuum videtur. Hoc saltem profiteri licebit; nihil omnium secus quam optaram evenisse. Jam in eo sum, ut hinc discedam; Belgicis navibus, uti spero, transfretaturus. Deus te bono literarum, tuoque decori incolumen servet, & senectâ ætate, quam scio expetis, dignetur. Vale.

Kalendis Maji, clɔ Iɔc XXXV.

Virtutum & Eruditionis tuæ admirator & cultor perpetuus,

JO. SKYTTE, Senior.

CCCXLIII.

Petro Staeckmans,

In Coll. Gener. Ord. Deputato,

S. P.

Argumentum ac ordinem totius operis Annalium Batavorum, quod filius Matthæus condat, concinne perscribit.

ALiquid molestiæ mihi attulit, vir amplissime, quod tam avide expectanti reditum tuum, occupationes inviderint hanc fœlicitatem: nam absque his fuisset, scio, quæ humanitas tua, cùm urbem hanc transires, non expertem me livisses jucundissimi alloquii tui; siquidem, non ignoras, ut cibo corpus, ita animum sermonibus ali, illis imprimis, qui promuntur, non ab uno e multis, sed illo quem sua virtus, ac doctrina, in sublimi loco collocârunt. Benè interim quod publicis mihi occupationibus tuis ereptum, compensâris literis longè humanissimis: in quibus videre, visus sum imaginem tui. Eò magis volupe foret satisfacere illi, quod postulas; sed enim quos filius Matthæus, Bataviæ, Zelandiæque Annales condidit, nunc penes Typographum sunt: qui jam editionem auspicatus, inque iis promittit se passibus tantum progressurum, ut intra menses duos, vel circiter, lucem videant, libri quinque priores, quibus ducentorum quidem annorum tempora, non fuse quidem, nec confuse tamen perstringit: accurate verò persequitur proximos trecentos, qui in anno desinunt trecentesimo post millesimum. Priusquam verò partem alteram publici juris faciat, decretum ei edere, quæ observata illi, de Batavorum libertate: Quæ sanè ante Burgundorum, & Austriacorum, in has terras imperium, maxima semper fuit. Quod nec semper dissimulant scriptores, satis Austriacis addicti. Longum esset omnes recensere; sed multorum instar, fuerit Pontus Heuterus Delphius, qui in secundo Burgundicorum non veritus sit scribere, *Brabantis, Namurcenses, ac Hannones Principibus suis in gratiam Comitis obtemperarunt. Leodienses, Hollandi, ac Zelandi, minime; quantumvis Comes Albertus, omni ratione, Comiti Ludovico gratum facere studeret. Precario enim ferme Reguli hujus temporis Liberis populis imperabant.* Si dicendum quod res est, Vir amplissi- Pag. 36.

plissime, longè alia facies hujus Reipublicæ fuit, sub Comitibus Hollandis, atque etiam Hannoniis, & Batavis: alia sub Burgundis, & Austriacis, qui cum vellent, quod quo jure, quà injuriâ, possent, libertatem pene omnem pessum iverunt, partim dolo, partim vi. Nihil liquidius erit, ubi filii liber, super hoc argumento, prodierit in lucem. Quod si ea, non dico, extremam manum accepissent, sed non multa adeo, solum memoriæ ergo rudius, concepta intercurrerent, qualia quæ ja forent, jam nunc transmitterentur. Atque id coram etiam me dicere commemini. Porro opere eo, non solum Belgicæ, sub Burgundis statum expendit, sed ab ipsis incunabulis ejus libertatem est probaturus. Vis, Vir amplissime, ut pictorum more, lineis quibusdam, picturaque μονογραμμῳ, ac ut veteres dixêre, sublestâ fastigia carpam operis universi? Erit id quadripartitum. Primum quidem Bataviam, à Romanorum; deinde à Saxonum, Francorum, & Wiltorum servitute vindicabit. Tertius liber in eo totus versabitur, ut societatem inter Frisios Batavosque initam probet, & quo pacto illi tandem communibus votis Principem elegerint. Postremus Ordinum Comitumque collatam potestatem habet; ubi imprimis ostenduntur Principum artes, in obterendâ Belgarum libertate maximèque Burgundicæ domus & Austriacæ: & in illâ quidem Philippum Bonum occulte, Carolum Audacem palam; in hac simulando Carolum V, Philippum vi, Reipublicæ libertatem evertere conatus. Istis comprobandis prope ei prora, & puppis, Leges, Privilegia, Statuta Ordinum Comitumque. Partim tamen etiam ad partes advocantur Meieri Annales Flandricæ, Haræi Brabantica, Flandrica Marckantii, Burgundica Heuteri, ejusdemque Austriaca, Annales Hollandici, Belgicâ olim linguâ conscripti, Trajectina Hedæ, & Frisica Ubbonis Emmii historia, atque alii nonnulli; sed super istis fusius differemus, ubi vel tibi Amstelodami pauxillum hærendi, vel mihi Hagam excurrendi occasio erit. Vale, Vir amplissime, diuque fœderatæ hujus Belgicæ bono, sospes age, & incolumis.

Amstelodami, cIↃ Iↄc xxxv, iv Id. Majas.

Amplissimo nomini tuo addictissimus,

G. J. Vossius.

CCCXLIV.

Hugoni Grotio,

Regni Sueciæ Legato.

Gratulatur ei fastigium Legati Suecorum regni. Sophompaneam cæteraque ejus sacra poemata excudere typographum cœpisse. Concordiam Anglicanæ Ecclesiæ Episcopis à Catharis magis magisque difficilem reddi; per calumniam ubique spargere Zelotas, Regem & Episcopos de reducendo cogitare Papismo refert. Vindicat Archiepiscopi Cantuariensis famam. Commendat Justum Rykwaert juvenem egregium. Pro honore dedicationis Sophompaneæ ejus gratias agit.

DE honore legationis, quo longè eo dignissimum Sueciæ te regnum extulit, ex animo gaudeo, eumque, & tibi tuisque & Sueciæ universæ, atque adeo Christiano orbi, fortunare cupio. Atque idem votum omnium, qui virtutem amant. Equidem semper rebus Suecicis optimè volui: nunc tamen impensius id facio; quia video eam intelligere & æstimare posse virtutes, laudesque tuas. Optimè diu sit Illustrissimo Heroi Oxenstemio, cujus prudentia tam Sueciæ, quam tibi, consultum nunc, & porro consuletur, si in maximis expensis, quas tanti honoris exigit fastigium, malignius solvatur: ut aliqui amantes tui verentur (amor res est meticulosa) si hinc Cæsar, inde Polonus oppugnent, nec Christianissimo Regi res satis erit cordi; sed hæc curabit ille, qui Regum corda habet in manu: & ea est ingenii tui sagacitas, ut tempori scias omnibus providere. Ac propemodum metuo, ne ista legens, fortasse rideas, tam anxiam solicitudinem eorum qui hic sumus: præsertim cum à Vossio proficiscantur, qui ab animo suo potuit impetrare, ut tam sero tantum tibi honorem gratularetur. Ut in me etiam conveniat, quod Ciceroni olim ajebat Augustus, Postremum accedere amicorum; sed illi ambigua voce ludere visum, quia similiter Tullius, cum laudandum diceret Octavianum, tollendumque. Meus verò animus tam perspectus tibi, ut cessationem istam nunquam sis crediturus ab imminutione amoris provenire. Et verò cum multa variaque meum hoc officium sint morata, nihil æquè tamen ac illud, quod de Sophompanea, ac cæteris poematis sacris, certi aliquid respondendum putarem, ac de hebdomade in hebdomadem, à Blauwio rejiceret. Nihil æque mihi grave in talium genere fuit, quam quod sic eluderet, ut neutiquam satisfacere postulatis tuis possem. Bene interim, quod tandem se exsolvit, nec inelegantibus typis excudit, & ut emendate excuderetur, mecum providit: si quid tamen oculos fugerit, vel melius nunc occurrent tibi, quàm prius, velim perscribas, ut saltem editione ea, quæ minoribus typis sequetur, corrigatur. Non dubium enim quin vicinus Jansonius, uti in opere tuo de Jure Belli fecit, ita hæc etiam poemata minori forma divulgare cogitet. Huic malo non aliter occurrere Blauwius posset, quam typis itidem exiguis, sed elegantioribus recudendo. Valdè hic animi hominum suspensi de classe quam Serenissimus Britanniæ Rex parat. Plerique metuunt, ne quia multimodis offendimus, in nos cudatur faba. Cæterum, quod ajunt, Regem, vel Proceres ad Papismum vergere (ita his quoque terris prædicant vulgo) id ab animis proficiscitur exulceratis, nec quicquam probantibus, nisi quod Gallicis Ecclesiis conforme, hoc habent optimi & doctissimi quique Britanniæ, quod magni faciant Ecclesiam veterem, nec in dogmate solum libenter sapiant cum primis seculis, sed etiam ritus, qui tum obtinuere, lubentes sequantur. Hac propter Cathari, qui id Papismum vocant, non desinunt traducere sic sentientes, & simpliciores, quorum maximus numerus, magno zelo abalienare ab Regum optimo, & Episcoporum illis, quibus orbis Christianus genuinæ antiquitatis reverentiores non habet. Quam noxium, ac periculosum id Regno sit, siquis non intelligit, ex Zelotis plerisque in Batavia capere possit experimentum. Quare Rex studet, ut qui fide conveniunt, ritibus etiam similes sint; sed audio Puritanos Anglos dicere non debere Indigenis minorem esse in istis libertatem, quam exteris; Regem, intellecto hoc, egisse, ut Gallis etiam, ac Belgis nati, sed in Britannia, ac Anglicè à pueris edocti, Anglicis se Ecclesiis jungerent, ut ita facilius Ecclesiæ istæ coalescerent. Hos propterea vehementer conquestos; Regique indicium factum, ut Britannia excedere cogitent. Dixisse ad illud Regem; puerorum eos similes esse plorantium priusquam vapulent. Nec videri Regem illos diutius ursurum, dummodo tandem pausa fiat odiosè adeo traducendi Proceres optimos, & in contemptum adducendi præsentem Ecclesiæ Anglicanæ formam. Horrescit animus referre, quibus maledictis, & mendaciis, Zelotæ (me etiam præsente, ne quid iis affingi putes) Antistites optimos, mihique notissimos proscinderint. Quanto hic tutius, tanto id quoque hic vehementius, & frequentius fit. Quales cum in Angliam veniunt, indigenarum etiam animos magis turbant: ut ista Zelotarum utriusque gentis commercia concordiam Ecclesiæ Anglicanæ reddant difficiliorem. Quam falsum autem sit quod Reverendissimum D. Archiepiscopum Cantuariensem ajunt cogitare de Papatu reducendo, si non aliunde mihi satis constaret, vel inde conjecturam planissimam caperem, quod me tum per alios, tum literis etiam suis, hortari non desinit, ut breviter Baronianos Annales refellam, Regique operam hanc nostram dicem. Vix etiam semestre est, quod Sacellanus Regius, coram Rege, & Archiepiscopo, in concione dixerit, eo

anno,

anno, ac mense, ac propemodum die, centesimum annum expirare, ex quo Henricus VIII. Papatum omnem ex Anglia penitus ejecerit: ac votum idem Sacellanus addebat, ut ne unquam, vel sub Rege Carolo, vel prole ejus reduceretur. Quod apertis favoris indiciis Rex, & Archiepiscopus mox approbarint, universâ Ecclesia acclamante, *Amen*. De affine Junio multum gaudeo, quod tanti eum facias, ut operam ejus potissimum exoptes: scio quantum hoc ei incrementum in sacris, & civilibus studiis afferre possit. Sed qua conditione apud Illustrissimum Arundelium vivat, dicere non habeo, uti nec illud, an ad certum annorum spatium, se familiæ illi obstrinxerit. Existimo me citius super eo aliquid rescripturum, quam existimes. Est apud nos juvenis annorum XXVIII, nomine Justus Rykwaert, filius optimi doctissimique Theophili Rykwaert, Ecclesiastæ Remonstrantium, & ante schisma, & nunc quoque apud Britannos. Is Gallias cogitat, spe illa, quod nobilis alicujus liberis præfici honesta conditione possit. Latinè non modo, sed Græcè etiam doctissimus est, ac ea lingua versus etiam edidit complures. Intelligo & moliri editionem Epigrammatum Græcorum, quæ fecit. Valdè ob hanc peritiam, æstimari à Cunæo, & Heinsio solet; ut de aliis taceam. Non dubitarem eum tibi commendare, si mores mihi perspectiores forent. Dispares de eo Remonstrantium ipsorum opiniones sunt. Corvinus, & moderatiorum alii amant, ac à judicio, & probitate laudant. Alii culpant, tanquam non satis siccum. Excusant amantes, eo quod nihil mirum in juvene sit, si lassus diurno labore (nam apud Wyttirium, egregium mercatorem, & liberis ejus à studiis fuit, & præfuit codici accepti, & expensi) circa vesperum horula interdum cum amico frontem exporrigat: quod cum domi suæ facere non possit, in diversorio fieri necessum esse. Ratos Lugduni, etiam melioris notæ, aliter vivere. Quodammodo amasse etiam ex Catonis magis, quam B. Pauli præscripto ajebat ei inimicissima secta Contraremonstrans. Sed constanter id pernegant amiciores: vel saltem rident nugas, quod in ingenio optimo, ita minutatim omnia ad vivum resecentur. Quorsum ista, inquies, ad me tam multis? nempe ne quem sic commendem, ut non vera, falsaque scias. Tum autem, ut videas, an privatim etiam utilis esse possit. Credo, homo est, & adolescens, sed excitato ingenio, & qui si volet, (ut velle puto) altius assurgere possit, quam vulgares animæ solent. Si forte ad te literæ per ipsum dandæ, non apertè omnia scribere liceat, quia experientia compertum, literas ab adolescentibus in suo negotio reserari solere, priusquam tradant. Et hæc cùm scribam, tamen amo juvenem ob dotes egregias. Tantum nescio, in ambiguis illis, vel discrepantibus amicorum pariter ac inimicorum judiciis, quid credere debeam. Mei interim officii erat, nihil te celare. Jam nunc enim de eo compellari incipio, ut commendem tibi, non quo utaris ipse opera ejus, (nihil enim illis de eo cogitationis) sed ut, si possis, commendes alteri, quandoquidem hic exigua spes emergendi. Nec paternæ facultates illæ, ut succo suo vivere possit. Sophompaneæ XX exemplaria fratri tuo tradidit Blauwius, decem melioris, totidem vulgaris chartæ. Cætera ad te utriusque chartæ mittit; sed plura missis, si voles, a Bibliopola accipies. Nam si benè Blauwium novi, non is est, qui ad exemplaria paucula attendat. Ipse ex duodecim exemplaribus, quæ mihi pro opera debet, in Angliam aliqua mittam: uti Junio Casaubono, aliis; ante omnes Reverendissimo & Illustrissimo D. Archiepiscopo. Quod tantus egregium animi fœtum nomini meo dicaris, & antea multum solatii attulit filium lugenti, & nunc magnitudinem beneficii hujus cogitanti, summam adfert voluptatem. Quare quod antea etiam feci, iterum, iterumque meo, & meorum nomine nunc facio; gratiasque agimus, quas possumus, quis debere plurimum omnes profitemur. Mitto melioris chartæ exemplaria duo librorum de Arte Grammatica: unum tibi, vel filio potius; alterum ei cui voles, hoc est alicui non planè tetricum hoc, & quodammodo puerile studium aspernanti, seu is Rigaltius, seu Puteanus, seu alius erit. Si tertium, affectus testandi, cuiquam dandum putes, quamprimum mittam: vel a Bibliopola Parisiensi, cui exemplaria Blauwius mittit, per famulorum aliquem petendum. Facile inter me & Blauwium conveniet. Miserat fratrum Puteanorum alter ad Salmasium literas Lugdunensium, quibus socer meus Junius Heidelberga, in Lugdunensium Academiam vocabatur; miserat autem ut mihi darentur. Pro quo affectu summi viri, & per Salmasium gratias egi, & nunc quoque id facio, & occasionem opto grati animi comprobandi. Claudam eo literas hasce, quod filius Petrus, probitate vitæ, mihi, Corvino, & aliis satisfaciat, nec industriam, quandoquidem mediocris ea, magnopere desideremus. Ut sic pergat, vel potius se vincat, fortasse etiam hortatus nostri, sed paterni præcipue efficient. In me, quod curam ejus respiciat, non patiar aliquid requiri. Ego, uxor, liberi, te, Conjugem, & tuos plurimùm salutamus, Deumque rogamus, ut te, Illustrissime Domine, Sueciæ, & orbis Christiani bono, diutissime incolumem conservet.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXXXV, Idibus Majis.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

CCCXLV.

Clarissimo

Gerardo Johanni Vossio,

Salutem & Officia.

Literas à Vossio expetit, per quas Illust. in Polonia Comes Lescinius, claris in Anglia viris, inclarescere possit.

IN votis quidem erat, Vir clarissime, te ante abitum Illustrissimi Comitis Lescinii in Angliam, videre; verum quia partim promotione quæ hac die fiet, distractus, partim rebus itineri parandis, id facere nequeo, per hasce mihi tecum esse agendum existimavi. Totum negotium in tuis literis versatur, quibus instructi Angliam petere voluimus. Magnum te in illa insula, collati à Regibus honores testantur, Illustrissimo Comiti satis erit, si tuis ibidem amicis significaveris, magnum literatorum æstimatorem eum esse. Utramque Academiam videbimus, in utraque aliquot septimanas consumpturi. Te parario viri magni innotescent, quorum tamen & ego non paucos amicos habeo. Addere non oberit, si videbitur, Parentem ipsius unicum in Polonia Reformatæ Religionis patronum esse, prout Princeps Radzivilius in Lithuania, prudentissimum & literatissimum inter Palatinos haberi, & quod ad rem facere maxime videtur, in magno apud Serenissimum Magnæ Britanniæ Regem favore, quem multis literis testatum fecit. Ipsius Comitis dotes ex aliorum forte relatione nosti. Sed quid ego multis in his te, Vir clarissime, turbo: sufficit perisse, ut literas nobis ante diem Jovis vel Veneris submittantur Lugdunum. Hospitium nobis est in Pappengraft apud Dominum de la Rue. De favore erga nos tuo nihil dubitamus, quem ut continuare erga me præsertim velis, observanter peto. Vale, Vir clarissime.

T. C.

Lugduni 15. Maji ipso die promotionis meæ in Medicinæ Doctorem.

addictissimo,

JOH. JONSTONO.

CCCXLVI.

Claudio Salmasio,

S. P.

Epistola familiaris, quâ simul offert de arte Grammatica commentarios suos.

TAndem, maxime vir, ad te mitto, quæ, paucis exceptis, olim observavi in antiquis ac recentibus artis Grammaticæ scriptoribus. Gaudeo me equidem defunctum molestissimo labore in argumento adeo tetrico & in speciem puerili. In quali me omnem deinceps quoque ætatem consumere optent malevoli. Me vero solatur quod qualis qualis materies sit, non inamœne vel incuriose eam tractarim, modo formam operis cum priorum opera lubeat conferre. Et nisi pertæsum fuisset diuturnioris moræ in hujusmodi, ut creditur, minutiis, longe pulchriora essent interspersa. Sed Catone hoc nunc contenta sit adolescentia, & quod est scholarum, quarum præfectis consulere voluimus. Grotii eximii Sophompaneam credo, vel jam acceperis, vel paucissimis diebus accipies a fratre ejus Guilhelmo Grotio Hagensi Jurisconsulto. Sin is cessarit, non committam ipse ut diutius frauderis. Maximæ mihi voluptati fuit, quod intelligerem bonis omnibus laudatissimum virum non ab Illustrissimo Oxensternio modò sed a Regno Suecico missum ad Regem Christianissimum, ac ab eo & Regni proceribus honorifice adeo exceptum. Deus tantummodo faxit ut perpetuum gaudium gaudeamus. Quod erit, si Galliæ satis cordi erit Germaniæ status, & Deus consilia Regis fortunarit. Ab affine Junio tandem literas accepi Kalendis Aprilis exaratas. Vellem transmisisset, quæ petieramus. Verba ejus ex Epistolâ exscribi jussi, ut quid rei sit, certius intelligas. Sed fortasse interea, vel Patricius Junius vel Seldenus promissis steterint. Si quid cognoro ex literis proximis, statim perscribam. Scire aveo quando speres commentarios tuos rei vestiariæ posse Typographo tradi, item quid de Arnobio statueris. Blauwius noster post menses duos auspicabitur editionem operum omnium Meursii quorum magna pars hactenus ἀνέκδοτος. Cætera meliora erunt vel auctiora. Salve plurimum à me, uxor ab uxore, imo uterque salvere à nobis omnibus, & una vobiscum D. Elichmannus.

Amstelodami,
cIↄ Iↄc xxxv.
viii. Kal. Jun.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

CCCXLVII.

Joanni Meursio,

S. P.

Cretensia ejus laudat. Suos de re Grammatica libros cum Sophompanea Grotii transmittit; quæ publicè, quæ privatim nova acciderint, familiariter perscribit.

CRetensia tua, optime maximeque Meursi, accepi, mihi quidem perjucundum fuit videre, opus longe eruditissimum amicissimi viri multoque etiam gratius credo futurum Arlandervenia Domino. Nunc ab urbe abest: sed simulac redierit faciam quod mei muneris est. Nunc habe meos de re Grammatica libros de quibus me aliquando, cum Collegæ essemus colloqui memini. Tandem lucem vident nescio quo honore meo, scio adolescentiæ & scholarum bono. Addo & Sophompaneam maximi & tui amantissimi Hugonis Grotii. Quod eo facio lubentius, quia mihi operam hanc suam consecravit. Certus sum multum voluptatis tibi attulisse, quod homo Batavus suis ante neglectus, nullo merito suo, nunc Deo propitio ad illud fastigii decus sit evectus, ut Legatus sit Regni Sueciæ ad Christianissimum Regem, à quo etiam honorifice admodum est exceptus. Filiam juniorem magni ingenii Puellam amisit simulac Lutetiam venit. Morbum ex hiberno itinere contraxerat. Audio nec alteram satis commodè valere. Quis Reip. nostræ status deinceps sit futurus difficile est dicere. Fœdus initum cum Gallo, quod Deus utinam fortunet. Multorum enim metus, ne minus sit salutare futurum his terris. Causas quid dicam? Non omnia literis committi possunt. Sane non dubium quin eo offenderimus Britannum. Quamquam de eo & aliæ offensæ sint causæ. Strenue rem gessimus in Flandriâ, unde magna cum clade à Philippino propugnaculo rejectus Hispanus. Galli quoque ab eodem juxta Hujam insignem victoriam reportarunt. Omnino Cardinali ut vocant Infanti infeliciter initia hæc procedunt. Sed an ut gaudendum nobis quod prælio superior sit Gallus, ita optandum sit eundem bello vincere difficile dictu esset. Plane verendum ne tam potentis vicini aliquando pœniteat. Nam quid æque nobis adversum Hispanum commodavit quam ejus longinquitas? Sed hæc curæ erunt numini supremo. Burgersdicius post longum morbum Lugduni excessit. Uti & aliquanto ante Socer ejus Verbonius. Etiam Heinsius uxorem amisit, de quo, absque dubio, jam aliunde intellexeris, & fortasse ex meipso, nec enim satis memini: Nam annus & amplius multo est quod excessit. Salmasius necdum Leidæ aliquid in lucem divulgavit: sed meliori utitur valetudine quam antehac. Barlæi uxor graviter ægrotat, nec extra periculum est. Mea infirma ut solet, sic tamen ut par videatur rei familiari. Honartius Senator & Consul urbis nostræ Bickerus, Legati in Poloniam missi, cum Frisio Senatore, qui Franekeræ quondam juris Professor fuit. Nempe hoc fine ut dispiciant num inter Suecum & Polonum pacis negotium transigi possit. Adrianus Pauwius Advocatus Hollandiæ & Legatus fœderatæ Belgicæ in Galliam hæret istic hactenus sed invitus, quia ut scribit, negotium totum, cujus causa missus erat, confecit. Multum sollicitat per literas ut redire liceat. Sed nihil hactenus efficere tot literis vel precibus potuit. Causam melius Illustrissimus Princeps quam Procerum multi intelligat. Simon Beaumontius qui ante in Generalium Ordinum consessu locum suum tuebatur, nunc Syndicus est urbis Roterdamensis. Tamdiu cessarunt Roterodamenses novum Syndicum in Hug. Grotii locum creare, quamdiu is operam suam extero Principi nondum addixisset. In causa est quod conditione illac Grotius Syndici munus hoc susceperat, ut ne illi possent repudiare cum vellent. Itaque existimat stipendium sibi vetus deberi usque dum Legatus à Sueciæ Regno constitutus. Et multorum ea opinio (si dicendum quod res est) plane hoc deberi, præsertim cum nihil egisse, nisi ex senatus præscripto fateantur. Sed tempus abrumpendi tandem hanc scriptionem. Uxor uxorem, filia filiam, imo omnis familia mea omnem tuam salutat. Salutem etiam Cl. Viris Stephanio & Laurenbergio dices.

Amstelodami,
cIↄ Iↄc xxxv,
vii Kal. Jun.
St. Nov.

CCCXLVIII.

Axelio Oxensternio,

Cancellario Regni Suecici,

S. P.

Baronem Skytte favori ejus commendat, ut & suas de re Grammatica commentationes.

AB discessu tuo, Illustrissime Dom. Cancellarie, plurimus inter urbis hujus Proceres sermo fuit, de maximis virtutibus tuis; quibus præcipuè attribuunt omnes, quicquid post Serenissimi Regis excessum, pro libertate Germaniæ, fœliciter gestum fuit. Ac licet priusquam pedem in fœderata hac Belgica posuisses, jam omnia laudibus tuis fœlicissimè personarunt; tantum tamen abest, ut quod multis usu venit, præsentia quicquam de iis detriverit, ut decus ejus multis partibus auxeris. Quod non scriberem, nisi Amplissimos Consules, aliosque hujus, & aliarum urbium Proceres, uno id ore, dicentes, ipse audiissem. Quodque præsens facilè animadvertisti, id postmodo, uberius vidi, quam gratam rem feceris, & ipsis, & cunctis bonæ mentis amantibus, eximium illud beneficium conferendo, in Summum virum Hugonem Grotium: in quo nescio plus ne amem eximiam pietatem, atque ut erectam, ita suavissimam indolem; an verò magis mirer divinum ingenium, & incomparabilem doctrinam. Non equidem diffiteor, superesse aliquos, qui aliud malint, sed ferè, qui vel vehementer læserint, vel metuant, ne tantus suis obstruat luminibus. Hæc coram etiam me attingere commemini. Nunc ea, argumentum literarum esse volui, eunte ad te, Illustrissime Domine, Generoso Barone, Jo. Skytte juniore, juvene ob egregias animi dotes, mihi percaro, & quem, tanto majoris scio facies, quod Excellentiæ tuæ, ut alterius parentis, observantissimus sit cultor. Pluraque de eo dicerem, nisi id putidius fortalsè videretur, ipso literas deferente. Ecquid etiam addam de opere nostro Grammatico, quo censuram exerceo in veteres ac recentes ejus artis scriptores? Misi hoc in Texeliam, & credo, jam acceperis. Non stultè adeo sapio, ut existimem, cum, ut cœlum Atlas dicitur sufferre, sic res Suecicas, & Germanicas, si non unus, at longè tamen præ cæteris sustineas; illis sepositis debere tantum Heroa pauxillum temporis puerili studio impendere. Longè aliò spectavi. Nempe ut opus hoc à manu tanti literarum Patroni, tantique literatorum Mecænatis, facilius, & fœlicius deveniat ad eos, qui pueritiæ, & adolescentiæ studiis in Suecia præsunt. Spero, cum aliquando omnia magis erunt liquida, ac serena, quæ ad regni salutem pertinent, hanc quoque, nec ipsis regibus indignam curam suscipi à te posse, ut ne diutius tot supervacanea, tot falsa, vel incerta, prima illa, & optima ætas discere cogatur. Equidem hoc nomine, sæpè non doctoribus minus succenseo, quàm discentium miseret me. Paulò ista familiarius scripsi, quam fortasse meæ sortis homini, ad tantum Heroa conveniret. Sed divina, quam præsens comperi, in tanto fastigio humanitas aliquanto me audaciorem fecit. De publicis nihil addo, quæ spero ex aliis, & in his à Blomartio nostro cognosces.

Deum Opt. Max. oro, ut prudentiæ ac fortitudinis spiritu, porro excellens nomen tuum ornet, Sueciæ, Germaniæque, ac nostræ etiam Belgicæ, bono publico.

Amstel. clↄ Iↄc xxxv. Prid. Id Jun. Festinantius aliquantò quam vellem, sed properatus Domini Baronis abitus ita cogebat.

Illustrissimi, & Excellentissimi nominis tui cultor æternum devotissimus,

G. J. Vossius.

CCCXLIX.

Clarissimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

Eloquentiæ Professori dignissimo.

Opus ejus Grammaticum cedro dignum judicat, Lexicon etiam Etymologicum nimiopere expetit. Lexicon Martinii emendatum & auctum quo excudatur, operam ipsius orphanorum nomine, implorat. Calixti Theologiam Moralem cum digressione de arte nova Nihusii commendat, virum ipsum pereruditum æquum modestum, candidum pacisque Ecclesiasticæ studiosissimum prædicans. Conatum suum in edendis Theologicis, quæ Polyander & Heinsius epigrammatis jam condecorassent, Vossiano etiam calculo approbari cupit.

NOn tam gratus est ros cœlestis hortulo meo, atque mihi sunt literæ tuæ, vir excellentissime, amice summe, quas ex longo intervallo, abs te cupidissime accepi; plenas doctrinæ, & bonæ mentis, in qua radiat pietas, & candor. Neque ego, neque Collegæ mei redhostimentum norunt, beneficentiæ tuæ exercitæ in eos quos commendavimus. Utinam tandem aliquando, inveniamus, aut saltem illi, qui jam se vobis totos debent, Heilersigius, & Gronovius noster, juvenes ambo bonæ spei. Vidimus hisce diebus, commentarios tuos de re Grammatica editos, opus rarum & immensi laboris dignum quod in cedro scribatur; & ex Cabeliavio viro elegantis ingenii, accepimus, nunc quoque sub prælo esse Lexicon Etymologicum, quod jam tempore Synodi Dordrechtanæ meditabaris: cui operi ex animo favemus, idque nimiopere expetimus. Martinius noster, ὁ μακαρίτης, Lexicon suum ante obitum, nonnihil emendavit, & auxit, in spem editionis secundæ. Filiæ ipsius superstites, plurima te salute impertiunt, & pro amicitia, quam pater defunctus tecum coluit, consilium abs te petunt. Nollent enim sibi laborem patris perire, inter tineas, & blattas, siquidem cum Typographo, honestis & æquis conditionibus transigi posset. Germania nostra continuis bellis attrita, è proximo nullam spem facit iterandæ editionis, quòd Typographi plerique ad incitas redacti, hæredibus Martinii, vix præmium laboris promittunt. Si apud Amstelodamenses Jansonios, aut alios florentiores Typographos, aliquid foret sperabile, tuam cum primis opem, fiducia paternæ amicitiæ implorarent. Vide, vir maxime, quam audacter, abutuntur benignitate tua, quod ne mihi vertas vitio, amanter peto. Malui enim in hanc partem peccare, mihique notam inurere, quam orphanis tanti viri, qualicunque hoc officio deesse. Edo nunc S. Theologiæ libros quatuor auditoribus meis, ante annos aliquot dictatos, ut deinceps scriptionis tantæ supersedeant, rudes quidem illos, at suasu amicorum, destinatos in usus tyronum. Profuerunt mihi Theses tuæ Theologicæ, & Historicæ, quas creberrimè laudo, & historia Pelagiana, ad cujus instar vellem omnes partes Theologiæ nostræ, ab ultima antiquitate, ad ætatem nostram, scitè prudenterque repetitas. Quod quidem opus à nemine, quam abs te, vir maxime, rectius elaborari posset. In Academia Julia vivit D. Georgius Calixtus, vir, in parte quidem Lutheranorum; sed pereruditus, æquus, modestus, & candidus, qui edita nuper parte Theologiæ moralis, cum digressione de arte nova Nihusii, Veronii, aliorumque Pontificiorum, mihi salivam movit, & spem injecit reparandæ doctrinæ, altercationibus ultimi seculi nimis labefactatæ, & implicatæ: si modò plures, cum bono Deo, in hanc rem conspirarent. Evolvit is ferè omnem antiquitatem sacram, adhibito lumine analytico, quò dialecticæ, & sophisticæ disputationes, à necessariis vinculis etiam certis, sapienter dissipantur: quarum confusio luminibus cœlestis veri hactenus obstruxit. Obstant

stant quidem non pauci nycticoraces, qui ferale carmen dicere, bonorumque studia traducere non desinunt: sed & horum crocitationes Deus facilè compescet, & in columbinos gemitus vertet. D. Polyander, & D. Heinsius, Epigrammatis suis opusculum meum condecorarunt. Si ferunt occupationes, ego, quæ non inverecundius forte peto, studium conatumque meum calculo tuo approbari velim. Intra mensem proximum imponam, Deo dante, colophonem. Quartum Alphabetum jam typis exscribitur. Primus liber agit, de naturâ, & constitutione sacræ Theologiæ, ubi de illius principio, scriptura sacra: alter de summo hominis bono, & ultimo fine, æterna beatitudine, ubi definiuntur quædam hypotheses, de animæ immortalitate, de statu illius separatæ, de resurrectione carnis, de fine mundi, deque ultimo judicio. Tertius de subjecto nempe homine, quatenus civis Dei, capax illius regni, & æternæ salutis; ubi de illius ortu, & statibus, adeoque de Deo, de creatione, de hominis lapsu. Quartus de principiis æternæ salutis, nempe gratia paternæ miserationis, fraternæ redemptionis, & supernæ, sanctæque vocationis; deque mediis quibus æterna salus obtinetur, externis, Verbo Dei, Sacramentis, Ministerioque sacro: interno, nempe fide ejusdemque consequentibus, unione cum Deo, justificatione, sanctificatione, bonisque operibus, horumque statu, Libertate Christiana, & Exercitio, Christiana Militia, & precatione; cujus fructus, est pax conscientiæ, quæ est vitæ æternæ initium. Hæc est Theologiæ meæ σύνοψις. Si intellexero, piis, & doctis non displicere, quintum & alios edam, quibus describo sacræ Theologiæ partem propriam, quæ continet officia Christiana, tum hieratica, tum politica, tum scholastica, tum denique œconomica. Vides quam familiariter tecum agam, amicorum ocellissime, & pro candore tuo facilè agnoscis. Abrumpo, & hemiolum responsum expecto. Bene vale, Vir doctissime, & salve, cum charitatibus tuis à me meisque æternum.

Dat. Bremæ, æræ nobis usitatæ clↄ Iↄc xxxv. Prid. Cal. Julias.

Qui virtutes, doctrinam,

& in Remp. Literariam,

Merita tua æstimat

Teque colit

LUDOV. CROCIUS.

D. Bergius, & D. Willius, plurima te salute vicissim impertiunt, atque diu bene agere, & gaudere jubent, viri tui juxta mecum amantissimi.

CCCL.

Hugoni Grotio,

S. P.

Affini Junio quæ obstent, quò minùs operam suam ei dicare queat, exponit, aliumque denominat. Negotium Arlandervenia Domini, de obtinendo per Grotium Equestri in Galliis dignitate, urget. Filio Petro Grotio profectionem in Indiam nullis rationibus persuaderi posse; propositum ipsi esse, Sophompaneam Belgicis reddere rhythmis, quod idem alii attentent. Galilæus de Galilæis ut Amstelodami vivat, operam dari: Leonis Allatii de Psellis eruditum scriptum laudat.

QUo tempore, Illustrissime Domine, literæ meæ affini Junio reddebantur, jam itineri cum Dom. Comite accinctus, vix pauca ad me unum potuit exarare. Profitetur multum se tibi debere pro tanto affectu, nec si ante annos aliquos, ea conditio esset oblata, alteram fuisse prælaturam. Nunc ita se Arundelianæ domui obstrictum, ut bona cum gratia nequeat discedere. Præterea jam isti se vitæ generi adsuevisse: fore etiam ut interrumpatur utile propositum, de Picturis veterum, sepulturisque explicandis: quod in gratiam Serenissimi Regis, & Illustrissimi Comitis sui jamdiu suscepit. Jam tres ad me libros transmisit, eruditos sanè, plurimæque lectionis; quos Blauwaus noster edere cogitat. Sequentur postea alii, non tam de arte, quam de artificibus ipsis. Credo pictorum, sculptorumque illustrium, ab omni ævo indicem velle texere: sed eum ad modum, quo actum mihi de Historicis Græcis, ac Latinis, Giraldo de Poëtis. In hoc opere adhuc distinetur. Vellem filius tibi, aut gener, vel cognatione junctus aliquis, tam pulchra in opera posset commodare: Quomodo Hægæ Ill. Camerarius generum à secretis habet. Sed ejus, qualem deposcis, non paulò latiùs se cura diffunderet, quia non Regni solum Suecici negotia, vel etiam privata, respicis; sed etiam quomodo studiis, sacris pariter humanisque, quam optime merearis de orbe Christiano atque erudito. Sed dum idoneus tibi ad ista quæritur, fortassis non aspernanda sit opera Rykwaertii, de quo superioribus literis scribebam. Sagaci ingenio est, ac Latinis, Græcisque literis instructus. Ætas etiam quæ judicium adferat: namque duodetrigesimum excessit. Considerem si sub tuis agat oculis, remissurum de vitæ genere laxiori paulo, quam ædibus tuis conveniret. Sed super eo cum nemine hic loqui volui. Solum a Corvino, & aliis deposcitur, ut ne eum in Gallias ire patiar, sine commendatitiis ad te meis. In quo me amico homini difficilem non præstabo. Utcumque enim fortassè aliquid sit, quod in hoc juvene culpari mereatur, si tamen is esse deinceps volet, quam speramus; magnum sibi, & pulchrum nomen parare possit. Nescio an superioribus ad te literis scripserim, de Amplissimo Guilhelmo Noomsio Arlandervenæ Domino, persistere eum in proposito, de acquirenda in Galliis Equestri dignitate. Jam ante annos aliquos, priusquam in Patriam redires, egi de eo tecum per literas. Nunc poscit, ut negotium hoc, iterum commendem. Malle tibi, quam alteri se debere. De pretio memini jam annis superioribus, dedisse alteri in mandatis, ne quid moram adferret. Forte erit, quod paulo aversiorem te, vel uxorem reddiderit. Scio, quid dicatur. Sed mihi Historia omnis notior, quam alteri: quippe qui utrimque utilem sanando malo operam navarim. Sed parum tutum est omnia literis committere. Solum dixero, multis partibus minus in hoc culpæ esse, quam aliquis rei gestæ totius nescius existimaret. Sed de isto satis. Tu, scio, & illi, & familiæ tui amantissimæ, hanc operam non denegabis. De filii tui Petri Grotii animo, super profectione in Indias, jam diu mihi constitit, ex liberis meis, & iis apud quos habitat. Ante sesquiannum quidem non abhorrebat; eoque diligentius studiis operam dabat, quæ ad illud vitæ genus conducunt. Nutate autem visus, ex quo hic sparsa quædam, de meliori sorte, quæ familiam maneret. Ubi autem certus nuntius de summa retulit dignitate tua, planè cogitationem istam abjicere visus est. Nec leviter eum firmavit, quod cum in urbe hac Illustrissimus Dominus Cancellarius pedem posuisset, benigno admodum sermone sit exceptus; in tantum ut quo magis ad studia, virtutemque accenderet, sponte filio promiserit, velle se cogitationem quoque suscipere ejus promovendi. Volui & ipse filii tui animum tentare, atque adeo, si non prorsus esset alienus, magis ad iter accendere. Sed frustra me fore statim perspexi, & jam dudum sese ajebat, ad parentem perscripsisse. Imo si candide me velis scribere, quod censeo, (velle te scio) prope omnium qui hic sumus, judicium est, si nimium à matre, vel maternis amicis urgeatur, sic interpretaturum, quasi ob corporis vitium minoris censeatur, longéque relegetur ad Garamantas, vel Indos. Novi ego commodo filii maximè studeri. Sed non hoc ætas statim capit: nec desunt, qui ubi intelligunt parentum propositum, longe aliter apud eum interpretentur; præsertim ex adolescentibus. Scis

moribus

moribus Batavis satis esse insolens, ut quis eo mittatur, nisi qui munus se vita probet. In tuo negant quicquam requiri, quod præstare ipse possit. Invisit hac hebdomade me Realius, is qui præfuit nostris in India. Cumque de filio tuo mentio incidisset, dubitare se multum ajebat, annon eadem quæ hic, magis etiam obstare filio in Indiis possent, quà itinerum mari terraque difficultatem spectemus, qua authoritatem apud inconditos illos homines, vix homines. Spero jam ante mensem, & amplius, acceperis Sophompaneam, uti & opus nostrum Grammaticum. Intelligo hic ex Amstelodamensibus nostris esse, qui ignari idem esse propositum filio tuo Petro, toti sunt in Sophompanea, Belgicis rhythmis reddendo. Ita mihi retulit Mostardus Reip. huic a secretis. Realio, quem his diebus adfuisse dixi, valdè commendavi negotium Galilæi de Galilæis. Nec facilè dixerim, quantopere optet, ut non alibi pedem figat. Ajebat se manibus pedibusque operam daturum: Et idem ut agerem volebat. Tamen de successu nihil audebat spondere. Hortensius mirè exoptat hoc ipsum atque unà senior Blauwius, ut alios taceam. Facilius esset negotium, nisi tam multi ex iis, qui clavum tenent, pecunias majoris facerent, quam doctrinam, & urbis gloriam. Quod ipsum mihi etiam visus sum cognoscere, ex Consulis Flaminii relatu. Nam & eum conveni: nec deero deinceps aliis compellandis, qui aliquid, & possint, & velint. Leonis Allatii de Psellis, & eorum scriptis diatribam vidi, & legi, & doctrinam viri æstimo, ac jam locutus sum cum Blauwio seniore, de ejus scriptis hic divulgandis. Nec abnuit: sed exspectat reditum filii Jurisconsulti, qui jam duos propè menses Goudæ est, cum uxore. Absque ejus amoribus fuisset, non Sophompaneas tuas, tam ipsum fuisset negotium, ut eo tardius scriberem, quia alieno me nomine puderet. Nihil in Blauwiis ita displicet, quam quod tam multa recipiant in se, & adeo tarde promissa exsolvant. Corvino cujus mensa fruitur filius, si vel tribus verbis responderis, vel saltem literis meis salutem adscripseris, ut ostendere valeam, de affectu veteri, nihil decessisse ex eo, quod filium tuum juris scientia imbuere studuerit, rem facies, & illi, & conjugi ejus pergratam. Facilè omnes suspicioni indulgemus. Mihi quidem nec seritur, nec metitur. Sed scis quid velim. Et facilè vides, sic vel hoc, vel illud agendum, ut sponte istud à te profectum esse videatur. Alia quoque veniunt in mentem, sed tertiam cum paginam implerim, cætera literis alteris reservo. Deus Opt. Max. te, Illustrissime Domine, cum familia tota, diu Christiani orbis bono, & Reip. literariæ conservet.

Amstelodami, CIↃ IↃ C XXXV. Kal. Quintil.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

CCCLI.

Clarissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio,

Petrus Cunæus,

[illegible] S. D.

Pro eruditissimis de Grammatica arte libris gratias agit. De particula citra recto usu consulit.

Vir Clarissime,

ANte paucos dies, cum me D. Barlæus, cognatus meus, invitasset, constitueram ad vos excurrere, ac tibi gratias coram agere, pro libris tuis de arte Grammatica, quos ex munere tuo accepi: cæterum mox casus aliquis inopinatus me hic detinuit, fecitque, ut per literas, præstare cogat hoc quidquid est officii. Utique si, quisquis grate munus accepit, jam gratiam retulit, exiguum est, quod aut ego debeam tibi amplius, aut tu à me desideres. Etenim nihil quidquam mihi, a multo jam tempore, accidit jucundius. Sed quia longè satius est, re, quam verbis, aut sola mente rependere officia, angit cruciatque me, inertiæ meæ conscientia, quod in publicos usus nihil evulgem; neque sit unde par pari dare hostimentum tibi queam. Ego dum opus illud hic illic inspicio, plurima reperio, quæ majoris operæ, curæque sublimioris sint, quam promittit Titulus. Quod autem Aristarchum, noluisse te inscribere ais, in eo *εἰρωνείαν* tuam agnosco. Cæterum primum librum sine intermissione perlegi, cum summa admiratione, & percurram evolvamque sæpius. Adeo ubique ingens ubertas, lectissimarum observationum, & reconditæ cujusdam doctrinæ illic est. Ex cæteris quos ordine perlegere nondum potui, illud tamen summatim didici, haud satis me Latine scire, multaque esse, quæ male dudum percepi. Quæsivi in his solicitè, an aliquid de recto usu particulæ, *citra*, traditum extaret, sed non inveni. Pertinet autem ea investigatio, ad Jurisconsultorum controversiam, quæ oritur ex verbis Diocletiani, & Maximiani in L. *Transigere* 18. Codic. de transactionibus. Quippe Cujacius lib. 6. observat. cap. 11. & lib. 19. cap. 39. Item Goveanus lib. 1. Variarum Lectionum, cap. 30. atque alii plures, statuunt voce ea, exceptionem significari, ut de nullis criminibus publicis, quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere liceat, præterquam de falsi crimine. Brissonius autem lib. 3. de verborum significat. in voce *citra*, & in lib. singulari, ad L. Jul. de Adulter. & Rævardus lib. 4. Var. Lect. cap. 6. Omnino negant idoneos Scriptores Latinos, ea voce sic usos unquam fuisse, idque passim ex legibus etiam nostris, atque ex aliis constitutionibus ipsius Diocletiani, & Maximiani, quæ sunt in eodem codice, ostendunt. Quare vocem eam pro *sine* accipiunt, ut ex ipsa illa lege nemo de criminibus, quæ sanguinis pœna carent, transigere possit, quin ex transactione illa, in crimen falsi incidat, planè & sine falsi crimine transigi de his nequeat. Disceptatio hæc omnis ex usu ejus vocis pendet. Et certè, nisi ex norma Latini sermonis vox *citra*, exceptionem, quandoque denotet, & pro, *præterquam*, accipi possit, falsa est Cujacii & Goveani opinio. Nam exemplum quod ex L. *unica*. Cap. de re uxor. Act. §. *accedit*. 13. circa finem adfertur, non multum ad rem facit, cum is locus extet in novissimis constitutionibus Justiniani, qui ex seculi vitio, sæpè loquitur barbarè, nec illam secutus est Latinæ linguæ puritatem, quæ superfecit adhuc Diocletiani, & Maximiani tempore. Si propediem ad vos venero, cupio ex te intelligere, quid sentias, Vir Clarissime, quem Latinitatis habeo Authorem optimum certissimumque. Vale, & uxorem tuam, liberosque saluta.

Lugd. Bat. VI. Julii 1635.

CCCLII.

Illustrissimo Viro

Hugoni Grotio, Gerardus Vossius,

S. P.

Rykwaertum Juvenem denuò illi de meliori commendat.

ANte dies paucos accessit me Optimus, & Doctissimus vir Theophilus Rykwaert, partim, ut de more inviseret, partim etiam rogatum ut aliquid ad te literularum, in gratiam filii sui Justi, qui has ad te defert, exarare vellem. Facio vero id, ac lubens, præsertim quando idem è me poscunt Barlæus, Corvinus, Hasius, quem jam ante annos viginti, ex Eglissemiano certamine cognitum tibi

abi-

arbitror. Est Justus hic juvenis, ingenio valens, ac eruditus, quemque tres isti, quos proximè dixi, etiam a vita & moribus mihi commendant, & adversus obtrectatores, quibus nunquam humana caret vita, magno affectu tuentur. Laudat quoque hac parte filius meus Matthæus, cui non ita magna, aliqua tamen cum eo familiaritas fuit: uti & filio tuo Petro, occasione ea quod uterque juris scientia à Corvino imbueretur. Sanè dignissimum arbitror, cujus ratio habeatur, sive ejus opera utilis tibi esse potuerit, sive alium istic notis, cujus liberis erudiendis præfici possit. Volupe fuit ex Lomelio, Pavonii a secretis, nudiustertius cognoscere de valetudine tua tuorumque, præsertim post vulnus nuper familiæ inflictum tuæ, quod primo animum valde perculit, ut omnium tui amantium, ita maximè Petri tui, sic ut aliquot diebus, nunc cibo abstineret, nunc vix tangeret: mentionem verò carissimæ Mariæ etiam postea non nisi lacrymans audiret. Omnino amore magno hi duo se mutuo complectebantur. Advocando, & alloquio, detersimus mœrorem, ut potuimus, memores quæ nobis præstitisses literis non unis, nec solis, sed Sophompanea comitatis, in maximo luctu nostro. Sed dicere etiam non possim, quantum solatii attulerint filio tuo, quas literas scripseras ad parentem, fortes profectò: partem enim earum a se exscriptam, mihi quoque filius ostendit. Hactenus filius tuus usus Corvini convictu; sed conqueritur hospes ejus, se angustius habitare, alia etiam prætendit, præsertim de valetudine majoris filiæ. Si ibi minus benè possit, ut aliis in ædibus benè filio sit, à Patruo curabitur, ac lubens in societatem hujus curæ veniam. Bina operis nostri Grammatici exemplaria, jam diu spero accepens, uti & a Blauwio Sophompaneam, & geminas exinde a nobis literas, quibus inter alia de Junio nostro, Galilæo de Galilæis, & Leone Allatio, respondi: de duobus his plenius aliquid, brevi ut spero scripturus. De publicis rebus nihil addo, quia non dubito, quin aliunde, melius certiusque ea intelligas. Salutant te plurimum uxor, ac liberi, ac mecum etiam Heroinam conjugem, ac familiam universam.

Amstelodami, XVI. Kal.
Sextil. Anni CIƆ IƆC XXXV.

CCCLIII.

Justo Cæciliano Puteano, Erycii F.

S. P.

Medicæâ Historiâ valdè se, ait, capi, reciprocum munus mittit Historicum. Tenensium cladem dolet. Epigrammate parentis, ut & anonymi non parùm fuisse recreatum profitetur.

MAgnæ voluptati mihi filioque est, semperque erit, recordatio tui, Amplissime Doctissimeque Puteane; uxori item, filiæque meæ, non minus jucunda est memoria suavissimæ & cordatissimæ sororis tuæ, in quam, si ita fas loqui, Dii singuli videntur contulisse quod pulcherrimum haberent. Utinam vero, sic res vestræ tulissent, ut utriusque præsentia diutius frui licuisset. Gaudeo interea quod Parentes, & omnes vestros repetitis salvos. Scis quam me, & meos, cura hæc coxerit, quandocunque pericula cogitaremus, quæ nunc læti evasistis. Medicæa Historia valdè capior, tum doni causâ, tum argumenti & scriptoris. Dignus sanè fœtus Parente tuo, tuoque, nec Medicæis solum Heroibus gratus, sed orbi universo. Nec vero ἄδωρον qui ἀντίδωρον mitto, impar magis authore; quam dissimile argumento. Historiam pro historia, sed Vossianam pro Puteana. Spero tamen non displicituram, vel propter Batavos veteres, quorum virtutem hi nostri æmulentur velim. Et faciunt profectò, utcumque hujus anni gesta placere non possint. Sanè Tenensium cladem dolemus. Crudelitatem in urbe exercitam, non Brabanti magis detestantur, quam Batavi. Utinam Præfectus urbis tempori impotentes Gallorum mores cogitasset. Nec tamen illud satis, vel Gallos excusat, vel si qui e Belgis Fœderatis, fœdum exemplum sint secuti. Scio quam Deus talia soleat vindicare. Unde statuere potes, quid de edito Epigrammate Parentis tui censeam Imperatori tamen nostro, qui furorem militum sistere non potuit, optimè & volo, & velle semper debeo, tum ipsius causâ, tum quia in eadem navi navigo. Alterius Epigrammatis, quis Author sit, non adscripseras. Sed quisquis ille, & venustate sua, & novitate rei, quam refert, me delectavit. Salutem plurimam summo Parenti tuo dicito, meo nomine. Etiam te, sororemque salute impertiunt omnes mei.

Amstelodami,
CIƆ IƆC XXXV.
IX Kal. Aug.

Tuæ universæ familiæ amicus summus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLIV.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Gratias agit pro cumulatis in se & filium beneficiis, quem nunc quidem in Indiam dimiserit. Scipionis Gentilis filium benevolentiæ ejus commendat. Sophompaneam Grotii nomini suo inscriptam dono offert.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustriss.

QUanto plura majoraque esse negotia tua omnes agnoscimus, tanto majori me gaudio implevit conspectus literarum tuarum, quibus humanissime, ac pro occupationum mole, qua premeris & tantum non opprimeris, ubertim etiam, ac singulis quidem Epistolis meis respondes: unis exceptis, quas famulitii incuriâ intercidisse prædicant mihi illi ipsi quibus dederam; Sunt ii Barones Skyttii, liberi Illustrissimi Legati Suecici, quorum unus ante sexennium, duo superioribus mensibus à Serenissimo Magnæ Britanniæ Rege Equestri dignitate ornati sunt. Sed si deperdita Epistola nostra, bene est quod nihil continuerit, nisi quæ ab omnibus legi possent. Ex ornatissimi Delhi, qui dignitati tuæ Illustrissimæ a Secretis, literis intelligo, opus nostrum Grammaticum tam felix fuisse, ut de manu tanta in tanti Principis manum traderetur: quod sine dubio grati animi testificationem nostram gratiorem reddidit in tot Regnorum spem crescendi. Præterea ex Epistola Clarissimi Richardi Sterne certior factus sum, ut inter gravissima Ecclesiæ, Regnique negotia, res Cantabrigienses homulli, filii dico mei, curæ tibi serio fuerit, & quantum hoc mihi commodarit. Quid aliud faciam, quam ut quas possum gratias agam ingenuéque agnoscam in me immerentem tot indies pene beneficia cura tua paterna conferri, ut post Deum immortalem plus debeam nemini. Tanto justius sic cuncta mea studia compono, ut imprimis sic demerito probentur. Ac hoc tempore quidem bonam sibi partem ejus vindicat Chronologia sacra, in qua dicere vix possum quantopere a summis etiam viris sit aberratum. Operæ ejus non multum adeo restat: quam deinde alia consequentur. Filius Joannes Indias petiit, Advocati Fiscalis dignitate ornatus. Spero se hoc munere dignum, dignum etiam familiâ geret. Non alia facilior ratio est rem faciendi honestè: sed sub terris vix alia quoque corporibus umbræ adsuetis periculi plenior. Domino confidam, cujus est terra & plenitudo ejus. Si scisset filius uti affectu Illustrissimi nominis tui, & tot Magnæ Britanniæ bonis; longè melius consuluisset sibi, & minus damni familiæ dedisset. Sed si frugi porro erit, facile vetera ista condonabuntur. Huc usque literas perduxeram, nec ultra scribendo avocare fas

puta-

putabam, cum ad me veniunt homines honestissimi; unus etiam, ut opibus florentissimus, sic literis ornatissimus. Hi mecum sermonem serere hujuscemodi: Noslemne Scipionem Gentilem Norimbergensis Reip. apud Altorfinos ante aliquot annos Professorem Juris: nossemne item fratrem ejus Albericum Gentilem, qui Oxonii Professor fuit, filium etiam in Collegio Joannis ibidem habuit. Annui, meque sedulo scripta utriusque legisse dixi, nec sine fructu. Illi tum subjicere, esse quiddam, quod me postularent pro Scipionis filio; nempe scire me quæ facies esset Palatinatus patriæ meæ. Hic Scipionis viduam ingentia a Cæsaris damna perpessam, itaque quæ filiam præterea haberet, non esse idoneam filio in studiis porro educando. Optare se ut in Angliæ Collegio aliquo apud Cantabrigienses, vel Oxonienses, ubi patruus fuisset Professor, vivere daretur. Adolescentem esse boni ingenii, indolis optimæ, & eos in studiis progressus fecisse, ut Scholas Classicas, quas triviales vocant, emensus, jam aptus publicis Academiæ auditionibus videatur. Obnixè igitur rogarunt, ut hoc votum suum ad te, Illustrissime Domine, perscribere, & negotium verbis tribus commendare velim. Dixi non audere me toties literis in ea rerum mole distento obstrepere. Sed cum mirificè urgerent, modestiæ meæ non fuit diutius adversari in re tam honesta. Pulchrum ac prope divinum est benefacere afflictis, præsertim qui opem postulant. Et facile commoveor erga eorum liberos, qui bene meriti de studiis: Quales Scipio & Albericus Gentiles. Quam multa enim partim ad bonas literas, partim ad Jus Civile ac Canonicum pertinentia bono publico divulgârint, satis testatum facit Bibliotheca Bodleiana, in cujus Catalogo eorum libri non indiligenter recensentur. Scio in his Germaniæ rebus magnam esse ejusmodi petitorum copiam. Sed fortasse huic adolescenti proderit habuisse patruum Professorem apud Oxonienses tuos. Præsertim quandoquidem is videatur non tanti fecisse Zelotas hujus temporis, quam amasse cum veteribus bonam mentem. Hoc enim mihi ex plerisque ejus scriptis videor non obscure intelligere. Illustrissimus Reginæ ac Regni Suecici Legatus ad Galliarum Regem Hugo Grotius, paulo antequam dignitate ea auctus, tragœdiam scripsit de Josepho fratres agnoscente. Speramus eum Josephi sui instar pro magnis malis, quibus affectus à suis, in dignitate hac præilustri multa beneficia iis collaturum. Tragœdia ea inscribitur Sophompaneas, nomine Ægyptio, quod Pharao dederat, ad Græcam consuetudinem inflexo. Alioqui pro eo apud Mosem est juxta Masoretica puncta Saphnath Pahaneach, apud Josephum Psontomphanecus, corruptius apud Ruffinum Psonthonsanicos. Exemplar mitto, propterea quia nomini inscripserit nostro. Addidi & alterum, domesticorum cui voles, ornatius missurus, si ad manum fuisset aliquod. Expeditio à nostris una cum Gallo suscepta non admodum feliciter procedit. Spe devoraveramus Brabantiam & Flandriam. Nunc non male nobiscum agi putabimus, si munitissimum illud propugnaculum Scengkianum, quod negligentia unius, quem dicere nolo, tam fœde amissum, recipere valeamus. Utinam ne Deus vindex graviter nos puniat, propter barbaram & prope his terris inauditam crudelitatem, quam in capta Tinensium urbe exercuere Galli, admistis etiam (ut ajunt) aliquibus è Belgis, qui tamen paulo minus exuisse hominem visi sunt. Super eo varii in Brabantia circumvolitant libelli, qui non leviter iis terris depreciant nomina Ducum nostrorum. Ne vero huc etiam deferantur, publica cavetur auctoritate. O quando erit illa dies, ut nos aurea pax revisat.

Deum Opt. Max. oro, ut hanc ipsam Magnæ Britanniæ perpetuam esse velit: teque, Reverendissime in Christo Pater, in tantis Ecclesiæ ac regni negotiis, animi ac corporis viribus magis & magis augeat.

cIↄ Iↄ c xxxv, iv Kal. Aug. St. vet.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui devotissimus cultor,

G. J. VOSSIUS.

CCCLV.

Guilhelmo Dell,

Domino Archiepiscopo Cantuariensi à Secretis,

S. P.

Mutatis personis, ejusdem cum antecedenti est argumenti.

Ausus eram, optime & amicissime Delli, opere meo Grammatico sive Aristarcho malis (vix aliud convenientius nomen dare potuissem) non paulum tibi imponere oneris: sed excrevit illud multo amplius quam putarem, nullâ quidem culpâ meâ, sed infortunio, dum aliqui (nec culpare ausim, quia forte sic muneris ratio tulit) involant in commentationes nostras prope dixerim harpyarum instar. Sed bene sit tibi, mi Delli, qui eas tam benigno affectu ac labore ab unguibus eorum viscosis reglutinasti, si modò viscosi dici debent, quando plerique saltem sponte erant facturi officium, modo scissent quibus & a quo exemplaria istæc mitterentur.

Quas miseras ad Præstantissimum Goffium literas, ea curaram, ut Hagam, inde in castra mitterentur. Sed post aliquod tempus eas recepi. In Angliam profectum prædicant. Simulac redierit reddentur.

Mitto ad te exemplar Tragœdiæ quam nuper edidit Illustrissimus Regni Suecici ad Galliarum Regem Legatus Hugo Grotius. Hæc per se grata scio erit (nihil enim illa eo in genere elegantius) sed illo gratiorem fore confido, quod nomini meo inscripserit. Argumentum est de Josepho fratres suos agnoscente. Sophompaneam inscripsit, quod nomen Josepho a Pharaone impositum.

Scripsi ad Illustrissimum Dominum Archiepiscopum. Nihil est in literis quod moram non patiatur. Trades igitur cum commodum tempus existimabis. Præcipuum fere argumentum est, rogari me hic à quibusdam, ut quia decrerint Reverendissimum & Illustrissimum Dominum nostrum orare, ut Scipio Gentilis adolescens annorum circiter viginti, recipi possit in Collegium aliquod Oxoniense aut Cantabrigiense, hoc postulatum suum literis meis ad Patronum nostrum Opt. Max. velim complecti. Sperant aliquantum id sibi profore. Non lubens pro aliis sollicito, qui propriis sic, per se satis superque occupatum, distineo. Tamen misericordia erga ignotum prorsus vicit. Est is adolescens filius clarissimi Scipionis Gentilis Juris dum viveret Professoris apud Altorfinos in Germania. Defuncto patre studuit Ambergæ, civitatis superioris Palatinatus. Quo amisso, vidua mater non est alendo in studiis filio. Maxima enim à Cæsare damna accepit. Sperant amici posse admitti in Collegio aliquo Oxoniensi: nam patruus adolescentis, Albericus Gentilis Juris istic Professor fuit. Quamquam seu Cantabrigiæ seu Oxonii recipiatur, parum refert, dum in studiis progredi, ac patris patruique exemplum possit æmulari. Ajunt enim ingenio valere & vitæ esse probæ. Mihi est ignotissimus; sed fide hæc eorum scribo, qui nosse possunt & debent. Fortasse locus nuspiam vacat, aut indigenæ alicui addictus exteris non patet. Sum rei omnis ignarus. Tamen quia memini exteros etiam admissos, passus sum mihi persuaderi, ut Illustrissimum Dominum & Patronum compellarem. Tu rem ita diriges, ut ne molestus ei sim: qui satis, ut dixi, meis occupo, tantâ tanti herois gratiâ prorsus indignus, quâ abuti profecto non debeo; præsertim ubi mihi nec seritur, nec metitur. Totum quod feci, feci non mei causâ, sed Dei, qui nobis viduas ac pupillos commendat. Et scis homines eruditos facilius misericordia tangi erga prolem eorum qui studiis excelluerunt. Vale, optime Delli, & nos amare perge.

Amstelodami. iii. Kal. Aug. St. Vet. cIↄ Iↄ c xxxv.

Addictissimus tibi,

G. J. VOSSIUS.

CCCLVI.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Matthæi filii Annales Belgicos officiosè transmittit.

Reverendissime, in Christo Pater, Domine Illustrissime,

CUm doleam multa adeo esse, quæ studia remorentur, tum non leviter molestiam hanc auget, quod Typographi sic moras nectant, in edendis tum Dionysianis, tum etiam meis, præsertim quæ sacram Chronologiam tangant. Gaudeo interea saltem excudisse alterius filii Matthæi (quem & ipse participem mensæ tuæ facere dignatus fuisti) quinque libros Antiquitatum Hollandicarum ab anno circiter nongentesimo, quando Comitatensis dignitas in Repub. hac eminere inter Optimates cœpit, usque ad annum millesimum trecentesimum; ubi primo hoc volumine desinere visum, quia exinde is honos, deficiente mascula stirpe, penes Comites non Batavos, sed domo Hannonios fuit. Uti postea penes Bavaros, hinc Burgundos, ac denique Austriacos. Universa hæc persequi filio animus est modò vitam Deus, & valetudinem concesserit. Exemplar nunc mitto, partim quia tibi omnia mea, ac meorum grata esse scio, partim quod quæ tradit, magnam partem, minime saltem Latino sermone tradita sint. Proceribus quidem nostris mire opus gratum fuit, usque adeo ut ad strenue pergendum, largo honorario sint prosecuti, non sine spe, cum nova pars prodierit, Historiographi sui titulo cum stipendio publico ornandi. Etiam alterum addidi exemplar chartæ itidem augustæ, cujusmodi quatuor sunt tantummodo excusa, duo hominibus Batavis ubi scripta dicataque, duo autem quæ nunc in Britanniam transmitto. Alterum hoc cui debeatur, multis partibus melius me, Illustrissime Domine, perspicies. Tui igitur judicii hoc totum esto. Spero operam non displicituram, non modo quia & judicium & fides & dictio se probent; sed etiam quia majorem partem nunc demum Latino prodeant sermone, plurima etiam nec indigenis sint observata. Siquid forte intercurret, ut fortassis in operis ipsius initio, quod non conveniat Regum Imperio, cogitandum hæc scripta esse in Optimatum Republica, non regno, quæ regendi forma, si ἁπλῶς loquamur, longè sine dubio optima; sed ut Alcibiades & Augustus dixere, boni est civis præsentem Imperii statum mutatum nolle. Deus Opt. Maximus, te, Reverendissime Pater, & Illustrissime Domine, diu sospitem conservet.

Amstelodami, ciɔ Iɔ c xxxv. Id. Oct. St. No.

Reverendissimæ & Illustrissimæ Dominationis tuæ cliens longe devinctissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLVII.

Salutem in Christo.

Ad ternas ejus literas familiariter respondet.

STrena sint literæ hæ (Vir Clarissime) quam Kalendis hisce Januariis mitto more & fide antiquis. Tres ni fallor apud me sunt literæ tuæ & omnes gratissimæ, pro tribus unam reddat vel ipsa inurbanitas. Nec tamen inurbanitas adeo me gravat quàm negotium; nec tam illam affecto quàm hoc premor. Veniam dabit scio humanitas tua singularis, amico nimium extra se viventi.

Ad literas tuas quod attinet, lego in secundis tibi à Dello significatum (jussi enim ut scriberet ipse tum occupatior) opus vestrum Grammaticum egregium quidem & quod supra vulgaria sapit, de manu meâ in optimæ spei Principis transiisse. Quod tibi gratum fore spondere mihi ausus sum, etiamsi literis supervenientibus de ea re siluisses. Sed quid Princeps? Illud enim puto adhuc audivisti. Quum post mensem mentio Archiepiscopi coram ipso facta est, novi, inquit tenerulus, sed quando mihi alium allaturus est librum? Spero futurum ut tam libri sit tenax, quam affectentis memor.

In his etiam lego me unam epistolam tuam non legisse, imo ne vidisse quidem. Intercidit enim, sic scribis, incuriâ eorum quibus dederas, fortè præmissa est in Sueciam quo non sum secuturus. Huic ut respondeam non expectas.

Si Sternius meus, sic enim est, rationem tibi reddidit gratam rerum Cantabrigiensium, fecit quod se decuit & mihi pergratum fuit. Nolui enim tibi deesse, quia sibi defuit filius tuus. Spero nunc meliora, referet ab Indiis quo Advocati Fiscalis dignitate ornatus abiit. Det Deus ut se te dignum gerat.

Quod de Scipionis Gentilis filio, nepote Alberici scribis, mihi grata sunt omnia. Commendatus etiam venit à doctissimo amico meo Joan. Seldeno. Et valuissent apud me facile nota vestra & Seldeni, quin & vel nomen Alberici mihi virtutibus suis abundè noti, si quidquam in ea re potuissem. Sed aditus qui olim patuit nostris, jam in rem suam & literariam attentioribus multo obstructior est. Nec possum ea præstare, quæ facultas si daretur mihi in summis notis semper fuere: Erigere scilicet afflictos & bene merentium, inter quos Albericus non infimus fuit, etiam seros nepotes fovere.

Auctum dignitate Legati Suecici Hugonem nostrum Grotium jam antea audivi & simul gavisus sum, non ita quando revocatum apud nos sparsum fuit. Sed invidiæ tuba cecinit illud, & quamprimum audivi famam mentitam lætitia auctior rediit. Literis etiam suis è Gallia me decoravit, sic enim de doctissimo illo viro sentio cui opto summa. Tragœdias & Poëmata alia quæ ille dicaverit tibi, tu mihi dedisti, optatissime ad manus meas pervenerunt. Pauca legi, utinam otium daretur ut reliqua possim.

De expeditione vestra una cum Gallo prima ætate suscepta vere scribis & graviter. Nolo ea de re quidquam adjicere præter hoc unum superasse vos (Gallos dicam an Belgas nescio) in urbe Tirlinensium direpta irruptionem illam plus quàm barbaram Gothorum & Vandalorum, de qua & eversis omnibus sacris toties & tam funestè conquestus est suo tempore S. Augustinus.

Restant literæ tuæ tertiæ. Nec illæ sine dono me petunt. Cum illis enim moram ingratam nectentibus Typographis circa Dionysiana vestra & tua alterius filii tui Matthæi nempe fœtum suscepi. Et certè multum me afficit videre patrem in filio, Gerardum in Matthæo. Ita judicium & dictio nec de fide dubito seniorem in juniore adornarunt. Quæ interspersæ sunt parum cum Regum imperio convenientia Apologiam una secum ferunt. Scripta ea esse in & sub regimine alio, ubi populus ut alios mores, ita & alias leges postulat. Nec Proceres vestri satis honori suo consulunt, si non juvenem de illis tam egregie meritum, ut stipendio, ita & titulo ornent. Crescat hic in solamen tibi, & ubertime in sinum tuum refundat spes in Dionysio amissas. Et quotquot alia tibi cordi sunt, cum anno fœliciter currente & revertente, omnia tibi vovet

Datum ex ædibus nostris Lambeth, Kal. Jan. 1636.

Amicus tuus studiosiss.

W. CANT.

CCCLVIII.

CCCLVIII.

Merico Casaubono,

S. P.

Epistola familiaris.

Clarissime & amicissime Casaubone,

RE cepi à Peistero quantum mihi è Cantuariensi Præbenda anni hujus CIↃ IↃ C trigesimi quinti mense Martio debebatur. Expectabo igitur ab eodem, ubi tibi integrum erit (id brevi fore spero) quod sexto post mense Septembri puta expiravit. Mitto nunc non quidem de meo quicquam, sed de cari capitis filii mei Matthæi (quem cum τῷ μακαρίτῃ vid. sti Dionysio) labore. Sunt quinque libri Antiquitatum Batavicarum: nempe annorum cccc. Historia, quæ anno CIↃ ccc. terminatur: quando Comitatus honos mascula stirpe desita, à domo Batavis ad Hannoniam transiit. De fide optima scriptoris tibi sponsorem me do. Confido autem sese etiam & judicio, & dictione probaturum tibi, nec minus Reverendo Domino Decano; cui alterum mitto exemplar. Siquid vel initio erit, vel alibi, quod non satis conveniat genio Imperii Britannici, observandum: hæc scripta esse imprimis Batavis, quos Optimatium imperio usos, etiam sub Comitibus satis constat. De rebus publicis quid scribam? Amico Gallo libere significo societatem hanc Gallicanam pessime nobis successisse. Sed plerique qui eam initio avide adeo amplexi, nunc vetera Britanniæ gentis merita, magis ad animum revocant. Propediem puto Legatos mittendos: quod & Britanniæ & fœderatæ Belgicæ bono fore confido. Uxor & omnes mei, te una cum lectissima conjuge plurimum salutant. Multa etiam salute imperties Reverendum Dominum Decanum, cum universo venerabilium fratrum Collegio.

Amstelodami,
CIↃ IↃ C XXXV.
Id. Octob.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

En literarum exemplar ante mensem, vel propè sesquimensem scriptam & traditam, ut amicissimo mihi, ita optimo & doctissimo Stephano Goffio, castrensi apud nos Anglorum Ecclesiastæ. Is tum ituro in Angliam Illustrissimo Electore Palatino comes erat futurus. Ac fortasse jamdiu in Anglia sunt. Hesterna tamen die ex quopiam intellexi adhuc in Zelandia hærere ob ventum adversum, vel saltem non ante hebdomadam abiisse. Existimavi igitur, tutius fore, si juberem literis priores rescribi, ne reus immerito agar pertinacis adeo silentii. De legatis quod scripseram, necdum processit; sed hoc nunc agi utrinque videtur, ut induciæ fiant. Spissum sane negotium, cui tamen opinione celerius accelerando haud mediocre momentum attulerit non illaudatus urbis Episcopus Urbanus. Quem ex viris minime vanis & talium gnaris accepi serio hoc moliri, ut Orbi Christiano pax reddatur, Marte qui ubique hic læ vit relegato ad Mehamedanos, cujus res nostris discordiis gliscunt. Pestilentia vehementer grassatur totâ propè Belgica fœderata; Lugduni Batavorum imprimis; ubi quandoque una hebdomade rapiuntur mille ac quingenti. Nostris Amstelodamensibus optime fuit diu. Nunc lues hic quoque incrementum capit. Hactenus tamen toti familiæ nostræ optime est. Sed quid porro futurum sit, quis dixerit? Tanto ardentioribus votis opus ad Deum; cujus me meosque ac pariter totam familiam tuam, sed & universum venerabilium Fratrum Collegium commendo.

Amstelodami,
CIↃ IↃ C XXXV.
12. Kal. Dec.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

CCCLIX.

Joanni Isaacio Pontano,

S. P.

Crisin suam super versu quodam Catulliano amicè cum illo communicat.

DE Catulliani loci emendatione, Optime & Doctissime Pontane, amplandum censeo. Legis apud Poëtam hoc pacto:

Ego inuber, Ego Adolescens, Ego Ephebus, Ego Puer.

Sane metrum non refragatur, quod Galliambicum est. Prima enim sede fuerit Anapæstus, hinc Tribrachus, quod interdum fit hinc Jambus, tùm Dactyli duo, inde Anapæstus. Quæres, quid ergo assensum moretur? Nimirum illud, quod non censeam *inuberem* poni, pro ablactato, sed notare macilentum; ut quod veniat, ab *uber* adjectivo. Quare *uber* & *macer* pugnantia sunt. *Inuber* igitur idem ac *macer*; sed *inuberis* vox insolens. More suo ideo Gellius interpretationem subjecit; cum *Ostrea*, inquit, *Inuberes macraque essent*. Est hoc ab *uber* adjectivo. Ab *uber* autem substantivo, pro mamma non videtur *inuber* dici, sed solum *sububer*, pro ὑπομαζίῳ, quod apud Isidorum, & fortasse etiam *exuber*, ut hoc Scaligero demus, qui ita putavit, nec authorem laudare possit suæ opinionis. Ad hæc si *abuber* substantivo veniret, *inuber* non significaret ablactatum, sed sububerem, & quasi uberibus incumbentem. Quomodo *inuber* & *exuber* contraria forent, illud significaret, ὑπομάζιον, hoc ἀπογάλακτον. Denique ut *inuber* aliquis, post ἀπογαλακτισμόν, diceretur, fortasse ne sic quidem, Catulliano illi loco satis conveniret. Neque enim Atys erat recenter ablactatus; sed Puer, Ephebus, Adolescens, dici poterat. Imo cum in illis, *Adolescens*, *Ephebus*, *Puer*, quo ordine ponit Catullus, decrescat Oratio, elegantiæ Catullianæ fuisset, extremum locum tribuere voci, quæ recens ablactatum signasset. Non ausim igitur, *mulier* damnare, quod est in antiquis Codd. etiam editione, quæ Regii Lepidi anno prodiit CIↃ CCCC LXXXI. sed Mulier ἀσυνάλοιφως efferendum, ne claudicet metrum. Sententia fuerit, Mene nunc Mulierem, & Eviratum esse, qui ante Adolescens, Ephebus, & Puer fui? Nec hoc scribo, quasi vehementer tuæ sententiæ refrager. Velim enim omnes conjecturas tuas esse certas, quod nulli tamen mortalium evenit. Eo facilius veniam dabis paulum dissentienti. Quamquam ne ista quidem scripsi, quasi multum abeam, sed ut videas ad stabiliendam opinionem, eam firmiori tibicine opus esse. Locus de quo scripseras est, in primo de Art. pag. XVII. uti alter libro de Constructione, pag. CCXLIV. Uterque infra virtutes tuas, quod alibi fœlicius præstabitur. Salutem multam imperties Consuli Amplissimo Brinkio, Collegæ item Theologo Distio, de Zevecotio adderem, nisi pauci adeo dies essent, quod nobis adfuisset.

Amstelodami.
CIↃ IↃ C XXXV.
7. Kal. Nov.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CCCLX.

Joanni Brunco,

V. Cl. Quæstori Midleburgensi,

S. P.

Ingenti benevolentia ab Ordinibus Hollandiæ exceptas fuisse Antiquitates Batavas filii Matthæi. Exemplaria

ria ritè inter Proceres Zelandiæ distribuenda cura ipsius permittit.

QUam vellem, Amplissime Vir, atque idem non animorum minus similitudine quam affinitate conjunctissime, ut si non tam diu, quam optabamus, paulo saltem diutius, frui licuisset, tui quidem mihi, uxori autem meæ, conjugis tuæ, imo & liberis meis, præsentiâ utriusque vestri. Omnes enim pariter vos colimus & æstimamus: & si verum scire cupis, permolestum est, quod tam longo spatio divellimur, nec sæpius una esse liceat: mihi imprimis, qui ex sermone tuo ut mirificam voluptatem, ita fructum etiam capere soleo: hac veteris nostri amoris fiducia nunc ad te scribo. Scio probe te memorem esse sermonis habiti inter nos, cum hic fores, de Annalibus Hollandiæ & Zelandiæ a filio Matthæo exaratis, dicatisque Illustrissimis Hollandiæ, Zelandiæ, Westfrisiæque Ordinibus. Quam grata hæc fuerit opera Proceribus Hollandiæ, quid dicam? putidius id fuerit perscribere; sed ut cætera taceam, vel inde conjecturam, vir sagacissime, poteris capere, quod sint honorario prosecuti (apud te non dissimulabo) florenorum CCCCL, ex quibus quadringenti quidem illi pro opera assignati, quinquaginta vero pro exemplaribus. Majus illud, quod, ut ex non uno nobilissimi consessus accepi, nihil æque hoc tempore obstiterit, quo minus terræ suæ Historiographum constituerent, quam quod metus foret, ne alios, qui res nostri ævi describendas suscepit, hanc qualemcunque societatem ad infringendum honoris sui decus facere arbitraretur. Nihil vero hoc obstiterit Zelandiæ vestræ, quæ, ut arbitror, nullum hoc tempore istoc honore prosequitur. Et spes a multis hic facta filio mihique, quod nunc non fecere Proceres, facturos occasione alia, præsertim ubi alia pars operis prodierit in lucem. Plura hic addere de filii laboribus non est meum, nec tu ipse, qua modestia es, id probes. Sed te ipsum, & intelligentissimum quemque operis judicem capio. Mitto nunc exemplaria novem: tot enim in illustri illo consessu Proceres esse intelligo, sed superaddidi tria. Unum seorsim antea dandum Nobilissimo Knutio, quem interest nostra in tantis negotiis, quæ sustinet, prius vel fugitivo oculo lustrasse hunc laborem, quo facilius statuat, quid facto sit opus. Scio præstantissimum virum per se satis savitorem fore operæ publico bono insudatæ. Sed nec inutilis propterea erit commendatio tua, præsertim quando, nisi valde fallor, aliqua etiam ejus est conjunctio cum uxore tua. Parum absuit quin ad ipsum scriberem. Sed nolui tibi diffidere. Eo minus quia & negotium commendavi (nihil horum ignorare debes) Amplissimo Senatori Cromen; cum in urbem hanc nostram his diebus ad nuptiale festum se contulisset. Is ineunte Novembri in urbe vestra futurus ad aliquam juris controversiam decidendam cum Jurisconsultis & arbitris. Præterea & hic & Hagæ locutus sum, cum urbis vestræ Secretario amplissimo Van der Burgio Illustris Berkii τῦ μακαρίτυ genero. Et is bonam addixit in hac te operam. Huic alterum ex tribus residuis exemplar dandum. Tertium cedat Illustrium Ordinum Zelandiæ à secretis: sive seorsim, sive cum novena illa Proceribus exhibendum. Quid expediat facile perspicies: si scissem quando conventuri fuissent Illustrissimi Ordines vestri, filio auctor fuissem ut ipse excurreret. Nunc plane de eo incerti sumus. Accedit, quod non sinit ejus pudor ut curio & buccinator sit laudis suæ; melius ista per amicos peraguntur; mitto quod lue per fœderatam hanc Belgicam grassante non secure satis in turba aliquis se navi committat. Quamobrem omne tibi commendo negotium, & illis simul quos ante memoravi; spero autem pro gratia pulchre navata gratias me vobis acturum propediem.

Amstelodami,
CIↃ IↃC XXXV,
4 Kal. Nov.

Amplitudini tuæ addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLXI.

Doctrina & pietate eximio Viro,

D. Gerhardo Vossio,

Professori dignissimo.

Consolatoria de obitu filii ejus Dionysii.

Vir Doctissime, & amande Dom. Vossi,

NUntium immaturæ dissolutionis Dionysii tui antea intellectum, proximè D. Franciscus mihi ex ordine tristi retulit tristissimus. Non enim sine præcipua animi ægritudine, casus ejusmodi recenseri, vel audiri potuit. Equidem ea obstrictum necessitudine, & iis meritis obligatum me tenes, ut non propriis familiæ miseriis differat magis, quam tuarum sensu conturbet. Luctum ergo mihi hoc renovavit, Leonardi ante biennium amissi, & tuæ causa tristitiæ quam addidit plurimùm propter filium omnibus affatim cumulatum dotibus. Arduum & rarum est, ætatem doctrina antevenire, rariùs fama, & scriptis illam celebrare. In illo utrumque sic eminebat, ut vix pater tanto filio dignissimus alterutrum quoque exoptatius videre potuisset. Sed fuerit hoc divinum, benigni erga te animi testimonium. Brevem tamen locupletis possessionis usuram gratè potius recordare, quàm te ejus avulsione impatienter lacerari. Nec primum, nec unicum, nec gravissimum tibi hoc soli contigit. Deus revocavit donationem suam, tuum cum modo, & ratione mœrorem experiri vult. Etsi itaque res coacta, ingentem videatur molestiam aspergere, & humanitùs alteri, in alterum sæpè criminationis immodestiam extundere soleat. Prudens nihilominus, semper refugit ab omni specie impatientiæ; quanto magis Christiana mens fortiter illa tolerat, quæ Deus extra propositum nostrum immittit, pro plenissimo Domini jure, quod in homines habet. Hæc ego non scribo, amice intime, tanquam si dubitem, te corculi eruditæ familiæ tuæ extinctionem, non moderatè ferre, atque indignando potiùs exagitare: sed quasi in summo sensu mœstitiæ, luctus & squaloris tui, non aliud inveniam remedium, quàm quod in cœlesti consolatione, & profundissima æternæ providentiæ meditatione, conquiescat. Abiit tuus Dionysius, & vitam innocentem fœlici exitu, in Christo servatore nostro clausit, memoriam nominis suavem cognatis relinquens, & Rheidani Annales Latinè legentibus, admirationem purissimæ dictionis, expromptique judicii afficiens. Donum istud ultimum retinebo semper, ac æstimabo plurimum animo meo, quem conjunctionis nostræ antiquitas, & literaria tua munificentia totum occupat, fortunâ cupiditati meæ resistente ad remunerandum. Vale præstantissime amicorum, & gratuitam affectionem amoris erga me tui, fidenter conserva. Tuam conjugem, mea peramanter salutat, atque hanc calamitatem, communibus exemplis, præterire jubet. Tamdiu enim variis miseriis in hac vita affligemur, quamdiu volet is, qui nisi hæc pati nos vellet, fieri non permitteret. Illius clementiæ vias nostras commendo, & vos iterùm, atque iterùm, cum tota domo salvere jubeo.

Hagæ-Comitis,
16 Nov. 1635.

Tuus, ut diu nosti,

L. CASEMBROOT.

CCCLXII.

Hugoni Grotio.

In negotio Galilæi Galilæi adhuc laborare Proceres. Petro filio necdum placere iter Indicum, non autem displicere studia, ut vel solis illis tueri decus suum ausit.

Leonis

Leonis Allatii opera editorem non unum inventura affirmas. De Tacito quod cogitaveris, ut effectum detur, optim[illegible]

Illustrissime Domine,

QUod de negotio summi viri Galilæi Galilæii tardè adeo rescribam, diutina fecit ab urbe absentia Syndici nostri Guil. Borelii; qui rem omnem apud Dominos Ordines fideliter procuraturum se recepit. Nec sane ad eam rem, alter magis idoneus eligi poterat. Sed non puto eum affore ante Christi natalem. Magnus est affectus Procerum urbis nostræ erga Galilæium, eorum saltem, quibus scientia in pretio est. Ante omnes, prædicare debeo Nob. Realium; qui nihil æque exoptaret, quam ut Galilæius, prætextu offerendi Ordinibus nostris, suas de re maxima cogitationes, has ipse in terras veniret. Poterat, inquit, opera hinc dari, ut figere hic domicilium vellet. Sed votum hoc viri, de suo etiam largiri ad detinendum parati, metuo ne provecta in istac Galilæi ætate, planè frustrà sit. Joannes Narsius, quia veretur, ne ulla sui deinceps à Proceribus Suecicis ratio habeatur; operam suam præfectis negotiationis Indicæ addixit. Ac intra triduum, si ventus faverit, navem ascendet. Octoginta menstruos florenos assignarunt. Obtinebit in itinere locum quem vulgus supremi Mercatoris vocant. Hinc inter præfectos justitiæ facturus. Medicam simul artem exercebit; & majoris honoris spes facta. Nec tamen hujusmodi filium tuum Petrum, magnopere commoverit ad simile iter suscipiendum. Domi, vel apud exteros etiam Principes, dignitatem quampiam præferret. Sed quia non ignorat, quàm miserum sit, ab incerta spe pendere: Ita decrevit studia sua componere, ut vel solis illis tueri decus suum possit. Jurisprudentia imprimis placet, sed sic ut, ex consilio tuo, ea sociare velit, quæ ad mercaturæ intelligentiam pertinent. Literas ad Illustres juvenes Slupeskium, & Skytium sedulo procuravi. Leonis Allatii labores, etiam vetera illa ἀνέκδοτα, quæ habet, excudere qui paratus sit, non unum hic habemus. In iis & Blauwius est. Sed dum totus est in Atlante suo adornando, non facilè dixero, quam tardè promissa exsolvat. De Tacito quod cogitas gaudeo. Metuo alioqui, ne alius quispiam in tuam involet purpuram, suisque inserciat pannis, dissimulato nomine tuo. Scis jam dudum esse, quod quæ meditatus es, non sint in tua potestate. Mihi quidem quicquid eorum vidi, ac legi, impensè, ut omnia tua, placuit. Berneggerum, & doctrinæ, & virtutis nomine, merito æstimo, & amo. Nec officio deero siquis locus patuerit in ulla Illustrium Scholarum, his & vicinis terris. Vale Illustrissime Domine, & cum Heroina conjuge, & familia, a me & meis salve. Salutem etiam plurimam mei amantibus dicito: Imprimis Rever. & Amplissi. Bignonio, & Cordesio, à quibus quod amer, tui, ut alia, beneficii est.

Amstelodami,
cIↄ Iↄc xxxv,
Non. Decemb.

S. P.

Dum literas, quibus hæc inclusi, plusculum detineo, quia deesset commoda mittendi occasio, ecce nobis Haga hoc rescriptum DD. Ordinum. Partem primam Annalium Hollandicorum, quos Matthæus misit, spero, jam acceperis: Nisi fortè futurum, ut una cum hac epistola recipias. Spero operam non fore ingratam. Quæso commone, sicubi erratum putabis. Editione altera corrigi poterit. Filius tuus indies se magis, & magis insignem reddit, non studiorum modo profectu, sed modestia etiam, judicioque, quo pro ætate illa, plurimum valet. Itaque honori, etiam tibi, atque familiæ fore confido.

Idibus Decembris,
cIↄ Iↄc xxxv.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

Geminæ literæ D. Deodato inscriptæ, ab Collega meo Hortensio sunt: Rogat is te plurimum, per famulorum quempiam deferri jubeas. Vale.

CCCLXIII.

Joanni Christenio.

Roterodamensibus unum alterumque egregium virum in illustri sua Schola Professorem commendat.

Praclare, & Consultiss. Christeni,

PLurimum semper à prima etiam adolescentia amavi urbem vestram, vel eo nomine, quod pueritiæ suæ studia et barbaro illo seculo debuerit magnus Desiderius, vir nec sua ætate quoquam minor, nec nostra fortassè nec intermedia, saltem si totum consideremus Erasmum; non studium hoc vel illud, quando non ita feliciter agitur cum ingenio cujusquam, ut ei se doctrina totam indulserit, sed felicis est (ut minimum dicam) vel in decuplam ejus partem recipi. Multum vero gaudeo, quod Proceres vestri cedere nolint proavorum gloriæ, sed nunc quoque omnibus nervis contendant, ut augeant decus literarum, quibus magnus ille studiorum in urbe vestra alumnus orbi illuxit, divinarum nempe, ac præterea, non dico profanarum, ut quidam μέγα πνέοντες loqui amant, sed humanarum, quia humanæ inserviunt vitæ; ut sileam de sacris literis ad quarum intelligentiam ex iis plus redundat commodi, quam capiunt illi, qui eas nonnisi tanquam canis è Nilo degustarint. Quæ eo a me fine scribuntur, ut videas, quanti faciam propensissimam voluntatem tuam, claris doctoribus, etiam extra studia sacra, augendi gloriam, illustris jamdiu, sed quæ illustrior fieri possit, Academiæ Scholæ vestræ. Ac scio eandem esse mentem Collegarum præstantissimorum, præ cæteris optimi & viri & Theol. D. Dyslii. Cæterum de Gronovio sic habe: Non alium nunc occurrere mihi, cujus & doctrinam, & industriam magis commendare sim paratus, si certo Parisiis adhuc agere constaret. Metuo enim ne visendæ Italiæ & tot veterum in ea monumentorum amore flagrans, jamdudum eò concesserit. Si recte atque ordine me facturum putes, per literas Lutetiam missas exquiram, utrum Parisiis etiamnum degat, velut discesserit; quando iste exspectetur ab amicis, quos ille, ob singularem in literis doctrinam habet complures. Memini mihi valde à summis viris per literas commendari Matthiam Berneggerum, Professorem Argentoratensem ingenii & doctrinæ & nominis. Nempe rebus Germaniæ usque adeo turbatis, tertium tum annum nihil perceperat stipendii; eoque maluisset veteres sedes mutare Academia vel Schola aliqua Illust. Belgicæ Fœderatæ. Sed is superiore Februario fato concessit, multis relictis ingenii & eruditionis monumentis, in his ut Historica solum dicam, Justino à se recensito. Generum habet, vel habuit potius (quando ipse ad superos ut dixi concessit) Joannem Freinsheimium, satis clarum notis suis in Florum, ac Tacitum, & amplis in Curtium commentariis inscriptis Nobilissimo Equiti Joachimo Wickefortio urbe hac degenti, tibique ut arbitror cognito. Idemque parat Suetonium, Sallustium, Ammianum, Thucydidem, Pachymerium, Livium, & alios. Sed enim non sat scio, utrum is tam paratus sit Germania sua excedere, ac socer fuit. Et arbitror Augustanæ Confessioni addictum, ut istis locis solent. Quod ut existimo, sufflaminaret Procerum vestrorum animum erga virum summum. Hannoviæ adhuc agit Joannes Philippus Paræus, magni Theologi Davidis Paræi Filius, vir multis scriptis celebris. Hic facile pertrahi possit in has terras, quia misero Germaniæ statu res ejus ad incitas sunt redactæ. Posset claritas ejus nominis ac paterni simul aliquod decus addere Gymnasio. Notus est mihi, tum aliter tum etiam per literas. Notior item Jacobo Laurentio urbis nostræ optimo & doctissimo Ecclesiastæ: quem super eo compellassem, nisi vale-

valetudo obstitisset, quæ nec scivit, ut statim literis tuis responderem. Sane si afflictam Germaniam cogitemus, non dubitandum quin plurimos habeat viros insignes probitate ac doctrina, quorum opera Reip. literariæ bono in Gymnasiis suis hæ uti provinciæ possent. Nec dubito quin complures suggeri possint, ab iis, qui terras eas lustrarunt, & urbe in vestra ac viciniis vivunt. Quamquam nec Belgica hæc fœderata pulchris caret ingeniis & huic aptis provinciæ. Solum dolet, quod cruda sic studia propellantur in ambonem, & forum. Quæ res nobis barbariem pristinam minantur. Verum nolo in tristi omine desinere. Malim optima sperare, vel eo nomine, quod videam amplissimos urbis vestræ Proceres tum literarum esse & literatorum studiosos.

Raptissime Amstelodami scribebam.
cIↄ Iↄc xxxvi. xi. Kal. Jan. St. Vet.

Rev. Dom. Dyte, viro summo & aliis Collegis præstantissimis salutem plurimam, ubi otium erit, meo nomine, quæso dicito. Volo enim sciant utcumque tardus sim in scribendo, probe tamen eorum me esse memorem. Ἔῤῥωσο.

G. J. VOSSIUS.

CCCLXIV.

Gerardus Vossius,

Viro Clarissimo

Antonio Æmilio,

S. P. D.

Commendatitiæ Gorssii, uxoris propinqui, ut impetretur ipsi functio Ecclesiastica.

Nihil lubentius facio, quam ut amicis prosim, præsertim, si eadem publico commodem. Tale hoc negotium est, de quo nunc agam tecum. Est inter uxoris meæ propinquos, optimus, & doctissimus juvenis, Gorssius, qui annos multos, non literis modo, & Philosophiæ, sed sacris etiam studiis, operam Lugduni dedit. Jam ante quinquennium, cum ibidem historias profiterer, aliquo inter studiosos loco fuisse memini. Atque interea longe maxima cepit incrementa, ut ex pluribus intelligo. Sed nescio quo infortunio fiat, ut ejus non habeatur illa ratio ab Ecclesiasticis, quæ debebat. Id ipsum, id nos, & alios amicos male habet; est enim bene natus. Matrem an aliquando apud nos videris, nescio; fuit ea Davidis Ruteri, Amplissimi nunc senatus Brabantici, Hagæ senatoris soror germana. Avunculi fuere Werestenius, & Martinius, ibidem senatores. Avia erat Montenea. Nosti familiam pervetere m. Quid consanguineos omnes recenseam, plerosque Nobiles, vel saltem Patricios: suspicantur aliqui, obstare juveni, quod moderatius paulo se gerat, quam Zelotis placeat; scio ego tibi Zelotarum mores non probari; hominum natorum, ad perdendas, non Ecclesias modo, sed totas etiam Respublicas. Quod igitur minus gratum reddit talibus, id eum commendabit, non tibi modo, sed Tiemanno, quem ego virum amavi semper, non modo doctrinæ nomine, sed etiam moderationis, quæ si unquam, his temporibus requiritur; sed aliud etiam obesse ei suspicantur, puta quod suis studuerit impensis. Ajunt tantam esse eorum copiam, qui studiis suis absolutis, ut aliorum, quibus paulo auctior fors, haberi ratio non possit; aliquid dicerent, si tales annum unum, aut alterum expectare cogerentur. Nunc semper negliguntur. Hoc pede si pergatur, quotusquisque tandem, qui aliqua in re sit, liberos suos studiis sacris destinant? sed quid his insisto? Ad rem ipsam potius venio. Intelligo Ecclesiam Lissæ (is pagus est inter Harlemum & Leidam) carere verbi Ministro. Gorssius autem, quem dixi, non veretur operam suam offerre, ad sacrum hoc munus; scio aliquos quoque esse, qui Ecclesiæ illi præfici exoptent; sed ubi singuli sint auditi, cogitari poterit, quis dignissimus sit. Et non solum hic Synedrii, vel Classicalis voluntas spectanda, sed etiam ejus qui jus Patronatus habet authoritas. Eum esse scio Nobilissimum virum, Duickemburgium urbis vestræ Prætorem, quicum, ut arbitror, aliqua tibi notitia intercedit. Huic Gorssium commendari exoptem. Et si operæ putas, assumes quoque Tiemannum nostrum. Neutrum commendationis pœnitebit. Perspecta enim mihi juvenis, & modestia, & doctrina. Dubitabam an ipse, ad Dom. à Duickemburg, scribere vellem. Animum audendi præbebant summæ viri virtutes, quas ab omnibus commendari video; sed tandem putavi melius, id vos coram facturos, apud Nobilissimum hunc virum. Pluribus non morabor te tam occupatum, ipse adeo usque occupatus, ut vix hæc subito potuerim conjicere in chartam.

Amstelodami, cIↄ Iↄcxxxvi. Jan.

CCCLXV.

Stephano Goffio,

Ecclesiastæ Castrensi Colonelli Verii,

S. P.

Damporti negotium spissè procedere, difficulterque apud Amstelodamenses in concionatorum numerum receptum iri, significat.

Credo jamdudum tibi, Optime & Doctissime Goffi, mirum videtur quod tardè adeo ac tertiis demum literis provocatus respondeam. Tantæne inquies occupationes tuæ? sanè majores illæ, quam facile me cuiquam persuadere posse existimem. Sed tamen alia concurrerunt. Tardè enim cognovi, super quibus certior fieri desiderabas; nec erat cui tuto literas committerem. Nam filius, ad quem illas Hagam mitti petieras, is Amstelodami erat. Damportus sæpius hic concionatus est, & gratus est non paucis, maximeque iis qui maxime faciem Ecclesiæ Britannicæ damnant. Sed necdum de eo advocando actum cum Ministris Ecclesiæ Belgicæ, multoque minus cum Proceribus urbis. Videntur pastores non alieni ab eo, dummodo subjicere se velit classicis decretis. Id utrum facturus sit, dicere non habeo. Sed quorundam opinio est facturum, ut Hookeri instar, spe excidat. Apud Proceres nihil æque ei commodare possit, quam quod multi illis persuasum eunt, hoc agere Episcopos Angliæ, ut imperium in Ecclesias Belgicas exerceant; vanissimum hoc commentum animis eorum evellendum, inque eo adlaboro, ut debeo. Utcunque autem fautoribus non destituatur Damportus, nihil tamen efficiet, nisi ostenderit hic literas, quibus ab suâ Ecclesiâ sit honestè dimissus: tum item nisi comprobant liquidò, sibi in Anglia solum quæstionem fuisse, de ceremoniis vel hierarchiâ; non item aliquid intercessisse, quod Regem, aut Regnum, spectârit. Hæc nunc sola perscribere potui. Plura ubi cognoro, faciam te quamprimum certiorem. Jucundissimum mihi fuit ex te cognoscere, de literis Clementis in Britannia editis. Nondum eas conspexi. Alioqui judicium meum perscriberem de locis inde a te excerptis. Nec propterea eas transmitti opus. Nam tuto satis id facere vix possis durante hoc gelu. Sed si quando huc excurres, vel fidum hominem habebis, cui committas, non ingratum erit conspicere. Nihil vero in istoc festinato opus. Vale, vir præstantissime & amicissime.

Postr.

Postr. Kal. Jan. Anni ꟾↄ Iↄ c xxxvi. quem tibi ac familiæ meæ, Britanniæ Magnæ, ac fœderatæ huic Belgicæ salutarem exopto.

Tibi addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLXVI.

Danieli Paræo,

S. P.

Patriam, parentes, vitæque hactenus transactæ modum strictim recenset.

VEllem, Vir Clarissime, Reverendus & ornatissimus vir, Jacobus Hintzerus, priusquam alias adiret Bataviæ urbes, pedem posuisset in Amstelodamensi, nosque compellasset: vel enim valde fallor, vel juvare eum consilio, in accedendis quibusdam Ecclesiis, vel etiam Magistratibus, potuissem: nunc quia postremo in urbem hanc venit, vix quicquam potui præterquam apud Ultrajectinos. Et tamen id minutum fuit; interea præstiti quicquid potui. Nec quicquam lubentius feci. Usque adeo gratus mihi acceptusque erat, partim ob virtutem & doctrinam, partim quia à tuo filio commendaretur, jucundumque esset ex eo cognoscere, quæ ad te & Paræanam domum pertinerent. Amstelodami jam vivo commodeque habeor à Proceribus civitatis. Itaque Deo gratias ago, qui eam mihi mentem inspiravit, ut non abnuerem conditionem, cum huc vocarer; scio Gymnasium hoc novum fore: sed ante annos etiam quinquaginta novum fuit Lugdunense, cujus nunc tantum decus per orbem universum. Fortasse & non exigua quandoque erit gloria Gymnasii Amstelodamensis. Ita fore confido atque auguror. Mihi vero pulchrum tunc erit, jecisse ejus Gymnasii fundamenta. At interea, dices, deteret ea res aliquid de nomine qui inclytam Academiam Gymnasio demum constituendo commutas. Quid dicam; vir amicissime? non ignoro, quantillus sim. Sed tamen cum plurium tota hac de re judicium hujusmodi est; nunquam me à nomine & gloria ejus Academiæ pependisse. Si dolium Diogenis incola suo celebratum, posse & me oppidulo aliquid decoris dare. Atque extra illud de Academia, quanto urbs hæc alteri præstat! Quid ea opulentius! quid potentius! Quæ una ad bellum cum hoste potentissimo plus confert, quam......; sed reprimam me, ne tot magnis Bataviæ civitatibus, tot Belgicæ fœderatæ provinciis, quicquam detrahere velle videar. De Procerum vero & prudentia singulari & summa eruditione, penitus tacere non possum; siquidem illa res inter cætera me compulit, ut sedes hic ponerem. Sane complures novi, hic non minoris doctrinæ quam qui Collegæ mihi in Lugdunensi Academia fuerunt. Certò eam talium copiam, frustra in aliis & urbibus & provinciis quæras. Nec ignoro, vapulare eos à nonnullis, quasi non satis sint ὀρθοδοξίας amantes. Sed hoc non aliunde est, quàm quia permittant conciones eorum, qui in Prædestinationis dogmate dissentiunt à doctrina publice recepta. Tum autem quia aliquos urbe jusserint exire, qui seditiose multa agebant; non accusabo quemquam, tamen sanguinaria quorundam consilia non ignoro. Hortet animus meminisse sermonum, quos ipse, ex ore quorundam audivi; non loquor de iis, qui ab urbe jussi abesse, anno uno altero. Alios tango, quos dicere nolo. Ita enim semper animatus fui, ut de talibus non facile loquerer, nedum scriberem; sed apud te, familiarius paulo mihi agendum putavi. Sic tamen ut nulli periculum creem: postquam ab iis urbi esse periculum amplius non potest. De patria quia perscribi petis, paucis expediam. Parens mihi fuit Joannes Alopecius, sive Vossius, Ruremundanus. Is temporibus Friderici Pii in Heidelbergensi Academia, Zanchium, Ursinum, & alios audivit; atque anno 1573. in agro Heidelbergensi Ecclesiastes factus. Post excessum ejus Electoris anno 1627. quaternis auctus liberis, sed ex quibus solus superessem, in Bataviam venit cum Ecclesiasticis cæteris qui Lutheri de Cœna Domini sententiæ subscribere noluissent. Itaque jam anni sunt quasi LIV. quod Palatinatum non viderim. Multis familiariter usus sum, quibuscum amicitia in Palatinatu parenti intercesserat; sed post tantum annorum intervallum prope omnes defuncti: Joannes Mylius Neostadiensis Ecclesiastes, puer eum ibi sæpe in paternis ædibus vidit: ut mihi his etiam diebus retulit: Nam in extrema Batavia prope Gorcomium ac Sylvam-Ducis Pastorem agit. Apud hujus matrem vel novercam potius Barbaram Myliam ab octavo ætatis anno vixi, usque ad XVIII. quæ multa mihi referre solet de laudibus parentis quem octennis amisi. Norat ea parentem optime, quia arcta fuerat amicitia parenti meo cum marito ejus Jacobo Mylio, viro perdocto, & fido Dei servo in eodem diœcesi. Horum memini quia soror Joannis Mylii, Jacobi filia nupta fuit Balthasari Lydio, quicum tibi, ni fallor, amicitia, aut saltem commercium literarum fuit. Et anno uno me natu grandior erat, superiori verò anno decessit paucis post maritum hebdomadis. Omnino pauci eorum superfumus, qui in Palatinatu temporibus Frederici Pii, aut initii Ludovici nati sumus. Me vero semper illud habuit pessime, quod ab anno ætatis XXIII. priusquam dulcem patriam revisissem, scholastica fuerim functione distentus, primum in Academia paucis mensibus, mox in Gymnasio Dordrechtano annis XV. & ultra, inde Lugduni iterum, partim in Collegio Theologico, cui quadriennio præfui, partim in Academia ipsa, in qua docui circiter novennium; sed ad alia jam delabor, de quibus non rogaras, nempe mihi jucundum tecum est per literas confabulari. Itaque calente calamo scribo, quicquid in mentem venit; neque enim gloriolæ aliquid ex epistolis quæro, qui eas sæpe ne relegere quidem soleo; nedum id omnium sit cum cura aliqua eas exarandi. Abunde est, si raptim adeo scribentis manum assequi possis. Pro Christianæ institutionis elementis gratias ago, mihi opera valde probatur; nunc quod mitterem ἀντίδωρον erat nullum, sed fore propediem spero; nec enim inutiliter tempus abire patiar, quo necdum publice docemus: verum omne illud impendam digerendis schedis meis. Puto, mox à nundinis Francofurtensibus edendos Commentarios meos de L. L. grande opus & in quo non parum operæ posuerim, & tamen nec parum restat, quod nonnihil terret, cum cæteras cogito occupationes meas: sanus subinde infelici mihi videor natus sidere, quod nunquam liceat esse otioso, ac dulcibus Musarum studiis frui ex sententia. Ajunt hoc solatio esse posse, quod ipsa illa sidera ut luceant hominibus perpetuo moveantur. Mentibus nostris, quas cœlitus habemus, aliquid esse cum cœlestibus illis corporibus commune: verum ut mihi quidem videtur, non tam sideribus, quam candelis nos comparari oportet: sidera lucent ac eadem permanent: nos lucemus aliis atque interim consumimur. Sed uterque clarissime & amicissime Paræe, hoc cogitemus ut consumantur corpuscula, manere animum, manere honorem in terris, longeque augustius præmium in cœlis. Quare me quidem laboris adhuc non pœnitet: scio nec te, qui bene de studiis ac pietate mereri non desines. Vale.

Tuus totus,

Amstelodami.

G. J. VOSSIUS.

CCCLXVII.

Epistola familiaris.

ETsi semel iterumque, ad te scripsi, Vir Clarissime, tamen hanc occasionem negligendam non putavi. Primus literis commisi quæ in Creta suis locis inserenda cupiebam;

bam; tum & alia scribebam, quæ ad opertum meorum editionem pertinebant: quam ut porro urgere velis, etiam nunc in majorem modum rogo; ac confido, semel tandem, post promissa multiplicia eam inchoatam esse. Si id fieri commode queat, Tomo historico primum locum dari velim: quem transmittam, volente Deo, primo vere; simul aliquem certum hominem, cui committere tuto possim, nactus fuero. Qui has adfert est Jonsonii minister; & se rediturum dicit circa proximum Paschatis festum; itaque & huic trades si curatum quicquam voles. Quæso autem, uti scribas mihi quidvis quod putabis scitu non ingratum fore de Leidensis Academiæ ac Gymnasii vestri statu. Audio Salmasium in Galliam se recepisse, forte nunquam rediturum. Ego quidem sic existimo: siquidem familiam & supellectilem universum secum adduxit:

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.

O te, meque, ter felices, quorum animos transversos non ambitio ulla capit aut invidia. Tu quid novi jam moliris? Nam non cessas, satis scio. Ubi libri de Poëtica, ubi sibi tui Cælar, & quæ alia exspectamus. Hodie natalem celebro septimum & quinquagesimum per benigni Dei gratiam; utinam ut præsentem te adesse opto, ita votum tu repræsentare posses: magnus mihi ad lætitiam cumulus accessurus esset: sed quam frustra sunt hæc verba, tam hoc animo meo dolet, quod non liceat te frui. Itaque iterum te rogo in epistolæ hoc fine, ne committas, ut hunc ad me redeuntem vacuum abs te dimittas. Vale diu, amicorum præstantissime, cum uxore liberisque. Ego, mea ac mei annum hunc felicem vobis apprecamur.

Scribebam raptim Soræ, a. d. VI Ianuar. CIↃ IↃ CXXXVI.

Tuus antiquâ fide,

JOAN. MEURSIUS.

Illud quoque monitum velim, ut effigies in convenienti loco Tomi primi collocetur. Iterum vale.

CCCLXVIII.

Agit de negotio hortensi. Versionem suam Anglicam de Vita M. Aurelii Antonini donat, magno illam studio exceptam fuisse, ac de secunda jam cogitari editione asserit.

QUas à te postremas accepi IV Id. Octob. datas redditæ sunt illæ mihi circa medium Novembris; nec multis interjectis diebus 50 libras quantum tibi ad id temporis debebatur, Peystero tuo αὐτόχειρ numeravi, & cum pecunia responsum ad tuas, ut memini, satis amplum dedi. Quare ut pristina non regeram, scito me haud multò post, communicatis ipsi quas in eum finem scripseras ad me literis, de horto controverso cum B. nostro egisse, idque quo candidius secum agi intelligeret, privatim primò; quod valde ipsi gratum fuit. Non enim quantum video, publicæ sive Collegii, sive quorumcunque cognitioni causam suam libenter commissurus est, unde & bonitati ejus quantum confidat, potes conjicere. Nisi fallor, unicum hoc illi refugium superest, ut literis suis ad te sive querulis sive blandis (Τῶν γὰρ στρέφ ταῦτα πεφυκότων, vel inter primos εὔχεται εἶναι) aliquid à te eliciet, quod vel ad obtendendum consensum tuum, vel ad amoliendam ulteriorem rei disquisitionem faciat. Tui erit judicii quid responsurus sis. Sed cave ne quid ad te detrimenti rediturum inde putes, si in proposito persiteris. Seriò enim id à me cavebitur, & ut res nunc sunt, ne minima quidem metuendi causa. Nam ad Præbendarias tuas rationes quod attinet, cum binæ tibi conditiones initio propositæ fuerint, quarum alteram ea conditione amplexus es, ut alterius, si quando ita malles, jus tibi servares integrum; si (quod ego suadere aliquando memini) optionis hujus pro re nata arbitrium, aliqua voluntatis tuæ significatione per literas mihi promisisses; valde fallor, aut & novæ conditionis non pœnitendos fructus hoc anno, me Thesaurario, percepisses, & ad primam redire (quandocunque velles) liberum tibi fuisset. Quod eò à me dicitur, non ut te consilii tui pœniteat, sed quo magis intelligas non admodum tibi cujusquam gratia opus esse, ut in his securus remanere possis, quas nunc obtines. Atque hæc quidem hactenus. Mitto ad te bina exemplaria non ineleganter (ut sunt hic nostri Bibliopegæ plerique hujus artificii valde imperiti) compacta libri hic nuper editi. Est autem Marci Aurelii Antonini, Rom. illius Imperatoris nunquam satis laudati, *De Vitâ sui* (ut vulgo vocant) in linguam Anglicam versio. Dubito an liber sit tibi unquam visus: non enim opinor alioquin inter Historicos tuos Græcos penitus omisisses. Quanquam revera inter illos, nisi per publicum errorem, nullus illi locus. Est enim liber non Historicus, sed Philosophicus purus putus, & planè divinus: neque de Vitâ suâ, vetus illi titulus, sed τὰ εἰς ἑαυτὸν, quod longè aliud est, & ex intima Philosophia Platonica exponendum, ut paucis in notis ad librum judicatum est. Misi bina exemplaria, ut si tibi videtur, alterum ad virum amplissimum & doctissimum D. Boswellum, Regium apud vos Oratorem, sive tuo sive meo nomine curares. Sane hìc tanto studio excepta est hæc versio, ut quamvis adhuc musteus propè sit liber, & à prælo calens, jam tamen de secunda editione cogitare incipiant. Etsi tu Anglicam non intelligas, non dubitavi tamen aliquem tibi illic amicum vel Anglum vel qui Anglicæ linguæ non sit imperitus, cui novus liber munus sit futurus non ingratum. Vale, & ocyus (ut hortense negotium à me expeditiùs curetur) rescribere meum esto.

Lond. v Idus Ian. 1636.

Tuus,

MER. CASAUBON.

CCCLXIX.

Abrahamo van der Mylio,

S. P.

Epistola familiaris.

SCis, conjunctissime Van der Myli, ab annis tot, ut aliquanto amplius sit, quam tertiæ ætatis meæ pars, te amari à me plurimum, & æstimari. Nec eo minus formido, ne propterea quod tot literis tuis, tam humanis, tam eruditis, non responderim. Nisi jam a doctissimo genero tuo Colvio, & aliis (ut reliquos mittam) in urbe vestra degentibus, cognoris, quam pene mihi ex consuetudine in naturam verterit, etiam amicissimis, etiam doctrina, vel dignitate clarissimis, raro respondere, nempe vix aliter, nisi gravis, ac penè sontica causa urgeat. Nec uspiam magis hoc vitium meum dominatur, quam iis ubi mea res agitur, vel liberorum. In quo immane quantum differo à Mercuriali urbis hujus populo. Nulli autem tam grave quam optimæ uxori meæ: quæ si verum dicit, prorsus valetudinem perditum eo. Quid agam? Vix ab auditorio publico revenio, cùm ex urbe nostra, ex aliis Bataviæ urbibus, ex Fœderatis terris, ex Britannia, Gallia, Germania, tractibus aliis compellor, idque ad nonam vespertinam. Quare vix temporis aliquid superest vel studiis propriis, vel literis ad amicos, nisi illud inter & secundam nocturnam. Tum duntaxat interpellatorem habeo neminem, interpellatricem subinde unicam, conjugem dico, sæpius tamen interpellaturam, nisi ut ipsa ait, surdo caneret. Metuo interea ne immutandum mihi sit istiusmodi vivendi genus, modo vitalem mihi diu hanc vitam velim. Cogito seriò, & cogitabo porro, partim ut amantibus mei (quos inter illustrem scis te locum obtinere) satisfaciam magis, partim etiam, ut paulum temporis obtingat limandis illis, quæ annis pene XL non inutiliter mihi videor observasse. Tu vero mi cogna-

cognate, beatus mihi videris, non quidem undique (quis enim omni ex parte felix?) attamen multis nominibus, inter cætera eo, quod plus otii suppetat præclarè, & cogitandis, & signandis rebus, animum omni alimonia dulcius pasturis. Atque hoc imprimis dictum velim, propter auro contra non caros labores tuos, de Ecclesiæ concordia, quæ satis diu in propria sævlit viscera: ut tandem tempus sit desinere, si publici cura tangat ulla. Quod vero nec in hac sæculi iniquitate, tam pulchram deposueris cogitationem, mihi quidem gaudeo, tibi vero, & magis Ecclesiæ gaudeo; quam vel hoc argumento, colligo amari à Deo, etsi istis odiis, ac rixis multum degenerarit. Deus tibi hanc bonam mentem esse perpetuam velit: Et simul pro pietate hac tua, non potest hanc vitam modo, sed etiam dum his terris, teque tuosque remuneretur. Quod tempus utinam liceat videre? ut tandem pacis amantes suus etiam maneat honos. Satis autem mirari non possum, ea ætate, ac in tam gravi negotio Ecclesiæ districtissimo, etiam otium esse cogitandi ea, quæ ad arcana pertineant Naturæ. Atque ego quidem nihil magnopere adversus ea habeo, præterquam quæ coram afferre memini: sed denuò doctissimum Collegam Hortensium collegi: Atque ut paucis, quid sibi videretur, perscriberet rogavi. Paruit quidem, sed quàm tardè hinc æstimes licet, quod nondum quartus est dies, ex quo responsum accepi. Atque hanc quoque causam esse scito, cur tardius acceperis meas. Nolebam enim scribere, quin per me, vel alium, ex parte saltem, æquissimo tuo postulato satisfacerem. Accessit valetudo incommodior ex catharro: quæ nec publicam ascendere Cathedram hodiè sivit. Eoque justius veniam dabis, filum hoc scriptionis abrumpenti: Etsi alia erant, de quibus, quia aliter non licet, saltem per literas colloqui liceret. Vale, Clarissime cognate, & cum uxore lectissima, a me, mea, & liberis salve.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxvi, pr. Kal. Febr.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCCLXX.

Merico Casaubono.

Epistola familiaris, cui subiungit Dordrechtanos, Amstelodamensium exemplo illustre Gymnasium instituisse: Ultrajectinos Scholam suam cum Academia commutasse.

Reverende Clarissimeque Casaubone,

Literæ tuæ mihi redditæ ineunte Februario, paulo que post à Peisteri procuratore pecunias recepi, quæ ex beneficio Regio mense Septembri superioris anni mihi cesserant. Has multo tu ante annumeratas, ut ex literis tuis video. Sed nisi spisse admodum ab hominibus illis peccetur, non soleo cum iis verba commutare. Nunc amice rogandus es, ut quantum in te est, pro veteri affectu erga me, procures, ut prima occasione percipiam pecunias semestris ejus, quod exspiravit mense Martio anni hujus post millesimum sexcentesimum trigesimi sexti; id mihi erit gratissimum. Quod acceptus tibi fuerit labor meus Grammaticus, gaudeo equidem. Uti & quod probes Annales Batavos filii mei Matthæi. Et sane iisdem cordatis & eruditis omnibus impense hic placent. De studiis nostris scribam literis proximis: nam nunc nihil eorum sub prælo; sed excuduntur hic de veterum pictura libri tres affinis mei Francisci Junii, ejus qui in ædibus agit Illustrissimi Comitis Arundelii. Rerum novarum jam hic aut nihil, aut parvi ea momenti, eo excepto quod Scenckianum propugnaculum, inter Rheni & Vahalis fluenta situm, priori æstate insidiis ab hostibus interceptum, undique à nostro sit cinctum milite. Quippe Illustrissimus Princeps Auriacus, ut fama perceperat, nova hostem opera Civiano in agro qui ultra Vahalim ex adverso jacet, moliri, illico Wilhelmo Nassovio, exercitus, ut vulgo vocant, Marelchallo, in mandatis dedit, ut quotquot militum occulto contrahere posset, quamprimum ad ea hostium conamina impedienda illuc perduceret. Quod graviter adeo ab eo factum, ut inopinantibus superveniret, & prius plures eorum fugam quam arma cogitarent. Qui locorum munimentis, quæ lusans, ut appellant, Hispaniæ, ad retinendum Scenckianum propugnaculum fieri curarat, fidebant, post aliquot oppugnationes cessere, non exigua ante clade accepta. Solum Ferdinandi propugnaculum, in honorem Cardinalis Ferdinandi sic vocitatum, cæteris opera & natura loci validius hostes retinuere, quia ad Tormentorum jactus, qui crebrò ab obsessis fierent, nostri paterent. Hoc tamen simul inclusum nunc cum ipso propugnaculo nostrorum operibus, ita ut brevi urgente rerum penuria potituri illo loco videamur, quo Hollandi, Geldri, ac Ultrajectini carere nequeunt. Quippe commode adeo inde incursus in hasce ditiones patet, ut nisi mature satis, cum interciperetur, alia fuissent opposita propugnacula, magnam fuerint universi cladem acceptum. Subvenire nunc suis cogitant hostes. Sed tota adeo militum furore vastata est Clivia, ut pabulum equi, victum homines desiderent, quos jam in Gueldra civitate equinis non abstinere carnibus nunciatur. Hocque adeo ex eo evenit, quod Illustrissimi Ordines qualecunque annonæ genus ex hostico in hosticum prohiberi vetuerunt. Imo & interdictum ipsis agricolis, ne cibaria nisi unum in diem coemant, nec amplius quam sustentandæ propriæ familiæ sit opus. Reperiuntur tamen hic, qui auri fame insatiabiles, adversum ea nitantur, & occulto quicquid possunt avehant. Sed illorum jam sex septemve suspensis, cæteris haud dubie illorum casus metum incutiet. Ita nunc hic ad cuncta adversa fortunæ edocti, animadvertere incipiunt. Etiam rei maritimæ cura ex parte resumpta, & navium præfectorum aliqui, qui oblata occasione priori ætate Dunkerkanos non invaserant, aut carceri ad viginti quinque annos addicti, aut exilio ad certum tempus pro delicti gravitate mulctati. Omne verò æs quod ipsis debebatur ærario inlatum. Quamvis autem ita hic cuncta armorum strepitu resonant, non tamen apud multos promovendorum literatorum amor cessat. Dordrechtani exemplo Amstelodamensium, Illustre Gymnasium instituère, non quidem cum magnificis stipendiis, sed prout potuit urbs honoratior quam ditior. Idem & factum ab Ultrajectinis, sed illi consensu ejus loci Ordinum sexto & vicesimo Martii die ad Academiæ dignitatem locum suum evexere: facta Professoribus Doctorum creandorum potestate. Attamen in eo maximùm à cæteris Academiis differt, quod non suo Rectori, sed ipsis urbis consulibus studiosi obedire cogantur; imo & illis immunitates negentur, quas plerumque aliis in locis habent. De his satis. Salutem plurimam optimæ uxori à me & meis omnibus. Item à me Reverendo D. Decano & optimorum doctissimorumque Fratrum cæteris.

Amstelodami cIↄ Iↄ c xxxvi, Kal. Apr. St. Nov.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CCCLXXI.

Diderico Vlamingio,

Dom. ab Osthorn,

S. P.

Culpâ magistri studia filii eius sufflaminari indignatur, rationesque resarciendi damni præscribit.

Molestè me habuit, Nob. Amplissimeque Vir, quod filiorum, natu majoris, profectus in studiis malignè

adeo responderit votis nostris. Sine circuitione, & ambagibus, apud virum tam cordatum loquar. Non minus ille, anno primo, promovisse debuerat, quam quarto, nunc exacto, contigisse video, doleoque. Sed factum nequit reddi infectum. Avolavit irreparabile tempus, optima optimæ ad studia isthæc ætatis pars. De cætero igitur, quod instat, agamus, ne itidem dispereat, quod puero temporis divinâ superest bonitate. A voto ordiar. Utinam suppeteret bonus docendi pueritiam artifex, qui sex septem pares ætate, ac profectu, honestè etiam eductos, imbueret Latinæ Linguæ atque liberalium artium primordiis. Huic, citra dubium, etiam aggregandi erant bini liberi tui. Nam in illa quadragenorum, aut plurium, una in Classe turba, & eorum quidem tam ingenio, profectu, moribus, etiam differentium, vix credi potest, quam minutum sit illud, quod propter sic divisam Magistri curam, ad puerorum singulos redit quotidie. Nec propterea contendero, unum uni committi oportere, quod nonnulli tentant, sed sæpe infœliciter. Nam præterquam, quod res ea magnorum est sumptuum, abest æmulatio, quæ studia omnis ætatis, multum alit, & fovet. Et Linguæ præterea melius addiscuntur allocutione multorum. Mediam igitur viam insisti velim. Sed si paucorum adeo bonum sub bono Doctore consortium nequeat obtineri, (quippe in quo negotio plurium parentum constantis sententiæ conspiratio requiratur) eundum nobis erit, quo ivere Parens, Avus, Proavus, & ita porro Majores nostri; hoc est ad Scholas Classicas quales habemus, si non quales optamus. Quamquam urbem vestram, non est quod suarum pœniteat, si cum scholarum aliis conferantur. Sanè locum etiam hic habet illud Augusti, Contenti simus hoc Catone: vel si sic malis, duobus his Catonibus. Quare si in alterutram mitti tuos placet, equidem, quod me quidem judice, non leve adeo putandum, Vossius hic, liberique ejus, in partem aliquam curæ istius venire sunt paratissimi, in vestræ spem gratiæ, quos adeo erga me benevolos, hactenus persensi. Sed ut video, metus est multorum, ne si liberi sui propè adeo absint à Parentibus suis, partim corrumpantur indulgentia Matrum, partim etiam consortio consanguineo, aliorumque æqualium familiari usu: qui multos avocat, in urbe hac usque adeo (quæ fœlicium civitatum infœlicitas esse solet) luxui dedita. De Heroina conjuge tua, aliud me sperare suadent prudentes ejus sermones. De iis qui puero noti, ac usu conjuncti, nihil, quia mihi ignoti, dicere habeo. Sed si aliò mittere perstat animus, non displicent Harlemum, ac Hardervicum. Illud quia propinquum, & eadem habet artis Grammaticæ præcepta, & ludi moderator, ab eruditione, & industria commendatur: Hoc verò, quia Gymnasium ejus urbis, jam à multis annis, optimè audit, ac hesterna etiam die intellexi, ex Isacio Pontano, viro utriusque nostri amantissimo, qui per hanc urbem Ultrajectum, ad generum tendebat, non incumbere istic præceptores patriæ olim gloriæ, sed id potius agere, ut augeant hujus nominis decus. Unum morari hoc consilium possit, quod mutare ex parte Grammaticen cogeretur; sed enim non usque adeo variant, Batavica, & Hardervicena præcepta. Utraque enim Grammatica ex Lithocomo profluxit, etsi emendatores non eandem ubique insistant viam. Præterea parum adeo est, quod in Grammaticis didicit filius, ut non multum necesse habeat dediscere. Sanè examini intererant Cognati tui, Arlandervenix Dominus, & Bronchorstius. Non præteritorum, & supinorum, doctrinam norat: quin nec satis callebat primam Grammatices pagellam. Utrum autem magis expediat, eum vivere, cum Diesthio Theologo; an Acronio Ludimagistro, difficilè dixerim. Utrumque commendabat noster Pontanus; de Diesthio addebat, solere eum habere, in convictu, qui illustrem scholam frequentarent. In his negotium ei non optimè successisse. Præferre igitur ætate ac profectu minores, qui facilius illi morem gerant. Fusius ista scripsi, ut eo facilius certi aliquid statuere possis. Nec enim leve est negotium carissimorum pignorum, ubi de paranda agitur virtute, & doctrina. Moram diuturnam in deliberando non sinit ætas puero procedens. Non minutum est, sic, culpa Magistri, nequam periisse tibi aurum, & impensas; sed longè majus periisse sic puero, auro magis aureum tempus. Tanto magis curandum, ut damni, quod factum, industria resarciatur; scribebam ista occupatissimus, ad occupatissimum: sed loquaciorem fecit amor tui, tuorumque.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxvi. 12. Aprilis.

Addictissimus tibi tuo merito,

G. J. Vossius.

CCCLXXII.

Constantino Huygenio.

Grammaticos suos labores aliquo apud ipsum loco haberi gaudet, nec dissimulat graviora ex Ecclesiastica Historia multos præoptare, quorum post hac spem facit.

Cum nulli eorum, Nobilissime Huygeni, tuas qui virtutes singulares suo sciant pretio æstimare, cedere hac parte sim paratus: plurimum tamen (cur diffitear?) vereor, ne interdum sic de me cogites: O hominem rusticum, qui nec geminis literis meis tam amicis, ab tam longo tempore scriptis, responderit hactenus? Hic si inter homines elegantiores vivere sciret, nonne minutum quid ab studiis, vel occupationibus, subsecaret, quo non avaris ejus temporis, leviter saltem satisfaceret? Equidem si alius sic mecum ageret, Vir Præstantissime, facile in has cogitationes venirem. Eo justius suspiciones tuas formido: quas minimè extimescerem, si satis me tibi notum arbitrarer. Nosses enim vitæ hoc meæ genus, quod me invitum licet, in hos quasi scopulos crebro illidit, adeo ut mihi propè solemne sit peccare adversus omnes, in epistolari hoc officio. Tam multi mihi hactenus veniam dedere, ut facilem etiam mihi, apud hominem tam intelligentem, veniam fore sperem. Neque alia nunc excusatione utar. Quod labores nostros sic prædicas, rem magis te dignam, quam meritis nostris facis. Habent Commentationes meæ, quod se jactent laudibus tuis. Non quidem eas scripseram rudis ab eruditione; sed vix sperare ausus eram, ejus doctrinæ, ac loci hominem, se dimissurum in hæc Grammatices senticeta. Et propterea diligentior fueram, in annotandis rerum fastigiis, quo doctiores ista saltem lustrarent, oculo fugitivo. Cogitabam mecum illud Bilbilici vatis:

Lemmata qui quæris, cur sint adscripta, docebo.
Ut si malueris, Lemmata sola legas.

Sed ut video, opinione melius mihi apud te labor hic processit. Atque idem de quibusdam aliis summis viris dissimulare non possum. Utinam de omnibus etiam amantibus nostri, dicere idem liceat. Nempe argumentum his displicet. Nec diffitentur, magnum illum Hipponensem Præsulem olim Grammaticen scripsisse: sciunt & togatorum doctissimum, & ipsum Julium Cæsarem, virum bellica laude tam illustrem, de Analogia libros reliquisse; & quidquid de Augusto, Claudio, cæterisque affero, sibi quoque probè perspectum ajunt. At negant me ingravescente hac ætate, eaque de me hominum expectatione, ad minutias hasce, etsi non incuriosè tractatas, descendere debuisse. Rem magis me dignam, fore magis etiam utilem Ecclesiæ, si animo nulli affectui mancipato, eruere adlaborem antiquitates Ecclesiasticas, multis adhuc tenebris involutas. Et sanè hoc studium fuit à prima adolescentia. Nec quidquam præter temporum iniquitatem paulum inde abstraxit. Multa quoque in hoc genere, vel confecta jam habeo, vel affecta. Eo majori voluptate redeo nunc ad studia meliora, quæ magis placitura confido, & tibi, & aliis itidem bonis. Gravioribus istis lassus fortasse iterum revertar ad eruditionis sementum, ad nuces. Non tamen ex cicuræ

cure reddat avis fera, ut domum redire obliviscar. Nisi fortasse, ante me longus corripiat somnus. Quippe jam annum pulso sexagesimum, ut vitæ non ita multum superesse videatur; sed hæc curæ erunt Imperatori summo, qui ubi è statione hac nostra avocabit, læti ad meliores sedes avolabimus. Pertæsi etiam ineptiarum, quibus sese, & alios discruciant, eruditult nostri nihilo sæpè amantiores bonæ mentis, quam infrunitum vulgus, cui facilius ignoscas. Pereant studia universa, si nos duntaxat gloriæ præstant animalia, nec ad solidam pietatem, ac prudentiam ducunt. Scio te juxta mecum sapere, Vir Nobilissime, eoque lubentius hanc querimoniam apud te deposui, non quasi mihi hic quidquam seratur, aut metatur, sed quia me misereseat Ordinis nostri. Sed de isto satis, ne in Epistola hac videar velle rhetoricari. Vale, Nobilissime Huygeni, una cum Heroina Conjuge, ac familia universa.

Amstelodami, ciɔ Iɔ c xxxvi, Id. April.

Addictissimus nomini tuo,

G. J. Vossius.

CCCLXXIII.

Gerardus Joannes Vossius,

Joanni Beverovicio,

Viro Clarissimo,

S. P. D.

Librum de termino vitæ dono datum, novum veteris amoris indicium gratus interpretatur: materiam, de qua scripsisset, gravem esse & valde controversam judicat, sibi tamen eo acceptiorem, quod à Sancto vetustatis choro minimum recedat.

Invitus à Colvio (meo an tuo dicam?) divellor, si in candore hoc meo, locum inveniret livor, non possem tamen Dordrechtanis boni quicquam invidere. Attamen si possem, puto, & injurato credes, è sacro Ordine neminem me præoptaturum, Amsteliæ urbi præ Colvio hoc: Jure dixerim, quicum vivere amem; prope etiam porro παρωδιάζειν, quicum obeam lubens. De honesta illa, & erudita Beverovicii anima, idem censeo. Atque hoc par cum sic diligem, merito lætor de amore, quo mutuo vos, & me pariter complectimini, eumque affectum, perennare vobis volo. Pro novo veteris hujus amoris indicio, capio etiam, quod dono transmiseris operis de vitæ termino editionem iteratam cum accessione luculenta, quæ me valdè oblectavit. Dedebit tibi posteritas quod tot bona ingenia excitâris ad disquirendum de hac re. Num placet, qui pomum Eridis, à te jactum prædicant, siquidem est hæc controversia, ex iis, in quibus liceat dissentire; dummodo nec Deo adimatur futurorum contingentium præscientia: nec homini, arbitrii sui libertas: quorum prius qui facit, Dei, qui alterum, hominis destruit naturam. Quomodo tamen hæc duo, & in isto, quod sub manibus habes, & in cæteris negotiis conspirent, non cuivis promptum est dicere. Quare istoc sanè ventilent homines acuti. Nos interea laboribus eorum suaviter fruemur, eoque avidius iis pascemus animum, quia tuo, hoc est amicissimi hominis, epulo excipimur. Scias vero, nulla à te fercula apponi, quæ magis sint ad gustum meum, quam ubi video minimum recedi à sancto vetustatis choro, αὐθεκάστας & ἰδιογνώμονας jubeo sibi habere res suas. Mihi quibus antiquitas desipit, parum ipsi sapere videntur. Responsum debeo consanguineo meo Sometio, Collegæ tuo optimo & doctissimo; sed dabo operam propediem, ut me exolvam. Salutabis meo nomine, plurimum, ante omnes vero, lectissimam uxorem tuam.

Amstelodami, ciɔ Iɔ c xxxvi, 7 Kal. Maias.

CCCLXXIV.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Calendrini negotium ipsi commendat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustriss.

Adfuit mihi hesternâ die vir honestus, nec dignitati tuæ ignotus, Philippus Calandrinus; quem tum patruelis suus comitabatur, tum aliter vir ut virtute, ita literis cultissimus, mihique perfamiliaris. Eorum uterque Calandrinianum mihi negotium esse commendatissimum exoptabat. Referebat vero Calandrinus, ut valdè cupiat suas literas in manus Augustissimi Regis Caroli pervenire: eoque id desiderare impensiùs, quia ignarus sit, utrum priores, quas Magnatibus aliquibus misit, redditæ sint. Ex eodem intelligo, hoc in mandatis habere, ut monilia Regia quæ terris hisce sunt, Majestati Augustæ restituantur. Sed incassum se ait laborare, frustraque etiam operam de hinc insumpturum, dum sic sunt Burlamachii res, nec eas hic pecunias recipit, de quibus ad Augustissimum Regem scribit. Necessum igitur est, ut ea summa de illa Burlamachiana detrahatur, postea que cedat in solutionem vel imminutionem pecuniæ quæ Burlamachio numeranda sit à Serenissimo Rege. Agitur res non Calandrini modò, quem auxillo dignissimum omnes arbitrantur; sed etiam ornatissimi adfinis ejus, viri a multis annis mihi cogniti, quem ob virtutem ab omnibus prædicari & æstimari semper intellexi. Imo agitur negotium Regiæ ipsius Majestatis, cujus monilia se restituere posse Calandrinus desperat, nisi precibus suis apud Serenissimum Regem relictus sit locus. Intelligo Calandrinum, non ignaro te, Reverendissime & Illustrissime Domine, in Bataviam ad expediendum, Regium negotium profectum esse. Ac video eo plus præsidii collocare in bonitate & prudentia tua heroica, ne pariter mala gratia sit apud optimum omnium Regum; simulque in sui ac familiæ in gravem incidat probrosamque ruinam. Equidem fateor me his argumentis compulsum esse, ut has ad te, Illustrissime Domine, literas darem, measque etiam preces sociarem, quo facilius Calandrinus, voti sui apud Serenissimum Regem compos fiat. Res est Deo acceptissima, erigere afflictos, tuæque id eximiæ dignitati consuetudine diu jam in naturam vertit: quod tot beneficiis maximis ipse obstrictissimus facilius certiusque possum prædicare. Neque in hoc negotio Calandrino solum auxiliares præbebis manus, vel etiam affini ejus: sed multos quoque sanguine ipso, vel affinitate iis junctos (in quibus & aliqui studiis & scriptis clarissimi) æternum inclyto Regi Regnoque ac Illustrissimo nomini tuo obstringes. Omnes pariter oramus, ut Deus Opt. Max. Serenissimam Majestatem Regiam, ac pariter te, Reverendissime atque Illustrissime Domine, Magnæ Britanniæ Regnis ac Ecclesiæ suæ permultos in annos conservet, salvos & incolumes.

Amstelodami, ciɔ Iɔ c xxxvi, VIII Kal. Jun St. Vet.

Illustrissimi & Reverendissimi nominis tui devinctissimus pariter ac devotissimus cultor,

G. J. Vossius.

Justum quia hasce literas argumentum complecti putarem, nihil nunc quidem, quod proximis fiet, de rebus meis

meis particulatim perscribo; præterquam Reverendissimæ dignitatis tuæ literas probe mihi redditas, & infinitum debere quod ea cura, in ea dignitate, in illis occupationibus, mihi tantillo rescribere non fueris gravatus.

CCCLXXV.

Salutem in Christo.

Causam Calendrinianam curæ sibi fore promittit.

Dignissime Vossi,

Literas accepi tuas. Datæ sunt ad 8. Kalend. Junias. Literæ prægnantes erant. Nam ex illis semel apertis prodiere literæ Calendrinianæ Regium nomen perferentes & petentes manum. Quas priores misit nescio. Has sicut impensius desideratis & ille pro se & tu pro illo in manus Regias dedi.

Rex Serenissimus ut vidit quo tendebant literæ tradidit eas Secretario Domino Joanni Coco, a quo puto responsum potest Calendrinus exspectare. Mihi enim nullum dedit Rex, nec ad me pertinet in rebus ad monilia & pecunias spectantibus responsa dare. Hoc tamen tibi ausim dicere, nisi admodum falsa mihi memoria nimis labilis suggerat, Calendrinus parum candide se gessit, in negotio de monilium jocaliumque Regiorum restitutione. Nec hoc mihi tantum visum est, sed & aliis & summis quidem Regni Proceribus. Sed audio nunc fere superatas esse illas difficultates, & si ita res sit gaudeo. Sin aliter, non habeo quo te amplius detineam. Nam quo in loco res Burlamachianæ jam sunt, ego planè nescio. Scio quod scribis Calendrinum in Bataviam profectum ad expediendum Regium negotium. Si ille interim operam det ad impediendum sub nescio quali prætextu (sicut nonnulli apud nos prudentes augurantur) quid est quod ego illi in gratiam præstare possim? Spero meliora de persona & familia, tam bene de te merente. Et si quid possim pro Calendrino, nihil prætermittam, ne occasionem ipsam, semel si constiterit sedulam illum Regio negotio navare operam. Hoc quamprimum volui te scire literas Calendrinianas in manus Regias pervenisse. Vale.

Ex ædibus meis Lambeth, Iun. 9. Stilo nostro, 1636.

Sic jubet tibi amicissimus,

W. CANT.

CCCLXXVI.

Reverendo, Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori,

S. P.

Epistola familiaris.

Vir Clar. Dom. & amice plur. observande,

DOmum reversus prospero satis, per Dei gratiam, itinere, memoriaque repetens promissum filio Isaaco Hannonis Periplum, nihil prius habui, quam ut, quod receperam me facturum, præstarem; fidemque meam liberarem, nec non literato filii tui desiderio, quadantenus satisfacerem, mittendo exemplar Latinum juxta atque Græcum, illud quidem ex Interpretatione Conradi Gesneri, hoc verò ex Basiliensi quod anno MDXXXIII prodiit, exemplari exscriptum manu Patris mei τῷ μακαρίτῃ. Notæ ad Varronis Satyras, alia occasione ad vos, si Deus volet, perferentur. Interim gratias, quas possum, habeo maximas pro insigni erga me immerentem, humanitate, ac benevolentia, tot ac tantis beneficiis, jamdudum comprobata, quibus remunerandis etsi me longe imparem sentiam, adeoque ratio accepti, atque expensi hactenus, haudquaquam inter nos conveniat, remunerabo te tamen grato animo. Sanè voluntatem emetiar tibi abundè. Vale, Vir humanissime, cum tota familia, cui, atque imprimis uxori, multam à me salutem, ut dicas oro. Dominus Deus vetus ille Ἀλεξίκακος, quam diutissimè vos omnes incolumes conservet, ad Ecclesiæ, Patriæque salutem, atque ornamentum.

Dordraci, pridie Kal. Iunii, cIↄ Iↄc xxxvi.

R. T. observantissimus,

JACOBUS LYDIUS.

CCCLXXVII.

Ludovico Crocio,

S. P.

Diu quidem siluisse, nusquam tamen claudicasse affectum suum profitetur, in illis promovendis, quos commendasset; nunquam tamen felicius successisse, quam nuper in Heilersichio, qui fortunam suam multum commendationi ipsius debeat. Jam Heilersichii munere Gronovium fungi narrat, quem non sacris quidem, sed literarum tamen studiis Heilersichio superiorem laudat.

DIc bona fide, doctissime, & quod majoris ego facio, mi optime Croci, utrum miraris magis, quod tuis, & præstantissimi Willii literis compluribus, vir ego haud malus, & vestri utriusque amicus non è multis, non unius anni spatio neglexerim respondere: an quod nunc post cessationem vestram sponte, nullo etiam oblato scribendi argumento, Epistolam hanc mittam? Quid impulerit quæres; nempe non aliud, quam, quod cogitarem, non (venia sit verbo) matulæ solum, ut in veteri dicto est, sed incuriæ etiam modum esse oportere. Nec enim amicitiæ fiducia, semper licet esse negligenti. Vides, ut negligentiam ipse hoc appellem, sed hoc cùm facio, nulli injurius sum præterquam mihi. Utcumque enim alius, incuriam hoc duxerit, probè tamen mihi conscius sum, nullius minus me fuisse (eorum dico, qui aliquid apud me possunt) quam mei ipsius, idque jam à biennio, aut triennio. A mane ad vesperam salutor, compellor, distineor, ab nonnullis, commodo, & meo, & publico, a pluribus dispendio, & meo, & Reipublicæ Literariæ, cui non possum præstare, quod volo, & à multis annis pollicitus sum, sed utcumque videar incuriosus in amicorum rebus, quia non facilè rescribam, nihil tamen me industrium magis, in iis exequendis quæ postulor. Spero neuter vestri conqueretur usquam, claudicasse affectum meum, in illis promovendis, quos commendasseris. Non tamen fœlicius unquam successit, quam in Heilersichio. Eum confestim deduxi in ædes amplissimi Michaelis Pauwii, quem virum noris scio, partim ex Parente Consule, magni nominis, temporibus Synodi Dordrechtanæ, partim ex fratre Legato nunc, ab Illustrissimis, fœderatæ Belgicæ Ordinibus, ad Christianissimum Regem. Multum profecto vestri amborum literis commendatitiis debet. Nam absque illis esset, non in eam dixi domum venisset; unde auspicato præfectus curæ, & institutioni filii, quem unicum habet Illustrissimus Arausionensium Princeps. Spero majores eum honores manere paulatim, quam ipse existimet: dummodo is porro erit, qui fuit, & fortuna semper sua rectè uti sciat. Nunc eo, quo Heilersichius ante, munere fungitur Gronovius, non sacris quidem, sed literarum tamen studiis, Heilersichio superior: nam bono judicio, ut de industria taceam, in optimis quibusque Latii, ac

Græ-

Græciæ Scriptoribus est versatus. Quod propediem fortasse testabuntur Criticarum Observationum Libri, quorum partem vidi pariter ac probavi. Magna omnino, & pulchra nobis, ab hoc ingenio speramus; sed ecce jam Bibliopola vester adest, cui has literas tradi oportet. Quare abrumpam; salutem dices plurimam Doctori Wilho, quem talem hic comperi, ut non possim non amare; sed & eruditissimo Cochio, cujus monumenta sic salivam mihi movent, ut in iis illum reponam, qui magnum ab eruditis, ac imprimis à posteris, pretium sint relaturi, nec æquè aliquod desiderem, quam ut pergat sic de studiis mereri. Et quid impedit quo minus salutem etiam adscribam Clarissimo Bergio? Viro raris virtutibus; sed mihi illum, quam maxime commendat, quod intelligo, antiquitatis eum esse admodum amantem, nec tristibus hisce temporibus, affectu, sed pretio sui omnia æstimare. Te quoque sic animatum scio; planéque confido, nunquam te in hoc Ecclesiæ schismate, pacis, & concordiæ studium velle deponere. Vale.

Amstelodami, vi Id. Jun.

Tuus & Collegarum tuorum ex animo amicus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLXXVIII.

Viro maximo

Gerardo Joanni Vossio,

Johan. Fredericus Gronovius

Salutem & observantiam.

De Salmasio malè sibi metuit, eo quod promissis ac minis in Gallia ad simulandum urgeatur religionem, reditumque ipsi in Belgicam difficilis valdè efficiatur. Graswinkelium observata sua in Sallustii bellum Catilinarium ad finem fere perduxisse ait, a se vero postulare critica si quæ suppetant, operi addenda, quæ ut melius conficiantur MS. Vossii codicem expetit.

SAnctius est mihi otium tuum, quàm ut tralatitia salutatione id interpellem. Quia tamen aliquid de Salmasio, scribi petieras, quod alios scire nollem, certè solus scire jussus eram, his exaravi. Reverendo D. Riveto, gratissima fuit tua salutatio, atque hanc à me, tibi vicem reddi voluit. Is de Salmasio hæc mihi. Emissarii Pontificis, rursum variis ipsum pollicitationibus tentarunt, ut ad mutandam Religionem ipsum adducerent. Sed ille omnibus spretis, paravit ea quæ essent itineri: in quo non leve fuit, quod vix ullis rationibus, uxor expugnari potuit, ut reditum ad has terras pararet. Itaque tandem ipse constituerat, reverti solus, ne quid Domini Curatores, in fide ipsius desiderarent. Sed novum ecce de transverso, quod nos omnes in maximum metum conjecit. Princeps Condæus amplissimam ipsi in Gallia dignitatem, cum lautissimo salario, obtulit hac conditione, si aliam simulare vellet Religionem. Cùm ille solita constantia id refutaret commotior paulo Princeps secessit alio, ac stantem reliquit: mox reversus; sed si Rex id tibi det in Gallia stipendium, quod Lugduni accipis, eademque lege, & libertate, numquid habes rationis Patriæ te negandi? Ille rursum proponere fidem datam, obligatamque apud DD. Curatores, quam infirmare nec fas esset, nec se, ut frangat, ulla spe, aut præmio proposito, adductum iri. Iratus plane Princeps, insalutatum reliquit, ac postero die, per quemdam ex amicis, ipsi significari fecit, ni ille ultro maneret, atque acciperet conditionem, quam posterius ipsi obtulisset, fore ut Decreto Regis Christianissimi, Gallia egredi prohiberetur. Quæ res vehementem ipsi, omnibusque ejus amicis attulit perturbationem, adeo ut ipse, pater Catholicus, & uxor, quæ tantopere antea repugnaverat, unum hoc jam optabile habeant, liberum pedem patria efferre, & huc reverti. Hæc ex epistola ipsius ad Rivetum, quam ipse mihi prælegebat, & Gallicè scriptam interpretabatur. Hujus enim consilium in re crepera expetebat; neque enim dubitabat, si illud Regis edictum conficeretur, res ipsius ad incitas redactum iri, certè πολλὰ χαίρειν dicendum esse isti majorum simplicitati, cujus in Regnis non licet dicere nomen, vestri libertatem vocant. Hæc fortè non grata tibi, sed nec mihi ipsi scribenti, opto ut in vino, & aqua scripta sint; ut vovere solent, qui infaustos nuntios habent de amoribus suis, Poëtæ. Vidi nuper Clar. Graswinkelii nostri observata ad Sallustii bellum Catilinarium, affecta ferè, & quantum permittunt alia negotia, quæ nunc ipsi imposita sunt, propediem absolvenda. Quamquam merè politica sint, ipseque abhorreat, à severa Critica; gratum fore tamen sibi testatus est, si velot in epistolam conjicerem, quæ animadversione digna haberem, quæ ipsius operi adderetur, ut ne hac in parte id mancum esset. Existimo juvari me posse, scripto codice tuo, quem aliquando offerebas mihi, & peto ut appareat promissum, occasione commoda. Neque enim properandum est, antequam nactus fidum fueris hominem cui thesaurum istum credere velis. At Coleri editionem & Notas petii a filio tuo. Eum quæso cura, ut prima occasione habeamus. Neque enim vidit eam antehac Graswinkelius. Vale Clarissime Virorum, & me ama.

Hagæ raptim, iii Eid. Iun.
Anno cIↃ IↃ c xxxvi.

Heinsii Epistola contra Balzacum cœpit excudi.

CCCLXXIX.

Epistola familiaris.

CUm Soranus iste Civis, Vir & amice præstantissime, ad te iret, sine meis eum Literis dimittendum non putavi. Tuas, scriptas iii Nòn. Jun. rectè accepi: sed non mea, quæ omnino exspectabam. Quia vero nunc Typographus sexto editionem inchoare velle dixit, libet saltem hâc vice etiam fidem ejus, experiri. Itaque exspecto specimen, quod promisit: &, ut porro certa omnia exequatur, valde cupio. Mitto in eundem finem reliqua, ad Cretam quædam, suis locis inserenda, quod ut per amanuensem tuum cures, etiam atque etiam rogo. Filii annales legi; nec mirari satis possum, aut judicii in ætate Juvenili gravitatem, aut styli quoque majestatem, Historiæ parem. Faveo nascenti famæ, quantum quisquam, & applaudo: pergat sic cum bono Deo, magnum aliquando virum Patriæ daturus suæ. Tibi gratulor talem filium, & ut diu conservet summum eum numen velit opto ac voveo. Pestem invalescere doleo, sed incolumem te tuosque servaturum esse Deum confido: utque faciat ex animo precor neque ego id duntaxat, verum mea quoque & mei, qui vos omnes ex interiore animo salutamus.

Raptim Soræ ad diem xviii. Jun. cIↃ IↃ c xxxvi.

Tuus antiqua fide,

JOH. MEURSIUS.

De Patriæ rebus fac me quæso certiorem. Pestis Leidæ denuo grassari dicitur. Aslander-veniæ Domino, nisi grave est, multam à me salutem; dicito etiam Barlæo nostro, Viro non è multis & amico veteri. Ubi videro Typographum sexto manum operum editioni admovere, mittam Danicam Historiam. Dum cunctatur Civis noster, commodum se offert nobis Joannes David Zurmerus; itaque utendum ejus opera existimavi, hominis imprimis fidi, & utrique nostrum amici. Iterum salve, atque vale, amicorum optime maxime.

CCCLXXX.

Ad Honoratissimum & Reverendissimum in Christo Patrem

Gulielmum,

Episc. Londin. & Magnum Angliæ Thesaurarium.

Honorem Thesaurarii Regii amicè ipsi gratulatur.

Reverendissime in Christo Pater, Honoratissime Domine,

QUod Thesauris te suis Præfectum voluerit Serenissimus Dominus optimus Regum Carolus, id ingenti me gaudio perfudit. Solum dolet tarde adeo id pervenisse ad aures meas. Absque doctissimo & amicissimo Gossio esset, nunc etiam nescirem. Sed ajunt post longiusculum etiam intervallum gratulandi officium non solere esse ingratum. Quod ante igitur fecisse mallem, id nunc demum serius quidem nec tamen serio minus facio, tantamque honoris accessionem fortunare volo non tibi modo tuisque, sed cum Ecclesiæ tum Regno Angliæ universo. Atque ita fore auguror, sive spectem tum tuam pietatem, tum prudentiam, industriam, fidem, quibus in tractandis pecuniis Regiis opus est: sive etiam cogitem cujus rei ex quo primo in Britannia pedem posui, ignarus esse non potui, quanta tibi conjunctio animorum sit cum heroe illo Reverendissimo & Illustrissimo Domino Guilhelmo Archiepiscopo Cantuariensi. Hæc spem faciunt optimam, si minus ferrea hac ætate prorsus aureum redire Ecclesiæ seculum possit, habituros nos tamen tale, quod ab aureo propius absit. Quocirca non desinam una cum meis assidue preces funditare ad Deum boni omnis fontem, ut cum Serenissimo & Augustissimo Regi meo Carolo, tum toti familiæ Regiæ, tum utrique etiam vestri, tam nobili pari, ac porro aliis Ecclesiæ ac Regni antistitibus ad res Britannicas feliciter moderandas longam & prosperam vitam conservet.

Amstelodami, clↃ IↃ c xxxvi. v. Kal. Sextil. St. Vet.

Reverendissimi & Honoratissimi nominis tui cultor devotus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLXXXI.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Caussam Calandrini deserit, doletque, quod illâ molestiam ipsi aliquando creâsset. Opera sua, quæ vel confecta, vel affecta habeat, recenset.

Reverendissime, in Christo Pater, Domine Illustrissime,

USum opera mea, an abusum Calandrinum dicam, propè hæreo incertus. Saltem facile mihi persuadere sinam, egisse illum magis negotium suum, quam Serenissimi Regis. Negat ille quidem suum abs Regio posse divelli, de quo quid sit nescio: sed vellem, cum operam meam postularet, candide magis aperuisset, quorsum istæc tenderent. Sed ipsi porro viderint; nec enim mihi seritur, qui Calandrinis nec teruncium acceptum unquam tuli. Sed illos potius ob summam facilitatem in commendando, habeo debendi reos. Interea dolet, quod in rebus nihil ad me pertinentibus molestiam tibi, Illustrissime Domine, pepererim: quod fateor, verè est in Ecclesiæ imò & Regni negotia peccare.

Tandem Typographus aggressus est filii Maimonidem de Idololatria. Deinceps omnia spero liquidiora. Ne solitarius prodat, addam ei comitem de eodem argumento Dissertationem nostram. Qua ex opera nostra spero lucis non parum capere posse veteres cùm τοῖς ἔξωθεν, tum imprimis Ecclesiæ Scriptores. Dum cætera majoris operæ molior, si sic Illustrissimo nomini etiam tuo videatur, publici juris faciam, duos de Baptismo Libros: de quibus memini me ante aliquot annos scribere. Prior majori ex parte antea editus, alter de Ritibus nunc demum proditurus. Absolvi & tripartitum opus de Symbolo Apostolico, Athanasiano & Constantinopolitano. In quæ præter alia, de eorum Auctoribus, & additione Constantinopolitano facta. Operosior labor de temporibus Hebræorum usque ad capta à Tito Hierosolyma. Hic ut de cæteris, ita & de LXX. Danielis Hebdomadis dissero. Quem & ipsum spero intra annum hunc lucem videre posse. Nisi prævertat labor alius, & sæculo hoc utilis de Controversiis inter Latinam Græcamque Ecclesiam. Atque in his propè omnibus crebra mihi sed modesta cum Baronio dissertatio; ut grandioris operis sint quædam quasi ἀποσπασμάτια ac segmenta.

Cætera me spectantia, ubi otii tantum erit, cognosces ex optimo doctissimoque Gossio: cujus ego candorem ac pietatem magis magisque amo & æstimo. Nec facile satis prædicavero in eo, ut antiquitatis, ita rerum omnium præclarum cognoscendi ardorem. Quæ ejus modestia est, sperabat hac etiam parte ex conversatione nobiscum aliquid suis studiis incrementum. Eoque etsi perhonestè adeo à Nobilibus & Summatibus viris hic haberetur, ægrè tamen divellebatur; sed qui suus non esset, alienis posthabere propria debuit commoda.

Propitium numen Reverendissime & Illustrissime Domine, longævam tibi & prosperam vitam largiatur.

Amstelod. clↃ IↃ c xxxvi. Kal. Sext. St. Vet.

Reverendissimi Illustrissimique nominis tui cliens devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCLXXXII.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Laudabili applaudit proposito de revocando iure illo, quo Cantuarienses Præsules in lustrandis regni Anglicani Academiis olim usi fuissent, bonaque multa exinde Britanniæ auguratur.

Reverendissime, in Christo Pater, Domine Illustrissime,

MIhi gaudeo, Britanniæ gratulor, Deo gratias ago, de immissa animo tuo cogitatione sanctissima revocandi juris ejus, quo Reverendissimi Cantuariensis Præsules jam ab antiquis temporibus in lustrandis Regni Anglicani Academiis uti frui solent. Sane non corpora solum nostra fluxa ac fragilia sunt, sed humana etiam instituta, licet optima, facile per incuriam in pejus vergunt. Eoque ad retinendum grande illud disciplinæ bonum nihil exoptatius à Deo & Rege potuit evenire, quam ut priscum jus tanto præsuli restituatur, per eum potissimum labantibus moribus obviam eatur, cui ut sacrorum sic morum bonorum præcipue cura incumbit, quique sic sanctimoniam ab illis exigere sciat; ut eadem præcedat cæteros. Sunt quidem florentissimæ Academiæ ambæ: sed cura tua deinceps se vincent, ac pulchriores pulchrioresque semper exurgent. Quod bonum suum sapientissimi quique per se sine dubio vident, ac magis & magis intelligent, nec solum nostra ætas, sed posteritas etiam, ut sui temporis emendatori gratias propterea semper aget. Prius qui me jucundissimo hoc negotio lætissimus

simus ipse perfudit, optimus & doctissimus Goffius noster, fuit. Is aliquamdiu studiorum ergò hac in urbe egit, ac me usus perfamiliariter; quia, quæ viri modestia est, arbitraretur, studia etiam sua ex nobis aliquid posse capere incrementi. Gaudeo me incidisse in amicum tam amantem bonæ mentis, & de quo non possim non optima quæque mihi augurari.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxvi.
Pr. Non Sext. St. Vet.

CCCLXXXIII.

Salutem in Christo.

Delata sibi decreto Regis visitandi Academias potestate, ut Academici sub auspicium studiorum ea mox principia imbibant, quæ & Dei cultum & Ecclesiæ pacem & Academiarum honorem promoveant, operam se daturum, ac Goffium rogatu Electoris Palatini gradum Professoris in Theologia obtinuisse significat.

Vir Clarissime,

Literæ tuæ (prout semper sunt) mihi gratissimæ fuerunt. Recepi eas per anni ferè abhinc spatium, sed ut libere dicam quod veritas postulat, majora negotia quolibet ferè momento animum satis ad hoc officium propensum plane ad alia avocârunt.

In illis gratularis huic Regno, mihique quod jus lustrandi Academias Præsulibus Cantuariensibus ab antiquis temporibus debitum revocavi. Opus sane arduum & revocare quod diu intermissum, & exercere quod semper invisum. Sed quum misericordia Dei atque optimi Regis justitia potestas visitandi Academias mihi & meis multis retro annis debita jam denuo decreta sit, dabo operam & spero non inutilem ut Academiæ floreant & ut Academici moribus cultiores, doctrinâ politiores, Religione primævis temporibus conformiores evadant. Et ut ab ineuntibus studiis ea principia imbibant, quæ & Dei cultum & Ecclesiæ pacem, & Academiarum honorem promoveant. Nec quicquam verius est quàm illud quod scribis humana instituta omnia, etiam optima, facile per incuriam in pejus vergere. Quid igitur fit, quum malitia nonnullorum qui inordinata tantum amant, aliorum incuriæ superadditur?

Goffius hic interfuit diu a receptis literis vestris, sed adeo occupatum me invenit expectatione adventus Regis & Reginæ, ut vacuum eum remittere necesse fuit. Gradum tantum Professoris in Theologia obtinuit rogatu (jussu i. e.) Frederici Principis Electoris Palatini, qui unà cum Rege Oxoniam petiit. Præco est Goffius ille virtutum tuarum; nec immerito, sensit enim & fatetur quantum tibi devinctus sit, dum Amstelodami Musis inservit.

De Calestrino nolo ego plura, & quod aperte satis in scriptis tuis video, tu forte de illo pauciora, si quæ mihi & tibi quoque innotuissent. Nolo tamen ut illud ullo modo molestiam tibi creare possit. Soleo enim ego quæ ab amicis tui similibus in gratiam alicujus tertiæ personæ scripta sunt facere si possim & justa sint, sed deliberare si suspecta. Ignoscas quæso moram harum literarum, & quando iterum placuerit scribere, sperabo me posse, tu autem semper puta me velle multo citius responsum dare. Vale, & dum quotidie Deum colis, sis, quæso, memor in orationibus.

Datum ex ædibus Lambeth, Iunii 1637.

Amici tui perquam fidelis,

W. Cant.

Oro ut Globos terrestrem & cœlestem magnitudine ampliori, Topographia aliisque descriptionibus erudite delineatos, & pro more undique aptatos, placeat tibi emere & ad me mittere. Vir iste mercator nobilis & mihi perquam gratus Joh. Harbye pretium tibi solvet. Solum cupio opera vestra uti, ne fraudem patiatur in re illi non satis nota.

CCCLXXXIV.

Fortunato Plempio.

Detestatur militum furorem, ac tam crudeliter actum esse Thinis. De opere Fromondi, & Authore ipso judicium suum profert.

Nescio, Clarissime Plempi, utrum magis meis debeam occupationibus succensere, an potius moribus meis, hominis, (nec diffiteor) tardissimi in officio Epistolari. Absque utroque horum esset, egone nihil hactenus respondissem Plempio? Viro tam suavis indolis, tam raræ doctrinæ, ejus etiam in Rep. literaria dignitatis? Quod si magnam alis in humanitate tua, mihi & perspectissima, fiduciam haberem, post tantam cessationem, deinceps quoque à scribendo abstinerem, tantùm, quia putarem, serum esse officium hoc, teque aliorum esse similem, qui contemptum hoc sui interpretantes, plumbeas idcirco iras gererent. Sed mihi negotium cum Batavo, qui nunquam exuet simplices ac candidos suæ gentis mores. Ac talem se semper, mihi, & amicis, quos hic magno numero habes, exoptem. Videor mihi bellè satis negotium meum egisse, sic me excusando. Sed solusne Plempius candidus, in Vossio candor desideretur? Ne Deus sirit. Quare, ne, non dico alius in me, sed ipse candorem desiderem meum, cogor aliud apud te aperte promere, cur alteris literis tuis non responderim. Verbo dicam, puduit. Cur verò inquies? Meministi argumenti? Erat id de furore nostrorum in Thinensi oppido. Vix de eo scribere nunc sustinet animus. Ubi horribilis ille nuntius aures meas perculit primò, nihil fortunatum nobis speravi, usque dum supplicibus votis, & seria delicti pœnitudine, Deum nobis propitium reddidissemus. Nec sanè vel me, vel alios similiter animatos, opinio fefellit. Scis ipse, quæ sint consecuta, & melius longè nobis. Nec tibi, vel ullis, in Brabantia, magis ægre est, tam crudeliter (Scapham dixero Scapham) actum esse Thinis, quam Vossio, & amicorum aliis. Nobis, nobis, ea res maximè detrimenti fuit. Nec tam Batavorum tuorum hic culpa, quam Gallorum. Scio ut plerumque, quando res secius cadit, alter alteri impingere soleat culpam. Attamen exploratum mihi, prope omnem hic Gallis culpam tribui debere. Et tu, credo, nunc in eadem es sententia. Non quasi diffiteri velim fortasse, & gentis tuæ sex septem, vel plures, etiam, si sic velis, Gallis fuisse immixtos. Etiam Bataviam scio habere, qui facile alieno, etsi pessimo, rapiantur exemplo. Ad Principem quod attinet, si pietas non absterruisset, saltem gloriæ studium, Principibus omnibus innatum, non sivisse, sic licentiam Gallicam grassari, modò in furore illo, ullus fuisset, vel rationi, vel authoritati, relictus locus, locumque non potius habuisset Poëtæ illud:

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Needum placere arbitror, ut filum abrumpam, sed velle, ut aliquid addam de opere Clar. Fromondi, quo me, quo amicorum alios, summus vir donavit. Nisi mihi tecum homine tam candido, & cui tamen candore nolim cedere, sermo foret, silentii tam longi, quam tamen nunc dicam, reticerem causam. Ipse non abhorreo ab Origani opinione; quam satis probabilem, etiam judicavi; priusquam aliquid Origani vidissem. Non tamen, ut alteram, Ptolemaicam dico, opinionem respuam. Scis quam difficulter à me impetrem, ut aliquid improbem, quod majorum comprobavit authoritas. In sacris sanè nunquam ab iis recedam, quæ consensu Ecclesiæ veteris comprobantur. Hic aliquanto alia ratio: Accedit quod tot Antiquis, ante Aristotelem, longè alia mens fuit. Et tamen Ptolemæi opinionem haudquaquam damno: solum existimo esse hoc, inter Naturæ occulta, ac posse inter homines eruditos, de negotio illo disquiri. Vis, & aliam silentii mei causam? Is qui adversus doctissimum Fromondum sentiat, Hortensius est, Collega mihi in urbe tua patria conjunctissimus. Scis quæ hac

de

de re scripserit: quædam scio affectu juvenili, sed magis magisque judicium crescet; ut si res integra foret, eadem fortasse, aliter tamen fuerit dicturus. Interea multum pro dono debeo Fromondo: Legi lubenter, & legisse juvit; & perstat animus, quem sæpius apud te aperui; virum esse, qui inter seculi nostri Principes doctrinarum debeat reponi: planéque animo meo ægre est, quod desinat vos beare, tam multis, quorum spem, in prioribus Reip. literariæ fecit. Hæc ego recens à funere veniens, chartæ subito mandabam, metu, ne si ultra differrem scribendi munus, tandem obrepere, etiam amicissimo homini, posset opinio, quasi non idem absens forem, qui coram eram. Tu verò contra sic habe, clarissime, & amicissime Plempi, me præclaras animi tui dotes, non amare solum & æstimare; sed etiam venerari, ac porro veneraturum semper, dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus. Salutem, si occasio erit, clarissimo Puteano dices; de filio cujus nosse aveo, an jam è Sarmatia fuerit reversus: Nam nihil à sex septem mensibus de eo cognovi; ita ut interdum metuam, ne quid ei in itinere humanitus evenerit. Si molestum non erit, vel ad me, vel ad Stapelium, tribus de eo verbis, perscribes. Eximio etiam seculi hujus ornamento Tuldeno, salutem meo nomine impertias; sed & summo viro Fromondo.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxv. III Eid. Sext.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCCLXXXV.

Joanni Meursio,

S. P.

Epistola familiaris.

NUnc demum forte territus literis tuis, excudere omnia tua Blauwius cœpit. Mavult enim cuncta, quam solum hactenus inedita. Et sic expedit literarum studiis, ut uno & altero volumine, vel tertio etiam, contineantur, quæ Vir illo ingenio, doctrina, industria bono elaborasti publico. Salmasius necdum è Galliis reversus. Grandes ei honores offeruntur in Galliis; sed videt non semper præstari, quidquid promittitur: nec tanti sunt æmuli ut eo non redeat ad nos. Scripsit adversus Grotium Seldenus de Mari Libero. Rescribit Illustrium Ordinum mandato Graswinkelius J.C. Hagensis, quondam meus Leidæ convictor, natus, si forte sic magis noris, ex Basia sorore Basii rationalis cameræ præfecti. Comes Mauritius ad Indos Orientales abiturus gubernator futurus eorum locorum. Vides quam Illustres heroes nunc eum locum sint obtenturi quam antea: nolo addere cætera. Scis me dicere, non quidem terræ filios, attamen nihil qui forent ad tantam prosapiam. Deus faxit ut bono sit Reip. nostræ. Pauwius Hollandiæ Syndicus & in Gallias ante biennium circiter Legatus quotidie expectatur; sed in Syndici munere ei suffectus Catzius Dordrechtanus Syndicus. Ipse fungetur munere, quod in rationali camera obtinuit prius. Fortasse Syndicus hujus urbis Borelius Venetias iturus Legatus revocato Domino de Lier; saltem honos is ei oblatus; sed an uxor assensura sit, non satis constat. Nec enim aliquid invita hac velit. Deus Opt. Max. diutissime te tuis, nobis, imprimis publico conservet. Optimæ tuæ uxori conjux mea salutem, filiæ filia, omnes nos omnibus vobis. Etiam CLL. VV. Laurembergio & Stephanio & cæteris porro Collegis plurimam dicito salutem. Raptim, ut soleo.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxvi, postr. Id Sext. St. Nov.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCCLXXXVI.

Gerardo Johanni Vossio,

Viro Maximo

S. D.

Johan. Fredericus Gronovius.

Quantum ex Sallustianis ejus profecerit, publicè aliquando se testaturum asseverat. Salmasium propediem Belgica ad futurum sperat. Quod de Benthemio benè mereri cogitet lætatur. Miscellanea sua edendi spem omnem decollare queritur. Graswinkelium jussu Ordinum contra Seldenum pro libertate maris scribere confirmat.

CUm in eo essem ut elegantissimis filii tui literis, responderem, nec opinanti, humanissimæ tuæ, supervenerunt; adeo gratæ mihi; ut sacro eas osculo adorarem, simul manum agnovi. Sallustii omnes rectè mihi redditi sunt, & nunc quoque bene pudiceque asservantur. Quid ego inde profecerim, non sine prædicatione tuæ benignitatis, testabor fortè aliquando publicè, si tamen perrupero carceres, quibus nunc undique, & undique ne prodeam, nescio quæ iniqua fortuna me circumvenit. Nosti, non infœcundos prorsus, nos esse nugatum, si in obsequentem materiam incidimus. Cl. Salmasius, cum cura dicendus, nunc tandem bona fide, propediem adfuturus exspectatur. Si mandatum Dominorum Curatorum, quo ipsum revocabant, venisset in manus ejus, antequam solvit è Galliis Amplis. Legatus ab Hemstede, non ultra nunc absentem desideraremus. Incidit etiam consilia Principis Condæi, & aliorum magna Salmasii cum lubentia, imminens Galliarum status, unde horribiles afferuntur nuntii, vobis proculdubio certiores. Itaque etsi dimiserint eum, nec ullo nunc sufflamine istiusmodi inhibeatur, nonnihil terrent tamen pericula itinerum, quæ ubi numinis clementia, prudentiaque sua evitandi rationem inivent, nihil erit propius, quam ut divinum, & exoptatissimum Heroem hic amplectamur. De Benthemio lætor oppido esse tibi in manibus, quo necessitates ejus subleventur. Est enim ille haud dubiè non indoctus, cæterum modestis moribus, inculpatæ vitæ juvenis: Parente natus valdè honesto, proboque, & de Bremensi Schola egregiè merito, qui plurimos eo beneficii genere juvit, quo tu nunc ejus filium. Quo magis dignus est, ut paternæ bonitatis, velut redhostimentum cernat, & ipse benè moratus, de quo confirmem nunquam te commendationis tuæ pudorem habiturum, ut quidem hominem confirmare oportet. Quare ultrò meas preces, cum illius conjungo, ut de erudito, pudenti, & fortè Ecclesiæ Dei, olim profuturo juvene, quemadmodum soles, bene mereri velis. Miscella nostra, Papinianaque, quantum ab aliis studiis respirare licet, quorum & locus hic, & rationes meæ me admonent, ingenti cumulo adaucta hic sunt. Sed edendi quicquam nunc omnis spes mihi decollavit, postquam in Galliis, Salmasius licet valde adnitus, ut nunc ibi agitur, nihil impetrare potuit, & non ita pridem nova perfidia L. mihi illuserunt. Interim monstra librorum quotidie prodeunt, & ingenti cum gratia excipiuntur eorum, qui quidem præter titulum, & præfationem nihil legunt; Cæterum soli faciunt, ut gaudeat, qui scripsit. Sed heu! alia major infœlicitas mea, quis hic Bibliothecam tuam mihi reddit? Ego quidem etsi prolixus beneficiorum interpres sum, & agnovi semper magnitudinem tuorum erga me meritorum, tamen cùm maximè inopia ipsa me docet, quantum sit, Vossianæ Bibliothecæ usu liberali perfrui. Promittebat nuper filius tuus Statii Gryphianum exemplar alicunde se nancisci posse. Id nollem eum oblivioni tradidisse. Meus hic sumptus sit, ut & pro altero Colineis operam mutuam imo majorem ipse,

ipse, imo omnes è gente vestra (ita de me meriti estis) gratissimo lubentique imperetis. Junii de Pictura veterum, an absolutum sit, aveo scire. Esset fortè ubi is liber usui mihi esse posset, in Statianis meis. Magnus Rivetus te peramanter ἀντασπάζεται. Ampliss. Graswinkelius rusticatur, vel potius in rure vero, barbaroque, bellum gerit cum Seldeno, pro libertate maris. Verum est, cum jussu Illustriss. Dominorum Ordinum id opus meditari: atque ipse adeo hisce oculis diploma vidi. Vale decus nostrum, & literarum præcipuum, & salve cum sanctissima Matrona tua, filiis, filiabus, familia.

Hagæ, ὡς τάχος, uti jusseras, ad diem IV. Kal. Sept. Anno Christi cIↃ IↃ c xxxvi.

Vidisti proculdubio librum nuper editum in æmulationem magni Chæronensis: vidisti & non doles male sentire de bonis, qui sic seipsum contemnit.

CCCLXXXVII.

Ludovico Crocio,

Theologo,

S. P.

Epistola familiaris.

SIc hactenus in animum induxi meum, Clarissime Croci, etsi Epistolari officio fortasse ab aliis vincerer his terris; non tamen à quoquam superari amore tui. Nam si quis alius videbar, eo te pretio æstimare, quo dignum erat summis virtutibus tuis. At postquam, quos proximè de Theologia labores, juris fecisti publici, versare per otium cœpi; etsi maximi semper fecerim, cogor tamen non paulo te sublimiori loco collocare. Itaque me ipsum culpo, qui dum animus meus tam multis distrahitur, amicum non coluerim uti debui. Nisi fortasse nunc te ipsum hic superans. Quod si est, non video quomodo culpari meritò possim. Utcumque est, gratulor Ecclesiæ Dei ac Germaniæ imprimis vestræ, quod te habeat, Deumque oro, ut diu te sospitem conservet. Atque id quidem eo justius facio, quia magno dolore conspicio, tam in arctas copias cogi, qui benè de Ecclesia, non possint minus quam velint. Cum gemitu sæpè mecum considerans statum Ecclesiarum nostrarum, dico, *fuimus Troes.* Tu & pauci similes tui, quos ut aurei sæculi reliquias colo, sistere debetis exitium, quod minatur nobis, solidioris doctrinæ odium, aut contemptus. De me quidem ita habe, posse me concoquere malignitatem seculi, eorum imprimis, qui esse malunt imperiti, quam videri: paulò minus istorum, qui non eruditioni modo, sed virtuti etiam bellum indixerunt. Etsi verò perjucundum mihi fuit, per te legere, doctum, & laboriosum opus tuum; tamen aliquid voluptatis inde etiam accessit, quod Vossius tuus inter summos viros, quos celebras,

Se quoque Principibus permistum agnovit Achivis.

Exciditur nunc Dionysii mei τὰ μιαμαθῆ, Maimonides, de Idololatria, Latinè redditus, & notis illustratus. Comitem dabo Dissertationem nostram luculentam de eodem argumento; maxime de gentium cultu. Mittam ἀντίδωρον, ubi prodierint: uti & Cl. Cochio. Quem virum intelligo Franekeram, à vobis avocari. Credo non dimitteretis, si fortunæ essent Reip. vestræ, quæ olim. Aureo esset inescandus hamo; quod fortasse tempora hæc non sinunt. Virum amo, ac eadem mens erat filii, quod Maimonides ejus luculentis indiciis ostendet. Sum ejus munificentiæ obstrictus. Sed operam dabo, ut me exolvam. Collocutus sum cum Bibliopolis nostris, de summi, & amicissimi Martinii, heu quondam nostri, Originum libris. Arridet argumentum. Sed præla aliis distinentur, & status Germaniæ, ubi id genus librorum distrahi solet, tardiores nunc facit. Magnam pacis spem faciunt aliqui. Majori commodo hæredum excudatur, si ea affulserit. Sed tamen ulterius etiam tentabo, quid possim. Nihil enim laboris recusem, propter liberos ejus viri, quem mortuum etiam amare nunquam desinam. Vale. Plurimam salutem V V. Cl. dicito, Bergio, Willisio, Cochio, Cabeliawio.

Amstelod. cIↃ IↃ c xxxvi.
xi. Kal. Octobris.

CCCLXXXVIII.

Henrico Ernstio,

S. P.

P. Syrio ejus quid fiat, exponit.

VIr eruditissime, & quod non paulo majoris facio, integerrime, credisne me ignorare, mirari te, planeque evenisse, præter opinionem, quod compluribus Epistolis tuis hactenus non responderim? Sed sine dubio, id in optimam partem interpretaberis; si scias, me hoc in vitæ genere non posse, quæ vellem, & propterea in Epistolari officio mirè esse tardum. Egone absque illo esset, non scripsissem, ad Illustrissimum Heroa Rosecranzium? Ne Deus sirit, ut ejusmodi moribus essem. Sed undecunque ad me querelæ; quas innocentissimus cogor concoquere, idque Spartana patientia. Nam crede mihi, durum mihi, quod nec aliis, nec mihi ipsi satisfaciam. Tanto tamen majoris te facio, quod nullæ in literis tuis querelæ. Tuæ profectò fuissent justiores, quam aliorum quorundam qui occupationes meas melius nosse debebant. Nisi istæ obstitissent, multa ingenii, & industriæ nostræ monumenta, saltem pro modulo nostro, exarata intra hoc triennium, amici, & literatus orbis vidisset. Schedæ P. Syri tui, sedulo adeo cum Manuscriptis collati à te, pudicè hactenus adservatæ nobis. Utinam quod abitum parantu ajebam, triduum hic persistere licuisset. Confectum habuisses negotium. Tardiorem postea fecit carissimi Dionysii excessus, qui negotium receperat, & ejus iter in Hispaniam, cui dicandum opus videbatur, & moles occupationum, quâ ipse urgebat. Tandem negotii hoc dedi filio Gerardo; qui & binos, ex Bibliotheca mea, codices Manuscriptos, & aliunde alios nactus, aliquot etiam editiones veteres, ubi invitas, strenuè in eo scriptore operam impendit. Planè confido fore, ut intra hanc instantem hyemem, lucem videat, tuâ, & filii gloriâ. Salve eruditissime, & candidissime amice, ac amare nos perge.

Amstelod. cIↃ IↃ c xxxvi. Prid. Non. Octobris.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCLXXXIX.

Clarissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio,

Aubertus Miræus

S. P. D.

Chronicon suum Belgicum censura atque judicio ejus offert, & ut exemplar operis de Historicis Latinis suis sumptibus sibi transmittat, orat.

Vir Clarissime,

AMultis retrò annis, ingenii vestri monumenta, vidi, & legi. Audaciam nunc sumo ad te scribendi, quod de

de tua singulari humanitate, nuper communis quidam amicus, multa coram prædicavit. Sed & exemplar unum, Chronici nostri Belgici, una cum Typo veteris Galliæ Belgicæ, & viarum in ea militarium transmitto: ut si tanti sint, cum otio percurras, & libere censeas. Ego certè judicium vestrum plurimi faciam, & magni id beneficii loco habebo. Post paucules enim menses, meditor alteram Chronici nostri editionem: ideoque lubens audiam illius judicium, qui de tot Historicis, & Chronographis, publicam sententiam tulit. Et verò deest, quod exemplar vestri libri, de Historicis Latinis, hic quæro, nec venale reperio. Velim itaque meo sumptu exemplar unum Antwerpiam, ad me mitti; & quicquid expenderis promptè refundam. Siquid porro sit, in quo ego hic aut alibi, vicissim tibi gratificari queam, operam omnem meam libens offero, & rogo ut de tuis studiis, ac scriptionibus, præsertim Historicis, quibus ab ineunte ætate mirificè capior, subinde certiorem me reddas. Vale.

Raptim, Antwerp. IV Idus Novemb. CIↃ IↃ C XXXVI.

Cl. Dominationis vestræ studiosissimus,

AUBERTUS MIRÆUS.

CCCXC.

Quantum in Arabica lingua profecerit, & quæ ex Syria litteraria secum apportaverit spolia exponit, quid autem iis posthac fieri velit, arbitrio ejus relinquit.

Insignissime & Clarissime Vir,

QUin aliquam mei rationem (recordationem saltem) & adhuc habeas dubitare non sinit ille, quem ante annos jam aliquam multos erga me professus es amor. Nihil certe gratius in patriam reverso potest accidere, quàm ut eum etiamnum non defecisse intelligam. Si rationem exacti in Syria temporis ut reddam (quod jure poteris) expectes, vereor ne mihi expediendo impar prorsus fuerim. In lingua Arabica exercitatior paulo si redierim; si tenui librorum Arabicorum supellectile ditatus, quid hic tanti ut melioribus studiis tot horas (ne annos dicam) ademisse non pudeat & pœniteat, nisi in his plus profecissem? Si tanto oneri pares essent humeri mei, sunt penes me proverbiorum Arab. antiquorum sex Chiliades, quas audacter dicam in lucem edi è re literaria esset. Est & historia quædam compendiosa à Creatione ad annum Hegiræ ultra 600. Saracenicæ isti Erpenianæ & stili elegantia & judicio (si quid ego censeam) longe præferenda, cui in linguam Latinam transferendæ ni tenuitas me mea deterreret, libenter me accingerem. Sequi possent & alia. Et fieri forsan potest, Deo volente, vitamque & otium concedente, aliquid si tu quem studiorum meorum fautorem & arbitrum elegerim, calculo & præceptis tuis animos addideris. Plurimum certe vigoris à candore & monitis tuis receptura sunt studia mea penè languescentia. Vale, magne literarum Antistes, & me amare perge.

Oxon. in C. C. C. Decemb. 5. 1636.

Dignitatis tuæ addictissimus,

EDWARDUS POCOKE.

CCCXCI.

Viro maximo,

D. Gerhardo Joanni Vossio,

Johannes Fredericus Gronovius

Salutem & observantiam.

Meliorem valetudinem gratulatur. Isaaci Casauboni epistolas Rivetum sibi tradidisse, ut editionem earum curaret, significat. Si quid habeat, quo amplius ornatiusque opus reddi possit publico ne invideat, monet. Subitò nactum se occasionem emittendi Statianam suam diatriben gaudet, in deploratissimo tamen Statii loco opem ejus sollicitat.

MUltis contestater apud te, Vir maxime, gravissimum dolorem meum, quo affectus sum, simul accepi, valetudinem tuam tentatam esse: nisi gauderem nunc intemperantius, postquam pristinas vires, sanitatemque recuperavisse, omniaque in melius mutata intellexi. Cujus rei causa ex animo tibi gratulor, precorque Deum Opt. Max. ut hoc sit proprium bonum, & talis Nestoreos annos continues, pergasque ingentia merita tua cumulare, docereque nos, quæ aliunde, aut ex alio discere non possumus. Ego per numinis gratiam, adhuc bene me habui, nec de solito fervore studiorum, quicquam remisi. Quod narro tibi, quia omnem lectam, rationemque, vitæ meæ, non secus ac sollicito patri filius, Ephemeridas, approbare gestio: qui ea præcipuè de causâ magnorum Virorum notitiam, familiaritatemque appeti; ut sub his quasi censoribus agerem, ac voluptatum illecebras, quæ in hac ætate, bonis etiam immodestius interdum effervescunt, fallerem, aut metu aliquo continerem. Nescio an in proximis meis significaverim tibi, tradidisse mihi summum Virum And. Rivetum, Isaaci Casauboni Epistolas, magna pietate collectas, ut editionem earum curæ haberem. Ex nunc cœptæ sunt prælo dari, opus anxie exspectatum, plurisque identidem reconditæ eruditionis emblematis vermiculatum. Quod si unquam cum incomparabili Viro commercium literarum instituisti, aut aliunde quod habes, quo amplius ornatiusque id possit reddi; & nos optamus, & tuæ humanitatis est, nec nobis, nec publico latentes ejusmodi Thesauros invideri. Ea quoque occasione, cum jam omnis mihi spes decollasset, his in regionibus quæque edendi, subita alia occasio affulsit Statianam diatriben emittendi è Vestæ penetralibus. Uterque liber absolutus erit, ante proximas nundinas, si Deus volet. Qua in re unicum molestissime fero, quod nec censione, nec aliis subsidiis τοῦ μάκου Salmasii, exactior ante editionem, fieri poterit labor noster. Jam enim duo menses abierunt, ex quo, nihil de illo auditur, precesque ad Deum allegamus, ut decus illud incomparabile, Leydensi Academiæ reddat. Te aliquando rogaveram, ut videres, an aliquid opis, adferre posses deploratissimo loco, in Lib. III. Silv. Carm. II. quod est Propempticon Metii. *Sint quibus explores rupes gravis, arte Molochus.* Nisi autem tu, aut ille hoc faciatis, vix erit, ut spes ulla superet. Et promiseras sanè: sed multiplicia negotia tua, catenatæque occupationes, ne urgerem, me prohibuerunt. Nunc repeto promissum, rogoque uti unius horulæ spatium, isti cogitationi impendas. Quod & perpetua humanitas tua, studiumque benè merendi spondet. Et quia utcumque nunc cuncteris, olim in Originibus tuis, desideratissimo opere, de voce *Molochus*, aliquid dicendum est, quantum est, ut in devotissimi tui cultoris gratiam id anticipes. Salustios tuos remittam, simul habebo, cui tutò & sine sumptu tuo, eos tradere possum. Haveo nunc inspicere Dausquëii de Orthographia, veteris novique Latii librum, & Claudianum ex edit. Stephani Claveri. Illum certo scio tua in Bibliotheca esse: hunc arbitror.

tror. Multa enim ad hunc Scriptorem notavimus, multa emendavimus, alter, quam in Rap. Scaliger, & sua Barthius, inmiscuimusque Statianis nostris. Sed nescio an quædam a Claverio sint occupata. Vehementer itaque rogo, ut eos prima quaque occasione per amicum, aut si non obveniret, per rhedarios ad me mittas. Brevis mora erit, dum utar: & salvos purosque recipies. Potuissem alterum petere ab amico nostro S. quem nosti. Sed ille absentium amicorum, non tepore aliquo, sed torpore, & ignavia, pæne dixeram, sed apud te, prorsus incuriosus est. Inclusas ad Hardervicenses Tabellarios, haud gravatim, per tuas curabis. Vale, præcipuum decus sæculi nostri, & salve cum lectissima matrona tua, filiis, filiabus, omni denique familia, meque ama.

Hagæ-Comitis, XIX Kal. Jan. An. CIↃ IↃ CXXXVII, quem felicissimum tibi, tuisque, incipere, & decurrere, à Deo Optimo Maximo precor.

Tui observantissimus,

JOH. FRED. GRONOVIUS.

Jam clauseram epistolam, ut latori traderem, cum ecce commodum, hæc occasio obvenit libros tuos mittendi. Atque en quatuor Salustios: Nunc Silium Giontæ adhuc servo. Pro Statio Colinei, pretium filio tuo Gerardo debeo. Libellum Gretseri etiam meum, adhuc penes te esse credo. Sed hujus nunc non usus, ut illorum, quos petii, & iterum peto, ut mittas quamprimum.

CCCXCII.

Illustrissimo

Chris. Slupesky.

Miseriam Judæorum dolet, quòd ita violenter in Judæorum bona involetur; mallet potius sedulam Christianos iis convertendis, impendere operam, armisque instructiores adversus Judaicam pervicaciam esse: violenta tamen media magnopere abominatur.

POstquam, Illustrissime Domine, cœleste numen eripuit terris, quem mihi dulcissimum dederat Dionysium, sæpius quidem propositum fuit, literis apud te testari dolorem, quem conceperam: sed mox idem dolor retrahebat, quem sic mihi refricaturus magis videbar. Nec potui facile à me impetrare, ut tibi quoque molestiam afferrem, ut coram affatim persentimus, posteaque perspeximus ex luculentis literis tuis, quibus cum decreti in Orientem itineris comitem expetebas. Præterea neque his terris tam commoda scribendi Romam occasio fuit. Adeo ut ne illud quidem sciam an postremas nostras acceperis, quas dederam ad Amplissimum Senatorem Venetum Dominicum Molinum. Nunc patriæ te redditum magnopere gaudeo: atque ut post longi temporis peregrinationem ei consilio atque opera plurimum prosis, Deum, patrem luminum quæso rogoque. Judæorum de quibus scribis, miseret me prorsus: Quanto mallem sedulo ut operam darent Christiani iis convertendis. Hoc fine jam Thalmudicis & Rabbinicis totum se dare cœperat ὁ μακαρίτης Dionysius meus. Nunc plerique omnibus terris mira eorum est paucitas, qui sua meri adversus hanc gentem sciant: pauciores etiam qui idonei videantur iis expugnandis: merito accusamus Judæos pertinaciæ, sed nec ipsi sumus exsortes, quando apud nostros propemodum jacent Orientis literæ, sæpeque optimam causam lusoriis magis armis tutamur quàm decretoriis: quasi hoc aliud sit quam prodere veritatem. Non hoc scriberem nisi sæpius observassem, quam levi amictu Judæi exeant tela nostra: atque id hac in urbe Amstelodamensi magis etiam cognovi quam ante. Quamobrem valde opto, ut quia multum metuo, ne & in florentissima alioqui gente Polonica, non multum absimilis ratio sit, ea pro authoritate qua magis & magis valebis apud tuos, in hoc prorsus incumbas, ut homines Christiani armis sint instructiores adversus Judaicam pervicaciam. Spiritus Dei & Scripturæ sunt pro nobis. Hæc volvendæ diu, noctuque ille exorandus. Apage malæ causæ tela, ignes, ferrum. Solus Dominus conscientiis præest. Nihil hic Imperatorem posse, rectè olim Cæsar Maximilianus. Hæc eo lubentius scribo, quia hoc à vitio immunis est laudatissima natio vestra. Spero & ab illo, quod nec falsis criminibus circumvenire velit, opum gratia quas sæpe possident, subinde nec artibus bonis partas. O quam multa exempla nobis omnis suggerit historia calamitatum Judaicarum, quas perpessi nunc zelo sacerdotum, sed qui non esset secundum scientiam, nunc protervia vulgi, vel incitantibus vel conniventibus, quos minime oportebat; nunc avaritia principum & aulicorum, ubi res eorum prodigalitate sunt absumptæ: unde habeant, non quæritur: sed habere oportet. Ne videar querimoniam vel accusationem instituere falso, complutia transmisi ex magni nominis scriptoribus exscripta. Abunde illa arguunt quid fere impulerit sive Christianos sive qui Christianæ saltem religioni nomen dedissent, ut ita in Judæorum bona involetur. Mea nihil interest quid in Polonia vel alibi rerum geratur. Sed horrescit animus quoties cogito quam parum solliciti omnes sumus de salute proximi; quem malis artibus nostris magis avertimus à nobis, & simul ab æterna salute sua, saltem quantum in nobis. O pulchra & nobilis anima mei Slupeskii, quam te aversum a talibus exopto! imo prorsus confido. Nota enim mihi tum prudentia, tum pietas etiam tua quibus, dum hisce ageres terris, poteram dicere, familiam ducebas: contentus ero illo, quod æqualium inferior esses nemine. Itaque nihil mihi mediocre de te spondeo, dum valetudinis neutiquam terreæ majorem habeas rationem, quam cum apud nos eras. Alii Baccho & Venere eam perdebant, tu nimio studiorum amore & ardore: sic ut medicorum & intelligentium judicio, plane esses sufflaminandus. Nunc ætas, ut non dubito judicium per se acre, magis firmavit: Quare de isto verbum non addam. Potius illud dicam, non solum sic quia natura hoc fert mea, sed etiam in tuæ spem gratiæ, nullum defore officii genus a me optimo & Illustrissimo fratri tuo Floriano Slupeskio, quamdiu his terris agit. Atque utinam amplius possim. Hæc scripsi bella adeo occasione oblata per Illustrissimum Regis Poloni legatum, qui filium suum studiorum ergo in urbe hac est relicturus. Vides ut perseveret inclytæ vestræ gentis judicium de Vossio tuo. Nec dubito quin multum de nobis judicium auxerit tua & inclytæ familiæ tuæ æstimatio. Tanto æternum devinctior ero. Uxor mea & liberi mei sex (quippe & natu maximum fatum abstulit) dum artus regit spiritus, tui semper memores erunt. Impense etiam salutant. Properante calamo in tantis occupationibus scribebam.

Amstelodami, Anno Sospitatoris nostri CIↃ IↃ C XXXVII. XIII. Kal. Jan.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. VOSSIUS.

CCCXCIII.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Johannes Elichmannus,

S. P. D.

Quo pacto ex Arabicis nonnulla Græcorum cumprimis Laertii loca emendari possint, ostendit.

EX vulnere, quod in communis amici immaturo funere sensit, Stapeliorum familia; ego quoque haud eximium dolorem cepi; tum quod τοῦ μακαρίτου, raram in Schola nostra, diligentiam, & ingenuitatem, adamarem magnopere, tum etiam ob incommodum, quod exinde circumvenit amplissimam Th... Nec dubito quin ad te hujus damni sensus pervenerit quoque imprimis. Novi enim quam calido affectu, & non sine singulari judicio, is tuam nobilissimam Polymathiam prosequebatur constantissimè; novi etiam, & mecum novit literatus orbis, quàm impensè tu amare studeas, ac fovere, literarum, atque artium cultum, atque cultores, & de nostro μακαρίτῃ præsertim. Faciet aliquando ut spero, fidem, opus illud Posthumum, si ut fecisti μαιδόμενος, ita nunc pergas ὀρφανίζειν. Et facit quidem tuæ εἰς τὸν μακαρίτην pietatis apud me opinio, ut æquiore animo feram, quod ut non acciderit, nostris lacrymis, nunquam possumus efficere; solatium etiam percipio, cùm animo volvo perennaturam amici memoriam, cujus posthumum fortuna manet, tam nobilis tutelæ. Licet autem ego præter amorem rerum cùm nostrarum, tum etiam elegantioris Scholæ publicarum, quod aliquid momenti ad earum curam, & ornatum possit afferre, penes me vix inveniam; molitus sum tamen, nonnihil ad ornatum, jam dictæ editionis, ut Authoris desiderio aliquo modo obsequerer. Ea res te habeat arbitrum nunc oportet, ac moderatorem; ideóque rogo, ni molestum sit, aliquo responso mihi edices, quod faciendum videbitur. Dixeram τῷ μακαρίτῃ me in volumine aliquo Arabico, inter legendum deprehendisse, ex Græcorum traditione de Thalete narrari quiddam aliter, quàm apud Laërtium, præcipuè quod scripta, quorum Author dicendus C. Th... Ille tunc statim impellere, datam operam, ut & inde aliquid, novæ lucis suæ editioni accederet; quod promisi futurum, si præterea quoque se offerrent, quæ varietatem eam, Illustriorem possent reddere, & contra Laërtii authoritatem, majus aliquod pondus adderent, novæ Antithesi. Cessit autem ea res ex voto. Nam inveni in iis, quæ Arabes à Græcis habent, inter alia ad istum scopum, insignem indicem omnium scriptorum Aristotelis, quem in Tr. de vita, morte, & testamento Aristotelis, secutus sententiam Andronici Rhodii, ponit Ptolomæus ille, qui summus Philologus Peripateticus sua ætate. Laudatur Longino, uti refert Porphyrius in vitâ Plotini. Istum indicem animus erat inserere vitæ Th...... ex Arab. Interpretamentis peritæ; quia Aristoteli tribuit pleraque scripta, quæ apud Laërtium dicuntur esse Th...... Et sic illorum sententiam egregiè firmat, qui aliunde persuasi, apud Laërtium in Catalogum scriptorum Th...... multa temere intrusa, ibique redundare statuunt. De his volui τὸν μακαρίτην, paulò antequam nobis ereptus esset te rogare, num placeret, ut hic unus aut alter demò Typis Arabicis, cum Vers. Lat. imprimeretur, qui operi possit præfigi, post textum Laërtii. Sed fata hoc judicium in te devolverunt, in quo si cessandum statuas, parcam operæ quæ restat; paratus aliàs amici communis manibus fidem servare integram. De variis lectionibus ex tribus diversis Manuscriptis Vaticanis, spem quoque mihi fecerunt Holstenius, & Dormalius, uti ex hujus (quo Leidæ sum usus familiarissimè) literis addictis cognovit quoque, ὁ μακαρίτης, verùm quia tandem silent ad meas monitorias, spem quoque illam incipio amittere. Amicitia uti video, vitium Romæ facilè contrahit. Cæterùm molestus adhuc ero, si petam, quod vix absque verecundia cogito. Verùm dabis veniam, spero, pro solita humanitate. Accepit a me mutuò ὁ μακαρίτης noster, duos Libellos Joannis Lalemantii, alterum com. in lib. De Diebus criticis Galeni, Lyon 1560. 4o. Alterum, De Varia Anni Ratione, Ibidem, 1571. 8o.. Vellem commoda occasione moneri parentem τοῦ μακαρίτου, libros istos mihi esse restituendos, mutuò concessos a sesqui anno. A D. Salmasio literas postremum accepi datas Cal. Decembris è portu Diepensi, in quibus conqueritur, se toto bimestri ibi frustrà transitum opperiri. Ejus familia omnis cum tota supellectili, hic jam fuit in tertium mensem. Comitari eam non potuit, ob naufragium vehementissimum, quod ipse & uxor passi sunt adeo, ut maluerint, relictâ ventis familiâ littus repetere; & secundiorem navigationem exspectare. Hoc consilium malè cessit hactenus, & quidem cum majore incommodo, quia nihil è nave secum sumpserant, earum rerum, quæ quotidie sunt ad commoditatem vitæ necessariæ. Ignosce, Vir Clarissime, quod tam multis te fatigem, aut distineam. Unum adhuc addam, quod omnium est maximè cordi, me nimirum uti debeo, suspicere te, ac colere, ob celebratissimam virtutem, atque eruditionem, quæ famam internori tuam nunquam sinent; optare etiam quamplurimùm, ut possint hujus observantiæ testes, tibi dare officia, quæ grata habeas. Ea interim dicabo, præstiturus, ubi jusseris. Vale, Vir Doctissime.

Dabam Leidæ Cal.
11. Januarii, 1637.

CCCXCIV.

Joanni Elichmanno,

Ger. Joan. Vossius

S. P.

Epistola familiaris.

SI tam meus essem, quam vellem, Optime, & Præstantissime Elichmanne, non sivissem profectò, ut tu quoque accessio illis amicorum fieres, qui experimento suo didicere, quam tardus, nulla licet culpa mea, sim in respondendo literis amicorum, longè licet gratissimis semper, sæpe etiam caris adeo, ut auro contra caras non putarim. Hoc si persuaserim (& non vano homini fidem habere te confido) diuturnum hoc silentium meum in optimam capies partem. Magnum mihi dolorem attulit, obitus Stapelii nostri, tum quia me fideli amico privarum, tum Theophrasti causâ; cujus editio ut video, non ea erit, quæ illo superstite fuisset; sed ne infœliciter tamen exeat, curæ imprimis erit clarissimo Corvino. A me hac parte, non ita multum præsidii erit, qui si cum Stapelio τῷ μακαρίτῃ, & tecum vestrisque similibus compares, tantummodo, ut in veteri est proverbio, inter Apia verser. Nempe non omnia possumus omnes. Te verò etiam & etiam rogo, ut ea ex Arabico, & aliunde perficias, quæ ornandæ editioni novæ facere possint. Ad libros quod attinet, quos commodato a te habuit ὁ μακαρίτης, præstabo, ne quid tui distrahatur auctione publica, quæ futura circa ferias Paschales. Ut nunc reposcam, nescio an consultum putes. Intra hoc semestre, quartum jam extulere, qui pestilentia decesserit. Postremus intra hanc hebdomadem excessit. Vides ut nihil Podalirius, aut Machaon, nihil Hippocrates aut Galenus, adversus τὸ θεῖον valeant. Si quid Salmasianum ha-

habuerit Stapelius, quod restitui oporteat, quæso tempori mone. Mihi res cordi erit, ne damno sit humanitas viri summa. Quem ego Leydæ redditum, sic gaudeo, ut non facile dixerim: sed scire aveo, quibus propediem, ingenii, doctrinæque fœtubus, Illustrem eam urbem, imo totam Bataviam potius, reddere cogitet illustriorem, indignantibus iis, qui virtutis viri, & doctrinæ se hostes, utcumque aliud videri volunt, abunde comprobant quotidie. Te quoque velim, tandem juris ea publici facere, quæ scio diu, ex Arabico, & aliis Orientis linguis observasse, eruditissimis etiam hactenus ignota: salutem plurimam dic viro, vel heroi incomparabili Salmasio, ac familiæ ejus universæ. Utinam tempus videam, quo iterum Amstelodamum præsentia sua decoret: sed de isto, ipse occasione prima, ad eum scribam. Nunc propter frigus non ausim poscere, ut excurrat, cum conjuge: sed verna instat tempestas.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxvii,
xviii Martii.

CCCXCV.

Studia sua ne despiciat, constantique amore prosequatur, expetit.

Oratorum Summe, Philosophorum Maxime,
Belgicæ Varro,

OPeribus tuis velut sacchato, & nectare dulcissimo quotidie recreor: nam quæ scribuntur à te cuncta, tuum sapiunt salem, ac te referunt. Hac sapientia, facundia, artibus optimis satis instructus, ne despicias nostra, quæ si mutila inveneris, hiulca, & nec satis excusa, ea dele, reseca. Si laudaveris conatus nostros, gaudebo nimis, quia à te omniscio, licet falsò merui laudari. Summe doleo quod unum exemplar non mittam, nam unum solum habui pro meo usu. Ita avari sunt Typographi, qui solum sibi omnia assumunt. Amicus noster D. Fontanus indicabit. a F. Lucilius. Vale ergo bonarum artium specimen, Plinius, aut a Lucius ipse meus, meque amare perge.

Ex Musæo nostro
1636. die vero 2.
April. Amstel.

Te reverenter colit,

ZACUT. LUSITANUS, M.D.

CCCXCVI.

Claudio Salmasio,

S. P.

Reditum ex Galliis, atque equestrem & consiliarii dignitatem a Rege ipsi collatam gratulatur. Gerardum filium notas intereà & castigationes in Publii Syri sententias scripsisse, refert, quas propediem ad eum elimandas missurus sit.

CUi has ad te literas dedi, is est Henricus Ernstius, vir optimus & candidissimus, Canonicus Widburgensis, juris antehac in Sorana Academia Professor, ac ibidem Clarissimi Johannis Meursii Collega. Is nunc in Gallias abit, Ephorus illustris & generosi Comitis Woldemari filii Regis Daniæ ex nobilissima matre, ac quasi uxore Regis, quippe consentientibus regni proceribus adscita, præviis etiam Sacerdotis solemnibus, non tamen in regni spem liberos datura, sed honoris Comitatensis, vel similis. Nimium impar obstabat genus, quo minus legitimæ proclius uxoris loco haberetur; etsi hoc contubernium proxime ad justum connubium accederet. Hoc igitur Ernstio cum filio regio ad vos eunte non potui committere, quin literulatum aliquid exararem, si non ob aliud, saltem ut reditum è Galliis gratularer, meumque testarer gaudium, quod cum lectissima conjuge ac liberis salvus ac sospes sis reversus. Id jamdiu a me factum oportuit; sed hebdomas aut amplius abierat, antequam de adventu cognoscerem; posteaque quia aliud magnopere quod scriberem nihil erat, malo meo more de die in diem differre cœpi, donec hæc se occasio offerret. In edendo opere meo de origine & progressu Idololatriæ pervenit Typographus jam ad librum secundum. Filius Gerardus notas & castigationes scripsit in Publii Syri sententias. Eas cum variantibus Ernstii ante memorati Lectionibus in lucem dabit propediem. Antequam tamen excudantur, ad te mittet, quia ut intelligere ex te memini, cum MSS. sedulo contulens, variaque observaris. Ea jam ante biennium liberaliter offerebas; sed puto satius, ut prius videas, quid sine Theseo filius potuerit. Aveo scire quid potissimum nunc habeas sub manibus; sed hoc scribes cum ab aliis curis eris lassus. Nulli ego scribendi laborem imposuero, qui tantus sum ipse in scribendo cessator. Salutem à me & meis conjugi dicito.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c
xxxvii. xiii. Kal. Majas.

Per occupationes prope exciderat, addere, quod solum poterat justum esse scribendi ad te argumentum, lætari me plurimum, quod à Christianissimo Rege decoratus sis pro meritis tuis Equestri dignitate, & Consiliarii titulo. Ringantur invidi magis etiam solito, dum tibi tantus honos totique familiæ tuæ perpetuus bene vertat; quod Deum oro rogoque. Vale.

CCCXCVII.

Merico Casaubono,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris.

SI tu, uxor, liberi valetis, gaudeo; ego & tota familia mea valemus. Jam menses sunt quatuor quod recepi pecunias, quarum debitio in Septembrem superioris anni inciderat. Martio igitur anni hujus cIↄ Iↄ c xxx. septimi deberi cœperunt proventus sex mensium. Has spero jam à Reverendo & Amplissimo Quæstore accepetis. Feceris igitur rem gratissimam, si per Pellerum pro humanitate pristina ad nos procures. Rerum novarum quas operæ sit perscribere nihil hic habemus. Multorum urit animos ingens damnum, quod ab Dunkerkanis singulis prope hebdomadibus accipitur. Non difficile adeo sit huic malo indies gliscenti obviam iri, nec tamen occurritur. Facilius ferretur, si merum esset infortunium: nunc latissima subest culpa: quæ penes quos resideat non est hujus loci disputare. Animi omnium hic valde sunt suspensi, expectatione classis quam Serenissimus Rex Carolus parat, votumque prope omnium, ut ea Rex utatur ad reducendos in paternam ditionem Principes Palatinos Serenissima Bohemiæ Regina prognatos. Atque eo magis id optatur, quia ut novo etiam bello involvantur Austriaci magnopere Fœderatæ Belgicæ expediret. Solum metuitur ne celetur, quia pace magis & magis florescant res Britannicæ. Claudius Salmasius, post biennii & ulterius in Galliis, moram, rediit Leydam equestri dignitate & consiliarii titulo à Christianissimo Rege decoratus. Maimonides Dionysii mei ὁ μακαρίτης excusus est, solà præfatione exceptâ. Etiam liber primus operis mei de origine & progressu Idololatriæ jam est absolutus: proximaque hebdomada alterum auspicabitur Typographus. Intellexi jam prælum fervere Epistolis a Clarissimo Parente tuo exaratis. Exuditur hic Historia Danica Meursii, cujus & opera cætera voluminibus certis distincta ejusdem

dem Typographi industriâ prodibunt. Plurimum uxorem lectissimam salutat uxor mea, imo potius omnes mei tibi & tuis salutem adscribi jusserunt. Meo verò nomine præterea multa salute imperties Reverendum D. Decanum totumque nostrum fratrum Collegium.

Amstelodami, XII. Kal. Maji, S. N. Anni hujus clↄ Iↄc XXXVII.

CCCXCVIII.

Illustri Viro,

Hugoni Grotio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Urget negotium in procuranda Noomsio Arlandervenia Domino equestri dignitate.

QUi hasce ad te literas defert, is Henricus Ernstius est, multum mihi amicus, ob eruditionem, & amorem illum quo doctos omnes prosequitur, longeque acceptior, ob eximiam animi integritatem, summumque candorem. Fuit is in Academia Sorana, ubi jus est professus, Meursii nostri Collega. Sed Serenissimus Daniæ Rex, maxima probitate viri intellecta, voluit eum esse Ephorum filii sui, Illustris Comitis Woldemari. Est is natus ex matre admodum nobili, quamque Rex prope uxoris habuerit loco. Nam, & consentientibus eam Regni Proceribus adscivit, & sacerdotali interventu, conditioneque illa, ut nasciturí, Comitum essent titulo insignes; cum ex legitima uxore prognati, in spem Regni educentur, & mox ducum titulo gaudeant. Sed de istis, si voles, plenius omnia cognosces, ex Ephoro, qui gratissimum fore ajebat, si per ipsum potissimum aliquid ad te mitterem literarum. Hanc ego scribendi occasionem eo avidius sum amplexus, quia jamdiu officium neglexi, & Arlandervenæ Dominus Guilhelmus Noomsius, interpellare non cessat, de alteris ad te literis exarandis, quibus nomine ejus rogem, ut ne gravatè onus illud procurandæ ei equestris dignitatis decus, suscipere in te digneris. Multos ego id menses facere neglexi, tantùm quia putarem, non admodum te capi negotiis hujusceemodi, & probè meminissem jam antea te auctorem fuisse, ut potius hoc exposceret à fœderatæ Belgicæ Legato, necessario, ac propinquo suo. Ajebat noster, nec sibi ista excidisse: sed non libenter ei in ulla re obnoxium fore: eo ad te itasse, & quia superioribus literis scripsisses, si opera illius propinqui sui uteretur, & tua quoque commendatione opus videretur, non illi à te amici hominis officium defore: eo affectum se tuum sibi ulterius etiam polliceri, in tantum, ut citra illius operam, quam nolit, haud gravatè id honori ejus sis præstiturus. Addebat quoque rem te facturum, non ipsi modo longè acceptissimam; sed etiam amicis cæteris, præcipuè avunculis duobus, Domino ab Osthoorn, & Consulari Geelvinckio, nunc urbis Quæstori. Et verum dicere scio; cum singulari eum amore complectantur. Nec sanè ulli gravis vivit, comis, & humanus omnibus, etiam Graviæ familiæ peramicus; sic ut mutuæ etiam sint vocationes. Eo facilius confido, si absque incommodo tuo possis, hanc suscipies cogitationem; sin aliis item denegaris, vel aliud sit quod impediat, tribus id verbis perscribes; si non ob aliud, saltem ne hoc scribendi officium, vel amicissimo homini, vel familiæ ejus videas negligentius egisse. Cætera ex alteris literis cognosces, quas Hagam misi, ut per Tabellarium citius perferantur. Nam de Ernstio metui, ne in via moram trahat. Iis inter alia, hoc quoque Noomsianum negotium complector, ut celerius habeam, aliquid de mente tua polliceri, vel si id fieri commode non possit, aliam insistat viam, ad quam scio non defore ei consilium tuum. Illustri Conjugi tuæ & familiæ universæ, ego, uxor liberi, plurimam dicimus salutem.

Amstelodami. clↄ Iↄ c XXXVII. Prid. Kal. Majas, St. N.

CCCXCIX.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Quanta anno suo climacterico passus fuerit, recenset. Operis de Idololatria quandam exhibet delineationem. De rebus Scoticis anxiè se sollicitum profitetur.

Reverende in Christo Pater, Domine Illustrissime,

EXegi jam annum tertium supra sexagesimum, quem climactera antiquitas dixit, ac facile negavit abire sine animi & corporis offensione. Mihi quidem cœpit à febri permolesta; mox consequebantur morbus Colicus & Nephritis; a quibus hactenus semper fueram immunis. Aliquantisper hisce malis liberatus, amitto filiam unicam, & naturæ dotibus egregiam, & linguarum artiumque studiis excultam. Nec multo post Deus ad se vocat Filium meum Gerardum, quem ego tanquam oculos, vel si quid his carius, amabam. Ingenium doctrinaque elucent ex castigationibus in Velleium jam editis. Ac propediem ejus Emendationes in Valerium Flaccum & Censorinum videbunt lucem. Extremo quem dixi anno morbus me invasit articularis, & quem magis metuo, magnus corporis languor. Nec is in totum remisit; video tamen paulatim mihi vires recuperare. In opere de Religione Gentili & Physice Christiana pauca solum folia supersunt. In priori argumento Deos omnes, qui vel homines fuerint, vel pars aliqua hujus compagis naturalis. In posteriori, excussi omnia de Cœlo, Elementis, Meteoris, Homine, Quadrupedibus, Avibus, Piscibus, Serpentibus, Insectis. Visum hic sistere; jam enim libri sunt quatuor satis grandes, qui duos Tomos constituent. Nec tamen jam ante menses duos juris publici fieri poterunt, quia indices erunt concinnandi, & Typographus meus aliis distinetur. Opera interim à me dabitur, ut quam citissime possim, tam diu promissa debitaque exsolvam. Multa antea de me retuli quæ non mediocriter me retardarunt, tum in Opere dicto ad umbilicum producendo, tum sæpius ut officium meum erat, Reverendissimam Dignitatem tuam literis meis compellando. Sed ad mala alia accessit perpetua anxiaque sollicitudo de rebus Scoticis. Novi ego mores & animos eorum, & ut quicquid possint, ausint, quibus in Sententiis & Ritibus Ecclesiæ novella omnia magis quam antiqua placeut. Tum autem justus mihi metus est, ne in Anglia etiam, quos simile Sydus afflavit, nunc rebus suis desint hac occasione, nec vel his, vel istis, flabella in oris deesunt exteris: Alii quidem solius sectæ amore, alii vero, quia interesse sua existimant distrahi & infringi vires Regni tam potentis florentisque. Eo impensius Deum Opt. Maximum oro quotidie, ut Serenissimum Regem Carolum Regum, qui hodie vivunt, optimum, prudentiæ & fortitudinis spiritu firmet, omniaque Achitopheli consilia dissipet. Te quoque Illustrissime Domine, & quod majus duco, Ecclesiæ Catholicæ Antistes Reverendissime, precibus meis supremo numini commendo; quo porro vitam diutissime sospitem ducas, præclareque de Ecclesia Dei, ut paratissimus es, in posterum etiam annis plurimis mereare.

Amstelod. clↄ Iↄ c XXXVII. Id. Majas.

Reverendissimæ & Illustrissimæ dignitatis tuæ cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

Am-

Amplissimus Misselden, qui ante annum vel ultra, Regii negotii ergò huc missus fuit, de Reverendissimo nomine tuo hic semper est locutus, & omni ubique sermone melioribus se addictum partibus ostendit. Id autem volupe mihi admodum fuit, & perscribere antè volui, sed impedierunt morbi & tot adversa. Iterum vale, magnum Ecclesiæ columen, Præsul eminentissime.

CCCC.

Joachimo Borgesio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P.

Epistola familiaris.

ETsi variè ut soleo distringerer, Doctissime Borgesi, minime tamen committendum putavi, ut Junia mea, sine meis ad vos, literis rediret. Præsertim cum tuis tanto ante tempore scriptis, necdum responderim. Et tu interea de soceri mei nepote, uxore, & liberis meis, arctè adeo sanguine conjuncto, benè mereri non cesses; majoraque etiam deinceps expectemus, postquam primam ille in classem adscitus, ab tui unius ore pendebit. Puer agilis est, & amœni ingenii. Sed ætatem nosti ceream prorsus in vitium flecti. Tanto studiosius adlaborandum nobis, ne corruptis adeo temporibus alius fiat quam vellemus. Quod quidem non modo illi, matri, familiæ toti, etiam τῷ μακαρίτῃ, patri, avoque: sed universæ Ecclesiæ Dei, contumeliosum foret, in qua magnus avus, longè latéque, adeo virtutis, doctrinæque suæ radios sparsit. In partibus adversis, hoc Ithacus velit, & magni mercentur Atridæ. Quod cum juxta mecum pervideas, nihil necesse puto, pluribus tibi eum commendare. Malim ego, si meus magis forem, nec si momentis penè singulis avocarer, paulùm adtexere de studiis nostris, quæ pertinent vel ad sacram, vel externam historiam. Nam & te omnigena sic historia capit à multis retro annis, ut qui propius norint, dignissimum censeant, qui in Academicis spatiis, de lumine tuo lumen accendas juventuti. Eoque cogitandum tibi, quomodo optimè aliquo ingenii doctrinæque monumento, conceptam de te opinionem foveas, atque augeas. In Baronianis spissè mihi negotium procedit. Sed jam excusa dimidia pars operis nostri, de Gentilis Idololatriæ origine & progressu. Quo in opere multa etiam sacris illustrandis intercurrent; Francisci Junii, Francisci filii, discipuli tui patrui, opusculum de Pictura bene eruditum, ad te mitto. Gratum fore confido. Vale.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xxxvII,
Non. Iun.

CCCCI.

Epistola familiaris. Præcipuè urget operum suorum editionem.

LIteras tuas, Vir Præstantissime, rectè accepi, hâc ipsâ horâ. Gratum mihi maximopere fuit videre Commentarium de re Grammaticâ, quem non dubito famæ tuæ responsurum: legam ubi compactus erit. Summæ sane mihi voluptati fuit, cum viderem. Idem dixerim de Sophompanea Grotii, cui & ingenii hunc fœtum gratulor, & honorem splendidæ Legationis. Faxit Deus ut fruatur diutissime: quod ex animo illi opto. De meorum operum editione adeo lenta fieri haud potest certe quin commovear: siquidem ut ocius promoveatur, non exiguum est cur velim. Quæso urge ut facturum te confido, & si potes paulo certiora scribe per hunc, qui hæc tibi adfert: qui quandoquidem festinat finem nunc imponere cogor. De Rep. tecum sentio, Deum Opt. Max. rogo uti porro fortunare eam velit. Vale diutissime cum uxore libensque quibus ego, uxor, mei plurimam salutem dicimus.

Soræ Danorum, ad diem
vII Junii, cIↄ Iↄ c xxxvII.

Quæ in dedicationibus mutare volui, quæso ut observentur, & imprimis ut Typographus, quantum poterit, maturet; nam Historiæ Danicæ libros decem quibus totum Pontani opus retractare jussus fui, flagitant hic optimates atque docti; metuoque si nuncian vestri pergant, ne excudi apud nos superiores mel velint; quod & aliquod detrimentum Blavio sit allaturum; sic enixe etiam rogatum cupio ne necessitatem mihi hanc imponat. Iterum vale, mi Vossi, animæ dimidium meæ. Præfationem ad Illustrem Dominum Cancellarium, quando Regi Serenissimo opus dedicandum erit concerpere poteris.

Tuus,

JOANNES MEURSIUS.

CCCCII.

Joanni Elichmanno.

Commendatitia filii Isaaci.

Clarissime, & Amicissime Elichmanne,

PAulùm hæsi, utrum hoc tempore, filium ad te mittere expediret. Et, me dubio, magis animi anceps uxor erat. Credo aliquid inaudieris, de infesto unius, & alterius animo, erga me, meosque. Mihi propterea animus non est, deserere virtutem. Ero qui fui, utcumque illi sint, qui fuere semper. Bene merendo de publico, simul etiam de ipsis, modo occasio sit, nos ulciscemur. Nec alia animus vindicta uti. Majora exspectavi. Nec ut spero nimia istæc semper lenitas abalienabit a me viros bonos; quales non paucos habet Academia vestra. Atque ut ego aliter fuissem animatus, Isaacus meus sic ardet Arabicæ Linguæ amore, ut difficile esset diutius detinere. Hunc igitur quasi de manu, in manum trado. Poterit is uno alterove mense, opera tua uti, & præstantissimi Golii, cujus ego, ut doctrinam, sic virtutem, tot jam annos sum expertus. Omnia mihi de illo polliceor. Atque ut ille fortassis, diebus Canicularibus domo, tu, qui abesse æque ab urbe nequis, filio multorum instar eris. Pluribus nihil nunc opus, quia pro literis uberioribus, ipse filius erit viva Epistola. Magno Salmasio, quem nemo unquam satis existimaverit, plurimam salutem dices. Optimo item, doctissimoque Golio nostro. Hoc tempore non onerabo pluribus, quia filio id negotii dedi.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxvII. xvI. Kal. Quinctiles.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

Quibus Athenis olim μετοικία, in memoriam, quod cives tum sedes suas mutassent. Nempe ut vides, consedit, quo & meus domicilium mutat. Sed ut spero, ad breve tempus, ne oneri simus, quanquam parati pariter omnia agere, in tuæ spem gratiæ.

CCCCIII.

Baltazari Willio,

S. Theol. & Philos. Doctori

S. P.

Epistola familiaris.

QUamquam quod scriberem nihil erat, non ingratum tamen fore putavi; si vel hoc ipsum potius scriberem, quam in silentio persisterem. Non semel à te literas accepi; sed existimavi, bellè me satisfacturum amicis, qui vitam, & occupationes meas nossent, si eorum gratia facerem, quidquid possem. Itaque quem commendatum isti, juvi qua parte potui, plura etiam facturus, in tuæ, Collegarumque spem gratiæ. De literis verò non diffitear, si scribendæ illæ solum sint, affectus testandi ergò, non item, quod grave aliquod negotium urgeat, tardiorem ea parte quam ego sim, me nosse neminem. Atque hoc facilè concedunt, qui sciunt, quam à mane ad vesperum distringar. Nec aliud in causa est, cur tam multa, quæ in lucem exire amici expetant (quippe quæ confecta jam sint, vel affecta) nihilominus cum blattis, & tineis rixari sinam. Spero interim summum, intra menses quatuor, opus meum, de cultu Gentium Idololatrico prodire posse. Eo multa etiam complectar, quæ scripturis faciant illustrandis. Vale optime, doctissimeque Willi, ac sic tibi persuade, nunquam fore, ut candidum illud Willii mei pectus, pectore excidat meo. Salutem plurimam, meo nomine, dicito Clarissimis & Præstantissimis Theologis, Crocio, Bergioque: quos amare, & æstimare, nemo satis possit, nisi qui nesciat, quanti reformatarum hodie Ecclesiarum intersit, ut controversiæ, quibus scindimus, mansueto potius Christi spiritu dirimantur, quam illo, qui nunc sic in plurimis dominatur. Etiam salute imperties doctissimum Parentem tuum, si vitali, ut spero, aura fruatur. Transiit hanc urbem, ante mensem, vel amplius, Doctor Cabeliavius, ac compellatum me voluit: sed domi non eram. Nunc utrum in Batavia sit, an ad vos reversus fuerit, juxta cum ignarissimis scio. Iterum vale.

Amstelodami, clɔ Iɔ c xxxvii. xiv. Kal. Quinctil.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCCIV.

Viro maximo,

D. Gerhardo Johanni Vossio,

Joannes Fred. Gronovius

Salutem & observantiam.

Casauboni epistolas ad finem properare; Rivetum Apologiam pro B. Virgine sub incude habere, certiorem facit.

Vir summe,

CUm Præstantissimus Christenius noster advenisset, sub ipsum articulum temporis, quo perficiebatur Libellus meus, non potui eum dimittere, sine exemplari, quod tibi perferret. Id tu quidem accipies, ut profectum ab homine observantissimo tui, quodque siquidem legere dignatus fueris, lima tua exornetur: non quasi ego dignum judicem, ut eruditissimos oculos tuos subeat. Fortasse habebit interdum Gerhardus tuus, quo se delectet; atque utinam tam doctæ pueritiæ satisfacere potuissem. Illud fortè non opus est, ut addam, quum legeritis, & errores meos notaveritis, gratissimum futurum mihi, si de omnibus simpliciter moneat. Nostis enim ingenuitatem, & φιλομαθίαν meam; & is vester erga me est amor, ut ab dentiu, & reprehensione malignorum, vestris monitis, & amica reprehensione, securum præstare non sitis gravaturi. Superest ut aurem tibi vellam, Vir amicissime, de Epistolis Is. Casauboni ad Meursium, tum de MSS. Ovidii, aut excerptis potiùs eorum, quæ cum hic esses, mihi promiseratis, tuque puerque tuus. Vale, & salve, cum lectissima matrona tua, filiis, filiabus, totaque domo: & ama conatus nostros, ut effectui impari ignoscas.

Hagæ raptim, ad diem xviii Kal. Iul. ann. Chr. clɔ Iɔ c xxxvii.

Tui nominis devotissimus,

Joh. Fred. Gronovius.

CCCCV.

Hugoni Grotio.

Res Belgica, maritimas propemodum pessum ire dolet. Heinsium Sacris observationibus totum vacare scribit.

Illustrissime Domine,

QUi has ad te defert, est Joannes Mullenius, natione Danus, vir si alius, integræ, & inculpatæ vitæ, eoque Proceribus suæ gentis gratior, & acceptior; in his Illustrissimo Rosekrantio, cujus non degenerem filium, cura sua dum Lugduni ageret, quod ante biennium, vel ultra fuit, doctrina longè reddidit auctiorem. Notus mihi, atque adeo amicus, pene est à septennio, ut eo fidentius de illo judicium feram. Nunc aliorum adolescentum studiis præest, sed itidem è primaria nobilitate Danica. Is impensè ardebat desiderio videndi, & compellandi tui; atque ad eam rem, putabat utiles sibi fore literas ad te meas. Morem gessi libens; quia gaudebam mihi sic satis in scribendo, sed nulla mea culpa, negligenti quodammodo necessitatem imponi aliquid exarandi. Et interea quid scripturus sim vix scio. Nam publica tibi in ea dignitate constituto, aliunde melius, certiusque innotescunt. Quale inter alia, ut res nostræ maritimæ propemodum pessum eant: non sine magna indignatione multorum, non eorum modo, qui hunc fructum putant mutatæ ante annos quasi duodeviginti Reipublicæ; sed aliorum etiam, qui quotidiana propè damna sua deplorant, & in facili remedio dolent negligi illud, ac mirabiliter, in cessationis ejus causas inquirunt. Heinsius in sacris exercitationibus, jam ad Lucam devenit. Ac quo operi huic melius vacet, impetravit ab Amplissimis Curatoribus, ut aliquandiu non doceat publicè. Nobis non licet esse tam beatis; quibus quina de hebdomade Acroases incumbunt. Utrum vero elaboratiora daturus sit, non nisi post menses sex septem judicium fieri poterit. Nam severa adeo lege interdixit, ne excusorum cuiquam videndi fiat potestas, ut hactenus, non nisi Philyram, adjutante amico, viderim. Sed alius est, ὁ πάνυ, qui plura conspexit. Is negat, tanti esse quam jactitat. Utcunque est, hoc unum scio, eum in hoc sacro studio planè ὀψιμαθῆ, nec satis ab aliis quibusdam studiis instructum, neutiquam daturum, quæ tuis possint comparari. Quamobrem nihil æque desidero, quam ut divini, in divino hoc argumento labores tui, aliquando, vel apud nos, vel ubicunque videant lucem. Opus nostrum de Idololatria Gentium, vix intra menses quatuor potero absolvi. Ita dies totos distrahor. Et simul aliqua hic culpa est nostra, dum manum nescimus de tabula tollere. Heroinæ conjugi tuæ salutem à nobis omnibus: etiam liberis, inque iis, ornatissimo juveni Petro tuo, modo is jam ad vos redierit.

Amstelodami, clɔ Iɔ c xxxvii. vi Id. Quinctil.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCCCVI.

Hugoni Grotio

S. P.

Filium ejus Petrum redeuntem commendat. De Noomsii negotio denuò ipsum admonet. Libellos aliquot famosos contra collegam Barlæum sparsos esse indicat, quòd Manassis Judæi opusculo de creatione carmen præposuisset, quo pietatem agnosceret in homine Judæo, Deoque etiam servire fateretur, scripsisse quoque adversum eum Vedelium librum de Deo Synagogæ.

REdit ad vos, Illustrissime Domine, filius Petrus Grotius juvenis, magnis animi dotibus, & quod ego in illo ingenio, illaque pro ætate doctrina palmarium censeo, moribus modestis, optiméque compositis. Quos quia paterno haustos exemplo, alios vero, à noverca tua injusta, necdum tamen viris bonis penitus exhausta, in Galliam secum adferet; nihil æque tecum optabo, quam ut ne illos eâ terrâ, bonis malisque fœcunda, adolescentiæ, satis per se lubricæ, insidiatrice, uti in discipulorum non paucis comperi, immutari ac corrumpi contingat. A quo tamen nihil verendum, quamdiu filius malorum fugere consortium, & animum rebus agendis, vel studiis occupare perget. Hactenus quidem in urbe nostra, & aliis, optimè apud optimum quemque audit. Ipso hoc eunte ad vos, de rebus meis pauciora scribam. Futurus ille pro viva Epistolâ; unde etiam ut plenius, ita jocundius omnia cognosces. Salmasii uxor auxit maritum prole femella. Exceditur ejus liber de re funebri. De Noomsio curæ fore spero, eo magis, quia gratus, acceptusque non suis modò sed illis etiam, quibus minimè existimes. Οἶδας γὰρ τὴν ἐπιβολὴν καὶ ἐκλογὴν τῆς παρθένου κατὰ μαθητευτὸν ut mittam cætera. Sin invitus illiusmodi rebus implicceris, vel majoribus intentus, in tantillis debere ulli Gallorum nobis: Proximum est, ut consilio juves. Malit ille per te fieri, nec causam ejus rei video. De Legato nostro quod ante biennium monueras; afferebat causas cur ei debere nollet. Hæc ego urgente Arlandervenio Domino gnaris avunculis iterum perscripsi. Sed si id nonnisi incommodo aliquo tuo confieri possit, ubi ego rescivero, ita rem tractabo, ut nulla offensæ occasio sit. Mensibus proximis, libelli aliquot famosi sparsi fuerunt, imo palam divenditi; Alii adversus Consularem Oetgens Dominum à Waveren, ob affectatum Dominium Æmelandiæ: alii autem contra Collegam meum Barlæum, quod Manassis Judæi opusculo de Creatione carmen præposuisset, quo pietatem etiam agnosceret in homine Judæo, Deoquo etiam, servire fateretur. Nec libellis traduxisse horribiliter suffecit. Editus nunc adversus eum, à Vedelio, Theologiæ apud Daventrienses Professore, liber cum hac inscriptione, de Deo Synagogæ: summa ut intelligo eo redit, Deum negari ab illis, qui Christum nesciunt, imo blasphemant. Uxori à mea, liberis item à meis salutem.

Amstelodami, ciↄ iↄ c xxxvii, 7. Iul.

Tuus ut suus,

G. J. Vossius.

CCCCVII.

Illustrissimo

Joannes Skytte.

Obitum filii ipsius dolet, immortalem verò virtutum ejus memoriam fore confidit. Jo. Skytte alterum insigniter laudat.

ILlustrissime Domine, post excessum optimi & eruditissimi Dionysii mei, qui totum se tum Deo, & studiis, tum inclytæ familiæ vestræ, atque adeo universæ Sueciæ regno devoverat, nihil æque mibi triste accidit, ac nuncius de obitu Generosissimi filii tui Joannis Skyttii, a cujus præclaris virtutibus cum maxima quæque exspectaremus, diuturna etiam optaremus. In flore cum ætatis eripuit tertius summus Imperator, qui cuique stationis suæ tempus adsignavit. In hoc tamen dolore non mediocri solatio mihi fuit, quod pulchram animam (nec melius poterat) patriæ & causæ quam Deus probaret, impendit. Eoque nomine ab nostris etiam hominibus, ubi occasio se obtulerit (fit autem hoc sæpius) maxima cum laude memorari solet. Quod si filium Matthæum, uti nunc totus est, in temporibus Bataviæ antiquis, etiam, uti propositum habet, recentia describere tempora Deus permittet, neutiquam ejus historia eximias Nobilissimi juvenis laudes conticescet. Quod enim majus historiæ decus, quam quod si promeritum cuique decus rependat? Ac vel me auctore idem his & aliis locis, facient alii, quibus pariter animus est res hujus temporis ad posteros propagare. Res nostræ mari non optime procedunt, culpa planè nostra: qui vero in vitio sint, varii varie different. Mihi non animus est movere hanc odii plenissimam Camarinam. Illustrissimus Arausionensium Princeps sic milite Bredam cinxit, ut solvendæ impar videatur hostilis exercitus. Galli in eo esse dicuntur, ut obsidione cingant Grevelingam in Flandria, quod si feliciter successerit, multum terris hisce commodabit. Ad privata quod attinet, uxor carissima, lectulo adfixa plane de valetudine etiam medici judicio periclitatur. Absque quo esset, juvaret pluribus colloqui. Pauca tamen ista non potui non scribere, redeunte ad vos Nobilissimo juvene Joannes Skytte. Quem ego sic amo ut paucos. Itaque avellor invitus. Sic sane apud nos se gessit ut exemplo esse possit. Nihil ejus moribus amabilius, nec sinistri quicquam de eo ad me meorumve aures pervenit. Plane etiam confido fore, ut sese probet abunde & variarum linguarum & historiæ omnigenæ & aliorum notitia, quæ sic natum ornent juvenemque. Salve Illustrissime Domine, cum Heroina conjuge, & ad maxima natis liberis optimis ac dulcissimis, quorum mihi amor durabit, dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Amstelodami. ciↄ iↄ c xxxvii, prid. Kal. Sextil.

CCCCVIII.

Præmissa meritorum grata recordatione, de Judais sibi quid statuendum sit, atque an juste Christianorum infanticida proclamentur, exquirit.

Clarissime atque Excellentissime Vir,

RUmpendum tandem erit silentium, neque tamen & illud excusare velim, quin potius deprecer ut a te veniam; quid enim dicam, aut quam excusationem adferam tam diuturni silentii mei? Occupatior eram, defuit scribendi occasio, vel materia. Scilicet ulla esse potuit tanta cura: difficile literarum commercium: aut destitutus unquam esse possum, quid ad te scribam, ad te inquam, Vir incomparabilis? Si nihil enim aliud, nisi tua erga me eximia merita propensum illum animum, summam qua me complectebaris benevolentiam, commemorem; an non satis ampla & opulenta scribendi materia? quod si nunc meum tibi gratias referendi studium, & promptissimam voluntatem testari velim; videnturne hæc vel longissimis literis posse comprehendi? Sane, si quid est, quod justæ excusationis loco adferri mereatur; verecundia erit, quæ me sæpius ad te scribere incipientem deterrebat. Nimirum, grave mihi admodum videbatur ad te scribere, a quo Latini sermonis magna quondam hauseram incrementa, cujus nunc jam pridem usum posthabui. Sic hærebam, atque a meipso diffidebam; sed vicit tandem officii necessitudo, vicit amor tui; cessit & ipsa verecundia pudori: pudebat

 nempe

nempe tanto te tempore exigere à me scribendi officium, non tamen adhuc exegisse. Accessit hortator vehemens, tui, unà mecum, uti debet, amantissimus Germanus meus, quem ego, patria limina deserentem, hac una re beatum judico, ac prope invideo quod te conspecturus brevi amplexurusque sit; jamque mihi intueri videor illam tuam humanitatem, illos amores, quos illi exhibiturus es. Dabis igitur veniam, sive quod tam diu cessatum à me sit, sive quod nunc audenter nimis te lacessam literis. De me omnia, quæ voles ex fratre meo cognosces; unum hoc ex me velim scias, neminem esse cui plus, libentiusque quàm tibi, debeam: nihil esse, quod me magis sollicitum habeat; quam ut intelligas, in quem beneficia contuleris, cui operam tuam, cui tot labores impenderes. De te autem tuisque qui valeas, quid agas aut potius quid orbi profuturum pares, ex tuis potissimum literis scire cupio. Hic finem facerem, sed venit in mentem, quod nos anno proxime elapso miré omnes exercuit. Id ut tibi perscribam, vel ipsa me cogit scribendi ad te dulcedo. Judæorum genus adeo diffudit se per universum hoc Regnum Poloniæ, ejusque provincias, ut omnes pene inciderit urbes, oppida, villas, hac maxima in finitima Germania, bellorum tempestate. Tanta hæc multitudo, fieri non potest, quin multorum offendat animos, Mercatorum imprimis & Subditorum, qui Judæis subesse ægre ferunt, quibus eorum operæ à Nobilibus locari solent. Inde odia immortalia, perpetuæ de illis querelæ. Sed imprimis frequens est, quod reos deferant cædis infantium Christianorum. Crimen, sæpe nimis, quia impune licet, objectum, nescio an unquam satis fuerit probatum. Proximo hoc anno Lublini, inventus a matre diu quæsitus puerulus, aquis submersus dexterâ ante præcisâ, venisque omnibus acu apertis tenui; atque adeo supremo Regni nostri Tribunalitio Lublinensi judicio oblatus est: cunctorum mox animos ingens adversus Judæos suspicio pervadit; hinc sine mora capti, quos violentissimæ præsumptiones urgebant, tormentisque tam diu quæsiti, ut unus eorum vi doloris superatus, paucos post dies obierit; cæteri tandem, quia fateri renuebant, dimissi: fecisse tamen Judæos immane hoc homicidium publica fama est. Accusatos, convictos, damnatosque ob idem hoc crimen Tridenti Judæos scripsisse commemini Sabellicum, ex eoque refert in Annalibus suis Dlugissus noster, quin & in vestro Belgio, nisi me fallit memoria, accidisse, prodit Historia. Mirum ni nocentes sint, quos tanta toto orbe premit invidia, fama accusat. Odione dicam Christiani sanguinis tantum eos patrare facinus; an quia forte opus ad remedia habent, aut ad sua sacra, sive denique ad Magicas artes, quibus plerique impense delectantur? An dicam impleri maledictionem illam Mosis? Deut. 28. *Omni tempore calumniam sustinentes.* Tu quid de toto hoc negotio sentias, aut sentiendum putes, rogo plene me doceas: tuum enim judicium in utramvis partem lubens sequar. Sed vide, quo provectus sum voluptate tecum loquendi. Ergo jam vale, mi suavissime Vossi; meque amare perge; tum si quid in hac Epistola mea vel rude vel inconditum (vereor ne omnia) teneras & insuetas talibus aures tuas offenderit, corrige, cæterum mihi ignoscas precor. Iterum vale.

Dabam ex Rure meo paterno Klickoviæ. Prid. Kal. Aug. Ann. Sal. MDCXXXVII.

Tui observantissimus,

Chr. Slupecius de Conary,

Secr. Ser. R. Poloniæ.

CCCCIX.

Lectissimo Domino Doctori

Gerhardo Vossio,

Historiarum Professorj longè eminentissimo, Varroni verius nominando.

Argumentum simile epistolæ ccc xcv.

CUm nomen tuum toto terrarum orbe celeberrimum ad unguem contemplor, parum abest quin obstupescam; mente enim capere nequeo, unde tantos scientiarum omnium thesauros exhaurias, doctrinâ, facundiâ, & omniscià eruditione refertissimos, quos in publicum mortalium usum quotidie depromis. Nos milites pusilli, sub vexillo foecundissimo solertis ingenii tui stipendium facimus, scripta tua eruditissima venerantes. Ergo fortissimus Antesignanus, rudia hæc, & inermia ne despicias: Imò corrigas rogo. Scio quam sis rara indole præditus, & quam rectissime de omnibus sentias, amoreque genuino studiosos prosequaris, & maxime me, qui authoritate tua, scripta sua tuetur, munit, ac defendit, lege lib. 3. in com. hist. 47. Ad aras solertissimi ingenii tui, hæc prolegomena appendo, ut pretium quod ex se non habent inde possint demereri. Vale ergo Belgicus Varro, & Zacutum tuum, te amantem, redama.

Amstelodami, 1637 die vero Septemb. 3.

Te veneratur

ZACUTUS LUSITANUS, M. D.

Non possum remittere priora folia; hanc præfatiunculam lege, & parce meo tardo ingenio, quod ut aliud naturale agens, ultra metas activitatis suæ agere non potest.

CCCCX.

Viro incomparabili

Gerardo Joanni Vossio,

In Amstelrod. Gymnasio Professori celeberrimo.

Commendatitia & familiaris.

Vir incomparabilis,

POst tot, tantaque tua in me officia, puto ambitiosum non esse, si amoris tui liberalitatem, inter amicos, lætissima prædicatione circumferam. Id quod facio libentissimè, & frequenter, quoties incido in homines, honestarum artium, modestæque pietatis amantes. Cæterùm cùm tam uberem, & pene immensam eruditionem ingenio complexus sis, nihil tamen in laudibus tuis, commemoro frequentius, quam sanctissimos illos, & defæcatos mores, amoremque Religionis purissimæ, & innocentis. De qua quoties judicandum est, animum imperturbatum, sine fastu omni, sine pugnandi libidine semper affers. Hæc tamen idcirco non scribo, quasi tu non potius virtute tua, quam meis laudibus censeri velis; sed ut ostendam, quibus rebus motus, familiaris iste meus, qui has tibi reddit, ad notitiam tuam pervenire cupiat. Ordinat is studia nobilissimorum juvenum, quos sui mores, & contubernium, mihi fecit amicissimos. Eos si benignè admiseris, non tam te, id mea commendatione motum, facere arbitrabor, quàm quod in humanitate, semper tuos mores tenere soles. Porro de rebus meis prolixius dicet ἀυτὸς ὁ γραμματοφόρος. Leidenses frigore tactos, ipse coram sensi, & nuper amicus monuit. Quid causæ sit, facile

facile suspicor. Habe summam culpæ meæ: semper sordidum esse putavi mutuis adulationibus atteri. Maximè tamen insidiatur existimationi meæ ὁ δεῖνα nugacissimus, & fumo suo turgens. Quod mirum videri non debet, cum ingenti supercilio etiam viros maximos ad censuram vocet: adeo post emissas aliquot tumentes declamatiunculas sibi bellus videtur. Si vixero, non tam paribus nugis hominem, quàm solida studiorum, & cordata severitate obruam. Idque jam ago sedulò. Sed abeant ista: filia Vossiorum, & priscæ integritatis amicitia, mille fricatorum, gloriosorumque mortalium, simulatis blanditiis, mihi contra cara non est. Fœlicissimè vale, & salve cum universa familia, Vir maxime, meque amare perge, quæ meorum votorum summa est.

Col. Agrip. XVII. Sept. An. CIↃ IↃC XXXVII.

Tuus,

VINCENT. FABRICIUS.

CCCCXL

Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio.

Uberrimas agit gratias quòd curam Saxonem suum edendi suscipere velit. Post Saxonem, Quinctilianum, & suos in Oratorias ejus institutiones commentarios promittit, in quo opere si quid ad manus subsidii sit, ut adjuvetur, variantes præcipue lectiones ex MS. codice, qui Camerarii olim fuerit, benevole communicetur, petit. De loco quodam Saxonis cum consulit, ac quanam apud Valer. Max. sit insula Lachmiorum vel Lathmiorum, exquirit.

Clarissime Vir, Amice fidelissime, gratiâ conjunctissime,

QUem in Daniam quotannis, Jansonius vester librorum vendendorum causâ solet ablegare, exoptatissimo me beavit nuntio, quum sub initium præteriti veris, apud nos consueta exerceret commercia. Spem etenim fecit mihi non exiguam fore, ut tu Saxonis nostri edendi curam in te suscipere velles, tuaque suadâ Typographorum vestratium quempiam eò adducere constitueres, qui nitidissimis typis, augustiore formâ, & prorsus ex voto meo, florentissimum hunc Scriptorem procuderet, ac divulgaret. Quod si his verbis ipsius indubitata constare fides debeat, & si tuo me rogatu, tam largis implevit promissis; uberrimæ profectò tibi debentur gratiæ, non tam à me, cujus honori ac famæ tantopere faves, quam a bonis omnibus ac doctis, qui desiderium Saxonis nostri hactenus ægerrimè tulerunt. Biennium certè jam integrum est, quod incomparabilis ille Historicus, debito per me nitori restitutus, faventem Typographi alicujus operam frustra imploravit: quid igitur suavius, quid jucundius, quid auditu gratius unquam accidere mihi potuit, quam te talem, tantumque virum, diligenter curaturum, ut divinus hic author, splendidior, & ornatior, dias in luminis oras exeat? Edoceas me, quæso, primâ quaque occasione, quid sperare habeam, & cuinam Saxonem excudendum tutò committere liceat. Quod me attinet, nullam planè laboris mercedem aliam postulo, quam ut viginti, aut summùm triginta exemplaria Typographus mihi impertiat, ut primùm lucem viderit nova editio. Post Saxonem editum, proximam sibi curam vindicabit Quinctilianus; in cujus duodecim Institutionum Oratoriarum, totidem Commentariorum libros pænè absectos habeo. Sed quia animadverti te in libris de Arte Grammatica, parte ultimâ pag. 202, ad partes vocare membranas quasdam MS. Quinctiliani, quæ olim Joachimi Camerarii fuerunt; omnibus abs te precibus contendo, ut variantes Lectiones ex codice isto excerptas mecum benevole communices, & si quid insuper ad manum sit subsidii, eâ quâ soles humanitate, suppedites. Id quod ego olim beneficium grato animo ingenuè profitebor. Præterea quoniam frontem jam apud te deponere cœpi, per amorem istum quo me complecteris, rogo, atque obsecro, ut libros hosce omnes, & singulos, quorum in adjunctâ schedulâ, notatos vides titulos, per filios tuos, vel in auctione quâdam, vel si in Bibliopoliis reperiantur, meam in gratiam, quocumque tandem pretio, isthic coëmas; nullus dubitans, quin quicquid meo nomine argenti expofueris, eâ quâ par est εὐχαριστίᾳ tibi restituam. Cæterum licetne mihi jure amicitiæ nostræ tecum expostulare, quod clarissimo viro, & communi amico nostro, D. Meursio, tot subinde variorum opera, recens edita, transmiseris, me præterito, quem non minus, in intimam familiaritatem admittere dignatus es? Habet à te Reidanum filii tui, τοῦ μακαρίτου, habet alterius Annales Hollandicos, habet tuas Institutiones Grammaticas, Franc. Junii de Picturâ veterum libros, & quid non? Nobis non licet esse tam beatis? Verum emenda, quæso te; nisi Musas meas iratas habere tibi cupias. Imprimis fac tractatum tuum, de Historicis Latinis, juxta ac libros de Arte Grammatica, quamprimùm à te habeam, quibus vehementer indigeo: finem scribendi faciam, ubi unum, alterumve proposuero. Locus est Saxonis, me judice, valdè corruptus, qui extat Hist. Danicæ lib. VII, pag. edit. Francofurtensis 123.

En pia progenies trucibus concurrere telis
Ausa perit, sudo prognati sanguine fratres
Illata sibi cæde ruunt. —— ——

Ubi quid *Sudus Sanguis* significet, non satis intelligo. Ego *Socio* legerem; nisi mox sequeretur: *Exitiale malum socio Styga funere visent.* Tu mihi sis Apollo. Deinde edoceas me rogo, quænam sit *Insula Lachmiorum*, vel *Lathmiorum*, cujus meminit Valerius Maximus, lib. VIII, cap. XIII. Exemp. extern. VII, sub finem. Ejus etenim mentio apud Geographos nulla, quod sciam, occurrit. Vale, decus Belgii, & deliciæ literati orbis, & cum omnibus, qui circa te sunt, æternum salve.

Soræ, ad diem XXVIII Sept. CIↃ IↃC XXXVII.

Tuus omni affectu & officio,

STEPH. JOH. STEPHANIUS.

Quas heic adjunxi literas, velim per te rectè curentur. Viden' os hominis?

CCCCXLI

D. Doctori

Gerardo Vossio,

Philosophorum ocello, & in Academia inclyta Amstelodamensi humanarum Literarum Professori celeberrimo, viroque omnis Literaturæ cultissimo.

Ambit amicitiam Vossii, librumque suum de Praxi Medica Admiranda offert.

MIraberis, Vir solertissime, quænam me capiat fiducia tuam sic meis literis compellandi & amplitudinem & magnificentiam. Certè selectissimæ virtutes tuæ unà cum candidissimis moribus conjunctæ id efficiunt, & aliæ animi & corporis dotes ita te omnibus amabilem præbent, ut non aliud abs te contendam, quam ut me in amicorum tibi arctissimè conjunctorum album adscribi patiaris, qui te non solum diligam, verum & unicè observem. His fretus, tuâque in studiosos humanitate confisus has tandem ad te dare decrevi, quas comitabitur liber meus pusillus, rudis & tenuis, cui novato nomine de Praxi Medica Admiranda titulum

tulum dedi: licet enim Medicus re & opere non sis, in arduis tamen medicinæ clivis emedullandis te versatissimum esse, & putavi, & puto: nam ingenii acumine polles, eleganti facundia, & rerum omnium cognitione es prædítus, ita ut non solum celeberrima Amstelodamensis civitas, illustre Lycæum Leydense, sed Europa tota, imo universus orbis te omniscium vocet, tua amplectetur opera, Lemnisco ornanda, dignissima Cedro, eaque plenissimis, ut ajunt, tibiis jactet, & prædicetur. Quare, Zacuti, tuarum laudum acerrimi propugnatoris, licet ignoti, tui tamen amantissimi, libellum inermem ne despicias: nec enim Dii croco infecti semper cinnamoma eructant, sed pultem in casa furnaria, Reges rapam in tugurieto, & ipsæ Gratiæ fraga, myrtillosve sæpe in montibus, & sylvis pro delicatis epulis comederunt. Quare illius errores mentis tuæ sagacissimæ lice solerti castiga: id enim feram libentissimè. Hanc curam si non molesto animo pro me sumseris, habebis Zacutum tuum laudum vocalissimum præconem, atque omni tempore memoriæ tuæ clarissimæ non ingratum. Quocirca si quid est, quod tui causa me valere existimes, impera, exequar enim libentissimè. Vive ergo diu cum dilectissima familia tua, & ita videas filios tanta prole beatos, ut ii tanquam novelli olivarum, usque ad quartam generationem in circuitu mensæ tuæ adesse queant. Vale ergo, Vir omniscie, nostri quoque gloria secli. Ex Musæo nostro.

Te amat, colit, observat

D. ZACUTUS LUSITANUS.

CCCCXIII.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Expetitos globos sedulò esse procuratos, se in opere de Idololatria gentili strenuè adhuc progredi, filium Johannem in India Orientali concessisse fatis enarrat.

Reverendissime, in Christo Pater, Domine Illustrissime,

IN diuturno conjugis meæ morbo, jam tertium enim is mensem excessit, ne mediocre solatium affudit Literarum tuarum, quas merito magno mihi semper honori duco, conspectus: magis etiam ubi ex iis vidi, ut quo antehac affectu eo prosequi me pergas, quanto minus merentem, tanto magis Illustrissimo nomini tuo obnoxium ac devotum. De globo utroque procuratum sedulo: probe enim scio non alios uspiam esse qui melius vel sydera nobis, vel terras mariaque expresserint. Auro tamen & scitamentis aliis, commemini ornatiores missos ad aliquos viros principes qui istis caperentur: Sed tales nunc parati erant nulli; nec Britannia destituitur viris rerum hujuscemodi intelligentibus, qui istoc suppleant: atque ut alios transmitti malis, non deerunt quos jam missis demereatis. Mitto Maimonidæ Librum jam diu excusum. Sed hactenus hæsi vellemne comitem ei dare, Exercitationem de Rabbinorum temporibus, ita præfatio dilata: interim strenue pro occupationibus quæ sic distinent, progressus sum opere in eo quo omnis Gentilis Idololatriæ causas eruo ex historia veteri vel rerum natura, hactenus tentatum nemini. Nam quanto aliam instituerit viam Lilius Giraldus Italus, vir eruditus, nemo possit ignorare, nisi qui non legerit. Atque hæc quidem non externis modo Scriptoribus, sed etiam Theologis antiquis allucent facem; subinde etiam Scripturis Sacris. Quod magis fiet omnibus iis quæ deinde consequentur, modo Deus mihi valetudinem & vitam, uti spero.

Filius meus Joannes in India Orientali fatis concessit. Præclare rem gerebat, paulo tamen sumptuosius quàm vellem. Manebant eum magni honores & unde intra annos tres quatuor in re unctissima redire domum possit. Sed aliter visum supremo Deo. Interim solatur tum affectus Procerum nostrorum, qui summa ei destinarant: tum imprimis quod pie admodum esse defunctum intelligam.

Deum Opt. Max. oro, ut salvus & sospes annos permultos sis Ecclesiæ Anglicæ, vel potius Catholicæ, cujus Episcopos omnes suprema post Deum & Christum manet cura.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxvii. Prid. Kal. Oct. St. Vet.

Illustrissimi & Reverendissimi tui nominis cliens devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXIV.

De operibus suis sciscitatur urgendum typographum esse, ac quibus distribuenda sint exemplaria, monet. MSS. quædam publicæ Amstelodamensium Bibliothecæ commendat.

QUanquam bis jam ad te scripserim, tamen nec hunc Mercatorem Slaglosiensem sine meis ad te literis dimittere potui: per quem uti ne graveris respondere etiam te atque etiam rogo. Opus tuum de Idololatria Gentium, ut Velleium Scylacemque, & Batavicos Annales filiorum maxime videre aveo. Pro navatâ mihi operâ, apud Typographum cunctatorem, gratias, quantas possum, ago; & enixè abs te peto, ut pro amicitiâ nostrâ, hominem urgere pergas; quod facturum te confido. Quæso, effice ut operas partiatur, alterumque Typothetam etiam adhibere velit; in quem finem Historicum Tomum in duas partes separavi; ita meo, & multorum in hoc regno Procerum, desiderio satisfaciet. Simul autem editio absoluta fuerit, velim Hagam exemplaria duo mittas: unum Mylio, alterum Riveto; tria Leidam, Heinsio, Cunæo & Vorstio: unum tibi vindicabis: cætera viginti minimum, aut, si potes, etiam quatuor, statim huc ad me curabis. Poteris id commodissime per Ludovicum Elzevirium; quem deinceps apud vos commoraturum, libens sanè ex illo ipso intellexi. Sæpe nobis ejus opera, ad curandas literas nostras, usui erit. Misit nuper ad me Typographus, duo exemplaria primi tantum ternionis, cum certe plures exspectarem, & progressum longius existimarem: sed causam affert, satis frivolam nec sufficientem sane. At placebit, si deinceps quod prolixè pollicetur, culpam suam, maturanda gnaviter editione, emendaverit. Quæ interea folia excusa erunt, quando nunc tam bona occasio sese offert, quæso mitte, ut quid exspectare habeam, scire possim. Vale, Vir, & amice magne. Uxorem tuam, quam convaluisse speramus, liberosque ego, uxor, liberique ex interiore animo salutamus.

Rapt. Soræ, ad diem xii. Octobr. cIↃ IↃ c xxxvii.

Tuus, constanti affectu,

JOH. MEURSIUS.

Si ad Dominum Rivetum aliquando es scripturus, quæso, Viro, quem omnino magni facio, plurimam salutem nunties; & constantem, etiam in silentio, affectum meum: tum hoc munus literarium qualecunque meis verbis itidem pollicearis. Iterum vale.

Est hic vir quidam doctus, penes quem sunt libri aliquot Manuscripti Græci, quos ut Amplissimo Magistratui urbis vestræ, ad ornamentum Bibliothecæ illic publicæ, cui præfectus filius tuus, venales offerrem, à me petiit: neque ego id negare homini amicissimo potui. Sunt autem isti uno volumine comprehensi:

Athe-

1. *Athenæi* Περὶ μηχανημάτων.
Bitonis Κατασκευαὶ πολεμικῶν ὀργάνων, καὶ καταπελτικῶν.
Heronis Χειροβαλίστρας κατασκευὴ, καὶ συμμετρία.
Heronis Ctesibii Βελοποιικά.
Apollodori Πολιορκητικά.
Bitonis Μηχανικά.
Julii Africani Κεστοί.
Heronis Alexandrini Βελοποιητικά. Idem liber cum superiore, nisi quod figuræ variant: ideoque nonnullius plane pretii. Hos indicat quadringentis Florenis Hollandicis.

2. *Libanii Epistola*, plus minus trecentæ, trecentis Florenis.
3. *Callisthenes de Vita Alexandri*, Scriptor ævi medii, centum Florenis. Et hæc quidem exemplaria sunt in folio perscripta, ut loquuntur. Quæ sequuntur verò in Quarto.
4. *Nicephorus Imp.* Περὶ τῆς παραδρομῆς πολέμου. Florenis centum. Et hi quidem sunt in charta omnes scripti; qui sequitur verò in membranâ.
5. *Meletius Monachus*, Περὶ φύσεως ἀνθρώπου. Quem Latine vertit, ediditque Nicolaus Petreius Corcyræus, Venetiis, an. 1552. itidem Florenis centum.

Quæso juva, quantum potes, commendatione tuâ, ut hos libros emere Magistratus velit, poteruntque ex editione eorum filii tui nominis famam augere, & posteritatem etiam magis sibi obligare. Si huc animum inclinabit Magistratus, poterit pecuniam mittere per Johannem Davidem vestrum, & Libros per eundem accipere. Tertium vale; & effectum, quantum potes, istud dato.

6. His præmissis à me additur *Theodori Methochitæ*, cujus partem pridem edidi, Historiæ Corpus universum, ingens volumen, in folio, quod Florenis quadringentis comparare Magistratus sibi potest.
7. Ac præterea *Andreæ, Cretensis Archiepiscopi, Homiliæ XX.* Florenis ducentis quinquaginta.

Si fortasse grave erit emere non visos Libros, impetra, cui libebit filiorum, liberam legationem, qui eos videat, & me simul. Certè gratior advenire mihi hospes nullus possit. O quam illum sim ardenter complexurus. Atque utinam te ipsum, amicorum opt. maxime, si quo loco est Hamburgum, Amstelodamum vestrum esset, non tamdiu distulissem ad te excurrere: quem videre & complecti, si id liceat, adhuc semel ante summum diem optem. Sed hoc voti est; quod quis scit an unquam effectum nobis dare Deus velit. Interim ei te ex animo commendo, ac tuos omnes, ego atque mei omnes. Quartum salve, ac vale.

Si Librorum forte horum nimium videatur pretium, quod non puto, nosti ipse nullum aliud libris Manuscriptis, esse, quam id quod possessor statuit.

CCCCXV.

Hugoni Grotio.

Epistola familiaris.

Illustrissime Domine,

Quas nono Julii scripseras, eas demum IX Octobris accepi à Van der Burgio. Tantæ moræ causa est, quod eas literas, cum erudito Philolai opere cistæ suæ incluserat: Nauta autem Rhotomagensis, cui hanc commiserat, tam sero appulerit. Hesterno die Hortensio legendum Philolaum dedi: qui valde eo capitur. Ac Blauwius excudere est paratissimus. Idem excudere avet Ἀνθολογίαν tuam, sed conditione hac, si placeant typi, quibus usus in tuo de Jure Belli: majores enim non habet. Maimonides filii τοῦ μακαρίτου, post mensem ut spero editus erit. Excudentur & nostra, de Origine ac Progressu Idololatriæ. Salmasius necdum reversus; sed ex Riveto intelligo propediem affore. Aliud metueram; sed gaudeo, quod nolit illis gratificari, qui in Galliis remansurum sperarant. In filio tuo, nihil, vel nos, vel alius, hic desiderat quicquam. Lues quæ superiori anno, plus minus duodeviginti millibus Leidæ absumpsit, vehementer satis Harlemi hoc anno grassata; minus urbe nostra; sic tamen, ut ante mensem unum alterum, de hebdomade tolleret supra sexcentos: nunc longè remisit, siquidem intra idem spatium, intra trecentos amittimus. Heinsius, ut specimen ostenderet observationum suarum in Novi Instrumenti libros, Philyram excudi curavit: sed nondum contigit videre; nec super eo laboro. Subinde fallor, sed vix arbitror illud hic fore. Jam sexennium est, quod paratum sese diceret ad editionem; si est qui fuit, non intra alterum sexennium id erit. Præclarum est ingenium, sed à majoribus studiis, ad tantam rem non satis paratum; sed ipse viderit. Nihil mihi hic seritur, aut metitur. Minus malignus esset; amore esset dignissimus utriusque nostri. De iis, quæ ad Rempub. hanc pertinent, quid scribam? Aliunde illa melius, potissimum ex affine Reigersbergio cognosces. Illustrissimæ Dominæ conjugi tuæ, salutem à me, & meis, uti & optimis liberis.

Amstelodami, prid. Kal. Novemb.

Illustri nomini tuo addictissimus,

G. J. Vossius.

CCCCXVI.

Georgio Slupeskio,

Baroni.

Animum devinctum & ad quævis officia paratum cunctaque se velle Illustris domus caussâ, testatur.

Illustris Domine,

Magnam mihi voluptatem attulerunt literæ tuæ, quas cum legerem, visus sum mihi coram loquentem audire. Et pondus etiam attulit quod de manu in manum traderentur ab lectissimo juvene fratre tuo Floriano: qui quod cum cæteris virtutibus conjungere cupit scientiam militarem, rem facit & se & genere suo condignam. Quod autem cum apud exteros morari vellet, castra prætulit Arausionensium Principis, facile non Batavis modo, sed cordatis omnibus suum est judicium probaturus. Utinam vero ulla in re, quam petis, utilis esse illi possit opera nostra; id egregia virtus ejus promeretur, imo etiam debetur eximiæ humanitati atque amori tum tuo erga me, tum duorum majorum natu fratrum: sic enim me devinxistis, ut omnia velim Illustris vestræ domus causâ. Quod Nobilissimus Dominus de Naglorice, Illustrissimus Serenissimi Regis Polonici ad Britannos, Belgas, Danos Legatus, præstantis spei juvenem filium suum, una cum Ephoro optimo & doctissimo, apud nos potissimum studiorum causâ relinquere velit, id vero mihi accidit perjucunde: ac quemadmodum gaudeo perennare præclarum Nobilitatis Polonicæ judicium de me, sic opera quoque in posterum à me dabitur, ut nec heroem illum nec alium vestræ gentis quemquam conceptæ de nobis opinionis possit pœnitere. Vale, Illustrissime Domine, tuique sic ac familiæ vestræ amantem, porro amare perge.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XXXVII, XIII Kal. Dec.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

CCCCXVII.

Davidi Wederburno,

Scholæ Aberdonensis Moderatori.

Suos de Originibus libros, quid retardaverit, exponit.

PErgratæ mihi fuere quas miseras literæ, testes locupletes egregii erga me affectus tui, eoque gratiores quod non solum mitterentur ab homine eruditissimo, beneque promerenti de studiis juventutis, sed etiam ea ex urbe, quæ terris pariterque Reipub. literariæ dedit τὸν μακαρίτην Jacchæum, Philosophum ac Medicum insignem, conjunctissimum, dum fata sinerent, Collegam meum, & Compatrem acceptissimum. Bibliopolæ, quem commendasti, unnam in ulla re utilis esse potuissem; sed ille nullo in negotio nobis usui est. Monui, ut si reveneerit has in oras, liberius operam exposcat nostram, quam ego bono nulli negare soleo; nedum repulsam ferret qui ab homine commendaretur doctissimo & nostri etiam amanti. De originibus nostris sic res habet. Jam anni sunt XXII, quod ad umbilicum perduxeram, vel saltem id fecisse videbar. Ac tempore Synodi Dordrechtanæ, hoc est ante annos XX monstraram labores hosce præstantissimo viro & amico Martinio. Anno uno altero post eum Typographis jam transegeram, ut in lucem ederentur; cum ecce literas Brema ab eodem Martinio accipio, prelum jam fervere Etymologico ejus edendo: itaque nomine Typographi rogare hoc impense ut editionem operis nostri differre eousque vellem, donec bonam partem distractum suum opus foret. Dedi hoc amici postulato lubens. Proximis verò annis ita aliis semper distentus fui, ut vacare editioni non potuerim. Nunc excuduntur libri nostri de Diis Gentium sive Origine & Progressu Idololatriæ: ac spero intra trimestre posse absolvi. Hinc aliqua sequentur quæ sacri sunt argumenti; dummodo mihi DEUS valetudinem largiatur; quam tibi optimam exopto, ut publico diu utilis esse possis.

Amstelodami, CIↃ IↃC XXXVII, 4 Kalend. Dec. Styl. Nov.

Tui studiosissimus,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXVIII.

Joanni Skyttio,

Gubernatori Livoniæ,

S. P.

Quantum in humanitate & bonis literis filii proficiant, ac ipse quid opera benè de iis merendi impendat, Illustrissimo exponit Parenti.

TAmetsi & tuas, Illustrissime Domine, interpellare curas minime oporteat, nec meæ occupationes patiantur supervacuam scriptionem, generoso tamen filio tuo Joanne scribente, occasionem hanc negligere non potui, sed operæ pretium putavi non salutare modo, verum & gratulari tibi de cunctis filiis tuis, plane ad decus paternum adsurgentibus. Etenim cum plurium ipse liberorum parens conscius mihi sim, quo amore & universos & singulos complectar: non possum mihi aliud persuadere, quam longe tibi jucundissimum accidere, quicquid de progenie tua boni teque & se dignum cognoris, scio enim te ita credere, me quod scribo non cæco adfectu, ac longe minus ut aliquid auribus tuis dem, quorum utrumque procul a senecta mea esse decet; sed judicio & experiendo edoctum ita scribere. Ac ut prius dicam de primogenito tuo, is jam sex mensibus, & quod excurrit, mecum prandet, & cœnat, imo ante dies paucos plane in ædes meas receptus, ut totis diebus sit nobiscum. Nimirum id, Illustrissime Domine, dandum judicavi tum sublimi dignitati tuæ, tum indoli egregiæ filii tui, & tamen longe plurimis jam primariis viris, & fœderatæ nostræ Belgicæ Rectoribus, idem negavi; sed videbatur mihi filius ille tuus longè dignissimus, quem præ aliis omnibus amore complecterer. Quippe si pietatem & modestiam dicam, reliquos non sui tantum ordinis, cui indulgere plusculum solemus, sed plurimos humilioris etiam sortis antecessit. Imprimis vero incredibilem ejus ardorem in studiis amo & miror. Occurrit animo, rarum esse ut qui post Minervæ castra, secutus sit illa Martia, iterum se totum det Musis, cum duo hæc adversari maxime videantur. Ille tamen tantam ex iis voluptatem capit, ut nisi scirem, nunquam illum castra ulla vidisse crederem: imo prioris temporis recordatio etiam faces illi ac calcaria ad studia subdere videatur, tantò lubentius, etsi ob numerosam prolem, angustius habitem, in ædes recepi meas. Ubi occasionem deinceps longe meliorem habiturus, quoties vel quandocunque libuerit me, aut filiorum quem voluerit, consulendi in studiis suis; vix patiuntur occupationes ut tempora a Deo quieti destinata, reficiendo corpori impendam: nihilominus supra colloquia, quæ ultra prandium & cœnam sæpe extendimus, horam quotidie, sæpe & ultra impendo, ut quibuscunque modis possim, desiderio tuo atque illius satisfaciam. Cætera, quæ per occupationes ipse nequeo, egregie filius meus Dionysius supplet, qui tanto incensus est amore promovendi studia filii tui, ut magis non possit. Adeo ut non dubitem, quin si ardor ille filium tuum diu teneat, uti planè confido, ubi is ad te redierit, & tu in illo habiturus sis ornamentum Illustriss. familiæ tuæ & Sueciæ ingens præsidium. Atque ista de primogenito. Nefas verò mihi aliud sit dicere de filio tuo Benedicto, cujus ardens ingenium & maximarum rerum capacem animum, ut par est, æstimo. Quare uti ille nusquam sibi deest, ita neque nos sinimus vel industriam nostram claudicare, de quo plura adderem, nisi intempesta jam nox esset, & crastini quos cogito, labores, me capiendæ quietis monerent. Spero propediem me iterum de eo scripturum, scio enim non posse me tibi facere rem gratiorem, quam si de omnibus faciam certiorem, quæ ad tam cara pignora pertineant.

Deum oro, ut te Illustrissime heros, diutissime & Sueciæ Regno, & generosæ familiæ, addo, & nobis, quibus omni cultu te tuosque prosequi animus est, incolumem præstet.

Amstelodami.

G. J. VOSSIUS.

CCCCXIX.

Abrahamo van der Merio,

Senatori Curiæ Hollandiæ.

Ad curiosè simul & jocosè quæsita ubi Cœlius causam adferat delectationis illius infandæ: an Porphyrius ad Christianam religionem fuerit conversus: cur Symposia dicantur ne lis: cur vinum generosum vocetur Theologicum item Cos. & Costa; familiariter respondet.

TAndem aliquid respondeo, vir amplissime atque conjunctissime, tardene adeo? inquies. Quid dicam? sic sum: præsertim ubi publica magis urgent, uti contigit his muneris primordiis. Et sciebam mihi negotium esse cum facili creditore, ut prope periculum fuerit, ne mensibus aliquot pergerem tricari. Verum id minime passus es, ut ex filii sermone nuper, ac propè etiam ex literis intelligo. Nempe credo observabatur tibi illud fœneratoris Alphii, vel optima nomina non appellando fieri mala. Quia igitur ulte-

ulterius moras nectere non sinis, paucis ad ea quæ quæris respondebo. Ac primum de illo, ubi Cœlius causam adferat delectationis illius, quam nolo dicere. Est locus ille non in Epistolis Calcagnini, sed alterius Cœlii patria Rhodigini Lib. xv. Var. Lect. C. x. Alterum fuit, An Porphyrius ad Christianam fuerit conversus religionem? Ita visum tum aliis plurimis, tum Annalium Ecclesiasticorum conditori, Cæsari dico Baronio, cui illud imposuit, quod hodieque extat panegyricus hominis Christiani, qui nomen præfert, Porphyrii. Hujus auctor creditur esse Tyrius ille, qui Phœnicia sua lingua primo Malchus, postea Græcanica Porphyrius nominatus; sed enim auctor longe alius est, puta Publius Optatianus Porphyrius. Ut cætera mittam argumenta, non pertigit Malchus ad tempora Constantini Augusti: cui panegyricus ille perscriptus. Nec Malchus Latine scribebat; nec in isto carmine genius Tyrii illius spirat, impii, sed magni omnino viri. Quæstiunculas annectis convivales cur συμπόσιον facetis hominibus figura ea, quæ grammaticis vocatur ὑφ' ἕν, dicatur ne lis? Causam reddit Horatius, quo judice,

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est.

Cur vinum generosum vocetur Theologicum? credo miraris, quia nihilo deterius palatum sit Jurisconsultis, Medicis, Philosophis, quam Theologis, & fortasse etiam putabis hoc ad injuriam aliquam eorum pertinere, qui sacris præsunt. Equidem nolim quemquam ejus ordinis irritare, ne forte excitem crabronem. Quare tantum dicam, eo jure dici vinum Theologicum, quo Horatius Pontificum dicit cœnas & dapes Saliares quod item Cicero epulas Saliares, Apuleius Saliares cœnas. Ut nihil dicam de adjicialibus Augurum cœnis, de quibus Varro, Seneca, Plinius, Macrobius. I nunc & dic Pontifices, Salios, Augures, palato multum valuisse; hac sapientiæ parte caruisse Prætores, Consules, Proconsules; cave tamen existimes, hæc pertinere quicquam ad τοῦ θείου λόγου κήρυκας, qui nostris in terris degant. Apud nos omnes sicci, ut scis. Ad Germanos ito, vel potius accommoda hæc illis, qui in pontificiis militant castris, de quibus securius sæpe mentiri licet, quam de nonnullis nostrorum verum dicere. Pergis rogare, cur melioris notæ vinum, non solum dicatur Col. sed & Costa. Nimirum in Col. quidem ad vinum Coum, de quo Plinius in quarto decimo, verum singulæ magis literæ spectantur, quæ Colorem, Odorem & Saporem signant, objecta trium sensuum, Visus, Odoratus, Gustus: ita hæc ipsa priori syllaba in Costa denotantur; sed altera hic syllaba accessit, ne solum tribus sensibus in hauriendo flore Liberi patris opus esse videatur, sed vero universis, hoc est præter tres istos tactum etiam & auditum, quorum initiales literæ T. A. syllabam efficiunt, nam & calor præsertim æstate, demit vino gratiam, & nimius frigus hyeme, calor autem & frigus tactus sunt objecta. Nec auditum excludere licet, quandoquidem vina generosa hoc habent, quod ob spiritus copiam, tum in vase sic æstuent, ut audiri possit, tum etiam calici infusa, ac mox auribus admota. Cujus rei non semel periculum apud Dordrechtanos meos in cellis feci vinariis, sic jubentibus iis qui sua mihi vina commendatum irent. Aut valde fallor, aut una alteraque superest quæstio: verum minor Schedularum cui ea inscripta frustra nunc à me quæritur. Ni fallor erant eæ de Periplo orbis, & scriptoribus, quorum lectio negotioso homini, sed φιλομαθεῖ, maxime conveniret; ubi se schedula ea obtulerit, respondebo de priori. De altero agam fortasse in opere meo de orbe disciplinarum & universis disciplinis. Salutabis plurimum optimam conjugem & heroinam socrum, item affines Verium & Vivianum cum uxoribus, Etiam ubi occasio erit Amplissimum Præsidem Crom.... Mea etiam vos omnes salutari jussit.

Tuus totus,

Amstelodami.

G. J. VOSSIUS.

CCCCXX.

Danieli Paræo

S. P.

Pro honore, quo Lucretium sibi inscribere voluit, prolixum affectum, operamque in adjuvandis studiis largam offert. Medullam Historiæ universalis commendat. Historiam ejus Ecclesiasticam excudendi spem facit. De expoliendo Nonio Marcello institutum approbat, in describendis Palatinorum ac Bavarorum Principum vitis strenue pergat, hortatur.

JAm quartus est mensis, doctissime & amicissime Paræe, quod Amstelodamum veni. Ubi dum sum, redditus est mihi Lucretius carus tuus, vere carus omnibus merito suo, nunc carior merito tuo mihi ante alios, quem, eo dicando, feceris tibi debitorem. Quare ut antea etiam scripsi, solum dispicio, quomodo me utcunque possim exsolvere, de quo cum nunc cogitarem aliquid scribere, occasione nundinarum Francofurtensium, commodior priori oblata est occasio adventu optimi & doctissimi Jacobi Hintzeri: Qui longe mihi gratissimus fuit, partim quidem ob egregias animi dotes, partim verò ob pulcherrimam operam, quam Ecclesiæ DEI & Reip. literariæ navat describendis apparandis iis, quæ magnus avus tuus in schedis reliquit. Quantulum enim est, quod heros ille tot bona chartis commisit, si ea jaceant propemodum dispreta, vel saltem nunquam videant lucem? Ex eodem cognovi, præfore de studiis liberorum Illustrissimi Comitis Isemburgensis. Quod non improbo. Etsi enim is est afflictissimæ Germaniæ status, ut nec principes viri tantum possint erga bene merentes, quam vel ipsi vel nos optaremus: ac fortasse etiam lucrosius transigi possit cum opulento ac liberali mercatore: nihilominus tanto illud magis ex honore tuo erit ac publico bono, quanto liberi excelsius nati, & ubi adoleverint, amplius etiam terris prosunt. Interea non desinent amici hic tui (in quibus præ cunctis nomen profiteor meum) meminisse tui, quoties vel professio in Academia, vel illustri Gymnasio, vel regimen Scholæ, in celebri quapiam urbe vacarit. Non quasi omnia possimus in tanta Candidatorum & prensantium copia: sed quia aliquid poterit affectus erga te noster, multoque amplius virtus & rara doctrina; tum tua, tum imprimis parentis tui, maximeque inclyti illius avi. Necdum enim ita male agitur cum Batavia, ut magna ejus merita exciderint animis hominum, utcunque atro carbone multi Proceres nostros apud exteros depingant, quasi nescio quid monstri in religione alant: Quod hactenus videre non possum. Utcunque illud non inficior, plerisque in urbibus ita esse animatos, ut solis iis, qui Dordrechtanæ Synodi decretis subscribunt, publica loca & stipendia tribuant. Iis qui in prædestinationis dogmate Melancthoni vel Lutheranis accedunt, permittant, ut Ecclesiarum suarum sumptibus, privatis in locis doceant: dummodo constet alienos esse ab iis dogmatis, quæ repugnant harmoniæ Ecclesiarum, quale imprimis est Photini ac Samosateni, quod Socinus de novo paxillo suspendit. Medulla tua Historiæ universalis valde me delectat. Quam non paucis è juventute de meliori nota commendavi. Quid enim turpius quam si ea particula Historiæ veteris contenta sit? Diffundendus est animus per omne ævum, quod pauci hodie faciunt. Tanto majorem fructum ac gloriam ex opere hac reportabis. De historia tua Ecclesiæ La-Merum conveni ipse, ac postea idem filius fecit. Sed nihil promittere voluit, qui nesciret de magnitudine libri. Solet ille magis capi iis, quæ minoris sunt molis. Addebat jam prelum fervere multis & variis. Respondi nec festinato opus esse, sufficere, si post menses sex septem editionem ordiatur. Quod si is difficilem se præbeat, non deerunt, ut spero, alii, qui lubenter id facient. Dissimulare tamen non possum, nusquam difficilius esse Typographum reperire,

quam

quam apud nos, nisi quis suis sumptibus librum edat. Fit hoc ob rerum omnium summam caritatem, quam causat grave & diuturnum bellum, quod nobis est cum hoste potentissimo. Sola excipio ἐρωτικὰ, & nugalia quibus nihil vendibilius, ut ipsi non dissimulant Typographi. De Nonio Marcello quod scribis, pergratum mihi est. Perge tantum, & quemadmodum Lucretium tibi devinxisti, ita de hoc etiam scriptore optime mereri. Non quia tantopere æstimem ejus eruditionem, sed quia tam multa ex veteribus adducit, quæ frustra apud alios quæramus. Dispiciam etiam annon juvare te hac parte possim: sive iis, quæ ἀνέκδοτα habeo ab aliis observata, sive etiam nostris. Omnino enim faveo instituto tuo: quia satis jam perspexi, quantum in posterum a te expectare debeamus. Columna olim sum usus amici beneficio, cum in tragicorum fragmenta notas ederem meas: sed ipse non habeo, & amicus ille à quo habui, nescio, an usque adeo paratus sit in exteras oras mittere, sed tamen, si ille tantillum mea causa recusaverit, aliunde poscam ab iis, qui faciliores sint. Saltem non cessabo, usque dum misero. Crastino die Lugdunum tendo, aut summum perendie, ubi hanc curam curabo. Magnopere etiam lætor, quod Palatinorum Principum ac Bavarorum vitas edere decreris. Valde faveo huic proposito, partim quia Palatinatus mihi natale solum; partim quia illa portio est historiæ universæ, quam urgere semper soleo. Sed de isto & aliis tecum pluribus loquar proximis literis. Interim, amicissime Paræe, egregia, & parentis & avi proles, mutuo nos amemus inter nos.

Amstelodami.

Tuus sine dolo, moreque majorum,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXXI.

Jacobo Wittio

S. P.

Epistola familiaris.

UT dies non sine nocte, ita nec amicorum scriptiones sine silentio. Cavendum modo ne nox longa fiat, qua ad Lethen itur. Quod ne nobis contingat, post anni hujus silentium has ad te literas mitto. Superiores tradideram Polyandro, qui se ad urbis vestræ Ecclesiasten dixerat scripturum. Verum nec ille ab Ecclesiaste, nec ego à te responsum accepi. Unde prope est ut mala fide curatas suspicer. Fortasse jam aliunde intellexeris, ut Amstelodamum à Proceribus ejus urbis vocatus sim, quo in illustri Gymnasio, quod magno Bataviæ bono erigunt, Historiarum sim ac Politices Professor. Stipendium annuum erit bis mille sexcentorum florenorum. Accedit pulchra habitatio, quam hic vix octingentis aut etiam nongentis conducere: magnæ etiam factæ spes liberis meis; quorum mihi potissimum ratio habenda fuit. Jam enim plerique idonei esse incipiunt, qui munia publica capessant. Joannes Cantabrigiæ Socius est Collegii Jesu. Franciscus est Advocatus Curiæ Hollandiæ, strenueque pro ætate sæpius jam causas egit. Matthæus paucis mensibus cogitat edere historiam Comitum Hollandiæ. Dionysius quid possit propediem ostendet, partim in Latinis & Græcis, partim in Hebræis, Arabicis & aliis Orientis linguis. Nec malignam de sese præbent spem Isaacus, & Gerardus, omnium ille minimus, qui jam annum explet undecimum, & Latinis, Græcisque literis; historia etiam sacra, Romana, Græca, non tinctus quidem, sed tamen pro ætate non leviter est adspersus. Filiarum natu major, Cornelia jam nubilis, quippe quæ annum exegit duodevigesimum. Nec pro sexu minus se probat quam fratres. Soror ejus Joanna jam novennis est, & ipsa ingenii satis amœni. Utinam sic res tuæ ferrent, ut me cum omni cognatorum tuorum familia, ac imprimis uxorem meam & sororem ejus Mariam, quarum utraque te sæpe habet in ore, semper in corde, invisere cum præstantissima tua uxore ac liberis possis. An nunquam illa dies adveniet? mihi vero juvenescere viderer, si tam beatus forem, qui saltem vel ad paucas vos hebdomadas hic conspicerem. De nobilissima matertera, heroina matre tua, tacere cogor, quia ætatem ejus id scio minime ferre. Sed tamen volupe est, quod vivat & valeat. Quod ut diuturnum esse possit, Deum rogo. Cura te, Vir Amplissime ac Nobilissime, & dilectissime cognate, etiam & etiam commendo. Salutem dices meo nomine & omnium nostri, conjugi lectissimæ, liberis, & dominæ matri. Sed & clarissimo Fertio, cujus ego vindicias pro Scholastico orthodoxo cum fructu & voluptate legi. Tuum erit quando occasio dabitur, præstantissimum virum monere atque adhortari, ut porro bene mereri de Ecclesia Dei pergat. Vale.

Amstelodami.

Tui amantissimus, non minus virtutum tuarum causa, quam ob arctissimam conjunctionem ac necessitudinem nostram,

G. J. VOSSIUS.

Imperiales XXVIII quos miseras affinis mei Cazimiri Junii viduæ, accepi! deque eo per affinem meam, Mariam Juniam, certiorem ipsam feci. Aveo nosse ecqua dignitate in patria tua fungaris. Amicus retulit te vel urbis esse Senatorem vel Principis Lotharingici Consiliarium. Quæso ne patere me hoc diutius ignorare. Iterum vale & ama nos: scis votum amantium, Amari volunt qui amant.

CCCCXXII.

Joanni Meursio.

Triste Corneliæ suæ fatum mæstus luget parens. Alia quædam familiariter subjungit.

UTinam, Clarissime, & Amicissime Vir, de me & meis perscribere possem jucundiora. v. Kal. Februarias ipsa Gerardi mei natali amisi suavissimam majorem natu filiam Corneliam, virginem ea pietate, moribus illis, ac rei domesticæ intelligentia & cura, illa, ut de Latina taceam, Gallicæ, Hispanicæ, Italicæ linguæ peritia, illa notitia tum omnis generis Musices, tum & calamo, & penicillo pingendi, ut tot bonis boni numinis gratia concurrentibus, omnibus fuerit admirationi qui nossent, fatendumque sit non eam profecto minus sui sexus laudibus excelluisse, quam suis filiorum quos habui vel habeo quemquam. Quodque dolorem auget, ea mihi momento erepta, dum per glaciem theda cum fratre Matthæo & sorore Joanna Illustrissimique Polonici Legati Filio fidei meæ commendato, nec non Ephoro ejus traha Leidam fertur. Non quidem quicquam imprudenter existimo hic factum à meis (siquidem ea crassities glaciei erat ut centenæ eodem tempore trahæ veherentur sine periculi formidine) sed non impudens minus quam imprudens traharius, dum invitis sessoribus prævertere vult antecedentes, ad latus ubi piscati antea fuerant, tenuique glacie aqua erat obducta, deflectens, omnes præcipitavit in aquas: unde prima quidem extracta Cornelia (heu nuper mea!) sed jam terrore & casu plane exanimata: Cæteri vivi educti virtute potissimum, post Dei gratiam, Matthæi mei qui ter in aquas insiliit, non sine magno sui periculo, ut succurreret alieno. Prope ista Leidam contigere, qua occasione filia est avito inlata sepulchro. A tristibus veniam ad lætiora, ea nempe quæ te & tuos spectent labores. Tandem persuasum Typographo est, ut serio

serio staret diuturnis promissis. Nec dubita quin intra mensem unum vel alterum Danica tua sit obsolutusus & exorsurus ea quæ ad πλυμάθειαν pertinent. Maimonides Dionysii mei jam ante annum & ultra absolutus, sed adhuc deest, præfatio. Salmasius de usuris scripsit. Quod opus se transmittere tibi hesterna die Elzevirius aiebat. Heinsiana in Nov. Testament. opera credo jam in medio Paulinarum occupatur Epistolarum. Fortasse subsequentur Salmasianæ notæ; quod si erit, plurima in Heinsiana animadvertet. Imo & in hoc de usuris videre possis, adversum Aristotelis Politicorum paraphrastem (nec ignorare virum potes) accurate differentem. Hottomanni Asconium ex filii mei Isaaci Bibliotheca ad te mitto. Is, imo & conjux & omnes mei plurimum salvere te & uxorem optimam & liberos jubent. Estque is affectus eorum mihi longe jucundissimus. Nam profecto quid pulchrius quam quod junior ille ait Isocrates, τὰς ἢ παῖδας ὥσπερ τῆς οὐσίας οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. Vale magna Meursii anima & æternum mihi meisque anima.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxviii.
Τάχιστα.

Tuus tuorumque totus,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXXIII.

Tristem filia eius casum deplorat. Cunctatorem subinde stimulet, orat.

Literæ tuæ, quibus diem non adscripseras, Vir Clarissime, heri demum mihi traditæ. Narras casum vere tristem & deplorandum filiæ majoris tuæ, in quâ, præter pietatem ac virtutes jam cæteras alia tot tam præclara currebant. Ego, uxor liberique indoluimus ex animo, ac vix lacrymas tenuimus, qui paternum & maternum ipsi quoque affectum gerimus. Ac tu quidem, ut Vir plenus Christianâ sapientiâ, ideoque animo ad quævis firmo consolatione haud eges; verum mater pro infirmitate sexus & teneriore animo quin discrucietur gravius fieri nullo modo potest. Sed oportet cogitare tot & tantis dotibus ornatam virginem quantas nullam in antiquitate tota, necdum nostro isthoc seculo habuisse, credi potest terræ quæ non capiebat tam illustre decus suum, Deum ereptum voluisse, & in cœlo cui vere debebatur collocatum. Ad negotium meum transeo. Video Typographum & iterum cunctatum esse; & propositum mutasse. Utinam perseveraret semel tandem & absolverit inchoatum: ut id Regi Serenissimo ac Senatui exhibere post tam longam exspectationem possim. Urge quæso, quod te facere scio, virum: neque desine compellare. Video præfationem quinque priorum Librorum, quæ est ad Regem, item alteram ad Lectorem, tum elenchum item Operum quæ priore isto Tomo continentur, & effigiem quoque meam prætermissam. Haud speraverim, negligentiâ aut oblivione factum sed dilatione tantum qua differri talia solent, & post cætera absoluta demum excudi. Ubi absolutus fuerit primus Tomus, quæso cures ad me mitti exemplaria viginti; quædam aliis meo nomine distribuito Leidæ & Hagæ amicis, quorum nomina scio me in literis superioribus perscripsisse: imprimis verò, quod vel me tacente debes, tibi unum retineto. Filio tuo Isaaco quantas possum gratias ago pro Asconio: etiam tibi qui mittendi illi auctor. Vivite ac valete omnes, tu uxor liberique, & salvete à me, mea, atque meis interiore animo quem addictum vobis universis scitis.

Raptim, Soræ ad diem xxi. Maji. cIↃ IↃ c xxxviii.

Tuus ac tuorum constanti affectu,

JOANNES MEURSIUS.

CCCCXXIV.

Hugoni Grotio,

S. P.

Noomsii Arlandervenia Domini obitum narrat, & quid causa ipsi fuisset, cur equestrem prensarit dignitatem. Exemplar epistola Polycarpi ad Philippenses Gracum cum sit mutilum, ex Sirmondi codice defectum describi ac suppleri curet, nomine Thysii rogat. Philolaum, ut petiisset, Hortensio se tradidisse scribit; valde etiam id agere Hortensium, ut impensis publicis ad Galilaum de Galilais mittatur. Exemplar operis Coust. l'Empereur de Hebrais legibus Grotio destinatum an recte acceperit, ipsius nomine exquirit.

Jam tertia est hebdomas, Illustrissime Domine, quod postremas tuas accepi. Iis saltem post longiusculam in scribendo cessationem, quam primum oportuit responsum dedisse; sed more suo moratus me est J. C.

Credo jam intellexeris de excessu Noomsii Arlandervenïæ Domini. Amabam virum quia tam amicum se gessisset erga me, & meos; & ea pietate esset erga Deum, quam in paucis istius fortunæ hominibus deprehendas. Unum semper ejus animum cruciabat, quod stultè ante connubium egisset, & per est verisimile hoc fatum ei accelerasse: adeo illud ad animum revocabat; etsi nihil ab eo peccatum deliberato: sed si probè ab eo sum eductus, ebrius insidias evitare non valuerit, quas sobrius non semel effugisset. Credo & eam fuisse causam, cur equestri dignitate ornatum se cuperet; ut quia videret, uno altero obstante, in Magistratu legendo, sui rationem haberi nullam; titulis aliis, non inferior æqualibus videretur. Non tamen S. Michaëlis ordinem expetebat (negabat se pro tempore eo, tantos spiritus gerere) sed sufficeret honos, quomodocumque nobilitatis nomen referret.

Convenit me his diebus, Thysius antea Hardervicenus, sed ab annis jam xvii. Leidensis Theologus. Is decrevit edere in lucem ea quæ pertinent ad Scriptores Ecclesiæ, qui primo vixerint seculo. Quales etiam Ignatius, & Polycarpus, etsi ætatem ulterius continuarint: scis Latinè extare Polycarpi Epistolam ad Philippenses: Eam Græcè dicitur habere Sirmondus. Habet & Salmasius beneficio Sirmondi; à quo exscriptam nactus quoque Thysius; sed ait, si ex Latinis judicium sit faciendum, partem desiderari in illis quæ Salmasius, & ipse habeant Græcè. Metuere igitur, ne fucus sit Salmasio factus à Sirmondo, partem Epistolæ Græcè sibi reservante, ne honos iste, editæ Epistolæ ejus, sit penes quemquam à Romanæ Ecclesiæ sententia alienum. Quæ desiderantur, quantum recordor, incipiunt ab illis verbis. *In his ergo state, & Domini exemplar sequimini, &c.* Petiit igitur Thysius, hoc ad te scriberem, plurimumque te rogarem, ut operam des, quo Græcum Sirmondi Exemplar, ipse videas, & per Amanuensem, quæ desiderantur exscribi cures; vel si Sirmondus non passurus sit codicem suum extra limen deferri, saltem per alium, tantum efficias ut etiam extrema à quocumque, sed fido tamen, homine, de codice ejus exscripta habeamus. Multum metuo, ne sua Thysium de Sirmondo fallat suspicio; sed ut verum esset, parum est verisimile, quod facere noluit, in gratiam eruditi Galli, id Belgæ ergo facturum, & si in hoc aut simili negotio, frustra antehac fuisti, ut mihi relatum, metito verearis, secundo te repulsam laturum. Volui nihilominus hoc veteri dare Collegæ, nec tibi ignoto, ut perscriberem quod à me petiisset.

Meursii Opera, hebdomade proxima, incipiet excudere is, qui optimum virum jam quinquennium elusit. De Philolao, quem ut petieras, tradidi Hortensio, & Blauwio, quid futurum tandem sit, juxta scio cum ignarissimo. Blauwio editionem commendavi sedulo. Postea negotium omne commisi Hortensio; qui ad se Philolaum,

non

non me missum aiebat: ostendi igitur partem literarum, quam mihi mitteres, sed eo fine, ut judicio Hortensii, & Blauwii, vel ederetur, vel remitteretur. Mox causatus me tribus mensibus detinuisse; Id pernegavi, qui pridie domum post vespertinam octavam accepissem. At inquiebat literis subscriptum, ante trimestre esse exaratas. Narravi ergo, ut juvenis is cui Philolaum ad me dederas deferendum, eum cum literis ad Hortensium, arcæ suæ inclusisset. Hanc ut ipse mihi juvenis exposuit, trimestri fuisse Rothomagi detentam. In istoc, & similibus, ἡγεμόνης Hortensii molestior mihi foret, præsertim merita mea cogitanti; nisi virtutibus hanc compensari putarem, & ad istiusmodi penè obduruissem jam ab adolescentia. Impensè ab eo actum, ut publicis impensis, & authoritate Ordinum Generalium, ad Galilæum de Galilæis mitteretur. Perhonorificum hoc foret, & ex colloquio cum viro reconditæ doctrinæ, multa addiscere daretur. Ac forte in Gallia, vel Italia, luculentior obtingeret dignitas, quam apud nos habet; sed enim metuo, ne tam facile id nunc sit consecuturus; postquam urbicus senator Realius, Indicus antea Præfectus, vitæ huic est ereptus, qui valdè hoc negotium urgebat, ut nosse te arbitror. Quamquam vero non leviter incommodare possit illustris urbis hujus Gymnasio, si compluribus mensibus, nullæ habeantur auditiones Mathematicæ: nihilominus decretum, si auxilio nostro ei opus erit, adjutare eum apud urbis hujus Proceres: Idque ea fiducia, quod publico nomine, & stipendio missus, futurus sit devinctior ad se sistendum postea Batavis; & quodcunque fructus ex profectione perceperit, suis potius impertiendum quam alienis.

Hæc cum scripsissem intervenit Constantinus l'Empereur, Hebræorum apud Leidenses literarum Professor, vir tui amans, & æstimans, supra sui ordinis complures. Is se misisse ad te aiebat, quod proxime de Hebræis Legibus opus edidit; sed cum adderet, vix esse tres quatuorve hebdomadas, quod misisset: negavi mirum esse, si responsum haberet nullum, quandoquidem magna sæpè incuria esse eorum soleat, quibus libros damus deferendos. Non pessime actum iri, si vel tertio, post mense acceperis, vel quarto. Id tibi in meis, mihi semel iterumque in tuis, (ut illo quem miseras Philolao) contigisse. Recepi tamen sic poscente hujus me rei mentionem facturum iis quas jam literas exararem. Idem Constantinus revidere postremo solet paginas excusas Exercitationum sacrarum Heinsii in Novum Testamentum. Credo partim, ob Hebræa quæ intercurrunt; partim ne quid aspergatur, quod rerum sacrarum, præsertim de quibus controversantur in scholis, minus probet intelligentem. Is retulit mihi jam deventum esse à Typographo ad notas in Epistolam ad Romanos. Transiit hanc per urbem Illustrissimus Regis Polonici Legatus, vir doctus, & perhumanus, tuoque affini in Galliis, juventutis tempore, perfamiliaris. Jam credo ex eo cognoris, ut legatio hæc successerit in Britannia. Nam ad affinem tuum scripturum se aiebat. Apud nos filium, cum Ephoro relinquere maluit, quam apud Leidenses, ob tot fœda quæ proximo mense illic peracta erga mulieres, imo & adolescentes. Referre ea pudet. Heu quantum locus ille immutatus ab eo qui in utriusque nostri erat adolescentia.

Jam aliquot menses præteriere, quod in lucem prodiit affinis mei Francisci Junii Opus, de Pictura Veterum: quod alia de Pictoribus Antiquis subsequentur. Is mihi commisit, ut Exemplar ad te transmitterem; sed non video, ut commode hinc fieri possit, hyberna tempestate: filio igitur exemplar dedi, quod fratri tuo optimo Guilielmo daret. Is occasionem aliquam melius intelliget.

Amstelium Vondelii, quam illustri tuo nomini inscripsit, jam ut puto videris. Diu quominus ageretur, obstitere aliqui Presbyterii, ut arbitror, nomine. Tandem id Consuli Gravio commissum ut perlegere cum cura vellet. Dixit se nihil invenire, quod jure offenderet. Nam quod dicerent, παίζειν totum drama, uti & Authorem, id sibi parvi ponderis videri; eo quod personæ debuerunt introduci, non ad tempora reformationis, sed temporibus suis accommodatæ. Nudius tertius primo actum id drama, idque majore tanto cum applausu, quanto diutius elusa fuerat populi expectatio.

Deus Opt. Max. diutissime te & Heroinam conjugem, & filiorum utrumque, cum filia optima (quos omnes ego, & omnes mei impensè salutari jusserunt) salvos, & sospites conservet. Scribebam festo Epiphaniæ anni hujus cIↃ IↃCXXXVIII. quem prosperum ac fœlicem, ut inchoantis anni tempore fieri amat, comprecarer, nisi superiori voto, & hoc, & alia, mihi complexus viderer.

Tuus æternum cultor,

G. J. Vossius.

Paucula infrascripta ad Epistolam DLXVII. *spectant.*

Denuò te compello, magne & Reverendissime Domine; quæso ignosce. Addidi exemplari ad te misso alterum tuo simillimum, ei, si sic res ferat, dandum cui imprimis debui. Pro tua prudentia, quid facto sit opus, melius me perspicies. Item duo alia vulgari ratione compacta; unum pro eo, quem oblitus fuero; nec enim dubito, quin aliquis mihi præteritus sit, dum sic propero, cujusmodi solœcismi facilem mihi veniam fore confido, apud eximiæ adeò humanitatis virum. Alterum autem mitto pro ornatissimo viro, qui Reverendissimæ dignitati tuæ est à secretis. Nempe non minus potui vel debui, quando ab eo exoptem mihi hanc operam dari, ut curâ illius, per famulitium aliquem singulis mittantur ea exemplaria, quæ tanto numero mittuntur. Iterum Reverendissime & Illustrissime Domine, salve à Vossio, nomini tuo æternum obstricto.

Libellus memorialis pro ornatissimo D. Secretario.

Mitto exemplaria octodecim. Compacta quidem duodecim: quatuor Reverendissimo D. Episcopo Londinensi; duo duabus Academiis. Septimum D. Usserio Archiepiscopo Armachano. Octavum D. Episcopo Cicestrensi. Tria adhæc Cantuariam destinata; unum universo Canonicorum Collegio, alterum particulatim D. Decano, & tertium Casaubono. Superest duodecimum affini meo, Francisco Junio, agenti in ædibus Arundelianis. Sex insuper sunt incompacta; unum Doctori Steward: tria Londini agentibus, D. Patricio Junio, D. Seldeno J. C. D. Th. Farnabio. Duo Oxonium mittenda, D. Rouse bibliothecario & D. Ed. Pococke, ex Syria reverso. Confido autem affinem meum D. Junium, paulò antè memoratum, modo in Urbe agat, simulatque cognôrit advecta esse exemplaria, lubentem se additurum socium in exemplaribus procurandis, si ita opus videatur.

Inservire vicissim in omnibus paratissimus

G. J. Vossius.

CCCCXXV.

Martino Pilio

S. P.

Instituto ejus applaudit, quod perennem patrui Pilii memoriam reddere voluerit.

ITa est, ut scribis, Ornatissime Pili. Plane ego, & Præstantissimus Patruus tuus, iisdem in pueritia præceptoribus, Oxydrio, & Rekenario, viris doctissimis, usi sumus. Sed quod in vita ejus, de viro Cl. Francisco Nansio, lego, longè aliter est. Quippe is demum post excessum Oxydrii, Latinas Græcasque literas docere Dordrechti cœpit: At superstite Oxydrio, jam Leidam se contulerat Pilius, ut vel ex Rekenarii epistolis à te editis cognoscere licet. Imo quo tempore docere Nansius cœpit, (id anno fuit cIↃ IↃ XCI) jam

jam juris studio se Pilius addixerat. Primum ego Nansium, postremumque audivi; sed nunquam ego, & Patruus classe fuimus conjuncti. Quid mirum? quando ille ut ætate, (septennio enim natu grandior erat) ita etiam eruditione longè superior foret. Itaque postquam ille Gymnasium Dordrechtanum reliquit, præter dulcem sui memoriam, etiam exemplum reliquit, quod imitaremur. Sanè laudibus ejus ego, & æquales mei non leviter ad studiorum amorem accendebamur. Præsertim cum Academicarum feriarum tempore, excurreret Dordrechtum, & veterem suum Præceptorem Rekenarium, in Gymnasio docentem, honoris, & amoris ergò, audire dignaretur. Ac licet vix egressi essemus pueritia, tamen quotquot necdum subduxeramus manum ferulæ, facilè videbamus, nihil gratius Rekenario esse ista discipuli comitate. Nunquam sane eruditius, ac disertius docebat, quam honorario hoc auctus auditore. Postea etiam multa magni erga Rekenarium affectus indicia dedit; præsertim ubi præterito Rekenario, quasi Græcè non satis gnaro, Rectori Oxydrio Hadrianum Marcellum suffectum vidit. Quam graviter id tulerit, argumento erit, quod cum audisset à Marcello, ejusque discipulis, aliquot sic spargi, Rekenarium Græca vix delibasse; Gymnasium sit ingressus, ac nobis audientibus, in hanc sententiam, Marcellum sit affatus. Intelligo optimum, & doctissimum Præceptorem meum à te, tuis traduci, ut Græcis literis minus excultum. Accessi igitur, ut ex discipulo æstimare discas magistrum. Homerum cedo, vel Isocratem, vel quemque Græcum scriptorem voles. Experiamur, quid uterque ex tempore interpretando possit. De peritia utriusque penes Franciscum Nansium, & alios judicium esto. Carmine & politiori literatura præstabat Rekenarius: Sed longo eum intervallo superabat Marcellus, ut Artium, & Philosophiæ scientia, quam Lovanii hauserat, ita & peritia sermonis Græci. Nec exiguum eo honorem reportarat aliquot ante annis, Antverpiæ, quo tempore & privatam ibi scholam aperuerat Bonaventura Vulcanius. Sanè ita vulgo ferebatur, plures Græcè eruditos è Gymnasio suo emittere Marcellum, quam Vulcanium. Equidem multum metuo, ne id magis incuriæ Vulcanii fuerit tribuendum. Nam quantus in Græcis fuerit is vir, optimè præter Academiam Lugdunensem, in qua biennio quasi docentem audivi, testantur ejus tot monumenta per universam diffusa Europam. Sed enim ista tum nos fugiebant admodum adolescentes. Nec aliud æque mirabamur, quam sic à Patruo tuo, vix annos nato duo & viginti, provocari ad certamen, senem, qui annos XXX, & quod excurrit in literis Græcis insumpsisset. Sed hanc Pilio fiduciam gignebat, quod priusquam iret Leidam, ab Oxydrio Græcè doctissimo, præclarè ea lingua esset imbutus, & cùm Leidæ degeret assiduè, manu tam Græcos versasset, quam Romanos. Unum tamen in se Leidæ culpabat, quod Rami, potius quam Aristotelis præceptis, à Præceptoribus esset imbutus; Primus enim Philosophiam Peripateticam, in Gymnasium Dordrechtanum introduxit Marcellus. Nec dubium, quin ad amorem Aristotelis, multum eum accenderit tum Justus Lipsius, qui in Epistola quadam scripserat, non fore magnum, cui magnus esset Ramus: tum etiam Petrus Molinæus, vir omnino Peripateticus, quo utebatur perfamiliariter. Sic igitur claudicaret hac parte doctrina, & ipse frequentare Peripateticos cœpit: Ac initium fecit ab initiis Crellii, qui eo tempore palmam in hac arte præripuisse cæteris videbatur. Meminit ipse ejusce rei, in literis suis, ad Nob. & Clar. Joannem Polyandrum seniorem: quicum & magna illi notitia erat. Cumque per varia animum diffunderet, nunquam tamen deponebat amorem Poëseos. In quo quantum præstiterit, conjecturam capere licet ex iis quæ jam editione nova ab Orco vindicasti. Sic ille Latinis Græcisque literis, & cum liberalibus artibus, tum prosa, vorsaque facundia instructus, animum ad juris scientiam appulit; cujus exemplum si imitarentur adolescentes, non tot in publicum cruda propellerent studia, meliusque & sibi & publico consultum irent. Sed hæc emendare non est nostrarum virium. Tuam pietatem erga Patruum non possum satis laudare. Quid enim iniquius fuisset, quam ut laudatissimus undecumque Patruus tuus, à quo nihil non magni Patria expectabat, paucos intra annos intercideret totus? Id permittendum nulli bono, & studiorum amanti erat. Minimè omnium tibi, fratris filio: quem, ut video, Typographus tuus in ipsa inscriptione nepotem vocat; quasi Nepos non sic se habeat, ratione avi, uti filius ratione Parentis. Sed perminutum hoc, & à quo minimè, pendeant, vel salus Patriæ, vel honos Patrui. Et fecit ille non sine exemplo doctissimorum nostræ ætatis hominum; non tamen eorum, ut arbitror, qui Romanis temporibus purè loquebantur. Nam locus unus alter quem objectant è digestis, vel malè lectus, vel malè intellectus. Quod in jure sic subactus, facilè videbis; ubi tam ad pusilla etiam te demittere voles. Illustri Dom. Exlegato Beverio, affini tuo, magno Patriæ columini, ubi occasio feret, plurimam meo nomine salutem dicito.

Amstelodami, ciↃ Iↄ c XXXVIII, XV Kal. Febr.

Tuus omni studio,

G. J. Vossius.

CCCCXXVI.

Merico Casaubono, Isaaci Fil. Gerardus Joannes Vossius S. P. D.

Epistola familiaris.

Reverende Clarissimeque Vir,

SI Gregorianam temporum seu emendationem, seu depravationem sequimur, decurrit hodie annus vetus: cras inibit novus, quem fortunare cupio tibi ac familiæ toti & venerando fratrum Collegio. Nos hic post mortes Dionysii, Joannis, Corneliæ; postque morbos graves Matthæi, Isaaci, Gerardi, & corpore interdum languemus, & animo subinde, ut Augusti utar voce, betizamus. Accedunt molestiæ aliæ pene quotidie. Sed in universis voluntati divinæ acquiescimus. Interea spissius procedunt Musarum labores. Adde quod Typographus noster ipse moras plurimum nectat, ac sæpius habet quod existimet prævertere oportere, uti nunc Barlæanam descriptionem pompæ quam hic conspicere fuit, ingrediente urbem Regina Matre Medicæa: ea intra mensem aut circiter cum picturis elegantissimis prodibit. Hoc magis sepositis paulisper nostris in iis festinatur, ne diuturniori mora gratiam deperdant, si quæ cum Italorum pompis collata tantum fuere mediocria, hæc nimis magno molimine tarde admodum videant lucem. Rerum hic novarum nihil habemus, nisi de capto Brisaco nomine Galliarum Regis. Eo difficilius succedet pacis negotium in Germania. Neque enim adduci se sinet Rex Christianissimus, ut reddat locum tanti momenti. Absque eo autem Cæsar omnes conditiones pacis respuet. Interea hoc inde boni proveniet fœderatæ Belgicæ, quòd Cæsar non poterit æstate proximâ exercitum adversum nos mittere, uti decrevisse fama undique percrebuerat. Abunde enim nunc milite suo opus ei erit tuendis regionibus iis, in quas è Brisaco fieri possit irruptio. In urbe hac intra menses duos tres non minus XL è viris Mercurialibus foro cesserunt. At qui etiam ajunt plures esse quinquagenis. Et complures in iis qui debeant ultra trecenta florenorum nostratium millia. Hæc res perdet plurimos qui illis crediderant, nec leve hinc damnum toti mercaturæ, quod & magnopere incommodavit publico: præsertim si verum est quod ajunt, moribus antiquis verisque rem stetisse Romanam: pecuniis adversus tam potentem hostem stare cadereque Batavam. Interea hoc solatii nobis quod hinc æstimare discimus animi bona præ illis fragilibus

ac fluxilibus. De præbenda Cantuariensi quæ bono meo exspiravit hoc mense Decembri, curæ tibi fore confido, ut ea pecunia annumeretur Mercatori Amstelodamensi Custenio, sive quem ille in Anglia huic rei præfecerit. Uxor uxorem optimam, imo nos omnes salutamus vos omnes.

Amstelodami, cIↃ IↃ cxxxvIII, pr. Kal. Februarias.

CCCCXXVII.

Clarissimo

D. Vossio,

D. & Amico plurimum honorando.

Dolorem suum ex calamitate ejus testatur, prospera posthac omnia apprecatus.

Clarissime Vir, & amice peculiariter mihi honorande,

AIunt aliqui, in luctum sat gravem te, cum iis qui tibi carissimi, conjectum diebus hisce proximis. Si ita est & ipse equidem unà lugeo. Ex quo enim benevolentiam erga me tuam, quoties te accedo, imò etiam alias experior affatim; non potest non mihi tua tuorumque, ut prosperitas esse gaudio, ita cordolium ciere calamitas, præsertim tanta. Quod ipsum saltem, quin verbo tibi perscriberem, continere me nunc non potui: Solari te coner insuper; sed vereor, ne sic ad animum tibi revocans casum tristissimum, irritem potius vulnus, adeò recens. Quicquid sit, ferendum tamen esse denique æquo animo, quod infectum reddi nequit, Magistri sapientiæ, tibi haud quaquam ignoti, docere nos solent. Deum rogo, ut mœrorem hunc tuum, & honoratissimæ domus tuæ totius compensare aliàs gaudiis, ac felicitate hic & æternùm dignetur.

Harlemi, xxxi Jan. M DC XXXIIX.

Cl. D. V. servum,

BARTOLDUS NIHUSIUS.

CCCCXXVIII.

Simoni Beaumontio,

Syndico Roterodamensi,

S. P.

Verum ac geminum vocabulorum, juridicina & causidicina usum declarat.

VIr amplissime, atque eximie, tertio jam & plusculo intervallo, manum admoveo calamo ad rescribendum; & quod de die non erat, nocturni temporis beneficio (O beatas noctes non studentium minus quam amantium!) impediet nullus. Seu *juridicina*, seu *causidicina*, tuo voles in versu, fautores habes non malæ ætatis scriptores, atque eos quos maximè voles, vel Jurisconsultos, vel verborum juris retinentissimos. De Tertulliano qui virum novit, nemo inficias ierit. Is opere Scholastico, de Pallio, quod exaravit ubi Presbyter erat factus Carthaginensis, occasione ea quod velut, ἀπὸ τῆς χλαμύδος χειριζων(?), pro toga, pallium assumpsisset, hunc in modum scribit capite tertio! *Cato juridicina sua in tempore humerum exertus, haud minus palliato habitu Græcis favit. Juridicinam* dicit pro tempore eo, quo jus diceret Prætor. Prætores enim cinctu Gabino, hoc est nudo humerò dextro, (hoc enim est quod Tertullianus ait humerum exertus,) jus civibus dicebant. Hoc cognoscere est ex veteri interprete Persii in illud, satyra quinta.

Bullaque succinctis laribus donata pependit.

Atque item Isidoro Originum, Lib. XIX. cap. 24. Ut autem *a juridicus, juridicina*, ita à *causidicus* formarunt jurisconsulti vestri, *causidicina*. Qua voce usus Ammianus Marcellinus, Lib. XXX. *Ad ultimum id habet causidicina cum ceteris metuendum & grave, quod hoc pene ingenitum est penè litigantibus cunctis, ut cum jurgia, mille casibus cadant, accidentia secus in potestate esse existiment Patronorum, &c.* Dixerit aliquis hunc & hominem fuisse Græcum, & militem, ut ipse de se refert, extremo Historiæ suæ. Dabo igitur Aurelium Symmachum, Oratorem eumque Consularem. Istribus in locis hoc usus est vocabulo. Ut Lib. V. Epist. XV. quæ ad Theodorum *Sancto Lampadio, germano tuo, & ad spem processus, & ad bonam viam morum, causidicinam credidi profuturam.* Item, Epist. LXXIII. quæ ad Licinium: *Modestiori causidicinæ dare numen affectat.* Alibi idem, *Qui Magisterio tuo causidicinæ instituo candidatos.* Sed quid his insisto? Præclarum quidem Symmachi nomen, quem in florido dicendi genere, nullo Veterum minorem ait Macrobius, Saturnalium Lib. V. cap. 1. Malis tamen scio Imperatores, qui stante Roma, & eadem qua Symmachus vixerint ætate, sunt hi Theodosius, & Valentinianus. A. A. *Si qui vero cohortales, vel subjecti cohorti, ullam ante hanc legem gessit militiam, aut cœptam dudum etiam nunc gerit, aut causidicinam in foro amplissimæ præfecturæ, atque Illyrici, vel urbano profitetur judicio, in eodem latarum pridem constitutionum sanctio observetur.* Vides illustrem locum eo ex opere, quod mecum scio miraris, Vir amplissime, non magis esse, in manibus eorum, qui se Themidi vestræ sacrarunt. Et sanè quid ἀναλογώτερον utroque, quæ diximus, vocabuli. Nam ut *à causidicus, causidicina, à juridicus, juridicina*; sic *à carnifice, carnificina, à vestifice, vestificina*, apud Tertullianum de Pallio, *ab indice, indicina*, Apuleio VIII. Milesiarum, & aliis alia id genus. Vale, Vir maxime, & porro nos amare, ac de Republica Batava bene mereri perge.

Pag. 451. edit. Hamburg.

Codicis Theodos. Lib. VIII. Tit. 4.

Amstelodami, cIↃ IↃ cxxxvIII. Kal. Febr.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXXIX.

Claudio Salmasio,

Gerard. Vossius

S. P.

Epistola familiaris.

NOn absque periculo, salvus interim ac sospes, cum filio filiaque nunc unica Amstelodamum perveni, & eapropter gratias Deo nostro ago, quas possum. Contradum Pauli Brunswicensem (male Heresbachium putâram) mitto quidem, sed vix video ut juvare aliquid possit. Hotomannum de Usuris nec habeo, nec hic ex amicis queo nancisci. Scio tamen Lugduni in Galliis excusum anno cIↃ IↃ c x I x, cum aliis aliquot ejus viri opusculis. Mirum præteritum esse in Oceano Juris, cujus tomo septimo (septem & viginti voluminibus constat) habentur septem de Usura Scriptores. Hoc volumen transmisissem, nisi scissem certo esse etiam in Bibliotheca Leidensi. Sed ex Bibliotheca nostra habeo nunc domi meæ, ac transmittam si verbo indices. In indice tot voluminum video & aliis tomis multa de hoc argumento interspersa esse. Sed quandoquidem Leidæ hæc habetis, quæ si ulli, tibi sane patere debent, nihil de eo addendum putavi. Sin à nobis malis, universa in

in area concludam ac mittam. De honore habendo nobis in baptismatis sponsione uxor gratias agit, ut convenit, rogatque obnixè, ut utaris vicaria ejus opera, cujus maxime velis. Sic enim apud Batavos, & credo aliis etiam terris usus est, si loci intervallum vel valetudo vel aliud obstiterit quo minus, quis coram adesse perque se obire sponsionis munus possit. O si suavissima mea Cornelia, quam sic ob virtutes dileximus ego & uxor, imo innumeri nobiscum, hoc potuisset pro nobis. Sed facta est voluntas Domini, cujus nomen sit benedictum. Conjugi tuæ lectissimæ sed & affini tuæ optimæ salutem adscribi jussit uxor mea; simul obstrictissimus tibi Isaacus meus & qui plura tamen debere exoptat, quo mancupio totus sit tuus, saltem non minus quam parentis, plurimum te & conjugem salutat.

Amstelod. CIↃ IↃ CXXXVIII.
Non. Febr.

CCCCXXX.

Gerardo Joanni Vossio,

τῷ πάνυ,

Johan. Fredericus Gronovius,

Salutem & observantiam.

Consolatoria.

LUctus ille vester, Vir maxime, tristissimus, & inopinatus, omnes quidem ubi auditus est, mirificè affecit, me verò prorsus exanimavit. Quare etsi magnoperè cupiebam, quia non voce possem, & planctu, literis saltem, adesse complorationi vestræ: tamen adhuc sive me, sive te respicerem, refugit animus, nec huic scriptioni vacare permisit. Sciebam φιλόστοργον καὶ φιλότεκνον te esse, & in acerbissimo hoc vulnere, veterem cicatricem rescindi. Sciebam amisisse te puellam obsequentissimam, probatissimam suis, quæ simulacrum erat paternæ maternæque virtutis, ingenii, morum: unde dulcis illa spes nepotum proximior, & hoc avidior. Nec leto tristius leti genus ignorabam venisse ante diem, haut fato, ut veteres loquebantur. Quare ausus non sum admonere te, dum

—— Stat pectore demens luctus,
Et admoto latrant præcordia tactu.

Nunc tandem religio mihi officio deesse diutius: & parandum fuit alloquium, sive mavis, lacrymæ cum amici, quem Parentis instar veneror, cujus liberos amore, & studiis ut æquales, fratres, sorores, ingenio, doctrina, & spe, ut majores amplector, lacrymis miscendæ. Cur tamen lacrymæ modo? Vir es magnus, bonus, Christianus, in hac palæstra, qua Deus ascetas suos castigat, ab ineunte ævo exercitatissimus: ad hæc venerabilibus annis, & multa hujuscemodi exempla legisti, vidisti, cognovisti. Quare non debes aptare tibi vulgaria ista, quibus exulceratæ mentes, ad sanitatem revocantur; sed ab ipso casu sumere animos, & ab iis quæ maximè cruciant, & faciem subdunt dolori, petere solatia. Nam quoniam amas illum, qui se vult solum amari, qui jubet Parentibus, conjugibus, liberis, dicere, non novi vos; imo odi vos; quoniam non vulgarem in modum, ipse ab illo zelote amaris; non debes mirari, si ea eripit tibi, quæ inter carissima etiam benè compositis affectibus reputantur, quæ aliqua parte amorem tuum, qui sursum vocatur, terræ alligabant. Nec enim parvo constat, mortalibus vera sapientia, aut amor summi boni, sine magnis documentis habetur. Quod verò præmisisti imaginem tuam, virginem, unicum pietatis, pudicitiæ, modestæ elegantiæ exemplar, quid aliud est, quam petiisse à te Deum has suorum munerum primitias, quasi in sacrificium, quantum humanitus provideri poterat, mundum, sanctum, inviolatum, purgatum, & regenitum agni immaculati sanguine: quod velut sponsor, & vas esset aliquis, secuturæ olim tuæ in eadem beata loca profectionis. In quo, quod tibi, spei tuæ, mundo ereptum, id servatori ejus, & castissimo Cœlitum choro acquisitum est. Ipsa vero sors mortis, seu ut magis ex formula sacramenti nostri loquar, ipse commeatus, quo summus ei arbiter hujus militiæ vocationem dedit, est ille quidem illætabilis, lugubris; & præfestinus, si hominem roges; nequaquam verò deplorandus, si roges eum, vel ipsam potius, quæ semper ita se gessit, ut eam modo horam fœlicem arbitraretur, ut huc solum adspiraret. Quid enim luctuosum, per quod ad lætitiam solidam transitur? peccati immunitatem, quod solum illætabile, flebile, miserum in nobis? Neque tamen metum, aut cruciatus, aut tabem lentam, vivi sepulturam cadaveris, non mortem denique ipsam sensit: sed uno ictu, levi corporis vulnere, momento æternam animæ sanitatem redemit, & spiritum semper in hoc paratum, non flens, repugnans, vix appellata Creatori suo reddidit. Quomodo autem præpropere, & ante diem, (ut pueriliter, & stultè Pagani loquebantur) venit, quod ad voluntatem Dei, & mandatum; & præstitutum rebus volvendis, ordinem evenit? Vivit ergo illa purissima, & beata anima, pulchri corporis aliquandiu hospes, & tuum amorem ab se, ad id quod solum amabile est, revocat, jamque haud dubium amplius curæ vestræ testimonium, coram omnibus sanctis perhibet, quod à Deo acceptos, Deo servetis, veri οἰκονόμοι τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ· data in antecessum, & supposita pignori futuræ vestræ ascensionis, abiit non invita, non imparata, non gemens, & tum cum cito absolutis stipendiis evocata, missionem meruit. Nihil ergo hic lugendum; sed adoranda voluntas τοῦ ἐν ὑψίστοις, quæ cum tot præstantium pignorum tibi numerum largita sit, eam tecum rationem duxit, ut fœcunditatem fœlicitatemque conjugii tui, inter cœlum, & terram partireris. Omitto nunc de incerto humanarum rerum, de varietate discriminum, & ipsius bonæ fortunæ insidiis, de conditione communi: omitto omnia illa, quæ ex literis τῶν ἔξω, contra jacturas tales, præsidia comparantur. Nempe has cùm unus optimè omnium calleas, semper tamen sacras habuisti potiores, & hinc demùm salubria φάρμακα. Nec ignoro omnium horum te quoque meminisse; sed quia loquax res dolor est, videtur, & hanc solatiis necessitatem imponere, ut similiter sint, & sæpe nota nimis repetant. Deus Opt. Max. animum tuum erigat, honorandum senium vegetet, & quod censeri queat, abruptum liberorum tuorum, qui præiverunt, annis id in tuis, in gravissimæ Matronæ tuæ, in fratrum, & sororis superstitum augeat. Vale Vir Σεβασμιότατε· & hoc officium meum, ut à pietate profectum interpretare.

Hagæ-Comitis, Idib. Februar.
Anno CIↃ IↃ CXXXVIII.

Graswinkelius ὁ πάνυ, & egregius Heilersichius, salutant te officiosè, dolent cum dolente, & in mei alloquii cupiunt venire partem. Inclusas, ni grave est, jubebis ad Hardervicenos nautas deferri.

CCCCXXXI.

Viro Clarissimo,

Merico Casaubono,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Filiæ Corneliæ tristem casum mæstus nunciat.

IN summo mœrore meo pauxillum hoc literarum scribo, præstantissime & amicissime Casaubone, siquidem

Dominus Deus quam mihi dederat abstulit filiam natu majorem optimam Virginem, & multis nominibus laudatissimam, quam rem ex aliis qui norint malim te intelligere. Quodque dolorem mihi auget, erepta mihi tristi infortunio. Dum enim his ut terris, credo & Britannicis, obtinet hyeme, per glaciem rheda, sive traha malis, una cum fratre, sorore, cognato & duobus aliis fertur; nec impudens pariter & imprudens auscultare vult meorum & aliorum monitis universi rupta glacie in aquas præcipitati. Tenella illa mea, partim casu, partim metu exterrita, mox obriguit: cæteri, sed non absque maximo periculo, evasere. Sed plerique eorum salutem post Deum debent filio Matthæo, qui non semel in aquas insiliit sponte, ut salvaret cæteros. Sic Deus, mi Casaubone, me exercet in hac vita, qui & hactenus dat illud, &, ut confido, porro dabit, ut in sanctissima ejus voluntate conquiescam. Jam ut scis viginti quinque debentur mihi libræ Sterlingicæ ex Canonicatus Præbenda, quam vocant. Nempe exspirarunt Decembri mense anni superioris CIↃ IↃ C XXXVII. Tantumdem hic mihi hodierno die annumeravit honestissimus & ornatissimus Kustenius ea fiducia, ut quamprimum refundatur ei Cantuariæ sibi, vel illi, qui nomine illius ostenderit schedulam à me subscriptam, spero nullam fore moram vel in te, vel fratrum charissimorum quoquam. Plurimam salutem à me & meis dicito lectissimæ uxori, sed & Reverendo D. Decano & toti Collegio venerabilium fratrum.

Amstelodami, CIↃ IↃ C XXXVIII.
XVIII. Febr.

CCCCXXXII.

Claudio Salmasio,

Viro Clariss.

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

IN mœrore quem conceperam ex obitu optimæ & suavissimæ Corneliæ meæ, dolorem illum Leida abeunti non mediocriter auxit, quod partim ex Elichmanno, partim etiam ex epistolio tuo, intelligerem de nephritide, adversaque valetudine, qua impeditus, non uti ante, ita à funere, etiam invisisses. Atque eo pejus me hoc habet, quod ex eo nihil intellexerim. Scis autem quam amor sit suspiciosus. Simul nonnihil molestiæ animo attulit meo desiderium cognoscendi, quid proximo Curatorum conventu factum esset de rebus tuis, & an manserint promissis. Sed si valetudo est prospera, minus laboro, de cæteris: quanquam si ullus mortalium, is sim, qui magnum inde dolorem caperem, si tantum posset improbitas, ut te illud seculi decus, ac Batavicæ etiam Academiæ præsidium, à terris avelleret nostris. Quod ne Deus sinat, ut unquam videam. Credo, jam filiam tuam Mariam sacro stiteris baptismati. Sed sive id jam factum, sive futurum propediem, ex more Batavo, arbitror & Gallico, munusculum mitto, quo adultior tua meminerit optimæ conjugis meæ: cujus utinam valetudo sivisset, ut ipsa de sacro fonte levaret; sed quia nec ipsa potest ad vos venire, nec de Cornelia dulcissima, Deo sic visum fuit, vicaria opera opus vel fuit vel erit, dum ipsa susceptrix, & sacræ initiationis arbitra censeatur. Tantum Junia mea Merceram tuam rogat, ne vili metallo, splendido luto, munusculum minutum, sed solo æstimet affectu. De Hottomanno nihil mirum, si Haga nihil receperis; nam quo ad te scripseram die, eo ad nos filius Haga venit. Ac necdum ad Hagenses reversus, & ut arbitror jam serum est ex advocatorum elegantioribus exquirere de hoc opere. Quare nisi aliter videatur, operæ parcetur; sin aliter placitum, fac ut ex Isaaco meo intelligam. Nihil enim mihi vel meis jucundius esse possit, quam ulla in re tibi, hoc est reipublicæ Literariæ, utilis esse possit opera nostra. Salutem plurimam tibi, conjugi, affini tuæ, uxor, imo omnes nos dicimus.

Amstelodami, CIↃ IↃ C XXXVIII.
Non. Kal. Martias.

CCCCXXXIII.

Joanni Cabeliavio,

Jurisconsulto,

S. P.

Epistola familiaris.

DIcere non possum, mi Cabeliavi, quam grata mihi fuerit utraque epistola tua: posterior imprimis, qua mihi carum adeo pignus, lugenti, omni solatiorum genere mederi voluisti. Hunc animum tuum nisi habeam pergratum prorsus fuero ingratus. Quamobrem, etsi semper te dilexerim, non leve tamen est, quod amori accessit nostro. Nec propterea opinari te velim, molliter adeo me ferre tristissimum hunc casum, cujus gratia, tantum assumendum tibi laboris putasti. Scis ætatem senilem, & ut teneris ab unguiculis, studiis sim innutritus, sacris imprimis: quæ tractare soleo, non, ut alios solùm reddam meliores, sed ut prior sim ipse, quales esse alios velim. Sed de isto pluribus colloquemur, ubi Amstelodamum veneris. Nam spem eam mihi fecit alloquio suo optimus affinis tuus. Advenies exoptatissimus: Neque id modo, ob eruditionem insignem; sed etiam ob pietatem, & candorem, quibus omnem doctrinam, in summis etiam viris posthabeo, sæculo enim vivimus fucato, & maligno: adeo ut qui raram doctrinam cum excellenti probitate, animique candore conjunxerunt, sint vix totidem, quod Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili. Sed mihi ut videtur, ad carceres prope decursum hoc vitæ spatium. Tibi, ut arbitror, longa restat via; in qua conficiunda multum metuo ne graviora etiam subeunda sint, quam illa, de quibus scribis prioribus literis. Non omnia, hominibus eruditis præsertim, Dei metuentibus, evenire solent ex animi sententia. Nimirum melius novit Deus, quid cuique expediat. Literas tui amici remitto, ut volueras. De tuis fiet ut scripseras. Barlæus tui amantissimus plurimum te salvere jubet.

Amstelodami,
CIↃ IↃ C XXXVIII.
postr. Non. Mart.

Tuus omni studio.

CCCCXXXIV.

Francisco Gomaro,

Viro Clariss.

Præceptori veteri, affinitate conjunctissimo,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

De Lyra Davidica ipsi gratulatur, ac pro insigni hoc munere, ut & pro consolatoriis super tristissimo filiæ obitu gratias agit.

QUod M. Tullius ait de Phidiæ signo, simul id adspectum, & probatum; id intelligentissimi cujusque judi-

judicium est, de opera tua, in Hebrææ poëseos notitia quasi ab Orco revocanda. Nam & eruditissimus hic labor tuus novitate argumenti facile in oculos incurrit omnium, & quanto gratiora esse debent, quæ sacras attingunt literas, tanto magis vel prima facie se commendat, & tamen majorem allaturus fructum, quo magis inspiciatur. Sanè apud nos video extolli hanc commendationem, non ab iis modò, qui nomen nobiscum Christo dederunt; sed iis quoque qui, se ajunt, Mosaicis contentos sacris; laudarentque iidem impensius, si cum Hebræis literas conjunxissent Græcas. Magnas igitur gratias habeo pro Opere, quod & nostra ætas, & postera æstimabit semper. Altero etiam nomine, & ego & conjux hoc tempore, post tot merita vetera tibi obstringimur, quod ea ætate illis occupationibus non gravatus fueris, nos in hoc tristissimo dilectæ filiæ obitu, solatii plenissimis literis alloqui. Valdè illæ gratæ nobis, acceptæque, imprimis mœstissimæ conjugi, quam non mediocriter refecerunt. Spero Deum porro daturum, ut ea quæ scribis, ad animum revocet magis & magis. Nec illa segniter id hactenus fecit, sed recursat vel minima occasione dolor. Nec leviter excruciat, quod erepta filia nunc ætate hac gravescente, & valetudine adeo infirma, sibi confligandum videt cum ancillari vecordia, segnitie, ac moribus improbis. Nam antea longè maxima pars oneris in filiam recumbebat, quæ ad regundam familiam nata videbatur; non sine parentum, & fratrum admiratione. Ita circumspectè, nec moribus gravibus minus quàm placidis moderabatur, ea quæ ad rem familiarem pertinerent. Nisi hoc non minus foret, quod dixi, majus etiam de pietate, & sacrorum intelligentia, adderem de peritia sermonis Gallici, Italici, Hispanici. Nec Latinè nesciebat. Adderem de Musice universa, arteque tum calamo, tum penicillo, & coloribus pingendi. Sed dolorem talia meum quoque, qui virum, quodque caput est, Philosophum me Christianum commemini, refricant magis, quàm mitigant. Ergo his missis, ad studia nostra venio. Excuditur opus nostrum, de Origine & Progressu Idololatriæ Gentilis, & humanæ mentis ascensu ad Deum: quo ipso cum Nationum Theologia triplicem refero conflictum; historiæ priscæ unum, scientiæ naturalis alterum, ac tertium Scripturæ Sacræ. Sed opus tam varium, ac difficile in spissis adeo occupationibus non potest non spisse procedere. Salutem plurimam dicito, non uxori modò, generoque; sed clarissimo etiam Altingio; item Nobilissimo Magduello. De affine Junia, & matertera ejus Manieria nihil addo, quia hoc negotium uxoris soleo literis committere.

Amstelodami,
clↄ Iↄ c xxxviii,
vi Id. Mart.

CCCCXXXV.

Joachimo Borgesio,

Gymnasiarchæ Groningano,

S. P.

Gratam & consolationem, & donationem libri fuisse, ostendit.

PEramice à te factum, Doctissime Borgesi, quod mœstum me, propter excessum optimæ carissimæque filiæ, consolandum per literas putaris. Omnino enim valdè me hic casus affecit; sic tamen, ut solidi plurimum solatii perciperem; quod jam à teneris sim edoctus, nihil nobis secundi vel adversi contingere; citra Dei voluntatem. Unus ille melius, quid filiæ, quid parentibus expedierit, novit, quam orbis universus. Dei sunt cuncta, dat ille, & adimit, cum visum. Nec sanè illis temporibus vivimus, ut homini prudenti ac pio valdè adblandiri hic mundus possit. De me quidem illud dixero ingenuè, longe jucundissimam mihi hanc vitam fore, absque duobus illis foret, quod voluptatem magnam capio, partim quidem in senectute hac addiscendo, porro quæ me reddere possint meliorem, partim vero, voce, scriptis, factis, benè merendi de omnibus, pro modulo gratiæ, quam mihi admensus est Dominus. Pergratum quoque fuit ἀντίδωρον tuum; quod cave, ut facis, posthac deprecies. Omnino contra censeo, te mihi pro scrutis & frivolis reposuisse; non contentus sum dicere aurea, malo dicere auro magis aurea. Nam quis homulus ego, pro duobus maximis Regibus, Davide, & Salomone? quid scripta nostra, imo humana omnia, præ θεοπνεύστοις; Præ istis aurum non est aurum, sed lutum, & si quid illis vilius. Valdè etiam mihi probatur opera tua, in pietate sic à teneris instillanda unguiculis. Hoc enim præfatione operis abundè testatum facis. Nimirum quanto corruptiora sunt secula, tanto magis gliscenti malo obviam eundum est, præsertim Scholarum Præfectis. Equidem cum te sic animatum esse videam, non possum non & mihi gaudere, & Juniolo nostro gratulari, quod talem nactus sit Doctorem. Quare quod alioqui facerem, & vehementer facerem, ut puerum de meliori nota commendarem tibi, id nunc necessarium non arbitror. Nam cum affecta etiam hac ætate omnia metiaris juventutis bono; eo imprimis quod ad viam perducit æternam, quo pacto persuadere mihi possum, cessaturam unam operam tuam in eo adolescentulo, quem cùm ingenii causa ames, tum propter avi summi viri merita erga Ecclesiam Dei. Cujus etiam tralationem in iis, quæ nunc à te edita, præ cæteris omnibus, versandam pueritiæ manibus putaveris. Vale, Vir præstans & amice.

Amstelodami,
clↄ Iↄ c xxxviii,
vi Id. Mart.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCCXXXVI.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Professori Celeberrimo.

Commendatitia.

Vir Clarissime,

EA mea fœlicitas fuit, ut quantum apud te possem, non gravo etiam in amicis meis experirer. Quos cùm ea comitate excipias, qua me soles, illi, quod tuæ humanitatis est, mecum beneficium interpretantur. Utrum hujusmodi homines errent, an verò rectè sentiant, id explorare, quæ mea ambitio est, non lubet. Si quis tamen hodie vivit, quem amari à te valde velim, is omnino est Jacobus Seertlingius, qui has tibi tradit. Is in eadem mecum urbe natus, hic apud Ubios ita mecum vixit, ut nihil possit dici conjunctius. Unus sanè fuit, qui ægritudinem animi mei leniret, & hoc in loco molestissimo, vivendi tædium suavi contubernio solaretur. Cum enim omnes in hac civitate, magis fatui sint, quàm fabrorum betæ, idque ab ineunte ætate addiscant, ut crassè & loquantur, & sentiant, nitorem omnem, à verbis pariter, & judicio arceant: apud hunc unicum, cordatè sapere licuit. Adderem alia, sed nescio, quomodo hominis familiaris, semper suspectæ laudes sunt. Nosti invisum morem quorumdam, qui alios Alcæos faciunt, ut ipsi Mimnermi videantur. Unum dicam; justæ sanæque indolis est, & rectè judicat. Quod in omni laude palmarium esse, tu me sæpe, Vir Optime, & Candidissime, docuisti. Excute solum, in manus sume, attrecta, & miraberis ineptam sollicitudinem meam, qui aliunde causas, cur Seertlingium ames, con-

conferam, cùm ipse domi plures habeat. Vir incomparabilis, fœlicissimè vale.

Coloniæ Agrippinæ Proprid. Kal. Apr. A. cIɔ Iɔ c xxxviii.

Tuus ex asse,

VINCENT. FABRICIUS.

CCCCXXXVII.

Clarissimo, & Celeberrimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori dignissimo,

S. P.

Dolorem eius ex calamitate domestica lenire studet. Salmasium totum esse in opere de Usuris, multum etiam eum deferre Vossio suo; Samuelem Petitum conditionem à Franekerensibus oblatam acceptasse indicat.

Clariss. Doctiss. & Celeber. Vir, amice conjunctiss.

NOn possum, nec debeo, nostrum Heilersigium ad vos abeuntem dimittere, sine literis meis. Quamvis enim talis sit, qui meos sensus norit, & quomodo erga te & tuos sim affectus, testari possit; nolui tamen id ejus verbis committere, sine speciali Syngrapha. Non libenter obductam familiæ tuæ cicatricem refrico: id tamen coram Deo, apud te debeo profiteri, vulnus illud tuum, me graviter affecisse, & mali non ignarum, tibi & lectissimæ uxori tuæ, unà cum mea, seriò condoluisse; sed qui te novi non Philosophia tantum, sed Christiana etiam sententia, & opera, non dubitavi quin consilio Dei acquiesceres, & manum ejus osculateris, vel percutientem. Id te fecisse & forti animo casum hunc tulisse, significavit nuper mihi amicus noster, Nobiliss. Salmasius, qui hic aliquot dies, sui nobis usuram fecit, totus in Usuris describendis, & distinguendis, in quibus tale specimen edidit omnigenæ eruditionis, & diffusissimæ lectionis, ut qui, nonnullorum arte secus de eo senserant, nihil vulgare deinceps à tali ingenio exspectent: in quo nec tu falsus fuisti, nec pro eo qui est in te candore, unquam dissimulasti, quam tibi displicerent sequiora illorum judicia, qui ei raram & exquisitam eruditionem derogarent. Quantum tibi deferat, testis esse possum, ex iis quos unà de te contulimus sermonibus, in quibus id interea enumerabat, quæ sibi infelicia accidissent, quod eo tempore Leidam venisset, quo Clariss. Vossius emigraverat, cujus communicatione & consortio frueretur. Sed ita Deus sedes, & habitationes nostras determinat, ut nullibi simus ubi nobis nihil sit desiderandum, donec sedes illas incolamus, in quibus Deus est, omnia in omnibus. Et te, tuosque omnes, ex animo commendo; & reliqua de quibus apud te libenter garrirem, nostro Heilersigio committo, teque cum tuis, à me, & mea, salvere, plurimum cupio.

Hagæ Comitis. Pridrid. Kalend. April. cIɔ Iɔ c xxxviii.

Tuus ut suus omni studio & affectu,

ANDREAS RIVETUS.

Novi, quam benè velis affini meo Molinæo, ideo existimavi tibi gratissimum fore, si significem eum adhuc athleticè valere, Dei beneficio, quamvis septuagenarius sit, & auctum esse numerosâ prole, superstitibus ex secunda uxore, quinque liberis impuberibus. Addam Samuelem Petitum qui tibi ex scriptis notus est, conditionem à Franekerensibus oblatam, in locum Bogermanni acceptasse, & venturum proximo Augusto.

CCCCXXXVIII.

Clarissimo Viro,

D. Gerhardo Johanni Vossio,

Eloquentiæ & Historiæ Professori Celeberrimo.

Sympathiam suam in morte filiæ ejus testatur. Pro donatis thesibus Theologicis disputationes suas in Aug. Confess. gratus transmittit. Juvenem quendam commendat. Syntagma suum Sycophantas quosdam tanquam Socinianum palàm incessere, graviter conqueritur.

DE obitu filiæ tuæ, Vir Excellentissime, & summe, virginis ornatissimæ, sex Linguarum peritæ, aliisque virtutibus supra sexum, & ætatem suam condecoratæ, mihi renuntiatum est. Quem ego casum familiæ tuæ, non sine maximo dolore, ac συμπαθεία, accepi. Digna enim illa erat, quæ Parentibus honoratissimis gaudium pareret, & familiam augeret. Verum supremo Imperatori aliter visum, qui eam jussit subito, a statione sua discedere, ne seculi plures molestias devorare nobiscum cogeretur, qui in horas cupimus dissolvi & esse cum Christo. Eapropter sancto pectusculo, ne sane fœlicitatem invideamus; sed illud processisse in locum omnibus piis communem: in quem seriùs, ocius sequemur, omnino statuamus. Uxorem lectissimam, cum filio pristinam valetudinem jampridem recuperasse spero, quam utrique, tecum firmam, & perpetuam, ex animo precor. Pro Thesium tuarum Theologicarum Thesauro, mihi dono dato, immortales ago gratias; pro quibus licet ἀντίρροπον, dare nequeam; tamen quasdam meas olim in Augustanam Confessionem, à me disputatas mitto, quas tanquam signum nexus mei, in quodam Bibliothecæ tuæ angulo reponere siquidem id mereantur, haud graveris. Qui verò harum lator est, juvenis est Linguarum Orientalium amantissimus, qui jam in Græcis, Hebraicis, Chaldaicis, & Syriacis, mediocriter profecit, ac Rabbinos legere cœpit. Qua de causa etiam tibi sisti voluit, ut authoritate tua Linguarum Professoribus, in Academia Leidensi, D. D. l'Empereur, D. Golio, & D. Ludovico de Dieu, commendatus, in penetralia Orientis, sese facilius ingereret: & Arabicæ cum primis Linguæ notitiam sibi, tantis Ducibus, atque Magistris, comparare possit. Quod illius propositum non potui non probare, & illius amore, hanc tibi facessere molestiam. Des hoc, amabo te, amicitiæ nostræ, quod toties, tamque audacter, sanctissima tua studia interpello. Antequam claudam, de sycophantarum quorumdam morsibus, apud te queri cogor, qui Syntagma meum, clam & palam, incessunt tanquam Photinianum, & Socinianum, à quorum hominum erroribus ita abhorreo, ut a veneno præsentissimo Christianæ Religionis. Calumniæ author est Flockenius, discipulus quidam olim meus, quem tibi, Vir summe, & Polyandro nostro unicè commendaveram, quem me propter variè ornastis, juvistis. Is, is hanc mihi nunc rependit gratiam. Sed Deus qui innocentiæ meæ testis est, veritati patrocinabitur, & vitilitigatores confundet. Ignosce, quod hanc animi mei ægritudinem, in sinum tuum effundere audeo; & cum charis tuis longum, ac benè vale, & salve.

Dat. Bremæ Anno cIɔ Iɔ c xxxviii. 18. Apr. juxta veterem formulam.

Excellentiæ tuæ,

devotissimus,

LUDOVICUS CROCIUS.

CCCCXXXIX.

Hugoni Grotio

S. P.

Epistola familiaris.

DOlet, Illustris Domine, quod tardè adeo ex conjunctissimo Collega meo Barlæo resciverim de itinere Cl. viri Joachimi Wichwortii; si præscissem, non passus eum forem sine meis Lutetiam literis proficisci. Nunc abierat priusquam cognoscerem eum de abitu certi aliquid statuisse. Itaque nec valedicendi potestas fuit. Moleste etiam tuli, quod epistola mea, tot ante menses exarata ad te, diu adeo delituerit apud Præstantissimum fratrem tuum Guilhelmum. Vel me non satis intellexerat filius meus Franciscus, vel Francisci mentem non satis sit assecutus frater tuus. Nam volueram, ut literas per tabellarium mitteret. Affinis de Pictura opus, per amicum mittam, ubi occasio obtulisset. Gratissimæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus mœstum erigere studes. Nec tamen mihi videor, molliter ferre tam durum casum: nec id censent amici: mirantur magis, quando cogitant, cujus ipsi animi forent in simili negotio. Nempe mecum assiduè revolvo, ut curæ semper fuerim Deo meo, qui unus melius me, & omnibus mortalibus novit, quid mihi, quid meis expediat. Nec infœlices censeo, qui in flore ætatis discedunt. Non corrumpentur à seculo hoc, quo ab annis xx ita improbitas, & ἀθεότης, cœpit incrementa, ut animus vehementer exhorrescat; quando mecum reputo, quæ tempora videantur imminere, si sic porro procedetur. Eadem aliquid solatii afferunt conjugi optimæ, nec tamen in hoc dolore suo satis cordatæ. Me quidem sæpe ejus gemitus & lacrymæ somnum capere non sinunt. Nam & mihi refricant caulas doloris. Recurro igitur ad vetera solatia millies ei dicta, & quod plus sæpe valet arte, ad alias cogitationes abducere ægram ejus mentem annitor. In opere nostro excusa sunt, ut vulgo numeramus Alphabeta quatuor. Quintum quantum conjecto superest. Miraberis scio, me non posse manum tollere de tabula. Sed primo satis visum ex prisca historia, adducerem quæ ad Religionis gentilis primordia, & progressum pertinerent. Postea non sum visus mihi sat utilem operam publico navaturus, nisi mentem humanam adducerem quoque ad veri numinis cultum. Itaque juvit per omnia me naturæ opera diffundere; inque iis considerare, Dei bonitatem, potentiam, ac sapientiam. Valdè enim ab iis dissentio, qui inanem naturæ speculationem arbitrantur. Collegæ Hortensii iter ægrè procedit. Delegati Provinciarum in generalium Ordinum consessu assignarunt in itineris impensas, bis mille Caroleos: quos petere jusserunt, ab rei maritimæ Præfectis, vel simili Collegio, quod Amstelodami sit. Displicet id huic urbi. Si idem fecissent Ordines Hollandiæ, negotium jam confectum haberemus. Metuitur nunc ne, si in minuto hoc fœderatarum Provinciarum Delegatis gratificetur, res sit exempli non optimi, ac assuescant imperare quantum volent: immensam autem pecuniam volent semper, si urbem hanc opibus ut ajunt affluentem, habere cœperint in talibus obsequentem. Scripsi nuper cur noluerim me immiscere editioni Critolai, totumque hoc commiserim Hortensianæ industriæ. Ita factum, ut nihil ejus hactenus sit editum. Sed paucis abhinc diebus, Salmasius ad Isaacum meum scripsit, ut cognosceret, quid de hoc opere fieret. Occasione ea compellatus Blauwius, qui retulit jam figuras, quas vocant, incisas: ac propediem opus ipsum velle excudere. Commonebo Hortensium ut magis urgeat. Sed vix illi quoque sat curæ fore arbitror, quam diu incertus itineris, sic animo fluctuat. Hoc si videro post longam cessationem, curam ipse hanc lubens suscipiam. Isaaci mei Scylax Caryandensis, Geographus vetus serio ab eo castigatus, excudi abhinc mense cœpit. Etiam Mæotidis periplum ἀνέκδοτον addet. Conjux & liberi uxorem præstantissimam, ac filios, filiamque plurimum salutant.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxviii, postrid Kalend. Majas, St. N.

Illustris tui nominis cultor,

G. J. Vossius.

CCCCXL.

Viro Amplissimo

Georgio Ratallero Doubletio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Joannem Varranum in Prorectorem Scholæ commendat.

INtelligo apud vos, vacare Protectoris ut vocant locum. Cogitare proinde mecum cœpi, de Scholis Bataviæ; quarum plerisque succrescere video, non ausim satis dicere fungorum segetem, (nam quæ hæc Latinitas?) attamen copiam talium, qui priusquam didicerint, docere alios præsumant. Hujus mali fons caputque est præpostera quædam misericordia Procerum erga imperitos, fame fortasse, nisi sui ratio habeatur, perituros; quos dum curant, immisericordes fiunt erga innocentem illam ætatem, quæ eo magis erat curanda, quia curare se nescit. Existimavi igitur, cùm tot annos instituendæ impenderim adolescentiæ, nihil me facturum à moribus meis alienum, si & publici boni ergo, & in eorum spem gratiæ, qui scholæ apud vos bonum curant, commendarem tibi Joannem Næranum, Samuelis filium, spe illa, ut tua opera, commendetur iis quibus Scholæ cura incumbit. Juvenis hic, (nam cur dissimulem) in illo quidem capite, quod sic hodie est controversum, Melanchtonianæ est addictior sententiæ; sed quod comperi, alienus planè ab illis, qui monstri aliquid alentes, Φωτινιάζειν, sive mavis Σωκινιάζειν. Quales à me neutiquam sperent, ut pueritiæ apud nos censeam præfici oportere. Hac fiducia, literas istas exaravi, nec alioqui in gratiam meorum acturus. Tu quoque si eum Scholæ Curatoribus commendare non graveris, facies, & rem mihi gratissimam, & pulchrè mereberis, de Parentibus, pariter ac Pueris, & eadem Curatoribus, qui digna tibi postea gratias agent. Est enim pius, sobrius, modestus. Quam raræ sunt laudes istæ temporibus nostris! Jam præterea quod in isto munere spectatur, Latine est scientissimus, Græce gnarus, carmen etiam pangit fœliciter. Dexter est in instituendo & industrius. Novi juvenem familiariter, norunt & liberi, ut fidentius ista scribam.

De rebus meis nihil habeo addere, nisi jam majorem partem esse absolutam operis mei, de Idololatriæ Origine & Progressu. Optimæ conjugi tuæ à me, & meis, salutem plurimam dicito.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxviii, v Idus Majas.

CCCCXLI.

Joanni Meursio,

Viro Clarissimo,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris.

POst superiores literas de optimæ ac eruditissimæ filiæ meæ excessu diu alia nos tenuit sollicitudo. Filius Matthæus (is cujus de primis Hollandiæ Comitibus commentatios habes) duos tres menses nunc ambigua nunc adversa valetudine usus est: credo ex nimia animi consternatione, & aquæ injuria, quando pene impos mentis, ubi sic omnes periclitantes in glacie vidit, ea rupta in aquas sæpius insiliit; nunc hunc nunc illum liberandi gratia, quod feliciter ei successit in omnibus, præterquam sorore Cornelia: addo & seipso; quando tandem in morbum hæc erupere gravem, adeo ut Medici quini (binos advocaram, sed tres amore familiæ, &, ut aiebant officii ergo sponte accesserant) de vita ejus vel plane, vel pæne desperarent. Nunc ille magis magisque per Dei gratiam convalescit. Sed uxoris morbus illum filii excepit. Quid mirum si muliebris animus non sufficiat omnibus ferendis? etiam prope constantiam meam tot adversa expugnassent, præsertim accedentibus aliis, in his nonnullis, quæ tu scio tantum pro pulicum morsibus habes; illorum uti nequitia qui sibi omniscii (omniscioli potius) videntur, & tanquam ab alvo te meque sic ingentes Grotii & Salmasii animos despicere ac depreciare, non cessant. Hac hora venio à Blauwio qui certo addixit tres intra hebdomades Historica tua & Danica & Belgica ad finem perductum iri. Bina quidem præla tuis quotidie fervent, ut mihi significat filius Isaacus cujus Scylax & nostra item de Idololatria Gentili & Philosophia Christiana eo tardius procedunt, qui unus alter ex operis Typographicis alio se recepere, & nolim ego qui in tuis distinentur inde avocari, præsertim qui semper dixerim paratum me esse ad menses aliquot differre: dummodo non in aliis sed tuis alacrius progrederetur. Cur demum postquam à te literas acceperit missurus sit quæ petis, ex ejus epistolâ cognosces. Aliquid subest pigritiæ. Utcunque enim nescias, quas miserit chartas, poterat omnium mittere nunc exemplar, & ubi tuas acceperit chartas supplere in iis quæ recepisti. Sed prætexebat gravem in tantis occupationibus fore laborem ex fascibus singulis folium sive Philyram unam eximendi. Non laudo, sed cum domus ejus vitam attendo utcunque excusato. Heinsius vetus Collega noster in excudendis ad N. T. notis jam pervenit ad Epistolam Philippensibus scriptam. Vale optime & summe vir, & cum uxore, filio & filia à me, conjuge & liberis universis salve plurimum.

Amstelodami, clↄ Iↄ c xxxviii. Prid. Id. Junias.

CCCCXLII.

Francisco Junio, Fr. Fil.

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

QUi has ad te literas defert, conjunctissime Affinis, is est ornatissimus juvenis Joannes Roue, Professoris Eloquentiæ, in inclyta Rostochiensium Academia frater. Octennium jam in Wittebergensi, Lipsiensi, Rostochiensi Academia vixit: Ac linguis, præcipuè Orientalibus, sedulam dedit operam, sub egregii nominis viris Buchnero, Smidio, Trostio eo qui & Syriaci Testamenti, & Lexici editione, non leve sibi nomen paravit. Exinde anno integro, lustrata illi Suecia, Daniaque. Sed egregius animus nequit his se spatiis continere, sed nosse avet quicquid in orbe est præclari. Itaque in Bataviam venit, ac Leidæ sub Golio Professore, in Arabicis se exercuit: Inque ædibus vixit Elichmanni, Medici experientissimi, & quod magis huc facit, Arabicæ, Persicæ, Ægyptiacæ, & aliarum linguarum periti. Nunc magnam cogitat Britanniam, magnis (ita censeo) fœtam viris. Commendatitias eo, ut intelligo, obtinuit a Præstantissimo Boswello, Gentis Britannicæ ad Belgicæ fœderatæ Proceres Oratore. Sed quem dixi Elichmannus hospes ejus, petiit ut meas quoque adderem. Quod eo lubentius feci, quia & Cornelius Grotius, magni Hugonis filius, eum filio meo Matthæo per literas commendârat. Postea etiam in prandiolo, quo eum cum Collega Hortensio, & Hasio Medico exceperam; sic tribus nobis se probavit, ut amore nostri dignum, imo bonorum omnium putaremus. Non animus quidem tam occupato facessere quicquam negotii; sed facies quod possis, quod mihi gratissimum erit, meque ad similia in tuæ spem gratiæ præstanda paratissimum scito. Ab Nobili D. Boswello spes ei facta est, posse cum Britanno natalium splendore inclyto, proficisci ad Illustrissimum Serenissimi Regis Caroli Oratorem, qui Constantinopoli agit. Quare quoque in istoc, si quid valeas, non patieris, scio, operam tuam desiderari. De excessu filii mei Joannis in India Orientali jam diu existimo aliunde cognôris. Scripsi de eo ad Reverendissimum, & Illustrissimum Dom. Archiepiscopum, ne quid ignoraret, cujus maximè scire interesset. Sic sunt spes humanæ. Post tantas impensas, benè tandem fore sperabam. Et ille meus magnam sui exspectationem suscitarat. Jamque Proceres hic nostri, cogitationem susceperant, de ornando eo dignitate luculenta, quæ eum potuisset, ut sic dicam, totum inaurare: sed Deo aliter visum. Ex Bibliotheca ejus desidero, nimium quantum librorum, quos donâram. Et in his aliqui, quos ut recuperare his terris possim, minimè videam. Intelligo de nova Vitruvii editione te cogitare; sanè placet animus: Et in nostris, sive τοῦ μακαρίτου filii malis, vetus erat editio Florentina, quam usui tibi futuram arbitrarer. Habeo alioqui & alteram, ibidem excusam, non multo post curante Jocundo Veronense: si usui esse possit, transmittam. Clarissimus Salmasius, Vir nunquam satis laudatus, magnas tibi gratias agit, pro opere tuo de Pictura: & Ἀντίδωρον mittit, quæ de Usuris scripsit. Unum est volumen sed ejusdem argumenti; jam alterum sub prelo est. De excessu Corneliæ meæ suavissimæ, & eruditissimæ virginis scio, jam cognoris, ex sorore Brunæa. Eo magis tristia illa refricare, mihi animus non est. Quæso, mi Affinis, ne tam segnis sis in scribendo. Tuebetis te exemplo meo: sed si vitam meam jam molestam, & occupatam nosses, facile excusaveris. Uxor nunc Amersforti est, apud Nætanam sororem: Idque authore Medico, qui arbitrabatur usque adeo valetudinariam recreari posse, tum aëre ejus loci meliore, tum colloquio sororis, & amicorum, quos alios in his Thinsium affinem habet. Exciditur opus nostrum gemini argumenti, de Theologia Gentium, & Physiologia Christiana: jamque perventum ad philyram centesimam, sive id clarius, ad Alphabetum quintum. Exciditur & Scylax Caryandenus filii mei Isaaci, qui & de Ptolemæi Geographicorum nova editione consilium suscepit. Vide ecquibus Codd. ex Anglia MSS. juvare possis. Multa enim in eo corruptissimè nunc leguntur. Quæso meo nomine salutes, quos mei in Britannia scis amantes. Catalogum nunc texere non est animus. Vale, optime Affinis, & à nobis omnibus salve; etiam cognato tuo Brunæo, qui post suum ex Anglia reditum, nobiscum Amstelodami vivit.

clↄ Iↄ c xxxviii, iii Kal. Julias, St. Nov.

CCCCXLIII.

CCCCXLIII.

Constantino L'Empereur, Gerardus Joannes Vossius, S. P. D.

Commendatitia Georgii Gentii.

Nobilis & Magnifice Vir,

ACcepi hodie literas à viro Cl. Ludovico Crocio, Theologo Bremensi, quibus mihi commendat Georgium Gentium, Dhama-Saxonem, eum qui has ad te literas defert: Ac porro à me petit, ut ne eum dimittam Leidam, sine literis meis *συστατικαῖς* vel ad te, vel Golium nostrum, vel Ludovicum de Dieu; viros famâ nominis egregios, sed eorum judicio, qui penitius mecum norint, longè hac majores. Ac vos potissimum nominat, quia juvenis hic hactenus Orientis linguis sedulam dedit operam: atque ut uberiorem ex iis capiat ingenii fructum, ad vos potissimum, tot Orbis Academiis insuper habitis, capessit gradum. Horam vel amplius, cum eo sum collocutus. Video esse eruditum, & quod scis, majoris me facere, modestum. Augustanæ confessioni est addictus: quod & Crocius scribit, & ipse agnoscit. Laudavi ejus propositum, quod ex fonte Hebræo Scripturarum peteret intelligentiam; Et simul addere vellet, quæ ex tralationibus, & Paraphrasibus, Orientis possent hauriri. Subjeci interim sicut soleo, ut Historia Ecclesiastica, & sanctorum Patrum commentariis legendis, partem aliquam temporis dare vellet: multaque in eam rem attuli, quæ incitare ad hoc possent. Devenimus occasione hac, eum in sermonem, ut aliquid dicendum esset, qui juniorum, de antiquis Ecclesiæ temporibus, sui quoque memoriam: apud posteros reliquissent. Apud eum quem scirem, Augustanæ esse confessionis, & præterea in diœcesi natum esse Magdeburgensi, mentionem injeci de Centuriatoribus Magdeburgensibus: quos ut multa fugisse, non est dubitandum, ita quin plurima præclarè viderint, nemo sanus ambigit. At eruditus juvenis in hoc doctrinarum genere, statim inscitiam suam prodidit. Nec nomen istius operis nosse aiebat, nec vidisse unquam. Deduxi igitur in Musæum meum, & opus commonstravi universum. Cogitavi ego mecum, quod olim dicebat Tullius, O tempora, O mores! Sic jacere antiquitatis studium, pariter apud nos, & eos quos dixi? Irascebar non optimo juveni, & qui hac parte, penè extra omnem foret culpam: sed Doctoribus Theologis, quos audiisset tam diu. Nempe scripturarum interpretationem, ex junioribus solum petere jubent: Veteres autem Ecclesiæ Doctores, uti Megarenses olim *οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι*. Tanto magis te amo, Nobilissime, & Amplissime vir, qui eximia Linguarum Orientalium peritia minime contentus, jam ab annis pluribus in eo operam insumas tuam, ut veteres Ecclesiæ Doctores, socies novis, & novos item antiquis. Quod si ab omnibus fieret, melius cum Ecclesia Dei ageretur. Optimæ conjugi, ac Clarissimis viris, Golio ac de Dieu (quibus per otium hunc juvenem commendabis) plurimam meo nomine salutem dicito: sed & Collegis aliis, ac amicis; verum ut dixi, ubi sponte se occasio feret. Non is sum qui ex magno pariter viro, ac amico, & munus nunc sustinenti, sub quo tam corruptis temporibus, propemodum Alcides succumbat, salutigerulum facere stultè adlaborem. Tamen committere non possum, quin extra ordinem, unum memorem: scilicet avunculum tuum, eumque conjunctiorem; mihi quoque alio nomine, quod Belgam, in fœderatis hisce terris, Antiquitatis Ecclesiasticæ, (qua sic me capi scis, jam ab adolescentia) nec amantiorem, nec intelligentiorem sciam aliquem. Ni grave est, aliud quoque est, quod summo illi viro significes: accepisse me responsum, ab Illustrissimo Suecorum Legato, Hugone Grotio; in cujus literis, hæc iisdem verbis legere est, *Polycarpi Epistola Græca, non puto plus habere Sermondum, quam habeat Salmasius. Ultima sunt, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα, καὶ δι' ἡμᾶς ὑπὸ.... Ex Græcia qui id damnum sarciri possit, si quis adlaboret, vix dubito. Danda opera est ut quæratur & Hermas Græcus, qua de re Anglos quosdam monui.* Vale vir, amiceque eximie.

Anno cIɔ Iɔ c xxxviii. Post. Kal. Julias.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXLIV.

Extractio Epistolæ ad Dom. VOSSIUM missæ, per FREINSHEMIUM, de dato 11. Julii Juliani 1638.

Quid in nova Taciti Curtiique editione moliatur, familiariter exponit, opem ipsius implorans.

TAcito, ipse ut spero, locum aliquem adsignabis in Bibliotheca tua. Tum eum libebit introspicere, infinitum devincies homines tui studiosos; si quæ minus rectè vel commodè se habent, annotes, atque moneas. Est enim præ manibus alia major editio, quam multorum annorum opere, atque labore paratis subsidiis, tendimus fieri ornatissimam. Institutum nostrum probavimus, & alibi viris magnis, quorum ille Grotius jam misit aliquot, suspicionum, atque emendationum, in Authorum paginas: eas nos inseremus locis suis, cum fide, & gratitudine. Non dubitamus autem, quin tibi, dum Scriptorem istum tractas, egregia notarum ejusmodi, messis succreverit. Ad quam annonam dividendam, si nobis dispensatoribus uti placet, aliqua forte peccabimus, per imperitiam, aut levem aliquam culpam, sed tamen dolus aberit. Idem te rogatum puta de Curtio. Quamquam enim ejus Notæ, jam aliquatenus sint progressæ, ut vides ex pagellis, quas censuræ tuæ subjicio, multa tamen adhuc inseri poterunt sequentibus: sed & indici, cui, ut poteris animadvertere, multa refertantur, quæ vulgo commentariis adsperguntur: ne dicam omissa posse subjici etiam absoluto jam operi. Eum Authorem edo, sumptibus Viri Nobilis, atque docti, Joachimi Wicfortii, civis vestri. Utque jam sentias, quam obnoxia sit excellens humanitas impudentibus desideriis, audeo rogare, ut fasciculum ei inscriptum, reddi cures; mercedem quæ expendenda erit, ipse libenter, aut solvet, aut restituet, molestiam non conciliarem tibi, si certam aliquam occasionem nossem, quâ ad mittendas ei literas uti liceret. Est & alia causa, quam & ipsam non dissimulo: ut nimirum viro illi, qui fortassis, oblata hac occasione, consilio tuo uti cupiet, suadeas quod ad Authorem eum rectè atque ordine perornandum pertinere, arbitraberis. Atque ut summatim instituti nostri ordinem teneas, post notas has, subjicietur ipsa Curtii Historia; capitibus, atque versiculis, distincta, cum adnotatione, similium locorum, ad Taciti ferè formam. Inde priorum Librorum qui perierunt vicem scribam, stylo, atque genio, quantum poterit Curtiano: quem interjecto tempore, tum occasione notarum penitus meditor, & inter ipsam textus editionem sæpius relego, aliquanto familiarem mihi reddere potero. Totum opus Index finiet, quem præcedet variarum Lectionum Libellus. Ad decus simul, & explicationum locorum aliquot illustrium, accedunt rerum variarum simulacra, Typis æneis expressa. Ita hanc editionem censemus fore omnibus aliis, quæ quidem hactenus processerunt, longè ornatiorem, locupletiorem, commodiorem, atque utiliorem. Sunt autem quæ obstare possent ex mole operis, (nam si ita pergamus, duo volumina implebit) sumptuum gravitas, & mora paulò longior. Cum enim id nobis in votis sit, ut edere possimus hos Authores, ad usum homi-

num

num quam accommodatissimos: semper conamur ut quicquid ab aliis in eos observatum est, si tamen aliquid momenti adferre judicamus, suo loco, atque ordine inseramus, idque quo longius sit ab invidia, ipsius fere Authoris verbis. Jam autem scripserunt in Curtium; Popma, Loccenius, Acidalius, Glareanus, Modius, sed verbosissime Raderus, cujus ex prolixis commentariis, quamquam recido, (ut ex ipsa collatione, cùm vacabit, cognosces) quantum possum; non tamen evado, quin magna accessione, Notas meas onerem. Tamen si Wicfortio nimis prolixum fore videbitur id opus, reliqua, dum tempori moneat, impensius detrumere jubebo.

CCCCXLV.

Hugoni Grotio.

Philolaum ejus se urgente excudi cœpisse; etiam in promovendo Hortensii itinere, amicissimo Collegæ non defuturum significat.

Illustrissime Domine,

EUnte ad te Petro Pelsio, & aliquid à me literarum poscente, etsi hoc tempore valdè distrahar; tamen ornatissimo id juveni, & Amplissimo ejus tui amantissimo Parenti, dandum putavi, ut aliis hoc officium præverteret. Valdè jucundus mihi filii tui Petri J. C. adventus fuit, qui & aliquot nobiscum dies Amstelodami egit. Post eas literas quas veniens exhibuit, alteras tuas benè longas, ac tanto gratiores accepi. Sed nunc respondere, nec his, nec aliis licet. Fiet hoc autem epistola proxima. Solum mitto quæ Hispanicè Manasses exaravit. Sed censeo non satisfacere ista quæsitis tuis. Agam ipse cum eo accuratius, Philolaus me urgente excudi cœpit. Hactenus opera mea ab Hortensio, in promovendo itineris instituto, postulata non est. Aliunde quicquid eo pertineret, rescifcendum fuit. Nunc quia meam sibi operam, apud Proceres utilem fore arbitrabatur, non deero amicissimæ Collegæ. Sed utinam id antea fecisset! Non debuit hoc negotium, eo pede quo cœptum transigi. Monstravi illi in literis tuis quæ ad laudem ejus, & hujus instituti commendationem pertinerent. Petiit, ut ea sibi à filio meo exscripta traderem. Tum item ut Consulem Conradum Verburch, & Consularem Bicherium accederem, tuamque de tota hac re sententiam prælegerem. Feci id lubens, & video non leve apud eos pondus habere judicium tuum, uti sanè debet. Facturi sunt omnia quæ salva Hollandiæ Ordinum authoritate possunt. Verum & de hoc, & de aliis, literis proximis. Jam enim adest Pelsius, & tempus abitus instat. Illustri Dominæ conjugi, & familiæ toti salutem à me meisque.

XIV Iul. Stil. Nov. ciↄ iↄ c xxxviii.

Tui nominis cultor,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXLVI.

Viro maximo,

Gerardo Joanni Vossio,

Joannes Fredericus Gronovius,

salutem & observantiam.

Casauboni Epistolas ad finem properare; Rivetum Apologiam pro B. Virgine sub incude habere, certiorem facit.

POst longum silentium, alloqui statui te, Vir Clarissime, non quasi de observantia mea, sine isto officii genere, minus certum te arbitrarer: sed quia post aliquot dierum nimiam contentionem, otiari hodie, & salutare amicos constitueram. Scelus esset me ex consuetudine tua silendi, de sanctissimo verissimoque amore tuo erga me malè suspicari: cujus ea habeo, sensique τεκμήρια, ut sive studia mea, sive vitæ rationes inspiciam, tantum tibi acceptum feram, quanto nunquam paria tecum, aut cum tuis facere quivero. Nec de meo in te animo ambigere te posse puto, quin ingratissimum bipedum me esse existimes, quod in tam probos mores, tam simplex, & venerandum senium non cadit. De meis nunc studiis pauca: quæ quidem tota in civili jure occupantur, quando hoc urgebant cognati, & hanc mihi unicam anchoram restare providebam. Itaque libris tuis rarò, nec nisi ex intervallo utor: nec enim unquam adeo in istud mare immergar, ut dulcium ante omnia Musarum, quas tanta ambitione procatus sum oblivisear. Epistolarum Casauboni opus ipsum absolutum est; in appendice nunc hæremus, cui si per me staret, non per moras Typographi, jamdudum colophonem addidissemus: cupio enim nimis molestissimo labore levari, quum immenso temporis dispendio, fructu prælectoribus quibuscumque exiguo, gloria ut in alieno opere nulla, hactenus exantlavimus. Ad Meursium τὸ πᾶν, scripseram rogaveramque, ut à Casaubono ad se scriptas nobiscum communicaret. Eæ literæ missæ ad Cracovium Agentem Ordinum, integrum annum in Dania peregrinatæ, vix tandem ad destinatas manus pervenerunt. Interea cum tua comitate, Epistolas illas summi viri accepissemus, ante duos fere menses respondit Meursius, easdemque in fasciculum collectas, una misit. Egi igitur gratias illi, & exemplar diatribæ Elzeviriis, uti poterat, curandum Soram dedi. Sed quoniam horum quoque fides suspecta sit mihi (certè cùm Brema ad Salmasium scripsissem, usus officio Bibliopolæ, qui meas ad illos miserat, responsum detinuerunt semestre integrum, & detinuissent diutius, aut perdidissent, nisi ipse in has oras profectus popościssem) has scripsi, & alia via, si potest, per Blauwium velim quamprimum mitti; idque ut per filiorum aliquem mihi effectum dares, rogare ausus sum. Reverendus Rivetus sub incude habet Apologiam pro beata Virgine, in duas tributam partes: quarum prior historicam, quatenus vera sciri potest, & commentitiam de vita ejus persequitur. Posterior de cultu ejus aget. Heilersichius Buræ est cum Domina Principe, & Illustrissimo Discipulo suo. Uxorem tuam, sanctissimam Matronam, & liberos omnes saluto officiosissime. Ad Isaacum scribam propediem. Est enim penes me Justinus, quem ille Peiraredo comitem dederat, cum fœnore conjecturarum ejus. Vale, Vir Σεβασμιώτατε, & me ama.

Hagæ, ad diem. Prid. Calend. Sextil. Anno ciↄ iↄ c xxxviii.

CCCCXLVII.

Clarissimo Viro

Gerhardo Johanni Vossio

S. P.

Curtium mittit, judicium ejus de Notis in eundem suis expectat, & propediem emendatiorem editionem pollicetur.

Vir Clarissime,

CUrtium ad te mitto, & in eum meas Notas, de quibus ut ingenuè fatear, judicium Poëtæ in partes vocare liceat:

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala plura,
Qui legis hæc, aliter non fit, amice, liber.

In re ardua, etiam citra operis effectionem, honestus conatus, bonis haut improbari solet. Si Deus vitam & vires dede-

dederit, quod nunc minus limatum, ut iterata editio, (modo eam sperare liceat) ac dies posterior, prioris magister sarciat, operam dabo. Libelli quidem mei indignè ab homine, cæterarum rerum omnium, nisi lucri incurioso habiti sunt, ita ut pudeat me editionis. Omnia scatent mendis. Et aliquem ex malignitate inseruisse credidissem, nisi hominis (Jacobum Marci à me significari scis) supinam negligentiam perspectam haberem. Altera editio σὺν θεῷ, emendatior & acutior prodibit. Ut autem summæ tuæ eruditioni semper assurgo, ita tuum de Notis meis in Curtium expecto judicium, cui lubens acquiescam. Ut aliquid in Curtium commentarer, post alios, Superiorum jussa, & hujus loci juvenum desiderium urserunt; quorum etiam captui, non eruditis hæc scripsi. Quid tuæ Musæ, jam nobis parent, unicè scire aveo. Si me responso dignaberis, harum lator Daniel Jonæ juvenis eruditus, ex fide curabit. Vale, virorum eruditissime, & me amare perge.

Upsaliæ, a. d. XVII Augusti, cIↄ Iↄ c XXXVIII.

Tibi addictus,

JOHANNES LOCCENIUS.

CCCCXLVIII.

Stephano Stephanio,

Viro Clarissimo,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris.

NOlui ulterius differre scribendi munus, præsertim reditum parante Severino vestro. Nam nunc quoque si negligam, metuo ne etiam differam in illud tempus, quo absolutum erit opus nostrum, de Gentium Theologia, & Christianorum Physiologia. Atqui ut ex voto meo acceleret Typographus, non ante tres menses ad finem poterit perduci. Ita grande futurum, non quia mole delecter, sed quia illud poscat diffusum adeo argumentum. Cæterum ubi edidero, non patiar, te aliunde id habere quam à nobis. De Saxone Grammatico edendo, nondum hic cuipiam potui persuadere. De præstantia scriptoris, non vocant in dubium, quæ dixi: sed aiunt opus fore perpaucorum hominum, se autem omnia splendido illo luto metiri. Debebat is scriptor non alibi edi, quam in ipsa Dania, idque luculentis, & elegantibus Typis, charta etiam optima. Hoc ex honore esset Daniæ. Ac si Typographi non sufficiunt, impensis Regiis, vel Nobilitatis, aut Academiarum sumptibus fieri id conveniret. Quæso siquid horum jam fuerit decretum, vel simile aliud fac me quamprimum certiorem. Jam à multis annis sic amo Saxonem, ut nihil æque expetem, quam eum esse in plurium manibus: nec alium scio, qui medicam illi manum admovere fœlicius possit, quam te Popularem ejus doctissimum, & jam à tam longo tempore, non minore judicio, quam industria in hoc versatum. Fuit his diebus horam unam nobiscum, Præstantissimus Collega tuus, Doctor Christianus Matthias: video esse virum, ut integrum, ita egregiè doctum: spem fecerat redeunti ad me. Decretam autem conviviolo excipere, sed ex Fischero quicum ad me advenerat, cognovi temporis fuisse angustia exclusum. Non committes quin plurimum salutes meo nomine: uti & dignum omnium Doctorum amore, Lautembergium. Memini me coram Cluverio jam ante annos plus minus XX. conspicere Græco-Latinam ejus Græciæ descriptionem; nunc verò nequitia illius, cui in has terras dederat deferendam, solum tabulas superesse. O factum male! Rectè interea egerit, si laborem denuo suscipiat, non dico, utraque lingua. (Quid enim opus?) sed Latina solum ea complectendi, quæ ad tabularum illustrationem pertineant. A meorum quopiam si Clarissimus Lautembergius hanc provinciam detrectarit, postulatum fuit, sed quis illo melius hanc spartam ornaverit? Nec enim dubium quin tam longo temporis intervallo plurima observarit, non aliis modò, sed sibi etiam antea incognita. Vale, vir & amice egregie, nosque ama porro.

Amstelod. cIↄ Iↄ c XXXVIII.
III. Kal. Oct. St. Gregoriano.

CCCCXLIX.

Joanni Meursio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Priori similis.

FIlius Matthæus à gravissimo morbo utcunque convaluit. Isaacus adhuc decumbit, sed indies vires recuperat. Ego, conjux & reliqua familia recte valemus. Danica & Belgica tua historia tandem ad finem perducta: quo nomine gaudeo. Deinceps ut cætera maturentur, urgere Blauwios non desistam. Tuum quoque erit idem crebris facere literis. Sic quoque spisse satis procedet negotium; id abunde es edoctus damno tuo, & ego atque alii id experimur quotidie. Absque hoc esset jam diu habuisses quæ scripsimus de veteri Theologia Gentilium & Physiologia Christiana: sive de origine & progressu Idololatriæ, & ex mirandis naturæ eorumque causis humanæ mentis adscensu ad Deum. Ut grande esse opus videas, quintum ejus (ut vulgo opera metimur) alphabetum jam excusum est. Superest sextum quod fore censeo supremum; sed quando id absoluturus sit Typographus dicere non possum. Jam tres sunt hebdomades quod cessat in nostris, atque idem porro faciet minimum mense toto. Hoc enim ipse prædicat; consenseram ut Scylacem filii & id opus quod sub manibus me habere dixi, paulum seponeret, dummodo in tuis eo esset diligentior. Nunc mihi etiam præponit hominem Gallum, cujus Philolao sive opere de motu terræ prælum jam fervet. Nec dici potest quantum nos omnes moretur Atlas ejus, opus multorum grandium voluminum. Prodiit jam Salmasii pars prior de usuris, ac propediem etiam alteram habebimus. Heinsius in Novum Testamentum jam ad Apocalypsin pervenit. Opinio est multum eum adjutari iis quæ Scaliger observarat, cujus chartas scis in solius Bibliothecarii esse potestate. Adhæc intelligo eum à vidua Erpeniana habere omnia quæ ad maritum undique transmiserant viri doctissimi, quando is Novi Testamenti editionem moliebatur cum notis à flore doctorum undique subministratis. Confido candore eo fore nostrum illum, ut ne alienum tollat in armum, sed suo singula transcribat auctori. Quamquam quid hoc nostra, dum quæ edantur talia sint ut multa etiam doceat eruditos! Abrumpam si addidero, triduo proximo affuisse mihi senatorem Scapium convictorem quondam tuum, & sollicite inquisivisse ecquid de te, & omni familia tua, certi haberem: tandem ubi intellexisset de literario nostro commercio, vehementer illud me rogasse ut suo nomine plurimum te salutarem, ac pariter conjugem. Nec minus conjux mea & liberi universi salutant te ac tuos.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XXXVIII,
III. Kal. Octob. St. Greg.

Regina Medicæa conjux dum fata sinerent Henrici IV. perhonorifice excepta est ab urbis hujus Proceribus: puto pompatici illius ingressus tabulas æri incisas cum Barlæanis, & aliorum versibus lucem propediem usuras. Id si est, cura-

bo ut exemplar habeas. Leidæ obiit Meermannus advocatus melioris notæ; item consul Lanscothus atque alii. Omnino his locis terrisque vicinis acutæ febres dominantur quæ multos tollunt. Deus & nos & tuos diu conservet. Iterum vale.

CCCCL.

Joanni Frederico Gronovio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

NOn recordor tale quid ex ore meo profectum quale scribis, sed scio ex aliis, partim Leydæ adhuc degentibus, partim in oras jam profectis exteras, audisse me, juvenem illum qui a convivio tecum sermones istos habuit, & bonæ indolis videri, & pro genio illo præclaræ expectationis: solum metui, ne corrumpatur à non nemine, quo utitur familiariter. Ut te quoque sic judicare dixerim, non sit verisimile; nec verum arbitror. Quia vero de Clarissimo Golio scribis, non possum reticere, de quo præter me, & ipsum scire puto neminem; cum insidiæ illæ structæ essent filio meo Francisco, a Leydensium seu uno, seu pluribus. Non vacat jam in hoc accuratius descendere: de Vatiniano unius odio erga me, qui à multis jam annis me perditum cupiit, non graviter minus, quam verè sum conquestus. Neque ignorabam ab eo plurimam amari illum inimicum meum (meum vero? imo tot aliorum, non paulo majorum me) verum virum esse prudentem scribam, neque minus mei amantem arbitrabar. Atque eadem nunc quoque in opinione sum. Itaque sic convenit, ut si Amstelodamum veniret non alibi quam apud me diverteret. Ac spopondi ego, etsi affinitate conjunctos in urbe haberem, tamen non commissurum, quin ubi me honore istoc dignaretur, exemplum imitarer; & sanè is est quem ex Professorum primis, invisere semper soleam. Quamobrem ut vel hoc ludis ejus commisissem auribus, non tamen persuasero mihi, hujus indicium illis facturum, qui nullam negligunt occasionem nocendi mihi, & meis. Quod ego gravatè ipsum quoque ferre censeo. Si conducibile existimes, de eo ad ipsum scribam Golium; vel ipse nomine meo saluta; & literis commonstratis exquire, quid rei sit. Comperies hominem, non eruditissimum modo; sed Batavo, vel si malis Germanico candore. Tanto magis opinio hæret adolescentem, unde istud habes, hæc protulisse, ut expiscaretur ea, quæ nesciret: vel alterum illum tam ei familiarem, imposuisse illi quo abalienaret à te, viro non malarum partium, etsi propter aliquas, quas in iis videas, virtutes, ferre scias malos. Tam familiariter quam ista non memini me de illis scribere; sed fortasse inde est, quod paulo commotior, simulac tuas accepi, ista in chartam conjeci. Quoties cogito, quam improbe mecum egerint, qui solis sibi masculam eloquentiam, & reconditam omnem doctrinam vindicant, proletaria solum mihi, & me intelligentioribus concessa: non possum non deplorare studiorum infœlicitatem, ac cerdones etiam, præ multis nostri ordinis, beatissimos putare, dum bonam mentem colant. Tu vero, mi Gronovi, ita tibi persuadeas velim, amari te à nobis plurimum, & amatum iri semper, idque ob eas virtutes, quas benignitati debes divinæ. Si qua in isto de quo scribis negotio opera mea utilis tibi esse possit, perscribe: Nusquam deero. Si molesti esse volent, potius quam ut noceant, omnem in me transfer culpam, quatenus possis. Nam obdurui ad ista. Tui dispar ratio: quem nolim cum ingeniis conflictari ejusmodi, dum pro virtutibus, doctrinaque, nondum promeritos adeptus es honores; ad quos in hac temporum malignitate, fortasse malorum etiam faventia opus est. Lugduni ubi iterum excuderis, id credo deinceps sæpius futurum, dum excuduntur tua. Plurimam salutem dices τῷ πάνυ Salmasio, alteri cum Illustrissimo Grotio Europæ ocello. Utilia Codris omnibus rumpantur, nulla te maledicentia, ab amore divini illius hominis avertat. Matthæus, Isaacus, Gerardus meus, te plurimum salutant.

Amstelodami,
cIↃ IↃc xxxviii,
post. Kal. Octob.

CCCCLI.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Gaudet inveniri, qui operam dent, ut inter eos, qui sic in literarum studiis emineant (Salmasium & Heinsium) animorum sit consensus. Ut tamen inter spinas calceatus sit, malo edoctus suo, fideliter suadet.

ISaacus meus prope ab omni febre est immunis, interea infirmus, hodieque primum ex cubiculo in cœnaculum descendit, quod ei bene vertat. Studia aliquot de die, horis tractare jam cœpit, & pro imbecillitate corporis aliquanto ardentius, sic ut sufflaminandus sit nobis, suadente etiam medico. Dolet admodum quod destituat Mureto ad Ethica Nicomachia. Operam dedi ut alicunde nancisceret. Et hæc causa est cur diem unum respondere neglexerim; sed hæc quoque spes me fefellit. Philolaus de quo aliquando ad me scripseras, intra tres circiter hebdomades fuerit excusus. Id volumen, quia iisdem typis edatur ac mea, cessant in nostris: sed tanto ajunt alacrius se postea perrecturos. Nec enim minus se optare quam me ut tandem perducatur ad umbilicum. Gaudeo inveniri qui operam dent ut inter eos, qui sic in literarum studiis eminent, animorum sit consensus. Solum exopto ut qui tractare hoc negotium volent, & prudentia valeant & probi sint ac benevoli. Quæ tria ut optime nosti in eo qui suadere aliquid valet, requirebat Stagirita noster optimus, idem sapiendi dicendique magister. Imprudentiæ fuerit si quis suscipere hanc provinciam cupiat, nec mores partium satis habeat perspectos. Jam confecisse se negotium lætabitur, cum magno molimine magnas egerit nugas, meliori etiam parti plus periculi crearit. Quanto enim occultius, tanto nocebitur certius. Quæ minime dicerem, nisi ter edoctus malo meo. Jam nisi quis probus sit & benevolus, metus est ne deterioris sed amicioris commodis magis velificari gaudeat. Novennium circiter est cum collegarum duo operam mihi suam offerrent, ut eum mihi conciliarent amicum quem me scis dicere. Egi iis propterea gratias, atque adjeci, nihil mihi fore jucundius, ac si hoc perfecerint multum me iis debiturum; atque ut viderent quanti eos facerem, ajebam me omne hoc negotium illorum fidei committere, præstiturum me quæcunque illis visum: postulare solum si post tot injurias acceptas animo fuerim tam humili ac demisso, ne hoc negotium aggredi velint, nisi in isto saltem gratificare velint, ut ipsi existiment solum dicis gratia acturum aliquid, non autem bonâ fide; eoque brevi fore quod dicitur anum ad armillam; illam insistant viam, ut simulatio istæc nihil det incommodi aut mihi aut meis. Receperunt se de eo cogitaturos, nec aliquid moturos, nisi æque ratione habita utriusque nostri. Neque postmodo te unquam de eo compellarunt, sive id eo factum, quia eludendum minimè putarent candorem meum, sive etiam displicuerit hæc diffidentia mea. Cur enim non suspicari liceat in me etiam (nam hominem me scio) desiderasse? Nec ea hoc animo scribo ut minus

minus audias, qui animis vos esse velint minime alienis; sed duntaxat, ut, quod æque nons me silente, sis inter spinas calceatus. Rem magnam præstabunt qui negotium hoc component cum eo, quem ego & tot alii mecum (sed falso fortassis) credebamus amare neminem nisi qui parasitari sciat, & secundas agere, imo contemptus cæteris, ut studiorum omnium aut prope omnium Principem veneretur. Quem etiam judicavimus nec supparem ferre necdum parem: quanto minus longe superiorem? Et tamen Christianum est hoc negotium, ut alii alios amemus. Quare existimo non debere te animo esse alieno ab iis qui de conciliandis vobis cogitant, dummodo ut dixi & mores alterius habeant perspectos, & si non magis æque tamen sint amantes tui. Quos inter ex iis quidem quos noverim facile principem tribuerim locum Clarissimo Riveto: nam & ex sermone semper & nuper etiam ex ejus ad me literis abunde perspexi illius erga te amorem constantissimum. Grave etiam pondus erit Nobilissimi Somersdicii atque aliorum, quos nihil attinet dicere cum longe me illos melius noris. Tantum non fidei nimis habendum eis qui vel alterius imprimis vel suum pariter negotium agunt. Non tui solum amor sed etiam veneratio me compulit, ut præter consuetudinem meam in scribendo tam longus forem: sed confido id fore tibi minime molestum. Aveo nosse quando tua ad Simplicium visuri sumus. Nec tamen nimis sollicite id quæro. Scio quo magis tua producis, hoc plura a te discere orbem Literatum. De usura Scholasticorum quos vocant plurimos habeo: sed eadem prope chorda aberrant. Aliquanto cautiores qui sæculo hoc vixere, quorum aliqui nobis; nec video tamen ut multum inde accedere tuis possit. Si quid tamen voles, tuis æque ac meis serviet commodis. Uxorem tuam uxor, imo ei tuamque vestri omnes nos & pariter affini tuæ salutem dicimus.

Amstelodami,
cIↃ IↃ CXXXVIII,
IV Non. Octob.

CCCCLII.

Hugoni Grotio

S. P.

Typographum minùs minusque sibi satisfacere queritur. Hortensium impensis publicis iter propediem suscepturum, scribit.

MInus minusque mihi, Illustrissime Domine, satisfacit Blauwius noster. Persuasi de Philolao: sed (planè præter opinionem meam) nostra de Idololatria intermittit. Jam mensem in iis cessatum. Et ait altero etiam mense opus, antequam Philolaum perduxerit ad finem. Iisdem typis exuditur, quibus mea solent. Negat autem, illam sibi esse typorum ejusmodi copiam, ut eodem tempore utrumque opus excudi possit. Nullus tuis edendis magis idoneus esset Elzeviriis Leidensibus: quia charta, & typorum bonitate vincunt. Et puto non recusarent, nisi alii in ea urbe dehortarentur; imprimis ille, qui se amicum tuum ait, nuperque ad te scripsisse. Et scripsisse etiam ex filio tuo intelligo. Quàm vero amicus, melius ex Illustri Barone Jacobo Skytte cognosceres, si is modo sermones de te, præsente altero, quem in cœlum extollebat, habitos secum referret. Nobis quidem hic, recenti memoria, indignationis plenissimus exposuit. Nequitiam tum hominis ridebamus. Nec interea mores mutasse, clare ex multis deprehendimus. Hæc ego non referrem, nisi constaret de stomacho tuo, qui patientia plusquam Spartana, concoxeris multis partibus majora. Et scis invidiam illi, ac malignitatem, jam diu in naturam vertisse: nec alium erga alios esse, quos doctrinam cum virtute putet conjunxisse. Hoc ego, ut de aliis taceam, abunde meo malo didici: didicit Meursius, discere nunc cogitur maximus Salmasius: sed nemo differt, quam ille ejus mendacia, ac calumnias contemnat. Quod ego non æque potui, cum eum conjurasse erga me viderem, cum inimicorum illis, qui toti in eo erant, ut me meosque omnibus everterent fortunis. Redeo ad edendi tua curam: de qua certiora perscribam, ubi vel fratri, vel filio fuerim locutus. De Suecicis quid opus scribere quem nihil illorum fugiat? Adderem alioqui Cancellarium Oxenstiernium in Germaniam cogitare, ut dispiciatur de pacis negotio. Eo & iturus Comes Danus, natus ex eadem, uno iisdem, cujus filium, ante annum, vel amplius vidisti, cum Ephoro Ernestio. Sed is qui huc mittetur, major est nato illo quem vidimus. Sic mihi Nobilis Suecus retulit, ex literis, quas ab avunculo Regni Sueciæ Senatore acceperat. Putabam Collegam meum Hortensium dilaturum iter in terras exteras, propter luculentam rationem quam scripseras, & ille ex Deodato cognorat. Sed longè alia ei mens. Nec miror. Bina illa Caroleorum nostratia millia, ad hoc iter sunt assignata ab Ordinibus Generalibus. Præterea fruitur stipendio nongentorum quos percipit ab urbe hac. Vides quantum profuerit. Non vidit loca extera. Nunc impensis publicis prælustri titulo iter suscipiet, quæ res, & nunc honori illi futura, & postmodo memorabitur ad ingentem ejus gloriam. Deus illi gratam tribuat mentem, & tributurum confido. Ait se primò in Britanniam iturum: unde in Gallias, tum Venetias, inde prout res dederit. Sed cum longissimo tempore nihil mecum communicasset, uti neque cum Blauwio; nempe quia credo sumus occupatiores aliis, quam ferendo simus; tandem mihi significavit, de Angliæ dicis gratia se spargere, quo iter hoc sit occultius. Sed recta iturum in Gallias, non Lutetiam tamen, ne de eo Italia cognoscat, ex illis quibus fortasse innotuerit, si Lutetiæ videant. Nolle enim se periculum magno seni creare. Ne Venetiis quidem agere se quicquam velle per literas, nisi ex consilio illorum, qui rei sunt planè intelligentes. Si per eum literas dare vellem, nihil committendum istiusmodi, ubi festinato opus foret. Fortasse enim ne locuturum quidem tecum. Postremum hoc plane foret, præter opinionem Consulis Amplissimi Conradi Verburchii. Nam eum scio ab affine tuo optimo Reigersbergio literas petiisse commendatitias, quo gratior acceptiorque filius suus, juvenis plus minus annorum XX esse possit. Is si ad vos venerit, scio acceptissimus fuerit. Parens enim vir est, non uno nomine laudatissimus, & qui plurimum in hac urbe possit. Præsertim Consule Gravio, ante octiduum defuncto: Bichero in præfectos negotiationis Indiæ Orientalis relato. Vlamingio Oosthornio, Hagæ inter Delegatos hujus urbis degente, & ut arbitror, hoc acturo, ut vivere possit vitam privatam. Video enim, & eum horum temporum esse pertæsum. Si ab Manasse nihil acceperis literarum, mirari noli. Nam mensis, & prope etiam alter est, quod morbo decubuit. Uti & contigit Isaaco meo. Eo nihil actum in ejus Scylace Caryandensi, & illo qui ante annos circiter septingentos, ex Scymno, Chio, & aliis descripsit Mæotidis periplum. Sed satis te detinui. Modum nescio scribendi, dum nunc sileo prorsus, nunc multiloquus tua moror tempora. Heroinæ conjugi salutem plurimam dicito, & filiæ optimæ. Nam filios intelligo, jam in Germania Martiales factos. Clarissimis viris, Bignonio, Cordesio, Rigaltio, & omnibus non aspernantibus me, sed si optima occasio sic ferat, salutem etiam impertias rogo.

Amstelodami,
cIↃ IↃ CXXXVIII,
XIV Octobris.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CCCCLIII.

CCCCLIII.

Edwardo Misseldeno Anglo,

S. P.

Rationem ac methodum tractandi studia filio ejus præscribit.

VEllem, Vir Amplissime, priusquam in Angliam rediret paucis tecum de studiis filii colloqui licuisset. Pleraque enim melius tribus verbis coram quam longo sermone per epistolam expressero. Nec propterea deero petitioni tuæ, cum omnia tui causâ velim, cujus prudentia, virtus, candor (ut cæteras nunc dotes prætermittam) à tot annis mihi non incognitæ fuerunt. Dum filius mihi adfuit tuus, alternis fere diebus exercui, nunc prosâ condendo aliquid, nunc carmen pangendo. Præterea potissima eorum exigere soleo, quæ me publice docentem audiisset, ac si qua minus fideliter percepta, ea aliquanto fusiùs diducere, aut apertiùs enarrare. Nec inutilis ei fuit manuductio nostra in istis, quæ pertinerent ad terrarum situm, ac imprimis Imperii Romani: sine cujus notitia nihil aut parum in Historia videmus. Ac sibi ipsi nisi adolescens defuisset paucis hebdomadis quibus sive Harlemi, sive in urbe nostra fuit (putabam ego aut Hagam isse aut morbo decumbere) plenius satisfecisset expectationi tuæ. Et tamen ne nunc quidem est quod pœniteat profectus: præsertim ab eo tempore quo sermonem inter nos sevimus; ego & is, quem ad me miseras. Tenuia quidem isthæc initia sunt eorum quæ animo conceperam, inque tuæ spem gratiæ & filii amore acturus eram, modo diutiùs subsistisset apud nos. Sed scis istoc vetus: Dimidium, qui cœpit, habet. Imo secundum Ascræum vatem, Dimidium plus toto. Tanti interest ut ne in studiis quoque malè incipiamus. Quia igitur non malè apud nos cœpit, velim in patriam redux pede eodem pergat: ac cum Cicerone Livium jungat. In Historico hoc primum attendat quæ ad elegantiam sermonis pertinent. Codicem habeat in quo annotet verba, & formulas, ex Livio à se excerptas, ac subjiciat singulis quomodo ea hoc tempore transferre possit in usum suum. Altera cura esto Historiæ. Quemcumque Livianum leget Librum, ejus sibi compendium concinnet, minimum duplo auctius epitome veteri, quæ cuique Libro præmitti solet. Tertium esto, ut ea consideret quæ mores majorum virorum vel prudentiam tangunt civilem. Præceptaque & exempla singula ad locum referat communem. Hoc fine codicem habeat in quo chartæ distinguantur titulis virtutum moralium & cap. tum prudentiæ tum togatæ, tum militaris. In ordine istorum titulorum, utrum Aristotelem an alium sequatur, non multum arbitror referre. Velim etiam quia passim & in hoc scriptore & in aliis occurrunt quæ tangant mores usúsque Romanos, ad manum semper sint collectanea Rosini, quibus complectitur gentis ejus antiquitates, de urbis situ, diis, sacerdotiis, Comitiis, Magistratibus, legibus, & aliis. Nunc si quis in istis plane fuerit hospes, is exiguo fructu veteres leget. Ac hac quidem ætate Rosinus ad ista suffecerit. Postea satius fuerit ipsos legere ex quibus sua Rosinus collegit, & alios quos Rosinus videre non potuit. Postremùm hæc cura esto ut luculentæ orationes illæ, quæ apud Livium extant, Dialecticorum more resolvantur, ut compareat, in quo cardo rei consistat, quibus argumentis causa nitatur, quomodo occurratur adversario, quæ adferantur ad conciliandos auditores, quæ ad affectus commovendos. Nec enim facile dixerim quantum ea res conferat ad eloquentiam: præsertim si quis ad exemplum istorum argumentum eligat nostris aptum temporibus, in quo quantum licet insistat antiquis. Hæc tam multa considerare operosi videtur operis, præsertim pro ea ætate quâ nunc est filius tuus. Sed non aliam præscribo viam quam ipse institerim bono meo: ac longe optimam esse in variis sum compertus, qui tectâ via grassari vellent, ad solidam potius doctrinarum arcem, quàm umbratilis gloriæ. Et hæc quidem sufficere arbitror pro ratione privatim Livium legendi, quam publicè hactenus enarrantem audivit. Sed nolim in Romana consistere Historia. Sacram & Patriam præmisisse oportuit. Subjungere etiam opus Græcam Orientalem & omnium gentium quæ irrupere in Romanum Imperium. Quo pacto autem ex istis universalis Historiæ notitia optimè comparetur, chartâ alterâ expono. Spero operam hanc meam boni consules. Idem facturus eram in studio Philosophiæ, nisi satius putassem, ut filius pluculum Linguæ utriusque Historiarum & prosaicæ ac poeticæ eloquentiæ studiis insisteret. Et sub manibus habeo, imo jam olim habui, & aliquamdiu intermissum simulac potero ad incudem opus revocabo, quod partim erit de Philosophorum sectis, partim de Artium ac Scientiarum omnium utilitate ac nexu. Eo fusè dissero, quomodo sit Philosophandum. Summa eo redit auspicandum esse à secta peripatetica, postea diffundi oportere per sectarum alias imprimis Platonicam, & Zenoniam, sive Stoicam; denique sistendum esse non in Pyrrhonia, quæ etiam ambiget in certissimis, sed Polemonis Alexandrini, quæ Electrix sive Græce malis ἐκλεκτικὴ dicitur, nec in ullius Magistri verba jurat, sed singulas singulorum suo æstimat momento. Verum hoc judicium non nisi post Sectarum omnium notitiam in iis oritur qui veritatem prope majoris faciunt quam seipsos. Ea virtus necdum cadere potest in ætatem filii tui. Quare suffecerit hoc tempore ut Philosophia sit Peripatetica contentus. Non fatigabo te meque ulterius. Deum rogo, ut filio tuo adolescenti optimi ingenii bonam mentem conservet. Omnino enim si volet præclarum quid, indoles ejus promittit: velle autem spero vel potius confido. Vale, Vir Amplissime, & nos tui amantes porro eo loco habe quo hactenus facis.

Amstelodami, CIƆ IƆ CXXXVIII,
III. Kal. Decemb. St. Gregor.

CCCCLIV.

Hugoni Grotio.

Excessum socrus condolet, mortem etiam Cunæi indicat, ut & gravem Barlæi morbum, quem vel inde contraxisse suspicatur, quòd nimis ad animum revocâsset, quæ adversus eum scripta essent à D. Vedelio, & M. Schokio, qui & nunc minetur librum inque eo probare præsumat, Grotium quoque in castris militare Socini. Non diffitetur autem latere sub eo triumviros & ipsi notos. Hortensii iter dilatum esse, quid de Meursianis operibus typographus tandem decreverit, planè ignorare se dicit.

Illustrissime Domine,

MUltum doleo, de excessu optimæ socrus tuæ, quicum memini, me non semel domi tuæ prandere, & sermones serere non injucundos, pro temporibus illis, quibus omnia mutationem Reip. in pejus minabantur. Interea optimè scis, magis agendas esse gratias Deo, quod ei vitam concesserit tam diuturnam, ut & tempora meliora, & tot bellos conspiceret nepotes, neptesque, quam dolendum quod non ulterius ei reliquerit vitæ usuram. Leidensibus item ereptus Petrus Cunæus, magnum ejus Academiæ columen. In Zelandiam ierat, unde æger rediit domum, Collega Barlæus jam tertium mensem laborat quartana, metuitur ei à μαρασμῷ. Ut convalescat, non videtur idem fore qui quondam. Afflixit valetudinem opere properando, quod nunc exciditur, & hoc de ingressu Reginæ Matris in urbem nostram, & honore pompæ ei exhibito. Typis prodibit Augustis, plurimis exornatum picturis. Atque hoc, quod dixi, non dissimulat apud amicos; sed multum metuo ne morbum hunc inde contraxerit, quod nimis ad animum revocaret, quæ adversus eum scripta

scripta

scripta sunt à Doct. Vedelio, & Magistro Schokio. Hic Ultrajecto jam in Daventriensem Scholam concessit, ac opera postrema, quod vernacula scripsit lingua, minatur librum justum, quo comprobet, te quoque in castris militare Socini. Nam illa de satisfactione Christi, tantum temporum illorum gratia, quo facilius falleres, scripsisse: ubi illa via non processit, te, larvâ depositâ, ostendisse, quis sores, in libris de veritate religionis Christianæ. Ubi minime lactæ Triados mysterium tradas, dicas Mosem populo tantum temporalia promittere; Christi præcepta nova esse, ac perfectiora Mosaicis; Christum dici filium Dei, quia natus e virgine, conceptus e Spiritu Sancto. Arbitror non defore his terris, qui respondeat, sed multum intererit, à quo id fiat. Etiam hoc pro se advocat, quod Crellio non responderis; quasi non Theologorum hic æque causa agatur, ac tua; quasi item jam semel acerbi Ravenspergeri maledictis (quem à Sibrando ad hæc incitatum, mihi, ex affine, utrique eorum amicissimo, probè constat) fœdè adeo exceptus sapienter hoc illis relinquas, qui nihil nisi quod ipsi faciunt, rectè factum putant. Sed de ipso satis: quem Voetii esse hyperaspistem satis scire te puto, atque ab eo sua legi priusquam excudantur, fatetur apertè: Eo Heinsius noster utitur amico: ut mirandum non sit, si dicertim scribat, non te minus eruditum esse Heinsium; sed nominis esse hunc magis honesti. Deus meliorem largiatur mentem, & adolescenti, & Triumviris, qui ejus opera tam turpiter abutuntur. Hortensius hac hyeme hic subsistet. Interim parabat se ad hoc, ut paratior sit ad colloquendum cum Galilæo de Galilæis coram, vel per internuntios, aut literas, & loco aliquo tuto, aut propinquo. Blauwius senior vita excessit: filiorum, quibus cura est Typographia, alter ægrotat. Quid de Meursianis tandem decreverint, planè ignoro. Danicam ejus impressere historiam; at non videntur facilè aggressuri ea, quæ ad vett. Scriptorum emendationem, vel Romanas, aut Græcas Antiquitates pertinent. Jansonius de quo scripseram, vir est honesti nominis: sed partium quas Contra-remonstrantium vocant, usque adeo studiosus, ut à paucis eo vincatur. De affinis meæ junioris in Zelandia agentis, filio si quid scripsero, Azoti is nomine, literis meis significabitur. Videtur hic in Britanniam, inde in Gallias rectà Lutetiam iturus. Nolim te amore familiæ Junianæ decipi à quoquam. Alioqui hæc non scriberem; Et ut puto deinceps quoque aliquid exarandum erit. Salutant te, conjugem lectissimam, & liberos plurimùm omnes mei.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xxxviii.
xv Dec. St. N.

CCCCLV.

Merita ipsius gratus deprædicat. Tristem filiæ mortem dolet. Peregrinandi studiorum caussa animum ostendit, favoremque constantem sibi exoptat.

Venerandissime Vir,

SI negligentiam officii mei excusare apud te cœpero, vereor ne rationes meæ omnes quæ te ab his illiteratissimis hactenus liberarunt, unica illa ratione maximorum tuorum erga me meritorum vincantur. Quanquam enim fatear me pepercisse summis occupationibus, quibus dies noctesque jugiter obrueris; æquissimo dolori, cui ob amissam incomparabilem filiam parentis affectu indulges: non tamen debuissem te mea gratitudine, infinita hac cunctatione fraudare. Interea id tibi interposita fide spondere possum affectum gratamque memoriam quam stylo aut non expressi aut usquequaque non potui, animo verbisque hactenus fuisse prosecutum, atque imposterum novis incrementis aucturum. Humanissima enim tua, triennii quasi, conversatio, liberrimus ad tua omnia accessus, & quod maxime veneror, diligens eruditissimaque informatio, omnes gratitudinis species me excogitare experiri jubent. Ut si ego gratæ mentis tantum testimonium dare possem, quantum tu summi affectus, Apollineo tuo judicio, quo me ut audio coram aliis ornas: Prædicarem me felicem quod condignas gratias referre scirem, quemadmodum te dignissimum qui ita multorum gratias mereare. Vulnus, Clarissime Vir, quod tibi filiæ lectissimæ mors inflixit, & quidem variis nominibus minus grave, hac epistola non refricarem, nisi & defunctæ magnæ virtutes & tuus amor a me quoque testem aliquem doloris exigerent. Nam quemadmodum ipsa propter tot in ea virtutes, quibus omnibus notabilis atque exemplar erat, meritò a me laudari debet: ita tu privato nomine profecto mereris ut acerbissimum hunc casum tanquam immaturum in sinu tuo defleam. Sed quid ego tam gloriosam memoriam exili hac charta, quæ dignas laudes non capit, prosequar; cui si par essem maximum æternitatis monumentum vellem erigere? quid te in memoriam gravissimi luctus reducam, cui præstaret ut solatia adhiberem & tanto dolori paria? Reverentia mea erga mortuam hanc recordationem ejus expressit. Sublimis tuus animus tam sapientiæ præceptis quam altero domestico casu antea instructus mea solatia tanquam minora supprimit. Quinetiam domi præter tot egregios filios filiam solatio habes, ex qua id adhuc sperare potes quod gravissimus casus, humanus tamen tibi in altera præripuit, cui quoque ego opto, ut sorori virtutibus par, fato felicior sit. Porro quæ hucusque tuis tanquam meis exolvi, ea nunc vere meis dabo, quo si calculo tuo facta mea probaveris, persuadeam mihi nihil me egisse aut deinceps acturum cui non sua ratio constet. Vitam quam per annum quietam in patria vixi placuit tandem hac peregrinatione mutare, ut & studia hac velut cote acuantur, & ætas his laboribus ad majores præparetur. Post Angliam ubi jam trimestre transegi propediem Gallias invisam, & illis tuum Grotium; tuum malo dicere, quanquam & patriæ meæ sit, quia mihi de ejus benevolentia vestræ amicitiæ nomine promittam. Potes etiam tu data occasione tua commendatione eandem pro me parare: si modo hac mea petitione tantum à te qui plura quoque soles amicis indulgere, possum impetrare. Ex Galliis dein quem locum meæ peregrinationi ulterius destinem certius cognosces, cum nihil tam flagranter cupiam quam habere te & conscium & rectorem eorum quæ à me laudabiliter suscipiantur. Postremum, Vir Clarissime, tu ne desinas eadem constantia qua ego te venerari, tuo vicissim affectu me complecti, ne aut ego hoc desideratissimo paratoque amoris præmio frustrer, aut tu videaris meum cultum non putare tanti. Vale.

Tuus, tuique observantissimus,

Laurentius Skytte.

Lond. xx Decemb.
cIↄ Iↄ c xxxviii.

CCCCLVI.

Eximio Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori dignissimo.

Poëmatum suarum exemplar officiosè offert.

Vir Incomparabilis,

POëmatum meorum exemplar ad te mitto; ineptissimum libellum, & qui de authoris infelicitate prolixè testatur. Agnosces te, cùm de rebus omnibus incorruptè, & divinum in modum, judicare soleas, de me saltem parùm accuratas hactenus sententias dixisse. Quæ enim ipse tecum sentire, aliisque magnificè de meis studiis promitte-

re consuevisti, in hoc opusculo planè nulla apparent. Nunquam ineptè æstimare ingenia soles; utique, in me uno falsus es. Itaque opinor jam nolles, perfectam editionem, cujus me propemodùm suppudere cœpit; & jam te laboris sumpti, dum hactenus, maximo studio editionem promoveo, quemadmodum me consilii pœnitet. Sed meminеris ad hebetudinem ingenii mei, accessisse, fortunæ vitæque varietatem. Quæ me tot annos hinc inde jactatum, & alia omnia diu potiùs conantem, si qui essent, ardoris poëtici igniculos bona fide colligere vetuit. Diversis enim agitationibus dispersi, antequam solida aliqua flamma figeret, evanuerunt. Atque hoc quoque narratis amicis tuis, ut non tam in judicando deceptum, quàm tantam meam calamitatem prospicere non potuisse sentiant. Animadverto quoque præterea, quàm propè absim à peccato, qui aliqua opusculi parte, Clarissimo nomini tuo inscripta, quasi vili quadam commissione, obsolefacere te audio. Sed vulnerata jam causa, non alibi præsentius remedium, quam incomparabili tua æquanimitate invenero. Vale, Vir maxime, & summam tuam benevolentiam mihi perpetuam esse patere.

Ultraj. Kal. Januar. An. CIↃ IↃ CXXXIX. Quem tibi & clarissimæ familiæ tuæ, fœliciter evenire opto, voveoque.

Tui obsequentissimus,

VINCENTIUS FABRICIUS.

CCCCLVII.

Vincentio Fabricio

suo,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Versus laudat elegantes, ac deinceps etiam poëticam hanc spartam ornet, hortatur, ita tamen, ut severiora sapientiæ studia semper prævaleant.

MUltum & ego, & familia mea tibi debemus, pro honore, quem habitum ivisti nobis, versibus tuis elegantissimis: fecisti, ut non modò viveremus in laboribus nostris, sed etiam tuis: qui quod Jurisconsultus Scævola frustra sperabat, de Mario Ciceronis, canescent sæclis innumerabilibus. Quanquam nec Marius ejus intercidit totus, quia aliqua parte vivit in illis, quæ perennarunt: facies autem prudenter, si deinceps etiam Poëticam hanc Spartam ornaveris: sed sic ut magis te vindicent sibi sapientiæ studia. Maximi quidem facio, quâ merito eruditis places, δίζυγα ἐπέων, sed præ toto Parnasso, cum Suadæ sacello, placent edita doctrinæ sapientum templa serena. In quibus & te, illo Themidos præcipue, adsiduum esse intelligo lubens: Imo ab iis qui ad nos veniunt, refertur propediem fore, ut adlegaris in mystarum numerum: summæ mihi voluptati erit, quando istoc de honore auctum inaudiero. Quanquam enim quod Vallæ olim in ore fuisse ferunt, Plures sint Doctores, quam docti: Nec tamen exiguus adeo est numerus eorum, in quibus titulus non fallat. Et facilius sic ad honores muniveris viam. Quod cùm hisce terris verissimum esse comperiamus, tum credo multo magis habere locum in Germania tua, sive malis nostra. Utinam tandem furere Mars desinat; qui nunc præclaris tot ingeniis incommodat. Tu interim durabis amicissime Fabrici & ex monito vatis tui, rebus servabis te secundis. Atque ut spissius procederet de patria tua, nunquam Bataviæ, aut fœderatæ Belgicæ, deerunt, qui ingenium dignis cupiant ornatum honoribus. Equidem ad hoc, operam omnem offero. Nam cum omnia ante voluerim causâ tua: nunc etiam velle omnia debeo, postquam me obstrinxisti beneficio tuo. Vale, optime, & amicissime Fabrici.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXXXIX.
prid. Non. Januarias.

CCCCLVIII.

Impensè laudat Historica Vossiana supplementi loco mittit quatuor Chronologos antiquos & Antonii de Leon Orientalis atque Occidentalis Bibliothecæ Epitomen. Vitam S. Demetrii Martyris descripturus, in ætatem Demetrii Chrysoloræ inquirit. S. Syncleticæ vitam ab Athanasio expositam, ac pro deperdita hactenus habitam latuisse sub S. Theclæ titulo, censet, eique in Batavia Typographum quærit, daturus fortasse postea & B. Antonii vitam, eodem D. Athanasio Authore; cumque scriptum hoc in opere de Historicis Græcis in dubium vocetur, rationes ipsius efflagitat.

AFfectus in te meus ex Arte Historica tua genitus, primævos emisit vagitus in Patria; nutritus est Romæ ex opere itidem tuo de Historicis Græcis; grandior demum factus est in Hispania ex altero quod in lucem dedisti de Historicis Latinis. Tandem nunc properat in sinum tuum, evolassetque antea, ut hoc qualecunque obsequii, & venerationis specimen præberet assiduis laboribus tuis, floridiori doctrina, & eruditione multijuga refertis. Sed vacuis manibus non est ausus properare. At quamvis propria ad hoc temporis non possit afferre, aliena tibi tamen dare non reformidat: à præfationibus, quas ad Lectores summa humanitate, & modestia tua in vestibulo operis ejusdem de Historicis Latinis præfixisti, invitatus. Mitto tibi igitur quatuor antiquos Chronologos, scilicet Herempertum Longobardum, Lupum Protespatham, Anonymum Cassinensem, & Falconem Beneventanum ab Antonio Caracciolo Clerico Regulari Viro Illust. & omnibus numeris absoluto in lucem emissos: & Epitomen Orientalis & Occidentalis Bibliothecæ, hoc est, Elenchum Scriptorum ferè omnium, qui de novo Orbe historicè scripserunt usque ad annum M DC XXIX. Hispano Idiomate pro tempore consarcinatum ab Antonio de Leon excellentis ingenii Viro, & in rerum Indicarum notitia, eruditione magna ornato: quam planè præstat in multis quidem operibus, quæ si lucem aspicient, argumentorum, materiarumque novitate, ac excellentia, omnibus certe probabuntur, auctoritateque apud omnes valebunt, ac ætatem nostram ornabunt profectò, Indicasque regiones, & res oculis omnium aperient. Sed ejus potissimum doctrina, & multijuga Lectio in Bibliotheca & de Scriptoribus Indiarum elucet; quæ adhuc inedita, ducenta & amplius folia complectitur. In ea enim quid egregie scriptum docet, quid falsè rejicit, quid apocryphe monet, & omnia demum in sani judicii sui trutina expendit. Quod pariter egregie quidem, & peraccurate agit singulari ingenii acrimonia, Ibericorum literatorum decus, & Amicorum suorum delicium V. C. Thomas Tomagus de Vargas Toletanus Historiographus Regius Castellæ, & Indiarum primarius in MS Catalogo propediem edendo, quem de Scriptoribus Hispanis materno idiomate exaravit.

Chronologi igitur prædicti, & qui in præcitata Epitome Orientalis, & Occidentalis Bibliothecæ (quiquomodo sint) recensentur, tui exercitus Latinorum Historicorum signa augere poterunt. Augebunt & ducenti ferè Historici Latini, & Græci aliqui, à me inter legendum observati, quos in schedas relatos habeo; tibique eos polliceor, & dabo si appendicem novam, vel secundam cogitas editionem. Quamque multi, & major ferè eorum pars cum vestibus aliis, quàm propriis nominibus inducti, imò & omni alio prorsus, sive ornatu, sive notitia, etiam temporis in quo peculiariter floruere, destituti. Ita enim extra proprium solum, imo in extraneo, jam Latinam Linguam non minus

tius quam omnem aliam, quæ materia non sit minus amante, nudi, & vagantes sunt à me deprehensi. Patriam, si post septennem peregrinationem quam ago cum Illustr. & Reverendiss. DD. Laurentio Campegio Senogalliense Episcopo, & Comite Serenis. D. N. Domini Urbani Papæ VIII. & Sanctæ sedis Apostolicæ in his Hispaniarum Regnis cum potestate Legati de Latere Nuncio, cui à secretis famulantes undevigesimum jam annum calcamus, incolumiter nobis repetere D. O. M. concedet; fortunâ si non comptos, ac perornatos, saltem non adeo nudos eos tibi proferam, nec desperandum, comites alios sibi adsciturus. Utinam & majores symbolas vigiliis tuis conferre valerem, non tenuerem quidem; sed me summa hilaritate id facturum compertum habere potes. Is est amor in te meus; inque maxime proficuos labores tuos de Republica Literaria, sed summo loco de Historica bene merentes, cui faciem addidisti diligentia, & eruditione tua, imo oculos efformasti. Utinam cætera opera tua, scilicet, Partitiones & Institutiones Oratorias; de Rhetoricis Græcis, itemque de Latinis, de Historicis antiquis; de Anonymis Vitarum Scriptoribus; & res gestas omnis ævi abs te digestas mihi videre contigisset; in omnibus summam doctrinam tuam contemplari mihi licuisset; & fortè symbolulas aliquas conferre non desperassem; id profecto minimè prætermibo, si ullo unquam tempore ad manus meas devenient.

Vitam & miracula Sancti Demetrii Martyris Thessalonicensis Græciæ Procos. ego scripturus, ut habebis ex adjuncto folio typis dato, undequaque monumenta ad opus conquiro. Inter cæteros autores, qui hucusque mihi in manus inciderunt, unus Demetrius est Chrysoloras, Thessalonicensis, ut conjicio ex Panegyrico ab eodem scripto, in magnum hunc Martyrem, ejusque unguentum. Sed quo tempore floruerit, quod summopere noscere cupio, me latet adhuc. Septem alios reliquit Panegyricos, sive Homilias, ut ex codicibus Vaticano, & Regio in Bibliotheca Monasterii S. Laurentii in Escuriali apparet; suntque de Transfiguratione D. N. Jesu, &c. De sancto ejus sepulchro; in sanctam Resurrectionem; in Annunciationem Deiparæ, & semper V. Mariæ; in Dormitionem ejus; de Domini nostri nativitate; & gratiarum actio ad sanctissimam Deiparam. In Regio autem codice additur alius sub nomine ipsius ad Pulicem, quem exscribendum curavi. Addo insuper Indicem Manuscriptorum Græcorum & Latinorum de Sancto prædicto apud me, vel re ipsa, vel notitia tenus existentium; teque perennixè rogo, ut si quid de Demetrio Chrysolora præfato innotuerit, & ubi cæteri qui desunt Autores reperiri possent; & an fortè aliquis illic in Græcis codicibus Bibliothecæ Theodori Dousæ, quos secum a Græcia advexit Georgius frater ejus latitet, mihi indicare ne graveris. Officia enim quæcunque tua in his, summi beneficii loco adscribam. Spero equidem, ac consequar, ut te de me optime meritum esse jure læteris, officiaque tua in hominem nullo non tempore memorem, gratæque referendæ studiosum sentias.

Sanctæ Syncleticæ vitam quam Divus Athanasius Episcopus Alexandrinus scripsit, & Baronius in suis Annotationibus ad Martyrologium Romanum sub die v. Januarii, deperditum non sine gravi totius orbis Christiani jactura deplorabat, in tenebris jacentem à blattis & tineis subtraxi, ac describendum curavi è Græco Codice Regio, adeo pervetusto, ut jure credatur annis mille senior, & forte ætatis ipsiusmet Autoris. Dignum Athanasio opus, & verè genuinum ejus, ut tu in Græcis eruditissimus spero cognosces. Ectypus vitæ asceticæ, & norma ad perfectionis viam. Delituit hucusque sub nomine vitæ Sanctæ Theclæ. Titulus enim operis ejusdem corruptus erat, & in limine ejus, & in Indice Bibliothecæ Regiæ prædictæ, quem Guilielmus Lindanus eques Ruremondensis legerat, & tali pacto de eo notitiam attulerat Baronio, qui postea ex iis in Annotationibus suis ad Martyrologium Romanum sub die XXIII. Septembris asseruit Divum Athanasium S. Theclæ vitam scripsisse, ut ad eandem vitam Sanctæ Syncleticæ fusius demonstro in Prolegomenis meis, quibus, & notis eam exorno, & propediem publici juris faciam. Folia communia quatuordecim Græcus textus complectitur, toudem Latine factus à Davide Colvillo Scoto, omnia denique erunt quadraginta plus minus. Onus eam excudendi si Typographus aliquis in se suscipere vellet, libenter illi traderem, si pecuniæ aliquæ summam, & exemplarium certum numerum inter amicos dividendum conferat; quam tamen pecuniam non accipiam, sed tot libros quot eorum pretium conventæ summam implebit. De his si cum Typographo amico, sive Lugduni Batavorum, sive Amstelodami, sive alibi tractari posset, & certe quicquid in hoc certo stabilire liceret, me tibi devinctissimum fasturum pro comperto habeas. Iis enim intellectis quid expediet constituam. Fortè B. Antonii quoque vitam dabo, eodem Divo Athanasio Authore, & pristino genuinoque nitori, ac splendori restitutam; unde nonnulla ei erepta & fraudata liquido constabit ex collatione ejusdem vitæ, quam David Hoeschelius è Codice Boico edidit anno M DC XI; cum quatuor antiquissimis exemplaribus Bibliothecæ Regiæ Monasterii prædicti, quorum unus non solum ætatis illius, sed peculiari ipsiusmet Athanasii scriptione, vel saltem ejus Amanuensis exaratus, ut piæ memoriæ Antonius Mauritius Monachus Hieronimyanus, eruditus, & cordatissimus vir, arctissimo necessitudinis vinculo mihi conjunctus, eidem Regiæ Bibliothecæ Præfectus, ac Monasterii Prior, ex Clarissim. Spectatissimorumque virorum in iis autoritate, opinabatur. Modestiæ enim summæ B. Athanasii tribuitur, autoris nomen in inscriptione desiderari, cujus in aliis tribus honorificentissimo sanctitatis titulo mentio habetur. Sed quia legi lib. 4. c. XIII. de Historicis Græcis, te in dubium revocare opus hoc genuinum esse B. Athanasii, ego (humanitate tua fretus, quod perennixè abs te flagito) desperare non audeo te probaturum mihi aperte, quibus sententia tua nitatur rationibus; ut si quando vita hæc per me edatur, ut dixi, eas producere possim, dum necessario mihi de iis aliqua libanda erunt. Interim te etiam atque etiam oro, ut neminem atque me habere credas, vel firmioris in te animi, vel præclarioris in te benevolentiæ; quæ etiam ad præstantis ingenii adolescentem D. Matthæum, cæterosque filios tuos jam nunc prolatari incipit; eamque quibuscumque potero officiis, ac studiis illis semper probabo, & quia virtutibus illos perornatos audio, & quia tuos. Ratio enim hæc tantummodo ad illos per diligendos me semper alliceret; facietque qui ab omnibus in oculis ferantur. Ea ornamentorum est præstantis animi tui vis; ea laborum, ac vigiliarum tuarum apud philaretos autoritas. Salvere igitur ipsos meo nomine jube, & cura, ut perpetuo eorum unicuique, ut tibimetipsi, me addictissimum credant. D. O. M. tibi cum renati anni principio perennes, felicitates auspicari, & ea possidenda, ac tenenda concedat; quæ tuo, familiæ tuæ, publicæ rei literariæ, & amicorum tuorum commodo, ornamento, & jucunditati, vitam tuam adeo incolumem, longævam, ac in utroque homine beatam efficiat, ut nulla magis. Ita optat, ita vovet intimo cordis affectu ex merito, & justitia.

Mantuæ Carpetanorum, v. Id. Januar. cIↃ IↃ c XXXIX.

Servus tuus studiosissimus,

LAURENTIUS COCCUS.

CCCCLIX.

Viro maximo

Gerhardo Johanni Vossio,

Johannes Freder. Gronovius

S. P. D.

Observationes suas censura ejus submittit.

EN tibi, Vir venerande, observationes nostras, hoc est, vitrea fracta, & somniorum interpretamenta. Quarum etsi ea est indoles, ut exererent potius domo tua, & tot oculos, auresque eruditas subterfugerent: tamen quia id posse desperant, veniunt ultrò, & plausum suum, sive benignus is sit, sive Eumolpinus, & solitus auspicantur. Adde quod bona pars muneris tui est, & luculentissimæ Bibliothecæ debetur: absque qua fuisset, nunquam ad eas, κατ' ἔπος, adspirassemus. Si beneficium optimè intelligit, qui dedit, te ergo nemo verior arbiter, utrum nos prudenter an secus, eo simus usi. Sane majore ingenio, doctrinâque, ac ego homines, quales vel adolescentes tui, majora eruere potuissent. Neque tamen spernenda omnino sunt levia, & aliquam laudem nanciscitur, qui ea colligit, etiam ideo, quod illi se dignis intenti hæc lubentius prætereunt, certè non subtiliter consectantur. Vidisti olim aliquas; sed accessit nunc nova vestis, & descriptio tota immutata est; multa quoque superflua recisa: brevitati quippe in proponendis singulis studuimus, ut gratiam quæ ipsis deerat, ubertate, & copia mererentur. At non potuit adhiberi omnibus, ea meditationis, ut sic dicam, coctura, & maturitas, quam in nonnullis pro captu, & modulo nostro apparere putamus, cum præsertim liber tertius inopinanti, dum operæ exercentur, se legendus, & dirigendus fuerit. Hos morbos vitiaque, ex edicto Ædilium palam rectè apud te pronuntio: ut siquidem indignum censeatur munus hoc quod offertur tibi, sine fraude tamen ac simpliciter egisse videamur; sin placuerit, id bonitati magis tuæ, quam ipsius merito acceptum feramus. Vale, ac salve, Vir maxime, cum gravissima matrona, uxore tua, liberisque, & me amare perge.

Dabam Hagæ, a. d. XIII Kal. Febr. CIↃ IↃ C XXXIX.

CCCCLX.

Epistola familiaris.

Nobilissime Bosuelle,

PErjucundum mihi fuit cognoscere, Reverendum Dom. Doct. Higgeum antehac Sacellanum Reginæ Bohemiæ, nunc Regio favore pro egregiis virtutibus suis, factum esse Decanum Lichtfeldensis Ecclesiæ. Præclaræ viri ejus dotes jam duo ante lustra non fuere mihi ignotæ. Nunc verò magis magisque amo, postquam perspicio quantum iis accessere incrementi. Planeque ita mihi persuadeo hunc quem scribis honorem non tam fastigium ei, quam ulterioris fore dignitatis gradum. Tantum Deus longam ei vitam concedat, quo diutissime præclarè de publico mereatur. Simsonii tui, quem aliquando mihi commendatas, candidum pectus, ei perhonesti mores magnopere mihi placent; omnino optima de eo auguror, ac cum tui tam ejus causâ velim omnia. Tu modo dispice in quo porro ei utilis esse possit opera nostra de Gentili Theologia & Physiologia Christiana spisse procedit partim Typographi segnitie, partim ob occupationes meas: quæ profectò tantæ ut hasce item literulas non licuerit exarare, nisi post noctem intempestam. Spero autem fore brevi ut te hic videamus: quo de nonnullis consilium tecum capere liceat. Sin ea felicitas non obtingat, vel primis ipse fer tis excutrant. Vale Nobilissime & amicissime vir.

Amstelodami, CIↃ IↃ C XXXIX.

CCCCLXI.

Nobilissimo Viro

Cornelio van der Mylio.

Meursii historiam Danicam quid moretur, quò minus distrahatur. Interim de Idololatria Gentili & Physiologia Christiana libris prala fervere, docet.

Nobilissime & maxime Vir,

JAm diu quidem est, quod Blauwius Meursii Danica absolvit: sed distrahi non sivit, quia de ea hereiscenda, inter senioris Blauwii τῷ μακαρίτῃ, hæredes, necdum convenisset. Quod si priusquam divenderentur, illis amicorum de quibus scripserat Meursius exemplaria traderentur, metuit ne fortasse Typographus alius nancisceretur exemplar, ac dum Blauwii in vendendo cessant, id opus celerrimè recuderet. Id perscribi ad te Blauwii voluere, quo moram hanc in optimam caperes partem. Sanè nec ipse codicem mihi destinatum ursi, ne si aliunde Typographus quis, nactus exemplar recudisset, mea vel fraude, vel incuria peccatum videretur. Deinceps nihil periculi futurum. Nam paucos intra dies, opus hoc publicè prostabit. Fervet nunc prælum, opere nostro, de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana. In quo tum Originem & Progressum Idololatriæ explico, tum admiranda Naturæ, & eorum causas. Cumque gentiles, admiratione naturæ, eò sint abducti, ut solem, & alias naturæ partes colerent pro Diis; mihi contra propositum est, hominem à causis secundis, deducere ad causarum omnium causam. Operam dedi, ut ne adeo diffusum argumentum, confusè tractaremus; Multa etiam adserimus aliis indicta, omnia vero planè alia facie, quam priores. Confido intra menses quatuor, posse ad umbilicum perduci. Mitto ad te Scylacem, & Velleium filiorum meorum; Addidi utrius exemplar alterum, ut cum historia Meursiana, ad Clarissimum Balthazarem Bonifacium, eadem opera transmittatur. Addidi & literarum aliquid ut me adhuc vivere, & de studiis non pessimè mereri intelligat: simul etiam, in tam longo silentio, non minus amare, quam cùm in scribendo essem frequentior. Vale vir Nobilissime, benéque de patria, ac literarum studiis, ac studiosis promerere, meque tui nominis cultorem ama, vel immerentem.

Amstelodami, CIↃ IↃ C XXXIX. Tuus omni officio, idque merito tuo,

G. J. VOSSIUS.

CCCCLXII.

Salutem in Christo.

De scripto suo olim contra Jesuitam Fischerum edito, nunc jussu Regis recuso, & ex Anglico in Latinum transferendo certiorem facit, illud judicii ejus acumini subjicit.

Vir eximie,

BInas à te accepi literas. Diu hæserunt apud me quasi mutum & nihil respondentem. Harum priores ad me datæ sunt pridie Kalend. Octob. 1637. Posteriores vero

12 Kalend. Augusti 1638. Puderet me certe tanti silentii tali amico, nisi satis tibi nimium mihi nota essent intestina pericula (pene jam bella) quibus laboramus. Causa horum malorum a scandalo accepto, sed non dato, prorupit, sed cum gravi scandalo dato Religioni reformatæ, quæ apud multos Scotorum (in tenebris illiteratorum illiberaliter versantes) didicit contra Regem suum arma sumere & assumpta defendere. Spero meliora, sed vix habeo quod promittam.

Nolo particularia literarum vestrarum examinare, non solum quia non datur otium, sed quia negotia cum tempore utplurimum aut variantur aut finiuntur. Præcipuè post tam longa intervalla, quibus necessitate pene cogente prorsus silui. Spero tamen uxorem tuam, è longo illo quem meministi morbo liberatam.

Quod verò nunc me impellit te Vir literatissime & otia tua si quæ habes interpellare hoc est: Voluit Rex Serenissimus (i.e. apud me jussit) ut scripta quædam mea non tamen sub nomine meo tunc edita contra Fisherum Jesuitam iterum prelo & sub nomine proprio committerem. Interim scripsit contra illa mea Jesuita A.C. Fisherus ipse, an alius nescio. Multa impedierunt quo minus illi possem respondere; præcipuè verò multiplicitas negotiorum quibus quotidie fatigatus & qualibet fere horulâ avocatus fui, me penitus ineptum reddidit huic operi. Sed institit Rex Serenissimus, ego obtempero; & sine læsione octavi præcepti temporis quædam fragmenta furatus sum, & lucubrationes meas quales quales sint perfeci, & in lucem edidi. Nolui te hoc ignorare, & libellum tibi misissem nisi quod Anglico idiomate conscriptum tibi prorsus inutilem fore putarem. Sed audio ita quibusdam hic placuisse, ut in se suscipiant è malo Anglico bonum Latinum facere, saltem quod ad phrasin attinet. Nam aliter quid poteris à me jam sene & per annos totos duodecim ad minimum à libris literisque avulsum expectari. Quamprimum liber iste meus utcunque imperfectus Latinè loqui didicerit, tibi exemplar mittam, & acerrimo judicii tui acumini subdam, libentius à te amico auditurus in quibus erravi, quam ab inimicis apud quos utriusque factionis scio decretum esse non parcere. Vivas, valeasque, & me, ut soles, ames, & contra malevolos Orationibus tuis quoties coram Altari Dei & Christi nostri sis devolutus, tutum præstes

Dat. ex ædib. Lambethan. pridie Calend. Mart. 1639.

Tibi tuisque amicissimus,

W. Cant.

CCCCLXIII.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Zelum Puritanorum, adversus clerum Anglicanum immoderatum detestatur, prudens autem Regis Caroli consilium deprædicat, dum auctor fuisset, ut, quæ contra Pontificios Guilielmus scripsisset, in lucem denuò proferret; ita enim calumniam, quòd idolomaniam papalem revocare episcopi studeant, retundi, meliusque famæ ipsorum consuli posse.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

NOn leviter percellunt animum meum, quæ de armis à Scotorum gente adversus Regem suum susceptis, non ex tua modo Epistola, sed sermone etiam intelligo prope omnium, qui vel ex Britannia huc veniunt, vel literas inde accipiunt à suis. Hoc etiam me pungit, atque urit, quod homines improbi, quorum larga semper seges fuit, eritque, causam tanti mali arcessere amant, non unde oportuit, ab iis quibus in Ecclesia nihil nisi novellum placet; ut Æolis aliis, tantæ tempestatis flabris, quibus utile bellum: Sed sacro Angliæ ordine, quasi hoc agat, ut gradibus quibusdam gens purior ac tenax Evangelii (sic enim loquuntur) iterum ruat in εἰδωλομανίαν papalem. Et quo excellentiori loco quemque Deus constituit in Ecclesia sua, hoc magis tanti eum criminis agunt reum. Quamobrem satis prædicari nequit sapientissimum Serenissimi Regis Caroli consilium, dum auctor est, ut quæ adversus Jesuitam Fischerum scripsisti, ea denuo edantur, sed sic ut in frontispicio testentur nomen Auctoris. Quantum mihi inde boni promittam, haud facile dixero. Nuper sane cum avidè multi legerent calumnias adversus te Anglico scriptas sermone; Belgiceque translatas; mirum in modum illæ frigere cœperunt, simulac ejuscegeneris lingua prodiit quoque oratio tua, qua malignis hominibus, humanius quàm merebantur, respondisti. Majorem etiam utilitatem ac fructum mihi spondeo simulac edideris ea, quæ promittis; præsertim ubi Latinè quoque viderint lucem, imo ut confido, etiam Gallicè & Belgicè: nec etiam Scotia solum Tribunitios alit spiritus, sed exteris etiam terris non desunt Rebellionis flabella. Hisce nunc paucis obstrepere volui occupationibus summis, quibus non premeris, sed obrueris. Nec plura nunc addam, quia metuo, ne, si ulterius sermonem producam, sine meis ad te literis veniat vir & civis optimus Griffinus Higgius. Tam malis enim temporibus malo sic virum doctissimum ac reverendissimum nominis tui & amatorem & æstimatorem laudare, quam ab aliis animi dotibus, etsi & istæ egregie in eo luceant. De opere quo prælum fervet hactenus, scribam paucos post dies; nunc ob causam quam dixi, manum de tabula cogor tollere. In precibus nostris nunquam desinam meminisse tui, gnarus quantum Ecclesiæ Catholicæ præstes boni. Utinam tua satis bona intelligat.

Amstelodami, cIↃ IↃ cxxxix.
xii. Kal. Aprilis.

CCCCLXIV.

Excellentissimo Viro

Gerardo Joanni Vossio,

Stephanus Joh. Stephanius

S. P. D.

Difficiles quod adeò habeat in edendis suis Typographos indignatur. Exemplar Vossiani de Idololatria operis avide desiderat. De Meursio conclamatum fere esse refert.

QUod binis jam literis tuis nihil planè responsi loco reposuerim, veniam à te magis exposcere, quam excusationem aliquam, intermisso officio prætexere paratus sum. Imprimis tibi, maxime Virorum, uberrimas debeo gratias, de singulari diligentia tua, quam in Saxone meo isthic edendo hactenus adhibuisse, te postremis tuis significasti. Demirari satis nequeo, quo facto fiat, quod florentissimus hic Scriptor, Typographorum vestratium favorem, quem tantopere ambiit, nondum exorare potuerit: præsertim tua commendatione accedente, quæ nihil non persuadere ipsis meritò debuisset. Hac itaque spe falsus, ac fraudatus, consilium cepi, vel te ipso suasore, & authore, Magnates hujus Regni subinde solicitare, ut honestum propositum meum, suâ munificentiâ juvent, ac provehant. Quæ res etsi moram nonnullam injicit expectationi, Doctorum virorum, quorum in animis spem satis amplam, de meis in tantum Historicum notis, ac observationibus, jamdudum concitavi; proderit tamen, plurimumque momenti adferet, ad augenda, & accuratius expendenda, conjectanea nostra, quæ nondum ultimam receperunt manum. Florilegio meo Fabiano quid contigerit, edoceas me velim. Si &

& hac in parte, operam suam mihi denegaverint Typographi, fac ad me redeat, primâ quâque occasione. Meæ posthac lucubrationes, quas non paucas affectas habeo, longum, imo ultimum vale, Belgio vestro, se dicturas cum indignatione minantur. Opus tuum de Gentium Theologia, & Christianorum Physiologia, prorsus absolutum jam esse, ut nullus dubito, ita exemplum ejus avidè desidero. Tuum est me voti damnare, fidemque tuam apud me liberare, quam antehac non semel ultrò dedisti. Cl. D. Meursius noster, proh dolor! ad desperationem usque Medicorum decumbit. Stillicidio urinæ laborat, quod plurimum puris admixtum habet. Ulcus in vesica enatum hariolatur. Deus Opt. Max. pristinæ sanitati restituat, diuque nobis, incolumem, florentemque servet optimum hunc virum, & de Republica literariâ tam præclare meritum! In quo voto finio, teque charum caput, divinæ protectioni seriò commendatum salvere jubeo, atque ex animo exopto. Officiosissimis te verbis ut resalutarem, rogarunt virorum par incomparabile, DD. Christianus Matthias, & Johannes Laurembergius; hic famâ eruditionis, & longâ familiaritate tibi notus, ille inter ornamenta seculi numerandus, & recentioris tibi amicitiæ vinculo conjunctus. Vale, decus Belgii. De cætero, ut propensum illum affectum in me tuum, quem tot tamque luculentis indiciis expertus sum, perpetuum, atque constantem conserves rogo, atque obsecro.

Soræ, a. d. v Mart. cIↄ Iↄ c xxx ix

Observantissimus tui,

STEPH. JOH. STEPHANIUS.

CCCCLXV.

Viro celeberrimo,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori,

S. P.

Lucium de continuandis Centuriis Magdeb. adhuc cogitantem, sciscitari ait quodnam Vossii hac de re consilium sit, qui olim in animo habuisset suis cum notis easdem emittere; quas si concinnatas teneat, vel concinnare velit, rem cunctis Ecclesiasticæ historiæ studiosis gratissimam præstiturum. Salmasii de Ecclesiis suburbicariis aliique libri, ubi & quando prodierint, percipere cupit; Barlæi Præsepe Christi effecisse apud se, ut & cætera ejus desideret opera, profitetur.

UT fœliciter cum bono Deo ad meos redii; ea sedulo mecum ruminare cœpi, quæ & commissa accepissem, & quorum me maximè recordari deceret. Tu, Vir Clarissime, tuaque dicta, & facta, cum primis obveniebant. Nempe qui me humaniore benevolentiâ, te accepisset, vix meminisse quemquam poteram. Singula percensere nihil attinet. Hoc saltem profiteor, tantum tibi obstrictum me agnoscere; ut vehementer viribus meis diffidam, sintne ullæ aliquando in me reperiendæ, quibus utcumque grati animi signum dare, valeam. Si quas tamen Deus suffecerit tibi tuisque lubens, meritoque dico. Cæterum Clariss. nostris DD. Buxtorfio, & Lucio, salutem tuo nomine diligenter (ut par erat) nuntiavi: quorum ille jamdudum aliquas tibi destinasse se, significabat. Isti autem alteri, maxima tecum communicandi, injecta est cupiditas. Itaque à me postulavit, te ut ipsius nomine peramanter, ac officiose resalutarem. Tum quodnam tuum de Historia Ecclesiastica propositum rogarem. Narravi enim illi, quæ tecum de Centuriis Magdeburgensibus collocutus fuerim. Inter alia; tibi hucusque latuisse, eas Basileæ, operâ ipsius D. Lucii, recusas, ac tribus Tomis distinctas prodiisse. Tibi item animi fuisse, tuis cum notis easdem emittere; postea eam curam certis de causis deposuisse. Porro, tibi etiam indicasse: ipsum D. Lucium, reliquas Centurias addere constituisse; meque ad hoc, quæ ex Antonini tertia parte haberi potuerint, excerpta illi tradidisse. Hortatus itaque me est, ut de hoc ipsius instituto denuo ad te scriberem; ac quodnam esset tuum ea de re consilium expeterem. Nam seculum illud decimum quartum, in quo desiere Centuriatores, adeo jejunum a nobis deprehensum est, ut post Occam, vix secundum inveniamus, ex quo, quæ Ecclesiasticam doctrinam concernunt excerpamus. Novimus Wiclefi esse ea tempora: verùm cùm ne in ipsa quidem Angliâ, quidquam nuper de illo, sive indagare, sive corrogare quiverim; quid deinceps speremus incertum est. Relatum fuit ibi mihi iteratum, à præclaræ eruditionis Theologo; Anglum aliquem, qui hodieque in vivis, universam Wiclefi historiam conscripsisse, sed vernaculâ, neque tamen illum hactenus, abs Typographis, editionem impetrare potuisse. Quod si Clariss. Vir, tuas aliquas notas, in dictas illas Centurias, aut concinnatas habeas, aut concinnare velles; equidem non solum rem præstares omnibus historiæ Ecclesiasticæ studiosis gratissimam; quippe, qui norunt, quantum tibi, tùm in Theologia, tùm Historia, universa Respublica Christiana, ac literaria, tuo merito deferat: sed & si illasdem ad nos permittere tibi videretur, omnino daturi essemus operam, ut Appendicis in modum, fideliter præcedentibus tomis annecterentur. Præter ista, percipere etiam ex te opiârim: ubi, & quando, & quo ordine in lucem prodierint, Excellentiss. D. Salmasii, de Ecclesiis Suburbicariis libri: Nam ab eo tempore, quo mihi Heroem illum, ejusque scripta tantoperè commendasti; sedulò investigare utrumque sategi. Alterum processit. Nam Lugduni Batavorum, alloquium, aut potius colloquium, ad unam atque alteram horam, summa ejus humanitas mihi indulsit. Inde desiderium operum ipsius multo intensius me incessit. Lugduni frustratus aliis, quàm quæ ibidem impressa essent, (ut liber de Usuris) pro cæteris, Lutetiam sum remissus, ubi primitus procusa fuissent. Eo postquam venissem. De Ecclesiis Suburbicariis, præter Eucharisticon ad Sirmondum, nil aut exhibere, aut indicare poterant. In hoc Eucharistico, deprehendo mentionem Epistolæ, ad amicum, Censuræ, & aliorum, quorum nunc memoriam non recordor: libro autem ad amicum amisso, revidere nequeo. Itaque nisi suggeras editionis cujusque locum, & Typographum; ubi inquiram? Invitus posthac carebo istis. Nostris omnino omnibus, & Bibliopolis, & aliis magnum Salmasii nomen inauditum: nisi uni, qui recenter Lugduno vestro rediit. Tandem obnixè rogo, Clariss. D. Barlæum, vicinum tuum, haud gravatim meo nomine plurima salute impertias: ejus Præsepe Christi, abs te mihi indigitatum, tandem Hagæ-Comitis inveni, magis nunc copio, & alia ejusdem inspicere opera. Illud prætertim, quod deprædicas Grammaticæ tuæ, lib. 1, cap. 3. fine. Nescio tamen, typisne descriptus, & publicatus, huc usque fuerit. Saluto familiam tuam dilectissimam, ac nominatim in eâ, DD. Matthæum, & Gerhardum, (si probè recordor nominum) filios tuos; quibus mea officia promptissima offero. Si tamen quid reliquum habeam, quod tibi, tuisque offeram, ac non verius debeam; sum enim, maneoque,

Tibi, Vir celeberrime,

Basil. ix Mart. cIↄ Iↄ cxxxix.

Tuisque cultu, ac officiis, addictissimus,

JOAN. RODOLPH. WETTSTEIN, B.

CCCCLXVI.

CCCCLXVI.

Joanni Meursio,

S. P.

Quod in operibus ejus excudendis tam longas typographi moras nectant, & ipse valde indignatur. Quid etiam Danicæ historiæ exemplaria retardet, quid item in republica literaria agatur, & qualis Salmasio lis à Vorstio mota sit, carptim recenset. Mittit Gronovii literas cum fasciculo observationum, auctoremque de meliori ei commendat.

MAle me, præclare Meursi, habet, quod Blanwii fratres post patris excessum sic moras nectant in excudendis tuis; licet jam sextus sit annus, imo ut reor ultra, ex quo & parens ipse & filiorum natu maximus editionem eorum sponte promiserant. Nunc prætexunt parentis excessum cur differant. Quippe negant magni aliquid se posse ordiri, nisi de ercîscundo conveniret prius inter liberos qui seni numero, ex quibus duo duntaxat ætate aliis superiores rem Typographicam suis curaturi impensis, ac vel commodis vel damnis. Atqui ut audio, longe maxima hæreditatis pars consistit in iis, quæ hoc artis & mercaturæ genus spectant. Uti sunt immensa pene librorum copia tot linguarum, tam varii typi ænei, tabulæ pene innumeræ ex eodem ære, partim terrarum ac marium, partim illustrium virorum, herbarum, & aliorum id genus descriptionem vel figuram continentes. Equidem metuo ne tam facile conveniat inter hæredes, dum hi æstimabunt ista minoris, magno alii: nec vel inter arbitros tam facile componuntur talia. Siquidem Mercurialibus leve discrimen inter animam & nummos. Hac propter metuo ne spisse hoc negotium conventionis procedat; ac si expectandum sit donec inter eos fuerit consactum, diu tibi mihique fieri fucus possit. Quamquam non ignorem eos dicere propediem eam rem compositum iri: nec dubium ipsimet quin longe melius res suas intelligant. Credamus igitur illis. Verum aliud ecce: negant tua se posse ordiri priusquam absolverint commentationes meas de Idololatria, sive de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana. Cur vero, inquies: videlicet quia non sufficiant sibi characteres ad tua excudenda in quibus tot Græca intercurrunt, nisi vel paratus sis, ut prodeant minutis illis oculos pene suffugientibus, talibus fere, si non iisdem, ac filii mei Isaaci notæ in Scylacem prodierunt: vel ego sinam ut labores mei de argumento ante memorato in annum unum alterum differantur, quod ego si perpeti velim, non similiter se animatos fore, ob certissima damna quæ eos maneant, præcipue opere jam pene ad finem perducto. Quid agamus, vir optime & amicissime? Ego qui te fratris instar dilexi semper, vim illis hac parte facere non possim, vix etiam istoc si possim velim, quia jam undique vix sine populo ab ignaris occupationum mearum magnopere accuser, quod extremam imponere manum tabulæ nesciam. Attamen nisi aliter visum tibi fuerit, simulac mea lucem aspicient, non patiar quantum in me erit ulla tuis prævertere sed nostris; nam & hoc noscere tua interest, non poterit coronis imponi, si forte ante Solstitium, saltem non ante Kal. Junii. Hæc cura prope anxia perscribere ad te volui, quia non ignoro quam mecum fœtus proprios ames, & ætatem etiam tuam vergere cogites subinde: simul etiam metuerim, ne Blauwius forte, quem ut ad te scriberet rogavi, Mercuriali more fucum quodammodo faceret literis suis. Tu utriusque lecta epistola melius statues quod ex re sit tua. Equidem post cessationem adeo diuturnam nunc quoque expectandum censeo, donec mea produxerit ad umbilicum, tum etiam si idem esse volet qui fuit semper, cum alio alia credo ineunda erit via. Quamquam, quod de mulieribus conjicio, ait, id de hoc hominum genere (etiam illam melioris notæ quale illud, quicum negotium nobis) merito dicere liceat, in eodem omnes videri ludo doctos, [illegible] non ad malitiam, saltem ad lucrum, cum alieno etiam dispendio. Nunc ad aliud venio. Historiæ operis tui nullum hactenus exemplar accepi, nedum Mylius, vel amicorum alii quibus ea a me mitti voluisti. In causa est quod quamdiu necdum inter hæredes Blauwicos est conventum, minime conducibile existiment exemplaria his terris illa in hominum manus venire, ne suspicio oboriatur, intercepti commodi ex libris divenditis. Quam vellem ne facilem adeo te præbuisses literis ad Blauwium proximis! simulac cognovi te, iis etiam annumeratis exemplaribus quæ inter amicos hic distribui cuperes, necdum accepisse xx. hominem pro jure meo increpui ac negavi pauciora debere quam xxxvi. Proinde ad te xviii. mitti oportere. Ille cum hoc haberet χρεοφυγεῖν. temet literis tuis acquiescere, si sena mittantur exemplaria. Pertendi ego, nescire me, quid ad ipsum scripseris, sed probe ex iis, quæ ad me exarasses, perspectam habere sententiam tuam. Quocirca si non possim impetrare æquam, saltem mediam insisteret viam, nec pauciora mittat duodenis. Et ita discessi, ut facturus videretur. Quod ad Academiam attinet Leidensem, in ea non sine magno rei literariæ dispendio decessit vetus collega noster Petrus Cunæus: ac paulo post ejus obitum uxoris etiam consecutus. Oratione [illegible] parentavit Vorstius: versibus autem complures. Opinio multorum est, ejus in locum successurum esse Jacobum Gothofridum J. C. Dionysii filium, Syndicum Genevensem; saltem literis Curatorum Leidensium ei professio est oblata. Sed hesterna die ex filio Isaaco Leidâ redeunte, cognovi eos quibus is notior desperare propemodum. Sunt qui sermonem injiciant de Amplissimo Simone Beaumontio, Middleburgensis prius Reipub. nunc Roterodamensis Syndico, qui intermedio tempore inter Proceres ut vocant generales fœderatæ Belgicæ fuit; aiunt non abhorrere ab hoc professorio ac tranquillo vitæ genere. Sed enim vix fore arbitror, ut in eo vocando conveniant Curatores & Consules; scis quas ille partes secutus sit, scissa ante annos viginti Rep. nostra. Jam mihi cum uno Professorum Leidensium sermo fuit qui id fore negabat. Vides manere magnam partem malignitatem temporum, quæ te meque & tot bonos vexavit immerentes. Aristarchus sive potius exercitationes Sacræ in N. T. quibus scis Heinsium diu noctuque incumbere, vix intra menses duos vel tres juris erit publici. Utinam quoque divulgaret, quæ ejusdem argumenti elaboravit Josephus Scaliger: scis enim summum virum multum in eo desudasse; sed edere sua ausum non fuisse quia in multis non à Beza modo, sed aliis etiam à nostris dissideret. Salmasius post excusum prius de usura volumen, nunc in alterum incumbit, in Simplicium quoque animadversiones edit. Vorstius parat scribere adversus ea, quæ Salmasius scripsit in exercitationibus Plinianis [illegible] Solinum, ubi in eo totus est uti doceat Saccharum veterum esse à nostro diversum. Hanc Salmasii opinionem erroneam exprobravit ei Vorstius in convivio multis præsentibus, ac postea quoque apud amicos eandem improbabat: poposcit igitur Salmasius ut publice refelleret. Id se iis facturum promisit. Cæterum recepit Vorstius, se amice cum eo acturum, non ut multi nunc solent è Theologis, aut Criticis; Argumentum enim de Sacchαro nihil nisi dulce exigere, sane amarorem omnem & animi & sermonis adversari. Primus quod sciam hanc controversiam movit Joannes Menardus Ferrariensis in Epistolis medicinalibus, eumque in Paradoxis Medicis est secutus nescio an gentilis, saltem cognominis mihi Leonardus Vossius, seu ut ipse scribebat Fuchsius. Verum Salmasius novis opinionem eam argumentis stabilire est aggressus. Mitto ad te literas Gronovianas cum fasciculo in quo observationum ejus libri. Juvenis est integræ vitæ, & ingenii acumine, doctrinaque pollens, dignus plane amore tuo, & omnium bonorum. Misi antehac ad te Epistolas Casauboni, in quibus & illa comparebunt ad te exaratas, quas hoc fine, ut ederentur, miseras mihi. Inter quatuordecim dies iturus Gronovius in Gallias. Quare si quid ei scribere voles, (velle puto, quia id præclaræ dotes ejus merentur) ad me literas mittas; quia

cum

cum fuis procuraturus tuas, simul etiam quibus tibi respon-derit, forem missurus. Scylacem Caryandenum Isaaci filii mei tandem vides. Quod mitto exemplar unicum est, nullum in ædibus superest, alioqui alterum ad D. Stephanium addidissem, sed Blauwius non perpetitur ulla ex ædibus suis exire priusquam conventum sit inter hæredes. Et vix illud quod mitto potui impetrare. Collegæ tuo, amplissimo Doctori Christiano Matthiæ salutem dices plurimam. Dolet quod non uti decteram una cum doctissimo Fischero conviviolo excipere licuerit. Etiam salute impertics Dom. Lautenbergium. De Dom. Stephanio addiderim, nisi ad eum transmitterem hoc tempore exemplum literarum quas per mercatorem Suecum nuper mittere statueram paucis post diebus, aut per alium, Germanum natione hominem doctum & ut putabam fidum. Sed metuo ne acceperit; & fortasse ne tu quidem eas quas tum scripseram. Uxor tuæ conjugi, filio, filiæ salutem adscribi jussit.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxix. xii. Kal. April. St. V.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

CCCCLXVII.

Viro Clarissimo

Gerardo Joanni Vossio,

In Academia Lugduno Batava Professori dignissimo,

S. P.

Ad responsum Vossii de loco quodam Eustachii quo Dianam Triglam nuncupatam asseruit, breviter quædam reponit.

JAm vir es, mi optime Clarissimeque Vossi, qui rogatus à me, ut ad illustrationem Idoli Vandalorum, quod illis tricipiti vertice, Trigla dictum, locum mihi & verba Eustathii, qui ad manus non est, suggereres, quod is Dianam etiam Triglam nuncupatam, ut volunt, asseruerit; tu non modò Eustathium, sed & plures adducis, qui Dianam tricipitem describunt. Quibus, (ut sunt hæ literæ nostræ humaniores dico, inexhaustæ propemodum, ut eruditionis, ita & disquisitionis) addi & alii idem dictitantes possunt, & inter Græcos Aristophanes, & Lucianus, & præter etiam hos, Burdigalensis Ausonius, qui in Ternario suo, versum Maronis sic expressit:

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.

Sed quod erat præcipuè in quæstione, Triglam etiam Dianam appellatam non dicunt. Et ut redeam ad Eustathium, ejusque verba quæ adducis, nec ille iis Triglam Dianam nuncupatam ait, sed sacrum fuisse Dianæ Triglam piscem, qui Latinis Mullus appellatur. Cur autem illi sacer fuit? An ut vult Chariclides a te laudatus, quia Triglis, sive Mullis Hecate delectabatur? Et iterum cur delectabatur? An quia apud inferos, quod Erasmus habet, Hecatæ cœna vilibus piscibus, ut erant Mænides, Triglæque, perficiebatur? At Erasme doctissime, Triglâne sive Mullus, adeo tibi vilis, qui, teste, apud Macrobium nostrum, Sammonico, septem millibus nummûm Romæ divendebatur? Quod autem Athenis locus fuerit, Trigla dictus, & inibi Hecatæ simulachrum, cum inscriptione *Hecatæ Triglathena*, hic an *Hecatæ Mullo Minervæ*; an ut legisse videtur Erasmus, *Hecatæ Triglatinæ* reddendum, ecquis docebit? Jam quas adducis notationes, & quod simile aliquid sonet, *Trigla* cum Τετράδῳ & *Trigone*, quis illa ut vera etyma probabit? Sed mitto hæc haud fortasse magis expedienda nobis, quam Grammaticus ille, qui cum omnes solvere posset, ut refert Suetonius, quæstiones, unum difficile expediebat nomen. Interim clarum certumque esto, amari à me Vossium, & id ut mutuo fiat, porrò semperque optare. Hæc ad egregium illud doctumque responsum tuum, super quæsito de loco Eustathii meo; sed Laconicè & e lectulo: nam ad Musas, Musæumque respicere, quomodo in afflictissima hac valetudine possem?

Hardervici, 23 Mart. 1639.

T. Joh. Isacius Pontanus.

CCCCLXVIII.

Auberto Miræo,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Pro luculento Chronici Belgici dono gratias agit, qui falsus de morte ejus rumor fuisset, exponit. Hostimenti loco suos de Historicis Latinis libros pollicetur.

MUltum tibi debeo, Reverende atque eximie vir, pro luculento Chronici Belgici dono: quo longe plurima & me doces & doctissimum quemque. Quod ipsum de monumentis aliis tuæ dixero industriæ; utinam vero, mox a literis tuis acceptis, qualecunque mittere ἀντίδωρον licuisset, videlicet commentationes nostras de Historicis Latinis: in eo cum totus essem, ecce nuncius Leida adfertur, ad meliorem te vitam avocatum. Dolui vehementer studiorum vicem, de quibus hactenus præclare adeo meritus es, ac mereri porro non cessas, sed tamen suspectior paulo is nuncius erat, utcumque commercium sibi literarium tecum intercedere dictitaret; videbar mihi & in aliis vanitatem hominis comperisse, vel ut mollius dicam, nimiam credulitatem. Proinde Typographo nostro Blauwio in mandatis dedi, ut id exquireret ex Typographis Antwerpiensibus, quibuscum sibi negotium foret. Res erat facilis: sed nimis se in eo negligenter gessit. Demum ex Clarissimo Plempio (id pauculos ante menses fuit) cognosco lætiora omnia. Petii igitur ne Lovanium hinc abiret sine literis ad te meis & volumine nostro historico. In hoc morem se gesturum promisit. At abunde mihi perspectus viri candor, etiam amor, quo complectitur utrumque nostri. Tamen sive ab amicis, quos hic plurimos habet, sive aliis occupationibus detentus, facere neglexit. Gavisus igitur sum cum Lambertus Vossius vir ornatissimus diceret, & tecum sibi notitiam esse, nec pauca de virtutibus tuis prædicaret. Avide igitur, hanc occasionem apprehendi meis te compellandi literis: sed exemplar quod mittere animus fuerat, cum vellem maxime non potui; unicum filii Matthæi habebamus, in quo nihil esset exaratum, id in morbo nupero quo ante menses paucos diutissime decubuit ei surreptum videtur. Misimus igitur ad Typographos hujus civitatis, sed nullum in ullius officina compareret, nec Leidensis ipse editor ullum præterea obtinet; tamen opera dabitur ut ab aliquo amicorum quodpiam nanciscar; nolim enim ingratus censeri. Hoc duntaxat scire te velim, urgeri me undique ad editionem novam in qua non levis erit accessio. Nunc sub manibus habeo grande opus de Theologia gentium & Physiologia Christiana. Plura nunc nequeo, quia abitum urget eruditissimus Vossius.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xxxix. iv. Kal. Aprilis.

CCCCLXIX.

Erycio Puteano,

Gerardus Joannes Vossius

S. P.

Instituto de ineditis ejus epistolis divulgandis applaudit, pariterque hortatur, quæ affecta vel confecta habeat, ut proferat. Matrimonium liberis ut felix faustumque sit, amice precatur.

Jucundum mihi, maxime Puteane, fuit & nuper ex Clarissimo Plempio, & nunc ex doctissimo Lamberto Vossio cognoscere de prospera valetudine non tua modo sed familiæ universæ. Quod vero diceris cogitare de Epistolarum tuarum ineditis hactenus divulgandis, id eo mihi gratius est, quod nemo paulo humanior ignoret te in venusto hoc floridoque dicendi genere, plane regnum tenere. Interea omnes tui nominis amantes vehementer hoc cupimus, ut excuso hoc opere, quod multum ad ornandam eloquentiam facturum nemo dubitat, denuo recurras ad ea, quæ si non confecta, saltem affecta habeat in Mathesi, Doctrina civili, Historia vel externa vel sacra: in quorum singulis valere te plurimum abunde comprobasti, ingenii doctrinæque monumentis, quæ jam in omnium prope bibliothecis visuntur: nimirum nihil vel tibi honestius, vel publico utilius esse poterit, quam si hac varietate labores tuos diffindas. Atque ita pietatis, prudentiæ, eloquentiæ, & nos & posteritatem, pabulo pascas. Hanc in scribendo libertatem meam, ut in bonam capias partem, non est animus rogare. Novimus alter alterum à pueris, ut in facilitate tua, & amicitia nostra, abunde habeam fiduciæ. Intelligo quoque cum filium tuum, tum filiam itidem, par liberorum suavissimum, connubium contraxisse se dignum, planeque ex animi tui sententia, quo nomine haut secus gaudeo, ac si sanguine juncti mihi forent. Quæso hoc iis meo nomine significa, omnia me eorum nomine velle ac Deum rogare ut matrimonium utrimque bene iis vertat, teque ac domum tuam nepotibus ac neptibus augeant avitæ virtutis æmulis. Mittit ad te filius Isaacus Scylacem suum, quem gratum fore confido, & ob antiquitatem Scriptoris, & ob bonam ei operam impensam ab amici filio, qui paterno exemplo te sciat æstimare.

Amstelod. cIɔ Iɔ c xxxix.
IV. Kal. Aprilis.

CCCCLXX.

Hugoni Grotio,

Regni Suecici ad Regem Christianissimum Legato.

Meursium gravi adeò morbo affligi, ut jam Medici desperare incipiant, cum mærore refert.

Illustrissime Domine,

Vincentio Fabricio per Angliam in Gallias tendente, una cum adolescente Patricio Hamburgensi, cujus studiis præest; facile perspexi, vix duos intra menses meas tibi reddi posse literas. Nolui tamen illum sine illis dimittere, præsertim cum ipse urgeret, ut saltem minutum aliquid exararem, & istiusmodi, ubi in mora nihil foret periculi. Eo autem lubentius morem gessi, quia amavi juvenem, ob animi candorem & egregiam doctrinam, quam ex Poëmatis ejus, & fortasse etiam literis jam videris. Simul illud etiam, quum me omni officiorum genere sibi demerendum putarit. Equidem & ipse etiam, si qua possim, ei benè faxim lubens, sed nunc non alio gratificari poteram, quam paucula ad te scribendo. Cæterum intra paucos dies de aliis fusius tecum loquar, & quæ magis ad nos pertineant. Nunc illud cum dolore referam, utriusque nostri amantissimum Joannem Meursium (quemadmodum ejus Collega Sorâ Danorum ad me scripsit) graviter adeo morbo decumbere, ut jam Medici desperare incipiant: scis calculo semper fuisse vexatum. Nunc vero etiam urinam emittit planè purulentam, ulceris in renibus, vel visceribus indicem. Ita paulatim imminuitur numerus eorum qui literas colunt. Quando me quoque Imperator meus arcessere hinc velit, scis me scire juxta cum ignarissimis, sed tamen minimè terret annus quem jam ingressus sum Climactericus. Puto nec Christiano homine indignum esse illud Bilbilici vatis, summum nec metuas diem, nec optes. Ego vero etiam optarem, nisi cura meorum tangeret, & voluptatis non parum caperem ex eo, quod mihi videar de pluribus benè mereri. Hoc quodammodo divinum videtur, ita divini planè beneficii esse agnosco.

Omnis mea domus, te, Heroinam lectissimam uxorem tuam, & liberos plurima salute impertit.

Amstelodami, cIɔ Iɔ c xxxix.
XVIII. Kal. Maj. quo die desiti Legis servantes Judæos, Amstelodami video celebrare primum Azymorum.

Tuus æternum.

CCCCLXXI.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori dignissimo.

Librum de Sanctorum reliquiis, aliisque antiquis monumentis illi à Cocco destinatum mittit. In vasto Rosweydi de Sanctorum vitis, opere ordinando, desudare se dicit, eluctari tamen, Januario jam sub prælo fervente, lucemque sibi de Historicis commentaria sæpè præbere, quorum iteratam editionem exoptat.

Clarissime Domine,

Sesquiannus est ferè, cum ad exemplar libri recens in Hispaniâ excusi, de nescio quibus sanctorum reliquiis, aliisque antiquis monumentis, misit Laurentius Cocchus, Vir humanissimus, qui Senogalliensi Episcopo, Pontificio Nuntio à secretis est; alterumque addidit exemplar, ad D. T. destinandum; sed non prius quam literas adjungendas dedisset. Eas tandem à paucis diebus accepi, sive oblivio obrepserat, seu quæ illum avocarant curæ. Eâ nunc utor occasione, D. T. salutandi, offerendique ei obsequium meum. Notus opinor, Dominationi tuæ, fuit Heribertus Rosweydus. Et vastum opus, de sanctorum vitis, meditabatur, collegeratque jam plurima, nihil adhuc digesserat, cum eum mors, anno ætatis 60 oppressit. Ne frustrà ei labor susceptus esset, adjeci ad ea, quæ congesserat, ordinanda animum. Chaos est vastum, præsertim ob medii ævi barbariem. Eluctor quà possum. Sub prælo mihi jam Januarius sudat, qui duos tomos haud sanè tenues, complectetur. Lucem sæpenumero mihi doctissimus tuus, de Historicis commentarius, præbet. Audieram eum recudi, avidéque id expetebam: præsertim, quod plerasque vitas, posse te certo authori tribuere, D. T. pollicetur. Optem id profectò, & lubens quos observaro authores suggeram. Vitarum vetusta probataque exemplaria MSS. quæ Dominationi tuæ sint ad manum, non vulgo trita, si indicâris, beneficium agnoscam, & lubens quo licebit, obsequio munerabor. Vale Vir Clarissime.

Antwerpiæ, 20 Aprilis, 1639.

Clarissimæ D. T. servus in Christo,

Joannes Bollandus,
è Societate Jesu.

CCCCLXXII.

Joanni Skyttio.

Vitam filii perhonestam, & non aspernandos in studiis profectus, contra fœdam calumniam, Illustr. Parenti confirmat.

Illustris Domine,

AD aures meas pervenit, sic relatum tibi esse filium tuum in studiis quorum gratia huc miseras, plane esse socordem ac negligentem, & quod ad vitam, inutiliter pecunias absumere: ac præterea ne Erastum quidem, quem illi Ephorum dederas, ab hoc crimine esse alienum. Hic nuncius horrendum in modum utrumque horum perculit. Filius tanto cum mœrore mihi ea retulit, ut prope a morbo ei formidarem. Nec tamen me ipsum leviter ea res affecit. Sane filius in vicinia nostra habitat, ædes vix lapidis unius jactu a meis distat, omnes perhonestè de eo sentiunt & loquuntur: ebrium nec ego nec domus meæ quisquam conspeximus. Nec vel jurato facile crediderim, fuisse unquam in lupanari, vel cum scortis gnatum leves etiam sermones agitasse. Quare Illustris Domine, mirificas istas suspiciones de animo tuo depone. Siquid istorum foret, Vossius tuus non ignoraret. Ad Erastum vero quod attinet, tantum abest, ut ulla in te violet pietatem, ut potius superstitione aliqua in alteram partem peccare videri possit. Interea dicere non possum, an non paullo faciant majores sumptus quam voles. Multum interest, quo pacto quis filium velit vivere. Non idem hic parentes ejusdem etiam opulentiæ ac dignitatis sentiunt. Hic tuum est legem præscribere juxta quam sese componant. De nullo vero æque conqueritur filius tuus, quam quod multo carius omnia, quam alii emere cogatur. Nempe qui pannos ei divendunt aut vestes parant (& par aliorum ratio) non pretio exigunt, quale ab aliis parata solventibus pecunia, sed ut usuram sorti annumerent: quippe qui spe solum solutionis vivant. Et nuper non defuit, qui credere nihil vellet ultra, nisi pro eo sponderet filius. Hæc alteri dictabam in summis calculi doloribus, qui hocce anno climacterico meo (sexagesimum enim tertium sum ingressus) excruciare me cœperunt. Plura adderem, si dolor sineret. Sed si Deus permiserit, ut iterum esse incipiam, qui antea fui, fusiùs de omnibus scribam. Nunc sic habe, & vitam filii esse perhonestam, & non aspernandos in studiis, dum hic est, præcipue in universa Historia, progressus fecisse. Mihi nec seritur nec metitur. Sed officii mei putavi ut tam fœdæ calumniæ occurrerem. Eadem existimavi me rem facturum gratissimam, si opinionem, quæ sine dubio vehementer te pungeret, animo tuo evellerem. Deus Opt. Max. te & omnem familiam tuam diutissime prosperam ac sospitem conservet.

Aliena manu hactenus: hæc mea subscripsi.

Anno Christi.
cIↄ Iↄ c xxxix,
xi Kal. Jun..

Illustrissimi nominis tui
devotissimum cultor,

G. J. Vossius.

CCCCLXXIII.

Georgio Ratallero Doubletio.

Epistola est consolatoria. Subjungit sua etiam mala, quæ annus climactericus sibi attulisset.

Nobilissime, Amplissimeque Vir,

LAcrymas non tenui, cum ex ornatissimo Heemskerkio nostro de tristissimo casu tuo cognoscerem. Nec interim mihi tam quicquam solatio fuit, quam animi tui constantia. Sic enim omnem hactenus vitam composuisti, ut quotquot te novimus, possidere credamus benè præparatum pectus ad adversa quæque subeunda. Gravis Auster te perculit: sed non ut bonæ mentis naufragium facias. Gemina anchora jam à puero fundaris, Princeps illa Christianæ Religionis, cujus tessera est patientia. Hac intravit Christus ipse ad gloriam, ad cujus exemplum vocati sumus, nec patimur sine voluntate Dei; qui solus novit quid expediat nobis, hæc & tot alia ex chartis Apostolicis, animo occurrant tuo; quæ solidum solatium præstabunt. Nullus Medicus tam benè ægræ menti medebitur, quam cœlestis ille, verbo & spiritu suo. Vulnus facit, sed & medicinam. Quare si dolor urserit vehementius, juvet alioqui Deum, nec alteram illam aspernari anchoram, & longo a priori vincitur intervallo. Præcepta inquam, & exempla quæ omnis nobis suppeditat Historia, & Socratica Philosophia. Sæpe à Seneca, & Epicteto, ejusque Interpretibus, cordatior sum regressus. Turpe putabam, si οἱ ἔξωθεν, vincerent hominem à pueritia Christo sacratum. Quicquid erit, dum dolor recens, avocandus ab ea parte, qua dolet, hoc ratio nunc efficiat: Cætera præstabis dies, quæ multum etiam potest in insipientibus. Quod ad exequias me vocas, affectum tuum video, de quo nunquam dubitavi; sed à feria quarta hebdomadis Paschalis, cum morbo conflictor hactenus. Primum me vehemens tertiana afflixit: sed vix octiduum duravit; mox colici excepere dolores, iique peracerbi; nec multo post exeruit se nephritis, quæ dies, noctesque me cruciavit. Nunc dolor multum remisit. Virium tantum, ut etsi pedes extra ædes ponere non sustineam, tamen in Museum quasi perreptem: quique antea vel duodenis in studiis horis par eram, nunc binæ sufficere incipiunt: Interea multum metuo, ne nephritis me, per omnem vitam comitetur, grave malum, & una cum arthritide doctis perfamiliare, in senio præsertim. Sic beavit me hic annus Climactericus: id jocosius in re seria dictum judicabis; sed enim vere adversa nos beant, quia ad vitam præparant beatam. Non ultra teneo te. Nam cum has accipies, occupatus exequiis, ne his quidem legendis fortasse vacabis; sed leges cum poteris. Claudam isto epistolam Ὦ φίλτατε χαῖρε, cum carissimo Christi discipulo uterque recumbamus in sinu Domini. De Velleio cras literas à Gerardo meo habebis; nunc isti simul ac tuas acceperam, volui respondere. Uxor, & omnes mei, te, sociam, & affines, mecum salutant plurimum.

cIↄ Iↄ c xxxix.
xxiii. Maji.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCCCLXXIV.

Hugoni Grotio

S. P.

Climactericum quemque annum infestum sibi fuisse observat. Salmasium convalescere, Meursium cum gravi conflictari morbo, narrat. Opus suum de Theologia Gentili & Physiologia Christiana spissè procedere, ægrè fert, quid de Gratiano futurum, vix se videre profitetur.

VErna hac tempestate, Illustrissime Domine, ingressum me scias κλιμακτῆρα seniorum, tertium & sexagesimum, quem ajunt advenire cum periculo interitus vitæ, vel morbi gravioris: Non ut puto, præcisè, ob numeri vim, sed propter qualitates inditas naturæ. De me quidem illud dicere habeo, ex septimis quibusque, nullum non mihi morbum apportasse, præterquam sextum, hoc est ætatis meæ, secundum & quadragesimum. Credo animi ægritudinem sufficere tum ad me affligendum, divina bonitas

nitas putavit. Erat enim is annus, seculi hujus vigesimus; quo quot adversa pertulerim a malis, quam tristia conspexerim in tot bonis, imo summis, & viris, & amicis, apud nullum minus exponi opus quam te, qui vel solus utramque feceris paginam. Sin corporis potius morbos attendero, non alius mihi annus infestior fuit Climacterico quarto, sive ætatis duodetrigesimo. Nam si quicquid morborum, vita pertuli universa, in unum confletur, vix puto æquarit, unum illius anni, tam gravem, ac diuturnum morbum; quem mox excepit mors conjugis, itidem octavum & vigesimum annum agentis. Septimus Climactericus mihi attulit Arthridem, quæ & postmodo, me semel iterumque magna vi est adorta. Nunc ab quadriennio circiter, immunis fuit, credo, diætæ beneficio, & catapotiorum, quibus hebdomade quaque uti soleo. Hoc verò senili Climactere, post quem num alterum sim visurus, solus vitæ, ac mortis arbiter novit, primum tertiana me invasit, quem XXXV annis proximis nulla febris corripuerat, præter unam, quam uxor arbitrari solet profectam ab scurrili vexatione inimicissimi mihi, tibique amici, quem cum affine convivio exceperam. Nempe annus erat seculi primus & vigesimus, quo nihil obloqui fas erat, sed Spartana concoquere sapientiâ, necessum fuit, utcumque, vel cibi, & potus reliquis conspurcassent. Sed post longos logos, redeo ad eum, unde cœperam κλιμακτῆρα, vix tertiana desierat dolor me occupavit colicus, quem non nisi adolescens semel eram expertus. Hinc secutum est grave nephritidos malum, à quo mihi metueram nunquam, quia nullum mali signum hactenus in saccato illo corporis humore animadverteram. Nunc vero me duabus & ultra hebdomadibus perpetuo propemodum lectulo adfixit. Sunt tamen dies prope jam duodecim, quod ab eo videar mihi liber, cumque Musis in gratiam redierim, ac vires etiam paulatim recipiam. Hoc tam amanti mei significandum putavi, ut si forte, ex fratre de morbo intelligens, dolore sis affectus, literis meis hunc animo detergeam tuo. Simul illud addo magnum Salmasium, quem diu salvum, ac sospitem esse, non paulo majoris interest Reip. literariæ, post morbum gravissimum, nunc convalescere magis ac magis. In opere de Theologia Gentili, & Christiana Physiologia, tribus jam mensibus cessatum a Typographo. Premitur quidem, dum distinetur, editione Latina Barlæanæ commentationis, de ingressu Mediceæ Reginæ in urbem nostram; mox tralatione Gallica, & Belgica; ac mense proximo, etiam morbo meo. De tuis cum Jansonio locutus sum. Nunc ait, nunc negat. Nihil illo lubricum magis. Anguillam ajunt ficulno constringi folio. Hinc quo pacto teneam, vix video; sed de isto, jam frater, & filius, ad te scripserint. Nec enim unquam huc veniunt, quin illud, ut Jansonium ipsi compellent, commoneam, filium imprimis. Jo. Meursius periculosè decumbit: scis, ut arbitror, calculo laborasse ab adolescentia. Nunc vehementius vexatur, quam antehac unquam: nec ulcere, ut creditur, vesicæ profluere illi solet nisi purulentus humor; sic ad me collega ejus Stephanius, (à quo novam & longè castigatiorem Saxonis Grammatici editionem quotidie expectamus) ante mensem, & ultra perscripsit, nec de vita ejus parum metuit. Vale cum omni familia diutissimè.

Amstelodami, CIƆ IƆ C XXXIX, prid. Non. Jun.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

CCCCLXXV.

Viro Clarissimo,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori celeberrimo.

De tristi conqueritur statu, & quod in senecta ætate sub paupertate, cui adsuetus nunquam fuisset, ingemiscere cogatur. Commendat Parentis Chronologiam sacram, & ut in excudenda illa adjutet, si quod perperam etiam scriptum deprehenderit, corrigat, enixè petit.

Clariss. Vir, Patrone, & Amice colendissime,

Diu inter nos siluimus; vicissitudine inquam literarum, non autem animorum προθυμίας, atque affectu benevolo. Id tu quidem ex omnibus iis, quas ad communem amicum nostrum, Dominum Laurentium, crebro scribere soleo, affatim intelligere potuisti. Nunquam enim in illis, tui gratissimam memoriam intermisi, neque omittere etiamnum cogito, quoad vixero. Ita totus in pectore meo hæres defixus, ut vel tædeat, vel pudeat etiam, nullum mihi superare argumentum, te condigne demerendi. Tristissima etiam tempora, me huc usque ita exercitum tenuerunt, ut unde vitam sustentarem, vix invenirem: prout & meis aliquot ad Laurentium nostrum scriptis, satis superque tibi constare arbitror. Obtuli nuper Domino Henrico Laurentio, Parentis mei τῷ μακαρίτῃ, Chronologiam sacram, quam apud nos typis edi voluit. Sed cum in Germania, tam misera sit ratio Typographicæ rei, hac tempestate, in animum induxit, apud vos illam in lucem producere. Quo nomine mihi valde gratulatus sum. Meministi, Vir Clarissime, te antehac desiderium tuum, hujus libri, mihi in literis explicasse. Nunc igitur illius compos factus es. Maluissem quidem apud nos, edi potuisse, eo fini, ut ipse prælo præessem, ac mendas præcaverem. Quare cùm res nunc aliter ferat, oratum te velim, mi amantissime Domine Vossi, ut manibus paternis hanc gratiam facere ne dedignens, atque operis Typographicis, interdum sicubi usus fuerit, succurras. Argumentum hoc scio, tuum ἔργον esse. Proinde planissimè persuasus sum, laborem hunc Patris tibi fore gratissimum. Nosti quem adversarium, dum in vivis fuit, in spinosa hac materia habuerit, qui scilicet nimium sibi placere solitus fuit, planéque ut tu alibi loqueris, ἰδιογνώμων, καὶ αὐθέκαστος, vehemens alieni nominis insectator. Utinam superviveret, & Pareanum hoc opusculum videre posset? non quod placiturum credam, sed ne in aliis quoque dona Dei despiceret. Tu quæso Ἐργοδιώκτην te præbe, ac si quid perperam scriptum offendes, tuæ prudentiæ velo contegas. Quam libertatem lubens tibi transmitto. Spero viris doctis hunc laborem probatum iri, quo præsertim Historiæ suam majestatem, masculè assertam ivit, fideique Christianæ, non ex profanis, ac Gentilibus Scriptoribus, θεμέλιον suum constabilivit. De cæteris abundè scripsi ad Dominum Laurentium, ex quo rerum mearum statum intelliges. Sensi animo liberalem Εὐεργεσίαν vestratium: & Deum laudo. Interim spes melior apud nos nulla adhuc dum affulget: sub quâ tantum non lentè conficimur. Mihi quidem in senecta hac ætate, nihil durius, vel acerbius, unquam accidit, quam sub paupertate ingemiscere, cui adsuetus nunquam fui. Eoque sæpiusculè fit, ut me vitæ hujus pertædeat. Sentio tamen altissimi benedictionem; quâ largiter me sustento. Vale, Clarissime Vir, meque amare, ac juvare perge.

Hanoviæ, anno 1639, ad diem $\frac{13}{23}$ Junii.

Tui studiosissimus,

PH. PAREUS.

CCCCLXXVI.

Merico Casaubono,

S. P.

Puritanos tantum in Ecclesia turbas excitare, multum dolet. Imminutionem annuæ suæ prabendæ, si & alios damnum tangat, patienter se laturum, favore caussæ regiæ, pronunciat.

PLurimum tibi debeo, Reverende & Clarissime Casaubone, quod tantum mei causâ sumseris laboris, ut ista de motibus Britannicis perscriberes mihi. Licet enim non prorsus eorum ignarus forem, haud mediocriter animum juvit, ista ex te plenius planiusque cognoscere. Proderit quoque ad hoc mihi, ut majori de his fiducia sermonem cum nonnullis feram, qui unum hoc à Regiis putant, ut Romana reducatur superstitio ac tyrannis. Sic solent beare eos, quibus religio est abire à veteris Ecclesiæ consensu. Papæ mancipia sunt, qui non juniorum somnia præjudicio antiquitatis vitia arbitrentur. Soli sapiunt Cathari: sunt cæteri umbræ circumvolitantes, vel si quid istis levius vanusque. Equidem in hisce turbis assidue facio vota pro Serenissimo Rege meo & Reverendissimo Dom. Archiepiscopo. Nihil boni ab iis spero, qui nihil pensi habent, quod dicant vel faciant, dummodo id faciat pro novellitate. Quod ad imminutionem præbendæ annuæ, scire aveo utrum in Collegio fratrum proportione agatur Arithmetica, ut loquuntur, an Geometrica. Nec enim æquum videtur, ut qui tanto minus, quam præsentes fructus capio, is tantundem faciam damni. Cæteroquin si omnino sic stat sententia, ut etiam absentes damnum tangat, non hoc agere velim, ut præster indemnis. Tam mihi Regia causa est curæ, ut longe majora velim propterea & velle æternum debeam. Ad neminem Summatium super eo scribere in Angliam potui. Valde adversatur animo molestiam iis facessere literis meis, quos scio Regni & Ecclesiæ negotia humeris suis sustinere; sed tamen videbo an vim facere mihi possim. Cæteroquin tam facilis esse soleo, ut omnia potius perferam, quam ulli sim molestus. Interim rectè fecerit is, qui nomine Amstelodamensis mercatoris pecunias meas accipit hoc tempore, quia semestre expirarit, si superiori trimestri nihil accepit, contentus sit quadraginta libris Sterlingicis loco quinquagenarum. Mitto ad te Velleium filii mei. Gratum fore confido & nostri causâ, & quia post summos viros non paucis vulneribus medicinam fecit. Hæc raptim scribebam: mediocriter nunc valeo. Nam jam altera est hebdomas quod rursum in publicum prodeo & in Lyceô iterum doceo. Toto antea mense cum morbo sum conflictus, & sat gravi; ne nunc quidem pristinæ vires redierunt.

Plurimum saluta lectissimam uxorem, Reverendum Dominum Decanum & Collegium fratrum universum.

Amstelodami, clↄ Iↄ c xxxix. prid. Kal. Quinct. S. Gregor.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCCCLXXVII.

Ludovico Crocio,

S. P.

Scriptum ejus eò ardentius se legisse ait, quò magis illo malevolis os occlusisset, qui optimum vindictæ genus putent, si dissentientes Socinianismi suspectos reddant. Hortatur ad constantiam, ac ut molestias omnes rusiper habeat, veterisque Ecclesiæ honori, recentis verò concordiæ studeat, amicè rogat.

QUo tempore, eximie Croci, tua spriores accepi, paulo post alteras, cum refutatione dogmatum Socini, gravi morbo decumbebam. A quo ne nunc quidem convalui prorsus: in tantum tamen, ut licet corpore non satis firmo, publicè tamen jam iterum doceam. In morbo autem recreavit me non mediocriter, quod non deponeres memoriam, & amorem nostri, ac munere etiam testari voluisses, quanti me faceres. Eo ardentius, paulum remittente morbo, legi tua. Pretium operæ fecisti occurrendo illis, in quibus infaustus ille Faustus, a veteris Ecclesiæ consensu abeundum sibi putavit. Eadem os occlusisti malevolis, qui, si quis vel digitum latum ab iis recesserit, optimum hoc vindictæ genus putant, si sparserint eos Σοκινίζειν. Hoc in te quoque successorum sibi putabant. Sed in ruborem dedit nuper ille tam bellus fœtus tuus. Verùm non sine horrore dico, ubi mendacii, & calumniæ res agebantur, non aliud invenere κερεφύγετον, quam quod dicis causâ, non ex animi tui sententia ista scripsisses. Sed illi ipsi, qui aliòquì à te abirent, hoc putidius putabant. Optimus, & modestissimus quisque, utroque, ut aiunt, pollice, extollit, quod in tristi hoc Ecclesiæ schismate, animo sis moderato, nec defugias, quo minus illud testeris, non obscurè præclaris ingenii, doctrinæque monumentis. Si qui molestiam facessant, tuum est id insuper habere, cui conscientia, publicum bonum, Dei honor, pro amplissimo sint theatro. Vale vir, & amice summe, ac quanto major veteris est Ecclesiæ contemptus, quantoque plures his quidem terris, (nec enim par ubique dementia) sua omnia judicio metiuntur, tanto magis veteris Ecclesiæ honori, recentis vero concordiæ studeamus; imo sic animati, tantò impensius amemus nos inter nos. Plurimam, clarissimis & optimis Collegis, salutem meo nomine dicito.

Amstelodami, clↄ Iↄ c xxxix. post. Kal. Quinct.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

CCCCLXXVIII.

Baltazari Willio,

S. Theol. Doct. & Professori.

S. P.

Epistola familiaris.

AMbigo, Clarissime & amicissime Willi, utrum magis gaudeam, quando tuas accipio literas, hominis tam amici; an impensius doleam, quando mecum cogito, sic me distringi, ut cum paria maxime facere velim, non tamen possim. Solatur illud, quod sciam, non posse te irasci tam amanti tui, jam ab illo tempore, quò primùm te conspexi Lugduni, imo erectam etiam animi tui indolem, perspicere mihi visus sum. Valetudo quotidie fit firmatior, quæ mensem totum me, vel lectulo affixit, vel cubiculo conclusit. Etiam Salmasius, ὁ πάνυ, qui graviter decubuit, magis, & magis sibi restituitur. Magnum in eo damnum metuebam Reip. literariæ; ac idem mecum formidabant omnes, quos non tangit nigræ loliginis succus. Pro egregio munere, non uno, quo me ornasti, gratias ago, & meo nomine, & publico, de quo benè mereri non cessas. Clarissimo Parenti, & Collegis omnibus salutem dices plurimam.

Amstelod. clↄ Iↄ c xxxix. postr. Kal. Quinct.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCCLXXIX.

CCCCLXXIX.

Andreæ de Naglowitz.

Wickenfortiorum contra Witmakerum, Mercurialem caussam commendat.

JAm plures sunt menses, Illustris, & Nobilissime Domine, quod commendatum nomini tuo ibam, negotium quoddam, ornatissimi, & præstantissimi, Johannis Wickenfortii, verè Mercurialis pulli, quando is instar Mercurii, fœliciter adeo, cum exoticarum mercium cura, sociat jucundos Musarum labores. Inque his nec vinci se patitur frater ejus Joachimus Wickenfortius, vir Principibus multis gratissimus. Is ob prudentiam, & merita præclara, ante duos tres menses, è Galliis huc rediit; sed Equestri dignitate auctus, à Rege Christianissimo. Multum vero, & ego, & præcipuè Johannes Wickenfortius, imo tota domus Wickenfortia obstringitur nomini tuo Excellentissimo, pro singulari affectu, quod rem tibi commendatam curæ tibi esse passus sis. Nam abundè perspeximus nihil vel à te neglectum, vel Illustrissimo, nec unquam satis laudato, Principe Radzevilio. Quantum vero favoris in animis pepetit vestris, æquitas caussæ; tantum ea odii excitavit, in animo, tum debitoris Johannis Witmakeri, qui propter æs alienum in custodia detinetur; tum fratris ejus, negotium hoc ipsum, ut fieri solet, ad animum revocantis. Uterque enim nihil nisi vindictam sperat, & spirat; atrocia etiam comminantur: Ut mirum non sit, si haud parùm, & Domini rebus, & vitæ metuat suæ, negotiorum Wickenfortianorum administer. Itaque Dominus ejus Johannes Wickenfortius, plurimum à me expetiit, ut alteras Excellentissimo nomini tuo literas scriberem, quibus rogarem, ut mei, & Wickenfortiorum ergo, laborem suscipias scribendi ad Illustrissimum Principem Radzevilium, & Tribunal Vilnense: quo minister Wickenfortii, in solo nunc agens peregrino, tuto securéque res Domini exequi possit; nec necesse habeat assiduo esse in formidine, ab improbo illo pari fratrum, quod dura, diraque comminatur. Multum etiam ad istud conferet, si simulac res ferat, decidi possit. Quam ad rem commendatio tua plurimum adfert momenti, sanè quantò celerius controversia finietur, tanto citius se noster subducere possit periculo; quod alioqui in tam vasta, & populosa urbe effugere, perdifficile est. De Nobilissimo filio tuo sic habe: virtuti, & modestiæ litare, & ab optimo quoque amari, ac magni fieri: studiis etiam non segniter incumbit, ut planè confidam satisfacturum expectationi Patris, Patriæque.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxix. xii Kal. Aug.

Illustrissimi nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

CCCCLXXX.

Joanni Isacio Pontano.

Epistola familiaris.

Clarissime & Amplissime Pontane,

AB annis xxxv. non ita graviter ægrotavi, ac omni eo tempore, quod inter Paschæ, & Pentecostes ferias intercessit. Tertiana primum me afflixit, mox colici dolores, hinc nephritis; à quo malo, per omnem vitam fueram immunis. Quid porro futurum sit novit Deus. Illud scio, agere me Climactericum, quem senibus periculosum aiunt, non quasi ulla vis sit numerorum, sed quia Deus naturam sic fecit, ut ad numerum, figuram, ac pondus, cuncta exequatur. Atque hoc inter alia, etiam dies critici arguunt. Nec tamen hæc eo à me dicuntur, quasi annum hunc formidem. Etsi enim septimo quoque anno mihi fuerit pejus; tamen fortasse jam periculo sum defunctus; atque ut aliter esset, quod præcipit Martialis, summum nec metuo diem, nec opto. Vix tamen valetudini eram restitutus, cùm Matthæus denuò incidit in morbum, meo quoque graviorem: ac ne nunc convaluit prorsus. Absque his fuisset, alteruter noster, non literis modo respondisset tuis, sed etiam egisset gratias, pro insigni munificentia. Danica enim tua jam diu accepimus, & melioris quidem chartæ codicem, ut Typographo mandâras. Opus hoc plurimùm tibi famæ adstruet. Jam antea quidem, eam tot ingenii, doctrinæque monumentis, sat magnam pararas; quibus vel solis, (penè singulis dixeram, nec judicium id pœnitendum foret) immortalitatem nominis tui jam diu promeritus es. Verumtamen quia maligno vivimus sæculo gaudeo tui, & literarum causâ, novum nunc tibicinem, eumque benè validum accessisse. Danicam Meursii historiam necdum videris, ea intra dies, paucos distrahetur publicè. Hactenus soli amici, quibus donavit, exemplar habènt, iique perpauci. Mitto nunc ad te Velleium Gerardi mei; sed & Scylacem Isaaci: nunc incompactum, quod aliud hoc tempore exemplar non haberemus. Spero non displicituros utriusque labores. Multa enim pulchrè iis correcta, observataque. Nostrum opus quod jam diu promisi, vix quartum intra mensem perducetur ad finem: Nam accrescit sub manibus. Et Typographus subinde, omissis nostris, alia excudit: ut ante menses duos tres, Barlæi Medicæa, cùm Latinâ tum Gallicâ & Belgicâ Linguâ.

Vale Vir & Amice optime, & nos amare perge, qui etsi tardiores in literariis responsis videamur: nulli tamen cedimus amore tui, cujus pro diuturna valetudine, & vita, nec ego, nec liberi, vota facere cessamus.

Amstelodami, cIↄIↄcxxxix. x. Kal. Sextil.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

Amplissimo Brinkio, & Clariss. Viris, Diestio, & Zevecotio salutem dices, si otium, & occasio erit.

CCCCLXXXI.

Viro Maximo & Reverendo,

Gerardo Joanni Vossio,

Joannes Fredericus Gronovius,

S. P. D.

Epistola familiaris.

CUm aliquandiu hic egissem, Vir magne, incidi fortuito in Bibliopolam, qui Theses tuas Theologicas olim recudit. Ego, ut jusserant filii tui, expostulare cum eo, quod non exemplaria plura in Bataviam mitteret, constare cum lucro suo & studiis doctorum hominum, qui magno ejus libri copiam redimerent. Ille unicum tantum ex omni numero restare sibi ajebat, egisseque ideo cum Typographo, ut propediem editio repeteretur. Ut vero me audiit domui tuæ familiarium esse, exultabat, prensansque manum meam ne ipsi beneficium negarem, orabat, promisisse te olim cum hic esses aiebat sibi secundas curas, & non parvum augmentum operis. Jam esse tempus, ut promissi admonearis. In quo literis suis meas petebat adjungi, & tanto certius egregiam ejus voluntatem tibi nuntiari. Visum id fore non ingratum tibi, ideo libens parui homini bono, testis & index serii illius desiderii, si modo tibi otium veteres tuas delicias retractandi. Vix certè ullum

 scri-

scriptum tuum in Anglia notius est, & majore cum gustu plausuque legitur. Et designabit ipse puto hominem Londini, ad quem tuto schedas tuas mittere possis. Nos ex hac Insula jam incipimus pedem movere. Vidimus hic multos Thesauros, sed inter aquas Tantali, frui enim desultoria hæc vita non permisit. Tarde ad eos accessus peregrinis pater, quem posse tamen patientia multa pauci exemplo nostro didicere. Ipse Bibliotheca Bodleiana tot Statutorum cassibus adversus exteros munita est, ut duas integras hebdomadas hic exegerim, antequam tractare ullum MS. Codicem mihi licuerit. Nec licuisset unquam (adeo sæpè obstat nobis pudor noster) absque V. C. Patricio Junio fuisset, cui soli debetur, si quid studia nostra hic adjuta sunt. Interim respondimus futilissimæ ...... cujus pater, quantum in ipso fuit, nihil reliquit, quo minus stuporem suum, inscitiam, malignitatem publicaret. Cum itaque tam male seipsum traduxerit, nos tantum Judicis vice functi sumus, & involucris quibusdam, quibus vix tamen latere posset, nudum evolvimus. Forte is libellus in Gallia edetur, una cum textu Silvanum. Codices Arundellianos, quos ad Rivetum ἐπὶ χαίρων destinaram, ut vobis redderentur, curatos rectè puto. Tuam de Idololatria Veterum Commentationem & Gerhardi Vellejum avidè videre gestio. Nos cras discessuri hinc Cantabrigiam sumus; inde Londinum, ac cis dies paucissimos in Galliam σὺν Θεῷ transfretabimus. Vale, Vir summe, & salve cum uxore & liberis lectissimis.

Scripsi raptim Oxon. prid. non. Sextil.
Stylo vestrate Anno CIƆ IƆ CXXXIX.

Nomen Bibliopolæ est Guiliel. Webbius.

CCCCLXXXII.

Clarissimo Viro

Gerardo Vossio.

Opus suum de Primordiis Britannicarum Ecclesiarum dono mittit, ac de publicando Mariano Scoto aurem vellicat.

Clarissime Vir,

OPeris mei de Primordiis Britannicarum Ecclesiarum, simulatque summa manus ipsi imposita fuerat, atque à prælo exierat, aliquot exemplaria in Hollandiam transmisi, illic inter præcipuos amicos meos distribuenda, in quo numero, quum te tuis meritis habeam, ac per hosce multos annos habuerim; negotium illi dedi, cui hanc provinciam demandavi ut tibi quoque unum ex iis curaret exhiberi. Totam ferè Historiam Pelagianam ipsi intexui, idque quà potui diligentiâ & fide, ubi fortasse invenies, quæ aliquantum te juvare possint, si quando alteram Operis tui editionem adornaveris: quod spero te facturum, & Marianum
a Pag. 736. Scotum quoque cujus in *a* Libro meo commotam videbis expectationem, aliquando prelo commissurum, atque pu-
b *De quibus ibid.* pag. 972. blico donaturum. Misi simul *b* De Scriptoribus Hiberniæ, qui eodem tempore prodierunt, D. Jacobi Waræi, libros duos, quia tibi non ingratos futuros illos augurabar. Ego quanquam vergente jam ætate, atque in ingressu senectæ, integra tamen ac vegeta valetudine (Deo laus) perfruor: idemque de te ominor ac opto; & rem ita se habere ex literis tuis lætus intelligam. Vale Clarissime Vir, ac Deo commendatus esto.

Dublinii, die 4 Aug. MDCXXXIX.

Tui amantissimus,

JAC. USSERIUS ARMACHAN.

CCCCLXXXIII.

Viro Clariss.

Joanni Beverovicio

suo,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

VAldè me sollicitum habuit morbus tuus, de quo ex variis inaudiveram. Nunc de restituta valetudine, gratissimum attulit nuncium Præstantissimus Colvius noster, atque ita magno me gaudio implevit. Nec solum lætari me puta, quia amico melius sit, & tali quidem, qui de publico benè mereri & possit, & velit: Meipsum gaudeo liberatum anxia de te cura. Valde enim coquebat animum meum. Nec enim ignorare potes, quanti a teneris quoque annis fecerim ingenium tuum; quo cum eximiis quibusque certares, vulgares vero animas, albis præverteres quadrigis. Hujus me judicii pœnituit nunquam, ac pœnitere, ne possit, sedulo caves, dispergendo per orbem tam præclara ingenii, doctrinæque monumenta. In his Ideam Medicinæ veteris; in qua tamen ob tam vastum argumentum, tum demum omne punctum tuleris, si iterum manum admoveris, non quidem ut cuncta quæ posses ex antiquis dicas (id enim laboris prope esset infiniti) attamen propemodum alterum tantum adtexas. Ad hoc quidem, si mei res arbitrii foret, non minorem tibi annorum numerum concederem, quam est Musarum. Nisi satius putes, ut annis Charitum numerum æques: post novennium autem, tertio prodeat Idea tua, non minus consummata illo futura tempore, quam Plato esse voluit Ideas suas, vel saltem quando non sinit humana imbecillitas, quam proximè absutura, si cum aliorum industria comparetur. Vides quid de te, cui adhuc virent genua, sperare ausim. Mihi de me spem ejusmodi concipere, nefas: quando frigida senectus deinceps artus debilitabit; sanè anno hoc Climacterico, quem senum multi formidare solent, pejus valui, quam annis proximis tribus & triginta. Nam præter tertianam, colicus me invasit dolor, etiam quod antehac nunquam, renum calculus vexavit hebdomade, & ultra; ubi dolor aliquantum remitteret, quæ antea avidè legeram de calculo, accuratè à te scripta, iterum in manus sumpsi: fœtusque mentis tuæ consului, quia parentem ipsum coram minus possem. Jam vero tres sunt menses, quod malum id non recurrit: credo in Morboniam, unde malum attulerat pedem, rediit, me salvo ac sospite relicto; quod utinam Deus diuturnum esse sinat! Intelligo ex Colvio nostro prodiisse jam in lucem, quæ elaborasti de fœminis eruditis, quare propediem pro hoc labore, gratias tibi sum acturus; nisi vel tu ab ingenio recesseris, non mittendo, vel ego ad ingenium rediero, tardius rescribendo quam velles. Quicquid erit, non te eo minus amabimus. Tuum verò tam erit mihi ignoscere, quam amici sui ignoscebant, magno Medicæ facultatis vestræ ornamento Hieronymo Cardano: qui cur negligentior fuerit à salutationibus ac epistolari commercio, si minus nunc locus occurrit, reperies in octavo de rerum varietate, cap. XLIII. Hujus viri exemplo excusabis me apud alios quoque amantes mei, sed hoc in me vitium, ut vocant, culpantes: quasi ego in tot occupationibus, amicorum esse in non necessariis possim, qui ne in necessariis quidem sum meus. Præterea dices iis, hoc sive vitium, sive aliter vocandum, cùm primum ab solis esset occupationibus, nunc longa consuetudine, prope in naturam vertisse. Habes epistolam verbosam, & à solo tui expressam amore. Claudam eam solemni Tullii formulâ.

Va-

Valetudinem tuam cura diligenter. Et cogita hoc mecum petere, tam multos, qui adversa valetudine, ad te recurrunt; etiam illos qui te non viderunt, sed mecum tamen, ex utilissimis laboribus tuis, præcepta hauriunt valetudinis, vel tuendæ, vel recuperandæ. Præter morem de salutandis amicis, non adscribo. Id laboris nunc melius imponam communi amico Colvio, qui has tibi literas daturus.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxix,
postr. Idus Sept.

CCCCLXXXIV.

Clarissimo Viro,

Joanni Meursio,

S. P.

De operibus eius edendis spisse negotium procedere, ait. Prodiisse intereà Heinsianas in N. Test. exercitationes; sed fore putat, ut adversus eas Salmasius scribat, ac singula penè refellat.

QUod meliore utaris valetudine, jucundum fuit cognoscere mihi & meis omnibus. Ego quoque mediocriter nunc valeo ac pariter uxor & liberi, uno excepto Matthæo. Tandem responsum a fratribus Blauwiis erat qui sexennium vel ultra, non dico vana te meque spe lactaverant, sed tot etiam fecerant promissa, te etiam de iis non cogitante, sponte ad tua cuncta excudenda se obtulerant. Malum factum, nec quo sese excusent inveniunt præterquam quod mors paterna consilia sua disturbârit; significavi multum me metuere ne publice de injuria hac conquereris. Non aliud responsum, quam id quidem in te esse, sed se sibi probe conscios esse innocentiæ suæ. Tentavi animum Jansonii, sed is ait nullos typos sibi otiosos intra annum fore, adeo multis se edendis distineri. Elzevirius existimat se intra menses non ita multos hac in urbe propriam adornare velle Typographiam. Sed non arbitror illi eas opes ut tam grande opus ausit suis suscipere impensis. Fortasse tamen Patrueles Leidenses parati fuerint in hoc adjutare. Laminam æream, cui vultus tui incisio, item alia, præcipue scripta tua, remisissem, nisi Blauwius uterque ab urbe abesset, ut recipere nihil licuerit. Prodiere tandem Exercitationes Heinsianæ in Novum Testamentum. Fore puto ut adversus eas scribat ac singula pene refellat Salmasius, nisi intercessione amicorum Heinsii sufflaminetur. Existimabat Heinsius se sic cum hoc doctissimo Burgundo agere posse, uti tecum, mecum & tot aliis solet. Sed est Salmasius omnis injuriæ gravioris impatientissimus. Hæc raptim; quia jam jam currus adscendendus erat Hagam ituro, quod bene vertat. Vale cum omni familia & ab omnibus meis salve.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xxxix,
xxv Sept.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

CCCCLXXXV.

Hugoni Grotio.

Prodiisse tandem Heinsianas in N. T. Exercitationes; sed gravem in Salmasio censorem habituras, significat, cui innumera, imo omnia, quæ de suo deprompserit penu, refellere animus sit.

Illustris & Amplissime Domine,

CUm propter urbis nundinas, Lyceo nostro hebdomadis unius feriæ forent, committere non potui, quin tam bonam occasionem amplecterer, excurrendi Hagam, partim ut inviserem amplissimum & amicissimum Georgium Ratallerum Dubletium; excessu optimæ & sanctissimæ uxoris suæ Schoterbossiæ mœstum; partim etiam, ut coram salutarem heroinam conjugem tuam; quam lætus salvam ac sospitem comperi; lætiorque audivi læta omnia referentem de te ac tuis. Dum hic sum, reddita mihi à te literæ ad Isaacum meum. Ex iis video, te non accepisse fasciculum illum, quem per Bibliopolam Parisiensem miseramus. In eo inter cætera, erant literæ meæ de valetudine adversa, qua usus sum Climacterico hoc anno. Video, & alias quasdam non traditas tibi uti neque illas Manassis Ben-Israël; sed de his jamdudum sum id arbitratus, ob quædam, quæ ex filiis cognoram. Exemplar igitur Amstelodamo mecum attuli, ut hinc mitterem. Unarum, quas ipse scripseram, exemplar retinui, manu filii exscriptum. Mittam ubi rediero domum, modo tanti id sit. Tandem prodiere Exercitationes Heinsianæ in Novum Testamentum. Credo eas jam acceperis, priusquam hæ tibi literæ reddantur. Obiter pluscula lustravi; ac quanto penitius inspicio tanto vehementius ardeo desiderio eorum quæ ante tot annos elaborasti in eosdem sacri instrumenti libros. Utinam vero & Clarissimo Salmasio pertexere detur ejusdem argumenti labores quos promisit. In iis refellere illi animus est innumera ab Heinsio dicta: imò omnia quæ de suo deprompsit penu. Facile credo, hanc contentionem, non parum detracturum nomini Heinsiano; sed partim eo me solor, quod nemo ignoret, ipsum sibi hoc malum invenisse; dum perpetuus est in traducendis omnibus, quibus præclarum est in Repub. literaria nomen: partim ac imprimis isto, quod contentionis hujus bonum sperare liceat eventum; sine dubio enim, multa etiam doctissimos quosque docebit Salmasius: & fortasse etiam Heinsius hinc discet, modestius de se sentire cæterisque suis laudibus hanc addet, ut ne tam credulus sit palpatoribus qui eum Phœnicis, Dictatoris, Atlantis studiorum elogiis onerant verius, quam honorant. Sane & Heinsius, & qui eum solum, hodie doctum ajunt (quid faciamus tam fatuis?) toti jam in fermento jacent, solum lecta præfatione Salmasii, quam præmisit libro de modo usurarum. Quamquam ego Salmasio author fuero deinceps, non tam acerbè hominem literis clarum tractandi, modo ipse etiam remittere velit de illo maledicendi studio. Indignum mihi planè videtur, sic inter se committi homines doctissimos; sed iniquum etiam majores, melioresque eo, quem me sæpius nihil attinet nominare, sic vilipendi, quasi in Doctorum grege nonnisi extremum locum cum scabiosis Grammaticis mereantur. Sed de isto nimis multa. Audio ἀνθολογίαν tuam Lutetiæ excusum iri. Gaudeo ob typos meliores; etsi meam, meorumve operam Amstelodami in mendis Typographicis emendandis, probare tibi maluissem. Verum quid de illo speremus, qui postquam sexennium, vel circiter (tamdiu est, ut exacte tempus dicere non possim) retinuit tot edita, & inedita Meursii, nunc negat se posse illa excudere, & paratum dicit, remittere universa? Estque hæc eo gravior injuria, quod non Meursius illum ambierit, sed Meursio, de alio cogitante, & hoc ad eam rem paratissimo, ille postularit ut commendatione mea, alteri præferretur. Scripsi ex ædibus amplissimi Dubletii, qui ut te colit, & æstimat, ita amicissimam adscribi salutem petiit.

cIↄ Iↄ c xxxix,
vii Kal. Octobr.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CCCCLXXXVI.

CCCCLXXXVI.

Claudio Salmasio.

Duos commendat juvenes. Librum ejus de modo usurarum avidè a se legi dicit, placere, ob præfationem adversus sycophantam; magis etiam magisque in fumos abire illud de lingua Hellenistica commentum.

Nobilissime & undecunque doctissime Salmasi,

QUi has ad te literas defert, patria est Suecus, nomine Joannes Granius ephorus Illustris juvenis Bielkii, qui arcta affinitate inclytæ Oxensterniorum familiæ est innixus. Uterque apud nos studiorum causa sesquiannum vel circiter vixit. Nunc Leidam se conferunt. Ac Granius quidem (nam Bielkio non is studiorum ardor quem optaremus) ut literarum & literatorum est amantissimus, ita nihil priùs ducit, quàm ut te videat, & compellet præcipuum literariæ sidus Reip. Poscenti igitur aliquid ad te literarum, denegare id nec volui nec honeste potui. Quippe me amavit & coluit semper, quam qui maxime; & Bielkius is cujus studiis præest à primariæ Nobilitatis Sueciæ viro, dignitate Comite mihi fuit commendatus. Quamobrem non ingratum fore confido, si dum hac hieme commoratur Leidæ bis ter ei potestas fiat compellandi tui, deque studiis consulendi. Mirè enim devincies, & pariter ipsos Bielkios & Oxensternios qui eum multum amant, ob mores optimos & singularem Illustris juvenis sibi commissi curam. Tua de modo usurarum, quando aliquid mihi à meis otii est, avide lego, nec satiari queo. Ut in cæteris, ita hic quoque à te congestus doctrinarum pene omnis generis penus. Cæterum vix risum tenui, cum me præsente vir quidam bonus doctusque diceret, se librum hunc emere, non propter tam multa quæ doctissimos quosque in opere ipso doceres primus, sed ob præfationem adversus sycophantam, cujus vitus retundi non ex tuo modo honore erat; sed prorsus è re publica. Magis vero magisque in fumos abit illud de linguâ Hellenistica commentum, quo sic placebat sibi & suis. Memini enim mihi amicum ejus dicere, neminem hactenus vel veterum vel juniorum fuisse, qui linguam novi instrumenti intellexerit. Idque ob Hellenisticæ linguæ imperitiam, cujus ϑεωνεις ille solus sit gnarus, eoque unice idoneus [illegible] abstrusa omnia reseranda. Cum non ipse solum, sed etiam amici ejus tam stultè sapiant, hanc larvam ei detrahi interest Orbis Literati. Decrêram aliquid addere de S. Antonii vita. Sed id jam à te factum retulit mihi filius meus Isaacus. Nec propterea quicquam fieri velim incommodo tuo. Cogitabis, sed cum aliquid otii fuerit à tuis, quæ prævertere æquum est. Uxor uxorem, filia affinem tuam, filii te plurima salute impertiunt.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxix. Non. Octobr.

Tuus tuo merito,

G. J. Vossius.

CCCCLXXXVII.

Viro undequaque maximo,

Gerardo Joanni Vossio,

Cantuariensis Ecclesiæ Canonico, & Historiæ sacræ Professori.

Nonnulla sibi ad libros de Idololatria observata, indicat, & quid Petavium in quodam Hori Apollinis loco fefellerit.

POenitet me jamdudum fidei, quam discedenti dabam, Vir maxime, fore ut intra octiduum ad te redirent, duo isthæc quæ nunc mitto, insignis tui Idololatriæ operis volumina. Nec enim licuit interea percurrere, nedum accuratè legere universa. Ubi reliqua quoque absolverit Typographus, iteratâ lectione, si Deus vitam dederit, animum explebo. Cæterum uti jusseras, indicavi locis aliquot, quæ legenti obiter, occurrere Typographi errata, aut festinantis calami παροράματα. Porro cum incidetum in locum de anno Ægyptiaco, qui est pag. 209. Et geminam quam habeo Hori Apollinis editionem inspicerem, inveni, ut si alterutrâ sit usus Petavius, versionesque tantum inspexerit, mirum non sit si negaverit, lib. 2. cap. 89. reperiri quod ex illo capite Scaliger allegaverat. Sed cùm non sit verisimile, virum tantum versionibus in materia controversa contentum fuisse; neque ad Contextum Græcum voluisse recurrere, probabili mihi conjecturâ duci videor, ut credam usum eadem Editione Græca, qualiscumque illa sit, quam in versione sua secutus est Bernardinus Trebatius Vincentinus, uti Trebatium Interpres Gallus. Caruisse enim illa videtur libri secundi capitibus 11. Τί ἀστὴρ νίσσαιον. Et v. πῶς πλίμμ γῆμα. Et xxiii. Πῶς μάθον ἔργον. Atque inde factum, ut qui quærebatur locus, octogesimum sextum caput, non octogesimum nonum illic occuparet. Prodidit Trebatius Horum Latinè, ac Chunrado Peutingero dedicavit, anno 1313. Istam autem, quam ego Græcam, cum Latina Interpretatione Trebatii habeo, in Octavo expressisse se ad Aldinum exemplar, curante Angelo Argonensi, testatur Typographus Petrus Vidovæus, sub scuto Basiliensi, Parisiis scilicet anno 1521. quanquam postremum hoc, de loco, & tempore editionis certo asserere non ausim, probabili tantum nixus conjectura, deest quippe folium unum meo exemplari. In hac ipsa ergo Editione Græcus Contextus habet ista tria capita supra recensita; Latinus non habet, uti nec Gallico-Latinus, qui Parisiis prodiit, anno 1574. ex Officina Galeotti à Prato, & Joannis Ruellii; nisi quod hic sub Appendicis titulo, ad veterem codicem tria illa cum octo aliis capitibus sit reperire. Typographi autem isti Parisienses anno 1574. dolosè suppresso Trebatii nomine, tum primum quas dabant prodire versiones lectori persuasum voluerint, cum tamen Latinam Trebatii darent. Hæc monenda duxi, ut scires quid fefellerit Petavium, interea neutiquam excusandum, quod non proxima saltem capitula percurrendo vacare voluerit. Erat & coram sermo nobis de Lapide porcino, seu Piedra de Puerco, qualem quod hinc discedens affini meo...... a me restituere, non fueris gravatus, habeo gratias. Tantæ virtutis lapidi poterat locus fuisse non incommodè, pag. 1087. Curaboque ut intelligas quid senserit de eo, dum viveret Elichmannus, ubi rescivero sub Appendicis, vel Addendorum nomine animum tibi esse aliqua adhuc calci operis attexere. Id si statuas, deliberes velim an & horum quæ sequuntur, operæ fuerit meminisse.

Pag. 676. Ubi de aquis in lapides concrescentibus sermo est, locum meretur Wookevium seu Ocheium, antrum in Mendippiis collibus Minerariis prope urbem Welles, quam eumdem cum Bathoniensi sortitur Episcopum, in Agro Somersetensi Angliæ situm. Mentionem ejus obiter in Belgis habet Cambdenus, cum accolas non minora de eo somnia narrare ait, quam de Sybillino commenti sunt Itali. Somnia equidem sua de utroque narrantes, audivi & ipse utriusque accolas: sed & peterravi utrumque, & obstupui fateor, ad stupenda naturæ in hoc Anglico opere cum comitante Heemskerkio nostro, Stirias lapideas innumeras, ex aquæ intramontanæ stillicidio, sua capere incrementa, ad oculum simul & contactum cernerem: hic postes integros ex concretis aquæ guttulis, longo temporis lapsu sic efformatos, ut ad summam altitudinem concavum montis sustinerent, hic figuras lapideas varias, ac multiplices, uno loco pendulas, altero in alterum succrescentes, ac paulatim sibi mutuo quasi procedentes obviam conspicerem, taliaque viderem, quæ magno nolim non vidisse. Maximam autem stillicidii, quod nunquam cessat, & de tribus binas nobis faculas extinxerat,

tat, partem rivuli abripiunt, per diversos anfractus, uno omnes antri ostio effluentes, ortique ab insigni fontis scaturigine, quæ non minus dimidio ab ingressu milliari Anglico meta nobis erat, istius subterranei erroris. Mea nunc quoque me narrare somnia crederes, nisi me nosces. Atque hæc nisi sufficerent, ac nimia jam essent, poteram singularia quædam tum temporis non injucunda visu observanti, ex meo itinerario adjicere. Cæterum habet & Gallia, in Agro Turonensi, antrum huic non omnino absimile, quod cellam guttolarem dicunt, seu *la Cave Gauttiere*, sed longè magis admirandus mihi videtur, & situs, & lapidescentia hujus Anglicani. Ad pag. 758. Et sagittæ & fulmina, uno eodemque vocabulo Italis, *Saëtte*, Anglis Shafts dicuntur, idque non poeticè, sed usitate, & plebeio quoque loquendi modo. Ad pag. 762. Memoratu dignus est, seu tonitrûs, seu fulminis ictus, qui ante annos sex septem, prope Middelharuisse, & Sommelsdicum, claudo gressum restituit, arbores radicitus erutas, in altum sustulit, & in vicina pomaria, ultra sepes, arboresque altiores alias trajecit, & molendini in frusta disparsi vela, inspectantibus pluribus, trans amplum illud maris an fluvii istic ostium, ita diripuit ut in adversam oram conjecerit intervallo duorum ad minimum Italicorum Milliarium. Uti hæc omnia mihi paulo postquam accidissent, ipso illo in loco, narrarunt, & partim commonstrarunt, accolæ fide dignissimi.

Quod pag. 837. Principis Condæi nulla fiat mentio, etsi XIII. mense nati, & tamen sententia supremi Parlamenti Regii, extra natalium dubium constituti nihil miror.

Pag. 838. Ægyptios hominem mysticum cicadâ pictâ expressisse, ait Horus Apollo, lib. 2. cap. 55. quod non ore canat, sed διὰ τῆς ῥάχεως φθεγγόμενα. Pertinet illud ad ea quæ coram disceptabamus nuper.

Pag. 1041. Talpis cutem detrahi, ut appareant oculi, non est opus, cùm satis conspicui sint etiam in vivis, quod non semel exploravi ipse.

Pag. 1045. aut alioquin pag. 2137. Adduci potuisset nec ἀλόγως, id quod de Simia Christum Legislatorem verum esse demonstrante, non miraculo simile, sed verè miraculum; modo verum, ex relatione, & literis Anglici apud Mogolem Legati Thomæ Rouvi Roe, adhuc puto superstitis, narrat Purchasius eo, quem coram ante annos aliquot ostendisse me tibi memini loco.

Pag. 1162. Pergamenorum spectaculo annuo, aut melius, pag. 1196. Atticæ legi adjungi potuissent, Anglorum Cock-Pits, seu creberrimæ apud Anglos pugnæ Gallorum, in amphitheatris quoque ad hoc extructis, exhiberi solitæ, uti & tauros, ursosque inter se & canibus quoque committere publicè consueverunt, disco etiam jacto certare, & luctas singulis diebus festis, & quotannis coram supremo urbis Londinensis Magistratu, præpositis victori præmiis exercere iidem solent, circa campos Moorfields dictos. Quæ omnia cùm bellicæ virtutis, & disciplinæ sint argumenta, in honorem Nationis obiter attingi possent; Textui tamen quam Appendici convenientiora putem. Tuo interim judicio, permittens singula, finem imponam, longiori, & fortasse non sine tædio legendæ tibi Epistolæ. Vale, Vir maxime, cum lectissima conjuge, & præstantissimis liberis.

Hagæ Comitis duodecimo Oct. 1639.

Tuus in æternum,

GEORGIUS R. DOUBLETIUS.

CCCCLXXXVIII.

Noomisii Arlanderveniæ Domini mortem nunciat. Quòd filium Isaacum in Scylacis editione tàm benignè adjuvisset. officia reciproca gratus offert. Institutum operis sui de Idololatria breviter declarat.

Nobilissime Salmasi,

AB eo tempore quo domi me tuæ tam humanè comiterque & hospitio & mensa sermonisque tui epulis excepisti, nulla quidem dies intervenit, quum adversa uxoris valetudo satis per se molesta, eo dolorem augeret, quod tua lectissimæque conjugis & affinis tuæ præsentia hic ut speraveramus frui minime nobis liceret. Atque idem molestissime accidit Arlanderveniæ Domino qui quantopere delectatus fuerit elegantissimis versiculis tuis, haud facile dixerim. Itaque decreverat, huc ubi venissetis, humanitatis officiis testari affectum suum. Dixerat de convivio, ad quod advocasset homines urbis lectissimos. Sed alterum quia innuebat potius quam exprimebat, utrum id vasa fuerit Porcellana (ut vocant) melioris notæ conjugi donare tuæ; an aliud quippiam, non habeo dicere. Hominem tam amicum & qui me parentis instar coleret, ante sex hebdomadas fatum abstulit, nobis consanguineorum dolore magno etiam meo meorumque. Quod filio Isaaco Scylacis editionem meditanti tam benigne communicaris, quæ ad hoc institutum & aliorum etiam Geographorum pertineant multum profectò omnes pariter tibi debemus, operamque ut possumus dabimus ut ne ingratos nos dicat posteritas. Quæso, maxime Vir, in hoc amore persiste. Spisse procedunt operæ in iis quæ scripsimus de Idololatriæ Origine & Progressu. Metuo ne multi hic ea expectent quæ Romanam propius Ecclesiam tangant. At nos fere contenti sumus disserere de Diis Gentium. Interim in iis quæ sydera, elementorum & mixtorum corporum cultum spectent, non omnino perfunctorie pando, quæ juvare possint naturalis scientiæ amantes. Nempe non satis visum ex naturæ mirandis falsam refellere religionem, nisi in iisdem etiam mentem humanam adducerem ad veri numinis cultum. Certior fieri desidero an multum promoverit Typographus in illis de usura; eoque in mandatis Isaaco meo dedi, ut ex te de isto & aliis exquireret. Hoc libertatis illi lubens scio concedes, qui fores tuas non hominis, sed humanitatis esse hactenus expertus. Heroinam tuam conjugem & affinem tuam plurimum salutamus.

Amstelodami, CIↃIↃCXXXIX, Id. Octobris.

G. J. VOSSIUS.

CCCCLXXXIX.

Viro docto, & incomparabili Domino, Doctori

Gerardo Joanni Vossio.

Obitum Parentis nunciat, amicitiam Vossianam hæreditario iure ambit, dissertationem quandam censuræ eius transmittens.

NOn dubito, Clarissime, & Celeberrime Vir, fautor plurimum honorande, quin rumor de obitu Patris mei, ad Excellentiam vestram fuerit allatus. Quare dolore, & tristitia, me affectum judicabis facile. Hoc etiam, Vir celeberrime, te angere, mihi non absque te persuasum habeo. Primùm propter jacturam rei literariæ, (quam lugent omnes Musæ, Gratiæque omnes) cui tu solus nunc servator existis. Secundo propter sincerè ante annos XL. initæ amicitiæ fœdus, quod fatis invisum, à morte jam interruptum videtur. Ego igitur abs te peto, Clarissime Vir, prosequaris tali amore, Meursium filium, quali Patrem prosequutus es, ut in statu tristiori, hoc solatium mihi superfit, Vossium benevolum habere; & profectò me repulsam laturum non confido: quandoquidem æqua & justa sit petitio. Actus funebris habitus est, die VIII. Octobris, more Magnatum, & Equestris ordinis hominum. Diem etiam obiit magnus Cancellarius Christianus Fris, Patris mei amicus singularis. Celeberrime Vir, fautor plurimùm,

timidum, videtur mihi Blavius, in excudendis Historiis tardus admodum fuisse, sed jam sane in cæteris lucubrationibus, quæ ad secundum tomum operum pertinent, tardior. Intellexi autem ex tua Epistola, nuper per Sartorem nostrum accepta, quod lucubrationes excudendas, velles remittere; quod si ille Typographus nolit incœptis finem imponere facias quæso. Et hac de re me certiorem reddas, Vir summe, maximoperè rogo. Huic epistolæ, incomparabilis Vossi, adjunctam invenies Dissertationem, contra Anonymum, qui falsò conatur Majestatem debitam Reipublicæ Serenissimæ Venetorum, de bono titulo, & jure Insulæ Cretæ, atque Cypri adimere. Quod autem specimen meum, antequam prælo subjiciatur, quæso corrigas, & in illo delenda deleas, & inserenda inseras: spero etenim mihique persuasum habeo, hoc in negotio, me consilio tuo, & judicio uti posse, propter amorem erga patrem meum, etsi mortuum, tamen vestigia cordi tuo perpetuò impressa. Vale, Vir summe, fulcrum rei literariæ, ornamentum patriæ, &c.

Datum Soræ, an. cIↄ Iↄ cxxxix. die xvi. Octobr.

Tuus omni cultu & observantiâ,

JOANNES MEURSIUS Filius.

CCCCXC.

Joanni Meursio, Juniori,

S. P.

Epistola familiaris.

VAlde me, mi Meursi, afflixit excessus clarissimi & summi Viri, parentis tui; non me solum, sed omnes meos: Uxor mea vicem dolebat matris tuæ; filii, tuam; filia, illam sororis tuæ: interea ut nobis, sic & vobis solatio esse debet, quod terrenam hanc vitam meliori commutavit, quod æternum vivet nominis sui fama: quod etiam in liberis vivet, te imprimis, quem paternæ virtutis ac doctrinæ æmulum fore pollicemur nobis. Eam in nobis fiduciam gignit cum ingenium, & sub tanto doctore, parente tuo, educatio, tum specimen illud doctrinæ, quod, ut paternæ adderetur Cretæ, transmisisti. De eo edendo curæ mihi erit. Sed hactenus non licuit cum Blauwio colloqui, quia uxorem quam vix tribus habuit mensibus, amisit, & adhuc totus luctui se dat, me quoque hisce tribus hebdomadibus, intra quas literæ mihi tuæ redditæ sunt, domi detinuit, tum obitus unicæ ac dilectissimæ meæ Johannæ, tum gravissimus morbus filii Gerardi: de quo parum spei posse vel diem supervivere: fiat voluntas Domini, quem interea oro, ut nobis conservet tam carum pignus, modo & nomini divino gloriosum, & nobis filioque salutare sit. Eripuere mihi filiam morbilli, ut nunc vocant, morbus Epidemicus ac mire malignus: quo & filius decumbit. Huic tamen longe majus a febri, continua & ardentissima, quam morbillis ipsis periculum est. Non potui committere, egregie & amicissime juvenis (nosti illud Isocratis πρέπει τοὺς παῖδας, ὥσπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν) quin in summo licet dolore, & animi anxietate hæc pauca ad te exararem, præsertim rogante id Severino vestrate mercatore. Cui & monumenta tradidissem, paterna, de quibus scripsisti; sed ajebat se terra iter facturum, eoque nihil hoc tempore ad vos præter litteras posse perferre. Captabo ipse occasionem aliam nisi Blauwius mutato consilio, editioni se accingat. De omnibus colloquar tecum literis proximis, si Deus & valetudo permiserit. Ego & omnes mei matrem tuam, & liberos optimos peramanter salutamus, omnique offerimus officia, quibus utilis his terris opera nostra esse possit. Plurimam etiam salutem dicito clarissimis viris Stephanio & Laurembergio.

Amstelod. cIↄ Iↄ cxl. viii Kalend. April. St. Gregor.

Tuus tuorumque,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXCI.

Viro incomparabili & maximo,

Gerardo Joanni Vossio,

Salutem & officia paratissima.

Merita ipsius erga se & fratrem magnoperè extollit, pro quibus æternum se Vossiano nomini devinctum profitetur. Sibi insuper Constantinopolin abiturienti, commendatitias ad Pocokium exposcit.

Incomparabilis & maxime Vossi, eruditionis numen mihi venerandum,

ECquid habeo, quod referre possum, quo liceret mihi esse grato? Pro maximis erga me beneficiis tuis, nihil habeo, quanquam quædam velim, vel si hoc admittis, parum daturus, qui multa conceperam. Quid illud quæso est? Totus ego. Nescio, quomodo me carius vendam, qui sic inducere debitum queam. Sic mihi feliciter cedet mea solutio. Neque maxima tua benevolentia, humanitas eadem tua, summe Vir, dubitare me sinit, utrum sic tibi satis solvendo sim, qui nihil mihi relictum vides, quo ultra respondere possem. Habes itaque me, & mea omnia, quem me si insolutum acceperis, nunquam putabo fœlicius magna mihi redemisse. Quanquam aliis jacturam fecisse videri queas, qui tam ineleganti homine beneficia maxima, sic dicam, vendideris, posthæc cautiùs mercaturam esse instituendam. Quibus ego quidem non habeo quid respondeam, nisi quod videam Deos quoque non satis cautè mercari, quibus sæpè pro maximis votis mi farre & polenta satisfaciunt, & sic olim religiosi essent, qui ab iis aurum, argentum, magistratus, victorias, triumphos, sex consulatus, Pontificatum, innumera trophæa, summa omnia in spem gratiæ accepissent.

Atque utinam, sicut per ista, quibus decori sumus, vultus lineamenta, qualis intra animus sit, deprehendi sæpe potest, sic etiam per hæc manus impedimenta effluere posset, qui intra me regnat, gratus animus: de cætero nollem esse majorem in modum sollicitus, maximè apud te, incomparabilis Vossi, qui, *Quantum lenta solent inter viburna cupressi*, sic Philosophos inter emines omnes, alioque genio, ingenia judicare, & discernere didicisti. Non fucus hic aliquid fecerit, & quæsita sub lingua verba quæ fundum in animo non habeant, non pressa manus, non dextrum prehensum genu, & si demissius quid imitatur facilis imponere levitas; alia tua bonæ probæque mentis argumenta sunt, quæ mihi apud te enotavi, quæ non affero, ne docere velle videar. Fratrem quoque, eâdem operâ, dum me respiceres, cogitare & agnoscere cœpisti, jussisti præsente me, ut inquirerent in ejus Cornelium Nepotem, Sleusingæ, vel Erfurti prostantem, quod ut fieret tacitus precatus sum. Cui frater meus ita de recto stylo dissertationem præfixit, ut quod sæpè testatur, tuo ore loqui malit quam suo, ut non tam Augusti Buchneri magni profecto Witebergæ viri, Præceptoris nostri discipulum agnoscas, quam ex tua exisse domo, scholaque videri queat. Non pœnitebit spero, operæ, quam recognoscendo admiratori tuo impendes, cùm non minus impurorum hominum, maximè aliquando viri, & qui veritatem eruditionis supergrediuntur, scripta de se judicia repetere legendo debeant, quanto rectius peccabis, si quid ex altera parte docti ubique de te viri sentiant, non gravaberis agnoscere. Inter quos quidem nescio, an frater meus, non suo quo-

quodam jure sit reponendus, qui non gratis quidem hæc scripsisse putat, si tu, maxime vir, suum de te sensum non intelligas, cùm bene sciat, non semper dari occasiones summis viris, ut quid minuti aliqui de se Dii sentiant, intelligere ordine possint, & si dentur, malle evitare, ne in suam gloriam cupidi videantur; ut possim præterea fratri esse testis, nunquam ipsi spem mutui amoris tui, ne nunc quidem etiamsi intimè desideret, esse factam, ut eò minus causam habere queas aspernandi, cùm nihil adulationi scripserit, judicio, & hinc amori omnia. Quæ propterea pro fratre affero, quod tres annos natu major me sit, & hoc meæ ætatis, quam ego juventute, Erfurti scripserat, & ante quasi biennium, eodem sensu in discursu suo, de sacra eloquentia Rostochii impresso, ubique scilicet maxima cum tui admiratione loquitur. Quo fœlicius spero posthæc frater in tuam gratiam illabetur, si vel semel quis, vel qualis sit aspicietur. Hæc perorare pro fratre volui, eò confidentius, quia eum, sicut præpostera hic fortuna lusit, ex me agnoscere incepisti, quod verso ordine debuisset. Hic autem qui literas offert, sub peregrina specie non parum tegit, & est Anhaltinorum Principum Consiliarius, qui ut haberet occasionem tui colloquii, secum has sumpsit, de quo plura scriberem nisi vetasset. Frater certè ejus sub Vrangelio, Generalis Auditor est, suntque Francofurto ad Oderam oriundi, mei conterranei.

Pro me autem, summe Vossi, maximoperè rogo, ut quia animus adhuc est, Constantinopolin abire, navibus in principio Septembris, Octobris, stylo veteri discessuris, ornare me tuis ad Pocockium, quod facilè erit, literis, & velut commendare velis; ego dabo ubique operam, ut non indignus tua maxima amicitia videri queam. Prolixissimè vale, incomparabilis maximeque Vossi, etsi mereo, vel licet non mereo, quia vis me ama.

Totus tuus quantus quantus,

M. Christianus Rave.

CCCCXCII.

Viro incomparabili

Claudio Salmasio,

Equiti,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Suum de Heinsianis in N. Test. Exercitationibus juditium perscribit.

LEidam se ire velle dixit mihi Nobilissimus Eques Petrus Hoofdius, quem me hic tecum prandiolo aliquando excipere commemini. Est is Præfectus trium oppidorum & Goylandiæ. In Belgicis poëmatibus, quæ plurima edidit, plane regnat. Vita ac gestis Henrici IV. ab eo scriptis nihil tali in argumento vel elegantius vel prudentius dari possit. Scio quanti faciat viros virtute doctrinaque excellentes, præcipue duos Europæ ocellos clarissimos, eum ad quem nunc scribo, & una popularem atque amicum suum, illustrem Grotium. Quare fore prævideo, ut pedem Leidâ non efferat priusquam te salutarit. Nolui igitur committere, quin per eum aliquid ad te literarum darem: si non ob aliud, saltem ut ex eo, ut viva epistola, cognoscere postea liceat de prospera valetudine tua tuarumque, pro qua vota facit quicquid hominum est eruditorum. De studiis propriis nihil scribere habeo, nisi opus nostrum quod prælo subjeci tardius procedere ob occupationes sæpe minutas, semper densas. Exercitationes sacras φίλα ἄφιλα, quia necdum in Bibliothecam retuli, mensem adhuc occupant. Ita fit, ut quandoque se quasi sponte in manus ingerant. Sed vix dicere possim, quam non sint ad gustum meum, dum vel aliena lego vel minuta, vel falsa. Et tamen hoc stomacho essem, ut omnia possim concoquere, nisi tot experimentis compertissima malignitas male adeo me haberet. Sed fortasse Deo visum opera tua uti, ut modestius de se sentire, melius de aliis discat loqui. Quod si fiat, scio te quoque paratissimum fore sic errores ejus corrigere, ut honoris & amoris ergo, quantum licet, homini parcatur. Vale Vir Nobilissime maximeque, & meo meorumque nomine lectissimæ conjugi & optimæ affini salutem plurimam dicito.

Amstelodami, clↃIↃcxxxix, Kal. Novembr. Styl. Greg.

CCCCXCIII.

Hugoni Grotio.

Operis sui de Idololatria brevem mittit delineationem, ad quæstionem super probibitione sculptilium motam, paucis respondet.

Illustrissime Domine,

HOdie ex filio tuo, qui Amstelodami nunc est, lætus intellexi, decretum tibi esse tam multa, magnaque, quæ parata habes excudenda, Typographis dare: eaque occasione non pauca de Blauwiis sumus collocuti: inque his, ut tam fœdè, tot annos, Meursium eluserint: tandemque, nempe post septennii circiter moram, urgenti mihi promissa responderint, se de operibus ejus edendis mutasse sententiam, & paratos esse, omnia mihi remittere quæ huc, ut ederentur, misisset. Scripsi id Meursio, qui non multo post, hac vita ereptus. Quo tempore & Hardervici excessit Isacius Pontanus. Utrumque fuisse Daniæ Regis Historicum, puto te non ignorare. Ad Typographum ut redeam: Uterque Blauwius paratissimus est, recudere Commentarios tuos, de jure pacis & belli, sed censet filius, quod æquissimum, si tradi sibi velint, luculentam illam operis accessionem, aliorum etiam editionem suscipere oportere. Non abibit hinc filius, quin quo animo sint cognorit. Quare de eo nunc amplius non addam, gnarus fideliter omnia, filium ad te perscripturum. In nostris de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana, perventum ad serpentium naturam, cultumque: quibus καὶ θεὸς illa de Insectis subdam; ut sic absolvam, quæ ad animalium naturam pertinent. Ante eam partem, præmisi tamen de cultu Angelorum, & Animarum: tam de natura cultuque corporum Cœlestium, Elementorum, & τῶν μετεώρων, quatenus ex mirandis eorum, ad Deum adscendimus. Ea puto, intra menses tres, summum habebis. Tum paulum strigabo, & interquiescam: sed mente ea, ut deinde alia divulgem, quæ nonnisi limam aliquam exposcant. Placet enim consilium quod dedisti, fortasse tamen prævertet, tertius memorati operis tomus; in quo agendum mihi de stirpibus & fossilibus: ut ita totam rerum naturam absolvam; quatenus quidem sufficit instituto meo. Item de affectionibus rerum corporearum, in Deorum numerum relatis. Nam absque hac parte, mutila fuerit historia de Gentium Diis. Ac denique de symbolica Gentium Theologia; sive de simulachris, ac ritibus sacris, eorumque causis. Atque in hac demum parte, agendum mihi vides, de quæstione, quam super præcepto secundo moves. Manasses quidem arbitratur ו illud nec copulativum esse, nec disjunctivum, sed paragogicum: ut sententia sit, Non facies tibi sculptile ullum, cujuscumque illud habeat similitudinem. Hoc colligit ex eo, quia Deut. V. 8. Illud ו omittitur. Scriptum enim לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל־תְּמוּנָה quod Arias etiam Montanus, κατὰ λέξιν reddit, *Non facies tibi dolaturam omnis effigies.* Ac similiter cœpit Onchelos

chelos

chelos in Paraphrasi Chaldæa, cujus sic verba Fagius expressit. *Non facies tibi imaginem, cujuscunque similitudinis eorum quæ sunt in cælis, &c.* Chaldaice est, בְּלְצְּמָרוֹ יָלָם quod conveniens Hebræo reddas, *sculptile omnis similitudinis.* Sanè Chaldæis, צלמא non *imago* modò, sed & *statua*, ut in Lexico suo Chaldaico reddidit Buxtorfius. Utcumque id est, videmus & Chaldæum, Paraphrastem illud ו. neglexisse. Censeo itaque si nudis insistimus verbis, non interdici eo præcepto picturam, sed sculptilia duntaxat: nec intercedo quominus Judæi, sive Israëlitæ potius, in vexillis suis signa habuerint animantium, ut Rabbini annotarunt, ad Num. II. 2, ubi de Israëliticis vexillis ac signis. Sed utcumque non exprimantur picturæ, præcepto secundum Hebræos secundo; satis aliunde liquet, & Dei picturam prohiberi, & cunctas cultûs gratia effictas. De his, se scripturum ad te receperat Manasses. Verum ut anticiparem pauxillis istis, effecit quod ne, more meo, de die in diem, differret, metuerem. Planè enim alia quam studia animo agitat, Lusitanis nihil, ob paupertatem synagogæ, Doctori suo persolventibus. Nempe si Judæis fides, (ut videntur mihi verum dicere) sese in urbem receptis, nostri illis esse familiares, negotiatio etiam sæpe communis, ut facilè fuerit nostris, omnes eorum artes bonas, malas, cognoscere. Sed nostri vel ad clavum sedent, vel eos habent fautores & amicos. Quare non operosum fuit siquid periculi, vel apud nos, vel in Hispaniis etiam oboriretur, illis in luto relictis, vel profunda potius palude, emergere opera eorum, qui & his, & terris aliis plus possent. Manasses igitur Brasiliam cogitat, ut illic, fortasse quidem Doctorem agat; sed præcipuè tamen mercaturam exerceat. Non parum studia amat, & gloriam sitit: sed res familiaris suadet, quod dixi. Nec enim est magna in re. Et jam ab Arausionensi Principe commendatitias accepit ad negotiationis Americanæ Præfectos.

Amstelodami, cIↃIↃcxl, Kal. Jan. sed St. Veter. Planeque ineuntem hunc annum & tuæ Illustri familiæ, & nostræ, tibi tuisque æternum addictissimæ, prosperum, ac fœlicem exopto.

Devotissimus dignitati tuæ,

G. J. Vossius.

CCCCXCIV.

Claudio Salmasio.

Epistola commendatitia.

Vir Illustris doctrinâque incomparabilis,

FAcio, non invitus, ut Deorum liberos, hoc est, juvenes præclaro genere natos, vel consilio vel auxilio juvem, præsertim si operam requirant meam. Nolui igitur Nobilissimo Reio literas ad te negare, quo commodiori occasione fruatur & adspectu & alloquio tuo: Juvenis est vita & moribus probatissimus, eruditionis & eruditorum amantissimus, & ante biennium vel circiter (ex quo tempore studiorum ergò in urbe hac Amstelodamensi fuit) multum mihi commendatus ab Illustrissimo suo parente Serenissimi Poloniæ Regis tum Legato, partim ad fœderatæ Belgicæ ordines, partim ad Magnæ Britanniæ ac Daniæ Reges. Huic velut Achates aliquis a parente additus est Erastus vere ἐραστής; quippe vitæ inculpatissimus dignus parente egregio apud suos Theologo filius, qui & non aspernandam apud Britannos in Philosophia ac Theologia doctrinam est consecutus. Confido te facilem fore in iis admittendis. Illi vero sic humanitate utentur tua, ut non abutantur, gnari satis non esse in publica peccandum commoda. Alterum quoque est, de quo aliquid scribendum putavi: Adfuit mihi ante paucos dies Pastor Ecclesiæ ejus quæ in urbe hac Augustanam sequitur confessionem. Narravit is mihi aliquando tecum collocutum Joannem Casparum Scherrenberk, qui Illustrissimo Comiti à Warthen est à secretis, huic Scherrenberkio te pollicitum libros quosdam transmissurum Dresdam ad Nobilissimum Dom. à Frisen Electoris Saxonici Consiliarium. Hoc si factum in mandatis habebat, ut pretium vel mihi, vel tibi, vel Bibliopolæ annumeraret. Interea jam habere se aiebat tua de usuris, Epistolas Casauboni, Petavii Rationarium temporum, Velleium filii, & Orationem nostram de Historia. Quo magis me penetro in Exercitationes nostri הירני sive Graio malis nomine Theocriti à Ganda (hoc enim titulo Poëmata quædam Belgicè edidit) tanto magis in mentem venit vetus illud,

Καλὸς Θεόκριτος ὁ μέγας ἀνδρείαν ὁρᾷ.

Id quo publico bono deluceat magis, longam tibi à Deo vitam & valetudinem exopto, teque etiam ut hanc sedulo cures plurimum rogo.

Amstelodami, Anno cIↃIↃcxxxix, vel si ab ipso natali Christi potius quam Kalendis Januariis annos putemus cIↃIↃcxl: qui ut felix tibi decurrat, & felicior sæpe redeat, iterum iterumque comprecor. Uxori & tuis salutem nostris verbis dicito.

Tuus,

G. J. Vossius.

CCCCXCV.

Excellentissimo Viro, Domino

Gerardo Joanni Vossio,

S. P. D.

Matthiæ Berneggeri indicat obitum. Studia sua in perornando Curtio exponit, benevolentiam socero præstitam in se transfundi cupit.

EXcessum Matthæi Berneggeri soceri mei amantissimi, merito inter primos ejus amicos, significandum tibi duxi, Excellentissime Vossi. Quippe & prolixi affectus, observantiæque, qua te constantissime prosequutus est, ipsi præ cæteris conscius fui; & documentorum quibus, amorem tuum, in illum vicissim declarasti. Nihil dabo conjunctioni nostræ; sed profecto amisisti amicum, quotquot ipsi in deliciis fuistis, qualem optare haud paulò facilius est, quam reperire. Ego in tanta jactura literaria, negotia pro solatiis accipio, cum maximè Curtio perornando intentus: in quem supplementi mei specimen, tibi non ineptum esse visum, Vicoforti nostri literis compertum habeo. Id nuncium me liberavit à metu reliquorum judiciorum. Nec enim vereor, ut cuiquam displiceat, quod tibi tantæ eruditionis, tamque subacti judicii viro placuit. Quamquam sanè, neque sperem magnum assensum, tumultuario opusculo, neque aliam ejus infamiam deprecor, præterquam ut vetere supplemento deterius habeatur. Vale, Vir Excellentissime, cum eruditissimo filio, & quam socero meo dum vivebat, benevolentiam præstitisti, quam mereri videbor, in me transfunde: tantam amicitiam si non pari dignitate, certè fide non minori culturum.

Dabam Argentorati, ad diem v. Cal. Mart. 1640.

Excellentiss. Famæ Doctrinaque tuæ

Candidus æstimator cultorque,

J. Freinshemius.

CCCCXCVI.

CCCCXCVI.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Super morte consolatur patris, gratulatur autem, quòd de re fœneraria Commentarios ad finem perduxisset, pro Epicteto etiam Simplicioque doctos quoscunque gratias ei debere affirmat, hortaturque ne post hac unquam bene de re literaria mereri desinat.

VEhementer, ut debui, dolui, postquam cognovi ex filio meo Isaaco de excessu nobilissimi & maximi parentis tui Senatoris, quæ malis temporibus laus est optima, integerrimi, suaque commoda præcipue publico demensi. Hoc enim constans de eo bonorum esse judicium, sæpius ex iis intellexi, quos non paulo me melius scire convenit res Gallicanas. Præclarâ adeo famâ decessisse tanto plus luctui tuo adferre solatii oportet, quanto minus in nostra est manu quomodo nascamur vel etiam educemur; sed neque tum cogitandum quantum & quam bonum parentem amiseris, quàm quod hoc eum ætatis præmiseris. Cum enim moderata esse conveniat vota nostra, puto non multo ulterius te ausurum à Deo nunc poscere liberis tuis parentum suorum vitam, quam ætatis ejus quà parentem tuum Deus ad se advocavit. Hæc ut cætera melius me perspicis, ut nihil attineat ea nunc ob oculos ponere quæ sacri nos docent Doctores, vel etiam optimus quem paras, Epicteti interpres Simplicius. Cujus quando incidit mentio non possum omittere, quin addam illud, multum me gaudere ac tibi æque & publico gratulari, quòd jam ad finem perduxeris tuos de re fœneraria Commentarios; planeque id confidere fore intra menses non ita multos, ut tibi quicquid bonorum doctorumque est hominum gratias etiam agat, pro Epicteto Simplicioque tam bene ingenii doctrinæque tuæ face illustrato. Plane enim ita habe magnam jam esse ejus operis expectationem. Interea maturandum veriùs quàm festinandum, non operis dico causa, sed tui: qui quomodo tam multis & operosis nunc sufficere possis in ea corporis imbecillitate, satis mirari minime possim: etsi ipse pro vitæ meæ genere (ni fallor) laboriosus satis. Quare sic publicum te attendere velimus omnes ut etiam respicias te & uxorem optimam & liberos parvulos: quorum non minus quàm Reip. Literariæ interest, ut diu te fruantur sospite ac salvo. Hoc tanto facilius consequentur, quanto tu constantius malevolorum artes ac furorem perrexeris contemnere. Mea ac liberi salutem plurimam lectissimæ conjugi & optissimæ affini tuæ adscribi petierunt.

Amstelodami, cIↃ IↃ C XL,
III Kal. Mart.

CCCCXCVII.

Cl. Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Consolatoriis eius respondet. Ipsum verò hortatur, ut malorum hominum calumnias contemnat, valetudinemque solicitè curet.

REcte sentis, Nobilissime Salmasi, gravissimum esse hunc casum qui me afflixit gemina prole amissa: in quarum una mater, in altera ego, imo ambo in utraque multum adeo fiduciæ reponebamus. Sed sic humana sunt omnia in quibus solatio nobis divina esse voluntas debet. Huic soli acquiesco quia solus novit Deus, quid Parentibus expedierit, quid liberis. Et magni est divini erga nos amoris argumentum, quod constanti adeo in Deum & Christum fide abierunt. Gerardus verò tam in gravissimo morbo cordatus & patiens, tam assiduis ad Deum precibus intentus adeoque ardentius ut omnibus tam admirationi quàm exemplo foret. Non meliorem mihi vel meorum cuiquam excessum exopto. Et tute aliquid etiam illud esse fateberis, quod pulchella reliquerint ingenii doctrinæque specimina, ut non abierit hinc, nisi pro ætatula bene de publico meritus. Quare omnino sic etiam illum amisisse quam habuisse quem Deus mihi non debuit, malo. Dolet verò ex animo quod intelligam male tibi a pedibus esse; Metuo subinde ne hæc tibi proveniant à studiis immoderatis, cujus ego intemperantiæ sæpius accusor ab amantibus nostri. Non possum verò mihi persuadere esse hoc imbecillitatis, inde quod nimis ad animum revoces calumnias hominum malorum, quarum specimen, etiam ex versiculis huc transmissis, perspexi. Ringebar quidem, sed neque ridebam stultitiam minus. Et video mecum sentire optimum ac doctissimum quemque. Collocutus autem tum cum multis, tum hujus incolis civitatis, tum vicinarum etiam, & qui ab oris venirent exteris. Magis magisque sordent, quod sic tecum agant, Acheronta etiam si possunt (pii scilicet homines) moturi adversus te. Sed non meretur ut diutius iis immorer. Cætera ex filio cognosces Isaaco. Uxori optimæ & affini tuæ ac liberis à me salutem conjux adscribi voluit.

Amstelodami, cIↃ IↃ C XL.
IX. Kal. Aprilis.

CCCCXCVIII.

Georgio Ratallero Dubletio.

De Gerardi filii morte, & quàm piè mundo excesserit, certiorem reddit.

Nobilissime & Amplissime Dubleti.

REm veteri & arctissima nostra amicitia dignissimam fecisti, quod in luctu ob excessum unicæ & ornatissimæ filiæ meæ solandum me putaris literis tuis: quæ non leve sane apud me pondus habuerunt, sed sic divinæ visum voluntati, ut luctui illi satis magno alterum adderet dolorem non uno nomine graviorem. Quinto enim die à funere Joannæ meæ in eundem variorum morbum (morbillos vulgo nuncupant, etsi morbus sit sæpe pestilentia ipsa molestior, nec periculosus minus) incidit, deliciæ meæ tuæque, Gerardus; eumque die abstulit XVII. nempe quintæ matutinæ puncto, die XXVII. Martii. O spes hominum inanes! nec enim facile dixero quantum mihi pollicitus sim ab illo ingenio cum judicio pro ætate in literis tam exacto. Quæ cum pulcherrima putarem, magis tamen capiebat indolis bonitate, ita veritatis, sive veracitatis, ita pacis ac concordiæ erat studiosus, omnia domi forisque in meliorem partem interpretando, ac prout vixit, sic vivere desiit: quod magnum & conjugi solatium adfert. Multa benigne de multis prædicamus judicio charitatis: hic non opus ex charitatis regula judicium fieri, quia aliter de excessu judicium ferre non licet. Omni enim tempore, quo decubuit, mire patienter morbum tam gravem tulit, assidue Deum ardentissimis precibus comprecando, nostras preces exigendo, vel ut sacri eloquii verba prælegerentur: is, qui nec parentes, nec fratres, vel sorores, nec ut arbitror quenquam, verbo aut vultu perstrinxit, deplorabat, quod non ardenti ea pietate coluisset numen, quo oportuit, sed fiduciam veniæ se repositam habere ajebat in misericordia Dei patris cœlestis, & merito ac intercessione sospitatoris

Jesu Christi: talis ille ad extremum usque halitum. Sic ut vir perdoctus, cum nocte quadam vigilaret, fassus sibi sit lachrymas excussas, dum videt, tanto ea in ætatula meliorem se, magisque χαλεπαίνοντα. Verbo ut dicam, exemplo cunctis, omnium judicio fuit, nec meliorem ego mihi, uxori, liberis adhuc superstitibus exopto. Idemque de se prædicat matertera quondam Diamantia, nunc Naerana. Quæ fusius ad te unum perscripsi, ut qui præ cæteris dolebis mecum, idem mecum gaudeas, quod eum non amiserimus sed meliores in sedes præmiserimus. Editionem Valerii Flacci, & Censorini commendavit fratri Isaaco. Utrumque enim opus absolutum. De Nobilissimi Mylii negotio meminero, hactenus nihil licuit: imo nec Typographo Cornelio Blauwio, qui eodem morbo amisit conjugem νεόγαμον. Vix enim tribus ei fuerat mensibus nupta. Exequiæ filii futuræ die Saturni hora prima pomeridiana. Id non addo, ut eas cohonestes (scio in tam parvis liberis, & paterna illa sollicitudine exigi non debere nec fieri posse) sed ut omnium sis gnarus. Significabis hoc ipsum Amplissimo Senatori, & cognato, ut nunc loquimur, veteri amico Davidi Rutero, ex quo consanguineorum filii facile intelligent cæteri.

Rapt. Amstelodami, clↃ IↃ c xl. xxviii. Martii.

Tuus Totus,

G. J. VOSSIUS.

CCCCXCIX.

Clarissimo, & Doctissimo Viro,

Gerardo Johanni Vossio,

Historiarum & Chronologiæ Professori celeberrimo.

Consolatoria.

Clarissime & celeberrime Vir, olim Collega, semper Amice,

NOn possum verbis exprimere, quam fuerim commotus, quando Præstantissimus Dubletius, mihi per occasionem communicavit, quas à te acceperat literas, super iterata illa tam paucis diebus probatione, qua Deus patientiam tuam, & lectissimæ Matronæ uxoris tuæ, voluit non quidem sua causa experiri, qui vos intimè novit, sed aliis in exemplum exhibere. Et certè opus fuit vobis, speciali gratia spiritus divini, ut hanc jacturam lucro deputaretis, præsertim iis quos Deus ad se recepit, hujus seculi incommodis, & corruptelis exemptos, & cœlo exceptos. Taceo unicæ quæ supererat puellæ carentiam: sed qualis fuit juvenis ille, qui in ea ætatula poterat, quæ pauci attingunt, post multorum annorum labores? At non quamdiu, sed quam benè vitam hanc duxerit, cogitasti; & quam fœlicem finem Deus laboribus ejus imposuerit. Et certè, hoc præsertim corruptissimo seculi statu, admiranda sunt quæ de ejus victoria narras. Cur enim hoc nomine, non indigitarem, beatum illum excessum, & fidem illam ac constantiam, cujus ad extremum usque vitæ halitum edidit testimonia? Beati estis, tali filio cœlorum cive, qui in terra, sui memoriam tam suavem, omnibus bonis, & doctis reliquit? Beati qui quæ humanitus vobis accidunt, divinæ Providentiæ, adscribitis, & in ea acquiescitis; siquid possunt, amicorum συμπάθειαι, si κουφίζονται οἱ λυπήμενοι συναλγούντων τῶν φίλων, tot sunt qui vobiscum lugent amici, quot sunt, quibus non ignotus erat maximæ spei juvenis; sed quem spes melior non fefellit, quem etiam non lugetis, quomodo lugent ii qui spem non habent. Prævivit, sequemur ad nos non rediturum, qui ad eum tendimus, id est ad Deum. Det tibi, Vir clarissime, in iis qui supersunt gaudia diuturniora, eosque benedictionibus suis, coram oculis tuis cumulet, teque iis diutissime conservet, cum lectissima uxore, quam tecum cum mea, saluto officiosissimè, cum reliqua familia. Vale.

Hagæ-Comitis, postr. Kal. Apr. clↃ IↃ c xl.

Tuus omni officio & affectu,

ANDREAS RIVETUS.

D.

Andreæ Riveto,

Summo & Theologo & Amico

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Salmasium Leidæ malè haberi, ac virulentos modò versiculos contra illum prodiisse, narrat: ægrè fert tantum inter eruditos eruditionis & candoris divortium, propter quod etiam doctissimi multi ludibrium fiant indoctis. Meliorem ipsis mentem à Deo precatur.

GRave omnino est geminum illud vulnus quod accepi: præsertim istud de filio, ea in ætatula istac eruditione, ea insuper vita ac moribus, ut in illo minus desideraram quam meipso. Sed sic quoque plurimum debeo numini, quod egregiam hanc prolem mihi donarat, vel potius commodarat. Non leve est quod monumentis suis vivet in hominum memoria: Majus, quod nomen ejus inscriptum sit vitæ melioris. Quare omnino malo, hunc datum mihi filium, quam si Deus dedisset nunquam: planeque pro eo quoque beneficio debitorem me agnoscam ac profitebor semper. Non facile autem dixero, quam mihi gratum fuerit, quod me literis tuis solandum putaris; nec Deus qui hunc tibi animum inspiravit, epistolam tuam in me infrugiferam esse sinet. Idem dixero de literis quas nudiustertius ad me misit ὁ πάνυ Salmasius. Cujus quando nunc mentio incidit, dissimulare non possum quam male me habeat, quod Leidensium nonnulli loliginis succo plani, insaniendi adversus eum finem faciant nullum. Non satis erat ubique eum traducere, nisi & nescio quem, sancto Martyri, qui Tertullianum suum doctorem vocare solet, cognominem, verum moribus, ut ex scripto apparet, valde disparem, instigarent ad scribendum pro manibus, ut ipse loquitur, Cunæanis? Profecto, si quoties quis à defuncto modeste dissentit, pro manibus ejus liber debeat prodire, contra quem non eruditorum immanes pro manibus libri scriptitentur? Te, meque etiam hæc maneat fortuna, nec enim possumus negare, quandoque à priorum nonnullis nos abire. Et qui aliter possimus, cum illi ipsi sæpius abierint ab iis, qui fuerant, nec consenserint semper cum illis, qui essent; ad hæc quid fieret Aristarcho, à quo sæpe adeo acerbe, & præter meritum ullum vapulat Nonnus? Non metuit ne quis scribat pro manibus Nonni? Cujus sancta anima postquam mille & ultra annis in Domino obdormivit, nec ulli gravis fuit, multorum vero mentes sacro pavit alloquio, quasi inquietata, & quantum in ipso fuit Aristarcho, velut cœlo devocata fuit ad causam Leidæ dicendam pro opera honori Christi, & Euangelii illius impensa. Num ullum talis rei exemplum habemus a longe plurimis retro sæculis? Crede mihi, optime & prudentissime Rivete, non eo hæc fine à me scribi, quod lubido me teneat obstrigillandi quemquam, nedum illum, cui male licet merito, ob doctrinam & quia collega fuerit, honorem suum debeo: sed solum hæc a me dicuntur, quod ferre non possim tantum eruditionis & candoris divortium, propter quod etiam doctissimi multi ludibrium indoctis debent. Nempe sic cum iis agitur, ut domi sint talpæ, Argi foris, imo oculatiores Argo, quippe qui videant etiam quod non est. Missi ad me his diebus versiculi virulenti in Salmasium, nem-

nempe ex eorum quos dixi officinis, ut quidem ad me perscriptum, & postea sermone eorum didici qui Leida venirent. Et addunt, non hic staturam rem, sed de vi cogitari. Verum ego cassas hæc terriculas puto. Sapient magis; nec hoc boni sinint. Orandus interim Deus nobis, ut meliorem hominibus mentem inspiret, ad gloriam sui nominis, & honorem ac utilitatem Reip. literariæ, cui ab moribus istis magis magisque est contemptus, nulla literarum, magna quorundam literatorum culpa. Hanc querimoniam tutis auribus vel literis committere volui apud te, cujus ut rara doctrina, ita eximia pietas ac prudentia, & erga amicos fides, nota est omnibus iis qui penitius inspexere. Vale, vir maxime, & amare nos tui nominis cultores perge; nec optimæ solum conjugi, sed si quando otium erit, etiam clarissimo affini tuo Molinæo meo nomine salutem dic plurimam, vel huic potius scribe. Jucunda enim mihi semper fuit, eritque tam eruditi doctoris mei memoria: addo & collegæ ex quo ambo in Cantuariensium Canonicorum ordinem sumus adsciti.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xxxix.
III. Id. April.

DI.

Georgio Ratallero Dubletio.

De nova disputandi arte Nihusii agit, exemplar apologia ipsius contra Andabatam Helmstadiensem (Calixtum) mittit. Sententiam suam de illa, plura aliquando coram expositurum pollicetur.

Nobilissime & Amplissime Dubleti,

Jam ab aliquot retro annis graves & crebræ fuere Domini visitationes, ut ἰδιωτίζοντες cum Scriptura & Ecclesia loqui solemus. Itaque quoties cogitatio eo defertur, metuo ne hic cesset manus Domini: ac si aliquantum temporis sine gravi incommodo labatur, in lucro illud pono, & gratias ago bonitati supernæ. Quod si plane ita divina ferat voluntas, ut alia me maneant adversa, ita fore prorsus confido, ut qui vulnerat, etiam saucio spirituale suum balsamum affundat. Nihil pium ex nobis, sed in Christo omnia possumus. Nescio ecquid audieris de nova disputandi via, qua sola confisi Pontificii in quovis dogmate provocant nostros. Huic se opposuerat Calixtus, Theologus Confessionis Augustanæ, & quidem, si quid judicare de his valeo, facile omnium, qui eam in Religione Christiana sententiam profitentur, doctissimus & cordatissimus. Huic respondit vetus ejus condiscipulus, Ducis Wimariensis, qui nuper vita excessit, præceptor, sed post desertos Lutheranos Abbas Pontificius: Abbatia autem sua à Sueco milite ejectus, ac inde in Bataviam profugus, ubi nunc tertium quartumve annum agit, vir doctus, & perhumanus, nec infacetus. Hunc aliquando ad me perduxere Overbequius P. M. & Joachimus Wikefortius: ac fine hoc illo, ut de uno altero capite eorum, quæ inter Pontificios & nostros controversa forent, dissertaremus. Postea idem sponte etiam sua ad me venit non semel: sæpiusque de nova illa differendi arte, ut vocant collocuti sumus. Quia vero quam insistat disputandi viam, non aliunde melius quàm ex apologia ejus contra Andabatam Helmestetensem, hoc est Georgium Calixtum, cognoscere est: eo geminum ad te exemplar ex quaternis quæ dono accepi, transmittendum putavi. Unum tuo inserviat usui, cujus ego in talibus etiam judicium magni meritò facio: alterum Clarissimo Riveto vel ipse dabis, vel per famulum mittes. Causam consilii mei, ubi otium erit, facile ex te cognoscet; nempe propterea illum potissimum elegi, quia ex Theologis Fœderatæ hujus Belgicæ χεραπικώτερον, & controversiarum quæ nobis sunt cum Ecclesia Romana intelligentiorem scirem neminem, amicus quidem meus pervetus putat Nieuhusium toto opere ἀφόρματα nectere, cui non per omnia adsensero; sed puto etiam istis conditionibus palæstræ quas præscribit, causam nostram superiorem fore. Et illius rei semel iterumque experimentum dissertando illum in modum cepi. Sed de istis pluribus aliquando coram: ubi & valetudo meorum, & feriæ publicæ excurrendi ad vos facient potestatem. Omnes mei te plurimum salutant.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c. xl. pridie Idus Aprilis. Quo die si fuissem Hagæ, non commisissem quin Illustris Legati Suecici Joachimi Camerarii recta petiissem domum, eique & familiæ in multa sæcula omnia essem fœlicia comprecatus: Nempe quia hic est dies ille, quo lucem primum Bambergæ ante annos cxl. vidit avus ejus Joachimus Camerarius, quo viro, ut cæteras ejus laudes taceam nullus in Germania melius est meritus de literis Latinis pariter & Græcis. Ubi sponte se occasio obtulerit, salutem plurimam & Dom. Legato, & filio, generoque dicito.

DII.

Viro Incomparabili, Domino Doctori,

Gerhardo Joanni Vossio.

Ejusdem cum CCCCLXXXIX. *argumenti.*

Literæ tuæ, Vir celeberrime, cùm dolorem nostrum augerent, ex tuo, quem non minus domesticum nobis, Paterna conjunctio effecit; è vestigio tibi responderi mandabant: Ne à fidelissimis amicis destitutus, cum solatium non potes expectare videreris συμπάθειαν. Ipse enim nosti, simplex quidem, & vulgare, sed unicum esse nostrum, adversus mala omnia præsidium; voluntatem Dei; quæ nullum à Christianis patitur murmur, quia quod inflixit, non malum vulnus est. Quippe quo firmitas, & constantia, imo ipsa animæ valetudo, ac sanitas quæritur. Nos quidem cum patrem, caput amiserimus, sic fermè, veluti naturale est, exstabuimus. Et tamen resumimus spiritum, tanquam surculos edituri, postquam cladem maximam fortuna fecit. Tibi membrum aliquod abreptum, quamquam charissimum, si nihil aliud, leviorem præ nobis dolorem, esse patietur. Cumque orphani nos paululum erigamur, quid tanto viro defuerit, cui solidum est omne Christianum robur; & in hac causâ, viridique senectute, virenti palmæ non absimile. Sed hactenus quidem, ne quod dici solet, Sus Minervam. Quod dissertationem meam spectat; si præter spem Blauwius manum non admovisset, Elzeviriis eam tradi peto, qui non hanc modo, sed & Cretam ipsam, absque omni morâ edituros, polliciti sunt. Quicquid fuerit (nam & Cretam non video sic urgeri nunc debere) quæso, ut dissertatiunculam, cum Elzeviriis mitti impressa valeat, quos proximè speramus. Paucarum pagellarum est, jacturæ, aut impensæ illius, quæ ob exilitatem vix æstimari possit. Alias, præter Cretam omnes Parentis lucubrationes, quotquot fuerint, remitti peto; hoc enim regno, excudi facilius curabo. Spero autem antequam de Cretâ quicquam fiat, me literas à te recepturum; quibus me certiorem facies, an Parentis dedicatoria, ad Franciscum Molinum annexa sit. De quibus omnibus, porro te etiam atque etiam rogatum volo, Vir maxime, ut molestiam imputare fidei, ac benevolentiæ tuæ cupias; mihique ad omne genus, tam officiorum, quam literariæ laudis facem præbere, imo ut rectiùs dicam, calcar addere. Potes enim, potesque. Mater, soror, tui, tuorumque causâ, sollicitæ ac prorsus anxiæ salutem tibi dicunt plurimam, & decumbenti filio, meliora omnia per me, & mecum simul apprecantur. Vale, decus unicum ævi nostri, nostræ domus præsidium.

Datum Soræ, ad diem XII April. Anno 1640.

Tuus omni cultu & observantia,

JOAN. MEURSIUS Filius.

Hæc scripsi, etenim dubito, num Epistola mea per Hamburgensem nuntium missa, tradita sit.

DIII.

Viro Illustri, Excellentissimoque

Gerardo Joanni Vossio,

Rhetori ac Polyhistori dignissimo,

Salutem plurimam ac debitam observantiam.

Commendationi ejus plurimum se debere agnoscit, ac quò gratum re ipsâ testetur animum, filiorum aliquem Constantinopolin ad se invitat, maximos in eruditione Orientali progressus facturum.

Illustris ac Excellentissime Vossi,

Tuis literis plurimum me debere, iis quas in Angliam abituro gratiosè communicabas, meis ex Anglia ad T. Exc. datis literis, libentissimè agnovi, velut hâc agnitione, partem grati animi monstrassem. Illustriss. quoque Hugo Grotius earum causâ me Parisiis honorabat. Constantinopoli quoque, hic inquam, ubi jam decem ferè menses, cum Cl. Pocokio tuo dego non ingratus, earum, quas non viderat, nomine sum susceptus. Ita ut gratias agere maximas debeam, pro istis tuæ in me benevolentiæ tesseris, adeo utilibus in meam rem. Et eo ipso me veluti aliquem tuorum ascitum commendasti, ut ingratus sim, nisi singularem, & ut fœliciter credam, paternam quandam curam deprædicem. Gratitudinis causâ impræsentiarum, hoc ex animo suadeo tuæ Excell. ut aliquem tuorum filiorum, Isaacum, vel Gerardum, navi Hollandicâ, vel si ista desit, Anglicâ, quæ in initio Augusti, vel ad finem Julii ex Douvrâ solvit, & Generalis vocatur, quod totius Societatis Turcicæ Mercatores, merces suas imponunt, huc mittas, ubi maximum pro eruditione Orientali commodum facere queat, cùm & hìc librorum sit copia, emendique potestas satis magna, licet pretia cara sint; & si quis Græcas visitare Ecclesias velit, quæ hic in Oriente sunt, queat manuscripta quædam reperire, quæ præsenti pecunia redimat. Vivendi ratio, filio tuo foret facilis; cum Illustr. Confœderati Belgii Residens D. Cobs, vel mihi biennii mensam, domumque, & hospitium liberale promiserit, quodque recepissem, nisi quædam alia me intercepissent, Pocokius scilicet, & Anglicus Legatus. Quod quum mihi fecerit peregrino, quid tuo non faciet filio, cui multis nominibus, Belgium quoque ipsum debet esse obstrictum? Et nullius hic quoque æstimatur adesse tabulæ, cum omnes Legati cogantur hic splendidè, & liberaliter vivere, veluti versantes in oculis Turcarum, qui ex splendore externo, gratiam suam favoremque inclinant, cum Legatis honorificum sit, splendidos secum habere domesticos, nobilesque, quo ipso modo P. Golius, per quatuordecim menses, gratis vixit; in ædibus Cornelii Hagæ, & ego ipse si magis ducerer deliciis, quam studiis, vel decennium hic commorari queam. Persidem verò, cum Dei aspirante gratiâ, intra mensem, vel aliquanto ultra, petiturus sum, consilio meo ea inde reportaturus, quæ per propriam diligentiam potero, cui interdum pecunia desit, sed nunquam constans firmusque, & quadratus animus, quo aliquid certè reportabimus, aliisque viam, quam ex nostra Religione nemo studiosorum ingressus est, aut doctorum virorum monstravit, inveniam unde & nostra Respublica literaria ditari queat, cùm indignum sit, Mercatoriam Rempublicam, ex Oriente suos advehere Thesauros, nobis inde nihil, aut parum divitiarum venire. Id quod quemadmodum ferre nequeo, ita spero, me cum filio tuo Isaaco posse, nostris doctis viris, oculos aperire; ut sciant non minus sibi, quam Mercatoribus Orientem esse petendum, cujus scientias, historiasque, & millena eruditionis genera, non melius spernimus, quam illi nostras ignorant, quibus ut optima quoque nostra ex animo optamus, ita plurima nostra, ex illorum reliquiis lucem sine dubio magnam accipient. Quod verò id hactenus factum non est, non defectu librorum scientiarumque fit, sed quod docti nostri, adeo diligenter Orientem non investigant, uti Mercatores, magno mehercule nostro damno, & ignominia. Concedes itaque, Excell. Vossi, ut cujuscumque ex præclaris filiis tuis animus cupidine has videndi oras ducitur, eum permittas suis votis, neque in itinere plus periculorum est, quam domi, magnoque in mari, quam parvo, id quod proh dolor! Filiorum subita mors ostendit. Et hic Constantinopoli pericula tanta non sunt, quanta vulgo creditur, & ab iis spargitur, qui peregrinationibus suis, ex periculorum commentis ordinibus majorem adstruere gloriam, & admirationem contendunt, qualibus ingeniis, & nunquam delectatus sum, & nunquam credidi. Quot hic per decennium, imo per vicennium vivunt, qui tale quid non sensere! Uniuscujusque prudentia, post divinam providentiam omnibus iis, quæ accidere queunt præveniet. Quod itaque P. Golius, Pocokius, Gravius, & is quem commendasti, Christianus Ravius hic aut fuere, aut sumus, ut Dalam, aliosque taceam, hoc amorem filio tuo, facile concitabit, maximè cum ex Golio, Pocokioque conjecerit, quantum eruditionis hic comparari queat. Quod si vero Ptolomæum prius edere velit, amarem ut eum Græco-Arabicè magis, quam Græco-Latinè ederet, pluribus ad eum perscriptis de causis. Utinam vestri Amstelodamenses, aliquot juvenes mitterent, alerentque in diversissimis Orientis partibus, ut duo aut tres conjunctim omnia inquirerent! quoniam impossibile est, ut unus aliquid singularis perficiat, quod semper miror melius intelligere Mercatores, quam Doctos. Hisce vale, Excellentiss. & Illustriss. Vossi, & me ama.

Constantinopoli, 13 Apr. 1640.

T. Exc. observantissimus,

CHRISTIANUS RAVIUS

DIV.

Illustrissimo atque Excellentissimo Domino,

Dn. Gabrieli Gustavo Oxenstiern,

Libero Baroni in Kinotho, Domino in Toresio, & Stuteforsa, &c. Regni Sueciæ Senatori & Protegi, &c.

Epistola commendatitia.

Illustrissime & Excellentissime Domine,

Rediit ad vos Generosus Dom. Bielkius, juvenis bonorum amore dignus, mihi quidem non modo ob genus præclarum, majorumque virtutes, sed etiam propter indolem optimam longe semper charissimus, non modò dum Amstelodami fuit, sed postquam etiam abiit Leidam: redit autem doctrina auctior; qua parte tamen non ausim dicere, plane expleturum vota & desideria vestra. Sed nihil impedit, quominus etiam in patria majora addat incrementa, partim legendo scribendoque, partim commercio hominis eruditi ac fidi: verum ea est vestra prudentia, ut de isto melius coram judicium facturi sitis, quam ego vel alius his verbis. Et habebitis optimum & doctissimum Granium, qui his diebus magna cum laude supremam in utroque jure lauream est consecutus. Ex eo omnium, quæ ad studia Generosi Bielkii pertinent, optime cognoscetis. Est is vir magna pietate, ac moribus optimis, idemque ea est doctrina ac facundia, ut his etiam nominibus semper mihi fuerit acceptissimus. Sane in paucos incidi gentis Sueciæ, qui paria faciant, nedum superarent. In curando vero juvene, cum præfectus è vobis fuit, summa ejus semper eluxit fides ac industria. Non facile dixerim quoties de genero juvene mecum sit collocutus, inque studiorum ratione qua eum informandum putavæ, non possum non utroque

quod

quod dicitur pollice, institutum ejus comprobare. Tanto dignior, cujus a te, præclare heros, & à procerum aliis, ratio habeatur? sive existimabitis operam ejus in Academia, sive in Reip. negotiis patriæ utiliorem fore. Interest hoc non modo ipsius Doctoris Grami, sed etiam Nobilitatis Suecicæ: si enim huic viro ea virtute ac doctrina post operam Generoso Bielkio summa fide navatam, publice honor expendatur: præterquam quod eum admodum vobis obstringetis, futurum etiam, ut eo ad similem industriam ac fidem accendantur alii, quos nobilibus adolescentibus in terras exteras mittendis præficere cogitabitis. Ut nihil jam de eo dicam, quod illo munus istoc quod imponetis, egregie sustinente (neque enim de eo dubitandum) futurum eadem ut magna ex parte ad vos redeat honor, & illi de quibus bene merebitur, Illustribus Proceribus, qui tam recte sibi prospexerint, gratias agant immortales. De me sic habe, Illustrissime & Excellentissime Domine, devotissimo me animo esse erga florentissimam gentem Suevicam; ac jam ab viginti annis, partim Leidæ, partim Amstelodami ut potui comprobasse: ac si quos mihi commendandos putabis, nunquam me commissurum, ut ullum meum officium desideretur.

Deus Opt. Max. diutissime tam Illustre caput & patriæ, ac familiæ, ac amicis sospes ac incolume conservet.

Amstelodami, clↃ IↃ c xl, Id. Aprilis.

Illustrissimi nominis tui cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DV.

Illustriss. atque Excellentiss. Domino,

D. Gabrieli Benedicto Oxenstiern,

L. B. in Morby, Domino in Lindholmen & Rosersberg. &c. Regni Sueciæ Senatori & Thesaurario, &c.

Epistola commendatitia.

Illustrissime & Excellentissime Domine,

NOn possum dicere quam gratæ mihi fuerint literæ ab tanto heroe ad me missæ, queis commendasti mihi Generosissimum juvenem Bielkium. Itaque cum antea eum diligerem, postea etiam impensius ejus studui commodis, nec ulla in re, qua opera mea uti vellet, officium nostrum claudicavit. Nec inutiles ei fuimus; credo tamen profectus majores desiderabis. Sed enim si nobiles adolescentes omnes in studiis nervos intendant, merito & nobis gaudemus, & illis gratulamur; sin fortassis majorem requiramus industriam, lætamur tamen dummodo nobis non plane peperint impensæ; & tam corruptis seculi moribus, ita se gesserint, nihil ut sit quod vitæ probitati & honesto nomini multum adversetur. Sane indole hic juvenis est perbona, planeque ita fore confido, ut deinceps in patria si studia continuet, & docti fidique hominis consiliis ea dirigat; id suppleat, quod non injuria nunc deesse videatur. Sed de isto non præibo consilio, quando optime ea sine monitore perspicis. Et melius ea exponet doctissimus Gravius, qui vir sedulam semper Generosi juvenis suæ fidei commissi, curam gessit, sive studia ejus, sive vitam moresque attendamus; nec dubitandum, Illustrissime Domine, quin excellentissimo nomini tuo, & procerum aliorum sit charior acceptiorque futurus, quod nusquam passus sit fidem & industriam suam desiderari; sane & in hac urbe iis qui novere, & Lugdunensi in Academia, ubi supremos in utroque jure est adeptus titulos, ab optimo & doctissimo quoque & amatur, & æstimatur: atque ita eorum judicium est, non defore tam pio candidoque, tam docto & prudenti viro, qui vel ab honore Academico, vel civili munere, consultum, & illi velint & patriæ simul, quæ multum ex eo capere poterit utilitatis: Mihi quidem id si contingat, jucundissimum erit, nec mihi duntaxat, sed aliis etiam qui studiis, & Sueciæ toti bene velint. Porro si qua in re illustrissimo nomini tuo inservire possit opera nostra, ea semper erit paratissima; nec committam, si quos nobilitatis Sueciæ adolescentes commendandos mihi putaris, quin omni eos consilio, & auxilio juvem, dummodo sibi ipsis non desint. Nihil enim jucundius mihi, quam de studiis eorum bene mereri, qui aliquando columina futuri vel studiorum, vel Regni, vel Reip.

Deus Optimus Maximus perdiu te, & Illustrissimam familiam tuam salvam, sospitemque conservet, bono Regni Suecici, ac simul cultorum tuorum.

Amstelodami, clↃ IↃ c xl. Id. April.

Excellentiæ tuæ devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DVI.

Multa se ob assertam Syntagmate suo Gratiam Universalem pati, passimque nunc ut Pelagianum, nunc ut Arminianum, nunc ut Socinianum traduci, queritur. Calixtum etiam, quod concordiæ sit studiosior, à suis impugnari.

Excellentissime Vir,

QUam verum sit Comici illud, *Veritas odium parit*, experimur quotidie, qui illius constante professione plurimos in nos concitamus: à quibus clam & palam impugnamur, nunc ut Pelagiani, nunc ut Arminiani, nunc ut Sociniani; cum ab omni partium studio alieni unam veritatem omnibus hominum opinionibus & affectibus antiquiorem censeamus. Ingrati quidam discipuli calcibus nos suis petunt & tantum non conculcant, tanquam jurati hostes GRATIÆ UNIVERSALIS, qualem omnibus sufficientem in Christo offerri Syntagmate meo doceo. Id Belgis quibusdam vestris displicuit, quorum Academicis præjudiciis, hi facti sunt ferociores & in nos iniquiores. P. Polyander, vir alioquin candidus & nobis amicus, jam plane silet, ut nesciam an sibi amor nostri constet. Æmuli nostri artibus suis effervent, ut Combusius quidam e Schola Castellana huc vocatus sit, qui unguis est in vulneribus nostris, quæ consolidare deberet. Verum ita sibi Suffenus ille, ut tum hic, tum alibi non benignè de scriptis D. Bergii, D. Willii & meis judicet & parti adversæ, à qua vocatus sit, apertè velificetur. Nos solatur causa, justitia & conscientia. In ære sum doctissimi filii tui, qui triumphum classicum Trompii vestri dono mihi miserat per amicum, qui, eo mihi in limine ædium mearum exhibito, ἄφαντος ἐγένετο. Doleo autem nimis quod neque ἀντίδωρον nunc ad manum mihi sit, neque humanitas mea viro optimo innotuerit, adeoque barbarus illi videri possim jure meritissimo. Excusa nos, amato utrique. Sed & quæ in Docenium, filium Consularem, pronuper contulistis, ut ille non prolixe satis prædicare potest, ita nos vobis obnoxios æternum faciunt. Qui has tradit, auditor noster est brevi huc rediturus, cui tuto tradi possunt, si quas ad nos dare velis. D. Calixtus Professor Helmestadiensis, peculiari nunc libro à suis impugnatur, quod concordiæ sit studiosior, quam morosi Stentores, quibus classicum è suggestis suis canere prolubium est. Sic impulsi sumus utrinque a domesticis fidei, quibus pacis censores sumus. Adeo sedit animus plurium illud:

Nulla salus paci: bellum te poscimus omnes.

 Claudo

Claudo & salutem cum officiis Cl. T. Scytte à D. Bergio utroque Willio & me.

Bremæ prid. Non. Maji, Anno 1640.

Clarit. Vestræ devotissimus Servus,

LUDOVICUS CROCIUS.

DVII.

Ludovico Crocio,

Theologo Bremensi.

Domesticas suas refert calamitates. Succenset rigidis pacis ac concordiæ Ecclesiasticæ osoribus, ac tanto etiam magis, quantò longiùs animos alienent illorum, qui Augustanam sequantur religionem.

Eximie & Vir & Amice,

Nihil hactenus, ut arbitror, ad te perscripsi de gemino vulnere domestico quorum utrumque superiori mense Martio accepi. Prius Dominus ex hac vita evocavit filiam, quam haberem unicam, jam ea ætate, qua viro maturæ judicantur, etsi nos, quodammodo septentrionis filii, non adeo calide hoc connubiale negotium terris frigidis urgeamus. Hæc res mihi permoleste accidit: solatus me interea sum voluntate Dei: eo magis quia pie adeo, uti vixerat, obdormisset. Dolorem quidem augebat quod tam reverita esset parentes, etiam complexa esset variarum linguarum, & artium scientiam, ob quam non exiguam erat laudem adepta apud eos, quibus innotuerat. Sed enim consolabar iterum me illo, quod pietatis tam cito haberet mercedem: & quod ad terras attinet, si bona mundi, sane nec mala ejus nosset, nec jam obnoxia sit periculo ne male nubat, vel filios nanciscatur male morigeros, ut tot alia mittam. Vix tres erant hebdomades, quod ita mecum colluctor: cum ecce nobis etiam adimitur filius natu minimus, mihi cognominis qui cum castigationibus edidit Velleium: ut propediem Valerius Flaccus & Censorinus, sedulo castigati consequentur: postmodo fortasse Servius, & emendationum in varios Scriptores libri. Hæc ille jam præstiterat, cum necdum annum explesset primum & vigesimum. Nempe agebat Climactericum tertium si septenariis numeremus. Uti & vix paucis eum mensibus excesserat Dionysius meus Reidani annalium interpres, adolescens tot vulgarium, linguarum ac præter Latinam Græcamque tot Orientis linguarum intelligens. Ejus spero versionem Maimonidæi operis de Idololatria intra duos tres menses transmittam. De castigationibus in Julium Cæsarem nihil certi spondeo. Ad Gerardum τὸν μακαρίτην redeo, cujus obitus non minus quam Dionysii ante septennium magnum mihi attulit dolorem. Nam præter mores suavissimos amabam judicium & doctrinam, qua aliis etiam ætatem vincere putabatur. Quid facerem, nisi ut me solarer eo, quod eum jure suo repetisset Dominus; nec tam amissus esset quam præmissus, nec tam ereptus nobis, qui fortasse eum brevi sequemur, quam mundi hujus miseriis. Nihil quoque periculi nunc, ne corrumpatur à mundo, postquam illi valedixit, & uti vixerat pie etiam in Domino obdormivit. Sane omni morbo, non fratribus modo, sed aliis etiam & quidem ætate provectis, exemplo fuit. Poteram videri jam malis defunctus, cum ipse in morbum incido qui me lectulo aliquamdiu affixit, diutius vero detinuit domi: ita ut vix tertia sit hebdomas quod pedibus me porto meis. In adversis hisce Deus spiritu suo nos firmavit, & ut confido nos roborabit porro. Ne tibi quidem vel collegis doctissimis, ut ex literis tuis, & variorum sermone intelligo omnia ex voto procedunt. Qui lites fovere in Ecclesia malint, probare in vobis nequeunt pacis istud studium, quod socer sic in Erenico, imo Theologorum quisque optimus, semper commendavit. At longe alia mala mihi est mens, qui vota etiam pro longiori talium vita facere soleo. Magnam partem hoc malum provenit ex antiquitatis contemptu, quam pro nobis stare certissimus sum, sed isti ἰδιογνώμονες nihil probant, quod non didicere a magistris suis, viris sæpe doctissimis, sed non minus errori obnoxiis, quam veteres Ecclesiæ doctores, Apostolicis temporibus propiores, ac nostris (hoc enim video prope in confesso esse omnibus) pietate etiam superiores. Cumque vos acerbe adeo reprehendunt, utinam cogitarent quantopere à nobis alienent eos, qui Augustanam sequuntur confessionem. Mitto enim illi objectant omnia omnium εἰρηνικά, & tam amica alloquia, iis præcipue terris, ubi admissi nondum sumus, nihil esse, nisi dolosos aucupum cantus ad volucres decipiendas. Nam inquiunt, si in pauculis cum iis facientes ferre non possunt, seu fœde adeo eos traducunt: quid boni expectent de iis qui distare se profitentur totis parasangis? Paulo ista liberius præter morem scripsi indignitate rei motus. Vobis interea satis esto, quod probetis vos probatissimo cuique: quod posteritas omnis hoc studium vestrum pollice utroque commendabit: quod Deus ut confido, magis magisque huic studio benedicet: & si minus in terris luculentam, in cœlis vobis mercedem rependet. Salutem plurimam clarissimis collegis D. Bergio, & DD. Williis dicito.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XL, XX Junii.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

Libellum mitto de Reprobatione Absoluta, nescio cujus auctoris, sed nuper hic editum. Anglus putatur auctor.

DVIII.

Hugoni Grotio

S. P.

Adversa domestica effecisse ait, ut in suis excudendis opera aliquamdiu cessarint, proximè autem opus de Gentili Theologia & Physica Christiana expectare jubet. Aurea autem plane esse, quæ in Commentario in N. Test. doctos doceat Grotius: Diatribam vero de Antichristo, alia item de Cœna paucis placere, quod à communi abeant sententia.

Illustrissime Domine, Vir undecunque maxime,

Literas hasce exarabam, in Gallias ituris, Bartholo, Thoma, Caspare Bartholinis, liberis Caspari Bartholini Philosophiæ, ac Medicinæ, dum viveret, in Academia Hafniensi Professoris, viri acuti & pereruditis ingenii, doctrinæque monumentis, per orbem celeberrimi. Præterea comitem se iis in viam dedit Theodorus Fuirenius, eorum quos dixi consobrinus, natus ex Doctore Medico, amplissimi Consulis nostri, Andreæ Bicheri, consobrino Bartholinorum. Materteram uxorem habet Olaus Wormius Medicinæ in Academia ante memorata Professor, cujus extant, Fasti Danici, doctum & utile opus. Item liber de Ronica, sive antiquissima Danorum literatura, vulgò dicta Gothica. Hæc de iis qui literas perferunt, juvenibus eruditis, ac ut censeo, non indignis, quos ad salutationem & alloquium tui admittas. Nunc de meis loquar. Post amissam dulcissimam Joannam meam, puellam jam nubilem, & variis artibus, ac animi dotibus instructam, filiam unicam: Post ereptum item Gerardum carissimum, in quo semper certare putavi judicium cum ingenio, pietatem cum industria (Velleium ejus vidisti, & Valerius Flaccus, ac Censorinus, fortasse etiam alia consequentur) in alia quoque adversa incidi, quæ non mediocriter animum premerent; ne tamen opprimerent, operam dedi quam potui.

Vix

Vix tamen dubito, quin crebrior eorum cogitatio, & uxoris moeror, aliquid etiam contulerint ad morbum, qui me lecto aliquandiu affixit, duos etiam menses detinuit domi. Ita factum ut cessarent operæ, in excudendis meis, quibus prælum antea fervebat; ut item quasi intermitterem prorsus epistolare officium. Quamquam de te, altera etiam cessationis causa erat. Nam interea temporis, semel iterumque adfuit Nobilissimus genere, animoque, filius tuus Petrus, qui sæpius est cum Blauwiis collocutus, ac quorum opus foret, omnium te facturum certiorem recepit: ut hac parte opera mea non valdè opus foret. Nunc valetudini melius est, etsi non ut solet. Absoluti duo tomi, Theologiæ & Physices Christianæ, jamque Indices concinnantur. Binos intra menses, te visurum opus id confido. A nostris jam, ad majora, melioraque, me confero. Legendis iis, quæ in Novum Testamentum fusti commentatus, nequeo satiari. Aurea planè sunt quæ me, imo me longe doctiores doces. Propertianum illud leviter liceat immutare:

Cedite Romani scriptores, cedite Graji,
Nescio quid maius Sol opere hoc videat.

Jamque aggressi essent Blauwii excudere, nisi responsum expectassent, num typi, ac chartæ forma placeat transmissa. Vix hæc lucem viderint, quin prælo subjecturi Commentarios de Jure Belli, & Pacis; item ἀνθολογίαν tuam, & quæ alia voles. Diatriba de Antichristo paucis placet, qui quidem segreges sint ab Ecclesia Romana: usque adeo radices in animis omnium egit opinio illa de urbis Episcopi, adversus Deum, & Christum, elatione sæpe ut volunt, & clarissime scripturis prædicta. Sanè respiciens spatium omne ætatis anteactæ, jam a prima penè pueritia, recordor sententia ea personuisse pulpita, nec preces publicas sæpius fuisse conceptas sine detestatione Antichristi Romani, & rasæ turbæ. Quorumdam opinio est, ut vera diceres, non expedire, ut populus in eam opinionem veniat. Nempe non abeunt à notissimo utrique nostri, Bal. Lydio, τῷ μακαρίτῃ, qui increpitus à me, quod inter multa verissima, quædam, etiam falso impegisset Doctoribus Ecclesiæ Romanæ; ubi defensitare ea quæ dixerat, κενοφώνων non reperit aliud, tandem eo se contulit, nullo cujuscumque penicillo satis fœde Romanam Ecclesiam posse coram populo depingi. Mihi verò præstabat opinio, veritatem non egere mendacio, & manifeste falsis, fidem etiam detrahi veris. Quod Ultrajectini Voetii de Diatriba super cœna judicium sit, cognoscere satis poteris ex epistola juvenis ad me, qui coram audiit docentem. Exemplum transmisi hac commodâ occasione: etsi fortasse res ipsa vix tanti, ut legere sustineas, videbitur. Mihi, & hæc quam proxime dixi dissertatio, & illa quam paulo antea commemoravi, & aliæ mole exiguæ, pondere maximæ, plurimum placuerunt. Nec satis mirari possum, etsi divinum ingenium tuum non ignorem quomodo in illustrissimo illo onere, & ea salutantium multitudine, sufficias tam multis, iisque plurimum indictis, tum perspiciendis tum nos, & alios docendis. Nec minus stupent alii: credo & mali, etsi dissimulent. Maximi Salmasii opus de fœnore Trapezitico, credo jam legeris. Non erit ad palatum, sive Cloppenburgianum, sive Voetii. Huic opus ipsum, illi præfatio respondet, sed neque ringi definet facer Exercitator; adversus quem, adeo multa aspergiuntur, sanè. peteruditia. Hæc sola nunc occurrebant.

Vale Illustrissime Domine, amicorum tuis meritis prime, & à me, & conjuge, & omnibus meis salve.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xl,
xv Junii.

Tui Illustrissimi nominis cultor,

G. J. VOSSIUS.

DIX.

Ludovico Crocio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Magnam se molestiam capere dicit ex eo, quòd, qui Reformati velint audire, tam sint deformes, nec vel veritatis satis studiosi, vel concordiæ amantes satis. Heinsii ad N. T. notas doctioribus non adeò probari, multaque in opere suo de fœnore Trapezitico Salmasium refellere, novas etiam parare, in quibus ostendat, nihil Heinsio dictum boni, quod aliis fuerit indictum; quicquid de suo attulerit, esse falsum, sæpi etiam ridiculum.

Summe Vir pariter & Amice,

PAuci sunt dies ex quo scripsi: tamen amor non sinit ut hanc etiam commodam negligam occasionem. Obversatur semper animo vitæ brevitas, & cum tot adversis conflictatio: quæ non tacite innuunt, sed plena voce dicunt, Jesu, & sponsæ ejus amantes, dum vita divinitus conceditur, debere alios aliis esse & solatio & ad durandum hortamento: quod non coram modo sermone, sed absentes etiam literis consequimur. Magnam quidem molestiam ex eo capio, quod qui reformatam Religionem profitemur, tam simus deformes, nec vel veritatis satis studiosi, vel concordiæ amantes satis: verum alienam culpam nemo præstiterit, satis est, nos si nostram. Quare hoc solum agamus, ut omnia agamus non amore hominum, sed Dei & Christi: quem amorem depreciant, qui negitant eum secundum gradum aliquem reprobis esse cum electis communem. Credo jam videris veteris collegæ mei Heinsii ad Novum Testamentum notas: fortasse & illa quæ à maximo Salmasio cum alibi tum opere de fœnore Trapezitico refelluntur. Atque (ut omnium fere exspectatio est) idem suas ipse in N. T. novas edet. Verum ob parentis excessum, in Gallias ipsi proficiscendum. Hæc res editionem annum facile, vel amplius morabitur, grande omnino opus futurum. In quo ut intelligo, comprobabit inter cætera nihil Heinsio dictum boni quod aliis fuerit indictum; quicquid de suo attulerit esse falsum, sæpe etiam ridiculum. Scio te mirari cum hæc legis; mirarer & ipse nisi τὸ πάνυ Salmasium nossem; sed tute ex opere memorato tanquam ex ungue leonem existimabis, mihi enim in toto hoc negotio nec seritur nec metitur. Optem ego ut concordibus animis eruditi omnes honori studeant divino, non suo, unde illa in loquendo scribendoque acerbitas multis. Sed enim annis permultis mire Salmasius divexatus ab illo, quem, ubi improbo, reticere malo: præsertim cum sic quoque satis intelligat. Quæso per otium librum, quem dixi, adire grave ne duxeris: uti & præfationem operis Salmasii de modis Usurarum. Hic abrumpam, quia & is, qui literas feret, & vir quidam doctissimus, advenere. Salutem dices collegis doctissimis & clarissimis.

cIↄ Iↄ c xl. III.
Kal. Julias.

DX.

Winando Rutgersio,

S. Theologiæ Doctori.

Fortunam ejus sibi curæ cordique esse profitetur, omnique datâ occasione promotionem quærere. Nuper quid obstiterit quo minus in professione philosophica Ultrajecti

M. Reinero successisset, & quid ejus caussâ Hardervici tentaret, amico refert.

Vir Clarissime & Amicissime,

JAm pene sesquiannus est quod multis conflictor adversis, nam & febri interim laboratum & arthritide, & colico dolore & calculo, ex quibus duo posteriores morbi antea mihi fuerunt ignoti. Sed & conjux ac liberi prope omnes ægrotarunt, duo ex illis erepti nobis, vel mundo potius. Filia unica & suavissimus Gerardus, cujus extant fœlicissimæ in Velleium Paterculum castigationes, ac brevi ut spero consequentur ejus Valerius Flaccus, Censorinus & alii, quæ & illi honori & Reip. literariæ utilitati fore confido. Hæc omnia (ut taceam quædam quæ dicere nolo) non mediocriter animum meum afficiunt. Corpus interim animo, animum spe meliorum temporum sustentamus. Quod si spes ea frustrabitur, saltem non fallemur de promissis beatioris vitæ, ubi lachrymæ omnes detergebuntur. Nec tibi omnia ex voto fluere, indicant literæ tuæ, ac præterea ex optimo ac doctissimo Alberto van Filligen intelligo. Crede & hanc fortunam tuam mihi esse dolori maximo, omniaque tua causa velle ac cupere: neque unquam ulla occasio abit, quin te commendem & dotes tuas. Parum absuit quin voti fuissem compos factus Ultrajecti, ubi desiderabatur qui succederet in locum M. Reineri Philosophiæ Professoris acutissimi. Pro te stabat Professor alter Philosophiæ M. Segwertius, qui de meliore nota te commendarat, atque ea pro nomine & fama tua (hanc zelotes quispiam arrodebat) attulit apud Proceres, quæ ex me audierat; puto confectum haberemus negotium nisi Regina Bohemica, dum hæc agimus, Palatinum quendam commendasset præceptorem antea liberorum suorum. Is igitur à Primatibus prælatus, quanquam vero majus erga te erat studium meum, tamen gaudeo non penitus esse aberratum, juvenis enim est eruditus, & perhonestus. Nec fuit tamen tale quid denegandum Reginæ, exuli quidem, sed tamen Britannici Regis sorori, & cujus liberi forent Pronepotes Guilhelmi Arausionensis præclare adeo promeriti de his terris. Hoc facilius repulsam feres præsertim cum nemo te eo aspirasse possit suspicari; imo quod res est, te ignarum fuisse omnium omnes sciant. Aliquid etiam per amicum tentabam Hardervici, uti & alibi. Sed nihil hactenus potui, ■ est, ab multitudine competitorum: subinde etiam ab zelotis, quibus suspectum est, quicquid loca incolit, ubi Clarissimus Vorstius quondam docuit. Utinam affinis tuus mecum sociaret operam suam, plus efficeremus; sane variis variis commendat locis: in his etiam Cabeliavium Amstelodamensibus nostris. Urget ut præferatur filio meo Francisco Jurisconsulto, putabam me effugisse Vatinianum ejus odium erga immerentem. Sed, ut experior, spes me fefellit. Mihi non est animus, par pari dare hostimentum. Feram ut soleo: imo patientius tanto, quanto ex corporis imbecillitate sæpius subit cogitatio, brevi Deo rationem fore reddendam vitæ anteactæ. Vale vir, & amice summe, & cum uxore à me & uxore salve.

Amstelodami,
cIↃ IↃ c xl.
Non. Quinct.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DXI.

Georgio Ratallero Dubletio.

Epistola familiaris.

Nobilissime Amplissimeque Dubleti,

AB eo tempore, quo te Hagæ invisit charissimus meus Isaacus, prius quidem morbus diutinus me afflixit, mox cum aliis fuit conflictandum adversis, sane duris, sed quas patientia faceret leviores. Nempe ad omnia, ut videtur, obdurandum est mihi, donec hæc vita durabit. Aspera tam multa eripuere etiam mihi animum respondendi amicorum literis, tuis quoque tam amicis, cum saltem gratulari oportuisset honorem eximium. Sed tanta erat amicitiæ fiducia, ut facilem mihi apud te negligentiæ hujus veniam fore putarem, præsertim filio meas quodammodo partes apud te fungente. Inertiorem etiam reddebat, quod ajunt, gratulationes etiam seras esse gratissimas; contra quam in consolationibus usu venit, ubi dolor, qui callum jam duxerat, refricatur. Cæterum non modo opto, ut nova hæc ac summa dignitas tuæ familiæ ac toti patriæ sit salutaris; sed ita etiam fore confido, nec aliud bonorum hic judicium est. Negant omnes à multo retro annis ejusmodi dignitate digniorem electum. Solum mirantur, aliqui tam malis temporibus ac virtuti adversis non diutius te præteritum. Auctumnales feriæ nostræ hac hebdomade cœperunt: nec abhorret ab eo animus; ad vos excurram. Sed uxorem domi solam relinquere non sustineo: nam ut una se in viam det, id vero nihil est. Ea est corporis infirmitas; verum Junia affinis, Casimiri vidua, nunc est Amersforti. Ea propediem cum sorore Nætana ad nos veniet; id ubi erit, abesse domo licebit: quia sic habebit uxor, quibuscum se oblectet. In opere nostro de Theologia Gentili, ac Physica Christiana binis jam mensibus operæ typographicæ cessant; sed vehementer ac suo jure urgent Indicem ac Dedicationem. Hæc etiam causa erit, cur excurram, neque enim morari ultra typographos licet. Ita queruntur de damno quo eos macto. Sed nimis me diffundo, de his & aliis propediem plura.

Amstelodami,
cIↃ IↃ c xl. xi.
Kal. 6.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DXII.

Clarissimo & Doctissimo Viro, D.

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum & Eloquentiæ Professori eximio.

Salutem ab Authore salutis.

Echo memorabilis, quæ Romæ extra portam D. Laurentii percipiatur aliis, licet admirandis præfertur, ejusque structura artificiosa describitur.

Clarissime & Doctissime Vir, Literatorum decus.

D. Laurentius nuper Amstelodamo redux, post salutem mihi impertitam tuo nomine, (de qua officiosa salutatione mihi summè gratulor,) retulit, & inter alia, te cupidum esse scire, quæ observari circa Echonem illam admirandam, Romæ extra portam Capenam, hodie D. Laurentii vocatam. Cum meum unicum studium sit, benè mereri de literis, & præcipuè de literatis, (inter quos te ut Coryphæum, & Antistitem veneror, & amplector) nolui deesse hac in re, tam exigua, imo gratularer mihi, & laudi ducerem, si sæpius (de ejusmodi rebus interpellatus) vobis possem inservire, opella mea, & talento exili. De Echone ergo illa, hæc habe, quæ ipse observavi. Extra portam D. Laurentii, in via Appia extat, Cæciliæ Metellæ sepulchrum, seu potius turris, sphæricâ extructa figurâ, vulgus hodiè Caput Bovis nominat, scilicet à boum capitibus, quæ circumcirca exsculpta spectantur. Hujus Mausolei muri, crassitudinem habent 50. meorum pedum, ut ipse dimensus sum. Exterior structura est ex solidis quadratis lapidibus, interior ex lateribus constat. Prope hanc turrim, audivi memorabilem illam Echonem, quæ quaternis vicibus successive, sine interpellatione, perfectè, & particulatim

latim repetit omnia verba, quæ pronunciantur, nempe totam dictionem, sententiam, vel versum integrum; cum inclamarem, *Arma virùmque cano, Troja qui primus ab oris*, repetiit quater istum versum integrum: eo loci unde procedit sonitus, extant 4. muri, seu arcus potius, unus post alium, à se invicem paulo disjuncti. Ultra illas quaternas vices, seu clamores, audivimus quidem soni-
An 1602. tum, & murmur, sed imperfectum. Observavi & Lutetiæ Parisiorum, in horto Regio Arcis Luparæ, similem ferè Echonem; Contre une muraille de la hauteur de 10. ou 12. pieds, en un coin du jardin est une Echo, laquelle refere parfaitement, un long ordre des paroles, quand on chante, ou crie, exempli gratia, *Si c'est pour mon pucellage:* Omnia hæc verba uno sonitu, simul exprimebat aliquoties. Longe alia est Echo illa, quam audivi, 2 leucis Lutetia distantem, nempe in Pago Charenton, illam enim audivi ipse, Quatorze fois repeter les paroles, distinctement & clairement, lesquelles se finissent, & abaisent petit à petit, dont est referé grandement, *heu, heu*, comme la voix & complainte, d'un qui meurt. Hæc Echo admirationem quidem meretur, ob toties repetitum unum verbum (si enim clamaveris, Jan, nihil aliud respondebit quam Jan, Jan,) sed versus integros, integrè, & sæpè etiam recitat.
Ticini. Talis est & illa Echo, quam Cardanus lib. 18. de Subtilitate, testatur vocem reddere decies & ter. De tali etiam loquitur Lucretius;

Sex etiam ac septem loca vidi reddere voces,
Unam cum faceres. ——

Ejusmodi Echonis mentionem facit & Plinius, lib. 36. cap. 13. quæ fuit Olympis, & Athenis, diciturque fuisse Heptaphonem; idem tradit Plutar. lib. de Garrulitate, & refert rem quasi admirabilem. Colophonis loco addam, verba Boissardi, quæ habentur prima parte Topographiæ Romanæ, de supradicta illa Echone; *Ad radices collis, in quo Mausoleum Cæciliæ Metellæ situm, si quis integrum versum heroicum pronunciet, Echo admiranda eumdem reddet, integrum, & articulatum sæpius. Ego Virgilianum illud primum Æneidos distinctè repeti, octoties integrum audivi, & postea confusè aliquoties. Nusquam gentium ejusmodi Echo auditur, quæ ideo tanto dicitur excitata artificio, ut in funere hujus Cæciliæ, plorantium ejulatus, exclamationes, & planctus funebres, in immensum multiplicarentur.* Et Franciscus Schottus, eadem ferè refert, in suo itinerario de hac Echone.

Hisce, Vir Clarissime, te Deo Opt. Max. commendo, unà cum familia.

Hardervici, 8. Jul. 1640.

Tui observantissimus,

ERNESTUS BRINCK.

DXIII.

Thomæ Farnabio.

Grammaticam ipsi novam gratulatur, ac quòd suo inscribere illam nomini, suique in opere ipso cum honore meminisse voluerit, gratias agit. Modestè de suis scriptis judicat ipse, nihilque operosius esse arte Grammaticâ, adseverat.

Præclare Farnabi, Vir pariter atque Amice summe,

QUid post egregia tot ingenii, doctrinæ industriæque tuæ monumenta, in otio isto non dubitaris negotium suscipere, novæ Grammatices concinnandæ: id quam animis vulgaribus vulgare & ipsum judicabitur, tam mihi videtur animi esse erecti, nec imperitorum opinione, sed suo quidque pretio æstimantis. Ac scio mecum probe consentire eos omnes qui necessitatem hujus studii intelligunt, & quanto olim in honore fuerit etiam apud principes viros. Quæ apud te referri non merentur, qui, quid hac de arte statuas, facto ipso comprobasti. Quod vero pulchram hanc operam tuam inscribere volueris nomini nostro, fecisti pro affectu tuo, quam jam ante perspexi, cum aliunde, tum ex eruditis in varios Poëtas Scholiis: opera erudita, in qua cum candide laudare soleas, si qui probe alicujus loci mentem præ aliis assecuti videantur; ipse etiam Achivis istis me permixtum agnovi. Gratias itaque & pro istoc habeo, & præcipuè pro gratissimo munere, quod nunc mittis. Et fortasse vix alteri mittere poteras, cui labor ille foret acceptior. Operam verò dabo, ut quanti te faciam, intelligas. Quod verò poscis, ut sicubi discesseris à me, in bonam partem accipiam id factum nolim. Quid enim gravatè id feram, qui toties abeo ab aliis & quotidie addiscendo abire à me ipso soleo? Non soleo morari quid scripserim; sed quid rectum putem, ac præfiscine hoc dixerim, gratiorem mihi esse veritatem, quam ipsemet sum mihi. Quare sicubi me fugerit aliquid, quod postmodo mutatum velim, non sum medicus tam misericors, ut urere & secare verear illos animi mei fœtus. Atque hoc conspicies, si Deus siverit, ut aliquando illi de Arte Grammatica Commentarii recudantur. Multa enim interim observavi, quæ ad oram allevi Codicis nostri; multa fors observabo, si Deus hanc mihi diutinam esse vitam volet. Crede mihi, Cl. Farnabi, nihil arte hac nostra operosius, difficileque in plurimis certi aliquid consignare, nisi quis omnes veteres evolverit cum cura atque adeo optimos quosque Codices MSS. adierit, vel eos saltem, qui bona fide variantes Codicum lectiones annotarint. Et sic quoque in ambiguo quædam relinquentur ob tot loca corrupta à librariis imperitis, qui quæ non intelligerent, mutare solent, magno rei literariæ dispendio. Sed septennium primum lusibus & Grammatisticæ datum, alterum septennium utrique linguæ, & Elementis Rhetorices, Poëtices & Logices impendi; posteaque gravioribus studiis totos insumpsi annos quinquaginta, perque varia admodum studia pro exiguo ingenii nostri modo me diffudi. Tanto temporis spatio, tantam reperi difficultatem in hocce nostro studio Grammatico, ut citiùs aliquis in Theologia, Jurisprudentia & Medicina, (non apud Anglos quidem, ubi tardè honores isti conferuntur, sed aliis etiam in terris, quas nominare nihil attinet) Pileolum consequi possit Doctoralem, uti vocant, quam ut consummatus ille evadat Grammaticus. Tantoque gratiores & acceptiores esse, omnibus bonis labores eorum debent, qui ut aliorum eâ parte labores imminuant, sedulo operam dent. In iis te quoque esse, doctissime Vir, gaudeo. Rideant, an ringantur, non ἀγραμμάτοι modò; sed etiam, qui studium hoc leviter degustarunt, nihil pensi uterque ducamus; præsertim quando nihil est, quod invideamus istis Suffenis, qui, quia minora studia nesciunt, eò in majoribus majores sibi videntur; cum in his etiam tanto sint minores, quanto magis humanitatis studia neglexerint. Vale, Clarissime Farnabi, ac deinceps etiam amemus nos inter nos.

Amstelodami, cIɔ Iɔ c xl, prid. Kal. Sext. St. Nov.

G. J. VOSSIUS.

DXIV.

Clarissimo Viro,

Gerardo Vossio.

Vita ac laudes (Guiliel. Laudi) Cantuariensis Episcopi describuntur.

Clarissime & Doctissime Vir,

ECce hic habes summaria vitæ hucusque præteritæ Reverendissimi Archiepiscopi Cantuariensis: cui Nestoreos annos optare omnes cordati debent.

In Collegio Sancti Johannis Oxonii enutritus, in quo optimam sui memoriam posuit; auxit enim illud ipsum Col-

Collegium, tum ædificiis splendidis, tum redditibus duplo amplius quam prius.

Oxoniensem Academiam, cui præest ut Cancellarius, decoravit multis beneficiis; primo privilegiis firmioribus quam ante hac: locupletavit Bibliothecam publicam, rarioribus Manuscriptis codicibus in omni genere Linguarum & Artium, ab extimis Orbis finibus petitis, Indicis, Arabicis, Persicis, Græcis, Hebraicis, Latinis.

In Academia propriis sumptibus Lecturam Arabicam fundavit, & annuo stipendio honoravit.

Universæ Ecclesiæ quanta testimonia Curæ, Pietatis & Providentiæ addidit!

Corruptiones præcipuè Simoniacos corrigendo, doctos & pios commendando, fovendo omnes qui eruditione & ingenio valent.

Collapsam Ecclesiæ Anglicanæ disciplinam restaurando, ad primam primorum Reformatorum scopum perducendo, Ecclesiæ paci & securitati per nuperam Nationalem Synodum optime & provide consuluit.

Ecclesiæ Paulinæ Londinensis per totam terrarum orbem celeberrimæ magnitudine columnas contra ruinam apposuit, curavit reparari splendidissime.

Succurrit quotidie innumeris pauperioris sortis hominibus; qui litibus vexantur facilem ipsis præbens aurem, & operam, curam & consilium.

A latere Serenissimi Regis adstat fidissimus Consiliarius, honoris Genus avidus, Consiliis incorruptus, sincerus, cordatus.

In juventute semper ingenii acumine celebris, summus & acutus Philosophus, postea demum Concionator sedulus, & doctus: scriptor eruditus contra Pontificios, de præcipuis Fidei capitibus & corruptionis Pontificiæ columnis. Teste lib. ab ipso edito judicio omnium doctissimo, & antiquitatis puræ propugnaculo.

Collegii Joannensis primò Socius deinde Præses. Demum quod concionibus erat celebris & frequens, concionator Regius è Capellanis (ut loquuntur) domesticis. Decanus Glocestriæ brevi factus; à Glocestria promotus in Episcopatum S. Davidis; & inde Bathoniensis & Wellensis Ecclesiæ præfuit Episcopus, & inde ad sedem Londinensem evectus, & inde propter vitam inculpabilem, singularem integritatem, & rerum Ecclesiasticarum experientiam, Metropolitanus totius Angliæ, sedem Cantuariæ jam occupat, & in bonum totius reformatæ Ecclesiæ diu occupet, votis ardentibus contendo ad Deum.

Vale, Vir doctissime, vix errare potes nimia Hyperbole, omni Rhetoricâ major est summus Archiepiscopus; in hoc inter multa felicior, quòd te nactus est amicum, & clientem. Me quæso calci Catalogi amicorum adjicere dignare.

Ex Aulâ Seren. Reginæ Bohem. Hagæ comitis 13 August. An. salutis Christ. MDCXL.

Tuus in omni observantia & officio amicus,

SAMSONUS JOHNSONUS.

DXV.

Maximo Viro,

Francisco Gomaro.

Epistola familiaris.

Vir undecumque maxime,

Redit ad vos fratria cum filio, qua occasione volui ad te pauca perscribere, de quibus hic inter nos locuti sumus. Video illam de filio, mire esse sollicitam; & meritò profecto si quomodo nunc in Academiis soleat vivere juventus, cogitemus. Nec puto authoritatis satis esse in nostra hac ad compescendum adolescentem, si fortè, quod ne Deus sinat, ab aliis seductus ad partem se applicuerit deteriorem. Plus mihi fiduciæ fuerit in te, & Nobilissimo Magduello, & genero tuo. Ingenium adolescenti fœlix obtigit, & bona indoles. Interim ut ætas ea, à labore proclivis est ad otium, subinde monitoris eget [illegible]. Qualis si obtigerit, nihil fore puto, quod magnoperè requiratur. Quod ad rerum mearum statum: spiritu suo solatur nos Deus, qui geminum sursus vulnus inflixit, unicam auferendo filiam, longè suavissimam, bonisque adeo artibus excultam; filium item ejusce ingenii, ac doctrinæ quæ ex illius Velleio Paterculo satis relucent, ac luculentius se exerent, in Censorino, & Valerio Flacco, quos innumeris locis castigavit, & fratri Isaaco edendos reliquit. Te quoque afflixit Deus, auferendo conjugem, quæ tibi ætate adeo provecta maximè auxilio esse poterat. Sic ubique fit voluntas Domini; qui solus novit, quid liberis suis conducat. Gaudeo interea, quod in eadem urbe, tecum vivat gener optimus, cum simillium morum filia tua: sed quia horum jam mentio incidit, non possum reticere, quod mihi & aliis etiam his in locis, quandoque in mentem venit. Arbitrabantur illi mecum, non malè te familiæ, ac publico consulturum, si adhuc superstes cogitares, de genero tuo Curatoribus Academiæ sic commendando, ut in Professorum adsciscatur numerum. Scis numerosam illi prolem esse, & quotannis gliscere; nec defæcato satis animo tractari sacra solent, ubi anxia rei familiaris cura ab iis avocatur. Honoris etiam accessione generosa mens accendi consuevit ad majorem doctrinam, ac nominis claritatem. Si aliter illi consulere non possis, quid si in eum transferas professionem Hebraicæ linguæ, vel saltem ejus partem? Ut si præcepta artis Grammaticæ, curiosè ac perspicuè tradat; Tu usum eorum, quod excellentius in sacris scriptoribus ostendas. Hoc vel tale quid, curæ esse velim, dum vita manet; quia ingrato vivimus sæculo, ut vix putem, si humanitus aliquid tibi contigerit, cura id Curatoribus fore, propter merita tua, licet majora quàm dicere possimus. Exemplum ex soceri familia capio. Non obolo ex publico auctior sum, propter soceri virtutes, & benefacta. Nec est, quod vel ob accessionem meorum laborum, quos totis jam 40 annis, bono publico summa cum fide subeo, melius secum iri actum existiment liberi mei. Verè nimis ille Veronensis, omnia sunt ingrata, nihil fecisse, benigne est. Primis ventis secundis in Gallias discedet Claudius Salmasius, ad familiam herciscundam; siquidem Parens ejus obiit, Senator Divionensis. Eâ conditione ab Amplissimis Curatoribus dimittitur, ut rediturum se promittat. Plurimùm Academiam Lugdunensem exornat, & ab eruditissimis quibusque, oraculi instar, consulitur. Equidem varia magis ac reconditâ ornatum doctrinâ novi neminem. Vellem autem non tam diu rei funebris argumento fuisset distentum. Mallem dedisset Commentarios in Arnobium, Conciliumque Illiberitanum, & quæ de primatu urbis Episcopi scripsit, Quamquam opus hoc, dum is in Gallia erit, à Lamerio excudetur. Cætera nonnisi a reditu lucem videbunt. Uti & quæ commentatus est in Novum Testamentum. Magna horum pars refellet, quæ in S. Exercitationibus prodidit Heinsius: In his illa quæ adversus Bezam disseruit toto opere, propter quæ, & in Galliis esse audio, qui patrocinium Bezæ suscipere volent, ferre nequeunt, quod religiosè adeo sibi caveat, nequid dicat adversus R. Ecclesiæ decreta; interim nihil pensi habeat, tanto conatu oppugnare Bezam; quem cùm sæpè saltem verum pervidisse negare non possit, tamen ne in istis quidem, unquam nominare dignetur. Sed falli arbitror, qui, quod non nominet, ajunt à contemptu profectum. Potius fuit inde, quod sua etiam in R. Ecclesia legi velit. Nam memini eum & me commovere, ut relictis controversiis sacris, ea sola tractarem, quæ ubique legerentur. Quantula, inquiebat, pars est orbis, ubi Reformata obtinet religio? Literas etiam conspexi, Roma ab Holstenio, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecto exaratas, quibus monebatur, magis etiam, quàm

in

in Nonni Aristarcho fecisset, cavere sibi debere, nequid in Exercitationibus offendat, si Romæ sua legi vellet. Verùm quid alienus ad me animus pertinet, qui solum præstare meam soleo culpam? Vale vir summe, affinis conjunctissime, deque me, innumerisque aliis benè merite. Uxor, & omnes mei, plurimum te salutant, uti & Nobilissim. Magduellum.

Amstelodami, cIↃ IↃ cXL. xv. August.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DXVI.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Pro insigni litterario munere gratias agit, eique applaudit, quod tam illustribus doctrinæ monumentis triumphet de iis, qui omne nominis decus ereptum vellent: Sed brevi desæviturum omne malum auguratur; quod tanto magis optat, quanto cupidiùs scripta ejus inedita efflagitent eruditi.

Bibliothecam misisti nobis, Vir Nobilissime, vere ἀγαθῶν ἀγαθίδας, pro qua munificentia tanta gratias ago, quantas possum. Plurimum vero gaudeo, non modò quod tam multa me doceas, ut & cæteros; sed etiam quod tam illustribus ingenii doctrinæque monumentis plane triumphas de iis, qui hactenus in eo sunt, ut omne nominis decus ereptum eant. Ac quantum video, non desinent spissis mendaciis traducere. Unde etiam est commentum illud de causa itineris tui Amstelodamensis. O quanto mercentur Atridæ isti, ut verum dicerent! Quanquam nec illud si foret, desinerent follibus immensis de te mendacia spirare. Imo ne quidem si persuadere possent ut eo ires, quo Meursium fugarant. Multum me recreat, quod non revoces ista ad animum, alioqui & ipse molestius nequitias istas ferres. De Theologo qui calumniæ tibi litem intendit, semper tale quid metui ex quo sua edi petiit. Novi ego mores talium, idque magno cum malo meo. Spero, imo confido, valido te esse stomacho, ut & hoc sis concocturus. Hoc si erit, virtutibus tuis facile superabis, quod boni omnes vovent: qualium longe major est numerus quam existimares. Id quotidie video, ut ex decrescente indies fama inimici tui (qui non desinit concitare adversum te vel Acheronta ipsum, hoc est, quicquid διαβολικὴ amat) non obscure colligere possumus brevi desæviturum id malum. Placet, quod pagella una altera Coptiano occurreris. Fortasse tamen non inutile, quo jam te sponte propendere coram intellexi, si ubi Lutetiam Parisiorum veneris, ostenderis quam paucæ sint lectionis qui hoc quod docuisti universo Jurisconsultorum choro repugnare arbitramus. Tamen finem aliquem respondendi malevolis esse velim, quia id fiat cum dispendio literarum, si nimis sit diuturnum. Scis me ex parte scire, quam multa hactenus indicta observaris, quæ adhuc domi premas; non quia invideas ea publico, cujus amore scripsisti: sed quoniam qui nomini tuo invident, calumniis suis avocando tantum valeant, ut editionem eorum morentur. Vel ob hoc ipsum si odisse nobis Christianis quempiam licet, odio sunt dignissimi, qui tantopere incommodant doctrinam studiis. Eruditissimum Græcitopus Blauwius te editurum recepit, simul ac excusa erint Illustris Grotii in Novum Testamentum notæ. Hæ lucem videre possint intra tres menses, si cœpto pede pergant. Nam cum demum cœperint quando Hagæ una eramus, jam quadraginta folia sive ut vocant, biniones excuderunt. Sed enim quid præter gentis tuæ humanitatem & eximiam indolem tuam impulit te, ut mihi gratias ageres, quod domo exceperim, quasi non meæ potius partes sint, gratias agere quod hoc mihi honoris habitum si. Equidem magna anni parte vel sanguine aut affinitate junctum, vel quempiam aut in dignitate constitutum, aut eruditione clarum hospitem habeo: sed dicere hoc possum nullo sic me hospite lætatum omni mea vita, quam magni Belgæ in Gallus, magni Galli in hac Belgica, quos ego dies Creta, ut ille loquitur, nota soleo notare, & æternum meminisse juvabit, non me duntaxat, sed omnes meos. De famula tua, quasi molestiæ aliquid crearet nobis, quæso opinionem depone. Nihil insolens vidimus. Pro itinere Gallicano non desinet domus nostra facere vota, usque dum cognoverit vos salvos & sospites venisse in Gallias. Nec minoribus vobis prosequemur, potius credo majoribus, ubi intellectum erit, vos reditum parare. O felicem & exoptatum diem, quando iterum alii alios complectemur! Uxor & mei mecum Conjugem tuam plurimùm salutant.

Amstelodami, cIↃ IↃ cXL. v. Kal. Septembris.

DXVII.

Clarissimo Viro

Gerardo Vossio,

Salutem in Christo.

Turbas à furiosis novatoribus in Anglia excitatas, familiare literarum commercium impedire conqueritur. Dolet etiam Vossium à Climaterico anno male mulctatum, sanitatem ipsi precatur. Librum superiori anno editum cum Canonibus novissimæ Synodi nationalis mittit, & ut Ecclesiæ ipsiusque incolumitatem juge à Deo oratione impetret, religiosè hortatur.

Annus elapsus est (Vir eximie) à quo, literæ priores vestræ (sed quibus responsum non dedi) ad me pervenerunt. Sed annus occupatissimus fuit, & in quo vix libere spirare, ne dum scribere potui. Regis in partes Regni Boreales discessus: negotia quæ eo absente mihi aliisque incubuerunt: pacificatio illic sancita, sed vereor an satis tuta: à reditu Regis Consilia inita: Parlamentum indictum, conventum & dissolutum, negotiis Regis & Regni non compositis: statim a soluto Parliamento seditiosa & furiosa in me, & domum meam, hominum malè feriatorum & conditionis infimæ insurrectio, quingentis ad minimum domum meam horâ noctis mediâ obsidentibus, sed Deo gratias frustrà: Convocatio sive Synodus Nationalis sequuta est ut (si fieri posset) res Ecclesiæ turbas non darent, nec Religio (ut ubique gentium solet) pallium fieret. Interim apud nos omnia arma sonant. Et inter hæc quæ me, & animum meum pacis cupientissimum pessimè habuerunt, qui potui de literis tuis, utcunque semper mihi gratissimis cogitare?

Sed omissis quæ me distinuerint, & manum à tabula, gratias tibi summas ago, quod memor mei literas misisti. Junius charissimus attulit tuas, meas etiam referet; sic enim decreveram, sed abiit literis meis nondum transcriptis. Breviores sunt quam aut res postulant aut quæ tam diuturnum silentium possunt expiare. Sed non ignoras (idipsum enim lego in tuis) quantas turbas, & quam malas nobis hic in Anglia res Scoticæ dederunt: furiosi novatores quo tendunt scio, quo pervenire dabitur novit Deus, & jam Angliam armati invaserunt. De his autem nec vacat nec placet scribere, ne quid fellis chartulas meas nigraret, quum video ubique, & apud exteros etiam, nomen meum, famamque, illorum virulentis calamis, laceratam & fœdatam undique.

Redeo itaque ad privata. Et certè doleo annum tuum

Climactericum tam malè te mulctâsse. Sed non eripuit cum sanitate vitam, nec diu detinebit spero revertentem sanitatem. Et (quod impensiùs opto) Deus dabit solatium pro malis illis quibuscunque quæ annus iste tibi parum faustus intulit.

Mitto per Junium librum meum superiori anno editum, sed Idiomate Anglicano. Promisi fateor editionem Latinam me tibi antehac missurum. Nec falsus sum in hoc, sed deceptus. Vir enim satis doctus, & cui satis otii est, hoc in se suscepit, &, ut aperte tecum agam perfecit: Sed quum paulo penitiùs inspexi, vidi non pauca in quibus sensum, plurima in quibus stylum non est assequutus. Et melius multò duxi supprimere translationem, quæ nec me, nec mea loqueretur, quam talem edere, unde exteri omnes, quibus lingua Anglicana non satis nota est, me quidem, sed speculo male fido, intuerentur. Si corrigi poterit potes adhuc expectare, sed vereor transferentis socordiam magis quam calamum; cum hoc libro meo Canones mitto novissima Synodo constitutos, quibus videre potes me nec Ecclesiam nec veterem Ecclesiæ tramitem deseruisse. Reliqua, sicut & teipsum Deo, & gratiæ ejus commendo, efflagitoque ut temporibus hisce quibus tam subdole, tam violenter res nostræ undique petuntur, velis jugi oratione Deum & Salvatorem nostrum fatigare, ut incolumem servet servum suum, &

Dat. ex Ædib. meis Lambeth. Aug. 31. 1640.

Tibi (Vir doctissime) amicissimum,

WILL. CANT.

DXVIII.

D. Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Pro gemino munere literario gratias agit, utrumque sufficiens fore confidit retundendis calumniis, quæ adversus Ecclesiam Anglicanam sparguntur, pro cujus etiam tranquillitate vota ad Deum subinde faciat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

ACcepi ab affine Junio geminum munus tuum, auro contra non carum, quippe utrumque aureum totum, & illud, inquam, Constitutionum ac Canonum Concilii Cantuariensis ac Eboracensis, & alterum collationis inter te, tum Episcopum S. Davidis, & Jesuitam Fischerum. Utrumque me judice, satis fuerit, saltem esse debet, calumniis retundendis, quæ adversus Ecclesiam Anglicanam, ejusque Antistites, te imprimis, Reverendissime Domine, sparguntur a malevolis, in unum hoc præcipuè intentis, ut in odium adductis primitivæ Ecclesiæ & Dogmatum & Constitutionum tenacioribus, sufficiantur ocyus, qui juniorum omnia placitis metiantur. Mihi quidem utrumque opus inter κειμήλια semper erit, & tantillo tempore quo habui, non leviter usui fuit, malignioribus frænandis, modestioribus firmandis. Sane longe alii rumores differebantur, quam his libris edocemur. Vellem, redeunte ad vos affine, per eum mittere licuisset operosissimos labores meos de Deorum Rerumque Natura. Verum is ajebat, se promissis obstringi, quo minus diutius hic liceret commorari. Indices jam omnium librorum sunt concinnati; in quo non leve mihi tædium subeundum fuit. Solum opus excudi eos, quod mirè avet Typographus longioris moræ & ipse pertæsus. De cæteris meis rebus quid dicam? Pro me melius omnia referet Junius, qui vivæ erit epistolæ loco. Interea nos non desinemus vota fundere pro Serenissimo Domino Rege, incolumitate tua, & Anglici Scoticique Regni concordia; quod tanto faciemus impensius, quanto magis Regni utriusque motus dolemus: De quibus aliqua attingis literis tuis longe humanissimis, & ante triduum acceptis (pro quibus quas possum, & debeo, gratias ago) sed minime leviora sunt, quæ post scriptas tuas accidisse ex nunciis, haud vanis intelligo. Sed nondum imminutum est brachium Domini: qui licet peccatis nostris merito sit iratus, tandem tamen spero miserebitur, ac lachrymas nostras in gaudium convertet. Tempus ei præfigere non possumus: solus enim novit, quando quid expediat nobis. Attamen non diu abfore illud, magis ex divina bonitate, quam animis tantopere exulceratis sperare ausim. Ac propterea iterum iterumque Deum Opt. Max. rogo, ut errantibus, ne quid gravius dicam, mentem inspiret largiorem. Te verò, Illustrissime Domine, Ecclesiæ Anglicanæ bono diutissime sospitem conservet.

Amstelodami. postr. Non. Oct. St. Greg. Anno CIƆIƆCXL.

Reverendissimi & Illustrissimi tui nominis cultor æternum devotus,

G. J. VOSSIUS.

DXIX.

Joanni Ant. van der Linden.

Editionem Hesychii nec non Onosandri urget.

Vir Clarissime,

SPerabam pluribus nos ante abitum tuum colloqui posse, inter alia de Hesychio, ut penitius mentem tibi exponerem meam: Id melius quam literis potuissem. Sed cum compellare denuo non licuerit, sat gravis est causa, quam promis. Quem enim magis partus tangit uxorius, quam maritum? Jam spero prole sis auctus: aliter si est, (si sic fas loqui cum illis gentium scriptoribus) facilem Ilithyam comprecor conjugi, sive malis Junonem Lucinam.

Ad Hesychium ut redeam. Sperabam eum filii mei beneficio visurum lucem candidiorem. Nec tamen dissimulare possum, paulo id tardius fore, quia nunc totus est in Geographicis Ptolomæi conferendis & corrigendis. Imo & de Melæ Avieni Rufi, aliorumque editione cogitat. Hæc aliquid temporis auferent: ut fortasse Schotani V. Cl. editio lucem videre possit, priusquam hic satis sit paratus. Non abhorret igitur animus mittere exemplar quod petis: sed si jam editio sit in procinctu: præsertim si jam contextus partem deproperaverit typographus, sic quoque tempori mittatur, ut in notis quas subjunget operi, videat ecquid melius alteri observatum. Clarissimo Rigaltio misi Onosandrum manu magni Scaligeri emendatum, idque ante annos viginti. Editionem alteram adornare dixerat mihi Clarissimus Rutgersius, sed hactenus nihil conspeximus. Nequid simile nunc contingat, cautio esse debet, præsertim cum non ignores scriptorem esse, qui eruditis sæpius sit consulendus. Nemo quid rei sit te melius norit. Quare solum cognosce, quousque perducta sit egregii viri opera. Pro nuntio exequar: si enim prævertere filium possit (& posse censeo) nolim peccare in commoda publica: solum metuo, ne spisse res procedat. Jam anni triginta & amplius sunt quod Clarissimus Heinsius promisit. Et multa ostendit mihi quæ observarat, verum aut valde fallor, aut editurus nunquam. De Clarissimo Schotano longe meliora spero, paucioribus, ut arbitror, distento. Quare si intellexeris ex eo, jam jam edendum nobilissimum Grammaticum, nolim in me illi quicquam commodi claudicare: sin spissum erit negotium, quid impedit, quominus tum mittatur, quando res magis calebit? Interim domus meæ usui inserviet. Illustri Salmasio epistolam tuam mittam, necdum enim abiisse reor: secus si est, Lutetiam mittetur per primum tabellarium. Scripsi nocte intempesta, toto enim die ex quo tuas accepi, respondendi otium fuit nullum.

Scho-

Schottanum saluta meo nomine, ac dicas velle me omnia ejus causa. Si otium etiam sit & occasio commoda, Collegas salute impertias: in his summos viros Mokoski, Vedelium, Pinackerum, Winsemium, Cochium. Plures non ausim nominare, ne onerem te, velut salutigerulum quendam, qui melius tempora locare potes. Et tamen si mei res judicii fuerit, dixero non leve esse si amicis pareat, nos memores eorum esse. Quid magis decet eruditorum chorum? Τάχιστα.

Anno cIɔ Iɔ cxl. Pr. Kal. Septemb.

Tuus,

G. J. Vossius.

DXX.

Guilhelmo Grotio, J. C.

Epistola familiaris.

Clarissime Vir,

Planè dolet, quod cum tam opiparo à te convivio sim exceptus, nequidem licuerit, te frui familiarem in modum. Prope dixerim occupationibus istis tuis, quæ te inviderunt nobis, pessime sit, nisi multum tibi attulerint lucri. Nam hoc si est, caruisse horis aliquot malo, quam damno ut fuerim amore tui. Annumeravit mihi famulus tuus, mei ut aiebat, cognominis, florenos centum quinquaginta sex, stuferos quinos. Receperam ante à Matre tua, florenos duodeviginti, stuferos quindecim, in universum sint ex usura, floreni centum septuaginta quinque. Quantum sit reditus, centum florenorum in annos quindecim, quinis quotannis usuræ loco datis. Sed quod Parens tuus, me ignaro, in obligatione de semis, & quadrante, indignum erat amicitia veteri nostra. Quare recidendum, & uxor, & ego putavimus. Et nisi promptior tua fuisset liberalitas, amplius imminuissem. Sed occurrebat, fuisse centenos istos ablatos ex majori longe summa Ordinibus locata, qui quantum annumerent non ignoras. Commodè igitur hoc interpretaberis, quod vel obolum, usuræ loco receperim, præsertim, cum dimidium duntaxat fuerit meum, ut retuli coram. Mitto ἀνθολογίαν Illustris fratris tui, & rectè facere censeo, quod malit excudi Parisiis. Nec enim Typorum venustate Blauwius noster unquam æquipararet. Notas N. T. præter Corsellium relegit Bremius, qui priori accuratior, & in iis, quæ literaturam tangunt, eruditior: solùm hoc me habet male, quod operas dividunt, usque adeo festinante Blauwio, ut citissime hac editione defungatur. Absque illo fuisset, putasne permissurum me fuisse, ut alius opere hoc præstaret? Sed puto eos hebdomadis singulis, excudere folia, sive biniones decem, vel amplius. Quid hic in occupata adeo vita, possim ego, vel Isaacus meus? Præsertim quando hic suis, illisque fratris Gerardi, qui sua ei moribundus commisit, sic premitur, penè dixerim opprimitur. In meis, quibus prælum adhuc fervet, vix binis par foliis sum, quaque hebdomade. Loquar tamen die crastino cum Blauwio, nec opera mea, vel meorum, ubi utilis esse possit, uspiam claudicabit, non modo, quia debitor sum virtutibus, & meritis fratris tanti, sed etiam quia literis meis promissi damnas. Uxori optimæ, & Matri venerandæ, ego, uxorque, plurimam salutem dicimus, atque ita habe, nihil familia mea esse paratius, ad commodandum tibi, tuisque.

Amstelodami, cIɔ Iɔ cxl. iv. Kal. Sept.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DXXI.

Hugoni Grotio,

Regni Suecici Legato, ad Christianissimum Regem.

Quid cum notis ejus in iv. Evangelistas agatur, & quàm virulenter Mareschius quidam Sylvaducensis pastor contra diatribam de Antichristo scripserit, enarrat.

Illustrissime Domine atque Excellentissime,

Simulac tuos in 4. Evangelistas commentarios accepi, avidè eos legere cœpi; sed in hac occupatissima vita, nunc carptim, nunc sic, ut sæpius à lautissimis, ad quas invitaras, epulis avocarer. Hoc unum ex præcipuis est malis meis: quod uno die decies, imo vicies interpellor, atque ita bonæ mihi horæ effluant, penè cum veteribus dixerim, mala ætate. Tandem me accedit Blauwius, paratissimum se dicens ad eos excudendos. Placuit oratio. Volui igitur ei dare tertiam quartamve partem eorum, quæ ad Matthæum annotasti: idque eo fine ut me pascerem reliquis, quæ reservâram domi; simul ut viderem quid foret, quod offendere aliquem, tam malignis temporibus posse arbitrarer. Sed negavit id posse fieri; quia tria simul præla hoc opere esset occupaturus. Quare nec alterum tomum me posse retinere. Proxima erat cura, ut quam emendatissimè ederentur. Dixit se domi habere Aialam, cui negotium id esset satis curæ futurum, nec sese defore huic rei: tum autem, ultimam quam artifices illi probam vocare solent, perlectum iri à D. Corselles. Negavit ille, tanto se labori parem: Eoque adscitus socius D. Bremius. Vides quam multi distineantur curâ hac, ut omnia sint correctissima. Ex quæ vidi subinde, ea bonam spem faciunt, saltem pro Editione prima, ubi quam difficile sit, non aliquando ut aliquis dormitet, sæpissimè in editione meorum sum expertus. Etsi quid humanitus erroris obrepserit, non poterimus propterea Corsellio succensere, qui ex correctione nullum percipit lucrum: sed totum hoc lubens præstat, partim amore boni publici, partim veneratione excellentissimi nominis tui. De quo mihi optimè constat. Eo autem non leviter impellebatur Corselles, quod negaret Typographus opus hoc, in quo tot Græca, & Hebræa intercurrerent, velle excudere, nisi tuo quis nomine, spontè se offerret, qui corrigendæ probæ ultimæ curam susciperet. Interea idem Corselles, ut hodie, ipse mihi retulit, metuit non parùm ne satis suam operam, licet indefessam, probet: sed inquit, si qui irrepserint errores, id tribui oportere nimiæ Typographi festinationi, tot simul prælis, uno opere distentis, sic ut sæpè uno die, senas etiam accipiat probas. Tum autem fieri quandoque, ut quæ ab eo, in margine sint correcta, non emendentur à Typotheta. Quin ipse ei fortè non fuerit domi; (quod quandoque fieri est necesse) non expectari, donec redierit, sed Aialæ, qui ad manum, opera uti. Quid multis? Negat Corselles, vel luculento se pretio deinceps adductum iri, ut tantum probarum, quinarum nempe, vel senarum, deinceps, uno suscipiat die corrigendum. Sufficere singulas occupato homini; præsertim quando canis, quod dicitur, festinans, parere cæcos solet catulos. Hic ecquid ab eo ὑπερβολικώτερον dicitur, dicere non est meum. Vir interim mihi bonus videtur, etsi non πολυπραγμοσύνῃ..., saltem tanti, ac meritò virtutum possides, nominis amator, & cultor. Ne illud quidem dissimulandum putavi, aliquando, ut aiebat, culpam videri esse à festinatione, vel ejus quo uteris librarii, vel etiam tot, tantisque negotiis distenti authoris. Exemplum unum alterumque, quod animo potissimum occurreret, afferebat. In Matth. I. 25. ἕως οὗ. *Negationem hanc de tempore ante partum nihil affirmare; sed de tempore posteriore: multis exemplis, ab aliis est demonstratum; quibus addam locum, qui infra est:* ubi rescribendum, *de tempore post*

partum, & de tempore priori. Ac ni fallor, sic se reposuisse aiebat. Alibi, inquibat, ubi sermo de Josepho Arimathensi, manu propria, addideras, *Imitatore Samuelis:* hic ille non dubitabat, quin voluisses, *Simeonis*, nempe justi illius, qui expectabat liberationem Israëlis. Rectene, an secus, sic correxerit, melius scirem, si codex tuus fuisset ad manum. Hæc negabat se dicere, quasi plus sapere vellet, qui mortalium nemini plus, quam Excellentissimo nomini tuo tribueret. Sed ut viderem, si forte festinatione erret corrector, ignosci oportere, cum neque authores, dum festinant, attendere ad omnia valeant. Præterea narrabat se literis commonitum, ut si quis scrupulus incidisset, me compellaret. Et inquiebat plane ἀδύνατον, quando tam longè habitans à me, non possit ire redireque intra horæ spatium: tum autem non permissurum id Typographum qui moram hanc non ferret. Postulavi igitur à Typographo, ut saltem transmitteret, mihi quæ jam edidisset; ut per otium videam, ecquid offendam, quod in edendis, vel erratis debeat commoneri. Nihil tamen fiet, quin prius tuum judicium de istis cognoro. Fortasse jam videris, quæ adversus diatribam de Antichristo, scripsit Mareschius. Quorum instinctu id fecerit, facile potes cogitare. Præfatio planè est virulenta. Est is Mareschius Pastor Sylvæducensis, & ibidem Theologiam profitetur. Ut magis opus redderetur exosum, præfationem sic erat exorsus: „ Nuper prodiisse opusculum de Anti„christo, eo edente, qui & Crellii, & Volkelii Sociniа„num librum edidisset. Sed Jansonius, quia jam Blauwiis est reconciliatus, noluit sic excudere, ne prior eos læsisse, vel periculum creasse videretur. Itaque hæc Mareschius, si sua à Jansonio vellet excudi, adimere est coactus. Super duobus præcipuè erit cogitandum. Unum est, quomodo filius peccati atque perditionis Caligula esse possit; cum Epistola ad Thessalonicenses utraque scripta sit, postquam Apostolus fuisset Thessalonicæ, ut ipse Apostolus indicat. Thessalonicam autem venerit demum anno Claudii XIII. ut ex Actis cognoscere est, cap. XVII. & tota temporis serie, quæ in iisdem Actis antecessit. Alterum est de nomine ΟΥΑΙΙΙΟC ubi C non potest aliud notare quam ducenta. Nam ἐπίσημον ς valet quidem VI. sed in literis non habet locum, eoque in ΟΥΛΠΙΟC, nequit C haberi pro ς. Succurrent fortasse, quibus occurrere utrique valeas; sed ut aliter esset, in argumento tam obscuro, pulchrum fuerit conjecturas suas doctis expendendas dedisse: si quid alius præterea viderit quod magis probetur, laus ea sit publica. Tantum abfit calumnia, malum diabolicum: adsit amor Christianus; qui nunc toto prope Orbe Christiano exulat, ac nusquam difficilior inventu, quam apud eos, qui inimiciter adeo veteri Ecclesiæ adversantur, nec quidquam, nisi novellum probant. Intelligo statuisse Blauwios, diatribas illas seorsim editas, subjungere Notis in IV. Evangelistas. Verum quid si dispiciatur prius, quæ inimici contra sint allaturi. Fertilis eorum seges his terris, sub duobus, vel tribus qui pariter plantant, & irrigant. Si non ante Natalem Domini, ad eas se accingere diatribas Typographus possit, fortasse sat temporis habeas dispiciendi, quid mutatum, vel additum velis; sin illo festinante, excludaris temporis angustia, possint post sex septem menses adjungere, primo solum foliolo mutato, quod additionem diatribarum testetur postmodo. Quod ad nostra attinet, jam menses sunt quini, vel plures, quod Typographus in iis cessat. Primò fuit, quod concinnandi essent indices. Id satis molestum fuit negotium homini sic districto. Ubi ego paratus fui, (id jam ante sex hebdomadas fuit) maluere progredi in tuis. Nec displicuit, quia interea paullum mihi licuit respirare, (ut cætera mittam) salutantium turba sat impedito. Tamen aiunt Blauwii, se meis etiam hæc ipsa hebdomade vacaturos, ac breviori quam existimem spatio, omnia perducturos ad finem. Nam interesse sua, ut tandem opus hoc prodeat: cujus mora diuturna multum damni fecerunt. Jam menses sunt aliquot, quod Toparchæ cujusdam uxor, fœmina cordata, opulenta, ἄπαις, mecum locuta, de Equestri honore acquirendo in Galliis marito suo. Occasio inde erat, quod non aliena esset in domo Dom. Arlandervenii. Quod ipsum tamen addo, illâ ut metuo invitâ. Planè enim utsit, ut præterito prorsus, cujus id nomine exposceretur, duntaxat exquirerem, utrum, Illustris & Excellentissime Domine, operâ tuâ, hoc honoris maritus possit adipisci. Id ego rogare per literas neglexi, quia alia magis animum meum occupant, quam curæ istiusmodi. Postquam tamen aurem item mihi vellit, puduit oblivionis, & negligentiæ; nec ultra dilaturum hoc negotium duxi.

Multum interea metuo, ne frustra sit; propterea quod invitus sciô, in ea dignitate constitutus, super talibus, nihilque ad Reip. utilitatem pertinentibus, negotii aliquid facessas, quibus debere nihil malis. Verum si ut puto, non fuerit ex honore tuo, homini huic Religione Pontificio, cæterum optimo, tui, tuorumque, nostri etiam amantissimo, eam quam ambit operam præstare; proximum erit ut perscribas viam aliquam, quâ id confieri optumè possit. Id ipsi dixi, sed videbam, malle illud honoris debere excellentiæ tuæ, quam alteri; aiebat non profecto quod minori se id pretio, ab illis quos compellares consequi posse opinaretur, sed quia honoratius id marito sit, sibi fore arbitraretur.

Illustrissimæ D. Heroinæ Conjugi, quam ex Zelandia jam salvam, ac sospitem appulisse confido, salutem plurimam meo, & meæ nomine dicito.

Amstel. cIɔ Iɔ c xl. v. Kal.
Octobr. Styl. Gregor.

Accepi à fratre jurisconsultissimo, de Religione Christiana opus aureum, cum accessione Notarum, quæ plurimum illud illustrant, multaque etiam doctissimos docent. Etiam in perhonorificam nostri mentionem incidi: quo nomine, excellentiæ tuæ debeo plurimum, & maximas ago gratias, quod non desinas in loco tam sublimi; prosequi me affectu veteri, vel etiam majori. Vale Decus sæculi, & sic raptim scribenti, omnia prout in buccam veniunt, vel mentem potius ignosce, prout hactenus soles.

DXXII.

Clarissimo Viro

Francisco Gomaro,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Argumentum de Prædestinationis decreto aliquantò, si non melius, attamen talium captus, quibuscum sit negotium, accommodatiùs tractet, amice rogat.

JAm anni sunt triginta, quod Leidâ excurrebas Dordrechtum ad rem herciscundam, inter hæredes Junianos. Eo tempore memini tibi, præsente me, sermonem fuisse cum Reverendiss. D. compatre meo Jo. Becio de permissionis natura: Tu mecum & satis diligenter de Prædestinationis objecto. Fluctuabat eo tempore nonnihil animus meus, in hoc difficili argumento. Persistebam in ea sententia, quam à Præceptoribus præcipuè socero Junio, teque acceperam; in qua etiam multum firmabat non indiligens B. Augustini & Prosperi, aliorumque authoritas; sed imprimis aliquid sacræ Scripturæ loca, impensius mihi favere visa sunt sententiæ illi quâ prædestinatio creditur, fide, & perseverantia prior; non prævia ejus conditio. Sic cum affectus forem, non satis tamen videbam, quomodo eluctarer à quibusdam, si vulgatiorem de prædestinationis objecto sententiam sequerer. Commodè sic, Deo volente, evenit ut quemadmodum dixi, Dordrechtum venires, ac plusculis

los illic hæreres dies. Ibi demum mentem tuam, quàm aliqui referre potiùs tentârant, quam exposuerant, assequi cœpi; nec postea deserui. Ita mihi visum solidè occurri istis, quæ objectari viderem, scrupulumque animo injeceram meo. Gaudebam etiam, quod viderem utcumque B. Augustinus, Prosper, & qui eampse sententiam profiterentur, non iisdem vocabulis uterentur, idem tamen voluisse, nisi pugnare eos secum velimus: quod cur statuamus, causæ nihil videbam. Quin planè æquum censebam, ut quales nobis lectores exoptamus, tales nos præstemus, tum junioribus tum antiquis. Interea subinde mihi, cum hominibus eruditis sermo de hoc argumento fuit; sed paucos reperi, qui satis caperent mentem tuam. D. Walæo, & præterea uno altero exceptis. Ac profectò metuo, ne plerique ex iis, qui proxime sic adversati, nondum percipiant satis, quid voles: magisque ex suis hypothesibus judicium, quam tuis ferant. Parum alioqui credibile est, illos adeò durè, asperèque acturos adversus te, cujus sententia non uno nomine mitior est, & gravioribus subnixa argumentis; utcumque vulgò longe aliter feratur. Eo laudabilior fuerit opera, si per otium susius aliquanto Theses tuas diducas, vel Thesium singulis aliqua subdas, quæ lucem afferant. Omnino enim altera sententia non receptior modo, sed simplicior iis saltem qui, ut ait ille, numeris Philosophari, vel φιλολογεῖν potius amant. Nam homini accuratiori, si penitius rem omnem introspicere volet, non obscurum fiet, longè solidius, sic objectum statuendo, tecum occurri istis, quæ adversus illam sententiam afferebantur à doctissimo Arminio. Quanquam verò sic existimo, non levi te affectum injuria, imo eo graviori, quo ætas ingravescit magis: tamen multa censeo fratribus condonanda, propter communem servatorem Christum: qui quid nos docuerit de remittendo, neminem fugit; tu autem propter sponsam ejus, Ecclesiam, quam abunde laceram, scindi ulterius miserum sit. Malim arma converti in Romanam Ecclesiam, & illos qui sanctæ Trinitatis dogma, & Christi satisfactionem, tanto studio impugnant. Quæ omnia infinitis partibus, meliùs me intelligis. Et tamen perstat animus, ut aliquanto, melius non dixero, sed aliquanto tamen, talium captui quibuscum est negotium, accommodatius, hoc tractes argumentum. Non ignoro ætatem, & occupatissimum vitæ genus; sed subactum, cum in aliis, tum præcipuè infelicitate temporum, in hoc argumento, judicium, magnopere imminuet illum laborem. Nec si Deus ad meliorem evocârit vitam, quod ut serum sit exopto, alterum repertum iri existimem, qui tuam te melius sententiam exponat. In quo quantacumque sit modestia tua, facilè te mihi adsensurum puto. Non defuturus Typographus, vel his locis: & omninò expedit, sciant omnes sententiam tuam non repugnare Confessioni Belgicæ: (quin & ego quidem semper illam hactenus cepi) illam potius illustrare, dogmaque acutioribus alioquin horridiusculum mitigare, ac mollire, mirandum in modum; utcumque nonnullis, vel obtusioris pectoris, vel præjudicio laborantibus, prima facie aliter videatur. Nempe non attendunt a Confessione Electionem attendi, per modum executionis, à te, ordine naturæ, per intentionis modum. Dissimulare interim non possum, quid his diebus amicus, vir doctus, dixerit de hoc negotio, non improbari, quod eam sequaris sententiam; sed quod adversantes damnes: quasi diceret, succenseri, non ob falsitatem doctrinæ, sed ob acrimoniam censuræ. Equidem scio id in Romana Ecclesia observari ut in his discrimen faciant: quomodo damnarentur in ea, qui Thomistarum damnarent opinionem, de B. Virgine in peccato originali concepta. Quomodo scis item Bulla Pontificia damnatum Michaëlem Baium; non quia ejus sententia id mereretur, sed quia improbari nollent aliorum opinionem. In Baji dogmatis erat, Pelagii esse errorem, posse peccatum vitari solis viribus naturæ; & quædam alia hujus generis. Hoc aliorum quoque, è Pontificiis quorundam judicium est: qui tamen damnatos se cum Baio negant. Nempe quia non aliorum opinionem condemnent. Sic illam Pii V. & Gregorii XV. bullam intelligere jubent Toletus, Suarez, alii. Sed quid ista adversus te, qui non hæreseos accuses dissentientes, uti Baius, qui dissentientes ajebat, cum Pelagio hæretico sentire? Quomodo modestius poteras dissentire, quàm isto modo quo scribis? Sed sic dum me diffundo, nonnihil otio abutor meo, magis tuo. Quare hic sisto. Pro summo affectu erga Juniam affinem, & prolem, ego & conjux gratias agimus, quas debemus, vel saltem quantas possumus. Pro genero tuo pauca scripseram; sed ex iis quæ scribis facilè video, nihil esse hoc tempore movendum; nedum pro tuis adlaboras, prosis alienis, & male volentibus; magisque obsis rebus tuis. Sanè quod tu metuis, id ego paucis hisce mensibus expertus sum, in negotio tam simili, ut vix ovum ovo similius esse possit. Longo tempore, magnoque molimine quædam movebam, idque ut videbatur applaudentibus, quorum ea res in manu erat. Sed in θέσει effeci quod volui: planè autem Vulpiones illi oviculam hanc (licet aliud sonet cognomen meum) ἐν ὑποθέσει elusêre. Vides ut nesciam vulpinari. Nam istorum mores, si præscissem, operæ pepercissem. Nunc frustra mihi multæ bonæ horæ abierunt. Verùm quid mea? Nondum mihi omnium, ut puto, dierum soles occiderunt. Dominus providebit. Cui [redacted], tuosque, ac me etiam, meosque commendo.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cxi.,
x Kal. Novembris.

DXXIII.

Jo. Rod. Wetstenio,

Græcæ linguæ Professori,

S. P.

Domestica recenset mala, quæ opus de Theologia Gentili & Physiologia Christiana non parum retardaverint; affectam quoque Centuriarum Magdeburgensium continuationem Ludovico Lucio, quod in Ecclesiastica historia jam sibi præclarum comparasset nomen, totam transcribit.

NOn diffiteor, doctissime Wetsteni, me tertiæ demum epistolæ tuæ, vel ut te video existimare, quartæ respondere: sed enim hæc querimonia tibi communis est cum plurimis, quando intra hunc sesquiannum nec decimæ eorum parti respondi, qui ad me scripsere. Itaque reposui ingentem epistolarum vim, quibus adhuc deberem responsum. Ex primis es, cujus literas in manus cœpi, ut tandem officio satisfacerem. Nempe inter illud temporis spatium non multum licuit sollicito esse de hoc literarum commercio. Scire enim te velim, hoc anno meo climacterico tardò me bonâ fuisse valetudine, bis etiam periculosè ægrotasse: semel initio ejus, item ejus exitu. Præter alia me afflixere nephritis & morbus colicus: quos morbos non persenseram antea: & suaves medici jubent me optima in posterum sperare. Compluria enim exempla se nosse ajunt eorum, qui eos post climactericum, si antea nunquam, nec deinceps sint, experti. Bono igitur animo simus, mi Wetsteni, nec malo futuro, male si erit, quia nihil mali bonis. Nec illud seu malum, seu bonum dici debeat (sed bonum potius quia bono nostro cœlestis pater immittit) in morbo meo stitit. Et uxor vehementer ægrotavit: vixdum convaluerat, in morbum incidit filia unica, literis & bonis artibus instructa. Quam Deus eripuit nobis, grande solatium nostrum, sed præcipuè uxoris. Vix hebdomadas erat, cum meus Gerardus, delicium illud meum, morbo abripitur. Exanthemata erant, quibus ut ante soror, ita & ipse excessit. Utrum ejus Vellejum videris, nescio: reliquit & castigationes in Valerium Flaccum, ac Censorinum, quas propediem lucem puto visuras. Gravis etiam morbus Matthæum semel iterumque invasit. Is est, qui Annalium Bata-

tavicorum edidisset libros V, & intra hebdomadem alteros quintos prælo committet. Quid cætera memorem, mi Wetsteni, & mitens temeritatem non negligentiam duxero, sed cessationem. Vix dicere possim quam parum processerit ob ista opus meum, quo prælum antea fervebat. Est hoc de Origine Idololatriæ ac Progressu, & naturæ mirandis, eorumque caussis & progressu inde ad caussam principem, naturæ auctorem. Brevius si malis, est de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana; sed ecce brevissime, de natura Deorum & rerum. Valde incusor ab Typographo, quod magno ejus dispendio, tarde adeo prodeat hoc opus; magis incusaret, nisi fortunam domus meæ nosset. Spero interea, intra menses tres, quatuor, duo volumina, quorum utrumque binis constet libris, lucem esse visura; sed de rebus meis abunde. Venio nunc ad illud de quo magis nosse aves. Equidem nihil magis exoptem, quam ut Centurias Magdeburgenses edere possim, cum brevibus nostris notis. Præclarum est opus; sed est, ubi aliquid ab Centuriatoribus illis datum affectæ & anticipatæ opinioni: homines enim erant. Est ubi humanitus error obrepserit, præcipuè istis, quæ dies postea docuit, at à Scriptoribus antiquis, qui tum temporis nondum viderant lucem: vel ubi doctissimi homines in Scriptoribus jam ante editis locum esse corruptum observarint. Plane spissum hoc Ecclesiasticæ Historiæ negotium est, multis vel tenebricosum, vel spinis obsitum; sæpe in rebus meis afflictis scribere volui, me provinciam hanc suscepturum, quam deposceret; sed semper resilui, cum viderem eam rerum mearum faciem, ut nihil promittere auderem. Juvenes esse εὐέλπιδας, magni illius Stagyritæ est effatum. Sed senecioni mihi idem hactenus fuit animus. Verum tot incurrentibus adversis, nihil audeo polliceri. Quamobrem nihil æque exopto, quam ut alius minus negotiis distentus, viribus etiam animi corporisque florentior, hoc suscipiat negotium. Is esto, qui hoc saxum diu jam volvit, vir clarus Ludovicus Lucius: quem ex scriptis jam ante vicenos novi annos. Nulla vero libentius legi quam quæ adversus Socinianos editavit, manibus enim pedibusque obviam eundum Sectæ, usque adeò & Christi naturæ meritoque & veteris Ecclesiæ dogmatis adversanti. Ad Theses meas Theologicas quod attinet, excusæ vel potius recusæ sunt Oxonii; sed jamdiu est, quod & illa sunt distracta exemplaria. Quare efflagitant plurimi, ut novam procurem editionem, dissertationibus variis adjunctis, quæ necdum lucem viderunt, atque jam à me scriptæ & viris eruditissimis visæ ante annos viginti. Quid Vossius tuus de se spondeat, dum nihil illi otii est ab amicorum negotiis, præterquam nocte intempesta, qua & ipse has literas subito exaravi, ne amicissimo viro injurius viderer? Præter præstantiss. D. Lucium nomine etiam meo saluta pulchram Buxtorfii animam, magni parentis prolem præclaram.

Amstelodami, clↃ Ↄ c xl, iv. Kal. Nov. St. Greg.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

DXXIV.

Joanni Beverovicio suo,

Gerardus Joannes Vossius, S. P. D.

Epistola familiaris.

Vir Clarissime,

Scio jamdiu esse quod promiserim gratias me acturum tibi pro munere de eruditis fœminis: quod magnopere me delectavit. Atque istoc quidem quod dixi, pollicebar, priusquam eo nomine obstringeret. Nempe ut crederet aliquis possit, quo celerius animum meum pasceret em epulis inemptis. Quicquid de isto sit, ab eo tempore, quo dono isthoc opus misisti, silui strenue: non tam oblivione ulla, quam quia arbitrarer cessare aliquantisper posse hoc literarum officium nostrum in tot adversis; præcipue morbo meo gemino, & conjugis, & liberorum, & ex hisce etiam mortibus suavissimi Gerardi, & pro sexu non inferioris Joannæ, unicæ filiæ meæ. Hinc taciturnitatem nostram minus te mirabitur nemo, qui scias quam alioquin etiam negligens in epistolis esse soleam. Hoc offendit non paucos: non te Clarissime & Amicissime Vir, ut satis inde video, quod nihilominus mittere volueris Dordrechtum tuum, plerorumque liberorum, quos partim habeo, partim habui, natale solum, ut parentem meum mittam; quem ea in sacris doctorem habuit, & matre mea defuncta, alteris nuptiis non indecori familiæ innexuit ut me quoque taceam, qui pueritiæ meæ studia illi debeo, & forsasse plum, quam acceperam, refundere sum conatus. Quorum ut video, ne tu quidem posteritatis pateris esse ignaram. Nempe sic stat sententia, quantum colligere possum, nullæ ut ad me, vel in publicum potius, chartæ prodeant tuæ, quæ non perhoneste meminerint veteris præceptoris: qui tamen quando tua legit, & se discipulum lubens agnoscit tuum. Atque illum affectum cognovi, ex illis etiam quæ decertata inter te, summe vir, & τὸν πάνυ Salmasium. Hinc te respondere scribis, sane magis sic elucebit veritas, sed alternatio sit non altercatio, de quo plura scriberem, nisi probe mihi notum esset, quanti virum facias; quantopere etiam improbes Coptianæum & similium scribendi morem. Vale vir Præstantissime & Amice, atque intra unum alterum mensem. opus nostrum de Gentili Theologia, & Christiana Physiologia expecta. Jamdiu prodiisset nisi & me valetudo mea meorumque impedisset & typographus magnopere moraretur, qui sepositis nostris totus est in edendis quæ Illustris Grotius in quatuor Euangelistas pererudite elaboravit. Spero ea ante Kal. Januarias lucem visura. Eximio Colvio, & quos alios nostri scis amantes salutem plurimam dicito.

Amstelodami, clↃ Ↄ c xl. post Id. Novembris.

DXXV.

Clarissimo, Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Artium & Philosophiæ Doctori celeberrimo.

Epistola familiaris.

Clarissime & celeberrime Vir, Amice honorande,

Nudiustertius interfui funeri, τοῦ μακαρίτου, Antonii Thysii, in Academia Doctiss. duobus Theologis orba, in tantillo temporis spatio. Spes aliqua affulget, D. Bisterfeldium, qui ad defuncti D. Walæi professionem vocatus est, affuturum circa ver proximum. Nisi jactura tanta brevi resarciatur, & Academiæ de celebri etiam J. C. & Philosopho provideatur, frigebunt studia, & vicini ad se florem studiosorum pertrahent. Cum ibi essem exiit in lucem novus affinis mei Molinæi fœtus, quem Decano, & Capitulo Cantuariensi placuit dedicare. Mitto hodie exemplaria Cantuariam operâ D. Boswelli. Unum tibi retinui, qui inter eos es allectus, & affinis mei in Canonicatu Collega. Accipies igitur illud à me, nomine authoris, qui erga nomen tuum, non minus affectus est, quam tu erga illum, quod ei etiam nuper testatus sum. Celsissimus Princeps cum filio crastina die, hinc Groningam versus tendit, ob caussam

causam tibi notam. Ego interim hic quiesco, ubi si opera mea tibi, aut tuis esset necessaria, eam vobis libenter impenderem. Heri tumulatus fuit D. Brouchovius, cujus locum in Concilio Ordinum Generalium implebit D. Aerssenius. D. Salmasius tandem appulit Diepam, post agitationem periculosissimam, dierum octodecim, in quorum quarto amisit filiam majorem natu, quæ in corpore imbecillo, ferre non potuit tantam concussionem. Rhotomagi aliquamdiu egit, apud Senatorem Sarravium, virum doctissimum, & doctorum amantissimum, ac tandem Lutetiam Parisiorum pervenit. Boxhornius sub prelo habet librum de Trapeziticis, an hic tolerentur tantum, vel approbentur? Audio eum satis modestè rem illam tractare, quia eum vestigia terrent. Hæc habui quæ pro tempore, & raptim, ad te scriberem, quæ boni consules, & me amare perges, qui tibi & tuis, omnia prospera voveo. Vale.

Rapt. Hagæ-Com. xv Kal. Decemb. clↄ Iↄ cxl.

Tui studiosissimus,

ANDREAS RIVETUS.

DXXVI.

Celeberrimo & undiquaque Eruditissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Professori dignissimo,

S. P.

Gronovium à multis Gymnasio Daventriensi Professorem destinari ait, num vero vocationem, si offerretur, accepturus esset sollicitè à Vossio exquirit.

Vir Clarissime, fautor, & Amice honorande,

QUod sæpè ante hoc tempus, facere decrevi, ut tot benevolentiæ officiis à te affectus, cultum, & observantiam meam, etiam calamo declararem, id ulterius ne differam, præsens occasio me monet. Vacat in illustri Lycæo nostro, Professio Historiarum & Eloquentiæ, quæ cum ante biennium, ab amplissimo hujus urbis Senatu, in commodum studiosæ juventutis, instituеretur, ex commendatione Doctoris Vedelii, Martino Schoockio fuit demandata: qui nunc eam derelinquit, hinc in Academiam Groninganam, ad Professionem Physicæ, & Logicæ evocatus. De successore igitur jam laboramus, qui munus istud deinceps cum laude administret. Commendatur nobis à Leydensibus, & Ultrajectinis, filius Gisberti Voetii, & ut amicorum literis, plus ponderis adderetur, ipse se nobis præsentem sistit: ac undecimus jam dies est, ex quo in urbe hac moratur. Sed quantum animadvertere possumus, ipsi hæc provincia non obtinget: præterquam enim quod valde juvenis adhuc est, nec illis dotibus videtur satis instructus, quæ ad munus istud exornandum requiruntur: nostri etiam in cooptando novo Doctore, cautiores jam erunt. Ideo de alio cogitandum esse existimo. Hæret in animis multorum, nomen & fama Gronovii nostri, cujus etiam mentio fiebat, ante biennium, cum Historiarum, & Oratoriæ Professor vocandus esset, nec ille, credo, tunc temporis ab ejusmodi conditione alienus fuisset, præsertim cum & ingenium, & studia illius, ad otium literarium tunc propendere, ipse deprehenderim. Nunc vero de ejus voluntate & instituto judicare nequeo, cùm toto eo tempore, quo à nobis discessit, nihil de ipso cognoverim; nec ipse Gronovius, quod vehementer miror, quicquam ad me scripserit. Id quidem scio, quæ ejus est virtus ac eruditio, non defuturas ipsi emergendi occasiones, cùm habeat in sua familia, tot præcipuæ dignationis cognatos, per quos honestissimam conditionem, exambire poterit, si modo in patria pedem figere voluerit. Obsistet nihilominus eunti istis in locis, Lutheranismo sic addictis, Religionis professio. Hoc ipsum forsitan permoveret, ad ejusmodi functionem in hisce provinciis amplectendam: quamvis & alia adsint, quæ reditum in Patriam bellorum incendiis adhuc ardentem, non parum remorentur. Præterquam verò, quod Gronovius a me, cæterisque Professoribus nostris commendatur, fama ejus quoque innotuit aliquibus ex Senatu nostro, qui Hagæ-Comitis in Collegiis Ordinum hanc civitatem subinde repræsentant. Ab illis igitur jussus, & à Collegis meis monitus, præsentem ejus conditionem inquirere, non potui hoc officium scholæ nostræ denegare, imprimis cùm pro ea quæ inter Gronovium, & me intercedit amicitia commodum illius omni ratione promovere allaborem. Rogo itaque te, Vir clarissime, ne grave putes, quod super hac re sentias, num Gronovium hanc vocationem, si offerretur, accepturum putes, & ubinam locorum nunc degat, paucis indicare, vel si nihil de eo sperandum judices, alium quempiam si quis occurrit, nominare. Præstabis ea in re, nobis omnibus gratissimum officium, & de schola nostra, studiisque humanioribus optimè mereberis. Conditio sanè non est spernenda, tali præsertim loco, & inter tales cives, literis sic addictos. Stipendium est septingentorum florenorum, & forsitan augebitur, si condignum hominem, quem unicè quærimus, nancisci possumus. Finem facere cogor. Vale, Vir præclarissime, cum universa familia, & me inter cultores tuos numera. Responsum vero quamprimum exspecto.

Dab. prid. Kalend. Dec. Jul. An. 11. clↄ Iↄ cxl.

Præclariss. Dominationi tuæ, omni fide, & officio addictiss.

JOANN. CHRISTENIUS,
J.V.D. & Prof. Illustr. Gymnasii, P.T. Rector.

DXXVII.

Nobiliss. Amplissimoque

Dubletio.

Sententiam suam peculiarem de quarta orationis Dominicæ petitione declarat. Præcedentem commendationem prosequitur.

POstridie Kal. Jan. an. hujus clↄ Iↄ cxli. unde auspicatius ordiar quam à voto? Id vero facio lubens meritoque; Deumque oro, ut tibi tuisque omnia succedant, non dico ex animi sententia (nec enim scimus quid expediat nobis) sed prout maxime Deus senserit conducibile esse animarum saluti. Hoc patris cœlestis judicio fretus, facibus multa ut debeo perfero adversa: ac magis magisque in eam adducor sententiam, ut credam sospitatorem nostrum in precatione ea quam edocuit Apostolos, non jussisse ut terrestris panis peteretur, sed cœlestis: non quasi nefas putem expetere illum, præsertim ubi defecit: sed quia existimem Christo apud Matthæum fuisse propositum animos nostros à terrestribus, de quibus usque adeo solliciti sunt, ad cœlestia attollere. Atque cursum animare debet quod promittit salvator, non si cessemus terrena exposcere, eo nos iis cariturος: sed cum nobis curæ sint cœlestia, & ista votis assiduis flagitemus, Deum spontè nobis largiri velle, quæ ad vitam terrenam necessaria erunt. Præter ista quæ dixi, & plenius precationi dominicæ apud Euangelistam subjunguntur, & complurium sanctorum patrum authoritatem, qui similiter sensere, & vocem ipsam ἐπιούσιον, quæ non alium panem signare potest, quam ἐπιόντα βίον, valde etiam in hac sententia firmat series ipsa precationis. Quid enim convenientius quam ut duo rogemus ista, ut bona consequamur, & simus immunes a malo? Bonum spiritale,

tuale, tum finem attingit, tum viam, sive ut loquuntur in scholis, media ad finem. Finis est gloria Dei, eoque poscimus, ante omnia, sanctificationem nominis divini. Via complectitur hæc tria; primum oblationem spiritus sancti, unde petimus ut veniat ad nos regnum spiritus, & verbi divini: deinde operationem ejusdem spiritus, per quam voluntatem facimus Dei, non nostram; denique conservationem spiritus ejusdem, ac per eum perseverantiam nostri in fide & sanctimonia, quæ per panem futuræ vitæ indicantur. Objectant huic sententiæ adversarii, si per panem intelligamus alimoniam spiritualem, ταυτίζειν secundam petitionem & quartam. Sed hoc non dicerent, si cogitarent discrimen Baptismi & Eucharistiæ, ac Christum utrumque instituisse Sacramentum. Mitto alia quæ eos refellant. Ad immunitatem à malo venio, quæ respicit malum præteritum & futurum. Ad prius pertinet, ut remittantur delicta, quæ jam commisimus. Ad posterius, ut ne Diabolo permittetur tentatio & victoria de nobis. Ubi una erimus, pauxillum super isto si vacabit dissertabimus. Equidem cum primo calamum in manus sumerem, non putabam me isthoc argumentum, & tam fuse, ut nunc, tractaturum. Sed facilis ad amicum tantum (uno trium, quibus pro rebus humanis valde mihi placeo) & occasio se scribendi offert, & argumentum. Nec negare tamen velim, fortasse me nihil fuisse scripturum, nisi Guiottus noster rogasset, ut aliquid ad aliquem exararem, quod ex re sua foret. Satis egi, eoque minus pœnitet, quia sic spe video bona, quod luculentum tui & aliorum affectus indicium præbet. Bis locutus sum, & una mecum collega meus Barlæus, cum Domino de Heemsted; is omnia prolixe pollicitus: sed volebat ut Guiottus serio secum perpenderet, num hæc conditio satis sibi conveniret, quandoquidem, si non Beverovicensem, sed alteram consequeretur, à Miropio hactenus administratam, periculum foret, ne quandoque ad Dunkerkanos auferretur. Noster metuebat, ne hæc eo dicerentur, ut absterretur, & Olikannio, vel alii faventior foret. Interim ut dixi, & mihi & Collegæ large promisit; & quia Collegæ memini, scias & tertium additum hodie Cabeliavium, nepotem ejus Cabeliavii de quo in Historia Borrii anno cIↄ Iↄ LXXXVII. orationem inauguralem hodierno habuit die: scripsi post duodecimam nocturnam. Et scio longiores non exposcis, sive quia satis occupatus, sive quoniam quod omnes jubent, parcere me etiam valetudini meæ voles.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLI. diem quid addam? nolo videri oblivisci ejus quod initio Epistolæ scripsi. Quanquam si hæc culpa est dicenda, nec sic satis vitarim: nam & annum à me expressum nunc in mentem venit.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

Filii Matthæi alter Batavicorum Annalium tomus jam traditus est typographo; uti primus de domo Egmondana, ita hic futurus de Hannonica, & tertius de Bavarica, quartus de Burgundica. Mitto de reliquis.

DXXVIII.

Hugoni Grotio.

Quæ irritum Duræi Ecclesiasticæ pacis studium reddiderint, nuncque desperatum prorsus faciant, ac turbatissimum Angliæ statum furoremque Puritanorum cum horrore refert. Dolet Archiepiscopum Guilielmum multa innocenter pati oportere, & Grotium quoque sermone variorum vapulare, ob diatribam de Antichristo.

Illustrissime Domine, Vir Incomparabilis,

PRopè interdum est, ut adaptem mihi Catullianum istoc:

Fulsere quondam candidi tibi soles.

Videlicet dum mens in sano corpore sana fuit. Nunc ferè aliter est, dum vires, minus minusque solitis sufficiunt laboribus. Interea Deo gratias ago maximas; quod annis totis sexaginta, si paucos excepero morbos, qui in Climactericum incidere, non corpore minus, quam animo valuerim, si deinceps pejus sit, eò sic voluisse Deum arbitror, ut sarcinulis collectis totum me componam, non ad exilium quidem, ut Gentiles dixere, sed patriam, quo caput Ecclesiæ suæ ascendit. Bona tamen spes familiam meam habet, melius fore, ubi blanda Zephyri aura reduxerit nobis egelidos veris tepores: qui foras sinent exire, & ambulatiuncula discutere hunc penè dixero veternum. Id eam jam binis ternis mensibus parum licuit, ob aëra, penè assiduè nebulis fœdum, sane magis, quam a multis retro annis meminis; non in septentrionali hac Hollandia modo, sed Australi etiam, ac vicinis Provinciis. Itaque alii, alio morbo cubant. Tussientium verò e catarrhis crebris, ac molestis plena prope omnia. Hæc qualecumque solatiolum adferunt in morbo meo; magis tamen quod non prorsus cogat libros abjicere, & non desint amici, qui alloquio reficiunt pio, & erudito. In horum numero, nunc est, optime & egregie de Ecclesia promerens, Joannes Duræus. Jam quasi hebdomas est, quod e Germania huc venit, à suis in Britanniam revocatus. Quid promoverit, ex literis ejus intelliges, quas ad te ut mitterem jussit. Plurimum autem metuo, ne in irritum cadant, quæcumque hactenus inter Lutheranos egit. Jam decennio, antequam ille hanc provinciam susciperet, nihil æque objectabant Lutherani, quam pacificatores omnes agere hanc causam malo dolo, ut nempe postquam pro fratribus agniti sint, simplicibus Lutheranis os sublinant, errores suos affricent, & numero auctiores facti γνησίους Lutheranos sedibus expellant. Atque hujus rei firmamenta adferebant partim ex veteribus exemplis, partim ex eo quod Synodus Dordrechtana, in damnanda Remonstrantium sententia, simul condemnarint Lutheranam; partim etiam, quod Doctores in exilium ejecerit, auditorum cœtus sub gravi pœna interdixerit. Ergo inquiebant, ite ac prius componite controversias inter vos, & Remonstrantes, qui etsi in sacramentario negotio dissideant, æque ac vos, in dogmate tamen de prædestinatione propius absunt a nobis, plerique etiam plane consentiunt. Quamquam vero adventu D. Duræi, non omnino suam opinionem mutârant Lutherani: plerique tamen aliquanto meliorem de eo sententiam conceperunt, eo quod missus foret a Clero Anglicano. Nam agnoscebant, Ecclesiam, qualis sub Eduardo, Elizabetha, Jacobo, & hactenus sub Carolo fuit, seu doctrinam, seu ritus considerarent, propius secum convenire. Præterea videbant, vel rarò, vel nunquam, ab iis qui regimen, Liturgiam, & disciplinam Angliæ comprobarent, suas Ecclesias conviciis & maledictis fuisse impetitas, quod, aiebant, à maxima parte aliarum Ecclesiarum fieri solere. Sed quid animi nunc, ad ineundum cum Ecclesiis Gallicis, & Belgicis, fore putabimus, ubi cognorint, hoc agi in Britannia, ut accusatis, damnatis, ejectis omnibus, quos non longe a se abire, & omnino modestiæ, & pacis amantiores credebant, triumphant soli, quos ipsi Calvinianos, in Anglia autem Puritanos nuncupant? Equidem horreo, quando cogito, quæ Londino à plurimis, sed ferè Puritanis perscribantur, præcipuè de Reverendissimo Archiepiscopo, cum in custodiam abductum, perduellionis reum. Liber etiam his terris (urbem certe dicere non possum) Latine editur hujus argumenti; præcipites nimis fuisse Scotos, in abjurando Episcopatu; nec Anglos sine Hierarchia hac posse regi; sed recidenda stipendia, longe maximam partem; sufficere singulis ternas quaternas, summum quinas libras sterlingicas: meliores verò sufficiendos in locum multorum; in his Wrenni, Montacutii, potissimum Archiepiscopi Cantuariensis, quippe intus, & in cute (utcumque adhuc aliud simulet) Papistæ. Hoc etiam abundè comprobari, ex Opere Anglice, adversus Jesuitam; dum Menevensis [S. Davidis] esset Episcopus, perscripto & posthu-

postulato Regio, superiori anno, plusculis additis recuso. Objectatur quod de Ecclesiis Reformatis h. e. Puritanis, sinistros habuerit sermones; imo (quam hoc verè dicatur nescio) Calvinum vocarit Nebulonem. Et hæc propter, gravis instituitur querimonia, quòd istoc ausit contra magnum illum Heroa, terræ filius, cujus Natales satis noti sunt in Britannia. Quasi non ad majores etiam dignitates evecti sint alii, qui non tam honeste nati, ac ille Noster; sed neque de Papismo quod ajunt, in animum possum inducere; cum & coram, & literis non unis, me fuerit adhortatus, ut Baronio responderem. Longè aliter etiam de eo prædicant, apud me qui maximè illi familiares. Metuo igitur, ne Papismum, ut vulgò fieri amat, vocent id omne, quod Puritani respuant, utcumque vel semper, vel primis saltem seculis obtinuerit in Ecclesia Christiana. Et sanè absolvere illum ab hoc crimine possunt, quæ in Synodo Cantuariensi & Eboracensi, sub utriusque Archiepiscopi præsidio, adversus Papistas, uti & Socinianos, sunt decreta anno superiori. Visa tibi arbitror. Mihi quidem exemplar, ab ipso D. Archiepiscopo transmissum fuit. Et iis quibus innotuit ejus erga me affectus, vilioris me pretii idcircò putant. Non soleo tamen de ejus erga me amore quidquam jactare. Novi enim nostrorum invidiam, ac mores; sed ex Anglia venientes hoc diffuderunt. Et in his Amplissimus Dortrechtanorum Consul, in Angliam nuper Legatus, Guilhelmus Beverius, nisi is Cornelius potius, retulit non uni, quomodo, cùm de variis Regni rebus, cum Reverendissimo Archiepiscopo esset collocutus, & jam utriusque currus diversam insisteret viam; miserit famulum, qui paulum sisteret currum Beverianum: tum alterum alteri occurrisse: cæterum Beverium grande quiddam expectasse; Archiepiscopum verò non aliud postulasse, quam ut amicissimo suo Ger. Jo. Vossio plurimam diceret salutem. Hoc qui audiêre, πολιτικῶς factum negant. De salute quidem ex ore Consulis, ac Legati accepi, sed de cætero reticuit. Leve tamen delictum, & cui facilè ignoscant, qui sciunt, quàm paucos in Batavia sit invenire, qui cum mediocri doctrina, animum ad componendas Ecclesiæ lites adferant. Neque hæc dico, quod ad rem tantam videar idoneus: sed quia ad excusationem ejus multum valeat, quod me talem putârit. Tu quoque Illustrissime Domine, multum sermone variorum vapulas, quasi istis in Anglia Papissantibus faveas. Imo Papaturientium istic gratia, de Antichristo eam fovere sententiam diceris, quam diatriba tua complexus es: scio te istac calumnia non terreri. Tamen metuo, ne & alii deinceps adversus te exsurgant, & virulentum calamum stringant. Jam credo videris, & alterius Galli, sed in Gallia agentis, nec de nomine tibi ignoti Antidiatribam. Ajunt, & Voetium quædam moliri; sed πολεμικοῖς missis, aliquid etiam dicamus de tuo in Euangelistas IV. Commentario. Is videtur intra tres hebdomadas posse absolvi. Ternis proximis excudent diatribas tuas, & Indicem, una cum erroribus commissis, quos interea temporis a te missum iri sperant. Opus nostrum de Idololatriæ origine, & rerum naturâ spissè procedit, non solum culpa Typographi, qui totus in tuis desudat, sed etiam ob invaletudinem meam, quæ non permittit, ut sim qui in meis esse soleo. Et sanè si per Typographum liceret, mallem, ad mensem, unum alterum, differre editionem operis nostri, in cujus Indicibus quatuor operosis, pro totidem libris, nunc occupantur operæ Typographicæ. Utinam verò non morbus me etiam impediret, quo minus sæpius Typographum excurrerem, & ut tua procedant, attenderem. Nunc toto mense, imò & altero, vix pedem extra domum pono. Et rarò satis consulor ab correctoribus. Jam aliquandiu est, quod quaternionem ad me misere, in quo pag. 768. ubi vidi in αὐτογράφῳ, vel potius inde exscripto [illegible] pro [illegible]: Item μισθὸς pro μισθός. In postrema etiam pagina, in eodem exemplari fuit Thedotio pro Theodotio, κ ἂν pro κἂν, δέσμα αὔδα, pro αὔδα. Hæc similiter Typotheta posuerat, nec noster ille correxerat. Vellem Brenius solus par fuisset labori, qui talium intelligentior est emendatore altero. Equidem sustuli illa quæ dixi; quia adhuc integrum erat corrigere, sed vereor, ne ejus generis multa relinquantur: satis præsidii, dum ponunt, in eo quod transmissum exemplar. Quasi in iis, qui absente Authore excuduntur, non opus sit, ut Typographi pretio nulli parcant, in parando sibi homine, ad emendandum idoneo; non ea modo, quæ Typothetæ peccant, sed etiam authoris Amanuensis. Quod me meaque placere maximo Salmasio scribis, gaudeo. Nempe utriusque vestri, & aliquot aliorum, qui cum doctrina virtutem & candorem, rem raram, conjunxere, solari me soleo, adversus obtrectationes Phœniculi, cum suo Hyperaspiste, & aliorum, qui toti ab eo pendent & in ejus gratiam, à quo laudari in scriptis exoptant, non cessant cædere te, Salmasium, & hunc homullum, qui ita scribit. Uxori heroinæ, quam salvam rediisse in Gallias lætor; & liberis tuis, meo, uxoris, & filiorum nomine salutem dicito.

Amstelodami, 1641. postr. Id. Jan.

Tuo Illustrissime nomini devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DXXIX.

Reverendo & eximio Viro,

D. Isaaco Barggravio,

S. Theologiæ Doctori, Venerabil. Canon. Cantuariensium Decano.

Suos de Idololatria libros, cum Dionysii filii, idem argumentum ex Maimonide tractantis, opusculo offert.

Reverende Domine Decane,

JAmdiu est, quod nullas ad te officii atque amoris testes literas misi. Nimirum cessare volui, donec mitterem volumina bina de Gentium sacris à Deo abducentibus, & naturæ mysteriis adducentibus in admirationem & cultum veri numinis. Nec tamen diu adeo distulissem literarium hoc officium, nisi varii rumores de Anglicanæ Ecclesiæ statu quodammodo reddidissent in nonnullis animi incertum. Sed spero, Deus desinet peccatis omnium irasci, ac veritatis, ac ordinis publici amantibus faventia sua adspirabit. Ac pro isto quidem assiduè ad Deum preces fundo. Opus nostrum gratum tibi fore confido; uti & symmystis universis. Fuse satis de illo scripsisse mihi videor epistola illa, quæ non uni tibi, sed toti Canonicorum inscripta Collegio. Quare ista non iterabo, sed te solum rogabo, ut exemplar hoc, quod particulatim tibi mitto, boni consulas: nec tam in eo donum attendas, quam affectum donantis. Atque idem de Dionysii mei Maimonide dixero. Scivi id te facturum, me non poscente; sed metuebam, ne si de eo siluissem, non eximiæ humanitatis tuæ fiducia neglexisse viderer, sed arrogantia aliqua, quasi hoc mihi deberi putarem. Tu verò Reverende D. Decane, vel paucos intra menses alia itidem expecta. Nam vobis omnibus præclarè muneris vestri satagentibus, minimè committendum mihi existimo, ut præter ea quæ publicè docendo in Illustri hoc Gymnasio Belgis præsto, aliisque huc commigrantibus, tanquam ad mercatum bonarum artium, non etiam scribendo procudam ejusmodi, quæ florentissimis Angliæ vestræ, imo jam meæ quoque ingeniis, placere posse confidam. Nimirum in eo sum totus, ut bene merear de Ecclesia & Rep. literaria, non his modo terris, sed etiam exteris, Anglia cumprimis, quæ tot jam me nominibus obstrictissimum tenet. Eâdem mihi hoc consequi videor, ut orbis videat, ordinis nostri homines publicis invigilare commodis; quippe ubi in hoc tantopere etiam desudent

ſudent illi ipſi, qui impediuntur variè, quominus ſint præſentes.

Vale, Reverende atque eximie Domine Decane, cumque optima conjuge & liberis à me ſalve: præſertim ſalutem à medici velim præclare ſpei filio, quem hic cum ſummâ voluptate vidimus coram. Utinam modò ſic res ejus tuliſſent, ut ego illo, ille me diutius frui potuiſſet.

Amſtelodami, ciↄ Iↄcxli.

Tui reverendi nominis cultor,

G. J. Vossius.

DXXX.

Gratiam & Pacem à Deo Patre, & à Domino noſtro Jeſu Chriſto. Amen.

De Confeſſionum publicarum & librorum Symbolicorum in Eccleſiis uſu diſſeritur.

PEroptaſſem Reverendi admodum Doctiſſimique viri, fieri potuiſſet, ut ipſe coram, hæc appoſita deliberationum capita, veſtris Reverentiis obtuliſſem. Sed quamvis multis, magniſque adducar argumentis, ut id expetam, pluribus tamen, & longè multo majoribus retrahor, à conatu, quo id effectum dari poſſet. Revocor enim in Magnam Britanniam, maximiſque precibus à me contendunt amici, ut nullibi nec ullam ob cauſam, me detineri patiar, donec eò pervenero: quoniam ibi omnino inſperatam, & exoptatiſſimam, rei bene gerendæ anſam, mihi offerri autumant: meque per omnia ſacra adjurant, ne tantæ occaſioni deeſſe velim. Ergo illorum vocationi nunc obtemperandum erit, ita ut ſimul debitus erga Dignitates veſtras reſpectus non intermittatur. Spero igitur vos in optimam partem accepturos hanc affectus mei erga Eccleſias veſtras propenſi teſtificationem, quâ honorem ſuffragii in re tanta, quæ omnes concernit Evangelicos, vobis delatum volui. Et ne forſan iſtud quod in Appendice, de Confeſſionum particularium uſu, non legitimo, dicitur aliqua cum ſermonis libertate, ſit vobis offenſioni, velim ut rectè mentem meam de eo percipiatis; atque cauſam cur ita loquutus ſim intelligatis. Conſtat haud dubie veſtris prudentiis complures eſſe libros in Eccleſia Lutherana Symbolicos, præter Auguſtanam Confeſſionem, de cujus etiam exemplaribus variatis, & invariatis, ac horum authoritate non parùm diſceptatur. Noſtis Catechiſmos, Majorem, Minoremque Lutheri, Articulos Smalcaldicos, & Catecheſin Hutteri, in ſuperiori Saxonia, & alibi Symboli loco eſſe; noſtis & ibi, & aliis in locis, aut formulam concordiæ Jacob-Andræanam, aut cum ea particulares formulas, qualis Confeſſio eſt Wirtembergica, aut corpus doctrinæ Jul. aut corpus doctrinæ Philippi, &c. inſtar Canonis haberi; ſi non primarii, ſaltem paulò pluſquam ſecundarii. Has tot Confeſſionum diſtinctas formulas, (quamvis & inter ipſos Lutheranos, perſæpe acres pariant, ſuis de opinionibus concertationes, & nobiſcum, in opere quæſitæ reconciliationis, non paucas afferant remoras, & difficultates:) facilè tamen omnes admitto: ut extent, & quantum poſſunt, valeant, ſi modò unum abſit, quod omnino intolerabile videtur, & nihilominus ubique locorum fermè invaluit: nempe couſque attollant, atque extendant pleríque ſuarum Confeſſionum loquendi formulas, ut iis tam ſuos ipſorum Doctores Academicos, quam aliarum Eccleſiarum Paſtores, ita circumſcriptos & limitatos velint, ut nec ſibi ſuiſque in prophetando ullam libertatem, ultra præciſos Confeſſionum terminos concedant, nec cum exteris pacificè agant, aut amicitiæ Chriſtianæ jura obſervent cum ullis, niſi cum iis, qui in ipſorum verba jurare parati ſint. Hinc eſt quod mihi de Confeſſionum fine, atque uſu legitimo, cum Hamburgenſibus, cum Lubecenſibus, cumque D. Buſchero Helmeſtadienſium Profeſſorum Cenſore, (quod ſcilicet, ex præſcripta formula non ſemper loquantur) & aliis quibuſdam præſertim Lutheranis diſceptanti, illud quod in Appendice dicitur de abuſu Confeſſionum, in mentem venerit: ut ab errore quo, & privatam ſuam, & publicam quantum in ſe eſt, omnium Evangelicorum pacem, impediunt, & interturbant, revocentur.

Hoc igitur quod Lutheranis, qui vocularum quarumdam aucupio delectantur, dictum eſt; nolim à vobis, aliter quam à me prolatum eſt, accipi; quoniam exiſtimo, Confeſſiones publicas, non ſolum utiles, ſed etiam neceſſarias Eccleſiis eſſe; neceſſarias eſſe dico, non tantùm ut extent, in veritatis Evangelicæ teſtimonium, adverſus Pontificiorum, & aliorum graves errores, humanaſque traditiones, quibus conſcientias credentium ſub jugum cæcæ obedientiæ, mittere conantur; ſed etiam ut conſtellationem fraternam initio Reformationis inter pios veri Dei cultores, in fundamento puræ Religionis, antea conſtitutam porrò confirment. Ac proinde utiles quoque poſthac fore judico, ad communem Eccleſiæ cujuſque ſententiam, in præcipuis doctrinæ capitibus agnoſcendam, & ad concordiam inter eos qui diſſidiis non neceſſariis diſtrahantur, promovendam. Haud quaquam igitur oportet eas abolere, aut flocci fieri; ſed tamen nec ita uſurpari, ut loquendi formulæ iis comprehenſæ, vel in aliarum Eccleſiarum, vel in Propheticæ libertatis, vel in Concordiæ religioſæ, vel in Communionis Chriſtianæ, vel conſcientiæ ſcrupuloſioris præjudicium adhibeantur. Ideoque, obſervandum erit, me Lutheranis in memoriam revocare voluiſſe ipſorum confeſſiones eſſe ſcripta humana, quibus illaqueare conſcientias minime convenit. Nullus enim tenetur ullas humanorum verborum formulas, aliter admittere quàm quatenus agnoſcit ſibi permiſſum fore, bonâ cum illorum pace, quorum cauſâ id facit, illas ita interpretari, ut cum fidei analogia, ſibi in Dei verbo revelata, poſſit eas conciliare: quod ſi permittatur, tum etiamſi verba nova, atque priſcis inaudita, (qualia tamen, nollem temerè à quoquam uſurpari:) in confeſſionibus humanis, inveniantur, & poſſit ea quiſpiam, aliquali adhibitâ interpretatione ſano ſenſu accipere; judico illum pacis cauſâ, id tutò facere poſſe; imo & debere potius, quam ut otioſa certamina, de phraſibus & loquendi modis excitet; ex quibus lites, maledicentiam, invidiam, & ſuſpiciones malas oriri dicit Apoſtolus. Atque hoc illud eſt, quod ego in meis, cum Sueciæ, & Daniæ Theologis, agere, pro mea in Chriſto libertate volui, quando phraſes Lutheranas, de orali manducatione, deque omnipræſentia corporis Chriſti, me certo ſenſu admittere poſſe profeſſus ſum; atque ita interpretatus ſum, ut fidei analogiæ mihi revelatæ, non repugnarent in conceptu meo, quamvis eas nec approbarem, nec iis me teneri vellem, nec promiſcuè adhibendas eſſe cenſerem; hoc tamen aliqui ex noſtris, non rectè attendentes, meam hanc parrheſiam, animo non ſatis æquo, ferre videntur; putant enim agnitæ in Eccleſiis veritati, hac ratione aliquid derogari; à qua ſententia ego ingenuè fateor me alienum eſſe, cum ſciam non his, aut illis, loquendi modis, ſed in rebus ac ſententiis, ſenſuque verborum, analogiæ fidei conſentaneis, veritatem conſiſtere; nec unius hominis particularem, & certo ſenſu limitatam, phraſeos hujus, aut illius acceptationem, præjudicium ullum afferre poſſe, omnibus Eccleſiarum Confeſſionibus, quæ mentem Reformatorum manifeſtè produnt. Nec denique meæ qualicumque phraſeos, licet incommodioris admiſſione, Orthodoxiam labefactari poſſe, quamdiu in præparatoriis tanti operis ſolummodo verſamur. Etenim hoc jam præcipuè agitur, ut ad Tractatus ordinatos, conſtantes & univerſales, amicabiliter intendendos, de mediis, modoque procedendi, in concordia rite conſtituenda, perducantur affectus illorum, qui hactenus maximam ſtudii ſui partem collocarunt, in clamoribus, & inſanis verborum pugnis; à quibus ut tandem abducantur, & ad res ipſas pertrahantur, mihi non videbatur inconſultum, hoc pacto agere: præſertim cum hoc agens nihil præter veritatem ſenſus mei profecerim. Jam autem ſi quis velit a mea interpretatione diſſen-

dissentire, facilè id permittam, dummodo id fiat pacificè; & nolit propter ejusmodi opinionum diversitatem, omnia Christianæ Communionis vincula dissolvere, quod, proh dolor, inter multos, nimis sæpe fieri solet hodie!

Hæc paulo fusius apud vos edissero, Reverendi in Christo fratres, quoniam non sum nescius, quantùm possint aliqui, in præjudiciis, aut aliorum animis instillandis aut apud multitudinem fovendis: nec ignoro, quantis obnoxium sit suspicionibus, & sinistris imperitorum interpretamentis, hoc quod præ manibus habeo negotium. Conor itaque hac ratione, huic mederi malo: atque ideo à vestris pietatibus efflagitabo, ne facilè aliud de nostro instituto apprehendatis, præter illud, quod re ipsa præ se fert. Stamus enim in conspectu Domini, qui judicabit propediem secreta cordium. Nolite igitur ante tempus, de proximo judicium ferre, aut ex invidiosis conjecturis, præposterè à quibusdam hausta judicia temere admittere: sed ex hisce de nobis judicate. Libenter enim, quicquid de re tota statueris, excipiemus: quando id nobis communicare non gravatè volueritis: quod rogo etiam ut faciatis: quo mens vestra, iis quorum intererit eam intelligere, patefiat ad multorum ædificationem. Valete.

Dabam Amstelodami,
Jan. 15, anno 1641.

Jo. DURÆUS.

DXXXI.

Guilielmo Bosvvello,

Equiti, & Serenissimi Regis Caroli ad Fœderatæ Belgicæ Ordines Prolegato.

Quo in statu res Angliæ, ac Regis præcipuè, Cantuariensisque Archiepiscopi sint, anxius anquirit.

Vir Illustris, atque Eximie,

HOc etiam nomine nunc debeo tibi quod certiorem me facere volueris quo loco res forent Reverendiss. Dom. Archiepiscopi optimi Mecænatis mei. Non minus obstringor ista etiam parte ipsi Dom. Archiepiscopo Cantuariensi, qui, & suis & totius Regni ac Ecclesiæ Britannicæ rebus ita perturbatis, nostri tamen cogitationem non deposuit, deque statu suo me voluit edoceri, idque per te virum eo loco constitutum, & amicum communem. Atque ego quam primum literis tuis respondissem, nisi in mentem venisset, satius fore si unam alteram hebdomadem hoc officium differrem, quo interea cognosceremus, quem exitum istorum sperare tandem liceret. Sed jam dies illi evolarunt, & æquè incertus sum ac dudum. Qui literas subinde è Britannia hac accipiunt, ajunt propediem fore, ut relictis vetustatis quisquiliis, Ecclesia Anglica ad instar Scoticæ componatur, nec vel nomen Episcopale fando audiatur, solaque obtineat Apostolica, & ἰσονομία, & doctrina quam ab anno usque CIƆ IƆ LXVIII, sed præcipue hoc Archiepiscopo oppressam conqueruntur. Hos si audimus, non de Archiepiscopali modo dignitate, sed Archiepiscopo etiam actum sit. Deus meliora. Tu Vir illustris quod fidei habendum sit melius perspicis. Ego interim assidue vota fundo pro Serenissimo Rege Carolo Regiaque familia, ac Regno & Ecclesia, particulatim etiam pro Reverendissimo Cantuariensi Archiepiscopo. Quem quod Papistam ajunt, id ejusmodi est ut nihil à vero alienus dici posse arbitror. Scio studiosissimum semper fuisse veteris Ecclesiæ, & Anglicanæ illius, quæ Eduardicis obtinuit temporibus. Sed hoc si fuerit Papista esse, mirum à Regina Maria tam multos, quia sic saperent, ut hæreticos fuisse vivicomburio & aliter sublatos. Nec excidere possunt sermones quos coram non semel habuit mecum. Iis semper adhortabatur, ut Annalibus Baronii responderem, quod & non unis ad me literis fecit. Tamen fore puto paucis diebus, ut liber in lucem exeat Latinè, quo hoc propositum sit auctori commonstrare Reverendissimum Dominum, quem dixi intus & in cute Papistam esse, atque hoc ipsum evincere conabitur locis quamplurimis operis ejus, quod cum Menevensis etiam Episcopus foret, adversus Jesuitam quendam perscripsit, & anno superiore postulato Regio recudi Londini jussit. Intelligo & ex viris bonis doctisque qui librum videre, hoc exprobrari vehementer Reverendissimo Præsuli, quod Calvinum vocarit nebulonem. Id factum non credam, nisi oculis locum conspexero. Ea igitur occasione invehitur in D. Præsulem quod tantum Heroa sic nuncupet is, cujus, ut ait, natales adhuc in Anglia omnibus sint cognitissimi. Ex hujusmodi non difficile est conjecturam capere de cæteris. Utrum vero in Batavia is liber mandetur typis an alibi, Anglia puta, vel terra quapiam Belgicæ fœderatæ, ne illis quidem constitit unde hæc hausi. Quod ad Commentarios nostros de Gentili Theologia, & Physiologia Christiana, solum superest, ut excudatur Index libri quarti, ac operis Præfatio, Dedicatioque. Index intra duas erit hebdomadas absolutus. Urgebit deinde Typographus cætera: cujus interest ut opus quam citissime prodeat. Ego quas potero moras nectam, diu tamen hominem querulum & lucri cupidissimum eludere non licebit. Vellem excurrere Hagam ut una de negotio hoc tecum consulerem, uti & Nob. & Ampliss. Dubletio. Sed non sinit valetudo, quæ jam me tribus hebdomadis detinuit domi. Objectat uxor quod ex quo scæva illa de Reverendissimo D. Præsule variorum literis huc perscripta, pejus cœperim valere. Mihi tamen satis bellè videor, & proprias ferre & amicorum fortunas: sæpeque cogito fidelibus etiam adversa omnia in bonum cedere, &, ut Chrysostomus pulchre Homilia quadam comprobavit, neminem lædi nisi à seipso. Sed fortasse memet non satis novi. Et diffiteri non possum cum primum hunc nuncium acciperem, vehementer me dolore fuisse affectum: partim quidem propter Reverendissimum Præsulem, & alios quosdam magni nominis, quorum ego & virtutem ac doctrinam & veteris Ecclesiæ amorem semper feci maximi: partim verò ac imprimis, quod Regno diu florentissimo à magna metuerim immutatione: quæ raro felix esse consuevit: nec nunc felix esse possit, si ut exoptare multos video, futura est imminutione Majestatis Regiæ, & non levi despectu Ecclesiasticæ vetustatis: quam si mei res foret arbitrii corruente indies Papatu toto orbe velim magis & magis triumphare. Sed spero metus nostros fore vanos, quales sæpe hominum Scholasticorum esse solent. Vale, Illustrissime & Excellentissime Vir, & cum uxore lectissima salve ab

Amstelodami,
v Kal. Febr.
CIƆ IƆ CXLI.

æternum tibi devotissimo,

G. J. VOSSIO.

DXXXII.

Joanni Beverovicio

Senatori & Medico Dordrechtano

S. P. D.

Modestè de se sentit, nec judicio suo, quod de Metonymico loquendi genere exposuisset, quicquam arrogatum vult, sed aliis dijudicandum relinquit. Roverii adversam valetudinem dolet, quodque præclarum ingenium publico hactenus invideat. De Cassiano quid sentiat, exponit.

AN quia & ipse Palæmonis arte non pauca consignavi, Amplissime Beverovici, eo similiter sapere me putas ac nobilem illum Grammaticum Vicentinum: qui tam stulte sapiebat, ut putaret nomen suum propterea à Marone

positum esse in Bucolicis, quod præsagisset, ipsum quandoque fore judicem poëmatum ac poetarum.

Non ea vis animo, nec tanta superbia nobis,
Nec tam aversus equos Batavis sol jungit ab oris.

Nunquam ego vel de poëtis, vel de aliis summis viris, quale hoc par quod me scis dicere, judicium mihi vindicabo. Et profectò qua parte ego, & Vicentinus ille, si artem quodammodo communem exceperis, convenimus: Ille natas secum, & morituras ajebat literas. Ego vix ausim inter litteratos nomen profiteri meum. Literatorem dici sinent, qui non aliud objectant, quam quod illustris vestræ urbis Proceres juvenem me Gymnasio suo præfecerint. Præterea Vicentinus iste Varronem vocabat porcum: mihi cum illo omnium togatorum doctissimo bene convenit, nec minus cum nostri seculi Varrone, τῷ πάνυ Salmasio, quem toto orbe obstupescit quicquid pene est doctorum, nec minus omnis admirabitur posteritas. Dixeris, ista ὐδὲν πρὸς ἔπος. Exposui judicium meum de Metonymico isthoc loquendi genere, equidem non defugerem hunc laborem, nisi certus essem, solum dicis, vel honoris gratia, hoc judicii mihi à duobus summis, & mei amantissimis præferri. Quid enim sit statuendum videtis per vos ipsi, & hoc videre vos vident omnes: vel ex literis super eo a te scriptis quilibet, non solum Vulpius tuus, viderit sententias ambas a veritatis & pacis studioso tam facile posse conciliari, quam vulpes pyrum comest. De adversa cognati Roverii valetudine multum doleo, semper enim ingenium illud amavi, eaque exspectavi ab eo, quæ & Reip. literariæ plurimum prodessent, & decus tum ipsi, tum familiæ, & urbi patriæ adferrent. Sed nescio quomodo fiat, ut præclara ingenia sæpe fugitantia sint laboris: præsertim si fuerint in re lauta. Confido tamen complura jam chartis commisisse, quæ si quid humanitatis illi obtinget, à fratre vel te aliove in lucem promi mereantur. Cum postremo eum Dordrechti inviserem, ajebat multa se observasse in opere nostro de arte Grammatica: quæ communicare mecum vellet. Sed tam longo tempore nullas ab eo literas accepi. Si possis ex eo elicere, quæ ista sint, vel persuaderi, ut ipse transcribat, rem feceris gratissimam. Nec editione proxima oblivisceæ grato animo ejus meminisse, unde accepi. Scio abunde, utcumque innumeros pene errores aliorum castigarim, & ab opere eo edito, alia non pauca venerint in mentem: tamen sic quoque grande me spicilegium aliis relinquere. De Cassiano sic habe, amare me eum scriptorem; sed nescire utrum sit codex bonus, & pervetustus, ut operæ videatur eum à me meisve conferri: deinde multum interfit, num fuerint libri tres de incarnatione; an vero XII. de institutis renunciantium; vel XXIV. de collationibus Patrum. Primo quod opus loco dixi, omnino volupe sit conferre cum MS. multis adeo locis medicam manum desiderat. At posteriores commentationes Romæ ex antiquissimis codd. innumeris locis repurgatæ à viro nunquam satis laudato Petro Ciacconio, ea editione hactenus utor: raroque omnino est ubi offendam: neque nunc tantum otii est, ut cum MS. conferre valeam; si tamen codicem veterem venalem viderem, ære eum meo compararem, idque hoc animo ut per otium nunc hunc nunc illum locum consulerem. Ex his quid fieri velim, tute facilius judicabis, qui, ut arbitror, scriptorem elegantissimum videris. Sed ecce vix ista scripseram, cum intervenit Isaacus meus, elegantiarum, & variæ eruditionis mire curiosus. Is, ut audiit me literas ad te parare, de Cassiano sponte quærit, & Scriptoris ejus sibi inspiciendi, & conferendi potestatem exposcit. Quare isthoc etiam adscribendum putavi. Uxori optimæ plurimam dic salutem: simul (ne pluribus te onerem) pari optimo & charissimo Amplissimo Cos. Wittio, & φιλοσοφωτάτῳ And. Colvio nostro.

Amstelodami. IV. Kal. Febr. An. 1641.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

DXXXIII.

Professionem Gronovio decretam esse confirmat, quam ut eo promptius suscipiat, à Vossio excitandum literis putat.

Vir Clarissime, Fautor & Amice summa observantia honorande,

NOn voluntate mea vel incuria, sed inopia tabellariorum, qui hac anni tempestate rarius iter faciunt, distuli in hunc usque diem respondere literis tuis; quæ certe voluptati mihi fuerunt, cum tot annis cognitam erga me benevolentiam, quantaque sollicitudine rei litterariæ prospectam esse copias, abunde testarentur. Utinam verò talis nobis Collega contingeret, qualem hæc tempora, politiori doctrina parum propitia, desiderant! Ita enim est, Vir Clarissime, ut scribis, videmus barbariem ubique locorum magno impetu ingruere, cum multis in locis præsertim in Germania propter assiduas bellorum clades studia literarum paulatim intercidant, & in his quoque provinciis hic studiorum ordo à plerisque observetur, ut postquam discentes vix prima elementa perceperunt, statim ad superiores disciplinas animum adjiciant, nullis vel exiguis linguarum ac solidioris literaturæ adminiculis instructi. Quod vitium etiam in hac Schola experimur, dum plurimi ex Classibus promoti, quia aliunde adveniunt confestim sacra Theologiæ & Jurisprudentiæ invadant, nec in illis studiorum gradus fieri patiuntur, ut legitimo ordine proficiant; sed cum vix prima quatuor folia alicujus compendii perlegerunt, in disputationum campum prosiliunt; inque eo exercitio aliquot mensibus exactis, ad Sacerdotium vel Præturam viam affectant. Huic incommodo ut apud nos ex parte obviam eatur, summis votis expetimus virum eruditum, qui studiosæ juventuti ad elegantiorem ingenii cultum viam præeat. Hanc operam de Gronovio nobis pollicemur, adducti egregii animi dotibus, quibus apud multos commendabilem se fecit. Ideoque unice id agimus, ut eum consequamur. Professio ipsi est decreta, nostrique Proceres mihi significarunt in stipendio nihil fore difficultatis, sibique curæ fore, ut honestissime hic excipiatur. Jussu illorum ad Gronovium jam scripsi, eumque sedulo hortatus sum, ne hanc occasionem, non omni die obviam, temere prætermittat. Eum quidem in Italia nunc esse cum discipulis suis, sed reditum eorum circa Ver proximum Amstelodami expectari, intellexi. Multum faceret ad rem, si Clarissimus Dominus Vossius eo quoque nomine paucis ad Gronovium scriberet. Literæ possent curari per matrem istorum juvenum quibus est præfectus. Habitat illa ad fossam Cæsaris, uti vocant (tegen over Schout Plas / vocatur Juffrouw Geerarts) præstabis nobis rem gratissimam, siquidem de hoc negotio sumus valde soliciti: metuimus enim, ne ineptus aliquis magistellus, qui per fautores suos potentes hanc provinciam ambit, nobis obtrudatur, si forte Gronovius illam suscipere recuset. Hic finem facio, cum ad alia jam avocer, nec te ulterius interpellare deceat. Clarissimus Dominus Diestius, nosterque Isendoornius amicissimam salutem per me tibi nuntiari volunt. Vale, Vir eximie, cum universa familia, quam perofficiosè saluto, & me amore tuo porro persequere.

Dabam Daventriæ III. Cal. Feb. Gregoriani An. CIↃ IↃ CXLI.

Clarissimum Dominum Barlæum officiosissime saluto.

Celeberrimo tuo nomini toto pectore devotus

JOH. CHRISTIENUS.

DXXXIV.

DXXXIV.

Salutem Plurimam.

Mortem affinis denunciat, qui quinto demum ante obitum die, Poëta suo Rhodio, ultimam imponeret manum; exemplar ejus offert, ac DD. Curatores benigno opus hoc respexisse oculo, viduaque liberale stipendium annuum decrevisse lætatur.

Vir Excellentissime, Clarissime, Celeberrime,

EX literis superiori mense raptim ad te perscriptis, statum rerum nostrarum satis luctuosum non dubito quin perceperis; quæ, quo loco nunc sint, paucis accipe. Postquam affinis meus ultimum naturæ jam persolvisset debitum, de honesta ejusdem sepultura præcipuè fuimus soliciti: dumque ei sic anxii quærimus sepulchrum, amplissimus Paets, Reipublicæ hujus Exconsul, præter omnem spem ultro se obtulit, huncque defunctum nostrum suo quod hic habet in Templo S. Pancratii, sepulchro donavit. Quod tamen ne ille in totum haberet gratis, nescio cujus vel negligentia vel invidia factum sit, ut tardiùs paulò funus ad locum destinatum deduceremus, unde XII. florenorum mulcta viduæ fuit imposita. Poëtæ suo Rhodio, ὁ μακαρίτης noster, quinto demum ante obitum die, cum jam gravissime decumberet, manum ultimam imposuit, nec durante morbo, nisi sex diebus novissimis, lecto fuit affixus, atque sic moriendo studuit, & studendo mortuus est. Nec absque providentia Dei singulari contigit, ut ego, qui nil minus sperabam, per hoc tempus adessem, meamque ipsi qualem qualem commodarem operam. Absque me enim fuisset suum hoc opus, cui tot annis jam insudaverat, necdum, imò fortè nunquam ad hunc umbilicum perduxisset. Unde mihi sæpe gratulor ipsemet, quod Deus me dignum habuerit, qui non tantum huic tanquam affini, sed & præceptori meo olim fidelissimo τῆς ἀντιπελαργίας vicem, quamvis, quod fateor, non ἰσόῤῥοπον, hoc modo rependerem. Quod tamen citra omnem dictum volo jactantiam, cum id solum mihi datum fuerit negotii, ut quæ ille scripsisset intricatiùs, ego describerem, autorum scripta, quæ ipse præ nimia corporis imbecillitate, non valebat amplius inspicere, prælegerem, Indicem colligerem, errata denique quæ commisisset Typographus, emendarem. Simulac igitur hoc opus lucem aspexit publicam, tu Vir Excellentissime, primus es inter cæteros, omniumque dignissimus, cui unum muneris loco mitteremus exemplar. Quin & ipse author hoc donum tibi jampridem, tanquam suo non solum fautori & amico meritissimo, sed & horum laborum uni non è multis, & οἰκείου judici, jampridem destinaverat. Tu illud quæso, vultu dignare benevolo, charamque defuncti hujus, cui tu vivo nunquam non fuisti charissimus, habe memoriam. Nec dubito, quin, si adhuc vixisset, ad vos ipse hoc onustus munusculo, transiisset, tibique coram obtulisset. Meum verò erat, hoc ejus loco præstare officium, sed dum amita mea tam in recenti adhuc est luctu, nolui eam tam diu solam relinquere. Boni igitur & optimi consule hunc illius libri latorem, patria Silesium, Consulis apud suos amplissimi filium, hujus Academiæ civem non postremum, mihi quoque amicissimum; isque jam pridem hunc ambivit honorem, ut te aliquando videre, tuoque humanitatis radio, qua licet, illustrari queat. Quem tu scio repulsam pati non patiens; cæterum opus jam toties nominatum, DD. Curatoribus eo ipso die quo Rectorem nobis crearent Magnificum, & in Curia congregati essent, autoris & viduæ nomine insinuavi, qui quidem illud tam benigno & liberali respexerunt oculo, ut viduæ CL. florenos pro oblatione, & supra hos CCCC alios, in stipendium annuum & quoad dies vitæ frueretur, decernerent. Equidem multi hic sunt, qui hanc munificentiam mirentur, vel potius invideant, dictantes, nulli unquam hujusmodi viduæ tam largiter prospectum esse. Quibus ego respondere soleo, nullam forsitan hactenus fuisse, quæ tali beneficentia magis indigeret. Me quod attinet, penes eam hic tantisper morabor, donec Illustris Domina de Donaw ex Galliis Hagam advenerit, quam quidem instante mense Martio sperant illic affuturam esse. Quæ quandoquidem virum desiderat, qui ipsi sit ab epistolis, mihique hæc provincia jam pridem oblata sit, suscipere eam est animus. Tu verò si quod consilium possis impertiri salubrius, ne, quæso, detrecta. Etiam atque etiam vale, V. E. πανοικί, & me tibi commendatum habe.

Lugduni Batavor.
VIII. Kal. Mart.
cIↄ Iↄ cXLI.

Honoris & famæ tuæ deditissimus,

GEORG. ANDR. RICHTER.

Vos omnes officiose salutat mea amita, à me quoque salvete omnes.

DXXXV.

Ludovico Crocio,

Theologiæ Doctori,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Duræum è Germania in Angliam rediisse scribit; per multum veretur, ut parum in pacificationis negotio promoveat, accrescentibus præsertim Zelotarum viribus, de quibus salutare nihil sperandum. Gomari mortem nunciat, nimium in eo viro zelum, animique impotentiam notans; ipsum verò ut strenue progredi in iis velit, quæ & veritatis & concordiæ caussâ præclarè exorsus sit, amice adhortatur.

JAm menses sunt aliqui, quod Londino nos Amstelodami invisit affinis meus Franciscus Junius, Francisci filius: is inter cætera retulit, jam diu esse, quod urbis vestræ Medico Doct. Timplero pecuniæ aliquantum mutuo dedit: nec ea sibi refundatur. Eapropter literarum aliquid ad eum scripsit, quo autem vellat satis hac parte obliviosо. Receperam ego me literas ejus inclusurum istis quas ad te daturus essem propediem. Ita enim fore putabam, quia raro non aliqui adolescentum, qui studiis se dederunt, hinc ad vos commeant, quorum alicui literarum hoc perferendum tradere in animo erat: sed præter opinionem contigit, ut jam longo tempore me compellarit nemo. Et credo, propter hibernam tempestatem perpauci in viam se dederunt. Accessit prius quidem morbus meus, qui me hebdomadas sex afflixit: mox pessima uxoris valetudo, quæ adhuc eam vexat, ita jacuerunt literæ prope dispretæ: ut non injuria dici possit, vix aliquid in isthoc literario genere curari negligentius, quam quod conjunctissimis commiseris. Cæterum sat peccatum adversus charissimum affinem: qui alteras jam ad me literas dedit, quibus miratur se nihil a Doct. Timplero accipere responsi. Rogo igitur, per quempiam tuorum has tuis insertas deferri ad eum cures. Dices cur non potius hoc tabellario mandasti? Sine circuitione caussam exponam. Plerisque hoc in more positum, quando per literas commonentur æris alieni, ut dissimulent, quasi acceperint nullas: ac subinde etiam scrupulus injicitur creditori, quasi tabellarius haud probe functus sit suo munere. Nec propterea existima me aliquid odiosi imponere tibi, qui nihil ultra exigo, quam ut literas sciam traditas esse. De caussa scriptionis pro tua prudentia facile dissimulabis, neque enim tam longi temporis cessatio (complurium sane annorum) sat fuerit ex ejus honore, neque fortassis literæ hæ ex meo, qui neutiquam habeo in mandatis, ut cum quopiam hoc negotium communicem. Ante hebdomadas plus minus quatuor transiit hac optimus doctissimusque Joannes Duræus, qui præclare admodum de te sentit, & lo-

loquitur: non item de ingrato illo zelota qui tibi ac veteribus collegis tuis tantum invidiæ, atque odii conflare his tetris per literas conatus. Equidem permultum vereor, ne Duræo à suis domum revocato multorum refrigescat ardor in hoc εἰρηνοποιῷ negotio: non quasi ab uno hoc pendeat negotium: sed quia qui miserant eum, non tantundem poterunt deinceps, si negotium processerit in Anglia ex sententia Parlamenti inferioris: in quo prope omnes ad faciem Genevensis Ecclesiæ reformari Ecclesiam malle dicuntur, quam ad formam Eduardi VI, vel Elizabethæ tempore receptam. Non desino Deum orare, ut Spiritu S. & Serenissimum Regem & Proceres Regni gubernet, ne zelo improvido Ecclesia Catholica aliquid capiat detrimenti. Scis suum honorem Calvino & Bezæ, magnis sane viris, deberi: sed & suum debere esse pretium antiquitati, & istis Ecclesiæ Doctoribus, qui ad antiquitatis normam, ubi à scripturis non abiret, instaurarunt Ecclesiam Anglicanam. In quibus non modo tot magni Angliæ viri fuere, sed etiam Pet. Martyr. & Martinus Bucerus, quem quanti socer meus Junius facere soleat haud facile dixerim. Sine dubio jamdudum intellexeris de excessu summi viri, & mihi peramici Doct. Fr. Gomari: in quo maximæ virtutes: quas tamen aliquantum depreciabat zelo, & animi impotentia. Aggressus erat te quoque, summe item vir, & amice, publice refellere, sed sic ut nemini parceret. Contentus erat dicere (si vera mihi ejus discipuli referunt) novum Lutheranorum hyperaspistem. Multa propter Christum, & sponsam ejus concoquere debemus: non Spartana, sed Christiana patientia. Obiit XI Januar. terræ mandatus XVIII ejusce mensis. Spero te progredi in iis, quæ & veritatis, & concordiæ causa præclare es exorsus. Minor eris multis hominibus cordatis qui te in cœlum tollunt, si sufflaminare te valeant nonnulli omnia novellitate metientes. Mihi jam ad umbilicum perducti libri VI de Theologia Gentium, & Physiologia Christiana. E quatuor indicibus jam postremus est sub prælo. Simulac excusum erit opus, è primis eris, quem participem faciam. E paucis enim es, quorum pietatem doctrinamque, cum judicio hoc tempore æstimem. Plurimam salutem clarissimo Bergio, Willioque nuncia.

Amstelodami,
cIↃ IↃ C XVI.
Non. Martii.

G. J. VOSSIUS.

DXXXVI.

Gerardo Joanni Vossio,

Viro summo,

Ludovicus Crocius

S. P. D.

Zelotas suos Acheronta movere, ut candorem, veritatem & concordiæ studium sibi extorqueant; sed frustrà esse dicit, quandoquidem nec bona, nec mala fama nos à Christo avellere debeat. Scripta Duræi Irenica à Lutheranis cupidè quæri ac legi. Gomari improvidum zelum, & quicquid iniquius dictum scriptumve esset, velle se amore pacis publicæ concoquere.

CHristophoro Templero inscriptas à F. Junio affini tuo literas Rudgero fratri illius, Reip. nostræ Physico, homini Zelotas nostros in omni occasione in nos extimulanti actutum tradi curavi; qui non sibi, sed fratri ante quinquennium defuncto datas ajebat. Impetravi tamen responsum, quod hic inclusum accipies. E morbo gravi te iterum eluctatum gaudeo, & assimilem in modum ut honoratissima uxor tua morbi sui reliquias edomet & vincat, Deum sospitatorem obnixè precor. Zelotæ nostri Acheronta movent, ut candorem, veritatem & concordiæ studium nobis extorqueant: sed varias scimus sine viribus iras. Virtus enim invicta omnem pravum affectum sui-ipsius agnoscit ultorem. Res agitur putidis calumniis domi forisque. Colliguntur hinc inde suffragia Academiarum & Classium vestrarum, quibus à plebe minores habeamur ac prope inauditi per provincias vestras passivitus damnemur. Hoc seculum est! Quid agamus? Nil conscire sibi, hic murus aheneus esto. Detonant in nos omnia pulpita, omnes cathedræ vestræ, siquidem fama vera est. Sed nec bona, nec mala fama nos à Christo avellere debet. Duræus, Vir eximius, in Angliam profectus, ne jota quidem ad nos perscripsit, ex quo hinc discessit. Miramur tam longum viri silentium, ac veremur ne quid illi vel in via vel in Regno contigerit sinistri. Capita rerum hactenus in negotio εἰρηνικῷ ab ipso gestarum à Lutheranis cupidè quæruntur ac leguntur. Domino Calixto exemplaria aliquot misi & aliis istarum partium. Scires Deus moderata ingenia quæ veritatem simul amant & pacem. Audio naves in exteras regiones de Anglia solventes in portu diligenter excuti, ne quid literatum transvehant, quibus crepetus Regni status exteris intempestivius reveletur. Triste est quod de Parlamenti inferioris sensu scribis. An enim una Genevensis Ecclesiæ facies præ omnibus placet? An hæc est illud Apostolicæ Ecclesiæ καλλώπισμα, sine omni macula, sine ruga; cæteræ omnes imbubinatæ? Magni sanè Viri, Calvinus, Beza, alii, & de populo Dei seculo præterito præclarè meriti: sed Petrus Martyr & Martinus Bucerus istis nihilo sunt inferiores. Fatebuntur ipsi illi, quos modestius de se sentire novimus, quam infruniti quidam eorum admiratores, quibus omnis pia Antiquitas præ illis sordet. D. Gomarum è vivis excessisse dudum acceperamus, cujus immoderatum & improvidum zelum jampridem frænassem, siquidem id è publica re judicavissem. Malo bonas horas aliis tribuere, & quicquid in me iniquius dictum scriptumque fuit, amore pacis publicæ concoquere. Horret enim animus intestinas fratrum & Symmystarum lites. Nunc Antipapismum sub incudem revoco & Antilocinismum. Si Typohraphi vestri fortean sint adeundi, velim, siquidem integrum est, edoceri, an sit qui libellos quosdam nostros typis suis exscribat. Nam æmuli nos forsan ita devenustarunt, ut deinceps nemo suam nobis collocet operam. Theologiam Gentium, & Physiologiam Christianam, opera eruditissima ad indices usque jam typis exscripta, ut primum ad colophonem perducta fuerint, cupidissime exspectamus. Deum ex animo veneror, ut prospera valetudine & aquilæ senectâ te, Vir summe, beet, quâ hæc & alia plurima reconditæ eruditionis monumenta à manu tua habeat & admiretur posteritas. Salutem plurimam officiosissime scribo tibi, favitor maxime, matronæ honoratissimæ & filiis eruditissimis à DD. Bergio, Willio, & me quoque. Bene valeto & salve æternum, ô maximum Decus nostrum.

Bremæ, X Kal. Apr.
Anno æræ nostræ
cIↃ IↃ CXLI.

DXXXVII.

Andreæ Riveto,

Theologo.

Pro munere chartaceo gratias agit. Quæ suum de Gentili Theologia & Christiana Physiologia opus impediverint, ut tardiùs in lucem prodiret, rationes profert.

SI ego homo umbraticus, & qui angusto Scholastici titulo contentus semper fui, relatus unquam fuissem in numeros hominum elegantiorum, metuerem, ne tuo etiam viri ac pariter amici summi judicio, inde expungerer jamdudum,

dudum, quod toties peccem in leges eas vivendi, quas prudentiores, & ad unguem facti, exacte adeo observant. Nam ut mittam vetera (grandis enim est talium meorum solœcismorum seges) quam rusticum plane quod nunc dicam. Miseras mihi aureolum vatem veteris in Philosophia doctoris mei, nunc etiam in Canonicorum Cantuariensium Collegio, Collegæ honoratissimi. Magni Molinæi nomen adderem, si hoc inter nos esset opus, qui taciti etiam veneramur nomen, quod orbis prædicat universus. Num vero vel auctori præclari operis, vel tibi, qui miseris literulis egi gratias ut oportuit. Non Amyclæ magis tacitæ Vossio tuo, defensitare hæc non possim: est tamen quo me purgem. Animus erat ad pauculas hebdomadas differre officium scribendi, ac unà tum tibi pariter, tum affini tuo, transmittere qualecunque ἀντίδωρον nostrum de Gentili Theologia & Physiologia Christiana. Jam ad umbilicum propemodum mihi perductum hoc opus videbatur, cum in morbum prius ego, postmodo uxor incidimus. Hebdomadas ea res multas morata est Typographum. Redii postea ad labores. Opereque ut videri poterat perfecto, cogitare de luculentis indicibus cœpi. Hæc res non exiguo mihi in tantis occupationibus labore stetit. Aliud accessit; multa cœpi desiderari in iis, quæ jam excusa. Itaque & auctarium suum singulis subjeci libris. Nunc tandem & ista typis commissa. Cum ecce à filio Isaaco intelligo (& is indicium ejus rei tibi se debere profitebatur) prodiisse in Galliis opus novum de Gentium Theologia. Non putavit mea in lucem protrudenda, donec isthoc vidissem. Negavit se habere Elzevirius is qui hac in urbe degit: sed ejus caussa scripsit Leidam ad cognominem Typographum. Hesterno demum vespere, is Elzevirius, quem hic degere ajebam, domum meam venit, ac narrat, ut navis cum e Galliis appulsa sit, quæ Bolduci, Otia Christiana, in quibus multum ad nostri operis argumentum pertinentia, inter alios libros apportaret, atque hac hebdomade me habiturum. Moras igitur nectam, ut videam, ecquid sit, quod necesse habeam, vel nova appendicula, aut præfatione, vel aliter commonere. Simulac vero perfecero, è primis eris, quibus sum officii ergo missurus. Atque idem habes de eximio affine tuo: cui non minus quam lectissimæ conjugi tuæ, meo nomine salutem dices, quando otium erit vel occasio scribendi. Gratularer præterea familiæ vestræ, si quod dictum mihi, filium esse sponsum, constaret; sed ubi certiora cognôro, hoc inter alia novarum mihi literarum argumentum esto.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXLI, 12 Kal. Apr.

Tuus omni studio,

G. J. Vossius.

DXXXVIII.

Clarissimo & Doctissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum & Chronologiæ Professori celeberrimo,

S. P.

Bolducii Oggium Christianum strictim recenset. Salmasium ex quo Lutetiam venisset, magnis impetitum fuisse calamitatibus domesticis, reditum quoque in Bataviam difficilem ei reddi; assiduum esse in studiis ac subinde ad typographos materiam novam, quam Regiæ subministrent membranæ, mittere; Vossio reliquisse librum Croji de Versionibus antiquis, cui de typographo prospiceret. Eundem opus Heinsii in N. T. ad examen revocasse, innumeraque in eo deprehendisse σφάλματα. Insperatas subjicit filii nuptias, quibus felicia cuncta precatur.

Clarissime & Eximie Vir, & mihi plurimùm honorande,

Sufficiebat mihi quod ex Doctiss. juvene filio tuo, certus fueram factus, redditas fuisse tibi literas, cum opusculo affinis mei, neque quid ultra expectabam, cùm Ampliss. Dubletius, tuas mihi attulit, ex omni parte gratissimas, nisi quod de tua, & lectissimæ uxoris tuæ adversa valetudine, addisco primùm, sed cum lenitivo melioris sortis, quæ priores tuas, & publicæ rei literariæ, utilissimas curas, non amplius remorabitur. Exoptatissimus est ubique hic labor tuus, & Galli nostri inter alios, ejus publicationem impatientius expectant. Det Deus, ut intra paucos dies, fiant votis compotes. De Bolducii Oggio, ut appellat, Christiano, egeram cum filio tuo, eique librum ostenderam, in Bibliopolio Elzevirii, putabamque ad te fuisse delatum. Sunt nonnulla quæ censuram tuam merentur. Totius operis scopus est, ut ostendat, ab ipsis mundi primordiis, per omnes ætates, oblatas fuisse Deo placentas, figuras Sacramenti Eucharistiæ, etiam in Orgiis, & Bacchanalibus, & in eum finem multa colligit ex gentilium sacris. Ordine Capucinus est, natione Gallus, homo octogenarius, qui etiam scripsit libros, de Ecclesia ante legem. Magnus Salmasius ex quo Lutetiam venit, variis calamitatibus fuit impetitus. Socrum amisit, uxorem habuit tam graviter laborantem, ut quatuor continuis diebus, iterata sanguinis missione opus fuerit. Variè etiam fuit tentatus, ne ad nos rediret, nec se potest penitus extricare, quamvis ei stet redeundi animus. Sperat salvum conductum, aut potius dimissionem, ex publicatione libri, de Primatu, qui sub prælo sudat, & vires acquirit eundo. Mittit subinde ad Typographos, materiam novam, quam ei subministrant regiæ membranæ. Reliquit tibi librum nostri Croii, de Versionibus antiquis, ut aliquem ex Typographis vestris excitares, qui illum typis describeret. Nuper accepi literas ab Authore, qui ferè desperat de editione, his in locis, petitque, ut si obtineri non possit, ad eum remittatur scriptum. Rogo ut me certiorem facias, an aliquid sit sperandum. Idem Author mihi significat, se opus Heinsii in N. Testam. ad examen revocasse, animadvertisse innumera Authoris σφάλματα, & Bezam defendisse. Primam partem absolvisse, quam missurus sit Genevam, nisi sit hic qui excudere velit. Vir doctus est, & in linguis ad id necessariis apprimè versatus. Postquam à te responsum accepero, ad eum rescribam. Opus esset festinato, quia Celsissimus Princeps, voluit ut unicum suum in Angliam comitarer, nec satis scio, an mihi tempus suppetet, nuptiis mei filii interesse, quæ Leydæ celebrari debent nono Aprilis. Hæc res inopinato nobis accidit, cùm missus est Buram, & Leydæ apud amicum vicinum, viduæ Burgersdikiæ diverteret, invitatus fuit ad cœnam, cum hospite suo, ubi cùm vidisset puellam octodecennem, defuncti Collegæ filiam, in eam vota sua convertit, & communicato mecum consilio, cùm viderem eousque processisse, ut protestaretur se non posse dimoveri, sciremque puellam, honestis parentibus ortam, & mediocres esse facultates, annui, quando quidem ille, XXXVII. ætatis annum attigit, & amici ex Gallia, ab initio mihi suasissent, ut occasione data, eum huic jugo alligarem, quod fœlix faustumque sit, Deum precor, & ab amicis, qualis es inter primos, peto, ut vota sua meis jungant; qui etiam tibi, & tuis omnia prospera voveo, & si voluerit Deus me in Angliam deducere, fac ut mihi significetur, si quid in re tua, aut tuorum, possim, habebis me promptum, & paratissimum. Salutem plurimam D. uxori, à me, & mea. Vale.

Hagæ-Comitis, XXVI Martii CIↃ IↃ CXLI.

Tibi addictissimus, & ad omnia officia paratissimus.

Andreas Rivetus.

DXXXIX.

Jacobo,

Archiepiscopo Armachano.

Opus ejus de Britannicarum Ecclesiarum Antiquitatibus valde laudat, in hostimentum, opus suum de Gentili Theol. & Physica Christiana promittit, filiumque Isaacum in Angliam euntem commendat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

MUltum equidem debeo, quod non cesses augere & Bibliothecam nostram libris, & nos doctrina. Ut mittam quæ miseras prius, quam gratum acceptumque aureolum, sive aureum potius munus tuum de Britannicarum Ecclesiarum Antiquitatibus. In quibus ambigo, magisne mirari conveniat singularem industriam, an summam eruditionem, & judicium exactum; quod etiam tum elucet, cum satius judicas judicio supersedere. Eo autem avidius hæc tua legi, quod ipsa argumenti præstantia, ac fructus mirificus, avocaret animum a cogitatione tot adversorum, quæ ab annis plusculis me circumglomerarunt; in his mortes quinque liberorum virtute doctrinaque præstantium. Atque hunc dolorem proxime auxerant motus Britanniæ vestræ, imo & nostræ; de quibus multa multorum literis, vera, falsa, ad nos deferuntur. His spero benignum Numen finem daturum propediem Serenissimo Regi, & universo Regno salutarem. Quam ad rem persuasissimus sum (atque hoc quoque constans de te est judicium) ea te consilia suggerere, quæ si sequantur, quorum maxime interest, non pacatam minus, aut florentem simus Ecclesiam habituri, quam superiorum Regum temporibus fuit. Hoc futurum, si ita caveamus superstitionem & sordes Pontificias, ut debitus interea honos constet primis Ecclesiæ seculis, nec medicina, quod dicitur, modum excedat. Hoc scio, curæ fore, tot Ecclesiæ patriæ amantissimis, & qui (quod bonis omnibus applaudentibus tanto cum fructu facis) peritiam antiquorum temporum cum illa proximi seculi feliciter sociarunt. Jam ad umbilicum penè perductum est opus nostrum de Gentili Theologia & Physica Christiana. Atque hoc in causa fuit, cur diutius rescribere neglexerim: Volebam enim, ut literæ meæ hoc ἀντίδωρον comitarentur. Sed enim eunte in Angliam filio meo Isaaco, adolescente ob studia & mores mihi pergrato, committendum non putavi, ut proficisceretur sine literis ad eum, qui obstringere beneficiis suis non cessat: ut vel in proxime editis Antiquitatibus tuis, cum alibi, tum ubi de Mariano Scoto. De quo quod autem vellas, & jure tuo facis, & mihi longè gratissimum fuit. Sed neque tot domestica charissimorum funera, morbi aliorum, etiam uxoris, ac meus præsertim ante annum, quem tum ego κλιμακτηρικὸν habui, meum me esse siverunt. Imo neque Typographum meum, dum opere superiùs memorato ferveret prælum, aliud esse ei subjecturum, mihi poterat persuadere. Verum hoc potius proximarum mihi literarum inter alia argumentum esto. Interea te, Reverendissime Præsul, Deus Opt. Max. salvum ac sospitem Ecclesiæ suæ conservet.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLI. IV. Non Apr. St. Vet.

Reverendissimi ac Illustrissimi Nominis tui cultor devotissimus.

G. J. VOSSIUS.

DXL.

Merico Casaubono.

Epistola familiaris.

Reverende & Clarissime Casaubone,

POstulato dedi filii mei Isaaci, ut Britanniam mox & Galliam visere liceret, lustrareque nobiliores Academias, & Bibliothecas, coram etiam compellare viros per orbem illustres, quo & doctior & prudentior patriæ se postea sistat. Sed quod dici solet, pecuniam esse belli nervum id non minus in studiis & itineribus eapropter institutis locum habet. Quapropter rogo, ut dum in Britannia agit, (id non ita diuturnum erit, quando in hac senecta nihil æque desiderem quam ut cito reducem liceat complecti) cura atque opera tua recipiat, quantum mihi ex trimestri spatio mense Decembri anni superioris, puta supra millesimum ac sexcentesimum quadragesimi cedere convenit. Sin jam Mercatori Londinensi Hoofdio id annumeraris; illas viginti quinque libras Sterlingicas percipere queat, quæ liberalitate Regia meo commodo expirarunt mense Martio. Sive filio sive Hoofdio pretium hoc annumeres, perinde erit. Opus nostrum, de quo sæpius scripsi, vix ante menses binos videre poteris. Nam mense opus erit, priusquam Typographus absolverit. Inde aliquid temporis sibi vindicabit, quod nonnisi compacta mittere amicis exemplaria soleam. De motibus Britannicis quid scribam, vel non scribam planè non video. Ita hic omnia augurantur alii læta, alii tristia. Deum assidue oro ut moderetur sic corda Procerum, ut omnia fiant Regni & Ecclesiæ bono. De rebus meis quid scribam? Si filius Cantuariam veniet, is (ita fore confido) pro viva erit epistola. Inter alia decretum ei in lucem dare Ptolomæi γεωγραφικά. Cum variis jam editionibus contulit. Si quid ad eum scriptorem observaris, vel aliquid eo pertinens ex paterna habeas Bibliotheca; rogo ne graveris communicare. Beneficium conferes illi qui ex Laurentum Lege, alienum nihil attollat in armum; sed candide suo quæque auctori transcribat. Vale, Vir summe pariter atque amice, ac cum uxorem lectissimam tum reverendum D. Decanum & universum venerabile fratrum Collegium plurimum saluta.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLI, VI Non. Apr. St. Vet.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

DXLI.

Guilielmo,

Archiepiscopo Cantuariensi.

Anxium ex motibus Anglicanis animum testatur, atque halcyonia Ecclesiæ exoptat.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

SAtis scribere nequeo, quam diu noctuque æstuet animus meus decumanis Magnæ Britanniæ fluctibus, pariterque affectus mihi optimus quisque videtur; tanto magis quanto quisque genuinæ reformationis à fermento Pontificio, ut intelligentior, ita amantior est. Et sane si tanti fluctus etiam Marpesiam cautem commovere posse videantur: quomodo hic ἀναίσθητος fuerit, quem tum beneficium à Serenissimo Rege in Cantuariensi Ecclesia mihi collatum, arctè adeo Cantuariensi Archiepiscopo colligavit: tum etiam tot tantaque beneficia tua tantopere obstrinxerunt eidem. Nec solamen hic facile invenio, præterquam

in

in voluntate Patris cœlestis, absque cujus voluntate, nec capillus defluit nobis. Multa ille facit, multa permittit humano sæpe ingenio impervia, sed æquis semper causis subnixa: dura quidem carni infirmæ; sed contestante Apostolo, salutaria semper diligentibus Deum. Cujusmodi prudentiæ Christianæ præcepta nihil opus memorare illi, cui ad humanos casus semper robur & æs triplex circa pectus fuit. Hac Spiritus sui gratia nec deinceps Dominus te, ut confido, destituet. Nos interea quotidie preces ardentissimas coram Deo fundimus, ut porro de Spiritu suo regat ac moderetur; &, si sic voluntas ejus, quæ sola est sancta, ferat, in annos plurimos Ecclesiæ tuæ servet incolumem, Serenissimi Regis, ac universi Regni bono.

Hagæ-Comitis, clɔ Iɔ c xli, Aprilis, Stilo Gregor.

Reverendissimæ tuæ & Illustrissimæ Dignitatis filius devotissimus,

G. J. Vossius.

DXLII.

Vossianum nomen in Sueciam quoque penetrâsse, ejusque virtutes amari affirmat: Omnia in melius ibi mutata se invenisse dicit; laudat diligentiam docentium ac discentium, inter illos Loccenium præcipuè, qui Antiquitatum Sueo-Gothicarum parat libros, translationem item legum Suecicarum. Regnum ipsum à fertilitate insigniter commendat.

Clarissime Vir,

NOn mihi excedit benevolentia & summa humanitas tua quam mihi domi tuæ non uno testimonio probasti. De qua si hactenus silui gratias agere per literas, tempori, amicis & continuis amicorum visitationibus imputabis, in quibus tuum tamen nomen semper nobis sacrum fuit, eritque mihi quamdiu spirabo. Nec prætermisi animum tuum in Patriam nostram summis (ut potui) viribus deprædicare, non solum Illustrissimis Regni Proceribus ubi ad eorum colloquium fui admissus, præsertim summis in Republica nostra Viris Domino Comiti de la Gardie, Regni Marscho & magno Cancellario, qui eruditionem tuam summam & piam maximi merito tuo faciunt, verum etiam omnibus bonis, quibus ingens ac divina tua virtus satis nota, mihique nusquam tacenda. Literas quas Hamburgo filio tuo Viro Clarissimo Isaaco destinavi, jam (ut opinione metior) acceperit: Optarem per literas ejus continuationem amicitiæ nostræ intelligere. Amicorum visitationes, tum iter de loco ad locum invisendi amicos cognatos mihi adhuc ad silentii veniam suffragabuntur. Quamprimum hic amoris mei error aliquam mihi requiem indulserit, locabo eam honori & reverentiæ eorum, qui mihi in Belgio doctrinæ & honestæ conversationis duces exstitere. Præteritis diebus Academiam nostram invisi reperique inter alios Loccenium Bhemiumque viros tibi addictissimos. Loccenius varia sub manibus habet, imprimis tres libros Antiquitatum Sueo-Gothicarum; in quos conferre constituit quicquid habet patria antiquorum institutorum, laudisque. Parat etiam translationem legum Suecicarum eamque bono Esthonum, Livonorum & Ingriorum. Cæteri pro sua quisque professione varia ediderunt & adhuc sub prælo habent. Eorum tamen nunc memoratione abstineo. Quoad publica exercitia & diligentiam docentium & discentium, vix dicere possum, quanta hic mutatio, quamque graviter bonæ menti litent. Numeravi, ut cæteros taceam, præsentes una disputatione è nobilium filiis nostræ nationis 97. & quotidie plures accedunt. Adeo ut vel ex hoc ego conjiciam, Musas extorres sedibus prioribus in septentrionem migrare & hic tantisper sedem figere dum alibi Mars detonuerit. Sed ignosces mihi, virorum eruditissime, si amore Patriæ meæ ejusque incrementis abductus de studiis aliter forte judico, quam tenuitatem meam decet. Video otia hæc & pretia etiam esse literis qualia in pacatissima Republica sub optimo Magistratu poni solent. Neque in aliis rebus divinæ benevolentiæ indicia latent. Nunquam hactenus tanta fodinarum copia, tantæque in iis divitiæ repertæ sunt, atque præteritis annis effoderunt. Quibus jam in omnibus hujus Regni Provinciis succenturiantur officinæ fabrorum, ut non dicam amnes sed rivos excoli hic videas & elaborandis metallis adhiberi. Provida hic ut ubique fuit rerum natura quæ maximis metalli cupibus adposuit sylvarum densitatem & aquæ mira profluvia, utpote sine quibus neque solvi neque procudi metalla potuissent. De hisce ultra quam volui scribo, sed non ut debui. Taceo tamen, hoc confidentia virtutis tuæ, quæ nihil in me contempsit, illud vero ex contemplatione rerum in patriâ cujus specimen adhuc in animo gero, eamque invitus in chartam conjicio.

Vale Virorum mihi maxime, & me optimæ honestissimæque tuæ familiæ officiosè commenda.

Holmiæ ix. Apr. Anno 1641.

Claritatis tuæ, filiali affectu observans,

Haraldus Appelboom.

DXLIII.

Doctissimo & Paternæ Laudis æmulo Adolescenti

Isaaco Vossio,

Joannes Peyraredus,

Salutem.

Pro tàm honorifica nominis sui in notis ejus ad Justinum facta mentione, prolixas agit gratias; quid interea conatus sit in Statium, itemque Tacitum, exponit, rogitans, si quæ ipsi vel etiam Doctissimo parenti observata sint, eorum se participem facere velit.

TI πτῶσιν τί δ' ἔπειτα. Liceat enim mihi cantatissimo illo versiculo te affari, doctiss. adolescens, dum in animo reputo, quam benignè quam honorificè à Patre tuo, non jam dicam quod universo orbe celeberrimum est, Clarissimo & Doctissimo sed virorum optimo exceptus sim, quot insuper à te & fratre, heu quondam tuo! charitatis officiis cumulatus, non possim me ἀχαριστίας crimine, quod ego fœdissimum semper duxi, nisi ex parte exsolvere; quod animo tamen meo non insedisse penitus Deum verè testor. Præterquam enim quod hac in parte non omnino mihi defui, datis ad filium meum sæpe literis, quibus illi haud maxime in mandatis dabam, ut aut vos præsens verbis meis salutaret, aut saltem per internuncios salutem deferri curaret, etiam illud in causa fuit, quod didiceram duas aut tres epistolas, quas ad Clariss. & Nobiliss. Virum Constant. Huggenum dederam, interceptas fuisse, aut intercidisse, & cum iis plurimas ad Statium & Tacitum emendationes, quas per eundem Nobiliss. V. tecum & Gronovio mihi per te amicissimo communicatas volebam. Accidit insuper ut dilata, præter spem, in longum tempus, quam in hanc urbem instituteram profectione, eadem opera scribendi ad te tempus protulerim. Sed tam pudendæ moræ pudorem auxit Clariss. Salmasii tam optatus nobis adventus, quam vobis gravis illius discessus. Ab eo didici de Patre tuo quæ me statim summâ lætitiâ perfudere, quam augebant reliqua de vobis, nisi subito turbasset & abstersisset fere omnem de fratris tui acerbo fato facta mentio, qui cum Patri chariss. fratri tibi amantissimo, toti familiæ vestræ, universo denique literatorum ordini æternum lugendus occiderit, nulli tamen flebilior quam mihi. Quem

si fata virum! sed in tanto luctu & negotiorum quibus obvolvor & involveris, nihil à me jam expectes, quo aut desiderium illius vestrum, aut meum solari possim. Illud enim in tanta clade vere expertus sum, Parvi dolores loquuntur, magni tacent. Quod ut maxime vellem εἰς βυχάλημα τῆς λύπης, tempus forte & verba quæ præpedit dolor, nec mihi satis in expedito sunt, me deficerent. Itaque ad lætiora, dilata in aliud tempus tam gravis casus memoria, deflectam. Nam quid, obsecro, jucundius aut honorificentius à Clariss. Salmasio audire potui, quam te exquisitissimis tuis ad Justinum notis æternum mihi nomen adstruxisse, nullo tamen aut perexiguo meo merito? Potes certe tu sine ullo famæ tuæ damno & intertrimento, quæ tecum nata per te in immensum crescit aliquid mihi de tua luce impertire, idem faciens ut qui lumen de lumine accenderit; vereor tamen ne apud eos qui me penitùs norunt, tantum affectui tuo dedisse, quantum veritati detraxisse videaris. Οὔτις τοι θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις. Nescio enim, ex animo dico, pudore an lætitia suffusus sim, dum me quoque principibus permixtum agnovi. An obsecro te tanti erant observatiunculæ illæ, quæ mihi Amstelodamo Lugdunum naviganti ὁ δὲ πάρεργον inter nautarum & vectorum strepitus notatæ erant, ut me tot titulorum & elogiorum mole fortè an invidia onerares. Hac quidem parte legis illius immemor quæ pretia rerum ex affectu æstimari vetat. Sed paucis tam parvo fama posteritatis constitit, quam mihi, qui quod ab ingenio meo aut doctrina sperare non poteram, a commendatione tua tam facile, tam præclare impetraverim. Quod nescio an tibi acceptum & inter beneficia referre debeam, qui me è tenebris eruere, & sic melius latentem in tantam lucem producere conaris. Etenim aut tibi tantæ ignoti hactenus hominis laudationis invidia sustinenda est, aut mihi contra anteactæ vitæ institutum & virium mearum conscientiam adnitendum est, ne tu temerè aut nimia charitate hæc de me prædicâsse videaris. Unde autem id consequi possim non video, nisi ad pueritiæ studia quæ mihi satis fœliciter cesserant, recurrendum, aut de novo triginta annorum miserè in summis ferè calamitatibus, aut agrorum cultura deperdita tempora resarcienda sint; quod ut vellem maxime & per negotia liceret, ætas jam fessa & ingravescens, totque insuper adversis facta, in tanta præsertim ingeniorum vilitate, non sineret; nisi igniculis quibusdam gloriæ, cujus apud bonos, non leve præmium est, succenderet, quos aut tu cum patre & fratre tuo, aut Gronovius noster mihi è Batavia discedenti subdidistis. Quamvis enim ruri delitescere & unius memet dominum fecisse latebræ, unica mihi cura esset: quamvis omni libraria supellectile destitutus essem, quam fratri juniori, abjecto omni instrumento artis clausaque taberna tradideram, ut tamen Gronovio, qui tum Statium excolebat satisfacerem, cepi etiamnum fallendo labori Poëtam illum in manus, in quo aut emendavi aut notavi non pauca, quæ serò ad Ampliss. & longe Clariss. Virum Sarravium Senatorem Paris. misi, tam ipsius gratia quam Gronovii, quem Lutetiam venturum ab ipso Sarravio per literas didiceram. Quo factum est, ut cum tantisper hic Gronovius commoratus esset & Sarravius paulo post cum delectis è Senatu Parisiens. Senatoribus, Rothomagum juri provinciam dicundo à Rege missus esset, ego interim utroque exciderim brevique postea Gronovium Massilia solvisse tum peragrata Gallia, & Venetias profectum esse, per literas ejusdem Sarravii ad Salmasium didicerim. Post exactum autem Statium quum unicum penes me Tacitum ex reliquis libris haberem, ausus sum etiam quædam in tantum Authorem, post tot tantorumque virorum, quorum scripta omnino, nomine ferè, mihi ignota erant, cui postremi conatus σχεδιασμάτια quædam ad te misissem, nisi quotidie messis sub falce cresceret, brevi omnia missurus ad te; & quia hæc & alia in lucem edere amicis & magnis viris impellentibus animus est, gratissimum facies si quæ ad illum observata tibi aut Doctiss. Patri tuo, eorum me participem esse velis, ut aliquatenus te retaliare possim. Habebis interea summarium eorum, quæ ad Statium elucubravi. Etiam quædam olim mihi puero notata ad Lucanum addidi, quia à Salmasio spes nobis injecta est te nobis illum tersissimum daturum propediem. Quo successu tenuem hunc laborem susceperim tuum erit judicium; interim meliora à te expecto, ipse meliora à te monitus daturus. Utrumque candidus imperti, aut his utere mecum, tam bene quam tibi paratis, modo ne in publicum prodeant quæ ad Statium pertinent, quem brevi editurus sum, & ad vos missurus. Cum autem hæc scriberem, opportunè reddita mihi est Clariss. Huggenii honorifica & amica pariter epistola, ad quem protinus rescripsi, & in eodem fasce & sub eodem involucro omnia quæ ad te pertinent obsignavi, eumque oravi, ut postquam ea aut percurrisset aut exscribi curasset, ad te perferri curaret; vicissimque si quid ad me rescripturus esses, per eum illorum mihi copia fuerit, quod ut certius & citius procurari possit, obsecro te ut non contentus ea via, uti velis opportunitate negotiatoris Bergeracensis, qui Amstelodami, agit nomine Villepontus, qui quicquid à te venerit Burdegalam deferendum ad Henricum Boudeüyns, quæ illius est humanitas & affectus erga me curabit. Adjecissem his quædam Epigrammata à me nuper effusa potius quàm elaborata, nisi ea fere jam sub prælo essent, & te tanta mole ineptiarum obruere vererer. Satis in præsentia harum veniam impetrare. Sed jam finem faciam, postquam Chariss. Patri tuo, lectissimæ Matronæ Matri tuæ mihi summopere colendis, totique adeo sanctissimæ familiæ tuæ prospera omnia ex animo voverim. Vale tu, atque iterum vale, merito tuo mihi amicissime Adolescens, meque tui tuorumque observantissimum porro quod facies amare perge.

Dat Lutetiæ XII. Cal Majas,
Salutis nobis per Christum
partæ, 1641.

DXLIV.

Clarissimo Viro

Gerardo Vossio.

Litem de Grammatices suæ Compendio significat, Regio nutu dein compositam.

QUæ populum scire, uti nunc sunt res nostræ par erat; ex epistola quam nomini tuo, Vir Clarissime, inscribere ausus eram, nota sunt: quæ sapientes, ex ista si vacat, seductus accipies. Quum Grammaticam Scholis apud nos Edicto imperatam omnes propemodum docti atque indocti clamitarent alii curtam, prolixam alii, hi methodum, illi materiam incusarent, Danesius quidam Epitomen Grammaticæ edidit: hanc Haineus (quem Misum ego, quia Gallis *Haine* odium sonat, agnomino) apud Archiepiscopum Cantuariensem, Episcopum Cicestrensem, alios mancam clamitat, suam ex Regia Danesiana consutam promovere studet; res ad Regiam Majestatem defertur, cujus mandato evocatus ego huic operi designor: quod à me absolutum Rex ad Proceres qui illi à Sacris Consiliis demandat, hi ad Scholarchas tres & his adjectum Haineum, pernicioso credo consilio, ne & hìc novas res moliri arguerentur qui mihi autores. Plura cùm publicus tum privatus super recenti vulnere ex obitu dilectissimi filii adjicere non permittit dolor. Si quid erit, quo, vel consulendo, vel monendo, aut etiam, si promerebitur, cohortando, me beare dignata fuerit nota mihi dudum prolixa tua humanitas; faciam ne apud ingratum aut immemorem pereat illud beneficium, verùm trabali fixum clavo stet apud eum, qui te meritissimè semper coluit, religiosissimè usque colet, est eritque tuus,

Londini, Maji Nonis, an.
Domini CIↃIↃCXLI.

THO. FARNABIUS.

Ego

Ego jam per quinquennium secessi in rus meum ad vicesimum ab urbe lapidem. Londinum subinde viso. Si quid ad me voles, tradet mihi Assuerus Regemortetus, alumnus quondam meus, qui Lugduni studuit, suscepitque gradum Doctoris Med. Habitat is Londini, in vico qui vocatur Lime street.

DXLV.

D. Gerhardo Joanni Vossio,

τῷ πάνυ,

Ludovicus Crocius

S. P. D.

Commendatitia. Quâ simul significat, quàm malè secum agatur ab Rectore novo, Jo. Combaisio, qui publicâ disputatione Syntagma suum propter assertam universalem gratiam, ut Heterodoxum & Huterianum sugillaverit. Dolet magnum multorum offendiculum, sibique constitutum esse ait, conscientiam quantum possit, liberare, & deinceps omnibus malis opponere patientiam.

Virorum maxime,

MOre nostro juvenes literatos ad vos iter suscipientes & immensum eruditionis vestræ pelagus admirantes literis meis fores vestras pulsare jubeo, quæ mea est confidentia. Eapropter ignosces si in publica simul & privata tua commoda ita pecco. Neque enim aliter possum, quando discipulis meis multum inde emolumenti cupientes, ut gratè fatentur, servire cupio. Nunc sisto Henricum Oldenburgium, Collegæ quondam mei in hac Schola filium, in Academiam Ultrajectinam abeuntem, ex quo cognosces quam male nobiscum agatur ab Rectore novo, Johanne Combaisio, qui publica hodie disputatione Syntagma meum propter assertam universalem gratiam allegatis verbis meis in Thesibus suis ut Heterodoxum & Huterianum traduxit & sugillavit, non sine magno multorum offendiculo. Collega meus D. Bergius, qui Excellentiam vestram mecum officiosissime salutat, partes nostras contra eum piè simul & cordatè egit; sed surdo narratur fabula: quoniam Palladio suo, absoluto Reprobationis decreto, ex quo omnes, qui non sunt singulariter electi, nulla prorsus ratione damnationem evitare possint. Quid ad hæc dicent Lutherani ad consocerationem Ecclesiarum Evangelicarum toties a piis Majoribus nostris provocati, si videant nos viperinis morsibus invicem confici, & gratiam universalem omni modo negari, qua conciones Evangelicas enervari ad ravim usque inculcant: Moderata docendi ratio sordet huic seculo, & θερμότης multis bonis utrinque improbata plerisque allubescit. Conscientiam liberabimus, quantum possumus, & patientiam deinceps omnibus malis, Deo juvante, opponemus. Acta Alenconiensa hisce diebus à D. Mestrezatio Parisiensi Theologo, Viro moderato, accepi, quibus causa Testartii & Admiraldi cognita & definita fuit. Vobis ea haud dubie nota sunt. Quid verò de iis videatur, velim mecum amiciter communicari. Utinam Buceros, Junios & his similes Theologos haberemus redivivos, viros sapientia & charitate maxima præditos; ne aliter sentirent quam proletarii, aut etiam ὀξύθερμοι quidam novitii. Sunt nunc multi in vulneribus Ecclesiæ ungues. Sed quid quiritor? Claudo, avocatus laboribus officii. Bene vale, Vir maxime, & salve πανοικί.

Bremæ VI. Kal. Jun.
An. CIↃIↃCXLI.

DXLVI.

Quantam in Meursio & Pontano jacturam fecerit, explicat, jam unicum sibi Vossium superesse, Heinsii enim benevolentiam se tantopere non ambire: at Salmasio innotescere vehementer cupere, atque ut fidelem hac in parte operam Vossius sibi præstet, etiam atque etiam orare.

Excellentissime, Clarissime, Doctissimeque Domine Vossi, amice fidelissimâ gratiâ conjunctissime,

AB excessu communis amici nostri Clariss. Domini Meursii τῦ μακαρίτυ tanta exercuit animum meum consternatio, ut in unico isto viro omnium ferè amicorum me fecisse jacturam putaverim. Id causæ fuit, quod & tui quædam quasi temporaria me incesserit oblivio; quam consueta literarum missiculatione in præsens abstergendam duxi. Te etenim ex omni amicorum numero, quos Belgium mihi conciliavit, solum me reliquum fecit ἡ ἀγαθὴ τύχη. In primis nemo illic mortalium præter te nunc est; cui debent aliquid studia mea, posteaquam heu! amisi charissime caput D. Johannem Isacium Pontanum, etiam νῦν ἐν τοῖς ἁγίοις. Nisi si etiamnum in pectore Clariss. Scriverii nostri, amoris erga me pristini vivat scintillula. Nam de Heinsii affectu vereor ne certi aliquid sperare mihi liceat; quippe quem versilis animi hominem & in amicitia inconstantem esse perhibent. Utut sit, ipsius benevolentiam tantopere non ambio, modo tu me favore, quo soles, prosequi non desinas. Salmasio equidem, Viro celeberrimo, & seculi nostri Varroni, innotescere vehementer discuperem; si idoneus mihi pararius & proxeneta obtingeret, qui animos nostros mutui amoris vinculo conjungeret, aut saltem ad amicitiam ipsius facilem mihi aditum pararet. Huic rei cum neminem te aptiorem sciam, peramanter rogo, imò omnibus abs te precibus contendo, ut fidelem hac in parte operam mihi præstes, & quacunque poteris ratione (poteris autem plurimis) tanti viri favorem & benevolentiam conciliare mihique comparare studeas. Ut vero ipse, fortasse ardui, hujus negotii initium facerem & velut fundamentum ponerem, literas Salmasio inscriptas exhibendas duxi; quas velim prima quoque occasione Lugdunum Batavorum, per bonæ fidei internuncium, ad Salmasium perferendas cures; verùm non sine adjunctis tuis literis, quæ nostris gratiam pariant & auctoritatem. Epistolio meo comitem dedi Simplicii Commentarium in Epictetum, manu Clariss. Meursii ad exemplar Manuscr. diligenter emendatum, quem ipsi fore gratissimum confido. Cæterum nullus dubito, quin lucem aspexerit Tractatus tuus de Origine Idololatriæ. Si ita est, obsecro te istius libri unico saltem exemplari me bees atque impertias. Quinimo nisi grave tibi nimis sit, majorem in modum abs te peto, Henrici Canisii Antiquas Lectiones, quocunque tandem pretio, isthic coemere, & huic Bibliopego nostro domuitionem paranti committere digneris: cui in mandatis dedi, ut meo nomine solveret quicquid petieris. Vehementer enim indigeo istius libri usu. Quod me attinet, totum nunc habet Saxo meus; quem tandem aliquando post tam diu frustratam multorum expectationem publici juris facere constitui, Deo juvante & vitam ac valetudinem clementer suppeditante. Vale, Vir eminentissime, & me, ut soles, ama.

Soræ, v Id. Junii, CIↃIↃCXLI.

Tui observantissimus,

STEPH. JOH. STEPHANIUS.

DXLVII.

Viro Clarissimo

Stephano Stephanio,

Professori Historiarum.

Saxonem edenti applaudit, amicitiamque Salmasii ipsi spondet.

Clarissime & Amicissime Stephani,

MUlta me in literis tuis delectarunt, præcipue quod scribis, jam totum te esse in Saxone tuo, eumque propediem visurum lucem. Bene de te opera hac mereberis; melius de patria Saxonis, tuaque; optimè de omni Repub. literaria, ac posteris universis. Semper mirificus me amor tenuit tam nobilis Scriptoris; nec mirari satis potui, eum dictionis cultum barbaris temporibus conspici in gente adeo ad Arctum remota, quem frustra desideraremus iis in locis, ubi vernaculus fuisset sermo Romanus. Nec debuit Scriptor ille debere alteri salutem, quam civi suo, inque tuis, ante omnes, Stephanio, cum multis aliis nominibus, tum imprimis τὸν στέφανον promerenti ob civem servatum. Quid enim aliud censeam, qui jam ante annos XIV, ex castigationibus tuis, Heinsio mihique (qui & illo tempore amor erga nos fuit tuus) inscriptis, imo ut tu scribere non dubitabas, dicatis, satis perspicere mihi visus fui, nihil à te profectorum, nisi ingenio tuo doctrinaque dignum, ac magna industria elaboratum. Applausum totius eruditæ caveæ jam nunc ausim tibi polliceri. Atque utinam jam reversus è Galliis foret ὁ πάνυ Salmasius, quem intra mensem vel circiter affore spero: simulac redierit, tradam ei quæ illi misisti. Interim metuere incipio ne ea jam habuerit à filio Isaaco. Scis non alienum fuisse à moribus τοῦ μακαρίτου, nostri amici, ut libros grandi pretio divenderet, postquam prius exscripsisset, quod in rem suam foret. Si ausus fuissem reserare, non dico literas tuas, quod nefas duxerim, sed fasciculum illum in quo liber ille, contulissem cum variantibus lectionibus codicis ejus, quem à filio meo Isaaco habuit; cujus & propterea non sine præconio meminit. Utcunque est, commendabit te satis incomparabili viro hic erga ipsum affectus tuus; & si quid deesse videbitur, id supplebit nostra oratio, qui te in oculis ferimus. Henrici Canisii Lectiones varias nancisci nondum potui: nec ipse habeo; sed quando opus, utor codice, qui est in Bibliotheca Amstelodamensi. Intra sex hebdomades Leidæ distrahentur libri Clariss. Fran. Gomari; in cujus Bibliotheca quin sit futurus, nullus dubito. Si aliter nequeo, opera dabitur, ut inde tibi mittatur. Vellem nunc plura, sed ecce jam advenit Bibliopega vester. Quare abrumpam. Verum inquies, nihil respondes de opere tuo, quo Idololatriæ originem atque progressum, atque adeo, ut Theologiam Gentilem, ita & Philologiam Christianam persequeris. Ita est, sed dicare statueram in Anglia, summati viro. Nunc res illic turbatæ me consilii ejus anxium reddunt. Hoc unum obstat, quo minus habeas. Jam absoluti Libri IV. solaque præfatio desideratur. Interim sic habe, ex primis te fore, cui hoc affectus mei testimonium sim missurus. Plurimam salutem dicito præclaris viris collegis tuis; quorum uni nunc scripsissem, nisi temporis angustia excluderer.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXLI, x Augusti. Τάχιστα. Nec enim aliter nunc potui.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DXLVIII.

Libellum in amicitiæ tesseram, judicioque ejus submittit.

Vir Clarissime, Domine observande,

JAmdudum gestit animus aliquid ad te literarum dare, quibus significarem, quanti faciam, quod tibi innotuerim. Merebatur id summa humanitas tua, qui per varios amicos meos sæpius me salutari, benevolentiamque mihi tuam declarari volueris. Impellebat me admiratio eruditionis tuæ. Ei proposito exequendo, quæ hactenus defuit, nunc data est occasio. Neque enim debuit, sine literarum familiariori alloquio, te adire libellus hic, qui his diebus ex Musæo meo erupit: quem, quæso, ita recipias, ut ab æstimatore tui profectum, receptum ita judices, ut nec veritati amicum, si forte, officere, nec ea, ubi non assecutus fuerit, carere permittas. Certè enim tuum est in hoc negotio veritatem clarissimam facere, qui eam & prophanæ & ecclesiasticæ Historiæ cognitionem, sacrarumque literarum peritiam, itaque subactum judicium habes, ut melius quàm quivis alius ea de re disserere possis. Meum certè nihil nisi voluntatem sacras Literas illustrandi consensumque cum orthodoxa Ecclesia laudari, aut potius probari volo. Magnus, ut ajunt, est vir ille, cujus sententia à nostra dissidet. Quem tamen non possum mihi persuadere seriò id spectasse, quod quidam volunt, ut Papa non sit Antichristus. Potius est, ut credam, voluisse ipsum ostendere, quo locis is, tanquam Antichristus, habendus sit, qui nihilo melioribus encomiis in S. Literis afficiatur, quam quibus Cajus aut quivis alius impius, idololatra, tyrannus, impostor, affici potuerint. Si tamen alia mens ipsius est, ἄγχον πλοπμῶν τ' ἀλήθειαν. Ego cum magno isto viro litigare non volui; quod quovis tempore mihi licebat, quid in istis sacris textibus dici putarem, exponere visum est. Si alius aliter judicat, præstare non possum. Comparet dicta, Lector, & verum vincat. Tu verò, Vir Clarissime, si me judicii tui certiorem feceris, maximo me affeceris beneficio. Vale & bono Literarum perenna.

Dab. d. 11 Jun. 1641.

Clar. tuæ observantissimus,

JOHANNES COCCEIUS.

DXLIX.

Viro Clarissimo

Johanni Cocceio.

Epistola familiaris.

AMavi te & æstimavi jam ab eo tempore, quo Brema ad me misisti primum, ut arbitror ingenii tui fœtum. Quem quanti fecerit ὁ μακαρίτης Dionysius meus (utque post tot annos in ea ætatula, annorum nempe ter septenorum, Orientis linguis impensos) sæpius ex ipso lectis tuis, audivi, & non sivit posteritatem plane ignaram esse judicii sui in notis ad Maimonidem de Idololatria. Id opus jam ante quinquennium prodiit in lucem, sed non manus hominum, quia dum ego aliud opus molior de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana, jacuit apud Typographum, expectans duntaxat, ut nostra, ob argumenti similitudinem qualem qualem, prodeant simul. Interim me mortes meorum, & aliorum morbi valde afflixerunt, nec sivere satis officio fungi in eo, ut amicorum literis responderem. Tam bella tamen scribendi occasione, nolui esse negligentior: etsi nondum legissem, quæ de Antichristo adversus illustrem virum observasti. Nempe paulo postquam & literas, & munus hoc acceperam, intervenit amicus,

cus, vir eruditus, qui ubi in mensa conspexit dissertationem tuam, ad dies tres quatuor petiit sibi legendi fieri copiam. Nolui negare id homini amico: præsertim quia forem id temporis negotiis variis distentus. Sed cras ut censeo, restituet: neque enim eludet eum, qui sese dicit, legendi tua desiderio teneri. Sed cave putes, auctorem quicum tecum negotium est, non sentire quod scribis. Quantum novi videt multa superstitiose geri in Papatu, & tyrannicè. Sed & aliqua in Ecclesiis aliis solet improbare, & omnia metiri imprimis doctoribus antiquis. Intelligo jam respondisse iis, qui priores refutare aggressi. Sed ne γρῦ quidem eorum vidi vel editum, vel meditum. Ita distrahor, ut non possim vacare iis quibus velim. Interea gratias tibi ago pro munere, atque ita habe, multum te diligi à me, & magnopere optare, ut quale id donum, quod olim legi, multa elabores. Ecclesiam & Rempub. literariam tibi planissime obstringes. Summis viris & Theologis Makoskio, & populari Vedelio, plurimam, ubi otium erit, salutem dicito: Et simul à Vossio tuo qui nihil æque quam pacem & concordiam reformatæ exoptat Ecclesiæ, permultum salve.

III Kal. Quinct. ClↃ IↃ CXLI.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DL.

Joanni Meursio Joannis Fil.

Epistola familiaris.

Eruditissime & Amicissime Meursi,

NUdius tertius tuas accepi literas & simul Dissertationes civiles miscellaneas, longe gratissimas. Quid enim jucundius esse possit, quam magni Parentis tui non degeneris filii videre monumenta, Parentis inquam tui, quem ego semper sic dilexi, ut fratrem non potuerim magis. Exemplar, quod jam decreram heri, transmittam cras Nobilissimo Mylio, & aliis, quos præclari patris tui amantissimos putavi. Animus erat nunc longas ad te literas dare, sed jam hora ea instat, quâ abeundum mercatori Severinio, quem sine meis ad te literis abire nefas putavi. Jam horas quatuor & ultra distinuit vir doctus Superintendens Lippicus: quo factum ut spe exciderem omnia perscribendi, quæ vellem. Sunt ea pluscula, sed id alteris fiet literis. De Jacobo Marci solum tangam. Putavi ego jam diutissime impressa esse, quæ illi & ego, & filius Isaacus, sic commendaveramus. Quid faciam, si tanta est hominum incuria, nequid gravius, & verius dicam. Si liceret, vellem nunc scribere Clarissimo Dom. Erastio, quem intellexi jam redusse in Academiam Soranam. Nam sero desideravi ad quædam responsum. Salutare nunc satis eos erit: uti & egregios viros D. Lautenbergium, sæpius Doct. Erastium, sæpissime Magistrum Stephanium. Unum addam, quem, ni memoria fallit, vidi nunquam: Is est magnus, Joannes Raw Logices & Eloquentiæ Professor, cujus fratrem, nunc Constantinopoli agentem, me aliquoties convenire memini. Narrabat ille mihi de Cornelio Nepote ab illo edito, sed etsi inquisierim, videre illum nondum licuit, verum Bibliopola Amstelodamum spem ejus videndi fecit: idque paucas intra hebdomadas. Vale amicissime juvenis, cujus causa ego omnia velim, & optimæ matri, de qua ego & uxor crebro loquimur, & quam his terris vivere optaremus, plurimam dicito salutem: simul elegantissimæ virgini sorori tuæ.

Amstelodami, ClↃ IↃ CXLI. XIV Jun. St. N. Tαχέως.

Tuus æternum, & supra quam credere possis,

G. J. VOSSIUS.

DLI.

Joanni Antonio van der Linden.

Hesychium mittit: filium Isaacum itinere suo Britannico-Gallico præclaram Reip. literariæ operam navaturum esse, promittit.

Clarissime Van der Linden,

NOli existimare, quia tam longo tempore non responderim, eo minorem esse erga te affectum meum. Sed sic statue, nec valetudinem meam, nec meorum, nec adversa alia, isthoc sivisse, ut meus & amicorum forem. De Hesychio sic habe: tantum me expectasse, per quem tuto mitterem. Nunc juvene hoc qui à Clariss. Cocceio mihi literas addidit, se sponte ad isthoc onus offerente, nolui ultra differre: præsertim ex quo filius Isaacus, cujus gratia diutius reservatus, in Angliam abiit, inde Gallias petiturus. Haud facile dixerim, quam utilem literariæ Reip. apud Anglos operam navet, tam multis Græcis scriptoribus, tum ineditis describendis, tum jam editis cum vetustis exemplaribus conferendis. Et ut bene eum novi, nihilo magis claudicabit hac parte ejus in Galliis industria. Interea nihil impedit, quo minus clarissimus Schotanus adnotet, quæcunque sibi ex veteris amici mei Sopingii codice usui esse possint. Ubi redierit meus perscribam. Quanquam malim, si is fortassean, ut juvenes solent, tardius reditum paret, temporius Hesychium recipiam. Subinde consulendi ejus occasio mihi etiam incidere solet. Semper enim hunc scriptorem literaturæ Græcanicæ non librum, sed thesaurum putavi. Nihil attinet, ut arbitror, pluribus de hoc tempore distinere: feriæ instant caniculares; quibus ut spero coram te amplexari, & sermones una jucundissimos serere licebit. Vale Clarissime & Amicissime Van der Lindi.

ClↃ IↃ CXLI, III Kal. Quinct.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DLII.

Libros dono sibi transmissos impense laudat, gratiasque pro iis decentes agit.

Præstantissime Vossi, & quia religiosum me cultorem tui non aspernaris numero amicorum adscribere, eoque nomine censere, Amice summe,

SOllicitè mihi anquirenti qua usus opportunitate responderem ad priores quas ad me dedisti literas prid. Kalend. Sextiles ClↃ IↃ CXLI, ecce alteræ à te scriptæ quidem Kal. Decemb. mihi verò redditæ Kal. Majis superveniunt. Tantum moræ desideriis nostrum mutuis, (ut etiam de meis hinc ad te missis suspicari datur) post emensum mare non ita magnum creat tantilla intercapedo terræ, XX sc. à Londino milliarium. Tanquam verò parum foret me nihil tale meritum literarum tuarum humanitate dignari, pergit propensa tua benignitas, jam ante satis obligatum, irremunerabili librorum beneficio ulterius mancipare, quos ab ingeniis vegetis, judiciis solide tersis profectos, ab amicissima manu quam semper admiratus exosculabar missos, nisi venerer, dispeream male, mortalium omnium stupidissimus, ingratissimus. Ut enim de exactissima Maimonidæ editione eruditissimi filii tui tralatione notisque exornata taceam; (quis enim juvenis ad literas nati & formati, jamque μακαρίτα, merita verbis consequi velit, æquare valeat?) quàm altè atque ex ipsis adeo reconditissimæ Scientiæ archivis, Theologiæ Gentilis & Philosophiæ Christianæ (tanquam Nili ex Goyome & Lunæ montibus per Zaire & Zambre lacus, Abyssinos populos, Nubias regiones,

Æthio-

Æthiopiam, Ægyptum, septena dein ostia in Mediterraneum deflui) originem & progressum ex antiquitatis rupibus & ruderibus, per Theologorum scita, Philosophorum placita, Poëtarum mysteria, Historicorum fastos & fidem ad nos deducis, omnigenâ fretus eruditione, linguarum cognitione penitissimâ, ingenii vena mascula, judicii acie heroicâ, methodi luce planè divinâ. Sed unde mihi hunc calculum? Homini à Musis averso, quarum castra Academica adolescens olim deserui, nomenque dedi ad Colonias Martias? atque inibi florem ætatis diu exercui: Terra tandem marique per Galliam, Hispaniam, Hiberniam jactatum me paupertas impulit audax in hoc pistrinum, docere coactum antequam didicissem, redegitque dura Dea ut necesse haberem ad studia per fastidium relicta me recipere. Ubi nec inutili nec planè inglorià defunctus opera θυμηπολιὼ & πλανηλιὼ emensus, ἀποδιωκτικὼ jam sperare cœpi. Sed & hujus spei incisus est nervus, exorto apud nos dissidio usque ad arma civilia; quorum furorem avertat precor Deus, qui te, Vir Clarissime, mihique charissime, tuos tuaque tueatur. Ita vovet

Ex agro Cantiano, prid. Kal. Quintilis, 1641.

Merito tuo,

voto meo tuus,

THO. FARNABIUS.

DLIII.

Clarissimo

Arcerio.

Hesychium sistit eumque fore confidit, qui exornando expoliendoque eruditissimo hoc Grammatico eruditorum spem expleat.

Eximie & Clarissime Vir,

Dic bona fide, nonne satis diu videor tibi elusisse spem tuam? Sed ut olim Varro Satyram inscripserat, Est modus matulæ; sic ego dixerim cessationis, quam tu, ut confido, consules boni. Tandem igitur Hesychium mitto, postquam Britanniam petiit Isaacus meus; cui nihil æque in voto, quam ut ingenio industriæque tuæ plurimum eruditissimus debeat Grammaticus. Multi hactenus Scriptorem eum promisere; sed te eum fore confido, qui spem expleas Reip. literariæ. Pluribus loquar tecum occasione alia, nam is, per quem Hesychium mitto, jam adest, & si ante vesperum abire volet, uti decretum, ultra morari non audet. Salve amicissime Arceri, & nos tui gratia omnia velle existima.

Amstelodami, ciɔ iɔ c xli. iii. Kal. Jul.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

DLIV.

Gratiam Dei Universalem acriter impugnari docet, nuperque Synodum Suyd-Hollandicam Roterodami coactam, omnibus, qui pro illa starent, Sabellianismum, Photinianismum, Pelagianismum Socinianismum, imò Sadducaismum, & Atheismum imputâsse, quibus tamen conscio Senatu sit responsurus.

Placuit, Vir maxime, harum latori, prælustris Proconsulis Dantiscani ab Hoben filii profecto, in Academiam Leidensem profecturo, in conspectum tuum me venire paratio, ex quo didicerat omnibus bonis adhuc à me missis fores Musarum tuarum fuisse apertas. Patere igitur Virorum amicissime, ut & hic experiatur id nos ex vero sibi testatum fuisse. Concertationum Scholasticarum, in quas nos Zelotarum quorundam importunitas conjecit, ὑποτύπωμάτιον quoddam mitto, ut intelligas in quo nunc versemur pulvere. Synodus Suyd-Hollandica Roterdami nuper celebrata, ut & Professores Leidenses pessimè de nobis informati videntur: quippe qui literis suis tum ad Magistratum nostrum, tum ad Collegium Scholasticum & Ecclesiasticum datis deplorant quod Schola & Ecclesia hæresibus variis contaminetur, quæ hic fuerit prælustris officina Veritatis & Orthodoxias. Putant enim hic foveri Sabellianismum, Pelagianismum, Semipelagianismum, Photinianismum, Sadducæismum, Atheismum. Vix monstra horribiliora Orcus habet, quam apud nos stabulari credunt optimi illi viri. Nimirum quos dogma de universali & sufficienti gratia non poterat de ponte dejicere, illi tot ab antiqua Ecclesia damnatis hæresibus erant gravandi. Miror vestros tam præcipites fuisse, ut se ad æmulorum nostrorum prava desideria rebus nostris immiscuerint & præjudiciis suis gravare voluerint. Spero Deum & Magistratum illius ministrum remedium inventurum tanto malo & morbo. Precibus & consilio nos juvabis, ne causam bonam malè agendo perdamus. Bene vale, & salve πανοικὶ à D. Bergio, D. Willio & me, Virorum optime, maxime.

Brem. Aug. 4. ciɔ iɔ c xli. secundum veterem formulam.

R. D. T.

Observantissimus,

L. CROCIUS.

DLV.

Epistola familiaris, præcipue rogat ut Gronovio calcar addat, ad accelerandum iter matureque subeundum munus Professoris.

Eminentissime Vir, Amice maxime.

Cum ad vos rediturus esset amicissimus noster Fontanus Medicus, qui per aliquot dies nos Daventriæ dignatus est præsentia sua, dimittere eum nolui sine literis meis ad te, quem ego perpetua observantia mihi colendum sumsi, & cujus memoriam non nisi cum vita deponam. Ejus affectus mei testimonium perhibebit hic noster, qui has ad te defert, eademque opera renunciabit, quanto cum honore, cum & præsens adesset noster Isendornius, sermo nobis fuerit de Clarissimo Domino Vossio, non sine ingeminatione illius voti, ut is diu nobis sit superstes. Utinam vero, Vir Clarissime, occupationes tuæ, quas promovendis literis perpetuo impendis, aliæque curæ domesticæ tantum otii tibi concederent, ut ad exemplum Fontani excursione aliqua in hasce oras, suavissimoque amicorum alloquio ac hospitalitate, mentem aliquatenus reficeres; foret id nobis supra quam dici potest acceptum. Optamus id quidem vehementer; sed si respicimus incommoda ingravescentis ætatis, voto isto potiri vix licebit. Spero autem me circa Nundinas Amstelodamenses, si Deus volet, in vestram urbem venturum, tunc & te videbo, coramque jucundum os oculosque suaviabor. Interea summo cum desiderio exspectamus literas à Gronovio, vel potius eum ipsum, ut subeat apud nos Professionem, ad quam illum vota & studia nostra jampridem destinarunt. In suis, quas ante tres menses ab eo accepi, valde miseratur jacturam nostrarum literarum quibus statum & conditionem hujus Professionis pluribus perscripseram; ideoque jam in alium id munus collatum esse existimat. Respondi autem, rem adhuc esse integram, nostraque intercessione effectum, ut Proceres nostri, reditum illius se expectaturos, promiserint, modo certiores reddamur, ipsum hanc vocationem suscepturum. Postquam redux factus fuerit in Hollandiam, sine dubio te compellabit, antequam ad nos scribat,

bat, vel ipsum se sistat. Rogo itaque, Vir Clarissime, ut rei literariæ hoc officium præstes, optimoque Gronovio calcar addas, ne ulterius tergiversetur, oblatam hanc felicitatem, quam multi concupiverunt, pauci verò sunt adepti, serio amplecti. Experietur sane, rebus ac studiis suis hac ratione optime consuli, multumque præsidii in amicorum benevolentia hic sibi repositum esse. De Professione Trajectina necdum aliquid certi est statutum. Deliberant adhuc à quorum suffragio res pendet. Fervor iste, quo pridem ferebantur ad tertium Juris Professorem vocandum, videtur frigore aliquo contactus. Interim nostra sorte hic contenti vivimus, si non æquè splendida, certè non minus quieta, & studiis nostris accommoda. Nostrum quondam spectrum nocturnum Trajecti jam moratur. Si is favorem illum, quo nonnulli è Primariis in nos propensi videbantur, poterit imminuere, sine dubio ostendet se ea in te non alium quàm à multis bonis viris, quos arrodere consuevit, hactenus est cognitus. Nisi molestum tibi est, Vir Clarissime, data occasione uti me insinues in gratiam Clarissimi Domini Lyræi, summopere rogo. Eam quippe commendationem mihi multum utilitatis allaturam certo scio. Deus Optimus Maximus te, Vir Clarissime, cum tota familia benignissime protegat.

Dabam devotissimo affectu Daventriæ Idibus August. ann. cIɔ Iɔcxli.

Tuæ Eminentiæ omni fide & officio addictissimus,

J. Christenius.

DLVI.

Ejusdem cum superiori Epist. DLIV. *argumenti.*

NEscio sane, Vir celeberrime & amicorum maxime, an Dantiscanus ad vos iturus certaminum nostrorum initia proculdubio exhibuit, in quæ conjecti sumus à malefico & ingrato discipulo. Nos stamus pro Gratia universali ac sufficiente, quam cum speciali Electionis gratia nihil pugnare existimamus. Nisi illam afferamus, non videmus quomodo Euangelium satis plenè docere & justitiam Dei damnantis eos, qui non credunt in Christum, tueri possimus. Sed sunt qui hanc doctrinam dicunt putidam & humani cerebri figmentum. Mirum, inter Theologos Christianos esse, qui secius quam Jurisconsulti de favoribus humanis, de favore divino sentiant. Illos enim prudentes juris ampliandos censent. Nunc iterum exemplar mitto Thesium nostrarum, si prius forsan non sit redditum. Synodus Suyd-Hollandica nuper Roterodami coacta de liticula Scholæ nostræ ad Senatum simul & nos scribere non dubitavit, & nobis improperare hæreses antiquitus damnatas, Sabellianismum, Photinianismum, Pelagianismum, Socinianismum, imo Sadducæismum & Atheismum; de quibus ne per febrim unquam somniavimus. Respondebimus conscio senatu, qui hoc ipso die nos in Curiam vocat, ut de hac re deliberaretur, & quod controversiosum est prudenter sopiretur: quod ut fiat, Deum veneror. Vorstius & Glaneus harum latores, vivarum instar epistolarum erunt, & statum nostrum vobis prolixè exponent. Quapropter ego nolo latius. Bene vale, Virorum maxime & salve à nobis *meritò.*

Brem xxiii. Sextil cIɔ Iɔcxli. secundum veterem formulam.

Clariss. tuæ, observantissimus,

J. Crocius.

DLVII.

Hugoni Grotio.

Isaacum filium salvum in Galliam venisse benigneque ab eo exceptum, impense gaudet, ac ut favore eum porrò prosequatur, rogat. Quid editionem operis Theologico-Physici moretur, indicat, ac caeterorum quoque studiorum rationem reddit.

CUm gaudio intellexi ex literis filii Isaaci, ut salvus Parisios venerit, Excellentiam tuam compellarit, & quod fore sciebam, acceptissimus fuerit; Clariss. Salmasium, alterum orbis literati decus, cum dolore suo non repererit, eò quod in Burgundiam abiisset. Nec dubito, quin ab eo tempore Excellentiam T. compellarit sæpius: nisi forte quod factum nolim, veneratione ejus fastigii veritus sit, ne in publicum peccaret. Quamobrem licet non ignorem, alloquio neminis, reddi posse doctiorem, prudentiorem, meliorem; ab uxore tamen commonendum putavi, ut ne sine causa, & modo interpellaret: atque interea, ne paucis istis mensibus, quibus in Galliis futurus, diffluere sibi patiatur occasionem tam bellam, nec postea redituram. Tuæ vero Excellentiæ, curæ eum fore, usque adeo sum persuasus, ut neque id rogandum magnopere putem. Imo si peccandum est, in hanc filium partem peccare malim, quod sæpius compellet, quam subrusticus pudor sineret. Et tamen non ignoro, heroicæ mentis tuæ negotia, partim Regni Suecici, imo aliorum etiam ingeniorum bono, partim Ecclesiæ Catholicæ, quam soli adspernantur vitilitigatores omniscioli, Ecclesiæ veteris contemptores, qui magis magisque cornua ubique tollunt ob felicem in Britannia successum, ubi meliores eorum, quos dicere nolo, meliorum se mortem expectare creduntur, sequiores vero etiam, manibus pedibusque procurare. Mihi vero de talibus, vix scribere etiam tutum.

Quid moretur editionem operis nostri, ut sic dixerim, Theologico-Physici, & per te, perque ea quæ proximè dixi facilè vides. Tamen, ut ultra cessem, non sinit res Typographi, cui prorsus injurius sum, nulla licet culpâ meâ. Jam sex menses sunt, quod opus id non inspexi, nempe quia etiam Indices jam excusi, solaque desideretur Dedicatio. De eo, cui destinaram, fieri ut video nequit: utrum Clero Anglicano inscribatur, deliberabo, ubi Hagam excurrero. Id intra tres erit hebdomadas: quando offerenda erit Illust. Ordin. filii pars altera Annalium Batavicorum: ea erit de Comitibus, ex domo Hannonia. Quæres fortasse, cum tam diu non admôrim manum operi de Theologia Gentili, quid interim moliar: nec enim cessare me existimabis. Equidem in tot adversis, utcumque forti sim animo, non longam adeo mihi vitam polliceor. Quare eorum instar, qui abitum parant, convalare mea incipio. Hoc est, relego & edita, & plura inedita; qualium majorem longè copiam reperio, quam putabam: si vita, & valetudo siverint, plura videbis nostra, intra biennium, vel circiter, quam putares; sed si prope jam ad carceres decursum hoc vitæ curriculum, manebit eorum cura liberos, præcipuè Isaacum meum, penè dixerim delicias meas; quem iterum iterumque Excellentiæ T. commendo. Heroinæ conjugi salutem dicito, imo familiæ omni, à familia mea longe inferiori sed Excellentiæ T. devotissima.

Amstelodami, cIɔ Iɔ c xli. postr. Kal. Sept. St. N.

Illustris Excellent. T. obsequio servitioque paratissimus,

G. J. Vossius.

DLVIII.

Agit de edendo Hesychio, operamque Vossii expetit.

Vir Præstantissime,

NOn eram tanti, quem amicissimus Collega meus D. Lindanus tibi commendaret, & in notitiam benevolentiamque vestram insinuaret. Jam vel hoc nomine Hesychii editio allubescit, quod tantam rem mihi κατ' ἀρχὰς confecerit. Tu enim eruditorum eximie & tanti in orbe literato nominis & meriti prolixè omnia polliceris, quod mihi sperare improbum fuisset, nisi τὸ φιλόφιλόν σε innotuisset. Hesychium autem tarde & cunctanter, hortantibus Collegis amiciss. DD. Lindano & Coccejo apprehendi, vergente quidem huc & trahente prona mea voluntate, rapiente autem necessitate pene rei ob publicam utilitatem & ad exornationem muneris suscepti; at repellebat conscientia tenuitatis, quæ optaret tanto Grammatico doctiorem operam admoveri. Cæterum, quod intelligo de eruditissimo Viro, filio vestro, eum cogitare de hac re, id me tantum reprimit, quantum tua pollicita impellunt. Itaque velim scire, quanti temporis res sit & quantæ lubentiæ. Si enim magnopere velit & in propinquo spes exitus sit, resistere me præstabit & locum cedere meliori. Sin autem, fervidè urgebo τὴν ἔκδοσιν τὴν ἐμήν, fretus vestra tam benigna pollicitatione, simulque aliorum insignium virorum, qui Symbola conferre ultrò etiam promiserunt. Tui autem, Vir maxime, exemplaris cujus usus erit, significabimus, & post brevissimi temporis usuram, fide optima, remittemus. Plura hoc tempore incumbentibus aliis & tabellario festinante, non addo: proximis prolixior ero, nisi offendendi metus inhibeat. Publica a Domino Lindano intelliges. Vale, & nos ab his initiis amare perge. Salutem autem plurimam Domino Barlæo, Viro summo, præter tuos, & inter eos Clarissimum Isacium, quem tibi & Reipublicæ literariæ Deus velit diurnare.

Raptim, ad diem xvi Kal. Octob. Jul.

Tuus ὅλως,

CHRIST. SCHOTANUS,
G. L. Profess.

DLIX.

Amplissimo Viro

Jacobo Wittio.

Negotium filii Matthæi ut sibi commendatum habeat, ipsique Historiographi Bataviæ titulum cum stipendio ab Ordinibus impetrare studeat, majorem in modum rogat.

Amplissime D. Consul, Cognate eximie,

HOc semper conatus sum in liberis meis, ut tempora sua publico bono, Bataviæ imprimis, metirentur. Eoque fine Dionysius meus ὁ μακαρίτης, Annales Belgicos Reidani, prudentissimi Scriptoris, Latinâ donavit togâ. Eumque deinceps erat continuaturus, nisi aliter visum fuisset Numini supremo. Matthæus ad vetera Batavorum tempora describenda se contulit. Et ante annos pauculos, quinque libros primos edidit, quibus complexus trecentorum annorum historiam; nempe omne id tempus, quo Hollandi Comitibus domo Hollandis paruerunt. Exinde totidem libros condidit, de Comitibus domo Hannoniis. Eam partem proxima hebdomade decrevit offerre Illustrissimis Hollandiæ & Westfrisiæ Ordinibus; suscepit verò hunc laborem spe illa, quam Ordines ipsi, cum superiorem partem afferret, fecerunt. Nempe ut eum Historiographi sui titulo, cum stipendio decorarent. Sanè Consessus nomine significatum non modò gratum fuisse laborem; sed peti ut historiam Gentis suæ eodem modo retexeret. Sed ut nunc tempora sunt, illa jam anuno effluxerunt, aliqui fortè nec studia curant, nec honorem majorum, aut Gentis hujus à tot seculis florentissimæ. Quare planè opus est, ut in Illustrissimo Consessu quidam, qui omnia suo pretio sciant æstimare, hanc operam commendent. In quo spero, facilè primos fore, qui in corona Hollandicarum urbium, jure suo primas tenent: præsertim cum id etiam futurum sit ex honore urbis, ubi meus ille, ac simul vester, natus, eductusque. Planè fore confido ut iis accenseatur, qui literarum studiis vestram etiam urbem exornarint; quod à paucis factum proximo seculo, superioribus fortasse à nullo. Tanto impensius operam dandam intelligo; ut ne honos suis desit benè de urbe, totaque Hollandia merentibus, & si Deus siverit porrò merituris, saltem nunc sic animatis, quorum voluntatem promptissimam non destituet; Inclytæ urbis vestræ favor, quem erga me & meos summum semper sum expertus. Amicus meus, quem hic habeo, vir sanè cordatissimus ajebat; nunc iis vivi temporibus, quibus Proceres hujusmodi munera conferre non aliis soleant, quam gratuiti honoris ergò; non qui ornare historiam patriam velint. Et exempla promebat eorum, qui stipendio fruantur; sed nihil minus quam historiam Bataviæ, vel veterem, vel novam cogitent. Respondi ego me nulli nostrorum Procerum facilitatem invidere; sed ita confidere, si tam benignos se præbeant erga eos, quibus decretum nihil exequi eorum quæ suscepere; non claudicaturam eorum munificentiam erga illam domum, quæ triplici jam monumento comprobavit, quantopere honori Bataviæ studeat apud Gentes exteras omnes. Sanè literas habeo à primario Magnæ Britanniæ viro, qui ad me scribit, visos lectosque sibi filii Annales; talisque si opera impensa esset rebus Britannicis, fore ut grande sui laboris pretium referret. Plura adderem, nisi mallem alios, quam me, præcones esse monumentorum filii mei. Vellem autem de his scripsissem ad te prius. Metuo enim, ne has literas demùm accipias, postquam in Hagam abierint Proceres. Quod si est, necesse sit, tribus verbis per literas negotium filii iis commendari; quod alioqui melius fieret coram, dùm adhuc in urbe sunt vestra. Sanè Consul Bickerus recepit, se velle crastino mane (is dies Sabbathi erit) de eo negotio agere, cum Collegis tuis, quo majori animo, rem illi urgeant Hagæ; sed quid faciendum sit, quâ prudentiâ es, longè me perspicies melius. Uxori lectissimæ totique familiæ, à me, uxore, & Matthæo meo, plurimam salutem dicito.

Amstelodami, cIↃ IↃCXLI, XII Kal. Octobr. quo Romulum die natum fuisse, credidit antiquitas.

Dignitatis tuæ studiosissimus affinis cultorque summus,

G. J. VOSSIUS.

DLX.

Epistola familiaris.

Clarissime Virorum,

SUmmo cum gaudio accepi ab his, qui Amstelodamo veniunt, prospera te frui valetudine, quam bono publico propriam tibi faxit, Deum veneror. Misi nuper Exercitationem de Calculo, in cujus pag. 44. si inspexeris verba tua, non verba has quærere, aut cineres, ut inquit ille, videbis, sed quæ dicere vetat ingenuus pudor. De Nobilissimo Salmasio diu est, quod audio, venturum, mallem feliciter advenisse. Non turpe puto talis Viri dextra cecidisse, honorificum vero, amica. Ego post responsionem illam ad vernacula deflexi, quibus prælum hic sudat. Meditor & de Tabe quid, ac Hydrope; quale dedi de Calculo.

Tu,

Tu, cum aliud vix possis, conatum proba, & discendi desiderium, quod ipse instillasti. Consulis filia cras nubit Capitoni, qui soceri favore Senatoris Dordrechtani munus jam biduum obit, antequam (ut Christiana charitate cedere par est) implevit sponsi. Mallem tibi uni & soli adesse, quam turbæ nuptiali. Sed vel absens nobis aderis, & si quid ad salutem hoc, non omittetur tuæ spumans patera. Vale, Vir magne, & salve ab eo qui semper fui, sum & ero

Nomini tuo æternum grato animo devotissimus,

JOH. BEVEROVICIUS.

Nobilissimæ uxori tuæ & eximiis filiis amicissimè S. D.

Dordrechti, prid. Kal. Octobr. cIɔ Iɔ cxl. i.

DLXI.

Grotium in Antichristo à se dissentire valdè miratur, ac ut excellens ingenium veritati magis accommodet, impensè optat.

Vir celeberrime, Domine & Fautor observande,

PLus tibi debeo, quod me literis tuis manu tua scriptis dignatus es, quam si per Amanuensem nitidius, ut ais, scriptæ essent. Nec meas ego nitore quam affectu æstimari epistolas malim. Candidæ mihi quam politæ magis placent. Si ita est, ut scribis, illustrem Virum H. G. esse authorem Commentarii locorum de Antichristo, isque ita sentit, ut is Commentarius præ se ferre videtur; doleo sanè ipsius vicem; & hoc mihi restat dicere quod solent Rabini non absurdè שרא ליה מריה. Ego verò de Authoritate ita scripseram, non quod omninò ambigerem, quis esset, aut quasi ignorarem, magnos etiam viros labi posse, & eorum plerumque magnos lapsus esse; sed quod ad illum ipsum virum illustrem hoc scripsisse, vel saltem illa mente, quæ omnis Ecclesiæ Reformatæ scientiam uno ictu tollit, scripsisse nollem, idque illo viro indignum, atque eum scopum, quem indigitabat epistola mea longè minùs absurdum judicabam. Mihi verò dolet, (ita æstimo eruditionem tanti Viri) accidisse, ut, qua in te laudatorem ipsum me habiturum confidebam, si quid conatus essem, in ea haberem adversarium. Nam si quis putet, ea me causa delatum esse ad hanc scriptionem, ut me componerem magno Viro, is me ignorat planissime. Utinam voluisset ingenium suum veritati accommodare! Quàm exactè, quam eruditè, quam ornatè, quàm copiosè, ac perspicuè idem argumentum, contractis clarissimis Scripturarum testimoniis, Prophetarumque comparatis vaticiniis, phrasibus enucleatis, ænigmatibus solutis, additâ luce Historiarum, gravi & solido interposito de singulis rebus judicio potuisset illustrare! Quàm gestirem in illis consertissima doctrina Commentariis habitare, quæ imaginor ab ipso proditura fuisse, si verum quæreret! Nunc rei indignitas miseris nobis & pueris, qui alioqui tantos viros vix contra contueri audemus, vocem extorquet. Quod si videt, multa superstitiosè ac tyrannicè geri in Papatu (quæ certè tot ac tanta sunt, ut animus pius non possit non cohorrescere) suadebitne nobis, ut redeamus ad illud regnum Superstitionis & Tyrannidis? Et annon videt, Superstitionem & Tyrannidem capitales Antichristi notas esse? Si quid verò etiam in aliis Ecclesiis non probat (nec miror: sunt enim variæ Ecclesiæ quædam plus, quædam minus de Antichristi doctrina & moribus trahentes) hæccine illas sanandi commoda ratio erat, ut persuaderet nobis, Papatum ut Antichristianum non damnari sacris Literis, in quo tamen multa superstitiosè & tyrannicè fiunt; ut scil. ad illum tanquam sinceritatis exemplar redigantur & reformentur. Metitur omnia Doctoribus antiquis. Potes nos (Vir excellentissime) omnium optime erudire, quantum deferendum sit Doctoribus vel antiquissimis extra Scripturam loquentibus; & an hodiernus Papatus cum antiquis illis verè Doctoribus, non seductoribus consentiat. Hoc tamen, quod de Antichristo nos docet, scio, quod nec veterum Doctorum sit sententia, nec Pontificiorum. Sed quo dilabor? Neque enim tecum, Vir excellentissime, mihi agendum est, tanquam cum ipsius advocato: qui tibi, ut rerum harum gnarissimo & locupleti arbitro conatum & studium meum, ut aliis piis & doctis Viris, vehementer cupio probari, qui aliàs non perfunctorius laborum meorum sat tenuium laudator es. Qua fiducia audeo à te contendere, ut & consilium meum (qui non tam in H. G. illustri Viro, adversarium legi, quam occasionem datam de iisdem rebus, de quibus ille dixit, & pro conscientia & pro officio dicendi, non omisi) benignè interpreteris, lapsus meos ac defectus humaniter feras & indices. Quod porrò me ad similia veteribus elaboranda exstimulas, pro lege accipio: & in eo sum, prout cura mihi demandata efflagitat, quantumque labores quotidiani permittunt, totus. Fateri tamen audeo tibi, Vir eximie, non mediocriter studium aliquando nostrum hebetari temporum, an hominum iniquitate. Quò enim multùm laborasse, torsisse se noctes & dies, collegisse, scripsisse, descripsisse, si perfecta cum blattis tineisque certare debent? Nihil ego magis cum officio meo atque scopo studiorum conjunctum invenio, quàm sedula meditatione Scripturæ sententiam ex genio linguæ illustrare. In istiusmodi genere aliquid nonnunquam nascitur apud me, quo ut mihi ipsi profecisse, ita me rudioribus prodesse posse videor. Inter ista est Jobus meus. Sed experior hic tantam editorum (qui respuunt quicquid non statim sortem cum centesima redditurum est) morositatem, dum à Typographis (sunt autem qui dimidium impensarum pro copia sua vellent subire) rogantur, ut mihi videar à Midis istis stultis & ingratis operam meam ut indignam luce & oculis hominum ignominia notatam domum referre: quod indignum & intolerabile est. Si sic pergitur, pereunt studia & tandem nihil nisi fabulæ & cantilenæ legentur. Vide quo me abducat humanitas tua. Ita enim te abutor, ut mihi jam videar ἀπειρόκαλος. Quod aliquando vix effugimus, quum lubenter scribimus & tempus, ut mihi nunc, conceditur. Convictor enim meus Eques Polonus, qui his literis aditum ad tuam comitatem quærere voluit, in tempore me de itinere suo admonuit. Sed hic abrumpo, Vir eximie, teque divinæ curæ commendo. Vale, & me ama.

Scribebam die 18 Octobris, 1641.

Cl. T. observantissimus,

J. COCCEIUS.

DLXII.

Hugoni Grotio.

Commendat Baronem Skytte. Pro incomparabili Annotationum in IV. Evang. opere gratias agit; valdè autem sibi dolere, ait, quòd nomen ejus lacerare non desinant juratissimi inimici, ac ubique calumnientur Grotium in gratiam Richelieu, hoc agere, ut omnes ad errores Pontificios reducat, quibus meliorem exoptat mentem.

Illustrissime Domine,

GEnerosus Baro, Benedictus Skytte, relicta domi conjuge, in Gallias redit; Parentibus, uxore, amicis, Medicis etiam authoribus, qui sic arbitrantur valetudinem adversam, quam in corpore naturâ infirmo auxit bonorum liberum amissio, corrigi posse peregrinatiuncula, & mutatione aëris, Gallias terris prætulit aliis; partim quia Medicos habeat excellentiores, partim etiam Excellentiæ tuæ

causâ,

causâ, quam tam sibi faventem, & propitiam exoptat, quam persensit prius: Eoque fine aliquid etiam literarum a me petiit, quo Excellentiæ tuæ commendarem. Id vero facio lubens, eoque lubentius, quod & ob ingenium, doctrinamque, & genus, ac gentem, per se sciam commendatissimum. Nimirum nihil hic opus circumspicere, ex præcepto Theognidis, atque etiam Horatiano, ne mox incutiant aliena mihi commissa pudorem. Gratias Excellentiæ tuæ ago immortales, pro opere immortali, & incomparabili Annotationum in quadrigam Evangelistarum: quod ex quo accepi, jam dies est quartus, avidè, sed pro occupationibus, queis premor, cœpi devorare. Ac video esse reconditæ eruditionis thesaurum. Utinam his epulis liceret animum magis pascere! Præterquam quod evocaretur sic mens a cogitatione tot adversorum, (quæ interim mediocriter fero, & fortasse magno animo) etiam legendis tuis, meliora possem reddere, tam multa nostra in sacris, in quibus nunc limandis aliquantum occupor. Nihil in opere, de Idololatria & Naturæ mirandis superest præter præfationem, secundi voluminis, hesternaque die excudi cœpit. Inscripsi Clero Anglicano; quod consilium meum gaudeo, nec Excellentiæ tuæ improbari. Minus uret animum Reverendissimi Archiepiscopi, si opus, (sibi destinatum quod sciat) videat saltem Clero dicari, quam si ad Illustres item Ordines nostros, vel Regnum Sueciæ, ut pleríque erant authores. Illa adversus Reverendissimum, de quibus scribis ἀπέγνως, ἔγνως, κατέγνως. Valdè me malè habet, quod videam tam sævum animum eorum qui Doctores sunt Religionis reformatæ. Gaudeo interea quod ipse in Galliis agas. Nolı enim putare, minus Excellentiæ tuæ esse infestos. Quod facile intelligo ex iis quos hic habemus. Jam mihi cum nonnullis dissertandum fuit. Illi colligunt ex postrema tua diatriba, adversus Borboritam, & Frontonem, Excellentiam tuam in gratiam Cardinalis Richelieu, hoc agere, ut redeant omnes ad errores Pontificios. Contra contendi, velle & Excellentiam tuam, ut Romana Ecclesia reformetur; sed putare à Reformatoribus quibusdam, in his Calvino, modum esse excessum. Quemadmodum verò non sequitur, nec Italus est, nec Hispanus, ergo nec Belga, aut Gallus; itidem neque consequi non placet illi reformatio Lutheri, minus etiam Calvini: ergo nec placet illi reformatio ulla Romanæ Ecclesiæ; non quam Cassander, aut ante etiam Erasmus exoptabant; quamque magnam partem secuti, qui sub Eduardi VI. reformarunt Ecclesiam Anglicanam; sive hunc in modum malis, non placet reformari, ut volunt aliqui λογομάντεις, καὶ αὐθέκαστοι, veteris Ecclesiæ contemptores; Ergo nec eo modo, quem probant veteris Ecclesiæ gnari & amantes. Confido me mentem tuam, in illa diatriba, melius perspexisse, quam Excellentiæ tuæ inimicos juratissimos. Qui nisi in Galliis viveres! Sed nihil cætera dicere attinet: Chartæ tamen eorum, dente Theonino, vel Leonino, aut Ursino, etsi quid efferatum magis, rodere & lacerare, nomen non desinent. Nihil tam benè, tam vere dixeris, quin detorsum sint aliam in mentem, alii malignitate, alii imperitia, at ἀλογιστίᾳ. Jam prævideo, quid sis dicturus mihi, nempe ut in pietate ordinum facis.

Omnia percepi, atque animo mecum ante peregi.

Atque ita confido, Deumque oro, ut tanta aggressum, amore Ecclesiæ, miscere sollicitæ, spiritu sacro firmet magis ac magis. Intelligo jam Hagæ esse apud fratrem libellum illum, de quo superioribus ad me literis scripseras. Gaudeo quia inde melius Excellentiæ tuæ mentem perspicere erit. Eo lubentius post hebdomadem unam alteram me Hagam conferam, ut legendi istic potestas fiat. Etiam absque illo fortasse irem, cùm filii causâ, tùm meâ, ut colloquar cum Oratore Anglico Boswello, quo melius volumina nostra, Britanniæ Clero dicata, eo transmittantur: si tamen valetudo, vel tempestas, iter impedient, per literas exequar; simul scribam ad fratrem Jurisconsultissimum, quem annotata illa ad consultationem Cassandri, ad diem unum aut alterum communicaturum, mecum non invitum, prorsus habeo persuasum. Nihil erit periculi, ne in manus veniat aliorum culpâ meâ. Vale, Illustrissime Domine, meum etiam Isaacum habe commendatum, quantum publica privataque sinunt. Dominæ conjugi, & familiæ toti, ab omnibus nobis, salutem plurimam dicito.

Amstelodami, cIↃ IↃ C XLI. XXVIII Octobris. h. e. ipso natali Erasmi. Cujus herois memoria, pagina hæc exeunte, penè ordirer novam. Nam cum quando cogito, & tempora nostra confero, Ecclesiæ miserescit; sed dissentus exiguis, dissentissimum maximis, non desinebo, seu tolutiloquentiâ meâ, ut Catei dicere, seu aliter vitium hoc meum vocandum putabis.

Illustrissimæ Excellentiæ tuæ
devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DLXIII.

Salutem Plurimam.

De Grotianis in Cassandri Consultationem Annotatis.

Vir Clarissime & Celeberrime, Amice conjunctissime,

HAs literas trado D. Junio filio D. Junii olim Parisiis apud Proceres nostros magni nominis. Matrem habet matronam honestissimam, quæ hunc suum filium amicorum consilio huc misit militatum, jussitque ut occasione data salutaret posteros nostri Junii ὁ μακαρίτης. Statuit igitur hoc exequi apud vos, & memoriam renovare stirpis communis. Scripsit ad me Saravius Senator Vir doctissimus & doctorum amator, se vidisse Pandectas, sic enim loquitur, Doctissimi Vossii de Idololatria, & mirari quod sine præfatione emissæ fuerint. Causam ei aperui in mea responsione. Vidi hic in transcursu libellum Annotatorum in Cassandri Consultationem, cujus usuram obtinui spatio bihorii. Si prostaret eum cum otio expenderem. Mira item mihi videntur quæ à tali Viro Papatui conceduntur. In miserrimos seculorum fines incidimus. Deus meliora! Quem tibi & tuis, Vir Clarissime, propitium & in omnibus faventem adprecor. Vale.

Raptim x. Nov. 1641.

Tuus & tuorum omni officio & affectu,

ANDREAS RIVETUS.

DLXIV.

Reverendissimo in Christo Patri Domino Illustrissimo,

Briano Duppa,

Episcopo Cestrensi Ephoro Principis Walliæ.

Suos de Theologia Gentili & Physiologia Christiana Libros nec non Dionysii filii de Idololatria Maimonidem offert.

Reverendissime in Christo Pater, Domine honoratissime,

SI parum responderem summorum de me virorum expectationi, qui assiduè à me aliqua efflagitant studiorum monumenta; plura etiam quam ut tam multis ingenio, doctrinâ, industriâ, par esse valeam, excusatione nulla æque quod æquos judices possim excusari, quàm quod animus, publici ejusque gravissimi muneris, seu onere, seu honore sit distractissimus; & si quid otii superfit,

sit, id propemodum omne auferat, vel rei familiaris in re adversis cura, vel officiosa nimis amicorum interpellatio. Equidem si res lautior foret domi, fortasse me urbi subducerem, atque aliquò in villam abderem, non tanquam Timon μισάνθρωπος, sed ut perficiendo ea quæ habeo affecta, amicis, posteris, Deo ipsi melius temporis mei reddere rationem. Et tamen experior quodammodo, sic etiam animum nonnihil valere, quo intendero, posseque etiam in negotiorum mole otio ea subcisivo, si diurno minus, nocturno saltem non ineleganter dispungi. Eaque noctium fiducia aggressus sum opus arduum de Idololatriæ origine ac progressu, & mentis humanæ, ex natura adscensu ad Deum. Id vero contexui ex scriptura S. literatura, historia, veteri novâque, & naturæ admirandis. Dicavi Antistitibus Ecclesiæ Anglicanæ, in quibus etiam illustre nomen tuum; præsertim ad Ecclesiæ Cicestrensis honorem accedente maximi Principis cura, quem tot Regnorum manet fastigium. Fore tibi laborem hunc non ingratum, facile colligo ex affectu, quo me semper es prosecutus. Luculentaque ejus indicia ante annos XII. Oxonii persensi, cum me nullo non prolixissimæ humanitatis genere dignareris. Eo minus rogandus es, ut quod sponte etiam facies, boni consulas munusculum tum meum, quod dixi, tum filii Maimonidem, utrique Angliæ Academiæ inscriptum, ut hoc etiam nomine tibi mitti debuisse videatur. Sanè sic vellet, si viveret, Dionysius meus, itineris mei Anglici comes, ac tuam etiam erga se humanitatem expertus coram. Deum Optimum Maximum rogo, ut Augustum Regem Carolum, Serenissimum Walliæ Principem totamque domum Regiam multos in annos feliciter conservet; teque pariter, omnesque Regni Proceres, & Ecclesiæ Anglicanæ Antistites, pro quibus, eò ardentiùs preces fundo, quo magis scissa multorum studia video, doleoque, non quasi Cantuariensibus insertus Regia benignitate hic aliquid attendam mei, sed solius Regis Regnique, & in hoc Ecclesiæ amore; pro cujus concordia vel mortem appetam lubens.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLI. XII. Kal. Dec. Styl Vet.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DLXV.

Ejusdem argumenti.

Magnifice atque Eximie Domine Procancellarie, Excellentissimi inclytæ Oxoniensis Academiæ Professores, Doctores, ac Magistri, Domini plurimum honorandi.

EN vobis fœtum tenellum, quem ὁ μακαρίτης filius meus Dionysius, paulo antequam fato concederet, enixus apud nos fuit; prope dixerim, ut Pallada Jupiter apud priscos nationum Theologos. Sed paganicus ille Jupiter cum Minerva sua adhuc in gentibus vivit, meus non Jupiter, sed gnatus, jam abhinc octennio vixit. Nam quadriennio, ex quo videratis coram vivere desiit in terris, qui nunc meliore vitâ fruitur in cœlis. Utinam verò hic non tam animæ istiusmodi videatur, ut neque illum parentis sui, neque parentem, si viveret, fœtus illius posset suppudere. Hæc quidem de vestro me judicio spes habuit, cum filio Isaaco auctor forem, ut eum (quod ipsi utinam scriptori potius facere licuisset) undecunque doctissimis florentissimæ utriusque Academiæ Anglicanæ Viris offerret dicaretque. Fecique hoc eo lubentius, quia scirem, si quid hoc in opere excidisset filio (& qui aliter possit in ætate adeo juvenili?) non ignoscendi minus, quam cognoscendi, vobis animum fore. Cogitabam simul, ut Halicarnassensis ille Dionysius ait, Apollinem in Panegyricis esse ὥσπερ προσωπεῖόν τι τηλαυγὲς προκείμενον τοῦ λόγου: ita mei quoque Dionysii Commentarium, quo Maimonidem studuit illustrare, sic illustratum in jubare nominis vestri, ut non scriptionis magis, quam inscriptionis causa, conspicuus notusque fiat omnibus. Nec aliter filius, editor relictorum, dubitasset istoc publice testari, nisi se, studiorum gratia, regna petente externa, à me id commodius fieri posse, haut temere existimasset. Maimonidæ, & Tralationi ac Commentario Dionysiaco addidi de penu proprio libros quatuor, æternum mihi venerando Anglicanæ Ecclesiæ Clero inscriptos. Iis ago de conflictu Theologiæ Gentilis, & Physices Christianæ. Ac Idololatriæ quidem originem expono ex literatura, Historia, mundi fabrica & sacris literis. Atque ex iisdem enarro Naturæ admiranda; quibus stulti abripiuntur in cultum Naturæ, sapientes autem deducuntur in admirationem & cultum Conditoris. Si priora nostra de Historicis Latinis, aliaque, ut annos ante duodecim coram vidi lubens, locum adepta in inclyta Bibliotheca vestra, etiam quæ nunc mitto, hoc, spero, honoris ab eximia vestra humanitate consequentur. Pro isto affectu, etiam aliis in rebus erga me testatissimo, in laudes vestras perlubens excurrerem, præsertim quando raram atque omnigenam Doctrinam mirabundus mecum cogito. Verum & maxima perstringendo prodidero infantiam meam, & vestram, in os laudando, modestiam offendero. Et fortasse alius istis reservatur locus. Quare hic sistam. Solum Deum Opt. Max. rogo, ut Augustum Serenissimum Regem Carolum, & Illustres Regni Proceres, ac vos etiam, non de Anglia modo, sed universo orbe præclarè adeo merentes, diutissime salvos ac sospites feliciter conservet.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLI. X. Kal. Dec. St. Vet.

Ingentis vestri nominis admirator cultorque,

G. J. VOSSIUS.

DLXVI.

Idem.

Reverende Domine Decane cæterique Metropolitanæ Cantuariensium Ecclesiæ Canonici, Domini, ac fratres plurimum honorandi.

JAm anni sunt duodecim, quod Serenissimi Regis bonitate cooptatus sum in honoratissimum collegium vestrum ac coram etiam cum ternis liberis omni à vobis comitate atque humanitate exceptus fui. Ex quo tempore semper animus mihi arsit cupidine, quomodocunque testandi posteris gratum erga vos affectum. Visus sum mihi nunc aliquam reperisse occasionem literario hoc munere, tum universè dicando Clero Anglicano, in quo etiam continetur egregium nomen vestrum; tum particulatim in secundo volumine vos nominatim exprimendo, tanquam eos, quibus arctiùs jungerer. Geminum nobis institutum est: partim enim enarro originem & causas Idololatriæ: quas ostendo non quidem fuisse nullas, sed stultas, vel saltem erroneas; partim verò pando naturæ arcana, de quâ multi quidem ante nos tractârunt: sed nos, ut puto, sicut alio fine, & crebro alia atque alia scripsimus. Quanquam verò materies sit diffusa variaque, quantum tamen licuit operam dedi, ut ne esset ἄμυθος & confusanea; quod pro certissimo habere soleo ἀπαιδευσίας argumento. Sed de proposito nostro frustra hoc loco adferam plura, cum fusè satis de eo dicam in utriusque voluminis proloquio. Solum igitur rogo, ut affectum hunc hominis devotissimi nobis boni consulatis, atque ita persuadeatis vobis, nulla terrarum intercapedine posse fieri, ut non eo vos affectu colam, quo prosequar præsentes.

Deus Opt. Max. universum Anglicanæ Ecclesiæ Clerum, inque eo particulatim vos, Domini mei, ac fratres in Christo venerandi, diutissimè feliciter conservet.

Amstelodami, clɔ Iɔ c XLI. 9. Kal. Dec. St. V.

Reverendi ac Clarissimi, nominis vestri cultor,

G. J. VOSSIUS.

DLXVII.

Eadem cum præcedentibus.

Reverendissime in Christo Pater, Domine Illustrissime,

QUo magis aggravescit ætas, & fortasse adversis multis prope defatiscit: eò magis gliscit affectus iste gratum testandi animum erga tam bene de me promeritum Angliæ Regnum. Ac cum magnum Magnæ Britanniæ Regem cogitarem, facilè eo impulsus sum, ut non alteri Grammaticos dicarem Commentarios, quàm proli ejus augustæ. Sic enim opinabar studia prima, primæ ætati inprimis convenire, atque etiam deberi. Atque antea etiam sic ratiocinabar mecum, quia ad Historiarum Professionem vocatus forem in Academiam Cantabrigiensem: facturum me non absurdè, si eidem Academiæ, & præcipue ejus Cancellario Illustrissimo Duci Buckingamiæ, Latinorum Historicorum Historiam consecrarem. Hisce sic defunctus in eo totus eram, ut gratam mentem testarer erga Clerum Anglicanum: præcipueque cui, aut quibus potissimum deberem. Scripserat filius Dionysius, (quem Oxonii vidisti mecum, & cum liberorum meorum aliis tam humaniter, comiterque excepisti) is, inquam, in Maimonidem de Idololatria Latinè à se redditum Commentarium scripserat. Occasione illâ amicis rogantibus, eò animum adjeci, & uno quasi fasce complecterer, quæ de Gentili Idololatria observassem. Spissè mihi negotium processit, multis adeo occupato; quæ ratio est, cur nunc demum Maimonides prodeat, etsi jam ab annis quatuor, imo ultra excusus. Ac tum produsse mallem: sed junctim exire malebat Typographus. Nunc nostri quoque operis quatuor libris absolutis, ulterius differre nec volui, nec debui: licet si Deus vitam & valetudinem concesserit, duos præterea libros addere decrêrim: ut ita integram planè habeamus, tum Theologiam Gentilem, tum Physicen Christianam. Ac de Maimonide quidem auctor filio Isaaco fui, ut fratris τῦ μακαρίτυ labores offerret, dicaretque florentissimæ utrique Regni Academiæ Anglicani. In quarum altera quantum fuerit nominis tui decus, quantum etiam Reverendissimi D. Duppa, & quomodo ea doctrina ac virtus, gradum vobis fecerit, ad grandius in Ecclesia fastigium, quantum etiam honoris mihi tribueritis immerenti, apud alios potius, quam apud Vos, memorandi fuerit locus. Quod verò ad libros quatuor à me exaratos, non per omnia quidem sed quoddammodo tamen imitari volui exemplum B. Cypriani absente Episcopo Romano ad Clerum scribentis. Utinam verò, si id de singulis expectare nimium est, saltem optimus, & doctissimus quisque è Clero hunc affectum nostrum consulat boni. Quod facient, & scio, quicumque paulo penitiùs me, & hunc Angliæ amorem norint. Nec quia hæc nunc qualiacunque amoris mei monumenta mitto, eo me gentis humanissimæ Præstantissimæque mentis ex animo exsolvi meo. Scio enim longè majora deberi, & (ut taceam heroas alios) ante omnes Augusto Regi, erga quem, non aliter quàm subditos ejus compellando, hactenus officium probavi meum; ut facilè videam, & assiduè cogitem, quanto majus sit quod deinceps à me desideretur. Sed spero Deum daturum in hac etiam senectute, ut probi omnes videant, neque hâc parte me opinionem eorum elusisse. Velle quidem & conari non desinam.

Diutissime feliciter vale, eximie Antistes, & quod hactenus facis, porro etiam me faventiæ tuæ Zephyro afflare non graveris.

Amstelodami, clɔ Iɔ c XLI. 12. Cal. Dec. Styl. Vet.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor devotus,

G. J. VOSSIUS.

DLXVIII.

Eduardo Pococke,

Socio Collegii Corporis Christi.

Salvum ac sospitem Constantinopoli Oxonium rediisse gratulatur. Dionysii filii de Idololatria Maimonidem cum suis de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana libris dono transmittit.

Clarissime ac Amicissime Vir,

IN tot adversis non mediocriter mihi voluptati fuit, quod te salvùm ac sospitem Constantinopoli rediisse Oxoniam intelligam: Deoque gratias pro hoc beneficio ago, cum privato nomine de amico tanto lætus, tum etiam publico, quia facile video, quantum deinceps Respublica literaria, ac pariter Dei Ecclesia, utilitatis ex te capere possit. Si enim jam ante tria lustra tam bene potueris de studiis mereri: quid non posthac sperabimus, ex quo & ætas, & tot annorum industria, doctrinam pariter ac judicium firmarunt? Gratulor ergo tibi, mi Pococke, gratulor Oxonio, totique Angliæ, imo literato orbi hunc reditum tuum. De quo simulac cognovi, continuo pene hunc calamum corripui, ut affectum meum, quem coram non poteram, literis testarer. Nolui verò planè inanem esse epistolam meam; cui idcirco adjunxi Maimonidem de Idololatria à filio meo Dionysio (quem coram mecum vidisti Oxoniæ) Latine redditum, notisque illustratum; item libros quatuor à me exaratos, de falsâ nationum Religione, humanæque mentis ex natura adscensu ad Deum: planeque confido, & τῦ μακαρίτυ filii, & mei causa, grata fore hæc munuscula, præsertim cum nec argumentum possit displicere. Vale amice πολυγλωττε, ac deinceps etiam amemus nos inter nos.

Amstelodami, clɔ Iɔ c XLI, IX Kal. Dec.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

DLXIX.

Similis Epist. DLIV.

DIu sane est, Virorum & Amicorum maxime, quod nequicquam colloquimur. Matthias noster Mösesum ituriens, postremæ vicem fecit epistolæ. Cura valetudinis vestræ & amor calamum me jubent corripere, quo te lacessam. Quæ nos intemperies homullorum aliquot infrunitorum agitet, ex publica credo, fama nosti. Quum enim dogma de Universali ac sufficiente gratia illis non videretur sat virium habere ad defamandum nos in Belgio vestro, & apud amicos alios in Academiis & aulis Principum, affinxerunt nobis hæreses nefandas, Sabellianismum, Photinianismum, Pelagianismum, & nescio quid non. A Synodis vestris ea de re moniti sumus, quibus ante menses aliquot nos excusavimus. Earum Deputatos nunc Hagæ congregatos rem arbitrari audimus. Utinam feliciter! Hæreses & schismata, quæ dividunt Ecclesiam, aversamur. Veritatem antiquitus & à majoribus veluti per manus traditam veneramur, & consensum Catholicum omnium Orthodoxorum inde à tempore Apostolorum sequimur.

De salute vestra cupio fieri certior. Vale, Vir amicissime, & salve πανοικί.

Bremæ, 24 Novembris cIↃ IↃ c xl i, secundum veterem formulam.

Clarit. tuæ omni officio & affectu,

Ludovicus Crocius.

DLXX.

Ricardo Steward,

Theologiæ Doctori.

Ejusdem cum superiori Epist. DLXVIII. *argumenti.*

Reverende & Clarissime Vir,

NOn patiar interire, vel etiam flaccescere amicitiam, quæ mihi tecum jam ante annos tot in Batavia fuit, magnam partem ferruminante eam Nobilissimo Viro Georg. Ratal. Dubletio, nunc supremæ Curiæ Hollandiæ Zelandiæque Senatore laudatissimo. Ut durare videas affectum hunc nostrum, mitto aliquod amoris μνημόσυνον, partim de filii μακαρίτου penu. Ac de nostro quidem vides Paralela Theologiæ Gentilis, ac Physices Christianæ, si modo is titulus explet materiam operis; quo non minus cum Religione Gentium confero historiam veterem, quam scientiam naturalem. At de penu filii est Maimonidis de Idololatria liber, Latinè ab eo redditus, & uberi illustratus Commentario. Utinam hoc filio diutius frui licuisset; neque id mei magis, quam publici boni gratia exopto. Sed ferenda quæcunque immittit Deus. Solus quippe scit, quid mihi, quid expedierit filio. Nihil vero gratius mihi contingere potuerit, quam si intellexero utriusque nostri operam, tibi, tuique similibus, quales habemus paucos, neutiquam improbari. Hoc si consequar, non erit quod de malevolorum judicio laborem. Vale, insignis Vir, pariter ac amice; ac porro nos ama ut soles.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xl i, vi Kal. Dec.

Tui nominis admirator,

G. J. Vossius.

DLXXI.

Joanni Rousio,

Bibliothecario Bodleiano { Collegii Orialensis } Socio.

Idem.

Vir Clarissime,

SCio Stagiritam nostrum dicere, silentio diuturno amicitias dirimi; & longo tempore nullum inter nos literarium fuisse commercium. Nec propterea tamen existimo vel tantillo amorem nostrum esse imminutum, ut qui non vili lucro amicitiam metiamur, sed bono publico. In qualibus cessare in scribendo licet, ubi publicum finit, imo cum damno ejus, nimium erga amicos foremus officiosi. Sed nunc videtur mihi verè amicitiam violare, nisi rumperem silentium, teque literulis meis compellarem. Quippe & ego & filius ὁ μακαρίτης, quædam juris fecimus publici, quæ operam desiderant tuam, ut permaturè inferantur Bibliothecæ, non Apollinis Vaticani, tantopere veteribus celebratæ, sed multis partibus præstantioris Oxoniensis vestræ. Ac à filio quidem est Maimonides de Idololatria Latine redditus. Quod opus frater ejus utrique Anglicanæ Ecclesiæ dicavit. Et gratum erit, tum argumenti causa, tum quia semper in ore habere scriptor ejus Dionysius solet Clarissimos Oxoniensis Academiæ Viros; à quibus paterni itineris comes adeò humaniter, admodum adolescens, fuerat exceptus. Addidi de nostro quatuor Libros de Idololatriæ Origine & Progressu, & ex naturæ operibus adscensu humanæ mentis ad Deum. Non puto, vel te, Clarissime Vir, vel ex Academiæ vestræ heroibus aliquem mihi esse orandum, ut ne gravetur opus nostrum inferre celebratissimæ toto orbe Bibliothecæ vestræ. Hoc fecistis, cum necdum Academiæ vestræ membrum forem; & nunc non idem expectem Academiæ insitus, præsertim in opere quod æternum mihi venerando totius Angliæ Clero consecrarim? Quare de hoc tam amico postulato, verbum non addam; tantummodo peto, ut plurimum meo nomine salutes summos & florentissimos Academiæ Oxoniensis Viros, præsertim eos qui ante annos 12. me & ternos filios tam prolixa humanitate exceperunt. Nomina adderem, nisi ut ejus temporis Procancellarium, & in Æde Christi Decanum, atque alios item aliquos ad sublimiorem gradum evectos esse cognovi jamdiu, ita de aliis idem considerem, licet nihil habeam certi. Verum promitto mihi de eximia humanitate vestra, fore, ut vel tute, Vir Clarissime, vel præstantissimus Pocokus, vel alius nostri amans, certiorem me faciat de tot luminibus Academiæ: de quorum conditione jucundum erit cognoscere, præterquam eorum, quos (ut fluxæ ac fragiles sunt res humanæ) magnum Numen ademerit terris; quanquam & de illis, si justo omnia pretio æstimemus, gaudendum potius sit, postquam eos Deus ex calamitosa hac vita in sedes transtulerit beatas. Atque ut præter has nihil magnopere mihi; ita easdem tibi sed seras exopto, quo diutissime prosis Reipublicæ literariæ, tum externæ.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xl i, vi Kal. Dec. St. Vet.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DLXXII.

Patricio Junio,

Bibliothecario Regio.

Idem.

DUm, Vir eximie, prelum fervet editione Maimonidæ de Idololatria, una cum filii mei τοῦ μακαρίτου Dionysii Tralatione, ac Notis; solo adducti titulo amici aliquot rogarunt, ut eadem, quæ de Gentilium Idololatria jam olim mihi observata scirent, subcisivis percurrerem temporibus, & (quia metuerent, ne alioqui laboris hujus fructus periret Reipublicæ literariæ) simulac possem juris facerem publici. Quæ mea facilitas est, parui illis; ac alacriter quidem sum aggressus, sed ut fieri solet, sub manu opus crevit, & cum opere molestia, ob molem occupationum, quæ me quotidie pene avocarent. Verum sic quoque non modo quid filius, sed quid ego etiam præstiterim, si quis alius, optimè judicabis. Solum metuo, ne, non tantum tibi abs te tua otii sit, ut legere valeas, vel etiam saltuatim percurrere. Ut hoc verear, facit operis magnitudo tanta, parens ut ipse ab relegendo quæ scripsit, possit deterreri. Notum illud, *Andini* vatis —— *Laudato ingentia rura Exiguum colito:* Non minus dicere possimus: Ingens laudato volumen, Exiguum legito. Sed, quicquid de nostro hoc labore futurum, boni scio consules affectum; præsertim quando utrumque opus Angliæ Clero, & Academiis dicatum. Atque ut aliter foret, raro eruditio tua cum maximâ humanitate non sineret, ut non grata tibi foret hæc voluntas nostra bene merendi de studiis literarum. Ex literis filii Isaaci intelligo, quantopere faveris studiis adolescentis πτερυγίζοντος, pro quo gratias ago, quas possum; pluraque

quæ nunc adderem, nisi ad varios adeo scribendis literis abrumpere epistolam citius cogerer, quam vellem.

Amstelodami, cIↄ Iↄcxli. v. Cal. Dec. St. Vet.

Tui nominis clarissimi

G. J. Vossius.

DLXXIII.

Reverendissimo & Illustrissimo

Jacobo Usserio,

Archiepiscopo Armachano, totius Hiberniæ Primati.

Idem.

Reverendissime Antistes, Dom. Illustriss.

Cum primò solum animus foret, scribere de Gentium Diis ac Sacris, eorumque origine ac causis; postea ulterius sum provectus; rerumque naturam exponere studio fuit, fine non alio quàm ut naturæ mystis ejus mystas facerem, qui condidit naturam. Hujus laboris nostri, quem officii ergo, summis Cleri Anglicani viris consecravi, exemplar nunc mitto, qualecunque ἀντίδωρον operis tui auro contra non cari, quo antiquitates Ecclesiarum Britannicarum complecteris. Adjunxi Maimonidæ simul librum de Idololatria, cum tralatione & commentario filii mei Dionysii juvenis, si fas eum à parente etiam prædicari, ingentis dum viveret & pietatis & doctrinæ. Eamque operam ille Angliæ dicare decrêrat, extincto autem, duabus Angliæ Academiis inscripsit frater ejus Isaacus; is quem ante menses paucos non vidisti duntaxat, sed etiam usque adeo humaniter excepisti, ut de tanto affectu suis in literis non gaudium modo testetur, sed penè etiam triumphet. Nunc hic in Galliis agit, ac totus est in eo, ut exscribat, quæ in bibliothecis reperit ἀνέκδοτα. Plane confido, reducem in patriam amantibus sui, & his, & aliis in terris, neque inglorium, neque inutilem fore: neque commissurum, ut nesciant posteri, quantum debeat Summatibus Britanniæ, aut Galliæ viris. Atque hoc votum meus Deus secundet. Te simul, Reverendissime & Illustrissime Domine, diu ac feliciter conservet, ut fluctuantibus Ecclesiæ rebus pro anchora esse possis. Hoc Deum assiduè precabor. Plura de aliis vellem, sed charissimæ conjugis morbus, & adversa alia non sinunt: ut mittam, quòd occasione hujus operis scribendum sit varias in terras. Scis enim, quàm latè pateat Respublica literaria; atque ut amicitiam eorum, qui ad hanc pertinent, nulla dissolvant regionum spatia.

Reverendissimi & Illustrissimi nominis tui cultor atque admirator,

G. J. Vossius.

DLXXIV.

Merico Casaubono.

Idem.

Clarissime Vir, Reverende Frater in Christo,

Tandem prodeunt bina familiæ nostræ opera: unum Maimonides, cum Tralatione, & Notis Dionysii mei, cujus & Annales Belgicos à Reidano Latinè redditos accepisti; alterum autem à nobis exaratum, De *Religione Paganica*, & triplici cum ea conflictu; Historiæ veteris, de qua 1. libro; Scientiæ naturalis, de qua 2. & deinceps; Scripturæ Sacræ, de qua Opere universo. Dionysii mei laborem sacravi binis Angliæ Academiis; ubi ob tot S. Theologiæ Doctores, atque Linguarum Orientalium Professores, vel earundem bene intelligentes; plurimi erunt, qui non modo de monumento hoc mei, (eo, quem cum fratribus duobus, non vidisti modò, sed etiam benignè adeo excepisti) benevolè judicare poterunt, atque etiam volent. Hoc & laudabilis opera filii spondet mihi, & laudatissimorum virorum affectus erga me, & meos. At labores proprios dicavi, laudis nullius indigenti Angliæ Clero, cujus Canonicorum Cantuariensium Collegium pars est honorata. Nec propterea in generali nomine sistendum mihi putavi; sed minimùm altero in volumine, quod majus priori, exprimere nominatum volui eos, quibus conjunctus arctiùs forem. Atque utinam affectus hic gratus sit fratribus meis Reverendis, quam studiosus est vestri animus illius, à quo opus hoc proficiscitur. Tria mitto exemplaria, unum inauratum, ut inseratur Bibliothecæ Cantuariensi, si merebitur. Duo alia Venerando D. Decano, ac tibi, Collega optime & amicissime. Plura addidissem, si in grandibus Operibus tam munifici essent Typographi quàm deberent. Sed hoc insusurrare liceat in aurem, mi Casaubone, gratum fore, si, ubi videris, desiderari pro singulis utriusque operis, vel saltem mei, exemplar aliquod, mihi id quamprimum significes. Etsi carissimè veneant exemplaria, proprio tamen ære potius mercabor, quam ut ulla in re patiar officium claudicare. Vides quàm familiariter tecum agam, quod optime consules. Uxorem, Reverendum D. Decanum, & fratres dilectos plurimùm saluta.

Amstelodami, cIↄ Iↄcxli. vi. Cal. Dec. St. Vet.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DLXXV.

Thomæ Farnabio.

Idem.

Præclare & amice Farnabi,

Scribimus indocti, doctique volumina passim.

Anè tam multa hodie ab imperitis edi videmus, ut si sic res procedat, & lectores suos, ut cœpere, porro inveniant, plane sit metuendum, ne nepotibus nostris vescendum sit glandibus, uti Atavorum temporibus fiebat. Sed bene est quod non desint Triptolemi novi qui fruges obserant, inque his facile tuum locum sustines, dum juventutem glandibus vesci vetas, eamque deducis ad frugiferos agros optimorum Latii scriptorum ac ingenii doctrinæque tuæ vomere, h. e. non perspicuo minus, quàm erudito stylo, facis, ut bene culti niteant magis & magis. Sed bellè de antiquis scriptoribus merendi non una est via. Nos eodem tendimus quo tu; sed aliter & indicio sunt quæ hactenus scripsimus, & ea quoque ostendunt quæ nunc mitto. In iis duo hæc præstare conor, ut pandam priscam Gentium religionem, sine qua intelligi nequeunt scriptores veteres, atque ut exponam quid Plato, Aristoteles, Zeno, & Philosophorum alii, imo & Poëtæ cæterique scriptores de rerum natura senserint atque scriptis consignârint. Planè confido, hæc etiam per quæ illis scriptoribus à te illustratis lucem porro aliquam affundere studuimus, non displicitura præstanti ingenio tuo, qui pro candore, & veterum auctorum amore, nihil æquè exoptes quàm ut multi tecum in societatem veniant illius gloriæ, quæ paratur illustrandis auctoribus vetustis. Eoque gratiora omnia fore persuasum habeo, quia sacrata à me sint non exteræ genti sed vestræ, imo quodammodo etiam nostræ; postquam & ipse Serenissimi Regis beneficio Anglicano Clero sum in-

insertus, ab utraque etiam Academia, ut membrum adscitus. Addidi de filii Dionysii penu Maimonidem cum ejus tralatione ac notis, cumque non minùs placiturum spero, quàm nostra: & affectum hunc augebit, quòd is quoque Angliæ inscribatur. Quæ deinceps sim aggressurus, animi adhuc pendeo; usque adeo multa sunt quæ limare, perficereque ardet animus, modo Deus vitam concesserit, & valetudinem prosperam: quam tibi non minus quam mihi exopto. Vale.

Amstelodami, cIↃ IↃCXLI. III. Kal. Decembris.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

DLXXVI.

Francisco Junio Fr. F.

Epistola familiaris.

Nob. & Clarissime affinis Juni,

TAndem vides Commentarios nostros, de Theologia gentili, & Physica Christiana; quos gratos fore confido, non tibi modo, sed etiam Clero Anglicano, cui eos dicavi. Mitto etiam Dionysii mei Maimonidem, à fratre Isaaco inscriptum duabus Angliæ Academiis. Isaacus adhuc in Galliis est; sed iter in Italiam adfectat; de quo non possum adsentire. Terrent non sumptus modò, sed etiam pericula. Spero, nihil acturum, me inconsulto; etsi videam Illustrem Grotium, iter non dissuadere. De obitu suavissimæ cognatæ Joannæ Brunæ, jam ex sororis literis, vel filii ejus, sine dubio intellexeris. Næranus noster gravi morbo decumbit; multumque vitæ metuitur. Franciscus meus multo me, imo omnes nos, mœrore adficit. Matthæus alteram Historiæ Bataviæ partem emisit, & Historiographi Batavi titulum ab Illustribus Ordinibus Hollandiæ est adeptus. Non levis is honos. Sed de magnitudine salarii, necdum quod scimus statutum. Sunt in Proceribus qui dicant satius videri, ut quoties pars operis nova exhibetur, filio perhonestum detur honorarium cum salario, quàm ut certum sit annuum: quia tam multi pecuniâ fruantur otiosi: Exemplum capere ex Heinsio jubent, qui post scriptam Sylvæ-ducis captæ historiam, nunquam admovit manum historicæ scriptioni; sed in utramque aurem stertit securus, gratisque stipendio fruitur. Alii contra contendunt, ejus culpam non debere aliis obesse: quorum industria gemino jam pateat opere. Accepi his diebus minutam schedulam, à te missam mihi: in ea (præter illud de stipendio Cantabrigiensi, à Casaubono accepto, & Hoofdio Londini annumerato) illud etiam erat, fascem Librariam missam à te Amstelodamum esse: in iis libris quosdam pro Amplissimo Doubletio emptos: chartas item quasdam tradendas Hoofdii Londini agentis fratri, prope Remonstrantium templum habitanti. Is apud me fuit cum altero fratre, hic itidem habitante. Verum nobis nihil hactenus traditum; eoque opus erit perscribi per quem nautam missi sint libri, cæteraque. Alioquin enim metuo, ne cuncta perierint filio, Dubletio, Hoofdio. Dubletius sæpe ex me inquirit, ecquid de libris certi habeamus. Quæso fac nos de nautæ nomine certiores, deque cæteris etiam, quæ nos attinet scire. Hæc non infima saltem, si non princeps causa fuit, cur ad te scriberem. Desidero etiam scire, quomodo valeat Illustrissimus Comes Oxfordiæ, cujus, ni fallor, studiis es præfectus, & ecquid spei sit de vestra in has terras profectione. Spem enim qualem qualem conceperam ex schedula tua antedicta: epistolam enim non video mihi posse nominare. Agunt hactenus mecum bini liberi fratris tui, Casimiri Junii τοῦ μακαρίτου. Franciscus tibi cognominis ingenio sic satis valet, & industria se mediocriter probat, foreque confido, ut ea quotidie capiat incrementum. Planè hoc ago, ut dignus sit & Avo, & Patruo; quorum non prænomine minus, quàm cognomine gaudet. Prodiere Illustris Grotii annotata in Novum Testamentum. Iis addidit tres Libellos cum Appendice, qua defendit, quod scripsit, Antichristi nomine, non intelligi in Scripturis Episcopum Romanum, sed Cæsarem illum, gentilem dico, Ecclesiæque persecutorem. Hoc multos habet pessimè; qui judicant fore, ut omnes magis abhorreant à Romana Ecclesia, si Episcopum ejus esse ipsum Antichristum habeant persuasissimum. Sed qui statuunt cogitari debere de concordia orbis Christiani, existimant, hanc opinionem esse noxiam; foreque ut non cogitetur de remedio, quia nemo cum eo ullum sibi negotium esse velit, aut ab eo boni quicquam, sperare, qui sit Anti-Christus, & in hoc solo operam omnem ponat, ut ad inferos præcipitet. At meliori Ecclesiam fore loco, si non desperemus de bonitate Dei, ac confidamus posse Deum, qui non Regum modò, sed Paparum etiam corda habet in manu sua, paulatim aperire oculos & mollire corda eorum, qui & superstitione, & tyrannide, tantoperè à primis sæculis recesserunt. Atque ut Romæ non succederet pius conatus, multum profici posse, si in Galliis succedat, ubi ingens illorum est numerus, qui sic Romanam sequuntur Ecclesiam, ut in præcipuis, quæ nos oppugnamus, faveant sententiæ nostræ: sed solum plus moderationis requirant à nobis, majorem etiam venerationem erga Ecclesiam veterem, quam non Parens quidem tuus, non alii multi, in Anglia præcipuè; sed multi tamen ἰδιογνώμονες καὶ αὐθέκαστοι, pretio suo nesciunt æstimare. Dum hi sic disceptant, ego, egregie adfinis, vota suscipiam pro Ecclesia reformata, ut eam Deus spiritu veritatis, & pacis, regat magis & magis. Et te quoque eidem numini commendo. Vale diutissimè, & quæso subinde nos literis tuis compella.

Amstelodami, cIↃ IↃCXLI. Kal. Dec. St. Vet.

Tuus, dum sum,

G. J. VOSSIUS.

DLXXVII.

Andreæ Colvio

suo,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Epistola familiaris.

EN Tibi, Vir atque amice eximie, pro Cassiano tuo MS. ac ob devotionem pectoris, stylique venustatem, ut quicumque editi codices conferantur, haud indigno, qualecumque Ἀντίδωρον nostrum; de cujus argumento dicerem aliqua, nisi jam abhinc biennio, partem hic bonam vidisses, pleraque etiam excurrisses. Miraberis, scio, spissè adeo opus hoc successisse. Nolim ego omnem culpam rejicere in Typographum. Magis ipsi in causa fuimus, vel potius Amici, & exteri salutatores, quorum indies crescit seges; sic ut nequeam (quod poteram ante annos plusculos) negotiorum molem subcisivi temporis otio eleganter dispungere. Africanum id fecisse proditum à Velleio, scriptore fidei non sublestæ, præterquam in sui ævi rebus. Verum nobis non licet esse tam beatis. Omninò enim ut metuo, valedicendum studiis, mittendique Libri, tot annorum spatio congesti, ac mihi stantes plusquam annis millenis. Vel hoc si nimis durum, publico etiam, ac posteris noxium, subducere me aliquò cogar; putà in villam aliquam; neque desunt, ex illis facile agentibus, atque etiam amantibus nostri, qui cùm mei miserentes, tum amore ducti Reip. literariæ, villam ad tempus, vel aliud offe-

offerant, ut istic ex animi sententia, vacare possim limandis, & perficiendis tam multis, quæ nunc vix inspiciendi est otium, & me mortuo, fortasse æternum cum blattis, & tineis rixabuntur. Nec alienus ab hoc consilio forem; verùm uxoris valetudo non sinit, ut sic menses totos ab ea divellar: Vides quàm animi hæream incertus. Tu cordatissime Colvi, viam dispice quâ me expediam. Talem mihi indicari velim, quâ neque frauder amicorum eruditorum (quos inter locum facilè tuum tueris) suavissimis alloquiis; neque Exterorum variis e terris adventantium Virorum, vel rara doctrinâ, vel prælustri genere, ac dignitate Præstantium, sermonibus acceptissimis, sive de studiis nostris, sive de vita & scriptis eorum sint, quos exteris in locis amo, & æstimo, sive etiam de publico rerum statu; cujus notitia quantoperè requiratur in Historiarum & Civilis scientiæ Doctore neutiquam potes ignorare. Multum autem vereor, ne utcunque omnes in te partes verses, aut hisce universis fateare carendum, aut quando ista propè omne tempus sibi vindicent, quod à munere publico superest; agnoscere cogaris, ne illis me defraudem, & plurimorum offensam incurram, deinceps mihi nihil legendum, scribendumque dixeris. Si ita mecum agitur, quo pacto par fueris spissis hisce duobus voluminibus, quæ mittis? Mane, istuc ibam; Nam totas noctes in utramque aurem dormio: sed quod à decima est Nocturna, ad sequentem secundam, impendo pensiculandis illis, quæ tot annis in adversaria retuli. Ac propterea opus hoc, de Paganica Theologia, & Christiana Physiologia, poteram inscribere, Noctes Amstelodamenses. Sanè tanta est comitas, & modestia Indigenarum, & Exterorum, ut quia tum ipsi somnum capiant, mihi studia neutiquam interturbent. Atque hoc imprimis verum est hiberno tempore, quo domi se continent studiosius, frigoris causâ, in quo ego ista tecum garrio, ut vel hinc videas amoris mei erga te ignem, quem neque noctis hibernæ frigus vincere potuerit. Sed Varro olim, est modus matulæ: nobis etiam sit modus Epistolæ. De cæteris confabulandi tecum lubido erit, ubi Tibi otium erit amicos hac urbe invisendi; quod nimis raro facis. Simul tùm serram reciprocabimus, super multis, de quibus differo in eo, quod mitto, opere missello magis, quàm consusaneo; quippe mirè admodum vario, ac non ἀμεθόδῳ quod vitium habere soleo, pro certissimo ἀπαιδευσίας argumento. Ac scio te quoque hominem non θεολογοῦντα modò, sed etiam φιλοσοφοῦντα, in isto juxta me sentire. Vale, vir & amice egregie, ac meo nomine, præter uxorem lectissimam saluta Consulem Wittium, cum cognata nostra conjuge; Item Doctorem Bevervicium. Quid pluribus oneremus? Si possim, velim uni & alteri novi operis exemplar mittere, videbo quid possim.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cXLI.
VI. Id. Dec.

DLXXVIII.

Danieli Heinsio.

Ipsius in N. Test. Exercitationes eximiè laudat, inter alia autem jucundissimum sibi fuisse fatetur, quòd in tuendo Erasmo antiquum obtineat. Hostimenti loco suas de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana libros transmittit.

Nobilissime & summe Vir,

DOlet rara adeo nobis esse literarum commercia, collegis veteribus, & parvo adeo dissitis locorum intervallo. Equidem silentii pertæsus, committere non potui, quin novo hoc anno ineunte, fausta omnia per epistolam comprecarer tibi, filio & filiæ, ac simul Amplissimo genero tuo. Altera etiam ratio scribere me jussit, satis enim diu est quod nonnisi per filium gratias tibi egi pro munere acceptissimo eorum, quæ ad N. Testamenti libros annotasti. Luculentum est ingenii doctrinæque tuæ monumentum; atque utinam Deus longam tibi ætatem tribuat, ut porro in istiusmodi argumento desudet industria tua. Nec deterrere debet, quod aliis simile studium sit. Sic enim comparatum est cum scripturis, ut nullius ingenio vel labore, exhauriri possit veritas, tam profundo earum puteo contenta. Semper supererit quod discamus: ut vel sæculum vitæ nostræ adderetur. Quemadmodum adversus omnisciolos istos sæpius in vitæ extremo dicere solet socer meus Junius. Unum opto, ut quicunque in sacra hac palæstra se exercere, & pariter alios volent, sic in ea versentur, ut toto veritati, quatenus humana sinit infirmitas; tum etiam modestiæ litent, ac candori. Sed plerique hoc pati non possumus, qui, siquid alteri accesserit, decedere nobis arbitramur. Cum quo vitio, corrupto hoc sæculo, facile etiam eruditissimis obrepenti, magnis viribus decertandum censeo: ne nostrapte culpa male adeo audiat eruditio, ut quotidie cum dolore conspicimus. Sed tristibus istis missis, redeo ad gratissimos labores tuos: in quibus dissimulare non possum, inter alia mihi fuisse illud jucundissimum, quod antiquum obtineas in tuendo Erasmo, viro optime de literarum studiis merito, nec minus de toto sanctorum Patrum choro. Quem profectò mihi sæculi nostri dabunt, in quo duo hæc æque concurrant, imo si quem vel intra mille annos proximos ab harumce laudum cimio justius prædicari posse existiment, nomen ejus edant. Quare etsi hominem fuisse sciam, nec jurare semper in ejus sententiam velim, (quem honorem nulli hominum deferendum censeo) tamen probare eos non possum, qui tam irreverenter illum habent: parum cogitantes, quibus temporibus vixerit, quantumque omnis ei debeat posteritas. Venio nunc ad tertiam hujusce scriptionis causam. Ἀντίδωρον mittere volui, non quidem dignum præstantissimo ingenio tuo: sed nostri tamen ingenioli modulo non penitus, ut puto, indignum. Est id commendationum nostrarum de Theologia Gentium & Philosophia Christiana, in quibus si non videar tibi & eruditissimis Collegis, operam & oleum perdidisse, erit sane, quod hunc fœtum nostrum deinceps amem vehementius. Sin secus; sed nolo male mihi ominari, potius in voto, unde orsus sum, desinam, nempe tibi tuisque omnia hoc anno felicia exoptem: Imo & Collegis veteribus, quibus si occasione commoda salutem meo nomine dixeris, longe id erit gratissimum. Filio nob. salutem adscribi sine dubio jussisset Isaacus meus, nisi eum Galliæ haberent. Vere proximo reducem speramus.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ cXLII.
postrid. Kal.
Jan. St. N.

Nob. & maximi nominis tui amantissimus,

G. J. VOSSIUS.

DLXXIX.

Omnem sinistri de Vossio ejusque Scriptis judicii suspicionem eximere studet.

Reverende & Excellentissime Vir,

ACcepi nuper illa quæ ad me misisti munera. Quo nomine & hunc animum & me debere tibi fateor. De quibus aliisque pluribus, ut spero, sum scripturus, cum ordine perlegero. Nosti enim qui & ipse aliquando maxima cum laude inter nos versatus es, quam hoc tempore, ex instituto Academiæ, quo & recensendi studiosi, & alia nonnulla peragenda sunt, ab octavo Februarii ad primum sequentis septimanæ, distrahi soleam. De affectu meo & observantia si quæris, nemo nescit, quomodo de te scriptisque tuis judicare soleam. Quo magis detestandi sunt, qui Versus quosdam, quos in maledicum, qui de facundia aliorum judicare solet, conscripsi, de te scripti, tibi aliisque persuaserunt: quod amici jam non semel indicarunt nobis: cum

cum id ne in mentem quidem venisse nobis sciam. Homo, de quo cogitabam, natione Batavus, aliquandiu Professor tandem ludo literario præfectus est, in qua cura expiravit. Qui non magis forsasse tibi, cum privatim de omnibus sententiam ferret, quam aliis pepercit. Simile est, quod cum nemo olim magis Rhetorica tua, non semel nec eodem modo edita, commendarit aliis, ea à me perstringi, non quidem forte crediderunt ipsi, persuasum tamen tibi distrahendis inter nos animis nonnulli voluerunt: quo nihil diabolicum magis, nihil magis hodie usitatum. Cum de *Loyolita* quodam egerim, qui de autoribus antiquis petulanter ac sinistre judicat; quod à te factum non memini, quem ob eruditionem singularem semper veneratus sum, qui sum ac futurus semper,

Lugd. Batavor. cIↄ Iↄ cXLII, Febr. 27.

Reverentiæ tuæ devotiss.

DANIEL HEINSIUS.

DLXXX.

Viro Clarissimo

Merico Casaubono,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

QUantum rationes inire valeo ejus temporis, quo navis Anglicana hinc solvebat, inter merces suas etiam deferens exemplaria complura operis nostri de Paganica Theologia, & e naturæ mirandis manuductione hominis ad Deum; Jam una & altera hebdomas paullove amplius esse possit, quod tuque & Fratres venerandi acceperitis labores nostros. Sed celerius aliquando an tardius hi vobis redditi sint, parvi duco, præ isto ut ne viris doctrinæ ejus judiciique displiceant illa, quæ in tot occupationibus summo nihilominus mihi labore stetisse nequeo diffiteri. Nec illud solum voveoque optoque ut fratribus meis placere possint, verum etiam ut Clero Angliæ universo. Nunc quia & senio & tot me adversis atteri indies video, magis magisque cogito de sarcinulis colligendis; eoque totus in eo sum, ut tam multis quæ habeo affecta, præsertim illis minoris molis, extremam admoveam manum. Et jam aliquid prælo tradere occepi, de quo proximis literis. Filius meus Isaacus, quem in Anglia vidisti, jam è Galliis Italiam cogitat, ut varias lustret Bibliothecas & exscribendo ἀνέκδοτα, ubi facultas dabitur, possit melius postea mereri de Republica Literaria. Quo desiderio sanè honesto ardet more juvenum qui (ut scis) quicquid volunt, vehementer volunt. Ego & filii & publici boni amore in hoc voluntati ejus non desum.

Lectissimæ conjugi ac liberis, item Reverendo D. Decano & universo optimorum Clarissimorumque Fratrum Collegio plurimam à me dicito salutem.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cXLII, Idus Januarias stylo Anglicano. Quo ipso die ante annos xcvI Heidelbergæ, natali meo solo, abolito Papatu, reformata fuit Ecclesia. Sed peccatis nostris factum, ut nec integro sæculo licuerit hoc beneficio frui.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

DLXXXI.

Salutem plurimam & observantiam.

Ex Constantinopolitano itinere redux beneficiorumque olim sibi collatorum memor, Bibliotheca sua Orientalis, ex 400 MSS. referta usum liberaliter offert.

Excellentissime Vossi, Fautor & Amice venerande,

COnstantinopoli redux factus, quod ibi literis intellexissem optimum & clarissimum filium tuum Isaacum hic in Anglia esse, sperabam hic invenire, & aliquod optimæ notæ manuscriptum Arabicum ex Bibliotheca mea Orientali, quam per Dei gratiam satis magnam reportavi, donare decreveram, sed abitu in Galliam meum reditum prævenerat. Nunc quod intelligam reditus mei famam in Belgio sparsam, non possum facere, quin amicis & fautoribus eundem indicem, tibique certe pluribus nominibus obstrictus sum, nam hac ad Magnatem me recommendabas, & Illustrissimus Grotius eo me nomine amavit, ut plurima ab eo prona erga me voluntatis signa retulerim. Quod si itaque filius tuus Isaacus meum ad vos adventum prævertat ex Gallia reditu, quem ipsi faustissimum voveo, ut tam præclari filii summis virtutibus quasi reviviscas pater, licet nunquam mori ipse queas, hoc rogo, ut meo nomine salutes, & postquam Catalogum meæ Bibliothecæ perlegerit, quemcunque librum usui desiderabit, non denegatum iri meo nomine rogo promittas. Quadringentorum Manuscriptorum Græcorum, Ebræorum, Arabicorum, Persicorum, Turcicorum, Russici & Armenii Catalogum penes Leidenses imprimi credo. Clariss. ac Doctiss. filium Matthæum amicum meum colendum salutabis, ipsumque Gerhardum præstantissimum juvenem, quos vos Deum rogo ut sanos propediem & florentissimos reperiam. Gratias autem ago ingentes etiamnum pro veteri illo literarum tuarum beneficio, rogoque tibi persuadeas non apud decoctorem ea deposuisse. B. V.

Londini, ex Colleg. Gresham, 21 Jan. St. Vet. 1642.

A tui Nominis observantissimo,

CHRIST. RAVIO.

Inclusas rogo literas Cl. Golio transmitti, ni grave, jubeas, ita novo beneficio me obstringes. *Ejusdem.*

DLXXXII.

S. P.

Apologeticum suum adversus Grotium mittit, Vossii judicium de eo exquirens. Salmasii reditum adhuc dubium videri, accepisse per diligentiam filii Isaaci Vossii, exemplar expeditionis in Alanos per Arianum, in quo mira habeantur de militia Romana, ab eadem opera Urbicium expectare. Hellenisticum eius opus mox lucem visurum refert. Vossium pariter instigat, ad promenda ea, quæ de antiquitatibus habeat Ecclesiasticis.

Clarissime & Doctissime Vir, Collega & Amice conjunctissime,

EXpectavi tempus quo prodiret meus Apologeticus, ut gratias tibi agerem pro elegantissima & amica epistola tua, simulque ad nonnulla responderem quorum in ea memineras. Videbis libellum meum non in D. Grotium sed in illius votum, quod à te perlectum non dubito. In quo certe ipse quæsivi D. Grotium, nec talem inveni qualem olim & non ita pridem existimavi. Quis enim ab eo tantum viru-

virulentiæ, & tam odiosas digressiones expectasset? Coegit me ut veritatem & innocentiam tueret, acrius aliquanto quam voluissem ei respondere, spero tamen teipsum judicaturum, neque me modestiæ & gravitatis munere & ætate mea dignæ limites transgressum fuisse, nec potuisse aliter agere quam feci, nisi nostram causam prodere voluissem. Quod spectat Suevum illum, nihil mihi est cum illo commune, cujus ab initio culpavi petulantiam, nec dissimulavi in epistola quam à me extorsit ejus importunitas, cum mihi plane ignotus esset, quantum à candore & modestia recessisset. Cum autem abusus sit particula meæ epistolæ in sua illa invectiva, non potui etiam quin lectorem meum moneam quantum illius agendi modum improbarem. De cætero libenter submitto scriptum hoc meum judicio tuo, postquam collatione cum adversario scripto facta, utrumque expenderis. Misi nudiustertius ad D. Corselium unum operis Blondeliani cum duabus epistolis ad te & eum scriptis; spero te accepisse. Aliud folium miseram antea ad Blawium, à quo nondum accepi responsum. Hæc duo folia multa habent notatu digna, circa potestatem ordinationis, in quibus etiam nonnihil habet de Novato, Ischyra, Zacharo, contra sententiam D. Grotii. Amicus noster Nobiliss. Salmasius, expectabat partum uxoris propinquum, ut ad nos rediret. Nec existimo omne impedimentum fore sublatum, postquam Cardinalis Eminentiss. fuit; nihilque amplius eum remoraturum. Accepit per diligentiam filii tui, qui ei descripsit Florentiæ, exemplar Expeditionis in Alanos per Arianum, in quo dicit se mira habere de Militia Romana, & quæ ad eam spectant. Ab eadem opera expectare Urbicium, ut opus Principi nostro promissum, his adjumentis instructus possit absolvere. Ejus Hellenisticus nunc, post absolutum meum Apologeticum, diligentius procedit. Significaveram Ampliss. Saravio, quæ in literis ad me tuis, de eo habebantur. Ille quanti te, & tua, omnia faciat, non posse se verbis exprimere dicit. Expectaturum reditum filii tui, ut illum rursus amplectatur, & ab eo audiat quantos ex Italia thesauros sit allaturus. Interim semper urget apud me, ut te inducam ad ea promenda quæ habes de antiquitatibus Ecclesiasticis. Si quid ad Blondellum rescribere velis, meam offero operam, in literis tuis curandis, ejusque & meo nomine à te peto, ut opus illud Typographo subinde commendes, & ut emendatè prodeat horteris. Princeps noster affligitur chiragra & podagra, quæ curis hodierni temporis addita, eum macerant, reipublicæ tamen huic, etiam ad multos annos, necessarium. Deus eum nobis servabit, quem tuis omnibus faventem & propitium precor. Vale, Vir amicissime.

Hagæ Comitis, x Kal. Febr. cIɔ Iɔ cXLII.

Tibi addictissimus & ad omnia officia paratissimus,

ANDREAS RIVETUS.

DLXXXIII.

Georgio Ratallero Dubletio,

Senatori.

Epistola familiaris.

Nobiliss. Amplissimeque Vir,

CUm proxime ad te literas darem, videbar mihi de exemplaribus cæteris stare promisso intra octiduum posse. Sed spatium illud pene menstruum invasit, dum Bibliopegarum unus pergit esse, qui solet, hoc est, tricobo vinator, & siquid ex Lucilio amplius dicere possumus: alter vero, quem prioris vitium correcturum putabam, morte parentis sui, & aliis causis fonticis, nequivit, quod volebat, aut velle saltem visus fuit. Tandem tamen, ut vides, me exsolvo, & tarditatem meam facilius excusabit, quod interea non licuerit foras prodire, sed tardipes tardipedi Deo assederim assiduus, ob malum subinde recursans; quod tamen satis leniter me subinde tractavit: à publico munere avocavit, non à Libris, & dulcibus Musarum sacris. Itaque interim limavi libellum de tribus Symbolis, & alterum de Dominico Anno, Mense, Die, Nativitatis, Baptismatis, Mortis. Metuo ne illi, qui orbi me quam urbi consulere malunt, hunc morbum, dummodò tam placidis me luminibus semper intueatur, subinde optent revenire. Minus auditoribus decesserit, quam lectoribus accesserit. Ut redeam ad exemplaria, quæ mitto: est in iis unum grandi forma, quod tibi mitto: sed ea, si placet, conditione, ut quod prius habuisti, alteri cedat amicorum. Cum Hagam ad te irem, in mandatis dederam Bibliopegæ, ut à Typographo etiam peteret illa chartæ melioris. Non alia tradidit, quam Hagæ vidisti. Credidi igitur non stetisse promissis. Sed redux intelligo, tria quatuorque in charta Augusta impressisse. Curavi ex iis duo compingi, quorum alterum putavi non ad alium quam ad te ire oportere. Nam de Anglia vel domina juniore Principe, serum est, & ut vides, nec inauratæ paginæ, quæ lenocinia attendi solent. Possis tuum curare à famulo deferri ad Nobil. Archieshoskium, qui habitat non longe, si recte recordor, à Secretario Ordinum Bellimontio, apud quemdam nomine Patrem, vel ex adverso. Is Pater, ambigo, sitne œnopola an diffusor. Quicquid est, vir tam clari nominis non fuerit obscuri domicilii. Et jamdiu illi debeo exemplar, quia melius est de me meritus, quam fortasse existimares. At mittam quod teneat multiplici promisso. Vellem ejus valetudini melius esset, sed metuo ne qui tam multa fortiter consilio & manu his terris gessit, non sat fortiter ferat injurias, quas accepit. Mitto præterea exemplar Doctori Johnsono, item alia duobus Senatoribus, Reigersbergio, Dedelioque; ac denique unum Advocato G. Grotio, qui, qua in re bonam pro me operam navarit, non ignoras. Matthæus meus in Frisia est, unde propediem reducem exspecto. Isaacus Lugduni fuit in Galliis: ac puto, nunc vel Florentiæ esse, vel Romæ fortasse. Ait se auctores ejus itineris habere illustres Grotii & Salmasii animas. Sed Grotianum imprimis. Nam alter, quem in Burgundia invisit (ut ipse ad me scribit) diutius apud se detinere, quam ut hiberna tempestate tam molestum iter insisteret.

Amstelodami, cIɔ Iɔ cXLII, IX Kal. Febr.

Tuus tuo merito,

G. J. VOSSIUS.

DLXXXIV.

Jacobo Corputio,

Senatori, & Scabino Reip. Dordrechtanæ.

Isaaci filii peregrinationes tàm benè succedere, eumque à summis viris benignè excipi valdè lætatur. Opus suum de Theologia Gentium & Christiana Physiologia dono mittit.

Amplissime Corputi, Affinis conjunctissime,

BInas à te literas accepi, in eâ brevitate prolixum spirantes affectum, præcipuè in promovendo Matthæi mei negotio; quod primo etiam tibi curæ esse velim, & fore confido. Is nunc in Frisia est, nec eo, cur abierit, es ignarus. Intra triduum exspecto reducem. Isaacus meus Lugduno Galliarum, in Italiam profectus: Ac puto nunc esse Florentiæ, & inde iturum Romam. Non parvo mihi stant liberi; sed id grave non est dum illis curæ sit erudita pietas; quod hactenus de Isaaco possum dicere. A summis Britanniæ Magnæ Viris, præclarè adeo est exceptus, ut si scribam, prope metuam, ne fidem inveniam. Idem de Galliis dixero, ubi etiam Senatoria dignitate conspicui, sed quorum con-

consanguinei istic Junianæ, non indecoræ familiæ essent innexi, invisere eum in diversorio, non gravabantur. Magni verò etiam nominis viri, opiparo convivio dignabantur. Dixeris ista, vel Parentis, vel Avi gratia esse facta. Equidem credo, & hæc aliquid valuisse. Sed tamen plus censeo potuisse, quæ sibi post Scylacem editum, post Justinum, & Geographorum aliis observata, quæ secum circumfert; in aliis etiam studiis cognitissima esse, familiari sermone comprobat, viris non ex ima cavea. Eò lubentius habenas laxavi, ut ex magnis tot terrarum hominibus, non doctrinam minus, quam nomen augeret; spero & pietatem, quæ cæteroquin ratò auctior fit per tot maria, & terras currendo. Potius gentes vitia sua affricant, quàm virtutes. Et sæpè id cogito. Solum spero profore nobis preces, quas ad Deum pro eo fundimus. Tum etiam quod ejus insatiabilis discendi cupido, animum avocabit ab insanis voluptatibus, quibus capi juventus solet. Cum postremò, una Hagæ essemus, promisi me missurum labores meos, de Paganica Theologia, & Philosophia Christiana. Tandem me promissis exsolvo, ac citius fecissem, nisi valetudo detinuisset, & bibliopegæ inertia. Geminum, ut vides, argumentum sum complexus, quorum alterutrum satis foret arduum; utramque ego provinciam suscepi; sed an operam sim probaturus, vel edocto, è grege Pastorum, vel invido, è numero Professorum, non est curæ Hippoclidi inquirere. Miserum est pendere à malignorum judicio. Paratus sum stare, & cadere eruditorum judicio his terris, magis exterorum, maximè posteritatis. Et interea hæc cuncta parvi puto, dum Deo rationem valeam reddere, & talenti, & temporis concessi. Puto autem id mihi faciendum propediem. Nec enim tam laboriosa, in tot adversis vita, longam sinit sperare ætatem. Quam neque ulterius exoptem, quam opera nostra utilis esse possit Ecclesiæ, ac Reip. literariæ. Uxori salutem dicito, præterea filio cum nuru, genero cum filia. Adderem de juniori filio, nisi eum, ut puto, extera adhuc haberet tellus. Longam habes epistolam, ab homine occupatissimo. Causam si quæras, nox erat, qua ego, omnibus iis qui de die interpellant dormientibus, tibi mi conjunctissime affinis, vigilabam.

Amstelodami, clↄ Iↄ c XLII, IX Kal. Febr.

Tui tuorumque amantissimus,

G. J. Vossius.

DLXXXV.

Joanni Beverovicio

Senatori & Medico Dordrechtano,

S. P.

Invidiam malevolorum, atque injurias quascunque Christianâ se laturum patientiâ recipit.

Gaudeo, Vir Amplissime, Clarissimeque, non me duntaxat curæ tibi esse sed etiam meos. Mitto igitur geminam apocham, manu Francisci mei scriptam; sed in qua spatium reliquerit, ubi nomen quæstoris scribi posset: Uti & tempus, quo salarium hoc expiravit. Neque enim desubito poterat reperire formulam, quam sequi solet: Misissem eadem opera labores nostros, de Paganica Theologia, & Philosophia Christianâ: quo in opere, ter quater minimum, tui facta nobis mentio. Quid minus poteramus, te nullam negligente occasionem, testandi amoris erga me tui? Sed nolui tantæ molis opere, onerare tabellarium. Convenientius id fiet per nautam, proxima hebdomade. Salmasius est primo vere rediturus in Bataviam. Sic suis ad me scribit literis. Respondit jam libello, de Lingua Hellenistica, qui absente eo prodiit iis terris; needum tamen prælo submisit; nec dicere possim, utrùm Lugduni, an Lutetiæ Parisiorum malit edere. Non arbitror visum illi esse responsum tuum. Saltem non meminit. Mallem in editione Epistolarum mearum, pro Copriani nomine, asteriscum posuisses, vel Cyprianum scripsisses. Nolim ego crabrones suscitare, cùm domi sat reperiam negotii; & malo meo abundè sum edoctus, si tales digito attigeris, omnem penè sylvam accendi. Et tamen si quid moliatur feremus. *Lenit albescens animo capillus.* Non æque lacessentes procaciter ferre potuissem, quo tempore, me doctore utebaris. Quamquam tum etiam injuriarum non eram impatiens prorsus. Sed nunc illa, quæ sæculi homines pro magnis ducunt, penè despicatui habeo; etiam illa, quæ pertinent ad nominis decus. Sat decorum nomen, si illud scriptum fuerit in cœlis. Nec eo segnior sum futurus, in benè merendo de Rep. literaria. Abundè ad hoc calcaria, ac stimulos subdet; quod cùm non multum superesse mihi vitæ possit, propediem ratio erit Deo reddenda talenti, quod porro etiam operam dabo, ne arguar defodisse. Optimæ conjugi salutem dicito: uti & Colvio, præcipuo tecum in urbe Patria studiorum Ornamento.

Amstelodami, clↄ Iↄ c XLII. VIII. Kal. Febr.

Tuus,

G. J. Vossius.

DLXXXVI.

Gratias ei agit pro munere literario, & quod in eo non semel nominis sui honorificè meminisse dignatus fuisset. Hostimenti loco Thesaurum insalubrium, propediem pollicetur.

Venerande Vir,

Mitto serius quàm voluissem filio tuo salarium utriusque anni, quod non sine difficultate obtinui, præsertim posterioris. Objiciebatur enim non amplius eum Hagæ vacare causis agendis, ideoque causam cessare. Utinam in majoribus ostendere liceat memorem me gratumque esse tuorum beneficiorum, quæ & olim in me contulisti, quæque non desinis cumulare indies novis. Nescio certè quibus verbis tibi gratias habeam, non tantum pro tam insigni munere, quod me in ruborem dedit, sed & quod in eo non semel honorificè nominis mei meminisse dignatus es. Monstravit Colvius locum de vitæ termino. Ego omnia à capite ad calcem diligenter perlegam, videborque in ejus lectione à te ipso, ut olim, eruditi, & ab ore docentis pendere. Tu certè cum paucis potes, quod ego cum multis conor. Prodibit brevi Thesaurus insalubrium nostra lingua, cum tabellis æneis, & versibus D. Catsii, qualis editus est, ac jam quintum Amstelodami edetur Thesaurus salubrium. Munus parum te dignum, ex nomine tamen, & hoc animo tuis rependendum. Decrevi tum vernaculis valedicere, & redire ad magis seria. Quamvis ista tantum habeam pro occupatæ mentis diverticulis: & quæ nonnihil Bibliothecæ affricent. Miror in responsione mea, te movere Coprianicam vocem. Ego etiam ea usus, sed nullo quenquam lædendi animo. Neque ullam causam offensionis video. Tu perge, Vir Reverende, de Republica literaria optime mereri, & me, ut soles, amare, qui sum & ero,

Innumeris meritis tuis æternum devinctus, & devotus,

Joh. Beverovicius.

Salutant te D D. Colvius & Corputius, qui etiam causæ cum Consulari Wittio favit, cum jam nummos astu recepissem. Uxor mea puerperio (quod nonum erit) vicina, tibi, optimæ conjugi, & liberis omnia fausta mecum precatur.

DLXXXVII.

Clarissimo Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni F. Vossio,

Gaspar Scioppius

S. P. D.

Pieruccium insignem Philosophum prolixis verbis commendat. Ipse quid publico meditetur, indicat.

Clarissime & Præstantissime Vir,

NIhil planè dubito, quin ornatissimi juvenes Justus Riccovartius & Cornelius Vuerchovius, qui me perfamiliariter hic usi sunt, satis tibi confirmarint, quanti tuas excellentes ingenii animique dotes faciam, quantumque ætati nostræ de lumine tanto gratulandum putem. Quo minus mihi nunc laborandum intelligo, ut ambitiosa mei erga te amoris ac studii professione tuam mihi mutuam voluntatem conciliem. Missis igitur ambagibus pro amico te in partem voco negotii, in quo cum consilii & prudentiæ tuæ vires maxima cum laude tua experiri, tum ab omni Republica, inprimisque a Batavis tuis magnam & solidam gratiam me judice inire poteris. Id cujusmodi sit, ex Italica relatione, quam unà mitto, intelliges. Galilæus ὁ μακαρίτης pro veteri, quæ mecum ei intercedebat, amicitia mihi curæ esse cupiebat; ut relictis...... inventi sui experimentum caperetur, idque tanto impensius, quanto gratius ei fuit, quod Pieruccium disciplinæ ejus alumnum in contubernium meum adscivissem, propterque spectatam ejus fidem & singularem in omnium meorum bonorum hæredem fecissem. Is jam triennium apud me fecit, & usque eo mihi se probare pergit, ut eum in senectutis meæ præsidium cœlo demissum statuam. Cæterum verba non invenio, quibus divini ingenii ejus vim satis dignè prædicem. Nam quicquid dixero, minus erit. Promittit ille quidem in hoc Patavino Athenæo Juris Civilis interpretationem, in qua tam cumulate omnibus satisfacit, ut in hoc uno studio videatur quoddam quasi tabernaculum vitæ suæ collocasse. At illum sui propemodum pœnitet ac piget, cui necessitas incumbat ista professione vitam tolerandi, quam genio suo magnopere alienam ac modo non adversam experitur, cum sit maxime ποικιλόφρον pectusque cujusque modi artibus instructum gerat, quarum una quævis victum aliis satis lautum ex se præbere posset. Si suis ea fata auspiciis vitam ducere permitterent, ille quodcunque Mathematicarum disciplinarum genus & Philosophiam liberam nulliusque Magistri verbis addictam profiteri ac docere alios impendio præoptaret, satis quippe sibi conscius, posse se non verbis doctisque dictis auditores pascere (quamvis nec ab istis non satis sit paratus) sed res nomini unquam nec visas, nec auditas, omnemque humanam admirationem exhausturas manuum & oculorum sensibus subjicere, quas magni Principes, satis scio, ut videre possent, impenso pretio depacisci nihil dubitarent. Ego quidem, cui tam admiranda oculis & manibus usurpare contigit, planissimè mihi persuadeo, si Pythagoras Plato & Aristoteles, in terris nunc existerent, nec suum illud discendi studium abjecissent, nihil eis prius futurum, quam ut ad veri istius Philosophi acroasin certatim convolarent. Madaurensis autem Philosophus, nisi omnia me fallunt, non jam Hippiam, sed Pieruccium floriloquio suo dignam censeret, ejusque ποικιλοφροσύνη distinctè explicanda ingenium delassare mallet. Tanta tamen hominis est modestia, ut istas ingenii ejus divitias nemo nisi diu multumque eo usus possit animadvertere. His accedit quod ego palmarium duco, quoque nomine plus hominem amo, ardens divinarum literarum amor, & mirificum S. Scripturæ studium, unde sibi mentem scientia augeri, sensusque ad boni ac mali discrimen exercitatos fieri gaudet (quod Apostolus perfectorum esse testatur) ne ipsum fallant animi vafra sub vulpe latentes (quales ab Alphonso meo de Vargas descriptos vidisti) neve inveniatur νήπιος τις κλυδωνιζόμενος καὶ περιφερόμενος παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας. Hunc ego talem virum tibi nunc concilio, ejusque demerendi occasionem tibi offero: quam tanto avidius arrepturum te arbitror, quanto plus Batavorum publice privatimque interest, ipsis non intercidere fructum illum, quem eis Galilæus ex invento suo augurabatur. Si ergo istic sint, qui rem tantam cordi habeant, sive per te, sive per P. Fulgentium Servitam Reip. Venetæ Consiliarium, seu denique per quos visum eis fuerit, cum Pieruccio transigere poterunt; quem studii, quod Galilæus erga nomen Batavum singulare profitebatur, hæredem esse præstabo, sicut etiam fide mea tibi recipio ac polliceor, futurum ut ex rebus ipsis homini omnium gratissimo operam te navasse intelligas, nec minimum mihi velut amicitiæ vestitæ interpreti ac paratio debere nolis.

De me ipso meisque consiliis, studiis & actionibus alias te certiorem faciam, nunc in antecessum hoc tantum narro, me jam Exegesi seu *Prophetia Scripturæ* (quam S. Petrus vocat) plus quingenta folia explevisse, ea ipsa clave ad aperienda ejus mysteria usum, quam idem Apostolus nobis reliquit, vix tamen à quoquam adhuc intellectam. Prophetæ scilicet præter mandata de credendis & faciendis (quæ Isai. 45. *Justitia & Recta*, Johan. 16. *Omnis veritas* dicuntur) & an *Secreta* seu Ventura (Amos 3. 7.) sive Christi & Ecclesiæ passiones ac glorias cum singularum temporibus exquisiverunt & scrutati sunt, & à Christi spiritu sibi revelatas nobis ministrarunt (1 Pet. 1. 10, 11.) & dies istos annunciarunt tempora refrigerii & restitutionis omnium; sive adventum Christi antecessuros (Act. 3. 20, 21, 24.) ut scrutando scripturas scire possemus, quæ primi temporis seu diluculi passiones & gloriæ, quæ medii diei passio seu tribulatio magna à multis Pseudochristis & ab uno Antichristo sine ulla externæ gloriæ parte, quæ horæ novissimæ (postquam tempus non erit amplius) præsenti seculo veniente Patre futuri seculi (Apoc. 10. 7. Isai. 9. 6. Heb. 2. 5, 8.) sine ulla passione gloriæ futuræ essent. Ista trium temporum unius diei 12. horarum sicut & triduanæ mortis Ecclesiæ, vel 40. horarum eventa, comparatis inter se Scripturarum locis lucidissimè exposui: quæ ut minori negotio intelligi queant, omnemque altercandi occasionem omnibus præcidat, quatuor libellos, istis indicibus seu titulis jam confectos habeo.

1. Fons sapientiæ intento digito monstratus, hoc est, Eclogæ ex S. Scriptura & Sanctis Patribus de S. Scripturæ studio, ejusque studii necessitate, utilitate adjumentis & temporibus.

2. Clavis Scientiæ ad aperienda regni cœlorum mysteria propediem consummanda, hoc est, specimen Exegeseos Propheticæ in Psal. 45.

3. Annunciatio regni Christi ac populi Christiani in orbem terræ futurum usque ad novissimum annorum & expeditionem Gog & internecionem ejus.

4. Systema artis Prophetandi, continens ejus artis finem, officia, materiam subjectam & instrumenta, exemplo Galeni in Systemate artis Medicæ.

Vix autem sperare audeo, fore ut quicquam istorum in Italia edendi venia mihi detur, non quod quicquam in eis vel decretis Romanæ Ecclesiæ de fide, vel bonis moribus adversetur, sed quod mores Curiæ Romanæ omnes Ecclesiæ leges jam olim in potestatem suam perduxerint, nec jam cuiquam fas sit quicquam tale dicere aut scribere, quale ipsi Pontifices in D. Bernardo, Brigitta & Catharina Senensi non modo verè recteque dictum fassi sunt, sed etiam pro saluberrimo fidelium dogmate religiosè observari voluerunt; quicquid autem hujus edi contigerit, ad te quamprimum curabitur perferendum, cujus ego me discipulum perhiberi minime erubescam, quæque a me proficiscuntur, ea judicio tuo stare aut cadere facile patiar. Deus te, Vir Clariss. publico literarum bono diu vitalem servet ac prosperet.

Patav. ad diem 20. Febr. 1642.

DLXXXVIII.

DLXXXVIII.

Viro Clarissimo

Stephano Stephanio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Suos de Theologia Paganica libros in veteris amoris symbolum mittit, placiturosque confidit. Ipsum, ne diutius Saxonem suum orbi literato invideat, amicè hortatur.

TAndem à tui amantissimo Vossio, magni, ac veteris amoris, minutum novumque Symbolum accipe: Libros quatuor de Theologia Paganica, & Philosophia Christiana, placituros confido. Cur, inquies? Quia confido affectui tuo, quo & me aliquem esse putas. Et si eloquendum, quod sentio, etiam confido exactissimo judicio tuo. Probe enim mihi conscius sum, permulta me attulisse, ad hoc opus, vel alia, vel aliter dicendo. De hoc nolim me submittere judicio hominum exiguæ lectionis; quales distinguere nesciunt, inter dicta, in dictaque nostra, & aliena. Ipsi interim sibi placent, licet nihil adferant, nisi millies dictum, qua sperant latere posse, quæ exscripserint. Malim igitur tui similibus placere; quia jam ab eo tempore, quo Lugduni unà viximus, abunde memini, quam φιλομαθεῖς, ἢ πολυμαθεῖς, fores. Eoque avide desidero nosse, quid de Saxone tuo fiat. Hic scriptor, & genti tuæ multum gloriæ, & tibi æternum parabit decus. Tantùm ne moras ulterius necte, ne & patriæ, & propriæ gloriæ, malè consulas. Ad me quod attinet, decrevi majora, quæ partim edidi, partim confecta, vel affecta habeo, diffindere libellis septenis, vel pluribus fortasse; eo alacrior, ad ea grandioris molis rediturus: modò Deus mihi tribuerit vitam, & valetudinem secundam. Ex pluribus intelligo Clarissimum Ravium, apud vos profiteri eloquentiæ studia. Quo nomine gaudeo: nec committes, quin permultam, meo nomine, illi salutem dicas. A fratre ejus Constantinopoli reduce Londinum, literas accepi; unde intellexi quantoperè deinceps de literarum studiis possit promereri. Ingentem enim MSS. thesaurum secum attulit. De Clarissimo etiam Laurembergio scire aveo, quid moliatur. Nec enim tam nobile ingenium cessare existimem. Illum etiam plurimâ impertire salute, ne grave duxeris. Vale summe Vir, & porro amemus nos inter nos.

Amstelodami, clↄ Iↄ c XL I I,
v Kal. Martias. ·Τάχιστα.

DLXXXIX.

Ludovico de Dieu,

Theologo.

Dionysii filii Maimonidem, cum suis de Paganica Theologia, & Physiologia Christiana libris, amicè offert.

Vir Reverende Clarissimeque,

EN tibi literas à Ravio, Constantinopoli Londinum reduce, has incluserat literis ad me datis, uti & alteras ad Golium, quas seorsum mitto: nolui vero dimittere hanc tam commodam occasionem ad te scribendi; & eadem mittendi Maimonidem Dionysii mei τοῦ μακαρίτου. Accipias tanquam exiguas naufragii tabulas. Si longiorem Deus vitam ei concessisset, multa haberemus ex Talmudicis ab eo scriptis illustrata, nec pauciora pro religione Christiana adversus Judæos. Ad me quod attinet, post opus quadripartitum de Theologia Paganica, & Physiologia Christiana, ante menses plusculos luci mandatum, magis magisque cogito semper ætatem adfectam, vires infirmas, atque ut nihil æque mihi deficiat, quam otium: quo permulti adeo uberi affluunt. Quare totus sum non tam in novis inchoandis, quam perficiendis & emendandis iis, quæ antehac subsecivis scripsi temporibus. Neque tam operam hanc suscepi juvenum more, ut scilicet clarius nomen exsplendescat, quam ut me probem Deo: cui propediem fortasse ratio erit reddenda temporis mei. Te quoque neutiquam otiosos transigere dies, & muneris ratio clamat, & tot aurea scripta, & constans fama. Eo impensius Deum rogo, ut diutissime te Ecclesiæ ac Reipublicæ literariæ salvum ac sospitem conservet.

Amstelodami, clↄ Iↄ c XL I I, Idib. Martiis.

Egregii tui nominis cultor summus,

G. J. VOSSIUS.

DXC.

Eruditissimas Dionysii filii notas in Maimonidem de Idololatria acceptissimas sibi fuisse gratus profitetur, & ut omnia sic maxime placuisse, quòd æternam Servatori divinitatem strenuè asseruisset. Reip. quoque literariæ de Ravio ex Oriente reduce ac Persica Turcicaque lingua peritissimo gratulatur.

Amplissime, Clarissime Vir,

OPportunè admodum advenit hodie ad me D. Ravius, cujus literas ad me misisti, ut & harum mearum ad te vicissim lator esset. Maximas tibi habeo gratias, quod præclaro munere laborum præclarissimi filii tui τοῦ μακαρίτου, juvenis longiori vita digni, beare me volueris. Nec dissimulare possum, inter cæteras ejus præclaras doctissimasque Annotationes, vel maxime oblectasse me, quod Servatoris nostri æternam divinitatem fideliter tueatur, eumque Angelum illum fœderis fuisse asserat, qui nomine Jehovæ insignitus cum Patribus egit. Vivat nomen ejus inter eruditos, dum Sol & Luna splendebunt. Te autem, Vir doctissime, qui jam orbem nostrum tot luculentis operibus illustrasti, & plura non minoris eruditionis & utilitatis affecta habes, de valetudine conqueri doleo. Opto menti tuæ, vegetæ adhuc & doctrina onustæ, validum vegetumque corpus, quo quos parturis fœtus eniti fœliciter atque ex animi sententia queas, unde Reipublicæ literariæ splendor novus nascatur. Ravius noster ex Oriente redit Persicæ, ac præsertim Turcicæ linguæ peritissimus, quam promptissime hic cum suo, quem adduxit Arabe Christiano loquentem non sine admiratione audivi. Gratulor ipsi ac Reipublicæ literariæ quam exinde splendidiorem iri redditum spero. Sospitet labores ejus Deus Optimus Maximus, qui ut & optima tua studia secundet, atque valetudinem tuam firmet, etiam atque etiam rogo.

Datum Lugd. Bat. 25 Martii, 1642.

Reverentiæ tuæ studiosissimus,

LUDOVICUS DE DIEU.

DXCI.

Joanni Thomæ Bangio,

Profess. Hebraicæ linguæ Hafniensi,

S. P.

Munus ejus de Ægyptiorum Hieroglyphicis, eò gratius sibi fuisse dicit, quo plura ejus argumenti parata habeat, quæ partem Theologiæ Paganicæ, de cultu Symbolico,

aliquando constituant. Quæ deinceps editurus sit, indicat. Dunsium acceptissimum sibi esse affirmat.

QUod literis tuis, Vir Præstantissime, tam amice me compellas, humanitati tuæ magis adscribo, quam virtuti meæ, aut in Remp. literariam meritis. Quanquam famam alicujus doctrinæ non abjicio: sed sufficit, si ut in eruditis duces non sumus, ita fortasse non agmen claudamus. Dolet, quod juvare non possum illo de Cicerone relegato & revocato; adolescentem tamen vidisse me recordor. Non parum gaudeo munere tuo de Ægyptiorum Hieroglyphicis, multa & ejus argumenti parata habeo, quæ partem operis constituent de cultu Symbolico: hoc est, tertii voluminis de Theologia Paganica; cujus fortasse jam quatuor primos libros videris. Supersunt nunc illa de plantis, ac lapidibus, idem de affectionibus in deos relatis: ac denique de statuis ac simulachris aliisque religiosi cultus symbolis. Nunc tamen aliis prælum desudat, quia juvit labores istos diffindere nonnullis ad Religionem nostram pertinentibus. Cujusmodi sunt de tribus Symbolis, Apostolico, Athanasiano, Constantinopolitano: adhæc de annis, quibus Christus natus, baptizatus, mortuus, & alia plusculа id genus. Nempe ætatis memor sarcinulas colligo, ut solent aliò migraturi. Dunsius mihi acceptissimus est, non solum ob commendationem tuam longe gratissimam, sed ob suave ingenium & mirum proficiendi ardorem. Quare non patiar eum in me ullum officii genus desiderare. Tam patet illi omnis bibliotheca mea, quam si arcto me sanguine contingeret. Plane persuasum habeo virtute doctrinâque aliquando patriæ & suis præsidio & ornamento fore. Si quos huic similes, commendatione tua non indignos putabis, faciam profecto, ut intelligas, quantum tui caussa, & Danicæ juventutis, præstare sim paratus. Vale vir eximie, & magno animo bene de studiis mereri perge.

Amstelodami,
cIↃ IↃ C XLII,
XVI Kal. Apr.

Tuus,

G. J. VOSSIUS.

DXCII.

Joanni Thomæ Bangio

S. Ling. Prof. in Academia Regia Hafniensi,

S. P.

Epistola familiaris.

VIx hora abierat, quod per famulam Dunsio nostro literas miseram ad te perferendas: cum ecce me compellat ornatissimus Erasmus Hammerus, ac quod me tum temporis fugiebat, eum se esse ait, qui literas Dunsio datas in Daniam sit delaturus. Subjeci me, id si scissem, aliquam etiam ejus facturum mentionem in epistola, quam ad te exarassem. Adhæc ille, gratissimum sibi fore, si nunc quoque aliquid adjungerem. Non tamen putavi reposcendas literas, cum opere æque facili liceret alteras contexere. Neque enim soleo operosè scribere ad amicos, sed prout quidque in buccam venit, ita illino chartis. Quæ sæpe vix aliud præstant, quam ut jubeant amicum gaudere, vel, si Græcum mavis, χαίρειν à quo usu vetustissimo primitus τῷ χαίρειν nomen datum fuit. Quod ad Hammerum attinet, intra hebdomadem triennium exspirarit, quod mihi eum commendares, ac pariter Ludovicum Johannis Episcopi Othoniensis filium. Sed non videntur sic res tulisse Hammeri, ut multum in urbe Amstelodamensi foret: ut qui Musarum sibi sedem Leidam esse maluerit, & Gallias etiam lustrandas putarit: Aliter animatus noster Dunsius erat, qui jam plusculis mensibus hic degit & in vicinia quidem, cui propterea nostræ semper patent fores: omnino enim juvenem diligo, ac fore spondeo, ut eum reducem lubebit amplecti, nihil non sapienter ab eo factum intelligas. Nihil vel illi vel mihi jucundius, quam ut ubi domum fuerit revocatus, afferat secum notitiam rerum variarum minime protritarum, sed quæ fugiant, ut modestissimè dicam, etiam eruditorum vulgus. Nec alius erga Hammerum animus fuisset. Amo itidem ingenium ejus & probitatem. Sed alia mens iis, quibus, credo, mos ei gerendus fuit. Interea quid refert, unde doctrinam haurias, dummodo pectus ea irrigaris? Quod quin ab Hammero pulchre actum sit, nullus dubito. Neque alio hæc fine à me scribuntur, quam ut videas, me quidem omnia juvenis caussa voluisse. Simul etiam longior sum, quia non injucundum est, tecum per literas confabulari. Quod porro etiam facere paratus sum seu argumentum scribendi erit, seu secus. Amantibus enim vel de nihilo nascitur Historia.

Amstelodami,
cIↃ IↃ C XLII,
XVI Kal. Apr.

Tuo nomini addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

DXCIII.

Duæ ventilantur quæstiones: Una de tormentis futuri seculi, an satius sit, miseris omnino non esse, quam pœnas inferni sustinere. Altera, de Animi essentia, perfectione & virtute. Sitne tota in toto corpore, & tota in qualibet illius parte.

QUam libenter & quam sæpe (Vir Amplissime, Doctissime & plurimum dilecte) de te & vicino tuo Domino Barlæo cogito, ipse mihi sum conscius, non conabor tibi literis exponere. Superioribus diebus cum vos honoris caussa viserem, quos vehementer observo, casu accidit ut in tua mensa sermo oriretur, de iis rebus de quibus vos tam Philosophice quam Theologice solerter disserentes audiebam cum summa delectatione: te quidem de tormentis futuri seculi, an satius sit miseris omnino non esse, quam pœnas sub quibus sunt, sustinere; illum autem de Animæ essentia, perfectione & virtute. Sitne tota in toto corpore, & tota in qualibet parte; de quibus mihi ingenio vix mediocri instructo, otio certe nunquam abundanti, adversa etiam per annos multos modo valetudine, modo fortuna vexato, liceat cum vestra bona venia paucis quid sentiam subscribere: Ut sic absens tacitus vobiscum loquar, & leniatur sic desiderium meum, quod facere me nolo credatis exspectatione literarum aut responsionum vestrarum, quæ etsi me incredibiliter delectarent; ego tamen vos mea caussa à gravioribus studiis ad nugas revocari nolo: Satis me habere putabo, si & meas tibi esse redditas, & tibi vicinoque tuo, ut cupimus esse intellexero, sententiam vestram pluribus (quando favente Deo rediero Amstelod.) auditurus, eique acquieturus, qui non ignorem vobis ab omni cura expeditis, ingenioque florentibus, quotidianum esse cum libris usum, & cum omni doctrina, utpote in ista luce viventibus Batava, summa omnium virtutum ingeniorumque præstantia, feminibusque eloquentiæ & reconditioris intelligentiæ referta. Accedo ergo primum ad miseros istos in quibus, quæ erudit nos natura, inveniri tormenta hæc sunt.

Invidia, de qua Poëta ait, Siculos non invenisse Tyrannos tormentum majus. Dolorem, omnes sciunt quam grave sit malum, eum scilicet quem Tristitiam dicimus. Desiderium præterea Narcissi fabula, & alia experimenta testantur quantum habeat mali. Metu denique multos esse mortuos non est rarum meminisse. Sed quis quæso invidus unquam fuit, qui non ipsam invidiam ornaverit. Desiderium celebrant Poëtæ, quasi nullus alius sit amantium fructus. Mœstos tenebras, & omnia quæ malum augeant quærere quotidie experimur. Malum fugiunt meticulosi, sed ipsum timorem adamant. Hæc si vera sint, vide num

bi

hi miseri velint esse sine his pœnis? Et si non velint his cedere, cur eos credat aliquis malle non esse, quam istas sustinere? Omnis porrò Spirituum pœna voluntaria est, & non potest (quoniam à voluntate proficiscitur) non voli: & si volitur ipsa miseria, potestne credi eos malle non esse, quàm hanc pati? Constat enim multa proverbialiter dicta esse, ad exprimendam pœnæ gravitatem. Tormenta & cruciatus qui in futuro seculo animabus impiorum parati sunt, tantos esse ut præstet omnino non esse, in ipsa Theologia videtur indubitatum: sic enim Christus suo ore enunciavit, Melius fuisse proditori, ut natus non fuisset ille homo. Tormenta etiam futuri seculi agnoscit Philosophia ipsa; neque si his quæ præsens vita pariter compares, ludicra nostra hæc præ iis, flores, rosas & delicias, ipsa Philosophia jurare dubitaverit. Novit enim animæ, post hanc vitam, potentiam, cum ea quam in materia habet, non pati proportionem. Novit affectus quos hic colligit, illic ad proportionem status & existentiæ excreturos. Novit itaque in immensum & bona & mala non per Hyperbolen sed ipsa re augenda. Verum cum hæc omnia doceat nos Philosophia, hucusque tamen attingit, ut melius illis non fuisse censeat. Quod si hoc certum sit in Theologia, ex iis quæ naturam superant contigisse putandum videtur. Cum hoc judicium (quod melius fuerit illis non esse) vel ex natura rei vel ex opinione personarum, sit pensitandum. Personas duas video examinandas, ipsum illum qui pœnis irretitus manet, & prudentem aliquem qui rem humanitus existimet. Priorem pœnas suas fovere iisque delectari ostendimus. Prudentis judicium non tam certum esse, sed falli posse videtur. Si naturam consulamus; quid quæso facit aliquid alio melius in natura? Seu in qua ratione melioratio est consideranda? Melioratio haud dubio est in ratione Entis & illud melius est in ratione Entis, quod plus de Ente habet. Et potest quæso quis dubitare, num id quod est, & quantum homo est, & plus quam homo est, & ita plus quam homo est, ut comparatio inter ipsum & hominem nulla maneat, plus habeat de Ente, quam nihil, quam quod non existit. Præterea quid respondebimus eis qui docent, omnes actus nostros ab ipsa æternitate, catenatis à causarum necessitate passibus, usque ad ipsum liberi arbitrii exercitium alligatos & perductos? Videbiturne Deus tot hominum myriadum myriadas, æternis horrendis & ineffabilibus pœnis ante omne ævum addixisse gratis, viam munivisse, gressus coegisse, fatalem pœnam perstruxisse? Quæ si ita sint, quorsum posthæc cum gemitu fundemus preces? Quorsum per aspera exercitia carnem domabimus? Quorsum solicitudinem & extentum ad futura animum, vel ipsi colimus, vel aliis ad colendum commendabimus? Sed excrevit calamus. Hæc sunt illa varia in utramvis partem quæ colloquii & exercitationis gratia exciderunt, donec te videro, ut de tuo promptuario sumantur, &c. Quod ad ista attinet quæ a Domino Barlæo accepi de anima, ego cum Aug. lib. 6. de Trin. 6. existimo totam animam in toto esse corpore; & totam esse in qualibet ejus parte. Sed nisi me in hoc destituat memoria mea, memini didicisse me secundum triplicem divisionem esse triplicem totalitatem. Est totum quod dividitur in partes quantitativas, totum aliud quod dividitur in partes rationis & essentiæ. Est & tertium potentiale totum, quod dividitur in partes virtutis. Prima hæc totalitas quantitativa non convenit animæ nec per se nec per accidens. Secunda totalitas convenit, & sic anima tota secundum totalitatem perfectionis & essentiæ est in toto corpore & qualibet corporis parte. Sicut albedo recte dicitur esse in tota superficie & tota in qualibet ejus parte, si totalitatem speciei & essentiæ intelligimus. Sed si de totalitate quantitativa mentio fiat, quam albedo per accidens habet, non erit tota albedo in qualibet superficiei parte: neque si totalitatem virtutis notemus; cum magis possit movere visum albedo, quæ est in tota superficie quam quæ est in aliqua ejus particula. Sicut anima non est tota secundum totalitatem virtutis in qualibet corporis parte, sed secundum visum in oculo, secundum auditum in aure, &c. Et licet sit tota in qualibet parte, non tamen eodem modo compartitur ad partes, & ad totum: cùm ad totum primò & per se respiciat tanquam ad proprium & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius, secundum quod partes habent ordinem ad totum. Porrò anima cum unitur corpori, non ut motor tantum, sed ut forma non mediante aliquo corpore, necesse est sit in toto & in qualibet parte, cum sit forma substantialis quæ est perfectio totius, sicut & cujuslibet partis, non vero accidentalis, ut forma domus posita in compositione & ordine, quæ etsi toti domui non tamen dat esse singulis partibus. Quomodo autem potentiæ animæ distinguantur, quem habeant ad invicem ordinem: Utrum una potentia ex alia oriatur; sed & utrum omnes potentiæ animæ remaneant in ea post mortem; & denique sit ne alia forma præter intellectivum in homine animum; hæc & alia ejusmodi Domino Barlæo viro eruditissimo cum his quæ raptim de Anima scripsi relinquo. De rebus meis nihil scribo; sed me tibi Dominoque Barlæo totum, salutemque meam quam serio possum commendans. Negotii administrandi rationem singulari vestræ sapientiæ permitto in Domino. Literas inclusas Domino Johanni Nebstero reddendas, cures, vehementer oro, cui me multum debere & plurimum devinctum esse profiteor, ejusque officium tam benignum ab excelso quodam animo liberalique profectum libenter amplector. Etsi interim, ulli privato etiam nobilissimo esse oneri nunquam cogitavi; quod si compensare meis officiis non potero, memoria tuebor, & prosequar laudibus, quamdiu vita fruor, apud omnes, ipsumque Serenissimum Regem Reginamque: ut ex optima saltem voluntate qua boni omnes & sapientes Viri meriti beneficia consueverunt, aliquam sibi relatam esse gratiam existimet. Δώη ἔλεος ὁ κύριος τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τοῦ Νεβστήρου, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε καὶ μᾶλλον, ὁ κατὰ γῆν ἀποστείαν μου οὐκ ἐπαισχύνθη· ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ἀμστελοδάμῳ ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· δώη αὐτῷ ὁ κύριος ὁ[?] εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Vale Vir ornatissime, & me tuæ humanitatis summæ semper memorem, sicut & dignitatis tuæ studiosum valde amplectere; Dominisque Barlæo & Nebstero meis verbis salutem plurimam, quem accerses, &c. Iterum vale à tui amantissimo.

Hag. 19. M. 1644.

ARCHIB. CASSELIUS.

DXCIV.

Illustrissimo

Joanni Skytte, Seniori,

Libero Baroni in Duderoff & Gronsio, Senat. Reg. Suec. Cancellario Academiæ Upsaliensis, &c.

Filium ejus Benedictum, adversa valetudinis ergo, Galliam petentem, salutaribus monitis se dimisisse ait. Filium suum Isaacum in iisdem ac Italicis terris peregrinantem multa ex inclytis toto orbe Bibliothecis inedita exscribere latus nunciat. Dolet, non paulò plenius de primogenitis ejus excessu huic suo constitisse; accuratius enim quadam dicturum fuisse. Intereà sibi suisque perseverare voluntatem fatetur, quacunque ratione testandi posteris, quanti faciant Illustrissimam Skyttiorum domum.

JUcundum mihi fuit, Illustrissime Domine, videre filium tuum Benedictum, quem ob eximias animi dotes plurimi semper feci. Majorem tamen ex ejus conspectu cepissem voluptatem, nisi narrasset de valetudine adversa: Cujus ergo terras alias peteret, Gallicas imprimis, cœli solique lætioris & medicis experientibus felices. Dabam operam, ut mederer salutaribus ac fortibus monitis. Fortasse fallor. Nec enim morbi caussam, vel naturam mihi aperuit.

ruit. Attamen vereri occœpi, ne quid sit, quod generosiorem ejus animum coqueret. Novi enim ab aliquot annis, pleraque altius ad animum revocare, quam ex magni Catonis præscripto oporteret. Vellem etiam magis imbibisset sortem rerum humanarum, nulli undique & usquequaque arridentem. Quod ne quidem expediret nobis, discipulis Christi, cum Magistro ituris per angusta ad augusta. Atque & hæc & alia, memini me miscere sermoni, qui nec illi erat ingratus. Locutus cum eo filius meus Isaacus in Galliis eumque sui itineris comitem optabat. Sed meus Italiam cogitabat ad visendas Bibliothecas toto orbe inclytas. Multa ex iis exscribit hactenus inedita, quæ redux, Deo juvante, juris faciet publici. Ptolemæum quoque dabit multis partibus ab ingenio & antiquis codicibus emendatiorem. Geographica Scylacis Catiandensis cum Notis suis jam ante biennium in lucem emisit. Proximè vero divulgavit opus posthumum fratris sui defuncti Dionysii. Est id Mosis Maimonidis Rabbinorum doctissimi: cujus de Idololatria Dissertationem Latine reddidit & uberi Commentario illustravit. Isaacus vero, cum pluscula in hoc opusculum præfari vellet, recte se facturum putavit, si aliquid misceret de Illustrissimæ domus vestræ affectu erga fratrem nunquam satis laudatum. Vellem Isaaco meo paulo plenius constitisset de primogeniti, quondam, tui fortissimi juvenis excessu. Accuratius quædam dixisset. Sed ea fortasse ex Illustrissimi Jacobi Skyttii literis aliquando dabit cognoscere. Mihi meisque perseverat voluntas, quacunque ratione licebit, testandi posteris, quanti faciamus Excellentissimam domum vestram, tum aliter, tum de studiis præclare meritam & porro mereri percupidam. Egregiæ animæ Illustrissimi filii tui Jacobi Skytte, suavissima mihi sæpe memoria occurrit, nec mihi duntaxat sed & conjugi & liberis. Quæso ne grave duxeris salute eum impertiri nomine omnium nostri. Proxima occasione ad eum scribere decrevi, lubentius etiam facturus, si ipse me prævertetit. Nunc ad te, Illustrissime Domine, scribendi occasionem nolui negligere, eunte ad vos Nobili Sueco Jo. Kreusio, qui Galliis Italiáque lustratis, anteaque annis totis apud nos literarum studiis impensis, reditum in patriam parat.

Amstelodami, cIↃIↃCXLII, IV Kal. April. St. Novo.

Illustrissimo nomini tuo, totique inclytæ familiæ devotissimus,

G. J. Vossius.

DXCV.

Joanni Cloppenburgio, Theologo, Gerardus Joannes Vossius S. P. D.

Zevecotii obitum luget, quicum interiorem coluerit amicitiam; laudat ejus genium atque ingenium suave, eruditionemque præclaram, versus à Barlæo in honorem ejus scriptos mittit, ac pro Dissertatione de Baptismo pro mortuis gratias agit.

NOn mediocrem mihi dolorem attulit, Clariss. Cloppenburgi, nuncius de excessu communis amici, doctissimi Collegæ tui Zevecotii. Quem virum, ut ante annos viginti circiter, primulum vidi, amare genium ingeniumque illud continuo cœpi. Nescio quæ Suada, ut de Pericle olim dictum, in labris ejus sedebat, sic ut facile cæteros literatos imprimis pelliceret in amorem sui; nec mediocriter capiebar ejus versibus facili vena profluentibus. Quanta vero cum laude historias fuerit professus, nulli melius dicere, quam qui docentem audierunt: neque id nos ignorare ea, absentes licet, permittunt, quæ ad Tranquilli Julium observavit, & observata Politica inscripsit. Recte sentis interiorem mihi cum eo amicitiam fuisse, neque unquam in Amstelodami hac urbe ponebat pedem, quin domum peteret recta & de studiis confabularemur, aliquando etiam querelas suas de nonnullis in sinum deponeret nostrum. Quod si serenior mens foret (nunc ea nubila ob valetudinem aliquandiu adversam) pangerem aliquid in gratiam amici; sed cum non magis id corporis imbecillitas, quam occupationes sinerent, cum clarissimo Collega meo Barlæo, Philosopho pariter, Poëtaque eximio, super isto egi; qui cum decima nocturna de eo à me compellatus foret, postero mane versus eos misit, quos nunc vides. Nempe unus ille optimæ viduæ & eleganti adolescenti pro nobis erit duobus: præsertim quando nec valetudo sivit, ut facerem, quod vellem, & noster ille, ut nosti, in Poësi plane dominatur. Eoque nihil attineret pannum nostrum cum illius purpura componi. Atque ista de me scio facile ornatissimæ viduæ satisfacient: dummodo tu sis facundus mentis nostræ interpres. Sanè quacunque in re vel illi vel filio possit utilis esse opera mea, nuspiam sentiet eam claudicare. Pro Dissertatione de Baptismo pro mortuis, gratias ago. Πολυθρύλητος est quæstio, multumque deinceps etiam, ut metuo, agitanda. Nostram nunquam habui ut Κυρίαν δόξαν. Sed in alienis etiam est, quod desiderem. Tuam expendere animus est; neque enim judicium præcipitare soleo. Quod si deinceps etiam alia ejus generis de penu tuo promere voles, & ut nunc fecisti, ad dapes tuas invitaris, facile me scholico illi convivio addicam, imo, pene dicam, accessero invocatus. Amplissimo Brinkio & (ne singulos nominare sit opus) universis illustris Gymnasii vestri vel Curatoribus, vel Professoribus, si occasio se offeret, salutem meo nomine dicito, imo & clarissimi Collegæ. Utcunque enim non adeat ista scribenti, tamen id velle non dubito.

Amstelodami, cIↃIↃCXLII, IV Kal. Aprilis.

DXCVI.

S. P.

Animadversiones in Grotii Annotata ad Cassandrum ipsius censura submittit: præterea significat, Maresii Vindicias sub prælo esse, proximeque Salmasii de lingua Hellenistica opus lucem aspecturum.

Celeberrime & Clarissime Vir, Collega & Amice observande,

POst repetitas gratias pro munere doctissimarum lucubrationum tuarum, quas mihi nomine tuo dedit Amplissimus Dubletius: Reddo nunc χάλκεα ἀντὶ χρυσείων Animadversiones meas in Viri magni Annotata ad Consultationem G. Cassandri. Quid me moverit ut onus illud susciperem in præfatione videbis, nec spero improbabis agendi modum, nec modestiam desiderabis, quam observare conatus sum, cum mihi res sit cum adversario cujus dignitatem colo, & eruditionem admiror. Sed cum veritas magis nobis esse cordi debeat, quam deserere non possumus oppugnatam ab iis qui ejus assertores esse debuerant, eam, prout debui, & semper observaturus sum, præferam omnibus quæ alias laudanda agnosco in præstantissimis alioquin ingeniis. Nec te judicem & censorem rejiciam, sed potius appellabo, si ubi vacet oculos in hanc lucubratiunculam conjicere. Maresius suas ad appendicem vindicias, commisit Typographo, & qui male exceptus fuit, vix abstinebit à retaliatione. Audio Eminentissimum Cardinalem, præsente Cardinale Mazarino, graviter increpasse Milletenum & Veronum pro hæreticis scriptis & concionibus. Videbimus, si Deus vitam prorogaverit, quo tan-

tandem istiusmodi conatus perducentur. Opto tibi & tuis omnibus omnia fausta & prospera.

Hagæ-Comitis, 7 April. 1642.

Tuus omni officio & affectu,

ANDREAS RIVETUS.

Filius tuus vidit Salmasium Divioni, eique dedit unum exemplar Annotatorum, quorum habebat quatuor in Italiam deferenda, Salmasius promittit se post Pascha venturum Lutetiam & omnia dispositurum ut redeat ad nos. Absolvit opus suum satis spissum de lingua Hellenistica, quod brevi ad Typographum missurus est.

DXCVII.

Andreæ Riveto

S. P. D.

Libellum de tribus Symbolis exhibet, ac quibus impulsus rationibus, præter opinionem, seorsum ediderit significat, judicium ipsius exposcit. Decrevisse in lucem dare, quæ de historia Passionis & Resurrectionis Dominicæ scripsisset. Pro nupero ingenii ejus doctrinæque dono gratias agit.

NOn decreveram, Clarissime Rivete, quem mitto de tribus Symbolis, libellum, seorsum in lucem dare; sed Serenissima Regina Britannica cum prole Regia, & Celsissimo Principe Arausionensi Friderico, cum filio Principe Guilielmo, in urbem hanc advenientibus, putavi & me debere tam læta die officium testari non modo erga Celsissimos Principes, sed etiam erga Regiam Magnæ Britanniæ Majestatem. Quorum utrumque me consequi posse existimavi, si opusculum hoc Regio genero dicarem. Utinam vero tibi etiam probetur hic labor noster. Quod si erit, magis quam nunc probabitur auctori; sin aliquid improbabis, quæso facias certiorem, neque in istac solum opella sed etiam cæteris, sive ea lucem viderint sive deinceps. In tam densis occupationibus & illa πολυγραφίᾳ, nihil mirandum sit, si quid excidat. Eo soleo studiose exquirere summorum virorum judicia, ut, vel addita editis pagella aliqua, moneam lectorem, vel in editione secunda corrigam. Decrevi edere quæ scripsi de historia Dominicæ Passionis & Resurrectionis. In quibus præcipue opera desudat nostra in conciliandis scripturis, & ex literario pene conciliandis nonnullis. Utinam propius, ut Leidæ quondam, habitaremus; sed votis istoc non fiet. Quare sic quoque operam dabo, ut pro modulo nec de sacris, nec externis literis male dicar meritus: scribam, quæ scio; quæ nescio, si hic minus potero, in schola discam cœlesti. Pro nupero ingenii tui, doctrinæque dono, gratias ago summas. Et si porro, ut confido, imperties nobis labores tuos, propediem iterum grates agam. Deum rogo, ut nos omnes regat spiritu veritatis ac pacis, quo, quatenus humana sinit infirmitas, unum sapiamus omnes.

Amstelodami, ciↄ Iↄ cxliii, postr. Pentecostes.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DXCVIII.

Pro filii Maimonide & pro Parentis de Idololatria Gentili & Physiologia Christiana eruditissimis scriptis gratias agit. A se H. Grotii de Veritate Religionis Christianæ libros, ut & Catechesin breviorem ac Anglicanæ Ecclesiæ articulos, in Arabicam linguam conversos promittit, plurimum è re Christianorum fore existimans, si hujusmodi libri Orientalibus proponantur.

Præstantissime & Clarissime Vir,

CUmulatè me beasses vel solis literis tuis, ex quibus & valere te & nostri memorem adhuc esse percepi. Non enim celare debeo quanta & in felicitatis & in gloriæ parte ponam à tali Viro amari. Jam verò adjunctum munus, quibus verbis prædicabo? Istum primo Maimonidis tractatum, Latine redditum, notisque eruditissimis illustratum à tanto tanti Patris filio, Dionysio Vossio. Quam stupendi ingenii & industriæ Juvene? qui antequam eo ætatis pervenerat, quo qui bonas literas vel primoribus labris delibaverint, satis properasse videantur, totam absolverat ἐγκυκλοπαιδείαν, nec quicquam quod hominibus scire datum, intactum reliquerat. Quam illi ex voto cessisse videatur, qui tam sciendi avidus fuit, quod nobis minime, ut præmature è terris, in quibus dum peregrinamur, qui plurimum norunt, ex parte tantum sciunt, in cœlestem patriam transferretur, ubi & scientia & beatitudine ἰσάγγελος fieret. Huic annexum mirandum illud opus tuum de falsa Nationum Religione, humanæque mentis ex natura ascensu ad Deum, quo & filii μακαρίτου & tuæ simul gloriæ magis quam Mausoleo vel superba Pyramidis mole extructa consuluisti, & quam pene supra humanæ naturæ terminos ipse scientiæ gloria ascenderis, ostendisti: Opus (ut illa C. Plinii de Avunculi sui Hist. Nat. cui merito debeantur adscribam) diffusum, eruditum, nec minus varium, quàm ipsa natura; quo cum omnes studiosos tibi mirum in modum devinctos reddideris, tum me, singulari præ cæteris beneficio devinctissimum, cui per tot annos à literis & libris politioribus exulanti, in hoc uno Bibliothecam instructissimam aperuisti, ut nulla sit alia voluminum conquirendi necessitas. Quin & ne vel hic Thesaurus ullo, qui nullo contra casus fuisset, mihi pretio redimendus esset, munere tuo cavisti. Dum igitur donum & donantis simul affectum perpendo, quas tibi gratias debeam scio, quas referam nescio. Tibi vero, utriusque beneficii Αὐτῶν ἐκ μακάρων ἀντάξιος εἴη ἀμοιβή. Quod ad studia nostra, magis turbata sunt, quam ut aliquam eorum rationem tibi reddam. Nescio an plantis Arabicis faveat Cœli nostri temperies. Quod si Deus otium & vitam concesserit; dabo forsan operam, ut lucem videant, vel Editio in saltem parentur, libri sex Amplissimi Viri Hugonis Grotii de Veritate Religionis Christianæ in Linguam Arabicam versi: uti & Catechismus brevior, & Articuli Ecclesiæ nostræ. Certe quam maxime è re Christianorum in partibus Orientalibus, crassissimis ignorantiæ tenebris miserè demersorum, esset, ut hujusmodi libri illis communicarentur, unde qui credere se profitentur, haurire & ipsi possent, & alios docere. Aliis, è contra, si qua operæ pretium viderentur, è Lingua Arabica & Latinum sermonem transferendis manum admovere non pigebit, si à te discere liceat, quo præcipue modo, studiis nostris vel Arabicis vel Rabbinicis Respublica literaria, vel tantillum, juvari poterit. Vale, summe Vir, & favere perge.

Oxon. è C. C. C. VI. Id. Aprilis. 1642.

Sincere atque ex animo te colens,

EDWARDO POCOCKE.

DXCIX.

Χαίρειν καὶ εὖ πράττειν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ipsius & literati orbis judicio μελέτημα suum Chronologicum sistit. Examinat Chronologiam exitus Israëlitici. Prodromum suum Chronol. mendis scatere dolet. Tria Paschata enumerat, & Festum ἀνώνυμον Joh. V. non fuisse Pascha, aliquot argumentis evincit.

Clariss.

Clariss. & Præstantiss. Vir, Dom. mi & Amice honoratissime,

QUia constat ἀμεταμελήτους εἶναι τὰς τῶν χαρίτων δόσεις; non dubitavi Præst. Tuam per ingenii monumenta satis cognitam; hisce literis audactius affari. Mitto quoddam μελέτημα meum χρονολογικὸν nuper editum, idque censuræ tuæ, quoad fieri potest; subjicio; quæ quo acrior fuerit, ac rationibus pollentior, hoc futura mihi est gratior, & ad scopum veritatis tuendum, vel contingendum obtinendumque conducibilior. Non equidem inficior, hoc mihi studium à multis jam annis ita cordi fuisse, ut nec ingenii (si quid in me est) laureolam quæsierim, nec commodis meis servierim. Unica meta fuit Christi Salvatoris nostri gloria & Ecclesiæ decus. Quicquid assecutus sum, divinæ id acceptum fero gratiæ; Assecutus autem mihi; si quid videre possum, videor tantum, ut omnium qui alicujus sunt nominis in hoc genere scriptorum, quos legi; calculos ad normam judicii revocare, erroresque singulorum deprehendere possim. Veruntamen ne meo fortè judicio falsus temere in publicum prodirem, ac mea proferrem immaturius; in animum induxi aliorum hominum doctiorum explorare judicia, atque audire sententias. Contradicentes nonnullos hactenus habui; sed auctoritatibus ac opinionibus magis pugnantes, quam certis rationibus. Quumque animadverterem, magnos quosdam hodie scriptores, velut defatigatos in novis subinde cudendis mundi Epochis, periodum istam pridem à Jos. Scaligero excogitatam amplecti, quippe quæ Cyclos ubique promptos, & in his quoque (si Musis placet) Indictionum Romanarum in annis mundi methodum repræsentet; pertæsus ego jampridem vani hujus Pægnii, cœpi tandem de canonibus judicii Chronologici, & legibus generalis ac veræ mundi Æræ serio cogitare. Has igitur simpliciter breviterque consignatas benevolo Lectori publicè offero, ut, quid in iis jure desideretur amplius, cognoscam, & deinceps vel adjungam vel corrigam; aut, si me id pia fata vetabunt, aliis me doctioribus ac tanto negotio perfungendo dignioribus expolienda relinquam. Libet ex iis unam considerare. Nimirum veram hanc esse regulam, nemo negaverit: Ex Sacræ Scripturæ testimoniis fundamentaliter exstrui oportere sacrum hunc Orbis creati computum; sed iis rectè ad rem accommodatis: *e. g.* Quæritur ad quem mundi annum referenda sit Exodus, seu quoto M. anno filii Israël ex Ægypto duce Mose migrarint? Non te fugit, quanta hic Chronologistarum sit discrepantia. Judæi quidem in suis parvis Chronicis exprimunt annum mundi 2448. quamvis æræ suæ universali (qua numerant usque ad æram Christianorum annos integros saltem 3760.) minime cohærentem. Sed nostrorum Chronologorum hactenus nemo fuit, quin plures numeraverit annos; donec tandem ante annos 17. (Anno & 25.) prodiit Philip. Lansberg. Gæsanus, qui in sua sacra Chronologia annos 2448⅔ numerat, quod & Judæos ait agnoscere. Tametsi idem Gæsanus à justis illius anni M. Cyclis procul aberrat, propter reliquarum suæ Chronologiæ partium inconvenientiam. Exinde quæritur, quamdiu in Ægypto commorati sunt filii Israël? Respondet Moses in Ex. 12. v. 40. annos 430. habitasse eos in Ægypto. Hosce jam annos si quis à descensu Patr. Jacobi in Ægyptum velit denumerare, actum egerit cum Gilb. Genebrardo Theologo Parisiensi, cumque Reimaro Urso Ditmarso Mathem. Cæsareo. Neque enim ultra 210. annos ab illo descensu ad hunc solennem excessum elapsi fuerunt, ut verus calculus arguit. Quum itaque reliqui 220. anni altius ordiendi sint, quæro unde? Plerique omnes hodie eos petunt à 75. anno ætatis Abrahæ è Charris discedente. Qui sic? quia ibi primum (inquiunt) accepit promissionem seminis. Itan' ergo nulla promissio facta ei ex Ure patria evocato? Nulla (ajunt) nisi terræ quondam hæreditario jure possidendæ. Eho nonne hæc est promissio? Quare ergo terræ hæreditatem pollicebatur, annon ille simul promittebat semen? Et qui semen, nonne & Christum semen illud Benedictionis complectebatur. Hæc nempe statim illa προκύρωσις τῆς διαθήκης εἰς Χριστὸν, de qua Paulus Gal. 3. v. 16. quæ annis 430. ante legem datam facta est, ipso tempore Abrahæ vocati, non ex Harante, sed ex Ure Chald. Gen. 15. v. 7. atque assumpti è regione trans flumen, Josuæ 24. v. 3. priusquam habitaret in Haran sive Charris. Sic enim Vocationem hanc (unam, non geminam) cum verbo promissionis (quæ velut anima est Vocationis) conjunctam describit B. Lucas in Actis 7. v. 2, 3, 4. Et Apostolus ad Hebræos c. 11. v. 8. Per fidem vocatus Abr. auscultavit Deo, abeundo in locum, quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit nesciens quo. Jam si per fidem vocatus exiit, utique habuit promissionem, tamquam materiam fidei circa quam sive objectum. In omnibus hisce testimoniis, Vocatio illa & egressio atque obedientia Abrahæ astringitur ad primam ex Ure migrationem; nusquam verò ad discessum ex Haran. Sequitur ergo illos 430. annos τῆς παροικήσεως τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἣν παρῴκησαν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν (ut est in Græcis Bibliis) à prima illa vocatione Abra. ex Ure & primum susceptâ inde peregrinatione ordiendos esse; minimè verò quinquennio post; à profectione ex Haran. Aliàs forent tum annis 425. Sic in Lib. Judicum anni Servitutis accommodandi & includendi sunt legitimorum Judicum annis. Item in Historiis Regum Judæ & Israëlis magna requiritur diligentia & ἀκρίβεια in collatione annorum Successionis rectè instituenda, ne inter regna & alia inconvenientia admittantur: qua in re plerique omnes hallucinantur. Sic in multis aliis, de quibus suo loco.

Ante octennium edidi Prodromum quendam Chronologicum de veritate & certitudine Æræ Christianæ, necnon de numero Paschatum Ministerii Christiani. Illum verò ego nollem editum propter plurimas mendas in eo residuas, quas non sine magna molestia tollere ac mea manu corrigere me oportuit in iis exemplariis, quæ amicis hinc inde communicavi. Vix unum mihi restat, idque variè interpolatum, si quæ se occasio det ejus denuo edendi.

Paschata Ministerii Christi numero saltem tria, quorum uni tantum primo Christus solenniter celebrando interfuit, anno Æ. C. 32. ætatis 31. 30. videlicet completo, excurrentibus diebus 110. Cyclis Lunæ 14. Solis 13. Bissextili Juliano 19. Exodico 355. Mundano 967. die 13. Apr. f. 1. A secundo, quod à Judæis peractum est 4. Apr. f. 7. Luna 16. (quum ex Lege debuisset pridie, feria 6. celebrari) abfuit, ut patet ex Collatione Textûs Joh. 6. & 7. cap. v. 1, 8, 30. anno Æ. C. 33. ætatis 32. annis elapsis 31. & diebus insuper 100.

Tertium denique fatale Pascha, secundum Legem, celebrandum erat die 26. Mart. (quæ fuit Lun. 15. à primâ φάσει) f. 6. & prid. f. 5. mactandus & comedendus fuerat Agnus Pasch. quod & a Christo discipulisque ejus factum. Verum obstitit traditio veterum, ne scilicet Paschatos celebratio Sabbato ordinario anteferretur, ac favit hac in parte instituto Seniorum, Pontificum & Scribarum, ut nempe Dominum Jesum abolerent ac tollerent ante Festum, Matt. 26. v. 5. Anno Æ. C. 34. ætat. C. 33.

Festum autem illud ἀνώνυμον, Joh. 5. quod attinet, pro Paschate non habendum esse planè sentio. 1. Quia ἑορτὴ quoties Pascha significat, habet præfixum sibi articulum ἡ, qui hic desideratur. Sic distinguitur etiam in Bibliis Græcis, Exod. 23. v. 15. & 16. Item Ex. 34. vers. 18. τὴν ἑορτὴν ἀζύμων φυλάξῃ, Festum illud Azymorum observes. At vers. 22. sic καὶ ἑορτὴν ἑβδομάδων ποιήσεις μοι ἀρχὴν θερισμοῦ πυρῶν. Et Festum septimanarum feriaberis mihi initium messis triticeæ. Etsi enim cum articulo & usurpatur de Festo Tabernaculorum, *Joh.* 7. manet tamen hæc observatio, ut sine art. non usurpetur de Fest. Pasch.

2. Quia Euangel. Johannes, qui ultimum scripsit, hoc sibi propositum habuit, teste Irenæo, ut conderet quot Paschata Ministerio Christi tribuenda sint. Jam verò non nisi tria tandem commemorat: I. Joh. 2. vers. 13, &c. Ejusdem præteriti mentio fit Joh. 4. vers. 45. II. Instantis mentio fit, Joh. 6. vers. 4. præsentis aut præteriti nusquam, nisi implicitè, fit mentio, vel potius vestigium extat,

Joh. 7. verſ. 12. Non enim ad hoc Paſcha II. venit Chriſtus, neque Hieroſolymam aſcendit ante Feſtum Judæorum Scenopegiæ. Interea loci continet ſe in Galilæa, nec vult in Judæa verſari: quod in ipſo culpant & fratres & cognati ejus, Joh. 7. verſ. 3, 4, 5. Requirunt Judæi, v. 11, 12. Occidere eum cogitarant, verſ. 25. III. Indicatur Joh. 11. verſ. 55. & deinceps ſequentibus cap. deſcribitur, nec minùs è reliquis Euangeliſtis.

3. Quia ſic ordine ſequuntur Feſta apud Euangeliſtam commemorata; Primum ἡ ἑορτὴ τὸ πάσχα τῶν Ἰουδ. Joh. 2. Cujus memoria bis renovatur, Joh. 4. verſ. 45. Deinde mox ſubjungitur, Joh. 5. verſ. 1. ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, Feſtum Judæorum, videlicet illud quod deſignatur, Exod. 23. verſ. 16. Feſtum Hebdomadum ſive Pentecoſte. Hinc ſequitur Joh. 7. Feſtum Judæorum ἡ σκηνοπηγία, de quo Chriſtus, ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, q. d. Ego qui non aſcendi proximè εἰς τὸ πάσχα τὴν ἑορτὴν τῶν Ἰουδ. (Joh. 6. verſ. 4.) ἐγὼ καὶ νῦν οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, idem ego ne nunc quidem ad hoc feſtum Scenopegiorum aſcendo. Et videtur Chriſtus in hoc feſtum, quod erat complementum cæterorum, ipſius Paſchatis feſti (à quo abfuerat) honorem hoc pacto uſurpatione Articuli, velut de induſtriâ conferre velle.

4. Quia Chriſtus ipſe Luc. 13. verſ. 6, 7. trium duntaxat annorum indicinam facit ſub parabolâ ficûs. Item verſ. 32. Ecce (inquit) ejicio dæmonia, & ſanationes facio hodie & cras, & tertia die conſummabor. Itaque tria tandem fuerunt Chriſti operantis Paſchata, tribus annis incompletis. Nam quod vinitor, Luc. 13. verſ. 8. etiam quartum annum ſterili ficui indulgeri poſtulat, ad ſubſequens Apoſtolorum tempus prædicationemque pertinere videtur.

5. Feſtum iſtud Joh. 5. non fuiſſe Paſcha, ſed potius Pentecoſten, probatur autoritate cum veterum, tum recentiorum, ut puta Ignatii, Irenæi, Hieronymi, Epiphanii, Chryſoſtomi, Auguſtini, Cyrilli, Euſebii, Caſſiodori, Oroſii, Theophylacti, Petri Lombardi, Guilelmi, Bedæ, Hoſpiani, Maurolyci, Panvinii, Lucæ Oſiandri, Eraſmi, Maldonati, Pererii, &c. Denique D. Crameri, qui in Germ. ſuis Bibl. ad Margin. capitis S. Johan. aſcripſit Pfingſterfeſt.

Maldonatus ex illis Domini verbis. Joh. 4. verſ. 35. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται, negat ſecundum Paſcha rectè ſtatui poſſe; cenſet enim proverbiale eſſe dicendi genus Judæis uſurpatum de frugibus ſerotinis. Nam quoties menſe Niſan, vel Ijar, propter anomalam quandam aëris conſtitutionem, nondum ita maturuiſſent fruges, ut meti poſſent, dicebant, ſupereſſe adhuc anno vertenti abſolvendo menſes quatuor, intra quos (ajebant) ſatis matureſcent fruges, & metentur; atque adeo tempus eſſe expectandum. Hæc Chriſtus ad ſpiritualem Euangelii ſegetem, meſſemque transferens, inquit, ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθ. ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Inſtabat nempe meſſis altera triticea, quo tempore Chriſtus hæc ad diſcipulos loquebatur, menſe Ijar decurrente, ubi peracto primo Paſchate, ex Judæa in Galilæam revertens per Samariam tranſiret (Johan. 4. verſ. 3, 4.) ante Feſtum Pentecoſtes. Inde ergo paulò poſt redit Hieroſolymas ad Feſtum Hebdomadarum, de quo Joh. 5. vers. 1. Videatur etiam Samuel Petitus in Eclogis Chronologicis, c. 12. Et Gerh. Mercator, qui quatuor annos ſtatuit, nihilominus in præfatione ſuæ Harmoniæ, Tametſi (inquit) veteres omnes, tres tantum annos poſuerint. Quæ cum ita ſint, relinquitur omnino illud Feſtum, Johan. 5. minimè Paſcha fuiſſe, adeoque tria tantummodo Paſchata miniſterii numeranda eſſe.

Sed deſino jamjam pluribus tibi negotium faceſſere legendis, quæ alteri reſervabo occaſioni, ſiquidem T. P. ſuis me viciſſim literis beare non dedignabitur. Ἔῤῥωσθαι ἐν τῷ Χριστῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν, καὶ ἡμᾶς πάντας ἀναστήσοντι ἐν ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Dabam Stralſundi ex Muſæo meo proprid. Feſti Reſurrectionis Dominicæ: An. Æ. C. 1644. à Paſſ. C. 1608. Eſtque hic præſens dies 6. Id. ſeu 8. April. juxta meum computum à rebus conditis 2000676. h. e. anni 5477. & d. 102. Ex his nimirum colligat T. P. quem ſtatuam primum rerum conditarum diem. Eum nempe quem Ægyptii quondam (teſte Plut. in Oſiride) ἑορτάζοντες τῷ Ἑρμῇ, μέλι καὶ σῦκα φαγόντες, ἐπιλέγοντες, ΓΛΥΚΥ Η ΑΛΗΘΕΙΑ.

T. P. & Humanitatis ſtudioſiſſimus,

ANDR. HELVIGIUS R. Sch.

DC.

Defunctum ipſius filium maximis laudibus cumulat, ejuſdem non minus opera poſthuma mirificè commendato, ſuoque illa fato grande vulnus animo inflictum affirmat.

Clariſſime atque eruditiſſime Vir,

ÆGrè mihi accidit nuper, quod ornatiſſimus Ravius ſine meis ad te literis dimittendus eſſet; ſiquidem diſceſſurum ſe ipſo demum diſceſſus momento indicaret. Exinde optimi parentis, jam plus quam octuagenarii valetudo, & alia atque alia ſæpius mihi, ut forte ad te ſcribere volui, inopinanti remoram injecerunt. Quapropter per veterem tuam erga me, quam de novo comprobâſti, benevolentiam rogo, ne prætermiſſi officii culpam velis imputatam affectui erga te meo; quippe quo te pro ſummis meritis tuis ſummopere diligo & obſervo. Inprimis verò, cùm tam mirificè me affecerint, certantibus inter ſe lætitia & mœrore, literarium quod miſiſti munus, comitesque literæ tuæ. Nam cum tua tuorumque, quàm privatim & publice profiteri viſum fuit, amicitia exultarem, tum Præſtantiſſimi filii tui μακαρίτου poſthumus fœtus me graviter commovit. Non potuit enim non refricari priſtinum vulnus, ab immatura ejus morte mihi inflictum, cum præfixum chariſſimum illud nomen, & extrema, quæ in terris reliquit, cœleſtis animi veſtigia conſpexi. Alias per ſe nunquam non ob animum verſatur ille dies, quo poſtremum hic adfuit mihi. Nam cum ſupra ætatem ſapuiſſet ſemper, tunc quidem tantum cœleſtis ſapientiæ ſpirabant ejus dicta, &, quæ communicaret mihi, cogitata atque inſtituta vitæ, ut jam in cœlitum ordinem tranſcriptus videretur. Ut autem paulo poſt vitæ id ipſum meæ, & omnium, qui norant, delicium ereptum intellexi, majus mihi, qui forte tunc iniqua valetudine conflictabar, vitæ tædium obrepſit. Nec ſecus, quam ſi de proximis unus fuiſſem, uti vero affectu eram, ſolatio opus habebam, qui te conſolari deberem. Nolo autem redintegrare tibi luctum, præſertim cum deſuerim leniendo: ſed occaſione ita ferente non potui non, quod ubique facio & facturus ſum, dum vivam, intimum teſtari amorem, quo Dyoniſium tuum vivum complexus ſui, & defuncti memoriam colo. Leve fuit, equidem fateor, quicquid à me potuit in illum proficiſci: & quamvis permagna contigerunt aliunde, nihil tamen exiſtimo fuiſſe, ut non majora meruerit & virtus & eruditio ejus. Cum itaque amanti nihil jucundius nihilque optatius ſit quam redamari, ſicuti volupe mihi fuit, ab illo, dum in vivis eſſet, viciſſim diligi: ita gratiſſimum mihi accidit, veſtri etiam amoris erga me teſtificatione id ipſum approbari. Cui quidem atque humanitati veſtræ acceptum fero, quicquid hac parte laudis gratiæ aut lætitiæ mihi acceſſit; maximaſque pro eo, uti & gratiſſimo dono, gratias ago. Quamprimum, volente Deo, iſtuc venero, nihil mihi prius erit, quam ut te ſalutem, & ſincerum animi mei affectum coram quoque teſter. Maxime autem beaveris me, ſi ſubinde etiam domi meæ conſpectu tui, & dulciſſimi conſortii parte aliqua frui poſſim. Interim, Celeberrime Vir, & tibi & lectiſſimæ conjugi liberiſque tuis plurimam ſalutem dico, atque omnem felicitatem precor; pro me enixurus ſedulo, ut amicitiam quæ & olim inita inter

inter nos, & nunc renovata fuit, quibuscunque possum studiis colam. Vale, & amantem tui ama.

Dabam Lugd. Bat. xv. April. CIↃ IↃ C XLII.

Clar. tuæ totus devinctus, atque ad omnia officia paratissimus,

JACOBUS GOLIUS.

DCI.

D. Gerardo Vossio

S. P.

Pro transmisso dono literario gratias agit. Dionysii defuncti & Isaaci superstitis Vossiorum eruditionem multum admiratur, ac Isaaci iter ad Italos Judaos, maxime probat.

Celeberrime Vir, & Amice integerrime,

Literas, quas prid. Id. Maji ad me dederas, reversus domum inveni. Iisque avidè perlectis magno perfusus sum gaudio; quod non tantum veterem & indelebilem amico licet absenti in me favorem permanere, ex dono literis conjuncto perciperem; sed reipsa quoque ex utriusque filii tui scriptis experirer, tuum in me affectum hæreditario jure in posteros tuos propagari. Ne quid jam de utilitate & fructu dicam, quem multiplicem ex munere literario isto persentisco, & porro ulteriori lectione hauriam. Sunt juniores, qui eadem cum filio tuo Dionysio tentarunt, eademque conati fuere. Quis tamen ignorat, quid distent æra Lupinis? Dionysius ὁ μακαρίτης ea præstitit, quæ non facile quis imitetur: cum Maimonidæ verba & phrasin Latinissimè & tanta fidelitate expressit, ut consignificationes (liceat ita cum Philosophis audacius loqui) etiam non prætermiserit. Id quam sit arduum in Orientalium scriptis Occidentali quadam lingua exprimendis norint, qui id sæpius aggressi fuere. Præterea nobis omnibus abundè suam probavit πολυμαθίαν, in doctissimis, quas singulis paragraphis subjecit, notis. Fratris sui vestigia premit filius tuus Isaacus, quod vel sola ad Lectorem præfatio ostendit; adeoque spem facit, fore ut quæ frater ad meliores occupationes se recipiens perficere nequivit, ipse tandem omnibus literatis exhibeat. Quò non parum conducit iter ad Italos Judæos susceptum; quos eruditione præcellere, indicio sunt tot præclara volumina ibidem excusa. Imo quum eò Græci, Syri, Persæ, Arabes se conferre non rarò soleant, quid D. Isaaco deerit, quin in isto studio ad eruditionis culmen ascendat? Deus Opt. Max. eum faciat reducem; quo parentes gaudio delibutos reddat; nobisque omnibus sua dona impertiatur. Cæterum volui quidem ἀντίδωρον remittere; verum præ avaritia Typographorum nequeo; qui in Orientalibus excudendis remissiores sunt. Attamen, Deo volente, intra menses tres debitum exsolvam. Interea Patrem Jesu Christi veneror, ut tibi tuisque omnia secundet, & una cum lectissima tua, ab uxore mea & eo salvebis qui est

Lugd. Bat. 14 Kal. Maji, anno partæ salutis 1642.

Dignitatis vestræ observantiss. & amantiss.

C. L'EMPEREUR.

DCII.

Weningium quendam illi commendat: miratur Triglandii in suum Syntagma acerbitatem. Dissertationes suas ejus censuræ submissurus.

Maxime Vossi,

Etiamsi intra anni decursum nihil ad meas responderis diversis occasionibus scriptas literulas, quibus vel amicos, vel res nostras pietati tuæ à multis jam annis commendare consuevi: tamen solennem meum observaturus Musarum tuarum fores pulsare haud desino, etiam atque etiam cogitans ne festivissimos obdas pessulos neque deinceps habeas pro exclusissimo. Non ita tetricus es, sat scio, tot jam exemplis antehac edoctus. Idpropter pium ac modestum juvenem Georgium Huldericum Wenningium Archipalatinum nunc mitto, iturum in Bataviam & Angliam, ut Ecclesiarum statum coram penitus cognoscat & reversus cum prudentia operam suam populo Dei collocet. Is vivæ instar epistolæ res nostras explicabit, siquidem eum audire lubet & vacat. Osores universalis gratiæ etiamnum scripta nostra sollicitant. Nescio an videris, quæ D. Triglandius in Syntagma meum nuper commentatus sit. Miratus sum viro collibuisse ipsissima Syntagmatis verba exagitare & cum aliorum placitis, imo & Pelagii erroribus confundere, ubi de universali gratia cum Orthodoxa antiquitate & Catholica Ecclesia dissero. Præjudicium causæ nostræ peperit, quam tamen bonis me approbaturum confido. Ubi Dissertationes meæ Exegeticæ & Apologeticæ ad umbilicum perductæ fuerint, id quod propediem futurum spero, eas censuræ tuæ submittam. Interea gratiæ verbi Dei commendo te, Vir maxime, ***.

Brem. xx. April. veteris CIↃ IↃ C XLII.

Excellentia tua devotissimus,

L. CROCIUS.

DCIII.

Georgio Ratallero Dubletio,

Gerardus Joannes Vossius.

Epistola familiaris.

Quantum video, Nobilissime Dubleti, de Junio, ut Hagam is veniat, spissum est negotium. Fuit his diebus mecum, sed negat se ab Oxoniensi Comite posse avelli: nec Hagæ alterutri quicquam esse negotii. Huc tamen cum Comite venturum, simulac de Reginæ Britannicæ ad nos profectione facti erint certiores. Interea Hoofdius prope impatienter urget ut sibi tradantur, quæ una cum libris fuerant transmissa. Et hoc fine tradidit mihi apocham; ut constet, suo huc ea mitti periculo. Nihilominus hoc agendum, ut κειμήλια illa qualiacunque fido tradantur homini: ut ipsi in simili negotio nobis fieri vellemus: de quo frustra ad te, in quo dubium, utrum probitas, an prudentia præcellat. Accepi literularum aliquid a filio ad te quod mitto. Ac paulo post etiam alteram accepi epistolam, unde liqueat quincto Aprilis etiamnum fuisse Florentiæ; paucis vero diebus Romam iturum. Totos pene dies in Bibliothecis delitescit, & describendis Scriptoribus Græcis hactenus ineditis occupatur: optat se centimanum Gyan, ut eo beatius redeat domum cum ἀνεκδότων thesauro. Nunc enim solum se non sufficere tam multis exscribendis, nec unum invenire Florentiæ Græcè gnarum, vel saltem cujus opera in hoc negotio justo pretio uti valeat. Quare subinde se tristibus oculis intueri multa & præclara reposita, quibus videndis profecto nulla deinceps affulgebit occasio. Retuli filii mentem matri. Illa nihilominus malit filium redire bimanum quam centimanum: qualem se negat peperisse, & tali conspecto ait, vel oculos clausuram, vel latebras quæsituram, ut solent, qui necdum ære lavantur. De studiis nostris si quæris, totus in eo sum, ut veteres relegam chartas, atque inde seligam, quæ posse lucem ferre arbitrabor. Est vero tanta eorum turba, quæ jam cum blattis & tineis rixantur, ut edendis (limam enim desiderant) vix decem anni suffecerint. Longe enim eorum numerum exsuperant, quæ hactenus in manus hominum venire passus fui. In hisce igitur ad incudem revocandis, tantum sudo, quantum

tum sinunt, qui assidue interpellant. Amplissimis viris, Reigersbergio, Dedelioque salutem plurimam.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xl i i, iii Kal. Majas.

DCIV.

Summo Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

S. P. D.

Johannes Ravius.

Lætatur ipsi suum in arte Logicâ studium non improbari. Obtrectatorum pressus calumniis petit, ut ipsum velit bonæ famæ reconciliare. Varia affert de Nihusii enunciandi formâ, quem contra Horneum defendit. Vossii benevolentiam captat.

Est utique permagni affectus, nec, uti modestia tibi dictitavit, minutum, sed quod reapse experior, probum justumque symbolum, quod ad me destinasti. Qui enim inter meritos de Arte Logica me referre tantus ipse vir aggressus es, quid facis aliud, quam ut nomen meum consecres? Ego autem qui mereri primum volo, & hactenus fui incertus, an aliqua me via sic etiam duxerit, ne prorsus eam à bonis desertus, post tot obtrectatores meos te primum invenio laudatorem: Principem utique & summum Virum, quemque unum non revereat omnibus, opponere. Cui si primum placuero, facile bonis probatum me confidam. Ego quoque ut debeo tibi jam à pueritia mea, & Magistrum te mihi publice præstitisti, ut erudis me ac doces quotidie, ita non possum vel hoc ipso non agnoscere beneficium tuum, qui in Arte Logica studium atque operam meam confirmas. Ita enim undique pressus sum calumniis & malevolorum insultibus, ut jam ante annos tres ipsos omnem spem atque animum abjectum; Quid enim facerem unus adversus tot multos? Quod tam disparibus armis? Loco iniquo? Ubi sola autoritas, nulla ratio placet. Ubi omnis conatus nixusque, contumacia ipsa virtus sibi exitio erat. Tacui ergo hactenus, & ista equidem lege, ut sciscitantibus etiam Collegis, ne sententiam ausus fuerim proloqui. Ad pedes abjeci ultrò, deserui; tantum ut ne fraudi esset veritati patrocinium. Itaque evenit ut quæ conculcanda projeceram, servata sint jam omnia. Utcunque enim demandata mihi Professio Logica, tamen ista evanuit conditio, ne novarem. Dimidium ergo nunc Soræ licet, ut alibi liceant omnia. Quæ ipsa tamen ex veteri documento intra spem metumque comprehensa sunt. Ego quoque si alter ille perditis rebus mereri potuit gratias, quod de Republica non desperasset, possum ostendere similiter aliquot parvos bonæ indolis ac virtutis igniculos. Et credo utique non aberratum me à favore illorum, in quorum potestate sita apud nos est libertas literarum, si primum audeant ipsi credere. Qui enim istis coloribus depictus sum, quibus male-nominati homines aliaque omnia obscœni ominis solent, non possum sic mea ultro virtute reniterte, nisi magnorum virorum judiciis ante omnia sublevatus. Quapropter, mi Domine, si vel à te, quod longè credo facillimum, vel ab aliis impetrare possis, ut honestè de me sentiant, ut jubeant velint me hanc Philosophiæ ancillulam pudicè ac liberaliter Dominæ suæ erudire, absolveres beneficium, & quam mereri volentem habes, benè merentem ipse efficeres. Quanquam non ausim hæc plura à te petere, qui jam satis in me munificus extitisti. Quod scias, omnia mea, ut video, intercepta mihi, hoc munusculo restituisti omnia. Quicquid enim sani bonique est in multis illis, ut libellus titulo promittit, quæ ab aliis Logicis non tradita sint de forma Enuntiationum & Syllogismorum simplicium, id omne meum est. Et admiror Nihusii mentem, quare ille veteranus tanta ambitione annixus sit, ut esset inter Philosophos τὰς ἀλλήλων κλέπτας. Præcipue cum etiam juvenis scrinia compilare non reveritus sit. Non me conviciari, ex istis collige. Nunquam Nihusio venisse in mentem de forma hac enunciandi (*Id, quod est homo, est id, quod est animal.*) nisi post illa quæ an. cIↄ Iↄ c xxxv i i i. iv Kal. April. ediderara, quæque statim eodem anno Coloniæ Agrippinæ in Bibliopoliis visa mihi Nobilissimus Conradus Labun, Eques Pomeranus, recens tum à contubernio, ipse homo doctissimus, rescripsit. Non alia afferre eam, quàm ex editis odorari potuerit, & ideo illum in multis falli, quia rationem principiorum nondum viderit; quorum ergo præscripta ratio est, hæc dexterrimè tenere; quorum autem occasio se non præbuit, hæc statim corrumpere. Istam à se constitutam formam enunciandi [aliquid, quod est homo, est aliquid quod est animal] esse, quidem apud imperitos, quod interpolat rem domini, apud doctos, judicium. Nihil enim aliud dictum, nihil factum, nisi quod factum. Istam quoque constitutam formam enunciandi à nemine aut inveniri aut asseri potuisse, nisi qui ex suis cunctis principiis eam eduxerit, in quæ ille adhuc impingit. Ex ista forma enunciandi multa sequi infallibiliter, quæ ipsi adhuc non videntur. Quâ de causâ? quia illa pars principii, ex qua derivantur, adhuc latet. Ideoque illum in forma enunciandi & ejus primis principiis parcum, in forma Syllogismi fermè omnem esse. Quæ causa? Scilicet constituta forma enunciandi, omnes errores in Syllogismis, qui illi debebantur, dissipati erant. Illum tantum Appendicem demonstrationis edidisse à me in fine libri istius promissam, discentibus necessariam, mediocriter doctis superfluam, & à quocunque etiam homine expectatam. Hæc summa duntaxat capita sunt. Taceo modos loquendi, sive non evitatos & alias recentes ac meos, sive etiam de industria leviter inflexos, reapse τ' αὐτῆς. Dolum statim in principio deprehensum habui. Quæ quæso ἀφορμὴ illa hujus libelli, & præcipuè istarum pollicitationum, de forma enunciandi & Syllogismorum? Sanè ut in Modalibus autor ipse itaque à me laudatus est, qui primus recentiorum ostenderit, ad Prædicatum modos pertinere, ut partem Termini: ita negare non potest, formam enunciandi, ex qua istud fluit, sibi tum ignotam, imo aliam fuisse. Nam qui veram copulam non habet, veterem autem malam copulam avellit à Prædicato cujus pars erat, & pro vera copula substituit, ille erravit in tota forma enunciandi, tam in terminis quam in terminorum connexione. Demere enim termino, & ex parte materiali facere formalem adeoque copulam, est offendere in universum formæ Logicæ fundamentum. Totam ergo formam enunciandi immutavit, ut etiam manifestissimum est, minime defendit. Imo, quid in causa fuit, quod cum an. cIↄ Iↄ c xxx i i i. Horneius illum refelleret ex copula, ab eo tempore nihil ex copula, hoc est, ex forma enunciandi responderit. Ego autem sequente statim anno aggressus sum Horneium, & ex vera enunciandi forma, tum a me primum multo studio & pro maximis conviciis reperta, defendi Nihusium. Ita quidem, ut Horneius admiratus sit, quomodo id in mentem venerit, quod aliam copulam præter consuetam exigere, & alio igitur fundamento, niti cœperim. Unde ipsius hoc pulchrum exstabat consilium, ad Henricum Rhanium J. U. D. & Professorem, tum Collegam meum, pro se quidem non malè initum, ut in herbis istas disputationes opprimerent; longè enim alia ex iis principiis sequutura, quàm quæ appareant. Hæc ego tum frequentissimis Collegis, in Academia florentissima m d c Studiosorum publicè ac privatim agitare. Undequaque ad omnes Academias delapsa, sententiæ meæ, nec in Anglia neque Tubingensibus incognitæ, locis maximè dissitis. Tabulas producere possum & homines; sed causam videamus, quæ Nihusium confidentem in isto voto suo reddiderit. Claritas nominis sui, obscuritas mea, aut ætas, juvenis tum xxiv annorum. Quomodo me opportunum vidit ad omnes injurias

jurias facile ferendas. Sed istarum rerum quicquid sit, patiar, ut cœpi, & suffecerit mihi conscientia & fructus in publicum. Non enim necesse est, quærere quibus autoribus literæ beatæ ac felices sint, dum sint modo. Et potest ille a Deo missus esse, ut vel autoritate sua adjuvet verum, quod ea sola hactenus pressum est, vel nisi gratus exstiterit, etiam materia nominis mei fiat. Id enim certum est, utcunque ego tacuero, posteritas non tacebit. Dum vestra me judicia nostris Mecænatibus, in has Logicorum, ut putant, calumnias minime otiosis, antiqua fide & bona, quod ajunt de nota commendarint.

Tu autem, fortunate Senex, ignosce homini sic in tot tantisque negotiis tuis strepenti, & existima hæc talia esse τοῖς λοιποῖς ἐν μέρει, & non tam disertum me à calamitate, quam loquacem factum. Tibi quidem parvum semen verborum ad me, in tantam usque segetem excrevit, ab homine minime Philosopho, quia non syllabas modo, sed ne verba quidem numerare aut appendere cœpi, sed fundere. Non videbor prætexere causam miserabilem, si quemadmodum ad tantum virum hactenus scribere non sim ausus, jam ante nosti. Et profecto video sæpe ineptos homines ambire vestram gratiam, & negotium scribendo facessere; nec unquam hactenus in me reperi, quod dignum esset tantorum virorum personis. Nunc vestra me benevolentia, ut solet insperatis fieri in gaudiis, ne temperare quidem permisit, & ex contrariis admodum causis idem fermè novum crimen pecco. Benè sit Hemerodromo, qui me non finire, sed abrumpere jubet. Vale optime, & fratrem & me tibi asserere ac vendica, si merebimur.

Soræ Dan. VIII Id.
Maji CIↃ IↃ CXLII.

DCV.

Joanni Rave,

Eloquentiæ Professori,

S. P.

Non esse jurandum in cuncta Aristotelis, ac quædam ab eo repertis posse addi, quædam melius dici arbitratur. Ravii quæ in rationis disciplina reperisset, laudat, & si dissensus iste bonos etiam quosdam offendat, qui ratione invidiam optime declinare queat, consilio instruit.

PRæclare Rave, si quis alius in adolescentia jurare in singulas Stagiritæ nostri sententias soleat, eum me fuisse commemini. Neque hoc animi mihi tantummodo fuit septennio illo, quo sub magistris acutissimis operam darem disserendi disciplinæ, & universæ sapientiæ ac prudentiæ studiis, donec tandem supremâ in illis laureâ non indignus judicaret; sed biennio etiam post, cum Aristotelis ἀκροαματικὰ in Leidensi Lyceo publica authoritate enarrarem. Quum plusculis etiam annis postea hoc animi permansit, sed paullatim veritatis luce adactus confiteri cœpi, aliqua divini viri repertis addi, aliqua etiam melius dici posse, idque non modo in Philosophia ipsa (quod in scientia naturali etiam Hypseâ cæciori clarum esse arbitror) sed in ipsa quoque Ἀποδεικτικῇ & Διαλεκτικῇ; quibus duabus omnem disserendi disciplinam veteres complectebantur. Placet igitur, quod à Plinio ad Cænium scriptum video. „Sum „ex iis qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam tempo„rum nostrorum ingenia despicio. Tuum sane amo, & exosculor: cum ab ea, quæ aliis in studiis elaboras, tum ob reperta ista in rationis disciplina: quæ non possunt non amari ab rationis amantibus. Quod si forte ea res invidiam creat, forti hoc animo devorandum. Sin iste dissensus etiam offendit bonos, & qui aliquid possunt, istum errorem quadam arte ut corrigas elaborandum. Nempe ne publice è cathedra aliud doceas, sed sententiæ tuæ arbitrum facias orbem literatum scriptis eruditis; ita non erit, quod, qui adversantur, dicant, minus à te in cathedra impleri munia, ad quæ sis vocatus, imo erroribus imbui auditores: & paulatim tamen ex monumentis ingenii doctrinæque tuæ veritas elucebit, quibus dum undique applauditur, futurum confido, ut quos nunc maximè habeas adversos, pedibus in tuam concedant sententiam. Valde autem placet, quod hæc studia sic tractes, ut ostendas sectari te veritatem, quæ carior esse nobis debet, quam ipsi nobis sumus: & interea etiam litare te modestiæ, quæ cum ubique sectanda, tum imprimis locum habere debet iis in rebus, quæ elegantioribus ingeniis vere sint animi pabulum, non tamen istiusmodi, ut inde vel animarum salus, vel vectigalia populi dependeant. Pluribus nunc colloquerer tecum, nisi Præstantissimus frater tuus, quem ob præclaram eruditionem, præsertim Orientalium linguarum scientiam multum amo, pro viva sit epistola futurus. Ex eo igitur, quicquid ad res nostras pertinebit, ubertim cognosces.

Amstelod. CIↃ IↃ CXLII,
prid. Kal. Quinct. Stil.
Gregoriano.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DCVI.

Summo Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

S. P. D.

Johannes Ravius.

Ingenii sui fœtus parvi pendit. Accusatur contra rationem status & Nobilium privilegia dixisse. In scriptis sæpius se lapsum fatetur, id quod laboribus ut & memoriæ imbecillitati dandum.

DUdum mecum delibero, an hoc quidquid est chartarum ad te mittam. Nam ut legas, nec necesse nec volupe est, nisi quod jacturam facias temporis optimasque horas tam male colloces. Ut autem ex iis, tanquam exemplo quodam, judicium eruditionis meæ capias, nulli hominum æque incommodum est, quam mihi, meo enim me indicio instar soricis prodiderim. Quapropter, mi Domine, si ulla alia de causa in conspectum tuum venire patior hos fœtus meos, nisi boni animi, & mediocris industriæ, interque continentissimos docendi labores otii reddendi gratia, procul adhuc ab omni virtute me existimato, cujus tamen primordia & meditor quotidie & exerceo. Et ignosces ipse conatui meo, si intellexeris, quam impium sit, altissima pace istaque crudissima simul viridique senectute communis omnium Patris tacere velle beneficium Dei. Quanquam derisus satis fuerim hoc Regno, quod de magno Climacterico prædicare multa cupiam, cum apud se moris atque instituti non sit, istos annos observare. Ita ipsi plus æquo ridiculi erant! Mihi non tam annus, quem ipsum nec sibi homo nec usque adeo naturæ debet, quam Dei gratia ostento erat. Et cum Regnorum mutationes, præsentes ubique turbas, machinationes aliaque considero, videor mihi gravissimis ex causis ad hanc pietatem excitatus esse. De me ac nomine meo sollicitus non sum; non enim existimo homines nobis, quàm actiones, aut actionum summas bonamque in iis mentem spectanda, &c. Confiteor tamen, gratissimum & mihi fuisse, si aliter gratulari licuisset......... autem quam fatale mihi extiterit, ægrotare ad ipsius editionem. Cum enim initium sic satis procederet, & jam morbi vis ingravesceret quotidie, ego tamen nollem desistere, pervicit malum: Absolveram nihilominus fermè ultimas laudes Academiæ nostræ. Interea fama malum toto Regno exierat, quemadmodum contra rationem status & pri-

privilegia Nobilitatis dixissem. Alii qui speciosius me obtuere cogitabant, febri imputare, & quod Soræ non potuerim edere, itaque domi me non fuisse. Eratque tam gravis & acerba prorsus invidia, ut latere debuerim per biennium, donec furor iste poneret. Redit itaque xv Aprilis, ad quem tentanda erat editio, sed redit simul valetudo; & de vita mea desperant omnes. Itaque cætera non licet ex schedis ne exscribere, nisi aliqua ultima eaque incomposita. Maturandum tamen erat, quod & tempus idoneum & virum nactus essem, opprimendis penitus calumniis. Quapropter existimabam latius esse, partem, eamque ferè meliorem relinqui, quam deesse bonæ hominum existimationi, quam profectò mihi tutiorem esse judicio omni alia fortuna. Atque ita de statu nostræ Ecclesiæ, de conditis ubique locis sacris, totisque urbibus & propugnaculis, de modo imprimis tenendæ pacis, de pace ipsa, & aliarum gentium spe atque expectatione anxia, nemo quicquam leget, etiamsi dicta sunt omnia & perscripta omnia. Quod quidem cum alii deprehenderint, quia causas nesciunt, vituperabunt. Quamque & plura longè metuerim. Omnino enim & lapsus subinde fui, & oneri cessi, & indulsi mihi, nec semper intendi animum, nonnunquam fatigatus, & tanquam inclinatus. Quod quidem in magnis viris opprobrio non est, quibus alia & multa & maxima incumbunt; mihi autem prorsus turpitudini est; quia hoc cum magnis viris non pecco. In quo tamen (vide ingeniosam hominum socordiam!) hoc mihi excogitavi ultro solatii, quod quivis non videat immodulata poemata judex. Et certè agnosces istius juvenilis exemplum ambitionis, quod melius dicere voluerim, quàm poteram. Itaque nihil amplius affero ad excusationem, quàm bene veterem ignavorum querelam, quod ad meliora tibi omne quondam in juventute præsidium defuerit. Defuit tamen, ut mire video, quamplurimum ab aliis, nec minimum à meipso. Nunc enim vir ista errare incipio, quæ juvenis cum laude poteram. Et vides ubique ista. In illis equidem Commentatiunculis ad Miltiadem, Cæsarem, Livium; proletaria valde sunt, & quorum me statim pœnitet & revera pudet, quamprimum scripsi. Video me voluisse, deprehendo lapsum, sæpe de emendatione cogito, sæpe de non amplius conando. Sed istæ disceptationes meæ tandem in ista stultitia desinunt, quod putem, nomen & gloriam hominis spectari, non ejus fructum in Rempublicam. Sive autem ista τεόφασις quædam, sive arrogantia ipsa est, confiteor tibi, mi Domine, non licere mihi, quæ sic edam, considerare. Qui enim publicè bis, privatim per tres quatuor horas quotidie doceo, variisque admodum & studiis & ingeniis & profectibus impeditus sum; memoriæ usque adeo infirmæ, ut mea ipsius præcepta Logica, stans in cathedra & heri interpretatus, reminisci non possim, valetudine plerumque adversa, & post vexatus undique calumniis, malisque amicis; non possum meliora edere. Et profectò hæc talia pro editis, nec habeo nec agnosco, neque quisquam extraneus facile accipiet. Tantum pro usu & manuductione juventutis sunt, ut jactis quibusdam fundamentis cætera à nobis superstruantur. Ego enim existimo & vos ipsos longe majorem ubique gentium in literas fructum laturos, si alii vobis idoneos auditores lectoresque pararent. Occlusis enim initiis ipso itineris capite, quis viator erit? Itaque existimo tam necessarium esse habere Philoponos, quàm Varrones. Necessarium, inquam, non salutare aut gloriosum. Et hæc est altera pro me scripta defensio, quæ sic iterum parata est, quasi prorsus ea opus sit. Tu autem, maxime Vir, qua per virtutem simul & gloriam in minorum gentium patres modestia & comitate es, save cœptis atque animo meo, & existima me in literis adorare, potiùs occidentem quàm orientem Solem, nec unquam ingratum fore adversus te, istud nostri seculi, omniumque lumina & oculos accendens, sydus. Deus modo te nostro Hemisphærio diuturnum porro & salvum præstet. V. B.

Soræ, Id. Maji,
cIↄIↄcxLII.

DCVII.

Pro oblatis filii Maimonide & patris de Idololatria Gentili & Physiologia Christiana libris, solennes gratias agit, Authorem utrumque ab eruditione insigniter commendans.

Clarissime Domine,

Ex diserto Vossianæ familiæ penu, ô quantum librorum accepimus, quinque numero Volumina, pondere Bibliothecam: spectantibus deauratam, inspectantibus auream! Longè fœcundiorem te Jove Ethnico celebramus, Minervæ non solùm Patrem, sed Avum; dum & libros in lucem edis, & patrizantem in libris conscribendis Filium. Cerebri ac spinæ medullam vel hinc cernimus continuam, quod ex vase utroque sobolem germanam suscepisti; ex altero scientiam, ex altero tam scientem. Filius ille tuus Dionysius, priusquam fato concessit, tibi fatum enixus est, cui concedat fatum. Maimonidem bis ille fidissimus transtulit, verbo & sensu; novi idiomatis januæ clavim aptando Commentarii. Postquam ipsum Deus in vitam beatiorem transtulit, huc etiam transtulisti monumentum ejus in vitam Musarum. Verum quod vivet in scriniis nostris, ac multo pollice versabitur, illud minimum est. Nam ex Musis Oxoniensibus, quas ille non solum scriptionis auxit beneficio, sed Inscriptionis titulo decoravit, unà cum æternitate honorem & amplexus reportabit. Indignum esset liberalibus ingeniis sub eodem quo ingressa frontispicio non posse regredi charitatem, omniaque honoris vestigia nos adversum spectare at nulla retrorsum; vivet itaque tam in pectore quam in oculis; aliorum scripta legemus, judicabimus; illius diligemus, efferemus laudibus. Talia si meruit Filius, quod seminarium doctrinæ rigavit ingenii flumine, quid meruisti Pater, qui exundasti in universum Cleri Anglicani hortum? Nam in fronte quatuor tuorum voluminum Inscriptionem præfigis, Clero Anglicano; amplam quidem, sed in scriptorum Præstantiæ angustam. Libros ab omnibus legi dignos, ornare si velles justæ mensuræ titulo, non literarum genti, sed omnium gentium literatis dicere debuisses. Verum hac in re singularem tuam agnoscimus dilectionem. Cum enim unicus tu extraneorum omnium præter unum alterum ab orbe toto selectus fueris, & in primariæ nostratis Ecclesiæ sodalitium adoptatus, mutui honoris ergo, confratribus huc in gremium illud thesauri conjicis, quod lati orbis fruitioni debetur. Nemo in toga nostra perstare jam potest indoctus, nisi perstet etiam inhumanus, ac ea nolit perlegere quæ ad ipsum humane mittuntur. Nam ex promptuario tuo haurire datur omne genus Eruditionis, Artes, Historiam, Philosophiam, Theologiam. Dum in isto quem vocas Gentilis Theologiæ & Christianæ Physices conflictu, Dei speculationem è creaturis eruere proponis, à naturæ cultu Idololatrico vindicare, secernere, elevare, disponere, prima facie promittis non solum veram scientiam mundi, sed mundum scientiæ. Elaborata hæc mysteria suspiceremus vehementius, nisi tuo prodirent nomine; admirationem operis mergit Autoris excellentia; in sylva quercum, in Oceano balænam non miramur, nec in Vossio magna, quia nihil is profert minus maximis. Proinde cum satis laudet, qui dicit te similem tui, nos reliqua præconia mole gratiarum supplebimus, similia hæc tui incrementa inseremus donorum registro, reponemus cum Sociis in Bodleiana, ubi Classem Vossianam fulgidis protendent foliis, & æmulatione accendent Heroas calami. Custodi te sanum, servet te Deus felicem, nos te fore vivacem curabimus.

E domo nostræ Convocationis, Maji 24.

Eximiis tuis meritis clarissimè devincta,

Oxoniensis Academia.

DCVIII.

Clarissimo & Celeberrimo Viro

D. Gerardo Joanni Vossio,

Jacobus Gothofredus

Salutem.

Eum ad Historiam Ecclesiasticam illustrandam invitat. Henricum Alersium eidem, famamque ejus de optima commendat nota.

ETsi me dudum in tui amorem pertinax tuum meliores literas juvandi studium, collectæque inde famæ celebritas, quam alii alioquin sæpe merentur, alii habent, pertraxerit, nondum tamen opportuna sese mihi hactenus interpellandi tui occasio obtulisse videbatur: sed commodum nuper accidit, ut cum Reipublicæ nostræ nomine Divionem Legatus issem, in Salmasium nostrum τὸ πάνυ prope Belnam inciderem: Ibi statim, atque inter primores sermones, jucundissima tui memoria habita: deque operibus tuis hactenus præclare editis utriusque judicia concinere; mox & in id convenire Historiæ potissimum Ecclesiasticæ illustrandæ studium tibi, neque alii temere melius deinceps impingendum, eamque gratissimam laborum tuorum summam metamque imposterum esse oportere. Id quod abs te impetratum tam enixe cupio, quam in hoc studii genere ἀμουσίαν meam subinde oblectare soleo; cujus rei exiguum ad te specimen propediem mittere jam olim constitueram, eamque primum scribendi ad te materiam mihi sepofueram. Sed enim cursoriâ hâc prævertere nunc visum in gratiam ornatissimi & doctissimi Viri D. Henrici Alers, ad vos proxime ni fallor recursuri. Ita credas mihi velim, Vir Clarissime, non temere hospite ullo gratiore multos annos heic usos nos, quàm eo ipso. Ita publicè is hâc morum elegantiâ, eo animi candore, hisce ingenii dotibus, hic egit, ut proborum primorum quorumvis affectum animamque sibi conciliarit. Uno tantum infelix, quod spes ejus privatas, liberalesque operas eventus aliqua eluserit; Trippii, inquam, egregii cæteroquin juvenis, dispar in literas quibus excolendus traditus fuerat, saltem ne inter idiotas haberetur, affectus; eâ re liberioris vitæ studium, custode remoto. Id summatim ad te perferri operæ putavi, ne alioquin alterutrius fama sui dissidio laboraret, vel aliunde causas ejus maligna interpretatio arcesseret, præ illa quam verissime nunc perstrinxi: quæ ubi semel tibi comperta, hac fide mea, exploratatque fuerit, ad alios, ubi opus propagandam spero cupioque. Publice enim interesse opinari eorum qui ad magna nati sunt, existimationem ad nos pertinere, ne aliqua sui parte unquam per susurros labascere queat. Rem verò te candoreque tuo dignam feceris, si hæc apud matrem juvenis propinquosque extuleris: Eademque me tibi devinxeris, si Alersium, cui ego factum cupio, commendatione tuâ juveris: simul & responso bearis. Interea dum Philostorgium tibi submitto, in amicorum tuorum censum referri cupio. Vale Vir Cl. & Celeber. annos multos.

Dabam Kal. Junii,
1642. Genevæ.

DCIX.

Reverendo & Incomparabili Viro,

Gerardo Johanni Vossio,

Joh. Fredericus Gronovius

S. P. D.

Epistola familiaris argumenti.

Reverende & maxime Vir,

JAmdudum argumentum non unarum ad te literarum habui, cum de aliis rebus tum quod libros interdum ex Bibliotheca tua desiderarem, sed quia desideria ista fere momentanea sunt & serum est quod non fit statim, paupertate mea plerumque me involvo. Ad graviorem autem scribendi materiam, præterquam quod tibi non valde vacare scio, me quoque tardiorem efficit, quod in duplici hac professione publice sustinenda privatisque habendis Scholis tantum invenio quod agam quotidie, ut facile alias cogitationes cessatum dimittam. Eo autem laboro vitio, ut nihil eorum, ex quibus qualemcunque fructum manare putem debere, negligenter agere possim aut perfunctorie; ita fit ut delassatus in iis quæ revera occupare nos haud erat tanti ad alia meliora oscitet & minimè sufficiam. Jacent ergo illa quæ multa moliebar, immo festinabam, & jacebunt aliquandiu, dum non nisi fastidiose & ex intervallo tangere licet. Sed tanto credo fient maturiora. De cætero hæc quidem solitudo vehementer me delectat. Amamur, colimur, audimur frequenter satis pro numero, qui hic est studiosorum; nemo obtrectat, æmulatur nemo. Itaque nulla de re, quæ animum torqueat solliciti in diem vivimus. Isaacum tuum valere & rem bene gerere spero & cognoscere haveo. Item quid fiat iis, quæ sub prælo habebas. Inclusas rogo ut haud gravatim tradi cures Cl. Freinshemio qui me magna affecit injuria, quod adventum suum in vestram urbem celatum me habuit. Commode enim per ferias Pentecostes ad vos excurrere potuissem & hebdomadem illam, quæ alias magis Bacchanalium quam festi more hic agitur & acta est, siccius saniusque apud vos ponere. Vale Vir maxime & gravissimam Matronam tuam, filium Matthæum & Holwedelium, nisi grave est, à me saluta.

Daventriæ postrid. Eid.
Jun. cIↄIↄcXLII.

Pascasium, Grosippum & Polyænum Casauboni desiderabam his diebus; si iis egere paululum potes, rogo ut ad me mittas. Leviter chartæ tegiculæ involuti tradi possunt tabellario Daventriensi in de Warmoesstraet in den Yssel in de blinde Man / destinati ad me domi D. Christenii qui te observanter salutat.

DCX.

Joanni Friderico Gronovio,

Hist. & Eloquentiæ Professori.

Epistola familiaris.

QUas Clarissimo Freinshemio literas inscripseras, confestim curavi, & nunc responsum ejus mitto. Video virum esse optimum doctissimumque, semel iterumque una fuimus, excepto quod non una esses, cætera læti. Literas ab Isaaco meo jam binas accepi Roma, spero intra trimestre denuo affore nobis. Grotius Riveto fusius, sed una alteraque pagina Laurentio respondit. Nunc uterque respon-

responsum parat: porro Riveti illud jam exuditur ab Elzeviriis. Polyænum mitto & unà Grosippum, unde colligo cogitare te adhuc de re nummaria. Utcunque ex literis tuis intelligam, quantopere distinearis, confido tamen fore brevi, ut aliquod ejus argumenti in lucem des. Si quid ultra ex mea Bibliotheca tuis possit inservire commodis, exposce. Paratior ero ad mittendum, quam tu ad petendum. De Salmasii reditu nihil certi potui cognoscere. Puto etiamnum Divione esse. Plurimam salutem doctissimis collegis dicito.

Amstelodami, ciↄ Iↄ c xlii. xvii. Jun.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DCXI.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Joannes Rousius

S. P. D.

Excusato silentio suo, gratias agit pro transmissis sibi & Bodleianæ Bibliothecæ librorum fasciculis; maximos illi honores idcirco ab Academia decretum iri significans.

Amplissime Vir, Doctissime Amice,

Fato quodam meo fieri videtur, ut cui plus debeam, illi fere minus persolvam. Id cum in aliis vitæ meæ actionibus non semel adverti, tum nusquam magis (quod sciam) quam literis amicorum respondendo, ubi cessator intolerabilis vix unquam ad diem solvo. Causari possem fortasse occupationes, quibus in munere meo fungendo distineor; verum ejusmodi excusationes ut quotidianæ nimis & jejunæ, ita amicitia nostra prorsus indignæ. Ut enim cujusvis generis impedimenta obtendam, leve quidem esset unum vel alterum officiosum vocabulum in epistolam conjicere, præsertim ad Heroem Ger. Jo. Vossium, qui me toties nec merentem non solum literis tuis humanitate plenissimis provocavit, sed & libris eruditione consummatissima refertis a se compositis iterum atque iterum donavit. Vides, Amplissime Vir, quam tecum agam ingenue, me sisto ipse propriæ negligentiæ reum, cum non aliud habeam quo me apud te honestè purgem. Literas tuas cum librorum fasciculis, quos mihi, doctissimo Pocócko, & Bodleianæ nostræ dono misisti, accepi, post unum vel alterum mensem quam à te datæ, de quibus, ut & aliis reconditæ & stupendæ eruditionis tuæ operibus mihi antea donatis, immortales gratias ago. Illos verò quos Bodleianæ destinaras, Reverendissimo D. Procancellario, astantibus Collegiorum præfectis, eaque fere horâ quâ mihi a Tabellario allati, tuo nomine in manus tradidi. Neque opus sciscitari, quo vultu quoque animo ab illis accepti: nempe ut ancile de cœlo delapsum, sive ut reliquias sacras certatim contrectant & suspiciunt. Humanitatem & eruditionem Doctoris prædicant, de ἀντιδώρῳ reponendo aliqui cogitant. In hoc autem omnes consentiunt, ut in solenni Ordinum Academicorum conventu, gratiæ per literas Academiæ nomine (qui honos apud nos maximus) tibi decernantur. Postremò mihi injunctum (quod & alias ipse sponte fecissem) primo quoque tempore locum illis in armario Bodleiano nobilissimum assignare, nomen verò Cl. Vossii in Registro magno cum aliis Heroibus in perpetuam rei memoriam inscribere.

Doctissimum filium tuum Isaacum, quem superiori anno cum filio D. Heinsii mihi per literas commendasti nondum vidi. Audio eum cum Legato Christianissimi Regis, (id quod & literis mihi ipse significavit) in Galliam trajecisse. Si in reditu nondum abjecit consilium Oxonium invisendi, dabo operam ut intelligat quanti & quam chara familiæ Vossianæ apud nos memoria. Valemus hic omnes per Dei gratiam amici tui quos Oxonii cognovisti. Reverendissimus Prideauxius Episcopus Vigorniensis, Academiæ Procancellarius, nunc brevi cathedram Theologicam relicturus; Archiater Claytonus, vir bonus & summe doctus qui de te & honorifice & sentit & loquitur; D. Fellius Professor Margaretæ, cum tu hic esses, nunc verò Ædis Christi Decanus; D. Fruinus Collegii Magdalenensis Præses frater tuus, Ecclesiæ Glocestrensis Decanus, & alii qui te officiosissime salutant. Ignoscas Clarissime Vir festinanti calamo, dabitur occasio brevi iterum scribendi. Interim vale & habe in numero cultorum tuorum,

Oxon. 17. Kal. Jul. 1642. Styl. Vet.

Observantissimum tui,

Joh. Rousium,

Acad. Oxon. Bibliothecar.

DCXII.

Georgio Calixto.

Opus de Theologia Gentili Christianaque Physiologia cum Dionysii de Idololatria Maimonidæ dono transmittit.

Clarissime ac Summe Vir,

Cum omnis doctrina, vel divina sit vel humana, hæc ad Deum ducat, illa perducat: rectè me atque ordine facturum hoc tempore putavi, si opus conderem, quo ex utroque facerem cinnum, sive ut Græci dicunt, κυκεῶνα· sed sic, ut præcipuè versarer circa humanam, quæ gestorum historiam & notitiam naturæ comprehendit; unde ad doctrinam divinam, illam pietatis nempe, sive Christianæ fidei, & vitæ præcepta, ascenditur. Hujusce laboris nostri, satis operosi, pro mole quidem occupationum, quibus distineor, exemplar mitto lubens meritoque. Nec ingratum fore confido. Addidi opusculum de tribus Symbolis, & Maimonidem τοῦ μακαρίτου filii mei Dionysii. Item Panegyricum Matthæi mei Illustrium Ordinum Historiographi & Amstelodamensis Bibliothecæ Præfecti. Pene addideram volumen ingens de Arte Grammatica; sed metuebam, velle hoc videret, ut ejus lectione repuerasceres: vel etiam hoc agerem, ut avocarem ab labore indefesso, quo & voce & scribendo divinis vacas, veritatis pariter ac concordiæ assertor. Sed Grammatici illius laboris loco, alia gravioris argumenti exspecta, modo Deus vitam ac valetudinem concesserit. Horneio præclaro Philosopho ac Theologo plurimam à me salutem dicito.

Amstelodami, ciↄ Iↄ c xlii. xv. Kal. Quint.

Tui nominis æstimantissimus,

G. J. Vossius.

DCXIII.

Illustrissimo

Hugoni Grotio,

Legato Suecico ad Regem Christianissimum.

Præmissis familiaribus, Annotationes ejus in Nov. Test. prædicat, nihil hactenus tale, vel tantum prodiisse adseverans: inimicos verò multum offendisse, aut, quod Pa-

Papam negâris esse Anti-Christum; quod omnes errores Papistarum vel defendat, vel excuset; quod seditiosos dicat, qui Genevensem Ecclesiam sequantur, & Calvinum non dubitet ut crudelem incessere. De litibus Calvinum inter & Bucerum disserit, ac hujus scripta, quæ Genevæ prodiissent, ex sententia illius castrata fuisse dicit. Junii de Ecclesia Romana judicium expromit. Rivetum quoque ac Laurentium contra Grotium responsa parare.

POst perlongi temporis moram, Illustrissime Domine, ad officium iterum redeo. Binas Excellentiæ tuæ literas accepi; quarum priores exaratæ, octavo die Aprilis: iis Sorberium commendabas: ac placet, tum ingenium elegans, tum varia eruditio. Allocutus est eruditorum complures; in his etiam Cl. Rivetum. Is commendavit Illustri Comiti Rhenensi, ac tantum videtur effecisse, ut præfuturus sit ejus liberis, ac præter victum habiturus sit centum Imperiales. Gaudet Domina Comes, se opera Domini Riveti, nactum juvenem modestum, doctum, & quidem reformatæ Religionis. Nam inquit, metuebam, ne cum maritus sit Confessionis Augustanæ, quempiam præficeret Lutheranum. Sed demùm Augusto mense est futurum, ut in ædes Dominæ Comitis, marito in castris agente, recipi possit. Nunc ea cura mordet Sorberium, ne interea Lutetiam Parisiorum scribat Rivetus, & qui Ecclesiastarum, illi degunt rescribant, de quopiam incautius sibi dicto factore. Utcumque erit, nec ego, nec alii hujus urbis, patiemur eum quicquam in nobis desiderare. Alteræ Excellentiæ tuæ literæ scriptæ fuerunt x Maji; ex quibus intelligo tandem Excellentiæ tuæ traditum esse opus nostrum, de Theologia Paganica, & Scientiæ Naturæ. Id ego jam compactum dederam, ante menses permultos illi, qui Lutetiæ distribuit libros à Blauwiis editos. Hic enim erat tum temporis. Simul mandabam ut postquam in Gallias redisset, adderet pro amico, cui dare velles, ex incompactis exemplar quodpiam, vel etiam geminum. Item filio Isaaco, tum adhuc agenti Lutetiæ, minimum duo exemplaria, & si plura exposceret etiam tertium, quartumve. Sed non multo post, epistolam à filio accepi, unde intelligerem dolere illi, quod ante abitum non potuerit eos codices nancisci; quo gratum animum erga benè meritos testaretur. Quid iis exemplaribus factum sit, exquiram ex Blauwio. Sic enim non Blauwiis nunc scribendum mihi, fratrum eo, qui junior erat, paucos ante menses defuncto. Magis ea res obesset Reip. Literariæ, nisi fratrem propemodum ex asse hæredem fecisset. Absque eo foret, qui superest, impar esset sumptibus faciendis tantis. Quippe ut mittam cætera, Typographiæ ergo, alit quotidie supra homines xl. Utrum præter compactum exemplar, etiam acceperis unum, pluráve incompacta, non potui ex literis Excellentiæ tuæ cognoscere. Si neglectum Bibliopolæ, petat famulum aliquis; facilè ei in memoriam revocabitur, quod me præsente, stylo æneo, in charta deletili scribebat. Probè etiam Blauwius, & famulus ejus meminere, quibuscum de eo sum locutus, ubi literas Excellentiæ tuæ accepi; & nullam ejus rei in iis vidi mentionem. Ea quæ scripsi proxime Excellentiæ tuæ, probari valde gaudeo: Quod verò etiam laudibus extollas planè triumpho. Quamquam nullius Suada possit esse tanta, ut quas mihi laudes tribuis, eas mihi arrogem. Ac tam lævam mentem à numine deprecor. Interea excessus iste amoris, in prædicandis meis, solatur me non parum, cum alii sic depretiant, ut nec justas laudes concedant. In quibus ille, qui flando manes glorias, satis docet, cujus sit ingenii. Misi illi per amicum nostra, cum filii Maimonide. Rogatus, an nihil vellet rescribere? negavit, sui moris esse rescribere, nisi prius legisset. Bellè hactenus. Post mensem literas accipio. Ait sibi gratos esse hos labores, utrosque nostros: Cæterum judicium non apponere, quia non soleat judicium ferre, nisi opere integro perlecto. Perleget credo ad Kalendas Græcas, ac judicium tum expectabo; quod perscribat, an minus (dicam cum Comico) ciccum non interduim. Quæ ad Nov. Test. adnotasti, quanto studiosius verso, tantò magis exosculor, ac stupeo prorsus. Nihil hactenus tale, vel tantum prodiit. Sanè inimici de iis tacere, quam vituperare illa malunt. Sed tria sunt, quibus, sic eos offenderis, ut nec fullo ululam odisse pejus possit. Primum est, quod Papam negaris, illum Anti-Christum. Acutæ quidem Excellentiæ propositum illud video, ut facilius coalescat Ecclesia misere adeo scissa. Illis verò hoc studium, ut quantum pote abhorreant omnes ab Ecclesia Romana, arctéque sibi adhæreant. Itaque multi existimant, expedire ut credatur Anti-Christus; nec opinionem eam evellendam animis, utcumque falsa foret. Optimè Batrocephalum nostri, Dordrechtanum illum concionatorem. Nam vere id erat, si Tullii more, concionatoris utendum vocabulo. Is amicè à me monitus, ne in concionibus tribueret Pontificiis, quæ nulli eorum non vehementer improbarent. Ille quærere, num ego patrocinium suscipere vellem Papistarum? Respondi alia esse satis multa, quæ verè possent culpari; nec veritatem egere falsis: Nec posse eum unicum Pontificiorum producere, qui sic sensissent; me sexcentos allaturum, qui contrarium docerent. Ad incitas redactus, torvo vultu dicere, neminem posse satis fœde Romanæ Ecclesiæ doctrinam coram populo depingere, ut magis eam abominetur. Non multum abluit oratio eorum, quibuscum sum locutus Amstelodami. Cui, inquiunt, bono, ulterius non haberi pro Anti-Christo, quum ut plures quotidie deficiant à nobis ad Romanam Ecclesiam? Quasi non abundè eorum sit, qui hoc faciunt, rerum suarum satagentibus apud nos Pontificiis Doctoribus; nostris plerisque omnem penè fiduciam reponentibus, partim in acerbioribus Magistratus adversus Pontificios edictis, partim in eo quod se frigide, etiam causam suam agentibus, obloqui liceat nemini. Alterum quo asciam in crura impegeris, ipsimet esse ajunt, quod omnes errores Papistarum, vel defendas, vel excuses. Magnam partem hæc eorum opinio inde originem trahit, quod Papisticum credant, eoque erroneum, quicquid non conveniat Doctoribus suis. Dicere soleo, ἀμαθέστερον μὲν, ἀλλ' ἀσφαλέστερον, tria distingui tempora oportere, *Conformationis*, quæ in primis sæculis, quod ad multa etiam in consecutis: *Deformationis*, quæ jam ante etiam successorem Gregorii Magni, Bonifacium (intermedius enim Sabinianus solum quinque mensibus sedit) in nonnullis esse cœperat; sed seu tyrannidem, seu superstitionem attendamus, à temporibus Hildebrandinis, magna imprimis incrementa cœpit: *Reformationis*, cum & optimo, & doctissimo quoque tam tyrannidis, quam superstitionis pertæso undique, emendatio Ecclesiæ exposceretur, variique exulceratæ Ecclesiæ medicinam afferre conarentur. Sed plerique non sat justo pretio antiqua tempora æstimantes: unde αὐθαδείᾳ quadam, non ea modo rejecere, quæ à deformatis erant temporibus, sed etiam cum Apostolicis traditionibus nihil non (ut sic dicam, quando Conformationis voce uti cœpi) conforme traderetur. Jure igitur Excellentia tua negat, alba omnia linea signari oportere, quæ Reformationis Authores immutarunt; cum non ea modo plerique sustulerint, quæ à deformibus erant temporibus, sed etiam, ut sic dicam, conformibus: hoc est Apostolico tempori convenientibus. Tertium cujus ergo sic bilis turgeat, est isthoc, quod seditiosos dicas, qui Genevensem imprimis Ecclesiam sequuntur; & Calvinum, non dubites, ut crudelem incessere. De priori ajunt, te præcipuè tangere, tum Anglos, sive potius Britannos reformatos, tum Belgas fœderatos, & in iis Amstelodamenses. Quod ad Britannos, plerorumque judicium est, rectè fieri, quicquid hactenus ab iis factum. Nam Regem esse desinere, qui supremo Regi non paret; non parere autem, qui vel Papista sit, vel papizet; papizasse vero hactenus Ecclesiam Anglicanam, mox ab excessu Henrici VIII. cum Eduardus Ecclesiam reformaret, liquet judicio eorum, qui flos Theologorum credebatur; nec suorum omnia judicio metiri vellet, sed externam etiam opem exposceret, in hac Buceri ac Martyris; e quibus jam tum Bucerus non satisfecit Calvino: Et qui Calvino adhærerent, Bucerismum voca-

vocabant, si qui Calvino non consentirent; ac qui Bucero faverent, novum credebantur Papismum, quasi dicerent Calvino-papismum, vel Luthero-papismum introducere. Bucerus non poterat ferre vehementiam Calvini, quem optimè norat ex quo Argentorati una vixerant, & melius nosse didicit, ex quo Genevam revocatus. Accusare igitur ejus (quo jure melius me scias) maledicentiam maximam, & quod dissentientes non ferret, sed durè adeo, asperèque persequeretur, sic ut etiam fratricidam, uti lego, nuncuparet. Calvinus sic à magno viro increpitus respondere; hæc esse genii potius sui, quam judicii; & (ut Calvini ipsius verba, ad Bucerum retineam) sic scribere, *Ut verum fatear, nulla mihi cum maximis, & plurimis vitiis meis, difficilior est lucta, quam cum ista impatientia, neque certe nihil proficio, sed nondum id sum consecutus, ut belluam plane domuerim.* Hæc sanè satis modestè, si id postea consecutus. Illud verò concoquere non potuit, quod idem Bucerus, qui eum vel norat, vel nosse putabat, non veritus esset scribere; *Judicas prout amas, vel odisti; amas autem, vel odisti prout lubet.* Quod cum legisset, literas scripsit, quarum hoc initium. *Cum literæ tuæ mihi sub cœnam allatæ essent, tanto gaudio perfusus fui, ut non meminerim tribus totis mensibus, lætiorem mihi horam affulsisse. At cum eas super cœnam, utcumque percurrissem, lectione ipsa, sic fui flagellatus, ut proxima nocte irrequietus semper æstuarim, nec toto post triduo fuerim apud meipsum*, &c. Traducebant Calvini amici Bucerum, quasi novum Papismum erigeret; nempe uti de tua dicunt Excellentia, interpolatum te Papismum exhibere. Bucerum negat, à se hoc nomine accusari Calvinus. Sed optare tamen, ut ne causam præbeat calumniæ, dum sic mediam Excellentiæ tuæ instar insistit viam. Quod cum ex cunctis ejus pateat scriptis, tum præcipuè, à forma reformationis, præscripta Hermanno Archiepiscopo Coloniensi; & illis quæ Anglicanæ Reformationis ergò scripsit. Cum vero Bucerus propius ad Romanam Ecclesiam accederet, quam Lutherus; Calvinus longius ab ea abiret, quam idem Lutherus; extra Lutheranismum, duæ ortæ appellationes, Bucerismi, & Calvinismi: & fatebatur Calvinus, Bucerismum esse magis tolerabilem, quam Calvinismum, si non ad obrussam Scripturæ rem exigi oporteret. Nunc Bucerum paci nimium dare, se omnia metiri veritate. Sed Calvini verba audiamus. *Frustra mihi excusas, novo Papismo erigendo* (quod nempe Excellentiam Tuam ajunt factitare) *te non studere; sed vellem aliis omnibus, sic exploratam esse puritatem tuam, ut ne suspicionis locum relinqueres. Frustra etiam id te dare operam ne quid Calvinismi admisceatur. Si à scripturâ semel deflectendum sit, non ignoro, quam sit tolerabilior Bucerismus, quam Calvinismus*, &c. Bucerismo Excellentiam Tuam magis favere, quam Calvinismo, res clamat; Atque hanc, si Scripturis non repugnet, magis tolerabilem esse Calvinismo, agnoscebat ipse Calvinus. Solum igitur quæstio oritur, An Bucerismus ei magis obversetur Calvinismo? Facile esset cuivis, hanc decidere controversiam, nisi Scripturæ etiam possent malè intelligi a Calvino, & eum sequentibus. Puto igitur operæ esse videre, quomodo eas intellexerint Veteris Ecclesiæ Doctores. Quod si fiat, sine dubio, vicerit Bucerus. Existimo autem rem facturum non inutilem, qui ex Buceri scriptis colligere velit, quæ ad controversa dogmata, & concordiam Ecclesiæ pertineant. Sed consulendæ sint Editiones illæ, quas nobis Germania produxit; non quæ ex sententia Calvini castratæ, prodierunt Genevæ. Exempli gratia, Commentario in Psalmo II. sic habet Argentoratensis Editio Anni cIↄ Iↄ c xxix. *Non possum non sanum judicium optare quibusdam, qui hoc nostro sæculo plurimos admodum turbarant hoc paradoxo; sola nos fide servari. Cum viderent tamen hoc eo rapi, ac si justitiam sola animi existimatione, finirent, & bona opera secluderent. Quæ iam illa Charitas, quæ huic malo, uno verbulo mederi dedignetur? Fide formata justificamur, aut per fidem bonorum Operum, voluntatem, ac ita justitiam consequimur. Aut fides, fundamentum, & inde est justa vita*, ut Augustinus *dixit. Neque vero enim quisquam est offendendus*, &c. Ubi pro hisce, sic habet Editio R. Stephani quæ Anno prodiit cIↄ Iↄ CLIV. nempe triennio a morte Buceri, decennio ante mortem Calvini: *Nemo gravari debet, cum videt offendi homines, quod sanctè aiunt, Nos sola fide salvari; adjicere vivâ, formatâ, per dilectionem efficaci, aut quid hujusmodi. Nam qui offendantur hoc dicto, putant eos, qui illud usurpant, justitiam in inanibus animi cogitationibus collocare, bonorum operum studio tanquam frustraneo repudiato. Ut igitur ne veris quisque offendendus est*, &c. Cum vero omnia fere Buceri, sint moderatissima; tum imprimis, præfatio in Commentarios super quatuor Euangelistas, in Editione Argentoratensi Anni cIↄ Iↄ xxx. quæ & ipsa prætermissa, in Editione Rob. Stephani Anni cIↄ Iↄ LIII. Nempe probari illa iis non possunt quibus Romana illa Ecclesia, non est Apostolica, sed Apostatica: Nec sedes Christi, sed Anti-Christi; nec vivum sed mortuum est Corpus. Doctissimus socer Junius, cum nollet ab iis discedere, qui censent, Romanam Ecclesiam esse Meretricem Babylonicam, & tamen statueret, in ea salvari innumera millia; ajebat esse vivum Corpus, sed ulceribus obsitum. Meretricem esse, sed adhuc Sponsam Christi, vel Conjugem, quia Christus necdum illi miserit libellum repudii. Sed non eo satisfecit Genevensibus, qui illam dicerent Idololatricam, ac proinde neminem in ea salvari. Narravit mihi Doctor Antonius Thysius aliquando cum Genevam venisset, & soceri mei nomine, multam salutem diceret D. Bezæ, illum continuo subjecisse; *Et quomodo valet charissimus frater Junius? Vir est egregie de Ecclesiis nostris meritus; quanquam in uno capite dissentiat à nobis.* Id caput erat de Ecclesia, quam Junius negabat, tam arctis limitibus concludi, ac multi volunt; sed jam metuere incipio, ne prolixitate tanta molestus sim occupatissimo. Ad alia igitur venio. Clarissimus Rivetus responsum parat, atque id ait sibi non fore difficile. Omnibus tui, suique scripti comparationem instituentibus fore liquidum, causam ab Excellentia tua desertam. Rogare se Deum, ut dotes ingenii melius colloces, quam factum proximè. Ita ille. Cur causam desertam à tua dicat Excellentia, causam non video aliam, quam quod non agas de universis, quæ fuerant objecta; quasi non dicas initio, hoc tempore non alia te velle defendere, quam quæ tuam Excellentiam tangant. Respondere etiam Epistolæ tuæ parat Laurentius. Indignè fert se sic remitti ad veteres, cum Theologiæ studium sibi proprium sit, & istos, ut ait, legerit; ipseque ætate non nisi triennio, ut inquit, præcedas. Inde colligi posse quanto spatio prius huic se studio dederit, & tot laboris sui monumenta habere testes, quæ jam abhinc annis circiter xxx. diversis divulgarit temporibus. Culpatur à cunctis, quod Apostatam probare velit, ex sententia partis adversæ: ajunt enim eos potius Σχισματίας esse accusandos, qui non steterunt tecum, à partibus Illustriss. DD. Ordinum Hollandiæ. Nec tantum fiduciæ habet; ut ausit dicere, potiorem fuisse causam eorum, qui Remp. immutarint. Negat se controversiæ isti velle immiscere. Ac alii contra, jam immiscuisse sese, & animum suum aperuisse, qui ex partis adversæ judicio, judicium ipse de Σχισματίας ferat aliena. Non solet sic loqui; nec proximis turbis male de Republ. meritus fuit. Itaque Collegis tam erat exosus, quasi Proceribus parasitaretur. Nunc placere iis studet; mirantur aliqui Procerum istam μεταμόρφωσιν. Ait ipse non potuisse concoquere quod Amstelodamenses Ecclesiastæ dicerentur seditiosi, in illo Maresii scripto. Nam in his & se nomen suum profiteri. Responsum, sermonem tuæ Excellentiæ fuisse de iis, qui tum anno fuere hujus seculi, xix tum item decennio post. Nihil hic magnopere ad præsentes pertinere, quia Triglandius Leidam concesserit; Smoutius sit exactus, Cloppenburgius profugerit, aliqui fato sint functi. Modestiores nunc esse adscitos, sive ea laus sit Presbyterii, sive Procerum prudentiæ. Vix habet hic quod opponat, quam

illud, Quid tum? Plurimam salutem D. conjugi, & familiæ tuæ.

Amstelodami, CIϽ IϽ C XLII. XVII. Junii.

Excellentiæ tuæ devinctissimus,

G. J. Vossius.

DCXIV.

Andreæ Colvio

S. P.

Commendatitia Nobilis Poloni.

PRæclare Colvi, qui hasce tradet literas, Nobilis est Polonus, reformatæ Ecclesiæ filius, pluscullis ab annis mihi notus, nec non ob virtutis studiorumque amorem pergratus. Is menses aliquot in urbe vestra sedem figere decrevit; velim igitur, ut auxilio & consilio juves, partim cogitando de domicilio, ubi honeste habeatur, partim etiam (quando molestum non est homini tam occupato & privatis & Ecclesiæ negotiis) pauxillum confabulando. Atque utrumque horum etiam peto ab egregia Beververici anima. Pene scripsissem super ea re etiam ad communem hunc amicum; sed quid attinet isthæc iterare, quæ ex literis hisce ipse etiam possit cognoscere? Satis es expertus nulli in literis scribendis Romanum Lentuli magis nomen convenire quam mihi. Quid mirum? absque noctibus esset nihil à me expectare deinceps possit Resp. literaria. Nunc, quod amici de die eripiunt, de somni tempore decido. Quare propediem, ut puto, aliquid nostri conspicies: in his libellum de tribus Symbolis, Apostolico, Athanasiano, & Constantinopolitano, quod Nicenum etiam nuncupari solet, quia Nicenum comprehendit. Sed tibi, tam amico capiti, irasci si possem (cujus ne causam quidem præbuisti in pueritia, etsi ea ætas valde cerea ac lubrica) nunc sane vehementer succenserem quod non sequaris exemplum nostrum in bene etiam de posteris merendo. Quod neutiquam scriberem nisi quantum valeas scirem. Occupationes quod prætexas, aliquid, & nihil est; vires si eas tibi neges, alium quæras cui persuadeas. Cave igitur, ne cogar suspicari, placere tibi, ut cum gentili loquar Poëta, antiquæ sacra Vacunæ & Vacunales focos. Plurima salute impertias Consularem Wittium & affinem ejus Vivienum, ac pariter lectissimas conjuges; ut taceam tuam, & Beververicium meum. Abunde salutigerulum feci, quare desino.

Amstelodami, CIϽ IϽ C XLII.

DCXV.

Scriptionis suæ occasionem memorat, & quid animi Batavis sit erga Pierruccium scire avet. Enarrat prædii sui reditus & amœnitatem, quo vendito, de commodâ senectutis sede sibi prospecturum.

Clarissime & Præstantissime Vir,

JAm quatuor sunt menses, cum literas ad te dedi, unà cum Synopsi Systematis mei, quo artem prophetandi, euangelizandi vel prædicandi sum exsecutus. Cum autem tanto tempore nullum à te responsum acceperim, aut meas aut quas rescripsisti intercidisse suspicor. Et quoniam Illustrissimus Alexander Syncleticus, domo Cyprius, ex Nobilissima Roncasiorum Comitum familia, primarius in hoc Athenæo antecessor, me certiorem fecit, filium suum Aloysium ad vos nunc profectionem parare sub Auriaci Principis militia adolescentiæ rudimenta positurus, visum mihi est istam tui literis iterum salutandi occasionem non amittere. Una igitur cum istis accipies priorum exemplum, quodque mihi humanitas sua spondet, nos quamprimum certiores facies, quid animi sit Batavis suis, cum ex te quæ Pierruccius a se expectari jubet cognoverint. Is salutem tibi amoris ac studii plenissime per me nunciat: cujus si familiaris usus tibi contigisset, sat scio, non me quicquam amicitiæ magis, quam veritati, in laudibus ejus prædicandis tribuisse fateretis.

Ego etiamnum hic hærere necesse habeo, mirifice gestiens Alpes transvolare, ut aliquo in loco, ubi libertas æqua sit omnibus, vulgandis lucubrationibus meis vacare possim. Dux Mantuanus pro vectigalibus, quæ ex Monteferrato capere solebam, cum ea ministri ejus plures annos in ærarium ejus intulissent, tandem mihi feudum Cavadoro (vulgo Cavatorre) cum Marchionis appellatione in Monteferrato transcripsit, ut id cui velim vendendi potestatem habeam. Cessit mihi quoque fundum optimum maximum Godio vel Goito finitimum, à flumine Mincii ad Veronenses usque fines pertinentem, qui tantum complectitur spatii, ut eum equo vectus non nisi decem horis circuire possit. Solum ejus est uberrimum & rerum omnium præterquam salis & olei feracissimum, quod Marchiones Piscariæ fundi dominos, cum familia centum capitum alere solebat, fuitque postea bene diu Mantuanorum Ducum deliciæ, cum præsertim venationis, aucupii & piscatus maxima sit ibi commoditas: etsi nunc & pleraque agri Mantuani post diuturnum bellum ibi versatum fundus est satis incultus & sylvestris: quem tamen Pierruccius, qui superiore anno possidere cum nomine meo cœpit, uno triennio affirmat tam fructuose coli posse, ut videatur non minus quatuor Ducatonum millibus annuis redditurus. Sed Marchionatus nihil domino affert emolumenti, adeoque non tam facile emptorem inveniet, nisi quem præter jurisdictionem in subjectos & venationem, cujus multiplex ibi est commoditas, Palatium Amplissimum Principe non indignum alliciat, si præsertim æstates in loco satis edito, unde in mare Ligusticum prospectus patet, jucunde exigere gaudeat. Istorum venditione cum pecuniæ aliquantum redegero, non erit, opinor, quod ultra me cis Alpes detineat. Cum quid ejus ex sententia transactum fuerit, egoque de loco, qui senectæ meæ sedes sit, constitutum habuero, curæ mihi erit, ut ne quid rerum mearum diutius ignores. Te interea, Vir Præstantissime, prospere valere beneque rem privatam & publicam gerere opto & auguror.

Patavio ad diem 2. Julii, 1642.

Tui observantiss.

Gaspar Scioppius.

DCXVI.

Illustri Viro,

Joanni Skytte,

Baroni, &c.

Commendatitia Freinshemii.

Illustrissime Domine,

JAm spero literas acceperis, quas IV Kal. April. dederam Nobiliss. juveni Jo. Kreutzio. Ut denuo scribam, bella facit occasio, eunte ad vos Viro clarissimo Jo. Freinshemio, quem Historiarum & Eloquentiæ in Upsaliensi Academia Professorem constitutum, & ante ex aliis intellexi, & nunc ex ipso audio, gaudeoque. Atque hoc omne, præclare literarum ac literatorum Mecænas, tui unius est beneficium, qui & de Præstantissimo Freinshemio, atque ejus familia & de Academia patria atque adeo omni Rep. literaria pulcherrime mereri voluisti. Hæc & fidentius scribo, quia mihi

& ex

& ex sermone & tot ingenii doctrinæque monumentis & aliorum etiam summorum virorum judiciis, vir hic notissimus est; dignissimus sane, quicum vel in tenebris mices, & ea ingenii elegantia, ut non facile posthabeam cuipiam; inque scriptoribus antiquis ingenio tam subacto, ut his & vicinis terris hactenus se omnibus probarit ea in palæstra versatis. Sane multa sunt, qui prima facie quantivis pretii videntur, sed si introspicias, comperimus secundum veterem adagionem, pro thesauro carbones. In nostro hoc contra est, qui longe plus habet in recessu quam in fronte promittat. Neque unius hoc mei judicium est. His paucis diebus locutus sum cum multis, qui uno ore omnes, ut indefessum laudant tuum studium in bene merendo de literis, ita & prudentiam extollunt in hoc viro è literatis seligendo, qui familiæ Skyttianæ, sanè illustrissimæ, si fieri potest, lucis aliquid addere porro apud posteros, & ornatissimus ipse ornamento esse, licet longè ornatissimæ, diu noctuque conabitur; & si Deus longam illi vitam ac valetudinem, quod velit, etiam poterit. Nihil attinet plura de clariss. Viro addere, qui eà est modestiâ, ut si ista à me scribi sciret, verecundius tanto Heroi literas afferret nostras. Metueret scilicet ne ex compacto, hoc fieri suspicari posses: verum ne ille quidem scripturum me scivit, nisi cum jam nauta abitum pararet. Quæso ubi occasio erit, salutem dicito Generoso filio Baroni Jacobo Skytte, volo enim ut sciat, me memorem esse sui, neque me solum, sed omnem familiam meam: à qua itidem salutem adscriberem, nisi hoc ipso mane Ultrajectum se cum aliis amicorum contulissent.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXLI, III Non. Qu.

Illustrissima familia tua æternum devotus,

G. J. VOSSIUS.

DCXVII.

Ipsum in se suosque filios propensum affectum mirè extollit, ad mutua se illi officia devinctissimum esse confessus. Freinshemium in Suecia magni fieri, propter multiplicis scientiæ monumenta, refert.

Clarissime & Præstantissime Vir,

NOn dici potest, quam gratæ mihi fuerint literæ tuæ, quas Creutchio & Freinshemio ad me perferendas tradidisti. Et cum in iisdem plenissime referas, quæ semper fuerit ac etiamnum sit animi tui in me & filios propensio, vix ac ne vix quidem lucis hujus usurâ dignus existimarer, nisi eandem summo observantiæ cultu prosequendam mihi judicarem; potissimum verò hoc nomine, quod & filium Benedictum in Galliam proficiscentem salutaribus monitis & exemplis instructum dimiseris, & filio tuo Isaaco sine dubio suasor & autor exstiteris, ut in præfatione sua Rabbi Moisis Maimonidæ de Idololatria libro apposita & mei & filiorum mentionem faceret præclarissimam, ipseque promittas, te præclariora tuæ in nos omnes voluntatis in posterum & ad omnem posteritatis memoriam spectantia editurum documenta. Quibus quidem officiorum generibus te nobis vehementer devincies, ut omni tempore parati simus & de te tuisque bene sentire, & optime mereri. Freinshemius cùm præter literas meas evocatorias, commendatione testimonioque tuo instructus ad nos ante perpaucos menses venerit, talemque se in omnium conspectu 25 die præterlapsi mens. Aug. exhibuerit, qualem monumenta ejus in publicam lucem antehac emissa eum declararunt, ingenio scilicet acerrimo & omni eruditionis genere refertissimo, non dubitabis, quin eundem singulari amore simus complexuri. Imò verò cum tot in eo conspiciantur multiplicis scientiæ ornamenta, vere profiteri possum, Academiam Upsaliensem adventus illius felicitate mirifice recreatam. Et cum iis dotibus jam sit cumulatus, ut multorum in re literaria tenuitati & auditati facile possit consulere, procurabimus, Deo juvante, ne eum profectionis in Sueciam susceptæ pœniteat. Quantum tibi debere cupiat filius Jacobus, literis ad te datis ostendet. Benedictus, quem Deus præpotens hesterna luce salvum & incolumem nobis omnibus restituit, & felicissima quæque domui tuæ & tibi longissimum diuturnioris vitæ curriculum comprecatur. Vale omnium literatorum decus singulare.

Jenecopiâ Australium Gothorum, 4 Octob. 1641.

Tibi tuisque & obligatiss. & addictissimus,

JOHANNES SKYTTE.

DCXVIII.

Ludovico Crocio,

Theologo Bremensi,

S. P.

De Theologia Gentili & Physiologia Christiana opus, placuisse confidit, aliud de tribus Symbolis opusculum censuræ ejus submittens, quæ deinde moliatur, recenset. Grotium arduam suscepisse provinciam conciliandi Ecclesias Reformatas cum Romana confitetur.

ANte mensem plus minus misi ad te, eximie Croci, opus nostrum de Theologia Gentili & Physiologia Christiana: utrum acceperis, non quæram. Nam his diebus adfuit mihi quispiam qui salutem mihi ab eo diceret, cui Bremam misissem volumen antea memoratum. Nomen quærenti, negabat se scire: & solum se hoc jussum dicere ajebat, quod dixisset. Sane apertior erat circumlocutio ista, quam cum Trojani belli scriptorem dicimus pro Homero. Nam multi præterea id bellum descripserunt. Ego autem labores nostros uni tibi in Germaniam miseram. Quare recepisse te gaudeo: ac placere confido, non quasi præclare de nostris soleam sentire: sed quia nec livor negarit, multa hic esse aliis indicta, eoque scripta mihi, non exscripta. Miscui vero & sacra profanis & profana sacris, ut utrique scholæ prodessem. Vides, cur tantopere confidam, probaturum te operam in hoc opere locatam. Ac eo impensius, scio, probabis, quia probitatis semina, dum rerum naturam tracto, inspersimus passim. Restat pars ea, quæ est de fossilibus & plantis; sed hanc nondum exasciavi, & jam alia quædam in manus sumpsi, ut ita laborem illum infititiis aliis distindam. Argumento fuerit opusculum hoc de tribus Symbolis, quod mitto. Atque hoc itidem si probaris, approbatius & ipse vindicabo. Jamque prælum fervet simili libello de tempore nativitatis ac passionis Dominicæ. Sane utraque quæstio, ut nosti, perplexi est negotii. Fortasse consequentur tum liber de Vitiis Sermonis, tum Harmonia Evangelica de Passione ac Resurrectione Christi, ubi duo hæc potissimum ago, ut ordinem gestorum exponam & ἐναντιοφανῆ concilie m. Non parum hic veterum juniorumque debeo industriæ, sed etiam spicas quasdam legendas nobis relinquerunt. Et in tanto eorum dissensu, non minoris est judicii, quam laboris certi aliquid consignare. Illustris Grotius arduam suscepit provinciam conciliandi Ecclesias Reformatas cum Romana; non quod se vivo multum hinc boni proventurum speret, sed quod pulcherrimum etiam putet serere arbores, quæ alteri seculo prosint. Nec ignorat superstitionem & tyrannidem Papalem. Sed scit innumeros esse passim ex Catholicis Romanis, præsertim in Galliis, quibus ea improbentur. Quales existimat facile adduci posse ad concordiam, sed requirit idem in nostris etiam plus moderationis. Quanquam multa Romanæ Ecclesiæ vulnera ostenderint, quædam etiam feliciter sanarint, esse tamen, ubi ipsi novum faciunt vulnus, eoque locum habeat illud Poëtæ, *Excessit medicina modum.* Rectene an secus alleqat ejus sententiam,

tiam, optime perspicies ex ejus animadversionibus in animadversiones Riveti. Quarum idcirco exemplar mittere volui, fortasse quia deinceps controversia cum Grotio futura multo longius abeunte, missos facient Bremenses. Utcunque egerint, scio vos fore semper divinæ gratiæ patronos, nec eam causam deserturos, à qua stant Scriptura & Ecclesia vetus. Imo ut Romanam & Augustanam Ecclesiam mittam, fere optimus ac doctissimus quisque eorum, qui in reformatis Ecclesiis aliquo in pretio habuerint antiquitatem, nec planè forent ἰδιογνώμονες ἢ αὐθέκαστοι, vel alterius sententiæ suam plane mancipassent. Salutem plurimam dicito clarissimis viris, Collegis optimis doctissimisque, Bergio, Willioque. De Neufvillio adderem, nisi id officii in se recepisset filius, qui hasce traditurus.

Amstelodami, ciɔ ɔc xlii, iii Non. Qu. *Tuus futurus dum sum,* G. J. Vossius.

Pag. 933. operis nostri de Idololatria pro virtutibus tuis sit jejune te laudo. Alias v. id corrigetur. Scio humanitatem tuam, quem talibus ostendere non possim.

DCXIX.

Georgio Ratallero Dubletio,

Senatori Cur. sup.

Consolatoria.

Nobilissime, Amplissimeque Vir,

INdolui vehementer, postquam ex eo, qui tuas mihi literas adferebat, intellexi de excessu optimæ adfinis tuæ: nec enim antea id cognoveram, neque tam id literæ tuæ significabant, quam hujusmodi quid innuebant, fortassis, quod aliunde malles me percipere id, de quo non scribere modo sed cogitare etiam foret permolestum. Ac fortem quidem defunctæ nemo sapiens lugebit. Quid enim certius, quam vitam hanc plus aloës habere quam mellis? Ego si multos ante annos defunctus forem, quot adversa non vidissem! Sed doleo vicem optimi & præstantissimi affinis tui: qui nescio an facile alteram ejusmodi vitæ comparem sit repertutus. Interea temporis eam quoque provinciam minus difficilem reddet; quod ni fallor, unica solum proles relicta & in re tanta. In hocce verò luctu, ut confido, eum se præstat, quem semper cognovimus: pectoris nempe bene præparati quamvis ferre fortunam. Quam ad rem vehementius etiam incitare eum debet gentilis & affinis sui exemplum. Cujus tanto justior fuit dolor, quanto molestior multiplicis adeo ac tenellæ prolis educatio; sed nulla esse tanta tristitia debet, ut animum, non dico, commoveat, sed de statu dejiciat. Frustra hactenus studiis & sacris & externis operam dedimus, si hoc non magnam partem ex iis hausimus, quomodo medela debeat fieri animis ægrotis; imo illud etiam qua ratione consequamur, ne animus multum diuve moveatur adversis, id erit, si mens ad omnem sit eventum præmunita. Nam tela, quæ prævisa, ea vel amictu evitamus, vel levius saltem feriunt, ut dici solet: Atque ista scribenti venit in mentem, si tute, qui tam fortia verba exaras, cognosceres nunc filium dulcissimum quem ante biduum Florentia (ubi tantum temporis, partim Musis conferendis, partim ἀνεκδότοις exscribendis, impendisse nosti) salvum ac sospitem venisse Romam: literis ipsius edoctus gaudebas. Si inquam eumpse nunc tristi fato excessisse audires: nonne ea res omnem illam, quam sic prædicas, sapientiam facile expectoraret? Ego mox omne tam triste abominare, eo facilius, quia omnia, ejusmodi quidem, flocci facio. Huic cogitationi pauxillum insistens, non alio animo, quam ut me ipsum excuterem (valde enim difficile est illud γνῶθι σεαυτόν) ut pugnantes videas affectus, risi & ingemui. Denique in eam mentem sum adductus, fore me non imparem fortunæ, per gratiam divini spiritus, qui non tentat supra vires. Quorsum, inquies, ista tendunt? Nempe, ut ostendam, omnia nos nobiscum antea revolvere debere, quæ valeant obtingere in hac vita; si nihil eorum, quæ metuimus, usu venit, lucro reputabimus: majores etiam Deo gratias agemus: sin secus, animo erimus præparato: sed noctuam Athenas, qui ista scribam. Mitto tibi exemplar opusculi de tribus Symbolis: quod gratum erit, ut omnia nostra. Addidi alterum, Amplissimo Reigersbergio, tertiumque affini tuo Dubletio, quem plurimum meo salutes nomine, rogo, uti & Senatorem collegam, quem dixi. Mitto & alia exemplaria: sed de illis curæ futurum cognato Brunæo: in his unum cedet Doctori Johnsono, aliud Equiti Zulichemio, tertium D. Riveto: quartum Equiti Wickefortio: quintum Consulari Conradino Burgio; sextum ipsi cognato. Vix scripseram ista, cum in mentem venit, de Nobil. Boswello, Dedelio, Catsio. Quare & ista tibi destinavi; sed conditione ea, ut si voles, non per tuum id famulum fiat, ut recipiant, sed per Brunæum nostrum. Tantum monendus erit, vel potius significabo, ut ipse domum veniat tuam.

Amstelodami, ciɔ ɔc xlii, Non. Quinct. *Tuus tuo merito,* G. J. Vossius.

Cum ex literis affinis meæ Brunææ cognoscerem filium ejus ægrotare, consilium mutavi, omniaque ad te exemplaria misi. Si meliuscule valuerit, tuam poterit domum accessi, per famulum, ut levet tuum illum labore discurrendi per urbem ad exemplaria tradenda. Omnia tuæ prudentiæ committo, qui facies, prout maxime tibi erit commodum. Prænomen Domini Dinglei, imo vix nomen sciebam. Id exemplar procurabit Doctor Johnsonus, ad quem de eo scribo.

DCXX.

Hugoni Grotio

Legato Regni Suecici,

S. P.

Scriptum Laurentii contra Grotium virulentum recenset, ac malè metuit, ne, quem non alium antè, quàm bonum virum novisset, is deinceps totus in Zelotarum partes concedat.

PAucis diebus quum Amstelodamo me Hagam conferrem, dono ab Laurentiade accepi libellum adversus Excellentiam tuam exaratum. Ubi titulum legi, aversam paginam inspexi. Video tuis aptari ineptè Horatianum illud, de montium partu enitentium, non aliquid montibus dignum, sed murem, eumque ridiculum: unde & subjicere voluit, alterum hoc ejusce vatis: *Spectatum admissi risum teneatis amici?* sed *legendum admissi* jusserat excudi. Verum ut videtur, monitus, jussit vocem primam deleri, quia metro repugnaret: voluit autem pro ea, reponi, *spectandam*, vel potius *lustrandam*, genere muliebri, quia, ut inquiebat, ad Grotianam Epistolam respiciatur. Quasi non sic deficiat præverbium *ad*; ut integrè sit, *ad lustrandam Epistolam*. Provehor ad libellum ipsum. In aditu ipso, video lituram; sed sic ut tralucerent hæc verba, *ex familia Oxensterniana*; delere hæc voluit, quia Axelius Oxensternius, qui Leidæ studiorum gratia agit, nollet in verba sua, tanquam oracula, illini chartis, & volitare per hominum manus & ora. Nec si pœnitendum hoc Nobilis juvenis judicium sit, eo tam culpandus ille, quam qui uno ore talia ipsius auribus instillant assidue. Omnino enim

enim hoc agi video, ut Proceribus Suecicæ displiceas, inque Legati munere sufficiatur alius Excellentiæ tuæ. Ulterius legere cœpi. Incido in verba illa, *cujus aquam e pumice elixerim.* Pene dixissem δίς μοι λεχάτω. Posui paulum libellum? Mox, ut fit, recipio; simul alter intervenit, qui jam legerat, ostendit verba illa, Noch grooter Pot. Ait proverbium esse potantium largius, & more Græcanico, grandius poculum exposcentium. Etiam in bibendo, ut narrabat idem, proverbium esse incipit, Noch grooter Pot / seyde Jacob Laurents. Alius referebat lectum sibi, in eodem libello, Grotius komt al te laet in School. Ego, inquiebat, potius dixero, Laurens is al te vroeg geloopen uyt de School. Melius enim discere debuisset Grammatices Latinæ præcepta, priusquam ad sacra animum appelleret, manibus illotis. Longum sit adscribere, quid singuli rideant, aut carpant. Atque ego nec ista scripsi sine dolore. Amavi enim virum, nec prorsus exui amorem, quia primum hoc est viri ἁμάρτημα: & fortasse ad saniorem mentem redibit. Antea enim semper ostendit displicere sibi facta collegarum, atque eo nomine, minus iis gratus fuit, at gratior Proceribus; sic ut propterea, nec invidia fratrum suorum careret, multa etiam ab iis indignè pateretur. Miranti autem tam subito mutatum, respondit, sua interesse, & liberorum, ne ipse pro seditioso haberetur. Interfuisse etiam Presbyterii, ne ad unum omnes seditionis arguerentur, ac propterea se ejus defensionem suscepisse. Dixi ego, non agi de Pastorum singulis, qui nunc Presbyterium constituant. Eos qui criminis tanti arguerentur, maximam partem vel fato concessisse, vel alibi locorum agere. Uti Triglandium Leidæ esse Professorem, Smoutium, qui urbe exactus, esse Rotterodami, Cloppenburgium, qui sponte metu pœnæ profugit, in Hardervicensi Gymnasio jamdiu Theologiam docere: in locum defunctorum, eorumque quos dixi, suffectos alios, consentiente Magistratu; ad quos illud de Seditione nihil pertineat; imò ne ad Hanekopium quidem, qui cum Proceribus magis quam fratribus seditiosis faveret; eorum artibus, de munere sit dejectus. Addidi facta quædam, quæ non posset diffiteri: etiam quæ ex ore unius post fugam percepissem. Item oggessi querimonias de fratribus, à quibus tam multa, ob concordiæ studium diu esset perpessus. Ad hæc non aliud respondere, nominandos ab Excellentia tua fuisse, qui Ecclesiastarum seditionis forent rei: nec talium se patrocinium velle suscipere: nunc cùm ἀορίστως loquaris, de Amstelodamensibus Ecclesiastis, periculum esse, ne omnes eidem crimini involvantur. Quasi non & ipse, dum ἀορίστως omnes tuetur, tam sontes quantum in se, quam insontes absolvat. Magnam interim gratiam init, ab omnibus crimini isti obnoxiis; ac literas quotidie accipit ab ejus farinæ hominibus, etiam ut intelligo, ex ipsa Anglia; quibus impensè gaudet, ut propterea valdè metuam, ne quem, non alium ante quam bonum virum novi, vel saltem, quam talem, ut seditiosis se non satis probaret; is deinceps totus in zelotarum partes concedat. Hoc eo justius metuo, quia in Pontificiorum quidem lectione sedulus fuit, sed ea est ἀκριβεία, ut non satis sciat distinguere, quæ Romana Ecclesia ex primis sæculis retinuerit, quæque in iis mutarit: Item quæ sentiant universi, & de quibus secus judicent prudentiores. Negabam quæ subinde Pontificiis objectat, ea statui ab tota Ecclesia Romana, imo à multis negari ajebam. Ille contra, quæ in Romana Ecclesia scribantur pro dogmatis ejus Ecclesiæ habenda, quia nihil in ea nisi approbatum scribere liceret. Ego ad ista ex eodem principio colligere sententiam aliorum, qui dissentiunt, pro approbata habendam, quia horum æque libri, cum venia superiorum, prodeant in lucem. Quæ duo cùm sint ἀσύστατα, fatendum esse super nonnullis non conveniri, quia nihil sit authoritate ejus Ecclesiæ decisum. Non dubium vero est, quin si respondeas viro, alia atque alia objecturus sit Pontificiorum loca, potissimum illorum, qui à cordato nemine defendi posse videantur: atque isthoc fine id acturus, ut dijudicent omnes, quibuscum conciliationem quæras. Hic si provoces ad eos, qui moderatius sapiant, apud cordatos multum, apud eum nihil feceris, quia dicit istos sic loqui, ut tegant execranda dogmata: alios quos ipse adducat, candidè sententiam Ecclesiæ suæ aperire. Etsi multum metuo, ne qui Laconismo gaudes, hæc fuisse adeo deducta, non absque tædio legas. Mei nihilominus officii putavi, plenius tibi virum describere, quò certius statuas, an cum eo pedem figere velis. Valde id exoptat, quia nunc se contemni putat: quod impotenter fert, quia xxx. annis fuerit Pastor; & xx. ediderit volumina; sed quæ, ut ajunt, qui Typographica è re & literaria mercatura se sustinent, à paucis emantur, aut nullis: ut non mirandum sit, si antea virum non noris, fortasse nec alii in Galliis; si rescribendo gratificari homini voles, necesse fuerit historiam noris anni xxviii. vel proximi hujusce sæculi. Mirantur aliqui è Proceribus, negari à Laurentio, quæ tum ab Ecclesiastis acta. Nec puto, iis invitis, lucem visura, quæ ad seditionis pertinent authores. Contigere ea biennio, priusquam Amstelodamum commigratem, ut non possim exactè rem dicere. Duplo plura; quam nunc facio, scribere erat animus; sed dum hæc scribo, septies minimum sum interpellatus. Et jam nunc Doct. Johnsonus, Bohemiæ Reginæ Ecclesiastes, accedit: cui cum dicerem instare tempus, qua literæ essent tradendæ tabellario Gallicano, & addidissem eas ad te mittendas, rogavit, ut Excellentiam tuam plurimum suo nomine salutarem. Volebat, ut adderem, quomodo in Parliamento accusatus sit ἑτεροδοξίας, non ipse modo, sed & Regina, quod talem foveret: sed negotium hoc prudentia quorundam esse discussum. Propediem spero me cætera scripturum.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xlii. xxi. Julii. Hagæ Comitis; è domo Amplissimi Ratalleri Dubletii, qui & ipse petiit, ut plurimum Excellentiam tuam salute impertirem.

Nimia festinatione factum, ut superioribus literis, in historia peccarem, confundendo duos libellos Laurentiadæ, quos eundem intra mensem divulgavit, eadem forma, ac magnitudine. Quorum prior adversus Excellentiam tuam, perscriptus, quem jam acceperis aliunde, scio. Alter adversus fœminam, Lingua Belgica, in qua illud, παροιμιῶδες, Noch grooter Pot. Quæ ea fœmina sit, ipse in præfatione exponit. Vocat Helenam Jacobi. Plateam addit in qua Amstelodami habitet, ait lardum habere venale, post mariti excessum, nupsisse suo famulo Pontificio, & ab eo persuasum, ad Paparum defecisse. Accusat vehementer impudentiæ, quod venerabili Senatui Ecclesiastico fuerit ausa quæstiones proponere, & solutionem subitam exigere.

DCXXI.

Merico Casaubono.

Epistola familiaris.

Reverende Clarissimeque Casaubone,

Jam facile cum animo tuo æstimare potes, cur has ad te literas scribam, nempe quia ex beneficio Regio mihi annumerandæ sint libræ sterlingicæ quinquaginta. Nisi forte quadraginta duntaxat; nec enim, qui tam longè absum, scire possim, ecquid nunc etiam decidi oporteat de summa. Filius meus Isaacus post visas & lustratas Gallias vel potius Bibliothecas cum viris doctis, in Italiam quoque abiit. Florentiæ tribus circiter mensibus substitit, ubi imprimis eum detinuit Bibliotheca Medicæa. Unde multa ἀνέκδοτα se descripsisse filius pene dixerim gloriatur. Inde Romam abiit, præsertim propter Vaticanam. Neapolin etiam accessit, ubi illam lustravit, quæ Jani Parrhasii olim fuit. Romam inde rediit, ubi etiamnum erat ante hebdomades tertias, ut ex ejus literis cognosco, sed primo die,

 quo

quo æstus aliquantum remiserit, ait se Venetias iturum. Hæc sine majusculis impensis fieri non possunt. Quocirca rogo, ut cura tua citra longiusculam moram (modò ullo pacto sic res vestræ ferant ut confido) mercatori Hoofdio annumerentur pecuniæ ante memoratæ. Id ego in hoc rerum mearum statu beneficii loco sum habiturus. Quin nostra de Theologia Gentili & Physiologia Christiana jamdudum acceperis, minime ambigo. Quod vero ab tam longo tempore nihil acceperim responsi, id ego nulla fieri negligentia arbitror, sed ob rerum Britannicarum statum præsentem, qui animos vestros in rebus, quæ infinitis partibus sunt majores, defixos & suspensos tenet. Quod unum valeo, id volo, nempe assiduo ut preces fundam ad Deum pro Serenisf. Regis Regiæque familiæ ac universi Regni incolumitate. Augusta Regina ab Amstelodamensibus nostris magnificè excepta. Qua occasione & ipse gratulari volui libello de tribus Symbolis, quem idcirco dicavi juniori Arausionensium Principi, non tam ut Principis inclyti filio, quam ut genero Regio. Mittam prima occasione. Multa & alia habeo editione prope parata; sed ita à mane usque ad vesperam interpellor, ut non decuplam ejus valeam, quod possem, si in prædium aliquod me abdere ad menses pauculos liceret. Facimus tamen, quod valemus, cujus rei indicia & alia aliquot conspicies brevi, modo Deus vitam & valetudinem concesserit utrique nostris. Id Deum oro, si salutare nobis. Plurimam dicito salutem lectissimæ conjugi & Reverendo Domino Doctori Decano, & universo reverendorum fratrum collegio. Quia ab his XII annis, quo una eramus, è collegio venerando, & fatum aliquos abstulit, & publica utilitas ad majora transtulit, scire aveo, quibuscum nunc fratribus hoc decus quodammodo habeam commune, & an adhuc vita fruatur optimus Dr. *Angan*: cujus subinde inter alios mihi memoria occursat.

Amstelodami, CIↃIↃCXLII, III Kal. Sextil. Quo die olim Londini religionis ergo combustus Rombertus Barens, Anglus, Sac. Theologiæ Doctor, cujus extat liber de Pontificum vitis. Anni nunc sunt CII.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DCXXII.

Viro incomparabili

Gerhardo Johanni Vossio,

Samuel Petitus

S. P. D.

Ipsius in se amorem maximi facit.

QUanquam non sim nescius, Vir summe, quam religiose adiri debeas, ne in publica commoda peccetur, tamen mei esse putavi officii, beneficiis tuis in Samuelem Sorberium meum e sorore nepotem provocatus, testatum tibi facere quantum tibi debeam, vel eo maxime, quod meus Sorberius me à te amari perscripsit, quod cum unice velim, facile mihi persuaderi passus sum: Bea me igitur τῷ πάνυ tuo amore, & certus esto te à me omni observantiæ genere coli, meque omnia tua causa velle: certè quicquid imperaveris, à me impetrabis. Vale Vir maxime.

Neumagi, Nonis Sextilibus, anni Dionysiani CIↃIↃCXLII.

DCXXIII.

Hugoni Grotio.

Grotium tàm variis impeti libellis, molestè fert, quod metuat, ne avocent à magno annotationum in V. T. opere. Rivetum quoque id agere, ut ipsi secum committantur, dum in partes advocet, quæ ante XXV. annos scripsisset. Heinsium totum in eo esse, ut novam det editionem suarum in T. N. annotationum; ac Maresium immane cudere volumen adversus ea, quæ in Romana Ecclesia Calviniani improbent. Intereà invalescens de jure patronatûs certamen, Angliæque negotium magnopere se sollicitum habere fatetur.

MAgnopere gaudeo, Illustrissime Domine, quod, quæ ad V. T. observasti, ea à Typographo perducta sint non modò ad Pentateuchi finem, quemadmodum scribebas: sed ut ex aliis Hagæ, postea intellexi, ad Regum libros; qua appellatione credo, etiam Samuelis libros complectebantur. Sed valde mihi molestum est, quod videam Excellentiam tuam variis impeti libellis, quod metuo, ne avocet in magno illo opere. Quanquam non desunt qui existiment fore, ut non rescribas, ne quidem Cl. Riveto. Hunc studiosè id actum arbitrantur, ut nos committeret: ut qui toties advocet ad partes, quæ ante hos annos XXV. in Collegio scribebam. Quasi non aliter scribendum sit, quando cum adversario cominus congreditur; aliter quando de concordia consilium initur. Non ignoravit hoc Georgius Wicelius, qui præfatione Viæ Regiæ ad Imperatorem Ferdinandum ait, Polemica scripta nostra tanti non facimus, quin hæc velimus, aliquanto pacatiora esse; verum tempus militiæ tunc ita postulavit, ut sentirent ii, cum quibus commissus eram, & mihi vires esse, & mea tela nocere. Puto ἐπίμετρον quintum Jacobi Laurentii jam videris, in quo tuæ ad se Epistolæ quodammodo παρῳδίᾳ & σπαζόντες, eâdem ut arbitror ex officina, & geminum carmen Salebrii Santræ: prius utrumque Hugenii esse, satis convenit, & sponte narrarunt, qui nosse possunt. Ac tacentibus amicis, styli salebræ proderent: Idem est, qui in gratiam Heinsii, postquam audierat, Salmasium velle eum refellere, Epigramma suum sic obsignabat:

Te duce, qui rugiet, variâ & sine dentibus irâ,
Nesciat hos ungues in Daniele Leo.

Salmasius vero iis lectis, scribebat Riveto, ab Leone illo salvum fore Danielem; sed periturum Heinsium. Is Heinsius, nunc totus in eo esse dicitur, ut novam det editionem suarum in N. T. annotationum: sic mihi retulere maximè familiares. Credo corriget, de quibus sibi à Salmasio metuit: Hic utrum propediem in Bataviam sit remigraturus, non satis scio; sed satis scio, Curatoribus tam longam absentiam minus probari, tantoque fore gratiorem, quanto celerius advolarit. Mareschius, ut intelligo, immane volumen cudit adversus ea quæ in Romana Ecclesia, nostris improbata; aliquibus rescissis, laudem mereri, vel saltem tolerari posse docuisti. Metuo ne parum cum Excellentia tua agatur humaniter, hoc est, non tanquam cum doctrinarum Principe, imo vel homine doctissimo, nedum velut cum imagine Regis, qui Dei imaginem sustinet in terris. Magnos animos duo dant & illi, & aliis similiter animatis, antiquitatis contemptus, & Calvini admiratio; sed de priori nolunt fateri, ut ex eo capere potes, quod sic indignetur Laurentius, ob consilium salubre sibi datum ab Excellentia tua. Ait sibi hoc jam adolescenti, instillatum à Doctoribus, ut amaret veteres: quasi uterque ignoremus, quæ mens fuerit ejus Magistris. Eorum alterum, cum antiquitas objectaretur, dixisse scimus. Et nos patres foremus, si iis vixissemus temporibus. Id verene dixerit, hinc sciri potest, quod tunc multa sint habita pro hæreticis, quæ nostra sustinent; ut quæ in Ærio, Vigilantio, aliisque im-

improbata. Non quasi idcirco hæreticos censeam; sed quia existimabat ille, solius esse ætatis; ut aliquis pro veteris Ecclesiæ Doctore habeatur: nec simul ὁμόνοια attendatur. Credo autem non inutile foret, si penitus cognita foret vita Calvini. Magnæ fuere illi vitæ, & ingenii dotes, sed & ille suos manes patiebatur: quod fateri nolunt ejus unius tanti admiratores. Abominantur Bolsecfana; sed in illis etiam sunt tabulis publicis subnixa. Et apud varios homines integerrimos, pariter ac doctissimos, suppetant non pauca, quæ ejus doceant animi impotentiam, & quantoperè oderit semper dissentire, à se signis audere. Hæc satius foret tegi; sed video plurimos, non tam virtutes Ducis sui sequi, quam vitia; idque magno Ecclesiæ damno: cui⁹ convenientior foret spiritus mansuetus, & majorum reverens. Quare cogitandum, an non expediret, candidam extare dissertationem de eo, quod de Calvino judicium fuerit suæ ætatis, & quantillum ab eo, & discipulis, antiquitati fuerit tributum. Quod Riveto necdum respondeas, sed illa ad N. T. perducere malis ad umbilicum, sanè gaudeo. Nihil magnopere, ut puto, festinato opus; Et fortasse præstiterit etiam conspicere Mareschiana, priusquam respondeas. Poteris credo, multos parietes unâ fideliâ dealbare. Quicquid est, nolim sufflaminari tam utilem laborem, quem sustines, in illustrando V. T. Nondum illa vidi, sed facile possum æstimare, vel ex illis ad N. T. ubi duo præ cæteris admiror, quod nemo antehac, tam multa ἐναντιοφανῆ, conciliarit: quod nullus ex humanitatis studiis plura attulerit ad sacras literas illustrandas, minusque partium studiis abreptus. Hic jam certamen gliscit de jure Magistratus in Ecclesiasticis. Defendit illud Vedelius antea Genevæ & Daventriæ Professor Theologiæ, nunc autem adversus eum scripsere Triglandus Leidæ Professor, & Revius, qui in Collegio regundo Festo Hommio successit. Is Festus, cùm jam ante menses complures, se munere eo abdicasset, ante duas hebdomades, vel tres, ex hac vitâ excessit. Oratione ei Polyander parentavit. In Synodis, & concionibus, graviter agitur quæstio, de jure patronatus. Facilius puto, efficerent Ecclesiastæ, quod volunt, nisi Celsissimus Princeps Arausionensis, & Illustrissimus Brederodius, viderent, & suam hic causam agi. Negotium Angliæ magnopere me habet sollicitum; non sanè propterea, quia inde quotannis præbendæ fructum capiam; quam quia veterem amo Ecclesiam, & vicem doleam optimi Regis: pro quo assiduè vota facio. Apud cordatiores res hæc suspectiores reddit Puritanos. Negant enim se videre, quid regale Regi velint relinquere. Et nonnulli his locis metuere incipiunt, ne si istic effecerint, quod volent, hic novi fiant motus, quia animos addet fœlix successus in Regno Britannico, & si res laboret, inde etiam auxilium expectent. Mihi vero, vivo Arausionensi, non ita multum periculi videtur his terris: quia & illius interest, & militem in manu habet. Vale, Illustrissime Domine, & cum uxore lectissima, & liberis salve; semperque dignum animum Excellentia tua, hoc malo sæculo conserva.

Amstelodami. cIↄ Iↄ c XLII. x. Kal Sept.

Illustrissimæ Excellentiæ tuæ cultor,

G. J. VOSSIUS.

DCXXIV.

Clarissimo Viro

Gerhardo Johanni Vossio.

In explicando Censorino de die Natali occupatum se dicit. Adornare etiam Theatrum Heroicum Imperatorum Austriacorum & aliorum Principum, in quo ab eo adjuvari cupit. Gellium laudat. Venales judices detestatur. De Anagrammatismo Theoresin quàm proximè emissurus.

Optime, Clarissime, & amicissime Vir,

Diutius quidem silui, non amoris defectu, sed temporum vitio, hominumque, qui nihil literis, aut amori nostro concedunt. Hic sanè à literis ortus est, & ab iis artibus, quibus quieti non factiosi, eruditi non ambitiosi sumus, in suo uterque munere occupati, ut benè de omnibus mereamur. Ego certe, quod tu præstas, conari me profiteor & post quadraginta duorum annorum publicas continuasque Dissertationes, audienti me juventuti, vocem ingeniumque impendo. Omne quidem sic scriptorum genus attigi; ausus, amœnitatis causâ, etiam Censorini de die Natali librum explicare: quo deinde argumento, ad curiosam temporum doctrinam, converti stylum, & plurima hactenus non observata, produxi. Cùm alios docerem, discere ipse potui, qua ratione tempora omnia, ex tempore computarentur. Specimen aliquod in meo libro, de bissexto est: qui adjunctam dierum Diorthosin habet. De Circulo Urbaniano nihil jam dico: totus enim editus adhuc non est: nihil de Olympiadibus, quæ limam exspectant. Amici de Nundinis jam quoque molesti sunt: quas distuli, ut tabulam prius expenderem Nundinalem, in Gruteri inscriptionibus, pag. CXXXVI. Torquent me Circuli isti abrupti, & numen: an ad Lunam referendi? Si quid in te opis est, si quid in amicis, fac juver, gratiamque a me uberem exspecta. Theatrum nunc adorno heroicum, sive Elogia Imperatorum Austriacorum, Ducum Burgundiæ, Regum Hispaniæ, sed ex illis utrisque stirpem trahentium; ad alios deinde Principes, exemplo Jovii, (cujus olim Musæum perlustravi) operam translaturus. Jucundum sit, Viris etiam locum doctis, & amicis dare. Statui verò & imagines, à meliore manu addere, & his auxiliis opus commendare: quæ si ulli libro, Elogiis certè conveniunt. Ut scriptionis formam videas, geminum hoc specimen mitto, Albertum inquam, & Fredericum. Burgundiæ Duces unâ Orchestrâ absolvi, mox etiam transmittendos. Exemplaria enim à Typographo quotidie exspecto. Sed quid audio? In Aulo Gellio te esse? Laudo consilium. Hic ille scriptor est, qui magnam Antiquitatis partem noctibus suis illustrat, varius, Latinus, accuratus. Quantum, O Musæ, damnum! Librum VIII intercidisse! Quantum bonum, suppleri posse! Vide etiam an caput ultimum libri XX, præfatio operis totius fuerit potiùs quàm conclusio, ut nunc habetur. Pluscula observabam nuper, cùm selecta totius voluminis hujus capita publicè explicarem: si tempestivum sit, mittere velim, & meam quoque Symbolam, ut ita dicam conferre. Tu me ama, & ad me scribe; ut intelligam amari me; silentium autem hactenus meum, pro delicto non censeri. Sic nunc toto animo te complector, qui totus,

Lovanii, in arce Regia, III Kal. Sept. cIↄ Iↄ c XLII.

Tuus sum & ero semper,

ERYCIUS PUTEANUS.

Hanc utinam aliquando videas, quemadmodum Anna Romeria clarissima matrona nuper vidit! Det mihi hæc, priusquam moriar, gaudia bonus Deus. Vale.

Mi Vossi,

Licetne addere? Temporum hominumque vitium, in principio epistolæ hujus accuso. Sed unus hic potissimum est, totus malus, ac perversus; dives tamen, & instrumentis nequitiæ abundè instructus; qui (ô nefas) epistolas meas, & ad me missas, fraude intercipere, & reserare, elegantiam, & ingeniosum facinus putârit. Deprehensus tandem, accusatus, convictus, evadere pœnam potuit; adhuc mihi, & amicis meis timendus. Tantum nummi possunt, qui scelere gubernantur. Magis mireris, si narrem omnia. Fecit hic igitur, ut quia amicorum nomina occul-

occultanda erant, de Anagrammatismo Theoresin scriberem: quæ parata est, ut in lucem veniat, ad te sic quoque transmittenda. Si igitur Rafelramium leges, quem notare velim, intelliges. Sed de hoc homine alias. Quomodo & literas, sed alieno ingenio, attingat, Viri docti indignentur. Iterùm vale, & me semper ama.

DCXXV.

Bodocum quendam illi commendat; Revii & Vedelii altercationum meminit. Dissertationes suas transmissas ipsius judicio committit.

SIsto tibi, maxime Vossi, Academiæ Rostochiensis Oratorem, D. Laurentium Bodocum Polonum, qui Belgicæ vestræ vult eloquentiam suam innotescere. Commendatus fuit D. Bergio, τῷ νῦν ἐν ἁγίοις, à D. Jeremia Elborough Pastore Ecclesiæ Hugle-Hamburgensis; sed, hoc fatis functo, literas mihi resignandas exhibuit, ut, me patrio, tuas auderet pulsare fores. Ad innumera beneficia, quæ tibi debeo, amicorum principi, hoc jam dignare coaddere, ut generosus animus intelligat, preces meas apud te pondus habere. Inclinare videtur ad partes nostrarum Ecclesiarum. Hortatus sum eum, ne se mancipet partibus, sed verum è solis Scripturis & Orthodoxa eruat Antiquitate. Nos in eodem hæremus luto, & ob amorem pacis & conciliandæ Ecclesiarum concordiæ domi forisque vapulamus. Præter D. Hug. Grotii, & D. Riveti collationes incidi hisce diebus in ea, quæ D. Revius cum D. Vedelio acrius disputat de potestate Magistratus in rebus Ecclesiasticis, & quæ de adoratione Christi, qua Mediatoris, in Academia Ultrajectina disceptantur. Si hæc non avocabunt vestratium animos à nobis ad sua, quid tandem de nobis omnibus fiet? Theologia Gentilis cum Commentario in Symbola me cogunt ingratum mori. Nihil enim à me expectari potest, quo tanta munera minima ex parte pensem. Nautæ cuidam nostrati commisi Dissertationes nostras & Declarationem D. Hermanni Hildebrandi, Collegæ mei, ut ad pedes tuos deponat. Siquando vacabit, limis saltem inspice, ut videas quibus de rebus male feriati quidam nobiscum litigent; & sicubi animadvertas me à janua veritatis aberrare, in viam revoces. Vera enim docenti, lubens cedo. Bene vale, virorum & amicorum maxime, & vive quam longissimè Deo, Reipub. tuis, nobis.

Bremæ, Kalend. Sept. Julianis, ciↃ IↃ cXLII.

Tui observantissimus,

L. CROCIUS.

DCXXVI.

Joanni Friderico Gronovio,

Professori Daventriensi.

Epistola familiaris.

Clarissime & amicissime Gronovi,

PRoximis feriis autumnalibus partem bonam Hagæ fui, filius partem ibidem, partem in Zelandia; nunc vero in Frisiam abiit. Me vero subinde pressit valetudo mala. Præsertim hac nocte, urgentibus doloribus nephriticis, à quibus ante climactericum immunis semper fui: ac nunc tertio ab isto anno, denuo incursant. Dum ego filiusque domo absumus, literæ è Galliis domum meam perlatæ, quas nomini inscriptas tuo judicavi ex eo, quod inclusæ essent meis, ubi id petitur, ut ad te mittantur. Cæteroquin ex inscriptione vix aliquis ob characterem insolentem id dignovisset: cujus rei periculum hic ipse feci, cum duobus, tribus ostenderem, qui Gallicis literis non assuevissent. Vix hæc æger ad te perscribo, attamen tam longam cessationem ex absentia nostra cogitans, putavi non ulteriori moræ indulgendum. Puto esse literas à Senatore Saravio: secus si est, per otium ex te cognoscam. Rescribere si voles, mittam, quo jusseris: vel includam meis ad Illustrem Grotium: qui tuto rem per famulitii quempiam procurabit. Theologo Diestio, Jurisconsulto Christenio, Ilendomio Philosopho, plurimam salutem dicito.

Amstelodami, ciↃ IↃ cXLII. Non. Sept.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DCXXVII.

Hugoni Grotio,

Legato Suecico.

Beuningium juvenem quendam commendat. Bellum Puritanicum multos habere sollicitos, & inter Puritanos ipsos non satis convenire, refert, novumque Independentium excludi genus.

Illustrissime Domine,

QUi hasce ad Excellentissimam Tuam defert literas, Beuningius est, patria Amstelodamensis, juvenis elegantis ingenii, moribus optimis, variæ eruditionis non minus, quam juris sui curiosus: ut meritò hæc urbs, de eo habeat sibi magnum aliquid polliceri. Patrem habet superstitem, urbis senatorem. Mater est soror consularis Alberti Conradi Burgii qui nunc Hagæ agit, in ordinum delegatorum Collegio. Avus is Beuningius fuit, qui ante annos sex septem, Consulatu gesto, magnâ cum laude excessit. Is juvenis, cum Excellentiæ Tuæ cuperet commendari literis meis; parui lubens, eoque lubentius, quia scirem non ingrata esse Excellentiæ tuæ alloquia eorum, qui virtutis via ad decus grassantur, atque iis nati sunt, qui Remp. hic sustinent, & Illustre nomen tuum amant & colunt. Bellum Puritanicum hic multos habet sollicitos. Ecclesiastas quo affectus trahat, non obscurè ex precibus publicis cognoscere est: horum aliqui non dubitant, Deum exposcere, ut benè cœptum Reformationis opus fœliciter procedat; Regisque ut emolliatur animus. Quæ etsi commodam mentem capiunt, tamen satis est apertum, haud aliud exoptare, quam ut Rex inani titulo sit contentus, ac novellitas doctrinæ de Antiquitate triumphet. Sed unum est in quo non satis conveniat illis, qui se Episcopis opponunt. Multi omnem regendæ Ecclesiæ potestatem penes Presbyterale collegium esse volunt: Alii vero ajunt, hoc jugum gravius Episcopali. Quare contendunt, singulis id committendum Ecclesiastis, ut secundum Dei verbum, populum doceant, & gubernent. Atque sic ab Episcopalibus & Presbyterialibus (sicuti vocant) distincti, independentes nuncupantur. Pimius, cujus magna adeo in Parlamento est authoritas, prioris esse sententiæ dicitur, sed multi hac parte, ei adversantur, qui cætera convenire videntur. Estque plurimorum id judicium, utcunque infracta omni Regis potestate, & abolito Episcopatu, geminum agerent triumphum: Eos inter sese mox commissum iri; quia multi non à Presbyterii potestate minus, quam Episcoporum abhorreant. Ulterius procederem in scribendo, nisi cogitarem tarde admodum fore, quod has literas recipies. Novi enim quomodo proficiscantur juvenes, qui exteras petunt Regiones. Vale Illustrissime Domine, ac diutissimè orbis bono superstis. Dominæ conjugi plurimam dic salutem, nec non liberis.

Amstelodami, ciↃ IↃ cXLII. Post. Non. Sept.

Excellentiæ tuæ cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCXXVIII.

DCXXVIII.

Salve,

Princeps ingenii ac Doctrinæ

Gerarde Johannes Vossi.

Totus in illius laudibus. Freinshemii hortatu eum literis compellat.

QUem non suo nomine magis quam hoc elogio compellare debeo, cum primum compellare audeo. Nemini me adulari vel natura patitur, vel conditio adigit: sed Germano more sensuque testor, à te expectari, quæ hoc tempore, inter summa etiam ingenia, à nemine expectantur. Præstitisti enim ea quæ hactenus nemo præstitit. Singularis providentia Dei te in curas incomparabiles excitavit: id quod serió existimo, & sæpe pro tua incolumitate vota facio; quippe qui nihil habeam, quod me à veneratione tui abstrahere possit, sicut interdum malignitate seculi videmus accidere apud eos, qui nec beneficia cœli æstimare, neque officia humanitatis exercere didicerunt. Esto hoc argumentum ingenuæ simplicitatis, quod cum calamo statim cogitationes animi huic chartæ se infundunt, postquam scribendi ad te consilium amicissimus noster Freinshemius instauravit apud me confirmavitque. Nam Velleium istum, ad tantum virum, nisi fors testandæ observantiæ, mittere tanti non putassem. Verum, ut audio, non minor quam eruditio, & humanitas tua, quæ vel venia vel favore meam hanc scriptionem dignabitur, spero. Deus te servet, Vir Illustris.

Scribebam Argentor. 1642. 9 Septemb.

Illustri tuo nomini dicatissimus,

Jo. Henricus Boeclerus.

DCXXIX.

S. P.

Diversorum auctorum scripta memorat, partim à seipso transmissa, partim sibi ab amicis. Expectat laborem, quem Grotius suo examini oppositurus sit.

Clarissime & doctissime Vir, Collega & Amice conjunctissime,

EX reditu nostri Heilersieg comperi quam benigne & amice cum eo & aliis de me fueris collocutus, & memoriam mei apud alios es testatus, quo nomine non solum in hac occasione, sed in aliis multis plurimum tibi debeo. Clariss. & Rever. David Blondellus scripto tibi brevi significavit gratitudinem suam, pro ea opera quam ei impendisti in opere suo commendando D. Blauwio; qui ejus editionem suscepit & specimen ad me misit. Per D. Spanhemium, qui heri nobis adfuit accepi folia quæ ad te mitto, ut ea tradas Typographo aliis jungenda. Quæ reliqua sunt brevi sequentur. Additionem huic epistolæ conclusam jubebis suo loco reponi, & D. Blauwio meis verbis salutem dices, urgebisque ut properet & ad me mittat folia quæ singulis septimanis excudentur, ut ea autori mittam qui, si quæ menda irrepant, ea notabit. Amici quidam ad me miserunt epistolam Vigilii de quinque capitulis a P. de Marca editam cum sua Dissertatione, in qua multum laborat ut Pontificem illum ab inconstantiæ nota liberet. Mitto ad te unum exemplar ex duobus quæ accepi, quod levidense munus ab animo tibi addictiss. accipies. Saravius Senator qui unum ad me misit de te sentit & loquitur tanquam de Viro hoc nostro seculo eruditissimo & à quo nihil prodit nisi tersum & exactum. Rogat per me ut doctissimas lucubrationes non sinas diu doctorum hominum gaudia morari, præsertim quæ ad antiquitatem Ecclesiasticam pertinent. Expecto novum laborem à D. Grotio, qui examini meo opponit, ut quidem ille ait, postea quieturus, votum pro pace Ecclesiastica adversus Rivetum & alios irreconciliabiles: Ego, si Deus dederit eum excipiam cum solita modestia, & si possim majori. Nosti quo in statu sunt res Sedanenses; Princeps sua ipsius confessione reus intercessione Celsiss. nostri Principis salva vita elabitur, ea tamen lege ut Rex novum præfectum Sedanum mittat cum decem cohortibus, nec loci Domino & ejus familiæ ibidem habitandi potestas fiat. In Religionis negotiis nihil mutabitur. Noster Molinæus paulatim declinans ex morbo continuo eo adspirat ubi nulla mutatio. Constitui Deo dante ad vos excurrere, sed hucusque impedimenta mihi fuerunt objecta, etiam nunc expectanda mihi est D. Spanhemii inauguratio; postquam, si Deus dederit, te & tuos ibi sum salutaturus & cum Typographo acturus. D. Salmasius serio promittit se ad nos venturum ante hyemem. Misit ad Elzevirios librum de Græca lingua & ejus variis Dialectis & de Hellenistica. Bisterfeldius adhuc detinetur à Principe Transilvano nec spes est eum facile inde iri ereptum. De alio erit cogitandum. Rogo ut occasione data certiorem me facias te hunc fasciculum accepisse & in eo contenta. Salveasque interim & semper à me & à mea cum Domina conjuge & liberis tuis, inter quos gratulor D Matthæo, quod te ipsa aliquid pro eo fuerit præstitum, ut deinceps alacrius operi insistat. Deus tibi alterum reducem sistat auctum omni eruditionis genere sanum & sospitem.

Hagæ-Comitis, 3 Octob. 1642.

Tuus omni officio & affectu,

Andreas Rivetus.

DCXXX.

Andreæ Riveto

S. P.

Blondelli chartas typographo ritè à se traditas refert. Praclarum Saravii affectum reciprocis suis officiis demulcendum spondet. Spanhemium Leidensi gratulatur Academiæ, amicitiamque cum eo arctiorem inire gestit. Salmasii fœtum Hellenisticum avide expectat. Mutuas Grotium inter ac Rivetum de Anti-Christo controversias ut moderatis utrinque animis agitentur, optat. Detestatur autem maledicentissimum Ulmensis cujusdam contra Grotium scriptum. Pro decretali Vigilii Papæ epistola, ac dissertatione Petri de Marca gratias agit, judicium de Maresii scripto subjungens.

NEgotio filii in Frisia ex animi sententia confecto, domum redux, cum variæ mihi ab uxore literæ redderentur, nullas avidius ac majori cum voluptate legi, quam tuas, magne pariter & vir & amice. Primaque hæc mihi cura fuit ut clarissimi Blondelli chartas ad Blaeuwium ipse adferrem, & fidei ejus atque industriæ, quantum possem, commendarem. Feci vero id lubens, non tantum tuâ causâ, cui scio quantum debeam, vel etiam Blondelli, quem antea de solo nomine mihi cognitum, nunc merito suo inter summos seculi hujus viros repono, mihique hac occasione bella innotuisse, non gaudeo solum, sed penè triumpho; sed imprimis, quia opere tam erudito, multa etiam doctissimos docebit. Eorumque in numero, non quidem doctissimorum (curtam novi supellectilem nostram) sed illorum tamen, qui eruditiores redeant à lectione hujus operis, lubens etiam profiteor nomen meum. Perjucundum mihi est laudari a laudatissimo Senatore Saravio: ac tanti viri affectus vehementius ad bene merendum de studiis

diis accendit. Sed ego jam ab anno illi multum debeo, propter benevolentiam summam, qua Isaacum meum complexus in Galliis fuit. Ipse enim hoc ad me filius semel iterumque perscripsit. Dices fortasse, hoc si tam longo tempore resciverim, mirari te, quod hactenus ei nullas per literas gratias egerim. Ego vero, eximie Riveti, non quidem miror (quippe jam a multis annis nulla in re frequentiores committo solœcismos, quam in epistolico hoc commercio) sed multum tamen doleo, quod parte hac non satis me iis probem, quibus maxime & vellem & deberem. Omne vero hoc malum inde potissimum proficiscitur, quod à mane ad vesperam, nunc hic, nunc iste, vel operam desideret nostram, vel saltem alloquium exposcat. Sum vero ea frontis mollitie, ut nihil sustineam negare. Ubi igitur sic dies mihi prope mortuus est, animum subit ea cogitatio: Ergone mihi viliora erunt studia, etiam sacra, quam ars sua erat Apelli, qui, ut à Plinio accepimus, nunquam tam occupatam diem agebat, ut non lineam duceret? Continuo me in Bibliothecam proripio, ac omnium, quæ ad epistolare negotium pertinent, securus, arripio, eas ordino, & sicubi lima opus videatur, operæ non parco. Atque sicubi non totum mihi diem periisse cognosco, suavius me ad mensam vel lectum confero. Nec eo hæc animo à me dicuntur, quasi diu scriptionem ad Amplissimum Saravium differre sit animus. Speravi hactenus filium nobis affore ante hyemem, ut pariter ei gratias ageremus. Sed hesterna die literas à Florentia accepi, quem jam Venetiis esse, imo inde ad nos iter capessere arbitrabar, ut nunc vix sperem ante ver adultum, videre me eum posse. Eâ quia spe excidi (& ob Florentinæ Bibliothecæ tot ἀνέκδοτα, multum metuo ne diutius moretur ac dixi) statui occasione ea ad Amplissimum Senatorem scribere, quam probabis scio. Jam sub prælo est unus alterque libellus noster, quibus excusis commodam accipiam occasionem, & eos mittendi & testandi singularem pro tanti viri merito affectum nostrum. Clariss. Spanhemium domi meæ visum mihi, scito. Nec æque doluit, quam quod vix semihorâ alloquio ejus frui liceret: Cujuscunque is consilio Leidam vocatus, bene, imo optime meritus est de Academia. Non committam, quin me quoque his terris sui sciat amantissimum, quem ex dono jam diu Genevâ transmisso æstimare addidici. Et aliquid amoris serenus addidit vultus, ubi coram adspexit. Eum coram me ducebat candida Hottoni anima. Quo in viro rara societate, cum eruditione pietas, & prudentia conspirant. Spem fecit, verno se tempore velle in hanc urbem redire. Utinam tum tecum etiam frui liceat τῷ πάνυ Salmasio. Quem ante hyemem nobis affore non possum in animum inducere. Difficulter credo, quæ maxime cupio. Utinam saltem videamus cum Zephiris & hirundine primâ. Exequias ire tristis soleo. Sed funeri Hellenistico lætus justa solvam. Non dubito, quin eo ex opere multa bona hausturi simus docti pariter indoctique. Aliter qui sentiant, τοῖς κελλόνω χρέμμυν ἐσθίειν. De novo labore Illustrissimi Grotii primum ex te didici. Exemplar non accepi. Sed intelligo jam in urbem hanc adlatum ad alium. Imo & ubi volo, habiturum me exemplar. Tuum quoque responsum ajunt jam pene perductum esse ad umbilicum. Planeque mihi spondeo, fore ejusmodi, ut tam modestiam laudent cordati, quam doctrinam eruditi. Omnino Reip. Christianæ interest, excuti ab hominibus doctissimis, quid nos Ecclesiæ Romanæ, quid nobis illam concedere oporteat. Sed eam si provinciam suscipiat antiquitatis nescius, ne legere quidem curem. Eo impensius gaudeo, ab utrisque vestri potius, quam ab minutis istis patellariis diis hasce controversias tractari. Nescio an videris Ulmensis illius maledicentissimum ac omnis violentiæ plenissimum scriptum, quod hic adversus Grotium prodiit. Homo is docentem me audivit, ut ajunt, qui norunt. Atque aliquis qui à pluribus novit annis, mira mihi narrat de vita hominis anteacta. Liberalissimus est in donando quæ scripsit, sed hactenus me ne compellavit quidem, καὶ οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Vellem non abusus esset parte literarum tuarum, quam opusculo præmisit, quasi patrocineris tot mendaciis, quæ nihil ad Ecclesiæ negotium. Tales magis causæ obsunt quam juvant. Et video hominem fanaticum nec assis hic fieri, nec ab aliis, qui similes amant labris lactucas. Egone istud probarem dicendi genus, qui (quod hic promere liceat) ne in amicissimo quidem, & multis partibus ut doctiore, si modestiore, probare potui quod tam multa inspersisset, quæ nihil ad causam pertinerent? Quale illud περὶ [illegible], non quidem Ecclesiasticæ sed civilis. Vide quæ non audeam in sinum tuum effundere, nunquam id facturus (non adeo læva mens nobis) nisi putarem, hanc a veteri & sincera amicitia concedi, seu licentiam seu libertatem. Pro decretali Vigilii Papæ epistola, ac Dissertatione Petri de Marca, quantas possum, gratias habeo. Futurus mihi inter itineris Frisici comes libellus. De afflicta clarissimi Præceptoris mei, conjunctissimi vero affinis tui valetudine valde doleo. Solatur vero, quod ad tantam ætatem illum Ecclesiæ suæ concesserit divina bonitas. Nulla ætas ejus laudes conticescet, & Deus in illa die mercedem rependet. Pro voto erga filium sponsum, ac gratulatione etiam de Historiographi munere gratias ago tanto majores, quanto præ aliis multis non dico affectus tuus apud Batavos Proceres eluxit, sed etiam fidelis se opera exeruit. Nempe non sinis, ut ulla in re claudicet benevolentia tua erga me meosque. Brunæus noster tradidit mihi Blondelliana illa, quæ per eum mittebas. Et jam Blauwius accepit, qui etiam reliqua avidè exspectat. Misit ad me clariss. Maresius quæ scripserat pro ordine Mariano Sylvæ-Ducensium. Nec quicquam video quo offendam, dum cogito, quo in statu res fuerint. Multum promorum sic quoque. Sed alter est scrupulus, an non illusum sit Pontificiis, quia longe alia iis mens fuit, cum primum transigerent nobiscum. Quamquam quid illud ad me, vel etiam Maresium? Lectis istis fore spero, ut clarissimus Voetius acquiescat. Planeque sic mihi persuadeo, Viro doctissimo illusum esse ab aliquo Sylvæ-Ducensium ferventiore. Quod non difficile fuit apud eum, qui ipse, quicquid vult, ita vehementer vult, ut non eat, sed currat. Uxori lectissimæ uxor mea salutem voluit adscribi. Sed & nomine nostro salutem, quando sponte se occasio offeret, Nobil. Amplissimoque Hugenio, Dubletio, Gulielmo, Wickefortio, doctissimo etiam Heilersichio, quem eo impensius amo, quod in amore nostro annunciando, sæculo hoc maligno, bonum se virum præstare non desinat.

Amstelodami, ciↄ Iↄ c xl ii, iii Non. Nov.

Æternum tuus,

G. J. Vossius.

DCXXXI.

Hugoni Grotio,

Legato Suecico.

Duos commendat juvenes. Vedelii mortem nunciat, multùmque moribundum cruciâsse, ait, quod terris eriperetur, priusquàm potuisset Revio & Triglandio respondere. Maresii adversus Voetium scriptum prodiisse; ac quid de illo, Procerumque Sylvaducensium simulatione sentiat scire avet.

Illustrissime Domine,

Qui hasce literas affert, est Johannes Duns, natione Danus, juvenis eruditus, ingenio & judicio bonus, pietate & industria nulli secundus. Sesquiannum me docentem hic audivit, ac privatim sæpius collocutus, eoque notior mihi & meis, quia in vicinia habitavit. Augustanam complecti Confessionem, vix necesse habeo dicere, cum Danum dixerim. Literas ad Excellentiam Tuam, non alio fine petiit, quam ut videndi & alloquendi, vel potius audiendi hoc orbis Oraculum, honestior faciliorque dare-

daretur occasio. Itidem, ante mensem unum alterum, Clarissimi Collegæ Barlæi filius, patri cognominis, postularat à me aliquid literarum; sed eâpse hora, quâ abeundum illi, ac mox etiam mihi publicè docendum foret. Spem feceram epistolæ Brillam mittendæ, prius quam navim Gallicanam conscenderet. Sed partim me promissi oblivio cepit, partim alia impedierunt: In his cogitationes de Matthæi mei connubio. Ejus gratia ante tres hebdomadas, Leowardiam abii. Ac post dies sex septem denuo σὺν θεῷ proficiscar, ut præsentia mea Nuptias condecorem. Pater sponsæ est Jurisconsultus, & Leowardiensis Reip. Consiliarius, & Scabinus. Mater filia Verrutii Syndici, dum viveret, Groningensis, ac soror ejus, quæ nupserat Schombergio, Reip. Groninganæ nomine, in Collegio Ord. Generalium Delegato. Vedelius Theologiæ apud Franekeranos Professor, dum in Frisia sum, fatis concessit. Moribundum cruciabat quod terris eriperetur, priusquam potuisset Revio & Triglandio respondere. Horum uterque acerbe satis scripsit adversus scriptum ejus de Constantini Episcopatu, quo Magistratus jura circa res Ecclesiæ defendit. Collegæ defuncti mihi Franekeræ ajebant, fortasse responsum sic etiam edendum, sed deletis, quæ, ut par pari redderet hostimentum, virulentius chartis illevisset adversus Revium. Est is Revius, ut me alias scripsisse arbitror, Regens Collegii Theologici, quo in munere Festo Hommio successit. Vedelii mors Collegæ Barlæo flebilis non erit; à nemine enim horribilius fuit tractatus, quam ab isto. Prodit etiam nunc liber Maresii Sylvæ-ducensis Professoris adversus Voetium; qui prius Thesibus Ultrajectina Academia disputatis, accusarat Sylvæ-ducenses Proceres Idololatriæ, quod ex Reformatis, plerique adscribi voluissent in sodalitatem B. Mariæ. Quod tamen factum erat, ut vis ejus Collegii, quæ magna, infringeretur nostrorum consortio. Noluerunt nostri aperte esse perjuri illudere maluerunt. Artificium nostrorum nescio an sis probaturus. Ubi Mareschiana videris, fortasse satius fuisset ista non in apertum proferri. Nunc ne Proceres Sylvæ-ducenses in quibus, & Ill. Brederodius, Idololatriæ sint suspecti, omnibus sipariis deductis, penè nudam Venerem cum suo Marte, solis instar ostendit. Sed de isto malim, ubi Mareschiana legeris, judicium tuum cognoscere.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLII. XXIV. Octobr. Ταχέως.

Excellentiæ tuæ obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCXXXII.

Ab ejus filio Isaaco visitatum se fuisse lætatur, quem obsequiis colere pro viribus studeat, à patre responsum brevi expectans.

Clarissime & eruditissime Vir,

ISaacus filius tuus juvenis virtutis spectatæ, & supra ætatem probitatis antiquæ Italiam perlustrans animi & studiorum causa, me Lucam humanissime adivit. Thyrso voluptatis decumanæ meum pectus percussit admirantis, suscipientis indolem tantam. Tibi gratulor, mihi gaudeo, te tanto filio; me tantâ lætitiâ auctum, tui ipsius vivam imaginem in eo intuentem, quem tibi deprecor incolumem superstitemque ad annos Nestoreos. Hospitalitatis nostræ mutuam tesseram literariam agnovit, quam in Cimeliarchio sacrariove servo. Mea illi antiqua vota indicavi de recudenda Polymathia, & Amaltheâ etiam auctâ emendataque. Paratum mihi ascivi in meis schediis interpolandis, si per te liceat, postliminio patriæ restitutum. Interim quæ obsequii in eum signa præ me tuli, eadem tu in me candidioris animi argumenta agnosce; & ignosce, si meritis vestris paria facere per meas opes non licuit. Et quia meæ nugæ canoræ tantam lucem literatorum ferre nequeunt, calculum, oro, suspende, clientem patronus defende, & quid Critici sentiant de Amaltheâ, veluti Jovis suffragium tuam opperior Crisim. Deus te, tuaque fortunet æternum.

Lucæ. Kal. Nov. cIↄ Iↄ cXLII.

Tibi addictissimus,

JOSEPHUS LAURENTIUS.

Responsione si me dignabere, eam Guilielmo Battilotto per Lucam Donatum ad Balthassarem de Judicibus Bibliopolam Lucensem curabis tradendam quàm primum.

DCXXXIII.

Joachimus Mart. J. C. fil.

S. P. D.

Scribendi occasionem & desiderium ejus videndi exponit, munere aliquo literario ipsi oblato. In fine aliquod problema proponit.

SAlve & tu mihi tandem aliquando, Optime & maxime Virorum, Vossi, jamdudum honorate, sed nondum salutate. Aliis enim hactenus eam concessi felicitatem, ut si non coram, saltem per literas tecum colloquerentur, & virtutem inde suam, atque eruditionem augerent. Ego tanto Viro negotium facessere, & meliores aliquot ipsi horas perdere nolui. Ac sic perrexissem, nisi admodum nuper Gothofridus noster Cretsmarus Juvenis elegantis ingenii, nec proletariæ eruditionis, ex Gallia redux, quam è Belgio abierat, inter alia à me rogatus mihi tuam erga Germanos meos humanitatem, quique tibi proprius perhibetur, candorem oppidò prædicasset. Forsitan & ille tibi, quem absens colit, veneratur, æstimat, nondum excidit, sed locum adhuc obtinet tuos inter cultores non postremum. Ejusmodi inter nos sermone habito, occasione scribendi insuper à probo & modesto viro juveni Joanne Selfischio Germ. cujus opera his in locis Jansonius vester in vendundis libris usus est, oblata, diutius infelix esse nolui. Venio igitur ad te literatorum hodie Dictator, levidensi aliquo munere (sine eo enim accedere, religioni mihi duxi) quod ut benevole accipias etiam contendo à te. Etiamque tædet alloquii mei quo olim Danorum Regem sapientem & comem honoravi, exemplum offerendum esse tam comto capiti in viliore charta, cum reliqua omnia quæ nitebant, jamdudum distributa sint; sed tu animum offerentis trutinabis, non scripti vestem. Quod si hac ratione tibi, Vir Clarissime, filiisque tuis doctissimis innotescere potis essem, sicuti jam H. *Grotio*, D. *Heinsio*, Aug. *Buchnero* immortalibus undiquaque nominibus innotui, horam profecto qua has ad te exaravi, ponerem inter felicissimas. Sæpe quidem optavi illam mihi diem illucescere, quâ mundi ocellum Amstelodamum adire, teque in eo miraculum convenire possem; verùm cùm res meæ misertima illa bellorum continuatione incredibilem in modum attritæ sint, hactenus me frustra illud optare animadverti. Si autem Deus mihi per te aliquem illic loci Mecænatem imposterum excitaret, grato animo beneficium ac studium illud agnoscerem, & perpetuis laudibus prosequerer. Priusquam has literas finiam, tibi Philologo Excellentissimo, aliquod pro bellariis ex penu literario apponi Problema, non spero molestum futurum. Hospes meus Simon Paul. Anatom. & Botan. Profess. hâc in Acad. solertissimus, nuper ex epistola Hippocratis ad S. P. Q. Abderitanum ΣΑΒΔΟΤ ΑΝΑΑΗΨΙΝ deprompsit ac sese nondum à quopiam Criticorum, quid sibi ipsa vellet, edoceri potuisse, cum ne quidem P. Castellanus Medicus doctiss. in Syntagmate de festis Græcorum quicquam de illo festo sibi lectum scriptitet. Cum mihi pro ea, quæ cum Viro illo optimo intercedit familiaritate, potestas fieret de hoc loco meum exponendi, literatorum infimi, judicium,

dicium, diligenter expenso loco, adverti eum talem esse, qui citra ullum detrimentum ignorari possit. Et facile concesserim neminem illorum quos ille de Hippocratici loci intellectu percontatus est, rationem reddere potuisse: cum mea sententia privata illa fuerit sollennitas quæ ipso Hippocratis tempore vix pluribus in Græcia, quam Cois civibus nota fuerit, ab iisque peculiarem ob causam celebrata. Quod enim si aliquem Italum aut Gallum, imo, ex ipsa hac Siolandia, aliquot miliaribus Hafnia remotum hospitem ad χηναγίαν Amakeranam, quæ plurimum quotannis in vico ad unum miliare hinc distante in Bacchanaliorum stultitia peragitur, invitarem, an conjiceret quid rei indicato in loco peragendum spectandumque esset. Suspenditur ab agricolis, quos è Belgio huc viciniæ olim commigrasse aiunt (nomen enim Belgarum hodieque retinent) ad funiculum anser, cui collum sebo & smegmate quam potest fieri pinguissime inungitur. Illic incitatis equis periculum faciunt ruricolæ, an pedibus suspensæ avis collum cursu illo veloci apprehendentes possint avellere, quod cum ob glabram illam, nervis, ossibus, cuteque firmiter concretam cervicem, plerumque frustra ab iis tentetur, equiti illi pro epinicio risum pro anserino capite avulso, probe adipe illitas manus deportant. Si tu Vir. Clariss. aliqua de VIRGÆ istius assumtione ejusque festo nos pro immensa tua lectionis & antiquitatis notitia docere poteris erit illud longe nobis gratissimum. Vale, Vir candide, & adfuturum cum illo qui has adferet Joachimum de cætero tuum futurum epistolio aliquo exhilara. Ego hocce meum obsidem impostetum observantiæ cultusque in te mei sisto.

Scrib. Hafn. XVII. Calen Jan. ann. serv.
humano generi dati CIϽ IϽ C XLIII.

DCXXXIV.

Gerardus Joannes Vossius,

Samueli Sorberio

suo,

S. P. D.

De Utopia Mori ac paradoxis in illa vocabulis agit.

NEc valetudo, nec occupationes, mi Sorberi, sivere, ut celerius literis tuis responderem. Præterea sperabam, jam aliunde tibi satisfactum esse. Tu tamen urgere non desinis, ut facile intelligam, mei quoque officii esse, ut satisfaciam exspectationi tuæ. Præter affectum mutuum hoc requirit amor meus erga avunculum tuum Samuelem Petitum, qui te sic diligit, & cui magnoperè sit obstrictus totus orbis literatus. De *Cynemernis* tamen, & *Trapemernis*, deque *Syphograntis*, & *Trabinoris*, nolim esse sollicitus; quia Morus ipse negat, hæc ex Latina Græcave Lingua esse arcessita. Meministi verborum, Lib. II. *Suspicor eam gentem* (Utopiensium) *à Græcis originem duxisse, propterea quod sermo illorum, cætera ferè Persicus, nonnulla Græci sermonis vestigia servet, in Urbium, ac Magistratuum vocabulis.* Solùm igitur laborabimus de illis, quæ à Græco fonte derivantur, uno alterove excepto, cujus origo manifestè Orienti debetur. Quale est *Mithra*: sic enim pro *Mythra* apud Morum rescribi debet. Deum hoc significari Morus ait. Nempe verò id Lingua Persica, qua sol sic signatur, Hesychio teste. Is verò Persis Deus, vel unicus, vel summus. Qua de re Lib. II. de Theologia Gentili cap. 9.

Barzanes, ex parte priori huc etiam pertinet, si, ut arbitror, fuerit ex בר bar, filius, & Ζὰν, sive Ζάνης; hoc est, Jupiter. Ac *Bar* etiam habes in *Bar-Jesus*, *Actorum* XIII. 6. Item *Bar-Jona* & *Bartimæus*, & *Bartholomæus* sive *Bar-Ptolemæus* malis. Ζὰν verò pro Ζὴν, idem ac Ζεύς. Sed pro ζὰν etiam dixere ζάνης; unde hic Alexandrino Chronico, sive fastis Siculis, dicitur Pater Martis. Quemadmodum igitur Μασδὴς Phrygibus idem ac ζεύς; sic Salentinis *Marzanes*, vel potius *Mazanes*, idem ac *zanes*. *Barzanes* igitur Jovis filius: quod nomen aptè impositum Syphograntorum Principi, quia Reges, Principesque, sunt Jovis progenies, si non naturalis, saltem, ut Alexander Magnus dicebat, adoptiva. Notum est illud Callimachi in hymnis, Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. *Cynemernos* verò, & *Trapemernos*, non esse vocabula Græcis debita, indicant hæc verba Mori: *Primos quosque dies Cynemernos ipsorum Lingua, postremos Trapemernos appellant.* Sic enim locus is legendus non uti reperio in Lovanii editione anni CIϽ IϽ LXV. *Primos quosque dies Cynemernos, ipsorum postremos Lingua Trapemernos appellant*; sequitur deinde, *quæ vocabula perinde sonant, ac si primifesti & finifesti vocentur.* Poterat aliquis suspicari *Cynemerinos* scribendum, quasi esset à κυνὸς vocabulo, & ἡμερινὸς, ut ad caniculares dies respiciatur. Alterum item esse ab eodem ἡμερινὸς, & vocabula τροπῆς, puta χειμερινῆς ut brumalis dies attendatur. Sed cessare hæc commenta debent, quando sic voces forent a Græcis, quod noluit Morus, qui alioqui non apposuisset interpretationem, *primifesti, & finifesti.* Nec sanè explicatio ista convenit Græcanicæ origini. Neque aliter de *Syphograntis* & *Tranibori* nominibus statuendum: quod si ex Græcia essent petita, non Græcis ea vocabulis Morus explicaret. Nunc prius dicit sonare *Phylarchum*, posterius, *Protophylarchum*. Inanis igitur operæ sit, nominum istorum ἔτυμα vel à Græcis arcessere. At contra *Abraxas*, non à Persis, vel Oriente, est; sed planè à Græcis; nempe ex literis Græcis ex quibus constit numerus CCC LXV. quot dies habet annus absolutus, quot etiam orbes cœlestes esse tradebat Basilides hæresiarcha Alexandrinus, qui sub Adriano Imperatore vixit, seque jactabat Glauciæ esse discipulum, qui B. Petri, Apostolorum principis, interpres fuit. Hic Basilides aiebat, supremum orbem cœlestem, sive supremam virtutem, ex qua progeniti sunt Dii cæteri, *Abraxas* nuncupari, & hoc nomen dierum CCC LXV. numerum complecti. Ac posterius hoc verissimum esse computatio ostendit; siquidem

A	—— valet ——	1
B	—— —— ——	2
P	—— ——	100
A	—— —— ——	1
Ξ	—— —— - -	60
A	—— —— ——	1
Z	—— —— -	200
	Summa	365

Meminere Irenæus Lib. I. Cap. XXIII. Epiphanius hæresi XXIV. Hieronymus Lib. I. Comment. in Amos. Augustinus, Theodoretus, & Damascenus, in iis quæ de hæreticorum fabulis ac sectis scripsere. In gemma Fulvii Ursini erat Ἀβρασάξ; sed sic quoque idem manet numerus, quia solum est literæ ξ & σ trajectio. At apud Morum perperam est *Abraxa*, quia sic ducenti anni desunt justo dierum numero. Nunc cætera persequamur, quæ à Græcis esse res ipsa ostendit. Ordini verò literarum insistam. *Achoriorum* populus Utopiensibus dicitur oppositus. Puto rescribendum *Achororum*, Ἄχορος enim, *chori expers*; & Ἄχωρος, *expers χώρας*, *sive regionis*; sicut igitur *Utopia* ex οὐ & τόπος, quia Nusquam est, ut Nusquamiam fortasse possis dicere; sic populus iste, quia nulla in regione degit, verè Ἄχωρος nuncupatur. Ac similiter *Ademus* Syphograntarum Princeps, cui nullus δῆμος, sive *populus*. Aliter nempe vocem ἄδημος cepit Morus, quam Sophocles, quando teste Hesychio, ei ἄδημος *absens à patria*, ut sic ἔνδημος opponitur. Alaopolitarum par est ratio. Uti nusquam *Utopia*, nusquam populus *Achororum*, nusquam Rex *Ademus*, ita nusquam gens *Alaopolitarum*: quæ vox notat cives ex nullius regionis

po-

populo. Est enim conflatum ex *πολίτης civis*, & *ἄλαος*, non quatenus *ἄλαος*, idem ac *τυφλὸς*, sed quatenus est à στερητικῷ & λαὸς compositum. *Amaurotum* præcipua Utopiensium civitas, interim verò *ἀμαυρὸς* hoc est *obscura*, quippe hactenus nulli visa, nec videri quita. *Anemonius* Poëta Laureatus, & ob lauream typho inflatus atque, ut Maro loquitur, linguæ ventosæ; fané Homero *ἀνεμώλιος*, quasi *ἀνεμώνιος*, ab *ἄνεμος ventus*. Anydrus est flumen, ad quod sita Amauroti urbs. Uti nusquam ea urbs, quæ sic in tenebris delitescit: sic nusquam fluvius *ἄνυδρος*, sive *aqua expers*, quæ Græcis *ὕδωρ*. Nam quomodo fluvius sit, si aquæ sit expers? *Butresca* Moro religiosi dicuntur, qui cœlibatum præferant matrimonio, à θρησκεία, quo cultus significatur religiosus, & βοῦ ἐπιτατικοῦ, ut in *βούλιμος*, *βούπαις*, & similibus. *Butresca* igitur valdè religiosi. *Hytlodeus* quia mera narrat mendacia, de Utopiensibus, sic dictus quasi *nugarum peritus*, vel *nugis edoctus*: à *δαίω disco*, *doceor*, & *ὕθλος nuga*: unde cum φλυαρία subinde conjungitur, & ὑθλεῖν idem ferè ac φλυαρεῖν. *Nephelogetæ*, gens fuisse dicitur pro qua Utopienses bellum gesserint contra Alaopolitas. Malim autem *Nephelogeneta*; νεφελογενέται autem *ex nube geniti*, hoc est, commentitii æquè ac Poëtarum Centauri, quos νεφελογενεῖς & νεφελογενέται dixeris quia ab Ixione ex nube geniti dicuntur. Sanè γενέτης tum parentem, cùm etiam ἔγγονον sive *prolem* designat ut author Hesychius. *Phylarchus*, *φύλαρχος* qui & *φυλάρχης*, *præfectus tribus*. Ut *Protophilarchus πρωτοφύλαρχος tribubus præfectorum princeps*. *Polylerita* ἀπὸ τῶν πολλῶν λήρων, quia λῆροι sint ac nugæ quæcumque, sive Hytlodæus, sive Morus hoc de populo narret. *Tricius Apinnius*, quem Hytlodæus sodalem suum vocat, non aliud nomen habere debuit, quàm tale. Nam uti ille ab ὕθλῳ & φλυαρίᾳ dictus, sic hic à *tricis apinisque*, hoc est ὕθλοις ac λήροις Martialis Apophoretorum Epigram. 1. *sunt Apina tricæque, & siquid vilius istis*. *Zapolita*, qui quingentis millibus distare ab Utopiensibus dicuntur, potiùs *Zapolita* vocandi, à *πολίτης* civis & *ζᾶ*, quod in compositione auget: sicut in *ζαμενής*, *ζάθεος*, *ζάπλουτος*. Est igitur *populus civibus abundans*. Spero me istis satis fecisse petitioni tuæ. Nisi quod fortasse judicabis, subinde quædam feliciter minùs composita videri, si hoc pacto vocabula interpretemur. Non diffiteor; sed nos non possumus præstare culpam Mori: sané ne ipsa quidem vox, *Utopia* satis commode conficta. De quo si ambigis, sponsorem pro me dabo summum virum Ivonem Villiomarum Aremoricum, hoc est, Josephum Scaligerum, animadversionum in controversos Titii locos lib. x. cap. ix. ubi sic scribit: *Verbum Utopia, quamquam ab ornato, & docto viro, Anglo confictum, tamen Græcum non est. Et qui Utopiam Græcum putant, ii quid sit Græca componere nesciunt*. Ac memini idem à me dictum olim, in iv. Oratoriarum partitionum cap. i. Postremò quærebas, utrum in præfatione Mori, cùm dicitur, *Joannes Clemens, puer meus filius, an famulus* designetur. Planè famulum censeo; sic enim Græcorum exemplo, loqui Romani solent, etiam antiquissimi, quorum est, *Marcipor*, pro Marci puero, hoc est servus, similiaque, *Publipor*, *Caipor*, atque alia de quibus fusè dixi, Commentariorum Rhetoricorum lib. iv. cap. xii. §. iv. scribebam ipsis Kalendis Januariis ineuntis anni cIↃ IↃ CXLIII. quem annum felicissimum tibi, studiisque tuis exopto. Atque idem precor, tum Clarissimo Riveto, quod tu per occasionem ei significabis; tum eximio Petito, quem meo etiam nomine, si quando scribas, plurimùm salutes rogo. Ipse id nunc facere decreveram, sed per tabellarium non licebat. Et sciebam te avidè adeo desiderare responsum nostrum, ut malis literas ad avunculum differri, quàm ut propterea injiceretur mora epistolæ ad te nostræ. Iterum vale.

Amstelodami.

DCXXXV.

Pro transmisso libro gratias agit, hortatur, pergat de Ecclesia & Republ. scribendo bene mereri. Ut habeant Salmasius & Petitus, refert. Blavium moneri cupit, ut Blondelliano operi coronidem imponat. Milleterii apostasia.

Clarissime & celeberrime Vir,

Reddidit mihi Amplissi. Dubletius munus tuum auro mihi carius, nodos te vindice dignissimos. Ego pro ratione temporis celeriter percurri pleraque, eadem postea cum otio expensurus: sed tamen ex ea lectione agnosco me multa didicisse, vel quæ nesciebam, vel quæ non ita accuratè noveram. Methodus qua usus es exacta & facilis Lectorem allicit, perspicuitas ubique elucet, variorum autorum opiniones exactè ad trutinam revocantur, & quæ maxime probari debeant, ita asseruntur & confirmantur, ut nihil supersit quod desideremus, nisi ut porrò in talibus pergas de Ecclesia & Repub. literaria bene mereri, & antiquitatem illam illustrare, quam maximi facere debemus. Gratias autem tibi summas ago, quod me inter alios amicos hoc munere beare volueris. Nobiliss. Salmasium salutavi Leidæ, adhuc claudicantem ex pedum infirmitate, post labores maris, quibus addita fuit podagra. Promittit se ad nos venturum cum primum convaluerit. Eum hortatus sum quantum potui, quod etiam fecerunt amici Parisienses, ut neglectis parum utilibus controversiis, & vitilitigationibus, deinceps se traderet seriis illis in quibus plurimum potest, & ex quorum tractatione major utilitas, in bonum Ecclesiæ, sperari potest, & laudabilior fama expectari, quod nos ab illo impetraturos confido. De Cl. Petito non magna spes affulget, præsertim si quod Sorberius ad me scripsit, periculum sit ne in Marasmum incidat, ad quem prævertendum coactus est, sepositis aliquantulum studiis rusticari. Deplorandum erit si quæ cum maximo sumptu & labore collegit in Josephum imperfecta maneant. Quod de optimo affine meo Molinæo petis, dabo operam ut sitim tuam in eo expleam. Octimestre totum in suscepta peregrinatione ad Alvernos impendit, cujus temporis maximam partem transegit in loco qui dicitur S. Meon, ubi sunt acidulæ quas Medici judicaverant aptæ pellendis symptomatibus quibus vexabatur. D. Grassius Reipubl. Lugdunensis expertissimus Medicus, propria sponte per dispositos equos eum invisit, dies quinque continuos cum eo egit, ut morbi naturam detegeret, & quibusdam quæ secum attulerat pretiosis medicamentis eum donavit; nec quicquam ab eo præter preces & benedictionem postulavit. Non planè fuerunt inutiles aquæ, quæ tamen morbi inveterati pertinaciam vincere non potuerunt, sed utcumque imminuerunt. Itaque Maringam veniens ad Elaveram, ubi est Ecclesiola reformatorum, ibidem concionem habuit, & navigiolum conscendens in Ligerim descendit Blesas versus, ubi aliquot dies apud generum suum quievit. Exinde ad filium profectus Castellodunum in Agro Carnotensi, aquas quas secum asportaverat sumpsit per dies quindecim, & ibidem habita concione & distributa Eucharistia, cum totius Ecclesiæ admiratione, Lutetiam Parisiorum venit, ubi à veteri grege cum maximo gaudio fuit exceptus Carentoni ad Matronam, & post duas hebdomadas, quibus cum familia ab amicis fuit exceptus lautissime, duobus florenorum millibus ab Ecclesia acceptis, (quæ ei etiam schedam tradidit, quæ spondet, si in Acad. & Eccles. Sedanensi deficiant ordinaria Professorum & Pastorum stipendia, omnia ex ærario Parisiensis Ecclesiæ quamdiu vixerit, ei refundenda fore) Sedanum rediit, unde nudiustertius literas habuimus à filia ejus quam hic vidisti, quæ prosperum ejus adventum, cum totius Ecclesiæ lætitia nobis narrat, additque Medicos conjectare, si nihil aliud accidat, posse eum adhuc integrum decennium in eo statu durare. Itaque illa ad nos reditum meditatur. Habes historiolam in qua libentius tecum excurri, quod sciam te ex affectu de talibus inqui-

quirere, quem amicum semper testatus es & propensum in optimum illum Dei servum. Gratulor tibi reditum Isaaci tui Lutetiam Parisiorum, quem Saravius ampliss. ad me scribit venisse opimis onustum spoliis ex illustr. Bibliothecis, quæ postea in usum literatorum sit liberaliter sparsurus. Deum precor ut eum tibi restituat gratia sua cumulatum, & ab omni superstitionis contagio quod in Italia & locis similibus grassatur planè liberum. Tibi insuper, Vir Clar. & D. uxori tuæ, valetudinem firmam & prospera omnia exopto, quod mecum facit uxor mea, quæ vobis plurimam salutem dicit. Vale.

Hagæ Comitis, 15 Kal. Jan. 1643. Quem vobis cum toto anno brevi inchoaturo, felicissim. precor.

Clariss. & celeberrimo nominis tuo addictissimus,

ANDREAS RIVETUS.

Ausimne à te petere ut D. Jo. Blauwio autem vellas, qui tamdiu cessat ab opere Blondelliano? Non potest caulare defectum copiæ quam vocant, quam adhuc habet satis uberem. Efficit hac sua perendinatione, ut autor etiam cesset, quasi de fœtus sui obstetricatione desperans. Vocarunt eum Lutetiam illustres quidam viri, qui eum sumptibus suis alunt, ut studiis illis vacet à quibus avocabatur, per ordinariam Ministerii functionem. Pauca supersunt capita ad priorem illam partem, quæ si Blauwius aliquot folia mittat, intra paucorum dierum spatium absolvet. Interea Choppini in libris de Politia Ecclesiastica errores non paucos nec leves annotavit, in Mæcenatum suorum gratiam. Milleterius tandem quod faciebat fecit, & Pontificiis se adjunxit, factus exinde redemptor vectigalium.

DCXXXVI.

S. P.

Dissertationes suas amicis non traditas dolet, quæ tamen iram aliquot Theologorum mitigare potuissent. Suos filios in Belgium venturos ipsius favori commendat.

NAutæ culpa, Vir maxime & amicissime, Dissertationum mearum sarcina, perditis duobus fasciculis, unà cum adjunctis literis, huc rediit. Excussus enim fatetur, se ædes D. Cabelavii, ad quas sarcinam amicis Leidensibus & Hagiensibus destinatam deponere jussus erat, invenire non potuisse. Quippe quas mutaverat, me inscio, cui notum eum non procul à Nobilissimo Domino Grootehusen habitare. Inde factum ut cum indignatione repetierit, navique suæ reddiderit. Id scire te volui, ne fides D. Cabelavii, communis amici nostri, fieret suspecta. Doleo autem vehementer, quod Dissertationes illæ meæ neque vobis neque aliis amicis fuerint exhibitæ. Mitigassent forsan iram quorundam fratrum, qui utramque Synodum Hollandicam iterum concitarunt, ut tum ad Magistratum, tum ad Ministerium hujus loci periculis abs doctrina de universali gratia a nobis asserta veritati & Ecclesiæ Christianæ imminentibus denuo scripserint, quamvis stylo paulo leniore, quam anno 1641. nisi quod jam etiam deputatos Synodicos reliquarum provinciarum in consensum adversum nos attraxerint. Idem quæritur etiam extra Provincias Belgicas in Helvetia, Gallis & alibi, ex consilio D. Altingii, qui pro opinionibus Piscatoris, præceptoris olim sui, tanquam pro aris & focis pugnare videtur. Quid tandem de nobis fiet? An hæc doctrina tantopere in Belgio fœtet? An Ecclesia Christi Ministros Belgas deinceps habebit perpetuos censores & fidei dictatores? D. Spanhemium, novellum Leidensium Theologum audimus rigorem Allobrogicum in prælectionibus suis ad vaticinia V. T. de Christo strenuè inculcare. Sic gratiam, pacem & misericordiam, imo reditum in patriam speramus & ambimus? O miseriam! Ignosces, Vir candidissime, dolori meo & favore tuo me meosque constanter complectaris. Duo mihi filii sunt sacræ Theologiæ destinati, quos Philologiæ causa vellem aliquantisper in Belgio vestro pedem figere, quippe quod hac parte excellit, si patronos ibidem invenirent, qui pædagogias commodas eis ad minuendum sumptus procurarent. Pietatem ac modestiam spondeo. Consilium verò tuum hac in re obnixè peto. Alter in Hebræis, Chaldæis & Syris mediocriter exercitatus est, & jam attingit Arabicas literas. Alter, præter Philosophiam, Græcas, Latinas & Hebræas literas, ϑεολογικῶς tractat. Si quid in me vicissim superest, quod Excellentiæ tuæ gratum sit, id tam paratum tibi, quam paratissimum credat. Calamum sisto. Bene vale, Vir excellentissime, & salve [illegible].

Brem. ½ Jan. CIↃ IↃ C XLIII. Quem cum pluribus subsecuturis vobis prosperrimum decurrere animitus precor.

Excellentiæ tuæ devotissimus,

L. CROCIUS.

DCXXXVII.

Admodum Reverendo, & incomparabili Viro,

Gerhardo Johanni Vossio,

Canonico Cantuariensi,

Salutem & observantiam.

Transmissum Epithalamium laudat: novæ conjugis virtutes extollit. Aldhelmi carmen de laudibus virginitatis ab eo petit.

Reverende & maxime Vir,

ACcepi lepidissimum Epithalamium, disertissimi Poëtarum Collegæ tui, inque eo magnum beneficium, quod non authori magis, quam tibi debeo, cujus interventu, & delenifica facundia id impetratum est. Nec minuit ejus pretium, quod seriùs, & post exspectationem repræsentatum est, triduo nempe, post peractas nuptias; quia nullam hic vestram culpam esse scio, & ipse statim editione facta curavi, ut temporis illud damnum resarciretur. Integer igitur est tanti applausus honor, integra vobis apud me gratia, tibi præcipuè, cujus ingentibus erga me meritis, ingentem accessionem factam, tam diligenti tua opera, lubens profiteor. Agnosco imprimis candorem tuum, quod adeò sollicitè me doces mollia verba, quæ me apud occupatissimum, & quibus delinimentis soleat ambiri, haud ignorantem voti compot......... Quibus quod opus non habui, tuæ adscribo solertiæ, paratus alioquin accuratissimis precibus, emere bona tanti vatis omnia, si citiùs tuæ mihi redditæ fuissent. Nunc unà cum optimis versibus accipe malos, nisi tamen ingenii largitor, amor, homini non Poëtæ, qualem esse authorem, æque ac meipsum novi, brevem poëtandi prosperè calorem subjecerit. Sed istos maneat, vel Eumolpi plausus, siccum haud interdum: quod autem præcipuum est, dies jam noctesque sunt duodecim, quod cum uxore vixi: nunquam autem credidissem ante, tam perditè amare me posse; nec gratiarum satis persolvere possum supremo illi συζευγνύμενῳ, qui tam amabilem mihi conjugem adjunxit. Intueor suavissimos mores, jucundum obsequium, pudorem, & castitatem singularem, peritiam rei familiaris, frugalitatem sine consinio sordium, animos sine superbia, modestiam in cultu & vestitu, studium soli marito placendi τῷ ϑελαμηφαγμένῳ, ut sic loquar, odiumque sodalitiorum etiam muliebrium, & futilis parcultatis, omnia denique quæ ego, in tua gravissima Matrona (genus nobile excipio; illud quoque tamen honestissimum est) paucisque aliis ad hoc exemplum semper, & admiratus sum, & contingere mihi in mea exoptavi. Atque hæc ipso flore juventæ, & non minima corporis gratia, dote etiam honesta, sed longè uberiori spe hæreditatis, si-

qui-

quidem superstites erimus, commendari adeo me adsuit, ut indies magis non ἐρωτόληπτος, sed prorsus ἐρωτομανὴς reddar. Audeo hoc apud te confiteri virum & optimum, & φιλόστοργον, sine metu ludibrii, quo laudantis impatientia traducitur. Fasciculum epistolarum periisse nobis doleo: malo tamen periisse, quàm malè redditum esse. Inerat unà ad τὴν ἐρωμένην quam commiseram homini soli conscio deliciarum mearum: & utramque incidere nolebam in manus eorum, quos licet proximos hic mihi, hactenus justis de causis celatos ejus negotii habueram. Ideo ad te potius direxeram, praeterito illo, qui plerumque, quae ad me veniunt Hamburgo, quaeque a me eodem commeant recipit. De filio Isaaco nihil adjecisse te miror, cui per hanc peregrinationem eamdem, quam fratri sollicitudinem praesto, precorque ut salvus, multis cum egregiis monumentis, ad vos salvos redeat. Scire itaque aveo ubi nunc sit, quosque de eo ultimos acceperis nuntios. Rogo etiam, ut ex tomis antiquarum lectionum Canisii, illum in quo Aldhelmi carmen de laudibus virginitatis ad me mittas. Mira petitio, inquis, post zonam nuper solutam pactasque nuptias istum librum velle legere. Sed literarum negotium hic ago: contuli enim libellum istum cum MS. in Anglia bonae notae: inde omnes suppleri lacunas, multa etiam corrupta restitui. Eam opellam recognoscere libet; quamvis nec mirum, si ut intelligere discam mea bona, cupio Encomium legere ejus rei, quae non ita pridem in praedam mihi cessit. Vale, Vir incomparabilis, & ut divinae clementiae, quae senium tibi vegetum concessit, quamque ut diutissime concedat, oro, vivendi tenore te accommodes, interdum ride, ac hilaritate curas tempera.

Daventriae, ad diem VII Kal. Febr.

Merito deditissimus,

devotissimusque tibi,

JOHAN. FREDER. GRONOVIUS.

Collegae mei te vicissim humanissime, & observanter salutant. Ego quoque omni cum reverentia, Matronam tuam, & nobilissimum Junium tuum. Ad Clar. Barlaeum de eodem oleo scripsi.

DCXXXVIII.

Graecorum Latinorumque Anatomen instituit, additis Notis, quas ipsi censendas mittit.

Clarissime maximeque Vir,

PErpetua mihi est agendarum gratiarum apud te necessitas, sive meum fratrem, vere alterum me, sive meipsum intueor. Quia enim benevolentia illum sis complexus, non opus est referre ad te, & quem mihi animum ostenderis, alibi dicendum erit, cum licere mihi rectiùs & prolixè potest non immemorem esse. Nunc quidem cum praeter opinionem redire ad suos Elzevirius instituit, pauca eaque incondita necessario mihi ad te perscribenda sunt, ne prorsus negligere humanam voluntatem tuam videar. Librum tuum de Symbolis Ecclesiae & cupidissime & non uno cum fructu pervolvi. Praeter enim operis argumentum alia quoque pro meis usibus excepi. Scilicet quaecunque de forma & charactere Symbolico sparsa per totum sunt librum, transtuli in Commentarios meos de Brevitate. Quam materiam admiror veteribus ipsis adeo relictam. Neque enim mihi contigit aliquem Graecorum Latinorumque Authorem offendere, qui istam persecutus sit Ideam. Primum igitur est, quod à te peto, ut si absque molestia tua fieri possit, mihi aliquas erigere veluti Hermas velis, & succurrere aliqua submonitione ad istud opus. Video enim per totum Oratoris opus fusam esse hanc dicendi formam. Et laborem incipio intelligere, quo plura mihi nunc demum adminicula paro. Institue enim Anatomen authorum, & in minima resolvo quae toto opere continebantur: More concordantiarum, ut vocant. Ciceronis ergo Rhetorica, Asconium, Photium, Agellium, sic habeo dissectos; ultimusque mihi hactenus exstitit Demetrius: quem pro bono juventutis editum ante omnes cupio. Cautas allegare non opus est apud te; modum formamque describere necesse est, ut tuo judicio labor meus probari Elzevirius possit. Quia enim spes mihi facta ab ejus filio, non possum deesse studiis Tironum, & defungi libenter incoepto velim. Contuli autem Victorii & Morelli editiones. In capita distinxi, ex ipsius autoris instituto & more, in versus autem sive periodos ex editione Victorii. Indicem fere absolutum, quem spero non inutilem fore. Praeterea aliquid Notarum adjicio; quod qualecunque sit, existimavi non praetermittendum esse. Victorii & Caselii Commentationes justo mihi videntur prolixiores, alterius sane bona fide exscriptas. Tabulae quoque illae Cyllenii, non necessariae. De autore Victorii & tuum judicium praescripturus sum. Haec sunt propositi mei. Mitto autem initium Notarum mearum & Indicis, ut aestimare possis, an aliquid digni sit........ publica. Et sane utrumque sic descriptum est, velut canis ex Nilo bibere dicitur & fugere. Elzevirius enim properat, ego pessime habeo, ita ut Disputationem publicam habere non potuerim, etiamsi jam datum erat signum. Quapropter oro a te, ut speres etiam meliora, quam nunc ex schedis meis excerpta sunt. Sero enim mittenda erant necessario, ut confirmari possint ii, qui sumptum facere debent. Unicum addo. Hieroclis nescio quantus amator factus sim; nescio an plura habeantur, quam in Aurea, de Providentia, & quae exstant in sermonibus Stobaei. Et incepi eum pari modo ἀνατέμνειν. Ignosce Domine, quod tam audacter de his talibus ad te scribo. Ego enim existimo in eruditione vos pro Oraculis nobis publice constituros. Eaque utinam aut consulere aut sequi etiam velint plerique, non utique tam.......multum & malorum librorum. Vale Domine. Ego enim propter valetudinem scribere plura non possum, quam salutem fratris mei. Vale, inquam vale.

Sorae, 28 Jan. 1643.

Tui nominis cultor perpetuus,

JOH. RAVIUS.

DCXXXIX.

Georgio Ratallero Dubletio.

Epistola familiaris.

Nobilissime & Amplissime Vir,

SEmel iterumque locutus hic sum cum Amplissimo Alberto Conradi Burgio, qui secundum factus Consul, ac collegas habet Pancratium, Geelvinckium, & Gravium defuncti consulis Gravii filium dignissimum. Is Burghius retulit mihi à nemine se hactenus compellatum de negotio filii Matthaei: sed causa jam à superioris anni consulibus approbata, velle agere, quantum possit, nec videre, cur adversari aliae civitates valeant, cum nihil eorum hic fiat incommodo. Ait se crastino die abiturum Hagam, qui erit decimus Februarii. Id volui tibi constare: etsi sic quoque spissum vereor negotium, cum raro adeo sit domi, si is Hagae est, qui hic fuit. Itaque jam ab aliquot annis saepius cum frustra fuissem, non soleo accedere nisi constiterit, quà horâ vacare possit, ut compellem. Id video Hagae fieri non posse in tanta adeuntium copia, ut nulli horam certam valeat addicere: eo magis dolet, quod tam molestum negotium susceperis. Atque utinam potius sponte obviam fiat, qui nusquam minus, quam domi esse soleat. Hesterno die literas accepi à filio Venetiis, quem salvum ac sospitem gaudeo. Scribit non diu se istic haesurum, sed intra mensem rediturum in Gallias. In sumptibus, quos facio, solatur quod sit frugi & φιλομαθὴς, inque omnibus biblio-

bibliothecarum pluteis ac forulis ruspandis plane φιλόπονος. Non quidem tanquam Jasonem aliquem cum vellere aureo, attamen cum multis ἀνεκδότοις, auro contra non caris reducem me visurum confido; nisi quid mihi interea humanitus obtigerit, vel etiam carissimo isti capiti; sed ut sumptibus nonnullis mihi hoc iter Isaacii mei stat; ita majoribus connubium Matthæi. Nudius-tertius mihi redditæ literæ ab Illust. Grotio ex quibus intelligo intra tres menses posse absolvi, quæ annotavit ad libros veteris Instrumenti, eos etiam, quos Hebræus Canon non agnoscit. Hinc fore, ait, ut prælum desudet istis, quæ ad Acta Apostolica, Epistolas & Apocalypsin est commentatus. Equidem exopto ut videre liceat. Sane illis in IV. Euangelistas multa me bona docuit: ac sicubi recedam, occasionem tamen accuratius meditandi præbet. Imprimis desidero Apocalypseos interpretationem, quando nostri, si Hieronymum Zanchium & paucos alios excepero, cuncta ad urbis Episcopum solent referre, præter antiquorum mentem à quibus invitus abire soleo. Et tamen non diffiteor in Prophetiis posse esse, quæ antiquioribus invisa, nos ipsa docuerit dies, optima etiam stultorum, ut ajunt, magistra. Deus te diu familiæ, Reip. & amicis conservet. Amplissimo Reigersbergio salutem dicito; item affini Nobili Dubletio, item Reverendo Doctori Johnsono & si Hagæ fuerit Doct. Gossio. Huic debeo exemplar de Idololatria, quod diu misissem, nisi in mora fuisset bibliopega. Ante diem unum accepi compactum; sed nescio ubi degat Gossius, & gravare famulum tuum nolui.

Amstelodami, cIↄIↄCXLIII. IX. Febr.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DCXL.

Georgio Ratallero Dubletio.

Epistola familiaris.

Nobilis & Amplissime Senator,

QUos ad me quadringentos misisti florenos, eos hesterna die accepi. Ac ex pecunia apud Quæstorem Dordrechtanum collocata Aprili proximo refundo. Pro cura & affectu quas debeo gratias ago. Matthæus meus, ut arbitror, intra hebdomadas duas vel præterpropter affuturus est nobis. Quod opto, ut videam, numquid in Annalibus Batavicis promoverit; omnino ex illorum est genere, quibus subinde auris sit vellenda. Ergo ubi redierit pro ἐργοδιώκτης ero. Ante triduum redditæ mihi ab Isaaco literæ, quibus significat, se post duos tres dies Venetiis Mediolanum cogitare, atque inde Genevam. De Mediolano, urbe hostili, non multum adlubescit. Sed solatur, quod in hujusmodi moderari linguam sciat. Amplissimo Reigersbergio salutem; uti & gemino nomine conjunctissimo affini tuo Dubletio, nec minus patrueli. Et cur non suavissimis liberis addam, præsertim natu maximo Philippo. Ubi occasio fuerit excurrendi, erit, spero, quod de profectu ejus mihi gaudeam, tibi gratuler.

Amstelodami, cIↄIↄCXLIII. Non. Mart.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

DCXLI.

...... Borrio J. C.

Epistola familiaris.

HEsterna die, Cognate optime, literas misi Amplissimo Dubletio inscriptas, ecce nunc alteras, quibus Senatori Reigersbergio commendo negotium tuum. Ubi diem adscripseris, aliquid sigillo, quod impressimus, ceræ subdes. Valde exopto, ut voti tui compos fias. Quod si pluribus scribendo existimabis me aliquid posse, tuum est isthoc mihi significare, qui paratior sum ad gratificandum tibi in quocunque negotio, quam tu sis futurus in poscenda opera nostra. Redditæ mihi heri literæ etiam ab socero tuo Amplissimo, cui, ut arbitror, nihil attinet hoc tempore respondere. Nam eadem reponerem, quæ tibi scribo. Plurimam autem meo nomine salutem dicito; uti & socrui & conjugi & utrique adfini, nisi alterum illorum Galliæ adhuc tenent. Meus Isaacus post lustratam Britanniam, Galliam, Italiam, nune de domuitione videtur cogitare. Postremæ quas ab eo accepi literæ Venetiis scriptæ erant; sed addebat intra triduum se Mediolanum cogitare Genevam. Si Deus siverit, redibit ad nos ingenti Manuscriptorum Codicum necdum editorum supellectile instructus. Assidue pro ejus reditu vota ad Deum fundo: negotium etiam omne divino numini committo, quod solum novit quid expediat utrique nostri. Eo autem sollicitior sum, quod toties jam in liberorum flore novercam experior fortunam, si sic fas loqui Christiano. Vale charissime cognate.

Amstelodami, cIↄ Iↄcxliii. Postr. Id. Mart.

Tuus omni officio,

G. J. VOSSIUS.

DCXLII.

S. P.

Quorundam librorum mentionem facit, qui sibi missi fuerint, nec non, qui propediem lucem visuri sint.

Clarissime & celeberrime Vir, Amice, Collega conjunctissime,

MIsit ad me Gothofredus Syndicus Genevensis ante bimestre, quatuor exemplaria Philostorgii sui. Sed literæ quibus mihi indicabat amicos quibus ea destinaverat, in via perierant. Scripsi ergo & petii ut mihi significaret quid de exemplaribus factum vellet. Te, Vir Clarissime, inter alios nominavit, cui unum destinaverat, quod nunc ad te mitto, & simul peto ut te accepisse significes. Misi ad te inter primos tertiam lucubratiunculam meam de pace Ecclesiæ. Non dubito quin nauta eam domum tuam detulerit, quamvis de ea nihil quicquam ex te audiverim. Spem mihi fecit Blawius brevi scriptum aliquot tuum absolutum iri, & se postea nostri Blondelli opus curaturum. Multum eum devincies, si aliquando Typographum hortari digneris, ne deinceps sit cessator. D. Salmasius promittit se post festum Paschatis iter ad nos inchoaturum. Interim emisit Funus Hellenisticum, quod erit eristicum. Sed non potuit ab eo proposito dimoveri. Is adversus quem Offilegium scripsit est Samuel Bochartus meus affinis, occasione colloquii habiti Rothomagi apud amplissimum Saravium. Non probat quod quæ privatim inter eos transacta fuerant, eliminaverit. Plura pro tempore non addo ne seria tua remorer. Tibi & tuis omnia fausta precor.

Hagæ-Com. 24 Martii, 1643.

Tuus omni affectu & officio,

ANDREAS RIVETUS.

DCXLIII.

Clarissimo Viro,

Andr. Riveto

Theologo.

Gratias agit pro dissertatione ejus de Pace Ecclesiæ, nec minus Gothofredo, de munere Philostorgiano se ipsum culpans, quod in illis, quæ ad Veteris Ecclesiæ tempora pertinerent, non æque limatum quid publico dare possit; quæ vero moliatur, ac quid Blondelli, opus moretur, indicat. Salmasii reditum impatiens expectat. Funus ejus Hellenisticum & Ossilegium valde sibi placere, profitetur.

Reverende ac Clarissime Vir,

MUltum tibi, nec paullo amplius debeo Amplissimo Gothofredo de munere illo Philostorgiano. Vere misisti ἀγαθῶν ἀγαθίδας, sive enim Philostorgium attendem, multa docet, quæ absque eo esset, nesciremus: sive τὸ καίνυ Gothofredum, licet magni semper eum fecerim, valde tamen hac opera auxit apud me existimationem suam. Adeo multa sunt quæ non me modo & mei similes, sed longe etiam doceat doctiores. Sed quoties mecum cogito tot florentissima Galliæ tuæ ingenia, nescio, magisne doleam sortem fœderatæ hujus Belgicæ, an gratuler Galliæ, quæ tot tantivis pretii laboribus beare tempora nostra, & postera simul sæcula non cessat. Belgica vero hæc num ultra duos tres laudare possit (si modo tantus eorum numerus) qui lucem adferre veteris Ecclesiæ temporibus vel velint, si possint, vel possint, si velint? Atque in horum, quos nunc culpo numerum referre etiam liceat nomen meum, quamvis pro tuo erga me amore benigne adeo de me loquaris, & scribas, etiam in nupero ingenii doctrinæque tuæ monumento, pro quo munere magnas ago gratias, atque utinam possim aliquid rependere. Sed ita distineor, ut semper metuam, ne promere aliquid si velim, illud crudum adeo sit, ut non faciat ad palatum eorum, qui dapibus adsuevere exquisitis. Et tamen durat ardor ille nobis ferventissimus Ecclesiasticæ Antiquitatis. Quantillum vero hoc, si ut Aspendius tibicen, mihi duntaxat canam & Musis! Id me facere negabis. Equidem facio in illis quidem, quæ ad veteris Ecclesiæ tempora pertinent. Quamquam in aliis etiam quantillum est, quod promoveo. Nunc sub prælo est Elzeviriano liber de vitiis sermonis, falso suspectis, & variis glossematis: ubi proposui mihi, tum aperire in quam multis à puro sermone abeant hodie multi non ineruditi, tum tueri quæ temere à multis culpari solent, tum lucem adferre semibarbaris superiorum seculorum scriptoribus, quorum sermo, cum allium & cepas oleat, sæpius tamen grandes habet sensus, ut non videam operam ludere, si præstem, ut melius intelligantur. Interea quid ista magnopere ad ea, quæ amici ab hac ætate mea exposcunt, ut aliqua saltem ex parte iis satisfacerem. Blauwio dedi excudendum libellum de anno Christi natali & emortuali. Qui licet necdum divulgatus sit, tamen jam ante menses sex septem ad finem perductus à typothetis. Adjungere volui minutam diatribam de genere Christi. Tantummodo quinque est, ut vocant, quaternionum. Et nihil mei à Blauwio, his exceptis excusum intra quinque hos menses. Quæ idcirco attuli, ut videas, nihil mea obstare doctissimo operi Blondelliano. Quid igitur, inquies, moratur? Vir Blauwius est minime malus; sed ut Mercuriales omnes solent, erepto fratre, in quem magna pars oneris recumbebat, serio dispicere solet quid sit in rem suam. Habuit autem & aliunde, quæ excuderet, & quæ absolvi posse existimaret, ante proximas nundinas Francofurtenses: quod de Blondellianis non ausus erat sibi promittere. Maluit igitur illa prævertere. Accessit, quod characteres Blondelliani tam minuti forent, ut brevibus & nebulosis hyemis diebus typothera mira cum molestia legeret, quod fere ad candelam fuit. Propterea voluit exspectare dies & longiores & sereniores. Sic vero in animum inducas tuum, atque idem Clarissimo Blondello persuasum velim, nunquam ab meis ullam ornatissimo ejus labori remoram fore, sed neque passurum, ut opere illo alterius, quo nunc prælum fervet, ad umbilicum perducto, posthabeat (si quid valeam) Blondelliana cujusquam scriptis. De magno Salmasio quod scribis, mox à Paschalibus feriis domuitionem ad nos parare velle, valde me gaudio affecit. Pene dixerim, sæculum mihi videri, quod eo caremus. Funus Hellenisticum ejus, & Ossilegium legi. Placet causa Salmasiana, & in Ossilegio etiam modestia. De Funere improbarem acre illud & acerbum, nisi nossem, quam crudeliter ille, quem impetit, tractare soleat omnes bene de studiis mereri cupidos, quasi honoris illud, quod aliis accedit, illi decederet. Mihi contra semper visum fuit, à nullo omnem eruditionem possideri, sed bene nobiscum agi si cum Hercule obtineamus partem decumanam. Imo hoc ipsum arbitror obtigisse nemini, ut multum is mihi demum scire videatur, qui scit, quantum nesciat. Hoc utinam omnes non chartis (uti ego nunc facio, & ille, quem me scis dicere, assolet) sed animo inscribamus penitissimo. Gratum fuit intelligere, quis ille sit, quicum disputat in Ossilegio maximus Salmasius. Nam multa erudite objicit: ut hinc affinis tui Bocharti egregiam doctrinam non obscure intelligam. Sane si illis armis non possit defendi causa Linguæ Hellenisticæ, actum de ea & conclamatum. Bene etiam fit affini, qui Salmasiano illi scripto occasionem dedit. Abrumpam, qui & alteram me video paginam implesse. Nisi hoc addere operæ est, gemino me nomine gratias iterum tibi agere, tum pro Dissertatione tua de pace Ecclesiæ, eo magis quia fuere complura unde proficerem, tum pro opera in transmittendo Philostorgio Amplissimi Gothofredi, quem non patiar deinceps expertem esse ullius, quod juris publici faciamus. Uxori lectissimæ salutem.

Amstelodami, clo Io cXLIII.
Prid. Kal. April.

DCXLIV.

Merico Casaubono, Isaaci Filio.

Epistola familiaris.

Reverende ac Clarissime Vir, conjunctissime Collega,

HOdie adfuit mihi Hoofdius, urbis hujus incola, ac significavit ut à fratre literas accepit Londino, è quibus intelligat, accepisse eum trimestre isthoc salarium, quod à mense Septembri debebatur mihi ex Regia beneficentia, seque id hac ipsa hebdomade refundere mihi paratum ajebat. Sed & luculentam spem faciebat alterius trimestris, quod extremo Decembri exspiravit. Ego hac occasione scribendum mihi putavi, ac gratias tibi, & universo Reverendorum fratrum collegio agendas, quod mei, longe dissiti, usque adeo turbatis Angliæ rebus memores esse pergatis. Et si nuper, pro modo ingenioli, doctrinæque nostræ, testari volui affectum erga fratres reverendos, animum istum non deponam, dum vivam. Ægre mihi est, quod tam pauca de dilectis adeo capitibus intelligam: Sed scio, peccata omnium nostri meruisse, ut tanti fiant motus in Ecclesia pariter ac Regno, qui non sinunt ut literaria sint commercia, sicut solent. Et tamen, ut confido, dabit Deus his quoque finem. Huc assiduo preces meæ adspirant & tot bonorum. Ætas mea, egregie vir & amice, ingravescit. Sarcinulas igitur colligo, ut potiora eorum, quæ quadraginta & amplius annorum spatio exaravi, juris fiant publici: atque id non in sacris modo, etsi his imprimis, sed etiam politioribus literis & Philosophia. Quæ nunc sub

manibus habeam literis proximis cognosces. Tam multa enim sunt quæ molior, ut quid primum, quid medio loco, quod postremo exsequar, equidem vix ipse quidem satis perspiciam. Uxori optimæ, Reverendo Decano, Venerandorum fratrum singulis, salutem plurimam dicas, rogo.

Amstelodami, cIↄIↄcXLIII. Kal. Maji, St. Vet.

Tuus æternum & fratrum Reverendorum,

G. J. Vossius.

DCXLV.

Ipsius de Grotio judicium probat, quem Pontificiæ religionis suspectum misere a quibusdam qui una notantur, vapulare ait. Discordiam Ecclesiarum dolet.

REfocillârunt animum meum literæ tuæ, maxime Vossi, quas Dozenius noster felici manu mihi $\frac{1}{15}$ Jun. exhibuit, quod veterem mei amorem spirarent ac niveum candorem, ob quem te literatus orbis mecum admiratur ac colit. Eodem momento cum tuis accipiebam optimi D. Calixti eruditissimam Commentationem de Bono perfecte summo sive æterna beatitudine suspensam ad aram beatæ memoriæ Georgii Ducis Lunæburgici; qua, ut & antehac, Georgii Cassandri de communione sub utraque dialogo & annexis, βιβλιοθήκην meum locupletavit. Is in concordiæ Ecclesiasticæ studio sibi constat adversus exserta capita Orci galea quantumvis munita Sycophantarum, ut præfationes horum libellorum canora voce attestantur. Judicium tuum de Illustrissimo Grotio mihi apprime arridet. Interpretatio tamen dictorum præcipuorum de Antichristo a diversis jam examinata, mihi non satisfacit. Ego Romanum Episcopum, qualis jam diu est & infallibilem se scripturarum interpretem & Hildebrandinum .... conscientiarum, totiusque Christi Ecclesiæ ostentat, eo loco habeo, quo Casaubonus noster ὁ πάνυ olim in Exercitationibus doctissimis ad Annales Baronii. Etsi enim non sit maximus ille Antichristus, qui paulo ante ultimum ac decretorium hujus mundi diem, tyrannidem suam in Sanctos Dei exercebit, ut D. Zanchius meo animo recte in Miscellaneis suis judicavit: tamen magnus videtur: quo hodieque in domo Dei vix major est, siquidem eum cum hierarchia sua integrè consideremus. Non tamen dubium est, quin pii quidam urbis Episcopi fuerint & porrò esse possint, qui mysterium illud iniquitatis abominentur. Vapulat eruditissimus Grotius tam à Lutheranis quibusdam, quàm à nostratibus hoc nomine, quod in partem Pontificiam, quàm Evangelicam non paulò pronior videatur. Classicum belli sacri, adversus eum ab omnibus Lutheranis suscipiendi decantatum à Johanne Peysterto Ulmensi..... .... scatet maledicentia. Laurentius vester satis calidè in eum scribit. D. Rivetus acutè quidem, sed, ut mihi videtur, moderatiùs. Utinam tandem aliquando disceremus omnes, quæ veræ Christi Ecclesiæ sit nota, unitas videlicet, quam declarant mutua officia charitatis à Christo nobis tantopere commendatæ. Collegarum quidam, hujus notæ obliviscuntur, dum hujus studium nobis vertunt in notam hæreseos. Et vestri frigidam more fabrorum ferrariorum nonnunquam suffundunt & litium favillas sponte sua emoritutas redaccendunt. Nam non sine pacis nostræ impedimento ejecta quædam in Belgicam linguam vasa invulgata sub titulo Hoornste Sorghe, continens epistolam ad Magistratum nostrum directam, in qua horrendæ hæreses, Sabellii, Photini, & aliorum nobis improperantur: sed & Synodici Nordhollandici Deputati nova epistola, in qua repetunt, ad quæ antehac respondimus, tanquam gladio ignem nostrum iteratò fodiunt, & æmulos nostros, quamvis præter intentionem, animant. Concordiam illi quidem suadent, sed quia hypotheses quasdam nostras cum reformata Ecclesia pugnare putant, bellum propè sopitum & patientia nostra depugnatum, facile instaurabunt. Recordor nunc ejus quod D. Rivetus alicubi ad D. Grotium testatur de Confessione quadam T. Claritatis qua Ecclesiis Belgicis satisfactum sit. An illa edita est? Quæ & ubi? Vellem sane eam videre, si forsan illa ad redintegrandam concordiam nostram faceret! Si ea ad manum est, ne quæso, eam nobis invide. Nihil enim antiquius nobis est, quam magnorum virorum exemplo veritatem juxta ac pacem colere. Pro voluntate in me filiumque meum hodie degentem Leidæ, quantam possum ac debeo gratiam habeo. Est ille quidem linguarum Orientalium & Medicinarum studiosus, sed paulo quam vellem verecundior. In occasione Excellentiæ tuæ serviet mecum. Tempore exclusus, claudo, teque cum amoribus tuis salvere jubeo.

Bremæ rapt. 21 Jun. / 1 Jul.

Excellentiæ tuæ devotissimus,

L. Crocius.

Inclusæ per famulum, quæso curentur & audaciæ meæ ignoscetur.

DCXLVI.

Ludovico Crocio,

Doct. & Prof. Theologo.

Ut in adversis quibuscunque animo bono infractoque esse pergat, amicè exhortatur; Injurios esse Grotio dicit, qui ad Pontificiorum castra transiisse spargant, cum moderatam potius affectet reformationem, atque reconciliationem Romanæ Ecclesiæ cum Reformata.

Clarissime & amicissime,

VEllem, uti petieram, ornatissimus Dosenius me accessisset pridie quam esset abiturus; sed nunc demum in urbem venit post semihorulam rediturus, ut mox navem adscendat. Interea, etsi nunc mecum sint hospitum nonnulli, in his Nobilissimus Magduellus, militaris judicii præses in Frisia, nefas putavi non subito aliquot literularum exarare. Gaudeo te tam multis infestis, animo esse bono infractoque: ac Deum oro, ut semper idem esse velis; stat à partibus tuis scriptura: stat omnis vetus Ecclesia: stat etiam ex reformatis optimus quisque & doctissimus. Amo Consulem Dosenium, quod te amet, & faveat, foveatque causam optimam. Memini te literis superioribus de Illustri Grotio judicium meum exposcere; de quo pluribus alias loquar. Nunc solum dixero, injurios illi esse qui Pontificium esse factum spargunt. Arbitratur in reformatione à nostris facta, multa recte esse emendata, multa non; item, ut hic etiam locum habeat Poëtæ illud, *Excessit medicina modum*. Putat ea, quæ non sunt propria Ecclesiæ Romanæ, sed universæ, (qualia sane quæ continentur Canonibus Ecclesiæ universæ, codice à Justiniano etiam Imperatore comprobato) non posse pro Pontificiæ Ecclesiæ propriis haberi, nedum ut ab Antichristo profecta censeantur. Sedulo attendit, quæ semper in Ecclesia obtinuerint, quæ postea, alia aliis citius tardiusque fuerint statuta. Ac plane censet, ut in Romana Ecclesia multa à multis superstitiose fiant, nec tyrannidem plurimorum Paparum probare bonus quisquam possit; ita quoque seu doctrinam, seu regimen Ecclesiæ, ac ritus spectemus, multa in nostris posse jure improbari, magis interim in iis qui Calvinum sequuntur, quam qui Augustanam Confessionem. Facilius enim censet inter Lutheranos conventurum (præsertim tales qualis Calixtus, præclarus sane vir) interque Pontificios, præcipue Gallos & alios, non plane Erasmum, Cassandrum, Casaubonum, Anton. de Dominis, & similes exosos; quam inter eos, qui in Calvini verba jurarunt, & qui Romanæ Ecclesiæ placita rigidiùs duriusque quam necesse sit, inter-

interpretantur, aut qui ex particularibus Romanæ Ecclesiæ doctoribus putant de universa Ecclesia Romana statui oportere; nec sane quod negat Episcopum urbis esse Antichristum, ab alia æque causa est, quam quod videt, nullam esse spem reconciliationis, vel ejus etiam tentandæ, si hoc altè adeo animis sit infcriptum agi de conciliatione cum Antichristo, Diaboli Vicario. In cunctis vero, quæ ad hoc argumentum pertinentia exaravit, non hoc petit, ut alba omnia signemus linea: sed studium laudemus, & expendamus cuncta ad Scripturas ex primæva antiquitatis mente intellectas. Idem summus vir jam pene absolvit quæ duobus ingentibus Tomis ad difficilia Veteris Testamenti loca annotavit. Ac mox consequentur Commentarii in Acta, & cætera Nov. Testamenti. Filium desidero videre. Nondum enim me convenit. Nulla in re operam meam desiderabit. Pro ingenii tui monumentis, quæ subinde mittis, gratias ago quantum possum.

DCXLVII.

Diversa plurimorum judicia de Spanhemio refert, laudato ab his culpato ab aliis.

Vir Clarissime,

Libellus hicce, quem transmitto, lucem videre vix ausus est; fuerunt enim, qui supprimendum eum esse dicerent, quod pessime consultum foret Religioni Christianæ, si ejusmodi de Christo opiniones vulgarentur. Certè Theologica facultas religioni habuit, ut testimonio aliquo librum munirent. Cordatior fuit Dominus L'Empereur qui quod petii, lubens volensque præstitit. Sed hæc coram malo. Dominum Salmasium brevi rediturum, constans nunc omnium vox est; sin moretur diutius, locum forsan apud multos inveniat, quod Dominum Heinsium Hagæ-Comitis dixisse intelligo, honorarium Professorem veriùs onerarium vocari posse. Dominus Spanhemius suos hic habet admiratores; sed nec desunt, qui ipsi invideant: planè diversa hominum experitur judicia. Inventus est nuper vir doctissimus, qui in magna copia (sermo fuit de facundia Spanhemii) maximam sæpe reperiri inopiam, dixit. Alii alia dictitant, quæ ubi Amsterodamum venero, audacius promam. Vale, Vir Clarissime, & studiis meis favere perge. Dominus Buo salutat Clarit. T. quam potest officiosissime; idem rogat obsecratque, ne, si quando Lugdunum veniat alio quam suo uti velit hospitio.

Anno 1643. 20 Julii.

Claritati tuæ devotissimus,

LEVINUS WARNERUS.

DCXLVIII.

Gerardus Joannes Vossius,

Hugoni Grotio

S. P.

Filius Isaacus, Burgiusque adolescens quid agant scire cupit. Avidè omnes Grotianas in V. T. notas expectat. De infirma valetudine sua certiorem facit, quam ex immoderatis studiis contraxisse putat; proinde animum obfirmaturum, ne novi quid posthac aggrediatur.

Illustrissime Domine Legate,

Gaudeo Isaacum meum Mediolano salvum ac sospitem Lutetiam reversum. Quamquam paulùm malè me habet, quod simulac vestra urbe posuerat pedem, de reditu quidem tribus me verbis fecit certiorem, ac per tabellarium proximum proliziùs se scripturum promisit; at ne per secundum quidem nuncium literarum aliquid misit; ut subvereri cogar, ne Mediolano festinantiùs, hoc iter tam longum confecerit, quàm a querquero illo morbo, vix dum depulso, corporis fineret infirmitas. Quod si, ut spero, valetudo nunc secunda ei, nolim iterùm eum moretur .....ndia, quo minus fruendo coram Excellentia tua, cum itineris sui fructum superaddat, cujus consequendi occasionem frustrà desideret postea. Intelligo etiam Lutetiæ esse filium Amplissimi Consulis Conradi Burgii. Cui quàm benè velis, abundè cognovi ex Excellentiæ tuæ ad me literis, jam ab eo tempore, cùm eum commendarem, per Gallias, ut credebatur, una cum Hortensio iturum ad τὸν μακαρίτην Galilæum de Galilæis. Quamquam verò nullus dubito quin idem sit, qui olim fuit; tamen longè fuerit jucundissimum ex tuâ Excellentiâ intelligere, quid censeas de ejus vita, studiis, atque industria. Crebro enim itare in aulam vestram, eoque frequentiùs quod ibidem habeat amitinum suum Beuningium, narravit mihi hodieque Nobilis Filius tuus, Petrus Grotius, qui patruo Guilhelmo, atque adeo penè ejus familia omni, Haga abeunte; nihil causæ vidit, cur non & ipse feriis fruatur, itque amitinos Reigersbergios in urbe visitet nostra. Avide omnes bonam mentem amantes expectant, quæ ad veteris Instrumenti Libros annotasti. Cognosco jam Excellentiam tuam in tertio volumine desudare. Utinam mihi Deus longam adeo vitam concedat, ut qui illa in novum Fœdus plus oculis meis amo, etiam me pascam cæteris, citra dubium nihil nisi nectar spirantibus. Malevoli tingantur; certent porrò non dictis, sed maledictis; quasi cuminum sererent, aut ocymum. Sol non invidet vesperæ. Et tamen vellem non tantas moras necti ab eo qui responsurus sit, illis sic habenas irarum in Ex. T. effundentibus, optimeque etiam dicta in deteriorem rapientibus partem; qui nihil æquè audiunt inviti, quàm quod medicina dicitur modum excessisse. Valetudo mihi ab aliquot hebdomadis, ut non pessima, ita parùm prospera, credo ab eo, quod ob diurna impedimenta non sat parcam noctibus. Interim animus nihil novi auspicari. Quorsum enim? qui tam multa sim aggressus, ut me subinde stultitiæ condemnem. Sic enim egi, quasi longissimam mihi ætatem sponderem. Sero nunc sapio. Nempe, ut olim ajebat ille: Sapere incipimus plerique omnes, cùm desinimus vivere. Nec tamen magnoperè id malè me habet semper. Utcunque enim illa, quæ perficere non licebit, haberi debent pro non inchoatis; tamen præter honestam voluptatem, quam ex ea studiorum varietate cepi, hoc feci boni, quod in iis, quæ jam juris publici facta, vel effecta habeo, multa ob studiorum nexum, illustrius, saltem magis ex animi nostri sententia tractavimus, quàm si in studiis, scriptisque, arctiores mihi limites præfinissem.

Deus Opt. Max. Excellentiam Tuam, conjugem Heroinam, ac familiam universam, diutissimè salvam ac sospitem conservet.

Amstelodami, CIↃ IↃCXLIII. v. Id. Sextiles.

Illustrissimæ Excellentiæ Tuæ cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

Consulem Flamingium Dom. ab Osthorn nudiustertius amisimus, magno cum bonorum dolore. Sustulere illum ingentes calculi dolores: propter quos sæpè mortem exoptavit, corde alioqui vegeto, ac firmo. Multum amisit in viro tam amanti domus nostræ: sed non paulò amplius est, quod in eo perdidit Resp. De favoris erga Excellentiam Tuam, scis ipse, & nunquam apud me occasionem, vel minimam neglexit testandi erga Excellentiam Tuam propensissimum affectum.

DCXLIX.

Summo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Joannes J. F. Schildius

Bremensis

S. D.

Copiosis verbis ejus benevolentiam aucupatur. Nuperum cum ipso colloquium sibi gratulatur. Vovet, ut sit quàm diutissimè orbi literato superstes.

Vix mihi bona sua satis intelligere videntur, quibus divina quadam virgula Excellentium virorum voluntates conciliantur. Nam si priscorum, quos nunquam vidimus, non libros solum, verum etiam imagines conquirimus, quid iis fortunatius esse potest, qui vivorum gratia, & amicitia florent, qui non admirantur solum homines admiratione dignissimos, sed vident, alloquuntur, consulunt, complectuntur? Sane refert Plinius secundus Gaditanum quendam, Titi Livii nomine gloriaque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse. Tanti putabat Barbarus, etiam vultum celeberrimi viri cognovisse. Ac ne longius hæc arcessam, me quoque insitum illud mortalibus studium, magna & inusitata noscendi, in hasce Provincias excivit. Non est quod ipse me differam. Ardeo cupiditate incredibili, neque ut ego arbitror, reprehendenda, ut humanitatis ac benevolentiæ tuæ sensum alliciam, qua sola propemodum mercede in Belgium profectus mihi videor. Nihil præstantius, nihil amabilius, nihil quod impellat magis homines ad suspiciendum, quàm virtutis magnitudo. Adde, ad virtutem si inusitatæ eruditionis gloria accedat, incredibilem quandam hominum admirationem accedere. Diu te, Vir maxime, eo loco consentiens hominum existimatio collocavit, quo multis seculis vix alium. Jamdudum nomen tuum iisdem, quibus Lingua Romana, spatiis pervagatur. Meruit hoc singularis, ac prope divina quædam virtus tua; meruere tot immortalis ingenii monumenta, quot peregisti volumina,

Hæc quæ secula, posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.

Ut taceam ex filiis honorem, quorum duos, ni fallor, immatura mors abstulit, non minus ob egregias animi dotes tibi charos, quàm quod filii fuere. Non est autem verendum, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum, quicquid de te dixero, omne infra dignitatem tuam fuerit. Equidem Clariss. Virum Ludovicum Crocium non sine grata animi memoria recordor, cujus commendatio maximo nobis apud te adjumento & ornamento fuit. Et lubens debeo, quod cum mense Majo istic ad te adiremus, integram ferè horam doctissimis sermonibus nobiscum transegisti. Nihil ibi audisse me, nisi profuturum, memini, nihil didicisse, quod nescire rectius fuerit. Ut omittam, quam tu omnia ista mira in sermone, mira etiam in ore ipso vultuque suavitate, condiveris; planè instar Homerici Nestoris, cui

—— μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Itaque illa horula, quantum admirationem animi mei, tantum auxit desiderium. Exinde scribere ad te sæpe conantem deterruit pudor meus, & tenuitatis meæ conscientia. Quid enim? Annon ipsi nostræ modestiæ vim facimus, cum te tot diversis functionibus districtum impeditumque literarum insuper alloquio fatigamus? Annon ipsum me pudeat mei, quod homo adolescens, nulla vel ingenii vel doctrinæ laude commendabilis, ad incomparabilem Heroa Vossium scripturiam? Oneravit ista tristis de invaletudine tua nuncius, de qua ipse Cl. Crocii filio, amico meo perscribebas. Qui hercle nuncius gravissimo me dolore confudit, cum mihi non unus homo sed literæ ipsæ, omnesque bonæ artes in uno homine summum periculum adire viderentur. Nam qui voluptatibus dediti, quasi in diem vivunt, vivendi causas quotidie finiunt; qui verò posteros cogitant & æternitatem laboribus suis sibi devinciunt, his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat. Enim vero jam ante perculerat me mæstorio in partem quandam Theologiæ gentilium, diffusissimi illius operis, nec minus varii, quam est ipsa natura. Sed, quæ Dei Opt. Max. fuit indulgentia, hactenus seculo nostro servatus, teque & domum & literas sustentas; speramus etiam porrò sustentaturum. Nihil enim tam certum est ex his, quæ timentur, ut non certius sit, formidata subsidere. Quamobrem spe metum temperabimus; præsertim quando nihil scævum illinc allatum meminimus. Non morabor te diutius. Quod si ad me quoque, velut rivi ex illo benignissimæ naturæ tuæ fonte decurrant, næ ego crescam & exultabo, næ ego non dicam aliud mihi, quam numen adfuisse. Offero tibi exiguum observantiæ meæ pignus, avi mei Oblectamenta Metrica, quibus ille, tanquam ocio quodam literato, intervalla negotiorum dispungebat. Aliud, te dignum, munus haud invenio. Ipsum me, si alicujus pretii putas, totum tene, habe, possideque. Impendam me tibi, si poscas; impendam, etsi non posces. Vale.

Lugd. Bat. cIↄ Iↄ c XL I I I.
XVIII. Kal. Septembris.

DCL.

Bergii fatum deflet quodque post obitum adhuc calumniis pateat, quas quidem in præfatione Dissertationum suarum abstergere conetur.

Virorum maxime Vossi, & Amicorum,

Heu! lachrymas, quibus Bergii fatum defleo, semivivus in sinum tuum effundo, ut excusem ἀχαριστίαν meam, qua nondum me delendi reum professus sum tibi pro divino opere, Gentilium Theologia & tribus Symbolis, quod te tui similem, hoc est, παντοσόφον ostendit. Efficit illud ut tibi ingratus moriar. Nullum enim redhostimentum tanto dono dignum à me est sperabile, à quo nil nisi humiles myricæ. Deum obnoxie veneror, ut te nobis & Reipublicæ Christianæ superstitare ac diurnare velit. Æmuli nostri ne defuncto quidem hic parcunt, sed varias de eo spargunt calumnias, quas præfatione dissertationum mearum abstergo, ut propediem, ut spero videbis. Saniores Gentilium olim sapiebant rectius, quorum vox erat

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Item,

Pugna suum finem, cum jacet hostis habet.

Quanquam hic vir nemini erat inimicus. Sed nobis, quoad sumus, pugnandum est pro veritate, justitia, pace. Hac enim lege ad Christi commilitium vocati sumus. Et ut pia olim anima canebat,

Nunquam bella piis, nunquam certamina desunt,
Et qui cum certat mens pia semper habet.

Hæc raptim. Salutem tibi scribo, Vir summe, & familiæ a Collega D. Willio superstite & me, cum officiis & gratiis pro honore mihi immerenti in Theologia vestra delato.

Brem. XIII. Cal. Sept. cIↄ Iↄ c XLIII.

Tuus, omni officio & affectu,

L. Crocius.

DCLI.

DCLI

Diuturni silentii causas enarrat. Mortem Comitis Straffordiæ luget. Commendat ipsi Isaacum Vossium, modestissimi ingenii juvenem.

Vir doctissime, amicissime,

OLim ad te literas non mitto, non desidia, non oblivione tui, sed longis & assiduis peregrinationibus impeditus. Annis superioribus Germaniæ partem non exiguam lustravi; post (quasi antea non vidissem) in Italiam contendi. Secuti sunt itinera duo Hibernica, brevia quidem illa, sed incommoda, & nisi insignium amicorum quorundam conciliatio & convictus molestias repensasset, maxime pœnitenda. Nunc demum lares colo Londinenses meos. En tibi rationem silentii illius cui tamdiu indormivi. Causas ex alto non peto, nec circuitu ago. Impræsentiarum si quæris quid agam, scito pauca at bella minantem vivere nec recte nec suaviter. Non utique quod a fortunæ subsidiis imparatus sim, sed quod positus in querulo & moroso corporis statu, gravibusque ac diutinis languoribus (duntaxat calculi vellicationibus quæ me indiès premunt) lassus & conquassatus, etsi victus alioquin parci ac restrictioris, Οὐχὶ ζωῆς ἀσφάλειαν αἰτῶ θανάτῳ προσεγγίσας ἐμαυτῷ προσσκιάζω μακρῷ θανάτῳ τὸ μὴ ... ἐσφισμένος. Accessit cumulus his malis mors Straffordiæ Comitis eximii Mecœnatis mei, Regnorum trium exempli ac convicii, extincti magna bonorum sapientiumque civium penuria, alienissimo Reipublicæ tempore, ac majore ingratæ patriæ quam suo damno. Loquor liberius fateor quam pro conditione temporum ac rerum nostrarum, ergo hæc soli commissa tibi celare memento: Ac tacitus nostras intra te fige querelas. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Commendo qui has literas reddet tibi Isaacum Vossium ex Gerardi filiis. Juvenis probus est, & modestus, ingenium habet non publici examinis, amatque bonas literas ac bonam mentem. Eum tu, pro insigni humanitate tua, quam ego olim adeo prolixè expertus sum, complectêris: dum in vestra celeberrima civitate commorandi animum habuerit, omnibus commodabisque, & cum abeundi consilium formaverit, faustis votis prosequeris. Ita veteribus tuis erga me officiis ac studiis novum pondus accedet. De cætero (urget enim nec me longius evagari sinit) cum primum commode potueris, de salute tua velim me certiorem facias, & quid eruditi vestrates novi moliuntur, quid tu imprimis, ex cujus scriptis nil lego nisi profuturum, nil disco quod nescisse rectius & utilius fuerit. Ignosce, Vir amice, quod officium istud tamdiu debitum tam sero tamque parum cumulate reddo, & si potes, pristinam tuam erga me voluntatem conserva.

Londini, prid. Kal. Sept.

Amicitiæ ac humanitati tuæ devinctissimus,

JOANNES PRICEUS.

DCLII

Illustri

Hugoni Grotio.

Commendat filium Isaacum. De auctoritate Episcoporum sententiam suam profert. Quadragesimæ antiquitatem adstruit.

Illustrissime Domine,

DE filio Isaaco plurimum gaudeo, quod sospes Lutetiam redierit, & sic Excellentiæ Tuæ placeat, ut sponte etiam in ædes recipere sis dignatus, satius etiam censeo, ut si molestiam ea res non adferet, aliquantisper commoretur. Eum domi videbit, atque audiet, cujus dicta singula pro oraculis habere debet, sons etiam notitiam summorum virorum consequetur: Bibliothecis variis fruetur. Utrobique verò erit, unde non modò doctior fiat, sed etiam prudentior. Amo innocentes Musas: sed neque me fugit, quantum decus etiam ei, qui nunquam capesset Rempubl. accedat, eo, quod rerum civilium non sit penitus imperitus. Multum etiam lætor; quod eousque produxeris annotata tua in vetus Instrumentum. In novo, censeo non inutilem fore Excellentiæ tuæ (fortè jam videris) variantium lectionum libellum qui, in adversariis, Ludovici de la Cerda Hispani, caput constituit XCI. De Blondelli opere, ità est ut scribis. Petierat doctor Rivetus, ut Blanwio commendarem. Primùm refugi, eo nomine, quod putarem Episcopis adversari. Dixit secus esse, mediam insistere viam nec Armachano Archiepiscopo displicere. Paucas solum paginas inspexi. Mea hæc sententia est, jam Apostolicis temporibus, Episcopos Presbyteris præfuisse; facilè largior non fuisse eos, dum Apostoli, adhuc continerentur Palæstinâ vel cùm primùm extra eam Ecclesiæ colligerentur. Sed ubi excrevere illæ, & Apostolorum numerus est imminutus, secùs censeo. Atque ut verum esset, quod ὁ πάνυ Salmasius arbitrabatur, demum cœpisse circa annum centesimum, Religio foret recedere ab ea gubernandi forma, quam totius orbis Ecclesiæ comprobassent. Nigrinus non est mihi notus, sed vidi literas, quas qui scripserat, ajebat, se ex ore ejus audivisse, me superiorem Quadragesimam ex more Romanæ Ecclesiæ observasse. Quis ei hoc persuaserit, nescio. Quanquam id verum, privatim publicèque multa me dixisse de Quadragesimæ antiquitate & usu; vehementer etiam improbasse, quod nostri homines ne quidem Passionis Dominicæ die soleant jejunare; solidè me posse evincere, semper aliud obtinuisse in Ecclesia veteri; nec tamen laudaturum, qui hoc uno nomine turbet Ecclesias nostras; posse enim quemque jejunare domi suæ, cum id non sit interdictum. De Ignatio filii, grata sunt quæ scribis: deque valetudine tuenda, quod commones, gratias Excellentiæ Tuæ ago. Dominæ conjugi, ac liberis, salutem plurimam à me, meorumque dicito.

Amstelodami. CIↃ IↃ CXLIII,
VII Id. Septembris.

DCLIII

Epistola familiaris quâ inter alia notatur Doctorum dissidium.

Præstantissime Vir,

SChedas hasce repeti, quas mitto, ut item promissis, non quia dignas judico, ut eas legas, aut eas tibi usui fore existimem. Locutus etiam sum viduæ p. m. Van der Merii, super arcanis Papatus, quæ penes eum deposita fuisse putas. Illa nihil promisit se inquisiturum ea Delfis (ubi Manuscripta apud filiam adservantur) & secum allaturam quæ simulac mihi tradita fuerint, transmittam.

Salutavi D. Voetium tuo nomine, illud ipsi gratissimum fuisse animadverti; qui de te summa cum laude locutus; præsertim quod antiquitatis arcana penes te hoc in seculo propemodum suo adserventur, & summa cum constantia propugnentur, præsertim contra dogmata F. Socini, quòd a D. Grotio non ita fieri dolemus: quem volubilem esse quis non animadvertit? habent profectò suos nævos præclara ingenia. Adfuit nobis D. Heinsius nuperrime, qui illustrissimi Salmasii adventum nullo carmine celebrabit. Rogum funeris Hellenistici Hyperaspistes ejus Schoockius præparat. Et profectò magnum incendium. D. Voetius habebit etiam qui causam ejus agent contra D. Cartesium. Scripsit ante paucos dies ad me Illustrissima & doctissima Elizabetha, Bohemiæ Princeps: dolet & ridet doctos ita digladiari; & ita contemptui exponi una cum eruditis ipsam scien-

ſcientiam. Theologis hoc quaſi proprium antehac creditum fuit. Sed & Critici & Grammatici de lana caprina bellum excitare noverunt. Nolo autem hanc camarinam movere, præſertim apud te quem pacificum ſemper agnovi. Salutat te communis noſter Beverovicius, qui ſummo cum deſiderio epiſtolas tuas expectabit, ſuper anno climacterico: quia jam novum opus epiſtolicarum quæſtionum parat. Ignea enim hæc ingenia a ſcribendo vix ſe temperare poſſunt. Ego Eccleſiam meam pro epiſtola habere gaudeo. Vale, Vir Clariſſime, cum tota familia.

Dordrechti, 10 Sept. 1643.

Tuus omni obſequio,

ANDREAS COLVIUS.

Vidi apud D.D. Arminium ſcripta quædam de Arte Magneſia, quæ ſi meis ſumptibus tranſcribi poſſent, faceret mihi magnus Barlæus inſignem gratiam. Sed hæc vix ab eo petere auderem. Quocirca ejus de Magnete philoſophicas quæſtiones expectanda nobis erunt. Interim ſalutabis peramanter Virum celeberrimum meis verbis.

DCLIV.

Incomparabili Viro

Gerardo Joanni Voſſio,

Johannes Fredericus Gronovius

S. P. D.

Librum de Seſtertiis perfectum dicit proximè edendum. Orat, ut quoſdam autores mittat, ad hunc laborem ſibi utiles & neceſſarios.

QUod ſæpius Author fuiſti mihi, Vir maxime, ut quæ de Seſtertiis, ab doctiſſimis viris perperam tradita mihi viderentur, in unam aliquam diſſertatiunculam conjicerem; id tentatum non ſemel, ſemper autem haſtenus per occupationes intervenientes abruptum; his tandem feriis, & ſummo ſtudio ſum aggreſſus, & pro captu meo, non infeliciter perfeci. Dedi cum primis operam, ut rem ſententiamque meam, ita dilucidè proponerem, ut non poſſit ab ullo, mediocriter docto, paulò attentiùs legi, quin intelligatur: iis deinde rationibus, ac authoritatibus munirem, ut neminem contradicturum, qui intellexerit, liceat ſperare. Atque hoc eo magis, quod deprehendi ex ſcriptis divini Salmaſii noſtri, cum nuſquam hanc materiem ex profeſſo tractet, quæcumque tamen obiter, aut explicat, aut corrigit, cùm ſæpe non conveniant illis, quæ alii tradiderunt, noſtra cum ratione ubique ad amuſſim conſentire. Curabo fortaſſis; imò conſtitutum eſt omnino curare, ut circa paucas tempeſtates hic edantur, quæ concepimus: non prolixum eſt hoc quicquid eſt ſcripti, trium putà, aut quatuor philyrarum. Authores quibuſcum res eſt mihi, ſunt Budæus, Georg. Agricola, Hotmannus, Scaliger, Paſchaſius Groſippius. Hos diligenter legi, & expendi. Cæterùm Agricola, & Hotmannus, citant quemdam Portium, qui eodem ferè tempore, cum Budæo ſcripſerit: habeo libellum Matthæi Hoſti, de numerandi ratione emendata, in qua ſuam hiſtoriam rei nummariæ allegat: ni fallor etiam, Erycius Puteanus aliquid hujuſmodi edidit, & P. Ciacconius. Hos quos non vidi nondum, videre tamen, ſi fieri poſſet, nimis quam cuperem: eaque de cauſa oro, quos eorum Bibliotheca tua ſervat, eos ad me commodato tranſmittere quamprimùm ne graveris. Valde etiam indigeo Grammaticorum opere Putſchiano: nam cùm eorum loca quædam examinanda ſint, id hactenus, niſi ex ipſis verbis, quæ allegant Authores mei, facere nequivi. Collega noſter Cl. Iſendornius in Hollandia eſt, ei dederam in mandatis, ut Grammaticos hos, & Andreæ Schotti obſervationes humanas, meo nomine a te peteret. Eo enim indigeo propter Livium, quem à nobis recenſitum, & plurimis locis ſaniorem futurum Elzevirii ſub prælo habent. Nunc quod commodo fiat tuo, ejus adventum exſpectare te nolim, ſed prima quaque occaſione, deſignatos libros, aut quorum eorum tibi copia eſt, mitteres. Vides quàm ſimpliciter humaniſſimis verbis tuis credam, quibus aliquoties, adverſum te, adeo audacem me eſſe juſſiſti. Vale, & ſalve, Vir incomparabilis, cum graviſſima matrona tua, liberiſque & nuru. Annon addendum erit propediem, nepote, vel nepte? Et quomodo rem gerit, ὁ πάνυ Matthæus? Mea uxor (gratias Deo) intumuit admodum, & ut ſpero, intra tres menſes, tres erimus. Iterum valete, & me amate.

Daventriæ, ad diem III Eid. Octob. an. CIↃ IↃ C XLIII.

Iſaacus autem ubi, & quàm benè agit? ſed & quæ ſpes, de Salmaſii reditu?

DCLV.

Johanni Frederico Gronovio.

Deſideratos tranſmittit libros, ac univerſam Bibliothecam ſuam in uſum liberaliter offert. Salmaſio ab Ordinibus navem mitti bellicam, qua eum reſtituat Academiæ, nunciat.

Clariſſime Gronovi,

PErgratum eſt, quod uſui tibi eſſe poſſit bibliotheca mea: eo magis quia ipſe nequeam, prout vellem, ob nimiam ſalutantium multitudinem. Abſque noctibus foret, cum nunc male mecum agatur, peſſime. Nam quid mei ſimilibus, vel noſtri potius infelicius eſt, quam aſſidue avelli à libris, quod mihi interdum decies de die contingit? Mitto autem ex iis quos popoſceras Grammaticos methodicos, à Putſchio editos. Habeo & Priſcianum Manuſcriptum, bonæ notæ, Aldinum & hoc antiquioris editionis. Quos miſiſſem, ſi id velle ſcirem. Scis & mihi Nonium eſſe Manuſcriptum longe optimum. Siquid locorum voles inquiri, non gravate id fiet: mitto præterea Schotti obſervationes humanas. Item Leonartum Porcium Vicentinum de ſeſtertio, talentis, aliiſque: Item Aquilæ & Mameranni libellos Aquilæ adjunctos, adhæc Hennifchium Mathematicum de Aſſe & ejus partibus; Chifletium de Numiſmate antiquo, & Puteanum de ratione pecuniæ Romanæ; volui & videres Grepſium de Siclo & Talento, licet ambigerem annon id conſpexiſſes, tum autem num uſui eſſe poſſet. Paſchaſii Groſippi ſive Scioppii Mercurium, Priſciani, Fannii, Bedæ, & Meciani opuſcula addidi, quod ad eos & Vineti notas quædam Scaliger adſcripſiſſet. Habeo & mei conſanguinei Budelii de Re nummaria libros duos, cum xxv aliis libris, quos ſuis adjecit, ſed magis ad juris ſcientiam quam philologiam pertinent. Mittam tamen ſi ita voles. Quas tanto ante literas Clariſſimo Iſendornio dederas, eas accepi ante biduum, cum pridiè mihi redditæ forent à Reigersbergio, quas dediſſes ornatiſſimo Gerardino. Iſaacus meus Lutetiam eſt reverſus & cum Illuſtriſſimo Grotio vivit. Utrum ante hyemem ſit reverſurus, an ea exacta, dicere nequeo. Valde triumphat de tam multis à ſe deſcriptis, quæ adhuc ἀνέκδοτα. Salmaſio ab Illuſtribus Ordinibus navis jam mittitur bellica, quæ eum referat Academiæ. Multum gaudeo de elegantiſſimi ingenii viro Vincentio Fabricio, omnino honore de quo ſcribis, digniſſimus eſt. Nec hic apex fuerit ſed gradus. Matthæus meus te ἀντιπαράζει, ejus conjux, quantum rationes putamus, binis tuam menſibus anteverter. Utrique facilem partum opto, & ut ſæpius læta prole maritos faciant parentes.

tes. Clarissimis collegis, Duistio, Isendornio, & (quem præmisisse oportuit si tanti res foret) Christenio salutem. cIↄ Iↄ cxLIII, xxvI Octob. mira festinatione, ob eos qui scribenti intervenerunt.

DCLVI.

Εὐ πράττειν.

Dolet quas ad eum destinâsset, literas periisse. Crellii vehementiam improbat. Grotium ad Pontificios transiisse fertur.

ANte trimestre, maxime Vossi, sarcinulam librorum nauta quidam nostras ad pedes tuos deponere jussus, unà cum duobus fasciculis, quorum alter tibi, alter D. Heinsio cum adjunctis literulis inscribebatur, aliisque amicis: Sarcinulam, interveniente quodam studiis nostris non satis propitio, à nauta isto ad nos reportatam video, sed absque adjunctis literis & prædictis fasciculis: Ubi verò hæreant, nescio. Hæc propter peramanter peto, ut in proxima occasione me doceas, an cum literis Dyodecadem Dissertationum mearum & orthodoxam declarationem D. Hildebrandi, Collegæ mei, acceperis, necne: & si quid in his desideres, nos liberè moneas. Sumus enim dociles. In locum D. Bergii, conjunctissimi quondam Collegæ mei, plebs nostra vocavit D. Crellium, D. Pezelii ex filia nepotem, affinem meum, virum doctissimum, antehac in Academia Viadrina Professorem Theologum, sed rigidum Piscatorianorum placitorum assertorem & Bergianæ moderationi contrarium. Hic proculdubio præsentia sua à follibus nostris inflatus Camerinam denuo movebit, nisi Deus singulari gratia alium ei animum inspiraverit. Summum Virum, D. Hugonem Grotium ad Pontificiorum castra jam transiisse, publica fert fama & eopse excidisse gratia Regni Suecici, quod ob mutatam Religionem ei non fidat. Dolerem sanè, si id factum. Quid hujus sit, vos rectiùs sciveritis. Theologia vestra gentilis & physiologia Christiana, divinum opus, quotidie pascit animum meum. Vivit in eo Vossius noster & æternat, quem cum universa familia sospitem perpetim salvere jubeo, eique sum

Bremæ v. Cal. Dec. vet. cIↄ Iↄ cxLII.

Devotissimus,

LUD. CROCIUS.

DCLVII.

Friderico Spanhemio,

Theologo.

Opuscula sua de genere & annis Christi, ac de tribus symbolis dono mittit, applausum etiam, quem in Academia Leidensi jam consecutus sit, gratulatur.

Eximie & Clarissime vir,

QUod coram promiseram nuper, nunc præsto. Utinam modo opusculum, quod mitto, sapiat palato tuo. Cujus ego judicium multorum instar æstimo, cæterum illi de genere & annis Christi, addidi, alterum aliquanto ante divulgatum, de tribus symbolis. Nempe ut opusculum tam minutum, si augesceret, paulo fieret commendabilius. Magnam ex eo voluptatem capio, quod omnia sic Leidæ tuis personant laudibus. Sic enim intelligo ex multis, qui inde huc veniunt. Sordescere cœperant veteris Ecclesiæ tempora, quæ bellè adeo socias cum nostris. Te tibicine, non metuam, ne juventus deinceps dispretui habeat doctores antiquos. Nec ignoro, quantum debeamus magnis viris, quos paterna & avita ætas tulit. Ac male de nobis, pejus de Ecclesia meremur, si sic eos amplexemur, ut propterea priores, præsertim primævos illos faciamus depontanos senes, ut cætera mittam damna, hoc pacto ne ingrati quidem animi crimen effugiamus. Illud quoque præclare de Academia sperare jubet, quod salvus ac sospes redierit ὁ πάνυ Salmasius. Vir undecunque magnus, ac ut in cætera historia ita Ecclesiastica, siquis alius penitus subactus. Quid non à tam nobili pare, una in urbe degenti, liceat sperare? Quocirca non desinam Deum rogare, ut uterque vestri, multos in annos, lætus intersit populo Batavo.

Vale, Præstantissime Spanhemi, atque ita tibi persuade, nunquam fore, ut officium meum claudicet, ubi opera nostra utilis esse possit tibi, vel tuis.

Amstelodami, cIↄ Iↄ cxLIII, Postr. Non. Decembris.

DCLVIII.

Andreæ Riveto,

Theologo.

Libellum de genere & annis Christi judicio ipsius permittit. Salmasium salvum sospitemque rediisse impensè lætatur, nec dubitat, per eum atque Spanhemium velut ab orco posse revocari studium antiquitatis.

Reverende, ac Clarissime Vir,

MInutum mitto opusculum de genere & annis Christi, in quo plus mihi insumptum laboris, quam pro mole videatur. Sed utrum operæ respondeat fructus, tui esto judicii, quod merito maximi semper feci. Plura, & ut confido meliora hoc à me anno habuisses, nisi valetudo nunc mea, nunc conjugis obstitisset. Ingentem Salmasium ad nos salvum ac sospitem rediisse, impensè lætor, magis etiam gavisurus, si alternis dederit nobis nunc de Scholica literarum dape, nunc de veteris Ecclesiæ rebus: Quo pertinerent, quæ ad Concilium Illiberitanum commentatus fuit. Sed nimis diu cum blattis & tineis, ut metuo rixantur. Spero hoc duce, & simul Clarissimo Spanhemio, velut ab orco posse revocari Ecclesiasticæ antiquitatis studium, quod post tuum à Leidensibus abitum, ac Thysii obitum, jacuit velut sepultum dispretumque. Utinam & Petitus hasce in oras, cujus mihi quidam spem fecerat, fuisset advocatus. Sic cum iis quadrigam fecisses, quamvis paullum separatus loci intervallo. Majori ego disjunctus, lubens currum vestrum essem consecutus, uti olim triumphantium solent. Vale, vir & amice eximie, ac meo & conjugis nomine, plurimum saluta conjugem tuam; cujus frater clarissimus quo pacto valeat scire desiderem. Ergo, quando otium & occasio melior erit, aliquid scribendi ad me (non urgeo negotium, qui ipse usque adeo negligens esse soleo in literario commercio) quæso de isthoc tribus verbis adsperge quippiam.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xLIII, Post. Non Dec.

Reverendo ac Clarissimo nomini tuo addictissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCLIX.

DCLIX.

Georgio Ratallero Dubletio

Senatori curiæ supremæ.

De annis & genere Christi libellum donat, quæ porrò confecta vel affecta habeat, recenset.

Nobilis Amplissimeque Vir,

TAndem vides libellum de annis Christi: cui & diatribam præmisi de genere Christi, dicavi eum laborem urbis nostræ Consulibus. Id enim jamdiu expectabatur ab iis. Majoris aliquid molis maluissem, sed non sivit vel mea vel uxoris valetudo, quæ diu nos afflixit & adhuc detinet conjugem; operi de Vitiis Sermonis accudere animus Glossarium Latino-barbarum. Quod erit tripartitum, de vocibus penitus barbaris, de barbarorum iis quæ ortum Latio debent, de Latinis quidem, sed non more Latinorum usurpatis. Exemplum primi generis est, burdo, pro mulo, bannus pro proscriptione. Alterius albedo pro albore, labilis pro infirmo. Tertii, capella, pro sacello, hospes pro caupone. In singulis harumce partium prius videbo de nominibus, tum verbis, hinc particulis. Ut classes sint futuræ novenæ. Tripartito glossario subdam de iis quæ falso eruditis etiam hominibus barbara censentur. Ac glossario quidem id propositum mihi, ut intelligantur posteriorum seculorum scriptores. Nam si res universæ Ecclesiæ, omniumque imperiorum scire volumus, intelligi opus non illos modo, qui pure casteque locuti sed etiam labantis Latinitatis, atque adeo collapsæ auctores. Malles credo, hæc ab alio fieri, sed neque ego hoc ætatis id laboris suscipere, nisi jam olim egregiam istorum sylvam mihi parassem. Edendo igitur illa, quæ ad barbarismum seu cœcismum pertinerent, longius sum digressus, ne periret labor iste vel mihi, vel publico. Interea opera etiam dabitur, ut priusquam ista videant lucem, (id vix ante semiannum erit, ita sub manibus labor crescit) quædam in publicum prodierint, quæ ad Philosophiam vel Ecclesiæ historiam pertineant. Filius Matthæus, in eo est totus, ut tertium Annalium tomum tradat typographo, quod proxima fore hebdomade existimat. Isaacus, postquam periculose adeo Mediolani ægrotarat, sospes rediit Parisios; ubi in ædibus Illustrissimi Grotii agit. Puto, sic expedire, ut majorem sibi & juris, & rerum civilium scientiam paret: quod vix alibi tam feliciter posset, quam ea in urbe & domo. Superest rogem, ut singula opuscula iis per famulum procures, quibus à me mitti in frontispicio adscripsi. Potueram, & credo, debueram parcere hac in re occupationibus tuis. Sed si per tabellarium singulis misissem seorsim, scribendum fuerat singulis. Laboris istius fugienti ignosces. Vale, Nobilissime Senator, præsidium & delicium nostrum.

Amstel. clↄ Iↄ cxxxiii.
Postr. Non. Dec.

DCLX.

Viro Illustri,

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

De felici gratulatur reditu: quanta ejus expectatio fuisset, quanta etiam ingenii monumentorum nunc fit, exponit. Suos de Theologia Paganica libros offert, ac quomodo ab Heinsio excepti fuerint, significat. Pro affectu, quo Isaacum in Galliis excepisset, gratias agit. Matthæum suum ab Ordinibus Historiographum Batavum creatum, eodemque, quo Heinsium, pretio frui.

TAndem igitur læta advenit dies, quâ de te, magne Vir pariterque amice, prospera fors Batavis reddidit, ac nobis. Quod bene prospereque vertat equidem verè dixero, menses prope singulos, mihi annum visos, dum amici te caremus, imo Batavia sole suo destituitur. Ex singulis qui è Galliis venirent, vel quibus scripsisses, si occasio daretur, quærere de te soleo, & adventus tui spe. Maliis negantibus, te de reditu cogitare; illi contra propinquam spem facere. Absque eo esset, non tam diu siluissent literæ meæ. Multum verò gaudeo, quod interea dum abes Leidensium Doctorum numero, accesserit Clariss. Spanhemius; vir, quantum ex omnibus intelligo, dignus, quicum in tenebris mices. Quiddam grande est candor hoc seculo, nigrorum hominum tam feraci. Et ad ejus laudes accedit, quod vetera Ecclesiæ tempora æstimat, quia novit; contra quam alii tam multi, quibus est moris contemnere, quod non didicerunt. Quid verò deinceps primò à te expectabimus? Est qui Colophonem de usuris malit. Alius Arnobium. Ego Concilium Illiberitanum. Amici quidam de Episcopis & Presbyteris. Illustrissimus Princeps Arausionensis de re militari veterum. Sanè hunc prævertere æquum est. Sed qui igneam ingenii tui aciem, acre judicium, omnigenam doctrinam novit, & quam multa jamdiu habeas parata ad prælum, is non dubitabit sperare gemino etiam prælo posse operam tuam desudare. Et tamen nihil ejusmodi ausim exposcere, vel etiam suadere. Quippe valetudini metuo, quam non esse ferream nuperus ostendit morbus in Galliis. Quare subinde animo illud obversetur, quod sapientissimo Augusto crebro in ore esse solet, Lentè festinandum. Atque hoc cum tibi valetudinis causa curandum existimem, mihi longe alia de causa occini possit: puta, ne non iis, quibus tu animi dotibus instructus, festinare nimis si velim, fiat illud, quod proverbio dicitur de Cane festinante. Sane dum in Galliis distineris, quædam feci juris publici, an festinantius quam oportuit, tui esto judicii. Ea sunt quatuor de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana. Ad hæc de tribus Symbolis, & genere atque annis Christi. Ea mitto, una cum filii Dionysii Maimonide. Primum istorum, de Paganica dico Religione, & Naturæ scientia simulac edideram, Clarissimo olim Collegæ Heinsio ἀντίδωρον (nam Exercitationes illius in N. T. ab eo acceperam) L. M. Q. per adolescentem qui verbis ejus significavit, necdum se rescribere, quia non soleat judicium ferre, de iis quæ necdum legerit. Plane hoc Socraticum. Quam stulte enim de necdum visis judicia vulgo ferri solent? Sed ut ne parum humanè mecum egisse censeas, mense toto post literis mihi gratias egit; ac ut constantiam videas, addidit, velle suum etiam judicium, ubi legerit, perscribere. Necdum legisse arbitror, nec fieri postulo, quia nec tanti mea facio, ut bonas horas nostris consumat, vel obiter etiam lustret, quo vel ex ungue Leonem, quod dicitur, vel ex ungula æstimet Asinum. Hoc igitur futurum ad Kalendas Græcas. Maximas ago gratias, quod Isaacum meum tanto affectu in Galliis exceperis. Nunc Lutetiæ agere, scio te scire: Nam tribus verbis rem proxime tetigit literis ad me suis. Omnino autem in talibus eum scribendis paulo fusiorem optarem. Credo existimavit, ubi huc venisses, omnia posse melius coram cognoscere. Hyeme hac Lutetiæ eum agere permisi, quia in ædibus Illustris Legati optima ei occasio erit augendi scientiam & Jurisprudentiæ, & Civilem. Uxor mea male admodum valet, quod scis ei esse insolens. Res ea non paulum moratur studia mea, quæ satis alioqui lente procedunt, in tanta interpellantium turba. Plurimum & tibi & lectissimæ conjugi tuæ salutem adscribi jussit. Uti & filius Matthæus, quem Illustres Hollandiæ & West-Frisiæ Ordines Historicum suum creârunt, eodem pretio quo fruitur Heinsius; ut hac parte illos videas Collegas. Uxorem duxit

duxit Frisiam bono genere natam, benè educatam; quæ res mihi in plurimis adversis solatio est.

Amstelodami, clɔ Iɔ c XL I I I.
Post. Id. Decemb.

DCLXI.

Incomparabili Viro,

Gerhardo Joanni Vossio,

Johan. Fred. Gronovius

S. P. D.

Commentarium suum de Sestertiis ipsius limæ & censuræ tradit & si qua non satis Latinè dixerit admoneri postulat.

AUdaciæ meæ castigationem, & merebar, & metuebam, tanto munere Bibliothecæ tuæ impetrato, Vir maxime, tu benignitate tua etiam, ut modesta videretur petitio mea, effecisti. Rectè igitur & in tempore accepi utrumque fasciculum; gratias egissem citiùs, nisi unà, quomodo beneficio tuo fuerim usus, cognoscere te voluissem. Et nunc igitur id facio lubens privatim, & publicè fecisse gaudeo, in Commentario *a* quam mitto, *de Sestertiis*: atque hoc unum fortassis in opusculo, cætera exspectatione tua inferiori, credo, tibi probabitur. Nihilominus rogo, obsecroque, ut vacuam aliquam horam nactus, lectione tua digneris, etsi quidem emendationem recipit, nec una litura satis absolvitur universum, in quibus excidisse videbimur, comiter moneas. Quid enim mirum, ubi tot errorum diverticula, summi viri vitare non potuerunt; ibi me quoque interdum à vera via aberrasse? quodque in illis in eam revocandis præstiti studium, id ab aliis, te præsertim, qui præter cæteros, & præcipuè potes, me exspectare? Hoc effecisse me spero, ut nonnulli è turba eruditorum, qui hæc legerint, in Veteris rei Nummariæ summis enuntiandis, attentius, & consideratius sint locuturi: quod si illud accedit, ut aliquis ex vobis literariæ rei Principibus, meo conatu incitatus, præcipuam quæstionem, doctius, & accuratius explicet, non minùs id gratum erit, quàm si ipse rem acu tetigisse judicabor. Erant nonnulla, quibus non inutiliter, opinor, plures paginas produxissem: sed quia inter edendum natis, & operarum instantia, & labores ordinariæ functionis, otiosius expendendi (in quo rarò mihi satisfacio) spatium denegabant, in aliam occasionem, ea reservavi. Libros per occasionem remittam, aut si citius indigebis, ut quosque petes. Illud scire velim, constetne tibi, uter prior Budæus, an Portius sua publicarint: Nam neuter alterius meminit, & primus videri vult observasse, decies sestertium, decies centena millia, nummum significare: item sestertia, non nummum esse unum, sed pecuniam seu collectionem mille nummum. Ego Budæo primùm adscripsi, quem legeram; post altero inspecto, dubitare cœpi. Isaaci tui fortuna non delector minus, quam si ipsi mihi contigisset; Deumque precor, ut sospes ad vos sospites cum thesauris suis redeat, & tam doctam, sapientemque peregrinationem, summo cum literarum emolumento, & æterna (qualis tamen ante est) Vossii nominis gloria seculis commendet. Petri Fabri Semestribus aliquando uti velim, si lubet, & carere potes. Adjeci tuo exemplaria tria incompacta, quorum unum Matthæus tuus, ad se recipiet, alterum Amplissimo Hoofdio, tertium Clariss. Corvino, quod commodo fiat tuo, trades, cum officiosissima salutatione. Velim cognoscere, satisne tibi Latine videamur dicere *Locum* Authoris, quod Galli appellant, *un passage*, & vulgo receperunt omnes: *Locum Ciceronis*, &c. *correctus*; & similibus; etenim cœpi & hic hæsitare. Unum rogo fortassis nimium familiariter, ut si legeris libellum, & aliqua probaveris, verbo scribas, non sine aliquo fructu publico editum: Id autem peto, non vanæ ambitionis causâ (à qua procul absum, & sic nunquam me ita frontem perfricuisse, ut hoc peterem) sed ut viso hoc testimonio, gaudeant illi, qui sumptum editioni præstiterunt, Curatores nostri. Eadem causa admisi, in fronte operis triatum illum, post maximos Viros, &c. cujus me sanè pudet; sed hoc illice fuerunt invitandi ad nummos. Vale, & salve, Vir incomparabilis, cum gravissima matrona tua, liberisque, à quibus auctam tibi domum feliciter, & auguror, & opto.

a Pag. 85. & 23.

Daventriæ, postrid. Eid.
Decembris.

Cl. Barlæo proximè scribam, & mittam exemplar una cum observationibus, quas promisi ipsi, necdum habet. Collegæ mei Diestius, Christenius, Isendornius, te plurimum salutant.

DCLXII.

Epistola familiaris, quâ grates ipsi agit pro duplici dono literario, & sui in illum constantis affectûs securum esse jubet.

Vir admodum Reverende & Princeps Historicorum nostri seculi,

SUmmas T. R. gratias ago pro dono utriusque scripti tui pereruditi atque elaborati. Prius in quo de Christi genere annisque accuratè dilleris, evolvere incepi. Quamvis cum tussi senili interdum conflicter, non tamen ea sicca est, atque adeo aspera, ut pulmonem meum nimium quatiat, vimque molestam mihi aliquando pituitam pectore meo expellendi impediat. Qua vi munitus, utrumque munus meum; Academicum scilicet, atque Ecclesiasticum fortiter ac constanter etiamnum præsto. Quo nomine quamplurimi amici mei probitate atque ingenuitate tibi similes, mihi & coram & per literas familiares suas tecum gratulantur. Pro qua amica gratulatione, sicuti me tibi tuisque, ita me illis illorumque liberis ac propinquis summoperè devinctum esse lubens agnosco. Epithalamii in nuptias unicæ filiæ meæ cum Johanne Pollione Edamensis Ecclesiæ quondam Pastore ante annos viginti septem connubio junctæ à T. Rev. conscripti, probe memini, illudque aliis carminibus tuis in Doctoratus mei Theologici honorem compositis adjungere decrevi, nec non cæteris versibus intimorum amicorum meorum, tam veterum, quam recentiorum: sed priusquam illud faciam, ea de re privatim tecum, oblata occasione, colloquar, & cum eximio vate ac vicino tuo D. Barlæo, qui nuperrimè suo quoque epithalamio nuptias nepotis mei Johannis Pollionis condecoravit. Jussi nepotem meum nunc civem vestrum, ut amicitiam vobiscum inchoatam, quibuscunque poterit rationibus, foveat. Unum exopto, ut quanta, tum propter te, tum propter conjugem tuam vultum ac mores magni Patris sui repræsentantem, liberos vestros complectar benevolentia, aliquando ipsis reipsa demonstrare possim. Uxor mea te tuamque officiosissime resalutat, ac mecum precatur Deum Opt. Max. ut sanctis lucubrationibus tuis è cœlo cumulatissime benedicat.

Datum Leidæ,
27 Decemb.
1645.

T. R. addictissimus,

JOHANNES POLYANDER
à KERCKHOVEN.

DCLXIII.

Commentarium de Lingua Hellenistica lectu sibi perjucundum fuisse fatetur; illi tamen Scokium repositurum librum adversus Vespillonem cum indignatione refert. Quid de Episcopis & Presbyteris antiqua Ecclesia statuendum sit, utrum ejusdem fuerint authoritatis, ab eo exquirit.

Nobilissime Salmasi,

VAldè me beasti literis tuis, præsertim qua benigne adeo sentis de laboribus meis. Utcunque enim me inferiorem laudibus tuis putem; est tamen pergratum a te laudari; non quia non putem aliquid a te dari amori, sed quia sic facilius me solor, tantum aliis odio nostri indulgentibus, ut laudes etiam justas negent. Perjucundum mihi est legere Commentarium tuum de Lingua Hellenistica; pro quo, quantas possum, gratias ago. Spero hac opera Colophonem imposueris dissertationibus tuis de hoc argumento. Quamquam Groningæ esse intelligam Scokium (Spokium nuncupant alii quod Belgis spectrum notat) qui iis, quæ de Funere Hellenistico, & Ossilegio scripsisti, repositurus est librum adversus Vespillonem. Vel inde maledicentiam hominis vides, si fortasse antea te fugerit. Sanè vulgo omnes ex iis, quæ hactenus divulgavit, ita arbitrantur, in calumniando non minus esse impudentem illo ipso, cujus caussam suscepit. Sed vide sæculi stultitiam. Sic fertur, cogitari Franckeræ de substituendo Professore Theologo in locum ὁ μακαρίτης Vedelii. De compluribus jam esse sermonem, ac in his etiam nomen esse Scokii. Spero, quanquam graves peccatis nostris pœnas commeremur, nondum tamen ita exosas Deo esse Academias fœderatæ Belgicæ, ut tam nobilis Sparta huic committatur. Nosse desidero, multumne affuturus sit à sententia tua, qui existimet, dum superessent Apostoli, & ab his missi, quos & ipsos Apostolorum nomine dignabantur, penes eos fuisse quandam ὑπεροχήν· iis verò defunctis Ecclesiam vidisse, requiri, ad schismata cavenda, ut penes Presbyterium esset quidem gubernatio Ecclesiæ: sed in hoc ipso emineret is, penes quem foret Presbyterorum προεστώς, quique propterea singulari notione, Episcopus sit nominatus. Hoc eo scribo, quia nulli cordato placet illa ἰσονομία, quæ in nostris obtinet Ecclesiis. Quæ super eo sententia fuerit soceri mei Junii; quæ item necessarii ac propinqui mei Francisci Gomari, probè adhuc memini. Neuter Anglicanam Ecclesiæ gubernationem per Episcopos improbabat. Scio etiam, illam à Festo Hommio apud Anglos Theologos in Dordrechtana Synodo longè prælatam formæ regundi quæ his obtinet locis: ubi quantæ sæpe in classibus contentiones sint, quanta item ἀταξία, malim ex aliis intelligas, modo curæ sit nosse, quod vix arbitror. Hoc malum magnam partem tolli posse existimo, si Presbyterium habeat suum προεστῶτα, cujus authoritate multi pervicaces, præsertim homines adolescentes, typho plurimum inflati, melius compescerentur, quam in ista sit ἰσονομία. Nec quia super eo judicium tuum exposcebam, eo abstrahere animus est ab iis, quæ publico paras, ut orbis literati desiderio satisfacias. Dabitur, spero, super eo colloquendi locus, simulac occasio erit tibi ac uxori optimæ, excurrendi ad nos: de quo nihil superioribus scripsi literis, quia & te arthriticum intelligebam, & uxor item veteri morbo laborabat. Nunc illi meliuscule est; nec ei minus jucundus erit vester adventus, quam mihi exoptatus. Cum proximæ tuæ literæ redderentur mihi, rogabat conjux, an jam ▪ te scripsissem. Annui: Tum illa; Scin', me jussu tuo, adservare duos fasciculos D. Salmasio inscriptos? Unde, inquam, illi nobis? Nescire se ajebat, nisi quod de altero ex Suecia putaret. Et jam annum esse & ultra fortasse quod accepissemus: nec tibi mitti potuisse, quod singulis te mensibus exspectaremus. Ita mihi memoriam refricavit. Mitto igitur, quod ante octiduum missum oportuit; & simul literas, quas filius Isaacus Lutetiæ Parisiorum transmisit ad nos ut tibi redderentur.

Amstelodami, secundum Stylum Julianum postr. Kal. Jan. anni hujus cIↃ IↃ C XLIV quem tibi ego, conjux conjugi, liberi liberis, imo omnes omnibus vobis felicem ac prosperum exoptamus.

Nob. & Amplitudinis tuæ cultor,

G. J. VOSSIUS.

DCLXIV.

Georgio Ratallero Dubletio,

Curiæ Supremæ Senatori.

Epistola familiaris.

Nob. Amplissimeque Dubleti,

INtelligo Nicolao Matthæi van Hulter litem adversus Arentium (sive Aquilium vel Arnoldum) Matthæi F. Boosch. nec aliud jam superesse, quam quod revisionem vocant; te vero in iis fore, quibus incumbet rem judicatam recognoscere. Postulatum igitur ab amico, ut vellem hoc negotium tibi commendare, quò (quod in omni te facere negotio constans est fama) in hac etiam controversia facere ne graveris: hoc est, ut ne molestum ducas totam caussam introspicere. Litis naturam nec scio, nec laboro nosse. Sed quia postulatum hoc mihi non iniquum videretur, nolui vim facere naturæ meæ, quicquam ulli denegando. Præsertim quandoquidem in iis, qui hoc à me exposcerent, communis foret amicus Jurisconsultissimus Gulielmus Grotius, cujus caussa omnia volo. Et fortasse ab hoc illud consilii datum van der Hultio; de quo ut inquirerem tanti non putavi. Amicas ab viro amico, Clarissimo Riveto, literas accepi, quibus perhoneste judicium fert de transmisso opusculo. Multaque adjungit de affine suo Petro Molinæo, nempe eo, quod scire averem, quid de ejus foret valetudine. Tandem ista subjungit: —— Gratulor tibi reditum Isaaci tui Lutetiam Parisiorum, quem Savavius amplissimus ad me scribit venisse opimis onustum spoliis ex illustriss. Bibliothecis, quæ postea in usum literatorum sit liberaliter sparsurus. Deum precor ut eum tibi restituat gratia sua cumulatum, & ab omni superstitionis contagio, quod in Italia, & locis similibus grassatur, planè liberum. —— Huic Riveti voto planè applaudo. Interim illud de *locis similibus* leviter me ussit. Suspicor quippe eo cogitationem retulisse, quod nunc in ædibus agat Illustris Legati Suevici: scio enim probe, quam animo semper ab eo fuerit adverso, simulac pedem posuit in his terris. Simulac igitur rescribendi fuerit occasio, vel potius tempus, tribus verbis hunc scrupulum eximere adnitar. Et ipse coram plenius faciet filius. Nam summum intra tres menses se nobis affore confidit. Hoc ego & uxor vovemus, & tu scio nobiscum, amice optime maxime: quem Deus ut diutissime salvum & sospitem conservet precari semper soleo, ac quasi novo hoc Anno, ex consuetudine veteri impensius mihi faciendum existimavi. Scribebam Postr. Non. Jan. Sed si Grotius noster paulo lentius ambulabit, ipsis Kal. Jan. Stylo Gregor. possis recipere literas. Sed non tanti istoc ut ineunte Anno hoc votum intelligas.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DCLXV.

DCLXV.

Viro Clarissimo,

Joanni Frederico Gronovio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Libellum de Sestertio eximiè laudat, reciproci muneris loco bipartitum de Genere & Annis Christi opusculum mittit.

QUam gaudeo de munere tuo, molem si libelli spectes, minuto; sin fructum, ingenti. Ita multa bona de Sestertio, obiter etiam de aliis doces vel doctissimos; in his etiam heroas illos Budæum, Hottomannum, Scaligerum, & tot alios in Rep. literaria principem obtinentes locum. Gratulor ingenio tuo; gratulor urbi vestræ, imo orbi, quando ut voce urbem, sic orbem calamo doces. Deus diutissime te conservet, præsertim seculo hoc ad barbariem non sensim eunte, sed gradu adeo præcipiti grassante. Quæ eo fidentius scribo, quia nihil periculi est, ne sermo cujusquam inflare possit, quando non minus modestiam mirari soleo quam ingenio acri acre additum judicium, & utrique raram eruditionem, & multijugam. Utinam à publico munere amplius tibi otii sit, quo propediem frui liceat aliis etiam quæ primus docebis. Hoc vere pulchrum est, postquam multi adeo exscriptores potius quam scriptores esse cœperunt. Mitto ad te literas filii quas Lutetia Parisiorum exaravit. Simul etiam aliquid nostri, opusculum bipartitum de Genere & de Annis Christi, imo & tria addidi exemplaria, quæ, quibus tradi velim, inscriptio testabitur. Miror interdum tot bona prodire à Gymnasio vestro, cum minora quædam Academiæ præstent. Nec dubito, quin amplissimum urbis vestræ senatum hoc magis magisque accendat ad bene merendum de vobis; qui urbis (jam ab eo tempore illustris doctrinarum studiis, quo sinu suo fovit immortale seculi sui decus Erasmum) nomen honoremque per orbem longe lateque diffunditis ingenii ac doctrinæ monumentis. Plurimam dices salutem, tum lectissimæ conjugi, tum Collegarum iis, quibuscum mihi datum coram colloqui, & quorum scriptis frui licuit. Theologo Diestio, Jurisconsulto Christenio, Philosopho Hendortnio, cui significabis accepisse me jam à Doctore Fontano etiam usui illi nos ejus in naturali Scientia labores.

Scribebam Amstelodami, Post Kal. Jan. Stylo, quo uti vos arbitror, Juliano. Anno partæ salutis. CIƆ IƆ C XLIV. quem tibi & conjugi, imo & Clarissimis Collegis faustum & felicem precor.

DCLXVI.

Ejus suffragium in Genealogicis suis Controversiis sibi gratulatur. Antiquitatis commendatur studium.

Vir celeberrime,

ACcepi præstantissimum munus tuum, quod eo mihi commendabilius est, quia id à manu tua habeo. Fecisti sane, ut cujus eruditioni omnia summa hactenus tribui, ejus etiam humanitatem ac benevolentiam deprædicare debeam. Serius verò vices scribendi ad te occupandas censui, ut spatium haberem lucubrationes tuas evolvendi, quæ diffusam lectionem, raram eruditionem, & subactissimum judicium, adeoque characterem tuum ubique referunt. Gratulor mihi cæteroquin, quod pleraque quæ de Genealogicis Controversiis, & Anno Natalitio in dubiis meis annotaveram, suffragio tuo comprobari videam. Quod ipsum non parum me in eâ, in quâ hactenus fui, sententiâ confirmat: Dissertationem tuam de tribus Symbolis summa cum voluptate etiam excussi, ubi ea nos doces, quæ nondum animadversa à viris etiam eruditissimis fuere. Nosti verò ipse melius omnibus, in argumentis id genus varia occurrere, in quibus licet ἐπέχειν, propter multa veterum dicta, in quibus non usquequaque sibi constant. Antiquitatis studium meritò a te commendatur, & eruditis omnibus commendatum esse debet, modò summa semper primæ antiquitatis habeatur ratio, & ad eam revocentur secula omnia sequiora; Quod & tibi ita videri certus sum. Nobilissimum Salmasium reducem habemus, & ab ipso habebimus propediem varia opera eximia, quæ affecta hactenus reditum Authoris, & ultimam manum exspectarunt. Nihil nisi magnum & inusitatum ab utroque vestrum nobis & orbi literario polliceri debemus. Vale, Vir Celeberrime, & me ingentem eruditionem tuam suspicere, & Vossiano nomini, cujus summa ubique meritò Claritudo est, devotissimum esse persuasum habe. Scripsi εἰς τάχος.

Lugd. Batavor. Idib. Januar. CIƆ IƆ CXLIV.

Tuus omni cultu & officio,

FREDER. SPANHEMIUS.

DCLXVII.

Silentium excusat. Gratias pro quodam munusculo habet. Ejus valetudinis curam gerit. Epigramma in Clepsydram.

ELige sis, Vossi Amplissime, socordiæ ne hoc silentii imputatum velis an occupationibus quarum in perpetuo me rotatu & conflictu versari scis cum Politicorum, tum Aulicorum, item & præcipuè Militarium. Quidquid sit, fatale fuit, Barlæum, semel mihi elapsum, denuo inter nos commeare, ne quid à me literarum traderetur, nisi tam amica manu. His omissis, gratiam habeo & referre velim, de munusculo imprimis grato; docto denique & præstanti, ut sunt tua; sine fuco dicam, supra seculum omnia & ejusmodi, ut cum esse tu quidem desieris, paucis animus sufficiet talia aggrediendi, nemini vires exequendi. Perculisti me vero, mi Amice, adversa valetudine quacum te tres totos menses conflictatum nuncias. Absit, absit ingenti animo ægre ut sit in hoc tugurio! Neque vero dejici te pateris, qui in ipso corporis languore tantæ rei manum mentemque adjeceris. Macte, mi senex, hoc vigore & stando quidem tu, id est hoc agendo quod agis non deest na. Differ autem hoc & protolle, quantum potes, si Patriam, si tuos, & in his me amas, qui te integerrimo affectu;

Hagæ Comitis, Non. Februar. CIƆ IƆ CXLIV.

Tuus,

C. HUGENIUS.

Narrabam hodie Barlæo epigrammatia mihi hac nocte excidisse, quorum numeros non verba, tenerem. Occurrit unum commode quod cum ad ætatis fluxum & senii quasi τεκμήριον spectet; ecce hic adscribo, ut vel rideas, si tanti est, quæ in incendium hoc nostrum properè lusimus. Barlæus secum portat.

IN CLEPSYDRAM.

Verto vitrum? versa redeunt ad munia stilla:
Quisquis heri liquor hac transiit, hic hodie est.
Dicite, queis summo jam descendentibus ævi
Monte parit primas ultima bruma nives.
Vespillo non esurias, si fata senecta
Clepsydram dederint vertere cuique sua?

DCLXVIII.

Pro litterario munusculo gratias persolvit Ἀντίδωρον de Judæorum legibus forensibus promittit.

Vir Præstantissime,

POstquam D. Warnerus, unà cum pristini favoris testimonio, à te donum eximium mihi obtulisset; iter meditabar ad amicos Amstelodamenses, quibuscum, partim meo, partim aliorum nomine, expedienda erant negotia. Verum aliis curis iter remorantibus tandem læso pede impeditus, consilium mutare necesse habui: adeoque quam ore gratiarum actionem cogitabam, scripto consignare fas fuit. Siquidem limatum & eruditum scriptum tam multa me docuit, docetque, ut meritò ingratus habear, ni id apertè fatear, & saltem gratitudinem pollicear. Jam demum verò agnosco, doctum eum demum censeri, in quo omnium scientiarum genera est invenire; unam atque alteram scientiam, licet exactissimam, non perficere eruditum virum. Quam se mutuò provehunt disciplinæ, si in una mente unam sedem fixerint; & ibidem de gloria certent! Sed quia rarò fit, rarò hujusmodi orbis lumina conspiciuntur, qualia Scaliger, Salmasius, Vossius aliique paucissimi; quorum scripta ubi lego, & relego, cum summa voluptate, maximam percipio utilitatem, neque etiam satietas me unquam tenet istorum librorum, qui abundantia sua, semper nova præbent fercula, quæ famem exasperant. Ἀντίδωρον, spero, initio æstatis accipies; at dissimillimum muneri, quo me beâsti; dissimillimum inquam valore & materia ipsa; quippe in quo Judæorum Leges forenses novo codice, puta, secundo cum Romanis confero: Humi serpens, & mediocribus insudans, cum nonnisi summa meditemini, interim eo animo sumo, quod vobis etiam placeam, meaque grata esse & fore confidam. Vale amicorum decus, & salvebis cum tua dilecta liberisque à nobis omnibus, imprimis ab eo qui permanet.

Lugd. Batavor.
5 Kal. Martii,
anno peractæ
salutis 1644.

Virtutum & eruditionis tuæ admirator,

C. L'EMPEREUR.

DCLXIX.

Epistola familiaris argumenti.

Salve Vir Clarissime & Præstantissime,

ETsi multo gratissimæ mihi fuerunt literæ tuæ, quas Nonis Novemb. anni 1642. datas mense demum Augusto anni superioris accepi, rescribere tamen adhuc distuli, partim quod non esset, de quo scribendum videretur, partim quod Isaaci tui, vel nostri potius, literas expectabam, quibus me de itineris sui processu exituque certiorem faceret. Sed quoniam ille nostri omnino oblitus videtur, *Aio* certe locuto litare, quomodo Lipsius noster ajebat, parum pensi habet, nolui hanc tui salutandi occasionem amittere, quam mihi offert Nobilissimus & literarum amantissimus juvenis, Eques Danus, qui has tibi reddet, vivæque epistolæ fidem de præsenti vitæ meæ statu distinctius omnia narrabit. Ipse quid rerum geras aut moliaris, scire quidem studeo, recteque omnia esse magna cum voluptate accipiam; nec tamen propterea te ullam temporis partem seriis tuis subtractam mihi expensam ferri postulo, cum satis mihi sit, ex Isaaci literis de vobis quæ velim cognoscere. Tu fac ne cessare eum patiaris, utque illis Pervigilii verbis subinde aures ei personent,

Perdidi vocem tacendo, nec me Phœbus respicit.
Sic Amyclas cum tacerent, perdidit silentium.

Pieruccius noster, Pandectarum publicus jam interpres, utrique vestrum plenissimam amoris & officii salutem verbis suis adscribi petiit, quos & ego ex sententia rem gerere ac valere precor ac voveo.

Patavii, ad diem
12 Mart. 1644.

Tui amantissimus & observantissimus,

GASPAR SCIOPPIUS.

DCLXX.

S. P.

Quædam historica ejus censuræ subdit, additis aliquibus à Calixto disputationibus.

COnstitueram equidem, Vir longè clarissime maximeque, literis meis nunquam tibi molestus esse; ut tamen nunc tandem aliquando veniam polliceri mihi ausim apud te, facit eximius tuus erga me favor, quam ne apud illos nostros quidem dissimulâsti qui in transcursu tantum te salutarunt. Tum vero officii mei esse judico saltem semel manu & scripto testari, me esse inter singularis doctrinæ ac virtutis tuæ admiratores ac cultores unum è multis. quod uti tibi persuadeas, est profecto quod etiam te atque etiam rogem. Ejus rectius testandi ergò nunc mitto quæ elapso anno edidi historici argumenti. In quo genere quoniam te primum æstimo, tuæ censuræ unice omnia submitto. Haud diffiteor procul à meo munere & vitæ genere, (ut qui totus praxi Medica occuper) esse quicquid istuc est studiorum, sed protractus sum invitus in hanc scenam, ab iis qui novis artibus clarissimæ veritati nebulam objicere in laude collocant. Calixtus noster longam tibi vitam ac vegetam senectutem juxta mecum precatur: mittique per me voluit tibi disputationes quas proxime habuit de Transubstantiatione & visibili Ecclesiæ Monarchia, quas totidem ejusdem argumenti haud multo post sequentur. Haud dubito non ingratum fore munusculum hoc profectum ab homine ut tui studiosissimo, ita ejusdem tecum in sacris negotiis sententiæ, hoc est, animi Ecclesiasticæ concordiæ cupidi, cujus (proh dolor!) hodie sunt paucissimi. Vale Vir optime & maxime, & me porro benevolentia prosequere.

Helmstadii,
cIɔ Iɔ C XLIV,
17 Martii.

Tui cultor,

HERM. CONRINGIUS.

DCLXXI.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius.

Calpurnii Pisonis liber de Continentia Veterum Poëtarum, Parisiis in Cœnobio S. Victoris an adhuc lateat, nosse avet.

REtulit mihi multa de singulari humanitate tua Nobilissimus Blitterswicius, Scabinus Bruxellensis, Erycii Puteani, amores; petiit verò ut ad te mitterem versiculos quosdam partim Latinos, partim Gallicos. Hæc sola nunc scribendi occasio fuit, quod alioqui occupationes vix sivere, defuncto hesterna die Jacobo Laurentio Ecclesiaste, & qui gemino Libello Illustrem Grotium impetivit, ac fortasse memineris te cum eo prandisse aliquando domi meæ. Hunc Collegam habui in cura Scholarum; quæ præcipua est in examinicante Pascha, atque iterum senis post mensibus. Filius Isaacus σὺν θεῷ intra mensem unum aut alterum affuturus nobis. Literas tuas accepisse video, iisque magnopere gavisum. Hesterna die in manus meas, nescio

nescio qua occasione, incidebant Merulæ in Ennium Commentarii, ac quidem locus iste ubi ait, plura se adferre fragmenta, quam ab Hieronymo Columna factum. Ea se habere ex Calpurnii Pisonis libro de Continentia veterum Poëtarum, viso sibi Parisiis in Cœnobio S. Victoris. Non semel, multis abhinc annis, sed frustra semper, alios de hoc opere rogavi. Nosse igitur etiamnum aveo, utrum adhuc ibi lateat, an fortè jamdudum lucem viderit. Gratum erit id ex te cognoscere: Sed imprimis quo pacto nunc valeas, & domus universa. Nunc tamen rescribi velim, nisi cum non alia distinebunt. Uxor mea paullo nunc melius habet.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xliv.
xi. Kal. Aprilis.

DCLXXII.

Cl. Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Commendatitia.

QUi hasce defert literas filius est Ludovici Crocii S. Theologiæ Doctoris, ac Professoris primarii in Illustri Bremensium Gymnasio, eademque in urbe Ecclesiastæ disertissimi. Cum hoc ejus parente jam ab eo tempore, quo Dordrechti Synodus fuit, amicitia mihi haud vulgaris intercessit. Id enim & viri eruditio & integritas mereri visa est. Quanquam non ignorarem esse complures, non optime affectos, quod in Synodo Dordrechtana, mollius aliqua interpretaretur: uti & in Calvino. Sed de isto non est nunc agendi locus. Hujus filius, quem ob probitatem, eruditionem, & quia φιλομαθὴς, amo, jam ante menses plusculos à me petiit, ut si quid ad te scribere vellem, ad se mitterem, quod literas de manu in manum tradendo occasionem haberet videndi & affandi tui. Ego promissi mei oblitus id facere neglexi. Merito igitur suis literis aurem vellit. Nec erat, quod scriberem. Quid tu? Suffecerit hoc tempore & morem gessisse adolescenti, & simul gratificaturum parenti. Quem scio ingentis nominis tui, non amatorem modo, sed admiratorem etiam cultoremque.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xliv.
viii. Kal. Aprilis.

DCLXXIII.

Ejus opera maximi facit. Commendat illi Pagninum, filium. Ipsius quoque judicium de sua Amaltheâ Onomastica requirit.

Excellentissime Domine,

NOstræ antiquæ familiaritatis tesseram bonis avibus, sub auspiciis magni Molini olim initæ, fractam deprecans coram tuo Isaaco filio Lucæ, juvene eruditione modestiaque singulari eam interpolandam curavi, eique ad te literas mittendas tradidi, quarum responsionem adhuc desidero. Juvenem illum tui vivam imaginem præ se ferentem, eâ, quâ potui, humanitate sum prosequutus, quem iterum Lucam petiturum summis votis opperiebar. Sed spe frustratus, en iterum ad te literas exaro amoris, & observantiæ in te meæ testes locupletissimos. Te semper veluti numen literatum colui, tuaque typis edita exosculor, veneror. Rhetoricam, Grammaticamque tantum habui; si quid præterea in lucem editum, cura ad nos perferendum.

Hujus epistolæ lator erit Sanctes Pagninus adolescens indolis præstantia, natalium splendore, modestiæ dote præclarus, nepos magni illius Sanctis Pagnini sacræ Scripturæ interpretis, ubique terrarum notissimi. Istam petit urbem, negotiis operam navaturus. O quam vellem hunc tibi de meliori nota commendatum! Tuo patrocinio, clientelæ tuorum filiorum trado, addico. Hic à patriâ non degenerabit claritate, & probitate. Huic, obsecro, responsionem, literasque tradas ad me: illæ non aberrabunt. Operum tuorum Indicem mitte, vel si quid habes levi manu promulgatum illi trade; tua enim mihi aurum coronarium, tuæ literæ ad me exaratæ in Cimeliarchio repositæ servantur. Te numen & lumen passim deprædico. Quare te obsecro, ut tui cultorem benignus respicias, tuis responsis digneris.

Amaltheam Onomasticam jam diu in lucem edidi; bonis avibus? ignoro. Tuum de ea judicium opperior, quod semper in me benignissimum sensi in Polymathia, quam auctam, & Amaltheam etiam, ex unis geminas factas video. Quid si per te ibi typis recuderentur? Sublimi feriem sydera vertice. D. Isaacum filium, si ibi tecum, meo nomine salvere jube. Ille saltem mihi tuo nomine rescribat. Tibi denuo ex animo commendo Pagninum, meque tuo patrocinio singulari. Deus te fortunet ad Pylios annos.

Lucæ, Non. Apr. 1644.

Eruditioni probitatique tuæ ex asse mancipium,

JOSEPHUS LAURENTIUS.

DCLXXIV.

De quibusdam cum illo conferre cupit, in ejus Genealogia, & tempore nativitatis ac passionis Christi contentis. Commendat ipsi Polonum quendam. Theologiam suam Biblicam pollicetur.

Clarissime Vir, Amice & Fautor exoptatissime,

DIssertationem tuam geminam, de Genealogia & tempore Nativitatis & Passionis Christi, à te donatam mihi, gratissima manu ac mente accepi: & ut legi, miratus sum summam in antiquitate experientiam, ac Nestoris annos tanto authori precatus sum, ut ex tanta experientia complures ejusmodi tractatus, in Ecclesiæ commodum, protruderentur. Quàm vellem de nonnullis illius Dissertationis tecum conferre, nisi molestum tibi esset: Sed accipe hæc pauca. Quæ de Panthere affers, non parum me erudivere. Est inter Judæos liber blasphemus, Sepher Tholedoth Jesu inscriptus, quem olim descriptum habui, sed D. Buxtorfio concessi, eo quod publicationem ejusdem cum Notis promitteret: in illo, memini me à D. Buxtorfio audire, Petri filium ex adulterio Mariæ fingi Jesum; hinc suspicabar Petri nomen esse פנטר, pro פתר, quum soleant Dagesh in Nun resolvere alicubi Chaldæi: Buxtorfius affert nomen פנטירא in Lexico Chald. Rabb. Thalmudico, ibique allegat eundem libellum תולדות ישו: sed apud neminem ex Scriptoribus Christianis illud nomen inveniri scribit, quam apud Damascenum; id quod video, ex Dissertatione tua, aliter se habere, quum & Epiphanius, & Origenes, hoc habeant. Porro, in assignanda causa festi Natalis Christi, constituti in Decembrem, miror a te non fuisse additas duas alias, quas observavi. Prima est ex Joh. III. 30. Illum oportet crescere, me vero minui. Verba sunt Johannis Baptistæ, de Christo. Hinc Johannis Baptistæ festum in Solstitium æstivum, quo incipiunt decrescere dies, Nativitatis Christi in hybernum, quo crescere, constitutum videri possit: ut insinuat alicubi Prudentius, si recte memini. Altera est, quia mense Decembri celebrabatur festum Matris Deorum; cui surrogatum festum nati filii Dei; idque pia, ut loquuntur, fraude; quam & tu ipse alicu-

alicubi insinuas, de Christi mense dieque natali, Thesi III. Hæc nunc sufficiant, ne te cæteroqui satis occupatum obruam. Cæterum.

Qui has tibi offeret, doctissimus juvenis, Polonus est, Rutgerus Hermannides, olim meus convictor, nuper in Gallia magnis rebus adhibitus, nisi mors Richelii intercessisset. Philosophiæ ille ac Theologiæ hactenus operam dedit, quidque profecerit in sermonis elegantia, tu ipse rectius judicare poteris. Patriam hoc rerum statu repetere vix audet: & sunt, qui tantum ingenium hic detinendum, atque majoribus aptandum, judicant. Id vero, si fieri debeat, scio, nullum se in Hollandia certiorem atque promptiorem commendatorem aut promotorem inventurum, Clarissimo Vossio. Hoc igitur nomine eundem tibi commendare volui, ut sive Pædagogia aliqua inter Mercatores vestrates, (aut Proceres aut alios) requiratur, sive Rector Scholæ, aut Professor alicubi petatur, sive quocunque alio modo, eum commendes, quo vel sumptus studiorum continuandorum tolerare, vel talentum creditum rectè locare possit. Non dubito, ingenium hujus juvenis ipsum tibi placiturum, vel nemine commendante. Quocirca confisus humanitate & benevolentia tua, abrumpo; & ut me amare pergas etiam atque etiam rogo. Vale. Deus te diu nobis incolumem præstet.

Dabam Daventriæ, an. 16 4. 6 idus Aprilis.

T. Cl. observantissimus,

HENRICUS à DIEST.

Jusseram Jansonium tibi offerre meo nomine Theologiam Biblicam, nuper à me editam. Eam si necdum acceperis, procurabit, qui has tibi offeret, Rutgerus Hermannides.

DCLXXV.

De Monachorum tonsura nonnullos Auctores officiosè transmittit.

Nobilissime Salmasi,

Pene altera elapsa est hebdomas, ex quo non satisfacio expectationi tuæ. In causa, præter cætera fuit, quod demum die hesterna comparare mihi potui Arcudium. Nihil occurrebat, quod magnopere juvare possit præter illa p. 612. Mittendum tamen putavi, quia negligenter satis lustrassem. Addidi Hospinianum de Monachis, qui fuse de tonsura rasuraque. Item Altenstangii Lexicon propter scholasticos quosdam, quos advocat voce Tonsura. Etiam Galenum Westcapellum, qui aliquid habet tum in Commentario de Sacerdotio Christiano, cap. 6. fol. 72. & seq. tum in Originibus Monasticis cap. 22. p. 137. & 138. a. Præterea Collectanea Espencæi, propter Concilia. Eorum loca index suggeret in tonsura. Video & quædam habere Cornelium à Lapide in 1. ad Corinth. cap. 11. præcipue ad vers. 6. Sed mittere neglexi, quia nihil haberet Bellarmino & aliis indictum. At ut constaret melius, quo pacto à nostris jam occursum sit Bellarmino, misi quæ adversus eum Junius & Sutlivius Anglus scripsere, cum tarde adeo de Arcudio negotium procederet, raptim quædam de argumento istoc epistola sum complexus: vel hoc fine, ut videres, quam multa in hoc argumento me fugerent. Tanto jucundius erit proficere ex tuis, quibus orbem instruis universum. Iterum vale.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

Cum viderem cistellam plurium esse librorum capacem, ac scirem Bellarminum te habere, ejus loco volui mittere Gregorium de Valentia hominem doctum, & quem acuminis ergo Bellarmino Hieronymus Zanchius soleat præferre. Videbis & ab eo veterem crambem reponi.

DCLXXVI.

Illustrissimo Viro,

Hugoni Grotio.

Bombardarum antiquitatem & usum investigat, locumque aliquem Grotianæ dissertationis (de Origine Gentium Americanarum) emendatum cupit.

Illustrissime Domine Legate,

Magna cum voluptate legi, quæ reposuisti obtrectatori. Eamque dissertationem tuam recudere parat Blauwius. Cæterum metuo ne alicubi, vel Amanuensis tui, vel Typographi incuria, pro *octogesimo*, irrepserit *octavo*. Locus est, ubi agis, de usu Bombardæ apud Venetos; unde acceperint Turcæ. Paginam exprimerem, nisi exemplar meum Blauwius haberet. Historia sic habet.

Anno 1354. Bertholdus Monachus reperit Bombardas, sic Hieronymus Ziglerus in Illustrium virorum historia.

Anno 1357. Lovanienses Bombardis adversus Flandros usi, eosque duodecim habuere, ac Donderbussen appellarunt. Sic Petrus Divæus in rebus Brabanticis.

Anno 1360. Lubecenses præparasse eas è Chronico Slavico, probat in Geldricis suis, Isaacus Pontanus. Idem Chronicon à Lindembrogio subjunctum Adamo Bremensi.

Anno 1374. Hollandi iis usi in oppugnatione Gildemburgi, temporibus nempe Dom. Jacobæ. Verba Chronici (quod hactenus ineditum filius Matthæus habet) sic sonant.

Anno 1378. vel 1380. Veneti primum usi, contra Genuenses, in conflictu ad fossas Clodias. Unde & Itali tum primum inventas credidere.

Sanè Guido Pancirolus, de Novis repertis, Lib. 11. Tit. x. sic scribit: *Tormenta illa bellica, quæ Bombardæ dicuntur, inventa fuere à Germano quodam, circa Annum Christi*, 1378. *Eaque prima usurpata fuerunt à Venetis, cum Genuensibus ad fossas Clodias confligentibus, quos hi suo conabantur subjicere dominio.*

Sub Urbano Octavo, Anno 1380. repertam ait Platina.

Nempe quia Veneti, Anno 1378. & 1379. vel juxta alios 1380. usi sunt, eam tum demum repertam, uterque Italus prodidit. Interim illud extra controversiam manet, Venetos si non Anno 1378. saltem 1380. jam usos esse. At ante Annum 1354. repertam nemo putarit, nedum tum Veneti acceperint à Germanis. Quare existimo, ubi nunc est, pro *millesimo trecentesimo octavo* in Autographo fuisse, millesimo trecentesimo octogesimo, ac sic reponi debere, cum dissertatio recuditur.

Utrum responsurus sit latius, tantum abest ut sciam, ut non arbitrer adhuc dissertationem tuam vidisse. Est hic juvenis eruditus, discipulus Petavii, antea Minorita, qui Libellum edet de eodem Argumento; sed hic contendet Americanos esse à Phœnicibus. Nempe ut quemadmodum Carthago eorum colonia & Gades, bonaque pars Hispaniæ possessa, ita & hi Americam tempestate, vel aliter, fuerint delati. Pro se afferet, quæ de Atlantide Plato, & alia ex Aristotelis auditionibus mirandis, Diodoro Siculo, Plutarcho. Sed suam sententiam dicet; alios non nominabit, nec refellet.

DCLXXVII.

DCLXXVII.

Johanni Cocceio

Viro Clariss.

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Theologicam in Academia Franekerana professionem ipsi gratulatur: pro insigni commentariorum in Jobum munere gratias agit, suos de genere & annis Christi libellos munusculi loco mittens.

Reverende ac Clarissime Cocceie,

Maximâ voluptate affectus fui, quando intelligerem te in Illustri Frisiorum Academia constitutum Theologiæ Professorem. At quamquam tuo etiam nomine maximopere gauderem, eo quòd te digna tibi Sparta obtigisset; magis tamen publico nomine lætabar: partim videlicet quia in te concurrere viderem in aliarum etiam scientiarum doctrina, insignem Orientalium Linguarum peritiam, in qua parte non paucos novissem valde imparatos: partim etiam quòd te alienissimum semper judicassem à malo, etiam sacri ordinis viris nimis familiari, immodestia dico, quam pejus odisse oportebat quam sullo ululam. Utinam hac in re sequerentur potius exemplum magni soceri mei Junii: à quo Christianam illam lenitatem animi summopere scio omni vita fuisse commendatam, etiam postremis sermonibus, quos habuit cum Præstantissimo Præceptore tuo Martinio. Equidem operam dedi semper, ut ab illa maledicendi aliis prurigine, quæ verè pestis est Ecclesiarum, immunis forem, & si non satis caverim, semper perire ea scripta malim, quibus deliquerim, quam in mei opprobrium ac posterorum damnum vivere. Magnas vero atque adeo ingentes tibi gratias ago pro illustri munere, quo ornatum ire voluisti, & me & bibliothecam meam; factum præclare, quod potissimum volueris operam ponere in operoso ac difficili Jobi volumine. In quo multa adeo etiam doctissimis hactenus negotium solent facessere. Ne dubites, quin orbis literatus semper tibi sit gratias acturus, quòd toties tenebras dispellas Phœbeâ illa lampade ingenii & eruditionis tuæ. Deus, mi Cocceie, longam tibi vitam & valetudinem prosperam largiatur, ut diutissime similes gignas fœtus, qui te meliores ad sedes translato, non desinant pro te apud posteros loqui. Vellem aliquod ad manum fuisset ἀντίδωρον, quo possem affectum testari; sed cum id non possem hoc tempore, ne is qui tuos mihi attulit commentarios auro contra non caros, vacuus prorsus ad te rediret, misi libellum, an libellulum dicam, de genere & annis Christi. Et tamen dubitabam, an non jam ante cuipiam dederim tibi deferendum; facilè enim istiusmodi minutiarum obliviscor; sed id si factum, bene est, quòd virtus doctrinaque tot tibi conciliarint amicos, quorum facile aliquis à tam bona manu accipere dignabitur. Majus vero aliquid deinceps expecta. Plurimam à me salutem dicito Collegis, summis viris Collegis tuis ornatissimis, Maccovio, Cloppenburgio, Pynakero, Lindio, Winsemio, Schottano, ac tanto impensius, quantoque nostri amantiorem putabis.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXLIV.
pr. Non. Majas.

DCLXXVIII.

S. P.

Epistola familiaris argumenti.

Vir Clarissime & Doctissime, Amice & Collega observande,

Petiit à me D. Rosayus ut ei ad te viam aperirem. Vir est elegantis ingenii, promotus Doctor Medicus, in Mathematicis & aliis Philosophiæ partibus bene versatus. Quid quærat vel optet, ipse tibi exponet. Si possis eum in suo proposito juvare, non conferes beneficium in ingratum aut indignum. Scripsi ad D. Casaubonum, eique gratias egi pro munere, quod ipsius nomine à te accepi. Nunc tibi & D. Matthæo filio tuo gratias ago maximas pro tertia parte Historiæ, quam mihi ipsius nomine, reddidit D. Senator Dubletius. Adfuit mihi hodie Doctor Forbesius autor Lucubrationis cujus primam partem tibi communicavit Elzevirius. Ipse Amstelrodamum se confert, ut cum Typographis agat; habet enim tertiam partem absolutam. Te inter primos salutaturus est, & dignum judicabis tua admissione & benevolentia. Affinis meus Molinæus adhuc cum diuturno illo morbo conflictatur; subinde tamen aliquas Conciones habet, cum ea judicii lima, quæ nihil redolet morbi. Misit huc Philosophiam suam, id est, præter Logicam, Physicam & Ethicam, eadem Methodo brevi & perspicua. Expectamus hic D. Salmasium, cum Epistola de Coma, quæ valde comata est, quia cum promisisset unum folium, excrêvit ad octodecim vel viginti. Reliqua ipse tibi indicabit. Nos hic valemus, Deo gratiæ, tibique & tuis omnia fausta expetimus.

Rapt. v Id. Majas, CIↃ IↃ CXLIV.

Tuus omni affectu & officio,

ANDREAS RIVETUS.

DCLXXIX.

Quosdam in se insurrexisse queritur. Aliquot Exercitationes contra Pontificios promittit.

Clarissime & eximie Vir, Domine & Amice plurimum honorande,

Literas tuas, unà cum adjuncto librorum tuorum eruditissimorum dono, scriptas XV Kalendas Quinctilis, anno CIↃ IↃ CXLII, hoc demum anno IV Kal. April. accepi. Miror, ubi tam diu delituerint; nec ipse minus, sine dubio, miraberis. Ante annum & quod excurrit, proficiscebatur ad vos quidam meorum familiarium, Mauritius Bonerus. Ei nonnulla ad te perferenda tradideram, quæ an reddiderit, nondum me docuit. Credo literis ejus idem contigisse, quod tuis; & forte adhuc è latibulo alicunde advolaturas. Pro munere autem illo tuo, si quantas meretur, aut quàm acceptum fuit, tantæ agendæ sint gratiæ, fateor mihi verba defore. Imprimis verò animi tui candorem & moderationem cum summa eruditione conjunctam veneror. Has tibi reddet Nobilissimus juvenis Johannes Christianus à Boineburg, dignus sanè, quem tuâ benevolentia complectaris. Hyemem quæ præteriit, apud nos hic exegit, commendatus quidem à Serenissimo Principe Ernesto Saxoniæ Duce, sed à suâ ipsius virtute & discendi cupiditate longè commendatior. Quali latratu artifex novus, qui à nobis ad partes transiit, & apud vos hodie degit, me infestar, non potes ignorare. Sed feci ei potestatem latrandi, quantum & quamdiu libuerit. Moguntiæ pari rabie in me nuper insurrexere: quibus tamen respondebitur, ut veritas vindicetur. Prodibunt etiam hâc æstate, si Deus annuat, Exercitationes de visibili Ecclesiasticâ Monarchia, Transubstantiatione, Sacrificio, Pontificiis oppositæ.

positæ. Tenuia sunt quæ his adjunxi; inspicies si vacat. Deus te diu servet incolumem bono publico. Vale.

Ex Academ. Julia, quæ est Helmstadii, x Kal. Junias, clↄ Iↄcxxiv.

Tui amantissimus,

GEORG. CALIXTUS.

DCLXXX.

Gerardus Joannes Vossius, Francisco Junio suo, S. P. D.

Egregia, Juveni Doctoratus honorem ambienti, monita subministrat.

Nobilissime & Ornatissime Cognate Juni,

HEbdomadibus duabus Hagæ fui, eoque tardius rescripsi, domum enim reversus, reperi multa quæ prævertere æquum erat. Disputationes tuæ mihi admodum gratæ sunt. Pro iis gratias ago: quod & mecum facit Reverendus, & tui amantissimus Hottonus. Nec displicet si nunc de suprema juris laurea cogites, dummodo titulo eo qui juventutem inflare sæpius solet, nimimè de pristina modestia tua, præcipuo ætatis tuæ ornamento, quicquam decerpatur. Doctor eris non doctior. Gradus vocatur non apex. Valla dicere solebat majorem longè esse numerum doctorum à recto *Doctor*, quam *doctus*; nec scio an non titulus sit magis onus quam honos. Ut hic quoque habeat locum, quod de capessentibus Remp. à Varrone dictum fuit, Onus est honos, qui sustinet Remp. Nec hæc dico ut deterream, sed ut cogites cum honore eo quid oneris suscipias. Quod imposterum etiam accendere ad hoc studium debet. Scis enim, assumpto Jurisconsulti titulo, profiteri te cuivis de quavis re consulenti paratum respondere. Quoties igitur hoc elogio salutaberis, toties in mentem veniet, quid orbi de te promittas. Quare gradus iste, ut vocant, non ut usu venire solet, remissiorem te in studiis faciet vel manibus gloriolis inflabit: sed faces stimulosque novos subdet, ut sis, qui videri voles. Ita mihi bene sit, suavissime Cognate & filii instar dilecte, quam ego studiis tuis per omnia bene volo. Alioqui enim ista non scripsissem; sed magnus avus, socer, & præceptor meus, item conjunctissimus affinis, & condiscipulus, parens tuus, & uxor mea suavissima & cordatissima, amita tua; non sinunt quin assidue de te, sororeque, nec minus matre optima cogitem. Hoc nunc itero nihil æque mihi gratum fore, quam si postquam laurea juridica fueris decoratus, conjungas cum juris utriusque studio τῶν φιλολογιῶν καὶ φιλοσοφιῶν: nempe tum linguarum & historiæ universæ studium; tum quæ dabunt Academia, Lyceum & Porticus, addo, & ubi judicium erit firmatius, Potamoniam sectam, quæ familiam ducit, ubi priores prius fueris edoctus. Mallem hæc spatia antea emensus fores. Sed nunc non dispiciendum quid quandoque præstiterit; sed quid nunc ex re sit tua. Plurimam salutem dicito Nobilissimo Magduello; addo & egregiæ filiæ, cujus suavissimæ mores nunc etiam recordatione me delectant. Item Reverendo Clarissimoque Theologo Maresio. Si salutigerulum ex te facere velim, addam & duos Collegas Theologos & pulcras animas Tobiæ Andreæ, & Altingii, quem doleo hinc abiisse priusquam reverterer: Et pulcre adeo de te & propterea etiam de universa magni Junii familia merenti doctori Stenbergio. Sed præ cæteris saluta matrem & sororem dilectissimas mihi, ut nosti; nec tantum nomine meo id fiat, sed etiam uxoris & Isaaci mei. Et ubi occasio erit, possit & mater Dominam Schombergiam salute plurima impertiri.

Amstelodami, xxiv. Maji.

DCLXXXI.

Viro Clarissimo,

Joanni Friderico Gronovio.

Epistola familiaris.

Clarissime & Amicissime Gronovi,

GRatum mihi fuit cognoscere eam tibi desponsam quæ placuit tibi & placere erit dignissima. Ut amoribus favissem tuis, si de iis mihi constitisset; ita nunc connubium fortunare cupio: atque id ut obtingat Deum ex animo rogo. Cum tuas accepissem literas, Collegæ domum accessi; sed Hagæ apud Nobiliss. Wickefortium erat & duas circiter hebdomadas permansit. Vix redierat, quin animum de versiculis tentarem. Belle adeo rem egi, ut continuo adduceret. Sed cum vellem sponsæ nomen ex literis tuis significare non potui, quia eam reliqueram in mensa cubiculi, unde nescio ubi a se repositam, invenire posse famula negabat. Sed hoc leve, quando argumentum Clariss. Collegæ exposui. Interea, nempe ante triduum domum meam venit Elzevirius Bibliopola, ac tuarum ad se literarum argumentum enarrat. Quod ad priorem earum partem, nunquam ego illas Hamburgo ad te litteras accepi. Omnino diligentius in rem inquirendum. Circa idem tempus Bremæ ad me fasciculum misit Clariss. Crocius. Non recepi, sed delatus ad me fascis librarius qui Cabeliavio inscriptus. Ego jussi in navem referri. Inde Cabeliavio delatus; sed utrum fasciculus ad me qui missus erat, ei sit traditus, dicere non possim. Per Bidellum inquisivi; respondit intricatum el quid, & se Bremam literas missurum ut recipiam. Hoc de Bremensi fasciculo, qui nihil ad te pertinet. De Hamburgensi tuo metuo ne quis itidem fraudem fraudis sit. Omnino cogitandum, quomodo rescescere valeamus nequitiam hominis hæc agentis, qui unusne sit, an habeat sociennum nequeo dicere: nec nimis suspicioni puto indulgendum; sæpius me fefellit. Hodierno die denuo mihi sermo fuit cum Clariss. Barlæo. Distinebatur, superioribus diebus, Epithalamio in Schouterorum illum, qui Leidæ uxorem antea habuit Overbeckiam. Nunc occupari se ajebat versibus destinatis Principi Bohemiæ Elizabethæ, cui dicandum Opus miscellum Catzii ac Barlæi. Emblemata esse arbitror Catziana, sed Barlæi ac Westerburgii Ecclesiastæ Dordrechtani versibus Latinis facta illustriora. Et tamen video, certo aliquid præstiturum, si tribus versibus imo verbis, id tibi gratum fore significaris. Quid si scribas hoc pacto? verbo te antea fecisse indicium animi tui literis apud me, & cognosse summum virum non passurum ut ulla in te claudicare affectus suus videatur. Proinde te voluisse in antecessum gratias agere, pleniusque facturum, ubi acceperis optimi affectus indubitatum argumentum. Plenissime sicubi deinceps valeat. Nam (ut liberius tecum loquar) vix in occupationibus istis & tam lucrosis, facturum puto, nisi literulis digneris. At si hoc grave non erit, facturum non dubito, imo spondeo. Plurimam salutem dicito Clarissimis Collegis, ac memento, si serum non est, quamprimum significare de nomine sponsæ, & quo titulo tua signetur professio. Puto Historiarum & Eloquentiæ; sed tamen peccare hac in te Collega nolit: Eo malim certius constare.

DCLXXXII.

DCLXXXII.

Locum B. Ambrosii, ubi prohibeat, ne vir muliebri stolâ, vel mulier virili schemate, utatur, perscribit.

Nobilissime Salmasi,

VErba B. Ambrosii sunt Epist. XV. ad Irenæum, sive lib. IV. Epist. III. ubi exponit, cur lex prohibeat ne vir muliebri stola, vel mulier virili schemate utatur. Ait vero eam legem esse naturæ subnixam. Cum enim natura nos vel mares creet, vel fœminas, ac plurimum in mutis etiam animantibus notæ sint, quibus exterius quisque sexus internoscatur, naturæ eum adversari, quisquis habitu alium mentiatur sexum, quàm dederit natura. Mendacium esse turpe in verbo, turpius in veste. Fœdum esse in fœmina, si mentiatur sexum meliorem; fœdius in viro, si mentiatur sequiorem. Malum esse, si quis in plateis conspiciatur capillis more muliebri demissis. Pejus esse, si Clericus sic se sistat in templis; ut quando Sacerdos sacra facit bene barbatus, contra qui sacræ mensæ inservit, adstat fœmineo more capillatus, aut etiam cirratus, ut pueri Romani. Ergo, inquit, pariant, ergo parturiant, qui crispant comam, sicut fœminæ. Verum habeant excusationem, qui patrias usque sequuntur, sed tamen barbaros: ut Persæ, ut Gothi, ut Armenii: Major quidem est Natura, quam Patria. Si non negat gentes barbaras habere excusationem, plane ad mulierum morem intonsas; quid de iis censuisse putandum quæ minus tonsæ. Nec enim puto quisquam dixerit naturam dare capillitium, ut continuo resecetur, nec eam permittere, ut hoc tempora & aures muniamus, atque adeo, ut quantum vitæ conditio & mos patrius sinit, etiam decore inempto ornemus caput. Raptim scribebam, cum jam ad Gymnasium me hora vocaret. Vale.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DCLXXXIII.

Rogat ut Laurentio Cocchi Italo rescribat.

Amplissime Domine,

INclusas Alosto ad me misit Guilhelmus Hesius, ut ad Amplissimam Dominationem tuam destinarem. Nuper scripsit ad me Madrito D. Laurentius Cocchi Italus, aliquot Nunciorum Papæ in ista Aula Secretarius, percunctatusque est quid iis literis sit factum, quas ante annum alterumve Domino Vossio inscriptas, mihi tradi unà cum libro Hispanico curarat. Si otium esset eruditissimo Viro, ut paucis ei rescriberet, rem mihi gratissimam faceret; vereor enim ne, ut est genius Italorum, se vel ab eo contemptum, vel à me delusum existimet. Vale, Vir Amplissime, eique & à me & obsequia omnia defer, & salutem plurimam precare.

Antwerpiæ, VI Junii, 1644.

Ampliss. Dominationis tuæ humillimus cliens,

JOHAN. BOLLANDUS.

DCLXXXIV.

Claudio Salmasio

S. P.

Sententiam in controversia de Coma & quàm altè, vel demissè resecare oporteat capillos, moderatè profert. Multus autem est in respondendi causis, atque antiquitate de Clericorum ac Virginum Deo dicatarum tonsura.

MUltum doleo, Nobilissime Salmasi, quoties cogito, frigescente adeo charitate, sine qua fides est exanimis, moveri controversiam de Pilis; non quasi non hac parte etiam peccetur à multis; sed quia qui in contrarium abeunt, ipsi etiam modum excedant, dum præfinire modum student, ne aures capillis obtegantur, nedum aliqua colli pars. Profectò non pauca sunt, de quibus infinitis partibus magis erat laborandum. Sed quia in simpulo, si vera aures ad meas perlata, fluctus iis concitare visum est; non potui non gaudere, quod in eo nunc totus sis, ut malo isti, Ecclesiæ bono, medearis. Profecto non placent intonsi, quorum capilli formidant ferrum: uti usu veniebat Monachis Mesopotamiæ, Masaræorum more κόμας γυναικείας περιβαλλομένοις; ut de iis locuples nobis testis est Epiphanius hæresi LXXX, quæ est Messalianorum; Ubi & ipse eos improbat. Sed non hoc in quæstione est, utrum intonsi esse debeamus: sed quam altè, vel demissè resecare oporteat capillos. Paulina urgent verba. Verum reverendo Bezæ adsentio, qui censet eos κομᾶν, qui forficem refugiunt, mulierum instar: eos verò κειρομένους, quibus capilli præciduntur: utcumque non solum tecta sit cutis, sed longius etiam diffundantur, dummodo ne excedatur τὸ πρέπον, quod variat pro temporibus & locis vitæque conditione. Græcorum erat Proverbium, Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις; Romani vero veteres radebant & capillos, & barbam, quod vel ex veteribus nummis conspicuum est. Servi contra alebant capillos, sed radebantur, cum pileo donarentur. Quam multæ item gentes comatæ, ut pars Galliæ tuæ quæ inde nomen sortita. Item intonsi Sicambri. Et quid cæteras memorare attinet tam multas? ut omnino sicut Ambrosius ait in alenda coma, *excusationem habeant qui patrios usus sequuntur.* Nec sane qui usque ad oricillam capillos demittet, vel ulterius aliquanto capillos alere dicendi semper. Ἁπλῶς enim si loquamur, alimus capillos, dum forceps recessit, non mensibus modo vel hebdomadibus, aut diebus, sed etiam momentis. Uti enim crevisse, non crescere arbores videmus, ita & in capillorum surculis usu venit. Eos alimus dum ipsi nutrimur. Naturalis interim inclinatio docet turpe esse viro si mulierum instar in lumbos demittat capillos, vel etiam nates: mulieri item fore turpe, si procedat capillis usque adeo detonsis, ut non multo ultra aures protendantur, instar adolescentum vel aliorum etiam, qui se ad vulgatiorem aulæ morem componunt. Equidem ita censeo difficile esse aliquid de tonsuræ modo gentibus cunctis præfinire. Plane enim is variat non modo pro locis ac temporibus, sed etiam pro diversa adeo vitæ conditione. Aliud enim ætati convenit prætextatæ, aliud mediæ, aliud senili. Nec quod decet Regem vel aulicum, id etiam clericum. Nec quod militem, id mercatorem, opificem, rusticum. Tondere est ex iis ἐπιδέχονται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, ut non qualitates modo, sed etiam actiones & passiones, sicut proditum ab Aristotele in Categoriis.

Perplacet vero, quod non de hoc solo decrêris scribere argumento, utcumque multa sis docturus orbem literatum: sed etiam addere statueris de tonsura Clericorum, ac Virginum Deo dicatarum. Video disquiri de origine hac tonsuræ. Athanasius Lib. de Virginitate, Deo sacratæ Virginis exigit τὰς τρίχας κεφαλῆς περικεκομμένας. Sed animadverto socerum Junium ambigere num sit is liber genuinus. Et inter alia mihi scrupulum immisit, quod paulo ante legas, si virgo observet eo Libro præcepta, fore ut nomen illius scribatur in Libro vitæ & inveniatur ἐν τῷ τεῖχει τάγματι τῶν ἀγγέλων. Quæ suspicionem injiciunt, nescio quam certam, juniorem fuisse eum scriptorem Areopagita, qui pene seculo post Athanasium vixit, quantum variis colligere indiciis possum. Sed utcumque istoc [illegible], non dubitandum saltem, quin tonsura ea in usu fuerit anno quadringentesimo. Nec tamen hoc inde adstruxero cum multis, quod Hieronymus Epistola ad Augustinum quæ est XXVI, sic scribat. *Fratres duos dominum Alipium & domi-*

dominum meum Euodium, ut nomine meo salutes, precor coronam tuam. Vel quod Augustinus ipse Proculianum Episcopum Epist. CXLVII alloquitur hoc pacto: *Honorant nos vestri, honorant vos nostri. Per coronam nostram nos adjurant vestri; per coronam vestram vos adjurant nostri.* Possumus enim his in locis *per coronam* non tam intelligere tonsuram capitis vel rasuram verticis, quam μεταφορικῶς regale sacerdotium. Aliqui etiam signari putant gaudium & gloriam: ut Philipp. IV. & Apocalyps. III. His igitur argumentis non pugnabo, sed nonnullis saltem in locis obtinuisse horum temporibus, evincere posse videor ex istis B. Hieronymi in gravi illa objurgatione ad Sabinianum Diaconum. *Moris est in Ægypti, & Syriæ monasteriis, ut tam virgo, quam vidua quæ se Deo devoverint, & seculo renunciantes, omnes delicias seculi conculcaverint, crinem Monasteriorum Matribus offerant desecandum, non intecto postea contra voluntatem Apostoli incessura capite, sed ligato pariter ac velato. Nec hoc quisquam præter tondentes novit, & tonsas; nisi quod quia ab omnibus fit, pene scitur ab omnibus.*

Interea duo hic in considerationem veniunt. Prius est quod non dicit hoc ubique obtinere, sed in Ægypto & Syria: ut hinc liqueat morem fuisse particularem. Deinde item quod non ad Apostolorum provocat institutum, sed morem vocat. Quemadmodum & causas subdit non mysticas profecto ut juniores solent; sed naturales plane. Sic enim subjungit. *Hoc autem duplicem ob causam de consuetudine versum est in naturam: vel quia lavacrum non adeunt, vel quia oleum nec capite nec ore norunt, ne à parvis animalibus quæ inter cutem, & crinem, gigni solent, & concretis sordibus opprimantur.* Plerique etiam adstruere tonsuram illam conantur ex Concilio Carthaginensi IV. Can. XLIV. quo interdici ajunt *ne Clericus alat comam aut barbam.* Quomodo etiam citat Gregorius, nominus ejus nonus. Sed post barbam in Gemblacensi Codice est *tondeat*, in Gandensi S. Bavonis *radat.* Utcumque de barba est de coma convenit. Adhæc pro se adferunt B. Augustini Librum de Monachorum opere Cap. LXXXI. & duobus seqq. Ac sane Calvinus etiam Institut. Lib. IV. Cap. XIX. §. XXVII. scribit ex hoc Augustini opere constare, unde originem habuerit clericorum tonsura. Nempe quia illo seculo non alii capillum alerent quam delicatuli, & elegantiarum ejusmodi studiosi, quæ virum minus decerent; eo visum mali fore exempli, si clericis illud permitteretur; eoque satius judicatum, si vel tonderentur vel raderentur, nequid effœminati præ se ferrent. Sed de rasura nihil ibi Augustinus, neque ea tum temporis exigebatur. Quid verò requirat indicant hæc verba: *Quo pertinet quæso tam aperte contra Apostoli verba comari? An ita vacandum est, ut nec tonsores operentur?* Et mox, *vereor in hoc vitio plura dicere, propter quosdam crinitos fratres, quorum præter hoc multa & pene omnia veneramur.* Adfert deinde hoc eorum argumentum *luctuose ridiculum*, ut vocat Augustinus: *Virum inquiunt, prohibuit Apostolus habere comam. Qui autem seipsos castraverunt propter Regnum Cælorum, jam non sunt viri.* Quasi hoc vellent, proinde iis licitum mulierum instar comam nutrire. Hæc ostendere videntur, fratrum eos, quos Augustinus designat, non modo ad oricillam usque, vel paulo ulterius demisisse capillos, sed credidisse se posse mulierum vel pene mulierum instar alere capillos. Quæ quid ad tonsuram, qualis in clericis, vel monachis, urgetur? Quare in Africa, ut puto, necdum ea obtinuerit tempore Augustini. Multi tamen vetustam adeo arbitrantur, ut originem ab ipsis arcessant Apostolis. Quod & Isidorus facit Lib. II. de officiis clericorum Cap. IV. Atque idem censet ad exemplum fieri Nazaræorum: quasi non, qui Monachi esse incipiunt, tondeantur; tonderentur vero qui Nazaræi esse desinerent. Nonnulli etiam qui itidem Apostolos putant tonsuræ auctores, hujusmodi se narratiuncula tuentur: Petrum cum ad Evangelium prædicandum missus foret, ab inimicis ita fuisse attonsum; sed ei benedixisse Christum: atque ita quod opprobrii ergo factum erat, versum esse in honorem.

Sic Germanus Episcopus Constantinopolitanus & Ceolfredus apud Bedam Historiæ Anglicæ Lib. V. Cap. XXII. Item tot seculis junior Jacobus de Voragine in Legenda Aurea, ubi de Cathedra Petri. Quibus tanta tonsuræ placet antiquitas, allegant Dionysium Areopagitam Cap. IV. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ubi monachum ait, quando initiandus à sacerdote, σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγίζεσθαι. Id Perionius vertit, *signo crucis consignatum tonderi.* Sed puto, Dionysium hoc velle, tonsuram fieri non σφαιροειδῶς sive in orbem, sed σταυροειδῶς, sive ad modum crucis: ut apud Orientales obtineret. Et sanè hujus tonsuræ σφαιροειδοῦς etiam in Euchologiis Græcorum fit mentio. Interea non ex istis ea colligitur tonsuræ antiquitas, quam multi arbitrantur: modò verum sit, quod multis argumentis alibi ostendimus, atque ante nos aliis comprobatum, Dionysium eum summùm extremis B. Hieronymi temporibus vixisse. Præterea citant, ut etiam Espenæus nuncupat, *vetus Marcelli decretum.* Qui ab anno CCCIV sedit usque ad annum CCCIX, quinquennio nempe ante Silvestrum I. Decretum id habemus apud Gratianum, Decreti part. II. caussa XX. quæst. I. *Illud autem statuendum esse censemus, ut si in minori ætate filii monasterio oblati fuerint, vel sacram tonsuram, vel velamina susceperint: dignum quidem duximus, ut XV anno à prælatis monitis verbis inquirantur, utrùm in ipso habitu permanere cupiant, an non: si verò permanere, professi fuerint, ulterius pœnitendi locum minime amplecti possint. Si vero ad secularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur: quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur.* Sed hoc decretum Gratianus quidem tribuit Marcello Papæ: ac in Glossa ibidem Martino Papæ adsignatur. Et ejus temporibus magis convenire, in margine adscriptum Conciliorum editionis Binianæ. Is verò Martinus post Marcellum annis claruit amplius trecentis. Nempe anno IↃCXLIX, & proximo quinquennio.

Rasura autem multò est recentior, quàm tonsura. Pro antiquitate ejus Anicetum Papam adducunt, qui sedit anno Dom. CLXVII, usque ad annum CLXX. Is jubet capillum radi ad modum sphæræ, quasi dicat, σφαιροειδῶς, non Græcorum more, σταυροειδῶς. Verùm Epistolam eam suspectam esse, nec Bellarminus diffitetur. Imò jam olim eam Cusanus apocrypham pronunciavit, posteaque Antonius Augustinus, Lorinus, alii magno numero, quicquid contra contendat Turrianus. Et sanè non tantam esse rasuræ antiquitatem multifariam comprobatur: inter alia eo, quòd Clemens Alexandrinus lib. III. Pædagogos tonderi jubet, non novaculâ, quod illiberale ait, sed forfice. Atque ille de cunctis loquitur Christianis. Ac sacerdotes tangit Catholicos, quòd Donatistarum morem eos radentium improbat Optatus Milevitanus contra Parmenianum. Hieronymus quoque in Ezechielem cap. XLIV, ait, sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi. Sed ipsum audiamus: *Juxta quod dicimus, nec calvitium novaculâ esse faciendum: nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut aperta sit cutis.* Et triplici hac motus auctoritate Bellarminus lib. II. de Monachis agnoscit, rasuram primitus non obtinuisse. Et sanè non occurrit nunc quisquam, qui quingentesimum ante annum meminerit rasuræ. Atque in iis, qui de Monachis agentes solius tonsuræ faciant mentionem, etiam est Joannes Climacus in Paradisi scala, Gradu IV. Vixit ille, non anno quidem CCCXL, ut Trithemius putavit: sed anno IↃLX, quemadmodum nec Bellarminus diffitetur in scriptoribus Ecclesiasticis.

Sed cum ego hæc tam multis, obliviscor mei, imò tui. Nam quid ego, nisi γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, ac præterea, quod cujus labores miser, eos mores? Uxori lectissimæ salutem. Spero me posse vos invisere, ubi filium reducem è Galliis videro. Sed gratissimum fuerit, si prius te, & conjugem, & quos è liberis ac familia adducere præterea ingrui

grum erit, apud nos conspexero. Etiam uxor, quæ aliquanto melius valet, (vides, cur hoc addam) impensè id flagitat.

Amstelodami, cIↃ IↃ CXLIV, VII Id. Jun.

Incomparabilis doctrinæ virtutumque tuarum cultor,

G. J. Vossius.

DCLXXXV.

G. Blittersvicio

Sup. Senatus Geldrici Senatori.

Senatoriam ei gratulatur dignitatem.

Vir Nobilissime,

Pergratæ mihi literæ tuæ fuerunt, quas Leidæ scripseras: Eo gratiores, quod ex eis intelligerem, te cooptatum in collegium atque ordinem Senatus Geldrici. Gaudeo vero tum tuo nomine, cui optima quæque opto voveoque; tum etiam patriæ causâ, quæ deinceps multum etiam virtuti ac prudentiæ tuæ debebit. Cur enim non Geldriam pro patria habeam, quando parenti, avo, proavo ac aliis porro è majoribus meis, Ruremundæ contigit nasci atque educari? Quodque ad locum ubi primùm hausi vitalem auram, quoque ob belli Belgici tempestates se receperunt Parentes, is vix senis me habuit primis, vitæ mensibus. Exinde enim, relicto à parentibus Palatinatu, pauxillis annis terram Flandriam, at plus quam sexaginta Hollandiam incolui. Ubi cum tam longo tempore mihi fuerit optime, cur non hanc alteram, vel tertiam liceat patriam nuncupare. Noli enim me tam angusti animi putare, ut quem patriæ amorem debeo, constringi patiar intra oppidum, vel unius ditionem: ac tantum abest, ut ejus pœniteat opinionis, ut parum absit, quin mundum mihi patriam dixerim, non tam ea mente qua Philosophus olim se mundanum respondit, quam longe alia, qua omnes ejusdem patriæ censemur, qui cives sumus unius Reip. literariæ, quotquot cum virtute, toto terrarum orbe, sociamus studia literarum. Sic Nobilissime Blittersvici, etsi tua se prosapia jactet Bruxella, tamen tu meus civis es, uti ego tuus, quia una est Sparta, literaria scilicet, nobilis sane civitas, quam uterque incolimus, ac tot nobiscum alii, non illa in Peloponnesi regione sita, sed latissime in mundo diffusa: quam videor mihi, si commodum interpretem nanciscar, Spartam Spartarum posse dicere. Hoc pacto ego non Palatinatum aut Geldriam, aut Bataviam modo patriam vocâro, sed etiam patriæ partem dixero Brabantiam tuam, doctissimorum hominum adeo feracem, ut non sit quod aliis invideatis. Et tamen fatendum, paulo arctius Brabantis adstringi mihi Geldros meos: in quibus principem facile locum tuetur grande, & immortale literati orbis decus tuus meusque Erycius Puteanus. Vidén' quam te amem, amice nobilissime, quod in mediis occupationibus otiose adeo tecum confabuler? Nec tamen minus longo sermone jam Senatorem & (quod tempus majores curas exigit) recentissime ad hoc dignitatis evectum; patriæ meæ bono, morari nunc animus mihi. Tamen hoc non prætereundum mihi, utcunque literæ priores Leida transmissæ admodum fuerint gratæ acceptæque; quibus acceptis gratulari quamprimum me oportuisset: (& fecissem nisi obstitisset valetudo meorum) nihilominus valde etiam me in alteris illis exosculatum fuisse tantum amorem tui, quem undique spirant. Nobilissime & Amicissime Blittersvici, porro semper alter alterum amemus, & quantum utriusque sinent tempora epistolari officio hunc aremus amoris campum. Sic habe, vix aliud mihi literis tam elegantis, ac cordati viri jucundius esse posse. Salutem adscriberem multis, nisi maximam longe partem extra Bruxellas viverent. Hoc igitur tempore contentus ero addere, me uxoremque illi seu Veneri seu Junoni tuæ (cujus ego bellissimæ bellulam adeò imaginem hic conspexi, & multo etiam belliorem animum auguror) plurimam precari salutem, ac Deum rogare, ut sæpe vos simul vestri prole faciat parentes.

Amstelodami, cIↃ IↃ CXLIV. XI. Kal. Quinct.

Nobilissimi nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

DCLXXXVI.

Josepho Laurentio,

Viro Clarissimo

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Diuturnum excusat silentium, benevolentiam, quâ filium Isaacum excepisset, prædicat, officia mutua liberaliter promittens.

Noli putare, vel locorum, vel temporis intervallo posse non dico infringi, sed etiam imminui amorem erga te meum. Quamdiu mihi in memoria erit magnus ille Molinus, quam diu ante oculos egregii ingenii doctrinæque tuæ monumenta, & ut cuncta dicam, quamdiu artus hos spiritus regat; firma erit amicitia nostra, quæ ex tam bono principio, Molino inquam, conflata est: nec offendere debet, quod tardius respondere amicis soleam. Id jam à lustris multis familiare mihi est malum: usque adeo, ut consuetudo pene verterit in naturam. Hoc excusationis genere cogor toties uti apud amantes mei, ut pudeat propemodum cantionem eandem canere tam crebro. Interim multum temporis auferunt salutationes tam multorum, occupationes publicæ, & privatæ, valetudo aliquando mihi, longeque sæpius, ac semper pene conjugi adversa. Jam aliud etiam adjicere istis amici, qui me norunt, solent, ajunt illi, utcumque verissima sint quæ adduxerim, tamen nec postremas in causis tenere, quod qui multa variaque sub manibus habeo, difficulter ab iis avellar, quæ publicam posse lucem ferre, vel ego, vel amici non diffidant. Absque his esset, egone non subinde literis meis compellarem egregiam ac peteruditam Balthassaris Bonifacii animam? Nunc (pudet dicere) nec illud scio an supersit. Postquam enim ad plures abiit Nobilissimus Cornelius van der Mile, qui sedulus erat in arvo illo Epistolari excolendo, non tam commoda mihi amplius occasio est exquirendi de viris Italiæ præclaris. Sed hac parte, ut confido, ero beatior, ubi advenerit è Gallis filius meus Isaacus, quem intra tres hebdomades, summùm mensem, expecto. Agit hoc tempore in ædibus Illustrissimi Sueonum Legati Hugonis Grotii, viri de quo quicquid laudum congesseris minus erit. Multum tibi debeo quod tam amice filium exceperis, ac si rediisset, magis eundem obstringere tibi fuerit paratus. Sæpius mihi per literas nunc doctrinam Præstantium in Italia virorum, nunc etiam erga se, meque, affectum prædicavit. In his etiam egregia erat laus tui; sed concisius ille omnia quam vellem. Tanto impensius reducem opto, quo pendere ab ore liceat fusius omnia deducentis. Simul per illum melius exequar ea; de quibus scribis. Aggressus sum loqui de tuis cum uno altero Typographo. Nec abnuere prorsus visi. Sed aiebant se paulo frigidiores in excudendis libris, quia non æque distraherentur ac solent, idque ob grave bellum in Germania, Britanniaque, quibus nunc illud inter Danum ac Suevum accessit. Præcipue vero querimonia erat de Germania, cujus bona pars male vastata de fame potius cogitet quam fama, aut libris. Verum de hisce, ac cæteris accuratius omnia literis

proximis, ubi filius aderit. Sanctes Pagninus, juvenis optimus, mihi commendatissimus est, tum ob virtutes suas, tum quia nihil non tui causa volo, tum imprimis ob ingentem illum Pagninum, qui meritis, ac fama nominis orbem implevit universum. Equidem cum plurimum quoque illi debeant studia mea, non patiar erga nepotem gratum in me animum desiderari. Vale Clarissime & Amicissime Laurenti.

Amstelodami, CIↃ IↃ CXLIV.
III. Non. Quinctiles.

DCLXXXVII.

Gerhardo Johanni Vossio,

Viro Clariss. & Eruditiss.

D. Joseph. Laurentius

S. P. D.

Epistola familiaris. Qua exponit, quam in animo habeat: officia sua offert, & responsum flagitat.

TOtus in lætitiam diffusus frontem exporrexi, cum tuas tamdiu exoptatas vidi, legi, relegi, spirantes adhuc antiquum in me amorem, Lethæis nunquam delendum aquis, vel locorum longinqua intercapedine. Te enim semper ut literarii cœli solem colui, tuum filium suspexi, tua scripta Palatino cimeliarcho non indigna tanquam sacrosancta cum veneratione pertracto; sed vix unum atque alterum exemplar in nostra urbe, adeo rara, quia præclara. Ego Rhetoricam contractam, Oratorias Institutiones, & Grammaticam, & nihil præterea habeo, aveo tamen reliqua typis tradita nosse, quæ curabo ad me perferenda. De reducenda Polymathia cum Opusculis Philologicis, item Amalthea cum auctario multo ad trientem usque, adeo ut opus ferme in duplum excreverit, imprimendum in folio, ut dicitur, utrumque te obsecro pro eâ, quæ inter nos maxima intercedit familiaritas, ut urgeas, instes, omnem moveas lapidem pro amico tam charo, qui se suaque tibi nexa mancipiumque devovit. D. Isaacus si rediit [ut spero] incolumis, à me plurimùm salveat, quem sequestrem voveo inter me & Typographum, cum quo agat sedulo, serio peragat, meque certiorem reddat per eundem Pagninum, quem tibi de meliore nota commendavi. Si quid in Italis oris scire cupis, aut habere, me tibi Jovi Mercurium cense, qui statim tabellis alatis nunciabit, aut asportabit, quæ tibi in votis. De D. Balthassare Bonifacio mihi amiciss. nihil mihi certi, per proximum tabellarium aliquid scribam. Heinsius, Farnabius, adhuc in vivis? literatorum proceres ibi & alibi agentes nosse percupio. Italia nostra destituta luminibus jacet in tenebris. A tuo filio de hoc certior, oculato teste fies. Mihi vivere cupiens & amicis sexagenarius ad coronidem perduxi publica stipendia, rude jam donandus, emeritum meritus, sed non recepturus, quæ est publica horum temporum calamitas. Literis aliquando te compellabo, (at ne dedignere) respondeat D. Isaacus, ut tibi parcas bono publico valde laboranti. Me tibi commendatum ex corde amantem redama. Ita Deus te tuaque fortunet, felicitateque mactet æterna. Vale.

Lucæ, Id. Aug.
CIↃ IↃ CXLIV.

DCLXXXVIII.

Sui parentis obitum luget, causam, quòd non potuerit stare promissis. Salmasius sibi non constat.

Vir Clarissime,

EX quo humanissimis pariter ac doctissimis colloquiis me dignatus es, varius me & infelix casus volvit ac revolvit. Invalescente enim, qui jam à multis mensibus inceperat, parentis mei morbo, vix Flandriam, habitationis locum, pedibus calcaveram, quin illico reducem me in Hollandia non exoptant modo, sed & quam maxima festinatione revocant. Et ut quamplurimum malum unum premit aliud, ita funestum illud, de desperatâ parentis optimi valetudine, nuncium, alio multo tristiori comitatum ad aures meas pervenit, nempe eum miseram hanc vitam beata morte commutasse. Qui quamvis ultimus Christianorum & exoptatissimus sit terminus, ut qui animam è miserrimo hujus corporis ergastulo demigrantem, speratæ beatitudinis possessione beat, dici tamen non potest quanto hoc ipsum mœrore animum meum percusserit; præsertim cum oculos in fratres sororesque converterem, parvulos adhuc, qui pio pariter ac solerti patre orbi, variis rerum casibus subjecti, & diluvio declinantis orbis objecti videntur. Hæc in causa sunt V. Clar. quod promissis meis de mittenda Ecclesiarum Zelandicarum παραφάσει ad Ecclesias Anglicanas, hactenus non satisfecerim. Verum tristissima animi fluctuatione utcunque pacatâ, ubique sollicitè inquisivi, ut quod addixeram effectum darem. Quod nunc præsto. Si quid hic est præterea in quo opera mea aliquod tibi commodum afferre queat, felicem me prædicavero, si literis hoc indicaveris. Porro, summopere mihi & Ecclesiis nostris gratulor, quod & tu V. Clar. super intricata de pilis controversia sententiam tuam aperire volueris, utinam id aliquanto prolixius factum fuisset. Sed non video quomodo Cl. D. Salmasius p. 25. f. tantam alendis comis licentiam concedat, cum ipse ore mihi dixerit, intonsos capillos, vel intonsis similes virorum naturæ prorsus contrarios esse; quum sane (ut dicebat) gestari non possint efflui, sed necessario, fœminarum instar, sollicite repurgari, religari & variis nodis vinciri debeant, quod viros utique non decet. Hac de re tecum Vir Cl. præsens, si occasio ferret, libenter sermones miscerem, ut & de aliis nonnullis, quod in aliud tempus differre cogit necessitas. Sed gravissimas tuas, quibus Ecclesiæ & Republ. bono implicatus es, curas, literis prolixioribus interrumpere Religio mihi est, eoque finem facio, summum Numen supplex orans ut te, Vir Clar. Ecclesiæ suæ & orbi literato diu servet incolumem.

Dabam Ardenburgi
17. Aug. Æræ Chr.
1644.

Illustriss. nomini tuo dicatissimus,

DANIEL GRAVIUS.

DCLXXXIX.

Claudio Salmasio.

Ereptam præmatura morte filiam condolet. Commentarium de Cæsarie virorum, & mulierum Coma ab omnibus laudari testatur.

Nobilissime Vir,

MAgnopere mihi dolet, de amissa suavissima filia, de quo nihil antea inaudieram. Et auxit dolorem, quod de alterius filiæ morbo eadem cognoscerem. Uxorem verò eo magis hæc res affecit, quod refricavit ei memoriam trium liberorum, quos eodem morbo amisit. Nec in his dolor stitit; mox, ut fieri solet, cogitatio subiit Corneliæ suæ, quam

quam tristius fatum sustulisset. Deum immortalem! Quid homuli sumus, nisi bulla, vel σκιᾶς ὄναρ? Te constanter hæc ferre, plane persuasum habeo. Sed & conjugem supra sexum cordatam: quæ probè novit, quod Poëta vetus ait, Nemini per æquor inoffensum labi currum ad candidum calcem. Imo quod Christiani scimus, ne quidem expediret nobis fluere omnia ex voto. Commentarius tuus de Cæsarie virorum & mulierum Coma, tam multa omnes docet, ut nunquam ejus pœnitere possit auctorem; etiam solidè adeo, quod proposuerat, evincit, ut responsurum arbitrer neminem. Collocutus sum cum pluribus; in nullum hactenus incidi, quin utroque, quod dicitur, pollice laudaret. Atque ego de istoc citius scripsissem, nisi sperassem, coram melius id facturum, filio è Galliis reduce. Nunc ille, ut ex literis tuis intelligo, etiamnum Lutetiæ est. Ego verò putabam, jam ante duas tres hebdomadas se dedisse in viam. In quo, si fallor, quid dicam, quam videre me quam difficulter possit à Galliis avelli. Ejus causâ, quem mihi commendas, omnia faciam, quæ potero, uti debeo. Ego & uxor salvere te jubemus, tuoque familiæ fausta omnia comprecamur.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xliv. x. Kal. Sept.

Æternum tuus,

G. J. Vossius.

DCXC.

Illustriss.

Hugoni Grotio,

Legato.

Lævinum Warnerum juvenem Westphalum commendat. Isaaci filii reditum anxius expectat, ac pro beneficiis in eum collatis, immane quantum Grotio debere fatetur. Ejus etiam in V. T. notas à multis impensè desiderari ait, valdè indignatur, quòd de Anthologia aliisque operibus, spissè adeò opera typographica procedat.

Illustrissime Domine,

QUi hasce literas reddet, Lævinus Warnerus, patria Westphalus juvenis est tum pius & probus, singulari in studiis industria, idemque in Orientalibus linguis apprimè versatus: quod constans omnium de eo judicium est. Nec obscurum est ex iis, quæ in lucem emisit. In his proximè fuit, centuria Proverbiorum & Sententiarum Persicarum. Sexennio cum laude præfuit studiis Illustrium Dominorum Comitum de Chinitz, & Tettau. Omni eo tempore, gratus, acceptusque fuit, & Maximo Salmasio, & Golio, Constantinoque L'Empereur; mihi etiam quoties Leidâ Amstelodamum excurreret. Nunc incredibili ardet amore adeundi Constantinopolin, partim ut penitius cognoscat arcana quæque literaturæ Orientalis: partim ut augeat prudentiam, videndo & urbes, & hominum mores. Nec difficile ei fuit, à me elicere aliquid literarum ad Excellentiam tuam; cum putaret, faciliorem sic fore sibi compellandi viam. Jam duæ sunt hebdomades; quod literas à filio Isaaco accepi, unde intelligebam, post dies paucos velle se in viam dare. Id si fecit, jam ante aliquot dies, Lutetia discesserit. Eo impensius eum expectamus, quòd superiori hebdomade navis Zelandica, dum Gallias petit, tempestate periit; inque submersis, tres fuerunt adolescentes hujus urbis, probe mihi cogniti, qui studiorum causâ, in Gallias tendebant. Immane quantum Excellentiæ Tuæ debeo, pro beneficiis multis, in quibus nescio ecquid majoris facere me oporteat, quam erga filium Isaacum, affectum, ac benevolentiam singularem. Quantum eo nomine debeamus, nequeo effari; nec tamen de illo multa impræsentiarum scribam: malo allatum mihi id literarum sit argumentum, postquam datum erit filium amplecti, & omnem ex eo itineris rationem coram cognoro. Multi hic sumus, qui ingenti flagremus desiderio pascendi oculos, & animum iis, quæ, ad Vetus Instrumentum adnotaris. Gaudeo rem eò perductam, ut nunc de solis Indicibus laboretur. Sic enim ex Præstantissimo, Excellentiæ Tuæ fratre, intellexi. Sed nequeo satis concoquere, quod de Ἀνθολογίας, atque aliis huc transmissis spissè adeo negotium procedat. Interim aliquid est, quod jam cœperit Blauwius, novam editionem Operis de jure Belli; & Pacis, significavit mihi ipse, ante octiduum, & ultra. Uxor plurimam salutem Excellentiæ Tuæ adscribi jussit, sed & Heroinæ conjugi, ac liberis nobilissimis, uterque fausta omnia comprecamur.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xliv. Non. Septembr.

Excellentiæ Tuæ cultor æternum,

G. J. Vossius.

DCXCI.

S. P.

Encomiasten agit Dionysii Vossii defuncti. Exercitationem à se elaboratam offert. Quendam Nicolaum Matthiæ commendat.

BIennium est & semestre, cum binas tuas literas grata manu & mente accepi, viva certè Vossianæ humanitatis & nivei candoris, exemplaria. Etenim ex iis intellexi commendatitias meas, quas optimi juvenes Dunsius & Erasmus Hammelius tibi meo nomine tradiderunt, plurimum ponderis apud tuam humanitatem habuisse. Hunc affectum in me & meos gratissima mente, uti par & æquum est, complector; ac voveo vicissim datum iri mihi occasionem de te tuisve bene merendi. Hocce mutuum ac meritum gratificandi tibi studium auxit donum illud eximium, quod humanissimarum literarum velut benignum quoddam auctarium esse voluisti. Posthumum scriptum indigito à filio tuo clarissimo *b. m.* DIONYSIO VOSSIO elaboratum maximâ cum ingenii & eruditionis laude. Ego illud inter cara meæ Professionis κειμήλια numero. In eo non unum Musarum certamen iniri jucundo quodam oculorum spectaculo observare licet. Interpres ὁ μακαρίτης ætate minor grandævo Mosi Maimonidæ (sit venia Homerico & Virgiliano Patronymico in Prosa) autori scripti Rabbinici de Idololatria, viro magnæ authoritatis & celebritatis apud Rabbinos & Christianos Ebraicæ linguæ æstimatores haut cedit. Imo quo magis præstat puritas linguæ Latinæ Rabbinismi farragini, eò laudabilior est interpretatio ipso textu. In Commentariis verò tres Linguæ cardinales certant de Primatu. Agmen ducit Rabbinicæ Antiquitatis peritia, & Ebraicæ Literaturæ cognitio ætate juvenis unum & viginti annos nati major, atque veteranos in admirationem rapit. It comes Græca & Latina, notisque grande decus & lumen addit. Etiam Ecclesiasticæ antiquitatis radius subinde Lectoris oculos ferit. Hæc omnia in Drusii monumentis & aliis id genus paucis comparent. Ausim affirmare, si, postquam ex ephebis excessit, tanta dexteritate Codices Rabbinorum evolvere potuerit, atque eruditis Commentariis illustrare; quod ætate grandior redivivus Drusius audiisset, si cœptam horum studiorum telam pertexere ipsi fuisset propositum: sed aliter visum sapientissimo Deo, humanarum rerum moderatori summo, cujus opera & judicia quia nobis sunt abyssos, ideò sola veneratione metiri ac complecti ea obligamur. Ut autem debitam animi gratitudinem aliquo indicio adprobarem tuæ humanitati: ecce prodit de paupertinâ musei mei supellectile gemina Exercitatio antiquitatis literariæ, si non tuo muneri dignitate par, saltem ob mittentis affectum & gratificandi studium, haut

ingrata, uti spero, tibi futura. Claudet epistolam, qui eam exhibet, Nicolaus Matthiæ juvenis ab eruditione, modestia, vitæ integritate, aliisque virtutibus commendatissimus, quem ut tuo amore & favore in posterum complecti velis, salutaribus studiorum consiliis sublevare, atque peregrino patrocinari haut grave ducas, inter maxima publicarum ac privatarum occupationum gravamina, quibus te in dies, imò horas districtum teneri novi, præsentis scriptionis votum & summa est. Raram tuam humanitatem erga se literis ad me scriptis oppido deprædicavit Dunsius, adeo ut aditum ad tuas Musas subinde sibi patere gratus agnosceret. Quod si præsentem, qui in posterum a tuo ore pendere constituit, simili benevolentiâ dignum judicaveris, præs eto collati hujus in Nicolaum nostrum favorabilis beneficii te haut pœnitebit, & parens honoratus Regiæ hujus Metropolis civis maximopere demereri conabitur, apud me verò ejus memoria erit sempiterna. Vale, Vir summe, summoque studio bene de literis ac literatis mereri perge.

Hauniæ. Kal. Oct. cIↄ Iↄ c XLIV.

Tuo nomini addictiss.

THO. JO. BANGIUS, M.S.

DCXCII.

Illi reditum filii gratulatur, consilium ejus exposcit in excudendo quodam Bocharti opere.

Clarissime & celeberrime Vir, Amice & olim Collega conjunctissime,

NOn possum pro nostra amicitia quin tibi gratuler felicem reditum Isaaci tui, quem in transcursu tantum vidi, & velut fulgetrum. Occupati fuimus tum in S. Cœnæ præparatoriis; quæsivi eum sub vesperam diei Dominicæ apud Senatorem Dubletium, apud quem existimabam eum divertisse: qui mihi significavit hospitio materteræ fuisse usum, & abiisse paulo ante Leydam, ubi expectabatur à D. Salmasio qui conquestus est se prætentum fuisse. Causam satis conjeci, quod a me ipso intellexerit recenter, morbum illum qui tibi duos abstulit filios, filias ejus binas intra paucorum dierum spatium letho dedisse. Sed id resarciri facile poterit per literarum commercium, missis, si quos habet pro illo fasciculis. Cum autem ad te redierit auctus divite supellectile intus & extra, spero eum deinceps tuo consilio, & amicorum flagitationibus concessurum, ut publici juris faciat nonnulla, quorum editione doctos & pios sibi devinciet; præsertim si Ignatii Epistolas quas habet pleniores ex Manuscripto Florentino nobis communicet. Qua de re paucis apud eum egi, monitus ab Amplis. Sarravio, qui id enixe petierat. Samuel Bochartus affinis meus per literas suas testatus est, quantum debeat filio tuo, qui ipsius causa à via tantopere deflexerit, ut Cadomi eum inviseret, qui ex communicatione cum eo non dubitat quin patris vestigia sit secuturus. Narrabit etiam tibi quid moliatur vir ille doctus, & quæ ipsi fuerint objecta impedimenta ne quod susceperat peregeret, aut isthic peragere spes aliqua supersit, ubi tyrannis etiam in bonas literas sævit, erit à nobis juvandus in parturitione fœtus utilissimi. Tentabimus [nempe quia Cl. Viri L'Empereur & Golius possent emendationi præesse.] J. le Maire, quod se facturum suscepit D. Salmasius. Si minus succedat videndum erit, an commodè Amsterodami cudi poterit opus tam varium & tot Linguarum Characteribus aspersum. Tu cum filio poteris juvare & nobis consilio præire. Hic exspectamus brevi nostros bellatores, & intra biduum Gynecæum, qui hactenus per semestre solitarii viximus. Causam intellexi à D. Dubleto, cur spe nostra frustrati fuerimus qui te expectabamus, ut hic in amplexus tuos veniret filius. Firmet Deus valetudinem tuam, & D. uxoris tuæ, efficiatque ut diu filii superstites senectutem vestram solentur, & pulchra prole beent, tam corporis quam animi. Affinis Molinæus semper cum veteri morbo conflictatur, ita ut tamen supersint vires quibus die & noctu perambulet; & subinde conciones habeat elegantes & efficacissimas. Ego & uxor valemus (Deo gratia) vobisque omnia prospera vovemus. Vale.

Hagæ-Comitis. XIII Octobr. cIↄ Iↄ c XLIV.

Tibi & tuis addictissimus,

ANDREAS RIVETUS.

DCXCIII.

Incomparabili Viro

Gerardo Joanni Vossio,

Johannes Fredericus Gronovius

S. P. D.

De Sestertiis diatribam paratam ait. Orat, ut secum quosdam de re nummaria scriptores communicet.

ANte paucos dies scripsi ad te unas, Vir maxime, easque ad amicum misi, ut tibi traderet. Si tamen moratus esset, præbente occasionem politissimo illo juvene, qui has adfert, non committerem, ut ipse in mora essem mihi, sed κατὰ δεύτερον πλοῦν de eodem argumento te interpellare constitui. De sestertiis, quod suaseras, diatribam habemus paratam, & ornatam, sic ut aliqua secunda, cum spe lucem videre possit. Budæi, Hotmanni, Agricolæ, Scaligeri, Grosippi, virorum longè eruditissimorum plurima παροράματα, ea modestia, qua par est deteximus: Nostram sententiam dilucidè exposuimus, & argumentis tantum non apodicticis adstruximus. Libellus erit sex aut septem philyrarum: & consenserunt Amplissimi Curatores nostri, ut sumptibus iis, quibus Theses describuntur, impensa impressionis adscriberentur. Itaque nunc in eo sum, ut extremam manum imponam: nam ni properem, liber fiet grandis; Ita quotidiana plura subnascuntur. Cæterum præter illos, quos nominavi, quosque vidi, scripserunt, ni fallor, de re nummaria, Portius, Matthæus Hostus, P. Giacconius, Erycius etiam, ni fallor, Puteanus. Quamquam eos magis descripsisse ex illis putem ista, aut de reducendis veterum summis, ad nostræ pecuniæ summas, sollicitos fuisse, quam quippiam attulisse novi, aut inquisivisse in formulas veterum: tamen videre eos gestit animus, antequam nostra edantur. Eos igitur, si servat Bibliotheca tua, commodato ad paucos dies petii: ipsum quoque Grosippum: non enim satisfacio mihi, in legendis denuo, & considerandis eorum sententiis, cum quibus mihi res est; præsertim cum brevi corrigere nostra omnibus permissurus sim. Petieram præterea Grammaticorum corpus, & Schotti Observationes Kurschianas. Quod commodo fiat tuo; repeto illam petitionem, & ut sine mora, siquidem potest, compotem me facias voti, per primos tabellarios; nam sumptum hunc lubenter faciam, dummodò, uti desideratis portas. Vale, Vir incomparabilis, & salve cum gravissima matrona, omnibusque tuis.

Daventriæ, ad diem XII Kal. Novemb. cIↄ Iↄ c XLIV.

Fabricius noster, ab Episcopo Lubecensi Duce Holsatiæ; ad Consiliorum munus est evocatus: cujus honoris, fortunæque causa ex animo gaudeo.

DCXCIV.

Clarissimo & Venerando Domino,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Joh. Smith

S. P. D.

Nil antiquius ejus judicio habet. Bochartus & Grotius commendantur.

TAm prolixa, Vir Clarissime, humanitate Commentarium de Batavorum oppido scriptoremque ejus antehac complexus es, ut ille à Typographica fornace calens ante alios ad te merito properat, cujus beneficio quoque & opera lucem videt. Si nunc æquè, atque nuper expectationem sui apud te sustinet, & tuetur, est quod mihi gratulor & de aliorum judiciis securus serio cogitem de excutiendo supellectile antiquaria. D. Blauvium multis negotiis distrahi sentio, eadem tamen qua exemplaria ad Bibliopolas mittit opera, mihi amicisque vacabit spero, inprimis ad exteros, in exemplari quod doctissimo Sam. Bocharto, Reformatæ Cadomensis (Caen vocant) Ecclesiæ Pastori inscribo qui nobis omnium gentium origines, ex cap. Genes. X. & Orientalium linguarum monumentis recludit, & altero quod D. H. Grotio quanquam ignotus, cum literis destino, illius opera quam in Batavicæ Reipublicæ antiquitate describenda posuit, mereatur, ut qui illum ducem sequimur, illi nostra quoque probemus. Si tamen res apud Blauwium secus cedat, prius exemplar D. Riveto commendabo, super altero te consulere cogar. Interea bene vale, Vir Clarissime, publico rei literariæ bono, & fave.

Scrib. Noviomagi,
XXIII Oct. Greg.
An. cIↃ IↃ C XLIV.

DCXCV.

Hugoni Grotio.

Effusum ex reditu Isaaci sui gaudium nunciat, ac pro honore filio habito, ut & pro præclaro munere literario maximas gratias agit.

Illustrissime & Excellentissime Domine,

DE reditu Isaci mei magnopere gaudeo: hodie dies est quartus decimus, quod primum amplecti datum fuit. Ex sermonibus, quos interea commutavimus, plurimum cepi voluptatis; nec vel quantum profecerit, pœnitet, vel impensæ; facile etiam video, quantum Excellentiæ vestræ debeam, pro honore, quem filio, ac familiæ, meo habuisti. Nec beneficium tantùm, cujus & ipse e sermonibus ejus fructum percipio, unquam excidet animo cujusquam nostri. Spero me paucos intra dies, à Jurisconsultissimo Excellentiæ vestræ fratre, acceptutum quæ ad veteris Testamenti codicem annotâsti. Nunc magnas ago gratias pro eo, quod tam præclaro munere augere volueris Bibliothecam nostram. Sed ubi licuerit, Ambrosia ejus pascere animum, diu noctuque, multis partibus amplius debebo; nec desinam profiteri. Nunc pauculi dies, quibus careo, totus mihi annus videntur. Scio aliter fore animatos, qui terris hisce succo turgent loliginis. Sed oblatrent quantum volent; ubi multi numero, mentes & operam conjunxerint, non decuma eruditionis pars exprimetur. Deus, Excellentissime Domine, vitam & valetudinem diu conservet, terrarum, atque Ecclesiæ bono. Illustri Dominæ Conjugi, multam, Ego, Uxor, filii, salutem dicimus, pariterque, Nobilissimæ filiæ.

Amstelodami, cIↃ IↃ CXLIV. IX. Kal. Novembr.

Illustrissima Excellentia Tua obstrictissimus,

DCXCVI.

Non posse contra se definiri quicquam contendit, nisi auditum penitus; interim se imperterritum persistere.

Clarissime Vir,

MItto legenda, tum quæ disputanda brevibus proposuit Canonicus, tum quæ edidi per Moguntinum quendam: qui tamen menda reliquit satis multa. In Latino opusculo prodidi quæ vulgo hic terrarum sunt incognita. Placetne perlustrare, ac mihi dein reddere? Necdum enim suppetit mihi exemplar aliud. Ambiunt ut video, tuum contra me judicium & evulgatum quidem. Per me tibi licet quod lubet. Hoc tamen scio neminem posse quidquam definire contra me solide, qui non audierit me penitus, postquam objectionibus impeti cœpi ab iis, qui, ut candide eloquor, pugnare contendunt, quæ non pugnant, & sequi evidenter, quæ non sequuntur: ac profecto nostrorum omnium sententia, res ita habet, ut scribit Petavius in schedula, hisce inserta. Prudenter Lutheranus, libris editis clarus, non ita pridem, epistola quadam ad me; malle se audire partem utramque, quam judicem agere. Sapit item Piscator, qui ante ictum sapit. Id est, per quem tibi creatur molestia, rectius ille curaret res magis necessarias. Ego non vacillo; tuiturus matrem facile; quia tela conjiciuntur in eam non fortiora quam est juncus. Hæc animo scribo candido, atque in te tuosque amicissimo. Utinam gratus reapse esse possim de benevolentia, quam à tot jam annis, indignus ego expertus insigniter. Salve, Vir optime, mihique omnibus modis honorande.

XXIV Octobris,
cIↃ IↃ CXLIV.

BARTOLDUS NIHUSIUS.

DCXCVII.

Georgio Calixto,

S. T. P.

Scripta ejus magnopere laudat. Erbermanni vindiciis num responderit, quærit. Vidisse quoque an contra eum annotationem de communione Græcorum sub una; sed non reperisse quidquam, quo destruantur ab ipso asserta de communione publica, qua in Orientalibus sint Ecclesiis.

QUæ miseras, eximie Calixte, de beatitudine æterna, Transubstantiatione, Monarchia Ecclesiæ visibili, & dominicæ nativitatis festo, ea accepi universa, & quamquam plurimum tam egregiis capiar donis, impensius tamen lætatus sum, quod divina bonitas tibi vitam, valetudinem; vires animi conservet ad tam bene de nostris posterisque temporibus promerendum. Ac idem mecum sentiunt his locis quotquot non aliam in Religione Christiana sectam sequuntur, quam fit ab utroque nostri. Illis vero qui in cuncta Romanæ Ecclesiæ placita jurarunt, eo facilius ignoscere debemus, quod hoc concordiæ studium omnibus satis probetur, qui à Romana Ecclesia recesserunt, sicuti ex Buscheri, & ejus farinæ aliorum deliriis conspicere est. Sed his bipartito commentario solide adeo occursum video, ut nihil ultra requiratur. Nescio sitne & responsum Erbermanni vindiciis hocce anno Moguntiæ editis. Ubi inter alia miror sectione tertia contendere te Papale tribunal tibi vindicare, tanquam judicium tuum haberi velis tanquam

quam publicum omnium Ecclesiarum idque ἀναμάρτητον. Ac qui sic argumentari solent solos se putant canonas Logicos observare in fidei negotio, cæteros circumvolitare tanquam umbras. Vidi & copise anno editam contra te annotationem de communione Græcorum sub una specie, ut inscriptio promittit. Ubi legi non reperi quidquam quo destruantur à te adserta de communione publica quæ fit in Ecclesiis Græcanicis & Orientalibus. Sed longa mihi esset series rerum complectenda, si cæteris id genus insisterem; nec valetudo hoc tempore sinit, quæ ab aliquo retro tempore infirmior esse cœpit. Credo commonet, ut magis magisque cogitem de commigrando. Tu vero, Excellentissime Vir, perge cum divino auxilio strenue decurrere hoc curriculum ad quod es vocatus. Pro multis testium millibus conscientiam habes. Et applaudet omnis eorum chorus, quibus dolori est inconsutilem Christi tunicam ita misere discindi. Equidem id ingenue dixero, quod apud alios prædicare non desino, nullius scriptis è Germania aut vicinis terris æque me capi, quam ejus ad quem nunc scribo. Conjunctissimo Collegæ tuo doctori Horneio summo viro salutem plurimam dicas rogo. Nam & ille nobis è reliquiis aurei generis.

Amstelod. clↃ Ↄc xliv. 4. Kal. Novemb. Styl. Greg.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DCXCVIII.

Andreæ Riveto,

Theologo.

Multum se ex diatriba Salmasiana de Herode infanticida profecisse, fatetur, curandum vero Heinsio esse, ne de illa quicquam studiosi inaudiant adolescentes.

Reverende Clarissimeque Vir,

Remitto tandem Salmasianam diatribam de Herode infanticida. Ex qua quantum profecerim, non pœnitet. Atque hunc fructum non solum debeo τῷ πάνυ Salmasio, sed etiam beneficio tuo; absque quo foret, necdum conspicere licuisset. Bene interim est, quod in libris, quos Isaacus meus è Galliis expectat, propediem comparebit. Optime id Collegæ veteri Heinsio cessit, quod extra Leidam vix quisquam de hoc Salmasiano responso inaudierit. Alioquin id studiosi adolescentes efflagitarent à Bibliopolis quotidie. At isti lucripetæ quamprimum subjicerent prælo; quod de se sponte his diebus quispiam fatebatur mihi. Nempe ut volent libri per hominum manus, vix ardentius est suscitabulum, quam si premi constet. Ubi Leida, atque Haga redierit ad nos Isaacus, nihil æque volupe erit ex eo rescifcere, quam ut valeant veteres amici, & quid agant, quibus scribendo etiam cura est exterorum & posteritatis. Præ cæteris volo, ut exquirat de magno sene, conjunctissimo affine tuo Molinæo; quem, post excessum Clariss. Gomari, solum nunc omnium præceptorum meorum habeo superstitem. Omnia illi prospera atque fausta opto; ac pariter tibi, cui multum debeo, non solum ut Collegæ antehac quod non leve duco, sed ut mei meorumque studiosissimo, iis etiam temporibus, quibus si mihi de me credere licet, premerent innocentem. Plurimam salutem meo & uxoris nomine dicito lectissimæ conjugi tuæ.

Amstelodami, clↃ Ↄc xliv. x Kal. Decemb. nempe pridie ejus diei, quo hæc Amstelodamensium civitas se fœderatis junxit partibus. Nempe crastino, quo nostræ tibi literulæ reddentur, ab eo tempore completus erit annus septimus supra sexagesimum. Deus faxit ut civitas grato semper animo hoc beneficium æstimet.

Tuus omni officio,

G. J. Vossius.

DCXCIX.

Joanni Seldeno, J. C.

Libros de Paganica Theologia & Physiologia Christiana cum filii Dionysii de Idololatria Maimonide dono transmittit.

En tibi, vir doctrina famaque maxime, Στρωματεῖα nostrum contextum ex memoria gestorum, natura rerum, & monumentis sacrarum literarum. Quo in opere hoc unice studuimus ut nationes, & qui proxime ab iis abirent, ab impia sua pietate abduceremus, eademque deduceremus ad veri Numinis notitiam, amorem ac venerationem; ut deinde eos fax verbi divini, quod nequit natura vel historia externa, feliciter ad cultum perduceret Christianum. Atque hoc quale quale munus eò gratius fore confido, quòd magnam partem eodem pertineat præclarus tuus de Diis Syris labor; qui, ut tot alia, canescet sæclis innumerabilibus: quemadmodum de Marci Ciceronis Mario scripsit Scævola Jurisconsultus. Adjunxi etiam Maimonidæ opus de Idololatria cum filii mei Dionysii ὁ μακαρίτη tralatione ac notis. Ac neque operam istam fore ingratam, planè habeo persuasum, vel eo nomine, quòd cum studiis aliis, præcipuè duobus Philologiæ & Jurisprudentiæ, conjunxeris tot Orientis Linguas, ut hâc etiam parte sit difficile parem alterum reperire. Vale, vir summe, & tui admiratorem ac cultorem porrò ama.

Amstelod. clↃ Ↄc xliv. Kal. Dec. St. Vet.

Præclaro tuo nomini æternum addictissimus.

G. J. Vossius.

DCC.

Episcopo Novæ Casæ.

Epistola familiaris.

Reverendissime, & eximie Vir,

Rescripsissem de iis, quæ tetigisti literis tuis, nisi valetudo obstitisset & alia quædam. Spero id à me fieri posse propediem. Quamquam quid ego de istis ad te, & quidem degentem ea in urbe? Hoc nonne fuerit ligna in sylvam? & tamen ulla in re possim gratificari, quæ omnia tua causa velim? Utcunque vero distinerer mirifice, nolui tamen eum juvenem qui tuas mihi longe acceptissimas literas reddidit sine meis reverti. Amo enim non modo propter commendationem tuam, sed etiam propter parentem nobilissimo genere prognatum, & a Rege Bohemico olim præfectum bonis Regiis in Moravia, quicum mihi ab annis compluribus aliquis amicitiæ usus intercessit. Ingemisco sæpius, quoties cogito tam multos & genere & dignitate, aliquos etiam eruditione conspicuos, nunc variis adeo terris exules agere. Sed multis melius est infeliciores videri, quam ut cuncta hic fluant ex animi sententia. Salmasio te uti familiariter gaudeo. Nam quid eo viro mentis capacioris? Simulac ad eum scripsero, decrevi affectum tuum literis testari.

Jam cogor abrumpere. Van der Bergio nostro abitum necessario parante.

Amstelodami, clↃ Ↄc xliv. Kal. Decemb. Ταχέως.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DCCI.

DCCL

Nobiliss. Baroni

Herbert.

Librum ejus de Religione Gentilium, errorumque apud eos caussis insigniter laudat, & pro tam praeclaro munere gratias agit.

ALiquot nunc effluxere menses, Nobilissime & Generosissime Baro, quod librum tuum acceperim de Religione Gentilium, errorumque apud eos causis: idque una cum literis Serenissimi Electoris & tuis. Et pro libro, & pro literis non possum non gratias agere quam maximas. Delectatus sum plurimùm & Argumento, & Scriptionis genere. Vix itaque dixerim, quam avidè, quantoque cum fructu illum devorarim. Non jam animus est, ut scribam tibi, quid de hoc opere sentiam. Scio quam difficulter audire laudes tuas possis. Audiant has illi, quibuscum sæpe de hoc Scripto colloquor, cum tempus & occasio patitur, quæ nunquam non sese offert. Dum itaque sæpius lego, & relego, illos tuos Commentarios, animadverti verum esse istud, nullam in bonis rebus esse satietatem. Inde factum est ut serius tibi respondeam, gratiasque agam maximas, quod participem me feceris lucubrationum tuarum. Nec quod sit, ubi diversum à me videatur tibi, id pretium apud me imminuit. Quùm auget verius. Præterquam enim, quod nolim opiniones meas haberi, velut κυρίας δόξας: pulcherrima mihi præbetur occasio, pensiculandi ea quæ scripsi; ac vel corrigendi, vel firmandi magis. Ut mittam quod multa adhuc indicta reservavi postremo Volumini, quo agendum mihi primum de Plantis, & Fossilibus; hinc de Affectionibus in Deorum numerum relatis; postea de cultu Naturæ universalis; ac denique de cultu Symbolico mixto. Ac diu illa universa in lucem prodiissent, nisi novis curis semper avocarer. Superest, ut sicuti meo nomine gratias ago pro tam præclara opera: illas agere etiam possit orbis universus. Id maxime desidero, tantoque id citius futurum, quantò citius lucem adspiciet. Quod si in eo excudendo, utilis esse opera mea possit, vel hic, vel alibi, nisi in Anglia excudi satius existimabis, libentissimè illam offero. Vale Illustrissime & Generosissime Baro.

Amstelodami,
CIƆ IƆ C XLV.
III. Kal. Jan.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DCCLI.

Illustriss. & Sereniss.

Electori Palatino.

Librum Baronis doctissimum laudat; sed sustinendo judicio Electoris, de opere illo corrigendo, imparem se profitetur.

Serenissime Princeps,

QUamvis opus non fuisset, ut Serenitas Vestra commendaret librum Nobilissimi ac Generosi Baronis H. de Cherbury, cum bonæ merces seipsas soleant commendare; tantum tamen voluptatis percepi ex literis Serenitatis Vestræ, ut majorem nunquam. Itaque non possum non gratias agere immortales Serenitati Vestræ; tum quod me dignum censuerit, cui aliquid commendaret. Liber memorati Domini Baronis, & doctissimus est, & ea qua potui attentione illum pervolvi. Sed ad sustinendum judicium Vestræ Serenitatis, de opere illo corrigendo, modo ab ullo corrigi possit; necesse esset, ut meipsum superarem. In eo etiam video incredibilem Serenitatis Vestræ humanitatem, quod tantum mihi attribuat, meque hominem minutum usque adeo obliget. Faciam ego semper quod debeo, & quod possim; plura etiam facturus si liceret. Sed neque Serenitas Vestra plura à me expetit, neque plura ego possim.

Deus, Serenissime Princeps, Serenitatem Vestram tueatur & provehat ad ea quæ desiderat.

Amstelodami,
CIƆ IƆ C XLV.
III. Kal. Jan.

Serenitati Vestræ devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCCLII.

Viro Clarissimo,

Hugoni Grotio.

Thesaurum Sacrarum ejus Observationum valdè commendat, prolixas pro eo gratias agens. Quæ impediant, quò minus & ipse in Sacris aliquid dare possit, indicat.

Illustrissime & Excellentissime Domine,

ACcepi jam ante mensem quæ ad Veteris Testamenti Libros, Excellentia Vestra annotavit; Sacrarum Observationum, non Librum, sed Thesaurum. Adeo ubique multa se offerunt, partim paucis observata, partim hactenus inedita. Juvit etiam cognoscere, quid in tanto scribentium dissensu, judicio illo accurato maximè comprobasses. Magnopere præterea delectavit, quod ostendis, multa adeo in Veteri Interprete, quæ carpi à Novis solent, commodam capere Expositionem, planeque consentaneam contextui Hebræo, etiam ut nunc legunt Massorethæ. Nempe scribere voluisti, non tantùm concinna atque erudita brevitate; sed etiam non industria, quam plurimi, sed studio partium minori; quando alterum hoc corrumpere hoc sæpius Religionis negotium solet. Quamobrem immensum quid æternumque Excellentiæ Vestræ debebunt, qui seriò amant legere & intelligere Scripturas. Ac privato etiam nomine, non solum pro munere magnifico, sed quod majus puto, pro operam tam utili teneor atque obstringor, eò impensius Deum rogo, ut Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ, longam ætatem, ac optimam valetudinem largiatur; quo & illud, quod in Novi Instrumenti Libris enarrandis superest, perficias; atque adeo veteres resumas labores; non quasi desiderem, sed quia confidam Spiritum Domini plura deinceps consimilia bono publico edocturum. Scribo hoc eò fidentius, quia planè censeo, Excellentiam Tuam, hac parte, non abire, à communi quondam Præceptore, socero meo Junio. Is aiebat, si vel annos centenos superesset, neutiquam se ingenio ullo vel industriâ, exhaurire posse, quæ profundo insunt Scripturarum puteo; sæpe mihi paucis ante obitum mensibus retulit, si absolvere daretur, quæ ad Bellarminum annotasset, nolle cogitationes alio adjicere, quam ad veteres suas Commentationes limandas. Sæpius istius mihi in mentem venit; nec tamen peccare desino, in procudendis novis, ac sæpè minutis, quale illud quod pauculos intra menses conspicies: Est id de Sermonis Vitiis, & Glossematis Latinobarbaris; opus fortasse non inutile juventuti, ad Sermonis Latini castimoniam: Aliis item ad intelligendos seculorum posteriorum Scriptores, quantivis illos pretii, sæpè interim semibarbaros. Hæcne ætati meæ conveniunt, qua eum inchoavi annum qui intra hunc ipsum, CIƆ IƆ C XLV. ætatis erit septuagesimus? Fons caputque hujus mali est, quod si qualia præferrem, & fortasse parata habeo, publici juris facerem, calumnias malorum

lorum non injuria extimescerem; quando satis sum edoctus quantum velint & valeant. Accedit quod tam multa in tam variis studiorum generibus sim aggressus, ut quoties cogito de singulis, vix videam, quid primò, quid deinde, in manus sumere imprimis conveniat. Interim existimo, è primis fore, Librum singularem de natura, & constitutione Poëtices; duos autem de temporibus Poëtarum, Græcorum & Latinorum, tum eorum qui deperiere, quam qui Libitinam effugere potuerunt; Tres verò Libros, de artis totius Poëticæ præceptis. Credo comitem addam Harmoniam Euangelicam, de Passione & Resurrectione Domini, opus jam ante annos viginti quinque laboratum. Sed postquam avidè devoravi, quæ ad Euangelistas observavit Excellentia Tua, non pauca conspexi tum quibus firmare mea possem, tum quoque propter quæ pedibus mallem in Excellentiæ Tuæ ire sententiam, eoque propria vineta cædere lubens. Nec siverint id mores mei, ut hoc dissimulem, ubi lucem adspiciet.

Amstelodami, Pridie Kal. Ian. Stylo Iuliano, CIↃ IↃ C XLV. quem fortunare opto, Excellentiæ Vestræ, Heroinæ conjugi, & Nobilissimis liberis. Quod mecum vovet conjux & liberi, & ante omnes, obstrictissimus Excellentiæ Vestræ, Isaacus meus.

DCCIV.

Joanni Seldeno, J. C.

Pro præstita in negotio suo opera tam pulchra, ingentes agit gratias, nec non pro honore, quo filium Isaacum non semel excepisset: eum nunc secum vivere ait, ac magnum Scriptorum ineditorum thesaurum, perlustratis Anglia, Gallia, Italiaque nobilissimis Bibliothecis apportasse; non tamen parvi hoc sibi stetisse, sed hoc ingenium suum esse, ut magno etiam rei familiaris damno, cuncta publicis metiatur commodis.

Clarissime, Virorumque eximie Seldene,

JUcundius mihi fuit, quam facile dixero, ex affine Junio, & ornatissimo Hoofdio, cognoscere de singulari erga me meosque affectu tuo, ac opera quoque eo in negotio, quod mea interesset plurimum. At longe illud jucundissimum, partim ex conjunctissimo Collega Pellio, partim ex optimo Hoofdio relciscere, de felici totius negotii successu. Quare nimium quantùm obstrictus sum præclaris Regni Britannici Proceribus & eximio nomini tuo, & præstantissimo D. Sadler, atque aliis qui luculento adeo argumento, amorem nostri, ac in me studiorum comprobarunt. Multùm etiam hoc nomine debere profitentur, & Matthæus meus Illustrium Hollandiæ & Zelandiæ Ordinum Historiographus, & filius alter (ut de tertio Jurisconsulto taceam) Isaacus meus, qui non semel perhumaniter adeo à te exceptus Londini; & ante duos, tres menses, Gallia, Italiaque, triennii quasi spatio, lustratis magnos præclarosque Scriptores hactenus ineditos, pene dixerim thesaurum apportavit; alios post alios juris publici facturus, bono literarum, nec sine testatione, quorum beneficio tantùm potuerim in studiis & meis & liberorum. Ac eadem multo justius mens mea, quando fructus quidem hujus beneficii, magnam partem ad liberos redundat. Attamen me imprimis spectat, qui magno cum rei familiaris damno, cuncta publicis metior commodis. Itaque (si familiarius mihi paullo loqui tecum permissum) poteram ego, si quantum pecuniarum Bibliothecæ impendi apud Illustres Hollandiæ & Westfrisiæ Ordines collocassem, tantùm inde percipere, & amplius etiam, quam ad me redit ex Britanniæ Magnæ, magno illo, nec satis æstimando beneficio. Nempe hoc facit, ut minori molestia sumtus in studiis sufferam, animoque magis defæcato limare pergam tam multa quæ habeo affecta. Quippe longe eorum excedunt numerum, quæ hactenus emisi. Ac intra hunc annum, ut spero, complura eorum conspicies, in non uno studiorum genere. Jam enim sub prælo sunt nonnulla. Nimirum nunquam cesso quia semper cogito, quantillum absim à septuagenario. Semper igitur illud in mentem venit, propediem mihi rationem esse reddendam temporis, quod divina hactenus bonitas concessit. Tibi verò, magne Seldene, ingentes ago gratias pro præstita opera tam pulchra, tum etiam hoc tempore opportuno; & (ut de liberis mihi repetam) facit item mecum optima conjux, summi Viri Francisci Junii proles. Et cur non illud addere liceat; Etiam qui antea celebrarent toto orbe celebratissimam doctrinam tuam, non minus efferunt in cœlum singularem beneficentiam ac humanitatem, atque in me (saltem sic judicant amantes mei, quales longè plurimi) non solum collata, vel præstita hæc putare, sed omni eruditorum ordini his terris. Tantum mihi meisque adlaborandum magis, ut ne præsenti seculo, vel postero ingrati unquam fuisse videamur. Neque is solum animus futurus est noster erga te; sed cunctos qui tam bene de familia mea mereri voluerunt. Quæso hanc meam, meorumque mentem, ubi otium erit, significa. Ac ipse etiam, prima occasione, uni alteri significare decrevi.

Amstelodami, postr. Kal. Jan. anno CIↃ IↃ C XLV. quem tibi tuisque, & toti Regno Britanniæ Magnæ fortunare ex animo cupio, optoque.

Æternum tibi tuo merito obstrictissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCCV.

Clarissimo & doctissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Amico charissimo,

S. P.

Ipsi dissertationem Theologicam mittit, eumque monitorem & censorem sibi exoptat.

ACcipe, Vir Clarissime, promissam Dissertationem de consensu doctrinæ Augustini de Gratia Dei, cum perpetua Catholicæ Ecclesiæ doctrina. Qua Dissertatione inspecta, facile perspicies, tui dilectionem, & doctrinæ tuæ reverentiam & existimationis tuæ curam, etiam nunc cum te de facie non nossem, tantum apud me valuisse, ut nisi muneris divinitùs impositi necessitas me impulisset, non fuerim palam daturus hanc [licet mitem & benignam & cum honoris tui Præfatione conjunctam] significationem dissensionis meæ ab eo quod abs te profectum esset. Tametsi persuasum habeo, & jam ex diuturna consuetudine compertisse mihi videor te non ægre ferre; si quisquam, sincero veritatis studio, & recta ratione suffultus, seorsum abs te aliquid se sentire amice & modestè profiteatur. Et te ita esse animo affectum confido, ut malis καὶ τὰ ἴδια ἀναιρεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς ἀληθείας, absit enim a nobis Christianis ut in hoc φιλαληθείας officio nos ab Ethnicis anteverti sinamus. Laudatur princeps Apostolorum quod alterius postmodum nati Apostoli justam reprehensionem non sprevêrit. Nec minus audientis celebratur σύνεσις, quàm monentis παῤῥησία. Homines sumus & mutua ope sublevamur. Amicam justi monelam psaltes suaveolentis & refocillantis olei loco habuit. Tu mihi in legendis nostris, ut pari libertate ac benevolentia fidum te præstes monitorem, & amicum censorem, etiam atque etiam rogo. Vale, Vir humanissime, amice charissime, & quod facis nos ama.

Tibi addictissimus,

JOANNES FORBESIUS, *à Corse.*

DCCVI.

DCCVI.

Nobilissimo, Reverendo, & summo Viro,

Joanni Forbesio,

Domino à Corse, S. Theologiæ Doctori eximio, inque Academia Aberdonensi, ejusdem Professori,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Consensum antiquitatis in S. Scripturæ interpretatione & controversiis Theologicis magnopere commendat, Forbesioque in antiquitatis studio aliis praeunti applaudit.

NOn dubium est quin omnibus, veritatis ac concordiæ amantibus, dolorem adferat maximum, quòd antiquæ toties repullulent hæreses; quandoque etiam succrescant novæ, & olim inauditæ, nec minus veteribus illis sectis veritati adversæ & paci. Cujus rei causam esse præcipuam arbitror, quod qui animum adplicant ad legendum S. Literas, magnam id partem faciant, vel cum stulta ingenii sui fiducia, vel præjudicio ab iis profecto, quos per omnia sequi sibi proposuerint, vel ab animo haut aliter eas interpretandi, quàm iis locis, ubi degant, conducibilius videatur, ad consequendum, vel retinendum mundi bona. Quomodo adfecti parum cogitant, Scripturas non esse Scripturas, quoties alio intelliguntur spiritu, quàm sunt scriptæ. Nisi igitur de infoelici eorum grege esse velimus; quemque veritatem magis amare convenit, quàm seipsum; ac ante omnia quidem scrutandum, quid Deus dicat in verbo suo: sed ne perperam illud interpretemur, quando omnes ad errorem sumus proclives, attendere etiam debemus, non modo quid unus & alter, sed omnino quid constanter docuerit Ecclesia Dei. Quantoperè enim repugnat perspicuitati Scripturæ si ita exaratæ credantur, ut, ab Apostolorum excessu, ne in præcipuis quidem fidei capitibus, ipsi eas Ecclesiarum doctissimi ceperint Antistites? Quantum item adversatur bonitati Dei, & amori erga nos, si per tot secula, ad Scripturarum intelligentiam, defuisse statuamus Spiritum Dei, viris licet pietate, & sanctimonia præcellentibus, Ecclesiæque semper commendatissimis, atque eò melioribus, quo Apostolicis propiores erant temporibus? Nec ignoro, dicta hæc nostra parùm descendere in animos multorum, quia videant etiam ad antiquitatem provocari in causa deploratissima. Qui cogitare debebant, nisi isti hospites forent in veterum lectione, non tam futilibus motum iri. Viderent enim bellos hosce provocatores, incassum jactare antiquos, præterquam apud vetustatis nescios, qualibus se os facilè sublinere posse sperant. Cæteri autem, qui historia Ecclesiæ sunt exculti, nullo negotio cernunt opiniones eas, quas frustra venditant pro antiquis, si non heri, vel nuper natæ sint, plurimùm saltem cœpisse demum ante duo, tria, vel summùm sex septem secula, vel non multo amplius. Ut obducere illis liceat hoc Optati Milevitani lib. 6. Quæ est ista nova, & stulta sapientia, novitatem quærere in visceribus vetustatis? Quis verò non fateatur, præscriptione istiusmodi, multum firmari animos nostros, in genuina Scripturæ interpretatione: Validius quoque munitiusque hæreses refelli? Quare hoc armorum genere, semper pugnatum fuit à S. Patribus: qui præcipuè quidem se tuentur, Scripturæ authoritate; nec tamen prætereunt priorum temporum consensum. Hoc luce clarius est ex iis quæ disserunt adversus Marcionem, Valentinum, & his æquales; item Samosatenum, Arrium, Macedonium; nec minus Pelagium, Nestorium, Eutychem; ut præteream hæreticorum cæteros. Vellem ista adtenderent, qui tertii diffuso adeò, ut ajunt, Ecclesiasticæ antiquitatis oceano, propterea, veteres Theologos non legunt; & quia negligunt, nesciunt; & postquam ignorant, aspernantur; ac ne temere contemnere, vel soli nescire videantur, etiam traducendo illos, complurium animos ab iis abalienant. Tanti mali fons, caputque est, otii amor, ac laboris fuga; dùm non satis cogitant, certissimum illud Aristotelis effatum in Nicomachiis, artem ac virtutem, versari circa id quod difficilius est. Et tamen difficultatem illam, de qua tantoperè queruntur, multum leniat rectus studiorum ordo, & hoc omni historiæ innatum, quod delectat, & assidua ingentis boni cogitatio, quod ex historiæ Ecclesiæ, veterumque Theologorum lectione, ad nos redit; fidem fecerint, vel solius Magnæ Britanniæ vestræ, vel etiam nostræ, tot Theologi summi: Ante omnes κειμήλιον illud hominis Joannes Juellus Antistes Sarisburiensis. Quis enim è Conciliis, vel Doctoribus (quotquot primis fuere annis sexcentis) non animosius modò, sed doctius quoque, vel felicius impugnavit adversarios? Non defuere quidem, quibus hoc disputandi genus minus probaretur; sed præstantissimi etiam Whitackeri judicio, timidiores hi fuere, quàm necesse erat. Poteram & alios subdere magno numero; semper enim Britannia abundavit Theologis, ut Scripturarum, sic antiquitatis etiam intelligentissimis; sed ut de iis pluribus, brevitas instituti non sinit. Ad te itaque venio, eximie Forbesi, qui uti habuisti antea, quem sequereris, patrem tuum τὸν μακαρίτην, Patricium Forbesium, Episcopum Aberdoniensem, virum undequaque doctissimum; ita ipse deinceps, in hoc antiquitatis studio Patriæ præibis, ac cunctis amantibus rectam studiorum viam. Nihil me auribus tuis dare, indicio omnibus erit utraque hæc & Theologica, inquam, & Historica Instructio tua, & ille signorum tuorum adspectus, adversus tot infesta Hæreticorum agmina. Quem equidem nescio, utrum comparare velim phalangi Macedoniæ, an aciei Romanæ; sed huic potius, quando (quod defuisse phalangi Polybius ostendit) copiis tuis semper erit locus, sic armorum viribus, sic scientia, atque arte instructis, ad nullum non pugnæ genus. Habet igitur sacrata Musis adolescentia, unde melius sapiat, dum videt eos, qui sic avocant ab antiquis, sibi semitam non sapere, licet aliis monstrent viam. Habet quoque media illa, ac constans ætas, quò accendatur deinceps ad studium, antiquitatis, si priùs neglexit; vel si serum id putet, saltem ab alienis videre oculis adsuescat, ubi nequit suis. Habent denique etiam, in veteribus Theologis subacti, unde proficiant: Imò si ipsi pariter benè mereri de hoc studio volent, non deerit hinc exemplum, quod scribendo æmulentur: quo ita magis & magis gliscat Historiæ Ecclesiasticæ honos, ac fructus. Vides ut quod nostrum sit, de laboribus tuis judicium, non pigitum fuerit memorare; ac confido idem omnes uno ore dicturos, quorum palato antiquitas sapit. Et vero nunquam tam feliciter agatur cum Ecclesia Dei, ut etiam boni omnes per omnia conspirent; confido tamen, etiam ex iis qui antea dissenserint, hisce tuis lectis, conventuros non paucos; saltem in illis Religionis capitibus, super quibus in sex Conciliis Universalibus, vel Africanis etiam, & Arausionensi olim convenit. In iis autem, quæ non ad fundamentum, sed structuram pertinent, non pacem minus consecter, quàm amplectar veritatem: ut qui sciam non modò, hæresin vitandam, sed etiam schisma: ac propterea licet ubique grata esse veritas debeat, aliter tamen cum fratribus, quàm Hæreticis, esse disputandum. Utinam verò, Nobilissime ac Clarissime Forbesi, hac cruda ac viridi senectute, pertexere tibi detur, cætera hujus operis, auro magis aurei. Hoc ut contingat, rogamus omnes Dominum Deum cui Ecclesiæ suæ causâ, curæ fore confidimus, & te & labores tuos.

Amstelodami,
x Kal. Sext.
1645.

DCCVII.

Claudio Salmasio.

Epistola familiaris.

Illustris Domine,

UTi in negotio de La-Barra feci apud Proceres nostros, quod potui, ac porro etiam adlaborabo; ita & in Doctoris Bottesii de Grandi-Villa rebus velim apud Typographos quantum possim. Inter alios locutus sum cum Amstelodamensi nostro Elzevirio, qui frigidè omnia: sed postea cum convenit Isaacus meus, visus ei non penitus abhorrere. Compellavi postmodo Blauwium, qui promisit, vel nullius se opera uti velle, vel hujus de quo scripseras. Sed nunc quicquam occurrere negabat: in quo transferendo aliquid Latine, Italice, Gallice sibi esse usui possit. Nam fratre defuncto, omne sibi onus incumbere Typographiæ, nec audere nimium suscipere, qui parte potius vacare malit in hac per Germaniam, & Angliam bellicâ tempestate, quæ Typographos perdat. Benignius responsum est, quod mihi narravit, conjuge suâ præsente, Doctor Bottesius. Sed metuo ne (modo verba bene intellexerint) verba utrique dederit. Saltem aliter ille apud me; etiam ubi duas illi literas ostenderam, licet omnia tua causa velle. Certiora ubi ex eo cognoro, quamprimum te faciam certiorem. Croii liber necdum, delatus est in urbem nostram; sed cùm avide de eo inquirerem, monstrarunt mihi Gomari Scripta & ante omnia præfationem eam, qua promitur de livore & calumniis quibus sic incomparabilis Heinsius creverit. Displicent artes plusquam Pelasgæ; & puto, nec Præstantissimo Croio erunt acceptæ: quem pariter impeti non est dubitandum. Ad quem præterea hæc pertineant, quid attinet dicere? Quam vellem, ut sincera semper fide in gratiam rediretur? Verum quantillo eruditi multi distant iis quos nolo dicere! Plurimum te, uxorem, liberos, salutamus ego, uxor, Matthæus, & Isaacus meus tuus ante omnes.

Amstelodami,
cIↄ Iↄ c xlv.
XII. Kal. Febr.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DCCVIII.

Responsum suum contra Moguntinos illi transmittit. Mutua Christianorum odia dolet. Poloniæ Regis conamen laudatur.

Clariss. & eximie Vir, Domine & Amice magnopere honorande,

RAræ sunt occasiones ad vos scribendi vel mittendi, nec mihi commodiores aliæ sese offerunt, quàm si forte ex auditoribus nostris unus & alter ad vos iter instituant. Literæ quæ variantibus tabellariis per diversa loca transeunt, inter vicissitudines plerumque pereunt. Hâc igitur occasione per eum, qui hasce offert, oblatâ, si nihil aliud, saltem te, quem ex animo amo & æstimo, salutare volui. Adjunxi nuperum meum maledicis Moguntinorum vindiciis oppositum Responsum: de quo quæ tua sit sententia si candidè & liberè me docueris, magno me affeceris beneficio. Discordiam & odia mutua Christianorum doleo, imo detestor: & concordiæ aliquam viam invenire discupio. Interim fieri potest, ut aberrem, & scopum parum dextrè feriam. Sed aliorum judicia & correctiones lubens audiam & admittam, neminis autem lubentiùs & avidiùs, quam à te profecta, quem multiplici & perfectâ eruditione pollere, & pari concordiæ desiderio teneri certus sum. E nostris nonnulli quod primæ & priscæ antiquitatis in constituendâ Religione rationem haberi volo, damnant: alii, quod rem per colloquia tentari suadeo, improbant; neque desunt qui omnem conatum, curam & spem instaurandæ concordiæ rectiùs abjici quàm suscipi censeant. Quod meditatur & molitur Serenissimus Poloniæ Rex, opus est planè pium, Regium & Christianum, nec tamen desunt, qui dehortentur nostros, ne controversias in colloquium deduci patiantur. Magis propemodum turbant & terrent, quæ in Anglia aguntur, quorum nihilominus propter locorum intervalla & itinerum difficultates rara & tenuis ad nos dimanat notitia. Angit sanè animum tranquillitatis auram, quæ ex iis locis adspirare cœperat, & nos in spem malaciæ erexerat, in diram & truculentam tempestatem conversam esse: Hyems, quæ exacta est nobis propter viciniam & transitum exercituum inquieta fuit & turbulenta: idque adeo est causa, quod responsum contra Moguntinos nondum integrè prodierit. DEUS Ecclesiæ suæ & tantopere afflictæ Germaniæ tandem misereatur, teque, Vir eximie, bono publico incolumem servet diutissime. Officiose te salutatum cupit Clarissimus Collega meus D. Horneus. Vale.

Ex Acad. Julia.
V Kal. April.
cIↄ Iↄ c xlv.

Vester quantus quantus usu mancupioque,

Georgius Calixtus.

DCCIX.

Illustri & Incomparabili Viro,

Gerardo Johanni Vossio,

S. P.

Illius auspicio Rectorum Ind. Orient. patrocinium quærit. Iter in Persidem adornat. Querimonia Græcæ Ecclesiæ. Literarum latorem laudat & commendat.

Illustris & incomparabilis Vir, sol, & sal ævi nostri, decus præsentium, exemplum posterorum.

DEfunctus, ut nosti, mihi in peregrinis versanti, Anslonius, externa mea studia, quæ propter gravissimas Patriæ clades, per biennium retro externorum beneficio, sustentata fuerunt, & porrò debent: quapropter te, Maxime Vir, etiam atque etiam rogo, ut insitata, ævo nostro tua benevolentia, humanitate, & comitate, studia mea fovere, & promovere velis, quæ certè promoveris, si viris Illustribus commendaveris; ut Hofdio, & aliis, tibi sine numero notis; ut illorum beneficio, & quantulacumque munificentiâ, quæ optimè cœpi, emoliri queam: utque turbatæ Anslonii obitu, Musæ animentur amicorum certitudine, omnisque generis difficultates, & procellas, per Orientem, fœliciter illorum favore, propellere queam. Alterum quo mea studia promoveris, & tibi devinctissima reddideris, si à societate Indica, literas commendatitias ad Ind. Orient. Rectores procuraveris: cum enim Persidem petere omninò debeam, ubi excolendis Persicæ amœnitatis floribus, aliquamdiu subsistendum erit: gratum & tutius erit Indicæ societatis patrocinio frui: Offerri illi quoque mea qualiacumque possunt studia, in remotissimis illis equidem Provinciis; non est dubium, quin omnis generis indigeant opera. Max. Vir, si huic necessitati meæ obstetricatus fueris, me fœlicem, & ad tua, tuorumque imperia promptissimum reddideris. Res equidem est digna commendatione, & promotione; ut scilicet illa studia, quibus Arabes tot annos floruerunt, tandem etiam Christianis innotescant Europæis. Quantum licuit per improbos labores, & adversos casus, in hoc studiorum campo, futuros, eluctari animus est, modo tu, & alii, animum favore tuo addideris. Non dubito, quin è re mea acturus sis,

sis, pro tuo in me favore, quid possis, non quidem quà mereor; sed quà totum terrarum orbem demereri studes. Quæ hic geruntur; ex præsenti literarum latore, summo mihi amico, Mercatore Amstelodamensi, Byzantii florentissimo uberiùs cognosces; etiam quæ de nostris sentiant, externæ nationis doctissimis studiis. Mercator noster est virtute rarissima præditus, quem ideo si amaveris, doctioribus, prout quidem natura fictus, & factus esse videtur, faventiorem reddideris. Mirantur Proceres hujus imperii, aliorum regnorum Legati, quænam causa esse possit, quare Ill. Ordines huc denuò Legatum mittere torpescant: alii eos huic amicitiæ indignari alii parùm sua de gloria sollicitos, interpretantur: factum mihi nunquam videtur, si factum nunquam probatum, & sibi probatum nunquam probandum; Gentis gloriam armis ubique claram, literis, & omnibus artificiis locupletem, unius ignaviâ obscurari. Satius certè erat, ignotum esse, quàm ignobilem: actiones multæ perversæ; imo ne fingi quidem possunt: Doctioribus Græcæ Ecclesiæ insidiatur, exilium minatur. Hinc lamentationes, & querimoniæ Græcorum, qui aliud non crepant in sermonibus; nisi Belgarum Ministros, Ecclesiæ Græcæ exitio huc missos, ut qui præter pietatis normam, & Ecclesiæ formam, Turcarum potentia ære Ecclesiæ Græcæ effuso, Græcis miseris, atque invitis, Patriarchas impiè obtrudunt: prout nuper factum, ubi 100000. Imp. in Turcas effusis, incerto populo, & reclamante, ἀνάξιος, obtrusus fuit: hinc debitis Ecclesia Græcorum oppressâ; miseri vexati. Plura ex Mercatore senties, Viro certè ingenio dulcissimo. Ital. Hisp. Turcicæque peritissimo, doctis addictissimo, quem quo majori honore, & amore prosecutus fueris, quod certè pro usitata tibi, tuisque, humanitate facies, tanto tibi tuis mihi omnibusque doctis, faventiorem reddideris: ille equidem est unus, qui hic mihi pecuniolam, liberalissimè mutuo dare solet: Mihi perplacuit Mercatoris modestum, & omni doctorum favore, laudeque dignum ingenium, quique si tibi, Maxime Vir tuisque operam præstare poterit, promptum deprehendes; meaque animi studia, quæ tibi, tuisque quamdiu vixero debeo, semper offero, tu illis cum tuis ne abuti quidem poteris. Mihi enim nullum gratius fieri potest officium, quàm si amicis officium facerem, proinde cum tuis liberrimè imperare licet, imperata lubenti animo exequar. Et sine dubio multis doctis gratum præstare potero officium, pro ea quæ mihi, cum Græcorum, Muhametanorumque intercedit doctissimis familiaritate, ut facilè quicquid hic extat, per me impetrari possit. Hic literarum limites sisto, Vir Maxime, etiam atque etiam rogans, ut me cum tuis amare pergas, habebis certè semper qui te coluit, colet, & suspiciet, tuis tuorumque nutibus.

D. Byzantii
7 Maji An.
45.

Addictissimum,

G. Gentium.

DCCX.

Libri, quem Usserius ediderat, fata refert.

Clarissime Domine Professor,

En tibi donum Reverendissimi D. Usserii Archiepiscopi Armachani, quod jamjam discessuro ipse quoque Oxonio abscedens ad te perferendum tradidit: opus inter πολυδάκρυτα hæc & plusquam Civilia bella mediumque armorum strepitum natum, fato adeo adverso, ut vixdum editum incendio, quo ante annum præterpropter oppidum correptum fuit, penè totum conflagrarit. Sed dimidia exemplarium pars commodùm paulò ante ex ædibus Typographi alio translata ignem evitavit. Atque ita ille Ignatius nunc flammarum, ut olim ferarum rabiem omnino effugere non valuit. Tarditatis autem meæ (utpote cui ex Anglia reduci jam quarta septimana labitur) culpam aut excusarem aut deprecarer rationibus, quæ mihi suppetunt, compluribus, nisi metuerem, ne non satis summæ humanitati & æquitati tuæ tribuere ac confidere tibi viderer, quod crimen ita plane detestor, ut priori isti tarditatis vitio sive culpæ affinis esse multo malim, quam ut huic obnoxius habear. Sed vel hæc ipsa effutiendo vereor ut satis utrique nostrûm consulam tua negotia studiaque interturbando, meoque qualicunque otio abutendo. Itaque manum tollam de tabula, ubi tibi, uxori lectissimæ, filiisque eruditissimis plurimam salutem impertitus fuero. Valete ergo & vivite diu felices atque incolumes patriæ, familiæ, mihi.

Dordraci Kalend.
Jun. cIɔ Iɔ cXLV.

Reveren. tuæ observantiss. &
addictissimus,

Jacobus Lydius.

DCCXI.

Reverendo variaque eruditionis Theologo,

Jacobo Lydio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Præclarum Usserii munus sibi filioque Isaaco longè gratissimum fuisse dicit. Silentium suum excusat, ac quæ ipse editurus opera sit, recenset.

Ternas à te literas accepi: unas cum dono Reverendissimi Armachani, quod per mihi gratum fuit, tum propter eruditas ad Ignatii vulgarem editionem notas, tum propter genuini Ignatii veterem translationem. Ipsum Græcum Codicem non vidit vir summus Usserius; sed ea fœlicitas reservata fuit Isaaco meo, qui Florentiæ è bibliotheca Medicea descripsit, ac primus orbi Christiano dedit opposita è regione versione antiqua ex editione Usseriana. Non possum, Amicissime Lydi, satis exprimere, quantopere me Reverendissimus Usserius, ac imprimis filium meum, dono suo bearit: quanquam & tu quoque, in aliquam hujus beneficii veneris societatem: qui cùm nobis ex Britannia apportasti, & simulac pedem in urbe patria posuisti, eum continuo misisti mihi; prope gnarus, in hujusmodi etiam negotio, locum habere, quod vulgo dici solet, bis eum dare, qui det citò. Sed ut eo nomine laudari tu mereris, ita ego metuo, ne potius castigandus tibi videar; qui nec de hoc dono rescripserim quippiam, nec ad alteras literas reposuerim quidquam. Poteram pro me adferre, tum adversam valetudinem meam, ac præcipuè uxoris mire adflictam: tum mortes filiorum Francisci J. C. tum Matthæi Historiographi; sed enim aliud præterea est, quod me negligentiorem fecit, in postulato Reverendi & præstantissimi Roberti Bayllii. Scripseras in edendis nostris festinato opus esse: At Typographorum duorum, quibus hic utor, prælum in tantum distinebatur variis, & ingentibus voluminibus, ut uterque negaret, intra aliquot menses, quicquam mei posse excudi. Sed exinde nuspiam non velle omnia agere in meæ spem gratiæ. Non peccassem, si quamprimum te hujus responsi fecissem certiorem, sed nunquam in respondendo sum tardior, quam quum scribere non licet id quod ego & alter mallemus. Ita factum, ut in totum scribendi officio supercederem; sed ante menses sex septem Blauwius exorsus est libros, quos exaravi, de omnium artium, & scientiarum natura, usu, ac nexu. Elzevirius autem excudere cœpit librum unum de Natura & Constitutione Poëticæ, & tres de Arte Poëtica: quibus jungentur duo, unus de Græcorum, alter de Latinorum Poëtarum temporibus. Sed quoniam hæc grandibus alio-

rum voluminibus intermiscent, nostra vix philyram unam singulis hebdomadibus procedunt. Interea pollicentur, post duos summum menses, se in nostris assiduos fore. Quod si tum quoque eadem maneat mens. Reverendo, Clarissimoque Bayllio, non committam, quantum in me fuerit, quin ejus expectationi satisfaciam. Sin id serum tunc erit, ut metuo; non deerunt alia atque alia, quæ publici juris faciam: In his quinque reliqui libri de Paganica Theologia, qui non affecti modo, sed etiam confecti; uti & tres de Harmonia Evangelica, in argumento Dominicæ Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis in Cœlos. Addecem alia, sed non petiisti tam catalogum propediem σὺν θεῷ edendorum, quam ut responderem de editione eorum, quæ de Baptismo, & imprimis de Anabaptismo scripsi, & illi argumento vicinis. Tamen fortasse, nec ista ignorare malueris. Id enim postulat amor domus nostræ hæreditarius, jam ab annis octoginta circiter cœptus inter Avum tuum præclaræ doctrinæ virum, ac Parentem meum; postea vero continuatum, inter me, & Avi tui viduam, optimamque Matrem tuam; quæ te scio non ignorare, ac stimulum esse debent, ad amorem etiam præstandum filio meo, quasi μονογενεῖ, qui nullum in se benevoli affectus officium sinet claudicare. Vellem te aliquando hic videremus. Etsi quid minuti negotii fuerit, hoc etiam impellat, quod visurus apud nos es ingentem turbam MSS. etiam hactenus ineditorum. Hoc philtro te alliciendum putavi. Neque enim ignoro, quam sis φιλόβιβλος & φιλόμουσος. Uxor & filius te plurimum salutant, salutem etiam nostro dicito nomine, optimæ sorori, ac egregiis fratribus: per otium quoque Illustri Viro Wittio Exlegato, ac cæteris quos nominis nostri amantes imprimis scias.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLVI.

DCCXII.

In quo ab ipsius filio in Notis Velleianis, dissentiat, scire gestit, & ut utriusque sententia, sine tamen omni contentione, conferatur optat.

Illustris Domine,

AN acceperis literas, quibus aliquoties observantiam erga te meam testatus sum, nescio; neque responsum efflagito, gnarus tuarum occupationum, quæ publico debentur. Sed repeto tamen nunc quoque id quod dixi officium, fretus tua æquitate, quam videor mihi absens etiam tanquam apud præsentem perspexisse. Adeo non sum alias cupidus creandi magnorum Virorum curis molestiam, ut ardentissimos quoque affectus, quibus in venerationem eximiarum virtutum & doctrinarum feror, potius intra animum & pias voces contineam, quam mori seculi ambitiosus satagam promulgare. Sed quia semel cœpi te per literas venerari, vel ob hoc ipsum in eo genere officii perseverandum duco, ne parum constanti proposito, quod semel destinavi, videar suscepisse. Accessit nova causa, ex sermone cujusdam studiosi, qui à Vobis ad nos pervectus tuo nomine me salutavit, adjecitque te scripturum fuisse, si temporis ratio tulisset, in causa filii, à quo in notis Velleianis dissentirem. Præterea nihil explicare poterat de tua mente. Itaque me ambiguum reddidit ac pænè sollicitum, si quid forte mihi excidisset, quod tibi displiceret. Sed cogitanti diligenter nihil occurrit, quod à veneratione, quæ tibi, ab æstimio, quod filio tuo debetur, alienum esset. Honorifice aliquoties laudari filium, sive potius laudes ejus stilo meo majores nominatim agnovi. De cætero, vix est ut dissentire meminerim in re alicujus momenti: interdum sustinui assensum, non quod parum probarem felicissimas ejus emendationes, sed quod in hoc genere στοχαστικῷ omnimodam certitudinem vix dari crederem. Fuerit forte, ubi meam quoque sententiam attulerim: sed absque omni proposito contentionis, quod sancte testor: quippe qui nihil magis semper solitus sim exsecrari, quam altercationes literarias quæ hodie in genus quoddam tralatitii moris transmigrarunt. Editio Velleiana filii tui adeo certe mihi placuit, ut omissurus fuerim omne consilium edendi ejus Auctoris, nisi aliam propositi formam, uti per se apparet, destinassem. Maximopere itaque rogo, ut me certiorem faciatis, si quid desideratis, reperieris eandem, quam hactenus fovi, mentem, venerandis tuis meritis. Vir summe, & æstimandis filiorum doctrinis, germano candore fideque deditam. Vale, incomparabilis Domine, & mihi fave.

Dat. Argent. 3. August. 1645.

Illustri nomini tuo devotus,

JOH. HEN. BOECLERUS.

DCCXIII.

Carolus Ludovicus

Dei gratia, Comes Palatinus Rheni, S. Romani Imperii Archidapifer & Princeps Elector, Dux Bavariæ, &c.

Commendat ipsi Baronis de Cherburii scriptum de Religione gentilium, idque perlegere velis & corrigere rogat.

SAlutem & benevolentiam nostram, Reverende & Doctissime, Nobis sincerè dilecte. Petiit a Nobis Nobilissimus & generosus, tam prosapiâ quam literis & armis clarus Baro Herbertus de Cherbury, ut librum quendam à se scriptum, de Religione Gentilium, Errorumque apud eos Causis, in quo multa allegat loca, ex tuo libro, de Origine & progressu Idololatriæ extracta, tibi commendaremus. Quâ in re ideo libentius ipsi gratificari placuit, tam quod dictus ipsius liber te aliquo modo respicit, quam quod omnia in eo contenta tuo judicio submittit. Argumentum (prout ab illo tractandum suscipitur) adeo novum est, ut accuratam mereatur disquisitionem. Te igitur valde rogamus, ut præfatum Librum diligenter perlegere, & quicquid visum fuerit in eo corrigere, explicare aut amplificare ne graveris. In quo Nobis gratissimum feceris, tum etiam ipsi supradicto Domino Baroni, ut qui eximiam tuam doctrinam cum primis suspiciat, tuoque frui favore multum desideret. Nos igitur hoc Nobis ab amicitiâ tuâ promittentes, te bene valere, & de propensissimo nostro in te affectu te certum esse cupimus.

Dab. Londini 14. Aug. Anno. 1645.

Amicus tuus benevolus,

CAR. LUDOVICUS.

DCCXIV.

Reverendo & Doctissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio.

Prædictum librum suum ejus censuræ subjicit. Universalem Divin. providentiam in gentilibus statuit.

Reverende, & Doctissime Vir,

OPus hoc à me concinnatum, sed ex tuo præcipuè libro, De Origine & Progressu Idololatriæ, descriptum; tibi cum primis subjiciendum curavi, quem facilè Authorem hujus seculi Coryphæum agnoverim. Sed & id quoque me permovit, quod alicubi, à te discrepans, an errore meo, vel tuo evenerit, haud illicò dixerim. Ut fateri tamen necesse sit, homini senio laboranti, & calamitatibus publicis afflicto,

afflicto, plurima excidere posse, quæ accuratiorem normam desiderent. Tu igitur, Vir præstantissime, ubi ita visum fuerit, corrige, emenda, explica; sed & pro humanitate tua, adjice, auge, amplia. Quùm enim à te præsertim profectum sit opus, tuâ interest etiam, ut numeris omnibus absolutum prodeat. Providentiam quidem universalem, summum Dei attributum semper agnovi; cujus (obscuris scilicet) vestigiis in ipsa Gentium Religione insisto. Neque obstitit, quod Ecclesiæ Patres, egregii scilicet Authores, sæpe contra Gentiles invehantur. Plurima enim ficta, & falsa, & inania; ut in eorum Religione deprehendi queant, eundem tamen Deum Opt. Max. ac nostrum, ex eadem virtute coluerunt. Præmium bonis, pœnam malis etiam post hanc vitam statuentes. An inde verò salutem æternam consequi possint Gentiles, viderint alii: nihil enim hic decerno; sed eousque saltem. Providentiam Divinam universalem, pertigisse contendo. Cæterùm hæc ex operis contextu peti mallem. Unà cum hisce, literas Serenissimi Principis Electoris accipies; quibus ad ea, quæ à D. tuâ peto, exequenda hortatur. Tu benè quidem vale, Vir doctissime, & rem literariam eruditissimis tuis lucubrationibus promove.

Dabam ædibus meis prope West-Monasterium, 15 Augusti, 1645.

D. Tuæ addictissimus,

HERBERT DE CHERBURY.

Librum nostrum hic simul accipies, in quo vitiis amanuensis facile, (uti spero) condonabis.

DCCXV.

Claudio Salmasio.

Cum Podagra sibi conflictandum fuisse nunciat, ne tamen studia planè neglexisse putet, suum de Vitiis sermonis librum offert, quæ deinceps editurus sit indicat, eumque ad se familiariter invitat.

Eximie Vir & Amice,

SI multis exprimere velim quàm mihi jucundum fuerit, de valetudine tua cognoscere, & quid in studiis bono publico moliaris; faciam quiddam, non satis dignum veteri firmataque amicitiâ nostrâ, quæ non sinit, ut in hujusmodi negotio dubitet alter, de alterius constantissimo affectu. Hoc igitur mittam, ac potius de rebus meis te faciam certiorem. Ac primùm quomodo mihi cum arthritide fuerit conflictandum, non illa quidem, quæ me prorsus arceret à Musarum sacris, sed ejusmodi tamen, ut domi contineret, quandoquidem turpe putarem, si instar Tardipedis Dei, claudicarem foris. Ut autem videas haud nimium in me valuisse Divam malignam, quam nos podagram vocamus, mitto ad te opus literarium de Vitiis sermonis, & glossematis Latino-barbaris, cujus partem non exiguam, morbi tempore, partim scripsimus, partim ex veteribus schedis digessimus. Exiguo id loco ducent qui literas aspernantur: non tu, vel alius, qui utilitatem cum difficultate conjunctam æstimabitis suo pretio. Equidem hic quoque cum Terentiano Mauro fas sit dicere:

Fronte exile negotium,
Et dignum pueris putes:
Aggressis labor arduus,
Nec tractabile pondus est.

Quod magis judicabis, si alterum quoque volumen consequetur; sed hoc antequam lucem videat, edere animus est grande opus, de omnium disciplinarum naturâ, & constitutione, earumque scriptoribus, tum antiquis, tum (modò magnopere mereantur) etiam novis. De Re Poëtica etiam, & Poëtis Latinis & Græcis, quinque libros habeo paratos. Ad hæc, tres Harmoniæ Evangelicæ, de Christi Passione, Morte, Sepulturâ, Resurrectione, & Ascensione in Cœlum. Item opuscula varia, quæ videbis, ubi pedem posueris in ædibus nostris. Hæc adfero, ut faciliùs te, ubi occasio dabitur, in viam des. Etsi de me aliud promittere nihil habeo, nisi facilem mensam, lectulum mollem, frontem porrectum, & quod non in infima parte putandum, colloquia & sermones quales amamus uterque, quoties bonus nos Deus conjunxit. Atque utinam, aliquod tum possis Typographo, ingenii, doctrinæque monumentum committere; sive de dicatione perstet animus, quem scribis, sive aliquid melius in mentem venerit: scio enim nihil à te proficisci, nisi ingenio perfectum, atque elaboratum industria, planèque istiusmodi, quod non placiturum sit, seculo non modo nostro, sed etiam posteris. Quo in omine desino, teque pariter, ac lectissimam uxorem (illam mihi notam virginem, notam matrem, ac ut censeo etiam aviam) plurimùm salvere jubeo.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLV, postr. Non. Sept. St. Gr.

Tuus totus,

G. J. VOSSIUS.

DCCXVI.

Incomparabili Viro, Collegæ veteri,

Danieli Heinsio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Volumen de Vitiis sermonis, & glossematis Latino-barbaris offert.

PRoximè edidi volumen de Vitiis sermonis & glossematis Latino-barbaris. Nimirum, mihi duo proposui, prius est ut pro viribus aliquid conferrem, ad barbariem profligandam; alterum ut lucis aliquid adferrem mixobarbaris illis, quæ legere est, apud superiorum seculorum scriptores. Eunte igitur ad vos Langermanno, juvene optimo, & arcto sanguine juncto communi amico nostro Gronovio, occasionem negligere nolui, mittendi exemplaris, non quia tanti putarem, ut inspiceres, sed quod existimarem, id officii mei esse, nec tibi nostra ingrata esse posse, Collegæ veteris, & tui amantissimi, jam ab annis propè quinquagenis. Amorem etiam tuum vicissim perspexi vel proximè, cum una apud Golium cœnaremus. Quem ego virum maximi facio, ut debeo; si meo nomine salutaveris, rem facies longè gratissimam.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLV, IV Idus Octob.

DCCXVII.

Clarissimo & spectatissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Eustachius Suartius

S. P. D.

Cedro dignis ipsius operibus maximè afficitur. Adornat novam Curtii editionem, quâ in re ejus opem implorat.

REligioni mihi fuit, Vir Clariss. ac venerande, Waesbergium nostrum velis remisque ad vos evolantem post silentium diuturnum absque meis literis constantis mei & religiosi in te affectus cultusque indicibus dimittere. Quam impensè te semper æstimarem ob eminentes ingenii tui dotes & luculenta oppidò in Rempub. literariam merita, quibus

bus præclaras disciplinas feliciter tot annorum decursu illustrasti, quæque per totum eruditum orbem diffudisti, non πεζῶν ἐκ χθὶς omnibus bonis palam fecisti, idque ego quoque apud alios profiteri malo, quam laudes tuas culpâ ingenii mei deterere. Vel nuperrimus, ut innumeros alios silentio premam, fœtus tuus, εὖγε σοφῶς τε acclamantibus eruditis, nitidus exasciatus ita salivam mihi movit, ut spem certam inde conceperim, nos propediem absolutissimis tuis quoque Originum libris iri beatum, quorum spem jampridem nobis in operibus tuis cedrinis præluxisti; in qua palæstrâ incomparabilem Virum, Cl. Salmasium, cui olim Lutetiæ innotueram, cum opus illud de Ecclesiis Urbicar. & Suburb. contra Sirmondum moliretur, feliciter quoque desudasse, recondita ejus eruditio nobis fidem facit. Deus omnis boni fons & dator vobis totius eruditionis Duumviris vires animi corporisque integras, præstet. Ad me quod attinet, ego verò jam nunc totus nova editione Curtii adornanda in hoc otio liberali post tot spinosos & ærumnosos labores juventuti impensos, distineor, publici juris facturus, quæ olim & nunc in cultissimum istum Auctorem mihi observata, in quo me non adeo indiligenter fuisse, operamque & oleum in eo perpoliendo non penitus perditurum, editio quamvis accuratissima doctissimi Freinshemii spondet, meque inflammat. Iccirco te etiam atque etiam oro quæsoque Vir Clariss. conatibus meis impigrè subvenias, comitemque impertias, quo meliorem ac tersiorem fieri Curtium posse autumes. Modii editionis mihi copiam facere digneris, aliarumque veterum, quas habes, ut & Gualteri Paraphraseos Poeticæ, quæ omnia post collatum contextum, cui cis paucos dies manum admovere gestio, optima fide ad te illibata remittam, deprædicaturus publico præconio tuum literas juvandi ardorem, propensumque in me affectum. Unum superat, Vir observande, quod rescilcere aveo, sandone aut reapse compertum habeas, prodiisse nuper Parisiis, ut mihi ante aliquot menses amicus quidam se ibi vidisse prostantem adfirmavit, novam editionem Curtii cum Commentariis, nisi forte, ut didici in Commentario in Silium, Dausqueji, qui promittere inibi videtur. Vale, Vir Clarissime, ex animi sententia, cum honoratissima conjuge, quam à nobis officiosè salvere jube, & doctissimos filios tuos, meque amare perge,

Dab. Ultrajecti, prid. Id. Oct. cIↄ Iↄcxlv.

Nominis tui celeberrimi,

EUSTATHIUM SUARTIUM.

DCCXVIII.

Viro Amplissimo

Gerardo Joanni Vossio,

Guntherus Henricus Plathnerus Getus,

D. Consil. Saxon.

S. P. D.

Illius scripta mirificè extollit. Sacra Christi Historia pertexta specimen aliquod ejus judicio committit.

Legi, Amplissime Vossi, plerasque lucubrationes tuas, quibus eruditum hoc seculum illustrare dignatus es; legi, quam, atque ex illis, magnam, & utilitatem, & voluptatem percepi. Diu enim jam factum est, quod ingenti tenebar desiderio, Theologiam Gentilium, à Viro aliquo tui simili, ex veterum scriptis deductam videre. Nam quæ de Mundi Diabolica, Cacozelia Gentium, Theologia Philosophica, Viri Doctissimi hactenus ediderunt, egregia quidem sunt, sed nescio quomodo ad sitium explendam, non sufficiant. Tu verò magnis nos invitas poculis, & vel [illegible] jubes; quod lubentiùs facimus, quia ex eruditissimis tuis horreis, non tantum,

Bellerophontes promitur humor equi,

sed etiam suavissimum Philosophiæ merum, Divino Theologiæ Nectare permistum, adeò ut omne mihi punctum tulisse videaris; qui tanta dulcia tot utilibus miscuisti. Elegantissimi porrò libelli tui, de genere, anno, & mense Nativitatis, & Passionis, Salvificatoris, & D. nostri Jesu Christi, non potuerunt me non magno perfundere gaudio, tùm quod undique Vossiana i. e. Doctissima quæque spirent; tum quod eamdem tractantem materiam, in multis confirmarint, in multis quoque juverint. Postquam enim Illustrissimus Wilhelmus Dux Saxon &, me non tantùm in Consiliariorum Aulicorum, sed etiam Assessorum supremi Consistorii Ecclesiastici, album recepit, ab officio meo non alienum fore duxi, si ex Philologicis; vel ad ipsam τὴν θεόπνευστον γραφὴν, vel beatorum Patrum monumenta, congestis observationibus Historiam sacram Domini nostri Jesu Christi, horis subcisivis pertexerem.

Quod igitur Natatoriam qui expetunt, facere solent, ut antequam verticosis se committant fluminibus, vada tentent; idem mihi faciendum censui. Exercitationem nempe de Vaticinio Jacobi, Gen. XLIX, sub ficto Phaberrani nomine, in publicum ideo præmisi; ut Doctorum judicia, de hoc scriptionis genere experirer. Etsi autem non desint, qui Theatricum illud σοφῶς & καλῶς acclamitent: Verùm quia mihi maxime verendum, ne isti amoris affectu minus φιλαλήθως judicent, ad te Amplissime Vossi, hominem quem mihi fama humanissimum, scripta eruditissimum demonstrant; ignotus licet ad ignotum venio, tuoque exactissimo judicio submitto exercitatiunculam istam, ex qua tanquam ex ungue de toto κυριακῶν, (hoc enim titulo Historiam illam sacram insignire fert animus) systemate judicare poteris; multoperè rogans, ut & audaciæ meæ ignoscere, & vel inter ultimæ admissionis amicos, cum numerare sustineas, qui te ob edecumatam eruditionem semper fert in oculis. Quod si porrò quid de conatibus nostris sentias, certiorem me reddere dignatus fueris, profectò me non tantùm tibi reddes amicissimum, sed omnibus quoque meis officiis efficaciam, ut ista esse verè judicare possis. Vale Amplissime Vossi, & ut tibi, tuis, bonoque publico diu valeas, cura.

Vimar. x Kal. Nov. An. cIↄ Iↄcxlv.

Vossio *addictissimus,*

G. PLATHNERUS.

DCCXIX.

Viro summa eruditionis, Clarissimoque,

Gerardo Joanni-Vossio,

S. P.

Quasdam theses ab ipso accuratè vult trutinatas: Calixtus à quibusdam arroditur.

Nullus dubito, Vir maxime, rectè tibi tradita quæ fratris mei curæ commiseram, de Germanicorum corporum habitu, simulque Programmata quædam Academica. Erat tum consilium propèdiem, literis te adire, non tamen nisi edito majoris non nihil molis libello. Verùm illa spes decollavit, quam de edendo opere conceperam, præ multitudine negotiorum, quæ mihi partim ars mea, partim Magistratus pepererunt insperato. Ne itaque nimis silentio peccem, visum fuit saltem has chartas transmittere, donec cætera lucem videant. Inter hæc, quas adolescens Nobilis Theses heic proposuit disputandas, ex Scholæ more, cum primis optarim abs te severo judicio expendi: ac quidem ipsius mei causâ; utpote qui urgeor hoc argumentum in illam

illam

illam quæ proposita est sententiam latiùs diductam publicare; quod tamen ego haud ausim, nisi benigna doctiorum censura invitet. Programmata à memet ipso sunt profecta, leviora tamen, neque nisi ad adolescentum fortassis captum; ut etiam hæc cum aliis meis sacris, in unum Opusculum haud competant jungi. Ipse tu quid suadeas, Vir maxime, utinam liceat intelligere! Etenim tua mihi sententia pro plurimis est. Librum meum de sanguinis generatione, ac motu naturali, altera editione apud vos, recoctum dabit frater, qui si haud displicuerit, gaudebo. Calixtus noster navata tam præclara Ecclesiæ opera, id impetravit, ut qui hactenus fuit Semi-Papista, nunc Semi-Calvinista audiat Zelotarum Ordini. Quam virulenter illum sit insectatus Jesuita Erbermannus in Irenico, quod vocat Catholicum, fortè jam vidisti; ejusdem novas Διατριβὰς, indubiè dabunt nobis Nundinæ Francofurtenses. Omnibus illis voculis generosum contemptum, innocentia fretus, Calixtus opponit. Erbermanno tamen fortè aliquid regeret. Vide quàm sit misera conditio eorum, qui tranquillandæ Ecclesiæ dant operam. Quam veremur, ne etiam te, ab ejus argumenti scriptis, absterreant mores hi seculi nostri, pari omnium animorum immoderatione infesti? & tamen heic quidem, istis tuis nihil est desideratius. Neque enim facilè expresserim, quanti etiam in hac doctrinæ parte faciant te, cùm alii, tum Calixtus, & Hornejus nostrates. Uterque illorum, juxta mecum te, summe Virorum, salvere, atque valere jubet plurimum.

Tuæ doctrinæ cultor,

HERMAN. CONRINGIUS.

DCCXX.

Clarissimo eruditissimoque Viro,

Gerardo Joanni Vossio.

Ejus famæ prædicat magnitudinem. Suorum studiorum mutationem indicat, & exemplar Historiæ Pelagianæ ab illo petit.

HÆc est semperque fuit magnorum Virorum sors, & calamitas, ut etiam si maximè velint, talem nec possint latere, nec immunitatem consequi, ab officiosis venerantium molestiis. Fœlices ter & ampliùs, inquis, quos irrupta tenet cum Musis suis copula; nec ulla divellunt è tam jucundis amplexibus ingrata clientum consortia. Cuperes, proculdubio, cuperes, si fata sinerent, circumvolitantes umbras, levesque populos dispellere, & quàm ardenti studio optares, perpetua tranquillitate, nullisque violanda interpellationibus inaccessus perfrui, credo equidem, eruditissime Vossi,

—— —— Sed te decor iste quod optas
Esse vetat, votoque tuo, tua forma repugnat.

En igitur ego inter tot procos, novus tuarum virtutum, inexhaustæque eruditionis cultor accedo, tam tibi nunc ignotus, quam tu universo Orbi literario notissimus; nunc inquam, Vir Clarissime, quondam enim per biennium, auditor tuus, dum in Academia Lugdunensi, Sulpitii Severi sacram historiam enarrares, à te dilectus, & suavi colloquio sæpissimè honoratus fui. Ab eo tempore in Galliam nostram redux, totum me foro dedi, donec valetudini, & indoli meæ indulgens, jussi Stichum, Mævium, & Sempronium res suas sibi habere, & me in Ciceronis, Senecæ, Virgilii, Scaligeri, & Vossii dulcissimos ac nimis abditos sinus recepi. Ita est certè abhinc aliquot annis singula tua scripta & miror, & verso nocturnâ diurnâque manu; & dum recentissimè hæreo Poëticis tuis Institutionibus, repentè quasi in bicipiti somniassem Parnasso, Poëta fio, effluuntque nobis hi otii nostri, Præceptorumque tuorum informes fœtus, pro quibus, si quod superesset in Musæo tuo exemplar Historiæ Pelagianæ, illud omnibus votis efflagitarem, non tam meo, quàm Bocharti nostri, quàm multorum Doctorum nomine: Sic eruditissime Vossi, vilissimo rete, aureum tripodem piscarer, & crepundia, Orbisque nostri quisquilias, Eois mercibus commutarem. Sed, ò pudor, quàm te violo, & tua jura resolvo! Indoctus nihil unquam de te meritus, vix notus, gravissima tua studia summe importunis epistolis interrumpo, delicatisque auribus obstrepo rauco cantu, nec veniam, quam solam tamen vix sperare debueram, sed præmia posco. Ignosce tam effræni audaciæ, quam nobis fecit, & olim perspecta singularis tua humanitas, & incuria, aut egestas, quotquot sunt Librariorum, non dicam, in hac nostra Cadomensi Academia, sed & Rothomagi, & Lutetiis; omnium quippe summâ cum curâ excussæ sunt officinæ, nec in ulla repertus aureus iste liber tuus, quem si supplicitet petentibus concesseris, habebis tunc pro tanto munere debendi reum, tibique devinctissimum me, qui jam propter incomparabilem tuam doctrinam sum & ero in æternum

Cadomi, 18 Kal. Dec. 1645.

Tui observantissimus,

D. BRIEUX.

Si quid dignaberis ad nos vel mittere, vel scribere, illud si placet, fidei & curæ, committes Domini Adriani Fyk Delfis nunc degentis, in suprema Medimatricum Curia quondam Senatoris.

DCCXXI.

Viro Clarissimo,

Joanni Brunæo.

Negotium filii Matthæi urget. Nempe ut Zelandiæ proceres Historiographo suo annuum assignent stipendium, exemplo Hollandiæ, quæ jam præivisset.

Amplissime Vir, cognate carissime,

LUculentam mihi spem fecerat filius Matthæus, superiori te Majo, ac conjugem pariter affore nobis. Sed licet vix aliud æquè in votis esset, video tamen non sic res tuas tulisse. Multa erant, de quibus alloqui decreveram: quorum alia ad fratris tui filium pertinerent, alia etiam ad communia studia nostra; quiddam etiam quod me quoque tangit, quia tangit filium. Jam hoc cùm dico, satis intelligis, maximoperè me optare, ut Zelandiæ Illustrissimi Proceres desiderium nostrum expleant de eo, quod nunquam ipsisè adeo processurum putabamus: Nempe ut Historiographo suo annuum assignent stipendium; exemplo Hollandiæ, quæ ubi præivisset, non se huic rei defore pollicebantur: nec ignoro quis moram injecerit justissimæ petitioni nostræ; sed postquam ille vita excessit, spero facilius hoc fore negotium; præsertim ubi semel sacra sua commovere voluerit Brunæus, vir, & amicus summus: quem utinam tam literis ad istoc possem accendere, quàm me posse confidam, si vel ad horas paucas colloqui daretur. Nullius equidem commodis obsisto; sed non iniquum arbitror, ut ejus potius ratio habeatur, qui mentem non in varias divisit curas, sed tot jam annos in eo totus est, posteris ut prodat Gesta inclytarum Gentium, Hollandiæ, Zelandiæ, Westfrisiæ.

Paulum sepultæ distat inertiæ celata virtus.

Quid majores à suis nepotibus magis requirunt, quam ut ne virtus sua ignoretur? quid dignius se nepotes egerint, quam ut præclarè de eo mereantur, qui desiderium illud majorum expleat? Vellem inclytis ac laudatissimis Proceribus vestris, ob oculos ponere possem, quam nulli labori, imo nec impensæ parcat filius, ut veritatem, in profundo

Democriti puteo latitantem producere in apricum possit: Nempe totum se huic uni curæ mancipavit. Quid in alio quoque simile? Scio te ista non diffiteri. Solum opto, ut quibus commisit Deus rei patriæ curam, hoc negotium, non infra cogitationes suas putent. Ac non confido defore Nobilissimum Cnutium, qui affectum mihi suum in hac re coram declaravit. Multum illi, & cunctis, quibus hoc negotium cordi erit, debebimus, si gratias agere illis liceat, pro eo quod nunc expetimus. Ego, conjux, filius te, & tuam, & tuos plurima salute impertimus.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xlv. xv. Kal. Dec.

Tuus æternum,

G. J. Vossius.

DCCXXII.

Joanni Brunæo, J. C.

Viro Clariss.

Gerardus Joannes Vossius,

S. P.

Matthæum filium denuò commendat, & ut Zelandiæ Ordinibus in Historiographum quam commendatissimum reddere studeat, vehementer cupit.

Gaudeo, Amplissime Vir, charissime cognate, quod tam te videam memorem mei, & meorum. Prout auctor fuisti, libellum mitto Illustribus D D. Zelandiæ Ordinibus offerendum. In quo tantùm abest, ut mihi videar peccare, ut potius existimem me non publici minus habere rationem, quam familiæ meæ. Nam si hac parte Proceres aliis nolint terris cedere, quæ res majorum a pluribus sæculis, posteris tradiderunt; nunc rectè de publico mereor, si offeram eum, qui spartam eam non minus ornare velit quam possit: Imo non minus possit, quam illustres ipsi Proceres velint. Tot jam annos non dico, sed lustra, Historiæ Belgicæ, Fœderatæ maximè, cura ac cogitatio distinuit domum nostram, ut nemo in ea non potuerit aliquid videre supra vulgus. Nunc hic unus superest, qui ut de ejus ingenio, doctrinaque, nihil nunc dicam (putidius hoc forsan videretur) at saltem non leve videri debet, quod tot annos non minima fuerit pars sermonum, quos de antiquis Fœderatæ, imo universæ Belgicæ rebus, pæne assiduè internos, in domo, ut arbitror, non prorsus illiterata, commutavimus. Accedit quod istiusmodi ad hoc negotium Bibliotheca sit instructus, ut nesciam ecquis alius præferri debeat. Nec de excusis id solùm libris dixero (quanquam, & hoc non leve putandum) sed maximè MSS. quos nescio numquis plures de Historia Belgica ineditos habeat, vel etiam compluribus annis comparare sibi possit. Quid dicam de filii ὁ μακαρίτης observationibus multis, quas in schedis asservamus. Non ego præter morem meum ista scriberem tam prolixè, nisi putarem, id nunc à me exigi, si non publici minus quam domestici boni amans sim. Tu modo curam hanc suscipe, ut Illustrissimis Proceribus Zelandiæ vestræ, pro affectu erga me & meos, & cum his etiam tibi agere gratias possim. De Nobilissimo Cnutio omnia mihi spondeo, & Procerum aliis, quos in causa filii Matthæi me Hagæ memini convenire. Ita mihi sereno vultu affectum suum testari visi sunt. Nec culpa fuit nostra, si qua velut canina scæva obturbarit, qui studium hoc non aliter quam canis Nilum degustarat. Cui tamen in cæteris laudibus nihil detractum velim. Non hoc vel moribus, vel ætati conveniat meæ. Quid ego pluribus te nunc distineam, Amplissime Cognate? Ea es prudentia, ut per te videas, quid nunc factu sit opus: ea autem benevolentia atque amore, ut omnia nostri causa velis. Quod si quid præterea à me fieri posse putes, tribus verbis perscribas: sed imprimis tempus illud expectabo, ingenti cum desiderio, quo te conjugem, & quos liberorum unà adducere visum erit, coram amplecti licebit. Plurimam omnibus vobis adscribi salutem uxor jussit; sed & Cognato Brunæo, si adhuc hospes fuerit patrui sui.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xlvi.

DCCXXIII.

Winando Rutgersio,

S. Th. Doctori.

Dolet, quòd opera sua non potuerit esse utilis, in conquirendis quos postulaverat libris, scriptum tamen Petri Tyrei, de apparitionibus Spirituum, si desideret, amice offert.

Clarissime atque amicissime Domine Doctor,

Valere te & tuos gaudeo. Valeo & ipse mediocriter, melius valiturus, nisi male valeret conjux. Existimet aliquis me ad tam diuturnum malum paulatim obdurescere. Et foret fortasse, nisi pariter, & animi, & corporis dolore discruciaretur; ut ferreus sim futurus, nisi dolore ejus doleam. Interim quantum possim, dolorem tempero, tum sapientiæ præceptis, tum etiam studiorum amœnitate; quæ non sinit ut quidquam remittam de laboribus antiquis: imo nugis animum remittere, etiam innoxiis, prope idem videtur, ac animum amittere. Admodum mihi est ægre, quod non potuerit vel mea, vel filii opera tibi esse utilis, in conquirendis libris de quibus scribis. Studiosè lustratæ sunt tabernæ librariæ, consultique quos oportuit; sed incassum sudavimus. Negant eos amplius apud Bibliopolas, vel Typographos reperiri. Desidero scire an habeas Petrum Tyreum Societatis Jesu Theologum, & Professorem Herbipolensem; cujus duo extant libri; unus de apparitionibus omnis generis Spirituum Dei, Angelorum, Dæmonum, & animarum humanarum; cum appendicibus, de Spirituum imaginibus, ac cultu, ac Purgatorii veritate. Alter verò liber qui est quadripartitus, tractat de Dei in V. T. Apparitionibus & Locutionibus; tam externis, quam internis, Coloniæ à Chollino est excusus Anno cIↄ Iↄ c. folio in quaternam plicato: paginis constat quasi quingentis. Si eo destituaris, & videre desideres non patiar, ut quicquam hac parte requiras. Si quando excurres, cujus toties jam spem fecisti, sedulo uterque lustrabimus, ecquid vel mea, vel filii Bibliotheca habeat, quod doctissimis laboribus tuis utile esse possit. Salutant te & conjugem uxor & filius.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xlvi.

Tuus ut scis sine fuco more majorum,

G. J. Vossius.

DCCXXIV.

Clarissimo Doctissimoque Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio.

Ab ipso comprobatum librum suum publico daturus est. Ejus colloquium desiderat.

Præstantissime, colendissimeque Domine,

Literas tuas, quas mihi curavit Excellentissimus Vester Orator, accepi. Ex quibus intelligo, te perlegisse lucubra-

lucubrationes meas, de Gent. Religione, Errorumque apud eos causis; neque displicuisse tibi, vel Opus, vel scriptionis genus. Tuum judicium tamen circa ea, quæ inter nos contravertuntur, desidero. Eoque magis quod tumultuaria opera, (mediis bellorum intestinorum cladibus) apud Castrum meum de Montgomery (ubi per biennium commorabar) scribenti, in errores dilabi proclive fuit. Sed & errare tecum minus probrosum esset aliquando, quam rectè cum aliis sentire. Is enim es, Vir Magne, ut Authoritatem tibi ipsi, etiam in argumento quovis conciliare possis. Sicubi tamen aliquid a me rectè animadversum esse arbitreris, id pro ingenuitate tua significa, quò ita reliqua omnia expungam, quæ in te redundent, prodeatque tandem in lucem meus qualiscunque Liber. A te portò, Vir Optime, scire vellem, pretium quod Typographus, pro impressione libri exigat, ut nummos ita pro valore tibi transmittam. Cum enim haud ab aliis, quam idoneis Lectoribus evolvi vellem librum, eum sumptibus meis excudam. Utinam mihi per valetudinem, & negotia, liceret vere proximo, Bataviam tuam invisere, ut dulcissimo alloquio tuo fruerer; & circa dubia, quæ occurrunt, sententiam tuam exposcerem! Multa quidem in hoc argumento, expleri vellem, cùm fieri nequeat, quin ut plurima desint, quæ ad rem totam illustrandam faciant. Sed ea præsertim quæ circa quinque Articulos nostros Cathol. proferri possint equidem expiationum genera varia, quæ in remedia criminum, excogitabant, sive vafri, sive inepti sacerdotes, à nullo adhuc satis tractata esse, pro dignitate argumenti puto. Circa hæc omnia igitur, responsum tuum cum bona venia expecto. Benè vale, magnum literarum Decus, & Ornamentum, meque si placet, ama.

Dabam ædibus meis Westm. Jan. 1/11. — *Tuus æternum*,

HERBERT.

Quod operam tuam, mihi commodare, in libro meo excudendo, polliceris, gratias quàm maximas tibi ago. Serenissimus Princeps Electoralis, mihi monstravit literas tuas, quibus me summo honore cumulas; quo nomine me tibi devinctum esse scias.

DCCXXV.

Nobiliss. Baroni

Herbert.

Praclarum ejus opus apud typographos qua morentur, indicat. Promittit etiam semel iterumque, rescripturum se, quid censeat de illis, ubi ipsi aliud videatur in eodem opere. Neminem autem mortalium se minus moveri ob dissensum alienum, fatetur.

Illustrissime D. Baro,

SEro rescribo ob mortes meorum; unius natu maximi filiorum Francisci, in Curia Hollandiæ & Zelandiæ Advocati; Alterius natu proximi, Matthæi, Illustrium earumdem Provinciarum Historiographi, & Amstelodamensis Reip. Bibliothecarii: cujus fortasse Annalium libros xv. videris. Itaque nunc Liberorum mihi nihil, præter Isaacum, qui paucos ante menses, Ignatium genuinum edendo, benè bonis de Ecclesia meritus videtur. Quippe antea nonnisi Latinè exstabat, idque Reverendissimi Armachani Antistitis beneficio. De præclaro opere tuo, sæpius cum Typographo sum collocutus; tardiùs autem responsum accepi: in causa erat, quod nunc in edendis libris, sint difficiliores, propter motus Britannicos, & Germanicos. Istis enim terris immane quantum hinc librorum distrahi solet. Nunc aliter est ob causam quam referebam. Quæsivi tamen quantum exigerent, tuis si sumptibus prodiret. Blauwius qui mea excudere, nec semper tamen solet, paratum se post sex menses prælo committere, idque impensis suis, dummodo ipse centena exemplaria emas, & pro quoque sesquiflorenum Hollandicum, sive xxx. stuferos nostrates, persolvas. Sed editurus aiebat forma ac Typis quibus opus meum, de Theologia Paganica, & Philosophia Christiana, lucem vidit. Ambigebat quid diceret, si Typis tam grandibus excuderetur, ac tua illa præclara de Veritate, ac Errorum causis. Usque adeo nunc prælum ejus distinetur multis, ac ante id, quod dixi, tempus, ordiri Editionem non possit. Interea temporis, & à te responsum expectabo, & ipse semel, iterum, ac tertiò, fortasse perscribam, quid censeam de iis, ubi aliud tibi videtur. Nunc solum significo, ita me animatum esse, ut non arbitrer aliquem mortalium minus moveri ob dissensum alienum. Perplacet, quod mihi, & aliis sæpius referebat socer, summus Vir Franciscus Junius: Sic ego, sic ille; eruditi viri dispiciant, quid melius ego, quid rectius perspexerit alius. Imprimis hoc propter Drusium dicebat, subinde aliquid affectui indulgentem, virum interim Hebræis literis pereruditum, & aliquid observantem, alteri invisum. Nempe aliquid singuli videmus; nemo omnia: sed quidquid singuli valemus, in publicum proferamus, ut penes posteros judicium sit, quibus eo facilior erit delectus, quò candidius quisque exposuerimus, quid nobis videatur. Sæpe veritas e Democriti puteo difficulter educitur; ut multorum manibus, atque opera opus sit. Interea quia sic poscis, non defugiam laborem perscribendi minutatim de nonnullis, ubi dissentire videamur. Et quia longioris ea res operæ sit, si non unis, pluribus id literis faciam. Nollem enim uspiam, ab tam illustri viro, ejus ingenii ac doctrinæ, quicquam à me desiderari. Sic planius erit, ubi mihi perstet animus, ubi aliquid à te commodius dictum putem, ubi statuam facilè per se conciliari, quæ pugnare videantur. Et tibi quoque hoc opere inedito, & mihi parte commendationum alterâ, corrigendi aliquid occasio dabitur. Si hic excudi velis, & id neutiquam possit fieri, ante menses sex: salvis ac sospitibus nobis, abunde temporis erit, de variis disserendi per literas, quia coram non licet. Utinam vero brevi aliquid cognoscerem de Alcyoniis Britannicis. Deus Opt. Max. diutissime Te salvum ac sospitem, Illustrissime Domine, conservet.

Amstelodami, cIↄ Iↄ CXLVI. Postr. Id. Iun. — *Illustrissimæ dignitatis tuæ cultor æternum*,

G. J. VOSSIUS.

DCCXXVI.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Apud Amst. Professori celeberrimo,

S. P.

De incolumitate illius latus hortatur, ut in instituto scribendi pergat, omnia felicia ipsi porro comprecatus.

Clarissime Vir, fautor mihi plurimum colende,

CUm tuæ submitterentur mihi nuper Dantiscæ literæ, eædemque & vitæ mihi tuæ, & affectus erga me amici, existerent testes desideratissimæ: ausim dicere, vix olim (si Plutarchus vera narrat) majus gaudium Alexandro Magno accidisse, ex nuntio, quod redivivus factus esset Homerus; ac mihi tui causâ submœsto tum accidit ex eo, quod superesse te, mihique haud leviter etiam favere intelligerem. Nam ita me propridem amicorum quorumdam literæ occuparant, ut Vossium inter mortales esse desiisse,

persuasus essem. Igitur ubi sic ex adverso, & manus, & mens tua mihi comparuit, superstitis, atque optime precantis; quid potui potius, vel debui etiam, quam exultare, atque in futurum quoque benè tibi vicissim apprecari. Ac Magno quidem Alexandro illi, gaudium, quod dixi, exstitit, ob gloriæ privatæ spem, vanam illam, & inanem. Mihi dum Vossium superesse video, spes adfirmatur publici boni, reique communis literariæ: quam si quisquam graviter gnaviterque promotum ivit; ipse certe hoc præstitit, idemque proponi locupletissimè est præstiturus; dum vita eum dignetur Deus. Minime me de exspectatione hac dubitare sinunt, quæ præfatis, in gravissimis diatribis illis de tribus Symbolis, & Christi genealogia. Quarum nomine, & gratias ago multò maximas, & ut sarcinulas [quod minitaris] colligere amplius pergas, publicoque exponere nihil differas, opto. Hostimenti loca an esse ex me possit, quod nuper de Pauli........ expromsi, equidem ambigo. Interim quod voluntatis est propensæ, testari ita volui; cùm præsertim & Ornatissimus........ Et literæ tuæ mihi afflatum attestentur nec ἀντιλογήματα istiusmodi mea displicere tibi. Quod si quid de Pauli isto loco succurrit, quod submoneas, de exquisitissimis observationibus tuis, gratissimum profectò accidet. Cum tempore sequentur alia forte, quæ affecta apud me hactenus latitant aliqua, nescio, an a Commentatoribus, ac prorsus etiam quædam antehac præterita. Quod vale dicturiens requiris, ut amemus nos mutuò, ego cum cultu etiam nominis tui perpetui memor observabo; tanto etiam ad nomen numero sexagenario ipse accedens, quantò tu, cùm Dei beneficio nunc excedis. Compleat in te verò, Vir maxime, Deus Opt. Max. atque superexaugeat etiam, quod vitæ mortalis summum esse dicitur; neque id sinat in te obtinere locum, quod animum auferat. Quæ nisi vim nimiam, vel corporis etiam respectu, mihi pridem intulisset, sanè vel coram te etiam, Vir faventissimè, venerarer; Patronis præterim magnis quibusdam in Belgium vestrum me invitantibus. Sed si in terris visuri unquam nos non sumus, conjunget nos certè cœlum in beata visione, ad quam per labores, sudores, vigiliasque nostras hinc enitimur, reddituri Deo, otii, negotiique nostri rationem, atque illhic demùm desituri γινώσκειν ἐκ μέρους, ἢ ἐν αἰνίγματι. B.V.

Lisnæ Polonorum, An. MDCXLVI, x Kal. Febr.

Celeberr. nominis tui cultor perpetuus,

GEORG. VECHNERUS.

DCCXXVII.

Clarissimo Viro,

D. Gerhardo Joanni Vossio,

Professori Historico.

Carmina quædam in obitum Grotii composita mittit. Hujus Viri illustre encomium.

Clarissime Domine,

Incidi hic fortean in Carmina quædam non omnino invenusta, composita ab Anglo generoso in Beat. Mem. Clarissimum virum D. Hugonem Grotium: & licèt ferè idem sonant, Iliada post Homerum, & Epitaphia post Barlæum vestrum, velle conscribere: duxi tamen me operæ pretium facturum, si ea qualiacunque tandem sint, velim exscribere, & amicis Dom. Grotii Viri nunquam satis laudati, vel mittere, vel ostendere. Non quod sit mihi in animo Poëtastrum hunc cum D. Barlæo velle committere; absit! Sed tantùm ut D. V. & alii apud Belgas doctissimi Viri intelligant, Gentem nostram universam (quæ modo callet literas) cujus mentem hæc Carmina satis, opinor, exprimunt, cum reliqua literatorum per orbem caterva, quasi pacto, & fœdere inito, amicè conspirare, in hoc scilicet, quod extra aleam dubitationis apud posteros habebitur; nempe Dom. Hug. Grotium Illustrissimum fuisse, Heroa; usque ad stuporem ferè & miraculum doctum, simul & sapientem; omni laude majorem, universa tam divinarum, quàm humanarum omnium literarum supellectile cumulatissimè instructum. Non opus est pluribus, imo nec omnino istis, præsertim in literis ad D. V. conscriptis. Gratias habeo D. V. ob officia, & beneficia mihi immeritò in ædibus vestris collata, cùm nuper veteris amicitiæ recolendæ gratiâ, D. V. inviserem Amstelodami.

Deum Opt. Max. quæso, quod quotidiè facis, obnixissimè supplex obtestari non desinas; ut pacem, & pietatem, ab Ecclesia, & Regno (olim florentissimis) apud Anglos, jam ferè exules factas, tandem aliquando utrique in integrum restituere, propitius dignetur: in hisce piis votis, multos habet D. V. Collegas comprecantes, & inter eos, servulum D. V. omni obsequio obstrictum

Bruxellis in ædibus Domini Henrici Devic, Angli Legati, Febr. 2. in festo Purificationis. 1646.

E. DUNCOMIUM.

DCCXXVIII.

Claudio Salmasio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Kyperi rem equidem curæ sibi esse affirmat, sed certi adhuc nihil posse promittere; nulli tamen occasioni se defuturum.

Vir Nobilissime,

Tarde rescribo, nec aliter potui ob gravissimum amplissimi Schapii morbum. De eo prope fuit conclamatum: hactenus tamen convaluit, ut pedem posuerit in curia, cum maxime ejus præsentia opus foret, quia de novo creando Magistratu, agendum esset. Nec tamen ea firmitas corporis, ut novo Academiæ Magnifico Rectore designato Leidam se conferre fuerit ausus. Facile in recidivam incidisset, cui infirmitatis adeo viribus, non æque par fuisset ac ante. Nudiusquartus demum compellandi potestas facta. Deque Præstantissimo Kypero, gratus ei sermo noster fuit. Jam antea de hoc locutus sum, cum Consularium duobus, vel tribus, sed negabant sibi constare de eo, quod putabam. Refricavi eis memoriam eorum, quæ semel iterumque acta essent, de advocando Medico & Botanico. Nec abnuere illi utiliter de eo posse cogitari; sed putabant quidam esse, quod hoc tempore prævertere oporteat. Et hoc quale foret retulerunt. Quamquam satis id per me intelligerem. Pertinet autem ad Jurisconsulti professionem. Ac similia dicere Amplissimus Schapius, sed prolixè quædam addebat, de affectu suo erga Ornatissimum Kyperum. Satis vidi, non per eum staturum, quo minus, vel Leidæ, vel apud nos ejus ratio habeatur. Putavi mei muneris esse, ut tam bene affecti amorem, magis etiam accenderem. Itaque multa retuli, de eruditione, quem ex Commentationibus illius perspexissem: Etiam in Chymia, quam ego scientiam, sed sic, ut Antiquis etiam suus constet honos, magni semper feci. Sedenim Consul Schapius ea respondit, unde cognoscerem se non esse hujus ignarum. Ac benignè adeo dimisit, ut facile viderem, si per alios non steterit, plurimum in eo reponi fiducia posse. Equidem certi nihil habeo promittere, eo minus, quia hoc habent ferè urbis nostræ Proceres ut diversa eorum sint studia ac putent præterea nihil maturandum, an festinandum dicam?

dicam? Propè quasi ex Lentulorum essent familia, quales etiam Austriacos magis quam Heroas Gallos esse ferunt. De me interim ita habe, me nulli defore occasioni, quin eam arripiam, ut si possim, perficiam quod velles. Atque id quidem Clarissimi Kyperi causa, quem jure æstimo, tum in tuæ spem gratiæ, cujus ergo, nihil non velle debeo. De rebus meis poteram fortasse aliqua addere, quamquam minuta, ut omnia sunt mea; sed cultore tui nominis ac penè dixerim numinis, Isaaco filio, Leidam eunte, malui ex ipso omnia à te cognosci.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLIV.
v Id. Febr.

DCCXXIX.

Inclytam ejus famam in Anglia refert. Ibidem ejusdem opus contra errores Anabaptisticos valde desideratur & expetitur.

Vir Clarissime,

Etsi pro veteri necessitudine atque amicitia quæ tibi olim cum parente utroque intercessit non exigua & quam jure quasi hæreditario ad me aliquatenus devolutam jactare soleo, nihil optatius mihi accidere posset quàm si de re aliqua Theologica, Historica aut Philologica sententiam tuam interdum exquirerem, attamen tibi penitus literis involuto negotiorumque mole districtissimo, ne dicam obruto, novam subinde te interpellando molestiam creare hactenus mihi fuit religio. Nihilominus ut id quod ante cavi sedulo, nunc tandem committere audeam fecit doctorum virorum, quos mihi in Anglia amicos paravi postulatio, cui ut morem gererem, æquum fuit. Nescis, Vir eruditissime, quàm te Regni istius viri literati, & imprimis illi qui ineruditorum choro funem ducunt, uti in ipsis Musarum Gratiarumque manibus doctum & eductum, omnigenæque antiquitatis promum-condum venerentur ac suspiciant. Eorum complures (inter quos nunc D. Rob. Baylius Deputatus Scoticus imprimis mihi nominandus) rogant te & obsecrant oppidò quam obnixè, ut opus illud tuum adversus errores Anabaptisticos (quod affectum habes, quodque oculis obiter lustrare cum te Amstelodami officiosè salutaret, sibi datum fuisse D. Baylius amicis denarravit) quam fieri poterit ocyssimè in lucem edere digneris. Si vero ad omnia perpolienda non suppetat otium, illam partem quæ de Pædobaptismo tractat publico uti non invideas. Existimant enim, nec abs re hac rerum tempestate perquam necessarium esse ut id scriptum Anglorum manibus teratur, utpote apud quos errores isti Anabaptistici (ut alios penè innumeros prætercam) Ecclesiæ faciem miserè deturparunt. Dabis ergo hoc, uti spero, virorum pietate & doctrina conspicuorum justis precibus, dabis Ecclesiæ regnoque Anglicano, dabis veritati utroque quasi cornu nunc inibi laboranti. Ego verò, Vir doctissime, per quem vota sua ad te deferri voluerunt, meum quoque ipsorum votis votum adjungo, Deumque oro ut otium ac valetudinem tibi largiatur ad ea perficienda quibus de omnibus Christi Ecclesiis bene mereri poteris. Vale cum uxore lectissima totaque familia, quibus plurimam salutem impertit

Dord. 22. Feb. 1646.

C. T. deditissimus,

JACOBUS LYDIUS.

DCCXXX.

Salutem plurimam.

Buxtorfianarum Dissertationum meminit. Locus quidam Vossii intricatus videtur, & interpretis indigus; post suas igitur adductas rationes ejus judicium super hac re plenius expectat.

Semel atque iterum tuis, Clarissime Vossi, rescripsi. Anno superiore, hâc ipsa anni tempestate, nostris vidi Francofurtum descendentibus, per ornatissimos duos studiosos Tigurinos, (Lavaterum alterum) Dissertationes VII. vel VIII. Cl. D D. Buxtorfi nostri, misi; quarum unam atque alteram D. Capello placuit arrodere. Nempe, prævidit is, Revelationibus suis arcani punctationis ambos quod aiunt oculos, effossum iri, sic si pergat noster ille. Verum, ex vindiciis, quas modoque mitto, judicium, Cl. Vir facies, quibus præsidiis uterque ad suum opus accesserit. Si, quod sperare jubet, cum bono Deo, de Punctorum origine processerit; curabo mature tibi quoque perferatur. Puto enim non ingratum accidere (etiamsi diu nullis responsis ejus abs te factus sim certior) si sic gratam, tuæ in me olim exercitæ humanitatis memoriam, integram meo animo perstare, utcunque contester. Quando enim de meo id facere adhuc dum nequeo, spero, quod in nostra saltem terra obnatum fuerit, si mea ad te pertingat opera, tantisper meam penuriam suppleturum, maxime cum ad eam nondum maturitatem assurgere mea messis potuerit. Nolo autem te, Vir Cl. ignorare, diu multumque me desiderare ac optando quæsere illum de merito Christi Scriptorem, cujus in præfatione lib. de Satisfactione Amplissimi Viri Hugonis Grotii, meministi. Desii tamen mirari, cur id à maximi ingenii Viro, cum eundem hæreticum oppugnaret acerrime ac solidissimè, prætermissum: Cur abs te non suppletum, quod gemina præstare, facili negotio, & proxime ad sententiam summi Viri, poteras? Desii, inquam, mirari, ex quo nostrorum Theologorum certamina vidi & expertus sum, quæ imprimis apud nos (Polano olim præcinente) hodieque vigent; sic tamen ut, Dei gratia, nullæ inde turbæ. Expertus vero ista sum, quando Cl. D. Lucio nostro D. M. succedere jussus, vindicias controversiæ de Causa meritoria Justificationis, ab eodem mihi delegatæ, suscipere, aliquorum consilio & instinctu, sive debui, sive etiam volui ac tentavi. Oppugnavit enim illum gravissimus ac Doctissimus pariter Anglorum Theologus, D. Thomas Gatakerus, ac iis quidem argumentorum plerumque præsidiis, quibus ego verba reponi posse cernebam, aut verius offucias: paucissima verò alia, quæ rem tangerent, minus refutarent Tua, in eâ lite, authoritas, V. Cl. me non parum intricavit, quod sic d. l. ad Lect. præfatus es. Cum *duo nobis pepererit Christus, impunitatem & præmium, illud satisfactioni, hoc merito Christi distincte tribuit vetus Ecclesia.* Mox: *Satisfactio consistit in peccatorum tralatione: Meritum in perfectissima obedientia pro nobis præstita imputatione.* Nam, quod ad prius, *distinctionis* illius, in Patrum scriptis nullum invenio vestigium; sed meritum & satisfactionem Christi promiscuè usurpare videntur: unde frequens meritum mortis ipsius appellatur. Quanquam fateor, hæc distingui ex accurata eruditione sic posse: planè uti explicas Resp. ad Raveusp. c. 1. p. 3. Itaque si quæ vetustatis loca tibi observata sint: denuo id rogo, illa mihi suggerere ne graveris. Posterius, quod ad alterum lemma, candido, eget interprete. Neque enim satisfactio videtur peccatorum tralatio; sed hæc, velut effectum, sequitur ad illam. Alterum verò, si de imputatione loquitur Obedientiæ PRO NOBIS, h. e. loco nostro *parta*: quemadmodum vulgo nunc scribunt, *imputari nobis alteram hanc satisfactionem Christi partem*: (esse namque eam geminam, alteram pro pœna, alteram pro obedientia.) Fateor nullum me in Sacris literis hujus opinionis deprehendisse fundamentum. Atque ea quidem sententia, si sic grassari pergat, uti hactenus; brevi (mea conjectura) nobis novam Theologiam refinget. Nam, ab imputatione obedientiæ progrediuntur, ad vicariam illius præstationem: inde ad satisfactionem; inde ad sacerdotium. Tum, ut veri speciem magis obtineat, *nobis* imputari, faciliusque obtrudant, aiunt; nostrâ vice præstitam à Christo, *quâ homo* fuit,

fuit, seu secundum humanam naturam. Qui perniciosus error, prope abest quin meritum Christi funditus nobis evertat. Video D. Paræum mature sat valuisse occurrere gliscenti malo, Epistola ad S. Comitem Wittgensteinium, in ultima Edit. Explicat. Catech. Palat. à Philippo vulgata. Sed & à D. Gomaro, nupera editione Operum, excussam illam video, parum (si liberè licet) solidè. Maluissem, vindicasset is (Gomar.) Elenchticam suam Disp. de Mat. & Form. Justificationis: quam doctè castigavit ille, cujus supra mentionem facerem, Theologus Anglus. Plerosque omnes modernos videre videor ad illud impingere; *sola satisfactione passiva* (sic enim catè distinguunt ab Activa, sicut pariter, de *Obedientia* & *Justitia* loquuntur, cujus Script. vel Ecclesiæ autoritate, nescio:) *Nobis remitti peccata:* & tantum peccata remitti, *a* non item concedi vel tribui gloriam ac beatitatem. Ego verò certus sum, neque Script. S. talia docere, neque talia dogmata constare posse cum fidei principiis; neque in eam sententiam ituros, quotquot Ampl. V. Cap. VIII. extremum te satisf. probant: vel ei saltem non contradicunt, quod est in universa Ecclesia receptum, Christi sanctitate & innocentia nostram contegi impuritatem, culpamque ac pœnam deleri, &c. Summa, *Justum esse mortuum pro injustis*, 2 Cor. v. 12. 1 Petr. III. 18. Jam, dum novis & puriori antiquitati inauditis distinctionibus illis invehunt, & satisfactionem (dicto modo) duplicem sic partiuntur, ut altera quidem valeat pro culpa, altera pro pœna; vel altera pro debito pœnæ, altera pro debito obedientiæ; vel altera pro redemptione à malo, altera pro acquisitione bonorum; vel (nondum enim certi sunt quod horum teneant) altera pro vita æterna privative, altera pro eadem positivè considerata, &c. (taceo plura:) Non satis est sibi hæc somniare, ni & spissis libris propalent, & insciis tyronibus sedulo instillent, eo quod putent, actum esse de Lege & Euangelio, Satisfactione & merito Christi: (quæ tamen perpetuo confundunt) nisi strictè observetur ea discriminatio: scilicet, Passionem & Mortem Christi *solam* valere ad remissam peccatorum tantum; quia scriptum sit, *si peccaveris morte morieris*. Itemque, activam obedientiam solam valere ad jus vitæ æternæ promerendum, secundum illud: *Fac hoc & vives*. Hinc miræ phrases. Imputari nobis meritum; & Christi quidem ipsius meritum; adeo ut nobis non minus atque Christo debeatur vita æterna; adeoque Jure experiri peccatoribus nob. cum Deo liceat. Mira profectò Gratia, quod jure deposcitur & expostulatione obtinetur! Si hoc est *Evangelium*; de re nihil dicam, jam in nomine adhuc hæsito. Verum quid ego hæc ad te? Ut studia nostra nonnihil, V. Cl. cernas, & juves. Nam ea quæ suprà attigi, intricant & impediunt. Unde maximopere peto, ut explicatiùs nonnulla ad me perscribere digneris: Quibus si addideris conciliationem eorum quæ Disp. de Pecc. Orig. contra Pelag. par. 2. antith. 4. nomine Catholicorum proposuisti, cum dictis à Chamiero, eodem nomine Panstrat. Cathol. To. 3. lib. 1. cap. 4. Sect. 7. Theodoret. in cap. V. 12. ad Rom. imo Augustin. cont. adversar. Leg. & Prophet. lib. 1. cap. 16. To. 6. Oper. col. m. 599. nihil posset accidere optatius. Certe sum, sine script. S. obambulare utramque phrasin: *Imputari nobis à Deo primum peccatum Adami: & imputari nobis Christi meritum, Obedientiam, Justitiam.* Non nego horum vel alterutrum; sed sanè & Script. S. convenienti sensu intelligo; quem nescio an assequantur, qui putant, rationem imputationis peccati primi esse, arctissimam nostri cum Adamo conjunctionem, quippe patre, capite & radice totius generis humani. Hæc si militaret ratio, nil fingi potest, cur non perinde alia omnia, post primum illud, imputentur nobis peccata: quando non desiit esse Pater, Caput, Radix, inde à Lapsu. Sic pariter falluntur, (nisi ego valdè fallor) qui fundamentum imputationis justitiæ, ponunt Vicariam Legis per Christum impletionem; quia, nos redemptos à Legis perfecta observatione ajunt. (Palan. Lucius Macc.) Certe nihil aliud credo Amplis. Virum abstinuisse ab illa tractatione de Merito, præter istam disceptationem quam in Apologetico, sibi inter Tilenum & Molinæum auditam scribit. Si quid enim judicare valeo (novi autem meam tenuitatem) non minus nostri Theologi castigandi veniunt, quam resorandus hæreticus, ob negatum Christi meritum. Et quid durius est, datis principiis plerorumque modernorum, maxime illo (Christum, *qua homo est*, meruisse) dubito, an solidè ullatenus hæreticus possit convinci. De his tamen tuum V. Cl. judicium subactissimum, quod iterum iterumque peto, expecto; quod sciam, & in his te posse plurimum, & antiquitatis premere vestigia fortiter. Opto autem te, commune studiorum columen, Deus Opt. Max. Ecclesiæ Scholæque suæ diuturnum indulgeat sospitem. Salut. plur. quæso, Cl. D. Barlæo, tuoque F. D. Matthæo, cum officiis paratiss. nomine.

a Sic Bellar. lib. 2. de Justif. c. 6. sub fin. cui resp. D. Paræus lect. 151. Chamier. Tom. 3. l. 21. c. 15. Sect. 47. 49.

Dab. Basileæ, prid. Non. Mart. Stilo Vet. CIϽ IϽ CXLVI.

Tui V. Cl. studios.

JOH. ROD. WETSTEIN.

DCCXXXI.

Pro collatis in suum filium beneficiis grates persolvit. Colloquium Turonense dissolvitur.

Obrutus sum abs te, maxime Vossi, mole beneficiorum, quibus filium meum hodie unicum, quum in Belgica vestra degeret, affatim ornasti, neque video qui sim solvendo, juxta cum illo. Quod redhostire nequimus, id perpetuâ & gratâ recolemus memoriâ, & Dominus è cælo remunerabitur. Germania nostra intestinis bellis dilacerata, exteris abit in prædam. Diæta Monasteriensis & Osnabrugensis etiamnum est in ancipiti. Pax si coeat & cum Hispano Gallis conveniat, Provinciæ vestræ dabuntur in dotem Regiæ filiæ, ut fama est, non sine maxima rerum vestrarum, fortassis & nostrarum, conversione. Colloquium Turonense in Prussia diffluxit præter votum nostratium D. Bergii & D. Calixti, qui concordiam Ecclesiarum calide ac sincerè quæsiverunt. De infallibili Controversiarum judice, quem pars Pontificia Pontificem Romanum statuerunt, nostris enixè repugnantibus, conveniri non potuit. Atque ita, quantum scimus, re infectâ discessum & domum itum est. Audio spissum opus contra universalem Gratiam D. Amiraldi Salmuriensis Theologi à D. Spanhemio in Academia vestra opponi. Quid verò est quod de hoc argumento tantopere inter nos digladiemur? Quasi Dei gratia nimis ampla esse possit, quæ ipso cœlo amplior est. Harum lator Adolphus Pulekenius Medicinæ studiosus, Medicis in Academia Leidensi amat commendari. Quod si abs te obtineat, pergratum erit. Bene vale, Vir maxime & amicissime, cum amoribus tuis, & salve jugiter.

Bremæ 5 Mart. Greg. CIϽ IϽ CXLVI.

Omnigenæ doctrinæ & virtutis tuæ, admirator & cultor,

LUD. CROCIUS.

DCCXXXII.

Summo Viro,

Gerhardo Joanni Vossio,

S. P. D.

Fredericus Spanhemius.

Exercitationes suas de Gratiâ universali illi transmittit, judicium ipsius de istis expectans.

ERuditissimum munus tuum accepi cum gaudio, & non parum me tibi obnixum profiteor, quod me non publicè tantùm cum aliis, sed & privatim tibi obstringere volueris. Ego omnia tua cum summa voluptate, & fructu pari lego, & ingentem eruditionem tuam, non miror tantum, sed etiam colo. Mitto ad te Ἀντίδωρον aliquod, Exercitationes nostras, de gratia universali, quas mihi expressit πονηρία hominis, qui non tam in me, quàm in Academiam nostram invasit: si dogmata minus tibi probentur, aut valdè fallor, aut probabis ἀσυναρτησίαν eorum, quæ docemus, & deprehendes illum, quocum commissus, docere ἀσύστατα, & quæ se invicem pervertunt. Ausim etiam à te contendere, Vir celeberrime, ut causam cum causâ conferre, & aliquot horas nobis indulgere velis. Judicium tuum expecto, cui plurimùm tribuere soleo. Non dubito quin istam Theologorum σύῤῥαξιν deplores. Idem me tecum facere persuasissimum habe, & quamvis de bonitate causæ certus sim, infœlicitati tamen meæ imputo, quod ingratiis meis, in certamen istud litigiosum pertractus fui. Vale, Vir summe, cum clarissimis filiis, & me nominis vestri gloriæ dicatissimum amare perge. Scripsi raptissimo calamo.

Lugd. Batavor. xx Mart.
cIↃ IↃ c xlvi.

DCCXXXIII.

De filii Matthæi obitu certiorem reddit, atque ut in Historiographi Ordinum munere Isaacus surrogetur exoptat.

Amplissime ac conjunctissime Adfinis,

PUtavi ob arctissimam conjunctionem nostram, hoc mihi agendum, ut ex me potius, quam aliunde cognosceres de obitu filii mei Matthæi, quem xx Martii morbus (maximam partem veternus erat) abstulit mihi, intra quatriduum, quo lecto adfixus fuit. Biduo jam ante, tale quid mihi præsagiebat animus, cum in mensa mea referret, ut, dum assiduus est in gestis Dominæ Jacobæ describendis, frigore sæpius horridiusculo corriperetur. Sic res sunt humanæ. Mihi est animus cum bono Deo, qui tot adversa pertuli, hoc quoque forti animo perferre. Et ut melius possim, amicorum me precibus commendo. Scio non defore, qui ambiant apud Illustres DD. Ordines Historiographi officium. Equidem non possim dicere me alterum huic muneri scire magis idoneum fratre ejus Isaaco; de quo plura dicerem nisi filius foret. Et posset ille una munus Geographi Ordinum implere, quod olim sustinuit Philippus Cluverius. Solum terret quod multum mihi laboris fuerit exhauriendum, priusquam id obtingeret Matthæo nostro, ut Historiographum facerent Proceres nostri. Sed fit etiam, quod cum molestia fit. Decretum per otium de hoc agere cum Ill. & Ampliss. Wittio cognato, quem scio ita esse animatum, ut nusquam passurus sit operam suam claudicare. Et fortasse è re fuerit, si rei istius non fuerit ignarus. Nam facile obtingeret, ut aliquis cogitationes, & molimina mea, quæ cum uno duntaxat Dubletio communicavi, obturbare conetur. Hæc ergo nunc raptim adeo, ut vix sciam quid scribam. Sic undique interpellor; & tamen non dimittendus erat inanis nuncius, qui hac hora ad vos contendit. Salutem uxori ac liberis, nec minus Amplissimo cognato Wittio.

cIↃ IↃ c xlvi,
xxiv Martii.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DCCXXXIV.

S. P.

Ipsi condolet ob inexspectatum filii obitum.

Clarissime & doctissime Domine Collega & Amice integerrime,

QUo ipso tempore accepi exoptatissimum ingenii Isaaci tui fœtum, eodem triste nuntium mihi allatum fuit, de inexpectato obitu Matthæi tui; in quo non tuæ tantum & familiæ tuæ, sed etiam Reipubl. Batavæ & Literariæ gravis jactura, me graviter affecit. Doleo certè tam paucis annis, tot nobilissima ingenia nobis fuisse erepta, & te tantum virum in plerisque culturâ te dignâ fuisse privatum, & penè orbum redditum. Sed id me solatur, quod non solum sis Philosophus sententia, sed etiam fortissimus opera, & in talibus ita exercitatus, ut quos ostenderunt terris tantum fata, nec ultra esse siverunt, Deo cujus erant sine murmure reddideris. Eum precor ex animo, ut Isaacum tuum superstitem diu servet, vivat coram illo, & tibi in omnibus succedat, non degener filius, sitque tibi & afflictissimæ matri solatio, toto vitæ vestræ tempore. Hac ipsa hora monuit me filius meus se Amsterodamum, ab amico invitatum, proficisci. Quod pluribus fecissem, tribus verbis ago festinatò, jussique ut præsentia sua suppleret, tibique & Dom. uxori, à me & mea quæ *non ignara mali*, vobis condolet, omnia officia & servitia deferret.

Hagæ Comitis,
ix Aprilis,
cIↃ IↃ c xlvi.

Tibi addictissimus,

Andreas Rivetus.

DCCXXXV.

Consolatoria, quâ filii fatum patienter ferendum, pro animi constantia monet.

Reverende & Clarissime Vir,

NUper cum ad nos Heidanus noster rediisset maximo cum animi dolore, tuum intellexi. Ereptum nempe filium tibi clarissimum, qui ætate ea esset, ut quæ maxime optares, expectare ab eo posses. Ego candide ac bonâ fide testor, quæ amicis eveniunt, evenire & mihi. Cum interim non dubitem, quin magno, quin composito ac forti animo ferenda ea esse ac toleranda scias, quæ præside Monarcha illo maximo summoque homuncionibus his misetis objiciantur nobis, quibus idem, cum eidem videbitur, expectandum est; ne de eo quidem dubitare possem, quin à te tibi quàm à me fortiora suppeditari possint remedia, quæ quotidie in usum tuum promas: cui hæc jampridem animo infixa sedent; postquàm toties præsertim cum adversis jam commissus es; sed & aliis constantiæ jam toties exemplum fuisti. Hæc obiter, cum ad vos quidam properaret juvenis, qui ut verbo se commendarem tibi petiit. Neque jam compareт, cui & Rutgersii, quam vides, vitam, & ab ipso conscriptam, & a genero meo hic editam, tra-

tradidissem. Reverende & Clarissime Vir vale, & nos, qui te veneramur, ama.

Lugduni Batavor. An. cIↄ Iↄ cxLVI, Aprilis xviii.

Nominis tui observantiss.

DANIEL HEINSIUS.

DCCXXXVI.

Salutem & incolumitatem perpetuam.

Vossianorum filiorum præcocia fata luget. De Anabaptismo & Baptismo librum tertiò efflagitat, varia item alia ad prælum parata præstolatur.

TAndem me Saxone suo dignatur Stephanius noster. Bonum factum, inquies, summe virorum. Fateor ingenue, in amicitiam nostram non parùm deliquisse me, quod tamdiu defraudaverim te novello hoc ingenii nostri fœtu cujus tibi primum exemplar jure merito debebatur. Sed hanc moram imputes velim Batavis tuis, quorum verum elogium extat lib. xxx. Livii GENS INIQUIS REGUM TEMPORIBUS IMMINENS. Illi etenim perfidis Suecis supparasitantes, dulcissimam patriam nostram iis involvere calamitatibus, quæ omnibus bonis omnem de amicis bene merendi alacritatem prorsus excusserе. Illi mare hactenus infestum reddiderunt, imò maria omnia. Illi vias omnes & auditus, qui antehac negociatoribus nostris ad vos patuerunt, suis armis excluserunt. Sed JUSTUS JEHOVAH JUDEX. Vereor ne grave fatum impendeat Belgis, qui contritionem Joseph nihil pensi habuerunt, sed ex injustâ prædâ sibi exiguum lucelli quæsiverunt, de quo non tertius gaudebit hæres. Verum quorsum ista μεμψιμοιρία? Te potissimum alloquor, ad te orationem converto, quem triennium est, quum alloquutus sum. Peramanter rogo, si quid emendatione dignum in Notis hisce animadverteris, candidus ut impertias. Erunt, cum bono Deo, curæ secundæ meliores. Totus nunc in eo sum, ut Historiam Christiani III. Danorum inclyti Regis, post beatum Meursium, ad finem perducam. Editurus sum & alia rerum Danicarum monumenta, quæ propediem, σὺν θεῷ, lucem videbunt. De tua valetudine, quam non adeo prosperam, utpote septuagenarii senis, esse inaudivi, vehementer sollicitus sum. Deus te incolumem præstet, Vir incomparabilis, egregio Reipub. literariæ bono, in annos Nestorios! Salutem tibi plurimam adscribit D. Laurenbergius noster & D. Erastius.

Soræ, τάχιστα, die xxiv Aprilis, anno Messiæ Regis æterni cIↄ Iↄ cxLVI.

Tui observantissimus,

STEPHANUS JOHANNES STEPHANIUS.

DCCXXXVII.

Clarissimo & præcellentis doctrina Viro,

Dn. M. Stephano Joanni Stephanio,

Serenissimi Regis Daniæ Historiographo, inque Equestri ac Regia Academia Sorana, Professori Ordinario.

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

De Saxone ejus in lucem publicam prodeunte effusè ipsi applaudit, impensissimè rogitans, ut eruere pergat, inque apertum proferre alios etiam rerum Danicarum Scriptores, imo & recentem historiam ingenii doctrinaque sua penicillo posteris prodat.

TAndem læta affulsit dies, qua non dubitandum, æternumne Cimbricæ gentis decus, Saxo Grammaticus vester, Stephanii mei popularis sui beneficio, sanus, bonâque corporis habitudine, pereruditо etiam Commentario auctus, illustriorque, ac verbo, ut dicam, omnino ejusmodi qualem hactenus desideravimus, in lucem, manusque hominum elegantiorum venit. Exprimere non possum, quam bene mihi de te ipso, de gente vestra, deque universa Republica literaria meritus videaris. Deus plurimos tibi annos largiatur, ut melius meliusque mereri posses. Quamquam tantum effectum tibi, ut si vel brevi (id non benignum numen sirit) humanitus aliquid tristius subeundum foret, sic quoque æternum, ut in te Saxo, sic tu in Saxone tuo sis victurus; nullaque dies sit deletura beneficium utriusque vestri. Si ante annum habuissem hos labores tuos, crebrius nomen tuum legeretur in opere nostro de Vitiis Sermonis: in quo videbis aliquando etiam ad partes avocari Suenonem tuum. Scio, quod mitto ἀντίδωρον impar esse tuo. Sed ut quomodocumque æquarem, volui addere libellos duos de Symbolis, unum alterum, de genere atque annis Christi. Nihil opus rogare, ut boni consulas. Novi enim quanti me meaque omnia soleas æstimare. Nec impedio, quo minus deinceps etiam huic indulgeas errori tuo. Illud vero impensissime rogo, ut pergas eruere, inque apertum proferre alios etiam rerum Danicarum Scriptores, imo & quæ nostro sæculo, quæ feliciter, quæ secus contigere, ingenii, doctrinæque tuæ penicillo posteris prodas. Nolim tamen in hoc rogando te longo uti sermone, quia non dubito quin quotidie illud a te postulent, atque exspectent, viri & Illustrissimi generis, & maximæ in Dania vestra auctoritatis; quorum præcipue valere apud te voluntas debet. In studiis gravi hac ætate, præsto quantum possum; pluraque possem, si memet corona illa adhuc cingeret octonum liberorum, qua me beatum Leidæ novisti. Nunc ad meliores sedes, Deus transtulit universos, excepto Isaaco Vossio J. C. quem confido brevi multa publico daturum. Is filiorum erat natu minimus, uno dempto Gerardo cujus Velleium, & alia quædam videris fortasse. Nolo tristibus illis diutius immorari. Plurima salute impertias egregios viros, & mihi caros Collegas tuos, D. Laurembergium, & D. Erastium. Addo & optimum, & cordatissimum, D. Meursium, cum filio, filiaque.

Amstelodami, xi Jun. cIↄ Iↄ cxLVI.

DCCXXXVIII.

Epist. familiaris.

Reverende idemque Amicissime Croci,

QUanquam in scribendo aliquanto sim negligentior; non tamen si quis è nobis hinc ad vos eat, eum sine meis ad te literis dimittere soleo. Quare & consuetudinem hanc nunc retineo, redeunte ad vos Neumanno, juvene, & probo, & pereruditо, & utroque nomine hominibus doctis acceptissimo; ante omnes τῷ πάνυ Salmasio: qui & aliquando eum per literas mihi commendavit. Quamobrem confido ei nusquam defore, tuum, & aliorum præstantium hominum favorem, si qua in re eum fortassis desiderabit. Audio, gaudeoque omnia apud vos jam quieta esse & tranquilla, postquam abiit Doctor Combachius. Equidem hæc Alcydonia, non diuturna modo, sed perpetua vobis esse velim. Sed quoties malos, pravosque hominum mores cogito, non possum mihi aliud persuadere, quam nonnullos homines, qui nisi nocerent, morerentur, ubi qualiscumque Dux obtigerit, redituros ad ingenium, velut anus ad armillum. Multum tamen bonæ spei habeo,

in

in Procerum vestrorum prudentia; qui non sinent hujusmodi, cum urbis, atque Ecclesiæ malo, turbare, & cum ratione insanire. Edidi aliquot ante menses tomum priorem de Vitiis Sermonis: quo operam dedi, tum ut castigatior sit sermo, puriorque, tum etiam ut semi-barbari illi, qui post irruptiones Gothicas, atque alias, Romanum Imperium tenuere, melius ab hominibus non ineruditis, intelligi possint. Etsi vero sciam non ferre tua tempora, ut istis legendis vaces; volui tamen ut videres, quia indignum amicitia nostra putarem, aliquid mei prodire in lucem, cujus non facerem te participem. Cætera, quæ ad me, & alios nostri ordinis, his in locis pertinent, & prætterire nunc animus est, quia melius, certiusque, ex Neumanno cognosces, qui viva erit epistola. Et sanè gaudeo eum potissimum ad vos ire, cui & nostri Gymnasii, & Leidensis Lycei status est cognitissimus. Etsi enim mihi longe est jucundissimum, per literas colloqui tecum; tamen vel inertia quadam, vel ob assiduas occupationes, quodammodo, lætor, si in scribendo liceat esse breviori. Salutabis plurimum Clariss. Dn. Wittium, quem amo, & æstimo, nec ejus memoriam deponam. Deum rogo, ut utrumque vestri, diutissimè conservet, cum familiæ, tum imprimis Ecclesiæ bono.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLVI. prid. Id. Jun.

Nominis tui cultor,

G. J. Vossius.

DCCXXXIX.

Summo & Excellentissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Τῷ πάνυ Professori Historico.

Ipsius se scriptis mirificè affici testatur. Turonense Colloquium non videtur mereri nomen Charitativi. Nihusius notatur.

NEumannus noster, Virorum & Amicorum maxime Vossi, redux à vobis, epistola exhibita, cum eruditissimis Commentariis tuis, de Vitiis sermonis, me mirificè affecit, quòd humanitatem, ac benevolentiam tuam, non satis prædicare posset. Sed & munus transmissum, ipso tacente, egregium affectum in me tuum esse voce proclamat. Vere & sine fuco affirmo, nullas tuis chariores mihi literas ab amicis dari, quibus tanquam divino nectare, & ambrosia, quando langueo, reficior, quando suavissimum, & candidissimum spiritum tuum ex iis haurio. Debendi reum me tibi, quod sum fateor. Nihil enim à me proficisci posse scio, quo dignam aliquam remunerationem faciam. Pro incolumitate tua, tuorumque Deo litare interim haud cessabo. Alcyonia nobis sunt, singulari Dei beneficio concessa, ab abitu Combachii. Turbabunt si possint, quidam balatrones, si quis fibulam à prudentia Magistratus restrictam fortassean luxaret. Non desunt enim, qui vestros sollicitent, ut in nos caninam exerceant facundiam. Scripsi dissertatiunculam, de sopiendis Ecclesiæ diffidiis, anno nuper præterito, quæ à quodam Polono, Torunium ad suos missa fuit, quum Colloquium Charitativum, quod vocant, authoritate Regia instituereretur: in quo Pontificii, nostris parum charitatis, Lutheranis vero etiam minùs ostenderunt. D. Calixtus vir egregius, & ad concordiam pronus, à suis pessimè ibidem habitus fuit. Moguntini Jesuitæ in eundem sæviunt. Neque Nihusius vetus, nisi fallor, discipulus ei parcit, qui mirum concordiæ modum, nupero scripto, apud vos, ut suspicor, edito, excogitavit, quo tergiversantem, aut succumbentem damnat, ad panem, & aquam. De quo quid sentias, candide, quæso, ut soles, mecum communica. Cogor calamum sistere, quia Glaucus, juvenis probus, & non indoctus, harum lator festinat. Benè vale, & salve, Vir summe, πανυ..., à D. Willio & me, qui sum

Bremæ, [?] Sext. cIↄ Iↄ c XLVI.

Eruditionis ac virtutum tuarum æstimator, & cultor quoad sum,

Ludovicus Crocius.

DCCXL.

Antonio Matthæo, J.C.

Gerardus Vossius

S. P.

Commendatitia.

SÆpè mihi, summe Vir, jucunda obversatur memoria ejus temporis, quo Clarissimus socer tuus, atque ego, morum similitudine conjunctissimi, amicitiam colebamus, usque ad ejus extremum vitæ diem. Nec illius me temporis oblivio cepit, quo & tu atque ego, alter alterum coram amplexi sumus: cujus ego, dum doctrinam ac virtutes, amare & æstimare didici. Nec scio utrum magis, talem tibi socerum, an illi talem generum gratularer. Eo impensius gaudeo, tam bellam mihi oblatam esse occasionem, testandi affectum hunc, ab tot annis minimè esse imminutum. Et quî possit? Cùm tua & eruditio insignis, & virtus eximia, quæ sola mihi amorem mereri, in nostri ordinis hominibus semper visa sunt, quantùm dies accrevit, tantùm doctorum judicio, testatiora sunt cunctis. Quocirca cum unico uxoris meæ fratris filio, optimè consultum vellem, non aliud potui in animum inducere, quam ut eum tibi de meliore nota commendarem. Quem eo gratiorem fore confido, quod & bonarum sit literarum amantissimus, & probitate ac modestia egregius, & juris studio biennio jam in Academia vacarit, quæ quondam tantopere, magno Parente tuo poterat gloriari. Sed existimavi, quod non possit Parens, ὁ μακαρίτης, id posse apud Ultrajectinos tanto Patre natum, non minorem filium. Quocirca author, nec solus tamen fui, ut ad vos potissimùm se conferret, & quæ juris studio hactenus deessent, ea suppleret de pectore tuo Papinianeo. Nec dubito, quin longe sit futurus gratissimus, non solùm, quia sic erecta ejus indoles mereatur, sed quia natus sit magno sanè viro, & præclare de Ecclesiis nostris merito. Est enim Francisci Junii, nobilis viri, sed nobilioris Theologi, ex filio natu maximo nepos; quem nunquam familiæ indecorem fore confidimus. Solum rogo, idemque facit mecum conjux, facit Juniana omnis familia, sic illum complectàris, ut studia ejus quamplurimum tibi debeant. Vale, Vir maxime, & qui amor inter socerum, & me fuit; is deinceps esto inter te, meque, atque etiam duret inter liberos nostros. Quid enim pulchrius? quàm, ut junior ille Isocrates olim ad Demonicum scribebat, ὥσπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c XLVI. prid. Non. Jul.

Tum æternum omni officio,

G. J. Vossius.

DCCXLI.

Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Professori Historico.

Vossianorum filiorum præcocia fata luget. De Anabaptismo & Baptismo librum tertiò efflagitat, varia item alia ad prælum parata præstolatur.

Vir Clarissime plurimùmque Reverende,

Literæ tuæ amoris, ac benevolentiæ significationibus refertæ, mihi sanè fuerunt oppidò quàm gratissimæ. Illud tamen animum meum, in doloris sensum rapuit, ubi vere μελάγχλαινα γράμματα, tristis duorum filiorum fati mentione conspexi; quo magis Deum rogo, ut filium superstitem (quem magis ex virtutum, doctrinæque fama, imo & monumentis, quam ex vultu novi) Dom. Isaacum Vossium quàm diutissimè incolumem conservet, ad senectutis tuæ fulcimentum, & oblectamentum. Equidem, nisi te, ad casus istiusmodi adversos, forti constantique animo excipiendos divinarum, humanarumque literarum præsidio, beneficioque probè munitum, mihi planè persuasum, perspectumque fuisset; jamdudum officii mei esse duxissem, mœstitudinem quæ animum tuum pervellere potuit, literis meis, qua poteram, evellere. De Baptismo, & Anabaptismo, commentationes tuas, etsi nunquam non tempestivas fore arbitrer; tamen nunc vel maximè fore, si eo quo scripsi tempore, lucem aspiciant; ut credam, faciunt amici cujusdam mei, qui Rev. D. Baylio, familiariter utitur, ex Anglia datæ, ad me nuper literæ. Cæterum quemadmodum salivam mihi moverunt scripta varia, quæ memorasti, ad prælum parata, ita non mediocriter me affecit manuscriptorum quos peregrinando filius collegit, librorum mentio. Quod autem, amicissime Domine, velle te scribis, ac desiderare meum adventum, utique egometipse id nimis quàm velim. Nihil enim animo meo objici potest magis ἑλκυστικὸν, quàm istud ipsum quod proposuisti illicium, præsertim ubi pristinam, & avitam amicitiam una atque eadem opera, resarcire, atque statuminare dabitur. Simulac Deus otium mihi fecerit, grallatorio, ne dicam, Pegaseo gradu ad vos advolabo. Interim salutem plurimam, tibi juxta, atque uxori lectissimæ, filioque D. Isaaco impertio. Salutant vos quoque fratres mei, sororesque quotquot hic degunt. Vale, Vir doctissime, & me quod facis, amare perge.

Dordrechti, Idibus Sext. CIƆ IƆCXLVI.

Reverentiæ tuæ observantissimus,

JACOBUS LYDIUS.

DCCXLII.

Celeberrimo Viro, Domino

Gerardo Johanni Vossio,

Historiæ Professori.

Memorat, ad quos Apologiam suam direxerit, observato contrario ejus, quod Voetius faciat.

Reverende, Clarissime, ac Celeberrime Vir,

Ita semper apud me reputavi, faciendum esse mihi contrarium ejus, quod facit D. Voetius, dum affectibus suis obtemperat, si quid benè factum velim. Ea causa me movit, ut cum Tribunal suum iniquum inchoarit, alloquio ad Clarissimos, & Celeberrimos Belgii Professores: Ego præsentem meam Apologiam, maluerim per Apostrophen, ad illos claudere: & cum illustrem vestram Scholam (quæ in te, Celeberrime Domine, & egregio Barlæo, plus splendoris fundit, quam novella Voetii Academia per se, & mille sibi similes possit unquam sperare) in sua compellatione prætermiserit; Ego putaverim etiam illius judicio me, meaque esse subjicienda; ut saltem apud plures meam contester innocentiam, quam ille voluit eligere, apud quos me calumniaretur. Te igitur rogo, Doctissime Virorum, ut æqui boníque consulas, quod graviora tua studia his næniis interpellem. Spero brevi me daturum solidiora, & utiliora Ecclesiæ: sed neque fama in ea fuit negligenda. Perge benè velle mihi, qui reverà sum, & manebo in ævum.

Groningæ ;;. Aug. 1646.

Tibi ad omnia obsequia paratissimus,

SAM. MARESIUS.

DCCXLIII.

Viro Clarissimo

Guinando Rutgersio,

Gerardus Joannes Vossius

S. P. D.

Epistola familiaris.

Quod tu, uxor, generque, cum filia benè valetis, equidem gaudeo; ego mediocriter valeo, quod de uxore non possum dicere; atque ad ejus adversam valetudinem accedunt, quæ non muliebrem modò, sed & virilem constantiam possent expugnare; imprimis mortes duorum filiorum, qui ætate exsuperabant cæteros: Isi sunt Franciscus Jurisconsultus, & Matthæus, Ordinum Historiographus, quorum uterque intra semestre proximum excessit. Cum octonis liberis Amstelodamum veneram, unica nunc proles superest: utrùm vero hanc etiam terræ sim daturus, an potius velit Deus, ut unus liberorum supersit, qui ubi fatalis illa hora advenerit, oculos mihi claudat, id cum Horatio dixerim, *scire nefas:* quandoquidem, ut ait idem: *Prudens futuri temporis exitum caliginosâ nocte premit Deus.* Noli autem propter tot adversa putare, sic me iis premi, ut officio desim. Propè enim nihil remitto à veteri labore, licet septuagenarius: Quia tantò sum temporis avidior, quantò citiùs mihi ejus rationem reddendam video. Sed mihi multas bonas horas auferunt tum amici, tum qui vicinis, vel remotis etiam a terris salutatum veniunt. Si tam stultè saperem, quam Plautinus ille miles, nec meo me pede metiri didicissem, poteram fortasse suaviludiis quibusdam fidem habere, qui mihi similia his conquerenti, ridiculè respondebant, Nimia est miseria, doctum esse hominem nimis. Sed mittamus affanias. Ego propter crebros adeo visitantium accessus, non possum sic limare mea, ut eruditæ caveæ usquequáque satisfaciam. Ac propterea, sæpè recessum aliquem opto, qualis ille in quo nunc degis; absque eo esset, quod miles sæpè incommodat: ut mihi narrant, qui tuas mihi literas reddiderunt. Mitto nunc ad te IV Tomos operis nostri de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana. Quatuor supersunt, qui quando lucem sunt visuri dicere nequeo. Ita multa sunt, quæ forsitan prævertent. Miraberis fortasse, cur non miserim prius, sed cum Clero dicassem Anglicano, tam multa eò exemplaria mittere necesse fuit, ut non potuerim amicorum multis donare, quibus antehac soleo. Quid amicos dico? Negavi etiam liberis, quia nullum superesset, præter unicum, in

quo

quo novas curas annotarem. Sed postquam intellexi, tanti tibi esse nostra, ut pretio tuo emi velis, emere ipse malui, quam ut tu nummum impenderes. Præsertim cùm non indignum sit homine Theologo & Philosopho argumentum, ut planè confidam, non displiciturum. Sane à summis viris ac studiorum principibus benigna satis judicia accepi. Operis nostri de Natura, & Nexu disciplinarum, vix octo, ut vocant quaterniones sunt excusi. Jam menses sunt aliquot quod operæ cessant: non culpâ nostrâ, sed quia scripturienti hoc sæculo variis adeo prela distineantur bonis malis. Leloyherium de Spectris non vidi; ac metuo ne idem sit ac Lu. Lavaterus de Spectris; qui Genevæ excusus, an. cIↃ IↃ LXXX, apud Eustathium Vignon. Forsan incideris in alicujus Jesuitæ, vel similis farinæ librum. Mos enim illis corrumpere nomina eorum, qui inter hæreticos, quodammodo familiam ducunt. In his autem Lavaterus ille, Theologus Tigurinus, Henrici Bullingeri gener; cujus scio varia videris monumenta: Et fortasse illud de Spectris. Sed hunc ab illo Leloyherio diversum putaris. Dixi, quid mihi videatur. In quo si fallor, tam pereat suspicio nostra, quam extrema faba, ut in proverbio est. Non ignoras, ut Amplissimorum Academiæ Leidensis curâ atque operâ, aliqua sit facta medicina inimicitiis inter summos viros Salmasium & Heinsium. Saltem hactenus, ut ne alter in alterum posthac calamum stringeret. Sed non multo post Goesii Senatoris Leidensis (is affinis tui Heinsii gener est) liber in lucem prodiit adversus Salmasium; in quo traducit magnum illud sæculi decus, ut merum Grammaticum. Cætera tacere malo. Quare metuo, ne incassum fuerit omnis Curatorum labor. Si bene Salmasium novi, non feret hoc Heinsius inultum. Sed denuò se Salmasius accinget ad impungenda, quæ is scripsit, præsertim in N. Test. O si tandem homines, in studiis excellentes, condonare multa publico possent, nec mutuo, sic dente leonino se roderent. Non modò de Rep. literaria, sed etiam de seipsis mererentur longè melius. Nunc quid faciunt, nisi quod apud imperitos sordeant, & unà ferè cum illis studia universa? Pluribus non detinebo, partim quia jam adsunt, qui has ad te literas deferent; partim quod nolim longus videri: præsertim postquam ipse adeo in scribendo brevis esse soles. Uxori, filio, genero, plurimam salutem dicito; imo & vos omnes salutant conjux, & filius Isaacus; qui annum & amplius redux ex peregrinatione, Britannica, Gallica, Italica; quibus penè quadriennium insumsit, non sine studiorum incremento. Quod facilius perspicies, si aliquando excurreris. Hoc fore adulto vere proximo, spem fecere illi, qui literas has tradent. Nomina adderem, si inquisissem. Sed leve peccatum, cùm liceat mihi sic eos apud te ἀδελφίζειν.

Amstelodami, VI Id. Septemb.
cIↃ IↃ C XLVI.

DCCXLIV.

Gerardo Joanni Vossio,

Claudius Salmasius.

Gaudet, ipsum non cessare orbem scriptis demereri, domesticis licet doloribus turbatum. Annales filii defuncti perfectas gratulatur. Malis suspicionibus premi, queritur.

Clarissime, & Celeberrime Vir,

Hagam profecturus, & cùm jam essem in procinctu tuas accepi: quod erit mihi pro excusatione tarditatis in respondendo. Gaudeo te cum dilectissimo filio valere: sed lectissimæ uxoris morbus me sollicitat, ac tuo pro illa minus sana dolore doleo. Deum precor, ut citò liberetur isto malo, tuque eo metu, in quo nunc es propter illam. Te non cessare tamen æternum victuris scriptis posteritatem demereri, lætus etiam accepi. Bonum factum quoque, quod ὁ μακαρίτης Matthæi tui Annales excudantur, & quod eorum series, ut egregiè potest, ita etiam vult Isaacus tuus pertexere, seriò tibi, illique gratulor. Vellem ut velles de Provincia Historiæ, ei ab ordinibus Hollandiæ mandanda. Nemo hac tempestate id melius posset præstare quàm ipse: & saxo omni occasione, id ita esse intelligent illi Procerum, quibus notus sum. Non multi illi sunt, non enim sum ambitiosus, nec pluribus innotescere cupio: præcipuè Magnatibus, qui quos putant se inferiores valdè despiciunt; ita eos non admodùm ipse suspicio. Sed nostris qui fortassè aliquid volent in meam gratiam, ut etiam in hac caussa vobis sint suffragatores, instabo. Mitto tibi librum alterum Verini de Transubstantiatione. Dubitavi diu an mitterem, quia contra Grotium eum scriptum accepisti. Quoniam omnes volunt me Verinum esse, quàm verè, viderint, non credidi te diversam orbitam secare à communi sententia. Malitia tota vergit adversus Pontificios, & Lutheranos. Et velim scire, quid tu, & Isaacus tuus de eo sentiatis. Uxor mecum vos officiosissimè salutat Te, uxorem, & filium. Vale.

Leydæ Idib. Septemb. cIↃ IↃ C XLVI.

DCCXLV.

Clarissimo

Joanni Sadlero.

Ingentes ei gratias agit, pro prabenda egregiè sibi curata. Animo autem valdè ægro fert, quòd à multis traducatur, quasi in Remonstrantium militet castris.

Vir Eximie,

Egi antehac gratias pro egregio erga me affectu, nec insigni minùs operà tua. Denuo ago, pro meritis inde consecutis, quæ fusè mihi exposuit ornatissimus Hoofdius; nec verbis modò enarravit, sed re ipsa comprobavit. Annumeravit enim mihi per fratrem octoginta libras sterlingicas, quas difficili adeo tempore adhuc, & fortasse desiderarem æternum, absque te fuisset. Atque idem bene sperare jussit de cætero. Tantum sibi in posterum etiam promittebat, de amore tuo, atque innato illo ardore bene faciendi omnibus, præsertim quos literarum studia commendant. Atque idem Hoofdius, apud me deprædicabat affectum summi viri, Domini Oliverii Sancti Joannis, & cùm aliis dotibus magni, tum in studiis nostris nullo inferiori Joanni Seldeno. Equidem vestrorum in me meritorum magnitudinem quoties cogito, tantum esse video, ut si effari coner, cogar obmutescere, neque aliud sim facturus, nisi ut Poëtæ loquuntur, *Divinitus ora mihi dentur dena, ac lingua detem.* Et tamen assiduè hæc animo meo obversatur cogitatio; ut aliquo monumento, qualiscumque ingenii, ac doctrinæ nostræ id ignorare non sinam nepotes nostros, & qui ab his sequentur. Neque id mihi operosum erit, qui totus sum in limandis veteribus laboribus; sed hactenus ineditis, numero tam multis, ut contendere possint cum iis, quæ hactenus è nostris lucem viderunt. Interea valde animo ægrè est meo, quòd non desunt, qui homulum hunc, tam amantem florentissimi quondam Regni Britannici insimulant quasi cum magno Heroë, his terris consilia capessam de iis, quæ ad statum Regni pertineant vestri: quasi item in Remonstrantium militem castris: liceat dicere illud Lucilianum, *Pergula Pictorum, veri nihil, omnia falsa.* Assiduè preces fundo, pro bono Britanniæ, paceque Regis & Procerum. Nec verbum ore excidit meo, unde, qui verum amet, culpare possit. Neque unquam sacra Remonstrantium accedo, vel ab annis XXV. sed sola eorum, quorum publica sonat in Templis nostris

ftris Doctrina. Quibuscum solis mensam etiam Dominicam frequento. Nec aliter his terris dicet quisquam. Arctaque mihi familiaritas, etiam literarii commercii, cum omnibus pene Theologiæ Doctoribus, in Academiis & Illustribus Gymnasiis Belgicæ fœderatæ. Ut satis dicere non possim, unde opiniones adversæ. Equidem soceri, & Præceptoris Francisci Junii sententiæ insisto, vitamque æmulor, quantum possum, & liberis ejus exemplum ob oculos ponere non desino. Plura in re fortasse supervacua non addam: ne præter morem id faciam, qui parcus verborum esse soleam. Salutem plurimam dicerem, à Clarissimo Viro, communi amico, Joanni Pellio; sed ut noscere te jam arbitror, is Amstelodamense Gymnasium commutavit Bredano, ubi Philosophiam ac Mathesin docebit. Mallem hic doctissimi viri amicitiâ frui; nec tamen consilium ejus damnare audeo. Plane enim confido, melius illi istic fore, favore Illustrissimi Arausionensium Principis, intelligentissimi, quantum Mathesis valeat in re militari.

Amstelodami, ciↄ Iↄc xlvi. xvi. Kal Oct.

Tuus totus,

G. J. Vossius.

DCCXLVI.

Merico Casaubono, Isaaci Filio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris.

Reverende ac Clarissime Vir,

Redeunte ad vos Hoofdio nostro, committendum non putavi, ut sine meis ad te literis abiret, præsertim cùm tam multa mihi retulerit de affectu erga me tuo. Equidem semper de eo fui persuasissimus; sed tamen juvat hoc ex illo etiam cognoscere. De rebus meis quid scribam, ipse vix video. Nam malim lætissima quæque referre, ut communia gaudia gaudeamus. Nunc pleraque omnia tristia. Ut de valetudine uxoris perpetuò adversa: deque mortibus duorum filiorum, unius Francisci, Jurisconsulti, alterius Matthæi Illustrium Hollandiæ ac Zelandiæ Ordinum Historiographi, ac Præfecti Bibliothecæ Amstelodamensis. Prior unicam, alter geminam prolem reliquit. Atque hujus tomus quartus jam exceditur, quo persequitur res Comitis Jacobæ Bavaræ: in qua Bavari præesse Hollandiæ desierunt. Exinde etenim translatum imperium ad Burgundos, uti inde ad Austriacos. Cum autem volumen hoc constet libris quinque, solum quatuor absolvit Matthæus, quintus addetur ab unica nunc prole Isaaco J. C. quem fortasse ante quinquennium videris in Anglia. Exinde Gallias, & Italiam triennio lustravit, magno cum studiorum fructu. Vix dicere possim, quam multa optimæ notæ, hactenus ἀνέκδοτα attulerit. Quorum alia post alia lucem videbunt. Prævertet tamen Geographia Ptolomæi, quam cum variis MSS. contulit, & innumeris pene locis castigavit. Fortasse de his antehac quædam scripsi. Deum rogo, ut propediem ex te lætissima intelligam de rebus Britanniæ compositis. Vale, vir eximie, & cum lectissima conjuge, plurimum à me, uxore, ac filio salve.

Amstelodami, ciↄ Iↄc xlvi, xvi Kal. Oct.

DCCXLVII.

Isti Crippingium commendat. & Historiam Ecclesiasticam ejus videre quamprimum cupit.

Pulsat hodie, amicorum maxime, fores Charitum Musarumque tuarum Burchardus Crippingius nostras, salutigerulus tui Crocii, qui eruditissimos labores ingenii tui æstimat & admiratur. Quærit ille in Belgio vestro Pædagogiam honestam, quæ, si te paratio, ipsi obtingat, tuus erit homo. Patre natus est viro bono, Scholæ nostræ Collega. Sin, agnoscet tamen cum observantia affectum. Adfuit mihi non ita pridem Baro *a* quidam à Wolzogen profectus in Poloniam, qui spem mihi fecit Historiæ Ecclesiasticæ de Mysterio Sacro-Sanctæ Trinitatis, manu tua conscriptæ & edendæ in morem Historiæ Pelagianæ. Imple spem nostram & votum, si potes, & matura. De posteritate ut es meritissimus, ita meritis tuis hanc coronidem impones. Sic vive, virorum summe, & Crocium tuum redamare, quod facis perge. D. Willius, Collega meus plurima te & tuos juxta mecum impertit salute.

a Is est Joh. Lud. Wolzogenius, postea Fausti Socini asseclа haud indoctus.

Raptim, Bremæ xix. Octobris ciↄ Iↄc xlvi.

Excellentiæ tua, Vir maxime devotissimus,

Ludovicus Crocius.

DCCXLVIII.

Viro maximo, incomparabili

D. Joanni Gerardo Vossio,

Theologiæ Doctori,

Samuel Sorberius

S. P. D.

A Giallardo librum editum ait. De quo hic ejus ut & aliorum judicia avide expectet.

En epistolas, Vir summe, quas ad me misit & ad te scribit Ægidius Gaillardus Nobilis quidam Gallus, qui à castris Pontificiorum ad nostra aliàs transiit, & edito libro pietatem & doctrinam suam probavit. Illi nuper venit in mentem nescio quid circa Nestorium, quasi perperam in Ephesina Synodo fuerit livore Cyrilli hæreseos insimulatus damnatusque; eaque de re edidit librum, cui titulus est *De Supposito*, cujus verò, ut puto, copiam sibi fecit optimus Reverendusque Curcellæus. Efflagitat autem Gaillardus, ut à te responsum, ut & à Salmasio Spanhemioque extorqueam. Sed imprimis à te, cujus æquitatem & subactissimum in expendendis veterum dogmatis judicium novit. Si quid igitur ad illum, vel ad me quibus mentem tuam significes, literarum per Curcellæum nostrum scribas, gratissimum feceris, & quo tibi devincies Virum Nobilissimum. Tu vale, Senex venerandissime, seculi nostri decus primarium, cum tuis omnibus, quibus salutem quæso plurimam meo nomine dices.

Lugd. Batavor. iii Novemb. ciↄ Iↄc xlvi.

Audio Joh. Croium in eadem sententia esse in qua Gaillardus noster.

DCCXLIX.

Illius sententiam super Arithmeticis notis vel Ziphris exquirit.

Clarissime & Celeberrime Vir,

NIsi cognita orbi humanitas tua esset, haudquaquam ignotus, gravissimas occupationes tuas, intempestivis literis, interpellare ausus essem. Ea mihi & spem fecit discendi à te, quod docere solus potes & pudorem qui cum peregrinitate mea conjunctum esse debebat, ademit. Quæstio his diebus apud nos mota fuit, de vera origine vulgarium Arithmetices notarum, quas Ziphras vocant, 1. 2. 3. & varie ea res agitata. Sed de Antiquitate, & qua occasione, apud nos in Europa, quibusque temporibus, usurpari primum cœperint nemo quicquam. Additum & hoc, rationem non apparere, cur apud Latinos V quinque, L quinquaginta notet. Recondita penes te omnis Antiquitatis cognitio, hæc aliis ferè inaccessa, facillime expediet. Quod si gravissima negotia tua patiantur, ut vel tribus verbis, mentem tuam, Domino Richtero harum latori aperias, felicem me arbitrabor, & maximo beneficio affectum. Brevem me eadem nominis tui reverentia facit. Deus te, incomparabile seculi nostri decus, sospitet.

Leidæ ex ædibus Spanhemianis III. Id. Dec. cIↃ IↃ CXLVI.

Cl. nominis tui cultor addictiss.

GEORGIUS HORN.

DCCL.

Clariss. Viro

D. Maresio.

Laudat Theologiam ejus Elenchticam, affectumque erga se & affinitate sibi annexos, benignum ut conservet, rogat.

Reverende & Clarissime Vir,

VAldè capior Theologia tua ἐλεγκτικῇ, opere docto & laborioso: ut de Nepotis Chronicis judicabat Catullus, videlicet (lubet alterius vatis versiculos παρῳδιάζειν)

Gallis ingenium, Gallis dedit ore diserto
Sacra Thalia loqui.

Itaque quantum spissæ occupationes sinunt, valdè eo me oblecto: multumque eo nomine debere me tibi fateor, quod muneri miseris, offerendum manu amicâ Hottoni, optimi virorum: spero me propediem posse ἀντίδωρον mittere: sed argumento dispar. O utinam non sic distringerer, ut sacris etiam possem manum addere extremam: quorum notitiâ, ut longe vincar, haud minus tamen capior fortasse, quam præclari ordinis vestri quisquam. Crede enim mihi, eximie Maresi, vita mihi eo injucundior, quod sic à melioribus avocer, & valetudine uxoris, & adversis multis, & assiduis undique interpellationibus. Et facilè me id puto posse persuadere qui sine dubio doles, ereptas tibi ab aliis bonas horas, quas adversus communem hostem maluisses impendere. Interea multum gaudeo, non tantum in animo tuo quicquam valuisse molestiarum, ut propterea careremus Elenchtica tua Theologia, quæ in canis legetur sæculis. Affinis mea Junia nunquam desinit mihi prædicare summam tuæ domus humanitatem erga se, & suos. Quo nomine gratias ego, & uxor, habemus quantas possumus. Rogo ut hunc adfectum conserves, præsertim si quid valeas, pro nobis, & optimo adolescente Francisco Junio: quem ego penè parentis instar amo: non modo propter magnum avum, socerum, & præceptorem in Hebræis, ac Sacris meum; sed etiam, quia virtutis via strenue grassatur ad honorem. Plurimam salutem conjux uxori tuæ adscribi petiit. Meo etiam nomine, si grave non erit, salutem dicito duobus Clarissimis Collegis tuis, D. Withmario, & D. Pasori, quem gaudeo nunc etiam sacrum in ordinem adscitum.

Amstelodami, cIↃ IↃ CXLVII. VIII. Kal. Feb.

Virtutum tuarum cultor,

G. J. VOSSIUS.

DCCLI.

Viro Clarissimo,

Antonio van der Linden,

Gerardus Joannes Vossius,

Judæum, ad supremam in arte medica lauream aspirantem, commendat.

HEsterno die convenere me Rabbi Manasses Ben-Israël, & Isaacus Rocamora, natione Lusitanus, Religione Judæus. Eorum hic biennio operam medicinæ dedit, illosque in arte vestra progressus fecit, ut confidat se non indignum suprema in hâc laureâ. In re tenui constitutus, putabat, ex inclytis Lyceis, illud sibi deligendum, ubi minus avare Nobilissimæ artis honori pretium statueretur. Impensè mihi hunc Rocamoranum commendabat Manasses, vir tui amantissimus & in quo, si unam excipias Religionem, nihil requiras. Equidem (quod de paucis, non ejus modo sectæ, sed cæteris etiam hominibus dixero) dignum existimo, quicum vel in tenebris mices. Poscebat ille, ut literularum aliquid ad te exararem, quibus voti sui te facerem certiorem. Nihil Religionem obstare posse arbitror; quandoquidem quo tempore in urbe patria agebas Haroni Amstelodamensi, itidem Judæo, is honos à Leidensibus fuit collatus. Ac memini me ex veteri Collega τοῦ μακαρίτου Voistio, audire, plane in hoc negotio, haud in considerationem venire, quæ fidei sunt, sed quæ Medicæ artis; præsertim cum his terris, Judæis etiam concedatur artem eam exercere. Valdè desidero nosse, utrum animus tibi perstet, de nova editione elegantissimi scriptoris Cornelii Celsi. Equidem nullus dubito, quin tuo beneficio, meliori toga prodire, celsiori etiam in loco Celsus licet possit collocari. De Hesychio, quæso aurem velle eximio Schotano. Sæpè me ejus commonuit filius; siquidem periculum videtur, ne tam longo tempore non redeundo unde abierat, inter aves feras incipiat numerari. Id fieri nolim, neque te sponsore tam integro, & viro, & amico, fieri æquum puto. Salutabis eum meo nomine plurimum. Uti & duo apud vos S. Theologiæ columina.

Amstelodami, IV. Kal. April. cIↃ IↃ CXLVII.

DCCLII.

Eximio & summo Viro

Georgio Calixto,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Scripta ejus quanti in Batavia æstimentur, edocet. Parum autem Torunienſi colloquio effectum esse, cum multis dolet. Simile ut instauretur, sed eventu dissimili, optat.

REdit ad vos ornatissimus Duvius; per quem ante biennium accepi tum gratissimas literas tuas, tum doctissimas

mum responsum adversus Moguntinos. Utrum gratias egerim, non possum certò dicere; factum puto. Fortasse tamen distulerim, ubi cognovi te ad Torunïense Colloquium profectum; sed si id minus à me factum, nunc ago; eò justius, quia tua omnia, ut debeo, amo, & æstimo. Nec sanè ex Germania quidquam huc locorum defertur, quo æque capiantur meliores animæ, ac illis ex Academia Julia. Valdè multis dolet, non plus effectum esse, Toruniensi Colloquio; cujus licet culpa imprimis sit penes adversarios, plus tamen sperare licuisset; si ex nostris etiam cæteri eam animi moderationem attulissent, quam tu cum Clarissimo Bergio; sed ferè ita fit, ut quod quisque didicit retineat, sicut claudus pilam. Pauci etiam, quid Ecclesia Catholica sit, sciunt, vel cogitant. Nec facilè dixero, quantum mali det Ecclesiæ antiquitatis contemptus. Utinam vero, Serenissi. Poloniæ Regis auspiciis instaurari simile colloquium, sed eventu dissimili possit. Sæpius ejus rei spem mihi fecit Nobilis Italus, sed Poloniæ Regi perfamiliaris. A Britannia, ut nunc se res habet, nihil ad hoc negotium auxilii expecto. Vellem hoc tempore, pro munere non uno, ἀντίδωρον mittere potuissem; sed ut spero fiet hoc propediem. Variis enim prælum fervet, partim in humanis, partim etiam divinis. Quando enim ætatem cogito (jam septuagesimum excessi) festinandum mihi video, si quid me vivo cupiam videre lucem. Deum Opt. Max. rogo, ut longam ætatem, ad bene de Ecclesia merendum, largiatur tibi; sed & Clarissimo Horneio, & doctissimo Contingio, quibus si meo nomine salutem impertias plurimam, rem facies gratissimam.

Amstelodami, cIↄ Iↄ c xlvII.
III. Kal. Majas Styl. Greg.

DCCLIII.

Viro summo,

Gerhardo Joanni Vossio,

Seculi ornamento,

S. P. D.

Desiderium suum exponit & scribendi causam, occasione chymicorum sibi suppeditatam, cupiens idcirco, ab illo ex antiquitate erudiri.

QUanquam, Vir summe, mirari possis, quod ego, homo ignotus, & ex Pomeraniæ oris id ad te ausim: credo tamen me excusari posse, vel una ista fiducia, quâ præsentem olim veneratus sum, & loquentem audivi. Res quidem tanti momenti non est, ut hac scriptione forsan, interpellare debeam tuos labores; & gravissima studia: quia verò ad alium ire non licebat, à quo erudirer, condonaturum te spero importunitati meæ. Et ne multis te remorer, Vir magne, statim in limine scribam, quid te velim. Notum est, quam hodiè nimium insaniat turba Chymicorum, circa laudes Medicinarum, quæ ex Metallis, & Mineralibus petuntur. His ut fidem adstruant, Argentum sumunt maximè ab antiquitate, & quidem Ægyptiorum: à quibus Mineralia, & Metalla, ob præclaras in Medicina dotes, ac vires, in numerum Deorum relata, & tanquam Deos, ac Numina quædam culta fuisse, magno hiatu clamant, ac testantur. Memini hanc in rem, de cultu fossilium, in Theologiæ Gentilis ad Lib. III. & IV. præfatione, quædam moneri; atque alibi in libris istis tradi; Paganos multis rebus, unde insigne aliquod commodum ipsi sensissent, divos nonnunquam honores tribuisse; sed hæc parùm facere ad notitiam Theologiæ Gentilis; ad Symbolicam tamen plurimùm conferre. Quia ut constat, & allium, & porrum, & cæpæ, inter Numina accipiebantur; ob utilitatem scilicet, quam hæc talia præstabant hominibus. An autem tale quid, Metallis, ac Mineralibus præsertim, ob hanc causam, quam nominari contigerit, difficile est sine gravi aliquo Authore affirmare. Nec cordato unquam homini hoc in mentem credo venire posse, uti id sentiat, aut credat. Quis enim tam graviter desipiat, ut quia Solis vires maximè conspicuæ sint in sole terrestri, hoc est auro; huic ob id Metallo, nomen ab ipso inditum esse velit, & religiosè postea tanquam Numen, ab Ægyptiis adoratum? Quis item Martis, Veneris, Jovis, Saturni, Lunæ nomina, nostrati Ferro, Argento, Stanno, Plumbo, Cupro, Mercurio tribuat, ob naturæ, & virium cognationem? Quod hodie Chymici faciunt; quo jure, & quibus fundamentis, ipsi viderint. Quas tantoperè vires jactant, de illis puto parum constitisse Antiquis; nec ipsis hodie Chymicis quicquam certi de illis constat. Interim multa infruniti oblaterant, de auro potabili, de auri anima, & tinctura, de cæterorum Metallorum, & Mineralium extractis, Essentiis, Spiritibus, & Tincturis, de quibus ne somniasse quidem credo Ægyptios. Alios quidem usus Metallorum, non negaverim. De Chymicorum verò nugis, an certi aliquid ex Antiquitate adstrui possit, a te, Vir summe, erudiri velim, & quidem si dignus videar, uno vel altero verbo, ego tam grande beneficium, si non alio, saltem observantiæ, & pietatis in Præceptorem redhostimento, submissè, ac devotè, compensare studebo. Vale, & diu vive bono Reipub. literariæ.

Dab. Stetini, 5 Maji, 1647.

Magnific. T. observantiss.

GEORGIUS KIRSTENIUS,
Med. D. & Profess. Regim.

DCCLIV.

Viro Incomparabili

Gerardo Joanni Vossio.

In historico suo opere ab eo juvari, nec non Monachorum Orientalium vitam ex antiquitate uberiùs doceri petit.

Celeberrime Vossi,

QUas nuper pagellas Sulpicianas, per doctissimum Richterum, mihi, eas à te pari humanitatis affectu, ac cætera, exceptas fuisse, cum gaudio intellexi. Gratias pro tanta in opus nostrum προθυμίᾳ agere nunquam possum: debeo semper. Nunc quoniam paulatim, ex historia Veteris Testamenti, ubi pede magis inoffenso pergere licuit, ad amplissimos historiæ exoticæ campos pervenimus, & nobis Imperium Græcorum, Judæisque formidati Syriæ Reges, tum Romani dicendi erunt; quantum humanitatem tuam fas est, oro, & obtestor, ut lectionis tuæ, & historiarum fontes nobis pandas, ac quæ videntur impertias. Imprimis quod historiam Arrianam spectat, in qua noster cum cura, & apparatu majori versatus videtur, nescio an pari ubique fide, & absque ira ac odio. Eam igitur, Celeberrime Vossi, commendatam tibi præ cæteris habe, & quicquid videris dignum observatione tua, fac tibi debeamus. De vita Martini, & Monachorum Orientalium, nosti quid desiderem. Ea vel omninò sine decenti notarum veste, publicanda erunt: vel tu succurrere, & inopiam sublevare tua copia debes. Occurrunt ibi multa antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta de Monachorum prima origine, habitatione, institutis, vestitu, victu, & quantum posteriores, ab antiqua illa severitate, declinarint ad socordiam. Quæ omnia requirunt tantam antiquitatis illius peritiam, quantam in te solo, seculum nostrum agnoscit, & veneratur. Sed ego & prioribus tui in Sulpitium affectus documentis & optima, quam Richterus fecit, spe incitatus, polliceor nobis, Sulpitium tua opera insigniter illustratum.

In-

Interea vale, Vir seculi nostri maxime, & me, cætera omnibus, affectu in te, & cultu nemini inferiorem, amare, & ornare perge.

Leidæ, XVIII Maji. CIϽ IϽCXLVII.

Clariss. nominis tui cultor addictissimus,

G. HORN.

DCCLV.

Viro Excellentissimo

Gerhardo Joanni Vossio.

Vindicat Junium contra Scaligerum. Sponsalia in Belgio typis excudi curaturus, ut & alia de literis Antediluvianis & Hieroglyphicis.

PAucis lineis prolixam συγχαρητηρίαν, signaturus, tuique sic florentis status nuncio brevi gavisurus, faventissime Vossi, subjicio acri tuo judicio, & candido, geminam Exercitationem: alterâ undequaque doctissimum Junium vindicatum, & ab acerbiore censura maximi Josephi Scaligeri, omninò non malè, sed veritatis perstudioso. Etenim viri summi eximias, & ingenii vastissimi opes, ut numero plurimas, ita pondere gravissimas, ex animo veneror. Eadem est penè controversia literaria, quam hic duo, doctissimus Joannes Buxtorfius, & ingeniosissimus, atque eruditissimus Ludovicus Capellus, ventilant. Sed hæc melius publica loquuntur scripta. Porrò passus sum meis manibus extorqueri Sponsalia, quæ si Excellentissimus Vir, vel oculo emissitio, saltem lustrare dignatus fuerit, & probaverit; conabor efficere, ut mixtus hic severitate ingenii à Musis tristioribus, respirantis, lusus, lucem à vestratibus typis sit mutuaturus: sin minus, mihi etiam displicebit. Tuam igitur celeberrimo Typographo Jansonio sententiam super hac lucubratiuncula (uti super aliis de literis Antidiluvianis Adami, Sethi, Enochi, Noachi, &c. item de literis Hieroglyphicis Ægyptiorum, quæ tibi muneri missa sunt) si indicare haud grave duxeris, sempiterna erit apud me hujus beneficii memoria. Quod si haud nossem insignem tuam humanitatem, & candorem, quem optima anima, Meursius, mihi sæpè deprædicavit, & te legendi, & memet scribendi libertatem labore: quem tantæ nunc publicæ occupationes circumstant, ut lictores olim, Consulem Romanum. Quod si suaseris ingliis, quæ domi peperi, foris vestiendis, & nutricandis, haud ero in posterum difficilis. Metuo saltem genio loci: nihil ne inquam, abmorsos ungues sapiat, ex angulo insulatis Septentrionis venire putatur. Sed festinantiùs hæc, quam oporteret, ad Virum tam eximium, & celeberrimum; quem plurimùm salvere jubet

Hauniæ, 2 Junii, 1647.

THOMAS JO. BANCIUS, *Acad. Hauniensis p. t. Rector M. S.*

DCCLVI.

Clarissimo Viro,

Jac. Gothofredo.

Pro Philostorgio ejus reciprocum munusculum de Arte Poetica mittit, plura posthac promittens.

Amplissime ac summe Vir,

JAm tot sunt anni, ex quo me donasti gratissimo munere, Philostorgium dico; qui me valde delectavit, partim quia magnam adfert lucem historiæ suorum temporum; partim ob ei impensos doctissimos labores tuos. Non parum itaque tibi studia mea debent, nec mea modo, sed aliorum quoque antiquitatis amantium. Hactenus pro operâ, ac dono, gratias egi nullas. Præter tot adversa, adferre multa poteram, quæ me fecerint negligentiorem; sed malo culpam agnoscere, & tardè officium facere, quam nusquam. Nunc verò differre ultra si velim, nullum delicto reperire mantelum possim. Bella adeo se offert scribendi occasio; eunte ad vos, inque Galliam reliquam, soceri mei, magni viri Francisci Junii, ex maximo natu filio, nepote optimo, & doctissimo. Rogo etiam ut ne grave ducas, de manu ejus accipere minutum ἀντίδωρον. Videlicet quæ de Arte Poëtica, proximè in lucem dedi. Excuduntur, præterea, quæ de Baptismo scripsi. Item de universis veterum studiis libri plusculi; & quædam alia quæ non ingrata fore spero. Mirari vero noli, si eodem tempore, plura distineam prœla. Malo cum Aristide esse, ἐκ τῶν ἀκρατευόντων, quam τῶν ἡμιτόνων. sed ista quæ dixi, aliaque multa, multos ante annos ad umbilicum perduxi, solum superest ut edantur. Nec animus est diu alterius differre. Convasare enim ætas jubet, cum septuagesimum excesserim. Veniam interim postulo, si non omnia faciunt ad palatum tui similium, quales sanè perpauci. Eò impensius opto, ut me porro ames, & aliquo habeas loco labores nostros. Vale, Vir eximie, & maximos Viros, Deodatum, & Tronchinum, quos in Batavia ante annos XXVI. cum voluptate vidi, plurimum meo nomine saluta.

Amstelodami, CIϽ IϽCXLVII. IV. Id. Sept.

Tuus æternum,

G. J. VOSSIUS.

DCCLVII.

Clarissimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio.

Britannicas turbas describit. Denuò monet de edendo opere contra Anabaptistas, quippe quod in Angliâ valdè expectetur.

LIteræ ex Anglia nuperrimè ad me datæ, tristia omnia nuntiant. Exercitus enim Farfaxii, qui maximam partem constat ex Anabaptistis, jam rerum potitur, Regemque captivum detinet, nec minus Presbyterianorum (uti eos appellare Angli assolent) quàm Episcoporum, Ecclesiastico regimini, bellum indixisse videtur. Independentibus, qui idem agunt, haud segniter, auxilium ferentibus: adeo ut duabus partibus infœliciter contendentibus, tertia jam palmam præripuisse judicari possit. Nunc certe redeo in memoriam. Vocum asperrimarum quorundam in Anglia virorum, non imi subsellii, & cætera piorum, & doctorum, pacem (tanquam consiliis ipsorum inimicam) cum Rege, procul esse jubentium. Quæ utique sicuti tunc aures meas raserunt, cum eas audire contigit, ita nunc me conturbant vehementius, animique mei serenitatem obducunt. Miserrima Anglia! Miserrima Ecclesia! cui suppetias ferre quemadmodum non est cujusvis, ita Deo acceptissimum fore nemo sanus dubitet. Tuum, Vir doctissime, auxilium quod præstare potes, ne denega, & quod jamdudum Viri docti ac probi desiderant; Opus illud contra Anabaptistas, saltem quatenus Pædobaptismum asserit, fac quæso lucem aspiciat. Etenim amici tui, meique idipsum rursus efflagitant, hoc te afflictæ Angliæ daturum sperantes. Speraram mihi hac æstate tempus, locumque, datum iri coram, de hisce, aliisque sermones serendi. Sed spei jam successit ἀελπία. Rogo, ut quid de libri editione, amicis promittere possim; ubi per occupationes licebit, mihi indicare non digneris. Interim vale, Vir clarissime

rissime atque humanissime, & me, (quod facis) amore ac favore tuo amplecti perge. Uxorem lectissimam filiumque D. Isaacum salvere jubeo.

Dordr. 3 Idib. Sept. 1647.

R. T. observantissimus,

JACOBUS LYDIUS.

DCCLVIII.

Illustrissimo Celsissimoque

Ludovico,

Duci Gelriæ, Comiti Egmondæ & Zutphaniæ.

Egmundanorum Comitum seriem ab annis plus millenis recensiturum se, pollicetur.

Princeps Celsissime,

SI prius fuerim obstrictus Celsitudini vestræ, quod ea dignum me censuerit, cui aliquid imperaret; certe nunc quam obstrictissimus sum, postquam video prolixam meam voluntatem, atque hanc usque adeo imbecillem, tanta excipi benevolentia, à Celsitudine vestra, non aliter, quam si quod volo, possem, & quod possem jam egissem. Utinam vero sic foret! nec incomparabilis illa humanitas Vestræ Celsitudinis, non ex benignitate tantum, sed etiam merito ex meo provenisset. Quam homulus ego mihi gratularer! Verum cùm vires meæ non sustineant hoc oneris, ut exsolvere valeam, quantum vellem, & deberem: gaudeo saltem, quod Vir Nobilis, Mortimerus, pro solità sua humanitate indicarit Celsitudini Vestræ, utcumque mihi desit facultas, non deesse tamen desiderium, & voluntatem inserviendi Celsitudini Vestræ. Quod vero stemma attinet Celsitudinis Vestræ, summa enitar ope, ut si quis fortasse mortalium Ducale illud genus ignorat, deinceps videat, nulli illud cedere Principum in Orbe Christiano. Quo fine Comitum Egmundanorum seriem ab annis plus millenis, in Originibus suis Batavis, referet filius meus Isaacus. Hoc opus lucem conspicere posse confido, non multo postquam ad nos reversus erit Mortimerus. Id spero brevi futurum. Puto ope ille, & consilio, non mediocriter nos juvabit. Deus Opt. Max. Celsitudini Vestræ felicia omnia, & prospera largiatur.

Amstelodami, anno cIↃ IↃ c xlvii. prid. Kal. Octobr.

Celsitudinis Vestræ devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCCLIX.

Celsissimo Principi

Ludovico,

Duci Geldriæ ac Juliæ, Comiti Egmundæ & Zutphaniæ.

In exornando & expoliendo Illustrissimo ejus stemmate, præsentiam Nobilis Mortimeri impensè desiderat.

Celsissime Princeps,

SPissius video procedere spem, quam de reditu paulo celeriori, fecisse mihi visus Nobilis Vir Dom. de Marimortuo. Nec ambigo quin sic tulerint res Celsitudinis Vestræ, ut ne reverti celerius posset. Dum verò is abest, cælator sublimis generis Vestri, priscorumque insignium, eò rem perduxit, ut nihil, quantum sciam, ultra requiratur, quam præsentia ejus viri usqueadeò seduli, in Celsitudinis Vestræ negotiis, quorum non alter, his terris, ut opinor, intelligentior. Ego verò absente eo meticulose rem gero. Optimè nosti, Egregie Princeps (quem non ego magis, ob sublime genus veneror, quam proprias dotes, in his, doctrinam raram excelsi stemmatis comitem) quod olim dicebat Poëta Hispanus, non hujus temporis, quo tot annos cum gente ea bellum gerimus; sed ille prisci ævi Bilbilicus vates:

——— *Peccant*
Secura nimium, sollicitaque manus.

Itaque operæ illæ, juxta mecum, impensæ illius operam desiderant. Nec minus ille vel illis, vel mihi utilis fuerit aliis in negotiis sic nati Principis. Quod non semel perspexi, vel paucas ante hebdomadas, cùm Hagam-Comitis excurrissem, atque occasio foret, de Celsitudine Vestra colloquendi cum aliquot viris in dignitate non exigua constitutis. Ages quod pro eximia prudentia expedire judicabis. Equidem ut Illustrissimum Ducem horum facerem certiorem, mei esse officii existimavi: qui æternum ero

Amstelodami, cIↃ IↃ c xlvii. prid. Non Novembris.

Celsitudinis Vestræ cultor devotissimus,

G. J. VOSSIUS.

DCCLX.

Cornelio Tollio,

suo,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris & jocosa.

DE laudibus Alexandri Mori multa à variis intellexi, ut de eruditione ejus dubitare nequeam. Utrùm vero venturus sit, in has oras, si ad professionem sacram à Proceribus vestris sollicitetur, nondum dicere possum, sed paucis diebus, vel ego, vel filius, super eo rescribet. De Plutarchi mente in Symposiacon, primò gaudeo te laborare. Nempe nondum scis mores amantium, nec hac ætate multum novisse attinet. Dispar mei ratio, qui bis amavi. Non soleo ego mea profundere: sed quo tempore amatoribus accingebar, cogebar, ne tenacior audirem, nunc erga famulos, nunc alios etiam liberalior esse, quam consueveram. Marsupium mihi vel apertum semper, ad dandum aliquid, vel saltem non aliter constrictum, quam nodo folii porracei, scis istiusmodi folium, quam tenue ac fragile sit: ut nihil referat sitne crumena aperta, an folio ejusmodi nodata; sic proverbiale illud dictum etiam cepit Cœlius Rodiginus lib. xxix. Antiq. Lect. cap. xvi. Nec sanè aliter Plutarchus capi potest. Hoc abundè disces, ubi tam serio rem ages inter Virgines Belgicas, quam hactenus fecisti inter Virgines Musas. Nob. & Amplis. Wynbergio, uti & Clariss. Doct. Walkenirio, plurimam à me salutem dicito.

Amstelodami, cIↃ IↃ c xlvii. Non. Novembris.

DCCLXI.

DCCLXI.

Viro incomparabili

Gerardo Joanni Vossio,

Vincentius Fabricius

S. P. D.

Et patrem Vossium, & filium laudibus ornat, ac utriusque ulteriorem sibi amicitiam pollicetur.

NOn patitur candor tuus, & eximia erga me benevolentia, prolixè apud te de me deprædicare, quot nominibus, & quantoperè, tibi, tuisque devinctus sim. Postrema profectò epistola tua, ejusmodi fuit, ut etiamsi absque cæteris tuis beneficiis foret, planè certius ipse possim de paterno tuo in me affectu, quem pluris æstimo, quàm quicquid satis indulgens fortuna hactenus suggessit. Id unicè Deum precor, ut tanti Viri amicitia, ac amore dignus inveniar, quem Reipub. literariæ maximè interest, præter cæteros mortales, in vegeta illa senectute, diutissimè esse superstitem. Isaaci filii crescenti gloriæ, ex animo faveo, gaudeoque quod tam dignè sustineat onus, quod humeris ejus incumbit; ut nempe tam parentibus sanctissimis, quam bono publico, fratres repræsentet, jacturasque tantas compenset. Uti hactenus consuetudine plane fraterna convincti viximus; ita spero illam inter nos animorum conjunctionem æternam fore. Nec puto aspernari ipsum veterem amicum, quem tenuitas primò ingenii, aliaque adversa, mox Reip. negotia, à literarum gloria arcuerunt. Nunquam tamen ulla negotia ita me occupant, ut non meminerim benevolentiæ vestræ, aut mihi tempus deesse patiar, ad diligenter evolvendos incomparabilis ingenii tui fœtus, quos provecta quidem, sed fœcundissima illa senectus quotidie parit: in quibus profectò nihil senile est, præter admirabilem, judicandi, & scribendi maturitatem. Ista unica mihi voluptas in posterum supererit, implicito tot negotiis, & a pristinis meis amœnitatibus, per mille divortia miserrimè distracto. Filio Viri Cl. Manassis Ben-Israël, libenter affectum meum, luculenta aliqua operta fuissem testatus, si uterque in molliora, & opportuniora tempora incidissemus. Sed ipse coram accuratius omnia edisseret. Uxori matronæ laudatissimæ, ut a me, meaque, officiosissimam nunties salutem, observanter oro. Uxor mea illam uti matrem colit, & veneratur, hactenus sibi ignotam, sed ex institutione mea, gnarissima illius erga me inusitatæ benevolentiæ. Ego dum vivo, me clientem tuum, tuæque familiæ profitebor. Deus vos servet optimè volentes, omnique exoptata fœlicitate perfruentes.

Gedani, Kal.
Dec. 1647.

DCCLXII.

Celeberrimo & Clarissimo Viro,

D. Gerardo Joanni Vossio.

Morum falsis criminibus indignè petitum, & innocentem enixè ipsi commendat.

Celeberrime Vir,

AD tuas quas mihi reddidit, Junius vester, bene doctus & moratus juvenis, quem ideò quoque animo complector, nondum respondisse me scio, neque adhuc responsurus eram, ob non redditum adhuc Commentarium de Poëtica, nisi sontica quædam eò causa me nunc adigeret; candoris quoque tui fiducia fretum. Nullus dubito, Vir de literis, & literatis meritissime, quin Reverendi & Clarissimi Viri, Alexandri Mori, Pastoris, & Professoris in hac Ecclesia & Academia celeberrimi, fama, meritumque tibi innotuerit; tum ex aliis, tum ex eo quoque, quod jam in Belgium quoque ad Professionem Theologicam invitatur. Et is tamen, ut summæ virtutis comes invidia esse solet, jam ab aliquot annis ab æmulis, non sine ratione lacessitur, lancinatur: quorum impetus feliciter semper non elusit, sed elisit, doctrinæ partim sanctitate, partim morum innocentia. Neque dum tamen confectam rem video: novum ecce, horrendumque crimen impingi audio, & blasphemiam in Spiritum Sanctum. Quo quidem nuntio, totum me cohorruisse fateor, protinusque de innocentia ejus tutanda cogitare cœpi: nam etsi calumnias illas ex Orci faucibus erutas ipse, quà valet integritatis fiducia, quibus ingenii dotibus, nemo melius quam ipse diluere possit, & magnificè diruere; non potui tamen, quia amici mei summi, imò Ecclesiæ nostræ hac parte res geritur, mihi temperare, quin συμπαθείας meæ testimonium, in candidissimum sinum tuum effunderem, simul & vicem apud te seriò dolerem, temporum horum iniquissimorum; quibus pax Ecclesiæ indies, magis magisque turbatur. Certò enim scias velim, Vir candidissime, pacisque studiosissime, agnovisse me in Moro nostro, doctrinam constanter sinceram, sobriam, & à variis quæstionibus abhorrentem, vitam inculpatam, mores candidos, ingenuos, ab omni fuco alienos, cum charitatis ardore vivido. O si Deus nobis ubique benè multos ad hanc formulam, & characterem factos sufficeret! Certè paci Ecclesiarum optumè consultum esset, quæ nihil habitura esset vel insidiarum, vel aucupii. Sed quid facias iis, qui procul ab ira, & studio, bona fide nunquam abesse possunt? sensit ut modo dixi, Morus noster quorumdam ex hoc ordine insidias: qui ideo propter nonnulla doctrinæ capita, antehac ipsi litem moverunt, quæ cessare visa, posteaquam is publicè certissimis argumentis præbitis, nulli suspicionis nebulæ locum reliquit. De Spiritu Sancto, nemini adhuc male feriato in mentem venit, ut dicam, scribere: imò hoc ipsum doctrinæ caput, sæpiùs pro concione ad populum tractavit felicissimè, & summa cum Orthodoxia: etiam cum anno Symbolum quod dicitur Apostolorum tractaret. Ad summum, adeone stipites esse nos hic, adeone Ecclesiasticos hic nostros, Ecclesiæ curam abdicasse, qui hujusmodi erroribus, culpæque affinem tolerare, in animum inducerent suum, neque tolerare modò, sed etiam operosè retinere, quoties vocatio aliqua, ut aliàs Londino, ita novissimè Lugduno Galliarum contigit? Velut merito suo nobis charissimum, decessoribusque suis summis dignissimum: cui & ideo triplex eodem tempore munus impactum, Ecclesiastæ, Professoris ac Rectoris: quibus omnibus, tam graviter, tam sincerè defungitur, ut si singula tantum incumberent. Quare oro te, Vir omnium humanissime, juxta nobiscum in hanc sollicitudinis partem, venire velis, quo inculpatissimo viro, sua constet apud vos fama, & existimatio: præjudicioque hoc etiam meo juvare laborantem apud vos digneris: sequentur propediem publicæ literæ & testimonia in eamdem rem. Feceris ipse hac in re, negotium dignum nomine tuo, verè Christiano: feceris mihi rem longè gratissimam, quasi mihi exhibitam. Ego vicem referam tibi, tuisque, ubi ubi potuero. Vale, Vir summe, meque amare perge.

Tuus ad omnia studia,

JACOBUS GOTHOFREDUS,
J. C. & Ex-Consul.

DCCLXIII.

Summo Viro,

Joanni Seldeno.

De Re Poëtica commentarium officiosè offert.

Summe Vir, & cui in ipso literarum initio sic animo distante profiteri cogar, plurimum me debere.

QUi hasce tradet, est is Amplissimus Petrus Grotius, filius Illustrissimi, Reginæ, Regnique Sueciæ ad Christianissimum Regem Legati, dum viveret, Hugonis Grotii, mihi à pueritia ejus, ob præclaras animi dotes, longè charissimus, nunc Serenissimo Principi Bohemico Philippo a consiliis. Ac scio, hoc lubentius conspicies, quod undecumque maximus parens, te, tuaque omnia, cujus ego auritus testis esse possim, semper fuerit maximi; etiam postquam avidè hausisset, quæ eruditè adeo de Mari clauso reposueras. Nimirum sic animi sunt illorum, quod de meliore luto formatos ajunt; ut dissentire inter se possint, salvâ amicitiâ: præsertim ubi utrimque stimulantur, patriæ commodis. Hoc igitur in Britanniam tendente, fortasse ob Principis sui negotia; committere non potui, quin nuperum animi mei fœtum, Commentarium videlicet de Re Poëtica, ad te, ut oportuit, transmitterem: Non quasi putarem, tantum tibi ab rebus tuis privatis, longeque minus à maximis Regni negotiis, otii esse, in hoc tempore, ut talibus legendis vacare ullo modo posses; sed quia tam commoda occasione, deesse non deberem officio meo erga illum, cujus erga me beneficia nossem; quæ modò Deus vitam diuturniorem concesserit, ne ingratus unquam posteris videar, publicè studebo profiteri. Quomodo animatus porrò etiam me, meaque tuæ benevolentiæ commendo: ac pariter tam benignè erga me affecto, Præstantissimo, & adeò benè apud omnes bonos audienti S. Joannio. Atque ad eum quoque literas exarare erat animus; cum ecce magnoperè avocat tristis nuntius, de subito excessu Clariss. Collegæ mei Gasparis Barlæi, contiguis ædibus habitantis: cujus numerosæ familiæ solandæ vix sufficio; sed faciam tamen quod possum.

Scribebam Amstelodami, postr. Kal. Jan anni hujus clɔ Iɔ c xlviii. quem tibi, regnoque universo, fœlicem exopto, uti etiam assiduè Dominum Deum precor.

Maximarum virtutum tuarum admirator, ac cultor obstrictissimus,

G. J. Vossius.

DCCLXIV.

Viro Clarissimo

Frederico Spanhemio,

Gerardus Joannes Vossius,

S. P. D.

Epistola familiaris, quâ etiam dubia ejus Evangelica multùm laudat.

D. Rector Magnifice,

QUid de aliis fieri cogitem, si mihi ipsi permolestum sit, quod sæpè vel nihil, vel tardè adeo respondeam summis viris? Nec tamen mirabitur quisquam, qui sciat, quantopere, dico singulis propè horis, sed momentis penè singulis interpeller, partim ab indigenis, partim à peregrinis. Accessit nunc invaletudo aliqua; nec dolor exiguus ex obitu Clarissimi Collegæ Barlæi, quæ duo & ipsa hocce quatriduo fecere, ut negligentior viderer. Noli tamen putare, quidquam mihi esse gratius literis tuis. Scio quippe quanto in loco Deus te constituerit; non modo si Batavam Academiam adtendam; sed imprimis si Ecclesiam universam. Atque utinam nec te diutius funebria, nec Salmasium fœnebria, vel hisce similia distineant. Hic quoque præclare, uterque de temporibus nostris meremini; sed satis datum argumento istiusmodi. Magis profutura posteris scio, quæ similia sint à te scriptis dubiis Euangelicis. Quo labore non capior modò; sed satiare me vix possum. Hæc non scriberem, nisi accepissem, quia sic erudita tua facundia in Orando placuit, etiam alia a te exposci non valdè dissimilis argumenti. Et sanè sapiunt quos hoc argumentum tangit. Nec enim sciunt, qui tractare illud melius possint; sed enim existimo, alia aliorum vota esse, qui cogitant, sic annos ire hominis occupatissimi, æquiusque esse, ut ne pereant tot præclarè in sacris observata, sed ad posteros propagentur. Verum sermonem hunc abrumpam, ne cogar audire illud, quod ipse multis occuper, longè inferioris argumenti, uti de Vitiis sermonis, de Re Poëtica, & similibus vix cuiquam alteri, quam adolescentiæ profuturis. Fateor, & furam præbeo, nec verbum addo. Venio potius ad epistolam tuam, quæ de Moro fuit. Equidem putabam de eo non amplius cogitari; sic videbar mihi, non malè colligere ex verbis Cl. Gronovii, qui paucis diebus nobiscum fuit. Utcumque est, nihil hactenus à me pro eo, vel adversus eum dictum, factumve. Senectus facit, ut quietis sim amantior, quàm ut me implicem negotio, ubi illos video dissentire, quos hactenus non solum amo; sed etiam suspicio. Adfuit aliquot ante dies mihi filius Geberhardi Elmenhorstii, Patricii Hamburgensis, viri benè de studiis meriti. Absque dubio videris ejus Apuleium, Gennadium, Arnobium, aliaque. Coluit amicitiam mecum, & quod majoris longè faciendum, cum Josepho Scaligero, Andrea Schotto, Daniele Heinsio, Jano Rutgersio, & quo non? Hujus igitur filius Bibliothecam paternam velit divendere: idque potissimum Lugduni, quia nuspiam major numerus vacantium Theologiæ, & Philologiæ studiis. Negant id fieri sine Urbicorum Procerum consensu. Interim plurimùm in eo posse, qui Inclytæ sit Academiæ Rector Magnificus. Poposcit igitur filius, & hæres unicus Bibliothecæ, ut vellem tribus de eo verbis ad te scribere; sperat non hoc negatum sibi iri, quandoquidem tanta patri amicitia fuisset cum summis Academiæ Leidensis viris. De hoc dicere poterit Cl. Heinsius; cum cujus genero, ego & ille, de hac ipsa re, pauxillos ante dies sumus collocuti. Si quid Heinsii operam in isto posse existimetur, dixit gener se ei scripturum; sed judicabat nihil ultra adsensum tuum requiri, vel præterquam ut tribus verbis significetur, æquum tibi videri, ut hoc permittatur, ob præclara merita Elmenhorstii, præsertim cùm futurum sit, bono studiosæ juventutis. Continet enim Bibliotheca illa multos Scriptores præclaros; ut videre est ex Catalogo, quem habet Typographus La Mair. Vale diutissime, atque salve ab eo, qui æternum colet te, ob rarissimam eruditionem, & cæteras virtutes.

Amstelodami, clɔ Iɔ c xlviii. xv. Kal. Februarias.

DCCLXV.

DCCLXV.

Celeberrimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

S. P. D.

Fredericus Spanhemius.

De Moro queritur. Eum heterodoxiæ & inquieti animi coarguit, seque ad publicam sui defensionem cogi dicit, nec Gothofredum sibi probari.

Dilata fuit negotii, quod mihi commendaveras expeditio, quamvis non defuerim officio, nec Academia, in ea apud Amplissimum Magistratum nostrum promovendo. Non cessavi tamen in eo urgendo, nec destiti, donec res confieret ex voto. Integrum itaque erit hæredibus Cl. Elmenhorstii auctione publica bibliothecam τῦ μακαρίτυ hic distrahere. Quòd tibi significandum duxi. Philippicæ cujusdam in me à Moro ex mera ærugine scriptæ, evulgationem, vobis curæ esse audio; cui speciosum pacis nomen præscripsit, ut & panegyrici potiùs, quam συγχαρικῶν. Quamvis verò nihil tale ab iis expectarim, quos semper sincero animo colui; & iteratis juramentis Morus coram Magistratu, & Proceribus Genevensibus, testatus fuerit, se de me, haudquaquam in ista oratione cogitasse; demonstrare tamen possum, non exiguam ejus partem, in me unum destinatam esse. Quod suo loco, ad hanc necessitatem mei defendendi adactus, profiteri cogar, & me publicè purgare, quia publicè traducor. Videbit etiam Lector, quid de incomparabili isto Heroe judicandum sit, qui à Cicerone, dubio procul didicit singulis propemodum pagellis, pædagogica affectatione Græca, suæ orationi miscere, & versus. Quod quàm ex regulis artis fiat, nemo te melius novit. Qui etiam testimonia illa Genevensibus exorta fuerint, & quibus artibus, quammultis ex fide mihi narrandum erit; qui ejus rei documenta complura evidentissima habeo, à primariæ dignitatis, in Republica & Ecclesia Genevensi viris. Constabit inde omnibus, quî ab hoc Heroe in hoc negotio actum fuerit. Nec dubito Genevenses ægerrimè laturos, literas suas, & suorum ministrorum evulgari. Publicè etiam narranda erit historia, qui & alibi, & Genevæ vixerit, ut constet omnibus, quid de eo judicari debeat. Nec hìc verebor, ad acta, & conscientiam Genevensium ipsorum provocare. Et quamvis mei haudquaquam meminerit, Genevæ in testimoniorum istorum petitione, non quidem amore mei, sed ne pateret repulsam, haudquaquam tamen permittere debeo, me eo nomine apud multos, & à multis traduci, qualia ex odio, vel invidia, ea de homine isto dixerim, quæ aliena sunt à candore, & veritate. Nec ob certum id genus συγχαρικῷ, & emendicata elogia, à scriptore profecta (qui nihil aliud se cupere dixit, quàm ut inflatis velis eum in Hollandiam propellere, ulla ratione posset) sententiam muto; sed constantissimè, & verissimè profiteor; cum & heterodoxiæ Salmuriensis, & ambitiosi, ac turbulenti, & inquieti ingenii, si ullum mortalium, meritò à me accusatum fuisse, Cl. Viri etiam........... & Bornius non patientur se cruentari, & famam suam proscindi. Scio quos habeas Panegyristas, & quibus de causis. Ego meâ me innocentiâ includo, donec cogar publicè læsus, publicè etiam famam meam tueri. Ut me potissimum malè habet, illorum opera negotium istud vel commendari, vel urgeri, quos ego toto animo semper suspexi. Eo te loco semper cum Clariss. filio, fuisse sincerè, & verè testari possum. Eventum Deo committo, qui & Mori, & meum animum novit, & quid in tota hac causa actum fuerit utrinque. Ille & Καρδιογνώστης est, & judex aliquando erit. Nihil à me officii, vel studii in nobilissimo Viro, qui hoc negotium primus novit, mihi conciliando, prætermissum fuisse, & gaudeo, & gaudebo semper. Vale, Vir celeberrime, cum Clar. filio, utut Mori summè studioso.

Scripsi raptissimo calamo
Lugd. Bat. XXIII Mart.
CIƆ IƆ CXLVIII.

Quanti Godofredi elogia facienda sint, & multis demonstrare possum, & probare ea ex mera loligine erga me proficisci, cujus causæ ipsi parum honorificæ sunt. Nobiliss. Salmasius, professus est, haudquaquam suo vel consilio, vel operâ, ista omnia evulgari. In viros itaque consilii istius authores, inquirendum nobis erit.

DCCLXVI.

Clarissimo Viro,

Isaaco Grutero,

S. P. D.

Barlæi defuncti munus multos ambire dicit, ut tamen præ aliis, ipsi prodesse possit commendatione suâ, percupit.

Accepi unas, alterasque à te literas; quibus & tertiæ ejusdem ex parte argumenti à Colvio nostro accesserunt. Rescribo tandem, non tam quia sit quod scribam (soleo autem, quoties nihil certi habeo, quod respondeam, scribendi officium differre) quàm ne te ulterius fatigem, exarandis novis. Miratis fortasse quod dicam, non satis me scire, quid sim scripturus. At quì ita est, causas accipe. Necdum à Proceribus nostris consultatur de alio, in locum defuncti Collegæ Barlæi sufficiendo. Interea non exiguus est eorum numerus, qui id munus deposcant. Et sunt in his, qui jam publicè Philosophiam sint professi, partim in Batavia partim extra eam. Urbs hæc tres è civibus suis habet Artium ac Philosophiæ Magistros. Nec solet, si domi parem muneri habeat, quærere alium foris, nisi forte, in albis, quod dicitur, equis prævertat. Vellem constaret Proceribus, quantum in Philosophia etiam operæ ac temporis collocaris. Nunc à prosa, versaque facundia iis notus es; sed filius meus retulit mihi, quantum etiam laudis promereris, sapientiæ & prudentiæ studiis. Noli dubitare, quin bona id fide, significaturus sim Consulibus ac Curatoribus. Et tamen in tanto tam multorum ambitu, difficile sit videre, quò maximè sint inclinaturi. Si certiora cognoro, curabo, ut quamprimùm de omnibus ex meis, vel filii literis, ea intelligas. Utinam prodesse tibi in hoc negotio possim; quod non tui modò causâ velim; sed etiam optimi, & cordatissimi Ant. Vivieni, cujus te domesticum esse scribis. Amo eum, & æstimo non tam, quia arctissima inter ejus uxorem, & meam; sed quia non alterum novi, qui cum potius in tenebris micem: ut jam mittam magnam doctrinam, majoremque ejus amorem; qualis in paucos cadit. Salutabis illum, & uxorem lectissimam. Nec diffugies salute impertiri raræ eruditionis virum, Colvium nostrum, cui nunc solùm isthoc dicito; de Barlæi & vita, & obitu, propediem visurum Orationem Corvini J.C. Is enim me ob invaletudinem, ac pariter Collega Rusio impedito, in magna auditorum corona parentavit. Vale, mi Grutere.

Amstelodami,
CIƆ IƆ CXLVIII.
Kal. Febr.

Tuus,

G. J. Vossius.

DCCLXVII.

Clariss. Viro

Ludovico Crocio.

Edita sua opuscula mittit, plura spondent. Amyraldi cum Spanhemio contentionem enarrat.

Clarissime & summe Vir,

Diu est quod nihil ad te literarum dedi. Nimirum ingravescit ætas, nec imminuuntur labores, vel privati, vel publici. Præterea invaletudo uxoris, tardiorem in scribendo facit, & salutatorum nimium quantum; fœliciter aliquanto vetus Collega Heinsius, cui hoc anno, licet quadriennio me natu minori, abstinere à publicis auditoriis. Mihi non licet esse tam beato: sed neque postulavi unquam, quia censeo stantem Imperatorem mori oportere. Quare nec sino claudicare munus publicum, nec quæ posteris cudo: In quibus à noctibus subsidium peto. Proximè juris publici feci nonnulla de Re Poetica, ex quibus libellum de Natura, ac Constitutione ejus artis nunc mitto, unà cum opusculo de Imitatione, & recitationibus Veterum. De Artis præceptis, ad manum minimè erant. Libri de Poëtis Græcis ac Latinis, propediem prælo parati erunt. Recusæ etiam viginti disputationes de Baptismo; quas dubitavi, an mitterem; quia pleræque omnes habentur in disputationibus Leidæ susceptis, ac Oxonii uno volumine recusis. Misi nihilominus, quia in his luculentam accessionem videbis. Et si prioribus malis esse contentus, facilè reperies, qui non gravetur loci aliquid in libris suis impertire. De D. Amyraldi cum Clariss. Spanhemio contentione scire te arbitror; uti & illa Mori Genevensis Theologi, cum eodem Spanhemio. Credo jam videris Genevensis Reip. Ecclesiæ, Scholæque testimonia, Moro data adversus Spanhemium: sunt enim in urbe hac excusa. Quæ Amyraldus reposuit Spanhemio, vidi quidem apud amicum; sed in fœderata hac Belgica, unicum tantum exemplar exstat, ab authore ipso transmissum. Miraberis postquam videris. Non Spanhemium modò, sed Cl. Rivetum vehementer culpat, ob literas, quas ad amicos scripserat acerbius. Puto alteruter aliquid reponet; sic sæviunt Reformatæ Ecclesiæ Antistites in mutua viscera. Nec tamen pari culpa, in dispari causa. Tuam, Vir Cl. in respondendo modestiam non possum non utroque pollice comprobare. Vellem hac in re imitarentur exemplum tuum, qui similes tui Theologos tepidos appellant. Equidem & ipse multis partibus malim talibus annumerari, quàm Zelotis quibusdam, qui omnes suam in sententiam jurare volunt, nisi convitiis, & quovis calumniarum genere malint obrui; scilicet hoc est, θεολογεῖν: Mihi perstat animus non degenerare, ab exemplo eorum, qui rectius præiverunt; ante omnes soceri mei viri nunquam satis laudati. Ac ne putes me solum hic esse ejus sententiæ, ingenuè dico, magis magisque & Proceres, & Theologos urbis laudari vestræ, qui ἐριστικὰ illa pertæsi, modestè malunt sapere: quod si esset in Britannia, non Iliada malorum, sed ἀγαθῶν ἀγαθίδας haberemus. Intelligo in urbe Bremensi esse Cl. Goldasti Bibliothecam. Quod si est, non invitus, mei causa facies, vel amici hominis, qui hoc è me flagitavit, ut puero tradas describendum Manuscriptorum Catalogum, si consequi possis, quo deinde, hìc qui sumus, fiamus participes. Plurimam salutem dicito, Clariss. & Amiciss. Doctori Balthazari Willio, item optimo Hermanno Hildebrando. Vale, magne Vir, & Amice.

Amstelodami,
IV. Kal. Majas.
cIↄ Iↄcxlviii.

Tuus ut suus,

G. J. Vossius.

DCCLXVIII.

Illustrissimo & Generosissimo

Erico Oxenstierna,

Comiti in Zudermor, L. B. in Nimitho, Dn. in Fyholm, & Tydeun, &c.

Benevolam sui memoriam munusculis literariis refricare studet.

Illustrissime & Generosissime Comes,

Redeunte ad suos Gothardo Wolravio, Clarissimi Loccenii privigno, officii mei putavi, Excellentiam vestram facere certiorem, quomodo in hac ætate senili, non malè valeamus, & porrò etiam animus sit, operam dare, ut Ecclesiæ prosimus & Reip. Literariæ. Cujus rei geminos hosce libellos, quos mitto, argumentum esse volo: Unus est de Baptismo; alter autem de Constitutione Poëticæ, cui adjeci opusculum, de Imitatione, ac recitatione Veterum. Vides me non cessare. Et brevi spero me posse alia mittere; quibus prælum nunc fervet. Omninò plus prope facio, quam possum, quia aliud mihi persuadere vix possum, quàm brevi me à summo Imperatore, vocatum iri in sedes meliores. Quo ut pertingam, in eo totus sum, ut facilius temporis rationem reddam, quod mihi divina bonitas concessit. Nunquam non animo meo, obversantur Excellentiæ Vestræ virtutes, quas miratus sum præsens, nec prædicare unquam desinam. Multùm optassem, diutius frui licuisset; sed literæ sunt, quæ absentes faciunt præsentes. Quia igitur pedibus venire ad tam longè dissitum non licet, à manibus præsidium petit, ad me quodammodo sistendum; scio qua humanitate es, in bonam partem interpretaberis, hunc adfectum meum erga Excellentiam Tuam: pro qua assiduè vota facio, uti & Illustrissimo fratre, regni negotia apud Monasterienses, tanta cum laude tractante, atque imprimis, magno Parente vestro; qui & inclytæ antea domui vestræ, & maximè potentissimo Regno, tantum fulgoris, prudentissimis suis consiliis attulit, ut promeritæ ejus laudes titulos omnes exsuperent.

Amstelodami,
cIↄ Iↄcxlviii.
Postr. Id. Majas.

Vestra Excellentia, ac toti familia inclyta Oxenstiernia ad servitia omnia paratissimus,

G. J. Vossius.

DCCLXIX.

Viro celeberrimo,

D. Gerardo Joanni Vossio,

Historiarum Professori dignissimo.

Suum filium Lugdunum mittendum ipsi de meliore nota commendat.

Vir Clarissime,

Literarum raritatem non oblivio aliqua tui fecit, sed quia aliis plerumque negotiis occupatus, non existimabam fidem amicitiæ nostræ, istis tantùm niti oportere. Sæpius tamen affectus, & studiorum tuorum, quæ mihi olim declarasti memor, laudum tuarum hic præconium feci. Testimonium & velut vadem hujus affectus filium habebis, quem 12 annorum & animi, & ingenii viribus, secundum vota mea pulchrè efflorescentem, charissimum & vitæ, & familiæ nostræ pignus, ad vos mittere destinavi: Ille, Vir amplissime, cùm venerit; si per horulæ spatium, quotidie eru-

erudito colloquio tuo dignatus fueris, ampliori me debito devinxeris; suasit enim hoc mihi, cùm amœnitas urbis vestræ, Literarum decus, hominum, & nationis illius elegantia, & lepos, tum præcipuè fiducia humanitatis, & amoris tui, in me, meosque. Expressit id nulla alia necessitas; neque inopia Literarum & Literatorum, quorum sub hac demùm Regina, spero pulcherrimam messem futuram: ut ad *Gradivum* illum Patrem *Martem*, *Apollinem* adjunctum iri præsidem nostris arvis, læto augurio ominemur. Vale lumen literati Orbis, & me pari affectu benevolentiæ per literas tuas dignare. Salutabis ex me charissimos filios tuos, quorum nunquam apud me memoria intercidet.

Dab. Lincopiæ, an. Chr. MDCXLIX, 5 die Februar.

Tui observantissimus,

JACOBUS SKYTTE.

DCCLXX.

Viro Clarissimo, Præstantissimo

D. Gerardo Johanni Vossio,

Historiographo celeberrimo,

S. P. D.

Andreas Essenius.

Opus quoddam suum illi offert; mentem de negotio liberationis humanæ suam explicat, ipsius tamen judicio libenter acquieturus.

Vir Clarissime, literarum, & seculi nostri decus præstantissimum.

LIbrum Celeberrimi Viri Hugonis Grotii adversus Socinum, pro fide Catholica, de Satisfactione nostri Jesu Christi exaratum, rectè virorum insigniter doctorum calculo comprobatum, docuisti jam pridem, in responsione ad judicium Hermanni Ravenspergeri de eodem opere. Utinam ab illo tempore pari studio, tum Papismi tyrannidem, tum Socinianismi effrænem licentiam vitasset, refutasset, compescuisset, Vir celeberrimus! Jam nobis serò post illius excessum; at serò potiùs quam nunquam: & per me tandem (multorum tamen hortatu inductum) at per me potius, quàm per neminem, tot annos desertum opus suscipiendum fuit. Nequaquam isto (ingenuè enim quod res est fateor) omnigenæ eruditionis apparatu; indubitatis tamen, uti confido, SS. literarum testimoniis, genuinis eorum vindiciis, firmisque rationibus, ubi opus, è naturâ petitis. Exemplum hujus scripti tibi, tum in multis aliis, tum speciatim in hoc ipso labore insigni magistro, prorsus debitum, quo par est animi affectu, ac reverentia L. M. Q. mitto, offero. Certè scriptis tuis quàm plurimis, multijuga eruditione refertissimis, quibus hac etiam ætate, non minus vegetâ quàm grandi, strenuam operam impendis, in re literaria, & antiquitatibus communis dudum factus es Magister. In magnis tenebris sidus tam fulgidum, in ambiguis ducem peritissimum, meritò nobis gratulamur: sed mihi speciatim in hoc opere, propter doctissimam Grotiano Tractatui, præfixam præfationem, & laudatam pro illo responsionem, quibus non parum me hic adjutum seriò confiteor. Unum tamen, de singulari tua humanitate, certò mihi persuasus, hic commemorare audebo, ubi sicut à Grotio, ita etiam à te in alia concedendum putavi; sed tam humili verecundiâ, quam vel à filio juvene requiras. In negotio liberationis nostræ, Deum non esse considerandum, ut partem offensam, non ut creditorem, non ut judicem superiori subjectum; sed ut Rectorem, & quidem summum planè assentior: neque enim illis, quà talibus, jus puniendi competit; isti autem competit quidem, sed non præter legis formulam. At quæritur, qualis sit Dei in isto negotio actus? Actum esse jurisdictionis Rectori competentem necessum est: Legis abrogationem ac derogationem, omninò vobiscum nego: Legis ὡς ἔχει τὸ καθόλου strictam executionem, prout noxa caput sequitur, & nostra pœna infinita, ob infinitam Dei majestatem, Legis transgressione læsam, in obligatione erat, pariter rejicio. De dispensatione, an interpretatione κατ' ἐπιείκειαν manet controversia. Illam hic non agnosco: dispensatur de lege, cùm personæ alicui permittitur, quod alii istius ordinis per legem prohibetur, aut res aliqua similiter ab obligatione tollitur. Sic dispensatio definiente Grotio, est actus superioris, quo legis manentis obligatio circa quasdam personas, aut res tollitur. Sicut derogatio est partialis abrogatio: sic dispensatio est objectiva quædam derogatio, qua id quod per legem alias obligaretur, ab obligatione eximitur, cæterùm lege ipsa manente integra. Porro ut lege non existente non committitur peccatum: ἡ γὰρ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία; sic facta dispensatione non est peccatum, quod aliàs futurum erat peccatum, ut conjugium inter liberos πρωτοπλάστων, ablatio opum Ægyptiarum Israëlitis facta, &c. At fideles non simpliciter impunè auferunt peccata sua, quasi peccata non essent, quæ esset dispensatio, ratione personarum; nec certa quædam peccata, quæ esset dispensatio ratione rerum: sed pœnas dederunt æquivalentes, optimaque proportione, peccatis suis respondentes, per sponsorem conjunctissimum. Ita nos absolutè lege soluti non sumus, nec a legis vinculo relaxati, Ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, 2 Cor. V. 15. Sic non solum νόμον οὐ καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν, Rom. III. 31. Ὅπως τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, Rom. VIII. 4. Καὶ τέλος νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, Rom. X. 4. Ἐπιείκειαν qualemcumque adhibere cujusvis est; ea vero quæ legis in puniendo executionem spectat, solius Rectoris est: quæritur autem de liberatione nostri, à pœna, per pœnam succedaneam κατ' ἐπιείκειαν. Hujusmodi interpretatione Deus in Evangelio declarat, pœna secundi Adami, nos præstari immunes, justitiâ ipsius constitui justos; sicut ex primi Adami reatu juxta legem (verbis tamen synecdochicè acceptis) omnes reatum infinitum contraximus; sic per legem, nos eramus obnoxii: at satisfactionem per nos in propriâ personâ necessariò præstandam non expressit Lex; per sponsorem faciendum non exclusit: sed neque admissibilem pronuntiat, ὡς καθόλου κεῖται. In Evangelio est, ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου: sic Ἐπιεικῶς admissus est sponsor, & ob solutionem illam pœnalem, quæ κατ' ἀκριβοδίκαιον videbatur recusanda, saltem erat recusabilis, nos liberati sumus à pœna. Tralatio ista pœnæ non est quidem formaliter actus interpretationis, sed est actus judicii, secundùm jus ἐπιεικεῖ interpretatione (quæ nobis Evangelio expressa est) mollitum, atque ea ratione relaxatum. Confer sodes laudatæ responsionis tuæ paginam 78; cum nostra pag. 459. Ignosce, Vir Præstantissime, ut calamo libero, sic animo stupendæ eruditionis tuæ, & lucubrationum accuratissimarum observantissimo scribenti. Ignosce iterum interpellanti, dum convasas tua (ut nuper loquebaris,) cedro dignissima, & antiquæ veritatis, ac veræ antiquitatis studiosis desideratissima. Hoc denique munusculum, maximæ observantiæ exiguum monumentum, pronus accipe. Sicubi à veritate aberro, benignè in viam reducere discipulum, utinam vacaret, ac liberet! Deus Optimus Maximus te seculi nostri decus, & validum Reipublicæ Literariæ columen, quam diutissimè incolumem nobis servet.

Dabam in Neder-Langhbroek, XIV Kal. Mart. anno vulgaris æræ Christianæ CIↃ IↃ CXLIX.

DCCLXXI.

Clarissimo & Celeberrimo Viro,

Gerardo Joanni Vossio,

Cl. Salmasius.

Epistola familiaris, in quâ pauca de Brittannicis turbis.

ACcepi nuper Londino, Vir Celeberrime, literas à Seldeno nostro, cum quibus, & has simul inclusas reperi, quæ filio Isaaco inscriptæ sunt. Resignatas vides; quia ita mandavit Seldenus, ut si prædictus Isaacus in his oris amplius non esset, eas aperirem, quia ad rem meam, quod in his scriptum est pertinet. De filio tuo doctissimo, velim scire an adhuc hæreat Monasterii. Audio res turbatas esse, inter Reginam & Parliamentum. Si quid habes de his certi, gratum feceris, si vel tribus verbis scribas. Terribilem Britanniæ magnæ tragœdiam, omnes jam sciunt, mirantur, & detestantur. Tanta me tenet indignatio, & dolor, ut plura de eo non possim. Jam nostri sunt certissimi Regum occisores, quod Jesuitis solis antea objiciebatur. Deus tales terris pestes avertat. Meam ad Tollium, quæso te ut cures. Vale, & me ama.

Leidæ, 18 Febr. 1649.

DCCLXXII.

A Mademoiselle Vossius.

Epistola Consolatoria super obitu mariti ipsius.

Mademoiselle,

S'Il étoit des afflictions, comme des fardeaux, qui se trouvent plus legers, quand plus de personnes les soutiennent; celle dont il a plû à Dieu de vous visiter, en retirant à soy feu Monsieur Vossius vôtre Mary, ne vous devroit point être fort pesante; puisque s'interessent en vôtre perte, tous ceux qui ont eu l'honneur de le connoitre, & qui ont profité de ses travaux. Je me sens obligé de devoir, & d'affection, de me professer de ce nombre; reconnoissant qu'en sa mort, les bonnes lettres ont perdu une grande lumiere, le public un rare ornement, vous un bon Mary, & moy un bon Ami. Cependant & à vous, Mademoiselle, & à nous tous, ne reste que de metre le doigt sur la bouche, & d'aquiescer, en la bonne volonté de celuy, qui est le souverain Arbitre de la vie, & de la mort. Nous n'entrons en ce monde que pour en sortir; en tous les contracts de Mariage, il se parle de la mort; pource que le Ciel, qui fait les Mariages, se reserve le droit de les dissoudre, & vous n'avez point perdu vôtre Mary, mais seulement, il est allé le prenuer au rendes-vous general de tous les enfans de Dieu: Car ayant vescu comme il a fait, de la vie des Gens de bien, il est mort de la mort des justes; & ayant si bien fait profiter les talents, que le Souverain Maitre lui avoit departi, il est maintenant receu en la joie de son Seigneur. Et outre cette commune consolation des Chrêtiens, que *Bien heureux sont ceux qui meurent au Seigneur*. Vous en devez tirer une particuliere, de ce qu'il est mort ancien, & rassasié de jours, vous laissant un fils heritier de son nom, & de son Erudition, & s'étant acquis par ses doctes labeurs tres utiles au public, & à l'Eglise de Dieu, une reputation immortelle. Aussi ne doute-je point, que la sagesse, & la resolution, avec laquelle il s'est composé de longue main a ce depart, n'ait fait d'assez fortes impressions sur vôtre Esprit, pour l'admettre avec moins de perturbation. Vous n'avez garde en cette occurrence, de parler comme une femme mal sage, ainsi que faisoit celle de Job, étant fille d'un si excellent Pere, que Dieu vous avoit donné, veufve d'un tel Mary, qu'il vient de vous retirer, & Mere d'un tel fils, qu'il vous a conservé, d'un plus grand nombre d'enfans, pour être vôtre Benjamin, & le Baston de vôtre vieillesse. Veuille ce Pere de toute misericorde essuier vos larmes par la main de sa grace; je l'en supplie de tous mes voeux, & vous de croire, que comme je cheriray, tant que je vivray, la memoire de M. Vossius, aussi demeurerai-je sans varier, & à Mr. vôtre fils, duquel je plains l'absence en cette occasion.

A Groningue ce 26 Mars / 5 Avril 1649.

Mademoiselle, Vôtre tres-humble, & tres-obeissant serviteur,

DES MARETS.

F I N I S.

INDEX
EPISTOLARUM

Ad Viros Claros à Gerardo Joanne Vossio miſſarum.

INDEX
EPISTOLARUM

Ad GERHARDUM JOANNEM VOSSIUM missarum.

F I N I S.